

ਜਿਲਦ ਦੂਜੀ

ਭਾਈ ਕਾਨ੍ਹ ਸਿੰਘ ਨਾਭਾ

ਪਬਲੀਕੇਸ਼ਨ ਬਿਊਰੋ
ਪੰਜਾਬੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ, ਪਟਿਆਲਾ

Sri Satguru Jagjit Singh Ji E-library

Sri Satguru Jagjit Singh Ji E-library has been created with the approval and personal blessings of Sri Satguru Uday Singh Ji. You can easily access the wealth of teaching, learning and research materials on Sri Satguru Jagjit Singh Ji E-library online, which until now have only been available to a handful of scholars and researchers.

This new Sri Satguru Jagjit Singh Ji E-library allows school children, students, researchers and armchair scholars anywhere in the world at any time to study and learn from the original documents.

As well as opening access to our historical pieces of world heritage, digitisation ensures the long-term protection and conservation of these fragile treasures. This is a significant milestone in the development of the Sri Satguru Jagjit Singh Ji E-Library, but it is just a first step on a long road.

Please join with us in this remarkable transformation of the Library. You can share your books, magazines, pamphlets, photos, music, videos etc. This will ensure they are preserved for generations to come. Each item will be fully acknowledged.

To continue this work, we need your help

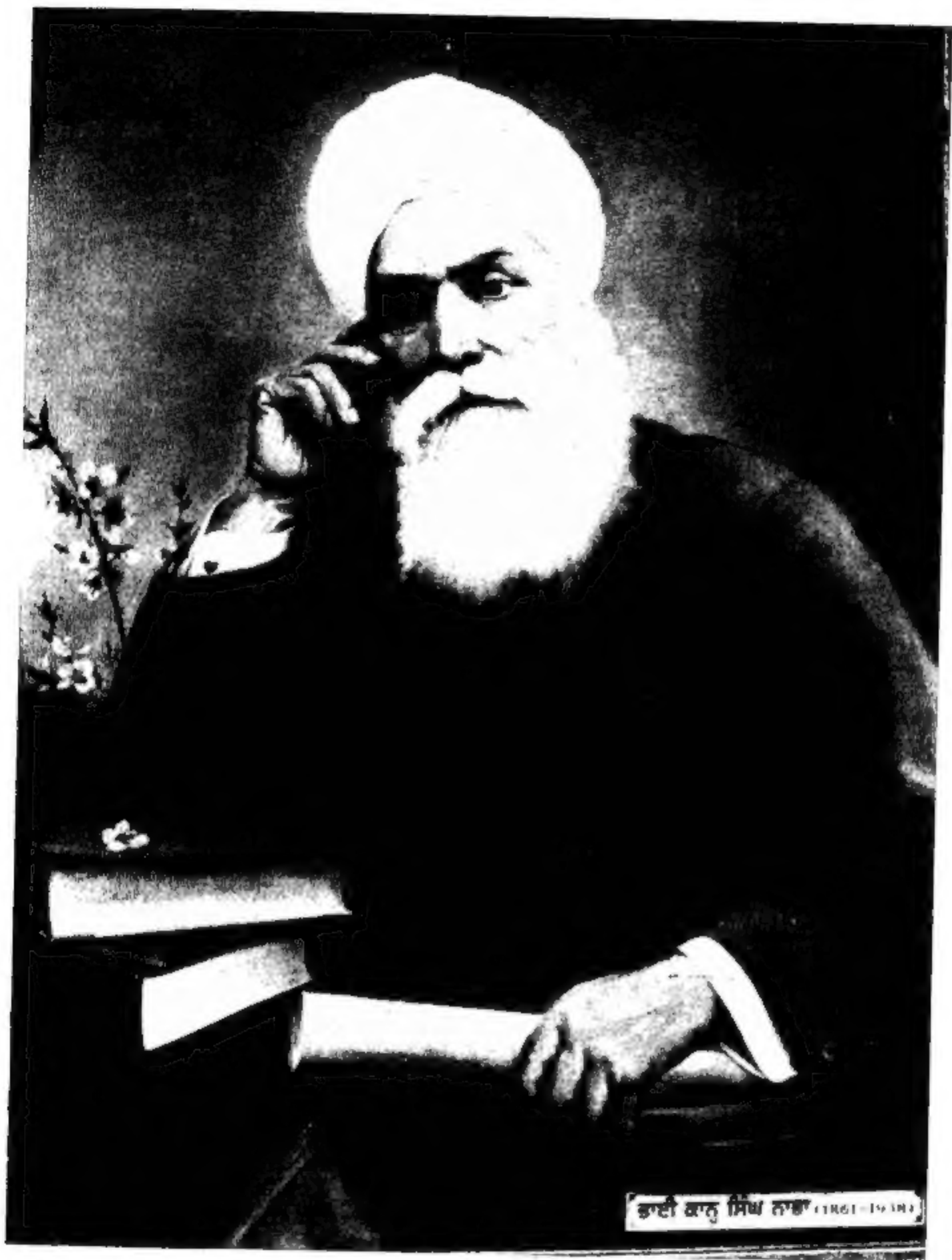
Your generous contribution and help will ensure that an ever-growing number of the Library's collections are conserved and digitised, and are made available to students, scholars, and readers the world over. The Sri Satguru Jagjit Singh Ji E-Library collection is growing day by day and some rare and priceless books/magazines/manuscripts and other items have already been digitised.

We would like to thank all the contributors who have kindly provided items from their collections. This is appreciated by us now and many readers in the future.

Contact Details

For further information - please contact

Email: NamdhariElibrary@gmail.com

ਭਾਈ ਕਾਨ੍ਹ ਸਿੰਘ ਨਾਭਾ

ਗੁਰੁਸ਼ਬਦ ਰਤਨਾਕਰ ਮਹਾਨ ਕੋਸ਼

ਜਿਲਦ ਦੂਜੀ
(ਹ-ਜ)

ਭਾਈ ਕਾਨ੍ਹ ਸਿੰਘ ਨਾਭਾ

ਪਬਲੀਕੇਸ਼ਨ ਬਿਊਰੋ
ਪੰਜਾਬੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ, ਪਟਿਆਲਾ

©
ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਕਾਸ ਦਿਭਾਗ
ਪੰਜਾਬੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ, ਪਟਿਆਲਾ
(1961 ਦੇ ਪੰਜਾਬ ਐਕਟ ਨੰ: 35 ਤਹਿਤ ਸਥਾਪਿਤ)

GURUSHABAD RATNAKAR MAHAN KOSH (Punjabi)

VOLUME TWO

(ਹ—ਜ)

by

BHAI KAHAN SINGH NABHA

ISBN : 81-302-0257-3

ਸਾਲ : 2010
ਕਾਪੀਆਂ : 5000
ਮੁੱਲ : 700/-

ਨੋਟ

ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਕਾਸ ਦਿਭਾਗ, ਪੰਜਾਬੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ, ਪਟਿਆਲਾ

ਡਾ. ਮਨਜੀਤ ਸਿੰਘ, ਡਾਇਰੈਕਟਰ, ਪੰਜਾਬੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ, ਪਟਿਆਲਾ ਨੇ ਮੈ/ਸ ਆਨੰਦ ਸੰਨੜ, ਦਿੱਲੀ ਤੋਂ ਛਪਵਾ ਕੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ।

ਦੇ ਸ਼ਬਦ

ਪੰਜਾਬੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ, ਪਟਿਆਲਾ ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਸ਼ਾ, ਸਾਹਿਤ ਅਤੇ ਸਭਿਆਚਾਰ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਅਤੇ ਵਿਸਤਾਰ ਲਈ ਪ੍ਰਤਿਬੱਧ ਹੈ। ਇਸ ਪਵਿੱਤਰ ਤੇ ਸੰਜੀਦਾ ਸਭਿਆਚਾਰਕ ਪ੍ਰਤਿਬੱਧਤਾ ਨੂੰ ਕਈ ਪੱਧਰਾਂ ਅਤੇ ਦਿਸ਼ਾਵਾਂ ਵਿਚ ਸੰਕਲਪਿਆ ਤੇ ਵਿਉਂਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਵਡਮੁੱਲੇ, ਵਿਸ਼ਾਲ, ਬੌਧਿਕ ਅਤੇ ਸਭਿਆਚਾਰਕ ਵਿਰਸੇ ਦੀ ਸਾਂਭ-ਸੰਭਾਲ ਅਤੇ ਮਾਣਯੋਗ ਪ੍ਰਸਤੁਤੀ ਅਜਿਹੀਆਂ ਅਕਾਦਮਿਕ ਨੀਤੀਆਂ ਅਤੇ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮਾਂ ਦਾ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹਿੱਸਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਨੀਤੀ ਅਧੀਨ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਗਿਆਨ ਭੰਡਾਰ ਨੂੰ ਸੁਨਿਸ਼ਚਿਤ ਰੂਪ ਵਿਚ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਮਹਾਨ ਕੋਸ਼ ਨੂੰ ਪੁਨਰ-ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਕਰਦਿਆਂ ਪੰਜਾਬੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ, ਪਟਿਆਲਾ ਵੱਡਾ ਮਾਣ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦੀ ਹੈ।

ਗਿਆਨ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਵਿਚਰਨ ਵਾਲੇ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਅਤੇ ਪਾਠਕਾਂ ਲਈ ਭਾਈ ਕਾਨ੍ਹ ਸਿੰਘ ਨਾਭਾ ਰਚਿਤ ਗੁਰੁਸ਼ਬਦ ਰਤਨਾਕਰ ਮਹਾਨ ਕੋਸ਼ ਕਿਸੇ ਜਾਣ-ਪਛਾਣ ਦਾ ਮੁਥਾਜ ਨਹੀਂ। ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਮਿਸਾਲੀ ਪ੍ਰਤਿਭਾ ਅਤੇ ਉੱਤਮ ਦਰਜੇ ਦੀ ਵਿਦਵਤਾ ਨੇ ਇਸ ਕੋਸ਼ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬੀ ਕੌਮ ਦਾ ਮਹਾਨ ਗਿਆਨ-ਸਰਮਾਇਆ ਏਨੇ ਸੁਨਿਸ਼ਚਿਤ ਢੰਗ ਨਾਲ ਸੰਚਿਤ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਕੋਸ਼ ਗਿਆਨ ਅਤੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦਾ ਇਕ ਅਖੁੱਟ ਮਸ਼ਾਨਾ ਹੋ ਨਿਬੜਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਕੋਸ਼ ਵਿਚ ਗੁਰਮੁਖੀ ਲਿੱਪੀ ਦੇ ਅੱਖਰ ਕ੍ਰਮ ਵਿਚ ਵਿਉਂਤਬੱਧ ਕੀਤੇ ਇੰਦਰਾਜ ਭਾਵੇਂ ਮੂਲ ਰੂਪ ਵਿਚ ਗੁਰਬਾਣੀ, ਗੁਰਮਤਿ ਜਾਂ ਸਿੱਖ ਸਾਹਿਤ ਵਿਚੋਂ ਲਏ ਗਏ ਹਨ ਪਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਾਧਿਅਮ ਰਾਹੀਂ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਸਮੁੱਚਾ ਇਤਿਹਾਸ, ਦਰਸ਼ਨ, ਸਾਹਿਤ, ਸੰਗੀਤ, ਬਨਸਪਤੀ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਸ਼ਾ ਸਮੇਤ ਆਪਣੇ ਮੂਲ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਅਤੇ ਫ਼ਾਰਸੀ ਭਾਸ਼ਾ ਦੇ ਸ੍ਰੋਤਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਮਾਨ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਇਕ ਅਧਿਕਾਰੀ ਵਿਦਵਾਨ ਵਾਂਗ ਗਿਆਨ ਦੇ ਵਿਭਿੰਨ ਖੇਤਰਾਂ ਨੂੰ ਜਿਵੇਂ ਇਸ ਕੋਸ਼ ਵਿਚ ਸਮੇਟਿਆ ਹੈ ਉਸ ਦੀ ਬਾਹ ਪਾਉਣੀ ਵੀ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੈ। ੨੮ ਸਾਲ ਦੀ ਅਣਬੱਧ ਘਾਲਣਾ ਉਪਰੰਤ ੧੯੨੬ ਵਿਚ ਜਦੋਂ ਇਹ ਕੋਸ਼ ਤਿਆਰ ਹੋਇਆ ਅਤੇ ੧੯੩੦ ਵਿਚ ਜਦੋਂ ਇਹ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਹੋਇਆ ਉਦੋਂ ਭਾਈ ਕਾਨ੍ਹ ਸਿੰਘ ਨਾਭਾ ਕੋਲ ਨਾ ਤਾਂ ਅਜੋਕੇ ਯੁੱਗ ਵਰਗੇ ਉੱਤਮ ਤੇ ਕਾਰਗਰ ਸੰਦ ਅਤੇ ਸਾਧਨ ਸਨ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਮਾਇਕ ਸ੍ਰੋਤ, ਪਰ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਗਿਆਨ-ਸਮਗਰੀ ਦੀ ਪ੍ਰਮਾਣਿਕਤਾ ਅਤੇ ਪਰਿਪੱਕਤਾ ਨੂੰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ ਦੀ ਪੱਧਰ ਤੱਕ ਜਿਵੇਂ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਿਆ, ਉਸ ਇੰਤਹਾਈ ਸਿਰਤ ਅਤੇ ਸਖਤ ਮਿਹਨਤ ਪ੍ਰਤਿ ਸਾਡਾ ਮਨ ਸਹਿਜੇ ਹੀ ਸ਼ਰਧਾ ਨਾਲ ਨਤਮਸਤਕ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਮਹਾਨ ਕੋਸ਼ ਪੰਜਾਬੀ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਪ੍ਰਮਾਣਿਕ ਹਵਾਲਾ ਗ੍ਰੰਥ ਹੈ। ਇਸ ਕੋਸ਼ਗਤ ਮਸ਼ਾਨੇ ਨੂੰ ਵਿਭਿੰਨ ਸਭਿਆਚਾਰਾਂ ਅਤੇ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਦੇ ਗਿਆਨ ਵਿਚ ਦਿਲਚਸਪੀ ਰੱਖਣ ਵਾਲੇ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਅਤੇ ਖੋਜਾਰਥੀਆਂ ਹਿਤ ਉਪਲਬਧ ਕਰਵਾਉਣ ਲਈ ਪੰਜਾਬੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ, ਪਟਿਆਲਾ ਵੱਲੋਂ ਇਸ ਨੂੰ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਵਿਚ ਅਨੁਵਾਦ ਵੀ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਹੁਣ, ਪੰਜਾਬੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ, ਪਟਿਆਲਾ ਨੇ ਇਸ ਕੋਸ਼ ਨੂੰ ਸੋਧਾਂ ਅਤੇ ਵਾਧਿਆਂ ਸਮੇਤ ਨਵੇਂ ਸਿਰਿਓਂ ਛਾਪਣ ਦਾ ਉਪਰਾਲਾ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਸੁਦਰਸ਼ਨ ਪ੍ਰੈਸ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵੱਲੋਂ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਚਾਰ ਭਾਗਾਂ ਵਿਚ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਕੀਤੇ ਇਸ ਕੋਸ਼ ਦੇ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਭਾਗ, ਪੰਜਾਬ ਸਮੇਤ ਕਈ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕਾਂ ਨੇ ਹੁਣ ਤੱਕ ਕਈ-ਕਈ ਸੰਸਕਰਨ ਛਾਪੇ ਹਨ ਪਰ ਕੰਪੋਜ਼ਿੰਗ ਦੀ ਵੱਡੀ ਘਾਲਣਾ ਤੋਂ ਕਿਨਾਰਾਕਸ਼ੀ ਕਰਦਿਆਂ ਇਸ ਦਾ ਛੋਟੇ ਉਤਾਰਾ ਹੀ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇੱਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਭਾਈ ਕਾਨ੍ਹ ਸਿੰਘ ਨਾਭਾ ਵੱਲੋਂ ਪਹਿਲੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ ਉਪਰੰਤ ੧੯੩੦ ਤੋਂ ੧੯੩੮ ਦੌਰਾਨ ਇਸ ਕੋਸ਼ ਵਿਚ ਕੀਤੀਆਂ ਸੋਧਾਂ ਅਤੇ ਵਾਧਿਆਂ ਨੂੰ ਥਾਂ ਸਿਰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਦਾ ਉੱਦਮ ਵੀ ਕੋਈ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਿਆ।

ਪੰਜਾਬੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ, ਪਟਿਆਲਾ ਨੇ ਮਹਾਨ ਕੋਸ਼ ਦੀ ਪ੍ਰਮਾਣਿਕਤਾ ਨੂੰ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਦਿਆਂ ਪਰ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਵੱਲੋਂ ਕੀਤੀਆਂ ਸੋਧਾਂ ਅਤੇ ਵਾਧਿਆਂ ਨੂੰ ਉਚਿਤ ਥਾਂ 'ਤੇ ਵਿਵਸਥਿਤ ਕਰਦਿਆਂ ਕੋਸ਼ ਨੂੰ ਨਵੀਂ ਦਿੱਖ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਮੈਨੂੰ ਪੂਰਨ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ, ਦਰਸ਼ਨ, ਧਰਮ, ਸਭਿਆਚਾਰ ਅਤੇ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਚ ਦਿਲਚਸਪੀ ਰੱਖਣ ਵਾਲੇ ਵਿਦਵਾਨ ਅਤੇ ਪਾਠਕ ਮਹਾਨ ਕੋਸ਼ ਦੇ ਇਸ ਨਵੇਂ ਸੰਸਕਰਨ ਦਾ ਸੁਆਗਤ ਕਰਨਗੇ।

ਪੰਜਾਬੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ
ਪਟਿਆਲਾ

ਜਸਪਾਲ ਸਿੰਘ (ਡਾ.)
ਵਾਈਸ-ਚਾਂਸਲਰ

Sri Satguru Jagjit Singh Ji E-library

Sri Satguru Jagjit Singh Ji E-library has been created with the approval and personal blessings of Sri Satguru Uday Singh Ji. You can easily access the wealth of teaching, learning and research materials on Sri Satguru Jagjit Singh Ji E-library online, which until now have only been available to a handful of scholars and researchers.

This new Sri Satguru Jagjit Singh Ji E-library allows school children, students, researchers and armchair scholars anywhere in the world at any time to study and learn from the original documents.

As well as opening access to our historical pieces of world heritage, digitisation ensures the long-term protection and conservation of these fragile treasures. This is a significant milestone in the development of the Sri Satguru Jagjit Singh Ji E-Library, but it is just a first step on a long road.

Please join with us in this remarkable transformation of the Library. You can share your books, magazines, pamphlets, photos, music, videos etc. This will ensure they are preserved for generations to come. Each item will be fully acknowledged.

To continue this work, we need your help

Your generous contribution and help will ensure that an ever-growing number of the Library's collections are conserved and digitised, and are made available to students, scholars, and readers the world over. The Sri Satguru Jagjit Singh Ji E-Library collection is growing day by day and some rare and priceless books/magazines/manuscripts and other items have already been digitised.

We would like to thank all the contributors who have kindly provided items from their collections. This is appreciated by us now and many readers in the future.

Contact Details

For further information - please contact

Email: NamdhariElibrary@gmail.com

ਮੁੱਖ ਬੰਧ

ਪੰਜਾਬ, ਪੰਜਾਬੀਅਤ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਸ਼ਾ ਦੇ ਗੌਰਵਮਈ ਵਿਰਸੇ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਅਤੇ ਸੰਭਾਲ ਲਈ ਪੰਜਾਬੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ, ਪਟਿਆਲਾ ਨੇ ਆਪਣੇ ਮਾਣਯੋਗ ਵਾਈਸ-ਚਾਂਸਲਰ ਡਾ. ਜਸਪਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਸੁਰੱਖੀ ਅਤੇ ਦੂਰਅੰਦੇਸ਼ ਅਗਵਾਈ ਵਿਚ ਜਿਹੜੇ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਪ੍ਰਾਜੈਕਟ ਆਰੰਭੇ ਹਨ, ਮਹਾਨ ਕੋਸ਼ ਦੀ ਪੁਨਰ-ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਹੈ। ਪੰਜਾਬੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਦੀ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਕਾਸ ਮੁਹਿੰਮ ਨੂੰ ਆਧੁਨਿਕ ਸਮੇਂ ਦੀਆਂ ਲੋੜਾਂ ਦੇ ਹਾਣੀ ਬਣਾਉਣ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਬੌਧਿਕ ਅਤੇ ਲੋਕਧਾਰਾਈ ਵਿਰਸੇ ਦੀ ਵਡੱਤਣ, ਨਵਾਸਤ ਅਤੇ ਰੂਹ ਨੂੰ ਪਛਾਣਨ, ਵਡਿਆਉਣ ਅਤੇ ਆਉਣ ਵਾਲੀਆਂ ਪੀੜ੍ਹੀਆਂ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਹੀ ਸਰੂਪ ਨੂੰ ਸੰਭਾਲਣ ਦੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ ਉਚੇਰੀ ਸੂਝ ਹੈ। ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਕਾਸ ਵਿਭਾਗ ਨੇ ਇਸੇ ਰਹਿਨੁਮਾਈ ਹੇਠ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਦਾਰਸ਼ਨਿਕ, ਇਤਿਹਾਸਕ, ਸਾਹਿਤਕ ਅਤੇ ਲੋਕਧਾਰਾਈ ਸ੍ਰੋਤਾਂ ਨੂੰ ਸੰਭਾਲਣ ਲਈ ਕਈ ਸਾਰਥਕ ਯੋਜਨਾਵਾਂ ਉਲੀਕੀਆਂ ਹਨ। ਭਾਈ ਕਾਨ੍ਹ ਸਿੰਘ ਨਾਭਾ ਰਚਿਤ ਗੁਰੁਸ਼ਬਦ ਰਤਨਾਕਰ ਮਹਾਨ ਕੋਸ਼ ਨੂੰ ਨਵੇਂ ਸਿਰਿਚਿ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਕਰਨ ਦਾ ਪ੍ਰਾਜੈਕਟ, ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਲੋਕ-ਨਾਚਾਂ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਅਤੇ ਸੰਭਾਲ, ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਗੌਰਵਮਈ ਵਿਰਾਸਤ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ਵ ਸਨਮੁਖ ਕਰਨ ਲਈ ਕਲਾਸਕੀ ਰਚਨਾਵਾਂ ਦੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਅਨੁਵਾਦ ਆਦਿ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਪ੍ਰਾਜੈਕਟ ਇਸ ਦਿਸ਼ਾ ਵਿਚ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਕੁਝ ਅਹਿਮ ਪਹਿਲ-ਕਦਮੀਆਂ ਹਨ।

ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਸ਼ਾ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਗਿਆਨ-ਵਿਗਿਆਨ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਵਿਦਵਾਨ ਅਤੇ ਖੋਜੀ ਇਸ ਬਾਰੇ ਇੱਕ ਮੱਤ ਹਨ ਕਿ ਗੁਰੁਸ਼ਬਦ ਰਤਨਾਕਰ ਮਹਾਨ ਕੋਸ਼ ਪੰਜਾਬੀ ਦਾ ਸਰਬੋਤਮ ਹਵਾਲਾ ਗ੍ਰੰਥ ਹੈ। ਭਾਈ ਕਾਨ੍ਹ ਸਿੰਘ ਨਾਭਾ ਨੇ ਇਸ ਕੋਸ਼ ਵਿਚ ਸਿੱਖ ਸਾਹਿਤ ਨੂੰ ਏਨੀ ਉੱਤਮ, ਨਿੰਗਰ ਅਤੇ ਵਿਆਪਕ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਨਾਲ ਸੰਕਲਪਿਤ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਗ੍ਰੰਥ ਵਿਸ਼ਵ ਕੋਸ਼ ਦਾ ਦਰਜਾ ਹਾਸਲ ਕਰ ਗਿਆ ਹੈ। ਹਵਾਲਾ ਸਮਗਰੀ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਇਸ ਕੋਸ਼ ਨੂੰ ਉੱਤਮ ਦਰਜੇ ਦੀ ਵਿਦਵਤਾ ਵਾਲਾ ਕਾਰਜ ਮੰਨਿਆ ਜਾ ਚੁੱਕਾ ਹੈ। ਭਾਈ ਕਾਨ੍ਹ ਸਿੰਘ ਨਾਭਾ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾਲ ਗਿਆਨ, ਸੂਖਮ ਸੂਝ, ਤਾਰਕਿਕ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ, ਸਖਤ ਮਿਹਨਤ ਅਤੇ ਸਿਖਰਲਾ ਸਮਰੱਥਾ ਮਹਾਨ ਕੋਸ਼ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਲਾਸਾਨੀ ਪ੍ਰਤਿਭਾ ਦਾ ਪ੍ਰਤੱਖ ਪ੍ਰਮਾਣ ਹੈ। ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਬਾਰੇ ਹੀ ਨਹੀਂ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ, ਸਾਹਿਤ, ਦਰਸ਼ਨ, ਭਾਸ਼ਾ, ਬਨਸਪਤੀ, ਸੰਗੀਤ ਆਦਿ ਬਾਰੇ ਵੀ ਇਹ ਗ੍ਰੰਥ ਅਦੁੱਤੀ ਸ੍ਰੋਤ ਬਣ ਚੁੱਕਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਵਿਚ ਦਰਜ ਜਾਣਕਾਰੀ ਪ੍ਰਮਾਣਿਕ ਹੈ, ਗਿਆਨ ਉੱਤਮ ਦਰਜੇ ਦਾ ਹੈ, ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਅਤਿਅੰਤ ਤਾਰਕਿਕ ਅਤੇ ਵਿਗਿਆਨਕ ਹੈ। ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਚ ਇਹ ਪਹਿਲਾ ਅਜਿਹਾ ਗ੍ਰੰਥ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਸਿੱਖ ਸਾਹਿਤ, ਫਲਸਫਾ, ਇਤਿਹਾਸ, ਸਭਿਆਚਾਰ, ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਸਮੇਤ ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਸ਼ਾ ਸੰਬੰਧੀ ਗਿਆਨ ਏਨਾ ਸਿਲਸਿਲੇਵਾਰ ਅਤੇ ਸੁਨਿਸ਼ਚਿਤ ਢੰਗ ਨਾਲ ਸੰਚਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਹਰ ਇੰਦਰਜ ਵਿਚ ਦਰਜ ਕੀਤੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਆਪਣੀ ਪ੍ਰਮਾਣਿਕਤਾ ਅਤੇ ਉੱਤਮਤਾ ਬਾਰੇ ਮੂੰਹੋਂ ਬੋਲਦੀ ਹੈ। ਵਿਸ਼ਵ ਭਰ ਦੀਆਂ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਵਿਚ ਜੇ ਅਸੀਂ ਵਿਸ਼ਵ ਕੋਸ਼ੀ ਪਰੰਪਰਾ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ 'ਤੇ ਨਜ਼ਰ ਮਾਰੀਏ ਤਾਂ ਇਤਿਹਾਸਕ ਕ੍ਰਮ ਵਿਚ ਮਹਾਨ ਕੋਸ਼ ਬਾਰੂਵੇਂ ਨੰਬਰ 'ਤੇ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਭਾਸ਼ਾਈ ਪਰੰਪਰਾਵਾਂ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਸ਼ਾ ਦੀ ਉੱਤਮਤਾ ਅਤੇ ਵਿਕਾਸ ਦਾ ਇਹ ਅਕੱਟ ਪ੍ਰਮਾਣ ਹੈ। ਓਦੋਂ ਤੋਂ ਹੁਣ ਤੱਕ ਇਹ ਮਹਾਨ ਰਚਨਾ ਪੰਜਾਬ ਜਾਂ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਵਿਚ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਵਿਸ਼ਵ ਗਿਆਨ ਚਿੰਤਨ ਵਿਚ ਉੱਚ ਪੱਧਰੀ ਸ੍ਰੋਤ ਸਮਗਰੀ ਵਜੋਂ ਵਰਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਸੱਚ ਤਾਂ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸਮੇਂ ਦੇ ਬੀਤਣ ਨਾਲ ਇਸ ਦੀ ਮਹਾਨਤਾ ਹੋਰ ਵੱਧ ਰਹੀ ਹੈ।

ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਸ਼ਾ ਦੇ ਇਸ ਮਹਾਨ ਗ੍ਰੰਥ ਨੂੰ ਨਵੇਂ ਸਿਰਿਚਿ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਕਰਨ ਦਾ ਪ੍ਰਾਜੈਕਟ ਪੰਜਾਬੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ, ਪਟਿਆਲਾ ਨੂੰ ਕਈ ਪੱਖਾਂ ਤੋਂ ਸਮੇਂ ਦੀ ਲੋੜ ਜਾਪਿਆ ਹੈ। ੩੩੩੮ ਪੰਨਿਆਂ ਦੇ ਇਸ ਕੋਸ਼ ਦੀਆਂ ੫੦੦ ਕਾਪੀਆਂ ੧੯੩੦ ਵਿਚ ਸੁਦਰਸ਼ਨ ਪ੍ਰੈਸ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਨੇ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਚਾਰ ਭਾਗਾਂ ਵਿਚ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਕੀਤੀਆਂ ਸਨ। ਮਹਾਨ ਕੋਸ਼ ਦੀ ਗਿਆਨ ਸਮਗਰੀ ਆਪਣੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਪੱਖੋਂ ਹੀ ਪ੍ਰਮਾਣਿਕ ਅਤੇ ਪਰਿਪੱਕ ਨਹੀਂ, ਉਚਾਰਨ ਅਤੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ ਪੱਖੋਂ ਵੀ ਭਾਈ ਕਾਨ੍ਹ ਸਿੰਘ ਨਾਭਾ ਦੀ ਬੌਧਿਕ ਸਮਰੱਥਾ ਅਤੇ ਯੋਗਤਾ ਦਾ ਪ੍ਰਮਾਣ ਹੈ। ਭਾਈ ਕਾਨ੍ਹ ਸਿੰਘ ਨਾਭਾ ਨੇ ਭਾਸ਼ਾਈ ਉਚਾਰਨ ਤੱਕ ਦੀ ਪ੍ਰਮਾਣਿਕਤਾ ਲਈ ਜਿਹੜੇ ਨਵੇਂ ਚਿੰਨ੍ਹ ਸਿਰਜੇ, ਉਹ ਇਸ ਦੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨਾ ਸਮੇਂ ਵੱਡੀ ਚੁਣੌਤੀ ਬਣੇ। ਇਸ ਕੋਸ਼ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨਾ ਸਮੇਂ ਧਨੀ ਰਾਮ ਚਾਰਿਕ ਦੀ ਸੁਦਰਸ਼ਨ ਪ੍ਰੈਸ ਨੇ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਦੇਖ-ਰੇਖ ਹੇਠ ਨਵੇਂ ਫੋਂਟ ਘੜੇ ਅਤੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ ਹਿਤ ਬੜੀ ਨਿਪੁੰਨਤਾ ਨਾਲ ਵਰਤੇ। ਪਹਿਲੀ ਐਡੀਸ਼ਨ ਮਤਮ ਹੋਣ ਉਪਰੰਤ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਭਾਗ, ਪੰਜਾਬ ਨੇ ੧੯੫੫ ਵਿਚ ਇਸ ਕੋਸ਼ ਦੀਆਂ ਚਾਰ ਜਿਲਦਾਂ ਨੂੰ ਇਕ ਜਿਲਦ ਵਿਚ ਸਮਿਲਿਤ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਅਜਿਹਾ ਕਰਦਿਆਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪਹਿਲੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ ਦੇ ਫੋਟੋ ਉਤਾਰੇ

ਵਰਤਣ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਦੋ ਕਾਲਮਾਂ ਦੀ ਥਾਂ ਤਿੰਨ ਕਾਲਮਾਂ ਵਿਚ ਛਪਾਈ ਕੀਤੀ। ਭਾਈ ਕਾਨ੍ਹ ਸਿੰਘ ਨਾਭਾ ਵੱਲੋਂ ਗੁਰਮੁਖੀ ਲਿਪੀ ਦੇ ਮੂਲ ਚਿੰਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਤਬਦੀਲੀ ਕਰ ਕੇ ਘੜੇ ਗਏ ਨਵੇਂ ਫੋਂਟ ਪੰਜਾਬੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨਾਂ ਨੂੰ ਚੁਣੌਤੀ ਜਾਪਦੇ ਰਹੇ ਹਨ। ਏਨੇ ਵਿਸ਼ਾਲ ਪਾਠ ਨੂੰ ਏਨੀ ਪ੍ਰਮਾਣਿਕਤਾ ਨਾਲ ਨਵੇਂ ਸਿਰਿਓਂ ਕੰਪੋਜ਼ ਕਰਨ ਦਾ ਉੱਦਮ ਕੋਈ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ ਵੀ ਦੁਬਾਰਾ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਿਆ। ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਭਾਗ ਵੱਲੋਂ ਹੀ ਨਹੀਂ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਪਬਲਿਸ਼ਰਜ਼ ਵੱਲੋਂ ਵੀ ਮਹਾਨ ਕੋਸ਼ ਦਾ ਪਰਤ ਦਰ ਪਰਤ ਉਤਾਰਾ ਕਰ ਕੇ ਛਾਪੇ ਜਾ ਰਹੇ ਨਵੇਂ ਸੰਸਕਰਨ ਪੜ੍ਹਨ ਪੱਖੋਂ ਧੁੰਦਲੇ ਪੈਂਦੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਪੰਜਾਬੀ ਖੋਜ ਵਿਚ ਨਿਰੰਤਰ ਵਰਤੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਇਸ ਹਵਾਲਾ ਗ੍ਰੰਥ ਦਾ ਪਾਠਕਾਂ ਲਈ ਪੜ੍ਹਨ ਤੇ ਵਰਤਣ ਪੱਖੋਂ ਸੁਖੈਨ ਤੇ ਸੁਹਜਮਈ ਹੋਣਾ ਅਤਿ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ।

ਇੱਥੇ ਇਹ ਦੱਸਣਾ ਯੋਗ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਮਹਾਨ ਕੋਸ਼ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨਾ ਉਪਰੰਤ ਭਾਈ ਕਾਨ੍ਹ ਸਿੰਘ ਨਾਭਾ ਨੇ ੧੯੩੦ ਤੋਂ ੧੯੩੮ ਦੌਰਾਨ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਕੋਸ਼ ਨੂੰ ਦੁਬਾਰਾ ਪੜ੍ਹਿਆ ਅਤੇ ਇਸ ਵਿਚ ਕਈ ਸੋਧਾਂ ਅਤੇ ਵਾਧੇ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤੇ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਾਧਿਆਂ ਨੂੰ ਭਾਵੇਂ ਅੰਤਿਕਾ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਭਾਗ, ਪੰਜਾਬ ਵੱਲੋਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ, ਪਰ ਜਿਹੜੇ ਸੰਕੇਤ ਇਸ ਨੂੰ ਮੂਲ ਪਾਠ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਲਈ ਦਰਸਾਏ ਗਏ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਯਥਾਯੋਗ ਵਰਤੋਂ ਪਾਠਕਾਂ ਲਈ ਸੰਭਵ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕੀ। ਆਮ ਪਾਠਕ ਲਗਭਗ ਇਸ ਸਮਗਰੀ ਦੀ ਯੋਗ ਵਰਤੋਂ ਤੋਂ ਅਸਮਰਥ ਹੀ ਰਿਹਾ।

ਪੰਜਾਬੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ, ਪਟਿਆਲਾ ਨੇ ਹੁਣ ਜਦੋਂ ਇਸ ਕੋਸ਼ ਨੂੰ ਪਹਿਲੀ ਵਿਉਂਤ ਅਨੁਸਾਰ ਹੀ ਨਵੇਂ ਸਿਰਿਓਂ ਚਾਰ ਭਾਗਾਂ ਵਿਚ ਹੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਕਰਨ ਦਾ ਪ੍ਰਾਜੈਕਟ ਹੱਥ ਵਿਚ ਲਿਆ ਹੈ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਭਾਈ ਕਾਨ੍ਹ ਸਿੰਘ ਨਾਭਾ ਵੱਲੋਂ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤੀ ਗਈ ਨਵੀਂ ਸਮਗਰੀ ਨੂੰ ਯੋਗ ਥਾਂ 'ਤੇ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰ ਕੇ ਮੂਲ ਪਾਠ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਸੋਧਾਂ ਅਤੇ ਵਾਧਿਆਂ ਲਈ ਮੇਰੀ ਟੀਮ ਨੇ ਮਹਾਨ ਕੋਸ਼ ਦੀਆਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪੁਰੀਆਂ ਨੂੰ ਆਧਾਰ ਬਣਾਇਆ ਹੈ ਜਿਹੜੀਆਂ ਭਾਈ ਕਾਨ੍ਹ ਸਿੰਘ ਨਾਭਾ ਵੱਲੋਂ ਪੰਜਾਬੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਨੂੰ ਸੌਂਪੀ ਨਿੱਜੀ ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀ ਵਿਚ (ਰੇਅਰ ਸੈਕਸ਼ਨ ੬੫੬੩੨, ੬੫੬੩੩) ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਹਨ। ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਟੀਮ ਸਮੇਤ ਹਰ ਸੰਭਵ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਹੈ ਕਿ ਮਹਾਨ ਕੋਸ਼ ਦੀ ਪ੍ਰਮਾਣਿਕਤਾ ਨੂੰ ਕੋਈ ਆਂਚ ਨਾ ਆਵੇ।

ਮਹਾਨ ਕੋਸ਼ ਦਾ ਇਹ ਦੂਜਾ ਭਾਗ ਛਾਪਦਿਆਂ ਅਸੀਂ ਬਾਬਾ ਬਲਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਰਾੜ੍ਹਾ ਸਾਹਿਬ ਵਾਲਿਆਂ ਪ੍ਰਤੀ ਕ੍ਰਿਤਗਤਾ ਜ਼ਾਹਰ ਕਰਦਿਆਂ ਅਥਾਹ ਖੁਸ਼ੀ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ। ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਮਹਾਨ ਕੋਸ਼ ਦਾ ਗੁਰਮੁਖੀ ਲਿਪੀ ਵਾਲਾ ਸ਼ਬਦ ਭੰਡਾਰ ਸਾਨੂੰ ਵਰਤ ਫਾਰਮੇਟ ਵਿਚ ਉਪਲਬਧ ਕਰਵਾਇਆ ਹੈ। ਕੰਪਿਊਟਰਾਈਜ਼ੇਸ਼ਨ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਵਿਕਸਿਤ ਹੋ ਰਹੀ ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਚ ਅਜਿਹੀਆਂ ਸਾਂਝਾ ਤੇ ਸਹਿਯੋਗ ਦੀ ਵਡੇਰੀ ਕਦਰ ਕਰਨੀ ਬਣਦੀ ਹੈ।

ਇਸ ਪ੍ਰਾਜੈਕਟ ਵਿਚ ਸ. ਓਅੰਕਾਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਕਾਪੀ ਸੰਪਾਦਕ ਵਜੋਂ, ਡਾ. ਕਰਮਜੀਤ ਕੌਰ, ਸ. ਗੁਰਮੀਰ ਸਿੰਘ, ਸ. ਗੁਰਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਪ੍ਰਾਜੈਕਟ ਸਹਾਇਕ ਵਜੋਂ ਆਪਣੀ ਜ਼ੁੰਮੇਵਾਰੀ ਨਿਭਾਉਂਦਿਆਂ ਅਣਖੰਕ ਮਿਹਨਤ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀ ਵਿਚ ਪਏ ਮੂਲ ਖਰੜਿਆਂ ਨੂੰ ਅਸਲ ਕਾਪੀ ਵਜੋਂ ਮਾਨਤਾ ਦੇ ਕੇ ਬਿੰਦੀ, ਕੌਮੇ ਤੱਕ ਦੀ ਬਰਕਰਾਰੀ ਲਈ ਕਈ ਪੜ੍ਹਤਾਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ। ਸ. ਧਰਮਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਸ. ਮਨਦੀਪ ਸਿੰਘ ਨੇ ਘੰਟਿਆਂ ਬੰਧੀ ਨਿਰੰਤਰ ਕੰਮ ਕਰਦਿਆਂ ਇਸ ਨੂੰ ਟਾਈਪਸੈੱਟ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਪ੍ਰਾਜੈਕਟ ਦੀ ਸਮੁੱਚੀ ਟੀਮ ਵਿਭਾਗ ਦੀ ਮੁਖੀ ਡਾ. ਅਮਰਜੀਤ ਕੌਰ ਵੱਲੋਂ ਮਿਲ ਰਹੀ ਉਤਸ਼ਾਹੀ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਅਤੇ ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਹਰਸ਼ਰਨ ਕੌਰ ਵੱਲੋਂ ਮਿਲ ਰਹੇ ਸਕੱਤਰੀ ਸਹਿਯੋਗ ਲਈ ਤਹਿ ਦਿਲੋਂ ਧੰਨਵਾਦੀ ਹੈ।

ਇਸ ਪ੍ਰਾਜੈਕਟ ਨੂੰ ਮੁਕੰਮਲ ਕਰਦਿਆਂ ਭਾਈ ਕਾਨ੍ਹ ਸਿੰਘ ਨਾਭਾ ਦੀ ਮਹਾਨ ਪ੍ਰਤਿਭਾ, ਬਹੁ-ਪੱਖੀ ਵਿਦਵਤਾ ਅਤੇ ਇੰਤਹਾ ਦੀ ਪੱਧਰ ਤੱਕ ਸਿਰਜ਼ੀ ਅਤੇ ਮਿਹਨਤੀ ਸ਼ਖਸੀਅਤ ਸਾਡਾ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਸ੍ਰੋਤ ਰਹੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਕਾਰਜ ਸਾਨੂੰ ਉਸ ਉੱਚੀ-ਸੁੱਚੀ ਸ਼ਖਸੀਅਤ ਪ੍ਰਤਿ ਇਕ ਨਿਮਾਣੀ ਜਿਹੀ ਸ਼ਰਧਾਂਜਲੀ ਜਾਪਿਆ ਹੈ। ਸਾਨੂੰ ਭਰਪੂਰ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਸ਼ਾ ਦੀ ਪ੍ਰਫੁੱਲਤਾ ਅਤੇ ਉੱਜਲ ਭਵਿੱਖ ਲਈ ਨਿਰੰਤਰ ਕਾਰਜਸ਼ੀਲ ਪੰਜਾਬੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ, ਪਟਿਆਲਾ ਦੀ ਇਹ ਪੇਸ਼ਕਸ਼ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ, ਧਰਮ, ਦਰਸ਼ਨ, ਭਾਸ਼ਾ ਅਤੇ ਸਭਿਆਚਾਰ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਦੋਲਚਸਪੀ ਰੱਖਣ ਵਾਲੇ ਵਿਦਵਾਨਾਂ, ਖੋਜਾਰਥੀਆਂ ਅਤੇ ਪਾਠਕਾਂ ਨੂੰ ਸਾਰਥਕ ਲੱਗੇਗੀ।

ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਕਾਸ ਵਿਭਾਗ
ਪੰਜਾਬੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ, ਪਟਿਆਲਾ

ਧਨਵੰਤ ਕੌਰ
ਪ੍ਰਾਜੈਕਟ ਇੰਚਾਰਜ

FOREWORD

(੧੯੩੦ ਵਿਚ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਪਹਿਲੇ ਸੰਸਕਰਨ ਦਾ ਮੁੱਢ ਬੰਧ)

Sardar Kahan Singh is one of the few learned Sikhs still left to us. His knowledge of the Sikh Scriptures and History is most profound and unrivalled. Beside being trained in the old school of Sikh scholarship wherein depth of knowledge and mastery of detail was more emphasised, he has also cultivated the variety and vastness of view which is characteristic of western learning. He not only possesses an intimate knowledge of the most obvious and the most distant facts, but he also knows how to marshall them and use them to some purpose, which is rare in old scholars, who in their fondness for the wealth of detail often lose hold of the essential bearings, so that the reader cannot see the wood on account of the trees.

Sardar Kahan Singh is exceptionally well-fitted to interpret Sikhism. Belonging to the earliest batch of the *Singh Sabha* reformers, he has had a great share in the formation of the modern opinion about Sikhism. Even the inevitable Mr. M. A. Macauliffe, the author of the *Sikh Religion*, found in him a guide, philosopher and friend. If Bhai Dit Singh and others were responsible for the social and religious reform, Bhai Gurmukh Singh and Bhai Jawahir Singh for organizing higher education, Bhai Kahan Singh has worked for the whole movement as a writer, articulating its principles in works which will stand as permanent monuments to his genius. His books, *Gurmat Prabhakar* and *Gurmat Sudhakar* are the standard guide-books and sometimes the only stock-in-trade of the modern preacher.

The present work, *Gurushabad Ratnakar* is his *Magnum Opus*. It is a Dictionary and Encyclopædia combined of Sikh Literature, a magnificent fruit of the author's fifteen years' hard and incessant labour. It contains 64263 words occurring in the original Sikh Scriptures as well as in other allied books, i.e. the *Holy Granth*, *Dasam Granth*, works of Bhai Gurdas, Bhai Mani Singh and Bhai Nand Lal, *Rahatnamas*, *Sarabloh Prakash*, *Gur-Sobha*, *Gurbilas*, *Nanak Prakash*, *Suraj Prakash*, *Panth Prakash*, *Gurpad Prem Prakash*, *Bhai Bala's Sakhi*, *Gosht Mecca and Medina*, etc.

To facilitate reference all the words have been arranged strictly in accordance with the order of letters and vowel signs of the Punjabi alphabet. Each word is dealt with most comprehensively, all the available and up-to-date information bearing on the different meanings being supplied with rare correctness and precision. The book is written on most approved lines, containing quotations and illustrations drawn from all the needful sources of religion, history, geography, science, medicine, language, prosody, rhetoric, etc., showing an immense store of knowledge drawn from innumerable books, eastern and western, ancient and modern. When we look at the volume of the work undertaken and carried out single-handed by the author, it appears nothing short of a marvel.

The prominent features of the work to be noted are :-

(1) All references to the Vedas and Shastras, the Bible, the Quran and religious books are fully traced. The different religions and their respective terms and symbols are adequately dealt with, comments being made in a very liberal spirit without showing any trace of sectarianism.

(2) The historical references are explained concisely but exhaustively, advantage being taken of the most recent researches. (See AKBAR). The author does not hesitate to point out different errors of fact occurring in the standard works.

(3) The geographical places, especially those belonging to Sikh History, are located correctly, the most helpful part being the information about Gurdwaras illustrated with maps.

(4) The names of trees and herbs are explained with corresponding botanical terms used in European Science.

(5) The names of diseases and medicines have been so fully dealt with that one could gather a complete pharmacopoeia from it.

(6) Names connected with natural philosophy have, as far as possible, been fully explained.

(7) Musical and metrical systems are discussed comprehensively, and their distinctions are supported with quotations and authorities. The information given on Prosody and Rhetoric is most complete and handy.

(8) Metrical riddles, so common in old literature but now so difficult to understand, are also explained.

(9) Each word is treated etymologically, and the different meanings, with apt illustrations, are given in Punjabi and Hindi under serial numbers.

(10) It embodies more than seven thousand Arabic and Persian words. To show their correct derivation and pronunciation, they are also given in the Persian characters. In like manner the Sanskrit words are given in the Devnagri characters.

(11) The book is profusely illustrated with maps and pictures.

The book is the first of its kind in Punjabi, and supplies a long-felt want. It is not only an all-inclusive work for ready reference, but contains solid articles on great and intricate topics connected with the Sikh History and Religion. It is a whole library of literature on Sikhism. Some rare works, found mostly in manuscript, are quoted herein full. One cannot overestimate the importance of such a work. It is the most valuable book on Sikhism produced in the modern days.

KHALSA COLLEGE,
AMRITSAR.
18th January, 1930.

TEJA SINGH, M.A.

ਭੂਮਿਕਾ

ਸੰਮਤ ੧੯੫੫ ਵਿੱਚ ਪੇਂਡਿਤ ਤਾਰਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ “ਗੁਰਗਿਰਾਥ ਕੋਸ਼” ਅਤੇ ਸੰਮਤ ੧੯੫੭ ਵਿੱਚ ਭਾਈ ਹਜਾਰਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ “ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਕੋਸ਼” ਪੜ੍ਹਕੇ ਮੈਨੂੰ ਸੰਕਲਪ ਫੁਰਿਆ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕੋਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਜੋ ਸ਼ਬਦ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਨਹੀਂ ਆਏ, ਉਹ ਬਾਮਿਲ ਕਰਕੇ ਅਰ ਅੱਖਰ ਤਥਾ ਮਾਤ੍ਰਾ ਕ੍ਰਮ ਅਨੁਸਾਰ ਸ਼ਬਦ ਜੋੜਕੇ, ਇੱਕ ਉੱਤਮ ਕੋਸ਼ ਲਿਖਿਆ ਜਾਵੇ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਲਾਭ ਹੋ ਸਕੇ।^੧ ਇਸ ਮਨੋਰਥ ਦੀ ਸਫਲਤਾ ਲਈ ਮੈਂ ਵਿਚਾਰ ਨਾਲ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਪਾਠ ਆਰੰਭਿਆ, ਜਿਸ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ ਪੰਜਾਂ ਵਰ੍ਹਿਆਂ ਵਿੱਚ ਹੋਈ। ਜਦ ਮੈਂ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਕ੍ਰਮ ਅਨੁਸਾਰ ਜੋੜਨ ਲੱਗਾ, ਤਾਂ Encyclopaedia Britannica ਨੂੰ ਵੇਖਕੇ ਚਿੰਤ ਵਿੱਚ ਆਈ ਕਿ ਸਿੱਖ ਸਾਹਿਤ ਦਾ ਤੀ ਇੱਕ ਅਜੇਹਾ ਕੋਸ਼ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦੇ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸਾਰੇ ਸਿੱਖਮਤ ਸੰਬੰਧੀ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਦੇ ਸਰਵ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦਾ ਯੋਗਤਾ ਭੀਤਿ ਨਾਲ ਨਿਰਣਾ ਕੀਤਾ ਹੋਵੇ।

ਸੰਮਤ ੧੯੬੩ ਵਿੱਚ ਮੈਂ ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ ਦਾ ਪਾਠ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ ਅਰ ਉਸ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ ਪਿੱਛੋਂ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਦੀ ਭਾਣੀ, ਭਾਈ ਨੰਦ ਲਾਲ ਜੀ ਦੀ ਰਚਨਾ, ਸਰਵਲੋਹਪ੍ਰਕਾਸ਼, ਗੁਰਸ਼ੇਖਾ, ਭਾਈ ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀਆਂ ਸਾਖੀਆਂ, ਗੁਰਮਹਿਮਾਪ੍ਰਕਾਸ਼, ਗੁਰੁਵਿਲਾਸ, ਗੁਰੁਨਾਨਕਪ੍ਰਕਾਸ਼, ਗੁਰਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਕਸ਼, ਪੰਥਪ੍ਰਕਾਸ਼, ਜਨਮਸਾਖੀਆਂ, ਗੁਰਪਦਪ੍ਰੇਮਪ੍ਰਕਾਸ਼, ਰਹਿਤਨਾਮੇ, ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਟੀਕੇ ਅਤੇ ਅਨੇਕ ਇਤਿਹਾਸ ਯਥਾਕ੍ਰਮ ਪੜ੍ਹਕੇ ਸ਼ਬਦ ਨੋਟ ਕੀਤੇ, ਅਰ ਸ਼ਬਦਗਣਨ ਸੰਬੰਧੀ ਸਾਰੇ ਅੰਗਾਂ ਤੋਂ ਪੂਰਣ ਵਿਚਾਰ ਕਰਕੇ ਸਮੇਂ ਸਮੇਂ ਪੁਰ ਬਿਰੋਮਣਿ ਵਿਦ੍ਵਾਨਾਂ ਨਾਲ ਸੰਮਤਿ ਮੇਲਕੇ ਅਨੇਕ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਯਥਾਰਥ ਅਰਥ ਅਤੇ ਭਾਵ ਲੱਭਣ ਵਿੱਚ ਸਫਲਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ।

ਸ਼੍ਰੀ ੧੦੮ ਮਾਨ ਮਹਾਰਾਜਾ ਸਰ ਹੀਰਾ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਮਾਲਵੇਂਦ੍ਰ ਬਹਾਦੁਰ ਨਾਭਾਪਤਿ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਹੋਣ ਪਿੱਛੋਂ ਕਈ ਕਾਰਣਾਂ ਕਰਕੇ, ੨੮ ਵੈਸਾਖ ਸੰਮਤ ੧੯੬੯ (੧੦ ਮਈ ਸਨ ੧੯੧੨) ਨੂੰ ਮੈਂ ਰਿਆਸਤ ਦੀ ਅਹਿਲਕਾਰੀ ਛੱਡਕੇ ਗਰਮੀ ਕੱਟਣ ਕਸ਼ਮੀਰ ਚਲਾ ਗਿਆ ਅਰ ਉੱਥੇ ੨੦ ਮਈ ਨੂੰ ਅਰਦਾਸ ਸੋਧਕੇ “ਗੁਰਸ਼ਬਦਰਤਨਾਕਰ” ਮਹਾਨ ਕੋਸ਼ ਲਿਖਣਾ ਆਰੰਭਿਆ, ਜੋ ੨੫ ਮਾਘ ਸੰਮਤ ੧੯੮੨ (੬ ਫਰਵਰੀ ੧੯੨੬) ਨੂੰ ਪੂਰਣ ਹੋਇਆ।

ਗ੍ਰੰਥ ਤਿਆਰ ਹੋਣ ਪੁਰ ਇਸ ਦੇ ਛਾਪਣ ਦੀ ਚਿੰਤਾ ਪਈ, ਕਿਉਂਕਿ ਮਹਾਰਾਜਾ ਬ੍ਰਿਜੇਂਦ੍ਰ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਫਰੀਦਕੋਟ ਪਰਿ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਛਪਵਾਉਣ ਦਾ ਵਚਨ ਦਿੱਤਾ ਸੀ, ਪਰਲੋਕ ਸਿਧਾਰ ਗਏ, ਅਰ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਿਪੁਦਮਨ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਮਾਲਵੇਂਦ੍ਰ ਬਹਾਦੁਰ ਨਾਭਾਪਤਿ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਛੂਢ ਸਾਲ ਲਈ ਮੇਰੇ ਸਟਾਫ ਦੀ ਨੌਕਰੀ ਦਿੱਤੀ ਅਰ ਚੋਖੀ ਰਕਮ ਛਪਾਈ ਲਈ ਮਨਜ਼ੂਰ ਕੀਤੀ ਸੀ, ਰਾਜ ਤਿਆਗਕੇ ਨਾਭੇ ਤੋਂ ਚਲੇ ਗਏ ਅਰ ਰਿਆਸਤ ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧਕ (Administrator) ਨੇ ਖਜਾਨੇ ਮਸਤਾਨੇ ਵੱਸਕੇ ਗ੍ਰੰਥ ਛਪਵਾਉਣ ਤੋਂ ਨਾਂਹ ਕਰ ਦਿੱਤੀ।

ਕਈ ਸੱਜਨਾਂ ਦੀ ਸਲਾਹ ਨਾਲ ਅੰਤ ਨੂੰ ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਹੋਇਆ ਕਿ ਇਸ ਗ੍ਰੰਥ ਦੇ ਪੰਜ ਸੌ ਗ੍ਰਾਹਕ ਬਣਾਏ ਜਾਕੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਅੱਧੀ ਕੀਮਤ ਪੇਸ਼ਗੀ ਲੈ ਕੇ ਮਹਾਨ ਕੋਸ਼ ਪ੍ਰਿੰਟ ਵਿੱਚ ਭੇਜਿਆ ਜਾਵੇ, ਇਸ ਲਈ ਹਜਾਰ ਕਾਪੀ ਨਮੂਨੇ ਦੀ ਛਾਪਕੇ ਵੰਡੀ ਗਈ ਅਤੇ ਅਖਬਾਰਾਂ ਵਿੱਚ ਇਸਤਿਹਾਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਨੌਂ ਮਹੀਨਿਆਂ ਵਿੱਚ ਕੇਵਲ ਦੋ ਸੌ ਕਾਪੀਆਂ ਦੇ ਗ੍ਰਾਹਕ ਕੁਝ ਸੱਜਣ ਬਣੇ।^੨

ਪਬਲਿਕ ਵੱਲੋਂ ਨਿਰਾਸ਼ ਹੋ ਕੇ ਮੈਂ ਸਿੱਖ ਮਹਾਰਾਜਗਾਨ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿੱਚ ਦਰਖ਼ਾਸਤ ਭੇਜੀ ਕਿ ਆਪ ਤਿੰਨ ਸੌ ਕਾਪੀਆਂ ਖਰੀਦ ਕੇ ਇਸ ਲਾਭਦਾਇਕ ਕਾਰਜ ਵਿੱਚ ਮੇਰੀ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰੋ; ਇਸ ਪੁਰ ਮਹਾਰਾਜਾ ਕ੍ਰਪੇਂਦ੍ਰ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਮਹੇਂਦ੍ਰ ਬਹਾਦੁਰ ਪਟਿਆਲਾਪਤਿ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਚਾਇਲ ਸੰਦਕੇ ੧ ਅਕਤੂਬਰ ੧੯੨੭ ਨੂੰ ਹੁਕਮ ਫਰਮਾਇਆ ਕਿ ਮਹਾਨ ਕੋਸ਼ ਦੀ ਸਾਰੀ ਲਾਗਤ ਅਸੀਂ ਦੇਵਾਂਗੇ, ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਗ੍ਰੰਥ ਦਰਬਾਰ ਪਟਿਆਲੇ ਦੇ ਖਰਚ ਪੁਰ ਛਾਪ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ, ਅਰ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਗ੍ਰਾਹਕਾਂ ਨੇ ਆਪ ਨੂੰ ਪੇਸ਼ਗੀ ਰਕਮ ਘੱਲੀ ਹੈ, ਉਹ ਸਭ ਵਾਪਿਸ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ; ਇਸ ਅਨੁਸਾਰ ਮੈਂ ਧਨਯਵਾਦ ਸਹਿਤ ਸਾਰੇ ਸੱਜਨਾਂ ਨੂੰ ਰਕਮ ਮੋਤ

ਪੇਂਡਿਤ ਤਾਰਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਕੋਸ਼ ਵਿੱਚ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਆਦਿ ਅਤੇ ਅੰਤਿਮ ਅੱਖਰਾਂ ਦਾ ਕ੍ਰਮ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ—ਸਉਤ, ਸਜਿਤਾ, ਸਮਰੰਭ, ਸਦਾ, ਸਤਸਰਮਾਧਿ, ਸਬਨ, ਜਮਾਨ, ਸਕਥ x x x ਆਦਿ ਭਾਈ ਹਜਾਰਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਕੋਸ਼ ਵਿੱਚ ਯਥਾਕ੍ਰਮ ਅੱਖਰਾਂ ਦਾ ਸਿਲਸਿਲਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ—ਭਕ, ਉਕਤ, ਉਖਰ, ਉਗਲਾਏ, ਚੰਘ, ਉਚ, ਉਛਾਹਾ, ਉਚੁ, ਉਸਲ, ਚੰਜਾਭ, ਉਛਰਤ, ਓਟ x x x ਆਦਿ।

^੧ਆਬਾਂਕਾ ਪੁਨ ਯੋਗਤਾ ਸੰਨਿਧਾਨ ਪਹਿਰਾਨ। ਤਾਤਪਰਯ ਚੌਥੇ ਮਿਲੇ, ਹੋਵੇ ਸ਼ਬਦਗਣਨ. (ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਸਿੰਘ ਜੀ) ਇਸ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਿੰਤਿ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਅੰਗ ੪.

^੨ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ੭੦ ਕਾਪੀਆਂ ਦੇ ਗ੍ਰਾਹਕ ਸਰਦਾਰ ਬਹਾਦੁਰ ਧਰਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਸਲਫਾਰੀ ਟੇਕੋਵਾਹ ਚਿੱਲੀ ਸਨ.

ਦਿੱਤੀ ਅਰ ਸੁਦਰਸ਼ਨ ਪ੍ਰੈਸ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਿੱਚ ੨੬ ਅਕਤੂਬਰ ੧੯੭੭ ਤੋਂ ਗ੍ਰੰਥ ਛਪਵਾਉਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ, ਜਿਸ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ ੧ ਵੈਸਾਖ ਸੰਮਤ ੧੯੮੭ (੧੩ ਅਪ੍ਰੈਲ ਸਨ ੧੯੩੦) ਨੂੰ ਹੋਈ।

ਇਸ ਮਹਾਨ ਕੋਸ਼ (Encyclopædia of Sikh Literature) ਵਿੱਚ ਕੀ ਕੀ ਵਿਸਯ ਹਨ, ਇਹ ਪਾਠਕ ਇਸ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਕੇ ਵੇਖ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਸੰਖੇਪ ਨਾਲ਼ ਭੂਮਿਕਾ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨਾ ਭੀ ਯੋਗਯ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ—

(੧) ਗਦੜ ਅਥਵਾ ਪਦੜ (ਨਸਰ-ਨਜ਼ਮ) ਜਿਤਨੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਗ੍ਰੰਥ ਸਿੱਖਮਤ ਸੰਬੰਧੀ ਹਨ, ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਇਸ ਵਿੱਚ ਆ ਗਏ ਹਨ।

(੨) ਸ਼ਬਦਾਂ ਦਾ ਕੁਮ ਕੇਵਲ ਅੱਖਰਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਮਾਤ੍ਰਾ ਦਾ ਕੁਮ ਭੀ ਨਾਲ਼ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ—ਅਉ, ਅਉਸਰ, ਅਉਹਨ, ਅਉਹਾਰ, ਅਉਖ, ਅਉਖਦ, ਅਉਗੁਣ, ਅਉਘਟ, ਅਉਚਰ, ਅਉਛਕ x x x ਅਇਆਨ, ਅਈਏ, ਅਸ, ਅਸਹ, ਅਸਤ, ਅਸਤਾ, ਅਸਥਿ, ਅਸਥਿਰ, ਅਸਨ, ਅਸਪ, ਅਸਬਾਬ, ਅਸਮਰਥ, ਅਸਮਾਨ, ਅਸ਼ਰਫੀ, ਅਸਾ, ਅਸਾਛਾ, ਅਸਾਧ, ਅਸਾਰ, ਅਸਿ, ਅਸਿਤ, ਅਸੀਸ, ਅਸੀਮ, ਅਸੀਲ, ਅਸੁ, ਅਸੁਚਿ, ਅਸੁਰ, ਅਸੁਆ, ਅਸੁਤ, ਅਸੇਖ, ਅਸੈ, ਅਸੇਕ, ਅਸੇਰ, ਅਸੀਖ, ਅਸੰਗਤ, ਅਸੰਭਵ, ਅੱਸੀ, ਅੱਸੂ,^੧ ਅਸੂ x x x ਆਦਿ।

(੩) ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਧਾਤੂ ਅਤੇ ਵਤੁਰਪਤਿ ਦੱਸਕੇ ਅਰਥ ਸਪਸ਼ਟ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਪਾਠਕਾਂ ਨੂੰ ਮਨੁਮ ਰਹੇ ਕਿ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਦੇ ੧੭੦੮ ਧਾਤੂਆਂ ਤੋਂ ਲੱਖਾਂ ਸ਼ਬਦ ਬਣੇ ਹਨ, ਪਰ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਤੋਂ ਇਹੀ ਸਿੱਧ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਧਾਤੂ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਬਣੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਦਾ ਕਲਪਿਆ ਅਰਥ ਹੀ ਪ੍ਰਧਾਨ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ—ਅਸ੍ ਧਾਤੂ ਤੋਂ ਅਸਿ ਸ਼ਬਦ ਬਣਿਆ ਹੈ। ਅਸ੍ ਦਾ ਅਰਥ ਕੱਟਣਾ ਹੈ, ਜੇ ਧਾਤੂ ਦੇ ਇਸੇ ਅਰਥ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਕੁਹਾਡੇ, ਛਵੀ, ਟੈਕੇ ਆਦਿ ਨੂੰ ਅਸਿ ਆਖੀਏ, ਤਾਂ ਕੋਈ ਰੁਕਾਵਟ ਨਹੀਂ, ਪਰ ਅਸਿ ਸ਼ਬਦ ਤਲਵਾਰ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਲਈ ਸੰਕੇਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਅਰ ਅਸ੍ ਧਾਤੂ ਦਾ ਕੱਟਣਾ ਅਰਥ ਭੀ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਦੀ ਕਲਪਨਾਮਾਤ੍ਰ ਹੈ।

(੪) ਜੇ ਇੱਕ ਸ਼ਬਦ ਅਨੇਕ ਅਰਥ ਰਖਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਵੱਖ ਵੱਖ ਅੰਗ ਦੇਕੇ ਉਦਾਹਰਣਾਂ ਸਮੇਤ ਉਸ ਦੇ ਅਰਥ ਦਿਖਾਏ ਗਏ ਹਨ, ਦੇਖੋ, ਸਾਰ, ਹਰਿ, ਕਾਮ, ਗਤਿ, ਗੁਣ, ਨਾਰ, ਨਿਹੰਗ, ਪੀਰ, ਬਾਮ, ਬਾਰ, ਰਾਮ x x x ਆਦਿ ਸ਼ਬਦ।

(੫) ਜੇ ਕੋਈ ਨਾਮ ਵੇਦ ਪੁਰਾਣ ਸਿਮ੍ਰਿਤਿ ਅਤੇ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਨਾਲ਼ ਸੰਬੰਧ ਰਖਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਉਸ ਦਾ ਪੂਰਾ ਨਿਰਣਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਦੇਖੋ, ਉਗ੍ਰਸੇਨ, ਅਧੁਮੇਧ, ਸੁਨਹਸੇਵ, ਗਜ, ਜਨਕ, ਪੁਰਖ, ਪਰਿਤਿ, ਮਧੁ, ਮਨੁ, ਯਾਗਯਵਲਕਯ x x x ਆਦਿ ਸ਼ਬਦ।

(੬) ਇਤਿਹਾਸ ਸੰਬੰਧੀ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀ ਭਥਾ ਸੰਖੇਪ ਨਾਲ਼ ਲਿਖੀ ਗਈ ਹੈ। ਦੇਖੋ, ਅਕਬਰ, ਅਮਰਦਾਸ ਸਤਿਗੁਰੂ, ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ, ਹਕੀਕਤਚਾਇ, ਹਰਿਸੁੰਦਰ, ਨਾਨਕਦੇਵ ਸਤਿਗੁਰੂ, ਨੰਦ, ਪ੍ਰਿਥੀਰਾਜ x x x ਆਦਿ ਸ਼ਬਦ।

(੭) ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਦਾ ਪੂਰਾ ਪਤਾ ਅਤੇ ਇਤਿਹਾਸ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਦੇਖੋ, ਅਬਿਚਲਨਗਰ, ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ, ਆਨੰਦਪੁਰ, ਕਰਤਾਰਪੁਰ, ਚਮਕੌਰ, ਨਾਨਕਿਆਨਾ, ਬਕਦਾਦ, ਮੁਕਤਸਰ, ਲਹੌਰ x x x ਆਦਿ।

(੮) ਜੁਗਰਾਫੀਏ (Geography) ਸੰਬੰਧੀ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦਾ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਿਰਣਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਦੇਖੋ, ਉੱਚ, ਕਾਛਾ, ਕਾਬੁਲ, ਦਿੱਲੀ, ਪੰਚਾਲ, ਮਢ੍ਰ, ਰਾਵਾ x x x ਆਦਿ ਸ਼ਬਦ।

(੯) ਵਨਸਪਤਿ (Botany) ਦੇ ਨਾਵਾਂ ਦੀ ਵਰਖਾ ਅਤੇ ਲੈਟਿਨ ਨਾਮ ਦੇਣ ਦਾ ਪੂਰਾ ਧਤਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਦੇਖੋ, ਉਦੰਬਰ, ਅਕਾਸ਼ਬੋਲ, ਤਗਰ, ਤਿਲਕ, ਮੈਲਸਰੀ, ਨਸਟ x x x ਆਦਿ ਸ਼ਬਦ।

(੧੦) ਸਾਇੰਸ (Science) ਸੰਬੰਧੀ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀ ਪੂਰੀ ਤਸ਼ਰੀਹ ਹੈ। ਦੇਖੋ, ਘੁੰਮਣਘੇਰ, ਬਿਜਲੀ, ਰੁਚਾਲ x x x ਆਦਿ ਸ਼ਬਦ।

(੧੧) ਇਤਿਹਾਸਿਕ (ਐਤਿਹਾਸਿਕ) ਨਾਮ, ਜੋ ਸਮੇਂ ਦੇ ਗੇੜ ਅਤੇ ਪੇਂਡੂਆਂ ਦੀ ਬੋਲ ਚਾਲ ਨਾਲ਼ ਅਜੇਹੀ ਸਕਲ ਵਿੱਚ ਆ ਗਏ ਹਨ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਅਸਲ ਰੂਪ ਜਾਣਨਾ ਕਠਿਨ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪੁਰਵ ਰੂਪ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ, ਜਿਵੇਂ—ਅਦੁਹਮਾਨ, ਅਭੁਤਬੋਲਾ, ਖੋਜ ਜਨਾਵਰ, ਟਟੀਹਰੀ ਸ਼ੇਖ, ਸ਼ੇਖ ਬੁਹਮ, ਵਥਾਈ, ਲੈਣੀ ਅਖਤਰ x x x ਆਦਿ।

(੧੨) ਈਸਾਈ, ਪਾਰਸੀ, ਇਸਲਾਮ x x x ਆਦਿ ਧਰਮਾਂ ਸੰਬੰਧੀ ਜੋ ਸ਼ਬਦ ਆਏ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪੂਰਾ ਨਿਰਣਾ ਕੀਤਾ

^੧ਸ਼ਬਦ ਸੰਕੁਹ ਬਰਨ, ਮਹਾਨ ਕੋਸ਼ ਲਿਖਣ ਅਤੇ ਪ੍ਰੋਫ ਸੋਧਣ ਆਦਿ ਵਿੱਚ ਮੇਰੇ ੭੮ ਵਰ੍ਹੇ ਖਰਚ ਹੋਏ ਹਨ।

ਦੁੱਤ (ਦੁੱਤ) ਅੰਸਰ ਸਾਰੀਆਂ ਮਾਤ੍ਰਾਂ ਪਿੱਛੇ ਆਉਂਦੇ ਹਨ, ਇਸ ਲਈ ਇੰਪੀ ਪਿੱਛੇ ਆਈ ਅਤੇ ਆਉ ਸ਼ਬਦ ਹਨ, ਕਿਉਂਕਿ ਅਧਿਕ ਵਾਲੇ ਅੱਖਰ ਤੋਂ ਅਯਤਾ ਅੱਖਰ ਦੁੱਤ ਹੋਇਆ ਛਰਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਵੀਤਿ ਨਾਲ਼ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਲਿਖੀਏ ਤਾਂ ਛਰਦੀ—ਛਰਦੁ ਹੋਵਟ।

ਪੰਜਾਬੀ ਦੇ ਦੁੱਤ ਅੱਖਰ ਪੂਰੇ ਨਾ ਤਿਆਰ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਕਿਤੇ ਕਿਤੇ ਹਜ਼ ਦਾ ਚਿੰਨ੍ਹ ਵਰਤਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ—ਹੋਜਾ ਸ਼ਬਦ ਪਿੱਛੇ ਹਜ਼ਦ ਅਤੇ ਪ੍ਰੋਵੀਧੁ ਪਿੱਛੇ ਪ੍ਰਜਾ ਹੈ, ਇੱਥੇ ਹ-ਲ ਅਤੇ ਪ੍ਰ-ਜ ਜੁੜੇ ਹੋਏ ਹਨ, ਹਜ਼ ਚਿੰਨ੍ਹ ਤੋਂ ਪ੍ਰਭਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸ਼ਬਦ ਬਹਿਤ ਵਰਤਿਨ ਹੈ। ਅਭਹੀਨ ਵਰਤਿਨ ਅਭਲੇ ਅੱਖਰ ਨਾਲ਼ ਵਰਾਛਰਣ ਅਨੁਸਾਰ ਜੁੜ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਗਿਆ ਹੈ। ਦੇਖੋ, ਇਸਲਾਮ ਦੇ ਫਿਰਕੇ, ਇੰਜੀਲ, ਈਸਾ, ਈਦ, ਹੱਜ, ਕੁਰਾਨ, ਖਲੀਫਾ, ਜਗਾਤ, ਨਮਾਜ਼, ਪਾਰਸੀ, ਫਰਿਸ਼ਤਾ, ਮੁਹੰਮਦ, ਮੂਸਾ x x x ਆਦਿ ਸ਼ਬਦ।

(੧੩) ਥਾਂ ਥਾਂ ਤੇ ਨਕਸ਼ੇ ਅਤੇ ਤਸਵੀਰਾਂ ਦੇਕੇ ਪਾਠਕਾਂ ਦੇ ਸਮਝਣ ਲਈ ਸੁਗਮਤਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਦੇਖੋ, ਅਬਿਚਲਨਗਰ, ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ, ਸ਼ਸਤ੍ਰ, ਸਾਜ, ਸਿਕਾਰੀ ਪੰਡੀ, ਸਿੰਘ, ਦਿੱਲੀ, ਨਾਨਕਪੰਥੀ, ਬਗਦਾਦ, ਲਹੌਰ x x x ਆਦਿ ਸ਼ਬਦ।

(੧੪) ਸੰਗੀਤ ਸੰਬੰਧੀ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਖੋਜ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਦੇਖੋ, ਸ੍ਰੁਤਿ, ਸੁਰ, ਠਾਟ, ਬਿਲਾਵਲ, ਭੈਰਵ, ਮੁਰਛਨਾ, ਰਾਗ x x x ਆਦਿ ਸ਼ਬਦ।

(੧੫) ਪਹੋਲੀ ਦੇ ਵੰਗ ਲਿਖੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦਾ ਅਰਥ ਖੋਲ੍ਹਕੇ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਦੇਖੋ, ਸਸਿਅਨੁਜਨਨਿ ਜਾ ਚਰ ਨਾਥ ਸਤ੍ਰੁ, ਝਖਧਰਸੁਤ ਧਰ ਧਰ, ਪ੍ਰਿਥਵੀਬਿੰਦ ਪੰਚਾਨਨ, ਰਿਪੁਸਮੁਦ੍ਰਪਿਤ ਕਾਨਅਰਿ x x x ਆਦਿ ਸ਼ਬਦ।

(੧੬) ਦਵਾਈਆਂ ਅਤੇ ਰੋਗਾਂ ਸੰਬੰਧੀ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀ ਪੂਰੀ ਵਜਾਖਤਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਦੇਖੋ, ਸੌਫ, ਸੰਨਿਪਾਤ, ਹਲਕ, ਹੈਜਾ, ਜਵਾਇਨ, ਤਾਪ, ਦਾਰਚੀਨੀ, ਬਨਫ਼ਸ਼ਾ, ਮਿਰਗੀ x x x ਆਦਿ ਸ਼ਬਦ।

(੧੭) ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਅਰਬੀ ਫ਼ਾਰਸੀ ਆਦਿ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਮੂਲ ਅੱਖਰਾਂ ਵਿੱਚ ਲਿਖਕੇ ਉੱਚਾਰਣ ਸਪਸ਼ਟ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

ਇਸ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਪਾਠਕਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਦੱਸਣਾ ਭੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਸ਼ਬਦ ਅਨੇਕ ਬੋਲੀਆਂ ਦੇ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ ਆਕੇ ਆਪਣਾ ਸ਼ੁਰੂਪ ਅਥਵਾ ਅਰਥ ਬਦਲ ਗਏ ਹਨ, ਉਹ ਪ੍ਰਚਲਿਤ ਸ਼ਬਦ ਵਿੱਚ ਹੀ ਸ਼ੁੱਧ ਮੰਨਣੇ ਚਾਹੀਏ; ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਸ਼ੁੱਧ ਆਖਣਾ ਅਤੇ ਪੂਰਵ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਲੈ ਜਾਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕਰਨਾ ਅਯੋਗ ਹੈ।

ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਨੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀ ਵੰਡ ਅੱਠ ਭਾਗਾਂ ਵਿੱਚ ਕੀਤੀ ਹੈ—ਤਤ੍ਵਸਮ, ਅਰਥ ਤਤ੍ਵਸਮ, ਰਦ੍ਭਵ, ਮਿਸ਼੍ਰਿਤ, ਅਨੁਕਰਣ, ਪ੍ਰਤਿਪੁਨਿ, ਸਾਂਕੇਤਿਕ ਅਤੇ ਸੰਕਿਪ੍ਰ।

(ੳ) ਤਤ੍ਵਸਮ ਉਹ ਸ਼ਬਦ ਹਨ, ਜੋ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਅਰਬੀ ਫ਼ਾਰਸੀ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਆਦਿ ਦੇ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ ਆਕੇ ਉਹੀ ਰੂਪ ਅਤੇ ਅਰਥ ਰਖਦੇ ਹਨ, ਜਿਵੇਂ—ਉੱਤਮ, ਉਦਾਰ, ਉਪਕਾਰ, ਉਪਮਾ, ਅਨੰਤ, ਅਪਮਾਨ, ਅੰਤ, ਅੰਨ, ਇੱਛਾ, ਸੁਖ, ਸੁਕੰਧ, ਸੇਵਾ, ਹਠ, ਹਲ, ਹੰਸ, ਕਥਾ, ਕੀਲ, ਕੋਟ, ਗੁਣ, ਚਿੰਤਾ, ਚੰਚਲ, ਜਗਤ, ਜਾਪ, ਜਾਰ, ਤੇਜ, ਤੇਲ, ਦਾਸ, ਦਾਨ, ਦਿਨ, ਧਨ, ਧੂਪ, ਨਾਮ, ਨੀਚ, ਪਲ, ਪੁਲ, ਪ੍ਰਸਾਦ, ਪ੍ਰਾਣ, ਫਲ, ਬਲ, ਬੰਧਨ, ਭਸਨ, ਭਾਰ, ਭੋਗ, ਮੱਲ, ਮਿਤ੍ਰ, ਮੋਹ, ਮੰਗਲ, ਮੰਤ੍ਰ, ਰਸ, ਬਣ, ਰਬ, ਰਾਜਾ, ਰੂਪ, ਰੋਮ, ਲੋਕ, ਲੋਭ, ਵਸਤ੍ਰ x x x ਆਦਿ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਦੇ।

ਉੱਮਤ, ਅਮਾਨਤ, ਅਮੀਰ, ਔਰਤ, ਸਨਦ, ਸਬਬ, ਸਰਦਾਰ, ਸਲਾਮ, ਹਵੇਲੀ, ਹਿੰਮਤ, ਹੌਲ, ਕਬਾਬ, ਕਮਾਲ, ਕਮੀ, ਕਿਤਾਬ, ਕੁਰਸੀ, ਗੁਨਾਹ, ਚਮਨ, ਜਹਾਨ, ਜਲਸਾ, ਜਾਨ, ਜਿਗਰ, ਜੰਗ, ਤੀਰ, ਦਸਤਾਰ, ਦਰਗਾਹ, ਦਰਜਾ, ਦਰਦ, ਦਿਲ, ਦੀਨ, ਦੀਵਾਨ, ਦੇਗ, ਦੌਲਤ, ਨਹਿਰ, ਨਰਦ, ਨਰਮ, ਨਵਾਬ, ਨੌਕ, ਨੌਬਤ, ਬੰਦ, ਮਦਰਸਾ, ਮਰਦ, ਮਾਲ, ਮੁਰਦਾਰ, ਮੁਰੱਬੀ, ਮੁਰੀਦ, ਮੋਰਚਾ, ਮੌਜ, ਮੌਤ x x x ਆਦਿਕ ਅਰਬੀ ਫ਼ਾਰਸੀ ਦੇ।

ਅਪੀਲ, ਸਕੂਲ, ਸੋਫਾ, ਕਲਾਸ, ਕਾਲਰ, ਕਾਲਿਜ, ਕੋਸ, ਕੋਟ, ਕੋਰਟ, ਕੰਪੋਂਡਰ, ਗੇਮ, ਗੋਲ, ਟਾਈ, ਟੈਨਿਸ, ਟ੍ਰੈਮਵੇ, ਡਾਕਟਰ, ਨਿਬ, ਪਲੀਡਰ, ਪੇਲੋ, ਪ੍ਰੋਟੈਸਟ, ਬੂਟ, ਬੈਰਿਸਟਰ, ਬੈਰਡਿੰਗ, ਮਾਸਟਰ, ਮਿਥ, ਮੋਟਰ x x x ਆਦਿ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਦੇ।

(ਅ) ਅਰਥ ਤਤ੍ਵਸਮ ਉਹ ਸ਼ਬਦ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਲਿਖਣ ਅਤੇ ਉੱਚਾਰਣ ਵਿੱਚ ਬੋਤਾ ਭੇਦ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ, ਪਰ ਬਹੁਤੀ ਸ਼ਕਲ ਨਹੀਂ ਬਦਲੀ, ਜਿਵੇਂ—ਉੱਚਾ, ਉੱਜਲ, ਉੱਦਮ, ਅਕਾਸ, ਅਗੰਮ, ਅਨਿੱਤ, ਇਕਾਂਤ, ਸਮਰੱਥ, ਸੂਰਜ, ਸੰਜੋਗ, ਕਲੋਲ, ਕਾਰਜ, ਕੋਸ, ਗਿਆਨ, ਛਿਤਿ, ਛਿਨ, ਜਮ, ਜੀ, ਜੋਗ, ਜੋਧਾ, ਦਇਆ, ਦੁਆਰ, ਨਿੰਦਿਆ, ਨੈਣ, ਪੁੰਨ, ਪੁਰਖ, ਪ੍ਰਾਨਮੁਖਿ, ਬਾਹਰ, ਬਿਜੋਗ, ਬ੍ਰਾਹਮਣ, ਭਗਤ, ਭੈ, ਮਰਜਾਦਾ, ਮਾਇਆ, ਰਾਤ, ਲੱਛਮੀ, ਵਣਜ, ਵਰਖਾ, ਵਿੰਦਿਆ x x x ਆਦਿਕ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਦੇ।

ਸਹੀਦ, ਸੱਕਰ, ਸਜਾ, ਸਰਬਤ, ਸਾਹਬ, ਸਾਦੀ, ਸੈਤਾਨ, ਹਜਾਰ, ਹਜਰ, ਕਸਾਈ, ਕਬਜਾ, ਕਰਜ, ਕਾਕਜ, ਖਸਮ, ਹੁੰਸਾ, ਚਰਖਾ, ਜਰੂਰਤ, ਜੇਰ, ਤਮਾ, ਤੋਸਾ, ਨਗਾਰਾ, ਬਾਜ, ਮਨਜੂਰ, ਲਿਹਾਜ਼ x x x ਆਦਿਕ ਅਰਬੀ ਫ਼ਾਰਸੀ ਦੇ।

ਸਾਰੀਆਂ ਬੋਲੀਆਂ ਵਿੱਚ ਸਮੇਂ ਦੇ ਚਕ੍ਰ ਨਾਲ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਹਿੱਸੇ ਬਦਲਦੇ ਚੱਲਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਵਰਤਮਾਨ ਲੇਖਕੀਤੀ, ਪੂਰਵ ਸਮੇਂ ਦੀ ਲਿਖਤ ਨੂੰ ਅਸ਼ੁੱਧ ਸਿੱਧ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ, ਜਿਵੇਂ ਹਮਾਯੂਨ ਵਿੱਚ—ਭਸੁਸੁਰੇ ਦੀ ਥਾਂ ਭਸੁਸੋਰ, ਫਰਹਾਨ ਦੀ ਥਾਂ ਫਰਹਾਨ: ਭਜੰਜਲਾਥੀ ਦੀ ਥਾਂ ਭਜਜਲਾਥੀ: ਭਾਖਯਾਯਰ ਦੀ ਥਾਂ ਭਖਿਯਾਯਰ: ਰਖਿਲਾ ਦੀ ਥਾਂ ਰਾਖ: ਗਛਾਥੀ ਦੀ ਥਾਂ ਗਛਾਥੀ: ਅਜ ਪ੍ਰਯੋਗ ਹਨ ਇਵੇਂ ਹੀ ਪੁਰਾਣੀ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਦੇ ਸ਼ਬਦ:—

aboute (about); bricke (brick); cabull (Kabul); gode (good); hande (hand); heuen (heaven); hight (height); hys (his); lande (land); Londinium (London); Napolis (Naples); nyght (night); preue (prove); speeie (speech); tome (ton); trouthe (truth) ਆਦਿ ਅਸ਼ੁੱਧ ਨਹੀਂ।

ਅਸਟਾਮ, ਅਫਸਰ, ਸਕਿੰਡ, ਕਪਤਾਨ, ਕਰਾਬੀਨ, ਕੁਨੈਨ, ਜਰਨੈਲ, ਟਿੱਕਸ, ਟੈਮ, ਡਿਗਰੀ, ਦਰੇਸੀ, ਪਤਲੂਨ, ਪਰੇਟ, ਪਿਸਤੌਲ, ਬੈਰਾ, ਬੇਤਲ, ਮਿੰਟ, ਮੀਲ, ਕਮਟ, ਰਪੋਟ, ਰਫਲ x x x ਆਦਿ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਦੇ।

(ੲ) ਤਦਭਵ ਸ਼ਬਦ ਉਹ ਹਨ, ਜੋ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ, ਅਰਬੀ, ਫਾਰਸੀ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਆਦਿ ਦੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਤੋਂ ਬਣੇ ਹਨ, ਪਰ ਆਪਣਾ ਪੂਰਵਰੂਪ ਬਹੁਤ ਬਦਲ ਬੈਠੇ ਹਨ।

ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਨਕਸ਼ੇ ਤੋਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦਾ ਗੜਾਨ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੋਵੇਗਾ—

ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ	ਪੰਜਾਬੀ	ਉਦਾਹਰਣ
ਉਸ਼ਨੀਸ	ਉਸਨੀਕ	“ਸਿਰ ਪਹਿ ਉਸਨੀਕਹਿ ਨੀਕ ਬਨਾਈ.” (ਨਾਪੁ)
ਉਦ੍ਗਿਰਣ	ਉਗਲਣਾ	“ਬਿਖੁ ਕਵੈ ਮੁਖ ਉਗਲਾਰੇ.” (ਮ: ੪ ਵਾਰ ਗਉ ੧)
ਅਪ੍ਰਭੁ	ਅਉਤ	“ਅਉਤ ਜਣੇਦਾ ਜਾਇ.” (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਰਾਮ ੧)
ਅਭਿਜਿਤ	ਅਭੀਚੁ	“ਨਾਵਨੁ ਪੁਰਬੁ ਅਭੀਚੁ.” (ਰੁਖਾ ਛੰਤ ਮ: ੪)
ਸਪਤ੍ਰੀ	ਸਉਕਨਿ	“ਸਉਕਨਿ ਘਰ ਕੀ ਕੰਤ ਤਿਆਗੀ.” (ਆਸਾ ਮ: ੫)
ਸਤ੍ਰਾਜਿਤ	ਸਤਿਨਿਰਤਿ	“ਸਤਿ ਨਿਰਤਿ ਬੁਝੈ ਜੇ ਕੋਇ.” (ਸੁਖਮਨੀ)
ਕਬੁਰ	ਕਬਰੇ	“ਜਿਉ ਕੰਚਨ ਕੋਠਾਰੀ ਚਰਿਓ, ਕਬਰੇ ਹੋਤ ਫਿਰੇ.” (ਸਾਰ ਮ: ੫)
ਕ੍ਰਿਕਾਟ	ਕਿਆਤਾ	“ਅਸਮਾਨਿ ਕਿਆਤਾ ਛਿਕਿਓਨੁ.” (ਵਾਰ ਰਾਮ ੩)
ਉਵਾਰੁ	ਖਰਬਾਰੁ	“ਖਰਬਾਰੁ ਖੀਰਾ.” (ਭਾਗੁ)
ਅਕੋਹਣਿ	ਖੁਹਣਿ	“ਖਿਮਾ ਵਿਹੁਣੇ ਖਪਿਗਣੇ ਖੁਹਣਿ ਲਖ ਅਸੰਖ.” (ਓਅੰਕਾਰ)
ਗਵੇਸਟਾ	ਗਾਖਣਾ	“ਨ ਗੱਲੀ ਗਾਖੀਐ.” (ਭਾਗੁ)
ਕੋਸੁਮੀ	ਕੁਸਾਈ	“ਕੁਸਾਈ! ਪਰਤਾਪੁ ਤੁਹਾਰੇ ਡੀਠਾ.” (ਸਾਰ ਅ: ਮ: ੫)
ਕੀਲਾਲ	ਗੁਲਾਲੁ	“ਕਮਲ ਅਲਿਪਤ ਹੈ ਸੈ ਹਥਾ ਵਿਚਿ ਗੁਲਾਲੁ.” (ਮ: ੪ ਵਾਰ ਸੁੀ)
ਘਸੰਟ	ਘਸਣਾ	“ਘਸਿ ਚੰਦਨੁ ਜਸੁ ਘਸਿਆ.” (ਕਲਿ ਮ: ੪)
ਜਾਹੂਈ	ਜਾਹਰਨਵੀ	“ਜਾਹਰਨਵੀ ਤਪੇ ਭਗੀਰਥਿ ਆਈ.” (ਮਲਾ ਮ: ੪)
ਚੁਗ੍ਰਪਸਨ	ਕੋਪਣਾ	“ਜੇ ਗੁਰ ਗੋਪੇ ਆਪਣਾ, ਸੁ ਭਲਾ ਨਾਹੀ.” (ਮ: ੪ ਵਾਰ ਗਉ ੧)
ਸਨੈਸ਼ੁਰ	ਫਨਿਫਰ	“ਫਨਿਫਰ ਵਾਰਿ ਸਉਣ ਸਾਸਤ ਬੀਚਾਰੁ.” (ਬਿਲਾ ਮ: ੩ ਵਾਰ ੭)
ਜਾਮਾਤਿ	ਜਵਾਈ	“ਕੁਤਮ ਸਕੇ ਨਾਲਿ ਜਵਾਈ.” (ਆਸਾ ਮ: ੪)
ਜਲੋਕਾ	ਜੋਕ	“ਜਿਉ ਕੁਸਟੀ ਤਨਿ ਜੋਕ.” (ਸਾਰ ਸੂਰਦਾਸ)
ਧੀਵਰ	ਧੀਵਰੁ	“ਇਹੁ ਜੀਉ ਮਛਲੀ, ਧੀਵਰੁ ਕੁਸਲਾ ਕਾਲੁ.” (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਰਾਮ ੧)
ਦ੍ਰਿਸ਼ਿ	ਡੀਠਿ	“ਫੀਕੇ ਪਰ ਰੇਰੀ ਬਹੁਤੁ ਡੀਠਿ.” (ਬਸੰ ਕਬੀਰ)
ਤਰੁਵੰਤਾ	ਤਤਬਿੰਦ	“ਮੇਖ ਤਤਬਿੰਦ ਮਹਿ ਜਾਨ ਨਿਰਧਾਰ ਹੈ.” (ਨਾਪੁ)
ਕ੍ਰਿਣਪਟ	ਤਪਤ	“ਤਪਤ ਚਾਤ ਵਿਛਾਇ.” (ਭਾਗੁ)
ਰਾਬੁਲ	ਤਮੇਲ	“ਕਜਲ ਹਾਰ ਤਮੇਲ ਰਸ.” (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੨ ਮ: ੫)
ਧਵਲਹਮੰਤ	ਧਉਲਹਰ	“ਕਿਤਹੀ ਕਾਮਿ ਨ ਧਉਲਹਰ ਜਿਤੁ ਹਰਿ ਕਿਸਰਾਏ.” (ਸੁਹੀ ਮ: ੫)
ਨਪਰਿ	ਨੱਤਾ	“ਪੁਤ ਪੋਤਾ ਪਤੋਤਾ ਨੱਤਾ.” (ਭਾਗੁ)
ਪੁਲਪਨ	ਪਇਅੰਪ	“ਨਾਨਕ ਪਇਅੰਪੋ ਕਰਹੁ ਕਿਰਪਾ.” (ਬਿਲਾ ਛੰਤ ਮ: ੫)
ਪ੍ਰਾਯਸ਼ਿਤ	ਪਰਾਫਤ	“ਸਗਲ ਪਰਾਫਤ ਲਾਏ.” (ਸੋਰ ਮ: ੫)
ਪ੍ਰਤਿਵੇਸ਼ਿਨੀ	ਪਤੋਸਟਿ	“ਪਤੋਸਟਿ ਪੁਛਿਲੇ ਨਾਮ.” (ਸੋਰ ਨਾਮਦੇਵ)
ਮਾਤ੍ਰਿਸੁਸ਼ਿ	ਮਾਸੀ	“ਮਾਸੀ ਔਰ ਮੋਸਾ ਜਕ ਵਿਵਿਧ ਵਿਖਸਾਤਾ ਹੈ.” (ਭਾਗੁ ਕ)
ਲਵੰਗ	ਲਉਗ	“ਕਿਨਹੀ ਲਉਗ ਸੁਪਾਰੀ.” (ਕੇਦਾ ਕਬੀਰ)
x x x	x x x	x x x x x x

ਅਰਬੀ-ਫ਼ਾਰਸੀ

ਪੰਜਾਬੀ

ਉਦਾਹਰਣ

ਕਫ਼ਸ	ਕਊਸ	“ਕਊਸੇ ਸਪਤ ਪਯਾਲਾ.” (ਭੈਰ ਨਾਮਦੇਵ)
ਕੁਬਾ	ਕਵਾਇ	“ਫ਼ਲਹੁ ਕਵਾਇ ਖੇਲਿ ਪਹਿਨਾਈ.” (ਭਾਗੁ)
ਕੋਰਨਿਸ	ਕੁਨਸ	“ਕੁਨਸਾਂ ਕੀਨੀ ਤੀਨ ਪ੍ਰਬੀਨਾ.” (ਗੁਪਤੁ)
ਖੁਜਹਸਰਾ	ਖੁਸਰਾ	“ਖੁਸਰੇ ਕਿਆ ਘਰਵਾਸੁ?” (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਮਾਥ)
ਖੁਗੀਰ	ਖੁਰਗੀਰ	“ਜੀਨ ਖੁਰਗੀਰ ਸਭੁ ਪਵਿਤ ਹਹਿ.” (ਮ: ੪ ਵਾਰ ਸੋਰ)
ਜਜਮ-ਵਾਲਾ	ਜਜਮਾਲਾ	“ਚੁਣਿ ਵਖਿ ਕਵੇ ਜਜਮਾਲਿਆ.” (ਵਾਰ ਆਸਾ)
ਤਗੀਯਰ	ਤਗੀਰ	“ਮਰਹਟੇ ਦਖਣੀ ਕਿਥੇ ਤਗੀਰ.” (ਪ੍ਰਾਪੰਪੁ)
ਤਿਬਾਬਤ	ਤਬੀਬੀ	“ਸਤਿਗੁਰੁ ਪੂਰਾ ਕਰੈ ਤਬੀਬੀ.” (ਭਾਗੁ)
ਤਅੱਲੁਕ	ਤਾਲਕ	“ਤਿਸੁ ਮਾਇਆ ਸੰਗਿ ਨ ਤਾਲਕਾ.” (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫)
ਦੁੱਬਾਲਹ	ਦੁਮਾਲਤਾ	“ਮੈ ਗੁਰ ਮਿਲਿ ਉਚ ਦੁਮਾਲਤਾ.” (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੫ ਪ੍ਰਿਧਾਇ)
ਨਜਦੀਕ	ਨਜੀਕਿ	“ਗੁਰ ਕੈ ਸਬਦਿ ਨਜੀਕਿ ਪਛਾਣਹੁ.” (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੩)
ਨਾਮੂਸ	ਨਮੋਸੀ	“ਉਸ ਦੀ ਨਮੋਸੀ ਹੋਣ ਲਗੀ.” (ਜਸਾ)
ਨੀਯਤ	ਨੀਤ	“ਉਸ ਦੀ ਨੀਤ ਬਦਲੀ ਵੇਖਕੇ.” (ਜਸਾ)
ਨਖ਼ਦੀ	ਨੁਕਦੀ	“ਨੁਕਦੀ ਮੇਦਕ ਆਦਿਕ ਬ੍ਰਿੰਦ.” (ਗੁਪਤੁ)
ਬਜ਼ਹਕਾਰੀ	ਬਜਗਾਰੀ	“ਕਿਉਕਰਿ ਪਇਆ ਹੋਇ ਬਜਗਾਰੀ?” (ਭਾਗੁ)
ਮਸਲਹਤ	ਮਸਲਤਿ	“ਬੀਚਿ ਪੁਛਿ ਨ ਮਸਲਤਿ ਧਰੈ.” (ਗੋਡ ਮ: ੫)
ਮਸ਼ਤਵਰ		
ਮਸਜਿਦ	ਮਸੀਤਿ	“ਕਿਆ ਮਸੀਤਿ ਸਿਰ ਨਾਏ?” (ਪ੍ਰਭਾ ਕਬੀਰ)
ਮਜ਼ਦੂਰ	ਮਜੂਰ	“ਬ੍ਰਿੰਦ ਮਜੂਰ ਲਕੇ ਤਬ ਆਇ.” (ਗੁਪਤੁ)
ਮੁਅਤਬਰ	ਮਾਤਬਰ	“ਪਠੜੇ ਮਾਰਬਰ ਤਾਕੇ ਪਾਸ.” (ਗੁਪਤੁ)
ਮੁਤਸੱਦੀ	ਮੁਸੱਦੀ	“ਅਨਿਕ ਮੁਸੱਦੀ ਕਰਤੇ ਕਾਰ.” (ਗੁਪਤੁ)
ਲਿਹਾਫ਼	ਲੇਫ	“ਨਾ ਜਲੁ ਲੇਫ ਤੁਲਾਈਆ.” (ਵਭ ਅਲਾਹਟੀ ਮ: ੧)
x x x	x x x	x x x x x x

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ, ਪੁਰਗਾਲੀ, ਫਰਾਂਸੀਸੀ ਦੇ ਤਦ੍ਰਵ ਸ਼ਬਦਾਂ ਭਾਬਤ ਸਮਝ ਲੈਣਾ ਚਾਹੀਏ, ਯਥਾ:—

ਅਜੀਟਣ—Adjutant; ਅਤਦਲੀ—Orderly; ਹਸਪਤਾਲ—Hospital; ਕਮਾਣ—Command; ਕਰਨੈਲ—Colonel; ਕਾਰਤੂਸ—Cartouche; ਕੁਮੇਦਾਨ—Commandant; ਗ੍ਰੇਨਾਡੀਲ—Grenadier; ਗਿਟਮ—Gaiters; ਗੁਲਜਰੀ—Bull's-eye; ਦਰਜਨ—Dozen; ਪਲਟਣ—Battalion or Platoon; ਪਾਦਰੀ—Padre; ਫਲਾਨੈਨ—Flannel; ਬਟਨ—Bouton; ਮੇਮ—Madam; ਰਪੋਟੀਆ—Reporter; ਰੈਕਰੂਟ—Recruit; ਲਫਟੈਂਟ—Lieutenant; ਲਾਟ—Lord; ਲਾਲਟੈਂਟ—Lantern x x x ਆਦਿ.

(ਸ) ਮਿਸ਼੍ਰਿਤ (ਮਿਸੇ) ਸ਼ਬਦ ਉਹ ਹਨ, ਜੋ ਬੋਲੀਆਂ ਦੇ ਮੇਲ ਤੋਂ ਬਣ ਗਏ ਹਨ, ਜਿਵੇਂ—ਅਣੀਆਲੇ ਤੀਰ, ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ, ਸੁਦਰਸਨ ਪ੍ਰੇਸ, ਸੁਲਤਾਨਪੁਰ, ਹਕੀਕਤਰਾਇ, ਹਰਿ ਕੀ ਪੋਤੀ, ਹੁਗਲੀਬੰਦਰ, ਕੁਬੋਲ, ਖਾਲਸਾ ਕਾਲਿਜ, ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ, ਗੁਰੂਭਮ, ਜਾਰਜਨਗਰ, ਮੁਖਲਿਸਗੜ੍ਹ, ਚੇਲਗੋਂਡੀ, ਲਾਯਲਪੁਰ x x x ਆਦਿ.

(ਹ) ਅਨੁਕਰਣ ਸ਼ਬਦ ਉਹ ਹਨ, ਜੋ ਕਿਸੇ ਧੁਨਿ ਦੀ ਨਕਲ ਹਨ, ਜਿਵੇਂ—ਸਾਂ ਸਾਂ, ਰੂੰ ਰੂੰ, ਟਣ ਟਣ, ਟੈਂ ਟੈਂ, ਠਾਠ ਠਾਠ, ਠੈਂ ਠੈਂ, ਝਗ ਝਗ, ਝੌਂ ਝੌਂ, ਧੜਮ x x x ਆਦਿ.

(ਕ) ਪ੍ਰਤਿਧੁਨਿ ਸ਼ਬਦ ਉਹ ਹਨ, ਜੋ ਇੱਕ ਸ਼ਬਦ ਨਾਲ ਉਸ ਦੀ ਅਵਾਜ਼ ਸਮਾਨ ਮਿਲਦੇ ਜੁਲਦੇ ਵਾਧੂ ਜੋੜੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਜਿਵੇਂ—ਕੱਟ ਵੱਢ, ਖਾਣਾ ਦਾਣਾ, ਖਾਣੀ ਧਾਣੀ, ਪੂਰੀ ਧੂਰੀ, ਮਾਰ ਧਾੜ x x x ਆਦਿ.

(ਖ) ਸਾਂਕੇਤਿਕ ਸ਼ਬਦ ਉਹ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਗੁਣ ਜਾਂ ਭਾਗ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਖਾਸ ਅਰਥ ਦੀ ਥਾਪਨਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੋਵੇ, ਪ੍ਰਤਿਧੁਨਿ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ—ਭੜੀ ਕਚੋਰੀ, ਪਤੀ ਪੂਰੀ, ਫਤੀ ਰੋਟੀ x x x ਆਦਿ ਭੀ ਸ਼ੇਸ਼ਦੇ ਹਨ.

ਹੈ, ਜਿਵੇਂ—ਮੁਰਖ ਲਈ ਉੱਲੂ ਅਤੇ ਗਧਾ, ਘੀ ਲਈ ਪੰਜਵਾਂ, ਲੂਣ ਲਈ ਸਰਵਰਸ, ਵਿਆਹ ਲਈ ਆਨੰਦ $x \times x$ ਆਦਿ.

(ਗ) ਸੰਕਿਪੁ ਸ਼ਬਦ ਉਹ ਹਨ, ਜੋ ਸ਼ਬਦ ਜਾਂ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦਾ ਸੰਖੇਪ ਕਰਕੇ ਬਣਾਏ ਗਏ ਹਨ, ਜਿਵੇਂ—ਸ਼ਾਦ੍ਰਥਾਸ ਦਾ ਸ਼ਾਥਾ, ਸੁਕਲ ਦਿਨ ਦਾ ਸੁਦੀ ਅਤੇ ਬਹੁਲ ਦਿਨ ਦਾ ਬਦੀ $x \times x$ ਆਦਿ.

(੧੮) ਸਾਹਿਤਰ ਦੇ ਅੰਗ. ਛੰਦ ਅਲੰਕਾਰ ਆਦਿ ਦਾ ਪੂਰਾ ਨਿਰਣਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਉੱਲਾਸ, ਅਨੁਪਾਸ, ਸਵੈਯਾ, ਸਾਰ, ਕ੍ਰਿਪਾਨ, ਚਿਤ੍ਰਪਦਾ, ਛੰਪਯ, ਦੀਪਕ, ਦੋਹਰਾ, ਭਾਵ, ਭੁਜੰਗਪ੍ਰਯਾਤ, ਰਸ, ਰੂਪਕ $x \times x$ ਆਦਿ ਸ਼ਬਦ.

(੧੯) ਇਤਿਹਾਸ ਲੇਖਕਾਂ ਨੇ ਜੋ ਕੋਈ ਭੁੱਲ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਉਸ ਦਾ ਸੋਧਨ ਪੁਸ਼ਲ ਪੁਮਾਣਾਂ ਨਾਲ ਕੀਤਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਜਯ ਸਿੰਘ, ਪ੍ਰਬਰੀ, ਬੀਰੋ ਬੀਬੀ $x \times x$ ਆਦਿ ਸ਼ਬਦ.

(੨੦) ਕਿਸੇ ਰਸਮ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀ ਪੂਰੀ ਤਸਰੀਹ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਔਸੀ, ਕਾਂਉਂ ਉਡਾਉਣਾ, ਜੂਠ ਵਿੱਚ ਧਨ ਪਾਉਣਾ, ਤਣੀ ਫੂਹਣੀ, ਪਾਣੀ ਵਾਰਨਾ $x \times x$ ਆਦਿ ਸ਼ਬਦ.

(੨੧) ਔਖੇ ਸ਼ਬਦ ਅਤੇ ਤੁਕਾਂ ਦੇ ਮੁੱਢ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਜਾਂ ਪਦ ਲਿਖਕੇ ਸਾਰੇ ਸ਼ਬਦ ਅਰ ਤੁਕ ਦਾ ਅਰਥ ਇੱਕ ਥਾਂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, “ਅਣਮਤਿਆ ਮੰਦਲ ਬਜੈ.”—“ਅਧਮ ਚੰਡਾਲੀ.”—“ਏਕ ਮਰੰਤੋ ਦੋਇ ਮੁਏ.”—“ਤੀਸ ਇਕੁ ਅਰੁ ਪੰਜਿ ਸਿਧੁ.”—“ਫੀਲੁ.”—“ਪਹਿਲਾ ਪੁਤ੍ਰ ਪਿਛੈਰੀ ਮਾਈ.” $x \times x$ ਆਦਿ ਸ਼ਬਦ.

(੨੨) ਪ੍ਰਾਕ੍ਰਿਤ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਵਰਤਾਰਣ ਅਨੁਸਾਰ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਦੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦਾ ਪਰਿਵਰਤਨ ਨਾ ਸਮਝਕੇ ਕੋਸ਼ ਲੇਖਕਾਂ ਅਤੇ ਗੜਾਨੀਆਂ ਨੇ ਜੋ ਪ੍ਰਕਰਣ ਵਿਰੁੱਧ ਅਰਥ ਕੀਤੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਬਾਣੀ ਦੇ ਭਾਵ ਅਨੁਸਾਰ ਸੁੱਧ ਅਰਥ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਸੁੰਨ ੯, ਗੁਲਾਲੁ ੨, ਪਗਾਰ ੩, ਪਰਲ ੨, ਪਾਵਸ $x \times x$ ਆਦਿ ਸ਼ਬਦ.

(੨੩) ਕੋਸ਼ਾਂ ਦੀ ਰੀਤਿ ਤੋਂ ਵਿਰੁੱਧ, ਕਈ ਸ਼ਬਦ ਵਾਧੂ ਇਸ ਲਈ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਹਨ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਅਧਪੜੇ ਗੜਾਨੀ, ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਮਨਭਾਉਂਦੇ ਅਰਥ, ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਭਾਵ ਤੋਂ ਉਲਟ ਨਾ ਕਰ ਸਕਣ, ਜਿਵੇਂ—ਚਉਤ ਅੰਗੇ ਚਉਤਿ ਅਤੇ ਰਿੰਨੁ ਅੰਗੇ ਰਿੰਨਿ ਸ਼ਬਦ ਵੱਖ ਦਿੱਤਾ ਹੈ.^੧ ਐਸੇ ਹੀ ਫੁਰਿ, ਸਪਿ, ਮਨਿ, ਮੰਘਰਿ $x \times x$ ਆਦਿ ਸ਼ਬਦ ਦੇਖੋ.

(੨੪) ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਅਰਬੀ ਫ਼ਾਰਸੀ ਦੇ ਸੁੱਧ ਸ਼ਬਦ ਲਿਖਣ ਲਈ ਨਵੇਂ ਅੱਖਰ ਬਣਾਏ ਗਏ ਹਨ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਉੱਚਾਰਣ ਜਾਣਨ ਲਈ ਆਸਾਨੀ ਹੋਵੇ.^੨

ਇਸ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਇਹ ਦੱਸ ਦੇਣਾ ਭੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਜਦ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਅਤੇ ਅਰਬੀ ਫ਼ਾਰਸੀ ਦਾ ਪਾਠ ਕੁਰਮੁਖੀ ਅੱਖਰਾਂ ਵਿੱਚ ਲਿਖਣਾ ਹੋਵੇ, ਜਾਂ ਕੋਸ਼ ਦੇ ਕਿਸੇ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਉੱਚਾਰਣ ਦੱਸਣਾ ਹੋਵੇ, ਤਦ ਇਹ ਨਵੇਂ ਅੱਖਰ ਵਰਤਣੇ ਚਾਹੀਏ; ਸਾਧਾਰਣ ਪੰਜਾਬੀ ਲਿਖਣ ਲੱਗਿਆਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਵਰਤਣਾ ਠੀਕ ਨਹੀਂ.

ਭਾਸ਼ਾ (ਬੋਲੀ) ਦਾ ਇਤਿਹਾਸ ਦੇ ਜਾਣਨ ਵਾਲੇ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਾਣਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦਾ ਰੂਪ ਕਿਵੇਂ ਸਮੇਂ ਦੇ ਗੇੜ ਨਾਲ ਬਦਲਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਅਰ ਇੱਕ ਸ਼ਬਦ ਦੂਜੀ ਬੋਲੀ ਵਿੱਚ ਜਾਕੇ ਉਸੇ ਦਾ ਰੂਪ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ; ਇਸ ਲਈ ਪੰਜਾਬੀ ਦੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਮੁੜ ਪਹਿਲੀ ਸ਼ਕਲ ਵਿੱਚ ਲੈ ਜਾਣਾ ਮਾਤ੍ਰਿਭਾਸ਼ਾ ਨਾਲ ਵੈਰ ਕਰਨਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਇਸ ਵਿਸਯ ਤੇ ਅੰਗ ੧੭ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਭੇਦ ਅਤੇ ਤਦ੍ਰਥਵ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦਾ ਨਕਸ਼ਾ.

(੨੫) ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੇ ਉਦਾਹਰਣਾਂ ਦੇ ਅੰਤ ਕਵੀਆਂ ਅਤੇ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਦਾ ਪਤਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ,^੩ ਅਰ ਸੰਕੇਤ ਕੀਤੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦਾ ਤਤਕਰਾ “ਮਹਾਨ ਕੋਸ਼ ਦੇ ਪਤਿਆਂ ਦੇ ਸੰਖੇਪ ਸੰਕੇਤ” ਸਿਰਲੇਖ ਹੇਠ ਗ੍ਰੰਥ ਦੇ ਮੁੱਢ ਲਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ.

ਇਸ ਗ੍ਰੰਥ ਦੇ ਪੂਰਨ ਕਰਨ ਅਤੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਣ ਵਿੱਚ ਜੋ ਨਿਰਾਸ਼ਤਾ, ਔਖ ਅਤੇ ਵਿਘਨ ਹੋਏ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਇੱਥੇ ਵਿਸਤਾਰ ਨਾਲ ਲਿਖਣਾ, ਲੇਖਕਾਂ ਦੇ ਉਤਸਾਹ ਘਟਾਉਣ ਦਾ ਕਾਰਣ ਹੈ, ਪਰ ਸੰਖੇਪ ਨਾਲ ਇਤਨਾ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰ ਦੇਣਾ ਭੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਅਜੇ ਅਸਾਫ਼ੀ ਕੌਮ ਦੇ ਸੱਜਣਾਂ ਨੂੰ ਅਜੇਹੇ ਕੰਮਾਂ ਨਾਲ ਬਹੁਤ ਹੀ ਘੱਟ ਪਿਆਰ ਹੈ, ਅਰ ਕਿਤਨਿਆਂ ਨੂੰ ਇਹ ਪਤਾ ਭੀ ਨਹੀਂ ਕਿ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਗ੍ਰੰਥ ਕਿਵੇਂ ਲਿਖੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਕੀ ਲਾਭ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.

ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਦਯਾਪ੍ਰੇਮੀ ਸੱਜਣਾਂ ਨੇ ਇਸ ਮਹਾਨ ਕਾਰਜ ਵਿੱਚ ਮੈਨੂੰ ਸਹਾਇਤਾ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਅਤੀਤ ਕ੍ਰਿਤਗਤ ਅਤੇ ਧਨਯਵਾਦੀ ਹਾਂ, ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਸ੍ਰੀ ਮਾਨ ਭਾਈ ਬਿਸਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹੰਤ ਕੁਰਦੂਆਰਾ ਬਾਬਾ ਅਜਾਪਾਲ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਨਾਭਾ ਦਾ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮੇਰੇ ਨੋਟ ਕੀਤੇ ਅਨੇਕ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਯਥਾਕ੍ਰਮ ਲਿਖਣ ਵਿੱਚ ਸਖਤ ਮਿਹਨਤ ਕੀਤੀ ਹੈ. ਪੰਡਿਤ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਦਾਸ ਜੀ

‘ਕਈ ਗੜਾਨੀ ਕਥਾ ਕਰਦੇ ਅਸੀਂ ਸੁਣੇ ਹਨ, ਜੋ ਚਉਤਿ ਦਾ ਚਉਤ੍ਰ ਸੰਖੇਪਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਫੁਰਿ ਭਥਰਾ ਰਿੰਨੁ ਖਾਣਿ ਦਾ “ਫੁਹਥਿ ਭਥਰ ਨ ਖਾਣਿਆ.”—ਮਹਾ ਅਸੁੱਧ ਪਾਰ ਕਰਕੇ ਅਰਥ ਦਾ ਅਨੁਸਾਰ ਕਥਾ ਦਿੰਦੇ ਹਨ.

ਦੇਖੋ, ਗੁਮਿਕਾ ਪਿਛੈ ਦਿੱਤੇ “ਅਧਮਾਂ ਦੇ ਸੰਕੇਤ”.

ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਛੰਦਾਂ ਦੇ ਅੰਤ ਕੋਈ ਪਤਾ ਨਹੀਂ, ਅਥਵਾ ਛੰਦ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਕਵੀ ਦਾ ਨਾਮ ਨਹੀਂ, ਉਹ ਮੇਰੀ ਰਚਨਾ ਹੈ.

ਸ਼ਾਸਤਰੀ ਉਦਾਸੀਨ, ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਰੋਜਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਐਮ.ਏ. ਖਾਲਸਾ ਕਾਲਜ ਅਤੇ ਭਾਈ ਧਰਮਅਨੰਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਗ੍ਰੰਥ ਦੀ ਨਜ਼ਰਸਾਨੀ (revision) ਵੇਲੇ ਅਮੋਲਕ ਰਾਇ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਰਾਜਾ ਸਰ ਦਲਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਕਪੂਰਥਲੇ ਵਾਲੇ ਅਰ ਸਰਦਾਰ ਮੁਕੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਇੰਜਨੀਅਰ ਸਿਮਲਾ ਦਾ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਰਾਗਾਂ ਦੇ ਲਿਖਣ ਲਈ ਸਮਾਂ ਦਿੱਤਾ। ਭਾਈ ਮੋਹਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਵੈਦ ਤਰਨਤਾਰਨ ਅਤੇ ਭਾਈ ਧਰਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਵੈਦ ਬੁਢਿਆਲਾ ਨਿਵਾਸੀ ਦਾ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਰੋਗਾਂ ਸੰਬੰਧੀ ਲੇਖ ਲਿਖਣ ਵਿੱਚ ਸਹਾਇਤਾ ਕੀਤੀ। ਸਰਦਾਰ ਨੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਅਤੇ ਰਾਮਗੜ੍ਹੀਆ ਸਭਾ ਸਿਮਲਾ ਦਾ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਦੇ ਨਕਸ਼ੇ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਭਾਰੀ ਹਿੱਸਾ ਲਿਆ। ਧਨੋਲਾ ਨਿਵਾਸੀ ਮੋਲਨਾ ਮੋਲਵੀ ਹਕੀਮ ਮਿਰਜ਼ਾ ਮੁਹੰਮਦ ਨਜੀਰ ਸਾਹਿਬ "ਅਰਸੀ," ਮੁਨਸ਼ੀ ਫਾਜ਼ਿਲ ਅਤੇ ਮੋਲਵੀ ਫਾਜ਼ਿਲ ਜੀ ਦਾ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਅਰਬੀ ਫਾਰਸੀ ਬੋਲਦਿਆਂ ਦੇ ਲਿਖਣ ਵਿੱਚ ਸਹਾਇਤਾ ਦਿੱਤੀ। ਸਰਦਾਰ ਕਰਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਹਿਸਟੋਰੀਅਨ ਦਾ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਤਿਹਾਸ ਸੰਬੰਧੀ ਕਈ ਪੁਸ਼ਟਾਂ ਦੇ ਉੱਤਰ ਦੇਣ ਵਿੱਚ ਖੇਚਲ ਕੀਤੀ। ਨਾਲਾ ਧਨੀਰਾਮ "ਚਾਤੁਕ" ਮਾਲਿਕ ਸੁਦਰਸ਼ਨ ਪ੍ਰੈਸ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਜੀ ਦਾ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮੇਰੀ ਇੱਛਾ ਅਨੁਸਾਰ ਨਵੇਂ ਟਾਈਪ ਤਿਆਰ ਕਰਕੇ ਮਹਾਨਕੋਸ਼ ਨੂੰ, ਵਪਾਰੀਆਂ ਵਾਕਰ ਨਹੀਂ, ਬਲਕਿ ਪ੍ਰੇਮੀ ਗੁਣੀਆਂ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਧੀ ਮਿਹਨਤ ਨਾਲ ਉੱਤਮ ਛਾਪਿਆ ਹੈ। ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧਕੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੇ ਸਚੇ ਨਿਵਾਜੇ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਮਨਰੂਪ ਦਰਬਾਰ ਪਟਿਆਲਾ ਦਾ, ਜਿਸ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਾਲ ਇਹ ਗ੍ਰੰਥ ਪਾਠਕਾਂ ਦੇ ਹੱਥ ਲੱਗਾ ਹੈ।

ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਦੇ ਲਿਖੇ ਕੋਸ਼ ਇਤਿਹਾਸ ਆਦਿ ਗ੍ਰੰਥ, ਮੇਰੇ ਇਸ ਯਤਨ ਵਿੱਚ ਸਹਾਇਕ ਹੋਏ ਹਨ, ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮਹਾਨ ਕ੍ਰਿਤਗਤ ਹਾਂ।²

ਭੁੱਲਣਹਾਰ ਅਤੇ ਅਲਪਗਤ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਇਸ ਵਿੱਚ ਜੋ ਸ਼ਾਬਾਸ਼ਿਕ ਭੁੱਲਾਂ ਹੋ ਗਈਆਂ ਹੋਣ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦੋਸ਼ਟ ਦੀ ਜੋ ਸੱਜਨ ਖੇਚਲ ਕਰਨਗੇ, ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮਨ ਵਾਣੀ ਅਤੇ ਲੇਖ ਦੁਆਰਾ ਅਨੇਕ ਵਾਰ ਧਨਯਵਾਦ ਕਰਾਂਗਾ।

ਨਾਭਾ

੧ ਵੈਸਾਖ, ਸੰਮਤ ਗੁ: ਨਾ: ੪੬੧

ਵਿਭੂਮੀ ੧੯੮੭

੧੩ ਅਪ੍ਰੈਲ ਸਨ ੧੯੮੦

ਵਿਦਵਾਪ੍ਰੇਮੀਆਂ ਦਾ ਸੇਵਕ

ਕਾਨ੍ਹ ਸਿੰਘ

¹ ੧੦੦੦ ਦੀ ਥਾਂ ੫੦੦ ਗਾਪੀ ਡਪਟ, ਅਤੇ ੨੦੦੦ ਦੀ ਥਾਂ ੨੩੨੮ ਸਥੇ ਹੋਣ ਕਰਕੇ, ਅਰ ਨਜ਼ਰਸਾਨੀ ਤਰਾ ਡਪਟੀ ਵੇਲੇ ਖਾਸ ਵਿਦਵਾਨਮੰਡਲੀ ਰੱਖਣ ਬਾਦਨ ਮਹਾਨ ਕੋਸ਼ ਦੀ ਨਕਸ਼ ੭੦ ਦੀ ਥਾਂ ੧੧੦ ਹੁਪਕੇ ਆ ਗਈ ਹੈ, ਇਸ ਵਿੱਚ ਭੁੱਲ ਕਰਤਾ ਦੇ ਸਮੇਂ ਦੀ ਕੋਈ ਭੇਟਾ ਸਮਝਿਆ ਨਹੀਂ ਹੈ।

² ਭੁੱਲਾਂ ਦੇ ਨਾਉਂ ਵਿਸਥਾਰ ਦੇ ਭੇ ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੇ।

ਮਹਾਨ ਕੋਸ਼ ਦੇ ਪਤਿਆਂ ਦੇ ਸੰਖੇਪ ਸੰਕੇਤ

ਉਪ. ਉਪਸਰਗ. Preposition.

ਅ: ਅਸ੍ਰਪਦੀ ਅਤੇ ਅਧਰਾਧ.

ਅ. ਅਰਬੀ ਭਾਸ਼ਾ.

ਅਸਫੇ. ਸਫੋਟਕ ਕਥਿੱਤ, ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ.

ਅਕਾਲ. ਅਕਾਲ ਉਤਤਤਿ, ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ.

ਅਜਰਾਜ. ਰਾਜਾ ਅਜ ਦੀ ਕਥਾ, ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ.

ਅਜੈ ਸਿੰਘ. ਅਜੈ ਸਿੰਘ ਦੀ ਕਥਾ, ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ.

ਅਨੁ. ਅਨੁਕਰਣ. ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਨਕਲ. Onomatopoeia.

ਅਰਹੰਤਾਵ. ਅਹੰਤ ਅਵਤਾਰ ਦੀ ਕਥਾ, ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ.

ਆਸਾ. ਆਸਾ ਰਾਗ.

ਏ ਡੀ. A.D. ਈਸਵੀ ਸਨ.

ਅੰ. ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਭਾਸ਼ਾ.

ਸ. ਸਲੋਕ.

ਸਹਜ. ਸਹਜਕ੍ਰਿਤੀ ਸਲੋਕ.

ਸਨ. ਈਸਵੀ ਸਨ (ਸਾਲ).

ਸਨਾਮ. ਸ਼ਸਤ੍ਰਨਾਮਮਾਲਾ, ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ.

ਸਮੁਦਮਥਨ. ਸਮੁੰਦਰ ਚਿਤ੍ਰਕਟ ਦੀ ਕਥਾ, ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ.

ਸਰਵ. ਸਰਵਨਾਮ. ਪੜਨਾਉਂ. Pronoun.

ਸਲੋਹ. ਸਰਵਲੋਹ ਗ੍ਰੰਥ.

ਸਵਾ. ਸਲੋਕ ਵਾਰਾਂ ਤੇ ਵਧੀਕ.

ਸਵੈਯੇ ੩੨. ਰੋਤੀ ਸਵੈਯੇ, ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ.

ਸਾਹ. ਸਾਹੰਗ ਰਾਗ.

ਸਿੰਧੀ. ਸਿੰਧੀ ਭਾਸ਼ਾ.

ਸੁਹੀ. ਸੁਹੀ ਰਾਗ.

ਸੂਰਜਾਵ. ਸੂਰਯ ਅਵਤਾਰ ਦੀ ਕਥਾ, ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ.

ਸੋਚ. ਸੋਚ ਰਾਗ.

ਸੰ. ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਭਾਸ਼ਾ.

ਸੰਗਤਾ. ਨਾਮ. Noun.

ਸਿਮਤ. ਵਿਕ੍ਰਮੀ ਸਾਨ. '

ਸੁੀ. ਸੁੀ ਰਾਗ.

ਹਕਾਯਤ. ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ ਵਿੱਚ ਜ਼ਬਰਨਾਮੇ ਪਿੱਛੇ ਜੋ ੧੧ ਹਕਾਇਤਾਂ ਲਿਖੀਆਂ ਹਨ.

ਹਜਾਰੇ ੧੦. ਹਜਾਰੇ ਸ਼ਬਦ, ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ.

ਹਨੁ. ਹਨੁਮਾਨ ਨਾਟਕ, ਪ੍ਰਿਦਯਰਾਮ ਕ੍ਰਿਤ.

ਹਿੰ. ਹਿੰਦੀ ਭਾਸ਼ਾ.

ਹੀ. ਹੀਬ੍ਰੂ (Hebrew) ਭਾਸ਼ਾ. ਇਬਰਾਨੀ.

ਗੱਸਪਾਵ. ਗਯਤਪ ਅਵਤਾਰ, ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ.

ਗੱਛਾਵ. ਗੱਛਪ ਅਵਤਾਰ, ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ.

ਗਲਕੀ. ਗਲਕੀ ਅਵਤਾਰ, ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ.

ਗਲਿ. ਗਲਿਆਨ ਰਾਗ.

ਗਵਿ ੫੨. ਖਾਵਨ ਗਵਿ, ਬ੍ਰੀ ਦਸਮੇਸ਼ ਜੀ ਦੇ ਦਰਬਾਰੀ.

ਗਬ. ਗਲਮੀਰੀ ਭਾਸ਼ਾ.

ਗਾਨ. ਗਾਨਤਾ ਰਾਗ.

ਗੇਦਾ. ਗੇਦਾਰਾ ਰਾਗ.

ਗਿ. ਗਿਯਾ ਵਾਚਕ ਸ਼ਬਦ, Verb.

ਗਿਸਨਾਵ. ਗਿਸਨ ਅਵਤਾਰ ਦੀ ਕਥਾ, ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ.

ਗਿ. ਗਿ—ਗਿਯਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਣ. Adverb.

ਖਾ. ਖਾਲਸੇ ਦਾ ਸੰਕੇਤ ਕੀਤਾ ਸ਼ਬਦ.

ਖਾਮ. ਖਾਲਸੇ ਦੀ ਮਹਿਮਾ, ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ.

ਯਉ. ਯਉਤੀ ਰਾਗ.

ਯੁਜ. ਯੁਜਰਾਤੀ. ਭਾਸ਼ਾ.

ਯੁਪੁਸੁ. ਯੁਧਪੁਰਾਪ ਸੂਰਯ (ਸੂਰਜ ਪੁਰਾਸ਼).

ਯੁਪਦ. ਯੁਧਪਦ ਪ੍ਰੇਮ ਪੁਰਾਸ਼.

ਫੁਵਿ ੬. ਫੁਰੁਵਿਲਾਸ ਫੀਕੀ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਦਾ.

ਫੁਵਿ ੧੦. ਫੁਰੁਵਿਲਾਸ ਦਸਵੀਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਦਾ.

ਯੁਜ. ਯੁਜਰੀ ਰਾਗ.

ਗੋਡ. ਗੋਡ ਰਾਗ.

ਗ਼ਜ਼ਾਨ. ਗ਼ਜ਼ਾਨਪੁਰੀਯ, ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ.

ਚਉ. ਚਉਬੇਲੇ.

ਚਹਿਤੁ. ਚਹਿਤੋਪਾਖਯਾਨ, ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ.

ਚੋਪਈ. ਚੋਨਤੀ ਚੋਪਈ. ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ.

ਚੋਬੀਸਾਵ. ਚੋਬੀਸ ਅਵਤਾਰ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਅਤੇ ਅਵਤਾਰਾਂ ਦੀ ਕਥਾ, ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ.

ਚੰਡੀ ੧. ਚੰਡੀਚਹਿਤੁ ਵਡਾ, ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ.

ਚੰਡੀ ੨. ਚੰਡੀਚਹਿਤੁ ਛੋਟਾ, ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ.

ਚੰਡੀ ੩. ਚੰਡੀ ਦੀ ਵਾਰ, ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ.

ਚੰਦਾਵ. ਚੰਦਮਾ ਅਵਤਾਰ ਦੀ ਕਥਾ, ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ.

ਚੰਬਾ. ਚੰਬੇ ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ.

ਜ. ਜਨਮ.

ਜਸਭਾਮ. ਜਨਮਯਾਪੀ ਭਾਈ ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ.

ਜਸਾ. ਜਨਮਯਾਪੀ ਭਾਈ ਭਾਲੇ ਵਾਲੀ.

ਜਗਰਾਜ. ਜਗ ਰਾਜੇ ਦੀ ਕਥਾ, ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ.

ਜਜਾਤਿ. ਰਾਜਾ ਫਯਾਤਿ ਦੀ ਕਥਾ, ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ.
 ਜਨਮੇਜਯ. ਰਾਜਾ ਜਨਮੇਜਯ ਦੀ ਕਥਾ, ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ.
 ਜਫਰ. ਜਫਰਨਾਮਹ.
 ਜਲੰਧਰਾਵ. ਜਲੰਧਰ ਅਵਤਾਰ ਦੀ ਕਥਾ, ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ.
 ਜਿੰਦਗੀ. ਜਿੰਦਗੀਨਾਮਾ, ਕਿਤਾਬਾਈ ਨੰਦ ਲਾਲ ਜੀ.
 ਜੈਜਾ. ਜੈਜਾਵੰਤੀ ਚਾਗ.
 ਜੈਤ. ਜੈਤਸਰੀ ਚਾਗ.
 ਜੰਗਨਾਮਾ. ਚਾਰ ਕੁਰੂ ਕੋਥਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਕਿਸੇ ਪ੍ਰੇਮੀ ਦੀ ਰਚਨਾ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਅਤੇ ਉਸ ਦੀ ਪੁੱਤੀ ਬੇਬੇਨਿਸਾ ਦਾ ਸਵਾਲ ਜਵਾਬ ਹੈ.
 ਟੋਡੀ. ਟੋਡੀ ਚਾਗ.
 ਭਿੰਗ. ਭਿੰਗਲ ਭਾਸ਼ਾ. ਇਹ ਰਾਜਪੂਤਾਨੇ ਦੇ ਕਵੀਆਂ ਦੀ ਪੁਰਾਣੀ ਬੋਲੀ ਹੈ.
 ਤਨਾਮਾ. ਤਨਖਾਹ ਨਾਮਾ.
 ਤਿਲੰ. ਤਿਲੰਗ ਚਾਗ.
 ਤੁ. ਤੁਰਕੀ ਭਾਸ਼ਾ.
 ਤੁਮਾ. ਤੁਮਾਚੀ ਚਾਗ.
 ਥਲੀ. ਥਲੀ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ.
 ਦਖ. ਦੱਖਣੀ ਭਾਸ਼ਾ.
 ਦੱਤਾਵ. ਦੱਤਾਤ੍ਰੇਯ ਅਵਤਾਰ ਦੀ ਕਥਾ, ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ.
 ਦਿਲੀਪ. ਰਾਜਾ ਦਿਲੀਪ ਦੀ ਕਥਾ, ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ.
 ਦੀਗੋ. ਦੀਵਾਨ ਗੋਯਾ. (ਭਾਈ ਨੰਦਲਾਲ ਜੀ ਦੀ ਡਬਲਾ)
 ਦੇ. ਦੇਹਾਂਤ.
 ਦੇਵ. ਦੇਵਕੰਧਾਰੀ ਚਾਗ.
 ਧਨਾ. ਧਨਾਸਰੀ ਚਾਗ.
 ਧਨੰਤਰਾਵ. ਧਨੰਤਰਿ ਅਵਤਾਰ ਦੀ ਕਥਾ, ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ.
 ਧਾ. ਧਾਰੂ. ਮਸਦਰ. Verbal root.
 ਨਸੀਹਤ. ਨਸੀਹਤ ਨਾਮਾ.
 ਨਣ. ਨਣ ਚਾਗ.
 ਨਰਸਿੰਘਾਵ. ਨਰਸਿੰਘ ਅਵਤਾਰ ਦੀ ਕਥਾ, ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ.
 ਨਰਨਾਰਾਯਣ. ਨਰ ਨਾਰਾਯਣ ਅਵਤਾਰ ਦੀ ਕਥਾ, ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ.
 ਨਰਾਵ. ਨਰ ਅਵਤਾਰ ਦੀ ਕਥਾ, ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ.
 ਨਾਪੁ. ਕੁਰੂ ਨਾਨਕਪੁਕਾਬ.
 ਪਾ. ਪਹਾੜੀ ਭਾਸ਼ਾ.
 ਪਰਸਰਾਮਾਵ. ਪਰਸੁਰਾਮ ਅਵਤਾਰ, ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ.
 ਪਰੀਛਤਰਾਜ. ਰਾਜਾ ਪਰੀਛਿਤ ਦੀ ਕਥਾ, ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ.
 ਪਾ. ਪਾਲੀ ਭਾਸ਼ਾ.
 ਪਰਸਾਵ. ਪਾਸ਼ੂਨਾਥ ਅਵਤਾਰ, ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ.
 ਪੁਰਤ. ਪੁਰਭਕਾਲੀ ਭਾਸ਼ਾ.
 ਪੂਰ. ਪੂਰਵੀ ਭਾਸ਼ਾ.

ਪੋਨੋ. ਪੋਨੋਹਾਰੀ ਭਾਸ਼ਾ.
 ਪੰਪੁ. ਪੰਥਪੁਕਾਬ, ਗੁਰਮਤੀ ਗੁਰਮਤ ਸਿੰਘ ਕ੍ਰਿਤ.
 ਪੁਤਰ. ਪੁਤਰਯ Suffix.
 ਪੁਛਾ. ਪੁਛਾੜੀ ਚਾਗ.
 ਪ੍ਰਾ. ਪ੍ਰਾਕ੍ਰਿਤ ਭਾਸ਼ਾ.
 ਪ੍ਰਾਪੰਪੁ. ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਪੰਥਪੁਕਾਬ, ਸਰਦਾਰ ਰਤਨ ਸਿੰਘ ਕ੍ਰਿਤ.
 ਪ੍ਰਿਥੁਰਾਜ. ਰਾਜਾ ਪ੍ਰਿਥੁ ਦੀ ਕਥਾ, ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ.
 ਡਾ. ਡਾਲਸੀ ਭਾਸ਼ਾ.
 ਫੂ. ਫ੍ਰੈਂਚ. French.
 ਫਸੰ. ਫਸੰਤ (ਫਸੰਤ) ਚਾਗ.
 ਫਾਂਡਰ. ਫਾਂਡਰ ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ.
 ਫਾਦਨ. ਫਾਦਨਾਖਰੀ.
 ਬਿਹਾ. ਬਿਹਾਰਤਾ ਚਾਗ.
 ਬਿਲਾ. ਬਿਲਾਦਲ ਚਾਗ.
 ਬੀ.ਜੀ. B.C. ਈਸਵੀ ਸਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ
 ਬੇਨਰਾਜ. ਰਾਜਾ ਬੇਨ ਦੀ ਕਥਾ, ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ.
 ਬੈਰਾ. ਬੈਰਾੜੀ ਚਾਗ.
 ਬੰਨੋ. ਭਾਈ ਬੰਨੋ ਵਾਲੀ ਸ਼੍ਰੀ ਕੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਬੀਤ.
 ਬੁਹਮਾਵ. ਬੁਹਮਾ ਦੇ ਅਵਤਾਰ ਦੀ ਕਥਾ, ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ.
 ਭਗਤਵਾਲੀ. ਭਾਈ ਕੁਰਦਾਸ ਜੀ ਦੀ ਗੁਰਗ੍ਰੰਥੀ ਚਾਰ ਦੀ ਵਡਾਖਣਾ.
 ਭਾਈ ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਜੀ ਕ੍ਰਿਤ.
 ਭਾਗੁ. ਭਾਈ ਕੁਰੁਦਾਸ ਜੀ ਦੀਆਂ ਵਾਰਾਂ.
 ਭਾਗੁਕ. ਭਾਈ ਕੁਰੁਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਕਥਿੰਤ.
 ਭੈਰ. ਭੈਰਵ (ਭੈਰਵ) ਚਾਗ.
 ਮ. ਮਹਾਨ, ਅਰਥਾਤ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ (ਸਤਿਗੁਰੂ)
 ਮਕੋ. ਮੱਕੇ ਮਦੀਨੇ ਦੀ ਗੈਸਟਿ.
 ਮੱਛਾਵ. ਮੱਛ ਅਵਤਾਰ ਦੀ ਕਥਾ, ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ.
 ਮਨੁ. ਮਨੁਸਿਮ੍ਰਿਤਿ.
 ਮਨੁਰਾਜ. ਮਨੁ ਦੇ ਰਾਜ ਦਾ ਪ੍ਰਸੰਗ, ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ.
 ਮਰਾ. ਮਰਾਥਾਵਾੜੀ ਭਾਸ਼ਾ.
 ਮਲਾ. ਮਲਾਥ ਚਾਗ.
 ਮਾ ਸੰ. ਮਾਧਵਾਨਲ ਸੰਗੀਤ.
 ਮਾਛਾਪੀ. ਮਾਛਾ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ.
 ਮਾਝ. ਮਾਝ ਚਾਗ.
 ਮਾਂਧਾਤਾ. ਮਾਂਧਾਤਾ ਦੀ ਕਥਾ, ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ.
 ਮਾਰ. ਮਾਰਵਾੜੀ.
 ਮਾਰੂ. ਮਾਰੂ ਚਾਗ.
 ਮਾਲੀ. ਮਾਲੀਕੋਤਾ ਚਾਗ.
 ਮੁਲ. ਮੁਲਤਾਨੀ ਭਾਸ਼ਾ.
 ਮੋਹਨੀ. ਮੋਹਿਨੀ ਅਵਤਾਰ ਦੀ ਕਥਾ, ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ.

ਯੁਪਿਸਟਰ ਰਾਜ. ਰਾਜਾ ਯੁਪਿਸਿਰ ਦੀ ਕਥਾ, ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ.

ਯੂ. ਯੂਨਾਨੀ ਭਾਸ਼ਾ.

ਯੋ. ਯੋਗਿਕ ਸ਼ਬਦ. Etymological.

ਯਹਿਤ. ਯਹਿਤਨਾਮਾ.

ਯਯੁਰਾਜ. ਰਾਜਾ ਯਯੁ ਦੀ ਕਥਾ, ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ.

ਰਾਮ. ਰਾਮਕਲੀ ਰਾਗ.

ਰਾਮਾਵ. ਰਾਮ ਅਵਤਾਰ ਦੀ ਕਥਾ, ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ.

ਰੁਦ੍ਰਾਵ. ਰੁਦ੍ਰ ਅਵਤਾਰ ਦਾ ਪ੍ਰਸੰਗ, ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ.

L. ਲੈਟਿਨ ਭਾਸ਼ਾ.

ਲੋਕੋ. ਲੋਕੋਕਿ. ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਕਹਿਨਾਵਤ.

ਲਭ. ਵਡਹੱਸ ਰਾਗ.

ਵਰਾਹ. ਵਰਾਹ ਅਵਤਾਰ ਦੀ ਕਥਾ, ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ.

ਵਾ. ਵਾਕਯ.

ਵਾਮਨਾਵ. ਵਾਮਨ ਅਵਤਾਰ ਦੀ ਕਥਾ, ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ.

ਵਾਰ ੧ } ਜਿਸ ਰਾਗ ਦੀ ਇੱਕ ਵਾਰ ਹੈ ਉਸ ਨਈਂ
ਵਾਰ ੨ } ਕੋਈ ਅੰਗ ਨਹੀਂ, ਜਿਸ ਰਾਗ ਦੀਆਂ ਇੱਕ
ਵਾਰ ੩ } ਤੋਂ ਵੱਧ ਵਾਰਾਂ ਹਨ. ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਈਂ ਅੰਗ ੧-੨-੩
ਵਾਰ ੭ } ਵਰਤੇ ਹਨ. ਐਸੇ ਹੀ ਐਤ ਸੇਮ ਆਦਿ
ਇਨ੍ਹਾਂ ਸੰਬੰਧੀ ਥਾਣੀ ਨਈਂ ਵਾਰ ੭ ਹੈ.

ਵਿ. ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਣ. Adjective.

ਵਿਸਨਾਵ. ਵਿਸਨੁ ਅਵਤਾਰ ਦੀ ਕਥਾ, ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ.

ਵਿਚਿਤ੍ਰ. ਵਿਚਿਤ੍ਰ ਨਾਟਕ.

ਵੜ. ਅਵਤਾਰ. Particle.

ਵੁਜ. ਵੁਜਭਾਸ਼ਾ. (ਮਧੁਰਾ ਵਿੰਦਾਵਨ ਦੀ ਥੋਲੀ).

ਵਿੰਦ. ਵਿੰਦ ਕਵਿ ਦੀ ਸ਼ਤਸਈ.

ਅੱਖਰਾਂ ਦੇ ਸੰਕੇਤ

ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ	ਅਰਬੀ ਫਾਰਸੀ	ਅਰਬੀ ਫਾਰਸੀ
ੲ ਫਿ—ਫ਼ਿਸ਼	۞ ਭ—ਭਕਤੀਭ	۞ ਸ—ਸਭੂਤ
ਥ ਸ—ਸ਼ਹੀਦ	۞ ਭ—ਭਖੀਭ	۞ ਸ—ਸਹੁਲਤ
ਖ ਨ—ਨਟ ਸ਼ਾਸਤਰ	۞ ਚ—ਚਾਵ	۞ ਬ—ਬਹੀਦ
ਜ ਸ—ਸਮਾਜ	۞ ਚ—ਚਰਾਮ	۞ ਨ—ਨਬਰ
ਛ ਛ—ਛਮਾ	۞ ਮ—ਮੁਸਕ	۞ ਬੁ—ਬੁਮਰ
ਜ ਨ—ਜਾਨ (ਕਯਾਨ)	۞ ਜ—ਜਿਕਰ	۞ ਮ—ਮੁਕਲ
—ਹਸੀ	۞ ਬ—ਬਹਿਰ	ਫ਼ਿ—ਫ਼ਿਲਮ
:—ਫ਼:ਖ ਨਮ:੩	۞ ਜ—ਅਸਦਹਾ	۞ ਛ—ਛਰਕ
—ਮਨਸ਼	۞ ਜ—ਜਾਜ਼ਤ	۞ ਛ—ਛੈਜ
	۞ ਜ—ਜਹੂਰ	۞ ਕ—ਕਤਲ
		ਚਲਮੇ ਮਾ

ਅੱਖਰੇ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਠੇਠ ਥੋਲੀ ਲਿਖਣੀ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਨਵੇਂ ਅੱਖਰ ਵਰਤਣ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦੀ. ਜੇ ਅੱਖਰ ਉਸ ਥੋਲੀ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਨੇ ਚਲੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਹੀ ਸਭ ਕਾਰਜ ਸਿੱਧ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਪਰ ਜਦ ਚਿਪਕੀ ਥੋਲੀ ਲਿਖਣੀ ਪਵੇ, ਤਦ ਅੱਖਰ ਚੁੱਕਾ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਲੇਖਕਾਂ ਨੂੰ ਅੱਖਰਾਂ ਦੇ ਨਵੇਂ ਚਿੰਨ੍ਹ ਬਣਾਏ ਪੈਂਦੇ ਹਨ.

ਪੰਜਾਬੀ ਲਿਖਣ ਵਾਸਤੇ ਗੁਰਮੁਖੀ ਪਿੱਤੀ ਦੇ ਅੱਖਰ ਅਛੇਰੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਹਨ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਕਿਸੇ ਨਵੇਂ ਅੱਖਰ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ, ਪਰ ਮਹਾਨਕੋਸ਼ ਵਿੱਚ ਅਨੇਕ ਥੋਲੀਆਂ ਦੇ ਲਭਾਵ ਆਏ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਉੱਧ ਉੱਚਾਰਣ ਦੱਸਣ ਲਈ ਇਹ ਨਵੇਂ ਅੱਖਰ ਕਲਾਮੇ ਛਾਏ ਹਨ.

ਅੰਦਰ ਉੱਪਰ ਲਭਣ ਵਾਲਾ ਰਾਗ ਹੈ.

ਅੰਦਰ ਵਿਸਰਗਾਂ ਹਨ.

ਅੰਦਰ ਹਜ ਦਾ ਚਿੰਨ੍ਹ ਹੈ.

ਅੰਦਰ ਨਿਸ਼ਾਨ ਇਸ਼ਟਾਦ ਦਾ ਹੈ ਇਸ ਮਾਤ੍ਰਾ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਸਿਹਾਈ ਅਤੇ ਲਾਂ ਦੇ ਮੱਧ ਹਨ.

ਤਸਵੀਰਾਂ ਅਤੇ ਨਕਸ਼ੇ

ਨਾਂ ਦੇ ਵਾਂ	ਸਭੇ
1. ਕਰਤਾ—ਭੂਮਿਕਾ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਪੁਸਤਕ ਦੇ ਮੁੱਢ ਵਿੱਚ	
2. ਨਕਸ਼ਾ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦਾ	633
3. ਨਾਭਾਪਤਿ ਸ਼੍ਰੀ ੧੦੮ ਮਹਾਰਾਜਾ ਹੀਰਾ ਸਿੰਘ	641
4. ਧਰਮਵੀਰ ਸਰਦਾਰ ਜੱਸਾ ਸਿੰਘ ਆਹਲੂਵਾਲੀਆ	683
5. ਕਪੂਰਥਲਾਪਤਿ ਮਹਾਰਾਜਾ ਜਗਤਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ	684
6. ਕਪੂਰਥਲਾ ਫੁਰਦੁਆਰਾ	685
7. ਮਹਾਰਾਜਾ ਸਾਹਿਬ ਕਪੂਰਥਲਾ ਦਾ ਰਾਜ ਭਵਨ	686
8. ਚੰਮ ਸਾਹਿਬ—ਕਰਤਾਰਪੁਰ	699
9. ਨਕਸ਼ਾ ਕਰਤਾਰਪੁਰ—ਏਹਰਾ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ	700
10. ਨਕਸ਼ਾ ਕਰਤਾਰਪੁਰ—ਜਲੰਧਰ	701
11. ਕਲਸੀਆਪਤਿ ਰਾਜਾ ਰਵੀਸ਼੍ਵਰ ਸਿੰਘ ਜੀ	717
12. ਕਾਬਾ ਅਤੇ ਮੱਕਾ	745
13. ਏਹਰਾ ਬਾਬਾ ਗੁਰਦਿੱਤਾ ਜੀ ਕੀਰਤਪੁਰ	773
14. ਨਕਸ਼ਾ ਕੀਰਤਪੁਰ	774
15. ਖਡੂਰ ਸਾਹਿਬ	847
16. ਗੁਰਮੁਖੀ ਪੁਰਾਣੀ ਤੇ ਨਵੀਂ	859-62
17. ਬਾਬਲੀ ਸਾਹਿਬ—ਕੋਟਿੰਦਵਾਲ	981
18. ਨਕਸ਼ਾ ਕੋਟਿੰਦਵਾਲ ਤੇ ਖਡੂਰ ਸਾਹਿਬ	982
19. ਤਿਲਕ ਅਸਥਾਨ—ਚਮਕੌਰ ਸਾਹਿਬ	1045
20. ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਕਤਲਗੜ੍ਹ—ਚਮਕੌਰ ਸਾਹਿਬ	1046
21. ਨਕਸ਼ਾ ਚਮਕੌਰ ਸਾਹਿਬ	1047
22. ਰਾਜਾ ਰਘੁਬੀਰ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ	1199
23. ਜੀਂਦਪਤਿ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਬੀਰ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਬਹਾਦੁਰ	1200

ਹ. ਪੰਜਾਬੀ ਵਰਣਮਾਲਾ ਦਾ ਪੰਜਵਾਂ ਅੱਖਰ, ਇਸ ਦਾ ਉੱਚਚੁਣ ਅਸਰਾਨ ਕੰਠ ਹੈ। ੨ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ ਹਰਾ ਵਿਸਰਫ਼ ਦੇ ਬਾਂ ਵਲਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜੈਸੇ—ਨਮ: ਦੀ ਬਾਂ ਨਮਹ, ਕਦੇ ਕਦੇ 'ਧ' ਦੀ ਬਾਂ 'ਹ' ਬਦਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ—ਪਨੱਪੀ ਦੀ ਬਾਂ ਪਨਹੀ, ਸੀਧ—ਸੀਨ੍ਹ, ਰੰਧਨ—ਰਿਨ੍ਹਣਾ, ਸੰਧਾਨ—ਸਿਨ੍ਹਣਾ ਆਦਿ। ੩ ਡਾਕਸੀ ਦੀ ਹੋ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ ਕੰਨਾ, ਸਿੰਧੀ ਅਤੇ ਭਿੰਗਲ ਬੋਲੀ ਵਿੱਚ ਓ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ—ਦਰਮਾਂਦਹ ਦੀ ਬਾਂ ਦਰਮਾਂਦਾ ਅਤੇ ਦਰਮਾਂਦੇ, ਦਰੀਰਹ ਦੀ ਬਾਂ ਦਰੀਰਾ ਅਤੇ ਦਰੀਰੇ, ਦਰਹ ਦੀ ਬਾਂ ਦਰਾ ਅਤੇ ਦਰੇ, ਦਸੁਹ ਦੀ ਬਾਂ ਦਸ੍ਹਾ ਅਤੇ ਦਸ੍ਹੇ, ਦਮਦਮਹ ਦੀ ਬਾਂ ਦਮਦਮਾ ਅਤੇ ਦਮਦਮੇ। ੪ ਸੰ. ਵਡ—ਸੰਭੋਧਨ। ੫ ਗਿਲਾਨੀ। ੬ ਨਿਰਾਦਰ। ੭ ਸੰਗਤ—ਜਨ। ੮ ਸਿਵ। ੯ ਅਕਾਸ਼। ੧੦ ਸੁਰਗ। ੧੧ ਲੋਹੁ, ਖੂਨ। ੧੨ ਬਿੰਦੀ, ਸਿਫ਼ਰ। ੧੩ ਧਨਾਨ। ੧੪ ਮੰਗਲ, ਜੁਭ। ੧੫ ਭਾਨਾਨ। ੧੬ ਚੰਦਮਾ। ੧੭ ਸੰਗ। ੧੮ ਕਾਚਣ, ਚੇਤੁ, ਸਬੱਬ। ੧੯ ਘੋੜਾ। ੨੦ ਹੰਕਾਰ, ਕਰਵਾ। ੨੧ ਵੈਦਰ, ਹਕੀਮ, ਹਉ, ਸਰਵ—ਅਹੰ, ਮੈ, "ਤਿਸੁ ਕੁਰੁ ਕਉ ਹਉ ਵਾਰਿਆ," (ਮ: ੪ ਵਾਰ ਵਡ) ੨ ਸੰਗਤ—ਹਉਮੈ, ਅਹੰਤਾ, ਮੈਂ ਦਾ ਭਾਵ, ego, "ਕੋਟਿ ਕਰਮ ਕਰੈ ਹਉ ਧਾਰੇ," (ਸੁਖਮਨੀ) "ਦੁਖ ਕਾਟੈ ਹਉ ਮਾਰਾ," (ਭੈਰ ਅ: ਮ: ੧) "ਹਉ ਤਾਪ ਬਿਨਸੇ ਸਦਾ ਸਰਸੇ," (ਸੁਹੀ ਭੰਤ ਮ: ੫) ੩ ਹੈ ਅਕਾਸ਼ ਹੈ ਦੀ ਬਾਂ ਭੀ ਹਉ ਸਬਦ ਆਇਆ ਹੈ, "ਭੁਮ ਜਉ ਕਹਤ ਹਉ ਨੰਦ ਕੈ ਨੰਦਨ," (ਕਉ ਕਬੀਰ) ਤੁਸੀਂ ਜੋ ਆਖਦੇ ਹੋ ਨੰਦ ਦਾ ਪੁੱਤ, ਹਉ, ਸਰਵ—ਅਹੰ, ਮੈ, "ਤਿਸੁ ਕੁਰੁ ਕਉ ਹਉ ਸਦਾ ਨਮਸਕਾਰੀ," (ਮ: ੪ ਵਾਰ ਵਡ) "ਹਉ ਸਦ ਕੁਰਬਾਨੀ ਜਾਉ," (ਤਿਲ ਮਹਲਾ ੧) ੨ ਸੰਗਤ—ਅਹੰਤਾ, ਹੋਮੈ, ਅਭਿਮਾਨ, ਹਉਸ } ਅ, ੁ ਹਵਸ, ਸੰਗਤ—ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦੀ ਇੱਛਾ, ਲਾਲਸਾ, ਹਉਸ } "ਭਿਫੁਕਨ ਹਉਸ ਨ ਧਨ ਕੀ ਰਹੀ," (ਰਾਮਾਵ) ਹਉਸਲਾ, ਦੇਖੇ, ਹੋਸਲਾ, ਹਉਕੁਲਵਾਨ, ਸੰਗਤ—ਵਡਾਕੁਲਤਾ ਦੀ ਧੁਨਿ, ਹਾਇ ਹਾਇ ਦਾ ਸ਼ੋਰ, "ਪਉਸੀ ਹਉਕੁਲਵਾਨ," (ਜਸਾ) ਅਤੇ (ਮਠੇ) ਹਉਦਾ, ਦੇਖੇ, ਹੋਦਾ, ਹਉਮੈ } ਸੰਗਤ—ਅਹੰ-ਮਮ, ਮੈ ਮੇਰੀ ਦਾ ਭਾਵ—ਅਹੰਤਾ, ਅਭਿਮਾਨ, ਹਉਮੈ } ਖੁਦੀ, "ਤਿਨਿ ਅੰਤਰਿ ਹਉਮੈ ਕੰਛਾ ਹੋ," (ਸੋਹਿਲਾ) ੨ ਦੇਖੇ, ਹਉਮੈ ਗਵਾਨਿ, ਹਉਮੈ ਗਰਬੁ, ਅਭਿਮਾਨ ਅਤੇ ਅਕਰਣ, ਦੇਖੇ, ਕਰਬੁ ੨, "ਹਉਮੈ

ਕਰਬੁ ਜਾਇ ਮਨ ਭੀਨੈ," (ਰਾਮ ਅ: ਮ: ੧) ੨ ਅਹੰਤਾ ਦਾ ਕੋਰਵ, ਅਭਿਮਾਨ ਦੁਆਰਾ ਆਪਣੀ ਬਜ਼ੁਰਗੀ ਦਾ ਖਿਆਲ, ਹਉਮੈ ਗਵਾਨਿ, ਸੰ. ਹੋਮਤ ਗਾਯਤ੍ਰਿਨ੍ਹ, ਰਿਤ੍ਰਿਜ, ਵੇਦ ਮੰਤ੍ਰ ਪੜ੍ਹਕੇ ਰੋਮ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਰਿਖੀ, "ਹਉਮੈ ਗਵਾਨਿ ਗਵਾਹਿ ਗੀਰ," (ਭੈਰ ਅ: ਕਬੀਰ) ਹਉਮੈ ਮਮਤਾ, ਸੰਗਤ—ਅਹੰਤਾ ਮਮਤੁ, ਮੈਂ ਮੇਰੀ, "ਹਉਮੈ ਮਮਤਾ ਸਬਦਿ ਜਲਾਏ," (ਮਾਧੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੩) ਹਉਰ, ਹੋਲ, ਦੇਖੇ, ਹਉਨ ਅਤੇ ਹੋਰ, ਹਉਰਾ } ਵਿ—ਹੋਲਾ, ਹਲਕਾ, ਤੁੱਛ, "ਭਾਇਓ ਲੋਭ ਸੰਗਿ ਹਉਰਾ," ਹਉਰੇ } (ਕਉ ਮ: ੯) "ਹਉ ਹਉਰੇ ਤੂ ਰਾਬੁਰ ਰਉਰੇ," (ਆਸਾ ਮ: ੫) ਹਉਲ, ਅ ੁ ਸੰਗਤ—ਡਰ, ਧਤਕਾ, ਖਟਕਾ, ਦਹਲ, "ਨਿਰ ਹਉਲੇ ਹਉਲਿ ਮਰਾਹੀ," (ਮ: ੪ ਵਾਰ ਕਉ ੧) ਦੇਖੇ, ਹੋਲ, ਹਉਲਾ, ਵਿ—ਹਲਕਾ, ੨ ਤੁੱਛ, ਖਟੀਆ, "ਹੋਰ ਹਉਲੀ ਮਤੀ ਹਉਲੇ ਥੋਲ," (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਸਾਰ) ਹਉਲਿ, ਹੋਲ ਵਿੱਚ, ਦੇਖੇ, ਹਉਲ, ਹਉਆ, ਸੰਗਤ—ਹੋਲਨਾਥ ਭਲਾ, ਹਉ, ਅਕਸ਼ਰੀਆਂ ਦਾ ਕਲਪਿਆ ਹੋਇਆ ਮਾਊ, ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਭਰਾਉਣ ਲਈ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਵਰਤਦੀਆਂ ਹਨ। ੨ ਵਿ—ਭਯੰਕਰ, ਭਰਾਉਣਾ, ਹਇ, ਸੰ. ਹਤਿ, ਸੰਗਤ—ਵਿਨਾਸ, ਤਥਾਹੀ, ਦੇਖੇ, ਹਇਓ, ੨ ਸੰ. ਹਯ, ਖੋਡਾ। ੩ ਵਡ—ਹਾ! ਸ਼ੋਕ! ਹਇਓ, ਵਿ—ਹਤ, ਮਾਰਿਆ, "ਵਿਰਿ ਵਿਰਿ ਕਾਲ ਹਇਓ," (ਕਉ ਕਬੀਰ) ਕਾਲ ਨੇ ਹਤ ਕੀਤਾ, ਹਇਆ, ਵਿ—ਹਤ, ਮਾਰਿਆ, ੨ ਅ ੁ ਹਕਾ, ਸੰਗਤ—ਲੱਜਾ, ਕਰਮ, "ਤ੍ਰਿਸਲ ਨ ਭੂਏ ਬਹੁਤੁ ਹਇਆ," (ਰਾਮ ਮ: ੫) ਇਹ ਵਡੀ ਸ਼ਰਮ ਦੀ ਕੌਲ ਹੈ, ਹਈ, ਹਨਨ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਮਾਰਦਾ ਹੈ, "ਸਦਾ ਸਦਾ ਕਾਲ ਹਈ," (ਕਾਨ ਮ: ੫) ੨ ਹੈ, ਅਸਿ, "ਮਿਰਤੁ ਨਿਕਟਿ ਨਿਕਟਿ ਸਦਾ ਹਈ," (ਕਾਨ ਮ: ੫) ੩ ਵਿ—ਹਯ (ਘੋੜੇ) ਵਾਲਾ, ੪ ਸੰਗਤ—ਸਵਾਹ, ਖੁਤਬਤੀ ਫੌਜ, "ਰਬੀ ਗਜੀ ਹਈ ਪਤੀ" ਅਪਾਰ ਸੈਨ ਭੱਜ ਐ ਗਜਾਨੀ ਇਥੇ ਹਉਮੈ ਦਾ ਅਰਥ ਹੋਮੈ (ਅਹੰਕਾਰ) ਕਰਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨਹੀਂ ਜਾਨਦੇ, *ਜਲਿ—ਪੀਤ, ਖਿਆਲ ਫੌਜ,

ਹੈ." (ਪਾਸਾਵ) ੫ ਵਡ—ਬੋਕ, ਦੁਖ ਅਤੇ ਅਚਰਜ ਬੋਧਕ ਬੋਧਦਾ।
੬ ਦੇਖੇ ਗਈ।

ਹਈ ਤਈ. ਹੈ ਤੇਰੀ! ਨਿਰਾਦਰ ਬੋਧਕ ਪਦ. "ਤਬ ਸੈਏ ਹਈ
ਤਈ ਕਰਨ ਲੱਗਾ." (ਸਸਤਾਮ)

ਹਈਮਾਦਿ. ਸੰ. ਹਿਮਾਦਿ. ਹਿਮ-ਅਦਿ, ਸੰਕੜਾ—ਹਿਮ (ਬਰਫ)
ਦਾ ਅਦਿ (ਪਹਾੜ) ਹਿਮਾਲਯ. "ਕਿ ਹਈਮਾਦਿਜਾ ਹੈ." (ਦੋਤਾਵ)
ਕਿ ਹਿਮਾਲਯ ਦੀ ਪੁਤ੍ਰੀ ਪਾਰਬਤੀ ਹੈ?

ਹਈਮਾਦਿਜਾ. ਦੇਖੋ, ਹਈਮਾਦਿ.

ਹਈਮਾਦੀ. ਹਿਮਾਲਯ ਦੀ ਧਾਰਾ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ. ਦੇਖੋ,
ਹਈਮਾਦਿ.

ਹਈ. ਵਿ—ਹਤ. ਮਾਰੇ ਗਏ. "ਰਣ ਮੇ ਜਬ ਮਖ ਮਹੀਪ ਹਈ."
(ਦਿਲੀਪ) ੨ ਦੇਖੋ, ਅਤੇ ੩.

ਹਈਦੁ. ਹਯ—ਇੰਦੁ. ਘੋੜਿਆਂ ਦਾ ਰਾਜਾ. ਉੱਚੇ: ਸੁਭਾ. ੨ ਘੋੜਿਆਂ
ਵਿੱਚੋਂ ਬਧੀਆ ਘੋੜਾ. "ਰੇਨ ਰੇਨ ਚਲੇ ਹਈਦੁਨ, ਪੇਨ ਪੇਨ
ਕਜੇਦੁ." (ਚੰਡੀ ੨)

ਹਸ. ਸੰ. ਭਕ. ਧਾ—ਹੋਸਨਾ. ਠੱਠਾ ਕਰਨਾ। ੨ ਸੰ. ਹਸ. ਸੰਕੜਾ—
ਆਨੰਦ, ਖੁਸ਼ੀ. "ਨੈ ਲਾਯਾ ਮਨਿ ਹਸ ਜੀਉ." (ਕਉ ਮ: ੪)

ਹਸਖਮਲ. ਜਲ (ਹ), ਚੰਦੁਮਾ (ਸ), ਆਕਾਸ (ਖ), ਬ੍ਰਹਮਾ
(ਮ), ਇੰਦੁ (ਨ). "ਹਸਖਮਲ ਵਰਯ ਬੀਜ." (ਗੁਪਤੁ) ਵਾਹਗੁਰੂ
ਨਾਮ ਵਿੱਚ ਆਯਾ ਹਾਯਾ, ਜਨ ਚੰਦੁਮਾ ਆਕਾਸ ਬ੍ਰਹਮਾ ਅਤੇ ਇੰਦੁ ਦਾ
ਬੀਜ ਰੂਪ ਹੈ.

ਹਸਣ. ਸੰਕੜਾ—ਉਹ ਵਲਗਣ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਪਾਰਸੀ ਆਪਣੇ ਮੁਰਦੇ
ਗਿਰਭ ਇੱਲ ਆਦਿ ਪੰਛੀਆਂ ਨੂੰ ਖੁਆਉਣ ਲਈ ਰਖਦੇ ਹਨ.
ਦਖਮਾ. Tower of silence. ਦੇਖੋ, ਹਸਣਿ। ੨ ਸੰ. ਹਸਨ.
ਹੱਸੀ. ਹਾਸਕ. ਹੋਸਨਾ। ੩ ਸੰ. ਹਾਜਨ—ਹਾਸਨ. ਕਮ ਕਰਨ ਦੀ
ਕ੍ਰਿਯਾ. ਘਟਾਉਣਾ.

ਹਸਣਾ. ਦੇਖੋ, ਹਸਣ ੨। ੨ ਬੰਦੂਕ ਅਬਦਾ ਤੋਪ ਦੇ ਪਿਆਲੇ ਦੇ
ਬਾਰੂਦ ਦਾ ਮੰਝਣਾ. ਦੇਖੋ, ਪਿਆਲਾ ੨.

ਹਸਣਿ. ਹਸਣ ਵਿੱਚ. ਦੇਖੋ, ਹਸਣ ੧. "ਇਕ ਭੀ ਫਿਰਿ ਹਸਣਿ
ਪਾਹਿ." (ਮ: ੩ ਵਾਰ ਸੋਰ)

ਹਸਣੁ. ਦੇਖੋ, ਹਸਣ ੨. "ਤਨ ਮਨੁ ਦੀਜੈ ਸਸਣਾ ਐਸਾ ਹਸਣੁ
ਸਾਧੁ." (ਸਥਾ ਮ: ੧)

ਹਸਤ. ਵਿ—ਹਸਦਾ ਹੋਇਆ. "ਹਸਤ ਖੋਲਤ ਤੇਰੇ ਦੇਹਰੇ ਆਇਆ."
(ਭੈਰ ਨਾਮਦੇਵ) ੨ ਦੇਖੋ, ਹਸਿਤ। ੩ ਸੰ. ਹਸੁ. ਸੰਕੜਾ—ਹੱਥ.
ਹਾਥ. "ਹਸਤ ਚਰਨ ਸੰਤ ਟਹਿਲ ਕਮਾਈਐ." (ਕਉ ਬਿਤੀ ਮ:
੫) ੪ ਚੌਥੀਹ ਅੰਗੁਲ ਪ੍ਰਮਾਣ ਮਾਪ. ਗੜ ਦਾ ਅੱਧ। ੫ ਸੰ. ਹਸੁੀ
(ਭਸਿਨਾ) ਹੱਥ (ਸੁੰਡ) ਵਾਲਾ. ਹਾਥੀ. "ਪੁਤ੍ਰ ਕਲਤੁ ਨ ਸੰਗਿ ਸੰਭਾ
ਹਸਤ ਘੋਰਿ ਬਿਕਾਰੀ." (ਬਿਹਾ ਭੱਤ ਮ: ੫) ੬ ਦੇਖੋ, ਹਸੁ.

ਹਸਤਚੂਚ. ਸੰਕੜਾ—ਕੋਮੁਖੀ. ਮਾਲਾਧਾਨੀ. ਇੱਕ ਬੈਲੀ ਜਿਸ ਦਾ
ਆਕਾਰ ਗਊ ਦੇ ਮੁਖ ਜੇਹਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਮਾਲਾ ਪਾਕੇ ਫੇਰੀ

ਜਾਂਦੀ ਹੈ. ਹਿੰਦੂ ਬਾਸਕ ਦੀ ਇਸ ਨੂੰ ਜ਼ਮੀਨ ਨਾਲ ਫੁਹਾਉਣ ਦੀ
ਆਗ਼ਾ ਨਹੀਂ, ਛਾਤੀ ਦੀ ਕੋਢੀ ਨਾਲ ਹੱਥ ਲਾਕੇ ਜਪ ਕਰਨਾ ਵਿਧਾਨ
ਹੈ. ਇਸੇ ਲਈ ਹਸਤਚੂਚ ਸੰਕੜਾ ਹੈ. "ਹਸਤਚੂਚ ਪ੍ਰੇਮ ਧਾਰਿਣੀ."
(ਸਹਸ ਮ: ੫)

ਹਸਤਅਲੰਬਨ. ਸੰ. ਹਸੁਅਲੰਬਨ. ਸੰਕੜਾ—ਹੱਥ ਦਾ ਆਲੰਬਨ
(ਸਹਾਰਾ). ਹਸੁਅਲੰਬਨ. "ਹਸਤਅਲੰਬਨ ਦੇਹੁ ਪ੍ਰਭੁ." (ਕਉ ਮ:
੫)

ਹਸਤਗਤ. ਹਸੁ (ਹੱਥ) ਵਿੱਚ ਗਤ (ਆਇਆ). ਹੱਥ ਲੱਗਾ.

ਹਸਤਗ੍ਰਹਣ. ਹੱਥ ਫੜਨਾ. ਦੇਖੋ, ਹਸੁਗ੍ਰਹਣ.

ਹਸਤਤਲ. ਹਥੇਲੀ. ਹੱਥ ਦੀ ਤਲੀ. ਕਰਤਲ.

ਹਸਤਨਾਪੁਰ. ਦੇਖੋ, ਹਸਿਨਾਪੁਰ.

ਹਸਤਨਿ } ਸੰਕੜਾ—ਹਸਿਨੀ. ਹਥੇਲੀ. ਯਸੁ (ਸੁੰਡ) ਵਾਲੀ। ੨ ਹਾਥੀਆਂ
ਹਸਤਨੀ } ਦੀ ਸੈਨਾ. ਗਜ ਸੈਨਾ. (ਸਨਾਮ) ੩ ਦੇਖੋ, ਹਸਿਨੀ ੨.
ਹਸਤਪੁਦ. ਹੱਥ ਦੇਣ ਵਾਲਾ. ਭਾਵ—ਹੱਥ ਦਾ ਸਹਾਰਾ ਦੇਕੇ ਫਰਾਉਣ
ਵਾਲਾ. ਦਸੂਕੀਲ.

ਹਸਤਾਖਰ } ਹਸੁਾਖਰ. ਹੱਥ ਦੇ ਲਿਖੇ ਅੱਖਰ. ਦਸੁਮਤ.
ਹਸਤਾਖਰ }

ਹਸਤਾਮਲ } ਹਸੁ—ਆਮਲਕ. ਹੱਥ ਉੱਤੇ ਆਉਂਦਾ. ਇਹ ਪਦ
ਹਸਤਾਮਲਕ } ਸੰਸੇ ਰਹਿਤ ਕੜਾਨ ਲਈ ਵਰਤੀਦਾ ਹੈ. ਜਿਵੇਂ ਹੱਥ
ਉੱਤੇ ਰੱਖੇ ਆਉਂਦੇ ਦੇ ਕੜਾਨ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਸੰਸਾ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦਾ, ਤਿਵੇਂ
ਜਿਸ ਨੂੰ ਸਹੀ ਕੜਾਨ ਹੈ ਅਥਵਾ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਸ਼ਬਾਰਥ ਬੋਧ ਹੈ.
"ਨਖਿ ਹਸਤਾਮਲ ਆਤਮਾ." (ਗੁਪਤੁ) ਦੇਖੋ, ਹਸੁਅਮਲਕ.

ਹਸਤਾਲੰਬਨ. ਹਸੁ—ਆਲੰਬਨ. ਹੱਥ ਦਾ ਸਹਾਰਾ. ਦੇਖੋ,
ਹਸਤਅਲੰਬਨ.

ਹਸਤਿ. ਹਾਥੀ. ਦੇਖੋ, ਹਸੁੀ. "ਹਸਤਿ ਘੋਰੇ ਜੇਰੇ ਮਨਭਾਨੀ."
(ਆਸਾ ਮ: ੫)

ਹਸਤਿਚਿਗਾਈ. ਦੇਖੋ, ਚਿਗਾਈ.

ਹਸਤਿਨਾਪੁਰ. ਦੇਖੋ, ਹਸਿਨਾਪੁਰ.

ਹਸਤੀ. ਵਿ—ਹਸਦੀ ਹੋਈ। ੨ ਸੰਕੜਾ—ਹਸਿਨੁ. ਹਾਥੀ. "ਹਸਤੀ
ਘੋਰੇ ਪਾਖਰੇ." (ਸੁੀ ਅ: ਮ: ੧) ਦੇਖੋ, ਹਾਥੀ ਸ਼ਬਦ। ੩ ਵਿ—ਹਸੁ
(ਸੁੰਡ) ਉਠਾਏ ਹੋਏ. ਜਿਸ ਨੇ ਆਪਣੀ ਸੁੰਡ ਉੱਚੀ ਕੀਤੀ ਹੈ. "ਕਜ
ਹਸਤੀ ਕੇ ਪ੍ਰਾਨ ਉਧਾਰੀਐ." (ਮਾਲੀ ਨਾਮਦੇਵ) ਹੱਥ ਉਠਾਕੇ
ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਕਸ (ਹਾਥੀ) ਦੇ ਪ੍ਰਾਣ ਬਚਾ ਲਏ। ੪ ਦੇਖੋ, ਹਸੁੀ
੨.

ਹਸਤੀਏਸ. ਸੰਕੜਾ—ਇੰਦੁ, ਜੋ ਐਰਾਵਤ ਹਾਥੀ ਦਾ ਮਾਲਿਕ ਹੈ.
(ਸਨਾਮ) ੨ ਐਰਾਵਤ ਹਾਥੀ, ਜੋ ਸਾਰੇ ਹਾਥੀਆਂ ਦਾ ਸਰਦਾਰ ਹੈ.
ਹਸਤੀਏਸਪਿਤਾ. ਸੰਕੜਾ—ਐਰਾਵਤ ਦਾ ਸੁਆਮੀ ਇੰਦੁ, ਉਸ ਦਾ
ਪਿਤਾ ਕਸ਼ਤਪ. (ਸਨਾਮ)

ਹਸਤੋ. ਵਿ—ਹਸਦਾ. "ਹਸਤੋ ਜਾਇ ਸੁ ਚੇਵਤ ਆਵੈ." (ਸਾਰ
ਕੀਲ)

ਹਸਦ. ਅ. ۱۰ هسد. ਸੰਗਤ—ਭਾ. ਟੀਰਥਾ. ਸਤਾ.

ਹਸਨ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਹੱਸਣਾ. ਹਾਸੀ ਕਰਨਾ। ੨ ਅ. ۱۰ هسن. ਵਿ—ਸੁੰਦਰ. ਮਨੋਹਰ। ੩ ਸੰਗਤ—ਖਲੀਫਾ ਅਲੀ ਅਤੇ ਮੁਹੰਮਦ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਸੁਪ੍ਰਤੀ ਫ਼ਤਿਮਾ ਦਾ ਵਡਾ ਬੇਟਾ. ਇਹ (੧ ਮਾਰਚ ਸਨ ੬੨੫) ਹਿਜਰੀ ਸਨ ੩ ਵਿੱਚ ਜਨਮਿਆ ਅਤੇ ੪੯ ਵਿੱਚ ਮੋਇਆ. ਹਸਨ ਆਪਣੇ ਬਾਪ ਦੇ ਮਰਨ ਪਿੱਛੋਂ ਸਨ ੪੧ ਹਿਜਰੀ ਵਿੱਚ ਪੰਜਵਾਂ ਖਲੀਫਾ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਪਰ ਛੀ ਮਹੀਨੇ ਪਿੱਛੋਂ ਖਲਾਫਤ ਨੂੰ ਅਸਤੀਫਾ ਦੇ ਦਿੱਤਾ. ਇਸ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ “ਜ਼ਾਹਿਰਾ” ਨੇ ਕਲੀਦ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦੀ ਪੁਰਣਾ ਨਾਲ ਹਸਨ ਨੂੰ ਜ਼ਹਿਰ ਦੇ ਕੇ (੧੭ ਮਾਰਚ ਸਨ ੬੬੯ ਨੂੰ) ਮਾਰ ਦਿੱਤਾ. ਹਸਨ ਦੇ ੨੦ ਬੱਚੇ ਹੋਏ ਸਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ੧੫ ਬੇਟੇ ਅਤੇ ੫ ਬੇਟੀਆਂ ਸਨ. ਹਸਨ ਅਤੇ ਹੁਸੈਨ ਦੀ ਔਲਾਦ ਦੇ ਲੋਕ “ਸੱਯਦ” (ਸੈਯਦ) ਅਤੇ ਮੀਰ ਕਹਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਜੋ ਪਿੰਡਬਰ ਦੀ ਅੱਧ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਵਿੱਚ ਸਨਮਾਨ ਪਾਉਂਦੇ ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਹੁਸੈਨ। ੪ ਦੇਖੋ, ਧੁਨੀ (ਖ)

ਹਸਨ ਅਬਦਾਲ. ਜਿਲਾ ਅਟਕ (Campbellpore) ਦਾ ਇੱਕ ਨਗਰ, ਜਿੱਥੇ ਛਾਣਾ ਅਤੇ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਹੈ, ਪਰ ਹੁਣ ਇਹ ਪੰਜਾਬਸਾਹਿਬ ਦੇ ਨਾਉਂ ਤੋਂ ਮਸ਼ਹੂਰ ਹੈ ਹਸਨ ਅਬਦਾਲ ਪੇਸ਼ਾਵਰ ਤੋਂ ੭੯ ਮੀਲ ਅਤੇ ਰਾਵਲਪਿੰਡੀ ਤੋਂ ੨੯ ਮੀਲ ਹੈ. ਇੱਥੋਂ ਦੇ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਬਾਬਾ ਹਸਨ ਅਬਦਾਲ ਪੀਰ (ਵਲੀ ਕੰਧਾਰੀ) ਨੇ ਆਪਣੇ ਭਲ ਦਾ ਪਾਣੀ ਤ੍ਰਿਖਾਤੁਰ ਭਾਈ ਮਰਦਾਨੇ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਸੀ. ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਨੇ ਸ਼ਕਤੀ ਨਾਲ ਭਲ ਦਾ ਜਲ ਆਪਣੀ ਵੱਲ ਖਿੱਚ ਲਿਆ. ਇਸ ਪੁਰ ਵਲੀ ਕੰਧਾਰੀ ਨੇ ਗੁੱਸੇ ਹੋ ਕੇ ਇੱਕ ਪਹਾੜੀ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਉੱਪਰ ਧਕੇਲ ਦਿੱਤਾ; ਜਗਤਗੁਰੂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪੰਜੇ ਨਾਲ ਉਸ ਨੂੰ ਚੋਕਿਆ. ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਪੰਜੇ ਦਾ ਚਿੰਨ੍ਹ ਜਿੱਥੇ ਲੱਗਾ ਸੀ ਉੱਥੇ ਪੱਥਰ ਤੇ ਪੰਜੇ ਦਾ ਨਿਸ਼ਾਨ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਅਸਥਾਨ ਦਾ ਨਾਉਂ “ਪੰਜਾ ਸਾਹਿਬ” ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ.

ਬਾਬਾ ਹਸਨ ਅਬਦਾਲ ਸੱਯਦ (ਸੈਯਦ) ਸਬਜ਼ਵਾਰ (ਇਲਾਕਾ ਖੁਰਾਸਾਨ) ਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਮਿਰਜ਼ਾ ਸ਼ਾਹਰੁਖ ਨਾਲ ਆਇਆ ਸੀ. ਇਸ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਕੰਧਾਰ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਪੰਜਾ ਸਾਹਿਬ. ਹਸਨ ਖ਼ਾ. ਲਲਾਬੇਕ ਸਿਪਹਸਾਲਾਰ ਦਾ ਭੋਜਿਆ ਹੋਇਆ ਭੇਡੀਆ, ਜੋ ਗੁਰੂਸਰ ਮੋਹਰਾਜ (ਜਿਲਾ ਫਿਰੋਜਪੁਰ) ਦੇ ਮਕਾਮ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਸੈਨਾ ਦਾ ਭੋਰ ਲੈਣ ਗਿਆ ਸੀ. ਇਹ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਦਰਸਨ ਕਰਕੇ ਸਾਦਿਕ ਹੋ ਗਿਆ. ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਵਰਦਾਨ ਕਰਕੇ ਇਸ ਨੂੰ ਸ਼ਾਹਜਹਾਂ ਵੱਲੋਂ ਉੱਚੀ ਪਦਵੀ ਮਿਲੀ.

ਹਸਨਪੁਰ. ਰਿਆਸਤ ਪਟਿਆਲਾ, ਤਸੀਲ ਬਾਣਾ ਰਾਜਪੁਰਾ ਵਿੱਚ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗਬਹਾਦਰ ਜੀ ਤੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਇਕੱਠਾ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਹੈ. ਨੌਵੇਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਇੱਥੇ ਤਿੰਨ ਦਿਨ ਰਹੇ. ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਜੀ ਲਖਨੌਰ ਤੋਂ ਆਏ ਤੇ ਬੋਤਾ ਜੇਹਾ ਸਮਾਂ ਠਹਿਰੇ. ਇੱਥੋਂ ਦੇ ਸ਼ੇਖ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮੀ ਸਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਬਹੁਤ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ. ਸ਼ੇਖ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪਾਸ ਗੁਰੂਸਾਹਿਬ ਦਾ ਹੁਕਮਨਾਮਾ ਹੈ.

ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਪਾਸ ਰਹਾਇਸ਼ੀ ਮਕਾਨ ਹਨ. ਜੋ ਪਿੰਡ ਕਬੂਲਪੁਰ ਦੀ ਸੰਗਤ ਨੇ ਸੰਮਤ ੧੯੭੫ ਵਿੱਚ ਬਣਾਏ ਹਨ. ਪੁਜਾਰੀ ਅਕਾਲੀ ਸਿੰਘ ਹੈ. ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਲੰਬੂ ਤੋਂ ਦੱਖਣ-ਪੱਛਮ ਤਿੰਨ ਮੀਲ ਕੱਢਾ ਰਸਤਾ ਹੈ. ਇਸ ਦੇ ਪਾਸ ਹੀ ਕਬੂਲਪੁਰ ਪਿੰਡ ਹੈ. ਦੋਹਾਂ ਦਾ ਮਿਲਾਵਾਂ ਨਾਉਂ ਹਸਨਪੁਰ-ਕਬੂਲਪੁਰ ਸੱਦੀਦਾ ਹੈ.

ਹਸਬ. ਅ. ۱۰ هب. ਹਸਬ. ਵਤ—ਅਨੁਸਾਰ. ਤੁੱਲ। ੨ ਸੰਗਤ—ਫਿਣਤੀ. ਸੁਮਾਰ। ੩ هب. ਹਸਬ. ਦੀਪਨ. ਬਾਲਣ. ਜਲਾਉਣ ਲਾਇਕ ਕਾਠ.

ਹਸਮਤ. ਅ. ۱۰ هسمت. ਸੰਗਤ—ਵਿਬੂਤਿ. ਧਨ ਸੰਪਦਾ. ਐਸ਼ੁਰਯ। ੨ ਬਾਲ ਬੋਕਤ। ੩ ਨਾਉਂ ਨਸ਼ਕਰ.

ਹਸਮੁਖ. ਵਿ—ਪ੍ਰਸੰਨ ਵਦਨ. ਖਿਤੇ ਚੇਹਰੇ ਵਾਲਾ.

ਹਸਰ. ਅ. ۱۰ هسر. ਸੰਗਤ—ਭਰੋਸਾ. ਨਿਰਭਰਤਾ। ੨ ਸਹਾਇਤਾ।

੩ ਅ. ۱۰ هسر. ਜਮਾ ਕਰਨਾ। ੪ ਮਰਨ ਪਿੱਛੋਂ ਉੱਠਣਾ. ਕਿਆਮਤ ਦਾ ਸਮਾਂ, ਜਦ ਮੁਰਦੇ ਕਬਰਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਉੱਠ ਖੜੇ ਹੋਣਗੇ। ੫ ਬਦਸਲੂਕੀ.

ਹਸਰਤ. ਅ. ۱۰ هسرت. ਅਰਮਾਨ. ਸਧਰ. ਨਾ ਪੂਰਣ ਮਨੋਰਥ. ਅੱਧ ਵਿੱਚ ਰਿਹਾ ਸੰਕਲਪ। ੨ ਨਾ ਮਿਲੀ ਵਸਤੂ ਦਾ ਸ਼ੋਕ.

ਹਸਲੀ. ਸੰਗਤ—ਫੋਟੀ ਨਹਿਰ (Canal) ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰੀਤਮ ਦਾਸ।

੨ ਫੋਟਾ ਹੱਸ. ਫਲ ਪਹਿਰਨ ਦਾ ਇੱਕ ਭਾਇਣਾ। ੩ ਦੇਖੋ, ਹੱਸਲੀ.

ਹਸਿਤ. ਵਿ. ਜੋ ਹੱਸਿਆ ਹੈ। ੨ ਜਿਸ ਨੂੰ ਲੋਕ ਹਸਦੇ ਹੋਣ।

੩ ਸੰਗਤ—ਕਾਮ ਦੇਵ ਦਾ ਧਨੁਖ.

ਹਸੀ. ਹਾਸੀ. ਹਾਸਤ.

ਹਸੀਨ. ਅ. ਵਿ—ਹੁਸਨ (ਸੁੰਦਰਤਾ) ਵਾਲਾ. ਖੁਸ਼ਸੂਰਤ.

ਹਸੁ. ਦੇਖੋ, ਹਸ ਅਤੇ ਹੱਸ.

ਹਸੂਲ. ਅ. ۱۰ هسل. ਹਾਸਿਲ ਹੋਣਾ. ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣਾ.

ਹਸੇਬ. ਅ. ۱۰ هسب. ਹਸੀਬ. ਸੰਗਤ—ਭਣਨਾ. ਹਿਸਾਬ. ਸੰਖਤਾ. ਇਮਾਲਤ ਹੋ ਕੇ ਇਹ ਹਿਸਾਬ ਦਾ ਹੀ ਰੂਪਾਂਤਰ ਹੈ. “ਹਸੇਬ ਭਕੇ ਕਰ ਹਾਬ ਨਾ ਆਏ.” (ਅਕਾਲ)

ਹੱਸ. ਸੰਗਤ—ਹਾਸਤ. ਹਾਸੀ। ੨ ਕੰਠ ਦੇ ਹੇਠ ਛਾਤੀ ਦੇ ਉੱਪਰ ਦੀ ਹੱਡੀ. Collar-bone। ੩ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਦੇ ਕੰਠ ਦਾ ਝੁਪਟਾ, ਜੋ ਕਰਦਨ ਦੇ ਹੇਠ ਦੀ ਹੱਡੀ (ਹੱਸ) ਉੱਪਰ ਟਿਕਦਾ ਹੈ। ੪ ਸੰ. ਹਸ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. ਆਨੰਦ.

ਹਸੁ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਹੱਬ. ਹਾਬ. ਦਸੁ “ਹਸੁ ਕਮਲ ਮਾਥੇ ਪਰਿ ਧਰੀਅੰ.” (ਸਦੈਯੋ ਮ: ੪ ਕੇ) ੨ ਹੱਬ ਭਰ ਲੰਬਾਈ. ਔਠ ਕਿਰੇ ਦਾ ਮਾਪ। ੩ ਹਾਥੀ ਦੀ ਸੁੰਭ। ੪ ਤੇਰ੍ਹਵਾਂ ਨਛਰ। ੫ ਭਾ. ੬ ਹੈ. ਮੌਜੂਦਾ.

੬ ਭਾ. ੭ ਹਸੁ. ਅਸੁ. ਔਠ.

ਹਸੂਊਚ. ਦੇਖੋ, ਘਸਤ ਉਚ.

ਹਸੁਅਰਿ. ਸੰਗਤ—ਖਰਗ. ਜੋ ਹਾਥੀ ਦੀ ਸੁੰਭ ਦਾ ਵੇਰੀ ਹੈ. (ਸਨਾਮ) ਦੇਖੋ, ਘਸਤ ੨.

ਹਸੂਕਿਯਾ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਹੱਬ ਦਾ ਕੰਮ. ਦਸੁਕਾਰੀ। ੨ ਅਮਲੀ ਤੌਰ ਹੱਬ ਤੋਂ ਕਿਸੇ ਕਾਰਜ ਸਾਧਨ ਦਾ ਕੰਮ। ੩ ਦੇਖੋ, ਮੁੱਠ ੨.

ਹਸੁਭੇਪ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਕਿਸੇ ਕੰਮ ਵਿੱਚ ਹੱਥ ਪਾਉਣਾ. ਦਮਲ ਦੇਣਾ.

ਹਸੁਗੁਹਣ. ਸੰਗਤ—ਹੱਥ ਫੜਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਹਾਥ ਪਕੜਨਾ. ਦਸੁਕੀਰੀ। ੨ ਵਿਆਹ ਪਾਣਿਗੁਹਣ. ਸ਼ਾਦੀ ਵਿੱਚ ਪਤੀ ਆਪਣੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਦਾ ਹੱਥ ਗੁਹਣ ਕਰਦਾ ਹੈ. ਹਥਲੇਵਾ.

ਹਸੁਨ. ਫਾ ੨੫ ਹੋਣਾ. ਅਸਿਤ੍ਰ.

ਹਸੁਫਰ, ਦਸੁਮਤ. ਦੇਖੋ, ਹਸਤਾਖਰ.

ਹਸੁਮਲਕ. ਹੱਥ ਉੱਤੇ ਰੱਖਿਆ ਆਮਲਕ (ਆਉਲਾ). ਭਾਵ—ਬਿਨਾ ਸੱਜੇ ਗਫ਼ਾਨ। ੨ ਇਸ ਨਾਉਂ ਦਾ ਇੱਕ ਰਿਖੀ, ਜਿਸ ਦਾ ਬਣਾਇਆ ਵੇਦਾਂਤ ਗ੍ਰੰਥ ਹਸੁਮਲਕ ਪੁਸ਼ਿੱਧ ਹੈ.

ਹਸਿਨਾਪੁਰ. ਸਰੋਤ੍ਰ ਦੇ ਪੁਤ੍ਰ ਹਸਿਨ ਰਾਜੇ ਦੇ ਪੁਤ੍ਰ ਅਜਮੀਦ ਦਾ ਆਪਣੇ ਪਿਤਾ ਦੇ ਨਾਉਂ ਪੁਰ ਵਸਾਇਆ ਹੋਇਆ ਨਗਰ, ਜੋ ਕੋਰਵਾਂ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਸੀ. ਇਹ ਦਿੱਲੀ ਤੋਂ ੫੭ ਮੀਲ ਉੱਤਰ-ਪੂਰਬ ਕੰਢਾ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਜਿਲਾ ਮੇਰਥ ਵਿੱਚ ਹੈ. ਪੁਰਾਣਾ ਸ਼ਹਿਰ ਕੰਢਾ ਨੇ ਕਦੇ ਦਾ ਝੜਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ. ਵਰਤਮਾਨ ਸ਼ਹਿਰ ਨਵੀਂ ਆਬਾਦੀ ਹੈ.

ਹਸਿਨੀ. ਸੰਗਤ—ਹਸੁ (ਸੁੰਭ) ਵਾਲੀ ਹਥਣੀ। ੨ ਇਸਤ੍ਰੀ ਦੀ ਇੱਕ ਜਾਤ.

“ਬੁਲ ਅੰਗੁਲੀ ਚਢਣ ਮੁਖ, ਅਧਰ ਫ਼ਿਗੁਟਿ ਕਟੁ ਬੋਲ।
ਮਦਨਸਦਨ ਰਦ ਕੰਧਰਾ, ਮੰਦ ਚਾਲ ਚਿਤ ਲੋਲ।
ਸੁੰਦ ਮਦਨਜਲ ਦਿਰਦ ਮਦ ਕੰਧਿਤ ਭੂਰੇ ਕੋਲ।
ਅਤਿ ਤੀਫਨ ਬਹੁ ਲੋਮ ਰਨ ਭਨਿ ਹਸਿਨਿ ਇਹ ਵੋਲ.”

(ਰਸਿਕ ਪ੍ਰਿਯ)

ਦੇਖੋ ਨਾਰੀ ੨.

ਹਸੀ. ਦੇਖੋ. ਹਸਤੀ। ੨ ਭਾ ੨੫ ਸੰਗਤ—ਹੋਂਦ. ਅਸਿਤ੍ਰ.

ਹਹ. ਵਜ—ਸੋਕ, ਤ੍ਰਿਸਕਾਰ ਅਤੇ ਅਚਰਜ ਬੋਧਕ ਸ਼ਬਦ.

ਹਹਕਾਰ. ਸੰਗਤ—ਹਾਹਕਾਰ. ਹੈ ਹੈ (ਹਾਇ ਹਾਇ) ਦੀ ਧੁਨਿ. ਪਿੱਟਣ ਦਾ ਰੋਲਾ. ਵਾ ਵੋਲਾ.

ਹਹੱਕ. ਹਾਹਕਾਰ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. “ਹਹੱਕ ਭੈਰਵ ਸੂਤੰ.” (ਰਾਮਾਵ) ਭਿਆਨਕ ਹਾਹਕਾਰ ਸੁਣਿਆ.

ਹਹਨਾਤ. ਹਿਣਕਣਾ (ਹੁੱਸਾ ਕਰਦਾ) ਹੈ. ਹਿਣਕਣੇ ਹਨ. “ਹਹਨਾਤ ਹਯੰ” (ਨਰ ਸਿੰਘਾਵ)

ਹਹਰ. ਪ੍ਰਾ. ਸੰਗਤ—ਕੰਪ. ਕਾਂਝਾ. “ਹੋਲੇ ਹਹਰ ਕਹਾਂ ਰਲ ਕਯੇ.” (ਗੁਪਤੁ) “ਬਿਰਥੇ ਬਿਆਰਿ ਲਾਏ ਸਿਧੇ ਹਹਰਾਤ ਪਾਤ.” (ਭਾਗੁ ਕ)

੨ ਹੁੱਸਾ. ਘੋੜੇ ਦਾ ਹਿਣਕਣਾ. “ਹਹਰੰਤ ਹਯੰ.” (ਨਰ ਸਿੰਘਾਵ)

ਹਹਰਾਟ. ਸੰਗਤ—ਹੁੱਸਾ ਧੁਨਿ. ਹਿਣਕਣ ਦੀ ਆਵਾਜ਼. “ਤੇਜ ਚਲੈਂ ਹਹਰਾਟ ਕ੍ਰੀਏ.” (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੨ ਕਾਂਝਾ. ਕੰਪ.

‘Geographical Dictionary ਵਿੱਚ ਇਹ ਸ਼ਹਿਰ ਮੇਰਥ ਤੋਂ ੨੨ ਮੀਲ ਪੂਰਬ ਉੱਤਰ ਵੱਲ ਦੱਸਿਆ ਹੈ, ਅਤੇ ਇਹ ਭੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਜਨਮੇਸ਼ ਦੇ ਪੋਤੇ ਨਿਬਫੁ ਨੇ ਹਸਿਨਾਪੁਰ ਦਰਿਆ ਬੁਰਦ ਹੋ ਜਾਣ ਤੇ ਆਪਣੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਕੋਲਾਂਬੀ

ਜਾਣੀ.

ਹਹਰਾਤ. ਦੇਖੋ, ਹਹਰ.

ਹਹਰਾਨਾ. ਫ਼ਿ—ਕੰਥਣਾ। ੨ ਭਰਨਾ। ੩ ਹੈਰਾਨ ਹੋਣਾ। ੪ ਹੁੱਸਾ ਕਰਨਾ. ਹਿਣਕਣਾ.

ਹਹਰਾਰਾ. ਵਿ—ਭਰਾਉਣ ਵਾਲਾ. ਭਰੰਕਰ. ਜਿਸ ਨੂੰ ਦੇਖਕੇ ਹਾ! ਹਾ! ਸ਼ਬਦ ਮੁਖੋਂ ਨਿਕਲੇ. “ਸੁੰਨ ਪੁਰਾਹ ਬਹਿਤ ਹਹਰਾਰਾ.” (ਚਰਿਤ੍ਰ ੪੦੫)

ਹਹਾ. ਵਜ—ਭਾ! ਬੋਕ! “ਹਹਾ ਹਮਲੇ ਕ੍ਰਿਹ ਸਤਾਮ ਨ ਆਯੋ.” (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੨ ਮਾਰ ਮਾਰ. ਹਨ ਹਨ. “ਕਰ ਨੈ ਹਥਿਯਾਰ ਹਹਾ ਕਰਿ ਧੂਕੇ.” (ਚਰਿਤ੍ਰ ੨)

ਹਹਾ ਹੂਹ. ਸੰਗਤ—ਅੱਟ ਰਾਸ, ਅਸਿਹੀ ਹਾਸੀ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਵਭਾ ਸ਼ੋਰ ਹੋਵੇ. “ਹਹਾ ਹੂਹ ਹਾਸੰ.” (ਵਿਚਿਤ੍ਰ) ੨ ਦੇਖੋ, ਹਾਹਾ ਹੂਹ. ਹਹਿ. ਫ਼ਿ—ਅਸਿ ਹੈ. “ਹਹਿ ਭੀ ਹੋਵਨਹਾਰ.” (ਬਾਵਨ) ੨ ਹਨ. ਹੈਨ. ਹੈਂ. “ਨਾਨਕ ਆਏ ਸੇ ਪਰਵਾਣ ਹਹਿ.” (ਸੁੀ ਮ: ੪)

ਹਹਿਰ. ਦੇਖੋ, ਹਹਰ.

ਹਹਿਰਾਨਾ. ਦੇਖੋ, ਹਹਰਾਨਾ.

ਹਹੁ. ਹੈਂ. ਹੈ. “ਅਬ ਝੁਮ ਹਹੁ, ਹਮ ਨਾਹੀ.” (ਗੁਰੂ ਕਬੀਰ) ਅਬ ਝੁਮ ਹੈਂ, ਹਮ ਨਹੀਂ.

ਹਕ. ਅ ੭ ਹੱਕ. ਵਿ—ਸਤਰ. “ਹਕ ਹੁਕਮ ਸਭੁ ਖੁਦਾਇਆ.” (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫) ੨ ਸੱਚਾ। ੩ ਸੰਗਤ—ਸੂਤ੍ਰ. ਅਪਣੱਤ. ਉਹ ਵਸਤੂ ਜਿਸ ਨੂੰ ਅਪਣਾਉਣ ਦਾ ਭਾਵ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ. “ਹਕੁ ਪਰਾਇਆ ਨਲਕਾ। ਉਸੁ ਸੁਅਰ ਉਸੁ ਗਾਇ” (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਮਾਭ) ੪ ਦਿਨਸਾਭ. ਨਿਆਉਂ. “ਵਢੀ ਨੈਕੇ ਹਕੁ ਗਵਾਏ.” (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਰਾਮ ੧) ੫ ਕਰਤਾਰ. ਵਾਹਕੁਸੁ. “ਹਕ ਸਭੁ ਖਾਲਕੁ ਖਲਕ ਮਿਆਨੇ.” (ਤਿਲੰ ਕਬੀਰ) ੬ ਹੁੱਕਾਰ ਵਾਸਤੇ ਭੀ ਹਕ ਸ਼ਬਦ ਆਇਆ ਹੈ. ਸਿੰਘਨਾਦ. ਗੱਜਣਾ. “ਦਲ ਦੋਰਨ ਮੱਧ ਪਰਾ ਹਕਕੈ.” (ਸਲੋਚਾਰਾਵ) ੭ ਦੇਖੋ, ਹੱਕ.

ਹਕਸੁਫਾ. ਦੇਖੋ, ਹੱਕਸੁਫਾ.

ਹਕਣਾ. ਫ਼ਿ—ਹੱਕਣਾ. ਪ੍ਰੇਰਨਾ. ਪਕੇਲਣਾ.

ਹਕਨਿਆਇ. ਸੱਚਾ ਦਿਨਸਾਭ। ੨ ਕਰਤਾਰ ਦਾ ਨਿਆਉਂ.

ਹਕਪਰਸੁ. ਭਾ ੨੫ ਵਿ—ਸਤਰ ਕਰਤਾਰ ਦਾ ਪੂਜਕ. ਖੁਦਾਪਰਸੁ। ੨ ਸੱਚ ਪੁਰ ਚੱਲਣ ਵਾਲਾ.

ਹਕਲਾ. ਸੰ. ਹਤੇਲ. ਵਿ—ਤੇਤਲਾ. ਸਾਭ ਨਾ ਬੋਲਣ ਵਾਲਾ. ਜਿਸ ਦੀ ਇਲਾ (ਭਾਣੀ) ਹਤ ਹੋ ਕਈ ਹੈ.

ਹਕਵਾਰਾ. ਵਿ—ਹੱਕਣ ਵਾਲਾ. ਪ੍ਰੇਰਕਾ ੨ ਹੱਕ (ਸੂਤ੍ਰ) ਵਾਲਾ.

ਹਕਾ. ਭਾ ੨੫ ਹੱਕਾ. ਸੰਬੋਧਨ, ਹੇ ਹੱਕ! ਹੇ ਸਤਰ ਸੂਪ ਕਰਤਾਰ! “ਹਕਾ ਕਰੀਮ ਕਬੀਰ ਤੂੰ.” (ਤਿਲੰ ਮ: ੧) ੨ ਵਜ—ਕਸਮ ਖੁਦਾ ਦੀ. ਸੌਂਹ ਕਰਤਾਰ ਦੀ। ੩ ਤਹਕੀਕ. ਨਿਸ਼ਚੇ ਕਰਕੇ.

ਹਕਾਇਤ. ਦੇਖੋ, ਹਕਾਯਤ.

ਹਕਾ ਹਕੀ. ਸੰਗਤ—ਧੱਕਮਧੱਕੀ. ਕਸਮ-ਕਸਮ। ੨ ਫ਼ਿ. ਵਿ—ਖਿੱਚੇ ਤਾਈ ਨਾਲ. “ਹਕਾਹਕੀ ਮਾਰਾ ਘਮਸਾਨਾ.” (ਚਰਿਤ੍ਰ ੪੦੫)

ਹਕਾਨੀ. ਅ. ੧੬ ਹੱਕਾਨੀ. ਵਿ—ਹੱਕ ਸੰਬੰਧੀ. ਖੁਦਾਈ. “ਇਕੋ ਹਕਾਨੀ ਇਸ਼ਕ ਹੈ.” (ਮਕੋ)

ਹਕਾਯਤ. ਅ. ੨੬ ਹੁਕਾਯਤ. ਸੰਗਤ—ਕਹਾਣੀ. ਕਥਾ.

ਹਕਾਯਤਾਂ } ਅ. ੨੬ ਹੁਕਾਯਤਾਂ ਦਾ ਬਹੁ ਵਚਨ. ਕਹਾਣੀਆਂ।
ਹਕਾਯਤ } ੨ ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ ਦੇ ਅੰਤ ਭਾਗੀ ਭੋਲੀ ਵਿੱਚ ਲਿਖੀਆਂ
੧੧ ਕਹਾਣੀਆਂ, ਜੋ ਕਿਸੇ ਨਿਮਾਚੀ ਨੇ ਜਵਰਨਾਮਹ ਨਾਲ ਜੋੜ
ਦਿੱਤੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜਵਰਨਾਮਹ ਨਾਲ ਕੋਈ ਸੰਬੰਧ ਨਹੀਂ.
ਹਕਾਰ. ਸੰਗਤ—ਪੁਕਾਰ. ਸੱਦ. ਹਕ. ਦੇਖੋ. ਹੁੰ ਧਾ. ੨ ਹਾਰ
ਅੱਖਰ। ੩ ਹਾਰੇ ਦਾ ਉੱਚਾਰਣ.

ਹਕਾਰਤ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਬੁਲਾਉਣਾ. ਹਕਾਰਨ ਕਰਦਾ। ੨ ਅ. ੨੬
ਹੁਕਾਰਤ. ਸੰਗਤ—ਹੁਕਰ (ਖਟੀਆ ਜਾਣਨ) ਦਾ ਭਾਵ. ਕਿਸੇ ਨੂੰ
ਰੁੱਛ ਜਾਣਨਾ. ਨਸ਼ਰਤ. ਘੁਟਾ.

ਹਕਾਰਨਾ. ਕ੍ਰਿ—ਆਹੁਨ ਬਰਨਾ. ਬੁਲਾਉਣਾ. ਸੱਦਣਾ. ਹਕ ਦੇ ਕੇ
ਬੁਲਾਉਣਾ. ਦੇਖੋ. ਹੁੰ ਧਾ.

ਹਕਾਰਤਾਂ } ਬੁਲਾਵਾ. ਸੱਦਣ ਵਾਲਾ. ਦੇਖੋ. ਹਕਾਰਨਾ. “ਆਇਆ
ਹਕਾਰਾ } ਹਕਾਰਾ ਚਲਣ ਵਾਲਾ.” (ਸਦੁ) ੩. ੨੬. ਹਕਾਰਹ.
ਕਾਸਿਦ. ਭਾਈਆ.

ਹਕਿ. ਹੱਕ ਮੈਂ. ਸਤਰ ਵਿੱਚ. “ਲੜੇ ਹਕਿ ਜਾਇ.” (ਮ: ੧ ਵਾਰ
ਰਾਮ ੧)

ਹਕਿ ਨਿਆਇ. ਸੱਚੇ ਦਿਨਸਾਫ ਦੁਆ. ਹੱਕ ਨਿਆਂ ਤੋਂ. “ਕੁਰੁਮੁਖ
ਸਿਉ ਮਨਮੁਖ ਅਤੇ ਭੂਏ ਹਕਿ ਨਿਆਇ.” (ਮ: ੨ ਵਾਰ ਮਾਭ)

ਹਕੀਕਤ. ਅ. ੨੬ ਹੁਕੀਕਤ. ਸੰਗਤ—ਅਸਲੀਅਤ. ਸਚਾਈ।
੨ ਹਾਲ. ਕਥਾ. “ਕਹੀ ਹੈ ਹਕੀਕਤ ਮਾਲੂਮ ਖੁਦ ਦੇਵੀ ਸੇਤੀ.”
(ਚੰਡੀ ੧) ੩ ਗਿਆਨ ਅਵਸਥਾ. ਦੇਖੋ. ਸੁਫੀ.

ਹਕੀਕਤ ਰਾਇ. ਸਿਆਲਕੋਟ ਨਿਵਾਸੀ ਬਾਖ ਮੱਲ (ਬਾਛ ਮੱਲ)
ਪੁਰੀ ਖਰੀ ਦੇ ਘਰ, ਸਿੱਖ ਪੁਤ੍ਰੀ ਕੌਰਾਂ ਦੇ ਉਦਰ ਤੋਂ ਸੰਮਤ ੧੭੮੧
ਵਿੱਚ ਹਕੀਕਤ ਰਾਇ ਦਾ ਜਨਮ ਹੋਇਆ. ਬਣਾਲਾ ਨਿਵਾਸੀ ਸਹਿਜਧਾਰੀ
ਸਿੱਖ ਕਿਸਾਨ ਚੰਦ ਉੱਪਲ ਖਰੀ ਦੀ ਸੁਪੁਤ੍ਰੀ ਚੁਫਕਾ ਦੇਵੀ ਨਾਲ
ਵਿਆਹ ਹੋਇਆ ਅਤੇ ਭਾਈ ਬੁਧ ਸਿੱਖ ਬਟਾਲੀਏ ਦੀ ਸੰਗਤਿ ਤੋਂ
ਸਿੱਖਧਰਮ ਦੇ ਨਿਯਮਾਂ ਦਾ ਵਿਸ਼ੁਸੀ ਹੋਇਆ. ਪਿਤਾ ਨੇ ਪੁਤ੍ਰ ਨੂੰ ਉਸ
ਸਮੇਂ ਦੀ ਰਾਜਭਾਸ਼ਾ ਪੜ੍ਹਾਉਣ ਲਈ ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਮਕਤਬ ਵਿੱਚ
ਬੈਠਾਇਆ. ਇੱਕ ਦਿਨ ਜਮਾਤ ਦੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਮੁੰਡਿਆਂ ਨਾਲ ਹਕੀਕਤ
ਦੀ ਧਰਮਚਰਚਾ ਫਿਰ ਪਈ. ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਨੇ ਦੇਵੀ ਨੂੰ ਕੁਝ ਅਯੋਗ
ਸ਼ਬਦ ਕਹੇ, ਇਸ ਪੁਰ ਹਕੀਕਤ ਰਾਇ ਨੇ ਆਖਿਆ ਕਿ ਜੇ ਅਜੇਹੇ
ਅਪਮਾਨ ਭਰੇ ਸ਼ਬਦ ਮੁਹੰਮਦ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਪੁਤ੍ਰੀ ਭਾਤਿਆ ਦੀ ਬਾਨ
ਵਿੱਚ ਵਰਤੇ ਜਾਣ, ਤਾਂ ਰੁਹਾਨੂੰ ਕਿੰਨਾ ਦੁੱਖ ਹੋਵੇਗਾ. ਇਹ ਯੋਗ ਬਾਤ
ਭੀ ਮੁੰਡਿਆਂ ਅਤੇ ਮੌਲਵੀ ਤੋਂ ਨਾ ਸਹਾਰੀ ਗਈ, ਅਰ ਸਿਆਲਕੋਟ ਦੇ
ਹਾਥਮ ਅਮੀਰ ਖੇਗ ਤੋਂ ਹਕੀਕਤ ਰਾਇ ਦਾ ਚਾਲਾਨ ਲਹੌਰ ਦੇ ਸੂਬੇ
ਪਾਸ ਕਰਵਾਇਆ. ਮੁਸਲਮਾਨ ਹਾਕਿਮਾਂ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਇਸਲਾਮ
ਕਬੂਲ ਕਰਨ ਲਈ ਆਖਿਆ, ਪਰ ਹਕੀਕਤ ਨੇ ਇਨਕਾਰ ਕੀਤਾ.

ਇਸ ਪੁਰ ਚਾਲਾਕ ਹਕੀਕਤ ਮਾਘ ਸੁਦੀ ੫ ਸੰਮਤ ੧੭੯੮ (ਸਨ
੧੮੪੧) ਨੂੰ ਖਾਨਬਹਾਦੁਰ (ਜਕਰੀਆਖਾਨ) ਕਵਰਨਰ ਦੇ ਹੁਕਮ
ਨਾਲ ਕਤਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ. ਹਕੀਕਤ ਰਾਇ ਧਰਮੀ ਦੀ ਸਮਾਧਿ
ਲਹੌਰ ਤੋਂ ਦੋ ਮੀਲ ਚੜ੍ਹਦੇ ਚੱਲ ਹੈ, ਜਿਸ ਰੇ ਬਸੰਤ ਪੰਚਮੀ ਦਾ ਹਰ
ਸਾਲ ਭਾਰੀ ਮੇਲਾ ਜੁੜਦਾ ਹੈ.

ਹਕੀਕਤ ਰਾਹ ਮੁਕਾਮ ਸਿਵਨਾਭ ਰਾਜੇ ਕੀ. ਸਿੰਹਲਦੀਪ
(ਸੰਗਲਾਦੀਪ) ਯਾਤ੍ਰਾ ਦੀ ਲਿਖੀ ਹੋਈ ਯਾਦਦਾਸ਼ੁ. ਜੋ ਭਾਈ ਬੰਨੇ ਦੀ
ਬੀਤ ਵਿੱਚ ਦਰਜ ਹੈ. ਇਸ ਨੂੰ ਭੀ ਕਿਤਨੇ ਅਭਿਆਨੀਆਂ ਨੇ
“ਸਿਆਹੀ ਦੀ ਬਿਧਿ” ਵਾਂਗ ਪਾਠ ਦਾ ਅੰਗ ਬਣਾ ਲਿਆ ਹੈ.

ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸ਼੍ਰੀ ਕੁਰੂ ਅਰਜਨ
ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਭੋਜਿਆ ਭਾਈ ਪੇਤਾ ਪ੍ਰਣਸੰਗਲੀ ਦੀ ਪੋਥੀ ਲੈਣ
ਸੰਗਲਾਦੀਪ ਗਿਆ, ਉਸ ਨੇ ਪਰਤਕੇ ਜੋ ਸਫਰ ਦਾ ਹਾਲ ਕੁਰੂ
ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿੱਚ ਅਰਜ ਕੀਤਾ, ਉਸ ਨੂੰ ਭਾਈ ਬੰਨੇ ਨੇ ਆਪਣੀ
ਲਿਖੀ ਬੀਤ ਵਿੱਚ ਦਰਜ ਕੀਤਾ. ਯਥਾ—

“ਪੇਤਾ ਖਰੇ ਅਕੁ ਬਰ ਸੋਰ xx

ਰਾਹ ਹਕੀਕਤ ਸਗਲ ਸੁਨਾਈ xx

ਸੇ ਬੰਨੇ ਸਿਖ ਲਿਖੀ ਕਰੰਭ,

ਜਾਨਤ ਤਾਕੇ ਸਗਲੇ ਪੰਥ.” (ਗੁਪ੍ਰਸੁ)

ਹਕੀਕੀ. ਅ. ਹਕੀਕੀ. ਵਿ—ਸੱਚਾ. ਯਥਾਰਥ। ੨ ਖਾਸ ਆਪਣਾ।

■ ਸਗਲ

ਹਕੀਨ. ਅ. ੨੬ ਹੁਕੀਨ. ਵਿ—ਨਿਗੂਹੀਤ. ਰੋਕਿਆ ਹੋਇਆ. ਇਸ
ਦਾ ਮੂਲ ਹੁਕਨ ਹੈ. “ਠੰਗ ਤਮਾਸੇ ਮਾਣਿ ਹਕੀਨਾ.” (ਮਾਧੂ ਸੈਲਹੇ
ਮ: ੫) ਮਨ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਨੂੰ ਰਸ ਕਰਕੇ ਰੰਗ ਤਮਾਸੇ ਮਾਣ.

ਹਕੀਨਾ. ਦੇਖੋ. ਹਕੀਨ.

ਹਕੀਮ. ਅ. ੨੬ ਹੁਕੀਮ. ਵਿ—ਹਿਕਮਤ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ. ਵਿਦਵਾਨ
ਪੌੜਤ. ਦਾਨਾ. ਚਤੁਰ. ਫਿਲਾਸਫਰ. ਦਸੰਨਗਤ। ੨ ਸੰਗਤ—ਵੈਦ.
ਭਥੀਥ. Physician.

ਹਕੀਮਪੁਰ. ਦੇਖੋ. ਨਾਨਕਸਰ ਨੰ: ੬.

ਹਕੀਮੀ. ਸੰਗਤ—ਹਿਕਮਤ। ੨ ਹਕੀਮ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੩ ਵੈਦ
ਵਿਦਯਾ.

ਹਕੀਯਤ. ਅ. ੨੬ ਹੁਕੀਯਤ. ਸੰਗਤ—ਸੂਤ੍ਰ. ਮਾਨਿਕੀਅਤ।
੨ ਸਤਰਤਾ.

ਹਕੀਰ. ਅ. ੨੬ ਹੁਕੀਰ. ਵਿ—ਨਿਰਾਦਰ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ। ੨ ਰੁੱਛ.
ਘਟੀਆ. ਅਦਨਾ.

ਹਕੁ. ਦੇਖੋ. ਹਕ. “ਮਲਣੁ ਮੁਣਾਸਾ ਸੁਰਿਆ ਹਕੁ ਹੈ.” (ਵਡ ਮ: ੧
ਅਲਾਹਈ)

ਹਕੁਕ. ਅ. ੨੬ ਹੁਕੁਕ. ਹੱਕ ਦਾ ਬਹੁ ਵਚਨ.

ਹਕੀਹਾਕ. ਹਕ ਉੱਪਰ ਹਕ. ਹਕਾਂ ਦਾ ਸ਼ੇਰ.

ਹੱਕ. ਦੇਖੋ. ਹਕ। ੨ ਸੰਗਤ—ਹਕਲਾਪਨ. ਆਵਾਜ਼ ਦਾ ਸਾਫ਼ ਨਾ
ਨਿਕਲਣਾ. ਦੇਖੋ. ਹਕਲਾ. “ਉਸ ਨੂੰ ਬੋਲਦੇ ਹੋਏ ਹੱਕ ਪੈਂਦੀ ਹੈ”.

(ਲੋਕੋ) ੩ ਸੰ. ਹਾਥੀ ਨੂੰ ਬੁਲਾਉਣ ਲਈ ਹਥਵਾਨ ਦਾ ਸੰਕੇਤ ਕੀਤਾ ਸ਼ਬਦ। ੪ ਦੇਖੋ, ਹੱਕਣਾ। ੫ ਹਾਕ. ਪੁਕਾਰ. "ਹੱਕ ਦੇਵੇਂ ਕਰੰ." (ਰਾਮਾਥ)

ਹੱਕਸ਼ੁਫ਼ਾ. ਅ. ਹੱਕੇ-ਬੁਫ਼ਾ. ਪਤੋਸੀ ਹੋਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ. ਪਤੋਸੀ ਦਾ ਸ਼ੁਰੂ. Right of Preemption.

ਹੱਕਣਾ. ਕਿ—ਪ੍ਰੇਰਨਾ. ਚਲਾਉਣਾ। ੨ ਧਕੇਲਣਾ, ਪੇਲਨਾ.

ਹੱਕਤਾਲਾ. ਅ. حَقِّ التَّالِا ਹੱਕਤਆਲਾ. ਸਤਸਰੂਪ ਵਡਾ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ. "ਬੰਦਾ ਕੀ ਖੁਲਾਸੇ ਸੇ ਆਮਦ ਨ ਜਾਦਾ ਹੋਤ ਪਾਨਾ ਤੋ ਵਹੀ ਹੈ ਜੋ ਦਿਲਾਨਾ ਹੱਕਤਾਲਾ ਨੇ." (ਬਾਬਾ ਰਾਮਦਾਸ)

ਹੱਕਾ. ਦੇਖੋ, ਹਕਾ.

ਹੱਕਾ ਬੱਕਾ. ਵਿ—ਜਿਸ ਦਾ ਹੋਰਾਨੀ ਵਿੱਚ ਵਾਕ ਕੁਝ ਗਿਆ ਹੈ. "ਕਿਰੇ ਹੱਕ ਬੱਕ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ) ੨ ਹੋਰਾਨ ਹੋ ਕੇ ਜੜ੍ਹ ਸਾਮਾਨ ਹੋਇਆ.

ਹਕ. ਸੰ. हक. ਧਾ—ਮਲ ਰਿਆਕ ਕਰਨਾ. ਸੁਚੇਤ ਜਾਣਾ. ਹਕਣਾ. ਝਾਤੇ ਹੋਣਾ.

ਹਕਾਮਾ. ਡਾ. حکام. ਹੱਕਾਮਹ. ਸੰਗਤਾ—ਵੇਲਾ. ਸਮਾਂ। ੨ ਆਦਮੀਆਂ ਦਾ ਇਕੱਠ. ਦੇਖੋ, ਹੱਕਾਮਾ। ੩ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ ਮਰੇ ਪ੍ਰਾਣੀ ਦੇ ਭੰਡਾਰੇ ਤੇ ਹੋਏ ਇਕੱਠ ਨੂੰ ਭੀ ਹਕਾਮਾ ਆਖਦੇ ਹਨ.

ਹਚਕੋਲਾ. ਸੰਗਤਾ—ਫੂਟਾ. ਫੂਟਾ। ੨ ਧੱਕਾ। ੩ ਭਟਕਾ

ਹਛਨਈ. ਸੰਗਤਾ—ਸੁੱਫਰਾ. ਨਿਰਮਲਤਾ. ਸਫਾਈ। ੨ ਵਿ—ਸੁੱਫਰਾ ਵਾਲਾ. ਨਿਰਮਲਾ. ਨਿਰਮਲੀ. "ਮਲੀਨ ਭੁਧਿ ਹਛਨਈ." (ਆਸਾ ਮ: ੫)

ਹਛਾ } ਸੰ. कछा—ਅੱਛ. ਵਿ—ਸੁੱਫ ਨਿਰਮਲ. "ਭਾਂਡਾ ਅਤਿ ਹੱਛਾ } ਮਲੀਲੁ ਧੰਤਾ ਹਛਾ ਨ ਹੋਇਸੀ." (ਸੁਹੀ ਮ: ੧) "ਨਾਨਕ ਨਾਉ ਖੁਦਾਇ ਕਾ ਦਿਲਿ ਹਛੈ ਮੁਖਿ ਲੇਹੁ." (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਮਾਰ) "ਤਨਿ ਧੰਤੈ ਮਨੁ ਹਛਾ ਨ ਹੋਇ." (ਵਡ ਮ: ੩) ੨ ਅਰੋਕ. ਬਨਦਰੂਸੁ. ਨਰੋਆ। ੩ ਚੰਡੇ (ਪਹਾੜ) ਦੀ ਬੋਲੀ ਵਿੱਚ ਹੱਛਾ ਸ਼ਬਦ ਉੱਜਲ (ਚਿੱਟੇ) ਅਤੇ ਸਾਫ਼ ਲਈ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ.

ਹਜ. ਦੇਖੋ, ਹਜਿ ਅਤੇ ਹੱਜ। ੨ ਅ. حج. ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ. ਖੁਸ਼ੀ। ੩ ਹਿੰਸਾ. ਭਾਗ। ੪ ਸੁਢ. ਚਸਕਾ.

ਹਜਦਹ. ਡਾ. هجده. ਹਜਦਹ. ਅਜ਼ਾਦਸ਼. ਅਠਚਾਂ. ਦਸ ਅਤੇ ਅੱਠ.

ਹਜਮ. ਅ. هضم. ਹਜਮ. ਤੋਤਨਾ. ਚੂਰ ਕਰਨਾ। ੨ ਪਚਣਾ. ਮੇਏ ਵਿੱਚ ਜਾਕੇ ਗਿਜਾ ਦਾ ਹੌਲ ਹੋਣਾ.

ਹਜਰਤ. ਅ. حضرت. ਹਜਰਤ. ਸੰਗਤਾ—ਸਮੀਪਤਾ. ਨਜ਼ਦੀਕੀ. ਹਜ਼ੂਰ। ੨ ਬਚੁਰਕਾਂ ਦੇ ਨਾਉਂ ਨਾਲ ਸਨਮਾਨ ਧੋਧਕ ਸ਼ਬਦ. "ਹਜਰਤ ਜੋ ਵਰਮਾਇਆ ਵਤਵਾ ਮੰਤ ਕਿਤਾਬ." (ਜਲਾ)

ਹਜਰਾਤ } ਦੇਖੋ, ਹਜਰਾਤ.

ਹਜਰੇ. ਅਟਕ ਜਿਲੇ ਦੀ ਇੱਕ ਤਸੀਲ ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਨਗਰ. ਦੇਖੋ, ਰਾਮ ਸਿੰਘ ੮.

ਹਜਵ. ਦੇਖੋ, ਹਜੇ.

ਹਜਾਬ. ਦੇਖੋ, ਹਿਜਾਬ.

ਹਜਾਮਤ. ਅ. حجامت. ਹਜਾਮਤ. ਖਲਤੀ ਪੇਂਡਕੇ ਸਿੰਕੀ ਨਾਲ ਲਗੂ ਖਿੱਚਣਾ। ੨ ਭਾਵ—ਮੁੰਡਨ ਕਰਨਾ. ਸਿੰਕੀ ਲਾਉਣ ਵੇਲੇ ਰੋਮ ਮੁੰਨਕੇ ਜਗਾ ਲਾਫ਼ ਕਰ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਇਸ ਲਈ ਮੁੰਡਨ ਅਰਥ ਵਿੱਚ ਹਜਾਮਤ ਸ਼ਬਦ ਆਇਆ ਹੈ.

ਹਜਾਰ. ਡਾ. هزار. ਹਜਾਰ. ਸੰਗਤਾ—ਦਸ ਸੌ. ਸਹਸੁ—੧੦੦੦.

ਹਜਾਰ ਦਾਸਤਾਂ. ਡਾ. هزار داستان. ਹਜਾਰ ਸੰਗਤਾ—ਹਜਾਰ ਕਹਾਣੀਆਂ। ੨ ਹਜਾਰਾਂ (ਭਾਵ ਅਨੰਤ) ਬੋਲੀਆਂ ਬੋਲਣ ਵਾਲਾ ਪੰਡੀ. ਇਹ ਖਾਸ ਨਾਉਂ ਲਟੋਰੇ ਦੀ ਕਿਸਮ ਦੇ ਇੱਕ ਪੰਡੀ ਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਖਾਕੀ ਰੰਗ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਅਨੇਕ ਪੁਕਾਰ ਦੀਆਂ ਬੋਲੀਆਂ ਬੋਲਦਾ ਹੈ. ਇਸਦਾ ਕੱਟ ਅਕਸਰ ਤੋਂ ਵਡਾ ਅਤੇ ਗੂਟਾ ਤੋਂ ਛੋਟਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਕਵੀਆਂ ਨੇ ਅਕਸਰ, ਚੰਡੇਲ ਅਤੇ ਬੁਲਬੁਲ ਦਾ ਨਾਉਂ ਭੀ "ਹਜਾਰਦਾਸਤਾਂ" ਲਿਖਿਆ ਹੈ. "ਤੀਰਥ ਚਕੋਰ ਚਾਰੁ ਦਾਸਤਾਂਹਜਾਰ ਜਾਨ, ਪਿੰਜਰੇ ਮਥਾਚ ਪਾਇ ਧਰੇ ਪਾਂਤਿ ਪਾਂਤਿ ਕੇ." (ਗੁਪਤੂ) ਦੇਖੋ, ਅਕਸਰ ੫, ਚੰਡੇਲ ਅਤੇ ਬੁਲਬੁਲ.

ਹਜਾਰਾ. ਵਿ—ਹਜਾਰ ਸੰਖਤਾ (ਕਿਟਰੀ) ਵਾਲਾ। ੨ ਜੇਠਾ। ੩ ਵਡਮੁੱਲਾ। ੪ ਸੰਗਤਾ—ਹਜਾਰ (ਅਨੰਤ) ਪੰਖਤੀਆਂ ਵਾਲਾ ਕੇਂਦਾ. ਸਦਬਰਕ। ੫ ਅਨੇਕ ਧਾਰਾਂ ਵਾਲਾ ਫੁਹਾਰਾ। ੬ ਉੱਤਰ ਪੱਛਮੀ ਸਰਹੱਦੀ ਇਲਾਕੇ (N. W. F. P.) ਦਾ ਇੱਕ ਜਿਲਾ. ਮਹਾਭਾਰਤ ਅਤੇ ਮਾਓਕੰਡੇਕ ਵਿੱਚ ਇਸ ਇਲਾਕੇ ਦਾ ਨਾਉਂ ਅਭਿਸਾਰ ਹੈ। ੭ ਅਛਰਾਨਿਸਤਾਨ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਪਿੰਡ। ੮ ਜਿਲਾ ਅਤੇ ਤਸੀਲ ਜਲੰਧਰ ਦਾ ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਇੱਥੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਚਰਣ ਪਾਏ ਹਨ.

ਹਜਾਰਾ ਸਿੰਘ. ਸਰਹਿੰਦ ਨਿਵਾਸੀ ਇੱਕ ਭਾਈਆਂ, ਜੋ ਦਸਮੇਸ਼ ਜੀ ਤੋਂ ਅਮ੍ਰਿਤ ਛਕਕੇ ਸਿੰਘ ਸਜਿਆ ਅਤੇ ਮਹਾਨ ਯੋਧਾ ਹੋਇਆ. ਇਸ ਨੇ ਆਨੰਦਪੁਰ ਦੇ ਜੰਗਾਂ ਵਿੱਚ ਵਡੀ ਵੀਰਤਾ ਦਿਖਾਈ.

ਹਜਾਰੀ. ਵਿ—ਹਜਾਰ ਨਾਲ ਸਬੰਧ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਹਜਾਰ ਦਾ ਸੁਮੀ.

ਹਜਾਰੀ ਸਬਦ. ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ੭ ਅਤੇ ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ ਦੇ ੧੦ ਸ਼ਬਦ, ਪ੍ਰੇਮੀ ਸਿੱਖਾਂ ਤੋਂ 'ਹਜਾਰੇ' ਕਹੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ. ਇਹ ਨਾਉਂ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਨਹੀਂ ਰੱਖਿਆ ਅਤੇ ਨਾ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਵੇਲੇ ਇਹ ਸੰਗਤਾ ਪਈ. ਭਾਵ ਹਜਾਰ ਤੋਂ ਪ੍ਰਧਾਨ-ਮੁੱਖ-ਚੁਣੇ ਹੋਏ ਆਇਕ ਹੈ। ੨ ਕਈ ਪ੍ਰੇਮੀ ਹਿਜਰ (ਵਿਯੋਗ) ਤੋਂ ਹਜਾਰੇ ਮੰਨਦੇ ਹਨ. ਮਾਭ ਦਾ ਸ਼ਬਦ, ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ, ਪਿਤਾ ਗੁਰੂ ਦੇ ਵਿਯੋਗ ਵਿੱਚ ਹੈ, ਅਤੇ ਵਿਯੋਗੀ ਦੀ ਦਸ਼ਾ "ਮਿਤ੍ਰ ਪਿਆਰੇ ਨੂੰ ਹਾਲ ਮੁਹੀਦਾਂ ਦਾ ਕਹਿਣਾ" ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ ਵਿੱਚ ਦੇਖੀਦਾ ਹੈ. ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ਰਾਕਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਇਹ ਮਾਭ, ਧਨਾਸਰੀ, ਤਿਲੰਗ, ਸੁਹੀ ਅਤੇ ਬਿਲਵਾਨ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਹਨ, ਕਈ ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪਾਠ—ਕ੍ਰਮ ਇਉਂ ਕਲਪਿਆ ਹੈ—"ਸੁਲਤਾਨੇ ਮੀਆਂ ਜੀਉ ਭਰਤ ਹੈ. ਦਿਆਨੀ ਮਾਨ

ਕਾਹ ਕਰੇ, ਇਹ ਤਨ ਮਾਇਆ ਸੁਪਨਾ। ਮਨ ਲੋਚੇ ਕੁਰ ਦਰਸ ਕੇ
ਕਥਨ ਤਰਜੁ ਹੋਇ। ਮਨ ਮੰਦਰ ਤਨ ਵੇਸ ਮੇ ਪੇਖ ਰਮਣੀਆ ਸੋਇ।”
ਹਜਿ. ਹੱਜ ਲਈ. ਹੱਜ ਨੂੰ. “ਕੋਈ ਨਾਵੇ ਤੀਰਥਿ ਕੋਈ ਹਜਿ
ਜਾਇ.” (ਰਾਮ ਮ: ੫) ਦੇਖੋ, ਹੱਜ.

ਹਜੀਰ } ਦੇਖੋ, ਹੱਜੀਰਾਂ.
ਹਜੀਰਾਂ }

ਹਜੁਮ. ਦੇਖੋ, ਹਜੁਮ.

ਹਜੁਰ. ਅ. ੫. ਹਜੁਰ. ਵਿ—ਪੁਤੰਖ. ਹਜਿਰ. “ਅੰਤਰਜਾਮੀ ਸਦਾ
ਹਜੁਰ.” (ਟੋਭੀ ਮ: ੫) ੨ ਵਜ—ਸਤਕਾਰ ਖੋਧਕ ਸਬਦ. ਸ਼੍ਰੀ ਮਾਨ!

ਹਜੁਰ ਸਾਹਿਬ. ਦੇਖੋ, ਅਬਿਚਲਨਗਰ.

ਹਜੁਰ ਹਾਜਰ. ਦੇਖੋ, ਹਾਜਰ ਹਜੁਰ.

ਹਜੁਰੀ. ਭਾ. ੫. ਹਜੁਰੀ. ਸੰਕਯਾ—ਹਜਿਰਬਾਸੀ. ਹਜਿਰ ਹੋਣ
ਦਾ ਭਾਵ। ੨ ਵਿ—ਹਜਿਰ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ. ਜਿਵੇਂ—ਹਜੁਰੀ ਸੇਵਕ.
ਹਜੁਰੀ ਸੰਗਤਿ.

ਹਜੁਰੀਆ. ਵਿ—ਜਿਸ ਨੇ ਹਜੁਰ ਸਾਹਿਬ (ਅਬਿਚਲਨਗਰ) ਦੀ
ਯਾਤ੍ਰਾ ਕੀਤੀ ਹੈ। ੨ ਹਜੁਰ ਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ।
੩ ਹਜਿਰਬਾਸ. ਨਿਕਟਵਰਤੀ.

ਹਜੁਰੀਐ. ਹਜੁਰ ਮੇਂ ਹੈ. ਪੁਤੰਖ ਹੈ. ਪਾਸ ਹੈ. “ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਕੁਰਦੇਵ
ਸਦਾ ਹਜੁਰੀਐ.” (ਵਾਰ ਜੈਤ)

ਹਜੇ } ਅ. ੫. ਹਜਵ. ਸੰਕਯਾ—ਨਿਦਾ. ਅਪਕੀਰਤਿ. “ਹਜੇ ਆਪਕੀ
ਹਜੇ } ਜਗਤ ਅਲਾਵੈ.” (ਗੁਪ੍ਰਸੁ)

ਹੱਜ. ਅ. ੬. ਹੱਜ. ਕਾਬੇ ਦੀ ਯਾਤ੍ਰਾ, ਜੋ ਮੁਸਲਮਾਨ ਲਈ ਧਰਮ ਦਾ
ਉਸੂਲ (ਨਿਯਮ) ਜਾਣਕੇ ਕਰਨੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ.

ਇਹ ਹਿਜਰੀ ਸਾਲ ਦੇ ਛਾਹੁਵੇਂ ਮਹੀਨੇ “ਰੁਲਹਿਜਰ” ੫
ਵਿੱਚ ਹੁੰਦੀ ਹੈ. ਇਸ ਦੇ ਕਰਨ ਦੀ ਰੀਤਿ ਇਹ ਹੈ—

ਜਦ ਮੱਕਾ ਇੱਕ ਪਹਾੜੀ ਰਹਿ ਜਾਵੇ, ਤਦ ਯਾਤ੍ਰੀ ਇਸਨਾਨ
ਕਰਕੇ “ਏਹਰਾਮ” ੧ ਪਹਿਨੇ, ਅਰਥਾਤ ਪਹਿਲੇ ਵਸਤੂ ਤਿਆਗਕੇ
ਕੇਵਲ ਦੋ ਚਾਦਰਾਂ ਰੱਖੇ, ਇੱਕ ਤੋਤ ਅਤੇ ਦੂਜੀ ਸਰੀਰ ਉੱਤੇ. ਚੁੱਤੀ ਦਾ
ਤਿਆਗ ਕਰੋ. ਖਾਣਾ ਪਹਿਰਨ ਦੀ ਚੋਕ ਨਹੀਂ. ਗੀਤ “ਤਲਬੀਯਾ”
ਕਾਊਂਦਾ ਹੋਇਆ ਮੱਕੇ ਪਹੁੰਚੇ. ਗੀਤ ਦਾ ਅਰਥ ਇਹ ਹੈ—“ਮੈਂ
ਤੇਰੀ ਸੇਵਾ ਲਈ ਖਤਾ ਹਾਂ, ਤੇਰਾ ਸ਼ਰੀਕ ਕੋਈ ਨਹੀਂ, ਨਿਸਚੈ ਕਰਕੇ
ਤੇਰੀ ਹੀ ਉਸਤਤਿ ਹੈ, ਤੇਰੀ ਹੀ ਬਾਦਸ਼ਾਹਤ ਹੈ.”

ਕਾਬੇ ਮੰਦਿਰ ਪਾਸ ਜਾਕੇ ਇਸਨਾਨ ਕਰੋ ਅਤੇ “ਸੰਕ ਅਸਵਦ”
ਪਹਿਨੋ. ਸੱਤ “ਤਵਾਫ਼” (ਪਰਿਕ੍ਰਮਾ) ਕਾਬੇ ਦੀਆਂ
ਕਰੋ, ਤਿੰਨ ਤੇਜ ਚਾਲ ਨਾਲ ਅਤੇ ਚਾਰ ਹੌਲੀ ਹੌਲੀ. ਕਾਬੇ ਨੂੰ ਆਪਣੇ
ਖੱਬੇ ਹੱਥ ਰੱਖੋ. ਹਰ ਪਰਿਕ੍ਰਮਾ ਕਰਦਾ ਕਾਲੇ ਪੱਥਰ ਨੂੰ ਚੁੰਮੋ. ਫੇਰ
ਇਬਰਾਹੀਮ ਦੇ ਮਕਾਮ ਪੁਰ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਉੱਥੇ ਪੁਰਬਨਾ ਕਰੇ. ਉੱਥੋਂ
ਹਟਕੇ ਪਹਾੜੀ “ਸਾਫਾ ਮਸ੍ਜਦ” ਉੱਪਰ ਜਾਕੇ ਕਾਬੇ ਵੱਲ ਮੁੜ
ਕਰਕੇ ਪੁਰਬਨਾ ਕਰੇ, ਫੇਰ ਮਰਵਾ ਚੋਟੀ ਤੇ ਜਾਕੇ ਪੁਰਬਨਾ ਕਰੇ.
ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਵਿੱਚ ਜੇਹਾ ਹਾਜੀ ਦਾ ਮਾਨ ਹੈ, ਤੇਹਾ ਹੀ ਸਿੱਖਾਂ ਵਿੱਚ ਹਜ਼ੂਰੀ ਦਾ ਹੈ.

ਫੇਰ ਕਾਬੇ ਵਿੱਚ ਆਕੇ “ਖੁਤਬਾ” ਸੁਣੋ. ਫੇਰ ਮਕਾਮ “ਮਿਨਾ”
ਪੁਰ ਜਾਕੇ ਰਾਤ ਰਹੋ. ਉੱਥੋਂ ਪਹਾੜੀ “ਅਰਫਾਤ” ਉੱਪਰ ਜਾਵੇ.
ਉੱਥੇ ਪੁਰਬਨਾ ਕਰੋ. ਅਤੇ ਖੁਤਬਾ ਸੁਣੋ. ਇਥੋਂ “ਮੁਜਦਲਿਯਾ”
ਮਕਾਮ ਪੁਰ ਸੱਚ ਦੀ ਨਮਾਜ਼ ਪੜ੍ਹੋ.

ਉੱਪਰ ਦੱਸੀ ਸਾਰੀ ਫਿਯਾ ਨੌਵੀਂ ਤਿਥਿ ਤੀਕ ਸਮਾਪਤ ਕਰਕੇ
ਦਸਵੀਂ ਜੋ “ਨਹਰ” ਕੁਰਬਾਨੀ ਦਾ ਦਿਨ ਹੈ. ਉਸ ਵਿੱਚ
ਮੁਜਦਲਿਯਾ ਮਕਾਮ ਪੁਰ ਨਮਾਜ਼ ਪੜ੍ਹਕੇ ਸ਼ੈਤਾਨ ਦੇ (ਬੰਮ) ਪਾਸ ਜਾਕੇ
ਸੱਤ ਪੱਥਰ ਸੁੱਟੋ. ਫੇਰ ਮਿਨਾ ਪਹੁੰਚਕੇ ਕੁਰਬਾਨੀ ਦੇਵੋ. ਬਕਰਾ, ਫੌਥਾ,
ਗਾਂ, ਅਬਵਾ ਉੱਠ ਨੂੰ ਕਾਬੇ ਵੱਲ ਸਿਰ ਕਰਕੇ ਲਿਟਾਵੋ, ਪਸ਼ੂ ਦੇ ਸੱਜੇ
ਪਾਸੇ ਖਤਾ ਹੋਕੇ “ਅਲਾਹੁ ਅਕਬਰ” ਕਹਿਕੇ ਗਲ ਤੇ ਫੂਰੀ ਚਲਾਵੇ.
ਇਸ ਪਿੱਛੋਂ ਹਜੀ “ਏਹਰਾਮ” ਤਿਆਗਕੇ ਮਨ ਭਾਉਂਦੇ ਵਸਤੂ
ਪਹਿਰੇ, ਮੁੰਛਨ ਕਰਾਵੇ, ਨਹੁੰ ਲੁਹਾਵੇ, ਅਚ ਤਿੰਨ ਦਿਨ ਮੱਕੇ ਹੋਰ
ਠਹਿਰੇ, ਮੱਕੇ ਤੋਂ ਤੁਰਨ ਵੇਲੇ ਕਾਬੇ ਦੀ ਫੇਰ ਪਰਿਕ੍ਰਮਾ ਕਰੋ ਅਤੇ
ਸ਼ੈਤਾਨ ਦੇ ਬੰਮ ਤੇ ਸੱਤ ਵੱਟੀਆਂ ਸੁੱਟੋ, ਅਤੇ ਜਮਜ਼ਮ ਪੁਰ ਖੂਹ ਦਾ
ਪਾਣੀ ਪੀਵੋ.

ਛਹੁਤੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਮੱਕੇ ਦੀ ਯਾਤ੍ਰਾ ਪਿੱਛੋਂ ਹਜਰਤ ਮੁਹੰਮਦ ਦੀ
ਕਬਰ ਦੀ ਯਾਤ੍ਰਾ ਲਈ ਮਦੀਨੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਇਸ ਬਿਨਾ ਹੱਜ ਪੂਰਣ
ਨਹੀਂ ਸਮਝਦੇ, ਪਰ “ਵਹਾਬੀ” ਲੋਕ ਕਬਰ ਦਾ ਸਨਮਾਨ ਧਰਮ
ਵਿਰੁੱਧ ਮੰਨਦੇ ਹਨ. ਇਸ ਲਈ ਉਹ ਮਦੀਨੇ ਦੀ ਯਾਤ੍ਰਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ.

ਜੋ ਉੱਪਰ ਲਿਖੀ ਰੀਤੀ ਨਾਲ ਹੱਜ ਕਰਦਾ ਹੈ ਉਹ ਹਜੀ ਸੰਦੀਦਾ
ਹੈ. “ਕਿਆ ਹਜ ਕਾਬੇ ਜਾਂਦੇ.” (ਪੁਛਾ ਕਬੀਰ) ਦੇਖੋ, ਮੱਕਾ ਸਫ਼ਦ.
ਹੱਜਾਮ. ਅ. ੧੬. ਹੱਜਾਮ. ਹਜਾਮਤ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਸਿੰਗੀਆਂ ਲਾਕੇ
ਨਹੁੰ ਕੱਢਣ ਵਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਹਜਾਮਤ। ੨ ਭਾਵ—ਮੁੰਛਨ ਕਰਨ ਵਾਲਾ
ਨਾਈ.

ਹਟ. ਹਟਣਾ ਦਾ ਅਮਰ. ਮੁਭ. ਪਰਤ। ੨ ਸੰ. ਭਟ. ਧਾ—ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ
ਹੋਣਾ. ਚਮਕਣਾ। ੩ ਸੰ. ਭਟ—ਹੱਟ. ਸੰਕਯਾ—ਦੁਕਾਨ. ਹਾਟ।
੪ ਭਾਜਾਰ. “ਦਸਚਾਰਿ ਹਟ ਤੁਸੁ ਸਾਜਿਆ.” (ਵਾਰ ਸ਼੍ਰੀ ਮ: ੪)
ਇਸ ਥਾਂ ਭਾਵ ਚੋਟੀ ਲੋਕ ਹੈ। ੫ ਹਟ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. ਦੇਖੋ, ਹਟਮਾਨ.
ਹਟਕ. ਸੰਕਯਾ—ਕੁਥਾਵਟ. ਪ੍ਰਤਿਬੰਧ.

ਹਟਕਣੁ } ਵਿ—ਕੁਥਾਵਟ. ਚੋਕਣਾ. “ਜਿਹ ਦਰ ਆਵਤ ਜਾਤਿਆਹੁ
ਹਟਕਣਾ } ਹਟਕੇ ਨਾਹੀ ਕੋਇ.” (ਸ. ਕਬੀਰ)

ਹਟਕਾਰ. ਸੰਕਯਾ—ਕੁਥਾਵਟ. ਪ੍ਰਤਿਬੰਧ। ੨ ਹਟਾਉਣ ਦੀ ਫਿਯਾ.
ਕੁਥਾਵਟ.

ਹਟਣਾ } ਵਿ—ਕੁਥਾਵਟ। ੨ ਲੋਟਣਾ. ਮੁਤਨਾ. ਪਰਤਣਾ। ੩ ਨਟਨਾ.
ਹਟਣੁ } ਮੁੱਕਰਨਾ। ੪ ਟਨਣਾ. “ਕਿਉ ਏਵੁ ਬੋਲਹੁ ਹਟੀਐ.”
(ਵਾਰ ਰਾਮ ੩)

ਹਟਤਾਰ } ਸੰ. ਭਵਤਾਰਕ—ਹੱਟਤਾਲਕ. ਹਤਤਾਲ. ਸੰਕਯਾ—
ਹਟਤਾਰਿ } ਦੁਕਾਨਾਂ ਨੂੰ ਜੰਦਾ ਮਾਰਨਾ. ਹੱਟ ਬੰਦ ਕਰਨੀ. “ਜਮਹਿ
ਹਟਤਾਲ } ਕੀਓ ਹਟਤਾਰਿ.” (ਸੋਰ ਮ: ੫) ਯਮ ਨੇ ਦਫਤਰ
ਬੰਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ੨ ਰੋਸ ਨਾਲ ਕੰਮ ਕਾਜ ਫੱਤਕੇ ਬਹਿਣਾ. Strike.

ਹਟਨਾਲਾ } ਸੰ. ਭਵਾਨਾਲਿਕਾ—ਹੱਟ ਪ੍ਰਣਾਲਿਕਾ. ਹੱਟਾਂ ਦੀ ਸਤਰ.
ਹਟਨਾਲੀ } ਦੁਕਾਨਾਂ ਦੀ ਪੰਕਤਿ. ਛਾਜਾਰ. “ਦੁਇ ਦੀਵੇ ਚਉਦਰ
ਹਟਨਾਲੇ.” (ਦਾਰ ਸੂਹੀ ਮ: ੧) ਸੂਰਜ ਚੰਦੁਮਾ ਦੇ ਦੀਵੇ, ਚੌਦਾਂ ਲੋਕ
ਛਾਜਾਰ. “ਘਰ ਮੰਦਰ ਹਟਨਾਲੇ ਸੋਹੇ ਜਿਸ ਵਿਚਿ ਨਾਮ ਨਿਵਾਸੀ.”
(ਸੂਹੀ ਛੰਤ ਮ: ੫) ਭਾਵ ਅੰਤਰਕਰਣ ਅਤੇ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ.

ਹਟਮਾਲ. ਸੰ. ਅਰਘੱਟ ਮਾਲਾ. ਸੰਗਤ—ਹਰਟ (ਅਰਘੱਟ) ਦੀ
ਮਾਲਾ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਟਿੰਡਾਂ ਭੰਨੀਆਂ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਹਨ. “ਕਥ ਹਰਿ
ਹਟਮਾਲ ਟਿੰਡ ਪਰੋਵਹੁ.” (ਥਸੰ ਮ: ੧)

ਹਟਵਾਣੀ } ਸੰ. ਭਵਾਨਾਲਿਕਾ—ਹੱਟਵਾਣਿਕਾ. ਵਿ—ਦੁਕਾਨਦਾਰ.
ਹਟਵਾਣੀਓ } “ਹਟਵਾਣੀ ਧਨ ਮਾਲ ਹਟਕੀਤ.” (ਥਸੰ ਮ: ੫)
ਹਟਵਾਣੀਆ } “ਬਿਖੁ ਸੰਧੇ ਹਟਵਾਣੀਆ.” (ਭਉ ਮ: ੪)

ਹਟਤੀ. ਸੰਗਤ—ਹੱਟ. ਦੁਕਾਨ. “ਤਨੁ ਹਟਤੀ, ਇਹੁ ਮਨ
ਵਣਜਾਰਾ.” (ਸਿਧਕੋਸਟਿ) ੨ ਹੱਟ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਦਾ ਮਿੱਟੀ ਦਾ
ਖੇਡਣਾ, ਜਿਸ ਤੇ ਹਿੰਦੂ ਦਿਵਾਲੀ ਨੂੰ ਦੀਵੇ ਜਗਾਉਂਦੇ ਹਨ।
੩ ਭਾਵ—ਦੇਹ. ਸਰੀਰ. “ਹਟਤੀ ਛੇਡਿ ਚਲਿਆ ਵਣਜਾਰਾ.” (ਲੋਕੋ)
ਭਾਵ—ਜੀਵਾਤਮਾ ਦੇਹ ਨੂੰ ਛੱਡ ਡੁਰਿਆ.

ਹਟਿ ਹਟ. ਪੁਤਿ ਹੱਟ. ਹੱਟੀ ਹੱਟੀ. “ਗੁਰ ਬਚਨਿ ਭਿਕਾਨੇ ਹਟਿ
ਹਟ.” (ਮਾਲੀ ਮ: ੪) ਭਾਵ—ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਦੇ ਹਰੇਕ ਸਮਾਜ ਵਿੱਚ.
ਹੱਟੀ. ਦੇਖੋ, ਹਟਣਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਹੱਟੀ.

ਹਟੁ. ਦੇਖੋ, ਹਟ ੩.

ਹਟੁਆ } ਵਿ—ਹੱਟ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਦੁਕਾਨਦਾਰ. ਦੇਖੋ, ਸੁਤ ਕੇ
ਹਟੇਵਾ } ਹਟੁਆ.
ਹਟੇਆ }

ਹੱਟ } ਦੇਖੋ, ਹਟ ੩.
ਹੱਟੀ }

ਹੱਟੀ ਸਾਹਿਬ. ਦੇਖੋ, ਸੁਲਤਾਨਪੁਰ.

ਹੱਟ. ਸੰ. ਭਕ. ਧਾ—ਟਪੁਸੀ ਮਾਰਨੀ. ਘਾਤਕੀ ਹੋਣਾ. ਖੋਟਾ ਹੋਣਾ.
ਜੁਲਮ ਕਰਨਾ. ਸਭਰ ਕਰਨਾ. ਸਕਤਨਾ। ੨ ਸੰਗਤ—ਜਿਵ. ਅਤੀ.
“ਹੱਟ ਕਰਿ ਮਰੈ ਨ ਲੇਖੇ ਪਾਵੈ.” (ਭਉ ਅ: ਮ: ੧) ੩ ਸਿੰਧੀ.
ਹੱਟ. ਦੇਹ. ਸਰੀਰ. “ਹੱਟ ਮਥਾਹੁ ਮਾਪਿਰੀ.” (ਸ੍ਰੀ ਛੰਤ ਮ: ੫)

ਹੱਟ ਕਰਮ } ਦੇਖੋ, ਹੱਟੇ ਕਰਮ ਅਤੇ ਹੱਟ ਧਰਮੀ.
ਹੱਟ ਧਰਮ }

ਹੱਟ ਧਰਮੀ. ਸੰਗਤ—ਜਿਵ. ਅਤੀ। ੨ ਵਿ—ਹੱਟ ਧਰਮ ਧਾਰਨ
ਵਾਲਾ. ਹੱਟੀਆ. ਜਿੰਦੀ. ਅਤੀਅਲ.

ਹੱਟ ਨਿਗ੍ਰਹ } ਸੰਗਤ—ਹੱਟ ਨਾਲ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਦੇ ਰੋਕਣ ਦਾ ਕਰਮ.
ਹੱਟ ਨਿਗ੍ਰਹਿ } ਭਾਵ—ਮਨ ਸਾਂਤ ਨਹੀਂ, ਪਰ ਲੋਕ ਨਾਲ ਦੇ ਭੈ ਜਾਂ
ਹੱਟ ਨਿਗ੍ਰਹੁ } ਆਪਣੀ ਮਹਿਮਾ ਦੀ ਇੱਛਾ ਨਾਲ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਨੂੰ
ਰੋਕਕੇ ਰੱਖਣਾ. “ਹੱਟ ਨਿਗ੍ਰਹਿ ਅਤਿ ਰਹਤ.” (ਕਾਨ ਮ: ੫)
ਗੁਰਮਤ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦਾ ਨਿਸ਼ੇਧ ਹੈ.

ਹੱਟ ਯੋਗ. ਸੰਗਤ—ਹੱਟ ਨਾਲ ਸਿੱਧ ਹੋਣ ਵਾਲਾ ਯੋਗ. ਦੇਖੋ,

ਅਸਟਾਂਗ। ੨ ਹੱਟ ਯੋਗ ਪ੍ਰਦੀਪਿਕਾ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ “ਹ”
ਸੂਰਜ “ਠ” ਚੰਦੁਮਾ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਹਾਂ ਦਾ ਯੋਗ (ਸੰਬੰਧ) ਕਰਨਾ ਹੱਟ
ਯੋਗ ਹੈ. ਭਾਵ—ਇਤਾ ਅਤੇ ਪਿੰਗਲਾ ਦਾ ਸੁਖਮਨਾ ਨਾਲ ਜੋੜਨਾ.
ਹੱਟਲੀ. ਵਿ—ਹੱਟ ਵਾਲੀ. ਆਪਣੇ ਇਰਾਦੇ ਤੋਂ ਨਾ ਮੁੜਨ ਵਾਲੀ.
“ਮੁਹਕਮ ਫੌਜ ਹੱਟਲੀ ਰੇ.” (ਆਸਾ ਮ: ੫)

ਹੱਟਵਾਲਾ } ਵਿ—ਹੱਟ ਵਾਲਾ. ਹੱਟੀਆ.
ਹੱਟਵਾਰਾ }

ਹੱਟਾ. ਵਿ—ਹੱਟ ਵਾਲਾ (ਵਾਲੇ). “ਚਲੇ ਬੀਰ ਧੀਰੰ ਹੱਟੇ.” (ਗੁਰਮਤ)
ਹੱਠਿ. ਹੱਠ ਕਰਕੇ. ਹੱਠ ਤੋਂ. “ਹੱਠਿ ਨ ਪਤੀਜੈ ਨਾ ਬਹੁ ਰੇਖੇ.”
(ਧਨਾ ਅ: ਮ: ੧)

ਹੱਠਿਓ. ਦੇਖੋ, ਹੱਠੜੇ.

ਹੱਠੀ } ਸੰ. ਭਠਿਨ੍ਹ. ਵਿ—ਜਿੰਦੀ. ਹੱਠ ਵਾਲਾ. ਹੱਠੀ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ
ਹੱਠੀਆਂ } ਹਨ. ਇੱਕ ਅੰਧ ਵਿਸ਼ਵਾਸੀ, ਜੋ ਯਥਾਰਥ ਜਾਣਨ ਪੂਰ ਭੀ
ਅਗਿਆਨ ਨਾਲ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਕੀਤੀ ਗੱਲ ਨੂੰ ਨਾ ਤਿਆਗੇ. ਇਹ ਨਿੰਦਿਤ
ਹੱਠੀ ਹੈ.

ਜਦੋਂ ਕੋ ਵਿਚਾਰ ਕਰਾਂ ਗਣਿਕਾ ਕੋ ਨਾਸ ਕਰਾਂ

ਗਦਹਾ ਕੋ ਮਾਨ ਕਰਾਂ ਆਧਰੋ ਕੋ ਆਰਜੀ,

ਨਿਗ੍ਰਹ ਕੋ ਕੁਣ ਕਰਾਂ ਦਾਨ ਕਰਾਂ ਦਾਰਿਦੀ ਕੋ

ਸੇਵਾ ਕਰਾਂ ਸੂਮ ਕੀ ਇਰੰਡ ਫਾਹ ਭਾਰਜੀ,

ਮਦਰਪ ਕੀ ਸੁਧਿ ਕਰਾਂ ਸਾਧ ਕਰਾਂ ਲੰਪਟੀ ਕੋ

ਨੀਚ ਕੋ ਬਚਨ ਕਰਾਂ ਸਤਾਰ ਕੀ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸੀ,

“ਟੋਡਰ” ਜੁ ਕਵਿ ਏਸੇ ਹੱਠੀ ਕੋ ਨ ਭਾਵੈ ਸੀਖ

ਭਾਵੈਂ ਕਹੇ ਸੁਧੀ ਭਾਤ ਭਾਵੈਂ ਕਹੇ ਪਾਠਸੀ.

ਦੂਜਾ ਉੱਤਮ ਹੱਠੀ ਉਹ ਹੈ ਜੋ ਸਤਤ ਵਿਚਾਰ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਨਾਲਚ
ਅਥਵਾ ਭੈ ਕਰਕੇ ਨਹੀਂ ਤਿਆਗਦਾ ਅਤੇ ਆਤਮਿਕ ਕਮਜ਼ੋਰੀ ਨਹੀਂ
ਦਿਖਾਉਂਦਾ. ਅਜਿਹੇ ਹੱਠੀਏ ਦਾ ਹੀ ਨਾਉਂ ਅਰਦਾਸ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖ
ਸਿਮਰਦੇ ਹਨ. ਇਸ ਪਵਿਤ੍ਰ ਹੱਠ ਦਾ ਉਦਾਹਰਣ ਹੈ. “ਸੀਸ ਦੀਆ
ਪਰ ਸਿਰਰ ਨ ਦੀਨਾ. ਰੰਚ ਸਮਾਨ ਦੇਹ ਕਰ ਢੀਨਾ.” (ਬਿਚਿਤ੍ਰ)
ਹੱਠੀ ਸਿੱਖ. ਮਾਤਾ ਸੁੰਦਰੀ ਜੀ ਦੇ ਪਾਲਿਤ ਅਜੀਤ ਸਿੱਖ ਦਾ ਬੇਟਾ,
ਜਿਸਦਾ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਅਸਥਾਨ ਬੁਰਹਾਨ ਪੁਰ (ਜਿਲਾ ਨਿਮਾਰ) ਦੇ ਸਿੰਧੀ
ਮਛੱਲੇ ਵਿੱਚ ਹੈ. ਇਹ ਗੁਰੁਬਾਣੀ ਵਿੱਚੋਂ “ਨਾਨਕ” ਨਾਮ ਕੋਢਕੇ ਅਰ
ਆਪਣਾ ਨਾਉਂ ਪਾਕੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਸਬਦ ਸੁਣਾਇਆ ਕਰਦਾ ਸੀ. ਇਸ
ਅਪਰਾਧ ਕਰਕੇ ਮਾਤਾ ਸੁੰਦਰੀ ਜੀ ਨੇ ਤਿਆਗ ਦਿੱਤਾ. ਇਹ ਪੰਜਾਬ
ਛੱਡਕੇ ਮਧਯ ਭਾਰਤ (C. P.) ਵਿੱਚ ਜਾ ਰਿਹਾ, ਅਰ ਉਸੇ ਪਾਸੇ
ਮੋਇਆ. ਇਸ ਦਾ ਦੇਹਰਾ ਬੁਰਹਾਨਪੁਰ ਵਿੱਚ ਹੈ.

ਹੱਠੀ ਦੈਤ. ਹੱਠ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਰਾਖਸ. ਰਾਵਣ, ਜਿਸ ਨੇ ਸਭ
ਸੰਬੰਧੀਆਂ ਅਤੇ ਸੱਜਣਾਂ ਦੇ ਕਹਿਣ ਪੂਰ ਭੀ ਸੀਤਾ ਨੂੰ ਮੋੜ ਦੇਣਾ ਨਾ
ਮੰਨਿਆ. “ਤੁਮੀ ਰਾਮ ਹੁੰਦੇ ਹੱਠੀ ਦੈਤ ਘਾਯੋ.” (ਬਿਚਿਤ੍ਰ ੧)

ਹੱਠੀਲਾ. ਵਿ—ਹੱਟ ਵਾਲਾ.

ਹੱਟੁ. ਦੇਖੋ, ਹੱਟ. “ਹੱਟੁ ਨਿਗ੍ਰਹੁ ਕਰਿ.” (ਰਾਮ ਅ: ਮ: ੧)

੨ ਦੇਖੋ, ਹਠ ੩.

ਹਠੇ. ਵਿ—ਹਠ ਵਾਲੇ. “ਹਠੇ ਕਾਸ਼ ਵਾਰੀ.” (ਕਲਕੀ) ਕਾਸ਼ਵਾਰ ਦੇ ਵਸਨੀਕ ਹਠੀਏ. ਦੇਖੋ, ਕਸਟਵਾਰ.

ਹਠੇ ਕਰਮ. ਮਨ ਦੀ ਦੇਕਾਫ਼ਤਾ ਅਤੇ ਪ੍ਰੇਮ ਬਿਨਾ ਕੇਵਲ ਮਨਹਠ ਨਾਲ-ਵਿਖਾਏ ਮਾਫ਼ ਕਰਮ. “ਹਠੇ ਕਰਮ ਕਰਿ ਉਦਰ ਤਰੈ.” (ਰਾਮ ਕਬੀਰ)

੨ ਦੁਖਦਾਈ ਕਰਮ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਹਾਨੀ ਪਹੁੰਚੇ, ਚੋਰੀ ਵਧ ਆਇਕ. ਦੇਖੋ, ਹਠ ਧਾ.

ਹਠਜੈ, ਹਠ ਸਹਿਤ ਹੋਇਆ. ੨ ਕੁੰਦਿਆ. ਉਛਲਿਆ. ਦੇਖੋ, ਹਠ ਧਾ. “ਹਠਜੈ ਮਾਹਰੀ ਚੰਦਯੰ ਗੰਗ ਰਾਮੇ.” (ਵਿਚਿਤ੍ਰ)

ਹਠ } ਸੰ. ਹਠ—ਹਠ. ਸੰਗਤ—ਹਠ. ਅਸਿਧ. “ਜੀਉ ਪਿੰਡ ਚੰਮੁ ਹਠ } ਤੇਰਾ ਹਠੇ.” (ਵਾਰ ਕਉ ੧ ਮ: ੪) ੨ ਦੇਖੋ, ਹਠਾ.

ਹਠ ਭੰਨਣੀ. ਦੇਖੋ, ਹਠ ਭੰਨਣੀ.

ਹਠ. ਦੇਖੋ, ਹਠ.

ਹਠਾਉਣਾ. ਵਿ—ਪਹਿਰਨਾ. ਪਰਿਧਾਨ. “ਸਜਿ ਕਾਇਆ ਪਟੁ ਹਠਾਏ.” (ਮਾਰੂ ਮ: ੧) “ਪਟ ਪਟਿਬਧ ਪਹਿਰਿ ਹਠਾਉ.” (ਗਉ ਅ: ਮ: ੧) ੨ ਮੁਲ. ਧਾਰਨਾ. ਰੱਖਣਾ. “ਕੁਸਾ ਮਨਿ ਨ ਹਠਾਇ.” (ਸ. ਫਰੀਦ) ੩ ਫੇਰਨਾ. ਘੁਮਾਉਣਾ. “ਭੰਨਿ ਭਕਰੀ ਸੀਹੁ ਹਠਾਇਆ.” (ਸੋਹ ਮ: ੪)

ਹਠਿਆਇਆ } ਰਾਜ ਪਟਿਆਲੇ ਵਿੱਚ ਭਰਨਾਲੇ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਕੋਹ ਹਠਿਆਯਾ } ਪੰਡਮ ਇੱਕ ਨਗਰ, ਇਸ ਥਾਂ ਨੇੜੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਵਿਰਾਜੇ ਹਨ. ਤਪ ਨਾਲ ਦੁਖੀ ਹੋਏ ਇਕ ਰੋਗੀ ਨੂੰ ਟੋਭੇ ਵਿੱਚ ਨੁਕਾਏ ਅਰੋਗ ਕੀਤਾ, ਜਿਸਦਾ ਨਾਉਂ ਹੁਣ “ਗੁਰੂ ਸਰ” ਹੈ. ਮਹਾਰਾਜਾ ਬਰਮ ਸਿੰਘ ਪਟਿਆਲਾਪਤੀ ਨੇ ਸੁੰਦਰ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਬਣਵਾਇਆ ਹੈ. ੨੫੦ ਘੁਮਾਉਂ ਜਮੀਨ ਰਿਆਸਤ ਵੱਲੋਂ ਜਾਬੀਰ ਹੈ. ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਹਠਿਆਯਾ ਤੋਂ ੧ ਮੀਲ ਦੱਖਣ-ਪੱਛਮ ਇਹ ਆਸਥਾਨ ਹੈ.

ਹਠਜੈ, ਹਠਿਆ. ਪੁਰਾਣ ਵਿੱਚ ਕੁੜਿਆ. ੨ ਉਮਛਿਆ. ਉਛਲਿਆ. “ਮਨੇ ਨਿਧਿ ਨੀਰ ਹਠਜੈ.” (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ਮਾਨੇ ਸਮੁੰਦਰ ਉਛਲਿਆ ਹੈ.

ਹਠ. ਦੇਖੋ, ਹਠ.

ਹਠਵੰਤਰੂ } ਸੰ. ਹਨੂਸ ਅਤੇ ਹਨੂਸ—ਹਨੂਸ ਅਤੇ ਹਨੂਸ. ਹਠਵੰਤਰੂ } ਵਿ—ਜਿਸਦਾ ਹਨੂ (ਜਬਾਤ) ਵਧਿਆ ਹੋਇਆ ਹੋਵੇ।

੨ ਸੰਗਤ—ਸੁਗੀਵ ਦਾ ਮੰਤ੍ਰੀ ਅਤੇ ਸ਼੍ਰੀ ਰਾਮ ਦਾ ਪਰਮ ਭਗਤ ਮਹਾ ਪਰਾਕ੍ਰਮੀ ਇੱਕ ਯੋਧਾ. ਵਾਲਮੀਕਿ ਕਾਂਡ ੪, ਅ: ੬੬ ਵਿੱਚ ਲੇਖ ਹੈ ਕਿ ਅਪਸਰਾ “ਪੁੰਜਿਕਾਬਲਾ” ਜਿਸ ਨੂੰ “ਅੰਜਨਾ” ਭੀ ਆਖਦੇ ਹਨ, ਕੇਸਰੀ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਵਫੀ ਸੁੰਦਰ ਸੀ. ਉਸ ਨੂੰ ਦੇਖਕੇ ਪਦਮ ਦੇਵਰਾ ਕਾਮਾਤੁਰ ਹੋਕੇ ਲਿਪਟ ਗਿਆ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਇਹ ਬਲੀ ਪੁਤ੍ਰ ਜਨਮਿਆ, ਜੋ ਉਸੇ ਦਿਨ ਸੂਰਜ ਨੂੰ ਭਲ ਜਾਣਕੇ ਖਾਣ ਲਈ ਕੁੰਦਿਆ. ਇੰਦ੍ਰ ਨੇ ਸੂਰਜ ਦੀ ਰਖਤਾ ਬਰਨ ਲਈ ਬਾਲਕ ਨੂੰ ਚਨੁ ਮਾਰਕੇ

ਜਮੀਨ ਤੇ ਸੁੱਟ ਦਿੱਤਾ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਬੱਚੇ ਦਾ ਹਨੂ (ਜਬਾਤ) ਵੰਗਾ ਹੋ ਗਿਆ. ਇਸ ਕਾਰਣ ਨਾਉਂ ਹਨੂਮਾਨ ਹੋਇਆ.

ਅਨੇਕ ਪੁਸਤਕਾਂ ਵਿੱਚ ਹਨੂਮਾਨ ਨੂੰ ਬਾਂਦਰ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, ਕਿਤਨਿਆਂ ਦਾ ਖਿਆਲ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਬਨਚਰ (ਜੰਗਲੀ) ਲੋਕਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਸੀ ਅਤੇ ਬਨਵਾਸੀ ਰਿਖੀਆਂ ਤੋਂ ਵਿਦਤਾ ਪੜ੍ਹਕੇ ਵਿਦਾਨ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ. ਵਾਲਮੀਕਿ ਕਾਂਡ ੪, ਅ: ੩ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਹਨੂਮਾਨ ਦੀ ਕੁਛਤਰੂ ਜੁਣਕੇ ਸ਼੍ਰੀ ਰਾਮ ਨੇ ਆਖਿਆ ਕਿ ਅਜਿਹੀ ਸੁੱਧ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਬਿਨਾ ਵੇਦਾਇਕ ਉੱਤਮ ਗੁੰਬ ਪੜ੍ਹੇ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਬੋਲ ਸਕਦਾ, ਜੇਹੀ ਹਨੂਮਾਨ ਬੋਲਦਾ ਹੈ. “ਹਠਵੰਤਰੂ ਆਰਾਧਿਆ.” (ਸਵਾ ਮ: ੧) “ਹਠਵੰਤ੍ਰੁ ਜਾਏ ਪਰਿ ਲੰਕੂਰ.” (ਭਸੰ ਕਬੀਰ) ਦੇਖੋ, ਹਨੂਮਾਨ ਨਾਟਕ.

ਹਤ. ਸੰ. ਵਿ—ਮਾਰਿਆ ਹੋਇਆ. ੨ ਨਾਸ ਹੋਇਆ. ੩ ਬੰਨ੍ਹਿਆ ਹੋਇਆ. ਦੇਖੋ, ਹਨ ਧਾ.

ਹਤਕ. ਸੰ. ਵਿ—ਹਤ ਹੋਏ ਜੇਹਾ. ਮੁਰਦੇ ਝੁੱਲ. ੨ ਅ. ੬ ਸੰਗਤ—ਪਰਦਾ ਪਾਭਨਾ. ੩ ਭਾਵ—ਅਪਮਾਨ. ਅਨਾਦਰ.

ਹਤਤਿਆਗੀ. ਮਾਰਸੁਟੀ. ਨਾਸ ਕਰ ਦਿੱਤੀ. “ਹਤਤਿਆਗੀ ਹਉਸੇ.” (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫)

ਹਤਨ. ਸੰ. ਹਨਨ. ਸੰਗਤ—ਮਾਰਨਾ. ਪੁਣ ਨਾਸ ਕਰਨ ਦੀ ਫ਼ਿਯਾ. ੩੫.

ਹਤਿ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਵਧ. ਪੁਣ ਨਾਸ. ਮਾਰਨ ਦੀ ਫ਼ਿਯਾ.

ਹਤਿਆ. ਸੰ. ਹਤਤਾ. ਸੰਗਤ—ਵਧ ਨਾਸ. ਪੁਣਾਂ ਨੂੰ ਜ਼ਰੀਰ ਤੋਂ ਵਿਛੇੜਨ ਦੀ ਫ਼ਿਯਾ. ਕਤਨ. ਮੂਨ. “ਅਸੰਖ ਕਲ ਵਧਿ ਹਤਿਆ ਕਮਾਰਿ.” (ਜਪੁ) ਦੇਖੋ, ਹਤਤਾ.

ਹਤਿਆਰਾ. ਸੰ. ਹਤਤਾਰਾ. ਵਿ—ਮਾਰਨ ਵਾਲਾ. ਵਧ ਕਰਤਾ. ਪੁਣ ਨੈਣ ਵਾਲਾ. “ਸੰਤ ਕਾ ਨਿਦਕ ਮਹਾ ਹਤਿਆਰਾ.” (ਸੁਖਮਨੀ) ਹਤ੍ਰ. ਦੇਖੋ, ਹਤ. ੨ ਸੰ. ਭਲੂ—ਹਰਨੁ. ਸੰਗਤ—ਵਧਾਧ. ਸਿਕਾਰੀ. ੩ ਤਿੱਖਾ ਸ਼ਸਤ੍ਰ.

ਹਤੋ. ਮਾਰੇ. ਹਤ ਕੀਤੇ. ਦੇਖੋ, ਹਤ. “ਸੰਤ ਕੇ ਹਤੇ ਕਉ ਰਖਿ ਨ ਕੋਇ.” (ਸੁਖਮਨੀ)

ਹੱਤਾ. ਅ. ੬ ਹੱਤਾ. ਭਿ. ਵਿ—ਇਥੋਂ ਰੀਕ. ਯਹਾਂ ਤਕ.

ਹਤਤਾ } ਦੇਖੋ, ਹਤਿਆ. “ਘੋਰ ਦੁਖੜੀ ਅਨਿਕ ਹਤਤੀ.” (ਸਹਸ ਹਤਤੀ } ਮ: ੫)

ਹਥ. ਸੰ. ਹਸੁ. ਸੰਗਤ—ਹੱਥ. ਹਾਥ. ਬਰ. ਪਾਇ. ਦਸੁ. “ਹਥ ਦੇਇ ਆਪਿ ਰਖੁ.” (ਵਾਰ ਰਾਮ ੨ ਮ: ੫) ੨ ਸੰ. ਹਥ. ਪੁਰਾਣ. ਆਖਾਤ. ਵਾਰ.

ਹਥਮਾਲ. ਹਾਥੀਆਂ ਦੀ ਬਾਲਾ (ਮਕਾਨ). ਫ਼ੀਲਮਾਨਾ.

ਹਥ ਕੱਢਣਾ. ਵਿ—ਦਾਨ ਦੇਣਾ. ਦੇਣ ਲਈ ਹੱਥ ਵਾਹੁਣਾ. “ਹਰਿ ਦਾਤੈ ਦਾਤਾਭੁ ਹਥ ਕਢਿਆ ਮੰਗੁ ਭੁਰਾ ਸੈਸਾਰੇ.” (ਮ. ੭ ਦਾਨ ਕਾਨ)

ਹਥਕਤੀ. ਸੰਗਤ—ਹੱਥ ਬੰਨ੍ਹਣ ਦੀ ਥੋੜੀ. ਹੱਥ ਜਖਤਨ ਦੀ ਸੰਕੁਲੀ

Handcuff (manacle)

ਹੱਥ ਖੜਾ ਕਰਨਾ } ਫਿ—ਮਾਰਨ ਲਈ ਹੱਥ ਉਠਾਉਣਾ। ਪੁਹਾਰ
ਹੱਥ ਖੜਾ ਕਰਨਾ } ਲਈ ਹੱਥ ਉੱਚਾ ਕਰਨਾ। ੨ ਆਪਣੀ ਸੰਮਤਿ
ਹੱਥ ਚੁੱਕਣਾ } ਪੁਕਟ ਕਰਨ ਲਈ ਹੱਥ ਖੜਾ ਕਰਨਾ। ਇਹ
ਸੁਫਲ ਅਨਿਕਾਰ ਹੈ। ਮੁਖੇ ਸ਼ਬਦ ਕਹੇ ਬਿਨਾ ਹੱਥ ਚੁੱਕਣ ਦੇ ਇਸ਼ਾਰੇ
ਨਾਲ ਸੰਮਤਿ ਦੇਣੀ।

ਹੱਥ ਚੁਰਨਾ } ਫਿ—ਹੱਥ ਲੱਕਣਾ। ਕਿਸੇ ਵਸਤੂ ਦਾ ਹੱਥ ਵਿੱਚ
ਹੱਥ ਚੁਰਨਾ } ਆਉਣਾ। “ਹੱਥ ਚਰਿਓ ਹਰਿ ਖੋਰਾ।” (ਗੁਜ ਮ:
੫) ੨ ਕਿਸੇ ਦੇ ਹੱਥ ਵਿੱਚ ਇਉਂ ਫਸਣਾ, ਜਿਵੇਂ ਪੁਤਲੀ ਹੱਥ ਦੇ
ਇਸ਼ਾਰੇ ਨਾਲ ਨਚਦੀ ਹੈ। ਪਰਵਾਜ਼ ਹੋ ਕੇ ਕਰਮ ਕਰਨਾ।

ਹੱਥ ਫੂਟ } ਸੰਕੜਾ—ਹੱਥ ਦੀ ਅਸਿਹੀ ਅਜਾਈ ਕਿ ਮਾਰਨ ਲੱਗੇ
ਹੱਥ ਫੂਟ } ਨਾ ਚੁਕਣਾ। ਬਿਨਾ ਚੁਕਾਵਟ ਪੁਹਾਰ ਕਰਨਾ। “ਰਿਨ ਪਰ
ਹੈ ਸਭ ਕੀ ਹੱਥ ਫੂਟ।” (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਹੱਥ ਟੱਥਣਾ। ਫਿ—ਹੱਥ ਪਸਾਰਨਾ। ਮੱਥਣ ਲਈ ਹੱਥ ਫੈਲਾਉਣਾ।
ਦੇਖੋ, ਭਭਣਾ।

ਹੱਥ ਦੇਣਾ। ਫਿ—ਸਹਾਰਾ ਦੇਣਾ। ਦਸਤੁਰੀ ਕਰਨੀ। ਸਹਾਇਤਾ
ਦੇਣੀ।

ਹੱਥ ਨਾਲ। ਸੰਕੜਾ—ਉਹ ਬੰਦੂਕ, ਜੋ ਕਿਸੇ ਸਹਾਰੇ (ਆਧਾਰ) ਤੇ
ਰੱਖੇ ਬਿਨਾ ਹੱਥ ਉੱਪਰ ਚੁੱਕਕੇ ਚਲਾਈ ਜਾ ਸਕੇ। “ਹੱਥ ਨਾਲ ਬੰਦੂਕ
ਫੂਟੇ ਪਿਛਕਾਰੀ।” (ਫਿਸਨਾਵ)। ੨ ਹਾਥੀ ਤੇ ਲੱਦੀ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਜਾਂ
ਹਾਥੀ ਨਾਲ ਖਿੱਚੇ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਭਾਰੀ ਤੋਪ। “ਜਬਰਜੰਗ ਹੱਥ ਨਾਲ।”
(ਸਨਮ)

ਹੱਥ ਨੀ। ਦੇਖੋ, ਹਸਿਨੀ।

ਹੱਥ ਪੈਣਾ। ਫਿ—ਹੱਥ ਆਉਣਾ। ਹੱਥ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਵਸਤੂ ਦਾ ਪ੍ਰਾਪਤ
ਹੋਣਾ। ੨ ਸਹਾਰਾ ਮਿਲਣਾ। ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਵਸਤੂਆਂ ਦਾ ਕਿਸੇ ਸਹਾਰੇ ਨੂੰ ਹੱਥ
ਪੈ ਜਾਣਾ। “ਅੰਤ ਕਾਲਿ ਤਿਥੇ ਧੁਹੈ, ਜਿਥੇ ਹੱਥ ਨ ਪਾਇ।” (ਸਵਾ
ਮ: ੭)

ਹੱਥ ਫਲਖਾ। ਦੇਖੋ, ਫਲਖਾ।

ਹੱਥ ਫਰਨਾ। ਫਿ—ਦਸਤੁਰੀ ਕਰਨੀ।

ਹੱਥ ਫੂਲ। ਸੰਕੜਾ—ਇੱਕ ਪੁਕਾਰ ਦੀ ਆਤਿਸ਼ਬਾਜ਼ੀ, ਜੋ ਅਨਾਰ ਦੀ
ਕਿਸਮ ਦੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਵਿੱਚੋਂ ਅਗਨੀ ਦੀ ਫੁਲਫੁਲੀ ਲਗ ਜਾਂਦੀ ਹੈ
ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਆਤਿਸ਼ਬਾਜ਼ ਹੱਥ ਫੜਕੇ ਚਲਾਉਂਦਾ ਹੈ। ੨ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ
ਦੇ ਹੱਥ ਦਾ ਇੱਕ ਗਹਿਣਾ।

ਹੱਥ ਫੇਰ } ਸੰਕੜਾ—ਹੱਥ ਦੀ ਚਾਲਾਕੀ ਹੱਥੋਂ ਹੋਰ ਦਿਖਾ ਕੇ ਹੋਰ
ਹੱਥ ਫੇਰੀ } ਦੇਣ ਦੀ ਫਿਯਾ। ੨ ਬਰੀਦ ਤੇ ਹੱਥ ਫੇਰਣ ਦੀ ਫਿਯਾ।
ਹੱਥ ਬੱਖ। ਫਿ—ਬੱਖੀ ਵਿੱਚ ਹੱਥ ਪਾਏ ਹੋਏ। ਜੱਥੇ ਜੱਥੀ ਹੋਇਆ।
“ਮਿਲੇ ਹੱਥ ਬੱਖੇ ਮਹਾ ਤੇਜ ਤੱਤੇ।” (ਵਿਚਿਤ੍ਰ)

ਹੱਥ ਲਊ। ਕਿਸੇ ਦਾ ਮਾਲ ਜੋ ਹੱਥ ਲੱਗੇ ਉਸ ਨੂੰ ਲੈਣ ਦੀ ਬਾਣ।
ਉਚੇਰਾਪਣ।

ਹੱਥ ਲਕਣਾ। ਫਿ—ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣਾ। ਕਿਸੇ ਵਸਤੂ ਦਾ ਮਿਲਣਾ।

੨ ਕਿਸੇ ਦੇ ਹੱਥ ਚੜ੍ਹਨਾ। ੩ ਬਸਤੂ ਆਦਿ ਦਾ ਹੱਥ ਨਾਲ ਸੁਲਭ
ਹੋਣਾ।

ਹੱਥ ਲੇਵਾ। ਦੇਖੋ, ਹਸਤੁਰੁਹਣ ੨।

ਹੱਥ ਲਾਈ। ਸੰਕੜਾ—ਮੋਟੇ ਵਾਲਾਂ ਦੀ ਗੁਫਲੀ, ਜੋ ਹੱਥ ਤੇ ਦਸਤਾਨੇ
ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਹਿਨਕੇ ਘੋੜੇ ਦੀ ਮਾਲਿਸ਼ ਲਈ ਵਰਤੀਦੀ ਹੈ। “ਮਾਲਸ਼
ਕਰਹਿ ਪਹਿਰ ਹੱਥ ਲਾਈ।” (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਹੱਥ ਲਾਸਾ } ਸੰਕੜਾ—ਹੱਥ। ਦਸਤਾ। ੨ ਕਬਜ਼ਾ। ਮੁੱਠਾ। ੩ ਵਾਲ
ਹੱਥ ਲਾਸੇ } ਫੜਨ ਦਾ ਤਸਮਾ।

ਹੱਥ ਲਾਰਿ। ਖੇਤ ਵਿੱਚ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਆਕਾਰ ਦਾ ਭਰਨਾ, ਜੋ ਹੱਥ
ਪਸਾਰਕੇ ਮਿਠ ਆਦਿਕ ਪਸ਼ੂਆਂ ਨੂੰ ਵਾਰਨ ਕਰਦਾ ਹੈ। “ਰੂਣੇ ਖੇਤਿ
ਹੱਥ ਲਾਰਿ ਕਰੈ।” (ਆਸਾ ਕਬੀਰ)

ਹੱਥ ਲਾਸਾ। ਸੰਕੜਾ—ਹਸਤੁਰੁਹਣ। ਹੱਥ ਦਾ ਸਹਾਰਾ। ਹਸਤੁਲੰਬਨ। “ਹਰਿ
ਰਾਖਦਾ ਦੇ ਆਪਿ ਹੱਥ ਲਾਸਾ।” (ਗੁਜ ਮ: ੪) ੨ ਦਸਤਾ ਹੱਥ।

ਹੱਥ ਲਾਹਾ। ਹੱਥ ਮੇਂ। ਹੱਥ ਵਿੱਚ। “ਵਸਿ ਆਪੇ ਜੁਗਤਿ ਹੱਥ ਲਾਹਾ।”
(ਜੋਰ ਮ: ੪)

ਹੱਥ ਵੱਖ } ਦੇਖੋ, ਹੱਥ ਬੱਖ। “ਧਕਾ ਧੱਕ ਬੀਰੰ ਹੱਥ ਵੱਖ ਹੋਏ।”
ਹੱਥ ਵੱਖ } (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ਹੱਥੋਂ ਹੱਥੀ ਹੋਏ।

ਹੱਥਿ। ਹੱਥ ਮੇਂ। ਹੱਥ ਵਿੱਚ। “ਭਾਜਾ ਨਿਆਉ ਕਰੇ ਹੱਥਿ ਹੋਇ।”
(ਆਸਾ ਮ: ੧) ਜੋ ਧਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਵੇ। “ਜਿਸੁ ਆਇਆ ਹੱਥਿ
ਨਿਹਾਨੁ।” (ਵਾਰ ਰਾਮ ੨ ਮ: ੫)

ਹੱਥਿਆਉਣਾ। ਫਿ—ਹਾਥੀ ਦਾ ਭੂਲਣਾ।

ਹੱਥਿਆਰ। ਸੰ. ਹਤਿਕਾਰ। ਫਿ—ਹਤਤਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਕੜਾ—
ਘਾਤਕ ਸ਼ਸਤ੍ਰ। ੩ ਸੰਦ, ਔਤਾਰ।

ਹੱਥਿਆਰ ਪੈਣਾ } ਫਿ—ਜੰਗ ਸਮਾਪਤ ਕਰਨਾ। ਵੈਰੀਆਂ ਦਾ
ਹੱਥਿਆਰ ਪਖਾਸਨਾ } ਲਗੂ ਹੱਥਿਆਰਾਂ ਤੋਂ ਉਤਾਰਕੇ ਜਾਂਤ ਹੋਣਾ।
ਭਾਵ ਵੈਰੀਆਂ ਨੂੰ ਸਮਾਪਤ ਕਰਨਾ। “ਜੀਤ ਸਭੇ ਜਗ, ਸਾਤਹੁ ਸਿੰਧ
ਹੱਥਿਆਰ ਪਖਾਰੇ।” (ਵਿਚਿਤ੍ਰ) ਭਾਵ—ਸਾਰੇ ਭੂਗੋਲ ਤੋਂ ਵੈਰੀ ਮਿਟਾ
ਫਿ।

ਹੱਥਿਨੀ। ਦੇਖੋ, ਹਸਿਨੀ। ੨ ਹਾਥੀਆਂ ਦੀ ਸੈਨਾ। ਗਜਸੈਨਾ।
(ਸਨਮ)

ਹੱਥੀ। ਸੰਕੜਾ—ਭੁਜਾ। ਭਾਂਹ, ਜੋ ਹੱਥ ਨੂੰ ਧਾਰਨ ਕਰਦੀ ਹੈ। “ਹੱਥੀ
ਇਤੀ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇਵਨਹਰੀ।” (ਮਾਰ ਮ: ੫) ੨ ਪਾਣੀ ਚੁੱਕਣ ਦੀ ਚੰਮ ਦੀ
ਬੋਲੀ। “ਹੱਥੀ ਕੰਢ ਨ ਦਿੱਤੇ ਪਾਣੀ।” (ਭਾਰੂ) ੩ ਵਾਲਾਂ ਅਥਵਾ
ਕਪੜੇ ਦੀ ਬੋਲੀ, ਜੋ ਦਸਤਾਨੇ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੱਥ ਤੇ ਪਹਿਰਕੇ ਮਾਲਿਸ਼
ਕਰੀਦੀ ਹੈ। ੪ ਰਬਕਤੀ। ਹਸਤੁਬੰਧਨ। “ਹੱਥੀ ਪਹਿਦੀ ਕਾਹੇ ਰੋਵੈ?”
(ਮਾਰੂ ਮ: ੧) ਜਦ ਯਮਾਂ ਦੀ ਹਥਕਤੀ ਪੈਂਦੀ ਹੈ, ਤਦ ਕਿਉਂ ਰੋਂਦਾ
ਹੈ? ੫ ਸਿੰਧੀ ਅਤੇ ਪੋਠੋਂ। ਸਹਾਇਤਾ। ਇਮਦਾਦ। ੬ ਦਸਤਾ।
Handle. ਜਿਵੇਂ—ਚੱਕੀ ਦੀ ਹੱਥੀ।

ਹੱਥੀਆਰੂ। ਦੇਖੋ, ਹੱਥਿਆਰ। ੨ ਹੱਥੀਤਾ। ਘਨ। “ਅਹਿਰਣਿ ਮਤਿ,
ਵੇਦੁ ਹੱਥੀਆਰੂ।” (ਜਪੁ)

ਹਥੁ. ਦੇਖੋ, ਹਥ.

ਹਥੇਲੀ. ਸੰ. ਹਸੁ-ਤਲ. ਸੰਕੜਾ-ਹੱਥ ਦੀ ਤਲੀ.

ਹਥੇਹਥਿ } ਫਿ. ਵਿ-ਇੱਕ ਹੱਥ ਤੋਂ ਦੂਜੇ ਹੱਥ. "ਹਥੇ ਹਥਿ
ਹਥੇਹਥੀ } ਨਰਾਈਐ ਵਰਜਾਰਿਆ ਮਿਤ੍ਰਾ!" (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧ ਪਹਿਰੇ)

੨ ਸੰਕੜਾ-ਜਿਸ ਹੱਥ ਨਾਲ ਕਰਨਾ ਉਸੇ ਨਾਲ ਫਲ ਪਾਉਣ ਦੀ
ਫਿਯਾ। ੩ ਹਸੁ ਹਸਿ. ਹੱਥੋ ਪਾਈ. ਹਸੁਰੁਪ.

ਹਥੋਰਾ

ਹਥੋਰੀ

ਹਥੋਰਾ

ਹਥੋਰੀ

ਸੰਕੜਾ-ਦਸੇਦਾਰ ਲੋਹੇ ਦਾ ਘਨ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਧਾਤੂ
ਘੜੀਦੀ ਹੈ.

ਹੱਥ. ਦੇਖੋ, ਹਸੁ. "ਕਰੇ ਤਾਵ ਹੱਥ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ) ੨ ਹਾਥੀ ਦਾ ਸੰਖੇਪ.

"ਹਰਤੰਤ ਹੱਥ." (ਕਲਕੀ) ੩ ਹਾਥੀ ਦੀ ਜੁਫ. "ਹਾਥੀ ਹੱਥ
ਪੁਮੱਥ." (ਭੁਪੁ)

ਹੱਥ ਉੱਤੇ ਬਚਨ ਦੇਣਾ. ਫਿ-ਕਿਸੇ ਦੇ ਹੱਥ ਤੇ ਹੱਥ ਰਖਕੇ
ਅਥਵਾ ਹੱਥ ਉੱਪਰ ਲੀਕ (ਚੇਖਾ) ਕੱਢਕੇ ਪ੍ਰਤਿਗਤ ਕਰਨੀ. "ਬਚਨ
ਦੇਹੁ ਮੇਰੇ ਸੇ ਹਾਥ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੩੦੧)

ਹੱਥ ਬੱਖ

ਹੱਥ ਬੱਖ

ਦੇਖੋ, ਹੱਥ ਬੱਖ. ਗੁੱਥਮ ਗੁੱਥਾ. ਸੰਭੋਜੰਧੀ.

ਹੱਥਲ. ਵਿ-ਹੱਥੋ ਖਾਲੀ. ਜਿਵੇਂ-ਉਹ ਹਥਲ ਹੋਇਆ ਭੈਰਾ ਹੈ.

ਹੱਥਤਾ. ਸੰਕੜਾ-ਹੱਥ ਰਹਿਤ ਫੁਜਾ ਦਾ ਸਿਰਾ. ਟੁੰਡ. "ਜਰੋਂ ਕਰ
ਟੁੰਡੇ ਹੱਥਤਾ." (ਭਾਫੁ)

ਹੱਥਾ

ਹੱਥੀ

ਸੰਕੜਾ-ਦਸੁ. ਮੁੱਠਾ.

ਹੱਦ. ਦੇਖੋ, ਹੱਦ.

ਹੱਦਫ. ਅ. ੨੫ ਸੰਕੜਾ-ਨਿਸ਼ਾਨਾ. ਨਕਸ਼.

ਹੱਦਰਤ } ਦੇਖੋ, ਹਜਰਤ. ਇਸ ਦਾ ਉੱਚਾਰਣ ਅਰਬੀ ਦੀ ਗੀਤਿ
ਹੱਦਰਬ } ਕਰਕੇ ਹੱਦਰਤ ਭੀ ਜਹੀ ਹੈ. "ਹੱਦਰਬ ਪਾਥੁ ਖੁਦਾਇ." (ਮ:
੧ ਬੰਨੇ)

ਹੱਦਰਬਿ. ਹਜਰਤ ਤੋਂ. "ਤੈ ਤਾ ਹੱਦਰਬਿ ਪਾਇਓ ਮਨ." (ਸਵੈਯੇ
ਮ: ੨ ਕੇ) ਤੋਂ ਹਜਰਤ (ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ) ਤੋਂ ਮਨ ਪਾਇਆ ਹੈ.

ਹੱਦਾਯਤ. ਅ. ੨੫ ਹਿਦਾਯਤ. ਰਾਹ ਦਿਖਾਉਣਾ. ੨ ਭਾਵ-
ਸਿਖਤਾ. ਨਸੀਹਤ.

ਹੱਦੀ. ਅ. ੨੫ ਹਾਦੀ. ਵਿ-ਰਾਹ ਦਿਖਾਉਣ ਵਾਲਾ. ੨ ਭਾਵ-
ਹਦਾਯਤ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਸਿਖਤਾ ਦੇਣ ਵਾਲਾ. "ਉਹ ਹਦੀ ਵੈਣੁ
ਵਿਰਕਿਓਨੁ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੩) ਉੱਚੇ ਹਾਦੀ (ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ)
ਨੇ ਵਚਨ ਕਥਨ ਕੀਤਾ.

ਹੱਦੀਆ ਭਾਦ. ਰਿਆਸਤ ਕਪੂਰਥਲਾ, ਰਸੀਲ ਫਰਵਾਏ ਦਾ ਇੱਕ
ਨਕਸ਼. ਇੱਥੋਂ ਚੜ੍ਹਦੇ ਵੱਲ ਤਕਰੀਬਨ ਇੱਕ ਫਰਲਾਂਡ ਪੁਰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ
ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਹੈ. ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਕਰਤਾਰਪੁਰੋਂ
ਬੀਰਤਪੁਰ ਜਾਂਦੇ ਹੋਏ ਇੱਥੇ ਚਰਣ ਪਾਏ ਹਨ. ਕਈ ਆਖਦੇ ਹਨ ਕਿ

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਭੀ ਇੱਥੇ ਪਧਾਰੇ ਹਨ.

ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਧਾਰਣ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਪਾਸ ਰਹਾਇਸ਼ੀ
ਮਕਾਨ ਭੀ ਹਨ. ਸੱਤ ਖੁਮਾਓਂ ਜਮੀਨ ਰਿਆਸਤ ਵੱਲੋਂ ਮੁਆਫ ਹੈ.
ਪੁਜਾਰੀ ਉਦਾਸੀ ਸਾਧੂ ਹੈ. ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਫਗਵਾੜੇ ਤੋਂ ਇੱਕ ਮੀਲ
ਜ਼ਰਿੰਦੇ ਵੱਲ ਹੈ. ਵੈਸਾਖੀ ਤੇ ਮੇਲਾ ਲਗਦਾ ਹੈ

ਹੱਦੀਸ. ਅ. ੨੫ ਹੱਦੀਸ. ਸੰਕੜਾ-ਭਾਤ. ਗੱਲ. ੨ ਪੈਕੰਬਰ
ਸਾਹਿਬ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ ਰੱਖਣ ਵਾਲੀ ਥਾਤ. ੩ ਉਹ ਪੁਸਤਕ ਜਿਸ ਵਿੱਚ
ਹਜਰਤ ਮੁਹੰਮਦ ਦੇ ਕਥਨ ਅਥਵਾ ਅਖਬਾਰ ਸੰਬੰਧੀ ਧਰਮ ਵਰਣਨ
ਹੋਵੇ. "ਨਾਪਾਕ ਪਾਕ ਕਰਿ ਹਦੀਰਿ ਹਦੀਸ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫)
ਅਖਵਿਰੁ ਮਨ ਨੂੰ ਪਵਿਤ੍ਰ ਕਰਨਾ, ਵਾਹਗੁਰੂ ਦੇ ਹਜੂਰ ਦੀ ਹਦੀਸ

ਹੱਦੀਸ ਕੱਢਣੀ. ਫਿ-ਨੂਸਿ ਕੱਢਣੀ ਨੌਕ ਨਾਲ ਲੀਕ ਕੱਢਣੀ.
ਭਾਵ-ਪ੍ਰਤਿਗਤ ਕਰਨੀ ਕਿ ਮੈਂ ਇਹ ਕੰਮ ਮੁਤ ਨਹੀਂ ਕਰਾਂਗਾ.
"ਤਾਏ ਆਏ ਖਤੇ ਕਵਹਿ ਹਦੀਸ." (ਰਤਨਮਾਲਾ ਬੰਨੇ)

ਹੱਦੂਰ. ਅ. ੨੫ ਹਦੂਰ. ਇਸ ਦਾ ਉੱਚਾਰਣ ਅਰਬੀ ਵਿੱਚ ਹਦੂਰ ਭੀ
ਹੁੰਦਾ ਹੈ. "ਸਭੇ ਸਬਦਿ ਹਦੂਰ." (ਮ: ੩ ਵਾਰ ਕਿਲਾ)

ਹੱਦੂਰਿ. ਫਿ. ਵਿ-ਹਜੂਰੀ ਵਿੱਚ. ਸਨਮੁਖ. ਹੁਕੂ. "ਚੰਗਿਆਈਆ
ਬੁਰਿਆਈਆ ਵਾਧੇ ਧਰਮੁ ਹਦੂਰਿ." (ਜਪੁ) ੨ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਜਾਮੁਣੇ.
ਖੁਲੇ ਸਿਦਾਨ ਵਿੱਚ. "ਮਹਿਲਾ ਅੰਦਰਿ ਹੋਈਆ, ਹੁਣਿ ਛਹਣਿ ਨ
ਮਿਲਨਿ ਹਦੂਰਿ." (ਆਸਾ ਅ: ਮ: ੧)

ਹੱਦੁ. ਅ. ੨੫ ਹੱਦੁ. ਸੰਕੜਾ-ਕਿਨਾਰਾ. ਸੀਮਾ. ਅਵਧਿ. ੨ ਤੇਜੀ.
ਤੂੰਦੀ.

ਹੱਦੁ ਬੰਦੀ. ਭਾ. ਸੰਕੜਾ-ਸੀਮਾ ਬੰਧਨ.

ਹਨ. ਹੈ ਦਾ ਬਹੁ ਵਚਨ. ਹੈਨ. ਹੈ. ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦਾ ਰੂਪ
ਹੰਨਿ ਆਇਆ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਹੰਨਿ. ੨ ਸੰ. ਹਨ. ਧਾ-ਮਾਰਨਾ. ਜਾਣਾ.
ਖੰਡਨ ਕਰਨਾ. ਰੋਕਣਾ. ਟਿਕਣਾ ਕਰਨਾ.

ਹਨਫਾ. ਦੇਖੋ, ਅੱਛਾ ਅਤੇ ਹੱਛਾ. "ਮਿਲਿ ਸੰਗਤਿ ਕਰ ਪੁਰੁ ਹਨਫੇ."
(ਬਸੰ ਮ: ੪)

ਹਨਨ. ਸੰ. ਸੰਕੜਾ-ਮਾਰਨਾ. ਵਧ. ਦੇਖੋ, ਹਨ ਧਾ.

ਹਨਨਨਾਤ. ਸੰ. ਵਨਨਾਥ-ਹਨਨਾਥ. ਹਨਨ (ਮਾਰਨ) ਵਾਸਤੇ.
ਵਧ ਕਰਨ ਲਈ. "ਹਨਨਨਾਤ ਨੈ ਤਾਹਿ ਸਿਧਾਰੇ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੩੬੮)
੨ ਦੇਖੋ, ਹਿਨਨਾਤ.

ਹਨਦੀ. ਦੇਖੋ, ਸੁੰਨੀ.

ਹਨਮੰਤ

ਹਨਮੰਤਰ

ਹਨਵੰਤ

ਦੇਖੋ, ਹਨਵੰਤਰ.

ਹਨੀਫ. ਅ. ੨੫ ਹਨੀਫ. ਵਿ-ਧਰਮ ਵਿੱਚ ਪੱਕਾ. ੨ ਮੁਹੰਮਦ
ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਜਨਮ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇੱਕ ਜਮਾਤ ਅਰਬ ਵਿੱਚ ਕੁਰਾਨੀਆਂ
ਦੇ ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਹੋਈ. ਇਹ ਲੋਕ ਮੁਰਤੀ ਪੂਜਾ, ਜਾਦੂ ਟੂਟੇ
ਆਦਿਕ ਦਾ ਖੰਡਨ ਕਰਦੇ ਸੇ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੰਕੜਾ ਹਨੀਫ ਸੀ.

ਪ੍ਰਿਯ। ੨ ਦੋਸ਼ੁ. ਮਿਤ੍ਰੁ. ਦੇਖੇ, ਹੁੱਥ.

ਹਰਬੁ. ਅ. ੨ ਹਰਬੁ. ਹੁਥ (ਦਾਣੇ) ਦਾ ਬਹੁ ਵਚਨ. ਦਾਣੇ।
੨ ਜ਼ਮੀਨ ਦੇ ਮਾਲਿਕ ਅਥਵਾ ਰਾਜੇ ਦਾ ਦਾਇਆ ਦੀ ਵਟਾਈ ਸਮੇਂ
ਕਾਬਜ਼ਕਾਰ ਪੁਰ ਅਨੇਕ ਹੱਕਾਂ ਬਾਬਤ ਲਾਇਆ ਟੈਕਸ. "ਹਰਬੁ
ਲਗਾਵੈ, ਕਾਰ ਬਿਗਾਚ ਅਨੇਕ ਭਾਂਤ ਕੀ." (ਪੰਪੁ)

ਹਭ. ਸਿੰਧੀ. ਵਿ—ਸਰਵ. ਸਭ. "ਸੋਹੰਦਤੋ ਹਭ ਠਾਇ." (ਸ੍ਰੀ ਛੰਤ
ਮ: ੫)

ਹਭਕਿਹੁ }
ਹਭਕਿਛੁ } ਸਭ ਵਸਤੁ. ਸਭ ਚੀਜ਼. ਸਭ ਕੁਝ.
ਹਭਕਿਛੁ }

ਹਭਕੋ }
ਹਭਕੋਇ } ਸਭ ਕੋਈ. ਹਰਇਕ (ਯਕ).

ਹਭਾਹੁੰ. ਸਭ ਸੇ. ਸਭ ਤੋਂ. "ਭੇਦ ਕਤੇਬ ਸੰਸਾਰ ਹਭਾ ਹੂੰ ਬਾਹਰਾ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) ੨ ਸਭਨਾਂ ਨੂੰ.

ਹਭਿ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਸਭੀ. ਸਾਰੇ. ਸਭ ਯੀ. ਦੇਖੇ, ਹਭ. "ਹਭਿ ਚੰਗ
ਮਾਣਹਿ ਜਿਸੁ ਸੰਗਿ." (ਵਾਰ ਸੈਤ)

ਹਭੀਆ. ਸਭ ਦੇ. ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ. "ਵਸਹਿ ਹਭੀਆ ਨਾਨਿ." (ਵਭ
ਮ: ੧)

ਹਭੁ. ਸਭ. ਦੇਖੇ, ਹਭ. "ਦੁਖ ਦਰਦ ਚੰਗ ਮਾਇ ਮੈਭਾ ਹਭੁ ਨਸੈ." (ਆਸਾ ਮ: ੫)

ਹਭੇ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਸਾਰੇ. ਭਾਮਮ. "ਹਭੇ ਟੋਲ ਸੁਹਾਵਣੇ ਸਹੁ ਬੈਰਾ
ਅੰਛਣ ਮਾਲਿ." (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੨ ਮ: ੫)

ਹਭੇ. ਸਭ. "ਹਭੇ ਕਿਛੁ ਸੁਹੰਦਾ." (ਸੈਤ ਛੰਤ ਮ: ੫)

ਹਮ. ਸਰਵ—ਅਸੀਂ. "ਹਮ ਮੇਲੇ ਕੁਮ ਚੂਜਨ ਕਰਤੇ." (ਸੋਰ ਮ: ੫)

੨ ਸੰਕਯਾ—ਅਹੰਤਾ. ਅਭਿਮਾਨ. "ਹਮ ਕਾਲਖ ਧੋਵੈ." (ਸਬੀਖੇ ਮ:
੨ ਕੇ) ੩ ਸਰਵ—ਅਹੰ. ਮੈ. "ਅਵਰਿ ਪੰਚ ਹਮ ਏਕ ਜਨਾ." (ਕਉ
ਮ: ੧) ੪ ਭਾ ੨ ਹਮ. ਵਿ—ਭਾਮਮ. ਸਭ. "ਹਮ ਜੇਰ ਜਿਮੀ
ਦੁਨੀਆ ਪੀਰਾ ਮਸਾਇਕਾ ਰਾਇਆ." (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਮਾਭ) ਸੰਸਾਰ ਦੇ

ਹਮਹ (ਸਭ) ਪੀਰ, ਮਸ਼ਾਯਕ ਅਤੇ ਰਾਜੇ ਜ਼ਮੀਨ ਹੇਠ ਦੱਬੇ ਛਾਏ।

੫ ਭਾ ੧ ਪੁਤਰ—ਭੀ. ਸਬ. ਸਮਾਨ ਆਇ, ਜਿਸੇ—ਹਮਸਰ. ਹਮਦਰਦ,
ਹਮਮਕਤਬ, ਹਮਅਸਰ, ਹਮਬੀਰਾ, ਹਮਨਾਮ, ਹਮਰਾਹ ਆਇ.

ਹਮਅਸਰ. ਦੇਖੇ, ਸਮਕਾਲੀ.

ਹਮਸਹਰੀ } ਵਿ—ਉਸੇ ਬਹਿਰ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ. ਭਾ ੨
ਹਮਸਹਿਰੀ } "ਜੇ ਹਮਸਹਰੀ ਸੇ ਮੀਤੁ ਹਮਾਰਾ." (ਕਉ ਰਵਿਦਾਸ)

ਜੋ ਸਾਭੇ ਨਕਰ (ਬੇਕਮਪੁਰ) ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਸਾਭਾ ਮਿਤ੍ਰ ਹੈ.

ਹਮਸਰ. ਭਾ ੨ ਵਿ—ਬਰਾਬਰ ਦਾ. ਤੁੱਲਤਾ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ.
"ਹਮਰੰਗ ਹਮਸਰ ਨਤਰ ਭੇ " (ਸਲੋਹ)

ਹਮਸਰਿ. ਹਮਾਰੇ ਸਦ੍ਰਿਸ਼. ਸਾਭੇ ਜੇਹਾ. "ਹਮ ਸਰਿ ਦੀਨੁ, ਦਿਆਲੁ
ਨ ਤੁਮ ਸਰਿ." (ਧਨਾ ਰਵਿਦਾਸ)

ਹਮਸਰੀ. ਭਾ ੨ ਸੰਕਯਾ—ਤੁੱਲਤਾ. ਬਰਾਬਰੀ.

ਹਮਸਾਇਆ } ਭਾ. ੨ ਵਿ—ਉਸੇ ਸਾਥਾ (ਵਾਇਆ-ਛੱਤ)
ਹਮਸਾਯਾ } ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਭਾਵ—ਪਤਨੀ.

ਹਮਸੋਸ. ਅਫਸੋਸ ਦਾ ਰੂਪਾਂਤਰ. ਦੇਖੇ, ਅਫਸੋਸ.

ਹਮਹ } ਭਾ. ੨ ਵਿ—ਸਭ. ਸੰਪੂਰਣ. "ਪ੍ਰਤਿਪਾਲੈ ਨਾਨਕ ਹਮਹਿ."
ਹਮਹਿ } (ਬਾਵਨ) ਸਭ ਨੂੰ ਪਾਲਦਾ ਹੈ। ੨ ਅਸਾਂ ਨੂੰ.

ਹਮਕੀਨ. ਭਾ ੨ ਰਸਤੇ ਦਾ ਸਾਥੀ.

ਹਮਕੀਨੀ. ਸਾਥ ਨਿਭਾਉਣ ਵਾਲਾ. ਸਦਾ ਸੰਗੀ. ਦੇਖੇ, ਹਮਕੀਨ.

"ਜਿਸ ਕੁਝ ਤੇ ਹਰਿ ਪਾਇਆ ਸੇ ਕੁਝ ਹਮਕੀਨੀ." (ਕਉ ਮ: ੩)

ਹਮਕੋ. ਅ. ੨ ਹਮਕੋ. ਵਿ—ਅਭਰਾਇਆ ਹੋਇਆ. "ਹਮਕੋ
ਹਮਕੋ." (ਕਲਕੀ)

ਹਮਕਿਨਾਂ. ਭਾ ੨ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਸਭ. ਭਾਮਮ। ੨ ਹਰੇਕ.

ਹਮਕੀ. ਭਾ ੨ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਸਭ. ਭਾਮਮ. ਸਭ, ਸਾਰੇ.

ਹਮਚਿਨੀ. ਭਾ ੨ ਹਮਚੁਨੀ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਅਹੋ ਜੇਹਾ. ਅਜੇਹਾ.
"ਹਮਚਿਨੀ ਪਾਤਸਾਹ ਸਾਵਲੇ ਬਚਨਾ." (ਤਿਲ ਨਾਮਦੇਵ)

ਹਮਚੁ. ਭਾ ੨ ਵਿ—ਮਾਨਿਦ. ਤੁੱਲ. ਸਮਾਨ.

ਹਮਚੁਨਾ. ਭਾ ੨ ਵਿ—ਉਸ ਸੈਸਾ. ਓਹੋ ਜੇਹਾ.

ਹਮਚੇ. ਅਯਾਭੇ. ਹਮਚੇ। ੨ ਸਾਭੇ ਜੇਹੇ. ਹਮਚੇ ਮਾਨਿਦ। ੩ ਹਮ
ਤੇ. ਅਸੀਂ ਤਾਂ. ਦੇਖੇ, ਚੇ ੨.

ਹਮਜਬਾਂ. ਭਾ ੨ ਹਮਜਬਾਂ. ਵਿ—ਹਮਕਨਾਮ. ਜਿਸ ਨਾਲ ਕੰਮ
ਭਾਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ੨ ਉਹੀ ਬੋਲੀ ਬੋਲਣ ਵਾਲਾ.

ਹਮਜਾ. ਅ. ੨ ਹਮਜਰ. ਮੁਹੰਮਦ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਚਾਚਾ, ਜਿਸ ਨੇ
ਇਸਲਾਮ ਮਤ ਧਾਰਨ ਕਰਕੇ ਵਡੀ ਵੀਰਤਾ ਦਿਖਾਈ. ਹਜਰਤ ਮੁਹੰਮਦ

ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਸ਼ੇਰ ਦਾ ਖਿਤਾਬ ਦਿੱਤਾ। ੨ ਸ਼ੇਰ. ਸਿੰਹ. ਸਿੰਘ। ੩ ਜੰਜਾ
ਕੰਤ ਦਾ ਇੱਕ ਸਿੱਖ, ਜੋ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼

ਧਾਰਕੇ ਆਤਮਕਯਾਨੀ ਹੋਇਆ. "ਹਮਜਾ ਜੰਜਾ ਜਾਣੀਐ." (ਭਾਗੁ)
੪ ੨, ਵਯਾਕਰਣ ਅਨੁਸਾਰ ਸ਼ੇਰ ਸ਼ਬਦ ਪੇਸ਼ ਦੇ ਚਿੰਨ੍ਹ ਵਾਲਾ ਅਲਿਫ

ਮਿਸ਼ਰ.

ਹਮਜਾ ਫ਼ੌਜ. ਸਿਆਲਕੋਟ ਦਾ ਬਾਸਿੰਦਾ ਇੱਕ ਪੀਰ ਜੋ ਕਿਸੇ ਹਿੰਦੂ
ਤੇ ਇਸ ਫ਼ੌਜ ਨਾਰਾਜ਼ ਹੋ ਕੇ ਕਿ ਉਸ ਨੇ ਆਪਣਾ ਬੇਟਾ ਪੁੱਟ

ਅਨੁਸਾਰ ਪੀਰ ਨੂੰ ਅਰਪਣ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ, ਨਕਰ ਨੂੰ ਗਰਕ ਕਰਨ
ਲਈ ਚਾਲੀ ਦਿਨਾਂ ਦਾ ਵਰ ਬਰ ਰਿਹਾ ਸੀ. ਸਤਿਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਨੇ

ਹਮਜਾ ਫ਼ੌਜ ਨੂੰ ਖੁਬ ਸਿਖਣ ਦੇ ਕੇ ਉਸ ਦਾ ਆਤਮਾ ਸ਼ਾਂਤ ਕੀਤਾ.
ਇਸ ਦਾ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਸਥਾਨ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਬੇਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਪਾਸ ਹੀ ਹੈ.

ਹਮ ਕੁਮ. ਅਸੀਂ ਤੁਸੀਂ. ਭਾਵ—ਸਭਲੋਕ. "ਉਨ ਕੈ ਸੰਗਿ ਹਮ ਕੁਮ
ਸੰਗਿ ਮੇਨ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) ੨ ਅਹੰਤਾ ਤੁੰਤਾ. "ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਹਮ
ਕੁਮ ਕੁਰਿ ਖੋਈ ਹੈ." (ਰਾਮ ਮ: ੫)

ਹਮਦ. ਅ. ੨ ਹਮਦ. ਸੰਕਯਾ—ਉਤਰਤਿ. ਤਅਰੀਫ਼. ਵਡਿਆਈ.
ਹਮਦਮ. ਭਾ ੨ ਸੰਕਯਾ—ਏਕ ਪੁਰ. ਇੱਕ ਜਾਨ. ਮਿਤ੍ਰ. ਸੱਚਾ
ਦੋਸ਼.

ਹਮਦਰਦ. ਭਾ. ਸੰਕਯਾ—ਦੁੱਖ ਦਾ ਸਾਥੀ. ਦੂਜੇ ਦੀ ਪੀੜ ਅਨੁਭਵ

ਕਰਨ ਵਾਲਾ।

ਹਮਦਰਦੀ. ਸੰਗਤ—ਦੂਸਰੇ ਦੇ ਦੁਖ ਤੋਂ ਦੁਖੀ ਹੋਣ ਦਾ ਭਾਵ. ਦੂਜੇ ਦੀ ਪੀੜ ਅਨੁਭਵ ਕਰਨੀ।

ਹਮਨ. ਦੇਖੋ, ਹਵਨ। ੨ ਪੂਰ. ਮੈ. ਮੇਰੀ. "ਹਮਨ ਕੀ ਪੁਕਾਰੇ ਸੁਨੇ ਰਾਜਧਾਨੀ." (ਸਲੋਹ) ੩ ਅਸੀਂ. ਹਮ.

ਹਮਨਸੀਨ. ਭਾ ੫੬ ਵਿ—ਪਾਸ ਬੈਠਣ ਵਾਲਾ. "ਜਾਹਿਬੇ ਤੇ ਹਮਨਸੀਨੇ ਹਮਚੁਬ." (ਬਿੰਦਗੀ) ੩ ਸੰਗਤ—ਮੁਸਾਹਿਬ. ਸਭਾਸਦ.

ਹਮਰਾ. ਭਾ ੫੬ ਸੰਗਤ—ਰੁਪਯੇ ਰੱਖਣ ਦੀ ਕੁਝਲੀ. ਵਾਸਣੀ.

ਹਮਰਾ. ਸਰਵ—ਹਮਰਾ. ਅਸਾਭਾ. "ਹਮਰਾ ਮਨੁ ਬੈਰਾਗ ਭਿਰਕਤੁ ਭਇਓ." (ਆਸਾ ਮ: ੪) ੨ ਹਮਰ ਰਾ. ੫ ਸਭ ਨੂੰ. ਸਭ ਕਾ (ਕੀ). "ਹਮਰਾ ਬਿਨਉ ਸੁਨਉ ਪੁਤੁ ਠਾਕੁਰ." (ਗਉ ਮ: ੪) ਹੇ ਸ੍ਰਾਮੀ! ਆਪ ਸਭ ਦੀ ਬੇਨਤੀ ਸੁਣਦੇ ਹੋ.

ਹਮਰਾਹੀ. ਰਾਹ ਵਿੱਚ ਨਾਲ ਤੁਰਣ ਵਾਲਾ.

ਹਮਰਿਨ ਤੇ. ਵਾ—ਹਮਰਿਆ ਵਿੱਚੋਂ. ਅਸਾਭਿਆ ਵਿੱਚੋਂ "ਦੇਇ ਸਤੁ ਹਮਰਿਨ ਤੇ ਏਕ ਸੰਘਾਰੀਐ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧੫੪)

ਹਮਲ. ਅ ੧ ਹਮਲ. ਸੰਗਤ—ਬੰਧ ਉਠਾਉਣਾ। ੨ ਕਰਤ. ਆਯਾਨ। ੩ ਹਮਲਹ (ਹੱਲੇ) ਦੀ ਛਾਂ ਭੀ ਗੁਰੂ ਬਿਨਾਸ ੧੦ ਵਿੱਚ ਹਮਲ ਸ਼ਬਦ ਆਇਆ ਹੈ.

ਹਮਲਹ } ਅ ੧ ਹਮਲਹ. ਸੰਗਤ—ਧਾਵਾ. ਹੱਲਾ. ਚਪਟ.
ਹਮਲਾ }

ਹਮਵਤਨ. ਸੁਦੇਸ਼ਵਾਸੀ. ਦੇਸੀ ਭਾਈ.

ਹਮਵਾਰ. ਵਿ—ਸਮਤਲ. ਜਿਸ ਦੀ ਸਤਹ ਬਰਾਬਰ ਹੈ. ਜੋ ਉੱਚਾ ਨੀਵਾਂ ਨਹੀਂ.

ਹਮਾ. ਦੇਖੋ, ਹਮਹ. "ਅਚਿੰਤ ਹਮਾ ਕਉ ਸਕਲ ਸਿਧਾਂਤੁ." (ਭੈਰ ਅ: ਮ: ੫) ਸਭ ਦਾ ਪੂਰਣ ਸਿਧਾਂਤ ਅਚਿੰਤਤ (ਕਰਤਾਰ) ਹੈ। ੨ ਅਸਾਂ ਨੂੰ.

ਹਮਾਂ. ਭਾ ੫੬ ਹਮ-ਅ. ਚਹੀ. ਵਹੀ। ੨ ਦੇਖੋ, ਹਮਹ.

ਹਮਾਇਤ. ਦੇਖੋ, ਹਮਾਯਤ.

ਹਮਾਇਤੀ ਨਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਹਮਾਯਤੀ ਨਾਲਾ.

ਹਮਾਕਤ. ਅ ੫੬ ਹਮਾਕਤ. ਸੰਗਤ—ਬੇਅਕਲੀ. ਮੁਰਖਤਾ.

ਹਮਾਚਾ. ਸੰਗਤ—ਬੈਲਾ. ਕੁਝਲਾ. "ਤਬ ਹਮਾਚਾ ਭੰਕ ਕਾ ਖੋਲਿਆ." (ਜਸਾ) ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਫਾਰਸੀ "ਹਮਾਚਾ" (ਬੈਲੀ) ਤੋਂ ਬਣਿਆ ਹੈ.

ਹਮਾਤੁਮਾ. ਹਮਾ ਸੁਮਾ. ਅਸੀਂ ਦੂਸੀਂ. ਭਾਵ—ਸਭ. "ਦੀਬਾਨੁ ਏਕੋ ਕਲਮ ਏਕਾ, ਹਮਾ ਤੁਮਾ ਮੇਲੁ." (ਵਾਰ ਆਸਾ)

ਹਮਾਨਾ. ਭਾ ੫੬ ਵਜ—ਬੋਝਕ. ਨਿਰਸੰਦੇਹ. ਠੀਕ.

ਹਮਾਮ. ਅ ੧੬ ਹਮਾਮ. ਸੰਗਤ—ਕਰਮ ਪਾਈ ਨਾਲ ਨੁਹਿਟ ਵਾਲੀ ਕੋਠੜੀ. Bagnio. "ਹਜਰਤ ਕੀਨ ਸਨਾਨ ਹਮਾਮ." (ਗੁਪਤੁ)

ਹਮਾਯਤ. ਅ. ੫੬ ਹਮਾਯਤ. ਸੰਗਤ—ਤਰਫਦਾਰੀ. ਪਛ (ਪੱਖ). ੨ ਨਿਗਰਬਾਨੀ.

ਹਮਾਯਤੀ. ਭਾ ੫੬ ਵਿ—ਪੱਖੀ. ਸਹਾਇਕ. ਮਦਦਗਾਰ.

ਹਮਾਯਤੀ ਨਾਲਾ. ਆਨੰਦਪੁਰ ਪਾਸ ਇੱਕ ਸਤਲੁਜ ਦੇ ਜਲ ਦਾ ਛੋਟਾ ਪ੍ਰਵਾਹ, ਜੋ ਜੰਗ ਸਮੇਂ ਖਾਲਸਾ ਦਲ ਦਾ ਸਹਾਇਕ ਸਾਬਤ ਹੋਇਆ ਸੀ.

ਹਮਾਰਾ. ਵਿ—ਆਸਾਭਾ। ੨ ਭਾ ੫੬ ਹਮਰ ਰਾ. ਸਭ ਤਾਈਂ. "ਹਮਾਰਾ ਏਕ ਅਸ ਭਾਏ." (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਮਾਰ) ਸਭ ਨੂੰ ਇੱਕ ਦੀ ਆਸ ਬੰਸ ਹੈ.

ਹਮੀ. ਹਮਹੀ। ੨ ਅਸੀਂ ਲੋਕ। ੩ ਭਾ ੫੬ ਯਹੀ. ਇਹੀ. ਏਹੋ.

ਹਮੀਦ. ਅ ੫੬ ਹਮੀਦ. ਵਿ—ਵਡਿਆਇਆ ਹੋਇਆ ਹਮਦ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ. ਪ੍ਰਸੰਸਿਤ.

ਹਮੀਦਾ. ਵਿ—ਹਮਦ ਕੀਤੀ ਹੋਈ. ਵਡਿਆਈ ਹੋਈ। ੨ ਦੇਖੋ, ਹਮਦਾ.

ਹਮੀਰ. ਅ ੫੬ ਵਿ—ਸੁੰਦਰ. ਮਨੋਹਰ। ੨ ਸ਼ਿਕਸ਼ਾ ਦੇਣ ਵਾਲਾ. ਜਿੱਤਣ ਵਾਲਾ. "ਰਾਠ ਹਮੀਰ." (ਕਲਕੀ) ਹਠੀਆ ਅਤੇ ਵਿਸਯੀ। ੩ ਸੰਗਤ—ਰਨਬੰਤਰ (ਰਣਸੰਭਰ) ਦਾ ਚੌਹਾਨ ਰਾਜਪੂਤ ਰਾਜਾ, ਜੋ ਹੀਰਾ ਦੇਵੀ ਦੇ ਉਦਰ ਤੋਂ ਜੈਤੂ ਸਿੰਘ (ਸ਼ਕਤਰਾਜ) ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਅਤੇ ਆਭਾ ਦੇਵੀ ਦਾ ਪਤਿ ਸੀ. ਇਸ ਦਾ ਜਨਮ ਕੱਤਕ ਸੁਦੀ ੧੨, ਸੰਮਤ ੧੩੨੮ ਨੂੰ ਹੋਇਆ. ਪਿਤਾ ਦੇ ਵਨਵਾਸ ਨੈਣ ਪੂਰ, ਹਮੀਰ ਰਣਬੰਤਰ ਦੀ ਗੱਦੀ ਤੇ ਬੈਠਾ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਦਾਨੀ, ਸ਼ੁਰਵੀਰ, ਪ੍ਰਤਿਗਤਾ-ਪਾਲਕ ਅਤੇ ਨਾਜਾਯਕਾਰੀ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੋਇਆ.

ਇੱਲੀ ਪਤਿ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਅਲਾਉੱਦੀਨ ਖਲਜੀ ਦਾ ਇੱਕ ਅਹਿਲਕਾਰ ਮੁਹੰਮਦ ਸ਼ਾਹ (ਜਿਸ ਦੇ ਨਾਮ ਮੀਰ ਮੁਹੰਮਦ ਅਤੇ ਮਹਿਮਾ ਸ਼ਾਹ ਭੀ ਲਿਖੇ ਹਨ) ਵਿਭਚਾਰ ਦੇ ਦੋਸ਼ ਕਰ ਕੇ ਜਲਾਵਤਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ, ਉਸ ਨੇ ਹੋਰ ਛਾਂ ਕਿਤੇ ਆਸਚਾ ਨਾ ਭੱਕ ਕੇ ਭਾਦਵਰ ਹਮੀਰ ਦੀ ਸਰਣ ਲਈ, ਅਰ ਹਮੀਰ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਦਾਨ ਸਨਮਾਨ ਦੇ ਕੇ ਆਪਣੇ ਪਾਸ ਰੱਖਿਆ. ਅਲਾਉੱਦੀਨ ਨੇ ਹਮੀਰ ਪਾਸੋਂ ਮੀਰ ਮੁਹੰਮਦ ਮੰਗਿਆ. ਹਮੀਰ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਭਾਵੇਂ ਸੂਰਜ ਅਪਨੀ ਚਲ ਛੇਟਨ ਲਵੇ, ਪਰ ਹਮੀਰ ਸ਼ਰਣਗਤ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਦੇਵੇਗਾ. ਇਸ ਪੂਰ ਅਲਾਉੱਦੀਨ ਨੇ ਚੜ੍ਹਾਈ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਹਮੀਰ ਵਡੀ ਵੀਰਤਾ ਨਾਲ ਮੁਹੰਮਦ ਸ਼ਾਹ ਸਮੇਤ. ਸਾਵਨ ਸੰਮਤ ੧੩੫੮ (ਸਨ ੧੩੦੧) ਵਿੱਚ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋਇਆ. "ਤਿਰਿਯਾ ਤੇਲ ਹਮੀਰ ਹਠ ਚਵਤ ਨ ਦੂਜੀ ਵਾਰ." (ਲੋਕੋ) ਹਮੀਰ ਦੇ ਦਰਬਾਰੀ ਕਵਿ ਸਾਰੰਗਧਰ ਨੇ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਦੇ ਕੁੰਭ "ਹਮੀਰ ਬਾਵਤ" ਅਤੇ ਹਿੰਦੀ ਕੁੰਭ "ਹਮੀਰ ਬਾਸਾ" ਵਿੱਚ ਹਮੀਰ ਦੀ ਮਨੋਹਰ ਕਥਾ ਲਿਖੀ ਹੈ।

੪ ਇੱਕ ਮੇਵਾਰ ਦਾ ਰਾਜਾ, ਇਹ ਭੀ ਅਲਾਉੱਦੀਨ ਖਿਲਜੀ ਦੇ ਸਮੇਂ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਇਹ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦੇ ਸੂਬੇਦਾਰ ਮਾਲਦੇਵ ਚਲੋਰ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਉੱਤੇ ਹਮਲੇ ਕਰਦਾ ਚਹਿੰਦਾ. ਮਾਲਦੇਵ ਨੇ ਹੋਰ ਤਰਾਂ ਹਮੀਰ 'ਰਾਚੀਏ ਭਕਿਤਾ' ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਮੁਹੰਮਦ ਸ਼ਾਹ ਸਮੇਤ ਹੋਏ ਨੂੰ ਅਲਾਉੱਦੀਨ ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ ਕਿ ਜੇ ਤੇਰੇ ਸਭਾ ਦਾ ਇਨਾਜ ਕਰ ਕੇ ਤੈਨੂੰ ਰਾਜੀ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਭੀ ਸਲੂਕ ਕਰੋ? ਮੁਹੰਮਦ ਸ਼ਾਹ ਨੇ ਉੱਤਰ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਤੈਨੂੰ ਕਰਜ ਕਰਕੇ ਹਮੀਰ ਦੇ ਪੁਤ੍ਰ ਨੂੰ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਬਣਵਾਂ. ਇਹ ਸੁਣਕੇ ਅਲਾਉੱਦੀਨ ਨੇ ਮੁਹੰਮਦ ਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਹਾਥੀ ਦੇ ਪੈਰਾਂ ਹੇਠ ਕੁਚਲ ਕੇ ਮਰਵਾ ਦਿੱਤਾ.

ਨੂੰ ਭਾਬੂ ਆਉਂਦਾ ਨਾ ਵੇਖਕੇ ਆਪਣੀ ਬੇਟੀ ਦਾ ਨਾਤਾ ਭੋਜਿਆ, ਜੋ ਹਮੀਰ ਨੇ ਮਨਜ਼ੂਰ ਕਰ ਲਿਆ। ਵਿਆਹ ਹੋਣ ਪੂਰਾ ਨਤਕੀ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਮੈਂ ਪਹਿਲਾਂ ਵਿਆਹੀ ਹੋਈ ਅਤੇ ਵਿਧਵਾ ਹਾਂ। ਹਮੀਰ ਨੇ ਇੱਕ ਵਾਰ ਮਾਲਦੇਵ ਦੀ ਕੋਰ ਹਾਜ਼ਿਰੀ ਵਿੱਚ ਉਸਦੇ ਇਲਾਕੇ ਜਾਕੇ ਸਾਰੀ ਫੌਜ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਵੱਲ ਕਰਕੇ ਸਾਰਾ ਸੁਭਾ ਆਪਣੇ ਕਬਜ਼ੇ ਕਰ ਲਿਆ। ਪ ਕਲਜਾਣ ਠਾਟ ਦਾ ਇੱਕ ਸੰਪੂਰਣ ਰਾਜ ਹਮੀਰ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਵਾਦੀ ਪੈਦਰ ਹੈ। ਆਰੋਹੀ ਵਿੱਚ ਨਿਸਾਦ ਅਤੇ ਅਵਰੋਹੀ ਵਿੱਚ ਗਾਂਧਾਰ ਦੁਰਬਲ ਹੈ। ਹਮੀਰ ਵਿੱਚ ਸੁੱਧ ਮੱਧਮ ਭੀ ਦੁਰਬਲ ਹੈ ਕੇ ਲੱਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਆਰੋਹੀ—ਸ ਚ ਸ ਫ ਮੀ ਧ ਨ ਨ ਧ ਸ.

ਅਵਰੋਹੀ—ਸ ਨ ਧ ਪ ਮੀ ਪ ਧ ਪ ਗ ਮੀ ਫ ਸ.

ਹਮੀਰ ਸਿੰਘ. ਨਾਭੇ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਰਾਜਾ, ਜੋ ਸੁਰਤੀਏ ਦਾ ਛੋਟਾ ਪੁੱਤ੍ਰ ਅਤੇ ਬਾਬੇ ਤਿਲੋਕ ਸਿੰਘ ਦਾ ਪਤੀਤਾ ਸੀ। ਇਹ ਆਪਣੇ ਦਾਦੇ ਗੁਰਦਿੱਤੇ ਦੇ ਮਰਨ ਤੇ ਧਨੀਏ, ਪੱਖੇ, ਕਪੂਰਗੜ੍ਹ ਆਦਿਕ ਇਲਾਕਿਆਂ ਦਾ ਸੁਮੀ ਹੋਇਆ। ਇਹ ਵਡਾ ਬਹਾਦੁਰ ਅਤੇ ਚਤੁਰ ਸੀ। ਸਨ ੧੭੫੫ ਵਿੱਚ ਇਸ ਨੇ ਨਾਭਾ ਨਗਰ ਵਸਾਇਆ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਰਾਜਧਾਨੀ ਬਾਪਿਆ। ਹਮੀਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਆਪਣੀ ਬਾਹਾਂ ਦੇ ਬਲ ਨਾਲ ਕਈ ਇਲਾਕੇ ਰਾਜ ਨਾਲ ਮਿਲਾਏ। ਸਨ ੧੭੬੩ ਵਿੱਚ ਸਰਹਿੰਦ ਦੇ ਭਾਰਲਲ ਸੈਨ ਆਨ ਨੂੰ ਮਾਰਨ ਵੇਲੇ ਇਹ ਆਪਣੇ ਖਾਲਸਾ ਭਾਈਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸ ਛੱਤੇ ਵਿੱਚ ਅਮਲੋਹ ਦਾ ਇਲਾਕਾ ਇਸ ਦੇ ਹੱਥ ਆਇਆ। ਰਾਜਾ ਹਮੀਰ ਸਿੰਘ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਸਨ ੧੭੮੩ ਵਿੱਚ ਨਾਭੇ ਹੋਇਆ। ਸਮਾਧ ਕਿਲੇ ਦੇ ਪਾਸ ਹੀ ਪੂਰਵ ਵੱਲ ਹੈ। ਦੇਖੋ, ਨਾਭਾ ਅਤੇ ਕੂਲਵੰਸ਼.

ਹਮੂ. ਡਾ ੫ ਹਮਹ. ਤਮਾਮ. ਸਭ. "ਖੋਲ ਖਾਨਾ ਕਿਰਾਦਰ ਹਮੂ ਸੰਜਾਲਾ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫) ੨ ਡਾ ੫ ਹਮ-ਓ. ਵਹੀ. ਉਹੀ. ਹਮੇ. ਡਾ ੫ ਵਾਰਸੀ ਦਾ ਪਦ ਪੂਰਤੀ ਨਈ ਪ੍ਰਤਤਕ. ਜੋ ਮੇ ਵਾਂਭ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਮੇ. ੨। ੨ ਹਿੰ. ਸਰਵ—ਹਮ ਕੋ. ਸਾਨੂੰ. "ਹਮੇ ਨ ਕਛੁ ਟਿੰਭਾ ਅਭ ਰਹੀ." (ਗੁਪਤੁ)

ਹਮੇਸ } ਡਾ ੫ ਵਡ—ਸਦਾ. ਸਵੀਦਾ. ਨਿਤਤ (ਨਿੱਤ).
ਹਮੇਸਰ }

ਹਮੇਰ } ਅ ੫ ਹਮਾਯਲ. ਗਾਤੁ. ੨ ਚਾਂਦੀ ਲੁਬਰਕ ਆਦਿਕ
ਹਮੇਲ } ਦੀ ਮਾਲਾ, ਜੋ ਛਾਤੀ ਤੇ ਲਟਕਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ. ਇਹ ਇਸਤ੍ਰੀ ਪੁਰਖਾਂ ਤਥਾ ਘੋੜੇ ਆਦਿਕ ਪਸ਼ੂਆਂ ਦਾ ਭੀ ਕੂਸਣ ਹੈ। ੩ ਮੁਸਲਮਾਨ ਕੁਰਾਨ ਨੂੰ ਭੀ ਮਾਲਾ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਹਿਨਦੇ ਹਨ.

ਹਮੀ. ਸਾਨੂੰ. ਅਸਾਂ ਭਾਈ. "ਆਨ ਆਲਮੇ ਹਮੇ ਜਗਾਯੇ." (ਵਿਚਿਤੁ) ੨ ਦੇਖੋ, ਹਮਹ. ਤਮਾਮ. ਸਰਵ. "ਹਮੀ ਤਤ ਧਾਨ ਹੈ." (ਤਾਰੁਕ) ਹਮੀਨੇਕ. ਵਾ—ਹਮ ਨੇ ਅਨੇਕ. ਅਸੀਂ ਛਹੁਤ. "ਹਮੀਨੇਕ ਮਾਰੀ." (ਗੁਵਿ ੧੦) ਅਸੀਂ ਅਨੇਕ ਕੋਲੀਆਂ ਮਾਰੀਆਂ.

ਹਯ. ਸੰ. ਫਯ. ਧਾ—ਜਾਣਾ. ਤੁਰਨਾ. ਸਭਦ ਕਰਨਾ। ੨ ਸੰਗਤਾ—ਘੋਤਾ। ੩ ਟਿੰਦੂ.

ਭਿਤਨੇ ਸੰਗੀਤਾਂ ਵਿੱਚ ਪੰਚਮ ਵਾਦੀ ਨਿਖਿਆ ਹੈ

ਹਯਸਾਰ } ਸੰ. ਹਯਸਾਲਾ. ਸੰਗਤਾ—ਘੋਤਿਆਂ ਦੇ ਰਹਿਣ ਦਾ ਘਰ.
ਹਯਸਾਲ } ਅਸਤਬਲ. "ਫੋਰ ਲਧੀ ਹਯਸਾਰਹਿ ਤੇ ਹਯ." (ਰਾਮਾਵ) ਤਬੇਲੇ ਤੋਂ ਘੋਤਾ ਖੋਲ੍ਹ ਲੀਤਾ.

ਹਯਕੁਤੁ } ਸੰਗਤਾ—ਹਯ (ਅਯ) ਕੁਤੁ (ਯਕਤ). ਅਯਮੇਧ ਯਕਤ
ਹਯਕੁਤੁ } ਹਯਕੁਵਿ. ਇਸਨੁਪੁਰਾਣ ਅਨੁਸਾਰ ਭੋਮਾਸੁਰ ਦਾ ਫੌਜੀ ਸਰਦਾਰ, ਜੋ ਮੁਰ ਦੈਤ ਦਾ ਸਾਥੀ ਸੀ. ਇਸ ਨੂੰ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਨੇ ਮਾਰਿਆ। ੨ ਦੇਵੀ ਭਾਗਵਤ ਅਨੁਸਾਰ ਵਿਸਨੁ ਦਾ ਇੱਕ ਅਵਤਾਰ. ਕਥਾ ਇਉਂ ਹੈ ਕਿ ਇੱਕ ਵਾਰ ਵਿਸਨੁ ਦਾ ਆਪਣੀ ਹੀ ਭਮਾਣ ਦੇ ਚਿੱਲੇ ਨਾਲ ਛਲ ਵੱਢਿਆ ਗਿਆ, ਦੇਵੀ ਦੇ ਆਖੇ ਦੇਵਤਿਆਂ ਨੇ ਘੋੜੇ ਦਾ ਸਿਰ ਵਿਸਨੁ ਦੇ ਧਤ ਉੱਤੇ ਲਾ ਦਿੱਤਾ. ਜਿਸ ਤੋਂ ਹਯਕੁਵਿ ਅਵਤਾਰ ਹੋਇਆ. ਦਿਤਿ ਦੇ ਪੁੱਤ੍ਰ ਹਯਕੁਵਿ ਦੈਤ ਨੂੰ ਮਾਰ ਕੇ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦਾ ਦੁੱਖ ਦੂਰ ਕੀਤਾ। ੩ ਮਹਾਭਾਰਤ ਅਨੁਸਾਰ ਮਧੂ ਅਤੇ ਕੈਟਭ ਨੇ ਕੁਹਮਾ ਦੇ ਵੇਦ ਖੋਹ ਲਏ ਅਤੇ ਦੋਵੇਂ ਪਾਤਾਲ ਵਿੱਚ ਜਾ ਲਏ. ਕੁਹਮਾ ਦੀ ਬੇਨਤੀ ਪੁਰ ਵਿਸਨੁ ਨੇ ਹਯਕੁਵਿ ਅਵਤਾਰ ਧਾਰ ਕੇ ਮਧੂ ਕੈਟਭ ਨੂੰ ਮਾਰ ਕੇ ਵੇਦ ਵਾਪਿਸ ਲਿਆਂਦੇ.

ਹਯਣੀ. ਘੋਤਿਆਂ ਦੀ ਫੌਜ. (ਸਨਾਮਾ)

ਹਯਣੀ ਇਸਣੀ ਇਸਣੀ ਇਸਣੀ ਇਸਣੀ ਅਰਣੀ. (ਸਨਾਮਾ) ਉੱਚਿਸੁਵਾ ਘੋੜੇ ਦਾ ਪਤੀ ਦਿੰਦੁ, ਉਸ ਦਾ ਸੁਮੀ ਕਸਤਪ, ਉਸ ਦੀ ਹਲੁਮਤ ਵਿੱਚ ਆਈ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ, ਉਸ ਦਾ ਸੁਮੀ ਰਾਜਾ, ਉਸ ਦੀ ਸੈਨਾ ਦੀ ਵੈਰਣ ਬੰਦੂਕ.

ਹਯਕੁਵਣ. ਸੰਗਤਾ—ਘੋੜੇ ਦਾ ਕਵਚ. ਘੋੜੇ ਦੇ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਬਚਾਉਣ ਵਾਲਾ ਸੰਜੋਆ. ਦੇਖੋ, ਪਾਖਰ ੨.

ਹਯਨਰਿ } ਹਯਨ ਅਰਿ. ਘੋਤਿਆਂ ਦਾ ਵੀਰੀ. ਘੋਤਿਆਂ ਦਾ ਅੰਤ
ਹਯਨਾਂਤਕ } ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਸ਼ੇਰ. (ਸਨਾਮਾ)

ਹਯਨਾਲ. ਘੁਤਨਾਲ. ਘੋਤਿਆਂ ਨਾਲ ਖਿੱਚੇ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਤੋਪ। ੨ ਘੋੜੇ ਦੇ ਪਿਰ ਲੱਗਾ ਨਾਲ.

ਹਯਨੀ. ਘੋਤਿਆਂ ਦੀ ਸੈਨਾ. (ਸਨਾਮਾ)

ਹਯਮੇਧ. ਦੇਖੋ, ਅਯਮੇਧ.

ਹਯਲ. ਅ ੫ ਹਯਲ. ਲਕਤਿ. "ਹਯਲ ਕਾਯਮ ਰੂਹ." (ਮਗੋ)

ਹਯਾ } ਅ ੫ ਹਯਾ. ਸੰਗਤਾ—ਵਰਖਾ। ੨ ਲੰਸਾ. ਸਰਮ। ੩ ਭਕ.
ਹਯਾਉ } ਯੋਨਿ। ੪ ਸੰ. ਹਯਾ. ਹਯ ਦੀ ਮਦੀਨ. ਘੋਤੀ.

ਹਯਾਤ. ਅ ੫ ਹਯਾਤ. ਸੰਗਤਾ—ਜੀਵਨ. ਜਿੰਦਗੀ.

ਹਯਾਤ ਮਾਂ. ਸਵਾ ਸੋ ਸਵਾਰ ਦਾ ਸਰਦਾਰ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਬੁੱਧੁ ਸ਼ਾਹ ਨੇ ਦਲਮੇਸ਼ ਜੀ ਪਾਸ ਪਾਂਵਟੇ ਦੇ ਮਕਾਮ ਪੁਰ ਲੋਕਰ ਰਖਵਾਇਆ ਸੀ. ਇਹ ਨਮਕਹਰਾਮ ਹੋਕੇ ਪਹਾੜੀ ਰਾਜਿਆਂ ਨਾਲ ਜਾ ਮਿਲਿਆ. ਭੰਗਣੀ ਦੇ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਬਾਬਾ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਦਾਸ ਮਹੰਤ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਕੁਤਕੇ ਨਾਲ ਮਾਰਿਆ. ਦੇਖੋ, ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਦਾਸ.

ਹਯਾਤੀ. ਵਿ—ਜੀਵਨਦਸਾ ਵਾਲਾ. ਜਿਉਂਦਾ. "ਸੇਖ ਹਯਾਤੀ ਜਗਿ ਨ ਕੋਈ ਬਿਰੁ ਰਹਿਆ." (ਆਸਾ ਫਰੀਦ)

ਹਯਾਯੁੱਲਾ ਖਾਨ, ਦੇਖੋ, ਬਾਹਨਵਾਜ਼ਾਂ ਅਤੇ ਮੀਰ ਮੰਨੂ.
ਹਯੀ. ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਘੋੜੀ। ੨ ਦੇਖੋ, ਹਈ ਪ.
ਹਯੋ. ਹਨਨ ਕਰਿਆ. ਮਾਰਿਆ. "ਸਮਰਸੈਨ ਰਾਜਾ ਪੁਨ ਹਯੋ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੫੨)
ਹਰ. ਵਿ—ਹਰਾ. ਹਰਿਤ. "ਜੇਸੇ ਬਨ ਹਰ ਪਾਤ." (ਸਾਰ ਕਬੀਰ)
"ਬਨ ਹਰ ਪਾਤ ਰੇ." (ਧਨਾ ਮ: ੫) ੨ ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਬੁਟਾ. ਸਿਵ.
"ਕਮਲਾਸਨ ਧਰਾਵਤ ਜਾਹਿ ਰਜੇ ਹਰ." (ਗੁਪਤੁ) ੩ ਅਗੰਨ।
੪ ਕਾਲ। ੫ ਗਧਾ. ਕਰਦਭ। ੬ ਵਿ—ਹਰਣ ਕਰਤਾ. ਨੈ ਜਾਣ
ਵਾਲਾ. ਨਾਸ ਕਰਤਾ. ਐਸੀ ਦਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਇਹ ਕਿਸੇ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਅੰਤ
ਆਉਂਦਾ ਹੈ. ਜਿਵੇਂ—ਘਨਹਰ, ਪਲਾਤੋਹਰ, ਰੋਗਹਰ ਆਦਿਕ।
੭ ਹਲ ਦੀ ਥਾਂ ਭੀ ਹਰ ਸ਼ਬਦ ਦੇਖੀਦਾ ਹੈ. "ਹਰ ਬਾਹਤ ਇਕ ਪੁਰਖ
ਨਿਹਾਰਾ." (ਦੱਤਾਵ) ੮ ਇੱਕ ਰਾਜਪੁਤ ਜਾਤਿ, ਜੋ ਬਹੁਤ ਕਰਕੇ
ਬੁੰਦੀ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਪਾਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ. ਇਸ ਤੋਂ "ਹਰਾਵਲੀ" ਸ਼ਬਦ
ਬਣਿਆ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਹਰਾਵਲੀ। ੯ ਭਾ. ੫ ਵਡ—ਕੁੱਲ. ਪ੍ਰਤਿ. ਹਰ
ਇੱਕ. "ਹਰਦਿਨੁ ਹਰਿ ਸਿਮਰਨੁ ਮੇਰੇ ਭਾਈ." (ਗੁਰੂ ਮ: ੫)
"ਬੰਦੇ ਖੋਲ੍ਹ ਦਿਲ ਹਰਹੋਜ." (ਤਿਲੰ ਕਬੀਰ)
ਹਰਚੁਲ. ਦੇਖੋ, ਹਰੇਲ.
ਹਰਅਰਿ. ਸੰਗਤਾ—ਕਾਮ, ਜੋ ਸਿਵ ਦਾ ਵੀਰੀ ਹੈ. "ਕਿਰੀ ਮੁਰਛਨਾ
ਹੈ ਧਰਨਿ ਹਰਅਰਿ ਸਰ ਗੜੇ ਮਾਧ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੯)
ਹਰ ਇਕ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਹਰ—ਯਕ. ਪੁਰਖਕ. ਹਰੇਕ.
ਹਰਦੇ. ਚਤੁਰਥੀ. ਹਰਯੋ. ਹਰਿ ਨੂੰ. ਕਰਤਾਰ ਨੂੰ. "ਹਰਦੇ ਨਮਸਤੇ."
(ਗੋਡ ਨਾਮਦੇਵ)
ਹਰਸ. ਸੰ. ਹਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਆਨੰਦ। ੨ ਸੁਖ. ਦੇਖੋ, ਹਿਸ ਧਾ।
੩ ਪ੍ਰਭਾਕਰ ਵਰਧਨ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਬਾਨੇਸਰ ਦਾ ਰਾਜਾ ਹਸੰ, ਜਿਸ ਦਾ
ਪੁਰਾ ਨਾਉਂ ਹਸੰਵਰਧਨ ਹੈ. ਇਹ ਸੋਲਾਂ ਵਰ੍ਹੇ ਦੀ ਉਮਰ ਵਿੱਚ ਸਨ
੬੦੬ ਵਿੱਚ ਗੱਦੀ 'ਤੇ ਬੈਠਾ ਅਤੇ ਭਾਰਤ ਦਾ ਮਹਾਰਾਜਾ ਹੋਇਆ.
ਇਸ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਦੇ ਉੱਤਮ ਕਵਿ 'ਵਾਣ' ਨੇ ਹਸੰਚਰਿਤ੍ਰ ਮਨੋਹਰ
ਕਾਵਯ ਲਿਖਿਆ ਹੈ. ਹਸੰ ਨੇ ਆਪਣੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਕਨੌਜ ਬਣਾਈ.
ਇਸ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਸਨ ੬੪੭ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ ਹੈ.
ਹਰਸਕਤਿਣ. ਦੇਖੋ, ਹਰਿ ਸਕਤਨਿ.
ਹਰਸਨ. ਸੰ. ਹਸੰਣ. ਸੰਗਤਾ—ਆਨੰਦ ਹੋਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਵਿ—
ਆਨੰਦ ਦਾਤਾ. ਆਨੰਦ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. "ਦਰਸਨ ਪਰਸਨ ਸਰਸਨ
ਹਰਸਨ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) ੩ ਸੰ. ਹੁਸਨ. ਸੰਗਤਾ—ਖਟਾਉਣਾ.
ਕਮ ਕਰਨਾ. ਮਿਟਾਉਣਾ. "ਦੇਖ ਸਗਲ ਮਲ ਹਰਸਨ." (ਕਾਨ ਮ: ੫)
ਹਰਸਾਤ. ਹਸਿਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਹਰਸ। ੨ ਹਰਸਾਅਤ. ੩
ਹਰ ਘੜੀ. ਹਰ ਵੇਲੇ. "ਬੋਲਹਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਰਾਮ ਨਾਮੁ ਹਰਸਾਤੇ."
(ਵਾਚ ਸੋਰ ਮ: ੪)
ਹਰਸਿੰਗਾਰ. ਦੇਖੋ, ਹਾਰ ਸਿੰਗਾਰ। ੨ ਸੱਪ, ਜੋ ਹਰ (ਸਿਵ) ਦਾ
ਸਿੰਗਾਰ ਹੈ.

ਹਰਹਟ. ਸੰ. ਅਰਘਟ. ਸੰਗਤਾ—ਹਰਟ. ਘਟਿਕੰਤੁ. "ਹਰਹਟ ਭੀ
ਤੂੰ ਤੂੰ ਕਰਹਿ ਬੋਲਹਿ ਭਲੀ ਬਾਣਿ." (ਸਵਾ ਮ: ੩)
ਹਰਹਟ ਮਾਲ. ਸੰਗਤਾ—ਅਰਘਟ ਮਾਲਾ. ਹਰਟ ਦੀ ਮਾਲਾ (ਮਾਲੂ).
ਜਿਸ ਨਾਲ ਟਿੱਡਾਂ ਬੋਧੀਆਂ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਹਨ.
ਹਰਹਾਰ. ਸਿਵ ਦਾ ਹਾਰ. ਚਿੱਟਾ ਸੱਪ. ਸਿਵ ਸਫੇਦ ਸੱਪ ਪਹਿਰਦਾ
ਹੈ. "ਹਰਹਾਰ ਸੀ ਹਲਬਾਨੇਰ." (ਅਕਾਲ) "ਸੁਖ ਭਯੋ ਤੁਸਕੈ
ਹਰਹਾਰ." (ਚੰਡੀ ੧)
ਹਰਹੁ. ਹਰਣ ਕਰੇ. ਮਿਟਾਓ. "ਮੇਰੀ ਹਰਹੁ ਬਿਪਤਿ." (ਗੁਰੂ
ਰਵਿਦਾਸ)
ਹਰਕ. ਦੇਖੋ, ਹਲਕ। ੨ ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਸਿਵ। ੩ ਚੋਰ। ੪ ਵਿ—
ਚੁਰਾਉਣ ਵਾਲਾ.
ਹਰਕਤ. ਅ. ੧. ਹਰਕਤ. ਹਿਲਨਾ. ਚੋਸ਼ਾ। ੨ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਬਰਮ।
੩ ਬੇਚੈਨੀ. ਅਬਾਤਿ। ੪ ਅਚਰਣ ਆਚਾਰ.
ਹਰਕਾ. ਵਿ—ਹਲਕਾ. ਹੋਲਾ. ਚਿੱਟਾ. "ਰੂਮ ਕਾਨੁ ਭਏ ਹਰਕਾ ਹੋ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)
ਹਰਕਾਇਆ. ਵਿ—ਅਲਰਕਾਇਆ. ਹਲਕਾਇਆ. ਹਲਕਿਆ
ਹੋਇਆ. ਦੇਖੋ, ਅਲਰਕ ੩ ਅਤੇ ਹਲਕ ੨. "ਜਿਉ ਕੁਕਰ
ਹਰਕਾਇਆ." (ਸੁੀ ਮ: ੫)
ਹਰਕਾਤ. ਹਰਕਤ ਦਾ ਬਹੁ ਵਚਨ.
ਹਰਕਾਰਾ. ਦੇਖੋ, ਹਲਕਾਰਾ.
ਹਰਕਿ. ਭਾ. ੧. ਸਰਵ—ਜੋ ਆਦਮੀ. ਜੋ ਕੋਈ.
ਹਰ ਕੀ ਧਰਨੀ. ਹਰ (ਸਿਵ) ਦੀ ਅਰਧਾਂਗ ਧਾਰਣ ਕੀਤੀ ਹੋਈ
ਪਾਰਵਤੀ. "ਹਰਿ ਰੂਪ ਕਿਯੋ ਹਰ ਕੀ ਧਰਨੀ ਹੈ." (ਚੰਡੀ ੧)
ਹਰਕੋਰ. ਸਰਦਾਰ ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਸੋਧਪੁਰੀਏ ਦੀ ਸੁਪ੍ਰਤੀ. ਰਾਜਾ ਜਸਵੰਤ
ਸਿੰਘ ਨਾਭਾਪਤਿ ਦੀ ਰਾਣੀ ਅਤੇ ਰਾਜਾ ਦੇਵੇਂਦ੍ਰ ਸਿੰਘ ਦੀ ਮਾਤਾ. ਦੇਖੋ,
ਨਾਭਾ.
ਹਰਖ. ਦੇਖੋ, ਹਰਸ. ਦੇਖੋ, ਹਿਸ ਧਾ। ੨ ਆਨੰਦ. "ਹਰਖ ਅਨੰਤ
ਸੋਗ ਨਹੀ ਬੀਆ." (ਗੁਰੂ ਮ: ੫) ੩ ਕ੍ਰੋਧ. ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ
ਆਮਾਜ਼ ਬਰਦ ਹਰਖ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ.
ਹਰਖਸੋਗ. ਹਸੰ ਅਤੇ ਬੋਕ. ਖੁਸ਼ੀ ਅਤੇ ਗਮੀ. "ਹਰਖ ਸੋਗ ਜਾਏ
ਨਹੀ ਬੀਰੀ ਮੀਡ ਸਮਾਨ." (ਸ: ਮ: ੯)
ਹਰਖਣ. ਕ੍ਰਿ—ਕ੍ਰੋਧ ਸਹਿਤ ਹੋਣਾ. ਆਮਾਜ਼ ਕਰਨਾ। ੨ ਹਸੰ ਸਹਿਤ
ਹੋਣਾ. ਦੇਖੋ, ਹਰਸਨ.
ਹਰਖਵਾਨ } ਵਿ—ਹਸੰਵਾਨ. ਖੁਸ਼ "ਹਰਖਵੰਤ ਅਨੰਤ ਦਇਆਲਾ."
ਹਰਖਵੰਤ } (ਮਾਧੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫)
ਹਰਖੀ. ਵਿ—ਕ੍ਰੋਧੀ. ਦੇਖੋ, ਹਿਸ ਧਾ। ੨ ਆਨੰਦੀ. ਖੁਸ਼। ੩ ਹਸੰ
ਹੀ. ਆਨੰਦ ਹੀ. "ਸੋਭੁ ਨਾਹੀ ਸਦਾ ਹਰਖੀ ਹੈ ਰੇ।" (ਕਾਨ ਮ: ੫)
ਹਰਛਣਾ. ਲੁਦਿਆਨੇ ਦੀ ਤਸੀਲ ਸਮਰਾਲਾ ਦਾ ਇੱਕ ਪਿੰਡ. ਇੱਥੇ
ਬ੍ਰੀ ਕੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਚਰਣ ਪਾਏ ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਰਾਮਦਾਸ
੯.

ਹਰਕਾਹ. ਡਾ ੪੬ ਫਿ. ਵਿ—ਜਦੋਂ. ਜਿਸ ਵੇਲੇ। ੨ ਦੇਖੋ, ਹਰ ਅਤੇ
[ਹਰ]

ਹਰਗਿਜ. ਡਾ ੪੬ ਹਰਗਿਜ. ਫਿ. ਵਿ—ਬਿਲਕੁਲ। ੨ ਕਦੇ ਨਾ.
ਹਰਗਿ. ਡਾ ੪੬ ਜੋ ਕੁਝ.

ਹਰਚੰਦ. ਡਾ. ੪੭—ਬਹੁਤ ਵੇਰੀ। ੨ ਭਾਵੇਂ. ਅਗਲਾਇ.

ਹਰ ਚੰਦਚੁਰੀ. ਦੇਖੋ, ਹਰਿਸਚੰਦੁ.

ਹਰਜ. ਡਾ ੬੬ ਸੰਗਤ—ਨੁਕਸਾਨ. ਹਾਨਿ। ੨ ਅ ੬੭ ਹਰਜ.
ਤੰਗੀ। ੩ ਭੰਧਾ ਭਾਗੀ.

ਹਰਜੰਫ. ਸੰ. ਹਰਜੰਫ ਜਿਸ ਦੀਆਂ ਹਰਿ (ਪੀਲੀ) ਆਂਕਾਂ ਹਨ.
ਸ਼ੇਰ. ਸਿੰਘ. "ਆਦਿ ਸਬਦ ਹਰਜੰਫ ਉਚਾਰੇ। ਤਾਂ ਪਾਛੇ ਅਰਿ ਪਦ ਦੇ
ਭਾਰੇ." (ਸਨਾਮਾ) ਹਰਜੰਫ (ਸ਼ੇਰ) ਦੀ ਵੈਰਣ ਭੰਦੂਕ। ੨ ਬਿੱਲੀਆਂ
ਆਂਕਾਂ ਵਾਲਾ। ੩ ਖੁਬੇਰ। ੪ ਹਿਰਣਯਾਕ ਦੇਤ.

ਹਰਜੰਫ ਅਰਿ. ਦੇਖੋ, ਹਰਜੰਫ.

ਹਰਜੰਫਨਿ ਨਾਦਿਨੀ. ਹਰਜੰਫ (ਸ਼ੇਰ) ਸੇਹਾ ਸ਼ਬਦ ਕਰਨ ਵਾਲੀ.
ਸਿੰਘ ਨਾਦਨਿ, ਭੰਦੂਕ. (ਸਨਾਮਾ)

ਹਰਜਨ. ਹਰਿਜਨ. ਕਰਤਾਰ ਦੇ ਲੋਕ. ਸਾਧੂਜਨ. ਦੇਖੋ, ਹਰਿਜਨ.

ਹਰਜਾ. ਡਾ ੬੬ ਹਰਜ. ਸੰਗਤ—ਨੁਕਸਾਨ. ਹਾਨਿ। ੨ ਹਰ—ਸਾ.
ਹਰ ਜਗੀਹ. ਹਰ ਥਾਂ. ੪੬. "ਹਰ ਜਾ ਅਸਿ ਐਸੇ ਸੁਨੜੇ ਕਰਤ
ਏਕ ਤੇ ਦੋਇ। ਬਿਰਹਿ ਬਢਾਰਿਨ ਕੇ ਛਪੇ ਏਕ ਦੋਇ ਤੇ ਹੋਇ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੮੮) ਹਰ ਥਾਂ ਇਹ ਸੁਣਿਆ ਹੈ ਕਿ ਤਲਵਾਰ ਇੱਕ ਤੋਂ ਦੋ
ਕਰ ਦਿੰਦੀ ਹੈ, ਪਰ ਬਿਰਹਿ ਰੂਪ ਬਢਾਰਿਨ (ਕਟੀਲੀ ਤਲਵਾਰ) ਦੇ
ਭੱਭੇ ਹੋਏ ਦੋ ਤੋਂ ਇੱਕ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ.

ਹਰਟ. ਦੇਖੋ, ਹਰਹਟ.

ਹਰਣ. ਦੇਖੋ, ਹਰੀ ਧਾ. ਸੰਗਤ—ਲੈ ਜਾਣਾ. ਇੱਕ ਥਾਂ ਤੋਂ ਦੂਜੇ ਥਾਂ ਲੈ
ਜਾਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਚੁਰਾਉਣਾ। ੩ ਖੋਹ ਲੈਣਾ. ਭੀਨਣਾ. "ਹਰਣ
ਭਰਣ ਜਾਨਾ ਨੇਤ੍ਰ ਫੋਰ." (ਸੁਖਮਨੀ) ੪ ਸੰ. ਹਰਿਣ. ਮ੍ਰਿਗ. "ਹਰਣਾਂ
ਭਾਜਾਂ ਤੇ ਸਿਕਦਾਰਾਂ." (ਮ: ੧ ਚਾਰ ਮਲਾ)

ਹਰਣ ਹੋਣਾ. ਖਾ. ਫਿ—ਭੱਜ ਜਾਣਾ. ਮ੍ਰਿਗ ਭਾਜ ਨੱਠਣਾ.

ਹਰਣਖ. ਸੰ. ਭਿਰਘਾਬ—ਹਿਰਣਯਾਕ. ਸੰਗਤ—ਹਿਰਣਯ (ਸੋਨੇ)
ਜੇਹੀਆਂ ਪੀਲੀਆਂ ਆਂਕਾਂ ਵਾਲਾ ਇੱਕ ਵੰਡ. "ਤੁਮ ਦੁਸਟ ਤਾਰੇ
ਹਰਣਖੇ." (ਨਟ ਮ: ੪) ਦੇਖੋ, ਹਰਣਾਖਸ.

ਹਰਣਖੇ. ਹਿਰਣਯਾਕ ਜੇਹੇ. ਦੇਖੋ, ਹਰਣਖ.

ਹਰਣਾ. ਫਿ—ਚੁਰਾਉਣਾ. ਦੇਖੋ, ਹਰਣ. "ਪਰਤ੍ਰਿਯ ਹਰਣਾ." (ਭਾਗੁ)
੨ ਨਾਸ ਕਰਨਾ. ਮਿਟਾ ਦੇਣਾ। ੩ ਦੇਖੋ, ਹਿਰਣਾ.

ਹਰਣਾਖਸ } ਹਿਰਣਯਾਕ. ਦੇਖੋ, ਹਰਣਖ ਅਤੇ ਪ੍ਰਹਿਲਾਦ.
ਹਰਣਾਖਸੁ } "ਹਰਣਾਖਸੁ ਲੇ ਨਖਰੁ ਬਿਧਾਸਾ." (ਕਥਿ ਅ: ਮ:
੧) ਦੇਖੋ, ਬਿਧਾਸਾ. "ਹਰਣਾਖਸੁ ਦੁਸਟੁ ਹਰਿ ਮਾਰਿਆ, ਪ੍ਰਹਿਲਾਦ
ਭਰਾਇਆ." (ਆਸਾ ਫੰਤ ਮ: ੪) ਦੇਖੋ, ਹਰਣਾਖਸ.

ਹਰਣਾਖੀ. ਸੰ. ਹਰਿਣਾਖੀ. ਵਿ—ਹਰਿਣ (ਹਰਨ) ਜੇਹੇ ਨੇਤ੍ਰਾਂ
ਵਾਲੀ. ਮ੍ਰਿਗਨੈਨੀ. "ਹਰਣਾਖੀ ਕੂ ਸਰੁ ਵੈਣ ਸੁਣਾਈ." (ਵਾਰ ਰਾਮ

੨ ਮ: ੫) "ਸੁਣਿ ਮੁਖੇ ਹਰਣਾਖੀਏ." (ਸਵਾ ਮ: ੧)

ਹਰਣੀ. ਸੰ. ਹਰਿਣੀ. ਮ੍ਰਿਗੀ. ਹਰਨੀ। ੨ ਖਾ. ਜੂੰ ਧੂਕਾ। ੩ ਦੇਖੋ,
ਹਰਿਨੀ ੨-੩.

ਹਰਣੀਆਂ ਦਾ ਬਿਕਾਰ. ਖਾ. ਚੁੰਘਾਂ ਮਾਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ.

ਹਰਣੋਟਾ. ਹਰਿਣ (ਮ੍ਰਿਗ) ਦਾ ਚੋਟਾ. ਹਰਨ ਦਾ ਬੱਚਾ.

ਹਰਤ. ਦੇਖੋ, ਹਰਿਤ। ੨ ਹਰਤਾ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. "ਦੁਖਹਰਤ ਕਰਤਾ
ਸੁਖਹ ਸੁਆਮੀ." (ਧਨਾ ਫੰਤ ਮ: ੫)

ਹਰਤਾ. ਸੰ. ਫਰ੍—ਹਰ੍ਤ੍ਰਿ. ਵਿ—ਚੁਰਾਉਣ ਵਾਲਾ. ਚੋਰ. "ਆਤਮਾਪਤੀ
ਹਰਤੇ." (ਮਲਾ ਮ: ੫) ਉਹ ਆਤਮਾਪਤੀ ਅਤੇ ਚੋਰ ਹਨ। ੨ ਲੈ
ਜਾਣ ਵਾਲਾ। ੩ ਵਿਨਾਸਕ. ਮਾਰਨ ਵਾਲਾ. ਅੰਤ ਕਰਤਾ. "ਦੁਖਹਰਤਾ
ਹਰਿਨਾਮ ਪਛਾਨੇ." (ਭਿਲਾ ਮ: ੮)

ਹਰਤਾਲ. ਸੰ. ਫਰਿਤਾਲ—ਹਰਿਤਾਲ. ਸੰਗਤ—ਹਰਤਾਲ. ਪੀਲੇ
ਚੰਕ ਦੀ ਇੱਕ ਉਪਯਾਤ, ਜੋ ਕਈ ਦਵਾਈਆਂ ਵਿੱਚ ਵਰਤੀਦੀ ਹੈ ਅਤੇ
ਮੁਸੱਵਰ ਤਥਾ ਨਿਖਾਰੀਆਂ ਦੇ ਕੰਮ ਆਉਂਦੀ ਹੈ. ਇਸ ਦੀ ਤਾਸੀਲ
ਕਰਮ ਮੁਸਕ ਹੈ. Yellow orpiment. ਵੈਦਕ ਇਸ ਨੂੰ ਅਨੇਕ
ਦਵਾਈਆਂ ਵਿੱਚ ਵਰਤਦੇ ਹਨ. ਇਸ ਦਾ ਕੁਝਤਾ ਤਾਪ, ਖੰਘ ਆਦਿ
ਕਈ ਰੋਗ ਦੂਰ ਕਰਦਾ ਹੈ.

ਹਰਦ. ਦੇਖੋ, ਹਰਦੀ. "ਹਰਦ ਚੰਕ ਹੈ ਭਾਯੋ." (ਗੁਪਤੁ)

ਹਰਦਮ. ਫਿ. ਵਿ—ਪ੍ਰਤਿ ਸ੍ਰਾਸ. ਸ੍ਰਾਸ ਸ੍ਰਾਸ। ੨ ਹਰ ਵੇਲੇ.

ਹਰਦਾਸ. ਦੇਖੋ, ਹਰਿਦਾਸ। ੨ ਭ੍ਰੀ ਕੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਦਾ ਪਿਤਾ.
ਹਰਦਾਸਤਨਯ } ਹਰਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਤਨਯ (ਪੁਤ੍ਰ) ਭ੍ਰੀ ਕੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ
ਹਰਦਾਸਤਨੇ } ਜੀ. "ਹਰਦਾਸਤਨੇ ਕੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਸਰ ਅਭਰ
ਹਰਦਾਸਤਨੇ } ਭਰੇ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ) ਦੇਖੋ, ਹਰਿਦਾਸਤਨਯ.

ਹਰਦਿਆਲ. ਦੇਖੋ, ਹਰਿਦਾਸ.

ਹਰਦਿਨ. ਫਿ. ਵਿ—ਪ੍ਰਤਿ ਦਿਨ. ਹਰਰੋਜ. ਨਿਤਰ. "ਹਰਦਿਨ
ਹਰਿਸਮਰਨੁ ਮੇਰੇ ਭਾਈ." (ਕਥਿ ਮ: ੫) ੨ ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਹਰ
(ਸਿਵ) ਦਾ ਦਿਨ. ਫੱਕਣ ਵਰੀ ੧੭.

ਹਰਦੀ. ਸੰ. ਹਰਿਦਾ. ਸੰਗਤ—ਹਰਦੀ. L. Curcuma
Longa. (turmeric). ਅਦਰਕ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜ਼ਮੀਨ ਵਿੱਚ ਹੋਣ
ਵਾਲੀ ਇੱਕ ਕੰਦ, ਜਿਸ ਦਾ ਪੀਲਾ ਚੰਕ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਇਹ ਚੰਕਣ ਦੇ
ਕੰਮ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਦਾਲ ਤਰਕਾਰੀ ਨੂੰ ਪੀਲਾ ਚੰਕ ਦੇਣ ਲਈ
ਵਰਤੀਦੀ ਹੈ. "ਕਬੀਰ ਹਰਦੀ ਪੀਅਰੀ." (ਸ. ਕਬੀਰ)

ਹਰਦੁ. ਫਿ. ਵਿ—ਹਰ ਦੇ. ਦੇਵੇਂ. ਦੋਨੋਂ. "ਹਰਦੁ ਗਾਜੋਂ." (ਕੜਾਨ)

ਹਰਦੇਗੀ ਚਮਚਾ. ਸਾਰੀਆਂ ਬਲਟੋਹੀਆਂ ਵਿੱਚ ਫਿਰਨ ਵਾਲਾ
ਕਰਤਾ. ਭਾਵ—ਹਰੇਕ ਮਜਹਬ ਅਤੇ ਸਮਾਜ ਵਿੱਚ ਆਪਣਾ ਪ੍ਰਯੋਜਨ
ਸਿੱਧ ਕਰਨ ਲਈ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹੋਣ ਵਾਲਾ.

ਦੇਵੀ ਕੋ ਭਗਤ ਕਥੂੰ ਮੀਰਾਂ ਕੋ ਉਪਾਸਕ ਹੈ

ਦਾਸ ਸੁਲਤਾਨ ਕੋ ਐ ਕਥੂੰ ਲਾਲਬੋਹੀ ਹੈ,

ਮਹਾਬਾਹ ਅਤੇ ਹਰਿਦੀ ਵਿੱਚ ਹਰਿਤਾਲ ਦੀ ਉਤਪਤੀ ਕਿਸਨੂੰ ਦੇ ਵੀਰਯ ਤੋਂ
ਨਿਕਲੀ ਹੈ.

ਮਨ ਮੇ ਹੈ ਐਰ ਅਰੁ ਮੁਖ ਮਾਹਿ ਦੂਜੀ ਭਾਰ
ਪਰਮ ਪਖੰਡੀ ਨਖ ਸਿਖ ਲੋ ਫਰੇਬੀ ਹੈ,
ਸੁਆਥ ਕੇ ਮਾਨਤ ਹੈ ਮੁਖ ਪਰਮਾਰਥ ਤੈ
ਨਿਬੁ ਕੇ ਨਿਚੇਤ ਆਕੇ ਕਰਤ ਲਕੇਬੀ ਹੈ,
ਸਿੰਘ ਰੂਪ ਧਾਰੀ ਅਨਤ ਮਤ ਕੇ ਪੁਚਾਰੀ ਚਾਰੀ
ਪੈਥ ਤੇ ਨਿਕਾਰੇ ਜੇ ਚਮਚ ਹਰਦੇਗੀ ਹੈ.

ਹਰਦੇ. ਦੇਖੇ, ਹਰਦੁ.

ਹਰ ਦੇ ਸਰਾ. ਭਾ ੧/੫੫ ਦੇਵੇ ਘਰ. ਭਾਵ—ਲੋਕ ਪਰਲੋਕ. ਦੇਖੇ,
ਸਰਾਇ ੨ ਅਤੇ ਦੁਹੀ.

ਹਰਦੇਖੀ. ਭਿੰਗ. ਸੰਗਤ—ਕਾਮ. ਅਨੰਗ. ਸਿਵ ਨਾਲ ਵੈਰ ਰੱਖਣ
ਵਾਲਾ। ੨ ਵਿ—ਹਰੇਕ ਦਾ ਬੁਰਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਸਭ ਦਾ ਵੈਰੀ.

ਹਰਦੇ ਨਮੋਹ. ਦੇਖੇ, ਨਿਰਮੋਹਗੜ੍ਹ.

ਹਰ ਧਰ. ਦੇਖੇ, ਹਲ ਧਰ। ੨ ਦੇਖੇ, ਹਰਿਧਰ.

ਹਰਨ. ਦੇਖੇ, ਹਰਣ. "ਹਰਨ ਭਰਨ ਜਾਂ ਕਾ ਨੇਤ੍ਰ ਫੋਰ." (ਸੁਖਮਨੀ)
ਖੋਹ ਨੈਣਾ ਅਤੇ ਦੇ ਦੇਣਾ ਜਿਸ ਦੇ ਅੰਖ ਦੇ ਟਿਸਾਰੇ ਨਾਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

੨ ਨਾਸ ਕਰਨਾ. ਮਿਟਾਉਣਾ. "ਪਾਤਕ ਹਰਨ." (ਗੁਪਤ) ੩ ਹਰਿਣ.
ਮ੍ਰਿਗ. "ਲੋਚਨ ਹਰਨਵਾਰੀ ਦੇਸਨ ਹਰਨਵਾਰੀ." (ਗੁਪਤ) ਮ੍ਰਿਗ
ਜੇਹੇ ਨੇਤ੍ਰਾਂ ਵਾਲੀ ਦੋਸਾਂ ਦੇ ਨਾਸ ਕਰਨ ਵਾਲੀ। ੪ ਹਿਰਣ. ਸੁਵਰਣ.
ਸੋਨਾ.

ਹਰਨਕਸਪ. ਦੇਖੇ, ਹਿਰਨਕਸਪ.

ਹਰਨ ਭਰਨ. ਦੇਖੇ, ਹਰਨ ੧.

ਹਰਨਾ. ਦੇਖੇ, ਹਰਣਾ. "ਦੋਸ ਕਰੇ ਹਰਨਾ ਹਰਨਾ." ਮ੍ਰਿਗ ਰੂਪ ਦੇਸ਼
ਨਾਸ ਕੀਤੇ.

ਹਰਨਾਕਸ } ਹਿਰਣਾਕ ਦੇਖੇ, ਹਰਣਾ ਅਤੇ ਪ੍ਰਹਿਲਾਦ. "ਹਰਿ
ਹਰਨਾਖਸ } ਹਰਨਾਖਸ ਹਰੇ ਪਰਲ." (ਭੋਭ ਨਾਮਦੇਵ) "ਹਰਨਾਖਸ
ਹਰਨਾਖਸ } ਜਿਨਿ ਨਖਰ ਬਿਦਾਰਿਓ." (ਭੈਰ ਨਾਮਦੇਵ) ਦੇਖੇ,
ਨਾਕਸ ੬.

ਹਰਨਾਖਿ. ਹਰਣਾਖਸ ਨੇ. "ਪ੍ਰਹਿਲਾਦ ਜਨ ਹਰਨਾਖਿ ਪਕਰਿਆ." (ਮਾਲੀ ਮ: ੪)

ਹਰਨਾਛ } ਦੇਖੇ, ਹਰਣਾ ਅਤੇ ਪ੍ਰਹਿਲਾਦ.
ਹਰਨਾਛਸ }

ਹਰਨੀ. ਸੰਗਤ—ਹਰਿਣੀ. ਮ੍ਰਿਗੀ. "ਹਰਨੀ ਸਮ ਆਖ ਸੁ ਸੁਮਿਤਿ
ਕੀ." (ਗੁਪਤ) ੨ ਵਿ—ਹਰਣ ਵਾਲੀ. ਚੁਰਾਉਣ ਵਾਲੀ. "ਹਰਿਣੀ
ਪੁਝਤਾ ਸਕਰੀ ਹਰਨੀ." (ਗੁਪਤ) ਕਾਮ ਦੀ ਟਿਸਤੀ ਦੀ ਬੇਤਾ
ਚੁਰਾਉਣ ਵਾਲੀ। ੩ ਵਿਨਾਸ ਕਰਨ ਵਾਲੀ.

ਹਰਪਾਤ. ਦੇਖੇ, ਹਰਾ ਪੱਤਾ. ਹਰ ੧ ਅਤੇ ਪਾਤ.

ਹਰਪਾਲਪੁਰ. ਰਿਆਸਤ ਪਟਿਆਲਾ ਤਸੀਲ ਰਾਜਪੁਰਾ ਵਿੱਚ ਇੱਕ
ਪਿੰਡ ਹੈ. ਇਸ ਤੋਂ ਉੱਤਰ ਵੱਲ ੧੫੦ ਕਦਮ ਤੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ
ਤੇਗਬਹਾਦਰ ਜੀ ਦਾ ਅਸਥਾਨ ਹੈ. ਕੇਵਲ ਮੰਜੀ ਸਾਹਿਬ ਬਣਿਆ
ਹੋਇਆ ਹੈ. ਸੇਵਾਦਾਰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ. ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਕੋਲੀ ਤੋਂ ਦੱਖਣ

ਵੱਲ ੪ ਮੀਲ ਦੱਖਣ ਵਸਤਾ ਹੈ.

ਹਰਪੁਰ } ਸਿਵ ਦਾ ਨਕਰ. ਸ਼ਿਵਪੁਰਿ. ਰਾਸ਼ੀ. ਬਨਾਰਸ.
ਹਰਪੁਰਿ }

ਹਰਫ. ਆ ੨/੨ ਹਰਫ. ਸੰਗਤ—ਅਕਰ. ਵਰਣ. "ਹਰਫ ਮਿਟਾਵਤ
ਮਲ ਕਰ ਤਾਂਹਿ." (ਗੁਪਤ) ੨ ਤਲਵਾਰ ਦੀ ਧਾਰ। ੩ ਬਿਨਾਰਾ।
੪ ਉਹ ਸ਼ਬਦ ਜਿਸ ਨੂੰ ਅਰਥ ਸਪਸ਼ਟ ਕਰਨ ਲਈ ਦੂਜੇ ਸ਼ਬਦ ਦੀ
ਲੋੜ (ਅਕਾਰਾਂ) ਹੈ। ੫ ਗੱਲ ਬਾਤ। ੬ ਭਾਵ—ਕਲੰਕ. ਦੋਸ. ਜਿਵੇਂ—
ਇਉਂ ਕਰਨ ਨਾਲ ਮੇਰੇ ਉੱਤੇ ਹਰਫ ਆਉਂਦਾ ਹੈ.

ਹਰਫਾਤ. ਭਾ ੨/੬੭ ਹਰਫਾਤ ਹਰਫ ਦਾ ਬਹੁ ਵਚਨ। ੨ ਬੋਲੀ.
ਬਾਣੀ. ਕਲਾਮ.

ਹਰਬ. ਆ ੨/੨ ਹਰਬ. ਸੰਗਤ—ਸੰਗ. ਯੁੱਧ.

ਹਰਬਰ } ਦੇਖੇ, ਹਰਿਬਰ। ੨ ਦੇਖੇ, ਹਰਬਰੀ.
ਹਰਬਰੀ }

ਹਰਬਲ. ਭਿੰਗ. ਸੰਗਤ—ਫੌਜ ਦਾ ਮੁਹਰਨਾ ਭਾਗ. ਸਿਨਾ ਦਾ ਅਕਲਾ
ਹਿੱਸਾ.

ਹਰਬਾਣ. ਦੇਖੇ, ਸ਼ਿਵਬਾਣ.

ਹਰਬੰਸ. ਦੇਖੇ, ਨਤਾਲੀ। ੨ ਦੇਖੇ, ਹਰਿਬੰਸ.

ਹਰਮ. ਜੰ. ਹਮ—ਹਮ-ਜੰ. ਸੰਗਤ—ਮਨ ਨੂੰ ਹਰ ਲੈਣ (ਚੁਰਾਉਣ)
ਵਾਲਾ ਮਹਿਲ. ਮੰਦਿਰ. "ਕਹੂੰ ਸਾਧਨਾ ਕੇ ਹਰਮ." (ਅਕਾਲ)
"ਹਰਰੰਗੀ ਹਰਮ ਸਵਾਰਿਆ." (ਵਾਰ ਆਸਾ) ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਧਨੀ ਦੇ
ਘਰ ਦਾ ਨਾਂਵਿ ਹਰਮ ਹੈ। ੨ ਆ ੧/੨ ਹਰਮ. ਥਾਥੇ ਦੇ ਟਿਰਦ ਡਿਰਦ
ਦਾ ਅਹਾਤਾ। ੩ ਛਨਾਨਾਨਾ. ਅੰਤਹਪੁਰ। ੪ ਬਿਆਹੀ ਹੋਈ ਟਿਸਤੀ।
੫ ਵਿ—ਪਵਿਤ੍ਰ। ੬ ਪ੍ਰਸਿੱਧ. ਮਸ਼ਹੂਰ। ੭ ਵਰਜਿਆ ਹੋਇਆ.
ਨਿਸਿੱਧ। ੮ ਧਰਮ ਅਤੇ ਨੀਤਿ ਦੇ ਬਿਰੁੱਧ.

ਹਰਮਨ ਪਿਆਰਾ. ਵਿ—ਸਰਬਪ੍ਰਿਯ. ਹਰਦਿਲ ਆਗੀਯ.

ਹਰਮਾ. ਵਿ—ਹਰਮ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲੀਆਂ ਟਿਸਤੀਆਂ. ਵਿਵਾਹਿਤਾ
ਟਿਸਤੀਆਂ. ਦੇਖੇ, ਹਰਮ। ੨ ਹਰਮ ਦਾ ਬਹੁ ਵਚਨ. "ਕਹਾ ਰੁ ਪਾਨ
ਤੰਬੋਲੀ ਹਰਮ." (ਆਸਾ ਅ: ਮ: ੧)

ਹਰਰੋਜ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਪ੍ਰਤਿ ਦਿਨ. ਨਿੱਤ. "ਬੰਦੇ ਬੇਚੁ ਦਿਨ ਹਰਰੋਜ." (ਤਿਲ ਕਬੀਰ)

ਹਰਰੰਗੀ. ਵਿ—ਹਰੇਕ ਰੰਗ ਦਾ। ੨ ਹਰਿ ਰੰਗੀ. ਕਰਤਾਰ ਦਾ ਰੰਗ
(ਪ੍ਰੇਮ) ਜਿਸਨੂੰ ਲਭਾ ਹੈ. ਦੇਖੇ, ਹਰਿਰੰਗ.

ਹਰਰਖ. ਦੇਖੇ, ਹਰਿਰਖ.

ਹਰਵਹਿਆਈ. ਸੰਗਤ—ਹਰਬਤੀ. ਵਜਾਬੁਲਤਾ। ੨ ਕਾਹਲੀ.
ਸ਼ੀਖਤਾ.

ਹਰਵਾ } ਵਿ—ਹੋਣਾ. ਦੇਖੇ, ਹਰੁਵਾ. "ਸੁੰਦਰ ਹਰਵੈ ਭਾਬ ਮਹਿ
ਹਰਵੈ } ਕਾਇ ਬਜਾਵੈ ਤਾਂਹਿ." (ਨਾਪੁ)

ਹਰਤ. ਦੇਖੇ, ਹਰੀਤਕੀ। ੨ ਹਰਤ ਦੇ ਆਕਾਰ ਦੀ ਰੋਸਮ ਅਤੇ ਜ਼ਰੀ
ਦੀ ਬਣਾਈ ਭੋਤੀ. ਸੋਜਬੰਦ ਨਾਲੇ ਆਇਕ ਦੀ ਭੋਤੀ। ੩ ਹਾਥੀ ਦੇ
ਚਿੰਨ੍ਹਾਦ ਦੀ ਧੁਨਿ. ਦੇਖੇ, ਹਰਤੰਤ.

ਹਰਤੰਤ, ਅਨੁ. "ਹਰਤੰਤ ਹੋਭ." (ਕਲਕੀ) ਹਾਥੀ ਚਿੰਘਾਦੇ ਹਨ.
ਹਰਾ. ਵਿ—ਹਰਿਤ. ਸਬਜ਼. ਸਾਵਾ. "ਸਗਲਾ ਕਨੁ ਹਰਾ." (ਬਿਲਾ
ਫ਼ਤ ਮ: ੪) ੨ ਵਾਲਾ. ਵਾਨ. ਹਾਰ. "ਸਿਧ ਸਮਾਧਿਹਰਾ." (ਸਵੈਯੇ
ਮ: ੩ ਕੇ) ੩ ਹਰਣ ਕੀਤਾ. ਮਿਟਾਇਆ. ਦੇਖੋ, ਹੀ ਧਾ. "ਸਗਲ
ਸਹਜਾ ਦੁਖੁ ਹਰਾ." (ਬਿਲਾ ਫ਼ਤ ਮ: ੫) ੪ ਸੰਗਤ—ਹਾਰਿਣ.
ਮ੍ਰਿਗਯਮ. ਹਿਰਣ ਦਾ ਚੰਮ. "ਵੁਨੀਆਂ ਹੰਗ ਨ ਆਵੈ ਨੇਤੈ ਜਿਉ
ਕੁਸਮ ਪਾਟੁ ਘਿਉ ਪਾਕੁ ਹਰਾ." (ਮਧੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫) ੫ ਅ. ੧੨
ਹੁਰਾ. ਸੰਗਤ—ਯੋਗਤਾ. ਲਿਆਕਤ। ੬ ਭਿੰਗ. ਪੋਤਾ. ਪੋਤਾ.
੭ ਨਿਹੰਗ ਸਿੰਘ ਸੁੱਕੇ (ਖੁਸ਼ਕ) ਲਈ ਹਰਾ ਸ਼ਬਦ ਵਰਤਦੇ ਹਨ,
ਜਿਥੇ—ਭੋਜ ਹਰੇ ਕਰ ਲਓ.

ਹਰਾਸ. ਭਾ ੭੫ ਹਿਰਾਸ. ਸੰਗਤ—ਭਰ. ਭੋਭਾ ੨ ਸੰ. ਹੁਸ.
ਘਾਟਾ. ਕਮੀ.

ਹਰਾਕਸ. ਭਾ ੭੬ ਜੋ ਕੋਈ. ਜੋ ਸਮਸ.

ਹਰਾਨ. ਅ ੭੭ ਹਰਾਨ. ਵਿ—ਹੋਕਾ ਹੋਕਾ. ਵਿਸਮਿਤ. "ਮਨ
ਹੋਇ ਹਰਾਨ ਸੁ ਵਾਕ ਕਹੈ." (ਨਾਧੁ) ੨ ਦੇਖੋ, ਹਿਰਾਨੋ.

ਹਰਾਨੀ. ਭਾ ੭੮ ਹਰਾਨੀ. ਸੰਗਤ—ਵਿਸਮਯਤਾ. ਅਚਰਜਤਾ.
੨ ਦੇਖੋ, ਹਿਰਾਨੀ.

ਹਰਾਫ. ਅ ੭੯ ਹਿਰਾਫ. ਬਦਲਿਆ ਹੋਇਆ. ਫਿਰਿਆ ਹੋਇਆ.

ਹਰਾਮ. ਅ ੮੦ ਹਰਾਮ. ਵਿ—ਹਰਮ (ਨਿਸ਼ਿੱਧ) ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ.

ਵਰਜਿਤ। ੨ ਧਰਮ ਅਨੁਸਾਰ ਜਿਸ ਦਾ ਤਾਜ਼ਾ ਕਰਨਾ ਯੋਗ ਹੈ.

"ਮਾਰਣ ਪਾਹਿ ਹਰਾਮ ਮਹਿ ਹੋਇ ਹਲਾਲ ਨ ਜਾਇ." (ਵਾਰ ਮਾਰ

ਮ: ੧) ੩ ਅਪਵਿਤ੍ਰ। ੪ ਪ੍ਰਸਿੱਧ. ਮਸ਼ਹੂਰ. ਦੇਖੋ, ਹਰਮ ੬।

੫ ਪਵਿਤ੍ਰ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ. ਦੇਖੋ, ਹਰਮ ੫.

ਹਰਾਮਖੋਰ. ਭਾ ੮੧ ਹਰਾਮਖੋਰ. ਵਿ—ਹਰਾਮ ਖਾਣ ਵਾਲਾ. ਹਰਮ

ਅਨੁਸਾਰ ਜੋ ਨਿਸ਼ੇਧ ਕੀਤਾ ਹੈ ਉਸ ਦੇ ਖਾਣ ਵਾਲਾ. ਬੇਟੀਮਾਲੀ ਦਾ

ਖੋਟਿਆ ਖਾਣ ਵਾਲਾ. "ਅਸੀਖ ਚੋਰ ਹਰਾਮਖੋਰ." (ਜਧੁ)

ਹਰਾਮਖੋਰੀ. ਭਾ ੮੨ ਹਰਾਮਖੋਰੀ. ਹਰਾਮ ਖਾਣ ਦੀ ਫ਼ਿਯਾ

੨ ਭਾਵ—ਨਮਕਹਰਾਮੀ. ਫ਼ਿਤਘਨਤਾ. "ਨੂਟ ਖਾਇ ਕਰਹਿ

ਹਰਾਮਖੋਰੀ." (ਮਧੂ ਮ: ੫)

ਹਰਾਮਜਾਦਾ. ਭਾ ੮੩ ਹਰਾਮਜਾਦਾ. ਹਰਾਮ (ਵਿਭਚਾਰ) ਤੋਂ

ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ. ਜਾਚਪੁਤ੍ਰ. ਜਾਚ.

ਹਰਾਮਿ } ਵਿ—ਹਰਾਮਜਾਦਾ। ੨ ਹਰਾਮਖੋਰ। ੩ ਨਿਵਿਤ ਕਰਮ

ਹਰਾਮੀ } ਕਰਨ ਵਾਲਾ.

ਹਰਾਠਤ. ਅ ੮੪ ਹਰਾਠਤ. ਸੰਗਤ—ਕਰਮੀ. ਤਪਨ (ਤਪਤ).

੨ ਸੁਰ. ਕਲਕਾ ਤਾਪ.

ਹਰਾਵਲ. ਦੇਖੋ, ਹਰੋਲ.

ਹਰਾਵਲੀ. ਰਾਜਪੂਤਾਨੇ ਦੀ ਇੱਕ ਪਹਾਡਧਾਰਾ, ਜੋ ਹਰ ਫ਼ੋਤ ਦੇ

ਨਾਉਂ ਤੋਂ ਸੱਦੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਹਰ ੯। ੨ ਹਰਿਆਣੀ. ਸਬਜ਼ੀ.

ਹਰਿ. ਵਿ—ਹਰਿਤ (ਹਰਾ) ਦਾ ਸੰਖੇਪ. "ਦਾਵਾ ਅਗਨਿ ਰਹੇ ਹਰਿ

ਭੂਟ." (ਰਾਮ ਅ: ਮ: ੫) ਹਰੇ ਭੂਟੇ। ੨ ਹਰਇੰਕ. ਹਲਕਕ. ਹਰੇਕ.

"ਹਰਿ ਭਾਵੈ ਹਰਿ ਨਿਸਤਾਰੇ." (ਗੁਜ ਮ: ੪) "ਜਿਨ੍ਹ ਨਾਨਕੁ

ਸਤਿਗੁਰੁ ਪੂਜਿਆ, ਤਿਨ ਹਰਿ ਪੂਜ ਕਰਾਵਾ." (ਆਸਾ ਫ਼ਤ ਮ: ੪)

੩ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਹਰਕੇ. ਰੁਰਕੇ. "ਹਰਿ ਧਨ ਪਾਪ ਕਰੀਤ." (ਸਲੋਹ)

੪ ਸੰ. (੬-੬੧) ਸੰਗਤ—ਵਿਸਨੁ. "ਦਸਿਕ ਅਸੁਰ ਹਰਿ ਘਾਟੇ."

(ਹਜਾਰੇ ੧੦) "ਕਮਲਾਸਨ ਧਰਾਵਤ ਜਾਹਿ ਭਜੇ ਹਰਿ." (ਗੁਪਤੁ)

੫ ਫ਼ਿਸਨ ਜੀ। ੬ ਪੌਤਕ ਵਾਸੁਦੇਵ. "ਆਇ ਭਿਰਤੋ ਹਰਿ ਹਰਿ

ਸੰ." (ਫ਼ਿਸਨਾਵ) ਫ਼ਿਸਨ ਜੀ ਨਾਲ ਪੌਤਕ ਵਾਸੁਦੇਵ ਆਕੇ ਲਤਿਆ।

੭ ਕਰਤਾਰ. ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ "ਬਿਨ ਹਰਿ ਨਾਮ ਨ ਭਾਚਨ ਪੈਰੈ."

(ਹਜਾਰੇ ੧੦) "ਹਰਿ ਸਿੰਘਾਸਣ ਟੀਅਰੈ ਸਿਰੀ ਕੁਰੁ ਤਹ ਬੈਠਾਯਉ."

(ਸਵੈਯੇ ਮ: ੫ ਕੇ) ੮ ਚੰਦਮਾ. "ਹਰਿ ਸੈ ਮੁਖ ਹੈ." (ਚੰਡੀ ੧)

੯ ਸਿੰਹ. ਬੋਰਾ. ੧੦ ਸੂਰਜ. "ਹਰਿ ਦੱਸ ਵਿਖੇ ਅਵਤਾਰ ਭਏ."

(ਗੁਪਤੁ) ੧੧ ਤੋਤਾ। ੧੨ ਸਰਪ। ੧੩ ਭਾਂਦਰ. ਵਾਨਰ. "ਹਭ

ਰਾਵਣ ਕੋ ਨਿਯ ਸੰਗ ਚਲੁ ਹਰਿ." (ਗੁਪਤੁ) ੧੪ ਭੰਡੂ. ਮੋੜਕ।

੧੫ ਪੋਣ. ਹਵਾ। ੧੬ ਘੋੜਾ। ੧੭ ਯਮ। ੧੮ ਬੁਹਮਾ। ੧੯ ਇੰਦੁ।

੨੦ ਕਿਰਣ. ਰਸਿਨ। ੨੧ ਮੋਰਾ। ੨੨ ਕੋਕਿਲਾ। ੨੩ ਹੰਸ।

੨੪ ਅਗਨਿ। ੨੫ ਸਲ. "ਹਮੇਰਹਿ ਹਰਿ ਤੀਰ ਵਿਪਾਸਾ."

(ਗੁਪਤੁ) ਦੇਖੋ, ਘਨਿ। ੨੬ ਪੀਲਾ ਚੰਗ। ੨੭ ਮਾਭਗ. ਰਸਤਾ।

੨੮ ਪਰਬਤ। ੨੯ ਹਾਥੀ। ੩੦ ਕਮਲ। ੩੧ ਰਾਜਾ। ੩੨ ਭੋਰਾ.

ਕੁਮਰ। ੩੩ ਸੁਬਰਣ. ਸੋਨਾ "ਸਿੰਧ ਧਰੇ ਹਰਿ ਧੇਨੁ ਹਜਾਰਾ."

(ਫ਼ਿਸਨਾਵ) ੩੪ ਕਾਮਦੇਵ। ੩੫ ਮ੍ਰਿਗ. ਹਰਿਣ (ਹਰਨ) ੩੬ ਬਨ.

ਸੰਗਲ. ਦੇਖੋ, ਦੌ। ੩੭ ਮੇਘ. ਭੱਦਲ. "ਘਨ ਸਤਾਮ ਬਿਰਾਜਤ ਹੈ

ਹਰਿ, ਰਾਧਿਕਾ ਬਿੰਦੁਨਤਾ." (ਫ਼ਿਸਨਾਵ) ੩੮ ਆਕਾਸ਼। ੩੯

ਧਨੁਸ਼। ੪੦ ਭਾਣ. ਭੀਰ। ੪੧ ਖੜਕ. "ਕਰੰਧਰ ਕੈ ਹਰਿ" (ਚੰਡੀ

੧) ੪੨ ਸੰਖ "ਨਾਦ ਪੁਚੰਡ ਸੁਨਤੋ ਹਰਿ ਕਾ." (ਫ਼ਿਸਨਾਵ) ੪੩

ਚੰਦਨ. "ਹਿਰਣ ਪਾਸ ਸੰਗ ਹਰਿ ਬੁਹੀਆ." (ਬਿਲਾ ਅ: ਮ: ੪)

੪੪ ਹਰਿ ਚੰਦਨ, ਜੋ ਸੁਰਗ ਦਾ ਬਿਰਛ ਹੈ. "ਪਾਰਜਾਤ ਹਰਿ ਹਰਿ

ਕੁਖੁ." (ਟੋਡੀ ਮ: ੫) ਪਾਰਿਜਾਤ ਅਤੇ ਹਰਿਚੰਦਨ ਬਿਰਛ ਹਰਿ

(ਕਰਤਾਰ) ਹੈ। ੪੫ ਪ੍ਰਿਥੀਵੀ ਦਾ ਇੱਕ ਵਸ (ਖੰਡ). ਦੇਖੋ, ਹਰਿਦਰਖ.

ਉੱਪਰ ਲਿਖੇ ਹਰਿ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਕੁਝ ਉਦਾਹਰਣ ਹੇਠ ਲਿਖੇ

ਸਵੈਯੇ ਵਿੱਚ ਦੇਖੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ—

(ੳ) ਹਰਿ ਸੈ ਮੁਖ ਹੈ ਹਰਤੀ ਵਖ ਹੈ,

ਅਲਕੈਂ ਹਰਹਾਰ ਪ੍ਰਭਾ ਹਰਨੀ ਹੈ।

(ਅ) ਲੋਚਨ ਹੈ' ਹਰਿ ਸੈ ਸਰਸੇ,

ਹਰਿ ਸੈ ਭਰੁਟੇ ਹਰਿ ਸੀ ਬਰਨੀ ਹੈ।

(ੲ) ਕੇਹਰਿ ਸੈ ਕਰਿਹਾਂ, ਚਲਕੇ ਹਰਿ,

ਪੈ ਹਰਿ ਕੀ ਹਰਨੀ ਤਰਨੀ ਹੈ।

(ੳ) ਹੈ ਕਰ ਮੇ ਹਰਿ ਪੈ ਹਰਿ ਸੈ,

ਹਰਿਰੂਪ ਕਿਥੇ ਹਰ ਕੀ ਧਰਨੀ ਹੈ.

(ਚੰਡੀ ੧)

ਦੇਖੋ, ਪਉੜੀਕ.

(ੳ) ਚੰਦ ਸੇਹਾ ਮੁਖ ਹੈ, ਦੁੱਖ ਦੂਰ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਜਲਣਾ ਸਿਵ ਦੇ ਹਾਰ (ਸੰਪ) ਦੀ ਸ਼ੋਭਾ ਚੁਰਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ।

(ਅ) ਨੇਤ੍ਰ ਕਮਲ ਤੋਂ ਵਧਕੇ ਹਨ, ਛਮਾਣ ਜੇਹੀ ਭੋਹਾਂ, ਤੀਰ ਜੇਹੀ ਪਲਕਾਂ ਹਨ।

(ੲ) ਸ਼ੇਰ ਸੇਹਾ ਕਟਿਭਾਗ, ਹਾਥੀ ਜੇਹੀ ਚਾਲ, ਹਰਿ ਤਰੁਣੀ (ਕਾਮ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ-ਰਤਿ) ਦੀ ਸ਼ੋਭਾ ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਹੈ।

(ਸ) ਹੱਥ ਵਿੱਚ ਖਤਕ ਹੈ, ਜੋ ਸੂਰਜ ਸੇਹਾ ਚਮਕੀਲਾ ਹੈ, ਮਨੋਹਰ ਰੂਪ ਧਾਰੇ ਹੋਏ ਸਿਵ ਦੀ ਅਰਧਾਂਗਿਨੀ ਹੈ।

ਹਰਿਚੰ. ਵਿ—ਹਰਿਤ ਹਰਾ ੨ ਚੁਰਾਇਆ। ੩ ਮਿਟਾਇਆ।

ਹਰਿਅਉਖਧੁ. ਸੰਗਤਾ—ਹਰਿਨਾਮ ਰੂਪ ਦਵਾ. "ਹਰਿਅਉਖਧੁ ਜਾ ਕਉ ਗੁਰਿ ਦੀਆ." (ਕਉ ਮ: ੫)

ਹਰਿਅਰਿ. ਹਰਿ (ਇੰਦ੍ਰ) ਦਾ ਵੈਰੀ, ਇੰਦ੍ਰਜੀਤ. ਮੇਘਨਾਦ. "ਹਰਿਅਰਿ ਫਿਰਕੇ ਸਕੁੰਧ." (ਰਾਵਾ) ੨ ਹਰਿ (ਹਾਥੀ) ਦਾ ਵੈਰੀ ਸ਼ੇਰ। ੩ ਹਰਿ (ਸੂਰਜ) ਦੀ ਵੈਰਣ ਰਾਤ. (ਸਨਾਮਾ)

ਹਰਿਆ, ਵਿ—ਹਰਿਤ. ਹਰਾ. "ਜਾਸੇ ਹਰਿਆ ਖੇਤ." (ਆਸਾ ਮ:

੪) ੨ ਪੁਛੁਲਿਤ, ਆਨੰਦ. ਖੁਸ਼. "ਤਨੁ ਮਨੁ ਬੀਝੈ ਹਰਿਆ." (ਮੁੰਦਾਵਣੀ) ੩ ਚੁਰਾਇਆ। ੪ ਵਿਨਾਸ ਕੀਤਾ. ਮਿਟਾਇਆ।

੫ ਹਰਿ ਦਾ. ਕਰਤਾਰ ਦਾ. "ਹਰਿ ਉਤਮ ਹਰਿਆ ਨਾਮ ਹੈ." (ਮ: ੬ ਵਾਰ ਕਾਨ)

ਹਰਿਆ, ਦੇਖੋ, ਵੱਲਾ.

ਹਰਿਆਉ } ਵਿ—ਹਰਿਤ (ਹਰੇ) ਖੇਤ ਨੂੰ ਵੇਖਕੇ ਆਉਣ ਵਾਲਾ
ਹਰਿਆਇ } ਪਸ਼ੂ. ਹਰੀਚੁਗ। ੨ ਭੋਗਨਾ ਹੱਕ ਖਾਣ ਵਾਲਾ
ਹਰਿਆਇਓ } ਆਦਮੀ. "ਜਿਉ ਕਿਰਥੇ ਹਰਿਆਇਓ ਪਸ਼ੂਆ." (ਗਉ ਮ: ੫) "ਜੈਸਾ ਪਸ਼ੂ ਹਰਿਆਉ ਤੈਸਾ ਸੰਸਾਰ ਸਭ." (ਆਸਾ ਮ: ੫)

ਹਰਿਆਈ. ਸੰਗਤਾ—ਸਬਜ਼ੀ। ੨ ਦੁੱਭ. ਦੂਰਵਾ. "ਉਠ ਦੁੱਭੇ ਚਰਿਥੇ ਹਰਿਆਈ." (ਨਾਪੁ)

ਹਰਿਆਰਾ } ਵਿ—ਹਰਿਆਈ ਵਾਲਾ. ਸਬਜ਼ੀ ਵਾਲਾ. ਸਰਸਬਜ਼.
ਹਰਿਆਲਾ }

ਹਰਿਆਵਲ. ਹਰੇ (ਸਬਜ਼ੇ) ਦੀ ਪੰਕਤਿ। ੨ ਹਰਾਪਨ. ਹਰਿਤਤਾ.

ਹਰਿਆਵਲਾ. ਵਿ—ਹਰਿਤਤਾ ਵਾਲਾ. ਹਰਿਆਈ ਵਾਲਾ. ਸਰਸਬਜ਼।

੨ ਪੁਛੁਲਿਤ ਬਿਰਭ. "ਗੁਰਮੁਖਿ ਬੁਹਮੁ ਹਰਿਆਵਲਾ." (ਸੁੀ ਅ: ਮ: ੩)

ਹਰਿਅੰਬਰ. ਮ੍ਰਿਗ ਚਰਮ. ਹਰਿਣ (ਹਰਨ) ਦੀ ਖੱਲ। ੨ ਹਾਥੀ ਦਾ ਚਮੜਾ। ੩ ਸ਼ੇਰ ਦੀ ਖੱਲ. "ਜਹਾ ਬੈਠੇ ਹਰ ਹਰਿਅੰਬਰ ਕੇ ਛਾਰਕੈ." (ਚੰਡੀ ੧)

ਹਰਿਅੰਮ੍ਰਿਤ. ਸੰਗਤਾ—ਨਾਮ ਅੰਮ੍ਰਿਤ। ੨ ਪ੍ਰੇਮ ਜਲ. "ਹਰਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਭਿੰਨੇ ਲੋਇਣਾ." (ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ੪)

ਹਰਿਏ. ਦੇਖੋ, ਹਰੇ.

ਹਰਿਸਕਤਨਿ. (ਸਨਾਮਾ) ਹਰਿ (ਸ਼ੇਰ) ਜੇਹੀ ਤਾਬਤ ਰੱਖਣ

ਵਾਲੀ ਫੌਜ। ੨ ਹਰਿ (ਧਨੁਸ) ਅਤੇ ਸ਼ਕੁੰ (ਬਰਛੀ) ਵਾਲੀ ਸੈਨਾ. (ਸਨਾਮਾ)

ਹਰਿਸਚੰਦ੍ਰ. ਸੰ. ਫਰਿਖਾਨਦ—ਹਰਿਸਚੰਦ੍ਰ. ਹਰੀਚੰਦ. ਸੂਰਜ ਵੰਸ਼ ਦਾ ਅਠਾਈਵਾਂ ਰਾਜਾ, ਜੋ ਤ੍ਰਿਸ਼ਕੁ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਸੀ। ਇਹ ਆਪਣੀ ਰਹਮਦਿਲੀ ਅਤੇ ਨਜ਼ਾਯ (ਨਿਆਂ) ਲਈ ਮਸ਼ਹੂਰ ਸੀ। ਮਹਾਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਰਾਜਸੂਯ ਯਕੜ ਬਰਨ ਦੇ ਕਾਰਣ ਅਤੇ ਬੁਰਤਾ ਦਾਨ ਦੇਣ ਕਰਕੇ ਇਹ ਇੰਦ੍ਰਲੋਕ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ। ਮਾਛਕੰਡੇਯ ਪੁਰਾਣ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇੱਕ ਦਿਨ ਜਦ ਹਰਿਸਚੰਦ੍ਰ ਸ਼ਿਕਾਰ ਖੇਡਣ ਗਿਆ ਤਾਂ ਇਸ ਨੂੰ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਦੇ ਵਿਰਲਾਪ (ਵਿਲਾਪ) ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਆਈ, ਜੋ "ਵਿਦਨਾਕਲਾ" ਇਸਤ੍ਰੀ ਰੂਪ ਹੋਈਆਂ ਵਿਸ਼੍ਵਾਮਿਤ੍ਰ ਦੇ ਭੈ ਤੋਂ ਚੋਂ ਚਹੀਆਂ ਸਨ। ਹਰਿਸਚੰਦ੍ਰ ਵਾਪਸ ਨੂੰ ਬਚਾਉਣ ਲਈ ਅੱਡੇ ਗਿਆ ਤਾਂ ਵਿਸ਼੍ਵਾਮਿਤ੍ਰ ਰੁੱਸੇ ਹੋਇਆ। ਹਰਿਸਚੰਦ੍ਰ ਦੇ ਜਾਣ ਪੁਰ ਉਹ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਲੋਪ ਹੋ ਗਈਆਂ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਭਾਰੀ ਹੈਰਾਨੀ ਹੋਈ। ਵਿਸ਼੍ਵਾਮਿਤ੍ਰ ਨੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਹੋਣ ਦੀ ਹਾਲਤ ਵਿੱਚ ਉਸ ਪਾਸੋਂ ਦਾਨ ਮੰਗਿਆ, ਤਾਂ ਰਾਜਾ ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ, ਜੋ ਭੀ ਦਾਨ ਮੰਗੇ ਮੈਂ ਦੇਣ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਹਾਂ। ਵਿਸ਼੍ਵਾਮਿਤ੍ਰ ਨੇ ਉਸ ਪਾਸੋਂ ਸਭ ਧਨ ਦੌਲਤ ਲੈ ਕੇ ਉਸ ਪਾਸ ਕੇਵਲ ਇੱਕ ਵਲਕਨ ਦੀ ਪੋਸ਼ਾਕ, ਪੁਤ੍ਰ ਅਤੇ ਇਸਤ੍ਰੀ ਨੂੰ ਰਹਿਣ ਦਿੱਤਾ। ਖਾਲੀ ਹੱਥ ਹੋ ਕੇ ਹਰਿਸਚੰਦ੍ਰ ਨੇ ਆਪਣੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਨੂੰ ਛੱਡਿਆ। ਕੰਕਾਲ ਦਸਾ ਵਿੱਚ ਰਾਜਾ ਬਨਾਰਸ ਵੱਲ ਉੱਠ ਚੁਕਿਆ, ਪਰ ਨਿਰਦਈ ਰਿਸ਼ੀ ਉਸ ਨੂੰ ਉੱਥੇ ਭੀ ਹੋਰ ਦੁੱਖ ਦੇਣ ਲਈ ਉਡੀਕ ਰਿਹਾ ਸੀ ਅਤੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ ਕਿ ਦਾਨ ਦੀ ਦੱਛਣਾ ਦੇ ਕੇ ਤੂੰ ਆਪਣਾ ਪੁਤ੍ਰ ਪੁਰਾ ਕਰ. ਭਾਤੀ ਤੇ ਪੰਬਰ ਰੱਖਕੇ ਹਰਿਸਚੰਦ੍ਰ ਨੇ ਪੁਤ੍ਰ ਅਤੇ ਇਸਤ੍ਰੀ ਨੂੰ ਵੇਚਿਆ, ਅਤੇ ਆਪ ਚੰਡਾਲ ਪਾਸ (ਜੋ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਧਰਮਰਾਜ ਸੀ) ਵਿਕਿਆ। ਚੰਡਾਲ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਸਮਝਾਨ ਕੁਮੀ ਵੱਲ ਘੱਲਿਆ ਕਿ ਜਾਕੇ ਮੁਰਦਿਆਂ ਦੇ ਖੰਡੇ ਲਿਆਵੇ। ਸੋ ਇਹ ਨੀਚ ਕੰਮ ਕਰਦਿਆਂ ਇਸਨੇ ਇੱਥੇ ਬਾਰਾਂ ਮਹੀਨੇ ਗੁਜ਼ਾਰੇ। ਇੱਕ ਦਿਨ ਇਸ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ 'ਵੈਸ਼ਣਾ' ਆਪਣੇ ਮੁਰਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਰੋਹਿਤ ਨੂੰ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਕਿ ਸੰਪ ਨਤ ਗਿਆ ਸੀ, ਸਾਤਨ ਲਈ ਆਈ। ਦੋਹਾਂ ਨੇ ਇੱਕ ਦੂਸਰੇ ਨੂੰ ਪਛਾਣ ਲਿਆ ਅਤੇ ਚਾਹਿਆ ਕਿ ਆਪਣੇ ਪੁਤ੍ਰ ਦੀ ਰਿਖਾ ਤੇ ਸਭ ਮਰੀਏ, ਪਰ ਹਰਿਸਚੰਦ੍ਰ ਆਪਣੇ ਚੰਡਾਲ ਸੁਆਮੀ ਦੀ ਆਗਤਾ ਬਿਨਾ ਦਿਲੋਂ ਇਹ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਫ਼ਰਜ਼ ਦੇ ਪੁਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਸੀ। ਇਸ ਪੁਰ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋ ਕੇ ਸਚੇ ਦੇਵਤੇ ਆ ਪਹੁੰਚੇ, ਅਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਧਰਮਰਾਜ ਅਤੇ ਵਿਸ਼੍ਵਾਮਿਤ੍ਰ ਭੀ ਸਨ। ਇੰਦ੍ਰ ਨੇ ਹਰਿਸਚੰਦ੍ਰ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਤੇਰੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਅਤੇ ਪੁਤ੍ਰ ਨੇ ਆਪਣੇ ਸੁਭ ਕਰਮਾਂ ਨਾਲ ਸੂਰਜ ਨੂੰ ਤੀ ਜਿੱਤ ਲਿਆ ਹੈ। ਹਰਿਸਚੰਦ੍ਰ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਮਾਨਸ਼ ਚੰਡਾਲ ਦੀ ਆਗਤਾ ਬਿਨਾ ਸੂਰਜ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ ਤਦ ਧਰਮ ਨੇ ਚੰਡਾਲ ਸੂਰੁਪ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਕੇ ਸਾਫ਼ਤ ਦਰਸ਼ਨ ਦਿੱਤਾ। ਜਦ ਇਹ ਕੰਮ ਹੋ ਚੁੱਕੀ ਤਾਂ ਹਰਿਸਚੰਦ੍ਰ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਪੁਜਾ ਬਿਨਾ ਸੂਰਜ ਨਹੀਂ ਜਾਵਾਂਗਾ, ਇਹ ਕੰਮ ਭੀ ਇੰਦ੍ਰ ਇਸ ਦਾ ਨਵਾਂ ਪੁਰਾਣਾ ਵਿੱਚ "ਰੋਹਤਾਸੁ" ਭੀ ਆਇਆ ਹੈ।

ਨੇ ਮੰਨ ਲਈ ਅਤੇ ਜਦੋਂ ਵਿਸ਼ੁਮਿਤ੍ਰ ਨੇ ਇਸ ਦੇ ਪੁਤ੍ਰ ਰੋਹਿਤ ਨੂੰ ਰਾਜ ਤਿਲਕ ਦੇ ਦਿੱਤਾ, ਤਾਂ ਹਰਿਸ਼ਚੰਦ੍ਰ ਆਪਣੇ ਮਿਤ੍ਰਾਂ ਅਤੇ ਪੁੱਜਾ ਸਹਿਤ ਸੁਰਗ ਨੂੰ ਗਿਆ। ਨਚਦ ਮੁਨੀ ਨੇ, ਇਸ ਦਾ ਪੁੱਤ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਲਈ, ਭਰੋਬ ਨਾਲ ਇਸ ਦੇ ਮੂੰਹੋਂ ਆਪਣੀ ਉਸਤਤਿ ਕਰਵਾਈ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਇਹ ਸੁਰਗ ਵਿੱਚੋਂ ਕੱਢਿਆ ਗਿਆ। ਜਦ ਇਹ ਸੁਰਗੋਂ ਡਿੱਗ ਰਿਹਾ ਸੀ ਤਾਂ ਇਸ ਨੇ ਈਸ਼ੁਰ ਤੋਂ ਭੁੱਲ ਬਖਸ਼ਾਈ ਅਤੇ ਬਖਸ਼ਿਆ ਗਿਆ, ਅਤੇ ਹੇਠਾਂ ਵੱਲ ਆਉਂਦਾ ਆਉਂਦਾ ਰਸਤੇ ਵਿੱਚ ਰੋਕਿਆ ਗਿਆ।

ਹੁਣ ਹਰਿਸ਼ਚੰਦ੍ਰ ਅਤੇ ਉਸ ਦੀ ਪੁੱਜਾ, ਇੱਕ ਹਵਾਈ ਨਗਰ "ਹਰਿਸ਼ਚੰਦ੍ਰਪੁਰ" ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਜਿਸ ਦੇ ਨਾਉਂ ਸੋਭਨਗਰ, ਹਰਿਚੰਦੋਰੀ, ਗੰਧਰਵ ਨਗਰ, ਚਿਤ੍ਰਿਮ, ਸੀਕੋਟ ਆਦਿਕ ਅਨੇਕ ਕਲਪੇ ਹੋਏ ਹਨ।

ਵਾਸਤਵ ਵਿੱਚ ਹਰਿਚੰਦੋਰੀ ਕੋਈ ਵਸਤੂ ਨਹੀਂ, ਕੇਵਲ ਮ੍ਰਿਗਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਧੁੰਦ ਵਿੱਚ ਖਿਆਲੀ ਰਚਨਾ ਹੈ। ਸਰਦੀ ਦੀ ਚੁੱਤ ਵਿੱਚ ਸੂਰਜ ਦੀਆਂ ਕਿਰਣਾਂ ਤੇਜ਼ ਹੋਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਰੇਗਿਸਤਾਨ ਅਸਥਾ ਸਮੁੰਦਰ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਭਾਤ੍ਰੀ ਧੁੰਦ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਆਕਾਸ਼ ਵਿੱਚ ਕਦੇ ਸਤ੍ਹਾ ਵਸਤੂਆਂ ਦਾ ਅਕਸ ਅਰ ਕਦੇ ਖਿਆਲ ਵਿੱਚ ਵਸੇ ਹੋਏ ਪਦਾਰਥ ਸਤ੍ਹਾ ਸਮਾਨ ਭਾਸਣ ਲੱਗ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਹਿਸਾਰ ਦੇ ਜਿਲੇ ਵਿੱਚ ਅਤੇ ਅਰਬ ਦੇ ਸਮੁੰਦਰੀ ਰੇਤਲੇ ਮੈਦਾਨਾਂ ਵਿੱਚ ਹਰਿਚੰਦੋਰੀ ਦਾ ਨਜ਼ਾਰਾ ਅਸੀਂ ਭਾਸਿਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਜਿਸ ਆਦਮੀ ਨੇ ਉਹ ਪਹਿਲਾਂ ਨਹੀਂ ਦੇਖਿਆ, ਉਹ ਬਿਨਾ ਸੰਸ ਸੁੰਦਰ ਮਕਾਨ ਕਿਲੇ ਕੋਟ ਅਤੇ ਬਾਗ ਦੇਖਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੈਰ ਨਈਂ ਲਲਚਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਜਦੋਂ ਜਦੋਂ ਸੂਰਜ ਦੀਆਂ ਕਿਰਣਾਂ ਤੇਜ਼ ਹੁੰਦੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ, ਤਦੋਂ ਤਦੋਂ ਧੁੰਦ ਪਤਲੀ ਪੈਣ ਲਗਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਦੇਖਦੇ ਹੀ ਦੇਖਦੇ ਸਾਰੀ ਰਚਨਾ ਨੇਤ੍ਰਾਂ ਤੋਂ ਪਰੇ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਕਰਨਲ ਟਾਡ (Col. Tod) ਲਿਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇੱਕ ਵਾਰ ਜਹਾਜ਼ ਵਿੱਚ ਸਫਰ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਮੈਨੂੰ ਹਰਿਚੰਦੋਰੀ ਦਾ ਜਹਾਜ਼ ਐਉਂ ਭਾਸਿਆ ਕਿ ਹੁਣੇ ਹੀ ਸਾਡੇ ਜਹਾਜ਼ ਨੂੰ ਟੱਕਰ ਮਾਰਕੇ ਚੂਰਾ ਚੂਰਾ ਕਰ ਦੇਵੇਗਾ। ਮੈਂ ਡਰਦੇ ਮਾਰੇ ਬੈਠ ਮਚਾ ਦਿੱਤਾ ਅਰ ਜਾਨ ਬਚਾਉਣ ਦੇ ਫਿਕਰ ਵਿੱਚ ਪੈ ਗਿਆ, ਪਰ ਜਹਾਜ਼ ਦੇ ਅਫਸਰ ਜੋ ਅਸਲ ਭੱਜ ਦੇ ਭੇਤੀ ਸਨ ਸਾਰੇ ਮੈਨੂੰ ਹੱਸਣ ਲੱਗੇ ਅਰ ਮੈਂ ਸ਼ਰਮਿੰਦਾ ਹੋ ਗਿਆ।

ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਮਾਣਿਕ ਪਦਾਰਥ, ਜੋ ਖਿਨ ਭਰ ਚਮਤਕਾਰ ਵਿਖਾਕੇ ਮਿਟ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਭਰਬਾਈ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹਰਿਚੰਦੋਰੀ ਅਸਥਾ ਗੰਧਰਵ ਨਗਰ ਦਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਾਂਤ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। "ਪੇਖੁ ਹਰਿਚੰਦ੍ਰਿਰਤੀ ਅਸਥਿਰੁ ਕਿਛੁ ਨਾਹੀ।" (ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ੫) "ਦ੍ਰਿਸਟਿ ਦੇਖੁ ਜੈਸੇ ਹਰਿਚੰਦ੍ਰਿਰੀ।" (ਆਸਾ ਮ: ੫) "ਮ੍ਰਿਗ ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਪੇਖਿ ਭੁਲਣੇ ਭੁਠੇ ਨਗਰ ਗੰਧੁਬ।" (ਸਵਾ ਮ: ੫)

ਹਰਿ ਸੰਜਣ. ਵਿ—ਕਰਤਾਰ ਦਾ ਮਿਤ੍ਰ। ੨ ਸੱਜਣ ਰੂਪ ਕਰਤਾਰ. ਹਰਿਸਰ. ਸੰਗਤਾ—ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ, ਜੋ ਕਰਤਾਰ ਦਾ ਸਰ ਹੈ। ੨ ਸਤਸੰਗ. ਸਾਧੁਸਮਾਜ. "ਹਰਿਸਰ ਨਿਰਮਲਿ ਨਾਏ।" (ਸੁਹੀ ਛੰਤ ਮ: ੪) ੩ ਸੰ. ਹਰਿਸਰ. ਤੀਰ ਰੂਪ ਵਿਸ਼ਨੁ. ਦੇਖੋ, ਸਿਰਥਾਣ ੨.

ਹਰਿਸਰਿ. ਮਾਨਸਰ ਮੇਂ. ਮਾਨ ਸਰੋਵਰ ਵਿਚ. "ਨਿਰਮਲ ਹੰਸਾ ਪੁਮ ਪਿਆਰਿ। ਹਰਿਸਰਿ ਵਸੈ ਹਉਮੈ ਮਾਰਿ।" (ਮਾਥ ਅ: ਮ: ੩) ਭਾਵ ਸਤਸੰਗ ਵਿੱਚ। ੨ ਕਰਤਾਰ ਦੇ ਸਰੋਵਰ ਸਤਿਸੰਗ ਵਿੱਚ। ੩ ਸੰਗਤਾ—ਹਰਿ ਕਬਾ ਰੂਪ ਨਈ. "ਹਰਿ ਸਰਿ ਤੀਰਥਿ ਜਾਣਿ ਮਨੁਆ ਨਾਇਆ।" (ਮ: ੧ ਰਾਬ ਮਲਾ) ੪ ਗੰਗਾ. ਸੁਰਸਰੀ.

ਹਰਿਸਰੁ. ਕਰਤਾਰ ਰੂਪ ਸਰੋਵਰ। ੨ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ.

ਹਰਿਸਾਲਾ. ਵੈਦੰਠ. "ਸੈ ਭੀ ਪਹੁਚਤ ਭਾ ਹਰਿਸਾਲਾ।" (ਗੁਪਤੁ)।

੨ ਇੰਦੁਲੋਕ. ਦੇਵਪੁਰੀ। ੩ ਸੋਨੇ (ਹਰਿ) ਦਾ ਮਕਾਨ। ੪ ਸੱਚਖੰਡ ਹਰਿਸਿੰਘਾਸਨੁ } ਕਰਤਾਰ ਦਾ ਤਖਤ। ੨ ਫੁਰਮੁਖਾਂ ਦਾ ਰਿਦਾ। ਹਰਿਸਿੰਘਾਸਨ } ੩ ਇੰਦੁ ਦਾ ਰਾਜ ਸਿੰਘਾਸਨ। ੪ ਸੁਵਰਣ ਦਾ ਸਿੰਘਾਸਨ.

ਹਰਿ ਸੀ ਕਰਭਾ. ਹਰਿ (ਸੂਰਜ) ਦੀ ਕਰ (ਕਿਰਣਾਂ) ਜੈਸੀ ਭਾ (ਚਮਕ). (ਕਲਕੀ)

ਹਰਿ ਸੇਵਕ. ਕਰਤਾਰ ਦਾ ਸੇਵਕ. "ਹਰਿਸੇਵਕ ਨਾਹੀ ਜਮ ਪੀਤ." (ਬਿਨਾ ਮ: ੫)

ਹਰਿ ਸੰਗਤਿ. ਸਿੱਖ ਸਮਾਜ. ਗੁਰਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਮੰਡਲੀ. "ਵਡ ਭਾਗੀ ਹਰਿ ਸੰਗਤਿ ਪਾਵਹਿ।" (ਮਾਥ ਮ: ੪)

ਹਰਿ ਸੰਗੀ. ਵਿ—ਹਰਿ (ਕਰਤਾਰ) ਦਾ ਸਾਥੀ. ਸਾਧੁ. ਗੁਰਮੁਖ. ਹਰਿਸੰਤ. ਵਿ—ਵੈਸਨਵ. ਵਿਸਨੁ ਉਪਾਸਕ. "ਚੁਨ ਭੂਪਤਿ ਯਾ ਜਗਤ ਮੇ ਦੁਖੀ ਰਹਿਤ ਹਰਿਸੰਤ." (ਭ੍ਰਿਸਨਾਥ) ੨ ਕਰਤਾਰ ਦਾ ਸੇਵਕ. ਵਾਹਗੁਰੂ ਦਾ ਉਪਾਸਕ. "ਹਰਿ ਸੰਤ ਨੇ ਹੋਰੁ ਬਾਉ ਨਾਹੀ." (ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ੪)

ਹਰਿਸੰਪਿ. ਸੰਗਤਾ—ਦੋਵੀ ਸੰਪਦਾ. ਆਤਮਿਕ ਧਨ. "ਹਰਿ ਸੰਪਿ ਨਾਨਕ ਬਰਿ ਤਾਥੀ." (ਬਾਵਨ)

ਹਰਿਹਰ ਛੋੜੁ } ਇਹ ਉਹ ਅਸਥਾਨ ਦੱਸਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜਿੱਥੇ ਹਰਿ ਹਰਿ ਛੋੜੁ } ਤੰਦੁਵੇ ਦੇ ਗ੍ਰੇਸੇ ਹੋਏ ਹਾਥੀ ਨੂੰ ਭਗਵਾਨ ਨੇ ਛੁਡਾਇਆ ਸੀ. ਇਹ ਪਟਨੇ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਕੋਹ ਪਥੇ ਕੰਗਾ ਪੁਰ ਹੈ. ਇੱਥੇ ਕੱਤਕ ਦੀ ਪੂਰਣਮਾਸੀ ਨੂੰ ਵਡਾ ਭਾਰੀ ਮੇਲਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਛਹੁਤ ਹਾਥੀ ਵਿਕਣ ਨੂੰ ਆਉਂਦੇ ਹਨ.

ਹਰਿ ਹਰਿ ਰੁਖੁ. ਦੇਖੋ, ਹਰਿ ੪੪.

ਹਰਿ ਹਾਂ. ਸੰਬੋਧਨ. ਹੇ ਹਰਿ! ਭੁਨਹੋ ਛੰਦਾਂ ਦੇ ਅੰਤ "ਹਰਿ ਹਾਂ" ਸ਼ਬਦ ਐਸੇ ਹੀ ਵਰਤਿਆ ਹੈ, ਜੈਸੇ ਅਤਿੰਲ ਦੇ ਪਿਛਲੇ ਚਰਣ ਵਿੱਚ ਹੋ। ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ੨ ਦੇਖੋ, ਪੁਨਹ.

ਹਰਿਰਾਟ. ਕਰਤਾਰ ਦੀ ਹੱਟ. ਸਤਿਸੰਗ. ਗੁਰਦੁਆਰਾ. ਦੇਖੋ, ਹਟ.

ਹਰਿਕ. ਫ਼ਿ. ਵਿ—ਪ੍ਰਤੀਕ. ਹਰ ਯਕ। ੨ ਸੰ. ਰਿਜ਼ਕ—ਰਿਹਕ. ਫ਼ਤ—ਬਰਜਨ। ੩ ਤਰਾਗ। ੪ ਸਮੀਪ. ਪਾਸ. "ਹਿਰਕਤ੍ਰਾ ਹਿਦਾਨੀ." (ਫ਼ਜ਼ਾਨ) ਤੂੰ ਰਿਦਿਆਂ ਦੇ ਪਾਸ ਹੈਂ.

ਹਰਿਕਥਾ. ਕਰਤਾਰ ਦੀ ਕਥਾ. ਵਾਹਗੁਰੂ ਦੀ ਕੁਟਕਥਾ. "ਹਾਹੈ, ਇਸ ਨਾਲ ਗਲ ਬਾਹਰ ਦੇ ਅੰਗ ੩ ਦਾ ਮੁਕਾਬਲਾ ਹੋਵੇ.

ਹਰਿਕਰਮਾ ਭੁਭੁ ਤੂੰ ਮੁਭੇ।" (ਆਸਾ ਪਟੀ ਮ: ੩)

ਹਰਿਕਰਮ. ਵਿ—ਪਰਮਾਤਮਾ ਸੰਬੰਧੀ ਕਰਮ. "ਕਰ ਹਰਿਕਰਮ ਸੁਭਨਿ ਹਰਿਕਰਮ।" (ਸੁਖਮਨੀ) ੨ ਏਵ ਕਰਮ.

ਹਰਿ ਕਾ ਕ੍ਰਿਹ. ਵਾਹਗੁਰੂ ਦਾ ਘਰ ਸੰਸਾਰ। ੨ ਮਾਨੁਖ ਦੇਹ। ੩ ਸਤਸੰਗ। ੪ ਨਿਰਮਲ ਅੰਤਹਕਰਣ। ੫ ਹਰਿਮੰਦਿਰ। ੬ ਗੁਰਦੁਆਰਾ. ਹਰਿ ਕੀ ਪੋਤੀ. ਉੱਤਮ ਕ੍ਰਿਯਾ, ਜੋ ਕਰਤਾਰ ਦੇ ਪਾਉਣ ਦੀ ਸੀਤੀ ਹੈ। ੭ ਅਮ੍ਰਿਤ ਸਰੋਵਰ ਦੀ ਉਹ ਪੋਤੀ ਜੋ ਹਰਿਮੰਦਿਰ ਦੇ ਪਿਛਲੇ ਪਾਸੇ ਦੁਖ ਭੰਜਨੀ ਵੱਲ ਹੈ। ੮ ਹਿੰਦੁਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਹਰਿਦੁਆਰ ਪੁਰ ਕੰਗਾ ਦੀ ਪੋਤੀ, ਜੋ ਬ੍ਰਹਮਰੰਡ ਪਾਸ ਹੈ.

ਹਰਿਕੀਰਤਨ } ਕਰਤਾਰ ਦੇ ਗੁਣਾਨੁਵਾਦ। ੨ ਗੁਰੁਬਾਣੀ ਦਾ
ਹਰਿਕੀਰਤਨ } ਗਾਇਨ. "ਹਰਿ ਕੀਰਤਨੁ ਗੁਰਮੁਖਿ ਜੋ ਸੁਨਤੇ." (ਆਸਾ)

ਹਰਿ ਕੇ ਲੋਕ } ਸਾਧੂਜਨ. "ਹਰਿ ਕੇ ਲੋਕ ਸਿ ਸਾਧ ਸੁਹੇਲੇ." (ਭੈਰ ਆ: ਮ: ੧) "ਹਰਿ ਸਰਣਾਗਤ ਹਰਿ ਕੇ ਲੋਕ." (ਗੁਜ ਆ: ਮ: ੧)

ਹਰਿਕ੍ਰਿਸਨ ਸਤਿਗੁਰੂ. ਸਿੱਖ ਕੌਮ ਦੇ ਅੱਠਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ. ਆਪ ਦਾ ਜਨਮ ਸੰਮਤ ੮ ਸਾਬਣ (ਬਦੀ ੧੦) ਸੰਮਤ ੧੭੧੩ (੭ ਜੁਲਾਈ ਸਨ ੧੬੫੬) ਨੂੰ ਕੀਰਤਪੁਰ ਵਿੱਚ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਰਾਇ ਜੀ ਦੇ ਘਰ ਮਾਤਾ ਕ੍ਰਿਸਨ ਕੌਰ ਜੀ ਤੋਂ ਹੋਇਆ. ੮ ਕੱਤਕ ਸੰਮਤ ੧੭੧੮ (੭ ਅਕਤੂਬਰ ਸਨ ੧੬੬੧) ਨੂੰ ਗੁਰਗੱਦੀ ਤੇ ਵਿਰਾਜੇ. ਭਾਬਾ ਰਾਮਰਾਇ ਦੀ ਸਕਾਇਤ ਪੁਰ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦਿੱਲੀ ਭੁਲਾਇਆ. ਉੱਥੇ ਰੋਚਕ ਨਾਲ ਚੇਤ ਸੁਦੀ ੧੪ (੩ ਵੈਸਾਖ) ਸੰਮਤ ੧੭੨੧ (੩੦ ਮਾਰਚ ਸਨ ੧੬੬੪) ਨੂੰ ਜੋਤੀ ਜੋਤਿ ਸਮਾਏ. ਆਪ ਦੇ ਪਵਿਤ੍ਰ ਅਸਥਾਨ ਭਾਬਾ ਸਾਹਿਬ ਅਤੇ ਚੰਗਲਾ ਸਾਹਿਬ ਦਿੱਲੀ ਵਿਦਰਸ਼ਨ ਹਨ. ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਕ੍ਰਿਸਨ ਜੀ ਨੇ ੭ ਵਰ੍ਹੇ ੫ ਮਹੀਨੇ ਤੇ ੨੬ ਦਿਨ ਗੁਰਿਆਈ ਕੀਤੀ. ਆਪ ਦੀ ਸਾਰੀ ਅਵਸਥਾ ੭ ਵਰ੍ਹੇ ੮ ਮਹੀਨੇ ਤੇ ੨੬ ਦਿਨ ਸੀ. "ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਕ੍ਰਿਸਨ ਧਿਆਈਐ ਜਿਤੁ ਭਿਠੈ ਸਭ ਦੁਖ ਜਾਇ." (ਓਭੀ ੩)

ਹਰਿਗਾਲ. ਕਰਤਾਰ ਦੀ ਗੱਲ. ਹਰਿਕਰਮ. "ਹਰਿਗਾਲ ਗਲੈਈਐ." (ਮ: ੪ ਵਾਰ ਵਡ)

ਹਰਿਗੀਤਾ } ਇੱਕ ਫੰਦ. ਲੱਛਣ—ਚਾਰ ਚਰਣ. ਪੁਤਿਚਰਣ ੨੮
ਹਰਿਗਤਿਕਾ } ਮਾਰਾ. ਪਹਿਲਾ ਵਿਥਾਮ ੧੬ ਮਾਰਾ ਪੁਰ, ਦੂਜਾ ੧੨ ਪੁਰ, ਅੰਤ ਲਘੁ ਗੁਰੂ ਅਬਦਾ ਚਕਣ—੩੫.

ਉਦਾਹਰਣ—

ਸਭਿ ਵੁਟ ਗਿਰਿਵਰ ਸਿਖਰ ਤਰ ਨਰ,

ਪਾਪ ਕਰਮ ਭਏ ਮਨੋ,

ਉਠ ਭਾਜ ਧਮ ਸਭਮ ਹੈ ਚਮਕੀਤ

ਦਾਮਨਿ ਸੇ ਮਨੋ. xx (ਕਲਕੀ)

(ਅ) ਹਰਿਗੀਤਿਕਾ ਦਾ ਦੂਜਾ ਰੂਪ ਹੈ, ਪਹਿਲਾ ਵਿਥਾਮ ੧੩ ਪੁਰ, ਦੂਜਾ ੧੫ ਪੁਰ ਅੰਤ ਚਕਣ. ਇਸ ਰੂਪ ਦਾ ਨਾਉਂ "ਸਟਪਫਾ"

ਅਤੇ "ਪੋਤੀ" (ਪੋਤੀ) ਹੈ.

ਉਦਾਹਰਣ—

ਇਹ ਕਰ ਸਗਰੇ ਨਗਰ ਮੇ,
ਮਰਦਾਨਾ ਉਰ ਅਥੁਲਾਇਕੈ,
ਬੈਠੇ ਬ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਜਹਾਂ,
ਤਹਿ ਬਕਿਤ ਸੁ ਬੈਸਰੋ ਆਇਕੈ,
ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਸੇ ਬੁਝਤ ਭਯੋ,
ਰਿਹ ਬਦਨਹਿ ਬਿਕਲ ਨਿਹਾਰਕੈ,
ਬਿਨ ਹਥਾਬ ਆਵਨ ਭਯੋ.

ਨਿਜ ਬਿਰਥਾ ਭਨਹੁ ਸੁਧਾਰਕੈ. (ਨਾਪੁ)

ਹਰਿਗੁਣ. ਕਰਤਾਰ ਦੇ ਗੁਣ. "ਹਰਿਗੁਣ ਗਾਵਹਿ ਅਨਦਿਨੁ ਜਾਗੇ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੩)

ਹਰਿਗੁਬਿੰਦ. ਦੇਖੋ, ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ। ੨ ਕ੍ਰਿਸਨ. "ਹਰਿਗੁਬਿੰਦ ਪਰ ਲਗਨ ਸਿਧਾਵਾ। ਹਰਿਗੁਬਿੰਦ ਪਰ ਤਿਮ ਇਹ ਆਵਾ." (ਗੁਪ੍ਰਸ਼ੁ) ਜਿਵੇਂ ਕਾਲਕਾਮਨ ਕ੍ਰਿਸਨ ਜੀ ਪੁਰ ਲਤਨ ਗਿਆ ਤਿਵੇਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਪੁਰ ਅਬਦੁਲਮਾਨ ਆਇਆ.

ਹਰਿ ਗੁਰੂ. ਵਿ—ਹਰਿ ਗੁਪ ਸਤਿਗੁਰੂ। ੨ ਸਿੱਖ ਦੇ ਵਿਕਾਰ ਅਤੇ ਦੇਸਾਂ ਦੇ ਹਰਣ ਵਾਲਾ ਗੁਰੂ. "ਹਰਿਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜਿਨਿ ਪਰਸਿਓ ਤੇ ਇਹ ਉਤ ਸਦਾ ਮੁਕਤੇ." (ਸਵੈਯੇ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ਮ: ੫)

ਹਰਿਗੋਪਾਲ. ਦੇਖੋ, ਬਿਸੰਭਰ ਦਾਸ.

ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ. ਦੇਖੋ, ਭਾਬਾ ਸਾਹਿਬ। ੨ ਦੇਖੋ, ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਤਿਗੁਰੂ। ੩ ਦੇਖੋ, ਖੁਸਾਨ ਸਿੱਖ.

ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਤਿਗੁਰੂ. ਸਿੱਖ ਕੌਮ ਦੇ ਛੀਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜਨਮ ੨੧ ਹਾਤ (ਬਦੀ ੬) ਸੰਮਤ ੧੬੫੨ (੧੪ ਜੂਨ ਸਨ ੧੫੯੫) ਨੂੰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਘਰ ਮਾਤਾ ਗੰਗਾ ਜੀ ਦੇ ਉਦਰ ਤੋਂ ਵਛਾਲੀ ਪਿੰਡ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ. ਆਪ ਨੇ ਭਾਬਾ ਗੁੱਢਾ ਜੀ ਤੋਂ ਧਾਰਮਿਕ ਵਿਦਯਾ ਪੜ੍ਹੀ. ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਤਿੰਨ ਵਿਆਹ ਹੋਏ—

(ੳ) ਭੱਲਾ ਨਿਵਾਸੀ ਨਾਰਾਇਨਦਾਸ ਦੀ ਸੁਪੁਤ੍ਰੀ ਦਾਮੋਦਰੀ ਜੀ ਨਾਲ ੧੨ ਭਾਦੋਂ ਸੰਮਤ ੧੬੬੧.

(ਅ) ਬਕਾਲਾ ਨਿਵਾਸੀ ਹਰੀ ਚੰਦ ਦੀ ਸੁਪੁਤ੍ਰੀ ਨਾਨਕੀ ਜੀ ਨਾਲ ੮ ਵੈਸਾਖ ੧੬੭੦.

(ੲ) ਮੰਡਿਆਲੀ ਨਿਵਾਸੀ ਦਯਾਰਾਮ (ਦੁਆ) ਦੀ ਸੁਪੁਤ੍ਰੀ ਮਹਾਦੇਵੀ ਜੀ ਨਾਲ ੧੧ ਸਾਉਣ ੧੬੭੨.

ਧਰਮਵੀਰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਪੰਜ ਪੁਤ੍ਰ (ਭਾਬਾ ਗੁਰਦਿੱਤਾ ਜੀ, ਸੂਰਜ ਮੱਲ, ਅਣੀ ਰਾਇ, ਅਟਲ ਰਾਇ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਰੋਗਥਾਦੁਰ ਜੀ), ਅਰ ਇੱਕ ਸੁਪੁਤ੍ਰੀ ਬੀਰੋ, ਉਤਪੰਨ ਹੋਏ. ੨੯ ਜੇਠ (ਬਦੀ ੧੪) ਸੰਮਤ ੧੬੬੩ (੨੫ ਮਈ ਸਨ ੧੬੦੬) ਨੂੰ ਆਪ ਗੁਰਗੱਦੀ ਪੁਰ ਵਿਰਾਜੇ ਅਰ ਮਸਨਦਨਸ਼ੀਨੀ ਸਮੇਂ ਸੋਲੀ ਟੋਪੀ ਪਹਿਰਣ ਦੀ ਪੁਰਾਣੀ ਰੀਤਿ ਹਟਾਕੇ ਜਿਗਾ ਕਲਗੀ ਸ਼ੀਸ ਤੇ, ਅਤੇ ਮੀਰੀ ਪੀਰੀ ਦੇ ਦੋ ਖਤਰ ਗਾੜ੍ਹੇ ਸਜਾਏ, ਕਿਉਂਕਿ ਰਾਕੜ ਦੀ ਅਧੋਗਤਿ ਵੇਖਕੇ ਆਪ ਨੇ ਦੇਸ

ਉੱਧਾਰ ਲਈ ਜਗਤਿ ਕਰਾਨ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਸੁਰਵੀਰਤਾ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਵੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਜਾਣਿਆ। ਸੰਮਤ ੧੬੬੫ ਵਿੱਚ ਹਰਿਮੰਦਿਰ ਦੇ ਸਨਮੁਖ ਤਖਤ ਅਕਾਲਸੁੰਗਾ ਰਚਿਆ। ਸੰਮਤ ੧੬੬੯ ਵਿੱਚ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਦੇਹਰਾ ਲਹੌਰ ਬਣਵਾਇਆ। ਸੰਮਤ ੧੬੭੦—੭੧ ਵਿੱਚ ਡਰੋਲੀ ਆਦਿ ਅਸਥਾਨਾਂ ਪੁਰ ਨਿਵਾਸ ਕਰਕੇ ਜੰਗਲ ਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਕਿਰਚਬ ਕੀਤਾ। ਸੰਮਤ ੧੬੮੪ ਵਿੱਚ ਮੋਹਨ ਅਤੇ ਕਾਲੇ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਕੇ ਮਾਲਵੇ ਵਿੱਚ ਮੋਹਰਾਜ ਵਸਾਇਆ ਅਤੇ ਇਸ ਰੂਪੇ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਜੀ ਵਿੱਚ ਕੋਲਸਰ ਤਾਲ ਲਗਵਾਇਆ। ਸੰਮਤ ੧੬੮੫ ਵਿੱਚ ਬਿਬੇਕੀ ਸਿੰਘਾਂ ਦੇ ਨਿਵਾਸ ਲਈ ਬਿਬੇਕ ਸਰ ਰਚਿਆ।

ਅਕਬਰ ਦੀ ਸੁਨਾਬੁੱਲ ਪਾਲਿਸੀ ਦੀ ਥਾਂ ਜਦ ਜਹਾਂਗੀਰ ਨੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਸਿੱਖੇ ਸਿਖਾਏ ਸਿੱਖਾਂ ਵੱਲ ਮੈਲੀ ਨਜ਼ਰ ਕਰ ਲਈ ਅਤੇ ਪੰਜਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਸ਼ਹੀਦ ਕੀਤੇ ਗਏ, ਤਾਂ ਸੂਰਖਤਾ ਲਈ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਸਸਤ੍ਰ ਪਹਿਰਣ ਅਤੇ ਸੁਰਵੀਰਤਾ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ। ਇਹ ਵੇਖਕੇ ਜਹਾਂਗੀਰ ਨੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਕਦਾਪਿਅਰ ਦੇ ਕਿਲੇ ਕੋਵ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਇਸ ਤੋਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਮਾਨ ਘਟਨ ਦੀ ਥਾਂ ਸਗੋਂ ਵੱਧ ਵਿੱਚ ਹੋਰ ਵਧ ਗਿਆ। ਕਈ ਪੱਖਵੱਤੇ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਨੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਛੱਡਣ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਣਾ ਕੀਤੀ, ਇਸ ਤੋਂ ਜਹਾਂਗੀਰ ਨੇ ਛੇਵੇਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਮਿਥੁਤਾ ਦਾ ਵਰਤਾਉ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ, ਪਰ ਜਦ ਸੰਮਤ ੧੬੮੫ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਹਜਹਾਨ ਗੱਦੀ ਤੇ ਆਇਆ, ਤਾਂ ਉਸ ਨੇ ਸਿੱਖਾਂ ਵੱਲ ਪਾਲਿਸੀ ਕਰਤੀ ਕਰ ਲਈ, ਇਸ ਲਈ ਸੂਰਖਤਾ ਵਾਸਤੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਮੁਗਲਪਤਿ ਸ਼ਾਹਜਹਾਨ ਦੀ ਸੈਨਾ ਨਾਲ ਚਾਰ ਜੰਗ ਹੋਏ—

(ੳ) ਸੰਮਤ ੧੬੮੫ ਵਿੱਚ ਮੁਖਤਿਸ ਖਾਨ ਸੈਨਾਨੀ ਨਾਲ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ।

(ਅ) ਸੰਮਤ ੧੬੮੭ ਵਿੱਚ ਜਲੰਧਰ ਦੇ ਹਾਕਮ ਅਬਦੁੱਲਾ ਖਾਨ ਨਾਲ ਸ੍ਰੀ ਗੋਬਿੰਦਪੁਰ।

(ੲ) ਸੰਮਤ ੧੬੮੮ ਵਿੱਚ ਮੋਹਰਾਜ ਪਾਸ ਗੁਰੂ ਸਰ ਦੇ ਮਕਾਮ ਕਮਰਬੇਕ ਸੈਨਾਨੀ ਨਾਲ। ਇਸੇ ਜੰਗ ਪਿੱਛੋਂ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਫੂਲ ਨੂੰ ਰਾਜ ਭਾਗ ਦਾ ਵਰਦਾਨ ਬਖਸ਼ਿਆ ਹੈ। ਦੇਖੋ, ਫੂਲ।

(ਸ) ਸੰਮਤ ੧੬੯੧ ਵਿੱਚ ਕਾਲੇ ਥਾਂ ਪੈਦੇਆ ਆਦਿ ਕੋਧਿਆਂ ਨਾਲ ਕਰਤਾਰਪੁਰ। ਇਸ ਜੰਗ ਪਿੱਛੋਂ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਕੀਰਤਪੁਰ ਜਾ ਵਿਰਾਜੇ ਅਤੇ ਧਰਮ ਪ੍ਰਚਾਰ ਦਾ ਕੰਮ ਸਾਰੀ ਚੱਖਿਆ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਦੂਰ ਦੂਰ ਜਾਕੇ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਫੈਲਾਇਆ। ਕਸ਼ਮੀਰ, ਪੀਲੀਭੀਤ, ਝਾਚ ਅਤੇ ਮਾਲਵੇ ਵਿੱਚ ਲੱਖਾਂ ਪ੍ਰਾਣੀਆਂ ਨੂੰ ਮੁਕਤਿ ਦਾ ਰਾਹ ਦੱਸਿਆ, ਅਨੇਕ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਨੂੰ ਸਿੱਖੀ ਮੰਡਲ ਵਿੱਚ ਲਿਆਂਦਾ। ਉਦਾਸੀ ਪ੍ਰਚਾਰਕਾਂ ਨੂੰ ਵੱਡੇ ਵੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਭੇਜਕੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਦਾ ਚੰਡਾ ਫੁਲਾਇਆ।

ਆਪਣੇ ਯੋਗ ਪੇੜੇ ਉਂੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਜੀ ਨੂੰ ਗੁਰਗੱਦੀ ਪੁਰ 'ਛਤ੍ਰਤ ਇਤਿਹਾਸ ਲੇਖਕਾਂ ਨੇ ਫੂਲਰੀਜ਼ ਨੂੰ ਵਰਦਾਨ ਸੰਤਰੋਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦਾ ਨਿਖਿਆ ਹੈ ਪਰ ਇਹ ਫੂਲ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਦਾਦਾ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਵਰਦਾਨ ਦੀ ਕੋਵਲ ਪੁਸ਼ੀ ਕੀਤੀ ਹੈ।

ਥਾਪਕੇ ੭ ਚੇਤ (ਸੁਦੀ ੫) ਸੰਮਤ ੧੭੦੧ (੩ ਮਾਰਚ ਸਨ ੧੬੪੪) ਨੂੰ ਜੋਤੀ ਜੋਤਿ ਲਮਾਏ।^੨ ਆਪ ਦੇ ਦੇਹਰੇ ਦਾ ਨਾਉਂ ਕੀਰਤਪੁਰ ਵਿੱਚ "ਪਾਤਾਲ ਪੁਰੀ" ਹੈ। ਦੇਖੋ, ਕੀਰਤਪੁਰ।

ਫੀਵੇਂ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ੩੭ ਵਰ੍ਹੇ ੧੦ ਮਹੀਨੇ ੭ ਦਿਨ ਗੁਰਤਾ ਕੀਤੀ, ਅਤੇ ਸਾਰੀ ਅਵਸਥਾ ੪੮ ਵਰ੍ਹੇ ੮ ਮਹੀਨੇ ੧੫ ਦਿਨ ਭੋਗੀ।

"ਅਰਜੁਨ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਨੂੰ ਸਿਮਰੇ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ।" (ਚੰਡੀ ੩)

ਹਰਿਗੋਬਿੰਦਪੁਰ। ਦੇਖੋ, ਸ੍ਰੀ ਗੋਬਿੰਦਪੁਰ।

ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ } ਦੇਖੋ, ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ। "ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਰਖਿਓ
ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ } ਪਰਮੇਸਰਿ।" (ਗੁਜ ਮ: ੫) "ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਗੁਰਿ
ਰਖਿਆ।" (ਸੋਹ ਮ: ੫)

ਹਰਿਚੰਦ। ਦੇਖੋ, ਹਰਿਸਚੰਦ। ੭ ਦੇਖੋ, ਹਰੀਚੰਦ—੭-੩।

ਹਰਿਚੰਦਉਰਤੀ } ਦੇਖੋ, ਹਰਿਸਚੰਦ।
ਹਰਿਚੰਦਉਰੀ }

ਹਰਿਚੰਦਨ } ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਗੋਬੀਸ਼ ਨਾਉਂ ਦਾ ਸਭੇਦ ਚੰਦਨ,
ਹਰਿਚੰਦਨ } ਜਿਸ ਦੀ ਸੁਗੰਧ ਨਾਲ ਨੇਤ੍ਰੇ ਦੇ ਫਿਰਫਾਂ ਦਾ ਭੀ ਚੰਦਨ
ਹੋਣਾ ਮੰਨਿਆ ਹੈ। "ਰਾਮ ਪਾਰਸ ਚੰਦਨ ਹਮ ਕਾਸਟ ਲੋਸਟ, ਹਰਿ
ਸੰਗਿ ਹਰੀ ਸਤਿਸੰਗੁ ਭਏ ਹਰਿ ਕੰਚਨ ਚੰਦਨ ਕੀਨੇ।" (ਧਨਾ ਮ: ੪)
ਰਾਮ ਪਾਰਸ ਅਤੇ ਹਰਿਚੰਦਨ ਹੈ, ਅਸੀਂ ਕਾਠ ਅਤੇ ਜੌਹਾ ਹਾਂ।
੭ ਇੱਕ ਸੁਰਫ ਦਾ ਫਿਰਫ। ਦੇਖੋ, ਸੁਰਤਰ। ੩ ਚੰਦਮਾ ਦੀ ਚਾਦਨੀ।
੪ ਕਮਲਾਂ ਦੀ ਪਰਾਭ (Pollen)।

ਹਰਿਚੰਦੋਰੀ। ਦੇਖੋ, ਹਰਿਸਚੰਦ।

ਹਰਿਜ। ਦੇਖੋ, ਹਰਜ। ੭ ਸੰਗਤ—ਹਰਿ (ਜਨ) ਤੋਂ ਉਤਪੰਨ
ਹੋਇਆ ਕਮਲ। ੩ ਫਿਰਫ। ੪ ਦਿਨ, ਜੋ ਹਰਿ (ਸੂਰਜ) ਤੋਂ ਉਤਪੰਨ
ਹੁੰਦਾ ਹੈ। (ਸਨਾਮਾ)

ਹਰਿਜ ਅਰਿ। ਹਰਿ (ਸੂਰਜ) ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਦਿਨ, ਉਸ ਦੀ
ਵੈਰਣ ਚਾਤ। (ਸਨਾਮਾ) ੭ ਹਰਿ (ਜਨ) ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਫਿਰਫ,
ਉਸ ਦਾ ਵੈਰੀ ਹਾਥੀ। (ਸਨਾਮਾ)

ਹਰਿਜਸ } ਕਰਤਾਰ ਦਾ ਯਥ। "ਹਰਿਜਸੁ ਕਰਤ ਸੰਤ ਦਿਨੁ ਰਾਤਿ।"
ਹਰਿਜਸੁ } (ਸੁਖਮਨੀ) ੭ ਦੇਖੋ, ਜੀਤੋ ਮਾਤਾ।

ਹਰਿਜੰਫ। ਦੇਖੋ, ਹਰਜੰਫ।

ਹਰਿਜੰਫਨਿ ਨਾਦਨਿ। ਦੇਖੋ, ਹਰਜੰਫਨਿ ਨਾਦਨਿ।

ਹਰਿਜਨ। ਸੰਗਤ—ਕਰਤਾਰ ਦੇ ਜੇਵਕ, ਸਾਧੁਜਨ। "ਹਰਿਜਨ
ਹਰਿ ਅੰਤਰ ਨਹੀਂ।" (ਸ: ਮ: ੯) ੭ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਦਾ
ਇੱਕ ਆਤਮ ਗੁਣਾਨੀ ਸਿੱਖ।

ਹਰਿਜਨੀ। ਹਰਿਜਨਾਂ ਨੇ। ਸਾਧੂਆਂ ਨੇ। "ਇਹ ਬੀਚਾਰੀ ਹਰਿਜਨੀ।"
(ਬਸੰ ਮ: ੫)

ਹਰਿਜਾਨ। ਦੇਖੋ, ਹਰਿਜਨ। "ਜੋ ਸਚਾ ਹਰਿਜਾਨ।" (ਮ: ੪ ਵਾਰ
ਬਿਹਾ) ੭ ਹਰਿ (ਵਿਸਨੁ) ਦਾ ਯਾਨ ਗੁਰੂਤਾ। ੩ ਹਰਿ (ਦਿੰਦੂ) ਦੀ
ਕਈ ਇਤਿਹਾਸਕਾਂ ਨੇ ਕਾਥਾ ਗੁਰੂਚਿੰਤਾ ਜੀ ਦੇ ਜੋਤੀ ਜੋਤਿ ਲਮਾਉਣ ਦਾ ਲੇਖ
੧੬੮੫, ਫੀਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਜੋਤੀ ਜੋਤਿ ਲਮਾਉਣ ਦਾ ਸਮਝਕੇ ਫੂਲ ਕੀਤੀ ਹੈ

ਸਵਾਰੀ ਐਰਾਵਤ ਹਾਥੀ। ੪ ਹਰਿ (ਸੁਰਜ) ਦਾ ਵਾਹਨ ਘੋੜਾ।
ਹਰਿਜਾਨੇ, ਹਰਿਜਨ ਦੇ. "ਚਰਨੀ ਆਇਪਵੈ ਹਰਿਜਾਨੇ." (ਕਲਿ ਮ: ੪)

ਹਰਿਜਨ } ਦੇਖੋ, ਹਰਿਜਨ ਅਤੇ ਹਰਿਜਨੀ. "ਵੀਰਾਰਿ ਡਿਠਾ
ਹਰਿਜਨੀ } ਹਰਿਜਨੀ." (ਮ: ੪ ਵਾਰ ਵਡ)

ਹਰਿਣ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਮ੍ਰਿਗ. ਕੁਰੰਗ. ਹਰਨ.

ਹਰਿਣਨਯਨਾ } ਦੇਖੋ, ਹਰਣਾਖੀ.
ਹਰਿਣਾਖੀ }

ਹਰਿਣੀ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਮ੍ਰਿਗੀ. ਹਰਨੀ। ੨ ਸੋਨੇ ਦੀ ਮੂਰਤਿ
੩ ਮਜੀਠ। ੪ ਬਸੰਤੀ ਚਮੇਲੀ.

ਹਰਿਤ. ਸੰ. ਵਿ—ਹਵਾ. ਸਬਰ. "ਹਰਿਤ ਵਸੁ ਤਨ ਧਰੇ." (ਪਦਸਾਵ)
੨ ਦੇਖੋ, ਹ੍ਰਿਤ। ੩ ਸੰਗਤ—ਮ੍ਰਿਗੀ. ਮੁਕਦ। ੪ ਸੁਰਯ। ੫ ਵਿਸਨੁ।
੬ ਹਲਦੀ.

ਹਰਿਤਾ. ਹਰਿਤਾਲ (ਹਰਤਾਲ) ਦਾ ਸੰਖੇਪ. "ਲਾਇ ਤਨੈ ਹਰਿਤਾ."
(ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੨ ਸਬਲੀ. ਹਰਿਤਤਾ। ੩ ਦੇਖੋ, ਹਰਤਾ.

ਹਰਿਤਾਲ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਪੀਲੇ ਰੰਗ ਦੀ ਇੱਕ ਉਪ ਧਾਤੂ. ਹਰਤਾਲ.
ਦੇਖੋ, ਹਰਤਾਲ। ੨ ਪੀਲੇ ਅਤੇ ਹਰੇ ਰੰਗ ਦਾ ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ
ਕਲ੍ਹਤਰ.

ਹਰਿਤੁਤਾ. ਹਰਿਤੁ. ਹਰੀਪੁਣਾ. "ਹਰੀ ਹਰਿਤੁਤਾ ਤਿਹ ਕੀ ਜਾਇ."
(ਨਾਪੁ) ਵਿਸਨੁ ਦਾ ਹਰੀਪੁਣਾ ਖੋਹਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ.

ਹਰਿਦਸ. ਹਰਿਦਾਸ. ਕਰਤਾਰ ਦਾ ਸੇਵਕ. "ਚਰਣ ਮਲਹੁ
ਹਰਿਦਸਨਾ." (ਗੋਡ ਮ: ੪) ਹਰਿਦਾਸ ਦੇ ਚਰਣ ਮਲੇ.

ਹਰਿਦਸਨਾ. ਹਰਿਦਾਸ ਦਾ (ਦੇ). ਦੇਖੋ, ਹਰਿਦਸ.

ਹਰਿਦਯਾਲ. ਤਲਵੰਡੀ ਨਿਵਾਸੀ ਜਝੇਤੀਸੀ, ਜੋ ਭਾਭਾ ਕਾਨ੍ਹ ਜੀ ਦਾ
ਪੁਰੋਹਿਤ ਸੀ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਸਨਮਪਤੀ ਇਸ ਨੇ
ਬਣਾਈ ਸੀ। ੨ ਦੇਖੋ, ਭੋਟੀ ਪ.

ਹਰਿਦਰ. ਦੇਖੋ, ਹਰਿਦਰੁ.

ਹਰਿਦਰਸਨ. ਕਰਤਾਰ ਦਾ ਆਤਮਗਤਾਨ ਦੁਆ ਸਾਥਾਤਕਾਰ।
੨ ਅਕਾਲੀ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ. ਸਤਿਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤਾ
ਸਿੱਖਧਰਮ ਦੇ ਨਿਯਮਾਂ ਦਾ ਦਸ਼ਨ (ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ). "ਹਰਿਦਰਸਨੁ ਪਵੈ
ਵਡਰਾਗਿ." (ਆਸਾ ਮ: ੩) ੩ ਸਿੱਖਧਰਮ. ਅਕਾਲੀ ਮਤ.
"ਹਰਿਦਰਸਨ ਕੇ ਜਨ ਮੁਕਤਿ ਨ ਮਾਂਗਹਿ." (ਕਲਿ ਅ: ਮ: ੪)

ਹਰਿ ਦਰਸਨ ਕੇ ਜਨ. ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ
ਮੰਨਣ ਵਾਲੇ ਲੋਕ ਸਿੱਖ. "ਹਰਿਦਰਸਨ ਕੇ ਜਨ ਮੁਕਤਿ ਨ ਮਾਂਗਹਿ."
(ਕਲਿ ਅ: ਮ: ੪)

ਹਰਿਦਰਸਨਿ. ਕਰਤਾਰ ਦੇ ਦਰਸਨ ਨਾਲ. ਵਾਹਗੁਰੂ ਦੇ
ਸਾਖਸ਼ਾਤਕਾਰ ਤੋਂ. "ਹਰਿਦਰਸਨਿ ਤ੍ਰਿਪਤਾਈ." (ਗੋਡ ਮ: ੪)

ਹਰਿਦਰਸਨੁ. ਦੇਖੋ, ਹਰਿਦਰਸਨ.

ਹਰਿਦਰੁ. ਕਰਤਾਰ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦਾ ਦਰਵਾਜ਼ਾ. ਸਤਸੰਗ. ਸਿੱਖਸਮਾਜ.
"ਹਰਿਦਰੁ ਸੇਵੇ ਅਲਖ ਅਰੇਵੇ." (ਸ੍ਰੀ ਫੰਤ ਮ: ੫)

ਹਰਿਦਾਸ. ਸੰਗਤ—ਤਲਵੰਡੀ ਨਿਵਾਸੀ ਵੈਦਕ, ਜੋ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ
ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਰੋਡ ਦੂਰ ਕਰਨ ਆਇਆ ਸੀ. ਇਸੇ ਪਰਥਾਇ "ਵੈਦ
ਭੁਲਾਇਆ ਵੈਦਗੀ" ਸਲੋਕ ਉਚਾਰਿਆ ਹੈ। ੨ ਦੇਖੋ, ਰਾਮ ਦਾਸ
ਸਤਿਗੁਰੂ. ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਪਿਤਾ ਦਾ ਨਾਉਂ ਹਰਦਾਸ ਅਤੇ
ਹਰਿਦਾਸ ਲਿਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ੩ ਵਿੱਜ ਕੋਤ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮੀ. ਜੋ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ
ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਸਿੱਖ ਸੀ. ਇਸ ਨੂੰ ਵਰਤਾਕੇ ਛਕਣ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼
ਹੋਇਆ। ੪ ਛਵਾਲੀਘਰ ਦੇ ਥਿਲੇ ਦਾ ਦੁਰਗਪਾਲ (ਦਾਰੋਗਾ), ਜੋ
ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਸਿੱਖ ਸੀ। ੫ ਕਨਖਲ ਨਿਵਾਸੀ ਇੱਕ
ਥੋਗੀ, ਜਿਸ ਨੇ ਭਰਵਰੀ ਸਨ ੧੮੩੭ ਵਿੱਚ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ
ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ੪੦ ਦਿਨ ਸਮਾਧੀ ਨਗਾਏ ਦਿਖਾਈ ਸੀ ਮਹਾਰਾਜੇ ਨੇ
ਹਰਿਦਾਸ ਨੂੰ ਇੱਕ ਸੰਦੂਕ ਵਿੱਚ ਬੰਦ ਕਰਕੇ ਜ਼ਮੀਨ ਵਿੱਚ ਦਬਵਾ
ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਉੱਪਰ ਸਾਵਧਾਨ ਪਹਿਰਾ ਰੱਖਿਆ. ਚਾਲੂਵੇਂ ਦਿਨ ਜਦ
ਸੰਦੂਕ ਵਿੱਚੋਂ ਕੀਤਾ ਤਦ ਮੁਰਦੇ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਸੀ. ਮਾਨਿਸ਼ ਆਦਿ
ਅਨੇਕ ਯਤਨ ਕਰਕੇ ਉਸ ਦੇ ਚੇਲਿਆਂ ਨੇ ਹੋਸ਼ ਵਿੱਚ ਲਿਆਂਦਾ.
ਮਹਾਰਾਜੇ ਨੇ ਇਸ ਥੋਗੀ ਨੂੰ ਰਹੂਤ ਧਨ ਦਿੱਤਾ. ਇਸ ਘਟਨਾ ਨੂੰ
ਡਾਕਟਰ Mac Gregor ਆਦਿ ਕਈ ਯੂਰਪ ਨਿਵਾਸੀ
ਇਤਿਹਾਸਕਾਰਾਂ ਨੇ ਅੱਖੀਂ ਡਿੱਠਾ ਵਰਣਨ ਕੀਤਾ ਹੈ। ੬ ਵਿ—
ਕਰਤਾਰ ਦਾ ਸੇਵਕ. "ਹਰਿਦਾਸਨ ਕੀ ਆਗਿਆ ਮਾਨਤ, ਤੇ ਨਾਹੀ
ਭੁਨਿ ਫਰਫ ਪਰਨ." (ਸਾਹ ਮ: ੫) ੭ ਵਿਸਨੁ ਦਾ ਸੇਵਕ. ਵੈਸਨਵ
"ਕਹਿ ਸੁਤ ਸੇਂ ਹਮ ਹੈਂ ਹਰਿਦਾਸ." (ਗੁਪ੍ਰਸੁ)

ਹਰਿਦਾਸਮੁਤ } ਹਰਿਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਸੁਪ੍ਰਸੁ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ.
ਹਰਿਦਾਸਤਨਯ } ਦੇਖੋ, ਹਰਦਾਸਤਨੈ.

ਹਰਿਦਾਸਤਨੈ }

ਹਰਿਦਿਆਲ. ਦੇਖੋ, ਹਰਿਦਯਾਲ.

ਹਰਿ ਦਿਨ. ਦੇਖੋ, ਹਰਿ ਵਾਸਰ.

ਹਰਿਦੀਬਾਣ } ਕਰਤਾਰ ਦਾ ਦੀਬਾਨ. ਸਿੱਖ ਸਮਾਜ. "ਜੇ ਮਿਲਿਆ
ਹਰਿਦੀਬਾਨ } ਹਰ ਦੀਬਾਣ ਸਿਉ, ਜੋ ਸਭਨੀ ਦੀਬਾਣੀ ਮਿਲਿਆ."
(ਮ: ੪ ਵਾਰ ਸ੍ਰੀ) ਜੋ ਸਿੱਖ ਸਭਾ ਦਾ ਮੈਂਬਰ ਹੈ, ਉਹ ਸਾਰੇ ਸੰਸਾਰ ਦੇ
ਆਸ੍ਰਿਕ ਸਮਾਜਾਂ ਦਾ ਮੈਂਬਰ ਹੈ. ਭਾਵ—ਸਾਰੇ ਸਮਾਜਾਂ ਦਾ ਸੁਭ
ਚਿੰਤਕ ਹੈ.

ਹਰਿਦੁਆਚ. ਦੇਖੋ, ਹਰਿਦੁਾਰ. "ਸੁਖੁ ਪਾਵਹਿ ਹਰਿਦੁਆਚ ਪਰਾਜੀ."
(ਕਉ ਮ: ੫)

ਹਰਿਦੇਈ. ਦੇਖੋ, ਨਾਨਕੀ ਮਾਤਾ.

ਹਰਿਦੁ. ਸੰ. ਹਲਦੀ ਰੰਗ. ਦੇਖੋ, ਹਰਦੀ। ੨ ਪੀਲਾ ਚੰਦਨ.

ਹਰਿਦੁਾ. ਦੇਖੋ, ਹਰਦੀ.

ਹਰਿਦੁਾਰ } ਵਾਹਗੁਰੂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦਾ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਸਤਸੰਗ।
ਹਰਿਦੁਾਰ } ੨ ਆਤਮਗਤਾਨ। ੩ ਹਿੰਦੂਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਜਿਲਾ
ਸਹਾਰਨਪੁਰ (ਯੂ. ਪੀ.) ਵਿੱਚ ਕਨਖਲ ਪਾਸ ਗੰਗਾ ਦਾ ਇੱਕ ਪ੍ਰਸਿੱਧ
ਘਾਟ, ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਉਂ ਬ੍ਰਹਮਕੁੰਡ ਭੀ ਹੈ. "ਨਹਿ ਮਿਲੀਐ ਹਰਿਦੁਾਰ."
(ਸੋਰ ਅ: ਮ: ੫) ਹਰਿਦੁਾਰ ਦਾ ਨਾਉਂ ਮਾਯਾਪੁਰ ਭੀ ਹੈ. ਦੇਖੋ,

ਗੁਰਮਤਿ

ਹਰਿਪੁਰਿ. ਦੇਖੇ, ਹਰਿਪੁਰਿ.

ਹਰਿਪੁਰਿ } ਹਰਿਨਾਮ ਰੂਪ ਧਨ. "ਹਰਿਪੁਰਿ ਕੇ ਭਰਿਲੇਹੁ ਭੰਡਾਰ." (ਸੁਖਮਨੀ) "ਹਰਿਪੁਰਿ ਸਚੀ ਰਾਸਿ ਹੈ." (ਵਾਰ ੨ ਮ: ੫) ੨ ਦੇਖੇ, ਹਰਿਪੁਰਿ.

ਹਰਿਪੁਰਿ. ਹਰਿ (ਇੰਦੁ) ਦਾ ਧਨੁਸ. ਇੰਦੁਰਾਪ.

ਹਰਿਪੁਰਿ. ਹਰਿ (ਜਲ) ਦੇ ਧਾਰਨ ਵਾਲਾ, ਬੰਦਲ। ੨ ਜਲ ਦੇ ਧਾਰਨ ਵਾਲਾ. ਤਾਲ। ੩ ਨਦ. ਦਰਿਆ. (ਸਨਾਮ)

ਹਰਿਪੁਰਿ ਈਸਰਾਸਤੁ. ਹਰਿ (ਜਲ) ਦੇ ਧਾਰਨ ਵਾਲਾ ਤਾਲ ਅਥਵਾ ਨਦ, ਉਸ ਦਾ ਸ਼ਾਮੀ ਵਰਤ, ਉਸ ਦਾ ਅਸਤੁ ਰਾਹੀ. (ਸਨਾਮ)

ਹਰਿਪੁਰਿ. ਹਰਿ (ਇੰਦੁ) ਦਾ ਚਿੱਟਾ ਮੰਦਿਰ. ਸੁਰਗ ਲੋਕ. "ਇਤਨੇ ਸੁਖ ਨਾ ਹਰਿਪੁਰਿ ਕੇ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਹਰਿਨਾਮ } ਦੇਖੇ, ਹਰਣਾ ਅਤੇ ਪ੍ਰਹਿਲਾਦ.
ਹਰਿਨਾਮਸ

ਹਰਿਨਾਮ. ਸੰ. ਹਰਿਨਾਮ. ਕਰਤਾਰ ਦਾ ਨਾਮ. ਸਤਿਨਾਮ. ਵਾਹਗੁਰੂ. "ਹਰਿਨਾਮ ਰਸਨਾ ਕਹਨ." (ਬਿਲਾ ਅ: ਮ: ੫) ੨ ਮੁੰਗੀ. ਮੁਦਕ. ਮੁੰਗ. ਦੇਖੇ, ਮੁੰਗੀ.

ਹਰਿਨਾਮਿ. ਮਾਇਆ ੨ ਅਨੰਤ ਉਪਾਸਕ. ਉਹ ਭਗਤ ਜਿਸ ਨੇ ਕਰਤਾਰ ਨੂੰ ਪਤਿ ਮੰਨਕੇ ਆਪਣੇ ਤਾਈ ਉਸ ਦੀ ਪਤਿਵਰਤਾ ਇਸਤ੍ਰੀ ਮੰਨਿਆ ਹੈ. "ਹਰਿਨਾਮਿ ਸੁਹਾਯਣੇ। ਸਭਿ ਚੰਕ ਮਾਏ." (ਬਿਹਾ ਛੰਡ ਮ: ੫)

ਹਰਿਨਾਮ. ਦੇਖੇ, ਹਰਿਨਾਮ. "ਹਰਿਨਾਮੇ ਨਾਲਿ ਗਲਾਂ ਹਰਿਨਾਮੇ ਨਾਲਿ ਮਸਲਤਿ." (ਮ: ੪ ਵਾਰ ਵਡ) ੨ ਨੌਕਾ ਰੂਪ ਹਰਿ. ਪਾਰ ਉਤਾਰਨ ਵਾਲਾ ਕਰਤਾਰ ਦਾ ਨਾਮ.

ਹਰਿਨੀ. ਦੇਖੇ, ਹਰਿਨੀ। ੨ ਹਰਿ (ਹਾਥੀ) ਦੀ ਸੈਨਾ. ਗਜ ਸੈਨਾ. (ਸਨਾਮ) ੩ ਹਰਿ (ਜਲ) ਵਾਲੀ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ. (ਸਨਾਮ)

ਹਰਿਪਦ } ਆਤਮ ਪਦਵੀ ਗ਼ਜ਼ਾਨਪਦ. ਤੁਰੀਯ (ਤੁਰੀਆ) ਪਦ.
ਹਰਿਪਦ } "ਹਰਿਪਦ ਚੀਨਿ ਭਏ ਸੇ ਮੁਕਤੇ." (ਭੈਰ ਅ: ਮ: ੧)

ਹਰਿਪੁਰ. ਇੰਦੁ ਲੋਕ. ਸੁਰਗ। ੨ ਵਿਸਨੁ ਦਾ ਲੋਕ. ਵੈਰੁਨ. "ਭਾ ਦਿਨ ਸੇ ਸੁਖ ਜਗਤ ਮੇ ਹਰਿਪੁਰ ਮੇ ਹੂੰ ਨਾਹਿ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧੦੩) ੩ ਆਕਾਸ਼ ਮੰਡਲ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਹਰਿ (ਸੁਰਜ) ਦਾ ਨਿਵਾਸ ਹੈ. "ਹਰਿਪੁਰ ਪੁਰ ਸਰ." (ਚਮਾਵ) ਆਕਾਸ਼ ਤੀਰਾਂ ਨਾਲ ਭਰ ਗਿਆ। ੪ ਸਚਖੰਡ.

ਹਰਿਪੋਰਿ. ਦੇਖੇ, ਹਰਿ ਕੀ ਪੋਤੀ. "ਨੇ ਹਰਿਪੋਰ ਆਚਮਨ ਆਏ." (ਜਾਮੁ)

ਹਰਿਪ੍ਰਿਯਾ. ਸੰਗਤਾ—ਹਰਿ (ਵਿਸਨੁ) ਦੀ ਪਤਾਹੀ, ਲਕਸ਼ਮੀ (ਲੱਕਸ਼ਮੀ). ੨ ਇੱਕ ਛੰਦ. ਲੱਕਣ—ਚਾਰ ਚਰਣ, ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ੪੬ ਮਾਤ੍ਰਾ. ਤਿੰਨ ਵਿਸ਼ੁਮ ਬਾਰਾਂ ਬਾਰਾਂ ਪੁਰ, ਚੌਥਾ ਦਸ ਮਾਤ੍ਰਾਂ ਪੁਰ, ਅੰਤ ੩੩.

ਉਦਾਹਰਣ—

ਧਰੇ ਪਟ ਵਿਵਿਧ ਚੰਕ, ਹੀਰ ਚੀਰ ਵਿਮਲ ਅੰਕ,
ਰਤਨਨ ਮਣਿਮਾਲ ਸੁਭੁ ਰੂਪਨ ਅਮੋਲ ਹੀ,
ਦਾਮਨਿ ਛਬਿ ਛਟਾਕਾਰ, ਦਮਕਤ ਉਰ ਮੁਕੁਹਾਰ,
ਮਣਿ ਗਨ ਫਟਿ ਨੀਲ ਕਾਂਤਿ, ਮਾਨਿਕ ਅਤੇਲ ਹੀ.

(ਸਲੋਹ)

ਜੈਜਾਵੰਤੀ ਰਾਗ ਵਿੱਚ ਸੁੀ ਰੂਪ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਬਾਣੀ ਭੀ ਹਰਿਪ੍ਰਿਯਾ ਛੰਦ ਵਿੱਚ ਹੀ ਹੈ.

ਉਦਾਹਰਣ—

ਚੇ ਮਨ, ਕਉਨ ਕਤਿ ਹੋਇ ਹੈ ਤੇਰੀ? x x x
ਮਾਨਸ ਕੇ ਜਨਮ ਨੀਨ, ਸਿਮਰਨ ਨਹਿ ਨਿਮਖ ਕੀਨ,
ਦਾਰਾ ਸੁਖ ਭਇਓ ਦੀਨ, ਪਗਹੁ ਪਈ ਬੇਰੀ. x x x
੩ ਦੇਖੇ, ਚਬਰੀਆ ਦਾ ਰੂਪ ੨.

ਹਰਿਬਾਣ. ਹਰਿ (ਕਾਮ) ਦਾ ਤੀਰ। ੨ ਹਰਿ ਨਾਮ ਰੂਪ ਬਾਣ. "ਹਰਿਬਾਣੇ ਪ੍ਰਹਾਰਣਹ." (ਗਾਥਾ) ੩ ਦੇਖੇ, ਸਿਵ ਬਾਣ ੨.

ਹਰਿਬਾਣੀ. ਅਕਾਲੀ ਬਾਣੀ. ਕੁਰੂਬਾਣੀ. "ਮਿਲਿ ਸਤਿਸੰਗਿ ਬੋਲੀ ਹਰਿਬਾਣੀ." (ਮਾਭ ਮ: ੪)

ਹਰਿਬੋਲ ਮਨਾ. ਇਸ ਛੰਦ ਦਾ ਨਾਉਂ "ਤਿਲਕ" ਭੀ ਹੈ ਲੱਛਣ—
ਚਾਰ ਚਰਣ, ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ਦੋ ਸਰਣ 115, 115.

ਉਦਾਹਰਣ—

ਕਰੁਣਾਲਯ ਹੈ। ਅਰਿਘਾਲਯ ਹੈ।
ਖਲਖੰਡਨ ਹੈ। ਮਹਿਮੰਡਨ ਹੈ ॥ (ਜਾਪੁ)

ਹਰਿਬੰਸ. ਦੇਖੇ, ਹਰਿਬੰਸ। ੨ ਇੱਕ ਭੱਟ, ਜੋ ਸਤਿਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਸਿੱਖ ਹੋਇਆ. ਇਸ ਦੀ ਰਚਨਾ ਭੱਟਾਂ ਦੇ ਸਵੈਯਾਂ ਵਿੱਚ ਹੈ. "ਹਰਿਬੰਸ ਜਗਤਿ ਜਸੁ ਜੰਚਰਜਯੁ." (ਸਵੈਯੇ ਮ. ੫ ਕੇ) ੩ ਇੱਕ ਤਪਾ, ਜੋ ਪੰਜਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਸਿੱਖ ਹੈ ਕੇ ਆਤਮਗ਼ਜ਼ਾਨ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ. ਇਹ ਬਾਣੀ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਦਾ ਪਰਮ ਭਗਤ ਸੀ. ਬਾਣੀ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਦੀ ਬਾਣੀ ਦਾ ਇਹ ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ। ੪ ਇੱਕ ਤਪਾ, ਜੋ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਦਾ ਸਿੱਖ ਸੀ। ੫ ਦੇਖੇ, ਹਰਬੰਸ.

ਹਰਿਭਗਤ. ਕਰਤਾਰ ਦਾ ਉਪਾਸਕ। ੨ ਇੱਕ ਨਿਰੰਜਨੀਆਂ, ਜੋ ਸੰਤਿਆਲੇ ਪਿੰਡ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ. ਇਸੇ ਨੇ ਸਰਦਾਰ ਮਥਾਬ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮੀਰਖੋਟੀਏ ਨੂੰ ਲਹੌਰ ਛੱਡਵਾਇਆ ਸੀ. ਹੋਰ ਅਨੇਕ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਹਰਿਭਗਤ ਨੇ ਪ੍ਰਾਣ ਲੈਕੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਹਾਕਮਾਂ ਤੋਂ ਇਨਾਮ ਪਾਏ

ਹਰਿਭਗਤਿ. ਕਰਤਾਰ ਦੀ ਸੇਵਾ. ਕਰਤਾਰ ਦੀ ਉਪਾਸਨਾ. "ਹਰਿਭਗਤਿ ਹਰਿ ਕਾ ਪਿਆਰ ਹੈ." (ਸੁੀ ਮ: ੩)

ਹਰਿਭਗਤ. ਹਰਿਭਗਤ. ਕਰਤਾਰ ਦੇ ਉਪਾਸਕ. "ਤੇ ਹਰਿ ਕੇ ਜਨ ਸਾਧੂ ਹਰਿਭਗਤ." (ਸਾਰ ਮ: ੪ ਪਤਤਾਲ)

ਇਹ ਪਹਿਲੀ ਤੁਕ ਰਹਾਉ (ਟੋਕ) ਦੀ ਹੈ.
'ਛੰਦ ਨਈ ਇਸ ਦਾ ਉਦਾਹਰਣ 'ਭਯੋ' ਹੈ.

ਹਰਿਭਾ, ਕਰਤਾਰ ਦੀ ਭਾ (ਜੋਤ). ੨ ਆਭਿਮਿਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼. "ਹਰਿ
ਉਰ ਧਾਰਿਓ ਭੂਰਿ ਹਰਿਭਾ." (ਪ੍ਰਭਾ ਮ: ੪)

ਹਰਿਭੀਭੁ, ਹਰਿਭਾਸਨ. ਦੇਖੋ, ਭੀਭੁ ੨.

ਹਰਿਮਾਰਗ. ਕਰਤਾਰ ਦਾ ਰਾਹ। ੨ ਮਿੱਖਪੰਥ. "ਮੇ ਕਉ
ਹਰਿਮਾਰਗਿ ਪਾਇਆ." (ਮਾਭ ਮ: ੫)

ਹਰਿਮਾਰਗਿ. ਕਰਤਾਰ ਦੇ ਰਾਹ ਵਿੱਚ. "ਓਹੁ ਹਰਿ ਮਾਰਗਿ
ਆਪਿ ਬਲਦਾ, ਹੋਰਨਾ ਨੇ ਹਰਿਮਾਰਗਿ ਪਾਏ." (ਵਾਚ ਮਾਭ ਮ: ੪)

ਹਰਿਮਾਲਾ. ਅੰਤਹਕਰਣ ਦੀ ਭ੍ਰਿਤਿ ਦੁਆ ਕਰਤਾਰ ਦਾ ਚਿੰਤਨ।
੨ ਅਜਪਾ ਜਾਪ ਰੂਪ ਸਿਮਰਨੀ. "ਹਰਿਮਾਲਾ ਉਰ ਅੰਤਰਿ ਧਾਰੈ."
(ਆਸਾ ਮ: ੫)

ਹਰਿਮਿਲਾ. ਵਿ—ਕਰਤਾਰ ਨੂੰ ਮਿਲਿਆ ਹੋਇਆ, ਆਮਤਕਰਤਾਰੀ.
"ਹਮ ਜੀਵਹਿ ਦੇਖਿ ਹਰਿਮਿਲੇ." (ਨਟ ਮ: ੪)

ਹਰਿਮੰਦਰ } ਵਾਹਗੁਰੂ ਦਾ ਮਹਲ. ਜਗਤ. "ਹਰਿਮੰਦਰ ਏਹੁ
ਹਰਿਮੰਦਰੁ } ਜਗਤ ਹੈ." (ਪ੍ਰਭਾ ਅ: ਮ: ੩) ੨ ਮਾਨੁਸਦੇਹ.

ਹਰਿਮੰਦਰ } "ਹਰਿਮੰਦਰੁ ਏਹੁ ਸਚਿਰ ਹੈ." (ਪ੍ਰਭਾ ਅ: ਮ: ੩)

੩ ਸਭਸੰਗ. "ਹਰਿਮੰਦਰ ਸੰਦੀ ਆਖੀਐ ਸਿਬਹੁ ਹਰਿ ਜਾਤਾ." (ਮ:
੩ ਵਾਰ ਰਾਮ ੧) ੪ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਰਚਿਆ ਅਮ੍ਰਿਤ

ਸਰੋਵਰ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਕਰਤਾਰ ਦਾ ਮੰਦਿਰ. "ਹਰਿ ਜਪੇ ਹਰਿਮੰਦਰ
ਸਾਸਿਆ ਸੰਤ ਭਗਤ ਗੁਣ ਗਾਵਹਿ ਰਾਮ." (ਸੁਹੀ ਛੰਤ ਮ: ੫)

ਦੇਖੋ, ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਅਤੇ ਮੋਖਨ ਸਿੰਘ। ੫ ਕੀਰਤਪੁਰ ਵਿੱਚ ਫੀਓਂ
ਸਰਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਨਿਵਾਸ ਅਸਥਾਨ। ੬ ਪਟਨੇ ਦਾ ਉਹ ਮੰਦਿਰ ਜਿੱਥੇ

ਸ਼੍ਰੀ ਦਸਮੇਸ਼ ਜੀ ਨੇ ਜਨਮ ਲਿਆ। ੭ ਠਾਕੁਰਦੁਆ. ਦੇਵਾਲਯ.
"ਕਾਹੂੰ ਕਹਣੇ ਹਰਿਮੰਦਰ ਮੇ ਹਰਿ, ਕਾਹੂੰ ਮਸੀਤ ਕੇ ਬੀਰ ਪ੍ਰਮਾਨਕੇ."

(੩੩ ਸਵੈਯੇ)

ਹਰਿਯਾਨ. ਦੇਖੋ, ਹਰਿਜਾਨ ੨—੩ ਅਤੇ ੪.

ਹਰਿਰਸ } ਨਾਮ ਰਸ. "ਪੀਐ ਹਰਿਰਸੁ ਖੁਡਿ ਨ ਕ੍ਰਿਸਨਾ ਲਾਭੈ
ਹਰਿਰਸੁ } ਆਇ." (ਅਨੰਦੁ)"ਮਾਈ ਰੀ, ਮਨੁ ਮੇਰੇ ਮਤਵਾਰੈ।

ਪੇਖਿ ਦਇਆਲ ਅਨਦ ਸੁਖ ਪੂਰਨ ਹਰਿ ਚਸਿ ਰਪਿਓ ਖੁਸਾਰੈ."
(ਸਾਰ ਮ: ੫) ੨ ਕਰਾਨਾਨੰਦ. "ਹਰਿਰਸ ਉਪਰਿ ਅਵਰੁ ਭਿਆ

ਕਹੀਐ?" (ਸੋਰ ਮ: ੧)

ਹਰਿਰਾਇ ਸਤਿਗੁਰੂ. ਸਿੱਖ ਕੌਮ ਦੇ ਸੱਤਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ
ਜਨਮ ੨੦ ਮਾਘ (ਸੁਦੀ ੧੩) ਸੰਮਤ ੧੬੮੬ (੨੬ ਫਰਵਰੀ ਸਨ

੧੬੩੦) ਨੂੰ ਬਾਬਾ ਗੁਰਦਿੱਤਾ ਜੀ ਦੇ ਘਰ ਮਾਤਾ ਨਿਹਾਲ ਕੌਰ ਜੀ ਦੇ
ਉਦਰ ਤੋਂ ਕੀਰਤਪੁਰ ਹੋਇਆ। ਰਾਤ ਸੁਦੀ ੩ ਸੰਮਤ ੧੬੮੭ ਨੂੰ

ਅਨੂਪ ਸ਼ਹਿਰ (ਜਿਲਾ ਬੁਲੰਦ ਸ਼ਹਿਰ ਯੂ. ਪੀ.) ਨਿਵਾਸੀ ਦਯਾ ਰਾਮ
ਦੀਆਂ ਪੁਤ੍ਰੀਆਂ ਨਾਲ ਵਿਆਹ ਹੋਇਆ. ਮਹਲਾ ਕੋਟਕਲਾਣੀ ਜੀ ਦੇ

ਉਦਰ ਤੋਂ ਰਾਮਰਾਇ ਜੀ ਅਤੇ ਕ੍ਰਿਸਨ ਕੌਰ ਜੀ ਤੋਂ ਗੁਰੂ ਹਰਿਕ੍ਰਿਸਨ
ਮਹਿਮਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਿੱਚ ਮਾਤਾ ਦਾ ਨਾਮ ਰਾਜ ਕੌਰ ਲਿਖਿਆ ਹੈ "ਬਾਬਾ ਗੁਰਦਿੱਤਾ

ਪਿਤਾ, ਰਾਜ ਕੌਰ ਜੀ ਮਾਤਾ." ਪਰ ਇਹ ਭੁੱਲ ਹੈ. ਕਿਉਂਕਿ ਜੇ ਇਹ ਨਾਮ ਮਾਤਾ
ਜੀ ਦਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਰਾਮ ਰਾਇ ਜੀ ਦੀ ਮਹਿਲਾ ਦਾ ਨਾਮ ਰਾਜ ਕੌਰ ਨਾ ਹੋਵੇ।

ਜੀ ਜਨਮੇ." ੧੨ ਚੇਤ (ਸੁਦੀ ੧੦) ਸੰਮਤ ੧੭੦੧ (੮ ਮਾਰਚ ਸਨ

੧੬੪੪) ਨੂੰ ਗੁਰਦਿੱਤਾ ਤੇ ਵਿਰਯੋ ਅਤੇ ਉੱਤਮ ਰੀਤਿ ਨਾਲ ਗੁਰੂ

ਨਾਨਕ ਜੀ ਦੇ ਧਰਮ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕੀਤਾ. ਸੰਮਤ ੧੭੦੨ ਵਿੱਚ ਆਪ

ਨੇ ਮਾਲਵੇ (ਜੰਗਲ) ਦੀ ਸੰਗਤਿ ਨੂੰ ਉਮਤਿ ਦੇਣ ਲਈ ਦੌਰਾ ਕੀਤਾ

ਅਤੇ ਮੇਹਰਾਜ ਦੇ ਮੁਕਾਮ ਪੁਰ ਫੂਲ ਵੇਸ਼ ਨੂੰ, ਵਾਦਾ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ

ਭਰਦਾਨ ਦੀ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ ਕਰਨ ਹਿਤ ਆਸੀਰਵਾਦ ਦੇਕੇ ਨਿਹਾਲ ਕੀਤਾ.^੧

ਦੇਖੋ, ਫੂਲ. ਭਾਵੇਂ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਕੋਈ ਜੰਗ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ, ਪਰ

ਵਾਦਾ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਫੌਜ ਬਦਸਤੂਰ ਅਦਰ ਨਾਲ ਰੱਖੀ. ਖਾਸ ਕਰ ਕੇ

੨੨ ਸੌ ਸਵਾਰ ਜੋ ਹਜ਼ੂਰੀ ਅਰਦਲ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ, ਉਹ ਮਗਲ

ਬਾਦਸ਼ਾਹਾਂ ਦੇ ਅਰਦਲੀ ਘੋੜ ਚੜ੍ਹਿਆਂ ਨਾਲੋਂ ਥੋੜਾ ਥਲ ਪਰਯੁਮ

ਵਿੱਚ ਕਈ ਫੁਟਾਂ ਵਧੇ ਸੀ.^੨ ਇਸੇ ਰਸਾਲੇ ਨੇ ਦਾਰਾ ਸ਼ਿਕੋਹ ਨੂੰ

ਸਹਾਇਤਾ ਦੇ ਕੇ ਦਰਿਆ ਬਿਆਸ ਤੋਂ ਪਾਰ ਕਰਿਆ ਸੀ. ਦੇਖੋ,

ਦਾਰਾ ਸ਼ਿਕੋਹ.

ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਨੇ ਦਾਰਾਸ਼ਿਕੋਹ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਨ ਦਾ ਦੋਸ਼ ਗੁਰੂ

ਸਾਹਿਬ ਪੁਰ ਲਾਭੇ ਦਿੱਲੀ ਹਾਜ਼ਰ ਹੋਣ ਦਾ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ. ਗੁਰੂ

ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਆਪਣੇ ਵਡੇ ਪੁਤ੍ਰ ਰਾਮਰਾਇ ਜੀ ਨੂੰ ਦਿੱਲੀ ਭੇਜਿਆ.

ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ ਨੇ ਚਤੁਰਾਈ ਨਾਲ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨਾਲ ਪ੍ਰੇਮ ਉਤਪੰਨ ਕੀਤਾ,

ਜਿਸ ਤੋਂ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਦਾ ਕੋਪ ਜ਼ਾਤ ਹੋ ਗਿਆ.

੨ ਕੱਤਕ (ਵਦੀ ੮) ਸੰਮਤ ੧੭੧੮ (੬ ਅਕਤੂਬਰ ਸਨ

੧੬੬੧) ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਹਰਿਕ੍ਰਿਸਨ ਜੀ ਨੂੰ ਗੁਰੂਤਾ ਦੇਕੇ ਕੀਰਤਪੁਰ

ਜੋਤੀਜੋਤਿ ਸਮਾਏ. ਭ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਰਾਇ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ੧੭ ਵਰ੍ਹੇ ੫

ਮਹੀਨੇ ੮ ਦਿਨ ਗੁਰੂਤਾ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਸਾਰੀ ਅਵਸਥਾ ੩੧ ਵਰ੍ਹੇ ੮

ਮਹੀਨੇ ੧੭ ਦਿਨ ਭੋਗੀ. "ਜਿਮਰੇ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਰਾਇ." (ਚੰਡੀ ੩)

ਹਰਿਰਾਇ. ਹਰਿਲਾਲ ਰੂਪ ਪ੍ਰਸੰਸੀ. "ਹਰਿਰਾਇ ਮੇਰੀ ਮਨੁ ਵਣਜਾਰਾ."

(ਅਨੰਦੁ)

ਹਰਿਰਾਤਾ. ਵਿ—ਹਰਿਰਤ. ਕਰਤਾਰ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮੀ. ਵਾਹਗੁਰੂ ਦੇ ਪਿਆਰ

ਵਿੱਚ ਰੰਗਿਆ ਹੋਇਆ.

ਹਰਿਰੁਖ } ਹਰਿਚੰਦਨ। ੨ ਹਰਿ (ਇੰਦੁ) ਦਾ ਸਿਰਫ. ਕਲਪ ਕਿਰਫ.

ਹਰਿਰੁੱਖ } "ਕਾਮਯੋਨੁ ਪਾਰਜਾਤ ਹਰਿ ਹਰਿਰੁਖ." (ਟੋਡੀ ਮ: ੫)

ਕਾਮਯੋਨੁ, ਪਾਰਜਾਤ ਅਤੇ ਕਲਪ ਕਿਰਫ ਹਰਿ (ਕਰਤਾਰ) ਹੈ. ਦੇਖੋ,

ਪ੍ਰਾਤਰੁ.

ਹਰਿਰੰਗ } ਕਰਤਾਰ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮ. "ਹਰਿਰੰਗ ਕਉ ਲੋਚੈ ਸਭਕੋਈ."

ਹਰਿਰੰਗੁ } (ਸੁਹੀ ਮ: ੪) ੨ ਵਾਹਗੁਰੂ ਦੇ ਨਾਮ ਦਾ ਰੰਗ. "ਹਰਿਰੰਗੁ

ਕਦੇ ਨ ਉਤਰੈ." (ਗਉ ਮ: ੪ ਕਰਹਲੇ)

ਹਰਿਲਾਲ. ਕਾਸ਼ੀ ਨਿਵਾਸੀ ਬ੍ਰਾਹਮਣ, ਜਿਸ ਦਾ ਭਾਈ ਕ੍ਰਿਸਨ

ਮਹਿਮਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਿੱਚ ਬਾਬਾ ਰਾਮ ਰਾਇ ਜੀ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਹਰਿ ਕ੍ਰਿਸਨ ਸਾਹਿਬ ਦੀ

ਦਿੱਖੇ ਮਾਤਾ ਸੁਲੱਖਨੀ ਲਿਖੀ ਹੈ—"ਸੁਲੱਖਨੀ ਪਤਿ ਹਰਿਰਾਇ ਗੁਰੂ ਹਰਿ ਕ੍ਰਿਸਨ

ਰਾਮ ਰਾਇ ਤਤ."

ਦੇਖੋ, ਹਰਿਰੰਗਿਤ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦਾ ਫੁਟ ਨੋਟ.

ਦੇਖੋ, ਹਰਿਰੰਗਿਤ ਸਿੰਘ.

ਲਾਲ ਸੀ. ਇਹ ਦੋਵੇਂ ਪ੍ਰੇਮੀ ਜਾਤਿ ਅਭਿਮਾਨ ਤਿਆਗਕੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਸਿੱਖ ਹੋਏ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਾਬੀ ਅਤੇ ਆਸ ਪਾਸ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਵਿੱਚ ਕੁਰੁਮਤ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕੀਤਾ. ਸਹਸਕ੍ਰਿਤੀ ਸਲੋਕ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪਰਚਾਰੀ ਹੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨੇ ਉਚਾਰੇ ਹਨ.

ਹਰਿਨਿਖ ਮੰਡਲ. ਕਰਤਾਰ ਦੀ ਪ੍ਰੀਤੀ ਦਾ ਦੇਸ਼. ਉਹ ਪਦ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਵਿੱਤਿ ਵਾਹਗੁਰੂ ਦੇ ਪਿਆਰ ਵਿੱਚ ਲੀਨ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਹੋਰ ਸਾਰੇ ਪਿਆਰ ਭੁੱਲ ਜਾਂਦੇ ਹਨ. "ਮਨ ਹਰਿਨਿਖ ਮੰਡਲ ਮੰਡਾ ਹੋ." (ਸੋਹਿਲਾ)

ਹਰਿਲੋਕ. ਸੰਗਤ—ਵੈਰੁਠ. ਵਿਸਨੁ ਲੋਕ। ੨ ਦਿੰਦੁ ਲੋਕ. ਸੁਰਗ। ੩ ਸਤਸੰਗ। ੪ ਕਰਤਾਰ ਦੇ ਸੇਵਕ. ਹਰਿਜਨ. "ਹਰਿ ਕੇ ਸੰਗ ਬਸੇ ਹਰਿਲੋਕ." (ਸਾਰ ਸੁਰਦਾਸ)

ਹਰਿਲੋਕ. ਹਰਿਜਨ. ਹਰਿਦਾਸ. "ਤੇ ਉਤਮ ਹਰਿਲੋਕ ਜੀਉ." (ਆਸਾ ਫ਼ਤ ਮ: ੪)

ਹਰਿਵਰ. ਕਰਤਾਰ ਰੂਪ ਪਤਿ. ਪਤਿ ਰੂਪ ਕਰਤਾਰ. "ਨਾਨਕ ਹਰਿਵਰ ਪਾਇਆ ਮੰਗਲ." (ਬਡ ਮ: ੪ ਖੇਤੀਆਂ) ੨ ਹਰਿ (ਖਡਕ) ਵਰ (ਉਤਮ). "ਹਰਿਵਰ ਧਰ ਕਰ." (ਰਾਮਾਵ)

ਹਰਿਵਰਸ } ਸੰ. ਹਰਿਵਰਸ ਸੰਬੁਦ੍ਰੀਪ ਦਾ ਇੱਕ ਵਸ (ਖੰਡ). ਹਰਿ.
ਹਰਿਵਰਖ } "ਭੇ ਹਰਿਵਰਖ ਖੰਡ ਸਿਹ ਭਾਈ." (ਨਾਪੁ) ਦੇਖੋ.
ਨਵ ਖੰਡ.

ਹਰਿਵਾਸਨਾ. ਕਰਤਾਰ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦੀ ਟਿੱਛਾ. ਆਤਮ ਜਿਗੜਾਸਾ. "ਜਿਨੀ ਆਪ ਤਜਿਆ ਹਰਿਵਾਸਨਾ ਸਮਾਈ." (ਅਨੰਦੁ) ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਹੋਮੇ ਭੜਾਕੀ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਨ ਆਤਮਜਿਗੜਾਸਾ ਵਸਦੀ ਹੈ.

ਹਰਿਵਾਸਰ. ਹਰਿ (ਵਿਸਨੁ) ਦਾ ਦਿਨ. ਦੇਕਾਦਸ਼ੀ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਨਿਰਾਹਾਰ ਭੁਤ ਚੱਖਣਾ ਵੈਸ਼ਨਵ ਪੁੰਨ ਕਰਮ ਮੰਨਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਅੰਨ ਖਾਣਾ ਪਾਪ ਸਮਝਦੇ ਹਨ। ੨ ਹਰਿ (ਸੂਰਜ) ਦਾ ਦਿਨ, ਐਰਵਾਰ. ਹਰਿਵੰਸ਼. ਬੰਦੁਵੰਸ਼। ੨ ਸੂਰਜ ਵੰਸ਼। ੩ ਵਿਸਨੁ ਵੰਸ਼। ੪ ਮਹਾਭਾਰਤ ਦਾ ਅੰਕ ਰੂਪ ਇੱਕ ਗ੍ਰੰਥ, ਜਿਸ ਦਾ ੧੬੩੭੪ ਸਲੋਕ ਹੈ. ਇਸ ਵਿੱਚ ਹਰਿ (ਵਿਸਨੁ) ਵੰਸ਼ ਦਾ ਵਰਣਨ ਹੈ. ਬਹੁਤ ਰਾਜਿਆਂ ਦੀ ਵੰਸ਼ਾਵਲੀ ਇਸ ਗ੍ਰੰਥ ਵਿੱਚ ਲਿਖੀ ਹੈ.

ਹਰੀ. ਵਿ—ਹਰਣ ਕੀਤੀ. ਦੂਰ ਕੀਤੀ. ਮਿਟਾਈ. "ਨਾਨਕ ਤਪਤ ਹਰੀ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) ੨ ਹਰਿਤ. ਸਭਜ. "ਹਰੀ ਨਾਹੀ ਨਹ ਭਝੁਰੀ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੫) ੩ ਸੰਗਤ—ਇੱਕ ਜੱਟ ਗੋਤ. ਦੇਖੋ, ਹਰੀ ਕੋ। ੪ ਸ਼ੇਰ. ਸਿੰਘ. "ਹਰੀ ਮਨਹੁ ਲਖ ਸਤ੍ਰੁਨ ਕਰੀ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ਦੇਖੋ, ਹਰਿ। ੫ ਸੰ. ਹ੍ਰੀ. ਲੱਸਾ. ਲਰਮ। ੬ ਲਕਸ਼ਮੀ. "ਹਰੀ ਭਿਸਨੁ ਲੇਖੇ." (ਰਾਮਾਵ) ਲਕਸ਼ਮੀ ਨੇ ਰਾਮ ਨੂੰ ਵਿਸਨੁ ਜਾਣਿਆ.

ਹਰੀਮਲ. ਸੰ. ਹਾਰਿਲ. ਸੰਗਤ—ਹਰਿਤ ਥਪੋਤ, ਕਬੂਤਰ ਜੇਹਾ 'ਜਦ ਹਰਿ ਨਾਲ ਵਰਸ (ਖੰਡ) ਸਭਦ ਹੋਵੇ, ਤਦ ਫੇਰ ਖੰਡ ਸਭਦ ਵਾਧੂ ਅਤੇ ਭੇ ਮੁਹਾਵਰੇ ਹੈ—ਖੰਡ ਦਾ ਨਾਮ ਭੇਦਨ ਹਰਿ ਹੈ.

ਮੰਧਿਹ ਹਰੀਤ ਸਿਮ੍ਰਿਤਿ ਦੇ ਚੌਥੇ ਅਧਯਾਯ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਕੁਝਾਨਕ ਹਰਿਦਾਸਰ ਵਿੱਚ ਅੰਨ ਖਾਏ, ਉਸ ਨੂੰ ਕਪੋਤੇ ਚੜ੍ਹਾਕੇ ਦੇਸ਼ ਨਿਕਾਲਾ ਭੇਜ ਦਾਇਏ.

ਹਰੇ ਰੰਗ ਦਾ ਇੱਕ ਪੰਛੀ.

ਹਰੀਆਂ. ਵਿ—ਹਰਣ ਵਾਲਾ. ਚੁਰਾਉਣ ਵਾਲਾ. "ਹਰੀਆਂ ਕਿ ਜਾਂ ਵਤਨ ਕੇ." (ਰਾਮਾਵ) ਜਾਨ ਅਤੇ ਜਿਸਮ ਦੇ ਹਰੀਆ। ੨ ਪੁਤਰ—ਵਾਨ. ਵਾਲਾ. "ਵੁੱਖ ਬਿਛਾਰਨ ਹਰੀਆ." (ਮਾਤ ਮ: ੫) ੩ ਸੰਗਤ—ਕੁਮੁਦਿਨੀ, ਜੋ ਹਰਿ (ਚੰਦ੍ਰਮਾ) ਨੂੰ ਦੇਖਕੇ ਖਿਤਦੀ ਹੈ. "ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਚਰ੍ਹੇ ਤੇ ਜਰ੍ਹੋ ਬਿਰਾਜੈ ਸੇਤ ਹਰੀਆ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੪ ਵਿ—ਪ੍ਰਭੂਨਿਤ. ਸਰਸਬਜ "ਮਨਿ ਮਚ੍ਰਿਲੈ ਤਨੁ ਹਰੀਆ." (ਸੁਹੀ ਫ਼ਤ ਮ: ੫) ੫ ਤ੍ਰਿਤੀਯ ਵਿਭਾਵਿ. ਹਰਿ ਨੇ. ਕਰਤਾਰ ਨੇ. "ਨਿਰਗੁਣ ਹਰੀਆ ਸਰਗੁਣ ਧਰੀਆ." (ਸੁਹੀ ਮ: ੫ ਪਤਤਾਲ) ਨਿਰਗੁਣ ਹਰੀ ਨੇ ਸਗੁਣ ਰੂਪ ਧਾਰਿਆ ਹੈ.

ਹਰੀਆਰਾ } ਵਿ—ਹਰਿਆਈ ਵਾਲਾ. ਸਰਸਬਜ. "ਸਵਲਿਚਿ
ਹਰੀਆਵਲਾ } ਬਿਰਖੁ ਹਰੀਆਵਲਾ." (ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ: ੧) "ਇਹੁ
ਹਰੀਆਰਾ ਰਾਲ." (ਸ. ਕਬੀਰ) ਇਹ ਸੰਸਾਰ ਰਾਲ, ਚਾਰੇ ਪਾਸਿਚਿ
ਵਿਸੈ—ਸੁਖ ਰੂਪ ਸਭਜੀ ਨਾਲ ਖੇਰਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ.

ਹਰੀਆਂ ਵੇਲਾ. ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਹੁਸਿਆਰਪੁਰ ਵਿੱਚ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਹੁਸਿਆਰਪੁਰ ਤੋਂ ਛੀ ਮੀਲ ਦੱਖਣ ਵੱਲ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਰਾਇ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਗੁਰਦੁਆਰਾ, ਜੋ ਪਿੰਡ ਚੰਗਰਾਂ, ਭੋਹਣ, ਚੱਕੇ ਵਾਲ ਅਤੇ ਬਜਰੇਰ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਹੈ. ਇਸ ਸੰਬੰਧੀ ਪ੍ਰਸੰਗ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਵਚਨ ਕਰਕੇ ਸੁੰਕੀਆਂ ਬੋਲਾਂ ਇੱਥੇ ਹਰੀਆਂ ਹੋ ਕਈਆਂ ਸਨ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਇਹ ਨਾਉਂ ਹੋਇਆ. ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਨਾਲ ੭੧ ਘੁਮਾਉਂ ਜਮੀਨ ਸਿੱਖਰਾਜ ਸਮੇਂ ਦੀ ਹੈ. ਵੈਸਾਖੀ ਅਤੇ ਮਾਘੀ ਨੂੰ ਮੇਲਾ ਲਗਦਾ ਹੈ.

ਭਾਭਾ ਅਸੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਭੀ ਇਸ ਥਾਂ ਆਏ ਹਨ ਜਿਸ ਬਾਰਤ ਕਥਾ ਵਿੱਚ ਹੈ—

ਭਾਭੀ ਕਲਾਂ ਦੇ ਪਠਾਣਾਂ ਨੇ ਦੋ ਲੜਕੀਆਂ ਹਰੀਆਂ ਅਤੇ ਭਰੀਆਂ, ਜੋ ਬਜਵਾਤੇ ਦੀਆਂ ਵਸਨੀਕ ਸਨ, ਅਤੇ ਵਿਆਹ ਪਿੱਛੋਂ, ਜੇਸੇਂ ਨੂੰ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਸਨ, ਰਸਤੇ ਵਿੱਚ ਖੋਹ ਲਈਆਂ. ਇਸ ਪੁਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸੰਬੰਧੀਆਂ ਨੇ ਅਨੰਦਪੁਰ ਪਹੁੰਚਕੇ ਕਲਗੀਧਰ ਪਾਸ ਫਰਿਆਦ ਕੀਤੀ, ਜਿਸ ਪੁਰ ਜਾਹਿਗਜ਼ਾਦੇ ਨੂੰ ਹੁਕਮ ਹੋਇਆ ਕਿ ਲੜਕੀਆਂ ਨੂੰ ਛੁਡਾਕੇ ਅਪਰਾਧੀਆਂ ਨੂੰ ਦੰਡ ਦੇਵੇ. ਭਾਭਾ ਅਸੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਯੁੱਧ ਕਰਕੇ ਲੜਕੀਆਂ ਛੁਡਾਈਆਂ ਅਤੇ ਜਾਨਿਮਾਂ ਨੂੰ ਯੋਗ ਦੰਡ ਦਿੱਤਾ. ਦੋਹਾਂ ਲੜਕੀਆਂ ਨੇ ਭਾਭਾ ਜੀ ਦਾ ਧੰਨਵਾਦ ਕਰਕੇ ਆਪਣੇ ਸ਼ਰੀਰ ਤਸਾਹ ਦਿੱਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਮਾਧੀ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਦੇ ਉੱਤਰ ਵੱਲ ਹੈ. ਜੋ ਸਿੰਘ ਸੰਗ ਵਿੱਚ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋਏ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਭੀ ਸ਼ਹੀਦਗੋਸ਼ ਹੈ.

ਹਰੀਅੰ. ਵਿ—ਹਰਤਾ. ਹਰਣ ਕਰਤਾ. "ਹਰੀਅੰ ਕਰੀਅੰ." (ਜਾਪੁ) ਹਰਤਾ ਅਤੇ ਕਰਤਾ। ੨ ਹਰੀ ਦੀ. ਕਰਤਾਰ ਦੀ. "ਕਿਰਪੰਤ ਹਰੀਅੰ." (ਸਹਸ ਮ: ੫) ਹਰਿਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਕੇ। ੩ ਇਹ ਹ੍ਰੀਅੰ (ਹ੍ਰੀ) ਦਾ ਭੀ ਰੂਪਾਂਤਰ ਹੈ.

ਹਰੀਸ. ਅ. ੫੭. ਹਰੀਸ. ਵਿ—ਹਿਰਸ (ਲਾਲਚ) ਵਾਲਾ. ਲੋਭੀ. ਹਰੀ ਸਿੰਘ. ਇੱਕ ਪਹਾੜੀ ਰਾਜਪੂਤ ਯੋਧਾ, ਜਿਸ ਦਾ ਹੁਸੈਨੀ ਨਾਲ ਸੰਗ ਹੋਇਆ. ਦੇਖੋ, ਵਿਚਿਤ੍ਰ ਨਾਟਕ ਅ: ੧੧।

੨ ਸਰਦਾਰ ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਨਲਵਾ, ਜਿਲਾ ਕੁੰਜਰਾਂਵਾਲਾ ਦਾ ਵਸਨੀਕ ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ (ਉੱਪਲ ਖੜੀ) ਸ਼ੁਕਰਚੱਕੀਆ ਮਿਸਲ ਦੇ ਕੁਮੇਦਾਨ (Commandant) ਦਾ ਸੁਪਤ੍ਰ, ਜੋ ਮਾਈ ਧਰਮ ਕੌਰ ਦੇ ਉਦਰ ਤੋਂ ਸੰਮਤ ੧੮੪੮ ਵਿੱਚ ਜਨਮਿਆ। ਇਹ ਸਿੱਖਵੀਰ ਪੰਜਾਬੀ, ਭਾਰਸੀ, ਪਸ਼ੂ ਦਾ ਪੁਰਾ ਵਿਦਵਾਨ, ਬੁੱਧ ਵਿਦਵਾ ਵਿੱਚ ਕਮਾਲ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ ਅਤੇ ਰਾਜ ਪ੍ਰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਨਿਪੁਣ ਮਹਾਰਾਜਾ ਬਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਨਾਮੀ ਜਰਨੈਲ (General) ਹੋਇਆ ਹੈ। ਕੁਸੂਰ, ਅਟਕ, ਮੁਲਤਾਨ, ਕਸ਼ਮੀਰ, ਪੇਸ਼ਾਵਰ ਨੂੰ ਮਾਲਸਾ ਰਾਜ ਨਾਲ ਮਿਲਾਣ ਵਿੱਚ ਸਰਦਾਰ ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਦੀ ਸੂਰਵੀਰਤਾ ਅਤੇ ਦਾਨਾਈ ਸਿੱਖ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਵਸ ਛਟੀ ਸੀ। ਇਸ ਨੇ ਪੇਸ਼ਾਵਰ ਦਾ ਕਵਰਨਰ ਰਹਿ ਕੇ ਸਰਹੰਦ ਤੇ ਕਈ ਕਿਲੇ ਬਣਵਾਏ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਫੌਜ ਰੱਖੀ, ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਜਮਰੋਦ ਦੇ ਮਕਾਮ "ਫ਼ਤੇਹਗੜ੍ਹ" ਨਾਮ ਦਾ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕਿਲਾ ਬਣਾ ਕੇ ਮਾਲਸਾ ਰਾਜ ਦਾ ਨਿਸ਼ਾਨ ਚੁਲਾਇਆ। ਅਫਗਾਨਿਸਤਾਨ ਅਤੇ ਸਰਹੰਦੀ ਪਠਾਣਾਂ ਨੇ ਜਹਾਦ ਖੜਾ ਕਰਕੇ ਸੰਮਤ ੧੮੯੪ ਵਿੱਚ ਇਸ ਮਹਾਨ ਯੋਧੇ ਨਾਲ ਭਾਈ ਟਾਕਰਾ ਕੀਤਾ। ਇਸ ਘੋਰ ਜੰਗ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਸਰਦਾਰ ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਨੇ ਜਮਰੋਦ ਦੇ ਪਾਸ ਵੱਡੀ ਬੀਰਤਾ ਨਾਲ ੧੯ ਵੈਸਾਖ ਸੰਮਤ ੧੮੯੪ (ਅਪ੍ਰੈਲ ਸਨ ੧੮੭੭) ਨੂੰ ਬਹੀਦੀ ਪਾਈ। ਸਰਹੰਦੀ ਪਠਾਣਾਂ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦੇ ਨਾਉਂ ਦਾ ਭੈ ਅੱਜ ਤੱਕ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਪੰਥਰਤਨ ਸਰਦਾਰ ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਦੀ ਸਮਾਧ ਜਮਰੋਦ ਦੇ ਕਿਲੇ ਵਿੱਚ ਵਿਦਰਮਾਨ ਹੈ।

੩ ਰਾਜਾ ਗਜਪਤਿ ਸਿੰਘ ਜੀਵ ਵਾਲੇ ਦਾ ਪੋਤਾ ਅਤੇ ਮੇਹਰ ਸਿੰਘ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ। ਇਹ ਸਰਾਬ ਦੇ ਨਸ਼ੇ ਨਾਲ ਮਸਤ ਹੋਇਆ ਅਠਾਰਾਂ ਵਰ੍ਹੇ ਦੀ ਉਮਰ ਵਿੱਚ ਛੱਤ ਤੋਂ ਡਿਗਕੇ ਸਨ ੧੭੯੧ ਵਿੱਚ ਮਰ ਗਿਆ। ੪ ਦੇਖੋ, ਸਿਆਲਕਾ। ੫ ਦੇਖੋ, ਭੰਗੀ ੨।

ਹਰੀ ਸਿੰਘੀਆ ਰੂਪਕਾ, ਮਹਾਰਾਜਾ ਬਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦਾ ਕਵਰਨਰ ਸਰਦਾਰ ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਨਲਵੇ ਨੂੰ ਬਾਪ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਨਾਉਂ ਦਾ ਸਿੱਕਾ ਚਲਾਉਣ ਦੀ ਆਗ਼ਤਾ ਦਿੱਤੀ। ਇਸ ਰੂਪਕੇ ਤੇ ਸੰਮਤ ੧੮੭੬ ਹੈ।

ਫੇਰ ਜਦ ਪੇਸ਼ਾਵਰ ਦਾ ਕਵਰਨਰ ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਹੋਇਆ, ਭਦ ਭੀ ਸਰਦਾਰ ਦੀ ਆਗ਼ਤਾ ਨਾਲ ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਨਾਉਂ ਦਾ ਸਿੱਕਾ ਸਾਥੀ ਕੀਤਾ। ਇਸ ਰੂਪਕੇ ਤੇ ਸੰਮਤ ੧੮੯੨ ਹੈ। ਇਹ ਰੂਪਕੇ ਨਹੇਰ ਦੇ ਅਜਾਯਬ ਘਰ ਵਿੱਚ ਦੇਖੋ, ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ।

ਹਰੀ ਕਾ ਪੱਤਨ, ਹਰੀਕੇ ਪਿੰਡ ਪਾਸ ਇੱਕ ਪੱਤਨ (ਦਰਿਆ ਦਾ ਘਾਟ) ਹੈ। ਇਸ ਪੱਤਨ ਤੋਂ ਥੋੜੀ ਦੂਰ ਉੱਪਰਲੇ ਪਾਸੇ ਸਤਲੁਜ ਤੇ ਬਿਆਸ ਦਰਿਆ ਇਕੱਠੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਪੱਤਨ ਜਿਲਾ ਲਹੌਰ, ਖੇਕ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਮਹਾਨ ਸੂਰਵੀਰ ਦੀ ਯਾਦ ਵਿੱਚ ਨਾਨਕਾ ਸੂਰ ਅਰਾਧਾ ਸਕੂਪ ਉਸ ਦੀ ਔਲਾਦ, ਸਿੱਖ ਪੰਥ ਅਤੇ ਕਵਰਨਮੈਂਟ ਨੇ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। ਪੇਸ਼ਾਵਰ ਸਿਵਾਸੀ ਪ੍ਰੇਮੀ ਗੱਗੂ ਮਲ ਕਪੂਰ ਨੇ ਨਿਰੰਕਰ ਸੰਨ ੧੯੦੨ ਵਿੱਚ ਛੋਟੀ ਜੇਹੀ ਸਮਾਧ ਬਣਾ ਕੇ ਆਪਣੇ ਪ੍ਰੇਮ ਅਤੇ ਵਿਤਕਰਤਾ ਦਾ ਸ਼ਾਹੂਰ ਵਿੱਤਾ ਹੈ

ਫਿਰੋਜਪੁਰ, ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਤੇ ਬਿਆਸਤ ਕਪੂਰਥਲੇ ਦਾ ਬੰਨਾ ਹੈ।

ਹਰੀ ਕੇ, ਹਰੀ ਕੋਤ ਦੇ ਲੋਕ। ੨ ਹਰੀ ਕੋਤ ਦੇ ਜੱਟਾਂ ਦਾ ਵਸਾਇਆ ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜੋ ਜਿਲਾ ਲਹੌਰ ਤਸੀਲ ਕੁਸੂਰ ਬਾਣਾ ਪੱਟੀ ਵਿੱਚ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਵਲਟੋਹਾ ਦੇ ਨੇੜੇ ਦਰਿਆ ਸਤਲੁਜ ਤੇ ਬਿਆਸ ਦੇ ਮੇਲਜਥਾਨ ਤੇ ਉੱਤਰੀ ਕੰਢੇ ਪੁਰ ਹੈ। ਇੱਥੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਜੀ ਨੇ ਚਰਣ ਪਾਏ ਹਨ। ਕਿਸੇ ਸਮੇਂ ਭਾਬਾ ਫੇਰੂ ਜੀ ਇਥੇ ਰਹਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਪਹਿਲਾਂ ਕੁਰਦਾਰਾ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਪਰ ਉਹ ਪੁਰਾਣੀ ਵਸੋਂ ਦੇ ਨਾਲ ਦਰਿਆ ਦੀ ਢਾਹ ਕਰਕੇ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ। ਹੁਣ ਦੀ ਆਬਾਦੀ ਨਵੀਂ ਹੈ। ਇਸ ਨਈਂ ਕੋਟੀ ਕੁਰਦਾਰਾ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਹਰੀਗੋਬਿੰਦ ਪੁਰ, ਦੇਖੋ, ਸ਼੍ਰੀ ਗੋਬਿੰਦਪੁਰ।

ਹਰੀ ਚੰਦ, ਦੇਖੋ, ਹਰਿਸਚੰਦ। "ਹਰੀ ਚੰਦ ਦਾਨ ਕਰੇ ਜਸ ਲੇਵੈ।" (ਕਉ ਅ: ਮ: ੧) ੨ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਸਹੁਰਾ, ਦੇਖੋ, ਨਾਨਕੀ ਮਾਤਾ। ੩ ਹੰਕੂਰ ਦਾ ਪਹਾੜੀ ਰਾਜਾ, ਜੋ ਭੰਗਾਣੀ ਦੇ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਰਾਜਾ ਭੀਮਚੰਦ ਬਹਿਰੂਚੀ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਵਾਸਤੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨਾਲ ਵੈਸਾਖ ਸੰਮਤ ੧੭੪੬ ਵਿੱਚ ਲੜਨ ਆਇਆ। ਇਹ ਵਡਾ ਧਨੁਖਧਾਰੀ ਯੋਧਾ ਸੀ। ਇਸਦੀ ਬੀਰਤਾ ਦਾ ਜਿਕਰ ਦਲਮੇਸ਼ ਨੇ ਵਿਚਿਤ੍ਰ ਨਾਟਕ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ। "ਤਰਾਂ ਟੋਕ ਬੀਰੋਂ ਹਰੀ ਚੰਦ ਕੰਪਰੇ।" (ਵਿਚਿਤ੍ਰ) ਕਲਗੀਧਰ ਦੇ ਤੀਰ ਨਾਲ ਇਸ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਹੋਇਆ।

ਹਰੀਜੀ, ਹਰਿਤ ਰੂਜੀ, ਹਰੇ ਹੋਈਏ। "ਮਿਨਿ ਸਾਧੂ ਸੰਗ ਹਰੀਜੀ।" (ਕਲਿ ਘ: ਮ: ੪) ੨ ਹਰਣ ਕਰੀਜੀ, ਮਿਟਾਈਏ।

ਹਰੀਤਕੀ, ਜੈ. ਸੰਗਤਾ—ਹਰਤ, ਹਰੀਤ, L. Terminalia Chebula. "ਗਨ ਜੋਕ ਹਰੀਤਕੀ ਔਰ ਮਦੈ।" (ਸਮੁਦ੍ਰ ਮਥਨ) ਹਰਤ ਦੀ ਤਾਸੀਰ ਕਰਮ ਖੁਸ਼ਕ ਹੈ। ਵੈਦਕ ਕੁੰਬਾਂ ਵਿੱਚ ਇਸ ਨੂੰ ਕਛਜੀ, ਖਾਂਸੀ, ਸੰਕੂਹਣੀ, ਬਵਾਸੀਰ, ਵਿਖਮਜੂਰ, ਅਫਾਫਾ ਆਦਿਕ ਰੋਕ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, ਹਰੀਤਕੀ ਤ੍ਰਿਫਲੇ ਦਾ ਅੰਗ ਹੈ, ਹਰੀ ਪਰਬਤ, ਦੇਖੋ, ਸ਼੍ਰੀ ਨਗਰ ਅਤੇ ਕਸਮੀਰ।

ਹਰੀਪੁਰ, ਦੇਖੋ, ਗੁਲੇਰ ੩। ੨ ਜਿਲੇ ਹਜ਼ਾਰੇ ਦੀ ਇੱਕ ਤਸੀਲ ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਨਗਰ, ਜੋ ਸਰਦਾਰ ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਨਲਵੇ ਨੇ ਸਨ ੧੮੨੨ ਵਿੱਚ ਬਸਾਇਆ। ਦੇਖੋ, ਹਰੀ ਸਿੰਘ ੨।

੪ ਜਿਲਾ ਫਿਰੋਜਪੁਰ, ਤਸੀਲ ਬਾਣਾ ਅਬੋਹਰ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਪਿੰਡ ਹੈ, ਜੋ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਪੰਜਕੋਸੀ ਤੋਂ ਅੱਧ ਮੀਲ ਪੱਛਮ ਵੱਲ ਹੈ। ਇਸ ਪਿੰਡ ਤੋਂ ਉੱਤਰ ਵੱਲ ਨੇੜੇ ਹੀ "ਫਟ ਰੀਠਬ" ਨਾਮੇ ਤਾਲ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਅਤੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਕੁਰਦਾਰਾ ਹੈ। ਕਲਗੀਧਰ ਦੱਖਣ ਨੂੰ ਜਾਂਦੇ ਇਸ ਥਾਂ ਵਿਰਾਜੇ ਹਨ। ਇਹ ਕੁਰਦਾਰਾ ਸੰਮਤ ੧੯੩੩ ਵਿੱਚ ਪੁਕਟ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਕੁਰਦਾਰਾ ਚੰਗਾ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੀ ਸੇਵਾ ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਮੁਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੀਲੇ ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਉੱਦਮ ਨਾਲ ਹੋਈ ਹੈ।

ਘੋਟੀ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਭੰਗਾਣੀ ਦਾ ਯੁੱਧ ਸੰਮਤ ੧੭੪੩ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, ਪਰ ਇਹ ਸਹੀ ਨਹੀਂ, ਦੇਖੋ, ਪਾਵਟਾ ੪ ਦਾ ਫੁਟਨੋਟ।

ਹਰੀਪੁਰਾ. ਦੇਖੋ, ਹਰੀਪੁਰ ੩.

ਹਰੀਫ਼. ਅ. ۲۰, ਹਰੀਫ਼ ਵਿ—ਇੱਕੋ ਥੀਮ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਹਮਪੇਸ਼ਾ।
੨ ਕਪਟੀ. ਪਾਖੰਡੀ। ੩ ਮਿਤ੍ਰ. “ਹਰੀਫ਼ਲ ਅਜੀਮਿ.” (ਸਾਪੁ)

੪ ਵੈਰੀ. “ਹਰੀਫ਼ਲ ਸਿਕਨ ਹੈ.” (ਜਾਪੁ) “ਹਤਨ ਹਰੀਫ਼ ਰਹੇ
ਇਹ ਕਿਤਹੁ, ਨਹੀ ਸਸਤੁ ਕਰ ਪਕਰਤੇ ਜਾਇ.” (ਗੁਪਤੁ)

ਹਰੀਫ਼ੀ. ਅ. ۲੧, ਹਰੀਫ਼ੀ. ਸੰਕ੍ਯਾ—ਮਿਤ੍ਰਤਾ। ੨ ਦੁਸ਼ਮਣੀ।
੩ ਪਾਖੰਡ. ਮੱਕਾਰੀ. “ਅਧਿਕ ਹਰੀਫ਼ੀ ਜਾਨ ਭੋਗ ਪਰਤਿਯ ਜੋ
ਕਰਹੀਂ.” (ਚਰਿਤ੍ਰ ੨੧)

ਹਰੀਰਾ. ਅ. ੨੨, ਹਰੀਰਹ. ਸੰਕ੍ਯਾ—ਟਹਿਲਾ. ਪਤਲੀ ਕਤ੍ਰੀ. ਲਾਪਸੀ।
੨ ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਬਾਦਾਮ ਕੱਦੂ ਖੀਰੇ ਆਦਿ ਦੀ ਕਿਰੀ ਅਤੇ ਕਣਕ ਦਾ
ਦੁੱਧ ਕੱਢਕੇ ਪਕਾਈ ਹੋਈ ਲਾਪਸੀ. ਹਰੀਰਾ ਦਿਮਾਗ ਨੂੰ ਤਾਕਤ ਦੇਣ
ਲਈ ਵਰਤੀਦਾ ਹੈ.

ਹਰੀਤ. ਹਰਤ. ਦੇਖੋ, ਹਰੀਤਕੀ.

ਹਰੀਤਾ } ਹਰੀ ਦਾ. ਹਰੀ ਦੀ. ਬਰਤਾਰ ਦਾ (ਈ). “ਸਾਧੁ ਸੰਗਤਿ
ਹਰੀਤੀ } ਸਭ ਤਖਤ ਹਰੀਤੀ.” (ਭਾਯੁ) ੨ ਦੇਖੋ, ਹਰੀਤਕੀ.

ਹਰੁਵਾ. ਵਾ—ਰੋਲਾ. ਹਲਕਾ। ੨ ਝੁੰਡ. ਅਦਨਾ. ਹੋਛਾ. ਓਛਾ.

ਹਰੁਵਾਈ. ਸੰਕ੍ਯਾ—ਹਲਕਾਪਨ. ਹੌਲੀਤਣ. “ਹਰੁਵੇ ਪੁਰਖਨ ਕੀ
ਹਰੁਵਾਈ.” (ਗੁਪਤੁ)

ਹਰੁਆ } ਵਿ—ਹੋਲਾ. ਹਲਕਾ. ਹੌਲੇ। ੨ ਭਾਵ—ਅਭਿਮਾਨ ਅਤੇ
ਹਰੁਏ } ਵਿਕਾਰਾਂ ਦੇ ਬੋਝ ਤੋਂ ਰਹਿਤ. “ਹਰੁਏ ਹਰੁਏ ਤਿਰਿਕਟੇ
ਭੂਖੇ ਜਿਨ ਸਿਰਿ ਭਾਰ.” (ਸ. ਕਬੀਰ) ੩ ਫ਼ਿ. ਵਿ—ਹੌਲੇ. ਸ਼ਨੇ.
ਧੀਰੇ. “ਚਾਨ ਚਲੈਂ ਹਰੁਏ ਹਰੁਏ.” (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਹਰੁਨ. ਦੇਖੋ, ਹਰੁੰ.

ਹਰੁਣ. ਹਰਣ (ਅੱਖਰ) ਦਾ ਬਹੁ ਵਚਨ.

ਹਰੁਣੇ ਤਹੱਜੀ. ਅ. ੨੩, ਹਰਣਮਾਲਾ. ਹਰਣ ਦਾ ਬਹੁ ਵਚਨ
ਹਰੁਣ, ਤਹੱਜੀ ਹਿੱਸੇ (ਉੱਚਾਰਣ) ਕਰਨ ਦੀ ਢਿਯਾ. Alphabet.
ਪੌਤੀ ਆਦਿ.

ਹਰੇ. ਵਿ—ਹਰਿਤ. ਸਬਜ਼। ੨ ਹਰਣ ਕੀਤੇ ਮਿਟਾਏ. “ਆਪਿ ਕਰੇ
ਆਪੇ ਹਰੇ.” (ਆਸਾ ਅ: ਮ: ੧) ੩ ਹਿਤ. ਨੈ ਕੀਤੇ. ਮਿਲਾਏ.
“ਜੈ ਹਰਿ ਹਰੇ ਸੁ ਹੋਹਿ ਨ ਆਨਾ.” (ਕਉ ਕਬੀਰ) ੪ ਫ਼ਿ. ਵਿ—
ਧੀਰੇ. ਹੌਲੀ. “ਹਰੇ ਬੋਲ ਬਲ ਯੋਂ ਕਹਨੇ.” (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੫ ਪੰਜਵੀਂ
ਅਤੇ ਛੇਵੀਂ ਵਿਭਾਜਿ. ਹਰੇ:। ੬ ਸੰਬੰਧਨ. ਹੇ ਹਰੇ।

ਹਰੇਕ. ਭਾ ੨੪, ਵਿ—ਹਰਯਕ. ਪੁਤ੍ਰਕੇ.

ਹਰੇਖਾ. ਸੰ. ਹੇਸਾ. ਸੰਕ੍ਯਾ—ਖੋਤੇ ਦਾ ਹਿਣਕਣਾ. ਖੋਤੇ ਦੀ ਧੁਨਿ.
“ਭਯੋ ਸਬਦ ਹਕ ਕੀਨ ਹਰੇਖਾ.” (ਗੁਪਤੁ)

ਹਰੇਵ } ਅ. ੨੫, ਹਰਵੀ. ਵਿ—ਹਿਰਾਤੀ. ਹਿਰਾਤ ਦਾ ਵਸਨੀਕ.
ਹਰੇਵੀ } “ਕੰਧਾਰੀ ਹਰੇਵੀ ਟਿਰਾਕੀ ਨਿਸਾਕੇ.” (ਕਲਕੀ) ਕੰਧਾਰੀ
ਹਿਰਾਤੀ ਅਤੇ ਟਿਰਾਕ ਦੇ ਨਿਬੰਕ (ਨਿਤਰ) ਲੋਕ.

ਹਰੈਯਾ. ਵਿ—ਹਰਣ ਵਾਲਾ. ਚੁਰਾਉਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਹਰਾਉਣ ਵਾਲਾ.
ਹਾਰ (ਪਰਾਜਯ) ਦੇਣ ਵਾਲਾ। ੩ ਨੈ ਜਾਣ ਵਾਲਾ.

ਹਰੈਲ } ਭਿੰਡ. ਸੰਕ੍ਯਾ—ਭੋਜ ਦਾ ਮੁਹਰਲਾ ਭਾਗ. ਸੈਨਾ ਦਾ ਅਗਲਾ
ਹਰੈਲ } ਟੋਲਾ. “ਹਰੈਲ ਹਾਲ ਚਾਲਕੰ.” (ਵਿਚਿਤ੍ਰ) “ਮਾਰ ਹਰੈਲ
ਭਜਾਇ ਦਏ.” (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੨ ਅ. ੨੬, ਹਰਵਲਹ. ਸੰਕ੍ਯਾ—ਖੋਤੇ
ਦੀ ਪੋਈਆ ਚਾਲ. ਲਾਰਾ. “ਹਰੈਲ ਬਮਯੋ ਹੋਏ ਤਬ ਖੋਤੇ.” (ਪ੍ਰਾਪੰਪੁ)
ਹਰੈਗ. ਹਰ-ਅੰਗ. “ਹਰਿਸਤੁਆ ਹਰੈਗੇ.” (ਕਥਾਨ) ਹੇ ਹਰਿ! ਤੂੰ
ਹਰੇਕ ਅੰਗ ਵਿੱਚ ਹੈ.

ਹਰੈਤ. ਹਰਣ ਕਰੰਤਾ ੨ ਹੇਸ਼ ਕਰੰਤ. ਹਿਣਕਦਾ. “ਹਰੈਤ ਬਾਜਿ
ਅਪਾਰ.” (ਕਥਾਨ)

ਹਰਕਉ. ਹਰਣ ਕੀਤਾ. ਮਿਟਾਇਆ. ਦੂਰ ਕੀਤਾ. “ਅਖੰਨ
ਹਰਕਉ.” (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ)

ਹਲ. ਸੰ. ਫਲ. ਧਾ—ਜੋਤਣਾ. ਖਿੱਚਣਾ. ਲਕੀਰ ਕੱਢਣੀ। ੨ ਸੰਗ੍ਰਹ—
ਜਮੀਨ ਵਾਹੁਣ ਦਾ ਸੰਦ. ਲਾਕਲ. ਦੇਖੋ, ਹਲੁ. ਅਤ੍ਰਿ ਸਿਮ੍ਰਿਤਿ ਦੇ ਸ਼.
੨੧੮ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ—ਅੱਠ ਬੈਲਾਂ ਦਾ ਹਲ ਧਰਮੀ ਲੋਕ ਚਲਾਉਂਦੇ
ਹਨ, ਭੀ ਬੈਲਾਂ ਦਾ ਹਲ ਚਲਾਉਣਾ ਭੀ ਨਿੰਦਿਤ ਨਹੀਂ. ਨਿਰਦਈ
ਚਾਰ ਬੈਲਾਂ ਦਾ ਹਲ ਚਲਾਉਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਦੋ ਬੈਲਾਂ ਦਾ ਹਲ ਚਲਾਉਣ
ਵਾਲੇ ਕਉਹਤਾ ਕਰਦੇ ਹਨ. ਇਸੀ ਦੀ ਪੁਸ਼ੀ ਆਪਸਤੰਬ ਸਿਮ੍ਰਿਤਿ
ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਅਧਿਆਯ ਵਿੱਚ ਹੈ. ਪਾਰਾਸਰ ਸਿਮ੍ਰਿਤਿ ਦੇ ਦੂਜੇ ਅਧਿਆਯ
ਦੇ ਸ਼ਲੋਕ ੮, ੯, ੧੦ ਵਿੱਚ ਭੀ ਐਸਾ ਹੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ। ੩ ਉਤਨੀ
ਜ਼ਮੀਨ ਜਿਸ ਨੂੰ ਇੱਕ ਹਲ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਾਹਕੇ ਖੋਤੀ ਕਰ ਸਕੇ.
“ਭੂਮਿ ਪਾਂਚ ਹਲ ਕੀ ਇਨ ਦੀਜੇ.” (ਗੁਪਤੁ) ਦੇਖੋ, ਚਤੁਸਾ ੨।
੪ ਵਜਾਯਦ ਅਨੁਸਾਰ ਅੱਠ ਰਹਿਤ ਅਕਰ. ਇਹ ਨਾਉਂ ਭੀ ਲਕੀਰ
ਖਿੱਚਣ ਕਰਕੇ ਹੀ ਹੋਇਆ ਹੈ।^੨ ੫ ਦੇਖੋ, ਹੁਲ ਧਾ। ੬ ਅ. ੨ ਸਰਬ
ਅਤੇ ਵਿ—ਗਿਆ ਕੀ.

ਹਲਹਰ. ਸੰਕ੍ਯਾ—ਹਲਹਾਰ. ਫ਼ਿਸਾਣ. ਹਲ ਚਲਾਉਣ ਵਾਲਾ. ਹਲਧਰ.
“ਜੈਸੇ ਹਲਹਰ ਬਿਨਾ ਜਿਮੀ ਨਹਿ ਬੋਈਐ.” (ਗੋਬ ਕਬੀਰ) ੨ ਹਲ
ਖਿੱਚਣ ਵਾਲਾ. ਬੈਲ.

ਹਲਹਲ. ਦੇਖੋ, ਹਲਹਲ.

ਹਲਕ. ਅ. ੨੬, ਹਲਕ. ਸੰਕ੍ਯਾ—ਗਲ. ਕੰਠ। ੨ ਸੰ. ਅਲਕੰ.
۲۰, ੨੧, ੨੨, ੨੩, ੨੪, ੨੫, ੨੬, ੨੭, ੨੮, ੨੯, ੩੦, ੩੧, ੩੨, ੩੩, ੩੪, ੩੫, ੩੬, ੩੭, ੩੮, ੩੯, ੪੦, ੪੧, ੪੨, ੪੩, ੪੪, ੪੫, ੪੬, ੪੭, ੪੮, ੪੯, ੫੦, ੫੧, ੫੨, ੫੩, ੫੪, ੫੫, ੫੬, ੫੭, ੫੮, ੫੯, ੬੦, ੬੧, ੬੨, ੬੩, ੬੪, ੬੫, ੬੬, ੬੭, ੬੮, ੬੯, ੭੦, ੭੧, ੭੨, ੭੩, ੭੪, ੭੫, ੭੬, ੭੭, ੭੮, ੭੯, ੮੦, ੮੧, ੮੨, ੮੩, ੮੪, ੮੫, ੮੬, ੮੭, ੮੮, ੮੯, ੯੦, ੯੧, ੯੨, ੯੩, ੯੪, ੯੫, ੯੬, ੯੭, ੯੮, ੯੯, ੧੦੦, ੧੦੧, ੧੦੨, ੧੦੩, ੧੦੪, ੧੦੫, ੧੦੬, ੧੦੭, ੧੦੮, ੧੦੯, ੧੧੦, ੧੧੧, ੧੧੨, ੧੧੩, ੧੧੪, ੧੧੫, ੧੧੬, ੧੧੭, ੧੧੮, ੧੧੯, ੧੨੦, ੧੨੧, ੧੨੨, ੧੨੩, ੧੨੪, ੧੨੫, ੧੨੬, ੧੨੭, ੧੨੮, ੧੨੯, ੧੩੦, ੧੩੧, ੧੩੨, ੧੩੩, ੧੩੪, ੧੩੫, ੧੩੬, ੧੩੭, ੧੩੮, ੧੩੯, ੧੪੦, ੧੪੧, ੧੪੨, ੧੪੩, ੧੪੪, ੧੪੫, ੧੪੬, ੧੪੭, ੧੪੮, ੧੪੯, ੧੫੦, ੧੫੧, ੧੫੨, ੧੫੩, ੧੫੪, ੧੫੫, ੧੫੬, ੧੫੭, ੧੫੮, ੧੫੯, ੧੬੦, ੧੬੧, ੧੬੨, ੧੬੩, ੧੬੪, ੧੬੫, ੧੬੬, ੧੬੭, ੧੬੮, ੧੬੯, ੧੭੦, ੧੭੧, ੧੭੨, ੧੭੩, ੧੭੪, ੧੭੫, ੧੭੬, ੧੭੭, ੧੭੮, ੧੭੯, ੧੮੦, ੧੮੧, ੧੮੨, ੧੮੩, ੧੮੪, ੧੮੫, ੧੮੬, ੧੮੭, ੧੮੮, ੧੮੯, ੧੯੦, ੧੯੧, ੧੯੨, ੧੯੩, ੧੯੪, ੧੯੫, ੧੯੬, ੧੯੭, ੧੯੮, ੧੯੯, ੨੦੦, ੨੦੧, ੨੦੨, ੨੦੩, ੨੦੪, ੨੦੫, ੨੦੬, ੨੦੭, ੨੦੮, ੨੦੯, ੨੧੦, ੨੧੧, ੨੧੨, ੨੧੩, ੨੧੪, ੨੧੫, ੨੧੬, ੨੧੭, ੨੧੮, ੨੧੯, ੨੨੦, ੨੨੧, ੨੨੨, ੨੨੩, ੨੨੪, ੨੨੫, ੨੨੬, ੨੨੭, ੨੨੮, ੨੨੯, ੨੩੦, ੨੩੧, ੨੩੨, ੨੩੩, ੨੩੪, ੨੩੫, ੨੩੬, ੨੩੭, ੨੩੮, ੨੩੯, ੨੪੦, ੨੪੧, ੨੪੨, ੨੪੩, ੨੪੪, ੨੪੫, ੨੪੬, ੨੪੭, ੨੪੮, ੨੪੯, ੨੫੦, ੨੫੧, ੨੫੨, ੨੫੩, ੨੫੪, ੨੫੫, ੨੫੬, ੨੫੭, ੨੫੮, ੨੫੯, ੨੬੦, ੨੬੧, ੨੬੨, ੨੬੩, ੨੬੪, ੨੬੫, ੨੬੬, ੨੬੭, ੨੬੮, ੨੬੯, ੨੭੦, ੨੭੧, ੨੭੨, ੨੭੩, ੨੭੪, ੨੭੫, ੨੭੬, ੨੭੭, ੨੭੮, ੨੭੯, ੨੮੦, ੨੮੧, ੨੮੨, ੨੮੩, ੨੮੪, ੨੮੫, ੨੮੬, ੨੮੭, ੨੮੮, ੨੮੯, ੨੯੦, ੨੯੧, ੨੯੨, ੨੯੩, ੨੯੪, ੨੯੫, ੨੯੬, ੨੯੭, ੨੯੮, ੨੯੯, ੩੦੦, ੩੦੧, ੩੦੨, ੩੦੩, ੩੦੪, ੩੦੫, ੩੦੬, ੩੦੭, ੩੦੮, ੩੦੯, ੩੧੦, ੩੧੧, ੩੧੨, ੩੧੩, ੩੧੪, ੩੧੫, ੩੧੬, ੩੧੭, ੩੧੮, ੩੧੯, ੩੨੦, ੩੨੧, ੩੨੨, ੩੨੩, ੩੨੪, ੩੨੫, ੩੨੬, ੩੨੭, ੩੨੮, ੩੨੯, ੩੩੦, ੩੩੧, ੩੩੨, ੩੩੩, ੩੩੪, ੩੩੫, ੩੩੬, ੩੩੭, ੩੩੮, ੩੩੯, ੩੪੦, ੩੪੧, ੩੪੨, ੩੪੩, ੩੪੪, ੩੪੫, ੩੪੬, ੩੪੭, ੩੪੮, ੩੪੯, ੩੫੦, ੩੫੧, ੩੫੨, ੩੫੩, ੩੫੪, ੩੫੫, ੩੫੬, ੩੫੭, ੩੫੮, ੩੫੯, ੩੬੦, ੩੬੧, ੩੬੨, ੩੬੩, ੩੬੪, ੩੬੫, ੩੬੬, ੩੬੭, ੩੬੮, ੩੬੯, ੩੭੦, ੩੭੧, ੩੭੨, ੩੭੩, ੩੭੪, ੩੭੫, ੩੭੬, ੩੭੭, ੩੭੮, ੩੭੯, ੩੮੦, ੩੮੧, ੩੮੨, ੩੮੩, ੩੮੪, ੩੮੫, ੩੮੬, ੩੮੭, ੩੮੮, ੩੮੯, ੩੯੦, ੩੯੧, ੩੯੨, ੩੯੩, ੩੯੪, ੩੯੫, ੩੯੬, ੩੯੭, ੩੯੮, ੩੯੯, ੪੦੦, ੪੦੧, ੪੦੨, ੪੦੩, ੪੦੪, ੪੦੫, ੪੦੬, ੪੦੭, ੪੦੮, ੪੦੯, ੪੧੦, ੪੧੧, ੪੧੨, ੪੧੩, ੪੧੪, ੪੧੫, ੪੧੬, ੪੧੭, ੪੧੮, ੪੧੯, ੪੨੦, ੪੨੧, ੪੨੨, ੪੨੩, ੪੨੪, ੪੨੫, ੪੨੬, ੪੨੭, ੪੨੮, ੪੨੯, ੪੩੦, ੪੩੧, ੪੩੨, ੪੩੩, ੪੩੪, ੪੩੫, ੪੩੬, ੪੩੭, ੪੩੮, ੪੩੯, ੪੪੦, ੪੪੧, ੪੪੨, ੪੪੩, ੪੪੪, ੪੪੫, ੪੪੬, ੪੪੭, ੪੪੮, ੪੪੯, ੪੫੦, ੪੫੧, ੪੫੨, ੪੫੩, ੪੫੪, ੪੫੫, ੪੫੬, ੪੫੭, ੪੫੮, ੪੫੯, ੪੬੦, ੪੬੧, ੪੬੨, ੪੬੩, ੪੬੪, ੪੬੫, ੪੬੬, ੪੬੭, ੪੬੮, ੪੬੯, ੪੭੦, ੪੭੧, ੪੭੨, ੪੭੩, ੪੭੪, ੪੭੫, ੪੭੬, ੪੭੭, ੪੭੮, ੪੭੯, ੪੮੦, ੪੮੧, ੪੮੨, ੪੮੩, ੪੮੪, ੪੮੫, ੪੮੬, ੪੮੭, ੪੮੮, ੪੮੯, ੪੯੦, ੪੯੧, ੪੯੨, ੪੯੩, ੪੯੪, ੪੯੫, ੪੯੬, ੪੯੭, ੪੯੮, ੪੯੯, ੫੦੦, ੫੦੧, ੫੦੨, ੫੦੩, ੫੦੪, ੫੦੫, ੫੦੬, ੫੦੭, ੫੦੮, ੫੦੯, ੫੧੦, ੫੧੧, ੫੧੨, ੫੧੩, ੫੧੪, ੫੧੫, ੫੧੬, ੫੧੭, ੫੧੮, ੫੧੯, ੫੨੦, ੫੨੧, ੫੨੨, ੫੨੩, ੫੨੪, ੫੨੫, ੫੨੬, ੫੨੭, ੫੨੮, ੫੨੯, ੫੩੦, ੫੩੧, ੫੩੨, ੫੩੩, ੫੩੪, ੫੩੫, ੫੩੬, ੫੩੭, ੫੩੮, ੫੩੯, ੫੪੦, ੫੪੧, ੫੪੨, ੫੪੩, ੫੪੪, ੫੪੫, ੫੪੬, ੫੪੭, ੫੪੮, ੫੪੯, ੫੫੦, ੫੫੧, ੫੫੨, ੫੫੩, ੫੫੪, ੫੫੫, ੫੫੬, ੫੫੭, ੫੫੮, ੫੫੯, ੫੬੦, ੫੬੧, ੫੬੨, ੫੬੩, ੫੬੪, ੫੬੫, ੫੬੬, ੫੬੭, ੫੬੮, ੫੬੯, ੫੭੦, ੫੭੧, ੫੭੨, ੫੭੩, ੫੭੪, ੫੭੫, ੫੭੬, ੫੭੭, ੫੭੮, ੫੭੯, ੫੮੦, ੫੮੧, ੫੮੨, ੫੮੩, ੫੮੪, ੫੮੫, ੫੮੬, ੫੮੭, ੫੮੮, ੫੮੯, ੫੯੦, ੫੯੧, ੫੯੨, ੫੯੩, ੫੯੪, ੫੯੫, ੫੯੬, ੫੯੭, ੫੯੮, ੫੯੯, ੬੦੦, ੬੦੧, ੬੦੨, ੬੦੩, ੬੦੪, ੬੦੫, ੬੦੬, ੬੦੭, ੬੦੮, ੬੦੯, ੬੧੦, ੬੧੧, ੬੧੨, ੬੧੩, ੬੧੪, ੬੧੫, ੬੧੬, ੬੧੭, ੬੧੮, ੬੧੯, ੬੨੦, ੬੨੧, ੬੨੨, ੬੨੩, ੬੨੪, ੬੨੫, ੬੨੬, ੬੨੭, ੬੨੮, ੬੨੯, ੬੩੦, ੬੩੧, ੬੩੨, ੬੩੩, ੬੩੪, ੬੩੫, ੬੩੬, ੬੩੭, ੬੩੮, ੬੩੯, ੬੪੦, ੬੪੧, ੬੪੨, ੬੪੩, ੬੪੪, ੬੪੫, ੬੪੬, ੬੪੭, ੬੪੮, ੬੪੯, ੬੫੦, ੬੫੧, ੬੫੨, ੬੫੩, ੬੫੪, ੬੫੫, ੬੫੬, ੬੫੭, ੬੫੮, ੬੫੯, ੬੬੦, ੬੬੧, ੬੬੨, ੬੬੩, ੬੬੪, ੬੬੫, ੬੬੬, ੬੬੭, ੬੬੮, ੬੬੯, ੬੭੦, ੬੭੧, ੬੭੨, ੬੭੩, ੬੭੪, ੬੭੫, ੬੭੬, ੬੭੭, ੬੭੮, ੬੭੯, ੬੮੦, ੬੮੧, ੬੮੨, ੬੮੩, ੬੮੪, ੬੮੫, ੬੮੬, ੬੮੭, ੬੮੮, ੬੮੯, ੬੯੦, ੬੯੧, ੬੯੨, ੬੯੩, ੬੯੪, ੬੯੫, ੬੯੬, ੬੯੭, ੬੯੮, ੬੯੯, ੭੦੦, ੭੦੧, ੭੦੨, ੭੦੩, ੭੦੪, ੭੦੫, ੭੦੬, ੭੦੭, ੭੦੮, ੭੦੯, ੭੧੦, ੭੧੧, ੭੧੨, ੭੧੩, ੭੧੪, ੭੧੫, ੭੧੬, ੭੧੭, ੭੧੮, ੭੧੯, ੭੨੦, ੭੨੧, ੭੨੨, ੭੨੩, ੭੨੪, ੭੨੫, ੭੨੬, ੭੨੭, ੭੨੮, ੭੨੯, ੭੩੦, ੭੩੧, ੭੩੨, ੭੩੩, ੭੩੪, ੭੩੫, ੭੩੬, ੭੩੭, ੭੩੮, ੭੩੯, ੭੪੦, ੭੪੧, ੭੪੨, ੭੪੩, ੭੪੪, ੭੪੫, ੭੪੬, ੭੪੭, ੭੪੮, ੭੪੯, ੭੫੦, ੭੫੧, ੭੫੨, ੭੫੩, ੭੫੪, ੭੫੫, ੭੫੬, ੭੫੭, ੭੫੮, ੭੫੯, ੭੬੦, ੭੬੧, ੭੬੨, ੭੬੩, ੭੬੪, ੭੬੫, ੭੬੬, ੭੬੭, ੭੬੮, ੭੬੯, ੭੭੦, ੭੭੧, ੭੭੨, ੭੭੩, ੭੭੪, ੭੭੫, ੭੭੬, ੭੭੭, ੭੭੮, ੭੭੯, ੭੮੦, ੭੮੧, ੭੮੨, ੭੮੩, ੭੮੪, ੭੮੫, ੭੮੬, ੭੮੭, ੭੮੮, ੭੮੯, ੭੯੦, ੭੯੧, ੭੯੨, ੭੯੩, ੭੯੪, ੭੯੫, ੭੯੬, ੭੯੭, ੭੯੮, ੭੯੯, ੮੦੦, ੮੦੧, ੮੦੨, ੮੦੩, ੮੦੪, ੮੦੫, ੮੦੬, ੮੦੭, ੮੦੮, ੮੦੯, ੮੧੦, ੮੧੧, ੮੧੨, ੮੧੩, ੮੧੪, ੮੧੫, ੮੧੬, ੮੧੭, ੮੧੮, ੮੧੯, ੮੨੦, ੮੨੧, ੮੨੨, ੮੨੩, ੮੨੪, ੮੨੫, ੮੨੬, ੮੨੭, ੮੨੮, ੮੨੯, ੮੩੦, ੮੩੧, ੮੩੨, ੮੩੩, ੮੩੪, ੮੩੫, ੮੩੬, ੮੩੭, ੮੩੮, ੮੩੯, ੮੪੦, ੮੪੧, ੮੪੨, ੮੪੩, ੮੪੪, ੮੪੫, ੮੪੬, ੮੪੭, ੮੪੮, ੮੪੯, ੮੫੦, ੮੫੧, ੮੫੨, ੮੫੩, ੮੫੪, ੮੫੫, ੮੫੬, ੮੫੭, ੮੫੮, ੮੫੯, ੮੬੦, ੮੬੧, ੮੬੨, ੮੬੩, ੮੬੪, ੮੬੫, ੮੬੬, ੮੬੭, ੮੬੮, ੮੬੯, ੮੭੦, ੮੭੧, ੮੭੨, ੮੭੩, ੮੭੪, ੮੭੫, ੮੭੬, ੮੭੭, ੮੭੮, ੮੭੯, ੮੮੦, ੮੮੧, ੮੮੨, ੮੮੩, ੮੮੪, ੮੮੫, ੮੮੬, ੮੮੭, ੮੮੮, ੮੮੯, ੮੯੦, ੮੯੧, ੮੯੨, ੮੯੩, ੮੯੪, ੮੯੫, ੮੯੬, ੮੯੭, ੮੯੮, ੮੯੯, ੯੦੦, ੯੦੧, ੯੦੨, ੯੦੩, ੯੦੪, ੯੦੫, ੯੦੬, ੯੦੭, ੯੦੮, ੯੦੯, ੯੧੦, ੯੧੧, ੯੧੨, ੯੧੩, ੯੧੪, ੯੧੫, ੯੧੬, ੯੧੭, ੯੧੮, ੯੧੯, ੯੨੦, ੯੨੧, ੯੨੨, ੯੨੩, ੯੨੪, ੯੨੫, ੯੨੬, ੯੨੭, ੯੨੮, ੯੨੯, ੯੩੦, ੯੩੧, ੯੩੨, ੯੩੩, ੯੩੪, ੯੩੫, ੯੩੬, ੯੩੭, ੯੩੮, ੯੩੯, ੯੪੦, ੯੪੧, ੯੪੨, ੯੪੩, ੯੪੪, ੯੪੫, ੯੪੬, ੯੪੭, ੯੪੮, ੯੪੯, ੯੫੦, ੯੫੧, ੯੫੨, ੯੫੩, ੯੫੪, ੯੫੫, ੯੫੬, ੯੫੭, ੯੫੮, ੯੫੯, ੯੬੦, ੯੬੧, ੯੬੨, ੯੬੩, ੯੬੪, ੯੬੫, ੯੬੬, ੯੬੭, ੯੬੮, ੯੬੯, ੯੭੦, ੯੭੧, ੯੭੨, ੯੭੩, ੯੭੪, ੯੭੫, ੯੭੬, ੯੭੭, ੯੭੮, ੯੭੯, ੯੮੦, ੯੮੧, ੯੮੨, ੯੮੩, ੯੮੪, ੯੮੫, ੯੮੬, ੯੮੭, ੯੮੮, ੯੮੯, ੯੯੦, ੯੯੧, ੯੯੨, ੯੯੩, ੯੯੪, ੯੯੫, ੯੯੬, ੯੯੭, ੯੯੮, ੯੯੯, ੧੦੦, ੧੦੧, ੧੦੨, ੧੦੩, ੧੦੪, ੧੦੫, ੧੦੬, ੧੦੭, ੧੦੮, ੧੦੯, ੧੧੦, ੧੧੧, ੧੧੨, ੧੧੩, ੧੧੪, ੧੧੫, ੧੧੬, ੧੧੭, ੧੧੮, ੧੧੯, ੧੨੦, ੧੨੧, ੧੨੨, ੧੨੩, ੧੨੪, ੧੨੫, ੧੨੬, ੧੨੭, ੧੨੮, ੧੨੯, ੧੩੦, ੧੩੧, ੧੩੨, ੧੩੩, ੧੩੪, ੧੩੫, ੧੩੬, ੧੩੭, ੧੩੮, ੧੩੯, ੧੪੦, ੧੪੧, ੧੪੨, ੧੪੩, ੧੪੪, ੧੪੫, ੧੪੬, ੧੪੭, ੧੪੮, ੧੪੯, ੧੫੦, ੧੫੧, ੧੫੨, ੧੫੩, ੧੫੪, ੧੫੫, ੧੫੬, ੧੫੭, ੧੫੮, ੧੫੯, ੧੬੦, ੧੬੧, ੧੬੨, ੧੬੩, ੧੬੪, ੧੬੫, ੧੬੬, ੧੬੭, ੧੬੮, ੧੬੯, ੧੭੦, ੧੭੧, ੧੭੨, ੧੭੩, ੧੭੪, ੧੭੫, ੧੭੬, ੧੭੭, ੧੭੮, ੧੭੯, ੧੮੦, ੧੮੧, ੧੮੨, ੧੮੩, ੧੮੪, ੧੮੫, ੧੮੬, ੧੮੭, ੧੮੮, ੧੮੯, ੧੯੦, ੧੯੧, ੧੯੨, ੧੯੩, ੧੯੪, ੧੯੫, ੧੯੬, ੧੯੭, ੧੯੮, ੧੯੯, ੨੦੦, ੨੦੧, ੨੦੨, ੨੦੩, ੨੦੪, ੨੦੫, ੨੦੬, ੨੦੭, ੨੦੮, ੨੦੯, ੨੧੦, ੨੧੧, ੨੧੨, ੨੧੩, ੨੧੪, ੨੧੫, ੨੧੬, ੨੧੭, ੨੧੮, ੨੧੯, ੨੨੦, ੨੨੧, ੨੨੨, ੨੨੩, ੨੨੪, ੨੨੫, ੨੨੬, ੨੨੭, ੨੨੮, ੨੨੯, ੨੩੦, ੨੩੧, ੨੩੨, ੨੩੩, ੨੩੪, ੨੩੫, ੨੩੬, ੨੩੭, ੨੩੮, ੨੩੯, ੨੪੦, ੨੪੧, ੨੪੨, ੨੪੩, ੨੪੪, ੨੪੫, ੨੪੬, ੨੪੭, ੨੪੮, ੨੪੯, ੨੫੦, ੨੫੧, ੨੫੨,

ਪਹੁੰਚ ਜਾਵੇ ਫੇਰ ਕੋਈ ਇਲਾਜ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ। ਕਦੇ ਕਦੇ ਇਸ ਦੀ ਜ਼ਹਿਰ ਸ਼ਰੀਰ ਵਿੱਚ ਦਬੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਚਿਰ ਪਿੱਛੇ ਜਾਗ ਉਠਦੀ ਹੈ।

ਹਲਕਾਣੇ ਜੀਵ ਦੀ ਵਿਖ ਜਿਤਨੀ ਜਾਣਾ ਜਖਮ ਵਿੱਚ ਚਲੀ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਜਖਮ ਜਿਤਨਾ ਦਿਮਾਗ ਦੇ ਨੇੜੇ ਹੋਵੇ, ਉਤਨਾ ਅਸਰ ਫੇੜੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਹਲਕ ਵਾਲਾ ਰੋਗੀ ਪਾਣੀ ਦੇਖਕੇ ਡਰਦਾ ਹੈ, ਕੁੱਖ ਮਰ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਹੋਸ ਠਿਕਾਣੇ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦੀ, ਜੀਭ ਢਲਕ ਪੈਂਦੀ ਹੈ, ਨਾਲਾਂ ਅਤੇ ਚੱਕ ਮੂੰਹੋਂ ਵਗਦੀ ਹੈ, ਮੂੰਹ ਸੁੱਕਦਾ ਹੈ, ਚਾਨਣਾ ਬੁਰਾ ਲਗਦਾ ਹੈ, ਦਿਲ ਦਹਿਲਣਾ, ਪਾਸ ਦੇ ਆਦਮੀਆਂ ਨੂੰ ਵੱਢਣ ਪੈਣਾ ਆਦਿ ਲੱਛਣ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

ਜਿਸ ਥਾਂ ਹਲਕਾਣੇ ਜੀਵ ਦੇ ਕੱਟਣ ਦਾ ਜ਼ਖਮ ਹੋਵੇ, ਉੱਥੇ ਤੁਰੰਤ ਹੀ ਦਗਦੇ ਕੋਲੇ ਅਬਵਾ ਤਪੇ ਹੋਏ ਲੋਹੇ ਨਾਲ ਦਾਕ ਦੇ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦੇ ਅਰ ਪੋਟੈਸ਼ੀਅਮ ਪਰਮੈਂਗਨੇਟ Potassium Permanganate ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਲਨਾ ਲੋੜੀਂਦੇ। ਕੁਚਲਾ ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਘਸਾਕੇ ਲਊਣਾ ਭੀ ਕੁਣਕਾਰੀ ਹੈ।

ਹੇਠ ਲਿਖੀਆਂ ਦਵਾਈਆਂ ਹਲਕ ਰੋਗ ਲਈ ਕੁਣਕਾਰੀ ਹਨ—

ਫੈਲਿਆਂ ਦੀਆਂ ਫੁੰਨੀਆਂ ਖਿੱਲਾਂ ਬੋਹਰ ਦੇ ਦੁੱਧ ਵਿੱਚ ਖਰਲ ਕਰਕੇ ਦੋ ਦੋ ਚੱਝੀ ਦੀਆਂ ਗੋਲੀਆਂ ਬਣਾਕੇ ਛਾਥੇਂ ਸੁਕਾ ਲਓ। ਉਮਰ ਅਤੇ ਰੋਗੀ ਦੇ ਬਲ ਅਨੁਸਾਰ ੧ ਤੋਂ ੮ ਤੀਕ ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਖਵਾਓ, ਇਸ ਤੋਂ ਦਸਤ ਆਕੇ ਜਹਿਰ ਨਿਕਲ ਜਾਵੇਗਾ। ਪੁਠਕੀਏ ਦੀ ਜੜ ਦਾ ਬੂਰਨ ਸ਼ਹਿਦ ਵਿੱਚ ਮਿਲਾਕੇ ਚਟਾਓ। ਤੁਲਸੀ ਦੀ ਸਭ ਚੋਲਾਂ ਦੇ ਧੋਤੇ ਹੋਏ ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਘੋਟਕੇ ਪਿਆਓ। ਕਾਲੀਆਂ ਮਿਰਚਾਂ ਅਤੇ ਤੁਲਸੀ ਦੇ ਪੱਤੇ ਘੋਟਕੇ ਛਕਾਓ।

ਹਲਕਾਣਾ। ਫਿ—ਹਲਕ (ਅਲਕ) ਦੀ ਬੀਮਾਰੀ ਸਹਿਤ ਹੋਣਾ। ੨ ਅਤਰੰਭ ਲੋਭੀ ਹੋਣਾ। ਭੱਖ ਅਭੱਖ ਸਭ ਖਾ ਜਾਣਾ। ੩ ਵੱਢੀ (ਰਿਸ਼ਵਤ) ਖਾਣ ਲੱਗਣਾ।

ਹਲਕਾ। ਵਿ—ਹੋਲਾ। ਕਮ ਬੋਰ ਵਾਲਾ। ੨ ਤੁੱਛ। ਅਦਨਾ। ੩ ਅ ੫ ਹਲਕਾਹ। ਸੰਗਤ—ਘੋਰਾ। ਮੰਡਲ। “ਹਲਕੇ ਦਲਕੇ ਹਲਕੇ ਕਰ ਭਾਰੇ।” (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੪ ਕਈ ਹਲਕਾਣੇ ਲਈ ਭੀ ਹਲਕਾ ਸਬਦ ਵਰਤਦੇ ਹਨ। ਦੇਖੋ, ਹਲਕਾਇਆ।

ਹਲਕਾਇਆ। ਵਿ—ਹਲਕਿਆ ਹੋਇਆ। “ਅੰਤਰ ਲੋਭ ਫਿਰਹਿ ਹਲਕਾਣੇ” (ਆਸਾ ਮ: ੫) ਦੇਖੋ, ਹਲਕ ੨।

ਹਲਕਾਰਾ। ਸੰਗਤ—ਸੰਦੇਸ਼ਹਾਰਕ। ਹਰਕਾਰਹ। ਚਿੰਠੀਰਸਾਂ। “ਲਿਖ ਹਰਕਾਰੇ ਬਾਦਸਾਹ ਫਿਰ ਤੁਰਤ ਪਠਾਏ।” (ਜੰਕਨਾਮ)

ਹਲਕਿਓ } ਵਿ—ਦੇਖੋ, ਹਲਕ ੨ ਅਤੇ ਹਲਕਾਇਆ। “ਹਲਕਿਓ ਹਲਕਿਆ } ਸਭਾਹਿ ਬਿਗਾਰੇ।” (ਨਟ ਅ: ਮ: ੪)

ਹਲੱਕ। ਵਿ—ਹੋਲਨਾਕ। ਜਿਸ ਤੋਂ ਲੋਕੀ ਕੰਥ ਉੱਠਣ। ਹੋਲ ਕਾਰਕ। “ਹਲੱਕ ਹਾਕ ਮਾਰਹੀਂ।” (ਸੂਰਜਾਵ) ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਅਜਿਹੀ ਪੁਕਾਰ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਹੋਲ ਪੈ ਜਾਵੇ।

ਹਲਚਲ। ਸੰਗਤ—ਘਬਰਾਹਟ। ਹਤਬਤੀ। ਐਸੀ ਕ੍ਰਿਯਾ, ਜੋ ਕਾਇਮੀ ਨਾ ਰਹਿਣ ਦੇਵੇ।

ਹਲੱਚ। ਵਿ—ਹਲ ਚਲ ਸਹਿਤ। ਵਜਾਕੁਲਤਾ ਨਾਲ ਚਲਾਇਮਾਨ ਹੋਇਆ।

ਹਲਣਾ। ਫਿ—ਚਲਾਇਮਾਨ ਹੋਣਾ। ਇਸਥਿਤ ਨਾ ਰਹਿਣਾ।

ਹਲਤ } ਸੰ. ਇਹਤਤ ਪਰਤ੍ਰ. ਫਿ. ਵਿ—ਇੱਥੇ ਉੱਥੇ।
ਹਲਤ ਪਲਤ } ਇਸ ਲੋਕ ਅਤੇ ਪਰਲੋਕ ਵਿੱਚ। “ਹਲਤਿ ਪਲਤਿ
ਹਲਤਿ ਪਲਤਿ } ਮੁਖ ਫੁੰਜਲੇ।” (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੫) ੨ ਇਹ ਲੋਕ ਅਤੇ
ਹਲਤੁ } ਪਰਲੋਕ। “ਹਲਤੁ ਪਲਤੁ ਸਥਾਰਿਚਿਨੁ।” (ਮਾਭ
ਹਲਤੁ ਪਲਤੁ } ਬਾਰਹਮਾਹਾ)

ਹਲਦੀ। ਦੇਖੋ, ਹਰਦੀ।

ਹਲਧਰ। ਵਿ—ਹੱਲ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ ਕ੍ਰਿਸਾਣ। ੨ ਸੰਗਤ—ਕ੍ਰਿਸਨ ਜੀ ਦਾ ਵਡਾ ਭਾਈ। ਛਲਰਾਮ, ਜਿਸ ਦਾ ਸਸਤ੍ਰ ਹਲ ਸੀ। ਦੇਖੋ, ਹਲਾਧੁਧ ਅਤੇ ਮੁਸਲੀ ੩-੪।

ਹਲਧਰ ਅਨੁਜ ਅਰਿ। (ਸਨਾਮ) ਬਲਭਦ੍ਰ ਦਾ ਛੋਟਾ ਭਾਈ ਜੂੀ ਕ੍ਰਿਸਨ, ਉਸ ਦਾ ਵੀਰੀ ਤੀਰ। ਕ੍ਰਿਸਨ ਜੀ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਜਰ ਬੰਧਕ ਦੇ ਤੀਰ ਨਾਲ ਹੋਇਆ ਸੀ।

ਹਲਧਰ ਢਲਭਾ। ਜਮਨਾ। ਦੇਖੋ, ਵਾਪੁਰ।

ਹਲਵਾ। ਅ ੫ ਹਲਵਾ। ਕਸਮ। ਸੋਕੰਦ। ਸੋਂਹ।

ਹਲਬ। ਅ ੫ ਹਲਬ। ਜਾਮ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਸ਼ਹਿਰ। ੨ ਹਲਬ ਦੇ ਆਸ ਪਾਸ ਦਾ ਦੇਸ਼।

ਹਲਬਾਨੇਰ। ਹਲਬ ਨਕਰ। ਦੇਖੋ, ਹਲਬ ੧। “ਹਰਹਾਰ ਸੀ ਹਲਬਾਨੇਰ।” (ਅਕਾਲ) ਜਿਵ ਦੇ ਹਾਰ (ਚਿੰਟੇ ਸੱਪ) ਜੋਹੀ ਉੱਜਲ ਕੀਰਤਿ ਹਲਬਾਨੇਰ ਵਿੱਚ ਹੈ।

ਹਲਬਿ } ਵਿ—ਹਲਬ ਦਾ (ਦੀ)। ੨ ਹਲਬ ਦੀ ਤਲਵਾਰ, ਜੋ ਬਹੁਤ
ਹਲਬੀ } ਆਲਾ ਦਰਜੇ ਦੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। “ਮਹਿਦ ਫੁਲਾਦੀ ਤੇਜ
ਹਲੱਬੀ } ਹਲੱਬੀ।” (ਗੁਪਤੁ) ੩ ਹਲਬ ਦਾ ਸੀਸਾ।

ਹਲਵਾ। ਅ ੫ ਹਲਵਾ। ਮਿੱਠਾ ਭੋਜਨ। ੨ ਭਾਵ—ਭਤਾਹ।

ਹਲਵਾਈ। ਵਿ—ਹਲਵਾ (ਭਤਾਹ) ਬਣਾਉਣ ਵਾਲਾ। ਦੇਖੋ, ਹਲਵਾ।

ਹਲਵਾਹ। ਹਲ ਵਾਹੁਣ ਵਾਲਾ। ਕਿਰਸਾਣ।

ਹਲਵਾਨ। ਦੇਖੋ, ਅਲਵਾਨ। ੨ ਹਲ ਵਾਲਾ। ਹਲਵਾਹ।

ਹਲਾਹਲ। ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਵਿੱਚ ਹਲਹਲ, ਹਲਾਹਲ ਅਤੇ ਹਲਾਹਲ ਤਿੰਨੇ ਸ਼ਬਦ ਸਹੀ ਹਨ। ਸੰਗਤ—ਉਹ ਸ਼ਹਿਰ, ਜੋ ਹਲ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੇਦੇ ਵਿੱਚ ਲੀਕਾਂ ਪਾ ਦੇਵੇ। ਦੇਖੋ, ਭਾ ੫੩ ਹਲਾਹਲ। “ਭਾਭ ਭਯੋ ਦਲ ਦਾਨਵ ਕੇ ਜਿਮਿ ਖੁਮ ਹਲਾਹਲ ਕੀ ਮਖੀਆਂ।” (ਚੰਡੀ ੧) ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਹਿਰ ਉੱਪਰ ਫੇਰਾ ਪਾਉਣ ਵਾਲੀ ਮੱਖੀਆਂ ਮਰ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ।

ਹਲਾਹਲ ਧਰ। ਵਿ—ਜਹਿਰ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਤ—ਸੱਪ। ੩ ਜਿਵ. ਦੇਖੋ, ਨੀਲਕੰਠ।

ਹਲਾਕ। ਅ ੫ ਹਿਲਾਕ। ਕਤਲ (ਵਧ) ਕਰਨਾ। ੨ ਮਿਟ ਜਾਣਾ। ਨਸ਼ ਹੋਣਾ। “ਫ਼ਧਿਤ ਹਲਾਕ ਹੋਇ ਨਰ ਮਰੇ।” (ਗੁਪਤੁ)

ਹਲਾਕਤ. ਅ. ۱۴ ਹਿਲਾਕਤ. ਸੰਗਤ—ਵਧ. ਕਤਲ। ੨ ਨਸ਼ੁ ਹੋਣ ਦਾ ਭਾਵ.

ਹਲਾਕੀ. ਵਿ—ਹਿਲਾਕ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਤ—ਹਿਲਾਕਤ.

ਹਲਾਚਲ. ਦੇਖੋ, ਹਲ ਚਲ. “ਕਬਹੂ ਨ ਹਲਿਆ ਪਰੀ ਹਲਾਚਲ.” (ਚਰਿਤ੍ਰ ੩੨੭)

ਹਲਾਯੁਧ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਬਲਰਾਮ, ਜਿਸ ਦਾ ਆਯੁਧ (ਸ਼ਸਤ੍ਰ) ਹਲ ਹੈ. ਹਲ ਸ਼ਸਤ੍ਰਧਾਰੀ ਬਲਰਾਮ. “ਅਸਿ ਕੋਪ ਹਲਾਯੁਧ ਹਾਥ ਲਏ.” (ਕ੍ਰਿਸਨਾਚ)

ਹਲਾਲ. ਅ. ۱۵ ਹਲਾਲ. ਧਰਮ ਅਨੁਸਾਰ ਜਿਸ ਦਾ ਵਰਤਣਾ ਯੋਗ ਹੈ. “ਮਾਰਣ ਪਾਹਿ ਹਰਾਮ ਮਹਿ, ਹੋਇ ਹਲਾਲ ਨ ਜਾਇ.” (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਮਾਰ) ੨ ਮੁਸਲਮਾਨੀ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਸਿਬਹਿ ਕੀਤੇ ਸ਼ੀਵ ਦਾ ਮਾਸ, ਜਿਸਦਾ ਖਾਣਾ ਇਸਲਾਮ ਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਹਲਾਲ ਹੈ. “ਜੀਅ ਜੁ ਮਾਰਹਿ ਜੇਰ ਕਹਿ ਕਹਿਤੇ ਹਹਿ ਜੁ ਹਲਾਲ.” (ਸ. ਕਬੀਰ) ੩ ਸਿਬਹਿ. “ਹੋਇ ਹਲਾਲੁ ਲਏ ਹਕ ਜਾਇ.” (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਰਾਮ ੧)

ਹਲਾਲਖੁਰ } ਫ਼ਾ. ۱۶ ਹਲਾਲਖੋਰ. ਵਿ—ਹਲਾਲ ਖਾਣ ਵਾਲਾ.
ਹਲਾਲਖੋਰ } ਧਰਮ ਅਨੁਸਾਰ ਜੋ ਵਿਧਾਨ ਕੀਤਾ ਹੈ ਉਸ ਦੇ ਖਾਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਚੁਹਤੇ ਆਦਿਕ ਨੀਚ ਜਾਤਿ ਦੇ ਲੋਕ ਜੋ ਇਸਲਾਮ ਮਤ ਧਾਰ ਲੈਣ, ਉਹ ਭੀ ਹਲਾਲਖੋਰ (ਸਨਮਾਨ ਲਈ) ਕਹੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ. “ਹੈ ਹਲਾਲਖੁਰ ਨੀਚ ਚਮਾਰ.” (ਗੁਪਤੁ)

ਹਲਾਲੁ. ਦੇਖੋ, ਹਲਾਲ.

ਹਲੀਪੁਯਾ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਸਰਾਬ. ਜੋ ਹਲੀ (ਬਲਰਾਮ) ਨੂੰ ਪਕਾਰੀ ਹੈ.

ਹਲੀ. ਦੇਖੋ, ਹਲਣਾ. “ਈਤ ਉਤ ਨ ਹਲੀ.” (ਕੋਦਾ ਮ: ੫) ੨ ਸੰ. ਫ਼ਲਿਜ਼. ਵਿ—ਹਲਵਾਲਾ। ੩ ਸੰਗਤ—ਬਲਰਾਮ. ਹਲਧਰ. “ਕਾਨੁ ਹਲੀ ਬਲ ਕੈ ਤਬ ਹੀ ਚਤੁਰੰਗ ਦਸੇ ਦਿਸ ਬੀਚ ਬਗਾਈ.” (ਕ੍ਰਿਸਨਾਚ) ੪ ਹਲਵਾਹਕ ਕ੍ਰਿਸਾਣ. ਹਾਲੀ.

ਹਲੀਮ. ਅ. ۱੮ ਹਲੀਮ. ਵਿ—ਖਿਮਾ ਵਾਲਾ. ਸਹਿਨਸ਼ੀਲ। ੨ ਜਾਤਮਨ. ਨੰਮੁ. ਦੇਖੋ, ਹਿਲਮ. “ਸਾਬਰ ਹੋਇ ਹਲੀਮ ਪਾਪ ਕਵਾਵਰੀ.” (ਭਾਬੁ)

ਹਲੀਮੀ. ਫ਼ਾ. ੨੦ ਹਲੀਮੀ. ਸੰਗਤ—ਖਿਮਾ. ਸਹਿਨਸ਼ੀਲਤਾ. ਨੰਮੁਤਾ. ਦੇਖੋ, ਹਿਲਮ.

ਹਲੁ. ਦੇਖੋ, ਹਲ ੨. “ਹਲੁ ਜੋਤੈ ਉਦਮੁ ਕਰੈ.” (ਗਉ ਮ: ੪)

ਹਲੁਕੀ. ਵਿ—ਹੋਲੀ. ਕਮਵਜ਼ਨ. “ਹਲੁਕੀ ਲਗੈ ਨ ਭਾਰੀ.” (ਗਉ ਕਬੀਰ)

ਹਲੁਕਾ } ਦੇਖੋ, ਹਲਕਾ.
ਹਲੁਕਾ }

‘ਜਮੀਨ ਵਾਹੁਣ ਦੇ ਸੰਦ ਹਲ ਨੂੰ ਬਲਰਾਮ ਆਪਣੇ ਮੱਥੇ ਰੱਖਿਆ ਕਰਦਾ ਸੀ ਮੁੰਠੀ ਵਾਹੁਣ ਵੇਲੇ ਦੇ ਹਲ ਪਾਏ ਆਪਣੀ ਫੱਲ ਖਿੱਚਦੇ ਮੁਸਲ ਨਾਲ ਜਿਹ ਭੀ ਦਿੰਦਾ ਸੀ ਦੇਖੋ, ਮੁਸਲੀ ੩-੪.

ਹਲੁਨਣਾ. ਵਿ—ਹਿਲਾਉਣਾ. ਝੂਟਨਾ। ੨ ਬਿਰਛ ਆਦਿ ਨੂੰ ਬਲ ਨਾਲ ਕੰਢਾਉਣਾ.

ਹਲੁਫਾ. ਦੇਖੋ, ਅਲੁਫਾ.

ਹਲੂਲ. ਅ. ੨੧ ਹਲੂਲ. ਉਤਰਨਾ. ਪਿਠਨਾ. ਦਾਖਿਲ ਹੋਣਾ. ਦੇਖੋ, ਮਹਲ ੮.

ਹਲੋ. ਵਜ਼—ਅਹਾ! ਅਹੋ! ਅੰ. Hallo! “ਹਲੋ ਯਾਰਾ! ਹਲੋ ਯਾਰਾ! ਖੁਸ ਖਬਰੀ.” (ਤਿਲ ਨਾਮਦੇਵ) ੨ ਅ. ੫ ਹਲਾ. ਖਬਰਦਾਰ ਰਹੁ! ੩ ਪੁਕਟ ਹੋਵੇ. ਮਾਲੂਮ ਰਹੇ.

ਹਲੇਮੀ. ਦੇਖੋ, ਹਲੀਮੀ. “ਤੀਜੈ ਹਲੇਮੀ ਚਉਥੈ ਬੇਰੀ.” (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫) ਤੀਜੀ ਨਮਾਜ਼ ਭੁਰਦਬਾਰੀ ਹੈ, ਚਉਥੀ ਖਰਾਟਿਤ ਹੈ। ੨ ਵਿ—ਹਿਲਮਵਾਲਾ. ਨਰਮੀ ਅਤੇ ਨੰਮੁਤਾ ਵਾਲਾ. “ਇਹੁ ਹੋਆ ਹਲੇਮੀ ਰਾਜੁ ਜੀਉ.” (ਸੁੀ ਮ: ੫ ਪੈਪਾਇ) ਦੇਖੋ, ਹਿਲਮ.

ਹਲੇਮੀਰਾਜ. ਦੇਖੋ, ਹਲੇਮੀ ੨.

ਹਲੰਕ. ਦੇਖੋ, ਹਲਕਾ। ੨ ਹਲ ਨੂੰ ਅੰਕ ਵਿੱਚ ਧਾਰਨ ਵਾਲਾ. ਹਲਧਰ। ੩ ਦੇਖੋ, ਹਲਕਾ। ੪ ਦੇਖੋ, ਹਲੰਕ. “ਹਲੰਕ ਹਾਕ ਮਾਰਹੀ.” (ਵਿਚਿਤ੍ਰ)

ਹਲੰਤ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਸੁੱਧ ਵਰਜਨ ਜਿਸ ਦੇ ਉੱਚਾਰਣ ਵਿੱਚ ਸਵਰ ਨਾ ਮਿਲਿਆ ਹੋਵੇ. ਜਿਸ ਦਾ ਚਿੰਨ੍ਹ ੁ ਇਹ ਹੈ.

ਹੱਲ. ਅ. ੨੨ ਹੱਲ. ਭੁਲਮਿਲ (ਹਲ) ਜਾਣ ਦਾ ਭਾਵ.

ਹੱਲਾ. ਦੇਖੋ, ਹਲਾ.

ਹਵ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—(ਦੇਖੋ, ਹੁ ਅਤੇ ਹੁ). ਜੋ ਦੇਵਤਾ ਨੂੰ ਭੁਲਾਏ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ. ਹੋਮ। ੨ ਯਗਤ। ੩ ਆਗਤ। ੪ ਦੇਖੋ, ਹਵਤ.

ਹਵਸ. ਅ. ੨੩ ਸੰਗਤ—ਲੋਭ. ਰਿਸ਼ਨਾ। ੨ ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਸਿਰਤ. Mania.

ਹਵਕ. ਅ. ੨੪ ਹੁਕ. ਸੰਗਤ—ਸਮੁਦਾਯ. ਕਰੋਹ. ਝੁੰਡ. ਟੋਲਾ. ਜਥਾ. “ਅਸਪਨ ਭੁਦਾਯ ਆਏ ਹਵਕ ਹਾਕ ਲੀਨੇ.” (ਸਲੋਹ)

ਹਵਨ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਦੇਵਤਾ ਨੂੰ ਵੇਦ ਮੰਤ੍ਰਾਂ ਦੁਆਰਾ ਭੁਲਾਏ ਘੀ ਆਦਿਕ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦਾ ਅਗਨਿ ਵਿੱਚ ਪਾਉਣ ਦਾ ਕਰਮ. ਹੋਮ। ੨ ਅਗਨਿਭੁੰਡ। ੩ ਅੰਕ.

ਹਵਨਕੁੰਡ. ਹੋਮ ਕਰਨ ਲਈ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਦੀ ਵਿਧੀ ਅਨੁਸਾਰ ਬਣਾਇਆ ਟੋਆ. ‘ਆਮਨਾਥ ਰਹਸ਼ਤ’ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਪੂਰਵ ਦਿਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਚੁਕੋਣਾ, ਦੱਖਣ ਪੂਰਵ ਵਿੱਚ ਯੋਨਿ ਦੇ ਆਕਾਰ ਦਾ, ਦੱਖਣ ਵਿੱਚ ਅੱਧੇ ਚੰਦਮਾ ਦੇ ਆਕਾਰ ਦਾ, ਦੱਖਣ ਪੱਛਮ ਵਿੱਚ ਤ੍ਰਿਕੋਣਾ, ਪੱਛਮ ਵਿੱਚ ਗੋਲ, ਉੱਤਰ ਪੱਛਮ ਵਿੱਚ ਛੀ ਕੋਣਾ, ਉੱਤਰ ਵੱਲ ਕਮਲ ਦੇ ਆਕਾਰ ਅਤੇ ਉੱਤਰ ਪੂਰਵ ਵਿੱਚ ਅੱਠ ਕੋਣਾ ਹਵਨ ਕੁੰਡ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦੇ

ਭਵਿਸ਼ਤ ਪੁਰਾਣ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਜਿਤਨੇ ਹੋਮ ਕਰਨੇ ਹੋਣ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਫਿਣਤੀ ਅਨੁਸਾਰ ਕੁੰਡ ਦੀ ਗਹਿਰਾਈ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੇ. ਅਰਥਾਤ ਪੰਜਾਹ ਹੋਮਾਂ ਲਈ ਮੁੰਠੀ ਜਿਤਨਾ, ਹਜ਼ਾਰ ਹੋਮ ਲਈ ਇੱਕ ਹੱਥ ਦਾ ਅਤੇ ਕਰੀਬ ਹੋਮ ਵਾਸਤੇ ਅੱਠ ਹੱਥ ਦਾ ਕੁੰਡ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦੇ.

ਸਾਧੂ ਦਯਾਨੰਦ ਜੀ ਨੇ ਸਤਨਾਮੁ ਪੁਕਾਰ ਦੇ ਤੀਜੇ ਸਮੁੱਲਾਸ ਵਿੱਚ ਹਵਨਕੁੰਡ ਬਾਬਤ ਇਉਂ ਲਿਖਿਆ ਹੈ—“ਸੁਰਯੋਦਯ ਕੇ ਪਸਚਾਤ ਔਰ ਸੂਰਯਾਸੁ ਕੇ ਪੂਰਬ ਅਗਨਿਹੋਤ੍ਰ ਕਰਮ ਕਾ ਸਮਝ ਹੈ, ਉਸ ਕੇ ਲਿਖੇ ਇਕ ਕਿਸੀ ਧਾਤੁ ਦਾ ਮਿੱਟੀ ਕੀ, ਉਪਰ ੧੨ ਵਾ ੧੬ ਅੰਗੁਲ ਚੌਕੋਨ, ਉਤਰੀ ਹੀ ਕਹਿਰੀ ਔਰ ਨੀਚੇ ੨ ਵਾ ੪ ਚੁੰਨਕ ਪਰਿਮਾਣ ਸੇ ਵੇਦੀ ਬਨਾਵੇ. ਅਰਬਾਤ ਉਪਰ ਜਿਤਨੀ ਚੌੜੀ ਹੈ ਉਸ ਕੀ ਚਤੁਰਥਾਜ ਨੀਚੇ ਚੌੜੀ ਰਹੇ ਉਸ ਮੇ ਚੰਦਨ ਪਲਾਬ ਵਾ ਆਮ੍ਰਾਇ ਕੇ ਬ੍ਰੇਸ਼ੁ ਬਾਜ਼ੋਂ ਕੇ ਟੁਕੜੇ ਉਸੀ ਵੇਦੀ ਕੇ ਪਰਿਮਾਣ ਸੇ ਛੋਟੇ ਛੋਟੇ ਕਰਕੇ ਉਸ ਮੇ ਰੱਖੇ, ਉਸ ਕੇ ਮਧਮ ਮੇ ਅਗਨਿ ਰੱਖਕੇ ਪੁਨ: ਉਸ ਪਰ ਸਮਿਧਾ ਅਰਬਾਤ ਪੂਰਵੋਕਤ ਇੰਧਨ ਰਖਦੇ. ਫਿਰ ਇਨ ਮੰਤ੍ਰੋਂ ਸੇ ਹੋਮ ਕਰੇ.” xxx

ਹਵਾ } ਅ. ੫ ਸੰਗਤਾ—ਪਵਨ. ਵਾਯੁ। ੨ ਇੰਡਾ। ੩ ਹਿਰਸ. ਹਵਾਇ } ਵਿਸਨਾ। ੪ ਅ. ੫ ਹੋਵਾ. Eve. ਦੇਖੋ, ਆਦਮ ੨. ਹਵਾਈ. ਵਿ—ਹਵਾ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ। ੨ ਅ. ੫ ਮਿਸ਼. ਪ੍ਰੇਮੀ। ੩ ਸੰਗਤਾ—ਮਤਾਬੀ. ਇੱਕ ਪੁਕਾਰ ਦੀ ਅਤਿਸ਼ਯਾਤੀ. “ਪ੍ਰੇਮ ਪਲੀਤਾ ਸੁਰਤਿ ਹਵਾਈ.” (ਭੈਰ ਕਬੀਰ) ਪੁਰਾਣੇ ਸਮੇਂ ਰੋਪ ਦਾ ਪਲੀਤਾ ਹਵਾਈ ਨਾਲ ਦਾਗਦੇ ਸਨ.

ਹਵਾਈ ਜਹਾਜ਼. ਦੇਖੋ, ਵਿਮਾਨ ੫.

ਹਵਾਏ ਖਮਸਾ. ਅ. ੫ ਹਵਾ (ਵਾਸਨਾ) ਖਮਸਾ (ਪੰਜ). ਪੰਜ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਦੇ ਸਬਦ ਆਇ ਪੰਜ ਵਿਸੇ.

ਹਵਾਸ. ਅ. ੫ ਹਵਾਸ. ਸੰਗਤਾ—ਹਿਸ ਦਾ ਭਰੂ ਵਚਨ. ਸਪਰਸ਼ ਗ਼ਜ਼ਾਨ. ਭਾਵ—ਗ਼ਜ਼ਾਨ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ। ੨ ਉਹ ਸ਼ਕਤਿ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਸਬਦ ਸਪਰਸ਼ ਰੂਪ ਰਸ ਅਤੇ ਗੰਧ ਦਾ ਕੂਹਣ ਕਰੀਦਾ ਹੈ.

ਹਵਾਸਿ ਖਮਸਾ. ਅ. ੫ ਹਿਸ (ਸਪਰਸ਼) ਕਰਨ ਵਾਲੀਆਂ ਪੰਜ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ. ਗ਼ਜ਼ਾਨ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ.

ਹਵਾਨਾ. ਸੰਗਤਾ—ਲੇਵਾ. ਉਪ. udder.

ਹਵਾਲ. ਅ. ੫ ਅਹਵਾਲ. ਸੰਗਤਾ—ਹਾਲ ਦਾ ਭਰੂ ਵਚਨ. ਹਾਲਤ. ਦਸ਼ਾ. “ਤਿਨ ਕੋ ਕਉਨ ਹਵਾਲ.” (ਸ. ਕਬੀਰ) “ਇਹੀ ਹਵਾਲ ਹੋਹਿਗੇ ਤੇਰੇ.” (ਕਉ ਕਬੀਰ)

ਹਵਾਲਾ } ਅ. ੫ ਹਵਾਲਾ ਸੰਗਤਾ—ਸੋਪਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਸਪੁਰਦਗੀ. ਹਵਾਲੀ } “ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਹਮ ਇਹੋ ਹਵਾਲਾ ਰਾਖੁ ਸੰਤਨ ਕੋ ਪਾਵੈ.” (ਸੋਰ ਮ: ੫) “ਹਰਿ ਭਗਤਾ ਹਵਾਲੀ ਹੋਤਾ.” (ਰਾਮ ਮ: ੫) ੨ ਉਦਾਹਰਣ (ਮਿਸਾਲ) ਅਤੇ ਪਤੇ ਨਈ ਇਹ ਸਬਦ ਇਸ ਨਈ ਵਰਤੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਆਪਣੀ ਬਾਤ ਦੀ ਸਿੱਧੀ, ਕਿਸੇ ਕੁੰਬ ਦੇ ਸਪੁਰਦ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ.

ਹਵਾੜ. ਸੰਗਤਾ—ਹਵਾ ਦਾ ਬੰਦ ਹੋਣਾ. ਹੁੰਮ। ੨ ਤਤਦਾ. ਜਮੀਨ ਦੀ ਕਰਮ ਭਾਪ.

ਹਵਿ } ਸੰ. ਹਵਿ: ਸੰਗਤਾ—ਚਰੁ. ਹਵਨ ਵਿੱਚ ਪਾਉਣ ਵਾਲੀ ਹਵਿਖੜ } ਵਸਤੁ। ੨ ਘੀ, ਜੋ ਹਵਨ ਦਾ ਮੁੱਖ ਅੰਗ ਹੈ. “ਹਵੀ ਹਵੀ ਸਿਮ ਖੀਰ ਮਹਿ.” (ਨਾਪੁ) ੩ ਹਵਿਸ਼. ਵਿ—ਹਵਨ ਕਰਨ ਯੋਗਤ ਉਹ ਸਾਮਗ੍ਰੀ, ਜੋ ਹਵਨ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਉੱਤਮ ਮੰਨੀ

ਕਈ ਹੈ. “ਲੂਟ ਖਾਤ ਹਵਿਖੜ.” (ਰਾਮਾਵ)

ਹਵੇਲੀ. ਅ. ੫ ਹਵੇਲੀ ਸੰਗਤਾ—ਹੋਲ (ਖੇਰੇ) ਵਾਲਾ ਮਕਾਨ. ਚਾਰੇ ਪਾਸਿਓਂ ਕੰਧ ਨਾਲ ਘਿਰਿਆ ਮਕਾਨ. “ਦਿੱਲੀ ਮਹਿ ਪੁਵਿਸੇ ਕੁਰੂ ਕਟੇ ਹਵੇਲੀ ਮਹਿ.” (ਕੁਪੁਸ਼ੁ)

ਹਵੇਲੀ ਸਾਹਿਬ. ਉਹ ਹਵੇਲੀ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸਤਿਗੁਰੂ ਅਬਦਾ ਮਾਤਾ ਜੀ ਨੇ ਨਿਵਾਸ ਕੀਤਾ ਹੈ। ੨ ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਦਿੱਲੀ ਵਿੱਚ ਮਾਤਾ ਸੁੰਦਰੀ ਜੀ ਦੇ ਨਿਵਾਸ ਦਾ ਮਕਾਨ, ਜੋ ਹੁਣ ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਤੁਰਕਮਾਨ ਦਰਵਾਜੇ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਹੈ, ਦੇਖੋ, ਸੁੰਦਰੀ ਮਾਤਾ ਅਤੇ ਦਿੱਲੀ.

ਹਵੜ. ਸੰ. ਵਿ—ਹਵਨ ਕਰਨ ਯੋਗਤ। ੨ ਸੰਗਤਾ—ਉਹ ਵਸਤੁ, ਜੋ ਦੇਵਤਾ ਨੂੰ ਹਵਨ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇ. ਬਾਤਰਾਯਨ ਸਿਮ੍ਰਿਤਿ ਦੇ ੨੪ ਵੇਂ ਖੰਡ ਵਿੱਚ ਹਵੜ ਦੇ ਤਿੰਨ ਭੇਦ ਕੀਤੇ ਹਨ.

(ੳ) ਫ਼ਿਰ (ਚਿੱਠੇ ਚਾਉਲ ਸੌੜ ਆਇ)

(ਅ) ਫ਼ਿਤਾਫ਼ਿਰ (ਸੁੱਕੇ ਤਿਲ ਚਾਉਲ ਆਇ)

(ੲ) ਅਫ਼ਿਤ (ਯਨ ਅਤੇ ਸੂਹਤ ਸਮੇਤ ਸੌ ਆਇ).

ਹਵੜ ਕਵੜ. ਦੇਵਤੇ ਅਤੇ ਪਿਤਰਾਂ ਨੂੰ ਅਰਪੇ ਪਦਾਰਥ. ਦੇਖੋ, ਹਵੜ ਅਤੇ ਕਵੜ.

ਹੜ. ਸੰਗਤਾ—ਪੁਰਾਣ। ੨ ਰੋੜ੍ਹ ਦਾ ਜਨ, “ਕੋਬਿੰਦ ਭਜਨ ਬਿਨੁ ਹੜ ਕਾ ਜਲ.” (ਟੋਭੀ ਮ: ੫) ਭਾਵ—ਬੋਤੋ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਮਿਟ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਪਦਾਰਥ। ੩ ਹੜ. ਮਲੇ ਹੋਏ ਯੋਧਾ ਦੀ ਰਣ ਭੂਮਿ ਵਿੱਚ ਧੁਨਿ. “ਹੜ ਬੋਲਤੇ ਸਿਸ ਠੋਰ.” (ਕੁਪੁਸ਼ੁ) ੪ ਹੜ ਦਾ ਸੰਖੇਪ.

ਹੜ ਹੜ. ਅਨੁ. ਅੰਟਹਾਸ ਦੀ ਧੁਨਿ. ਉੱਚੇ ਸੁਰ ਨਾਲ ਕੀਤੀ ਹਾਸੀ. “ਦੁਰਗਾ ਬੈਠ ਸੁਣੀਦੀ ਹੋਸੀ ਹੜਹੜਾਇ.” (ਚੰਡੀ ੩)

ਹੜਨਾ. ਫ਼ਿ—ਪੁਰਾਣ ਵਿੱਚ ਚੜ੍ਹਨਾ. ਵਹਿਣਾ.

ਹੜਤਾਲ. ਦੇਖੋ, ਹਟਤਾਲ। ੨ ਦੇਖੋ, ਹਰਤਾਲ.

ਹੜਤਾਲ ਭੋਰਨੀ. ਨਿਖੇ ਅੱਖਰਾਂ ਤੇ ਹੜਤਾਲ ਲਾਉਣੀ, ਭਾਵ ਨਿਖਿਆ ਮੋਟਣਾ.

ਹੜੱਪਣਾ. ਫ਼ਿ. ਨਿਕਲ ਜਾਣਾ. ਬਿਨਾ ਦੰਦ ਨਾਏ ਅੰਦਰ ਕਰਨਾ.

ਹੜੱਪਾ. ਸੰਗਤਾ—ਹੜੱਪਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਜਿਲਾ ਮਾਂਟਗੁਮਰੀ ਦਾ ਇੱਕ ਨਗਰ, ਜਿੱਥੇ ਸ਼੍ਰੀ ਕੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਮੁਲਤਾਨ ਵੱਲ ਵਿਚਰਦੇ ਹੋਏ ਵਿਰਾਜੇ ਸਨ. ਕੁਰੂਦਾਰੇ ਦਾ ਨਾਉਂ “ਨਾਨਕਸਰ” ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਨਾਨਕ ਸਰ ਜੋ: ੩.

ਇੱਥੇ ਇੱਕ ਪੁਰਾਣਾ ਬੋਹ ਖੋਦਣ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਪੁਰਾਣੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਨਿਕਲ ਰਹੀਆਂ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵੇਖਕੇ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਨੇ ਅਨੁਮਾਨ ਲਾਇਆ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਵਸਤੂਆਂ ਈਸਾ ਦੇ ਜਨਮ ਤੋਂ ੩੦੦੦ ਵਰ੍ਹੇ ਪਹਿਲਾਂ ਦੀਆਂ ਹਨ.

ਹੜੱਪੁ. ਵਿ—ਨਿਕਲ ਜਾਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਸਰਵਭਗੀ.

ਹੜਬੜ. ਦੇਖੋ, ਹੜਬੜੀ.

ਹੜਬੜਾਨਾ. ਫ਼ਿ—ਖੜਬਾਉਣਾ. ਵਜਾਉਣ ਹੋਣਾ। ੨ ਘਬਰਾਹਟ ‘ਲੋਕਾਂ’ ਦਾ ਖਿਆਲ ਹੈ ਕਿ ਸੰਗ ਦੇ ਮੋਟਲ ਵਿੱਚ ਮਲੇ ਹੋਏ ਸੁਰਮਿਆਂ ਦੀਆਂ ਕੂਹਾਂ. ਮਾਰੇ ਮਾਰੇ! ਛੱਡੋ ਛੱਡੋ! ਆਦਿ ਸ਼ਬਦ ਕਰਦੀਆਂ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਹਨ.

ਵਿੱਚ ਕਾਹਲੀ ਬਰਨੀ. "ਹਰਬਰੀਏ ਪਹੁੰਚੀ ਦੁਖਿਆਰੀ." (ਰੁਪਸੁ)
ਹਰਬਰੀ. ਸੰਗਤਾ—ਵਰਾਧੁਲਤਾ. ਘਬਰਾਹਟ। ੨ ਹਲਚਲ।
੩ ਕਾਹਲੀ.

ਹਰਵਾਣੀ. ਹਰ-ਪਾਣੀ. ਪੁਵਾਹ ਦਾ ਜਲ। ੨ ਦਰਿਆ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ
ਜਲ ਦਾ ਪੁਵਾਹ ਚਲਦਾ ਹੈ. "ਰੱਤੂ ਦੇ ਹਰਵਾਣੀ ਚੱਲੇ ਬੀਰ ਖੇਤ." (ਚੰਡੀ ੩) "ਨਿੰਦਕ ਨਾਇਤਬਾਰ ਮਿਲੇ ਹਰਵਾਣੀਐ." (ਵਚ ਮਲਾ
ਮ: ੧) ਨਿੰਦਕ ਅਤੇ ਬੁਕਲ ਵੈਤਰਣੀ ਦੇ ਪੁਵਾਹ ਵਿੱਚ ਪੈ ਗਏ।
੩ ਸੰ. ਛਕ੍ਰਕ ਗਾਨੀਰ—ਹੱਕੁਕਵਾਨੀਰ. ਚੰਡਾਲ ਦੀ ਬੈਤ. ਨਿੰਦਕ
ਅਤੇ ਬੁਕਲਾਂ ਨੂੰ ਜੇਲ ਵਿੱਚ ਚੰਡਾਲਾਂ ਤੋਂ ਬੈਤ ਲਗਦੇ ਹਨ.

ਹਰੰਬਾ. ਮਗਰ ਹੂਮਿ. ਦੇਖੋ, ਮਗਰ ਅਤੇ ਹਰੰਬੀ। ੨ ਦੇਖੋ,
ਹਿਰੰਬਾ.

ਹਰੂ. ਦੇਖੋ, ਹਤ.

ਹਾ. ਸੰ. ਧਾ—ਫੱਡਣਾ. ਤਰਾਗ ਕਰਨਾ. ਫਿਰਨਾ. ਘੁੰਮਣਾ. ਜਾਣਾ।
੨ ਵਿ—ਹਨਨ ਕਰਤਾ. ਮਾਰਨ ਵਾਲਾ. "ਸੰਸੇਗ ਨਾਮ ਸਤੁਹਾ." (ਪਾਸਾਥ) ੩ ਵਰ—ਸੋਕ. ਦੁੱਖ. ਨਿੰਦਾ ਹੈ ਬੋਧਕ ਸਬਦ। ੪ ਡਾ. |
ਬਹੁਬਚਨ ਵਾਸਤੇ ਸਬਦ ਦੇ ਅੰਤ ਲਗਦਾ ਹੈ ਜੈਸੇ—ਹਰਾਰਹਾ.

ਹਾ. ਵਰ—ਅੰਗੀਕਾਰ ਅਤੇ ਸੰਮਤੀ ਬੋਧਕ ਸਬਦ। ੨ ਠੀਕ, ਸਹੀ,
ਆਦਿਕ ਦੀ ਥਾਂ ਵਰਤੀਦਾ ਹੈ। ੩ ਸਿਮ੍ਰਿਤੀ (ਚੇਤਾ) ਬੋਧਕ ਡੀ ਹੈ।
੪ ਡਾ. ੫ ਮਥਰਦਾਰ!

ਹਾਉ. ਦੇਖੋ, ਹਾਥ.

ਹਾਉਭਾਉ. ਦੇਖੋ, ਹਾਥ ੨ ਅਤੇ ਭਾਵ ੧੪.

ਹਾਉ. ਵਿ—ਹਤਨ ਕਰਤਾ. ਘਾਤਕ। ੨ ਸੰਗਤਾ—ਅਗਤਾਨੀਆਂ ਦੀ
ਕਲਪੀ ਹੋਈ ਭਲਾ, ਜਿਸ ਦਾ ਭੈ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਮਾਉਂ.
ਹਉਆ. "ਵਾਕ ਕੂਰ ਤੇ ਭਿਰਕਤੋ, ਹਾਉ ਇਤ ਚਿਰਾ." (ਰੁਪਸੁ)
ਹਾਇ. ਵਰ—ਸੋਕ ਅਤੇ ਦੁੱਖ ਬੋਧਕ. "ਹਾਇ ਹਾਇ ਕਰੇ ਦਿਨੁ
ਰਾਤਿ." (ਧਨਾ ਛੰਡ ਮ: ੪) ੨ ਦੇਖੋ, ਹਾਇ ਭਾਇ.

ਹਾਇਹੂ. ਦੇਖੋ, ਹਾਥ ਹੂ.

ਹਾਇ ਭਾਇ. ਹਾਥ ਭਾਵ. ਦੇਖੋ, ਹਾਥ ੨ ਅਤੇ ਭਾਵ ੧੪. "ਓਸੇਖ
ਹਾਇ ਭਾਇ ਕੈ." (ਰਾਮਾਥ) "ਹਾਇ ਭਾਇ ਬਹੁ ਭਾਤ ਦਿਖਾਏ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧੬)

ਹਾਇਲ. ਦੇਖੋ, ਹਾਯਲ.

ਹਾਈ. ਸੰਗਤਾ—ਇੱਕ ਨੀਲੇ ਰੰਗ ਦੀ ਮੱਖੀ, ਜੋ ਸ਼ਖਮ ਉੱਪਰ ਬੈਠਕੇ
ਬਹੁਤ ਕੀਤੇ ਪੈਦਾ ਕਰਦੀ ਹੈ. ਅੰ. Blue Bottle fly। ੨ ਸੰ.
ਅਸਿ ਦੀ ਥਾਂ ਹਾਈ ਸਬਦ ਹੈ. "ਤੂੰ ਮੇਰਾ ਕੁਰੁ ਹਾਈ." (ਸੋਰ ਮ:
੫) ਤੂੰ ਮੇਰਾ ਕੁਰੁ ਹੈ। ੩ ੮, ਬਹੁਬਚਨ ਬੋਧਕ ਸਬਦ. ਇਸ ਦਾ
ਪ੍ਰਯੋਗ ਸਬਦਾਂ ਦੇ ਅੰਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. "ਗਿਆਨੀ ਧਿਆਨੀ ਕੁਰੁ ਕੁਰੁ
ਹਾਈ." (ਸੈਦਰੁ) ਕੁਰੁਹਾਇ ਕੁਰੁ. ਦੇਖੋ, ਅੰ. High। ੪ ਵਿ—
ਹਨਨ ਕਰਤਾ. ਘਾਤਕ. "ਦਲਹੋਤ ਹਾਈ." (ਗੁਰੂ ੧੦)

ਹਾਸ. ਦੇਖੋ, ਹਸ ਧਾ. ਸੰਗਤਾ—ਹਾਸੀ। ੨ ਠੱਠਾ ੩ ਰਾਜਪੁਤਾਂ ਦਾ
ਇੱਕ ਭੋਤ.

ਹਾਸ. ਸੰਗਤਾ—ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਦਾ ਇੱਕ ਕਹਿਣਾ, ਜੋ ਗਲੇ ਪਹਿਨੀਦਾ
ਹੈ. ਹੱਸ.

ਹਾਸਤਾ. ਹਸਦਾ. ਹਾਸਤ ਕਰਦਾ. ਦੇਖੋ, ਖਿਰ ਖਿਰ.

ਹਾਸਦ. ਦੇਖੋ, ਹਾਸਿਦ.

ਹਾਸਲ. ਅ. ੧. ਹਾਸਿਲ. ਵਿ—ਪ੍ਰਾਪਤ। ੨ ਸੰਗਤਾ—ਨਤੀਜਾ.
ਫਲ। ੩ ਪ੍ਰਯੋਜਨ. ਮਤਲਬ। ੪ ਮਹਿਸੂਲ. ਮੁਆਮਲਾ. "ਹੁਕਮ
ਹਾਸਲ ਕਰੀ ਬੈਠਾ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧)

ਹਾਸਾ. ਦੇਖੋ, ਹਾਸ.

ਹਾਸਿਦ. ਅ. ੧. ਹਾਸਿਦ. ਵਿ—ਹੁਸਦ (ਟੀਰਖਾ) ਕਰਨ ਵਾਲਾ.
ਦੂਜੇ ਦੀ ਵਿਰੁੱਧਿ ਅਤੇ ਵਡਿਆਈ ਦੇਖਕੇ ਜਲਣ ਵਾਲਾ. "ਸੀਖਤਾ
ਹਾਸਿਦ ਜਨੋ ਕੀ ਪੜਾਰੀ ਮਨ ਨਵਾਥ." (ਪੰਪੁ)

ਹਾਸਿਲ. ਦੇਖੋ, ਹਾਸਲ.

ਹਾਸੀ. ਦੇਖੋ, ਹਾਸ.

ਹਾਸੀ. ਦੇਖੋ, ਹਾਸ. ਹੱਸੀ। ੨ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਹਿਸਾਰ ਜਿਲੇ ਦੀ ਇੱਕ
ਤਸੀਲ ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਨਕਰ, ਜੋ ਹਿਸਾਰ ਤੋਂ ਪੰਦ੍ਰਾਂ ਅਤੇ ਚਟਿੰਡੇ ਤੋਂ
੧੧੩ ਮੀਲ ਹੈ. ਇਹ ਬੀ.ਬੀ. ਅਤੇ ਸੀ. ਆਈ. ਰੇਲਵੇ ਦਾ ਸਟੇਸ਼ਨ
ਹੈ. ਹਾਸੀ ਅਨੰਗ ਪਾਲ ਪ੍ਰਿਥੀਰਾਜ, ਮਸਦੂਦ ਅਤੇ ਜਾਰਜ ਟਾਮਸ
ਆਦਿਕਾਂ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਰਹੀ ਹੈ. ਸਨ ੧੮੦੨ ਵਿੱਚ ਇਹ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ਾਂ
ਦੇ ਹੱਥ ਆਈ. ਇਹ ਚਿਰ ਤੀਕ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਡਾਊਟੀ ਰਹੀ ਸਨ
੧੮੫੭ ਦੇ ਗਦਰ ਵਿੱਚ ਇਥੋਂ ਦੀ ਫੌਜ ਨੇ ਬਾਗੀ ਹੋਕੇ ਬਹੁਤ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ਾਂ
ਦੇ ਪੁਣ ਲਏ. ਹੁਣ ਇਸ ਥਾਂ ਡਾਊਟੀ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਪਰ ਕਾਸ਼ਤਕਾਰੀ
ਦੀ ਫ਼ਾਰਮ ਬਹੁਤ ਜੁੰਦਰ ਹੈ.

ਹਾਸੀਆ } ਅ. ੨. ਹਾਸੀਯਹ. ਬਿਨਾਥਾ. ਭੋਠ.
ਹਾਸੀਯਹ }

ਹਾਸਤ. ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਹਾਸੀ। ੨ ਮਖੋਲ. ਠੱਠਾ। ੩ ਕਾਵਰ ਦੇ ਨੌ
ਰਸਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਰਸ. ਦੇਖੋ, ਰਸ ੮.

ਹਾਹ. ਵਰ—ਸੋਕ ਅਤੇ ਅਰਹਸ (ਆਜ਼ਰਾਯ) ਬੋਧਕ.

ਹਾਹਲਾ. ਸੰਗਤਾ—ਹਾਹਕਾਰ ਦੀ ਧੁਨਿ. ਵਿਲਾਪ.

ਹਾਹਾ. ਵਰ—ਹਾਹਕਾਰ ਸੋਕ ਦੁੱਖ ਬੋਧਕ ਸਬਦ। ੨ ਪਸਚਾਤਾਪ.
ਤੋਰਾ. "ਹਾਹਾ ਪੂਛ। ਰਾਖਿਲੇਹੁ." (ਧਨਾ ਮ: ੫) ੩ ਇੱਕ ਗੰਧਰਵ.
ਦੇਖੋ, ਹਾਹਾ ਹੂਹ। ੪ ਹਾਸਤ ਦੀ ਧੁਨਿ. "ਹਾਹਾ ਕਰਤ ਬਿਹਾਨੀ
ਅਵਧਹਿ." (ਸੋਰ ਮ: ੫) ੫ ਹ ਅੱਖਰ ਦਾ ਉੱਚਾਰਣ. ਹਕਾਰ.
ਪੰਜਾਬੀ ਦਾ ਪੰਜਵਾਂ ਅੱਖਰ. "ਹਾਹਾ ਹੋਤ ਹੋਇ ਨਹੀ ਜਾਨਾ." (ਗੁਰੂ
ਬਾਵਨ ਕਬੀਰ)

ਹਾ ਹਾ. ਵਰ—ਅੰਗੀਕਾਰ। ੨ ਠੀਕ. ਯਥਾਰਥ. ਸਹੀ। ੩ ਓਹੋ!
ਅਹੋ ਹੋ! "ਹਾ ਹਾ ਲਪਟਿਓ ਰੇ ਮੂਠੇ." (ਟੋਡੀ ਮ: ੫) ੪ ਨਿਰਸੰਦੇਹ.
ਬਿਨਾ ਸੰਸੇ. "ਹਾ ਹਾ ਮਨ ਚਰਨ ਚੇਨੁ." (ਕਾਨ ਮ: ੫)

ਹਾਹਾ ਹੂਹੂ. ਸੰ. ਗੰਧਰਵਾਂ ਦੇ ਸਰਦਾਰ, ਜੋ ਇੰਦ੍ਰਸਭਾ ਦੇ ਭਵੇਯੇ ਹਨ.
"ਹਾਹਾ ਹੂਹੂ ਗੰਧਰਵ ਅਪਸਰਾ." (ਮਲਾ ਮ: ੫ ਪਤਤਾਲ)
ਕਨੋਦੁਮੇਕ (ਜੋ ਮਹਾਭਾਰਤ ਵਿੱਚੋਂ ਪਾਠ ਹੈ, ਉਸ) ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ

ਕਿ ਹਾਹ ਅਤੇ ਹੁਹ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਵਿਦਫ਼ਾ ਦਾ ਅਰਿਮਨ ਹੋ ਗਿਆ ਇਸ ਕਰਕੇ ਦੇਵਲ ਰਿਖੀ ਦੇ ਸੁਪ ਨਾਲ ਫਜ਼ਰਜ ਅਤੇ ਰੰਦ੍ਰਾ ਬਣੇ।
ਹਾਹ ਕਾਰ. ਸੰਕੜਾ—ਹੈ ਹੈ ਦੀ ਧੁਨਿ. ਬਿਲਾਪ.

ਹਾਹੁਕ } ਸੰਕੜਾ—ਠੰਢਾ ਸਾਹ. ਹਾਂ ਸਬਦ ਕਹਿਕੇ ਲੰਮਾ ਸਾਹ ਲੈਣ
ਹਾਹੁਕਾ } ਦੀ ਢਿਯਾ. ਸੀਤਲ ਸੁਸ. "ਹਾਹੁਕ ਲੋਰ ਕਈ ਸਭ ਹੀ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਬ)

ਹਾਥ. ਸੰਕੜਾ—ਪੁਕਾਰ. ਅਥਾਜ. ਸੱਦ. "ਜਦ ਹਾਥ ਦੀ ਸਭ ਮਤਿ ਛਾਕੀ." (ਸੁਹੀ ਕਬੀਰ) ਜਦ ਬੁਢੇਪੇ ਨੇ ਹਾਥ ਮਾਰੀ, ਤਦ ਸਾਰੀ ਬੁੱਧਿ ਥਕ ਗਈ। ੨ ਹੱਥ. ਦੇਖੋ, ਹਕ. "ਸੋਈ ਸਭ ਹਾਥ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੨ ਮ: ੫) ੩ ਦੇਖੋ, ਹਾਥ.

ਹਾਥ. ਸੰਕੜਾ—ਪੁਰਣਾ। ੨ ਪੁਕਾਰ. ਟੇਰ। ੩ ਦੇਖੋ. ਹਾਥਿ.
ਹਾਥਨਾ. ਫਿ—ਹੱਥਣਾ. ਪੁਰਣਾ. ਚਲਾਉਣਾ। ੨ ਧਕੇਨਣਾ.
ਹਾਥਮ. ਅ. ਹਾਥਿਮ. ਵਿ—ਹੁਕਮ ਕਰਨ ਵਾਲਾ.

ਹਾਥਮਰਾਇ. ਭਹਾਦਰ ਸਾਹ ਦਾ ਮੁਸਾਹਿਬ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਭਾਈ ਨੰਦਲਾਲ ਜੀ ਨਾਲ ਮਿਲਾਕੇ ਭਾਈਸਾਹ ਨੇ ਦਸਮੇਸ਼ ਪਾਸ ਭੇਜਿਆ ਕਿ ਸਤਿਗੁਰੂ ਉਸ ਦੀ, ਜਸੇਵਾਨ ਦੇ ਜੰਗ ਵਿੱਚ, ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਨ.

ਹਾਥਲ } ਇੱਕ ਛੰਦ. ਇਸਦਾ ਨਾਉਂ ਸੁਧਾਰ ਭੀ ਹੈ. ਲੱਛਣ—ਚਾਰ
ਹਾਥਲਾ } ਚਰਣ, ਪੁਤਿ ਚਰਣ ੧੪ ਮਾਤ੍ਰਾ. ਪਹਿਲਾ ਵਿਸੁਮ ੯ ਪੁਰ, ਦੂਜਾ ੫ ਪੁਰ, ਅੰਤ ਦੇ ਗੁਰੂ.

ਉਦਾਹਰਣ—

ਗਲ ਮਾਲਾ ਤਿਲਕ, ਲਿਲਾਟ,
ਦੁਇ ਧੋਤੀ ਬਸਤ੍ਰ, ਕਪਾਟ. xxx

(ਵਾਰ ਆਸਾ)

ਅਣਮਤਿਆ ਮੰਦਲ ਭਾਸੈ।

ਬਿਨ ਸਾਵਨ ਘਨਹਰ ਭਾਸੈ।

ਬਾਦਲ ਬਿਨ ਵਰਖਾ ਹੋਈ।

ਜਉ ਤੰਤੁ ਰਿਚਾਰੈ ਕੋਈ. (ਸੋਰ ਨਾਮਦੇਵ)

੨ ਦੇਖੋ, ਹਕਲਾ.

ਹਾਕਾਰਤਾ } ਵਿ—ਹਕਾਰਨ (ਬੁਲਾਉਣ) ਵਾਲਾ. ਹਕਾਰਾਹ.
ਹਾਕਾਰਾ } "ਦਰਿ ਹਾਕਾਰਤਾ ਆਇਆ ਹੈ." (ਵਭ ਮ: ੧
ਅਲਾਹਟੀ) "ਹਾਕਾਰਾ ਆਇਆ ਜਾ ਤਿਸੁ ਭਾਇਆ." (ਵਭ ਮ: ੧
ਅਲਾਹਟੀ)

ਹਾਕਿ. ਸਰਬ—ਅਹੰ. ਮੈ। ੨ ਵੜ—ਮੈ ਜੁ. "ਹਾਕਿ ਬਲਿ ਬਲਿ ਬਲਿ ਬਲਿ ਸਦ ਬਲਿਹਾਰ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੫ ਕੇ) ੩ ਬਿਨਾ ਸੰਜੇ. ਨਿ: ਸੰਦੇਹ.

ਹਾਕਿਨੀ. ਤੰਤੁ ਬਾਸਤ੍ਰ ਅਨੁਸਾਰ ਇੱਕ ਢੁਕੇਲ ਜਾਤਿ.

ਹਾਕੁ. ਦੇਖੋ, ਹਕ ਅਤੇ ਹਾਕ. "ਦਿਲਾ ਕ ਮਾਲਿਕ ਕਰੇ ਹਾਕੁ." (ਰਾਮ ਮ: ੫) ਹੱਕ (ਧਰਮ ਨਿਆਂ) ਕਰਦਾ ਹੈ.

ਹਾਕੇ. ਦੇਖੋ, ਹਾਕਿ.

ਹਾਜਤ. ਅ. ਹਾਜਤ. ਸੰਕੜਾ—ਜਗ੍ਹਰਤ. ਲੋੜ। ੨ ਹਵਾਲਤ

(Custody).

ਹਾਜਮ. ਅ. ਹਾਜਿਮ. ਹਜਮ ਕਰਨ (ਪਚਾਉਣ) ਦੀ ਤਕਤ ਪਚਨ ਸ਼ਕਤਿ. Digestive power.

ਹਾਜਰ. ਅ. ਹਾਜਿਰ. ਵਿ—ਮੌਜੂਦ. ਉਪਸਿਧਤ। ੨ ਜਾਹਰ. ਪੁਤੰਖ. "ਚੰਦਿ ਹਾਜਰੁ ਮਿਠਾ ਬੋਲਦੇ." (ਮ: ੪ ਵਾਰ ਕਉ ੧)

ਹਾਜਰ ਹਜੂਰ. ਅ. ਹਾਜਿਰ ਹਜੂਰ. ਵਿ—ਪੁਤੰਖ ਮੌਜੂਦ. ਸਾਮੁਣੇ. ਪੁਕਟ. "ਕਿ ਹਾਜਰ ਹਜੂਰ ਹੈ." (ਜਾਪੁ)

ਹਾਜਰਜਵਾਬ. ਅ. ਹਾਜਿਰਜਵਾਬ ਉਹ ਆਦਮੀ, ਜੋ ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਉੱਤਰ ਦੇਵੇ. ਜਿਸ ਨੂੰ ਪੁਸ਼ਨ ਦਾ ਉੱਤਰ ਤੁਰਤ ਫੁਰੇ. ready-witted.

ਹਾਜਰਨਾਮਹ } ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਨਾਮ ਤੋਂ ਬਣਾਇਆ
ਹਾਜਰਨਾਮਾ } ਹੋਇਆ ਇੱਕ ਸ਼ਬਦ, ਜਿਸ ਦੇ ਮੁੱਢ ਪਾਠ ਹੈ—

"ਹਾਜਰਾ ਕੋ ਮਿਹਰ ਹੈ." ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਨੇ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦੇ ਉੱਤਰਾਰਧ ਅ: ੩੭ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਮੁਲਤਾਨ ਦੇ ਪੀਰਾਂ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਨ ਕਰਕੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਨੇ— "ਹਾਜਰਨਾਮਾ ਕੰਨਿ ਭਖਾਨਾ." (ਨਾਪੁ) ੨ ਭਾਈ ਹਰਨਾਮ ਸਿੰਘ ਦਾ ਬਣਾਇਆ ਹੋਇਆ ਇੱਕ ਚਰਿਤਨਾਮਾ.

ਹਾਜਰਾ ਹਜੂਰ. ਦੇਖੋ, ਹਾਜਰ ਹਜੂਰ. "ਹਾਜਰਾ ਹਜੂਰ ਦਰ ਪੇਸ ਤੇ ਮਨੀ." (ਤਿਲੰ ਨਾਮਦੇਵ)

ਹਾਜਰਾਤ. ਅ. ਹਾਜਰਾਤ. ਸਿੰਨ ਫੂਤ ਆਇ ਉਂ ਹਾਜਿਰ ਕਰਨ ਦੀ ਢਿਯਾ. "ਹਾਜਰਾਤ ਜਥ ਬੈਠ ਮੰਗਵੈ. ਦੇਵ ਫੂਤ ਜਿੰਨਾਤ ਭੁਲਾਵੈ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧੩੫)

ਹਾਜਰੀ. ਅ. ਹਾਜਿਰੀ. ਮੌਜੂਦਗੀ. ਹਾਜਿਰ ਹੋਣ ਦਾ ਭਾਵ। ੨ ਕਿਸੇ ਅਨੁਦੇਵਾਰ ਅੱਗੇ ਹਾਜਿਰ ਹੋਣ ਦੀ ਢਿਯਾ। ੩ ਸਵੇਰ ਵੇਲੇ ਦਾ ਭੋਜਨ. ਨਹਾਰੀ.

ਹਾਜਰੂ. ਦੇਖੋ, ਹਾਜਰ.

ਹਾਜਾ. ਅ. ਹਾਜਾ. ਸਰਬ—ਯਹ. ਟਿਹ.

ਹਾਜਿਰ. ਦੇਖੋ, ਹਾਜਰ.

ਹਾਜੀ. ਹੱਜ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਹੱਜ. "ਜੋ ਦਿਲ ਸੋਈ ਸੋਈ ਹਾਜੀ." (ਮਾਧੂ ਸੋਨਹੇ ਮ: ੫) ੨ ਹਜਬ (ਨਿੰਦਾ) ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਨਿੰਦਕ.

ਹਾਜੀਪੁਰ. ਬਿਹਾਰ ਦੇ ਦਿਲਾਥੇ ਮੁਜੱਫਰਪੁਰ ਜਿਲੇ ਦਾ ਇੱਕ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਨਗਰ. "ਹੱਸ ਕੈਸੀ ਹਾਜੀਪੁਰ." (ਅਕਾਲ)

ਹਾਜੀ. ਦੇਖੋ, ਹੱਜੀ.

ਹਾਟ. ਸੰਕੜਾ—ਹੱਟ. ਦੁਕਾਨ. "ਆਸੁ ਮੈ ਬੈਸਿਓ ਹਰਿ ਹਾਟ." (ਮਲਾ ਮ: ੫) ਦੇਖੋ, ਹਰਿਹਾਟ। ੨ ਦੇਖੋ, ਹਟਣਾ. "ਮਾਇਆ ਛਾਈਆ ਹਾਟ." (ਸਾਚ ਮ: ੫)

ਹਾਟਕ. ਸੰ. ਸੰਕੜਾ—ਧੜਕਾ। ੨ ਸੁਵਰਣ. ਸੋਇਨਾ. "ਕਟਿ ਬਾਸ਼ੇਰ ਮੁਸ਼ਿ ਜਿਸ ਹਾਟਕ." (ਗੁਪਤੁ)

ਹਾਟਕਪੁਰ. ਸੰਕੜਾ—ਲੰਕਾ, ਜੋ ਸੁਵਰਣ ਦੀ ਬਣੀ ਹੋਈ ਲਿਖੀ ਹੈ।

੨ ਕੁੰਦਨਪੁਰ ਦਾ ਅਨੁਵਾਦ ਰੂਪ ਸ਼ਬਦ. ਦੇਖੋ, ਕੁੰਦਨਪੁਰ.

ਹਾਟਕੀ. ਵਿ—ਹਾਟਕ (ਸੁਚਰਣ) ਦਾ. ਜੋਨੇ ਦਾ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ. ਹਾਟਲੀ. ਦੇਖੋ, ਹਾਟਲੀ.

ਹਾਟਿ. ਸੰਗਤ—ਹੱਟੀ. ਦੁਕਾਨ। ੨ ਫਿ. ਵਿ—ਹਟਕੇ. ਮੁਤਕੇ.

“ਮਿਥ ਪਕਰੇ ਘਰ ਆਏ ਹਾਟਿ.” (ਭੈਰ ਮ: ੫) ੩ ਹੱਟ (ਦੁਕਾਨ)

ਤੇ. “ਤਿਸੁ ਜਨ ਕੇ ਹਮ ਹਾਟਿ ਬਿਹਾਏ.” (ਮਲਾ ਮ: ੪)

ਹਾਟਿਓ. ਵਿ—ਹਟਿਆ. ਮੁਤਿਆ. ਬਾਝ ਆਇਆ. “ਨਿੰਦਕ ਕੁਰ ਕਿਰਪਾ ਤੇ ਹਾਟਿਓ.” (ਟੋਡੀ ਮ: ੫) ੨ ਸੰਗਤ—ਦੁਕਾਨਦਾਰੀ.

“ਝੂਠੇ ਬਨਜਿ ਉਠਿ ਹੀ ਗਈ ਹਾਟਿਓ.” (ਮਲਾ ਰਵਿਦਾਸ) ੩ ਹੱਟ.

ਦੁਕਾਨ.

ਹਾਟੀ. ਸੰਗਤ—ਹੱਟੀ. ਦੁਕਾਨ। ੨ ਗ੍ਰਿਹ. ਘਰ. “ਹਾਟੀ ਭਟੀ ਰਹਿ ਨਿਰਾਲੇ.” (ਸਿਧਗੋਸਟਿ) ਘਰ ਅਤੇ ਮਾਰਗ. ਭਾਵ—ਅੰਦਰ

ਭਾਹਰ। ੩ ਵਿ—ਹਟੀ. ਮਿਟੀ. ਦੂਰ ਹੋਈ.

ਹਾਟੀਥਾਟੀ. ਵਾ—ਹੱਟੀ ਅਤੇ ਵਾਟਕਾ. ਘਰ ਅਤੇ ਭਾਗ. ਮਕਾਨ ਅਤੇ ਜੰਗਲ. ਗ੍ਰਿਹਸਥ ਅਤੇ ਸੰਨਿਆਸ. “ਹਾਟੀ ਭਟੀ ਰਹਿ ਨਿਰਾਲੇ.” (ਸਿਧਗੋਸਟਿ)

ਹਾਟੁ. ਦੇਖੋ, ਹਾਟ.

ਹਾਟੁਲੀ. ਸੰਗਤ—ਹੱਟੀ. ਦੁਕਾਨ. ਦੇਖੋ, ਸਫਰੀ.

ਹਾਟੇ. ਹਟੇ. ਰੁਕੇ. “ਮਾਇਆ ਬਿਖ ਮਮਤਾ ਇਹ ਬਿਆਪਿ ਤੇ ਹਾਟੇ.” (ਗੁਜ ਮ: ੫)

ਹਾਟੈ. ਹਟਦਾ ਹੈ. “ਕੁਰ ਕਾ ਸਿਖ ਬਿਕਾਰ ਤੇ ਹਾਟੈ.” (ਸੁਖਮਨੀ) ਹਾਟੈਹਾਟ } ਵਾ—ਦੁਕਾਨ ਦੁਕਾਨ ਤੇ. ਹਰੇਕ ਹੱਟ. ਇੱਕ ਹੱਟ ਤੋਂ ਹਾਟੈਹਾਟ } ਦੂਜੀ ਹੱਟ. “ਚੋਰਹੁ ਸਾਕਤੁ ਬਾਪੁਰੇ ਜੁ ਹਾਟੈ ਹਾਟ ਬਿਕਾਇ.” (ਸ. ਕਬੀਰ) ਭਾਵ—ਅਨੇਕ ਯੋਨੀਆਂ ਅਤੇ ਸੁਰਗ ਨਰਕ ਆਦਿ ਲੋਕਾਂ ਵਿੱਚ.

ਹਾਟੈਲੀ. ਸੰਗਤ—ਬਜਾਰ. ਹੱਟੀਆਂ ਦੀ ਪੱਕਤਿ। ੨ ਹਟਵਾਣੀਆਂ.

ਹਾਠ. ਵਿ—ਹਠ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਦ੍ਰਿੜ੍ਹਚਿੱਤ. “ਰਿਸਵੰਤ ਹਠ ਹਮੀਰ.” (ਕਲਕੀ) “ਫੌਜ ਸਤਾਈ ਹਠ ਪੇਜਾਂ ਜੋਤੀਐ.” (ਵਾਰ ਕੂਜ ੨ ਮ: ੫) ੨ ਸੰਗਤ—ਪੱਖ. ਧਿਰ. “ਹਾਠਾ ਦੇਵੈ ਕੀਤੀਓ.” (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੨ ਮ: ੫) ਪ੍ਰਵਿੱਤਿ ਅਤੇ ਨਿਵਿੱਤਿ ਦੋਵੇਂ ਧਿਰਾਂ। ੩ ਫੌਜ ਦਾ ਪਰਾ.

“ਛਹੇ ਜੁ ਖੇਤ ਸਟਾਲੇ ਹਾਠਾਂ ਜੋਤਕੈ.” (ਚੌਭੀ ੩)

‘ਛਹੇ ਜੁ ਖੇਤ ਸਟਾਲੇ ਹਾਠਾਂ ਜੋਤਕੈ.’ (ਚੌਭੀ ੩)

‘ਛਹੇ ਜੁ ਖੇਤ ਸਟਾਲੇ ਹਾਠਾਂ ਜੋਤਕੈ.’ (ਚੌਭੀ ੩)

ਹਾਠਾਂ. ਹਾਠ ਦਾ ਬਹੁਵਚਨ. ਦੇਖੋ, ਹਾਠ ੨-੩.

ਹਾਠੀ. ਵਿ—ਹਠ ਵਾਲਾ। ੨ ਸਿੱਧੀ. ਸ਼ਰੀਰ ਦੀ ਬਣਾਵਟ। ੩ ਚਿਤਾ (ਚਿਖਾ) ਦੀ ਭਸਮ.

ਹਾਠੀਸਾ. ਸੰਗਤ—ਹਠ—ਟੀਪ੍ਰਸ. ਹਠੇਪ੍ਰਸ. ਹਠ ਇੱਕਾ. ਹਠ ਨਾਲ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦੀ ਵਾਸਤਾ. “ਭੂਤੇ ਮੁਰਖ ਕੀ ਹਾਠੀਸਾ.” (ਸੂਰੀ ਮ: ੫)

ਹਾਠੀਲਾ. ਵਿ—ਹਠੀਆ। ੨ ਸੰਗਤ—ਠਠਵਿੱਤਿ. ਜਿਦ. ਅਤ. “ਰਿਆਗਹੁ ਮਾਨ ਹਾਠੀਲਾ.” (ਗੁਜ ਮ: ੫) ੩ ਹਠ ਦੀ ਕੁਛਤਕੁ (ਇਲਾ)

ਹਾਠੂ ਸਿੰਘ. ਇਸ ਧਰਮ ਵੀਰ ਦਾ ਜਨਮ ਜੱਟ ਵੰਸ਼ ਵਿੱਚ ਪਿੰਡ

ਕਾਛਾ ਅੰਦਰ. (ਜੋ ਕਾਨ੍ਹੇ ਪਾਸ ਜ਼ਿਲਾ ਲਹੌਰ ਵਿੱਚ ਹੈ) ਹੋਯਾ. ਭਾਈ ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਆਦਿ ਕੁਰਮੁਖਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਉੱਚੀ ਕਰਣੀ ਵਾਲਾ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ. ਸੰਮਤ ੧੮੧੫ ਵਿੱਚ ਜਦ ਅਹਿਮਦ ਸ਼ਾਹ ਦੁੱਰਾਨੀ ਦੇ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਕੁਝ ਕੈਦੀ ਸਿੰਘ ਪੇਸ਼ ਹੋਏ, ਤਦ ਸ਼ਾਹ ਨੇ ਆਖਿਆ ਕਿ ਸਿੰਘ (ਸੋਰ) ਤਾਂ ਹਾਠੀ ਨਾਲ ਲੜ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਕੀ ਤੁਸੀਂ ਸਿੰਘ ਕਹਾਉਣ ਵਾਲੇ ਤੀ ਹਾਠੀ ਦਾ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹੋ? ਹਾਠੂ ਸਿੰਘ ਨੇ ਹਾਠੀ ਨਾਲ ਲੜਨ ਦੀ ਇੱਛਾ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤੀ ਇਸ ਦਾ ਹੌਸਲਾ. ਧੀਰਭ ਅਤੇ ਬਲ ਦੇਖਕੇ ਅਹਿਮਦ ਸ਼ਾਹ ਖੁਸ਼ ਹੋ ਗਿਆ ਅਤੇ ਸਾਰੇ ਸਿੰਘ ਛੱਡ ਦਿੱਤੇ. (ਪੰਪੁ) ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਪੰਥ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਅਨੁਸਾਰ ਅਹਿਮਦ ਸ਼ਾਹ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਮਰਵਾ ਦਿੱਤਾ.

ਹਾਠੋ } ਵਿ—ਹਠੀਆ. ਹਠ ਧਰਮ ਵਾਲਾ.

ਹਾਡ. ਸੰਗਤ—ਹੱਡ. ਅਸਿਧ. “ਹਾਡ ਮਾਸ ਨਾਤੀ ਕੇ ਪਿੰਜਰ” (ਸੋਰ ਰਵਿਦਾਸ)

ਹਾਡਸਨ. W S. R. Hodson. ਇਹ ਜਾਰਜ ਹਾਡਸਨ ਪਾਦਰੀ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਸੀ. ਇਸ ਦਾ ਜਨਮ ੧੮ ਮਾਰਚ ਸਨ ੧੮੨੧ ਨੂੰ ਇੰਗਲੈਂਡ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ. ਇਸ ਨੇ ਪਲਟਨ ਵਿੱਚ ਨੌਕਰ ਹੋ ਕੇ ਸਿੰਘਾਂ ਨਾਲ ਮੁਦਕੀ ਸਬਰਾਉਂ ਆਦਿਕ ਥਾਵਾਂ ਪੁਰ ਲੜਾਈ ਕੀਤੀ. ਬਦਇਆਨਤੀ ਦੇ ਕਲੰਕ ਨਾਲ ਇਹ ਨੌਕਰੀਓਂ ਹਟਾਇਆ ਗਿਆ, ਸਨ ੧੮੫੭ ਦੇ ਭਦਰ ਵਿੱਚ ਇਸ ਨੇ ਚੰਗੀ ਸੇਵਾ ਦਿਖਾਈ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਇਹ ਇੱਕ ਚਸਾਲੇ ਦਾ ਸਰਦਾਰ ਬਾਪਿਆ ਗਿਆ ਅਰ ਉਸ ਦਾ ਨਾਉਂ “ਹਾਡਸਨ ਹੋਰਸ” (Hodson Horse) ਹੋਇਆ. ਹਾਡਸਨ ਬਹੁਤ ਬੇਰਹਮ ਸੀ. ਇਸ ਨੇ ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਬਹਾਦੁਰ ਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਪੁੱਤਾਂ ਸਮੇਤ ਹੁਮਾਯੂੰ ਦੇ ਮਕਬਰੇ ਤੋਂ ਬਣਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਕੈਦੀ ਸ਼ਾਹਸ਼ਾਦਿਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਹੱਥੀਂ ਮਾਰਨ ਦਾ ਕਲੰਕ ਮੰਗੇ ਨਿਆ.

ਹਾਡਸਨ ੧੧ ਮਾਰਚ ੧੮੫੮ ਨੂੰ ਬੇਗਮ ਬੈਠੀ ਦੇ ਹੱਲੇ ਵਿੱਚ ਲਖਨਊ ਮਾਰਿਆ ਗਿਆ.

ਹਾਡਵੋਰਨੀ. ਹੱਡ ਭੰਨਣੀ. ਥਕਾਣ ਅਥਵਾ ਤਾਪ ਆਦਿ ਰੋਗਾਂ ਦੇ ਕਾਰਣ ਹੱਡਾਂ ਵਿੱਚ ਅਜੇਹੀ ਪੀੜ ਹੋਣੀ ਕਿ ਮਾਨੋ ਟੁੱਟ ਰਹੇ ਹਨ.

ਹਾਡਾ. ਇੱਕ ਰਾਜਪੂਤ ਜਾਤਿ. ਚੌਹਾਨ ਵੰਸ਼ ਵਿੱਚ ਚੌਹਾਨ ਤੋਂ ੧੫ਵੀਂ ਪੀੜ੍ਹੀ “ਭਾਨੁਰਾਜ” ਪੁਤ੍ਰਾਪੀ ਰਾਜਾ ਹੋਇਆ, ਜੋ ਦੁਰਗਾ ਦਾ ਭਾਭਾ ਭਕਤ ਸੀ. ਇੱਕ ਦਿਨ ਬਿਕਾਰ ਕਦੇ ਭਾਨੁਰਾਜ ਨੂੰ ਸੰਕਲ ਵਿੱਚ “ਕਤੀਰ” ਰਾਖਸ ਨੇ ਖਾ ਲਿਆ. ਦੁਰਗਾ ਨੇ ਭਾਨੁਰਾਜ ਦੀਆਂ ਹੱਡੀਆਂ ਨੂੰ ਇੱਕਠਾ ਕਰਕੇ ਆਪਣੀ ਸ਼ਕਤੀ ਨਾਲ ਪੁਣ ਦਿੱਤੇ ਅਤੇ ਉਸ ਦੀ ਸੰਗਤ ਹੱਡ (ਹਾਡਾ) ਬਾਪੀ. ਭਾਨੁਰਾਜ ਤੋਂ ਚਲੀ ਰਾਜਪੂਤ ਕੁਲ “ਹਾਡਾ” ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਮਹਾਰਾਉ ਝੁੰਦੀ ਹਨ. (ਦੇਖੋ, ਮੁਕਾਰੀਦਾਨ ਕ੍ਰਿਤ ਡਿਫਲ ਕੋਸ਼) “ਭਾਡਾ ਚਲੈ ਨ ਹਾਡਾ ਚਲ ਹੈ.” (ਵਿਚਿਤ੍ਰ) ਗੱਭਿਆ ਹੋਇਆ ਬੰਮੁ ਭਾਵੇਂ ਚਲੇ, ਪਰ ਰਾਜਪੂਤ ਜੰਗ ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਚਲਦਾ. “ਹਾਡਾ ਆਲਮ ਚੰਦ ਹੈ.” (ਭਾਗੂ) ੨ ਕਾਕੜੇ ਦੇ ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਪੰਥਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦਾ ਲੇਖ ਸਤਰ ਹੈ.

ਜਿਲੇ ਇੱਕ ਮਜ਼੍ਹਰ ਪੇਸ਼ਾ ਜਾਤਿ.
 ਹਾਂਡਾ. ਸੰਗਤਾ—ਵੱਡੀ ਹਾਂਡੀ. ਚਾਟਾ. ਤੋਲਾ. “ਨੂਟ ਹਾਂਡਾ ਭਤਿਆ.”
 (ਭਾਫ਼) ੨ ਇੱਕ ਖੜੀ ਗੋਤ. ਇਸ ਗੋਤ ਦੇ ਲੋਕ ਭਟਕਾ ਨਹੀਂ ਖਾਂਦੇ
 ਅਤੇ ਸ਼ੇਖ ਫਰੀਦ ਜੀ ਨੂੰ ਕੁਲਪੀਰ ਮੰਨਦੇ ਹਨ.
 ਹਾਂਡੀ. ਹਾਂਡਾ ਦੀ ਇਸਤਰੀ. ਰਜਪੂਤਨੀ. “ਤਬ ਹਾਂਡੀ ਪਤਿ ਸੋਂ ਨਹਿੰ
 ਜਰੀ.” (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧੯੫) ੨ ਵਿ—ਹੱਡ ਚੂਸਣ ਵਾਲਾ. ਮਾਸ ਦਾ
 ਅਤਿ ਪ੍ਰੇਮੀ.
 ਹਾਂਡੀ. ਸੰ. ਫਾਫਾ ਅਤੇ ਫਾਫਿਯਾ—ਹੱਡਾ ਅਤੇ ਹੱਡਿਯਾ. ਸੰਗਤਾ—
 ਹੱਡਿਯਾ ਤੋਜਨ ਪਕਾਉਣ ਦਾ ਪਾਤ੍ਰ. “ਕੁੰਭਾਭ ਕੇ ਘਰ ਹਾਂਡੀ ਆਵੈ.”
 (ਟੋਡੀ ਨਾਮਦੇਵ) ੨ ਕੰਥ (ਕੱਥ) ਦਾ ਹਾਂਡੀ ਦੇ ਆਕਾਰ ਦਾ ਪਾਤ੍ਰ ਜੋ
 ਰੋਸਨੀ ਕਰਨ ਲਈ ਛੱਤ ਨਾਲ ਲਟਕਾਈਦਾ ਹੈ.
 ਹਾਂਡੀ ਵਾਲੀ ਸੰਗਤਿ. ਦੇਖੋ, ਦਾਨਾਪੁਰ.
 ਹਾਂਡਣਾ } ਫਿ—ਫਿਰਨਾ. ਘੁਮਣਾ. ਦੇਖੋ, ਹੰਡਣਾ. “ਦਹ ਦਿਸਿ
 ਹਾਂਡਣਾ } ਚਲਿ ਚਲਿ ਹਾਂਢੇ.” (ਗਉ ਮ: ੪) “ਕਰੇ ਨਿੰਦ ਬਹੁ
 ਜੋਨੀ ਹਾਂਢੇ.” (ਕੱਥ ਰਵਿਦਾਸ) “ਜੋਨੀ ਹਾਂਢੀਐ.” (ਵਾਰ ਰਾਮ ੨
 ਮ: ੫) ੨ ਕੰਥ (ਕੱਥ) ਦਾ ਹਾਂਡੀ ਦੇ ਆਕਾਰ ਦਾ ਪਾਤ੍ਰ, ਜੋ ਰੋਸਨੀ
 ਕਰਨ ਲਈ ਛੱਤ ਨਾਲ ਲਟਕਾਈਦਾ ਹੈ.
 ਹਾਂਡ. ਦੇਖੋ, ਹਾਂਡਿ ਅਤੇ ਹਾਂਡ.
 ਹਾਂਡਤ. ਸੰ. ਹੀਨਤਾ. ਸੰਗਤਾ—ਘਮੀ. ਘਾਟਾ. ਨਤੁਨਤਾ ੨ ਨੁਕਸਾਨ.
 “ਹਾਂਡਤ ਕਦੇ ਨ ਹੋਇ.” (ਮ: ੩ ਵਾਰ ਫਿਰਾ) ੩ ਅ. ੨੫
 ਇਹਾਨਤ. ਹਤਕ. ਅਪਮਾਨ. ਤੋਹੀਨ.
 ਹਾਂਡਿ } ਸੰ. ਹਾਨਿ. ਸੰਗਤਾ—ਨੁਕਸਾਨ. ਫਤਿ. “ਪਲਾਘੁ ਜੋਹੀ ਹਾਂਡੇ
 ਹਾਂਡੀ } ਹਾਂਡਿ.” (ਸਿਧਗੋਸਟਿ) ਘਾਟਾ ਹੀ ਘਾਟਾ ਹੈ. ਬਹੁਤ
 ਨੁਕਸਾਨ ਹੈ. “ਮੁਨੁ ਜਾਣਿ ਭਲਾ ਕਰੇ ਹਾਂਡਿ ਨਾਏ ਹਾਂਡੁ.” (ਮ: ੨
 ਵਾਰ ਮਾਭ) ਹਾਨਿ ਨੂੰ ਹਾਨਿ ਪਹੁੰਚਾਉਂਦਾ ਹੈ. ੨ ਸੰ. ਹਾਯਨੀ. ਵਿ—
 ਹਮ ਉਮਰ. ਹਾਯਨ (ਬਹੁ)ਵਿੱਚ ਜੋ ਸਮਾਨ ਹੋਵੇ. “ਨਵ ਹਾਂਡਿ ਨਵ
 ਧਨ ਸਬਦਿ ਜਾਗੀ, ਆਪਣੇ ਪਿਰ ਭਾਣੀਆ.” (ਫਿਲਾ ਫੰਤ ਮ: ੧)
 ਹਾਂਡੁ. ਦੇਖੋ, ਹਾਂਡਿ.
 ਹਾਂਡੇਹਾਂਡੁ. ਦੇਖੋ, ਹਾਂਡਿ. ੨ ਸੰ. ਹਾਨੇ: ਹਾਨਿ: ਨੁਕਸਾਨ ਤੋਂ ਭੀ
 ਨੁਕਸਾਨ.
 ਹਾਂਡ. ਦੇਖੋ, ਹਤਾ ੨ ਸੰ. ਛਾਜ—ਹਾਤ. ਤਿਆਗਿਆ ਹੋਇਆ.
 ੩ ਹਾਤਵਤ. ਤਿਆਗਣ ਯੋਗਤ. ਤਰਕ ਕਰਨੇ ਲਾਇਕ. “ਬਿਨ
 ਨਾਮ ਨਾਨਕ ਹਾਤ.” (ਕਾਨ ਮ: ੫) ੪ ਅ. ੨੫ ਲਿਆ. ਦੇਹ.
 ਹਾਤਕ. ਵਿ—ਹਤ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਨਾਜ ਕਰਤਾ. “ਅਨਿਕ ਭਾਂਤ ਕੇ
 ਪਾਤਕ ਹਾਤਕ” (ਗੁਪ੍ਰਸੁ)
 ਹਾਤਮ. ਦੇਖੋ, ਹਾਤਿਮ. ੨ ਹਾਤਿਮਤਾਈ ਦਾ ਸੰਖੇਪ.
 ਹਾਤਾ. ਅ. ੨੫ ਇਹਾਚਹ. ਘੇਰਾ. ਵਲਕਣਾ. ੨ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਮੰਡਲ.
 ੩ ਦੇਖੋ, ਹਤਾ. ੪ ਪਹਾਡੀ ਮੁਸਲਮਾਨ ਜੋ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਭਾਰ ਚੋਂਦੇ
 ਅਤੇ ਲੱਕੜਾਂ ਪਾਏ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਭੀ ਹਾਤਾ ਸੰਗਤਾ ਹੈ.
 ਹਾਤਿਫ. ਅ. ੨੫ ਹਾਤਿਫ. ਸੰਗਤਾ—ਆਕਾਸ਼ ਬਾਣੀ ਕਰਨ ਵਾਲਾ

ਫ਼ਕਿਰ.
 ਹਾਤਿਮ. ਅ. ੨੫ ਹਾਤਿਮ. ਵਿ—ਫੈਸਲਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ੨ ਨਿਪੁਣ.
 ਤਾਕ.
 ਹਾਤਿਮਤਾਈ. ਤਾਈ ਵੱਸ ਦਾ ਇੱਕ ਅਰਬੀ ਸਰਦਾਰ, ਜੋ
 ਨੀਤੀਨਿਪੁਣ, ਦਾਨੀ, ਅਤੇ ਵਡਾ ਧਰਮਾਤਮਾ ਸੀ. ਇਹ ਹਜ਼ਰਤ
 ਮੁਹੰਮਦ ਦੇ ਜਨਮ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਇਸ ਦੀ ਸੁਭ ਸਿਖਤਾ
 ਭਰੀ ਪੁਸਤਕ ਦਾ ਉਲਥਾ ਫਾਰਸੀ, ਉਰਦੂ, ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਆਦਿ ਅਨੇਕ
 ਖ਼ੁਬਾਨਾਂ ਵਿੱਚ ਦੇਖੀਦਾ ਹੈ.
 ਹਾਤੁ. ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਮੋਤ. ਮਿਤਤਾ. ੨ ਸਤਕ.
 ਹਾਤੋ. ਨਾਜ ਹੋਏ. ਦੇਖੋ, ਹਤ. “ਕੋਟਿ ਦੇਖ ਰੋਗਾ ਪੁਛੁ ਦ੍ਰਿਸਟਿ
 ਕੁਹਾਰੀ ਹਾਤੋ.” (ਦੇਵ ਮ: ੫) ੨ ਹਾਤਾ ੧-੨ ਦਾ ਬਹੁ ਵਚਨ.
 ਹਾਤ੍ਰੀ. ਸੰ. ਫਰ੍ਰ—ਹਰ੍ਰੀ. ਵਿ—ਚੁਰਾਉਣ ਵਾਲਾ. ੨ ਜੋ ਜਾਣ
 ਵਾਲਾ ੩ ਦੇਖੋ, ਹਤਾ.
 ਹਾਥ. ਸੰਗਤਾ—ਹੱਥ. ਹਸੁ. “ਸਤਿਗੁਰੁ ਕਾਢਿਲੀਏ ਦੇ ਹਾਥ.”
 (ਕਾਨ ਮ: ੪) ੨ ਥੋੜੀ (ਨੌਕਾ) ਚਲਾਉਣ ਦਾ ਚੁੰਪਾ. “ਫੰਡੀ ਹਾਥ ਨ
 ਖੇਵਟੁ.” (ਮਾਰੂ ਮ: ੧) “ਨਾ ਕੁਲਹਾ ਨਾ ਹਾਥ.” (ਵਾਰ ਮਲਾ ਮ:
 ੧) ੩ ਕਰਣ. ਪਤਵਾਰਾ. ੪ ਬਾਰ. ਫੁੰਘਿਆਈ ਦਾ ਬੱਲਾ. “ਸੁਣਿਐ
 ਹਾਥ ਹੋਵੈ ਅਸਕਾਹੁ.” (ਜਪੁ) ਅਥਾਹ ਦਾ ਬਾਹ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.
 “ਤਮ ਫੁੰਘਿ ਚਹੇ ਪਾਈ ਨਹੀ ਹਾਥ.” (ਕਾਨ ਮ: ੪)
 ਹਾਥ ਆਮਲਕ. ਦੇਖੋ, ਹਸਤਾਮਲਕ.
 ਹਾਥ ਚਰਨਾ } ਫਿ—ਦੇਖੋ, ਹਥ ਚਰਨਾ. “ਹਾਥ ਚਰਿਓ ਹਰਿ
 ਹਾਥ ਚਰਨਾ } ਛੇਕਾ.” (ਗੁਜ ਮ: ੫)
 ਹਾਥ ਭਾਰਨਾ } ਫਿ—ਫਿਸੇ ਦੇ ਕੰਮ ਵਿੱਚ ਦਖਲ ਦੇਣਾ ੨ ਜ਼ਬਰਦਸਤੀ
 ਹਾਥ ਭਾਲਨਾ } ਕਰਨੀ. ੩ ਵਿਚਾਰ ਲਈ ਇਸਤਰੀ ਨੂੰ ਭਭਨਾ.
 “ਤੋਂ ਮੁਹਿ ਭਾਰ ਹਾਥ ਭਰੇਹੋਂ.” (ਚਰਿਤ੍ਰ ੨੬੬)
 ਹਾਥਦੇਨਾ. ਫਿ—ਸਹਾਰਾ ਦੇਣਾ. ਹੱਥ ਦਾ ਸਹਾਰਾ ਦੇਕੇ ਬਢਾਉਣਾ.
 “ਹਾਥ ਦੇਇ ਰਾਖੇ ਪਰਮੇਸਰਿ.” (ਗੁਜ ਮ: ੫)
 ਹਾਥ ਪਸਾਰਣਾ. ਫਿ—ਹੱਥ ਫੈਲਾਉਣਾ. ੨ ਮੰਕਣਾ. ੩ ਜਕਰ
 ਜੁਨਮ ਲਈ ਹੱਥ ਵਧਾਉਣਾ. “ਹਾਥ ਪਸਾਰਿ ਸਕੈ ਕੇ ਜਨ ਕੈ?”
 (ਫਿਲਾ ਕਬੀਰ)
 ਹਾਥ ਪਛੋਚਨਾ } ਫਿ—ਹੱਥ ਮੱਥੇ ਤੇ ਮਾਢਨੇ. ਹੱਥਾਂ ਨਾਲ ਭਾਤੀ
 ਹਾਥ ਪਛੋਚਨਾ } ਪਿਟਣੀ. “ਹਾਥ ਪਛੋਚਹਿ ਸਿਰ ਧਰਨਿ ਲਗਾਹਿ.”
 (ਭੈਰ ਮ: ੫) “ਹਾਤ ਪਛੋਤੇ ਸਿਰੁ ਧੁਣੈ.” (ਤਿਲ ਮ: ੧)
 ਹਾਥ ਲਗਾਨਾ. ਫਿ—ਹੱਥਾਂ ਦਾ ਜੋਰ ਦਿਖਾਉਣਾ. ੨ ਕਿਸੇ ਦਾ ਧਨ
 ਪਦਾਰਥ ਖੋਹਣਾ. ੩ ਹੱਥਾਂ ਨਾਲ ਤਾਤਨਾ, ਦੰਡ ਦੇਣਾ. “ਮੁੰਡ ਕੇ ਮੁੰਡ
 ਉਤਾਰ ਦਿਓ, ਅਥ ਚੰਡ ਕੇ ਹਾਥ ਲਗਾਵਤ ਚੰਡੀ.” (ਚੰਡੀ ੩)
 ਹਾਥਾਲਾ. ਸੰਗਤਾ—ਬਾਹ. ਬੱਲਾ. ਤਲ. “ਸਾਕਰ ਕੁਟੀ ਅਥਾਹ,
 ਕਿਨ ਹਾਥਾਲਾ ਦੇਖੀਐ?” (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੧) ੨ ਹਸੁ-ਤਲ.
 ਕਰਤਲ.
 ਹਾਥਿ. ਹੱਥ ਵਿੱਚ. ਹਾਥ ਮੇਂ “ਹਾਥਿ ਤਿਸੈ ਕੈ ਨਾਬੋਤਾ.” (ਮਾਰੂ

ਸੈਲਹੇ ਮ: ੫) ਨਿਬੇਤਾ (ਫੈਸਲਾ) ਉਸ ਕਰਤਾਰ ਦੇ ਹੱਥ ਹੈ।
੨ ਪਤਵਾਰ. ਦੇਖੋ, ਵੰਡੀ.

ਹਾਥੀ. ਸੰ. ਹਸੀ. ਹਸੂ (ਸੁੰਡ) ਵਾਲਾ. ਵੱਡੇ ਕੰਦ ਦਾ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਜੀਵ.
ਦੰਤੀ. ਦੁਰਦ. ਦੁਪ. ਪਦਮੀ. ਭੁੱਜਰ. ਇਭ. ਭੁੰਡੀ. ਕਰੀ. ਨਕ.
ਗਜ. ਸਾਮਜ. ਮਤੰਗ. "ਕਹਾ ਭਇਓਂ ਦਰਿ ਬਧੇ ਹਾਥੀ?" (ਧਨਾ
ਨਾਮਦੇਵ) ਰਾਜਪੂਤਾਨੇ ਦੀ ਭਿੰਗਲ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਉਮਰ ਦੇ ਨਿਰਾਸ਼
ਨਾਲ ਹਾਥੀ ਦੇ ਇਹ ਨਾਮ ਹਨ—

ਪੰਜ ਵਰ੍ਹੇ ਦਾ "ਬਾਲ."

ਦਸ ਵਰ੍ਹੇ ਦਾ "ਬੋਤ."

ਬੀਹ ਵਰ੍ਹੇ ਦਾ "ਥਿੰਕ."

ਤੀਹ ਵਰ੍ਹੇ ਦਾ "ਥਲਰ."

੨ ਰੂਜਾ (ਬਾਂਹ) ਜੋ ਹੱਥ ਨੂੰ ਧਾਰਨ ਕਰਦੀ ਹੈ. "ਭਰੂ ਹਾਥੀ ਦੇ
ਨਿਕਲਾਵੇਰੀ." (ਕਾਨ ਮ: ੪) "ਸੰਸਾਰ ਸਾਗਰ ਤੇ ਕਛੂ, ਦੇ
ਹਾਥੀ." (ਵਭ ਮ: ੫)

ਹਾਥੀ ਦੰਦ. ਹਸਿਦੰਦ. ਦੰਦ ਬੰਡ.

ਹਾਦਰ. ਅ. ੫. ਹਾਜਿਰ. ਮੋਰੂਚ. ਉਪਾਧਿਤ. "ਹਾਦਰ ਹੋਤ ਸਰਾਂ
ਸਿਮਰੇ." (ਗੁਪਤੁ).

ਹਾਦਰ ਹਦੂਰ } ਦੇਖੋ, ਹਾਜਰਹਦੂਰ। ੨ ਨੇੜੇ ਤੋਂ ਨੇੜੇ. "ਭਾਵੇਂ ਕੇ
ਹਾਦਰਾ ਹਦੂਰਿ } ਵੇਖੋ ਹਾਦਰਾ ਹਦੂਰਿ." (ਜਪੁ)

ਹਾਦਿਸਾ. ਅ. ੫. ਹਾਦਿਸਹ. ਵਾਕਾਅ (ਪ੍ਰਗਟ) ਹੋਣ ਵਾਲੀ ਵਡੀ
ਬਾਰ. ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਘਟਨਾ (accident).

ਹਾਦੀ. ਅ. ੫. ਵਿ—ਹਦਾਇਤ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਤ—ਧਰਮ
ਉਪਦੇਸ਼. ਗੁਰੂ। ੩ ਤੀਰ. ਭਾਣ.

ਹਾਧੋ. ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਹੋਤਾ ਹੈ. "ਗੁਰਮਤੀ ਸੁਧ ਹਾਧੋ." (ਕਾਨ ਮ: ੪
ਪਤਤਨ)

ਹਾਨ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਭਾਗ। ੨ ਦੇਖੋ, ਹਾਯਨ. "ਹਾਨ ਭਿਖੇ ਜੇਉ
ਸ੍ਰਾਨ ਹੁਤੇ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ਜੋ ਹਾਯਨ (ਵਰ੍ਹਿਆਂ) ਵਿੱਚ ਸਮਾਨ ਸਨ.
ਅਥਵਾਤ ਹਮਉਮਰ (ਹਾਣਿ) ਸਨ.

ਹਾਨਕ. ਬਿਨਾਸਕ. "ਭੇ ਪਰਮਾਰਥ ਮੇ ਦੁਖ ਹਾਨਕ." (ਨਾਪੁ)

ਹਾਨਤ. ਅਪਮਾਨ. ਹਰਕ. ਨਿਰਾਦਰੀ. ਦੇਖੋ, ਹਾਣਤ ੩. "ਹਾਨਤ
ਕਹੜੇ ਨਬੀ ਕੀ ਕਰੀ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੯੯)

ਹਾਨਿ } ਦੇਖੋ, ਹਾਣਿ.
ਹਾਨੀ }

ਹਾਨੀ ਤਰੂਨ. ਤਰ੍ਹਾਅਰਿ. ਹਾਥੀ. "ਹਾਨੀ ਤਰੂਨ ਬਹੁਤ ਇਸ
ਬਾਨੀ." (ਗੁਪਤੁ)

ਹਾਫਸਬਾਦ. ਗੁਪਤੁ ਵਿੱਚ ਇਹ ਨਾਮ ਹਾਫਿਜ਼ਾਬਾਦ ਲਈ ਆਇਆ
ਹੈ.

ਹਾਫਿਜ. ਅ. ੫. ਹਾਫਿਜ. ਵਿ—ਹਿਫਜ਼ (ਕੰਠਾਰੂ) ਕਰਨ ਵਾਲਾ।
੨ ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਸੁਰਾਨ ਸਰੀਫ ਦੇ ਕੰਠ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਲਈ ਇਹ
ਸ਼ਬਦ ਵਰਤੀਦਾ ਹੈ। ੩ ਦੀਵਾਨ ਦਾ ਇੱਕ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਕਵੀ, ਜਿਸ ਦਾ

ਦੀਵਾਨ ਉੱਤਮ ਕਾਵਯਕ੍ਰਮ ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਵੇਹਾਂਤ ਸਨ ੧੩੮੯ ਵਿੱਚ
ਸ਼ੀਰਾਜ਼ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਜਿੱਥੇ ਇਸ ਕਵਿ ਦਾ ਮਕਬਰਾ ਹੈ। ੪ ਬਹੁਤ
ਲੋਕ ਅੰਨ੍ਹੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਨੂੰ ਭੀ ਹਾਫਿਜ ਆਖਦੇ ਹਨ. ਇਸ ਦਾ ਕਾਰਣ
ਹੈ ਕਿ ਬਹੁਤ ਅੰਨ੍ਹੇ ਸੁਰਾਨ ਹਿਫਜ਼ (ਕੰਠ) ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਹਨ.

ਹਾਫਿਜਾ. ਅ. ੫. ਹਾਫਿਜਹ. ਸੰਗਤ—ਭੇਤਾ. ਸਮਰਟ ਬਕਰਿ.
ਹਾਫਿਜਾਬਾਦ. ਜਿਲਾ ਗੁੱਜਰਾਵਾਲੇ ਦੀ ਇੱਕ ਤਸੀਲ ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨ
ਨਗਰ, ਜੋ ਅਕਬਰ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦੇ ਮਾਲੀ ਅਹੁਦੇਦਾਰ ਹਾਫਿਜ ਨੇ
ਵਸਾਇਆ ਹੈ. ਇਹ ਵਜੀਰਾਬਾਦ ਤੋਂ ਵੀਹ ਕੋਹ ਪੱਛਮ ਵੱਲ ਖਾਸ
ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਹੈ. ਫ਼ਤਹੀਲ ਤੋਂ ਰੁਟਦੇ ਹੋਏ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ
ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਇਸ ਥਾਂ ਵਿਰਾਜੇ ਹਨ. ਇਸੇ ਥਾਂ ਪ੍ਰੇਮੀ ਬਰਮ ਚੰਦ ਨੂੰ
ਜਪੁਜੀ ਦੇ ਅਰਥ ਸੁਣਾਏ ਸਨ. ਦੇਖੋ, ਕਰਮਚੰਦ ੩. ਦਰਬਾਰ ਸੁੰਦਰ
ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਚਾਲੀ ਯੁਮਾਉਂ ਫ਼ਤੀਨ ਹਾਫਿਜਾਬਾਦ ਵਿੱਚ ਅਤੇ
੨੮ ਯੁਮਾਉਂ ਪਿੰਡ ਬਟੋਰੇ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖ ਰਾਜ ਸਮੇਂ ਦੀ ਹੈ. ੧੫ ਹਾਥ
ਨੂੰ ਮੇਲਾ ਲਗਦਾ ਹੈ.

ਹਾਥਸੀ. ਦੇਖੋ, ਹਥਸੀ. "ਭਜੇ ਹਾਥਸੀ ਹਾਥੀ." (ਕਲਕੀ) ਹਥਸ
ਅਤੇ ਹਲਕ ਦੇ ਯੋਧਾ ਭੱਜੇ.

ਹਾਥਿਲ. ਦੇਖੋ, ਆਦਮ ੨.

ਹਾਮਾ. ਸੰਗਤ—ਜਿੰਮੇਵਾਰੀ. ਹਾਂ ਮੈਂ ਇਸ ਦਾ ਪੱਖੀ ਹਾਂ, ਐਸਾ
ਕਹਿਣਾ. ਹਾਮੀ. "ਗੁਰ ਪੀਰੁ ਹਾਮਾ ਤਾਂ ਭਰੇ, ਜਾ ਮੁਰਦਾਰੁ ਨ
ਖਾਇ." (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਮਾਰ) "ਚੋਰ ਕੀ ਹਾਮਾ ਭਰੇ ਨ ਕੀਇ." (ਧਨਾ ਮ: ੧) ਦੇਖੋ, ਹਾਮੀ.

ਹਾਮਿਲ. ਅ. ੫. ਹਾਮਿਲ. ਵਿ—ਉਠਾਉਣ ਵਾਲਾ. ਲੈ ਜਾਣ ਵਾਲਾ.
ਦੇਖੋ, ਹਮਲ.

ਹਾਮਿਲਾ. ਅ. ੫. ਹਾਮਿਲਹ. ਹਮਲ ਵਾਲੀ. ਗਰਭਵਤੀ. ਦੇਖੋ,
ਹਮਲ.

ਹਾਮੀ. ਅ. ੫. ਹਾਮੀ. ਹਿਮਾਯਤ (ਸਹਾਇਤਾ) ਕਰਨ ਵਾਲਾ.

ਹਾਯ. ਦੇਖੋ, ਹਾਇ ੨.

ਹਾਯਹੂ. ਭਾ. ੫. ਸੰਗਤ—ਹਾਲ ਦੁਹਾਈ. ਜ਼ੋਰ ਸਰਾਬਾ.

ਹਾਯਨ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਸਾਲ. ਚਰਾ. "ਏਕ ਦੋਇ ਹਾਯਨ ਮੇ ਕੀਜਿਓ
ਸੁਚੇਤ ਸੇ." (ਨਾਪੁ) ੨ ਧਾਨ. ਬਾਲੀ। ੩ ਅਕਾਨੀ ਦੀ ਲਾਟ.

ਹਾਯਲ. ਅ. ੫. ਹਾਯਲ. ਵਿ—ਵਿੱਚ ਆਸਾਣ ਵਾਲਾ. ਰੋਕਣ
ਵਾਲਾ. ਵਿਖਨਕਰਤਾ। ੨ ਬਦਲੇ ਹੋਏ ਰੰਗ ਵਾਲਾ. "ਫ਼ਿਤ ਮਿਤ ਪੂਤ
ਪਰਾਇ, ਰਾਜਾ ਅਤਿ ਹਾਯਲ ਭਯੋ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧੧੪) ੩ ਅ. ੫.
ਹੋਨ (ਭੈ) ਦਾਇਕ. ਭਯੰਕਰ. ਭਰਾਵਣਾ.

ਹਾਚ. ਸੰਗਤ—ਪਰਜਾਯ. ਸ਼ਿਕਸ਼ੂ. ਦੇਖੋ, ਹਾਰੀ "ਰਨ ਹਾਰ ਨਿਹਾਰ
ਭਏ ਬਲ ਰੀਤੇ." (ਚੰਡੀ ੧) ੨ ਸੰ. ਮੋਤੀ ਫੁੱਲ ਆਦਿਕ ਦੀ ਮਾਲਾ.
"ਹਾਰ ਭੋਰ ਰਸ ਪਾਟ ਪਟੈਬਰ." (ਰੁਖਾ ਬਾਹਰਮਾਹਾ) ੩ ਵਿ—
ਕਰਣ ਵਾਲਾ. ਲੈ ਜਾਣ ਵਾਲਾ. ਚੋਣ ਵਾਲਾ. "ਰਾਮ ਭਗਤ ਕੇ
ਪਾਨੀਹਾਰ." (ਗੋਤ ਮ: ੫) ੪ ਪੁਰਤ—ਵਾਨ. ਵਾਲਾ. "ਦੇਖਿਓ
ਦੇਵਦਹਾਰ." (ਸੋਹਿਲਾ) ੫ ਦੇਖੋ, ਸਵੈਯੇ ਦਾ ਰੂਪ ੧੮.

ਹਾਰਦੀ. ਹਾਰਦਾ ਹੈ. ਸ਼ਿਕਸਾ ਖਾਂਦਾ ਹੈ। ੨ ਹਾਰ (ਮਨਾ) ਰੂਪ ਹੈ।
 "ਨਾਮੁ ਨਿਧਾਨੁ ਰਿਦੈ ਊਰਿ ਹਾਰਦੀ." (ਸਵਾ ਮ: ੫)
 ਹਾਰ ਸਿੰਗਾਰ } ਸੰ. ਛਾਹ ਖੁਸ਼ਗਾਰ. ਸੰਗਤਾ—ਪਰਜਾਤਾ. L.
 ਹਾਰ ਸਿੰਗਾਰ } Nyctanthes arbortristis. ਇੱਕ ਬਿਰਫ਼,
 ਜਿਸ ਦੇ ਸੁਰੰਧਿ ਵਾਲੇ ਚਿੱਟੇ ਰੰਗ ਦੇ ਫੁੱਲ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਅਰ ਤੰਡੀ
 ਸੁਨਹਿਰੀ ਰੰਗ ਦੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਵਸਤੂ ਰੰਗੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ. ਦੇਖੋ,
 ਬਨਮਾਲਾ। ੨ ਹਾਰ ਆਦਿਕ ਸਿੰਗਾਰ.
 ਹਾਰਕ. ਸੰ. ਵਿ—ਚਰਾਉਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਨੈ ਜਾਣ ਵਾਲਾ. ਢੋਣ
 ਵਾਲਾ। ੩ ਮਿਟਾਉਣ ਵਾਲਾ.
 ਹਾਰ ਜੁਆਰ ਜੁਆ ਬਿਧੇ. (ਕਫ਼ਿ ਮ: ੫) ਜੁਏ ਵਿੱਚ ਜੁਆਰੀਏ
 ਦੀ ਹਾਰ ਵਾਂਗ.
 ਹਾਰਣਾ. ਕ੍ਰਿ—ਸ਼ਿਕਸਾ ਖਾਣੀ. ਪਰਾਜਯ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣਾ। ੨ ਬਲ
 ਦਾ ਘਟਣਾ.
 ਹਾਰਦ. ਸੰ. ਹਾਵ. ਵਿ—ਹੁੰਦੇ ਨਾਲ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਸੰਬੰਧ. ਦਿਲੀ.
 ਮਨ ਦਾ। ੨ ਸੰਗਤਾ—ਪ੍ਰੇਮ. ਪਿਆਰ। ੩ ਅਤਿਪ੍ਰਾਯ, ਮਨ ਦਾ ਭਾਵ.
 ਹਾਰਲ. ਪ੍ਰਾ. ਲੰਬਾ. ਲੰਗ. "ਹਰਿ ਹਰਿ ਹਾਰਲ ਕੀ ਲਕਰੀ ਜੌਂ
 ਪ੍ਰੀਤਿ ਹੈ." (ਅਲੰਕਾਰ ਸਾਗਰ ਸੁਧਾ)
 ਹਾਰਾ. ਵਿ—ਹਾਰਿਆ ਹੋਇਆ. ਪਰਾਜੈ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ. ਹਾਰ
 ਗਿਆ. "ਕਰਤ ਪਾਪ ਅਬ ਹਾਰਾ." (ਜੈਤ ਮ: ੯) ੨ ਪੁਰਤ—
 ਵਾਲਾ. "ਸਦਫਹਾਰਾ ਸਿਮਰੀਐ." (ਸੋਹਿਲਾ) ੩ ਸੰ. ਹਰਾਲਯ.
 ਹਰ (ਅਗਨਿ) ਦਾ ਆਲਯ (ਘਰ). ਸੰਗਤਾ—ਇੱਕ ਢੋਨ ਦੀ ਸ਼ਕਲ
 ਦਾ ਮਿੱਟੀ ਦਾ ਪਾਤ੍ਰ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਪਾਬੀ ਆਇ ਨਾਲ ਜਲਕੇ ਢੁੱਧ
 ਸਾੜ ਖਿਰਤੀ ਆਦਿਕ ਪਕਾਉਂਦੇ ਹਨ। ੪ ਸੰ. ਛਾਹ. ਸ਼ਰਾਬ.
 ਹਾਰਾਇਅਨੁ. ਹਰਾ ਦਿੱਤੇ. ਪਰਾਜੈ ਕਰਾਏ. "ਇਕਿ ਮਨਮੁਖ ਕਰਿ
 ਹਾਰਾਇਅਨੁ." (ਮ: ੪ ਵਾਰ ਕਾਨ)
 ਹਾਰਿ. ਹਾਰਕੇ. ਸ਼ਿਕਸਾ ਖਾਕੇ. "ਰਿਨ ਜਮੁ ਨੇਤਿ ਨ ਆਵੈ ਕੁਰਸਬਦੁ
 ਭਮਾਵੈ, ਕਬਹੂ ਨ ਆਵਹਿ ਹਾਰਿ ਜੀਉ."। ੨ ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—
 ਪਰਾਜਯ ਸ਼ਿਕਸਾ. ਹਾਰ। ੩ ਰਾਹੀਆਂ ਦੀ ਟੋਲੀ। ੪ ਵਿ—ਹਰਣ
 (ਚੁਰਾਉਣ) ਵਾਲਾ.
 ਹਾਰਿਓ } ਵਿ—ਪਰਾਜੈ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ। ੨ ਬਲ ਰਹਿਤ
 ਹਾਰਿਆ } ਹੋਇਆ.
 ਹਾਰਿਜ. ਅ. ੬.੫ ਹਾਰਿਜ. ਹਰਜ (ਵਿਘਨ) ਕਰਨ ਵਾਲਾ.
 ਹਾਰੀ. ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਜੁਏ ਆਦਿਕ ਭਾਜੀਆਂ ਵਿੱਚ ਹਾਰਨ ਦੀ
 ਭਿਯਾ. ਹਾਰ. ਪਰਾਜੈ। ੨ ਮੁਸਾਫਰਾਂ ਦਾ ਟੋਲਾ. ਯਾਤ੍ਰੀਆਂ ਦਾ ਭੁੰਡ।
 ੩ ਮੋਤੀ। ੪ ਸੰ. ਗਵਿਜ. ਵਿ—ਨੈ ਜਾਣ ਵਾਲਾ। ੫ ਚੁਰਾਉਣ
 ਵਾਲਾ। ੬ ਜਿਸ ਨੇ ਹਾਰ ਪਹਿਨਿਆ ਹੈ. ਹਾਰ (ਮਨਾ) ਵਾਲਾ।
 ੭ ਮਨੋਹਰ. ਦਿਲ ਚੁਰਾਉਣ ਵਾਲਾ. "ਜਿਨਿ ਦੀਏ ਕੁਤ ਪੁਤ ਹਾਰੀ."
 (ਰਾਮ ਅ: ਮ: ੫) ਹਾਰੀ ਸ਼ਬਦ ਸ਼ਾਇਦ ਇੱਥੇ "ਹਰਾ" ਦਾ
 ਰੂਪਾਂਤਰ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਹਰਾ ੬। ੮ ਅਗਨਿ, ਜੋ ਦੇਵਤਿਆਂ ਨੂੰ ਬਲਿ
 ਪਹੁੰਚਾਉਂਦਾ ਹੈ। ੯ ਪੁਰਤ—ਵਾਲੀ. "ਪ੍ਰੇਮਾ ਭਗਤਿ ਉਪਵਨਹਾਰੀ,

ਹਾਰੀ ਨਿੰਦਕ ਬ੍ਰਿੰਦਨ ਦਾਹ." (ਗੁਪਤ) ਨਿੰਦਕ ਦਾਹੁਣ ਨੂੰ ਹਾਰੀ
 (ਅਗਨਿ). ੧੦ ਸਿੰਧੀ. ਹਲ ਵਾਹੁਣ ਵਾਲਾ. ਹਾਲੀ। ੧੧ ਮੈਲ ਢੋਣ
 ਵਾਲਾ ਭੰਗੀ ਆਦਿ.
 ਹਾਰੀਤ. ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਕਬੂਤਰ। ੨ ਚੋਰ. ਡਾਕੂ। ੩ ਇਕ ਰਿਖੀ,
 ਜਿਸ ਦੀ ਬਣਾਈ ਹਾਰੀਤ ਸੰਹਿਤਾ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ.
 ਹਾਰੁ. ਦੇਖੋ, ਹਾਰ.
 ਹਾਰੁ. ਵਿ—ਹਰਣ ਕਰਤਾ. ਚੋਰ. "ਮਨਹਾਰੁ." (ਗੁਪਤ) ਦਿਲਚੋਰ.
 ਹਾਰੁ. ਅ. ੮.੫ Aaron. ਹਜਰਤ ਮੂਸਾ ਦਾ ਵਡਾ ਭਾਈ, ਜਿਸ ਦੀ
 ਕਿਣਤੀ ਨਬੀਆਂ ਵਿੱਚ ਹੈ. ਇਹ ਮੂਸਾ ਦੇ ਹੁਕਮਾਂ ਦੀ ਪੂਰੀ ਤਾਮੀਲ
 ਕਰਦਾ ਅਤੇ ਉਸ ਦਾ ਨਾਇਕ ਸੀ।
 ੨ ਹਜਰਤ ਈਸਾ ਦਾ ਮਾਮਾ, ਮੇਰੀ (ਮਰਯਮ) ਦਾ ਭਾਈ. ਇਹ
 ਹੰਨਾ ਦੇ ਉਦਰ ਤੋਂ ਇਮਰਾਨ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਸੀ, ਕਿਤਨਿਆਂ ਦਾ ਖਿਆਲ
 ਹੈ ਕਿ ਹਾਰੁ ਮੇਰੀ ਦਾ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਭਾਈ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਕਿੰਤੂ ਇੱਕ
 ਪਵਿਤ੍ਰਤਾ ਪੁਰਖ ਧਰਮਭਾਈ ਸੀ।
 ੩ ਅੱਥਾਸਵੀਰੀ ਹਾਰੁ (۴۸۱۶) ਪੰਜਵਾਂ ਖਲੀਫਾ ਸੀ, ਜੋ ੨੦
 ਮਾਰਚ ਸਨ ੭੬੩ ਨੂੰ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਬਾਪ ਮਹਦੀ ਦੇ
 ਮਰਣ ਪੂਰ ਸਨ ੭੮੬ ਵਿੱਚ ਬਕਦਾਦ ਦੀ ਕੱਦੀ ਤੇ ਬੈਠਾ, ਇਹ ਵਡਾ
 ਪ੍ਰਤਾਪੀ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਖੁਰਾਸਾਨ ਵਿੱਚ ੨੪
 ਮਾਰਚ ਸਨ ੮੦੯ ਨੂੰ ਹੋਇਆ. ਹਾਰੁ ਦਾ ਮਕਬਰਾ ਕੂਸ (ਮਸਹਦ)
 ਵਿੱਚ ਹੈ.
 ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਨੇ ਕੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਉੱਤਰਾਚਲ ਦੇ ੧੬
 ਵੇਂ ਅਧਿਆਇ ਵਿੱਚ ਹਾਰੁ ਨੂੰ ਕਾਫ਼ੀ ਦਾ ਭਾਈ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਜੋ ਗਲਤ
 ਹੈ, ਐਸੇ ਹੀ ਕਾਫ਼ੀ ਦੀ ਕਥਾ ਭੀ ਮਨਘੜਤ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਕਾਫ਼ੀ.
 ਹਾਰੁਤ. ਇੱਕ ਫਰਿਸ਼ਤਾ, ਜੋ ਮਾਰੂਤ ਫਰਿਸ਼ਤੇ ਦਾ ਸਾਥੀ ਹੈ. ਦੇਖੋ,
 ਕੁਰਾਨ ਸੂਰਤ ੨, ਆਯਤ ੧੦੨. ਇਸਲਾਮੀ ਕਿਤਾਬਾਂ ਵਿੱਚ ਕਥਾ
 ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਲੋਕਾਂ ਵਿੱਚ ਮਿਲਕੇ ਵਿਕਾਰੀ ਹੋ ਗਏ, ਇਸ ਲਈ ਦੋਹਾਂ
 ਨੂੰ ਬੰਧਨ ਪਾ ਕੇ ਝੁੰਘੇ ਟੋਟੇ ਵਿੱਚ ਲਟਕਾਇਆ ਗਿਆ ਜਿੱਥੇ ਕੁਰਾਮਤ
 ਤਕ ਲਟਕਦੇ ਰਹਿਣਗੇ.
 ਹਾਰੁਨ. ਦੇਖੋ, ਹਾਰੁ.
 ਹਾਰੋ. ਦੇਖੋ, ਹਾਰਾ। ੨ ਹਰਿਆ ਹੋਇਆ. "ਜੀਤੋ ਬੂਝੇ ਹਾਰੋ ਤਰੈ."
 (ਭੈਰ ਕਬੀਰ)
 ਹਾਲ. ਅ. ੬.੫ ਹਾਲ. ਸੰਗਤਾ—ਵਰਤਮਾਨ ਕਾਲ। ੨ ਪ੍ਰੇਮ. ਪਿਆਰ.
 "ਭਏ ਕਲਤਾਨ ਹਾਲ." (ਨਟ ਮ: ੪ ਪਤਤਾਲ) ੩ ਹਾਲਤ. ਦਸ਼ਾ.
 "ਹਰਿ ਬਿਸਰਤ ਹੋਵਤ ਏਹ ਹਾਲ." (ਕਫ਼ਿ ਬਿਤੀ ਮ: ੫) "ਅਨਥੇਲਤ
 ਹੀ ਜਾਨਹੁ ਹਾਲ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫) ੪ ਪ੍ਰੇਮ ਦੀ ਮਸਤੀ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ
 ਸਰੀਰ ਦੀ ਸੁਧ ਨਾ ਰਹੇ. "ਖੇਲਤ ਖੇਲਤ ਹਾਲ ਕਰਿ." (ਸ.
 ਕਬੀਰ) ੫ ਅਹਵਾਲ. ਬ੍ਰਿਤਾਂਤ "ਭਨਾਵੈ ਗ੍ਰੰਥ ਹਾਲ ਹੈ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਚ)
 ੬ ਦਰਹਾਲ (ਫੇਰੀ) ਦਾ ਸੰਖੇਪ. ਸ਼ਬਦ.
 ਹਾਲ ਹੂਲ. ਸੰਗਤਾ—ਹਾਲ ਦੁਹਾਈ। ੨ ਹਲਚਲੀ.
 ਹਾਲ ਚਾਲ. ਦੇਖੋ, ਹਲਚਲ। ੨ ਰਹਿਣ ਵਰਤਣ ਦੀ ਹਾਲਤ. ਦਸ਼ਾ

ਅਤੇ ਆਚਰਣ ਜਿਵੇਂ—ਉਸ ਦਾ ਕੀ ਹਾਲ ਚਲ ਹੈ? (ਲੋਕੋ)

ਹਾਲਤ. ਅ. ੫. ਹਾਲਤ. ਸੰਕਤ—ਦਸ਼.

ਹਾਲਤੀ. ਵਿ—ਹਲਤ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ. ਹਲਤ ਦਾ. ਦੇਖੋ, ਹਾਲਸੀ. ਹਾਲਾ. ਸੰਗਤ—ਹਲ ਪਿਛੇ ਲਾਇਆ ਹੋਇਆ ਮੁਆਮਲਾ. ਪੁਤਿ ਹਲ ਮੁਕੱਰਰ ਕੀਤਾ ਟੈਕਸ (ਮਹਸੂਲ). “ਪੰਚ ਸਿਕਦਾਰਾ ਪੰਚੇ ਮਾਗਹਿ ਹਾਲਾ.” (ਸੁਹੀ ਕਬੀਰ) ੨ ਸੰ. ਸਰਾਬ. ਮਦਿਰਾ. “ਪਿਛੋਂ ਏਕ ਹਾਲਾ ਕਹਿੰ ਏਕ ਮਾਲਾ.” (ਰਾਮਚੰਦ੍ਰਕਾ) “ਹਾਲਾ ਸੇਵਨ ਜਿਨ ਕਰੀ ਕਾਲ ਨਿਮੰਤ੍ਰਣ ਦੀਨ। ਸੁਖ ਸੰਪਦ ਕੋ ਖੋਇਕੈ ਅੰਤ ਭਟੇ ਅਤਿ ਦੀਨ।” ੩ ਅ. ੬. ਹਾਲਾ. ਵਿ. ਵਿ—ਹੁਣੇ. ਇਸੇ ਵੇਲੇ. “ਕਰਹੋ ਨਹਿ ਚੀਲ ਦੇਉਂ ਪਟ ਹਾਲਾ.” (ਕ੍ਰਿਸਨਾਬ) ੪ ਡਾ ੫ ਹਾਲਹ. ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਦਾ ਪਰਿਵੇਸ਼. Halo. ਰੋਸ਼ਨੀ ਦਾ ਥਲ, ਜੋ ਸੂਰਜ ਚੰਦ ਦੇ ਇਰਦ ਕਿਰਦ ਪੈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ.

ਹਾਲਾਹਲ. ਦੇਖੋ, ਹਲਾਹਲ.

ਹਾਲਾਕਿ. ਡਾ. ਵਜ਼—ਭਾਵੇਂ. ਯਦ੍ਰਪਿ. ਅਕਰਚਿ. ਕੋਕਿ.

ਹਾਲਾ ਭੋਲ. ਸੰਕਤ—ਹਲਚਲੀ. “ਹਾਲਾ ਭੋਲ ਪਰਤ ਕੁਬੇਰ ਹੂੰ ਕੋ ਖਰ ਮੇ.” (ਕਵਿ ੫੨)

ਹਾਲਾਪ੍ਰਿਯ. ਸੰ. ਵਿ—ਸਰਾਬ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮੀ। ੨ ਸੰਕਤ—ਬਲਰਾਮ. ਕ੍ਰਿਸਨ ਜੀ ਦਾ ਭਾਭਾ ਭਾਈ. ਜਿਸ ਨੂੰ ਹਾਲਾ (ਸਰਾਬ) ਪਿਆਰੀ ਹੈ. “ਹਲੀ ਮਦਿਰਾ ਪੀਤਰੇ.” (ਕ੍ਰਿਸਨਾਬ)

ਹਾਲੀ. ਡਾ ੫. ਹਾਲੀ. ਵਿ—ਵਰਤਮਾਨ ਕਾਲ ਦਾ। ੨ ਸੰਕਤ—ਨਜ਼ਾਮ ਹੈਦਰਾਬਾਦ ਦਾ ਰੁਪਯਾ, ਜੋ ਭੋਲ ਵਿੱਚ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਰੁਪਯੇ ਨਾਲੋਂ ਚਾਰ ਰੌਤੀ ਘੱਟ ਹੈ ਅਤੇ ਨਜ਼ਾਮ ਦੇ ਰਾਜ ਅੰਦਰ ਰੋਣੇ ਆਨੇ ਵਿੱਚ ਚਲਦਾ ਹੈ। ੩ ਉਰਦੂ ਦਾ ਇੱਕ ਕਵੀ, ਜੋ ਮੁਹੰਮਦ ਹੁਸੈਨ ਆਜ਼ਾਦ ਦੇ ਪੂਰਣਿਆਂ ਤੇ ਚਲਣ ਵਾਲਾ ਅਤੇ ਬੁਦਰਤੀ ਚੰਕ ਦੀ ਕਵਿਤਾ ਲਿਖਣ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿੱਚ ਸੀ। ੪ ਸੰ. ਹਾਲਿਕ. ਹਲ ਚਲਾਉਣ ਵਾਲਾ. “ਮਨ ਹਾਲੀ ਕਿਰਸਾਣੀ ਕਰਣੀ.” (ਸੋਹ ਮ: ੧)

ਹਾਲੋਂ. ਸੰ. ਅਧਾਨਿਮ. ਚੰਦ੍ਰ ਸੂਰ. ਹਾੜੀ ਦੀ ਭਸਲ ਵਿੱਚ ਹੋਣ ਵਾਲੀ ਇੱਕ ਚਰਪਰੀ ਝੂਟੀ ਜਿਸ ਦੀ ਤਾਸੀਰ ਕਰਮ ਤਰ ਹੈ. ਇਸ ਦੀ ਭਾਸੀ ਛਾਣੀ ਦੇ ਰੋਗ ਦੂਰ ਕਰਦੀ ਹੈ. ਇਸ ਦੇ ਬੀਜ ਸੋਜ ਅਤੇ ਪੀਤ ਨੂੰ ਹਟਾਉਂਦੇ ਹਨ. L. Lepidium Sativum.

ਹਾਵ. ਸੰ. ਸੰਕਤ—ਆਹੁਨ. ਬੁਲਾਉਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਕਾਵਤ ਅਨੁਸਾਰ ਮਨ ਦੇ ਭਾਵ ਬਰਕੇ ਅੰਗਾਂ ਵਿੱਚ ਪੈਦਾ ਹੋਈ ਚੇਸ਼ਾ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਚਿੱਤ ਦੇ ਖਿਆਲਾਤ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਣ. ਕਵੀਆਂ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਅਨੁਭਾਵ ਦੇ ਹੀ ਅੰਤਰਕਤ ਮੰਨਿਆ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਭਾਵ ੧੪. “ਹਾਵ ਪਰਸਪਰ ਦੁਹੁਅਨ ਭਯੋ.” (ਚਰਿਤ੍ਰ ੩੬੨)

ਹਾਵਨ. ਡਾ ੫. ਸੰਗਤ—ਖਰਲ ਸੰ. ਖਲੂ। ੨ ਉੱਖਲੀ.

ਹਾਵਨ ਦਸ਼ਾ. ਉੱਖਲੀ ਅਤੇ ਮਸੂਲ. ਹਮਾਮ ਦਸਤਾ.

‘ਸਾਹਿਤਕ ਗੁੰਝਾਂ ਵਿੱਚ ੧੧ ਹਾਵ ਲਿਖੇ ਹਨ—ਲੀਲਾ ਵਿਚੋਕ, ਵਿਹੁਰ. ਕੁੰਟਮਿਤ, ਬਿਲਾਸ, ਵਿਭਿੰਨਤ, ਵਿਵ੍ਰਮ, ਬਿਲਿਖਿੰਚਿਤ, ਮੋਟਾਘਤ, ਲੀਲਤ ਅਤੇ ਹੋਲ.

ਹਾਵ ਭਾਵ. ਦੇਖੋ, ਹਾਵ ੨ ਅਤੇ ਭਾਵ ੧੪.

ਹਾਵਾ. ਸੰਕਤ—ਹਾਕੂਕਾ। ੨ ਪਛਤਾਵਾ. ਪਸ਼ਚਾਤਾਪ “ਜਿਤੁ ਵੇਲਾ ਵਿਸਰਹਿ ਤਾ ਨਾਕੈ ਹਾਵਾ.” (ਵਡ ਮ. ੫) ੩ ਵਿਯੋਕ. “ਸਾ ਧਨ ਦੁਬਲੀਆ ਜੀਉ ਪਿਰ ਕੈ ਹਾਵੈ.” (ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਮ: ੧)

ਹਾਵਾਈ. ਸੰਕਤ—ਹਵਾ ਵਿੱਚ ਉਡਣ ਵਾਲੀ ਆਤਿਸ਼ਬਾਜ਼ੀ. ਦੇਖੋ, ਹਵਾਈ. “ਜੈਸੇ ਹਵਾਈ ਫਿਨ ਵਿੱਚ ਆਸਮਾਨ ਨੂੰ ਚੜ ਜਾਂਦੀ ਹੈ.” (ਜਸਾ) ੨ ਵਿ—ਹਵਾ ਤੁੱਲ. ਪੋਣ ਰੂਪ. “ਅਖੀ ਮੰਟ ਗਇਆ ਹਵਾਈ.” (ਭਾਗੁ)

ਹਾਵੀ. ਅ. ੫. ਹਾਵੀ. ਵਿ—ਖੋਰਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਕਾਬੂ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਹਾਵੀ ਹਾਲਾ.

ਹਾਵੇ } ਹਵਾ ਦਾ ਬਹੁ ਵਚਨ. “ਤਿਨ ਕਦੇ ਨ ਬੁਕਨਿ ਹਾਵੇ.” (ਵਾਰ ਹਾਵੇ } ਰਾਮ ੨ ਮ: ੫) ੨ ਹਾਵਿਆਂ ਕਰਕੇ. “ਨੀਦ ਨ ਆਵੈ ਹਾਵੈ.” (ਬਿਲਾ ਮ: ੫ ਪਤਤਾਨ)

ਹਾਤ. ਸੰਕਤ—ਹਟ ਕ੍ਰਮਿ ਵਿੱਚ ਮੋਟੇ ਯੋਧਿਆਂ ਦੀ ਧੁਨਿ. ਦੇਖੋ, ਹਤ ੩। ੨ ਹਾਤੁ ਮਹੀਨਾ। ੩ ਪਾਣੀ ਦਾ ਹਤੁ. ਦੇਖੋ, ਓ ੨। ੪ ਦੇਖੋ, ਹਤਨਾ.

ਹਾਤਨਾ. ਵਿ—ਜਾਚਣਾ. ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਕਰਨਾ. ਅਟ ਕਲਨਾ.

ਹਾਤੀ. ਸੰਕਤ—ਰੱਬੀ. ਆਸਾਥ (ਹਾਤੁ) ਤੀਕ ਆਉਣ ਵਾਲੀ ਭਸਲ। ੨ ਇਕ ਸੱਟ ਕੋਤ, ਜੋ ਰਿਆਸਤ ਜੀਂਦ ਦੇ ਟਿਲਾਕੇ ਕਹੁਤ ਪਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ੩ ਕਾਸ਼ ਰਰਦਾਨੁ. ਕਾਠੀ ਖੁਰਮਾਨੀ। ੪ ਦੇਖੋ, ਕੋਹਲੀ. ਹਾਤੁ. ਵਿੱਜ ਕੋਤ ਦਾ ਇੱਕ ਪ੍ਰੇਮੀ, ਜੋ ਸੁੀ ਰੂਪ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਸਿੱਖ ਹੋਇਆ। ੨ ਦੇਖੋ, ਹਾਤੁ। ੩ ਹਾਤਨ (ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਕਰਨ) ਵਾਲਾ। ੪ ਹਾਤੇਗਾ. ਅਟਕਨ ਕਰੂ.

ਹਾਤੰਬੀ. ਹਤੰਬਾ (ਮਗਹਰ) ਵਿੱਚ. ਦੇਖੋ, ਹਤੰਬਾ ਅਤੇ ਮਗਹਰ. “ਹਰਿ ਕਾ ਸੰਤ ਮਰੈ ਹਾਤੰਬੀ ਤ ਸਕਲੀ ਸੈਨ ਤਰਾਈ.” (ਆਸਾ ਕਬੀਰ)

ਹਾਤੁ. ਦੇਖੋ, ਅਖਾਤ.

ਹਾਤੁ. ਹਾਤੁ (ਆਸਾਥ—ਹਾਤੁ) ਮਹੀਨੇ ਹੋਣ ਵਾਲਾ.

ਹਿ. ਸੰ. ਹਾ—ਜਾਣਾ. ਪ੍ਰੇਰਣਾ. ਭੇਜਣਾ. ਦੁਖੀ ਹੋਣਾ. ਭਧਣਾ। ੨ ਵਜ਼—ਨਿਸ਼ਚਯ. ਯਕੀਨ। ੩ ਕਾਰਣ. ਸਬਬ। ੪ ਸਬਦ ਦੇ ਅੰਤ ਹਿ ਸਬਦ ਹੈ (ਅਸਿ) ਅਰਥ ਭੀ ਧੋਧਨ ਕਰਦਾ ਹੈ. “ਕਿ ਅਤਾਪਹਿ, ਕਿ ਅਬਾਪਹਿ.” (ਕੁਸ਼ਾਨ) ੫ ਪੁਰਾਣੀ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ ਦੁਲਾਈਆਂ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ “ਹਿ” ਦਿੰਦਾ ਹੈ. ਯਥਾ—ਜਪੇ ਦੀ ਥਾਂ ਜਪਹਿ, ਕਰੈ ਦੀ ਥਾਂ ਕਰਹਿ ਆਦਿਕ। ੬ ਸਬਦ ਦੇ ਅੰਤ ਹਿ ਦੂਜੀ ਅਤੇ ਸੱਤਵੀਂ ਵਿਭਕਤੀ (ਕਾਰਕ) ਦਾ ਅਰਥ ਭੀ ਧੋਧਨ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਜੈਸੇ—“ਜਿਸਹਿ ਜਗਾਇ ਪੀਅਵੈ ਇਹੁ ਰਸੁ.” (ਸੋਹਿਲਾ) ਜਿਸ ਨੂੰ ਜਗਾਕੇ. “ਮਨਹਿ ਨ ਕੀਜੈ ਰੋਸੁ.” (ਰਾਮ ਨਾਮਦੇਵ) ਮਨ ਵਿੱਚ ਰੋਸ ਨ ਕਰੀ.

ਹਿਆ } ਸੰ. ਭਵਰ—ਹਿਦਯ. ਸੰਗਤ—ਰਿਦਾ. ਮਨ.
ਹਿਆ }

ਹਿਆ. ਦੇਖੋ, ਹਿਆ ਅਤੇ ਹਾਂ.

ਹਿਆਉ. ਸੰਗਤ—ਹਿਦਯ. ਮਨ. ਹੀਆ. “ਤਪੇ ਹਿਆਉ ਜੀਅਤਾ ਬਿਲਸਾਇ.” (ਧਨਾ ਮ: ੧) “ਹਿਆਉ ਨ ਠਾਢੇ ਕਹੀ ਦਾ.” (ਸ. ਫਰੀਦ) ੨ ਦੇਖੋ, ਹਯਾ.

ਹਿਆਇ. ਦੇਖੋ, ਹਿਆਉ ਅਤੇ ਹਯਾ. ੨ ਹਿਦਯ ਸੇ. ਮਨ ਤੋਂ. “ਬਿਨ ਜਿਹਵਾ ਜੈ ਜਪੈ ਹਿਆਇ.” (ਮਲਾ ਮ: ੧) “ਹਿਆਇ ਕਮਾਇ ਧਿਆਇਆ.” (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੨ ਮ: ੫)

ਹਿਆਲਾ. ਹਿਦਯ ਰੂਪ ਆਲਸ (ਘਰ). ਮਨਮੋਇਰ. “ਬਸੈ ਰਬ ਹਿਆਲੀਐ.” (ਸ. ਫਰੀਦ) “ਘਟਿ ਘਟਿ ਰਾਮੁ ਹਿਆਲੀਐ.” (ਮਾਰੂ ਅ: ਮ: ੫ ਅੰਗੁਲੀ) ਪੁਤਿ ਘਟ (ਸਰੀਰ) ਦੇ ਮਨਮੋਇਰ ਅੰਦਰ ਵਾਹੁਰੂ ਹੈ.

ਹਿਆਲੀਐ. ਹਿਦਯ ਮੋਇਰ ਵਿੱਚ. ਦੇਖੋ, ਹਿਆਲਾ.

ਹਿਸ. ਅ. ਹਿਸ. ਸੰਗਤ—ਸਪਰਸ਼ ਕਰਨਾ. ਫੇਹ.

ਹਿੰਸ. ਸੰ. ਹਿੰਸ. ਧਾ—ਮਾਰਨਾ. ਕਤਲ ਕਰਨਾ. ਦੁੱਖ ਦੇਣਾ.

ਹਿੰਸਕ. ਸੰ. ਵਿ—ਹਿੰਸਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਮਾਰਨ ਵਾਲਾ ਸਰੀਰ ਤੋਂ ਪੁਣਾਂ ਨੂੰ ਅਲਗ ਕਰਨ ਵਾਲਾ.

ਹਿੰਸਤ. ਹੇਸਾ ਕਰਦੇ. ਹਿਣਕਦੇ. “ਹਿੰਸਤ ਹੈਂ ਹਯਰਾਜ ਹਜਾਰੇ.” (ਅਕਾਲ) ੨ ਹਿੰਸਿਤ. ਵਿ—ਮਾਰਿਆ. ਵਧ ਕੀਤਾ.

ਹਿੰਸਤ. ਹਿਣਕਣਾ. ਘੋੜੇ ਦੀ ਹੇਸਾ. ੨ ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਮਾਰਨਾ. ਵਧ.

ਹਿੰਸੇਮ. ਸੰਗਤ—ਹਿੰਸਾ. ਭਾਗ. ਦੇਖੋ, ਹਿੰਸਾ.

ਹਿੰਸਾ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਘਾਤ. ਵਧ. ਸਰੀਰ ਤੋਂ ਪੁਣਾਂ ਨੂੰ ਅਲਗ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. “ਹਿੰਸਾ ਤਉ ਮਨ ਤੇ ਨਹੀਂ ਛੁਟੀ.” (ਸਚ ਪਰਮਾਨੰਦ) ੨ ਵੁਖਰੂਣ ਦਾ ਭਾਵ.

ਹਿੰਸਾਬ. ਅ. ਹਿੰਸਾਬ. ਸੰਗਤ—ਕਿਟੜੀ. ਲੇਖਾ. ਭੁਮਾਰ.

ਹਿੰਸਾਬੁ. ਸੰ. ਹਿੰਸਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਜੀਵ. ੨ ਬੋਰ.

ਹਿੰਸਾ. ਅ. ਹਿੰਸਾ. ਸੰਗਤ—ਭਾਗ. ਵਰਤਾਰਾ. ਛਾਂਦਾ.

ਹਿੰਸੁ. ਸੰ. ਵਿ—ਹਿੰਸਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਪੁਣ ਲੈਣ ਵਾਲਾ. ੨ ਸੰਗਤ—ਸੇਰ ਆਇ ਜੀਵ. ੩ ਦੇਖੋ, ਹੀਸ.

ਹਿਹਨਾਨਾ. ਵਿ—ਘੋੜੇ ਦਾ ਹਿਣਕਣਾ. ਘੋੜੇ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ (ਹੇਸਾ) ਦਾ ਨਿਕਲਣਾ. “ਹਿਨਾਵਤ ਬਹੁ ਵਿਚਹਿ ਤੁਰੰਗ.” (ਗੁਪਤੁ)

ਹਿਹਨਾਰੀ. ਸੰਗਤ—ਹਿਣਕਾਰ. ਹੇਸਾ.

ਹਿਹਨਾਵ. ਸੰਗਤ—ਹਿਣਕਾਰ. ਹੇਸਾ. “ਪੁਨ ਚੂਰੇ ਹਿਹਨਾਵ ਸੁਨਾਵਾ.” (ਗੁਪਤੁ)

ਹਿਕ. ਦੇਖੋ, ਹਿੱਕ. ੨ ਸਿੰਧੀ ਅਤੇ ਲਹਿੰਦੀ ਪੰਜਾਬੀ. ਹਿਕੁ. ਇੱਕ. ਏਕ. ਭਿੰਕ. ਹੇਕ. “ਜੇ ਭੇਧੇ ਹਿਕ ਵਾਰ.” (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੨ ਮ: ੧)

ਹਿਕ ਦੂ ਹਿਕਿ. ਇੱਕ ਨਾਲੋਂ ਇੱਕ. ਏਕ ਸੇ ਏਕ. “ਹਿਕ ਦੂ ਹਿਕਿ ਚਾਭੈ.” (ਜੈਤ ਫੰਤ ਮ: ੫)

ਹਿਕਨੀ. ਇਕਨਾਂ ਨੇ. “ਹਿਕਨੀ ਲਇਆ, ਹਿਕਿ ਲਇ ਕਏ.” (ਮਾਰੂ ਅ: ਮ: ੧)

ਹਿੰਸਤ ਦੇ ਵਾਂ ਕਿਤੇ ਹਿੰਸਤ ਪਾਠ ਵੀ ਹੋਂਦਾ ਹੈ.

ਹਿਕਮਤ } ਅ. ਹਿਕਮਤ. ਸੰਗਤ—ਦਾਨਾਈ. ਚਤੁਰਾਈ. ਹਿਕਮਤਿ } ਪੰਡਿਤਾਈ. “ਮੁਰਖ ਪੰਡਿਤ ਹਿਕਮਤਿ ਹੁਜਤਿ” (ਵਾਰ ਮਾਰੂ) ੨ ਭਾਵ—ਵੈਦਿਕ ਵਿਦਵਾ. ਹਕੀਮੀ.

ਹਿਕਮਤੀ. ਵਿ—ਦਾਨਾ. ਚਤੁਰ. ਹਿਕਮਤ ਵਾਲਾ.

ਹਿਕਾ. ਦੇਖੋ, ਹਿੱਕਾ.

ਹਿਕਾਯਤ. ਦੇਖੋ ਹਕਾਇਤ ਅਤੇ ਹਕਾਯਤ.

ਹਿਕਿ. ਅਨਿਸ਼ਚਿਤ ਪੜਨਾਉਂ ਕਈ ਬਾਹਲੇ. ਅਨੇਕ. ਦੇਖੋ, ਹਿਕਨੀ.

ਹਿਕੁ. ਦੇਖੋ, ਹਿਕ ੨. “ਹਿਕੁ ਸੇਵੀ ਹਿਕੁ ਸੰਮਲਾ.” (ਵਾਰ ਜੈਤ)

ਹਿਕੋ. ਇੱਕੋ ਕੇਵਲ ਇੱਕ. “ਹਿਕੋ ਸੇਭਾ ਰੂ ਧਈ.” (ਆਸਾ ਅ: ਮ: ੧)

ਹਿੱਕ. ਸੰਗਤ—ਛਾਤੀ. ਸੀਨਾ. ੨ ਸੰ. ਹਿਕਕ. ਧਾ—ਦੁਖ ਦੇਣਾ. ਹਿਚਕੀ ਜੇਹਾ ਸ਼ਬਦ ਕਰਨਾ.

ਹਿੱਕਾ. ਦੇਖੋ, ਹਿਚਕੀ. ੨ ਇਹ ਹਿੱਕੇ ਦਾ ਰੂਪਾਂਤਰ ਭੀ ਹੈ. ਇੱਕੋ. ਦੇਖੋ, ਹਿੱਕੋ.

ਹਿੰਗ. ਸੰ. ਹਿੰਗੁ—ਹਿੰਗੁ. ਸੰਗਤ—ਹੀਂਗ. ਤੀਬਰਤਾ. ਹਿੰਗੁ. L. Ferula Asafoetida. ਇਸ ਦੀ ਰਸੀਰ ਗਰਮ ਤਰ ਹੈ. ਹਿੰਗ ਰਸਮ ਠੀਕ ਕਰਨ ਵਾਲੀ, ਕਢ ਅਤੇ ਛਾਈ ਨਾਸਕ, ਵਾਉਕੇਲਾ, ਪੇਟ ਦੇ ਕੀਤੇ ਆਦਿਕ ਰੋਗ ਦੂਰ ਕਰਦੀ ਹੈ. ਇਸ ਨੂੰ ਦਾਲ, ਭਾਜੀ ਬਣੀਆਂ, ਮਾਂਹ ਦੇ ਵਤੇ ਆਦਿ ਵਿੱਚ ਮਸਾਲੇ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਭੀ ਪਾਉਂਦੇ ਹਨ.

ਹਿੰਗਲਾ. ਦੇਖੋ, ਹਿੰਗੁਲਾ.

ਹਿੰਗਲਾਜ. ਸੰ. ਹਿੰਗਲਾਦ—ਹਿੰਗਲਾਟ. ਉਹ ਅਸਥਾਨ, ਜਿੱਥੇ ਸਤੀ ਦੇਵੀ ਦਾ ਤਾਕੁਆ ਭਿੰਡਿਆ ਹੈ. ਹਿੰਗਲ ਨਦੀ ਦੇ ਕੰਢੇ ਲਾਸਾਬੇਨਾ ਰਾਜ ਅੰਦਰ ਇੱਕ ਦੇਵੀ ਦਾ ਮੰਦਿਰ, ਜੋ ਮੇਕਰਾਨ ਸਾਹਿਲ ਉੱਤੇ ਹਿੰਗੁਲਾ ਪਰਬਤ ਦੇ ਸਿਰੇ ਤੇ ਹੈ. ਟਾਭ ਸਾਹਿਬ ਲਿਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਹਿੰਗਲਾਜ ਰੱਤੇ ਤੋਂ ਨੌਂ ਦਿਨ ਦਾ ਪੈਂਡਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸਮੁੰਦਰ ਦੇ ਕੰਢੇ ਤੋਂ ਨੌਂ ਮੀਲ ਦੀ ਵਿੱਥ ਤੇ ਹੈ.

ਹਿੰਗੁ. ਦੇਖੋ, ਹਿੰਗ.

ਹਿੰਗੁਲ. ਸੰ. ਹਿੰਗੁਲ. ਸੰਗਤ—ਸਿੰਗਰਵ.

ਹਿੰਗੁਲਾ } ਦੇਖੋ, ਹਿੰਗਲਾਜ. “ਹਿੰਗੁਲਾਜ ਸਗਮਾਤ ਕੈ ਰਹੈ ਦੇਹਰੈ ਹਿੰਗੁਲਾਜ } ਏਕ.” (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧੬੫)

ਹਿੰਗੁਲੀਆ. ਵਿ—ਹਿੰਗਲਾਟ ਵਿੱਚ ਨਿਵਾਸ ਕਰਨ ਵਾਲੀ. ਦੂਰਗਾ. ਦੇਵੀ. ਦੇਖੋ, ਹਿੰਗਲਾਜ.

ਹਿੰਗ } ਦੇਖੋ, ਹਿੰਗ. “ਰਹੀ ਸੁ ਬੇਝੀ ਹਿੰਗੁ ਦੀ ਕਈ ਕਬੂਰੀ ਗੰਧੁ.”

ਹਿੰਗੁ } (ਸ. ਫਰੀਦ) ਭਾਵ—ਮੰਦ ਵਾਸਨਾ ਰੂਪ ਹਿੰਗ ਵਿੱਚ ਬੇੜੀ (ਬੇਸ਼੍ਰਿਤ) ਰਹੀ.

ਹਿਚ. ਸੰਗਤ—ਚੁਕਾਵਟ. ਤਿਜਕ. ਸੰਕੋਚ. ਦੇਖੋ, ਅੰ. Hitch.

“ਹਿਚਹਿ ਤ ਪੁੰਮ ਕੇ ਚਾਬਕ ਮਾਰਉ.” (ਕਹਿ ਕਬੀਰ)

ਹਿਚਕਨਾ. ਕਿ. ਚੁਕਣਾ. ਤਿਜਕਣਾ. ਸੰਕੋਚ ਕਰਨਾ. ਦੇਖੋ, ਹਿਚ.

ਇਸ ਨਦੀ ਦਾ ਨਾਂਉਂ. “ਅਭੋਰ” ਭੀ ਹੈ “ਮੇਰੰਕ ਅਭੋਰ ਨਯਪਾਲ ਭੀਰ” (ਕਲਕੀ) ਅਭੋਰ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਬਹਿਣ ਵਾਲੇ ਨੇਕ.

ਹਿਚਕੀ. ਸੰ. ਹਿਕਕਾ. ਹਿੱਕਾ. Hiccup. ਯੂ—ਜ਼ਿਫ਼ਾਕ. ਹਿਚਕੀ. ਬਹੁਤਾ ਭੋਜਨ ਅਤੇ ਗਲੇ ਸਤੇ ਲੇਸਲੇ ਬੋਹੇ ਪਦਾਰਥ ਖਾਣ, ਖਾਧੇ ਉੱਪਰ ਖਾਣ, ਮਨ ਖੁੜ੍ਹ ਦੇ ਵੇਗ ਚੋਕਣ, ਧੁੰਦੇ ਅਤੇ ਫਰਦ ਫੱਕਣ, ਭੁੱਖੇ ਰਹਿਣ ਤੋਂ ਮੇਦੇ ਦੀ ਖਰਾਬੀ ਦੇ ਕਾਰਣ ਹਿਚਕੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ. ਉਦਾਨ ਪੋਣ ਪੁਣਾਂ ਨਾਲ ਮਿਲਕੇ ਕਲੇਜੇ ਤੇ ਅੰਦਰਾਂ ਨੂੰ ਖਿੱਚ ਪਾਉਂਦੀ ਹੋਈ ਹਿੱਕ ਹਿੱਕ ਸ਼ਬਦ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਨਾਉਂ ਹਿੱਕਾ (ਹਿਚਕੀ) ਹੈ. ਬਾਲਕਾਂ ਨੂੰ ਜਾਂ ਚੰਗੀ ਸਿਹਤ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਜੇ ਹਿਚਕੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਕੁਝ ਭਰ ਵਾਲੀ ਫੱਲ ਨਹੀਂ, ਪਰ ਜੇ ਬੁਢਾਪੇ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਬੀਮਾਰੀ ਅੰਦਰ ਕਮਜ਼ੋਰ ਹੋਗੀ ਨੂੰ ਹਿਚਕੀ ਲਗ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਇਹ ਭੈਦਾਇਕ ਚੰਗਾ ਹੈ. ਵੈਦਕ ਅਨੁਸਾਰ ਹਿਚਕੀ ਪੰਜ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ (ਅੰਨਜਾ, ਯਮਲਾ, ਫੁਦਾ, ਭੰਡੀਰਾ ਅਤੇ ਮਹਤੀ) ਹੈ.

ਹਿਚਕੀ ਦੇ ਸਾਧਾਰਨ ਇਲਾਜ ਇਹ ਹਨ—

ਕੁਝ ਚਿਰ ਸਾਹ ਰੋਕ ਰੱਖਣਾ, ਡੰਨਾ ਚੂਸਣਾ. ਮਿਸਰੀ ਦੀ ਡਲੀ ਗਰਮ ਕਰਕੇ ਖਾਣੀ. ਯੂਕਲਿਪਟਸ ਆਇਲ Eucalyptus Oil ਦੀਆਂ ਪੰਜ ਜਾਂ ਦਸ ਡੂੰਦਾਂ ਮਿਸਰੀ ਦੀ ਡਲੀ ਤੇ ਪਾਕੇ ਖਾਣੀਆਂ. ਲੂਣ ਪਾਕੇ ਗਰਮ ਪਾਣੀ ਪੀਣਾ. ਦੁੱਧ ਦੀ ਮਲਾਈ ਨਾਲ ਸ਼ਹਿਦ ਮਿਲਾਕੇ ਚੱਟਣਾ. ਨੇੜੂ ਦੇ ਰਸ ਵਿੱਚ ਕਾਲਾ ਲੂਣ ਤੇ ਸ਼ਹਿਦ ਮਿਲਾਕੇ ਖਾਣਾ, ਚੀਨੇ ਦਾ ਫਿਲਕਾ ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਘਸਾਕੇ ਨਸ਼ਵਾਰ ਲੈਣੀ. ਮੁਲੱਠੀ ਦਾ ਆਟਾ ਸ਼ਹਿਦ ਵਿੱਚ ਮਿਲਾਕੇ ਚੱਟਣਾ. ਹਿੱਕ ਅਤੇ ਮਚਾਂ ਦੇ ਆਟੇ ਨੂੰ ਦਗਈਆਂ ਅੰਗਾਰੀਆਂ ਉੱਤੇ ਪਾਕੇ ਧੂੰਆਂ ਲੈਣਾ.

ਹਿਚਣਾ. ਦੇਖੋ, ਹਿਚਕਨਾ.

ਹਿਜਰ. ਅ. ਸੰਗਤ—ਜੁਦਾਈ. ਵਿਛੋੜਾ. ਵਿਛੋੜ.

ਹਿਜਰਤ. ਅ. ਸੰਗਤ ਛੱਡਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਜੁਦਾ ਹੋਣ ਦਾ ਭਾਵ.

ਹਿਜਰੀ. ਵਿ—ਵਿਛੋੜੀ. ਦੇਖੋ, ਹਿਜਰ. ੨ ਦੇਖੋ, ਹਿਜਰੀ ਸਨ.

ਹਿਜਰੀ ਸਨ. ਮੁਹੰਮਦ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਮੱਕੇ ਤੋਂ ਹਿਜਰ (ਵਿਛੋੜ) ਦਾ ਸਾਲ, ਜੋ ੧੫ ਜੁਲਾਈ ਸਨ ੬੨੨ (ਸਾਊਣ ਸੁਦੀ ੨ ਸੰਮਤ ੬੨੯) ਤੋਂ ਆਰੰਭ ਹੋਇਆ ਹੈ.^੧

ਹਿਜਰੀ ਸਨ ਚੰਦ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਬਾਬਾਂ ਮਹੀਨਿਆਂ ਦਾ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ. ਚੰਦ ਦੇਖਣ ਤੋਂ ਅਰਬਾਤ ਸੁਦੀ ੨ ਤੋਂ ਆਰੰਭ ਹੋ ਕੇ ਸੁਦੀ ੧ ਨੂੰ ਸਮਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਹਰੇਕ ਤਾਰੀਖ ਇੱਕ ਸੰਭ ਤੋਂ ਦੂਜੀ ਸੰਭ ਤਕ ਮੰਨੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ. ਸਸਕ੍ਰਿਤ ਦੇ ਚੰਦ੍ਰ ਵਰਸ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਸ ਦਾ ਹਰ ਤੀਜੇ ਵਰ੍ਹੇ ਇੱਕ ਮਹੀਨਾ ਨਹੀਂ ਵਧਾਇਆ ਜਾਂਦਾ. ਇਸ ਲਈ ਹਿਜਰੀ ਸਨ ਦੀਆਂ ਕੁੱਝਾਂ ਸਦਾ ਮਹੀਨਿਆਂ ਵਿੱਚ ਬਦਲਦੀਆਂ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਹਨ, ਕਿਉਂਕਿ ਸੂਰਜ ਦੇ ਵਰ੍ਹਿਆਂ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ੧੦੦ ਵਰ੍ਹੇ ਪਿੱਛੋਂ ਹਿਜਰੀ ਸਨ ਦੇ ੩ ਵਰ੍ਹੇ, ੨੫ ਦਿਨ ਅਤੇ ੯ ਘੰਟਿਆਂ ਵਧ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ.

¹M. Caussin de Perceval ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਅਨੁਸਾਰ ੨੦ ਜੂਨ, ਸਨ ੬੨੨.

ਮੰਦਰ ਦਾ ਪੁਰਾਣ ਮੁਹੰਮਦ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਵੇਲੇ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਅਲੀਫ਼ਾ ਉਮਰ ਨੇ ਸਨ ੧੭ ਹਿਜਰੀ ਵਿੱਚ ਇਹ ਸਨ ਚਲਾਇਆ ਹੈ.

ਹਿਜਰੀ ਸਨ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਮਹੀਨਾ ਮੁਹੱਰਰਮ ਅਤੇ ਬਾਕੀ ਦੋ ਮਹੀਨੇ ਹਨ.

ਹਿਜਲੀ } ਬੰਗਾਲ ਦੇ ਮੇਦਨਪੁਰ ਜਿਲੇ ਦਾ ਇੱਕ ਪੁਰਾਣਾ ਹਿਜਲੀਬੰਦਰ } ਨਗਰ ਹਿਜਲੀ (ਹਿਜਲੀ) ਹੈ, ਜੋ ਰਸੂਲਪੁਰ ਦਰਿਆ ਦੇ ਦਰਨੇ ਤੇ ਹੈ. ਕਿਸੇ ਸਮੇਂ ਇਥੇ ਤਜਾਰਤੀ ਮਾਲ ਲਿਆਉਣ ਵਾਲੀ ਕਿਸਤੀਆਂ ਦਾ ਵੱਡਾ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਔਡਾ ਸੀ. “ਹਿਜਲੀਬੰਦਰ ਕੋ ਚਹੀ ਬਾਨੀਰਾਇ ਨਰੇਸ.” (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧੪੦)

ਹਿਜਾਬ. ਅ. ਸੰਗਤ—ਜੁਦਾਈ. ਵਿਛੋੜਾ. ਵਿਛੋੜ.

ਹਿੱਜਾ } ਅ. ਅੱਖਰ ਜੋਤਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. Spelling. ਸ਼ਬਦਾਂ ਹਿੱਜੇ } ਦੇ ਅੱਖਰ ਮਾਤ੍ਰਾ ਦੇ ਜੋਤ.

ਹਿਠਾਹਾਂ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਨੀਚੇ. ਬੱਜੇ. ਹੇਠ ਵੱਲ. ਹੇਠਾਂ.

ਹਿੰਡ. ਹਠ. ਜਿਦ. ਅਠਾ ੨ ਸੰ. ਹਿਯਾ. ਧਾ—ਭਟਕਣਾ, ਅਨਾਦਰ ਕਰਨਾ. ਪਰਵਾਹ ਨਾ ਕਰਨੀ.

ਹਿਡਕੀ. ਦੇਖੋ, ਹਿਚਕੀ.

ਹਿੰਡੀ. ਹਿੰਡ (ਜਿਦ) ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ੨ ਸੰ. ਦੁਰਗਾ. ਦੇਵੀ.

ਹਿੰਡੂਕ. ਸੰ. ਸਿਵ. ਮਹਾਦੇਵ.

ਹਿੰਡੂਰ. ਦੇਖੋ, ਹੰਡੂਰ.

ਹਿੰਡੋਰਾ. ਦੇਖੋ, ਹਿੰਡੋਲ ੧ ਅਤੇ ੨.

ਹਿੰਡੋਲ. ਸੰ. ਹਿੰਦੋਲ—ਹਿੰਦੋਲ. ਸੰਗਤ—ਹਿੰਡੋਲਾ. ਫੁਲਾ.

੨ ਭੋਲਾ. ਪਲਕੀ. ੩ ਇੱਕ ਰਾਗ, ਮਿਸ ਦੀ ਛੀ ਮੁੱਖ ਰਾਗਾਂ ਵਿੱਚ ਕਿਸਤੀ ਹੈ. ਇਹ ਕਲਾਣਾਠ ਠਾਟ ਦਾ ਔਡਵ ਰਾਗ ਹੈ. ਰਿਸ਼ਭ ਅਤੇ ਪੰਚਮ ਵਰਜਿਤ ਹਨ. ਪੈਰਤ ਵਾਦੀ ਅਤੇ ਗਾਂਧਾਰ ਸੰਵਾਦੀ ਹੈ. ਸਤ੍ਯ ਗਾਂਧਾਰ ਪੈਰਤ ਅਤੇ ਨਿਸਾਦ ਸੁੰਧ ਅਤੇ ਮੱਧਮ ਤੀਵ੍ਰ ਹੈ. ਗਾਉਣ ਦਾ ਵੇਲਾ ਰਾਤ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਪਹਰ ਹੈ.

ਆਰੋਹੀ—ਸ ਗ ਮੀ ਪ ਨ ਸ.

ਅਵਰੋਹੀ—ਸ ਨ ਪ ਮੀ ਗ ਸ.

ਸ਼੍ਰੀ ਕੁਰੂ ਕੁੰਧ ਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ਹਿੰਡੋਲ ਰਾਗ ਵੱਖਰਾ ਨਹੀਂ, ਕਿੰਤੂ ਬਸੰਤ ਨਾਲ ਮਿਲਕੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ. ਦੇਖੋ, “ਬਸੰਤ ਹਿੰਡੋਲ ਮਹਲਾ ੧. ਰਾਜਾ ਬਾਲਕੁ ਨਗਰੀ ਕਾਢੀ.” XXX ਆਦਿ ਲਖਦ.

ਹਿੰਡੋਲਾ. ਦੇਖੋ, ਹਿੰਡੋਲ.

ਹਿਡੰਬ. ਹਿਡੰਬ ਦੈਤ. ਦੇਖੋ, ਹਿਡੰਬਾ. ੨ ਭਿੰਗ. ਚੋਟਾ. ਭੀਮਾ. ਮਹਿਆਂ. ਮਹਿਸ.

ਹਿਡੰਬਾ } ਦੇਖੋ, ਹਿਡੰਬਾ. ੨ ਭਿੰਗ. ਮਹਿ. ਭੈਸ. ਮਹਿਸੀ. ਮੱਥ. ਹਿਡੰਬੀ }

ਹਿਟਕਾਰ } ਸੰ. ਹਿਕਾਰ ਅਤੇ ਹੁਕਾ—ਹਿਕਾਰ ਅਤੇ ਹੁਕਾ. ਹਿਟੇਖ } ਸੰਗਤ—ਖੇਤੋਂ ਦੇ ਹਿਟਕਣ ਦੀ ਧੁਨਿ. “ਕਰੀ ਤੁਰੰਗ ਹਿਟੇਖਾ } ਹਿਟੇਖ ਵਿਸੇਖਾ.” (ਫੁਪੁਲੁ)

ਹਿਤ. ਸੰ. ਵਿ—ਹਿਤਕਾਰੀ. ਭਲਾ ਚਾਹੁਣ ਵਾਲਾ. ੨ ਪੱਥ (ਪਥਰ).

“ਬ੍ਰਿਹਵੰਤ ਔਖਦ ਹਿਤਾਇ.” (ਭਾਰੁ) ੨ ਸੰਗਤਾ ਭਲਾਈ.

੪ ਪਿਆਰ. “ਹਿਤ ਕਰਿ ਨਾਮੁ ਫਿੜੀ ਦਇਆਲਾ.” (ਬਾਵਨ)

ਹਿਤਕਰ

ਹਿਤਕਰਤਾ

ਹਿਤਕਾਰ

ਹਿਤਕਾਰਕ

ਹਿਤਕਾਰੀ

ਹਿਤਨੇ. ਵਿ—ਹਿਤ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਹਿਤਵੰਤ. “ਬੇਬਰਜਤ ਬੇਦ ਸੰਤਨਾ ਉਆਹੁ ਸਿਉ ਰੇ ਹਿਤਨੇ.” (ਗਉ ਮ: ੫)

ਹਿਤਵਕਤਾ

ਹਿਤਵਾਦੀ

ਵਿ—ਭਲਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਹਿਤੁ। ੨ ਪਿਆਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੩ ਮੰਗਲ ਕਰਤਾ. “ਮਨਿ ਤਨਿ ਰਾਮ ਨਾਮ ਹਿਤਕਾਰੇ.” (ਧਨਾ ਮ: ੫)

ਭਿਤਕਾਦਿਨ੍. ਹਿਤ ਦੀ ਭਲ ਕਹਿਣ ਵਾਲਾ.

ਬਾਤ ਨਿਬਰਨਹਾਰ ਬਿੱਤ ਕੇ ਨਹਨਹਾਰ
ਅੰਤਰ ਤੇ ਕਾਢੇ ਅਰੁ ਧੂਪਰ ਤੇ ਗੋਰੇ ਹੋ,
ਜਾਨ ਲੀਜੇ ਉਨ੍ਹੇ ਦਿਨ ਬੋਰੇ ਕੇ ਰਹਿਨਹਾਰ
ਦੈਕਰ ਬੁਮੰਤ੍ਰ ਸੁਆਮੀ ਸੰਕਟ ਮੇ ਬੋਰੇ ਹੋ,
ਨਾਹਨ ਅਨੀਤਿ ਕੇ ਸਹਿਨਹਾਰ ਹਮ ਤੋਰੀ
ਪੋਰ ਕੇ ਰਹਿਨਹਾਰ ਬਾਮਨ ਹੋ ਬੋਰੇ ਹੋ,
ਰਾਜਨ ਕੇ ਚਿੱਤ ਕੇ ਰਹਿਨਹਾਰ ਘਨੇ, ਪਰ
ਦੇਵੀਦਾਸ ਹਿਤ ਕੇ ਕਹਿਨਹਾਰ ਬੋਰੇ ਹੋ.

ਹਿਤਾ. ਦੇਖੋ, ਹਿਤਾ.

ਹਿਤਾਇ. ਦੇਖੋ, ਹਿਤ ੨.

ਹਿਤਾਹਿਤ. ਸੰ. ਭਲਾ ਭੁਰਾ। ੨ ਮਿਤ੍ਰ ਬਤ੍ਰ.

ਹਿਤਾਨਾ. ਵਿ—ਪਿਆਰਾ ਲਗਣਾ. ਸੁਖਦਾਈ ਮਨੁਮ ਹੋਣਾ. “ਯਹਿ ਮੀਰੀ ਸੀਮ ਮਾਹਿ ਹਿਤਾਨੀ.” (ਸਵੈਯੇ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਾਬ ਮ: ੫)

ਹਿਤਾਲ. ਸੰ. ਭਿੰਨਾਜ. ਸੰਗਤਾ—ਖਰੂਰ ਦੀ ਕਿਸਮ ਦਾ ਇੱਕ ਵਰਖਤ. “ਸਰਲ ਤਤੁ ਤਾਲ ਕੀ ਹਿਤਾਲ ਕੀ ਤਾਲ ਕੀ.” (ਗੁਪਤੁ) L. Phonix Paludosa। ੨ ਇੱਕ ਰਾਜਪੂਤ ਕੋਤ. ਰਿਆਸਤ ਚਨੇਨੀ ਇਸੇ ਗੋਤ ਵਿੱਚੋਂ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਭਾਈਧਾਰ.

ਹਿਤਾਵਨ. ਵਿ—ਹਿਤਵਾਦਿਕ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੋਣਾ. ਪਿਆਰਾ ਲੱਗਣਾ. “ਪੂਰ ਕੀ ਆਗਿਆ ਆਤਮ ਹਿਤਾਵੀ.” (ਸੁਖਮਨੀ) ੨ ਪੰਥ (ਪਥਰ) ਹੋਵੇ. ਦੇਖੋ, ਹਿਤ ੨. “ਨਾਮ ਅਚਿਖਤੁ ਜਿਹ ਰਿਦੈ ਹਿਤਾਵੀ.” (ਕਾਵਨ) ਹਿਤੀਖਣ. ਸੰ. ਭਿੰਨਾਜਿਨ੍—ਹਿਤੋਸੀ. ਵਿ—ਹਿਤ ਚਾਹੁਣ ਵਾਲਾ. ਸੁਤਚਿੰਤਕ.

ਹਿਤੀਖਣਾ. ਸੰਗਤਾ—ਹਿਤ ਦੀ ਇੱਛਾ.

ਹਿਤੁ } ਵਿ—ਹਿਤ ਚਾਹੁਣ ਵਾਲਾ. ਭਲਾ ਚਾਹੁਣ ਵਾਲਾ. ਮਿਤ੍ਰ।
ਹਿਤੁ } ੨ ਸੰ. ਹੇਤੁ. ਸੰਗਤਾ—ਕਾਰਣ. ਸਬਬ. “ਪੀਲੇ ਪੀਲਾ ਹੋਇ ਮਿਲੇ ਹਿਤੁ ਜੇਹਾ ਦਿਸੈ.” (ਭਾਗੁ) ਜਲ ਪੀਲੇ ਪਦਾਰਥ ਨਾਲ ਪੀਲਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜੇਹਾ ਹੇਤੁ ਹੋਵੇ, ਤੇਹਾ (ਵਿਸੈ—ਵੈਸਾ ਹੀ) ਹੁੰਦਾ ਹੈ.

ਹਿਤੋਂਛਾ } ਹਿਤ ਦੀ ਇੱਛਾ. ਭਲਾ ਚਾਹੁਣਾ. ਸੁਤੋਂਛਾ. ਹਿਤ ਦੀ
ਹਿਤੋਂਛੁ } ਇੱਛਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਭਲਾ ਚਾਹੁਣ ਵਾਲਾ. ਸੁਤਚਿੰਤਕ.
well-wisher.

ਹਿਤੈ. ਹਿਤ ਆਵੇ. ਪਿਆਰਾ ਲੱਗੇ. “ਸਾਧੁ ਸੀਕਿ ਮਨੁ ਤਨੁ ਹਿਤੈ.”

(ਬਿਨਾ ਮ: ੫)

ਹਿਤੋਸੀ. ਦੇਖੋ, ਹਿਤੀਖਣ.

ਹਿਤੋਪਦੇਸ਼. ਬੰਗਲ ਦੇ ਰਾਜਾ ਧਵਲਚੰਦ੍ਰ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਦੇ ਕਵਿ ਨਾਰਾਯਣ ਦਾ ਰਚਿਆ ਹੋਇਆ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਨੀਤਿਕ੍ਰਮ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਹਿਤ ਭਰੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਹਨ। ੨ ਵਿਸ਼ਨੁ ਜਮਾਂ ਦਾ ਰਚਿਆ ਇੱਕ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਨੀਤਿਕ੍ਰਮ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਮਿਤ੍ਰਨਾਥ, ਸੁਹਿਦ ਭੇਦ. ਵਿਕ੍ਰਮ ਅਤੇ ਸੰਧਿ ਆਦਿ ਦਾ ਮਨੋਹਰ ਕਹਾਣੀਆਂ ਦੁਆਰਾ ਵਰਣਨ ਹੈ. ਇਸਦਾ ਅਨੇਕ ਬੋਲੀਆਂ ਵਿੱਚ ਉਲਥਾ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਪੰਚਤੰਤ੍ਰ। ੩ ਹਿੱਤ (ਪਿਆਰ) ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼. ਹਿਤਭਾਰੀ ਸਿਖਤਾ.

ਹਿੱਤਾ. ਪੱਖੋਕੇ ਪਿੰਡ ਦਾ ਪੈਰ, ਜੋ ਰੰਧਾਵੇ ਗੋਤ ਦਾ ਸੀ. ਅਸਿੱਤਾ ਸ੍ਰੀ ਕੂਧ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਅਨੰਨ ਸਿੱਖ ਇਸੇ ਮਹਾਤਮਾ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਸੀ. ਦੇਖੋ, ਅਸਿੱਤਾ.

ਹਿਤਰੰਤ. ਅਤਰੰਤ ਹਿਤ. ਬਹੁਤ ਪਿਆਰ. ਅਥਵਾ ਇਤਰੰਤ. ਦੇਖੋ ਤੀਕ. ਯਹਾਂ ਤਕ. “ਹਿਤਰੰਤ ਮਾਇਆ.” (ਸਹਸ ਮ: ੫)

ਹਿੰਦ. ਭਾ. ੫ ਸਿੰਧੂ ਸ਼ਬਦ ਤੋਂ ਭਾਸ਼ਸ ਨਿਵਾਸੀਆਂ ਨੇ ਹਿੰਦ ਭਣਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ. ਸ ਦਾ ਭਦਲ ਹ ਵਿੱਚ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ. ਸਿੰਧੂ ਨਦ ਤੋਂ ਸਾਰੇ ਦੇਸ਼ (ਭਾਰਤ) ਦਾ ਨਾਉਂ ਹਿੰਦ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ। ੨ ਕੁਰੈਸ਼ ਵੰਸ਼ੀ ਅਰੁ ਸੋਫੀਆ ਦੀ ਵਹੁਟੀ ਜੋ ਮੱਕੇ ਰਹਿੰਦੀ ਸੀ. ਇਹ ਮੁਹੰਮਦ ਸਹਿਬ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਕਵਿਤਾ ਲਿਖ ਕੇ ਇਸਲਾਮ ਵਿਰੁੱਧ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਿਆ ਕਰਦੀ ਸੀ.

ਹਿੰਦਸਾ. ਅ. ੫. ਅੰਦਾਜ਼ਾ. ਅਟਕਲ। ੨ ਗਣਿਤ ਵਿਦਯਾ. ਹਿਸਾਬ ਦਾ ਵਿਨਮ। ੩ ਅੰਕ. ਅੰਕ.

ਹਿੰਦਗੀ. ਦੇਖੋ, ਹਿੰਦਵੀ.

ਹਿੰਦਤ. ਅ. ੫. ਹਿੰਦਤ. ਸੰਗਤਾ—ਤਾਮਸੀ। ੨ ਤਿੱਖਾਪਨ. ਤੇਜ਼ੀ। ੩ ਸਖਤੀ.

ਹਿੰਦਵਾਣਾ. ਹਿੰਦੁਗਣ. ਹਨੂਦ. ਹਿੰਦੂ ਲੋਕ. “ਗੰਗ ਬਨਾਰਸ ਦਾ ਹਿੰਦਵਾਣਾ.” (ਭਾਗੁ) ੨ ਹਿੰਦੂਸ਼ਰਮ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ। ੩ ਦੇਖੋ, ਹਿੰਦਵਾਨਾ ੨.

ਹਿੰਦਵਾਣੀ. ਹਿੰਦੁਕੀ. ਹਿੰਦੂ ਇਸਤ੍ਰੀ. “ਜਾਤਿ ਸਨਾਤੀ ਹੋਰਿ ਹਿੰਦਵਾਣੀਆ.” (ਤਿਲ ਮ: ੧) ੨ ਹਿੰਦੂਸ਼ਰਮ ਦੀ। ੩ ਹਿੰਦੂਸ਼ਰਮ ਸੰਬੰਧੀ.

ਹਿੰਦਵਾਨਾ. ਦੇਖੋ, ਹਿੰਦਵਾਣਾ। ੨ ਭਾ. ੫. ਹਿੰਦਵਾਨਹ. ਸੰਗਤਾ—ਮਤੀਰਾ. ਤਰਬੂਜ. ਦੇਖੋ, ਤਰਬੂਜ.

ਕੋਪੜੇ ਲੈ ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਬਲਵਾਨ ਸ੍ਰੀ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ

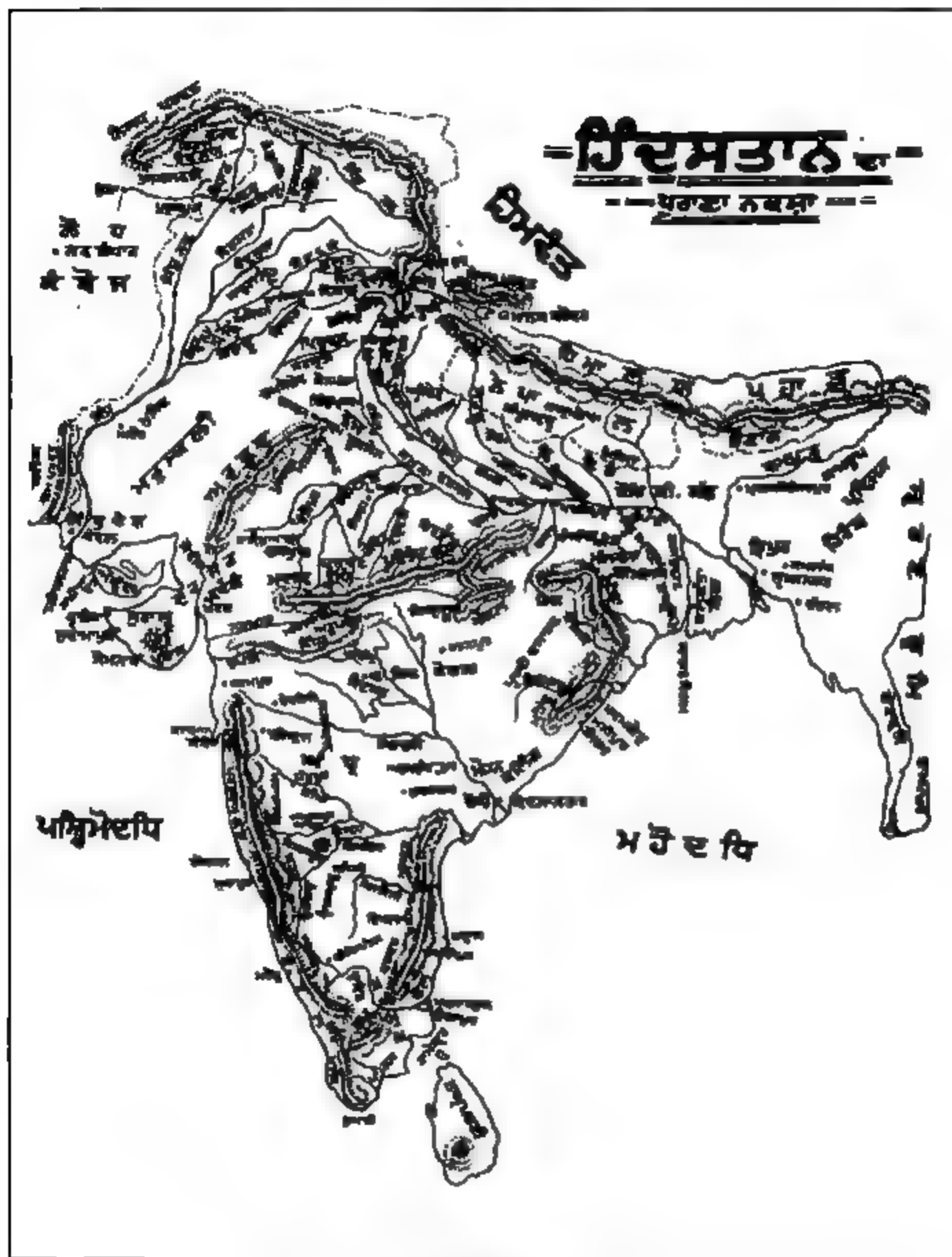
ਮਾਰੇ ਬੁਨ ਖਾਨ ਹੁੰਕ ਚੈਲੀ ਰਾਵ ਚਾਨਾ ਕੀ,

ਭਾਕਿਨੀ ਭਕਾਰੇ ਐ ਪੁਕਾਰੇ ਪੁੰਜ ਪ੍ਰੇਰਨ ਕੇ

ਖੋਪਰੀ ਖਦੀਸ ਖਾਤ ਮੁਗਲ ਪਠਾਨਾ ਕੀ,

ਕਹਿਤ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਮੁੰਡ ਬਾਧ ਕਸਖਾਲ

‘ਗਣਿਤ ਵਿਦਯਾ ਹਿੰਦ (ਭਾਰਤ) ਤੋਂ ਅਰਥ ਆਇ ਏਸ਼ੀ ਵਿੱਚ ਫੈਲੀ ਹੈ. ਇਸੇ ਕਾਰਣ ਨਾਉਂ “ਹਿੰਦਾ” ਹੋਇਆ ਹੈ.

ਨਕਸ਼ਾ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦਾ

ਨਾਦਰੇ ਸੰਘ ਬੈਲ ਕਹੂੰ ਸੋਭਾ ਵਾਂ ਨਿਕਨਾ ਕੀ,
ਨਦੀ ਕੇ ਕਿਨਾਰਾ ਪੈ ਭਰੀਓ ਏ ਬੇਚਾਰਾ ਕੋਊ
ਜਾਤ ਬਨਜਾਰਾ ਲੀਏ ਕੋਨਿ ਹਿੰਦਵਨਾ ਕੀ.

ਹਿੰਦਵੀ. ਵਿ—ਹਿੰਦ (ਭਾਰਤ) ਦਾ (ਦੀ). ੨ ਹਿੰਦੋਸਤਾਨ ਦੀ
ਤਨਵਾਰ. "ਕਤਿ ਯਾਮਾਨੀ ਹਿੰਦਵੀ." (ਸਨਾਮ) ਯਮਨ ਅਤੇ ਹਿੰਦ
ਦੀ ਕੱਤੀ.

ਹਿੰਦਾਯਤ. ਦੇਖੋ, ਹਦਾਯਤ.

ਹਿੰਦਾਲ. ਦੇਖੋ, ਹੰਦਾਲ ੨। ੨ ਦੇਖੋ, ਨਿਰੰਜਨੀਏ.

ਹਿੰਦਾਲੀਏ. ਦੇਖੋ, ਨਿਰੰਜਨੀਏ.

ਹਿੰਦੀ. ਹਿੰਦ ਦਾ ਵਸਨੀਕ. ਭਾਰਤ ਦਾ ਨਿਵਾਸੀ। ੨ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ
ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ। ੩ ਦੇਵਨਾਗਰੀ ਵਰਣਮਾਲਾ। ੪ ਯੂ. ਪੀ. ਦੀ ਬੋਲੀ, ਜੋ
ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਨਾਲ ਬਹੁਤ ਸੰਬੰਧ ਰਖਦੀ ਹੈ। ੫ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦੀ ਤਲਵਾਰ।

੬ ਸਿੰਧੀ ਦੇ ਥਾਂ ਭਾਰਸੀ ਲੇਖਕਾਂ ਨੇ ਹਿੰਦੀ ਲਿਖਣ ਵਰਤਿਆ ਹੈ.

ਹਿੰਦੂ. ਦੇਖੋ, ਹਿੰਦੂ। ੨ ਸਿੰਧੂ ਨਦ ਨੂੰ ਵਿਦੇਸ਼ੀਆਂ ਨੇ ਹਿੰਦ ਨਿਖਿਆ
ਹੈ.

ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ } ਹਿੰਦੂਆਂ ਦੇ ਰਹਿਣ ਦਾ ਅਸਥਾਨ. ਉਹ ਦੇਸ਼, ਜਿਸ
ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ } ਵਿੱਚ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਹਿੰਦੂ ਆਬਾਦ ਹਨ. ਇਸ ਦੇ ਨਾਂਉਂ
ਆਰਯਾਵਰਤ ਭਾਰਤ ਆਦਿ ਅਨੇਕ ਹਨ. ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਹਿਮਾਲਯ
ਅਤੇ ਸਮੁੰਦਰ ਨਾਲ ਘਿਰਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਇਸਦੀ ਲੰਬਾਈ ੧੯੦੦
ਅਤੇ ਚੌੜਾਈ ੧੫੦੦ ਮੀਲ ਹੈ. ਰਕਬਾ ੧, ੮੦੫, ੩੩੭ ਵਰਗ
ਮੀਲ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚੋਂ ੧, ੦੮੪, ੩੦੦ ਵਰਗਮੀਲ ਅੰਗ੍ਰੇਜੀ
ਇਲਾਕੇ ਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਬਾਕੀ ਦੇਸੀ ਰਿਆਸਤਾਂ ਦਾ. ਇਸ ਤੋਂ ਛੁਟ
੧੮੩੪ ਵਰਗ ਮੀਲ ਇਨਾਥਾ ਪੁਰਤਗਾਲ ਅਤੇ ਫ੍ਰਾਂਸ ਦੇ ਕਬਜ਼ੇ ਵਿੱਚ
ਹੈ. ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਵਿੱਚ ਵਡੀਆਂ ਛੋਟੀਆਂ ਕੁੱਲ ੫੬੩ ਦੇਸੀ ਰਿਆਸਤਾਂ
ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ੧੧੮ ਰੋਪਾਂ ਦੀ ਸਲਾਮੀ ਵਾਲੀਆਂ (Salute
States) ਹਨ. ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦੀ ਵਸੋਂ ਨੌਂ ਹਿੱਸੇ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿੱਚ ਅਤੇ
ਇੱਕ ਹਿੱਸਾ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਵਿੱਚ ਹੈ. ਸ਼ਹਿਰ ੨੩੧੬ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ
੩੧ ਵੱਡੇ ਵੱਡੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਵਸੋਂ ਇੱਕ ਇੱਕ ਲੱਖ ਤੋਂ ਵਧੀਕ ਹੈ,
ਅਤੇ ਪਿੰਡਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ੬੮੫, ੬੬੫ ਹੈ. ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਬਰਤਾਨੀਆਂ
ਤੋਂ ੧੫ ਰੁਣਾ ਵਡਾ ਹੈ. ਜੇ ਕਦੇ ਰੂਸ ਨੂੰ ਕੱਢ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ ਤਦ ਸਾਰੇ
ਯੂਰਪ ਦਾ ਰਕਬਾ ਮਿਲਕੇ ਇਸ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.

ਸਨ ੧੯੨੧ ਦੀ ਮਰਦਮਸ਼ੁਮਾਰੀ ਅਨੁਸਾਰ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦੀ ਵਸੋਂ
੩੧੮, ੪੭੫, ੪੮੦ ਹੈ. (ਅੰਗ੍ਰੇਜੀ ਇਲਾਕੇ ਦੀ ੨੪੭, ੦੦੩,
੨੮੩, ਅਤੇ ਰਿਆਸਤਾਂ ਦੀ ੭੧, ੮੩੮, ੧੮੭ ਹੈ)

ਮਰਦ ੧੬੩, ੮੮੫, ੫੫੪ ਅਤੇ ਤੀਵੀਆਂ ੧੫੪, ੮੪੬,
੮੯੬, ਹਨ. ਧਰਮਾਂ ਦੇ ਲਿਹਾਜ਼ ਨਾਲ ਗਿਣਤੀ ਇਉਂ ਹੈ:—

ਈਸਾਈ ੪, ੭੫੪, ੦੦੦

ਸਿੱਖ ੩, ੨੨੮, ੦੦੦

ਹਿੰਦੂ ੨੧੬, ੭੩੫, ੦੦੦

ਜੈਨੀ ੧, ੧੭੮, ੦੦੦

ਪਾਰਸੀ ੧੦੨, ੦੦੦

ਪੁਰਾਣੇ ਵਸਨੀਕ ੮, ੭੭੫, ੦੦੦

ਬੌਧ ੧੧, ੫੭੧, ੦੦੦

ਮੁਸਲਮਾਨ ੬੮, ੭੩੫, ੦੦੦

ਯਹੂਦੀ ੨੨, ੦੦੦

ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਵਿੱਚ ਹਿੰਦੂ ਵਿਧਵਾ ਇਸਤਰੀਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ
੨੦੨੫੦੦੭੫ ਹੈ, ਅਥਵਾ ਇਉਂ ਕਹੋ ਕਿ ਹਰ ੧੦੦੦ ਪਿੰਡੇ
੧੭੫ ਵਿਧਵਾ ਹਨ.

ਭਾਰਤ ਅੰਦਰ ਕੁੱਲ ਬੋਲੀਆਂ ੨੨੨ ਬੋਲੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ,
ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਭਾਸ਼ਾ ਬੋਲਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਇਹ ਹੈ—
ਹਿੰਦੀ (ਪੰਡਮੀ ਹਿੰਦੀ) ਬੋਲਣ ਵਾਲੇ

੮੬, ੭੧੪, ੦੦੦

ਕਨਾਰੀ (ਕਾਨੜੀ) ੧੦, ੩੭੪, ੦੦੦

ਗੁਜਰਾਤੀ ੮, ੫੫੨, ੦੦੦

ਤਾਮਿਲ ੧੮, ੭੮੦, ੦੦੦

ਤਿਲੁਗੂ ੨੩, ੬੦੧, ੦੦੦

ਪੰਜਾਬੀ ੧੬, ੨੩੪, ੦੦੦ ਅਤੇ

ਲਹਿੰਦੀ ਪੰਜਾਬੀ ੫, ੬੫੨, ੦੦੦

ਬੰਗਾਲੀ ੪੮, ੨੮੪, ੦੦੦

ਬੁਰਮੀ ੮, ੪੨੩, ੦੦੦

ਮਲਹਟੀ ੧੮, ੭੮੮, ੦੦੦

ਰਾਜਸਥਾਨੀ ੧੭, ੬੮੧, ੦੦੦

ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦਾ ਰਾਜ ਪ੍ਰਬੰਧ ਵਾਇਸਰਾਯ (Viceroy) ਦੇ ਹੱਥ
ਹੈ. ਅਤੇ ਇੰਤਜਾਮ ਦੇ ਲਈ ਦੋ ਕੌਂਸਲਾਂ ਬਣਾ ਰੱਖੀਆਂ ਹਨ, ਇੱਕ
ਕੌਂਸਲ ਆਫ ਸਟੇਟ ਦੂਜੀ ਲੈਜਿਸਲੇਟਿਵ ਅੈਸੈਂਬਲੀ (the Council
of State and the Legislative Assembly)

ਸਰਕਾਰ ਹਿੰਦ ਦੇ ਮਾਤਹਿਤ ੧੫ ਸੂਬਿਕ ਸਰਕਾਰਾਂ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ
ਉੱਤੇ ਆਪਣੇ ਆਪਣੇ ਲਾਟ ਸਾਹਿਬ ਹੁਕਮਰਾਂ ਹਨ. ਸੂਬਿਆਂ ਦੀ
ਸਰਕਾਰਾਂ ਦੇ ਦੋ ਹਿੱਸੇ ਹਨ, ਇੱਕ ਅੰਤਰੰਗ ਕੌਂਸਿਲ, ਜਿਸ ਹੱਥ ਰੰਦ
ਰਾਖਵੇਂ ਮਹਿਕਮੇ ਹਨ. ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਦੇ ਜਾਂ ਤਿੰਨ ਵਜ਼ੀਰ, ਜੋ ਕਾਨੂਨੀ
ਕੌਂਸਲ ਅੱਗੇ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਹਨ.

ਹਿੰਦੂ. ਸਿੰਧੂ (ਹਿੰਦ) ਨਦ ਦੇ ਆਸ ਪਾਸ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਉਹ ਪ੍ਰਾਚੀਨ
ਲੋਕ, ਜੋ ਆਰਯ ਕਹਾਉਂਦੇ ਸੇ. ਵਿਦੇਸ਼ੀਆਂ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹਿੰਦੂ
ਨਿਖਿਆ ਹੈ. ਹੁਣ ਸਾਰੇ ਭਾਰਤ ਵਾਸੀਆਂ ਲਈ ਇਹ ਲਿਖਣ ਵਰਤਿਆ
ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ੨ ਵੈਦਿਕ ਧਰਮ ਧਾਰਨ ਵਾਲਾ. ਹਿੰਦੂ ਪਦ ਦੀ
ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦਰਾਖਤਾ ਹੁਣ ਤਾਣੀਂ ਬੋਲੀ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਿਆ, ਇਸ
ਲਈ ਜਾਤੀ ਸਮਰਥ ਤੋਂ ਭੀ ਬਾਹਰ ਹੈ ਪਰ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਹਿੰਦੂ ਦਾ
ਲੱਛਣ ਇਹ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਜੋ ਚਾਰ ਵਰਣ ਦੀ ਮਯਾਂਦਾ
ਰਖਦਾ, ਵੇਦਾਂ ਨੂੰ ਧਰਮ ਪੁਸਤਕ ਮੰਨਦਾ ਅਤੇ ਕੁੜ੍ਹੇ ਦਾ ਮਾਸ ਨਹੀਂ
'ਦੇਖੋ, ਲਿਖਵੇਦ ੧੦/੧੨੫/੫.

ਖਾਂਦਾ ਉਹ ਹਿੰਦੂ ਹੈ। "ਕੋਈ ਕਹੈ ਤੁਰਕੁ ਕੋਈ ਕਹੈ ਹਿੰਦੂ." (ਰਾਮ ਮ: ੫) "ਨਾ ਹਮ ਹਿੰਦੂ ਨ ਮੁਸਲਮਾਨ." (ਭੈਰ ਮ: ੫)

੩ ਅਰਬੀ ਫ਼ਾਰਸੀ ਦੇ ਕਵੀਆਂ ਨੇ ਚੌਰ ਫ਼ੁਲਾਮ ਅਤੇ ਕਾਲੇ ਨਈ ਭੀ ਹਿੰਦੂ ਸ਼ਬਦ ਵਰਤਿਆ ਹੈ। ਇਸੇ ਨਈ ਬਹੁਤਿਆਂ ਨੇ ਕਾਲੇ ਦਾਗ (ਤਿਲ) ਨੂੰ ਹਿੰਦੂ ਰੂਪ ਲਿਖਿਆ ਹੈ।

"ਈ" ਹਿੰਦੂਏ ਮਾਨਤਾ ਕਿ ਬਰਧੁਤ ਸੈਦਾ ਅਸਤ।

ਬਿਛਰੋਸੀ ਅਗਰ ਨਕਦੇ ਮੁਦਾਈ ਚਿ ਸ਼ਬਦ."

(ਦਿਵਾਨ ਕੋਧਾ)

ਹਿੰਦੂਆਨਾ. ਵਿ—ਹਿੰਦੂ ਦੇ ਢੰਗ ਦਾ। ੨ ਹਿੰਦੂ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ।

੩ ਸੰਗਤ—ਹਿੰਦੂ ਸਮਾਜ.

ਹਿੰਦੂ ਅੰਨਾ ਤੁਰਕੁ ਕਾਣਾ. ਦੇਖੋ ਕਾਣਾ ੩.

ਹਿੰਦੂਕੁਲ. ਹਿੰਦੂਸਤਾਨ ਦੇ ਉੱਤਰ ਪੱਛਮ, ਅਫ਼ਗਾਨਿਸਤਾਨ ਦੀ ਹੱਦ ਤੇ ਇੱਕ ਪਹਾੜ, ਜਿਸ ਦੀ ਉਚਿਆਈ ੨੦੦੦੦ ਫੁਟ ਹੈ। ਇੱਕ ਵੇਰ ਭਾਰਤ ਦੇ ਬਹੁਤ ਲੋਕ ਇੱਥੇ ਬਰਫ ਪੈਣ ਨਾਲ ਮਰ ਗਏ ਸਨ, ਇਸ ਕਾਰਣ ਇਹ ਨਾਉਂ ਹੋਇਆ ਹੈ।

ਹਿੰਦੂਪਤੀ. ਉਦੇਪੁਰ (ਉਦਯਪੁਰ) ਦੇ ਮਹਾਰਾਣੇ ਦੀ ਇਹ ਉਪਾਧੀ ਹੈ। ਰਘੁਵੰਸ਼ੀ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਸਾਰੇ ਰਾਜਪੂਤਾਂ ਵਿੱਚ ਉਦੇਪੁਰ ਦਾ ਮਾਨਦਾਨ ਮਾਨਯੋਗ ਹੈ। ੨ ਭੂਸਣ ਕਵੀ ਨੇ ਸਿਵਾ ਜੀ ਨੂੰ ਭੀ ਹਿੰਦੂਪਤੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ।

ਹਿੰਦੋਸਤਾਨ. ਦੇਖੋ, ਹਿੰਦੂਸਤਾਨ.

ਹਿੰਦੋਲ. ਦੇਖੋ, ਹਿੰਡੋਲ.

ਹਿਨਕਾਰ. ਦੇਖੋ, ਹਿਨਕਾਰ.

ਹਿਨਨਾਤ. ਹਿਨਕਦਾ. ਹੁਸਾ ਕਰਦਾ. ਦੇਖੋ, ਹਿਨਨਾਨਾ ਅਤੇ ਹਿਨਕਾਰ.

ਹਿਨਾ. ਦੇਖੋ, ਮਹਿਦੀ ੨.

ਹਿਫ਼ਜ਼. ਅ ਕੰਠਾਗੁ. ਜੁਥਾਨੀ ਯਾਦ. ਦੇਖੋ, ਹਾਫ਼ਿਜ਼.

ਹਿਫ਼ਾਜਤ. ਅ هفاجت ਹਿਫ਼ਾਜਤ. ਨਿਗਹਬਾਨੀ। ੨ ਰਖਤਾ.

ਹਿਥਾ. ਅ هتਾ ਹਿਥਾ. ਆਪਣੀ ਵਸਤੂ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਬਖਸ਼ ਦੇਣ ਦੀ ਫ਼ਿਯਾ.

ਹਿਮ. ਸੀ. ਸੰਗਤ—ਆਕਾਸ਼ ਤੋਂ ਗੜ੍ਹਾ ਹੋਏ ਡਿਭਿਆ ਹੋਇਆ ਜਲ. ਤੁਸਾਰ. ਬਰਫ਼। ੨ ਪੋਹ ਮਾਘ ਦੀ ਰੁੱਤ। ੩ ਚੰਦਨ। ੪ ਕਪੂਰ। ੫ ਵਿ—ਸੀਤਲ. ਠੰਢਾ.

ਹਿਮਕਰ. ਸੀ. ਸੰਗਤ—ਸੀਤਲ ਕਿਰਣਾਂ ਵਾਲਾ, ਚੰਦਮਾ। ੨ ਕਪੂਰ।

੩ ਹਿਮਰਿਤੁ. ਮੱਘਰ ਅਤੇ ਪੋਹ ਦਾ ਸਮਾਂ. ਰਾਮਕਲੀ ਰਾਗ ਵਿੱਚ ਪੰਜਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੀ ਬਾਣੀ, ਜੋ "ਰੁਤੀ" ਸਿਰਨਾਵੇਂ ਹੇਠ ਲਿਖੀ ਹੈ। ਉਸ ਵਿੱਚ ਹਿਮਕਰ ਦੀ ਥਾਂ ਸਿਸੀਅਰ (ਸ਼ਿਸ਼ਿਰ) ਅਰ ਮਾਘ ਵੱਕੁਟ ਨੂੰ ਹਿਮਕਰ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, ਯਥਾ—"ਹਿਮਕਰ ਰੁਤਿ ਮਨਿ ਰਾਖਤੀ ਮਾਘੁ ਵਕਟੁ ਗੁਣਵੰਤੁ ਜੀਉ." ਅਤੇ—"ਰੁਤਿ ਸਿਸੀਅਰ

'ਕਿਤਨਿਆਂ ਨੇ ਜੈਨੀਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਅੰਗਰ ਰੱਖਣ ਲਈ ਕਰਮਾਂ ਦੇ ਮੰਨਣ ਵਾਲਾ ਮੁਥਦੇ ਜ਼ਲਾਫ਼ਿਟ ਵਾਲਾ ਆਤਿਕ ਭੀ ਹਿੰਦੂ ਦੇ ਲੱਛਣ ਲਿਖੇ ਹਨ.

ਸੀਤਲ ਰਹਿ ਪੁਕਟੇ ਮੱਘਰ ਪੋਹਿ ਜੀਉ." (ਰਾਮ ਰੁਤੀ ਮ: ੫)^੨

ਹਿਮਕੁਟ } ਸੰਗਤ—ਹਿਮ (ਬਰਫ਼) ਦਾ ਪਹਾੜ. ਹਿਮਾਲਯ।
ਹਿਮਕਿਰਿ } ੨ ਦੇਖੋ, ਹੇਮਕੁੰਟ.

ਹਿੰਮਤ. ਅ همت ਸੰਗਤ—ਇਰਾਦਾ. ਸੰਕਲਪ। ੨ ਹੌਸਲਾ. ਸਾਹਸ. ਵੇਦਹੀਂ ਚਾਰ ਵਿਚਾਰਤ ਬਾਤ

ਪੁਰਾਨ ਅਠਾਰਹਿ ਅੰਗ ਮੇ ਧਾਰੈ,

ਰਾਗ ਤੇ ਆਇ ਜਿਤੀ ਚਤੁਰਾਈ

"ਸੁਜਾਨ" ਕਹੈ ਸਭ ਯਾਹਿ ਕੇ ਨਾਰੈ.

ਚਿਤ੍ਰਹੀਂ ਆਪ ਲਿਖੇ ਸਮਝੈ ਕਵਿਤਾਨ

ਕੀ ਰੀਤਿ ਮੇ ਵਾਚਤਾ ਪਾਰੈ,

ਹੀਨਤਾ ਹੋਯ ਜੁ ਹਿੰਮਤ ਕੀ ਤੁ

ਪ੍ਰਬੀਨਤਾ ਲੈ ਕਹਾਂ ਰੂਪ ਮੇ ਭਾਰੈ.

੩ ਫਿਕਰ। ੪ ਇੱਕ ਰਾਜਪੂਤ ਯੋਧਾ, ਜਿਸ ਦਾ ਜਿਕਰ ਵਿਚਿਤ੍ਰ ਨਾਟਕ ਦੇ ਗਿਆਨਰਵੇਂ ਅਧਯਾਯ ਵਿੱਚ ਆਇਆ ਹੈ।

ਹਿੰਮਤ ਸਿੰਘ. ਦੇਖੋ, ਪੰਜ ਪਾਥੇ। ੨ ਟਿੱਕਾ ਸਰਦੂਲ ਸਿੰਘ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ, ਬਾਬਾ ਆਲਾ ਸਿੰਘ ਪਟਿਆਲਾਪਤਿ ਦਾ ਪੋਤਾ ਅਤੇ ਰਾਜਾ ਅਮਰ ਸਿੰਘ ਦਾ ਵਡਾ ਭਾਈ. ਇਸ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਸੰਮਤ ੧੮੨੧ (ਸਨ ੧੭੭੪) ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ.

ਹਿਮਧਰ } ਬਰਫ਼ ਦੇ ਧਾਰਨ ਵਾਲਾ, ਹਿਮਾਲਯ. "ਭਵੇ ਜਾਇ
ਹਿਮਨੂਰ } ਪਰਬਤ ਹਿਮਨੂਰ." (ਗੁਪਤੁ)

ਹਿਮਰਿਤੁ } ਭਿਸ਼ਕਨੁ. ਉਹ ਮੌਸਮ, ਜਦ ਬਰਫ਼ ਡਿੱਗੇ. ਮੱਘਰ
ਹਿਮ ਰੁਤ } ਪੋਹ ਦਾ ਸਮਾਂ. ਹੇਮੰਤ.

ਹਿਮਵਤ } ਬਰਫ਼ ਵਾਲਾ, ਹਿਮਾਲਯ। ੨ ਕਾਲਕੁਟ ਅਤੇ
ਹਿਮਵਾਨ } ਕੰਧਮਾਦਨ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਦਾ ਪਹਾੜ, ਜੋ ਹਿਮਾਲਯ ਦੇ
ਹਿਮਵੰਤ } ਹੀ ਅੰਤਰਭਾਗ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਹੇਮਕੁੰਟ.

ਹਿਮਾ. ਸੀ. ਸੰਗਤ—ਹਿਮ. ਬਰਫ਼. "ਹਿਮਾ ਸੀ ਹਿਮਾਲੈ." (ਅਕਾਲ)। ੨ ਛੋਟੀ ਇਲਾਇਚੀ। ੩ ਮੁਨੀ.

ਹਿਮਾਇਤ. ਦੇਖੋ, ਹਮਾਯਤ.

ਹਿਮਾਂਸੁ. ਸੀ. ਹਿਮਾਂਸੁ. ਸੰਗਤ—ਹਿਮ (ਠੰਢੀਆਂ) ਹਨ ਜਿਸ ਦੀਆਂ ਅੰਸੁ (ਕਿਰਣਾਂ) ਚੰਦਮਾ. ਹਿਮਕਰ। ੨ ਕਪੂਰ.

ਹਿਮਾਕਰ. ਅ هماقار ਹਿਮਾਕਰ. ਸੰਗਤ—ਬੇਸਮਝੀ. ਨਾਦਾਨੀ. ਮੁਰਖਤਾ.

ਹਿਮਾਚਲ } ਹਿਮ (ਬਰਫ਼) ਦਾ ਅਚਲ (ਪਹਾੜ). ਹਿਮ ਦਾ
ਹਿਮਾਦ੍ਰਿ } ਅਦ੍ਰਿ (ਪਰਬਤ). ਭਾਰਤ ਦੇ ਉੱਤਰ ਵੱਲ ਤਿੰਨ
ਹਿਮਾਦ੍ਰੀ } ਅਤੇ ਭਾਰਤ ਦੇ ਮਧਯ, ਬਰਫ਼ ਦਾ ਪੁੰਜ ਰੂਪ ਪਹਾੜ, ਜੋ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਸਾਰੇ ਪਰਬਤਾਂ ਤੋਂ ਉੱਚਾ ਹੈ. ਇਸਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਉੱਚੀ ਚੋਟੀ ੨੮੦੦੨ ਫੁਟ ਹੈ। ੨ ਭਿਸ਼ਕਿਨੁ. ਵਿ—ਹਿਮਾਲਯ ਵਾਲਾ.

ਕੋਈ ਅਭਿਯਾਨੀ ਆਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਹ ਪਰ ਲਿਖਾਰੀ ਦੀ ਫੁੱਲ ਨਾਲ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ. ਪਰ ਅਜੇਹਾ ਨਹੀਂ. ਦੇਖੋ, ਸਿਸਿਰ ਅਤੇ ਹਿਮ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਅਰਥ ਇੱਥੇ ਹਿਮਕਰ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਸੀਤਲਤਾ ਕਰਨ ਵਾਲੀ.

ਭਾਵ—ਜਿਵ. “ਰੀਤਤ ਹਿਮਾਦਿ ਪੇਅੰਤ ਸੀਸ.” (ਕਲਕੀ).
 ਹਿਮਾਮ ਦਸ੍ਰਾ. ਭਾ ੨੭ ੭੫ ਹਵਨਦਸ੍ਰਾ. ਹਵਨ (ਉਪਲੀ) ਦਸ੍ਰਾ
 (ਮੁਸਲ).
 ਹਿਮਾਯਾਤੀ ਨਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਹਮਾਯਤੀ ਨਾਲਾ.
 ਹਿਮਾਲਯ }
 ਹਿਮਾਲਾ } ਦੇਖੋ, ਹਿਮਾਚਲ.
 ਹਿਮਾਲੈ }
 ਹਿਮਚਲ }
 ਹਿਮੰਬਾਰ. ਹਿਮ ਦਾ ਅੰਬਾਰ. ਬਰਫ ਦਾ ਥੇਰ। ੨ ਹਿਮ (ਬਰਫ) ਨੂੰ
 ਵਾਰਿ (ਪਾਣੀ) ਬਣਾਉਣ ਵਾਲਾ ਅਥਵਾ ਹਿਮ ਨੂੰ ਵਾਰਣ (ਹਟਾਉਣ)
 ਵਾਲਾ ਪਵਨ. (ਸਨਾਮਾ)
 ਹਿਮੰਬਾਰਿ. ਹਿਮੰਬਾਰ (ਪਵਨ) ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਭੀਮਸੇਨ. (ਸਨਾਮਾ) ਦੇਖੋ,
 ਹਿਮੰਬਾਰ ੨.
 ਹਿੰਮਤ. ਅ. ਸੰਗਤ—ਸਾਹਸ. ਜਿਕਰਾ. ਉੱਦਮ. ਦੇਖੋ, ਹਿੰਮਤ.
 ਹਿੰਮਤ ਸਿੰਘ. ਦੇਖੋ, ਹਿੰਮਤ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਪੰਜ ਪਾਥੇ.
 ਹਿਯ }
 ਹਿਯਰਾ } ਸੰ. ਫੁਕਧ—ਹਿੰਦਯ. ਸੰਗਤ—ਮਨ. ਦਿਲ. ਅੰਤਹਕਰਣ.
 ਹਿਯਾ }
 ਹਿਯਾਂ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਹਜਾਂ. ਇੱਥੇ. ਈਹਾਂ. ਯਹਾਂ.
 ਹਿਯਾਉ. ਸੰਗਤ—ਹਿੰਦਯ. ਚਿੰਤ. “ਹਿਯਾਉ ਸਭਿਨ ਕਾ ਭਰੋ.”
 (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੨ ਦੇਖੋ, ਹਯਾ.
 ਹਿਰ. ਦੇਖੋ, ਹਿਰਿ. ੨ ਦੇਖੋ, ਹਰਣ. “ਹਿਰਹਿ ਪਰਦਰਭ ਉਦਰ ਕੈ
 ਭਾਈ.” (ਗਉ ਬਿਤੀ ਮ: ੫) ਪਰਧਨ ਚੁਰਾਉਂਦਾ ਹੈ. “ਜਿਸ ਪੇਖਤ
 ਕਿਲਖਿਹ ਹਿਰਹਿ.” (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੫) ਪਾਪ ਮਿਟ ਜਾਂਦੇ ਹਨ.
 ਹਿਰਸ. ਅ. ੭੫. ਹਿਰਸ. ਤ੍ਰਿਸਨਾ. ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦੀ ਚਾਹ। ੨ ਲੋਕ।
 ੩ ਇੱਛਾ. ਰੁਚਿ.
 ਹਿਰਸੀ. ਵਿ—ਹਿਰਸ (ਤ੍ਰਿਸਨਾ) ਵਾਲਾ. ਲਾਲਚੀ.
 ਹਿਰਭ } ਦੇਖੋ, ਏਰੰਭ. “ਹਿਰਭ ਪਲਾਸ ਸੀਕਿ ਹਰਿ ਬੁਹੀਆ.”
 ਹਿਰਭੁ } (ਫਿਲਾ ਅ: ਮ: ੪) “ਚੰਦਨ ਨਿਕਟਿ ਵਸੈ ਹਿਰਭੁ
 ਬਪੁਭਾ.” (ਗੋਭ ਮ: ੪)
 ਹਿਰਣ. ਹਰਿਣ. ਮ੍ਰਿਗ. ਕੁਰੰਗ। ੨ ਚੁਰਾਉਣਾ. ਦੇਖੋ, ਹਰਣ.
 “ਪਰਦਰਭ ਹਿਰਣ.” (ਸਹਸ ਮ: ੫) ੩ ਦੇਖੋ, ਹਿਰਣਕ.
 ਹਿਰਣਗਰਭ. ਦੇਖੋ, ਹਿਰਣਗਰਭ. “ਹਿਰਣਗਰਭ ਆਤਮ ਚਿਤ
 ਚੀਨ.” (ਗੁਪਤੁ)
 ਹਿਰਣਰਾਟ. ਸੰਗਤ—ਹਿਰਣ (ਮ੍ਰਿਗਾਂ) ਦਾ ਰਾਜਾ, ਬੇਰ। ੨ ਮ੍ਰਿਗ
 ਦਾ ਸ਼ਾਮੀ, ਚੰਦ੍ਰਮਾ. (ਸਨਾਮਾ)
 ਹਿਰਣਰਾਟਭਗਨੀ. ਸੰਗਤ—ਮ੍ਰਿਗਪਤਿ (ਚੰਦ੍ਰਮਾ) ਦੀ ਭੈਣ,
 ਚੰਦ੍ਰਭਾਗਾ ਨਦੀ (ਸਨਾਮਾ)
 ਹਿਰਣਾ. ਦੇਖੋ, ਹਰਣ. ਚੁਰਾਉਣਾ. “ਹਿਰਹਿ ਪਰ ਦਰਭੁ ਉਦਰ ਕੈ
 ਭਾਈ.” (ਗਉ ਬਿਤੀ ਮ: ੫) ੨ ਹਿਰਣ. ਸੋਨਾ. ਹਿਰਣਕ. “ਕੇਸਰ

ਕੁਸਮ ਮਿਰਗਮੇ ਹਿਰਣਾ, ਸਰਬ ਸਰੀਰੀ ਚੜਨਾ.” (ਤਿਲੰ ਮ: ੧)
 ਕੇਸਰ, ਚੁੱਲ, ਕਸਤੂਰੀ ਅਤੇ ਸੁਵਰਣ ਸਭ ਦੇ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਫੁਹਕੇ
 ਭਿੱਟਣ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ.
 ਹਿਰਣਕ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਸੁਵਰਣ. ਸੋਨਾ। ੨ ਧਤੂਰਾ। ੩ ਧਨ।
 ੪ ਚਾਂਦੀ। ੫ ਕੋਈ। ੬ ਵੀਰਕ. ਮਣੀ। ੭ ਗ਼ਜ਼ਾਨ। ੮ ਤੇਜ਼.
 ਹਿਰਣਕਸਿਪੁ. ਦੇਖੋ, ਹਿਰਨਕਸਿਪੁ.
 ਹਿਰਣਕੇਸ. ਸੰ. ਵਿ—ਸੋਨੇ ਵਰਗੇ ਕੇਸਾਂ ਵਾਲਾ ਸੁਨਹਿਰੀ ਹਨ
 ਜਿਸ ਦੇ ਕੇਸ। ੨ ਸੰਗਤ—ਵਿਸਨੁ.
 ਹਿਰਣਗਰਭ. ਦੇਖੋ, ਹਿਰਨਗਰਭ.
 ਹਿਰਣਗਾਭ. ਦੇਖੋ, ਹਰਣਘ ਅਤੇ ਪੁਹਿਲਾਦ.
 ਹਿਰਤ. ਚੁਰਾਉਂਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਹਰਣ. “ਜਿਉ ਚੋਰ ਹਿਰਤ ਨਿਸੰਗ.”
 (ਫਿਲਾ ਅ: ਮ: ੫) ੨ ਸੰ. ਫੁਕਧ—ਹਿੰਦਯ. ਵਿ—ਚੁਰਾਇਆ ਲੁੱਟਿਆ.
 “ਮਰਤ ਹਿਰਤ ਸੰਸਾਰ.” (ਚਉਬੇਲੇ ਮ: ੫) ਹਿੰਦਯ ਸੰਸਾਰ (ਠਗਿਆ
 ਹੋਇਆ ਸ਼ਕਤ) ਨਾਸ਼ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ.
 ਹਿਰਤੋ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਚੁਰਾਉਂਦੇ. ਹਰਣ ਕਰਦੇ. ਖਸੇਟਦੇ. “ਕਾਹੂ
 ਭਿਹਵੈ ਜੀਆ ਇਹ ਹਿਰਤੋ.” (ਫਾਮ ਅ: ਮ: ੩) ੨ ਮਾਰਦੇ, ਵਧ
 ਕਰਦੇ.
 ਹਿਰਦਯ } ਸੰ. ਫੁਕਧ—ਹਿੰਦਯ. ਸੰਗਤ—ਅੰਤਹਕਰਣ. ਮਨ.
 ਹਿਰਦਾ } ਦਿਲ. “ਹਿਰਦਾ ਸੁਧ ਬੁਧਮੁ ਬੀਚਾਰੈ.” (ਗਉ ਮ: ੫)
 ੨ ਰਿਦੇ ਵਿੱਚ ਨਿਵਾਸ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ. ਦੇਖੋ, ਛਾਂਦੋਗ
 ਉਪਨਿਸਦ—“ਹਿੰਦਯੰ ਰਸਮਾਤ੍ ਹਿੰਦਯੰ.” “ਹਿਰਦੈ ਰਿਦੈ
 ਨਿਹਾਲ.” (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਮਾਭ) ਮਨ ਵਿੱਚ ਕਰਤਾਰ ਨੂੰ ਦੇਖ।
 ੩ ਛਾਤੀ. ਸੀਨਾ. “ਜੈਸੇ ਆਭੇ ਹਿਰਦੇ ਮਾਹਿ.” (ਮਾਲੀ ਮ: ੫)
 ਪੰਛੀ ਆਪਣੇ ਅੰਡੇ ਨੂੰ ਛਾਤੀ ਹੇਠ ਲੈਕੇ ਪਾਲਨ ਕਰਦਾ ਹੈ.
 ਹਿਰਦਾ ਰਿਦਾ. ਦੇਖੋ, ਹਿਰਦਾ ੨.
 ਹਿਰਦੈਕਮਲੁ. ਹਿੰਦਯ ਰੂਪ ਕਮਲ. “ਹਿਰਦੈ ਕਮਲੁ ਪ੍ਰਗਾਸਿਆ.”
 (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੩)
 ਹਿਰਨ. ਦੇਖੋ, ਹਿਰਣ.
 ਹਿਰਨਕਸਪ } ਸੰ. ਫਿਰਕਾਕਸਿਪੁ—ਹਿਰਣਕਸਿਪੁ. ਸੰਗਤ—
 ਹਿਰਨਕਸਿਪੁ } ਹਿਰਣਕ (ਸੁਨਹਿਰੀ) ਹੈ ਜਿਸ ਦੀ ਕਸਿਪੁ
 (ਪੋਸ਼ਾਕ). ਇੱਕ ਦੋਤ ਜੋ ਦਿਤਿ ਦੇ ਗਰਭ ਤੋਂ ਕਸ਼ਯਪ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਸੀ.
 ਇਹ ਹਰਨਾਖਸ ਦਾ ਵਡਾ ਭਾਈ ਸੀ. ਮਹਾਭਾਰਤ ਅਤੇ ਪੁਰਾਣਾਂ
 ਅਨੁਸਾਰ ਇਹ ਕਸ਼ਯਪ ਦਾ ਪਤਿ ਅਤੇ ਪੁਰਨਾਦ ਦਾ ਪਿਤਾ ਸੀ.
 ਨਰਸਿੰਘ ਭਗਵਾਨ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਮਾਰਿਆ ਸੀ.
 ਹਿਰਨ ਕੰਚਨ. ਦੇਖੋ, ਹਿਰਣਕ ਅਤੇ ਕੰਚਨ. ਜਿੱਥੇ ਹਿਰਨ ਅਤੇ
 ਕੰਚਨ ਦੇ ਬਢਦ ਇੱਕਠੇ ਆਉਂਦੇ ਹਨ, ਉੱਥੇ ਅਰਬ ਹੁੰਦਾ ਹੈ
 ਹਿਰਣਕ (ਚਾਂਦੀ) ਅਤੇ ਕੰਚਨ (ਸੋਨਾ). ਦੇਖੋ ਹਿਰਣਕ.
 ਹਿਰਨਖੰਡ. ਸੰ. ਫਿਰਕਾ ਕਸ਼ਯ. ਭਾਗਵਤ ਅਨੁਸਾਰ ਜੰਬੂਦੀਪ
 ਦਾ ਇੱਕ ਖੰਡ, ਜੋ ਹਿਰਣਕ (ਸੁਰਣ) ਭੂਮਿ ਵਾਲਾ ਲਿਖਿਆ ਹੈ.
 “ਪਹੁਥੇ ਹਿਰਨਖੰਡ ਮੇ ਜਾਈ.” (ਨਾਪੁ)

ਹਿਰਨਗਰਤ, ਦੇਖੋ, ਹਿਰਨਗਰਤ।

ਹਿਰਨਾਫ, ਦੇਖੋ, ਹਰਣਖ ਅਤੇ ਪੁਹਲਾਦ।

ਹਿਰਨੀ, ਮਿਰੀ, ਦੇਖੋ, ਹਰਿਨੀ।

ਹਿਰਨੁ, ਦੇਖੋ, ਹਿਰਣੁ, "ਲੋਹਾ ਹਿਰਨੁ ਹੋਵੈ ਸੰਗਿ ਪਾਸੁ।"
(ਕਾਨ ਅ: ਮ: ੪)

ਹਿਰਨਗਰਤ, ਸੰ. ਫਿਰਯਾਗਤ, ਵਿ—ਹਿਰਣੁ (ਸੁਰਣ) ਦੇ ਆਂਡੇ ਵਿੱਚ ਹੋਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਤ—ਹਿਰਣਵੇਦ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸਤ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹਿਰਨਗਰਤ ਹੋਇਆ, ਇਹ ਸਾਰੇ ਜੀਵਾਂ ਦਾ ਮਾਲਿਕ, ਆਕਾਸ਼ ਤੇ ਧਰਤੀ ਦਾ ਬੰਮ, ਸਰੀਰ ਅਤੇ ਆਤਮਾ ਦਾ ਦਾਤਾ, ਦੇਵਤਿਆਂ ਦਾ ਦੇਵਤਾ ਅਤੇ ਸਾਰੇ ਜੀਵਾਂ ਵਿੱਚ ਆਤਮਾ ਬਖਸ਼ਣ ਵਾਲਾ ਹੈ। ੩ ਮਨੁ ਲਿਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਹਿਰਨਗਰਤ ਨਾਮ ਬ੍ਰਹਮਾ ਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਸੂਰਜ ਜੇਹੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ ਸੁਨਹਿਰੀ ਆਂਡੇ ਵਿੱਚੋਂ ਪਹਿਲੇ ਪਹਿਲ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ, ਇੱਕ ਸਾਲ ਆਂਡੇ ਦੇ ਅੰਦਰ ਰਹਿਕੇ ਬ੍ਰਹਮਾ ਨੇ ਆਪਣੇ ਚਿੱਤ ਦੀ ਇੱਛਾ ਅਨੁਸਾਰ ਹੀ ਉਸ ਨੂੰ ਦੋ ਹਿੱਸਿਆਂ ਵਿੱਚ ਕਰ ਦਿੱਤਾ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਭਾਗ ਸੂਰਜ ਲੋਕ ਅਤੇ ਦੂਜਾ ਪ੍ਰਿਥੀ ਹੋਈ। ੪ ਸੂਕਮ ਸਰੀਰ, ਲਿੰਗ ਸ਼ਰੀਰ। ੫ ਕਰਤਾਰ, ਵਾਹਨਸ਼ੁ।

ਹਿਰਨਾਫ, ਦੇਖੋ, ਹਰਣਖ ਅਤੇ ਪੁਹਲਾਦ।

ਹਿਰਫਤ, ਅ. ੨੨, ਹਿਰਫਤ, ਸੰਗਤ—ਪੇਸ਼ਾ, ਕੰਮ। ੨ ਦਸਕਾਰੀ ਆਦਿ ਕ੍ਰਿਯਾ, ਕੁਨਰ।

ਹਿਰਮਈ } ਅ. ੨੨, ਹਿਰਮਈ, ਇੱਕ ਨਾਲ ਚੰਗ ਦੀ ਮਿੱਟੀ, ਜਿਸ ਹਿਰਮਈ } ਨੂੰ ਫਰਸ਼ ਕੰਧ ਆਦਿ ਦੇ ਚੰਗਣ ਲਈ ਵਰਤੀਦਾ ਹੈ।
ਹਿਰਾਇਆ, ਖੁਹਾਇਆ, ਹਰਣ ਕਰਾਇਆ। ੨ ਹੋਰਾਨ ਹੋਇਆ, "ਹੋਰਤ ਹੋਰਤ ਸਭੇ ਹਿਰਾਇਆ।" (ਤਨਜੁਖ)

ਹਿਰਾਏ, ਦੇਖੋ, ਹਰਣ, "ਕਾਨ ਫਰਾਇ ਹਿਰਾਏ ਟੁਕਾ।" (ਪੁਛਾ ਅ: ਮ: ੧) ਯੋਗੀ ਬਣਕੇ ਟੁਕਤੇ ਚੋਂਦਾ ਹੈ, ਚੋਲੇ ਚੋਟੀਆਂ ਮੰਗਕੇ ਗੁਰੂ ਪਾਸ ਲੈ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ੨ ਹੋਰਣ ਕਰੋ, ਵੇਖੋ।

ਹਿਰਾਸ, ਛਾ. ੨੨, ਸੰਗਤ—ਭਰ, ਖੋਭ, "ਹੋਰ ਅਸ ਕੇ ਜੰਗ ਹਿਰਾਸ।" (ਗੁਪਤੁ) ੨ ਦੇਖੋ, ਹੁਰਾਸ।

ਹਿਰਾਸਤ, ਅ. ੨੨, ਹਿਰਾਸਤ, ਨਿਕਹਬਾਨੀ, ਨਿਕਹਾਨੀ। ੨ ਹਿਰਾਸਤ, ਰਖਣਾ।

ਹਿਰਾਸੁਲ ਫਿਕਨ, ਦੇਖੋ, ਫਿਕਨ।

ਹਿਰਾਤ, ਖੋਹਿਆ ਜਾਂਦਾ, ਦੇਖੋ, ਹਿਰਤਾ ੨ ਹਰਣ ਕਰਦਾ, ਚੁਰਾਉਂਦਾ, ਖੋਹਦਾ। ੩ ਅਫਗਾਨਿਸਤਾਨ ਦਾ ਇੱਕ ਇਲਾਕਾ ਅਤੇ ਉਸ ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਨਕਸ਼, ਜੋ ਸਮੁੰਦਰ ਤੋਂ ੨੫੦੦ ਫੁਟ ਉੱਚਾ ਹੈ, ਆਬਾਦੀ ੨੦੦੦੦ ਹੈ, ਇੱਥੋਂ ਦੀਆਂ ਖੱਲਾਂ ਤੇ ਰੇਸ਼ਮ ਮਸ਼ਹੂਰ ਹਨ।

ਹਿਰਾਨਾ } ਵਿ—ਹਰਣ ਹੋਇਆ, ਖੋਇਆ, ਖੋਈ, "ਪ੍ਰੰਜੀ ਹਿਰਾਨੀ ਹਿਰਾਨੀ } ਬਨਜੁ ਟੂਟ।" (ਬਸੰ ਕਬੀਰ) ੨ ਠਕਿਆ, "ਥਰੁ ਭਿਧਿ ਹਿਰਾਨੀ } ਆਇਆ ਮੇਰ ਹਿਰਾਨੇ।" (ਮਲਾ ਮ: ੫)

ਹਿਰਿ, ਸੰ. ੩, ਧਾ—ਲੈਜਾਣਾ, ਚੋਰੀ ਕਰਨਾ, ਠਗਣਾ, ਦੂਸਰੇ ਦੀ ਨਕਲ ਕਰਨਾ, ਦੇਣਾ, ਸਮਾ ਕਰਨਾ, ਸਮਾਪਤ ਕਰਨਾ, ਤਜਾਫਣਾ,

ਚੋਕਣਾ, ਮਾਂਝਣਾ, ਸਮੇਟਣਾ, ਅਨਾਦਰ ਕਰਨਾ, ਚੁਲਮ ਕਰਨਾ, ਧੁੱਪ ਕਰਨਾ, ਖਸੇਟਨਾ। ੨ ਫਿ, ਵਿ—ਚੁਰਾਕੇ, ਲੁੱਟਕੇ, "ਹਿਰਿ ਵਿਰ ਚਿਤ ਦੁਖਾਹੀ।" (ਆਸਾ ਪੜਤਾਲ ਮ: ੫)

ਹਿਰਿਓ } ਸੰ. ੩, ਜ—ਹਿਤ, ਵਿ—ਚੁਰਾਇਆ, ਖਸੇਟਿਆ, ਹਿਰਿਆ } ਖੋਹਿਆ।

ਹਿਰਿਨੜੇ, ਹਿਰਨਗਰਤ ਦਾ ਸੰਖੇਪ, "ਹਿਰਿਨੜੇ ਹਿਰਨਾਫਸੰ ਦੇਣ ਬੀਰੰ।" (ਵੈਰਾਹ)

ਹਿਰਿਲੀਨਾ, ਦੇਖੋ, ਹਿਰਿ, "ਰਤਨੁ ਗਿਆਨੁ ਸਭ ਕੇ ਹਿਰਿਲੀਨਾ।" (ਕਉ ਮ: ੮)

ਹਿਰੀਆ, ਵਿ—ਹਰਣ ਕਰਤਾ, ਲੈ ਜਾਣ ਵਾਲਾ, ਚੁਰਾਉਣ ਵਾਲਾ, ਹਰੀਆ, "ਪਰ ਕਉ ਹਿਰੀਆ।" (ਸੁਹੀ ਮ: ੫ ਪੜਤਾਲ) ਪਰਧਨ ਦਾ ਹਰੀਆ, "ਕਾਨੁ ਬਡੇ ਰਸ ਕੇ ਹਿਰੀਆ।" (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਹਿਰੇ, ਚੁਰਾਏ, ਦੇਖੋ, ਹਰਣ। ੨ ਮਿਟਾਏ, "ਕੋਟਿ ਭਿਖਨ ਹਿਰੇ ਖਿਨ ਮਾਰਿ।" (ਕਉ ਮ: ੫)

ਹਿਰੇਖਾ, ਦੇਖੋ, ਹਰੇਖਾ।

ਹਿਰੇ, ਹਰਣ ਕਰਦਾ ਹੈ ਲੈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ੨ ਚੁਰਾਉਂਦਾ ਹੈ। ੩ ਹੁਸ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਖਟਦਾ ਹੈ, "ਲਾਭ ਮਿਲੈ ਤੋਟਾ ਹਿਰੇ।" (ਕਉ ਬਿਤੀ ਮ: ੫) ੪ ਹੋਰਣ ਕਰਦਾ (ਵੇਖਦਾ) ਹੈ, "ਹੋਂਦੀ ਕਉ ਅਨਹੋਂਦੀ ਹਿਰੇ।" (ਰਾਮ ਮ: ੫) "ਕੋਭਾ ਭਾਰਤ ਹਿਰੇ ਜੁਆਈ।" (ਗੋਭ ਨਾਮਦੇਵ)

ਹਿਰੋਲ, ਦੇਖੋ, ਰਹੋਲ। ੨ ਹਲਚਲ। ੩ ਅਸਚਲ, ਉਹ ਪਹਾੜ, ਜਿਸ ਦੇ ਓਲ੍ਹੇ ਹਰਿ (ਸੂਰਜ) ਹੁੰਦਾ ਹੈ, "ਹਿਮਤ ਬਾਧ ਹਿਰੋਲਹਿ ਲੋ।" (ਚਰਿਤੁ ੨) ੪ ਸੈਨਾ ਦਾ ਝੰਡਾ, "ਜੈਸੇ ਚੀਰ ਹਿਰੋਲ ਕੇ।" (ਚਰਿਤੁ ੧੦੩)

ਹਿਰੰਡ, ਦੇਖੋ, ਏਰੰਡ ਅਤੇ ਹਿਰਡ।

ਹਿਰੰਨ, ਦੇਖੋ, ਹਿਰਣਜ।

ਹਿਰੰਨਕਸਪੁ, ਦੇਖੋ, ਹਿਰਨਕਸਿਪੁ।

ਹਿਰੰਨਾਫਸ } ਦੇਖੋ, ਹਰਣਖ ਅਤੇ ਪੁਹਲਾਦ।
ਹਿਰੰਨਾਫ }

ਹਿਰੜੇ, ਹਰਣ ਬੀਤਾ, ਚੁਰਾਇਆ। ੨ ਖਸੇਟਿਆ, ਖੋਹਿਆ। ੩ ਹੋਰਿਆ, ਦੇਖਿਆ, "ਆਖਨ ਹਿਰੜੇ।" (ਚਰਿਤੁ ੨੩੧)

ਹਿਲ, ਅ. ੨, ਹਿੱਲ, ਵਿ—ਹਲਾਲ, ਧਰਮ ਅਨੁਸਾਰ ਯੋਗਤਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਹਿਲਣਾ।

ਹਿਲਣਾ } ਫਿ—ਭੋਲਣਾ, ਚਲਾਇਮਾਨ ਹੋਣਾ। ੨ ਗਿੱਭਣਾ, ਪਰਚਣਾ, ਹਿਲਣਾ } "ਮੇਰਾ ਮਨੁ ਤਨੁ ਹਰਿ ਸੰਗਿ ਹਿਲਿਆ।" (ਕਉ ਫੌਰ ਮ: ੫) "ਹਿਲਿਓ ਐਰ ਵਸਤੁ ਲੈ ਜਾਵੈ।" (ਗੁਪਤੁ)

ਹਿਲਮ, ਅ. ੨, ਹਿਲਮ, ਸੰਗਤ—ਨਰਮੀ, ਨਮ੍ਹਤਾ, ਇਸੇ ਤੋਂ ਹਲੀਮ ਹਲੀਮੀ ਆਦਿ ਲਬਦ ਬਣੇ ਹਨ।

ਹਿਲਾਕ } ਦੇਖੋ, ਹਲਾਕ ਅਤੇ ਹਲਾਕਤ।
ਹਿਲਾਕਤ }

ਹਿਲਾਲ, ਅ. ੨, ਨਵਾਂ ਚੰਦ, ਪਹਿਲੀ ਤਾਰੀਖ ਦਾ ਚੰਦਮਾ, ਦੂਜ ਦਾ

ਕੋਟ.

ਹਿਲੋਰਾ. ਸੰਗਤਾ—ਭੋਕਾ. ਹੁਟਾ. ਬੁਟਾ. ਹਿੱਲਣ ਦਾ ਭਾਵ.

ਹਿੱਲੋਲ. ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਤਰੰਗ. ਮੋਲ. ੨ ਆਨੰਦ ਦੀ ਲਹਿਰ.

ਹਿਵ. ਸੰ. ਹਿਮ. ਬਰਫ “ਭੁਰੂ ਹਿਵ ਸੀਤਲ ਅਗਨਿ ਬੁਝਾਵੈ.”

(ਆਸਾ ਅ: ਮ: ੧)

ਹਿਵਘਰ. ਹਿਮ (ਬਰਫ) ਦਾ ਘਰ, ਹਿਮਾਲਯ. ੨ ਹਿਮਕਰ. ਚੰਦ੍ਰਮਾ.

ਹਿਵਧਾਰ. ਹਿਮ (ਬਰਫ) ਦੇ ਧਾਰਨ ਵਾਲਾ, ਹਿਮਾਲਯ. ੨ ਵਿ—

ਹਿਮ (ਠੰਢੀ) ਧਾਰਾ. ਠੰਢੇ ਜਲ ਦੀ ਧਾਰ. “ਪਵਨ ਬਹੈ ਹਿਵਧਾਰ.”

(ਸ. ਕਬੀਰ) ਸਾਂਤਮਨ ਹੋ ਕੇ ਸ਼ਾਸ ਸ਼ਾਸ ਸੇ ਕਰਤਾਰ ਦੇ ਨਾਉਂ ਦਾ ਜਪ ਹੈ, ਇਹ ਮੱਖਣ ਕੱਢਣ ਸਮੇਂ ਜਲ ਦੀ ਠੰਢੀ ਧਾਰਾ ਦਾ ਰਿਤਕਣੇ ਵਿੱਚ ਪਾਉਣਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਪਤਲਾ ਮੱਖਣ ਕਰਤਾ ਅਤੇ ਇਕੱਠਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ.

ਹਿਵਾਲਯ } ਹਿਮਾਲਯ. “ਕੋਟਿ ਜਉ ਰੀਰਬ ਕਰੈ, ਤਨੁ ਜੋ ਹਿਵਾਲੈ
ਹਿਵਾਲਾ } ਭਾਵੈ.” (ਰਾਮ ਨਾਮਦੇਵ) ਦੇਖੋ, ਹਿਮਾਲਯ.

ਹਿਵਾਲੈ

ਹਿਵੈਘਰ. ਸੰਗਤਾ—ਹਿਮਕਰ. ਚੰਦ੍ਰਮਾ. ੨ ਹਿਮਾਲਯ. “ਭੁਰੂ ਦਾਤਾ
ਗੁਰੂ ਹਿਵੈਘਰ.” (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਮਾਰ) ੩ ਭਾਵ—ਸਾਂਤਮਨ.

ਹਿਤੰਬਾ } ਸੰ. ਫਿਭਿਯਾ—ਹਿਭਿੰਬਾ. ਹਿਭਿੰਬੀ ਨਾਉਂ ਭੀ ਸਹੀ
ਹਿਤੰਬੀ } ਹੈ. ਹਿਭਿੰਬ ਦੰਤ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਭੀਮਸੇਨ ਨੇ ਮਾਰਿਆ, ਉਸ
ਦੀ ਭੈਣ. ਮਹਾਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਭਰੂਣ ਸੁੰਦਰੀ ਸੀ,
ਭੀਮਸੇਨ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਵਿਆਹਕੇ ਘਟੋਰਕਰ ਪੁਰੁ ਪੈਦਾ ਕੀਤਾ. ਘਟੋਰਕਰ
ਨੇ ਕੁਰੁਕੁ ਦੇ ਯੁੱਧ ਵਿੱਚ ਵਡੀ ਬਹਾਦਰੀ ਦਿਖਾਈ.

ਹੀ. ਵਡ—ਨਿਸ਼ਚੇ. ਯਕੀਨਨ. ੨ ਕੇਵਲ. ਡਕਤ. “ਨਾਥ ਹੀ ਸਹਾਈ
ਸੰਤਨਾ.” (ਫਿਲਾ ਮ: ੫) ੩ ਅਚਰਜ. ੪ ਸੰਗਤਾ—ਹਿਦਯ. ਮਨ.
“ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਹੀ ਭਰਾਇਆ.” (ਸੁਹੀ ਮ: ੫ ਪਭੋਤਲ) “ਹਰਿ
ਕੀਰਤਨ ਹੀ ਕ੍ਰਿਪਰਾਵੈ.” (ਸੋਰ ਮ: ੫) ੫ ਭਾਤੀ. ਉਰ. “ਚਲਨਕਲ
ਹੀ ਪਰਸ.” (ਕਉ ਮ: ੫)

ਹੀਉ } ਸੰਗਤਾ—ਹਿਦਯ. ਅੰਤਹਕਰਣ. “ਹੀਉ ਕੀਚਿ ਕੁਰਬਾਨਾ.”
ਹੀਉ } (ਸਾਰ ਮ: ੫) ੨ ਵਿਵੇਕ ਸ਼ਕਤਿ. ਜਮੀਰ. “ਹੀਉ ਦੇਉ
ਸਭ ਮਨੁ ਤਨੁ ਅਰਪਉ.” (ਸਾਰ ਮ: ੫)

ਹੀਓ } ਸੰਗਤਾ—ਹਿਦਯ. ਅੰਤਹਕਰਣ. ਚਿੰਤ. “ਨਾਨਕ ਨਾਮ
ਅਧਾਰ ਹੀਓ.” (ਆਸਾ ਮ: ੫) “ਭੇਦ ਪੁਰਾਨ ਜਾਸ
ਗੁਨ ਗਾਵਤ ਤਾਕੇ ਨਾਮੁ ਹੀਐ ਮੇ ਧਰੁ ਰੇ.” (ਕਉ
ਮ: ੯) “ਮੇਰੈ ਹੀਅਰੈ ਰਤਨੁ ਨਾਮੁ ਹਰਿ ਬਸਿਆ.”
ਹੀਅਰਾ } (ਸੋਰ ਮ: ੪)

ਹੀਅਰੈ

ਹੀਅਲੁ. ਹਿਦਯ ਸਥਲ. ਦੇਖੋ, ਤਲ ੧੨.

ਹੀਅਜਾ. ਹਿਦਯ. ਮਨ.

ਹੀਆ } ਹਿਦਯ. ਦੇਖੋ, ਹੀਅ. “ਸੀਅ ਹੀਆ ਪੁਨਪਭੇ.” (ਫਿਲਾ
ਹੀਆ } ਫੰਤ ਮ: ੫) ੨ ਹੋਸਲਾ. ਹਿਮਤ.

ਹੀਇ. ਦੇਖੋ, ਹੀਅ. “ਹੀਏ ਕੇ ਪ੍ਰੀਤਮ ਬਿਸਰਿ ਨ ਜਾਇ” (ਕਾਨ
ਮ: ੫)

ਹੀਸ } ਸੰ. ਹਿੰਸੁ. ਇੱਕ ਕੰਡੇਦਾਰ ਭਾਜ. “ਬਿਤਾ ਹੀਸ ਕੇ ਸੰਘਨਘਨੇ.”
ਹੀਸ } (ਗੁਪਤੁ) L. Coix Barbata. ਇਸ ਦੀ ਭਾਤ (ਭਾਤ)

ਵਡੀ ਪੱਕੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ. ਜੰਗਲਾਂ ਵਿੱਚ ਜਿੱਥੇ ਸੰਘਣੇ ਹੀਸ ਹੋਣ, ਉਨ੍ਹਾਂ
ਵਿੱਚ ਸ਼ੇਰ ਸੂਰ ਆਦਿਕ ਜੀਵ ਆਪਣੇ ਘੁਰੇ ਬਣਾ ਲੈਂਦੇ ਹਨ.

ਹੀਕਣਾ. ਹਿ—ਹਿੱਕਾ (ਹਿਚਕੀ) ਨਾਲ ਸੁਰ ਕੱਢਣਾ. ੨ ਸੰਗਤਾ—
ਗਏ ਦੀ ਧੁਨਿ. ਹੀਂਕਣਾ.

ਹੀਂਕ. ਦੇਖੋ, ਹੀਕਣਾ ੨. ੨ ਦੇਖੋ, ਹਿੰਗੁ. “ਹੀਂਗ ਨਗਾਇ ਤਰਾਂ
ਉਠ ਆਵੈ.” (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧੯੩)

ਹੀਂਕਣਾ } ਦੇਖੋ, ਹੀਕਣਾ. “ਨਿਤ ਉਠ ਹਾਸੈ ਹੀਂਗੈ ਮਰੈ.” (ਗੁਰੂ
ਹੀਂਕਣਾ } ਕਬੀਰ)

ਹੀਂਗੁ. ਦੇਖੋ, ਹਿੰਗ. “ਭਾਈਏ ਕੇ ਘਰ ਹੀਂਗੁ ਆਵੈ.” (ਟੋਡੀ
ਨਾਮਦੇਵ)

ਹੀਜ } ਭਾ. ੨ ਹੀਜ. ਕੁਦਰਤੀ ਨਪੁੰਸਕ. ਜਿਸ ਦੇ ਪੁਰਖ ਇਸਤ੍ਰੀ
ਹੀਜਰਾ } ਦੇ ਚਿੰਨ੍ਹ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ. ਇਹ ਵਿਆਹ ਅਤੇ ਜਨਮਉਤਸਵ
ਹੀਜਤਾ } ਤੇ ਭਾ ਅਤੇ ਨੌਰਕੇ ਨਿਰਵਾਹ ਕਰਦੇ ਹਨ. “ਨਾਚਨ ਹੀਜ
ਕਾਇ ਸੁਰ ਰਾਵੈ.” (ਗੁਪਤੁ)

ਹੀਡ. ਸੰ. ਫੀਡ. ਧਾ—ਖਿਚਣਾ. ਪਾਤਲਾ. ਗੁੱਸੇ ਕਰਨਾ

ਹੀਂਡ. ਡਿੰਡ. ਸੰਗਤਾ—ਦੋਤ. ਭਾਜ. ਨੱਠਣ ਦੀ ਢਿੱਕਾ.

ਹੀਂਡਣ. ਡਿੰਡ. ਫੂਲਣ ਵਾਲਾ. ੨ ਦੋਧ ਚਿੱਧ ਘੁੰਮਣ ਵਾਲਾ.

ਹੀਂਡੁ. ਹਿਦਯ. ਹਿਰਦਾ. ਅੰਤਹਕਰਣ. ੨ ਸੰ. ਫੂਡ. ਧਾ—ਜਾਣਾ
ਕਮਨਾ. ੩ ਸੰਗਤਾ—ਕਤਿ. ਚਾਲ. “ਭੋਲਤਣਿ ਭੈ ਮਨਿ ਰਸਿ ਹੇਕੈ
ਪਾਧਰੁ ਹੀਂਡੁ.” (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੧) ਇੱਕੋ ਰਾਹ ਅਤੇ ਇੱਕੋ ਚਾਲ
ਹੈ, ਜਿਸ ਦੇ ਫੂਲਣ ਤੋਂ ਮਨ ਵਿੱਚ ਭਰ ਵਸਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਹੀਂਡ.

ਹੀਂਡੈ. ਡਿੰਡ. ਦੋਤਦਾ ਹੈ. ੨ ਸੰਗਤਾ—ਦੋਤ. ਭਾਜ.

ਹੀਂਡੋ. ਡਿੰਡ. ਫੂਲਾ. ਹਿੰਡੋਲਾ.

ਹੀਂਡੋਲ. ਦੇਖੋ, ਹਿੰਡੋਲ.

ਹੀਂਡੋਲਾ. ਦੇਖੋ, ਹਿੰਡੋਲ. “ਹੀਂਡੋਲੀ ਭਤਿ ਆਈਆ.” (ਆਸਾ ਅ:
ਮ: ੧) ਹਿੰਦੋਲੇ (ਡੋਲੇ) ਵਿੱਚ ਚੜ੍ਹਕੇ (ਆਈਆਂ).

ਹੀਣ } ਸੰ. ਹੀਨ. ਵਿ—ਨਿਹਿਤ. ੨ ਘੱਟ. ਕਮ. “ਧਨ ਰੂਪਹੀਣ
ਹੀਣਉ } ਕਿਛੁ ਸਕ ਨ ਸਿੰਨਾ.” (ਸੋਰ ਵਾਰ) ੩ ਉੱਟਾ. ਅਪੂਰਣ.

“ਹੀਣਉ ਨੀਚ ਕਰਉ ਬੇਨੱਤੀ.” (ਸੁਹੀ ਫੰਤ ਮ: ੧) ੪ ਵਿਅਰਥ.

ਹੀਣਸਤ. ਸੰ. ਹੀਨੋਸਿ. ਹੀਨ ਹੈ. ਬਿਨਾ ਹੈ. “ਗੁਰਮੰਤ੍ਰ ਹੀਣਸਤ ਜੋ
ਪੁਲੀ.” (ਸਹਸ ਮ: ੫)

ਹੀਣਾ } ਦੇਖੋ, ਹੀਣ. ੨ ਵਿ—ਬਿਨਾ. ਰਹਿਤ. “ਭਗਤਿਹੀਣੁ ਕਾਹੇ
ਹੀਣੁ } ਜਗਿ ਆਇਆ?” (ਸੁੀ ਅ: ਮ: ੩) ੩ ਕਾਇਰ.

ਹੀਣੋ } ਭੀੜ. ਬੁਜਦਿਲ. “ਨ ਕੋਈ ਸੁਰੁ ਨ ਕੋਈ ਹੀਣਾ.” (ਰਾਮ
ਹੀਣੋ } ਅ: ਮ: ੫) “ਨਾ ਕੋ ਹੀਣੁ ਨਾਹੀ ਕੋ ਸੁਰਾ” (ਕਉ ਅ:
ਮ: ੫) “ਹੀਣੋ ਨੀਚੁ ਬੁਰੈ ਬੁਰਿਆਰੁ.” (ਪੁਭਾ ਮ: ੧)

ਹੀਤ, ਪਿਆਰ, ਦੇਖੋ, ਹਿਤ. "ਸੰਕਿ ਨ ਢਾਲਹਿ ਤਿਨਿ ਸਿਉ ਹੀਤ." (ਧਨਾ ਮ: ੫) ੭ ਵਿ—ਹਿਤੁ. ਪਿਆਰਾ. "ਹੀਤ ਮੇਰੇ ਤੇ ਭਰਮ ਕੁਮਣ." (ਸਹਸ ਮ: ੫)

ਹੀਤਲ, ਹਿੰਦੁਸ਼ਾਸਨ. ਹਿਰਦੇ ਵਿੱਚ "ਉਦਤ ਜਿਨਹੁ ਤੇ ਆਨਦ ਹੀਤਲ." (ਗੁਪਤੁ)

ਹੀਤੁ. ਹਿਤ. ਪਯਾਰ. "ਤੂੰ ਮੇਰਾ ਪ੍ਰੀਤਮੁ ਤੁਮ ਸੰਕਿ ਹੀਤੁ." (ਕਉ ਮ: ੫)

ਹੀਨ. ਦੇਖੋ, ਹੀਣ ਅਤੇ ਹੀਨਾ। ੭ ਵਿਚਾ. ਵਿਅਰਥ. "ਤੁਲੀ ਕਹਿਓ ਸਭ ਹੀਨ." (ਗੁਪਤੁ)

ਹੀਨ ਹਯਾਤ. ਦੇਖੋ, ਈਨ ਹਯਾਤ.

ਹੀਨਤ } ਸੰਕੜਾ—ਘਟਾ, ਕਮੀ। ੭ ਨੀਚਤਾ। ੭ ਅਪਮਾਨ.

ਹੀਨਤਾ } ਅਨਾਦਰ. "ਕਾਲੂ! ਮੈ ਹੀਨਤ ਮਾਨਤ ਹੋਂ." (ਨਾਪੁ)

ਹੀਨਤਾ } ਵਿ—ਹੀਨਤਾ ਵਾਲਾ (ਵਾਲੀ). ਤੁੰਡ. ਘਟੀਆ. "ਹੀਨਤੀ ਹੀਨਤੀ } ਜਾਤਿ ਮੇਰੀ." (ਭੈਰ ਨਾਮਦੇਵ)

ਹੀਨਾ. ਵਿ—ਦੇਖੋ, ਹੀਨ. "ਸਭ ਉਤਮ, ਕਿਸੁ ਆਖਉ ਹੀਨਾ?" (ਬਸੀ ਅ: ਮ: ੧) ਕਿਸ ਨੂੰ ਨੀਚ ਕਹਾਂ। ੭ ਭੀਣ. ਕਮਜ਼ੋਰ. "ਨੈਨੀ ਦ੍ਰਿਸਟਿ ਨਹੀ, ਤਨੁ ਹੀਨਾ." (ਭੈਰ ਮ: ੧)

ਹੀਯ } ਦੇਖੋ, ਹੀਅ ਅਤੇ ਹੀਅਰਾ.

ਹੀਰ. ਸਿਆਲ ਜਾਤਿ ਦੇ ਰਾਜਪੂਤ ਕੁਲਕ ਦੀ, ਮਲਕੀ ਦੇ ਉਦਰ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਈ ਇੱਕ ਭੰਨੜਾ, ਜੋ ਚਨਾਬ (ਚਨਾ) ਦੇ ਬਿਨਾਂ ਚੰਗ ਨਕਰ ਦੀ ਵਸਨੀਕ ਸੀ। ਚਾਹੇ ਇਸ ਦਾ ਵਿਆਹ ਚੰਗਪੁਰ (ਸਿਲਾ ਮੁਜੰਫਰਗੜ੍ਹ) ਨਿਵਾਸੀ ਖੇਡੇ ਜਾਤਿ ਦੇ ਸੈਏ ਨਾਮਕ ਸੱਟ ਨਾਲ ਮਾਪਿਆਂ ਨੇ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ, ਪਰ ਇਸ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮਭਾਵ ਰਖਤ ਹਜਾਰੇ ਦੇ ਵਸਨੀਕ ਮੇਰੂ ਦੇ ਪੁੱਤੁ ਰਾਏ ਨਾਲ ਸੀ. ਇਸ ਦੀ ਕਥਾ ਅਨੇਕ ਪੰਜਾਬੀ ਕਵੀਆਂ ਨੇ ਉੱਤਮ ਹੀਤਿ ਨਾਲ ਲਿਖੀ ਹੈ, ਹੀਰ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਰਾਏ ਦਾ ਮਰਨਾ ਸੁਣਕੇ ਸੰਮਤ ੧੫੧੦ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ. ਇਸ ਦੀ ਕਥਾ ਚੰਡ ਤੋਂ ਅੱਧ ਕੋਹ ਤੇ ਹੈ, ਜਿਸ ਥਾਂ ਅਨੇਕ ਲੋਕ ਦੁੱਧ ਚੜ੍ਹਾਉਂਦੇ ਹਨ. "ਰਾਂਝਾ ਹੀਰ ਬਖਾਣੀਐ ਓਹ ਪਿਰਮ ਪਿਰਾਤੀ." (ਭਾਰੁ)

ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ ਵਿੱਚ ਜਿਕਰ ਹੈ ਕਿ ਹੀਰ ਮੇਨਕਾ ਅਪਸਰਾ ਅਤੇ ਰਾਂਝਾ ਇੰਦ੍ਰ ਸੀ. "ਰਾਂਝਾ ਭਯੋ ਸੁਰੇਸ ਤਹਿ, ਭਈ ਮੇਨਕਾ ਹੀਰ। ਯਾ ਜਗ ਮੇ ਗਵਤ ਸਦਾ ਸਭ ਕਵਿਕੁਲ ਜਸ ਧੀਰ." (ਚਰਿਤੁ ੯੮) ਦੇਖੋ, ਰਾਂਝਾ।

੭ ਦਸਮੇਸ਼ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਦਾ ਇੱਕ ਕਵਿ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਕੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਹੇਠ ਲਿਖਿਆ ਕਵਿਤ ਸੁਣਕੇ ਟਿੱਤਨਾ ਦਾਨ ਬਖਸ਼ਿਆ ਕਿ ਉਹ 'ਚੰਡ ਰਾਇਸ਼ਾਨਾ ਨੇ ਸੰਮਤ ੯੮੩ ਵਿੱਚ ਵਸਾਇਆ ਹੈ ਸਿਆਲ ਸੇਟਾਂ ਦੀ ਚੁੰਡੀਆਂ ਤੋਂ ਨਾਉਂ ਤੁੰਗੀ ਸਿਆਲ ਆਖਦੇ ਸੇ. ਪਿੱਛੋਂ ਚੰਡ ਸਿਆਲ ਚੜ੍ਹਕੇ ਮਸ਼ਹੂਰ ਹੋਇਆ. 'ਰਾਂਝੇ ਦੇ ਪਿਤਾ ਦਾ ਨਾਉਂ ਮੁਅੰਜੁਦੀਨ ਸੀ. ਜਿਸ ਨੂੰ ਮੇਰੂ ਸਿੱਖਿਆ ਹੈ. ਛਾਜੋਲ ਥਾਂ ਲੋਈ ਦੇ ਵੇਲੇ ਮੇਰੂ ਹਜਾਰੇ ਦਾ ਹਾਕਿਮ ਸੀ, ਤਖਤ ਹਜਾਰਾ ਲੋਈਆਂ ਦੇ ਵੇਲੇ ਇੱਕ ਅੰਗ ਆਰਾਧ ਕਸਤਾ ਸੀ.

ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਕਿਸੇ ਅੱਗੇ ਹੱਥ ਪਸਾਰਣ ਜੋਗਾ ਨਾ ਰਹਿਆ.

ਪਾਸ ਠਾਢੇ ਭਗਰਤ ਭੁਕਤ ਦਰੇਰੀ ਮੇਰਿ

ਥਾਤ ਨ ਕਰਨ ਪਾਉਂ ਮਹਾਂ ਬਲੀ ਬੀਰ ਸੇ,

ਐਸੇ ਅਰਿ ਬਿਕਟ ਨਿਕਟ ਬਸੈ ਨਿਸਦਿਨ

ਨਿਪਟ ਨਿਸੰਕ ਸਨ ਘੇਰੈ ਵੇਰ ਭੀਰ ਸੇ,

ਦਾਰਦਿ ਭੁਪੁਤ! ਤੇਰੇ ਮਠਨ ਬਨਤੋ ਹੈ ਆਜ

ਕਰਕੇ ਸਨਾਮ ਵਿਦਾ ਹੁਸੈ ਕਬਿ ਹੀਰ ਸੇ,

ਨਾਤਰੁ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਵਿਕਲ ਕਰੋਗੇ ਰੋਹਿ

ਟੁਕ ਟੁਕ ਹੈ ਹੈ ਭਾਢੇ ਦਾਨਨ ਕੇ ਭੀਰ ਸੇ.

੭ ਸੀ. ਹੀਰਾ. ਵਜ੍ਹ. "ਗੁਰਿ ਮਿਲੀਐ ਹੀਰ ਪਰਾਖਾ." (ਜਿਤ ਮ: ੪) ੪ ਲਿਵ। ੫ ਸੇਰ। ੬ ਅਹੀਰ (ਅਭੀਰ) ਦਾ ਸੰਖੇਪ. "ਆਏ ਸਭ ਬ੍ਰਿਜ ਹੀਰ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਚ) ੭ ਇੱਕ ਛੰਦ, ਜਿਸ ਦੀ 'ਹੀਰਕ' ਸੰਕੜਾ ਭੀ ਹੈ. ਲੱਛਣ—ਚਾਚ ਚਰਣ, ਪੁਤਿ ਚਰਣ ੭੪ ਮਾਤ੍ਰਾ, ਦੋ ਵਿਸੁਮ ਛੀ ਛੀ ਮਾਤ੍ਰਾ ਪੁਰ, ਤੀਜਾ ਕਿਆਰਾਂ ਪੁਰ, ਹਥੇਕ ਚਰਣ ਦੇ ਆਦਿ ਦਾ ਅੱਖਰ ਗੁਰੂ ਅੰਤ ਰਛਣ S.S.

ਉਦਾਹਰਣ—

ਸਭਰ ਰਹਿਤ, ਪਾਪ ਕੁਹਿਤ, ਕੁੱਧ ਰਹਿਤ ਜਾਨਿਯੇ,

ਧਮ ਹੀਨ, ਅੰਗ ਭੀਨ, ਰੁੱਧ ਪੀਨ ਮਾਨਿਯੇ. xxx

(ਕਲਕੀ)

(ਅ) ਕਣ ਛੰਦ ਹੀਰ ਦਾ ਲੱਛਣ ਹੈ—ਚਾਚ ਚਰਣ, ਪੁਤਿ ਚਰਣ

ਭ ਸ ਨ ਜ ਨ ਰ S.H, I.S, II, I.SI, III, S.S.

ਉਦਾਹਰਣ—

ਸੁੀ ਕੁਰੂ ਧਰ ਹੀ ਚਰਨ ਰਿਦੇ ਨਰ ਵੁਖ ਕੇ ਹਰੀ,

ਹੋਤ ਨ ਭਵ ਮੇ ਕੁਮਣ ਸਦਾ ਰਹਿ ਮੁਦ ਕੇ ਧਰੀ. xxx

੮. ਭਾ ੮ ਅਗਨੀ. ਆਤਿਸ਼.

ਹੀਰਕ. ਸੀ. ਸੰਕੜਾ—ਹੀਰਾ. ਵਜ੍ਹ. ਅਲਮਾਸ. Diamond।

੭ ਦੇਖੋ, ਹੀਰ ੭.

ਹੀਰਾ. ਦੇਖੋ, ਹੀਰ ੭ ਅਤੇ ਹੀਰਕ. "ਹੀਰਾ ਨਾਮੁ ਜਵੇਹਰ ਨਾਨੁ."

(ਆਸਾ ਅ: ਮ: ੧) ੭ ਕਰਤਾਰ ਵਾਸਤੇ ਭੀ ਹੀਰਾ ਸਬਦ ਆਇਆ

ਹੈ. ਭਾਵ ਅਰਥ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਉੱਤਮ ਰਤਨ ਰੂਪ ਹੈ ਅਤੇ ਜਿਸ ਤੇ ਕਿਸੇ

ਚੰਡ ਦਾ ਅਸਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਅਰ ਉਸ ਦੀ ਚਮਕ ਸਭ ਉੱਪਰ ਪੈਂਦੀ

ਹੈ. "ਹੀਰੇ ਕਰਉ ਅਦੇਸ." (ਰਾਮ ਕਬੀਰ) ੭ ਜੀਵਾਤਮਾ. "ਹੀਰੇ

ਹੀਰਾ ਬੋਧਿ." (ਆਸਾ ਕਬੀਰ) ੪ ਉੱਤਮ ਪੁਰਖ ਭੀ ਹੀਰਾ ਕਹਿਆ

ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ੫ ਸੁੀ ਕੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਸਿੱਖ, ਜੋ ਵਡਾ

ਬਹਾਦਰ ਸੀ, ਇਸ ਨੇ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੇ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਘੋਰ ਯੁੱਧ ਕੀਤਾ।

੬ ਸੀ. ਹੀਰਾ. ਲਕਸ਼ਮੀ। ੭ ਕੀਤੀ। ੮ ਹੀਅਰਾ ਦਾ ਸੰਖੇਪ। ੯ ਆ.

ਚਿੱਟਾ ਕੇਸ.

ਹੀਰਾ ਸਿੰਘ. ਰਾਜਾ ਧਰਾਨ ਸਿੰਘ ਡੋਗਰੇ ਦਾ ਪੁੱਤ੍ਰ. ਜੋ ਮਹਾਰਾਜਾ

ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਦਾ ਪਾਤ੍ਰ ਸੀ. ਧਰਾਨ ਸਿੰਘ ਦੇ ਮਰਨ

ਤੋਂ ਪਿੱਛੋਂ ਇਹ ਕੁਝ ਸਮੇਂ ਲਈ ਮਹਾਰਾਜਾ ਦਲੀਪ ਸਿੰਘ ਦਾ ਵਜ਼ੀਰ

ਨਾਭਾਪਤਿ ਸ੍ਰੀ ੧੦੮ ਮਹਾਰਾਜਾ ਹੀਰਾ ਸਿੰਘ

ਭੀ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਨੇ ਸ਼ਾਰਬ ਭਰੀਆਂ ਟੇਢੀਆਂ ਚਾਲਾਂ ਚੱਲ ਕੇ ਸਭ ਦਾ ਦਿਲ ਦੁਖੀ ਕੀਤਾ। ਸਰਦਾਰ ਜਥਾਹਰ ਸਿੰਘ (ਮਹਾਰਾਜਾ ਦਲੀਪ ਸਿੰਘ ਦੇ ਮਾਮੇ) ਨੇ ਖਾਲਸਾ ਦਲ ਨੇ ਕੇ ਹੀਰਾ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਜਦ ਕਿ ਉਹ ਮਿਸਰ ਜਲ੍ਹੇ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਸਾਥੀਆਂ ਸਮੇਤ ਲਹੌਰੋਂ ਨੱਠਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ, ੯ ਪੋਹ ਸੰਮਤ ੧੯੦੧ (੨੧ ਦਿਸੰਬਰ ਸਨ ੧੮੮੪) ਨੂੰ ਮਤੇਵਾਲ ਪਿੰਡ ਪਾਸ ਕਤਲ ਕੀਤਾ। ਦੇਖੋ, ਧਰਮ ਸਿੰਘ ੨.

ਫੂਲਬੀਰੀ ਸਰਦਾਰ ਸੁੱਖਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਰਣੀਸ ਬਛਰੂਖਾਂ ਦੇ ਸੁਪੜ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜਨਮ ੬ ਪੋਹ ਸੰਮਤ ੧੯੦੦ (ਸਨ ੧੮੮੩) ਨੂੰ ਮਾਈ ਰਾਜ ਕੌਰ (ਸਰਦਾਰ ਬਜਾਵਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਬੋਤਾਵਾਲੀਏ ਦੀ ਸੁਪੜੀ) ਦੇ ਉਦਰ ਤੋਂ ਬਛਰੂਖੀਂ ਹੋਇਆ। ਰਾਜਾ ਭਰਵਾਨ ਸਿੰਘ ਨਾਭਾਪਤਿ ਦੇ ਔਲਾਦ ਨਾ ਹੋਣ ਕਾਰਣ ਇਹ ਭਾਵੇਂ ਸੁਦੀ ੧੦ ਸੰਮਤ ੧੯੨੮ (੧੦ ਅਕਤੂਬਰ ਸਨ ੧੮੭੧) ਨੂੰ ਨਾਭੇ ਦੀ ਰਾਜਕੁੰਦੀ ਤੇ ਬੈਠੇ.

ਮਹਾਰਾਜਾ ਹੀਰਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਜਿਸ ਯੋਗਤਾ ਰੀਤਿ ਨਾਲ ਰਾਜ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਪੁਜਾ ਨੂੰ ਸੁਖ ਦਿੱਤਾ, ਉਹ ਦੂਜੇ ਮਹਾਰਾਜਿਆਂ ਲਈ ਉਦਾਹਰਣ ਰੂਪ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਏ. ਆਪ ਦਾ ਵਿਦਵਾਨ ਨਾਲ ਅਮਾਦ ਪ੍ਰੇਮ ਸੀ. ਰਿਆਸਤ ਵਿੱਚ ਅਨੇਕ ਸਕੂਲ ਖੋਲ੍ਹੇ, ਵਿਦਵਾਨਗੀਆਂ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਵਜੀਰੇ ਦਿੱਤੇ. ਮਕਾਨਿਕ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ "ਸਿੱਖ ਫੀਜ਼ੀਸਨ" ਕਿਤਾਬ ਲਿਖਣ ਲਈ ਭਾਰੀ ਸਹਾਇਤਾ ਦਿੱਤੀ ਅਤੇ ਖਾਲਸਾ ਕਾਲਜ ਨੂੰ ਪੈਕੇ ਪੈਰੀਂ ਕੀਤਾ.

ਖਾਸ ਰਾਜਧਾਨੀ ਅਤੇ ਇਲਾਕੇ ਵਿੱਚ ਲੱਖਾਂ ਰੁਪਏ ਖਰਚ ਕੇ ਆਲੀਸ਼ਾਨ ਇਮਾਰਤਾਂ ਬਣਵਾਈਆਂ ਅਤੇ ਭੋਜ ਨੂੰ ਯੋਗਤਾ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਫੋਅੰਡ ਧਨ ਖਰਚਿਆ.

ਮਹਾਰਾਜਾ ਹੀਰਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਨਿਜੀਏ ਖਰਚ ਬਹੁਤ ਹੀ ਘੱਟ ਸਨ. ਉਹ ਰਿਆਸਤ ਦੇ ਖਜਾਨੇ ਨੂੰ ਪੁਜਾ ਦੀ ਇਮਾਨਤ ਸਮਝਦੇ ਸਨ. ਇਨਸਾਫ਼ ਨਈਂ ਨਿੱਤ ਸਮਾਂ ਦਿੰਦੇ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਵਿੱਚ ਬਿਨਾ ਚੈਕ ਟੈਕ ਹਰੇਕ ਆਦਮੀ ਪਹੁੰਚ ਸਕਦਾ ਸੀ.

ਆਪ ਦੇ ਘਰ ਮਹਾਰਾਣੀ ਸਾਹਿਬਾ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਕੌਰਿ ਚੱਲੇ ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਉਦਰ ਤੋਂ ੭ ਮਾਘ ਸੰਮਤ ੧੯੩੯ (੧੮ ਜਨਵਰੀ ਸਨ ੧੮੮੨) ਨੂੰ ਬੀਬੀ ਰਿਪੁਦਮਨ ਕੌਰ ਜੀ, ਅਤੇ ਮਹਾਰਾਣੀ ਸਾਹਿਬਾ ਜਸਮੇਰ ਕੌਰ ਲੋਕੋਵਾਲ ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਉਦਰ ਤੋਂ ੨੨ ਫੱਗੁਣ ਸੰਮਤ ੧੯੨੯ (੪ ਮਾਰਚ ਸਨ ੧੮੮੩) ਨੂੰ ਟਿੱਕਾ ਰਿਪੁਦਮਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਪੈਦਾ ਹੋਏ.

ਸਨ ੧੮੮੯ ਵਿੱਚ ਜੀ. ਸੀ. ਐਸ. ਆਈ. ਸਨ ੧੯੦੩ ਵਿੱਚ ਜੀ. ਸੀ. ਆਈ. ਈ ਅਤੇ ਸਨ ੧੯੧੧ ਦੇ ਦਿੱਲੀ ਦਰਬਾਰ ਵਿੱਚ ਮੌਰੂਸੀ "ਮਹਾਰਾਜਾ" ਪਦਵੀ ਮਿਲੀ.

੧੧ ਪੋਹ ਸੰਮਤ ੧੯੬੮ (੨੫ ਦਿਸੰਬਰ ਸਨ ੧੯੧੧) ਨੂੰ ਵੈਰਾਤਵੰਸ਼ ਸਿਰਮੌਰ ਮਹਾਰਾਜਾ ਸਰ ਹੀਰਾ ਸਿੰਘ ਰਾਜਰਿਖੀ ਜੀ ਦਾ 'ਬੀਬੀ ਰਿਪੁਦਮਨ ਕੌਰ ਜੀ ਦੀ ਸਾਈਂ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਧੌਲਪੁਰ ਪਤਿ ਨਾਲ ਸਨ ੧੯੦੫ ਵਿੱਚ ਹੋਈ ਪਰ ਬੀਬੀ ਜੀ ਦੀ ਕ੍ਰਿਸਤਮਾਨਾ ਸੁਖ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਬੀਤੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਸਨ ੧੯੧੧ ਵਿੱਚ ਮਹਾਰਾਣੀ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਹੋ ਗਿਆ.

ਦੇਹਾਂਤ ਨਾਭੇ ਹੋਇਆ. ਦੇਖੋ, ਨਾਭਾ ਅਤੇ ਫੂਲ ਵੰਸ਼.

ਹੀਰਾਹੀਰ } ਹੀਰਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਉੱਤਮ ਹੀਰਾ. ਰਤਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਜਿਰੋਮਣਿ
ਹੀਰਾਹੀਰੁ } ਰਤਨ. "ਹਿਰਦੈ ਰਵਿ ਰਹਿਆ ਹਰਿ ਹੀਰਾ ਹੀਰੁ."
(ਮ: ੩ ਵਾਰ ਸੁਹੀ)

ਹੀਰਾਘਾਟ. ਦੇਖੋ, ਅਚਿਚਨ ਨਗਰ.

ਹੀਰਾ ਚੱਟਣਾ. ਭਾਵ ਹੀਰਾ ਖਾ ਕੇ ਮਰਣਾ. ਪੁਰਾਣੀ ਕਹਾਉਤ ਹੈ ਕਿ ਹੀਰਾ ਖਾਣ ਤੋਂ ਮੇਦੇ ਵਿੱਚ ਘਾਉ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਮੌਤ ਹੋਈ ਹੈ.

ਹੀਰਾ ਦਾਸ } ਸੁਰਸਿੰਘ ਪਿੰਡ (ਜਿਨਾ ਨਹੌਰ) ਵਿੱਚ ਅਬਦੁੱਲੇ
ਹੀਰਾ ਦਾਸੀਏ } ਮੌਰੀ ਦੇ ਘਰ ਸੰਮਤ ੧੮੬੭ ਵਿੱਚ ਹੀਰਾ
ਜਨਮਿਆ, ਜੋ ਮਹਾਤਮਾ ਬਰਟੇਦਾਸ ਉਦਾਸੀ ਸਾਧੂ ਦੀ ਸੰਗਤਿ ਕਰਕੇ
ਸ਼੍ਰੀ ਯੂਗ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਉੱਤਮ ਧਰਮ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮੀ ਹੋਇਆ ਅਰ
ਨਾਉਂ, ਹੀਰਾ ਦਾਸ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ. ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੇ
ਅਹਿਦ ਵਿੱਚ ਇਸ ਨੇ "ਗੰਡੀ ਵਿੰਡ" ਪਿੰਡ (ਭਸੀਲ ਤਰਨਤਾਰਨ)
ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਵਡਾ ਡੇਰਾ ਬਣਾਇਆ ਅਤੇ ਲੰਗਰ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ. ਇਸ
ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਸੰਮਤ ੧੮੩੬ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਹੀਰਾ ਦਾਸ ਦੀ
ਸੰਪ੍ਰਦਾਯ ਦੇ ਹੀਰਾਦਾਸੀਏ ਅਖਾਉਂਦੇ ਹਨ. ਹੀਰਾਦਾਸ ਦੀ ਗੰਦੀ ਤੇ
ਮਹੰਤ ਸੰਤ ਸਿੰਘ ਬੈਠਾ, ਜਿਸ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਸੰਮਤ ੧੮੫੩ ਵਿੱਚ
ਹੋਇਆ

ਹੀਰਾ ਨੰਦ. ਦੇਖੋ. ਛਾਪਾ ੩.

ਹੀਰਾਵਲਿ. ਹੀਰਿਆਂ ਦੀ ਪੰਗਤਿ.

ਹੀਰੂ. ਦੇਖੋ, ਹੀਰ ਅਤੇ ਹੀਰਾ. "ਦਇਆ ਕਰੇ ਹਰਿ ਹੀਰੂ." (ਸ੍ਰੀ
ਮ: ੧) "ਮਾਣਿਕ ਨਾਲ ਨਾਮ ਰਤਨ ਪਦਾਰਥ ਹੀਰੂ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧)
ਹੀਰੇ ਨਾਲ ਹੀਰਾ ਵਿੰਨ੍ਹਣਾ. ਫਿ—ਹੀਰਾ ਸਮਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਉਸ
ਦੇ ਵੇਧਨ ਅਤੇ ਛੇਦਨ ਵਾਸਤੇ ਹੀਰੇ ਦਾ ਹੀ ਔਜਾਰ ਵਰਤੀਦਾ ਹੈ. ਭਾਵ
ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜੀਵਾਤਮਾ ਦੀ ਉਪਾਧੀ ਦੂਰ ਕਰਨ ਲਈ ਸੁੱਧ ਬੁਧਮ ਦੇ
ਗਤਾਨ ਦਾ ਚਮਤਕਾਰ ਹੀ ਸਹਾਇਕ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. "ਹੀਰੇ ਹੀਰਾਬੋਧਿ
ਪਵਨ ਮਨੁ ਸਹਜੇ ਰਹਿਆ ਸਮਾਈ." (ਆਸਾ ਕਬੀਰ).

ਹੀਲਹ. ਦੇਖੋ, ਹੀਲਾ ੩.

ਹੀਲਹਸਾਜੀ. ਡਾ ੫੨੫ ਹੀਲਹਸਾਜੀ. ਸੰਗਤਾ—ਬਹਾਨੇ ਬਾਜੀ.
ਭਰੋਬ ਖੇਡਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ.

ਹੀਲਤ. ਦੇਖੋ, ਹੀਲਾ ੩. ਹੀਲਤ ਦਾ ਅਰਥ ਭੀ ਬਹਾਨਾ ਅਤੇ ਮਕਰ
ਹੈ.

ਹੀਲਤਾ } ਸੰਗਤਾ—ਭਨ. ਭਰੋਬ। ੨ ਦੁੱਖ. "ਮਨ ਨ ਸੁਹੇਲਾ ਪਰਪੰਥ
ਹੀਲਾ } ਹੀਲਾ." (ਕਉ ਮ: ੫) "ਸਾਧਨ ਕੇ ਹਰਤਾ ਜੇਉ ਹੀਲੇ."
ਹੀਲੇ } (ਕ੍ਰਿਸਨਾਚ) ੩ ਅ ੫ ਹੀਲਹ. ਬਹਾਨਾ. "ਹੀਲਤਾ ਏਹੁ
ਸੰਸਾਰੇ." (ਵਡ ਮ: ੧ ਅਲਾਹੁਦੀ) ੪ ਆਪਣੇ ਬਚਾਉ ਲਈ ਯੁਕਤਿ
ਸੋਚਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ (ਤਦਬੀਰ).

ਹੁ. ਸੰ. ਧ—ਯਤਨ ਕਰਨਾ. ਖਾਣਾ. ਤ੍ਰਿਪਤ ਕਰਨਾ. ਭੋਜਣਾ. ਲੈਣਾ.
੨ ਪੁਰਾਣੀ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ ਹੋਏ () ਦੀ ਥਾਂ ਹੁ ਅੱਖਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ.

ਜੈਸੇ ਕਰੇ ਦੀ ਥਾਂ ਕਰਹੁ, ਜਪੇ ਦੀ ਥਾਂ ਜਪਹੁ ਆਦਿ. "ਮੇਰੀ ਹਰਹੁ ਬਿਪਤ ਜਨ ਕਰਹੁ ਸੁਭਾਈ." (ਗਉਰਵਿਦਾਸ) ੩ ਵਜ਼—ਨਿਲਚਯ. ਯਕੀਨਨ. "ਭਰਮੁ ਭੇਦੁ ਭਉ ਕਥਹੁ ਨ ਛੁਟਸਿ." (ਭੈਰ ਮ: ੧) ੪ ਪੰਚਮੀ ਵਿਭਕ੍ਤਿ ਦਾ ਅਰਥ ਭੀ ਹੁ ਦਿੰਦਾ ਹੈ. ਸੇ. ਤੋ. "ਪਰੇਤਹੁ ਥੀਤੇਨੁ ਦੇਵਤਾ." (ਵਾਰ ਕਉ ੨ ਮ: ੫)

ਹੂੰ. ਸੰ. ਹੁਸ਼—ਹੁੰਘਾਰਾ. ਹੁੰਕਾਰ. ੨ ਨਿਰਾਦਰ. ੩ ਪ੍ਰਸਨ। ੪ ਅੰਗੀਕਾਰ.

ਹੁਐ. ਦੇਖੋ, ਹੂੰ.

ਹੁਆਂ. ਵਿ—ਹੁਆ। ੨ ਸੰਗਤਾ—ਹੁੰਕਾਰ. "ਹੁਆਂ ਸਭਦ ਅਸਿਧੁਜਹਿ ਉਚਾਰਾ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੪੦੫)

ਹੁਇਓ } ਹੋਇਆ. ਹੋਈ.
ਹੁਈ }

ਹੁਈ ਹੈ. ਹੋਈਦਾ ਹੈ. "ਆਨੰਦ ਰੂਪ ਹੁਈ ਹੈ." (ਕੂਜ ਮ: ੫)

ਹੁਏ. ਹੁਏ. ਹੋਏ. "ਮੁਖ ਹੁਏ ਪੰਛਿਤ ਮਿਠੇ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੩ ਕੇ) ਹੁਸ. ਦੇਖੋ, ਹੁਸਣਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਹਥਸ। ੩ ਭਾ. ਹੁਸ. ਇਹ ਸੰਖੇਪ ਹੈ ਹੋਸ਼ (ਸੁਰਤ) ਦਾ.

ਹੁਸਣਾ. ਸੰ. ਹੁਜਨਕ. ਹੁਸਨੰ. ਸੰਗਤਾ—ਕਮਹੋਣਾ. ਘਟਣਾ। ੨ ਭੰਕਣਾ. "ਹੋਇ ਨ ਅਸ ਅਸੁ ਹੁਸ ਨਹਿ ਜਾਇ." (ਗੁਪ੍ਰਸੁ) "ਇਯੇ ਹੁਸਾਇ ਕੁਰੰਗਮ ਸਾਥੇ." (ਗੁਪ੍ਰਸੁ)

ਹੁਸਨ. ਅ. هوسن. ਹੁਸਨ. ਸੰਗਤਾ—ਸੁੰਦਰਤਾ. ਖੁਬਸੂਰਤੀ. "ਕਿ ਹੁਸਨੁਲ ਵਜੂ ਹੈ." (ਜਾਪੁ) ਸੁੰਦਰਤਾ ਦਾ ਵਜੂਦ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਵਜਹ ੪ ਅਤੇ ਵਜੂਹ। ੨ ਵਿ—ਸੁੰਦਰ. ਖੁਬਸੂਰਤ.

ਹੁਸਨਾਕ. ਭਾ. هوسناك. ਹੁਸਨ-ਨਾਕ. ਵਿ—ਹੁਸਨ (ਸੁੰਦਰਤਾ) ਵਾਲਾ. ਖੁਬਸੂਰਤ. ਹੁਸੀਨ. "ਅਮਿਤ ਦਰਬ ਹੁਸਨਾਕਨ ਦੇਹੀ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧੧੧) ੨ ਦੇਖੋ, ਉਸਨਾਕ.

ਹੁਸਨੁਲਚਰਾਗ. ਭਾ. هوسنولچراغ. ਹੁਸਨੁਲਚਰਾਗ. ਸੁੰਦਰਤਾ ਦਾ ਦੀਪਕ. "ਕਿ ਹੁਸਨੁਲਚਰਾਗ ਹੈ." (ਜਾਪੁ)

ਹੁਸਨੁਲਜਮਾਲ. ਅ. هوسنولجمال. ਹੁਸਨੁਲਜਮਾਲ. ਵਿ—ਅਤਿ ਸੁੰਦਰ. ਮਲੋਹਰ.

ਹੁਸਨੁਲਤਮਾਮ. ਅ. هوسنولتمام. ਪੂਰਣ ਸੁੰਦਰਤਾ ਵਾਲਾ. ਅਤਿ ਸੁੰਦਰ. ਹੁਸਨੁਲਵਜੂ ਹੈ. (ਜਾਪੁ) ਅ. هوسنولਵجو. ਸੁੰਦਰ ਚੇਹਰੇ ਵਾਲਾ ਹੈ. ਭਾਵ—ਮੋਹਨਮੂਰਤਿ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਵਜਹ ੩ ਅਤੇ ਵਜੂਹ। ੨ ਦੇਖੋ, ਹੁਸਨ.

ਹੁਸਿਆਰ } ਭਾ. هوسيار. ਵਿ—ਹੋਸ਼ (ਬੁੱਧਿ) ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ.
ਹੁਸੀਆਰ } ਦਾਨਾ। ੨ ਸਭਰਦਾਰ. "ਦੁਨੀਆ ਹੁਸੀਆਰ ਬੇਦਾਰ." (ਰਾਮ ਕਬੀਰ)

ਹੁਸੀਆਰੀ. ਭਾ. هوسيارى. ਹੋਸ਼ਿਆਰੀ. ਸੰਗਤਾ—ਚਤੁਰਾਈ. ਦਾਨਾਈ। ੨ ਸਾਵਧਾਨਤਾ.

ਹੁਸੈਨ } هوسين. ਪਿੰਡਬਰ ਮੁਹੰਮਦ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਸੁਪ੍ਰਸ਼ੀ ਫਾਤਿਮਾ
ਹੁਸੈਨ } ਦੇ ਉਦਰ ਤੋਂ ਜ਼ਰਤ ਅਲੀ ਦਾ ਦੂਸਰਾ ਪੁਤ੍ਰ, ਜੋ ਮਦੀਨੇ ਵਿੱਚ ਸਨ ੬੨੫ (ਹਿਜਰੀ ੪) ਵਿੱਚ ਜਨਮਿਆ ਅਤੇ ਕਰਬਲਾ ਦੇ

ਮਕਾਮ (ਜੋ ਭਗਵਾਦ ਤੋਂ ਸੱਠ ਮੀਲ ਦੱਖਣ ਪੱਛਮ ਦੀ ਸੰਨ੍ਹ ਵਿੱਚ ਹੈ) ਸੱਤਵੇਂ ਖਲੀਫਾ ਯਜ਼ੀਦ ਦੇ ਸੈਨਾਪਤਿ "ਸਿਮਰ" ਦੇ ਹੱਥੋਂ ਵੱਡੀ ਬੇਰਹਮੀ ਨਾਲ ੧੮ ਅਕਤੂਬਰ ਸਨ ੬੮੦ ਨੂੰ ਤਿੰਨ ਦਿਨ ਦਾ ਪਿਆਸਾ ਮਾਰਿਆ ਗਿਆ.

ਚੜ੍ਹਤੇ ਦਾ ਕਾਰਣ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਕੂਫ਼ੇ ਦੇ ਆਦਮੀਆਂ ਨੇ ਹੁਸੈਨ ਨਾਲ ਰੂਪਤ ਭੱਲ ਕਰਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਖਲਾਤ ਦੇਣ ਲਈ ਬੁਲਾਇਆ. ਦਮਿਲਕਪਤੀ ਖਲੀਫਾ ਯਜ਼ੀਦ ਨੇ ਭੇਦ ਮਨੁੱਖ ਕਰਕੇ ਆਪਣੀ ਫੌਜ ਹੁਸੈਨ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਭੇਜੀ. ਹੁਸੈਨ ਲੜਨਾ ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ, ਪਰ ਯਜ਼ੀਦ ਦੇ ਫੌਜੀਆਂ ਨੇ ਮੱਲੇ ਮੱਲੀ ਉਸ ਤੇ ਹਮਲਾ ਕੀਤਾ. ਇਹ ਸਾਰਾ ਝਗੜਾ ਮੁਹੰਮਦ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਡਾਰੀਥ ਤੋਂ ਦਸਵੀਂ ਤਕ ਚਲਿਆ. ਦਸਵੀਂ ਨੂੰ ਹੁਸੈਨ ਮਾਰਿਆ ਗਿਆ. ਇਸੇ ਲਈ ਸ਼ੀਅਹ (ਸ਼ੀਆ) ਲੋਕ ਇਹ ਦਸ ਦਿਨ ਵਡੇ ਸ਼ੋਕ ਦੇ ਮਨਾਉਂਦੇ ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਸਿਯਦ ੪, ਹਸਨ ੩ ਅਤੇ ਦੁਲਦੁਲ ੨.

ਹੁਸੈਨਸ਼ਾਹ. ਲਹੌਰ ਦਾ ਇੱਕ ਫਕੀਰ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਸ਼ਾਹ ਹੁਸੈਨ ਭੀ ਆਖਦੇ ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਸ਼ਾਹ ਹੁਸੈਨ ਅਤੇ ਕਾਨ੍ਹਾ ੨.

ਹੁਸੈਨਾਬਾਦ. ਫਕਾ ਦੇ ਜਿਲੇ (ਬਿਹਾਰ) ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਨਗਰ. "ਹੀਰਾ ਸੀ ਹੁਸੈਨਾਬਾਦ." (ਅਕਾਲ)

ਹੁਸੈਨੀ. ਵਿ—ਹੁਸੈਨ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਹੁਸੈਨ ਦੀ ਵੰਸ਼ ਦਾ। ੩ ਹੁਸੈਨ ਦਾ ਭਗਤ। ੪ ਸੰਗਤਾ—ਐਰੰਗਜ਼ੇਬ ਦੇ ਪੰਜ ਹਜ਼ਾਰੀ ਅਨਸਬਦਾਰ ਦਿਲਵਾਰ ਖਾਂ ਦਾ ਗੁਲਾਮ. ਜਦ ਦਿਲਵਾਰ ਖਾਂ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਸ਼੍ਰੀ ਕੁਰੂ ਕੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਤੋਂ ਭਰਦਾ ਆਨੰਦਪੁਰ ਵੱਲੋਂ ਮੁੜ ਆਇਆ, ਤਦ ਹੁਸੈਨੀ ਦੇ ਹਜ਼ਾਰ ਫੌਜ ਲੈ ਕੇ ਫ਼ੁਰਿਆ, ਪਰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਤੀਕ ਨ ਪਹੁੰਚ ਸਕਿਆ, ਹੋਰ ਪਹਾੜੀਆਂ ਨਾਲ ਯੁੱਧ ਕਰਕੇ ਕਟ ਮੋਟਿਆ. ਦੇਖੋ, ਸੰਗਤੀਆ ਸਿੰਘ. "ਕਰਕੇ ਜੋਰ ਸੈਨ ਹੁਸੈਨੀ ਪਯਾਨੀ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ) ੫ ਵਾਹੀ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਮੁਸਾਮਾਨ ਜਿਮੀਦਾਰ, ਜੋ ਸੈਯਦਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਹਨ. ਇਹ ਮੱਟਗੁਮਰੀ ਦੇ ਜਿਲੇ ਭਗਤ ਪਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ੬ ਹੁਸੈਨੀ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਭੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ. ਜੋ ਹੁਸੈਨ ਦੀ ਕਥਾ ਸੁਣਾ ਅਤੇ ਫਾਕੇ ਮੁਸਾਮਾਨਾਂ ਤੋਂ ਦਾਨ ਲੈਂਦੇ ਹਨ.

ਹੁਸੈਨਾਬਾਦ. ਦੇਖੋ, ਹੋਸ਼ਾਬਾਦ.

ਹੁਹਰ. ਵਿ—ਹੋਰਾਨ ਹੋਇਆ. ਚਕਿਤ. "ਚਰਾਚਰਯੰ ਹੁਹਰੰ. (ਵਿਚਿਤ੍ਰ)

ਹੁਹੁ } ਦੇਖੋ, ਹਾਹ ਅਤੇ ਹੂਹ.
ਹੂਹੁ }

ਹੁੰਕ. ਦੇਖੋ, ਹੁੰਕਾਰ. "ਭਟ ਹੁੰਕੇ ਧੁੰਕੇ ਬੰਕਾਰੇ." (ਰਾਮਾਥ) ੨ ਹਿੰਕਾਰ. ਹੀਂ ਹੀਂ. ਧੁਨਿ. ਹੋਸਾ. "ਹੁੰਕੇ ਕਿਕਾਟ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ) ਘੋੜੇ ਹਿਣਕੇ.

ਹੁਕਈ. ਵਿ—ਹੁੰਕ ਪੀਣ ਵਾਲਾ. ਨਰੀਮਾਰ.

ਹੁਕਨਾ. هوكنا. Enema. ਪਿਚਕਾਰੀ ਅਕਵਾ ਦਵਾਈ ਲੱਗੀ ਬੰਤੀ ਨਾਲ ਕੁਦਾ ਰਸਤਿਓਂ ਸੈਲ ਚਾੜਨ ਦੀ ਫ਼ਿਕਾ.

ਹੁਕਮ. ا. هوكم. ਸੰਗਤਾ—ਆਗਤਾ.

ਹੁਕਮਸਤਿ } ਹੁਕਮ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਸਤਰ, ਐਸਾ ਕਰਤਾਰ. "ਚੌਂ
ਹੁਕਮਸਤਿ } ਹੁਕਮਸਤਿ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਛਤਰ." (ਜਵਰ)
ਹੁਕਮਸਤਰ } ੨ ਸਤਰ ਹੁਕਮ. ਸੱਚਾ ਹੁਕਮ। ੩ ਖਾ. ਚਲਾਣਾ.
ਦੇਹਾਂਤ. "ਹੁਕਮ ਸੱਤ ਇਕ ਸਿਖ ਹੈ ਕਰੇ." (ਗੁਪਤੁ)

ਹੁਕਮਨਾਮਾ. ਛਾ ੨੪ ਹੁਕਮਨਾਮਹ. ਸੰਗਤ—ਆਗਤਾਪਤੁ. ਉਹ
ਖਤ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਹੁਕਮ ਲਿਖਿਆ ਹੋਵੇ। ੨ ਸਾਹੀ ਹੁਕਮਾਨ।
੩ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦਾ ਆਗਤਾਪਤੁ. ਦੇਖੋ, ਤਿਲੋਕ ਸਿੰਘ.

ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਦੇ ਸਮੇਂ ਜੋ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਆਗਤਾਪਤੁ ਸਿੱਖਾਂ
ਵੱਲ ਭੇਜੇ ਜਾਂਦੇ ਸਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ 'ਹੁਕਮਨਾਮਾ' ਸੰਗਤ ਸੀ. ਮਾਤਾ
ਸੁੰਦਰੀ ਜੀ ਭੀ ਸੰਗਤ ਨੂੰ ਹੁਕਮਨਾਮੇ ਜਾਰੀ ਕਰਦੇ ਰਹੇ ਹਨ.
ਗੁਰੂਪੰਥ ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਬਾਰ ਤਖਤਾਂ ਤੋਂ ਭੀ ਹੁਕਮਨਾਮੇ ਭੇਜੇ ਜਾਂਦੇ
ਰਹੇ ਅਤੇ ਹੁਣ ਜਾਰੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ.

ਹੁਕਮਾ. ਅ ੨੪ ਹੁਕਮਾ. ਹੁਕਮ ਦਾ ਬਹੁ ਵਚਨ.

ਹੁਕਮਾਂ. ਦੇਖੋ, ਅਮਰ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ੩.

ਹੁਕਮਾਉ. ਹੁਕਮਾਨੁਸਾਰ. "ਮੈ ਕਹਿਆ ਸਭ ਹੁਕਮਾਉ ਜੀਉ." (ਜੁਗੀ ਮ: ੫ ਗੁਣਵੰਤੀ)

ਹੁਕਮਾਵੈ. ਹੁਕਮ ਅਨੁਸਾਰ. "ਸਤਿਗੁਰੂ ਕੇ ਹੁਕਮਾਵੈ." (ਵਾਰ
ਭਾਮ ੨ ਮ: ੫) ੨ ਹੁਕਮ—ਆਵੈ

ਹੁਕਮਿ. ਹੁਕਮ ਅਨੁਸਾਰ. ਹੁਕਮ ਸੇ. "ਹੁਕਮਿ ਮਿਲੈ ਵਡਿਆਈ." (ਜਪੁ) ੨ ਦੇਖੋ, ਹੁਕਮੀ.

ਹੁਕਮੀ. ਵਿ—ਹੁਕਮ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਹਾਕਿਮ. "ਹੁਕਮੀ ਹੁਕਮੁ
ਚਲਾਏ ਰਾਹੁ." (ਜਪੁ) ੨ ਹੁਕਮ ਅਨੁਸਾਰ. "ਹੁਕਮੀ ਬਰਸਕਿ
ਲਾਗੇ ਮੇਰਾ." (ਮਾਰ ਮ: ੫)

ਹੁਕਮੀਬੰਦਾ. ਵਿ—ਹੁਕਮ ਅਨੁਸਾਰ ਚੱਲਣ ਵਾਲਾ ਹੁਕਮ. ਜੋ
ਆਪਣੀ ਵਲੀਲ ਅਤੇ ਸੰਕਲਪ ਤੋਂ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਲੈਂਦਾ, ਕੇਵਲ ਹੁਕਮ
ਦੀ ਤਾਮੀਲ ਜਿਸ ਨੇ ਆਪਣਾ ਧਰਮ ਮੰਨਿਆ ਹੈ. "ਹੁਕਮੀਬੰਦਾ
ਹੁਕਮ ਕਮਾਵੈ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੩) "ਹੁਕਮੀ ਬੰਦੇ ਬਾਰ ਕਲਾਹੀ." (ਭਾਗੁ)

ਹੁਕਮੁ. ਦੇਖੋ, ਹੁਕਮ. "ਹੁਕਮੁ ਤੇਰਾ ਖਰਾ ਭਾਰਾ." (ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ:
੩) "ਸਭ ਲਗੁ ਹੁਕਮੁ ਨ ਭੂਭਤਾ. ਤਬਹੀ ਲਊ ਦੁਖੀਆ." (ਆਸਾ
ਮ: ੫)

ਹੁਕਮੇ. ਹੁਕਮ ਦੇ. ਆਗਤਾ ਦੇ. "ਹੁਕਮੇ ਅੰਦਰਿ ਸਭੁ ਕੇ." (ਜਪੁ)
੨ ਹੁਕਮ ਨੂੰ. "ਨਾਨਕ ਹੁਕਮੇ ਜੇ ਬੁਝੈ." (ਜਪੁ)

ਹੁਕਰ. ਦੇਖੋ, ਹੁਕਾਰ.

ਹੁਕਾਮ. ਅ ੨੪ ਹੁਕਾਮ. ਹਾਕਿਮ ਦਾ ਬਹੁ ਵਚਨ.

ਹੁਕਾਮੀ. ਵਿ—ਹੁਕਮਾਂ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ। ੨ ਹੁਕਮ ਅਨੁਸਾਰ. ਹੁਕਮ
ਸੇ. "ਬਿਚਰਦੇ ਵਿਰਹਿ ਸੰਸਾਰ ਮਹਿ ਰਹਿ ਜੀ ਹੁਕਾਮੀ." (ਵਾਰ
ਮਾਰੂ ੨ ਮ: ੫)

ਹੁਕਾਰ } ਸੰ. ਹੁੰ—ਐਸਾ ਸ਼ਬਦ. ਹੁੰ ਧੁਨਿ. "ਤਿਹ ਛਿਨ ਜੀ ਪ੍ਰਭੁ
ਹੁਕਾਰਾ } ਕਿਯਾ ਹੁਕਾਰਾ." (ਨਾਪੁ) ੨ ਹੁਕਾਰਾ. ਰਾਂ.

ਹੁਕੁਮਤ. ਅ ੨੪ ਹੁਕੁਮਤ. ਸੰਗਤ—ਹੁਕਮ (ਆਗਤਾ) ਕਰਨ
ਦੀ ਰਿਯਾ। ੨ ਬਾਦਸ਼ਾਹੀ.

ਹੁੱਕ. ਸੰਗਤ—ਬੱਖੀ ਦੀ ਪੀਤ। ੨ ਫਿਫਤੇ ਵਿੱਚ ਚੁੜਵੀਂ ਪੀਤ। ੩ ਅੰ
Hook. ਹੁੱਡੀ. ਅੰਕੁਤਾ.

ਹੁੱਕਾ. ਅ ੨੪ ਹੁੱਕਾ. ਸੰਗਤ—ਬੱਖਾ। ੨ ਮਰਤਬਾਨ। ੩ ਤਮਾਕੂ
(ਤੰਬਾਕੂ) ਆਦਿਕ ਦਾ ਧੁੰਮਾਂ ਪੀਣ ਦਾ ਯੰਤ੍ਰ. "ਹੁੱਕੇ ਸੇ ਹੁਰਮਤ ਗਈ
ਨੇਮ ਧਰਮ ਕਰੇ ਫੂਟ." (ਗ਼ਿਰਿਧਰ)

ਹੁੱਕਾਮ. ਦੇਖੋ, ਹੁਕਾਮ.

ਹੁਕਲੀ. ਬੰਗਲ ਦਾ ਇੱਕ ਦਰਿਆ, ਜੋ ਬਾਗੀਚੀ ਅਤੇ ਜਲੰਗੀ
ਨਾਲ ਮਿਲਕੇ ਬੰਗਲ ਦੀ ਖਾੜੀ ਵਿੱਚ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ੨ ਹੁਕਲੀ ਦਰਿਆ
ਦੇ ਸੱਜੇ ਕਿਨਾਰੇ ਵਸਿਆ ਹੋਇਆ ਇੱਕ ਨਗਰ, ਜੋ ਫਰਦਵਾਨ ਦੇ
ਪਰਕਨੇ ਵਿੱਚ ਹੈ. ਇਹ ਪੁਰਤਗਾਲੀਆਂ ਨੇ ਸਨ ੧੫੩੭ ਵਿੱਚ
ਵਸਾਇਆ ਸੀ.

ਹੁਕਲੀ ਬੰਦਰ. ਹੁਕਲੀ ਦਰਿਆ ਦਾ ਸਮੁੰਦਰ ਨਾਲ ਸੰਕਮ ਜਿਸ ਥਾਂ
ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਥਾਂ ਜਹਾਜ਼ਾਂ ਦਾ ਅੱਡਾ. "ਹੁਕਲੀ ਬੰਦਰ ਕੇ ਹੁਤੇ ਹਿੰਮਤ
ਸਿੰਘ ਨਿਪ ਟੇਕ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧੩੩) ਇਹ ਬੰਦਰ ਅਨੇਕ ਥਾਂ ਬਦਲਦਾ
ਚਿਹਾ ਹੈ.

ਹੁਜਤ } ਦੇਖੋ, ਹੁੱਜਤ. "ਹੁਕਮਤਿ ਸਾਚੀ ਹੁਜਤਿ ਦੂਰਿ." (ਆਸਾ
ਹੁਜਤਿ } ਮ: ੧)

ਹੁਜਰਾ. ਅ ੨੪ ਹੁਜਰਾ. ਸੰਗਤ—ਭੋਰਾ. ਭੋਰਤੀ। ੨ ਸਿਮਰਣ
ਕਰਨ ਦਾ ਟੋਕਾਂਤ ਅਸਥਾਨ. "ਬੰਦਗੀ ਅਲਹ ਆਲਾ ਹੁਜਰਾ."
(ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫) ੩ ਮੁਹੰਮਦ ਸਾਹਿਬ ਜਿਸ ਥਾਂ ਦਫਨ ਕੀਤੇ ਗਏ
ਹਨ, ਮਈਨੇ ਵਿੱਚ ਉਹ ਅਸਥਾਨ.

ਹੁਜੁਮ. ਅ ੨੪ ਸੰਗਤ—ਸਮੁਦਾਯ. ਗਰੋਹ। ੨ ਅੰਬਾਰ, ਢੇਰ.

ਹੁੱਜਤ. ਅ ੨੪ ਹੁੱਜਤ. ਸੰਗਤ—ਤਰਕ. ਯੁਕਤਿ। ੨ ਬੰਕਾ.

ਹੁਟ. ਦੇਖੋ, ਹਟਣਾ.

ਹੁਟਣਾ. ਵਿ—ਹਟਣਾ. ਭਾਸ਼ ਰਹਿਣਾ. "ਮੀਚ ਹੁਟੈ ਜਮ ਤੇ ਛੁਟੈ."
(ਕਉਂ ਬਿਤੀ ਮ: ੫) ੨ ਬੱਕਣਾ. "ਹਰਿਮਗੁ ਨ ਹੁਟੈ." (ਸਵੈਯੇ ਮ:
੪ ਕੇ) ੩ ਬਲ ਹਾਰਨਾ. ਕਮਜ਼ੋਰ ਹੋਣਾ. "ਨੈਨ ਸੁਵਨ ਸਰੀਰ ਸਭ
ਹੁਟਿਓ." (ਸਾਰ ਮ: ੫)

ਹੁਡ. ਸੰਗਤ—ਸੂਰ ਦੀ ਮੁਖ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲੀ ਦਾਬੁ। ੨ ਸੰ. ਚੰਮ
ਨਾਲ ਮਤਿਆ ਇਕ ਵਾਜਾ, ਜੋ ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਵਜਾਈਦਾ
ਸੀ. ਹੁੱਡਕ ਭੀ ਇਸ ਦਾ ਨਾਂਉਂ ਹੈ। ੩ ਬੰਦਨ. ਮੇਘ। ੪ ਭੋਜ ਦਾ
ਬੈਧ। ੫ ਦੇਖੋ, ਹੁਡ.

ਹੁੰਡ. ਸੰ. ਛੁਆ. ਧਾ—ਇਕੱਠਾ ਕਰਨਾ. ਇੰਤਮਾਬ ਕਰਨਾ. ਚੁਣਨਾ।
੨ ਸੰਗਤ—ਅਨਾਜ ਦਾ ਸਿੱਟਾ, ਬੱਲ। ੩ ਮੁਰਖ। ੪ ਬਖਿਆਤਾ।
੫ ਪਿੰਡ ਦਾ ਸੂਰ.

ਹੁਡਕ } ਹੁਡ (ਕੈਪ) ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਹੁਡ ਅਥਵਾ
ਹੁਡਕੀਆ } ਹੁੱਡਕ ਨਾਮਕ ਵਾਜਾ ਵਜਾਉਣ ਵਾਲਾ ਇਹ ਵਾਜਾ ਛੱਕ
ਅਰ ਭੌਰੂ ਦੀ ਹੀ ਇੱਕ ਜਾਤਿ ਹੈ। ੩ ਹੁਡ (ਮੀਚਾ) ਲੜਾਉਣ ਵਾਲਾ.

ਦੇਖੋ, ਹੁਣ ਅਤੇ ਹੁਣ. "ਕਿਤਨੇ ਮੇਵੇਦਾਰ ਹਨ ਹੁਣਕ ਹੁਣਕੀਏ ਲੋਲਣ ਲੋਲੀ." (ਭਾਗੁ)

ਹੁੰਡਾਰ. ਦੇਖੋ, ਹੁਣ.

ਹੁੰਡਿਆਰਾ. ਜਿਲਾ ਲਹੌਰ, ਬਾਣਾ ਬਰਕੀ ਦਾ ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਇਸ ਥਾਂ ਸ੍ਰੀ ਕੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਵਿਰਾਜੇ ਹਨ. ਕੁਰੂਦਾਰਾ ਸੁੰਦਰ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ. ੧੦੦ ਘੁਮਾਉਂ ਜ਼ਮੀਨ ਇਸ ਪਿੰਡ ਮੁਆਫੀ ਹੈ. ਮਾਘੀ ਨੂੰ ਮੇਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਚੋਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਸੱਲੇ ਤੋਂ ਨੌਂ ਮੀਲ ਦੱਖਣ ਪੱਛਮ ਹੈ.

ਹੁੰਡੀ. ਸੰਗਤ—ਸਾਹੂਕਾਰ ਦਾ ਟੋਮ੍ਹਾ. ਜਿਸ ਨਾਲ ਰੁਪਯਾ ਵਸੂਲ ਕਰੀਦਾ ਹੈ. "ਹੁੰਡੀ ਨਿਯਮ ਸਾਹੂ ਕੇ ਭਾਇ." (ਰੁਪਸੂ)

ਹੁੰਡੀਆ. ਦੇਖੋ, ਹੁੰਡੀ। ੨ ਦੇਖੋ, ਹੁਣ. "ਮੰਤ੍ਰ ਸਕਤਿ ਹੁੰਡੀਆ ਤਿਹ ਕਰਜੇ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੨੨੮) ਮੀਢਾ (ਛੱਤਰਾ) ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ.

ਹੁੰਡ } ਸੰ. ਕੁਰੂ, ਸੰਗਤ—ਮੀਢਾ. ਛੱਤਰਾ. "ਫਿਰ ਹੀ ਨਰਕੇ
ਹੁੰਡ } ਹੁੰਡੀਆ ਦੁਹੈ ਚਿਰ ਤੇ, ਆਪਸ ਮੇ ਸਿਰ ਮੇਲਤ ਹੈ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)
ਹੁੰਡ }
ਹੁੰਡੀਆ

ਹੁੰਡੂਹੁਡ. ਸੰਗਤ—ਮੀਢਾਯੁੱਧ. ਮੀਢਿਆਂ ਦੀ ਲੜਾਈ। ੨ ਵਿ—ਹੋਠਹੋਠੀ. ਜਿਏ ਜਿਏ. "ਸਿਸੁ ਖੋਲਤ ਹੈਨ ਹੁੰਡੂਹੁਡ." (ਨਰ ਸਿੰਘਾਵ)
ਹੁੰਡ } ਵਿ. ਵਿ—ਅਥ. ਇਸ ਵੇਲੇ. "ਹੁੰਡ ਕਦਿ ਮਿਲੀਐ ਪ੍ਰਿਅ
ਹੁੰਡ } ਤੁਧੁ ਭਗਵੰਤਾ." (ਮਾਭ ਮ: ੫) ਇਸ ਦਾ ਮੂਲ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ
ਹੁੰਡੇ } ਅਥਿ—ਅਥਨਿ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਇਨ ਮੇ. ਭਾਵ—ਅੱਜ ਦੇ ਦਿਨ.

ਹੁੰਡ. ਸੰਗਤ—ਤਰਕ. ਹੁੰਸਤ। ੨ ਵਡ—ਵੁਤਕਾਲ ਭੋਧਕ. "ਅੰਤਰ ਚਹੀਸਤ ਹੁੰਡ ਕਿਰਜੇ." (ਪੰਪੁ) ਗਿਰਿਆ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ। ੩ ਵਰਤਮਾਨ ਕਾਲ ਭੋਧਕ. "ਆਇ ਮੱਧ ਅਰ ਅੰਤ ਹੁੰਡੇ, ਹੁੰਡਹੈ ਪੁਨ ਹੇਨਮ." (ਭਾਗੁ ਕ) ੪ ਸੰ. ਵਿ—ਹਵਨ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ। ੫ ਸੰਗਤ—ਹੋਮ. ਹੁੰਡਹੁੰਡ. ਸੰ. ਹੁੰਡਹੁੰਡ. ਆਹੁੰਡੀ ਖਾਣ ਵਾਲਾ ਅਭਨਿ. ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਹੁੰਡ (ਹੋਮ) ਕਰੀਏ.

ਹੁੰਡਾ. ਹੋਤਾ. ਹੁੰਡਾ. "ਪਤਿਤਪਾਵਨ ਨਮ ਕੈਸੇ ਹੁੰਡਾ?" (ਸ੍ਰੀ ਕਵਿਦਾਸ)
ਹੁੰਡਾਸ } ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਅਭਨਿ, ਜੋ ਹੁੰਡ ਹਵਨ ਕੀਤੇ ਪਦਾਰਥਾਂ ਨੂੰ
ਹੁੰਡਾਸਨ } ਅਭਨ ਕਰੇ (ਖਾਵੇ).

ਹੁੰਡਾਸਨਖੋਲ. ਸੰਗਤ—ਅੱਗ ਦੀ ਖੋਲ. ਆਤਿਸ਼ਬਾਜ਼ੀ.

ਹੁੰਡੀ. ਥੀ. ਸੀ. "ਹੁੰਡੀ ਚੁ ਪਿਆਸ ਪਿਊਸ ਪਿਥੰਨ ਕੀ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ).

ਹੁੰਡੇ. ਥੇ। ੨ ਹੋਤੇ. ਹੁੰਡੇ.

ਹੁੰਡੇ. ਥਾ. ਸੀ. "ਕਰਣੇ ਹੁੰਡੇ ਨੁ ਨਾ ਕੀਓ" (ਸ: ਮ: ੯)

ਹੁੰਦਮਾਰ. ਵਿ—ਹੁਣ (ਛੱਤਰੇ) ਦੀ ਤਰਾਂ ਸਿਰ ਮਾਰਨ ਵਾਲਾ. ਹੁੰਸਤ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਫਿਸਾਈ.

ਹੁੰਦਾ. ਹੁੰਡੇ. ਹੋਤਾ. ਹੋਣ ਦਾ ਵੂਤਕਾਲ.

ਹੁੰਦਿਆਂ ਸੁੰਦਿਆਂ. ਸੁ (ਧਨ) ਦੇ ਹੁੰਦਿਆਂ. ਧਨ ਹੋਣ ਪੂਰ ਤੀ.

ਹੁੰਦੁਦ. ਅ. ੧. ਹੁੰਦੁਦ. ਹੋਣ ਦਾ ਬਹੁ ਵਚਨ. ਹੋਂਦਾਂ ਹੁੰਦੇ ਸੁੰਦੇ. ਦੇਖੋ, ਹੁੰਦਿਆਂ ਸੁੰਦਿਆਂ.

ਹੁੰਦਾ. ਦੇਖੋ, ਉਹਦਾ.

ਹੁੰਨ. ਇਸ ਵੇਲੇ. ਅਥ. ਦੇਖੋ, ਹੁਣ. "ਉਡ ਹੁੰਨ ਕਾਕਾ ਕਾਰੇ." (ਕਉ ਕਬੀਰ)

ਹੁੰਨਰ. ਭਾ. ੧. ਸੰਗਤ—ਕਾਰੀਗਰੀ। ੨ ਹੁਣ. "ਨਿਜ ਹੁੰਨਰਨ ਕੇ ਰਿਏ ਛਪਾਵੇ." (ਨਾਪੁ)

ਹੁੰਨਿਆ. ਸੰਗਤ—ਹਿੰਦੋਲੀ. ਲੋਲੀ. ਹੁੰ-ਹੁੰ ਸਬਦ ਕਹਿਕੇ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਕੋਈ ਵਿੱਚ ਤੁਟਾ ਦੇਣ ਦੀ ਫ਼ਿਯਾ. "ਪੁੜ੍ਹਹਿ ਦੇਨ ਲਗੀ ਹੁੰਨੀਆ ਹੈ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਹੁੰਨੁਦ. ਅ. ੧. ਹਿੰਦੂ ਦਾ ਬਹੁ ਵਚਨ. ਹਿੰਦੂ ਲੋਕ। ੨ ਹਿੰਦੂਸਤਾਨੀ ਦਾ ਬਹੁ ਵਚਨ. Indians.

ਹੁੰਥਾਥ. ਦੇਖੋ, ਹਥਾਥ.

ਹੁੰਥ. ਅ. ੧. ਹੁਥ. ਸੰਗਤ—ਪਿਆਰ. ਮੁਹੱਬਤ। ੨ ਉਮੰਗ. ਚਾਉ. ਹੁੰਮ. ਸੰ. ਉਸਮ. ਸੰਗਤ—ਵੱਟ. ਤਾਉ. ਭਤਦਾ। ੩ ਸੰ. ਕੁਸ. ਹੰਘੁਰਾ. ਹੁੰਥਾਰ.

ਹੁੰਮਸ. ਦੇਖੋ, ਹੁੰਮ। ੨ ਅ. ੧. ਹਮਸ. ਸੰਗਤ—ਆਹਟ. ਖਟਕਾ. ਹੁੰਮਸ ਹੁੰਮਸ. ਸੰਗਤ—ਸ਼ੇਰ ਸਰਾਬਾ. ਰੋਲਾ ਫੋਲਾ. ਹੁਮ ਹਮ ਦੀ ਧੁਨਿ. "ਬਾਰਿ ਵਿਭਾਨਤੈ ਹੁੰਮਸ ਹੁੰਮਸ, ਕੂਕਾ ਪਈਆ ਰਾਹੀ." (ਵਾਰ ਕੂਜ ੨ ਮ: ੫) ਵਿਭੰਬਨ (ਮੋਹਨ) ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਮਾਣਿਵੀ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਦਰਬਾਰੇ ਵਡੀ ਹੁਮ ਹਮ ਅਤੇ ਰਾਹ ਵਿੱਚ ਕੂਕਾਂ ਪੈਂਦੀਆਂ ਹਨ. ਭਾਵ ਹਰਖ ਸੋਕ ਨਾਲ ਕੁਸੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ.

ਹੁੰਮ ਹੁਮਾਉਣਾ } ਵਿ—ਉਮੰਗ ਨਾਲ ਆਉਣਾ. "ਹੁੰਮ ਹੁਮਾਇ
ਹੁੰਮ ਹੁਮਾਨਾ } ਸੰਗਤਿ ਸਭ ਆਈ." (ਰੁਪਸੂ)
ਹੁੰਮਡ ਹੁੰਮਡ. ਦੇਖੋ, ਹੁੰਮਸ ਹੁੰਮਸ. "ਹੁੰਮਡ ਹੁੰਮਡ ਜਾਗੀ ਖੰਤੀ ਸੁਰਿਆਂ." (ਚੰਡੀ ੩)

ਹੁੰਮਾ } ਭਾ. ੧. ਸੰਗਤ—ਟਿੱਕ ਕਲਪਿਤ ਪੰਡੀ, ਜਿਸ ਦੀ ਫ਼ਾਉ
ਹੁੰਮਾਉ } ਹੇਠ ਆਉਣ ਤੋਂ ਭਾਗ ਦਾ ਚੁੰਦੇ ਹੋਣਾ ਮੰਨਿਆ ਹੈ. ਇਹ
ਹੁੰਮਾਇ } ਪੰਡੀ ਸਦਾ ਆਕਾਸ਼ ਵਿੱਚ ਹੀ ਵਿਚਰਦਾ ਹੈ. "ਪਰ
ਹੁੰਮਾਉ ਸੰਗ ਨਾਕਰੇ ਕਾਨਾ." (ਰੁਪਸੂ) "ਹੁੰਮਾ ਚਾ ਕਸੇ ਸਾਯਹ ਆਯਟ ਛਜੇਰ." (ਜਬਰ) "ਸਾਯਹ ਦੇ ਚੁਲ੍ਹਡ ਤੁਰਾ ਬਾਲੇ ਹੁੰਮਾ ਭਹਮੀਦਰ ਏਮ." (ਦੀਵਾਨ ਕੰਯਾ) ੨ ੧. ਟੀਰਾਨ ਦੇ ਭਾਵਸਾਹ ਬਹਿਸ਼ਨ ਦੀ ਥੋਟੀ, ਜਿਸ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਦਾਰਾਥ ਸੀ। ੩ ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਨੇ ਹੁੰਮਾਊ ਨੂੰ ਹੁੰਮਾਉ ਲਿਖਿਆ ਹੈ. "ਦਿੱਲੀ ਕਾ ਹੁੰਮਾਉ ਭਾ ਸਾਹੂ." (ਰੁਪਸੂ) ਦੇਖੋ, ਹੁੰਮਾਊ ੩.

ਹੁੰਮਾਊ. ਭਾ. ੧. ਵਿ—ਮੁਥਾਰਿਕ। ੨ ਸੰਗਤ—ਹੁੰਮਾਊ ਤੁਕਲਕ. ਦੇਖੋ, ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦਾ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਰਾਜ ਨੇ: ੨੦।

ਕਦੀਆਂ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਹੁੰਮਾ ਦਾ ਖੋਰ ਤੀਰ ਨੂੰ ਲਾਏ ਆਕਾਸ਼ ਵੱਲ ਚਲਾਇਆ ਜਾਵੇ, ਤਦ ਤੀਰ ਹੋਰਾਂ ਨਹੀਂ ਉਤਰਦਾ, ਸਦਾ ਆਕਾਸ਼ ਮੰਡਲ ਵਿੱਚ ਉਡਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ.

੩ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਬਾਬਰ ਦਾ ਵਡਾ ਬੇਟਾ ਅਤੇ ਅਕਬਰ ਦਾ ਪਿਤਾ, ਜਿਸਦਾ ਜਨਮ ਕਾਬੁਲ ਵਿੱਚ ਮਹਮੂਦ ਬੇਗਮ ਦੇ ਉਦਰ ਤੋਂ ੭ ਮਾਰਚ ਸਨ ੧੫੦੮ ਨੂੰ ਹੋਇਆ ਪਿਤਾ ਤੋਂ ਰਾਜ ਕਾਜ ਦੀ ਸਿਖਤ ਪਾ ਕੇ ਸਨ ੧੫੨੧ ਤੋਂ ੧੫੨੮ ਤਕ ਬਦਸ਼ਾਹ ਦਾ ਹਾਕਮ ਰਿਹਾ। ਪਾਨੀਪਤ ਦੇ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਹਮਾਯੂੰ ਆਪਣੇ ਬਾਪ ਦੇ ਨਾਲ ਸੀ। ਇਹ ੨੬ ਦਿਸੰਬਰ ਸਨ ੧੫੩੦ ਨੂੰ ਆਗਰੇ ਤਖਤ ਉੱਪਰ ਬੈਠਾ। ਸਨ ੧੫੪੦ ਵਿੱਚ ਸਹਸਰਾਮ ਦੇ ਜਾਗੀਰਦਾਰ ਹਸਨ ਖਾਂ ਦੇ ਪੁਤ੍ਰ ਸ਼ੇਰ ਖਾਨ ਸੁਰ ਪਠਾਣ ਨੇ (ਜਿਸ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਨਾਉਂ ਫਰੀਦ ਸੀ) ਹਮਾਯੂੰ ਨੂੰ ਸ਼ਿਕਸ਼ਾ ਦੇਕੇ ਹਿੰਦ ਤੋਂ ਕੱਢ ਦਿੱਤਾ ਅਰ ਆਪ ਇੰਨੀ ਦੇ ਤਖਤ ਪੁਰ ਬੈਠਕੇ ਸ਼ਹਨਸ਼ਾਹ ਪਦਵੀ ਧਾਰਣ ਕੀਤੀ।

ਜਦ ਸ਼ੇਰਸ਼ਾਹ ਤੋਂ ਭਾਜ ਖਾਕੇ ਹਮਾਯੂੰ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚੋਂ ਲੰਘ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਸਾਹਿਬ ਪਾਸ ਖੜ੍ਹਕ ਆਇਆ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ (ਜੋ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਮਗਨ ਸਨ) ਇਸ ਦੇ ਆਉਣ ਵੱਲ ਕੋਈ ਗੁਰੂ ਨਾ ਕੀਤੀ। ਹਮਾਯੂੰ ਭੁੱਖੇ ਵਿੱਚ ਆਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਮਾਰਣ ਲਈ ਮਿਆਨੋਂ ਤਲਵਾਰ ਖਿੱਚਣ ਲੱਗਾ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਨੇ ਨੇਤ੍ਰ ਖੋਲਕੇ ਬਿਹਾ ਕਿ ਹੁਣ ਫਕੀਰਾਂ ਤੇ ਜੋ ਤਲਵਾਰ ਚਲਾਣ ਲੱਗਾ ਹੈ, ਇਹ ਸ਼ੇਰਸ਼ਾਹ ਦਾ ਟਾਕਰਾ ਕਰਣ ਵੇਲੇ ਕਿੱਥੇ ਸੀ? ਹਮਾਯੂੰ ਬਹੁਤ ਸ਼ਰਮਿੰਦਾ ਹੋਇਆ ਅਤੇ ਮੁਆਫੀ ਮੰਗਕੇ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਦੇ ਆਸ਼ੀਰਵਾਦ ਦਾ ਪਾਤ੍ਰ ਭਇਆ।

ਹਮਾਯੂੰ ਨੇ ਫਾਰਸ ਦੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦੀ ਪਨਾਹ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਸਮਾ ਬਿਤਾਇਆ ਅਰ ਟੀਰਾਨੀ ਫੌਜ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਨਾਲ ੨੩ ਜੂਨ ਸਨ ੧੫੫੫ ਨੂੰ ਮੁੜ ਇੰਨੀ ਦਾ ਤਖਤ ਮੰਨਿਆ, ਪਰ ਇਹ ਰਾਜ ਦਾ ਸੁਖ ਬਹੁਤ ਸ਼ੀਰ ਨਹੀਂ ਭੋਗ ਸਕਿਆ ਕੇਵਲ ਫੀ ਮਹੀਨੇ ਪਿੱਛੋਂ ਪੁਸਤਕਾਲਸ਼ ਦੀ ਪੋਤੀ ਤੋਂ ੨੪ ਜਨਵਰੀ ਨੂੰ ਡਿਗਣ ਦੇ ਕਾਰਣ ੨੮ ਜਨਵਰੀ ਸਨ ੧੫੫੬ ਨੂੰ ਮਰ ਗਿਆ। ਇਸ ਦਾ ਮਕਬਰਾ ਇੰਨੀ ਤੋਂ ਚਾਰ ਮੀਲ ਪੱਛਮ ਵੱਲ ਜਮਨਾ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਸੁੰਦਰ ਇਮਾਰਤ ਹੈ, ਜੋ ਹਮਾਯੂੰ ਦੀ ਬੇਗਮ ਹਮੀਦਾਬਾਨੂੰ (ਅਕਬਰ ਦੀ ਮਾਤਾ) ਨੇ ਸਨ ੧੫੬੫ ਵਿੱਚ ਪੰਦਰਾਂ ਲੱਖ ਰੁਪਯਾ ਖਰਚਕੇ ਬਣਵਾਇਆ ਹੈ।

ਹੁਕਮੁ। ਹੋਇਆ। ਭਇਆ। “ਬਿਖ ਤੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਹੁਕਮੁ।” (ਸਵੈਕੇ ਮ: ੪ ਕੇ)

ਹੁਕਮਾ। ਦੇਖੋ, ਉਰਸਾ।

ਹੁਕਮਕ। ਅ ੩, ਹੁਕਮ। ਸੰਕਤਾ—ਅੰਗ। ੨ ਅੰਗ ਦੀ ਲਾਟ। ੩ ਦੇਖੋ,

ਹੁਕਮਣਾ।

ਹੁਕਮਣਾ। ਕ੍ਰਿ—ਭਰਾਉਣਾ। ਧਮਕਾਉਣਾ। ੨ ਹੰਘੁਰਾ ਅਥਵਾ ਨੱਕ ਦਾ ਫਰਭਾਟਾ ਗੁੱਸੇ ਵਿੱਚ ਆਕੇ ਮਾਰਨਾ।

ਹੁਕਮਨਿ। ਵਿ—ਅਗਨਿ ਦੀ ਲਾਟਾ ਜੇਹਾ। “ਕੰਚਨ ਹੁਕਮਨਿ ਰੂਪ ਸਬੁਪਾ।” (ਚਰਿਤ੍ਰ ੨੪੭) ਦੇਖੋ, ਹੁਕਮ।

ਹੁਕਮਤ } ਅ ੩, ਹੁਕਮਤ। ਸੰਕਤਾ—ਮਾਨ। ਪੁਤ੍ਰਿਯਾ। “ਹੁਕਮਤਿ ਹੁਕਮਤਿ } ਤਿਸ ਨੇ ਅਗਲੀ।” (ਵਾਰ ਆਸਾ)

ਇਸ ਦੀ ਬਾਦੀ ਬਾਬਰ ਨਾਲ ੧੫੦੬ ਵਿੱਚ ਹੋਈ ਸੀ।

ਹੁਰਾ। ਅ ੩, ਉਹ ਇਸਤ੍ਰੀ ਜਿਸ ਦਾ ਰੰਗ ਕੋਰਾ ਅਤੇ ਅੱਖਾਂ ਕਾਲੀਆਂ ਹੋਣ। ਇਸ ਦਾ ਬਹੁ ਵਚਨ ਹੁਰ ਹੈ। ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਨੇ ਅਪਸਰਾ ਦੀ ਥਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮੰਨਿਆ ਹੈ। ਦੇਖੋ, ਹੁਰ।

ਹੁਰੀਆ। ਸੰਕਤਾ—ਫਾਲ। ਟਪੁਸੀ। “ਪਛਾਂ ਬਿਨ ਹੁਰੀਆ ਮਾਰਤਾ।” (ਬਸੰ ਕਬੀਰ) ਮਨ ਬਿਨਾਪੈਰ ਟਪੁਸੀਆਂ ਮਾਰਦਾ ਹੈ। ਦੇਖੋ, ਜੋਇ ਖਾਸਮ।

ਹੁਰੇਹਿਆ। ਹਸਿਤ ਕੀਤਾ। ਆਨੰਦ ਕਰਿਆ। “ਕਰ ਕਰ ਸੰਗ ਹੁਰੇਹਿਆ।” (ਭਾਭੁ)

ਹੁਰੇਹੀ। ਵਿ—ਹੌਲੀ। ਹਲਕੀ। “ਕੱਥ ਹੁਰੇਹੀ ਫੂਸਲੀ।” (ਭਾਭੁ) ੨ ਹਸਿਤ (ਪ੍ਰਸੰਨ) ਹੋਈ।

ਹੁਰਾਸ। ਅ ੩, ਹੁਰਾਸ (ਰਾਖਾ) ਦਾ ਬਹੁ ਵਚਨ। ਰਾਖੀ ਕਰਨ ਵਾਲੇ। ੨ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦੇ ਪਹਿਰੂ।

ਹੁਲ। ਦੇਖੋ, ਹੋਲ। “ਹੁਲੈ ਨਰੈ” (ਰਾਮਾਵ) ਆਦਮੀ ਹੋਲਦੇ ਹਨ। ੨ ਸੰ. ਮੀਠਾ। ੩ ਇੱਕ ਖਾਸ ਵਾਜਾ।

ਹੁਲਸ। ਦੇਖੋ, ਹੁਲਾਸ।

ਹੁਲੜ। ਸੰਕਤਾ—ਹੜ੍ਹ। ਪੁਚਾਹ। ੨ ਉਮੰਗ। ੩ ਉਮਛਣਾ।

ਹੁਲੜਵਾਣੀ। ਹੜ੍ਹ ਦਾ ਪਾਣੀ।

ਹੁਲਾ। ਹੁਲਾਸ (ਉੱਲਾਸ) ਦਾ ਸੰਖੇਪ। “ਰੰਗ ਮਾਣ ਨੈ ਪਿਆਰਿਆ ਜਾ ਜੋਬਨ ਨਉ ਹੁਲਾ।” (ਸੁ ਮ: ੧) ੨ ਦੇਖੋ, ਨਉਹੁਲਾ ੨।

ਹੁਲਾਸ। ਸੰ. ਚਲਾਸ—ਉੱਲਾਸ। ਦੇਖੋ, ਉਲਾਸ। ੨ ਦੇਖੋ, ਕਲਸ ੪।

ਹੁਲਾਰਾ। ਸੰਕਤਾ—ਭੂਟਾ। ਹਿਲੋਰਾ। ੨ ਉਮੰਗ ਦਾ ਤਰੰਗ।

ਹੁਲੀਯਾ। ਅ ੩, ਹੁਲੀਯਹ। ਫੂਸਣ ਗਹਿਣਾ। ੨ ਹਿਲੀਯਹ। ਚਿੰਨ੍ਹਚਕ੍ਰ। ਨਿਸ਼ਾਨ।

ਹੁਲਾਲ। ਸੰਕਤਾ—ਹੱਲੇ ਦੀ ਧੁਨਿ। ਹੱਲੇ (ਹਮਲੇ) ਸਮੇਂ ਹੋਇਆ ਜ਼ੋਰ “ਰਣ ਹੁੱਲ ਕਲੇਲੈ ਹੁੱਲਾਲੈ” (ਰਾਮਾਵ)

ਹੁਵੈਨੀ। ਦੇਖੋ, ਹੋਵੈਨੀ।

ਹੁਕਕ। ਵਾਸਨਾ। ਚਾਹ। ਇੱਛਾ। ੨ ਵਾਦੀ। ਛਾਣ। ਲਲਕ।

ਹੁ। ਦੇਖੋ, ਹੀ। “ਪੀਤਤ ਹੁ ਪਰਵਾਣ ਭਇਆ।” (ਸੁ ਮ: ੩) ਪੀਂਦੇ ਹੀ। ਪੀਣ ਸਾਰ। ੨ ਨੂੰ। ਪੁਤਿ। ਨਾਲ। “ਬਹੁਚਿ ਬਹੁਚਿ ਉਆਹੁ ਲਪਟੇਰਾ।” (ਗਉ ਮ: ੫) ੩ ਦੇਖੋ, ਹੁ। ੪ ਅ ੩, ਸਰਵ—ਵਹ।

ਉਹ। ੫ ਸੰ. ਹੁ. ਵਰ—ਭੁਲਾਉਣਾ। ਸੰਦਾ ੬ ਅਵਗਣਾ। ੭ ਅਹੰਕਾਰ ੮ ਸ਼ੋਕ।

ਹੂੰ। ਸੰਕਤਾ—ਅਹੰਤਾ। ਹੋਸੀ। ਅਹੰਕਾਰ। “ਮੁਝ ਮੇ ਰਹਾ ਨ ਹੂੰ” (ਸ. ਕਬੀਰ) ੨ ਪੰਚਮੀ ਵਿਭਾਜਿ ਅਰਥ ਵਿੱਚ. ਸੇ. ਰੋਂ. “ਉਚੀ ਹੂੰ ਉਚਾ ਛਾਨ।” (ਵਾਰ ਗੁਜ ੨ ਮ: ੫) ੩ ਸੰ. ਵਰ—ਦੇਖੋ, ਹੂੰ। “ਫੂਕਾ ਹੂੰ ਕਿਥੋਂ ਖੇਤ ਧੁੰਕੇ ਨਕਾਰੇ।” (ਚੰਡੀ ੨) ਦੁਰਗਾ ਨੇ ਹੁੰਕਾਰ ਕੀਤਾ।

ਹੁਆ } ਭਇਆ। ਹੋਇਆ। “ਜੀ ਕਾਰ ਅਪਾਰ ਸੁਧਾਰ ਹੁਆ।”

ਹੁਆ } (ਵਿਚਿਤ੍ਰ)

ਹੁਏ। ਹੋਏ। ਭਏ।

ਹੁਸਨਾ। ਦੇਖੋ, ਹੁਸਣਾ।

ਹੂਹ. ਸੰਗਤਾ—ਧੱਕਾ. ਸੀਨੇਜੋਰੀ. “ਬਿਨਸੀ ਹਉਮੈ ਹੂਹ.” (ਸਾਰ ਮ: ੫) ੨ ਹੋਲਾ. ਹਮਲਾ. “ਪਰੇ ਹੂਹ ਦੇ ਕੈ.” (ਚੰਡੀ ੨) ੩ ਸੋਰ. ਰੋਲਾ.

ਹੂਹ ਕੂਹ. ਸੰਗਤਾ—ਹੋਲੇ (ਹਮਲੇ) ਦੀ ਕੂਕ. ਹੋਲਾ ਕਰਨ ਵੇਲੇ ਹੋਇਆ ਸੋਰ. “ਹੂਹ ਕੂਹ ਭਰੀ.” (ਰਾਮਾਵ)

ਹੂ ਹੂ. ਇੰਦ੍ਰ ਦੀ ਸਭਾ ਦਾ ਇੱਕ ਗੰਧਰਵ. ਦੇਖੋ, ਹਾਹਾ ਹੂ ਹੂ.

ਹੂਕ } ਸੰਗਤਾ—ਹੁੰਕਾਰਾ ੨ ਹਾਹਕਾਰ ਦੀ ਧੁਨੀ ੩ ਪੁਕਾਰ. ਸੱਟ. ਹੁੰਕਾਰ. ਦੇਖੋ, ਹੁੰਕਾਰ.

ਹੂੰਗ. ਹੁੰਕਾਰ। ੨ ਛਾ. ੬ ਹੁੰਕ. ਸੈਨਾ ਫੌਜ. “ਤਿੰਗੇ ਵੀਰ ਜੁਝਾਰੇ ਹੂੰਗੇ ਫੁੰਟੀਆਂ.” (ਚੰਡੀ ੩) ੩ ਹੋਸ਼ਿਯਾਰੀ। ੪ ਝਲਾ। ੫ ਕ੍ਰੋਮ। ੬ ਚੋਟ. ਆਖਾਤ. ਪੁਹਾਰ. ਸੱਟ.

ਹੂਟ } ਦੇਖੋ, ਹੂਟਣਾ. “ਓਇ ਬਿਖਾਈ ਦੇਖੀਆ ਤੇ ਕੁਰੁ ਤੇ ਹੂਟੇ.”
ਹੂਟਨ } (ਆਸ ਮ: ੫) “ਬਿਖੇ ਬਿਆਧਿ ਤਥ ਹੂਟੇ.” (ਧਨਾ ਮ: ੫)
ਹੂਟਾ. ਵਿ—ਹਟਿਆ. ਬੱਕਿਆ. ਦੇਖੋ, ਹਟਣਾ। ੨ ਸੰਗਤਾ—ਹੂਟਾ. ਹਿਲੋਲਾ.

ਹੂਡੀ. ਦੇਖੋ, ਹੋਡੀ.

ਹੂਤ. ਸੰ. ਆਹੁਤ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. ਵਿ—ਬੁਲਾਇਆ ਹੋਇਆ. ਸੱਦਿਆ. “ਬਿਨ ਹੂਤ ਨਿਕੇਤ ਧਰੇ ਚਰਨਾ.” (ਨਾਪੁ)

ਹੂਤਨ. ਸੰਗਤਾ—ਬੁਲਾਉਣਾ. ਸੱਦਣਾ. “ਮਾਨਵ ਏਕ ਪਨ੍ਯੋ ਹਿਤ ਹੂਤਨ.” (ਨਾਪੁ)

ਹੂਤਿ. ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਬੁਲਾਉਣਾ. ਸੱਦਣਾ। ੨ ਨਾਮ. ਨਾਉਂ.

ਹੂਤੁ. ਹੋਂਦਾ ਹੈ. “ਬਚਨ ਸਬਦ ਦਾ ਸਭਲਾ ਹੂਤੁ.” (ਰਤਨਮਾਲਾ) ੨ ਦੇਖੋ, ਹੂਤ.

ਹੂਦਾ. ਛਾ. ਵਿ—ਪੁਰਾਣਾ। ੨ ਦੁਰਸੁ. ਸਹੀ। ੩ ਠੀਕ. ਯਥਾਰਥ.

ਹੂਥ. ਦੇਖੋ, ਹੂਥ. “ਦੇਤ ਦੂਥ ਕੇ ਦੇਖ ਹੂਥ ਕੇ.” (ਗੁਪਤੁ)

ਹੂਥਹੂ. ਅ. ੪. ਵਿ—ਓਹੋ ਜੇਹਾ. ਠਦਵਤ.

ਹੂਰ. ਅ. ੪. ਹੂਰ. ਹੂਰਾ ਦਾ ਬਹੁ ਵਚਨ. ਸੰਗਤਾ—ਅਪਸਰਾ. ਬਹਿਸਤ ਦੀਆਂ ਕੁਆਰੀਆਂ ਇਸਤਰੀਆਂ. ਜੋ ਇਸਲਾਮ ਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਮੋਮਿਨਾ ਨੂੰ ਪੁਪਰ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ. ਇਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਯੋਧਿਆਂ ਨੂੰ ਭੀ ਵਰਦੀਆਂ ਹਨ, ਜੋ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਧਰਮ ਅਨੁਸਾਰ ਨਿਭਰ ਪੁਣ ਇੰਦ੍ਰੇ ਹਨ. “ਹੂਰਾਂ ਸੁੰਦਤ ਬੀਜ ਨੂੰ ਘਤ ਘੋਰ ਖਲੋਈਆਂ.” (ਚੰਡੀ ੩) ਦੇਖੋ, ਹੂਰ ਪ.

ਹੂਲ. ਸੰਗਤਾ—ਹੋਲਾ. ਹਮਲਾ. “ਦੇਕਰ ਏਕ ਬਾਰ ਦਲ ਹੂਲ.” (ਗੁਪਤੁ) ੨ ਤਲਵਾਰ ਦੀ ਨੌਕ। ੩ ਅ. ੭. ਹੋਲ. ਘੇਰਨਾ. ਚਾਚੇ ਪਾਸੇ ਵਲਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. “ਹੂਲ ਪਵੈ ਕਾਹਾਹਾ.” (ਸ. ਫਰੀਦ) ਰੁਫੋਰਿਓ ਖੋਰਕੇ ਹਾਹਾਕਾਰ. “ਜੋਧਿਆਂ ਦੇਖਣ ਆਈਆਂ ਹੂਲੇ ਹੋਈਆਂ.” (ਰਾਮਾਵ) ਚਾਚੇ ਪਾਸੇ ਇਕੱਠੀਆਂ ਹੋਈਆਂ.

ਹੂੜ. ਸੰ. ਹਠ. ਜਿਦ। ੨ ਮੁਰਖਤਾ. “ਆਪਨ ਹੂੜ ਕਰਾਂ ਉਰਭਾਯੇ.”
(ਦੇਖੋ ਭੁਗਨ ਸੂਰਤ ਭੂਰ (੫੨) ਆਕਾਸ਼ (੨੦))

(ਰਬ ਸਵੈਕੋ)

ਹੋ. ਹੈ. ਅਸਿ. “ਅਗੈ ਜਾਤਿ ਨ ਹੋ.” (ਵਾਰ ਆਸਾ) “ਸਿਖ ਵਡਭਾਈ ਹੋ.” (ਸੁਖਮਨੀ) ੨ ਸੰ. ਵਡ—ਸੰਬੋਧਨ. “ਹੋ ਪੁਣ ਨਾਥ ਜੋਬਿੰਦਹ.” (ਸਹਸ ਮ: ੫)

ਹੋਇ. ਹੈ. ਅਸਿ. “ਚਿੰਤਾ ਤਿਸ ਹੀ ਹੋਇ.” (ਮ: ੨ ਵਾਰ ਰਾਮ ੧) ੨ ਦੇਖੋ, ਹੋਕ.

ਹੋਹ. ਸੰਗਤਾ—ਹੋਹਾ. ਹ (ਸੰਕੋਕ) ਦੀ ਈਹਾ (ਇੱਛਾ). ਸਿਭਨ ਦੀ ਰੁਚਿ. ਭੋਕ ਇੱਛਾ. “ਅਹੋਹ ਹੋਹੇ.” (ਰਾਮਾਵ) ਜੋ ਭੋਕ ਦੀ ਇੱਛਾ ਰਹਿਤ ਸਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਸਤਰੀਆਂ ਨੇ ਕਾਮਾਕੁਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ.

ਹੋਹਰ } ਹੋਹਰ ਕੋਤ ਦੇ ਜੱਟਾਂ ਦਾ ਵਸਾਇਆ ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜੋ ਜਿਲਾ,
ਹੋਹਰਾਂ } ਤਸੀਲ ਲਹੌਰ ਵਿੱਚ ਹੈ. ਇਹ ਰੋਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਬੋਟ ਲਖਪਤ ਤੋਂ ੮ ਮੀਲ ਦੱਖਣ ਪੂਰਬ ਹੈ. ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਵਡੇ ਭਾਈ ਪ੍ਰਿਥੀ ਚੰਦ ਜੀ ਦੇ ਇਸ ਪਿੰਡ ਸਹੁਰੇ ਸਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਚਲਾਣਾ ਭੀ ਇੱਥੇ ਹੀ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਸਮਾਧ ਬਣੀ ਹੋਈ ਹੈ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਕੁਰੁ ਸਮੀਨ ਅਤੇ ਜਾਗੀਰ ਹੈ।

੨ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਦਾਸ ਉਦਾਸੀ ਮਹਾਤਮਾ ਦੇ ਭਹਿਣ ਦਾ ਕੁਮ, ਜੋ ਜਿਲਾ ਲੁਧਿਆਨਾ, ਤਸੀਲ ਜਕਰਾਉਂ, ਬਾਣਾ ਚਾਇਕੋਟ ਵਿੱਚ ਹੈ. ਇਸ ਬਾ ਦਸਮੇਸ਼ ਮਾਲਵੇ ਨੂੰ ਜਾਂਦੇ ਹੋਏ ਬਿਰਾਜੇ ਹਨ. ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਭੀ ਇਸ ਜਗਾ ਭਾਈ ਹਮੀਰੇ ਸਿੱਖ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮ ਵੇਖਕੇ ਕੁਝ ਚਿਰ ਠਹਿਰੇ ਸਨ. ਉਹ ਪਲੰਘ ਜਿਸ ਪੁਰ ਕੁਰੁ ਸਾਹਿਬ ਬਿਰਾਜੇ ਸਨ ਅਤੇ ਉਹ ਚੁਲ੍ਹਾ ਜਿਸ ਤੇ ਕੁਰੁ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਪ੍ਰਸਾਦ ਤਿਆਰ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਦੋਵੇਂ ਸੰਭਾਲਕੇ ਰੱਖੇ ਹੋਏ ਹਨ ਮਹੰਤ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਦਾਸ ਦੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਇਥੇ ਸਿੱਖ ਸੰਗਤਾਂ ਰੁਤਦੀਆਂ ਆਈਆਂ ਹਨ. ਕੁਰੁਦੁਆਰਾ ਦੋਹਾਂ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦਾ ਪਿੰਡ ਦੇ ਚੜ੍ਹਦੇ ਵੱਲ ਪਾਸ ਹੀ ਹੈ. ਸਿੱਖਰਾਜ ਸਮੇਂ ਪਿੰਡ ਦਾ ਡੀਵਾ ਹਿੱਸਾ ਜ਼ਮੀਨ ਕੁਰੁਦੁਆਰੇ ਨਾਲ ਲਗਾਈ ਗਈ. ਜੋ ਕਈ ਹਜ਼ਾਰ ਚਿੱਘੇ ਹੈ. ਰੋਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਰੋਕੀਮਾਨ ਤੋਂ ਭੀ ਮੀਲ ਦੱਖਣ ਪੂਰਬ ਇਹ ਅਸਥਾਨ ਹੈ.

ਹੋਹਾ. ਦੇਖੋ, ਹੋਹ.

ਹੋਕ. ਸੰਗਤਾ—ਹਕਾਰਣ (ਬੁਲਾਉਣ) ਲਈ ਲੰਮੀ ਧੁਨੀ। ੨ ਕਾਉਣ ਵੇਲੇ ਕੀਤੀ ਲੰਮੀ ਆਵਾਜ਼। ੩ ਛਿੱਕ. ਵਿ—ਇੱਕ. ਏਕ. ਦੇਖੋ, ਹੋਕਾ ਅਤੇ ਹੋਕੁ.

ਹੋਕਣ

ਹੋਕਨ

ਹੋਕੜੇ

ਹੋਕਾ

ਹੋਕੁ

ਹੋਕੁਤੋਂ

ਹੋਕੈ

ਹੋਕੇ

ਹੋਕਾ.

ਵਿ—ਇੱਕੋ. ਏਕਲਾ. ਕੇਵਲ ਇੱਕ. ਦੇਖੋ, ਹੋਕ ੩. “ਓਤ ਨ ਆਵੈ ਹੋਕੜੇ.” (ਗਉ ਵਾਰ ੨ ਮ: ੫) “ਹੋਕੇ ਪਾਯਲੁ ਹੋਕ ਦਰੁ.” (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਮਲਾ)

ਹੋਂਗਾ. ਪ੍ਰ. ਸੰਗਤਾ—ਸੁਹਾਗਾ. ਵਾਹੇ ਖੇਤ ਦੇ ਛਲੇ ਚੰਨਣ ਦਾ ਸੰਦ.

ਦੇਖੋ, ਸੁਹਾਗਾ ੨.
ਹੋਰ, ਭਾ ੬ ਵਿ—ਕੁਛ, ਕੁਝ, ਤਨਿਕ, “ਦਿਲ ਹੋਰ ਨ ਦਾਨੀ.”
(ਤਿਲ ਮ: ੧)
ਹੋਰਕਸ, ਭਾ ੬ ਕੋਈ ਆਦਮੀ.
ਹੋਰਗਾਹ, ਭਾ ੬ ਵਿ—ਕੁਝੀ, ਕਦੇ.
ਹੋਜ, ਹਿਯਾਜ, ਹਿਦਾਜ (ਦਿਲ) ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਣ ਵਾਲਾ, ਸੰਕਲਪ.
ਖਿਆਲ। ੨ ਪਿਆਰ, ਮੁਹੱਬਤ, ਪ੍ਰੇਮ. “ਧਨ ਕੇ ਨ ਹੋਜ ਰਹੈ ਕਨਕਾ
ਪ੍ਰਸੰਗੀ ਕੇ.” ੩ ਮਨੋਜ, ਕਾਮ.
ਹੋਜਮ, ਭਾ ੬ ਸੰਕਰਾ—ਵੀਧਨ, ਜਲਾਉਣ ਦੀਆਂ ਲੱਕੜਾਂ, ਬਾਲਣ.
ਹੋਜ, ਸੰਕਰਾ—ਪ੍ਰੇਮ, ਪਿਆਰ। ੨ ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ, ਖੁਸ਼ੀ, ਦੇਖੋ, ਹੋਜ.
ਹੋਠ, ਫਿ, ਵਿ—ਬੱਲੇ, ਨੀਚੇ, ਤਲੇ। ੨ ਸੰ, ਰੇਕ, ਧਾ—ਰੋਕਣਾ, ਰੂਰ
ਹੋਣਾ.
ਹੋਠਾਂ, ਦੇਖੋ, ਹਿਠਾਹਾਂ ਅਤੇ ਹੋਠ.
ਹੋਠਿ, ਫਿ, ਵਿ—ਨੀਚੇ, ਬੱਲੇ, “ਕੁੰਨੇ ਹੋਠਿ ਜਲਾਈਐ.” (ਸ.
ਫਰੀਦ)
ਹੋਠੀ, ਸੰਕਰਾ—ਨੀਚਾਪਨ, ਬੇਇਜ਼ਤੀ ਹਤਕਾ ੨ ਕੂਰਤਾ, ਦੇਖੋ,
ਹੋਠ ੨.
ਹੋਤ, ਪਿਆਰ, ਦੇਖੋ, ਹਿਤ. “ਧਨੁ ਓਇ ਭਕਤ ਜਿਲ ਤੁਮ ਸੰਗਿ
ਹੋਤ.” (ਗਉ ਮ: ੫) ੨ ਕਾਰਣ, ਸਬਬ, ਦੇਖੋ, ਹੋਤੁ. “ਹੋਤ ਰੋਗ
ਕਾ ਸਕਲ ਸੰਸਾਰਾ.” (ਭੈਰ ਮ: ੫)
ਹੋਤਾ, ਦਸਮੇਸ਼ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮੀ ਸਿੱਖ ਭਾਈ ਹੋਤਾ, ਦੇਖੋ, ਸਿਉਰਾਜੀ.
ਹੋਤਿ, ਹਿਤ ਕਰਕੇ, ਹਿਤ ਸੇ. “ਕਮਲ ਹੋਤਿ ਬਿਨਾਸਿਓ ਹੈ ਭਵਰਾ.”
(ਧਨਾ ਮ: ੫) ੨ ਲੀਏ, ਵਾਸਤੇ, ਲਈ. “ਸੰਤ ਹੋਤਿ ਪ੍ਰਤਿ ਤ੍ਰਿਭਵਣ
ਧਾਰੇ.” (ਗਉ ਅ: ਮ: ੧) “ਨਾਵ ਹੋਤਿ ਸਿਰੁ ਭਾਰਿਓ ਕੁਰੰਗ.”
(ਧਨਾ ਮ: ੫) ੩ ਸੰ, ਸੰਕਰਾ—ਨੇਜਾ, ਭਾਲਾ। ੪ ਸੂਰਜ ਦੀ ਕਿਰਨ।
੫ ਅੱਗ ਦੀ ਲਾਟ। ੬ ਸੱਟ, ਚੋਟ.
ਹੋਤੁ, ਸੰ, ਸੰਕਰਾ—ਫਲ, ਨਤੀਜਾ। ੨ ਕਾਰਣ, ਸਬਬ. “ਸਰਬ
ਕਲੇਸਨ ਹੋਤੁ ਅਵਿਦਾ.” (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੩ ਹਿਤ ਦੀ ਥਾਂ ਭੀ ਹੋਤੁ ਸਬਦ
ਆਇਆ ਹੈ. “ਸੰਪਿ ਹੋਤੁ ਕਲਤ ਧਨ ਤੇਰੈ.” (ਭੈਰ ਕਬੀਰ) “ਨਾਨਕ
ਸਰੇ ਨਾਮ ਵਿਣ ਸਭੇ ਦੁਸਮਨ ਹੋਤੁ.” (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਸੁਹੀ) ੪ ਇੱਕ
ਸਬਦਾਲੰਕਾਰ, ਕਾਰਜ ਅਰ ਕਾਰਣ ਦਾ ਇੱਕ ਸਾਥ ਵਰਣਨ ਕਰਨਾ
“ਹੋਤੁ” ਅਲੰਕਾਰ ਹੈ.

ਉਦਾਹਰਣ—

ਜਿਨਿ ਸੇਵਿਆ ਤਿਨਿ ਪਾਇਆ ਮਨੁ. (ਜਪੁ)
ਸੇਵਨ ਕਾਰਣ ਹੈ, ਮਨ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਕਾਰਜ ਹੈ.
ਸਾਧ ਕੈ ਸੰਗਿ ਨਹੀ ਕਿਛੁ ਘਾਲ,
ਦਰਸਨ ਚੇਟਤ ਹੋਤ ਨਿਹਾਲ. (ਸੁਖਮਨੀ)
ਦਰਸਨ ਦੇਖਤ ਹੀ ਸੁਧ ਕੀ ਨ ਸੁਧ ਰਹੀ
ਬੁਧਿ ਕੀ ਨ ਬੁਧਿ ਰਹੀ ਮਤਿ ਮੇ ਨ ਮਤਿ ਹੈ.

(ਭਾਗੁ ਕ)

ਦਰਸਨ ਕਾਰਣ ਹੈ, ਸੁਧ ਬੁਧਿ ਦਾ ਲੋਪ ਹੋਣਾ ਕਾਰਜ ਹੈ.

(ਅ) ਕਾਰਜ ਨਾਲ ਕਾਰਣ ਦੀ ਅਤੇਦਤਾ ਵਰਣਨ ਕਰਨੀ ਹੋਤੁ
ਦਾ ਦੂਜਾ ਰੂਪ ਹੈ.

ਉਦਾਹਰਣ—

ਕਹਿ ਕਬੀਰ ਅਬ ਕਹੀਐ ਕਾਹਿ,
ਸਾਧਿ ਸੰਗਤਿ ਚੈਕੁੰਨੈ ਆਹਿ

(ਭੈਰ ਕਬੀਰ)

ਸਾਧਸੰਗ ਵੈਕੁੰਨ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦਾ ਕਾਰਣ ਹੈ, ਪਰ ਇੱਥੇ ਦਿਖਾਇਆ
ਹੈ ਕਿ ਸਾਧਸੰਗ ਹੀ ਵੈਕੁੰਨ ਹੈ, ਉਸ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਵੈਕੁੰਨ ਨਹੀਂ। ੫ ਹਿਤ
(ਮੋਹ) ਵਾਸਤੇ ਭੀ ਹੋਤੁ ਸਬਦ ਆਇਆ ਹੈ. “ਹੰਸੁ ਹੋਤੁ ਲੋਭ ਕੋਪ.”
(ਮ: ੧ ਵਾਰ ਮਾਭ) ਹਿੰਸਾ ਮੋਹ ਲੋਭ ਅਤੇ ਕੋਪ। ੬ ਹਿਤ (ਪਿਆਰ)
ਵਾਸਤੇ ਭੀ ਹੋਤੁ ਹੈ. “ਮੀਨਾ ਜਿਨਿ ਜਲ ਸਿਉ ਹੋਤੁ ਬਵਾਇਓ.”
(ਧਨਾ ਮ: ੫)

ਹੋਤੁਤਾ, ਸੰਕਰਾ—ਹੋਤੁਪਨ, ਹੋਤੁਤਾ, ਕਾਰਣਤਾ, “ਇਸ ਮਹਿ ਕਰਮ
ਹੋਤੁਤਾ ਜਾਨੈ.” (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਹੋਤੁਮਾਲਾ, ਦੇਖੋ, ਕਾਰਣਮਾਲਾ.

ਹੋਤੁਪਨੁਤਿ, ਦੇਖੋ, ਅਪਨੁਤਿ (੮)

ਹੋਤੁਭਾਸ, ਦੇਖੋ, ਖਟਸਾਸਕੁ ਦੇ ਅੰਗ ੨ ਦਾ ਜ.

ਹੋਮ, ਸੰ, ਹੋਸ, ਸੰਕਰਾ—ਸੁਵਰਣ, ਸੋਨਾ। ੨ ਧਰੂਰਾ। ੩ ਇੱਕ
ਮਾਝ, ਤੋਲ। ੪ ਬਿਨਾਵਲ ਠਾਟ ਦਾ ਇੱਕ ਸਾਥ ਰਾਗ ਜਿਸ ਵਿੱਚ
ਨਿਸਾਦ ਵਰਜਿਤ ਹੈ. ਵਾਦੀ ਸਤਤ ਅਤੇ ਸੰਵਾਦੀ ਪੰਚਮ ਹੈ. ਆਰੋਹੀ
ਵਿੱਚ ਪੈਵਰ ਅਤੇ ਨਿਸਾਦ, ਅਰ ਅਵਰੋਹੀ ਵਿੱਚ ਨਿਸਾਦ ਅਤੇ
ਰਾਧਾਰ ਵਰਜਿਤ ਹਨ। ੫ ਨਿਰੁਕਤ ਵਿੱਚ ਜਨ ਦਾ ਨਾਉਂ ਹੋਮ ਹੈ.

ਹੋਮਕਾਰ, ਸੁਵਰਣਕਾਰ, ਸੁਨਿਆਰ.

ਹੋਮਕੁੰਟ } ਹੋਮਾਸ਼ ਦੀ ਧਾਰਾ ਵਿੱਚ “ਇੰਦ੍ਰਦੁਸ਼ਮਨਸਰ” ਪਾਸ
ਹੋਮਕੁੰਡ } ਹੋਮਕੁੰਟ ਪਰਬਤ ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਜਿਕਰ ਮਹਾਭਾਰਤ
ਹੋਮਕੁੰਟ } ਦੇ ਅਧਿ ਪਰਵ ਦੇ ੧੧੯ਵੇਂ ਅਧਯਾਯ ਵਿੱਚ ਆਇਆ
ਹੈ. ਯਥਾ—“ਇੰਦ੍ਰਦੁਸ਼ਮਨਸਰ: ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਮਕੁੰਟ ਮਤੀਤਰਯ.” (੪੩)
“ਹੋਮਕੁੰਟ ਪਰਬਤ ਹੈ ਜਹਾਂ.” (ਵਿਰਿਤੁ) ੨ ਪਟਨੇ ਦੇ ਜਿਲੇ ਰਾਜਗਿਰਿ
ਦੇ ਪੰਜ ਪਹਾੜਾਂ ਵਿੱਚੋਂ “ਰਤਨ ਗਿਰਿ” ਦਾ ਨਾਉਂ ਭੀ ਹੋਮਕੁੰਟ
ਹੈ.

ਹੋਮਗਿਰਿ, ਦੇਖੋ, ਹੋਮਾਧ੍ਰਿ.

ਹੋਮ ਟਕਾ, ਦੋ ਮੁਹਰਾਂ (ਅਸਰਫ਼ੀਆਂ)

ਹੋਮਪੁਸਪ, ਡਿੰਗ, ਸੰਕਰਾ—ਸਦਿਨੇ ਜੇਹਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਪ੍ਰਸ਼ਪ
(ਫੁੱਲ) ਚੰਪਕ, ਚੰਬਾ। ੨ ਸੋਨੇ ਦਾ ਬਣਾਇਆ ਹੋਇਆ ਫੁੱਲ, ਜੋ
ਪੁਰਾਣੇ ਸਮੇਂ ਧਨੀ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਵਿਆਹ ਤੇ ਵਰਸਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ. ਦੇਖੋ,
ਕੰਚਨ ਫੁਲ.

ਹੋਮਪੁਸਪਿਕਾ } ਫਸਤੀ ਚਮੇਲੀ.
ਹੋਮਫ੍ਰੋਲਿਕਾ }

ਦੇਖੋ, Geographical Dictionary.

ਹੇਮਲ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਸੁਨਿਆਰ. ਸੁਰਣਕਾਰ। ੨ ਬਸੈਟੀ. ਘਸਪੰਟੀ. ਹੇਮਾ. ਕਪਾਹੀ ਭੋਤ ਦਾ ਇੱਕ ਪ੍ਰੇਮੀ, ਜੋ ਸੁਲਤਾਨਪੁਰ ਦਾ ਵਸਨੀਕ ਸੀ. ਇਹ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਸਿੱਖ ਹੈ ਕੇ ਆਤਮਗਤਾਨੀ ਹੋਇਆ। ੨ ਦੇਖੋ, ਛਾਪਰੀ ੨। ੩ ਦੇਖੋ, ਬੈਹਤਵਾਲ। ੪ ਸੰ. ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ। ੫ ਸੁਰਕ ਦੀ ਇੱਕ ਅਪਸਰਾ। ੬ ਮਜੀਠ.

ਹੇਮਾਚਲ } ਹੇਮ (ਸੁਰਣਕ) ਦਾ ਪਹਾੜ, ਸੁਮੇਰੂ. ਸੋਨੇ ਦਾ ਅਵਿ
ਹੇਮਾਦਿ } (ਪਰਬਤ).

ਹੇਮੂ. ਸੁਦਿਨੀ ਭੋਤ ਦਾ ਸੰਸਨ, ਜੋ ਲਾਹਦਰੇ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ. ਇਹ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਸਿੱਖ ਹੈ ਕੇ ਵਡਾ ਉਪਕਾਰੀ ਅਰ ਸਦਾਚਾਰੀ ਹੋਇਆ ਹੈ। ੨ ਭੂਸਰ ਜਾਤਿ ਦਾ ਬਾਣੀਆ, ਜੋ ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਸਲੀਮਸ਼ਾਹ ਦਾ ਅਹਿਲਕਾਰ ਸੀ ਅਤੇ ਮੁਹੰਮਦ ਸ਼ਾਹ ਆਦਿਲ ਦੇ ਜਮਾਨੇ ਵਜੀਰ ਮੁਕੱਰਰ ਹੋਇਆ. ਇਸ ਨੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਅਕਬਰ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਕੀਤਾ ਸੀ ਅਤੇ ਮੁਗਲ ਫੌਜ ਨੂੰ ਹਾਰ ਦੇ ਕੇ ਆਕਰੇ ਤੇ ਕਬਜ਼ਾ ਕਰ ਲਿਆ ਸੀ. ਇਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਤਾਈਂ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਪੁਰਟ ਕਰਕੇ ਭਿਕੁਮਾਜੀਤ ਪਦਵੀ ਧਾਰਣ ਕੀਤੀ. ਅੰਤ ਨੂੰ ਪਾਨੀਪਤ ਦੇ ਸਿੰਘ ਵਿੱਚ ੫ ਨਵੰਬਰ ਸਨ ੧੫੫੬ ਨੂੰ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋ ਕੇ ਫਤਿਹਾ ਗਿਆ ਅਤੇ ਵਜੀਰ ਬੈਰਾਮ ਖਾਂ ਦੇ ਹੱਥੋਂ ਮਾਰਿਆ ਗਿਆ.

ਹੇਮੰਤ. ਦੇਖੋ, ਹਿਮ ਰਿਹੂ.

ਹੇਯ. ਸੰ. ਵਿ—ਰਤਾਕਣ ਯੋਗਤ. ਫੁੱਡ ਦੇਣ ਨਾਇਕ.

ਹੇਰਣ } ਫਿ—ਨਿਹਾਰਨ. ਨਿਰੀਕਣ. ਦੇਖਣਾ. “ਹੇਰਉ ਘਟਿ ਘਟਿ
ਹੇਰਨ } ਸਕਨ ਕੀ.” (ਬਾਵਨ) “ਹੇਰਤ ਹੇਰਤ ਹੋ ਸਖੀ!”
(ਓਅੰਕਾਰ)

ਹੇਰਨਵਾਰ. ਵਿ—ਨਿਹਾਰਨੇ ਵਾਲਾ. ਦ੍ਰਸ਼ਾ.

ਹੇਰਨਾ. ਦੇਖੋ, ਹੇਰਨ.

ਹੇਰਵਾ. ਸੰਗਤ—ਵਿਭੋਤਾ. ਵਿਯੋਗ। ੨ ਵਿਭੋਤੇ ਦਾ ਦੁਖ। ੩ ਤਲਾਸ਼. ਖੋਜ.

ਹੇਰਾ. ਵਿ—ਹੇਰਨ ਕੀਤਾ. ਦੇਖਿਆ। ੨ ਸੰਗਤ—ਅਹੋਰੀ (ਸਿਕਾਰੀ) ਦਾ ਕਰਮ: ਮ੍ਰਿਗਯਾ। ੩ ਭਾਵ—ਮਾਂਸ. “ਹੇਰਾ ਹੋਟੀ ਕਾਰਨੇ ਕਲਾ ਕਟਾਵੈ ਕਉਨੁ?” (ਸ. ਕਥੀਰ) ੪ ਨੀਮੀ ਹੇਕ ਨਾਲ ਜਾਇਆ ਹੋਇਆ ਇੱਕ ਪੰਜਾਬੀ ਗੀਤ. ਇਹ ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਵਿਆਹ ਸਮੇਂ ਗਾਇਦਾ ਹੈ.

ਹੇਰਾਣ. ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਦਾ ਇੱਕ ਸਿੱਖ.

ਹੇਰਿਕ. ਭੰਗ. ਸੰਗਤ—ਜਾਸੂਸ. ਰੂਪਤ ਦੂਤ ਜੋ ਬਾਰੀਕ ਨਜ਼ਰ ਨਾਲ ਸਭ ਵੱਲ ਹੋਰਦਾ (ਦੇਖਦਾ) ਹੈ.

ਹੇਰੀ. ਵਿ—ਦੇਖੀ ਨਿਹਾਰੀ. ਦੇਖੋ ਹੇਰਨ. “ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹੇਰੀ.” (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੨ ਸੰਗਤ—ਅਹੋਰੀ. ਸਿਕਾਰੀ. “ਮ੍ਰਿਗਨੀ ਸਿਮ ਘਾਵਤ ਹੇਰੀ.” (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੩ ਸੰਬੋਧਨ. ਹੇ ਅਲੀ! ਅਹੀ! ਹੇ ਸਖੀ!

ਹੇਰੂ. ਹੇਰਣ ਵਾਲਾ. ਦੇਖਣ ਵਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਹੇਰਿਕ। ੨ ਖੋਸੀ। ੩ ਚੋਰ ਨੂੰ ਰੋਦ ਦੇਣ ਲਈ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਮਾਲ ਧਨ ਨੂੰ ਨਿਕਾ ਵਿੱਚ ਕਰਨ ਵਾਲਾ.

“ਤਸਕਰ ਹੇਰੂ ਆਇ ਲੁਕਾਨੇ.” (ਬਿਲਾ ਅ: ਮ: ੪) ੪ ਸੰ. ਹੇਰੁਕ. ਕਾਲ ਦਾ ਦੂਤ. ਮਹਾਕਾਲ ਦਾ ਭਣ. “ਜਮ ਰਾਜੇ ਕੇ ਹੇਰੂ ਆਏ.” (ਆਸਾ ਪਟੀ ਮ: ੧) ੫ ਹਰਣ ਕਰਭਾ. ਚੋਰ.

ਹੇਰੰਬ. ਸੰ. ਭੋਰਕ. ਸੰਗਤ—ਗਣੇਸ਼, ਜੋ ਹੋ (ਸਿਵ) ਨਾਲ ਰੱਬ (ਆਨੰਦ) ਕਰਦਾ ਹੈ.

ਹੇਲ } ਸੰਗਤ—ਹੱਲਾ. ਭਮਲਾ. “ਹੇਲ ਪ੍ਰਕਾਰਤ ਕੀਰਨ ਮਾਰਤ.”
ਹੇਲਾ } (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) “ਹੇਲਾ ਕਰਹੁ ਪਰਹੁ ਇਕ ਬੇਰਾ.” (ਨਾਪੁ)
੨ ਮਾਂਸ ਅਹਾਰੀ ਇੱਕ ਜੀਵ, ਜੋ ਕਥਿਆਤ ਜਾਤਿ ਵਿੱਚੋਂ ਹੈ. ਤਰਭੁ. Hycia. ਦੇਖੋ, ਤਰਕ ੪। ੩ ਸੰ. ਫੇਜਾ. ਅਵਗਤਾ. ਅਪਮਾਨ। ੪ ਖੇਲ. ਦਿਲਾਸ. “ਸਿਧ ਰੂਪ ਗਣ ਗੰਧਰਬ ਬਾਨਵੈ ਹੇਲਾ.” (ਮਲਾ ਨਾਮਦੇਵ) ਬਾਨਵੈ (ਬਣਾਉਂਦੇ) ਹਨ. ਖੇਡ ਬੀਟੇਰ ਵਿੱਚ ਤਮਾਸ਼ੇ ਕਰਦੇ। ੫ ਕਾਬਤ ਅਨੁਸਾਰ ਹਾਵ ਤੋਂ ਉਤਪੰਨ ਹੋਈ ਚੋਸ਼ਾ. ਹਾਵ ਦਾ ਇੱਕ ਭੇਦ. ਦੇਖੋ, ਹਾਵ ੨। ੬ ਧਕੋਲਟ ਅਤੇ ਪਿੱਛੇ ਹਟਾਉਣ ਦੇ ਅਰਥ ਵਿਚ ਵੀ ਹੇਲ ਸ਼ਬਦ ਵਰਤਿਆ ਹੈ. “ਭੇਲ ਭੇਲ ਅਨੰਤ ਆਯੁ ਹੇਲ ਹੇਲ ਰਿਪੋਦੁ.” (ਚੰਡੀ ੨)

ਹੇਵ } ਦੇਖੋ, ਹਿਮ. ਭਾਵ—ਸੀਤਲ. “ਮਨ ਤਨ ਹੇਵ ਭਾਏ ਸਰ
ਹੇਵ } ਪਾਇਆ.” (ਮਲਾ ਅ: ਮ: ੧) ੨ ਦੇਖੋ, ਹਵ.

ਹੇਵਈ } ਸੀਤਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਠੰਡ ਸਹਾਰਦਾ ਹੈ. ਹਿਮਵਤ ਸੰਮ ਜਾਂਦਾ
ਹੇਵਹੀ } ਹੈ. “ਸੀਤਲ ਜਲ ਹੇਵਹੀ.” (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਮਲਾ) “ਜਲ
ਹੇਵਤ } ਹੇਵਤ ਰੂਖ ਅਰੁ ਨੰਗਾ.” (ਕਾਲ ਮ: ੫)

ਹੇਤਾ. ਸੰਗਤ—ਅਹੋਰੀ. ਸਿਕਾਰੀ। ੨ ਮਾਂਸ। ੩ ਦੇਹ. ਸਰੀਰ. “ਹੇਤੋ ਮੁਤੀ ਧਾਰ.” (ਸ. ਫਰੀਦ) ਸਰੀਰ ਨੇ ਧਾਰ ਮਾਰੀ. “ਹੇਤਾ ਜਲੈ ਮਜੀਠ ਜਿਉ ਉਪਰਿ ਅੰਗਾਰਾ.” (ਸ. ਫਰੀਦ)

ਹੇਤੂ. ਸੰਗਤ—ਪਸ਼ੂ ਸਮੁਦਾਯ. ਪਸ਼ੂਆਂ ਦਾ ਟੋਲਾ। ੨ ਵਜਾਪਾਰੀਆਂ ਦਾ ਇਕੱਠਾ ਕੀਤਾ ਪਸ਼ੂਆਂ ਦਾ ਝੁੰਡ.

ਹੈ. ਸੰਗਤ—ਹੇਣ ਦੀ ਵਰਤਮਾਨ ਢਿਯਾ. ਅਸਿ. “ਹੈ ਭੀ ਸਬੁ” (ਜਪੁ) ੨ ਸੰ. ਭਯ—ਯਕ. ਘੋੜਾ. “ਹੈ ਕਟਿ ਬਾਹਨ.” (ਸ. ਕਥੀਰ) ੩ ਵਜ—ਭੋਕ ਅਤੇ ਵੱਖ ਭੋਧਕ ਸ਼ਬਦ. “ਹੈ ਹੈ ਕਰਕੇ ਚਿਹ ਕਰੇਨਿ.” (ਸਵਾ ਮ: ੧)

ਹੈ. ਵਜ—ਪ੍ਰਸਨ ਭੋਕ ਅਤੇ ਅਚਰਜ ਭੋਧਕ। ੨ ਹੈ ਦਾ ਬਹੁ ਵਚਨ. ਹਨ. ਹੇਨ.

ਹੈਆਸਣ. ਸੰਗਤ—ਹਯ (ਘੋੜੇ) ਉੱਪਰ ਆਸਣ ਜਮਾਕੇ ਬੈਠਣਾ. “ਕਿਆਨ ਹੈਆਸਨ ਚਤਿਅਉ.” (ਸਵੈਕੇ ਮ: ੩ ਕੇ) ੨ ਭਹਿਰੂ, ਜੋ ਕਾਲੀ ਹੇਠ ਪਾਈਦਾ ਹੈ। ੩ ਚਾਰਜਾਮਾ. ਕਾਲੀ. ਜੀਨ.

ਹੈਸਾਲਾ. ਸੰਗਤ—ਹਯ (ਘੋੜਿਆਂ) ਦੀ ਸ਼ਾਨਾ. ਅਸਤਬਲ. ਤਬੇਲਾ. ਹੋਸਿਆਰਾ. ਹੋਸਕਾਰਕ. ਸੰ. ਹਿੰਬ—ਹਿੰਸੁ.

ਹੈਸੀਕਤ. ਅ. ਹੈਸੀਕਤ. ਸੰਗਤ—ਦਸਾ. ਹਾਲਤ। ੨ ਤਰੀਕਾ. ਤੌਰ. ਢੰਗ.

ਹੈਯ. ਸੰ. ਫੇਵਯ. ਚੰਦ੍ਰਵੰਸ਼ ਦਾ ਇੱਕ ਰਾਜਾ, ਜੋ ਸਤ੍ਰਾਜਿਤ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਸੀ। ੨ ਇੱਕ ਜਾਤਿ, ਵਿਸ਼ਨੁ ਪੁਰਾਣ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ

ਹੋਰ ਯਾਦਾਂ ਵਿੱਚ ਹਨ। ਅੱਜ ਕਲ ਦੇ ਵਿਦਵਾਨ "ਸਿਦਿਯਨ" ਜਾਤਿ ਨੂੰ ਹੋਰ ਮੰਨਦੇ ਹਨ। ਮਹਾਭਾਰਤ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਹੋਰ ਮਨ ਦੇ ਪੁਤ੍ਰ ਯਯਾਤਿ ਦੀ ਔਲਾਦ ਹਨ। ਸਹਸ੍ਰਭਾਰੁ (ਕਾਰਤਵੀਰਯ) ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰਾਪੀ ਰਾਜਾ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਪਰਸੁਰਾਮ ਨੇ ਜਿੱਤਿਆ ਸੀ। ਕਰਨਲ ਟਾਡ (Col. Tod) ਲਿਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਡਾਘੇਲ ਖੰਡ ਦੀ ਸੋਹਾਗਪੁਰ ਦੀ ਘਾਟੀ ਵਿੱਚ ਹੁਣ ਵੀ ਹੋਰ ਜਾਤਿ ਹੈ।

ਹੋਰਾਹਾ, ਹਾਹਾਕਾਰ, ਸ਼ੋਕ ਦੀ ਧੁਨਿ, ਵਿਲਪ।

ਹੋਰਾਤ, ਅ. ੨੨ ਵਿ—ਦੂਰ ਹੋਇਆ। ੨ ਵਰ—ਸ਼ੋਕ! ਅਫ਼ਸੋਸ!

ਹੋਕਲ, ਅ. ੫, ਹਕਲ, ਸੰਗਤ—ਸ਼ਕਲ, ਮੂਰਤਿ। ੨ ਬੁਤਮਾਨ।

੨ ਰਖਣਾ ਲਈ ਧਾਤੂ ਉੱਪਰ ਖੋਦਿਆ ਹੋਇਆ ਯੰਤ੍ਰ, ਜੋ ਪੁਰਾਣੇ ਸਮੇਂ ਖੋਦਾ ਗਏ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਆਪ ਪਹਿਰਦੇ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਖੋਤਿਆਂ ਨੂੰ ਪਹਿਰਾਉਂਦੇ ਸਨ, "ਹੋਕਲ ਜੀਨ ਹਮੇਲ ਅਪਾਰਾ." (ਸਲੋਹ)

ਹੋਕਤ, ਸੰ. ਭਵਕ੍ਰਿਤਿ, ਅਹੰਕ੍ਰਿਤਿ, ਅਹੰਕਾਰ, ਅਭਿਮਾਨ।

੨ ਅਹੰਤਾ (ਹੋਸੀ) ਨਾਲ ਹੋਈ ਆਕਤ।

ਹੋਕ੍ਰਿਤ, ਸੰਗਤ—ਹਯ (ਅਸੁ) ਦੀ ਕੁਰਬਾਨੀ ਦਾ ਕ੍ਰਤ (ਯੋਗ)।

ਅਸੁਮੇਧ, ਹਯ (ਘੋੜੇ) ਦਾ ਹੋਏ ਕ੍ਰਿਤ (ਫੋਦਨ) ਜਿਸ ਵਿੱਚ, ਅਜਿਹਾ ਯੋਗ, "ਹੋਕ੍ਰਿਤ ਜੰਗ ਅਰੰਭਨ ਕੀਜੀ." (ਰਾਮਾਵ)

ਹੋਜ, ਅ. ੫, ਹੋਜ ਇਸਕ੍ਰੀ ਦੀ ਰਿਤ, ਰਜ, ਦੇਖੋ ਰਿਤ ੪।

ਹੋਜਮ, ਭਿੰਗ, ਸੰਗਤ—ਭੋਜ, ਸੋਨਾ।

ਹੋਜਮਪ, ਭਿੰਗ, ਸੰਗਤ—ਹੋਜਮ (ਭੋਜ) ਦਾ ਪਤਿ, ਸੋਨਾ ਦਾ ਸਰਦਾਰ।

ਹੋਜਾ, ੫, ਹੋਜਾ, ਸੰ. ਵਿਸੁਚਿਕਾ, Cholera, ਡਾਕੀ, ਇਹ ਫੂਤ ਦਾ ਭਿਆਨਕ ਰੋਗ ਹੈ, ਇਸ ਦੇ ਕਾਰਣ ਹਨ:—

ਸਭੇ ਗਲੇ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੀ ਦੁਰਗੰਧ ਵੈਲਣੀ, ਬੋਹਾ ਅਤੇ ਮਲੀਨ ਐਨ ਖਾਣਾ, ਦੁਰਗੰਧ ਵਾਲਾ ਮਿਲਾ ਪਾਣੀ ਪੀਣਾ, ਸਭੇ ਫਲੇ ਫਲ ਵਰਤਣੇ ਆਦਿ, ਜਦ ਇਸ ਰੋਗ ਦੇ ਫਿਮਾਂ ਦਾ ਪਸਾਰਾ ਹਵਾ ਪਾਣੀ ਵਿਗੜਕੇ ਹੋ ਜਾਵੇ, ਤਾਂ ਇਹ ਘਰਾਂ ਦੇ ਘਰ ਅਤੇ ਪਿੰਡਾਂ ਦੇ ਪਿੰਡ ਬਰਬਾਦ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਇੱਕ ਰੋਗੀ ਇਸ ਦੀ ਜਹਿਰ ਅਨੇਕ ਥਾਂ ਲੈ ਜਾਂਦਾ ਅਤੇ ਇਸ ਦਾ ਬੀਜ ਖੂਹ ਨਦੀ ਤਾਲ ਆਦਿ ਦੇ ਪਾਣੀ ਅਤੇ ਖਾਣ ਪੀਣ ਵਾਲੇ ਪਦਾਰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਵੈਲਾਕੇ ਅਨੇਕਾਂ ਦੀ ਮੌਤ ਦਾ ਕਾਰਣ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਹੋਜਾ ਅਸਰ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਸਰੀਰ ਢਿੱਲਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਪੇਟ ਭਾਰੀ ਮਨੁੱਖ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਦਿਲ ਨੂੰ ਖੋਹ ਪੈਂਦੀ ਹੈ, ਸਿਰ ਨੂੰ ਖੁਮੇਰੀ ਆਉਂਦੀ ਹੈ, ਪਿਆਸ ਬਹੁਤ ਲਗਦੀ ਹੈ, ਪੇਸ਼ਾਬ ਰੁਕ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਪਾਖਾਨਾ ਪਤਲਾ ਅਤੇ ਭੂਰੇ ਚਿੱਟੇ ਰੰਗ ਦਾ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਸਾਹ ਠੰਡਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਉਲਟੀਆਂ ਆਉਂਦੀਆਂ ਹਨ, ਸਰੀਰ ਵਿੱਚ ਸੁਈਆਂ ਦੇ ਚੁਭਣ ਸੇਹੀ ਪੀੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਕਾਰਣ "ਵਿਸੁਚਿਕਾ" ਨਾਉਂ ਹੈ।

ਜਦ ਦਸਤ ਅਤੇ ਕੈ ਨਾਲ ਕਮਬੋਰੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਖੱਲੀਆਂ ਪੈਣ ਲਗਦੀਆਂ ਹਨ, ਹੇਠ ਨੀਲੇ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਸਿਰ ਢਕਰਾਉਂਦਾ ਹੈ

ਅੱਖਾਂ ਹੇਠ ਨੂੰ ਧਸ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ।

ਇਸ ਰੋਗ ਦਾ ਬਹੁਤ ਛੋਟੀ ਇਲਾਜ ਕਰਨਾ ਲੋੜੀਂਦਾ ਅਤੇ ਦਸਤ ਕੈ ਆਦਿ ਨੂੰ ਚੁਨਾ ਪਾਕੇ ਦੱਬ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦੇ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਹੋਜੇ ਦੇ ਬੀਜੇ ਮਰ ਜਾਣ, ਰੋਗੀ ਦੇ ਦਸਤ ਇੱਕ ਵੇਰ ਹੀ ਬੰਦ ਕਰ ਦੇਣੇ ਚੰਗੇ ਨਹੀਂ।

ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਇਸ ਬੀਮਾਰੀ ਦੇ ਉੱਤਮ ਉਪਾਉ ਹਨ—

ਬਰਫ ਮੂੰਹ ਵਿੱਚ ਰੱਖਣੀ, ਪਾਣੀ ਅਤੇ ਦੁੱਧ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਬਾਲਕੇ ਦੇਣਾ, ਲੋਕ ਨਾਇਚੀਆਂ ਸੁੰਢ ਦਾ ਪਾਣੀ ਉਬਾਲਕੇ ਪਿਆਉਣਾ, ਕਾਲੀ ਮਿਰਚ ਅਤੇ ਨੂਣ ਨਾਕੇ ਨਿਝੂ ਰੂਸਣਾ।

ਹਿੰਗ, ਕਪੂਰ, ਲਾਲ ਮਿਰਚਾਂ ਦੇ ਬੀਜ, ਸੁੰਢ, ਅਵੀਮ, ਸਭ ਸਮਾਨ ਲੈ ਕੇ ਗੰਢੇ ਦੇ ਰਸ ਵਿੱਚ ਅੱਧੀ ਅੱਧੀ ਰੱਤੀ ਦੀ ਗੋਲੀਆਂ ਬਣਾਓ, ਸੌਂਢ ਦੇ ਅਰਕ ਨਾਲ ਦੋ ਦੋ ਗੋਲੀਆਂ ਦਿਨ ਵਿੱਚ ਪੰਜ ਵਾਰ ਦੇਓ।

ਮੁਸਕ ਕਪੂਰ, ਪਦੀਨੇ ਦਾ ਸਤ, ਜਵਾਇਨ ਦਾ ਸਤ, ਇਹ ਸੀਸੀ ਵਿੱਚ ਇਕੱਠੇ ਕਰੋ, ਇਹ ਪਾਣੀ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਹੋ ਜਾਣਗੇ, ਇਸ ਰਸ ਦੀਆਂ ਚਾਰ ਤੋਂ ਚੀਹ ਚੁੰਦਾ ਤੀਕ ਖੰਡ ਤੇ ਪਾਕੇ ਅਧ ਅਧ ਘੋਟੇ ਪਿਛੋਂ ਦਿੰਦੇ ਰਹੋ, ਇਸੇ ਰਸ ਨੂੰ ਹੱਥ ਪੈਰ ਪੁਤਪੁਤੀਆਂ ਮੱਥੇ ਨਾਭੀ ਆਦਿਕ ਤੇ ਮਲੋ।

ਅਦਰਕ ਦਾ ਰਸ ਨੂਣ ਮਿਲਾਕੇ ਚਟਾਉਣਾ ਅਬਾ ਦੇ ਤੇਲੇ ਨਿਮ ਦਾ ਫਿਲਕਾ ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਉਬਾਲਕੇ ਪਿਆਉਣਾ ਗੁਣਕਾਰੀ ਹੈ।

ਮੱਖਾਂ ਕਾਲੀ ਮਿਰਚਾਂ ਸੁੰਢ ਅੱਕ ਦੇ ਲੋਕ ਨੂਣ ਇਹ ਸਾਢੇ ਬਰਾਬਰ ਪੀਸਕੇ ਰੱਤੀ ਰੱਤੀ ਦੀਆਂ ਗੋਲੀਆਂ ਬਣਾਓ, ਦੋ ਦੋ ਗੋਲੀਆਂ ਪੰਦ੍ਰਾਂ ਪੰਦ੍ਰਾਂ ਮਿਟਾਂ ਪਿਛੋਂ ਗਰਮ ਜਲ ਨਾਲ ਦੇਓ।

ਰੁਲਸੀ ਦੇ ਪੌਤਿਆਂ ਦਾ ਰਸ ਨੂਣ ਮਿਲਾਕੇ ਖਵਾਉਣਾ, ਕੋਰੀ ਰੂਠੀ ਅੱਕ ਵਿੱਚ ਲਾਲ ਕਰਕੇ ਉਬਲੇ ਹੋਏ ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਪੰਜ ਫੀ ਵਾਰ ਭੁਭਾਕੇ ਇਹ ਪਾਣੀ ਪੀਣ ਲਈ ਦੇਣਾ ਉੱਤਮ ਹੈ।

ਹੋਜੇ ਦੇ ਦਿਨਾਂ ਵਿੱਚ ਖਾਲੀ ਪੇਟ ਘਰੋਂ ਨਾ ਜਾਓ, ਜਲ ਅਤੇ ਦੁੱਧ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਬਾਲੇ ਫਿਨਾ ਕਰੇ ਨਾ ਪੀਓ, ਬੋਹਾ ਐਨ, ਵਾਗੀ ਬਦਕੁਦਾਰ ਫਲ ਕਰੇ ਨਾ ਖਾਓ, ਸਿਲ੍ਹਾਬੇ ਅਤੇ ਸਤੀ ਹੋਈ ਥਾਂ ਨਾ ਰਹੋ, ਕਰਾਚੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਗੰਢੇ ਅਦਰਕ ਸਿਰਕਾ ਨਿਝੂ ਆਦਿਕ ਵਰਤੋਂ, ਮਲ ਮੂਤ੍ਰ ਦੇ ਵੇਗ ਨੂੰ ਨਾ ਰੋਕੋ।

ਹੋਦਰ, ਅ. ੫, ਹੋਦਰ, ਸੰਗਤ—ਸ਼ੋਰ, ਸਿੰਘ। ੨ ਮੁਹੰਮਦ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਜਵਾਈ ਹਜਰਤ ਅਲੀ ਦਾ ਵੀ ਇਹ ਉਪਨਾਮ ਹੈ।

ਹੋਦਰਾਬਾਦ, ਇਸ ਨਾਮ ਦੇ ਦੋ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਸ਼ਹਿਰ ਹਨ, ਇਕ ਸਿੰਧ ਵਿੱਚ, ਦੂਜਾ ਦੱਖਨ ਵਿੱਚ, ਜੋ ਨਿਜਾਮ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਹੈ, ਪਿਛਲੇ ਦੀ ਸੰਖੇਪ ਕਥਾ ਇਹ ਹੈ—ਮੁਹੰਮਦ ਗੁਲੀ ਕੁਤਬਸ਼ਾਹ, ਜੋ ਗੋਲ ਕੰਡੇ ਦੇ ਤਖਤ ਤੇ ਸਨ ੧੫੮੦ ਵਿੱਚ ਬੈਠਾ, ਉਸ ਦੀ ਪਤਾਈ ਫ਼ਾਰੂਕਾ ਭਾਗਮਤੀ ਦੇ ਨਾਮ ਤੇ ਇੱਕ ਭਾਗ ਨਗਰ ਬਹਰ ਵਸਾਇਆ ਗਿਆ, ਭਾਗਮਤੀ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਹੋਣ ਪੂਰ ਮੁਲਾਣਿਆਂ ਦੀ ਸਲਾਹ ਅਨੁਸਾਰ

ਨਗਰ ਦਾ ਨਾਮ ਹੈਦਰ (ਅਲੀ) ਦੇ ਨਾਮ ਪੁਰ ਹੈਦਰਾਬਾਦ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ।

ਇਹ ਬਹੁਤ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਬੋਧਾ ਦਰਜਾ ਰਖਦਾ ਹੈ। ਸੰਨ ੧੯੩੧ ਈ. ਮਰਦਮ ਸ਼ੁਮਾਰੀ ਅਨੁਸਾਰ ਇਸ ਦੀ ਆਬਾਦੀ ੪੬੬, ੮੮੪ ਹੈ ਦੇਖੋ, ਨਿਜਾਮ ੨.

ਹੈਦਰੀ ਝੰਡਾ. ਵਿ—ਹੈਦਰ (ਅਲੀ) ਦੇ ਨਾਉਂ ਦਾ ਝੰਡਾ. ਅਲੀ ਦਾ ਨਿਸ਼ਾਨ. ਮਜਹਬੀ ਸੰਗ (ਸਹਾਏ) ਕਰਨ ਲਈ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦਾ ਖਤਾ ਕੀਤਾ ਨਿਸ਼ਾਨ। ੨ ਬੰਦੇ ਬਹਾਦਰ ਦੇ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਦੜਕਣ ਵੇਲੇ ਸਾਰਾ ਮਾਤਾ ਮੁਗਲ ਰਾਜ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਉੱਠ ਪਿਆ ਸੀ. ਲਹੌਰ ਦੇ ਸੂਬੇ ਦੀ ਕਮਜ਼ੋਰੀ ਵੇਖਕੇ ਮੁਲਾਣਿਆਂ ਨੇ ਸਿੱਖਾਂ ਦਾ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕਰਨ ਲਈ ਅਗਵਾਈ ਆਪਣੇ ਹੱਥ ਲੈ ਲਈ ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਫੌਜ ਦੇ ਅੱਗੇ ਅੱਗੇ ਹੈਦਰੀ ਝੰਡਾ ਕੀਤਾ. ਇਸ ਸੰਗ ਦਾ ਨਾਉਂ ਹੀ. "ਹੈਦਰੀ ਝੰਡੇ ਵਾਲਾ ਜੰਗ" ਹੋ ਗਿਆ. ਇਹ ਘਟਨਾ ਸੰਮਤ ੧੭੬੭ ਈ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਇਸਲਾਮ ਖਾਂ.

ਹੈਨ } ਤ੍ਰਿਤੀਯ (ਪ੍ਰਥਮ) ਪੁਰਖ ਦਾ ਬਹੁ ਵਚਨ. ਹੈਂ. "ਹੈਨਿ ਹੈਨਿ" ਵਿਚਲੇ, ਨਾਹੀ ਘਟੇ. (ਸਵਾ ਮ: ੧) ੨ ਦੇਖੋ, ਰਾਜਨ. ਹੈਫ. ਅ. ਹੈਫ. ਸੰਗਤਾ—ਜ਼ੋਕ. ਅਫਸੋਸ. "ਹੈ ਸਦ ਹੈਫ ਰੁ ਕਰੀ ਕਮਾਈ." (ਨਾਪੁ) ੨ ਜੁਲਮ। ੩ ਵਤ—ਧਿਕਾਰ. ਲਾਨਤ.

ਹੈਬਤ. ਅ. ਹੈਬਤ. ਸੰਗਤਾ—ਭਰ. ਭਾਯ (ਭੈ). ੨ ਕੁਅਬ (ਰੋਹ).

ਹੈਮ. ਸੰ. ਵਿ—ਹੈਮ (ਸੁਫਰਣ) ਦਾ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ. "ਸੀਸ ਪੈ ਹੈਮ ਰੁ ਨੀਕੇ ਹੈ ਚਾਰੀ." (ਨਾਪੁ) ੨ ਹਿਮ (ਬਰਫ) ਦਾ ਵਿਕਾਰ. ਬਰਫ ਦਾ. ਦੇਖੋ. ਹਈਮਾਦਿ. ੩ ਓਸ (ਤ੍ਰੇਲ) ਦਾ ਪਾਨੀ। ੪ ਚਿਰਾਯਤਾ। ੫ ਹਿਮਾਲਯ। ੬ ਸ਼ਿਵ.

ਹੈਮੇਧ. ਸੰਗਤਾ—ਹਯ (ਅਬੂ) ਮੇਧ. ਦੇਖੋ, ਅਬੂਮੇਧ. **ਹੈਮੰਚਲ.** ਸੰ. ਹਿਮਾਚਲ. ਹਿਮ (ਬਰਫ) ਦਾ ਪਹਾੜ. ਹਿਮਾਲਯ. **ਹੈਮੰਚਲਿ.** ਹਿਮਾਚਲ (ਹਿਮਾਲਯ) ਵਿੱਚ. "ਤਨੁ ਹੈਮੰਚਲਿ ਗਲੀਐ." (ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ: ੧)

ਹੈਯਾਤ. ਦੇਖੋ, ਹਯਾਤ.

ਹੈਯਾਤੀ. ਵਿ—ਹਯਾਤ (ਜੀਵਨ) ਵਾਲਾ. ਜਿਉਂਦਾ. ਦੇਖੋ, ਹਯਾਤੀ.

ਹੈਰਤ } ਅ. ਹੈਰਤ. ਸੰਗਤਾ—ਹੈਰਾਨੀ. ਆਬਚਰਯਤਾ. **ਹੈਰਤਿ** } "ਤੀਨਿ ਦੇਵ ਅਰੁ ਕੇਤਿ ਤੇਤੀਸਾ ਤਿਨ ਕੀ ਹੈਰਤਿ ਕਛੁ ਨ ਰਹੀ." (ਗੁਜ ਮ: ੫) ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹੈਰਤ ਦੀ ਕੁਛ ਹੱਦ ਨਾ ਰਹੀ.

ਹੈਰਤੀ. ਵਿ—ਹੈਰਤ (ਹੈਰਾਨੀ) ਵਾਲਾ. ਚਕਿਤ. ਹੈਰਾਨ.

'ਹੈਦਰਾਬਾਦ ਨਾਮ ਹੈਦ ਪੁਰ ਦੀ ਕਵੀਆਂ ਨੇ ਅਜੇਹੇ ਢੰਗ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦਾ ਨਾਮ ਰਾਗ ਨਗਰ ਹੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, ਦੇਖੋ, ਸੰਮਤ ੧੮੮੨ 'ਚ ਸੰਪੂਰਨ ਸਿੰਘ ਦਾ ਲੇਖ— "ਫੌਜਟ ਜੋ ਗੁਰੂ ਕੀ ਸੁਨੀ ਗਿਲੀ ਸੁਹਿਤ ਚਿਤ ਲਾਇ. ਦਾਸ ਸਭਨ ਭਾ ਅਨੁਚਰੇ ਪੂਰਨ ਸਿੰਘ ਕਰਾਇ. ਕੱਤਕ ਭਈ ਅਮੋਹਿਕਾ ਦੀਪ ਬ੍ਰਿਹਸਪਤਿ ਵਾਰ। ਤਾਕ ਨਗਰ ਪੁਰ ਨਗਰ ਮੇਂ, ਪੋਥੀ ਲਿਖੀ ਅਪਾਰ। ਰਾਜਾ ਚੰਦ੍ਰ ਨਾਲ ਕੇ, ਰਹਿਤੇ ਥੇ ਪੁਰ ਮਾਹਿ। ਐਸਾ ਦਾਨੀ ਨਿਪੁ ਬਡੇ, ਅਵਾਜ ਨ ਕੇ ਸਭ ਮਾਹਿ."

ਹੈਰਾਣ } ਅ. ਹੈਰਾਨ. ਵਿ—ਅਚਰਜ ਸਹਿਤ. ਚਕਿਤ "ਕੁਨ ਹੈਰਾਨ } ਗਾਇ ਰਹੇ ਹੈਰਾਨ." (ਪ੍ਰਥਾ ਮ: ੪) "ਭਗਤਿ ਤੇਰੀ ਹੈਰਾਨੁ } ਹੈਰਾਨੁ ਦਰਦੁ ਗਵਾਵਹੀ." (ਆਸਾ ਅ: ਮ: ੧)

ਹੈਵਰ. ਹਯ (ਘੋੜਾ) ਵਰ (ਉੱਤਮ). ਸੁੰਦਰ ਘੋੜੇ. "ਕਨਿਕ ਕਾਮਿਨੀ ਹੈਵਰ ਕੈਵਰ." (ਸੋਰ ਅ: ਮ: ੫)

ਹੈਵਾਨ. ਅ. ਹੈਵਾਨ. ਵਿ—ਜਾਨਦਾਰ. ਜੀਵਨ ਸਹਿਤ। ੨ ਸੰਗਤਾ—ਜੀਵ. "ਹੈਵਾਨ ਹਰਾਮ ਕੁਸਤਨੀ." (ਤਿਲੰ ਮ: ੫)

ਹੈ. ਕ੍ਰਿ—ਭਵਤੁ. ਹੋਵੇ। ੨ ਸੰ. ਵਤ—ਸੰਬੋਧਨ. "ਲਾਲਚ ਛੋਡਹੁ ਅੰਧਰੇ." (ਆਸਾ ਅ: ਮ: ੧) ੩ ਭਵਿਸ਼ਤ ਬੋਧਕ. "ਮੁਝ ਤੇ ਕਛੁ ਨ ਹੁਆ, ਭੇ ਨ." (ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ੫)। ੪ ਅਚਰਜ ਬੋਧਕ.

ਹੈਂ. ਹੋਵੇ. ਭਵਤੁ। ੨ ਅਹੰ. ਮੈ. ਹੈਂ। ੩ ਹਾਂ. ਹੂੰ. "ਮੈ ਜੀ ਨਾਮਾ ਹੈਂ ਜੀ." (ਧਾਨਾ ਨਾਮਦੇਵ)

ਹੋਊ. ਹੋਣ ਦਾ ਭਵਿਸ਼ਤ ਕਾਲ. ਹੋਵੇਗਾ.

ਹੋਆ. ਭਇਆ. ਹੁਆ. "ਹੋਆ ਆਪਿ ਦਇਆਨੁ." (ਵਾਰ ਗੁਜ ੨ ਮ: ੫)

ਹੋਇ. ਹੋਵੇ. ਭਵਤੁ। ੨ ਹੋਵੇਗਾ. "ਨਾ ਕੇ ਹੋਆ ਨਾ ਕੇ ਹੋਇ." (ਸੋਦਰੁ) ੩ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਹੋਕੇ. "ਹੋਇ ਆਮਰੇ ਗ੍ਰਿਹ ਮਹਿ ਬੈਠਾ." (ਸੋਰ ਮ: ੫)

ਹੋਇਪਰੀ. ਹੋਗਈ. ਜਹੂਰ ਵਿਚ ਆਈ. "ਐਸੀ ਹੋਇਪਰੀ." (ਸਾਰ ਮ: ੫ ਪਭਰਾਨ)

ਹੋਇਬਾ. ਹੋਣ ਵਾਲਾ. ਹੋਣ ਯੋਗ। ੨ ਹੋਇਗਾ. ਹੋਵੇਗਾ। ੩ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. "ਜੇ ਕਿਛੁ ਕਰਹਿ ਸੈਈ ਪਰੁ ਹੋਇਬਾ." (ਪ੍ਰਥਾ ਮ: ੧)

ਹੋਇ ਮਹੋਇ. ਦੇਖੋ, ਕਿੰਦਾ ਅਤੇ ਮਹੋਇ.

ਹੋਈ. ਭਈ. ਹੁਈ। ੨ ਅਹੋਈ ਦੇਵੀ. ਦੇਖੋ, ਅਹੋਈ.

ਹੋਸ. ਹੋਵਸਿ. ਹੋਵੇਗਾ. ਭਵਿਸ਼ਤਿ. "ਜੇ ਰਿਸੁ ਭਾਵੈ ਸੇ ਭਲ ਹੋਸ." (ਪ੍ਰਥਾ ਮ: ੫) ੨ ਭਾ. ਹੈਸ. ਸੰਗਤਾ—ਜਾਨ. ਰੂਹ। ੩ ਭੁੱਧਿ.

ਅਕਲ. "ਹੋਸ ਭਈ ਫਰਮੋਸ ਸਭੈ." (ਨਾਪੁ)

ਹੋਸਮੰਦ } ਭਾ. ਹੈਸਮੰਦ. ਵਿ—ਭੁੱਧਿਵਾਲਾ. ਦਾਨਾ. "ਹੋਰੋ ਹੈਸਵੰਦ } ਹੈਸਵੰਦ ਅਭ ਧਾਮ ਨਿਜ ਜਾਨਿਯੋ." (ਨਾਪੁ)

ਹੋਸਿ. ਹੋਵਸਿ. ਹੋਵੇਗਾ.

ਹੋਸਿਆਰ. ਦੇਖੋ, ਹੁਸਿਆਰ.

ਹੋਸੀ. ਹੋਵਸੀ. ਹੋਸਤਿ ਹੋਵੇਗਾ. ਭਵਿਸ਼ਤਿ. "ਨਾਨਕ ਹੋਸੀ ਭੀ ਸਭੁ." (ਸਪੁ)

ਹੋਸੰਗ. ਭਾ. ਹੈਰਾਨ ਦਾ ਇੱਕ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਬਾਦਸ਼ਾਹ.

ਹੋਸੰਗਾਬਾਦ. ਮੱਧ ਭਾਰਤ (ਸੀ. ਪੀ.) ਵਿੱਚ ਨਮੰਦਾ (ਨਰਬਦਾ) ਨਦੀ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਇੱਕ ਜਿਲੇ ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਨਗਰ, ਜੋ ਬੰਬਈ ਤੋਂ ੪੭੬ ਮੀਲ ਹੈ.

ਹੋਹ. ਹੋਵੇ. ਭਵਤੁ। ੨ ਦੇਖੋ, ਹੋਹਾ.

ਹੋਹਾ. ਭਵਤਿ. ਹੁੰਦਾ ਹੈ. "ਮਨੁਰਹੁ ਕੰਚਨ ਹੋਹਾ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੨ ਮ: ੫) ੨ ਸੰਗਤਾ—ਧੌਂਕਾ. "ਬਹੁਤਿ ਨ ਮਾਇਆ ਹੋਹਿਆ." (ਸ੍ਰੀ

ਫੰਡ ਮ: ੫) ੩ ਹਲੋਰਾ. ਹੁਟਾ। ੪ ਨਹਿਰ. ਤਰੰਗ. "ਜੈਸੇ ਮਹਾਸਾਗਰ ਹੋਏ." (ਸਾਰ ਮ: ੫ ਪਤਤਾਲ) ੫ ਇੱਕ ਫੰਦ. ਇਸ ਦਾ ਨਾਉਂ "ਸੁਧੀ" ਭੀ ਹੈ. ਲੱਛਣ—ਚਾਰ ਚਰਣ, ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ਜ, ਕ. 151, 5. ਉਦਾਹਰਣ—

ਟੁਟੇ ਪਰੇ। ਨਵੇਂ ਮੁਗੇ। ਅਸੀਂ ਧਰੇ। ਰਿਸੇਂ ਭਰੇ।।

(ਰਾਮਾਵ)

ਹੋਹਿ. ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ੨ ਹੋਵੇ.

ਹੋਹਿ. ਹੁੰਦੇ ਹਨ.

ਹੋਹੁ. ਦੇਖੋ, ਹੋਹੁ. ਹੋ. ਹੋਜਾ. "ਹੋਹੁ ਸਭਨਾ ਕੀ ਚੋਟੁਕ." (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੨ ਮ: ੫)

ਹੋਕਾ. ਸੰਗਤਾ—ਹਕਾਰਨ (ਸੱਟਣ) ਲਈ ਧੁਨਿ. ਪ੍ਰਕਾਰ। ੨ ਚੰਡੋਚਾ.

ਹੋਕ } ਹੋਵੇਕਾ. ਹੋਵੇਗੀ.

ਹੋਗਿਆ. ਹੋਗਿਆ. ਚਾਇਆ। ੨ ਹੋਵੇਗਾ. "ਤੂ ਆਪੇ ਕਰਹਿ ਸੁ ਹੋਗਿਆ." (ਮ: ੪ ਵਾਰ ਕਾਨ)

ਹੋਗੁ. ਹੋਵੇਕਾ. ਦੇਖੋ, ਹੋਗ. "ਹੋਗੁ ਤਿਸੈ ਕਾ ਭਾਣਾ." (ਕਉ ਮ: ੧) "ਦੂਸਰ ਹੋਆ ਨ ਹੋਗੁ." (ਬਾਵਨ)

ਹੋਛਉ. ਵਿ—ਤੁੱਛ. ਅਦਨਾ. ਘਟੀਆ. "ਹੋਛਉ ਕਾਜ ਅਲਪ ਸੁਖ ਭੰਧਨ." (ਸਵੈਯੇ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ਮ: ੫)

ਹੋਛਤਾ. ਸੰਗਤਾ—ਤੁੱਛਤਾ. ਕਮੀਨਪਨ. "ਏਨੜੇ ਨਿਕਟ ਹੋਛਤਾ ਹੋਰੀ." (ਗੁਪਸੁ)

ਹੋਛਾ } ਦੇਖੋ, ਹੋਛਉ. "ਹੋਛਾ ਸਾਹੁ ਨ ਕੀਜਈ." (ਭਾਯੁ) "ਕਵਨ ਹੋਛੀ } ਸੁ ਦਾਨਾ ਕਵਨੁ ਸੁ ਹੋਛਾ?" (ਮਾਰੂ ਸੈਲਹੇ ਮ: ੫) ਇਸ ਹੋਛੋ } ਛਾ ਹੋਛਾ ਦਾ ਅਰਥ ਮੁਰਖ ਹੈ. "ਹਰਿਗੁਸ ਛਾਡਿ ਹੋਛੈ ਰਸਿ ਮਾਭਾ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) ਹੋਛ ਰਸ ਨਾਲ ਮਸ੍ਰ. "ਹੋਛੀ ਸਰਣਿ ਪਾਇਆ ਰਹਿਣੁ ਨ ਪਾਈ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) ਨਿਰਛਲ ਪਨਾਹ.

ਹੋਟਣਾ. ਫਿ—ਹਟਾਉਣਾ. ਵਰਜਨ. "ਉਚਿਤ ਨ ਭੋਜਨ ਕੇ ਕਹਿ ਹੋਟੇ." (ਗੁਪਸੁ) "ਭੋ ਹਮ ਠਾਵੇ ਸਭ ਕੇ ਹੋਟਾ." (ਗੁਪਸੁ)

ਹੋਟਾ. ਹਟਾਇਆ. ਵਰਜਿਆ. ਦੇਖੋ, ਹੋਟਣਾ। ੨ ਸੰਗਤਾ—ਛਾਟਾ. ਕਮੀ. ਨਰੂਨਤਾ. ਤੋਟਾ. "ਪੀਰ ਮੁਰੀਦਾ ਪਿਰਹਤੀ ਹੁਣਿ ਕਦੇ ਨ ਹੋਟਾ." (ਭਾਗੁ)

ਹੋਠ. ਸੀ. ਚਿਸ੍ਰ. ਚੰਦਾਂ ਦਾ ਪਰਦਾ. ਬੁੱਲ. ਲਬ. ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਉਪਰਲਾ ਬੁੱਲ.

ਹੋਠੀਆਂ. ਜਿਲਾ ਗੁਰਦਾਸਪੁਰ, ਤਸੀਲ ਬਟਾਲਾ ਦਾ ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਅੱਧ ਮੀਲ ਪੂਰਵ ਵੱਲ ਸ੍ਰੀ ਕੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਹੈ. ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਬਚਨ ਤੋਂ ਕੁਰੂ ਕੇ ਝਗ (ਘੁਕੀਵਾਲੀ) ਵੱਲ ਜਾਂਦੇ ਇੱਥੇ ਵਿਰਾਜੇ ਹਨ. ਇਸ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਨਾਲ ੮੨ ਘੁਮਾਉਂ ਜਮੀਨ (੮੮ ਘੁਮਾਉਂ ਇੱਥੇ ਅਤੇ ਪੰਜ ਘੁਮਾਉਂ ਵਾਲੇਵਾਲ ਪਿੰਡ ਵਿੱਚ) ਹੈ. ਚੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਬਟਾਲੇ ਤੋਂ ਉੱਤਰ ਸਾਢੇ ਤਿੰਨ ਮੀਲ ਦੇ ਕਰੀਬ ਹੈ. ਹੋਛ. ਸਿੰਧੀ ਅਤੇ ਭਿੰਗ. ਸੰਗਤਾ—ਸਰਤ. ਪ੍ਰਤਿਗਤਾ. "ਬਦਹੁ ਕੀਨ

ਹੋਛ ਮਾਧਉ ਮੇ ਸਿਉ?" (ਸਾਰ ਨਾਮਦੇਵ) ੨ ਸੀ. ਭੋਕ. ਧਾ—ਜਾਣਾ. ਛਾਟਾਹ ਕਾਨਣਾ.

ਹੋਛਾਹੋਛੀ. ਫਿ. ਵਿ—ਜਿਥੇ ਜਿਥੀ। ੨ ਸਰਤੋਂ ਸਰਤੀ.

ਹੋਛੀ. ਵਿ—ਹਠੀਆ. ਜਿੰਦੀ. "ਇਹ ਮੁਰਖ ਹੋਛੀ." (ਪੁਛਾ ਅ: ਮ: ੧) ੨ ਸਰਤ ਬੰਨ੍ਹਣ ਵਾਲਾ। ੩ ਇੱਕ ਕੱਖਰ ਜਾਤਿ ਦਾ ਰਾਜਾ, ਜਿਸ ਦਾ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਨਾਉਂ "ਹੋਛੀ" ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਰਸਾਲੂ. "ਹੋਛੀ ਤਖੋ ਕੂਪ ਨਿਹਾਰਤੇ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੮੭)

ਹੋਣਹਾਰ. ਸੰਗਤਾ—ਭਵਿਤਵਤਤਾ. ਹੋਣ ਵਾਲੀ ਥਾਤ. ਭਾਵੀ. ਦੇਖੋ, ਹੋਨਹਾਰ.

ਹੋਣਾ. ਫਿ—ਝੂ. ਭਵਨ. ਹੋਣਾ। ੨ ਹੋਣ ਯੋਗ ਕਰਮ. "ਹੋਣਾ ਸਾ ਸੋਈ ਝੁਨਿ ਹੋਸੀ." (ਕਉ ਮ: ੫)

ਹੋਣੀ. ਹੋਣ ਦਾ ਭਾਵ. "ਜਲ ਤੇ ਸੀਤਲ ਹੋਣੀ." (ਦੇਵ ਮ: ੫) ੨ ਹੋਣਹਾਰ. ਭਵਿਤਵਤਤਾ. ਭਾਵੀ. "ਹੋਣੀ ਜਨ ਸਭਿਨ ਕੇ ਮਾਭ." (ਕਉ ੬)

ਹੋਤ. ਹੋਤ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. "ਹੋਤ ਪੁਨੀਤ ਕੋਟਿ ਅਪਰਾਧੁ." (ਬਾਵਨ)

ਹੋਤਾ. ਹੁੰਦਾ. ਹੋਤਾ. "ਸਤਿ ਹੋਤਾ ਅਸਤਿ ਕਰਿ ਮਾਨਿਆ." (ਮਾਰੂ ਮ: ੫) ੨ ਸੀ. ਹੋਤ੍ਰ. ਹਵਨ ਕਰਨ ਵਾਲਾ.

ਹੋਤਾਇਆ. ਹੁੰਦਾ ਆਇਆ. ਹੋਤਾ ਆਇਆ। ੨ ਹਵਨ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਹੋਤ੍ਰ। ੩ ਸੰਗਤਾ—ਹੁਤਾਸਨ. ਅਗਨਿ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਹਵਨ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ.

ਹੋਤੀ. ਹੁੰਦੀ। ੨ ਹੋਤ੍ਰ. ਹਵਨ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. "ਮਾਲਾ ਰਿਲਕ ਸੋਚ ਪਾਕ ਹੋਤੀ." (ਕਉ ਅ: ਮ: ੫) ੩ ਪੇਸ਼ਾਵਰ ਦੇ ਜਿਲੇ ਮਰਦਾਨ ਪਾਸ ਇੱਕ ਨਗਰ. ਦੋਹਾਂ ਦਾ ਮਿਲਾਵਾਂ ਨਾਉਂ ਹੋਤੀ ਮਰਦਾਨ ਹੈ ਹੋਤੋਂ. ਹੁੰਦਾ. ਮੌਜੂਦ. ਭਾਵ ਸਭ ਛਾ ਹੋਣ ਵਾਲਾ ਕਰਤਾਰ. "ਹੋਤੋਂ ਸੰਗਿ ਨ ਜਾਨੋ." (ਮਲਾ ਮ: ੫)

ਹੋਤ੍ਰ. ਸੀ. ਸੰਗਤਾ—ਹਵਨ. ਹੋਮ.

ਹੋਤ੍ਰਿ. ਸੀ. ਛੋਰ੍ਹ—ਵਿ—ਹਵਨ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਹੋਮਕਰਤਾ.

ਹੋਤ੍ਰੀ. ਸੀ. ਛੋਰਿਥ—ਹੋਤ੍ਰਿਯ. ਵਿ—ਹੋਮ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਹੋਤਾ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ. ਹਵਨ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਦਾ.

ਹੋਂਦ. ਸੰਗਤਾ—ਅਸਿਰ੍ਹ. ਹੋਨਪਨ. ਭਾਵ. ਸੱਤਾ। ੨ ਮੌਜੂਦਗੀ.

ਹੋਂਦਾ } ਵਿ—ਮੌਜੂਦ. ਉਪਸਿਥਤ. "ਘਰਿ ਹੋਂਦਾ ਪੁਰਖੁ ਨ ਪਛਾਣਿਆ." ਹੋਂਦਾ } (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੩) ੨ ਹੁੰਦਾ. ਬਣਦਾ. ਆਪਣੇ ਭਾਈ ਅਭਿਮਾਨ ਸਹਿਤ ਮੰਨਦਾ. "ਹੋਂਦਾ ਫਤੀਅਲੁ ਨਾਨਕ ਜਾਨੁ." (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਮਲਾ)

ਹੋਂਦੀ } ਹੁੰਦੀ. ਦੇਖੋ, ਅਣਹੋਂਦੀ.

ਹੋਂਦੀ } ਫਿ. ਵਿ—ਹੁੰਦੇ ਹੋਏ. ਹੋਣ ਪੂਰ. "ਜੇ ਘਰਿ ਹੋਂਦੇ ਮੰਗਣ ਹੋਂਦੀ } ਜਾਈਐ." (ਰਾਮ ਅ: ਮ: ੧)

ਹੋਨ. ਹੋਵੇਂ. ਹੋਂ। ੨ ਹੋਵਨ. ਹੋਣਾ. ਹੋਂਦ.

ਹੋਨਹਾਰ. ਭਾਵੀ. ਦੇਖੋ, ਹੋਣਹਾਰ. "ਮਾਈ ਹੋਨਹਾਰ ਸੁ ਹੋਈਐ."

(ਦੇਵ ਮ: ੫)

ਪਰ ਤਿਰੀਯਾ ਕੇ ਹਰਨ ਪਾਪ ਕੇ ਕਰੋ ਨਾ ਰਾਵਣ ਜਾਨਤ ਆਪ,
ਰਾਮ ਚੰਦ ਜੀ ਹੋਮ ਹਰਨ ਕੇ ਕਿਧੋਂ ਅਸੰਭਵ ਲਖਤੋ ਨ ਸੁਪ,
ਧਰਮ ਪੂਤ ਕਰਾ ਚੁਪ ਅਨਰਥਨ ਲਖਤੋ ਨ ਬੇ ਸੁਨੀਏ ਮਮ ਭਾਤ,
ਹੋਨਹਾਰ ਤੇ ਬੁਧਿ ਸਭਨ ਕੀ ਨਾਥ ਹੋਰ ਯਹ ਨਿਸਚੇ ਭਾਤ.
ਹੋਨਮ. ਵਿ—ਹੋਣ ਵਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਹੁਤ.

ਹੋਨਾ. ਦੇਖੋ, ਹੋਣਾ. "ਹੋਨਾ ਹੈ ਸੇ ਹੋਈ ਹੈ." (ਕਹਿ ਕਬੀਰ)

ਹੋਨਿ. ਹੁੰਦੇ ਹਨ "ਹੋਨਿ ਨਜੀਕ ਖੁਦਾਇ ਦੇ." (ਸ. ਭਰੀਦ)

ਹੋਨੀ. ਦੇਖੋ, ਹੋਣੀ. ੨ ਵਿ—ਹੋਣ ਵਾਲਾ. ਹੋਵਨੀਯ. "ਸੋ ਬੁਧਮ
ਅਜੋਨੀ ਹੈ ਭੀ ਹੋਨੀ." (ਸੋਰ ਮ: ੧)

ਹੋਮ. ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਘੀ. ੨ ਦੇਵਤਾ ਵਾਸਤੇ ਘੀ ਆਦਿਕ ਸਾਮਗ੍ਰੀ ਦਾ
ਅਗਨੀ ਵਿੱਚ ਪਾਉਣਾ. ਹਵਨ. "ਹੋਮ ਜਗ ਤੀਰਥ ਕੀਏ ਭਿਚਿ
ਹਉਮੈ ਬਧੀ ਭਿਕਾਰ." (ਕਹਿ ਮ: ੫)

ਚਿਕ ਅਤੇ ਯਜੁਰ ਵੇਦ ਵਿੱਚ ਹੋਮ ਦੀ ਬਹੁਤ ਮਹਿਮਾ ਹੈ.
ਬਾਈਬਲ ਵਿੱਚ ਭੀ ਹੋਮ ਧਰਮ ਦਾ ਅੰਕ ਹੈ. ਦੇਖੋ, Ex. ਕਾਭ ੨੯.
ਆਇਤ ੧੩ ਅਤੇ ੧੮. ੩ ਬਲਿਦਾਨ. ਭੋਟਾ ਦਾ ਅਰਥਪਾ. "ਨਿਰੁਲੀ
ਕਰਮ ਜਲ ਹੋਮ ਪਾਵਕ ਪਵਨ ਹੋਮ." (ਅਕਾਲ) ਜਲ ਨੂੰ ਭੋਟਾ ਦੇਣੀ
ਅਤੇ ਅਗਨੀ ਤਥਾ ਪਵਨ ਨੂੰ ਬਲਿਦਾਨ ਅਰਥਪਾ.

ਹੋਮਕੁੰਡ. ਸੰਗਤਾ—ਉਹ ਟੋਆ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਅਗਨਿ ਨੂੰ ਵੇਦ ਵਿਧਿ
ਨਾਨ ਅਸਥਾਪਨ ਕਰਕੇ ਹਵਨ ਕਰੀਏ. ਦੇਖੋ, ਹਵਨਕੁੰਡ ਸ਼ਬਦ ਵਿੱਚ
ਹੋਮਕੁੰਡ ਦਾ ਨਿਰਣਾ.

ਹੋਮਨ } ਫਿ—ਹੋਮ ਕਰਨਾ, ਹਵਨ ਕਰਨਾ.
ਹੋਮਨਾ }

ਹੋਮਾਰਥ. ਹੋਮਾਰਾ. ਹਵਨ ਕਰਾਰਾ. ੨ ਭੋਟਾ ਦੇਵਾਰਾ. "ਕਰਥੁ
ਬੇਨਤੀ ਅਤਿ ਘਨੀ ਇਹ ਸੀਅ ਹੋਮਾਰਥੁ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫)

ਹੋਮਿ. ਹੋਮ ਕੇ. ੨ ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਅਗਨਿ. ੩ ਘੀ. ੪ ਜਲ.

ਹੋਮੀ. ਹਵਨ ਕੀਤੀ. ੨ ਭੋਸਿਕ. ਹੋਮ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਹੋਤ੍ਰ.

ਹੋਯਉ } ਭਇਆ. ਹੁਆ. ਹੋਇਆ. "ਸਿਰ ਫਿਪਾਲ ਹੋਯਉ
ਹੋਯਾ } ਕੋਬਿੰਦ." (ਸਵੈਯੇ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ਮ: ੫) "ਹੋਯੋ ਹੈ
ਹੋਯੋ } ਹੋਵਤੋ." (ਗਾਥਾ)

ਹੋਰ. ਵਜ—ਔਰ. ੨ ਅਨਰ. ਅਪਰ. "ਕਰੈ ਦੁਹਕਰਮ ਦਿਖਾਵੈ
ਹੋਰ." (ਕਹਿ ਮ: ੫) ਕਰੇ ਭੋਟਾ ਕਰਮ, ਦਿਖਾਵੇ ਚੰਗਾ. ੩ ਦੇਖੋ,
ਹੋਰਨਾ. "ਰਹੇ ਹੋਰ ਲੋਕ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ) ਲੋਕ ਵਰਜ ਰਹੇ.

ਹੋਰਤ੍ਰ. ਦੇਖੋ, ਭਾ. ੨ ਔਰ ਪੁਕਾਰ ਸੇ. ਹੋਰ ਰੀਤਿ ਨਾਲ. "ਹੋਰਤ੍ਰ
ਭਗਤਿ ਨ ਪਾਏ ਕੋਈ." (ਮਾਰ ਅ: ਮ: ੩)

ਹੋਰਤ੍ਰੈ. ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਤੋਂ. ਅਨਰ ਸੇ. ੨ ਦੇਖੋ, ਹੋਰਬੈ.

ਹੋਰਬੈ. ਫਿ. ਵਿ—ਹੋਰ ਥਾਂ. ਅਨਰਤ੍ਰ. "ਹੋਰਬੈ ਸੁਖ ਨ ਭਾਲ."
(ਮ: ੩ ਵਾਰ ਬਿਹਾ)

ਹੋਰਨਾ. ਫਿ—ਵਰਜਣਾ. ਹਟਾਉਣਾ. ਰੋਕਣਾ. "ਇਸੁ ਮੀਨੀ ਤੇ
ਇਹੁ ਮਨ ਹੋਰੈ." (ਕਹਿ ਮ: ੫) "ਨਿੰਦਕ ਸੇ, ਜੇ ਨਿੰਦਾ ਹੋਰੈ"

(ਕਹਿ ਕਬੀਰ) ਅਸਾਡਾ ਅਸਲ ਨਿੰਦਕ ਚਿਹ ਹੈ, ਜੇ ਅਸਾਡੀ ਨਿੰਦਾ
ਹੁੰਦੀ ਨੂੰ ਵਰਜੇ.

ਹੋਰਨਿ. ਹੋਰਨਾ ਕਰਕੇ. ਔਰੋਂ ਸੇ. "ਆਪਣਾ ਕਾਰਜੁ ਆਪਿ ਸਵਾਰੇ,
ਹੋਰਨਿ ਕਾਰਜੁ ਨ ਹੋਈ." (ਆਸਾ ਮ: ੧)

ਹੋਰਾ. ਹੋਰਨ (ਵਰਜਨ) ਕਰਿਆ. ੨ ਸੰ. ਅਹੋਰਾਤ੍ਰ ਦਾ ਸੰਖੇਪ.
੩ ਦਿਨ ਰਾਤ ਦਾ ਚੌਬੀਹਵਾਂ ਹਿੱਸਾ, ਇੱਕ ਘੰਟਾ. ਇਸੇ ਤੋਂ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ
ਸ਼ਬਦ Hour. ਬਣਿਆ ਹੈ. ੩ "ਫਿਹਤ ਪਾਰਾਸਰੀ" ਜੌਤਿਤਸ ਕ੍ਰਾਂਤ
ਦਾ ਨਾਮ ਭੀ ਹੋਰਾ ਅਥਵਾ ਹੋਰਾ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਹੈ. ਇਹ ਫਿਹਤ ਪਾਰਾਸਰੀ
ਸਿਮ੍ਰਿਤਿ ਤੋਂ ਭਿੰਨ ਹੈ. ੪ ਕੀਤੀ. ਚੁਧੰਟੀ.

ਹੋਰਿ. ਅਪਰ. ਔਰ. ਹੋਰ ਦਾ ਬਹੁ ਵਚਨ. "ਹੋਰਿ ਕੇਤੇ ਕਾਵਨਿ."
(ਜਪੁ)

ਹੋਰਿਓ. ਹੋਰਨ ਕਰਿਆ. ਵਰਜਿਆ. ਮੋੜਿਆ. ਲੈਟਾਇਆ.
੨ ਹੋਰ ਹੀ. ਔਰ ਹੀ. ੩ ਹੋਰ ਪਾਸਿਓ. "ਹੋਰਿਓ ਗੰਗ ਵਹਾਈਐ."

(ਵਾਰ ਰਾਮ ੩) ਭਾਵ—ਉਲਟੀ ਗੰਗਾ ਵਗਾ ਦਿੱਤੀ ਹੈ, ਅਰਥਾਤ
ਗੁਰੂ ਚੇਲੇ ਦੇ ਪੈਰੀਂ ਪਿਆ ਹੈ.

ਹੋਰਿਆ. ਵਰਜਿਆ. ਰੋਕਿਆ

ਹੋਰੀ. ਵਰਜਨ ਕੀਤੀ. ਰੋਕੀ. ਹੋਤ੍ਰੀ. "ਮੋਹਨੀ ਮੋਹਤ ਰਹੇ ਨ ਹੋਰੀ."
(ਜਾਰ ਮ: ੫) ੨ ਹੋਰਜ. ਔਰ ਸਾਥ. "ਭਿਡੁ ਮਨੈ ਜਿ ਹੋਰੀ ਨਾਲਿ
ਲੁਭਣਾ." (ਵਾਰ ਸ੍ਰੀ ਮ: ੩) ੩ ਦੇਖੋ, ਹੋਰੀ. "ਸਤਾਮ ਕਹਰੈ ਹਮ
ਖੇਲਹਿ ਹੋਰੀ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੪ ਅਹੋ ਅਲੀ! "ਭਾਰਨਿ ਯੋਂ ਕਹਰੈ
ਹੋਰੀ!" (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਹੋਰੁ. ਦੇਖੋ, ਹੋਰ. "ਫੁਟ ਏਹੋ, ਹੋਰੁ ਨਾਹੀ ਕੋਇ." (ਸੋਦਰੁ) ਵਡੀ
ਜਿਫਤ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਤੁੱਲ ਹੋਰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ. ੨ ਪ੍ਰਤਿਬੰਧ.
ਰੁਕਾਵਟ. "ਤਿਥੇ ਹੋਰੁ ਨ ਕੋਈ ਹੋਰੁ." (ਜਪੁ)

ਹੋਰੇ } ਦੇਖੋ, ਹੋਰਨਾ. "ਕੋਟਿ ਜੋਰੇ ਲਾਖ ਕੋਰੇ ਮਨੁ ਨ ਹੋਰੇ." (ਕਹਿ
ਹੋਰੇ } ਮ: ੫) ੨ ਔਰ ਹੀ. ਭਾਵ—ਵਿਪਰੀਤ ਉਲਟ. "ਸਾਰਾ ਦਿਨ
ਲਾਲਚਿ ਅਟਿਆ ਮਨਮੁਖ ਹੋਰੇ ਗਲਾ." (ਮ: ੪ ਵਾਰ ਕਹਿ ੧)

ਹੋਲ. ਸੰ. ਹੋਲਕ. ਸੰਗਤਾ—ਘਾਸ ਫੂਸ ਦੀ ਅੱਕ ਨਾਲ ਅਧਵ੍ਰਿਨਿਆ
ਅੰਨ. ਧਾਨ ਅਤੇ ਛੋਲੇ ਆਦਿਕ ਨੂੰ ਛਿਲਕੇ ਸਮੇਤ ਫੁੱਲਕੇ ਹੋਲਾਂ
ਬਣਾਈ ਦੀਆਂ ਹਨ.

ਹੋਲਕ. ਦੇਖੋ, ਹੋਲ.

ਹੋਲਕਤ੍ਰ. ਆਨੰਦਪੁਰ ਦਾ ਇੱਕ ਕਿਲਾ. ਇਸੇ ਥਾਂ ਦਸਮੇਸ਼ ਨੇ
ਦੀਵਾਨ ਲਗਾਕੇ ਸੰਮਤ ੧੭੫੭ ਚੇਤ ਬਦੀ ੧ ਨੂੰ ਹੋਲਾ ਮਹੱਲਾ ਖੇਡਣ
ਦੀ ਰੀਤਿ ਚਲਾਈ. ਦੇਖੋ, ਆਨੰਦਪੁਰ ਅਤੇ ਹੋਲਾ ਮਹੱਲਾ.

ਹੋਲਾ. ਦੇਖੋ, ਹੋਲ ਅਤੇ ਹੋਲਾ ਮਹੱਲਾ.

ਬਰਫਾ ਚਾਲ ਕਟਾਰਾ ਤੇਰਾ ਕਤਫਾ ਦੇਰਾ ਕੋਲਾ ਹੈ.

ਫਰਾ ਪੁਸਾਦ ਸਜਾ ਦਸਤਾਰਾ ਅਰੁ ਕਰਦੋਨਾ ਟੋਲਾ ਹੈ.

ਸੁਭਟਸੁਚਾਲਾ ਅਰੁ ਲਖਬਾਰਾ ਕਲਕਾ ਸਿੰਘ ਸੁਚੋਲਾ ਹੈ.

ਅਪਰ ਮੁਛਹਿਰਾ ਦਾਤ੍ਰਾ ਜੈਸੇ, ਤੈਸੇ ਬੋਲਾ ਹੋਲਾ ਹੈ.

(ਕਵਿ ਨਿਹਾਲ ਸਿੰਘ)

ਹੋਲਾ ਮਹੱਲਾ. ਸੰਗਤਾ—ਹਮਲਾ ਅਤੇ ਜਾਥਾ ਹਮਲਾ. ਹੋਲਾ ਅਤੇ ਹੋਲੇ ਦੀ ਥਾਂ. ਸੁੀ ਕੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਖਾਲਸੇ ਨੂੰ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਅਤੇ ਯੁੱਧਵਿਦਯਾ ਵਿੱਚ ਨਿਪੁਣ ਕਰਨ ਲਈ ਇਹ ਰੀਤਿ ਚਲਾਈ ਸੀ ਕਿ ਦੋ ਦਲ ਬਣਾਏ ਪ੍ਰਧਾਨ ਸਿੰਘਾਂ ਦੇ ਹੇਠ ਇੱਕ ਖਾਸ ਥਾਂ ਤੇ ਕਬਜ਼ਾ ਕਰਨ ਲਈ ਹਮਲਾ ਕਰਨਾ. ਕਲਗੀਧਰ ਆਪ ਇਸ ਮਸਨੂਈ ਜੰਗ (Manoeuvre) ਦਾ ਕਰਤਬ ਦੇਖਦੇ ਅਤੇ ਦੋਹਾਂ ਦਲਾਂ ਨੂੰ ਸੁਭ ਸਿਖਤਾ ਦਿੰਦੇ ਸੇ, ਅਰ ਜੋ ਦਲ ਕਾਮਯਾਬ ਹੁੰਦਾ ਉਸ ਨੂੰ ਦੀਵਾਨ ਵਿੱਚ ਸਿਰੋਪਾ ਬਖਸ਼ਦੇ ਸਨ. ਦੇਖੋ, ਹੋਲ ਕੜੂ ਅਤੇ ਮਹੱਲਾ.

ਹੋਲਿ } ਸੰ ਹੋਲਾਕਾ ਅਬਵਾ ਹੋਲਿਕਾ. ਸੰਗਤਾ—ਹੋਲਿਕਾਦਹਨ.
ਹੋਲਿਕਾ } ਛੱਡਣ ਸੁਦੀ ੧੫ ਦਾ ਤਰੋਹਾਰ. ਦੇਖੋ, ਢੁੰਡਾ. "ਹੋਲਿ
ਹੋਲੀ } ਦਸਹਰਾ ਦਰਸਨ ਆਵਹੁ." (ਗੁਪਤੂ) "ਹੋਲੀ ਕੀਨੀ
ਸੰਤਸੇਵ." (ਬਸੰ ਮ: ੫)

ਹੋਵਡ } ਹੋਵੇਕਾ. ਹੋਵੇਕੀ.
ਹੋਵਡਿ }

ਹੋਵਣ. ਦੇਖੋ, ਹੋਣਾ.

ਹੋਵਡ. ਹੁੰਦਾ. ਹੁੰਦੇ. ਹੋਤਾ. ਹੋਤੇ. "ਹੋਵਡ ਆਏ ਸਦ ਸਦੀਵ."

[ਭਾਵਨ]

ਹੋਵਨ. ਹੋਣਾ. ਅਸਿਰੂ. ੨ ਵਿ—ਹੋਣ ਯੋਗ. ਹੋਣ ਵਾਲਾ. ਅਵਸਥਾ
ਹੋਣ ਯੋਗਤਾ. ੩ ਭਾਵ—ਮਰਣ. "ਹੋਵਨ ਕਉਰਾ ਅਨਹੋਵਨ ਮੀਟਾ."
(ਬਿਲਾ ਮ: ੫) ਮਰਣਾ ਕੈਤਾ ਅਤੇ ਜਿਉਣਾ ਮਿੱਠਾ.

ਹੋਵਨਹਾਰ, ਸੰਗਤਾ—ਹੋਣੀ. ਭਾਵੀ. ੨ ਨਿਬੜ ਹੋਣ ਵਾਲਾ ਕਰਤਾਰ.

"ਹੋਵਨਹਾਰ ਹੋਤ ਸਦ ਆਇਆ." (ਭਾਵਨ)

ਹੋਵਨਿ. ਹੁੰਦੇ ਹਨ. "ਹੁਕਮੀ ਹੋਵਨਿ ਆਕਾਰ." (ਜਪੁ)

ਹੋਵੀ. ਹੋਵਸੀ. ਹੋਵੇਗਾ. ੨ ਹੁੰਦਾ. "ਤਿਸ ਦਾ ਕਦੇ ਨ ਹੋਵੀ ਭਲਾ."
(ਮ: ੪ ਵਾਰ ਕਉ ੧)

ਹੋਵੈਨੀ. ਵਿ—ਹੋਣ ਵਾਲੀ. ਹੋਣ ਯੋਗ. "ਜਾ ਹੋਵੈ ਜੋ ਬਾਤ ਹੋਵੈਨੀ."
(ਬਿਲਾ ਮ: ੪) ੨ ਹੁੰਦੇ ਹਨ.

ਹੋਵੰਤੀ. ਹੁੰਦਾ. ੨ ਹੋਣ ਵਾਲਾ. "ਹੋਯਾ ਹੈ ਹੋਵੰਤੀ." (ਗਾਥਾ)

ਹੋਤ. ਦੇਖੋ, ਹੋਭ ਅਤੇ ਹੋਭਨਾ.

ਹੋਤਨਾ. ਵਿ—ਵਰਜਣਾ. ਹਟਾਉਣਾ. ਚੋਕਣਾ. ਮੋਤਨਾ. "ਸੂਰ ਬੀਰ
ਵਰਿਆਮੁ ਕਿਨੈ ਨ ਹੋਤੀਐ." (ਵਾਰ ਕੁਜ ੨ ਮ: ੫) ੨ ਰਾਹਣਾ.
ਖੁਰਦਤਾ (ਖਰੁਵਾ) ਕਰਨਾ. ਜਿਵੇਂ—ਚੌਕੀ ਅਤੇ ਖਰਾਸ ਦਾ ਪੱਥਰ
ਹੋਤਨਾ.

ਹੋਤਾ. ਸੰਗਤਾ—ਪਸ਼ੂਆਂ ਦਾ ਥਾਤਾ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਬਾਹਰ ਜਾਣੇ ਪਸ਼ੂ
ਚੋਕੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ੨ ਵਿਘਨਾ ੩ ਓ ਦੀ ਓ ਮਾਰਾ ().

ਹੋ. ਦੇਖੋ, ਹਉ.

ਹੋ. ਦੇਖੋ, ਹਉ.

ਹੋਸ } ਦੇਖੋ, ਹਉਸ
ਹੋਸ }

ਹੋਸਲਾ. ਅ ਹੋਸਲਹ. ਸੰਗਤਾ—ਜਾਨਵਰ ਦਾ ਮੇਦਾ. ਪੇਟਾ

੨ ਭਾਵ—ਹਿੰਮਤ. ਸਾਹਸ। ੩ ਪੁਰੁਸ਼ਾਬੰ. ਪੁਰਖਾਰਥ.

ਹੋਂਕਣਾ } ਵਿ—ਹਾਂਪਨਾ. ਯਛਣਾ. ਛੇਤੀ ਛੇਤੀ ਖਿੱਚਦਾ ਸਾਹ ਲੈਣਾ.
ਹੋਂਕਣਾ }
ਹੋਂਕਣੀ } ਸੰਗਤਾ—ਦਮਕਸੀ. ਦਿਲ ਦੇ ਛੇਤੀ ਧੜਕਨ ਕਾਰਣ ਸ਼ਾਮ
ਹੋਂਕਣੀ } ਦੀ ਤੇਜ ਗਤਿ. "ਦੋਏ ਆਵਤ ਹੋਂਕਣੀ ਸੇਏ ਉਰਪ ਸ਼ਾਮ."
(ਚਰਿਤ੍ਰ ੨)

ਹੋਂਸ } ਅ ਹੋਂਸ. ਸੰਗਤਾ—ਪਾਣੀ ਦਾ ਕੁੰਡ. ਚਬੱਚਾ. "ਥਛੇ ਹੋਂਸ
ਹੋਂਦ } ਇਕ ਹੁੰਦੇ ਬਨਾਯੋ." (ਗੁਪਤੂ)

ਹੋਂਦਸ } ਅ ਹੋਂਦਸ. ਸੰਗਤਾ—ਉੱਠ ਹਾਥੀ ਆਦਿ ਦੀ ਅਮਾਰੀ.
ਹੋਂਦਾ } "ਕੰਚਨ ਰਜਤ ਘਰੇ ਜਿਨ ਹੋਂਦਾ." (ਗੁਪਤੂ)

ਹੋਂਨ. ਦੇਖੋ, ਰਥਨ.

ਹੋਂਸੀ. ਦੇਖੋ, ਹਉਸੀ.

ਹੋਂਰ. ਦੇਖੋ, ਹਉਨ. "ਹੋਂਰ ਪਰਾ ਪੁਰ ਦੋਰ ਚਲੇ ਨਰ ਹੋਂਰ ਉਠੇ
ਉਰ." (ਨਾਪੁ) ੨ ਅ ਹੋਂਰਾਨਣ ਦੀ ਵਿਧਾ. "ਜਮਨਾ ਕਹੁ
ਕੁਰਨਿ ਹੋਂਰੇ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ਕਵਾਲਨਾਂ (ਗੋਪੀਆਂ) ਜਮਨਾ ਦੇ ਜਲ
ਨੂੰ ਤਰਣ ਸਮੇ ਉਛਾਲਣੀਆਂ ਹਨ.

ਹੋਂਰਵ } ਸੰਗਤਾ—ਹੋਲੋਰਣ. ਹਲਥਾਪਨ ਕੁੰਡਤਾ. ਕਮੀਨਾਪਨ
ਹੋਂਰਵਤ } "ਅਲਪ ਆਰਥਨ ਛਿਮਾ ਕਰਤ ਹੈ। ਇਹ ਜੇਠੇ ਹੋਂਰਵਤ
ਹੋਂਰਵਤਾ } ਧਰਤ ਹੈ." (ਗੁਪਤੂ)

ਹੋਂਰਾ. ਹੋਲਾ. ਹਲਕਾ. ਦੇਖੋ, ਹਉਰਾ. "ਹੋਰਾ ਭਯਾ ਸਕਲ ਤੁਰਕਾਨਾ."
(ਗੁਪਤੂ)

ਹੋਂਲ. ਅ ਹੋਂਲ. ਸੰਗਤਾ—ਖੋਭ. ਭਰ। ੨ ਦਿਲ ਦਾ ਕੰਬਣਾ. ਧੜਕਾ.
ਦੇਖੋ, ਦਹਲ.

ਹੋਂਲਾ. ਵਿ—ਹਲਕਾ. ੨ ਕਮੀਨਾ. ਕੁੰਡ. ਅਦਨਾ.

ਹੋਂਲੀ. ਵਿ. ਵਿ—ਲਲੇ ਲਲੇ. ਆਹਿਸੂਹ.

ਹੋਂ. ਅਹਾਂ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. ਮੈ. "ਹੋਂ ਭੀ ਵੱਧਾ ਭੁਮਟੀ." (ਸੁੀ ਮ: ੧)।
੨ ਅਹੰਤਾ. ਹੋਸੀ. "ਤਨ ਹੋਂ ਤਜਿਯੋ." (ਨਾਪੁ)

ਹੋਂਉ. ਅਹੀ. ਮੈ. ਦੇਖੋ, ਹਉ. "ਤਿਨ ਕੈ ਹੋਂਉ ਲਾਗਉ ਪਾਏ." (ਵਭ
ਮ: ੩ ਅਲਾਹਟੀ) "ਹੋਂਉ ਵਾਹੀ ਹੋਂਉ ਵਾਰੀ ਗੁਰੁਸਿਖ ਮੀਤ ਪਿਆਰੇ
." (ਵਭ ਛੰਤ ਮ: ੪)

ਹੋਂਉਮੈ. ਦੇਖੋ, ਹਉਮੈ. "ਸਭਿ ਫਿਨਜੇ ਹੋਂਉਮੈ ਪਾਪਾ ਰਾਮ." (ਵਭ
ਛੰਤ ਮ: ੪)

ਹੋਂਸ. ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਛੱਤਕ ਦੀ ਕਿਸਮ ਦਾ ਇੱਕ ਪੰਛੀ, ਜਿਸ ਦੇ ਪੰਖ
(ਖੰਭ) ਚਿੱਟੇ, ਪੈਰ ਅਤੇ ਚੁੰਜ ਕੁਲਾਬੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। Swan, lygnus
minor. ਪੁਰਾਣੇ ਕੁੰਘਾਂ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਦੀ ਚੁੰਜ ਵਿੱਚ
ਖਟਾਸ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜਦ ਦੁੱਧ ਵਿੱਚ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ ਤਦ ਪਾਣੀ ਅਲਗ ਹੋ
ਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਇਸੇ ਵਿਸ਼ਾਤ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਸਤਰ ਅਸਤਰ ਦਾ ਵਿਵੇਕ ਕਰਨ
ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਭੀ ਹੋਂਸ ਸੱਦੀਂਦਾ ਹੈ. ਹੋਂਸ ਨੂੰ ਮੋਤੀ ਚੁਕਣ ਵਾਲਾ ਭੀ ਅਨੇਕ
'ਕਾਲੇ ਪੰਛੀ ਵਾਲੇ ਭੀ ਹੋਂਸ ਹੋਇਆ' ਕਰਦੇ ਹਨ—black swan lygnus
atratus.

ਤਾਂ ਕੋ ਆਯਸ ਪਾਯਕੋ ਕਰਣ ਪਰਵ ਮੇਂ ਕੀਨ,
ਭਾਖਾ ਅਰਥ ਵਿਚਿਤੁ ਕਰ ਸੁਨੇ ਸੁਕਵਿ ਪਰਬੀਨ.

ਆਬੀਚਵਾਦ—

ਕਾਯਮ ਕੁਬੇਰ ਸਾਤ ਸਾਯਰ ਸੁਮੇਰੁ ਜੋਲੈ
ਕੀਰਤਿ ਕਰਨ ਕੀ ਕਰਨ ਅਵਗਾਹਬੀ,
ਜੋਲੈ ਪੋਨ ਪੰਨਗ ਪੁਬਲ ਪੁਹਮੀ ਕੇ ਭਾਰ
ਪਾਰਬ ਕੋ ਜੋਲੈ ਪੁਰਖਾਰਥ ਸਰਾਹਬੀ,
ਜੋਲੈ ਸਿਵਸਲਿਤਾ ਸੁ ਕਵਿ ਹੰਸਰਾਮ ਕਹੈ
ਜੋਲੈ ਰਾਮ ਰਾਵਨ ਕੋ ਰਾਮਾਯਨ ਚਾਹਬੀ,
ਜੋਲੈ ਧੂਵ ਧਰਨਿ ਤਰੁਨਿ ਤੇਜ ਰਾਜੈ ਜਗ
ਤੋਲੈ ਬ੍ਰੀ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਤੇਰੇ ਸੀਸ ਸਾਹਬੀ.

ਦੇਖੋ, ਸੇਖਰ ੩.

ਹੰਸਲੀ. ਸੰ. ਅੰਸਲੀ. ਗਲ ਦੇ ਹੇਠ ਛਾਤੀ ਦੇ ਉੱਪਰ ਦੀ ਹੱਡੀ.

Collar bone। ੨ ਦੇਖੋ, ਹਸਲੀ.

ਹੰਸਵਾਹਨ. ਬੁਹਮਾ, ਜੋ ਹੰਸ ਦੀ ਸਵਾਰੀ ਕਰਦਾ ਹੈ.

ਹੰਸਵਾਹਨੀ. ਸਰਸੁਤੀ.

ਹੰਸਵੰਧ. ਹੰਸ (ਸੁਰਜ) ਦੀ ਵੰਧ. ਸੁਰਜਭੁਲ. "ਵਡੇ ਵਡੇ ਸਾਧੂ
ਅਵਤਾਰੀ। ਭਟੇ ਹੰਸ ਕੇ ਵੰਧ ਮਚਾਰੀ." (ਕੁਵਿ ੧੦) ੨ ਪਵਿਤ੍ਰ

ਭਾਸ਼.

ਹੰਸਾ. ਹੰਸ ਵਾਲਾ, ਬੁਹਮਾ. "ਤਾਏ ਹੰਸਾ ਸਕਲੇ ਜਨਾ." (ਧਨਾ
ਨਾਮਦੇਵ) ਉਸ ਤੋਂ ਬੁਹਮਾ (ਰਜੋਕੁਣ), ਉਸ ਤੋਂ ਸਕਲੇ ਜਨਾ।
੨ ਜੀਵਾਤਮਾ. "ਹੰਸਾ ਸਰਵਰ ਕਾਲ ਸਰੀਰ." (ਗਉ ਕਬੀਰ)
੩ ਸੋਹੰ ਦਾ ਉਲਟ. ਹੰ (ਮੇ) ਸਾ (ਉਹ). "ਨਾਨਕ ਸੋਹੰ ਹੰਸਾ ਜਪੁ
ਜਾਪਹੁ." (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਮਾਧੂ ੧)

ਹੰਸਾਵਰਾਰ. ਵਿਸਨੁ ਦਾ ਅਵਤਾਰ, ਜੋ ਹੰਸ ਰੂਪ ਹੋਇਆ ਹੈ.
ਭਾਗਵਤ ਦੇ ਕਥਾਵਾਂ ਸਕੰਧ ਦੇ ਤੇਰਵੇ ਅਧਯਾਯ ਵਿੱਚ ਕਥਾ ਹੈ ਕਿ
ਸ਼ਨਕਾਦਿਕਾਂ ਨੇ ਬੁਹਮਾ ਪਾਸ ਪੁਸ਼ਨ ਕੀਤਾ, ਕਿ ਵਿਸਨੁ ਨੂੰ ਚਿੰਤ
ਗੁਹਣ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਵਿਸਯ ਚਿੰਤ ਨੂੰ ਗੁਹਣ ਕਰਦਾ ਹੈ? ਜਦ
ਬੁਹਮਾ ਉੱਤਰ ਦੇਣ ਦੀ ਚਿੰਤਾ ਵਿੱਚ ਪੈ ਗਿਆ, ਤਦ ਵਿਸਨੁ ਨੇ ਹੰਸ
ਰੂਪ ਧਾਰਕੇ ਉੱਤਰ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਵਿਸਯ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਚਿੰਤਨ ਦੋਵੇਂ
ਮਾਯਾ ਰੂਪ ਹਨ. ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਤੁਮਾਰਾ ਪੁਸ਼ਨ ਅਗ਼ਜ਼ਾਨ ਪੂਰਣ ਹੈ.

ਹੰਸੀ. ਹੰਸ ਦੀ ਮਦੀਨ. ਹੰਸਨੀ.

ਹੰਸੁ. ਦੇਖੋ, ਹੰਸ। ੨ ਦੇਖੋ, ਹੰਸਾ. "ਹੰਸੁ ਹੇਤੁ ਲੋਕੁ ਕੋਪੁ ਚਾਚੇ
ਨਦੀਆ ਅਗਿ." (ਵਾਰ ਮਾਧ ਮ: ੧) ੩ ਅੰਤਹਕਰਣ. "ਕਾਇਆ
ਹੰਸੁ ਨਿਰਮਲੁ ਵਰਿ ਸਚੈ ਜਾਨੁ." (ਮਾਧੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੩) ੪ ਜੀਵਾਤਮਾ.
ਹੰਸੁਲਾ. ਹੰਸਪੁਤ੍ਰ. ਹੰਸ ਦਾ ਬੱਚਾ. "ਬਲੁਨੇ ਤੇ ਭੁਨਿ ਹੰਸੁਲਾ ਹੋਵੈ."
(ਰਸ ਮ: ੧) ਪਾਖੰਡੀ ਤੋਂ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਹੋਵੇ.

ਹੰਸੇਸੁਰੀ. ਹੰਸ ਦੀ ਈਸੁਰੀ. ਹੰਸ ਤੇ ਸਵਾਰ ਹੋਣ ਵਾਲੀ ਸਰਸੁਤੀ.

"ਕਿ ਹੰਸੇਸੁਰੀ ਹੈ." (ਦੱਰਾਭ)

ਕੰਕਾ

ਹੰਕ. ਵਿ—ਅਹੰਕਾਰੀ. "ਭਿਰੇ ਭੂਮਿ ਹੰਕੀ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ) ੨ ਸੰਗਤ—
ਹਕ. ਪ੍ਰਧਾਰ। ੩ ਹੰਕਾਰ. ਹੰਕੁਰਾ। ੪ ਅਹੰਕਾਰ.

ਹੰਕੀ. ਵਿ—ਅਹੰਕਾਰੀ ਅਭਿਮਾਨੀ. "ਮੰਡੇ ਆਨ ਹੰਕੀ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ)

ਹੰਕ. ਡਾ ੨੬ ਫੌਜ. ਸੈਨਾ. ਦੇਖੋ, ਸਰਹੰਗ.

ਹੰਕਤਾ. ਦੇਖੋ, ਅਹੰਤ.

ਹੰਕਾਮ. ਡਾ ੨੬ ਸੰਗਤ—ਸਮਾ. ਵੇਲਾ.

ਹੰਕਾਮਾ. ਡਾ ੨੬ ਹੰਕਾਮਹ. ਸੰਗਤ—ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਸਮੁਦਾਯ। ੨ ਜੰਗ.

ਹੁੰਧ। ੩ ਮੁਹਿੰਮ. "ਬਹੁਤ ਬਰਖ ਕੇ ਹੁਇ ਹੰਕਾਮਾ." (ਗੁਪਤੁ)

ਦੇਖੋ, ਹਕਾਮਾ.

ਹੰਕੁਰਾ. ਦੇਖੋ, ਹੁੰਕਾਰ. "ਲਏ ਨਸ੍ਰਿਕਾ ਦੇਤ ਹੰਕੁਰਾ." (ਨਾਪੁ)

ਹੰਘ. ਸੰਗਤ—ਸਮਰਥ. ਸ਼ਕਤਿ. ਬਲ.

ਹੰਘਈ. ਸਮਰਥ. ਹੁੰਦਾ. ਸਕਦਾ. "ਕੰਨ ਕੋਟੀ ਕਵਿ ਨ ਹੰਘਈ."

(ਸ੍ਰੀ ਮ: ੫ ਪੈਪਾਇ) ਨਿੰਦਾ ਸੁਣਨ ਨੂੰ ਕੋਈ ਕੰਨ ਨਹੀਂ ਕੱਢ ਸਕਦਾ.

ਹੰਘੁਰਾ. ਦੇਖੋ, ਹੁੰਕਾਰ ਅਤੇ ਹੰਕੁਰਾ.

ਹੰਜੀ. ਕਾਬ. ਮਨਾਹ. ਨੌਕਾ ਚਲਾਉਣ ਵਾਲਾ. ਹਾਥੀ.

ਹੰਜੀਰ. ਦੇਖੋ, ਅੰਜੀਰ। ੨ ਦੇਖੋ, ਹੰਜੀਰਾ.

ਹੰਜੀਰਾ. ੨੬ ਅਨਾਜੀਰ. ਸੰ. ਗਯਸਾਲਾ—ਛੱਡਮਾਲਾ. Scrofula.

ਇਸ ਰੋਗ ਦੇ ਕਾਰਣ ਹਨ:—

ਹਜਮੇ ਦਾ ਵਿਕਾਤ, ਲਹੂ ਦੀ ਖਰਾਬੀ, ਸਰਾਬੀ ਅਥਵਾ ਆਤਸ਼ਕ
ਰੋਗ ਨਾਲ ਕੁਸੇ ਹੋਣੇ ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਦੇ ਵੀਰਜ ਅਤੇ ਰਕਤ ਵਿੱਚ
ਅਸਰ, ਸਿਲੀ ਥਾਂ ਰਹਿਣਾ ਅਤੇ ਸਭਿਆ ਭੁਸਿਆ ਖਾਣਾ ਆਦਿ.

ਇਸ ਰੋਗ ਨਾਲ ਗਲੇ ਦੇ ਕੁਢੇਰੇ ਗਿਲਟੀਆਂ ਹੋਕੇ ਸੁੱਜ ਜਾਂਦੀਆਂ
ਹਨ, ਕਦੇ ਫੁੱਟ ਵਹਿੰਦੀਆਂ ਹਨ. ਕਦੇ ਕਦੇ ਇਹ ਗਿਲਟੀਆਂ ਬਗਲਾਂ
ਅਤੇ ਛਾਤੀ ਤੀਕ ਵੈਲ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ. ਇਸ ਰੋਗ ਤੋਂ ਬਚਣ ਲਈ
ਹਾਜ਼ਮਾ ਠੀਕ ਰੱਖਣਾ ਜੋੜੀਏ. ਕਦਹਜਮੀ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਪਦਾਰਥਾਂ ਤੋਂ
ਪਰਹੇਜ ਰੱਖਣਾ ਚੰਗਾ ਹੈ. ਕਚਨਾਬ ਦੀ ਕਲੀਆਂ ਅਤੇ ਫੋਨਿਆਂ ਦੀ
ਚੀਜ਼ਾਂ ਵਰਤਣੀਆਂ ਨਾਭਦਾਇਕ ਹਨ.

ਹਰਤਾਂ ਦਾ ਸੇਵਨ, ਉਸ਼ਬੇ ਦੇ ਅਰਕ ਦਾ ਪੀਣਾ, ਮੁੰਡੀ ਭੂਟੀ
ਅਰ ਪੁਠਕੰਢੇ ਦੀ ਜੜ ਬੋਟ ਕੇ ਪੀਣੀ ਅਰ ਨਿੰਮ ਦੇ ਸੌਂਕ ਦਾ ਕਾਫ਼ਾ
ਵਰਤਣਾ ਬਹੁਤ ਨਾਭਵੰਦ ਹੈ.

ਬਰਨੇ ਬਿਰਫ਼ ਦੀ ਜੜ ਦਾ ਕਾਫ਼ਾ ਸ਼ਹਿਦ ਮਿਲਾਕੇ ਪੀਣਾ
ਫੁਟਕਾਰੀ ਹੈ. ਹੰਜੀਰਾ ਵਾਸਤੇ ਹੋਰ ਲਿਖੇ ਉੱਤਮ ਲੇਖ ਹਨ—

ਸਭੇਦਾ ਕਾਸ਼ਕਰੀ ਫੀ ਮਾਥੇ. ਸੰਧੂਰ ਦੇ ਤੌਲੇ, ਤਿਲਾਂ ਦਾ ਤੇਲ ਦਸ
ਤੌਲੇ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਲੋਹੇ ਦੇ ਭਰਤਨ ਵਿੱਚ ਮੱਠੀ ਆਂਚ ਨਾਲ ਪਕਾਕੇ
ਮਰਹਮ ਬਣਾ ਲਓ. ਗਿਲਟੀਆਂ ਬੰਦ ਹੋਣ ਭਾਵੇਂ ਵਕਦੀਆਂ, ਨਿੰਮ ਦੇ
ਕਾਫ਼ੇ ਨਾਲ ਧੋਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਉੱਪਰ ਇਹ ਮਰਹਮ (ਮਲੂਮ) ਲਗਾਓ.

ਲਹਮੇ (ਕਪਾਹ) ਦੇ ਪੱਤੇ, ਨਿੰਮ ਦੇ ਪੱਤੇ, ਅਰਿੰਡ ਦੇ ਪੱਤੇ,
ਭੰਡੇ ਦੇ ਪੱਤੇ ਇੱਕ ਇੱਕ ਛਟਾਓ ਲੈ ਕੇ ਘੋਟਕੇ ਨੁਹਾਦਾ ਬਣਾ ਲਓ,
ਸਥੂ ਦਾ ਤੇਲ ਤਿੰਨ ਛਟਾਓ, ਮੋਮ ਚਾਰ ਤੌਲੇ ਲੈ ਕੇ ਲੋਹੇ ਦੇ ਚਾਂਡੇ
ਵਿੱਚ ਨੁਕਦਾ ਪਕਾਓ, ਜਦ ਨੁਕਦਾ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੱਕ ਜਾਵੇ, ਤਾਂ ਘੋਟਕੇ

ਮਰਹਮ ਬਣਾ ਲਓ ਅਤੇ ਗਿਲਟੀਆਂ ਉੱਪਰ ਲਾਓ।

ਚਿੱਟੀ ਸਰ੍ਹੋਂ, ਸੁਹਾਸਨੇ ਦੇ ਬੀਜ, ਸਣ ਦੇ ਬੀਜ, ਅਲਸੀ ਦੇ ਬੀਜ, ਜੌਂ, ਮੁਲੀ ਦੇ ਬੀਜ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਭਨਾਂ ਨੂੰ ਖੋਟੀ ਲੱਸੀ ਵਿੱਚ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੀਸਕੇ ਗਿਲਟੀਆਂ ਤੇ ਲੇਪ ਕਰੋ।

“ਹੁਤੀ ਹੰਜੀਰਾਂ ਭਰ ਮਹਿ ਤਾਹੀਂ,

ਦੇਤ ਬਿਖਾਵ ਮਿਟਤ ਸੋ ਨਾਹੀਂ।” (ਗੁਪਤ)

ਹੰਜੂ } ਸੰਕੜਾ—ਹੰਸ. “ਆਇ ਉਲਥੇ ਹੰਤ.” (ਸ. ਫਰੀਦ)

ਹੰਥ } ੨ ਬਰੁਲਾ, “ਕੇਲ ਕਰੰਦੇ ਹੰਥ ਨੇ.” (ਸ. ਫਰੀਦ) ੩ ਮੱਖ.

ਜਿੰਗੀ ਬੀਜ

ਹੰਥੂ. ਸੰਕੜਾ—ਅਥੂ. ਆਂਥੂ. ਅਥੂ. “ਦੁਖ ਹੰਥੂ ਰੋਵੇ.” (ਭਾਰੁ)

ਹੰਥੀਆ. ਦੇਖੋ, ਹਾਂਥੀ. “ਸਿਰ ਮੁੰਡਿਤ ਹੋਂ ਹੰਥੀਆ ਜੈਸੇ.” (ਗੁਪਤ)

ਹੰਥੂਰ ਅਥਵਾ ਹਿੰਥੂਰ. ਹੁਣ ਇਹ ਨਾਲਾਗੜ੍ਹ ਰਿਆਸਤ ਦਾ ਹੀ ਨਾਉਂ ਹੈ. ਕਹਨੂਰ ਦੇ ਰਾਜਵੰਸ਼ ਵਿੱਚ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਅਜੀਤਚੰਦ ਨੇ ਨਾਲਾਗੜ੍ਹ ਨੂੰ ਫਤੇ ਕਰਕੇ ਆਪਣੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਬਣਾਇਆ. ਉਹ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿੱਚ ਹੰਥੂਰ ਅਤੇ ਕਹਨੂਰ ਦਾ ਜਿਕਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਹਰੀਚੰਦ ੩ ਅਤੇ ਭੀਮਚੰਦ.

ਹੰਥੂਰੀਆ. ਹੰਥੂਰ ਨਾਲ ਜਿਸ ਦਾ ਸੰਬੰਧ ਹੈ। ੨ ਹੰਥੂਰ ਦਾ ਵਸਨੀਕ.

ਹੰਥ } ਸੰ. ਫਿਯਾਨ—ਹਿੰਡਨ. ਸੰਕੜਾ—ਭੁਮਣ. ਫਿਰਨਾ. ਘੁੰਮਣਾ.

ਹੰਥਣ } “ਹੰਥਨਿ ਕਰਮਾ ਭਾਹਰੇ.” (ਵਾਰ ਮਾਥ ਮ: ੧) “ਹੰਥੇ

ਹੰਥਨਿ } ਉਨ ਫਰਾਇਦਾ ਪੈਧਾ ਲੋਭੇ ਪਟੁ.” (ਸ. ਫਰੀਦ)

“ਕਾਇਤੁ ਗਾਰਬਿ ਹੰਥੀਐ?” (ਵਾਰ ਆਸਾ) ੨ ਨਿਖਣਾ।

੩ ਧਾਰਣ.

ਹੰਥਾਉਣਾ. ਫਿ—ਭੁਮਾਉਣਾ. ਖੁਮਾਉਣਾ। ੨ ਪਹਿਰਣਾ.

ਹੰਥਿਆਯਾ. ਦੇਖੋ, ਹਥਿਆਯਾ.

ਹੰਥਿਕੈ. ਫਿ. ਫਿ—ਫਿਰਕੇ. ਘੁੰਮਕੇ. “ਚਾਰਿ ਭਵਾਇਆ ਹੰਥਿਕੈ.” (ਸ. ਫਰੀਦ)

ਹੰਤ. ਸੰ. ਫਨ੍ਤ. ਵਤ—ਆਨੰਦ। ੨ ਦੁੱਖ. ਪੀੜ। ੩ ਅਥ. ਹੁਣ।

੪ ਭੋਜਨ ਸਮੇਂ ਅਭਿਆਸਤਾਂ ਲਈ ਜੋ ਧਰਮਅਰਥ ਅੰਨ ਅਰਪਿਆ ਜਾਵੇ, ਉਸ ਸਮੇਂ “ਹੰਤ” ਸ਼ਬਦ ਕਹਿਣਾ ਹਿੰਦੂਆਂ ਲਈ ਵਿਧਾਨ ਹੈ.

ਦੇਖੋ, ਕਾਤਕਾਯਨ ਖੰਡ ੧੩, ਸ ੧੨। ੫ ਦੇਖੋ, ਹਤ. “ਦੇਖ ਸਭੇ ਹੀ

ਹੰਤ.” (ਮਾਥ ਦਿਨਰੈਣ) ਸਰਵੇ ਦੇਸਾ ਹਤਾ:। ੬ ਸੰ. ਫਨ੍ਤ—ਹੰਤੂ.

ਮਾਰਨ ਵਾਲਾ. ਵਿਨਾਸ਼ਕ. “ਸਰਬ ਪਾਪਾ ਹੰਤ ਜੀਉ.” (ਰਾਮ ਰੁਤੀ ਮ: ੫)

ਹੰਤਕਾਰ } ਫਿ—ਹਤਨ ਕਰਤਾ. ਵਿਨਾਸ਼ਕ “ਪੁਰਾਸੈਨ ਕੇ ਪੁਨ ਕੇ

ਹੰਤਕਾਰੀ } ਹੰਤਕਾਰੀ.” (ਚਰਿਤ੍ਰ ੨੮੬) ੨ ਸੰ. ਫਨ੍ਤਕਾਰ.

ਸੰਕੜਾ—ਹੰਤ ਸ਼ਬਦ ਕਹਿਕੇ ਕੀਤਿਆ ਹੋਇਆ ਅੰਨ. ਹੰਦਾ. ਦੇਖੋ,

ਹੰਤ ੪। ੩ ਆਨੰਦ ਦੀ ਧੁਨਿ.

ਹੰਤਨਾ. ਸੰਕੜਾ—ਤਨੁ ਅਹੰਤਾ. ਦੇਹਾਭਿਮਾਨ। ੨ ਹੰਤੀ. ਨਾਸ ਕਰਨ ਵਾਲੀ. “ਤਿਆਗੀ ਹੋਮੇ ਹੰਤਨਾ.” (ਮਥੂ ਸੇਲਹੇ ਮ: ੫)

ਹੰਤਾ } ਸੰ. ਫਨ੍ਤ. ਫਿ—ਹਤਨ ਕਰਤਾ. ਮਾਰਨ ਵਾਲਾ. “ਜਿਉ

ਹੰਤਾਰ } ਹੰਤਾ ਮਿਲਕਾਰ.” (ਵਾਰ ਆਸਾ) “ਸਰਬਹੰਤਾ.” (ਸਾਪੁ)

ਹੰਤੂ } ੨ ਅਹੰਤਾ ਲਈ ਭੀ “ਹੰਤਾ” ਸ਼ਬਦ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ.

ਹੰਦਾ. ਦੇਖੋ, ਹੰਤਕਾਰ ੨। ੨ ਸੰਬੰਧ ਬੋਧਕ ਵਤ—ਦਾ. ਕਾ. “ਜਸ

ਹੰਦਾ ਭਾਣ.” (ਵਾਰ ਰਾਮ ੩)

ਹੰਦਾਲ. ਦੇਖੋ, ਨਿਰੰਜਨੀਏ। ੨ ਹੰਦਾਲ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਬਾਬਰ ਦਾ

ਪੁਤ੍ਰ. ਜੋ ਸਨ ੧੫੧੮ ਨੂੰ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਅਤੇ ੧੫੫੧ ਵਿੱਚ ਮਰਿਆ.

ਇਸ ਦੀ ਕਬਰ ਬਾਬਰ ਦੇ ਮਕਬਰੇ ਪਾਸ ਕਾਬੁਲ ਹੈ.

ਹੰਦਾਲੀਏ. ਦੇਖੋ, ਨਿਰੰਜਨੀਏ.

ਹੰਨ. ਹੇਨ. ਹੋਂ। ੨ ਹੋਂ—ਨਾ. ਨਹੀਂ ਹਨ.

ਹੰਨਾ. ਸੰਕੜਾ—ਘੋੜੇ ਦੀ ਕਾਠੀ ਦੇ ਅੱਗੇ ਦਾ ਕੀਲਾ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ

ਲਗਾਮ ਅਟਕਾਈਦਾ ਹੈ. the pommel of a saddle.

ਹੰਨਿ. ਹੀ ਦਾ ਭਰੁਵਚਨ. ਹਨ. ਹੈਨ. “ਤੇ ਫੁਣ ਮੈ ਤਨਿ ਹੰਨਿ.”

(ਸੂਹੀ ਮ: ੧)

ਹੰਨੇ ਹੰਨੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹੀ } ਪੁਤਿ ਕਾਠੀ ਸਰਦਾਰੀ. ਭਾਵ ਹਰੇਕ ਸਵਾਰ

ਹੰਨੇ ਹੰਨੇ ਮੀਰੀ } ਆਪਣੀ ਸਮਾਨ ਸਰਦਾਰੀ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ.

“ਹੰਨੇ ਹੰਨੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹੀ ਭੋਕਤੇ ਮਹਾਨਿਯੇ.” (ਪੰਪੁ) “ਹੰਨੇ ਹੰਨੇ ਦਿਨ

ਕੀ ਮੀਰੀ” (ਪੰਪੁ)

ਹੰਨੇਥੰਡ } ਉਹ ਭਕਸ਼ੀਮ, ਜੋ ਪੁਤਿ ਕਾਠੀ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ. ਹਰੇਕ ਸਵਾਰ

ਹੰਨੇਥੰਡ } ਦਾ ਸਮਾਨ ਹਿੱਸਾ. ਜੋ ਸੋ ਸਵਾਰ ਨੇ ਕੋਈ ਇਲਾਕਾ ਫਤੇ

ਕੀਤਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਸੋ ਹਿੱਸਿਆਂ ਵਿੱਚ ਵੰਡਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਧਨ

ਪਦਾਰਥ ਦੀ ਵੰਡ. ਦੇਖੋ, ਕਾਠੀ ਵੰਡ.

ਹੰਥਲੀ. ਦੇਖੋ, ਸੁੰਨੀ.

ਹੰਥੀਰ. ਦੇਖੋ, ਹਮੀਰ ੨। ੨ ਅਹੰਤਾ ਵਾਲਾ ਬੀਰ. ਹੰਥਾਰੀ ਯੋਧਾ.

“ਹਾਹਲੇ ਹੰਥੀਰ.” (ਰਾਮਾਵ)

ਹੰਥੀ. ਭਾਗਰ. ਵਤ—ਹਾਂ ਠੀਕ. ਦੁਰਸ੍ਰ. ਸਤਤ ਹੈ. ਭੋਸ਼ਕ. ਦੇਖੋ,

ਵਟਾਹੰਥੀ.

ਹੰਥਲਾ. ਅਹੰ-ਭਲਾ. ਹੋਸਲਾ। ੨ ਪੁਰਖਾਰਥ. ਉੱਦਮ। ੩ ਉਮੰਗ.

ਉਤਸਾਹ.

ਹੰਥੀ. ਅਹੰ ਅਪਿ. ਮੈ ਭੀ. ਦੇਖੋ, ਹੰ.

ਹੰਥੀ. ਦੇਖੋ, ਹੰਥੀ.

ਹਤਾਂ. ਸੰ. ਫਨ੍ਤਕ—ਇਹਤਤ. ਫਿ. ਫਿ—ਇੱਥੇ. ਯਹਾਂ. “ਤੇ ਹਤਾਂ

ਆਇ ਪੁਤ੍ਰ ਕਹਿਵਾਏ.” (ਵਿਚਿਤ੍ਰ) “ਐਸੇ ਕਹਾ ਸਭ ਹਤਾਂ ਨ

ਟਿਕੇ.” (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਹੁਸ. ਸੰ. ਹੁਜ਼. ਧਾ—ਘਟਣਾ. ਕਮ ਹੋਣਾ. ਉਤਰਨਾ. ਸ਼ਬਦ ਕਰਨਾ.

ਹੁਸੁ. ਸੰ. ਹੁਸ਼. ਫਿ—ਫੋਟਾ. ਲਖਾ। ੨ ਟਿੱਕ ਮਾਤ੍ਰਾ ਦਾ (ਲਖੁ)

ਅੰਖਰ। ੩ ਬਾਉਨਾ. ਵਾਮਨ.

ਹੁਦ. ਸੰ. ਹੁਦ. ਸੰਕੜਾ—ਤਾਲ. ਤਲਾਉ। ੨ ਧੁਨਿ. ਸੋਰ.

ਹੁਸ. ਸੰ. ਹੁਸ਼. ਸੰਕੜਾ—ਕਮੀ. ਘਾਟਾ. ਘਟਾਉ.

ਹੁਦ. ਸੰ. ਸੰਕੜਾ—ਆਨੰਦ. ਖੁਸ਼ੀ। ੨ ਪੁਰਲਾਦ.

ਹਿੰ. ਸੰ. ਛ. ਧਾ—ਲੈ ਜਾਣਾ. ਚੁਰਾਉਣਾ. ਨਸ਼ ਕਰਨਾ. ਕੁਹਣ ਕਰਨਾ. ਇਕੱਠਾ ਕਰਨਾ.

ਹਿੰਸ. ਸੰ. ਛਕ. ਧਾ—ਖੁਸ਼ ਹੋਣਾ. ਝੂਠ ਬੋਲਣਾ. ਜੋਸ਼ ਵਿੱਚ ਆਉਣਾ.

ਹਿੰਸੀਕ. ਸੰ. ਛਕੀਕ. ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ, ਜੋ ਵਿਸਿਆਂ ਤੋਂ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ.

ਹਿੰਸੀਕੋਸ਼. ਸੰ. ਛਕੀਕੋਸ਼—ਹਿੰਸੀਕ-ਈਸ਼. ਕਰਤਾਰ, ਜੋ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਦਾ ਪ੍ਰੇਰਕ ਸ਼੍ਰੀਮੀ ਹੈ.

ਹਿੰਸੂ. ਸੰ. ਛਕ. ਵਿ—ਖੁਸ਼. ਪ੍ਰਸੰਨ.

ਹਿੰਸੂ ਪ੍ਰਸੂ. ਸੰ. ਛਕਪ੍ਰਕ. ਖੁਸ਼ ਅਤੇ ਮੋਟਾ. ਭਾਵ—ਪ੍ਰਸੰਨ ਅਤੇ ਅਕੋਕ.

ਹਿੰਖੀਕ. ਦੇਖੋ, ਹਿੰਸੀਕ.

ਹਿੰਤ. ਸੰ. ਛਕ. ਵਿ—ਚੁਰਾਇਆ। ੨ ਖੋਹਿਆ.

ਹਿੰਦ } ਸੰ. ਛਕ ਅਤੇ ਛਕਧ ਸੰਗਤ—ਅੰਤਰਕਰਣ. ਮਨ. ਰਿਦਾ।
ਹਿੰਦਯ } ੨ ਛਾਤੀ. ਉਰ. ਸੀਨਾ.

ਹਿੰਦਯ ਪ੍ਰਤਿ ਹਿੰਦਯ. ਵਿ. ਵਿ—ਸੀਨੇ ਬਸੀਨੇ.

ਹਿੰਦਯ ਰਾਮ. ਦੇਖੋ, ਹਨੁਮਾਨ ਨਾਟਕ. ਭੱਤ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਮਾਧਵਰਾਮ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਕਵਿ ਹਿੰਦਯਰਾਮ, ਜਿਸ ਨੇ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਵਿੱਚ ਜਿਖੀ ਭਾਨੁਦੱਤ ਦੀ "ਰਸ ਤਰਗਿਣੀ" ਦਾ ਹਿੰਦੀ ਅਨੁਵਾਦ ਸੰਮਤ ੧੭੩੧ ਵਿੱਚ ਕੀਤਾ ਹੈ.

ਹਿੰਦਾ. ਦੇਖੋ, ਹਿੰਦਯ.

ਹਿੰਦੇ. ਦੇਖੋ, ਹਿੰਦਯ। ੨ ਹਿਰਦੇ (ਰਿਦੇ) ਵਿੱਚ ਮਨ ਅੰਦਰ. "ਹਿੰਦੇ ਕਪਟ ਮੁਖ ਗਿਆਨੀ." (ਸੋਰ ਕਬੀਰ) ੩ ਛਾਤੀ ਵਿੱਚ.

ਹਿੰਦੇਸੰਘਾਤ. ਦਿਲ ਨੂੰ ਸਦਮਾ. ਹਿਰਦੇ (ਛਕਧ) ਨੂੰ ਸੱਟ ਕਟੀ ਤਰਾਂ ਵੱਜਦੀ ਹੈ. ਪੱਥਰ ਸੋਟਾ ਮੁੱਕਾ ਲੱਕਣ ਤੋਂ ਅਥਵਾ ਛਿੱਕਣ ਤੋਂ. ਇਸੇ ਤਰਾਂ ਸੰਬੰਧੀ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼, ਸ਼ੋਕ ਅਤੇ ਭੈਦਾਇਕ ਖਬਰ ਤੋਂ ਹਿਰਦੇ ਨੂੰ ਚੋਟ ਲਗਦੀ ਹੈ. ਜੋ ਸੋਹੇ ਕਾਰਣ ਨਾਲ ਜੇਹੀ ਦਸਾ ਹੋਵੇ ਉਸ ਦੇ

ਅਨੁਸਾਰ ਇਲਾਜ ਕਰਨ ਤੋਂ ਦਿਲ ਨੂੰ ਆਰਾਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.

ਜਿਸ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਨੂੰ ਸਦਾ ਸਰਾਬ ਪੀਣ, ਬਹੁਤ ਭਰਮ ਮਸਾਲੇ ਖਾਣ ਅਰ ਹੋਣੇ ਵਧਕੇ ਮੁਸ਼ਕਤ ਕਰਨ ਤੋਂ ਸਦਮਾ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਚਾਹੀਦੇ ਕਿ ਦਿਲ ਨੂੰ ਤਾਕਤ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਗਿਜਾ ਖਾਵੇ ਅਤੇ ਸਦਾ ਪ੍ਰਸੰਨ ਰਹੇ.

ਕਾਲੇ ਮਿਰਗ ਦੇ ਸਿੰਗ ਦੀ ਸੰਪ੍ਰਣ ਕਰਕੇ ਕੀਤੀ ਹੋਈ ਭਸਮ ਜੋ ਬੋਤੀ ਮਿਕਦਾਰ ਵਿੱਚ ਕਢ੍ਰਿ ਦੇ ਘੀ ਨਾਲ ਮਿਲਾਕੇ ਖਾਧੀ ਜਾਵੇ, ਤਾਂ ਹਿੰਦੇਸੰਘਾਤ ਦੂਰ ਕਰਦੀ ਹੈ. "ਅਰਧਸਿਰਾ ਅਰ ਹਿੰਦੇਸੰਘਾਤ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੭੦੫)

ਹੀ. ਸੰ. ਹੀ. ਧਾ—ਜੱਜਾ ਕਰਨਾ. ਬਰਮਾਉਣਾ। ੨ ਸੰਗਤ—ਲੱਜਾ. ਸਰਮ। ੩ ਦਫ ਦੀ ਪੁਤ੍ਰੀ, ਜੋ ਧਰਮ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਹੈ। ੪ ਦੁਰਗਾ। ੫ ਲੱਭਮੀ। ੬ ਸੰ. ਛ. ਧਾ—ਲੈ ਜਾਣਾ. ਚੁਰਾਉਣਾ, ਨਸ਼ ਕਰਨਾ ਤਜਾਯਣਾ. ਚੋਕਣਾ. ਇਕੱਠਾ ਕਰਨਾ. ਖੋਹਣਾ.

ਹ੍ਰੇਸ. ਸੰ. ਹ੍ਰੇਥ. ਧਾ—ਹਿਣਕਣਾ. ਜਾਣਾ. ਖਿਸਕਣਾ.

ਹ੍ਰੇਸਾ. ਸੰ. ਹ੍ਰੇਥਾ. ਸੰਗਤ—ਘੋੜੇ ਦੀ ਆਵਾਜ਼. ਹਿਣਕਾਰ.

ਹ੍ਰਲਾਦ. ਸੰ. ਹ੍ਰਲਾਥ. ਧਾ—ਆਨੰਦ ਕਰਨਾ. ਖੁਸ਼ ਹੋਣਾ, ਆਨੰਦ ਦਾ ਸ਼ੋਰ ਕਰਨਾ। ੨ ਸੰਗਤ—ਆਨੰਦ. ਖੁਸ਼ੀ. ਦੇਖੋ, ਅਹਲਾਦ.

ਹ੍ਰਲਾਦਕ. ਆਨੰਦ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਆਨੰਦ ਦੇਣ ਵਾਲਾ.

ਹ੍ਰਲ. ਸੰ. ਹ੍ਰਲਥ. ਧਾ—ਕੰਬਣਾ. ਮੋਹਿਤ ਹੋਣਾ.

ਹ੍ਰਾਂ. ਵਿ. ਵਿ—ਵਹਾਂ. ਚਿਥੇ. ਉਸ ਛਾਂ.

ਹ੍ਰਾਨ. ਸੰ. ਹ੍ਰਾਥਾ. ਸੰਗਤ—ਆਵਾਹਨ. ਭੁਲਾਉਣਾ. ਸੱਦਣਾ. ਹਾਕ ਮਾਰਨੀ.

ਹ੍ਰੇ. ਸੰ. ਧਾ—ਭੁਲਾਉਣਾ. ਪੁਕਾਰਨਾ. ਮੰਗਣਾ. ਯੁੱਧ ਲਈ ਭੁਲਾਉਣਾ. ਵੰਗਾਰਣਾ.

ਹ੍ਰੇ. ਵਤ—ਅਸੂ. ਹੇ. ਹੋਵੇ। ੨ ਵਿ. ਵਿ—ਹੋਕੇ. ਹੋਕਰ.

ਕ. ਪੰਜਾਬੀ ਵਰਣਮਾਲਾ ਦਾ ਛੀਵਾਂ ਅੱਖਰ, ਇਸ ਦਾ ਉੱਚਾਰਣ ਅਸਥਾਨ ਕੰਠ ਹੈ। ਸੰ. ਸੰਕਤਾ—ਬੁਹਮਾ। ੨ ਵਿਸਨੁ। ੩ ਕਾਮਦੇਵ। ੪ ਸੂਰਜ। ੫ ਪ੍ਰਕਾਸ਼, ਰੋਸ਼ਨੀ। ੬ ਅਗਨਿ। ੭ ਪਵਨ। ੮ ਯਮ। ੯ ਆਤਮਾ, ਅੰਤਹਕਰਣ। ੧੦ ਸ਼ਰੀਰ। ੧੧ ਕਾਲ। ੧੨ ਧਨ। ੧੩ ਮੋਰ। ੧੪ ਸ਼ਬਦ, ਧੁਨਿ। ੧੫ ਕੰਠ, ਕਾਠ, ਕੰਢ। ੧੬ ਦੇਖੋ, ਕੰ। ੧੭ ਵਿ—ਕਾਰਕ, ਕਰਣ ਵਾਲਾ, ਐਸੀ ਦਾ ਵਿੱਚ ਇਹ ਯੋਗਿਕ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਅੰਤ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ—ਜਾਪਕ, ਸੇਵਕ ਆਦਿ। ੧੮ ਵਤ—ਝੁ ਦੀ ਥਾਂ ਭੀ ਕ ਆਇਆ ਹੈ, ਦੇਖੋ, ਕਰੂਪੀ। ੧੯ ਕਨ੍ ਪੁਤਰਜ ਦਾ ਰੂਪ, ਛੋਟਾ, ਤੁੱਛ, ਅਲਪ, ਦੇਖੋ, ਅਸ਼ੁਕ, ਕਾਲਕ ਆਦਿ। ੨੦ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਦਾ ਸੰਖੇਪ ਭੀ ਕ ਹੈ, ਯਥਾ—ਕਲਾਕੇ (ਇੱਕ ਨਾਕੇ)।

ਕਉ. ਸੰਪ੍ਰਦਾਨ ਦਾ ਵਿਭਾਗ ਪੁਤਰਕ, ਨੂੰ, ਪੁਤਿ, ਰਾਣੀ, ਕੇ, “ਕ੍ਰਿਪਾ ਜਨੁ ਦੇਹਿ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਕਉ.” (ਸੋਹਿਲਾ) “ਨਾਮ ਕੀ ਕਛਾਈ ਦਈ ਕੁਰ ਰਾਮਦਾਸ ਕਉ.” (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ) ਦੇਖੋ, ਕੇ।

ਕਉਸ. ਫ਼ਾ. ੭ ਕਛਕ, ਸੰ. ਕੋਈ, ਸੰਕਤਾ—ਚੁੱਗੀ, ਸੋਝਾ, “ਜਿਨਿ ਆਕਾਸ ਕੁਲਹ ਸਿਰਿ ਕੀਨੀ ਕਉਸੈ ਸਪਤ ਪਿਯਾਲਾ.” (ਭੈਰ ਨਾਮਦੇਵ) ੨ ਖਤਾਉਂ, ਦੇਖੋ, ਕੋਸ।

ਕਉਸਕ. ਦੇਖੋ, ਕੋਸਿਕ।

ਕਉਸਲ. ਦੇਖੋ, ਕੋਸਲ ਅਤੇ ਕੋਸਲ।

ਕਉਸਲਿਸ. ਦੇਖੋ, ਕੋਸਲਿਸ।

ਕਉਕ ਬੰਦਰ. ਦੇਖੋ, ਕੋਕ ਬੰਦਰ।

ਕਉਚ. ਦੇਖੋ, ਕਚਰ।

ਕਉਛਾ. ਦੇਖੋ, ਕੋਛਾ। ੨ ਕੋਛਾ, ਕੋਛੀਆਂ, ਦੇਖੋ, ਕਉਛੀ, “ਕਉਛਾ ਛਾਚਤ ਹਿਰੈ ਜੁਆਰੀ.” (ਗੋਂਡ ਨਾਮਦੇਵ) ਕੋਛੀਆਂ ਸੁੱਟਣ ਸਮੇਂ ਜਿਵੇਂ ਜੁਟੇਬਾਜ਼ ਦਾਉ ਨੂੰ ਧੜਾਨ ਨਾਲ ਹੇਠੇ (ਦੇਖਦਾ) ਹੈ।

ਕਉਛੀ. ਸੰ. ਕਪਾਇਕਾ, ਸੰਕਤਾ—ਵਰਾਣਿਕਾ, “ਕਉਛੀ ਕਉਛੀ ਜੋਰਤ.” (ਗੁਜ ਮ: ੫) ੨ ਛਾਤੀ ਦੀ ਹੱਡੀ।

ਕਉਣ } ਸਰਵ—ਇਹ ਪੁਸ਼ਨ ਖੋਧਕ ਹੈ, ਕ: ਜਨ, ਕੇ ਜਨ, ਕਿਹੜਾ, ਕਉਣ } “ਕਉਣ ਕਉਣ ਅਪਰਾਧੀ ਬਖਸਿਆਨੁ ਪਿਆਰੇ.” (ਸੋਰ ਮ: ੩) “ਕਉਣੁ ਸੁ ਗਿਆਨੀ ਕਉਣੁ ਨੁ ਭਕਤਾ.” (ਮਾਭ ਅ: ਮ: ੫)

ਕਉਤਕ. ਸੰ. ਕੋਤੁਕ, ਸੰਕਤਾ—ਇੱਛਾ। ੨ ਤਮਾਸ਼ਾ। ੩ ਮਨ ਨੂੰ ਆਨੰਦ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਕ੍ਰਿਯਾ, “ਕਉਤਕ ਕੇਭ ਤਮਾਸਿਆ” (ਵਾਰ

(ਸੋਰ) ੪ ਆਸੂਯ, ਅਚਰਜ।

ਕਉਤਕਹਾਰ. ਵਿ—ਕੋਤੁਕ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਕੋਤੁਕੀ, ਤਮਾਸ਼ਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, “ਸੋਈ ਰਾਮ ਸਭੈ ਕਹੈ ਸੋਈ ਕਉਤਕਹਾਰ.” (ਸ. ਕਬੀਰ) ਕਉਤਾ, ਦੇਖੋ, ਕਵਿਤਾ। ੨ ਵਿ—ਕੋਤੁਕ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੩ ਚੋਟਕੀ, ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਸੁਖ ਦਿਖਾਏ ਪ੍ਰਸੰਨ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, “ਕਾਪੜੀ ਕਉਤੇ ਜਾਗੁਤਾ.” (ਸੁੀ ਅ: ਮ: ੫)

ਕਉਧ. ਦੇਖੋ, ਕੋਧ।

ਕਉਧਨ. ਦੇਖੋ, ਕੋਧਨ।

ਕਉਨ } ਕਿਹੜਾ, ਕਵਨ, ਦੇਖੋ, ਕਉਣ, “ਕਉਨ ਕਰਮ ਬਿਦਿਆ ਕਉਨ } ਕਰ ਕੈਸੀ?” (ਸੋਰ ਮ: ੯) ੨ ਕਿਸੀ, ਕਿਸੇ, “ਕਨ ਕੀਚ ਕਣੇ ਦਿਨ ਕਉਨੈ.” (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ਕਿਸੇ ਦਿਨ ਬਣ ਵਿੱਚ ਕਣੇ।

ਕਉਬਚਿਤਿ. ਵਾ—ਕੋ-ਅਭ-ਚਿੱਤ ਵਿੱਚ, “ਮਾਇਆ ਕਉਬਚਿਤਿ ਧਰਉ.” (ਧਨਾ ਅ: ਮ: ੫) ਮਾਇਆ ਕੋ ਅਭ ਚਿੱਤ ਮੇ, ਮਾਇਆ ਨੂੰ ਹੁਣ ਚਿੱਤ ਵਿੱਚ।

ਕਉਰ. ਸੰਕਤਾ—ਕਵਰ, ਬੁਰਕੀ, ਕੁਸ। ੨ ਕੁਮਾਰ। ੩ ਦੇਖੋ, ਕੋਰ।

ਕਉਰਉ. ਦੇਖੋ, ਕਉਰਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਕੋਰਵ।

ਕਉਰਪਾਲ. ਦੇਖੋ, ਕੋਰਪਾਲ।

ਕਉਰਵ. ਦੇਖੋ, ਕੋਰਵ।

ਕਉਰਾ. ਵਿ—ਕਟ੍ਰ, ਕਤਵਾ, ਕੋਤਾ, “ਓਹ ਕਦੇ ਨ ਬੋਲੈ ਕਉਰਾ.” (ਸੁਹੀ ਛੰਤ ਮ: ੫) “ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਕਉਰਾ ਬਿਖਿਆ ਮੀਠੀ.” (ਰਾਮ ਮ: ੫)

ਕਉਰਾਇ } ਸੰਕਤਾ—ਕਟ੍ਰਤਾ, ਕਤਵਾਪਨ, ਕੋਤੱਤਣ, “ਮੁਖਿ ਮੀਠੀ ਕਉਰਾਪਨ } ਖਾਈ ਕਉਰਾਇ.” (ਪੁਭਾ ਅ: ਮ: ੫) “ਕਉਰਾਪਨ ਤਉ ਨ ਜਾਈ.” (ਸੋਰ ਕਬੀਰ)

ਕਉਰੀ. ਦੇਖੋ, ਕਉਡੀ। ੨ ਵਿ—ਕਟ੍ਰ, ਕੋਤੀ। ੩ ਸੰਕਤਾ—ਜੱਫੀ, ਅੰਕਵਾਰ, ਦੇਖੋ, ਕੋਰੀ।

ਕਉਲ ਅਥਵਾ ਕਉਲੁ. ਸੰਕਤਾ—ਕਮਲ ਦੇ ਆਕਾਰ ਦਾ ਪਿਆਲਾ, ਕਟੋਰਾ। ੨ ਸੰ. ਕਮਲ, “ਕਉਲੁ ਤੂ ਹੈ ਕਵੀਆ ਤੂ ਹੈ.” (ਸੁੀ ਮ: ੧) ੩ ਕਮਲ ਦੀ ਛੋਡੀ ਦੇ ਆਕਾਰ ਦਾ ਦਿਲ, ਮਨ, “ਮਨਮੁਖ ਧ੍ਰਿਯਾ ਕਉਲੁ ਹੈ, ਨਾ ਤਿਸੁ ਭਗਤਿ ਨ ਨਾਉ.” (ਮ: ੩ ਵਾਰ ਗੁਜ ੧)

੪ ਅ. ੭, ਕੋਲ, ਵਾਕੜ, ਵਰਨ, “ਪ੍ਰਤੀ ਕਉਲ ਨ ਪਾਨਿਓ.” (ਵਾਰ ਰਾਮ ੩) ੫ ਕਵਲ, ਕੁਸ, ਬੁਰਕੀ। ੬ ਦੇਖੋ, ਕੋਲ।

ਕਉਲਸਰ. ਦੇਖੋ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ।

ਕਉਲਨਾਭਿ. ਦੇਖੋ, ਕੌਲਨਾਭਿ.

ਕਉਲਾ. ਸੰ. ਕਮਲਾ. ਸੰਗਤਾ—ਲਕਸ਼ਮੀ, ਜਿਸ ਦਾ ਨਿਵਾਸ ਕਮਲ ਵਿੱਚ ਮੰਨਿਆ ਹੈ. “ਜੇਵੇਂ ਚਰਨ ਨਿਤ ਕਉਲਾ.” (ਵਾਰ ਕਾਨ ਮ: ੪) ੨ ਦੇਖੋ, ਕੌਲਾ.

ਕਉਲਾਸਣ. ਦੇਖੋ, ਕਮਲਾਸਨ. ੨ ਰਤਨਮਾਲਾ ਅਨੁਸਾਰ ਦਸਮਦਾਰ ਦਾ ਕਮਲ, ਜੋ ਕਰਤਾਰ ਦੇ ਵਿਰਾਸਣ ਦਾ ਆਸਣ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਕਉਲਾਸਿਣ. ਕਉਲਾਸਿਣ. ਕਮਲਰੂਪ ਆਸਣ ਵਾਲਾ. ਭਾਵ—ਦਸਵਾਂ ਦੁਰ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਯੋਗਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਪਰਮਜੋਤਿ ਦੇ ਵਿਰਾਸਣ ਦਾ ਕਮਲ ਹੈ. ੨ ਦਸਵੇਂ ਦੁਰ ਦੇ ਕਮਲ ਤੇ ਆਸਣ ਲਾਉਣ ਵਾਲਾ, ਜੋਤਿਰੂਪ ਕਰਤਾਰ. “ਪੁਰੀਆ ਸਥਿ ਉਪਰਿ ਕਉਲਾਸਣਿ” (ਰਤਨਮਾਲਾ ਬੰਨੇ) ਸੰਤ ਪੁਰੀਆ ਅਥਵਾ ਸੰਤ ਰੂਮਿਕਾ ਤੋਂ ਉੱਪਰ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਹੈ.

ਕਉਲਾਸਨ. ਦੇਖੋ, ਕਮਲਾਸਨ.

ਕਉਲਾਰ. ਸੰ. ਕੈਰਵ. ਸੰਗਤਾ—ਨੀਲੋਂਡਰ. ਭਮੁਨ. ਕੁਮੁਦ. “ਚੰਦ ਦੇਖਿ ਬਿਗਸਹਿ ਕਉਲਾਰ.” (ਬਸੰ ਮ: ੫)

ਕਉਲਾਲੀ. ਸੰ. ਕੁਮੁਦਾਲੀ. ਸੰਗਤਾ—ਭਮੁਲਾਂ (ਨੀਲੋਂਡਰਾਂ) ਦੀ ਪੱਕਤਿ (ਕਤਾਰ). “ਕਉਲਾਲੀ ਸੁਰਜਮੁਖੀ ਲੱਖ ਕਵਲ ਖਿਛਦੇ ਕਸੀਆਲੇ.” (ਭਾਗੁ)

ਕਉਲੁ. ਦੇਖੋ, ਕਉਲ.

ਕਉਤਤਣਿ } ਸੰਗਤਾ—ਕਟੂ. ਕਤਵਾਪਨ. “ਬਿਖੇ ਕਉਤਤਣਿ
ਕਉਤਤਣਨ } ਸਗਲ ਮਾਹਿ.” (ਵਾਰ ਕਉ ੨, ਮ: ੫)

ਕਉਤਾ. ਵਿ—ਕਟੂ. ਕਤਵਾ. ੨ ਅਪ੍ਰਿਯ. ਦੁਪਿਆਰਾ. “ਕਉਤਾ ਕਿਸੈ ਨ ਲਗਈ.” (ਮ: ੪ ਵਾਰ ਬਿਹਾ) ੨ ਸੰਗਤਾ—ਬਹੁਜਾਈ ਖੜੀਆਂ ਦਾ ਇੱਕ ਗੋਤ. ੪ ਇੱਕ ਸੱਟ ਗੋਤ. ੫ ਭਾਵ—ਦੁੱਖ. “ਕਉਤਾ ਕੋਇ ਨ ਮਾਗੈ, ਮੀਠਾ ਸਭ ਮਾਗੈ.” (ਵਡ ਛੰਤ ਮ: ੧)

ਇੱਥੇ ਮੀਠਾ ਦਾ ਅਰਥ ਸੁਖ ਹੈ.

ਕਉਤੀ. ਦੇਖੋ, ਕਉਤੀ. ੨ ਵਿ—ਕਟੂ. ਕਤਵੀ. ਕੋਤੀ.

ਕਉ. ਦੇਖੋ, ਕੌਤੁਨ.

ਕਉਆ. ਸੰ. ਕਕ. ਸੰਗਤਾ—ਕਉ. “ਕਉਆ ਕਹਾ ਕਪੂਰ ਚਰਾਏ.” (ਆਸਾ ਕਬੀਰ) ੨ ਭਾਵ—ਵਿਸੈਲੋਪਟ ਜੀਵ. “ਸਭ ਕਉਆ ਨਾਮੁ ਨਹੀ ਚੀਤਿ.” (ਆਸਾ ਕਬੀਰ) ੨ ਦੇਖੋ, ਕਉਆਯਾਗ. ੪ ਦੇਖੋ, ਕੀਲ. ੫ ਜੁਲਾਹੇ ਦੀ ਤਾਣੀ ਦਾ ਕਾਨਾ. “ਭਾਜਿ ਪਾਨਿ ਸੈ ਕਉਆ ਲਏ.” (ਬਿਹਾਰ ੮੩) ਸੈ ਕਾਨੇ ਦੀ ਭਾਸਿ (ਤਾਣੀ) ਹੋਥ ਲਈ.

ਕਉਆਯਾਗ. ਸੰ. ਕਕਾਯਾਗ—ਕੁਥਾਯਾਗ. ਮੁਰਦਾਰ ਖਣ ਵਾਲਾ ਕਾਉ. “ਕਉਆ ਕਾਗ ਕਉ ਅੰਮ੍ਰਿਤਰਸ ਪਾਈਐ.” (ਗੁਜ ਮ: ੪)

ਕਉਸਕ. ਦੇਖੋ, ਕੌਸ਼ਿਕ.

ਕਉਧਤ. ਦੇਖੋ, ਕੌਧਿਤ.

ਕਉਮਾਰੀ. ਦੇਖੋ, ਕੌਮਾਰੀ.

ਕਈ. ਕਰੀ. ਕੀਤੀ. “ਤੈਸੀ ਬਿਧ ਕਈ.” (ਗੁਣ ੬) ੨ ਵਿ—

ਕਤਿ. ਅਨੇਕ. “ਕਈ ਜਨਮ ਭਏ ਕੀਟ ਪਤੰਗਾ.” (ਗਉ ਮ: ੫)
ਕਸ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਕੈਸੇ. ਕਿਉਂਕਰ. ਕਿਵੇਂ. ਕਿਸਰਥਾ. “ਰਾਮ ਕਹਤ ਜਨ ਕਸ ਨ ਤਰੇ?” (ਗਉ ਨਾਮਦੇਵ) ੨ ਸੰਗਤਾ—ਕਿੱਕਰ ਆਦਿਕ ਬਿਰਛਾਂ ਦੀ ਛਿੱਲ, ਜੋ ਖਿੱਚਕੇ ਲਾਹੀਦੀ ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਮੂਲ ਕਸੀਦਨ ਹੈ. ੩ ਸੰ. ਕਸ. ਚਾਬੁਕ. ੪ ਸੰ. ਕਸ. ਸਾਟ. ਸਸਤ੍ਰ ਤੇਜ ਕਰਨ ਦਾ ਚਕ੍ਰ. ੫ ਕਸੈਟੀ. ਘਸਵੱਟੀ. ੬ ਪਰੀਖਣਾ. ਇਮਤਹਾਨ. ੭ ਛਾ. ੮ ਕਸ. ਖਿਚਾਉ. ਕਸਿਸ. ਦੇਖੋ, ਕਸਮਕਸ. ਜਦ ਇਹ ਦੂਜੇ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਅੰਤ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਅਰਥ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਖਿੱਚਣ ਵਾਲਾ, ਜਿਵੇਂ ਜਰੀਬਕਸ. ੯ ਛਾ. ੧੦ ਸਰਵ—ਕੋਈ. ਕੋਈ ਪੁਰਖ. “ਕਸ ਨੇਸ ਦਸਰੰਗੀਰ.” (ਤਿਲ ਮ: ੧) ੯ ਦੇਖੋ, ਕਸਟਾ. “ਰੁਫੰਗਨ ਮੇ ਕੁਲਿਕਾ ਕਸ ਮਾਰਤ.” (ਗੁਪ੍ਰਸੁ) ਦੇਖੋ, ਕਸਿ. ੧੦ ਕਸਾਯ (ਕਸੈਲੇ) ਦਾ ਸੰਖੇਪ ਭੀ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ ਕਸ ਹੈ. ਜਿਵੇਂ—ਪਿੱਤਲ ਕਹੇਂ ਦੇ ਭਾਂਡੇ ਵਿੱਚ ਦਹੀਂ ਕਸ ਕਈ ਹੈ. ੧੧ ਕਟਸ ਦਾ ਸੰਖੇਪ ਭੀ ਕਸ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ~~ਕਟਸ~~

ਕਸਉਟੀ. ਸੰ. ਕਸਪੱਟੀ. ਸੰਗਤਾ—ਇੱਕ ਖਾਸ ਜਾਤਿ ਦੇ ਕਾਲੇ ਪੱਥਰ ਦੀ ਤਖਤੀ, ਜਿਸ ਉੱਪਰ ਸੋਨੇ (ਸੁਵਰਣ) ਨੂੰ ਘਸਾਕੇ ਪਰਖੀਦਾ ਹੈ. ਘਸਵੱਟੀ. ੨ ਪਰੀਖਣਾ. ਇਮਤਹਾਨ. “ਰਾਮ ਕਸਉਟੀ ਸੋ ਸਹੈ ਜੋ ਮਰਜੀਵਾ ਹੋਇ.” (ਸ. ਕਬੀਰ)

ਕਸਕ. ਸੰਗਤਾ—ਕੁਥਵੀਂ ਪੀੜ. ਚੀਸ. ੨ ਪੁਰਾਣਾ ਵੇਰ. ੩ ਈਰਖਾ. ੪ ਖਿੱਚ. ਕਸਿਸ. ੫ ਦੇਖੋ, ਟਸਕ.

ਕਸਕਣਾ } ਕ੍ਰਿ—ਕੁਥਣਾ. ਰਤਕਣਾ. ਚੀਸ ਮਾਰਨੀ. “ਨਿਸ ਦਿਨ
ਕਸਕਣਾ } ਕਸਕਣ ਹੈ ਮਨ ਮੇਰੇ.” (ਗੁਪ੍ਰਸੁ)

ਕਸਕਰ } ਦੇਖੋ, ਕਾਸਕਰ.
ਕਸਕਾਰ }

ਕਸਟ. ਸੰ. ਕਸ੍ਟ. ਸੰਗਤਾ—ਦੁੱਖ. ਪੀੜਾ. ੨ ਸੰਕਟ. ਮੁਸੀਬਤ. ਕਸਟਕਰਿ. ਸੰਗਤਾ—ਦੁੱਖ ਕਰਨ ਵਾਲੀ. ਵਿਸ. ਜਹਿਰ. (ਸਨਾਮਾ) ਕਸਟਵਾਰ. ਕਸ੍ਟਵਾਰ. ਕਿਸਤਵਾਰ. ਕਸਮੀਰ ਦੇ ਚੜ੍ਹਦੇ ਵੱਲ ਇੱਕ ਰਿਆਸਤ. ਰਾਜਾ ਦਸਰਥ ਦੀ ਰਾਣੀ ਕੈਕੇਯੀ ਇੱਥੋਂ ਦੇ ਰਾਜੇ ਦੀ ਪੁਤ੍ਰੀ ਸੀ. ਪੁਰਾਣੇ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਕਸਟਵਾਰ ਦਾ ਨਾਉਂ ਕੈਕਯ ਹੈ. ਕੈਕੇਯੀ ਦੇ ਜਨਮ ਦਾ ਪਿੰਡ ਇਸ ਵੇਲੇ “ਕੈਛਜ ਕੂਟ” (Kai chajja Kut) ਅਥਵਾ ਕਛਡ ਕੂਟ ਅਵੰਤੀਪੁਰ ਤਸੀਲ ਵਿੱਚ ਵੇਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਅਨੰਤ ਨਾਭ ਦੀ ਸਤਕ ਦੇ ਲਾਭੇ, ਸ੍ਰੀ ਨਗਰ ਤੋਂ ਕਰੀਬ ੨੫ ਮੀਲ ਹੈ.

ਸਨ ੧੬੮੭ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦੇ ਰਾਜਪੂਤ ਰਾਜੇ ਨੇ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਦੇ ਅਹਿਦ ਵਿੱਚ ਇਸਲਾਮ ਮਤ ਧਾਰਣ ਕਰ ਲਿਆ ਸੀ. ਹੁਣ ਇਹ ਰਿਆਸਤ ਜੰਮੂ ਵਿੱਚ ਮਿਲ ਗਈ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਕਸਦਾਰ.

ਕਸਟਵਾਰੀ. ਵਿ—ਕਸਟਵਾਰ ਦੇ ਵਸਨੀਕ. “ਕਟੇ ਕਾਸਮੀਰੀ ਹਟੇ ਕਸਟਵਾਰੀ.” (ਕਲਗੀ)

ਕਸਟੁਆਰ } ਦੇਖੋ, ਕਸਟਵਾਰ. “ਕਟ ਯਾਹਿ ਭਯੋ ਕਸਦਾਰ ਨਿਪੰ.
ਕਸਦਾਰ } ਜਿਹ ਕੇਕਯਿ ਧਾਮ ਸੁਤਾ ਲੁਪੁਥੀ.” (ਰਾਮਾਥ)

ਕਸਟਾ. ਸੰ. ਕਸਟ. ਫਿ—ਖਿੱਚਣਾ। ੨ ਖਿੱਚਕੇ ਬੰਨ੍ਹਣਾ। ੩ ਦਬਾਉਣਾ।
ਠੋਕਣਾ। ੪ ਆਂ ਵਿੱਚ ਚੁੰਨਕੇ ਪਾਣੀ ਮੁਸ਼ਕ ਕਰਨਾ।

ਕਸਤ, ਵਿ—ਕਸਿਤ. ਕਸਿਆ ਹੋਇਆ। ੨ ਸ਼ਸਤ੍ਰਨਾਮਮਲਾ ਵਿੱਚ
ਕਿਸੇ ਅਵਾਣ ਨਿਖਾਰੀ ਨੇ “ਹਸਤ” ਦੀ ਥਾਂ ਕਸਤ ਲਿਖ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।
“ਕਸਤ ਕਰੀਕਰ ਪ੍ਰਿਥਮ ਕਹਿ ਪੁਨ ਅਰਿ ਸਥਦ ਜੁਨਾਇ.” ਅਸਲ
ਪਾਠ ਹੈ—“ਹਸਤ ਕਰੀਕਰ ਪ੍ਰਿਥਮ ਕਹਿ.” ਹਸਤਅਰਿ ਅਤੇ
ਕਰੀਕਰਅਰਿ ਨਾਮ ਖਤਰਾ ਦੇ ਹਨ, ਜੋ ਹਾਥੀ ਦੀ ਸੁੰਭ ਨੂੰ ਕੱਟ ਦਿੰਦਾ
ਹੈ।

ਕਸਤੂਰਾ } ਸੰ. ਕਸਤੂਰੀ ਯੂਗ. ਕਸਤੂਰਿਕਾ, ਕਸਤੂਰੀ. ਇੱਕ
ਕਸਤੂਰਿ } ਜਾਤਿ ਦਾ ਮ੍ਰਿਗ, ਜਿਸ ਦੀ ਨਾਭਿ ਵਿੱਚੋਂ ਸੁਗੰਧ
ਕਸਤੂਰਿਕਾ } ਵਾਲਾ ਦੁਬੜ (ਪਦਾਰਥ) ਕਸਤੂਰੀ ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ।
ਕਸਤੂਰੀ } Musk-deer.

ਇਹ ਚਿੰਨ੍ਹਕਾਰੇ ਨਾਲੋਂ ਛੋਟਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਅਰ ਠੰਢੇ ਅਸਥਾਨਾਂ ਵਿੱਚ
ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਉੱਚੇ ਪਹਾੜਾਂ ਤੇ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਕਸਤੂਰੀ ਦੀ
ਤਾਸੀਰ ਗਰਮ ਤਰ ਹੈ। ਇਹ ਅਨੇਕ ਦਵਾਈਆਂ ਵਿੱਚ ਵਰਤੀਦੀ ਹੈ।

L. Moschus Moschiferus.

ਕਵਿ ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਮ੍ਰਿਗ ਆਪਣੀ ਨਾਭਿ ਵਿੱਚ ਇਸਥਿਤ
ਕਸਤੂਰੀ (ਕਸਤੂਰਿਕਾ) ਦੀ ਸੁਗੰਧ ਤੇ ਮੋਹਿਤ ਹੋਕੇ ਭੁਲੇਖੇ ਨਾਲ
ਜਾਣਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਸੁਗੰਧ ਸੰਗਤ ਵਿੱਚੋਂ ਆ ਰਹੀ ਹੈ, ਅਤੇ ਚੁੰਭਦਾ
ਚੁੰਭਦਾ ਥਕ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਦ੍ਰਿਸ਼ਾਂਤ ਉਨ੍ਹਾਂ ਉੱਪਰ ਘਟਦਾ ਹੈ, ਜੋ
ਆਤਮਾ ਨੂੰ ਅਨੰਦਰੂਪ ਨਾ ਜਾਣਕੇ, ਵਿਸਿਆਂ ਵਿੱਚ ਅਨੰਦ ਚੁੰਭਦੇ
ਹਨ। “ਜਿਉ ਕਸਤੂਰੀ ਮਿਲਹੁ ਨ ਜਾਣੈ.” (ਮ: ੩ ਵਾਰ ਸੋਰ)
“ਕਸਤੂਰਿ ਕੁੰਭੁ ਅਕਸੁ ਚੰਦਨ.” (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧)

ਕਸਦ, ਅ. ੨ ਕਸਦ. ਸੰਗਤ—ਸੰਗਤਪ. ਵਿਚਾਰ. ਦਿਰਦਾ ਕਰਨਾ.
ਕਸਨਾ. ਦੇਖੋ, ਕਸਣਾ.

ਕਸਨਿ. ਸੰਗਤ—ਉਹ ਰੋਸੀ ਅਥਵਾ ਤਸਮਾ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਕਿਸੇ
ਵਸਤੂ ਨੂੰ ਕਸਕੇ (ਜਕਤਕੇ) ਬੰਨ੍ਹੀਏ. “ਕਸਨਿ ਬਹਤਰਿ ਨਾਭੀ
ਰਾਹਿ.” (ਬਸੰ ਕਬੀਰ) ਬਹਤਰ ਨਾਭੀਆਂ ਤੋਂ ਭਾਵ ਹੈ.

ਕਸਨੀਝ. ਡਾ. ੨ ਅਥਵਾ ਡਾ. ੨ ਧਨੀਆਂ. ਦੇਖੋ, ਧਨੀਆਂ.

ਕਸਬ. ਕੈਸੇ—ਅਭ. “ਛੁਟੇ ਕਸਬ ਲਗਨ ਲਗ ਕਈ.” (ਚਰਿਤ੍ਰ
੨੮੯) ੨ ਅ. ੨ ਸੰਗਤ—ਪੇਸ਼ਾ. ਕਿੱਤਾ. ਕਿਰਤ. “ਇਸ ਬਰਾਬਰ
ਔਰ ਭਗਤਿ ਨਹੀਂ ਜੋ ਕਸਬ ਕਰਕੇ ਬੰਦਗੀ ਕਰੈ.” (ਪ੍ਰੇਮ ਸੁਮਾਰਭ)
੩ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ ਨਿੰਦਿਤ ਕੰਮ ਨੂੰ ਭੀ ਕਸਬ ਆਖ ਦਿੰਦੇ ਹਨ. ਇਸੇ
ਲਈ ਵਿਭਚਾਰਣ ਅਤੇ ਕੰਜਰੀ ਨੂੰ ਕਸਬਣ ਆਖ ਦਿੰਦੇ ਹਨ.

ਕਸਬਾ. ਅ. ੨ ਕਸਬਾ. ਸੰਗਤ—ਨਗਰ। ੨ ਨਲਕਾ. ਨਲ.

ਕਸਬੀ. ਵਿ—ਕਸਬਾਤੀ. ਨਾਗਰ. ਕਸਬੇ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ।
੨ ਕਿਸੇ ਪੇਸ਼ੇ ਦੇ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਕਸਬ ੨। ੩ ਨਿੰਦਿਤ ਕੰਮ
ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਵਾਲੀ, ਦੇਖੋ, ਕਸਬ ੩ “ਖਾਇ ਹਰਾਮ ਅਰਾਮ ਚਹੈ
ਫਿਰ, ਓ ਕਸਬੀ! ਤਸਬੀ ਮਤ ਫੇਰੈ.” (ਬਾਵਾ ਰਾਮਦਾਸ)

ਕਸਮ. ਅ. ੨ ਸੰਗਤ—ਸੌਰ. ਸ਼ਾਬਦ। ੨ ਪ੍ਰਤਿਗਤਾ। ੩ ਡਾ. ੨

ਕਸਮ. ਮੈਂ ਖਿੱਚਾਂਗਾ.

ਕਸਮਕਸਬ. ਡਾ. ੨ ਸੰਗਤ—ਖਿੱਚੋਤਾਣੀ. ਖਿੱਚਾ ਖਿੱਚੀ. ਖਿੱਚੇ
ਖਿੱਚੀ.

ਕਸਮਲ } ਸੰ. ਕਸਮਲ. ਸੰਗਤ—ਮੁਰਫਾ. ਡਸ। ੨ ਪਾਪ. ਦੋਸ਼.
ਕਸਮਲ } “ਸਿਮਰਿ ਸਿਮਰਿ ਕਸਮਲ ਸਭ ਹਰੁ ਰੇ.” (ਗਉ ਮ:
੯) ੨ ਮੇਲ. ਅਪਵਿਤ੍ਰਤਾ। ੪ ਪਹਾ. ਰਸੋਤ ਦੇ ਫਲ, ਜੋ ਪਕ ਕੇ ਖੁੰਦੇ
ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ.

ਕਸਮਿਨ. ਕਸਿਯ—ਕਸਿਮਨ. ਸਪ੍ਰਮੀ. ਕਿਸ ਮੇ. ਕਿਸ ਵਿੱਚ
“ਕਸਮਿਨੁ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਪ੍ਰਵਿੱਤਿ ਦਿਸ?” (ਗੁਪਤ) ਹੇ ਦ੍ਰਿਸ, ਤਵ ਕਸਿਮਨੁ
ਸ਼ਾਸਤ੍ਰੇ ਪ੍ਰਵਿੱਤਿ: ਹੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣ! ਤੇਰਾ ਕਿਸ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਵਿੱਚ ਦਮਲ ਹੈ?
ਕਸਮੀਰ. ਸੰ. ਕਸਮੀਰ. ਚਾਰਤ ਦੇ ਉੱਤਰ ਪੱਛਮ ਇੱਕ ਮਨੋਹਰ
ਦੇਸ਼, ਜਿਸ ਦਾ ਫਕੜਾ ੮੪੨੫੮ ਵਰਗ ਮੀਲ ਹੈ ਵਸੋਂ ੩੨੨੦੫੧੮
ਹੈ। ਕਸਮੀਰ ਦੇ ਉੱਤਰ ਹਿਮਾਲਯ ਦੀ ਧਾਰਾ, ਦੱਖਣ ਜੇਹਲਮ ਨੁਜਰਾਤ
ਆਇ, ਪੱਛਮ ਹਜ਼ਾਰਾ ਅਤੇ ਰਾਵਲਪਿੰਡੀ ਅਰ ਪੂਰਬ ਤਿੱਬਤਰਾਜ
ਹੈ.

ਕਸਮੀਰ ਦਾ ਰਾਜਾ ਨਨਿਤਾਇਤਰ ਵਡਾ ਪ੍ਰਤਾਪੀ ਹੋਇਆ ਹੈ,
ਜਿਸ ਨੇ ਕਨੌਜ ਦੇ ਰਾਜਾ ਯਸੋਵਰਧਨ ਨੂੰ ਸਨ ੭੪੦ ਵਿੱਚ ਜਿੱਤਕੇ
ਆਪਣਾ ਰਾਜ ਦੂਰ ਤੱਕ ਫੈਲਾਇਆ. ਯਸੋਵਰਧਨ ਦਾ ਬਣਵਾਇਆ
ਮਾਰਤੰਡ (ਸੂਧੀ) ਮੰਦਿਰ ਸਗਤਪ੍ਰਸਿੱਧ ਸੀ, ਜਿਸ ਦੇ ਹੁਣ ਖੰਡਰ
ਦਿਖਾਈ ਦਿੰਦੇ ਹਨ.

ਈਸਵੀ ਰੋਧਵੀਂ ਸਦੀ ਵਿੱਚ ਕਸਮੀਰ ਦੇ ਬਹੁਤ ਲੋਕ ਮੁਸਲਮਾਨ
ਕੀਤੇ ਗਏ.

ਵਾਦਬਾਹ ਅਕਬਰ ਨੇ ਕਸਮੀਰ ਨੂੰ ਸਨ ੧੫੮੭ ਵਿੱਚ ਮੁਗਲ
ਰਾਜ ਨਾਲ ਮਿਲਾ ਲਿਆ. ਜਹਾਂਗੀਰ ਨੇ ਇਸ ਦੀ ਸੁੰਦਰਤਾ ਲਈ
ਅਨੇਕ ਜਤਨ ਕੀਤੇ. ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਪਿੱਛੋਂ ਢੇਰ ਚਿਰ ਕਸਮੀਰ ਵਿੱਚ
ਰੋਲਾ ਹੀ ਰਿਹਾ. ਅਠਾਰਵੀਂ ਸਦੀ ਦੇ ਅੱਧ ਵਿੱਚ ਇਹ ਸੂਬਾ ਦਿੱਲੀ ਤੋਂ
ਜੁੜ੍ਹਕੇ ਹੋ ਗਿਆ. ਅੱਤ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਸਨ ੧੮੧੯
(੫ ਸਾਉਣ ਸੰਮਤ ੧੮੭੬) ਨੂੰ ਇਸ ਪੂਰ ਕਬਜ਼ਾ ਕੀਤਾ ਸੀ.
ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ਾਂ ਤੋਂ ਸਿੱਖ ਯੁੱਧ ਪਿੱਛੋਂ ਇਹ ਮੁਲਕ ਰਾਜਾ ਗੁਲਾਬ ਸਿੰਘ ਨੇ
ਸਨ ੧੮੪੬ ਵਿੱਚ ਖਰੀਦ ਲਿਆ, ਹੁਣ ਇਹ ਦੇਸ਼ ਜੰਮੂ ਰਿਆਸਤ
ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹੈ. ਇਸ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਸ਼੍ਰੀਨਗਰ ਹੈ, ਇਸ ਦੀ
ਸਮੁੰਦਰ ਤੋਂ ਭਲੰਦੀ ੫੨੭੬ ਫੁੱਟ ਹੈ. ਕਸਮੀਰ ਦਾ ਕੇਸਰ ਅਤੇ
ਦੁਸਲੇ ਆਦਿਕ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹਨ. ਇਸ ਥਾਂ ਕਾਠ ਦੀ ਚਿੜ੍ਹਾਈ ਦਾ
ਕੰਮ ਮਨੋਹਰ ਬਣਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਮੇਵੇ ਰਸਦਾਇਕ ਹੁੰਦੇ ਹਨ. ਕਲੂਣ
ਕਵਿ ਨੇ ਰਾਜਤਰੰਗਿਣੀ ਵਿੱਚ ਕਸਮੀਰ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸ ਉੱਤਮ ਰੀਤਿ
ਨਾਲ ਲਿਖਿਆ ਹੈ.

ਕਸਮੀਰ ਵਿੱਚ ਇਤਨੇ ਅਸਥਾਨ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਨਾਲ
ਪਵਿਤ੍ਰ ਹੋਏ ਹਨ:—

੧ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਸ਼੍ਰੀ ਨਗਰ ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਪਧਾਰੇ ਹਨ,
‘ਦੇਖੋ, ਗੁਲਾਬ ਸਿੰਘ ਨੇ: ੫ ਫੁੱਟ ਨੇਟਾਂ ਸਮੇਤ.

ਤਦ ਹਰੀ ਪਰਬਤ ਤੇ ਵਿਰਾਜੇ ਸਨ. ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਪੁਰਾਣੇ ਸਿੱਖਾਂ ਤੋਂ ਠੀਕ ਥਾਂ ਮਾਨੁਮ ਕਰਕੇ ਹਰੀ ਪਰਬਤ ਦੇ ਕਿਲੇ ਅੰਦਰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕਰਵਾਏ ਅਤੇ ਸੇਵਾ ਲਈ ਗਰੀਬੀ ਮੁਕੱਰਰ ਕੀਤਾ, ਜੋ ਵਰਤਮਾਨ ਸਮੇਂ ਭੀ ਰਿਆਸਤ ਵਲੋਂ ਹੈ। ਮਹਾਰਾਜਾ ਗੁਲਾਬ ਸਿੰਘ ਨੇ ਕੁਰਦਾਵਾਰੇ ਦੇ ਪਾਸ ਇੱਕ ਹਿੰਦੂ ਮੰਦਿਰ ਭੀ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।

੨ ਮਟਨ ਤੀਰਥ ਜੋ ਕਾਫ਼ਾ ਭੁੱਲ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਨਿਰਮਲ ਜਲ ਅਖੰਡ ਵਗਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਵਿਰਾਜ ਕੇ ਧਾਰੂਆਂ ਨੂੰ ਪਰਮਾਰਥ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ. ਗੁਲਮਰਥ ਤੋਂ ਉੱਪਰ ਇੱਕ ਪਹਾੜੀ ਹੈ, ਜਿੱਥੇ ਸੁੰਦਰ ਭਲਾਉ ਹੈ, ਉੱਥੇ ਭੀ ਚਰਨ ਪਾਏ ਹਨ।

੩ ਹਰਮੁਖ ਭੰਗਾ, ਜੋ ਸ੍ਰੀ ਨਗਰ ਅਤੇ ਬਾਰਾਂਮੂਲਾ ਦੇ ਮੱਧ ਸੇਹਲਮ ਪਾਰ ਹੈ, ਉਸ ਥਾਂ ਭੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਵਿਰਾਜੇ ਹਨ।

੪ ਕਲਿਆਨ ਸਰ, ਜਿੱਥੇ ਜਲ ਦਾ ਨਿਰਮਲ ਸੋਮਾ ਹੈ, ਸਕਤਗੁਰੂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਚਰਣਾ ਨਾਲ ਪਵਿਤ੍ਰ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇੱਥੇ ਭਾਈ ਮੋਹਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਪੁਣਛ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਕੁਰਦੁਆਰਾ ਬਣਵਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਇਹ ਥਾਂ ਕਸਮੀਰ ਦੀ ਪੱਕੀ ਸੜਕ ਦੇ ੩੮ ਵੇਂ ਮੀਲ ਤੋਂ ਸੱਜੇ ਪਾਸੇ ਸੱਤ ਮੀਲ ਦੀ ਵਿੱਥ ਤੇ ਹੈ।

੫ ਦੁਮੇਲ ਪਥਾਉ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਮੀਲ ਤੇ ਕਿਸਨਕੰਭਾ ਅਤੇ ਸੇਹਲਮ ਦੇ ਸੰਗਮ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ, ਨਲੂਕੀ ਪਿੰਡ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਵਿਰਾਜਣ ਦਾ ਅਸਥਾਨ ਹੈ। ਇਥੇ ਕੁਰਦੁਆਰਾ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਹਰ ਐਤਵਾਰ ਅਤੇ ਵੈਸਾਖੀ ਨੂੰ ਮੇਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

੬ ਬਾਰਾਂਮੂਲੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਵਿਰਾਜਣ ਦਾ ਪਵਿਤ੍ਰ ਅਸਥਾਨ ਹੈ। ਦੇਖੋ, ਬਾਰਾਂਮੂਲਾ।

੭ ਸ੍ਰੀ ਨਗਰ ਦੇ ਕਾਠੀ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਕੁਰਦੁਆਰਾ ਹੈ। ਮਾਈ ਭਾਗਭਰੀ ਨੂੰ ਵਿਤਾਰਥ ਕਰਨ ਆਏ ਇੱਥੇ ਵਿਰਾਜੇ ਸਨ। ਦੇਖੋ, ਭਾਗਭਰੀ।

੮ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੋਰ ਭੀ ਕਈ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਂ ਦੇ ਵਿਰਾਜਣ ਦੇ ਥਾਂ “ਥੜਾ ਸਾਹਿਬ” ਨਾਉਂ ਤੋਂ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹਨ।

ਕਸਮੀਰਖਾਸ } ਕਸਮੀਰ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਘਾਸ, ਕੇਸਰ. “ਕਸਮੀਰਖਾਸ
ਕਸਮੀਰਜ } ਘੋਰਤ ਸੁਥਾਸ.” (ਮਨੁਥਾਜ)

ਕਸਮੀਰੀ, ਵਿ—ਕਸਮੀਰ ਦੇਸ਼ ਦਾ, ਕਸਮੀਰ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ.
ਕਾਸਮੀਰੀ। ੨ ਕਸਮੀਰ ਦੀ ਥੋਲੀ।

ਕਸਰ. ਅ. / ਸੰਗਤ—ਕਮੀ. ਘਾਟਾ। ੨ ਟੁਕੜਾ. ਖੰਡ. ਰਾਗ।

੩ ਤੋਤਨ ਦੀ ਧੁੰਧਾ। ੪ ਰਾਵਨਪਿੰਡੀ ਵੱਲ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਜਾਤੀ, ਜਿਸ ਤੋਂ “ਬਲਕਸਰ” ਆਇਕ ਕਈ ਪਿੰਡਾਂ ਦੇ ਨਾਉਂ ਹੋ ਇਸ ਥੋਲੀ ਵਿੱਚ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਦਾ ਬਹੁਤਾ ਮੇਲ ਹੈ। ਪਿੰਡ ਭਾਗਸੀ ਸਕਦ ਵੀ ਮਿਲ ਕਦੇ ਹਨ ਜੋ ਨਿੱਤ ਬੋਲਣ ਦੇ ਸਕਦ ਮਹੀਨੇਵਾਰ ਆਦਿ ਹਨ, ਉਹ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਦੇ ਹਨ, ਜਿਵੇਂ ਐਰ (ਆਲਿਤਰ) ਵਾਰ, ਚੰਦੁ ਵਾਰ, ਤੋਮਾਰ, ਭੁੰਧ, ਕ੍ਰਿਸ (ਕ੍ਰਿਸਪਤਿ) ਵਾਰ, ਭੁਭੁ ਆਦਿ.

ਕਦੇ ਹਨ.

ਕਸਰਤ. ਅ. / ਸੰਗਤ—ਵਤਾਥਾਮ. ਵਰਜਿਸ. ਮਿਹਨਤ।

੨ ਅ. / ਕਸਰਤ. ਅਧਿਕਤਾ. ਜ਼ਿਆਦਤੀ.

ਕਸਵਟੀ } ਕਸਪਟੀ. ਦੇਖੋ, ਕਸਉਟੀ. “ਮਨੁ ਰਾਮਿ ਕਸਵਟੀ
ਕਸਵੱਟੀ } ਲਾਇਆ.” (ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ੪)

ਕਸਾ. ਸੰ. ਕਸਾ. ਸੰਗਤ—ਰੱਸੀ. ਕਸਨ। ੨ ਚਾਬੁਕ. ਕੋਰਤਾ.

“ਕਸੂ ਨਰਕ ਕੋ ਕਸਾ ਦਿਖਾਵਨ ਕੀਜਿਯੋ.” (ਨਾਪੁ) “ਕਰ ਕਸਾ ਕੁਠਾਰੇ.” (ਅਕਾਲ)

ਕਸਾਉ. ਸੰਗਤ—ਕਸਟ ਦਾ ਭਾਵ. ਖਿੱਚ. ਕਸਿਥ.

ਕਸਾਇ. ਸੰ. ਕਸਾਯ. ਵਿ—ਕਸੈਲਾ। ੨ ਕੱਥ ਰੰਗ. ਭਗਵਾ।

੩ ਸੰਗਤ—ਕਸੈਲੀ ਵਸਤੂ। ੪ ਕੁੰਦ। ੫ ਕਲਿਯੁਗ.

ਕਸਾਈ. ਸੰਗਤ—ਖਿਚਵਾਈ. ਕਸਾਉਣ ਦੀ ਧੁੰਧਾ। ੨ ਕਸਿਥ.

ਖਿੱਚ. “ਸਥਾਇ ਸੁਹਾਈ ਪ੍ਰੇਮ ਕਸਾਈ.” (ਮ: ੩ ਵਡ ਛੰਤ) “ਅਖੀ

ਪ੍ਰੇਮਿ ਕਸਾਈਆ.” (ਮ: ੪ ਵਾਰ ਕਾਨ) “ਹਰਿ ਪ੍ਰੇਮ ਕਸਾਏ.”

(ਮ: ੩ ਵਾਰ ਕੂਜ ੧) ੩ ਅ. / ਕਸਾਈ. ਇਹ ਸ਼ਬਦ

ਕਸਾਈ ਭੀ ਸਹੀ ਹੈ, ਅਰ ਇਸ ਦਾ ਮੂਲ

ਕਸਵਤ (ਸੰਗਦਿਲੀ) ਹੈ. ਭਾਵ—ਬੁਝਤ. ਦੇਖੋ, ਕਸਾਬ.

ਕਸਾਸ. ਸੰਗਤ—ਤਾਤਨਾ. ਸਥਾ. “ਸਹਿਏ ਬਹੁਤ ਕਸਾਸ.” (ਮਕੋ)

ਦੇਖੋ, ਕਿਸਾਸ.

ਕਸਾਬ. ਅ. / ਕੱਸਾਬ. ਸੰਗਤ—ਮਾਸ ਕੱਟਣ ਵਾਲਾ. ਕੂਚਰ.

ਕਸਾਈ.

ਕਸਾਬਿ. ਕਸਾਬ (ਕਸਾਈ) ਨੇ. ਦੇਖੋ, ਕਸਾਬ. “ਮਹਾ ਕਸਾਬਿ

ਫੁਰੀ ਸਟਿਪਾਈ.” (ਰਾਮ ਮ: ੫) ਕੁੰਧਰੂਪ ਕਸਾਈ ਨੇ ਹਿੰਸਾ ਫੁਰੀ

ਲੁੱਟ ਦਿੱਤੀ.

ਕਸਾਯ. ਦੇਖੋ, ਕਸਾਇ.

ਕਸਾਰ. ਸੰ. ਕੁਜਰ—ਕ੍ਰਿਸਰ. ਸੰਗਤ—ਪੰਜੀਰੀ. ਘੀ ਵਿੱਚ ਚੁੱਨੇ

ਰੋਏ ਆਏ ਨਾਲ ਖੰਡ ਮਿਲਾਕੇ ਇਹ ਪਦਾਰਥ ਤਿਆਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.

ਦੇਖੋ, ਕਸਾਰ ੨। ੨ ਦੇਖੋ, ਕਸੀਰ.

ਕਸਾਲਾ. ਸੰਗਤ—ਕਸੂ. ਤਕਲੀਫ਼. ਖੋਰਲ. “ਅਨਥੇ ਹੇਤ ਕਸਾਲਾ

ਕੜੋ ਰੁਮ ਭਾਲਾ?” (ਗੁਪਤੁ) ੨ ਅ. / ਕਸਲ. ਲੁਸੀ.

ਕਸਿ. ਕਸਕੇ. ਦੇਖੋ, ਕਸ ੮। ੨ ਦੇਖੋ, ਕਸੀ। ੩ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—

ਤਾਤਨਾ ਕਰਕੇ. ਪਰਖਕੇ. “ਆਪੇ ਕਿਸ ਹੀ ਕਸਿ ਬਖਸੇ.” (ਮਾਰੂ

ਸੋਲਹੇ ਮ: ੧) ੪ ਖਿੱਚਕੇ. ਖਸਾਕੇ. “ਕਸਿ ਕਸਵਟੀ ਲਾਈਯੋ.”

(ਆਸਾ ਅ: ਮ: ੧)

ਕਸਿਅਾਉਣਾ. ਕ੍ਰਿ—ਕਾਂਸਰ (ਕਾਂਸੀ) ਦੇ ਭਾਂਡੇ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਵਸੂ

ਦਾ ਵਿਥਾਰੀ ਹੋ ਜਾਣਾ। ੨ ਕਸਯ (ਕਸੈਲਾ) ਹੋ ਜਾਣਾ.

ਕਸਿਥ. ਭਾ. / ਸੰਗਤ—ਖਿੱਚ. ਆਕਰਸ਼ਣ. ਖਿੱਚ.

ਕਸਿਕਾਰ. ਦੇਖੋ, ਕਾਸਕਰ. “ਕਾਸਮੀਰ ਕਸਿਕਾਰ ਕਬਜ਼ ਬਾਬੁਲ

ਕੋ ਕੀਨੋ.” (ਚਰਿਤ੍ਰ ੨੧੭)

ਕਸਿਪੁ. ਸੰ. ਕਸਿਪੁ. ਸੰਗਤ—ਚਟਾਈ. ਸਥਾ। ੨ ਸਰੂਪਣਾ. ਤਕੀਆ।

੩ ਮੰਜਾ. ਖਾਟ। ੪ ਭੋਜਨ. ਭਿਜਾ। ੫ ਵਸਤੂ. ਪੋਸਾਕਾ ੬ ਦੇਖੋ, ਕੱਸਪ

ਕਸੀ. ਸੰਗਤ—ਕਹੀ. ਮਿੱਟੀ ਪੁੱਟਣ ਦਾ ਇੱਕ ਸੰਦ। ੨ ਨਹਿਰ ਦਾ ਛੋਟਾ ਨਾਲ. ਰਜਵਾਹ। ੩ ਫਿ—ਕਸਟ ਦਾ ਰੂਤਕਾਨ.

ਕਸੀਸ. ਸੰਗਤ—ਕਸਿਸ. ਖਿਚਾਉ. ਖੋਚ. “ਗਾਥੀ ਕਸੀਸ ਲੱਗੀ ਕਰੀ.” (ਹਨੂ) ੨ ਪਛਤਾਵਾ. ਕੁਕਰਮ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਈ ਮਨ ਅੰਦਰ ਧੂਹ. “ਮਾਰੋ ਤੇਗ, ਨ ਧਰੋ ਕਸੀਸ.” (ਗੁਵਿ ੬)। ੩ ਸੰ. ਕਾਸੀਸ. ਕਾਂਹੀ. ਖਾਨਿ ਤੋਂ ਨਿਕਲਨ ਵਾਲਾ ਇਕ ਤੇਜ ਦੁਵਰ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਤੇਜਾਬ ਵਿੱਚ ਖੁਲੇ ਹੋਏ ਸੋਨੇ ਨੂੰ ਵੱਖ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਅਰ ਫੈਲਾਦ ਦੇ ਜੋਹਰ ਪੁਕਟ ਕਰਨ ਦੇ ਕੰਮ ਆਉਂਦਾ ਹੈ. ਹੀਲਾਕਸੀਸ. Sulphas ferri.

ਕਸੀਦਗੀ. ਡਾ ੫੫ ਸੰਗਤ—ਖਿਚਾਵਟ. ਰੇਸਾ.

ਕਸੀਦਨ. ਡਾ ੫੫ ਫਿ—ਖੋਚਣਾ. ਖਿੱਚਣਾ। ੨ ਅਰਥ ਸਰਾਬ ਆਦਿ ਦਾ ਨਾਲ ਦੁਆ ਖਿੱਚਣਾ.

ਕਸੀਦਾ. ਡਾ ੫੫ ਕਸੀਦਹ. ਖਿੱਚਿਆ ਹੋਇਆ। ੨ ਸੰਗਤ—ਸੂਈ ਨਾਲ ਖਿੱਚਿਆ (ਕੱਚਿਆ) ਹੋਇਆ ਵਸਤੂ ਪੁਰ ਬੋਲ ਬੂਟਾ. “ਕਵਿ ਕਸੀਦਾ ਪਹਿਰਹਿ ਚੋਲੀ.” (ਕਸੰ ਮ: ੧) ੩ ਆ ੫੫ ਕਸੀਦਹ. ਫਿ—ਗਾਥਾ. ਸਥਾਨ। ੪ ਸੰਗਤ—ਅਜੇਹੀ ਫੰਦਰਚਨਾ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਪਦਰਚਨਾ ਸੰਘਣੀ (ਗੁੰਦਵੀ) ਹੋਵੇ. ਕਸੀਦੇ ਵਿੱਚ ੧੫ ਛੰਦਾਂ ਤੋਂ ਘੱਟ ਰਚਨਾ ਨਹੀਂ ਚਾਹੀਦੇ. “ਕਰਜੇ ਕਸੀਦਾ ਪੇਗ ਚੁਕੁ ਕੇ.” (ਭੁਪਸੁ) ਕਸੀਰ. ਸੰ. ਕਿੰਜਾਰੂ. ਸੰਗਤ—ਧਾਨ ਜੋ ਕਣਕ ਆਦਿ ਦੀ ਬੱਲੀ ਉੱਪਰ ਦੇ ਤਿੱਖੇ ਸੁਖਮ ਕੰਡੇਦਾਰ ਤੀਲੇ. ਕਸਾਰ। ੨ ਆ ੫੫ ਫਿ—ਟੁੱਟਿਆ ਹੋਇਆ। ੩ ਆ ੫੫ ਕਸੀਰ. ਕਹੁਤ. ਅਧਿਕ. ਜਾਦਾ.

ਕਸੀਰਾ } ਸੰਗਤ—ਪੈਸੇ ਦਾ ਚੌਥਾ ਭਾਗ. ਭਦਾਮ। ੨ ਅਯੋਨਾ. ਯੋਨਾ. ਕਸੀਰੋ } “ਕਾਮੁਕ ਮੰਤ੍ਰ ਕਸੀਰੋ ਕੇ ਕਾਮ ਨ.” (ਵਿਚਿਤ੍ਰ) “ਕੰਥ ਕਸੀਰਾ ਸੋਪਿਆ ਰਵਿਦਾਸ ਕੰਗਾ ਦੀ ਭੋਟਾ.” (ਭਾਚੁ)

ਕਸੁ. ਦੇਖੋ, ਕਸ ੨. “ਕਥਿ ਕਰਣੀ ਕਸੁ ਪਾਈਐ.” (ਆਸਾ ਮ: ੧)। ੨ ਕਸੁ. ਦੁੱਖ. ਤਾਤਨਾ. “ਦੁਖ ਸਪੁਰ ਜਿਉ ਨਿਵੈ ਖਵੈ ਕਸੁ.” (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੨ ਕੇ) ਭਲ ਭਰਿਆ ਭਿਰਭ ਸਿਵੋਂ ਤੁਕਦਾ ਅਤੇ ਇੰਟ ਪੱਥਰ ਆਦਿ ਦਾ ਦੁੱਖ ਸਹਾਰਦਾ ਹੈ.

ਕਸੁਧ. ਅਸੁੱਧ. ਦੇਖੋ, ਕੁਸੁਧ.

ਕਸੁੰਭ } ਸੰ. ਕੁਜੁਆ—ਕੁਸੁੰਭ. ਸੰਗਤ—ਅਗਨਿ-ਸਿਖ. ਅੱਗ ਕਸੁੰਭਤਾ } ਦੀ ਬਿਖਾ ਜੇਹਾ ਜਿਸ ਦਾ ਫੁੱਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਯੋਸਾ ਇੱਕ ਕਸੁੰਭਾ } ਬੂਟਾ, ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਫੁੱਲ ਦੀਆਂ ਕੋਸਰ ਜੇਹੀਆਂ ਤਰੀਆਂ. ਇਸ ਦਾ ਲਾਲ ਰੰਗ ਬਹੁਤ ਭਰਕੀਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਧੁੱਪ ਅਤੇ ਜਲ ਨਾਲ ਰੁਹਤ ਵਿੱਚ ਪੈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਫੁਰਬਾਣੀ ਵਿੱਚ ਮਾਇਕ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੇ ਚਮਤਕਾਰ ਕੁਸੁੰਭਰੰਗ ਜੇਹੇ ਬਰਣਨ ਕੀਤੇ ਹਨ. “ਕੁਤਾ ਰੰਗ ਕਸੁੰਭ ਕਾ.” (ਸੁੀ ਮ: ੩) “ਹਥੁ ਨ ਲਾਇ ਕਸੁੰਭਤੈ ਜਲਿ ਜਾਸੀ ਚੋਲਾ!” (ਸੁਹੀ ਫਰੀਦ) ਦੇਖੋ, ਜਲਿ ੨। ੨ ਕੁਸੁੰਭੇ ਦੀ ਤਰਾਂ ਟਪਕਾਇਆ ਅਤੇ ਕੁਸੁੰਭੇ ਜੇਹੇ ਰੰਗ ਦਾ ਅਫੀਮ ਦਾ ਰਸ, ਜੋ ਰਾਜਪੂਤਾਂ ਨੇ

ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਕਰਕੇ ਵਰਤੀਦਾ ਹੈ. “ਪਾਨ ਭਰਾਇ ਕਸੁੰਭਤੈ ਕੂਰੇ.” (ਰਹਿਤੂ ੧੧੧) ਅਫੀਮ ਦੇ ਰਸ ਵਿੱਚ ਸਰਾਬ ਮਿਲਾਕੇ.

ਕਸੁੰਭਾਇਲਾ. ਫਿ—ਕੁਸੁੰਭੀ. ਕੁਸੁੰਭ ਦੇ ਰੰਗ ਦਾ। ੨ ਕੁਸੁੰਭੇ ਜੇਹੀ ਰੰਗਤ ਵਾਲਾ. ਭਾਵ—ਭਰਕੀਲੇ ਅਤੇ ਅਸਤਤ ਪਦਾਰਥ. ਦੇਖੋ, ਕੁਸੁੰਭਾਇਲੇ.

ਕਸੁਤ. ਦੇਖੋ, ਕੁਸੁਤ.

ਕਸੁਦਨ. ਡਾ ੫੫ ਫਿ—ਖੋਲ੍ਹਣਾ.

ਕਸੁਰ. ਦੇਖੋ, ਕੁਸੁਰ.

ਕਸੈ. ਡਾ ੫੫ ਸਰਵ—ਕੋਈ.

ਕਸੇਰਾ. ਸੰ. ਕਾਸ਼ਹਰ. ਸੰਗਤ—ਖਾਸ ਹਰਣ ਵਾਲਾ. ਖਸੇਰਾ। ੨ ਸੰ. ਕਾਂਸ਼ਕਾਰ. ਕਾਂਸੀ ਦੇ ਭਾਂਡੇ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲਾ.

ਕਸੈਲਾ. ਸੰ. ਬਾਲੁ ਅਤੇ ਕਸਾਯ. ਦੇਖੋ, ਕਸਾਇ.

ਕਸੈਟੀ. ਦੇਖੋ, ਕਸਉਟੀ.

ਕਸੀਮਲ. ਦੇਖੋ, ਕਸਮਲ. “ਪਾਪ ਕਸੀਮਲ ਭੰਨੇ.” (ਮ: ੪ ਕਹਿ ਵਾਰ ੧)

ਕੱਸਪ. ਸੰ. ਕਸਤਪ. ਫਿ—ਕਸਤ (ਕਰਾਬ) ਪ (ਪੀਟ) ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਤ—ਬੁਹਾ ਦੇ ਪੁਤ੍ਰ ਮਹੀਚਿ ਦਾ ਬੇਟਾ, ਜਿਸ ਦੀ ਪੁਜਾਪਤੀਆਂ ਵਿੱਚ ਕਿਣਤੀ ਹੈ. ਵਾਮਨ ਅਵਤਾਰ ਇਸੇ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਸੀ. “ਪੁਨ ਧਰਾ ਬੁਹਮ ਕੱਸਪਵਤਾਰ.” (ਬੁਹਮਾਵ) ਸਿਮ੍ਰਿਤਿ ਅਤੇ ਪੁਰਾਣਾਂ ਵਿੱਚ ਜਿਕਰ ਹੈ ਕਿ ਦਫ ਪੁਜਾਪਤਿ ਦੀਆਂ ਥੇਰਾਂ ਪੁਰੀਆਂ (ਅਦਿਤਿ, ਦਿਤਿ, ਦਨੁ, ਬਿਨਤਾ, ਖਸਾ, ਕਦੂ, ਮੁਨਿ, ਕ੍ਰੋਧਾ, ਅਰਿਸ਼ਾ, ਇਰਾ, ਰਾਮੁ, ਇਲਾ ਅਤੇ ਪ੍ਰਧਾ) ਕਸਤਪ ਨੇ ਵਿਆਹੀਆਂ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਜਕਤ ਦੇ ਸਾਰੇ ਪ੍ਰਾਣੀ ਉਪਜੇ। ੩ ਫਿ—ਕਾਲੇ ਦੰਦਾਂ ਵਾਲਾ.

ਕੱਸਪਸੁਤ. ਕਸਤਪ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ. ਵਾਮਨ। ੨ ਇੰਦੁ। ੩ ਸੂਰਜ. “ਕੱਸਪਸੁਤ ਨਿਕਸਿਚਿ.” (ਗੁਵਿ ੬)

ਕੱਸੀ. ਦੇਖੋ, ਕਸੀ ੨.

ਕਸਿਤ. ਸੰ. ਕਾਇਤ. ਸਰਵ—ਕੋਈ.

ਕਸੁ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਦੁੱਖ. ਪੀੜਾ.

ਕਸੁਚਿਪੁ. ਤਲਵਾਰ. ਖਤਰ. (ਸਨਾਮਾ) ੨ ਅਮ੍ਰਿਤ. ਸੁਧਾ.

ਕਸੁਦਾਰ. ਦੇਖੋ, ਕਸਟਵਾਰ ਅਤੇ ਕਸਦਾਰ.

ਕਸੁਵਾਰੀਆ. ਰਾਜਪੂਤ ਗੋਤ. ਇਸੇ ਗੋਤ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਕਸਟਵਾਰ ਸੀ. ਦੇਖੋ, ਬਾਈਧਾਰ.

ਕਸਤ. ਸੰ. ਸਰਵ—ਕਿਸ ਦਾ, ਦੀ. ਕਿਸ ਕਾ, ਕੀ। ੨ ਕਸਤ. ਫਿ—ਕਸੀਦਹ. ਨਾਲ ਸਾਥ ਖਿੱਚਿਆ ਹੋਇਆ. ਮੁਢੋਂਤਰ। ੩ ਸੰਗਤ—ਭਰਾਬ.

ਕਸਤਪ. ਕਸਤ (ਸਰਾਬ) ਪੀਟ ਵਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਕੱਸਪ.

ਕਸਤਪਸੁਤ. ਦੇਖੋ, ਕੱਸਪਸੁਤ.

‘ਨਿਰੁਤ੍ਰ ਵਿੱਚ ਪਸਤਕ ਸਭਦ ਦਾ ਉਨਟ ਕਸਤਪ ਦੀਸਿਆ ਹੈ ਪਸਤਕ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਅਤੇ ਕੁਝ ਨੇ ਸਰਾਬ ਪੀਣ ਵਾਲਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਕਸਤਪ ਦੀਸਿਆ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਕਸਤਪਪ੍ਰਿਤ

ਕਥਾਪੁਰਾਣ. ਜਲੋਦਭਵ ਦੇਤ ਨੂੰ ਮਾਰਕੇ ਕਥਾਪੁਰਾਣ ਰਿਖਿ ਦਾ ਦਸਾਇਆ
ਕਥਾਮੀਰ ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਨਗਰ, ਜਿਸ ਦਾ ਹੁਣ "ਸ੍ਰੀਨਗਰ" ਨਾਂ ਹੈ.
ਕਥਾਪੁਰਾਣ. ਸ਼ਬਾਦ, ਜੋ ਕਥਾਪੁਰਾਣ ਨੂੰ ਕਹਿਤ ਪ੍ਰਿਥ (ਪਿਆਰੀ)
ਹੈ। ੨ ਇੰਦ੍ਰ। ੩ ਵਾਮਨ। ੪ ਸੂਰਜ ਆਦਿਕ, ਜੋ ਪੁਤ੍ਰ ਹੋਣ ਕਰਕੇ
ਕਥਾਪੁਰਾਣ ਨੂੰ ਪਿਆਰੇ ਹਨ.

ਕਹ, ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਕਹਾਂ, ਕਿੱਥੇ. "ਮਨ, ਕਹ ਅਹੰਕਾਰ ਅਵਾਰਾ?"
(ਦੇਵ ਮ: ੫) "ਗਰਭ ਜੋਨਿ ਕਹ ਆਵੈ?" (ਨਟ ਮ: ੫) ੨ ਕਈ.
ਕਦੇ, ਕਈ. "ਕਹ ਭੂਲਹਿ ਆਨੰਦ ਇਥੇ ਸੋਗ ਕਥ ਹਸਨੇ ਕਥ
ਰੋਈਐ." (ਦੇਵ ਮ: ੫) ੩ ਸਰਵ—ਕਿਆ, ਕਿੰ. "ਕਹ ਕਹੈ ਮੁਲਾ
ਕਹ ਕਹੈ ਸੇਖ?" (ਭੈਰ ਕਬੀਰ) ੪ ਦੇਖੇ, ਕਹਨ। ੫ ਦੇਖੇ, ਕਹ।
੬ ਵਜ—ਦਾ. ਕਾ। ੭ ਕੇ. ਨੂੰ. ਪੁਤਿ. "ਅਸੁਰਨ ਕਹ ਇਮ ਆਕਾਸ਼
ਈਨੀ." (ਸਲੋਹ)

ਕਹੈ. ਪੁਤ੍ਰ—ਲੀਏ. ਲਈ. ਵਾਸਤੇ। ੨ ਕੇ. ਨੂੰ. ਪੁਤਿ. "ਕੁਝ
ਮਨੁਆ ਕਹੈ ਕਹੈ ਸੁਧਾਰੀ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ)

ਕਹਉ } ਕਹੇ. ਕਥਨ ਕਰੇ. "ਕਹਉ ਕੁਸਾਈ ਮਿਲੀਐ ਕੇਹ?"
ਕਹਉ } (ਗਉ ਮ: ੫) ੨ ਕਹਾਂ. ਕਥਨ ਕਰਾਂ. ਕਹੈ. "ਕਹਉ
ਕਹਾਂ ਅਪਨੀ ਅਧਮਾਈ." (ਟੋਡੀ ਮ: ੯)

ਕਹਕ. ਸੰਕ੍ਯਾ—ਕਾਕ (ਕਾਉਂ) ਆਦਿਕ ਪੰਡੀਆਂ ਦੀ ਧੁਨਿ।
੨ ਹਾਸੇ ਦੀ ਆਵਾਜ਼. ਦੇਖੇ, ਕਹਕਹਾ.

ਕਹਕਹ ਦੀਵਾਰ. ਦੇਖੇ, ਕਹਕਹਾ ਦੀਵਾਰ. "ਜਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕਹਕਹ
ਦੀਵਾਰ." (ਗੁਪਤੁ)

ਕਹਕਹਾ. ਅ ੫ ਕਹਕਹਾ. ਸੰਕ੍ਯਾ—ਅਨੁ. ਅੰਟਹਾਸ. ਉਚੀ ਧੁਨੀ
ਨਾਲ ਹੱਸਣਾ.

ਕਹਕਹਾਟ. ਸੰਕ੍ਯਾ—ਦੇਖੇ, ਕਹਕਹਾ. ਉੱਚੀ ਹਾਸੀ ਦਾ ਸ਼ੋਰ.
"ਕਹਕਹਾਟ ਕਹੈ ਕਾਲ ਸੁਨਾਵੈ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੫੨)

ਕਹਕਹਾ ਦੀਵਾਰ. ਡਾ. ਅਮਰ ਸੰਕ੍ਯਾ—ਚੀਨ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਇੱਕ
ਕੰਧ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਦੇਖਦੇ ਹੀ ਕਹਕਹਾ (ਹਾਸੀ) ਆ ਜਾਵੇ. ਇਹ ਦੀਵਾਰ
੧੫੦੦ ਮੀਲ ਲੰਮੀ ੨੦ ਫੁੱਟ ਉੱਚੀ ਅਤੇ ਇਤਨੀ ਹੀ ਚੌੜੀ ਹੈ, ਜੋ
ਜੋ ਗਜ਼ ਦੀ ਵਿੱਥ ਤੇ ਮਜ਼ਬੂਤ ਭਰਜ ਛਟੇ ਹੋਏ ਹਨ. ਇਹ ਕੰਧ
ਈਸਵੀ ਸਨ ਦੇ ਆਰੰਭ ਤੋਂ ੨੧੩ ਵਰ੍ਹੇ ਪਹਿਲਾਂ ਚੀਨ ਦੇ ਰਾਜਾ
ਸੀਹਾਭਤੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਵੈਰੀ ਮੰਗੋਲਾਂ ਦੇ ਹੱਲੇ ਰੋਕਣ ਲਈ ਬਣਾਈ
ਸੀ। ੨ ਕਈ ਲੇਖਕਾਂ ਨੇ ਪਹਾੜ ਕਾਫ਼ ਤੇ ਇੱਕ ਕੰਧ ਮੰਨੀ ਹੈ, ਜਿਸ
ਦੇ ਪਾਰ ਦੇਖਣ ਤੋਂ ਸੁਤੇ ਹੀ ਹਾਸੀ ਆਉਣ ਲੱਗਦੀ ਹੈ। ੩ ਹੁਣ
ਮੁਹਾਵਰੇ ਵਿੱਚ ਇਹ ਪਦ ਅਤਿ ਕਠਿਨ ਜਾਂ ਅਚਰਜ ਵਸਤੂ ਲਈ
ਵਰਤੀਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੇ, ਸੱਤ ਅਜੁਬੇ ਅਤੇ ਕਹਕਹ ਦੀਵਾਰ.

ਕਹਕਲ } ਡਾ. ਅਮਰ ਸੰਕ੍ਯਾ—ਕਾਹ (ਘਾਸ) ਅਤੇ ਕਲ (ਮਿੱਟੀ)
ਕਹਕਲ } ਮਿਲਾਕੇ ਲਿਪਾਈ ਲਈ ਬਣਾਇਆ ਹੋਇਆ ਢਾਕਾ.
ਕਹਣ } ਸੰ. ਕਥਨ. ਸੰਕ੍ਯਾ—ਕਹਿਣਾ. ਬਿਆਨ. "ਸੁਤੇ ਕਹਣ
ਕਹਣਾ" ਕਹਿਨ." (ਮ: ੨ ਵਾਰ ਬਿਲਾ) "ਤਮੇ ਕਹਿਆ ਕਹਣੁ."
(ਵਭ ਛੰਤ ਮ: ੧) "ਕਹਣਾ ਸੁਨਣਾ ਅਕਥ." (ਪੁਭਾ ਮ: ੧)

ਕਹਿਣਿ. ਕਥਨ ਕਰਕੇ. ਆਖਣ ਨਾਲ. "ਕਹਿਣ ਨ ਵਡਾ ਹੋਇ."
(ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧)

ਕਹਣੀ. ਕਥਨੀ. ਵਡਾਖਡਾ.

ਕਹਣੁ. ਦੇਖੇ, ਕਹਣ.

ਕਹਣੈ. ਕਥਨ ਕਰਨ ਨਾਲ. "ਕਹਣੈ ਕਥਨਿ ਨ ਚੀਜੈ ਗੋਬਿੰਦੁ."
(ਸੋਰ ਮ: ੫)

ਕਹਤ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਕਹਿੰਦੇ. ਕਥਨ ਕਰਤ. "ਕਹਤ ਸੁਨਤ ਕਥੁ ਜੋਗ
ਨ ਹੋਉ." (ਬਾਵਨ) ੨ ਅ ੫ ਕਹਤ. ਸੰਕ੍ਯਾ—ਅਕਾਲ. ਦੁਰਭਿੱਖ.
Famine.

ਕਹਤਉ } ਵਿ—ਕਥਨ ਕਰਤ. ਕਥਕ. ਕਹਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਆਖਦਾ.
ਕਹਤਾ } ਕਥਨ ਕਰਦਾ. "ਕਹਤਉ ਪਤਤਉ ਜੁਣਤਉ ਏਕ."
ਕਹਦਾ } (ਧਨਾ ਅ: ਮ: ੧) "ਕਹਦੇ ਕਥੇ ਸੁਣਦੇ ਕਥੇ."
(ਅਲੰਦ)

ਕਹਨ } ਦੇਖੇ, ਕਹਣ. "ਪੁਛੁ ਕਹਨ ਮਾਨ ਦਹਨ." (ਕਾਨ ਮ:
ਕਹਨਾ } ੫) "ਉਸਤਤਿ ਕਹਨੁ ਨ ਜਾਇ." (ਭੁਨਹੇ ਮ: ੫)
ਕਹਨੁ }

ਕਹਯੋਨ. ਦੇਖੇ, ਕਹਯੋਨ.

ਕਹਰ. ਅ ੨ ਕਹਰ. ਸੰਕ੍ਯਾ—ਭੋਧ. ਗੁੱਸਾ। ੨ ਚੁਲਮ. ਜਬਰ।
੩ ਸਜਾ. ਦੰਡ। ੪ ਸੰਕਟ. ਮੁਸੀਬਤ। ੫ ਦੁੱਖ.

ਕਹਰਨਾ. ਕ੍ਰਿ—ਕਹਾਰਨਾ. ਦੁੱਖ ਨਾਲ ਹੋ ਹੋ ਕਰਨਾ. ਈਨ ਹੋ ਕੇ
ਪ੍ਰਕਾਰਨਾ। ੨ ਦੁੱਖ ਭੋਗਣਾ. "ਭਸਤੁ ਨ ਪਹਿਰੈ ਅਹਿਨਿਸਿ ਕਹਰੈ."
(ਵਾਰ ਆਸਾ) ਦੇਖੇ, ਕਹਰ.

ਕਹਰੀ. ਵਿ—ਕਹਰ (ਭੋਧ) ਵਾਲਾ. ਭੋਧੀ. "ਮਹਾਂ ਭੀਰ ਕਹਰੀ
ਦੁਖਹਰੀ ਕੇ ਭਾਨੁ ਮਾਨੈ." (ਚੰਡੀ ੧) ੨ ਸੰਕ੍ਯਾ—ਇੱਕ ਰਾਜਪੂਤ
ਕੋਤ੍ਰ.

ਕਹਰੁ. ਦੇਖੇ, ਕਹਰ. "ਜਹਰੁ ਕਹਰੁ ਸਵਾ ਪਹਰੁ." (ਸਵਾ ਮ: ੧)
ਦੇਖੇ, ਲਾਹੇਰ.

ਕਹਲ. ਸੰਕ੍ਯਾ—ਤਾਪ. ਦੁੱਖ। ੨ ਵਿ—ਵਜਾਲ. ਘਬਰਾਇਆ
ਹੋਇਆ. "ਕੁਰਮ ਕਹਲ ਵਨੀਭਨ ਨਸਕਤ ਹੈ." (ਕਵਿ ੫੨)
ਜਮੀਨ ਹੇਠ ਦਾ ਕੱਢ ਘਬਰਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ੩ ਦੇਖੇ, ਕਾਹਲ। ੪ ਦੇਖੇ,
ਕਹਿਲ.

ਕਹਲ ਗਾਉ. ਬਿਹਾਰ ਵਿੱਚ ਭਾਕਲਪੁਰ ਹੋਂ ਦਸ ਕੋਹ ਚੜ੍ਹਦੇ ਵੱਲ
ਇੱਕ ਨਗਰ, ਇਸ ਥਾਂ ਕੁਝ ਤੇਕ ਬਹਾਦਰ ਸਾਹਿਬ ਵਿਰਾਜੇ ਹਨ.
ਕੁਰਦੁਆ ਪਟਨੇ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਮਹੰਤ ਦੀ ਨਿਗਰਾਨੀ ਵਿੱਚ ਹੈ.

ਕਹਲੁਰ. ਰਿਆਸਤ ਬਿਲਾਸਪੁਰ ਦਾ ਇਲਾਕਾ. ਇਸ ਦੇ ਚਈਸ
ਰਾਜਪੂਤਾਂ ਦਾ ਨਿਕਾਸ ਚਾਂਦੇਰੀ (ਮਾਲਵਾ) ਤੋਂ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਕਹਲੁਰ
ਦੇ ਰਾਜਾ ਭੀਮਚੰਦ ਨੇ ਅਕਾਬਦ ਈਸਾਮੇਸ਼ ਨਾਲ ਸੰਭ ਕਰਕੇ ਭਾਰਤ ਨੂੰ
ਭਾਰੀ ਹਾਨੀ ਪਹੁੰਚਾਈ. ਦੇਖੇ, ਬਿਲਾਸਪੁਰ ਅਤੇ ਭੀਮਚੰਦ.

ਕਹਾ. ਕਥਨ ਕੀਤਾ. ਕਿਹਾ। ੨ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਕੁਝ. ਕਹਾਂ. ਕਿੱਥੇ. ਸੰ.
ਕੁਝਕਾ. "ਕਹਾ ਸੁਖੇਲ ਤਬੋਲਾ ਘੋੜੇ?" (ਆਸਾ ਅ: ਮ: ੧)

੨ ਕਹੋਂ. ਕਿਸ ਨਈ. "ਸਿਮਰਤ ਕਹਾ ਨਹੀ." (ਸੋਰ ਮ: ੯)
 ੪ ਸਰਵ—ਕਿਸ. "ਆਨ ਕਹਾ ਪਹਿ ਜਾਵਹੁ?" (ਸਾਰ ਮ: ੫)
 ਕਹਾਂ. ਦੇਖੋ, ਕਹਾ ੨.
 ਕਹਾਉਣਾ. ਫਿ—ਕਥਨ ਕਹਾਉਣਾ. ਅਖਵਾਉਣਾ.
 ਕਹਾਈ. ਕਥਨ ਕਰਵਾਈ. ਅਖਵਾਈ. ੨ ਸੰਗਤ—ਕਥਾ ਵਾਲੀ.
 ਲਿੰਗੇਟੀ. ਦੇਖੋ, ਕਹਾਈ ੨.
 ਕਹਾਹ. ਸੰਗਤ—ਹਾਹਕਾਰ ਦੀ ਧੁਨਿ. ੨ ਡੰਡ ਰੋਲਾ. ਚੀਕ ਪੁਕਾਰ.
 "ਭਿਨ ਬੋਹਿਬ ਤੈ ਕੁਝੀਐ ਪਿਆਰੇ, ਕੰਧੀ ਪਾਇ ਕਹਾਹ." (ਸੋਰ
 ਅ: ਮ: ੧) "ਭਾ ਕਹਾਹ ਕੇ ਸਬਦ ਮਹਾਨਾ." (ਨਪੁ)
 ਕਹਾਣ. ਸੰਗਤ—ਵਖਿਆਨ (ਵਰਾਖਾਨ). ਕਥਨ. ੨ ਅਖਾਣ
 (ਅਖਾਨ). ਕਥਾ.
 ਕਹਾਈ } ਸੰਗਤ—ਕਥਾਨਕ. ਕਥਾ. ਕਿੱਸਾ. "ਅਕਬ ਕੀ ਕਹਾਰਿ
 ਕਹਾਈ." (ਅਨੰਦੁ)
 ਕਹਾਨੋਂ. ਸੰਗਤ—ਆਖਾਨ. ਪ੍ਰਸੰਗ. "ਸੁਨ ਸੁਨਕੇ ਸਖਿ, ਪ੍ਰੀਤਿ
 ਕਹਾਨੋਂ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)
 ਕਹਾਰ. ਸੰਗਤ—ਕੰ (ਸਨ) ਨੂੰ ਹਾਰ (ਢੇਣ) ਵਾਲਾ. ਸੰਗਾ.
 ੨ ਡੋਲੀ ਪਾਲਕੀ ਆਦਿ ਨੂੰ ਕੰਨੇ ਤੇ ਰੱਖਕੇ ਲੈ ਜਾਣ ਵਾਲਾ. ੨ ਅ
 ,੨ ਕਹਾਰ. ਕਰਤਾਰ. ਵਾਹਗੁਰੂ. ਨੀਚਾ (ਪਾਅਰਾ) ਤੇ ਕੁਹਰ ਕਰਨ
 ਵਾਲਾ. "ਸਿਫਤ ਕਹਾਰ ਸਤਾਰ ਹੈ." (ਗੁਪਤੁ)
 ਕਹਾਵਣ } ਦੇਖੋ, ਕਹਾਉਣਾ. "ਮੁਸਲਮਾਣ ਕਹਾਵਣ ਮੁਸਕਲੁ."
 ਕਹਾਵਣ } (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਮਾਰ) ਵਾਸਤਵ (ਅਸਲ) ਮੁਸਲਮਾਨ
 ਕਹਾਉਣਾ ਐਕਾ ਹੈ.
 ਕਹਾਵਤ } ਸੰਗਤ—ਕਥਾਵਤ ਕਹਿਣ ਵਿੱਚ ਆਈ ਹੋਈ ਭਾਤ.
 ਕਹਾਵਥ } ੨ ਪਹੇਲੀ. ਅਦਿਸ਼ਕੁਟ. ੩ ਕਥਾ. "ਉਆ ਕੀ ਕਹੀ
 ਨ ਜਾਇ ਕਹਾਵਤ." (ਸਾਰ ਮ: ੫) "ਮਨਮੁਖ ਅੰਧ ਕਹਾਵਥ."
 (ਮਾਰੂ ਮ: ੫)
 ਕਹਿ. ਦੇਖੋ, ਕਹਾ. ੨ ਨੂੰ. ਕੇ. "ਪੁਛੁ ਰੁ. ਤੈ ਕਹਿ ਨਾਜ ਹਮਾਰੀ."
 (ਹਜਾਰੇ ੧੦)
 ਕਹਿ. ਫਿ. ਵਿ—ਕਹਾਂ. ਕਿੱਥੇ. ੨ ਦੇਖੋ, ਕਹਿ ੨.
 ਕਹਿਓਂ } ਕਥਨ ਕੀਤਾ. ਕਿਹਾ. "ਕਹਿਓਂ ਨ ਬੁਝੈ ਐਧ." (ਪੁਭਾ
 ਕਹਿਅਉ } ਮ: ੧) "ਕਹਿਆ ਨ ਮਾਨੈ ਸਿਰਿ ਖਾਧ ਛਾਨੈ."
 ਕਹਿਆ } (ਜੈਤ ਡੰਡ ਮ: ੫)
 ਕਹਿਸੰਗਾ. ਕਹਿ ਸਕਦਾ. ਕਥਨ ਕਰ ਸਕਤਾ. "ਇਕ ਕੁਣ ਨਾਹੀ
 ਪੁਛੁ ਕਹਿਸੰਗਾ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫)
 ਕਹਿਕਲ. ਦੇਖੋ, ਕਹਿਕਲ.
 ਕਹਿਣਾ. ਫਿ—ਕਥਨ ਕਰਨਾ. ਆਖਣਾ. ੨ ਸੰਗਤ—ਵਡੀ ਕਿਸਮ
 ਦੀ ਮਕਤੀ ਜੋ ਘਰਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਜਾਲਾ ਤਾਵਈ ਹੈ. ਮੱਕਤ. ਕਾਹਟਾ.
 ਦੇਖੋ, ਕਰਨਾ.
 ਕਹਿਣੀ. ਦੇਖੋ, ਕਹਣੀ.
 ਕਹਿਤ. ਦੇਖੋ, ਕਹਤ. ੨ ਵਿ—ਕਥਿਤ. ਕਹਿਆ ਹੋਇਆ.

੩ ਸੰਗਤ—ਕਹਿਣੀ. "ਰਹਿਤ ਕਹਿਤ ਕੇ ਸਾਬ ਬਤੇਰੇ." (ਗੁਪਤੁ)
 ਕਹਿਣੀ ਅਤੇ ਕਹਿਣੀ ਨਾਲ.
 ਕਹਿਤਅਹ ਕਹਣੀ. ਕੇਵਲ ਕਹਾਵਤ ਹੀ ਕਹਾਵਤ. ਸਿਰਫ
 ਕਹਿਣੀ. "ਕਹਿਤਅਹ ਕਹਣੀ ਸੁਣੀ, ਰਹਤ ਕੇ ਖੁਸੀ ਨ ਆਯਹੁ."
 (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੩ ਕੇ) ੨ ਕਵੀਆਂ ਦੀ ਕਹਿਣੀ (ਕਥਨੀ).
 ਕਹਿਤਾ. ਕਥਿਤਾ. ਕਥਤਾ. ਵਰ੍ਹਾ.
 ਕਹਿਨਾ. ਦੇਖੋ, ਕਹਿਣਾ.
 ਕਹਿਨਾਵਤ } ਦੇਖੋ, ਕਹਾਵਤ.
 ਕਹਿਥਤ }
 ਕਹਿਰ. ਦੇਖੋ, ਕਰਕ. ੨ ਅਨਰਥ ਅਨੁਚਿਤ ਨਈ ਭੀ ਇਹ ਸਬਦ
 ਵਰਤਿਆ ਹੈ. "ਕਹਿਰ ਕਰਕੇ ਸੁੀ ਨਾਨਕ ਰੋਹੀ." (ਨਪੁ)
 ਕਹਿਰੀ. ਦੇਖੋ, ਕਹਰੀ. ੨ ਦੇਖੋ ਇਕਹਰੀ. ੩ ਦੇਖੋ, ਕੇਹਰੀ
 ਕਹਿਲ. ਸਿੰਧੀ. ਰਹਮ. ਦਯਾ (ਦਇਆ).
 ਕਹਿਵਤ. ਦੇਖੋ, ਕਹਾਵਤ. ੨ ਕਥਨ. ਗੁਣਗੁ. "ਗੁਰੂ ਕੀ ਕਹਿਵਤ
 ਸਕਨ ਸੁਨਾਈ." (ਗੁਪਤੁ)
 ਕਹੀ. ਕਥਨ ਕੀਤੀ. ਆਖੀ. "ਉਪਮਾ ਜਾਤ ਨ ਕਹੀ." (ਭਿਨਾ
 ਅ: ਮ: ੫) ੨ ਦੇਖੋ, ਕਸੀ. "ਕਹੀ ਕੁਰਾਈ." (ਗੁਪਤੁ) ੩ ਕਿਸੀ.
 "ਹਿਆਉ ਨ ਠਾਹੇ ਕਹੀ ਦਾ." (ਸ. ਵਹੀਦ) ੪ ਪੁਰਾਣੇ ਸਮਾਨੇ
 ਮਾਲ ਅਫਸਰਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਰੀਤਿ. ਕਾਫੂ ਲੋਕ ਖੇਤਾਂ ਵਿੱਚ ਜਾਕੇ ਅੰਨ
 ਦੀ ਉਪਜ ਦੇਖਕੇ ਕਹੀ ਨਾਲ ਥੱਟਾਂ ਪਵਾ ਦਿੰਦੇ ਸੇ, ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ
 ਨੰਬਰ ਨੋਟ ਕਰ ਲੈਂਦੇ. ਇਸ ਦਾ ਨਾਉਂ 'ਕਹੀ ਕਰਨਾ' ਸੀ।
 ੫ ਇਹ ਪਦ ਲੁੱਟ ਖਸੇਟ ਵਾਸਤੇ ਭੀ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਜਿਸ
 ਦਾ ਭਾਵ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਆਪੇ ਹੀ ਖੇਤਾਂ ਨੂੰ ਕੱਢ ਲੈਣਾ. "ਨਿਰਭੈ ਜਾਇ
 ਕਹੀ ਕਰ ਆਵੈ." (ਗੁਰੂ ੧੦) ੬ ਰੋਜ ਦੇ ਅੱਗੇ ਜੋ ਕਹੀ ਆਦਿਕ
 ਸੰਦ ਲੈ ਕੇ ਟੋਲਾ ਰਾਹ ਦੀ ਸਫਾਈ ਨਈ ਕਰਦਾ ਸੀ, ਉਸ ਨੂੰ ਭੀ
 ਕਹੀ ਆਖਦੇ ਸਨ. ਸਫਰਸਿਨਾ. ਅੰ. Sappers and Miners.
 "ਕਹੀ ਛਿਤੀ ਕੁਰਕਨ ਲਖੀ." (ਪ੍ਰਾਪੰਪੁ). ਦੇਖੋ, ਕਹੀ. "ਕਹੀ ਨ
 ਉਪਜੈ." (ਆਸਾ ਕਬੀਰ)
 ਕਹੀ. ਸੰ. ਕੁਰਾਪਿ. ਫਿ. ਵਿ—ਕਿਸੇ ਥਾਂ. ਕਿਥੇ.
 ਕਹੀਅਤ. ਕਹਿਆ ਜਾਂਦਾ. ਆਖੀਦਾ. "ਕਹੀਅਤ ਦਾਸ ਰੁਮਾਰਾ."
 (ਮਾਰੂ ਮ: ੫)
 ਕਹੁ. ਕਥਨ ਕਰ. ਕੋਲ. ੨ ਸੰਗਤ—ਕਾਣੀ. ਬਾਭ. ਕਥਾ "ਸੁਕ
 ਸੰਗ ਰਾਜੇ ਕਹੁ ਕਹੀ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੩ ਦੇਖੋ, ਕਹੁ. ੪ ਕੇ. ਕਹੁ.
 ਆਦਿ ਦੇ ਥਾਂ ਭੀ ਇਹ ਸਬਦ ਵਰਤਿਆ ਹੈ—"ਸਿਖੀ ਕਹੁ ਵਡ
 ਭਾਕ." (ਗੁਪਤੁ)
 ਕਹੁ. ਫਿ. ਵਿ—ਕਹੁ. ਕਹੀ. ਕਿਤੇ.
 ਕਹੁਕ. ਫਿ. ਵਿ—ਕਿਸੇ ਇੱਕ ਅਸਥਾਨ ਵਿੱਚ. ੨ ਕਿਸੇ ਇੱਕ ਸਮੇ.
 ਕਹੁ. ਦੇਖੋ, ਕਹੁ. "ਕਹੁ ਨ ਭੀਜੈ ਸੰਜਮ ਸੁਆਮੀ." (ਧਨਾ ਮ: ੫)
 ਕਹੁਕ. ਦੇਖੋ, ਕਹੁਕਾ. ੨ ਦੇਖੋ, ਕੁਹਕ.
 ਕਹੁਤ. ਕਥਨ ਕਰਤ. "ਕਹੁਤ ਬੇਦਾ ਕੁਣਤ ਗੁਨੀਆ." (ਸਹਸ ਮ: ੫)

ਕਹੜੇਨ. ਕਹਿਆ—ਉਨ. ਉਸ ਨੇ ਆਖਿਆ. “ਲਿਆਉ ਕਹੜੇਨ, ਲਿਆਇਹੋ.” (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ਉਸ ਨੇ ਆਖਿਆ—ਲਿਆ, ਇਸ ਦੇ ਜਵਾਬ ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ—ਲਿਆਇਹੋ.

ਕਕਈ } ਸੰ. ਕਕਈ—ਕਕਈ. ਸੰਗਤ—ਕਕਈ. ਕੇਸ ਸਾਫ
ਕਕਈ } ਕਰਨ ਦਾ ਸੰਦ. “ਕਕਈ ਦੇ ਮਾਂਗ ਉਰਤਾਏ ਸੁਰਤਾਏ
ਕੇਸ.” (ਭਾਗੁਕ)

ਕਕਨ. ਕਕੁਦਮਿਨ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. ਨਰ ਬੈਲ. ਚੰਟਾ. ਦੇਖੋ, ਕਕੁਦ ਅਤੇ ਕਕੁਦਮਿਨ. ੨ ਜਲਬਟੇਰ ਪੇਡੀ. “ਤੇਕਕ ਕਕਨ ਕੇਕ.” (ਨਾਪੁ) ਪਪੀਆ ਜਲਬਟੇਰਾ ਅਤੇ ਕਕਵਾ.

ਕਕਰ. ਸੰ. ਕਕਰ. ਸੰਗਤ—ਕਕਰ. “ਕਕਰੂ ਚੁਕਨਿ.” (ਸ. ਫਰੀਦ) ੨ ਦੇਖੋ, ਪਾਲਾ ਕਕਰ.

ਕਕਰੀ. ਦੇਖੋ, ਕਕਤੀ. ੨ ਅੰਕ ਦੀ ਕੁਕਤੀ. “ਰਾਜਾ ਰਾਮ ਕਕਰੀ ਆਬਰੇ ਪਕਾਏ.” (ਆਸਾ ਕਕਰੀ) ਦੇਖੋ, ਕੀਲੁ.

ਕਕਰੂ. ਦੇਖੋ, ਕਕਰ ੧.

ਕਕਰੇਜੀ. ਡਾ ੫੨/੬ ਕਕਰੇਜੀ. ਜਾਲੀ ਦੀ ਚਲਕ ਵਾਲਾ ਕਾਲਾ ਰੰਗ. “ਦਸਤਾਰ ਕੇ ਸੁਭ ਕਕਰੇਜੀ ਰੰਗ.” (ਗੁਪਤੁ)

ਕਕਤ. ਸੰਗਤ—ਇੱਕ ਪਹਾੜੀ ਮਿਠਾ, ਜੋ ਚਿੱਕਰੇ ਤੋਂ ਛੋਟਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਇਹ ਭੁੰਡੇ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਭੌਂਕਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਵਿੱਚ Barking deer ਭੌਂਕੂ ਮਿਠਾ ਸੱਦੀਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਦੇ ਓਮ ਦੇ ਦਸਤਾਨੇ ਸੁਰਾਬਾਂ ਆਦਿਕ ਸੁੰਦਰ ਵਸਤੂ ਬਣਦੇ ਹਨ.

ਕਕਤੀ. ਸੰ. ਕਕਟੀ. ਖੱਖਤੀ. ਤਰ.

ਕਕਤੈਲ. ਕਕਤ ਮਿਠਾ ਦੀ ਛਾਨਾ (ਖੱਲ). ਦੇਖੋ, ਕਕਤ.

ਕਕਤੈਲੀ. ਵਿ—ਕਕਤ ਦੀ ਖੱਲ ਦਾ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ. ਦੇਖੋ, ਕਕਤ.

ਕਕਾ. ਕ ਅੱਖਰ ਦਾ ਉੱਚਾਰਣ. ਕਕਾਰ. ੨ ਕ ਅੱਖਰ. “ਕਕਾ ਕਾਲਨ ਕਰਤਾ ਸੋਢੀ.” (ਬਾਵਨ)

ਕਕਾ ਕਿਕੀ. ਸੰਗਤ—ਮੁਹਾਰਨੀ. ਮਾਤ੍ਰਾ ਸਹਿਤ ਵਰਣਮਾਲਾ. ਬਾਰਾਬਰੀ. “ਦੁਆ ਤੀਆ ਵੀਸਰੈ ਸਣ ਕਕਾ ਕਿਕੀ.” (ਰਾਗੁ) ਭਾਵ—ਸਾਰੇ ਗਿਣਤੀ ਦੇ ਪੜਾਏ ਅਤੇ ਮੁਹਾਰਨੀ. ੨ ਸਿੰਧੀ. ਕਿਕੋ—ਕਿਕੀ. ਬੱਚਾ ਬੱਚੀ. ਕਕਾ ਕਕੀ.

ਕਕਾਰ. ਦੇਖੋ, ਕਕਾ, ਕੱਕਾ ਅਤੇ ਕੁੰ ਮੁਦਾ.

ਕਕੁਤਸਾਬ. ਦੇਖੋ, ਰਾਮ ਬਬਦ ਨੰ: ੩ ਵਿੱਚ ਸ਼੍ਰੀ ਰਾਮਚੰਦ੍ਰ ਜੀ ਦੀ ਵੰਸ਼ਾਵਲੀ, ਅਤੇ ਪੁਰੰਜਯ.

ਕਕੁਦ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਪਹਾੜ ਦੀ ਚੰਟੀ. ਟਿੱਲਾ. ੨ ਰਾਜੇ ਦੇ ਛਤ੍ਰ. ਚੋਰ ਆਦਿਕ ਚਿੰਨ੍ਹ. ੩ ਚੰਟੇ ਦੇ ਕੰਨਿਆਂ ਉੱਪਰ ਦਾ ਉੱਚਾ ਮਾਂਸਪਿੰਡ. ਬੰਨ. ਚੰਟ. “ਤੂੰਕ ਕਕੁਦ ਬਲਿ ਦੀਰਘ ਬੈਲ.” (ਗੁਪਤੁ)

ਕਕੁਦਸਾਬ. ਕਕੁਤਸਾਬ ਦੇਖੋ, ਪੁਰੰਜਯ ੨.

ਕਕੁਦਮਿਨ. ਸੰ. ਕਕੁਦਮਿਨ. ਕਕੁਦ (ਚੰਟ) ਵਾਲਾ. ਚੰਟਾ. ਨਰਬੈਲ. ਸਾਂਭ. ਸਾਨੁ. ੨ ਬੈਲ.

ਕਕੁਤ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਸਿਵ. ੨ ਇੱਕ ਪਹਾੜਾ ੩ ਚੰਟਾ ਦਾ ਤੂੰਥਾ.

੪ ਲਿੰਗ ਪੁਰਾਣ ਅਨੁਸਾਰ ਇੱਕ ਤੀਰਥ. ੫ ਇੱਕ ਛੰਦ. ਲੱਛਣ—ਤਿੰਨ ਚਰਣ. ਪਹਿਲੇ ਚਰਣ ਵਿੱਚ ਔਠ, ਦੂਜੇ ਵਿੱਚ ਬਾਰਾਂ, ਤੀਜੇ ਵਿੱਚ ਅਠਾਰਾਂ ਅੱਖਰ. ਅੰਤ ਲਖੁ ਗੁਰੂ ਦਾ ਨੇਮ ਨਹੀਂ.

ਉਦਾਹਰਣ—

ਭਜੇ ਸਦਾ ਦਸਮੇਸ਼.

ਕਰੈ ਸ਼ਿਕਾਲਨ ਤੁਰਤ ਮਿਗੇਸ਼.

ਚਟਕਾ ਬਜ ਕਾਛ ਹੈ ਹੰਸਾ ਪਟਬੀਜਨਾ ਇਨੇਸ਼.

ਕਕੁਤਾ. ਇੱਕ ਛੰਦ. ਇਸ ਦਾ ਨਾਉਂ “ਕੁਕੁਤ” ਅਤੇ “ਪ੍ਰਮੋਦਕ” ਭੀ ਹੈ. ਲੱਛਣ—ਬਾਰ ਚਰਣ, ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ੩੦ ਮਾਤ੍ਰਾ, ੧੬—੧੪ ਪੁਰ ਇਸ਼ਾਮ, ਅੰਤ ਦੇ ਗੁਰੂ.

ਉਦਾਹਰਣ—

ਬਸਤਰ ਵਿਦਤਾ ਸਿੰਘੀ ਨਾਹੀ,

ਨਾ ਕੁਰੰਗ ਦੀ ਅਸਵਾਰੀ,

ਸਿੰਘੀ ਦੀ ਨਾ ਰਹਿਤ ਕਮਾਈ,

ਤਨਖਾਹੀਆ ਹੈ ਭਾਰੀ.

੨ ਬਿਲਵਲ ਠਾਟ ਦਾ ਇੱਕ ਸੰਪੂਰਣ ਰਾਗ ਸਿਸ ਵਿੱਚ ਵਾਦੀ ਰਿਸਤ ਅਤੇ ਸੰਵਾਦੀ ਪੰਚਮ ਹੈ.

ਅਰੋਹੀ—ਸ ਰ ਪ ਮ ਪ ਧ ਨ ਧ ਸ

ਅਵਰੋਹੀ—ਸ ਨ ਧ ਪ ਮ ਪ ਮ ਗ ਮ ਰ ਸ. xxx

ਕੱਕਰ. ਦੇਖੋ, ਕਕਰ. ੨ ਕੱਕਰ ਜੇਹੀ ਬਰਛ ਦਾ. ੨ ਕਰਛ ਦਾ ਕੱਕਰ. ਕਤਾ. ਚਿਲਾ. ੪ ਇੱਕ ਖੜ੍ਹੀ ਭੋਤ. ਕੱਕਤ ਭੀ ਇਸ ਦਾ ਉੱਚਾਰਣ ਹੈ.

ਕੱਕਤ. ਦੇਖੋ, ਕਕਤ ਅਤੇ ਕੱਕਰ.

ਕੱਕਾ. ਕ ਅੱਖਰ ਦਾ ਉੱਚਾਰਣ. ਕਕਾਰ. ੨ ਸਿੰਘਾਂ ਦਾ ਉਹ ਚਿੰਨ੍ਹ ਸਿਸ ਦੇ ਮੁੱਢ ਕ ਹੋਵੇ, ਜਿਸੇ—ਕੇਸ ਕ੍ਰਿਪਾਣ ਕੱਛਾ. ੩ ਇੱਕ ਜਾਤਿ, ਜੋ ਜੇਹਲਮ ਦੇ ਪੂਰਬੀ ਕਿਨਾਰੇ ਵਸਦੀ ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਨਿਕਾਸ ਖੜ੍ਹੀਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਹੈ. ੪ ਦੇਖੋ, ਕੇਕਯ. ੫ ਦੇਖੋ, ਕੁੱਕਾ. ੬ ਵਿ—ਕੁਰੇ ਚੰਡਾ.

ਕੱਕਾ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਕੱਛੀ. ਕਕਨ. ੨ ਛਿਹੁਡੀ. ੩ ਸਮਤਾ. ਭਰਾਬਰੀ. ੪ ਚੰਤੀ ਭਰ ਤੇਨ. ੫ ਕੁਹਾਂ ਦੇ ਖੁੰਮਣ ਦਾ ਕੋਲਾਕਾਰ ਰਸਤਾ. ੬ ਪੰਜਾ. ਲਤਾ ੭ ਤੇਤ ਦਾ ਵਸਤੂ. ਦੇਖੋ, ਕੱਛ ਪ. ੮ ਮਧਨ ਭਾਗ. ੯ ਹਾਥੀ ਦੇ ਬੰਨ੍ਹਣ ਦਾ ਰੱਸਾ. ੧੦ ਤਤਾਰੀ.

ਕਖ. ਸੰ. ਕਕ. ਸੰਗਤ—ਸੁੱਕਿਆ ਹੋਇਆ ਘਾਹ. ਤ੍ਰਿਣ. “ਕਖ ਲਖ ਸਾਖੋ.” (ਨਾਪੁ)

ਕਖਾਇ. ਦੇਖੋ, ਕਸਾਇ.

ਕਖਾਈ. ਵਿ—ਕਸਾਯ (ਕੂਸਲੇ) ਰੰਗ ਵਾਲਾ. ਛਕਵਾਂ. ੨ ਕਕਾ (ਲਤਾ) ਵਾਲੀ ਪੋਤੀ. “ਤੇਤ ਪੋਤੀ ਕਖਾਈ.” (ਵਾਰ ਆਸਾ) ਹਿੰਦੂਮਤ ਦੇ ਧਰਮਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਤਿੰਨ ਕਕਾ ਦੀ ਪੋਤੀ ਬੰਨ੍ਹਣ ਦੀ ਆਗਤਾ ਹੈ, ਅਰਥਾਤ ਤਿੰਨ ਭਾਗ ਪੋਤੀ ਦੇ ਕਮਰ ਵਿੱਚ ਟੰਕੇ ਹੋਣ.

“ਬਾਧੇ ਪ੍ਰਘੇ ਲਥਾ ਨਾਮੀ ਕਸ ਰਧ ਸੁਦਾਫ਼ਰਸੁ.

ਜਸਿ: ਕਈ: ਪਰੀਖਜੇ ਕੀ ਵਿਧ: ਜ ਸੁਖਿ: ਸ੍ਰਾਯ:"
(ਅਰਿ ਸਿਮ੍ਰਿਤਿ)।

ਕਖੁਤਰ. ਕੁਕਿ ਭੀਤਰ. ਕੁੱਖ ਵਿੱਚ. "ਅਰਧ ਚਰਾ ਤਨ ਮਾਤ
ਕਖੁਤਰ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੨੯੭)

ਕਕਰ. ਸੰਗਤ—ਪੇਟ ਦੇ ਵੇਗ ਨਾਲ ਚੋੜੇ ਪੁਰ ਬਣੀ ਹੋਈ ਤਰੰਗ ਦੇ
ਆਕਾਰ ਦੀ ਨੀਕ। ੨ ਕਿਨਾਰਾ। ੩ ਬੋਟ. ਡੋਲ.

ਕੱਚ. ਸੰਗਤ—ਕੱਚਾਪਨ. "ਕਚ ਪਕਾਈ ਚਿੰਬੇ ਪਾਇ." (ਜਪੁ)
੨ ਕੱਚ. ਕੱਚ. ਕੱਚ. "ਕਚਹੁ ਕੱਚਨ ਭਇਓ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ)
੩ ਦੇਖੋ, ਕਚੁ। ੪ ਸੰਗਤ—ਮਨੁਰ. "ਪਾਦਸ ਪਦਸ ਕਚ ਕੱਚਨਾ
ਹੁਇ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ) ੫ ਸੰ. ਕੇਸ ਜੋ ਸਿਰ ਉੱਪਰ ਚਮਕਦੇ ਹਨ
(ਚਾਥ. ਧਾ—ਚਮਕਣਾ ਸ਼ਬਦ ਕਰਨਾ) "ਕਚ ਘੁੰਘਰਾਓ ਔ ਹਾਰ." (ਰਾਮਾਵ)
"ਬੜੀ ਵੈਸਨ ਕੇ ਕਚ ਹਥੇ." (ਗੁਪਤੁ) ੬ ਬੰਦਲ. ਮੇਖ।
੭ ਕ੍ਰਿਸਪਤਿ ਦਾ ਬੋਟਾ. "ਬਾਰੁਨੀ ਕਉ ਕਵਿ ਸਤਾਮ ਭਨੈ ਕਚ ਕੇ
ਹਿਤ ਤੇ ਬ੍ਰਿਹਨੰਦ ਕਰਾਯੋ." (ਵਿਸਨਾਵ)

ਕੁਹ-ਸ਼ੈਵਰ ਅਤੇ ਮਹਾਭਾਰਤ ਆਦਿਕ ਵਿੱਚ ਕਹਾ ਹੈ ਕਿ ਦੋਤਾਂ
ਦੇ ਕੁਰੂ ਸ਼ੁਕ ਨੇ ਮਹਾਦੇਵ ਤੋਂ "ਮ੍ਰਿਤਸੰਜੀਵਨੀ" ਵਿਦਯਾ ਸਿੱਖੀ,
ਜਿਸ ਨਾਲ ਮੁਰਦਾ ਜੀ ਉੱਠੇ. ਕ੍ਰਿਸਪਤਿ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਕਚ, ਸ਼ੁਕ ਦਾ
ਚੇਲਾ ਬਣਕੇ ਵਿਦਯਾ ਸਿੱਖਣ ਲੱਗਾ. ਦੋਤਾਂ ਨੇ ਵਿਚਾਰਿਆ ਕਿ ਜੇ ਕਚ
ਮ੍ਰਿਤਸੰਜੀਵਨੀ ਵਿਦਯਾ ਸਿੱਖ ਗਿਆ, ਤਦ ਦੇਵਤਾ ਅਜੀਤ ਹੋ ਜਾਣਗੇ,
ਕਿਉਂਕਿ ਜੇ ਸੰਗ ਵਿੱਚ ਮਰੇਗਾ, ਕਚ ਉਸ ਨੂੰ ਜਿਵਾ ਲਊ. ਦੋਤਾਂ ਨੇ
ਇਸ ਭਾਹ ਨਾਲ ਕਚ ਮਾਰ ਦਿੱਤਾ. ਸ਼ੁਕ ਦੀ ਥੋਟੀ ਦੇਵਯਾਨੀ ਜੋ ਕਚ
ਉੱਪਰ ਮੋਹਿਤ ਸੀ, ਉਹ ਕਚ ਬਿਨਾ ਵਜ਼ਾਬੁਲ ਹੋ ਗਈ ਅਰ ਆਪਣੇ
ਥਾਪ ਨੂੰ ਆਖਕੇ ਕਚ ਸਿਉਂਦਾ ਕਰਾਲਿਆ. ਫੇਰ ਕਈ ਵਾਰ ਦੋਤਾਂ ਨੇ
ਕਚ ਮਾਰਿਆ, ਪਰ ਦੇਵਯਾਨੀ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਾਲ ਹਰ ਵਾਰ ਜੀਵਨ ਨੂੰ
ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਰਹਿਆ ਅੰਤ ਨੂੰ ਖਿਠਕੇ ਦੋਤਾਂ ਨੇ ਕਚ ਦਾ ਕੀਮਾ
ਕਰਕੇ ਸਰਾਬ ਦੀ ਲਾਹਟ ਵਿੱਚ ਮਿਲਾਕੇ ਸਰਾਬ ਕੱਢੀ ਅਤੇ ਸ਼ੁਕ ਨੂੰ
ਪਿਆਈ. ਜਦ ਦੇਵਯਾਨੀ ਦੇ ਕਹਿਣ ਤੇ ਕਚ ਨੂੰ ਸ਼ੁਕ ਨੇ ਬੁਲਾਇਆ,
ਤਦ ਉਹ ਸ਼ੁਕ ਦੇ ਪੇਟ ਵਿੱਚ ਬੈਠਿਆ. ਸ਼ੁਕ ਨੇ ਕਚ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਪੇਟ
ਵਿੱਚ ਹੀ ਮ੍ਰਿਤਸੰਜੀਵਨੀ ਵਿਦਯਾ ਸਿਖਾਈ, ਅਤੇ ਆਪਣਾ ਪੇਟ ਰਾਖ
ਕਰਵਾਕੇ ਕਚ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਕੱਢਿਆ. ਕਚ ਨੇ ਵਿਦਯਾ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨਾਲ
ਸ਼ੁਕ ਨੂੰ ਜਿਵਾਲਿਆ.

ਕਚਅਰਿ. ਸੰਗਤ—ਰੋਮਨਾਸ਼ਨੀ, ਜੋ ਕਚ (ਕੋਲਾਂ) ਦੀ ਵੈਰਣ ਹੈ.
"ਕਚਅਰਿ ਲਾਯ ਦੂਰ ਕਚ ਕਿਯੋ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧੧੯) ੨ ਉਸਤਰਾ.
ਰਸਮਤ ਦਾ ਸੰਦ.

ਕਚਹਰੀ. ਸੰ. ਕੁਤਸਿਤ ਹਰੀ. ਕੁਤਸਿਤ (ਨਿੰਦਤ) ਕਰਮ ਦੇ ਹਰਣ
(ਮਿਟਾਉਣ) ਵਾਲੀ. ਅਦਾਲਤੀ ਦੇ ਬੈਠਣ ਦੀ ਥਾਂ. ਨਾਯਾਬਲਾਸਾ

ਯਾਕਯ ਵਲਕਯ ਜੋ ਭੀ ਇਸ ਦੀ ਭਾਈਦ ਕੀਤੀ ਹੈ

ਸੋਸਕ੍ਰਿਤ ਵਿੱਚ ਕ੍ਰਿਸਪਤਿ ਅਤੇ ਕ੍ਰਿਸਪਤਿ ਦੋਵੇਂ ਲਿਖੇ ਸਹੀ ਹਨ.

ਮਨਸਿਜ, ਹਰਭਾਲ, ਚੂਨਾ (ਕਲੀ), ਜੋਟਾ ਸੋਲੀ, ਇਹ ਸਮਾਨ ਤੇਲ ਦੇ ਬਣੀਆਂ
ਪੀਲਕੋ ਪਾਨੀ ਨਾਲ ਮਿਲਾਕੇ ਲੈਪ ਕਰਨ ਤੋਂ ਰੋਮ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ.

੨ ਕਚ (ਕੋਲਾਂ) ਦੇ ਹਰਣ (ਨਾਸ ਕਰਨ) ਵਾਲੀ. ਰੋਮਨਾਸ਼ਨੀ ਦੇਖੋ,
ਕਚਅਰਿ.

ਕਚਹਿਰੀ. ਦੇਖੋ, ਕਚਹਰੀ ੧.

ਕਚਕਤਾ. ਕੱਚ (ਕੱਚ) ਦਾ ਕਤਾ (ਕੱਢਣ). ਚੂਤੀ। ੨ ਕੱਚ ਦਾ
ਮਣਕਾ.

ਕਚਕੋਲ. ਡਾ. ੫੫ ਕਚਕੂਲ. ਸੰਗਤ—ਫਕੀਰਾਂ ਦਾ ਭਿਖਾ ਮੰਗਣ
ਦਾ ਪਾਤ੍ਰ. ਖੱਪਰ. "ਭਰ ਕਚਕੋਲ ਪੁਸਾਦ ਦਾ." (ਭਾਗੁ)

ਕਚਧਾਗਾ. ਕੱਚਾ ਤਾਗਾ. ਭਾਵ, ਕਮਜ਼ੋਰ ਸੰਬੰਧ. "ਤੂਟੇ ਕਚ ਧਾਗੇ."
(ਵਾਰ ਰਾਮ ੨, ਮ: ੫)

ਕਚਨ ਕੱਚ. ਵਿ—ਕੱਚੇ ਵਿੱਚੋਂ ਕੱਚਾ. ਅਤਿ ਕੱਚਾ. ਮਹਾਨ ਕੱਚਾ.
ਅਤੰਤ ਚਲਾਇਮਾਨ। ੨ ਜੋ ਬੋਝੇ ਸਮੇਂ ਲਈ ਭੀ ਨਿਸ਼ਚਾ ਨਹੀਂ ਕਰ
ਸਕਦਾ। ੩ ਸੁੱਧਾਹੀਨ.

ਕਚਨਾਰ } ਸੰ. ਭਾਸ਼ਾਬਨਾਰ—ਭਾਚਨਾਰ. ਸੰਗਤ—ਇੱਕ ਬਿਰਫ਼,
ਕਚਨਾਲ } ਜਿਸ ਦੀ ਗਲੀਆਂ ਦੀ ਭਾਸੀ ਬਣਦੀ ਹੈ ਜੋ ਲਹੂ ਦੇ
ਵਿਕਾਰ ਅਤੇ ਅਤਸ਼ਕ ਆਦਿ ਰੋਗਾਂ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਦੀ ਹੈ. 1.
Bauhinia Variegata.

ਕਚਨਿਕਚੁ. ਦੇਖੋ, ਕਚਨਕੱਚ. "ਅੰਧਾ ਕਚਾ ਕਚਨਿਕਚੁ." (ਸ੍ਰੀ
ਮ: ੧)

ਕਚਪਚ } ਵਿ—ਕੱਚਾ ਪਿੱਲਾ. ਚੂਠਾ ਅਤੇ ਸੁਧਾ ਰਹਿਤ. "ਬਿਨਸਿ
ਕਚਪਚਾ } ਜਾਇ ਚੂਤਾ ਕਚਪਚਾ." (ਗੁਰੂ ਮ: ੪) ੨ ਸੰਗਤ—
ਕਚਪਿਚ } ਚੂਠ ਅਤੇ ਅਸੁੱਧਾ. "ਕਚਪਿਚ ਬੋਲਦੇ ਸੇ ਕੁਡਿਆਰ"
ਕਚਪਿਚੁ } (ਮ: ੪ ਵਾਰ ਗੁਰੂ ੧)

ਕਚਰਾ. ਸੰਗਤ—ਖਰਬੂਜ ਮਤੀਰਾ ਆਦਿਕ ਫਲ, ਜੋ ਅਜੇ ਪੱਕਾ ਨਹੀਂ.
ਕਚਰਾਇਣ. ਅਨੁ. ਕਚਰ ਕਚਰ ਕਰਨਾ. ਏਰਕਥਾ. ਕਚਰਾਵ.

"ਭਰਮਿ ਫੂਲੇ ਨਰ ਕਰਤ ਕਚਰਾਇਣ." (ਭੈਰ ਮ: ੫) ੨ ਕੱਚਾਪਨ.
ਉਹ ਭਾਤ, ਜੋ ਧੂਧਿ (ਦਲੀਲ) ਅਗੇ ਨ ਠਹਿਰ ਸਕੇ

ਕਚਰੀ. ਸੰਗਤ—ਕੱਚੇ ਚਿੱਭਣ ਅਥਵਾ ਟਿੱਡੀ ਦੀ ਸੁੱਕੀ ਹੋਈ ਚਾਤੀ.
ਕਚਤਾ } ਵਿ—ਜੋ ਪੀਕਿਆ ਨਹੀਂ, ਅਪਕਾ. ੨ ਸੁੱਧਾ ਰਹਿਤ. ਜਿਸ
ਕਚਾ } ਦੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਨਿਸ਼ਚਾ ਨਹੀਂ. "ਜੇ ਹੁਕਮ ਨ ਸੂਰੈ ਖਸਮ
ਕਾ ਸੋਈ ਨਰ ਕਚਾ." (ਮ: ੪ ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੧) ੩ ਚੂਠਾ. ਪ੍ਰਤਿਭਾਤ

ਭੰਕ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. "ਬਚਨ ਕਰੈ ਤੇ ਖਿਸਕਿਜਾਇ ਬੋਲੈ ਸਤੁ ਕਚਾ."
(ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੨ ਮ: ੫) "ਜਿਨਿ ਮਨਿ ਹੋਰੁ ਮੁਖਿ ਹੋਰੁ ਸਿ ਕਾਢੇ
ਕਚਿਆ." (ਆਸਾ ਭਰੀਦ) "ਨਾਨਕ ਕਚਤਿਆ ਸਿਉ ਤੋਤ." (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੨ ਮ: ੫) ੪ ਬਿਨਸਨ ਹਾਰ. "ਕਾਇਆ ਕਚੀ ਕਚਾ
ਚੀਜੁ ਹੰਵਾਏ." (ਮਾਭ ਅ: ਮ: ੩)

ਕਚਾਈ. ਸੰਗਤ—ਕੱਚਾਪਨ.

ਕਚਾਣ. ਸੰਗਤ—ਕੱਚਾਪਨ. ਨਾਪਾਇਦਾਰੀ। ੨ ਵਿ—ਕੱਚਾ. "ਚੰਗ
ਕਚੁੰਭ ਕਚਾਣ." (ਗੋਡ ਮ: ੪)

ਕਚਾਚੁ } ਸੰਗਤ—ਅਚਰੀ (ਭਾਫਟੀ) ਦੀ ਜਾਤਿ ਦਾ ਇੱਕ ਕੰਦ,
ਕਚਾਚੁ } ਜੋ ਆਲੂ ਦੀ ਤਰਾਂ ਚਮੀਨ ਵਿੱਚ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਇਹ ਲੇਸਦਾਰ

ਅਤੇ ਸ਼ਿਮੀਕੰਦ ਦੀ ਤਰਾਂ ਤੇਜ਼ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕਛਕਾਰਕ ਹੈ ਇਸ ਨੂੰ ਉਚਾਲ ਕੇ ਖਟਾਈ ਨਾਲ ਮਿਲਾਕੇ ਖਾਂਦੇ ਹਨ। ਤਰਕਾਰੀ ਭੀ ਚੰਗੀ ਬਣਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਪੱਤਿਆਂ ਦੇ ਪਤੌਤ ਪਕਾਉਂਦੇ ਹਨ। "ਸ਼ਕਰ ਕਚਾਰੂ ਲਗਾਏ।" (ਚਰਿਤ੍ਰ ੨੪) L. Arum Colocasia.

ਕਚੀ ਸਾਰੀ. ਕੱਚੀ ਨਰਦ. ਦੇਖੋ, ਪੱਕੀ ਸਾਰੀ. "ਆਪੇ ਧਰਿ ਦੇਖਹਿ ਕਚੀ ਪਕੀ ਸਾਰੀ." (ਮਾਝ ਅ: ਮ: ੩)

ਕਚੀਚੀ. ਸੰਗਤ—ਫੁੱਧ ਨਾਲ ਦੰਦਾਂ ਨੂੰ ਕਚ ਕਚ ਕਰਨਾ. ਦੰਦ ਪੀਹਣੇ.

ਕਚੀ ਚੋਲੀ. ਵਿ—ਨਾਪਾਇਦਾਰ ਪੇਸ਼ਾਕ. ਭਾਵ—ਬਿਨਸਨਹਾਰ ਦੇਹ. "ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਕੀ ਕਚੀ ਚੋਲੀ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੧)

ਕਚੀ ਧਾਤੁ. ਖਾਨਿ ਤੋਂ ਨਿਕਲੀ ਹੋਈ ਧਾਤੁ, ਜੋ ਸੋਧੀ ਨਹੀਂ ਕਈ। ੨ ਭਾਵ—ਸੰਸਕਾਰ ਚਹਿਤ ਪੁਰਖ। ੩ ਜੁਆਨੀ ਪੱਕਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕੱਚੀ ਮਣੀ (ਵੀਰਯ).

ਕਚੀ ਝਾਣੀ. ਸੰਗਤ—ਅਮਲ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕੇਵਲ ਵਾਕਤਰਚਨਾ। ੨ ਝੀ ਲੂਧੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਸਿੱਧਾਂਤ ਤੋਂ ਵਿਰੁੱਧ ਝਾਣੀ. "ਸਤਿਨਾਮੁ ਬਿਨਾ ਹੋਰ ਕਚੀ ਹੈ ਝਾਣੀ." (ਅਨੰਦੁ)

ਕਚੀ ਮਤਿ. ਦ੍ਰਿੜ੍ਹਸ਼ੁਧਾ ਚਹਿਤ ਭੁਧਿ. "ਕਚੀ ਮਤਿ ਫੀਕਾ ਮੁਖਿ ਭੋਲ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੩) ੨ ਅਵਾਣ ਮਤਿ.

ਕਚੁ. ਸੰਗਤ—ਕੱਚ. ਕਾਚ. ਕੱਚ। ੨ ਵਿ—ਕੱਚ ਰੰਗ. "ਨਾ ਭਗਵਾ ਨ ਕਚੁ." (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੧)

ਕਚੁ ਨਿਕਚੁ. ਦੇਖੋ, ਕਚਨਕਚ. "ਜੇ ਮਹਿ ਜੰਮੇ ਰੁ ਕਚੁ ਨਿਕਚੁ." (ਵਾਰ ਆਸਾ)

ਕਚੁਪਾਰਕੈ. ਵਾ—ਕਚ (ਕੇਸ) ਉਪਾਭਕੈ (ਪੁੱਟਕੈ). "ਸਿਰੈ ਕਚੁਪਾਰਕੈ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧੫੦)

ਕਚੁਆ. ਵਿ—ਕੱਚਾ. "ਮਨਮੁਖ ਰੰਗ ਕਚੁੰਡ ਹੈ ਕਚੁਆ." (ਮਾਲੀ ਮ: ੪) ੨ ਕੱਚਰੰਗਾ. ਕੱਚਈ। ੩ ਦੇਖੋ, ਕੱਚੁਆ.

ਕਚੁਢ. ਕਚ (ਕੇਸ) ਉਚ (ਉੱਚ). ਫੁੱਧ ਦੇ ਅਸਰ ਨਾਲ ਰੋਮਾਂ ਦਾ ਖਛੇ (ਰੋਮਾਂਚ) ਹੋਣਾ.

ਕਚੁਰ. ਸੰ. ਕਚੁਰ. ਸੰਗਤ—ਸੰਗਤੀ ਹਲਦੀ. ਇਹ ਕਈ ਦਵਾਈਆਂ ਵਿੱਚ ਵਰਤੀਦੀ ਹੈ. L. Curcuma Zerumbet.

ਕਚੋਚੀ. ਸੰਗਤ—ਇੱਕ ਪੁਕਾਰ ਦੀ ਪੂਰੀ, ਜਿਸ ਦੀ ਤਹਿ ਅੰਦਰ ਪੀਠੀ ਆਦਿਕ ਦੇ ਕੇ ਘੀ ਵਿੱਚ ਤਲਾਏ ਹਨ. ਇਸ ਦਾ ਮੂਲ ਖ਼ਿਤਰੋਚੀ (ਘੀ ਚੁਰਾਉਣ ਵਾਲੀ) ਹੈ.

ਕੱਚਾ. ਦੇਖੋ, ਕਚਾ.

ਕੱਚਾ ਬੋਲਾ. ਆ. ਉਹ ਵਾਕ ਜੋ ਖਾਲਸੇ ਦੀ ਬੋਲਚਾਲ ਅਤੇ ਮਲਯਾਦਾ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਹੈ. ਜੈਸੇ—ਪੁਸਾਦੇ ਦੀ ਥਾਂ ਰੋਟੀ, ਫਕਣ ਦੀ ਥਾਂ ਖਾਣਾ, ਦਸਤਾਰੇ ਦੀ ਥਾਂ ਪਗੜੀ ਆਦਿ। ੨ ਕਪਟ ਭਰਿਆ ਅਸਤਰ ਵਾਕ.

ਕੱਚੀ ਸਾਰੀ. ਦੇਖੋ, ਕਚੀ ਸਾਰੀ ਅਤੇ ਪੱਕੀ ਸਾਰੀ.

ਕੱਚੀ ਰਸੋਈ } ਹਿੰਦੂਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਉਹ ਭੋਜਨ ਜੋ ਪਾਣੀ ਨਾਲ
ਕੱਚੀ ਰੋਟੀ } ਪਕਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ. ਜੈਸੇ—ਦਾਲ ਰੋਟੀ ਅਤੇ

ਉਥਲੇ ਹੋਏ ਚਾਵਲ ਆਦਿ. ਦੇਖੋ, ਪੱਕੀ ਰਸੋਈ.

ਕੱਛ. ਦੇਖੋ, ਕਛੁ। ੨ ਦੇਖੋ, ਕੱਛ। ੩ ਕੱਛਪ. ਕੱਛੁ. ਦੇਖੋ, ਕੱਛਪ ਅਵਤਾਰ.

ਕੱਛਉਟੀ. ਸੰਗਤ—ਕੱਛੋਟਿਕਾ. ਛੋਟੀ ਕੱਛ. ਜਾਂਘੀਆ. ਕੱਛਨੀ.

"ਕਰਮ ਕਰਿ ਕੱਛਉਟੀ ਮਛੀਟਸਿ ਰੀ." (ਧਨਾ ਤ੍ਰਿਲੋਚਨ) ਕਰਮ ਫਲ ਦੇ ਕਾਰਨ ਕੇਵਲ ਕੱਛਨੀ ਅਮਿਟ ਰਹੀ, ਭਾਵ—ਕੱਛ ਬਿਨਾ ਹੋਰ ਪਦਾਰਥ ਹੱਥ ਨਾ ਆਏ.

ਕੱਛਹਿਰਾ. ਅਮ੍ਰਿਤਧਾਰੀ ਸਿੰਘ ਦੀ ਮੁਹਰੀਦਾਰ ਕੱਛ.

ਕੱਛ ਕੂਰਮ. ਦੇਖੋ, ਕੱਛ ੩ ਅਤੇ ਕੂਰਮ ੫.

ਕੱਛਣਾ. ਵਿ—ਖੇਤੀ ਦੀ ਕਛ (ਹੱਦ) ਨੂੰ ਮਿਣਨਾ। ੨ ਬੜੋਤਣਾ.

ਨਝ (ਕਛਾ) ਦੀ ਬੜੋਤ ਕਰਨੀ. "ਬੂਤਾ ਕਪੜੁ ਕਛੀਐ." (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਸੁਹੀ)

ਕੱਛਣੀ. ਕੱਛੁ ਦੀ ਮਈਨ. ਕੱਛਪੀ। ੨ ਕੱਛਪ ਅਵਤਾਰ ਦੀ ਸ਼ਕਤਿ.

ਕੱਛਨੀ. ਛੋਟੀ ਕੱਛ. ਜਾਂਘੀਆ.

ਕੱਛਪ. ਦੇਖੋ, ਕੱਛਪ.

ਕੱਛਵਾਹਾ. ਰਾਜਪੂਤਾਂ ਦਾ ਇੱਕ ਕੋਤ. ਜਿਪੁਰ ਦੇ ਮਹਾਰਾਜਾ ਕੱਛਵਾਹਾ ਬੁਲ ਵਿੱਚੋਂ ਹਨ. ਕਿਤਨੇ ਕਵੀਆਂ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕੱਛਪ ਅਵਤਾਰ ਦੇ ਉਪਾਸਕ ਰਾਜਪੂਤਾਂ ਦੀ ਕੱਛਵਾਹਾ ਸੰਗਤ ਹੋਈ ਹੈ. "ਜਯ ਸਿੰਘ ਰੂਪ ਹੁਤੇ ਕੱਛਵਾਹਾ." (ਰੂਪਸੁ)

ਕੱਛਾਰ. ਦੇਖੋ, ਕੱਛ ੧. "ਨਿਕਸਰੇ ਜਨੁ ਸਿੰਘ ਕੱਛਾਰ ਤੈ." (ਰੂਪਸੁ)

ਕੱਛੁ. ਦੇਖੋ, ਕੱਛਕ. "ਕੱਛੁ ਬਿਗਰਿਓ ਨਾਹਨ ਅਜਹੁ ਜਾਗ." (ਬਸੰ ਮ: ੯) ੨ ਸੰਗਤ—ਕੱਛਪ. ਕੱਛੁ। ੩ ਕੱਛਪ ਅਵਤਾਰ. "ਆਪੇ ਮਛੁ ਕੱਛੁ ਕਰਣੀਕਰੁ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੧)

ਕੱਛੁਕ } ਵਿ—ਕੁਛ. ਕੁਛ. ਥੋੜਾ. ਭਲਿਕ। ੨ ਭਲਿਕ ਮਾਰੂ. ਥੋੜਾ
ਕੱਛੁ } ਜੇਹਾ. ਥੋੜਾ ਸਾ. ਕਿੰਚਿਤ. "ਹਮ ਭਾਰਿਕ ਕੱਛੁਅ ਨ
ਕੱਛੁਅ } ਜਾਨਹਿ ਗਤਿ ਮਿਤਿ." (ਜੈਤ ਮ: ੪) "ਮਨ ਸਮਝਾਵਨ
ਕੱਛੁਅ } ਭਾਰਨੇ ਕੱਛੁਅਕ ਪਤੀਐ ਗਿਆਨ." (ਵਾਨ ਕਬੀਰ)
"ਕੱਛੁ ਸਿਆਨਪ ਉਕਤਿ ਨ ਮੇਰੀ." (ਸੁਹੀ ਅ: ਮ: ੫) ੩ ਜਦ
ਕੱਛੁ ਅਰਥਾ ਰੁਝ ਸ਼ਬਦ ਕਿਸੇ ਦੂਜੇ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਅੰਤ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਤਦ
ਵਸਤੂ ਅਰਥਾ ਪਦਾਰਥ ਦਾ ਅਰਥ ਰਖਦਾ ਹੈ. "ਸਭਕਛੁ ਪ੍ਰਾਪਤ
ਹੋਇ ਰੁਮਕੋ." (ਸਲੋਹ)

ਕੱਛੁਆ. ਸੰਗਤ—ਕੱਛੁ. "ਕੱਛੁਆ ਸੰਖ ਬਜਾਵੈ." (ਆਸਾ ਕਬੀਰ) ਦੇਖੋ, ਭੀਨੁ। ੨ ਇੱਕ ਪੁਕਾਰ ਦੀ ਸਿਤਾਰ, ਜਿਸ ਦਾ ਤੂੰਬਾ ਕੱਛੁ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.

ਕੱਛੋਟਾ } ਛੋਟੀ ਕੱਛ. ਜਾਂਘੀਆ. ਦੇਖੋ, ਕੱਛਉਟੀ। ੨ ਭਾਵ—
ਕੱਛੋਟਾ } ਦੇਹ. ਸਰੀਰ. "ਗਯਾ ਕੱਛੋਟਾ ਲੱਧਾ." (ਰੂਪਸੁ)

ਕੱਛੋਤ } ਵਿ—ਕੁ-ਕੁਤ. ਨਾ ਫੁਹਣ ਯੋਗਤ. ਜਿਸ ਨਾਲ ਸਪਰਸ਼ ਨਾ
ਕੱਛੋਤਿ } ਕਰੀਏ. "ਨਾਮ ਬਿਨਾ ਚੂਠੇ ਕੁਚਨ ਕੱਛੋਤਿ " (ਬਿਲਾ ਅ: ਮ: ੧)

ਕੱਛੋਟੀ. ਦੇਖੋ, ਕੱਛਉਟੀ.

ਕੱਛ, ਸੀ. ਕਾਕਾ. ਨਦੀ ਆਇਕ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਦਾ ਦੇਸ਼. ਕਛਾਹ।
੨ ਕੱਛੀ ਹਾਰੇ ਦਾ ਇੱਕ ਦੇਸ਼, ਜਿਸ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਕੁਸ਼ ਹੈ ਅਤੇ ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ
ਨਦ ਦੀ ਕੋਰੀ ਧਾਰਾ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਦਾ ਪੁਰਾਣਾ ਇਲਾਕਾ, ਜਿਸਦੀ
ਰਾਜਧਾਨੀ ਕੋਟੀਸ਼ੂਰ ਸੀ। ੩ ਧੋਤੀ ਦਾ ਉਹ ਪੱਲਾ, ਜੋ ਦੋਹਾਂ ਟੰਗਾਂ
ਵਿੱਚਲੀ ਲਿਆਕੇ ਪਿਛੇ ਟੰਗੀਦਾ ਹੈ. ਲਾਂਗਾ ੪ ਦੇਖੋ, ਕੱਛਪ।
੫ ਕਛਹਿਰਾ. ਖਾਲਸੇ ਦਾ ਵੱਡਾ ਜਾਂਖਿਆ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਅੰਮ੍ਰਿਤਧਾਰੀ ਸਿੰਘ
ਪਹਿਨਦੇ ਹਨ. ਇਹ ਸਿੰਘ ਦਾ ਤੀਜਾ ਕਕਾਰ (ਕੱਕਾ) ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਕੁ
ਮੁਦਾ। ੬ ਭੀਜੇ ਹੋਏ ਖੇਤ ਦੀ ਮਿਣਤੀ ਕਰਨ ਦਾ ਕੰਮ. ਦੇਖੋ, ਕਾਛੂ.
ਕੱਛਪ, ਸੀ. ਕਾਕਾ. ਸੰਗਤਾ—ਕੱਛੂ. ਨਿਰੂਕ ਨੇ ਅਰਥ ਕੀਤਾ ਹੈ
ਕਿ ਕੱਛ (ਖੋਲ) ਜਿਸ ਦੀ ਪ (ਰਖਤਾ) ਕਰੇ, ਉਹ ਕੱਛਪ ਹੈ. ਕੱਛੂ ਦੇ
ਜਿਸਮ ਤੇ ਕਰਤਾ ਖੋਲ (ਕਿਲਾਫ) ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ੭ ਦੇਖੋ, ਦੋਹਰੇ ਦਾ ਰੂਪ
੫.

ਕੱਛਪ ਅਵਤਾਰ. ਕੁਮਾਰਵਤਾਰ ਭਾਗਵਤ ਵਿੱਚ ਲਿਖਾ ਹੈ ਕਿ ਜਦ
ਦੇਵਤਾ ਅਤੇ ਦੈਤ ਖੀਰਸਮੁੰਦਰ ਚਿਤਕਣ ਲਏ, ਤਦ ਮੰਦਰਾਚਲ
ਮਧਾਣੀ ਦੀ ਥਾਂ ਕੀਤਾ, ਪਰ ਮਧਾਣੀ ਇਤਨੀ ਭਾਰੀ ਸੀ ਜੋ ਥੱਲੇ
ਧਸਦੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ. ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਨੇ ਕੱਛੂ ਦਾ ਰੂਪ ਧਾਰਕੇ ਮੰਦਰ ਦੇ ਹੇਠ
ਪਿੱਠ ਦਿੱਤੀ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਆਸਾਨੀ ਨਾਲ ਚਿਤਕਣ ਦਾ ਕੰਮ ਆਰੰਭ
ਹੋਇਆ. ਵਰਾਹ ਜੀ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਕੱਛੂ ਦੀ ਪਿੱਠ ਲੰਬ ਧੋਜਨ
(ਚਾਰ ਲੱਖ ਕੋਹ) ਦੀ ਸੀ.

ਕੱਛਪੀ. ਸੀ. ਸੰਗਤਾ—ਕੱਛੂ ਦੀ ਮਈਨ. ਕਛੂਈ.

ਕੱਛਾਲ } ਵਿ—ਕੱਛ ਵਾਲਾ. ਕਛਹਿਰਾਧਾਰੀ: ੨ ਜਾਂਖਿਆ ਰੱਖਣ
ਕੱਛਾਲਾ } ਵਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਕੱਛੀ ੪.

ਕੱਛੀ. ਸੰਗਤਾ—ਕੁਛ. ਕੁੱਖ। ੨ ਸੀ. ਨਿਕਕ. ਬਾਂਹ ਦੇ ਮੂਲ ਹੇਠ ਦਾ
ਟੋਆ. Armpit। ੩ ਕੁਝਰੇ ਆਇਕ ਦਾ ਉਹ ਭਾਗ, ਜੋ ਕਕਲ
ਬੰਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ੪ ਕੱਛ ਦੇਸ ਦਾ. "ਉੱਛਲਿਏ ਕੱਛੀ ਕੱਛਾਲੇ."
(ਰਾਮਾਵ) ੫ ਕੱਛ ਵਾਲਾ. ਕੱਛ ਧਾਰੀ.

ਕੱਛੂ. ਦੇਖੋ, ਕੱਛਪ.

ਕਛਾਹਾ. ਦੇਖੋ, ਕਛਾਹਾ. "ਕਛਾਹੇ ਰਠੋਰੇ ਖਯੇਲੇ ਖੰਡੇਲੇ." (ਚਰਿਤ੍ਰ
੩੨੦)

ਕਜ. ਛਾ ੬ ਸੰਗਤਾ—ਵਿੰਕ. ਟੇਥ। ੨ ਕਸਰ. ਕਮੀ. ਘਟਾ. "ਸੋਚੁ
ਸੁਰਤਵੰਤ ਰਚੀ ਬੁਹਮਾ ਕਰਕੇ ਅਤਿ ਹੀ ਕੁਚਿ, ਕੈ ਨ ਕਜੋਂ."
(ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੩ ਸੀ. ਕਮਲ, ਜੋ ਕ (ਜਲ) ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਕੰਜ
ਲਬਦ ਭੀ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਹੈ। ੪ ਦੇਖੋ, ਕਜਣਾ। ੫ ਛਾ ੭ ਕਜ. ਕਿ-ਅਜ
ਦਾ ਸੰਖੇਪ. ਕਿ ਉਸ ਤੋਂ.

ਕਜਕੁਲਾਹ. ਛਾ ੮ ਟੇਥੀ ਟੋਪੀ ਵਾਲਾ. ਭਾਵ—ਬਾਂਧਾ.

ਕਜਣਾ. ਕਿ—ਚਕਣਾ. ਆਢਾਦਨ ਕਰਨਾ.

ਕਜਬ. ਦੇਖੋ, ਕਿਜਬ.

ਕੱਛ ਦੇ ਖੇਤਿਆਂ ਦੀ ਵੱਡੀ ਤਾਰੀਫ਼ ਕਵੀਆਂ ਨੇ ਲਿਖੀ ਹੈ. ਕਲਕੀ ਅਵਤਾਰ ਦਾ
ਘੋੜਾ ਭੀ ਕੱਛ ਦਾ ਹੋਵੇਗਾ, ਯਥਾ—“ਤਰ ਕੱਛ ਰੁਰੰਗ ਸਪੰਡ ਵਭੋ.” (ਕਲਕੀ)
ਖੋਖੋ, ਕਕਾ.

ਕਜਰ } ਦੇਖੋ, ਕੱਜਲ. "ਹਾਰ ਕਜਰ ਬਸਤੁ ਅਭਰਨ ਕੀਨੇ."
ਕਜਰਾ } (ਬਿਲਾ ਮ: ੫ ਪਤਰਾਲ)

ਕਜਰਾਖੀ } ਵਿ—ਕੱਜਲ ਹੈ ਜਿਸ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਵਿੱਚ ਅਜਿਹੀ
ਕਜਰਾਫੀ } ਇਸਤ੍ਰੀ. ਅੱਖਾਂ ਵਿੱਚ ਕੱਜਲ ਪਾਉਣ ਵਾਲੀ.
ਕਜਰਾਰਨਿ } "ਕਜਰਾਰਨਿ ਕੋ ਨ ਬ੍ਰਿਥਾ ਦੁਖ ਦੀਜੇ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)
ਕਜਰਾਰਾ. ਵਿ—ਕੱਜਲ ਵਾਲਾ. "ਖੱਜਨ ਸੇ ਮਨਚੰਜਨ ਰਾਜਤ
ਕੱਜਨ ਸੇ ਅਤਿ ਹੀ ਕਜਰਾਰੇ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧੧੧) ੨ ਕੱਜਲ ਰੰਗ.
ਸ਼ਰਾਮ. ਕਾਲਾ.

ਕਜਰਾਰੀ. ਦੇਖੋ, ਕਜਰਾਰਨਿ.

ਕਜਰੀਬਨ. ਦੇਖੋ, ਕਜਲੀਬਨ "ਤਾਹਿ ਰਾਜ ਕਜਰੀਬਨ ਕੋ ਦੀਓ."
(ਕੁਰਸੋਭਾ)

ਕਜਲ. ਦੇਖੋ, ਕੱਜਲ. "ਕਜਲ ਰੇਖ ਨ ਸਹਿਦਿਆ." (ਸ. ਫਰੀਦ)
ਕਜਲਬਾਸ਼. ਕੁ ੧੧੭ ਕ੍ਰਿਜਲਬਾਸ਼. ਵਿ—ਲਾਲ ਸਿਰ ਵਾਲਾ,
ਟੀਰਾਨ ਦੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ^{سلطان} ਇਸਮਾਈਲ ਸ਼ਾਹੀ ਨੇ ਜਦ ਆਪਣੀ
ਫ਼ੌਜ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀ, ਤਦ ਉਸ ਦੇ ਸਿਰ ਪੁਰ ਲਾਲ ਟੋਪੀ ਪਹਿਨਾਈ.
ਉਸ ਵੇਲੇ ਫ਼ੌਜੀਆਂ ਦਾ ਨਾਉਂ ਲਾਲ ਸਿਰ ਵਾਲੇ ਹੋ ਗਿਆ. ਉਨ੍ਹਾਂ
ਸਿਪਾਹੀਆਂ ਦੀ ਔਲਾਦ ਦੀ ਸੰਗਤਾ ਕਜਲਬਾਸ਼ ਹੋਈ. ਜਿਵੇਂ ਭਾਰਤ
ਵਿੱਚ ਸਿਪਾਹੀਆਂ ਦੀ ਤਿਲੰਗ ਔਲ ਹੈ.

ਕਜਲਾਖੀ. ਦੇਖੋ, ਕਜਰਾਖੀ.

ਕਜਲੀ. ਕੱਜਲ ਜੇਹੀ ਕਰੀਬ ਪੀਠੀ ਹੋਈ ਬਸਤੁ.

ਕਜਲੀਬਨ. ਕਦਲੀ (ਕੋਲਿਆਂ) ਦਾ ਸੰਗਤ. "ਕਾਇਆ ਕਜਲੀਬਨੁ
ਭਟਿਆ, ਮਨੁ ਕੁੰਚਕੁ ਮਯਮੋਕੁ." (ਸ. ਕਬੀਰ) ਮਸਤ ਹਾਥੀ ਤਾਂ
ਦਰਖਤਾਂ ਨੂੰ ਭੀ ਭੇਡ ਸੁੱਟਦਾ ਹੈ, ਕੋਲਿਆਂ ਦਾ ਝਨ ਦਲ ਦੇਣਾ ਤਾਂ
ਕਹੁਰ ਹੀ ਸੌਖਾ ਹੈ। ੨ ਆਸਾਮ ਦਾ ਇੱਕ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਸੰਗਤ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ
ਕਹੁਰ ਰਾਬੀ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ.

ਕਜਾ. ਛਾ ੭ ਕਜਾ. ਸੰਗਤਾ—ਟੀਸ਼ੂਰ ਦਾ ਹੁਕਮ. ਭਾਵ—ਮੋਤ।
੨ ਕਾਜੀ ਦੀ ਪਦਵੀ. ਕਾਜੀਪੁਟਾ। ੩ ਕਾਜੀ ਦਾ ਫੈਸਲਾ, ਕਾਜੀ ਦੀ
ਦਿੱਤੀ ਵਜ਼ਾਫ਼ਾ.

ਕਜਾਂ. ਛਾ ੮ ਕਿ—ਅਜ—ਆ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. ਕਿ ਉਸ ਤੋਂ.

ਕਜਾਇ. ਦੇਖੋ, ਕਜਾ.

ਕਜਾਵਾ. ਛਾ ੯ ਅਥਵਾ ^{کجاو} ਸੰਗਤਾ—ਊਠ ਦੀ ਅਜੇਹੀ ਕਾਠੀ,
ਜਿਸ ਦੇ ਦੋਹੀਂ ਪਾਸੀਂ ਆਦਮੀ ਬੈਠ ਸਕਣ. ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਇਸ ਦਾ
ਰਿਵਾਜ ਅਰਥ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਹੈ

ਕਜਿਆ. ਵਕਿਆ. "ਹਰਿ ਪਤਦਾ ਕਜਿਆ." (ਮ: ੪ ਵਾਰ
ਕਾਨ)

ਕਜੀਆ. ਛਾ ੧੦ ਕਜੀਆਹ. ਸੰਗਤਾ—ਭਗਤਾ. ਮੁਕੱਦਮਾ.

ਕੱਜਣ. ਸੰਗਤਾ—ਚਕਣ ਦਾ ਵਸਤੁ ਅਥਵਾ ਚੱਕਣ ਆਇਕ ਕੋਈ
ਵਸਤੁ. "ਕੱਜੁ ਭਰਿਆ ਕੱਪਤਾ ਕਰ ਕੱਜਣ ਤਾਸ." (ਭਾਰੁ)
੨ ਕਿ—ਕੱਜਣਾ. ਚਕਣਾ. ਆਢਾਦਨ ਕਰਨਾ.

ਕੱਜਣਾ. ਦੇਖੋ, ਕੱਜਣ ੨.

ਕੱਜਣ. ਦੇਖੋ, ਕੱਜਣ.

ਕੱਜਲ. ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਸੁਰਮਾ. ਕਾਜਲ। ੨ ਸਿਆਹੀ. ਕਾਲਸ।
੩ ਭਾਵ—ਮਾਇਆ। ੪ ਇੱਕ ਭੰਦ. ਲੱਛਣ—ਚਾਰ ਚਰਣ, ਪੁਤਿ
ਚਰਣ ੧੪ ਮਾਤ੍ਰਾ, ਅੰਤ ਗੁਰੂ ਲਖ. ਉਦਾਹਰਣ—

ਗੁਰੂ ਸੇਵਉ ਕਹਿ ਨਮਸਕਾਰ, XXX

ਆਸ ਹਮਾਰੈ ਮੰਗਲਚਾਰ.' 1

ਆਹੁ ਹਮਾਰੈ ਗ੍ਰਿਹਿ ਬਸੰਤ,

ਗੁਨ ਗਾਏ ਪੁਰ ਤੁਮ ਬੇਅੰਤ.

(ਬਸੰਤ ਮ: ੫)

ਕੱਜਾਕੁ. ਅ. ੫੭ ਭਾਕੁ. ਲੁਟੇਰਾ। ੨ ਰੂਸ ਦੇ ਦੱਖਣੀ ਖੁਸ਼ਕ ਮੈਦਾਨਾਂ
ਵਿੱਚ ਵਸਣ ਵਾਲੀ ਇੱਕ ਜਾਤੀ ਜਿਸ ਦੇ ਬਹੁਤ ਆਦਮੀ ਰੂਸੀ
ਰਸਾਨਿਆਂ ਵਿੱਚ ਭਰਤੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ. ਖਿਲਾਸ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ
ਇਹ ਤੁਰਕਾਂ ਤੇ ਰੂਸੀਆਂ ਦੇ ਮੇਲ ਤੋਂ ਹੈ. Cossack.

ਕੱਟ. ਦੇਖੋ, ਕੱਟਿ ੩। ੨ ਦੇਖੋ, ਕੱਟਣਾ। ੩ ਕੱਟਕ (ਕੱਤੇ) ਦਾ ਸੰਖੇਪ.
“ਕਰ ਮਹਿ ਕੱਟ ਪਦ ਨੁਪਰ ਸੋਹੈ.” (ਨਾਪੁ) “ਕਹਾਂ ਕੀਨ ਕੱਟ
ਦੁਤਿਯ ਬਰਨਾਇ?” (ਗੁਪਤ) ਦੂਜਾ ਕੱਟਾ ਵਧਾਹ ਦਿੱਤਾ। ੪ ਦੇਖੋ,
ਕੱਟ। ੫ ਸੰ. ਕੱਟ. ਚਟਾਈ. ਸਫਾ। ੬ ਖਸ। ੭ ਕੱਟੇਰ (ਪਟੇਰ) ਖਸ।
੮ ਮੋਸਮ. ਝੁੰਡ। ੯ ਲੋਭ। ੧੦ ਅਰਬੀ. ਸੀਤ੍ਰੀ। ੧੧ ਹਾਥੀ ਦੀ
ਕਨਪਟੀ.

ਕੱਟਹਰ } ਸੰ. ਕਾਟਕਿਯਲ—ਕੱਟਕਿਯਲ. ਵਿ—ਕਟੈਲ ਦਾ ਚਿਕਨ
ਕੱਟਹਲ } ਅਤੇ ਉਸ ਦਾ ਫਲ. ਪਨਸ. ਇਹ ਸਦਾ ਹਰਾ ਰਹਿਣ
ਵਾਲਾ ਦਰਖਤ ਹੈ ਅਤੇ ਫਰਮ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਦੇ ਫਲ
ਬਿਨਾਂ ਭੁੱਲ ਆਏ ਹੀ ਟਾਹਣੀਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਨਿਕਲ ਆਉਂਦੇ ਹਨ, ਅਤੇ
ਫਲਾਂ ਪੁਰ ਕੰਮਲ ਬਾਰੀਕ ਕੱਤੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ. ਇਸ ਦੇ ਕੱਚੇ ਫਲਾਂ ਦੀ
ਤਰਕਾਰੀ ਅਤੇ ਅਚਾਰ ਭਣਾਈਦਾ ਹੈ. ਪੱਕੇ ਫਲ ਖਾਣ ਦੇ ਕੰਮ
ਆਉਂਦੇ ਹਨ. L. Artocarpus integrifolia. ਅੰ. jack
fruit.

ਕੱਟਕ. ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਭੋਜ. ਸੈਨਾ. “ਕੱਟਕ ਬਟੋਰ ਆਨ ਰਜਧਾਨੀ.”
(ਨਾਪੁ) ੨ ਸਮੁਦਾਯ. ਕੱਚੇਰ. “ਪਾਲਿਓ ਕੱਟਕ ਕੁਟੋਰ.” (ਸ.
ਕਬੀਰ) ੩ ਸੋਧਾ ਲੂਣ। ੪ ਰਜਧਾਨੀ। ੫ ਕੰਗਣ. ਕਤਾ. “ਅਨਿਕ
ਕੱਟਕ ਜੈਸੇ ਭੁਲਿਪਰੇ.” (ਸੋਰ ਰਵਿਦਾਸ) ੬ ਉਤੀਸੇ ਦਾ ਇੱਕ
ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਸ਼ਹਿਰ. (cuttack) ਜੋ ਕਲਕੱਤੇ ਤੋਂ ੨੫੪ ਮੀਲ ਹੈ.

ਕੱਟਕ ਕੁਟੋਰ. ਦੇਖੋ, ਕੱਟਕ ੨.

ਕੱਟ ਕਾਟਿ. ਰਿ. ਵਿ—ਖੰਡ ਖੰਡ (ਟੁਕ ਟੁਕ) ਕਰਕੇ. ਟੁਕੜੇ
ਟੁਕੜੇ ਕਰਕੇ.

ਕੱਟਣਾ. ਰਿ—ਵਿਤਾਉਣਾ. ਕੁਜਾਰਨਾ. ਜਿਵੇਂ—ਫੇਲਾ ਕੱਟਣਾ ਅਤੇ
ਇਨ ਕੱਟਣਾ ਆਦਿ। ੨ ਸੰ. ਕੱਜਣ—ਕੱਟਣ ਸੰਗਤਾ—ਵੱਢਣਾ.
ਟੁੱਕਣਾ. “ਕੱਟੀਸੇ ਤੇਰਾ ਅਹੰਦਗ.” (ਗੁਰੂ ਮ: ੫) ਦੇਖੋ, ਅੰ:
Cut.

‘ਭੰਦ ਦੀ ਚਾਲ ਕਈ ਇਸ ਭੰਦ ਵਿੱਚ ਪਾਰ ਮੰਗਲ ਅਤੇ ਭਿਅੰਤ ਹੈ.

ਕੱਟਰਾ. ਸੰਗਤਾ—ਵੀਤਾਅ. ਵਪਾਰ ਦਾ ਕੁਚਾ. ਸੰਦੇ ਦਾ ਬਜਾਰ
ਕੱਟਰਾ। ੨ ਕੱਟਹਰਾ. ਜੰਗਲਾ.

ਕੱਟਲ. ਦੇਖੋ, ਕੱਟਹਲ.

ਕੱਟਤਾ. ਦੇਖੋ, ਕੱਟਰਾ.

ਕੱਟਾ. ਸੰਗਤਾ—ਟੋਕ. ਕੁਤਰਾ. ਕੀਮਾ. “ਕੱਟਾ ਕਰਹੁ ਸਤ੍ਰੁ ਸਮੁਦਾਈ.”
(ਗੁਪਤ)

ਕੱਟਾਈ. ਸੰਗਤਾ—ਵਢਾਈ. ਵਾਢੀ। ੨ ਵੱਢਣ ਦੀ ਮਜ਼ੂਰੀ.

ਕੱਟਾਸ. ਜੇਹਲਮ ਦੇ ਜਿਲੇ ਇੱਕ ਤੀਰਥ, ਜੋ ਪਿੰਡ ਦਾਦਨਖਾਨ ਤੋਂ
੧੫ ਮੀਲ ਉੱਤਰ ਵੱਲ ਹੈ, ਜਿੱਥੇ ਕੁਦਰਤੀ ਪਾਣੀ ਦਾ ਇੱਕ ਪ੍ਰਵਾਹ
ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਥਾਂ ਵੈਸਾਖੀ ਦੇ ਮੇਲੇ ਪੁਰ ਜੰਗਤਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ
ਅਕਾਲੀਪੁਰਮ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਪਘਾਚੇ ਹਨ. ਹਿੰਦੂ ਵਿਸ਼ਵਾਸ
ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਕੱਟਾਸ (ਕੱਟਾਸ) ਅਤੇ ਪੁਸਕਰ (ਪੁਸਕਰ) ਦੋਵੇਂ
ਬਿਵਾ ਦੀਆਂ ਆਖ਼ਾਂ ਹਨ. “ਮਧਰ ਕੱਟਾਸ ਕਰਾ ਅਸਥਾਨਾ”
(ਪਾਰਸਾਵ) ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ ਅਨੁਸਾਰ ਪਾਰਸਨਾਥ ਨੇ ਕੱਟਾਸ ਵਿੱਚ ਦੇਹ
ਤਿਆਗੀ ਹੈ.

ਕੱਟਾਹ. ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਕਤਾਹਾ। ੨ ਕੱਢ ਦਾ ਖੋਪਰ। ੩ ਇੱਕ ਖਾਸ
ਨਰਕ। ੪ ਰੋਸ (ਮੋਝ) ਦਾ ਬੱਚਾ, ਜਿਸ ਦੇ ਸਿੰਘ ਨਿਕਲਨ ਲੱਗੇ
ਹੋਣ.

ਕੱਟਾਕੁੱਟ. ਕੱਟਵੱਢ. ਕੁਤਲਾਮ.

ਕੱਟਾਕ } ਸੰ. ਕੱਟਾਕ. ਸੰਗਤਾ—ਅੱਖ ਦੇ ਕੱਟੇ ਨਾਲ ਦੇਖਣਾ. ਟੇਢੀ
ਕੱਟਾਖ } ਨਜਰ. ਭਾਂਕੀ ਚਿਤਰਨ. “ਗ੍ਰਿਪਾ ਖਟਾਖਰ ਅਵਿਲੋਕਨ
ਕੱਟਾਖਰ } ਕੀਨਉ.” (ਧਨਾ ਮ: ੫) “ਜਿਨਿ ਕਉ ਤੁਮਰੇ ਵਭ
ਕੱਟਾਖ } ਕੱਟਾਖ ਹੋ ਤੇ ਕੁਰਮੁਖਿ ਹਰਿ ਸਿਮਰਣੇ.” (ਨਟ ਮ: ੪)

੨ ਵੱਡਾ ਵਾਕਰ. ਰਮਜ। ੩ ਤਾਨਾ. ਤਲਜ.

ਕੱਟਾਣਾ. ਗਿਆਸਤ ਪਟਿਆਲਾ, ਤਮੀਲ ਪਾਇਲ ਦਾ ਇੱਕ ਪਿੰਡ,
ਜੋ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਦੋਰਾਹੇ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਮੀਲ ਉੱਤਰ ਪੂਰਬ ਹੈ. ਇਸ
ਪਿੰਡ ਤੋਂ ਚੜ੍ਹਦੇ ਵੱਲ ਨਹਿਰ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਕੁਝ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ
ਦਾ ਕੁਰੂਦਾਹਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਬੋਹਤ ਹੇਠ ਕੁਝ ਕਾਲ ਵਿਸ਼ੁਮ ਕੀਤਾ ਹੈ ਉਹ
ਹੁਣ ਮੌਜੂਦ ਹੈ.

ਕੱਟਾਰ. ਸੰ. ਵਿ—ਕਾਮੀ. ਭਿਨਾਲਾ। ੨ ਸੰ. ਕੱਟਾਰ. ਸੰਗਤਾ—ਇੱਕ
ਦੁਧਾਰਾ ਛੋਟਾ ਬਸਤ੍ਰ, ਜੋ ਕਮਰ ਵਿੱਚ ਰੱਖੀਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਸਸਤ੍ਰ.

ਕੱਟਾਰਾ. ਦੇਖੋ, ਕੱਟਾਰ ੨. “ਕਮਰਿ ਕੱਟਾਰਾ ਬੰਨ੍ਹਤਾ.” (ਮ: ੧
ਵਾਰ ਰਾਮ ੧) ੨ ਕੱਟਾਕ, ਜੋ ਕੱਟਾਰ ਜੇਹੇ ਕਾਟ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਹਨ.
ਦੇਖੋ, ਮੁੰਧਾ ੩ ਇੱਕ ਖੜੀ ਭੋੜਾ। ੪ ਇੱਕ ਪ੍ਰੇਮੀ ਸਰਾਫ, ਜੋ ਕੁਰੂ
ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਦਾ ਸਿੱਖ ਸੀ.

ਕੱਟਾਰੀ. ਛੋਟਾ ਕੱਟਾਰ. “ਆਪਨ ਕੱਟਾਰੀ ਆਪਸ ਕਉ ਲਾਈ.”
(ਸਾਚ ਮ: ੫)

ਕੱਟਾਰੂ. ਇੱਕ ਅਰੋਤਾ ਸਿੱਖ, ਜੋ ਕਾਬੁਲ ਵਿੱਚ ਦੁਕਾਨ ਕਰਦਾ ਸੀ.
ਇਸ ਦਾ ਵੱਟਾ ਭੁੱਲ ਦੇ ਕਾਰਣ ਘੱਟ ਸੀ. ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਨੇ
ਇਸ ਦਾ ਵੱਟਾ ਪੁਰਾ ਕਰਕੇ ਕਾਬੁਲ ਦਰਬਾਰ ਵਿੱਚ ਲੱਜਾ ਰੱਖੀ।

੨ ਭੁਰਹਾਨ ਪੁਰ ਨਿਵਾਸੀ ਮਲਿਕ, ਜੋ ਫੀਚੇਂ ਸਤਿਨਾਮੁ ਜੀ ਦਾ ਸਿੱਖ
ਹੋ ਕੇ ਯੋਧਾ ਅਤੇ ਉਪਕਾਰੀ ਹੋਇਆ।

ਕਟਿ, ਕੱਟਕੇ, "ਕਟਿ ਦੇਵਉ ਹੀਅਰਾ ਤੇਨ." (ਕਾਨ ਮ: ੪)

੨ ਟੁਕ ਟੁਕ ਹੋਕੇ, ਕੱਟਿਆ ਜਾਏ, "ਪੁਰਜਾ ਪੁਰਜਾ ਕਟਿ ਮਰੇ."
(ਮਾਰੂ ਕਬੀਰ) ੩ ਸੰ, ਸੰਕਯਾ—ਕਮਰ, ਲੱਕ "ਕਸਕੈ ਕਟਿ ਆਯੋ."
(ਗੁਪਤ) ੪ ਭਾਰਯਾ, ਬੀਵੀ। ੫ ਚੱਤਕ, ਘੁੰਘਰੀ, ਨਾਲਤੀ।

ਕਟਿਅਤਾ, ਕੱਟ ਦਿੱਤਾ, "ਕਟਿਅਤਾ ਜਮ ਕਾਯੁ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੫)
੨ ਕੱਟਿਆ ਹੋਇਆ।

ਕਟਿਕ, ਕਤਾ, ਦੇਖੋ, ਕਟਕ, "ਕਨਿਕ ਕਟਿਕ ਜਲ ਤਰੰਗ ਜਿਸਾ."
(ਸ੍ਰੀ ਰਵਿਦਾਸ)

ਕਟਿਤ, ਵਿ—ਵੱਢਿਆ ਹੋਇਆ, ਕੱਟਿਆ।

ਕਟਿਤਕਟੀਤਿ, ਵਿ—ਵੱਢੇ ਹੋਏ ਨੂੰ ਵੱਢਣ ਵਾਲਾ, "ਹਮ ਕੁ
ਪਾਪ ਕੀਏ ਅਪਰਾਧੀ ਕੁਰਿ ਕਾਟੇ ਕਟਿਤ ਕਟੀਤਿ." (ਕਾਨ ਮ: ੪)
ਅਸੀਂ ਅਪਰਾਧੀਆਂ ਨੇ ਵੱਡੇ ਪਾਪ ਕੀਤੇ, ਕੁਰੂ ਨੇ ਸਾਡੇ ਦੇਸ, ਜੋ
ਮੇਇਆ ਨੂੰ ਮਾਰਨ ਵਾਲੇ ਸਨ, ਨਾਲ ਕਰ ਦਿੱਤੇ, ਕਾਮਾਦਿਕ ਵਿਕਾਰ
ਮਰੇ ਹੋਏ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਭੀ ਮਾਰ ਰਹੇ ਹਨ।

ਕਟਿੰਦਾ, ਵਿ—ਕੱਟਣ ਵਾਲਾ।

ਕਟਿਦੇਸ, ਕਮਰ ਦੀ ਥਾਂ, ਲੱਕ, "ਕਟਿੰਦੀਨ ਦੇਸੀ." (ਰਾਮਾਧ)
ਕਟਿਦੇਸ ਜਿਸ ਦਾ ਪਤਲਾ ਹੈ।

ਕਟਿਦੇਸੀ, ਕਟਿਦੇਸੀਯ, ਲੱਕ ਦੇ ਥਾਂ ਦਾ, ਭਾਵ—ਲੱਕ ਦੀ ਪੀੜ,
ਦੇਖੋ, ਕਟਿਪੀੜ।

ਕਟਿਪੀੜ, ਸੰ, ਕਟਿਕੁਹ, ਲੱਕ (ਕਮਰ) ਦੀ ਪੀੜ, Lumbago ,
ਵਜਾਯੁਲਕਰਨ, Lumbago, ਬਹੁਤੀ ਮਿਹਨਤ ਕਰਨ, ਕਮਜ਼ੋਰੀ,
ਬਹੁਤ ਮਿਥਨ, ਸਰਦੀ ਲੱਕਣ, ਬਹੁਤ ਭੈਰਣ, ਧਾਤੂ ਦੇ ਵਹਿਣ,
ਗਿੱਲਾ ਕੱਪੜਾ ਲੱਕ ਬੰਨ੍ਹਣ, ਮਲਮੂਤੁ ਰੋਕਣ ਅਤੇ ਸਲਾਬ ਵਾਲੀ ਥਾਂ
ਸੇਵ ਤੋਂ ਲੱਕ ਵਿੱਚ ਪੀੜ ਹੋਣ ਲੱਕ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਕਾਰਣ ਤੋਂ ਇਹ
ਰੋਗ ਹੋਵੇ ਉਸੇ ਅਨੁਸਾਰ ਇਲਾਜ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦੇ, ਪਰ ਹੇਠ ਸਾਧਾਰਣ
ਉਪਾਉ ਲਿਖੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ—

ਗਰਮ ਬਿਸਤਰ ਤੇ ਲੋਟਣਾ, ਤਾਰਪੀਨ ਦੇ ਤੇਲ Turpentine
Oil ਜਾਂ ਰਿਲਾਂ ਦੇ ਤੇਲ ਦੀ ਦੁਖਦੀ ਥਾਂ ਤੇ ਮਾਲਿਸ਼ ਕਰਨੀ, ਭਾਰਸਿੰਗੇ
ਦਾ ਸਿੰਗ ਅਤੇ ਏਰੁਆ ਘਸਾਕੇ ਲਾਉਣਾ, ਸੇਕ ਕਰਨਾ ਸੁੰਚ ਅਤੇ
ਛੱਪਕੇ ਦੇ ਬੀਜਾਂ ਦਾ ਕਾੜਾ ਸਵੇਰ ਵੇਲੇ ਪੀਣਾ, ਸੁੱਖ ਸਿਲਜੀਤ ਗਰਮ
ਦੁੱਧ ਨਾਲ ਛਕਣਾ, ਨਕੋਰੀ ਅਸਰੀਧ ਦੇ ਮਾਸੇ ਗਰਮ ਦੁੱਧ ਨਾਲ ਨਿੱਤ
ਖਾਣੀ, ਸੁੰਢ ਦੇ ਕਾੜੇ ਵਿੱਚ ਇਰੰਡ ਦਾ ਤੇਲ ਮਿਲਾਕੇ ਪੀਣਾ, ਗਲਾਸ
ਜਾਂ ਫੋਕੀ ਸਿੰਗੀਆਂ ਜਾਊਣੀਆਂ।

"ਪਾਛੁ ਰੋਗ ਪੀਨਸ ਕਟਿਦੇਸੀ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੪੦੫)

ਦੇਖੋ, ਕਟਿਦੇਸੀ।

ਕਟਿਬੱਧ, ਸੰ, ਵਿ—ਜਿਸ ਦੀ ਕਮਰ ਬੰਨ੍ਹੀ ਹੋਈ ਹੈ, ਕਮਰਕਸਾ
ਕਰਕੇ ਤਿਆਰ ਹੋਇਆ।

ਕਟੀਆ, ਸੰਕਯਾ—ਕੱਟੀ, ਭੈਸ ਦੀ ਬੱਝੀ। ੨ ਕੀਮਾ, ਟੋਕਾ, ਕੁਤਰਾ,

"ਏਕਹਿ ਬਾਰ ਕਰੈ ਕਟੀਆ." (ਗੁਪਤ) ੩ ਵਿ—ਕਟੇਯਾ, ਕੱਟਣ
ਵਾਲਾ, "ਸੋ ਕਟੀਆ ਸਿਰ ਦੁਰਜਨਨ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਕਟੀਤ, ਦੇਖੋ, ਕਟਿਤ ਕਟੀਤਿ।

ਕਟੀਲਾ, ਵਿ—ਕੱਟਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਕੱਟੀਲਾ, ਕੱਟਕ (ਕੰਡੇ) ਵਾਲਾ,
"ਕਾਨੈ ਕਟੀਲੇ ਕਹੈ." (ਭਾਰੂ ਕ) ਕਮਲ ਦੀ ਨਾਲ ਉੱਪਰ ਸੁਖਮ
ਕੰਡੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

ਕਟੁ } ਸੰ, ਵਿ—ਕੱਤਾ, ਕਤਾਵਾ। ੨ ਜੋ ਮਨ ਨੂੰ ਨਾ ਭਾਵੇ, ਅਪ੍ਰਿਯ,
ਕਟੁਕ }

ਕਟੁਵਾਰੀ, ਵਿ—ਕੱਤਾ ਬੋਲਣ ਵਾਲਾ, ਬਦਚੁਬਾਨ।

ਕਟੂ, ਦੇਖੋ, ਕਟਾ। ੨ ਕਮਰ, ਦੇਖੋ, ਕਟਿ, "ਕਟੂ ਪਰ ਕੇਹਰਿ
ਰੇਸ." (ਅਜਰਾਜ)

ਕਟੂਆ, ਵਿ—ਕੱਟਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਕਯਾ—ਇੱਕ ਜੀਵ, ਦੇਖੋ, ਖਟਮਨ।

ਕਟੇਰਾ, ਵਿ—ਕੱਟਣ ਵਾਲਾ, ਕਟੀਲਾ।

ਕਟੇਰੈ, ਕਟਦਾ ਹੈ, ਕਾਟੇ ਹੈ, "ਮੇਲ ਕਟੇਰੈ." (ਕਾਨ ਮ: ੫)

ਕਟੇਯਾ, ਵਿ—ਕੱਟਣ ਵਾਲਾ।

ਕਟੇਰ, ਰਾਜਪੂਤ ਕੋਤੂ, ਇਸ ਦਾ ਮੂਲ ਕਟਕੋਚ ਹੈ, ਅਰਥਾਤ—ਜਿਸ
ਦੀ ਕਟਕ (ਭੋਜ) ਸਭ ਤੋਂ ਉੱਚ ਹੈ, ਕਟੇਰਾਂ ਦੀ ਪਹਿਲਾਂ ਰਾਜਧਾਨੀ
ਜਲੰਧਰ ਵਿੱਚ ਸੀ, ਫੇਰ ਕਾਂਡਤਾ ਰਿਆਸਤ ਕਾਇਮ ਕੀਤੀ, ਕਟੇਰ
ਮੰਨਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਰਾਜਾ ਰੂਪਚੰਦ ਦੁਰਗਾ ਦੀ ਭੈਂਰਾਂ
ਵਿੱਚੋਂ ਨਿਕਲੇ ਪਸੀਨੇ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਕਾਂਡੇ ਦੀ ਰਿਆਸਤ
ਭਿਕਤ ਜਾਣ ਪਿੱਛੋਂ ਲੰਬਾਗੁਰੂ ਦਾ ਰਾਜਾ ਹੀ ਹੁਣ ਕਟੇਰਾਂ ਵਿੱਚ
ਪ੍ਰਧਾਨ ਹੈ, ਕੁਲੇਰ, ਸੀਬਾ, ਨਾਦੇਨ ਦੇ ਰਈਸ ਭੀ ਕਟੇਰ ਕੋਤੂ ਦੇ ਹਨ।

"ਤਭੈ ਕੈਪੀਅੰ ਕਾਂਡੇਸੈ ਕਟੇਰੈ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ)

ਕਟੇਨਾ, ਵਿ—ਕੱਟਣ ਵਾਲਾ, ਕਾਤਿਲ, "ਕਾਟੇ ਪਾਪ ਕਟੇਨਾ."
(ਮ: ੪ ਵਾਰ ਕਾਨ)

ਕਟੇਰਾ } ਸੰਕਯਾ—ਖੁਲੇ ਮੂੰਹ ਦਾ ਧਾਤੂ ਦਾ ਪਿਆਲਾ, ਕੋਲ, ਕੋਲੀ,
ਕਟੇਰੀ }

ਕੱਟ, ਦੇਖੋ ਕਟਣਾ। ੨ ਖਟਾਈ ਵਿੱਚ ਲੋਹਾ ਆਦਿਕ ਵਸਤੂਆਂ
ਮਿਲਾਕੇ ਬਣਾਇਆ ਹੋਇਆ ਕਾਲਾ ਰੰਗ, ਇਸ ਨਾਲ ਵਸਤੂ ਚੰਗੇ
ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਪਾਛੁ (ਪੀਲੀਏ) ਰੋਗ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਪਿਆਇਆ ਗੁਰ
ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਕੱਟਣਾ, ਦੇਖੋ, ਕਟਣਾ।

ਕੱਟਰ, ਵਿ—ਵੱਢਾਏ, ਕੱਟਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਅਕਸ਼ਾਤੀ ਧਰਮੰਧ,

ਅਜਬ ਦੇ ਜੋਸ਼ ਵਿੱਚ ਮੱਤਾ ਅਗਿਆਨੀ ਮਨੁੱਖ। ੩ ਹਠੀਆ, ਜਿੱਦੀ,

ਕੱਟਾ, ਭੈਸ (ਮਹਿ—ਮੱਥ) ਦਾ ਥੱਚਾ, ਦੇਖੋ ਕਟਾਹ ੪। ੨ ਮਾ, ਹਾਥੀ,

ਕੱਟੂ, ਰਾਜ ਨਾਭਾ ਦੀ ਨਜਾਮਤ ਫੂਲ, ਬਾਣੇ ਧਨੌਲੇ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਪਿੰਡ,

ਇਸ ਥਾਂ ਨੌਮੇ ਸਤਿਨਾਮੁ ਵਿਰਾਜੇ ਹਨ, "ਕਾਹੇ ਰੇ ਬਨ ਖੋਜਨ
ਜਾਈ" ਸ਼ਬਦ ਇਸੇ ਥਾਂ ਸੰਗਤ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਨ ਕਰਕੇ ਉਚਾਰਿਆ ਹੈ,
ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪਿੰਡ ਤੋਂ ਉੱਤਰ ਪੂਰਬ ਅੱਧ ਮੀਲ ਤੇ ਹੈ, ਰਿਆਸਤ ਨਾਭਾ
ਵੱਲੋਂ ਦੋ ਹਲ ਦੀ ਜ਼ਮੀਨ ਮੁਆਫ ਹੈ, ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਸੇਖੋ ਤੋਂ ਕਰੀਬ

ਚਾਰ ਮੀਲ ਦੱਖਣ ਪੱਛਮ ਹੈ।

ਕੱਟੂ ਵਿੱਚ ਭਾਈ ਧਰਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਕਰਣੀ ਵਾਲੇ ਸਿੰਘ ਹੋਏ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ ਵਿੱਚੋਂ ਬਹਿਰੂ ਕੱਢਕੇ ਸਰਬਲੋਹ ਦਰਜ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ੨ ਦੇਖੋ, ਕੱਟੂਬਾਹ।

ਕੱਟੂਬਾਹ, ਇੱਕ ਕਸ਼ਮੀਰੀ ਮੁਸਲਮਾਨ, ਜੋ ਸ਼੍ਰੀ ਭੂ ਹਰਿਕੋਭਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਸਿੱਖ ਹੋ ਕੇ ਆਤਮਕਯਾਨੀ ਹੋਇਆ, ਇਸ ਨੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਵਿੱਚ ਗੁਰਮਤ ਦਾ ਚੰਗਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕੀਤਾ।

ਕਠ, ਇੱਕ ਰਿਖੀ ਜੋ ਵੈਸ਼ੰਪਯਾਨ ਦਾ ਬੇਲਾ ਸੀ। ੨ ਯਜੁਰ ਵੇਦ ਦੀ ਇੱਕ ਉਪਨਿਸ਼ਦ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਯਮ ਅਤੇ ਨਚਿਕੇਤਾ ਦਾ ਸੰਵਾਦ ਹੈ। ੩ ਦੇਵਤਾ। ੪ ਦੁੱਖ, ਕਸ਼। ੫ ਸਮਾਜ ਵਿੱਚ ਕਠ ਸ਼ਬਦ ਕਾਠ ਦਾ ਬੋਧਕ ਹੋਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ—ਕਠਫੋੜਾ ਅਤੇ ਕਠਪੁਤਲੀ ਆਦਿ।

ਕਠਕੜੂ, ਕਾਠ ਦਾ ਬਿਲਾ, ਕਾਠ ਇਕੱਠਾ ਕਰਕੇ ਰਚਿਆ ਬਿਲਾ। “ਤਿਨ ਕਠਕੜੂ ਨਵਰਸ ਪਰ ਬਾਏ,” (ਵਿਚਿਤ੍ਰ) ੨ ਦੇਖੋ, ਕਾਠਕੜੂ ੩,

ਕਠਨ, ਸੰ. ਕਠਿਨ, ਵਿ—ਕਰਤਾ, ਸਮਤ। ੨ ਨਿਰਦਯ, ਬੇਰਹਮ। “ਕਠਨ ਕਰੋਧ ਘਟ ਹੀ ਕੇ ਭੀਤਰਿ,” (ਕਉ ਮ: ੯) ੩ ਔਖਾ, ਮੁਸ਼ਕਿਨ।

ਕਠਨਾਈ } ਸੰਗਤ—ਕਠਿਨਤਾ, ਕਾਠਿਨਤਾ, ਔਖ। ੨ ਕਰਤਾਈ।
ਕਠਨਰਾ } ਕਠੋਰਤਾ, ਸਖਤੀ।
ਕਠਨਾਈ }

ਕਠਪੁਤਲੀ, ਕਾਸ਼ ਪੁੱਤਲਿਕਾ, ਕਾਠ ਦੀ ਮੂਰਤਿ। ੨ ਭਾਵ—ਜੋ ਆਪਣੀ ਸਮਥ ਨਹੀਂ ਰਖਦਾ, ਦੂਸਰੇ ਦੇ ਹੱਥ ਪਿਆ ਪੁਤਲੀ ਦੀ ਤਰਾਂ ਨਾਚ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਕਠਫੋੜਾ, ਕਾਠ ਨੂੰ ਚੁੰਜ ਨਾਲ ਭੰਨਕੇ ਵਿੱਚੋਂ ਕੀਤੇ ਕੱਢਕੇ ਖਾਣ ਵਾਲਾ ਪੇਂਡੀ। ਇਹ ਕਈ ਜਾਤਿ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦੀ ਚੁੰਜ ਕੁਹਤ ਤਿੱਖੀ ਅਤੇ ਸਿਰ ਵਿੱਚ ਵਡਾ ਜੋਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਸਤਰੰਗਿਆ, wood pecker.

ਕਠਮੰਡੂ, ਕਾਸ਼ਮੰਡਪ ਅਥਵਾ ਖਟਮੰਡੂ (ਸਟ ਮੰਡਪ) ਭਾਰਤ ਦੇ ਉੱਤਰ ਪੂਰਬ, ਹਿਮਾਲਯ ਦੀ ਧਾਰਾ ਵਿੱਚ ਵਿਸ਼ਨੁਮਤੀ ਨਦੀ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਨੈਪਾਲ ਰਾਜ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ, ਇਸ ਦੀ ਬਲੰਦੀ ੪੭੮੪ ਫੁੱਟ ਅਤੇ ਅਬਾਦੀ ੫੦੦੦੦ ਹੈ। ਇਹ ਨਗਰ ਕਰੀਬ ਸਨ ੭੨੩ ਵਿੱਚ ਰਾਜਾ ਕਾਮਦੇਵ ਨੇ ਵਸਾਇਆ ਹੈ।

ਕਠਲ, ਦੇਖੋ, ਕਟਹਰ। “ਕਠਲ ਬਢਲ ਬਰ ਪੀਪਰ ਖਰੇ,” (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ਕਠਿਨ, ਦੇਖੋ, ਕਠਨ।

ਕਠਿਨਤਾ, ਦੇਖੋ, ਕਠਨਤਾ।

ਕਠੂਰ } ਵਿ—ਕਾਸ਼ਵਤ ਕਠੋਰ, ਸਖਤ। “ਅਤਿ ਪਾਪਿਸੁ ਕਠੂਰ,”
ਕਠੂਲ } (ਕਲਕੀ) “ਇਕਿ ਰਹੇ ਸੁਕਿ ਕਠੂਲੇ,” (ਬਸੰ ਮ: ੫)
ਕਠੈਨੀ, ਵਿ—ਕਠਿਨਤਾ ਵਾਲੀ ਔਖੀ। “ਏਹਾ ਬਤ ਕਠੈਨੀ,” (ਬਿਲਾ ਮ: ੪)

ਕਠੋਰ, ਸੰ. ਵਿ—ਕਰਤਾ, ਸਮਤ, ਕਵੀਆਂ ਨੇ ਇਹ ਪਦਾਰਥ ਕਠੋਰ

ਕਿਏ ਹਨ—ਸੂਮ ਦਾ ਮਨ, ਹੰਡ, ਹੀਰਾ, ਕੱਢ ਦੀ ਪਿੱਠ, ਕਾਠ, ਧਾਤੂ, ਪੱਥਰ, ਥੋਧਾ ਦੀ ਝਾਤੀ। ੨ ਦਯਾ ਰਹਿਤ, ਬੇਰਹਮ, ਕਠੋਰਤਾ, ਸੰਗਤ—ਸਖਤੀ, ਕਰਤਾਈ। ੨ ਬੇਰਹਮੀ, ਕਠੋਲਾ, ਵਿ—ਕਾਠ ਦਾ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਪਾਤ੍ਰ। ੨ ਕਾਠ ਦਾ ਪੁਤਲਾ।

ਕਠੋਤਾ, ਸੰਗਤ—ਕਾਠ ਦਾ ਚੌੜਾ ਬਰਤਨ, ਕਾਠ ਦੀ ਪਰਾਤ, ਕਠੋਤੀ, ਸੰਗਤ—ਕਾਠ ਦੀ ਤੁੰਬੀ, ਚਿੱਪੀ, “ਮਨ ਮੇਰਾ ਚੰਗਾ, ਤਾਂ ਕਠੋਤੀ ਵਿੱਚ ਫੰਗਾ,” (ਲੈਕੋ)

ਕਠਾ, ਵਿ—ਕਰਤਾ, ਕਠੋਰ, ਸਖਤ ਦੇਖੋ, ਕੱਡ ਧਾ, ਕਤੀ } ਸਿੰਧੀ, ਫ਼ਿ. ਵਿ—ਕਠ, ਕਦ, “ਫਿਰਿ ਕਠੁ ਆਵੈ ਗੁਤਿ?”
ਕਠੂ } (ਚਾਰ ਮਾਰੂ ੨ ਮ: ੫)
ਕਠੂ }

ਕੱਢ, ਸੰ. ਧਾ—ਕਠੋਰ ਹੋਣਾ, ਕਰਤਾ ਹੋਣਾ।

ਕਢਣਾ, ਫ਼ਿ—ਕਾਟਣ, ਖਿੱਚਣਾ। ੨ ਵਾਹਰ ਕਰਨਾ, “ਦੁਸਮਨ ਦੂਤ ਸਭਿ ਮਾਰਿ ਕਢੀਏ,” (ਮ: ੪ ਵਾਰ ਬਿਲਾ) ੩ ਪ੍ਰਕਟ ਕਰਨਾ, “ਕਾਟਿ ਕਢਨ ਤੈ ਫੁਟਿ ਪਰੀ,” (ਆਸਾ ਮ: ੫) ੪ ਖੋਦਣਾ, ਪੁੱਟਣਾ, “ਕਢਿ ਰੂਪ ਕਵੈ ਪਨਿਹਾਰੇ,” (ਨਟਾ ਅ: ਮ: ੪) ੫ ਸੁਟੀ ਨਾਲ ਫੇਲ ਫੁਟੇ ਕਪੜੇ ਪੁਰ ਨਿਕਾਲਣੇ। ੬ ਤਜਵੀਜ਼ ਸੋਚਣੀ, ਨਵਾਂ ਖਿਆਲ ਪੈਦਾ ਕਰਨਾ, “ਕੋਈ ਕਢਹੁ ਇਹੁ ਵੀਚਾਰੁ,” (ਮ: ੩ ਵਾਰ ਰਾਮ ੧)

ਕਢਾਉਣਾ, ਫ਼ਿ—ਨਿਕਲਵਾਉਣਾ। ੨ ਕਹਾਉਣਾ, ਉੱਚਾਰਣ ਕਰਾਉਣਾ, “ਆਸੀ ਕਉ ਹਰਿਨਾਮ ਕਢਾਈ,” (ਕਉ ਮ: ੪) “ਆਪਨੀ ਚਿਰਭਾ ਬਹੁ ਬਹੁਤੁ ਕਢਾਸਾ,” (ਕੌਡ ਮ: ੪)

ਕਢਿ, ਫ਼ਿ. ਵਿ—ਕੱਢਕੇ, “ਹਰਿ ਚੋਲੀ ਦੇਹ ਸਵਾਰੀ ਕਢਿ ਪੈਧੀ,” (ਮ: ੪ ਵਾਰ ਸੋਰ) ਕਸੀਦਾ ਕੱਢਕੇ।

ਕਢਿਭਾ, ਕਾਢਤਾ ਭਇਆ, “ਭੁਭਦੇ ਬਾਹ ਦੇਇ ਕਢਿਭਾ,” (ਪੁਰਾ ਮ: ੪)

ਕਢੀਏ, ਕੱਢ ਦੀਏ, ਨਿਕਾਸ ਦਿੱਤੇ। ੨ ਨਿਕਾਲੀਏ, ਕੱਢੀਏ, ਕਢੀਜੀ, ਕੱਢ ਨੀਜੀ, ਕੱਢੀਏ।

ਕਢੂ, ਸਿੰਧੀ, ਕੱਢਣਾ।

ਕਢੋਲਨਾ, ਫ਼ਿ—ਕਢਣਾ, “ਮਥਿ ਤਤੁ ਕਵੈਨੈ,” (ਮ: ੩ ਵਾਰ ਰਾਮ ੧) ਕਢਦਾ ਹੈ। ੨ ਖੋਜਣਾ। ੩ ਅਸੀਟਣਾ, ਖਿੱਚਣਾ, “ਤਨ ਜੰਝਕ ਗੀਧ ਕਵੈਲਤ,” (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਕਠ, ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਕਿਨਕਾ, ਕਣਕਾ, ਜ਼ਰੀ, ਜਿਵੇਂ—ਔਖ ਵਿਚ ਕਣ। ੨ ਅੰਨ ਦਾ ਦਾਣਾ, ਬੀਜ, “ਕਣ ਬਿਨਾ ਜਿਸੇ ਬੋਝਰ ਤੁਖਾ,” (ਕਉ ਮ: ੫) ੩ ਚਾਉਲਾਂ ਦੀਆਂ ਟੁੱਟੀਆਂ ਕਣੀਆਂ, ਦੇਖੋ ਕਣਾਦ। ੪ ਸੰ. ਕਞ, ਧਾ—ਛੋਟਾ ਹੋਣਾ, ਔਖਾਂ ਮੀਚਣੀਆਂ, ਸ਼ਬਦ ਕਰਨਾ।

ਕਣਸ, ਸੰਗਤ—ਕਣ ਉਸ਼ਣਤਾ, ਥੋੜਾ ਤਾਪ, ਹਲਕਾ ਭੁਖਾਰ
ਕਣਸੇਇ } ਸੰਗਤ—ਕਣਸੂਤ ਥਾਤ, ਕੰਨੀ ਪਈ ਖਰਬਰ.
ਕਣਸੇਈ }

ਕਣਕ. ਸੰਗਤ—ਇੱਕ ਅੰਨ, ਜੋ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਖਾਣ ਦੇ ਕੰਮ ਆਉਂਦਾ ਹੈ. ਭੋਜਨ. ਗੰਦਮ. Wheat । ੨ ਦੇਖੋ, ਕਣਿਕਾ.
ਕਣਕੱਛ. ਸੰਗਤ—ਦਾਣੇ ਦੀ ਮਿਣਤੀ. ਖੜੇ ਖੇਤ ਦੇ ਅੰਨ ਦਾ ਅੰਦਾਜ਼ਾ. ਕਣ (ਕਨ) ਬੂਤ.

ਕਣਕਵਾਲ ਕਲਾਂ. ਰਿਆਸਤ ਪਟਿਆਲਾ, ਨਜ਼ਾਮਤ, ਤਸੀਲ, ਬਾਣਾ ਸੁਨਾਮ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਪਿੰਡ ਹੈ. ਇਸ ਪਿੰਡ ਤੋਂ ਉੱਤਰ ਵੱਲ ਦੇ ਚਰਲਾਂਗ ਤੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਦਾ ਕੁਰਦੁਆਰਾ ਹੈ.

ਸੰਮਤ ੧੮੭੮ ਵਿੱਚ ਨਾ ਮੁਕੰਮਲ ਜਿਹਾ ਮੰਦਿਰ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ. ਕੋਈ ਸੇਵਾਦਾਰ ਨਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਹਾਲਤ ਚਿੰਨੀ ਹੈ. ਹੋਲਾ ਸਟੇਸ਼ਨ ਫਾਜਲੀ ਤੋਂ ਪੱਛਮ ਵੱਲ ੭ ਮੀਲ ਦੇ ਕਰੀਬ ਹੈ.

ਕਣਕਾ. ਸੰਗਤ—ਛੋਟਾ ਟੁਕੜਾ. ਕਣਿਕਾ. ਚਰਾਂ ਦੇਖੋ, ਕਣਿਕਾ.
ਕਣਕੂਤ. ਦੇਖੋ, ਕਣਕੱਛ.

ਕਣਕ. ਦੇਖੋ, ਕਣਕੱਛ। ੨ ਦੇਖੋ, ਕੁਣਕਾ.

ਕਣਕੋਟ. ਕਣ-ਕੋਟ. ਇੱਕ ਪੁਰਾਣੇ ਦਾ ਕਣਦਾਰ ਪੱਥਰ, ਜੋ ਪੁਰਾਣੀ ਇਮਾਰਤਾਂ ਵਿੱਚ ਲੱਗਾ ਵੇਖੀਦਾ ਹੈ.

ਕਣਕਾਉਣਾ. ਕ੍ਰਿ—ਜਿਥੇ ਭੱਠ ਵਿੱਚ ਕਣ (ਦਾਣੇ) ਨੂੰ ਤਪਾਈਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਤਰਾਂ ਸਤਾਉਣਾ. ਟੁੱਖ ਦੇਣਾ. ਕੱਤਾਉਣਾ.

ਕਣਾਦ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਇੱਕ ਰਿਖੀ, ਜੋ ਚਾਉਲਾਂ ਦੇ ਕਣ ਖਾਕੇ ਗੁਜ਼ਾਰਾ ਕਰਦਾ ਸੀ, ਇਸੇ ਤੋਂ ਨਾਉਂ ਕਣਾਦ ਹੋਇਆ. ਇਸ ਦਾ ਅਸਲ ਨਾਉਂ, ਉਲੂਕ ਸੀ. ਖਟ ਦਰਸਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਵੈਸ਼ੇਸ਼ਿਕ ਦਰਸਨ ਇਸੇ ਰਿਖੀ ਦਾ ਬਣਾਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਖਟ ਸਾਸਤ੍ਰ.

ਕਣਾਦਕ. ਵਿ—ਕਣ ਖਾਣ ਵਾਲਾ. ਚਾਉਲਾਂ ਦੀਆਂ ਕਣੀਆਂ ਖਾਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਕਣਾਦ.

ਕਣਿਕਾ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਕਣਿਕਾ. ਚਰਾਂ। ੨ ਕੰਦਮ (ਕੋਧੂਮ) ਦਾ ਆਟਾ.

ਕਣੀ. ਸੰਗਤ—ਪਾਣੀ ਦਾ ਚਰਾਂ. ਜਲਮੁੰਦ। ੨ ਕਣਕਾ. ਚਰਾਂ. "ਦੇ ਨਾਵੇ ਦੇਕ ਕਣੀ." (ਸੋਰ ਮ: ੫) ੩ ਹੀਰੇ ਦਾ ਛੋਟਾ ਟੁਕੜਾ। ੪ ਰੀਝ ਆਦਿਕ ਨੌਕਦਾਰ ਸਸਤ੍ਰ ਦੀ ਨੌਕ ਦਾ ਟੁੱਟਿਆ ਹੋਇਆ ਬਾਹੀਕ ਅੰਗ.

ਕਣੇਰ. ਦੇਖੋ, ਕਨੇਰ.

ਕਣੋਡ. ਸੰਗਤ—ਕਾਣ. ਦਬਾਉ। ੨ ਇਹਸਾਨ। ੩ ਅਜਿਹਾ ਕਰਮ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਅੱਖ ਦਬੇ. ਦੇਖੋ, ਕਣ ਧਾ.

ਕਣੋਡਾ. ਵਿ—ਇਹਸਾਨਮੰਦ। ੨ ਕਾਣ ਮੰਨਣ ਵਾਲਾ। ੩ ਅੱਖ ਨੀਵੀਂ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਕਣ ਧਾ.

ਕਣੌਡ. ਸੰਗਤ—ਪੁਨਿ. ਸ਼ਬਦ. ਦੇਖੋ, ਕਣ ਧਾ. "ਕਣੌਡੀਰ ਗਾਸੀ." (ਕਲਕੀ) "ਕਣੌਡੇ ਕਿਥਾਣੀ." (ਰਾਮਾਵ)

ਕਤ. ਵਜ—ਬੂਤ: ਬੂਤ. ਕਿਉਂ. ਕਿਸ ਨਈ ਕਾਹੇ ਕੇ. "ਸਿੰਘਸਰਨ ਕਤ ਜਾਈਐ ਜਉ ਜੰਝੂਕ ਗੁਸੈ." (ਬਿਲਾ ਸਧਨਾ) "ਕਾਕਰ ਨਾਵ ਲੰਘਹਿ ਕਤ ਸਾਕਰ?" (ਮਲਾ ਮ: ੫) ੨ ਸਤਵ—ਕਿਸ. "ਕਤ ਕੀ ਮਾਈ ਬਾਪ ਕਤ ਕੋਰਾ?" (ਗੁਰੂ ਮ: ੧) ੩ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਕੁਤ.

ਕਿਥੇ. ਕਹਾਂ. "ਕਤ ਜਾਈਐ ਰੇ? ਘਰ ਨਾਗੋ ਰੰਗ." (ਬਸੰ ਰਾਮਾਨੰਦ) ੪ ਕਿਤੇ. ਕਹੀਂ. "ਕਤ ਨਹੀਂ ਠੋਰ ਮੁਲ ਕਤ ਨਾਵਉ?" (ਗੁਰੂ ਕਬੀਰ) ਕਿਤੇ ਥਾਂ ਨਹੀਂ ਬੂਟੀ (ਦਵਾਈ) ਕਿਥੇ ਨਾਵਾਂ? ੫ ਅ ੬ ਕਤ. ਕੋਟਣ ਦੀ ਫ਼ਿਯਾ. "ਸਥਿ ਨ ਨਾਗੈ ਕਤੁ." (ਮਾਧੂ ਮ: ੧) ਸੱਚ ਕੁਤਾਮ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ. ਭਾਵ, ਸਤਰ ਖੰਡਨ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ। ੬ ਹਸਦ. ਕੀਨਾ. "ਦੇਵੀ ਸਿਨ ਨ ਕਤੁ ਮਨ ਜੀਤੈ ਸਚਾ ਸੋਇ." (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਸੋਰ) ੭ ਦੇਖੋ, ਕੁਤਈ. "ਅਖੀ ਕਤ ਨ ਸੰਜਰੈ ਤਿਨ." (ਭਾਭੂ)। ੮ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਰਿਖੀ ਦਾ ਨਾਮ "ਕਤ" ਆਇਆ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਕਾਤਕਾਯਨ.

ਕੁਤਾਮ. ਅ. ੧ ਕੱਟ ਦੇਣਾ. ਇੱਕ ਤਰਫ਼ ਕੱਲ ਕਰ ਦੇਣੀ। ੨ ਨਿਕਾ. ਯਕੀਨ.

ਕੁਤਈ. ਕੁਤੁ ਹੀ. ਕਿਤੇ ਭੀ। ੨ ਅ. ੧ ਕੁਤਈ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਕਿਲਕੁਲ. ਯਕੀਨਨ. ਮੁਲੋਂ.

ਕਤਹ } ਵਜ—ਬੂਤ:—ਬੂਤ. "ਪਾਵਨ ਪਹਿਤ ਪੁਨੀਤ ਕਤਹ ਨਹੀ
ਕਤਹਿ } ਸੇਵੀਐ?" (ਭੁਨਹੇ ਮ: ੫) ੨ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਕੁਤ. ਕਿਥੇ.
ਕਹਾਂ "ਪਿਰਹਿ ਬਿਹੁਨ ਕਤਹਿ ਸੁਖ ਪਾਏ?" (ਸੂਰੀ ਫਰੀਦ)
ਕਤਹੀ } ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਕਹੀਂ. ਕਿਤੇ. ਕਿਸੇ ਥਾਂ. ਕੁਤਾਪਿ. "ਕਤਹੂ
ਕਤਹੂ } ਨ ਜਾਏ ਘਰਹਿ ਕਸਾਏ." (ਕਾਨ ਮ: ੫)
ਕਤਹੂ }

ਕਤਕ. ਸੰ. ਕਾਤਿਕ. ਸੰਗਤ—ਕੱਤਕ ਮਹੀਨਾ. ਕ੍ਰਿਤਿਕਾ ਨਫ਼ਰ ਵਾਲੀ ਪੂਰਣਮਾਸੀ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਇਹ ਸੰਗਤ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਕਾਤਿਕ.
ਕਤਮੁਦਾ. ਦੇਖੋ, ਕਦਮੁਦਾ.

ਕਤਣਾ. ਸੰ. ਕਤੰਨ. ਕ੍ਰਿ—ਕਾਤਨਾ. ਚਰਖੇ ਆਦਿ ਯੰਤ੍ਰ ਨਾਲ ਭੰਦੇ ਤੰਬੂਲੇ ਦੀ ਨੌਕ ਤੇ ਉੱਨ ਬੂਟੀ ਆਦਿ ਦੀ ਭੰਦ ਕੱਢਣੀ. ਰੂਤ ਵੱਟਣਾ. "ਨਾਨਕ ਭੂਤੈ ਕਤਿਐ ਕੁਛਾ ਤਣੀਐ ਭਾਭੂ." (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਸੂਰੀ)

ਕਤਧੌਉ } ਸੰ. ਕਤਿਧਾ. ਵਿ—ਅਜੋਕ ਪੁਰਾਣ ਦਾ. ਬਹੁਤ ਭਾਂਤ ਦਾ
ਕਤਧੌ } ੨ ਅਜੋਕ ਦਿਸ਼ਾ ਤੋਂ ਚਾਰੇ ਪਾਸਿਓਂ. ਦੇਖੋ, ਧੌਉ. "ਬਚਮ ਅੰਧੇਰ ਮੋਹਿਓ ਕਤਧੌਉ." (ਸਵੈਯੇ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ਮ: ੫)

ਕਤਬ. ਅ ਸੰਗਤ—ਲਿਖਣਾ. ਲੇਖ ਤਹਰੀਰ. ਇਸੇ ਤੋਂ ਕਿਤਾਬ ਸ਼ਬਦ ਬਣਿਆ ਹੈ.

ਕਤਰਹ. ਦੇਖੋ, ਕੁਤਰਾ.

ਕਤਰਣ. ਸੰਗਤ—ਵਸਤੂ ਦਾ ਛੋਟਾ ਟੁਕੜਾ, ਜੋ ਕਾਟ ਛਾਟ ਪਿੱਛੋਂ ਬਚਦਾ ਹੈ. ਕਾਟ ਦੀ ਨੀਰ। ੨ ਦੇਖੋ, ਕਤਰਣਾ.

ਕਤਰਣਾ. ਸੰ. ਕੁਚਰ—ਕ੍ਰਿਤਨ. ਕਿਸੇ ਬਸਤੂ ਜਾਂ ਕੈਦੀ ਨਾਲ ਟੁਕੜੇ ਕਰਨੇ. ਕੱਟਣਾ.

ਕਤਰਣੀ. ਸੰ. ਕਤੰਨੀ. ਸੰਗਤ—ਕੈਦੀ. ਦੇਖੋ, ਕੈਦੀ.

ਕਤਰਨਾ. ਦੇਖੋ, ਕਤਰਣਾ.

ਕੁਤਰਾ. ਅ. ੧ ਸੰਗਤ—ਬੁੰਦ. ਕੁਛਕਾ. ਫੂਹ। ੨ ਦੌੜਨਾ. ਨੱਠਣਾ.
ਕੁਤਲ. ਅ. ੧ ਸੰਗਤ—ਵਧ. ਹਤਾ, ਹਿੰਸਾ.

ਕਤਨਕਰੀ. ਸੋਹਣੀ ਸੋਯਦਾਂ ਦੇ ਮਹੱਲੇ ਸਵੇਰੇ ਵਿੱਚ ਸਾਈਂ
ਬੁੱਧਸਾਹ ਦੀ ਹਵੇਲੀ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਦਾਖਿਲ ਹੋਏ ਕਈ ਸੌ ਮੁਸਲਮਾਨ
ਬੰਦਾ ਬਰਾਦਰ ਨੇ ਕਤਲ ਕੀਤੇ ਸਨ. ਦੇਖੋ, ਬੁੱਧਸਾਹ.

ਕਤਲਾ. ਅ. ۱۰ ਕਤਲਾ. ਵਿ—ਕਤਲ ਕੀਤੇ ਹੋਏ. ਵਧ ਕਰੇ ਇਹ
ਬਹੁਚਰਨ ਹੈ ਕਤੀਲ ਦਾ। ੨ ਡਾ. ۱ ਟੋਕਾ. ਕੀਮਾ. ਕੁਤਰਾ. "ਕਤਲਾ
ਕਰੋ ਮੁਹੰ ਨਹਿ ਧੁਰ ਲਗ." (ਕੁਪੁਸੁ)

ਕਤਲਾਮ. ਅ. ۱۰ ਕਤਲ ਅਮ. ਸੰਗਤ—ਸਰਵ ਸੰਗਤ.

ਕਤਵਾਰ. ਸੰਗਤ—ਕੁਤਾ. ਨਿਕੀਮਾ ਘਾਸਕੂਸ. "ਕਾਤਰਾਰ ਕਤਵਾਰ
ਬੁਹਾਰੀ." (ਕਿਸਨਾਵ)

ਕਤਾ. ਅ. ۱۰ ਕਤਾ. ਸੰਗਤ—ਬੜੇਤ. ਕਾਟ. ਤਰਾਬ. "ਕਾਟ ਕਤਾ
ਕਰ ਲੀਨੇ." (ਬੰਡੀ ੧) ਦੇਖੋ, ਕਤਾ.

ਕਤਾਬ. ਦੇਖੋ, ਕਿਤਾਬ.

ਕਤਾਰ. ਅ. ۱۰ ਸੰਗਤ—ਪੰਕਤਿ. ਸੁਣੀ. ਸਤਰ. ਭਾਰ.

ਕਤਾਲ. ਅ. ۱۰ ਕਤਾਲ. ਸੰਗਤ—ਕੁਹ. ਜੀਵਾਤਮਾ। ੨ ਸਕਤਿ.
ਸਮਰਥ. ਦਲ। ੩ ਦੇਹ ਸਰੀਰ। ੪ ਦੇਖੋ, ਕਤਾਲ.

ਕਤਿ. ਸੰ. ਵਿ—ਕਿਤਨੇ. ਕਿੰਨੇ.

ਕਤਿਕ. ਕਾਤਿਕ. ਦੇਖੋ, ਕਤਕ. "ਕਤਿਕ ਹੋਵੇ ਸਾਧੁ ਸੰਗ." (ਮਾਰ
ਬਾਰਹਮਾਹ) ੨ ਵਿ—ਕਿਤਨੇਕ. ਕਿਸ ਕਦਰ.

ਕਤਿਕਿ. ਕਾਤਿਕਿ ਮੇ. ਕੱਤਕ ਵਿੱਚ. "ਕਤਿਕਿ ਕਰਮ ਕਮਾਵਣੇ."
(ਮਾਰ ਬਾਰਹਮਾਹ)

ਕਤੀਆ. ਦੇਖੋ, ਕੱਤੀ.

ਕਤੀਫ. ਅ. ۱۰ ਕਤੀਫਤ. ਵਿ—ਕੀਨਾ (ਬੁਝਾਨ) ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ.
"ਚਾਰੋਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ਰੀਫ਼ ਕੇ, ਕੌਨ ਕਤੀਫ਼ ਕਹਾਇ?" (ਮਲੋ) ੨ ਦੇਖੋ,
ਕੱਤਾ.

ਕਤੀਵਾ. ਅ. ۱۰ ਕਤੀਵਤ. ਮਮਲ. ਸਾਟਨ। ੨ ਦੇਖੋ, ਕਤੀਫ.

ਕਤੀਫਿਆ. ਕਤੀਫਤ ਦਾ ਬਹੁ ਵਚਨ—ਕਤੀਫਿਅ ۱۰ ਮਮਲ
ਸਾਟਨ ਆਦਿ ਦੇ ਰੋਸ਼ਮੀ ਵਸਤੂ. "ਚੰਗ ਪਰੰਗ ਕਤੀਫਿਆ ਪਹਿਰਾਹਿ
ਧਰਮਾਈ." (ਮ: ੪ ਵਾਰ ਸਾਰ) ਮਾਇਆਧਾਰੀ ਅਨੇਕ ਚੰਗ ਦੇ
ਰੋਸ਼ਮੀ ਵਸਤੂ ਪਹਿਨਦਾ ਹੈ.

ਕਤੁ. ਦੇਖੋ, ਕਤ.

ਕਤੂਨ. ਸਿੰਧੀ. ਕੈਰੂਨ. ਕਰੀ ਦਾ ਬੁਟਿਆ ਹੋਇਆ ਫੀਤਾ. ਜੋ
ਵਸਤੂ ਪੁਰ ਸ਼ੇਰਾ ਲਈ ਲਾਈਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਅੰ. Action.

ਕਤੂਰਾ. ਦੇਖੋ, ਕੁਤੂਰਾ.

ਕਤੋਬ. ਅ. ۱۰ ਕਿਤਾਬ. ਪੁਸਤਕ. ਗ੍ਰੰਥ. ਇਹ ਕਿਤਾਬ ਦਾ ਹੀ
ਇਮਾਲਹ ਹੈ ਕੇ ਰੂਪਾਂਤਰ ਹੈ। ੨ ਕੁਰਬਾਣੀ ਵਿੱਚ ਕੁਤਬ ਦੀ ਥਾਂ ਹੀ
ਕਤੋਬ ਸ਼ਬਦ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਅਰ ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਚਾਰ ਕਿਤਾਬਾਂ ਤੋਰੇਤ,
ਜ਼ੋਬੂਰ, ਅੰਜੀਨ ਅਤੇ ਕੁਰਾਨ (ਕੁਰਕਾਨ) ਦਾ ਬੋਧਕ ਹੈ. "ਦੇਵ ਭੋਵ
ਨ ਜਾਨਹੀ ਜਿਹ ਬੇਦ ਔਰ ਕਤੋਬ." (ਜਾਪੁ) "ਬੇਦ ਕਤੋਬ ਸੰਸਾਰ
ਹਰਾਹੁੰ ਬਾਹਰਾ." (ਆਸਾ ਮ: ੫)

ਕਤੋਲਾ. ਅ. ۱۰ ਕਾਤਿਲ ਵਿ—ਕਤਲ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਵਧ ਕਰਤਾ.

"ਕੌਮ ਕਤੋਲੇ." (ਭਾਗੁ)

ਕਤੋਯਾ. ਵਿ—ਕੱਤਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਕਤੁਅ ਕਰੀਯਾ. ਕਟੋਯਾ. ਬੜੇਤਣ
ਵਾਲਾ.

ਕਤੰਚ. ਸੰ. ਕੁਰਬਿਯ—ਕੁਤੁਚਿਯ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਕਿਥੇ. ਕਹਾਂ।
੨ ਕੁਰਬਾ—ਕੁਤਸੁ. ਕਹਾਂ ਸੇ ਕਿਸ ਥਾਂ ਤੋਂ. "ਕਤੰਚ ਮਾਰਾ ਕਤੰਚ
ਪਿਤਾ." (ਸਹਸ ਮ: ੫)

ਕੱਤਾ. ਸੰਗਤ—ਫੋਟਾ ਖਤਕ. ਇਹ ਸਿੱਧਾ ਅਤੇ ਚੌਤਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਅ
ਕਤੀਫ਼.

ਕੱਤਾਲ. ਅ. ۱੦ ਵਿ—ਕਤਲ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. "ਸੁਣ ਨਾਨਕ ਕੱਤਾਲ." (ਮਲੋ)
ਬਚਨਰੂਪ ਬਸਤ੍ਰਾਂ ਨਾਲ ਮਾਰਨ ਵਾਲੇ, ਕੁਰੂ ਨਾਨਕ। ਸੁਣ.

ਕੱਤੀ. ਸੰ. ਕਰੁੰਥਾ—ਕਤ੍ਰਿੰਥਾ. ਸੰਗਤ—ਕਾਤੀ. ਪਤਨੀ ਅਤੇ ਸਿੱਧੀ
ਬਲਵਾਰ. "ਪਰੋਂ ਕੱਤਿਥੇ ਘਾਤ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ)

ਕਤ੍ਰ. ਦੇਖੋ, ਕੁਤ੍ਰ.

ਕਥ. ਸੰਗਤ—ਕਥਾ. ਕਹਾਣੀ। ੨ ਦੇਖੋ, ਕਥਨ। ੩ ਦੇਖੋ, ਜਥ
ਕਥ। ੪ ਦੇਖੋ, ਕੱਥ ੨.

ਕਥਉ. ਕਰੋ. ਕਥਨ ਕਰੀ। ੨ ਕਥੋਂ. ਕਹਿੰਦਾ. "ਕਥਉ ਨ ਕਥਨੀ
ਹੁਕਮ ਪਛਾਨਾ." (ਕਉ ਅ: ਮ: ੧)

ਕਥਕ. ਸੰ. ਵਿ—ਕਥਨ ਕਰਤਾ. ਵਕਤਾ. ਕਹਿਣ ਵਾਲਾ. ਕਥੱਕਤਾ।
੨ ਦੇਖੋ, ਕੱਥਕ ੨.

ਕਥੱਕਤਾ. ਦੇਖੋ, ਕਥਕ.

ਕਥਤ. ਸੰ. ਕਥਧਿਥਿ. ਕ੍ਰਿ. ਕਥਨ ਕਰਦਾ ਹੈ. ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ।
੨ ਦੇਖੋ, ਕਥਿਤ.

ਕਥਤਾ. ਸੰ. ਕਥਧਿਥਿ, ਵਿ—ਕਥਨ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਕਥਾ ਦਾ.
ਪ੍ਰਸੰਗ ਦਾ. "ਕਥਤਾ ਕਥਤਾ ਸੁਨਤਾ ਸੋਈ." (ਕਉ ਮ: ੧)

ਕਥਨ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਕਹਿਣਾ. ਬਿਆਨ. "ਕਥਨ ਸੁਨਾਵਨ ਕੀਤ
ਨੀਕੇ ਕਾਵਨ." (ਦੇਵ ਮ: ੫)

ਕਥਨਾ. ਕ੍ਰਿ—ਕਹਿਣਾ. ਬਿਆਨ ਕਰਨਾ। ੨ ਸੰਗਤ—ਵਤਾਖਤਾ
(ਵਿਆਖਿਆ) ਬਿਆਨ. ਦੇਖੋ, ਕਥੀ.

ਕਥਨੀ. ਸੰਗਤ—ਕਹਿਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਵਤਾਖਤਾ. "ਕਥਨੀ ਕਹਿ
ਭਰਮੁ ਨ ਜਾਈ." (ਸੋਹ ਕਬੀਰ)

ਕਥਨੀ ਬਟਨੀ. ਸੰਗਤ—ਕੇਵਲ ਮੁਖ ਕਰਕੇ ਬਿਆਨ. ਅਮਲ ਤੋਂ
ਬਿਨਾ ਰੁਝਾਨੀ ਜਮਾ ਮਰਚ. "ਸਬਦੁ ਨ ਚੀਨੈ ਕਥਨੀ ਬਟਨੀ ਕਰੈ."
(ਸ੍ਰੀ ਮ: ੩)

ਕਥਨੀਯ. ਸੰ. ਵਿ—ਕਹਿਣ ਯੋਗਤ. ਬਿਆਨ ਕਰਨੇ ਲਾਇਕ.

ਕਥਨੁ. ਦੇਖੋ, ਕਥਨ.

ਕਥਤੀ. ਸੰਗਤ—ਕਥਾ. "ਕਥਤੀਆ ਸੰਤਾਹ ਏ ਸੁਖਾਉ ਪੈਪੀਆ." (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੨, ਮ: ੫)

ਕਥਾ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਬਾਤ. ਪ੍ਰਸੰਗ. ਬਿਆਨ. ਵਤਾਖਤਾ। ੨ ਕਿਸੇ
ਵਕ ਦੇ ਅਰਥ ਦਾ ਵਰਣਨ. "ਕਥਾ ਸੁਣਤ ਮਨੁ ਸਗਲੀ ਖੋਵੈ." (ਮਾਰ ਮ: ੫)

ਕਰਾਇਆ. ਕਰਨ ਕਰਵਾਇਆ. ਕਰਾਇਆ. "ਮਿਲਿ ਸਾਧੁ ਅਕਥੁ ਕਰਾਇਆ ਬਾ." (ਮਾਰੂ ਮ: ੫)

ਕਰਾਕ. ਕਰਾ ਕਹਿਣ ਵਾਲਾ. ਕਰਕਤ.

ਕਰਾਹੀ. ਕਰਾ ਗਈ (ਕਾਇਨ ਕੀਤੀ). ੨ ਕਰਾ ਦੇ ਕਾਇਨ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. "ਹਮ ਹਰਿਕਥਾ ਕਰਾਹੀ." (ਧਨਾ ਮ: ੪) ਕਰਤਾਰ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਨੂੰ ਗਾਇਨ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਹਨ.

ਕਰਾਨਕ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਕਰਾ ਦਾ ਸਾਰਾਂਸ਼। ੨ ਕਰਾ. ਕਰਾਣੀ. ਕਿੱਸਾ.

ਕਰਿ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਕਰਨ ਕਰਕੇ. ਆਖਕੇ. "ਕਰਿ ਕਰਿ ਕਰੀ ਕੋਟੀ ਕੋਟਿ ਕੋਟਿ." (ਜਪੁ) ਕੋਟੀ (ਕੁੰਡਾ ਵਕਤਿਆਂ ਨੇ) ਕੋਟਿ (ਕੁੰਡ) ਕੋਟਿ (ਦਲੀਲਾਂ) ਨਾਲ ਕਹਿ ਕਹਿਕੇ ਕਰਨ ਕੀਤੀ ਹੈ ਭਾਵ—ਅਨੇਕ ਪੁਕਾਰ ਅਤੇ ਅਨੰਤ ਵਾਰ ਆਖੀ ਹੈ. "ਜਦਾ ਸਬਦੁ ਕਰਿ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੫) ੨ ਦੇਖੋ, ਕੱਥ ੪.

ਕਰਿਤ. ਸੰ. ਵਿ—ਕਹਿਆ ਹੋਇਆ. ਬਿਆਨ ਕੀਤਾ.

ਕਰਿਤਾ. ਸੰ. ਕਰਾਇਤਾ. ਵਿ—ਕਹਿਣ ਵਾਲਾ. ਵਕਤਾ.

ਕਰੀ. ਕਰਨ (ਬਿਆਨ) ਕੀਤੀ. "ਕਰਨਾ ਕਰੀ ਨ ਆਵੈ ਤੋਟਿ." (ਜਪੁ)

ਕਰੀਰ. ਸੰਗਤ—ਕਰਿਤ—ਇਹ. ਆਖੀ ਹੋਈ ਬਾਣੀ. ਕਿੱਸਾ. ਕਸੀਦਾ. "ਕਰਿਆਨ ਕੱਥੇ ਕਰੀਰੇ." (ਚੰਡੀ ੨) "ਕੱਥੇ ਕਰੀਰੇ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ) ੨ ਰਾਂਗ. ਝੰਡ.

ਕਰੂਰੀ. ਦੇਖੋ, ਕਸਰੂਰੀ. "ਰਾਤਿ ਕਰੂਰੀ ਵੰਡੀਐ." (ਸ. ਫਰੀਦ) ਭਾਵ, ਹਰਿਨਾਮ ਕਥਾ। ੨ ਕੀਤੀ। ੩ ਸੁਭ ਵਾਸਨਾ. ਸੁਭੇਖ.

ਕਰੀ. ਸੰ. ਕਥਾ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਕੈਸੇ. ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ. "ਜਡ ਬਿਵਹਾਰ ਕਰੀ ਸੇ ਨਹੀ?" (ਗੁਪਤੁ)

ਕਰੀਚਨ. ਸੰ. ਕਥਾਕਥਾਨ. ਵਡ—ਕੈਸੇ. ਕਿਸੀ ਤਰ੍ਹਾਂ. ਕਿਵੇਂ.

ਕਰੀਚਿਤ. ਸੰ. ਕਥਾਕਥਿਤ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਕਿਸੀ ਨ ਕਿਸੀ ਪੁਕਾਰ ਸੇ. ਕਿਸੇ ਨਾ ਕਿਸੇ ਢੰਗ ਨਾਲ। ੨ ਸਾਯਦ.

ਕੱਥ. ਸੰਗਤ—ਕਥਾ। ੨ ਖੋਰ (ਖਾਇਰ) ਬਿਰਫ਼ ਦੀ ਲਕੜੀਆਂ ਦਾ ਕੁਝ (ਕਾਤੂ) ਬਣਾਏ ਗਏ ਕੀਤਾ ਇੱਕ ਪਦਾਰਥ, ਜੋ ਪਾਨਾਂ ਵਿੱਚ ਵਰਤੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਰੰਗਣ ਦੇ ਕੰਮ ਭੀ ਆਉਂਦਾ ਹੈ. ਅਨੇਕ ਦਵਾਈਆਂ ਵਿੱਚ ਭੀ ਇਸ ਨੂੰ ਵਰਤਦੇ ਹਨ. ਕੱਥਾ. *Uncaria Gambier*। ੩ ਸੰ. ਕਥਾ. ਸਲਾਖਾ. ਉਸਤਤਿ. "ਦਲ ਕਾਹਨ ਕੱਥੇ." (ਚੰਡੀ ੩) ਡਾਹੀਫ਼ ਲਾਇਕ ਯੇਹਾ ਦਲ ਕਾਹਨ। ੪ ਵਿ—ਕਥਾ. ਕਥਨ ਯੋਗਤ. ਬਿਆਨ ਕਰਨ ਲਾਇਕ। ੫ ਦੇਖੋ, ਕੱਥ.

ਕੱਥਕ. ਸੰ. ਵਿ—ਕਹਿਣ ਵਾਲਾ. ਕਥਨ ਕਰਤਾ। ੨ ਸੰਗਤ—ਉਹ ਕਾਯਕ (ਗਵੇਯਾ), ਜੋ ਨਿਤਤ (ਨਾਚ) ਅਤੇ ਸ਼ਰੀਰ ਦੀ ਹਲਕਤ ਨਾਲ ਭਾਵੇਂ ਹੋਏ ਕੀਤ ਦਾ ਭਾਵ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰੇ.

ਕੱਥਾ. ਦੇਖੋ, ਕੱਥ ੨.

ਕੱਥੀ. ਕਥਨ ਕੀਤਾ. ਉੱਚਾਰਣ ਕੀਤਾ. "ਪਤੇ ਸਾਮ ਬੇਦੋਂ ਜੁਸਰ ਬੇਦ ਕੱਥੀ" (ਵਿਚਿਤ੍ਰ)

ਕਦ } ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਕਦਾ. ਕਥ. ਕਦੋਂ. "ਕਉਣ ਕਹੈ ਤੂ ਕਦ ਕਾ." ਕਦਹੁ } (ਤੁਖਾ ਫੰਤ ਮ: ੫) "ਕਦਹੁ ਸਮਰਾਇਆ ਜਾਇ." (ਮ: ੩ ਵਾਰ ਸ੍ਰੀ) ੨ ਦੇਖੋ, ਕੱਦ। ੩ ਅ. ੨ ਕੱਦ. ਮਿਹਨਤ. ਕੋਸ਼ਿਸ਼। ੪ ਡਾ. ੨ ਘਰ। ੫ ਸਖਸ. ਕੋਈ ਪੁਰਖ.

ਕਦਮੁਦਾ. ਡਾ. ੨੨੨ ਘਰ ਦਾ ਮਾਲਿਕ। ੨ ਬਦਸਾਹ। ੩ ਰੂਹ ਜੀਵਾਤਮਾ। ੪ ਵਿਆਹਿਆ ਹੋਇਆ ਆਦਮੀ.

ਕਦਨ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਕਲੇਸ਼. ਦੁੱਖ. "ਸੁਮਤਿ ਸਦਨ ਭਯੋ ਕਦਨ ਬਿਰਾਮ ਹੈ." (ਨਾਪੁ) ਕਲੇਸ਼ ਦਾ ਵਿਰਾਮ (ਮਾਤਮਾ) ੨ ਯੁੱਧ. ਜੰਗ। ੩ ਵਿਨਾਸ਼. ਵਧ.

ਕਦਮ. ਦੇਖੋ, ਕਦੰਬ। ੨ ਅ. ੨ ਕਦਮ. ਸੰਗਤ—ਚਰਣ. ਪੈਰ. "ਤੇਰੇ ਕਦਮ ਸਲਾਹ." (ਭੈਰ ਮ: ੫) ੩ ਛਿੰਘ. ਭਰ.

ਕਦਮਪੋਸੀ } ਡਾ. ੨੨੨ ਸੰਗਤ—ਪੈਰ ਉਮਣ ਦੀ ਢਿਯਾ. ਕਦਮਾਂ ਕਦਮਪੋਸੀ } ਦਾ ਭੋਸਾ (ਚੁੰਮਾ) ਲੈਣਾ. "ਤਾਂ ਆਇ ਕਦਮ ਭੋਸੀ ਕੀਤੀ." (ਜਸਾ) ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਚਿਹਲ ਕਦਮੀ (ਟਹਿਲਨੇ) ਦੀ ਥਾਂ ਕਦਮਪੋਸੀ ਪਾਠ ਲਿਖ ਦਿੱਤਾ ਹੈ. "ਫਿਰੈ ਕਦਮਪੋਸੀ ਕਉ ਕਰਤੇ." (ਗੁਪਤੁ)

ਕਦਰ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਆਰ। ੨ ਅੰਬੁਸ਼। ੩ ਚਿੱਟਾ ਖੋਰ ਬਿਰਫ਼. "ਕਦਰ ਬਟ ਤੈਮਲ" (ਗੁਪਤੁ) ਦੇਖੋ, ਢੂ. *Kedros*। ੪ ਅ. ੨ ਕਦਰ. ਸਨਮਾਨ. ਪ੍ਰਤਿਸ਼ਠਾ. ਆਦਰ। ੫ ਮਾਨ. ਪ੍ਰਮਾਣ. ਭੈਲ.

ਕਦਰਬਨਾਸ } ਡਾ. ੨੨੨ ਵਿ—ਕਦਰ ਜਾਣਨ ਵਾਲਾ. ਗੁਣਗੁਹਕ. ਕਦਰਦਾਨ }

ਕਦਰਯ } ਸੰ. ਕਾਤਕ. ਸੰਗਤ—ਕਾਟਿਰਪੁਣਾ. ਬੁਜ਼ਦਿਲੀ। ਕਦਰਾਈ } ੨ ਘਬਰਾਹਟ। ੩ ਭਰ. ਖੋਡ.

ਕਦਲ. ਕਾਜ. ਸੰਗਤ—ਪੁਲ. ਜਿਵੇਂ ਅਮੀਰਾ ਕਦਲ, ਭਤੇ ਕਦਲ, ਆਦਿ ਸ੍ਰੀ ਨਗਰ ਵਿੱਚ ਹਨ। ੨ ਦੇਖੋ, ਕੰਦਲ.

ਕਦਲੀ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਕੋਲਾ। ੨ ਕੰਝੇਜ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਮ੍ਰਿਗ, ਜੋ ਸਤਾਹੀ ਮਿਲੇ ਰੂਹੇ ਰੰਗ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ੩ ਆਸਾਮ ਅਤੇ ਬਰਮਾ ਵਿੱਚ ਹੋਣ ਵਾਲਾ ਇੱਕ ਬਿਰਫ਼, ਜਿਸ ਦੀ ਲੱਕੜ ਤੋਂ ਨੌਕਾ (ਬੋਟੀ) ਬਣਦੀ ਹੈ.

ਕਦਲੀਪੁਰਖ. ਸੰਗਤ—ਮਨ. ਦਿਲ, ਕੋਲੇ ਦੇ ਫੁੱਲ ਵਰਗੀ ਹੈ ਜਿਸ ਦੀ ਸ਼ਕਲ. "ਕਦਲੀਪੁਰਖ ਧੂਪ ਪਰਗਾਸ." (ਭੈਰ ਅ. ਕਥੀਰ) ਕਦਲੀਬਨ. ਦੇਖੋ, ਕਜਲੀਬਨ.

ਕਦਰ. ਸੰ. ਕਾਨੁਕ—ਕੰਦੁਕ. ਸੰਗਤ—ਕੋਂਦ. ਛਿੰਡ. ਖੇਂਨੂੰ. "ਖਿਲੰਤ ਜਾਣੁ ਕੱਦਵੈ." (ਰਾਮਾਦ)

ਕਦਾ. ਸੰ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਕਈ. ਕਿਸੇ ਵੇਲੇ. ਕਦੀ. "ਜਗਜੁਖ ਮੇ ਉਰਭੈ ਨਹਿ ਕਦਾ." (ਗੁਪਤੁ) ੨ ਅ. ੨ ਕਦਾ. ਸੰਗਤ—ਵਰਜਣ. ਹਟਾਉਣਾ. "ਨੀਲੀ ਸਿਆਹੀ ਕਦਾ ਕਰਣੀ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧) ਨੀਲੀ ਪੋਸਾਕ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਮਨ ਦੀ ਸਤਾਹੀ ਮਿਟਾਉਣੀ। ੩ ਅ. ੨ ਕਦਹੁ. ਪਾਤਨਾ. ਚੀਰਨਾ। ੪ ਅੱਧ ਲਾਉਣੀ। ੫ ਤਾਨਾ ਮਾਰਨਾ.

ਡੇਕ ਕਿੰਚਲ ਕਨਕਾਯਾ." (ਗੁਪਤ)

ਕਨਕੁਤ. ਦੇਖੋ, ਕਣਕੁਤ.

ਕਨਖਲ. ਗੰਗਾ ਕਿਨਾਰੇ ਹਰਿਦ੍ਵਾਰ ਤੋਂ ਦੋ ਮੀਲ ਪੱਛਮ ਵੱਲ ਇੱਕ ਸ਼ਹਿਰ. ਕੁਰਮ ਅਤੇ ਲਿੰਗ ਪੁਰਾਣ ਅਨੁਸਾਰ ਇਹ ਦੱਸ ਪੁਜਾਪਤਿ ਦੇ ਯੱਗ ਦਾ ਅਸਥਾਨ ਹੈ. ਇਸ ਥਾਂ ਦਫ਼ੋਸ਼ੁਰ ਮਹਾਦੇਵ ਦਾ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਮੰਦਿਰ ਹੈ. ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰ ਦਾਸ ਇਸ ਨਗਰ ਕੁਝ ਸਮਾਂ ਵਿਰਾਜੇ ਹਨ. ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਤੀਘਾਟ ਭੇ ਵਿਦਰਮਾਨ ਹੈ.

ਕਨਪਟੀ. ਸੰਗਤ—ਕੰਨ ਅਤੇ ਅੱਖ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਦਾ ਥਾਂ. ਪੁਸ਼ਪਤੀ।
੨ ਦੇਖੋ, ਕਨਫਟੀ.

ਕਨਪਾਟਾ

ਕਨਪਟੀ

ਕਨਫਟਾ

ਕਨਫਟੀ

ਕਨਫਟਾ

ਦੇਖੋ. ਕਨਕਟਾ—ਕਨਕਟੀ. "ਜੈਗਤਾਸੀ ਘਰੁ ਕਨਪਾਟੇ." (ਗੁਪਤ)

ਕਨੱਯਾ. ਸੰਗਤ—ਕਾਹਣਾ, ਕਾਹਣਾ. ਜਾਨਾ ਭਾਣਨ ਵਾਲਾ ਇੱਕ ਸੀਵ। ੨ ਕਨ੍ਯਾ. ਫ਼ਿਸਨ. "ਅਟੇਰੂ ਕੇ ਕਨੱਯਾ ਨਾਮ." (ਅਕਾਲ) ਕਨਾਅਰ. ਅ. ੨੪ ਸੰਗਤ—ਛੋਟੀ ਚੀਜ਼ ਪੁਰ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਣਾ. ਸਥਰ. ਸੰਤੋਖ.

ਕਨਾਇਤ. ਦੇਖੋ, ਕਨਾਅਤ ਅਤੇ ਕਨੈਤ.

ਕਨਾਈ. ਸੰਗਤ—ਫ਼ਿਸਨ. ਕਨ੍ਯਾ। ੨ ਕਰਤਾਰ. "ਸਿਮਰਿਓ ਨਾਹਿ ਕਨਾਈ." (ਮਾਰੂ ਮ: ੯)

ਕਨਾਗਤ. ਸੰ. ਕਨਾਗਤ, ਅੱਸੂ ਦਾ ਮਹੀਨਾ. ਕਨਾਤ ਰਾਸ਼ਿ ਵਿੱਚ ਸੂਰਯ ਆਉਣ ਤੋਂ ਇਹ ਨਾਮ ਹੈ. ਕੁਝਾਂ ਦੇ ਪੱਖ ਦੀ ਭੀ ਇਹ ਸੰਗਤ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਕਲਪ ਲਈ ਹੈ.

ਕਨਾਰ. ਦੇਖੋ, ਕਨਾਅਰ। ੨ ਕੁ. ੨੪ ਕਨਾਤ. ਕਪਤੋ ਦੀ ਕੰਧ. ਚੰਬੂ ਦੇ ਚਾਰੇ ਪਾਸੇ ਦੀਵਾਰ ਦੀ ਥਾਂ ਵਸਤੂ ਦੀ ਭੀਤ। ੩ ਅ. ਨੇਜਾ। ੪ ਪਿੱਠ ਦੀ ਹੱਡੀ. ਕੰਕਰੋਤ.

ਕਨਾਯਤ. ਦੇਖੋ, ਕਨਾਅਤ ਅਤੇ ਕਨੈਤ.

ਕਨਾਰ. ਭਾ. ੨ ਕਿਨਾਰਾ. ਪਾਸਾ। ੨ ਕਿਰਾਏ ਦਾ ਹਾਸੀਆ। ੩ ਘੋੜੇ ਦਾ ਚੁਕਾਮ.

ਕਨਾਰਾ. ਦੇਖੋ, ਕਨਾਰ ੧ ਅਤੇ ਕਿਨਾਰਾ.

ਕਨਾਲ. ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਦੀ ਇੱਕ ਮਿਟਤੀ. ਏਕਤ ਦਾ ਅੰਨ੍ਹਾਂ ਹੋਣਾ.

ਕਨਾਵੇਜ਼. ਸੰਗਤ—ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਰੇਸ਼ਮੀ ਵਸਤੂ, ਜੋ ਦਰਿਆਈ ਦੀ ਕਿਸਮ ਵਿੱਚੋਂ ਹੈ. ਬੁਖਾਰੇ ਦੀ ਕਨਾਵੇਜ਼ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਸੀ.

ਕਨਿ. ਵੱਲ. ਓਹ. ਧਰਤ. "ਆਇ ਨ ਸਕਾ ਤੁਭ ਕਨਿ ਪਿਆਰੇ." (ਵਧ ਮ: ੧) ੨ ਕਰਣ ਮੇ. ਕੰਨ ਵਿੱਚ. "ਕਨਿ ਮੁੰਦਾ ਪਾਈ." (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਰਾਮ ੧) ੩ ਸਿੰਧੀ. ਫ਼ਿ. ਵਿ—ਨੇੜੇ. ਪਾਸ. ਕੋਲ.

ਕਨਿਸ਼ੂ. ਸੰ. ਵਿ—ਬਹੁਤ ਛੋਟਾ. ਅਤੱਤਰ ਲਾਪ। ੨ ਨੀਚ. ਕਮੀਨਾ.

ਕਨਿਸ਼ੂ. ਵਿ—ਸਭ ਤੋਂ ਛੋਟੀ। ੨ ਸੰਗਤ—ਚੀਜ਼ੀ. ਛੋਟੀ ਉੱਕਲਿ.

੩ ਕਾਵਤ ਅਨੁਸਾਰ ਉਹ ਇਸਤ੍ਰੀ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਪਤੀ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮ ਘੱਟ ਹੋਵੇ. ਕਨਿਸ਼ੂਕਾ. ਸੰਗਤ—ਸਭ ਤੋਂ ਛੋਟੀ ਅੰਗੂਲੀ. ਚੀਜ਼ੀ. ਦੇਖੋ, ਅੰਗੂਲਿ। ੨ ਛੋਟੀ ਭੈਣ.

ਕਨਿਕ. ਸੁਵਰਣ. ਭਾਵ—ਧਨ. ਦੇਖੋ, ਕਣਕ ਅਤੇ ਕਨਕ. "ਕਨਿਕ ਕਾਮਨੀ ਹੋਤ ਕਵਚਾ." (ਆਸਾ ਅ: ਮ: ੧)

ਕਨਿਕਕਲਾ. ਦੇਖੋ, ਕਨਕਕਲਾ.

ਕਨਿੰਗਮ } ਸਕਾਟਲੈਂਡ ਨਿਵਾਸੀ ਅਜੈਕਸੈਂਡਰ ਕਨਿੰਗਮ
ਕਨਿੰਘਮ } (Alexander Cunningham) ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਜੇ.

ਡੀ. ਕਨਿੰਗਮ (J. D. Cunningham), ਜਿਸ ਦਾ ਜਨਮ ਸਨ ੧੮੧੨ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ. ਇਹ ਈਸਟ ਇੰਡੀਆ ਕੰਪਨੀ ਦਾ ਨੌਕਰ ਹੋ ਕੇ ਸਨ ੧੮੪੨ ਵਿੱਚ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਪੁੱਜਾ, ਅਤੇ ਚੀਫ਼ ਇੰਜੀਨੀਅਰ ਬੰਗਾਲ ਦੇ ਸਟਾਫ਼ ਵਿੱਚ ਚਰਤੀ ਹੋਇਆ. ੧੮੪੭ ਵਿੱਚ ਕਰਨੈਲ ਵੇਡ (Colonel Wade) ਪੋਲਿਟੀਕਲ ਏਜੈਂਟ ਦਾ ਨਾਯਬ ਬਣਿਆ ਫੇਰ ਸਹਾਇਕ ਪੋਲਿਟੀਕਲ ਏਜੈਂਟ ਹੋਇਆ. ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਲੜਾਈ ਵੇਲੇ ਨੇਪੀਅਰ ਅਤੇ ਗਫ਼ (Charles Napier & Sir Hugh Gough) ਦੇ ਸਟਾਫ਼ ਵਿੱਚ ਰਿਹਾ ਬੰਦੋਬਸਤ ਅਤੇ ਅਲੀਵਾਲ ਦੀ ਲੜਾਈ ਵੇਲੇ ਇਹ ਪੋਲਿਟੀਕਲ ਆਫ਼ਿਸਰ ਦੀ ਹੈਸੀਅਤ ਵਿੱਚ ਸਰ ਹੈਰੀ ਸਮਿਥ (Sir Harry Smith) ਦੇ ਨਾਲ ਸੀ. ਸਫ਼ਰਾਉਂਦੇ ਦੇ ਸੰਭ ਸਮੇਂ ਇਹ ਕਵਰਨਰ ਜਨਰਲ ਸਰ ਹੈਨਰੀ ਹਾਰਡਿੰਗ (Sir Henry Hardinge) ਦਾ ਏ. ਡੀ. ਸੀ. ਸੀ. ਇਸ ਦੀ ਸੇਵਾ ਤੋਂ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਕੇ ਕਵਰਨਰ ਜਨਰਲ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਭੋਪਾਲ ਦਾ ਪੋਲਿਟੀਕਲ ਏਜੈਂਟ ਬਾਇਆ. ਸਨ ੧੮੪੮ ਵਿੱਚ ਕਨਿੰਗਮ ਨੇ ਸਿੱਖ ਹਿਸਟਰੀ ਲਿਖੀ, ਜੋ ੧੮੪੯ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਹੋਈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਕਈ ਗੱਲਾਂ ਅਹਿਸੀਆਂ ਸਪਸ਼ਟ ਲਿਖੀਆਂ ਸੀ ਕਵਰਨਮੈਂਟ ਲਈ ਲੱਜਾ ਦਾ ਕਾਰਣ ਸਨ. ਇਸ ਪੁਰ ਕਨਿੰਗਮ ਨੂੰ ਪੋਲਿਟੀਕਲ ਮਹਿਕਮੇ ਤੋਂ ਹਟਾ ਕੇ ਮੋਰਟ ਦੇ (P. W. D.). ਵਿੱਚ ਭੇਜਿਆ ਗਿਆ.^੨ ਕਨਿੰਗਮ ਦਾ 'ਦੂਜੀ ਭਾਪ (ਸੰਪਾਦਕ)

ਲਾਰਡ ਡਾਲਹੋਸੀ (Lord Dalhousie) ੨ ਸਤੰਬਰ ਸੰਨ ੧੮੪੯ ਦੀ ਚਿੱਠੀ ਵਿੱਚ ਸਰ ਹੈਨਰੀ ਲਾਰੇਂਸ (Sir Henry M. Lawrence). ਨੂੰ ਲਿਖਦਾ ਹੈ.

"It was very certain that every body would say that Captain Cunningham was dismissed, nominally, for using official documents, but really, because he said things disagreeable to the Government. It was equally clear that the Government declaration, that he had used official papers, would to the public serve as warrant for all his statements, and would give weight both to them and the general opinions, he uttered."

(Life of Sir Henry Lawrence by Sir H. B. Edwards P. 467)

ਸਨ ੧੮੫੧ ਵਿੱਚ ਅੰਬਾਲੇ ਦੇਹਾਂਤ ਹੋਇਆ।

ਕਨਿਯਾ. ਪੁ. ਸੰਗਤ—ਕੱਛੀ. ਬਗਲ. ਕਾਂਧ. “ਕਨਿਯਾ ਬਿਖੇ
ਫੀਚਕਨ ਧਾਰੈ.” (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧੮੪) ਭੀਮਸੇਨ ਕੀਚਕ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ
ਭਾਈਆਂ ਨੂੰ ਕੱਛੀ ਵਿੱਚ ਧਾਰਦਾ ਹੈ। ੨ ਉਛਕ. ਕੋਈ। ੩ ਜੱਫੀ.
ਕੋਰੀ। ੪ ਦੇਖੋ, ਕਨਯਾ.

ਕਨਿਲੀਨ. ਕਨਿਆਰੀ. ਕਨਕ. ਚੰਪਾ.

ਕਨੀ. ਦੇਖੋ, ਕਟੀ.

ਕਨੀਆ. ਕੋਰੀ. ਜੱਫੀ. ਦੇਖੋ, ਕਨਿਯਾ ੨. “ਜਾਦਰ ਸੋ ਨਿਜ ਭਰ
ਕਰ ਕਨੀਆ.” (ਨਾਪੁ)

ਕਨੀਲ } ਡਾ. ੨ ਸੰਗਤ—ਦਾਸੀ. ਟਹਿਲਣ। ੨ ਕਨਯਾ.
ਕਨੀਲਕ }

ਕਨੀਰ. ਦੇਖੋ, ਕਨੇਰ.

ਕਨੁ. ਸਿੰਧੀ. ਕੰਨ. ਕਣ. ਕਾਨ.

ਕਨੁਕਾ. ਸੰਗਤ—ਕਣਕਾ. ਜ਼ਰੀ. “ਧੂਰਿ ਕੇ ਕਨੁਕਾ ਫੇਰ ਧੂਰਿ ਹੀ
ਸਮਾਹਿਕੇ.” (ਅਕਾਲ) ੨ ਚਿੰਗਾਰੀ. ਵਿਸਫੁਲਿੰਗ. “ਸੋਸੇ ਏਕ
ਆਗ ਭੇ ਕਨੁਕਾ ਕੋਟਿ ਆਗ ਉਠੈ.” (ਅਕਾਲ)

ਕਨੇਸ਼ਾ. ਦੇਖੋ, ਕਨਿਸ਼ਾ.

ਕਨੇਚ. ਸਾਨ੍ਹੇਵਾਲ ਸਟੇਸ਼ਨ ਤੋਂ ਭੇਵ ਮੀਲ ਦੱਖਣ ਪੂਰਬ ਨਿਲਾ
ਲੁਦਿਆਨੇ ਦਾ ਇੱਕ ਪਿੰਡ. ਮਾਫੀਵਾਲੇ ਤੋਂ ਚਲਕੇ ਇਸ ਥਾਂ ਦਸਮੇਸ਼
ਕੁਝ ਕਾਲ ਵਿਰਾਜੇ ਹਨ. ਛੱਤਾ ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰ ਇਸੇ ਥਾਂ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ,
ਜਿਸ ਨੇ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੂੰ ਸਵਾਰੀ ਲਈ ਸੁੰਦਰ ਖੋਤੀ ਦੇਣ ਤੋਂ ਭਾਨਾ
ਬਣਾਇਆ ਸੀ.

ਕਨੇਤ. ਦੇਖੋ, ਕਨੈਤ.

ਕਨੇਰ } ਸੰ. ਕਟੇਰ. ਸੰਗਤ—ਭੈਲਸਿਰੀ. ਕਰਵੀਰ. ਇੱਕ ਫੁੱਲਦਾਰ
ਕਨੇਲ } ਫੂਟਾ. ਇਸ ਦਾ ਫੁੱਲ ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਸਿੱਧ ਉੱਪਰ ਚੜ੍ਹਾਈਦਾ
ਹੈ. ਇਸ ਨੂੰ ਬਾਰਾਂ ਮਹੀਨੇ ਫੁੱਲ ਆਉਂਦੇ ਹਨ. ਇਸ ਦੇ ਪੱਤਿਆਂ ਦੀ
ਨਸਵਾਰ ਭੀ ਛਣਦੀ ਹੈ, ਅਤੇ ਕਨੇਰ ਦੀ ਛਿੱਲ ਭਥਾ ਜਤ ਅਨੇਕ
ਦਵਾਈਆਂ ਵਿੱਚ ਵਰਤੀਦੀ ਹੈ. ਵੈਦਯਕ ਗੁਣਾਂ ਵਿੱਚ ਕਨੇਰ ਖੋਤੇ ਲਈ
ਵਿਖ ਰੂਪ ਲਿਖੀ ਹੈ, ਇਸੇ ਕਾਰਣ ਇਸ ਦਾ ਨਾਮ ਵਜੀ ਸ਼ੁਰੂ ਹੈ.
Pterospermum Acerifolium. ਡਾ. ਮਰਜ਼ਹਰਹ. ਅੰ.
oleander.

ਕਨੈਤ. ਪਹਾੜੀ ਇਲਾਕਿਆਂ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲੀ ਇੱਕ ਜਾਤ,
ਜਿਸ ਦਾ ਨਿਕਾਸ ਰਾਜਪੂਤਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਹੈ. ਕਿਤਨਿਆਂ ਨੇ ਇਸ ਦਾ ਮੂਲ
“ਕਨਯਾਹੋਤ” ਲਿਖਿਆ ਹੈ. ਅਰਥਾਤ ਰਾਜਪੂਤ ਕਨਯਾ ਮਾਰ ਦਿੰਦੇ
ਸੇ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਨਯਾ ਮਾਰਨੀ ਪਾਪ ਸਮਝਿਆ.

ਕਨੇਜ. ਸੰ. ਕਾਨ੍ਯਕੁਬਜ—ਕਾਨ੍ਯਕੁਬਜ. ਸੰਗਤ—ਯੂ. ਪੀ. ਦੇ
ਇਲਾਕੇ ਨਿਲਾ ਫਰਕੁਖਾਬਾਦ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਸ਼ਹਿਰ ਅਤੇ ਉਸ ਦਾ
ਇਲਾਕਾ. ਕਨੇਜ ਪੁਰਾਣੇ ਸਮੇਂ ਹਿੰਦੂਆਂ ਦੀ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਰਾਜਧਾਨੀ ਰਹੀ
ਹੈ. ਸਨ ੧੧੯੪ ਵਿੱਚ ਮੁਹੰਮਦ ਗ਼ੋਰੀ ਨੇ ਮਹਾਰਾਜਾ ਜੈਚੰਦ ਦੇ ਨਾਲ
ਹੀ ਕਨੇਜ ਦੇ ਰਾਜ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ ਕਰ ਦਿੱਤੀ। ੨ ਬ੍ਰਹਮਣਾਂ ਦਾ ਇੱਕ

ਗੋਤ੍ਰ. ਦੇਖੋ, ਕਾਨ੍ਯਕੁਬਜ.

ਕਨੇਜੀਆ. ਵਿ—ਕਨੇਜ ਦੇ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਤ—ਕਾਨ੍ਯਕੁਬਜ
ਬ੍ਰਹਮਣ.

ਕਨੇਡ } ਦੇਖੋ, ਕਟੋਡ—ਕਟੋਡਾ.
ਕਨੇਡਾ }

ਕਨ੍ਹਾਈ. ਸੰਗਤ—ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ. ਕਨ੍ਹਾਯਾ। ੨ ਕਰਤਾਰ, ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ.

ਕਨ੍ਹਾਯਾ. ਸੰਗਤ—ਕੰਸਹਨੀਯਾ. ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ. ਕਨ੍ਹਾ। ੨ ਕਰਤਾਰ. ਵਾਹਗੁਰੂ।
੩ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਇੱਕ ਪ੍ਰੇਮੀ ਸਿੱਖ, ਜੋ
ਆਨੰਦਪੁਰ ਦੇ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਦਸਮੇਸ਼ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਦਾ ਹੋਇਆ ਵੈਰੀਆਂ
ਨੂੰ ਭੀ ਪਾਣੀ ਪਿਆਇਆ ਕਰਦਾ ਸੀ. ਇਸ ਦਾ ਨਾਉਂ ਘਨੀਯਾ ਭੀ
ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਜਨਮ ਪਿੰਡ ਸੋਧਰੇ (ਵਜ਼ੀਰਾਬਾਦ ਪਾਸ) ਖੜੀ
ਅਰ ਵਿੱਚ ਹੋਯਾ. ਨੌਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੇ ਅਨੰਨ ਸਿੱਖ ਭਾਈ ਨਨ੍ਹਾ ਤੋਂ
ਸਿੱਖੀ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮ ਸਾਗਿਆ. ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼
ਲੈ ਕੇ ਪਰਮਪਦ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰੀ ਹੋਇਆ. ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਆਗ਼ਾ
ਨਾਲ ਕਵੇ ਪਿੰਡ (ਜੋ ਅਟਕ ਤੋਂ ਕਰੀਬ ਵੀਹ ਮੀਲ ਉੱਚੇ ਹੈ)
ਧਰਮਸਾਲ ਰਚ ਕੇ ਪੁਰਾਣ ਦਾ ਪ੍ਰਵਾਹ ਚਲਾਯਾ. ਫੇਰ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰਗੋਬਿੰਦ
ਸਿੱਖ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਸੰਗਤਿ ਕਰਕੇ ਰਾਜਯੋਗ ਦਾ ਆਨੰਦ ਮਾਣਿਆ.
ਦੇਖੋ, ਅਭਨਾਸਹ. ਕਿਤਨੇ ਲੇਖਕਾਂ ਨੇ ਭਾਈ ਮੀਹਾਂ ਨੂੰ ਹੀ ਕਨ੍ਹਾਯਾ
ਸਮਝਿਆ ਹੈ, ਜੋ ਭੁੱਲ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਮੀਹਾਂ ਸਾਹਿਬ.

ਕਨ੍ਹਾਯਾਂ ਦੀ ਮਿਸਲ. ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ੧੨ ਮਿਸਲਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ
ਮਿਸਲ, ਜੋ ਕਾਨ੍ਹੇ ਪਿੰਡ ਦੇ ਵਸਨੀਕ ਖੁਸ਼ਹਾਲ ਸਿੱਖ ਦੇ ਪੁਤ੍ਰ ਸਰਦਾਰ
ਜੋ ਸਿੱਖ ਸੰਧੂ ਜੱਟ ਨੇ ਕਾਇਮ ਕੀਤੀ. ਇਸ ਮਿਸਲ ਦੀ ਆਮਦਨੀ
੪੦ ਲੱਖ ਅਤੇ ਭੋਜ ਅੰਨ ਹਜ਼ਾਰ ਸੀ. ਸੰਮਤ ੧੮੨੦ (ਸਨ ੧੭੬੩)
ਵਿੱਚ ਸਰਹੰਦ ਨੂੰ ਛੱਡੇ ਕਰਨ ਸਮੇਂ ਜੋ ਸਿੱਖ ਆਪਣੇ ਢਲ ਸਮੇਤ ਪੰਥ
ਨਾਲ ਬਾਮਿਲ ਸੀ. ਇਸ ਵੀਰ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਸੰਮਤ ੧੮੪੭ (ਸਨ
੧੭੮੯) ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਜੋ ਸਿੱਖ ਦੀ ਪੋਤੀ, ਜ: ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੱਖ
ਦੀ ਪੁਤ੍ਰੀ ਮਹਤਾਬ ਕੌਰ ਮਹਾਰਾਜਾ ਬਣਸੀਤ ਸਿੱਖ ਨੂੰ ਵਿਆਹੀ ਕਈ
ਸੀ. ਤਸੀਲ ਕੁਸੂਰ ਦੇ ਰੱਖਾਵਾਲੇ ਪਿੰਡ ਦੇ ਸਰਦਾਰ ਅਤੇ ਤਸੀਲ
ਵਟਾਲੇ ਦੇ ਛੱਤਕੜ ਦੇ ਸਰਦਾਰ ਇਸੇ ਮਿਸਲ ਵਿੱਚੋਂ ਹਨ.

ਕਨ੍ਹਾਯਾ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਕੁਆਰੀ ਲਤਕੀ। ੨ ਪੁਤ੍ਰੀ. ਬੇਟੀ. ਧੀ.

ਕਨਯਾ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਪੁਤ੍ਰੀ. ਬੇਟੀ. ਅਵਸਥਾ ਭੇਦ ਨਾਲ ਕਨਯਾ ਦੇ
ਨਾਮ—੧ ਬਚੇ ਦੀ ਸੰਧਯਾ, ੨ ਦੀ ਸਰਸ੍ਵਤੀ, ੩ ਦੀ ਚੰਡੀ, ੪ ਦੀ
ਸਾਂਭਵੀ, ੫ ਦੀ ਦੁਰਗਾ, ੬ ਦੀ ਗੋਰੀ, ੭ ਦੀ ਮਹਾਂ ਲਕਸ਼ਮੀ,
੮ ਦੀ ਲਲਿਤਾ। ੨ ਕੁਆਰੀ ਲਤਕੀ। ੩ ਭਾਰਾਂ ਰਾਸ਼ੀਆਂ ਵਿੱਚੋਂ.
ਫੀਰੀ ਰਾਸ਼ਿ. *Virgo* ੪ ਵਡੀ ਇਲਾਇਚੀ। ੫ ਇੱਕ ਛੱਦ. ਦੇਖੋ,
ਅਕਵਾ.

ਕਪ. ਦੇਖੋ, ਕਪਟਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਕੱਪ. “ਹਥ ਮਰੇਤੋ ਤਨੁ ਕਪਿ.”
(ਮਾਭ ਭਾਰਹਮਾਤ) ੩ ਦੇਖੋ, ਕਪਿ। ੪ ਸੰ. ਕਪ. ਧਾ—ਚਲਣਾ
ਹਿਲਣਾ. ਕੰਬਣਾ.

ਕਪਟ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਫਲ. ਭਰੋਬ. “ਭੂਤ ਕਪਟ ਕਮਾਏ ਮਹਾ ਦੁਖ

ਪਾਵੈ." (ਸੁਹੀ ਫੰਡ ਮ: ੪) ੨ ਦੇਖੋ, ਕਪਾਟ. "ਖੋਲਿ ਕਪਟ ਰੁਹੁ ਮੇਲੀਆ." (ਸੋਤ ਫੰਡ ਮ: ੫) "ਨਾਨਕ ਮਿਲਾਹੁ ਕਪਟ ਦਰ ਖੋਲਹੁ." (ਤੁਖਾਰੀ ਬਾਰਹਮਾਰਾ)

ਕਪਟਹਥਿਆਰ. ਸੰ. ਕੁਟਾਸੂ. ਸੰਗਤ—ਬਾਬਨਾਮ ਆਦਿਕ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ, ਜੋ ਪੇਸ਼ਾਕ ਵਿੱਚ ਛੁਪਾਇਆ ਹੋਵੇ. "ਕੁਤ ਕਪਟਹਥਿਆਰ ਜਿਉਂ." (ਤਾਰਾ)

ਕਪਟ ਕਪਾਟ. ਕਪਟ ਰੂਪ ਕਿਵਾਰ. ਫਲ ਦੇ ਤਖ਼ਤ. "ਖੁਲੋਂ ਨ ਕਪਟ ਕਪਾਟ." (ਰਹਿਮਨ)

ਕਪਟਪੁਰਖ } ਸੰਗਤ—ਭਰਣਾ. ਭਟਾਉਣੀ ਮਨੁੱਖ (ਪੁਰਖ), ਜੋ
ਕਪਟਪੁਰਖ } ਪਸ਼ੂਆਂ ਦੇ ਭਰਾਉਣ ਲਈ ਖੇਤ ਵਿੱਚ ਖੜਾ ਕੀਤਾ ਹੋਵੇ.

ਕਪਟ ਭੋਸ. ਧੋਖਾ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਸਿਫਾਸ. ਆਪਣਾ ਅਸਲ ਰੂਪ ਛੁਪਾਣ ਲਈ ਕੀਤਾ ਭੋਖਾ. ੨ ਭਰਾਉਪੀਆ.

ਕਪਟਿ. ਕਪਟ ਕਰਕੇ. ਫਲ ਨਾਲ. ਕਪਟ ਤੋਂ. "ਕੁਤਿ ਕਪਟਿ ਕਿਨੈ ਨ ਪਾਇਓ." (ਸੁੀ ਮ: ੪)

ਕਪਟੀ. ਵਿ—ਫਲੀਆ. ਫਰੇਈ. ੨ ਪਾਖੰਡੀ.

ਕਪਟੇ. ਕਪਟੀ ਲੋਕ. ਫਲੀਏ ਪੁਰਖ. "ਕੋਭੀ ਕੋਭੀ ਜੋਰਤ ਕਪਟੇ." (ਗੁਜ ਮ: ੫) ੨ ਕਪਟ ਕਰਕੇ. ਫਲ ਨਾਲ.

ਕਪਟਾ. ਕਿ—ਸੰ. ਕਤੰਨ. ਕੱਟਣਾ. ਟੁੱਕਣਾ. "ਭਰੀਦਾ, ਜਿ ਦਿਹ ਨਾਲਾ ਕਪਿਆ." (ਸ. ਫਰੀਦ)

ਕਪਟੀ. ਵਿ—ਕਪਿ (ਭਾਵੇਂ) ਦੀ. "ਚਲੀ ਸੈਨ ਕਪਟੀ ਸਲੂਧ." (ਰਾਮਾ)

ਕਪਤ. ਦੇਖੋ, ਕਪਿਤ.

ਕਪਲ. ਦੇਖੋ, ਕੈਲ. "ਪਰੀ ਨੂਟ ਕਪਲ ਵਿਖੇ." (ਗੁਪਤੁ)

ਕਪਰ. ਸਿੰਧੀ. ਕਪਰ. ਸੰਗਤ—ਦਰਿਆ ਦਾ ਉੱਚਾ ਵਾਹਾ. "ਥੋਤਾ ਕਪਰ ਵਾਤ:" (ਸ. ਫਰੀਦ) ਹਵਾ ਦੇ ਜੌਰ ਨਾਲ ਥੋਤਾ ਪੱਤਣ ਨੂੰ ਛੱਡਕੇ ਉੱਚੇ ਵਾਹੇ ਨੂੰ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਟਕਰਾਏ ਟੁੱਟਣ ਦਾ ਭਰ ਹੈ. ੨ ਕੁਮਾਰਕ. ਉਲਟਾ ਰਾਹ.

ਕਪਰਦ } ਸੰ. ਕਪਦ—ਕਪਦਿਕ. ਕ (ਜਲ) ਨਾਲ ਜੋ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ
ਕਪਰਦਕ } ਲੁੱਧ ਹੋਵੇ. ਸਿਵ ਦੀ ਜਟਾ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਭੰਗ ਦਾ ਪੁਰਾਹ ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ. ੨ ਜਟਾ ਦਾ ਰੁਤਾ. ੩ ਕੋਭੀ, ਜੋ ਸਮੁੰਦਰ ਦੇ ਜਲ ਨਾਲ ਲੁੱਧ ਹੈ.

ਕਪਰਦਨ. ਦੇਖੋ, ਕਪਰਦਿਨ.

ਕਪਰਦਿਕਾ. ਸੰ. ਕਪਦਿਕਾ. ਸੰਗਤ—ਕੋਭੀ. ਵਰਾਣਿਕਾ. ਦੇਖੋ, ਕਪਰਦਕ.

ਕਪਰਦਿਨ } ਸੰ. ਕਪਦਿਨ. ਵਿ—ਜਟਾਦੁਟ ਵਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਕਪਰਦ.
ਕਪਰਦਿਨੀ } ੨ ਕਪਦਿਨੀ. ਸਿਰ ਪੁਰ ਜੁੜੇ ਵਾਲੀ. ਜੁੜਾ ਰੱਖਣ
ਕਪਰਦੀ } ਵਾਲੀ. "ਜੈ ਜੈ ਹੋਸੀ" ਮਹਿਬਾਸੂਰ ਮਰਦਨਿ 'ਚੋਂ ਈ ਥਾਂ ਹੋਸੀ ਪਾਠ ਲਿਖਾਈ ਈ ਵੁਲ ਹੈ.

ਰੰਮਕਪਰਦਿਨਿ ਫਤੁਫਿਤੇ." (ਅਕਾਲ)

ਕਪਰਵਾਤ. ਦੇਖੋ, ਕਪਟ.

ਕਪਰਾ. ਦੇਖੋ, ਕਪੜਾ.

ਕਪਰੁ. ਦੇਖੋ, ਕਪਰ.

ਕਪਰੇ. ਕਪੜਾ ਦਾ ਝਰੂ ਵਰਨ. "ਮੇਲੇ ਕਪਰੇ ਕਹਾਲਉ ਧੰਵਉ." (ਮਲਾ ਰਵਿਦਾਸ) ਭਾਵ, ਮਲੀਨ ਅੰਤਰਕਰਣ.

ਕਪਰੇ ਬਾਗੇ ਵਾਲੀ. ਵਾ—ਸੰਗਤ—ਕੁੰਜ, ਜੋ ਚਿੱਟੇ ਲਿਬਾਸ ਵਾਲੀ ਹੈ. "ਕਲਨ ਫਿਰੰਤੀ ਉਤਤੀ ਕਪਰੇ ਬਾਗੇ ਵਾਲੀ." (ਗਉ ਮ: ੪)

ਕਪਲ. ਦੇਖੋ, ਕਪਿਲ.

ਕਪਤ. ਦੇਖੋ, ਕਪਤਾ. ੨ ਸੰ. ਕਾਪੀਟਕ. ਲੀਰਾਂ ਦੀ ਕੋਦਤੀ ਪਹਿਰਣ ਵਾਲਾ. "ਕਪਤ ਕੇਦਾਰੇ ਜਾਈ." (ਸੋਰ ਕਬੀਰ)

ਕਪਤ ਕੋਟ. ਵਸਤੂ ਦੀ ਸਫੀਲ. ਕਨਾਤ ਦਾ ਘੇਰਾ.

ਕਪਤਕੋਠਾ. ਸੰਗਤ—ਤੰਬੂ. ਭੇਰਾ. ਖੋਆ.

ਕਪਤਾ } ਸੰ. ਕਪਟ. ਸੰਗਤ—ਫਸਤੂ. ਪਟ. "ਕਪਤ ਰੂਪ ਸੁਹਾਵਣਾ."

ਕਪਤੁ } (ਵਾਰ ਆਸਾ) ੨ ਮਿਲਤ. "ਸਿਫਤਿ ਸਲਾਹ ਕਪਤਾ ਪਾਇਆ." (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਮਾਰ) ੩ ਭਾਵ, ਦੇਹ. ਲਰੀਰ. "ਕਰਮੀ ਆਵੈ ਕਪਤਾ." (ਜਪੁ) ਇਸੇ ਭਾਵ ਅਨੁਸਾਰ ਚੋਲਾ ਜਾਮਾ ਆਦਿ ਸ਼ਬਦ ਦੇਹ ਲਈ ਵਰਤੇ ਹਨ. ੪ ਲਿਬਾਸ. "ਪਰਹਿ ਕਪਤੁ ਜੇ ਪਿਰ ਮਿਲੈ." (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਸੋਰ) ਇਸ ਥਾਂ ਪਾਖੰਡ ਭੋਸ (ਫੋਸ) ਦੇ ਤੜਕਾ ਤੋਂ ਭਾਵ ਹੈ.

ਕਪਾਸ } ਸੰ. ਕਪੀਸ. *L. Gossypium Herbaceum*.

ਕਪਾਹ } "ਦਇਆ ਕਪਾਹ ਸੰਤੋਖ ਸੂਤ." (ਵਾਰ ਆਸਾ)

ਪੇਂਡਿਤ ਰਾਮਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਦਾ ਲੇਖਕਿਓ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ "ਭਗਵਤੀ ਪੰਚਮ ਪੁਸ਼ਪਾਜਨਿ ਲਤੰਤੁ" ਕਹਤ ਪੁਰਾਣਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੇ ੩੦ ਤ੍ਰਿਭੰਗੀ ਛੰਦ ਹਨ ਇਸੇ ਦਾ ਸੁਤੰਤ੍ਰ ਅਨੁਵਾਦ ੨੦ ਤ੍ਰਿਭੰਗੀ ਛੰਦਾਂ ਵਿੱਚ ਇਹ ਅਭਾਸਕ੍ਰਿਸਤੀਤ ਦਾ ਪਾਠ ਹੈ, ਜੋ ਲੇ ਅਭਾਸਕ੍ਰਿਸਤ ਨਾਲ ਕੁਸੇ ਚੰਡੀਕਰਿਕ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਲਿਖਿਆ ਗਿਆ. ਪਾਠਕਾਂ ਦੇ ਭਾਵਨਾ ਸਿਤ ਦੇਹਾਂ ਅਸਤੰਤ੍ਰਾਂ ਦੇ ਕੁਝ ਪਾਠ ਲਿਖਦੇ ਹਾਂ—

"ਕਰਤਾਨੁਰ ਮਰਦਨਿ ਛੰਡ ਚਕਰਦਨਿ ਦਾਨਣ ਅਰਦਨਿ ਫਿਛਾਲਛਪੇ,
ਸਰਧਾਰ ਫਿਛਰਧਣਿ ਦੁਰਸਨ ਧਰਧਣਿ ਅਤੁਲ ਅਮਰਧਣਿ ਧਰਮਧੁਜੇ,
ਸੁਮੁਖ ਵਿਧੁਧਨਿ ਸੁੰਦਰਿਧੁਸਨਿ ਸੁੰਭ ਨਿਪਾਤ ਨਿਸੁੰਭ ਮਭੇ,
ਜੈ ਜੈ ਹੋਸੀ ਮਹਿਬਾਸੂਰ ਮਰਦਨਿ ਰੰਮਕਪਰਦਿਨਿ ਫਤੁਫਿਤੇ." (ਅਕਾਲ)
ਸਾਰ ਵਰ ਬਥਿਓ ਦੁਬਾਰ ਬਥਿਓ ਦੁਸੰਭ ਸਥਾਓ ਭਰਵਰੇ। ੨੨੨
ਬਥਿਨਿਯਤੁਫਤੁਕਿ ਬਾਤ ਨਿਰਾਕੁਤ ਕੁਰਬਿਜੀਬਨ ਧੂਤ ਸਾਰੇ।
ਜਸਰਬਿਰੀਬਿਰ ਸ਼ਾਓਤਰੀਯ ਸਮੁਦਬਸ਼ਾਓਤਰੀਯਯਯੇ।
ਸਿਭ ਸਿਭ ਸੁਯ ਨਿਧੁਯ ਸਹਾਯ ਤਪਿਤ ਸ੍ਰਤਪਿਸ਼ਾਧਧੇ।
ਯਯਯਯ ਭੇ ਸਥਿਥਾਸੁਰ ਬਥਿਨਿ ਦਾਦਕਪਾਦਿਨਿ ਯੀਜਜੁਰੇ। 110।।
'ਬਾਜਾਸਿ ਯੀਯਾਨਿ ਕਥਾ ਬਿਛਾਧ ਨਥਾਧਿ ਸ੍ਰਦਯਾਧਿ ਸਾਰੀ ਯਯਾਧਿ।
ਲਥਾ ਯੀਯਾਧਿ ਬਿਛਾਧ ਯੀਯਾਨਿਯਯਾਧਿ ਯਯਾਧਿ ਨਥਾਧਿ ਧੋਰੀ।
(ਭੀਤਾ ਅ: ੨, ਲ: ੨੨)

ਕਪਾਹਰੁ, ਕਪਾਸ ਤੋਂ. "ਤਰੁ ਕਪਾਹਰੁ ਕਤੀਐ." (ਵਾਰ ਆਸਾ)
 ਕਪਾਹੀ } ਵਿ—ਕਪਾਸ ਦਾ। ੨ ਸੰਗਤ—ਇੱਕ ਖੜੀ ਕੋੜ੍ਹ.
 ਕਪਾਹੀਆ } ਇਹ ਸੰਗਤ ਕਪਾਹ ਦੇ ਵਣਿਸ ਤੋਂ ਹੋਈ ਹੈ, ਜਿਸੇ

ਘੀ ਤੋਂ ਘੋਈ. "ਹੇਮਾ ਵਿੱਚ ਕਪਾਹੀਆ." (ਰਾਧੁ)
 ਕਪਾਟ } ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਜੋ ਕ ((ਹਵਾ) ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਕੱਢੇ ਅਤੇ ਰੋਕੇ.
 ਕਪਾਟੀ } ਕਵਾਟ. ਕਿਵਾਤ. ਤਖਤਾ। ੨ ਭਾਵ. ਅਗਤਾਨ।
 ੩ ਦਸਮਦਾਰ ਤਾਲੁਆ। ੪ ਕ (ਜਲ) ਨਾਲ ਤਿੰਨਿਆ ਪਟ. ਧੋਤਾ
 ਹੋਇਆ ਗਿੱਲਾ ਪਰਨਾ, ਜੋ ਸੰਧਿਆ ਕਰਮ ਸਮੇਂ ਮੋੜਿਆ ਪੁਰ
 ਰੱਖਣਾ ਵਿਧਾਨ ਹੈ. "ਦੁਇ ਧੋਤੀ ਵਸਤੁ ਕਪਾਟੀ." (ਵਾਰ ਆਸਾ)
 ਕਪਾਲ, ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਖੋਪਰੀ। ੨ ਮੱਥਾ। ੩ ਘੱਤੇ ਅੰਤੋ ਆਦਿਕ ਦਾ
 ਐਸਾ ਖੰਡ, ਜੋ ਖੋਪਰੀ ਦੇ ਆਕਾਰ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ੪ ਤਿੰਨਿਆ ਮੰਗਣ
 ਦਾ ਪਿਆਲਾ.

ਕਪਾਲਕ. ਦੇਖੋ, ਕਪਾਲਿਕ.
 ਕਪਾਲਕ੍ਰਿਯਾ. ਸੰਗਤ—ਹਿੰਦੂਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਦਾਹ ਸਮੇਂ ਮੁਰਦੇ ਦੇ
 ਸਿਰ ਨੂੰ ਲਕੜੀ ਨਾਲ ਭੰਨਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਕਰੁਤ ਪੁਰਾਣ ਵਿੱਚ
 ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਗ੍ਰਿਹਸਥੀ ਦਾ ਕਪਾਲ ਜੋਟੇ ਨਾਲ ਅਤੇ ਸਾਧੂ ਦਾ
 ਬਿਲ ਦਾ ਫਲ ਮਾਰਕੇ ਭੰਨਣਾ ਚਾਹੀਏ. ਐਸਾ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪ੍ਰਾਣੀ ਨੂੰ
 ਪਿਤਰ ਲੋਕ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. 'ਸਿੱਖ ਮਤ ਵਿੱਚ ਕਪਾਲ ਕ੍ਰਿਯਾ ਨਹੀਂ
 ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ.

ਕਪਾਲਮੋਚਨ. ਕਾਸ਼ੀ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਤਾਲ, ਜਿਸ ਦੀ ਕਥਾ ਪਦਮਪੁਰਾਣ
 ਅਨੁਸਾਰ ਇਉਂ ਹੈ—ਮਹਾਵੈਰਵ (ਸ਼ਿਵ) ਨੇ ਖੱਬੇ ਹੱਥ ਦੀ ਉਂਗਲ ਦੇ
 ਨਹੁੰ ਨਾਲ ਅਭਿਮਾਨੀ ਬ੍ਰਹਮਾ ਦਾ ਸਿਰ ਕੱਟ ਲਿਆ. ਮਹਾਵੈਰਵ ਦੇ
 ਹੱਥ ਨਾਲ ਬ੍ਰਹਮਾ ਦਾ ਸਿਰ ਚੰਡਤ (ਚਿਮਟ) ਗਿਆ. ਕਾਸ਼ੀ ਵਿੱਚ
 ਆਕੇ ਕਪਾਲਮੋਚਨ ਤਾਲ ਪੁਰ ਸਿਰ ਹੱਥੋਂ ਲੱਥਾ।

੨ ਮਹਾਭਾਰਤ ਅਨੁਸਾਰ ਸਰਜੂਤੀ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ "ਐਲਨਸ"
 ਤੀਰਥ ਦਾ ਨਾਉਂ ਕਪਾਲਮੋਚਨ ਹੈ. ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਚੰਦ੍ਰ ਕਤਕੇ ਵੱਖਿਆ
 ਹੋਇਆ ਇੱਕ ਦੈਤ ਦਾ ਸਿਰ ਮਹੇਂਦਰ ਰਿਖੀ ਦੀ ਟੰਗ ਨਾਲ ਚਿਮਟ
 ਗਿਆ ਸੀ, ਜੋ ਕਿਸੇ ਗੀਰਥ ਨੁਤੇ ਨਾ ਉਤਰਿਆ. ਇਸ ਬਾਂ ਸਨਾਨ
 ਕਰਨ ਤੋਂ ਟੰਗ ਨਾਲੋਂ ਸਿਰ ਲੱਥਾ. ਇਹ ਬਾਂ ਜਗਾਧਰੀ ਤੋਂ ਪੰਜ ਕੋਹ
 ਉੱਤਰ ਸਚੇਰੇ ਪਾਸ ਅੰਬਾਲੇ ਜਿਲੇ ਵਿੱਚ ਹੈ. ਸ੍ਰੀ ਕੁਰੂ ਕੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ
 ਸਾਹਿਬ ਇਸ ਬਾਂ ਕਤਕ ਸੁਦੀ ੧੫ ਸੰਮਤ ੧੭੪੨ ਵਿੱਚ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ
 ਬੁਝ ਸਿਖਯਾ ਦੇਣ ਪਧਾਰੇ ਹਨ. ਕੁਰਦਾਰਾ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ,
 ੨੫੦ ਵਿੱਖੇ ਜਮੀਨ ਕੁਰਦਾਰੇ ਦੇ ਨਾਉਂ ਪਿੰਡ ਵਿੱਚ ਹੈ. "ਇਕ
 ਕਪਾਲਮੋਚਨ ਸੁਭ ਤਾਲ। ਤਹਿ ਕੇ ਮੇਲਾ ਅਯੋ ਵਿਸਾਲ." (ਭਾਪੁਸੁ)
 ਕਪਾਲਮੋਚਨ ਤੀਰਥ "ਮਿਲਖ" ਪਿੰਡ ਦੀ ਜਮੀਨ ਵਿੱਚ ਹੈ. ਇਸ ਦੇ
 ਨਾਲ ਹੀ ਇੱਕ "ਚਿਣਮੋਚਨ" ਤਾਲ ਭੀ ਹਿੰਦੂਆਂ ਕਰਕੇ ਪਵਿਤ੍ਰ

ਯੋਗੀ ਵਾਖੇ ਅਥਵਾ ਪ੍ਰਾਜਾ ਕਥਾਟਬੇਜਤਕ ਸਲਕਥ।
 ਕੁਰਦਾਰਾਨਾਨੁ ਕਾਥੇਨ ਬੀਯਾ ਗੀਯੇਨਬ।
 ਸ਼ਾਖਯੇ ਧਿਰੁ ਕੀਕਾਨਾ ਸਿਯੁਕਾ ਹਦਭਵਨਾਥਾਥਾ।। (ਕੁਰੁਤ ਪੁਰਾਣ
 ਅ: ੧੦, ਸ ਪਛੇ-੫੭)

ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਹੈ।
 ੩ ਮਹਾਭਾਰਤ ਅਨੁਸਾਰ ਇੱਕ ਰਿਖੀ ਦਾ ਨਾਉਂ ਭੀ ਕਪਾਲਮੋਚਨ
 ਹੈ.

ਕਪਾਲੀ. ਸੰ. ਭਧਾਤਿਨ੍. ਵਿ—ਕਪਾਲਧਾਰੀ. ਖੋਪਰੀ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ।
 ੨ ਸੰਗਤ—ਸ਼ਿਵ। ੩ ਖੱਪਰ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ ਫਕੀਰ। ੪ ਕਪਾਲਿਨੀ.
 ਦੁਰਗਾ. ਕਾਲੀ. "ਕਾਟਿ ਕਾਟਿ ਦਯੋ ਕਪਾਲੀ." (ਚੰਡੀ ੨)
 ਕਪਾਲੀ ਆਸਨ. ਯੋਗੀਆਂ ਦਾ ਇੱਕ ਆਸਨ ਤਾਲੁਆ ਜ਼ਮੀਨ
 ਪੁਰ ਰੱਖਕੇ ਟੰਕਾਂ ਆਸਮਾਨ ਵੱਲ ਕਰਨੀਆਂ.
 ਕਪਾਲੁ. ਦੇਖੋ, ਕਪਾਲ. "ਕਰਮ ਕਹਿ ਕਪਾਲੁ ਮਛੀਟਸਿਰੀ."
 (ਧਨਾ ਤ੍ਰਿਲੋਚਨ) ਦੇਖੋ, ਕਪਾਲਮੋਚਨ ਅਤੇ ਮਛੀਟਸਿ.
 ਕਪਾਲੰ. ਦੇਖੋ, ਕਪਾਲੀ. "ਹਰਾਸੰ ਕਪਾਲੰ." (ਕਲਕੀ) ਕਪਾਲੀ
 (ਸ਼ਿਵ) ਹਾਸ ਕਰਦਾ ਹੈ.

ਕਪਾਵਨ. ਦੇਖੋ, ਕੰਪਾਵਨ. "ਕਥ ਕਾਥ ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਕਪਾਵਹਿਕੇ."
 (ਕਲਕੀ)
 ਕਪਿ. ਕ੍ਰਿ ਵਿ—ਕੱਟਕੇ. ਵੱਢਕੇ. "ਜੋ ਸਿਰੁ ਕਪਿ ਉਤਾਰ." (ਸ.
 ਫਰੀਦ) ੨ ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਭਾਂਦਰ। ੩ ਹਾਥੀ। ੪ ਸੂਰਜ. ਦੇਖੋ, ਕਪ ੪।
 ੫ ਵਿ—ਫਿਰਨ ਵਾਲਾ. ਖੁੰਮਣ ਵਾਲਾ. "ਕੁਮਤ ਫਿਰਤ ਤੇਲਕ ਕੇ
 ਕਪਿ ਸਿਉ." (ਗੁਜ ਕਬੀਰ) ਤੇਲੀ ਦੇ ਬੈਨ ਵਾਂਗ ਕੁਮਤ ਫਿਰਤ.
 ਕਪਿਟੀਸ } ਦੇਖੋ, ਕਪੀਸ. "ਬਨ ਮਹਿ ਰਹਿਤ ਕਪਿਸ
 ਕਪਿਸ } ਹਨੁਮਾਨ." (ਨਾਪੁ)

ਕਪਿਯਾ. ਦੇਖੋ, ਕਪਿਯੀ.
 ਕਪਿਯਬਲ. ਦੇਖੋ, ਕੈਬਲ.
 ਕਪਿਕ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਭਾਂਦਰ. "ਭਾਕਿਓ ਮੀਨ ਕਪਿਕ ਕੀ ਨਿਆਈ."
 (ਕੋਭ ਮ: ੫) ਮੋਢੀ ਅਤੇ ਭਾਂਦਰ ਦੀ ਤਰਾਂ ਫਸ ਗਿਆ.
 ਕਪਿਕੁੰਸਰ. ਭਾਂਦਰਾਂ ਵਿੱਚ ਸਿਰੋਮਣਿ. ਹਨੁਮਾਨ। ੨ ਸੁਗ੍ਰੀਬ
 ਕਪਿਕੇਤ੍ਰ. ਅਰਜੁਨ, ਜਿਸ ਦੇ ਚੰਡੇ ਪੁਰ ਭਾਂਦਰ ਦਾ ਚਿੰਨ੍ਹ ਹੈ.
 ਕਪਿਚ } ਦੇਖੋ, ਕਪਿਥ.
 ਕਪਿਛ }

ਕਪਿੰਜਲ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਚਿੱਤਰ। ੨ ਚਾਤਕ.
 ਪਖੀਹ। ੩ ਇੱਕ ਰਿਖੀ.
 ਕਪਿੰਬ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਕੈਬ ਜੰਗਲੀ ਨਾਥਪਾਤੀ. ਕਪਿ (ਭਾਂਦਰ)
 ਇਸਥਿਤ ਹੋਵੇ ਜਿਸ ਪੁਰ, ਜੋ ਕਪਿੰਬ. ਭਾਂਦਰ ਇਸ ਦੇ ਫਲ ਬਹੁਤ
 ਖਾਏ ਹਨ. ਕਪਿ (ਹਾਥੀ) ਭੀ ਇਸ ਪਾਸ ਫਲ ਖਾਣ ਆਉਂਦੇ ਹਨ.
 Feronia Elephantum.
 ਕਪਿਯੁਜ } ਦੇਖੋ, ਕਪਿਕੇਤ੍ਰ. "ਭਾਰ ਕਪਿਯੁਜ ਰਥ ਲਈ ਬਹੁ
 ਕਪਿਯੁਜ } ਬੀਰਨ ਕੇ ਖਾਇ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧੩੭) ਅਰਜੁਨ ਨੇ ਰਥ
 ਵਿੱਚ ਸੁੱਟ ਲਈ.
 ਕਪਿਪਤਿ } ਭਾਂਦਰਾਂ ਦਾ ਰਾਜ. ਸੁਗ੍ਰੀਵ। ੨ ਹਨੁਮਾਨ.
 ਕਪਿਰਾਜ }

ਕਪਿਲ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਅਗਨਿ। ੨ ਕੁੱਤਾ। ੩ ਸ਼ਿਵ। ੪ ਪਿੱਤਲ

ਧਾਤੂ। ਪ ਸੁਰਜ। ੬ ਸਾਂਖੜ ਸਾਸਤ੍ਰ ਦਾ ਕਰਤਾ ਇੱਕ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਰਿਸ਼ੀ, ਜੋ ਦੇਵਹੂਤਿ ਦੇ ਉਦਰ ਤੋਂ ਕਰਦਮ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਸੀ। ਭਾਗਵਤ ਵਿੱਚ ਕਪਿਲ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ਨੂ ਦਾ ਪੰਜਵਾਂ ਅਵਤਾਰ ਮੰਨਿਆਂ ਹੈ। ਕੀਤਾ ਵਿੱਚ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਨੇ “ਸਿੰਧਵਾਂ ਕਪਿਲੋ ਮੁਨਿ:” ਕਥਨ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਪੁਰਾਣਾਂ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਸੰਗ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਨੇ ਰਾਜਾ ਸਕਰ ਦੇ ੬੦੦੦੦ ਪੁਤ੍ਰ, ਜਦ ਕਿ ਉਹ ਇੰਦ੍ਰ ਕਰਕੇ ਚੁਰਾਏ ਹੋਏ ਘੋੜੇ ਦੀ ਤਲਾਸ਼ ਕਰਦੇ ਕਪਿਲ ਦੇ ਆਸ਼ੁਮ ਪਾਸ ਆ ਕੇ ਬੇਅਣਥੀ ਕਰਨ ਲਗੇ, ਤਦ ਇਸਨੇ ਇੱਕ ਵਾਰ ਦੇਖਣ ਨਾਲ ਹੀ ਭਾਸਮ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਸਨ। “ਕਾਵਹਿ ਕਪਿਲਾਇ ਆਦਿਜੇਕੇਸੁਰ।” (ਜਵੀਏ ਮ: ੧ ਕੇ) ੭ ਚਿਤੰਬ ਰਿਖੀ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਇੱਕ ਹੋਰ ਕਪਿਲ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਜੋ ਸਾਂਖੜ ਸਾਸਤ੍ਰ ਦੇ ਕਰਤਾ ਤੋਂ ਭਿੰਨ ਹੈ। ੮ ਨਾਰਾਈ ਦੇ ਉਦਰ ਤੋਂ ਵਲੁਦੇਵ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਤੀਜਾ ਕਪਿਲ ਭੀ ਪੁਰਾਣਾਂ ਵਿੱਚ ਦੇਖੀਦਾ ਹੈ। ੯ ਵਿ—ਕੂਰਾ. ਸਤਾਹੀ ਮਾਇਲ ਪੀਲਾ. ਕਪਿਲਥਸੂ. ਨੈਪਾਲ ਦੀ ਤਰਾਈ ਵਿੱਚ ਜਿਲਾ ਕੋਰਥਪੁਰ ਵਿੱਚ ਰੋਹਿਣੀ ਨਦੀ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਇੱਕ ਨਗਰ, ਜਿਸ ਥਾਂ ਬੁੱਧੇਦਨ (ਬੁੱਧ ਦਾ ਪਿਤਾ) ਰਾਜ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਇਹ ਸ਼ਾਕਤ ਰਾਜਵੰਸ਼ ਦੀ ਚਿਰ ਤੀਕ ਰਾਜਧਾਨੀ ਰਹੀ ਹੈ।

ਅੱਜ ਕਲ ਦੇ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਦੇ ਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਭੈਲਾਬਾਦ ਤੋਂ ੨੫ ਮੀਲ ਉੱਤਰ ਪੂਰਬ ਬਸਤੀ ਜ਼ਿਲੇ ਦੇ ਅੰਦਰ ਮਨਸੂਰ ਪਰਗਣੇ ਦਾ “ਪਿਪਰਾਵਾ” ਨਾਮਕ ਅਸਥਾਨ ਹੀ ਕਪਿਲਥਸੂ ਹੈ।

ਕਪਿਲਾ. ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਕਾਮਰੂਪ ਦੀ ਇੱਕ ਨਦੀ। ੨ ਟਾਲੀ. ਬੀਬਮ। ੩ ਕਪਿਲ (ਬੂਰੇ ਅਥਵਾ ਚਿੱਟੇ) ਚੰਕ ਦੀ ਥਾਂ, ਜਿਸ ਦੇ ਛਟ ਕਾਲੇ ਹੋਣ. ਹਿੰਦੁਮਤ ਵਿੱਚ ਇਹ ਗੁਰੂ ਬ੍ਰਹਮ ਪਵਿਤ੍ਰ ਮੰਨੀ ਹੈ। ੪ ਦੇਖੋ, ਕਾਮਧੇਨੁ ੨.

ਕਪਿਲਾਦ } ਕਪਿਲ ਆਦਿਕ ਮੁਨਿ. ਦੇਖੋ, ਕਪਿਲ ੬.
ਕਪਿਲਾਇਕ }
ਕਪੀ. ਦੇਖੋ, ਕਪਿ ੨. ਭਾ. ੫ ਲੰਗੁਰ.

ਕਪੀਸ਼ }
ਕਪੀਸੁਰ } ਕਪਿ (ਬੰਦਰਾਂ) ਦਾ ਈਸ (ਰਾਜਾ) ਲੁਕੀਵ। ੨ ਹਨੁਮਨ.
ਕਪੀਵ }
ਕਪੀਰਾ. ਸੰਗਤਾ—ਕੰਪਣ-ਕਤੰਨ (ਕੱਟਣ) ਦਾ ਸੰਦ। ੨ ਮੰਜਰ.
“ਏਕ ਕਪੀਰਾ ਜੇਹੁ ਹਮਾਰਾ.” (ਗੁਪਤੁ) ੩ ਸਿੰਧੀ. ਕਪੀਰੋ. ਮੰਦਰਾਫੀ.
੪ ਕੁਕਰਮੀ.

ਕਪੂਰ. ਸੰ. ਕਪੂਰ. ਸੰਗਤਾ—ਕਾਫੂਰ. ਇੱਕ ਬਿਲਵ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਰਸ ਤੋਂ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਸੁਗੰਧ ਵਾਲਾ ਚਿੱਟਾ ਪਦਾਰਥ, ਜੋ ਹਵਾ ਵਿੱਚ ਉਡ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਅੱਛ ਵਿੱਚ ਘੀ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਲਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਆਰਤੀ ਦੇ ਸਮੇਂ ਭੀ ਜਨਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਬਹੁਤ ਦਵਾਈਆਂ ਵਿੱਚ ਵਰਤੀਦਾ ਹੈ. Camphora Officinaria.

ਇਸ ਦੀ ਤਾਸੀਰ ਸਰਦ ਖੁਸ਼ਕ ਹੈ। ਕਪੂਰ ਦਿਲ ਦਿਮਾਕ ਨੂੰ ਤਾਕਤ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਨਜਲੇ ਅਤੇ ਖੰਘ ਨੂੰ ਹਟਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਵੇਛਣੇ ਦੇ ਰੋਗਾਂ

ਆਦਿਜੇਕੇਸੁਰ-ਤਵ-ਜਨਮੀਸਿੰਧ ਕਪਿਲ.

ਵਿੱਚ ਵਰਤਣਾ ਫੂਣਕਾਰੀ ਹੈ। ਜਿਕਰ ਦੀ ਜਲਨ ਅਤੇ ਪਿਆਸ ਬੁਝਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਨੀਂਦ ਨਿਆਉਂਦਾ ਹੈ। ੨ ਇੱਕ ਖੜੀ ਕੋਤ੍ਰ। ੩ ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ ਵਿੱਚ ਲਿਖਾਰੀ ਦੀ ਕੁੱਲ ਨਾਲ ਕਪੂਰ ਦੀ ਥਾਂ ਕਪੂਰ ਲਿਖਿਆ ਹੈ। ਦੇਖੋ, ਕਰਪੂਰ.

ਕਪੂਰ ਸਿੰਘ. ਨਵਾਬ. ਸੰਮਤ ੧੭੯੭ ਵਿੱਚ ਸੂਬਾ ਲਹੌਰ ਨੇ ਸਬੇਗ ਸਿੰਘ ਵਕੀਲ ਦੀ ਰਾਹੀਂ ਨਵਾਬੀ ਖਿਤਾਬ, ਇੱਕ ਲੱਖ ਦੀ ਜਾਗੀਰ ਅਤੇ ਵਡਮੁੱਲਾ ਖਿਲਤ ਅਮਿਤਸਰ ਮਾਲਮੇ ਨੂੰ ਭੇਜਿਆ, ਤਾਕਿ ਪਰਸਪਰ ਮੇਲ ਹੋ ਜਾਵੇ, ਪਰ ਅਧਰਮੀ ਜਾਨਿਆਂ ਦੀ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਕਿਸੇ ਸਿੰਘ ਨੇ ਨੈਣੀ ਪਸੰਦ ਨਾ ਕੀਤੀ। ਸਬੇਗ ਸਿੰਘ ਦੇ ਬਾਰ ਬਾਰ ਕਹਿਣ ਤੋਂ ਪੰਥ ਨੇ ਕਪੂਰ ਸਿੰਘ ਵਿਰਕ ਜੱਟ ਫੈਜ਼ਲਾਪੁਰੀਏ ਨੂੰ, ਜੋ ਉਸ ਵੇਲੇ ਦੀਵਾਨ ਵਿੱਚ ਪੱਖਾ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਨਵਾਬ ਪਦਵੀ ਦਿੱਤੀ। ਇਹ ਧਰਮਵੀਰ ਪੰਥ ਦੀ ਵਡੀ ਸੇਵਾ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ, ਅਤੇ ਕਰਣੀ ਵਾਲੇ ਸਿੰਘਾਂ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦੀ ਕਿਣਤੀ ਹੋਈ।

ਕਪੂਰ ਸਿੰਘ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਸੰਮਤ ੧੮੧੧ (ਸਨ ੧੭੫੩) ਵਿੱਚ ਅਮਿਤਸਰ ਹੋਇਆ, ਸਸਕਾਰ ਬਾਬਾ ਅਟਲ ਜੀ ਦੇ ਦੇਹਰੇ ਪਾਸ ਕੀਤਾ ਗਿਆ. ਦੇਖੋ, ਕਪੂਰਥਲਾ।

੨ ਕੂਲਬੰਸ ਦੇ ਰਤਨ ਕੁਰਦਿੱਤੇ ਦਾ ਪੋਤਾ ਅਤੇ ਸੂਰਤੀਏ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ, ਜਿਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਨਾਉਂ ਕਪੂਰਥਲਾ ਵਸਾਇਆ, ਜੋ ਹੁਣ ਨਾਭੇ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਸੰਤਾਨ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਇਸ ਲਈ ਰਾਜ ਦਾ ਮਾਲਿਕ ਕਪੂਰ ਸਿੰਘ ਦਾ ਛੋਟਾ ਭਾਈ ਹਮੀਰ ਸਿੰਘ ਹੋਇਆ। ੩ ਦੇਖੋ, ਕਪੂਰਾ ੧. ਕਪੂਰਥਲਾ. ਰਾਜ ਨਾਭਾ, ਨਜਾਮਤ ਅਮਲੋਹ, ਬਾਣਾ ਭਾਦਸੋਂ ਵਿੱਚ ਹਮੀਰ ਸਿੰਘ ਦੇ ਵਡੇ ਭਾਈ ਕਪੂਰ ਸਿੰਘ ਦਾ ਵਸਾਇਆ ਪਿੰਡ। ਇੱਥੇ ਬਾਬਾ ਨਾਭਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਸੰਮਤ ੧੮੪੦ ਵਿੱਚ ਨਿਵਾਸ ਹੋਇਆ, ਜੋ ਵਡੇ ਗੁਰਮੁਖ ਸਨ। ਰਿਆਸਤ ਵੱਲੋਂ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੇ ਭੇਰੇ ਦੇ ਨਾਉਂ ੧੦੫੦ ਰੁਪਏ ਦੀ ਜਾਗੀਰ ਹੈ। ਇਸ ਅਸਥਾਨ ਵਿੱਚ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਸ੍ਰੀ ਸਾਹਿਬ ਹੈ।

ਕਪੂਰਥਲਾ. ਭਿਆਸ (ਵਿਪਾਸ) ਦੇ ਪੂਰਬੀ ਕਿਨਾਰੇ ਇੱਕ ਸ਼ਹਿਰ, ਜੋ ਕਪੂਰਥਲਾ ਰਿਆਸਤ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਹੈ। ਇਸ ਰਿਆਸਤ ਦੇ ਉੱਤਰ ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ, ਦੱਖਣ ਫਿਰੋਜ਼ਪੁਰ ਅਤੇ ਪੂਰਬ ਜਲੰਧਰ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਰਕਬਾ (area) ੬੫੨ ਮੀਲ ਅਤੇ ਸਨ ੧੮੩੧ ਦੀ ਮਰਦਮਸ਼ੁਮਾਰੀ ਅਨੁਸਾਰ ਸਨ ਸੰਖਤਾ ੩੧੬੭੫੭ ਹੈ। ਲਹੌਰ ਅਤੇ ਅਮਿਤਸਰ ਦੇ ਜਿਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਭੀ ਕਪੂਰਥਲੇ ਦੇ ਤੀਹ ਪਿੰਡ ਹਨ, ਅਲ ਅਵਧ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ੪੬੧੦੩੭ ਏਕੜ ਜ਼ਮੀਨ ਤੇ ਜਿਮੀਦਾਰੀ ਹੈ। ਰਿਆਸਤ ਦੀ ਕੁੱਲ ਆਮਦਨ ੪੦ ਲੱਖ ਦੇ ਕਰੀਬ ਹੈ।

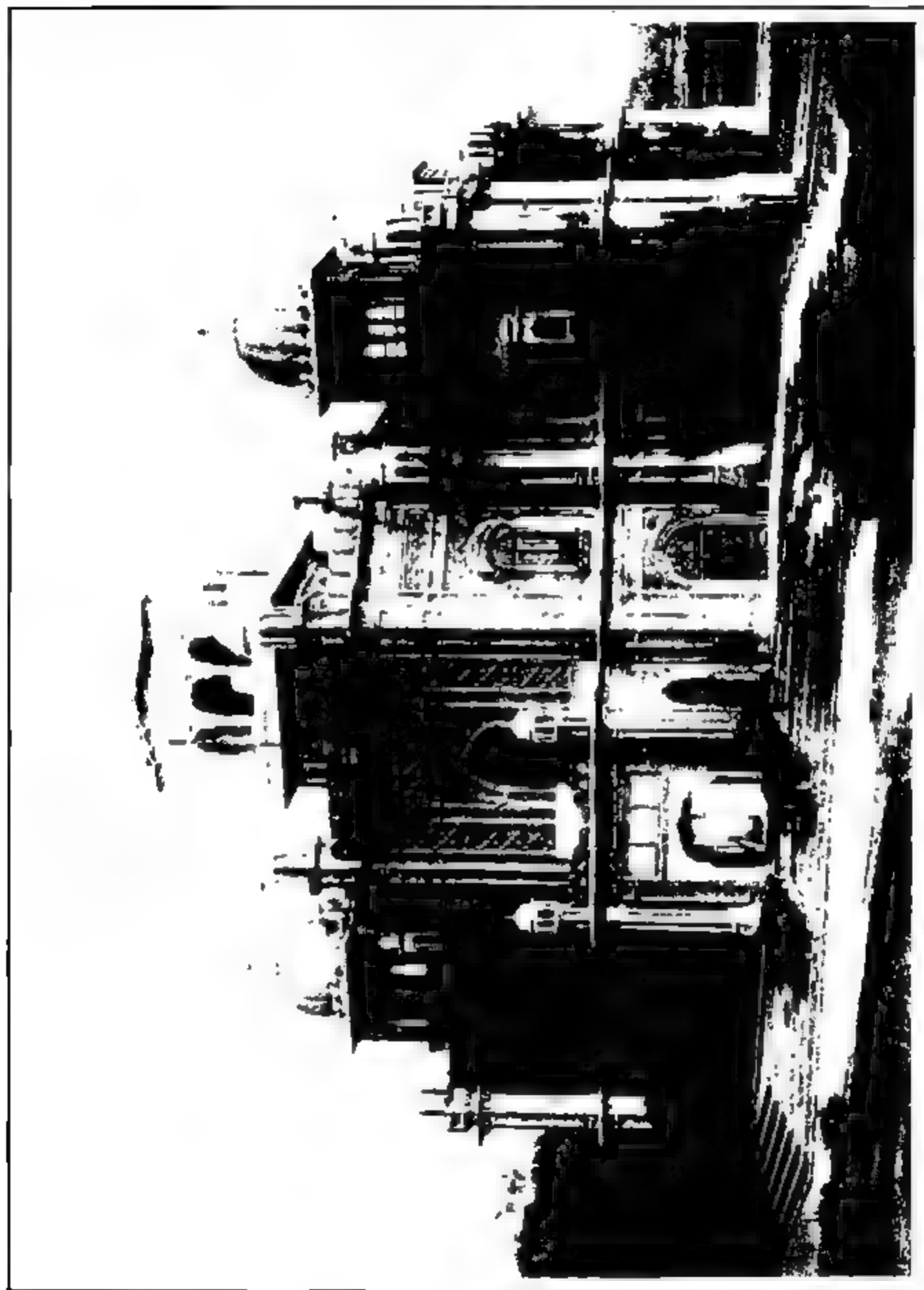
ਕਪੂਰਥਲੇ ਦਾ ਵਡੇਰਾ ਸਾਧੂ ਸਿੰਘ (ਜਿਸ ਨੂੰ ਕਈਆਂ ਨੇ ਸੱਦਾ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਜੱਦੋ ਲਿਖਿਆ ਹੈ), ਪੁਤਾਪੀ ਪੁਰਖ ਹੋਇਆ। ਇਸ ਨੇ ਆਹਲੂ ਪਿੰਡ ਆਬਾਦ ਕੀਤਾ, ਜੋ ਹੁਣ ਲਹੌਰ ਦੇ ਜ਼ਿਲੇ ਵਿੱਚ ਹੈ। ਇਸ ਪਿੰਡ ਤੋਂ ਹੀ ਖਾਨਦਾਨ ਦੀ ਔਲ “ਆਹਲੂਵਾਲੀਏ” ਹੋਈ। ਆਹਲੂ ਕੁਮ, ਨਾਲ ਦੇ ਕੁਝ ਪਿੰਡਾਂ ਸਮੇਤ ਹੁਣ ਭੀ ਰਿਆਸਤ ਕਪੂਰਥਲੇ ਦੇ ਕਬਜ਼ੇ ਵਿੱਚ ਹੈ।

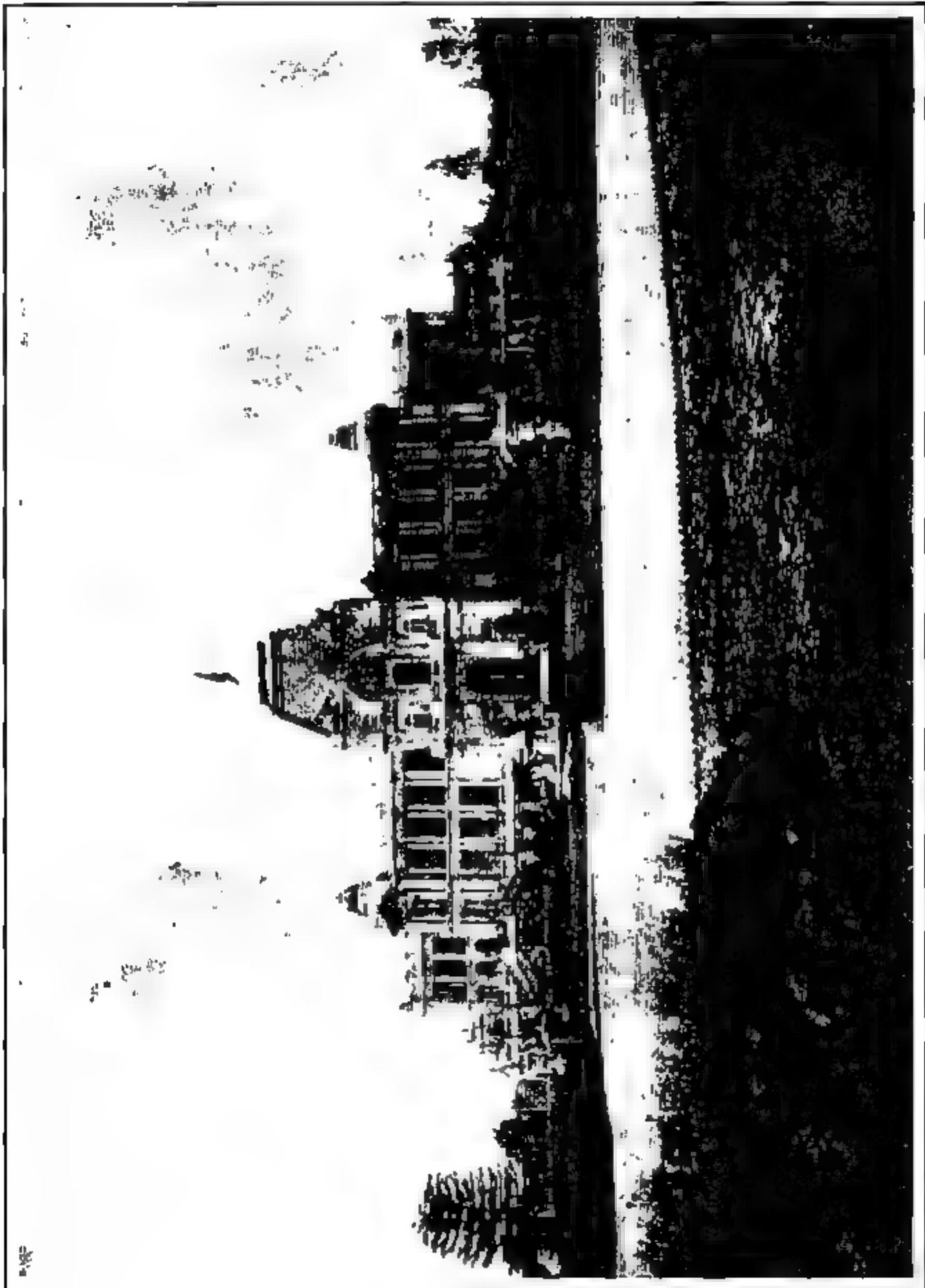
ਧਰਮਵੀਰ ਸਰਦਾਰ ਜੱਸਾ ਸਿੰਘ ਆਹਲੂਵਾਲੀਆ

ਕਪੂਰਥਲਾਪਤਿ ਮਹਾਰਾਜਾ ਜਗਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ

ਬਾਪੂਰਬਲਾ ਦੀ ਚੌਥੀ ਆਰਾ

ਮਹਾਰਾਜਾ ਸਾਹਿਬ ਕਪੂਰਥਲਾ ਦਾ ਰਾਜ ਭਵਨ

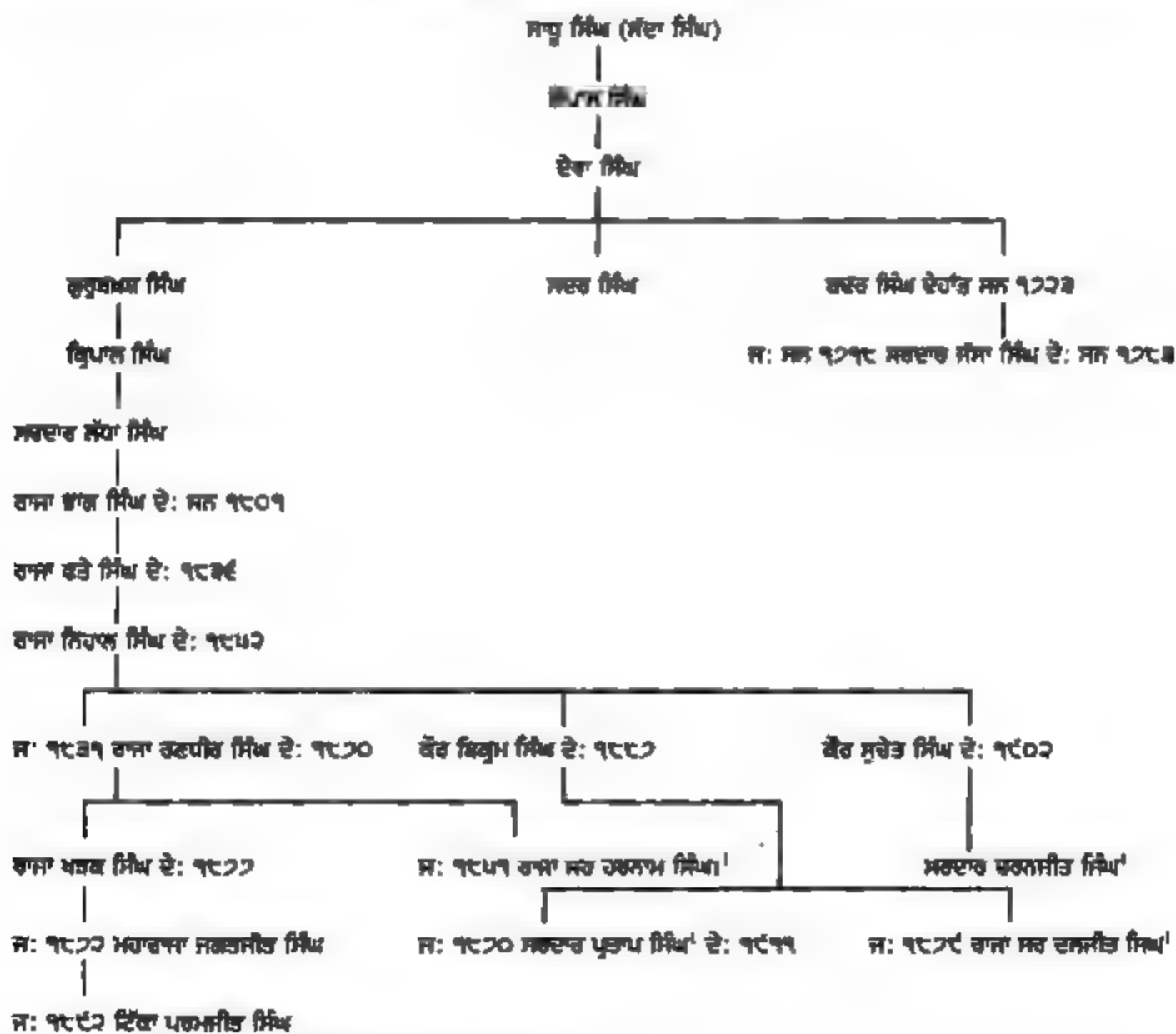
ਸਾਧੂ ਸਿੰਘ ਦਾ ਪਛੋਤਾ ਬਦਰ ਸਿੰਘ ਨਵਾਬ ਕਪੂਰ ਸਿੰਘ ਬੈਚੋਲਪੁਰੀਆ ਮਿਸਲ ਦੇ ਜਥੇਦਾਰ ਦਾ ਚਾਟਤਾ ਹੋਇਆ। ਬਦਰ ਸਿੰਘ ਦੇ ਘਰ ਕੁਲਦੀਪਕ ਜੱਸਾ ਸਿੰਘ ਸਨ ੧੭੧੮ ਵਿੱਚ ਜਨਮਿਆ। ਅਜੇ ਜੱਸਾ ਸਿੰਘ ਪੰਜ ਵਰ੍ਹੇ ਦਾ ਹੀ ਸੀ ਕਿ ਬਦਰ ਸਿੰਘ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਹੋ ਗਿਆ। ਮਾਤਾ ਸੁੰਦਰੀ ਜੀ ਨੇ ਜੱਸਾ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਉਸ ਦੀ ਮਾਤਾ ਸਮੇਤ ਆਪਣੇ ਪਾਸ ਰੱਖਕੇ ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਪਾਲਿਆ। ਮਾਤਾ ਜੀ ਨੇ ਜੱਸਾ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਆਸ਼ੀਰਵਾਦ ਦੇ ਕੇ ਇੱਕ ਗੁਰਜ ਬਖਸ਼ੀ ਅਤੇ ਸਿਖਤਾ ਲਈ ਨਵਾਬ ਕਪੂਰ ਸਿੰਘ ਦੇ ਸਪੁਰਦ ਕੀਤਾ। ਨਵਾਬ ਨੇ ਜੱਸਾ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਪੁੱਤ੍ਰ ਜਾਣਕੇ ਧਰਮ ਅਤੇ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਵਿਦਯਾ ਦੀ ਸਿਖਤਾ ਦਿੱਤੀ। ਧਰਮਸ਼ੀਰ ਕਪੂਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਆਪਣੇ ਦੇਹਾਂਤ ਵੇਲੇ ਜੱਸਾ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਕਲਗੀਧਰ ਦੀ ਤਲਵਾਰ ਦਿੱਤੀ, ਜੋ ਉਸ ਨੂੰ ਮਾਤਾ ਸੁੰਦਰੀ ਜੀ ਤੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਈ ਸੀ।

ਇਹ ਅਮੋਲਕ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਹੁਣ ਚਿਆਸਤ ਦੇ ਰੋਸ਼ੇਖਾਨੇ ਸਨਮਾਨ ਨਾਲ ਰੱਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ।

ਸਰਦਾਰ ਜੱਸਾ ਸਿੰਘ ਨੇ ਆਪਣੇ ਉਸਰਦ ਨਵਾਬ ਦੀ ਪੈਰਵੀ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਪੰਥ ਵਿੱਚ ਵਡਾ ਮਾਨ ਅਤੇ ਨਾਮ ਪਾਇਆ, ਅਤੇ ਮਿਸਲ ਆਹਲੂਵਾਲੀਆ ਦੀ ਜਥੇਦਾਰੀ ਵਿੱਚ ਕੰਮ ਦੀ ਵਡੀ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ। ਅਨੇਕ ਇਲਾਕਿਆਂ ਤੇ ਕਬਜ਼ਾ ਕਰਕੇ ਆਪਣੀ ਹੁਕੂਮਤ ਬੈਠਾਈ। ਇਸ ਨੇ ਸਨ ੧੭੫੮ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਸਮੇਂ ਲਈ ਲਹੌਰ ਤੀ ਮੱਲ ਲਿਆ ਸੀ। ਸਨ ੧੭੭੪ ਵਿੱਚ ਰਾਇ ਇਕਬਾਲੀਮ ਤੱਟੀ ਤੋਂ ਕਪੂਰਥਲਾ ਜਿੱਤਕੇ ਆਪਣੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਬਾਪੀ।

ਬਾਬਾ ਜੱਸਾ ਸਿੰਘ ਤੋਂ ਵਡੇ ਵਡੇ ਘਰਾਣੇ ਅਮ੍ਰਿਤ ਛਕਣਾ ਪੁੰਨ ਕਰਮ ਜਾਣਦੇ ਸਨ, ਪਟਿਆਲਾਪਰਿ ਰਾਜਾ ਅਮਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਆਪ ਤੋਂ

ਕਪੂਰਥਲੇ ਦਾ ਵੰਸ਼ਵਿਯ (ਸ਼ਾਸਕ) ਇਹ ਹੈ:—

*ਆਪ ਭੀ ਅੱਲਾਹ ਦਾ ਵਿਸਰਾਰ ਦੇ ਤੇ ਤੋਂ ਇਸ ਲਾਗੇ ਵਿਚ ਲੇਖ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ

ਹੀ ਅਮ੍ਰਿਤਪਾਨ ਕੀਤਾ ਸੀ।

ਜੱਸਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਸਨ ੧੭੮੩ ਵਿੱਚ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਹੋਇਆ। ਇਸ ਪੰਥਰਤਨ ਦੇ ਔਲਾਦ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਇਸ ਲਈ ਰਿਆਸਤ ਦਾ ਮਾਲਿਕ ਸਰਦਾਰ ਭਾਗ ਸਿੰਘ ਬਾਪਿਆ ਗਿਆ, ਜੋ ਉਸ ਵੇਲੇ ੩੮ ਵਰ੍ਹੇ ਦਾ ਸੀ। ਭਾਗ ਸਿੰਘ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਸਨ ੧੮੦੧ ਵਿੱਚ ਕਪੂਰਥਲੇ ਹੋਇਆ। ਇਸ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਰਾਜਾ ਫਤੇ ਸਿੰਘ, ਜੋ ਸਨ ੧੭੮੪ ਵਿੱਚ ਜੰਮਿਆ ਸੀ ਗੱਦੀ ਤੇ ਬੈਠਾ। ਇਸ ਦੀ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਪੰਜਾਬ ਕੇਸਰੀ ਨਾਲ ਕਾਫ਼ੀ ਮਿਤ੍ਰਤਾ ਸੀ। ਸਨ ੧੮੦੨ ਵਿੱਚ ਦੇਹਾਂ ਨੇ ਆਪੇ ਵਿੱਚ ਪੱਗ ਬਦਲੀ। ਸਨ ੧੮੨੬ ਵਿੱਚ ਦੂਰਦੇਸ਼ ਰਾਜਾ ਫਤੇ ਸਿੰਘ ਸਰਕਾਰ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਦੀ ਰਖਤਾ ਵਿੱਚ ਆਇਆ ਅਤੇ ਸਨ ੧੮੩੬ ਵਿੱਚ ਰਾਜੇ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਹੋਇਆ। ਕਪੂਰਥਲੇ ਦੀ ਗੱਦੀ ਤੇ ਰਾਜਾ ਫਤੇ ਸਿੰਘ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਨਿਹਾਲ ਸਿੰਘ ਬੈਠਾ। ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ਾਂ ਅਤੇ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਲੜਾਈ ਵਿੱਚ ਕਪੂਰਥਲੇ ਦੀ ਫੌਜ ਨੇ ਨਹੋਰ ਦਾ ਪੱਖ ਲੀਤਾ। ਇਸ ਲਈ ਰਿਆਸਤ ਦਾ ਕੁਝ ਇਲਾਕਾ ਜਬਤ ਹੋ ਗਿਆ ਅਤੇ ਜੋ ਕਪੂਰਥਲੇ ਦੇ ਕਬਜ਼ੇ ਚਹਿਣ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ, ਉਸ ਤੇ ੧੩੧੦੦੦ ਸਾਲਾਨਾ ਖਿਰਾਜ ਲਾਇਆ ਗਿਆ। ਰਾਜਾ ਨਿਹਾਲ ਸਿੰਘ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਸਨ ੧੮੫੨ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ ਅਤੇ ਉਸ ਦਾ ਵਡਾ ਪੁਤ੍ਰ ਰਣਧੀਰ ਸਿੰਘ, ਜੋ ਮਾਰਚ ਸਨ ੧੮੩੧ ਵਿੱਚ ਜਨਮਿਆ ਸੀ, ੨੨ ਵਰ੍ਹੇ ਦੀ ਉਮਰ ਵਿੱਚ ਗੱਦੀ ਤੇ ਬੈਠਾ। ਇਸ ਨੇ ਸਨ ੧੮੫੭ ਦੇ ਕਦਰ ਵੇਲੇ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਤਨ ਮਨ ਧਨ ਤੋਂ ਪੂਰੀ ਸਹਾਇਤਾ ਦਿੱਤੀ, ਇਸ ਲਈ ੧੫੦੦੦ ਦਾ ਖਿਲਤ, ੧੧ ਤੋਪਾਂ ਦੀ ਸਲਾਮੀ, ਅਵਧ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਵਡੀ ਭਾਰੀ ਜਿਮੀਦਾਰੀ ਅਤੇ—“ਫ਼ਰਜ਼ੰਦੇ ਦਿਲਬੰਦ ਰਸੀਖ਼ੁਲ ਇਤਕਾਦ ਦੌਲਤੇ ਇੰਗਲਿਸ਼ੀਆ”—ਖਿਤਾਬ ਮਿਲਿਆ।

ਰਾਜਾ ਰਣਧੀਰ ਸਿੰਘ ਇੰਗਲੈਂਡ ਨੂੰ ਜਾਂਦਾ ਸਹਜ ਵਿੱਚ ਸਖਤ ਬੀਮਾਰ ਹੋ ਗਿਆ ਇਸ ਲਈ ਅਦਨ ਤੋਂ ਮੁਤਨਾ ਪਿਆ। ਵਾਪਸ ਆਉਂਦੇ ਹੋਇਆਂ ੨ ਅਪ੍ਰੈਲ ਸਨ ੧੮੭੦ ਨੂੰ ਜਹਾਜ਼ ਵਿੱਚ ਦੇਹਾਂਤ ਹੋਇਆ।

ਰਾਜਾ ਰਣਧੀਰ ਸਿੰਘ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਖੜਕ ਸਿੰਘ, ਜਿਸ ਦਾ ਜਨਮ ਸਨ ੧੮੫੦ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ ਸੀ, ੧੨ ਮਈ ਸਨ ੧੮੭੦ ਨੂੰ ਗੱਦੀ ਤੇ ਬੈਠਾ। ਇਸ ਦਾ ਦਿਮਾਕ ਰੋੜੀ ਹੋ ਗਿਆ, ਇਸ ਲਈ ਰਾਜ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਪਹਿਲਾਂ ਕੌਂਸਲ ਦੇ ਹੱਥ ਰਿਹਾ ਫੇਰ ਸੁਪਰਨਟੈਂਟ (Superintendent) ਦੇ ਸਪੁਰਦ ਹੋਇਆ। ਰਾਜਾ ਖੜਕ ਸਿੰਘ ਸਨ ੧੮੭੭ ਵਿੱਚ ਧਰਮਸਾਲਾ ਚਲਾਣਾ ਕਰ ਗਿਆ ਅਤੇ ਉਸ ਦਾ ਪੰਜ ਵਰ੍ਹੇ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਟਿੱਕਾ ਜਗਤਜੀਤ ਸਿੰਘ ਗੱਦੀ ਤੇ ਬੈਠਾ।

ਮਹਾਰਾਜਾ ਜਗਤਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਜਨਮ ੨੪ ਨਵੰਬਰ ਸਨ ੧੮੭੭ ਨੂੰ ਹੋਇਆ, ੧੬ ਅਕਤੂਬਰ ੧੮੭੭ ਨੂੰ ਰਾਜਸਿੰਘਾਸਨ ਤੇ ਬੈਠੇ। ਸਨ ੧੮੮੦ ਵਿੱਚ ਰਾਜ ਦੇ ਪੂਰੇ ਅਖਤਿਆਰ ਆਪਣੇ ਹੱਥ ਲੈ ਕੇ ਰਿਆਸਤ ਸਾਂਭੀ। ਮਹਾਰਾਜਾ ਜਗਤਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਇਮਾਰਤਾਂ ਦਾ ਵਡਾ ਸ਼ੌਕ ਹੈ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬਣਵਾਏ ਮਕਾਨ—ਰਾਜਮਹਿਲ, ਕਚਹਿਰੀਆਂ, ਦਰਬਾਰ ਹਾਲ, ਗੁਰਦੁਆਰਾ, ਮਸਜਿਦ ਆਦਿਕ ਵੇਖਣ

ਲਾਇਕ ਹਨ। ਆਪ ਪੰਜਾਬੀ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਦੋਹਾਂ ਹਿੰਦੀ ਫਾਰਸੀ ਉਰਦੂ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਾਣਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਵਿਦਵਾਨ ਨਾਲ ਅਪਾਰ ਪ੍ਰੇਮ ਹੈ। ਸਭ ਤੋਂ ਵਧਕੇ ਇਹ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਹਰੇਕ ਮਹਿਕਮੇ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਕਦੀਮੀ ਸੇਵਕਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰਣ ਵਿਦਵਾਨ ਬਣਾਕੇ ਅਧਿਕਾਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ।

ਆਪ ਨੇ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦੇ ਮਹਾਰਾਜਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਵੁਨੀਆਂ ਦਾ ਸੈਰ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧਕੇ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਰਾਜਪ੍ਰਬੰਧ ਤੇ ਖੁਸ਼ ਹੋ ਕੇ ਕਾਬਰਨੇਮੰਟ ਬਰਤਾਨੀਆ ਵੱਲੋਂ ਪ੍ਰਾਣਦੰਡ ਦੇ ਪੂਰੇ ਅਖਤਿਆਰਾਤ ਮਿਲ ਗਏ ਹਨ ਅਤੇ ੧੩੧੦੦੦ ਸਾਲਾਨਾ ਖਰਾਜ ਮੁਆਫ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

ਮਹਾਰਾਜਾ ਦਾ ਪੂਰਾ ਖਿਤਾਬ ਹੈ—ਹਿਜ਼ ਹਾਈਨਿਸ਼ ਕਰਨੈਲ ਫ਼ਰਜ਼ੰਦੇ ਦਿਲਬੰਦ ਰਸੀਖ਼ੁਲ ਇਤਕਾਦ ਦੌਲਤੇ ਇੰਗਲਿਸ਼ੀਆ ਰਾਜਾਏ ਰਾਜਕਾਨ ਮਹਾਰਾਜਾ ਜਗਤਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ। ਸੀ. ਐਸ. ਆਈ., ਜੀ. ਸੀ. ਆਈ. ਈ., ਜੀ. ਡੀ. ਈ. ਵਾਲੀਏ ਕਪੂਰਥਲਾ।

ਮਹਾਰਾਜਾ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਵਡੇ ਪੁਤ੍ਰ ਟਿੱਕਾ ਪਦਮਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜਨਮ ੧੯ ਮਈ ਸਨ ੧੮੯੭ ਨੂੰ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਛੋਟੇ ਮਹਾਰਾਜਸ਼ੁਮਾਰ ਮਹੀਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਅਮਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਕਰਮਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਅਤੇ ਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਯੋਗਤਾ ਪਿਤਾ ਦੀ ਨਿਫ਼ਰਾਨੀ ਵਿੱਚ ਉੱਚ ਵਿਦਵਾ ਪਾਈ ਹੈ।

ਕਪੂਰਦੇਵੀ, ਸ਼੍ਰੀ ਕੁਰੂ ਅਰਜਨ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਇੱਕ ਅਨੰਨ ਸਿੱਖ, ਦੇਖੋ, ਸੰਮਨ।

ਕਪੂਰਾ, ਭੈਰਾਤ ਜੱਟ ਸਰਦਾਰ, ਜਿਸ ਦੇ ਨਾਉਂ ਤੇ “ਕੋਟਕਪੂਰਾ” ਨਗਰ ਆਬਾਦ ਹੈ। ਜਦ ਸੂਬਾ ਸਰਹਿੰਦ ਦਸਮੇਸ਼ ਦਾ ਪਿੰਡਾ ਕਰਦਾ ਹੋਇਆ ਵੇਜ਼ ਲੈ ਕੇ ਜੰਗਲ ਪਹੁੰਚਿਆ, ਤਦ ਮੁਕਤਸਰ ਦੇ ਮੁਕਾਮ ਕਪੂਰਾ ਲਾਹੀ ਫੌਜ ਨਾਲ ਸੀ। ਘੋਰ ਜੰਗ ਪਿੱਛੋਂ ਇਸ ਨੇ ਜੁਝੇ ਨੂੰ ਇਹ ਸਮਝਾਏ ਕਿ ਪਾਣੀ ਆਸ ਪਾਸ ਕਿਤੇ ਨਹੀਂ, ਤੁਰਕੀ ਸੈਨਾ ਨੂੰ ਕੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਪਿੰਡਾ ਕਰਨੋਂ ਵਰਜਿਆ। ਕਲਗੀਧਰ ਤੋਂ ਅਮ੍ਰਿਤ ਛਕ ਕੇ ਕਪੂਰਾ ਕਪੂਰ ਸਿੰਘ ਸਜਿਆ। ਕੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਇੱਕ ਖੜਕ ਅਤੇ ਵਾਲ ਬਖਸ਼ੀ, ਜੋ ਹੁਣ ਫਰੀਦਕੋਟ ਦੇ ਰਾਜਮਹਿਲ ਵਿੱਚ ਸਨਮਾਨ ਨਾਲ ਰੱਖੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਵਾਲ ਗੋਛੇ ਦੀ ੨੨ ਇੰਚ ਕੁਤਰ ਦੀ ਹੈ। ਖੜਕ ਛੋਲਾਈ ਸੀਖਮਾਨੀ ਜਾਤਿ ਦਾ ੩੧ ਇੰਚ ਲੰਮਾ ਹੈ, ਚੋਤਾਈ ਸਥਾ ਇੰਚ ਹੈ, ਮੁੱਠ ਜੁਨਹਿਰੀ ਹੈ। ਦੇਖੋ, ਫਰੀਦਕੋਟ।

ਮੰਜ ਈਸਾਖਾਨ (ਜੋ ਕੰਢਾਂਵੀ ਇਲਾਕੇ ਦਾ ਮਾਲਿਕ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ), ਉਸ ਨੇ ਕਪੂਰ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਸਨ ੧੭੦੮ ਵਿੱਚ ਫਾਂਸੀ ਦੇ ਕੇ ਮਾਰ ਦਿੱਤਾ। ੨ ਮੀਥੇ ਬਕਰੇ ਆਦਿ ਦਾ ਅੰਤਕੋਸ਼ (ਭੋਤਾ)।

ਕਪੂਰੀ, ਵਿ—ਕਪੂਰ ਤੋਂ ਬਣਿਆ ਪਦਾਰਥ। ੨ ਕਪੂਰਰੰਗ। ੩ ਸਢੇਰੇ ਤੋਂ ਢਾਢ ਕੋਰ ਦੀ ਵਿੱਥ ਤੇ ਇੱਕ ਬਸਤੀ, ਜੋ ਸੰਯੁਕਤ ਅਮਾਨੁੱਲਾ ਕੁਜਰਾਤ ਦੇ ਸੂਬੇ ਦੀ ਨਗਰੀ ਸੀ। ਬੰਦਾ ਬਹਾਦੁਰ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਤਬਾਹ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਸਾਰਾ ਧਨ ਮਾਲ ਖਾਲਸਾਦਲ ਨੇ ਸਢੇਰਾ ਮਾਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਲੁੱਟਿਆ।

ਕਪੀ, ਕੱਪੀ, ਕੰਥਦਾ ਹੈ। “ਹਥ ਮਰੇਡੇ ਤਨੁ ਕਪੀ.” (ਮਾਭ ਬਾਹਮਾਹਾ)

੨ ਦੇਖੋ, ਕਪੜਾ.

ਕਪੋਤ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਕ (ਹਵਾ) ਵਿੱਚ ਜੋ ਪੋਤ (ਜਹਾਜ਼) ਵਾਂਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਪੰਛੀ। ੨ ਕਬੂਤਰ. ਸੁਫ਼ੀ ਗਰਦਨ ਨੂੰ ਕਦੀ ਕਬੂਤਰ ਦੀ ਗਰਦਨ ਦਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਾਂਤ ਦਿੰਦੇ ਹਨ, “ਕੀਰ ਅੰ ਕਪੋਤ ਬਿੰਬ ਕੋਕਿਲਾ ਕਲਾਪੀ ਬਨ ਲੁਟੇ ਫੂਟੇ ਫਿਰੈ ਮਨ ਚੈਨ ਹੂੰ ਨ ਕਿਤਹੀ.” (ਚੰਡੀ ੧) ਕਬੂਤਰ ਤੋਂ ਅਕਾਸ਼ ਰਾਹੀਂ ਚਿੱਠੀਆਂ ਭੇਜਣ ਦਾ ਲੰਮਾ ਭੀ ਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ.

ਕਪੋਤਿ. ਕਬੂਤਰ ਨੇ. “ਜਿਉ ਪੰਖੀ ਕਪੋਤਿ ਅਪੁ ਬਨਾਇਆ.” (ਬਿਹਾ ਮ: ੪) ਜਿਵੇਂ ਕਪੋਤ ਪੰਖੀ ਨੇ ਚੋਕੇ ਦੇ ਲਾਲਚ ਆਪਣੇ ਤਾਈਂ ਜਾਨ ਵਿੱਚ ਬੰਧਵਾਇਆ.

ਕਪੋਤਿਕਾ } ਕਪੋਤ (ਕਬੂਤਰ) ਦੀ ਮਈਨ. ਕਬੂਤਰੀ. “ਸਾਧਨ ਭਾਵ ਕਪੋਤੀ } ਤਰੁ ਬਨ ਮਹਿ ਅਹਾ. ਰਹਿਤ ਕਪੋਤ ਕਪੋਤੀ ਤਰਾ.” (ਗੁਪਤੁ)

ਕਪੇਲ, ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਕਲ੍ਹ. ਕੁਸ਼ਲਾਚ.

ਕਪੇਲ ਕਲਪਨਾ. ਸੰਗਤ—ਕੋਪ. ਮਨਘੜਤ ਕੋਲ. ਬਿਨਾ ਕੁੰਧਪ੍ਰਾਣ ਤੋਂ ਕਲ੍ਹਾਂ ਹਿਲਾਕੇ ਘੜੀ ਹੋਈ ਭਾਤ.

ਕੱਪੜ. ਵਸਤੂ ਸਮੁਦਾਯ. ਦੇਖੋ, ਕਪੜਾ. “ਕੱਪੜ ਕੋਟ ਉਸਾਰਿਆਨ.” (ਭਾਯੁ)

ਕੱਪੜੇ ਆਉਂਦੇ. ਇਸਤ੍ਰੀ ਨੂੰ ਚਿਤ੍ਰ ਆਉਂਦੀ. ਹੋਸ ਆਉਂਦੇ.

ਕਪੁਦਨ, ਦੇਖੋ, ਕਪਰਦਿਨ.

ਕਫ਼. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਫਨਕਮ. ਜਲੇਸ-੧. ਦੇਖੋ, ਅੰ. cough। ੨ ਫਾ ਕਫ਼. ਹਥੇਲੀ. ਤਲੀ। ੩ ਝੰਕ. ਢੋਨ.

ਕਫ਼ਜ਼. ਫਾ ਕਫ਼. ਸੰਗਤ—ਕਫ਼ਿਸ. ਚੁੰਤੀ. ਜੁਤਾ। ੨ ਖਤਾਉਂ। ੩ ਫਾ ਅਬਰਾ ਫਾ ਪਿੰਸਰਾ.

ਕਫ਼ਕੀਰ. ਫਾ. ਕਫ਼. ਸੰਗਤ—ਦੇਕਰੀ ਦੀ ਕਫ਼ (ਝੰਕ) ਲੈਣ ਦਾ ਸੰਢ. ਕਤਫੀ ਚਮਚਾ.

ਕਫ਼ਨ. ਅ ਕਫ਼. ਸੰਗਤ—ਖੋਫ਼ਣ. ਮੁਰਦੇ ਉੱਪਰ ਪਾਉਣ ਦਾ ਵਸਤੂ. “ਅਥ ਆਏ ਤਿਹ ਕਫ਼ਨ ਬਨੈਯੋ.” (ਚਰਿਤ੍ਰ ੩੨)

ਕਫ਼ਨੀ. ਫਾ ਕਫ਼. ਸੰਗਤ—ਫਕੀਰਾਂ ਦੇ ਕਲ ਦਾ ਇੱਕ ਵਸਤੂ, ਜੋ ਕਰਨ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਲੋਕ ਆਪਣੇ ਤਾਈਂ ਮੁਰਦਾ ਸਮਝਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਕਫ਼ਨੀ ਪਹਿਰਦੇ ਹਨ.

ਕਫ਼ਾਯਤ. ਅ ਕਫ਼. ਕਿਫ਼ਾਯਤ. ਕਾਫ਼ੀ ਹੋਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਸਰਫਾ. ਸੰਜਮ.

ਕਫ਼ਾਰਹ } ਅ ਕਫ਼. ਅਬਰਾ ਕਫ਼. ਸੰਗਤ—ਪਾਪ ਦੂਰ ਕਰਨ ਲਈ ਕਫ਼ਾਰਤ } ਦੰਭ ਅਦਾ ਕਰਨਾ. ਪ੍ਰਾਯਸ਼ਿੱਤ. ਦੇਸ ਤੋਂ ਬਰਫ ਵਾਸਤੇ ਰੁਪ ਦ੍ਰਤ ਆਦਿ ਕਰਮ.

ਕਫ਼ਾਲਤ. ਅ ਕਫ਼. ਸੰਗਤ—ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ.

ਕਫ਼ੀ. ਵਿ—ਕਫ਼ ਦੀ ਬਿਜੇਸਤਾ ਵਾਲਾ. “ਕਫ਼ੀ ਹੰਕਾਰੀ ਖਾਇ ਕੂਹਨ ਕਰ ਫਾਤੀ ਬੋਭ ਬਨੈ ਬਭ ਮਾਨ.” (ਗੁਪਤੁ) ਹੰਕਾਰੀ ਕਫ਼ੀ ਹੈ.

ਇਸ ਕਬੂਤਰਪੋਤ ਅਨੁਸਾਰ ਹਵਾਈ ਜਹਾਜ਼ ਭੀ ਕਪੋਤ ਹੈ.

ਕੁਹ-ਕੁਜ਼ਨ ਪ੍ਰਿਤ (ਘੀ) ਹੈ.

ਕੁਫ਼ੀਦਨ. ਫਾ ਕਫ਼. ਸੰਗਤ—ਭੋਜਨਾ. ਪਾਤਨਾ. “ਕੁਫ਼ੀਦੋ ਦਲ ਬਾਸੁਰਾਨਾ.” (ਸਲੋਹ)

ਕਫ਼. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਕਦਾ. ਕਿਸ ਵੇਲੇ. ਕਦੋਂ. ਕਿਸ ਸਮੇਂ. “ਕਫ਼ ਲਾਹੈ ਮਸਤਕ ਚਰਨਨ ਰਸ?” (ਭਾਯੁ ਕ) ੨ ਸੰਗਤ—ਕਵਿ. ਕਾਵਜ ਲਚਣ ਵਾਲਾ.

ਕਫ਼ਹੁ } ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਕਦਾਂ. ਕਦੀ. ਕਿਸੇ ਵੇਲੇ. ਕਿਸੀ ਇੱਕ ਸਮੇਂ. ਕਫ਼ਹੁਕ } “ਕਫ਼ਹੁਕ ਕੇਉ ਪਾਵੈ ਆਤਮਪ੍ਰਕਾਸ ਕਉ.” (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ) “ਕਫ਼ਹੁ ਨ ਬਿਸਰਹੁ ਮਨ ਮੇਰੇ ਤੇ.” (ਨਟ ਮ: ੫)

ਕਫ਼ਜ਼. ਅ ਕਫ਼. ਸੰਗਤ—ਰੋਕਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਫਾ ਕੁਫ਼ ਰੋਖਣਾ। ੩ ਫਤਨਾ। ੪ ਇੱਕ ਰੋਗ. ਸੰ. ਛੋਚਕਫ਼—ਕੋਸ਼ਥੋਧ. Constipation. ਕਫ਼ਜ਼ ਦੇ ਤਰਾਂ ਦੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ. ਇੱਕ ਸਾਧਾਰਨ ਜੋ ਕਿਸੇ ਖਾਸ ਕਾਰਣ ਤੋਂ ਕਿਸੇ ਵੇਲੇ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ. ਦੂਜੀ ਨਿੱਤ ਰਹਿਣ ਵਾਲੀ (ਦਾਮੀ). ਕਫ਼ਜ਼ ਦੂਰ ਕਰਨ ਲਈ ਤਿੱਖੀਆਂ ਜੁਲਾਬ ਦੀਆਂ ਦਵਾਈਆਂ ਨਹੀਂ ਵਰਤਣੀਆਂ ਚਾਹੀਏ, ਅਜਿਹਾ ਕਰਨ ਤੋਂ ਕਮਜ਼ੋਰੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ.

ਕਫ਼ਜ਼ ਦੇ ਕਾਰਨ ਇਹ ਹਨ—ਭਰਤੀ ਭੈਠਕ, ਵੇਲੇ ਸਿਰ ਸੁਚੇਤੇ ਨਾਂ ਜਾਣਾ, ਚੁੱਖੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਖਾਣੀਆਂ, ਆਦਿ ਤੋਂ ਮਿਲ ਕੱਢਣ ਵਾਲੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦਾ ਸੁਸਤ ਹੋ ਜਾਣਾ, ਸ਼ਰਾਬ, ਅਫੀਮ, ਭੰਗ, ਚਰਸ ਆਦਿਕ ਦਾ ਵਰਤਣਾ, ਕਸਰਤ ਨਾ ਕਰਨੀ, ਖੱਟੇ ਪਦਾਰਥ ਭਰਤੇ ਖਾਣੇ, ਦਿਮਾਗੀ ਮਿਸ਼ਨਤ ਬਹੁਤ ਕਰਨੀ, ਚਿੰਤਾ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣਾ, ਰੋਟੀ ਚੰਬਕੇ ਨਾ ਖਾਣੀ, ਪਿਆਸ ਹੋਣ ਤੋਂ ਪਾਣੀ ਵੇਲੇ ਸਿਰ ਨਾ ਪੀਣਾ ਆਦਿ.

ਇਸ ਰੋਗ ਦਾ ਇਲਾਜ ਕਾਰਣ ਅਨੁਸਾਰ ਹੀ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਏ, ਪਰ ਕਫ਼ਜ਼ ਦੂਰ ਕਰਨ ਦੇ ਸਾਧਾਰਨ ਉਪਾਏ ਇਹ ਹਨ—

ਸੌਣ ਵੇਲੇ ਕਰਮ ਦੁੱਧ ਜਾਂ ਗਰਮ ਜਲ ਛਕਣਾ. ਹਰਤ ਦਾ ਮੁਰੰਫਾ ਖਾਣਾ. ਪੈਦਲ ਫਿਰਨਾ. ਰੋਟੀ ਚਿੱਬਕੇ ਖਾਣੀ. ਮੱਖਣ ਬਦਾਮਰੋਗਨ ਆਦਿਕ ਪਦਾਰਥ ਖਾਣੇ. ਅਮਲਤਾਸ ਦੀ ਗੁੰਦ, ਕੁਲਕੰਦ, ਬਨਫ਼ਜ਼ਾ ਦਾ ਮੁਰੰਫਾ, ਸੌਫ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਚਾਘ ਦੀ ਤਰਾਂ ਉਬਾਲਕੇ ਪੀਣਾ.

ਬਦਾਮ ਦੀ ਕਿਰੀਆਂ, ਮਕਾਨ ਕਦੂ, ਸਨਾ ਮੱਕੀ, ਸਾਉਗੀ, ਕੁਲਕੰਦ, ਇੱਕੋ ਜਿੰਨੇ ਲੈ ਕੇ ਕੁੱਟਕੇ ਮਜੂਨ ਬਣਾ ਲੈਣਾ, ਰਾਤ ਨੂੰ ਸੌਣ ਵੇਲੇ ਤੇਲਾ ਅਬਰਾ ਦੇ ਤੇਲਾ ਕੋਸੇ ਦੁੱਧ ਜਾਂ ਜਲ ਨਾਲ ਛਕਣਾ.

ਕਫ਼ਜ਼ਹੁ } ਅ ਕਫ਼. ਸੰਗਤ—ਕਾਫ਼ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਕਫ਼ਜ਼ਾ } “ਦਿਲ ਕਫ਼ਜ਼ ਕਫ਼ਜ਼ਾ ਕਦਰੋ ਦੋਜਕ ਸਜਾਇ.” (ਤਿਲ ਮ: ੫) ੨ ਤਲਵਾਰ ਦੀ ਮੁੱਠ.

ਕਫ਼ਜ਼ੁਲ ਵਸੂਲ. ਅ ਕਫ਼. ਸੰਗਤ—ਕਾਫ਼ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਵਸਤੂ ਪੁਰ ਕਫ਼ਜ਼ਾ ਕਰਕੇ ਰਸੀਦ ਦਾ ਲਿਖਣਾ.

ਕਫ਼ੀਤੀ. ਦੇਖੋ, ਕਫ਼ੀਤੀ.

ਕਫ਼ੀਤੀ. ਸੰਗਤ—ਕਾਵਜਪ੍ਰਬੰਧ. ਫੰਦਰਬਨਾ. “ਹਰਿ ਕੇ ਸੰਤ ਕਫ਼ੀਤੀ

ਸੁਨਾਉਂਦਾ।" (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਕੁਬਰ. ਅ. ੨ ਮੁਰਦੇ ਦੇ ਦੱਬਣ ਦਾ ਟੋਆ. ਇਸਲਾਮੀ ਸ਼ਰਾ ਅਨੁਸਾਰ ਕੁਬਰ ਅਦਮੀ ਦੀ ਭਾਤੀ ਪੁਮਾਣ ਭਹਿਰੀ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਏ, ਅਰ ਉਸ ਦੇ ਇੱਕ ਪਾਸੇ ਮੁਰਦੇ ਲਈ ਬਕਲ ਵਿੱਚ ਫੁੱਕਾ ਖੋਦਣੀ ਚਾਹੀਏ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਮੁਰਦਾ ਖੁਸ਼ਾ ਲੋਣ ਸਕੇ. ਮੁਰਦੇ ਦਾ ਮੂੰਹ ਕਾਥੇ ਵੱਲ ਥਕਕੇ ਲਿਟਾਉਣਾ ਚਾਹੀਏ. ਕੁਬਰ ਬੰਦ ਕਰਨ ਵੇਲੇ ਧਿਆਨ ਰੱਖਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਮੁਰਦੇ ਉੱਪਰ ਮਿੱਟੀ ਨਾ ਪਵੇ. ਕੁਬਰ ਉੱਪਰ ਇਮਾਰਤ ਬਣਾਉਣੀ ਸ਼ਰਾ ਵਿਰੁੱਧ ਹੈ. "ਅਬੂ ਹੁਰੈਰਾ" ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਜਦ ਮੁਰਦੇ ਨੂੰ ਦੱਬਕੇ ਲੋਕ ਚਲੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਤਦ "ਮੁਨਕਰ" ਅਤੇ "ਨਬੀਰ" ਫਰਿਸ਼ਤੇ ਆਉਂਦੇ ਹਨ, ਅਤੇ ਮੇਏ ਹੋਏ ਨੂੰ ਪੁੱਛਦੇ ਹਨ, "ਤੂੰ ਹਜ਼ਰਤ ਮੁਹੰਮਦ ਦਾ ਵਿਸ਼ਵਾਸੀ ਹੈਂ?" ਜੇ ਉਹ ਆਖਦਾ ਹੈ—"ਹਾਂ", ਤਦ ਕੁਬਰ ਸੱਤਰ ਕਜ਼ ਨੰਮੀ ਅਤੇ ਸੱਤਰ ਕਜ਼ ਚੋੜੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਰੋਸ਼ਨੀ ਚਮਕ ਆਉਂਦੀ ਹੈ. ਫਰਿਸ਼ਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਆਖਦੇ ਹਨ ਕਿ 'ਛਾਤ੍ਰੀ ਨੀਂਦ ਵਿੱਚ ਪੁਲੀ ਤੀਕ ਸੇਂ ਰਹੁ, ਤੈਨੂੰ ਕੋਈ ਦੁੱਖ ਮਲੂਮ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ.' ਜੇ ਮੁਰਦਾ ਆਖਦਾ ਹੈ—"ਮੈਂ ਮੁਹੰਮਦ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦਾ," ਉਸ ਦੀ ਕੁਬਰ ਇਤਨੀ ਤੰਕ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਬਦਨ ਸਿਕੀਸੇ ਵਿੱਚ ਖੁੱਟਿਆ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ "ਮਿਸ਼ਕਾਤ" ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਕਾਫ਼ਰ ਨੂੰ ਸੋਟਿਆਂ ਦੀ ਮਾਰ ਐਸੀ ਪੈਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਕੁਬਰ ਪਾਸ ਦੇ ਸਭ ਪਸ਼ੂ ਪੰਛੀ ਉਸ ਦਾ ਵਿਲਾਪ ਸੁਣਦੇ ਹਨ, ਕੇਵਲ ਅਦਮੀ ਨੂੰ ਸੁਣਾਈ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ. ਇਸ ਕੁਬਰ ਦੇ ਦੁੱਖ ਦਾ ਨਾਉਂ "ਅਜਾਬੁਲ ਕੁਬਰ" ਹੈ। ੨ ਦੇਖੋ, ਕੁਬਰ.

ਕੁਬਰਾ } ਸੰ. ਕੁਬਰ ਵਿ—ਚਿਤਕੁਬਰਾ. ਭੱਬ ਖਤੱਬਾ। ੨ ਸੰ ਕੁਬਰ.
ਕੁਬਰੇ } ਸੰਗਤ—ਸੋਨਾ. ਸੁਵਰਣ. "ਜਿਉ ਕੰਚਨ ਕੋਠਾਰੀ ਚਤਿਓ ਕਬਰੇ ਹੋਤ ਫਿਰੇ." (ਸਾਰ ਮ: ੫) ਜਿਵੇਂ ਕਾਂਚਨ (ਸੋਨੇ) ਦਾ ਕੁਖਣ ਕੁਠਾਲੀ ਵਿੱਚ ਪੈ ਕੇ ਜਲ ਆਕਾਰ ਅਤੇ ਕੁਠਾਲੀ ਦੇ ਆਕਾਰ ਦਾ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਫੇਰ ਆਪਣੀ ਸ਼ਕਲ ਹੀ ਧਾਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ, ਅੰਝ ਨੂੰ ਕੁਬਰ (ਸੋਨਾ) ਹੀ ਹੈ.

ਕੁਬਲ. ਅ. ੨ ਫ਼ਿ. ਵਿ—ਪਹਿਲਾਂ. ਅੱਗੋਂ.

ਕੁਬਲਾਸ. ਦੇਖੋ, ਕੁਬਿਲਾਸ.

ਕੁਬਾ

ਕੁਬਾਉ } ਅ. ੨ ਕੁਬਾ. ਸੰਗਤ—ਪੋਸ਼ਾਕ. ਲਿਬਾਸ। ੨ ਚੋੜਾ.
ਕੁਬਾਇ }

ਕੁਬਾਇਲ. ਦੇਖੋ, ਕੁਬਾਯਲ.

ਕੁਬਾਹੁਰ. ਅ. ੨ ਕੁਬਾਈ. ਮਰਾਥੀ। ੨ ਦਿੱਕਤ. ਕਠਿਨਾਈ. ਐਥ.

ਕੁਬਾਹੁਰ } ਫ਼ਾ. ੨ ਸੰਗਤ—ਨਰਮ ਕਮਾਣ. ਧਨੁਖ ਵਿਟਾ
ਕੁਬਾਦਾ } ਸਿੱਖਣ ਵਾਸਤੇ ਪਹਿਲਾਂ ਕੁਬਾਦਾ ਪਿੱਛਣਾ ਅਚੰਤ ਕਰੀਦਾ ਹੈ. "ਗਹੈ ਕੁਬਾਦਾ ਬੰਚਨ ਕਰੈ." (ਕੁਪੁਸੁ)

ਕੁਬਾਬ. ਅ. ੨ ਸੰਗਤ—ਫੁੰਨਿਆ ਹੋਇਆ ਮਾਸ। ੨ ਕੀਮਾ ਕਰਕੇ ਫੁੰਨਿਆ ਹੋਇਆ ਮਾਸ। ੩ ਲੋਹੇ ਦੀ ਸਿਖ ਤੇ ਕੀਮਾ ਚਾੜ੍ਹ ਕੇ

ਅੱਕ ਤੇ ਫੁੰਨਿਆ ਹੋਇਆ ਮਾਸ. ਸੰ. ਸੁਲਜਮਾਸ.

ਕੁਬਾਬੀ. ਵਿ—ਕੁਬਾਬ ਖਾਣ ਵਾਲਾ. ਕੁਬਾਬਤਕੀ.

ਕੁਬਾਯਲ. ਅ. ੨ ਕੁਬੀਲਹ (ਕੁਟੰਬ) ਦਾ ਬਹੁਵਚਨ

ਕੁਬਾਲਹ. ਅ. ੨ ਸਾਮਿਨ ਹੋਣਾ। ੨ ਕਿਸੇ ਦੀ ਜਿੰਮੇਵਾਰੀ ਕਬੂਲਣੀ। ੩ ਹੀ (ਇਬਰਾਨੀ) Qabbaleh ਅੰ. Cabbala (ਅਬਵਾ Cabal). ਧਰਮਗ੍ਰੰਥ ਦੇ ਭਾਵ ਦੀ ਵਯਾਖਾ. ਗੁਪਤ ਸਿੱਧਾਂਤ ਦੀ ਤਬਰੀਹ। ੪ ਰੂਪਤ ਜੁੱਤੀ. ਚਾਰ ਯਾਰੀ।

ਕੁਬਾਬ. ਸੰਗਤ—ਕੁਤਾ—ਕਰਕਟ. ਟੁੱਟੀ ਟੁੱਟੀ ਵਸੂ. ਕਪੀਟ. ਚੀਕਤਾ। ੨ ਵਯਾਬ ਕਰਮ. ਮੰਦ ਕਰਮ. "ਜੇ ਸਚੇ ਕੂਤੀਆ ਰੂਤ ਕੁਬਾਬ." (ਧਨਾ ਮ: ੧) "ਭੋਭਹ ਪ੍ਰਾਣੀ ਕੂਤ ਕੁਬਾਬ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੧)

ਕੁਬਾਬੀ } ਵਿ—ਟੁੱਟੀ ਟੁੱਟੀ ਚੀਜ਼ ਰੱਖਣ ਵੇਚਣ ਵਾਲਾ ਦੁਕਾਨਦਾਰ.
ਕੁਬਾਬੀਆ }

ਕੁਬਾਬੂ. ਦੇਖੋ, ਕੁਬਾਤ.

ਕੁਬਿ. ਫ਼ਿ. ਵਿ—ਕੁਤੀ. ਕੁਟਾਪਿ. ਕਈ. ਕਿਸੇ ਸਮੇਂ। ੨ ਸੰ. ਕੁਬਿ. ਸੰਗਤ—ਕਾਵਰਚਨਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਜੋ ਕਵ (ਵਰਣਨ) ਕਰੇ. ਜੋ ਕਵਿ. "ਕਬਿਜਨ ਜੋਗੀ ਸਟਾਧਾਰਿ." (ਭਾਜ ਕਬੀਰ)

ਕੁਬਿਤ. ਦੇਖੋ, ਕੁਬਿਤ.

ਕੁਬਿਤਾ. ਦੇਖੋ, ਕੁਬਿਤਾ। ੨ ਸੰ. ਕੁਬਿਤਾ. ਕਵੀ. ਕਾਵਤ ਕਰਤਾ. ਕਾਵਤਕੋਤਾ. "ਕਬਿਰ ਪਛੇ ਪਤਿ ਕੁਬਿਤਾ ਮੁਟੇ." (ਜੋਰ ਕਬੀਰ)

ਕੁਬਿਤ. ਸੰ. ਕੁਬਿਤ. ਸੰਗਤ—ਕਵਿਤਾ. ਕਾਵਤ.

ਮੋਤਿਨ ਕੈਸੀ ਮਨੋਹਰ ਮਾਲ ਰੂਹੇ

ਤੁਕ ਅੱਛਰ ਰੀਤ ਰਿਤਾਵੈ,

ਪ੍ਰੇਮ ਕੇ ਪੰਛ ਕਛਾ ਹਰਿਨਾਮ ਕੀ

ਉਛਿ ਅਨੁਠੀ ਕਨਾਯ ਸੁਨਾਵੈ,

'ਠਾਕੁਰ' ਜੇ ਕਵਿ ਭਾਵੈ ਹਮੇ ਜੁਇ

ਸਵੰ ਸਭਾ ਮੇ ਬਚੰਪਨ ਪਾਵੈ,

ਪੰਡਿਤ ਲੋਕ ਪ੍ਰਬੀਨਨ ਕੋ ਜੋਈ

ਚਿੱਤ ਹਰੈ ਸੁ 'ਕੁਬਿਤ' ਕਹਾਵੈ.

"ਬਾਛ ਕਟਜਾਤ ਅਟਜਾਤ ਖਟਜਾਤ ਤਾਲ.

ਬਛੇ ਬਛੇ ਮਾਲ ਕਾਥੇ ਠੋਰ ਹੀ ਸਿਲਾਤ ਹੈ,

ਤਾਸ ਕਰਜਾਤ ਜਰਜਾਤ ਹੈ, ਖਸਨ ਸਾਜ,

ਜੇਰੇ ਕਸ ਖੋਰੇ ਕਹੁ ਕੋਰੇ ਠਹਰਾਤ ਹੈ?"

ਕਹੈ 'ਉਦੈ ਨਾਥ' ਯਾ ਜਹਾਨ ਮੈਂ ਜਹਾ ਨੈ ਕਛੁ,

ਕਛੁ ਨ ਚਹਾਤ ਜਾਬ ਹੋਤ ਉਤਪਾਤ ਹੈ,

ਨਾਮ ਕੇ ਨਮਿੱਤ ਰੂਪ ਚਿੱਤ ਦੇ ਬਿਸਾਹਤ,

ਜੇ ਕਵਿਨ ਕੇ ਕੀਨੇ ਤੇ ਕੁਬਿੱਤ ਰਹਿ ਜਾਤ ਹੈਂ."

ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਦੇ ਵਿਕਿਪੀਡੀਆ ਤੇ ਪੜ੍ਹਾ ਲਵੋਗੇ ਹੀ ਕਿ ਸਾ ੧੯੨੩ ਵਿੱਚ ਬਿਲੋਰੀ ਮਾਡੀਲਾਂ ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਇੱਕ ਕਮੇਟੀ ਬਣੀ ਜਿਸ ਵਿੱਚ Clifford, Arlington, Buckingham, Ashley ਅਤੇ Lauderdale ਸ਼ਾਮਿਲ ਸਨ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਆਦਿ ਦਾ ਅੰਬਰ ਨੈ ਕੇ ਸਮਾਜ ਦਾ ਇਹ ਨਾਉਂ ਹੋਇਆ.

੨ ਕਵਿਪਨ. ਕਵਿਪੁਣਾ। ੩ ਇੱਕ ਛੰਦ, ਸਾਮਾਨਤ ਕਰਕੇ ਸਭ ਛੰਦ ਕਥਿੰਤ (ਕਵਿਤ੍ਰ) ਕਹੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਪਰੰਤੂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਇੱਕ ਦੰਡਕ ਜਾਤਿ ਹੈ, ਇਸ ਦਾ ਨਾਉਂ "ਮਨਹਰ" ਅਥਵਾ "ਮਨਹਰਣ" ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਲੱਛਣ ਹੈ ਚਾਰ ਚਰਣ. ਪੁਤਿ ਚਰਣ ੩੧ ਅੱਖਰ. ਤਿੰਨ ਵਿਸ਼ੁਮ ਅੱਠ ਅੱਠ ਅੱਖਰਾਂ ਤੋਂ, ਚੌਥਾ ਸੱਤ ਪੁਰ, ਅੰਤ ਗੁਰੁ. ਇਸ ਛੰਦ ਵਿੱਚ ਸਮ ਵਰਣਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਅਤੇ ਅਨੁਪੁਸ਼, ਚਰਣਾਂ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਮਨੋਹਰ ਬਣਾ ਦਿੰਦੇ ਹਨ.

ਭਾਵੇਂ ਉੱਪਰ ਦੱਸਿਆ ਲੱਛਣ ਹੀ ਕਥਿੰਤ ਦਾ ਪੂਰਣ ਹੈ, ਪਰ ਕਵੀਆਂ ਨੇ ਇਸ ਦੀ ਚਾਲ ਨੂੰ ਸੁੰਦਰ ਰੱਖਣ ਲਈ ਇਹ ਨਿਯਮ ਭੀ ਬਾਧੇ ਹਨ—

- (੧) ਆਦਿ ਵਿੱਚ ਨਖੁ ਗੁਰੁ ਨਖੁ, ਅਰਥਾਤ ਜਗਣ ਰੂਪ ਇੱਕ ਪਦ ਨਾ ਹੋਵੇ.
- (੨) ਤਗਣ ਰੂਪ ਇੱਕ ਪਦ ਭੀ ਆਰੰਭ ਵਿੱਚ ਵਿਚਰਜਿਤ ਹੈ.
- (੩) ਚਾਰ ਅੱਖਰਾਂ ਪਿੱਛੋਂ ਤਗਣ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਏ.
- (੪) ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਤਿੰਨ ਅੱਖਰਾਂ ਦਾ ਇੱਕ ਪਦ, ਜੋ ਮਗਣ ਰੂਪ ਹੋਵੇ ਉੱਤਮ ਨਹੀਂ.
- (੫) ਤੁਕ ਦੇ ਅੰਤ ਗੁਰੁ ਨਖੁ ਨਖੁ ਗੁਰੁ ਅਰਥਾਤ ਤਗਣ ਅਤੇ ਗੁਰੁ ਨਹੀਂ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਏ.
- (੬) ਚਾਰੇ ਵਿਸ਼ੁਮ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਠੀਕ ਭਿਣਤੀ ਪੁਰ ਸਮਾਪਤ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਏ, ਇਹ ਉੱਤਮ ਨਹੀਂ ਕਿ ਅੱਧਾ ਸ਼ਬਦ ਪਿਛਲੇ ਵਿਸ਼ੁਮ ਨਾਲ, ਅੱਧਾ ਅਗਲੇ ਵਿਸ਼ੁਮ ਨਾਲ ਜੋੜਿਆ ਜਾਵੇ.
- (੭) ਸਮ ਪਦ ਨਾਲ ਸਮ, ਵਿਖਮ ਪਦ ਨਾਲ ਵਿਖਮ, ਮਿਲਾਉਣਾ ਚਾਹੀਏ, ਸਮ ਨਾਲ ਵਿਖਮ ਮਿਲਣ ਤੋਂ ਛੰਦ ਦੀ ਸੁੰਦਰਤਾ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦੀ.

ਉਦਾਹਰਣ—

- (ੳ) ਛਤ੍ਰਧਾਰੀ ਛਤ੍ਰੀਪਤਿ ਫੈਲਰੂਪ ਛਿਤਿਨਾਥ,
ਛੋਟੀਕਰ ਛਾਯਾਬਰ, ਛਤ੍ਰੀਪਤਿ ਛਾਈਐ. xx
(ਕੜਾਨ)
- (ਅ) ਵਿਸੁਪਾਲ ਜਗੁਕਾਲ ਦੀਨਦਯਾਲ ਵੈਰੀਸਾਲ,
ਸਦਾ ਪ੍ਰਤਿਪਾਲ ਜਮਜਾਲ ਤੇ ਰਹਿਤ ਹੈ. xx
(ਅਕਾਲ)
- (ੲ) ਸੋਧ ਹਾਰੇ ਦੇਵਤਾ ਵਿਰੋਧ ਹਾਰੇ ਦਾਨੈ ਬਡੇ,
ਬੋਧ ਹਾਰੇ ਬੋਧਕ ਪੁਬੋਧ ਹਾਰੇ ਜਾਪਸੀ. xx.
(ਅਕਾਲ)

ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਅਤੇ ਘਨਾਯਰੀ ਭੀ ਕਥਿੰਤਜਾਤੀ ਵਿੱਚ ਹੀ ਗਿਣੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਅਤੇ ਘਨਾਯਰੀ.

ਕਥਿੰਦੂ. ਸੰ. ਕਵੀੰਦੂ. ਕਵਿਰਾਜ. ਸ਼ਿਰੋਮਣਿ ਕਵਿ.

ਕਥਿਲਾਸ. ਸੰ. ਕੈਲਾਸ. ਸੰਗਤਾ—ਕ (ਪਾਣੀ) ਵਿੱਚ ਨਸ (ਚਮਕ) ਰਹੇ ਬਿਲੋਰ ਸਮਾਨ ਜੋ ਚਿੱਟਾ ਹੋਵੇ, ਸੋ ਕੈਲਾਸ. ਇਹ ਮਾਨਸਰਵਰ ਤੋਂ ੨੫ ਮੀਲ ਉੱਤਰ ਹੈ. ਪੁਰਾਣਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਇਹ ਚਾੰਦੀ ਦਾ ਪਹਾੜ

ਸੁਮੇਰੂ ਦੇ ਪੱਛਮ ਹੈ. ਇਸ ਪੁਰ ਸ਼ਿਵ ਦਾ ਨਿਵਾਸ ਹੈ. "ਕੋਟਿ ਮਹਾਦੇਵ ਅਰੁ ਕਥਿਲਾਸ." (ਭੈਰ ਅ: ਕਥੀਰ)

ਕਥੀ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਕਦਾ. ਕਥੀ. ਕਿਸੇ ਸਮੇਂ। ੨ ਸੰਗਤਾ—ਕਵਿ. ਕਾਵਰਚਰਨਾ. ਕਰਨ ਵਾਲਾ.

ਕਥੀਸ. ਵਿ—ਕਵੀਸ. ਕਵਿਰਾਜ. ਕਵੀਆਂ ਦਾ ਟੀਸ਼

ਕਥੀਰ. ਭਾਰਤ ਦੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਭਗਤ ਕਥੀਰ ਜੀ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜਨਮ ਇੱਕ ਵਿਧਵਾ ਬ੍ਰਾਹਮਣੀ ਦੇ ਉਦਰ ਤੋਂ ਜੇਠ ਜੁਦੀ ੧੫ ਸੰਮਤ ੧੪੫੫ ਨੂੰ ਹੋਇਆ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਾਤਾ ਨੇ ਬਨਾਰਸ ਕੋਲ ਲਹਿਰ—ਤਲਾਉ ਦੇ ਪਾਸ ਨਵੇਂ ਜਨਮੇ ਬਾਲਕ ਨੂੰ ਰੱਖ ਦਿੱਤਾ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਅਲੀ (ਨੀਰੂ) ਜੁਲਾਹੇ ਨੇ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਕੇ ਘਰ ਲੈ ਆਂਦਾ, ਅਤੇ ਉਸ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਨੀਮਾ ਨੇ ਪੁਤ੍ਰ ਮੰਨਕੇ ਪਾਲਿਆ.

ਯੋਗਤ ਸਮੇਂ ਮੁਸਲਮਾਨੀ ਮਰ ਅਨੁਸਾਰ ਕਥੀਰ ਨਾਉਂ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ, ਅਤੇ ਇਸਲਾਮ ਦੀ ਸਿਖਤਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ, ਪਰ ਕਥੀਰ ਜੀ ਦਾ ਸੁਭਾਵਿਕ ਕੁਝ ਹਿੰਦੂਮਤ ਵੱਲ ਸੀ. ਕੁਝ ਅਵਸਥਾ ਹੋਣ ਪੁਰ ਆਪ ਦੀ ਬਾਈ ਲੋਈ ਨਾਲ ਹੋਈ ਜਿਸ ਤੋਂ ਕਮਾਲ ਪ੍ਰਤੂ ਉਪਜਿਆ.

ਕਥੀਰ ਜੀ ਨੇ ਰਾਮਾਨੰਦ ਜੀ ਤੋਂ ਰਾਮ ਨਾਮ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਲੈ ਕੇ ਵੈਸਨਵ ਮਤ ਧਾਰਣ ਕੀਤਾ. ਕਾਬੀ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਦਾ ਅਸਥਾਨ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਕਥੀਰ ਜੀ ਨੂੰ ਮਤ ਮਤਾਂਤਰਾਂ ਦੇ ਨਿਯਮ ਜਾਣਨ ਅਤੇ ਚਰਚਾ ਕਰਨ ਦਾ ਚੰਗਾ ਮੌਕਾ ਮਿਲਿਆ ਅਤੇ ਤੀਖਣ ਬੁੱਧਿ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਏਹ ਖੰਡਨ ਮੰਡਨ ਵਿੱਚ ਵਡੇ ਨਿਪੁਣ ਹੋ ਗਏ. ਬਹੁਤ ਚਿਰ ਪੂਰਣ ਗੜਾਨੀਆਂ ਦੀ ਸੰਗਤਿ ਕਰਕੇ ਆਪ ਤਤ੍ਰਗੜਾਨੀ ਹੋਏ, ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਸੰਗਤਿ ਤੋਂ ਅਨੇਕਾਂ ਨੂੰ ਲਾਭ ਪਹੁੰਚਾਇਆ.

ਸਿਕੰਦਰ ਲੋਈ ਸੰਮਤ ੧੫੪੭ ਵਿੱਚ ਜਦ ਬਨਾਰਸ ਆਇਆ, ਤਦ ਕਥੀਰ ਜੀ ਨੂੰ ਮਤਾਂਧ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਕੇ ਬਹੁਤ ਕਲੇਸ਼ ਪਹੁੰਚਿਆ, ਜਿਸ ਦਾ ਜਿਕਰ ਕਥੀਰ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਸ਼ਬਦ—“ਬੁਜਾ ਭਾਂਧਿ ਭਿਲਾ ਬਰਿ ਭਾਰਿਓ.” (ਕੌਡ) ਵਿੱਚ ਕੀਤਾ ਹੈ. ਪਰ ਅੰਤ ਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬਜ਼ੁਰਗੀ ਦਾ ਅਸਰ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦੇ ਚਿੰਤ ਉੱਪਰ ਹੋਇਆ।

ਕਥੀਰ ਜੀ ਆਪਣਾ ਏਹ ਬਚਨ ਸਿੱਧ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿ—ਕਾਬੀ ਮਰਨ ਤੋਂ ਮੁਕਤਿ ਅਤੇ ਮਕਹਰ ਮਰਨ ਤੋਂ ਅਪਰਭਿਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ—ਦੇਹਾਂਤ ਤੋਂ ਕੁਝ ਕਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਮਗਹਰ (ਜੋ ਕੋਰਖਪੁਰ ਤੋਂ ਪੱਛਮ ਵਲ ੧੫ ਮੀਲ ਪੂਰ ਹੈ) ਜਾ ਰਹੇ, ਅਤੇ ਸੰਮਤ ੧੫੭੫ ਵਿੱਚ ਬਿਨਸ੍ਰਰ ਸੰਸਾਰ ਤੋਂ ਅੰਤਰਧਾਨ ਹੋਏ.

ਕਾਬੀ ਵਿੱਚ ਕਥੀਰ ਜੀ ਦਾ ਅਸਥਾਨ “ਕਥੀਰ ਚੋਰਾ” ਨਾਉਂ ਤੋਂ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ, ਅਤੇ ਲਹਿਰ ਤਲਾਉ ਤੇ ਭੀ ਆਪ ਦਾ ਮੰਦਿਰ ਹੈ.

ਕਥੀਰ ਜੀ ਦੀ ਬਾਣੀ ਦਾ ਸੰਕੁਹ ਜੋ ਧਰਮ ਦਾਸ ਅਤੇ ਸੁਰਤ ਗੋਪਾਲ ਆਦਿ ਚੇਲਿਆਂ ਨੇ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਉਸ ਦਾ ਨਾਉਂ “ਕਥੀਰਬੀਜਕ” ਹੈ. ਹਿਆਸਤ ਰੀਵਾ ਵਿੱਚ ਕਥੀਰਬੀਜਕ ਧਰਮ ਦਾਸ ਦਾ ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਸੰਮਤ ੧੫੭੧ ਦਾ ਦੱਸਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ.

ਆਪ ਦੀ ਬਾਣੀ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ਭੀ ਦੇਖੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ. “ਕਹਤ ਕਥੀਰ ਛੋਡਿ ਬਿਖਿਆਰਸੁ.” (ਸੁੀ) ਦੇਖੋ, ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ

ਸਬਦ। ੨ ਅ ੧ ਕਬੀਰ, ਵਿ—ਵਡਾ, ਬਹੁਰਕ, “ਹੁਕਾ ਕਬੀਰ ਕਰੀਮ ਤੂੰ,” (ਤਿਲੰ ਮ: ੧) ੩ ਸੰਗਤਾ—ਬਰਤਾਰ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ, ਜੋ ਸਭ ਤੋਂ ਵਡਾ ਹੈ।

ਕਬੀਰਪੰਥੀ, ਕਬੀਰ ਜੀ ਦਾ ਮਤ ਪਾਰਣ ਵਾਲਾ, ਕਬੀਰ ਦਾ ਅਨੁਗਾਮੀ। ੨ ਜੁਲਾਹੇ ਭੀ ਆਪਣੇ ਤਾਈਂ ਕਬੀਰਪੰਥੀ ਸਦਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਜਿਵੇਂ ਹਮਾਰ ਰਵਿਦਾਸੀਏ ਕਹੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਕਬੀਰਬੰਸੀ, ਕਬੀਰ ਦੀ ਕੁਲ ਦਾ। ੨ ਜੁਲਾਹੇ ਭੀ ਆਪਣੇ ਤਾਈਂ ਕਬੀਰਬੰਸੀ ਅਖਾਉਂਦੇ ਹਨ।

ਕਬੀਰੁ, ਦੇਖੋ, ਕਬੀਰ, “ਭਇਓ ਕਬੀਰੁ ਉਦਾਸੁ,” (ਸ:)

ਕਬੀਲਾ, ਅ ੧ ਸੰਗਤਾ—ਪਰਿਵਾਰ, ਕੁਟੰਬ, ਕੁਲਵਾ, ਟੱਕਰ, “ਕੁਰੂ ਕਬੀਲਾ ਲੇਤ ਲੰਘਾਏ,” (ਗੁਪਤੁ)

ਕਬੂਜ, ਦੇਖੋ, ਕਬੀਜਾ ੨ ਦੇਖੋ, ਕਬਜ਼ੁਲ ਵਸੂਲ, “ਕਬੂਜ ਨਿਆ ਕਾਸੀ ਤੇ ਲਈ,” (ਚਹਿਤੁ ੨੮੭)

ਕਬੂਤਰ, ਡਾ ੧ ਸੰਗਤਾ—ਕਪੋਤ, ਦੇਖੋ, ਕਪੋਤ।

ਕਬੂਤਰਬਾਜ਼, ਕਬੂਤਰ ਬੰਖਣ, ਉਡਾਉਣ ਅਤੇ ਲਫਾਉਣ ਵਾਲਾ।

ਕਬੂਤਰੀ, ਕਬੂਤਰ ਦੀ ਮਈਨ, ਕਪੋਤੀ।

ਕਬੂਦ, ਡਾ ੧ ਵਿ—ਨੀਲਾ, “ਸੋਸਨਿ ਕਾਸਨਿ ਕਬੂਦ,” (ਸਲੋਹ) ੨ ਸੰਗਤਾ—ਇੱਕ ਖਾਸ ਪਹਾੜ।

ਕਬੂਲ, ਅ ੧ ਕਬੂਲ, ਸੰਗਤਾ—ਸੁੰਘਾਰ, ਮਲਜੂਰ, “ਬਿਨ ਭਗਤਿ ਕੇ ਨ ਕਬੂਲ,” (ਅਕਾਲ) ੨ ਘੋੜੇ ਦੀ ਬੀਨ ਨਾਲ ਥੱਪਾ ਬੈਠਾ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸਵਾਰ ਜਹੂਰੀ ਵਸਤੂ ਰਖਦਾ ਹੈ।

ਕਬੂਲਪੁਰ, ਦੇਖੋ, ਹਸਨਪੁਰ।

ਕਬੂਲਿ, ਕਬੂਲ (ਮਨਜੂਰ) ਕਰਕੇ, “ਪਹਿਲਾ ਮਰਣ ਕਬੂਲਿ,” (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੨ ਮ: ੫)

ਕਬੋਜ, ਦੇਖੋ, ਕਬੋਜ।

ਕਬੋਤ, ਦੇਖੋ, ਕਪੋਤ।

ਕਬੰਧ, ਸੰ, ਕਬੰਧ, ਸੰਗਤਾ—ਧੜ, ਸਿਰ ਬਿਨਾ ਦੇਹ, “ਲਹਤ ਕਬੰਧ ਤੁਰਕ ਗਨ ਸੰਗੇ,” (ਪੰਪੁ) ੨ ਬੰਦਲ, ਮੇਘ, ੩ ਜਲ, ੪ ਰਾਹੁ, ੫ ਉਦਰ, ਪੇਟ, ੬ ਇੱਕ ਮੁਨਿ, ੭ ਇੱਕ ਭੰਜਰਵਾ, ੮ ਇੱਕ ਰਾਖਸ, ਜਿਸ ਦਾ ਸਿਰ ਇੰਦ੍ਰ ਦੇ ਵਜ੍ਹ ਦਾ ਮਾਗਿਆ ਕਰਦਨ ਤੋਂ ਟੁੱਟਕੇ ਪੇਟ ਵਿੱਚ ਧੌਸ ਗਿਆ ਸੀ, ੯ ਇੱਕ ਬਣ ਵਿੱਚ ਰਾਮਚੰਦ੍ਰ ਜੀ ਨੇ ਇਸ ਦੇ ਹੱਥ ਚੁੱਕਕੇ ਜਿਉਂਦਾ ਹੀ ਚਮਨਿ ਵਿੱਚ ਗੱਡ ਦਿੱਤਾ ਸੀ।

ਕਬੀ, ਕ੍ਰਿ, ਵਿ—ਕਦੇ, ਕਿਸੇ ਸਮੇਂ, ਕਦਾਪਿ।

ਕਮ, ਡਾ ੧ ਵਿ—ਘੱਟ, ਨਰੂਨ।

ਕਮਿਸਰੇਟ, ਅੰ, Commissariat, ਸੰਗਤਾ—ਭੋਜ ਦਾ ਮੋਦੀਖਾਨਾ, ਹਸਦ ਰਸਾਨੀ ਦਾ ਮਹਿਕਮਾ।

ਕਮਖਾਬ, ਡਾ ੧ ਸੰਗਤਾ—ਇੱਕ ਕੀਮਤੀ ਵਸਤੂ, ਜਿਸ ਦਾ ਅਨੇਕ ਕੁੰਝਾਂ ਵਿੱਚ ਅਨੇਕੋ ਕਈ ਪੁੰਝ ਵੇਖੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸੁਰਬੀਰ ਕੋਹਿਆਂ ਦੇ ਪਤ ਵੇਰੀਆਂ ਨਾਲ ਨਰਦੇ ਕਰੇ ਹਨ।

ਤਾਣਾ ਰੋਸ਼ਾਨੀ ਅਤੇ ਪੇਟਾ ਚਰੀ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਵਸਤੂ ਕਾਸੀ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਉੱਤਮ ਬਣਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਨੂੰ ਕੀਮਖਾਬ ਅਤੇ ਖੀਨਖਾਬ ਭੀ ਲੋਕ ਆਖਦੇ ਹਨ, Brocade.

ਕਮਖੜਾ, ਦੇਖੋ, ਕਾਮਖੜਾ।

ਕਮਕਰ, ਡਾ ੧ ਕਮਾਨਕਰ, ਕਮਾਨ (ਧਨੁਖ) ਬਣਾਉਣ ਵਾਲਾ, ਕਮਚੀ, ੩ ਸੰਗਤਾ—ਪਤਲੀ ਛਟੀ।

ਕਮੀਡਿਆ } ਦੇਖੋ, ਕਾਮਖੜਾ।

ਕਮਜਾਤ } ਡਾ ੧ ਕਮਜਾਤ, ਵਿ—ਨੀਚ, ਕਮੀਨਾ, “ਖਾਸ ਕਮਜਾਤਿ ਵਿਸਾਰਹਿ ਤੇ ਕਮਜਾਤਿ,” (ਸੋਦਰੁ)

ਕਮਜੋਰ, ਡਾ ੧ ਵਿ—ਨਿਰਕਲ।

ਕਮਲ, ਸੰਗਤਾ—ਕੱਢਾ, ੨ ਸੋਹ, ਬੱਲਕੀ, ੩ ਭਾਂਸ।

ਕਮਲਾ } ਸੰਗਤਾ—ਕਬਾਦਾ, ਕਮਾਨਚਰ, ਛੋਟੀ ਕਮਾਣ, ੨ ਕਮਲ ਕਮਲੀ } (ਕੱਢ) ਦੀ ਮਈਨ, ਕੱਢਪੀ।

ਕਮਤਰ, ਡਾ ੧ ਵਿ—ਬਹੁਤ ਘੱਟ।

ਕਮਤਰੀਨ, ਡਾ ੧ ਵਿ—ਅਤਰੰਤ ਹੀ ਘੱਟ, ਬਹੁਤ ਹੀ ਘਟੀਆ, “ਮਨ ਕਮੀਨ ਕਮਤਰੀਨ,” (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਮਲਾ)

ਕਮਤਾ, ਸੰਗਤਾ—ਨਰੂਨਤਾ, ਕਮੀ, ਘਾਟਾ, ਘੋਟੀ, “ਕਿਮ ਕਮਤਾ ਅਮਨੀ ਚਹੈ,” (ਗੁਪਤੁ) ੨ ਵਿ—ਕਮਾਇਆ, ਦੇਖੋ, ਕਮੋਤਾ, “ਸੋ ਭਰੇ ਜਿਨਿ ਪਾਪ ਕਮਤੇ,” (ਬਿਹਾ ਛੰਤ ਮ: ੪)

ਕਮੋਤਾ, ਵਿ—ਕਮਾਇਆ, ਅਮਲ ਵਿੱਚ ਲਿਆਂਦਾ, “ਜੰਗਲ ਅੰਦਰ ਜਾਇਕੇ ਪਾਖੰਡ ਕਮੋਤਾ,” (ਭਾਰੁ)

ਕਮੋਧ, ਦੇਖੋ, ਕਬੰਧ, “ਧਵਰ ਅੱਧ ਕਮੋਧ ਅਨੇਕਾ,” (ਕੁਰਾਨ)

ਕਮਨੀ } ਸੰ, ਕਸਨੀਧ, ਵਿ—ਬਹੁਤ ਜਾਇਕ, ਜਿਸ ਦੀ ਕੰ ਕਮਨੀਧ } (ਟਿੱਛਾ) ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ, ੨ ਸੁੰਦਰ, ਮਨੋਹਰ, ਕਮਨੀਧ

ਕਮਕਮਤ, ਡਾ ੧ ਵਿ—ਕਮ (ਘੱਟ) ਹੈ ਕਮਰ (ਭਾਰ) ਜਿਸ ਦਾ ਬਦਨਸੀਫ, ਭਾਰਹੀਨ, ਮੋਦਭਾਭੀ।

ਕਮਕਮਤੀ, ਡਾ ੧ ਸੰਗਤਾ—ਬਦਨਸੀਫੀ, ਭਾਰਹੀਨਤਾ।

ਕਮਰ, ਸੰ, ਵਿ—ਚਾਹੁਣ ਵਾਲਾ, ਕਾਮੁਕ, ੨ ਡਾ ੧ ਸੰਗਤਾ—ਲੱਕ, ਬਟਿ, ੩ ਕਮਰਬੰਦ, ਕਮਰਕਸਾ, ੪ ਅ ੧ ਕਮਰ, ਚੰਦ੍ਰਮਾ, ਕਮਰਕਸਾ, ਸੰਗਤਾ—ਕਮਰ ਕਮਰ ਦਾ ਪਟਕਾ, ੨ ਲੱਕ ਬੰਨ੍ਹਣ ਦੀ ਗਿਯਾ, ੩ ਪਲਾਸ ਦਾ ਗੁੰਦ ਅਤੇ ਉਸ ਨਾਲ ਮਿਲਾਕੇ ਬਣਾਇਆ ਹੋਇਆ ਖਾਣ ਕੇਕੜ ਪਦਾਰਥ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਖਾਂਦੀਆਂ ਹਨ, ਇਸ ਨਾਲ ਕਮਰ ਦਾ ਦਰਦ ਹਟ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਕਮਰਖ, ਸੰ, ਕਰੰਦਖ—ਕਮਰੰਕ, ਸੰਗਤਾ—ਇੱਕ ਬਿਰਝ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਫਾਂਕਦਾਰ ਪੱਟੇ ਵਲ ਲਗਾਏ ਹਨ, ਜੋ ਅਚਾਰ ਅਤੇ ਚਟਨੀ ਵਿੱਚ ਵਰਤੀਏ ਹਨ, ਇਸ ਦੇ ਵਲ ਅਤੇ ਸਤ ਨੂੰ ਕਈ ਦਵਾਈਆਂ ਵਿੱਚ ਭੀ ਵਰਤੀਦਾ ਹੈ, L. Averrhoa Carambala.

ਕਮਰਬਸਤਾ, ਡਾ ੧ ਵਿ—ਕਟਿਬੰਧ, ਕਮਰਕਸਾ ਕੀਤੇ ਹੋਏ

ਤਿਆਰ.

ਕਮਰਬੰਦ } ਫਾ ਸੰਕਰਾ—ਲੋਕ ਬੰਨ੍ਹਣ ਦਾ ਵਸਤੂ. ਕਮਰਬੰਦਾ.
ਕਮਰਬੰਦੁ } “ਕਮਰਬੰਦੁ ਸੰਤੋਖ ਕਾ.” (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧) ੨ ਪੇਟੀ।
੩ ਵਿ—ਲੋਕ ਬੰਨ੍ਹਿਆ ਹੈ ਜਿਸ ਨੇ.

ਕਮਰਾ. L. Camera. ਯੂ. Kamara. ਸੰਕਰਾ—ਕੋਠੜੀ.
ਕੋਰਾ.

ਕਮਰੀ. ਵਿ—ਕਮਰ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ. ਲੋਕ ਦਾ ੨ ਕਮਲੀ. ਦਿਵਾਨੀ.

“ਚੁਤਿਨ ਸੋ ਕਮਰੀ ਕਰ ਭਾਰੀ.” (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧੨੧) ੩ ਸੰਕਰਾ—
ਕੰਥਲ, ਕੰਥਲੀ. “ਤਨ ਚੁਪਰ ਕਮਰੀ ਸਿਤ ਲੀਨਾ.” (ਨਾਪੁ)
੪ ਧੋਤੀ। ੫ ਡਟੀਦਾਰ ਅੰਕੁਰਧੀ। ੬ ਅ ੭/੮ ਕਮਰੀ. ਚੰਦੁਮਾ ਨਾਲ
ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਸੰਬੰਧ. ਚਾਂਦੂ. ਜਿਵੇਂ—ਕਮਰੀ ਮਾਰ (ਚਾਂਦੂ ਮਾਸ).

ਕਮਰੁੰਦੀਨ ਖਾਨ. ਦੇਖੋ, ਮੀਰ ਮੰਨੂ.

ਕਮਲ. ਸੰ. ਸੰਕਰਾ—ਕੋਲ ਫੁੱਲ, ਜਲਜ. “ਹਰਿ ਚਰਣਕਮਲ ਮਕਰੰਦ
ਲੋਭਿਤ ਮਨੇ.” (ਧਨਾ ਮ: ੧) Lotus. L. (Nelumbium
Speciosum) ੨ ਜਲ। ੩ ਅੰਧ ਦਾ ਭੋਲਾ। ੪ ਟਿੱਕ ਛੰਦ.
ਲੋਛਣ—ਚਾਰ ਚਰਣ, ਪੁਤਿ ਚਰਣ ਟਿੱਕ ਨਕਣ—III.

ਉਦਾਹਰਣ—

ਭਲਨ। ਕਰਨ। ਦੁਖਨ। ਦਰਨ।।

(ਅ) ਦੇਖੋ, ਫੌਪਯ ਦਾ ਭੇਦ ੧੪। ੫ ਕਮਲਾ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. ਲਕਮੀ
(ਲੱਛਮੀ). “ਸਕਲ ਅਨੂਪ ਰੂਪ ਕਮਲ ਬਿਖੇ ਸਮਾਤ.” (ਭਾਉ ਕ)
ਕਮਲਸੁਤ. ਬੁਹਮਾ, ਜੋ ਕਮਲ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਹੈ.

ਕਮਲ ਕੁਸੁਮ. ਕੋਲ ਫੁੱਲ। ੨ ਦੇਖੋ, ਰਾਗਮਾਲਾ.

ਕਮਲਜ } ਬੁਹਮਾ, ਜੋ ਕਮਲ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਕਮਲ
ਕਮਲ ਰਨਯ } ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ.

ਕਮਲਕਾਂਤ

ਕਮਲ ਤਾਤ ਤਾਤ. ਕਮਲ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਬੁਹਮਾ, ਉਸ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ
ਨਾਰਦ. “ਕਮਲ ਕੇ ਤਾਤ ਕੇ ਤਾਤ ਸੰਕ ਨਾਰਿ ਨੈ.” (ਗੁਵਿ ੧੦)
ਨਾਰਦ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਕੋਠਿਕੀਆਂ ਲੈਕੇ.

ਕਮਲਕੁੰਦ. ਕਮਲਾਂ ਦੀ ਰਖਤਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਤਾਲ. ਚੀਲ. (ਸਨਆ)
ਕਮਲਨਯਨ } ਵਿ—ਕਮਲ ਜੇਹੇ ਹਨ ਜਿਸ ਦੇ ਨੇਤ੍ਰ. “ਕਮਲਨੈਨ
ਕਮਲਨੈਨ } ਅੰਜਨ ਸਿਆਮ.” (ਚਉਚੋਲੇ ਮ: ੫)

ਕਮਲਪੁਤ } ਬੁਹਮਾ. ਦੇਖੋ, ਕਮਲਸੁਤ। ੨ ਵਿ—ਕਮਲ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ.
ਕਮਲਪੁਤ੍ਰ } “ਬੁਹਮ ਕਮਲਪੁਤ, ਮੀਨ ਬਿਆਸਾ.” (ਕਾਨ ਅ:
ਮ: ੪) ਬੁਹਮਾ ਕੋਲ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਹੈ, ਵਰਾਸ ਮਤਸਯੋਦਰੀ ਦਾ.

ਕਮਲਪ੍ਰਗਾਸ } ਸੰਕਰਾ—ਕਮਲ ਦੀ ਡੋਡੀ ਦੇ ਆਕਾਰ ਦਾ ਦਿਲ,
ਕਮਲਬਿਗਾਸ } ਉਸ ਦੇ ਖਿਤਲ ਦੀ ਰਿਝਾ. ਚਿੱਤ ਦਾ ਵਿਕਾਸ.
“ਭਾਰਿ ਪਦਾਰਥ ਕਮਲ ਪ੍ਰਗਾਸ.” (ਸੁਖਮਨੀ) “ਕਮਲ ਪ੍ਰਗਾਸੁ
ਭਇਆ ਗੁਰੁ ਪਾਇਆ.” (ਮਾਲੀ ਮ: ੪) “ਕਮਲ ਬਿਗਾਸ ਸਦਾ
ਸੁਖ ਪਾਇਆ.” (ਮਾਭ ਅ: ਮ: ੨)

ਕਮਲਬੰਧੁ. ਜੁਲਾ, ਜੋ ਕਮਲਾਂ ਦਾ ਸਿਤ੍ਰ ਹੈ.

ਕਮਲਵਿਗਾਸ. ਦੇਖੋ, ਕਮਲ ਬਿਗਾਸ. “ਕਮਲ ਵਿਗਸੈ ਸਚੁ
ਮਨ.” (ਮ: ੩ ਵਾਰ ਮਲਾ)

ਕਮਲਾ. ਵਿ—ਦੀਵਾਨਾ. ਪਾਕਲ. “ਬਿਨੁ ਨਾਵੈ ਜਗੁ ਕਮਲਾ ਫਿਰੈ.”
(ਵਾਰ ਸੋਰ ਮ: ੩) ੨ ਕਮਲ. ਜਲਜ. “ਕੁਟੰਬ ਦੇਖ ਬਿਗਸਹਿ
ਕਮਲਾ ਜਿਉ.” (ਸ੍ਰੀ ਕਬੀਰ) ੩ ਸੰ. ਲਕਮੀ. ਰਮਾ. “ਕਮਲਾ ਕੁਮ
ਭੀਤਿ ਕਮਲਾ ਕੁਮ ਭੀਤਿ ਰੇ.” (ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ ੫) ਮਾਇਆ ਦੇ
ਭਰਮ ਦੀ ਕੰਧ ਨੂੰ ਦੇਖਕੇ, ਸੋਦਾਈ ਭਰਮ ਕਰਕੇ ਭੈਭੀਤ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ।
੪ ਬ੍ਰੀ ਕੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਅਨੰਨ ਸੇਵਕ. “ਕਮਲਾ ਨਾਮ ਦਾਸ
ਇਕ ਆਹਾ.” (ਨਾਪੁ) ੫ ਦੇਖੋ, ਕੋਲਾ ੪। ੬ ਪ੍ਰਿਥੀ ਰਾਜ ਚੋਹਾਨ ਦੀ
ਮਾਤਾ.

ਕਮਲਾਸਨ. ਕਮਲ ਉੱਪਰ ਇਸ਼ਬਿਤ ਹੋਣ ਵਾਲਾ. ਬੁਹਮਾ.

ਕਮਲਾਹ ਗੜ੍ਹ. ਰਿਆਸਤ ਮੰਡੀ ਵਿੱਚ ਮੰਡੀ ਤੋਂ ੨੪ ਮੀਲ ਉੱਤਰ
ਟਿੱਕ ਕੁਮ ਅਤੇ ਇਸ ਨਾਉਂ ਦਾ ਪੁਰਾਣਾ ਕਿਲਾ, ਜਿਸ ਥਾਂ ਦਸਮੇਸ਼
ਕੁਝ ਕਾਲ ਠਹਿਰੇ, ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਪਾਸ ਹੀ ਕੋਬਿੰਦਗੜ੍ਹ ਨਾਮਕ ਕਿਲਾ
ਰਾਜਾ ਮੰਡੀ ਨੇ ਬਣਵਾਇਆ. ਮਹਾਰਾਜਾ ਚਣੀਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਵਡੇ
ਯਤਨ ਨਾਲ ਸੰਮਤ ੧੮੮੭ ਵਿੱਚ ਕਮਲਾਹਗੜ੍ਹ ਨੂੰ ਵਡੇ ਕੀਤਾ ਸੀ.
ਦੇਖੋ, ਕੋਬਿੰਦਗੜ੍ਹ.

ਕਮਲਾਕਾਂਤ } ਕਮਲਾ (ਲਕਮੀ) ਦਾ ਕਾਂਤ (ਪਤਿ) ਵਿਸਨੁ।
ਕਮਲਾਕੰਤ } ੨ ਕਰਤਾਰ, ਜਿਸ ਦੀ ਮਾਇਆ ਦਾਸੀ ਹੈ.
“ਕਮਲਾਕੰਤ ਕਰਹਿ ਬੰਨ੍ਹਯਨ.” (ਮਾਧੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫)

ਕਮਲਾਖੀ } ਸੰ. ਕਮਲਾਕੀ. ਵਿ—ਕਮਲ ਜੇਹੇ ਨੇਤ੍ਰਾਂ ਵਾਲੀ.
ਕਮਲਾਛਟਿ } “ਕੋਠਿ ਕੁਲਾਪ ਕਰੈ ਕਮਲਾਛਟਿ.” (ਚਰਿਤ੍ਰ
੧੧੫) ਕਰੋਤ (ਕੋਟਿ) ਵਿਲਾਪ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਮਲਨੈਨੀ. ਦੇਖੋ, ਕੁਲਾਪ.
ਕਮਲਾਪਤਿ. ਦੇਖੋ, ਕਮਲਾਕੰਤ. “ਕਮਲਾਪਤਿ ਕਵਲਾ ਨਹੀ
ਜਾਨਾ.” (ਧਨਾ ਕਬੀਰ)

ਕਮਲਾਵਤੀ. ਦੇਖੋ, ਪਦਮਾਵਤੀ ਦਾ ਰੂਪ (ਅ)

ਕਮਲੀ. ਵਿ—ਦੀਵਾਨੀ. ਸਿਰਤੀ। ੨ ਸੰਕਰਾ—ਕੰਥਲ. “ਨੈ ਕਮਲੀ
ਢਲਿਓ ਪਲਟਾਇ.” (ਭੈਰ ਨਾਮਦੇਵ) ੩ ਸੰ. ਕਮਲਿਨ੍ਹ. ਬੁਹਮਾ.
ਚਤੁਰਾਨਨ.

ਕਮਲੀਜਾ. ਦੇਖੋ, ਅਨਮਸਰ.

ਕਮਲੋਸ. ਸੰਕਰਾ—ਬੁਹਮਾ। ੨ ਕਮਲਾ (ਲਕਮੀ) ਦਾ ਦੀਸ (ਸੁਆਮੀ)
ਵਿਸਨੁ। ੩ ਮਾਇਆਪਤਿ ਕਰਤਾਰ.

ਕਮਲੋਹਿ. ਕਮਲ ਦੀ ਹੈ. “ਐਸੀ ਹਰਿ ਸਿਉ ਪ੍ਰੀਤਿ ਕਰਿ ਜੈਸੀ
ਜਲ ਕਮਲੋਹਿ.” (ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ: ੧)

ਕਮਲੋਹਾ. ਪਹਾੜ ਦੀ ਖੁੰਗੀ, ਜੋ ਸੰਦਲੀ ਚੰਗ ਦੀ ਕਬੂਤਰ ਦੇ ਕੰਦ
ਦੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਲੋਕ ਬਿਕਾਰ ਕਰਦੇ ਹਨ. ਮਾਸ ਹਰੀਅਲ
ਜੇਹਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.

ਕਮਾਉਣਾ. ਕ੍ਰਿ—ਖੱਟਣਾ. ਕਿਰਤ ਕਰਕੇ ਧਨ ਪੈਦਾ ਕਰਨਾ।
ਇਹ ਕਮਲੀਏ (ਭੋਦਤੀਏ) ਤੋਂ ਚਿੰਨ੍ਹ ਹੈ. ਕਈ ਲੇਖਕਾਂ ਨੇ ਕਮਲਾ ਅਤੇ ਕਮਲੀਆ
ਇਕ ਹੀ ਸਮਝੇ ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਅਨਮਸਰ.

੨ ਅਮਲ ਵਿੱਚ ਲਿਆਉਣਾ, ਅਭਿਆਸਣਾ, "ਆਪਿ ਕਮਾਉ ਅਵਰ ਉਪਦੇਸ." (ਗਉ ਮ: ੫) ੩ ਕਿਸੇ ਲਾਗੀ ਦਾ, ਵਿਰਤੀਸੂਰ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਕੇ ਆਪਣਾ ਹੱਕ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨਾ.

ਕਮਾਉ. ਵਿ—ਖੱਟਣ ਵਾਲਾ. ਕਮਾਉਣ ਵਾਲਾ ੨ ਅਭਿਆਸੀ. ਆਮਿਲ.

ਕਮਾਉਂ. ਸੰ. ਕਮਰੂਪ. ਆਸਾਮ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਪੱਛਮੀ ਅਤੇ ਬੰਗਲਾ ਦਾ ਪੂਰਬੀ ਅਤੇ ਉੱਤਰੀ ਭਾਗ. "ਕਾਸੀ ਭੀਚ ਜਦੋਂ ਤੇ ਕਮਾਉਂ ਜਾਇ ਮਰੇ ਹੋ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੨੬੬) ੨ ਦੇਖੋ, ਕਮਾਉਂ ੨.

ਕਮਾਉਂ ਗਵ (ਕੜ੍ਹ). ਕਮਰੂਪ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਦਾ ਦੁਰਗ (ਕਿਲਾ). "ਫਟਕ ਸੀ ਕੈਲਾਸ ਕਮਾਉਂ ਗਵ." (ਅਕਾਲ)

ਕਮਾਇਓ } ਖੋਟਿਆ. ਮਿਹਨਤ ਨਾਲ ਪੈਦਾ ਕੀਤਾ ੨ ਅਮਲ
ਕਮਾਇਅਤਾ } ਵਿੱਚ ਲਿਆਂਦਾ. "ਇਨ ਚਾਤਿ ਕਮਾਇਅਤੋ ਜੋ
ਕਮਾਇਅਤੋ } ਆਇਓ ਮਾਏ." (ਆਸਾ ਫੌਰ ਮ: ੫)

ਕਮਾਇਕ. ਕਮਾਈ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਕਮਾਉ. ੨ ਕਮਾ.

ਕਮਾਇਣ } ਸੰਗਤ—ਅਮਲ ਵਿੱਚ ਲਿਆਂਦਾ ਕਰਮ. ਐਮਾਲ।
ਕਮਾਇਣੁ } ੨ ਫਿ. ਵਿ—ਕਮਾਉਣ ਕਰਕੇ. ਕਮਾਏ ਜੋ. "ਪਾਪੀ
ਪਚਿਆ ਆਪਿ ਕਮਾਇਣੁ." (ਭੈਰ ਮ: ੫)

ਕਮਾਈ. ਸੰਗਤ—ਖੋਟੀ। ੨ ਘਾਲ. ਮਿਹਨਤ। ੩ ਅਭਿਆਸ. ਅਮਲ.
"ਪੂਰੇ ਗੁਰੂ ਕਮਾਈ." (ਰਾਮ ਅ: ਮ: ੫) ੪ ਕਮ-ਆਈ. ਕੰਮ
ਆਉਂਦਾ ਹੈ. "ਅਪਨਾ ਕੀਆ ਕਮਾਈ." (ਸੋਰ ਮ: ੧) ੫ ਮਿੱਟੀ
ਦੀ ਟੂਠੀ. ਚੁੰਗੜਾ. (ਭੁ-ਮਯ). "ਪੇਈ ਪੁਰਾਣ ਕਮਾਈਐ। ਭਉ ਵਟੀ
ਇਤੁ ਤਨਿ ਪਾਈਐ." (ਸੁੀ ਮ: ੧) ਉੱਤਮ ਕੁੰਬਾਂ ਦਾ ਅਭਿਆਸਰੂਪ
ਦੀਵੇ ਨਈ ਕੁਮਯ (ਟੂਠੀ) ਹੈ.

ਕਮਾਈਐ. ਭੁ-ਮਯ (ਟੂਠੀ) ਹੈ। ੨ ਦੇਖੋ, ਕਮਾਈ.

ਕਮਾਸਿ. ਕਮਾਵਸਿ. "ਕਿਆ ਇਹ ਕਰਮ ਕਮਾਸਿ." (ਕਾਨ ਮ:
੫)

ਕਮਾਹੀ. ਕਮਾਉਂਦੇ ਹਨ. ਕਮਾਉਂਦਾ ਹੈ। ੨ ਕਮਾਓ. ਅਮਲ ਵਿੱਚ
ਲਿਆਓ. "ਕੁਰਾਣੁ ਕਰੇਬ ਦਿਨ ਮਾਹਿ ਕਮਾਹੀ." (ਮਾਧੂ ਸੋਲਹੇ ਮ:
੫)

ਕਮਾਚ. ਇੱਕ ਰਾਗ. ਕਈ ਇਸ ਨੂੰ ਖਮਾਚ ਆਖਦੇ ਹਨ. ਇਹ
ਕਮਾਚਨਾਟ ਦਾ ਸੰਪੂਰਣ ਰਾਗ ਹੈ. ਆਰੋਹੀ ਵਿੱਚ ਨਿਸ਼ਾਭ ਵਰਜਿਤ
ਹੈ. ਇਸ ਹਿਸਾਬ ਇਹ ਸਾਤਵ ਸੰਪੂਰਣ ਰਾਗ ਹੈ. ਆਰੋਹੀ ਵਿੱਚ
ਨਿਸ਼ਾਦ ਸ਼ੁੱਧ ਨਕਦਾ ਹੈ. ਪਰ ਆਰੋਹੀ ਵਿੱਚ ਕੰਮਲ ਹੈ. ਡਾਂਪਾਚ
ਵਾਦੀ ਅਤੇ ਨਿਸ਼ਾਦ ਸੰਵਾਦੀ ਹੈ. ਕੁਹਸੁਰ ਡਾਂਪਾਚ ਹੈ. ਗਾਉਣ ਦਾ
ਵੇਲਾ ਰਾਤ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਪਹਿਰ ਹੈ.

ਆਰੋਹੀ—ਸ ਗ ਮ ਪ ਧ ਨ ਸ

ਆਰੋਹੀ—ਸ ਨਾ ਧ ਪ ਮ ਗ ਰ ਸ

"ਗੁਜਰਿ ਅਰ ਕਮਾਚ ਧਨਵੰਤੀ" (ਭੁਪਤੀ)

ਕਮਾਣ. ਦੇਖੋ, ਕਮਾਨ.

ਕਮਾਣਚਾ. ਦੇਖੋ, ਕਮਾਨਚਾ.

ਕਮਾਣਾ. ਵਿ—ਕਮਾਇਆ. ਅਮਲ ਵਿੱਚ ਲਿਆਂਦਾ ਹੋਇਆ. "ਐਥੇ
ਕਮਾਣਾ ਸੁ ਅਥੀ ਆਇਆ." (ਮਾਧੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੩) ੨ ਖੋਟਿਆ।
੩ ਵਰਤੋਂ ਵਿੱਚ ਆਇਆ. "ਚਹੁ ਜੁਗਿ ਮਾਸ ਕਮਾਣਾ." (ਮ: ੧
ਵਾਰ ਮਲਾ)

ਕਮਾਣੀ. ਅਮਲ ਵਿੱਚ ਲਿਆਂਦੀ। ੨ ਕਮਾਈ. ਪੈਦਾ ਕੀਤੀ। ੩ ਦੇਖੋ,
ਕਮਾਨੀ

ਕਮਾਣੈ. ਕਮਾਉਣ ਤੋਂ. "ਕੂਤਿ ਕਮਾਣੈ ਕੂਤੋ ਹੋਵੈ." (ਵਾਰ ਆਸਾ)

ਕਮਾਤਾ. ਕਮਾਇਆ ਹੋਇਆ. ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ. "ਸਭ ਲਾਭੇ ਪਾਪ
ਕਮਾਤੇ." (ਸੋਰ ਮ: ੫) ੨ ਕਮ-ਆਤਾ. ਕੰਮ ਆਉਂਦਾ. "ਸਭ
ਤੇਰੇ ਕੀਆ ਕਮਾਤਾ ਹੋ." (ਮਾਧੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫)

ਕਮਾਤਿ. ਕੰਮ (ਟਿਸਤਮਾਲ) ਵਿੱਚ ਲਿਆਉਂਦਾ. "ਹਰਿ ਹਰਿ
ਅਉਖਧੁ ਸਾਧ ਕਮਾਤਿ." (ਸੁਖਮਨੀ)

ਕਮਾਦ. ਸੰਗਤ—ਭੁ (ਜਮੀਨ) ਦਾ ਮਢ. ਇੱਥ. "ਤੇਇਅਹੁ ਅੰਨ
ਕਮਾਦ ਕਪਾਹ." (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਮਲਾ)

ਕਮਾਦਾ. ਕਮਾਉਂਦਾ.

ਕਮਾਦੁ. ਦੇਖੋ, ਕਮਾਦ.

ਕਮਾਨ. ਭਾ. ੧੫ ਸੰਗਤ—ਮਮ-ਆਨ. ਮਮ (ਟੇਵ) ਵਾਲਾ ਸ਼ਸਤ੍ਰ.
ਧਨੁਖ. ਕਾਢਮੁਕਾ ੨ ਕਮਾਇਆ. ਕੀਤਾ. "ਦੁਇ ਮਾਸ ਰਾਜ ਕਮਾਨ." (ਕੜਾਨ) "ਨਾਨਕ ਕਿਰਤ ਕਮਾਨ." (ਬਾਵਨ) ੩ ਅੰ.
Command. ਹੁਕਮ. ਆਕੜਾ.

ਕਮਾਨ ਅਫਸਰ. Commanding Officer. ਕਮਾਨੀਅਰ.
ਕਮਾਨਕਾਰ. ਦੇਖੋ, ਕਮੇਂਕਰ.

ਕਮਾਨਚਾ. ਭਾ. ੧੫ ਭੋਟੀ ਕਮਾਨ। ੨ ਕਬਾਦਾ. ਨਰਮ ਕਮਾਨ।
੩ ਤਖਾਣਾਂ ਦਾ ਇੱਕ ਸੰਦ, ਜੋ ਕਮਾਣ ਜੇਹਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਨਾਲ
ਬਰਮੇ ਨੂੰ ਚਵਾਕੇ (ਖੁੰਮਾਕੇ) ਫੇਕ ਕਰੀਦਾ ਹੈ.

ਕਮਾਨਜਨਾਉ } ਸੰਗਤ—ਤੀਰ. ਭਾਣ, ਜੋ ਕਮਾਣ ਤੋਂ ਚਲਾਇਆ
ਕਮਾਨਜਨੜ } ਜਾਂਦਾ ਹੈ. (ਸਨਮਾ)

ਕਮਾਨੀ. ਦੇਖੋ, ਕਮਾਣੀ। ੨ ਭਾ. ੧੫ ਧਾਤੂ ਦੀ ਲਚਕਦਾਰ ਹੁਕਾਈ
ਹੋਈ ਤੀਲੀ ਪੱਤਰਾ ਆਦਿਕ ਕੋਈ ਵਸਤੂ ਜੋ ਦਬਾਉ ਪੈਣ ਤੋਂ ਦਰ
ਜਾਵੇ, ਅਰ ਦਬਾਉ ਦੇ ਹਟਣ ਪੁਰ ਆਪਣੀ ਥਾਂ ਆ ਜਾਵੇ. ਅੰ.
Spring.

ਕਮਾਮ. ਅ. ੧੫ ਗੁਲਾਬ ਦੇ ਸ਼ਕੂੜੇ। ੨ ਅ. ੧੫ ਕੁਵਾਮ. ਮਿਲ
ਜਾਣ ਦਾ ਭਾਵ। ੩ ਇਨਸਾਫ਼। ੪ ਸਤੜ. ਸੱਚ। ੫ ਗਾੜ੍ਹਾ ਜ਼ਰਬਤ.
ਡਾੜ੍ਹੀ ਚਾਲਨੀ.

ਕਮਾਰ. ਦੇਖੋ, ਕੁਆਰ ਪ। ੨ ਦੇਖੋ, ਕਿਆਰ.

ਕਮਾਲ. ਅ. ੧੫ ਵਿ—ਪੂਰਣ. ਤਮਾਮ. "ਕਰੀਮੁਲ ਕਮਾਲ ਹੈ." (ਜਾਪੁ) ੨ ਸੰਗਤ—ਕਬੀਰ ਜੀ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ. "ਉਪਜਿਓ ਪੁਤ ਕਮਾਲ." (ਸ. ਕਬੀਰ) ੩ ਇੱਕ ਕਸ਼ਮੀਰੀ ਮੁਸਲਮਾਨ, ਜੋ ਕੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਸਿੱਖ ਹੋ ਕੇ ਵਡਾ ਕਰਣੀ ਵਾਲਾ ਹੋਇਆ. ਇਹ ਸਤਿਨਾਮ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿੱਚ ਕੀਰਤਪੁਰ ਹਾਜਿਰ ਰਿਹਾ। ੪ ਈਰਾਨ ਦੇ ਦੋ ਪ੍ਰਸਿੱਧ

ਕਈ ਇਸ ਨਾਉਂ ਦੇ ਹੋਏ ਹਨ, ਇੱਕ ਅਫ਼ਹਾਨ ਦਾ ਵਸਨੀਕ, ਦੂਜਾ ਅਜੰਦ ਦਾ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਸੀ. ਪਹਿਲੇ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਸਨ ੬੩੯ ਹਿਜਰੀ, ਦੂਜੇ ਦਾ ੮੮੩ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ। ੫ ਤੁਜਕੇ ਬਾਬਰੀ ਵਿੱਚ "ਕਮਾਲ" ਇੱਕ ਨਜ਼ੀਲੇ ਮਜ਼ਹਬ (ਮਜ਼ਹਬ) ਦਾ ਨਾਮ ਆਇਆ ਹੈ. ਬਾਬਰ ਨੂੰ ਕਮਾਲ ਖਾਣ ਦਾ ਬਹੁਤ ਹੀ ਸ਼ੌਕ ਸੀ.

ਕਮਾਲਦੀ. ਦੇਖੋ, ਧੁਨੀ (ਅ)

ਕਮਾਲਪੁਰ. ਰਿਆਸਤ ਪਟਿਆਲਾ, ਨਜ਼ਾਮਤ ਸੁਨਾਮ, ਤਸੀਲ ਭਵਾਨੀਕੁੰਡ, ਬਾਣਾ ਦਿਤੂਬਾ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਪਿੰਡ ਹੈ. ਇਸ ਪਿੰਡ ਤੋਂ ਉੱਤਰ ਵੱਲ ਅੱਧ ਮੀਲ ਦੇ ਕਰੀਬ ਸ਼੍ਰੀ ਕੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਅਤੇ ਸ਼੍ਰੀ ਕੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਚਰਣ ਪਾਏ ਹਨ.

ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਦੀ ਸੇਵਾ ਮਹਾਰਾਜਾ ਕਰਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਕਰਵਾਈ ਹੈ. ੭੫ ਵਿੱਖੇ ਜ਼ਮੀਨ ਮੁਆਫੀ ਅਤੇ ੭੫ ਵਿੱਖੇ ਦਾਮੀ ਸਰਕਾਰ ਪਟਿਆਲਾ ਵੱਲੋਂ ਹੈ. ਪੁਜਾਰੀ ਦੁਆਸੀ ਸਾਧੂ ਹੈ.

ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਸੰਗਰੂਰ ਤੋਂ ਸੰਗਤੀਵਾਲੇ ਤੀਕ ਪੱਕੀ ਸੜਕ ਹੈ, ਅੱਗੋਂ ਕੱਚਾ ਰਸਤਾ ੬ ਮੀਲ ਅਤੇ ਨਾਭਾ ਸਟੇਸ਼ਨ ਤੋਂ ਭਵਾਨੀਕੁੰਡ ਤੀਕ ਪੱਕੀ ਸੜਕ ਹੈ, ਅੱਗੋਂ ੭ ਕੰਧ ਕੱਚਾ ਰਸਤਾ ਹੈ। ੨ ਇਸ ਨਾਉਂ ਦਾ ਇੱਕ ਪਿੰਡ ਜਿਲਾ ਲੁਧਿਆਣਾ ਤਸੀਲ ਬਾਨਾ ਜਗਰਾਉਂ ਵਿੱਚ ਵੀ ਹੈ, ਜੋ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਜਗਰਾਉਂ ਤੋਂ ਦੱਖਣ ਪੂਰਬ ਸਾਥੇ ੬ ਮੀਲ ਹੈ. ਇਸ ਕੁਮ ਤੋਂ ਉੱਤਰ ਪੂਰਬ ਇੱਕ ਮੀਲ ਦੇ ਕਰੀਬ ਸ਼੍ਰੀ ਕੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਹੈ. ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਹੋਧਰਾਂ ਤੋਂ ਇੱਥੇ ਆਏ ਹਨ. ਇਸ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਨਾਲ ੧੦ ਵਿੱਖੇ ਦੇ ਕਰੀਬ ਜ਼ਮੀਨ ਪਿੰਡ ਵੱਲੋਂ ਹੈ.

ਕਮਾਵਹਿ. ਕੰਮ (ਇਸਤਮਾਲ) ਵਿੱਚ ਲਾਵਹਿ. "ਹੋਵਹਿ ਰਾਜੇ ਰਸ ਕਸ ਕਹੁਤੁ ਕਮਾਵਹਿ." (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਮਾਰ) ੨ ਦੇਖੋ, ਕਮਾਉਣਾ. ਕਮਾਵਦੜਾ } ਫਿ—ਕਮਾਉਂਦਾ, ਕੰਮ ਵਿੱਚ ਲਿਆਉਂਦਾ. "ਕੁਰੂ ਕਮਾਵਦੜੇ } ਕਪਟੁ ਕਮਾਵਦੜੇ ਜਨਮਹਿ ਸੰਸਾਰ." (ਆਸਾ ਫੰਤ ਮ: ੫)

ਕਮਾਵਨ. ਫਿ—ਦੇਖੋ, ਕਮਾਉਣਾ.

ਕਮਿਫ਼ਤਾ. ਦੇਖੋ, ਕਮਾਖਤਾ.

ਕਮਿਤਾ. ਦੇਖੋ, ਕਮਤਾ. "ਜੇ ਕਰਮ ਕਮਿਤਾ." (ਮ: ੩ ਵਾਰ ਸੁਹੀ)

ਕਮੀ. ਭਾ ੭ ਸੰਗਤਾ—ਘਾਟਾ. ਨੁਕਸਾਨ.

ਕਮੀਆ. ਨੁਕਸਾਨ. ਘਾਟਾ. ਕਮੀ। ੨ ਕਮੀ ਹੈ. "ਤਿਸੁ ਜਨ ਕੋ ਕਹੁ ਕਾਕੀ ਕਮੀਆ?" (ਗੁਰੂ ਮ: ੫)

ਕਮੀਸ. ਅ ੭ ਕਮੀਸ. ਕੁਤਤਾ. L. Camisia. ਫ਼ੀ. Chemise.

ਕਮੀਨ } ਭਾ ੭ ਫਿ—ਥੋੜਾ. ਤੁੱਛ। ੨ ਅਦਨਾ. ਘਟੀਆ. ਨੀਚ.

ਕਮੀਨਾ } "ਮਨ ਕਮੀਨ ਕਮਤਰੀਨ." (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਮਲਾ)

ਕਮੀਨੋ } "ਬਿਨਸੇ ਤਨ ਤੇ ਸਬ ਕਾਮ ਕਮੀਨੋ." (ਗੁਰੂਸੋਭਾ)

ਕਮੀਰ. ਦੇਖੋ, ਕਬੀਰ. "ਕਹਿ ਕਮੀਰ ਕੁਲ ਜਾਤਿ ਪਾਤਿ ਤਜਿ."

(ਰਾਮ ਕਬੀਰ)

ਕਮੁ. ਸਿੰਧੀ. ਕਮ. ਕੰਮ। ੨ ਖੱਟ. ਦੇਖੋ, ਕਮ.

ਕਮੇਰ. ਦੇਖੋ, ਕੁਬੇਰ. "ਕੋਟਿ ਕਮੇਰ ਭਰਹਿ ਚੰਡਾਰ." (ਬਿਰ ਅ: ਕਬੀਰ)

ਕਮੇ. ਦੇਖੋ, ਕੰਬੇ.

ਕਮੇਦ. ਕਮੇਦਾ. ੨ ਦੇਖੋ, ਕੁਮੁਦ.

ਕਮੇਦਕੀ. ਵਿਸਨੁ ਦੀ ਕਦਾ. ਦੇਖੋ, ਕੋਮੇਦਕੀ. "ਕਮੇਦਕੀ ਹਾਥ ਕੇ ਬੀਚ ਸੰਭਾਰੀ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਕਮੇਦਿਨੀ. ਦੇਖੋ, ਕੁਮੁਦਿਨੀ.

ਕਮੰਡਲ } ਸੰਗਤਾ—ਜੇ ਕ (ਸਲ) ਦੀ ਸ਼ੇਭਾ ਨੂੰ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰੇ ਅਤੇ ਕਮੰਡਲੁ } ਕੇਰੇ. ਕੰਡਾ ਸਾਕਰ. ਟੂਟੀਦਾਰ ਲੋਟਾ। ੨ ਫਕੀਰਾਂ ਦਾ ਸਲਪਾਤੂ, ਜੋ ਦਰਿਆਈ ਖੇਪੇ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਚਿੱਪੀ. "ਰਾਜਨ ਸ਼੍ਰੀ ਚਮੁਨਾਥ ਕੇ ਬੈਰ ਕੁਮੰਡਲ ਫੋਡ ਕਮੰਡਲ ਲੀਨੇ." (ਰਾਮਚੰਦ੍ਰਕਾ) "ਹਾਥ ਕਮੰਡਲੁ ਕਾਪਤੀਆ ਮਨਿ ਤ੍ਰਿਸਨਾ." (ਮਾਰੂ ਅ: ਮ: ੧)

ਕਮੰਦ. ਭਾ. ੭ ਸੰਗਤਾ—ਭਾਸੀ. ਭੰਧਾ. "ਕਾ ਵਰਣਾਇ ਬਖਾਨਕੇ ਮੇਦ ਕਹੁਰ ਪਦ ਦੇਹੁ। ਹੋਵਤ ਨਾਮ ਕਮੇਦ ਕੇ ਚੀਨ ਚਤੁਰ ਚਿਤ ਲੇਹੁ." (ਸਨਾਮ) ੨ ਕਮੰਦ. ਮਮਦਾਰ ਹੱਸੀ। ੩ ਦੇਖੋ, ਅਤਿਗੀਤਾ.

ਕਮੰਧ. ਦੇਖੋ, ਕਬੰਧ. "ਕਮੰਧ ਅੱਧ ਚੁੱਠਹੀ." (ਰੁਦਾਵ)

ਕਮੁ. ਸੰ. ਫਿ—ਸੁੰਦਰ. ਮਨਭਾਵਨ। ੨ ਦੇਖੋ, ਕਮਰ.

ਕਮੁਟ. ਦੇਖੋ, ਕਰਤਾਲ.

ਕੁਯ. ਅ ੭ ਉਛਾਲੀ. ਵਾਮਨ. ਭਾਖੀ. ਦੇਖੋ, ਫਰਦਿ.

ਕੁਯਾਸ. ਅ. ੭ ਸੰਗਤਾ—ਅਨੁਮਾਨ, ਅਟਕਲ, imagination। ੨ ਵਿਚਾਰ. ਖਿਆਲ

ਕੁਯਾਸਨ. ਫ਼ਿ. ਫਿ—ਅੰਦਾਜ਼ਨ. ਅਟਕਲ ਜੋ. ਅਨੁਮਾਨ ਤੋਂ.

ਕੁਯਾਫ਼ਰ } ਅ ੭ ਸ਼ਕਲ ਸੁਰਤ ਤੋਂ ਅੰਦਰੂਨੀ ਕੁਣ ਭਾਵ ਆਦਿ ਕੁਯਾਫਾ } ਜਾਣਨ ਦੀ ਕੁਯਾ। ੨ ਸ਼ਕਲ. ਸੁਰਤ.

ਕੁਯਾਮ. ਅ ੭ ਕੁਯਾਮੀ. ਇਸਥਿਤੀ। ੨ ਖੜੇ ਹੋਣਾ.

ਕੁਯਾਮਤ. ਅ ੭ ਸੰਗਤਾ—ਇਸਥਿਤੀ. ਕੁਯਾਮੀ. ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦੇ ਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਪੁਲੈ ਹੋਣ ਪਿੱਛੋਂ ਮੁਰਦੇ ਉਠ ਖੜੇ (ਕੁਯਾਮ) ਹੋਣਗੇ, ਇਸ ਲਈ ਅੰਤਜੇ ਦਿਨ ਸ਼ਰੀਰ ਵਿੱਚ ਰੂਹਾਂ ਦੀ ਕੁਯਾਮੀ ਦਾ ਨਾਉਂ ਕੁਯਾਮਤ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ. "ਕੁਯਾਮਤ ਕੇ ਹੀ ਦਿਵਸ ਮੇ ਸਭੇ ਨਬੋਤਾ ਹੋਇ." (ਮਕੇ) ਕੁਰਾਨ ਸੂਰਤ ੩੨ ਆਯਤ ੫ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਆਦਮੀਆਂ ਦੇ ਹਜ਼ਾਰ ਵਰ੍ਹੇ ਦਾ ਇੱਕ ਦਿਨ ਪੁਲੈ ਦੇ ਅੰਤ ਹੋਵੇਗਾ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਜੀਵਾਂ ਦੇ ਸੁਭ ਅਸੁਭ ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਮੁਦਾ ਕਰੇਗਾ.

ਕਰ. ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਹੱਥ. "ਕਰ ਕੰਪਹਿ ਸਿਰ ਫੋਲ." (ਜੈਤ ਫੰਤ ਮ: ੫) "ਕਰ ਕਰਿ ਟਹਲ ਰਸਨਾ ਕੁਣ ਭਾਵਉ." (ਗੁਰੂ ਮ: ੫) ਹੱਥਾਂ ਨਾਲ ਕਰਕੇ ਸੇਵਾ। ੨ ਬਿਰਣ. "ਚੰਡ ਕੇ ਰਾਨ ਕਿਧੈ ਕਰ ਭਾਨਹਿ ਦੇਖਕੇ ਦੋਤ ਫਟੀ ਦੁਤਿ ਦੀਆ." (ਚੰਡੀ ੧) ੩ ਮੁਆਮਲਾ. ਮਹਿਸੂਲ.

ਟੈਕਸ. ਦੇਖੋ, ਕਰੁ ੨। ੪ ਹਾਥੀ ਦੀ ਸੁੰਭ. "ਕੁੰਧਰੁ ਤਦੁਐ ਪਕਰਿ

ਚਲਾਇਓ ਕਰ ਉਪਰੁ ਕਥਿ ਨਿਸਤਾਰੇ." (ਨਟ ਅ: ਮ: ੪)
 ੫ ਚਿਨਾ. ਗੜਾ. ੬ ਵਿ—ਕਰਨੇ ਵਾਲਾ. ਜੈਸੇ, ਸੁਖਕਰ, ਦੁਸ਼ਕਰ
 ਆਦਿ. ਇਸ ਦਾ ਵਰਤਾਉ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਅੰਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ੭ ਪੁਤਰ—ਬੀ.
 ਕਾ. ਦਾ. "ਜਾ ਕਰ ਰੂਪ ਰੰਗ ਨਹਿ ਜਨਿਆਤ." (ਹਜਾਬੇ ੧੦)
 ੮ ਕਲ (ਚੈਨ) ਦੀ ਥਾਂ ਭੀ ਕਰ ਸ਼ਬਦ ਆਇਆ ਹੈ. "ਪਰਤ ਨ
 ਛਿਨ ਕਰ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੨੭੮) ੯ ਦੇਖੋ, ਕਤ. "ਕਰ ਤੋਰੇ ਜਿਸ ਨੇ
 ਨਿਜ ਹਾਥ." (ਗੁਪਤ) ੧੦ ਕਰਨਾ ਕ੍ਰਿਯਾ ਦਾ ਅਮਰ. ਸੰ. ਕਰੁ.
 "ਕਰ ਮਿਤ੍ਰਾਈ ਸਾਧ ਸਿਉ." (ਆਸਾ ਮ: ੫)

ਕਰਉ. ਦੇਖੋ, ਕਰਣਾ. "ਕਰਉ ਸੇਵਾ ਕਰੁ ਲਾਗਉ ਚਕਨ." (ਧਨਾ
 ਅ: ਮ: ੫) ੨ ਸੰਗਤ—ਕਰਮ. ਕਦਮ. ਤੀਖ. ਭੇਡ ਕਰ ਪੁਸ਼ਟ.
 "ਕਰਉ ਅਵਾਈ ਧਰਤੀ ਮਾਂਗੀ ਬਾਵਨ ਰੂਪਿ ਬਹਾਨੈ." (ਪ੍ਰਭਾ ਅ:
 ਮ: ੧) ੩ ਕਰਉ. ਕਰਦਾ ਹਾਂ.

ਕਰਉਤੀ. ਦੇਖੋ, ਕਰੋਤੀ.

ਕਰਉਲੀ. ਦੇਖੋ, ਕਰੋਲੀ.

ਕਰਆਸ. ਸੰ. ਕਰਜ. ਨਹੁ. ਨਾਪੁਨ, ਜੋ ਕਰ (ਹੱਥ) ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ
 ਹੈ. "ਹਰਨਾਖਸ ਫਾਰੇ ਕਰਆਸ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ) ਦੇਖੋ, ਆਸ
 ੭.

ਕਰਈਆ. ਦੇਖੋ, ਕਰੀਯਾ.

ਕਰਸ. ਸੰ. ਕਥ. ਸੰਗਤ—ਖਿੱਚਣਾ. ਹਲ ਚਲਾਉਣਾ। ੨ ਸੋਲਾ
 ਮਾਸਾ ਭਰ ਤੋਲ.

ਕਰਸਕ. ਸੰ. ਕਸਕ. ਵਿ—ਹਲ ਚਲਾਉਣ ਵਾਲਾ. ਕਿਰਸਾਣ।
 ੨ ਖਿੱਚਣ ਵਾਲਾ.

ਕਰਸਨ } ਕਰਨਕੇ. ਕਰੋਕੇ. "ਕਰਸਨਿ ਤਖਤ ਸਲਾਮ." (ਮ: ੧
 ਕਰਸਨਿ } ਵਾਰ ਮਾਰ) ੨ ਸੰ. ਕਸਣ. ਸੰਗਤ—ਖਿੱਚਣਾ. ਬੈਠ.
 ਕਸਿਸ.

ਕਰਸਾਟਿਲ. ਦੇਖੋ, ਕਰਸਾਯਲ.

ਕਰਸਾਖਾ. ਸੰਗਤ—ਅੰਗੂਲੀ, ਜੋ ਹੱਥ ਦੀ ਟਾਹਣੀ ਹੈ. "ਕਰਸਾਖਾ
 ਇਕਸਾਰ ਵਿਸਾਲਾ." (ਨਾਪੁ) ਦੇਖੋ, ਅੰਗੂਲਿ.

ਕਰਸਾਯਲ } ਸੰ. ਕ੍ਰਿਸਾਯਲ. ਸੰਗਤ—ਕਾਲਾ ਹਰਿਣ (ਹਿਰਨ).
 ਕਰਸਾਯਲ } "ਘਟਿਲ ਦੇਕ ਪਥੇ ਤਰਵੈ ਸੁ ਮਨੈ ਕਰਸਾਯਲ ਸਿੰਘ
 ਬਿਭਾਰੇ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਥ)

ਕਰਸੀ. ਕਰੇਗਾ. ਕਰਿਸਤੀਤ.

ਕਰਸਮਾ. ਫ਼ਾ. ੨ ਸੰਗਤ—ਅਣੇਖ ਕਰਮ। ੨ ਜਾਦੂ। ੩ ਸਿੰਧੀ
 ਦਾ ਚਾਰਕਰ. ਕਰਮਾਤ.

ਕਰਹਲ } ਸੰ. ਕਮਿਲ. ਅ. ੨. ੩. ਕ੍ਰਿਸਮਿਲ. ਸਿੰਧੀ. ਕਰਹੇ. ਅੰ.
 ਕਰਹਲ } Camel. ਸੰਗਤ—ਊਟ. ਬੁਤਰ. ਦੀਰਘਜੀਵ. "ਬੋਲਿ
 ਕਰਹਲੁ } ਬਾਲਹਾ ਕਰਹਲਾ." (ਧਨਾ ਨਾਮਦੇਵ) "ਜੈਸੇ ਕਰਹਲੁ
 ਬੋਲਿ ਚੀਤਾਈ." (ਆਸਾ ਮ: ੪) "ਅਸੁ ਨਾਕ ਕਰਹਲ ਅਚੂਤਿਤ
 ਕੋਟਿ ਤੇਤੀਸਾ ਗਾਜੈ." (ਸਲੋਹ) ਪੁਰਾਣੇ ਜ਼ਮਾਨੇ ਦੇਸ਼ਾਂਤਰਾਂ ਵਿੱਚ
 ਵਪਾਰ ਦੀ ਸਾਮਗ੍ਰੀ ਉੱਠਾ ਤੇ ਲੰਦਕੇ ਲੈ ਜਾਈਦੀ ਸੀ, ਅਤੇ ਉੱਠ

ਸਦਾ ਪਰਦੇਸਾਂ ਵਿੱਚ ਫਿਰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ. ਇਸੀ ਭਾਵ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਚੌਰਾਸੀ
 ਕੁਮਣ ਵਾਲੇ ਜੀਵ ਨੂੰ ਕੁਰੁਬਾਣੀ ਵਿੱਚ ਉੱਠ ਆਖਿਆ ਹੈ. ਦੇਖੋ,
 "ਕਰਹਲੇ" ਸਿਰਲੇਖ ਹੇਠ ਸ਼ਬਦ—"ਕਰਹਲੇ ਮਨ ਪਰਦੇਸੀਆ."
 (ਕਉ ਮ: ੪)

ਕਰਹਲੇ. ਦੇਖੋ, ਕਰਹਲ.

ਕਰਹਾ. ਦੇਖੋ, ਕਰਿਹਾ.

ਕਰਹਾਲੀ. ਸੰਗਤ—ਕਰਾਹਨੇ ਦੀ ਧੁਨਿ. ਵਿਲਾਪ ਦੀ ਆਵਾਜ਼.
 "ਸੁੰਭ ਸੁਣੀ ਕਰਹਾਲੀ ਸੁਣਤਬੀਜ ਦੀ." (ਚੰਡੀ ੩) ੨ ਰਾਜ
 ਪਟਿਆਲਾ ਵਿੱਚ ਸਮਾਨੇ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਕੋਹ ਪੂਰਬ ਬਾਣਾ ਚੂਹਤਪੁਰ ਦਾ
 ਇੱਕ ਪਿੰਡ. ਇਸ ਥਾਂ ਨੇਮੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਵਿਰਾਜੇ ਹਨ. ਕੁਰਦੂਰਾ ਪਿੰਡ
 ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਫਰਲਾਂਡ ਤੇ ਉੱਤਰ ਪੂਰਬ ਹੈ. ਰਿਆਸਤ ਵੱਲੋਂ ੧੫੦ ਵਿੱਥੇ
 ਜ਼ਮੀਨ ਕੁਰਦੂਰੇ ਦੇ ਨਾਉਂ ਹੈ. ਜੀਂਦ ਰਿਆਸਤ ਤੋਂ ੧੪ ਰੂਪਯੇ
 ਜਾਜਲਾ ਹਨ. ਚੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਪਟਿਆਲੇ ਤੋਂ ੧੧ ਮੀਲ ਦੱਖਣ ਪੱਛਮ
 ਕੱਚਾ ਰਸਤਾ ਹੈ.

ਕਰਹੁ. ਕਰੇ. "ਕਰਹੁ ਅਨੁਗ੍ਰਹੁ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ." (ਆਸਾ ਮ: ੫)
 ੨ ਕਰਵਾਓ. ਕਰਾਓ. "ਹਰਿ ਜੀਉ! ਤਿਨ ਕਾ ਦਰਸਨ ਨਾ ਕਰਹੁ."
 (ਮ: ੪ ਵਾਰ ਸੋਰ)

ਕਰਕ. ਸੰਗਤ—ਕੁਝਵੀਂ ਪੀਡ. ਚੀਸ. ਟਸਕ. "ਕਰਕ ਕਰੇਜੇ
 ਮਾਰੀ." (ਸੋਰ ਭੀਖਨ) ੨ ਬਿਜਲੀ ਆਇਕ ਦੀ ਕਤਕ. ਕਤਾਕਾ।
 ੩ ਸੰ. ਕਮੰਡਲੁ। ੪ ਅਨਾਰ। ੫ ਮੋਲਸਰੀ। ੬ ਕਰੀਰ। ੭ ਕਰਨਾਰ।
 ੮ ਸੰ. ਕਕ. ਕੇਕਤਾ। ੯ ਚੌਥੀ ਰਾਸ਼ਿ, ਜਿਸ ਦੇ ਨਛਰਾਂ ਦੀ ਸ਼ਕਲ
 ਕੇਕਤੇ ਜੇਹੀ ਹੈ. Capricornus। ੧੦ ਸੰ. ਕਕੀਜ. ਵਿ—ਕੋਤਾ.
 ਕਰੇਰ. "ਕਰਕ ਸਬਦ ਸਮ ਵਿਖ ਨ ਵਿਖਮ ਹੈ." (ਭਾਗੁ ਕ)
 ੧੧ ਚਿਨਾ. ਕਤਾ.

ਕਰਕਸ. ਦੇਖੋ, ਕਰਕ ੧੦.

ਕਰਕਟ. ਸੰਗਤ—ਕੁਤਾ. ਸੰਬਰਣ। ੨ ਸੰ. ਕਕਟ. ਕੇਕਤਾ, ਜੋ
 ਜਲ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਜਿਸ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਖਿੰਫੂ ਜੇਹੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ.
 (craw fish) ੩ ਕੋਲਾਕਾਰ ਲੱਕੜ ਦਾ ਜੋਤਾ. "ਕਰਕਟ ਪਾਈ
 ਚੰਬੀਐ." (ਭਾਗੁ) ਖੂਹ ਦੇ ਚੰਕ ਵਾਂਗ ਗੋਲਾਕਾਰ ਲੱਕੜਾਂ ਦਾ ਘੇਰਾ
 ਬਣਾਕੇ ਦਾਣੇ ਭੰਬੀਏ ਹਨ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਵਿਖਰਣ ਦਾ ਹੈ ਨਹੀਂ।
 ੪ ਕਰਕ ਰਾਸ਼ਿ. ਦੇਖੋ, ਕਰਕ ੯.

ਕਰਕਟੀ. ਸੰ. ਕਕਰਿਟ. ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਚਿੜੀ। ੨ ਦੇਖੋ, ਕਕੜੀ.
 ਕਰਕਨ. ਦੇਖੋ, ਕਤਕਨ. "ਅਤਿ ਕਰਕਨ ਜਿਹ ਕੀ ਕਿਲਕਾਰੀ."
 (ਨਾਪੁ)

ਕਰਕਰ. ਸੰ. ਕਕਰ. ਸੰਗਤ—ਸਮੁੰਦ੍ਰੀ ਕੁਟਾ। ੨ ਫ਼ਾ ੨ ਪੁਸ਼ਲ
 ਬਾਦਸ਼ਾਹ। ੩ ਕਰਤਾਰ. ਸ਼ਕਤਨਾਥ। ੪ ਭਿੰਗ. ਹੱਡੀ. ਅਥਿ.
 ਕਰਕਰਹਿ. ਕਰਤਾਰ ਨੇ. ਦੇਖੋ, ਕਰਕਰ ਰ ਅਤੇ ਕਰਿਕਰਹਿ.
 ਕਰਕਰਤਾ. ਵਿ—ਕ੍ਰਿਯਾਕਰਤਾ. ਅਭਿਆਸੀ. ਆਮਿਲ. "ਕਰਕਰਤਾ
 ਉਤਰਸਿ ਪਾਰੰ." (ਰਾਮ ਕਬੀਰ)

ਕਰਕਰਾ. ਕੁਰਕੁਰਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਅਕਰਕਰਾ। ੩ ਪੇਠਾਪਥ. ਕਕਉ

(ਪੇਠੇ) ਦੀ ਮਿਠਾਈ. ਪੇਠੇ ਦਾ ਕਤਾਰ. "ਭਾਤੁ ਪਹਿਤਿ ਅਸੁ ਨਾਪਸੀ ਕਰਕਾਰ." (ਆਸਾ ਕਬੀਰ)

ਕਰਕਾ. ਸੰ. ਸੰਕੜਾ—ਚਲਾ. ਕਤਾ. ਹਿਮਯੁਪਨ (ਹਿਮੇਪਨ). "ਕਰਕਾ ਕੈ ਬਰਖਾਇ ਬਿਸਾਲਾ." (ਨਾਪੁ)

ਕਰਕਾਰੁ. ਸੰ. ਕਰਕਾ. ਸੰਕੜਾ—ਪੇਠਾ. ਹਲਵਾ ਕੱਦੂ.

ਕਰਕੇ. ਵਿ—ਸਮਾਨ. ਤੁੰਨ. ਜਿਵੇਂ—"ਮੈ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨੂੰ ਪਰਮੇਸਰ ਕਰਕੇ ਜਾਣਦਾ ਹਾਂ।" ੨ ਫਿ. ਵਿ—ਦੁਆ. ਵਸੀਲੇ ਤੋਂ. ਜਿਵੇਂ—"ਗੁਰੂ ਕਰਕੇ ਕਰਾਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ."

ਕਰਖ. ਦੇਖੋ, ਕਰਸ ਅਤੇ ਕਰਖਣ. "ਤੁਮਰੇ ਦਰਸ ਕਰਖ ਮਨ ਨੀਨਾ." (ਨਾਪੁ) ਮਨ ਖਿੱਚ ਲੀਤਾ। ੨ ਫਿ. ਬਗਦਾਦ ਪਾਸ ਇੱਕ ਨਗਰ।

ਕਰਖਣ. ਸੰ. ਕਸੰਣ. ਸੰਕੜਾ—ਖਿੱਚਣਾ। ੨ ਹਲ ਨਾਲ ਛਮੀਨ ਪੁਰ ਖਿੱਚ ਕੱਢਣੇ।

ਕਰਖਤ. ਫ਼. ੨/੨ ਵਿ—ਕਟੋਰ. ਕਰਤਾ। ੨ ਖੁਰਦਰਾ। ੩ ਦੇਖੋ, ਕਰਖਿਤ.

ਕਰਖਨਾ. ਦੇਖੋ, ਕਰਖਣ.

ਕਰਖਾ. ਇੱਕ ਮਾਤ੍ਰਿਕ ਛੰਦ. ਲੱਛਣ—ਬਾਰ ਚਰਣ, ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ੩੨ ਮਾਰਾ, ਪਹਿਲਾ ਵਿਸੁਮ ਅੱਠ ਪੁਰ, ਦੂਜਾ ਬਾਰ ਪੁਰ, ਤੀਜਾ ਅੱਠ ਪੁਰ, ਚੌਥਾ ਨੌਂ ਪੁਰ ਅੰਤ ਯਕਣ.

ਇਸ ਛੰਦ ਵਿੱਚ ਵੀਰ ਰਾਜ ਦਾ ਵਰਣਨ ਚੌਤਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ ਵਿੱਚ ਲੇਖ ਹੈ—

"ਵਾਖਿਸੈਨ ਵਾਡੀ ਭਵ ਲਯੋ। ਕਰਖਾ ਵਾਰ ਉਚਾਰਤ ਭਯੋ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੬੦੫) "ਕਾਏ ਸੈ ਕਰਖਾ." (ਚੰਡੀ ੨)

ਕਰਖਾ ਛੰਦ ਵਿੱਚ ਜਿਤਨੇ ਅੱਖਰ ਲਘੁ ਜਾਦਾ ਹੋਣ, ਉਤਨੀ ਹੀ ਰੋਚਕਤਾ ਅਧਿਕ ਹੁੰਦੀ ਹੈ. ਇਸ ਛੰਦ ਦਾ ਨਾਉਂ "ਰਟੋਪਿਥ" ਭੀ ਹੈ.

ਉਦਾਹਰਣ—

ਉਭਤ ਨਭ ਗਰਦ, ਮੁਖ ਜਰਦ ਨਿਰ ਕੁਮਰ ਰਵਿ,
ਉਦਪਿ ਉਰ ਦਰਦ, ਦਲ ਦਭਤ ਨੰਕਾ,
ਅਚਲ ਵਭ ਭਗਤ, ਸਿਵ ਸਗਤ ਨਹਿ ਲਗਤ ਲਿਵ,
ਖਕਤ ਭਯ ਭਗਤ, ਬਿਧਿ ਦਭਤ ਸੰਕਾ,
ਅਹਿਪ ਹਿਯ ਪਤਕ, ਪਿਠ ਕਮਠ ਲੁਠ ਕਤਕ ਉਠ,
ਖਤਕ ਸੁਨ ਭਯਕ, ਹਰ ਬ੍ਰਿਖਭ ਭੰਕਾ,
ਭਿਕਟ ਭਟ ਕਟਕ, ਰਿਪੁ ਠਟਕ ਤਨ ਤਜਤ ਜਭ,
ਭਜਤ ਗੁਰਸਿੰਘ, ਭਲ ਭਜਤ ਭੰਕਾ.

(ਸਿੱਖੀ ਪ੍ਰਭਾਸ਼ਕ)

੨ ਵਿ—ਕਸੰਣ ਕੀਤਾ. ਖਿੱਚਿਆ.

ਕਰਖਿਤ. ਸੰ. ਕਸਿੰਤ. ਵਿ—ਖਿੱਚਿਆ. ਖਿੱਚਿਆ ਹੋਇਆ। ੨ ਵਾਹਿਆ ਹੋਇਆ.

ਕਰਗ } ਦੇਖੋ, ਕਰੰਗ.
ਕਰੰਗ }

ਕਰਗਸ. ਫ਼. ੨/੨ ਸੰਕੜਾ—ਗਿਰਤ. ਗਿੱਧ. "ਕਰਗਸ ਮੀਨ ਕਛੂ ਨੁਮਰੀ." (ਸਲੋਹ) ਲਹੂ ਦੀ ਨਦੀ ਵਿੱਚ ਗਿਰਥ ਮੱਛ ਅਤੇ ਨੁਮਰੀ ਕੱਛੂ ਹਨ.

ਕਰਗਹ. ਜੁਲਾਰੇ ਦਾ ਕਰਖਾ. ਕੰਘੀ. ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਭਾਈ ਫਸਾਈ ਰੇਦੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ੨ ਫ਼. ੨/੨ ਕਰਗਹ ਅਥਵਾ ਕਾਰਗਹ. ਸੰਕੜਾ—ਕਾਰਖਾਨਾ. "ਧਰਨਿ ਅਕਾਸ ਕੀ ਕਰਗਹ ਬਨਾਈ." (ਆਸਾ ਕਬੀਰ) ਕਰਗਹਿ. ਕਰ (ਹੱਥ) ਕੁਹਣ ਕਰਕੇ. "ਚਰਣ ਸਰਣਾਕਤ ਕਰਗਹਿ ਲੇਹੁ ਉਥਾਰੀ." (ਹਜਾਰੇ ੧੦) ੨ ਦੇਖੋ, ਕਰਗਹ ੨.

ਕਰਗੀਰੀ. ਸੰਕੜਾ—ਦਸੁਗੀਰੀ. "ਕੜੇ ਨ ਕੜੇ ਸਿੱਖਨ ਕਰਗੀਰੀ?" (ਗੁਪਸ਼ੁ)

ਕਰਖਾ. ਦੇਖੋ, ਕਰਗਹ ੧। ੨ ਤੱਕੜੀ ਦੇ ਛਾਬੇ ਨਾਲ ਬੰਧੀ ਰੱਸੀਆਂ। ੩ ਛੰਡੀ ਵਿੱਚ ਪਾਇਆ ਛੋਰਾ, ਜੋ ਹੱਥ ਵਿੱਚ ਫੜਕੇ ਤੱਕੜੀ ਉਠਾਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ.

ਕਰਚਕੂ. ਦੇਖੋ, ਖੰਜਰੀ.

ਕਰ ਚਰਨ. ਮਸਤਕ ਮੇਲ ਨੀਨੇ. (ਰਾਮ ਛੰਤ ਮ: ੫) ਕਰ (ਛਤ੍ਰੀ) ਚਰਨ (ਸ਼ੁਦ੍ਰ) ਮਸਤਕ (ਬ੍ਰਾਹਮਣ) ਸਾਰੇ ਮੇਲ ਨੀਨੇ. "ਚਾਰ ਵਰਣ ਇੱਕ ਵਰਣ ਕਰਾਇਆ." (ਭਾਗੁ) ੨ ਚਰਣਾਂ (ਸ਼ੁਦ੍ਰਾਂ) ਨੂੰ ਮਸਤਕ (ਬ੍ਰਾਹਮਣ) ਛਟਾਕੇ ਸੰਗਤਿ ਵਿਚ ਮਿਲਾ ਲਏ.

ਕਰਚੰਡ. ਚੰਡਕਰ ਦਾ ਉਲਟਾ ਰੂਪ. ਦੇਖੋ, ਚੰਡਕਰ.

ਕਰਣਾ } ਸੰ. ਕਰਨਾ—ਕਰਕ. ਸੰਕੜਾ—ਕਤਾ—ਕਤੀ. "ਰਿਸ ਕਰਣੀ } ਭੇ ਕਰਣਾ ਭਖਰ ਉਠਾਯੋ." (ਗੁਪਸ਼ੁ) "ਚੁਠੀ ਕਰਣੀ ਪਰੋਸਨ ਨਾਨਾ." (ਬਸੰ ਕਬੀਰ)

ਕਰਜ. ਸੰ. ਸੰਕੜਾ—ਨੌਹ, ਜੋ ਕਰ (ਹੱਥ) ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੇ ਹਨ. ਨਾਪੁਨ. "ਕਰਜ ਅਰੁਣ ਨਿਯ ਨਗ ਹੂੰ ਸੁਚੇ." (ਨਾਪੁ) ੨ ਅ.

੨/੨ ਕਰਜ. ਰਿਣ. ਉਧਾਰ. "ਹਮ ਕਰਜ ਕੁਰੂ ਕਰੂ ਜਾਥੇ." (ਕਉ ਮ: ੪) ਅਸੀਂ ਕੁਰੂ ਤੋਂ ਕਹੁਤ ਰਿਣ ਚੁਕਿਆ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਜਾਥੇ ੨.

ਕਰਜੁ. ਦੇਖੋ, ਕਰਜ ੨. "ਕਰਜੁ ਉਤਾਰਿਆ ਸਤਿਗੁਰੂ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫)

ਕਰ ਜੋਰਿ. ਹੱਥ ਜੋੜਕੇ. ਦਸੁ ਬਸੁਹ ਹੋਕੇ. ਦੇਖੋ, ਜਾਲਾਹਿਰੁ.

ਕਰ ਝਾਰ. ਦੇਖੋ, ਝਾਰ ੨.

ਕਰਣ. ਸੰ. ਸੰਕੜਾ—ਕਾਉਂ. ਕਾਕਾ ੨ ਹਾਥੀ ਦੀ ਕਨਪਟੀ. ਗੰਡਾਬਲ.

ਕਰਟੀ. ਸੰ. ਸੰਕੜਾ—ਰਾਬੀ, ਜਿਸ ਦੀ ਕਨਪਟੀ ਤੋਂ ਮਦ ਟਪਕਦਾ ਹੈ.

ਕਰਣ. ਸੰ. ਸੰਕੜਾ—ਪ੍ਰਧਾਨ ਕਾਰਣ. ਮੁੱਖ ਹੋਰ. ਸਬਬ। ੨ ਦਿੰਦੀਆਂ।

੩ ਸਰੀਰ. ਦੇਹ। ੪ ਸਸਤ੍ਰ. ਹਥਿਆਰ। ੫ ਬਜਾਕਰਣ ਅਨੁਸਾਰ ਧਿਯਾ ਨੂੰ ਸਿੱਧ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਤੀਜਾ ਕਾਰਕ। ੬ ਜੋਤਿਸ ਅਨੁਸਾਰ ਵਧ ਘਟਾਵ ਆਦਿ ਗਿਆਨਾਂ ਕਰਣ, ਜੋ ਤਿਥੀਆਂ ਦਾ ਵਿਭਾਗ ਹੈ।

੭ ਸੰ. ਕਟੀ. ਕੰਨ. "ਕਰਣ ਦੇਹੁ ਨਹਿ ਨਿੰਦਾ ਚਿਰ." (ਗੁਪਸ਼ੁ)।

੮ ਲੁਆਰੀ ਕੁੰਤੀ ਦੇ ਉਦਰ ਤੋਂ ਸੂਰਜ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼, ਜਿਸਦਾ ਨਾਉਂ "ਵਸੁਸ਼ੇਟ" ਸੀ. ਇਹ ਵਭਾ ਦਾਨੀ ਅਤੇ ਘੋਰਾ ਨਿਖਿਆ ਹੈ. ਇਸ ਨੇ ਸਸਤ੍ਰਵਿਦਯਾ

ਦੁੱਟਾਚਾਰਯ ਤੋਂ ਸਿੱਖੀ ਸੀ। ਪਰਸੁਰਾਮ ਦਾ ਭੀ ਇਹ ਚੇਲਾ ਸੀ। ਬੁਰੁਕੇਤੂ ਦੇ ਸੰਗ ਵਿੱਚ ਇਸ ਨੂੰ ਅਰਜੁਨ ਨੇ ਮਾਰਿਆ। ਮਹਾਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਕਥਾ ਹੈ ਕਿ ਭੋਜਰਾਜ ਦੀ ਪੁਤ੍ਰੀ ਕੁੰਤੀ ਨੂੰ ਦੁਰਵਾਸਾ ਨੇ ਰੀਤਕੇ ਅਜਿਹਾ ਮੰਤ੍ਰ ਦਸਿਆ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਉਹ ਮਨਭਾਉਂਦੇ ਦੇਵਤਾ ਨੂੰ ਬੁਲਾ ਸਕੇ। ਕੁੰਤੀ ਨੇ ਸੂਰਜ ਨੂੰ ਬੁਲਾਇਆ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਸੰਪਰਕ ਤੋਂ ਕਦਰ ਕੁੰਤਲਪਾਦੀ ਪੁਤ੍ਰਾਪੀ ਪੁਤ੍ਰ ਕਰਣ ਜਣਿਆ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਕੁੰਤੀ ਨੇ ਲੋਕਲਾਜ ਕਰਕੇ ਤੁਲਹੇ ਵਿੱਚ ਰੱਖਕੇ ਅਯੁ ਨਦੀ ਵਿੱਚ ਵਹਾ ਦਿੱਤਾ।

ਅਪਿਰਬ ਸੂਤ ਨੇ ਨਦੀ ਤੋਂ ਕੱਢਕੇ ਬਲਕ ਆਪਣੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਰਾਧਾ ਨੂੰ ਪਾਲਣ ਲਈ ਦਿੱਤਾ। ਕਰਣ ਦੁਰਯੋਧਨ ਦਾ ਸਾਥੀ ਅਤੇ ਪਾਂਡਵਾਂ ਦਾ ਵੈਰੀ ਸੀ। ਇਸ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਦਾ ਨਾਉਂ ਪਦਮਾਵਤੀ ਅਤੇ ਰਹਿਣ ਦੀ ਥਾਂ ਮਾਲਿਨੀ ਸੀ। "ਭਏ ਕਰਣ ਸੈਨਪਤੀ ਫਤ੍ਰਪਾਲੀ। ਮਚਤੈ ਚੁੰਧ ਕੁੰਧ ਮਹਾ ਭਿਕਰਾਲ।" (ਸਨਮੇਸ਼ਯ) ੯ ਨੌਕਾ ਦਾ ਤਿਕੋਣਾ ਤਖ਼ਤਾ, ਜੋ ਪਿਛਲੇ ਪਾਸੇ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਦੇਖੋ, ਪਤਵਾਰਾ। ੧੦ ਅ ੭) ਕਰਨ, ਵਾਹਿਦ ਅਦਿਤੀਯ (ਅਦੁਤੀ)। "ਕਰਣ ਕਰੀਮ ਨ ਜਾਤੋ ਕਰਤਾ," (ਮਾਧੂ ਅੰਜਲੀ ਮ: ੫)

ਕਰਣ ਆਧਾਰ, ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਦਾ ਆਸਰਾ, ਕਰਤਾਰ।

ਕਰਣਸਸਕੁਲੀ, ਸੰ. ਕਣੀਸਕੁਲੀ, ਸੰਗਤ—ਕੰਨ ਦੇ ਸੁਰਾਮ ਦੇ ਆਸ ਪਾਸ ਸਿੱਖੀ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਦਾ ਮਾਸ ਦਾ ਭਾਗ। ੨ ਕੰਨ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਦਾ ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ, ਸਮੇਸ਼ਾ।

ਕਰਣਹਾਰ } ਵਿ—ਕਰਤਾ, ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਕਰਤਾਰ, "ਕਰਣਹਾਰ ਕਰਣਹਾਰੁ } ਪ੍ਰਭੂ ਹਿਰਦੈ ਭੂਠਾ," (ਰਾਮ ਮ: ੫) "ਕਰਣਹਾਰੁ ਜੇ ਕਹਿ ਰਹਿਆ ਸਾਈ ਵਡਿਆਈ," (ਬਿਲਾ ਮ: ੫)

ਕਰਣ ਕਰਾਵਣਹਾਰ, ਵਿ—ਕਰਣ ਵਾਲਾ ਅਤੇ ਹੋਰਨਾਂ ਤੋਂ ਕਰਾਉਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਤੋਂ ਚੇਤਾ ਕਰਾਉਣ ਵਾਲਾ "ਕਰਣ ਕਰਾਵਣਹਾਰ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾਤਾ," (ਸੋਰ ਮ: ੫)

ਕਰਣਕਰੇਣ, ਵਿ ਕਰਣ ਦਾ ਕਰਤਾ, ਜਗਤ ਦਾ ਕਰਣ, ਜੋ ਤਤੁ ਆਦਿਕ ਹਨ, ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਭੀ ਕਰਤਾ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ, "ਨਾਹੀ ਕਰਣਕਰੇਣ," (ਮਾਭ ਦਿਨਰੋਣ)

ਕਰਣ ਕਾ ਬੇਹ, ਬਨੇਸਰ ਤੋਂ ਪੈਣ ਮੀਲ ਦੱਖਣ ਪੱਛਮ ਬੁਰੁਕੇਤੂ ਤਾਲ ਦੇ ਖੁੰਸੇ ਤੇ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਭਰਦੁਆਰਾ ਹੈ, ਜੋ ਕਰਣ ਦੇ ਬੇਹ ਤੋਂ ਅੱਧ ਮੀਲ ਹੈ, ਦੇਖੋ, ਬਨੇਸਰ ਨ: ੫.

ਕਰਣਕਾਰਣ } ਦੇਖੋ, ਕਰਣਕਰੇਣ, "ਕਰਣਕਾਰਣ ਲਮਕੁ ਹੈ," ਕਰਣਕਾਰਨ } (ਮ: ੨ ਵਾਰ ਮਾਭ) ੨ ਸਾਖਤਾਤ ਅਤੇ ਪਰੰਪਰਾ ਕਾਰਣ। ੩ ਸਾਧਨ ਦਾ ਕਾਰਣ.

ਕਰਣ ਦਾ ਬੇਹ, ਦੇਖੋ, ਬਨੇਸਰ ਦਾ ਅੰਗ ੫.

ਕਰਣਦੈਵ, ਦੇਵ (ਪ੍ਰਭਾਪੀ) ਕਰਣ, ਸੂਰਜ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ, ਕਰਣ, "ਕਰਣਦੇਵ ਪੁਮਾਨ ਨਉ ਅਹਿ ਜੀਤਕੈ ਬਹੁ ਸਾਜ," (ਗੁਰਮਨ) ਪ੍ਰਭਾਪੀ ਕਰਣ ਦੀ ਤਰਾਂ ਅਹਿ ਜੀਤਕੈ.

"ਕਰਣ ਦਾ ਬੇਹ" ਨਾਉਂ ਇਸ ਲਈ ਹੈ ਕਿ ਇੱਕੋ ਕਰਣ ਨਾਨ ਅਰਜੁਨ ਦਾ ਲੋਕ ਹੋਇਆ ਸੀ.

ਕਰਣਧਾਰ, ਸੰਗਤ—ਮਲਾਹ, ਨਾਵਕ, ਕਣ (ਪਤਵਾਰ) ਧਾਰਣ ਵਾਲਾ, ਜੋ ਪਤਵਾਰ ਧੁਮਾਕੇ ਨੌਕਾ ਨੂੰ ਸੱਜੇ ਖੱਬੇ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਦੇਖੋ, ਪਤਵਾਰ.

ਕਰਣਪਲਾਹ } ਸੰ. ਕਾਰੁਣ ਪੁਲਾਪ, ਸੰਗਤ—ਦੁੱਖ ਦੀ ਪੁਕਾਰ, ਕਰਣਪਲਾਹ } ਜਿਸ ਨੂੰ ਸੁਣਕੇ ਕਰੁਣਾ (ਦਯਾ) ਪੈਦਾ ਹੋਵੇ, ਕੀਰਣੇ, "ਕਰਣਪਲਾਹ ਕਰੇ ਬਹੁਤੇਰੇ," (ਤਿਲੰ ਮ: ੧) "ਕਰਣਪਲਾਹ ਕਰੈ ਭਿਨਨਾਵੈ" (ਮਾਧੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੧)

ਕਰਣਪੂਰ, ਸੰਗਤ—ਸਰੀਰ ਦਾ ਬਿਰਛ। ੨ ਨੀਲਾ ਕਮਲ। ੩ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਦੇ ਕੰਨ ਦਾ ਇੱਕ ਕਹਿਣਾ, ਕਾਨਫੂਲ.

ਕਰਣਵੇਧ, ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਹਿੰਦੂਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਕੰਨ ਵਿੰਨ੍ਹਣ ਦਾ ਸੰਸਕਾਰ, ਜਨਮ ਤੋਂ ਫੀਵੇਂ ਮਹੀਨੇ ਤੋਂ ਸੋਲਵੇਂ ਤੀਕ ਇਹ ਸੰਸਕਾਰ ਕਰਨਾ ਵਿਧਾਨ ਹੈ, ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਅਤੇ ਵੈਸ਼ਣ ਦਾ ਕੰਨ ਚਾਂਦੀ ਦੀ ਸਜਾਈ ਨਾਲ, ਛਤ੍ਰੀ ਦਾ ਸੋਨੇ ਦੀ ਸੁਈ ਨਾਲ ਅਤੇ ਸ਼ੂਦ੍ਰ ਦਾ ਲੋਹੇ ਦੇ ਸੁਟੇ ਨਾਲ ਵਿੰਨ੍ਹਣਾ ਚਾਹੀਦੇ, ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਵਿੱਚ ਨੱਕ ਕੰਨ ਵਿੰਨ੍ਹਣੇ ਮਨਾ ਹਨ.

ਕਰਣਾ, ਕ੍ਰਿ—ਕਿਸੇ ਕਾਰਜ ਦੇ ਕਰਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਵਿ—ਕਰਣੀਯ, ਕਰਣ ਯੋਗਤ, "ਜੋ ਕਿਛੁ ਕਰਣਾ ਸੋ ਕਰ ਰਹਿਆ," (ਵਾਰ ਆਸਾ) ੩ ਸੰਗਤ—ਕਾਰਜ, "ਭੁਧ ਆਪੇ ਕਾਰਣ ਆਪੇ ਕਰਣਾ," (ਵਭ ਮ: ੫) ੪ ਕਾਰਣ, ਸਬਬ, "ਆਪੇ ਹੀ ਕਰਣਾ ਕੀਚਿ," (ਵਾਰ ਆਸਾ) ੫ ਕਰੁਣਾ, ਕ੍ਰਿਪਾ, "ਕਤੰਚ ਕਰਣਾ ਨ ਉਪਯੋਗਤੇ," (ਸਹਸ ਮ: ੫)

ਕਰਣਾਟ } ਸੰਗਤ—ਮੇਸੂਰ ਦੇ ਆਸ ਪਾਸ ਦਾ ਦੇਸ਼, ਵਰਤਮਾਨ ਕਰਣਾਟਕ } ਕਣਾਟ ਰਾਮੇਸ਼ੁਰ ਤੋਂ ਕਾਵੇਰੀ ਤਕ ਹੈ। ੨ ਕਰਣਾਟ ਦੇਸ ਦੀ ਬੋਲੀ.

ਕਰਣਾਂਤਕ, ਸੰਗਤ—ਅਰਜੁਨ, ਜਿਸ ਨੇ ਕਰਣ ਦਾ ਅੰਤ ਕੀਤਾ, (ਸਨਾਮਾ)

ਕਰਣਾਮਯ } ਵਿ—ਕਰੁਣਾਮਯ, ਰਹੁਤੀ ਕ੍ਰਿਪਾਵਾਲਾ, ਕ੍ਰਿਪਾਯੂਪ, ਕਰਣਾਮੈ } ਮਿਹਰਬਾਨ, "ਕਰਤਾਰ ਕਰਣਾਮੈ ਦੀਨ ਭੋਨਤੀ ਕਰੈ," (ਲਖਮਨੀ)

ਕਰਣਾਰਿ, ਸੰਗਤ—ਕਰਣ ਦਾ ਵੈਰੀ, ਅਰਜੁਨ, (ਸਨਾਮਾ)

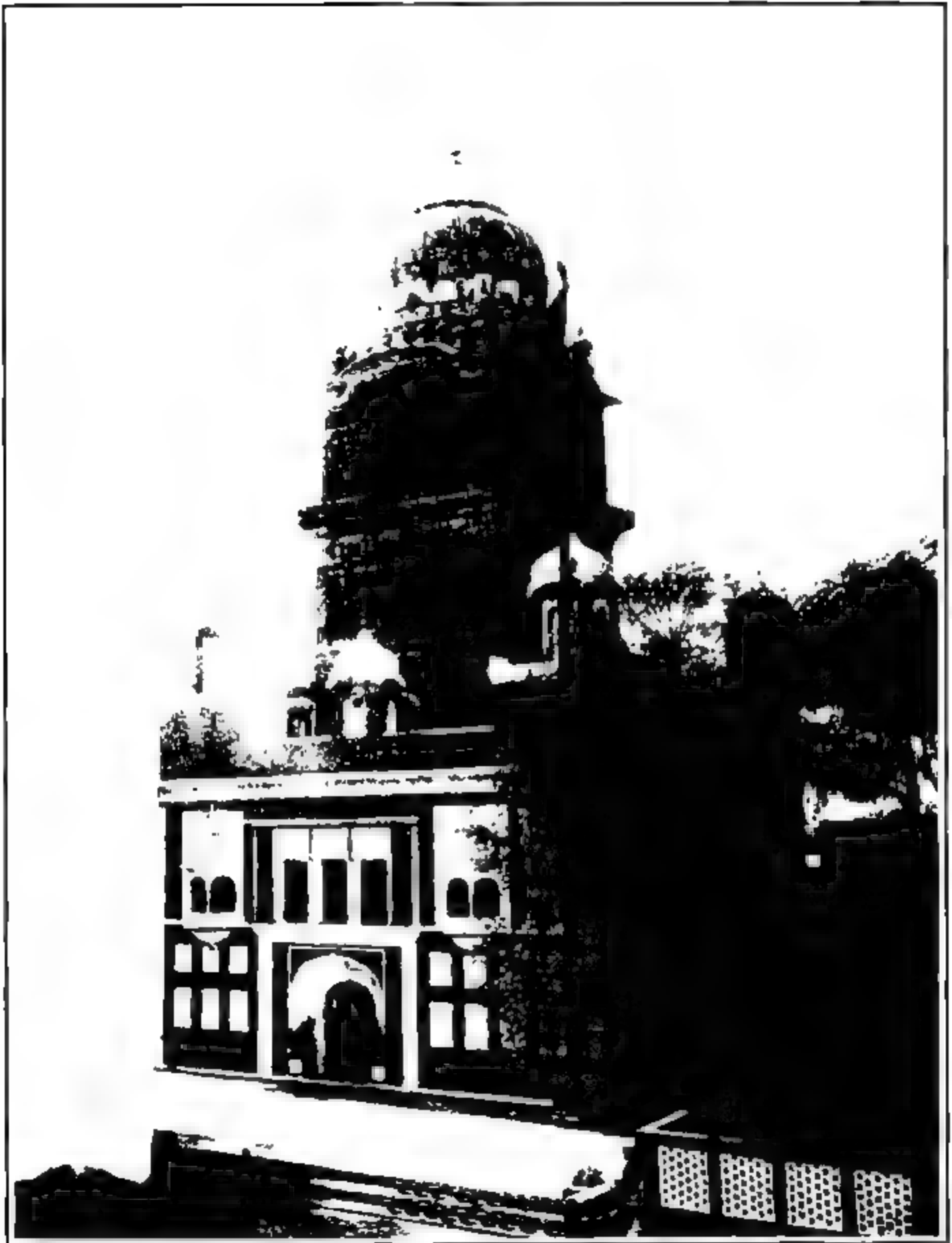
ਕਰਣਾਲਯ } ਕ੍ਰਿਪਾ ਦਾ ਘਰ, ਦੇਖੋ, ਕਰੁਣਾਲਯ, ਕਰਣਾਲੈ }

ਕਰਣੀ, ਸੰਗਤ—ਕ੍ਰਿਯਾ, ਕਰਤੂਤ, "ਜਿਹ ਕਰਣੀ ਹੋਵਹਿ ਸਚਮਿੰਦਾ," (ਧਨਾ ਮ: ੫) ੨ ਘਾਲ, ਮਿਹਨਤ, ਕਮਾਈ, "ਜਹ ਕਰਣੀ ਤਹਿ ਪੂਰੀ ਮਤਿ," (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧) ੩ ਢਾਜ (ਮਿਆਮਰ) ਦਾ ਇੱਕ ਸੰਦ, ਜੋ ਕਰ (ਹੱਥ) ਦੀ ਲਕਲ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ੪ ਵਿ—ਕਰਣੀਯ, ਕਰਣ ਨਾਇਕ, "ਕਰਣੀ ਕਾਰ ਪੁਰਹੁ ਦੁਰਮਾਈ," (ਧਨਾ ਫੰਤ ਮ: ੧) ੫ ਦੇਖੋ, ਕਰਿਣੀ। ੬ ਦੇਖੋ, ਕਰਨੀ ੩.

ਕਰਣੀਯ, ਵਿ—ਕਰਣ ਯੋਗਤ.

ਕਰਣੈ, ਦੇਖੋ, ਕਰਣ। ੨ ਕਰਤਵਤ.

ਆਪੇ ਕਰਾਉਣਾ, ਆਪੇ ਕਰਣਾ ਭੀ ਅਰਥ ਹੈ

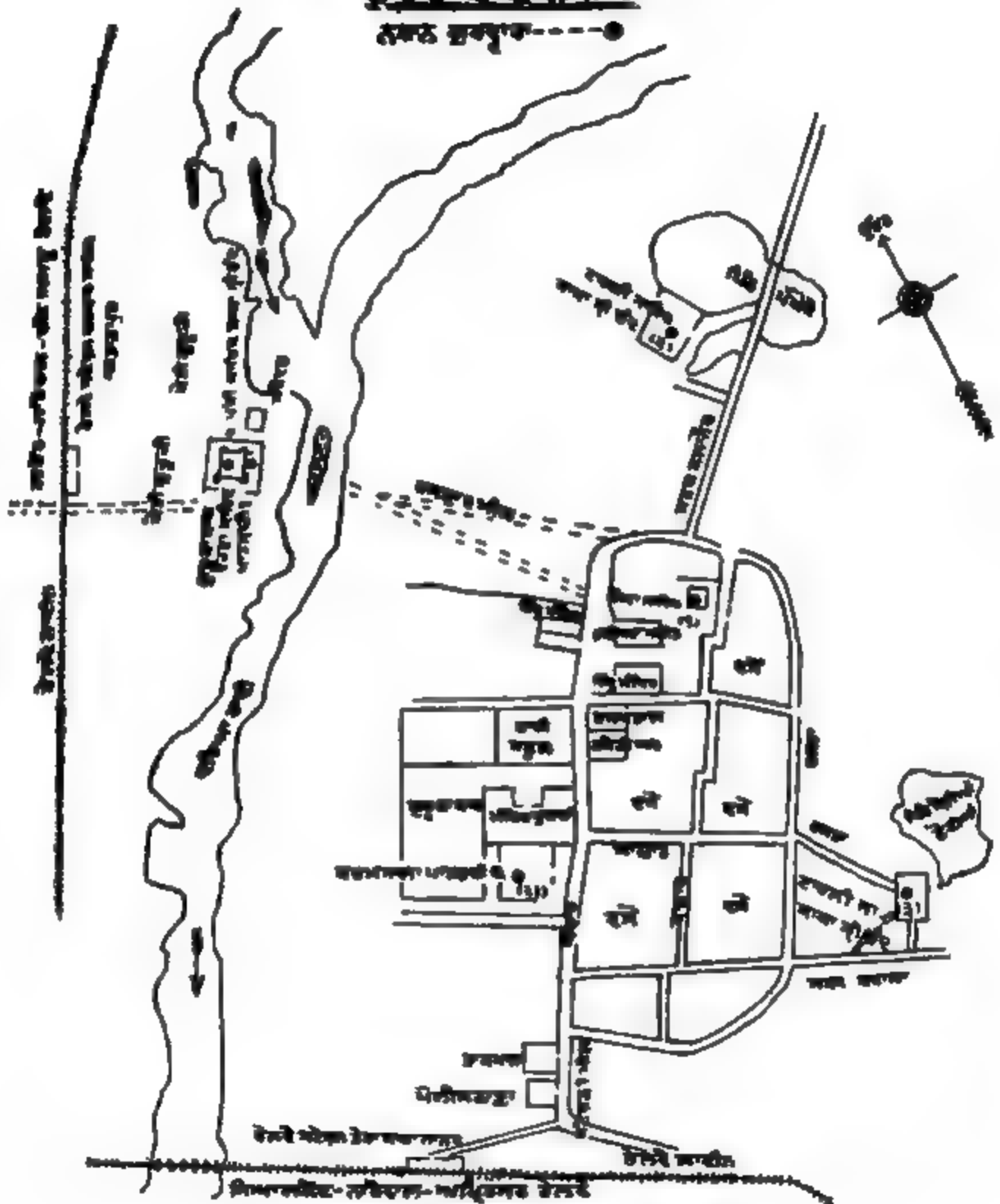

ਬੰਮ ਸਾਹਿਬ—ਕਰਤਾਰਪੁਰ

ਨਕਸ਼ਾ ਕਰਤਾਰਪੁਰ

ਦੇਹਰਾ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ

ਨਕਸ਼ਾ ਕਰਤਾਰਪੁਰ

ਨਕਸ਼ਾ ਕਰਤਾਰਪੁਰ—ਦੇਹਰਾ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ

ਕਰਣੈ, ਕਰਣ ਯੋਗ ਦਾ, “ਕਰਣੈ ਕੈ ਕਰਣੈ ਨਾਹੀ ਸੁਮਾਰੁ.” (ਜਪੁ) ਕਰਤਾਰ ਦੇ ਕਰਤਾਂ ਦਾ ਅੰਤ ਨਹੀਂ.

ਕਰਣੈਹਾਰੁ, ਦੇਖੋ, ਕਰਣਹਾਰ, “ਕਰਣੈਹਾਰ ਰਿਦੈ ਮਹਿ ਧਾਰੁ.” (ਗਉ ਮ: ੫)

ਕਰਣੈਤ, ਸੰ. ਕਰਣਿ, ਕਰਣ (ਕੰਨ) ਅੰਤ (ਤੀਕ), ੨ ਕੰਨ ਦਾ ਅੰਤ, ਕੰਨ ਦਾ ਉੱਪਰਲਾ ਸਿਰਾ, “ਸਫ ਸਮੁ ਕੇ ਕਰ ਭਿਰ ਚੀਰੇ। ਇਸਿ ਦੇਨੇ ਕਰਣੈਤ ਉਚੀਰੇ.” (ਗੁਪਤੁ) ਦਾੜੀ ਦੇ ਕੋਲ ਵਿਚਾਲਿਓ ਚੀਰਕੇ ਦੋਹਾਂ ਕੰਨਾਂ ਪੁਰ ਉੱਚੇ ਲਪੇਟ ਲਏ.

ਕਰਣੈਦਰਿ, ਕਰਣ (ਬਰੀਰ) ਦੇ ਅੰਦਰਿ, ਦੇਹ ਵਿੱਚ। ੨ ਦੇਖੋ, ਨਿਦਰਿ.

ਕਰਤ, ਕਰਦਾ ਹੈ। ੨ ਕਰਤਵਜ਼, ਕਰਮ, “ਨਾਨਾ ਕਰਤ ਨ ਝੂਟੀਐ,” (ਚਿਅੰਕਾਰ) ੩ ਕਰਤਾ, “ਹੇ ਗੋਬਿੰਦ ਕਰਤ ਮਟਿਆ,” (ਸਹਸ ਮ: ੫) ਹੇ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਤਾ ਗੋਬਿੰਦ। ੪ ਸੰ. ਕਰਜ—ਕਰਤ, ਭੇਦ, ਚਿਤਾਕਾ। ੫ ਟੋਆ, ਕਰਤ। ੬ ਅ. ੭/ ਕਰਤ, ਬਾਰੀ, ਦਬਾਹ, ਨੋਕਤ.

ਕਰਤਗਿ } ਦੇਖੋ, ਕੁਤਕਤ ਅਤੇ ਕੁਤਕਤ.

ਕਰਤੰਤ, ਸੰ. ਕਰੁੰਥ—ਕਰਿੰਤੁ, ਸੰਗਤ—ਕਰਤਾਪਨ, ਕਰਤਾ ਦਾ ਧਾਮ

ਕਰਤਨ, ਸੰ. ਕਰਜ—ਕਰੰਨ, ਸੰਗਤ—ਕਰੰਨਾ। ੨ ਸੁਤ ਕਰੰਨਾ। ੩ ਕਰਣ ਵਾਲਿਆਂ, ਕਰਤਿਆਂ, “ਕਰਤਨ ਮਹਿ ਤੂੰ ਕਰਤਾ ਕਹੀਅਹਿ.” (ਗੁਜ ਅ: ਮ: ੫)

ਕਰਤਬ, ਸੰ. ਕਰੰਥ—ਕਰੰਥ, ਵਿ—ਕਰਣ ਯੋਗਤ, ਕਰਣ ਲਾਟਿਕ, “ਸਰਬ ਕਰਤਬ ਮਾਕਰਤਾ,” (ਸਹਸ ਮ: ੫) “ਇਸ ਕੇ ਕਰਤਬ ਭਿਰਕੇ ਜਾਤ,” (ਸੁਖਮਨੀ)। ੨ ਪੰਜਾਬੀ ਕਰਤਬ ਸੰਗਤਾ ਭੀ ਹੈ, ਕਰਣੀ, ਕ੍ਰਿਪਾ, ਕਰਤੂਤ। ੩ ਵਰਾਧਾਮ, ਕਸਰਤ, Gymnastic Exercise.

ਕਰਤਰੀ, ਸੰ. ਕਰੰਥੀ—ਕਰੰਥੀ, ਸੰਗਤ—ਕਰੰਥੀ। ੨ ਦੇਖੋ, ਕਰਤਾ ਅਤੇ ਕਰਤੀ.

ਕਰਤਲ, ਸੰਗਤ—ਹੱਥ ਦਾ ਤਲਾ, ਹਥੇਲੀ, “ਨਵ ਨਿਧਿ ਕਰਤਲ ਤਾਈ,” (ਸੋਰ ਰਵਿਦਾਸ) “ਅਸਟ ਸਿਧਾਨ ਠਾਕੁਰ ਕਰਤਲ ਧਰਿਆ,” (ਸੋਦਰੁ) ੨ ਸੰ. ਕਰਜ—ਕਰਿੰਤੁ, ਭੇਦਕ, “ਰਿਦ ਅੰਤਰ ਕਰਤਲ ਕਾਤੀ,” (ਪੁਤਾ ਬੇਟੀ) ਦਿਲ ਅੰਦਰ ਕਾਤਿਲ ਫੂਰੀ ਹੈ। ੩ ਦੇਖੋ ਵਪਯ ਦਾ ਭੇਦ ੬.

ਕਰਤਲ ਕਾਤੀ, ਦੇਖੋ, ਕਰਤਲ ੨.

ਕਰਤਲਿ } ਹੱਥ ਦੀ ਹਥੇਲੀ ਉੱਪਰ। ੨ ਸੰਗਤ—ਹਥੇਲੀ, (ਮੁੱਠੀ)

ਕਰਤਲੀ } ਵਿੱਚ, “ਖਟ ਦਰਸਨ ਕਰਤਲੀ ਹੋ,” (ਆਸਾ ਮ: ੫)

ਵਿਕਾਰਾਂ ਨੇ ਖਟ ਦਰਸਨਾਂ ਨੂੰ ਮੁੱਠੀ ਵਿੱਚ ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ।

੩ ਸੰਗਤ—ਕਰਤਲ, ਹਥੇਲੀ.

ਕਰਤਵਜ਼, ਦੇਖੋ, ਕਰਤਬ.

ਕਰਤਾ } ਸੰ. ਕਰਜ—ਕਰਿੰਤੁ, ਵਿ—ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਕਰਣ ਵਾਲਾ.

ਕਰਤਾਰ } “ਕਰਤਾ ਹੋਇ ਜਨਾਵੈ,” (ਕਉ ਮ: ੫) ੨ ਸੰਗਤ—

ਵਾਹਗੁਰੂ, ਜਗਤ ਰਚਣ ਵਾਲਾ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ, “ਕਰਤਾਰ ਮਮ ਕਰਤਾਰ,” (ਨਾਪੁ) ਕਰਤਾਰ ਮੇਰਾ ਕਰਤਾ ਹੈ.

ਕਰਤਾਰ ਚਿੱਤ ਆਵੇ, ਵ—ਸਤਿਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਦਾ ਅਧੀਰਵਾਦ, ਜਦ ਕੋਈ ਜਗਤਗੁਰੂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਣਾਮ ਕਰਦਾ ਸੀ, ਤਦ ਇਹ ਵਾਕ ਉਚਾਰਦੇ ਸਨ.

ਕਰਤਾਰਨ, ਕਰ (ਕਿਰਣੀ) ਤਰੁਣ (ਸੁਰਜ) ਦੀਆਂ, ਅਗਸਤਅਧਿਕਾ ਦੂਰ ਕਰਨ ਲਈ ਤਰੁਣ (ਸੁਰਜ) ਦੀ ਕਿਰਣਾਂ, “ਕਰਤਾਰਨ ਸੇ ਸੁਭ ਵਾਕ ਬਿਲਾਸ,” (ਨਾਪੁ) ੨ ਕਰਤਾਰਨ, ਕਰਤਾਲੀ (ਤੋੜੀ), “ਬਿਹੰਗ ਵਿਕਾਰਨ ਕੇ ਕਰਤਾਰਨ,” (ਨਾਪੁ) ਦੇਖੋ, ਤਾਰਨ ਸਬਦ। ੩ ਕਰਤਾਰ—ਹਨ, ਰਚਣ ਵਾਲੇ ਹਨ, ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਹਨ.

ਕਰਤਾਰਪੁਰ, ਜਿਲਾ ਕੁਰਦਾਸਪੁਰ, ਤਮੀਲ ਸ਼ਬਦਕਤੂ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਦਾ ਸੰਮਤ ੧੫੬੧ ਰਾਬੀ ਨਈ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਵਿੱਚ ਵਸਾਇਆ ਇੱਕ ਨਗਰ, ਜਿਸ ਥਾਂ ਦੇਸਦੇਸ਼ਾਂਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਕਰਨ ਪਿੱਛੋਂ ਜਗਤਗੁਰੂ ਨੇ ਸੰਮਤ ੧੫੭੯ ਵਿੱਚ ਰਹਾਇਸ਼ ਕੀਤੀ.

ਭਾਈ ਕੁਰਦਾਸ ਜੀ ਲਿਖਦੇ ਹਨ—

“ਭਾਵਾ ਆਇਆ ਕਰਤਾਰਪੁਰ

ਭੇਖ ਉਦਾਸੀ ਸਗਲ ਉਤਾਰਾ।

ਪਹਿਰ ਸੰਸਾਰੀ ਕੰਪੜੇ

ਮੰਜੀ ਬੈਠ ਗੀਆ ਅਵਤਾਰਾ.”

(ਵਾਰ ੧)

ਇਸ ਨਗਰ ਦੇ ਵਸਾਉਣ ਵਿੱਚ ਭਾਈ ਚੰਦਾ ਅਤੇ ਦੁਨੀ ਚੰਦ (ਕਰੋੜੀ ਮੱਲ) ਦਾ ਉੱਦਮ ਹੋਇਆ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਲਈ ਪਿੰਡ ਵਸਾਏ ਧਰਮਯਾਨਾ ਬਣਵਾਈ. ਇਸੇ ਨਗਰ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਸੰਮਤ ੧੫੬੬ ਵਿੱਚ ਜੋਤੀਜੋਤਿ ਸਮਾਏ ਹਨ, ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਨੂੰ ਚਿਕੋਕਣਾ ਰਾਬੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਵਿੱਚ ਲੀਨ ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ, ਹੁਣ ਜੋ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ (ਜਗਤ ਗੁਰੂ ਦਾ ਸਮਾਧਿ ਸਥਾਨ) ਢੇਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਨੂੰ ਭੀ ਰਾਬੀ ਨੇ ਲੋਪ ਕਰਨਾ ਚਾਹਿਆ ਸੀ, ਪਰ ਸੰਗਤਿ ਦੇ ਉੱਦਮ ਅਤੇ ਮਹਾਰਾਜ ਪਟਿਆਲਾ ਦੀ ਉਦਾਰਤਾ ਨਾਲ ਪਕਾ ਬੰਨ੍ਹ ਲਾ ਕੇ ਪੂਰੀ ਰਖਤਾ ਕੀਤੀ ਗਈ. ਇਹ ਸੇਵਾ ਸਨ ੧੯੨੦ ਅਤੇ ੧੯੨੯ ਵਿਚਕਾਰ ਹੋਈ. ਇਸ ਤੇ ਸੰਗਤਿ ਦੀ ਸੇਵਾ ਅਤੇ ਮਾਯਾ ਤੋਂ ਛੁੱਟ ਪਟਿਆਲਾ ਪਤਿ ਦਾ ਇੱਕ ਲੱਖ ਪੈਂਤੀ ਰਜਾਰ ਰੁਪਯਾ ਮਰਚ ਹੋਯਾ. ਹੁਣ ਗੁਰਦੁਆ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਅਤੇ ਸੰਗਤਿ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਬਾਨਦਾਰ ਇਮਾਰਤ ਬਣ ਰਹੀ ਹੈ. ਕਥਾ ਕੀਰਤਨ ਲੰਕਰ ਦਾ ਉੱਤਮ ਪ੍ਰਬੰਧ ਹੈ.

ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਤਿਹਤੀ ਵਤਦਿਆਂ ਸੱਜੇ ਪਾਸੇ ਇੱਕ ਪਲਾਸ ਮੰਦਿਰ ਭੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਉੱਧਾਰ ਲਈ ਕਈ ਵਾਰ ਦੇਸ਼ਵਰਨ ਕਰਦੇ ਰਹੇ ਹਨ, ਜਿਥੋਂ ਅਰਜਵਾਦੇ ਦੀ ਯਾਤ੍ਰਾ ਆਇ.

(ਭਿੰਡਰਾ ਸਾਹਿਬ) ਹੈ, ਜਿਸ ਹੇਠ ਮੰਜੀ ਸਾਹਿਬ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਇਸ ਥਾਂ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਵਿਰਾਜਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਇਸੇ ਥਾਂ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਜੀ ਨੂੰ ਗੁਰੂਤਾ ਦਾ ਤਿਲਕ ਦਿੱਤਾ ਸੀ।

ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਨੂੰ ੩੭੫ ਰੁਪਏ ਸਾਲਾਨਾ ਜ਼ਰੀਫ ਪਿੰਡ ਕੋਹਲੀਆਂ ਤੋਂ ਮਿਲਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ੧੮ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿੱਚ ੨੩੦ ਖੁਮਾਉਂ, ੪ ਕਨਾਲ ਅਤੇ ੫ ਮਰਲੇ ਜ਼ਮੀਨ ਹੈ। (ਅਤੇ ੭੦ ਖੁਮਾਉਂ ਜ਼ਮੀਨ ਕਈ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿੱਚ ਹੈ)

ਇਹ ਅਸਥਾਨ ਬਣਾਏ ਤੋਂ ੨੧ ਮੀਲ ਉੱਤਰ ਪੱਛਮ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾਰਥ ਵੈਸਟਰਨ ਹੋਲਵੇ ਲਾਈਨ ਦਾ ਸਟੇਸ਼ਨ ਹੈ, ਜੋ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰੋਂ ੮੮ ਨ ਦੇ ਰਸਤੇ ੪੨ ਮੀਲ ਹੈ। ਜੇ ਦੇਹਰਾ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਤੋਂ ਰਾਵੀ ਨਦੀ ਪਾਰ ਹੋਕੇ ਸਿੱਧੇ ਜਾਈਏ, ਤਾਂ ਕੇਵਲ ਤਿੰਨ ਮੀਲ ਹੈ।

(B) ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਜਲੰਧਰ ਦੇ ਜ਼ਿਲੇ ਵਿੱਚ ਸੰਮਤ ੧੬੫੧ (ਸਨ ੧੫੯੩) ਵਿੱਚ ਵਸਾਇਆ ਨਗਰ, ਜੋ ਹੋਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਤੋਂ ਅੱਧ ਮੀਲ ਪੂਰਬ ਹੈ। ਅਕਬਰ ਦੇ ਸਮਾਨੇ ਸ਼ਾਹਜਹਾਨ ਸਲੀਮ (ਸ਼ਹਾਜ਼ੀਰ) ਨੇ ਇਸ ਦੀ ਮੁਆਬੀ ਦਾ ਪੱਟਾ ਧਰਮਸਾਲਾ ਦੇ ਨਾਉਂ ਸੰਮਤ ੧੬੫੫ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤਾ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਲਗਭਗ ੮੯੪੬ ਖੁਮਾਉਂ, ੭ ਕਨਾਲ, ੧੫ ਮਰਲੇ ਦਰਜ ਹੈ। ਇਸ ਨਗਰ ਦੇ ਮਾਲਿਕ ਸੋਢੀ ਸਾਹਿਬ ਰਣੀਸ ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਹਨ, ਜੋ ਬਾਬਾ ਪੀਰਮੋਲ ਜੀ ਦੀ ਵੰਸ਼ ਵਿੱਚੋਂ ਹਨ। ਸਮਰਾ ਇਹ ਹੈ:-

ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮ ਚਾਸ ਜੀ

।

ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ

।

ਗੁਰੂ ਹਰਿ ਕੋਬਿੰਦ ਜੀ

।

ਬਾਬਾ ਗੁਰਦਿੱਤਾ ਜੀ

।

ਪੀਰ ਮੋਲ ਜੀ

।

ਬਹਾਰ ਚੰਦ ਜੀ

।

ਨਿਰੰਜਨ ਰਾਇ ਜੀ

।

ਬਿਕ੍ਰਮ ਸਿੰਘ ਜੀ

।

ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਜੀ

।

ਵਭਗਾਨ ਸਿੰਘ ਜੀ

ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਵਿੱਚ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਸਥਾਨ ਦਰਸ਼ਨ ਯੋਗ ਹਨ:-

(੧) ਸ਼ੰਕ ਮਹਲ, ਇਹ ਮਕਾਨ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ

ਬਣਵਾਇਆ ਅਤੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਕੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਸੁੰਦਰ ਸਜਾਇਆ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਇਹ ਗੁਰੂਦਸਤੁਆਂ ਹਨ:-

(ੳ) ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ, ਜੋ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਤੋਂ ਲਿਖਵਾਇਆ, ਦੇਖੋ, ਗ੍ਰੰਥਸਾਹਿਬ ਸ਼ਬਦ।

(ਅ) ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਕੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਖੜਕ, ਜੋ ਛੀ ਸੇਰ ਪੱਕੇ ਤੌਲ ਦਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਨਾਲ ਪੈਂਦਾ ਖੰਨ ਮਾਰਿਆ ਸੀ।

(ੲ) ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਰਾਇ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਖੰਡਾ, ਜਿਸ ਤੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ-“ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਸਹਾਇ ਗੁਰੂ ਹਰਿਰਾਇ ਜੀ ੧੬੯੪”

(ਸ) ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਪਾਠ ਦਾ ਗੁਟਕਾ,

(ਹ) ਸੋਨੀ ਅਤੇ ਟੋਪੀ ਬਾਬਾ ਸ਼੍ਰੀ ਚੰਦ ਜੀ ਦੀ, ਜੋ ਬਾਬਾ ਗੁਰਦਿੱਤਾ ਜੀ ਨੂੰ ਬਖਸ਼ੀ ਸੀ।

(ਕ) ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਕੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਨਿਸ਼ਾਨ (ਤੰਡਾ)।

(ਖ) ਬਾਬਾ ਗੁਰਦਿੱਤਾ ਜੀ ਦੀ ਦਸਤਾਰ।

(ਗ) ਬਾਬਾ ਗੁਰਦਿੱਤਾ ਜੀ ਦੇ ਬੈਠਣ ਦੀ ਸੋਜਨੀ।

(ਘ) ਬਾਬਾ ਗੁਰਦਿੱਤਾ ਜੀ ਦੇ ਚਿਵਟ ਦਾ ਨਾਲ।

(ਙ) ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੀ ਕੋਦਤੀ (ਕੱਚਾ)

(੨) ਖੂਹ ਮੱਲੀਆਂ। ਇੱਥੇ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਵਿਰਾਜਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਏਕਾਂਤ ਬੈਠਕੇ ਕਾਵਰਚਨਾ ਕਰਦੇ ਹੁੰਦੇ ਸਨ।

(੩) ਗੁਰੂ ਕੇ ਮਹਲ ਅਤੇ ਥੰਮ ਸਾਹਿਬ। ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਨੇ ਇਕ ਦੀਵਾਨਖਾਨਾ ਬਣਵਾਇਆ ਸੀ, ਜਿਸ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਪੱਕੇ ਸਤੂਨ ਦੀ ਛਾਂ ਟਾਲੀ ਦਾ ਥੰਮ ਸੀ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਨਾਉਂ ਥੰਮ ਸਾਹਿਬ ਹੋ ਗਿਆ। ਹੁਣ ਇਸ ਥਾਂ ਭਹੁਤ ਉੱਚੀ ਕਈ ਮੰਜ਼ਿਲੀ ਇਮਾਰਤ ਹੈ, ਜੋ ਦੂਰੋਂ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦੀ ਹੈ।

(੪) ਭੰਗਸਰ ਖੂਹ, ਜੋ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਸੰਮਤ ੧੬੫੬ ਵਿੱਚ ਲਗਵਾਇਆ।

(੫) ਟਾਹਲੀ ਸਾਹਿਬ। ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ ਛੇਵ ਮੀਲ ਦੱਖਣ ਪੱਛਮ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਰਾਇ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਅਸਥਾਨ, ਜਿਸ ਥਾਂ ਆਪ ਵਿਰਾਜਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ।

(੬) ਥੰਮ ਸਾਹਿਬ। ਦੇਖੋ, ਅੰਕ ੩।

(੭) ਦਮਦਮਾ ਸਾਹਿਬ। ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਕੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਬੈਠਣ ਦਾ ਉੱਚਾ ਅਸਥਾਨ, ਜਿਸ ਥਾਂ ਬੈਠਕੇ ਯੁੱਧ ਦੀਆਂ ਵਾਰਾਂ ਸੁਣਦੇ ਅਤੇ ਫੌਜ ਦੇ ਕਰਤਬ ਦੇਖਦੇ। ਪੈਂਦੇ ਖਾਨ ਨੂੰ ਮਾਰਕੇ ਭੀ ਇੱਥੇ ਵਿਰਾਜੇ ਹਨ।

(੮) ਦਮਦਮਾ ਸਾਹਿਬ ੨। ਇੱਥੇ ਕਈ ਵਾਰ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਕੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਵਿਰਾਜਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ।

(੯) ਨਾਨਕੀਆਣਾ। ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ ਦੱਖਣ ਅੱਧ ਮੀਲ ਜਤਨੋਲੀ ਸੜਕ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਮਾਤਾ ਜੀ ਦਾ ਅਸਥਾਨ। ਜੋਕ ਆਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਹ ਮਾਤਾ ਜੀ ਦੀ ਸਮਾਧਿ ਹੈ। ਪਰੰਤੂ ਮਾਤਾ ਜੀ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਕੀਰਤਪੁਰ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਕੋਈ ਅਚਰਜ ਨਹੀਂ ਕਿ ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਦੇ ਸੋਢੀ ਸਾਹਿਬਾਨ ਨੇ ਉਸ ਥਾਂ ਤੋਂ ਭਸਮ ਲਿਆਕੇ ਸਮਾਧਿ ਬਣਾਈ ਹੋਵੇ।

(੧੦) ਬੇਰਸਾਹਿਬ. ਸਹਿਰ ਤੋਂ ਇੱਕ ਮੀਲ ਪੂਰਬ ਦੱਖਣ ਇੱਕ ਥੋਰੀ, ਜਿਸ ਹੇਠ ਬਾਬਾ ਗੁਰਦਿੱਤਾ ਜੀ ਕਈ ਵਾਰ ਵਿਰਾਜੇ ਅਤੇ ਇੱਕ ਵਾਰ ਬਾਬਾ ਸ਼੍ਰੀਚੰਦ ਜੀ ਭੀ ਮਿਲਣ ਆਏ ਠਹਿਰੇ ਸਨ.

(੧੧) ਮਾਤਾ ਕੋਲਾਂ ਜੀ ਦੀ ਸਮਾਧਿ. ਰਾਮਕੜੀਆਂ ਦੇ ਮਹੱਲੇ ਪਾਸ ਪੱਕੇ ਬਾਗ ਅੰਦਰ ਹੈ.

(੧੨) ਵਿਦਾਹ ਅਸਥਾਨ, ਜਿੱਥੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਗੁਜਰੀ ਜੀ ਨਾਲ ਖਾਈ ਹੋਈ. ਇਹ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਰਬਾਬੀਆਂ ਦੇ ਮਹੱਲੇ ਹੈ.

ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਨੂੰ ਸੰਮਤ ੧੮੧੪ (ਸਨ ੧੭੫੬) ਵਿੱਚ ਅਹਮਦਸ਼ਾਹ ਨੇ ਅੱਗ ਲਾਕੇ ਭਾਰੀ ਨੁਕਸਾਨ ਪਹੁੰਚਾਇਆ ਸੀ. ਦੇਖੋ, ਵਡਭਾਭ ਸਿੰਘ

(C) ਸਤਿਸੰਗ. ਵਾਹਗੁਰੂ ਦੇ ਨਿਵਾਸ ਦਾ ਅਸਥਾਨ. ਦੇਖੋ, ਕਰਤਾਰਪੁਰਿ.

ਕਰਤਾਰਪੁਰਿ. ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਵਿੱਚ. ਭਾਵ ਸਤਿਸੰਗ ਵਿੱਚ. "ਕਰਤਾਰਪੁਰਿ ਕਰਤਾ ਵਸੈ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫)

ਕਰਤਾਰਿ. ਕਰਤਾਰ ਨੇ. "ਅੰਗੀਕਾਰੁ ਕੀਓ ਕਰਤਾਰਿ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫) ੨ ਕਰਤਾਰ ਨੂੰ. "ਜੋ ਭਾਈ ਕਰਤਾਰਿ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) ਕਰਤਾਰੀ. ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਦਾ ਸਿੱਖ, ਜੋ ਕਰਤਾਰ ਦਾ ਉਪਾਸਕ ਹੈ। ੨ ਕਰਤਾਲੀ. ਹੱਥਾਂ ਦੀ ਭਾਈ. "ਬਿਖੇ ਬਿਹੰਗਨ ਕੋ ਕਰਤਾਰੀ." (ਗੁਪਤ) ਬਿਸੇਰੂਪ ਪੰਡੀਆਂ ਦੇ ਉਭਾਉਣ ਲਈ ਹੱਥ ਦੀ ਭਾਈ (ਤੋੜੀ) ਹੈ.

ਕਰਤਾਰੇ. ਸੰ. ਕੜੀ. ਕਰਤਾਰ ਨੇ. "ਠਾਥਿ ਪਾਈ ਕਰਤਾਰੇ." (ਸੋਰ ਮ: ੫)

ਕਰਤਾਲ. ਸੰਗਤਾ—ਕਮਾਟ. ਭਾਵ. ਖਡਤਾਲ. "ਕਰ ਕਰਤਾਲ ਪਖਾਵਜ ਨੈਨਗੁ." (ਰਾਮ ਮ: ੫) ਹੱਥ ਖਡਤਾਲ ਅਤੇ ਨੇਤ੍ਰ ਪਖਾਵਜ। ੨ ਦੋ ਹੱਥਾਂ ਦੇ ਪਰਸਪਰ ਮਾਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ.

ਕਰਤਾਲੀ. ਦੇਖੋ, ਕਰਤਾਰੀ ੨.

ਕਰਤਿਆ. ਵਿ—ਕਾਰਿਤ. ਕਰਾਇਆ ਹੋਇਆ. "ਕੀਤਾ ਕਰਤਿਆ ਓਸ ਦਾ ਸਭੁ ਗਇਆ." (ਮ: ੪ ਵਾਰ ਕਉ ੧) ਕ੍ਰਿਤ ਅਤੇ ਕਾਰਿਤ ਸਭ ਨਿਸ਼ਚਲ ਹੋਇਆ.

ਕਰਤਿਕਤਾਨੀ. ਕਾਰਤਿਕੇਸ਼ (ਖਡਾਨਨ) ਦੀ ਸ਼ਕਤਿ. "ਨਮੋ ਕਰਤਿਕਤਾਨੀ ਸਿਵਾ ਸੀਤਲਾਘੰ." (ਚੰਡੀ ੨)

ਕਰਤੂਤ } ਸੰਗਤਾ—ਕਰਤੂਤ. ਕਰਣੀ. "ਕਰਤੂਤਿ ਪਸੁ ਕੀ ਮਾਨਸ ਕਰਤੂਤਿ" ਜਾਤਿ." (ਸੁਖਮਨੀ) ੨ ਵਯੰਕ ਨਾਲ ਬੁਰੇ ਕੰਮ ਨੂੰ ਭੀ ਕਰਤੂਤ ਆਖਦੇ ਹਨ. ਜਿਵੇਂ—"ਚੰਗੀ ਕਰਤੂਤ ਕੀਤੀ ਹੈ!" (ਲੋਕੋ)

ਕਰਤੋਯਾ. ਸੰਗਤਾ—ਪੂਰਵੀ ਬੰਗਾਲ ਆਸਾਮ ਦੀ ਨਦੀ, ਜੋ ਰੰਗਪੁਰ ਪਾਸ ਵਹਿੰਦੀ ਹੈ. ਪੁਰਾਣਕਥਾ ਹੈ ਕਿ ਜਦ ਸਿਵ ਨੇ ਪਾਰਬਤੀ ਦਾ ਪਾਣਿਕੁਹਣ ਬਰਨ ਦੇਲੇ ਹੱਥ ਪੂਰ ਸੰਕਲਪ ਦਾ ਜਲ ਲਿਆ, ਉਸ ਤੋੜ (ਪਾਣੀ) ਤੋਂ ਇਹ ਨਦੀ ਬਣੀ ਹੈ. ਇਸ ਦੇ ਉੱਪਰੋਂ ਨੰਘ ਜਣ ਕਰਕੇ ਧਰਮ ਦਾ ਨਾਥ ਹੋਣਾ ਮੰਨਿਆ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਕਰਮਨਾਸਾ ਦਾ ਭੁੱਟ ਨੋਟ.

ਕਰਤ੍ਰੀ. ਸੰ. ਕਰ੍ਤ੍ਰ. ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਕਾਰਕ। ੨ ਵਯੰਕਰਣ ਅਨੁਸਾਰ ਦੂਸਰੇ ਕਾਰਕਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰੇਰਕ. ਕ੍ਰਿਯਾ ਦਾ ਆਸਰਾ। ੩ ਬ੍ਰਹਮਾ। ੪ ਭਾਈ. ਕਰਨੇ ਵਾਲੀ.

ਕਰਦ. ਵਿ—ਕਰ (ਟੈਕਸ) ਦੇਣ ਵਾਲਾ. ਮਹਿਸੂਲ ਅਦਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਹੱਥ ਦੇਣ ਵਾਲਾ. ਸਹਾਰਾ ਦੇਣ ਵਾਲਾ। ੩ ਸੰ. ਕਦ—ਕਦੀ. ਚਿੱਕੜ. ਕੀਚ। ੪ ਭਾ. ੧ ਕੀਤਾ. ਕਰਿਆ। ੫ ਭਾ. ੧ ਕਾਰਦ. ਫੁਰੀ. ਕ੍ਰਿਪਾਣ। ੬ ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ—"ਨਿਜ ਕਰਤੇ ਸਤਿਗੁਰੁ ਕੇ ਦਈ। ਯਾਂਤੇ ਕਰਦ ਨਾਮ ਵਿਦਤਈ." (ਗੁਪਤ) ਪਰ ਇਹ ਵਰਤਪੱਤੀ ਨਿਰਮੂਲ ਹੈ.

ਕਰਦਹ. ਭਾ. ੧ ਕੀਤਾ. ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ.

ਕਰਦਨ. ਭਾ. ੧ ਕ੍ਰਿ—ਕਰਨਾ. "ਗੁਸਲ ਕਰਦਨ ਬੁਦ." (ਤਿਲੰ ਕਰੀਰ)

ਕਰਦਭੇਟ. ਕ੍ਰਿਪਾਨਭੇਟ. ਦੇਖੋ, ਭੇਟ ਕਰਨਾ.

ਕਰਦਮ. ਸੰ. ਕਦੰਮ. ਸੰਗਤਾ—ਚਿੱਕੜ. ਕਾਰਾ. ਕੀਚ. "ਕਰਦਮੰ ਚਰੰਤ ਪਪੀਲਕਰ." (ਸਹਜ ਮ: ੫) ੨ ਪਾਪ। ੩ ਇੱਕ ਚਿਖੀ, ਜੋ ਬ੍ਰਹਮਾ ਦੀ ਛਾਇਆ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ. ਇਸ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਦੇਵਹੂਤੀ ਸੀ, ਜਿਸ ਦੇ ਉਦਰੋਂ ਕਪਿਲਮੁਨਿ ਨੇ ਜਨਮ ਲਿਆ. ਦੇਖੋ, ਕਪਿਲ। ੪ ਭਾ. ੧ ਮੈਂ ਕੀਤਾ.

ਕਰਦਲ. ਕੁੰਦਨ. ਪੁਕਾਰਨਾ. ਚਿੰਨਾਨਾ। ੨ ਕ੍ਰਿਤ ਦਲ. ਦਲਨ ਕੀਤਾ। ੩ ਸੰ. ਕੁਕਰ—ਕੁਦਰ. ਖਰ. ਗ੍ਰਿਹ। ੪ ਉਦਰ. ਪੇਟ। ੫ ਦੇਖੋ, ਦਲ ੪.

ਕਰਦੀ. ਭਾ. ੧ ਤੋਂ ਕੀਤਾ. ਇਸ ਦਾ ਮੂਲ ਕਰਦਨ ਹੈ.

ਕਰਦੇਮ. ਭਾ. ੧ ਅਸੀਂ ਕੀਤਾ. "ਕਰਦੇਮ ਬਦੀ ਖਿਆਨ." (ਤਿਲੰ ਮ: ੧)

ਕਰਦੈ. ਦੇਖੋ, ਕਰਦਨ.

ਕਰਨ. ਦੇਖੋ, ਕਰਣ. "ਕੁੰਡਲ ਕਰਨ ਵਾਰੀ, ਸੁਮਤਿ ਕਰਨ ਵਾਰੀ, ਕਮਲ ਕਰਨ ਵਾਰੀ ਭਤਿ ਹੈ ਕਰਿਨ ਕੀ." (ਗੁਪਤ) ਕੰਨਾਂ ਵਿੱਚ ਕੁੰਡਲਾਂ ਵਾਲੀ, ਉੱਤਮ ਬੁੱਧਿ ਦੇ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲੀ, ਹੱਥ ਵਿੱਚ ਕਮਲ ਧਾਰਣ ਵਾਲੀ, ਭਾਲ ਹੈ ਹਕੀਮੀ ਜੇਹੀ। ੨ ਕਰਣ. ਇੰਦ੍ਰਿਯ. ਅੱਖ ਨੱਕ ਕੰਨ ਆਦਿ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ. "ਕਰਨ ਸਿਉਇਛਾ ਚਾਹਹ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੨ ਕੇ) ਕਰਣ (ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ) ਨੂੰ ਸੁ (ਆਪਣੀ) ਇੱਛਾ ਅਨੁਸਾਰ ਚਲਾਉਂਦੇ ਹਨ. ਭਾਵ, ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਕਾਬੂ ਕੀਤੀਆਂ ਹਨ। ੩ ਦੇਖੋ, ਕਰਣ ੧੧। ੪ ਹਥਾਂ ਵਿੱਚ, ਕਰੋ ਮੈਂ. "ਕੁੰਡਲ ਕਰਨ ਕਰਨ ਕਲ ਕੰਕਨ." (ਗੁਪਤ)

ਕਰਨਕਾਰਨ. ਦੇਖੋ, ਕਰਣ ਕਾਰਣ.

ਕਰਨਧਾਰ. ਮਲਾਹ. ਦੇਖੋ, ਕਰਣਧਾਰ. "ਕਰਨਧਾਰ ਕਰਹੀ ਗੁਰੁ ਕਰੁਨਾ." (ਨਾਪੁ)

ਕਰਨਪਲਾਹ } ਦੇਖੋ, ਕਰਣਪਲਾਹ.

ਕਰਨਪੁਰ. ਦੇਖੋ, ਕਰਣਪੁਰ. "ਕਰਨਪੁਰ ਬਰ ਬੇਸਰ ਕੀਨੇ." (ਨਾਪੁ)

ਕਰਨਾਟਕ, ਸੰਗਤ—ਕੰਨਾ ਦਾ ਗਹਿਣਾ, ਜੋ ਫੁੱਲ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਕਰਨਾ, ਕ੍ਰਿ—ਕਰਣਾ, ਕਿਸੇ ਕਰਮ ਦਾ ਅਮਲ ਵਿੱਚ ਲਿਆਉਣਾ।
੨ ਸੰਗਤ—ਖੱਟੇ ਦਾ ਬੂਟਾ। ੩ ਖੱਟੇ ਦੇ ਫੁੱਲ, “ਕਹਿਨਾ ਕਹਿਨਾ ਫੁੱਲ
ਹੈਨ ਸੁਗੰਧਿ ਕੁਰੂ ਕਰਨਾ ਕਰਨਾ ਕਰਨਾ,” (ਕੁਪੁਸ਼) ਮੂੰਹ ਦੀ
ਕਹਿਣੀ ਕਾਹਣੇ ਬਰਾਬਰ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸੁਗੰਧਿ ਨਹੀਂ, ਕੁਰੂ ਦੀ
ਕਰਣੀ ਕਰਨੇ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੁਗੰਧਿ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਹੈ। ੪ ਦੇਖੋ, ਕਰਣਾ
ਅਤੇ ਕਰੁਣਾ। ੫ ਦੇਖੋ, ਕਰਨਾਇ ੨।

ਕਰਨਾਇ } ਸੰ. ਕਾਲਾਧ—ਕਾਰੁਣਕ, ਸੰਗਤ—ਫਿਪਾਲਤਾ।
ਕਰਨਾਈ } ਰਹਮ, “ਫੇਰਦਯੋ ਮੁਹਿ ਕੈ ਕਰਨਾਈ।” (ਕਿਸਨਾਵ)
੨ ਅ. ੧੫੫/੫ ਕਰਨਾ, ਤੁਰੀ, “ਭਵ ਸੋ ਮੁਰਲੀ ਕਰਨਾਈ,”
(ਨਾਪੁ) “ਸੰਖ ਚੋਲ ਕਰਨਾਈ ਗਾਜੀ,” (ਚਰਿਤ੍ਰ ੯੭) ਦੇਖੋ, ਅੰ.
Cornet.

ਕਰਨਾਟ, ਦੇਖੋ, ਕਾਨਤਾ।

ਕਰਨਾਟਕ, ਦੇਖੋ, ਕਰਣਾਟਕ। ੨ ਹਥਕੋਰੀ, ਹੱਥ ਦੀ ਝੁਰਤੀ।

ਕਰਨਾਭਰਨ, ਕੰਨ ਦਾ ਆਭਰਨ (ਗਹਿਣਾ), ਕਣੀ ਫੂਲਟ।

ਕਰਨਾਲ, ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਇੱਕ ਜਿਲਾ, ਜੋ ਅੰਧਾਲੇ ਦੀ ਕਮਿਸ਼ਨਰੀ
ਵਿੱਚ ਹੈ, ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਇਹ ਮਿਆਲ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਕਰਣ ਨੇ ਵਸਾਇਆ
ਹੈ (ਕਰਣਾਲਯ)।

ਛੰਦਾ ਬਹਾਦੁਰ ਜੋ ਸਨ ੧੭੦੯ ਵਿੱਚ ਕਰਨਾਲ ਛੱਡੇ ਗਏ, ਭੀ
ਕੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਇਸ ਸ਼ਹਿਰ ਇੱਥੀ ਨੂੰ ਜਾਂਦੇ ਹੋਏ ਚਿਰਾਜੇ ਹਨ,
ਮਹੱਲਾ ਠੇਠੇਰਾਂ ਵਿੱਚ ਕੁਰਦਾਦਾ ਹੈ। ੨ ਉਹ ਬੰਦੂਕ, ਜੋ ਹੱਥ ਪੁਰ
ਰੱਖਕੇ ਬਿਨਾ ਕਿਸੇ ਸਹਾਰੇ ਦੇ ਚਲਾਈ ਜਾਵੇ, ਇਸੇ ਦਾ ਨਾਂਉ
“ਕਰਨਾਲ” ਹੈ।

ਕਰਨਿ, ਕਣੀ (ਕੰਨ) ਵਿੱਚ, ਕਾਨ ਮੇ, “ਕਣੇ ਨ ਕਰਨਿ ਧਰਿਆ,”
(ਸੁੀ ਅ: ਮ: ੫) ੨ ਕਰਦੇ ਹਨ, “ਮੰਨੇ ਕਾ ਭਹਿ ਕਰਨਿ ਵੀਰਾਗੁ,”
(ਜਪੁ) ੩ ਕੀਤੇ ਕਣੇ ਹਨ।

ਕਰਨੀ, ਦੇਖੋ, ਕਰਣੀ, “ਕਹਾ ਕਹਉ ਸੇ ਅਪਨੀ ਕਰਨੀ?” (ਸਾਰ
ਮ: ੯) ੨ ਦੇਖੋ, ਕਹਿਨੀ। ੩ ਕਣੀ (ਕੰਨ) ਕਰਕੇ, ਕਾਨੋਂ ਜੇ,
“ਕਰਨੀ ਸੁਨੀਐ ਜਸੁ ਕੋਪਾਲ,” (ਕਉ ਬਿਤੀ ਮ: ੫)

ਕਰਨੀਨਾਮਾ, ਸਤਿਨਾਮ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਕਾਜੀ ਕੁਕਨੁੰਦੀਨ
ਨਾਲ ਜੋ ਫੋਸਟਿ ਹੋਈ ਹੈ, ਉਸ ਦਾ ਦੂਜਾ ਨਾਂਉ “ਕਰਨੀਨਾਮਾ” ਹੈ।
੨ ਕਿਸੇ ਪ੍ਰੇਮੀ ਸਿੱਖ ਦਾ ਮਹੱਲਾ ੧ ਹੇਠ ਲਿਖਿਆ ੧੩ ਚੋਪਾਈ ਛੰਦਾਂ
ਦਾ ਪਾਠ ਭੀ ਕਰਨੀ-ਨਾਮਾ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ, ਪਹਿਲੀ ਚੋਪਾਈ ਆਰੰਭ
ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਇਸ ਪਾਠ ਤੋਂ—

ਕੁਰੂ ਨਾਨਕ ਮੱਕੇ ਜਥਾ ਕਿਆ,
ਬਹੁਤ ਮਦੀਨਾ ਦੇਖਤ ਰਇਆ,
ਅੰਤ ਦੀ ਚੋਪਾਈ ਹੈ:

ਕਲਿਜੁਗ ਨਾਨਕ ਰਾਜ ਚਲਾਇਆ,
ਧੁਰ ਦਰਗਾਹੋ ਪੁਰ ਤੇ ਲਿਆਇਆ,

ਨਿਰਗੁਨਿਆਰ ਪੁਰੁ ਕੀ ਸਰਨਾਈ,

ਨਾਨਕ ਦਾਸ ਪੁਰੁ ਭੇਦ ਨ ਭਾਈ,

ਕਰਨੈਸੇ, ਵ—ਕਰਣ—ਜੈਸੇ, ਕਰਣ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ, “ਕੁੰਧਕੈ ਜੁੱਧ ਕਰਣੇ
ਕਰਨੈਸੇ,” (ਚੰਡੀ ੧) ੨ ਕਰਣ ਜੇ, ਕਰਣ ਨਾਲ, “ਪਾਰਬ ਜਤੈ
ਰਿਸਕੈ ਕਰਨੈਸੇ,” (ਕਿਸਨਾਵ)

ਕਰਨੰਦਰਿ, ਦੇਖੋ, ਕਰਣੰਦਰਿ। ੨ ਦੇਖੋ, ਨੰਦਰਿ,

ਕਰਪਟ, ਸੰ. ਕਪਟ, ਸੰਗਤ—ਰੀਬਤਾਂ, ਲੀਰ, ਟੱਲੀ। ੨ ਵਸਤੂ,
ਲਿੰਗਤਾ। ੩ ਕੇਰੁਰੰਗਾ ਵਸਤੂ,

ਕਰਪਟੰਬੁ, ਦੇਖੋ, ਕਰਿਪਟੰਬੁ,

ਕਰਪਤ੍ਰ, ਦੇਖੋ, ਕਰਵਤ,

ਕਰਪਟਾ, ਕਰੀ ਹੈ, ਕੀਦੀ ਹੈ। ੨ ਕਰਦੇ ਹਨ। ੩ ਪ੍ਰਭੂਲਿਤ ਕਰ,
“ਜਪਿ ਸੋਤਾ ਕੁਰਮੁਖਿ ਕਰਪਟਾ,” (ਪ੍ਰਥਾ ਮ: ੪)

ਕਰਪਰ, ਸੰ. ਕਪਿਰ, ਸੰਗਤ—ਪਿਆਲਾ, ਪਾਤ੍ਰ। ੨ ਕਪਾਲ, ਖੋਪਰ,
ਕਰਪਲਵ, ਸੰ. ਕਰਪੋਲਵ, ਸੰਗਤ—ਉਂਗਲੀ, ਹੱਥ ਦੀ ਸ਼ਾਖਾ,
ਕਰਪਲਵ ਸ਼ਾਖਾ ਬੀਚਾਰੈ, (ਰਾਮ ਬੋਣੀ) ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਕੁਰਮੁਖੁਪ
ਬਿਰਛ ਦੇ ਪੱਤੇ ਅਤੇ ਸ਼ਾਖਾ ਕਰਕੇ ਜਾਣੇ,

ਕਰਪੱਲਵੀ, ਸੰਗਤ—ਉਂਗਲਾਂ ਉੱਪਰ ਸੰਕੇਤ ਕੀਤੇ ਅੱਖਰਾਂ ਦੀ
ਵਰਣਮਾਲਾ, ਅਨੇਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਕਰਪੱਲਵੀ ਬਲਪੀ ਗਈ ਹੈ, ਲੋਕਾਂ
ਨੇ ਆਪਣੇ ਆਪਣੇ ਸੰਕੇਤ ਰਾਖਕੇ ਅੱਖਰ ਅਤੇ ਮਾਤ੍ਰਾ ਦੀ ਰਚਨਾ
ਕੀਤੀ ਹੈ, ਪਰੰਤੂ ਕੁਰੁਤ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਕਰਪੱਲਵੀ ਇਹ ਹੈ:—

“ਅਹਿਭਨ ਕਮਲ ਚੜ੍ਹ ਟੰਕਾਰ।

ਤਰੁ ਪੱਲਵ ਯੋਵਨ ਸਿੰਗਾਰ।

ਉਂਗਲੀ ਅੰਬਰ ਚੁਟਕੀ ਮਾਤ।

ਰਾਮ ਕਹਤ ਨਾਮਨ ਸੇ ਭਾਤ,”

ਸੱਪ ਦੇ ਛਣ ਵਾਂਗ ਹੱਥ ਕਰਨ ਤੋਂ ਉੱਤੇ ਦੀ ਸਤਰ, ਕਮਲ
ਆਕਾਰ ਹੱਥ ਕਰਨ ਤੋਂ ਕੱਕੇ ਦੀ ਪੱਕਤਿ, ਚੜ੍ਹ ਆਕਾਰ ਉਂਗਲੀ
ਖੁਮਾਉਣ ਤੋਂ ਚੱਚੇ ਦੀ ਸਤਰ, ਘਤਿਆਲ ਨੂੰ ਹਥੋਤੀ ਲਾਉਣ ਵਾਂਗ
ਹਰਕਤ ਤੋਂ ਟ ਦੀ ਸਤਰ, ਬਿਰਛ ਵਾਂਗ ਹੱਥ ਕਰਨ ਤੋਂ ਤੰਤੋ ਦੀ
ਸਤਰ, ਪੱਤ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਣਾਉਣ ਤੋਂ ਪੱਪੇ ਦੀ ਪੱਕਤਿ ਅਤੇ ਮੁੱਛਾਂ ਤੇ
ਹੱਥ ਫੇਰਨ ਤੋਂ ਯੱਧੇ ਦੀ ਸਤਰ ਦਾ ਰੋਪ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਉਂਗਲੀ ਤੋਂ ਅੱਖਰ
ਅਤੇ ਚੁਟਕੀ ਤੋਂ ਮਾਤ੍ਰਾ ਸਮਝਾਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਯਥਾ—ਜੇ ਗੁਰੂ ਸ਼ਬਦ
ਸਮਝਾਉਣਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਮਲ ਵਾਂਗ ਹੱਥ ਕਰੋ, ਇਸ ਤੋਂ ਕੱਕੇ
ਦੀ ਸਤਰ ਸਮਝੀ ਗਈ, ਫਿਰ ਇਸ ਸਤਰ ਵਿੱਚ ਤੀਜਾ ਅੱਖਰ ਹੈ,
ਇਸ ਲਈ ਤੀਜੀ ਉਂਗਲੀ ਖੜੀ ਕਰੋ, ਇਸ ਤੋਂ ਟ ਦਾ ਰੋਪ ਹੋਇਆ,
ਕੱਕੇ ਨੂੰ ਮਾਤ੍ਰਾ ਪੰਜਵੀਂ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਪੰਜ ਚੁਟਕੀਆਂ ਬਜਾਓ, ਦੂਜਾ
ਅੱਖਰ ਚਾਰਾ ਹੈ, ਉਸ ਲਈ ਪਹਿਲਾਂ ਮੁੱਛਾਂ ਤੇ ਹੱਥ ਫੇਰੋ ਇਸ ਤੋਂ
ਯੱਧੇ ਦੀ ਪੱਕਤੀ ਦਾ ਕਾਜਨ ਹੋਇਆ—ਚਾਰਾ ਦੂਜਾ ਅੱਖਰ ਹੈ, ਇਸ
ਲਈ ਦੂਜੀ ਉਂਗਲ ਖੜੀ ਕਰੋ ਚਾਰੇ ਨੂੰ ਮਾਤ੍ਰਾ ਛੀਵੀਂ ਹੈ ਇਸ ਵਾਸਤੇ
ਛੀ ਚੁਟਕੀਆਂ ਬਜਾਓ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੁਰੁ ਸ਼ਬਦ ਬਣਿਆ, ਐਸੇ ਹੀ
ਸਭ ਅੱਖਰ ਅਤੇ ਮਾਤ੍ਰਾ ਸਮਝ ਲਓ,

ਕਰਪਾ. ਸੰਗਤ—ਬਾਠ ਦੇ ਦਸਤੇ ਵਾਲਾ ਦੁਧਾਰਾ ਖੰਡਾ,
ਜੋ ਨੇਜੇ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਚਲਾਈਦਾ ਹੈ। ੨ ਕਰ (ਹੱਥ) ਦੀ ਪਾ (ਰਖਣਾ)
ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਚਿਮਟਾ. ਦਸੁਪਨਾਹ (ਦਸਤਪਣਾ) ੩ ਦਸਤਾਨਾ.
ਕਰਪਾਰੀ. ਸੰ. ਕਰਪਾਤ੍ਰਿਕ—ਕਰਪਾਤ੍ਰੀ. ਵਿ—ਜੋ ਹੱਥ ਨੂੰ ਹੀ
ਪਾਤ੍ਰ ਰਖਦਾ ਹੈ. ਬਿਨਾ ਹੱਥ ਤੋਂ ਹੋਰ ਪਾਤ੍ਰ ਦਾ ਤਰਾਗੀ. “ਮੇਨ
ਭਇਓ ਕਰਪਾਤੀ ਰਹਿਓ ਨਗਨ ਵਿਰਿਓ ਬਨ ਮਾਹੀ.” (ਸੋਰ ਅ:
ਮ: ੫)

ਕਰਪਾਨ. ਦੇਖੋ, ਕ੍ਰਿਪਾਣ। ੨ ਹੱਥ ਨਾਲ ਪੀਣਾ ਜਾਂ ਪੀਣਵਾਲਾ.
ਕਰਪਾਲ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਮਹਿਸੂਲੀਆ. ਟੈਕਸ ਬਟੋਰਨ ਵਾਲਾ।
੨ ਦੇਖੋ, ਕਰਵਾਲ.

ਕਰਪਾਲੀ. ਦੇਖੋ, ਕਰਪਾਲੀ.

ਕਰਪੂਰ. ਸੰ. ਹਾਥੀ, ਜੋ ਕਰ (ਸੁੰਡ) ਨਾਲ ਉਦਰ ਪੂਰਣ ਕਰਦਾ ਹੈ.
“ਕਰਪੂਰਗਤਿ ਬਿਨ ਅਕਾਲ ਦੂਜੇ ਕਵਨ?” (ਗੁਰਮਤਿ) ਇਸ ਪਾਠ
ਨੂੰ ਅਥਾਣ ਲਿਖਾਰੀਆਂ ਨੇ ਕਪੂਰਗਤਿ ਲਿਖ ਰੱਖਿਆ ਹੈ. “ਕੰਝਕੀਰ
ਕਰਪੂਰਗਤਿ.” (ਸਲੋਹ) ੨ ਸੰ. ਕਪੂਰ. ਕਾਫੂਰ. ਕਪੂਰ (ਕਪੂਰ)
ਬਿਰਛ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਰਸ ਤੋਂ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਇੱਕ ਸੁਗੰਧ ਵਾਲਾ
ਪਦਾਰਥ. “ਕਰਪੂਰ ਪੁਰਖ ਸੁਗੰਧਾ.” (ਗਾਥਾ) ਦੇਖੋ, ਕਪੂਰ.

ਕਰਪੂਰ ਗਤਿ. ਕਰਪੂਰ (ਹਾਥੀ) ਜੇਹੀ ਚਾਲ ਅਤੇ ਹਾਥੀ ਜੇਹੀ
ਚਾਲ ਵਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਕਰਪੂਰ.

ਕਰਬ. ਕਰਨਾ. “ਬਹੁਰ ਜੰਗ ਕੇ ਕਰਬ ਮਿਟਾਯੋ.” (ਅਰਹੰਤਵ)
੨ ਅ. ਸੰਗਤ—ਗਮ. ਰੰਜ. ਸੋਕਾ. ੩ ਦੁੱਖ। ੪ ਬੇਚੈਨੀ.

ਕਰਬਲਾ. ਅ. ਦਿਰਾਕ ਅਰਬ (Mesopotamia) ਵਿੱਚ
ਚਲਿਆ ਡਰਾਤ ਦੇ ਪੱਛਮੀ ਕਿਨਾਰੇ ਉਹ ਥਾਂ, ਜਿੱਥੇ ੧੦ ਅਕਤੂਬਰ
ਸਨ ੬੮੦ ਨੂੰ ਚੌਥੇ ਖਲੀਫਾ ਹਜ਼ਰਤ ਅਲੀ ਦਾ ਪੁੱਤ੍ਰ ਹੁਸੈਨ, ਯਜ਼ੀਦ
ਦੀ ਫੌਜ ਨੇ, ਵਡੀ ਬੇਰਹਮੀ ਨਾਲ ਮਾਰਿਆ. ਦੇਖੋ, ਹੁਸੈਨ.

ਹੁਣ ਇਸ ਥਾਂ ਵਡਾ ਨਗਰ ਆਬਾਦ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੀ ਪਿਛਲੀ
ਮਰਦਮਸ਼ੁਮਾਰੀ ੬੦੦੦੦ ਸੀ. ਇਸਮ ਹੁਸੈਨ ਦਾ ਮਕਬਰਾ ਸੁਨਹਿਰੀ
ਕੁੰਬਜਦਾਰ ਸੁੰਦਰ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਬਹੁਤ ਮੁਸਲਮਾਨ ਇਸ ਦੇ
ਆਸ ਪਾਸ ਮੁਰਦੇ ਦੱਬਣੇ ਪੁੰਨਕਰਮ ਸਮਝਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਦੂਰ ਦੂਰ ਤੋਂ
ਮੁਰਦੇ ਲੈ ਕੇ ਆਉਂਦੇ ਹਨ. ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਵਿੱਚੋਂ ਵੀ ਧਨੀ ਲੋਕ ਉਸ ਥਾਂ
ਮੁਰਦੇ ਲੈ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਜਿਸੇ ਸ਼ਿਰਪੁਰ ਦੇ ਮੀਰ। ੨ ਉਹ ਅਹਾਤਾ ਜਿਲ
ਵਿੱਚ ਰਾਜੀਏ (ਦਹੇ) ਦੱਬੇ ਜਾਣ.

ਕਰਬਾਲ. ਦੇਖੋ, ਕਰਵਾਲ.

ਕਰਬੂਰ. ਸੰ. ਕਬੂਰ. ਸੰਗਤ—ਸੁਫਰਣ. ਜੋਨਾ। ੨ ਧੜ੍ਹਰਾ।
੩ ਜਲ। ੪ ਪਾਪ। ੫ ਦੌਤਰ. ਰਾਖਸ. “ਕਰਬੂਰ ਬਿਨਾਸੀ.”
(ਭਾਵਰਸਾਮਿਤ)

ਕਰਬੰਦਨ. ਹੱਥ ਜੋੜਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ.

ਕਰਬ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਊਠ ਦਾ ਬੱਚਾ। ੨ ਹਾਥੀ ਦਾ ਬੱਚਾ. “ਕਰਿਕਲਤ
ਕਿਸਾਨ ਕਰ.” (ਨਾਪੁ) ਕਰਬ ਦਾ ਕਰ (ਸੁੰਡ), ਉਸ ਜੇਹੀ ਲੰਮੀ
ਤਰਾਂ। ੩ ਦੇਖੋ, ਦੋਹਰੇ ਦਾ ਰੂਪ ੧੩.

ਕਰਡਿਖ. ਰਾਜਾ ਧ੍ਰਿਤਰਾਸ਼ਟ੍ਰ ਦਾ ਇੱਕ ਪੁੱਤ੍ਰ.

ਕਰਭੀ. ਕਰਤ ਦਾ ਇਸਤ੍ਰੀ ਲਿੰਗ.

ਕਰਮ. ਸੰ. ਕ੍ਰਮ. ਸੰਗਤ—ਡਿੰਗ. ਕਦਮ. ਡਗ. ਡੇਢ ਕਜ ਪੁਮਾਣ.
ਤਿੰਨ ਹੱਥਾਂ ਦੀ ਲੰਬਾਈ. “ਪ੍ਰੇਮ ਪਿਰੰਮ ਕੈ ਕਨਉ ਏਕ ਕਰਿ
ਕਰਮ.” (ਬਉਥੇਲੇ ਮ: ੫) ੨ ਸੰ. ਕਮ. ਕੰਮ. ਕਾਮ. ਜੋ ਕਰਨ
ਵਿੱਚ ਆਵੇ ਜੋ ਕਰਮ. “ਕਰਮ ਕਰਤ ਹੋਵੈ ਨਿਹਕਰਮ.” (ਸੁਖਮਨੀ)

ਵਿਦੁਆਂ ਨੇ ਕਰਮ ਦੇ ਤਿੰਨ ਭੇਦ ਬਾਧੇ ਹਨ—

(ੳ) ਕ੍ਰਿਯਮਾਣ, ਜੋ ਹੁਣ ਕੀਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ.^੨

(ਅ) ਪ੍ਰਾਕਰਧ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਇਹ ਵਰਤਮਾਨ ਦੇਹ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਈ
।

(ੲ) ਸੰਚਿਤ, ਉਹ ਜੋ ਜਨਮਾਂ ਦੇ ਬਾਕੀ ਚਲੇ ਆਉਂਦੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ
ਭੋਗ ਅਜੇ ਨਹੀਂ ਭੋਗਿਆ। ੩ ਵਿ—ਕਸਿੰਕ—ਕਰਮੀ. ਕਰਮ ਕਰਨ
ਵਾਲਾ. “ਕਉਣ ਕਰਮ ਕਉਣ ਨਿਹਕਰਮਾ?” (ਮਾਤ ਮ: ੫)
੪ ਕੁਝ ਕੁਝ ਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਥਾਂ ਕਰ ਮੇਂ (ਹੱਥ ਵਿੱਚ) ਦੀ ਥਾਂ
ਭੀ ਕਰਮ ਲਿਖਦ ਆਇਆ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਮੁਖਬੀਰ। ੫ ਅਮਲ. ਕਰਣੀ.
“ਮਨਸਾ ਕਰਿ ਸਿਮਰੰਤੁ ਤੁਥੈ xxx ਬਾਚਾ ਕਰਿ ਸਿਮਰੰਤੁ ਤੁਥੈ xx
ਕਰਮ ਕਰਿ ਤੁਅ ਦਰਸ ਪਰਸ.” (ਸਵੀਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ) ੬ ਅ
/ ਉਦਾਹਤ। ੭ ਕ੍ਰਿਪਾ. ਮਿਹਰਬਾਨੀ. “ਨਾਨਕ ਰਾਖਿਲੇਹੁ ਆਪਨ
ਕਰਿ ਕਰਮ.” (ਰੁਖਮਨੀ) “ਆਵਣ ਜਾਣ ਰਖੇ ਕਰਿ ਕਰਮ.”
(ਗਉ ਮ: ੫) “ਨਾਨਕ ਨਾਮ ਮਿਲੈ ਵਡਿਆਈ ਏਵੁ ਭੂਪਰਿ ਕਰਮ
ਨਹੀਂ.” (ਰਾਮ ਅ: ਮ: ੧)

ਕਰਮਾਇੰਦ੍ਰਯ } ਦੇਖੋ, ਕਰਮੇਇੰਦ੍ਰਯ.
ਕਰਮਾਇੰਦ੍ਰੀ }

ਕਰਮ ਸਿੰਘ. ਰਾਣੀ ਆਸਬੋਰ ਦੇ ਉਦਰੋਂ ਰਾਜਾ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਜੀ
ਪਟਿਆਲਾਪਾਤਿ ਦਾ ਸੁਪੁਤ੍ਰ. ਜਿਸ ਦਾ ਜਨਮ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ ਸੂਦੀ ੫ ਸੰਮਤ
੧੮੫੫ (੧੬ ਅਕਤੂਬਰ ਸਨ ੧੭੮੮) ਨੂੰ ਹੋਇਆ. ਇਹ ਪੰਦਰਾਂ
ਵਰ੍ਹੇ ਦੀ ਉਮਰ ਵਿੱਚ ਹਾੜ ਸੂਦੀ ੨ ਸੰਮਤ ੧੮੭੦ (੩੦ ਜੂਨ ਸਨ
੧੮੧੩) ਨੂੰ ਪਟਿਆਲੇ ਦੇ ਰਾਜਸਿੰਘਾਸਨ ਤੇ ਬੈਠਾ. ਮਹਾਰਾਜਾ ਕਰਮ
ਸਿੰਘ ਪੂਰਣ ਕੁਰਸਿੰਘ, ਸੂਰਵੀਰ, ਨਿਰਵਿਕਾਰ ਅਤੇ ਰਾਜ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ
ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਵਡਾ ਚਤੁਰ ਸੀ. ਆਪਣੇ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਅਤੇ ਹੋਰ ਅਨੇਕ
ਕੁਰਦਾਰੇ ਇਸ ਮਹਾਤਮਾ ਰਾਜੇ ਨੇ ਪੱਕੇ ਬਣਵਾਏ ਅਤੇ ਜਮੀਨ ਜ਼ਰੀਰਾਂ
ਲਾਈਆਂ.

ਮਹਾਰਾਜਾ ਕਰਮ ਸਿੰਘ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ੨੭ ਦਿਸੰਬਰ ਸਨ ੧੮੮੫
ਨੂੰ ਪਟਿਆਲੇ ਹੋਇਆ। ੨ ਦੇਖੋ, ਬੰਡੋ.

ਮੋਇਲੀ, ਹਿਜਾਬ, ਅੰਗਣਾ ਆਦਿ ਵਿੱਚ ਕਰਮ ਪਾਤਿ ਵਿੱਚ ਵੀ ਹੈ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਦੇ
ਕਿਸੇ ਪਾਤਿ ਵਿੱਚ ਵੀ ਹੈ. ਅਜੇ ਹੀ ਦੇਸ਼ਭੇਦ ਕਰਕੇ ਕੁਝ ਕੁਝ ਭਰਕ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.

ਮੋਕਸ਼ਮਾਣ ਕਰਮ ਦੇ ਦੋ ਭੇਦ ਹਨ—ਇੱਕ ਨਿਤਯ, ਜੋ ਰੱਜ ਕਰੀਦਾ ਹੈ, ਜਿਸੇ
ਇਸ਼ਨਾਕ, ਜਪ, ਪਾਠ ਆਦਿ. ਦੂਜਾ ਨੈਮਿਤਕ, ਜੋ ਕਿਸੇ ਮਾਸ ਸਭਾਬ ਕਰਕੇ
ਕਰੀਦਾ ਹੈ, ਜਿਸੇ—ਕੁਰਪੂਰਥਾਂ ਦੇ ਉਤਸਵ ਅਤੇ ਮਰਦੇ ਪਾਣੀ ਆਦਿ ਸਮਿਆਂ ਪੂਰ
ਕੀਤੇ ਪਾਠ ਦਾਨ ਜੰਡ ਆਦਿਕ ਕਰਮ.

ਕਰਮਹੀਣ } ਵਿ—ਅਭਾਗੀ. ਬਦਨਸੀਬ.
ਕਰਮਹੀਨ }

ਕਰਮਕ. ਦੇਖੋ, ਕਾਰਮੁਕ.

ਕਰਮਕਾਂਡ. ਸੰ. ਕਾਮਕਾਂਡ. ਸੰਗਤ—ਸਾਸਤ੍ਰ ਦਾ ਉਹ ਕਾਂਡ (ਭਾਗ), ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਕਰਮ ਦਾ ਵਰਣਨ ਹੈ. ਕੇਹੜੇ ਕਰਮ ਵਿਹਿਤ ਹਨ ਕੇਹੜੇ ਨਿਸ਼ਿੱਧ, ਕਿਸ ਕਿਸ ਨੂੰ ਕੇਹੜੇ ਕੇਹੜੇ ਕਰਮ ਕਿਸ ਕਿਸ ਸਮੇਂ ਕਰਨੇ ਚਾਹੀਏ, ਇਤਯਾਦਿਕ ਵਰਣਨ ਵਾਲਾ ਹਿੱਸਾ. “ਕਰਮ ਕਾਂਡ ਬਹੁ ਕਰਹਿ ਅਚਾਰ.” (ਗੁਰੂ ਮ : ੩)

ਕਰਮਕਾਂਡੀ. ਕਰਮਕਾਂਡ ਦਾ ਕਰਤਾ. ਦੇਖੋ, ਕਰਮਕਾਂਡ.

ਕਰਮਕਿਰਤ. ਕ੍ਰਿਤਕਰਮ. ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਐਮਾਨ. “ਕਰਮਕਿਰਤ ਕੀ ਰੇਖ.” (ਬਾਵਨ)

ਕਰਮਖੰਡ. ਸੰਗਤ—ਕ੍ਰਿਪਾ ਦੇ ਦੇਸ਼. ਉਹ ਅਵਸਥਾ (ਅਭਵਾ ਬ੍ਰਮਿਕਾ), ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਅਤੇ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ੨ ਕਰਮਯੋਗ ਦੀ ਬ੍ਰਮਿਕਾ. ਅਮਲ ਕਰਨ ਦਾ ਦਰਜਾ. “ਕਰਮਖੰਡ ਕੀ ਭਾਣੀ ਜੋਰੁ ” (ਜਪੁ)

ਕਰਮਚਾਰ. ਕਰਮਾਨੁਸਾਰ. “ਪੁਰਕਰਮਚਾਰ.” (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੨, ਮ : ੫)

ਕਰਮਚਾਰੀ. ਕੰਮ ਚਲਾਉਣ ਵਾਲਾ, ਕਾਮਦਾਰ. ਅਹਿਲਕਾਰ.

ਕਰਮਚੰਦ. ਚੰਦ੍ਰ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ. ਜੋ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਨਾਲ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦਪੁਰ ਦੇ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਲੜਿਆ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਹੱਥ ਮੋਇਆ। ੨ ਦੇਖੋ, ਫੁਲਵੰਸ਼। ੩ ਹਾਫਿਜਾਬਾਦ ਨਿਵਾਸੀ ਇੱਕ ਸਿੱਖ, ਜਿਸ ਨੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ, (ਜਦਕਿ ਸਤਿਗੁਰੂ ਕਸ਼ਮੀਰ ਤੋਂ ਮੁੜਦੇ ਹੋਏ ਹਾਫਿਜਾਬਾਦ ਠਹਿਰੇ) ਜਪੁਜੀ ਦੇ ਅਰਥ ਸੁਣਕੇ ਪਰਮਕ੍ਰਾਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ.

ਕਰਮਜਾਰ } ਸੰਗਤ—ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਸਮੁਦਾਯ। ੨ ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਤਾਣਾ.
ਕਰਮਜਾਲ } “ਬਿਬਰਤੇ ਅਵਿਸਟ ਜਿਹ ਕਰਮਜਾਰ.” (ਅਕਾਲ)
ਕਰਮਜੋਗ. ਸੰ. ਕਮਯੋਗ. ਸੰਗਤ—ਚਿੱਤ ਦੀ ਸੁੱਧੀ ਲਈ ਫਲ ਦੀ ਇੱਛਾ ਤਤਕਾਲ ਪਰਉਪਕਾਰ ਵਾਸਤੇ ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਕਰਨਾ। ੨ ਆਪਣੇ ਫਰਜ਼ ਦੇ ਨਿਬਾਹੁਣ ਲਈ ਕਰਮ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਤਤਪਰ ਹੋਣਾ.

ਕਰਮਨ } ਸੰ. ਕਾਮਨ. ਵਿ—ਕਰਮਕਾਂਡੀ. ਸੁਭ ਕਰਮਾਂ ਦਾ
ਕਰਮਨੀ } ਕਰਤਾ. “ਮਹਾਂ ਕਰਮਨੀ ਮਹਾਂ ਸੁਜਾਨੂੰ.” (ਦਿਲੀਪ)
ਕਰਮਣਾ. ਸੰ. ਕਾਮੰਯਾ. ਤ੍ਰਿਤੀਆ. ਕਰਮ ਸੇ. ਕਰਮ ਕਰਕੇ. “ਰਿਦ ਕਰਮਣਾ ਬਚਸਾ.” (ਗੁਜ ਸੈਦੇਵ) ਮਨ, ਕ੍ਰਿਯਾ ਅਤੇ ਭਾਣੀ ਕਰਕੇ.

ਕਰਮਣੇ. ਵਿ—ਕਮਿਨ੍. ਕਰਮੀ। ੨ ਕਮਣਿਯ ਕਰਮ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਲਾਇਕ. ਕਰਮ ਕਰਨ ਯੋਗਤਾ। ੩ ਸੰਗਤ—ਕਮਿਨ੍. ਕਰਮ. ਕ੍ਰਿਯਾ. ਕੰਮ. “ਕੁਕਰਮ ਕਰਮਣੇ ਕ੍ਰਿਤੰ.” (ਕਲਕੀ)

ਕਰਮਦਫ. ਵਿ—ਕਰਮ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਚਤੁਰ.

ਕਰਮ ਧਰਮ. ਵਿਹਾਰ ਅਤੇ ਪਰਮਾਚਾਰ. “ਕਰਮ ਧਰਮ ਕੀ ਸਚ ਨ ਜਾਣੈ, ਸੁਰਤਿ ਮੁਕਤਿ ਕਿਉ ਪਾਈਐ.” (ਆਸਾ ਮ : ੧)

੨ ਧਾਰਮਿਕ ਕਰਮ. “ਕਰਮ ਧਰਮ ਸੰਜਮ ਸੁਰਿ ਨੇਮਾ.” (ਸਵੈਯੇ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਵਾਕ ਮ : ੫)। ੩ ਧਰਮ ਰੂਪ ਮੰਨ ਕੇ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਉਹ ਕਰਮ, ਜੋ ਅਸਲੋਂ ਧਰਮ ਨਹੀਂ, “ਕਰਮ ਧਰਮ ਪਾਖੰਡ ਜੋ ਦੀਸਹਿ, ਤਿਨ ਜਮੁ ਜਕਾਤੀ ਲੂਣੈ.” (ਗੁਰੂ ਮ : ੫)

ਕਰਮਨਾ. ਦੇਖੋ, ਕਰਮਣਾ. “ਮਨਸਾ ਬਾਬਾ ਕਰਮਨਾ ਮੈ ਦੇਖੇ ਦੇਜਕ ਜਾਤ.” (ਮਾਰੂ ਕਬੀਰ)

ਕਰਮਨਾਸ. ਸੰ. ਕਾਮਨਾਸਾ. ਜਾਹਬਾਦ ਸਿਲੇ ਦੇ ਕੰਮੇਰ ਪਹਾਡ ਤੋਂ ਨਿਕਲੀ ਇੱਕ ਨਦੀ, ਜੋ ਮਿਥਲਾਪੁਰ, ਭਾਬੀਪੁਰ ਆਦਿਕ ਜ਼ਿਲਿਆਂ ਵਿੱਚਦੀ ੧੪੬ ਮੀਲ ਵਹਿੰਦੀ ਹੋਈ ਚੌਸਾ ਪਾਸ ਗੰਗਾ ਵਿੱਚ ਜਾ ਮਿਲਦੀ ਹੈ. ਪੁਰਾਣਕਥਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਨਦੀ ਤ੍ਰਿਸੰਕੁ ਦੀ ਲਾਲਾਂ ਤੋਂ ਉਪਜੀ ਹੈ. ਕਈਆਂ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਰਾਵਣ ਦੇ ਮੁੜ ਤੋਂ ਭਣੀ ਹੈ. ਹਿੰਦੂਮਤਵਾਲੰਬੀ ਇਸ ਵਿੱਚ ਇਸਨਾਨ ਕਰਨ ਤੋਂ ਸੁਭ ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਮੰਨਦੇ ਹਨ. “ਚਲਤ ਚਲਤ ਕ੍ਰਮਨਾਸਾ ਸਲਤਾ। ਚਤਾਂ ਘਾਟਿ ਹੋਰਤੋ ਜਲ ਚਲਤਾ.” (ਗੁਪਤੁ) ਗੁਰੂ ਤੇਗਬਹਾਦੁਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਇਹ ਭਰਮ ਦੂਰ ਕਰਨ ਲਈ ਇਸ ਨਦੀ ਵਿੱਚ ਸਨਾਨ ਕੀਤਾ ਸੀ.

ਕਰਮਨਾਮ. ਕਰਮ (ਕ੍ਰਿਯਾ) ਅਨੁਸਾਰ ਨਾਮ ਦੀ ਕਲਪਨਾ. ਕ੍ਰਿਯਾ ਅਨੁਸਾਰ ਪਈ ਹੋਈ ਐਲ. “ਕਰਮਨਾਮ ਬਰਨਤ ਜੁਮਤਿ.” (ਜਪੁ)
ਕਰਮਪੇਡ. ਸੁਭ ਕਰਮ ਰੂਪ ਭਿਰਫ.

ਕਰਮਫਲ. ਕੰਮ ਦਾ ਨਤੀਜਾ.

ਕਰਮਬਧ. ਕਰਮਬੰਧ. ਕਰਮਾਂ ਕਰਕੇ ਬੰਧਾ ਹੋਇਆ. “ਕਰਮਬਧ ਰੂਮ ਜੰਝਿ ਕਹਿਤ ਹੈ.” (ਕੌਂਡ ਕਬੀਰ) ੨ ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਬਧ (ਨਾਸ਼).
ਕਰਮਬਿਧਾਤਾ. ਸੰ. ਕਾਮੰਕਿਧਾਤ੍ਰ. ਕਰਮਾਂ ਦੇ ਕਾਇਦੇ ਭਣਾਉਣ ਵਾਲਾ. ਕਰਤਾਰ. “ਸਭਨਾ ਕਾ ਦਾਤਾ ਕਰਮਬਿਧਾਤਾ.” (ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ : ੧)

ਕਰਮਭਾਗ. ਸੰਭਾਗਕਰਮ. “ਕਰਮਭਾਗ ਸੰਤਨ ਸੰਗਨੇ ਕਾਸਟ ਲੋਹ ਉਪਾਰਿਓ.” (ਗੁਰੂ ਕਬੀਰ)

ਕਰਮਭਾਵਨੀ. ਸੰਗਤ—ਕਰਮਾਂ ਦੀ ਭਾਵਨਾ। ੨ ਕਰਮਾਨੁਸਾਰ ਭਵਿਤਵਰਤਾ (ਭਾਵੀ).

ਕਰਮਤੀਰੁ. ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਕਾਇਰ. ਵਿਘਨ ਅਤੇ ਵਿਪਦਾ ਤੋਂ ਭਰਕੇ ਕਰਮ ਨਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ.

ਕਰਮਭੂਮਿ. ਸੰਗਤ—ਹਿੰਦੂਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਭਾਰਤ ਦੇਸ਼ ਵਿੰਧਰਾਚਲ ਅਤੇ ਹਿਮਾਲਯ ਦੇ ਵਿਚਲਾ ਦੇਸ਼. ਪੁਰਾਣਾਂ ਦਾ ਖਿਆਲ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਕੀਤੇ ਕਰਮ ਹੋਰ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਚੋਗੀਏ ਹਨ. ਥਾਕੀ ਸਭ ਦੇਸ਼ ਦੇਖੋ, ਸ਼ਿੰਮ੍ਰਿਤਿ ਵਾਚਤ—

ਕਾਮੰਯਾਗ ਯਜਨਕਰਮਾਨ੍ਯੁ ਕਾਮੰਯਾਗ ਵਿਜਯਯਨਾਨ੍ਯੁ
ਯਯਿਕਯਾ ਯਾਯੁਰਯਾਗਯਾਮ੍ਯੁ ਯਯਹਿ ਕੀਰ੍ਯਨਾਨ੍ਯੁ।।

ਕਰਮਾਚਾਰ ਦਾ ਜਲ ਦੁਹਣ ਤੋਂ, ਕਰਮਣਾ ਨਦੀ ਦੇ ਉਪਰਦੀਂ ਲੰਘਣ ਤੋਂ, ਗੰਡਿਕਾ ਨੂੰ ਛਾਹਾਂ ਨਾਲ ਭਰਣ ਤੋਂ, ਆਪਣਾ ਜਲ ਕਹਿਣ ਤੋਂ ਧਰਮ (ਪੁੰਨ) ਨਾਸ਼ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ.

ਭੋਗਭੂਮਿ ਹੈ। "ਕੋਤੀਆ ਕਰਮਭੂਮਿ ਮੇਰ ਕੋਤੇ।" (ਜਪੁ) ੨ ਸਿੱਖਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਮਨੁੱਖਦੇਹ। "ਕਰਮਕ੍ਰਮਿ ਬੀਜਨ ਸੇ ਖਾਵਨ।" (ਟੋਡੀ ਮ: ੫)

ਕਰਮਕ੍ਰਮੁ, ਵਿ—ਕਰਮ ਤੋਂ ਪਤਿਤ।

ਕਰਮਮਣੀ, ਸੁਭਕਰਮ ਰੂਪ ਰਤਨ। ੨ ਕਰਮਾਂ ਦੀ ਮਨੋਤ, ਕਰਮਾਰਿਮਾਨ।

ਕਰਮਯੋਗ, ਦੇਖੋ, ਕਰਮਯੋਗ।

ਕਰਮਰਤ, ਵਿ—ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮੀ, ਕਰਮਕਾਢੀ। "ਹਉ ਹਉ ਕਰਤੇ ਕਰਮਰਤ।" (ਬਾਵਨ)

ਕਰਮਰੇਖਾ } ਸੰਗਤ—ਕਰਮਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਖਿੱਚੀ ਹੋਈ ਰੇਖਾ, ਕਰਮਾਂ
ਕਰਮਰੇਖਾ } ਦੀ ਲਿਖਿਤ, ਮੱਥੇ ਦਾ ਲੇਖ।

ਕਰਮਵਿਪਾਕ, ਸੰਗਤ—ਕਰਮ ਦਾ ਵਿਪਾਕ (ਫਲ), ਕਰਮ ਦਾ ਨਤੀਜਾ। ੨ ਸੂਰਜ ਦਾ ਆਪਣੇ ਰਸਵਾਹੀ ਅਰੁਣ ਨੂੰ ਉਪਦੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਇੱਕ ਕੁੰਡ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਕਰਮਾਂ ਦੇ ਫਲਾਂ ਦਾ ਵਰਣਨ ਹੈ। "ਕਰਮਵਿਪਾਕ ਸੁ ਗੁੰਥ ਵਿਚਾਰੈ।" (ਗੁਪਤੁ)

ਕਰਮਵੀਰ, ਵਿ—ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਬਹਾਦਰ, ਜਿਸ ਕੰਮ ਨੂੰ ਹੱਥ ਲਿਆ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਅਨੇਕ ਵਿਘਨਾਂ ਅਤੇ ਕਲੇਸ਼ਾਂ ਤੋਂ ਨਾ ਤਿਆਗਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਤ—ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ।

ਕਰਮਾ, ਵਿ—ਕਰਮੀ, ਕਰਮ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਖੁਸ਼ਨਸੀਬ, ਚੰਗੇ ਭਾਗਾਂ ਵਾਲਾ। "ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਕਉਨ ਉਹ ਕਰਮਾ? ਜਕੈ ਮਨਿ ਵਸਿਆ ਹਰਿਨਾਮ।" (ਆਸਾ ਮ: ੫)

ਕਰਮਾਉ, ਕਰਮ। ੨ ਯਰਨ, ਕੋਸ਼ਿਸ਼, ਘਾਲ, ਕਰਣੀ। "ਜਿਸੁ ਗੁਰੂ ਸਾਚਾ ਭੋਟੀਐ ਭਾਈ, ਪੂਰਾ ਤਿਸੁ ਕਰਮਾਉ।" (ਸੋਰ ਮ: ਮ: ੫)

ਕਰਮਾਕਾਰੀ, ਵਿ—ਕਰਮਕਰਤਾ, ਕਰਮਕਾਢੀ। "ਸੁਣਿ ਪੰਡਿਤ ਕਰਮਾਕਾਰੀ।" (ਸੋਰ ਮ: ਮ: ੧)

ਕਰਮਾਤ, ਦੇਖੋ, ਕਰਮਾਤ ਅਤੇ ਕਰਮਾਤ।

ਕਰਮਾਤ, ਵਿ—ਕਰਮ ਦਾ ਅੰਤ, ਕੰਮ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ।

ਕਰਮਾਤਕ, ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਅੰਤਕ (ਨਾਸ਼ਕ) ਕਰਾਨ, "ਗਿਆਨੁ ਭਾਇਆ ਤਹ ਕਰਮਾਤਿ ਨਾਸ।" (ਭੈਰ ਰਵਿਦਾਸ)

ਕਰਮਾਤਾ, ਵਿ—ਕਰਮਰਤ, ਕਰਮ ਵਿੱਚ ਲੱਗਿਆ ਹੋਇਆ। "ਪੁਰਖ ਕੁੰਭਕ ਰੇਚਕ ਕਰਮਾਤਾ।" (ਬਾਵਨ) ੨ ਸੰ, ਚਮਾਤਾ, ਕਰਮਾਂ ਦੇ ਗ੍ਰਹਣ ਕਰਨ ਵਾਲਾ।

ਕਰਮਾਤਿ, ਦੇਖੋ, ਕਰਮਾਤ ਅਤੇ ਕਰਮਾਤ। "ਨਾਨਕ ਸਾ ਕਰਮਾਤਿ ਸਾਹਿਬੁ ਰੂਨੈ ਜੇ ਮਿਲੈ।" (ਮ: ੨ ਵਾਰ ਆਸਾ) "ਧਿਗੁ ਸਿਧੀ ਧਿਗੁ ਕਰਮਾਤਿ।" (ਮ: ੩ ਵਾਰ ਸੋਰ)

ਕਰਮਾਨ, ਸੰ, ਕਰਮਾਨ, ਵਿ—ਕਰਮ ਕਰਨ ਯੋਗਤਾ, ਕੰਮ ਵਿੱਚ ਤਾਕਾ ੨ ਸੰਗਤ—ਤਨਮੁਹ, ਤਲਬ। ੩ ਕਰਮ ਗਣ, ਕਰਮਕ੍ਰਿਯਾ, "ਨਿਹਫਲ ਸਭ ਕਰਮਾਨ।" (ਸਾਚ ਮ: ੫)।

ਕਰਮਾਬਾਈ, ਦੱਖਣ ਦੇ ਖਾਜਲ ਗ੍ਰਾਮ ਨਿਵਾਸੀ ਪੰਡਿਤ ਪਰਬਰਾਮ ਦੀ ਪੁਤ੍ਰੀ ਜੋ ਵਿਸਨੁਰਗਤਿ ਵਿੱਚ ਲੀਨ ਰਹਿੰਦੀ ਸੀ, ਇਸ ਨੇ ਆਪਣਾ

ਪਤੀ ਕੇਵਲ ਇਸ ਲਈ ਤਿਆਗ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਵੈਸਨਵ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਕਰਮਾਬਾਈ ਨੇ ਆਪਣੀ ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਵਿੰਦਾਬਨ ਵਿੱਚ ਭਕਤਿਗਾਥਾ ਦੀ ਚਰਚਾ ਕਰਕੇ ਵਿਤਾਈ, ਇਸ ਦਾ ਅਸਰਾਨ ਹੁਣ ਭੀ ਵਿੰਦਾਬਨ ਵਿੱਚ ਵਿਦਮਾਨ ਹੈ, ਇਸ ਦਾ ਮੰਦਿਰ ਜਗੰਨਾਥ ਪਾਸ ਭੀ ਹੈ, ਭਕਤਮਾਨ ਵਿੱਚ ਕਹਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਦੀ ਖਿਚਤੀ ਖਾਣ ਲਈ ਜਗੰਨਾਥ ਜੀ ਖੁਦ ਗਏ ਸਨ, "ਕਰਮਾਬਾਈ ਕਰੀ ਖੀਚਰੀ ਜਿਮ ਅਰਵੀ ਤੁਮ ਰੂਪ ਮੁਰਾਰਿ।" (ਗੁਪਤੁ)

ਕਰਮਾਬਾਹਰਾ, ਵਿ—ਸੁਭ ਕਰਮ ਰਹਿਤ। ੨ ਬਦਨਸੀਬ। ੩ ਕਰਤਾਰ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਤੋਂ ਵਾਂਜਿਆ ਹੋਇਆ। "ਨਾਨਕ ਕਰਮਾਬਾਹਰੇ ਦਰਿ ਢੋਅ ਨ ਲਹਿਨੀ।" (ਵਾਰ ਆਸਾ)

ਕਰਮਾਲ, ਡਿੰਗ, ਸੰਗਤ—ਕਰ (ਕਿਰਣ) ਮਾਲਾ ਵਾਲਾ ਸੂਰਜ, ਕਰਮਾਲੀ। ੨ ਦੇਖੋ, ਕਰਮਾਲਾ।

ਕਰਮਾਲਾ, ਸੰਗਤ—ਹੱਥਾਂ ਦੀ ਮਾਲਾ, ਮਾਲਾ ਦੀ ਥਾਂ ਉਂਗਲਾਂ ਦੀਆਂ ਪੇਰੀਆਂ ਪੁਰ ਕਿਣਤੀ ਕਰਨੀ।

ਕਰਮਾਵਿਸ, ਦੇਖੋ, ਵਿਸੁਕਰਮਾ ੪, "ਭੈਨ ਰੰਗੀਨ ਬਨਾਇ ਮਨੈ ਕਰਮਾਵਿਸ।" (ਚੰਡੀ ੧)

ਕਰਮਿ, ਦੇਖੋ, ਕਰਮੀ। ੨ ਕ੍ਰਿਪਾ ਦੁਆ, "ਜਿਸ ਨੇ ਕਰਮਿ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਵੈ।" (ਸੋਰ ਮ: ੫) ਦੇਖੋ, ਕਰਮ। ੩ ਕਰਮਾਂ ਕਰਕੇ "ਕਰਮਿ ਪਵੈ ਨੀਸਾਨ।" (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਮਾਰ)

ਕਰਮਿਆ, ਸੰ, ਕੁਮਾਰਤ, ਵਿ—ਸਿਨਸਿਲੇਵਾਦ ਕਿਸੇ ਰੂਪ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ। "ਕਿਰਤ ਢੇਖ ਕਰਿ ਕਰਮਿਆ।" (ਬਸੰ ਅ: ਮ: ੫) ੨ ਕਰਮਕਰਤਾ। ੩ ਕਰਮਕਾਢੀ।

ਕਰਮਿਸੂ, ਸੰ, ਕਸਿੰਘ, ਵਿ—ਕਰਮ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਤਤਪਰ, ਕਰਮੀ, ਕਰਮਾਂ ਕਰਕੇ, ਕਰਮੇਂ ਸੇ, "ਕਰਮੀ ਸਹਜੁ ਨ ਊਪਜੈ।" (ਅਨੰਦੁ) ੨ ਕਰਮਕਰਤਾ। ੩ ਕਰਮਕਾਢੀ। ੪ ਕਰਮੀ, ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲਾ।

ਕਰਮੁ, ਦੇਖੋ, ਕਰਮ। "ਜਿਸ ਨੇ ਕਰਮੁ ਕਰੇ ਕਰਤਾਰ।" (ਭੈਰ ਮ: ੫) ਕਰਤਾਰ ਮਿਹਰ ਕਰੇ।

ਕਰਮੁਕ, ਦੇਖੋ, ਕਰਮੁਕ, "ਕਰਮੁਕੰ ਉਪੰ।" (ਚੰਡੀ ੨) ਉੱਚਾ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਧਨੁਖ।

ਕਰਮੇਂਦ੍ਰਿਯ, ਸੰ, ਕਰਮੇਂਦ੍ਰਿਯ, ਸੰਗਤ—ਕੰਮ ਕਰਨ ਦੇ ਇੰਦ੍ਰਿਯ ਹੱਥ, ਪੈਰ, ਮੂੰਹ, ਕੁਦਾ ਅਤੇ ਲਿੰਗ।

ਕਰਮੇਂ, ਬਾਬਾ ਪ੍ਰਿਥੀਚੰਦ ਜੀ ਦੀ ਧਰਮਪਤਨੀ ਅਤੇ ਮੋਹਰਬਾਨ ਦੀ ਮਾਤਾ, ਜਿਸ ਨੇ ਪਤੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰੇਰਕੇ ਖਿੜਾਏ ਬੁਧਮਣ ਦੀ ਹੱਥੀਂ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਜੀ ਲਈ ਦਹੀਂ ਵਿੱਚ ਜਹਿਰ ਮਿਲਵਾਈ ਸੀ, "ਧਿਕ ਧਿਕ ਕਰਮੇਂ ਕੀਨ ਕੁਕਰਮੇਂ, ਹਤੇ ਬਾਨ ਕਾ ਕਰ ਮੇਂ ਆਇ?" (ਗੁਪਤੁ)

ਕਰਯਾਰ, ਕਰਵਾਲ ਦੀ ਥਾਂ ਇਹ ਬਥਦ ਆਇਆ ਹੈ, ਤਲਵਾਰ, ਕ੍ਰਿਪਾਣ, "ਆਨ ਪਰੇ ਕਰਯਾਰ ਨਿਕਾਰੇ।" (ਚਰਿਤ੍ਰ ੫੧) ਦੇਖੋ,

ਕਰਾਰ } ਵਿ—ਕਰਤਾ, ਕਰੋਗਾ। ੨ ਕੁੰਘਾ, ਬੋਲਿਹਾਜ਼। “ਕਰਾਰੋ
ਕਰਾਰੋ } ਧਰਮਰਾਇਆ।” (ਸੁਹੀ ਮ: ੫ ਪੜਤਾਲ)

ਕਰਲ } ਸਿੰਧੀ, ਧੁਨਿ, ਸ਼ਬਦ। “ਕਰਨ ਕਰਵਨ ਇਹੁ ਕੀਰਤਿ
ਕਰਲਾ } ਕਰਲਾ।” (ਸੁੀ ਮ: ੫) ੨ ਮਾਰਕ, ਰਸਤਾ। “ਸਾਹਿਬ
ਕਾ ਕੁਰਮਾਣ ਹੋਇ ਉਠੀ ਕਰਲੈ ਪਾਹਿ” (ਮ: ੨ ਵਾਰ ਸਾਰ)
੩ ਪਹਾ—ਰਮਾਸ਼ਾ। ੪ ਨਿਤਰ, ਨਾਚ।

ਕਰਲਾਉਣਾ, ਫਿ—ਕਰ (ਮਹਿਸੂਲ—ਟੈਕਸ) ਲਾਉਣਾ।
੨ ਕਾਰੁਨਤਪੁਲਪ ਕਰਨਾ, ਦੇਖੋ, ਕਰਲਾਪ ਅਤੇ ਕੁਰਲਾਉਣਾ। “ਮਾਰ
ਪਈ ਕਰਲਾਏ।” (ਆਸਾ ਮ: ੧)

ਕਰਲਾਪ, ਸੰ. ਕਾਰੁਣਤਪੁਲਪ, ਸੰਕੜਾ—ਦੁਖ ਭਰੀ ਪੁਕਾਰ, ਐਸਾ
ਵਿਲਾਪ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਸੁਣਕੇ ਕ੍ਰਿਪਾ ਆ ਜਾਵੇ।

ਕਰਵ, ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਕਰਮ (ਕਦਮ—ਭਿੰਘ) ਲਈ ਆਇਆ ਹੈ,
ਜਿਸ—“ਦੁਇ ਕਰਵਾ ਕਰ ਤਿੰਨ ਲੋਅ।” (ਭਾਰੂ) ੨ ਅੰ. Curve.
ਮੋੜ, ਵਿੰਗ, ਮਮ।

ਕਰਵਟ } ਸੰ. ਕਰਵਤ, ਸੰਕੜਾ—ਹੱਥ ਦੇ ਸਹਾਰੇ ਨਾਲ ਖੁੰਮ ਜਾਣ
ਕਰਵਟ } ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ, ਪਸਵਾਤਾ, ਪਾਸਾ ਪਰਤਣਾ। “ਕਰਵਤੁ ਭਲਾ
ਨ ਕਰਵਟੁ ਤੇਰੀ।” (ਆਸਾ ਕਬੀਰ) ਤੇਰੇ ਮੂੰਹ ਫੇਰਨ ਨਾਲੋਂ ਕਰਵਤੁ
(ਆਰਾ) ਭਲਾ ਹੈ। ੨ ਸੰ. ਕਵਟ, ਭਾਸ਼ਾ, ਮੰਡੀ।

ਕਰਵਤ } ਸੰ. ਕਰਪਤ—ਕਰਪਤ, ਸੰਕੜਾ—ਆਰਾ, ਲੱਕੜੀ ਚੀਰਨ
ਕਰਵਤ } ਦਾ ਇੱਕ ਦੰਦੇਦਾਰ ਸੰਦ। “ਮਲੈ ਰੂਪ ਕਟੇ ਕਰਵਤੁਨ ਕੇ।”
ਕਰਵਤੁ } (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੨ ਪੁਰਾਣੇ ਸਮੇਂ ਕਾਲੀ ਅਤੇ ਪੁਰਾਣੇ ਵਿੱਚ
ਇੱਕ ਆਰਾ ਸੀ, ਜਿਸ ਹੇਠ ਅਨੇਕਾਂ ਲੋਕ ਮੁਕਤਿ ਪਾਉਣ ਲਈ ਬਣ
ਮਰਦੇ ਸਨ। “ਅਰਧ ਸਰੀਰ ਕਟਾਈਐ ਸਿਰਿ ਕਰਵਤੁ ਧਰਾਇ।”
(ਸੁੀ ਅ: ਮ: ੧)

ਕਰਵਾ, ਕਦਮਾਂ, ਭਿੰਘਾਂ। “ਦੁਇ ਕਰਵਾ ਕਰ ਤਿੰਨ ਲੋਅ।” (ਭਾਰੂ)
ਵਾਅਲ ਨੇ ਤਿੰਨ ਲੋਕ ਦੇ ਕਦਮ ਕੀਤੇ। ੨ ਵਿ—ਕਰਵਾ, ਕਟ, ਕੋਤਾ।
੩ ਸੰਕੜਾ—ਮਿੱਟੀ ਦਾ ਲੋਟਾ, ਸੰ. ਕਰਾ, ਮੱਘਾ। “ਕਦੈ ਕਰਵੈ ਰਹੈ
ਨ ਪਾਨੀ।” (ਸੁਹੀ ਕਬੀਰ) “ਕਰਵੈ ਹੋਇ ਸੁ ਟੋਟੀ ਰੇਖੇ।” (ਭਾਰੂ)
ਜੋ ਲੋਟੇ ਵਿੱਚ ਹੈ, ਉਹੀ ਟੁੱਟੀ ਵਿੱਚੋਂ ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ।

ਕਰਵਾਇ } ਸੰਕੜਾ—ਕਟੁਤਾ, ਕਤਵਾਈ, ਕੋਤੋਤਣਾ। ੨ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ
ਕਰਵਾਈ } ਕਰਾਉਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ।

ਕਰਵਾਰ } ਸੰ. ਕਰਵਾਲ, ਸੰਕੜਾ—ਨੌਹ (ਨਾਖੂਨ) ਜੋ ਕਰ (ਹੱਥ)
ਕਰਵਾਲ } ਦਾ ਬਾਲ (ਪੁਰ) ਹੈ। ੨ ਤਲਵਾਰ, ਜੋ ਨਾਖੂਨ ਦੀ ਬਗਲ
ਜੋਹੀ ਮਮਦਾਰ ਹੈ, ਸ਼ਮਸ਼ੇਰ। “ਕਰਵਾਰ ਉਤਾਰਤ ਵਾਰ ਕਰੌ।”
(ਗੁਪਤ) “ਕਾਲਾਧਰ ਕਰਵਾਰ।” (ਸਨਾਮ)

ਕਰਵੀਰ, ਦੇਖੋ, ਕਨੇਰ।

ਕਰਤਾ } ਵਿ—ਕਰੋਗਾ, “ਕਰਤਾ ਮਨਮੁਖ ਗਵਾਰੁ।” (ਸਿਧਗੋਸਟਿ)
ਕਰਤੀ } ੨ ਐਥਾ—ਐਥੀ, ਮੁਬਕਿਲ, “ਗੁਰੂ ਪੀਰਾਂ ਕੀ ਚਾਕਰੀ
ਮਹਾਂ ਕਰਤੀ ਸੁਖਸਾਰੁ।” (ਸਵਾ ਮ: ੪)

ਕਰਾ, ਦੇਖੋ, ਕਰਾ। “ਸਭ ਤਜੀ ਮਨੈ ਕੀ ਕਾਮਕਰਾ।” (ਆਸਾ ਮ:

੫) “ਕਾਰਨਿ ਚੰਦਕਰਾ ਸੀ।” (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ਕੋਪੀ ਚੰਦਮਾਂ ਦੀ ਕਲਾ
ਜੋਹੀ।

ਕਰਾਂ ਉਪਰਿ, ਵਿ—ਹੱਥ ਉੱਪਰ, ਭਾਵ, ਬਿਨਾ ਸੰਸੇ ਇਹ ਪਦ
‘ਹਸੁਮਾਸਕ ਵਤ’ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਹੀ ਪ੍ਰਯੋਗ ਹੈ। “ਕੁਰਮੁਖਾਂ ਕਰਾਂ
ਉਪਰਿ ਹਰਿ ਚੇਤਿਆ, ਜੋ ਪਾਇਨਿ ਮੋਖਣਾਯੁ।” (ਸਵਾ ਮ: ੩)
ਭਾਵ—ਕਰਤਾਰ ਦੀ ਹਸੀ (ਹੌਂਦ) ਵਿੱਚ ਸੰਸਾ ਨਹੀਂ।

ਕਰਾਇਹ } ਕਰਾਉਂਦਾ ਹੈ। “ਜੇਹਾ ਕਰਾਇਹ ਤੇਹਾ ਹਉ ਕਰੀ
ਕਰਾਈ } ਵਖਿਆਨੁ।” (ਸੁਹੀ ਮ: ੪) ੨ ਤੂੰ ਕਰਾਵੇਂ।
੩ ਕਰਾਈ, ਮੈਂ ਕਰਾਵਾਂ।

ਕਰਾਸਿ } ਕਰਾਵਸਿ, ਕਰਾਵੇਗਾ। ੨ ਕਰਾਉਂਦਾ ਹੈ।
ਕਰਾਸੀ }

ਕਰਾਹ, ਦੇਖੋ, ਕਤਾਹ। “ਕਹੌ ਕਿ ਤੇਰੇ ਉਦਰ ਮੇਂ ਕੁਰੁ ਕੋਰ
ਕਰਾਹੁ।” (ਗੁਪਤ) ੨ ਦੇਖੋ, ਕਰਾਹਣਾ। ੩ ਸੰਕੜਾ—ਸ਼ਮੀਨ ਸਾਡ
ਕਰਨ ਦਾ ਇੱਕ ਸ਼ਿਮੀਦਾਰ ਸੰਦ, ਜੋ ਉੱਚੇ ਥਾਂ ਰੋਂ ਮਿੱਟੀ ਖਿੱਚਕੇ
ਨੀਵੇਂ ਥਾਂ ਲਿਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਸੰ. ਕਲਿਕ। ੪ ਅ. ੮) ਕਰਾਹ, ਬੀਜਿਆ
ਖੇਤ। ੫ ਬੀਜਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਖੇਤ। ੬ ਨਿਰਮਲ
ਜਲ। ੭ ਭਾ. ੮) ਕਿਨਾਰਾ। ੮ ਹੌਂਦ, ਸੀਮਾ।

ਕਰਾਹਣਾ, ਕ੍ਰਿ. ਕੁੰਦਨ, ਹਾਟਿ ਹਾਟਿ ਕਰਨਾ, ਵਿਲਾਪ ਕਰਨਾ,
ਦੇਖੋ, ਭਾ. ੮) ਕੁਹਰਾਮ। ੨ ਕਰਾਹ ਸੰਦ ਨਾਲ ਸ਼ਮੀਨ ਸਾਡ ਕਰਨ
ਦਾ ਕੰਮ, ਸੰ. ਵਿਕਸ਼ਿਨ।

ਕਰਾਹਤ, ਵਿਲਾਪ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਕੁੰਦਨ ਕਰਦਾ ਹੈ। “ਕਰਾਹਤ ਹੈ
ਗਿਰਿ ਸੇ ਭਲ ਲੰਕੇ।” (ਚੰਡੀ ੧) ੨ ਸ਼ਮੀਨ ਨੂੰ ਕਰਾਹੁੰਦਾ ਹੈ। ੩ ਅ
੮) ਸੰਕੜਾ—ਘੁਟਾ, ਕਲਾਨਿ, ਨਡਰਤ।

ਕਰਾਹਨਾ, ਦੇਖੋ, ਕਰਾਹਣਾ।

ਕਰਾਹਾ, ਦੇਖੋ, ਕਤਾਹਾ। “ਦੀਰਘ ਕਰਾਹੇ ਲੀਨ।” (ਗੁਪਤ)।
੨ ਵਿ—ਸ਼ਮੀਨ ਕਰਾਹਣ ਵਾਲਾ, ਦੇਖੋ, ਕਰਾਹ ੩।

ਕਰਾਹੀ, ਦੇਖੋ, ਕਤਾਹੀ। “ਕਰਾਹੀ ਚਾਕੁਰੀ ਲੀਨੇ ਭਰੇ ਪਕਾਇ।”
(ਚਰਿਤ੍ਰ ੩੨) ੨ ਦੂਰਗਾ ਆਦਿਕ ਦੇਵਤਿਆਂ ਨਿਮਿੱਤ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ
ਕਤਾਹ।

ਕਰਾਹੀਯਤ, ਅ. ੮) ਮਕਰੂਹ ਜਾਣਨਾ, ਕਲਾਨੀ (ਘੁਟਾ)
ਭਗਨ ਦਾ ਭਾਵ।

ਕਰਾਹੁਸ, ਦੇਖੋ, ਕੁਰਲ।

ਕਰਾਕਉ, ਕਰਾਂਗਾ, ਕਮਵਾਂਗਾ। “ਜਿਉ ਮਿਲੈ ਪਿਆਰਾ ਆਪਨਾ
ਤੇ ਬੋਲ ਕਰਾਕਉ।” (ਬਿਲਾ ਮ: ੫)

ਕਰਾਂਕੁਰ, ਕਰ—ਅੰਗੁਲਿ, ਹੱਥ ਦੀ ਉਂਗਲ। “ਗਹਿ ਤਾਤ ਕਰਾਂਕੁਰ।”
(ਨਾਪੁ) ਪਿਤਾ ਦੇ ਹੱਥ ਦੀ ਉਂਗਲ ਫੜਕੇ।

ਕਰਾਚੀ } ਬੰਬਈ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਸਿੰਧ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਨਗਰ ਕਰਾਚੀ
ਕਰਾਚੀ ਬੰਦਰ } ਪਾਸ ਸਮੁੰਦਰ ਦਾ ਘਾਟ, ਜਿਸ ਥਾਂ ਜਹਾਜ਼ ਲਗਦੇ
ਹਨ, ਇਸ ਦੀ ਆਬਾਦੀ ਸਨ ੧੭੨੫ ਵਿੱਚ ੨੧੬, ੮੮੩ ਹੈ। ਰੇਲ
ਦੇ ਰਸਤੇ ਲਹੌਰੋਂ ਕਰਾਚੀ ੭੫੫ ਮੀਲ ਹੈ, ਸਮੁੰਦਰ ਦੇ ਰਾਹ ਲੰਡਨ ਤੋਂ

ਪਪੜੜ ਮੀਨ ਹੈ. ਹੋਈ ਹੈ.

ਕਰਾਬੂਰ } ਭਾ ੨੨ ਕਰਾਬੂਰ. ਸੰਗਤ—ਤਲਵਾਰ. ਕ੍ਰਿਪਾਣ.
ਕਰਾਬੋਰ } “ਕਰਾਬੋਰ ਕਰਪਰ ਚਮਕਾਏ.” (ਗੁਪਤੁ) “ਕਰਾਬੋਲ
ਕਰਾਬੋਲ } ਕਿਰਪਾਨ ਕੇ ਲੀਜਹੁ ਨਾਮ ਸੁਧਾਰ.” (ਸਨਾਮ)
ਕਰਾਬ. ਸੰਗਤ—ਸੋਕ ਦੀ ਧੁਨਿ. ਦੇਖੋ, ਕੁੰਦ ਧਾ. “ਚਿਟਿ ਖਪਿ
ਖਪਿ ਮੂਏ ਕਰਾਬਾ.” (ਜੈਤ ਮ: ੪)

ਕਰਾਬਤ. ਅ ੨੨ ਸੰਗਤ—ਕੁਰਬ (ਨੇਤੋ) ਹੋਣ ਦਾ ਭਾਵ. ਸਮੀਪਤਾ.
ਰਿਸਤੇ ਵਿੱਚ ਨਜ਼ਦੀਕ ਹੋਣ ਦਾ ਭਾਵ.

ਕਰਾਬੀਨ. ਤੁ ੨੨ ਸੰਗਤ—ਚੋਤੇ ਮੂੰਹ ਦਾ ਲੰਮਾ ਪਿਸਤੌਲ, ਜਿਸ
ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਕੋਲੀਆਂ ਪੈ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ੨ ਦੇਖੋ, ਅੰ. Carbine.
ਕਰਾਮ. ਦੇਖੋ, ਕਰਮ. “ਸੋ ਪਾਏ ਜਿਸੁ ਮਸਤਕਿ ਕਰਾਮ.” (ਧਨਾ
ਮ: ੫) ੨ ਅ ੨੨ ਕਿਰਾਮ. ਕਰੀਮ ਦਾ ਬਹੁਵਚਨ.

ਕਰਾਮਤ. ਅ ੨੨ ਸੰਗਤ—ਬਰੁਰਗੀ। ੨ ਕ੍ਰਿਪਾ। ੩ ਸਿੱਧੀ.
ਕਰਾਮਾਤ. ਅਲੌਕਿਕ ਸ਼ਕਤਿ.

ਕਰਾਮਲੁਕ ਨਜ਼ਾਫ਼. ਹੱਥ ਤੇ ਰੱਖੇ ਆਉਲੇ ਭਾਵ. ਦੇਖੋ, ਹਸਤਾਮਲਕ.
ਕਰਾਮਾਤ } ਅ ੨੨ ਕਰਾਮਤ ਦਾ ਬਹੁ ਵਚਨ. ਸਿੱਧੀਆਂ. ਉਹ
ਕਰਾਮਾਤਿ } ਅਲੌਕਿਕ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੁਆਰਾ ਅਣਹੋਈ ਭਾਤ ਹੋ
ਸਕੇ. ਕਰਾਮਤ ਦਾ ਸਤਰ ਹੋਣਾ ਹਿੰਦੂ ਅਤੇ ਸਿੱਖਪੁਸ਼੍ਟਕਾਂ ਤੋਂ ਛੁੱਟ
ਯਹੂਦੀ, ਈਸਾਈ ਅਤੇ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦੇ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਵੀ ਦੇਖੀਦਾ ਹੈ.
ਦੇਖੋ, ਬੰਗੁਰ ਕਾਭ ੧੦੫ ਅਤੇ ਕੁਰਾਨ ਸੂਰਤ ਬਕਰ, ਆਯਤ ੮੭
ਅਰ ਸੂਰਤ ਅਰਾਫ਼, ਆਯਤ ੧੬੦.

ਕਰਾਮਾਤੀ. ਵਿ—ਕਰਾਮਾਤ ਹੱਥਣ ਵਾਲਾ. ਅਲੌਕਿਕ ਸ਼ਕਤਿ
ਵਾਲਾ.

ਕਰਾਮੀ. ਦੇਖੋ, ਕਰਮ.

ਕੁਰਾਯਨ. ਅ ੨੨ ਕਰੀਨਾ ਦਾ ਬਹੁ ਵਚਨ. ਨਿਸ਼ਾਨੀਆਂ. ਚਿੰਨ੍ਹ.
ਨਕਸ਼.

ਕਰਾਰ. ਸੰਗਤ—ਕਿਨਾਰਾ. ਤਟ. ਕੰਢਾ. “ਕਰਾਰਨ ਤੇ ਭਵ ਮਨਹੁ
ਨੀਰਪਿ ਕੋਪਕੈ ਰਾਜਗੇ.” (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੨ ਦੇਖੋ, ਕਿਰਾਤਾ ੩ ਦਰਾਰ.
ਖੁੰਡ. ਤੇਤ. ਬਿਨ. “ਮਨੈ ਪਹਾਰ ਕਰਾਰ ਮੈਂ ਓਥ ਪਸਾਰ ਰਹੇ ਸਿਸੁ
ਸਾਚਕ ਜੈਸੇ.” (ਚੰਡੀ ੧) ੪ ਅ ੨੨ ਕਰਾਰ. ਇਬਰਤਾ. ਠਹਿਰਾਉ.
੫ ਧੀਰਜ. “ਕਿਛੁ ਪਕਤੋ ਕਰਾਰ” (ਨਸੀਹਤ) ੬ ਪ੍ਰਤਿਗਤਾ.
ਵਾਵਾ। ੭ ਤਸੱਲੀ. ਸੰਤੋਖ.

ਕਰਾਰਕੰਦਨੀ. ਸੰਗਤ—ਕਿਨਾਰੇ (ਕੰਢੇ) ਚਾਹੁਣ ਵਾਲੀ ਨਦੀ.
(ਸਨਾਮ)

ਕਰਾਰਨਿ. ਕਿਨਾਰਿਆਂ ਵਾਲੀ ਨਦੀ. ਤਟਿਨੀ. (ਸਨਾਮ)

ਕਰਾਰਾ. ਵਿ—ਚਰਪਰਾ. ਚਟਪਟਾ. ਮਿਰਚ ਨੂਣ ਆਦਿਕ ਤਿੱਖੇ
ਪਦਾਰਥਾਂ ਨਾਲ ਮਿਲਿਆ ਹੋਇਆ ਭੋਜਨ। ੨ ਧੀਰਜ (ਕਰਾਰ)
ਵਾਲਾ. “ਭਾਵਹਿ ਵੀਰ ਕਰਾਰੇ.” (ਜਪੁ) ੩ ਧੀਰਜ (ਤਸੱਲੀ) ਦੇਣ
ਵਾਲਾ. “ਕਿਨ ਕੁਰਸਬਦ ਕਰਾਰੇ.” (ਗੁਰੂ ਵੰਤ ਮ: ੩) ੪ ਐਥਾ.
ਵਿਖਤਾ “ਆਗੈ ਪੰਥ ਕਰਾਰਾ.” (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੫ ਪਹਿਰੇ) ੫ ਤਿੱਖਾ.

ਤੇਜ਼. “ਖਤਗ ਕਰਾਰਾ.” (ਮ: ੩ ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੧) ੬ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹਚਿੱਤ.
ਉਤਸਾਹੀ. “ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਚਾ ਹੋਇਕੈ ਕਮਾਵਦਾ ਹੈ.”
(ਭਗਤਵਲੀ) ੭ ਸੰਗਤ—ਨਦੀ ਦਾ ਕਿਨਾਰਾ. ਤਟ. ਕੰਢਾ. “ਸਰਿਤਾ
ਕੇ ਕਿਰੇ ਕਰਾਰਾ.” (ਰੁਦਾਵ)

ਕਰਾਰੀ. ਕਰਚਾ ਦਾ ਇਸਤ੍ਰੀ ਲਿੰਗ. ਦੇਖੋ, ਕਰਚਾ. ਸੰਗਤ—
ਦ੍ਰਿੜ੍ਹਤਾ। ੨ ਇਸਥਿਤੀ. “ਟੁਕ ਟਮ ਕਰਾਰੀ ਜਉ ਕਰਉ.” (ਤਿਲੰ
ਕਬੀਰ) ੩ ਵਿ—ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ. ਮਜਬੂਤ. “ਵਿਚ ਹਉਮੈ ਭੀਰ ਕਰਾਰੀ.”
(ਮਲਾ ਮ: ੪) ੪ ਐਥੀ. ਮੁਸ਼ਕਿਨ. “ਹੁਕਮੀ ਬੰਦੇ ਕਾਰ ਕਰਾਰੀ.”
(ਤਾਫ਼) ੫ ਪ੍ਰਤਿਗਤਾ. ਇਕਰਾਰ. ਵਾਯਦਾ. “ਹਮ ਸੋ ਇਹ ਬਿਧਿ
ਕਰੈ ਕਰਾਰੀ.” (ਗੁਰੂਸੋਭਾ)

ਕਰਾਲ. ਸੰ. ਵਿ—ਭਯਾਨਕ. ਭਯੰਕਰ. ਭਰਾਉਣਾ। ੨ ਸੰਗਤ—
ਚਾਣਣ ਦਾ ਇੱਕ ਮੰਤ੍ਰੀ.

ਕਰਾਲਾ. ਪਰਾ—ਸੰਗਤ—ਨਿਤਰ. ਨਾਚ। ੨ ਭਮਾਸ਼ਾ. ਖੇਡ। ੩ ਸੰ.
ਅਨੰਤਮੂਲਾ ਭੂਟੀ। ੪ ਕਾਲੀ ਦੇਵੀ। ੫ ਕਰਾਲ ਦਾ ਇਸਤ੍ਰੀ ਲਿੰਗ.
ਭਰਾਉਣੀ.

ਕਰਾਵਣਿ. ਕਰਾਉਣ ਨਦੀ. “ਹਰਿ ਕੰਮ ਕਰਾਵਣਿ ਆਇਆ.”
(ਸੁਗੀ ਵੰਤ ਮ: ੫)

ਕਰਾਵਨ. ਕ੍ਰਿ—ਕਰਾਉਣਾ। ੨ ਕ੍ਰ—ਕ੍ਰਿ (ਨਾਬ) ਕਰਾਉਣਾ. ਲੈ
ਕਰਨਾ. ਦੇਖੋ, ਕ੍ਰਿ ਧਾ. “ਆਪਿ ਉਪਾਵਨ ਆਪਿ ਸਧਰਨਾ ਆਪਿ
ਕਰਾਵਨ ਦੇਸ ਨ ਲੈਨਾ.” (ਕਿਨਾ ਮ: ੫) ਆਪਿ ਪੈਦਾ ਕਰਨਾ,
ਆਪ ਅਧਾਰ ਸਹਿਤ ਕਰਨਾ (ਪਾਲਨਾ), ਆਪ ਨਾਸ਼ ਕਰਾਉਣਾ ਅਤੇ
ਦੇਸ ਨਾ ਲੈਣਾ. ਭਾਵ—ਨਿਰਲੇਪ ਰਹਿਣਾ.

ਕਰਾਬੂਲ. ਭਾ ਸਿਕਾਰੀ. ਵਯਾਪ.

ਕਰਾਭ. ਦੇਖੋ, ਕਿਰਾਤ.

ਕਰਿ. ਕਰ (ਹੱਥ) ਵਿੱਚ. ਕਰ ਮੈਂ. “ਰਿਧਿ ਸਿਧਿ ਨਵ ਨਿਧਿ
ਭਸਹਿ ਜਿਸੁ ਸਦਾ ਕਰਿ.” (ਭੁਨਹੇ ਮ: ੫) ੨ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਕਰਕੇ.
“ਕਰਿ ਅਨਰਥ ਦਰਭੁ ਸੀਚਿਆ.” (ਵਾਰ ਜੈਤ) ੩ ਸੰ. ਕਰਿਨ੍ਹ.
ਹਾਥੀ, ਜੋ ਕਰ (ਸੁੰਡ) ਵਾਲਾ ਹੈ. “ਏਕਹਿ ਕਰ ਕਰਿ ਹੈ ਕਰੀ ਕਰੀ
ਸਹਸ ਕਰ ਨਾਹਿ.” (ਵਿੰਦ) ਇੱਕੋ ਹੱਥ (ਸੁੰਡ) ਨਾਲ ਹਾਥੀ ਕਰੀ
(ਬਾਂਹ ਵਾਲਾ) ਆਖੀਦਾ ਹੈ, ਹਜਾਰ ਹੱਥ ਵਾਲਾ (ਸਹਸੁਵਾਹ) ਕਰੀ
ਨਹੀਂ ਹੈ.

ਕਰਿਬਮਾ. ਦੇਖੋ, ਕਰਬਮਾ.

ਕਰਿਹਾ. ਕਰਦਾ ਹਾਂ. “ਕੋਬਿੰਦ ਗੋਬਿੰਦ ਕਰਿਹਾ.” (ਆਸਾ ਮ: ੫)
੨ ਪ੍ਰਾ. ਸੰਗਤ—ਕਟਿਦੇਸ਼. ਕਮਰ. “ਭਰ ਕਰਿਹਾ ਸ਼ਮਸ਼ੇਰ.”
(ਗੁਪਤੁ) “ਕੇਹਰਿ ਸੇ ਕਰਿਹਾ.” (ਚੰਡੀ ੧)

ਕਰਿਕਰਹਿ. ਕਰਕਰ (ਬਰਤਾਰ) ਜੇ. “ਸਗਲ ਭਾਤਿ ਕਰਿਕਰਹਿ
ਉਪਾਇਓ.” (ਬਾਬਨ) ਦੇਖੋ, ਕਰਕਰ ੨-੩.

ਕਰਿਕੁੰਡ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਹਾਥੀ ਦੇ ਮੱਥੇ ਤੇ ਘੜੇ ਜੇਹੀ ਉੱਤਰਵੀਂ ਥਾਂ.
“ਕੇਹਰਿ ਜਤੋਂ ਕਰਿਕੁੰਡ ਵਿਦਾਏ.” (ਸਲੋਹ)

ਕਰਿੰਗ. ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਛੋਟਾ ਭੂਟਾ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਕਲਿੰਗਾ ਵੀ ਆਖਦੇ

ਹਨ। ਇਸ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਸਿੱਟੇ ਫੁੱਲਾਂ ਦੇ ਆਉਂਦੇ ਹਨ, ਜੋ ਸੰਤ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਸਾਰੀ ਚਾਤ ਬਹੁਤ ਸੁਗੰਧ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਸੁਗੰਧ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। *Cestrum Nocturnum*.

ਕਰਿਸ਼ਵਾ. ਪ੍ਰ. ਸੰਗਤ—ਕਲੇਜਾ. ਨਿਗਰ. "ਕਾਵ ਕਰਿਸ਼ਵਾ ਆਪਨ ਲਲਾ ਕੇ ਦੀਜਿਐ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੨) ਦੇਖੋ, ਕਰੇਜਾ.

ਕਰਿੰਜੀ. ਕੀਜੀ. ਕਰੀਏ.

ਕਰਿਣੀ. ਸੰ. ਹਸਿਨੀ. ਕਰਿ (ਹਾਥੀ) ਦੀ ਮਦੀਨ. ਹਥਣੀ.

ਕਰਿੰਦ. ਵਿ—ਕਰੀਂਦੁ. ਹਾਥੀਆਂ ਦਾ ਰਜਾ. ਕਲਰਾਜ.

ਕਰਿੰਦਾ. ਦੇਖੋ, ਕਾਰਿੰਦਾ.

ਕਰਿਨੀ. ਦੇਖੋ, ਕਰਿਣੀ। ੨ ਹਾਥੀਆਂ ਦੀ ਸੈਨਾ. ਕਲਸੈਨਾ. (ਸਨਮਾ)

ਕਰਿਪਟੰਬੁ. ਕਰ-ਪੁਟ-ਬਿਚ-ਅੰਬੁ. ਚੁਲੀ ਵਿੱਚ ਪਾਣੀ ਲੈ ਕੇ.

"ਕਰਿਪਟੰਬੁ ਗਲੀ ਮਨ ਲਾਵਸਿ." (ਕਉ ਮ: ੧) ਕਰਪੁਟ (ਚੁਲੀ) ਵਿੱਚ ਅੰਬੁ (ਪਾਣੀ) ਲੈ ਕੇ ਭੀ ਗੱਲਾਂ ਵਿੱਚ ਮਨ ਲਾਉਂਦਾ ਹੈ. ਭਾਵ—ਦੇਖਤਾ ਅਤੇ ਪਿਤਰਾਂ ਨੂੰ ਜਲਦਾਨ (ਤਰਖਪਣ) ਕਰਨ ਸਮੇਂ ਸੰਘਣਾ ਦੇ ਵੇਲੇ ਭੀ ਮਨ ਸ਼ਾਂਤ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ.

ਕਰਿਪਾਈ. "ਕਰਿ ਕਰਤੇ ਕਰਣੀ ਕਰਿਪਾਈ." (ਚਮੰਕਾਰ) ਕਰਣੀ ਅਨੁਸਾਰ ਜੀਵ ਨੂੰ ਚਚਕੇ ਕਰਤੇ ਨੇ ਕਾਰ (ਕਰਤਵਜ) ਪਾਇਆ ਹੈ. ਭਾਵ—ਲੇਖ ਲਿਖਿਆ ਹੈ.

ਕਰੀ. ਹਾਥੀ. ਦੇਖੋ, ਕਰਿ ੩। ੨ ਸੰਗਤ—ਭਾਂਹ. ਭੁਜਾ. ਜੋ ਕਰ (ਹੱਥ) ਨੂੰ ਧਾਰਨ ਕਰਦੀ ਹੈ. "ਕੁਮ ਰਾਖਹੁ ਧਾਰਿ ਕਰੀ." (ਕੁਜ ਮ: ੫) ੩ ਕਰੀਰ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. "ਸੁਧਾ ਮਿਸਟਾਨ ਬਦਲੇ ਜੌਂ ਕਰੀ ਫਲ." (ਭਾਫੁਕ) ੪ ਕਰੀ. ਕਰਾਂ. "ਕੰਚਨ ਕੇ ਕੋਟ ਦਰੁ ਕਰੀ." (ਸੁੀ ਅ: ਮ: ੧) ੫ ਕੀਤੀ. ਕਰਨ ਦਾ ਕੁਝ ਕਾਲ. "ਜਕਉ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰੀ ਪ੍ਰਭਿ ਮੇਰੈ." (ਸੋਰ ਮ: ੫)

ਕਰੀਅਹੁ. ਕਰਾਈਓ. "ਹਰਿ। ਸਾਭਤ ਸੇਤੀ ਸੰਗੁ ਨ ਕਰੀਅਹੁ." (ਮ: ੪ ਵਾਰ ਕਉ ੧) ੨ ਕੀਸੀਓ.

ਕਰੀਆ. ਸੰਗਤ—ਕਰਣਧਾਰ. ਕਰ (ਪਤਵਾਰ) ਧਰੀਆ. ਮਲਾਹ.

"ਕੁਹੀ ਦਰੀਆ ਕੁਹੀ ਕਰੀਆ." (ਕਉ ਕਰੀਰ) "ਕਰੀਆ ਜੋ ਬੋਰੈ ਨਾਵ, ਕਹੈ ਕੈਸੇ ਪਾਵੈ ਪਾਰ." (ਭਾਫੁਕ) ੨ ਵਿ—ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਕਰਤਾ. "ਕਰੀਆ ਪ੍ਰਵਭੁਧਿ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੋ)

ਕਰੀਅੰ. ਵਿ—ਕਰਤਾ. "ਹਰੀਅੰ ਕਰੀਅੰ." (ਜਾਪੁ) ਹਰਤਾ ਅਤੇ ਸ਼ਰਤਾ.

ਕਰੀਹ. ਅ. ਵਿ—ਨਿੰਦਿਤ. ਭੁਰਾ। ੨ ਬਦ ਸ਼ਕਲ। ੩ ਕਰਾਹਤ (ਗਲਾਨਿ) ਯੋਗਤ. ਦੇਖੋ, ਕਰਾਹਤ ੩.

ਕਰੀਹਾ } ਕਰਨ ਦੀ ਈਹਾ (ਇੱਛਾ). ੨ ਕਰਦਾ ਹਾਂ. "ਕੁਣ ਕਾਮਣ ਕਰੀਹਾ" } ਕਰੀਹਾ ਜੀਉ." (ਕਉ ਮ: ੪) ੩ ਦੇਖੋ, ਕਰਿਹਾਂ. ਕਰੀਕਰ. ਹਾਥੀ ਦੀ ਸੁੰਭ.

ਕਰੀਕਰਬਾਹੁ. ਵਿ—ਕਰੀ (ਹਾਥੀ) ਦੀ ਕਰ (ਸੁੰਭ) ਜੇਹੀ ਜਿਸਦੀ ਬਾਹੁ (ਭੁਜਾ) ਹਨ. ਭਾਵ—ਲੰਮੀਆਂ ਬਾਹਾਂ ਵਾਲਾ.

ਕਰੀਕਰਾਂਤਕ. ਸੰਗਤ—ਖੜਕ, ਜੋ ਹਾਥੀ ਦੀ ਸੁੰਭ ਦਾ ਅੰਤ

ਕਰਦਾ ਹੈ. (ਸਨਮਾ)

ਕਰੀਖਨ } ਕ੍ਰਿ—ਕਸੰਣ. ਖਿੰਚਣਾ। ੨ ਪਾਭਨਾ. ਚੀਰਨਾ.

ਕਰੀਯਾ. ਵਿ—ਕਰਨ ਯੋਗਤ.

ਕਰੀਟ. ਦੇਖੋ, ਕਿਰੀਟ.

ਕਰੀਠਾ. ਦੇਖੋ, ਕਾਰਕਰੀਠਾ.

ਕਰੀਂਦੁ. ਦੇਖੋ, ਕਰਿੰਦ.

ਕੁਰੀਨਾ. ਅ. ਸੰਗਤ—ਨਿਯਮ. ਤਰੀਕਾ। ੨ ਸਿਲਸਿਲਾ. ਕੁਮ। ੩ ਨਿਯਮ. ਚਿੰਨ੍ਹ.

ਕਰੀਫਲ. ਕਰੀਰ ਦਾ ਫਲ. ਪੇਂਡੂ. "ਰੁਧਾ ਮਿਸਟਾਨ ਪਾਨ ਕੇ ਬਦਲੇ ਕਰੀਫਲ." (ਭਾਫੁ ਕ)

ਕੁਰੀਫ. ਅ. ਵਿ—ਪਾਸ. ਨੇੜੇ. ਸਮੀਪ। ੨ ਨਗਪਗ.

ਕਰੀਬੀ. ਵਿ—ਕੋਲ ਦਾ. ਨਜ਼ਦੀਕ ਦਾ. ਸਮੀਪੀ ਜਿਵੇਂ—ਕਰੀਬੀ ਰਿਸਤੇਦਾਰ। ੨ ਸੰਗਤ—ਸਮੀਪਤਾ. ਨੇੜ. ਦੇਖੋ, ਕੁਰੀਫ.

ਕਰੀਮ. ਅ. ਵਿ—ਕਰਮ (ਕ੍ਰਿਪਾ) ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਕ੍ਰਿਪਾਨੁ। ੨ ਉਦਾਰ। ੩ ਬਹੁਰਕ.

ਕਰੀਮਬਖਸ਼. ਬਾਹਜਹਾਂ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦਾ ਇੱਕ ਭੋਜੀ ਅਹੁਦੇਦਾਰ, ਜੋ ਹਰਿਕੋਬਿੰਦਪੁਰ ਦੇ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਭਾਈ ਬਿਧੀਚੰਦ ਦੇ ਹੱਥੋਂ ਮੋਇਆ.

ਕਰੀਮਾ. ਅ. ਕਰੀਮ। ਹੋ ਕ੍ਰਿਪਾਨੁ। "ਕਰੀਮਾ ਰਹੀਮ ਅਲਾਹ ਕੁ ਕਰੀ." (ਤਿਲ ਨਾਮਦੇਵ)

ਕਰੀਮਾਰ. ਹਾਥੀ ਨੂੰ ਮਾਰਨ ਵਾਲਾ ਸ਼ੇਰ. (ਸਨਮਾ)

ਕਰੀਮੁਲ ਰਹੀਮ. (ਜਾਪੁ) ਕ੍ਰਿਪਾਨੁ ਅਤੇ ਦਯਾਨੁ. ਉਦਾਰ ਅਤੇ ਦਯਾਵਾਨ.

ਕਰੀਰ } ਸੰ. ਕਰੀਰ. ਸੰਗਤ—ਭਾਂਸ ਦੀ ਨਵੀਂ ਗੋਭ। ੨ ਘੜਾ.

ਕਰੀਲ } ਕੁੰਭ। ੩ ਕਰੀਰ ਬਿਰਭ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਭੇਲੇ ਲਗਦੇ ਹਨ.

ਕਰੀਲੀ. ਵਿ—ਕਰੀਰ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਤ। ੨ ਕਰਨ ਵਾਲੀ. "ਕਾਰਣ ਕਰੀਲੀ." (ਅਕਾਲ)

ਕਰੁ. ਦੇਖੋ, ਕਰ. ਟੈਕਸ. "ਅਹਿਕਰੁ ਕਰੇ ਸੁ ਅਹਿਕਰੁ ਪਾਏ." (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੨, ਮ: ੫) ਇਸ ਹੱਥ ਨਾਲ ਕਰੇ ਅਤੇ ਉਸੇ ਹੱਥ ਨਾਲ ਫਲ ਪਾਵੇ। ੨ ਸੰ. ਕਰ. ਟੈਕਸ. ਦੇਖੋ, ਕਰ ੩. "ਕਉ ਬਿਰਹਮਣ ਕਉ ਕਰੁ ਨਾਦਹੁ." (ਵਾਰ ਆਸਾ) ਦੇਖੋ, ਰਾਜਕਰ.

ਕਰੁੰਜਤਾ. ਦੇਖੋ, ਕਰੁੰਜਤਾ.

ਕਰੁਣ. ਵਿ—ਸੋਕਾਤੁਰ. ਦੁਖੀ। ੨ ਕ੍ਰਿਪਾਨੁ.

ਕਰੁਣਕ੍ਰਿਪਾਨੁ. ਦੁਖੀ ਤੇ ਮਿਹਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. "ਕਰੁਣਕ੍ਰਿਪਾਨ ਕੋਪਲ ਦੀਨਬੰਧੁ." (ਕਾਨ ਮ: ੫)

ਕਰੁਣਾ. ਸੰਗਤ—ਕ੍ਰਿਪਾ. ਦਯਾ। ੨ ਕਾਵਤ ਦੇ ਨੌਂ ਰਸਾਂ ਵਿੱਚੋਂ, ਇੱਕ ਰਸ. ਦੇਖੋ, ਰਸ ੮.

ਕਰੁਣਾਨਿਧਾਨ } ਕ੍ਰਿਪਾ ਦਾ ਮਜ਼ਾਨਾ। ੨ ਦਯਾ ਦਾ ਆਸਰਾ।
ਕਰੁਣਾਨਿਧਿ } ੩ ਕ੍ਰਿਪਾਸਿੰਧੁ। ੪ ਵਿਸਨੁ. "ਕਰੁਣਾ ਨਿਧਾਨ ਸ੍ਰਿਕ." (ਨਾਪੁ) ਵਿਸਨੁ ਦੀ ਚਿੱਟੇ ਫੁੱਲਾਂ ਦੀ ਮਲਾ.

ਕਰੁਣਾਪਤਿ, ਕ੍ਰਿਪਾ ਦਾ ਸੁਮੀ.

ਕਰੁਣਾਬੁਧਿ, ਕ੍ਰਿਪਾ ਦਾ ਅੰਬੁਧਿ (ਸਮੁੰਦਰ).

ਕਰੁਣਾਮਇ } ਕ੍ਰਿਪਾਰੂਪ, ਕ੍ਰਿਪਾ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਧਾਨ.
ਕਰੁਣਾਮਏ } "ਰੁਕਤਵਫਲ ਕਰੁਣਾਮਯਹ." (ਸਹਸ ਮ:
ਕਰੁਣਾਮਯ } ੫) "ਤਥੈ ਦੂਖ ਹਰਿਚਿ ਕਰੁਣਾਮੈ." (ਮਾਧੁ ਮ:
ਕਰੁਣਾਮੈ } ੮)

ਕਰੁਣਾਯਤਨ } ਕ੍ਰਿਪਾ ਦਾ ਆਯਤਨ (ਘਰ). ਦਯਾ ਦਾ ਆਲਸ
ਕਰੁਣਾਲਯ } (ਗ੍ਰਿਹ). "ਕਰੁਣਾਲਯ ਹੈ." (ਜਪੁ)

ਕਰੁਣਾ, ਦੇਖੋ, ਕਰੁਣਾ.

ਕਰੁਣਾਜਲੀਸ, ਕਰੁਣਾ (ਕ੍ਰਿਪਾ) ਦਾ ਜਲੀਸ (ਜਲਣੀਸ, ਸਮੁੰਦਰ).

ਕ੍ਰਿਪਾਨਿਧਿ, "ਸੁਨੇ ਅਰਜ ਦਾਸ ਕਰੁਣਾਜਲੀਸ." (ਗੁਣਿ ੧੦)

ਕਰੁਣਾਮੈ, ਦੇਖੋ, ਕਰੁਣਾਮਯ. "ਨਾਨਕ ਬਹਿਰ ਭਾਇ ਕਰੁਣਾਮੈ." (ਗਉ ਮ: ੮)

ਕਰੁਣਾ } ਵਿ—ਕਣ, ਕਤਦਾ, ਕੌਤਾ, "ਨਭਿ ਸੰਗਤਿ ਕਰੁਣਾ
ਕਰੁਣਾ } ਮੀਠਾ." (ਗਉ ਮ: ੪) ੨ ਸੰ. ਕਰੁਣਾ—ਮਿੱਟੀ ਦਾ
ਪਾਤ੍ਰ, ਘੜਾ, ਦੇਖੋ, ਕਰੁਣਾਚੋੜਾ. ੩ ਸੰ. ਕਰੁਣਾ, ਕ੍ਰਾਸ, ਸੁਰਬੀ.
"ਨਾਯਕ ਹੈ ਤੁਮਰੇ ਮੁਖ ਕੀ ਕਰੁਣਾ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਕਰੁਣਾਚੋੜਾ, ਸੰ. ਕਰੁਣਾਚੋੜੀ, ਕੌਤਕ ਕਰੀ ੪ ਇਸ ਤਿਥਿ ਨੂੰ
ਸੁਹਾਕਣਾ ਹਿੰਦੂ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਇਨ੍ਹੇ ਵ੍ਰਤ ਕਰਕੇ, ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਨੂੰ ਮਿੱਟੀ ਦੇ
ਕਰੁਣੇ ਦੀ ਟੁੱਟੀ ਦੇ ਜਲ ਨਾਲ ਅਭਿਸ਼ੇਕ ਕਰਦੀਆਂ ਅਤੇ ਵ੍ਰਤ ਉਪਰਦੀਆਂ
ਹਨ. ਵਿਧਵਾ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਇਹ ਵ੍ਰਤ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀਆਂ.

ਕਰੁਣਾਸਭਾ, ਸੰ. ਕਾਧਾਰਣਾ—ਕੁੰਯਰਣਾ, ਸੰਗਤਾ—ਵੇਚਣ ਯੋਗ ਪਦਾਰਥਾਂ
ਦੇ ਵੇਚਣ ਲਈ ਬੈਠਣ ਵਾਲਾ. ਨੈ ਨਰਿ ਸੌਦਾ, ਐਸਾ ਕਹਿਣ ਵਾਲਾ
ਹੋਵਾ ਦੇ ਕੇ ਵੇਚਣ ਵਾਲਾ. ਹੁਣ ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਸਭਜੀ ਵੇਚਣ ਵਾਲੇ ਦੀ
ਇਹ ਸੰਗਤਾ ਹੋ ਗਈ ਹੈ.

ਕਰੁਣਾ } ਵਿ—ਕੁਰ ਸੁਭਾਉ ਵਾਲਾ, ਕਰੁਣਮਨ, "ਮਨੇ ਫਾਗ ਖੇਲੈ
ਕਰੁਣੀ } ਪਿਸਾਰੈ ਕਰੁਣੀ." (ਗੁਣਿ ੬)

ਕਰੁਪ } ਦੇਖੋ, ਕਰੁਪ. "ਮਹਾ ਕਰੁਪ ਦੁਖੀਏ ਸਦਾ." (ਵਾਰ
ਕਰੁਪੀ } ਸਾਦੰਕ ਮ: ੪) "ਦੂਜੇ ਭਾਇ ਕਰੁਪੀ ਦੁਖ ਪਾਵਹਿ." (ਵਾਰ ਮ: ੩)

ਕਰੁਰ, ਦੇਖੋ, ਕੁਰ.

ਕਰੁਰਾ, ਦੇਖੋ, ਕਾਚੁਰਾ.

ਕਰੁਰਾਭ, ਸੰ. ਕੁਰਾਭ, ਸੰਗਤਾ—ਕੁਰ (ਭਯਾਨਕ) ਨੇੜਾਂ ਵਾਲਾ,
ਜਿਸ ਦੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕੁਰ ਹੈ. ਲਨਿ ਕੁਹਾ ੨ ਇੱਕ ਦੋਤ, ਜੋ ਰਾਵਣ ਦਾ
ਸਿਨਾਨੀ ਸੀ. ੩ ਇੱਕ ਦੋਤ, ਜੋ ਦੇਵੀ ਨੇ ਮਾਰਿਆ. "ਕਰੁਰਾਭ
ਘਾਯ." (ਚੰਡੀ ੨) ੪ ਸਰਵਲੋਹ ਅਨੁਸਾਰ ਬ੍ਰਿਜਨਾਦ (ਵੀਰਨਾਦ)
ਦਾਨਵ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ. "ਕਰੁਰਾਭ ਭਟ." (ਸਲੋਹ)

ਕਰੇ, ਕਰੇ, ਕੰਕਣ, ਕਟਕ. "ਜਾਤ ਰੂਪ ਕੇ ਜਰਬੀ ਕਰੇ." (ਗੁਪ੍ਰਸੁ)
ਸੋਨੇ ਦੇ ਜਤਾਉ ਕਰੇ.

ਕਰੇਹੁ, ਕਰੇ. "ਕਾਰੀ ਟੇਹੁ ਕਰੇਹੁ." (ਵਾਰ ਬਿਹਾ ਮ: ੩)

ਕਰੇਕੈ, ਕਰਕੇ. "ਨਦਰਿ ਕਰੇਕੈ ਆਪਣੀ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧ ਜੋਗੀ
ਅੰਦਰ)

ਕਰੇਜਾ, ਸੰ. ਕਰੁਣਾ—ਯਕਿਤ, ਸੰਗਤਾ—ਕਲੇਜਾ, ਸਿਕਰ, "ਕਰਕ
ਕਰੇਜੇ ਮਾਹੀ." (ਜੋਗ ਭੀਖਨ) ੨ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਮਨ (ਦਿਲ) ਦਾ
ਅਰਥ ਭੀ ਰਖਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਕਲੇਜਾ ਅਤੇ ਕਾਲਜਾ.

ਕਰੇਟੁ, ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਜਲ ਵਿੱਚ ਅਟਨ (ਵਿਚਰਣ) ਵਾਲਾ ਇੱਕ
ਪੰਛੀ, ਜੋ ਸਾਰਸ ਦੀ ਜਾਤਿ ਹੈ.

ਕਰੇਂਦਤ, ਵਿ—ਕਰਤਾ, ਕਰਨ ਵਾਲਾ. "ਪਾਪ ਕਰੇਂਦਤ ਸਰਪਰ
ਮੁਠੇ." (ਮਾਧੁ ਅ: ਮ: ੫ ਅੰਗੁਲੀ)

ਕਰੇਂਦਾ, ਵਿ—ਕਰਿੰਦਾ, ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ੨ ਕਰਦਾ, ਕਰਦਾ ਹੋਇਆ.
ਕਰੇਰ } ਵਿ—ਕਰੇਰ, ਕਰਤਾ, "ਮਾਨੇ ਹੁਹਾਰ ਨਿਯੇ ਘਨ ਹਾਬਨ
ਕਰੇਰ } ਲੋਹ ਕਰੇਰੇ ਕੇ ਕਾਮ ਸਵਾਰੈ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੨ ਦੇਖੋ,
ਕਰਾਰ.

ਕਰੇਰੈ, ਕਰੇ ਹੈ. "ਧੂਰਿ ਪਵਿਤ੍ਰ ਕਰੇਰੈ." (ਯਾਨ ਮ: ੫) ਪਵਿਤ੍ਰ
ਕਰਦੀ ਹੈ.

ਕਰੇਲਾ, ਸੰ. ਭਾਰਵੇਲ—ਕਾਰਵੇਲ, ਸੰਗਤਾ—ਇੱਕ ਨੌਕਦਾਰ
ਪੰਤੀਆਂ ਦੀ ਫੇਲ, ਜਿਸ ਦੇ ਗੁੱਲੀ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਦੇ ਫਲ ਲਗਦੇ ਹਨ, ਜੋ
ਕਮੀਲੇ ਸੁਆਦ ਦੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ. ੨ ਕਾਰਵੇਲ ਦਾ ਫਲ, ਜਿਸ ਦੀ
ਰਚਕਾਰੀ ਛਕਦੀ ਹੈ. ੩ ਕਰੇਲੇ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਦਾ ਸੁਰਮੇਦਾਨ.

ਕਰੇਵ, ਕਰੇ-ਇਵ. ੨ ਕਰਦਾ ਹੈ. "ਆਪੇ ਕਰਵ ਕਰੇਵ." (ਸ੍ਰੀ
ਮ: ੫)

ਕਰੇਵਾ, ਵਿਧਵਾ ਇਸਤ੍ਰੀ ਨਾਲ ਕੀਤਾ ਪੁਨਰਵਿਵਾਹ, ਜੋ ਲੋਕਗੀਰਿ
ਨਾਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ.

ਕਰੇਤਾ, ਦੇਖੋ, ਦੰਤਸਰਕਰਾ.

ਕਰੇਯਾ, ਵਿ—ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਕਰਤਾ. "ਬਰ ਜੁੱਧ ਕਰੇਯਾ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਕਰੇਟ, ਕਰ-ਓਟ, ਹੱਥ ਨੂੰ ਭਰਾਉਣ ਵਾਲੀ ਢਾਲ. ੨ ਖੰਦਕ.
ਖਾਈ. "ਓਟਨ ਕੁਦ ਕਰੇਟਨ ਢਾਧ." (ਰਾਮਾਵ) ੩ ਸੰ. ਸਿਰ ਦੀ
ਖੋਪੜੀ, ਛਪਾਲ.

ਕਰੇਟਿ, ਦੇਖੋ, ਕਰੇਟ ੩ ਕਰੇਟ ਅਤੇ ਕਰੇਟਿ ਦੋਵੇਂ ਸ਼ਬਦ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ
ਹਨ.

ਕਰੇਟਿ ਓਟ, ਸੰਗਤਾ—ਲੋਹੇ ਦਾ ਟੇਪ, ਜੋ ਕਰੇਟਿ (ਖੋਪੜੀ) ਦੀ
ਓਟ ਹੈ. ਖੋਨ. "ਭੇਦ ਕਰੇਟਿਨ ਓਟਨ ਕੋਟਿ." (ਰਾਮਾਵ)

ਕਰੇਟੀ, ਸੰਗਤਾ—ਕਾਲੀ ਦੇਵੀ, ਜੋ ਹੱਥ ਵਿੱਚ ਕਰੇਟਿ (ਖੋਪੜੀ)
ਰਖਦੀ ਹੈ. "ਕਾਛਕਾ ਕਰੇਟੀ." (ਚੰਡੀ ੨)

ਕਰੇਡ, ਦੇਖੋ, ਕਰੇਤ ਅਤੇ ਕਾਰੇਤ. ੨ ਕੁਰਪੁਤਾਪ ਸੂਰਜ ਅਨੁਸਾਰ
ਮਾਅਏ ਵਿੱਚ ਕੁਰੁ ਤੇਕ ਕਰਾਦੁਰ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚਰਦੇ ਹੋਏ ਭਰੇ ਅਤੇ
ਕੁਰਨੇ ਪਿੰਡ ਹੁੰਦੇ ਹੋਏ ਕਰੇਡ ਕੁਮ ਆਕੇ ਠਹਿਰੇ ਹਨ. "ਚਲੇ ਕਰੇਡ
ਕੁਮ ਮਹਿ ਆਏ." (ਗੁਪ੍ਰਸੁ) ਕਰੇਡ ਤੋਂ ਚੱਲਕੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ
ਯਸ਼ਵਾਨ ਆਏ ਹਨ.

ਕਰੋੜਿ. ਕਰਦਾ ਹੈ. "ਜੈਸੇ ਪਾਵਕ ਕਾਸਟ ਭਾਸੀ ਕਰੋੜਿ." (ਸਹਸ ਮ: ੫)

ਕਰੋੜ. ਦੇਖੋ, ਕ੍ਰੋੜ

ਕਰੋੜਿ. ਕ੍ਰੋੜ ਕਰਕੇ. ਕੁੱਝੇ ਨਾਲ. "ਕਾਮਿ ਕਰੋੜਿ ਨਗਰੁ ਬਹੁ ਭਰਿਆ." (ਸੋਹਿਲਾ) ੨ ਦੇਖੋ, ਕ੍ਰੋੜੀ.

ਕਰੋੜੁ. ਸੰ. ਕ੍ਰੋੜ. ਸੰਗਤ—ਕੁੱਝ. "ਕਾਮੁਕਰੋੜੁ ਕਪਟੁ ਬਿਖਿਆ ਭਜਿ." (ਆਸਾ ਮ: ੧)

ਕਰੋੜ. ਸੰ. ਕ੍ਰੋੜ. ਸੰਗਤ—ਕੁੱਝ.

ਕਰੋੜ. ਸੰ. ਕੋਟਿ. ਸੰਗਤ—ਸੋ ਲੱਖ. ਕ੍ਰੋੜ. ਦੇਖੋ, ਸੰਖਤ.

ਕਰੋੜੀ. ਦੇਖੋ, ਕਰੋੜੀ.

ਕਰੋੜੀ. ਸੰਗਤ—ਵੇਤਖਾਨੀ. ਤਾਨੇਬਨੀ. "ਕਰੋੜੀ ਕਰੋੜੀ ਨਿੱਤ." (ਪ੍ਰਾਪ੍ਰ) ੨ ਦੇਖੋ, ਕਰੋੜੀ.

ਕਰੋੜ. ਕੋਟਿ. ਸੋ ਲੱਖ. ਦੇਖੋ, ਸੰਖਤ.

ਕਰੋੜਾ. ਸੰਗਤ—ਦਾਰੋਗਾ. ਨਿਗਰਾਨੀ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਅਮੁਦੇਵਾ. ਦੇਖੋ, ਅਕਰਚਾ ੨ ਕ੍ਰੋੜ (ਕੋਟਿ) ਦਾਮ ਦੀ ਆਮਦਨ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਦਾ ਮਾਲੀ ਅਫਸਰ. ਦੇਖੋ, ਕਰੋੜੀ ੨. ੩ ਕ੍ਰਿਸ਼ਕ. ਵਡਾਪਾਰੀ. ਸੋਦਾਗਰ.

ਕਰੋੜਾ ਸਿੰਘ. ਦੇਖੋ, ਬਿਬੰਭਰ ਦਾਸ ੨.

ਕਰੋੜਿ. ਕੋਟਿ. ਸੋ ਲੱਖ. ਭਾਵ—ਕੋਅੰਤ. "ਕਰੋੜਿ ਹਸਤ ਤੇਰੀ ਟਹਿਲ ਕਮਾਵਹਿ." (ਸੂਹੀ ਛੰਤ ਮ: ੫)

ਕਰੋੜੀ } ਵਿ—ਕੋਟਿਪਤਿ. ਜਿਸ ਪਾਸ ਕਰੋੜਾ ਰੁਪਯਾ ਹੈ।
ਕਰੋੜੀਆ } ੨ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਅਕਬਰ ਨੇ ਸਨ ੧੫੭੫-੭੬ ਵਿੱਚ ਆਪਣੀ ਸਾਰੀ ਸਲਤਨਤ ਨੂੰ (ਬੰਗਾਲ ਬਿਹਾਰ ਅਤੇ ਕੁਜਰਾਤ ਬਿਨਾਂ) ਇੱਕ ਇੱਕ ਕਰੋੜ ਦਾਮ ਦੀ ਆਮਦਨ ਵਾਲੇ ੧੮੨ ਇਲਾਕਿਆਂ ਉੱਤੇ ਵੰਡਿਆ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਇਲਾਕਿਆਂ ਦੇ ਹਾਕਮਾਂ ਨੂੰ "ਆਮਿਲ" ਜਾਂ "ਕਰੋੜੀ" ਕਹਿੰਦੇ ਸਨ. ਉਸ ਵੇਲੇ ਦਾਮ ਦਾ ਮੁੱਲ ਇੱਕ ਰੁਪਯੇ ਦਾ ਚਾਲੀਵਾਂ ਹਿੱਸਾ ਹੁੰਦਾ ਸੀ, ਇਸ ਹਿਸਾਬ ਇੱਕ ਕਰੋੜ ਦਾਮ ੨੫੦, ੦੦੦ (ਚਾਲੀ ਲੱਖ) ਰੁਪਯੇ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਸੀ। ੩ ਆਮਨਹੀ। ੪ ਦੁਨੀ ਢੰਦ ਜਾਹੂਕਾਰ ਦੀ ਉਪਾਧੀ, ਜੋ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਦਾ ਸਿੱਖ ਹੋ ਕੇ ਭਰਮ ਪਾਖੰਡ ਨੂੰ ਤਜਾਕਰੇ ਪਰਉਪਕਾਰੀ ਹੋਇਆ. ਇਸ ਦਾ ਨਾਉਂ ਕਰੋੜੀਮੋਲ ਭੀ ਜਨਮਸਾਖੀ ਵਿੱਚ ਆਇਆ ਹੈ. ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਨਗਰ ਵਸਾਉਣ ਲਈ ਇਸ ਨੇ ਧਨ ਖਰਚਿਆ ਅਤੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦਾ ਮਹਿਲ ਤਥਾ ਧਰਮਸ਼ਾਲਾ ਬਣਵਾਈ. ਦੇਖੋ, ਕਰਤਾਰਪੁਰ ੧.

ਕਰੋੜੀਆਂ ਦੀ ਮਿਸਲ. ਸਿੱਖਾਂ ਦੀਆਂ ਚਾਰਾਂ ਮਿਸਲਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਮਿਸਲ. ਇਸ ਦਾ ਮੁਖੀਆ, ਜੱਟ ਕਰੋੜਾ ਸਿੰਘ ਬਰਕੀ ਵਾਲਾ ਸੀ, ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਇਹ ਮਿਸਲ ਕਰੋੜੀਆਂ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੋਈ. ਸਰਦਾਰ ਭਖੇਲ ਸਿੰਘ ਇਸੇ ਮਿਸਲ ਵਿੱਚੋਂ ਸੀ. ਇਸ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਜਮਨਾ ਬਿਨਾਰੇ ਛਲੋਈ ਸੀ. ਕਲਸੀਆ ਰਿਆਸਤ ਇਸੇ ਮਿਸਲ ਵਿੱਚੋਂ ਸਰਦਾਰ ਗੁਰੂਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ ਦੀ ਵੰਸ਼ ਹੈ. ਕਰਨਾਲ ਜਿਲੇ ਵਿੱਚ ਧਨੌਰ ਦੇ ਸਰਦਾਰ, ਅੰਬਾਲੇ ਜਿਲੇ ਦੇ ਲੋਦੇ ਦੇ ਜਾਗੀਰਦਾਰ ਭੀ ਇਸੇ ਮਿਸਲ ਵਿੱਚੋਂ ਹਨ.

ਕਰੋੜੀਮੋਲ. ਦੇਖੋ, ਕਰੋੜੀ ੪.

ਕਰੋ. ਕਰਮ. ਭਿੰਘ. ਦੇਖੋ, ਕਰਚੁ। ੨ "ਕਰੋ ਅਚਾਈ ਧਰਤਿ ਮੰਡ." (ਭਾਭੁ) ਵਾਮਨ ਨੇ ਚਾਈ ਕਦਮ ਜਮੀਨ ਮੰਗਕੇ ਕਰੋੜਾ. ਦੇਖੋ, ਕਰੋੜਾ. "ਬਦਰੀ ਖਦਰ ਕਰੋੜੇ ਜਾਲ." (ਗੁਪ੍ਰਸੁ) ੨ ਕਰੋੜਾ. ਮੀਚਕਾ.

ਕਰੋੜੀ. ਸੰਗਤ—ਕਰਪਤ੍ਰਿਕਾ (ਆਈ) ਜੇਹੇ ਦੰਦੇ ਰੱਖਣ ਵਾਲੀ ਇੱਕ ਪੁਕਾਰ ਦੀ ਤਲਵਾਰ. "ਕਰੋੜੀ ਕਟਾਰੀ." (ਚੰਡੀ ੨) ਦੇਖੋ, ਜਾਤ੍ਰਾ.

ਕਰੋੜਾ. ਸੰ. ਕਰਮਦੇਵ. ਸੰਗਤ—ਨਿੰਬੂ ਜੇਹੇ ਪੱਤਿਆਂ ਦਾ ਇੱਕ ਕੰਡੇਦਾਰ ਫੁੱਟਾ, ਜਿਸ ਦੇ ਫਲਾਂ ਦਾ ਆਚਾਰ ਪੈਦਾ ਹੈ. L. Carissa carandas.

ਕਰੋਲ } ਸੰਗਤ—ਸਿਕਾਰੀ. "ਧਰ ਕਰ ਭੇਸ ਕਰੋਲ ਕੇ ਕਈ ਤਵਨ
ਕਰੋਲ } ਕੇ ਧਾਮ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੨੯੮) ੨ ਵਿ—ਕਰਾਲ. ਭਿਆਨਕ.

ਕਰੋਲੀ. ਤੁ. ۱۰۰ ਕਰੋਲੀ. ਛੋਟੀ ਅਤੇ ਸਿੱਧੀ ਤਲਵਾਰ. ਜੰਮੀ ਫੁਰੀ. "ਕਰੋਲੀ ਬਿਨੀ ਕਾਢ ਪਹਿਲੂ ਬਿਦਾਰਨੇ." (ਸਲੋਹ) ੨ ਰਾਜਪੂਤਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਰਿਆਸਤ. ਜਿਸ ਦੇ ਰਈਸ ਯਦਵੰਸ਼ੀ ਹਨ. ਕਰੋਲੀ ਰਾਜ ਦਾ ਹਕੂਮਾ ੧੨੪੨ ਵਰਗਮੀਲ ਅਤੇ ਜਨਸੰਖਿਆ ੧੩੩੭੪੦ ਹੈ.

ਕਰੋੜੀ. ਕਰਦਾ ਹਾਂ. "ਭਗਤਿ ਕਰੋੜੀ ਲਿਵ ਲਾਏ." (ਵਡ ਛੰਤ ਮ: ੫) ੨ ਕਰਮ. ਕਦਮ. ਭਿੰਘ.

ਕਰੋੜ } ਸੰ. ਕਰਕਾ. ਸੰਗਤ—ਬਰੀਰ ਦੀਆਂ ਹੱਡੀਆਂ ਦਾ
ਕਰੋੜ } ਪਿੰਜਰ. "ਕਰੋੜੀ ਨਗਾ ਹੰਸ." (ਵਾਰ ਸੂਹੀ ਮ: ੧)
ਹੰਸਰੂਪ ਜੀਵ, ਜੋ ਮੇਤੀ (ਸੁਭ ਗੁਣ) ਗੁਣ ਵਾਲਾ ਸੀ, ਵਿਸ਼ੇਰੂਪ ਕਰੋੜਾਂ ਨੂੰ ਚੁੰਭਦਾ ਹੈ. "ਕਰੋੜ ਬਿਖੁ ਮੁਖਿ ਲਾਈਐ." (ਰਾਮ ਮ: ੪)
ਕਰੋੜ. ਇੱਕ ਜੰਗਲੀ ਬਿਰਛ ਜਿਸ ਦੇ ਪੱਤੇ ਟਾਲੀ ਜੇਹੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ. ਇਸ ਦੀ ਟਾਹਣੀ ਲਚਕਦਾਰ ਹੋਂਦੀ ਹੈ.

ਕਰੋੜਨ } ਕਰਦੇ ਹਨ. "ਸੇਵਾ ਕਰੋੜਨ." (ਭਾਭੁ) ੨ ਕਰਨ ਵਾਲਾ.
ਕਰੋੜਨ } "ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰੋੜਨ." (ਭਾਭੁ) ੩ ਜਨ (ਸੇਵਕਾਂ) ਦੇ
ਸਿਰ, ਕਰ (ਹੱਥ) ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ.

ਕਰੋੜੁਆ } ਸੰ. ਕਾਟਕਾਜ—ਕਟਕਰੋੜ. ਮੀਚਕਾ. L.
ਕਰੋੜੁਆ } Caesalpinia Bondacella. ਇਹ ਕੰਡੇਦਾਰ
ਪੌਦਾ ਬਹੁਤ ਕੋਡਾ ਹੈ. ਇਸ ਦੀ ਤਾਸੀਰ ਕਰਮ ਖੁਸ਼ਕ ਹੈ. ਮੀਚਕਾ ਤਾਪ ਬਵਾਸੀਰ ਕੁਸ਼ੁ ਪੇਟ ਦੇ ਕੀਤੇ ਅਤੇ ਤੁਚਾ ਦੇ ਰੋਗਾਂ ਨੂੰ ਹਟਾਉਂਦਾ ਹੈ. ਸੋਜ ਦੂਰ ਕਰਦਾ ਹੈ. ਲਹੂ ਨੂੰ ਜਾਫ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ. ਖੇਤਾਂ ਦੀ ਭਾਤ ਲਈ ਇਹ ਬਹੁਤ ਲਾਈਦਾ ਹੈ.

ਕਰੋੜ. ਸੰ. ਕਰਕਾ. ਸੰਗਤ—ਪਿਟਾਰਾ. ਪਿਟਾਰੀ। ੨ ਸ਼ਹਿਦ ਦਾ ਛੱਤਾ। ੩ ਤਲਵਾਰ। ੪ ਹੰਸ ਦੀ ਕ੍ਰਿਸਮ ਦਾ ਇੱਕ ਪੰਛੀ.

ਕਰੋੜਾ. ਕਰਦਾ. "ਖਟਕਰਮ ਕਰੋੜਾ." (ਸੋਪੁਰਖੁ) ੨ ਦੇਖੋ, ਕਰੋੜੇ ਕੀ ਆਗ.

ਕਰੋੜਾਗ } ਸੰ. ਕੁਤੂਕਿ. ਯਕੜ ਦੀ ਅਯਨਿ, ਜੋ ਮਹਾ
ਕਰੋੜੇ ਕੀ ਆਗ } ਪਵਿਤ੍ਰ ਮੰਨੀ ਹੈ. "ਕੰਗਾ ਕਾ ਉਦਕ ਕਰੋੜੇ

ਕੀ ਆਗਿ।" (ਥਮ ਮ: ੧) ੨ ਕ੍ਰਿਤਿਮ ਅਗਨਿ. ਅਰਣੀ ਮਲਕੀ ਕੱਦੀ ਹੋਈ ਅੱਕ ਯੱਗ ਵਿੱਚ ਭੀ ਇਹੀ ਅਗਨੀ ਵਰਤਣੀ ਲਿਖੀ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਅਰਣੀ ੩.

ਕਰੰਦਰ. ਸਿੰਧੀ. ਵਿ—ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਕਰਤਾ. ਦੇਖੋ, ਕਰੇਂਦਰ. ਕਰੰਮ. ਦੇਖੋ, ਕਰਮ. "ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਤਾਕੇ ਪੁਰਕਰੰਮਾ." (ਜੋਰ ਮ: ੫) "ਸੈ ਪੁਰੁ ਚਿਤਿ ਨ ਆਵਈ ਨਾਨਕ ਨਹੀ ਕਰੰਮ." (ਮ: ੫ ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੧) ੨ ਦੇਖੋ, ਕੁਮ.

ਕਰੰਮਕਾਲ. ਕਾਲਕੁਮ. ਜਮਾਨੇ ਦੀ ਕਰਦਿਸ. "ਕਰੰਮਕਾਲ ਯੋ ਭਈ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ)

ਕਰੰਮਾ. ਦੇਖੋ, ਕਰੰਮ। ੨ ਵਿ—ਕਰਮਾਂ ਵਾਲਾ. "ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਹਮ ਨੀਚ ਕਰੰਮਾ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) ੩ ਕਰਮਾਂ ਕਰਕੇ. ਕਰਮੋਂ ਸੇ. "ਹਰਿ ਜਪੀਐ ਵਡੇ ਕਰੰਮਾ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੪)

ਕਰੁਨਾ. ਕ੍ਰਿ—ਕਰੁਨਾ. ਤਪਣਾ. ਉਥਲਨਾ. ਸੰਤਪ ਸਹਿਤ ਹੋਣਾ. "ਕਰੁ ਨ ਕੁਰੈ ਨਾ ਮਨੁ ਰੋਵਨਹਾਰਾ." (ਆਸਾ ਮ: ੫)

ਕਰੁਾ. ਜਿਨਾ ਕਰਨਾਲ, ਤਸੀਲ ਕੈਥਲ, ਥਾਣਾ ਪਹੋਣੇ ਦਾ ਪਿੰਡ. ਇਸ ਕੁਮ ਤੋਂ ਅੱਧ ਮੀਲ ਦੱਖਣ ਪੂਰਬ ਵਿੱਚ ਕੁਰੂਦੁਰਾ ਹੈ. ਇਸ ਥਾਂ ਸ੍ਰੀ ਕੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਨੇ ਚਰਣ ਪਾਏ ਹਨ ਅਤੇ ਕੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਭੀ ਇਸੇ ਥਾਂ ਵਿਰਾਜੇ ਹਨ. ਕੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਕੇ ਇੱਕ ਅੰਨ੍ਹੇ ਪਿੰਗੁਲੇ ਨੂੰ ਅਰੰਭ ਕੀਤਾ. ਸ੍ਰੀ ਕੁਰੂ ਤੇਕਥਹਾਦੁਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਚਰਣਾਂ ਨਾਲ ਭੀ ਇਸ ਅਸਥਾਨ ਨੂੰ ਮਾਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ ਹੈ.

ਨੌਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨੇ ਇਸ ਪਿੰਡ ਪੂਰ ਅਤੇ ਚਾਕ ਨਾਉਣ ਨਈਂ ਮਾਯਾ ਦਿੱਤੀ. ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਭੀ ਇਸ ਥਾਂ ਆਏ ਹਨ, ਪਰ ਭੇਰਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ. ਘੋੜੇ ਤੇ ਸਵਾਰ ਹੋਏ ਹੀ ਸੰਗਤਿ ਨੂੰ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੇ ਕੇ ਅੱਕੇ ਚਲੇ ਗਏ ਹਨ. ਇੱਥੇ ਹਾਤੇ ਅੰਦਰ ਗੁਰੁਅਸਥਾਨ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਟਹਿਲ ਭਾਈ ਉਦਯ ਸਿੰਘ ਕੈਥਲਪਤਿ ਨੇ ਕਰਵਾਈ ਸੀ. ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਕੁਰੂਢੇਤ੍ਰ ਤੋਂ ੧੬ ਮੀਲ ਪੱਛਮ ਕੁਰੂਦੁਰਾ ਹੈ. ਰਿਆਸਤ ਪਟਿਆਲੇ ਵੱਲੋਂ ੪੨੫ ਰੁਪਯੇ, ਜੀਂਦ ਤੋਂ ੫੫ ਰੁਪਯੇ ਅਤੇ ਨਾਭੇ ਤੋਂ ੧੫ ਰੁਪਯੇ ਸਾਲਾਨਾ ਮਿਲਦੇ ਹਨ. ਭਾਈ ਉਦਯ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਦਿੱਤੀ ਚਿੱਠ ਸੈ ਵਿੱਖੇ ਜ਼ਮੀਨ ਹੈ.

ਕਰੁੈ. ਦੇਖੋ, ਕਰੁਨਾ.

ਕਲ. ਸੰ. ਕਲ੍ਹ. ਧਾ—ਬਬਦ ਕਰਨਾ, ਕਿਟਨਾ, ਫੈਂਕਣਾ, ਜਾਣਾ, ਚੰਨੁਣਾ, ਨੈਣਾ, ਵਜਾਕੁਲ ਹੋਣਾ। ੨ ਵਿ—ਸੁੰਦਰ. ਮਨੋਹਰ. "ਕਹਿਣ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਕਲ ਚਾਲਣ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੨ ਕੇ) ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦਾ ਮਨੋਹਰ ਬਬਨ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਭਤ ਹੈ। ੩ ਸੰਗਤਾ—ਮਿੱਠੀ ਧੁਨਿ. "ਕੁਕਤ ਕੇਕਿਲ ਕਲ ਰਬ ਤਾਸੁ." (ਨਾ. ਪ੍ਰਾ.)। ੪ ਚੀਰਜ. ਮਈ। ੫ ਕਲਾ. ਸ਼ਕਤਿ. "ਨੀਕੀ ਕੀਰੀ ਮਹਿ ਕਲ ਰਾਖੇ." (ਸੁਖਮਨੀ) "ਜਿਨ ਕਲ ਰਾਖੀ ਮੇਰੀ." (ਸੁਹੀ ਮ: ੫) ਦੇਖੋ, ਸਰੀਰ ਕਲ। ੬ ਭਾਕ. ਅੰਸ. ਹਿੰਸਾ. "ਕਲੀਕਾਲ ਮਹਿ ਇਕ ਕਲ ਰਾਖੀ." ਅਤੇ—"ਤ੍ਰੇਤੀ ਇਕ ਕਲ ਕੀਨੀ ਦੁਰਿ." (ਰਾਮ ਮ: ੨) ੭ ਕਲਤ (ਕਲ੍ਹ). Tomorrow.

"ਇਸੀ ਭਾਂਤ ਕਲ ਚਲ ਕਰ ਆਵਹੁ" (ਗੁਪ੍ਰਸੁ) ੮ ਚੈਨ. ਸ਼ਾਂਤਿ. "ਮਨ ਕਲ ਨਿਮਖਮਾਤੁ ਨਹਿ ਪਰੈ." (ਗੁਪ੍ਰਸੁ) ੯ ਕਲਾ. ਵਿਦਯਾ. "ਜਿਸੁ ਕੁਲਾਏ ਆਪਿ ਤਿਸੁ ਕਲ ਨਹੀ ਜਾਣੀਆ." (ਵਾਰ ਗਉ ੩ ਮ: ੫) "ਕੁ ਭੋਅੰਤੁ ਸਰਬ ਕਲ ਪੂਰਾ." (ਬੈਰਾ ਮ: ੪) ੧੦ ਅਵਿਦਯਾ, ਜੋ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਕਲ (ਬੰਧਨ) ਪਾਉਂਦੀ ਹੈ. "ਕੁਰ ਕੈ ਭਾਣਿ ਬਜਰ ਕਲ ਛੋਦੀ." (ਕਉ ਕਬੀਰ) ੧੧ ਯੰਕੁ. ਮਲੀਨ. "ਬੰਧਨ ਕਾਟੇ ਸੇ ਪੁਰੁ ਜਾਕੈ ਕਲ ਹਾਥਿ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫) ੧੨ ਕਾਲੀ. ਯੋਗਿਨੀ. "ਕਲ ਸਨਮੁਖ ਆਰਤ ਭਈ ਜਾਂਹਿ ਭੇਖ ਬਿਕਰਾਨ." (ਨਾਪੁ) ੧੩ ਅਕਾਲ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. "ਜੋ ਕਲ ਕੇ ਇਕ ਕਾਰ ਪਿਐਰੈ." (ਚੋਪਈ) ੧੪ ਛੰਦ ਦਾ ਚਰਣ. ਤੁਕ। ੧੫ ਕਲਿਸੁਕ. "ਕਲਿ ਮਹਿ ਰਾਮ ਨਾਮੁ ਸਾਧੁ." (ਧਨਾ ਮ: ੧) ਦੇਖੋ, ਕਲਿ ੪ ਅਤੇ ਚੁਕ ੪.

ਕਲਉ. ਕਲਮ. ਲੇਖਨੀ. "ਕਲਉ ਮਸਾਜਨੀ ਕਿਆ ਸਦਾਈਐ?" (ਮ: ੩ ਵਾਰ ਸ੍ਰੀ) ਕਲਮ ਦਵਾਤ ਮੰਗਾਉਣ ਦੀ ਕੀ ਨੋਤ ਹੈ?

ਕਲਸ. ਸੰ. ਕਲਸ. ਸੰਕਯਾ—ਮੰਦਰ ਦਾ ਮੁਕਟ, ਜੋ ਸੁਬਰਣ (ਜੇਠੇ) ਨਾਲ ਲਿਪਿਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. Pinnacle. "ਤੇ ਜਨ ਕਉ ਕਲਸ ਦੀਪਾਇਅਉ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੫ ਕੇ) ਤੋਂ ਆਪਣੇ ਦਾਸ ਨੂੰ ਕਲਸ ਵਾਂਗ ਚੰਗਾ ਕੀਤਾ ਹੈ। ੨ ਘਤਾ. "ਕਨਕ ਕਲਸ ਭਰ ਆਨੈ." (ਸਲੋਹ) ੩ ਇਕ ਤੋਨ. ਜੋ ਅਜ ਕਲ ਅੱਠ ਸੇਰ ਦੇ ਭਰਾਬਰ ਹੈ। ੪ ਇੱਕ ਛੰਦ, ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਉਂ ਹੁੱਲਾਸ ਭੀ ਹੈ. ਇਹ ਛੰਦ ਦੋ ਛੰਦਾਂ ਦੇ ਮੇਲ ਤੋਂ ਬਣਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਜੋ ਛੰਦ ਕਲਸ (ਸਿਰ) ਪੂਰ ਚੱਪਿਆ ਜਾਵੇ, ਉਸ ਦਾ ਅੰਤਿਮ ਪਦ ਦੂਜੇ ਛੰਦਾਂ ਦੇ ਮੁੱਢ ਸਿੰਘਾਬਲੇਕਨ ਨਜ਼ਾਰ ਕਰਕੇ ਆਉਣਾ ਚਾਹੀਏ. ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ ਵਿੱਚ ਚੋਪਈ ਅਤੇ ਤ੍ਰਿਭੰਗੀ ਦੇ ਮੇਲ ਤੋਂ "ਕਲਸ" ਛੰਦ ਰਚਿਆ ਗਿਆ ਹੈ. ਯਥਾ—

ਆਇ ਅਭੈ ਅਨਗਾਧ ਸਰੂਪੰ,
ਚਾਕ ਚੰਕ ਜਿਹ ਰੇਖ ਨ ਰੂਪੰ,
ਚੰਕ ਰਯੇ ਰਾਬਤ ਕਹੁ ਰੂਪੰ,
ਕਹੁ ਸਮੁਦ੍ਰ ਸਰਿਤਾ ਕਹੁ ਰੂਪੰ,—
ਸਚਿਤਾ ਕਹੁ ਰੂਪੰ, ਸਮੁਦਸਰੂਪੰ,
ਅਨਖਬਿਬੂਤ ਅਮਿਤਗਰੰ,
ਅਦੈ ਅਭਿਨਾਸੀ, ਪਰਮ ਪ੍ਰਕਾਸੀ,
ਤੇਜ ਸੁਰਾਸੀ, ਅਭਿਤਰਿਤੰ,
ਸਿਹ ਰੂਪ ਨ ਰੇਖੰ, ਅਲਖ ਅਭੇਖੰ
ਅਮਿਤ ਅਦੈਖੰ, ਸਰਬਮਈ,
ਸਬ ਕਿਲਵਿਖਰਣੰ ਪਤਿਤਉਧਰਣੰ,
ਅਸਰਣਸਰਣੰ, ਏਕ ਦਈ.

(ਕਲਸ)

(ਅ) ਸ੍ਰੀ ਕੁਰੂ ਕੁੰਬ ਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ਕਈ ਛੰਦਾਂ ਦੇ ਮੇਲ ਤੋਂ ਕਲਸ ਛੰਦ ਰਚੇ ਗਏ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕੁਝ ਰੂਪ ਇਸ ਥਾਂ ਲਿਖਦੇ ਹਾਂ.
ਕਵਿ ਸ਼ੈਲਪਤਿ ਨੇ ਕੁਰੂ ਸੇਭਾ ਕੁੰਬ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦਾ ਨਾਉਂ ਲੇਟਨ ਛੰਦ ਲਿਖਿਆ ਹੈ.

ਚੋਪਈ ਅਤੇ ਸਵੈਯੇ ਦੇ ਮੇਲ ਤੋਂ ਕਲਸ, ਯਥਾ—

ਸਤਿਗੁਰ ਸੇਵਿ ਪਰਮਪਦੁ ਪਾਯਉ,
ਅਭਿਨਾਸੀ ਅਭਿਗਤੁ ਧਿਆਯਉ,
ਇਸ ਭੇਟੇ ਦਾਰਿਦ੍ਰ ਨ ਚੰਪਿ,
ਕਲਸਹਾਰੁ ਤਾਸੁ ਗੁਣ ਜੰਪਿ.—
ਜੰਪਉ ਗੁਣ ਬਿਮਲ ਸੁਜਨ ਜਨ ਕੇਰੇ,
ਅਮਿਅਨਾਮੁ ਜਾਕਉ ਫੁਰਿਆ,
ਇਨਿ ਸਤਿਗੁਰ ਸੇਵਿ ਸਬਦਰਸੁ ਪਾਯਾ,
ਨਾਮੁ ਨਿਰੰਜਨ ਉਰਿ ਧਰਿਆ,
ਹਰਿਨਾਮ ਰਸਿਲੁ ਗੋਬਿੰਦਗੁਣਗਾਰੁ
ਚਾਹਲੁ ਤੱਤ ਸਮੰਤਸਰੇ,
ਕਵਿ ਕਲਰ ਠਕੁਰ ਹਰਿਦਾਸਤਨੇ,
ਗੁਰ ਰਾਮਦਾਸ ਸਰ ਅਭਰ ਭਰੇ.

(ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ)

(੬) ਨਿਤਾ ਅਤੇ ਸਾਰ ਛੰਦ ਦੇ ਮੇਲ ਤੋਂ ਕਲਸ. ਨਿਤਾ ਦਾ ਲੰਛਣ
ਹੈ ਚਾਰ ਚਰਣ, ਪੁਰਿ ਚਰਣ ੧੨ ਮਾਤ੍ਰਾ ਅੰਤ ਦੇ ਗੁਰੂ.
ਉਦਾਹਰਣ—

ਹਮ ਘਰਿ ਸਾਜਨ ਆਏ, ਸਾਰੇ ਮੇਲਿ ਮਿਲਾਏ, xx
ਸਹਜਿ ਮਿਲਾਏ ਹਰਿ ਮਨਿ ਭਾਏ,
ਪੰਚ ਮਿਲੇ ਸੁਖ ਪਾਇਆ.
ਸਾਈ ਵਸਤੁ ਪਰਾਪਤ ਹੋਈ,
ਜਿਸੁ ਸੋਝੀ ਮਨੁ ਨਾਇਆ'. xxx

(ਸੂਰੀ ਛੰਦ ਮ: ੧)

ਕਲਸਹਾਰ. ਗੁਰੁਪਦ ਕਰਤਾ ਇੱਕ ਭੱਟ. "ਕਰੁ ਕੀਰਤਿ
ਕਲਸਹਾਰ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੨ ਕੇ) ੨ ਸੀ. ਕਲਸਹਾਰ. ਘੜਾ ਲੈ ਜਾਣ
ਵਾਲਾ. ਕਹਾਰ.

ਕਲਸਾ. ਦੇਖੋ, ਕਲਸ ੨. "ਕਿਸਲੈ ਪੜ ਕਲਸਾ ਕਿਰੀ." (ਗੁਪਤੁ)
੨ ਕਾਰ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜਿਥੇ ਦਸਮੇਸ ਇੱਕ ਰਾਤ ਰਹੇ.
"ਉਤਰੇ ਕਲਸੇ ਗੁਮ ਜੁਜਾਏ." (ਗੁਪਤੁ)

ਕਲਸੀ. ਛੋਟਾ ਕਲਸ.

ਕਲਸੀਆ. ਲਹੌਰ ਦੀ ਤਸੀਲ ਚੂਸੁਰ ਦੇ ਕਲਸੀਆ ਪਿੰਡ ਦਾ
ਨਿਵਾਸੀ ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ ਸੰਧੂ ਜ਼ਿਮੀਦਾਰ ਸੰਮਤ ੧੭੮੨
ਵਿੱਚ ਅਮ੍ਰਿਤ ਛਕਕੇ ਸਿੰਘ ਸਜਿਆ ਅਤੇ ਕਰੋੜੀਆਂ ਦੀ ਮਿਸਲ ਵਿੱਚ
ਸ਼ਾਮਿਲ ਹੋਕੇ ਇਸ ਨੇ ਪੰਥ ਦੀ ਭਾਚੀ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ. ਇਸ ਦੀ ਸੰਤਾਨ
ਦੇ ਗੁਣ ਰਾਜਾ ਕਲਸੀਆ ਜਿਲੇ ਅੰਬਾਲੇ ਵਿੱਚ ਛਵੇਰੋਲੀ ਰਾਜਧਾਨੀ
ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ. ਪਰ ਰਿਆਸਤ ਦਾ ਨਾਂ "ਕਲਸੀਆ" ਹੈ.
ਇਸ ਰਿਆਸਤ ਨਾਲ ਫੂਲਕੀਆ ਰਿਆਸਤਾਂ ਦਾ ਚਿਹ ਤੋਂ ਸੰਬੰਧ
ਚਲਿਆ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਸ. ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਬਾਈ ਜੀਂਦ ਦੇ
ਟਿੱਕਾ ਬਲਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਸੁਪੁਤ੍ਰੀ ਨਾਲ ਹੋਈ, ਜਿਸ ਦੀ ਕੁੱਖ ਤੋਂ
ਮਾਧੂ ਦੀ ਛਿਣੜੀ ਲਈ ਤੁਕਾਰ 'ਪਾਯਾ' ਅਤੇ 'ਲਾਯਾ' ਹੈ.

ਰਾਜਾ ਰਵੀਸ਼੍ਵਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਜਨਮੇ, ਅਰ ਰਾਜਾ ਰਵੀਸ਼੍ਵਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ
ਬਾਈ ਨਾਭਾਪਤਿ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਿਪੁਦਮਨ ਜੀ ਸਿੰਘ ਦੀ ਸੁਪੁਤ੍ਰੀ ਭੀਬੀ
ਅਮ੍ਰਿਤ ਕੌਰ ਨਾਲ ਹੋਈ, ਜੋ ਟਿੱਕਾ ਜਨਕਬੇਰ ਸਿੰਘ ਦੀ ਮਾਤਾ ਹੈ.
ਰਾਜਾ ਕਲਸੀਆ ਦੀ ਵੰਸ਼ਾਵਲੀ :-

ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ

ਸਰਦਾਰ ਜੋਧ ਸਿੰਘ ਦੇ: ਸਨ ੧੮੧੭

ਸ. ਸੋਭਾ ਸਿੰਘ ਦੇ: ੧੮੫੮

ਸ. ਲਹਿਨਾ ਸਿੰਘ ਦੇ: ੧੮੬੮

ਸ. ਬਿਸਨ ਸਿੰਘ ਦੇ: ੧੮੮੩

ਸ. ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ
ਦੇ: ੧੮੮੬

ਸ. ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ
ਦੇ: ੧੮੦੮

ਜ: ੧੮੦੨ ਰਾਜਾ ਰਵੀਸ਼੍ਵਰ ਸਿੰਘ

ਕਲਸੁ. ਦੇਖੋ, ਕਲਸ.

ਕਲਰ. ਸੰਕਤਾ—ਕਲੇਸ਼. ਚਕਤਾ. ੨ ਯੁੱਧ. ਜੰਗ. ੩ ਤਲਵਾਰ ਦਾ
ਮਿਸਲ.

ਕਲਹਨੀ. ਵਿ—ਕਲਹ ਕਰਨ ਵਾਲੀ. ਲੜਾਕੀ.

ਕਲਹਾ. ਦੇਖੋ, ਕਲਹ. ੨ ਯੋਗਿਨੀ. "ਕਲਹਾ ਨਾਮ ਸ਼ਾਮ ਤਨ
ਧਾਰਾ." (ਗੁਪਤੁ) ੩ ਯੁੱਧ ਦੀ ਦੇਵੀ.

ਕਲਹਾਂਤਰਿਕਾ } ਕਾਵਯ ਅਨੁਸਾਰ ਉਹ ਨਾਇਕਾ, ਜੋ ਪਤਿ ਦਾ
ਕਲਹਾਂਤਰਿਕਾ } ਅਨਾਦਰ ਕਰਕੇ ਫਿਰ ਪਛਤਾਏ.

ਕਲਹਾਰ } ਵਿ—ਕਲਹ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਚਕਤਾਨੁ. ਲੜਾਕਾ. ਕਲੇਸ਼
ਕਲਹਾਰਾ } ਕਰਨ ਵਾਲੀ. ਲੜਾਕੀ. "ਧਾਮ ਕਲਹਿਨੀ ਨਥ." }
ਕਲਹਾਚੀ } (ਚਰਿਤ੍ਰ ੪੦) ੨ ਕਲਹਾਂਤਰਿਕਾ ਨਾਇਕਾ.

ਕਲਹਿਨੀ

ਕਲਹੰਸ. ਸੀ. ਸੰਕਤਾ—ਰਾਜਹੰਸ. ੨ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ. ਕਰਤਾਰ.
੩ ਕਦੰਬ ਬਿਰਛ.

ਕਲਕ. ਸੀ. ਕਲ੍ਕ. ਸੰਕਤਾ—ਚੂਰਣ. ੨ ਨੁਗਦਾ. ੩ ਵਿਸ਼ਾ.
੪ ਪਾਪਾ ਪ ਕੰਨ ਦੀ ਮੈਲ. ੬ ਪਾਖੰਡਾ ੭ ਅ. ੮ ਕਲਕ. ਥੇਰੇਨੀ.
ਘਬਰਾਹਟ. ੮ ਦੁੱਖ.

ਕਲਕੌਰਾ. ਸਮੁੰਦਰ ਤੋਂ ੮੬ ਮੀਲ ਪੂਰ ਗੰਗਾ ਦੇ ਕੰਢੇ ਕਾਲੀਘਾਟ
ਪਾਸ ਸਨ ੧੬੮੦ ਵਿੱਚ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ਾਂ ਦਾ ਵਸਾਇਆ, ਬੰਗਾਲ ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨ
ਨਕਸ਼, ਜੋ ਬਾਰਤ ਵਿੱਚ ਮਨੁੱਖੀਸੰਖਯਾ ਦੇ ਲਿਹਾਜ਼ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਹੈ.^੨

ਸਨ ੧੮੨੧ ਦੀ ਮਹਾਦੁਰਦਾਸੀ ਅਨੁਸਾਰ ਕਲਕੌਰ ਦੀ ਆਬਾਦੀ ੧੧੩੨੨੪੬ ਹੈ.

ਕਲਸੀਆਪਤਿ ਰਾਜਾ ਰਵੀਸ਼੍ਵਰ ਸਿੰਘ ਜੀ

ਇਹ ਭਾਰਤ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਚਿਰਕਾਲ ਰਹਿਆ ਹੈ। ਸੰਮਤ ੧੯੬੮ (ਸਨ ੧੯੧੧) ਵਿੱਚ ਬਹੁਨਸਾਹ ਸਾਬਨ ਪੱਤਰ ਨੇ ਦਿੱਲੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਕਾਇਮ ਕੀਤੀ।

ਕਲਕੱਤੇ ਵਿੱਚ ਵਡੀਸੰਗਤਿ ਆਦਿ ਅਨੇਕ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਹਨ, ਜਿੱਥੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਕੀਰਤਨ ਅਤੇ ਕਥਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਕਲਕੱਤਾ ਲਹੌਰ ਤੋਂ ੧੧੭੬ ਮੀਲ ਹੈ। ਦੇਖੋ, ਕਾਲੀ ੧.

ਕਲਕਲ } ਸੰਗਤ—ਭਰਦੇ ਆਦਿਕ ਤੋਂ ਜਲ ਭਰਦੇ ਦੀ ਧੁਨ।
ਕਲਕਲਾ } ੨ ਕੁਲਾਹਲ. ਸੋਰ.

ਕਲਕਾਲ. ਦੇਖੋ, ਕਲਿਕਾਲ. “ਖੁਸ਼ੀ ਤਥੇ ਕਲਕਾਲ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਯੋ ਕਹੈ.” (ਭੁਵਿ ੧੦) ੨ ਕਾਲ ਦਾ ਕਾਲ. ਮਹਾਕਾਲ.

ਕਲਕਿ } ਸੰ. ਕਲਕਿ. ਸੰਗਤ—ਕਲਕੀ ਅਵਤਾਰ, ਭਾਗਵਤ,
ਕਲਕੀ } ਵਿਸ਼ਨੁਪੁਰਾਣ ਅਤੇ ਕਲਕਿਪੁਰਾਣ ਆਦਿਕਾ ਵਿੱਚ
ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਘੋਰ ਕਲਿਯੁਗ ਆਉਣ ਤੋਂ ਸੰਭਲ ਨਗਰ (ਜਿਲਾ ਮੁਰਾਦਾਬਾਦ) ਵਿੱਚ ਵਿਸ਼ਨੁਯੋਗ ਨਾਮਕ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਦੇ ਘਰ ਸੁਮਤਿ ਦੇ ਗਰਭ ਤੋਂ ਕਲਕੀ ਅਵਤਾਰ ਵੈਸਾਖ ਸੁਦੀ ੧੨ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟੇਗਾ, ਜੋ ਸ਼ਿਵਦੇਵ ਨਾਮਕ ਸਭੇਦ ਘੋੜੇ ਤੇ ਚੜ੍ਹਕੇ ਦਿਗਵਿਜੈ ਕਰਦਾ ਹੋਇਆ ਸਾਰੇ ਕੁਕਰਮੀਆਂ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਕਰੇਗਾ।

ਕਲਕੀ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਪਦਮਾ (ਪਦਮਾਵਤੀ) ਕੌਮੁਦੀ ਦੇ ਉਦਰ ਤੋਂ ਬ੍ਰਿਹਦਰਥ ਦੀ ਪੁਤ੍ਰੀ ਹੋਵੇਗੀ ਜਿਸ ਤੋਂ ਜਗ ਅਤੇ ਵਿਜਯ ਦੇ ਪੁਤ੍ਰ ਜੰਮਣਗੇ। ਦੂਜੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਰਮਾ ਤੋਂ ਮੇਖਮਾਲ ਅਤੇ ਵਲਾਹਕ ਪੁਤ੍ਰ ਹੋਣਗੇ।

ਕਲਕੀ ਦੇ ਤਿੰਨ ਵੱਡੇ ਭਾਈ ਹੋਣਗੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਮ—ਕਵਿ, ਪੁਰਸ਼ ਅਤੇ ਸਮੰਤਕ—ਲਿਖੇ ਹਨ।

ਸਾਰੇ ਪਾਪੀਆਂ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਕਰਕੇ ਅਤੇ ਅਸੁਮੇਧ, ਰਾਜਸੁਧ ਆਦਿ ਅਨੇਕ ਯਗਤ ਕਰਕੇ ਕਲਕੀ ਚਗਵਾਨ ਮਝੂ ਅਤੇ ਦੇਵਾਪਿ ਰਾਜਿਆਂ ਨੂੰ ਰਾਜ ਕਾਜ ਸੌਂਪ ਕੇ ਲੋਪ ਹੋ ਜਾਣਗੇ।

ਕੋਈ ਕੁੰਭਾ ਵਿੱਚ ਕਲਕੀ ਅਵਤਾਰ ਦਾ ਮਾਤਾ ਦੇ ਗਰਭ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਣਾ ਨਹੀਂ ਦੱਸਿਆ, ਜੇਹਾ ਕਿ ਬਲਮ ਕੁੰਭ ਵਿੱਚ ਭੀ ਲੇਖ ਹੈ। ਮਿਆਲ ਇਹ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਇੱਕ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਦੇਵੀ ਦੀ ਪੂਜਾ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਉਦ੍ਰ ਰਾਜਾ ਜੋ ਆਪਣੇ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਦੇਵ ਪੂਜਨ ਕਰਮ ਕਰਨ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ ਸੀ, ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਦੇ ਇਸ ਕਰਮ ਤੋਂ ਖਿਫ ਗਿਆ, ਅਤੇ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਦੇਵੀ ਪੂਜਕ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਨੂੰ ਮੰਦਿਰ ਵਿੱਚ ਲੈ ਜਾ ਕੇ ਕਤਲ ਕਰ ਦਿਓ। ਜਦ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਨੂੰ ਜੱਲਾਦ ਮਾਰਨ ਲੱਗੇ, ਤਾਂ ਕਲਕੀ ਅਵਤਾਰ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋ ਗਿਆ, ਜਿਸ ਨੇ ਸਾਰੇ ਨਾਸਤਿਕਾਂ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਕੀਤਾ।

“ਤਿੰਨ ਬਾਂਧ ਆਖ ਮੁਸਕੋਂ ਚੜ੍ਹਾਇ, ਕਰ ਲੀਨ ਕਾਭਿ ਅਸਿ ਕੋ ਨਚਾਇ, ਜਬ ਲਗੇ ਦੇਨ ਤਿਹ ਤੇਗ ਆਨ. ਤਬ ਕਿਯੋ ਕਾਲ ਕੋ ਕਿਪੁ ਧਿਆਨ. ××× ਤਬ ਪਰੀ ਸੁੰਕ ਭੋਹਰ ਮਰਾਚ, ਉਪਜਾਏ ਅਨ ਕਲਕੀਵਤਾਰ. ਤਾਤ ਪ੍ਰਮਾਣ ਕਰ ਅਸਿ ਉਤੰਗ, ਤਰ ਕੱਛ ਸੁਫ ਤਾਜੀ ਸੁਰੰਗ” ×× (ਕਲਕੀ) ਦੇਖੋ, ਸੰਭਲ ੨.

ਕਲਕੰਠ. ਸੰਗਤ—ਮੇਰ ਅਤੇ ਕੋਇਲ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕਲ (ਰਸੀਲਾ) ਕੰਠ ਹੈ। ੨ ਵਿ—ਮਿੱਠੀ ਆਵਾਜ਼ ਵਾਲਾ ਸੁਰੀਲਾ.

ਕਲਖ } ਦੇਖੋ, ਕਲੁਖ। ੨ ਸੰ. ਕਲਿਤ. ਆਕ੍ਰਿਸ਼ (ਆਕ੍ਰਿਸ਼ਟ) ਵਿ—
ਕਲਖ } ਖਿੱਚਿਆ ਹੋਇਆ. ਧੁਹਿਆ. “ਸਿਰ ਉਪਰਿ ਖਤਕ ਕਲਖਾ.” (ਮ: ੩ ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੧)

ਕਲਗਾ. ਇੱਕ ਪੁਕਾਰ ਦਾ ਢੁੱਲਾ ਦਾ ਟੂਟਾ, ਜਿਸ ਦੇ ਸਿਰ ਪੁਰ ਲਾਲ ਰੰਗ ਦਾ ਢੁੱਲ, ਕਲਗੀ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਕਲੰਗਾ. ਗੁਲਕਲਗਾ Cockscomb। ੨ ਖਾ. ਭੀਜਾ.

ਕਲਗਾ ਸਿੰਘ. ਖਾ. ਭੀਜਾ.

ਕਲਗੀ. ਭੁ. ੧ ਸੰਗਤ—ਰਤਨਾਂ ਨਾਲ ਜੜਾਊ ਖੰਡਦਾਰ। ਇੱਕ ਬੂਖਣ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਅਤੇ ਮਹਾਰਾਜੇ ਸਿਰ ਪੁਰ ਪਹਿਰਦੇ ਹਨ Plumet। ੨ ਪੇਂਡੀਆਂ ਦੇ ਸਿਰ ਦੀ ਥੋਈ.

ਕਲਗੀਧਰ. ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ, ਜੋ ਅਦਭੁਤ ਕਲਗੀ ਸੀਸ ਤੇ ਧਾਰਣ ਕਰਦੇ ਹਨ. “ਅਛ ਆਨਕੀ ਆਸ ਨਿਰਾਸ ਭਈ ਕਲਗੀਧਰ ਵਾਸ ਕਿਯੋ ਮਨ ਮਾਹੀ.” (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਲੋਡੀ Login ਲਿਖਦੀ ਹੈ ਕਿ ਜਦ ਲਹੌਰ ਪੁਰ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਕਬਜ਼ਾ ਹੋਇਆ, ਤਦ ਉਸ ਦੇ ਪਤੀ ਡਾਕਟਰ Login ਨੇ ਮਹਾਰਾਜਾ ਚਟਸੀਤ ਸਿੰਘ ਦੇ ਤੋਸ਼ੇਖਾਨੇ ਦੀ ਡਹਿਰਿਸੂ ਭਣਕੇ ਚਾਰਜ ਲਿਆ. ਤੋਸ਼ੇਖਾਨੇ ਵਿੱਚ ਉਸ ਵੇਲੇ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਦੀ ਕਲਗੀ ਮੌਜੂਦ ਸੀ. ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਉਹ ਮਹਾਰਾਜਾ ਚਟਸੀਤ ਸਿੰਘ ਦੇ ਕਰਮੇ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਆਈ, ਅਤੇ ਹੁਣ ਉਹ ਅਮੋਲਕ ਰਸਤੂ ਕਿੱਥੇ ਹੈ?

ਕਲੰਗ. ਭਿ. ਵਿ—ਇੱਕ ਲਾਭੇ. ਇੱਕ ਕਿਨਾਰੇ. ਇੱਕ ਪਾਸੇ.

ਕਲਖਾ. ਵਿ—ਖਾਤਕ ਕਾਲ. “ਪਕਤਿ ਖਡੇ ਸਭ ਕਲਖਾ.” (ਗੁਹੀ ਮ: ੪)

ਕਲਜੁਗ. ਦੇਖੋ, ਕਲਿਕਾਲ ਅਤੇ ਯੁਗ.

ਕਲਜੋਗਣੀ. ਦੇਖੋ, ਕਲਯੋਗਿਨੀ.

ਕਲਤ } ਸੰ. ਕਲਤ. ਸੰਗਤ—ਭਾਰਤ. ਵਹੁਟੀ. “ਤਨੁ ਧਨੁ ਕਲਤੁ
ਕਲਤੁ } ਸਭ ਦੇਖੁ ਅਭਿਮਾਨ.” (ਕਿਲਾ ਅ: ਮ: ੧) “ਪੁਰੁ ਕਲਤੁ
ਕਲਤੁ } ਮਹਾ ਭਿਖਿਆ ਮਹਿ ਗੁਰਿਸਾਚੇ ਲਾਇ ਤਰਾਈ.” (ਰਾਮ ਅ: ਮ: ੫) ੨ ਚਿੱਤਤ. ਨਿਤੰਗ। ੩ ਭਗ। ੪ ਦੇਖੋ, ਕਲਿਤ. “ਸੰਧਿ ਹੋਰੁ ਕਲਤੁ ਧਨ ਤੋਰੇ.” (ਭੈਰ ਕਬੀਰ) ਕਲਿਤ (ਜਮਾ ਕੀਤਾ) ਧਨ.

ਕਲਦਾਰ ਰੁਖਯਾ. ਦੇਖੋ, ਚੋਹਰੇ ਖਾਹੀ.

ਕਲਧਉਤ. ਦੇਖੋ, ਕਲਧੋਤ.

ਕਲਧਾਈ. ਦੇਖੋ, ਕਲਾਧਾਈ.

ਕਲਧੋਤ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਸੁਵਰਣ. ਸੋਨਾ. “ਕਲਧੋਤ ਕੇ ਬੂਖਨ ਅੰਗ ਸਮੇ ਜਿਹ ਕੀ ਭਥਿ ਸੋਂ ਸਵਿਤਾ ਦਬਹੀ.” (ਕਿਸਨਾਵ) ੨ ਚਾਈ। ੨ ਵਿ—ਜਿਸ ਦੀ ਕਲ (ਮੇਲ) ਧੋਤੀ ਗਈ ਹੈ. ਨਿਰਮਲ.

ਇਹ ਕੀ ਕਲ ਕਲਕੀ ਸਾਹਿਬ ਦੇਸ ਵਿਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਮਿੱਟੇ ਵਰਗੇ ਕਲਕੀ ਦੇ ਹੋਰ ਕਲ.

ਦੇਖੋ, Lady Login's recollections, page 80.

ਕਲਨ. ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਗਿਣਨਾ। ੨ ਬਣਾਉਣਾ. ਰਚਣਾ। ੩ ਭਰਨੀ. ਰੂਸਾ। ੪ ਸਜਾਉਣਾ. ਸਿੰਗਾਰਣਾ.

ਕਲਨਾਮਾ. ਸੋਯਾਖੀ ਅਤੇ ਗੁਰਪੁਰਪਸ਼ੁਰਕ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਪਾਠ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਕਲਪੁਰ ਦੇ ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਵਰਣਨ ਹੈ. "ਕਲਨਾਮਾ ਕੁਰੁਥਾਸ ਸਿੰਘ ਤੋਂ ਦਿੱਤੇ ਏਹ." (ਗੁਪਤ) ਚੁੱਤ ੫, ਅ: ੨੪.

ਕਲਪ. ਸੰ. ਕਲਪ. ਸੰਗਤਾ—ਵਿਧਿ. ਕਰਨ ਯੋਗਤਾ ਕਰਮ। ੨ ਵੇਦ ਦਾ ਇੱਕ ਅੰਕ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਯੋਗਤਾ ਆਦਿਕ ਕਰਮਾਂ ਦੀ ਵਿਧਿ ਦੱਸੀ ਹੈ ਅਤੇ ਵੇਦਮੰਤ੍ਰਾਂ ਦੇ ਪਾਠ ਦੇ ਮੌਕੇ ਅਤੇ ਫਲ ਵਰਣਨ ਕੀਤੇ ਹਨ। ੩ ਪੁਰਾਣਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਬ੍ਰਹਮਾ ਦਾ ਇੱਕ ਦਿਨ, ਜੋ ੪੩੨੦੦੦੦੦੦੦ ਚੜ੍ਹੇ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ੪ ਕਲਪਵਿਭ (ਬਿਰਭ) ੫ ਕਲਪਨਾ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. "ਅੰਤਰਿ ਕਲਪ ਭਵਾਈਐ ਜੋਨੀ." (ਪੁਭਾ ਅ: ਮ: ੫) "ਰੇਵੇ ਪੂਰ ਨ ਕਲਪੇ ਮਾਈ." (ਆਸਾ ਮ: ੧) ੬ ਸਿੰਧੀ. ਕਲਪੁ. ਸੰਸਾ. ਸੰਕ. ਇਹ ਕਲਪਨਾ ੬ ਦਾ ਰੁਪਾਂਤਰ ਹੈ। ੭ ਸੰ. ਵਿ—ਯੋਗਤਾ ਜਾਯਕ.

ਕਲਪਸੂਤ੍ਰ. ਆਸ਼ੁਲਾਯਨ ਅਤੇ ਆਪਸਤੰਬ ਆਦਿ ਰਿਖੀਆਂ ਦੇ ਬਣਾਏ ਕੁੰਭ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਯੋਗ ਆਦਿਕ ਕਰਮਾਂ ਦੀ ਵਿਧਿ ਦੱਸੀ ਹੈ। ੨ ਜੈਨੀ ਸਾਧੂ ਭਦ੍ਰਚਾਰ ਦਾ ਨਿਖਿਆ ਇੱਕ ਕੁੰਭ.

ਕਲਪਣਾ. ਦੇਖੋ, ਕਲਪਨਾ. "ਮਨੁ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਕਰਿ ਆਸਣਿ ਬੈਸੁ ਜੋਗੀ, ਤਾ ਰੇਰੀ ਕਲਪਣਾ ਜਾਈ." (ਰਾਮ ਅ: ਮ: ੩)

ਕਲਪਤਰੂ } ਕਲਪ ਵਿਭ (ਬਿਰਭ). ਦੇਖੋ, ਲੁਰਤਰੂ.
ਕਲਪਦੂਮ }

ਕਲਪਦੂਮਅਨੁਜਾ. ਨਕਸ਼ੀ, ਜੋ ਕਲਪਵਿਰਭ ਦੀ ਛੋਟੀ ਭੈਣ ਹੈ. ਪੁਰਾਣਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਸਮੁੰਦਰ ਵਿਰਭਕਣ ਜਮੇਂ ਇਹ ਦੋਵੇਂ ਨਿਕਲੇ ਹਨ. "ਕਲਪਦੂਮ ਕੀ ਅਨੁਜਾ ਕਮਨੀ ਬਿਨ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧੦੮) ਨਕਸ਼ੀ (ਨਕਸ਼ੀ) ਕਮਨੀਯਤਾ (ਜੋਤਾ) ਬਿਨਾ ਹੋ ਕਦੀ.

ਕਲਪਯੋਨੁ. ਕਮਯੋਨੁ, ਜੋ ਸੰਕਲਪ ਕਰਨ ਪੁਰ ਸਭ ਪਦਾਰਥ ਦਿੰਦੀ ਹੈ.

ਕਲਪਨਾ. ਸੰ. ਕਲਪਾ. ਸੰਗਤਾ—ਰਚਣਾ। ੨ ਉਪਕ. ਯਤਨ। ੩ ਤਨਵੀਸ. ਧੁਕਤਿ। ੪ ਹੁੰਸਤ. ਤਰਕ। ੫ ਭਾਵਨਾ। ੬ ਦੁਖਿਤਾ. ਦੁਖਿਧਾ.

ਕਲਪਵਿਰਭ } ਦੇਖੋ, ਲੁਰਤਰੂ। ੨ ਦੇਖੋ, ਬਿਰਭਕਣ.
ਕਲਪਵਿਭ }

ਕਲਪਾ. ਵਿਭਾਉਣ ਦਾ ਵਸਤੂ. ਦੇਖੋ, ਕਲਪ. "ਤਾ ਪਰ ਕਲਪਾ ਬੁਢਿਭ ਭਿਭਾਵਾ." (ਨਾਪੁ) ਅਵਾਣ ਨਿਖਾਰੀ ਨੇ ਤਲਪਾ ਦੀ ਥਾਂ ਕਲਪਾ ਲਿਖ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ੨ ਇੱਕ ਹੋਰ ਥਾਂ ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਇਹੀ ਸ਼ਬਦ ਵਰਤਿਆ ਹੈ—"ਕਲਪਾ ਕਹਿ ਸਾਦਰ ਬੈਸਾਊ." (ਨਾਪੁ) ਇਥੇ ਜੋ ਸੰ. ਕਲਪ. ਸਬੰਧ ਇਹ ਮੰਨ ਲਿਆ ਜਾਵੇ ਤਦ ਅਰਥ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਯੋਗਤਾ (ਉਚਿਤ). ਦੇਖੋ, ਕਲਪ ੭.

ਮੌਕੇ ਦੀ ਫ਼ੌਸਦਿ ਵਿੱਚ ਕਲਪ ਦੀ ਇੱਕ ਅਜੋਖੀ ਕਲਪਨਾ ਹੈ ਕਿ ਕਲਪਵਿਰਭ ਦਾ ਇੱਕ ਪੀਰਾ ਰਸਨ ਤੋਂ ਕਲਪ, ਅਤੇ ਜਾਵੇ ਪੱਤੇ ਰਸਨ ਤੋਂ ਮਹਾਕਲਪ (ਅਭਵਾਤ ਪੁਨੇ) ਹੁੰਦੀ ਹੈ.

ਕਲਪਾਉਣਾ. ਵਿ—ਚਿੰਤਾ ਵਿੱਚ ਪਾਉਣਾ. ਦੁਖੀ ਕਰਨਾ. ਕਲਪਨਾ ਵਿੱਚ ਲਾਉਣਾ.

ਕਲਪੀ. ਦੇਖੋ, ਕਲਪ ੫.

ਕਲਭ. ਅ. ੭ ਸੰਗਤਾ—ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਦਾ ਦਾਗ਼, ਜੋ ਕਾਲਾ ਦਿਖਾਈ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ੨ ਰੇਹਰੇ ਪੁਰ ਦਾ ਦਾਗ਼। ੩ ਚਿੱਟੇ ਵਾਲਾਂ ਪੁਰ ਸਿਆਹੀ ਦਾ ਪੇਚਾ. ਮਿਜਾਬ. ਦੇਖੋ, ਕਾਲਿਮਾ ੨.

ਕੁਲਭ. ਅ. ੭ ਸੰਗਤਾ—ਦਿਨ.

ਕਲਭਲਾਟ. ਸੰਗਤਾ—ਸ਼ੇਰ ਬਰਾਬਾ. ਹੱਲਾ ਗੁੱਲਾ. ਅਜਿਹਾ ਸ਼ੇਰ, ਜਿਸ ਦੀ ਧੁਨਿ ਸਪਸ਼ਟ ਨਾ ਜਾਣੀ ਜਾਵੇ. "ਕਲਭਲਾਟ ਹਮ ਨੇ ਸੁਨਪਾਵਾ." (ਗੁਪਤ) ੨ ਦੁੱਖਭਰੀ ਪ੍ਰਕਾਰ.

ਕਲਬਿੰਕ. ਦੇਖੋ, ਕਲਵਿੰਕ.

ਕਲਬੂਤ. ਦੇਖੋ, ਕਲਬੂਤ.

ਕਲਭ. ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਹਾਥੀ ਦਾ ਬੱਚਾ। ੨ ਧੂਠ ਦਾ ਬੱਚਾ। ੩ ਧੜ੍ਹਰਾ.

ਕਲਭੀ. ਕਲਭ ਦਾ ਇਸਤ੍ਰੀ ਲਿੰਗ.

ਕਲਮ. ਅ. ੭ ਸੰਗਤਾ—ਲੇਖਨੀ. ਲਿੱਖਣ. "ਕਲਮ ਜਲਚੀ ਸਭ ਮਸਵਾਈਐ." (ਮ: ੩ ਵਾਰ ਸੁੀ) ਮਸਿਖਾਨੀ (ਦਵਾਰ) ਸਮੇਤ ਕਲਮ ਜਲ ਜਾਵੇ। ੨ ਬਿਰਭ ਦੀ ਟਾਹਣੀ, ਜੋ ਪਿਉਂਦ ਲਈ ਵੱਢੀ ਕਟੀ ਹੈ। ੩ ਕਲਮ ਦੇ ਆਕਾਰ ਦੀ ਕੋਟੀ ਵਸਤੂ। ੪ ਕਲਮਾ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. "ਕਲਮ ਖੁਦਾਈ ਪਾਠ ਖਰਾ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫) ਅਤਿ ਪਵਿਤ੍ਰ ਰਹਿਣਾ ਖੁਦਾਈ ਕਲਮਾ ਹੈ। ੫ ਸੰ. ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਚਾਉਲ.

ਕਲਮਖ. ਸੰ. ਕਲਾਖ. ਸੰਗਤਾ—ਦਾਗ਼. ਕਲੰਕ। ੨ ਪਾਪ. ਦੋਸ਼. ਕਲਮਖ ਧੂਤ. ਜਿਸ ਨੇ ਪਾਪ ਅਤੇ ਦੋਸ਼ ਜੁੱਟ ਪਾਏ ਹਨ.

ਕੁਲਮਚਨ. ਭਾ. ੭ ਸੰਗਤਾ—ਕਲਮ ਚਲਾਉਣ ਵਾਲਾ ਨਿਖਾਰੀ। ੨ ਮੁਸੰਦਰ. ਚਿਤ੍ਰਕਾਰ। ੩ ਵਿ—ਕਲਮ ਫੇਰਕੇ ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਮੋਟਿਆ.

ਕਲਮ ਜਾਰੀ. ਭਾਵ ਪੁਜਾ ਤੇ ਹੁਕਮ ਅਤੇ ਕਨੂਨ ਜਾਰੀ। ੨ ਨੌਕਰ ਰੱਖਣ ਲਈ ਭਰਤੀ ਦਾ ਮਹਿਕਮਾ ਜਾਰੀ. "ਰਈ ਕਲਮ ਜਾਰੀ ਭਟ ਰਾਖੇ." (ਗੁਪਤ)

ਕੁਲਮਦਾਨ. ਭਾ. ੭ ਕਲਮ ਰੱਖਣ ਦਾ ਅਸਥਾਨ. ਕਲਮ ਦਵਾਰ ਆਦਿਕ ਲਿਖਣ ਦੇ ਸਾਮਾਨ ਦਾ ਛੋਟਾ ਬਕਸ (box).

ਕਲਮਚਿਪੁ. ਸੰਗਤਾ—ਢੁਰੀ. ਕੁਲਮਤਰਾਸ਼. ਚਾਰੂ. (ਸਨਆ)

ਕਲਮਲ. ਦੇਖੋ, ਕਲਿਮਲ.

ਕਲਮਲਾਨਾ. ਵਿ—ਵਯਕੁਲਤਾ ਨਾਲ ਸੋਰ ਕਰਨਾ। ੨ ਹੱਲਾ ਪਾਉਣਾ. "ਕਲਮਲਾਤ ਟਿਕਨੀ ਭਟ ਭੀਰ." (ਗੁਪਤ) "ਕਈ ਯਸਾਰ ਸੁਭਟ ਕਲਮਲੇ." (ਗੁਪਤ)

ਕਲਮਲਿ. ਕਲਿਯੁਗ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਕਰਕੇ ਮਲਿਨ. "ਕਲਮਲਿ ਹੋਈ ਮੇਦਨੀ." (ਵਾਰ ਮਲਾ ਮ: ੩)

ਕਲਮਾ. ਅ. ੭ ਕਲਿਮਾ. ਸੰਗਤਾ—ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦਾ ਮੁੱਖਮੰਤ੍ਰ. ੭ ਸੰਗਤਾ—ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦਾ ਮੁੱਖਮੰਤ੍ਰ. "ਲਾ ਦਿਲਾਹ ਦਿਲਾਹੁ ਮੁਹੰਮਦੁਲਲਾਹ."

ਅਰਥਾਤ-ਕਰਤਾਰ ਬਿਨਾ ਕੋਈ ਪੁਸ਼ਟੇ ਯੋਗਤ ਨਹੀਂ, ਮੁਹਿੰਮ ਉਸ ਦਾ ਭੋਜਿਆ ਪੈਰੋਂਭਰ ਹੈ। "ਤਵ ਤੁਰਕ ਸਨਮ ਕਲਮਾ ਉਚਾਰ।" (ਗੁਪਤ) ੨ ਅਰਥਾ ਵਾਲਾ ਪਦ. ਉਹ ਵਾਕ, ਜੋ ਅਰਥ ਰਖਦਾ ਹੈ। ੩ ਬਾਤ. ਕੱਲ.

ਕਲਮਾਸ. ਸੰ. ਕਲਮਾਸ. ਵਿ—ਕਲਮਾ ੨ ਚਿਤਕਥਰਾ ੩ ਇੱਕ ਦੇਸ਼. ਦੇਖੋ, ਕਲਮਾਕ.

ਕਲਮਾਸਪਾਦ. ਸੰ. ਕਲਮਾਸਪਾਦ. ਵਿ—ਕਲਮੇ ਪੈਰਾਂ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਤਾ—ਇੱਕ ਸੁਰਜਵੰਸ਼ੀ ਰਾਜਾ, ਜੋ ਅਕੋਧਤਾ (ਅਜੁਧਤਾ) ਵਿੱਚ ਰਾਜ ਕਰਦਾ ਸੀ, ਇਸ ਦਾ ਨਾਉਂ ਸੋਦਾਸ ਸੀ. ਇੱਕ ਵਾਰ ਇਸ ਦੇ ਲਾਕਰੀ ਨੇ (ਜੋ ਇੱਕ ਫਲੀਆ ਰਾਖਸ ਸੀ) ਆਦਮੀ ਦਾ ਮਾਸ ਚਿੰਨ੍ਹਕੇ ਵਸਿਸ਼ ਨੂੰ ਖਵਾ ਦਿੱਤਾ, ਇਸ ਤੇ ਰਿਖੀ ਨੇ ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਸੁਪ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਤੂੰ ਰਾਖਸ ਹੋਜਾ, ਰਾਜੇ ਨੇ ਭੀ ਸੁਪ ਦੇਣ ਲਈ ਪਾਣੀ ਦੀ ਚੁਲੀ ਭਰੀ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਆਪਣੇ ਤਾਈਂ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਜਾਣਦਾ ਸੀ. ਰਾਣੀ ਮਦਯੰਤੀ ਨੇ ਪਤੀ ਨੂੰ ਅਜਿਹਾ ਕਰਨੋਂ ਵਰਜਿਆ. ਰਾਜੇ ਨੇ ਰਿਖੀ ਨੂੰ ਸੁਪ ਦੇਣ ਲਈ ਜੋ ਹੱਥ ਵਿੱਚ ਜਲ ਲਿਆ ਸੀ, ਉਹ ਆਪਣੇ ਪੈਰਾਂ ਉੱਪਰ ਜੁੱਟ ਦਿੱਤਾ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਉਹ ਕਾਲੇ ਪੈਰਾਂ ਵਾਲਾ ਹੋ ਗਿਆ.

ਕਲਮਾਕ } ੩. ੩੪ ਕਲਮਾਕ. ਸੰਗਤਾ—ਤਾਤਾਰ ਦੇਸ਼। ੨ ਵਿ—
ਕਲਮਾਖ } ਤਾਤਾਰੀ. "ਹੂਮੀ ਸੰਗੀ ਇਰਮਲੀ ਹਰਬੀ ਤੇ ਕਲਮਾਕ." (ਮਕੇ)

ਕਲਮੀ. ਵਿ—ਕਲਮ ਨਾਲ ਨਿਖਿਆ ਹੋਇਆ। ੨ ਕਲਮ ਦਾ ਪਿਉਂਦ (ਪਿੰਦ).

ਕਲਮੁਰਫ਼. ਡਾ. ੮/ ਖੋਗਤ. ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ ਇਸ ਨੂੰ ਬੱਕੀ ਇੱਲ ਭੀ ਆਖਦੇ ਹਨ. ਇਸ ਦੀ ਮਦੀਨ ਦਾ ਰੰਗ ਕਾਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਇਹ ਜੇਠ ਹਾਥ ਵਿੱਚ ਦਰਖਤਾਂ ਉੱਤੇ ਆਨੁਟਾ ਬਣਾਕੇ ਆਂਢੇ ਦਿੰਦੀ ਹੈ. ਖੋਗਤ ਪਿੰਡ ਦੀ ਗੰਦਗੀ ਖਾਕੇ ਨਿਰਵਾਹ ਕਰਦਾ ਹੈ. ਇਹ ਮਸਤੀ ਦੀ ਮੈਸਮ ਬਿਨਾ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਬੋਲਦਾ, ਸਦਾ ਮੌਨਬੁਝ ਰਖਦਾ ਹੈ. "ਮਾਰਕੋ ਕਲਮੁਰਫ਼ ਕਲੋਲ ਜਿਯ ਮੇ ਭਏ." (ਕਵਿ ੫੨)

ਕਲਮੋਟ. ਇਸ ਦਾ ਨਾਉਂ ਹੁਣ 'ਖੇਡਾਕਲਮੋਟ' ਹੈ. ਜਿਲਾ ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ, ਭਸੀਲ ਉੱਨਾ ਥਾਣਾ ਨੂਰਪੁਰ ਦਾ ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜਿਸ ਦੇ ਵਸਨੀਕਾਂ ਨੇ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤਿ ਆਨੰਦਪੁਰ ਜਾਂਦੀ ਲੁੱਟ ਲਈ ਸੀ. ਦਸਮੇਸ਼ ਨੇ ਚੜ੍ਹਾਈ ਕਰਕੇ ਅਪਰਾਧੀਆਂ ਨੂੰ ਦੰਡ ਦਿੱਤਾ. ਇਸ ਥਾਂ ਕੁਰਦਾਰਾ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਜਿਸ ਪਿੰਡ ਲੋਠ ਕੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਵਿਰਾਜੇ ਸਨ, ਉਹ ਮੌਜੂਦ ਹੈ. ਕੁਰਪਲਾਹ ਇੱਥੋਂ ਤਿੰਨ ਚਾਰ ਮੀਲ ਉੱਤਰ ਹੈ. ਖੇਡਾਕਲਮੋਟ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਕਤੂਸ਼ਕਰ ਤੋਂ ੧੩ ਮੀਲ ਪੂਰਬ ਹੈ.

ਕਲ ਯੋਗਿਨੀ. ਰਾਲੀ ਦੇਵੀ ਦੀ ਅਭਵਲ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲੀ ਘੋਰ

ਕਲਰ. ਸੰਗਤਾ—ਰੋਹੀ ਵਾਲੀ ਬਸੀਨ. ਸੰ. ਕਲ੍ਹਰ—ਵੱਲੁਰ। ੨ ਉਖਰ. ਪੱਥਰ ਜੇਹੀ ਕਰਤੀ ਜ਼ਮੀਨ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਖੇਤੀ ਨਾ ਹੋ ਸਕੇ। ੩ ਰੋਹੀ. ਸੋਰ. "ਕਲਰ ਕੇਰੀ ਕੰਧ ਜਿਉ ਅਹਿਨਿਸਿ ਕਿਰਿ ਚਹਿ

ਪਟਿ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧) ੪ ਸੋਰਾ. "ਕਲਰ ਸਿਰਿ, ਕਿਉਕਰਿ ਰਵਜਲੁ ਲੰਘਸਿ?" (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੧) ਕਲਰ ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਕਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਥਾਂ ਪਾਖੰਡਕਰਮਾਂ ਤੋਂ ਭਾਵ ਹੈ.

ਕਲਰਕਵਲ. ਦੇਖੋ, ਕੱਲਰਕੋਲ.

ਕਲਰਾ. ਦੇਖੋ, ਕਲਰ. "ਕਾਹੇ ਕਲਰਾ ਸਿੰਚਹੁ?" (ਬਸੰ ਮ: ੧) ਕਲਰਿ. ਕੱਲਰ ਵਿੱਚ. ਉਖਰ ਮੇਂ. "ਕਲਰਿ ਖੇਤੀ ਬੀਜੀਐ ਕਿਉਂ ਨਾਰਾ ਪਾਵੈ?" (ਆਸਾ ਘ: ਮ: ੧)

ਕਲਵਤ } ਸੰ. ਕਰਪਤੁ. ਆਫ਼ਾ. ਦੇਖੋ, ਕਰਵਤੁ। ੨ ਕਰਪਤੁ
ਕਲਵਤਿ } (ਅਰੇ) ਨਾਲ. "ਕੰਚਨ-ਕੰਨਿ ਪਾਸੇ ਕਲਵਤਿ ਚੀਰਿਆ"
ਕਲਵਤੁ } (ਆਸਾ ਫਰੀਦ)

ਕਲਵਾਰ } ਸੰ. ਕਲਪਪਲ. ਸੰਗਤਾ—ਕਲਤ (ਸਰਾਫ਼) ਦੇ ਪਾਲਨ
ਕਲਵਾਰਿ } ਵਾਲਾ, ਕਲਲ. ਕਲਤਪਾਲੀ. ਕਲਾਲੀ. "ਹੀ ਕਲਵਾਰਿ
ਕਲਵਾਰੀ } ਕਵਾਰਿ ਮੁਖਮਤਿ." (ਕੋਦਾ ਕਬੀਰ) "ਕਲਿ ਕਲਵਾਲੀ
ਕਲਵਾਲੀ } ਕਾਮ ਮਦ." (ਵਾਰ ਬਿਹਾ ਸ: ਮਰਦਾਨਾ) "ਕਲਿ
ਕਲਵਾਲੀ ਮਾਇਆ ਮਦ ਮੀਰਾ." (ਆਸਾ ਮ: ੧) ੨ ਵਿ—
ਕਲਵਾਲੀ. "ਕਲਿ ਕਲਵਾਲੀ ਸਰਾ ਨਿਬੇਤੀ." (ਰਾਮ ਅ: ਮ: ੧) ਕਲਿਯੁਗ ਵਿੱਚ ਕਲਹ ਵਾਲੀ ਸਰਾ ਨਾਲ ਮੁਕੰਦਮੇ ਫੈਸਲਾ ਹੁੰਦੇ ਹਨ.

ਕਲਵਿੰਕ. ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਚਿਤਾ. ਰਟਕ. "ਕੀਚ ਕਲਵਿੰਕ ਕੰਕ." (ਨਾਪੁ) ੨ ਮਤੀਰਾ. ਤਰਬੂਜ. ਹਿੰਦਵਾਣਾ.

ਕਲਾ. ਸੰਗਤਾ—ਕਲਹ. ਲੜਾਈ ਦੀ ਦੇਵੀ. "ਤਬੈ ਕਲਾ ਗੁਰੁ ਕੇ ਨਿਕਟਾਈ." (ਫੁਲਿ ੬) ੨ ਚਕਤਾ. ਫਿਸਾਦ. ਕਲਹ। ੩ ਸੰ. ਅੰਲ. ਭਾਗ। ੪ ਸੋਲਵਾਂ ਹਿੱਸਾ। ੫ ਰਾਣੀ ਦੇ ਤੀਹਵੇਂ ਹਿੱਸੇ (ਅੰਲ) ਦਾ ਸੱਠਵਾਂ ਹਿੱਸਾ। ੬ ਲਕਤਿ. "ਧਰਟਿ ਅਛਾਜੁ ਜਾਕੀ ਕਲਾ ਮਾਹਿ". (ਬਸੰ ਮ: ੫) ੭ ਭਾਲੀ. ਖੇਡ. "ਐਸੀ ਕਲਾ ਨ ਖੇਡੀਐ ਜਿਤੁ ਦਰਗਹਿ ਗਇਆਂ ਹਾਰੀਐ." (ਵਾਰ ਆਸਾ) ੮ ਆਧਾਰ. "ਭਾਵੁ ਕਲਾ ਧਰ ਕਲਨ ਧਰੀਆ." (ਬਸੰ ਅ: ਮ: ੧) ੯ ਕਲ. ਮਸੀਨ। ੧੦ ਵਿਦਤਾ। ੧੧ ਹੁਨਰ. "ਸਰਬ ਕਲਾ ਸਮਰਥ." (ਬਾਬਨ)

ਪੁਰਾਣੇ ਕਵੀਆਂ ਨੇ ਵਿਦਤਾ ਅਤੇ ਹੁਨਰ ਦੇ ੬੪ ਭੇਦ ਮੰਨਕੇ ਹੋਸਠ ਕਲਾ ਲਿਖੀਆਂ ਹਨ, ਪਰੰਤੂ ਇਸ ਵਿੱਚ ਮਤਭੇਦ ਹੈ, ਬ੍ਰਹਮਸ਼ੀਵਰਤ ਵਿੱਚ ੧੬, ਭਾਣ ਕਵੀ ਨੇ ੪੮, ਕਲਾਵਿਲਾਸ ਅਤੇ ਮਹਾਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ੬੪, ਅਤੇ ਲਲਿਤ ਵਿਸਤਰ ਵਿੱਚ ੮੪ ਲਿਖੀਆਂ ਹਨ. ਜੋ ਅਸੀਂ ਲਿਖੀਏ ਤਦ ਸਾਯਦ ਸੈਂਕੜੇ ਕਲਾ ਹੋ ਜਾਣ. ਕਲਾ ਤੋਂ ਭਾਵ ਵਿਦਤਾ ਅਤੇ ਹੁਨਰ ਸਮਝਣਾ ਚਾਹੀਏ. ਦੇਖੋ, ਸੋਲਹ ਕਲਾ. ਹੋਸਠ ਕਲਾ ਅਤੇ ਵਿਦਤਾ ਲਭਦ। ੧੨ ਬੰਦੂਕ ਦੀ ਘਮਾਟੀ. "ਕਲਾ ਪੈ ਜਤੇ ਮੋਤ ਤੋਰੇ ਧੁਖੰਤੇ." (ਗੁਪਤ) ਤੋਰੇਦਾਰ ਬੰਦੂਕਾਂ ਦੇ ਘੋੜਿਆਂ ਤੇ ਸੁਲਕਦੇ ਹੋਏ ਤੋਰੇ ਲਭਾ ਲਏ.

ਕਲਾਂ. ਡਾ. ੭੪ ਵਿ—ਵੱਡਾ. ਭਭਾ। ੨ ਕਟੀ ਅਵਾਟ ਕਲਾ ਦਾ ਬਹੁ ਵਰਤਨ ਕਲਾਂ ਲਿਖ ਦਿੰਦੇ ਹਨ.

ਕਲਾਈ. ਸੰ. ਕਲਾਈ. ਸੰਗਤ—ਹੱਥ ਅਤੇ ਬਾਂਹ ਦੇ ਜੋੜ ਦਾ ਥਾਂ.
ਕਲਾਈ.

ਕਲਾਕੰਦ. ਸੰਗਤ—ਮਿਸਰੀ ਦੀ ਬਣੀ ਮਿਠਾਈ. ਖੰਡ ਦੀ ਇੱਕ ਖਾਸ ਮਿਠਾਈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਦੁੱਧ ਦਾ ਖੋਆ ਪਾਇਆ ਹੋਇਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.

ਕਲਾਣ } ਸੰ. ਕਲਾਣ. ਸੰਗਤ—ਲੁਸ਼ਣ. ਮੰਡਲ. ੭ ਆਲੀਸ਼ਵਦ.
ਕਲਾਣਿ } ਅਸੀਸ। ੩ ਵਿਰਦ (ਬਿਰਦ), ਜੋ ਕਲਾਣ (ਸਵੇਰ ਵੇਲੇ)

ਉਚਰਣ ਕਰੀਦਾ ਹੈ, ਭੱਟ ਆਦਿਕਾਂ ਦਾ ਕਹਿਆ ਹੋਇਆ ਸੁਯੋਗ.
“ਬੁਧੁ ਸਚੇ ਸੁਰਹਾਨ ਸਦਾ ਕਲਾਣਿਆ.” (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਮਾਰ)

“ਬਾਂਗਾਬੁਰਗੁ ਸਿੰਘੀਆ ਨਾਲੇ ਮਿਲੀ ਕਲਾਣ.” (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਸੁਰੀ)
ਦੇਖੋ, ਬੁਰਗੁ। ੪ ਫਿ. ਵਿ—ਕਲਾਣ (ਉਸਤਤਿ) ਕਰਕੇ. ਮਹਿਮਾ ਕਾ

ਕੇ. “ਸਚਾ ਖਸਮੁ ਕਲਾਣਿ ਕਮਲੁ ਵਿਗਸਿਆ.” (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਮਾਰ)
ਕਲਾਧਰ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਚੰਦ੍ਰਮਾ, ਜੋ ਸੋਲਾਂ ਕਲਾ ਰਖਦਾ ਹੈ।

੭ ਕਰਤਾਰ, ਜੋ ਸਾਰੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਰਖਦਾ ਹੈ. “ਅਕਲ ਕਲਾਧਰ
ਸੋਈ.” (ਸਿਧ—ਗੋਸਟਿ) ਉਹ ਅ—ਕਲ ਅਤੇ ਕਲਾਧਰ ਹੈ।

੩ ਦੇਖੋ, ਸੁਧਾਨਿਧਿ ਦਾ ਰੂਪ (ਅ)
ਕਲਾਧਾਰੀ. ਵਿ—ਕਲਾ (ਸ਼ਕਤਿ ਅਰਥਾ ਵਿਦਯਾ) ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ।

੭ ਦੇਖੋ, ਵੇਦੀਵੰਸ਼.
ਕਲਾਨ. ਦੇਖੋ, ਕਲਾਣ। ੭ ਦੇਖੋ, ਕਲਾਂ। ੩ ਡਾ. ੭੪ ਸੰਗਤ—

ਤਾਜ. ਮੁਕੁਟ. “ਕਾਮ ਕੇ ਕਲਾਨ ਬਿਧਿ ਕੀਨੇ ਹੈ ਬਿਚਾਰਕੇ.”
(ਅਜਰਾਜ)

ਕਲਾਨਿਧਿ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਚੰਦ੍ਰਮਾ। ੭ ਵਿ—ਵਿਦਯਾ ਅਤੇ ਹੁਨਰ
ਵਿੱਚ ਤਾਕ.

ਕਲਾਨੋਰ. ਗੁਰਦਾਸਪੁਰ ਦੇ ਜਿਲੇ ਦੀ ਇੱਕ ਤਸੀਲ ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨ
ਨਗਰ, ਜੋ ਗੁਰਦਾਸਪੁਰ ਤੋਂ ੧੫ ਮੀਲ ਪੱਛਮ ਹੈ. ਇਸ ਥਾਂ ਅਕਬਰ

ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦੀ ਤਖਤਨਸ਼ੀਨੀ ਦੀ ਰਸਮ ਅਦਾ ਹੋਈ ਸੀ, ਇਸ ਲਈ
ਇਹ ਅਕਬਰ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਪਿਆਰਾ ਸੀ. ਸੰਮਤ ੧੭੭੭ ਵਿੱਚ ਭੰਦਾ

ਬਹਾਦੁਰ ਨੇ ਖਾਲਸਾ ਦਲ ਨਾਲ ਕਲਾਨੋਰ ਨੂੰ ਫੜੇ ਭੀਤ ਅਤੇ
ਸੁਹਰਾਬ ਮਾਂ ਭੋਜਦਾਰ ਦੀ ਥਾਂ ਸਿੰਘ ਹਾਕਿਮ ਕਾਪੇ। ੭ ਰੋਹਤਕ ਜਿਲੇ

ਦਾ ਇੱਕ ਨਗਰ ਜੋ ਰੋਹਤਕ ਤੋਂ ੧੨ ਮੀਲ ਪੱਛਮ ਹੈ. ਇਹ ਦਿੱਲੀ ਦੇ
ਰਾਜ ਅਨੰਕ ਪਾਲ ਦੇ ਸਮਾਈ (ਦਾਮਾਦ) ਕਲਿਆਨ ਸਿੰਘ ਨੇ

ਆਬਾਦ ਕੀਤਾ ਸੀ.
ਕਲਾਪ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਸਮੂਹ. ਸਮੁਦਾਯ. “ਪਾਪ ਕਲਾਪ ਅਪ

ਭਪਜੇਹੋ.” (ਗੁਪ੍ਰਸੁ) ੭ ਮੋਰ ਦੀ ਪੂਛ. “ਪੰਥ ਧਰਤੀ ਭਭਵਲ
ਕਲਾਪੀ.” (ਵਿਸਨਾਵ) ੩ ਭੱਥਾ. ਤੀਰਥਸ਼. ੪ ਕਮਰਬੰਦਾ

੫ ਵਰਾਪਾਰ. ਬਟਿਸ਼.
ਕਲਾਪੀ. ਸੰ. ਕਲਾਪਿਨ. ਸੰਗਤ—ਮੋਰ. ਦੇਖੋ, ਕਲਾਪ। ੭ ਵਿ—

ਤਰਕਸਬੰਦ. ਭੱਥਾ ਬੰਨ੍ਹਣ ਵਾਲਾ.
ਕਲਾਬੰਤੁ. ਡਾ. ੭੪੪ ਕਲਾਬੰਤੁਨ. ਸੰਗਤ—ਸੁਟਿਨੇ ਚਾਂਦੀ ਦੀ

ਥੀਲੀ ਹੋਈ ਥਾਂ.

ਕਲਾਬਾਜੀ. ਸੰਗਤ—ਬਾਜੀ (ਖੇਲ) ਦੀ ਕਲਾ (ਵਿਦਯਾ) ੭ ਇੱਕ
ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਫ਼ਾਨ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਚਕਰੀ ਦੀ ਤਰਾਂ ਬਰੀਰ ਘੁੰਮਦਾ ਹੈ.

ਸਿਰ ਹੇਠਾਂ ਅਤੇ ਪੈਰ ਉੱਪਰ ਵੱਲ ਕਰਕੇ ਫ਼ਾਨ ਮਾਰਨੀ.
ਕਲਾਮ } ਅ. ੭੪ ਸੰਗਤ—ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਕਲਾਮੇ ਜੋੜੇ ਹੋਏ

ਕਲਾਮੁ } ਹੋਣ. ਕੁਝਤਰ੍ਹ. ਬਾਤ ਚੀਤ। ੭ ਕਥਨ. ਉਕਤਿ।
੩ ਦੇਖੋ, ਕਲਮ. “ਸਭਨਾ ਲਿਖਿਆ ਕੁਤੀ ਕਲਾਮ.” (ਜਪੁ) “ਕਰਮੀ

ਵਹੈ ਕਲਾਮ.” (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਸਾਰ)
ਕਲਾਮੁੱਲਹ } ਅ. ੭੪ ਸੰਗਤ—ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦੇ ਨਿਸ਼ਚੇ ਅਨੁਸਾਰ

ਕਲਾਮੁੱਲਾ } ਅੱਲਾ ਦੀ ਕਲਾਮ (ਬਾਣੀ). ਕੁਰਾਨ. “ਕਲਾਮੁੱਲਹ
ਕੀ ਅਨ ਤਿਹਾਰੇ.” (ਭਰਿਕੁ ੩੮) ੭ ਟੀਸ਼ੁਰੀਯ ਵਾਣੀ.

ਕਲਾਰ } ਸੰ. ਕਲਰਪਾਲ—ਕਲਾਲ. ਕਲਰ ਪਾਲੀ. ਕਲਾਲੀ.
ਕਲਾਈ } “ਏਕ ਬੁੰਦ ਭਰਿ ਤਨੁ ਮਨੁ ਦੇਵਉ ਜੇ ਮਧੁ ਦੇਇ

ਕਲਾਲੀ ਰੇ.” (ਰਾਮ ਬਥੀਰ) ਕਲਾਲੀ ਤੋਂ ਭਾਵ
ਆਤਮ ਪਰਾਇਣ ਵਿੱਤਿ ਹੈ। ੭ ਕਲਾਲ ਦੀ ਉਹ

ਮੱਟੀ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਨਾਹਣ ਰਿਆਰ ਕਰਦਾ ਹੈ.
ਕਲਾਲਨ } “ਕਾਇਆ ਕਲਾਲਨਿ ਨਾਹਨਿ ਮੇਲਉ.” (ਰਾਮ

ਕਲਾਲੀ } ਕਥੀਰ)
ਕਲਾਵਤ. ਕਲਾਵੰਤ. ਕਲਾਵਾਨ. ਜਿਸ ਨੂੰ ਕਾਉਣ ਦੀ ਕਲਾ (ਵਿਦਯਾ)

ਅਉਂਦੀ ਹੈ. ਕਵਿਯਾ. ਰਾਗਵਿਦਯਾ ਦਾ ਗਣਤਾ। ੭ ਪੰਡਿਤ. ਵਿਦੁਨ।
੩ ਚੰਦ੍ਰਮਾ। ੪ ਸ਼ਕਤਿਮਾਨ.

ਕਲਾਵਤਨੀ. ਰਾਗਵਿਦਯਾ ਜਾਣਨ ਵਾਲੀ। ੭ ਵੇਸ਼ਜਾ. ੩ ਪੰਡਿਤਾ.
ਕਲਾਵਾ. ਡਾ. ੭੪ ਕੁਲਾਵਹ. ਸੰਗਤ—ਜੰਝੀ. ਕੋਰੀ। ੭ ਰੂਤ ਦਾ

ਨੰਦਾ. ਕਲੋਟਾ.
ਕਲਾਵਾਨ } ਦੇਖੋ, ਕਲਾਵਤ.

ਕਲਾਵੰਤ }
ਕਲਿ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਪਾਪ। ੭ ਕਲਹ. ਚਗੜਾ. “ਹੈ ਕਲਿਮੂਲ

ਕੁੰਧੰ.” (ਸਯਸ ਮ: ੫) ੩ ਚੋਭਾ ਯੁਗ. “ਹੋਏ ਪਥਵਾਣਾ ਕਰਹਿ
ਪਿਛਾਣਾ ਕਲਿ ਲਖਣ ਵੀਚਾਰਿ.” xxx “ਜੇ ਕੈ ਸਫੁ ਕਰੇ ਸੈ ਭੀਜੈ

ਭਪ ਅਰਿ ਭਪੁ ਨ ਹੋਈ। ਜੇ ਕੈ ਨਾਉ ਲਏ ਬਦਨਾਵੀ ਕਲਿ ਕੇ ਲਖਣ
ਏਈ.” (ਰਾਮ ਅ: ਮ: ੧) ਦੇਖੋ, ਯੁਗ ੪। ੪ ਯੋਧਾ. ਸੁਰਮਾ।

੫ ਕਲਿਯੁਗ ਦੀ ਪੂਜਾ ਵਾਸਤੇ ਭੀ ਕਲਿ ਸ਼ਬਦ ਆਇਆ ਹੈ. “ਕਲਿ
ਹੋਈ ਕੁਤੇਮੁਹੀ.” (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਸਾਰ) ੬ ਕਲਕੀ ਅਵਤਾਰ ਲਈ ਭੀ

ਕਲਿ ਸ਼ਬਦ ਵਰਤਿਆ ਹੈ. “ਪੈਨ ਸਮਾਨ ਬਹੈ ਕਲਿਬਾਨ.” (ਕਲਕੀ)
੭ ਸੰ. ਕਲਿਲ—ਕੀਨਿ. ਵਰ—ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਦਿਨ ਵਿੱਚ. ਕਲੁ

ਨੂੰ. “ਖੇਲਣੁ ਅਚੁ ਕਿ ਕਲਿ.” (ਸੁੀ ਅ: ਮ: ੧) ੮ ਕਲਜ. ਕਲੁ.
“ਅਚੁ ਕਲਿ ਕਰਾਇਆ ਕਾਕੁ ਬਿਆਪੈ.” (ਭਭ ਅਲਾਹਣੀ ਮ: ੧)

ਦੇਖੋ, ਕਲ.
ਕਲਿਉਰਾ. ਦੇਖੋ, ਕਲਰੋਰਾ.

ਕਲਿਅਵਤਾਰ. ਭਾਵ—ਕਲਕੀ ਅਵਤਾਰ, ਜੋ ਕਲਿਯੁਗ ਦੇ ਅੰਤ
ਹੋਵੇਗਾ. ਦੇਖੋ, ਸਰਦਾਸ ੨.

ਕਲਿਆਣ. ਦੇਖੋ, ਕਲਿਆਣ ੨। ੨ ਦੇਖੋ, ਕਲਿਆਣ.
 ਕਲਿਆਣਮਯ } ਕਲਿਆਣ ਰੂਪ. ਮੰਗਲ ਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ
 ਕਲਿਆਣਮੀ } ਪ੍ਰਧਾਨਤਾ. "ਕਲਿਆਣਮੀ ਪਰਗਟ ਹੋਵੇ."
 (ਬਿਹਾ ਛੰਤ ਮ: ੫)

ਕਲਿਆਣਾ. ਦੇਖੋ, ਕਲਿਆਣਾ.

ਕਲਿਆਣ. ਦੇਖੋ, ਕਲਿਆਣ। ੨ ਕਲਿਆਣ ਠਾਟ ਦੀ ਚਿੰਤਾ ਸੰਪੂਰਣ
 ਰਾਗਿਣੀ ਹੈ। ਇਸ ਰਾਗ ਦੇ ਕਈ ਭੇਦ ਹਨ। ਇਸ ਥਾਂ ਇਸ ਦਾ ਸੁੱਧ
 ਸਰੂਪ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਆਰੋਹੀ ਵਿੱਚ ਮੱਧਮ ਅਤੇ ਨਿਸਾਦ ਵਰਜਿਤ ਹਨ।
 ਗਾਂਧਾਰ ਵਾਦੀ ਅਤੇ ਧੈਵਤ ਸੰਵਾਦੀ ਹੈ। ਮੱਧਮ ਤੀਵੁ ਅਤੇ ਭਾਕੀ ਸਾਰੇ
 ਸੁੱਧ ਸੁਰ ਹਨ। ਗਾਉਣ ਦਾ ਵੇਲਾ ਰਾਤ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਪਹਿਰ ਹੈ।

ਆਰੋਹੀ—ਸ ਰ ਗ ਪ ਧ ਸ।

ਅਵਰੋਹੀ—ਸ ਨ ਧ ਪ ਮੀ ਗ ਰ ਸ।

ਸ੍ਰੀ ਕੁਰੂ ਗੁੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ਕਲਿਆਣ ਦਾ ਉਨਤੀਹਵਾਂ ਨੰਬਰ
 ਹੈ। ੩ ਬੰਦੀ ਹਾਰੇ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਸ਼ਹਿਰ, ਜੋ ਕਿਸੇ ਵੇਲੇ ਚਾਲੂਕਰ
 ਰਾਜਪੂਤਾਂ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਕਲਿਆਣ ਤੋਂ ਬੰਦੀ ਤਰ ਮੀਲ
 ਹੈ।

ਕਲਿਸੰਵਤ. ਦੇਖੋ, ਕਲਿਯੁਗ ਸੰਵਤ.

ਕਲਿਸ੍ਰ. ਸੰ. ਕ੍ਰਿਸ਼ਣ. ਵਿ—ਕਲੇਸ਼ ਸਹਿਤ. ਦੁਖੀ। ੨ ਕਠਿਨ.
 ਮੁਸ਼ਕਿਲ. ਔਖਾ.

ਕਲਿਹਾਰੀ. ਵਿ—ਕਲਹ ਕਰਨ ਵਾਲੀ. ਲੜਾਈ। ੨ ਸੰ. ਸੰਕੜਾ—
 ਇੱਕ ਬੂਟੀ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਕਲਿਹਾਰੀ ਭੀ ਆਖਦੇ ਹਨ। Aconitum
 Napellum. ਇਸ ਦੀ ਤਾਜੀਬ ਗਰਮ ਖੁਸ਼ਕ ਹੈ। ਨਹੂ ਦੇ ਰੋਗ,
 ਕਵਾਸੀਰ, ਕਫ, ਖਾਂਸੀ, ਸੁਲ ਹਟਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਜਖਮ ਰਖੀ ਕਰਦੀ ਹੈ।
 ਗਰਭ ਗਿਰਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਪਿੰਸੂ ਮਾਰਦੀ ਹੈ।

ਕਲਿਕਲੇਸ਼. ਕਲਿਯੁਗ ਦੇ ਕਲੇਸ਼ (ਦੁੱਖ). "ਮਿਟਾਨੇ ਸਭ
 ਕਲਿਕਲੇਸ਼." (ਰਾਮ ਮ: ੫)

ਕਲਿਕਾ. ਸੰ. ਸੰਕੜਾ—ਚੰਦਮਾਂ ਦੀ ਸੇਲਵੀਂ ਕਲਾ। ੨ ਫੁੱਲ ਦੀ
 ਭੋਭੀ. ਕਲੀ. "ਦੁਤਿ ਕਲਿਕਾ ਰਦਨ ਮਨਿਦੁ." (ਭੁਪ੍ਰਸੂ) ਚਿੱਟੀ
 ਕਲੀ ਦੇ ਮਾਨਿਦ ਦੰਦਾਂ ਦੀ ਸ਼ੇਭਾ ਹੈ।

ਕਲਿਕਾਲ. ਕਲਿਯੁਗ ਦਾ ਸਮਾਂ. Ironage.

(ੳ) ਸੁਰਤਾਈ ਆਂਧਰੇ ਮੇ ਦ੍ਰਿੜਤਾਈ ਪਾਹਨ ਮੇ
 ਨਾਸਿਕਾ ਚਨਾਨ ਅਧਰ ਨੇਨ ਰਹੀ ਰਾਟ ਮੇ,
 ਧਮ ਰਹਰੇ ਪੋਥਿਨ ਵਡਾਈ ਰਹੀ ਫੁਕਨ ਮੇ
 ਬੰਧ ਪੁਪਾ ਪਾਤਨ ਮੇ ਪਾਨੀ ਰਹਰੇ ਘਾਟ ਮੇ,
 ਯਹਿ ਕਲਿਕਾਲ ਨੇ ਬਿਹਾਲ ਕੀਓ ਸਭ ਜਗ,
 "ਨਾਯਕ" ਸੁਕਵਿ ਧੈਸੀ ਬਨੀ ਹੈ ਕੁਠਾਟ ਮੇ,
 ਰਜ ਰਹੀ ਪੰਬਨ ਰਜਾਈ ਰਹੀ ਸ਼ੀਤਕਾਲ
 ਰਾਜਾ ਭਯੋ ਨਾਈ ਅਰੁ ਰਾਈ ਰਹੀ ਭਾਟ ਮੇ.

(ਅ) ਮੀਰਜਾਏ ਪੀਰਜਾਏ ਅਸਲ ਅਮੀਰਜਾਏ
 ਸਾਹਿਬ ਫਕੀਰਜਾਏ ਰੋਸੇ ਤਨ ਭੋ ਰਹੇ,

ਰਾਯਜਾਏ ਰਾਉਜਾਏ ਸਾਹਜਾਏ ਸਾਹੁਜਾਏ
 ਕੁਲ ਕੇ ਅਸੀਲਜਾਏ ਤਾਜਪਨ ਖੇ ਰਹੇ,
 "ਰਾਕੁਰ" ਕਹਿਰ ਕਲਿਕਾਲ ਕੇ ਕਹਿਰ ਬੀਰ
 ਪਹਿਰ ਪਹਿਰ ਪੀਏ ਰਾਏ ਕੁਮ ਰੋ ਰਹੇ,
 ਟਾਨ ਕਿਰਪਾਨ ਸਮੇ ਸਤਾਨ ਕੁਰੁਕਜਾਨ ਸਮੇ
 ਸਭ ਜਾਏ ਮਿਟਕੈ ਹਰਾਮਜਾਏ ਹੋ ਰਹੇ.

(ੲ) ਕੁਰ ਭਯੋ ਕੁੰਵਰ ਮਸੂਰ ਭਯੋ ਮਾਲਦਾਰ
 ਸੂਰ ਭਯੋ ਰੂਪਤ ਅਸੂਰ ਭਯੋ ਜਬਰੇ,
 ਦਾਤਾ ਭਯੋ ਫ਼ਿਪਨ ਅਦਾਤਾ ਕਹੈ ਦਾਤਾ ਹਮ
 ਧਨੀ ਭਯੋ ਨਿਧਨ ਨਿਧਨ ਭਯੋ ਗਬਰੇ,
 ਸਾਚਿਨ ਕੀ ਭਾਤਨ ਪਰਯਾਤ ਕੇਉ ਜਗ ਮਾਂਝ
 ਰਾਜ ਦਰਬਾਰਨ ਬੁਨੈ'ਯੋ' ਜੋਗ ਨਬਰੇ,
 ਭਨਤ "ਪ੍ਰਬੀਨ" ਅਥ ਭੀਨ ਭਈ ਹਿੰਮਤ, ਸੋ
 ਕਲਿਯੁਗ ਅਦਲ ਬਦਲ ਭਾਰੇ ਸਗਰੇ.

੨ ਭੁਰਾ ਸਮਾਂ. ਦੁਖਦਾਈ ਸਮਾਨਾ. ਦੇਖੋ, ਕਲਿ ੩।

ਕਲਿਕਾਲੀ. ਦੇਖੋ, ਕਾਲੀ.

ਕਲਿੰਗ. ਸੰ. ਕਲਿੰਗ. ਸੰਕੜਾ—ਸ਼ਾਕੀ ਰੰਗ ਦਾ ਇੱਕ ਪੱਛੀ,
 ਜਿਸ ਦੀ ਕਰਦਨ ਨੰਮੀ ਅਤੇ ਸਿਰ ਨਾਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. "ਭੋਨਤ ਕਪੋਤ
 ਕ੍ਰਿੰਗ ਖੰਜਨ ਕਲਿੰਗ ਕਲ." (ਨਾਪੁ) ੨ ਮਤੀਰਾ. ਤਰਬੂਜ। ੩ ਇੱਕ
 ਦੇਸ਼, ਜੋ ਪੂਰਬੀ ਘਾਟ ਅਤੇ ਕੋਦਾਵਰੀ ਦੇ ਮੱਧ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਉੱਤਰ
 ਵੱਲ ਉੜੀਸਾ ਹੈ. "ਐਰ ਕਲਿੰਗ ਦੇਸ਼ ਪਥਿ ਧਾਯੋ. (ਚਰਿਤ੍ਰ ੫੨)
 ੪ ਇੰਦ੍ਰ ਜੋ। ੫ ਸਰੀਹ ਦਾ ਵਰਖਤ

ਕਲਿੰਗਾ. ਦੇਖੋ, ਕਲਿੰਗ.

ਕਲਿੰਜਰ. ਕਲਿੰਜਰ. ਕੁੰਦੇਲਖੰਡ ਦਾ ਨਗਰ. ਇੱਥੇ ਕੀਰਤਬ੍ਰਹਮ
 ਚੰਦੇਲ ਰਾਜਾ ਦਾ ਬਣਵਾਇਆ ਪੁਰਾਣਾ ਕਿਲਾ ਹੈ, ਅਰ ਨੀਲਕੰਠ ਦਾ
 ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਮੰਦਿਰ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਕੋਟਿਤੀਰਥ ਆਖਦੇ ਹਨ. "ਦੇਸ
 ਕਲਿੰਜਰ ਕੇ ਲਿਖਟ ਸੈਨ ਬਿਓਛਨ ਰਾਇ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੨੪੦) "ਕੋਭੇ
 ਸੀ ਕਲਿੰਜਰ, ਸਭਨ ਮੁਖ ਰਦਨ ਸੀ, ਨਾਨਕ ਕੀ ਕੀਰਤਿ ਸੰਤੋਖ
 ਸਿੰਘ ਭਾਨਿਯੋ." (ਨਾਪੁ) ਦੇਖੋ, ਕਲਿੰਜਰ.

ਕਲਿਜੁਗ. ਦੇਖੋ, ਕਲਿਕਾਲ ਅਤੇ ਯੁਗ. "ਕਲਿਜੁਗ ਉਧਾਰਿਆ
 ਕੁਰੁਦੇਵ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) ੨ ਦੇਖੋ, ਕਲਿਯੁਗ ੨.

ਕਲਿਣ. ਕਲਿਆਣਮਯ. ਮੰਗਲਰੂਪ. "ਧਰਮ ਫੋਕਟਣੋ ਸਭੈ ਇਕ
 ਕੇਵਲ ਕਲਿਣ ਬਿਨਾ." (ਕਲਕੀ)

ਕਲਿਤ. ਸੰ. ਵਿ—ਜਮਾ ਕੀਤਾ. ਸੰਗ੍ਰਹ ਕਰਿਆ। ੨ ਘੇਰਿਆ
 ਹੋਇਆ. ਗੁਸਿਆ ਹੋਇਆ. "ਕਲਿਤ ਕ੍ਰੋਧ." (ਪਾਰਸਾਦ)
 ੩ ਸਿੰਗਾਰਿਆ ਹੋਇਆ. ਸਜਾਇਆ, "ਆਸਤਰਨ ਭਰ ਮ੍ਰਿਦੁਲ
 ਕਲਿਤ ਕਰ." (ਭੁਪ੍ਰਸੂ) ੪ ਜਾਇਆ ਹੋਇਆ. ਭਯਾਤ। ੫ ਮਨੋਹਰ.
 ਸੁੰਦਰ। ੬ ਦੇਖੋ, ਕਲਤੁ

ਅਯਾਭਾਚਤ ਵਿੱਚ ਭੀਸਮ ਨੇ ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਹੀ ਯੁਗ ਦਾ ਕਾਲ ਨਿਖਿਆ ਹੈ, ਯਾ—
 "ਰਾਜ ਰਾਜਸਧ ਕਾਢਟ"

ਕਲਿਤਰ } ਦੇਖੋ, ਕਲਤੁ.

ਕਲਿਦ } ਸੀ. ਕਲਿਦ. ਸੰਗਤ—ਬਹੇਤਾ। ੨ ਸੁਰਜ।
ਕਲਿਦਕੰਨਯਾ } ੩ ਇੱਕ ਪਹਾੜ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਯਮੁਨਾ (ਜਮਨਾ)
ਕਲਿਦੀ } ਨਦੀ ਨਿਕਲਦੀ ਹੈ। ਇਸੇ ਨਦੀ ਯਮੁਨਾ ਦਾ
ਕਲਿਦੁ } ਨਾਉਂ ਕਲਿਦੀ ਅਤੇ ਕਲਿਦ—ਕੰਨਯਾ ਹੈ।
ਕਲਿਦੀ } “ਕਲਿਦੁ ਕੇ ਸਿੰਗਰੁ ਤੇ ਨਿਕਸਰੇ ਅਹਿ ਕੇ ਫਨ
ਕੋਪ ਭਰੇ ਹੈ।” (ਕੁਸਨਾਥ)

ਕਲਿਨਾਮ. ਦੇਖੋ, ਕਲਨਾਮ.

ਕਲਿਪਤਰ } ਦੇਖੋ, ਸੁਰਤਰ ਅਤੇ ਕਲਪਤਰ. “ਏਕਨਾਮਕਲਿਪਤਰ
ਕਲਿਪਤਰੁ } ਭਾਰੇ.” (ਕਉ ਕਬੀਰ) “ਕਲਿਪਤਰੁ ਰੋਕਥਿਦਾਰ
ਸੰਸਾਰਤਾਪ ਨਿਵਾਰ.” (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੩ ਕੇ)

ਕਲਿਭਗਵਤ. ਸੰ. ਕਲਿਭਗਵਤ. ਕਲਿਯੁਗ ਦਾ ਭਗਤ. ਪਾਖੰਡੀ
ਭਗਤ. “ਕਲਿਭਗਵਤ ਬੰਦ ਚਿਰਾਮੇ.” (ਪ੍ਰਭਾ ਭੋਟੀ) ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ
ਇਖਾਉਣ ਲਈ ਚਿਰ ਤੀਕ ਬੰਦਨਾ ਕਰਦਾ ਹੈ.

ਕਲਿਮਲ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਪਾਪ. ਦੇਸ. “ਕਲਿਮਲ ਭਾਰਨ ਮਨਹਿ
ਸਧਾਰਨ.” (ਦੇਵ ਮ: ੫)

ਕਲਿਮੂਲ. ਕਲਿਯੁਗ ਦੀ ਜੜ। ੨ ਕਲਹ ਮੂਲ. ਭਿਸਾਦ ਦੀ ਜੜ.
“ਹੇ ਕਲਿਮੂਲ ਫੇਰੀ!” (ਸਹਸ ਮ: ੫)

ਕਲਿਯੁਗ. ਚੌਥਾ ਯੁਗ. ਦੇਖੋ, ਕਲਿ ੩ ਅਤੇ ਯੁਗ। ੨ ਜਡੰਨਾਥ ਦਾ
ਇੱਕ ਪੰਡਾ, ਜੋ ਵਡਾ ਪਾਖੰਡੀ ਅਤੇ ਕੁਕਰਮੀ ਸੀ। ਇਹ ਯੁਗ ਨਾਨਕ
ਦੇਵ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਨਾਲ ਸਦਾਚਾਰੀ ਅਤੇ ਮਹਾਨ ਉਪਕਾਰੀ ਹੋਇਆ.
ਕਲਿਯੁਗ ਸੰਵਤ. ਇਸ ਨੂੰ ਯੁਧਿਸ਼੍ਠਿਰ ਸੰਵਤ ਭੀ ਆਖਦੇ ਹਨ.
ਇਹ ਈਸਵੀ ਸਨ ਤੋਂ ੩੧੦੨ ਬਢੇ ਪਹਿਲਾਂ ੧੮ ਭਰਵਰੀ ਤੋਂ ਸ਼ੁਰੂ
ਹੋਇਆ ਹੈ.

ਕਲਿਯੁਗੀ. ਵਿ—ਕਲਿਯੁਗ ਦਾ। ੨ ਉਪਦੁਰੀ. ਭਿਸਾਦੀ.

ਕਲਿਲ. ਸੰ. ਵਿ—ਮਿਲਿਆ ਹੋਇਆ. ਮਿਸ਼੍ਰਿਤ। ੨ ਸੰਘਣਾ।
੩ ਸੰਗਤ—ਸਮੂਹ. ਚੋਰ.

ਕਲੀ. ਕਲਿਯੁਗ ਦੇਖੋ, ਕਲਿ. “ਨਹਿ ਦੇਖ ਭਿਆਪਹਿ ਕਲੀ.”
(ਬੇਦਾ ਮ: ੫) ੨ ਭੂਕਿਆ ਹੋਇਆ ਪੱਥਰ. ਚਿੱਟਾ ਚੂਨਾ।
੩ ਚਿਲਮ, ਜਿਸ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਫੁੱਲ ਦੀ ਕਲੀ ਸਮਾਨ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।
੪ ਅੰਗਰਖੇ ਕੁਝਤੇ ਆਇਕ ਦੀ ਕਲੀ। ੫ ਯੁਕ. ਭੰਦ ਦਾ ਚਰਣ.
“ਕਲੀ ਮਧ ਚਾਰ ਜਗਨ ਕਨਾਇ.” (ਗੁਪਦੀਪ) ੬ ਕਲਿਕਾ. ਫੁੱਲ
ਦੀ ਭੰਡੀ. “ਅਲੀ ਕਲੀ ਹੀ ਸੋ ਭਿਧਰੈ.” (ਭਿਹਾਰੀ)। ੭ ਫੁੱਲ ਦੀ
ਲਾਲ ਭੰਡੀ ਜੇਹਾ ਤੋੜੇ ਦਾ ਧੁਖਦਾ ਹੋਇਆ ਸਿਰਾ. “ਧੁਖੇ ਪੁੰਜ ਤੋੜੇ
ਕਲੀ ਆਭ ਹੋਈ.” (ਗੁਪੁਸ਼ੁ) ੮ ਵਿ—ਕਲਾਵਾਨ. ਸ਼ਕਤਿਵਾਨ.
“ਕਿ ਸਰਬ ਕਲੀ ਹੈ.” (ਜਾਪੁ) ੯ ਅ ੧੦ ਕਲਾਈ. ਕਲਾ ਨਾਮਕ
ਖਾਨਿ ਤੋਂ ਨਿਕਲੀ ਹੋਈ ਧਾਤੁ. ਚਾਂਗਾ. ਚੰਗਾ. Stannum.

ਕਲੀਆ. ਦੇਖੋ, ਕਲੀਯੁਗ.

ਕਲੀਕਾਲ. ਕਲਿਯੁਗ ਦਾ ਸਮਾਂ (ਸਮਾਨਾ). “ਕਲੀਕਾਲ ਕੇ ਮਿਟੇ

ਕਲੇਸਾ.” (ਸੁਹੀ ਮ: ੫) ਦੇਖੋ, ਕਲਿ ੩ ਅਤੇ ਕਲਿਕਾਲ.
ਕਲੀਦਾ. ਦੇਖੋ, ਕਲੀਦਾ.

ਕਲੀਦ. ੩ ੧੧ ਸੰਗਤ—ਕੁੰਜੀ. ਚਾਬੀ. ਤਾਲੀ.

ਕਲੀਦਾ. ਸੰਗਤ—ਮਤੀਦਾ. ਕਲਿੰਗ. ਤਰਬੂਜ. ਹਿੰਦਵਾਣਾ. “ਖਰਬੂਜ
ਐ ਕਲੀਦਾ ਸਜਲ ਬਿਕਾਰੀਐ.” (ਭਾਗੁ ਕ)

ਕਲੀਮ. ਅ ੧੧ ਵਿ—ਕਲਾਮ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਵਕਤਾ. ਕਹਿਣ
ਵਾਲਾ. “ਕਿ ਸਰਬ ਕਲੀਮਿ.” (ਜਾਪੁ) ਸਰਵਵਕਤਾ ਹੈ। ੨ ਅ
੧੧ ਟਿਕਲੀਮ. ਦੇਸ. ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਦਾ ਖੰਡ. ਦੇਖੋ, ਅ Clime. “ਜਾਹਰ
ਕਲੀਮ ਹਫਤਸ.” (ਰਾਮਾਵ) ਸੱਤ ਵਲਾਇਤਾਂ ਤੋਂ ਜਾਹਿਰ ਹੈ. ਦੇਖੋ,
ਹਫਤ ਟਿਕਲੀਮ.

ਕਲੀਯਹ. ਅ ੧੧ ਸੰਗਤ—ਤਵੇ ਉੱਪਰ ਪਕਾਇਆ ਹੋਇਆ
ਮਾਸ। ੨ ਭਵ—ਕੀਮਾ ਕਰਕੇ. ਭੁੰਨਿਆ ਮਾਸ.

ਕਲੀਲ. ਅ ੧੧ ਵਿ—ਭੋਤਾ. ਘੱਟ. ਕਮ.

ਕਲੀਵ. ਸੰ. ਕੁੰਜੀ. ਸੰਗਤ—ਨਪੁੰਸਕ. ਹੀਜਤਾ. “ਤਾਲਨ ਪੂਰ
ਕਲੀਵ ਸੁ ਨਾਹਿ.” (ਨਾਪੁ) ੨ ਭਰਪੋਕ. ਥਾਟਿਰ. ਭੁਜਦਿਲ.

ਕਲੁ. ਦੇਖੋ, ਕਲਿ ਅਤੇ ਕਲੁ.

ਕਲੁਖ } ਸੰ. ਕਲੁਸ. ਸੰਗਤ—ਮਲੀਨਤਾ. ਮੈਲ। ੨ ਕਾਲਿਸ.
ਕਲੁਖਾ } ਕਲਖਾ ੩ ਕਲੰਕ. ਦਾਗ। ੪ ਪਾਪ। ੫ ਫੁੱਧ.
ਕਲੁਖਾਈ }

ਕਲੁਚਰੈ. ਕਲੁ ਕਵਿ ਉਚਰੈ. “ਕਲੁਚਰੈ ਜਸੁ ਸੰਪਦਿ ਨਹਟੇ ਰਸਨ.”
(ਸਵੈਯੇ ਮ: ੩ ਕੇ)

ਕਲੁ. ਦੇਖੋ, ਕਲਿ. “ਅਭ ਕਲੁ ਆਇਓ ਚੇ! ਇਲੁ ਨਾਮੁ ਭੋਵਹੁ.”
(ਬਸੰ ਮ: ੫)

ਕਲੁਖ. ਦੇਖੋ, ਕਲੁਖ. “ਖੋਰ ਕਲੁਖਨ ਦੀਨ ਦਯਾਲ.” (ਨਾਪੁ)

ਕਲੁਖਤ. ਸੰ. ਕਲੁਸਿਤ. ਵਿ—ਪਾਪੀ. ਦੋਸੀ। ੨ ਕਲੰਕੀ।
੩ ਸੰਗਤ—ਕਲੁਸਤਾ. ਪਾਪ. ਦੇਸ. ਮੈਲ. “ਸਾਧ ਕੈ ਸੰਗਿ ਕਲੁਖਤ
ਹਰੈ.” (ਸੁਖਮਨੀ)

ਕਲੁਨਾਸਨਿ. ਗੰਗਾ. (ਜਨਾਮ) ਜੋ ਹਿੰਦੁਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਕਲੁ
(ਕਲੁਸ—ਪਾਪ) ਨਾਸਨੀ ਮੰਨੀ ਹੈ.

ਕਲੁਭ. ਅ ੧੧ ਕਲੁਭ. ਕਲੁਭ (ਦਿਲ) ਦਾ ਬਹੁ ਵਚਨ.

ਕਲੁਚ. ਦੇਖੋ, ਕਲੁਚ. “ਕਸਟਵਾਰ ਕੁੰਨੁ ਕਲੁਚ.” (ਚਰਿਤ੍ਰ ੨੧੭)

ਕਲੇ. ਗਿ. ਵਿ—ਪਾਤਲ ਲੋਕ ਵਿਚ, ਕੰ (ਪਾਣੀ) ਹੋਵੇ ਲੀਨ ਜਿਸ
ਵਿਚ. ਤਲੇ. ਨੀਚੇ. “ਪਿੰਧੀ ਉਭ ਕਲੇ ਸੰਸਾਰਾ.” (ਧਨਾ ਨਾਮਦੇਵ)
ਸੰਸਾਰ ਦੀ ਹਾਲਤ ਹਰਟ ਦੀ ਪਿੰਧੀ (ਆਪਧੀ—ਟਿੱਡਾ) ਵਾਂਗ ਉੱਚੀ
ਨੀਚੀ ਹੁੰਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ.

ਕਲੇਸ. ਸੰ. ਕੁਲੇਸ. ਸੰਗਤ—ਦੁੱਖ। ੨ ਭਗਤਾ। ੩ ਭਿਕਰ. ਚਿੰਤਾ।
੪ ਫੁੱਧ। ੫ ਬਿਦੁਆਂ ਨੇ ਪੰਜ ਕੁਲੇਸ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤਕ੍ਰਿਕਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ
ਹੈ।

ਉ—ਅਵਿਦਯਾ, ਅਸਲੀਭਤ ਨਾ ਸਮਝਣੀ. ਉਲਟੀ ਸਮਝ.

‘ਦੇਖੋ, ਚੇਤ ਦਕਨ, ਸਾਧਨਾਥ, ਸੁਰੁ ੨.

ਅ—ਅਸਿਮਤਾ, ਦੇਹ ਧਨ ਸੰਬੰਧੀ ਆਦਿਕਾਂ ਵਿੱਚ ਅਰੰਤਾ (ਮਮਤਾ).

ੲ—ਰਾਕ, ਪਦਾਰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰੇਮ.

ਸ—ਦ੍ਰੇਸ, ਵੈਰ ਵਿਰੋਧ.

ਹ—ਅਭਿਨਿਵੇਸ਼, ਨਾ ਕਰਨ ਯੋਗਤਾ ਕਰਮਾਂ ਨੂੰ ਜਾਣਕੇ ਹੀ ਹਨ ਨਾਲ ਚੁੰਨਾਂ ਵਿੱਚ ਮਨ ਲਾਉਣਾ ਅਤੇ ਮੌਤ (ਮਰਣ) ਤੋਂ ਡਰਨਾ.

ਕਲੇਸਰ } ਇੱਕ ਪਹਾੜ, ਜੋ ਬਿਤੋਰ ਦੇ ਇਲਾਕੇ (ਜਿਲਾ ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ)
ਕਲੇਸੁਰ } ਵਿੱਚ ਹੈ. "ਨਾਮ ਕਲੇਸਰ ਬ੍ਰਹਮੇ ਧਰਤੀ." (ਗੁਪਤ ਅਤੇ
ਰੁਵਿ ੧੦)

ਕਲੇਜਾ. ਦੇਖੋ, ਕਰੇਜਾ. "ਕਰਕ ਕਲੇਜੇ ਮਾਹਿ." (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਮਲਾ) ਡਿੰਗ. ਕਲੇ. ਦੇਖੋ, ਕਾਲਜਾ.

ਕਲੇਦ. ਸੰ. ਕਲੇਦ. ਕਲਿਦ ਧਾ. ਕਿੱਲਾ ਹੋਣਾ. ਸੰਗਤ—ਕਿੱਲਾਪਨ।
੨ ਮੁਕੁਤਾ. ਪਸੀਨਾ। ੩ ਤਕਲੀਫ਼. ਦੁੱਖ। ੪ ਕੁਝ. ਵਸਨ. ਭਾਵੀ.
ਕਲੇਦਨ. ਸੰ. ਕਲੇਦਨ. ਸੰਗਤ—ਕਿੱਲਾ ਕਰਨਾ. ਤਰ ਕਰਨਾ।
੨ ਪਸੀਨਾ (ਮੁਕੁਤਾ) ਦੇਣਾ.

ਕਲੇਵਰ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਦੇਹ. ਸਰੀਰ. ਜਿਸਮ। ੨ ਢਾਂਚਾ.
ਕਲੇਵਾ. ਕਲਤਾਹਾਰ. ਸਵੇਰਸਾਰ ਗੀਤਾ ਭੋਜਨ. ਹਾਜ਼ਰੀ.
ਕਲੇ. ਦੇਖੋ, ਕਲਹ। ੨ ਸੰ. ਕਾਲਿਕ. ਕਾਲ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਬਿਨਾਸਕ।
੩ ਕਾਲ. ਸਮਾਂ. "ਨੇਤਿ ਨ ਆਵਟੀ ਜਮਕੰਕਰ ਜਮਕਲੇ." (ਮ: ੩ ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੧) ਜਮ ਦਾ ਦੂਤ ਅਤੇ ਮੌਤ ਦਾ ਵੇਲਾ ਨੇਤਿ ਨ ਆਵਟੀ.

ਕਲੇਚ. ਸੰਗਤ—ਕਲਾਪ. ਮੋਰ ਦੀ ਪੁਛ. ਵੰਞਾਂ (ਖੰਡੇ) ਦਾ ਸਮੁਦਾਯ.
ਕਲੇਚੀ. ਵਿ—ਕਲਾਪ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਤ—ਮੋਰ.
ਕਲੇਹ. ਜਿਲਾ ਕਾਂਡਕੇ ਦੀ ਤਸੀਲ ਹਮੀਰਪੁਰ ਦਾ ਇੱਕ ਪਿੰਡ. ਇਸ
ਥਾਂ ਕੁਝ ਸਮਾਂ ਕਲਗੀਧਰ ਵਿਰਾਜੇ ਸਨ.

ਕਲੇਤਾ. ਦੇਖੋ, ਇਕਲੇਤਾ.

ਕਲੇਲ. ਸੰ. ਕਲੇਲ. ਸੰਗਤ—ਪਾਣੀ ਦੀ ਲਹਿਰ. ਤਰੰਗ. "ਮਲਾ
ਕਲੇਲ ਬੁਝਹਿ ਮਾਇਆ ਕੇ." (ਧਨਾ ਮ: ੫) ੨ ਆਨੰਦ ਦੀ ਮੋੜ.
ਮਨ ਦੀ ਉਮੰਗ.

ਕਲੇਂਜੀ. ਸੰਗਤ—ਕਿਸ਼ੂਜੀਰਕ. ਕਾਲੀ ਜੀਰੀ. *Nigella indica*.
ਇਸ ਦੀ ਤਾਜੀਰ ਕਰਮ ਖੁਸ਼ਕ ਹੈ. ਇਹ ਅੰਬ ਆਦਿ ਦੇ ਆਚਾਰ
ਵਿੱਚ ਪਾਈਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਅਨੇਕ ਦਵਾਈਆਂ ਵਿੱਚ ਵਰਤੀਦੀ ਹੈ.

ਕਲੇਕ. ਸੰ. ਕਲਕ. ਸੰਗਤ—ਐਥ. ਦੋਸ। ੨ ਕਦਨਾਮੀ. ਅਪਯਕਸ਼।
੩ ਦਾਗ਼. ਧੰਗ। ੪ ਚੰਦਮਾ ਦਾ ਕਾਲਾ ਦਾਗ਼। ੫ ਰਸਾਯਨ ਬਣਾਉਣ
ਵਾਲਾ ਪਦਾਰਥ. ਮਾਰੀ ਹੋਈ ਕਲੀ ਆਦਿਕ ਰਸ. "ਧਾਤੁ ਮੇ ਤਨਿਕ
ਹੀ ਕਲੇਕ ਭਾਰੇ ਅਨਿਕ ਬਰਨ ਮੇਟ ਕਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ ਹੈ." (ਤਾਰੂ
੪)

ਕਲੇਕਾਰ. ਵਿ—ਕਲਾ (ਸ਼ਕਤਿ) ਕਰਤਾ. ਸਾਰੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਅਤੇ
ਵਿਦਯਾ ਹੁਨਰ ਦੇ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. "ਕਲੇਕਾਰ ਰੂਪੇ." (ਜਾਪੁ)
੨ ਕਲੇਕਾਰਿ. ਕਲੇਕ ਦਾ ਵੈਰੀ.

ਕਲੇਕੀ. ਵਿ—ਕਲੇਕ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਤ—ਕਲਕੀ ਅਵਤਾਰ
"ਪਰਸੁਰਾਮ ਰਾਮ ਕਿਸਨ ਹੋ ਕਿਲਕ ਕਲੇਕੀ ਅਤਿ ਅਹੰਕਾਰੇ."

[ਤਾਰੂ]

ਕਲੇਕ. ਕਲੇਕ। ੨ ਸੰ. ਬ੍ਰਹਮਪੁਤ੍ਰ ਨਦੀ ਦੀ ਇੱਕ ਸ਼ਾਖ, ਜੋ ਆਸਾਮ
ਵਿੱਚ ਹੈ. ਕਲੇਕ ਦਰਿਆ.

ਕਲੇਗਾ. ਦੇਖੋ, ਕਲੰਗ ਅਤੇ ਕਾਲੰਗਾ. ਕਲੇਕ ਦਾ ਬਹੁ ਰਚਨ.
"ਜਨਮ ਜਨਮ ਕੇ ਹਰੇ ਕਲੇਗਾ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫) ੨ ਇੱਕ ਭੁੱਲ, ਜੋ
ਕਲਗੀ ਦੀ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਗੁਲਕਲਗਾ। ੩ ਦੇਖੋ, ਕਰਿੰਗ.
ਕਲੇਜ. ਸੰ. ਕਲਜਕ. ਸੰਗਤ—ਤਮਾਸ਼ੂ. ਤਾਮੁਕੁਟ। ੨ ਜ਼ਹਿਰੀਲੇ
ਤੀਰ ਨਾਲ ਮਾਰਿਆ ਜੀਵ.

ਕਲੇਦਰ } ਭਾ ਅਥਵਾ ਵਿ—ਮਸ਼. ਕੇਪਰਵਾ। ੨ ਫ਼ਕੀਰਾਂ
ਕਲੇਦਰੁ } ਦਾ ਇੱਕ ਖਾਸ ਦਰਜਾ. ਦੇਖੋ, ਅਥਵਾਸ. "ਆਉ
ਕਲੇਦਰ ਕੇਸਵਾ." (ਭੈਰ ਨਾਮਦੇਵ) "ਮਨੁ ਮੰਦਰੁ ਤਨੁ ਰੋਸ ਕਲੇਦਰੁ."
(ਬਿਲਾ ਮ: ੧) ਮਨ ਹੀ ਮੇਰੇ ਲਈ ਮੰਦਰ ਹੈ, ਅਤੇ ਸ਼ਰੀਰ
ਕਲੇਦਰੀ ਰੋਸ ਹੈ। ੩ ਹੁਣ ਕਲੇਦਰ ਨਾਉਣ ਵਾਲੇ ਤੀ ਕਲੇਦਰ ਕਹੇ
ਜਾਂਦੇ ਹਨ.

ਜੋਗ ਤੋ ਜਾਨਲੀਓ ਤੁਮ ਚੁੰਧਵ,
ਆਸਨ ਸਾਧ ਸਮਾਧਿ ਨਗਨੇ,
ਪੂਰਕ ਰੇਖਕ ਕੁੰਡਕ ਕੀ ਭਤਿ,
ਐਨ ਲਗਾਵਰ ਠੀਕ ਠਿਕਾਨੇ,
ਪੇ ਜਸੁਧਾਸੁਤ ਕੇ ਜੇਊ ਕੋਤਕ,
ਕਰੋਕਰ ਤੂ ਰਿਦ ਅੰਤਰ ਆਨੇ।
ਮਾਨੀ ਮੁਨਿੰਦੁ ਜੁ ਜਾਨੇ ਕਹਾਂ ਕਛੁ
ਭੰਦਰ ਭੇਦ ਕਲੇਦਰ ਜਾਨੇ.

(ਬਾਵਾਰਾਮ ਦਾਸ)

ਕਲੇਥਕ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਸਾਗ, ਜੋ ਬੇਲ ਦੀ ਤਰਾਂ
ਪਾਣੀ ਉੱਪਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਚੱਚਾਂ ਦਾ ਸਾਗ। ੨ ਕਮਲ. "ਚੰਦਨ
ਧੂਪ ਕਦੰਬ ਕਲੇਥਕ ਦੀਪਕ ਦੀਪ ਤਹਾਂ ਦਰਸਾਏ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)
ਚੰਦਨ, ਧੂਪ, ਕਦਮ ਅਤੇ ਕਮਲ ਦੇ ਫੁੱਲ, ਚਮਕਦਾਰੀ ਦੀਪਕ ਤਹਾਂ
ਭਟਾਏ.

ਕਲੇਮ. ਦੇਖੋ, ਕਲਮ. "ਹਾਥਿ ਕਲੇਮ ਅਕੀਮ." (ਭੁਨਹੇ ਮ: ੫)
ਕਲੁ. ਦੇਖੋ, ਕਲਤ.

ਕਲੁਣ } ਇੱਕ ਵਿਦ੍ਵਾਨ ਕਲਮੀਰੀ ਬ੍ਰਾਹਮਣ, ਇਸ ਨੇ ਈਸਵੀ
ਕਲੁਨ } ਬਾਰ੍ਹਵੀਂ ਸਦੀ ਵਿੱਚ ਕਲਮੀਰ ਦਾ "ਵਾਸਤਰੰਗਿਣੀ"
ਇਤਿਹਾਸ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, ਜੋ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਸਲੋਕਾਂ ਵਿੱਚ ਹੈ. ਇਸ ਵਿੱਚ
ਰਾਜਾ ਭੋਨੰਦ ਤੋਂ ਆਰੰਭ ਕੇ (ਜੋ ਮਹਾਰਾਜਾ ਯੁਪਿਸ਼ਥ ਦਾ ਸਮਕਾਲੀਨ
ਸੀ) ਆਪਣੇ ਸਮੇਂ ਦੇ ਰਾਜਾ ਸਿੰਹਦੇਵ ਦੇ ਰਾਜ ਤਕ ਕਲਮੀਰ ਦੀ
ਸਿਲਸਿਲੇਵਾਰ ਕਥਾ ਲਿਖੀ ਹੈ.

ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਭੋਲੀ ਵਿੱਚ ਇਹ ਪਹਿਲੀ ਪੋਥੀ ਹੈ ਜੋ ਇਤਿਹਾਸ ਦੇ
ਚੰਗ ਲਿਖੀ ਗਈ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਰਾਜ ਤਰੰਗਿਣੀ.

ਕਲ੍ਹਰਾਇ } ਰਾਇਕੋਟ (ਜਿਲਾ ਲੁਧਿਆਨਾ) ਦਾ ਸਰਦਾਰ, ਜੋ
ਕਲ੍ਹਰਾਯ } ਜ਼ਕਰਾਵਾਂ ਦੇ ਆਸ ਪਾਸ ਦੇ ਤਿਹਰੇ ਇਲਾਕੇ ਦਾ
ਰਾਜਾ ਸੀ। ਇਹ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਸੇਵਕ ਸੀ।
ਮਾਛੀਵਾਤੇ ਤੋਂ ਉੱਚਪੀਰ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਵਿੱਚ ਦਸਮੇਸ਼ ਰਾਇਕੋਟ ਪਹੁੰਚੇ।
ਕਲ੍ਹੇ ਨੇ ਤਨ ਮਨ ਤੋਂ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ। ਆਪਣਾ ਚਰਵਾਹਾ ਨੂਰੂ ਸਰਹਿੰਦ
ਭੇਜਕੇ ਛੋਟੇ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਿਆਂ ਦੇ ਸਹੀਦ ਹੋਣ ਦੀ ਖਬਰ ਇਸੇ ਨੇ
ਮੰਗਵਾਈ ਸੀ। ਕਲਗੀਧਰ ਨੇ ਕਲ੍ਹਰਾਯ ਨੂੰ ਇੱਕ ਖੰਡਗ ਬਖਸ਼ਿਆ
ਅਤੇ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਇਸ ਨੂੰ ਸਨਮਾਨ ਨਾਲ ਰੱਖਣਾ। ਕਲ੍ਹੇ ਨੇ
ਹੁਕਮ ਦੀ ਪੂਰੀ ਪਾਲਨਾ ਕੀਤੀ, ਪਰ ਉਸ ਦੇ ਪੋਤੇ ਨੇ ਦਸਮੇਸ਼ ਦਾ
ਖੰਡਗ ਪਹਿਰ ਲਿਆ ਅਤੇ ਉਸੇ ਦਿਨ ਸ਼ਿਕਾਰ ਵਿੱਚ ਘੋੜੇ ਤੋਂ ਡਿਗਕੇ
ਦਸਮੇਸ਼ ਦੇ ਖੰਡਗ ਨਾਲ ਜ਼ਖਮੀ ਹੋ ਕੇ ਮੋਇਆ। ਕਲ੍ਹੇ ਦੀ ਸ਼ਿਰਦਾਰੀ
ਦੇ ਲੋਕ ਹੁਣ ਰਾਯਕੋਟ ਵਿੱਚ ਹਨ। ਕਲਗੀਧਰ ਦੀਆਂ ਦੋ ਵਸਤੂਆਂ
ਉਨ੍ਹਾਂ ਪਾਸ ਹਨ, ਇੱਕ ਗੱਡਾ ਸਾਡਰ ਅਤੇ ਇੱਕ ਪੋਥੀ ਖੋਲਣ ਦੀ
ਰੋਹਲ। ਦੇਖੋ, ਟਾਨ੍ਹੀਆਣਾ ਅਤੇ ਰਾਯਕੋਟ।

ਕਲਜ਼. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਸਬੇਰਾ. ਭੋਰ. ਤਤਕਾ। ੭ ਆਉਣ ਵਾਲਾ
ਦਿਨ। ੮ ਭੀਤਿਆ ਦਿਨ। ੯ ਸਰਾਬ। ੧੦ ਸਰਾਬਮਾਨਾ। ੧੧ ਕੁਰੂਯਤ
ਕਰਤਾ ਇੱਕ ਭੱਟ। “ਕਥਿ ਕਲਜ਼ ਸੁਜਸ ਕਾਵਉ ਕੁਰੂ ਨਾਨਕ.”
(ਸਵੈਯੇ ਮ: ੧ ਕੇ)

ਕਲਜ਼ਸਹਾਰੂ. ਕੁਰੂਯਤ ਕਰਤਾ ਇੱਕ ਭੱਟ। “ਕਲਜ਼ਸਹਾਰੂ ਤਾਸੁ
ਕੁਣ ਜੰਧੇ.” (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ)

ਕਲਜਪਾਲ. ਦੇਖੋ, ਕਲਾਲ.

ਕਲਜਾਣ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਮੰਗਲ. ਸੁਭ। ੭ ਸੁਰਗ। ੮ ਇੱਕ ਰਾਗ.
ਦੇਖੋ ਕਲਿਆਨ ੭.

ਕਲਜਾਣਰਾਇ. ਕੁਰੂ ਨਾਨਕਚੰਦੇਦਰ ਵਿੱਚ ਇਹ ਬਾਬਾ ਕਾਨ੍ਹ ਜੀ
ਦਾ ਨਾਉਂ ਆਇਆ ਹੈ। ਦੇਖੋ, ਕਾਨ੍ਹ ਬਾਬਾ.

ਕਲਜਾਣੀ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਦੁਰਗਾ. ਦੇਵੀ, ਜੋ ਕਲਜਾਣ ਕਰਨ ਵਾਲੀ
ਹਿੰਦੂਮਤ ਵਿੱਚ ਮੰਨੀ ਹੈ। ੨ ਮਾਭਾ ਕੋਟ ਕਲਜਾਣੀ ਦਾ ਸੰਖੇਪ ਨਾਉਂ.
ਦੇਖੋ, ਰਾਮਰਾਇ ਬਾਬਾ.

ਕਲਜਾਨ. ਦੇਖੋ, ਕਲਜਾਣ। ੭ ਦੇਖੋ, ਕਲਾਣ. ਆਖੀਰਵਾਦ. ਦੁਆ.
“ਇਉਂ ਸੁਨ ਹਰਖ ਉਠਕੇ ਮਲਦਾਨਾ। ਉਚਰਕੇ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਕਲਜਾਨਾ।
ਪਿਤਾ ਪਿਤਾਮਹ ਪਰ ਪੁਨ ਪਰਕੇ। ਬਰਨਨ ਨਾਮ ਕਰੇ ਜਗਕੁਰੂ ਕੇ।
ਸੁਭ ਹੁਣ ਸੰਗ ਕੀਨ ਪਰਸੰਸਾ। ਨਿਪਜਨੇ ਵੇਦੀਲੁਲ ਅਵਤੰਸਾ.”
(ਨਾਪੁ) ੩ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਜਹਾਂਗੀਰ ਵੇਲੇ ਜੈਸਲਮੇਰ ਦਾ ਰਾਜਾ.

ਕਲਜਾਨਾ. ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਸਿੱਖ, ਜੋ ਆਤਮਗਣਾਨੀ
ਅਤੇ ਅਨੰਤ ਸੇਵਕ ਸੀ। ਇਹ ਸ੍ਰੀ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੀ ਰਚਨਾ ਸਮੇਂ ਧਨ
ਅਤੇ ਕਾਠ ਆਦਿਕ ਲੈਣ ਪਹਾੜੀ ਇਲਾਕੇ ਗਿਆ। ਮੰਡੀ ਦੇ ਮਕਾਮ
ਤੇ ਇਸ ਪੁਰ ਭਾਈ ਵਿਖਦਾ ਆਈ। ਕ੍ਰਿਸਨਜਨਮਅਯੁਮੀ ਦਾ ਵ੍ਰਤ
ਨਾ ਰੱਖਣ ਕਰਕੇ ਅਤੇ ਠਾਕੁਰਦੁਆਰੇ ਜਾਕੇ ਪੂਜਨ ਨਾ ਕਰਨ ਦੇ
ਅਪਰਾਧ ਵਿੱਚ ਮੰਡੀਪਤਿ ਦੇ ਹੁਕਮ ਨਾਲ ਇਹ ਕੈਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ।
ਰਾਜੇ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਨਾਸਿਕ ਜਾਣਕੇ ਭਾਈ ਸਜਾ ਦੇਣੀ ਚਾਹੀ, ਪਰੰਤੂ

ਆਤਮਗਣਾਨੀ ਸਿੱਖ ਦੇ ਵਚਨ ਸੁਣਦੇ ਹੀ ਰਾਜੇ ਦਾ ਮਨ ਬੁੱਧ ਹੋ
ਗਿਆ। ਅਤੇ ਭਾਈ ਕਲਜਾਨੇ ਦੇ ਪੈਰੀਂ ਪੈ ਕੇ ਅਪਰਾਧ
ਬਖਸ਼ਵਾਇਆ। ਭਾਈ ਕਲਜਾਨੇ ਦੇ ਨਾਲ ਰਾਜਾ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੇ
ਦਰਸ਼ਨ ਲਈ ਸ੍ਰੀ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਪਹੁੰਚਿਆ ਅਤੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦਾ ਸਿੱਖ
ਹੋਇਆ। ੩ ਬਿੰਦਰਾਉ ਗੋਤ ਦਾ ਇੱਕ ਪ੍ਰੇਮੀ, ਜੋ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ
ਦੇਵ ਦਾ ਸਿੱਖ ਹੋਇਆ। ਇਹ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਦੀ
ਸੇਵਾ ਵਿੱਚ ਰਹਿ ਕੇ ਧਰਮਸੰਗਾਂ ਵਿੱਚ ਭੀ ਹਿੱਸਾ ਲੈਂਦਾ ਰਿਹਾ। ਦੇਖੋ,
ਭਲਵੰਡ ਮਾਂ.

ਕਲਜੁਚਰੈ. ਕਲਜ ਕਵਿ ਉਚਰੈ. “ਕੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਕਲਜੁਚਰੈ.”
(ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ)

ਕਲਜੋਰਾ. ਦੇਖੋ, ਕਲੇਵਰ. “ਕਾਮ ਜੂ ਨੈ ਕੋਰਿਕ ਕਲਜੋਰਾ ਕੈਧੋਂ
ਕਰੇ ਹੈਂ.” (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ਮਾਨੋ ਕਾਮ ਨੇ ਕੁੱਤਾਂ ਹੀ ਸ਼ਰੀਰ ਧਾਰਨ ਕੀਤੇ
ਹਨ.

ਕੱਲਰ. ਦੇਖੋ, ਕਲਰ.

ਕੱਲਰਕੋਲ. ਉੱਖਰ ਵਿੱਚ ਕਮਲ. ਭਾਵ—ਮੰਦ ਜਗਾ ਵਿੱਚ ਉੱਤਮ
ਵਸਤੂ ਦਾ ਹੋਣਾ। ੭ ਨੀਚਕੁਲ ਵਿੱਚ ਉੱਤਮ ਪੁਰਖ ਦਾ ਹੋਣਾ.
“ਕੱਲਰਕੋਲ ਭਗਤ ਪੁਹਿਲਾਦ.” (ਭਾਫੁ)

ਕੱਲਾ. ਵਿ—ਏਕਲਾ. ਤਨਹਾ। ੭ ਭਾ ੫ ਕੱਲਹ. ਸੰਗਤ—ਕਲ੍ਹ
ਅਤੇ ਕਰਦਨ ਦੇ ਮੱਧ ਦਾ ਭਾਗ. ਗੰਭ.

ਕਵ. ਸੰ. ਕਾ. ਧਾ. ਕਵਿਤਾ ਕਰਨਾ. ਵਰਣਨ ਕਰਨਾ. ਤਸਵੀਰਾਂ
ਖਿੱਚਣੀਆਂ। ੭ ਦੇਖੋ, ਕਵਿ.

ਕਵਕਾ. ਦੇਖੋ, ਕਵਿਕਾ.

ਕਵਚ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਜੇ ਕੰ (ਹਵਾ) ਨੂੰ ਰੋਕੇ, ਸੰਜੋਆ. ਜ਼ਿਰਹਾ
੭ ਰਖਣਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਮੰਤ੍ਰ. “ਰਾਮ ਕਵਚ ਦਾਸ ਕਾ ਸੰਨਾਹੁ.”
(ਕੌਡ ਮ: ੫) ੩ ਵਡਾ ਨਕਾਰਾ. ਨੌਬਤ.

ਕਵਚ ਸੰਨਾਹ. ਕਵਚ ਦਾ ਬੰਨ੍ਹਣਾ. ਕਵਚ ਨਾਲ ਸ਼ਰੀਰ ਨੂੰ
ਸਜਾਉਣਾ.

ਕਵਚਨੀ. ਕਵਚ ਧਾਰਨ ਵਾਲੀ ਸੈਨਾ. (ਸਨਾਮ)

ਕਵਚਾਂਤਕ } ਕਵਚ (ਸੰਜੋਏ) ਦਾ ਅੰਤ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਖੰਡਗ,
ਕਵਚਾਂਤਕ } ਤੀਰ ਨੇੜਾ ਅਤੇ ਬੰਦੂਕ. (ਸਨਾਮ)

ਕਵਚੀ. ਵਿ—ਕਵਚ ਵਾਲਾ. ਸੰਜੋਆਧਾਰੀ.

ਕਵਚੁ. ਦੇਖੋ, ਕਵਚ.

ਕਵਡੀ. ਕੋਤੀ. ਵਰਾਣਿਕਾ. “ਕਿਸਹੂੰ ਨ ਕਵਡੀ ਪੁੰਨ ਤੇ ਕਥ ਹੀ ਨ
ਕਰੋਹੀ ਦੋਹਰੇ.” (ਕਲਕੀ) ੭ ਦੇਖੋ, ਕਵੱਡੀ.

ਕਵੱਡੀ. ਇੱਕ ਪੁਕਾਰ ਦੀ ਪੇਂਡੂ ਖੇਡ. ਦੋ ਟੋਲੇ ਬਣਾਕੇ ਖਿਡਾਰੀ
ਸੈਦਾਨ ਵਿੱਚ ਪਾਤਾ (ਲਕੀਰ) ਖਿੱਚਦੇ ਹਨ. ਲਕੀਰ ਤੋਂ ਇੱਕ ਪਾਸੇ
ਦਾ ਆਦਮੀ ‘ਕਵਡੀ ਕਵਡੀ’ ਇੱਕ ਸਾਹ ਆਖਦਾ ਹੋਇਆ ਦੂਸਰੇ
ਪਾਸੇ ਜਾ ਕੇ ਝੁਰਤੀ ਨਾਲ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਝੁਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਬਿਨਾ ਭਤਾਈ
ਘਪੇ ਅਤੇ ਸਾਹ ਲੈਣ ਦੇ ਆਪਣੀ ਟੋਲੀ ਨਾਲ ਆ ਮਿਲਦਾ ਹੈ, ਜੋ
ਭਿਰੁੱਧ ਮੰਡਲੀ ਦੇ ਖਿਡਾਰੀਆਂ ਤੋਂ ਭੜਿਆ ਜਾਵੇ, ਤਦ ਹਰ ਹੁੰਦੀ

ਹੈ। ਇਸ ਖੇਤ ਵਿੱਚ ਇਤਨੀ ਹੀ ਚਤੁਰਾਈ ਹੈ ਕਿ ਬਿਨਾ ਸਾਹ ਪਰਤੇ ਵਿਰੋਧੀ ਨੂੰ ਫੂਹ ਲੈਣਾ ਅਰ ਆਪ ਫੁੱਟਾਈ ਨਾ ਖਾਣੀ।

ਕਵਣ } ਸਰਬ—ਕ: ਜਨ. ਕੋ ਜਨ. ਕੋਟ. "ਰਿਨ ਕਵਣੁ ਖਲਾਵੈ
ਕਵਣੁ } ਕਵਣੁ ਚੁਗਾਵੈ?" (ਸੰਦਰੁ)

ਕਵਰਕ. ਕੋਤਕ. ਦੇਖੋ, ਕਉਤਕ. "ਕਲਹਿ ਕਵਤਕ ਕਰ ਭਾਰੀ." (ਕਲਕੀ)

ਕਵਤਾ. ਦੇਖੋ, ਕਵਿਤਾ। ੨ ਕਵਤ ਰਚਣ ਵਾਲਾ. ਕਵਿ. "ਕਵਤੇ ਭੀ ਜਾਸੀ." (ਵਾਰ ਮਾਧੁ ੨ ਮ: ੫)

ਕਵਨ } ਦੇਖੋ, ਕਵਣ. "ਕਵਨ ਕੁਨ ਪ੍ਰਾਨਪਤਿ ਮਿਲਉ ਮੇਰੀ
ਕਵਨੁ } ਮਾਈ?" (ਕਉ ਮ: ੫) "ਕਵਨੁ ਸੁਜਨ ਜੋ ਸਉਦਾ ਜੋਰੈ?" (ਗਉ ਮ: ੫)

ਕਵਰ. ਦੇਖੋ, ਕੋਰਵ. "ਪਰਨਾਰੀ ਕੇ ਹੇਤ ਕਟਕ ਕਵਰਨ ਕੇ ਖਾਯੋ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੨੧) ੨ ਕੁਸ. ਲੁਕਮਾ. ਦੇਖੋ, ਕਵਨ। ੩ ਸੰ. ਲੁਕ। ੪ ਖੋਟਾ ਰਸ। ੫ ਸੁਲਫ. ਅਲਕ.

ਕਵਰਾ. ਵਿ—ਕਟ. ਕੋਤਾ. "ਪੰਚ ਬਿਆਧਿ ਤਿਆਗੈ ਕਵਰੇ." (ਗਉ ਮ: ੫)

ਕਵਰੀ. ਕੋਭੀ. ਵਰਾਣਿਕਾ। ੨ ਕੋਭੀ. ਕਟ। ੩ ਸੰ. ਕੁੰਤ. ਕੋਨੀ.

ਕਵਲ. ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਕੁਰਕੀ. ਕੁਸ. "ਭਰੇ ਕਵਲ ਕਰ ਆਨਨ ਪਾਯੋ." (ਗੁਪਤੁ) ੨ ਕਮਲ. "ਕੁਰ ਕੇ ਚਰਨ ਕਵਲ ਰਿਦ ਧਯੋ." (ਸੋਰ ਮ: ੫) "ਕਵਲ ਖਿਰੇ ਮੁਖ ਕਵਲ ਰੁਧਯੋ." (ਗੁਪਤੁ) ਕਮਲ ਸਮਾਨ ਖਿਰੇ ਮੂੰਹ ਵਿੱਚ ਕੁਸ ਪਾਏ.

ਕਵਲਨੈਨ. ਦੇਖੋ, ਕਮਲਨਯਨ. "ਕਵਲਨੈਨ ਮਧੁਰਬੈਨ." (ਸਵੈਯੋ ਮ: ੪ ਕੋ)

ਕਵਲਪਰਗਾਸ. ਦੇਖੋ, ਕਮਲ ਪ੍ਰਗਾਸ. "ਕਵਲ ਪਰਗਾਸ ਭਏ ਸਾਧ ਸੰਗੇ." (ਗੁਜ ਮ: ੫)

ਕਵਲਯ. ਦੇਖੋ, ਕੁਵਲਯ.

ਕਵਲਾ. ਲਕਮੀ. ਦੇਖੋ, ਕਮਲਾ. "ਕਵਲਾ ਚਰਨ ਸਰਨ ਹੈ ਜਾਏ." (ਗਉ ਕਬੀਰ)

ਕਵਲਾਸ. ਕੈਲਾਸ ਪਹਾੜ. ਦੇਖੋ, ਕਬਿਲਾਸ. "ਕਵਲਾਸ ਸੇ ਧਰਾਨ ਫੁਟੇ ਹਰ ਕਾ." (ਚੰਡੀ ੧) ੨ ਦੇਖੋ, ਕੁਵਲਯਾਸੁ.

ਕਵਲਾਸਨ. ਕੁਹਮਾ. ਦੇਖੋ, ਕਮਲਾਸਨ.

ਕਵਲਾਸਪਤਿ. ਕੈਲਾਸਪਤਿ ਇਵ. ਦੇਖੋ, ਪਦਮ ਕਵਲਾਸਪਤਿ. ਕਵਲਾਸੁਯ } ਕਮਲ ਦਾ ਆਲ੍ਹਯ ਇਸਨੁ, ਜਿਸ ਦੀ ਨਾਭਿ ਵਿੱਚੋਂ
ਕਵਲਾਸੁੀ } ਕਮਲ ਉਪਜਿਆ ਹੈ. "ਮਨ ਸੇ ਕਵਲਾਸੁੀ ਜੋ ਗਯਾਨ." (ਅਰਹੰਤਾਵ)

ਕਵਲਾਕੰਤ } ਦੇਖੋ, ਕਮਲਾਕੰਤ ਅਤੇ ਕਮਲਾਪਤਿ. "ਹਰਿਜਸ
ਕਵਲਾਪਤਿ } ਸੁਣਹਿ ਤਿਸੁ ਕਵਲਾਕੰਤਾ." (ਮ: ੩ ਵਾਰ ਸੋਰ)

ਕਵਲੁ. ਕੁਸ. ਲੁਕਮਾ. ਦੇਖੋ, ਕਵਲ. "ਕਾਨੇ ਕਵਲੁ ਨਿਰੰਜਨ ਜਾਨੈ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੧) ਜੋ ਨਿਰੰਜਨ ਨੂੰ ਜਾਣਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਕਲ ਦਾ ਕੁਸ ਕਰਦਾ ਹੈ. ਆਰਮਾਯਾਨੀ ਮੋਤ ਨੂੰ ਜਿੱਤਦਾ ਹੈ.

ਕਵਾ. ਅ ੨੨. ਕੁਵਾ. ਸੰਗਤਾ—ਕੁਵਤ ਦਾ ਕੁਹ ਵਚਨ ਤਾਕਤ ਸਕਤਿ. ਕਲ। ੨ ਦੇਖੋ, ਕਵਾਇ.

ਕਵਾਉ. ਦੇਖੋ, ਕਵਾ। ੨ ਕੁਆਉ. ਵਾਕਤ. ਹੁਕਮ. "ਕੀਤਾ ਪਸਾਉ ਏਕੇ ਕਵਾਉ." (ਜਪੁ) ਦੇਖੋ, ਕਵ ਧਾ। ੩ ਦੇਖੋ, ਕਵਾਇ. "ਏ ਨੈਸਹਿ ਜਿੰਦ ਕਵਾਉ." (ਵਾਰ ਆਸਾ) ਦੇਹਰੂਪ ਪੋਸਾਯ.

ਕਵਾਇ. ਅ ੫. ਕਵਾ. ਸੰਗਤਾ—ਪੋਸਾਯ. ਅਮੀਰ ਦਾ ਨਿਬਾਸ. "ਗੁਰਿ ਦੀਬਾਇ ਕਵਾਇ ਪੈਨਾਈਓ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੫ ਪੈਪਾਇ) "ਗਲਹੁ ਕਵਾਇ ਖੋਲਿ ਪਹਿਨਾਈ." (ਭਾਗੁ) ੨ ਦੇਖੋ, ਕਵਾ.

ਕਵਾਇਦ. ਅ ੫. ਕਵਾਇਦਹ ਦਾ ਕੁਹ ਵਚਨ. ਨਿਯਮ। ੨ ਫੌਜ ਦੀ ਸਿਖਤ ਦੇ ਨਿਯਮਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਜੋ ਕਸਰਤ ਫੌਜਾਂ, ਜਾਂ ਸਕੂਨਾਂ ਵਿੱਚ ਸਿਆਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ. "ਕਰੈਂ ਕਵਾਇਦਾਇਦਤਾ ਸੰਗ." (ਗੁਪਤੁ) ਕਵਾਈ. ਦੇਖੋ, ਕਵਾਇ. "ਕਹਾਂ ਸੁ ਨਾਨ ਕਵਾਈ." (ਆਸਾ ਅ: ਮ: ੧)

ਕਵਾਥੀ. ਵਿ—ਕਵਥਧਾਰੀ. ਕਵਰੀ. "ਭਯੋ ਰੇਣੁਕਾ ਤੇ ਕਵਾਥੀ ਕੁਠਾਰੀ." (ਪਾਰਸਾਵ)

ਕਵਾਟ. ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਜੋ ਕ (ਹਵਾ) ਨੂੰ ਅੰਦਰ ਖਾਹਰ ਕਰੇ, ਕਪਾਟ. ਤਖਤਾ. ਪਟ. ਬਿਵਾਤ.

ਕਵਾਦ } ਅ ੨੨. ਕਵਾਦ. ਵਿ—ਭਯੁਆ. ਨਿਰਨੰਜ. ਭੇਡੀਰਤ.
ਕਵਾਦਾ } "ਦਰਗਹਿ ਰੋਨ ਖੁਆਰ ਕਵਾਦੇ." (ਭਾਗੁ) ੨ ਰਹਨੁਮਾ. ਆਯੁ. "ਦਿਨ ਮਹਿ ਸੋਧਿ ਬਿਚਾਰਿ ਕਵਾਦੇ। ਭਿਸਰ ਦੋਸਕ ਕਿਨਿ ਪਾਈ?" (ਆਸਾ ਕਬੀਰ) ਹੋ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦੇ ਆਯੁ। ਦਿਨ ਵਿੱਚ ਵਿਚਾਰ। ੩ ਦੇਖੋ, ਕਵਾਦਾ.

ਕਵਾਇ. ਦੇਖੋ, ਆਇਕਵਿ. "ਧੂ ਪੁਹਿਲਾਵ ਕਵਾਇ ਤਿਲੋਚਨ." (ਨਪੁ)

ਕਵਾਪਦ. ਦੇਖੋ, ਕਵਾਇਦ.

ਕਵਾਲੀ. ਦੇਖੋ, ਕਵਾਲ.

ਕਵਾਵ. ਕਬਨ (ਭਾਵ—ਹੁਕਮ) ਦੇਖੋ, ਕਵਾਉ. "ਏਕ ਕਵਾਵੈ ਤੇ ਸਭ ਹੋਆ." (ਮਾਰੂ ਮ: ੫) ਦੇਖੋ, ਕਵ ਧਾ.

ਕਵਾਤ. ਦੇਖੋ, ਕਵਾਤਾ। ੨ ਕਪਾਟ. ਦੇਖੋ, ਕਵਾਟ.

ਕਵਿ. ਦੇਖੋ, ਕਵ ਧਾ. ਜੋ ਰਚਨਾ ਕਰੇ, ਵਰਾਖਤਾਨ ਕਰੇ ਸੋ ਕਵਿ. ਵਿਦੁਨਾਂ ਨੇ ਚਾਚ ਪੁਕਾਰ ਦੇ ਕਵੀ ਲਿਖੇ ਹਨ:—

ਪਾਠ ਚੁਰਾਵੈ ਭਾਚਯਾ, ਅਰਥ ਚੁਰਾਵੈ ਪੂਤ,
ਭਾਵ ਚੁਰਾਵੈ ਮੀਤ ਸੋ, ਸੁਤੇ ਕਹੀ ਅਵਧੂਤ।
ਅਥ ਹੈ ਮੂਲ ਭਲੀ ਰੁਕ ਭਾਰ ਸੁ
ਅਭਰ ਪਕੁ ਹੈ ਦੇਖਕੈ ਸੀਸੀ,
ਫੰਦ ਹੈ ਫੂਲ ਨਵੇਂ ਰਸ ਸੋ ਵਨ ਦਾਨ ਕੇ
ਬਾਰਿ ਸੋ ਸੀਚਕੋ ਕੀਜੈ,
"ਦਾਨ" ਕਹੈ ਯੋ ਪ੍ਰਬੀਨਨ ਸੋ ਸੁਖੀ

ਵਿਦੁਨਾਂ ਨੇ ਅਰਥ ਪਦ ਭਾਵ ਆਦਿ ਦੀ ਚੋਰੀ (Plagiarism) ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਨਿਖੀ ਹੈ.

ਕਵਿਤਾ ਸੁਨਕੈ ਰਸ ਪੀਜੈ,
ਕੀਰਤਿ ਕੇ ਭਿਰਵਾ ਕਵਿ ਹੈ ਇਨ ਕੇ
ਕਬਹੂੰ ਚੁਮਨਾਨ ਨ ਦੀਜੈ.
ਕਹਾਂ ਗੁਰੂ ਕਰਨ ਦਧੀਓ ਬਲਿ ਬੇਨੁ ਕਹਾਂ
ਸਾਕੇ ਸਾਲਿਵਾਹਨ ਕੇ ਅਜਹੂੰ ਲੈ ਭਾਏ ਹੈ,
ਕਹਾਂ ਪ੍ਰਿਥੁ ਪਾਰਬ ਪੁਰੁਸਾ ਪੁਰਮਿਖਤਿ
ਹਰੀਚੰਦ ਪੂਰਨ ਅੰਭੇ ਭੋਜ ਵਿਦਤਾਏ ਹੈ,
ਕਹੈ "ਮਤਿਰਾਮ" ਕੋਹਿ ਕਵਿਨ ਕੋ ਨਿਦੇ ਮਤ
ਕਵਿਨ ਪੁਤਾਪ ਸਬ ਦੇਸਨ ਮੇ ਭਾਏ ਹੈ,
ਜੂਝ ਦੇਖੇ ਤੀਨ ਲੋਕ ਅਮੀ ਹੈ ਕਵਿਨ ਮੁਖ
ਕੋਤੇ ਮੁਏ ਮੁਏ ਰਾਜਾ ਕਵਿਨ ਜਿਥਾਏ ਹੈ.

"ਕਰਨ ਕੈ ਦੀਨੋ ਸੋਨੋ
ਕੋਹਿ ਕੋ ਬਤਾਵੈ ਹਮੇ,
ਕਵਿਨ ਕੇ ਭਾਏ ਗੀਤ
ਅਬਹੂੰ ਲੈ ਸੇਤ ਹੈ।
ਭੋਜ ਦੀਨੋ ਹਾਥੀ ਖੋਰਾ
ਓਰਾ ਸੇ ਵਿਲਾਯ ਭਾਏ,
ਕਵਿਨ ਕਵਿਤ ਦੀਨੋ
ਕੀਰਤਿ ਨਿਕੇਤ ਹੈ।
ਜਿਨ ਕੀ ਵਡਾਈ ਮਤਿਰਾਮ
ਕਵਿ ਜਗ ਭਾਈ,
ਅਜਹੂੰ ਲੈ ਅਜਰ ਅਮਲ
ਪੁਰ ਲੇਤ ਹੈ।
ਸੋਤੇ ਕਥੁ ਰਾਸੀ ਹੈ ਕੇ
ਕਵਿ ਦੇਤ ਰਾਜਨ ਕੋ,
ਤੇਤੇ ਕਹਾਂ ਰਾਜਾ ਰੀਝ
ਕਵਿਨ ਕੇ ਦੇਤ ਹੈ?"

੧ ਸੰਗਤ—ਵਾਲਮੀਕਿ। ੨ ਸੁਭਾ। ੩ ਕੁਹਮਾ। ੪ ਪੀਛਤਾ।
੬ ਬੰਗਲ ਵਿੱਚ ਵੈਦਯ ਨੂੰ ਕਵਿ ਆਖਦੇ ਹਨ। ੭ ਕਲਕੀ ਅਵਤਾਰ
ਦਾ ਭਾਈ. ਦੇਖੋ, ਕਲਕੀ। ੮ ਦੇਖੋ, ਕਵੀਜਾ ਕਵਿ.

ਕਵਿ ਸਭਾ } ਸਾਯਰਾਂ ਦੀ ਮਜਲਿਸ (ਕਲਮ). Symposium.
ਕਵਿ ਸਮਾਜ }
ਕਵਿਕ } ਸੰ. ਕਵਿਕਾ ਲਗਾਮ. ਦਹਾਨਾ. ਕਤਿਆਲਾ. "ਮੁਖਲ
ਕਵਿਕਾ } ਅਲੁ ਕਵਿਕਾ ਜਿਵ ਮਾਨੀ." (ਨਾਪੁ) ਮੁਹਜੋਰ ਖੋਤੇ ਨਈ
ਕਤਿਆਲੇ ਤੁੱਲ ਮੰਨੀ ਭਈ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਕਤਿਆਲਾ.
ਕਵਿਤ. ਦੇਖੋ, ਕਵਿਤ. "ਖੋਬੀ ਗੀਤ ਕਵਿਤ ਕਿਛੁ ਕਦੇ ਨ ਕਰਨਿ
ਧਰਿਆ." (ਸੁੀ ਮ: ੧)
ਕਵਿਤਾ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਕਵਿਤ. ਕਾਵਤਰਚਨਾ.
ਕਵਿਤ. ਦੇਖੋ, ਕਵਿਤ ਅਤੇ ਕਵਿਤ.
ਕਵਿਤਾ. ਦੇਖੋ, ਕਵਿਤਾ.

ਕਵਿਤ. ਸੰ. ਕਾਵਤਰਚਨਾ. ਕਵਿਤਾ। ੨ ਦਾਨਾਈ. ਚਤੁਰਾਈ।
੩ ਕਵਿਪੁਟਾ.
ਕਵਿਪ੍ਰਿਯਾ. ਹਿੰਦੀਸਾਹਿਤ ਦੇ ਆਚਾਰਯ ਕਵਿ ਕੋਸ਼ਵਦਾਸ ਕ੍ਰਿਤ
ਕਾਵਤਰਚਨਾ.

"ਪੁਰਟ ਪੰਚਮੀ ਕੋ ਭਯੋ ਕਵਿਪ੍ਰਿਯਾ ਅਵਤਾਰ,
ਸੋਰੋ ਸੈ ਅੰਠਾਨਵੋ ਫਾਗੁਨ ਸੁਦਿ ਬੁਧਵਾਰ."
ਕਵਿਰਾਜ. ਵਿ—ਬਿਰੋਮਣਿ ਕਵਿ। ੩ ਸੰਗਤ—ਵਾਲਮੀਕਿ।
੩ ਸੁਭਾਚਾਰਯ। ੪ ਵਰਾਸ। ੫ ਭਾਈ ਰੁਚਦਾਸ। ੬ ਭਾਈ ਨੰਦ
ਲਾਲ। ੭ ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ। ੮ ਵੈਦਯਰਾਜ. ਸਿਰੋਮਣੀ ਵੈਦ. ਦੇਖੋ,
ਕਵਿ ੬.

ਕਵੀ. ਦੇਖੋ, ਕਵਿ। ੭ ਚਮੁਟ. ਨੀਲੋਭਰ. ਭੰਮੂਨ. "ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਸਿਵੀਯਾ
ਕੋ ਕਵੀਕੋ ਪਹਿਚਾਨੀਐ." (ਅਥਾਨ) "ਕਚਿਨੁ ਕੂ ਹੈ ਕਵੀਆ ਕੂ
ਹੈ." (ਸੁੀ ਮ: ੧) ੩ ਅ ੭੭ ਕਵੀ. ਭੁਵਤ ਵਾਲਾ. ਸ਼ਿਕੁਵਾਲਾ.
ਬਲਦਾਨ.

ਕਵੀਅਣ. ਸੰ. ਕਵਿਅਣ: ਕਵਿ ਜੋਗੋ ਨੇ. ਕਵੀਆ ਨੇ. "ਸੁਜਸ
ਕਲਕ ਕਵੀਅਣ ਬਖਾਇਅਉ." (ਸਵੈਯੋ ਮ: ੫ ਕੋ)

ਕਵੀਸਰ } ਕਵਿ-ਟੀਸ਼ਰ. ਦੇਖੋ, ਕਵਿਰਾਜ.
ਕਵੀਸੁਰ }

ਕਵੇ. ਸੰ. ਕਵੇ. ਕਵੀ ਦਾ. ਕਵੀ ਦੇ. "ਗੀਤ ਨਾਦ ਕਵਿਤ ਕਵੇ
ਸੁਣਿ." (ਤੁਖਾ ਭਾਰਹਮਾਹਾ) ਸੰਗੀਤ ਅਤੇ ਕਵਿਕਾਵਤ ਸੁਣਕੇ.

ਕਵੇਰ. ਦੇਖੋ, ਕਵੇਰੀ.

ਕਵੀਧ. ਦੇਖੋ, ਕਵੀਧ.

ਕਵਰ. ਦੇਖੋ, ਹਵਰ. ਪਿਤਰਾਂ ਨੂੰ ਆਵਾਹਨ ਕਰਕੇ (ਸੰਦਕੋ) ਦਿੱਤਾ
ਹੋਇਆ ਅੰਨ ਅਭਵਾ ਹਵਨ। ੨ ਉਹ ਅੰਨ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਪਿਤਰਾਂ
ਨਈ ਪਿੰਡ ਆਦਿਕ ਭਟਾਏ ਜਾਣ। ੩ ਪਿਤ੍ਰਿਨੋਕ। ੪ ਵਿ—ਸੂਤਿ
(ਉਸਤਤਿ) ਕਰਨ ਵਾਲਾ.

ਕਵੀਲ. ਅ ੭੭ ਕਵੀਯਾ. ਸੁਭੀਆਂ ਦੀ ਸਭਾ ਵਿੱਚ ਗਾਉਣ ਵਾਲਾ,
ਜੋ ਕਵੀਲੀ ਗਾਉਂਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਮੂਲ ਕੋਲ ਹੈ.

ਕਤ. ਸੰਗਤ—ਰੋਤਾਂ ਦਾ ਕਤਾ। ੨ ਖਿੱਚ. ਕਤਿਲ. "ਕਤਿ ਬੰਧਨ
ਗਾਇਓ ਜੀਸ ਮਾਰ." (ਭਸੰ ਅ: ਮ: ੩) ੩ ਬੰਧਨ. "ਮਾਇਆਮੋਹ
ਨਿਤ ਕਤ." (ਮ: ੩ ਵਾਰ ਰਾਮ ੧) ੪ ਬੰਦੂਕ ਆਦਿਕ ਦਾ
ਕਤਾਕਾ। ੫ ਦੇਖੋ, ਕਤਾਕਾ.

ਕਤਈਐ. ਕਤੀਏ. ਤਪੀਏ. ਰਿੰਗੀਏ. ਵੁਖੀ ਹੋਈਏ. "ਤਾ ਮੇਰੇ
ਮਨੁ, ਕਾਇਤੁ ਕਤਈਐ?" (ਕੋਭ ਮ: ੭)

ਕਤਕ. ਸੰਗਤ—ਕਿਜਲੀ ਬੰਦੂਕ ਆਦਿਕ ਦੀ ਧੁਨਿ. ਕਤਾਕਾ.
ਕਤਕਾਰ.

ਕਤਕਣਾ. ਫਿ—ਕਤਕਾਰ ਦਾ ਹੋਣਾ. ਕਿਜਲੀ ਆਦਿਕ ਦਾ ਸ਼ਬਦ
ਹੋਣਾ। ੨ ਭਯੰਕਰ ਸ਼ਬਦ ਕਰਨਾ. "ਸਿਰਿ ਕਤਕਿਓ ਕਾਲ." (ਭੈਰ
ਮ: ੫)

ਕਤਕਾਉਣਾ. ਫਿ—ਕਤਕਤ ਸ਼ਬਦ ਕਰਾਉਣਾ. ਰੋਤਨਾ. ਭੀਨਣਾ.

“ਜਿੰਦੁ ਨਿਮਾਣੀ ਕਈਐ ਹਠਾ ਭੁੰ ਕਤਕਾਇ.” (ਸ. ਫਰੀਦ)

ਕਤਕਾ. ਦੇਖੋ, ਕਰਖਾ.

ਕਤਕਾ } ਦੇਖੋ, ਕਰਕਾ ਕਰਕੀ. “ਕਤਕੀਆ ਫਿਰੀਨਿ, ਸਾਉ
ਕਤਕੀ } ਨ ਜਾਣਨਿ ਸੁਵੀਆ.” (ਮ: ੫ ਵਾਰ ਕੁਸ ੨)

ਕਤਨ } ਕਿ—ਜਕਤਨਾ. ਬੰਨ੍ਹਣਾ. ੨ ਦੇਖੋ, ਕਤਨਾ. “ਤਾ ਕਾਇਤੁ
ਕਤਨਾ } ਕਤੀਐ?” (ਮ: ੪ ਵਾਰ ਕਉ ੧) ੩ ਸੰ. ਕਤ. ਧਾਤੁ
ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਦੁੱਖ ਅਥਵਾ ਆਨੰਦ ਵਿੱਚ ਬੇਸੁਧ ਹੋਣਾ. “ਸਤਿਗੁਰੁ
ਜਿਨੀ ਧਿਆਇਆ ਸੇ ਕਤਿਨ ਸਵਾਹੀ.” (ਮ: ੪ ਵਾਰ ਸੁੀ) ਉਹ
ਆਨੰਦ ਵਿੱਚ ਸਦਾ (ਸਵੀਦਾ) ਹੀ ਮਕਤਨ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ੪ ਮਰਾ.
ਕਤਨ. ਕਿ. ਵਿ—ਦੁਰ, ਕਿਨਾਰੇ, ਅਲਗ.

ਕਤਮੁਤ. ਅਨੁ. ਕਤਕਾਰ ਦੀ ਧੁਨਿ. “ਕੋਲਦਾਤ ਕਤਮੁਤੈ.”
(ਪਾਰਸਵ) ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਚੁੱਕਣ ਵਾਲੇ ਸੂਰ ਦੀ ਹੁੰਡ ਕਤਕਾ ਖਾਂਦੀ ਹੈ.
ਕਤਕਾ. ਵਿ—ਕਟ੍ਰ. ਕੋਤਾ.

ਕਤਾ, ਸੰਗਤਾ—ਕਟਕ. ਕੰਗਣ. ਕੰਕਨ ਦੇਖੋ, ਤੈਮੁਦਾ ਅਤੇ ਪੰਸ
ਕਕਾਰ। ੨ ਰੋਤ ਆਦਿਕ ਦਾ ਕਟੋਰ ਕਤਾ. ੩ ਕਤੇ ਦੇ ਅਯਾਹ ਦਾ
ਕੁੰਡਾ। ੪ ਵਿ—ਕਰਤਾ. ਕਟੋਰ. ਸਖਾ। ੫ ਦੇਖੋ, ਕਤਾ ਮਾਨਕਪੁਰ.

ਕਤਾਸਤੁ } ਮਰਾ. ਕਤਾਸਨ. ਸੰਗਤਾ—ਮਿਕਚਰਮ ਦਾ ਆਸਨ।
ਕਤਾਸਨ } ੨ ਸੰ. ਕਟਾਸਨ. ਕੁਤਾ ਦਾ ਆਸਨ. “ਕਾਇਆ
ਕਤਾਸਤੁ ਮਨੁ ਜਾਕੋਟੀ.” (ਸਿਧਗੋਸਟਿ) ਦੇਖੋ, ਜਾਕੋਟੀ.

ਕਤਾਹ. ਸੰ. ਕਟਾਹ. ਸੰਗਤਾ—ਕਤਾਹਾ. ਲੋਹੇ ਦਾ ਕੁੰਡੇਦਾਰ ਖੁਲ੍ਹੇ ਮੂੰਹ
ਦਾ ਵਰਤਨ। ੨ ਕਤਾਹੇ ਵਿੱਚ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਅੰਨ. ਹਲ੍ਹਾ. (ਹਲਵਾ).
ਦੇਖੋ, ਕਤਾਹ ਪੁਸਾਦ.

ਕਤਾਹਪੁਸਾਦ. ਸੰਗਤਾ—ਸਿੱਖਮਤ ਦਾ ਮੁੱਖ ਪੁਸਾਦ, ਜੋ ਅਕਾਲ ਨੂੰ
ਅਰਪਨ ਕਰਕੇ ਸੰਗਤਿ ਵਿੱਚ ਵਰਤਾਈਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਨਾਉਂ
ਪੰਚਾਮ੍ਰਿਤ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਮਹਾਪੁਸਾਦ ਭੀ ਹੈ.

ਕਤਾਹਪੁਸਾਦ ਬਣਾਉਣ ਅਤੇ ਵਰਤਾਉਣ ਦੀ ਵਿਧਿ
ਰਹਿਤਨਾਮਿਆਂ ਵਿੱਚ ਇਉਂ ਲਿਖੀ ਹੈ:—

“ਕਤਾਹ ਕਰਨ ਕੀ ਵਿਧਿ ਸੁਨ ਲੀਜੇ—
ਤੀਨ ਭਾਗ ਕੇ ਸਮਸਰ ਕੀਜੇ,
ਲੇਪਨ ਆਕੀਂ ਬਹੁਕਰ ਦੀਜੇ,
ਮਾਂਸਨ ਕਰ ਭਾਂਜਨ ਧੋਵੀਜੇ,
ਕਰ ਸਨਾਨ ਪਵਿਤ੍ਰ ਹੀ ਕਹੀ,
ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਬਿਨ ਅਵਰ ਨ ਕਹੀ.
ਕਰ ਤਿਆਰ ਚੌਕੀ ਪਰ ਧਰੀ,
ਚਾਰ ਓਰ ਕੀਰਤਨ ਬਹਿ ਕਰੀ.

ਜੋ ਪੁਸਾਦ ਕੇ ਬਾਣ ਹੈ ਮਨ ਮੇ ਧਾਰੇ ਲੋਭ,
ਕਿਸਿ ਬੋਤਾ ਕਿਸਿ ਅੰਗਣਾ ਸਦਾ ਰਹੈ ਤਿਸ ਸੋਕ.”

(ਤਨਾਮ)

“ਪਾਵਨ ਤਨ ਪਾਵਨ ਕਰ ਭਾਨ,

“ਜੇ ਕਤਿ ਨ ਸਵਾਹੀ” ਉਹ ਕਤਕੇ (ਕਪੜੇ) ਸੁਆਹ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ.

ਖਿਤ ਮੇਦਾ ਲੇ ਖੰਡ ਸਮਾਨ,

ਕਰ ਕਤਾਹ ਜਪੁ ਪਾਠ ਸੁ ਠਾਨੈ.

ਗੁਰਪੁਸਾਦ ਅਰਦਾਸ ਬਖਾਨੈ.” (ਗੁਪ੍ਰਸੁ)

ਜੋ ਸਾਖੀ ਅਨੁਸਾਰ ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਲਿਖਦੇ ਹਨ—

“ਖੋਪਾ ਸੌਫ ਜਾਸ ਮਹਿ ਭਾਰਾ. ××

ਸੋ ਦੇਵੀ ਕੋ ਅਰੁ ਹਨੁਮਾਨ. ××

ਮਿਰਚਾ ਪਾਇ ਚਰੌਜੀ ਮੇਵਾ.

ਤਿਸ ਕੋ ਭੋਗ ਲਗੇ ਗੁਰਦੇਵਾ.” (ਗੁਪ੍ਰਸੁ)

ਕਤਾਹਪੁਸਾਦ ਦਾ ਭੁਜਿਆ ਹੋਯਾ ਮੇਦਾ (ਆਟਾ) ਜਿਤਨਾ ਕਰਮ
ਹੋਵੇ, ਉਤਨੀ ਹੀ ਕਰਮ ਭਾਸ ਪਾਉਣੀ ਚਾਹੀਦੇ. ਜੇ ਭਾਸ ਬੋਤੀ ਭੀ
ਠੀਕੀ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਖੀ ਆਟੇ ਤੋਂ ਵੱਖ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ.

ਕਤਾਹੀ ਅਥਵਾ ਕਾਲੇ ਵਰਤਨ ਵਿਚ ਕਤਾਹ ਪੁਸਾਦ ਲਿਆ ਕੇ
ਦੀਵਾਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਣਾ ਅਸਭਰਤਾ ਹੈ. ਸੁੰਦਰ ਬਾਲ ਅਥਵਾ ਕਿਸੇ
ਨਿਰਮਲ ਪਾਤ੍ਰ ਵਿੱਚ ਪਾਕੇ ਨਿਆਉਣਾ ਚਾਹੀਦੇ.

ਕਤਾਹ ਪੁਸਾਦ ਆਉਂਦਾ ਵੇਖ ਕੇ ਖਤੇ ਹੋਣਾ ਯੋਗਤ ਨਹੀਂ, ਅਰ
ਨਾ ਅੰਗੇ ਅੰਗੇ ਪਾਣੀ ਭੋਧਣਾ ਲੋੜੀਂਦੇ.

ਕਤਾਹ ਪੁਸਾਦ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਅਤੇ ਵਰਤਾਣ ਵਾਲਾ
ਆਪਣੇ ਮੂੰਹ ਤੇ ਰਮਾਲ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਰੱਖੇ, ਸਾਫ਼ ਵਸਤੂ ਪਹਿਰੇ, ਕਿਸੇ
ਧਾਤੁ ਦੀ ਅੰਗੂਠੀ ਪਹਿਰੀ ਹੋਣੀ ਨਾ ਹੋਵੇ, ਅਰ ਨਾ ਨਹੁੰ ਵਧੇ ਹੋਏ
ਹੋਣ. ਦੇਖੋ, ਪੰਚਾਮ੍ਰਿਤ ਭੋਟ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਮਹਾਪੁਸਾਦ ੩.

ਕਤਾਹਾ. ਦੇਖੋ, ਕਟਾਹ. “ਰਪਤ ਕਤਾਹਾ ਭੁਭਿ ਕਟਿਆ.” (ਮਾਰੂ
ਮ: ੫) ਇਸ ਥਾਂ ਵਿਕਾਰ ਅਤੇ ਬਲੇਸ਼ਾਂ ਨਾਲ ਤਪੇ ਮਨ ਤੋਂ ਭਾਵ ਹੈ.

ਕਤਾਹੀ. ਭੋਟਾ ਕਤਾਹਾ. ੨ ਕਤਾਹ. ਹਨੁਆ. “ਧੁਰੋਂ ਪਤਾਲੋਂ ਲਈ
ਕਤਾਹੀ.” (ਭਾਰੂ) ੩ ਦੇਵੀ ਆਦਿ ਦੇਵਤਿਆਂ ਨੂੰ ਅਰਪਨ ਕੀਤਾ
ਕਤਾਹ.

ਕਤਾਹੀਆ. ਵਿ—ਕਤਾਹ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲਾ.

ਕਤਾਕਤ. ਅਨੁ. ਕਤਕਤ ਬਕਦ. ਬੰਦੂਕ ਆਦਿਕ ਦੀ ਧੁਨਿ.

ਕਤਾਕਾ. ਸੰਗਤਾ—ਕਤਕਾਰ। ੨ ਭਾ. ਭਾਕਾ. ਲੰਘਨ. “ਸਿੰਘ
ਕਤਾਕੇ ਸੋ ਰਹੈ ਦੂਏ ਤੀਏ ਦਿਨ ਖਾਰਿ.” (ਪ੍ਰਾਪੰਪੁ) ੩ ਕਰਤੀ ਧੁਪ
ਪੈਣੀ ਅਤੇ ਵਰਖਾ ਦਾ ਨਾ ਹੋਣਾ.

ਕਤਾਬੀਨ. ਦੇਖੋ, ਕਰਾਬੀਨ. “ਕਤਾਬੀਨ ਕੇ ਚਾਤ ਜਾਇ.” (ਫ਼ਾਲ
ਕਵਿ)

ਕਤਾਮਾਨਕਪੁਰ. ਜਮਨਾ ਕਿਨਾਰੇ ਟਿੱਕ ਪਿੰਡ, ਜਿਸ ਥਾਂ ਬਨੇਸਰ
ਅਤੇ ਬਨੀਬਦਰਪੁਰ ਵੱਲੋਂ ਆਕੇ, ਨੌਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਵਿਰਾਜੇ ਸਨ. ਇਸ
ਥਾਂ ਮਲੂਕਦਾਸ ਨਾਮਕ ਵੈਸਨਵ ਦਾ ਮਾਸ ਖਾਣ ਬਾਬਤ ਕ੍ਰਮ ਸੁੀ ਗੁਰੂ
ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਦੂਰ ਕੀਤਾ ਸੀ. “ਕਤੈ ਸੁ ਮਾਨਕ ਪੁਰ ਕੇ
ਰਾਹੁ। ਕਮਨੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਬੇਪਰਵਾਹੁ.” (ਗੁਪ੍ਰਸੁ)

ਕਤਿ. ਕਤਕੇ. ਕਸਕੇ. ਦੇਖੋ, ਕਤ ੨। ੨ ਕਤ੍ਰ (ਰਿੱਝ) ਕੇ.
ਚਿੰਤਾਕੁਰ ਹੋਕੇ. “ਮਾਇਆ ਮੋਹਿ ਕਤੈ ਕਤਿ ਪਚਿਆ.” (ਭੋਰ ਮ:
੫)

ਕਾਇਆ. ਵਿ—ਬੰਨ੍ਹਿਆ. ਬੰਧਨਾਂ ਵਿੱਚ ਬਸਿਆ. “ਲਿਖਿ ਲਿਖਿ ਪਤਿਆ ਤੇਤਾ ਕਾਇਆ.” (ਵਾਰ ਆਸਾ) ਪੜ੍ਹਨ ਦਾ ਫਲ ਹੈ ਬੰਧਨਾਂ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਹੋਣਾ, ਪਰ ਵਿਚਾਰ ਬਿਨਾ ਲੋਕ ਜਿਉਂ ਜਿਉਂ ਪੜ੍ਹਦੇ ਹਨ, ਤਿਉਂ ਤਿਉਂ ਹੋਮੇ ਦੇ ਬੰਧਨਾਂ ਵਿੱਚ ਬੰਨ੍ਹੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ੨ ਕਾਇਆ. ਤਪਿਆ. ਰਿੱਠਿਆ.

ਕਾਇਆਲ } ਸੰਗਤ—ਲੋਹੇ ਦੇ ਕੰਡਿਆਂ ਵਾਲਾ ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ
ਕਾਇਆਲ } ਦਾ ਲਗਾਮ. ਇਸ ਲਗਾਮ ਪੁਰ ਲੋਹੇ ਦੇ ਕੋਲ ਸਿਰ ਦੇ
ਕੰਡੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਜੋ ਖੋੜੇ ਦੀ ਜੁਥਾਨ ਪੁਰ ਵਾੜ ਬਿੱਚਣ ਤੋਂ ਰੁਝ ਜਾਂਦੇ
ਹਨ. ਇਹ ਮੂੰਹਜੋਰ ਘੋੜੇ ਲਈ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ੨ ਲਗਾਮ.

ਕਾਇਨ. ਦੇਖੋ, ਕਾਨ.

ਕਾੜੀ. ਸੰਗਤ—ਭਾਲਾ. ਸਹਤੀਰ ਪੁਰ ਕਤਾ (ਟੋਚਾ) ਪਾਇਆ ਹੋਇਆ
ਕਾਠ। ੨ ਸੰਗਤ ਅਦਿਕ ਦਾ ਕੁੰਡਾ। ੩ ਤਲਵਾਰ ਦੇ ਮਿਆਨ ਨਾਲ
ਜਾਇਆ ਕੁੰਡਾ. “ਕਾੜੀਆਂ ਅਰ ਚਪੜਾਸ ਵਿਸਾਲਾ.” (ਗੁਪਤੁ)
੪ ਵਿ—ਕਠੋਰ. ਕਰਤੀ.

ਕਾੜੀਆਲ } ਦੇਖੋ, ਕਾਇਆਨਾ. “ਕਾੜੀਆਨੁ ਮੁਖੇ ਗੁਰਿ
ਕਾੜੀਆਨੁ } ਗਿਆਨੁ ਦ੍ਰਿਤਾਇਆ ਰਾਮ.” (ਵਡ ਮ: ੪
ਘੋੜੀਆਂ)

ਕੜ੍ਹ. ਦੇਖੋ, ਕਤ ੩.

ਕੜ੍ਹਆ. ਵਿ—ਕਟ੍ਹ. ਕੱਤਾ. “ਮੀਠੇ ਕਉ ਕਉਤਾ ਕਹੈ, ਕੜ੍ਹਦੇ ਕਉ
ਮੀਠਾ.” (ਕਉ ਮ: ਮ: ੧)

ਕੜ੍ਹਚਾ. ਸੰ. ਕੁਚ. ਸੰਗਤ—ਕੁਚਾ. “ਮੂੰਹ ਕੜ੍ਹਚੇ ਘਾਹ ਦੇ ਛਡ ਖੋੜੇ
ਰਾਹੀਂ.” (ਚੰਡੀ ੩) ਮੂੰਹ ਵਿੱਚ ਘਾਸ ਦੇ ਕੁਚੇ (ਆਪਣੇ ਤਾਈਂ ਕਉ
ਸਿੱਧ ਕਰਨ ਲਈ) ਲੈ ਲਏ.

ਕੜ੍ਹਨਾ. ਫਿ. ਰਿੱਠਣਾ। ੨ ਤਪਣਾ. ਦੁਖੀ ਹੋਣਾ। ੩ ਵਾਰ ਵਾਰ
ਬਿਚਾਰਨਾ. ਅਭਾਸ ਕਰਨਾ. “ਪ੍ਰੀਤਿ ਪਾਏ ਕਰ ਪ੍ਰੀਤਿ ਕਉ ਰਸਨੀਤਿ
ਚੀਤ ਸੁਨੈ ਜੁਇ ਚਾਖੇ.” (ਕਿਸਨਾਵ)

ਕੜ੍ਹੀ. ਵਿ—ਕੜ੍ਹੀ ਹੋਈ. ਚਿੱਤੀ। ੨ ਸੰਗਤ—ਕੋਸਟ ਦੀ ਸਰੂਟੀ
ਅਕਾਸ਼ ਮੈਦੇ ਦੀ ਮਿੱਠੀ ਲਾਪਸੀ.

ਕਾ. ਪੁਤਰ. ਸੰਬੰਧ ਬੋਧਕ. ਦਾ. “ਨਾਨਕ ਕਾ ਪੁਤ੍ਰ ਸੋਇ ਜਿਸ ਕਾ
ਸਭਕੋਇ.” (ਆਸਾ ਮ: ੫) ੨ ਸਰਵ—ਕ: ਕਿਆ. “ਕਹੁ ਜਨ,
ਕਾ ਨਾਹੀ ਘਰ ਭਾਕੇ?” (ਕਉ ਕਬੀਰ) ੩ ਕੋਈ. “ਕਾ ਬਿਰਲੀ
ਜਾਇ ਕੁਠੀ.” (ਕਉ ਮ: ੫) ੪ ਕਿਸ. “ਦੂਸਰ ਨਾਹੀ ਰਾਉ ਕਾ
ਪਹਿ ਜਾਈਐ?” (ਸੋਤ ਛੰਤ ਮ: ੫) ੫ ਵਿ—ਕਿੱਚਿਤ. ਕੁਝ. ਕੁਝ.
“ਤਿਨਾ ਕੁਖ ਨ ਕਾ ਰਹੀ.” (ਗਉ ਵਾਰ ੨ ਮ: ੫) “ਲੋਡੀ ਕਾ
ਵੇਸਾਹੁ ਨ ਕੀਜੈ ਜੇ ਕਾ ਪਾਰਵਸਾਇ.” (ਸਵਾ ਮ: ੩)

ਕਾ } ਸੰਗਤ—ਕਾਕ. ਕਾਕ. “ਜਿਉ ਜੁਏ ਘਰਿ ਕਾਉ.” (ਸ੍ਰੀ
ਕਾਉ } ਮ: ੩)
ਕਾਉ }

ਕਾਉ ਉਡਾਉਣਾ. ਫਿ—ਕਾਕ ਦੇ ਉਡਾਉਣ (ਕਾ ਉਡਾਰਨ) ਦੀ
ਕ੍ਰਿਯਾ. ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਦਾ ਮੰਨਿਆ ਹੋਇਆ ਇੱਕ ਝਰੂਨ (ਸਕਨ).

ਕਾਉ ਤੇ ਬੈਠੇ ਕਾਉ ਨੂੰ ਜੇ ਵਿਦੇਸ਼ ਕਏ ਸੰਬੰਧੀ ਨੂੰ ਮਨ ਵਿੱਚ ਚਿਤਾਵੇ,
ਉਡਨ ਲਈ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦੇ ਜਾਂ ਹਥ ਦਾ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦੇ ਅਤੇ
ਉਸ ਤੋਂ ਕਾਕ ਉਡ ਜਾਂਦੇ, ਤਦ ਸਮਝਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸੰਬੰਧੀ ਛੇਤੀ
ਆਉਣ ਵਾਲਾ ਹੈ, ਜੋ ਕਾਉ ਨਾ ਉਡੇ, ਤਦ ਮੰਨੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਆਉਣ
ਵਿੱਚ ਦੇਰੀ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਕਾਕ ਉਡਾਉਣਾ.

ਕਾਉਕੇ. ਜਿਲਾ ਲੁਇਆਨਾ, ਤਸੀਲ ਬਾਣਾ ਜਗਰਾਉਂ ਦਾ ਇੱਕ
ਪਿੰਡ, ਜੋ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਜਗਰਾਉਂ, ਤੋਂ ਪੱਛਮ ਦਿਸ਼ਾ ਵੱਲ ੪ ਮੀਲ
ਦੀ ਵਿੱਚ ਪੁਰ ਹੈ. ਇਸ ਪਿੰਡ ਤੋਂ ਡੇਢ ਮੀਲ ਦੇ ਕਰੀਬ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ
ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਹੈ. ਸਤਿਗੁਰੂ ਸਿੱਖਾਂ ਤੋਂ ਇੱਥੇ
ਆਏ ਹਨ.

ਦਰਬਾਰ ਸੁੰਦਰ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਪੁਜਾਰੀ ਨਿਹੰਗ ਸਿੰਘ
ਹੈ. ਦਰਬਾਰ ਨਾਲ ੧੩ ਖੁਮਾਉਂ ਬਾਮੀਨ ਪਿੰਡ ਵੱਲੋਂ ਹੈ. ਵੈਸਾਖੀ ਨੂੰ
ਮੇਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.

ਕਾਉਂ. ਵਿ—ਕੁਝ. “ਚੀਰੀ ਆਈ ਚਿਲ ਨ ਕਾਉਂ.” (ਮ: ੧ ਵਾਰ
ਰਾਮ ੧) ੨ ਸਰਵ—ਕੋਈ.

ਕਾਉਂ. ਦੇਖੋ, ਕਾਉ. “ਜਿਉ ਜੁਏ ਘਰਿ ਕਾਉਂ.” (ਵਡ ਮ: ੧
ਅਲਾਹਈ)

ਕਾਅਬਾ. ਦੇਖੋ, ਕਾਬਾ.

ਕਾਇ } ਫਿ. ਵਿ—ਕਾਹੇ. ਕਿਉਂ. “ਕਾਇ ਪਾਪ ਕਮਾਈਐ?”
ਕਾਇ } (ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ੫) “ਕਾਇ ਪਟੋਲਾ ਪਾਤਤੀ?” (ਸ.
ਕਰੀਦ) “ਤੂੰ ਕਾਇ ਕਰਬਹਿ ਭਾਵਲੀ?” (ਬਸੰ ਚਰਿਦਾਸ)

੨ ਕਿਸ ਵਾਸਤੇ. ਕਿਉਂਕਰ. “ਕੇਸ ਮੁਛਾਏ ਕਾਇ?” (ਸ. ਕਬੀਰ)
੩ ਸਰਵ—ਕਿਸ ਨੂੰ. ਕਿਸੀ. ਕਿਸੇ “ਜਗਜੀਵਨੁ ਜਗਤਿ ਨ ਮਿਲੈ
ਕਾਇ.” (ਬਸੰ ਮ: ੧) ੪ ਕੋਈ. “ਜਗਤ ਮਾਹਿੰ ਟਿਨ ਸਮ ਨ
ਕਾਇ.” (ਗੁਪਤੁ) ੫ ਸੰ. ਕਾਕ. ਸੰਗਤ—ਦੇਹ. ਸ਼ਰੀਰ. ਜਿਸਮ.

ਕਾਇਅਉ. ਦੇਖੋ, ਕਾਯਉ. “ਕਾਇਅਉ ਧੁਪ ਦੀਪ ਨਈਭੇਦਾ.”
(ਧਨਾ ਪੀਪਾ)

ਕਾਇਆ } ਸੰ. ਕਾਕ. ਸੰਗਤ—ਦੇਹ. ਸ਼ਰੀਰ. “ਤੂੰ ਕਾਇਆ
ਕਾਇਆ } ਸੇ ਕੁਲਈ ਦੇਖੀ ਜਿਉ ਧਰ ਉਪਰਿ ਛਾਏ.” (ਕਉ ਮ:
੧) “ਜਬ ਨਰੁ ਕਾਨ ਕੁਸੀ ਨਹਿ ਕਾਇਆ.” (ਭੈਰ ਕਬੀਰ)

ਕਾਇਆ ਸਰੀਰ. ਸ਼ਰੀਰਕਾਯ. ਸ਼ਰੀਰ (ਬਿਨਸਨਹਾਰ) ਦੇਹ.
“ਕਾਇਆ ਸਰੀਰੇ ਵਿਚਿ ਸਭਕਿਛੁ ਪਾਇਆ.” (ਮਾਭ ਅ: ਮ: ੩)

ਕਾਇਆਕਲਪ. ਸੰ. ਕਾਯਕਲਪ. ਸੰਗਤ—ਵੈਦਕ ਅਨੁਸਾਰ
ਸ਼ਰੀਰ ਸੋਧਣ ਦੀ ਇੱਕ ਵਿਧਿ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਸ਼ਰੀਰ ਮੁੜ ਜਵਾਨੀ
ਹਾਸਿਲ ਕਰੇ. Rejuvenation “ਕਾਇਆਕਲਪ ਕੀਜੈ.” (ਰਾਮ
ਨਾਮਦੇਵ)। ੨ ਪਸ਼ੂ ਪ੍ਰੇਤ ਤੋਂ ਮਨੁੱਖ ਅਤੇ ਮਨੁੱਖ ਤੋਂ ਦੇਵਤਾ ਬਣਨ ਦੀ
ਕ੍ਰਿਯਾ.

ਕਾਇਆ ਕੀ ਅਗਨਿ. ਸੰਗਤ—ਦੇਹ ਦੀ ਉਹ ਗਰਮੀ, ਜੋ
ਜੀਵਨਦਾਤਾ ਨੂੰ ਕਾਇਮ ਰਖਦੀ ਹੈ. ਇਹ ਦਿਨ ਦੀ ਹਰਕਤ ਤੋਂ
ਨਾਤੀਆਂ ਵਿੱਚ ਲਗੂ ਦੇ ਦੌਰਾਨ ਥੋਂ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ੨ ਦੇਹਾਭਿਮਾਨ.

ਕਾਇਆ ਕੀ ਅਗਨਿ. ਸੰਗਤ—ਦੇਹ ਦੀ ਉਹ ਗਰਮੀ, ਜੋ
ਜੀਵਨਦਾਤਾ ਨੂੰ ਕਾਇਮ ਰਖਦੀ ਹੈ. ਇਹ ਦਿਨ ਦੀ ਹਰਕਤ ਤੋਂ
ਨਾਤੀਆਂ ਵਿੱਚ ਲਗੂ ਦੇ ਦੌਰਾਨ ਥੋਂ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ੨ ਦੇਹਾਭਿਮਾਨ.

ਕਾਇਆ ਕੀ ਅਗਨਿ. ਸੰਗਤ—ਦੇਹ ਦੀ ਉਹ ਗਰਮੀ, ਜੋ
ਜੀਵਨਦਾਤਾ ਨੂੰ ਕਾਇਮ ਰਖਦੀ ਹੈ. ਇਹ ਦਿਨ ਦੀ ਹਰਕਤ ਤੋਂ
ਨਾਤੀਆਂ ਵਿੱਚ ਲਗੂ ਦੇ ਦੌਰਾਨ ਥੋਂ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ੨ ਦੇਹਾਭਿਮਾਨ.

ਕਾਇਆ ਕੀ ਅਗਨਿ. ਸੰਗਤ—ਦੇਹ ਦੀ ਉਹ ਗਰਮੀ, ਜੋ
ਜੀਵਨਦਾਤਾ ਨੂੰ ਕਾਇਮ ਰਖਦੀ ਹੈ. ਇਹ ਦਿਨ ਦੀ ਹਰਕਤ ਤੋਂ
ਨਾਤੀਆਂ ਵਿੱਚ ਲਗੂ ਦੇ ਦੌਰਾਨ ਥੋਂ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ੨ ਦੇਹਾਭਿਮਾਨ.

ਕਾਇਆ ਕੀ ਅਗਨਿ. ਸੰਗਤ—ਦੇਹ ਦੀ ਉਹ ਗਰਮੀ, ਜੋ
ਜੀਵਨਦਾਤਾ ਨੂੰ ਕਾਇਮ ਰਖਦੀ ਹੈ. ਇਹ ਦਿਨ ਦੀ ਹਰਕਤ ਤੋਂ
ਨਾਤੀਆਂ ਵਿੱਚ ਲਗੂ ਦੇ ਦੌਰਾਨ ਥੋਂ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ੨ ਦੇਹਾਭਿਮਾਨ.

ਕਾਇਆ ਕੀ ਅਗਨਿ. ਸੰਗਤ—ਦੇਹ ਦੀ ਉਹ ਗਰਮੀ, ਜੋ
ਜੀਵਨਦਾਤਾ ਨੂੰ ਕਾਇਮ ਰਖਦੀ ਹੈ. ਇਹ ਦਿਨ ਦੀ ਹਰਕਤ ਤੋਂ
ਨਾਤੀਆਂ ਵਿੱਚ ਲਗੂ ਦੇ ਦੌਰਾਨ ਥੋਂ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ੨ ਦੇਹਾਭਿਮਾਨ.

ਕਾਇਆ ਕੀ ਅਗਨਿ. ਸੰਗਤ—ਦੇਹ ਦੀ ਉਹ ਗਰਮੀ, ਜੋ
ਜੀਵਨਦਾਤਾ ਨੂੰ ਕਾਇਮ ਰਖਦੀ ਹੈ. ਇਹ ਦਿਨ ਦੀ ਹਰਕਤ ਤੋਂ
ਨਾਤੀਆਂ ਵਿੱਚ ਲਗੂ ਦੇ ਦੌਰਾਨ ਥੋਂ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ੨ ਦੇਹਾਭਿਮਾਨ.

ਕਾਇਆ ਕੀ ਅਗਨਿ. ਸੰਗਤ—ਦੇਹ ਦੀ ਉਹ ਗਰਮੀ, ਜੋ
ਜੀਵਨਦਾਤਾ ਨੂੰ ਕਾਇਮ ਰਖਦੀ ਹੈ. ਇਹ ਦਿਨ ਦੀ ਹਰਕਤ ਤੋਂ
ਨਾਤੀਆਂ ਵਿੱਚ ਲਗੂ ਦੇ ਦੌਰਾਨ ਥੋਂ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ੨ ਦੇਹਾਭਿਮਾਨ.

ਕਾਇਆ ਕੀ ਅਗਨਿ. ਸੰਗਤ—ਦੇਹ ਦੀ ਉਹ ਗਰਮੀ, ਜੋ
ਜੀਵਨਦਾਤਾ ਨੂੰ ਕਾਇਮ ਰਖਦੀ ਹੈ. ਇਹ ਦਿਨ ਦੀ ਹਰਕਤ ਤੋਂ
ਨਾਤੀਆਂ ਵਿੱਚ ਲਗੂ ਦੇ ਦੌਰਾਨ ਥੋਂ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ੨ ਦੇਹਾਭਿਮਾਨ.

ਖੁਦੀ. "ਕਾਇਆ ਕੀ ਅਗਨਿ ਬ੍ਰਹਮ ਪਰਜਾਰੈ." (ਗੈਰ ਕਬੀਰ)
ਆਤਮ-ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਰੂਪ ਪ੍ਰਚੰਡ ਅਗਨਿ ਵਿੱਚ ਦੇਹਾਤਿਮਾਨ ਭਾਸਮ ਕਰੇ.
ਕਾਇਆਭੋਗੀ. ਵਿ—ਕਾਯ (ਸਰੀਰ) ਦੇ ਆਨੰਦ ਨੂੰ ਭੋਗਣ ਵਾਲਾ।
੨ ਪੂਰੀ. ਉਮਰ ਭੋਗਣ ਵਾਲਾ. "ਜਾਂ ਜਤ੍ਰੁ ਜੋਗੀ ਤਾਂ ਕਾਇਆਭੋਗੀ." (ਆਸਾ ਮ: ੧)

ਕਾਇਆਚਰ. ਵਿ—ਦੇਹਾਤਿਮਾਨੀ. ਦੇਹ ਨਾਲ ਪ੍ਰੇਮ ਕਰਨ ਵਾਲਾ.
"ਕਾਇਆਚਰ ਬਹੁ ਰੂਪ ਰਚਾਹੀ." (ਗੁਰੂ ਕਬੀਰ)

ਕਾਇਸ } ਸੰਗਤ—ਚਗਤ. ਦੰਗਾ. "ਰਾਹ ਜਾਂਦੀ ਲੈ ਕਾਇਸ
ਕਾਇਸ } ਮੇਲ." (ਪ੍ਰਾਪੰਪੁ)

ਕਾਇਕ. ਦੇਖੋ, ਕਾਯਿਕ.

ਕਾਇਚੇ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਕਿਸ ਲਈ. ਕਾਹੇ ਤੇ. "ਕਾਇਚੇ ਭਰਮ
ਭੁਲਾ?" (ਮਾਰੂ ਮ: ੧)

ਕਾਇਤ } ਸੰ. ਕਾਮੇਹਿਤ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਕਿਸ ਵਾਸਤੇ. ਕਾਹੇ ਤੇ.
ਕਾਇਤੁ } ਕਿਸ ਲਈ. "ਅਗੋਏ ਜੇ ਚੇਤੀਐ ਤਾਂ ਕਾਇਤੁ ਮਿਲੈ
ਜਸਾਇ?" (ਆਸਾ ਅ: ਮ: ੧)

ਕਾਇਬ } ਸੰ ਕਾਯਾਬ. ਵਿ—ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਇਸਥਿਤ। ੨ ਸੰਗਤ
ਕਾਇਬੁ } ਜੀਵਾਤਮਾ। ੩ ਜਮੀਰ. ਵਿਵੇਕਸ਼ਕਤਿ. ਦੇਖੋ, ਕਾਇਬੁਚੇਤੁ।
੪ ਇਕ ਜਾਤਿ. ਦੇਖੋ, ਚਿਤ੍ਰਗੁਪਤ। ੫ ਇੱਕ ਜਾਤਿ, ਜੋ ਬੁਦੀ ਦੇ
ਪੇਟੇ ਛਤ੍ਰੀ ਪਿਤਾ ਤੋਂ ਉਪਜੀ ਹੈ. ਐਸਨਸ ਸਿਮ੍ਰਿਤੀ ਦੇ ਸ: ੩੫ ਵਿੱਚ
ਲਿਖਿਆ ਹੈ—ਕਾਯ ਤੋਂ ਰਪਲਤਾ, ਯਮਰਾਜ ਤੋਂ ਕੂਰਤਾ, ਸਬਪਤਿ
(ਤਖਾਣ) ਤੋਂ ਕੰਟਣਾ ਲੈ ਕੇ "ਕਾਯਾਬ" ਬਣਿਆ ਹੈ.

ਕਾਇਬੁਚੇਤੁ. ਕਾਯਾਬਚੇਤਨਤਾ. ਸਰੀਰ ਵਿੱਚ ਉਹ ਚੇਤਨਸੰਤਾ,
ਜਿਸ ਨੂੰ ਜਮੀਰ, ਵਿਵੇਕਸ਼ਕਤਿ ਅਬਦਾ Conscience ਆਖਦੇ
ਹਨ. "ਘਰੀ ਘਰੀ ਕਾ ਲੇਖਾ ਮਾਫੀ ਕਾਇਬੁਚੇਤੁ ਨਾਉ." (ਮਾਰੂ
ਕਬੀਰ) ਇਸੇ ਦਾ ਨਾਉਂ ਚਿਤ੍ਰਗੁਪਤ ਹੈ.

ਕਾਇਦਾ. ਅ ਕਾਇਦਹ. ਨਿਯਮ. ਅਸੂਲ। ੨ ਰੀਤਿ. ਦਸਤੂਰ.

ਕਾਇਨਾਤ. ਦੇਖੋ, ਕਾਯਨਾਤ.

ਕਾਇਨੁ. ਅ ੭੫ ਕ੍ਰਿਯਾਨ. ਸੰਗਤ—ਬਯਨਤ ਦਾ ਬਹੁ ਵਚਨ.
ਲੋਂਡੀਆਂ. ਦਾਸੀਆਂ. "ਭੀਡੀ ਕਚੁਲਾ ਸਿਉ ਕਾਇਨ ਤੇਰਾ." (ਗੈਰ
ਨਾਮਦੇਵ) ਲਕਸ਼ਮੀ ਨਾਲ ਭੋਰਾ ਦਾਸੀਆਂ ਵਾਲਾ ਸੰਬੰਧ ਹੈ.

ਕਾਇਮ } ਅ ੧੪ ਕਾਯਮ. ਵਿ—ਸਿਧਰ. ਠਹਿਰਿਆ ਹੋਇਆ.
ਕਾਇਮੁ } ਅਚਲ. "ਕਾਇਮੁ ਦਾਇਮੁ ਸਦਾ ਪਾਤਿਸਾਹੀ." (ਗੁਰੂ
ਚਵਿਦਾਸ)

ਕਾਇਰ ਅਬਦਾ ਕਾਇਰੁ. ਸੰ. ਭਾਤਰ. ਵਿ—ਭਰਪੇਕ. ਚੀਜ਼.
ਕਮਹਿੰਮਤ. "ਮਨਮੁਖ ਕਾਇਰੁ ਕਰੂਪੁ ਹੈ." (ਮ: ੩ ਵਾਰ ਵਡ)

ਕਾਇਰਰਾ. ਸੰ. ਕਾਤਰਰਾ. ਸੰਗਤ—ਭੀਰੂਤਾ. ਕਮਹਿੰਮਤੀ.
ਬੁਜਦਿਲੀ. ਭਾਤਰ.

ਕਾਇਰੁ. ਦੇਖੋ, ਕਾਇਰ.

ਕਾਇਲ. ਦੇਖੋ, ਕਾਯਲ

ਕਾਈ. ਸਰਵ—ਕੋਈ. "ਉਨ ਨ ਕਾਈ ਬਾਰਾ." (ਰਾਮ ਮ: ੫)

"ਵਾ ਕਉ ਬਿਆਪਿ ਨ ਕਾਈ." (ਜੋਤ ਮ: ੫) ੨ ਵਿ—ਲੁਫ਼. ਲੁਫ
"ਬਿਨਸਤ ਬਾਰ ਨ ਲਾਗੈ ਕਾਈ." (ਪ੍ਰਭਾ ਅ: ਮ: ੧) ੩ ਸੰਗਤ—
ਪਾਣੀ ਦੀ ਮੇਲ, ਜੋ ਹਰੇ ਰੰਗ ਦੀ ਪਾਣੀ ਉੱਪਰ ਫਾਈ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ.
"ਮਿਟੈ ਨ ਝੂਮ ਕੀ ਕਾਈ." (ਧਨਾ ਮ: ੯) ਅਵਿਦਤਾ ਝੂਮ ਦੀ
ਕਾਈ. ਆਵਰਣ ਦੇਸ.

ਕਾਏ } ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਕਿਸ ਵਾਸਤੇ. ਕਾਹੇ. "ਕਾਏਂ ਆਨ ਆਨ
ਕਾਏਂ } ਕੁਚੀਐ?" (ਸਾਬ ਮ: ੫ ਪਤਤਾਲ)

ਕਾਸ. ਸਰਵ—ਕਿਸ. ਕਿਸ ਨੂੰ। ੨ ਸੰਗਤ—ਅਯਾਸ ਦਾ ਸੰਖੇਪ.
"ਅਸਟ ਕਾਸ ਪਟ ਧਰਣਿ ਕਿਯ." (ਕਲਕੀ) ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਜਾਮੀਨ
ਦੀ ਤਹਿ ਉਡਕੇ ਅਯਾਸ ਨੂੰ ਚਲੀ ਗਈ, ਜਿਸ ਵਾਸਤੇ ਹੇਠਲੇ ਲੋਕ
ਭੀ ਰਹਿ ਗਏ ਅਤੇ ਉੱਪਰਲੇ ਲੋਕ ਔਠ ਬਣ ਗਏ। ੩ ਕਾਸ਼.
ਧਾ—ਚਮਕਣਾ. ਪ੍ਰਕਟ ਕਰਨਾ। ੪ ਸੰਗਤ—ਚਮਕ. ਪ੍ਰਕਾਸ਼।
੫ ਕਾਹੀ ਘਾਸ. ਕਾਸ਼ਾ ੬ ਸੰ. ਕਾਜ. ਦਮਕਸ਼ੀ. ਦਮੇ ਦਾ ਚੋਕ.
"ਮੰਦਾਗਨਿ ਕਾਸ." (ਸਲੋਹ) ੭ ਸੰ. ਕਾਜ. ਸਾਟ ਦਾ ਪੱਥਰ.
ਸਸਤ੍ਰ ਤੇਜ ਕਰਨ ਦਾ ਸੰਦ। ੮ ਝੂ ੧੪ ਕਾਸ਼. ਚੌਹ. ਅਬਰੁ।
੯ ਟੁਕੜਾ. ਖੰਡ। ੧੦ ਝਾਤੀ. ਝੰਕ। ੧੧ ਝਾ ੧੪ ਵਜ਼—ਅਜੇਹਾ
ਹੁੰਦਾ। ੧੨ ਈਸ਼ੁਰ ਨੂੰ ਕਾਵੇ। ੧੩ ਸੋਕ.

ਕਾਸਉ. ਕਿਸ ਸੇ. "ਇਹੁ ਦੁਖੁ ਕਾਸਉ ਕਹਉ ਚੇ." (ਆਸਾ
ਕਬੀਰ)

ਕਾਸਕਾ. ਦੇਖੋ, ਕਾਸਿਕਾ.

ਕਾਸਕਾਰ } ਝਾ ੧੪ ਕਾਸਕਾਰ. ਕੁਰਕਿਸਤਾਨ ਦੇ ਪੂਰਬ ਵੱਲ
ਕਾਸਕਾਰੀ } ਇੱਕ ਸ਼ਹਿਰ. "ਕਾਸ-ਕਾਰ ਕੋ ਸਾਹਿਕ ਜਨਿਯਤ." (ਚਰਿਤ ੫) ੨ ਕਾਸਕਾਰ ਦੇ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ. "ਕਬੇਜ
ਕਾਸਕਾਰੀ } ਕਾਸਕਾਰੀ ਕੇ." (ਕਲਕੀ)

ਕਾਸਟ. ਸੰ. ਕਾਸ਼. ਸੰਗਤ—ਕਾਠ. ਲੱਕੜ. "ਸੂਕੇ ਕਾਸਟ ਹਰਿਆ." (ਸੋਦਰ) ੨ ਕਾਸ਼. ਖੇਦ. ਦੁੱਖ. "ਪ੍ਰੇਤਪਿੰਜਰ ਮਹਿ ਕਾਸਟੁ ਭਇਆ." (ਰਾਮ ਅ: ਮ: ੧)

ਕਾਸਟਕੁੰਦਨੀ } ਬੰਦੂਕ, ਜਿਸ ਦੇ ਕਾਠ ਦਾ ਕੁੰਦਾ ਹੈ, ਕਾਠ
ਕਾਸਟਪ੍ਰਿਸਟਣਿ } ਦੀ ਪਿੱਠ ਵਾਲੀ. (ਸਨਾਮਾ)

ਕਾਸਟਪ੍ਰਿਸਟਾ } ਕਾਸਟਪ੍ਰਿਸਟਾ. ਦੇਖੋ, ਕੇਸਟ.

ਕਾਸਟਾ. ਦੇਖੋ, ਕਾਸ਼.

ਕਾਸਟੁ. ਦੇਖੋ, ਕਾਸਟ.

ਕਾਸਟੀ. ਦੇਖੋ, ਕਾਸਨੀ.

ਕਾਸਤ. ਝਾ ੧੪ ਸੰਗਤ—ਕ੍ਰਿਪਿ. ਖੇਤੀ.

ਕਾਸਤਕਾਰ. ਝਾ ੧੪ ਸੰਗਤ—ਕਿਸਾਨ ਕ੍ਰਿਸਿ (ਕ੍ਰਿਪਿ) ਕਾਰ.
ਰਾਧਕ.

ਕਾਸਤਨ. ਝਾ ੧੪ ਕ੍ਰਿ—ਬੀਜਣਾ.

ਕਾਸਤੇ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਕਿਸ ਲਈ. ਕਿਸ ਹੇਤੁ. "ਐਸੀ ਬੁੱਧਿ ਕਾਸਤੇ
ਹੋਈ?" (ਨਾਪੁ)

ਕਾਸਦ. ਦੇਖੋ, ਕਾਸਿਦ.

ਕਾਸਨੀ. ਡਾ. ੭੪ ਸੰਗਤ—ਆਕਾਸ਼ਨੀਲ ਜੇਹੇ ਫੁੱਲ ਵਾਲਾ ਇੱਕ ਪੌਦਾ, ਜਿਸ ਦੇ ਪੱਤਿਆਂ ਦਾ ਸਾਫ਼ ਖਾਈਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜੜ ਤਥਾ ਬੀਜ ਅਨੇਕ ਦਵਾਈਆਂ ਵਿੱਚ ਵਰਤੀਏ ਹਨ ਇਸ ਦੀ ਤਾਸੀਰ ਸਰਦਤਰ ਹੈ. Cichorium Intybus. ਇਹ ਪਿੱਤ (ਸਫ਼ਰਾ) ਨੂੰ ਸਾਂਤ ਅਤੇ ਲਹੂ ਨੂੰ ਸਾਫ਼ ਕਰਦੀ ਹੈ. ਪਿਆਸ ਭੁਖਾਉਂਦੀ ਹੈ. ਪਿੱਤ ਤੋਂ ਹੋਏ ਤਾਪ ਨੂੰ ਹਟਾਉਂਦੀ ਹੈ। ੨ ਵਿ—ਕਾਸਨੀ ਠੰਢਾ. ਕਾਸਨੀ ਦੇ ਫੁੱਲ ਜੇਹਾ ਹੈ ਠੰਢਾ ਜਿਸ ਦਾ।

ਕਾਸਪੀ. ਦੇਖੋ, ਕਾਸਿਪੀ.

ਕਾਸਮ. ਦੇਖੋ, ਕਾਸਿਮ.

ਕਾਸਮਬੇਗ. ਕਾਸਿਮਬੇਗ. ਸ਼ਾਹਜਹਾਂ ਦੇ ਸਿਪਹਸਾਲਾਰ ਲਲਾਬੇਗ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ, ਜੋ ਗੁਰੂਸਰ ਦੇ ਸੰਗ ਵਿੱਚ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਸੈਨਾਨੀ ਭਾਈ ਲੱਖੂ ਦੇ ਬਰਛੇ ਨਾਲ ਮਾਰਿਆ ਗਿਆ.

ਕਾਸਮੀਰ. ਸੰ. ਵਿ—ਕਾਸਮੀਰ ਦੇਸ਼ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ. ਕਾਸਮੀਰ ਦਾ. ਕਾਸਮੀਰੀ। ੨ ਸੰਗਤ—ਕੋਸਰ। ੩ ਵਾਰਸੀ ਲੇਖਕਾਂ ਨੇ ਕਾਸਮੀਰ ਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਕਾਸਮੀਰ ਲਿਖਿਆ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਕਾਸਮੀਰ.

ਕਾਸਮੀਰੀ. ਦੇਖੋ, ਕਾਸਮੀਰੀ.

ਕਾਸਰਾ. ਬਹੁਜਾਣੀ ਖੜੀਆਂ ਦਾ ਇੱਕ ਗੋਤ. “ਦੀਪਕ ਦੀਪ ਕਾਸਰਾ ਗੁਰੂਦੁਆਰੇ ਹੁਕਮੀਬੰਦਾ.” (ਭਾਗੁ)

ਕਾਸਾ. ਡਾ. ੪੪ ਕਾਸਹ. ਸੰਗਤ—ਪਿਆਲਾ. “ਕਹਿ ਕਾਸਾ ਦਰਸਨ ਕੀ ਝੁਖ.” (ਤਿਲ ਮ: ੧) “ਹਥੀ ਕਾਸੇ ਲਕੀ ਝੁਮਣ.” (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਮਾਭ)

ਕਾਸਾ. ਸੰਗਤ—ਕਾਸਰਪਾਤ੍ਰ. ਕਾਸੀ ਦਾ ਭਾਂਡਾ। ੨ ਕਾਸੀ ਦਾ ਬਾਲ। ੩ ਰਾਜਪੂਤਾਨੇ ਵਿੱਚ ਪਰੇਸੇ ਹੋਏ ਬਾਲ ਨੂੰ ਇਸੇ ਸ਼ਬਦ ਤੋਂ “ਕਾਸਾ” ਆਖਦੇ ਹਨ.

ਕਾਸਾਈ. ਦੇਖੋ, ਕਾਸਾਈ। ੨ ਵਿ—ਕਾਸਾਈ ਬ੍ਰਿੱਤਿ ਵਾਲਾ. “ਕਲਿਕਾਤੀ ਰਾਜੇ ਕਾਸਾਈ” (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਮਾਭ)

ਕਾਸਾਗਰ. ਕਾਸਰਗਰ. ਕਾਸੀ ਦੇ ਭਾਂਡੇ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲਾ. ਠੇਰਾ. ਕਾਸੇਰਾ.

ਕਾਸਾਰ } ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਟੋਭਾ ਫੀਪਤ। ੨ ਘੀ ਵਿੱਚ ਆਟਾ ਝੁੰਨਕੇ ਕਾਸਾਰੁ } ਸੁੱਕੀ ਖੰਡ ਮਿਲਾਕੇ ਬਣਾਈ ਪੰਜੀਰੀ. “ਭਾਤੁ ਪਹਿਤਿ ਅਰੁ ਲਾਪਸੀ ਕਰਕਰਾ ਕਾਸਾਰੁ.” (ਆਸਾ ਕਬੀਰ) ੩ ਸੰ. ਕ੍ਰਿਸਰਾ. ਚਾਉਲ ਅਤੇ ਤਿਲ ਮਿਲਾਕੇ ਬਣਾਇਆ ਛੋਜਨ.

ਕਾਸਿ. ਦੇਖੋ, ਕਾਸੀ.

‘ਪੁਰਾਣੇ ਵਿਚ ਕਿਸਰੁ ਦੇਵਤਾ ਦਾ ਠੰਢਾ ਕਾਸੀ ਦੇ ਫੁੱਲ ਜੇਹਾ ਲਿਖਿਆ ਹੈ.

‘ਪੂਰੀ ਰਾਜੀ ਬਿਨਿ: ਸਿਧ ਕਟਾਏ ਖਾਧਕੇ-ਨਾਨਕ
ਰਜਸਰਾਜ ਬਿਨਿ: ਸਿਧ ਕਾਭਾ ਖਾਧਕੇ-ਨਾਨਕ
ਰਜ ਖਾਧਕੇ ਰਜ ਰਾਜੇ ਸਿਧਕਾ ਰਜਕੇ-ਨਾਨਕ
ਬਹੁਰਦਾਸੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ ਹਰੇਰਾਜ ਕਾਸਾਧ ਜੰਡਕਾਧ

(ਜੁਹਦਾਭਿਧਨ)

ਕਾਸਿਉ. ਕਿਸ ਜੇ. ਕਿਸ ਨੂੰ.

ਕਾਸਿਕ. ਦੇਖੋ, ਕਾਸੀਕ.

ਕਾਸਿਕਾ. ਜੰ. ਕਾਸਿਕਾ. ਸੰਗਤ—ਕਾਸੀ ਪੁਰੀ। ੨ ਪਾਣਿਨੀਯ ਵਡਾਕਰਣ ਉੱਪਰ ਵਾਮਨ ਅਤੇ ਜਯਾਦਿੰਤ ਦੀ ਵਡਾਖਤਾ. ਅਰਥ ਪੁਕਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਟੀਕਾ. “ਕਹੂੰ ਪੁਕ੍ਰਿਯਾ ਕਾਸਿਕਾ ਸਰਬ ਮੱਥੋਂ.” (ਗਣਨ) ੩ ਵਿ—ਪੁਕਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲੀ.

ਕਾਸਿਕਾਰ. ਦੇਖੋ, ਕਾਸਕਾਰ। ੨ ਦੇਖੋ, ਕਾਸਗਰ.

ਕਾਸਿਕੀਸ. ਕਾਸਿਕ—ਈਸ਼ ਕਾਸਿਕੇਸ਼. ਕਾਸੀ ਨਿਵਾਸੀਆਂ ਦਾ ਸੁਆਮੀ ਸ਼ਿਵ ਅਤੇ ਕਾਸੀ ਦਾ ਰਾਜਾ. “ਜਿਟਕੋ ਕਾਸਿਕੀਸੋਂ.” (ਗਣਨ)

ਕਾਸਿਦ. ਅ. ੨੬ ਕਾਸਿਦ. ਵਿ—ਕਾਸਦ. (ਇਰਾਦਾ) ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਤ—ਹਲਕਾਰਾ। ੩ ਦੂਤ.

ਕਾਸਿਪੀ. ਸੰ. ਕਾਸਪੀ. ਸੰਗਤ—ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ. ਕਾਸਪ ਦੀ ਮਲਕੀਅਤ ਹੈ ਜਿਸ ਪੁਰ. “ਜੇ ਕਰੈਂ ਪਤ੍ਰ ਕਾਸਿਪੀ ਸਰਬ.” (ਦੱਤਾਵ) ਜੋ ਸਾਰੀ ਖ਼ਮੀਨ ਨੂੰ ਕਾਕਸ ਦੀ ਥਾਂ ਕਰੀਏ। ੨ ਭਿੰਡ. ਭਰੂਤ, ਜੋ ਕਾਸਪ ਦੀ ਔਲਾਦ ਹੈ.

ਕਾਸਿਮ. ਅ. ੧੬ ਵਿ—ਤਕਸੀਮ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਵੰਡਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਤ—ਅਨੇਕ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦਾ ਇਹ ਨਾਉਂ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦਾ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਰਾਜ.

ਕਾਸਿਮਬੇਗ. ਦੇਖੋ, ਕਾਸਮਬੇਗ.

ਕਾਸੀ } ਸੰ. ਕਾਸੀ. ਸੰਗਤ—ਵਾਰਾਣਸੀ. ਬਨਾਰਸ. ਯੂ. ਪੀ. ਵਿੱਚ ਕਾਸੀ } ਹਿੰਦੂਆਂ ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਨਗਰ, ਜੋ ਵਿਦਯਾ ਦੀ ਟਕਸਾਲ ਅਤੇ ਮਹਾਤੀਰਥ ਹੈ. ਸ਼ਿਵਪੁਰਿ. ਕਾਸੀ ਗੰਗਾ ਦੇ ਖੰਭੇ ਪਾਸੇ ਆਬਾਦ ਹੈ. ਸਨ ੧੯੨੧ ਦੀ ਮਰਦਮਸ਼ੁਮਾਰੀ ਅਨੁਸਾਰ ਇਸ ਦੀ ਆਬਾਦੀ ੧੯੮੪੭ ਸੀ. “ਨਾ ਕਾਸੀ ਮਤਿ ਉਪਸੀ ਨਾ ਕਾਸੀ ਮਤਿ ਜਾਇ.” (ਗੁਜ ਮ: ੩)

ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਵਿੱਚ ਕਾਸੀ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਚਿਰ ਕਾਲ ਤੋਂ ਹੈ. ਹਰੇਕ ਮਤ ਦੇ ਹਿੰਦੂ ਨੇ ਇਸ ਦੀ ਸ਼ੋਭਾ ਵਧਾਉਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕੀਤਾ ਹੈ. ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਨੇ ਕਾਸੀ ਦਾ ਨਾਉਂ ਮੁਹੰਮਦਾਬਾਦ ਰੱਖਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਰ ਨਾਥ ਦਾ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਮੰਦਿਰ ਤੋਤਕੇ ਇੱਕ ਵੱਡੀ ਮਸੀਤ ਬਣਵਾਈ, ਜੋ ਹੁਣ ਭੀ ਦੇਖੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ.

ਇਸ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿੱਚ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਹਨ:—

(ੳ) ਮਹੱਲਾ ਆਸਥੈਰੋ ਵਿੱਚ “ਵਡੀ ਸੰਗਤਿ” ਹੈ. ਇੱਥੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗਬਹਾਦਰ ਸਾਹਿਬ ਸੰਮਤ ੧੭੨੨ ਵਿੱਚ ਪਧਾਰੇ ਹਨ ਅਤੇ ਸੱਤ ਮਹੀਨੇ ਤੇਰਾਂ ਦਿਨ ਨਿਵਾਸ ਕੀਤਾ ਹੈ. ਜਿਸ ਗੁਰੂ ਵਿੱਚ ਏਕਾਂਤ ਧਯਾਨਪਰਾਇਣ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ, ਉਹ ਵਿਦਯਮਾਨ ਹੈ. ਪਟਨੇ ਤੋਂ ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਆਉਂਦੇ ਹੋਏ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਭੀ ਇਸ ਥਾਂ ਵਿਰਾਜੇ ਹਨ. ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗਬਹਾਦਰ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਚੋਲਾ ਅਤੇ ਨੌਵੇਂ ਅਰ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਜੋੜੇ ਇੱਥੇ ਸਨਮਾਨ ਨਾਲ ਰੱਖੇ ਹੋਏ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਦਰਸ਼ਨ ਸੰਯੁਕਤ ਵਾਲੇ ਦਿਨ ਕਰਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਪੋਹ ਸੁਦੀ ੭, ਅੰਸੂ ਵਦੀ ੧੦ ਅਤੇ ਵੈਸਾਖੀ ਦੇ ਮੇਲੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ.

ਮਹਾਰਾਜਾ ਨਰੇਂਦ੍ਰ ਸਿੰਘ ਪਟਿਆਲਾਪਤਿ ਨੇ ਸੰਮਤ ੧੮੧੧ ਵਿੱਚ ਇੱਥੇ ਬਹੁਤ ਧਨ ਖਰਚਕੇ ਇੱਕ ਸ਼ੀਸ਼ਮਹਿਲ ਬਣਵਾਇਆ ਅਤੇ ਦੋ ਰੂਪਯੋ ਰੋਜ ਦਾ ਲੰਗਰ ਲਗਾਇਆ। ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਨੂੰ ਆਮਦਨ ਕੁਝ ਮਕਾਨਾਂ ਦੇ ਕਿਰਾਏ ਦੀ ਅਤੇ ਕੁਝ ਲੇਖਪੁਰਾ ਪਿੰਡ ਵਿੱਚੋਂ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਪੁਜਾਰੀ ਭਾਂਈ ਈਸਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨਿਹੰਗ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਉੱਦਮ ਕਰਕੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਹੱਥ ਕਈ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਦੀ ਜਾਇਦਾਦ ਨੂੰ, ਮੁੜ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੇ ਨਾਉਂ ਵਡੇ ਯਤਨ ਨਾਲ ਅਦਾਲਤ ਤੋਂ ਕਰਵਾਇਆ ਹੈ।

(ਅ) ਲਕਸ਼ਾ ਮਹਾਲ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਕਾ ਬਾਗ਼ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਹੈ। ਇੱਥੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਵਿਰਾਜੇ ਹਨ ਅਤੇ ਕੋਪਾਲ ਪਾਂਝੇ ਨੂੰ ਉੱਤਮ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।

(ਟ) ਸਭਤ ਗੰਜ ਵਿੱਚ “ਛੋਟੀ ਸੰਗਤਿ” ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਹੈ। ਇੱਥੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗਬਹਾਦਰ ਜੀ ਕੁਝ ਸਮਾਂ ਵਿਰਾਜੇ ਹਨ। ਇਸ ਦੀ ਹਾਲਤ ਬਹੁਤ ਚਿੱਲੀ ਹੈ।

(ਸ) ਕਾਸੀ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਕੋਹ ਗੰਗਾ ਪਾਰ ਛੋਟੇ ਮਿਰਜਾਪੁਰ ਦੀ ਬਾਸੀਨ ਵਿੱਚ ਸੋਲਾਂ ਵਿੰਘੇ ਦਾ ਗੁਰੂ ਕਾ ਬਾਗ਼ ਹੈ। ਇਸ ਥਾਂ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਵੱਡੀ ਸੰਗਤਿ ਵਿੱਚ ਵਿਰਾਜਣ ਸਮੇਂ ਇੱਕ ਵਾਰ ਪਧਾਰੇ ਹਨ। ਇਹ ਰੋਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਅਹਰੋਰਾ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਮੀਲ ਉੱਤਰ ਹੈ।

ਉਦਾਸੀ ਅਤੇ ਨਿਰਮਲੇ ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਕਰੀਬ ਚਾਲੀ ਥਾਂ ਕਾਸੀ ਵਿੱਚ ਅਜਿਹੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਪੰਡਿਤ ਮਦਨ ਮੋਹਨ ਮਾਲਵੀਯ ਜੀ ਦੇ ਉੱਦਮ ਨਾਲ ਹਿੰਦੂ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਬਣਨ ਤੋਂ ਕਾਸੀ ਦੀ ਬੁਹਰਤ ਹੋਰ ਭੀ ਜਾਦਾ ਹੋ ਗਈ ਹੈ, ਅਬ ਹਿੰਦੂ ਸਮਾਜ ਨੂੰ ਅਪਾਰ ਲਾਭ ਪਹੁੰਚ ਰਿਹਾ ਹੈ।

੨ ਕਾਂਸੜ. ਕੀਹਾਂ। ੩ ਕਾਂਸੜ (ਕਾਂਸੀ) ਦਾ ਵਾਸ। “ਕਾਸੀ ਛੂਟੀ ਪੰਡਿਤ। ਚੁਨਿ ਕਹਾ ਸਮਾਈ?” (ਬਿਲਾ ਕਬੀਰ) ੪ ਵਿ—ਚਮਤਕਾਰੀ. ਦੇਖੋ, ਕਾਸ ੩. “ਕਾਸੀ ਕ੍ਰਿਸਨ ਚਰਾਵਤ ਛਾਊ ਮਿਲਿ ਹਰਿਸਨ ਸੋਭਾ ਪਾਈ.” (ਮਲਾ ਮ: ੪)

ਕਾਸੀਸ. ਦੇਖੋ, ਕਸੀਸ ੨। ੨ ਕਾਸੀ ਦਾ ਈਸ਼ (ਸੁਮੀ) ਕਾਸੀਪਤਿ. ਕਾਸੀਕ. ਸੰ. ਕਾਸਿਕ ਵਿ—ਕਾਸੀ ਦਾ. ਕਾਸੀ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ. “ਹੂੰ ਬ੍ਰਹਮਨੁ ਮੈ ਕਾਸੀਕ ਜੁਲਹਾ.” (ਰਾਮ ਕਬੀਰ)

ਕਾਸੀਪੁਰ. ਦੇਖੋ, ਕਾਸੀ। ੨ ਸੀ. ਪੀ. ਵਿੱਚ ਕਰੌਂਦ ਰਿਆਸਤ ਦਾ ਇੱਕ ਨਗਰ. “ਛਟਕ ਸੀ ਕੈਲਾਸ ਰਮਾਉਂਗਾ ਕਾਸੀਪੁਰ.” (ਅਕਾਲ) ਕਾਸੀਰਾਮ. ਇੱਕ ਕਵੀ, ਜਿਸ ਦੀ ਚਚਨਾ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਰਚਿਤ ਨਾਟਕ ਵਿੱਚ ਵੇਖੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਯਥਾ—

ਪਰਸੁਰਾਮੇਵਾਚ

ਅਤ੍ਰ ਛਡਵਾਇ ਦੇਉ ਕਰ ਚੁਰਵਾਇ, ਦਸੇ—

ਨਖ ਮੁਖ ਦਰਾਇ ਅਪਲੋਕੈ ਛਿਟਕਾਯੇ ਹੈ,
ਮੀਚਨ ਤਰਾਇ ਬਾਰ ਬਾਰ ਸਤਰਾਇ, ਅਜ
ਹੈਗਯੇ ਸਿਪਾਹੀ ਮੇਸੇ ਤਾਂਹੀ ਕੋ ਤੂੰ ਜਾਯੇ ਹੈ,
ਕਹੈ ਕਾਸੀਰਾਮ ਤਬ ਰਾਮ ਸੇਂ ਪਰਸੁਰਾਮ

ਸਿੱਖ ਬਾਮਦੇਵ ਜੁ ਕੇ ਨੀਕੇ ਕੈ ਸੁਨਾਯੇ ਹੈ,
ਜਾਂਕੀ ਸੋਹੈ ਖਾਤ ਛਤ੍ਰਪਾਈ ਕਹਿ ਕਹਿ ਜਾਤ
ਤਾਂਹੀ ਪੈ ਮੈ ਦਸਨ ਤਿਨੁਕਾ ਪਕਰਾਯੇ ਹੈ.

ਰਾਮਚੰਦ੍ਰਵਾਚ

ਫਾਰਤੋ ਕਪੇਲ ਬੇਲ ਬੇਲਤਹੀ ਬਾਮੁਨ ਕੇ
ਡਾਬਤੋ ਉਖਾਰ ਦਾਤ੍ਰ ਜਮੀ ਜੋ ਬਦਨ ਮੇਂ,
ਜੀਤ ਬੀਰਖੇਤ ਪਨੈਦੇਤ ਜਮਲੋਕ ਤੋਹਿ
ਜੇਤੋ ਸਭ ਛਤ੍ਰਿਨ ਕੇ ਬੈਰ ਟੇਕ ਛਿਨ ਮੇਂ,
ਕਹਾ ਕਰੋਂ ਹਤਾ ਪ੍ਰਾਨ ਅਬ ਸੇ ਤਿਹਾਰੇ ਹਤ
ਸੁਤਟ ਕਹਾਇ ਰਨ ਠਾਢੇ ਹੋਰ ਰਨ ਮੇਂ,
ਯਹੀ ਜਾਨ ਨਾਤੋ ਹੋ ਬਰਤੋ ਹੈ ਟੇਕ ਬਾਮੁਨ ਕੇ
ਕਾਸੀਰਾਮ ਜਮਰ ਜਮਰ ਕਰ ਮਨ ਮੇਂ.

ਦੇਖੋ, ਹਨੁਮਾਨ ਨਾਟਕ ਦਾ ਛੁਟਨੋਟ.

ਕਾਸੁ. ਕਿਸ ਜੇ. ਕਾ ਸੇਂ. ਕਾਹ ਨੂੰ. “ਤਾਂ ਕਹੀਐ ਕਾਸੁ?” (ਪੁਰਾ ਅ: ਮ: ੧) ੨ ਅਕਾਸ਼ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. “ਅਰਧ ਉਰਧ ਮੁਖਿ ਲਾਗਉ ਕਾਸੁ.” (ਭੈਰ ਅ: ਕਬੀਰ) ਅਰਧ (ਜੀਵ) ਉਰਧ (ਟੀਸ਼ੁਰ) ਵਿੱਚ ਮੁਖਿਕਾਸ਼ (ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਜੋ ਮੁੱਖ ਅਕਾਸ਼ਵਤ ਹੈ) ਮਿਲਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ.

ਕਾਸੇਰਾ. ਦੇਖੋ, ਕਸੇਰਾ.

ਕਾਸੁ. ਸੰ. ਕਾਸੁ. ਸੰਗਤ—ਕਾਠ. ਲੰਕਤ.

ਕਾਸੂ } ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਹੋਂਦ. ਸੀਮਾ। ੨ ਦਿਸ਼ਾ. ਤਰਫ਼। ੩ ਅਠਾਰਾਂ
ਕਾਸੂ } ਪਲ ਦਾ ਸਮਾਂ. ਸੁਸ੍ਰੁਤ—ਸੀਹਿਤਾ ਅਨੁਸਾਰ ਪੰਦ੍ਰਾਂ ਨਿਮੇਸ਼
(ਨਿਮੇਸ਼) ਦੀ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ਨੁਪੁਰਾਣ ਦੇ ਮਤ ਅਠਾਰਾਂ ਨਿਮੇਸ਼ ਦੀ ਕਾਸੂ
ਹੈ। ੪ ਦਫ਼ ਦੀ ਇੱਕ ਛੋਟੀ, ਜੋ ਕਸ਼ਤਪ ਦੀ ਟਿਸਤ੍ਰੀ ਸੀ।
੫ ਇਸਥਿਤੀ. ਕਾਇਮੀ.

ਕਾਸ਼ਤਪੀ. ਦੇਖੋ, ਕਾਸਿਪੀ.

ਕਾਹ. ਕਾ. ਕੀ. “ਕਾਹ ਭਯੋ ਦੇਉ ਲੋਚਨ ਮੁੰਦਕੈ ਬੈਠ ਰਹਤੋ?”

(ਅਕਾਲ) ੨ ਕਿਸ ਨੂੰ. ਕਿਸੇ। ੩ ਭਾ ੪ ਖਾਸ. ਫੂਜ। ੪ ਅ ੪
ਕਾਹ. ਤਾਬੇਦਾਰੀ। ੫ ਬਜ਼ੁਰਗੀ। ੬ ਬਲ. ਜਕਤਿ.

ਕਾਹ. ਕਿਸੇ. ਕਿਸ ਨੂੰ। ੨ ਸੰਗਤ—ਕਾਂਹੀ ਖਾਸ. ਕਾਸ.

ਕਾਹਸਿ. ਸੰ. ਕਾਸ. ਕਾਹੀ ਘਾਹ. “ਕੁਕਹਿ ਕਾਹਸਿ ਫੂਨੇ” (ਤੁਘਾ
ਬਾਹਮਾਹਾ) ਭਾਵ ਚਿੱਟੇ ਕੇਸ ਹੋ ਕਟੇ.

ਕਾਹਤੋਂ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਕਿਸ ਨਈ. ਕਿਸ ਵਾਸਤੇ. ਕਿਉਂਕਰ. ਕੋ
ਹੇਤੁ.

ਕਾਹਨ. ਸੰਗਤ—ਕ (ਬ੍ਰਹਮਾ) ਦਾ ਅਹਨ (ਦਿਨ). ਕਲਪ।
੨ ਕਾਨੁ. ਕ੍ਰਿਸਨ.

ਕਾਹਨ ਸਿੰਘ. ਦੇਖੋ, ਕਾਨੁ ਸਿੰਘ.

ਕਾਹਰੂ. ਵਿ—ਕਹਰ (ਕ੍ਰੋਧ) ਵਾਲਾ. “ਕੁਪਤੋ ਮਾਹਰੂ ਕਾਹਰੂ ਰੂਪ
ਧਾਰੇ.” (ਵਿਚਿਤ੍ਰ)

ਕਾਹਲ. ਸੰਗਤ—ਵਾਹ-ਕੁਲਤਾ. ਘਬਰਾਹਟ. “ਚਿਤ ਮੇ ਅਰਿ ਕਾਹਲ

ਹੋਈ." (ਫੁਪ੍ਰਸੁ) ੨ ਸੀਖੁਤਾ ਫੋਤੀ। ੩ ਸੰ. ਵਡਾ ਦੇਲ। ੪ ਮੁਕਤਾ।
ਕੁੰਕਤ। ੫ ਆ ਯੁ ਕਾਹਿਲ. ਵਿ—ਸੁਸਤ.

ਕਾਹਲੀ. ਸੰਗਤ—ਸੀਖੁਤਾ. ਫੁਰਤੀ। ੨ ਡਾ ਯੁ ਸੁਸਤੀ। ੩ ਸੰ.
ਜੁਆਨ ਇਸਤੀ.

ਕਾਹਾ. ਸੰਗਤ—ਸਿੰਧੀ ਕਾਹ. ਹਮਲਾ. ਪਾਵਾ. ਭਾਵ—ਦੰਗਾ. "ਨਾਹੀ
ਕਿਸੇ ਨਾਲ ਕਾਹਾ ਹੋ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੩) ੨ ਕਹਣ ਯੋਗਤ
ਪ੍ਰਸੰਗ. ਕਥਨੀਯ ਵਾਰਤਾ. "ਅਵਰ ਨ ਦੂਜਾ ਕਾਹਾ ਹੋ." (ਮਾਰੂ
ਸੋਲਹੇ ਮ: ੧) ੩ ਘਾਟਾ. "ਤਿਨ ਸਿਰਿ ਚੂਕਾ ਕਾਹਾ ਹੋ." (ਮਾਰੂ
ਸੋਲਹੇ ਮ: ੩) ਦੇਖੋ, ਕਾਹੀਦਨ.

ਕਾਹਾਹਾ. ਹਾਹਾਕਾਰ ਦੀ ਧੁਨਿ. "ਹੁਲ ਪਵੈ ਕਾਹਾਹਾ." (ਸ.
ਫਰੀਦ)

ਕਾਹਿ. ਸਰਵ—ਕਿਆ. ਕਿੰ. "ਕਹਿ ਕਬੀਰ ਅਸ ਕਹੀਐ ਕਾਹਿ?"
(ਭੈਰ) ੨ ਕਿਸ ਨੂੰ. ਕਿਸ ਤੋਂ "ਮਾਕਉ ਕਾਹਿ? ਰੰਕ ਸਤ ਦੇਖਉ." (ਬਿਲਾ ਕਬੀਰ) ੩ ਫਿ. ਵਿ—ਕਾਹੇ. ਕਿਸ ਲਈ. "ਸਿਮਰਤ
ਕਾਹਿ ਨ ਰਾਮ?" (ਸ. ਮ: ੯) "ਹਰਿ ਕੁਨ ਕਾਹਿ ਨ ਭਾਵਈ?"
(ਤਿਲੰ ਮ: ੯)

ਕਾਹਿਰਾ. ਦੇਖੋ, ਮਿਸਰ ੨.

ਕਾਹਿਲ } ਦੇਖੋ, ਕਾਹਲ ਅਤੇ ਕਾਹਲੀ.
ਕਾਹਿਲੀ }

ਕਾਹੀ. ਫਿ. ਵਿ—ਕਿਸ ਲਈ. ਕਿਸ ਵਾਸਤੇ. "ਕਾਹਿਰਿ ਨਾਵਹੁ
ਕਾਹੀ?" (ਸੋਰ ਮ: ੧)

ਕਾਹੀਂ. ਸੰਗਤ—ਕਾਸ਼. ਕਾਹੀਂ ਘਾਸ। ੨ ਦੇਖੋ, ਕਾਸ਼ਿਸ ੨. ਫੋਲਾਦ
ਦਾ ਜੋਹਰ ਪੁਕਟ ਕਰਨ ਲਈ ਇੱਕ ਖਾਰ। ੩ ਫਿ. ਵਿ—ਕਿਸੇ
ਤਰਾਂ. "ਚਿਤ ਕਠੋਰ ਨ ਤਿਸੈ ਕਾਹੀਂ." (ਭਾਥੁ)

ਕਾਹੀਦਨ. ਡਾ ਯੁ ਫਿ—ਘਟਣਾ। ੨ ਘਟਾਉਣਾ.

ਕਾਹੂ. ਸਰਵ—ਕਿਸੇ ਨੂੰ. "ਭੈ ਕਾਹੂ ਕਉ ਦੇਤ ਨਹਿ." (ਸ. ਮ:
੯) ੨ ਫਿ. ਵਿ—ਕਿਤੇ. ਕਿਸੇ ਥਾਂ. "ਮੇਰਾ ਮਨੁ ਅਨਤ ਨ ਕਾਹੂ
ਜਾਇ." (ਸੁਹੀ ਮ: ੫ ਗੁਣਗੰਤੀ) ੩ ਕਿਆ. ਕੀ. "ਕਹੁ ਨਾਨਕ
ਕਾਹੂ ਪਰਵਾਹਾ ਜਉ ਸੁਖਸਾਗਰ ਸੇ ਪਾਇਆ." (ਸਾਰ ਮ: ੫)
੪ ਡਾ ਯੁ ਇੱਕ ਔਖਧ, ਜੋ ਨਜਲੇ ਲਈ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਵਰਤੀਦੀ ਹੈ. ਇਸ
ਦੀ ਤਾਸੀਰ ਸਰਦ ਰਰ ਹੈ. Lactuca Stiva. ਕਾਹੂ ਪਿੰਤ (ਸਫਰਾ)
ਦੀ ਤੇਜੀ ਨੂੰ ਸ਼ਾਂਤ, ਅਤੇ ਨਹੂ ਸਾਫ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ.

ਕਾਹੇ } ਫਿ. ਵਿ—ਕਿਉਂ. ਕਿਸ ਲਈ. ਕਬੰ. ਕਿਸ ਹੇਤੁ.
ਕਾਹੇਕਉ } "ਸੇ ਕਾਹੇ ਨ ਕਰੈ ਪੁਤਿਪਾਲ?" (ਕਉ ਕਬੀਰ)
ਕਾਹੇਕੁ } "ਏਕੇ ਕਹੀਐ ਨਾਨਕਾ, ਦੂਜਾ ਕਾਹੇਕੁ?" (ਮ: ੧
ਵਾਰ ਮਲਾ)

ਕਾਹੇ. ਕੀ ਹੈ. "ਤਾਥੈ ਅਚਰਜ ਕਾਹੇ?" (ਧਨਾ ਕਬੀਰ)

ਕਾਕ. ਦੇਖੋ, ਕਾਉ. ਕਾਕ. ਦੇਖੋ, ਕਾਂ.

ਕਾਕਉ. ਕਿਸ ਨੂੰ. ਕਿਸ ਕੋ। ੨ ਕਿਸ ਦਾ. "ਕਾਕਉ ਦੁਰਾਉ
ਕਾਸਿਉ ਬਲਬੰਬਾ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫)

ਕਾਕਣੀ. ਸੰਗਤ—ਕਾਕੀ. ਕਾਉਂ ਦੀ ਮਈਨ। ੨ ਦੇਖੋ, ਕਾਕਿਣੀ
ਕਾਕਤਾਲੀਯਨਜਾਥ. ਦੇਖੋ, ਨਾਯ ੧੮.

ਕਾਕਪੱਖ } ਸੰਗਤ—ਕਾਉ ਦੇ ਪੱਖ (ਖੰਡਾਂ) ਜੇਹੇ ਬਣਾਏ ਹੋਏ
ਕਾਕਪੱਖ } ਕੇਸ. ਜੁਲਫ਼ "ਦੁਇ ਕਾਕ ਪੱਛਾ ਸੋਭਹੀ। ਨਖਿ
ਕਾਕਪੱਛ } ਦੇਵ ਦਾਨਵ ਲੋਭ ਹੀ" (ਰਾਮਾਵ)। ੨ ਪਟੇ. "ਬਹੁ
ਬੈਸਤਨ ਕੇ ਸੁਤ ਤਿਹ ਬਾਏ। ਕਾਕਪੱਖ ਜਿਨ ਸੀਸ ਬਨਾਏ." (ਨਾਪੁ)
ਕਾਕਪਾਲੀ. ਸੰਗਤ—ਕੋਕਿਲਾ. ਕੋਇਲ. ਇਹ ਬਿਆਲ ਹੈ ਕਿ
ਕੋਕਿਲਾ ਦੇ ਅੰਡਿਆਂ ਨੂੰ ਕਾਉਂ ਸੇਵਨ ਕਰਕੇ ਬੰਦੇ ਕਰਦਾ ਹੈ.

ਕਾਕਬਲਿ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਹਿੰਦੂਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਸ਼ੁੱਧ ਆਦਿਕ ਕਰਮਾਂ
ਵਿੱਚ ਕਾਉਂ ਨੂੰ ਅਰਪਣ ਕੀਤਾ ਅੰਨ, ਮਨੁ, ਯਾਗਯਵਲਕਯ ਆਦਿਕ
ਰਿਖੀਆਂ ਨੇ ਸ਼ੁੱਧ ਸਮੇਂ ਕੁੱਤੇ, ਕਾਂ, ਕੀਤੀ, ਰੋਕੀ, ਨੀਚ ਆਦਿ ਨੂੰ
ਬਲਿਦਾਨ ਦੇਣਾ ਪੁੰਨ-ਕਰਮ ਨਿਖਿਆ ਹੈ.

ਕਾਕਤਸੁੰਡ } ਸੰ. ਕਾਕਤਸੁੰਡ. ਕੁਸੁੰਡ ਨਾਮਕ ਇੱਕ ਭਾਹਮਣ,
ਕਾਕਤਸੁੰਡ } ਜੋ ਲੋਮਸ਼ ਰਿਖਿ ਦੇ ਸ਼ੁੱਧ ਕਰਕੇ ਕਾਉਂ ਹੋ ਗਿਆ.
ਅਤੇ ਚਿਰਜੀਵੀ ਹੋਕੇ ਰਿਖੀਆਂ ਨੂੰ ਕਥਾ ਸੁਣਾਉਂਦਾ ਦੱਸਿਆ ਹੈ.
"ਕਾਕਤਸੁੰਡ ਤੇ ਆਇ ਰਿਖੀਸੁਰ." (ਨਾਪੁ) "ਕਹੁ ਬਿਹੰਗ ਹੈ
ਅਨਕਨ ਜਹਿਵਾ। ਕਾਕਤਸੁੰਡ ਵਿਰਾਜੈ ਤਹਿਵਾ ॥" (ਨਾਪੁ)

ਕਾਕਮ. ਡਾ ਯੁ ਕਾਕਮ. ਸੰਗਤ—ਸੰਭੂਰ ਅਤੇ ਉਸ ਦੀ ਖਲਤੀ.
ਸੰਭੂਰ ਦੀ ਖਲਤੀ ਭਰਤ ਨਰਮ ਅਤੇ ਕਰਮ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਜੋ ਅਮੀਰਾਂ ਦੀ
ਪੋਸ਼ਾਕ ਲਈ ਵਰਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ. "ਅਰਨਸ ਜਰੀ ਕਾਕਮ." (ਸਲੋਹ)

ਕਾਕਰੀ. ਜੰ. ਕਕੀਟੀ. ਸੰਗਤ—ਕੱਕਤੀ. ਕੱਖਤੀ.

ਕਾਕਰੀ. ਸੰਗਤ—ਕੱਕਰ. ਬਜਰੀ.

ਕਾਕਲ. ਦੇਖੋ, ਕਾਕੁਲ.

ਕਾਕਲਾ } ਸੰਗਤ—ਅਣਪਕਿਆ ਥੋਰ। ੨ ਚਿਨਾ. ਭਤਾ, ਥੋਰ
ਕਾਕਲਾ } ਜੇਹਾ ਹੈ ਅਕਾਰ ਜਿਸ ਦਾ। ੩ ਦੁਰਭਾ. ਦੇਵੀ, ਜੋ
ਕਾਕਲੀ (ਮਿੱਠੇ ਸੁਰ) ਵਾਲੀ ਹੈ.

ਕਾਕਾ. ਕਿਸ ਦਾ. ਕਾਕਾ. "ਕਾਹੂ ਕਉ ਹੈ ਕਾਕਾ?" (ਧਨਾ
ਕਬੀਰ) ੨ ਸੰਗਤ—ਬਾਲਕਾ. ੩ ਪੁਰ। ੪ ਭਿੰਗ ਅਤੇ ਸਿੰਧੀ. ਕਾਕੋ.
ਚਾਚਾ। ੫ ਕਾਕੋਲੀ ਦਵਾ। ੬ ਨਾਲਤੀ. ਖੁੰਘਰੀ। ੭ ਮਕੋਯ.

ਕਾਕਾ. ਦੇਖੋ, ਕਾਕਾ ੧.

ਕਾਕਿਣੀ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਬੀਹ ਕੋਭੀਆਂ ਦਾ ਸਮੁਦਾਯ. ਦਮਤੀ।
੨ ਵਿ—ਕੋਭੀਆਂ ਪਹਿਰਣ ਵਾਲੀ। ੩ ਸੰਗਤ—ਬੀਤਲਾ ਦੇਵੀ. ਜੋ
ਕੋਭਾਂ ਪਹਿਨਦੀ ਹੈ.

ਕਾਕੀ. ਸੰਗਤ—ਕੰਨਤਾ। ੨ ਪੁਤੀ। ੩ ਭਿੰਗ—ਅਤੇ ਸਿੰਧੀ. ਚਾਚੀ।
੪ ਸੰ. ਕਾਕ (ਕਾਉ) ਦੀ ਮਈਨ। ੫ ਦੇਖੋ, ਕਾ ਅਤੇ ਕੀ. ਕਿਸ ਕੀ.
"ਕਾਕੀ ਮਾਈ ਕਾਕੋ ਬਾਪ." (ਗਉ ਮ: ੫)

ਕਾਕੀ. ਕਿਸ ਦੀ. ਦੇਖੋ, ਕਾਕੋ.

ਕਾਕੂ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਸੁਰ (ਸੁਰ) ਦੇ ਦਫਾਉ ਨਾਲ ਹੋਰ ਅਰਥ ਬੋਧਨ
ਕਰਨਾ. "ਕਾਕੂ: ਸਿਤਾਧਾਂ ਬਿਕਾਰੋ ਧ: ਸ਼ੋਕਮੀਤ੍ਯਾਦਿਸਿੰਧ
ਬੰਨੇ." (ਅਮਰਕੋਸ਼) ਦੇਖੋ, ਵਫ਼ੀਕੁ। ੨ ਵਰੰਕਤ. ਤੁਨਜ਼.

ਕਾਕੁਲ. ਦੇਖੋ, ਕਾਕੁਲ.

ਕਾਕੁਲ. ਭਾ ੫ ਸੰਗਤ—ਗੁਲਫ. ਅਲਕਾ ੨ ਵਾਲਾਂ ਦੀ ਲਟ.

ਕਾਕੁਲਿ. ਦੇਖੋ, ਕਾਕੁ ਅਤੇ ਵਫ਼ੇਕੁ.

ਕਾਕੋ. ਕਿਸ ਕੋ. ਕਿਸ ਦੇ.

ਕਾਕੋ. ਦੇਖੋ, ਕਾਕੀ। ੨ ਦੇਖੋ, ਕਾਕੋ.

ਕਾਕੋ. ਕਿਸ ਕੋ. ਕਿਸ ਨੂੰ। ੨ ਕਿਸ ਦਾ. "ਕਾਕੋ ਤਨੁ ਧਨੁ ਸੰਪਤਿ ਕਾਕੀ." (ਸਾਧ ਮ: ੯)

ਕਾਕੋਲ. ਪਹਾੜੀ ਕਾਕੁ.

ਕਾਕਾ. ਸੰ. ਕਾਕਾ. ਸੰਗਤ—ਇੱਛਾ. ਚਾਹ.

ਕਾਖ. ਸੰ. ਕਕ. ਸੰਗਤ—ਸੁੱਕਾ ਘਾਸ. ਰੁਣ. ਕੱਖ. "ਹੀਰਾ ਲਾਲੁ ਅਮੇਲਕੁ ਹੈ ਭਾਰੀ ਬਿਨੁ ਗਾਹਕੁ ਮੀਕਾ ਕਾਖ." (ਜੋਤ ਮ: ੪) ਗਾਹਕ ਬਿਨਾ ਇੱਕ ਕੱਖ ਦਾ ਹੈ। ੨ ਦੇਖੋ, ਕਾਖ। ੩ ਭਾ. ੬੪ ਉੱਚ ਮਕਾਨ.

ਕਾਖ. ਸੰ. ਕੁਛਿ. ਸੰਗਤ—ਕੁੱਖ. ਭਗਨ. ਕੱਛੀ. "ਕਾਖ ਕਿਤਾਬਹਿ ਗੁਨੀਗਹੇਰਾ." (ਨਾਪੁ) ੨ ਮਾਤਾ ਦੀ ਕੁੱਖ. ਭਗਤ ਅਸ਼ਵਨ. "ਜਨਕਰ ਜਦੋ ਨ ਕਾਖ ਤੇ ਆਏ ਨਹਿ ਸੰਸਾਰ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧੭੫) ਮਨੋ ਮਾਂ ਦੀ ਕੁੱਖ ਤੋਂ ਜੰਮੇ ਹੀ ਨਹੀਂ.

ਕਾਖਾ. ਦੇਖੋ, ਕਾਖ.

ਕਾਖਾ } ਦੇਖੋ, ਕਾਖਾ.
ਕਾਖਿਆ }

ਕਾਖੀ } ਸੰ. ਕਾਕਸ਼ਿਨ—ਕਾਕਿਨ. ਵਿ—ਚਾਹੁਣਵਾਲਾ. ਇੱਛਾਵਾਨ.

ਕਾਖੀ } "ਕਾਖੀ ਏਕੈ ਦਰਸ ਰਿਹਾਵੇ." (ਸੁਖਮਨੀ) "ਨਾਮ ਕੇ ਜਨ ਕਾਖੀ." (ਸਾਧ ਮ: ੫)

ਕਾਖੇਘੋੜੇ. ਕ—ਖ—ਕ—ਖ—ਕ ਅੱਖਰਾਂ ਦੁਆਰਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਹੈ. "ਕਾਖੇਘੋੜੇ ਕਾਲ ਭਇਆ." (ਆਸਾ ਪਟੀ ਮ: ੩)

ਕਾਕ. ਕਾਕ. ਕਾ. ਕਾਕੁ.

ਕਾਕਾਕੁ. ਕਾਕੁ ਤੋਂ. ਕਾਕ ਸੇ. "ਕਾਕਾਕੁ ਹੋਇ ਨ ਉਜਲਾ." (ਮ: ੩ ਚਾਰ ਮਾਰੂ ੧)

ਕਾਕ ਉਡਾਉਣਾ. ਦੇਖੋ, ਕਾਕੁ ਉਡਾਉਣਾ. "ਕਾਕ ਉਡਾਉਣ ਹੁਜਾ ਪਿਰਾਨੀ." (ਸੁਹੀ ਕਬੀਰ) ਪਤੀ ਦੀ ਉਡੀਕ ਵਿੱਚ ਕਾਕੁ ਉਡਾਂਦੇ ਭਾਂਹ ਵਿੱਚ ਪੀੜ ਪੈ ਗਈ ਹੈ.

ਕਾਗਹੁ. ਕਾਗ (ਕਾਕੁ) ਤੋਂ. "ਕਾਗਹੁ ਹੰਸ ਕਰੋਇ." (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਸੁ)

ਕਾਕਸ. ਅ ੫੫ ਕਾਕਸ. ਸੰਗਤ—ਕਾਕਦ. ਕਿਰਤਾਸ. ਪੇਪਰ paper ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਕਾਕਸ ਬਣਾਇਆ ਅਤੇ ਇਹ ਕਾਕ ਕਿਸ ਦੀ ਹੈ, ਇਸ ਦਾ ਸਬੂਤ ਕੁੱਝ ਤੋਂ ਪੂਰਾ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ, ਪਰ ਇਹ ਗੱਲ ਬਿਨਾਂ ਸੰਸ਼ੇ ਹੈ ਕਿ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਵਿੱਚ ਕਾਕਸ ਬਹੁਤ ਪੁਰਾਣੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਪ੍ਰਚਲਿਤ ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਪ੍ਰਮਾਣ ਸਿਕੰਦਰ ਦੇ ਸੈਨਾਪਤੀ "ਨਿਕਰਖੁਸ" (ਨਿਕਾਕਸ) ਦੇ ਲੇਖ ਤੋਂ ਮਿਲਦਾ ਹੈ. ਕਾਕਸ ਬਣਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇਹ ਬੀ.ਸੀ. ੩੨੭ ਵਿੱਚ ਸਿਕੰਦਰ ਨਾਲ ਭਾਰਤ ਆਇਆ ਸੀ.

ਭੋਜਪਤ੍ਰ ਤਤਪਤ੍ਰ ਲੱਕੜ ਪੱਥਰ ਧਾਤੂ ਦੇ ਪਤ੍ਰ ਦੰਦ ਦੇ ਟੁਕੜੇ ਅਤੇ ਚੰਮ ਆਦਿ ਲਿਖਣ ਲਈ ਵਰਤੇ ਜਾਂਦੇ ਸਨ.

ਇੰਗਲੈਂਡ ਦੇ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ Tasitun ਚੀਨੀ ਨੇ ਕਰੀਬ B. C. ੯੫ ਵਿੱਚ ਰੂਂ ਅਤੇ ਉਂਨ ਤੋਂ ਕਾਕਸ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਜੁਗਤ ਕੱਢੀ. ਅਰਬ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਜਦ ਸਨ ੭੦੪ ਵਿੱਚ ਸਮਰਕੰਦ ਵਤੇ ਕੀਤਾ ਤਦ ਚੀਨੀ ਕੈਦੀਆਂ ਤੋਂ ਕਾਕਸ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਜੁਗਤ ਸਿੱਖੀ ਅਰਬ ਤੋਂ ਯੂਨਾਨ ਵਿੱਚ, ਉਸ ਥਾਂ ਤੋਂ ਇਟਲੀ ਵਿੱਚ, ਇਟਲੀ ਤੋਂ ਸਪੇਨ, ਸਪੇਨ ਤੋਂ ਜਰਮਨੀ, ਜਰਮਨੀ ਤੋਂ ਫ੍ਰਾਂਸ, ਅਤੇ ਫ੍ਰਾਂਸ ਤੋਂ ਚੌਦਵੀਂ ਸਦੀ ਦੇ ਆਰੰਭ ਵਿੱਚ ਇੰਗਲੈਂਡ ਵਿੱਚ ਕਾਕਸ ਬਣੇਣ ਦੀ ਵਿਦਯਾ ਵੇਲੀ.

ਕਾਕਸ ਪਹਿਲਾਂ ਹੱਕ ਨਾਲ ਬਣਦਾ ਸੀ. ਇਸ ਦੇ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਕਲ ਫ੍ਰਾਂਸ ਵਿੱਚ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਨੂਈ ਰਾਬਰਟ Louis Robert ਨੇ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀ. ਇੰਗਲੈਂਡ ਵਿੱਚ ਸਨ ੧੮੦੪ ਅਤੇ ਅਮਰੀਕਾ ਵਿੱਚ ਸਨ ੧੮੨੦ ਵਿੱਚ ਕਾਕਸ ਬਣਾਉਣ ਦੀਆਂ ਮਸ਼ੀਨਾਂ ਬਣਾਈਆਂ ਗਈਆਂ. ਹੁਣ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਵੀ ਕਲਾਂ ਨਾਲ ਉੱਤਮ ਕਾਕਸ ਬਣਦਾ ਹੈ. ਕਾਕਸੀ. ਵਿ—ਕਾਕਸ ਦਾ ਭਣਿਆਂ ਹੋਇਆ। ੨ ਕਾਕਸ ਸੇਹਾ ਪਤਲਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਛਿਨਕਾ. ਜਿਵੇਂ ਕਾਕਸੀ ਨੇੜੂ ਅਤੇ ਕਾਕਸੀ ਅਮਰੋਟ ਆਇ। ੩ ਦੇਖੋ, ਕਾਕਸੀਆ.

ਕਾਕਸੀਆ. ਵਿ—ਕਾਕਸ ਬਣਾਉਣ ਅਤੇ ਵੇਚਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਤ—ਮੁਨਈ. ਮੁਹਾਸਿਬ. "ਕਾਕਸੀਏ ਰਸ ਕੇ ਅਤਿ ਹੀ ਰੁ ਮਨੋ ਭਨਤੀ ਕਹਿ ਜੇਰਦਯੈ ਹੈ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ਗਿਣਤੀ ਕਰਕੇ ਮੀਜ਼ਾਨ ਦੇ ਢਿੱਡੀ ਹੈ.

ਕਾਕਤ } ਦੇਖੋ, ਕਾਕਸ. "ਬਸੁਧ ਕਾਗਦ ਭਨਰਾਜ ਕਲਮਾ."
ਕਾਕਦ } (ਆਸਾ ਭੰਤ ਮ: ੫)

ਕਾਕਦਲੁੱਟ. ਸਣ ਆਇਕ ਨੂੰ ਕੁੱਟਕੇ ਕਾਕਸ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲਾ. ਕਾਕਸਾਂ ਦੀ ਕੁੱਟੀ ਨੂੰ ਕੁੱਟਕੇ ਕਾਕਸ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲਾ.

ਕਾਕਾਇ. ਕਾਕਸਾਂ ਕਰਕੇ. "ਤਿਨ ਹਰਿਚੰਦ ਪ੍ਰਿਥਮੀਪਤਿ ਰਾਜੈ ਕਾਕਾਇ ਬੀਮ ਨ ਪਾਈ." (ਪ੍ਰਭਾ ਅ: ਮ: ੧) ਜਿਸ ਦੀ ਕੀਮ (ਮਹਿਮਾ) ਕਾਕਸਾਂ ਕਰਕੇ ਨਹੀਂ ਪਾਈਦੀ. ਭਾਵ—ਤਹਿਰੀਰ ਵਿੱਚ ਪੂਰੀ ਤਰਾਂ ਨਹੀਂ ਲਿਖੀ ਜਾਂਦੀ। ੨ ਕਾਕਸ ਪੁਰ. "ਕਾਕਾਇ ਕਲਮ ਨ ਲਿਖਣਹਾਰੁ." (ਜਪੁ)

ਕਾਕਦੁ. ਦੇਖੋ, ਕਾਕਸ ਅਤੇ ਕਾਕਦ. "ਕਾਗਦੁ ਨੂਣ ਰਹੀ ਪ੍ਰਿਤ ਸੰਗੇ." (ਰਾਮ ਮ: ੧)

ਕਾਕਬਲਿ. ਦੇਖੋ, ਕਾਕਬਲਿ.

ਕਾਕਤਸੁੰਤ } ਦੇਖੋ, ਕਾਕਸੁੰਤ.
ਕਾਕਸੁੰਤਿ }

ਕਾਕਰ } ਸੰਗਤ—ਕਾਕਸ. "ਕਾਕਰ ਨਾਵ ਲੰਘਹਿ ਕਤ ਸਾਕਰੁ?"
ਕਾਕਰਾ } (ਮਲਾ ਮ: ੫) "ਦੁਯਾ ਕਾਕਰੁ ਚਿਤਿ ਨ ਜਾਣਦਾ."
ਕਾਕਰੁ } (ਸੁੀ ਮ: ੫ ਪਿਪਾਇ) ਕੁਰੁਬਾਣੀ ਵਿੱਚ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਕਾਕਸ ਦਾ ਅਰਥ ਰਖਦੇ ਹਨ, ਪਰੰਤੂ ਪ੍ਰਕਰਣ ਅਨੁਸਾਰ

ਹੋਰ ਅਰਥ ਭੀ ਹੈ, ਯਥਾ—“ਜਨਮ ਜਨਮ ਕੈ ਕਾਟੇ ਕਾਕੜ.” (ਆਸਾ ਰਹਿਦਾਸ) ਇਸ ਥਾਂ ਬਹੀ ਖਾਤੇ ਤੋਂ ਭਾਵ ਹੈ. “ਕਵਿ ਕਾਕੜ ਦਸੇ ਰਾਹ.” (ਵਾਰ ਆਸਾ) ਇਸ ਥਾਂ ਪੰਚਾਨਾਮਤ੍ਰ (ਤਿਥਿਪਤ੍ਰ) ਅਰਥ ਹੈ.

ਕਾਕੜ. ਰਾਜ ਨਾਭਾ ਵਿੱਚ ਨਜ਼ਾਮਤ ਫੂਲ ਦੇ ਬਾਣੇ ਦਿਆਸਪੁਰੇ ਦਾ ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜੋ ਦੀਨੇ ਤੋਂ ਭੇਡ ਕੋਹ ਦੱਖਣ ਹੈ. ਇਹ ਕਿਸੇ ਸਮੇਂ ਰਾਇਜੇਧ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਸੀ. ਇਸ ਥਾਂ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਆਪਣੇ ਸੇਵਕ ਰਾਇਜੇਧ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮ ਦੇਖਕੇ ਪਘਾਚੇ ਹਨ. ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਰਾਇਜੇਧ ਨੂੰ ਬਖਸ਼ਿਆ ਕਟਾਚ ਹੁਣ ਸਰਦਾਰ ਬਖੇਲ ਸਿੰਘ ਦੇ ਘਰ ਹੈ.

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਭੀ ਇਹ ਅਸਥਾਨ ਚਰਣਾਂ ਨਾਲ ਪਵਿਤ੍ਰ ਕੀਤਾ ਹੈ. “ਜਗਰਨਾਮਹ” ਇਸੇ ਥਾਂ ਵਿਰਾਜਕੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ. “ਕਿ ਤਲੀਫ਼ਿ ਦਰ ਬਸਬਹ ਕਾਗਤ ਕੁਨਦ.” (ਜਣਕ)

ਚੋਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਰਾਮਪੁਰਾ ਫੂਲ ਤੋਂ ਕਾਕੜ ੧੬ ਮੀਲ ਉੱਤਰ ਵੱਲ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਜਗਰਨਾਮਾ ਸਾਹਿਬ.

ਕਾਕੜਦੀ } ਸੰਗੀਤਕਵੀ ਵਿੱਚ ਇਹ ਪਦ ਵਰਤਦੇ ਹਨ, ਜੋ ਮ੍ਰਿਦੰਗ
ਕਾਕੜਦੰਗ } ਦੇ ਬੋਲ ਹਨ, ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਵਰਣਮਿਤ੍ਰੀ ਅਨੁਪਾਸ ਹੈ. ਯਥਾ—“ਕਾਕੜਦੀ ਕੁਪੜੇ ਕਪਿ ਕਟਕ.” (ਰਾਮਾਥ) ਦੇਖੋ, Illustration

ਕਾਕੜਾ. ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਇੱਕ ਪਹਾੜੀ ਜਿਲਾ ਅਤੇ ਉਸ ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨਸ਼ਾਹ, ਜੋ ਕਿਸੇ ਸਮੇਂ ਕਟੋਚ (ਕਟਕੋਚ) ਰਾਜਪੂਤਾਂ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਸੀ.

ਇਸ ਵਿੱਚ ਪੰਜ ਤਸੀਜਾਂ—ਕਾਕੜਾ, ਕੁੰਨੂ, ਹਮੀਰਪੁਰ, ਭੇਰਾ ਅਤੇ ਨੂਰਪੁਰ—ਹਨ. ਸਨ ੧੦੦੯ ਵਿੱਚ ਮਹਮੂਦ ਗਜ਼ਨਵੀ ਨੇ ਕਾਕੜੇ ਤੇ ਆਪਣਾ ਅਧਿਕਾਰ ਜਮਾਯਾ, ਸਨ ੧੩੬੦ ਵਿੱਚ ਫ਼ੀਰੋਜ਼ਸ਼ਾਹ ਤੁਗ਼ਲਕ ਨੇ ਕਾਕੜੇ ਦੇ ਕਟੋਚ ਆਪਣੇ ਅਧੀਨ ਕੀਤੇ, ਸਨ ੧੫੫੬ ਵਿੱਚ ਅਕਬਰ ਨੇ ਕਾਕੜੇ ਤੇ ਸਾਹੀ ਹਕੂਕ ਥਾਪਮ ਕੀਤੇ, ਜਹਾਂਗੀਰ ਨੇ ਸਨ ੧੬੨੦ ਵਿੱਚ ਕਾਕੜੇ ਦਾ ਕਿਲਾ ਜਿੱਤ ਕੇ ਮਸਜਿਦ ਬਣਵਾਈ ਅਤੇ ਫ਼ੈਲ ਦੀ ਕੁਰਬਾਨੀ ਦਿੱਤੀ, ਸਨ ੧੮੦੬ ਵਿੱਚ ਕੋਰੀਆਂ ਨੇ ਕਾਕੜਾ ਆਪਣੇ ਅਧੀਨ ਕਰ ਲਿਆ, ਸਨ ੧੮੦੯ ਵਿੱਚ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਕਾਕੜੇ ਦੀ ਖੁੱਸੀ ਹੋਈ ਰਿਆਸਤ ਮੁੜ ਕਟੋਚ ਵੰਸ਼ੀ ਰਾਜਾ ਸੰਸਾਰ ਚੰਦ ਨੂੰ ਸਿੱਤ ਕੇ ਦਿੱਤੀ, ਉਸ ਦਿਨ ਤੋਂ ਕਾਕੜਾ ਸਿੱਖ ਰਾਜ ਦਾ ਤਾਬੇਦਾਰ ਰਿਹਾ. ਸਨ ੧੮੪੫ ਵਿੱਚ ਪਹਿਲਾ ਸਿੱਖ ਯੁੱਧ ਹੋਣ ਪਿੱਛੋਂ ਕਾਕੜਾ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ਾਂ ਦੀ ਹਕੂਮਤ ਵਿੱਚ ਆਯਾ. ਇਸ ਵੇਲੇ ਜਿਲੇ ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨਸ਼ਾਹ “ਧਰਮਸਾਲਾ” ਹੈ.

ਕਾਕੜੇਸ. ਕਾਕੜੇ ਦਾ ਈਸ਼ (ਰਾਜਾ). “ਤਥੈ ਕੋਪਿਯੈ ਕਾਕੜੇਸ ਕਟੋਚੈ.” (ਵਿਚਿਤ੍ਰ)

ਕਾਕੜੇਸ. ਕਾਕ-ਈਸ਼. ਦੇਖੋ, ਕਾਕੜਸੁੰਡਿ.

ਕਾਚ. ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਕੱਚ. ਕੱਚ. ਕਚ ਧਾਤੁ ਦਾ ਅਰਥ ਚਮਕਣਾ ਹੈ. “ਕਾਚ ਬਿਹਾਰਨ ਕੱਚਨ ਛਾਤਨ.” (ਬਿਲਾ ਮ: ੫) ੨ ਮੋਮਾ ੩ ਲਾਖਾ ੪ ਵਿ—ਕੱਚਾ. ਅਪਭ੍ਰ. “ਕਾਚ ਕਾਕੜੀਆ ਅੰਡ ਮਲਹੀਆ.”

(ਆਸਾ ਮ: ੫) ੫ ਵਿ—ਕੱਚਾ. ਨਾਪਾਇਦਾਰ. “ਕਾਚ ਕੋਟ ਰਚਿਤਿ ਤੇਯੈ.” (ਸਹਸ ਮ: ੫)

ਕਾਚ. ਦੇਖੋ, ਕਾਚ ੧। ੨ ਕੁਦਾਰਕੁ। ੩ ਧੋਤੀ ਦਾ ਉਹ ਪੱਲਾ ਜੋ ਦੇਹਾਂ ਟੰਗਾਂ ਵਿੱਚਦੀਂ ਲੈ ਜਾਕੇ ਪਿੱਛੇ ਟੰਗੀਦਾ ਹੈ. ਸੰ. ਕਥਾ.

ਕਾਚਕਰਮਿ. ਵਿ—ਕੱਚੇ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਪਾਖੰਡੀ. ਦਿਖਾਵੇ ਦੇ ਕਰਮ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. “ਕਾਚਕਰਮਿ ਨ ਜਾਤ ਸਹੀ” (ਸਾਰ ਮ: ੫ ਪਤਤਾਲ) ਪਾਖੰਡੀ ਤੋਂ ਮਾਇਆ ਦੀ ਪ੍ਰਬਲਤਾ ਸਹਾਰੀ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੀ. ਕਾਚਨ. ਸੰ. ਚਾਕ੍ਰਾਕ. ਸੰਗਤਾ—ਜੁਵਰਣ. ਸੋਨਾ. ਕੱਚਨ। ੨ ਵਿ—ਜੁਵਰਣ ਦਾ.

ਕਾਚਮਾਚ. ਮਕੋ. ਮਕੋਯ. ਗਿੱਦੜਦਾਖ.

ਕਾਚਾ. ਵਿ—ਕੱਚਾ. ਅਪਭ੍ਰ. ਜੋ ਪੀਕਿਆ ਨਹੀਂ. ਜਿਵੇਂ ਕੱਚਾ ਫਲ ਅਤੇ ਮਿੱਟੀ ਦਾ ਕੱਚਾ ਭਾਂਡਾ. “ਕਾਚੇ ਕਰਵੈ ਚਹੈ ਨ ਪਾਨੀ.” (ਸੂਰੀ ਕਬੀਰ) ਕੱਚਾ ਘੜਾ ਇਸ ਥਾਂ ਸਰੀਰ ਹੈ, ਪਾਣੀ ਪ੍ਰਾਣ ਹਨ। ੨ ਸੁੱਧਹੀਨ. ਜਿਸ ਨੂੰ ਚਰੇਸਾ ਨਹੀਂ. “ਮੁਕਤਿ ਚੇਦ ਕਿਆ ਜਾਣੈ ਕਾਚਾ?” (ਕਬਿ ਅ: ਮ: ੧) “ਕਹਿਏ ਕਚੇ ਸੁਣਦੇ ਕਚੇ” (ਅਨੰਦ) ੩ ਅਭਾਗੀ, ਜੋ ਭਾਗਨ ਅਤੇ ਅਮਲ ਵਿੱਚ ਪੱਕਾ ਨਹੀਂ. “ਕਾਚੇ ਗੁਰੂ ਤੇ ਮੁਕਤ ਨ ਹੁਆ.” (ਓਅੰਕਾਰ) ੪ ਕਪਟੀ. ਫਲੀਆ, ਜਿਸ ਦੀ ਬਾਤ ਪੱਕੀ ਨਹੀਂ. “ਜਿਨਿ ਮਨਿ ਹੋਰੁ ਮੁਖਿ ਹੋਰੁ ਸਿ ਕਾਚੇ ਕਰਿਆ.” (ਆਸਾ ਰਹਿਦ) ੫ ਬਿਨਸਨਹਾਰ, ਜੋ ਇਸ਼ਥਿਤ ਨਹੀਂ. “ਕਾਚਾ ਧਨੁ ਸੰਗਹਿ ਮੁਰਖ ਕਾਵਾਰ.” (ਧਨਾ ਮ: ੫) ੬ ਡਿੰਗ. ਕਾਇਰ. ਭੀਰੁ. ਭਰਪੋਕ.

ਕਾਚੀ. ਕੱਚੀ. ਦੇਖੋ, ਕਾਚਾ.

ਕਾਚੀ. ਸੰ. ਕਾਜ਼ਬੀ. ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਤਤਾਬੀ. ਖਾਸ ਬਰਕੇ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਦੀ ਧਾਤੁ ਦੀ ਤਤਾਬੀ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਘੁੰਗਰੂ ਲੱਗੇ ਹੋਣ. ਛੁਦੁਖੰਟਿਕਾ। ੨ ਹਿੰਦੂਆਂ ਦੀ ਸੱਤ ਪੁਰੀਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਪਵਿਤ੍ਰ ਪੁਰੀ, ਜੋ ਮਏਰਾਸ ਦੇ ਚੋਕਾਘਟ ਜਿਲੇ ਵਿੱਚ ਹੈ, ਇਹ ਪੁਰਾਣੇ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਚੋਲ ਅਤੇ ਪਲੂਰਾਂ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਰਹੀ ਹੈ. ਹੁਣ ਇਸ ਦਾ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਨਾਉਂ ਕਾਂਜੀਵਰੰ (Conjeeveram) ਹੈ. ਕਾਚੀ ਦਾ ਨਾਉਂ ਕਾਂਤੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਕਾਂਤੀ ੨.

ਕਾਚੀਨਕਰੀ. ਨਾਪਾਇਦਾਰ ਨਗਰੀ ਭਾਵ—ਦੇਹ. ਸਰੀਰ ਕਾਚੀਪਿੰਡੀ. ਵਿ—ਕੱਚੀ ਦੇਹ ਵਾਲਾ. ਜਿਸ ਨੇ ਬ੍ਰਹਮਚਰਯ ਨਾਲ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਪਕਾਇਆ ਨਹੀਂ. “ਕਾਚੀਪਿੰਡੀ ਸਬਦੁ ਨ ਚੀਨੈ ਉਦਰੁ ਭਰੈ ਜੇਸੇ ਚੋਰੈ.” (ਮਾਰੂ ਅ: ਮ: ੧)

ਕਾਚੂ. ਦੇਖੋ, ਕਾਚ. ਕੱਚ. “ਆਚੁ ਕਾਚੁ ਚਰਿਪਾਹੀ.” (ਮਲਾ ਅ: ਮ: ੧) ਅਰਥਿ (ਅੱਡ ਦੀ ਲਾਟ) ਵਿੱਚ ਕੱਚ ਢਲ ਪੈਂਦਾ ਹੈ.

ਕਾਚੁਰੀ. ਸੰ. ਕਾਜ਼ਚੁਲਿਕਾ—ਕੱਚੁਲਿਕਾ. ਸੰਗਤਾ—ਕੱਜ. ਸੱਪ ਦੀ ਪੁਰਾਣੀ ਹੋਈ ਰੁਚਾ. “ਤਜਿ ਜਾਹੁਗੇ ਜਿਉ ਕਾਚੁਰੀ ਫੁਯੋਗ.” (ਸ. ਕਬੀਰ)

ਕਾਚੂ. ਤੁ. ਚਾਕੂ. ਕਲਮਚਰਾਸ.

ਕਾਛ. ਸੰਗਤਾ—ਮਿਣਤੀ। ੨ ਬਰੋਤ “ਕਾਰਿ ਸੰਜੋਗੁ ਬਨਾਈ ਕਾਛ.”

(ਰਾਮ ਮ: ੫) ਤੱਤਾਂ ਦਾ ਸੰਯੋਗ ਕਰਕੇ ਸ਼ਰੀਰ ਦੀ ਬਣਤਰ ਬਣਾਈ।
੩ ਕੱਢ. ਜਾਂਖੀਆ। ੪ ਨਟ ਦਾ ਫੇਸ. "ਤਉ ਨੈ ਕਾਢ ਕਾਢ ਅਨੁਹਾਰ." (ਰਖੁਰਾਜ) ੫ ਵਸਤੂ ਆਦਿਕ ਦੇ ਪਹਿਰਨ ਦੀ ਢਿਯਾ. "ਨਟ ਜਕੋ ਕਾਢ ਬੇਸ" (ਗੁਪਤੁ)। ੬ ਹਾਥੀ ਬੰਨ੍ਹਣ ਦੀ ਚੋਸੀ.

ਕਾਢਨ. ਸੰਗਤ—ਕਾਢੀ (ਕਕ ਵਿੱਚ ਖੇਤੀ ਕਰਨ ਵਾਲੇ) ਦੀ ਇਸਤਰੀ.
ਕੁੰਜਤਨੀ. "ਕਾਢਨ ਦੇਕ ਤਹਾਂ ਮਿਨ ਕਈ." (ਦੱਤਾਵ) ੨ ਦੇਖੋ, ਕਾਢਨਾ.

ਕਾਢਨਾ. ਢਿ—ਮਿਟਨਾ। ੨ ਬੜੇਤਣਾ। ੩ ਨਿਵਾਸ ਦਾ ਪਹਿਰਨਾ.
"ਅਨਿਕ ਸ੍ਰਾਂਗ ਕਾਢੇ ਭੋਖਧਾਰੀ." (ਕਾਨ ਮ: ੫) ੪ ਨਟ ਦਾ ਵੇਸ ਧਾਰਨਾ। ੫ ਸਜਾਉਣਾ. ਸਿੰਕਾਰਨਾ. "ਨਿਜ ਨਿਜ ਭਾਹਨ ਕਾਢਨ ਕਰੇ." (ਗੁਪਤੁ) "ਮੰਡਲੀਕ ਬੋਲ ਬੋਲਹਿ ਕਾਢੇ." (ਮਲਾ ਨਾਮਦੇਵ) ਜਨੰਧ ਬੰਧ ਮੰਡਲੀਕ ਬੋਲ ਬੋਲਹਿ.

ਕਾਢਨੀ. ਸੰਗਤ—ਭੋਟੀ ਕੱਢ. ਕਾਢਨੀ. "ਕਟਿ ਕਮਨੀਯ ਪੈ ਕਰਤ ਕਨ ਕੇਲਿ ਐਸੀ ਕਾਢਨੀ ਕਲਾਨਿਧਿ ਕਲਾ ਸੀ ਕਨੁ ਪੜਾਏ ਕੀ." (ਕਾਲ)

ਕਾਢਰ } ਸੰ. ਕਾਢ—ਕੱਢ. ਸੰਗਤ—ਨਈ ਅਤੇ ਸਮੁੰਦਰ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ
ਕਾਢਤ } ਦਾ ਦੇਸ਼। ੨ ਪਹਾੜ ਦਾ ਦਾਮਨ.

ਕਾਢਾ. ਰਾਹ. ਇੱਛਾ. ਦੇਖੋ, ਕਾਢਾ. "ਕਾਢਾ ਇਹੋ ਸਦਾ ਉਰ ਅੰਤਰ." (ਸਲੋਹ) "ਮੇਰ ਜਿਮ ਵਾਕ ਆਛੇ ਜੀਵਨ ਕੈ ਭੀ ਕਾਢੇ." (ਗੁਪਤੁ)

ਕਾਢਿ. ਦੇਖੋ, ਕਾਢੀ। ੨ ਕਰਤ ਬੜੇਤਣੇ ਬਣਾਈ ਹੋਈ ਪੇਸ਼ਾਕ.
"ਕਾਰਿ ਸੰਜੋਗ ਬਨਾਈ ਕਾਢਿ." (ਰਾਮ ਮ: ੫) ਇਸ ਥਾਂ ਦੇਹ ਪੇਸ਼ਾਕ ਹੈ। ੩ ਕੱਢ (ਬੜੇਤ) ਕੇ.

ਕਾਢਿ ਕੁਢਿ. ਕਤਰ ਬੜੇਤਣੇ. ਕਾਟ ਤਰਾਸ ਕਰਕੇ। ੨ ਸਿੰਕਾਰ ਸਵਾਰਕੇ. "ਕਾਢਿ ਕੁਢਿ ਤਨੁ ਦੀਨਾ." (ਸੋਰ ਕਬੀਰ)

ਕਾਢੀ. ਮਿਟੀ. ਬੜੇਤੀ. ਦੇਖੋ, ਕਾਢਨਾ। ੨ ਸੰਗਤ—ਕੱਢ ਵਿੱਚ ਖੇਤੀ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਕੁੰਜਤਾ. ਰਾਈ. ਮਾਲੀ. "ਕਾਢੀ ਨੇ ਪੇਡ ਤੇ ਤੂਤ ਗਿਰਾਏ." (ਚੰਡੀ ੧)

ਕਾਢੂ. ਵਿ—ਕਾਢ ਅਥਵਾ ਕਢ (ਮਿਟਰੀ) ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਖੇਤ ਦੀ ਕੂਤ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਕਾਢੀ ੨.

ਕਾਢੇ. ਦੇਖੋ, ਕਾਢਨਾ। ੨ ਸਜੇ ਹੋਏ. ਸੁੰਦਰ ਨਿਵਾਸ ਵਾਲੇ.

ਕਾਢੇ. ਦੇਖੋ, ਕਾਢਨਾ। ੨ ਭਿੰਗ. ਕਿਆ ਹੈ? ਕੀ ਹੈ?

ਕਾਜ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਮੇਸਰੂ. ਕਾਨ ਦਾ ਹਥੌਤਾ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਕਿੱਲੇ ਕੱਢੀਏ ਹਨ। ੨ ਸੰ. ਕਾਢ. ਕੰਮ. "ਕਾਜ ਹਮਾਰੇ ਪੂਰੇ ਸਤਿਗੁਰ." (ਰਾਮ ਮ: ੫) ੩ ਦੇਖੋ, ਕਾਜਣਾ. ਕਾਟਣਾ. "ਤਉ ਮੁਖ ਕਾਜਿ ਜਜੇ." (ਸਾਰ ਮ: ੫) ੪ ਤਾਂ ਲੱਜ ਨਾਲ ਮੂੰਹ ਕੱਜ (ਚਕ) ਲਿਆ। ੫ ਭਿੰਗ.

ਸੁਧ. ਮਹੇਡਾ. "ਜਜਿ ਕਾਜਿ ਵੀਆਹਿ ਸੁਹਾਵੈ." (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਮਲਾ) ਦੇਵਤਾ ਦੇ ਕਾਜਨ (ਪੂਜਨ) ਸੁਧ, ਅਤੇ ਵਿਆਹ ਵਿੱਚ ਮਾਸ ਸੁਹਾਵੈ। ੫ ਸਿੰਧੀ. ਪ੍ਰੀਤਿਭੋਜਨ. ਜਿਆਫਤ। ੬ ਤੂ ਯ ਕਾਜ. ਮੱਥ. ਜੰਗਲੀ ਬੱਤਕ। ੭ ਕੁਝਤੇ ਕੋਟ ਆਦਿ ਦੇ ਗੁਦਮ ਅਤਾਉਣ ਦੇ ਢਿਵ

(button-hole) ਨੂੰ ਭੀ ਕਾਜ ਆਖਦੇ ਹਨ.

ਕਾਜਣ. ਲੰਮਾ ਅਤੇ ਸਿੱਧਾ ਬਤੀਰ, ਜੋ ਦੋ ਕੋਲੇ ਜਾਂ ਬੰਮੀਆਂ ਤੇ ਰੱਖਿਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਖੂਹ ਖਰਾਸ ਦੇ ਚੱਕਲੇ ਦੀ ਖੜ੍ਹੀ ਲੱਠ ਦਾ ਉੱਪਰਲਾ ਸਿਰਾ, ਕਾਜਣ ਦੇ ਸਹਾਰੇ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ.

ਕਾਜਨ. ਸੰਗਤ—ਕਾਜੀ ਦੀ ਇਸਤਰੀ. "ਕਾਜੀ ਅਰੁ ਕਾਜਨ ਮਨ ਜਾਨੈ." (ਗੁਪਤੁ)

ਕਾਜਰ } ਸੰ. ਕੱਜਨ. ਸੰਗਤ—ਸੁਰਮਾ ਸਿਆਹੀ. "ਕਾਜਰਕੋਠ
ਕਾਜਲ } ਮਹਿ ਭਈ ਨ ਕਾਢੀ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) ਦੇਖੋ, ਕੋਠ.
ਕਾਜਲੁ } "ਕਾਜਲ ਹਾਥ ਤੋਬੇਨ ਸਭੈਕਿਛੁ ਜਾਜਿਆ." (ਫੁਨਹੇ ਮ: ੫) "ਕਾਜਲੁ ਹਾਥੁ ਤਮੋਲ ਰਸੁ." (ਵਾਰ ਮਾਥੁ ੨ ਮ: ੫)

ਕਾਜਾ. ਯ ਯਾ ਕਾਯਕਰ. ਘੋੜੇ ਦੇ ਮੁਖ ਵਿੱਚ ਲਗਾਮ ਦੇਕੇ ਬਾਗਾਂ ਦਾ ਵਰਖੀ ਅਥਵਾ ਕਾਠੀ ਨਾਲ ਖਿੱਚਕੇ ਬੰਨ੍ਹਣਾ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਦਾਣਾ ਅਤੇ ਘਾਹ ਨਾ ਚਰ ਸਕੇ. "ਜਬਹਿ ਸਬਦ ਨੇ ਮਨ ਲਮਤਾਯੋ। ਕਾਜਾ ਕਰਨ ਬਾਜਿ ਲਮ ਰਾਯੋ." (ਨਾਪੁ) ਘੋੜੇ ਨੂੰ ਮਸਾਲਾ ਚਾਰਕੇ ਕਾਜਾ ਕਰੀਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਹਾਜ਼ਮਾ ਠੀਕ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ.

ਕਾਜਿ. ਦੇਖੋ, ਕਾਜ। ੨ ਕਾਢ ਮੇ. ਕੰਮ ਵਿੱਚ। ੩ ਸੁੱਧ ਮੇ। ੪ ਕਾਜਮਦ. "ਤੇਰੇ ਕਾਜਿ ਨ ਗ੍ਰਿਹ ਰਾਜ ਮਾਨ." (ਰਾਮ ਮ: ੫)

ਕਾਜੀ. ਯ ਯਾ ਕਾਜੀ. ਕਾਜਾ (ਕੀਸਲਾ) ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਭਗਤਾ ਨਿਬੇਡਨ ਵਾਲਾ, ਜੱਜ. "ਕਾਜੀ ਹੋਇਕੈ ਭਹੈ ਨਿਆਇ." (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਰਾਮ ੧) "ਕਾਜੀ ਮੁਲਾ ਕਰਹਿ ਸਲਾਮ." (ਭੈਰ ਨਾਮਦੇਵ) ੨ ਕਾਢ ਦੀ. ਕੰਮ ਦੀ. "ਕੀਮਤਿ ਅਪਨੇ ਕਾਜੀ." (ਕਉ ਮ: ੧)

ਕਾਜੀ. ਸੰ. ਕਾਜਕਿਛ—ਕਾਜਿਕ. ਸੰਗਤ—ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਖੋਟਾ ਰਸ, ਜੋ ਰਾਈ ਆਦਿਕ ਦੇ ਮੇਨ ਤੋਂ ਬਣਦਾ ਹੈ. ਇਹ ਪਾਚਕ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸਿਕਰ ਦੀ ਗਲਮੀ ਦੂਰ ਕਰਨ ਨੂੰ ਕੁਟਕਾਰੀ ਹੈ.

ਕਾਜੁ. ਕਾਢ. ਦੇਖੋ, ਕਾਜ. "ਤਿਤੁ ਬਿਗਰਸਿ ਕਾਜੁ." (ਭੈਰ ਮ: ੫)

ਕਾਜੇ. ਦੇਖੋ, ਕਾਜਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਕਾਜਣਾ. "ਪਛਦੇ ਸਭ ਕਾਜੇ." (ਰਾਮ ਮ: ੫) ਪੜਦੇ ਕੱਸੇ (ਢਕੇ).

ਕਾਜੈ. ਕਾਢ ਹੈ। ੨ ਕਾਜਮਦ. "ਜੈ ਜਾਨਹਿ ਤੂ ਅਪੁਨੇ ਕਾਜੈ." (ਕਉ ਮ: ੫)

ਕਾਝਲਾ. ਦੇਖੋ, ਚਿਤਾਜਹਿਬ ੨.

ਕਾਟ. ਸੰਗਤ—ਕੱਟਣ ਦੀ ਢਿਯਾ। ੨ ਵਸਤੂ ਆਦਿਕ ਦੀ ਬੜੇਤ. ਤਰਾਸ। ੩ ਘਾਉ. ਸ਼ਾਮ। ੪ ਸੰ. ਕਾਹਿਰਾਈ. ਡੂੰਘਿਆਈ। ੫ ਰਕਮ ਦੀ ਮਿਨਹਾਈ (deduction). ਜਿਵੇਂ—ਤਨਖਾਹ ਵਿੱਚੋਂ ਪੰਜ ਰੁਪਏ ਮਹੀਨਾ ਕਾਟ.

ਕਾਟਕੁਟ. ਕੱਟ ਵੱਢ. ਬੜੇਤ ਤਰਾਸ। ੨ ਕੱਟਣ ਅਤੇ ਗਾਹੁਣ ਦੀ ਢਿਯਾ.

ਕਾਟਨ } ਸੰ. ਕਾਜਨ—ਕਾਟਨ. ਢਿ—ਵੱਢਣਾ. ਕੱਟਣਾ. "ਅਤਿ
ਕਾਟਨਾ } ਤੀਖਨ ਮੋਹ ਕੀ ਵਾਸ, ਕਾਟਨਹਾਰ ਜਗਰਕੁਰੁ." (ਕਉ ਮ: ੫)

ਕਾਟਾ. ਸੰ. ਕੱਟਕ. ਸੰਗਤ—ਕੱਢਾ.

ਕਾਟਿ. ਕੱਟਕੇ. "ਕਾਟਿ ਜੇਵਰੀ ਜਨ ਲੀਏ ਛੁਡਾਈ." (ਪੁਤਾ ਮ: ੫)

ਕਾਟਿ ਕੁਟਿ. ਕੱਟ ਵੱਢਕੇ. ਕੁੱਟਕੇ ਅਤੇ ਕੱਟਕੇ. "ਕਾਟਿ ਕੁਟਿਕੈ ਭਾਰੀ." (ਆਸਾ ਕਬੀਰ)

ਕਾਟੀ } ਕੱਟ ਦਿੱਤੀ. ਕੱਟ ਦੇਵੇ. ਕੱਟ ਦਿੱਤੇ. ਕੱਟਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ,
ਕਾਟੇ } ਕਟਨਾ. "ਨਾਕਹੁ ਕਾਟੀ ਕਾਨਹੁਕਾਟੀ." (ਆਸਾ ਕਬੀਰ)
ਕਾਟੈ } "ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਕੁਰ ਬੰਧਨ ਕਾਟੈ." (ਸਾਬ ਮ: ੫)
"ਜਤਿਗੁਰ ਸਿਖ ਕੇ ਬੰਧਨ ਕਾਟੈ." (ਸੁਖਮਨੀ)

ਕਾਟੈ. ਦੇਖੋ, ਕਿਲਹਰੀ. ਭਾਲਤ ਕਾਲਕਾ. Squirrel.

ਕਾਠ. ਸੰ. ਕਾਸ਼. "ਕਾਠ ਕੀ ਪੁਤਰੀ ਕਹਾ ਕਰੇ ਛਪੁਰੀ?" (ਗੁਰੂ ਮ: ੫)

ਕਾਠ ਕੀ ਚੋਟੀ. ਦੇਖੋ, ਚੋਟੀ ਕਾਠ ਕੀ.

ਕਾਠਗੜ੍ਹ. ਦੇਖੋ, ਕਠਕੜ੍ਹ. ੧ ਇਸ ਨਾਉਂ ਦੇ ਕਈ ਪਿੰਡ ਦੇਖੀਏ ਹਨ। ੨ ਖਾ. ਚਿਤਾ. ਚਿਖਾ.

ਕਾਠਮਾਰਨਾ. ਕਾਠ ਦੇ ਸਿਕੰਜੇ ਵਿੱਚ ਲੱਤ ਫਸਾਏ ਜੰਦਾ ਮਾਰਨਾ. ਪੁਰਾਣੇ ਸਮੇਂ ਇਹ ਕਰਤੀ ਸਜਾ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ. ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਮਾਲੀ ਅਹੁਦੇਦਾਰ ਸਿਮੀਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ਮੁਆਮਲਾ ਵਜੂਨ ਕਰਨ ਲਈ ਕਾਠ ਮਾਰਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ. ਪੁਲੀਸ ਦੇ ਕਰਮਚਾਰੀ ਭੀ ਕਾਠ ਮਾਰਨ ਵਿੱਚ ਸੁਸਤ ਨਹੀਂ ਸਨ.

ਕਾਠਮੰਡਪ } ਦੇਖੋ, ਕਠਮੰਡੂ.
ਕਾਠਮੰਡੂ }

ਕਾਠਾ. ਵਿ—ਕਾਠ ਜੇਹਾ ਕਰਤਾ. ੧ ਕਾਠ ਦਾ. ੨ ਜੋ ਪਿਉਂਦੀ (ਪਿਵੰਦੀ) ਨਹੀਂ. ਜਿਵੇਂ—ਕਾਠਾ ਅੰਡ. ਕਾਠਾ ਥੋਰ। ੪ ਦੇਖੋ, ਕਾਸ਼ਾ. ਕਾਠਾ. ਸੰਗਤ—ਕੰਢਾ. ਕਿਨਾਰਾ. ਤਟਾ. ੨ ਦੇਖੋ, ਕੱਠਾ.

ਕਾਠਿਆਵਾਤ. ਦੇਖੋ, ਕਾਠੀਆਵਾਤ.

ਕਾਠੀ. ਸੰਗਤ—ਘੋੜੇ ਦਾ ਬੀਨ, ਜੋ ਕਾਠ ਦਾ ਬਣਾਏ ਉੱਪਰੋਂ ਚੰਮ ਅਥਵਾ ਰੋਸ਼ਮੀ ਵਸਤੂ ਨਾਲ ਮੜੀਦਾ ਹੈ। ੨ ਕਾਸ਼. ਕਾਠ. ਦਿੱਧਨ. ਲੱਕੜ. "ਕਾਠੀ ਧੋਇ ਜਲਾਵਹਿ." (ਆਸਾ ਕਬੀਰ) "ਤਨੁ ਭਇਆ ਕਾਠੀ." (ਗੁਰੂ ਕਬੀਰ) ਦੇਹਾਭਿਮਾਨ ਬਾਲਣ ਦੀ ਥਾਂ ਹੋਇਆ। ੩ ਸਰੀਰ ਦਾ ਪਿੰਜਰਾ. ੪ ਸੰ. ਕਾਸ਼ਾ. ਸਿਬਤੀ. ਠਹਿਰਾਉ. "ਕਾਠੀ ਭਿੰਨ ਭਿੰਨ ਭਿੰਨ ਤਈਏ." (ਰਾਮ ਮ: ੫) ਮਣਕਿਆਂ ਦੀ ਇਸਥਿਤੀ ਮਾਲਾ ਵਿੱਚ ਅਲਗ ਅਲਗ ਹੈ.

ਕਾਠੀਆ. ਇੱਕ ਰਾਜਪੂਤ ਕੋਤੂ. ਦੇਖੋ, ਕਾਠੀਆਵਾਤ। ੨ ਕਾਠ ਦਾ ਵਪਾਰੀ। ੩ ਕਾਠੀ (ਬੀਨ) ਬਣਾਉਣ ਵਾਲਾ ਕਾਰੀਗਰ। ੪ ਵਿ—ਕਾਠ ਦਾ.

ਕਾਠੀਆਵਾਤ. ਕਾਠੀਆ ਜਾਤਿ ਦੇ ਰਾਜਪੂਤਾਂ ਦਾ ਦੇਸ਼. ਸੁਰਾਸ਼ਟ੍ਰ ਦੇਸ਼. ਹੰਝਈ ਹਾਤੇ ਵਿੱਚ ਕੱਢ ਦੀ ਖਾਈ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਖੰਭਾਤ ਦੀ ਖਾਈ ਤੀਕ ਰਾਜਪੂਤ ਦੇ ਪੱਛਮੀ ਭਾਗ ਵਿੱਚ ਇਹ ਦੇਸ਼ ਹੈ. ਇਸ ਦੀ ਲੰਬਾਈ ੨੨੦ ਮੀਲ, ਚੌੜਾਈ ੧੬੫ ਮੀਲ ਹੈ. ਰਕਬਾ ੨੦, ੮੮੨ ਵਰਗ ਮੀਲ ਅਤੇ ਸਨ ੧੯੨੧ ਦੀ ਮਰਦਮਸ਼ੁਮਾਰੀ ਅਨੁਸਾਰ ਜਨਸੰਖਿਆ ੨,

੫੪੨, ੫੩੫ ਹੈ.

ਕਾਠੀ ਦਰਵਾਜ਼ਾ. ਸ਼੍ਰੀ ਨਗਰ, ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ, ਦਾ ਇੱਕ ਦਰਵਾਜ਼ਾ, ਇਸੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਨਗਰ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਹੋਏ ਹਨ. "ਜਹਾਂ ਹੁਰੇ ਕਾਠੀ ਦਰਵਾਜ਼ਾ। ਕਿਯੋ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰੀਯਨਿਵਾਜ਼ਾ." (ਗੁਪਤੂ) ਦੇਖੋ, ਕਸ਼ਮੀਰ ਦਾ ਅੰਗ ੨.

ਕਾਠੀਵੰਡ. ਪੁਰਾਣੇ ਸਮੇਂ ਦੀ ਇੱਕ ਵੰਡ (ਤਕਸੀਮ), ਜੋ ਹਰ ਘੋੜੇ ਪਿੱਛੇ ਇੱਕੋ ਜੇਹੀ ਹੁੰਦੀ ਸੀ. ਜੋ ਮੁਲਕ ਜੋ ਸਵਾਰ ਨੇ ਮਿਲਕੇ ਫੜੇ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਤਦ ਸਰਦਾਰ ਅਤੇ ਸਿਪਾਹੀ ਦਾ ਮਿਆਨ ਕਿਨਾਰੇ ਰੱਖਕੇ, ਹਰੇਕ ਕਾਠੀ (ਘੋੜੇ) ਪਿੱਛੇ ਇੱਕੋ ਜੇਹਾ ਸੌ ਹਿੱਸੇ ਵਿੱਚ ਵੰਡਣਾ. ਇਸੇ ਦਾ ਦੂਜਾ ਨਾਮ ਹੱਨੇਵੰਡ ਹੈ.

ਕਾਠੁ. ਦੇਖੋ, ਕਾਠ.

ਕਾਠੈ } ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਕੰਢੇ. ਕਿਨਾਰੇ। ੨ ਪਾਸੇ. ਇੱਕ ਤਰਫ. "ਕਾਠੈ ਕਾਠੈ } ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਰਾਮ." (ਸ. ਕਬੀਰ)

ਕਾਂਡ. ਸੰ. ਕਾਸ਼. ਸੰਗਤ—ਬਿਰਫ ਦਾ ਟਾਹਣਾ। ੨ ਦਰਖਤ ਦਾ ਧਤ. ਪੋਰਾ। ੩ ਭਾਂਸ ਅਥਵਾ ਕੰਨੇ ਦੀ ਪੋਰੀ, ਜੋ ਦੋ ਗੱਠਾਂ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰਲਾ ਭਾਗ ਹੈ। ੪ ਸਰਕਤਾ. ਸਰਕਾਂਡਾ। ੫ ਹਿੱਸਾ. ਵਿਭਾਗ. ਜਿਵੇਂ ਕਰਮ ਉਪਾਸਨਾ ਅਤੇ ਕਰਾਨ ਕਾਂਡ। ੬ ਬਿਸੇ ਕੁੰਭ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਰ, ਅਧਰਾਯ ਅਥਵਾ ਢਾਢ. ਜਿਵੇਂ ਰਾਮਾਇਣ ਦੇ ਸੱਤ ਕਾਂਡ। ੭ ਸਮੂਹ. ਸਮੁਦਾਯ। ੮ ਜਨ। ੯ ਬਮਲਾ. ਖੰਭਾ। ੧੦ ਮੋਕਾ. ਅਵਸਥਾ। ੧੧ ਪੱਥਰ। ੧੨ ਨਾਤੀਆਂ ਦਾ ਸਮੁਦਾਯ। ੧੩ ਵਿ—ਝੁਰਾ. ਮੰਦ.

ਕਾਂਡੀ. ਸੰਗਤ—ਜਨਮਪਤ੍ਰੀ, ਜਿਸ ਦੇ ਭਾਗਾਂ ਕਾਂਡ ਹਨ. "ਗਾਇ ਗਾਇ ਜੋਤਿਗੁ ਕਾਂਡੀ ਕੀਨੀ." (ਰਾਮ ਅ: ਮ: ੧) ੨ ਵੇਦ ਦੀ ਸ਼ਾਖਾ. ਸੰ. ਕਾਸ਼ਿਕਾ. "ਵੇਦਾਂ ਕੀ ਕਾਂਡੀਆਂ ਸੇ ਕਹਾ ਬਾ." (ਜਸਰਾਮ) ਕਾਂਡ. ਨਵੀਂ ਤਜਵੀਜ਼. ਇਨ ਤੋਂ ਕੰਢੀ ਹੋਈ ਭਾਤ. ਦੇਖੋ, ਕਾਵਨਾ ੩। ੨ ਦੇਖੋ, ਕਾਢਿ.

ਕਾਂਡਕੁ. ਵਿ—ਤਜਵੀਜ਼ ਸੋਚਣ ਵਾਲਾ. ਨਵੀਂ ਚੁਗਤ ਕੱਢਣ ਵਾਲਾ. "ਮਤਤੀ ਕਾਂਡਕੁ ਆਹਿ ਪਾਵ ਧੋਵੰਦੇ ਪੀਵਸਾਂ." (ਵਾਰ ਮਾਠੂ ੨ ਮ: ੫) ਜੋ ਰਮਤਕਾਰੀ ਬੁੱਧਿ ਦੇ ਭਲ ਕਰਕੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਵਿਚਾਰ ਸੋਚਣ ਵਾਲਾ ਹੈ.

ਕਾਂਦਨਾ. ਕ੍ਰਿ—ਕੱਢਣਾ. ਨਿਕਾਲਨਾ। ੨ ਸੁਟੀ ਅਥਵਾ ਕਲਮ ਨਾਲ ਚਿਤ੍ਰ ਪਿੱਚਣਾ। ੩ ਕੋਈ ਨਵੀਂ ਫਲ ਦਿਲ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਕਰਨੀ। ੪ ਵੱਖ ਕਰਨਾ. ਜੁਦਾ ਕਰਨਾ. ਮਖਸੂਸ ਕਰਨਾ.

ਕਾਂਦਾ. ਸੰਗਤ—ਮਕੌਤਾ. ਮੋਟੇ ਸਿਰ ਵਾਲਾ ਕੀਤਾ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਵੱਖ ਪੁਰ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਰਹਿਣ ਕਰਕੇ ਢੱਕਮਕੌਤਾ ਸਦੇ ਹਨ। ੨ ਖੂਹ ਵਿੱਚ ਗੀਤ ਮਾਰਕੇ ਝੁੰਬੀ ਵਸਤੂ ਕੱਢਣ ਵਾਲਾ। ੩ ਕਿਸੇ ਤੋਂ ਲੀਤਾ ਉਪਾਦ. ਜਿਵੇਂ—ਕਾਢਾ ਕਾਢਾਉਣਾ। ੪ ਰਿਟੀ. ਮਕਰੂਜ਼, ਜਿਵੇਂ—ਮੈਂ ਕਿਸੇ ਦਾ ਕਾਢਾ ਨਹੀਂ.

ਕਾਂਢਾ. ਸੰਗਤ—ਕਿਨਾਰਾ. ਤਟਾ. ਕੰਢਾ. "ਮਹਾ ਤਰੰਗ ਤੇ ਕਾਂਢੇ ਲਾਢਾ." (ਪੁਤਾ ਮ: ਮ: ੫)

ਕਾਇ. ਦੇਖੋ, ਕਾਇ। ੨ ਸੰਗਤ—ਕਾਤਾ. ਕਾਇ. “ਕਾਇ ਕੁਠਾਰ ਪਿਤ ਬਾਤ ਹੀਤਾ.” (ਟੋਡੀ ਮ: ੫) ਦੇਖੋ, ਕੁਠਾਰ। ੩ ਵਿ. ਵਿ—ਕੰਢੇ. ਕਿਨਾਰੇ. “ਵਿਖ ਕੁਠਾਰ ਕਾਇ ਕਾਇਜੀ.” (ਕਲਿ ਅ: ਮ: ੪) ੪ ਕੱਢਕੇ. ਨਿਕਾਲਕੇ. “ਕਾਇ ਖੜਕੁ ਗੁਰਗਿਆਨ ਕਰਾਰਾ.” (ਕਲਿ ਅ: ਮ: ੪) ਤਿੱਖਾ ਖੜਕ ਮਿਆਨੇ ਪੁਰਕੇ.

ਕਾਇਆ } ਵਿਸੇਸ ਕਰਕੇ ਦੱਸਿਆ. ਦੇਖੋ, ਕਾਇਨਾ ੪।
ਕਾਇੀ } ੨ ਕਥਨ ਕੀਤਾ. “ਸੇਵਕ ਸੇਈ ਕਾਇਆ.” (ਵਡ
ਕਾਇੀਅਹਿ } ਫੰਤ ਮ: ੫) ੩ ਕਥਿਤ. ਕਹਿਆ ਹੋਇਆ.
ਕਾਇੀਐ } “ਚਧੁ ਜੁਗੀ ਕਲਿਕਾਲੀ ਕਾਇੀ.” (ਮ: ੩ ਵਾਰ
ਸੋਰ) ਸਾਰੇ ਜੁਗਾਂ ਵਿੱਚ ਕਲਿਯੁਗ ਕਲੰਕਿਤ ਕਥਨ ਕੀਤਾ ਹੈ।
੪ ਕਥਨ ਕੀਤਾ ਸਾਂਦਾ ਹੈ. ਕਹੀਦਾ ਹੈ. “ਸਭ ਕਿਛੁ ਤਾਂਕਾ ਕਾਇੀਐ.”
(ਆਸਾ ਮ: ੫) “ਨਾਨਕ ਆਸਤੁ ਕਾਇੀਐ ਸਦਹੀ ਰਹੇ ਸਮਾਇ.”
(ਮ: ੨ ਵਾਰ ਆਸਾ)

ਕਾਢੇ. ਦੇਖੋ, ਕਾਢਾ। ੨ ਕਹੇ ਗਏ. “ਰਾਮ, ਹਮ ਸਤਿਗੁਰ ਲਾਲੇ ਕਾਢੇ.” (ਕਉ ਮ: ੪)

ਕਾਣ. ਸੰਗਤ—ਨਰੁਨਤਾ. ਕਮੀ। ੨ ਵਿੰਗ. ਟੇਵ। ੩ ਹੁਕਮਤ। ੪ ਟਿਹਸਾਨ। ੫ ਸੰ. ਕਾਣਾ. ਇੱਕ ਨੇੜ ਰਹਿਤ.

ਕਾਣਾ. ਦੇਖੋ, ਕਾਣ ਪ। ੨ ਕਾਉਂ. ਕਾਕ. ਕਾਉਂ ਦਾ ਨਾਉਂ ਕਾਣਾ ਪਿਣ ਦਾ ਮੂਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇੰਦ੍ਰ ਦੇ ਪੁਤ੍ਰ ਜਯੰਤ ਨੇ ਕਾਉਂ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਬਣਾਕੇ ਸੀਰਾ ਦੇ ਪਿਰ ਵਿੱਚ ਚੁੰਸ ਨਾਲ ਲਗੂ ਚਲਾ ਦਿੱਤਾ, ਰਾਮਚੰਦ੍ਰ ਜੀ ਨੇ ਉਸ ਦੀ ਇੱਕ ਅੱਖ ਭੀਰ ਨਾਲ ਭੰਨੀ. ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਕ੍ਰਿਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਇਹ ਭੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਕਾਉਂ ਦੀ ਭੋਲੀ ਇੱਕ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਜੋ ਦੋਹਾਂ ਅੱਖਾਂ ਵਿੱਚ ਵਿਰਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ. ਪਰ ਅਸੀਂ ਕਾਉਂ ਨੂੰ ਵਧਕੇ ਚੰਗੀ ਤਰਾਂ ਦੇਖਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਭਾਰ ਨਿਰਮੂਲ ਪਾਈ ਹੈ। ੩ ਨਾਮਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਧਰਮ ਅਤੇ ਨੀਤਿ ਦੇ ਨੇੜ ਮੰਨਕੇ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਦਾ ਅਭਾਵ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਕਾਣਾ ਲਿਖਿਆ ਹੈ. ਯਥਾ, “ਹਿੰਦੂ ਅੰਨਾ ਕੁਰਕੁ ਕਾਣਾ.” (ਗੋਡ ਨਾਮਦੇਵ) ਹਿੰਦੂਆਂ ਨੇ ਧਰਮ ਅਤੇ ਨੀਤਿ ਦੋਵੇਂ ਤਸ਼ਾਹ ਦਿੱਤੇ ਇਸ ਕਰਕੇ ਅੰਨ੍ਹੇ ਅਤੇ ਕੁਰਕਾਂ ਨੇ ਕੇਵਲ ਨੀਤਿ ਮੁੱਖ ਸਮਝਕੇ ਧਰਮ ਨੂੰ ਪਿੱਠ ਦੇ ਦਿੱਤੀ ਇਸ ਲਈ ਕਾਣੇ ਹੋ ਗਏ. ਨਾਮਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਸਮੇਂ ਦੀ ਦਸਾ ਨੂੰ ਦੇਖਕੇ ਸਾਧਾਰਣ ਚੀਤਿ ਕਰਕੇ ਇਹ ਵਾਕ ਕਹਿਆ ਹੈ. ਇਸ ਪ੍ਰਸੰਗ ਦੀ ਪੁਸ਼ੀ ਮੱਕੇ ਦੀ ਕੋਸਟ (ਕੋਸ਼ੀ) ਵਿੱਚ ਭੀ ਹੈ:—

“ਅੰਧੇ ਕਾਣੇ ਦੋਜਕੀ ਦੋਜਕ ਪਤਨੀ ਸਾਇ,
ਕਾਣੇ ਦਾ ਭਭ ਸੰਗ ਤੂੰ ਅੰਧੇ ਨਾਲ ਨ ਪਾਇ,
ਨਾਨਕ ਕਲਿ ਵਿੱਚ ਨਿਰਮਲੀ ਗੁਰਸਿੱਖੀ ਪਰਵਾਨ,
ਅਕਨਿਤ ਲੰਘੇ ਉੱਮਤੀ ਸੱਚ ਨਾਮ ਪਰਵਾਨ.”

ਅਤਿ ਸਿਮ੍ਰਿਤ ਦੇ ਬ: ੩੪੮ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਵੇਦ ਅਤੇ ਸਿਮ੍ਰਿਤ ਦਾ ਕੜਾਨੀ ਸੁਜਾਖਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਇੱਕ ਦਾ ਕੜਾਨ ਨਹੀਂ ਉਹ ਕਾਣਾ ਹੈ ਜੋ ਦੋਹਾਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਹੈ ਉਹ ਅੰਧਾ ਹੈ.

ਕਾਣਿ. ਸੰਗਤ—ਦੇਖੋ, ਕਾਣ ਅਤੇ ਕਾਨ. “ਕਾਣਿ ਕਾਨ ਤੇ

ਬੁਕਿਪਰੀ” (ਆਸਾ ਮ: ੫) “ਸਿਰੁ ਦੀਸੀ ਕਾਣਿ ਨ ਕੀਜੀ.” (ਜਵਾ ਮ: ੧)

ਕਾਣੁ. ਦੇਖੋ, ਕਾਣ.

ਕਾਤ. ਅ ਟਾ ਕਾਤਾ. ਵਿ—ਕੱਟਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਕਾਤੀ. ਫੂਰੀ. “ਕਾਤ ਨਿਕਾਰ ਹੈ ਬਿਦਰਦ ਕਾਟਨ ਲਗਾਏ.” (ਗੁਰਿ ੧੦) ੩ ਦੇਖੋ, ਕਾਤਨਾ.

ਕਾਤ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਭਰਤਾ. ਪਤਿ। ੨ ਚੰਦਮਾ। ੩ ਕੋਸਰ। ੪ ਬਸੰਤ ਚੁੰਤ। ੫ ਵਿ—ਸੁੰਦਰ. ਮਨੋਹਰ। ੬ ਕ (ਸੁਖ) ਦਾ ਅੰਤ.

ਕਾਤਣ. ਦੇਖੋ, ਕਾਤਨਾ। ੨ ਸੰਗਤ—ਕਤਰੀ ਹੋਈ ਨੀਰ. ਵਸਤੂ ਛੱਡਣ ਸਮੇਂ ਕੋਈ ਨਾਲ ਕਤਰਿਆ ਟੁਕੜਾ. “ਕਾਤਣ ਕਤਰੀ ਕਤਰਈ.” (ਤਾਰੁ)

ਕਾਤਨਾ. ਸੰ. ਕੱਤਨ. ਸੰਗਤ—ਕੱਤਣਾ. “ਬਿਰਧ ਵਸਤੂ ਕਰਤੇ ਜੋ ਕਾਤ.” (ਰੁਪੁਸੁ)

ਕਾਤਨੀ. ਸੰਗਤ—ਉਹ ਪਿਟਾਰੀ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਕੱਤਣ ਦਾ ਸਾਮਾਨ ਅਤੇ ਕੱਤਿਆ ਹੋਇਆ ਸੂਤ ਰੱਖੀਦਾ ਹੈ. ਕਤੰਨ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਨ ਵਾਲੀ. “ਕਾਤਨੀ ਤੁਲਤੁ ਸੂਤ ਜਿ ਪਾਹੀ.” (ਰੁਪੁਸੁ) ਕੱਤਣੀ, ਤੁਲ (ਹੁੰ) ਅਸੁ (ਅਤੇ) ਸੂਤ ਜੋ ਪਾਸ ਹੈ.

ਕਾਤਪਖਾਣ. ਸੰ. ਕਾਤਪਾਸਾਣ. ਸੰਗਤ—ਚੁੰਬਕ. ਕਾਤਮਣਿ. Loadstone. ਮਕਨਾਤੀਸ. ਦੇਖੋ, ਚੁੰਬਕ ੨.

ਕਾਤਬ. ਦੇਖੋ, ਕਾਤਿਬ.

ਕਾਤਰ. ਸੰਗਤ—ਕਤਰੀ ਹੋਈ ਨੀਰ। ੨ ਪਤਨੀ ਠੀਕਰੀ, ਜੋ ਚਕਰੀ ਦੀ ਤਰਾਂ ਪਾਣੀ ਉੱਪਰ ਭਾਲਕ ਚਲਾਉਂਦੇ ਹਨ. ਜੋ ਕੰ (ਪਾਣੀ) ਉੱਪਰ ਤਰ ਜਾਵੇ ਜੋ ਕਾਤਰ. ਛਿੜਨੀ। ੩ ਸੰ. ਵਿ—ਕਾਇਰ. ਭਰਪੇਕ. “ਸੂਰ ਤੇ ਕਾਤਰ, ਸੂਰ ਤੇ ਕਾਤਰ.” (ਚੰਡੀ ੧) ੪ ਤੁ ਯ ਕਾਤਰ. ਖੋਰਰ.

ਕਾਤਰਰਾ } ਸੰ. ਕਾਤਰੰ. ਸੰਗਤ—ਕਾਇਰਪੁਣਾ. ਬੁਝਦਿਲੀ:
ਕਾਤਰਰਯ } ਭੀਰਤਾ. “ਕਾਤਰਤਾ ਕੁਤਵਾਰ ਬੁਹਾਰੀ.” (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)
ਕਾਤਲ. ਅ ਯ ਕਾਤਿਲ. ਵਿ—ਕੁਤਲ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਵਧ ਕਰਤਾ. ਖਾਤਕਾ। ੨ ਇੱਕ ਰਾਜਪੂਤ ਕੋੜੂ.

ਕਾਤਾ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਭਾਰਜਾ. ਜੇਰੂ। ੨ ਉਂਦਰ ਟਿਸਤੀ.

ਕਾਤਾਮਣਿ. ਦੇਖੋ, ਕਾਤਪਖਾਣ.

ਕਾਤਿ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਸੁੰਦਰਤਾ. ਬੀਤਾ। ੨ ਇੱਛਾ। ੩ ਪ੍ਰਕਾਸ਼. ਯਾਕ.

ਕਾਤਿਬ. ਅ ਯ ਕਤਬ (ਨਿਖਣ) ਵਾਲਾ. ਲੇਖਕ. ਲਿਖਾਰੀ. ਮੁਲਖੀ.

ਕਾਤੀ. ਸੰ. ਕੱਤਰੀ. ਸੰਗਤ—ਕੋਚੀ. “ਸੇ ਸਿਰ ਕਾਤੀ ਮੁੰਨੀਅਨਿ.” (ਆਸਾ ਅ: ਮ: ੧) ੨ ਫੂਰੀ. “ਕਲਿ ਕਾਤੀ ਰਾਜੇ ਕਾਸਾਈ.” (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਮਾਰ)

ਕਾਤੀ. ਦੇਖੋ, ਕਾਤਿ। ੨ ਕਾਚੀ ਦੀ ਥਾਂ ਭੀ ਕਾਤੀ ਸ਼ਬਦ ਆਇਆ ਹੈ. “ਕਾਸੀ ਕਾਤੀ ਪੁਰੀ ਦੁਆਰਾ.” (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੧) “ਕਾਸੀ

ਕਾਤੀ ਵਾਰਾਵਤੀ ਮਾਯਾ ਮਥੁਰਾ ਅਧਿਕਾਰੀ।" (ਭਾਗੁ ਕ) ਦੇਖੋ, ਕਾਤੀ ੨। ੩ ਨੈਪਾਲ ਰਾਜ ਦੀ ਇੱਕ ਪੁਰਾਣੀ ਪੁਰੀ, ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਉਂ ਬਾਤੀਪੁਰ ਹੈ। ਇਸ ਵੇਲੇ ਇਸ ਦਾ ਨਾਉਂ ਕਾਨਮਾਥੁ ਹੈ।

ਕਾਤੀ ਤੀਸ ਬਤੀਸ। ਤੀਹ ਅਥਵਾ ਬੱਤੀ ਕੋਚੀਆਂ। ਭਾਵ—ਦੋਂਦ ਦਾਤਾਂ, ਜੋ ਕੋਚੀ ਦੀ ਤਰਾਂ ਕਤਰਨ ਵਾਲੇ ਹਨ। "ਜੈਸੇ ਕਾਤੀ ਤੀਸ ਬਤੀਸ ਹੈ ਵਿਚਿ ਰਾਖੇ ਰਸਨਾ ਮਾਸ ਰਤੁ ਕੋਰੀ।" (ਕਉ ਮ: ੪)

ਕਾਤਰਾਯਨ। ਵਿ—ਕਤ ਰਿਖੀ ਦੇ ਗੋਤ ਵਿੱਚ ਹੋਣ ਵਾਲਾ। ਕਤਰੰਬੀ। ੨ ਸੰਗਤ—ਵਿਸ਼ਾਮਿਤ ਦੀ ਕੁਲ ਵਿੱਚ ਹੋਣ ਵਾਲਾ ਇੱਕ ਰਿਖੀ, ਜਿਸ ਨੇ ਸ਼ੁੱਤਸੂਤ੍ਰ, ਗ੍ਰਿਹਯ ਸੂਤ੍ਰ ਅਤੇ ਪੁਤਿਹਾਸਸੂਤ੍ਰ ਬਣਾਏ ਹਨ।

੩ ਗੋਤਿਲ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਕਾਤਰਾਯਨ, ਜਿਸਨੇ ਗ੍ਰਿਹਯਸੰਕ੍ਰਾਹ ਅਤੇ ਕਰਮਪ੍ਰਦੀਪ ਰਚੇ ਹਨ। ੪ ਵਰਗੁਚਿ ਕਾਤਰਾਯਨ, ਜਿਸ ਨੇ ਪਾਣਿਨਿ ਸੂਤ੍ਰਾਂ ਦੀ ਵਰਾਖਯਾ ਕੀਤੀ ਹੈ ਅਤੇ ਸੂਤ੍ਰਾਂ ਦੀ ਕਮੀ ਪੂਰੀ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਵਾਰਤਿਕ ਰਚੇ ਹਨ। ਇਹ ਬੀ. ਸੀ. ਚੌਥੀ ਸਦੀ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ ਹੈ।

ਕਾਤਰਾਯਨੀ। ਯਾਗਯਵਲਕਯ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ, ਜੋ ਕਤ ਗੋਤ੍ਰ ਦੀ ਸੀ। ੨ ਮਹਿਖਾਸੁਰ ਮਾਰਨ ਵੇਲੇ ਜੋ ਦੁਰਗਾ ਨੇ ਘੋਰ ਰੂਪ ਧਾਰਿਆ, ਉਸ ਦਾ ਪ੍ਰਸਨ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਾਤਰਾਯਨ ਨੇ ਕੀਤਾ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਦੁਰਗਾ ਦੀ ਕਾਤਰਾਯਨੀ ਸੰਗਤ ਹੋਈ। ੩ ਵਿ—ਕਤ ਗੋਤ੍ਰ ਵਿੱਚ ਹੋਣ ਵਾਲੀ।

ਕਾਥ। ਦੇਖੋ, ਕਥਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਕੱਥਾ। ੩ ਦੇਖੋ, ਕ੍ਰਾਥਾ। ੪ ਕਥਨ। ਕਹਿਣਾ। "ਅਕਥ ਕਥ ਕਾਥ।" (ਕਾਨ ਮ: ੪)

ਕਾਥਾ। ਦੇਖੋ, ਕੱਥ। ਕੱਥਾ। "ਬੂਨਾ ਐ ਸੁਪਾਰੀ ਕਾਥਾ।" (ਭਾਗੁ) ੨ ਕਥਾ। "ਸੁਨੀ ਨ ਜਾਣੀ ਸਚੁ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਕਾਥਾ।" (ਆਸਾ ਮ: ੫)

ਕਾਥਿ। ਕਥਾ। "ਗੁਰੁਮੁਖਿ ਅਕਥੈ ਕਾਥਿ।" (ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ: ੧) ੨ ਵਿ—ਕਥਨੀਯ। ਕਥਨ ਯੋਗਤਾ। ੩ ਕਥਨ ਕਰਕੇ। ਆਖਕੇ।

ਕਾਥੂਰੀ। ਦੇਖੋ, ਕਸਤੂਰੀ ਅਤੇ ਕਥੂਰੀ। "ਕਾਥੂਰੀ ਕੈ ਭਾਹਰੁ ਆਇਓ।" (ਸਾਰ ਮ: ੫)

ਕਾਦਰ। ਅ ੨੬ ਕਾਦਿਰ। ਵਿ—ਲੁਦਰਤ ਵਾਲਾ। ਸਰਬਸਕਤਿਮਾਨ। "ਜੈ ਕਰਤਾ ਕਾਦਰ ਕਰੀਮ।" (ਵਾਰ ਆਸਾ) ੨ ਬਹੁਤ ਕਵੀਆਂ ਨੇ ਕਾਤਰ (ਕਾਦਿਰ) ਦੀ ਥਾਂ ਕਾਦਰ ਸ਼ਬਦ ਵਰਤਿਆ ਹੈ।

ਕਾਦਰਾ। ਅ ੨੬ ਕਾਤਿਰਹ। ਸੰਗਤ—ਬਰੀਰ ਨਾਲ ਚਿਪਕਿਆ ਹੋਇਆ ਵਸਤੂ। ਅੰਗਰਥਾ। ਤਣੀਦਾਰ ਜਾਮਾ।

ਕਾਦਰੋ। ਭਾ. ੨੬ ਕਿ—ਅੰਦਰ—ਓ। ਦਾ ਸੰਖੇਪ। ਉਸ ਦੇ ਅੰਦਰ। ਕਾਦਾਚਿਤਕ। ਸੀ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਕਦੇ ਕਦੇ ਹੋਣ ਵਾਲਾ।

ਕਾਦਿਰ। ਦੇਖੋ, ਕਾਦਰ।

ਕਾਦਿਰ ਮੁਤਲਿਕੁ। ਭਾ. ੨੬ ਵਿ—ਪੂਰੀ ਲੁਦਰਤ ਵਾਲਾ। ਸਰਬਸਕਤਿਮਾਨ।

ਕਾਦਿਰੀ। ਦੇਖੋ, ਦਸਤਕੀਰ ੩।

ਕਾਦੀ। ਅ ੨੬ ਕਾਸੀ। ਅਰਥੀ ਵਿੱਚ ਜਾਣ ਨੂੰ ਦਾਲ ਦੀ ਤਰਾਂ ਭੀ ਪੜ੍ਹਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਕਾਦੀ ਭੁੱਧ ਅਰਥੀ ਸ਼ਬਦ ਹੈ। "ਕਾਦੀ ਕੁਤੁ ਬੋਲਿ ਮਲੁ ਖਾਇ।" (ਧਨਾ ਮ: ੧) "ਵਖਤੁ ਨ ਪਾਇਓ

ਕਾਦੀਆ।" (ਜਪੁ)

ਕਾਦੀਵਿੰਡ। ਦੇਖੋ, ਬਹਿਲੋਲ ਭਾਈ।

ਕਾਦੰਬ। ਸੰ. ਵਿ—ਕਦੰਬ ਬਿਰਛ ਦਾ। ਕਦੰਬ ਨਾਲ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਸੰਬੰਧ। ੨ ਸੰਗਤ—ਹੋਸ ਦਾ ਬੱਚਾ। ੩ ਗੀਤਾ, ਪੇੜਾ।

ਕਾਦੰਬਰੀ। ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਕੋਕਿਲਾ। ਕੋਇਲ। ੨ ਸਰਸੁਤੀ। ੩ ਕਦੰਬ ਦੇ ਫੁੱਲਾਂ ਦੀ ਬਰਾਬ। ਹਰਿਵੰਸ਼ ਅਨੁਸਾਰ ਇਹ ਬਲਰਾਮ ਦੀ ਈਜਾਦ ਹੈ। ੪ ਵਾਣ ਭੱਟ ਦੀ ਚੜੀ ਇੱਕ ਪੁਸਤਕ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਕਾਦੰਬਰੀ ਨਾਇਕਾ ਦਾ ਵਰਣਨ ਹੈ, ਜੋ ਹੋਸ ਗੰਧਰਵ ਦੀ ਪੁਤ੍ਰੀ ਸੀ। ਦੇਖੋ, ਵਾਣ ੬।

ਕਾਦੰਬਿਨੀ। ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਕਾਦੰਬ (ਕਲ ਹੋਸ ਅਥਵਾ ਬਗ਼ਲਿਆਂ) ਵਾਲੀ ਬੱਦਲ ਦੀ ਭਾਤੀ ਘਟਾ। ੨ ਸਰਸੁਤੀ।

ਕਾਦੁਦੇਧ। ਸੰ. ਕਾਦੁ ਦੀ ਔਲਾਦ। ਨਾਗ। ਦੇਖੋ, ਕਾਦੁ।

ਕਾਧ } ਸੰਗਤ—ਕੱਧ। ਦੀਵਾਰ। ੨ ਕੰਨੂ। ਫਕੀਰ। ਕੰਧਾ। "ਭਾਟੇ ਕਾਧ } ਨਾਥਨ ਟੂਟੇ ਕਾਧਨ।" (ਗੁਜ ਕਬੀਰ) ੩ ਸਿੰਧੀ, ਕਾਧ। ਪਤਿ. ਭਰਤਾ।

ਕਾਨ। ਸੰਗਤ—ਕਣ। ਕੰਨ। "ਮੰਤ੍ਰੁ ਦੀਓ ਹਰਿ ਕਾਨ।" (ਪ੍ਰਭਾ ਮ: ੪) ੨ ਕਾਨਾ। ਸਰਬੁਤੋ ਦਾ ਕਾਛ। "ਦੀਸਹਿ ਦਾਧੇ ਕਾਨ ਜਿਉ।" (ਸ. ਕਬੀਰ) ਜਲੇ ਹੋਏ ਕਾਨੇ ਤੁੱਲ ਦੀਸਹਿ। ੩ ਜੁਲਾਹੇ ਦੀ ਤਾਣੀ ਦੇ ਕਾਨੇ। "ਦੁਆਰ ਉਪਰਿ ਰਿਲਕਾਵਹਿ ਕਾਨ।" (ਗੋਤ ਕਬੀਰ) ੪ ਕਾਨੂ। ਕ੍ਰਿਸਨ। "ਕਾਵਹਿ ਗੋਪੀਆ ਕਾਵਹਿ ਕਾਨ।" (ਵਾਰ ਆਸਾ) ੫ ਦੇਖੋ, ਕਾਣ, ਕਾਣਿ ਅਤੇ ਕਾਨਿ। ੬ ਤੀਰ। ਝਾਣ। "ਪ੍ਰੇਮ ਕੇ ਕਾਨ ਲਗੇ ਤਨ ਭੀਤਰਿ।" (ਮਾਰੂ ਮ: ੧) ੭ ਭਾ ੨੬ ਖਾਣਿ। ਆਕਰ। ੮ ਭ ੨੬ ਕਾਨ। ਲਹੂ। ਰੂਪਿਰ।

ਕਾਨਾਮੁ। ਦੇਖੋ, ਕਾਨਾ ੪।

ਕਾਨਕਟਾ। ਦੇਖੋ, ਕਨਕਟਾ।

ਕਾਨਕੁਬਜ। ਸੰ. ਕਾਨਕੁਬਜ। ਕਨੋਜ ਸ਼ਹਿਰ। "ਕਾਨਕੁਬਜਟੀਸੁਰ ਕੇ ਜਿਲੇ।" (ਚਰਿਤ੍ਰ ੨੧੨) ੨ ਕਨੋਜ ਦੇ ਆਸ ਪਾਸ ਦਾ ਇਲਾਕਾ ਫਰਕੁਖਾਬਾਦ ਦਾ ਜਿਲਾ। ੩ ਕਨੋਜੀਆ ਬ੍ਰਾਹਮਣ। ਇਸ ਨਾਉਂ ਦਾ ਕਾਰਣ ਰਾਮਾਇਣ ਵਿੱਚ ਇਉਂ ਲਿਖਿਆ ਹੈ:—

ਰਾਜਚਿਖੀ ਕੁਸਨਾਭ ਨੇ ਖ੍ਰਿਤਾਚੀ ਅਪਸਰਾ ਤੋਂ ਸੋ ਕੰਨੜਾ ਪੈਦਾ ਕੀਤੀਆਂ, ਜਦ ਲੜਕੀਆਂ ਚੁਆਨ ਹੋਈਆਂ, ਰਦ ਵਾਧੂ (ਪੋਣ) ਦੇਵਤਾ ਮੋਹਿਰ ਹੋ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵਰਣ ਲੱਗਾ। ਲੜਕੀਆਂ ਨੇ ਆਖਿਆ ਕਿ ਪਿਤਾ ਦੀ ਆਗਤ ਬਿਨਾ ਅਸੀਂ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਵਰਦੀਆਂ। ਇਸ ਪੁਰ ਪੋਣ ਦੇਵਤਾ ਨੇ ਰੋਧ ਕਰਕੇ ਸਾਰੀਆਂ ਕੁੰਬੀਆਂ ਕਰ ਦਿੱਤੀਆਂ। ਕੁਸਨਾਭ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੁਬਤੀਆਂ ਨੂੰ ਰਾਜਾ ਬ੍ਰਹਮਦੇਵ ਨਾਲ ਵਿਆਹ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਸਾਦੀ ਹੋਣ ਪੁਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕੁਬਤਾਪਨ ਦੂਰ ਹੋ ਗਿਆ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਕੁੰਬੀਆਂ ਕੰਨੜਾ ਤੋਂ ਗੋਤ ਅਤੇ ਦੇਸ ਦਾ ਨਾਉਂ "ਕਾਨਕੁਬਜ" ਹੋ ਗਿਆ।

ਕਾਨ ਧਰਨਾ। ਕ੍ਰਿ—ਗੋਰ ਨਾਲ ਸੁਣਨਾ। ਧਰਨ ਦੇ ਕੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਸੁਣਨਾ। "ਕਹਿਓ ਨ ਕਾਨੁ ਧਰੈ।" (ਦੇਵ ਮ: ੮)

ਕਾਨਨ. ਕੰਨਾ ਦੁਆ. ਕੰਨਾ ਨਾਲ. ਕਾਨੇ ਸੇ. "ਕੁਰਦਿਪਦੇਸ ਸੁਨਿਓ ਨਹਿ ਕਾਨਨ." (ਸਾਰ ਮ: ੯) ੨ ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਸੰਗਲ. ਛਣ. ਵਨ. "ਕਾਨਨੋ ਗੋ ਰਾਮ". (ਰਾਮਾਵ) "ਹਾਨਨ ਪੰਚਾਨਨ ਕੋ ਕਾਨਨ। ਕੋ ਆਨਨ ਭਨ, ਸੁਨ ਕੋ ਕਾਨਨ." (ਗੁਪਤ) ਬੇਰ ਦਾ ਮਾਢਣਾ ਜੰਗਲ ਵਿੱਚ, ਕੋਈ ਮੁੱਠੋਂ ਆਖਦਾ ਹੈ ਕੋਈ ਕੰਨੀ ਸੁਣਦਾ ਹੈ.

ਕਾਨਨੇਸ਼. ਕਾਨਨ (ਜੰਗਲ) ਦਾ ਈਸ਼. ਜੰਗਲੀ ਰਾਜਾ। ੨ ਛਣ ਦਾ ਦੇਵਤਾ। ੩ ਜੰਗਲ ਦਾ ਅਫਸਰ। ੪ ਭਾਰੀ ਜੰਗਲ, ਜੋ ਸਾਰੇ ਛਣਾਂ ਦਾ ਸਰਦਾਰ ਹੋਵੇ. "ਛਮੈ ਕਾਨਨੇਸ਼." (ਦੱਤਾਵ)

ਕਾਨ ਪ੍ਰਮਾਨ ਲੈ ਰਾਨ ਕਮਾਨ. ਵਾ—ਕਮਾਣ ਦਾ ਇਤਨਾ ਖਿੱਚਣਾ ਕਿ ਸੱਜਾ ਹੱਥ (ਤੀਰ ਦੀ ਬਾਕਤ ਵਾਲਾ) ਕੰਨ ਨੂੰ ਜਾ ਲੱਗੇ. ਭਾਵ—ਕਮਾਣ ਦੀ ਪੂਰੀ ਖਿੱਚ.

ਕਾਨਰਾ } ਸੰ. ਕਰਨਾਟ. ਇੱਕ ਰਾਜ, ਜਿਸ ਦੇ ੧੮ ਭੇਦ ਕਾਇਕਾਂ
ਕਾਨਤਾ } ਨੇ ਕਲਪੇ ਹਨ—ਦਰਬਾਰੀ, ਨਾਯਕੀ, ਮੁਦਾ, ਕਾਸ਼ਿਕੀ, ਵਾਗੇਸ਼ੀ (ਵਾਗੇਸ਼ੁਰੀ), ਨਟ, ਕਾਥੀ, ਕੋਲਹਲ, ਮੰਗਲ, ਬਾਮ, ਟੰਕ, ਨਾਯਪੁਨਿ, ਅਭਾਨਾ, ਸਾਹਾਨਾ, ਸੁਹਾ, ਜੁਘਰ, ਹੁਸੈਨੀ ਅਤੇ ਜਗਜੀਤਿ.

ਪਾਠਕਾਂ ਦੇ ਕਯਾਨ ਲਈ ਅੱਗੇ ਦਰਬਾਰੀ ਕਾਨਤਾ ਦਾ ਸਰੂਪ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਇਹ ਅਸਾਵਰੀ ਨਾਟ ਦਾ ਸਾਤਵ ਸੰਪੂਰਣ ਰਾਗ ਹੈ. ਅਰਥਾਤ ਆਰੋਹੀ ਵਿੱਚ ਛੀ ਅਤੇ ਅਵਰੋਹੀ ਵਿੱਚ ਸੱਤ ਸੁਰ ਹਨ. ਆਰੋਹੀ ਵਿੱਚ ਕਾਧਾਰ ਦੁਰਕਲ ਹੈ. ਰਿਸ਼ਭ ਵਾਦੀ ਅਤੇ ਪੰਚਮ ਸੰਵਾਦੀ ਹੈ. ਪੰਚਮ ਅਤੇ ਰਿਸ਼ਭ ਨਾਲ ਨਿਸਾਦ ਦੀ ਜੰਗਤਿ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ. ਗਾਧਾਰ ਪੈਰਤ ਨਿਸਾਦ ਕੋਮਲ, ਕਾਥੀ ਸੁੱਧ ਸੁਰ ਹਨ. ਕਾਉਣ ਦਾ ਵੇਲਾ ਰਾਤ ਦਾ ਦੂਜਾ ਪਹਿਰ ਹੈ.

ਆਰੋਹੀ—ਨਾ ਸ ਰ ਮ ਪ ਧਾ ਨਾ ਸ.

ਅਵਰੋਹੀ—ਸ ਧਾ ਨਾ ਪ ਕਾ ਮ ਰ ਸ.

ਸ਼੍ਰੀ ਕੁਰੂ ਗੁੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ਕਾਨਤਾ ਦਾ ਅਠਾਈਵਾਂ ਨੰਬਰ ਹੈ. ਕਾਨਾ. ਦੇਖੋ, ਕਾਣਾ। ੨ ਸੰ. ਕਾਧ. ਸਰਬੁਤਾ ਦਾ ਕਾਭ. ਯੂ. Kanna ਅਤੇ Kannī. ਸਰਬੁਤਾ ਅਤੇ ਕਾਹੀ। ੩ ਉਹ ਆਦਮੀ, ਜੋ ਆਪਣੇ ਐਥ ਦੇ ਕਾਰਣ ਦੂਜੇ ਤੋਂ ਐਥ ਦੂਰਾਵੇ. "ਅਵਰਨ ਹਸਤ ਆਪ ਹਹਿ ਕਾਨੇ." (ਗੁਰੂ ਕਬੀਰ) ੪ ਕਾਨ. ਕ੍ਰਿਸਨ. "ਆਪੇ ਗੋਪੀ ਆਪੇ ਕਾਨਾ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ. ੫) ੫ ਅ ਟੁਕ ਕਾਨਾ. ਸੰਤੋਖੀ. ਸਾਬਿਰ.

ਕਾਨਾਧੂਸੀ. ਦੇਖੋ, ਕੰਨਾਧੂਸੀ. ਕੰਨ ਨਾਲ ਮੂੰਹ ਨਾ ਕੇ ਫੂਸ ਫੂਸ (ਅਲਪਾਟ ਬੋਲਦ) ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ, ਕੰਨ ਵਿੱਚ ਅਜੇਹੀ ਫੋਲ ਕਹਿਣੀ, ਜੋ ਪਾਸ ਬੈਠੇ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਸੁਣਾਈ ਨਾ ਦੇਵੇ.

ਕਾਨਿ. ਦੇਖੋ, ਕਾਣ ਅਤੇ ਕਾਣਿ. "ਜਿਹ ਸਿਮਰਨਿ ਨਾਹੀ ਤੁਹਿ ਕਾਨਿ." (ਰਾਮ ਅ: ਕਬੀਰ)

ਕਾਨੀ. ਕਾਣੀ. ਇੱਕ ਐਥ ਵਾਲੀ। ੨ ਤੀਰ ਦੀ ਬਾਂਸੀ. ਭਾਵ—ਤੀਰ. "ਜੇ ਕਰ ਇਕ ਕਾਨੀ ਕਥਿ ਛੋਂਢੈ." (ਗੁਪਤ) ਦੇਖੋ, ਕਾਨਾ ੨। ੩ ਚੁਭਦੀ ਕੰਨ, ਜੋ ਤੀਰ ਜੋਹੀ ਰਹਿਓ। ੪ ਕੰਨਾਂ ਕਰਕੇ. ਕੰਨਾਂ

ਦੁਆ. "ਹਰਿ ਕੇ ਸੰਤ ਸੁਨਹੁ ਜਲ ਕਾਨੀ." (ਧਨਾ ਮ: ੪) ੫ ਕੰਨਾਂ ਵਿੱਚ. "ਕਾਨੀ ਕੁੰਡਲ ਗਲਿ ਮੋਤੀਅਨ ਕੀ ਮਾਲਾ." (ਗੁਰੂ ਅ ਮ: ੧)

ਕਾਨੁ. ਸਰਕਾਂਡ. ਕਾਨਾ. "ਜਿਉ ਭਵ ਦਧਾ ਕਾਨੁ." (ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ: ੧) ੨ ਕੰਨ. ਕਣ. ਦੇਖੋ, ਕਾਨ ਧਰਨਾ.

ਕਾਨੂਕੋ. ਭਾ ੨/੨੬ ਕਾਨੂਕੋ. ਮਲ ਦੇ ਨਿਯਮ ਦੱਸਣ ਵਾਲਾ ਮਲ ਦੇ ਮਹਿਕਮੇ ਦਾ ਇੱਕ ਅਹੁਦੇਦਾਰ, ਜੋ ਪਟਵਾਰੀਆਂ ਦੇ ਕੰਮ ਦੀ ਪਤਤਾਲ ਕਰਦਾ ਹੈ। ੨ ਦੇਖੋ. ਖਾਲਸੇ ਦੇ ਬੋਲੇ.

ਕਾਨੂਨ. ਅ ੨/੨੬ ਸੰਗਤਾ—ਦਸਤੂਰ. ਕਾਇਦਾ ਨਿਯਮ। ੨ ਨੀਤਿਪੁਸ਼ਟ. ਰਿਆਸਤ ਦੇ ਇੰਤਜਾਮ ਦੇ ਨਿਯਮ। ੩ ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਤਾਰਦਾਰ ਝੰਜਾ, ਜੋ ਤਾਨਸੇਨ ਦੀ ਵੰਸ਼ ਵਿੱਚ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਪੜਾਰਸੇਨ ਕਵੀਯੋ ਨੇ ਈਜਾਦ ਕੀਤਾ. Harp ਅਥਵਾ Dulcimer.

ਕਾਨੂਨੀ. ਵਿ—ਕਾਨੂਨ ਜਾਣਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਕਾਨੂਨ ਦੇ ਨਿਯਮ ਅਨੁਸਾਰ। ੩ ਕਾਨੂਨ ਨਾਮਕ ਵਾਜਾ ਵਜਾਉਣ ਵਾਲਾ.

ਕਾਨੂਵਾਣ ਦਾ ਛੰਡ. ਕਾਨੂਵਾਣ ਪਿੰਡ ਦੇ ਕੋਲ (ਕੁਰਦਾਸਪੁਰ ਦੇ ਜਿਲੇ ਵਿੱਚ) ਇੱਕ ਅਜੇਹੀ ਚੀਜ਼ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸੈਂਕੜੇ ਚਲਮੇ ਪਾਣੀ ਦੇ ਨਿਕਲਦੇ ਹਨ. ਸਬਜ਼ੀ ਅਤੇ ਭਾਰੀ ਜੰਗਲ ਹੋਣ ਦੇ ਕਾਰਣ ਭੀਤਾ ਦੇ ਵੇਲੇ ਸਿੰਘ ਅਕਸਰ ਇੱਥੇ ਆਕੇ ਇਕੱਠੇ ਹੋਇਆ ਕਰਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਉਸ ਸਮੇਂ ਇਹ ਖਾਲਸੇ ਦਾ ਵਨਦੁਰਗ ਸੀ. ਸਿੰਘ ਇਤਿਹਾਸ ਨਾਲ ਕਾਨੂਵਾਣ ਦੇ ਛੰਡ ਦਾ ਭਾਰੀ ਸੰਬੰਧ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਘੱਲੂਘਾਰਾ.

ਕਾਨੇ. ਕਾਨਾ ਦਾ ਬਹੁਵਚਨ. ਦੇਖੋ, ਕਾਨਾ ੩। ੨ ਸਰਵ—ਕਿਸੇ ਕਿਸ ਨੂੰ. "ਕਹੋ ਔਰ ਕਾਨੇ?" (ਰਾਮਾਵ) ੩ ਕਿਸ ਨੇ.

ਕਾਨੁ. ਕ੍ਰਿਸਨਦੇਵ. "ਕਾਨੁ ਸੰਭਾਰ ਸਰਾਸਨ ਲੈ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ਦੇਖੋ, ਕ੍ਰਿਸਨ ੧੧.

ਕਾਨੁ ਸਿੰਘ. ਭਾਵ ਬਿਨੋਦ ਸਿੰਘ ਤੋਹਣ ਦਾ ਸੁਪਤ੍ਰ. ਦੇਖੋ. ਬੰਦਾ ਬਹਾਦਰ। ੨ ਦਸਮੇਸ਼ ਦਾ ਸੇਵਕ, ਜੋ ਇੱਕ ਵਾਰ ਨੇਪਨ ਕਰਦਾ ਸੀ, ਅਨਗਹਲੀ ਨਾਲ ਦਸਮੇਸ਼ ਦੇ ਜਾਮੇ ਪੁਰ ਛਿੱਟਾ ਪੈ ਗਿਆ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨੇ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਇਸ ਦੇ ਤਮਾਚਾ ਮਾਰੋ. ਇਸ ਪੁਰ ਅਨੇਕ ਸਿੰਘਾਂ ਨੇ ਤਮਾਚੇ ਮਾਰੇ. ਦਸਮੇਸ਼ ਨੇ ਫ਼ਰਮਾਇਆ ਕਿ ਅਸਾਂ ਇੱਕ ਤਮਾਚੇ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਸੀ ਤੁਸੀਂ ਕਹੁੰਦੇ ਕਿਉਂ ਮਾਰੋ? ਸਭ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕੁਰੂ ਦਾ ਹੁਕਮ ਸਭ ਨੂੰ ਮੰਨਣਾ ਚਾਹੀਏ. ਦਸਮੇਸ਼ ਨੇ ਫ਼ਰਮਾਇਆ ਕਿ ਆਪਣੀ ਪੁਤ੍ਰੀ ਇਸ ਨੂੰ ਅਰਪੇ. ਇਸ ਪੁਰ ਸਭ ਰੁੱਪ ਹੋ ਗਏ. ਅਜਬ ਸਿੰਘ ਕੰਧਾਰ ਨਿਵਾਸੀ ਨੇ ਆਪਣੀ ਪੁਤ੍ਰੀ ਅਰਪੀ. ਸਤਿਗੁਰੂ ਨੇ ਉਸ ਦਾ ਕਾਨੁ ਸਿੰਘ ਨਾਲ ਆਨੰਦ ਪਕਾ ਦਿੱਤਾ. ਕਾਨੁ ਸਿੰਘ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਦਸਾਖਾ ਸਿੰਘ ਵਡਾ ਸਿਦਕੀ ਅਤੇ ਕਰਣੀ ਵਾਲਾ ਸਿੰਘ ਹੋਇਆ ਹੈ.

ਕਾਨੂਤ੍ਰਿਯਾ. ਕ੍ਰਿਸਨ ਜੀ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ. ਯਮੁਨਾ. "ਨੀਰ ਬਹੀ ਨਹਿ ਕਾਨੂਤ੍ਰਿਯਾ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੨ ਹੁਕਮਣੀ ਆਦਿ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਦਾ ਰਾਇਕਾ ਰਾਧਾ.

ਕਾਨੂਰ. ਕ੍ਰਿਸਨ ਜੀ. ਕਾਨੁ. "ਸੁਨਕੈ ਮੁਹਲੀ ਧੁਨਿ ਕਾਨਰ ਗੀ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਕਾਨੁਰਾ. ਕਾਨਤਾ ਰਾਗ. ਦੇਖੋ. ਕਾਨਤਾ। ੨ ਇੱਕ ਵਜਾ. ਕਾਨੁਨ.
 "ਨਾਦ ਨਵੀਰੀ ਕਾਨੁਰੇ ਦੁੰਦਤਿ ਬਜੇ ਅਨੇਕ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧੦੮)
 ਕਾਨ੍ਹਾ. ਕ੍ਵਾ—ਕ੍ਵਿਸ਼ਨ. ਕਾਨ੍ਹ। ੨ ਨਹੇਰ ਦਾ ਇੱਕ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਭਗਤ.
 ਜਦ ਸ੍ਰੀ ਕੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਸ੍ਰੀ ਕੁਰੂ ਕੁੰਬ ਸਾਹਿਬ ਲਿਖਵਾ ਰਹੇ ਸਨ,
 ਤਦ ਕਾਨ੍ਹਾ. ਸਾਹੁਸੈਨ, ਫੱਜੂ ਅਤੇ ਪੀਲੋ ਇਹ ਚਾਰੇ ਭਗਤ ਆਪਣੀ
 ਬਾਣੀ ਲਿਖਵਾਉਣ ਲਈ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਸੀ ਪਹੁੰਚੇ ਅਤੇ ਬਾਣੀ ਦਰਜ
 ਕਰਨ ਲਈ ਪੁਰਬਨਾ ਕੀਤੀ. ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਫ਼ਰਮਾਇਆ ਕਿ
 ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੀ ਰਚਨਾ ਸੁਣਾਓ. ਇਸ ਪੁਰ ਕਾਨ੍ਹਾ ਭਗਤ ਬੋਲਿਆ—
 "ਓਹੀ ਰੇ ਮੇ ਓਹੀ ਰੇ,
 ਜਾਂਕਉ ਬੇਦ ਪੁਰਾਨਾ ਭਾਵੈ
 ਖੋਜਰ ਖੋਜ ਨ ਕੋਈ ਰੇ,
 ਜਾਂਕੈ ਨਾਰਦ ਜਾਰਦ ਸੇਵੈ,
 ਸੇਵੈ ਦੇਵੀ ਦੇਵਾ ਰੇ,
 ਬ੍ਰਹਮਾ ਵਿਸਨੁ ਮਹੇਸ਼ ਅਰਾਧੈ
 ਕਰਦੇ ਜਾਂਕੀ ਸੇਵਾ ਰੇ,
 ਕਹਿ ਕਾਨ੍ਹਾ ਮਮ ਅਸ ਸਰੂਪ
 ਅਪਰੰਪਰ ਅਨਖ ਅਭੇਵਾ ਰੇ."
 ਪੀਲੋ ਭਗਤ ਨੇ ਕਹਿਆ:—
 "ਅਸਾਂ ਨਾਲੋਂ ਸੇ ਭਲੇ ਸੇ ਜਮਾਇਆਂ ਹੀ ਮੁਟੇ,
 ਚਿੰਕਤ ਪਾਵ ਨ ਭੋਖਿਆ, ਨਾ ਆਨੁਦ ਭਟੇ."
 ਫੱਜੂ ਨੇ ਉਚਾਰਿਆ—
 "ਕਾਕਦ ਸੰਦੀ ਪੁੱਤਲੀ ਤਉ ਨ ਰਿਝਾ ਨਿਹਾਰ,
 ਯੋਹੀ ਮਾਰ ਲਿਜਾਵਾਸੀ ਜਬਾ ਬਲੇਚਨ ਧਾਰ."
 ਸਾਹ ਹੁਸੈਨ ਨੇ ਕਹਿਆ:—
 "ਸੱਜਣਾ! ਭੋਲਣ ਦੀ ਜਾਇ ਨਾਹੀ,
 ਅੰਦਰ ਬਾਹਰ ਇੱਕਾ ਸਾਂਦੀ, ਕਿਸ ਨੂੰ ਆਖ ਸੁਣਾਈ,
 ਇੱਕੋ ਦਿਲਭਰ ਸਭ ਘਟਿ ਰਵਿਆ ਦੂਜਾ ਨਹੀ ਕਦਾਈ,
 ਕਹੀ ਹੁਸੈਨ ਭਕੀਓ ਨਿਮਾਣਾ ਸਤਿਗੁਰੂ ਤੋਂ ਬਲਿ ਜਾਈ."
 ਸ੍ਰੀ ਕੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਨੇ ਗੁਰਸਿੱਧਾਂਤ ਅਨੁਸ਼ੁਲ ਵਾਚ ਨਾ ਦੇਖਕੇ
 ਬਾਣੀ ਦਰਜ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ. ਕਾਨ੍ਹੇ ਭਗਤ ਨੇ ਕ੍ਰੋਧ ਕਰਕੇ ਕੁਰੂ ਸਾਹਿਬ
 ਨੂੰ ਸੁਆਧ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਆਪ ਵੈਰੀਆਂ ਦੇ ਹੱਥ ਪੈ ਕੇ ਬਸ ਸਹਾਰਕੇ
 ਸ਼ਰੀਰ ਤੜਯੋਗੇ. ਨਿਰਾਸ ਹੋ ਕੇ ਚਾਰੇ ਲਹੌਰ ਨੂੰ ਵਾਪਿਸ ਆਏ.
 ਕਾਨ੍ਹਾ ਰਸਤੇ ਵਿੱਚ ਘੁਤਬਹਿਲ ਤੋਂ ਡਿਫਕੇ ਮਰ ਗਿਆ.
 ਕਾਨਕਰੁਅਰ. ਕਾਨ੍ਹ (ਕ੍ਵਿਸ਼੍ਣ) ਕੁਮਾਰ. ਕ੍ਵਿਸ਼੍ਣਦੇਵ। ੨ ਕਥਤਾਰ.
 ਵਾਹਿਗੁਰੂ. "ਕਾਨਕਰੁਅਰ ਨਿਹਕਲੰਕ." (ਸਵੀਯੋ ਮ: ੪ ਕੋ)
 ਕਾਨਕਰੁਬਜ. ਦੇਖੋ. ਕਾਨਕਰੁਬਜ.
 ਕਾਪ. ਸੰਕਤਾ—ਕਾਟ. ਰਾਸ। ੨ ਕੁੰਦ ਜੇਹੀ ਇੱਕ ਚੋਪ, ਜਿਸ
 ਨਾਲ ਬੁਲਬੁਲ ਆਦਿਕ ਪੰਥੀ ਫਾਹੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ.
 ਕਾਪਹਿ. ਕਿਸ ਪਾਸ। ੨ ਕੱਪਦਾ (ਕੱਟਦਾ) ਹੈ.
 ਕਾਪਟ. ਸੰ. ਵਿ—ਕਾਪਟ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਕਾਪਟੀ.

ਕਾਪਨਾ. ਸੰ. ਕੰਪਨ. ਸੰਕਤਾ—ਬਰਬਰਾਨਾ. ਕੰਬਣਾ.
 ਕਾਪਨੀ. ਸੰਕਤਾ—ਕੰਬਣੀ. ਕਾਂਬਾ. ਕੰਪਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. "ਕੇਤਕ
 ਆਨ ਕਾਪਨੀ ਚਈ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੪੦੫)
 ਕਾਪਰ. ਦੇਖੋ. ਕਾਪਤਾ. "ਬਹੁ ਭੋਜਨ ਕਾਪਰ ਸੰਗੀਤ." (ਸੁਖਮਨੀ)
 ੨ ਅੰ. Copper. ਤਾਂਬਾ. ਤਾਮ੍ਹ.
 ਕਾਪਰਦੀ. ਦੇਖੋ. ਕਪਰਦੀ. "ਕਾਪਰਦੀ ਕੇ ਕੰਠ ਚੜ੍ਹੈ ਹੈ."
 (ਚਰਿਤ੍ਰ ੨੧੩) ਇਕ ਦੇ ਸਿਰ ਪੁਰ ਚੜ੍ਹਾਵਾਂਗੇ.
 ਕਾਪਰੂ } ਦੇਖੋ. ਕਾਪਰ. "ਕਾਪਰੂ ਤਨਿ ਨ ਸੁਹਾਵੈ." (ਗੁਰੂ ਛੰਤ
 ਕਾਪਤ } ਮ: ੩) "ਕਾਪਤ ਛੋਛੇ ਚਮਤ ਲੀਏ" (ਆਸਾ ਮ: ੧)
 ਕਾਪਤੀ } ਸੰ. ਕਾਪੀਟਕ. ਵਿ—ਬੀਬਤੋਧਾਰੀ. ਟੱਲੀਆਂ ਦੀ
 ਕਾਪਤੀਆਂ } ਕੋਈ ਅਕਾ ਚੋਲਾ ਪਹਿਰਨ ਵਾਲਾ. "ਜੋਗੀ ਭੋਗੀ
 ਕਾਪਤੀ ਕਿਆ ਭਵਹਿ ਇਸੰਤਰਿ?" (ਆਸਾ ਅ: ਮ: ੧) "ਕਾਟਿ
 ਕਾਪਤੀ ਕਾਪਤੀਆ ਰੇ, ਅਲਸਠਿ ਕਾਟਿ ਫਿਰਾਹੀ." (ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ)
 ੨ ਰਾਜਪੂਤਾਨੇ ਅਤੇ ਬਾਂਕਰ ਵਿੱਚ ਹਿੰਦੂ ਫੂਮ ਕਾਪਤੀਏ ਸੱਦੀਏ ਹਨ।
 ੩ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਤੋਂ ਪਤਿਤ ਹੋਈ ਜਾਤਿ, ਜੋ ਬੂਨੇ
 ਪੱਤਲਾਂ ਬਣਾਕੇ ਕੁਝਾਹਾ ਕਰਦੀ ਅਤੇ ਮੰਦਿਰਾਂ ਵਿੱਚ ਭਾਡੂ ਦਿੰਦੀ ਹੈ.
 ਕਾਪਤੂ. ਦੇਖੋ. ਕਾਪਤ. "ਪ੍ਰਿਥੁ ਪ੍ਰਿਥੁ ਕਾਪਤੂ ਅੰਗਿ ਚੜਾਇਆ."
 (ਬਿਲਾ ਮ: ੨)
 ਕਾਪਾ. ਦੇਖੋ. ਕਪਟਾ. ਕਾਪਿਆ. ਵੱਢਿਆ। ੨ ਸੰਕਤਾ—ਇੱਕ
 ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਚੋਪ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਬੁਲਬੁਲ ਆਦਿਕ ਪੰਥੀ ਫਾਹੀਏ ਹਨ.
 ਕਾਪਾਲਿਕ } ਸੰ. ਵਿ—ਕਾਪਾਲ (ਖੋਪਰੀ) ਧਾਰਨ ਵਾਲਾ।
 ਕਾਪਾਲੀ } ੨ ਸੰਕਤਾ—ਇੱਕ ਸ਼ੈਵ ਮਤ, ਜੋ ਭਿੱਖਿਆ ਲਈ
 ਖੋਪਰੀ ਰਖਦਾ ਅਤੇ ਸ਼ਰਾਬ ਮਾਸ ਦਾ ਸੇਵਨ ਕਰਦਾ ਹੈ। ੩ ਸ਼ਿਵ.
 ਮਹਾਦੇਵ.
 ਕਾਪਿ. ਕ੍ਵਿ. ਵਿ—ਕੱਟਕੇ. ਕੱਪਕੇ. "ਭੰਧਨ ਸਗਲ ਕਾਪਿ." (ਵਾਰ
 ਗੁਜ ੨, ਮ: ੫) ੨ ਸੰ. ਕੋਈ ਇਸਕੂਹੀ। ੩ ਸੰ. ਕਾਪਿ. ਕਿਸੀ ਥਾਂ.
 ਕਾਪੀਇਕ.
 ਕਾਪਿਸੀ. ਅਫ਼ਗਾਨਿਸਤਾਨ ਵਿੱਚ ਹੁਣ ਇਹ ਥਾਂ ਅਸਤਾਲਣ ਨਾਉਂ
 ਤੋਂ ਮਸ਼ਹੂਰ ਹੈ, ਜੋ ਕਾਬੁਲ ਤੋਂ ੨੬ ਮੀਲ ਦੀ ਵਿਥ ਤੇ ਹੈ. ਕਿਸੇ ਸਮੇਂ
 ਕਾਪਿਸੀ ਦਾ ਭੌਂਧ ਰਾਜਾ ਅੱਲ ਜਿਲਿਆਂ ਤੇ ਰਾਜ ਕਰਦਾ ਸੀ, ਅਰ
 ਇਥੇ ਬੁੱਧ ਧਰਮ ਦੀ ਸਿਖਤਾ ਮਿਲਦੀ ਸੀ. ਹੁਣ ਇਥੇ ਬੁੱਧ ਦੀਆਂ
 ਅਨੇਕ ਮੂਰਤਾਂ ਅਤੇ ਬਰਤਨ ਆਦਿ ਨਿਕਲੇ ਹਨ, ਜੋ ਕਾਬਲ ਦੇ
 ਅਜਾਯਬ ਘਰ ਵਿੱਚ ਰੱਖੇ ਗਏ ਹਨ. ਕਾਪਿਸੀ ਦੇ ਆਸ ਪਾਸ ਭਲਾਂ ਦੇ
 ਬੇਬੁਮਾਰ ਰਾਗ ਹਨ ਅਰ ਕੋਹਾਂ ਭੀਕ ਅੰਗੂਰਾਂ ਦੀਆਂ ਬੋਲਾਂ ਸ਼ੋਰਾ ਦੇ
 ਰਹੀਆਂ ਹਨ. ਇਸੇ ਲਈ ਪਾਟਿਨੀ ਅਤੇ ਚਾਣਕਯ ਨੇ ਇੱਥੋਂ ਦੀ
 ਅੰਗੂਰੀ ਸ਼ਰਾਬ "ਕਾਪਿਸੀਕ" ਅਥਵਾ "ਕਾਪਿਸਾਯਨੀ ਸੁਰਾ" ਦਾ
 ਚਿਕਰ ਕੀਤਾ ਹੈ.
 ਕਾਪੁਰਸ } ਸੰ. ਕਾਪੁਰਸ. ਸੰਕਤਾ—ਨੀਚਪੁਰਖ। ੨ ਨਿਕੰਮਾ।
 ਕਾਪੁਰਖ } ੩ ਕਾਇਰ. ਭਰਪੋਕਾ। ੪ ਨਪੁੰਸਕ. ਪੁਰੁਸਤ੍ਵ ਰਹਿਤ.
 ਨਾਮਰਦ. "ਜਿਉ ਕਾਪੁਰਖ ਪੁਚਾਏ ਨਾਈ." (ਗੁਰੂ ਮ: ੫)

ਕਾਫ਼. ਅ. ۱۸ ਸੰਗਤ—ਇੱਕ ਪਰਬਤ, ਜੋ ਫ਼ਿਸਨ ਸਾਗਰ Black sea. ਅਤੇ ਕੈਸਪੀਅਨ ਸਾਗਰ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਹੈ। ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦਾ ਨਾਂਉਂ Caucasus ਹੈ। ੨ ਇੱਕ ਕਲਪਿਤ ਪਰਾਤ, ਜਿਸ ਦਾ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਨਾਂਉਂ “ਲੋਕਾਲੋਕ” ਹੈ। ਪੁਰਾਣਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਜਿਸ ਨੇ ਸਾਰੀ ਦੁਨੀਆਂ ਵਸੀਲ ਦੀ ਤਰਾਂ ਘੇਰ ਰੱਖੀ ਹੈ। ੩ ਅਰਬੀ ਦਾ ਇੱਕ ਅੱਖਰ।

“ਗੋਰੇ ਅਮਲ ਕਪੋਲ ਪੈ, ਅਲਕ ਫੁੱਟੀ ਅਤਿ ਸਾਫ਼,

ਖੁਸ਼ ਨਵੀਸ ਮੁਨਸੀ ਮਦਨ, ਲਿਖਤ ਕਾਬ ਪੈ ਕਾਫ਼.”

ਕਾਫ਼ਰ. ਅ. ۱۸ ਕਾਫ਼ਿਰ. ਚਿ—ਕੁਫ਼ਰ ਧਾਰਨ ਵਾਲਾ. ਨਾਸਿਕ. ਕਰਤਾਰ ਨੂੰ ਨਾ ਮੰਨਣ ਵਾਲਾ Infidel। ੨ ਨਾ ਸ਼ੁਕਰਾ ਕ੍ਰਿਤਘਨ। ੩ ਇੱਕ ਜਾਤਿ, ਜੋ ਅਫ਼ਰੀਕਾ ਦੇ “ਕਾਫ਼ੇਰਿਯਾ” ਅਸਥਾਨ ਤੋਂ ਨਿਕਲੀ ਹੈ। ੪ ਅੰ. Coffin. ਸੰਦੂਕ. ਨਕਦੀ ਰੱਖਣ ਦਾ ਭਾਂਡਾ. ਕਾਫ਼ਿਰਸੁਆਨ. ਦੇਖੋ, ਕਾਫ਼ਿਰਸੁਆਨ.

ਕਾਫ਼ਲਾ. ਅ. ۱۸ ਕਾਫ਼ਿਲਾ. ਸੰਗਤ—ਯਾਤਰੀਆਂ (ਯਾਤਰੂਆਂ) ਦਾ ਟੋਲਾ. ਮੁਸਾਫ਼ਰਾਂ ਦੀ ਮੰਡਲੀ.

ਕਾਫ਼ਿਰ. ਦੇਖੋ, ਕਾਫ਼ਰ.

ਕਾਫ਼ਿਰਸੁਆਨ, ਚਿਤਰਾਲ, ਅਫ਼ਗ਼ਾਨਿਸਤਾਨ ਅਤੇ ਹਿੰਦੂਕੁਸ਼ ਦੇ ਮੱਧ ਦਾ ਦੇਸ਼. ਇਸ ਦੀ ਆਬਾਦੀ ੬੦੦੦੦੦ ਹੈ. ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਪਠਾਣਾਂ ਨੇ ਇਸਲਾਮ ਅੰਗੀਕਾਰ ਕੀਤਾ ਉਸ ਵੇਲੇ ਇਸ ਇਲਾਕੇ ਦੇ ਆਦਮੀ ਇਸਲਾਮ ਦੇ ਵਿਰੋਧੀ ਰਹੇ ਸਨ. ਹੁਣ ਭੀ ਬਹੁਤ ਲੋਕ ਦੇਵੀ ਦੇਵਤਾ ਦਾ ਪੂਜਨ ਕਰਦੇ ਹਨ। ੨ ਅਫ਼ਰੀਕਾ ਦੇ ਕਾਫ਼ੇਰਿਯਾ ਅਸਥਾਨ ਤੋਂ ਨਿਕਲੀ ਹੋਈ ਕਾਫ਼ਿਰ ਜਾਤਿ ਦੇ ਰਹਿਣ ਦਾ ਦੇਸ਼.

ਕਾਫ਼ਿਲਾ. ਦੇਖੋ, ਕਾਫ਼ਲਾ.

ਕਾਫ਼ੀ. ਅ. ۱۸ ਚਿ—ਕਫ਼ਾਯਤ (ਸਰਫਾ) ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਸੰਜਮੀ। ੨ ਸੰਗਤ—ਕਰਤਾਰ। ੩ ਇੱਕ ਰਾਗਿਣੀ, ਜੋ ਕਾਫ਼ੀ ਰਾਟ ਦੀ ਸੰਪੂਰਣ ਰਾਗਿਣੀ ਹੈ. ਇਸ ਨੂੰ ਗੰਧਾਰ ਸੁੱਧ ਅਤੇ ਕੈਮਲ ਦੇਵੇਂ ਨਕਦੇ ਹਨ. ਨਿਸਾਦ ਕੈਮਲ ਅਤੇ ਬਾਕੀ ਸਾਰੇ ਸੁੱਧ ਸੁਰ ਹਨ. ਪੰਚਮ ਵਾਦੀ ਅਤੇ ਸਭਜ ਸੰਵਾਦੀ ਹੈ. ਕਾਊਂਟ ਦਾ ਵੇਲਾ ਦਿਨ ਦਾ ਚੌਥਾ ਪਹਿਰ ਹੈ. ਕਟੀਆਂ ਨੇ ਕਾਫ਼ੀ ਨੂੰ ਧਮਾਕਾ ਨਾਂਉਂ ਦਿੱਤਾ ਹੈ.

ਆਰੋਹੀ—ਸ ਰ ਗ ਮ ਪ ਧ ਨਾ ਸ.

ਅਵਰੋਹੀ—ਸ ਨਾ ਧ ਪ ਮ ਗ ਰ ਸ.

ਸੁਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ਕਾਫ਼ੀ ਵੱਖਰੀ ਨਹੀਂ ਲਿਖੀ, ਕਿੰਤੂ ਆਸਾ, ਤਿਲੰਗ, ਸੁਹੀ ਅਤੇ ਮਾਰੂ ਨਾਲ ਮਿਲਾਏ ਲਿਖੀ ਗਈ ਹੈ.

੪ ਗੀਤ ਦੀ ਇੱਕ ਧਾਰਣਾ. ਅਰਬੀ ਵਿੱਚ “ਕਾਫ਼ੀ” ۱۸ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਪਿੱਛੇ ਚੱਲਣ ਵਾਲਾ. ਅਨੁਚਰ. ਅਨੁਗਾਮੀ. ਛੰਦ ਦਾ ਉਹ ਪਦ, ਜੋ ਸਫ਼ਾਈ (ਰਹਾਉ) ਹੋਵੇ, ਜਿਸ ਪਿੱਛੇ ਹੋਰ ਤੁਕਾਂ ਕਾਉਂਟ ਸਮੇਂ ਜੋੜੀਆਂ ਜਾਣ, ਅਤੇ ਜੋ ਮੁੜ ਮੁੜ ਗੀਤ ਦੇ ਤਾਲ ਵਿਸ਼ੁਮ ਪੁਰ ਆਵੇ, ਜੋ “ਕਾਫ਼ੀ” ਹੈ. ਇਹ ਛੰਦ ਦੀ ਖਾਸ ਜਾਤਿ ਨਹੀਂ ਹੈ. ਸੁਫ਼ੀ ਫ਼ਕੀਰ ਜੋ ਪ੍ਰੇਮਰਸ ਭਰੇ ਪਦ ਗਾਇਆ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਅਤੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਪਿੱਛੇ ਸਾਰੀ ਮੰਡਲੀ ਮੁਖੀਏ ਦੇ ਕਹੇ ਪਦ ਨੂੰ ਦੁਹਰਾਉਂਦੀ ਹੈ, ਉਹ ਕਾਫ਼ੀ ਨਾਮ ਤੋਂ

ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਮੀਆਂ ਬਖ਼ਸ਼ ਦੀ ਕਾਫ਼ੀ:—

ਮਿਠਤੀ ਪੈਨ ਮੇਰ ਮਨ ਭਾਵੇ,

ਕੋਟਿਲ ਮਸ੍ਹ ਅਵਾਜ਼ ਸੁਨਾਵੇ,

ਕੈਸੇ ਗੀਤ ਪਪੀਹਾ ਗਾਵੇ,

ਤਿਮ ਤਿਮ ਮੇਖ ਮਲਾਰੇ. xxx

ਇਸ ਧਾਰਣਾ ਵਿੱਚ ਤਿੰਨ ਪਦ ਸੋਲਾਂ ਸੋਲਾਂ ਮਾਤ੍ਰਾ ਦੇ ਹਨ, ਅੰਤ ਦਾ ਰਹਾਉ (ਕਾਫ਼ੀ) ੧੨ ਮਾਤ੍ਰਾ ਦਾ ਹੈ.

(ਅ) ਬੁਲ੍ਹੇਸ਼ਾਹ ਫ਼ਕੀਰ ਦੀਆਂ ਕਾਫ਼ੀਆਂ ਭੀ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹਨ, ਜੋ ਬਹੁਤ ਚੌਪਈ ਦਾ ਰੂਪ (ਸੋਲਾਂ ਮਾਤ੍ਰਾ ਦੀਆਂ) ਹਨ, ਕਥਾ:—

ਉਹ ਜਾਗ ਖੁਰਾਤੇ ਮਾਓ ਨਹੀਂ,—

ਤੂੰ ਏਸ ਜਹਾਨੈ ਜਾਵੇਂ ਗੀ,

ਫਿਰ ਕਦਮ ਨ ਏਥੇ ਪਾਂਵੇਂ ਗੀ,

ਇਹ ਜੇਬਨ ਰੂਪ ਨੁਟਾਂਵੇਂ ਗੀ,

ਤੂੰ ਰਹਿਣਾ ਵਿੱਚ ਸੰਸਾਰ ਨਹੀਂ,—

ਮੁਹ ਆਈ ਬਾਤ ਨ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ,—

ਉਹ ਸੋਹ ਅਸਾਥੋਂ ਵੱਖ ਨਹੀਂ,

ਬਿਨ ਸੋਹ ਤੋਂ ਦੂਜਾ ਰੱਖ ਨਹੀਂ,

ਪਰ ਦੇਖਣ ਵਾਲੀ ਅੱਖ ਨਹੀਂ,

ਇਹ ਜਾਨ ਪਈ ਦੁਖ ਸਹਿੰਦੀ ਹੈ.—

(ੲ) ਕਟੀਆਂ ਨੇ “ਤਾਟਕ” ਛੰਦ ਦੀ ਚਾਲ ਨੂੰ ਹੀ “ਕਾਫ਼ੀ” ਦਾ ਸਰੂਪ ਦੱਸਿਆ ਹੈ, ਪਰ ਇਹ ਸਹੀ ਨਹੀਂ, ਕਿਉਂਕਿ ਕਾਫ਼ੀ ਖਾਸ ਛੰਦ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿੰਤੂ ਕਾਉਂਟ ਦਾ ਇੱਕ ਢੰਕ ਹੈ। ੫ ਅਰਥ ਮਿਸਰ ਆਦਿਕ ਵਿੱਚ ਹੋਣ ਵਾਲਾ ਇੱਕ ਪੈਦਾ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਮਕੈਯ ਸੋਹੇ ਵਲ ਲਕਦੇ ਹਨ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਫਲਾਂ ਨੂੰ ਚੁੰਨਕੇ, ਆਟਾ ਬਣਾ ਲੈਂਦੇ ਹਨ. ਅਤੇ ਉਸ ਚੂਰਣ ਨੂੰ ਚਾਯ (ਚਾਹ) ਦੀ ਤਰਾਂ ਉਬਾਲਕੇ ਪੀਂਦੇ ਹਨ. ਕਾਹਵਾ. Coffee ਕਾਫ਼ੀ ਦੀ ਰਾਸੀਦ ਕਰਮ ਮੁਸ਼ਕ ਹੈ.

ਕਾਫ਼ੀਆ. ਕਾਫ਼ੀਯਹ. ਸੰਗਤ—ਅੰਤਰਾਨੁਪਾਸ. ਅ. ۱۸ ਦੇਖੋ, ਅਨੁਪਾਸ.

ਕਾਫ਼ੀਆ ਤੰਗ ਹੋਣਾ. ਅਜੇਹਾ ਅੰਤਰਾਨੁਪਾਸ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਮਿਲਾਉਣ ਨੂੰ ਲਬਦ ਨਾ ਮਿਲੇ, ਜਿਵੇਂ—ਸਿੰਘ, ਨਿੰਘ ਆਦਿ। ੨ ਤਾਵ—ਚਰਚਾ ਅਥਵਾ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦੇ ਉੱਤਰ ਵਿੱਚ ਜਵਾਬ ਨਾ ਦੁਹਰਣਾ. ਕਾਫ਼ੀਯਹ. ਦੇਖੋ, ਕਾਫ਼ੀਆ.

ਕਾਫ਼ੂਰ. ਦੇਖੋ, ਕਾਪੂਰ.

ਕਾਫ਼ੂਰ ਹੋਣਾ. ਕਪੂਰ ਵਾਕਰ ਉੱਡ ਜਾਣਾ. ਰਫ਼ੂ ਚੱਕਰ ਹੋਣਾ.

ਕਾਥ. ਦੇਖੋ, ਕਾਵਤ। ੨ ਤੁ. ੧੬ ਕਾਥ. ਸੰਗਤ—ਬਾਲ. ਵਡੀ ਜਿਨਾਹੀ.

ਕਾਥ. ਸੰਗਤ—ਕਾਥ. ਕਾਉਂ. “ਜਾਇ ਪ੍ਰਗੁਚਹਿ ਖਸਮ ਕਉ ਜਉ ਬੀਚਿ ਨ ਖਾਹੀ ਕਾਥ.” (ਸ. ਕਬੀਰ) ਕਾਥ ਤੋਂ ਤਾਵ ਕੁਸੰਗਤਿ ਹੈ। ੨ ਕਾਥਖਾਣ ਤੋਂ ਤਾਵ ਵਿਖਨਪੈਣਾ ਭੀ ਹੈ.

ਕਾਬਰਣਾਇ, ਕ-ਵਰਣ-ਆਇ. "ਕਾਬਰਣਾਇ ਬਖਾਨਕੇ ਮੰਦ ਬਰਣ ਪਦ ਦੇਹੁ." (ਸਨਾਮ) ਪਹਿਲਾਂ ਕੰਕਾ ਅੱਖਰ ਕਹਿਕੇ ਫੇਰ ਮੰ ਅਤੇ ਦ ਅੱਖਰ ਦੇਓ, ਇਸ ਤੋਂ 'ਕਮੰਦ' ਸ਼ਬਦ ਬਣੇਗਾ.

ਕਾਬਰੀ } ਸ. ਕੰਬਲ. ਸੰਗਤ—“ਕਾਬਰੀ ਪਟੰਬਰ ਕੇ ਬਦਲੇ ਕਾਬਰੀ” ਉਚਾਈਐ. (ਭਾਗੁ ਕ) “ਸਾਕਤ ਕਾਰੀ ਕਾਬਰੀ.” (ਸ. ਕਬੀਰ)

ਕਾਬਲ. ਦੇਖੋ, ਕਾਬਿਲ ਅਤੇ ਕਾਬੁਲ.

ਕਾਬਲੀ. ਦੇਖੋ, ਕਾਬੁਲੀ.

ਕਾਬਲੀ. ਸੰਗਤ—ਕੰਬਲ. “ਕ੍ਰਿਸਨ ਓਥੇ ਕਾਬਲੀ.” (ਮਲਾ ਨਾਮਦੇਵ)

ਕਾਬਲੀਯਤ. ਅ. کابل سگت—ਕਾਬਿਲ (ਯੋਗਤ) ਹੋਣ ਦਾ ਭਾਵ. ਲਿਆਕਤ. ਯੋਗਤਤਾ.

ਕਾਬਾ. ਅ. کاه. ਕਾਬਹ. ਅਰਬ ਦੇ ਮੱਕੇ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿੱਚ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦਾ ਧਰਮ ਮੰਦਿਰ, ਜੋ ਇਸਲਾਮੀ ਕਿਤਾਬਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਪਹਿਲਾਂ ਹਜਰਤ ਆਦਮ ਨੇ ਬਣਾਇਆ. ਨੂਹ ਵਾਲੇ ਰੂਫਾਨ ਵਿੱਚ ਇਹ ਡਿੱਕ ਪਿਆ, ਅਤੇ ਮੁੜ ਇਬਰਾਹੀਮ ਨੇ ਉਸਾਰਿਆ. ਫੇਰ ਕਈ ਵੇਰ ਡਿੱਕਾ ਅਤੇ ਬਣਿਆ. ਇੱਕ ਵੇਰ ਮੁਹੰਮਦ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਭੀ ਇਸ ਦੀ ਨਵੀਂ ਇਮਾਰਤ ਦੀ ਨਿਉਂ ਰੱਖੀ ਸੀ. ਦੇਖੋ, ਮੁਹੰਮਦ. ਕਾਬਾ ਸਨ ਹਿਜਰੀ ੬੫ ਵਿੱਚ ਭੀ ਨਵੇਂ ਸਿਰੇ ਚਿਣਿਆ ਗਿਆ ਹੈ.

ਇਸ ਮੰਦਿਰ ਵਿੱਚ ਅਨੇਕ ਬੂਤਾਂ ਦੀ ਪੂਜਾ ਹੁੰਦੀ ਸੀ. ਸਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹਜਰਤ ਮੁਹੰਮਦ ਨੇ ਬਾਹਰ ਕੱਢਿਆ. ਸਨ ੧੦੪੦ ਵਿੱਚ ਰੂਮ ਦੇ ਉਸਮਾਨੀ ਪਾਤਸ਼ਾਹ “ਸੁਲਤਾਨ ਮੁਰਾਦ ਚੌਥੇ” ਨੇ ਕਾਬੇ ਨੂੰ ਨਵੇਂ ਸਿਰੇ ਬਣਾਇਆ ਜੋ ਹੁਣ ਝਕ ਕਾਇਮ ਹੈ.

ਇਸ ਮੰਦਿਰ ਦੀ ਪੂਰਵ ਵੱਲ ਦੀ ਥਾਹੀ ਜਿੰਧਰ ਦਰਵਾਜਾ ਹੈ ਬੜਾ ਗਜ਼ ਲੰਮੀ ਹੈ, ਪੱਛਮ ਦੀ ੩੧ ਗਜ਼, ਉੱਤਰ ਦੀ ੨੨ ਅਤੇ ਦੱਖਣ ਦੀ ੨੦ ਗਜ਼ ਹੈ. ਚੁਲ੍ਹੀ ੩੫ ਫੁਟ ਹੈ. ਚਿਣਾਈ ਫੂਰੇ ਚੰਗੇ ਦੇ ਪੱਥਰ ਦੀ ਬੂਨੇ ਨਾਲ ਹੋਈ ਹੈ. ਦੁਰਸੀ ਦੇ ਫੁੱਟ ਉੱਚੀ ਹੈ. ਛੱਤ ਚਪਟੀ ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਖਾਸ ਤਿਉਹਾਰਾਂ ਸਮੇਂ ਹੀ ਖੁਲਦਾ ਹੈ ਜਦ ਯਾਤਰੀ ਲੋਕ ਆਉਂਦੇ ਹਨ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਬੰਦ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ. ਦੱਖਣ ਪੂਰਵ ਵੱਲ ਦਾ ਜੋ ਮੰਦਿਰ ਦਾ ਕੋਣਾ ਹੈ, ਉਸ ਵਿੱਚ ਜ਼ਮੀਨ ਤੋਂ ੫ ਫੁੱਟ ਉੱਚਾ “ਸੰਕੇ ਅਸਵਦ” (ਕਾਲਾ ਪੱਥਰ) ਜਤਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਹਜ਼ੀ. ਚੁੰਮਦੇ ਹਨ. ਦੱਖਣ ਦੇ ਕੋਣੇ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਹੋਰ ਪੱਥਰ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਉਂ “ਰੁਕਨੁਲਯਮਾਨ” ਹੈ. ਇਸ ਨੂੰ ਯਾਤਰੀ ਲੋਕ ਸੱਜੇ ਹੱਥ ਨਾਲ ਫੁੱਹਦੇ ਹਨ. ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਦੇ ਪਾਸ ਮੰਦਿਰ ਦੀ ਦੀਵਾਰ ਦੇ ਨਾਲ ਲੜਦਾ ਇੱਕ ਸੰਗਮਰਮਰ ਦੇ ਹਾਸੀਏ ਵਾਲਾ ਕਹਿਰਾ ਮਕਾਮ ਹੈ, ਜਿਸ ਉੱਪਰ ਤਿੰਨ ਆਦਮੀ ਖੜੇ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ. ਆਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਸ ਥਾਂ ਇਬਰਾਹੀਮ ਨੇ ਇਸਮਾਈਲ ਸਮੇਤ ਟੀਸ਼ਰ ਅੱਛੇ ਪੁਰਬਾਨਾ ਕੀਤੀ ਸੀ. ਕਾਬੇ ਦੇ ਚਾਰੇ ਪਾਸੇ ਪਰਕੀਮਿਆਂ (ਪਰਿਕ੍ਰਮਾ) ਲਈ ਖੁਲੀ ਥਾਂ ਹੈ ‘ਕਾਬਾ’ ਨਾਮ ਅਰਬ ਦੇ ਚਾਰ ਪਰਬਤਾਂ ਦਾ ਰੱਖਿਆ ਹੋਣਾ ਹੈ, ਮੁਹੰਮਦ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਇਸ ਦਾ ਨਾਮ “ਬੈਤੁਲਾ” (ਔਲਾ ਦਾ ਘਰ) ਰੱਖਿਆ.

ਅਤੇ ਸੁੰਦਰ ਵਲਗਣ (ਚਹਾਰਦੀਵਾਰੀ) ਹੈ. ਕਾਬੇ ਦਾ ਮੰਦਿਰ ਸਿਆਹ ਸੂਤ ਮਿਲੇ ਰੇਸ਼ਮੀ ਗਿਲਾਫ਼ ਨਾਲ ਢਕਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਉੱਤੇ ਕੁਰਾਨ ਦੀਆਂ ਆਯਤਾਂ ਲਿਖੀਆਂ ਹਨ. “ਕੰਕ ਬਨਾਰਸ ਹਿੰਦੂਆਂ ਮੁਸਲਮਾਣਾ ਮੱਕਾ ਕਾਬਾ.” (ਭਾਗੁ) “ਕਾਬਾ ਘਟ ਹੀ ਭੀਤਰਿ.” (ਆਸਾ ਕਬੀਰ) ਦੇਖੋ, ਅਸਵਦ, ਇਬਰਾਹੀਮ ਹੱਜ, ਮੱਕਾ ਅਤੇ ਮੁਹੰਮਦ.

ਕਾਬਿ. ਦੇਖੋ, ਕਾਵਤ. “ਕਟੀ ਕੋਟਿ ਕਬਿ ਕਾਬਿ ਬਿਚਾਰਹਿ” (ਸੁਖਮਨੀ) ੨ ਕਾਬੇ ਮੇਂ. ਕਾਬੇ ਵੱਲ. ਦੇਖੋ, ਕਾਬਾ. “ਨਿਵਾਸੀ ਬੁਕੇ ਹੈਂ ਮਨੇ ਕਾਬਿ ਕਾਜੀ.” (ਚਰਿਤ੍ਰ ੪੦੫) ਮਨੇ ਕਾਬੇ ਵੱਲ ਕਾਜੀ ਬੁਕੇ ਹਨ.

ਕਾਬਿਜ. ਅ. کابل کابل. ਵਿ—ਕਾਬਜ (ਕਾਬੁ) ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ੨ ਸੰਗਤ—ਅੰਤਤੀ ਵਿੱਚ ਮੇਲ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਵਾਲਾ ਪਦਾਰਥ. ਕਾਬਿਲ. ਅ. کابل. ਵਿ—ਕਾਬਲੀਯਤ (ਯੋਗਤਤਾ) ਵਾਲਾ. ਯੋਗਤ. ਨਾਇਕ.

ਕਾਬੀ. ਉਹ ਸਿੱਧੀ ਅਤੇ ਚਪਟੀ ਕਾਨ ਧਾਤੂ ਦੀ ਪੱਟੀ (ਗਜ਼), ਜਿਸ ਦੇ ਆਸਰੇ ਕਾਗਜ਼ ਤੇ ਸਿੱਧੀਆਂ ਲੀਕਾਂ ਲਿਖਾਈ ਖਿੱਚਦੇ ਹਨ.

ਕਾਬੁਲ. ਸੰ. ਕੁਛਾ. ਇੱਕ ਨਦੀ, ਜਿਸ ਦਾ ਜਿਕਰ ਰਿਕਵੇਦ ਵਿੱਚ ਆਇਆ ਹੈ. ਇਹ ਨਦੀ ਅਫ਼ਗਾਨਿਸਤਾਨ ਵਿੱਚ ਵਹਿੰਦੀ ਹੋਈ ਅਟਕ ਪਾਸ ਆਖੇ ਸਿੰਧੂਨਦ ਵਿੱਚ ਡਿਗਦੀ ਹੈ. ਫ਼ਾਰਸੀ ਵਿੱਚ ਇਸੇ ਦਾ ਨਾਉਂ ਕਾਬੁਲ ਹੈ. ਕਾਬੁਲ ਨਦੀ ਦੇ ਬਿਨਾਰੇ ਵਸੇ ਨਗਰ ਦਾ ਨਾਉਂ ਭੀ ਕਾਬੁਲ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ. ਕਾਬੁਲ ਅਫ਼ਗਾਨਿਸਤਾਨ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਹੈ, ਅਤੇ ਪੇਸ਼ਾਵਰ ਤੋਂ ੧੮੧ ਮੀਲ ਹੈ ਇਸ ਦੀ ਸਮੁੰਦਰ ਤੋਂ ਚਲੰਦੀ ੫੭੮੦ ਫੁਟ ਹੈ. ਕਾਬੁਲ ਦੇ ਸ਼ਾਹ ਦੀ ਪਦਵੀ ਪਹਿਲਾਂ “ਅਮੀਰ” ਸੀ, ਪਰ ਅਮਾਨੁੱਲਾ ਨੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ (King) ਪਦਵੀ ਧਾਰਨ ਕੀਤੀ.

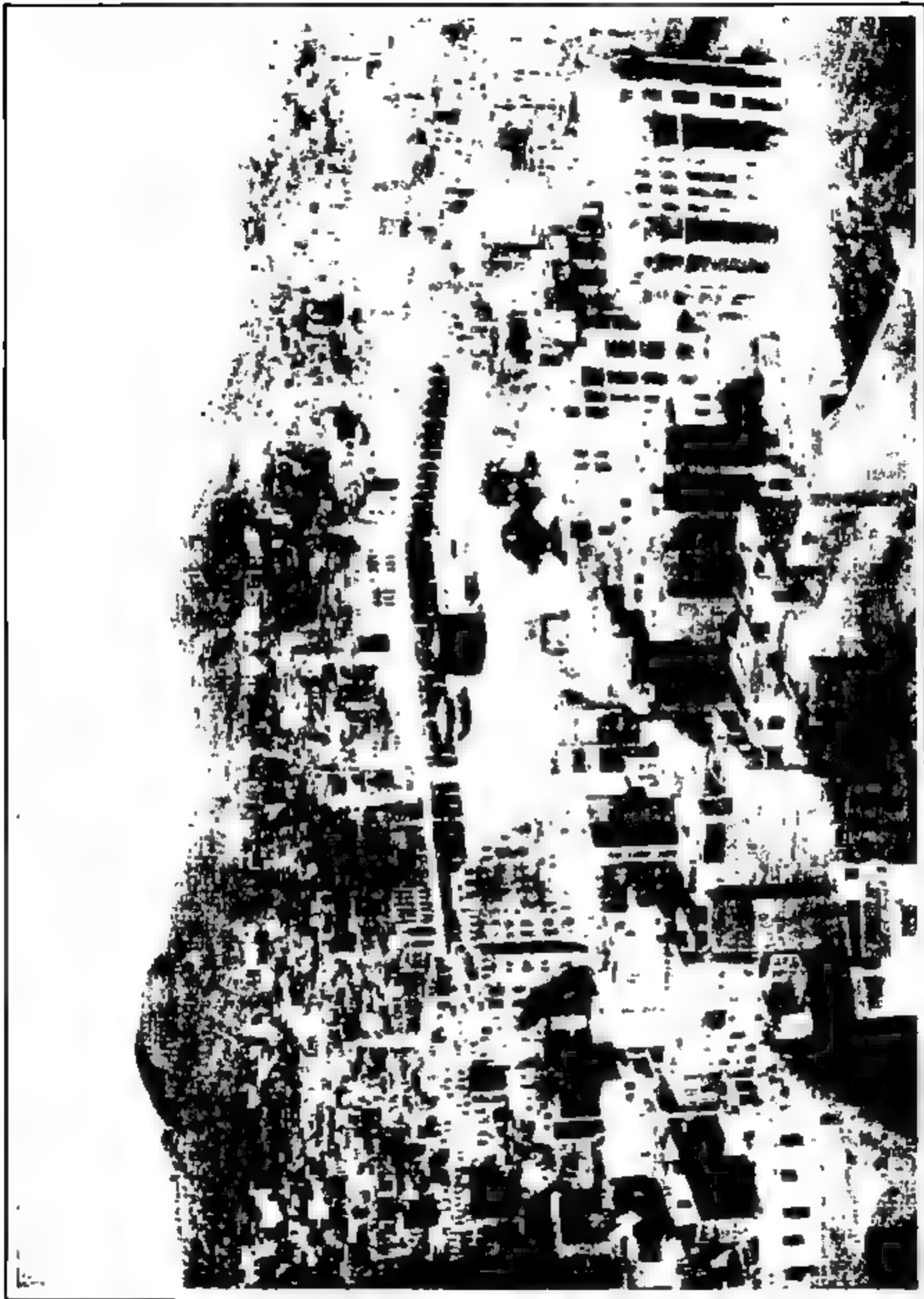
ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਧਰਮ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਸੰਮਤ ੧੫੭੬ ਵਿੱਚ ਇਸ ਸ਼ਹਿਰ ਸ਼ਾਹ ਦੇ ਬਾਮਬੇਰਾ ਦੀ ਮਸਜਿਦ ਵਿੱਚ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਜਾਕੇ ਵਿਰਾਜੇ ਅਤੇ ਅਨੇਕ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਸੁਮਾਰਗ ਪਾਇਆ. “ਜਹਿੰ ਕਾਬੁਲ ਕੇ ਨਗਰ ਸੁਹਾਵਾ। ਤਿਸ ਮਹਿੰ ਪ੍ਰਵਿਸੇ ਦੁਖਬਨ ਦਾਵਾ.” (ਨਾਪੁ)

ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ, ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਹਰਿਰਾਇ ਸਾਹਿਬ ਵੇਲੇ ਕਾਬੁਲ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਦਾ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਚਾਰ ਹੋਇਆ. ਹੁਣ ਇਸ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿੱਚ ੧੦ ਸਿੱਖ ਧਰਮਸ਼ਾਲਾ ਦੇਖੀਦੀਆਂ ਹਨ.

ਕਾਬੁਲੀ. ਚਿ—ਕਾਬੁਲ ਦਾ. ਕਾਬੁਲ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ. ਮੰਦਿਰ ਗਿਲਾਫ਼ ਮਿਸਰ ਤੋਂ ਬਣਕੇ ਆਇਆ ਬਚਦਾ ਹੈ, ਹੁਣ ਔਸਦ ਦੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨੇ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਤੋਂ ਬਣਵਾਏ ਮੰਗਵਾਇਆ ਸੀ. ਇਸਦਾ ਨਾਮ “ਬਿਤਲਾ” ਹੈ.

ਦੇਖੋ ਰਿਕਵੇਦ ਮੰਡਲ ੧੦ ਮੰਤ੍ਰ ੭੫.

‘ਚੁਕਾ ਕਾਬਲ ਦੀ ਨਦੀ ਬਰਤ ਕਾਬੁਲ ਤੋਂ ੩੭ ਮੀਲ ਪੂਰਬ ਵੱਲੋਂ ਕੋਹ ਕਾਬਾ ਦੇ ਸਰੋ ਚਲਾ ਤੋਂ ਨਿਕਲਦੀ ਹੈ.

ਸ੍ਰੀ ਸਤਗੁਰੂ ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ

ਕਾਬੁਲੀਬੋਕ. ਸਾਹਜਰਾ ਦੀ ਸੈਨਾ ਦਾ ਇੱਕ ਸਰਦਾਰ, ਜੋ ਸ਼੍ਰੀ ਕੁਰੂ ਹਰਿਕੋਸ਼ਿੰਦ ਜੀ ਨੇ ਕੁਰੂਸਰ ਮੋਹਰਾਜ ਦੇ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਖਤਰ ਨਾਲ ਮਾਰਿਆ।

ਕਾਬੁਲੀਮੈਲ. ਅਹਮਦਸ਼ਾਹ ਅਕਬਾਲੀ ਦਾ ਸਨ ੧੭੬੨ ਵਿੱਚ ਮੁਕੱਰਰ ਕੀਤਾ ਨਹੌਰ ਦਾ ਕਬਰਨਰ, ਜਿਸ ਪਾਸੋਂ ਮਾਲਸਾਵਲ ਨੇ ਸਨ ੧੭੬੫ ਵਿੱਚ ਨਹੌਰ ਖੋਹਕੇ ਕਬਜ਼ਾ ਕੀਤਾ।

ਕਾਬੂ. ਤੁ ੪੪ ਵਿ—ਦਸ਼. ਅਧੀਨ। ੨ ਸੰਗਤ—ਅਧਿਕਾਰ, ਇਖਤਲਾਫ. ਵਸਿਕਾਰ.

ਕਾਬੋਜ. ਵਿ—ਕੰਬੋਜ ਦੇਸ਼ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ ਰਖਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਕੰਬੋਜ.

ਕਾਮ. ਸੰ. ਕਮ. ਸੰਗਤ—ਕੰਮ. ਕਾਯ. "ਉਤਮ ਉਚਾ ਸਥਵ ਕਾਮ." (ਬਸੰ ਮ: ੩) ੨ ਸੰ. ਕਾਮ (ਕਮ ਧਾ—ਚਾਹਨਾ. ਇੱਛਾ ਕਰਨਾ)

ਕਾਮਦੇਵ. ਮਨੋਜ ਅਤੇ ਮੈਥੁਨ ਦੀ ਇੱਛਾ. ਵਿਦੁਆਂ ਨੇ ਕਾਮ ਅੱਠ ਪੁਕਾਰ ਦਾ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, "ਸਿਮਰਣ, ਸੁਭਣ, ਕੇਲ ਅਰ ਦੇਖਣ, ਕੁਝ ਭਾਖਣ, ਸੰਕਲਪ ਲੁਕੀਨ। ਅਧਿਵਸਾਯ, ਫਿਯਾ ਨਿਵਰਣ, ਇਹ ਮੈਥੁਨ ਅਸਟਾਂਕ ਬਿਹੀਨ." (ਗੁਪਤ) "ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਕਠਿ ਅੰਧ." (ਧਨਾ ਮ: ੫) ੩ ਇੱਛਾ. ਕਾਮਨਾ. "ਮੁਕਤਿਦਾਯਕ ਕਾਮ." (ਜਾਪੁ) ੪ ਸੰਕਲਪ. ਭੂਰਣਾ. "ਤਿਆਗੁ ਮਨ ਕੇ ਸਕਨ ਕਾਮ." (ਬਸੰ ਮ: ੫) ੫ ਕ੍ਰਿਸਨ ਜੀ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਪੁਦਗੁਮਨ, ਜਿਸਨੂੰ ਕਾਮ ਦਾ ਅਵਤਾਰ ਹੋਣ ਕਰਕੇ "ਕਾਮ" ਲਿਖਿਆ ਹੈ.

ਕਾਮਪਾਲ ਅਨੁਜਨਨੀ ਆਦਿ ਭਨੀਜੀਐ।

ਜਾਚਰ ਕਹਿਐ ਪੁਨ ਨਾਟਿਕ ਪਦ ਦੀਜੀਐ।

ਸਤ੍ਰੁ ਸਥਵ ਕੇ ਤਾਕੇ ਅੰਤ ਉਚਾਰੀਐ।

ਹੇ! ਸਕਨ ਰੂਪਕ ਕੇ ਨਾਮ ਸੁਮੰਤ੍ਰ ਬੀਚਾਰੀਐ।

(ਸਨਅੰ)

ਕਾਮ (ਪੁਦਗੁਮਨ) ਨੂੰ ਪਾਲਨ ਵਾਲਾ ਭਲਰਾਮ, ਉਸ ਦੇ ਅਨੁਜ (ਛੋਟੇ ਭਾਈ) ਕ੍ਰਿਸਨ ਜੀ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਯਮੁਨਾ, ਉਸ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਪਾਹ, ਉਸ ਨੂੰ ਚਰਣ ਵਾਲਾ ਮ੍ਰਿਗ, ਮ੍ਰਿਗ ਦਾ ਰਾਜਾ ਬੇਰ, ਉਸ ਦੀ ਚੈਰਣ ਬੰਦੂਕ। ੬ ਚੈਰਕ. ਸੁਕੁ. ਚੇਰ. ਮਨੀ. "ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਦੇਖਕੇ ਉਸ ਦਾ ਕਾਮ ਗਿਰਿਆ." (ਸਸਾ) ੭ ਵਿ—ਮਨੋਹਰ. ਦਿਲਕਸ਼.

"ਕਾਮਨੈਨ ਸੁੰਦਰ ਭਦਨ." (ਸਲੋਹ) ੮ ਕਾਰਾਮਦ. ਭਾਵ—

ਲਾਭਦਾਇਕ. "ਅਚਰਿ ਕਾਜ ਤੇਰੇ ਕਿਤੇ ਨ ਕਾਮ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) ੯ ਭਾ ੪ ਸੰਗਤ—ਮੁਰਾਦ. ਪ੍ਰਯੋਜਨ। ੧੦ ਤਾਜੁਆ.

ਕਾਮ ਆਨਾ. ਕ੍ਰਿ—ਚਰਤੋਂ ਵਿੱਚ ਆਉਣਾ। ੨ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਸੁਖੀ ਅਰਥ ਪ੍ਰਾਣ ਦੇਣੇ. "ਕਾਮਸੁਤ ਅਜਸੁਤ ਕੋ ਆਯੋ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧੦੨)

ਦਸਰਥ ਦਾ ਰਬਵਾਹੀ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਮਾਰਿਆ ਗਿਆ.

ਕਾਮਸ਼ਾਸਤ੍ਰ. ਉਹ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਜੋ ਇਸਤ੍ਰੀ ਪੁਰਖ ਦੀ ਜਾਤਿ ਅਤੇ ਕੁਣ, ਪਰਸਪਰ ਸੰਬੰਧ ਦੀ ਯੋਗਤਾ, ਭੋਗ ਦੇ ਪੁਕਾਰ, ਸ਼ਰੀਰ ਦੀ ਪੁਸ਼ਿ ਦੇ ਸਾਧਨ ਆਦਿਕ ਵਰਣਨ ਕਰਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਦੇ ਆਚਾਰਯ ਕਾਤਕਾਯੀ, ਨੰਦੀਸ਼ੁਰ ਅਤੇ ਵਾਤਸਯਾਯਨ ਮੰਨੇ ਗਏ ਹਨ। ੨ ਕੋਕਸ਼ਾਸਤ੍ਰ.

ਕਾਮ ਸੁਤ੍ਰ. ਦੇਖੋ, ਵਾਤਸਯਾਯਨ.

ਕਾਮਹਾਰ. ਵਿ—ਕਾਮਵਾਨਾ. ਕਾਮੀ. "ਮੈਕਲ ਜਿਉ ਭਾਸਿ ਕਾਮਹਾਰ." (ਬਸੰ ਅ: ਮ: ੧)

ਕਾਮਕ. ਸੰ. ਕਾਮੁਕ. ਵਿ—ਕਾਮਨਾ ਵਾਲਾ. ਕਾਮਨਾ ਸਹਿਤ. "ਕਾਮਕ ਮੰਤ੍ਰ ਕਸੀਰੇ ਕੇ ਕਾਮਨ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ) ਕਾਮੁਕ ਮੰਤ੍ਰ ਦਮਤੀ ਦੇ ਮੁੱਲ ਦਾ ਨਹੀਂ.

ਕਾਮਕਰਾ. ਕਾਮਕਲਾ. ਕਾਮ ਦੀ ਚੇਸ਼ਾ। ੨ ਸੰਕਲਪ—ਸਕਤਿ. ਦੇਖੋ, ਕਥਾ। ੩ ਕਾਮ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਰਤਿ। ੪ ਤੰਤ੍ਰਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਅਨੁਸਾਰ ਕਾਮਨਾ ਸਿੱਧ ਕਰਨ ਦੀ ਮੰਤ੍ਰਵਿਦਯਾ.

ਕਾਮਕਰੀ. ਸੰ. ਕਾਮਕ੍ਰਿਯਾ. ਸੰਗਤ—ਕਾਮਨਾ ਸਹਿਤ ਕੀਤੀ ਹੋਈ ਕਿਰਤ. "ਕਾਮਕਰੀ ਜਭ ਤਿਆਗਿਐ ਹਉ ਸਰਣਿ ਪਰਉਗੀ." (ਸਾਰ ਮ: ੫ ਪੜਤਾਲ)

ਕਾਮਕਾਰ. ਵਿ—ਕਾਰਕੁਨ. "ਸਿ ਆਪ ਕਾ ਹੋ ਕਾਮਕਾਰ." (ਸਲੋਹ)

ਕਾਮਕੀ. ਦੇਖੋ, ਕਾਮੁਕੀ। ੨ ਕਾਮ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਰਤਿ.

ਕਾਮਕੋਲ } ਸੰਗਤ—ਕਾਮਕ੍ਰਿਤਾ. ਕਾਮਕਲੋਲ. ਭੋਗ ਵਿਲਾਸ।

ਕਾਮਕੋਲਿ } ੨ ਵਿ—ਲੰਪਟ. ਅੱਯਾਸ.

ਕਾਮਕੰਦਲਾ. ਇੱਕ ਵੇਸ਼ਣ, ਜੋ ਰਾਗਵਿਦਯਾ ਵਿੱਚ ਵਡੀ ਨਿਪੁਣ ਸੀ. ਇਸ ਨਾਲ ਵਿਦੁਆ ਮਾਧਵਾਨਲ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮ ਹੋ ਗਿਆ. ਇਸ ਪ੍ਰਸੰਗ ਨਈ ਦੇਖੋ, ਦਾਮਕੁੰਧ ਦਾ ਚਰਿਤ੍ਰ ੯੧.

ਕਾਮਖਣਾ. ਦੇਖੋ, ਕਾਮਾਧੀ.

ਕਾਮਕੁਹੇਲੀ. ਵਿ—ਕਾਮਗ੍ਰਸਿਤ. ਕਾਮ ਦੀ ਫਤੀ ਹੋਈ. "ਜੁਣਿ ਜੁਣਿ ਕਾਮਕੁਹੇਲੀਏ।" (ਸੁੀ ਮ: ੩)

ਕਾਮਗਾਮੀ. ਵਿ—ਉਂਦਰ ਚਾਲ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੁੰਢਾਚਾਰੀ।

੩ ਕਾਮਗਾਮਿਨੀ. ਸੁੰਦਰ ਚਾਲ ਵਾਲੀ. "ਗੋਰਜਾ ਕਾਮਗਾਮੀ." (ਚੰਡੀ ੨)

ਕਾਮਗਾਰ. ਭਾ ੪੪ ਵਿ—ਕਾਮਕਾਰ. ਮਤਲਬ ਤੇ ਪੁੱਜਣ ਵਾਲਾ.

ਕਾਮਗ੍ਰਿਹ. ਇਸਤ੍ਰੀ ਦੀ ਯੋਨਿ. ਮਦਨਗ੍ਰਿਹ. ਭਗ। ੨ ਭੋਗ ਵਿਲਾਸ ਦਾ ਭਾਗ ਭਾਗਾ.

ਕਾਮਚਾਰੀ. ਵਿ—ਇੰਛਾਚਾਰੀ. ਆਪਣੀ ਕਾਮ (ਇੱਛਾ) ਅਨੁਸਾਰ ਵਿਚਰਣ ਵਾਲਾ. ਯਕੋਂਛਾਚਾਰੀ। ੨ ਸੰਗਤ—ਗਰੁਤ.

ਕਾਮਚੋਲਨਾ. ਕਾਮ (ਅਨੰਗ) ਨੂੰ ਵਧਾਉਣ ਵਾਲਾ ਨਿਥਾਸ।

੨ ਕਾਮਨਾ ਰੂਪ ਵਸਤੂ. "ਕਾਮਚੋਲਨਾ ਭਇਆ ਹੈ ਪੁਰਨਾ." (ਆਸਾ ਕਬੀਰ)

ਕਾਮੀਛਿਆ. ਦੇਖੋ, ਕਾਮਾਧੀ.

ਕਾਮਭਾਮ. ਦੇਖੋ, ਤਾਮਭਾਮ.

ਕਾਮਣ. ਸੰਗਤ—ਕਾਮਨਾ. ਕਾਮਨਾ ਸਹਿਤ ਕਿਸੇ ਦੇਵਤਾ ਦੀ ਟੂ (ਉਸਤਤਿ) ਕਰਨਾ. ਮੰਤ੍ਰਜਪ. "ਕਾਮਣ ਟੂਣੇ ਔਸੀਆਂ." (ਭਾਗੁ)

੨ ਟੂਣਾ. ਤੰਤ੍ਰ. "ਕੁਣ ਕਾਮਣ ਕਾਮਣਿ ਕਰੈ ਤਉ ਪਿਆਰੇ ਕਉ ਪਾਵੈ." (ਤਿਲੰ ਮ: ੧) ਜੋ ਕਾਮਿਨੀ (ਇਸਤ੍ਰੀ) ਸੁਭਗੁਣਾਂ ਦਾ ਮੰਤ੍ਰ ਕਰੇ। ੩ ਸੰ. ਕਾਸੰਯ—ਕਾਮਣ. ਤੰਤ੍ਰਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਅਨੁਸਾਰ ਮਾਰਣ ਮੋਹਨ ਵਸਿਕਰਣ ਆਦਿਕ ਲਈ ਮੰਤ੍ਰ ਤੰਤ੍ਰ ਦਾ ਸਾਧਨ.

ਕਾਮਣਿ. ਸੰ. ਕਾਮਿਨੀ ਸੰਗਤ—ਸੁੰਦਰ ਇਸਤ੍ਰੀ. “ਕਾਮਣਿ ਕਾਮਿ
ਨ ਆਵਈ ਖੋਟੀ ਅਵਗੁਣਿਆਰ.” (ਸੁੀ ਅ: ਮ: ੧)

ਕਾਮਣਿਆਰਿ } ਵਿ—ਮੰਤ੍ਰ ਤੰਤ੍ਰ ਕਰਨ ਵਾਲੀ. ਦੇਖੋ, ਕਾਮਣ.
ਕਾਮਣਿਆਰੀ } “ਭੁੰਤੀ ਕਾਮਣਿ ਕਾਮਣਿਆਰਿ.” (ਬਿਲਾ ਮ:
੧) “ਕਾਮਣਿਆਰੀ ਕਾਮਣ ਪਾਏ ਬਹੁਰੰਗੀ ਗਲਿ ਤਾਕਾ.” (ਵਡ
ਮ: ੧ ਅਲਾਹਣੀ)

ਕਾਮਣੀ. ਦੇਖੋ, ਕਾਮਣਿ. “ਸੁਣਿ ਸੁਣਿ ਮੇਰੀ ਕਾਮਣੀ ਪਰਿਉਤਾਰ
ਹੋਇ.” (ਧਨਾ ਮ: ੧)

ਕਾਮਣ੍ਹ. ਦੇਖੋ, ਕਾਮਣ.

ਕਾਮਤ. ५੪ ਸੰਗਤ—ਡੀਲ. ਕੱਟ.

ਕਾਮਤਰੁ. ਕਲਪਬਿਰਹ. ਦੇਖੋ, ਸੁਰਤਰੁ.

ਕਾਮਟਿ. ਵਿ—ਕਾਮਨਾ ਦੇਣ ਵਾਲਾ. ਮਨਦਿੱਛਾ ਪੂਰੀ ਕਰਨ ਵਾਲਾ।
੨ ਸੰਗਤ—ਕਰਤਾਰ.

ਕਾਮਦਾ. ਵਿ—ਕਾਮਨਾ ਦੇਣ ਵਾਲੀ। ੨ ਸੰਗਤ—ਟਿੱਕ ਦੇਵੀ, ਜੋ
ਪਾਤਾਲ ਵਿੱਚ ਅਹਿਰਾਸਣ ਦਾ ਇਸ਼੍ਰ ਸੀ. “ਧਰਤੀ ਧਰਾਨ ਉਰ
ਕਾਮਦ ਦੇਵੀ.” (ਤੁਲਸੀ)

ਕਾਮਦਾਰ. ਕਾਰਦਾਰ. ਅਹਿਲਕਾਰ. “ਕਾਹੂੰ ਕਾਮਦਾਰ ਹੋਇ ਬਡੇ
ਬਿਵਹਾਰ ਹੋਇ.” (ਗੁਪਤ)

ਕਾਮਦਾਰੀ. ਸੰਗਤ—ਅਹਿਲਕਾਰੀ. ਅਗੁਦੇਦਾਰੀ.

ਕਾਮਦੂਤ. ਉਦੀਪਨ ਵਿਭਾਵ। ੨ ਵਸੰਤ.

ਕਾਮਦੇਵ. ਰਤਿ ਦਾ ਪਤਿ, ਮਨੋਜ. ਅਨੰਗ. ਮਦਨ. ਭੋਗ ਵਿਲਾਸ
ਦਾ ਦੇਵਤਾ. ਦੇਖੋ, L. Cupid.

ਕਾਮਧੇਨ } ਪੁਰਾਣ ਅਨੁਸਾਰ ਸੁਰਗ ਦੀ ਇੱਕ ਕਹੂੰ, ਜੋ ਸਮੁੰਦਰ
ਕਾਮਧੇਨੁ } ਰਿਤਕਣ ਸਮੇਂ ਨਿਕਲੀ ਹੈ. ਇਹ ਮਨਚਿਤ੍ਰੇ
ਕਾਮਧੈਨ } ਪਦਾਰਥ ਦੇਣ ਕਰਕੇ ਕਾਮਧੇਨੁ ਸਦਾਉਂਦੀ ਹੈ.
“ਅਨਿਕ ਬਸੁਧਾ ਅਨਿਕ ਕਾਮਧੇਨ.” (ਸਾਥ ਅ: ਮ: ੫) “ਕਾਮਧੇਨੁ
ਸੋਹੀ ਦਰਬਾਰੇ.” (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫) “ਕਾਮਧੈਨ ਬਸਿ ਜਕੇ.”
(ਮਾਰੂ ਰਵਿਦਾਸ)

ਕਾਲਿਕਾ ਪੁਰਾਣ ਵਿੱਚ ਕਥਾ ਹੈ ਕਿ ਦਫ਼ ਦੀ ਕੰਨਤਾ ਸੁਰਚਿ ਦੇ
ਉਦਰ ਤੋਂ ਕਸ਼ਯਪ ਦੀ ਭੋਟੀ ਰੋਹਿਣੀ ਜਨਮੀ. ਰੋਹਿਣੀ ਦੇ ਕਰਤ ਤੋਂ
ਸੁਚਸੇਨ ਭਸੁ ਦੇ ਵੀਰਯ ਕਰਕੇ ਕਾਮਧੇਨੁ ਦਾ ਜਨਮ ਹੋਇਆ. ਇੱਕ
ਵਿਸਦੀ ਵੇਤਾਲ ਕਾਮਧੇਨੁ ਦੀ ਸੁੰਦਰਤਾ ਦੇਖਕੇ ਮੋਹਿਤ ਹੋ ਗਿਆ ਅਤੇ
ਬੈਲ ਦਾ ਰੂਪ ਧਾਰਕੇ ਉਸ ਨੇ ਕਾਮਧੇਨੁ ਨਾਲ ਭੋਗ ਕੀਤਾ, ਜਿਸ ਤੋਂ
ਇੱਕ ਵਡੇ ਕੁੱਦ ਦਾ ਬੈਲ ਨੰਦਿ ਜਨਮਿਆ, ਜੋ ਸ਼ਿਵ ਦਾ ਵਾਹਨ
ਹੋਇਆ।

੨ ਬ੍ਰਹਮ ਵੈਵਰਤ ਪੁਰਾਣ ਅਨੁਸਾਰ ਕਪਿਲਾ ਨਾਮਕ ਕਾਮਧੇਨੁ
ਇੱਕ ਕਹੂੰ, ਜੋ ਮਨਚਿਤ੍ਰੇ ਪਦਾਰਥ ਦਿੰਦੀ ਸੀ. ਇਹ ਛਾਂ ਵਿਲਨੁ ਨੇ
ਬ੍ਰਹਮਾ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀ ਸੀ, ਉਸ ਤੋਂ ਭਿਲ ਨੂੰ ਅਤੇ ਉਸ ਪਾਸੋਂ ਜਮਦਗ੍ਨਿ
ਰਿਖੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਈ. ਜਦ ਕਾਤੀਕੀਯ ਨੇ ਜਮਦਗ੍ਨਿ ਮਾਰ ਦਿੱਤਾ,
ਤਦ ਇਹ ਬ੍ਰਹਮਲੋਕ ਨੂੰ ਚਲੀ ਗਈ.

ਕਾਮਨਾ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਟਿੱਛਾ. ਚਾਹ. ਵਾਸਨਾ। ੨ ਅਭਿਨਾਯ ਦੀ,
ਕਿਯਾ ਵਿੱਚ ਬਦਲਣ ਦੀ ਚੋਸ਼ਾ.

ਕਾਮਨਾਰਥੀ. ਸੰ. ਕਾਸਨਾਥਿੰਨ. ਵਿ—ਕਾਮਨਾ ਚਾਹੁਣ ਵਾਲਾ.
ਟਿੱਛਾਨੁਸਾਰ ਮੰਗਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਤ—ਕਾਮਨਰੂਪ ਰਬ ਵਾਲਾ
ਕਾਮਦੇਵ.

ਕਾਮਨਿ } ਦੇਖੋ, ਕਾਮਣਿ ਅਤੇ ਕਨਕਾਮਨੀ. “ਕਾਮਨਿ ਚਾਹੈ
ਕਾਮਨੀ } ਸੁੰਦਰ ਭੋਗ.” (ਬਸੰ ਅ: ਮ: ੧)

ਕਾਮਪਾਲ. ਬਲਤਦ੍ਰ. ਬਲਰਾਮ, ਜੋ ਪ੍ਰਦਤੁਮਨ ਦੀ ਪਾਲਨਾ ਕਰਦਾ
ਸੀ. ਪ੍ਰਦਤੁਮਨ ਨੂੰ ਕੋਈ ਵਿੱਚ ਖੇਡਾਉਣ ਵਾਲਾ. ਪ੍ਰਦਤੁਮਨ ਕਾਮ ਦਾ
ਅਵਤਾਰ ਨਿਖਿਆ ਹੈ.

ਕਾਮਪਾਲ ਅਨੁਜਨਨੀ. ਜਾਚਰ ਨਾਟਿਕ ਸਤ੍ਰ. (ਸਨਾਮ) ਕਾਮ
(ਪ੍ਰਦਤੁਮਨ) ਦੇ ਪਾਲਣ ਵਾਲਾ ਬਲਰਾਮ, ਉਸ ਦਾ ਛੋਟਾ ਭਾਈ
ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਦੇਵ, ਉਸ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਯਮੁਨਾ, ਉਸ ਤੋਂ ਉਤਪੰਨ ਹੋਇਆ
ਘਾਸ, ਉਸ ਦੇ ਚਰਣ ਵਾਲਾ ਮ੍ਰਿਗ, ਉਸ ਦਾ ਸ਼੍ਰਾਮੀ ਸ਼ੇਰ, ਉਸ ਦੀ
ਵੈਰਣ ਬੰਦੂਕ.

ਕਾਮਬਖਸ਼. ५੫੬ ਵਿ—ਕਾਮ (ਮੁਰਾਦ) ਭਖਸਣ ਵਾਲਾ।
੨ ਸੰਗਤ—ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਦਾ ਛੋਟਾ ਪੁੱਤਰ, ਜਿਸ ਦਾ ਜਨਮ ਸਨ
੧੬੬੭ ਅਤੇ ਦੇਹਾਂਤ ੧੭੦੮ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ. ਇਸ ਦੀ ਮਾਂ ਨਾਭ
ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਲੜਕੀ ਸੀ ਜਿਸ ਨੂੰ ਦਾਰਾਸ਼ੁਕੋਹ ਨੇ ਆਪਣੀ ਬੇਗਮ
ਬਣਾ ਕੇ ਨਾਮ “ਉਦੈ ਪੁਰੀ ਮਹਲ” ਰੱਖਿਆ. ਦਾਰਾਸ਼ੁਕੋਹ ਦੇ ਮਰਣ
ਪੁਰ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਬੇਗਮ ਬਣਾ ਲਿਆ.

ਕਾਮਬਾਣ. ਦੇਖੋ, ਪੰਚਬਾਣ। ੨ ਪੰਜ ਸੰਖਤਾ ਬੋਧਕ, ਕਿਉਂਕਿ ਕਾਮ
ਦੇ ਤੀਰ ਪੰਜ ਹਨ.

ਕਾਮਰਾਂ ਮਿਰਜ਼ਾ. ਝਾਟਸਾਹ ਝਾਬਰ ਦਾ ਦੂਜਾ ਪੁੱਤ੍ਰ. ਹੁਮਾਯੂੰ ਦਾ
ਭਾਈ ਇਹ ਕਾਬਲ ਕੰਧਾਰ ਆਦਿ ਦਾ ਕਬਰਨਰ ਰਿਹਾ, ਸਨ
੧੫੫੬ ਵਿੱਚ ਹੁਮਾਯੂੰ ਨੇ ਕਾਮਰਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਵਿਰੁੱਧ ਭੇਖ ਕੇ ਇਸ
ਦਿਆਂ ਅੱਖੀਆਂ ਕਢਵਾ ਕੇ ਨੌਜੂ ਅਤੇ ਲੂਣ ਛੱਟਾਂ ਵਿੱਚ ਪਾ ਕੇ ਭਾਰੀ
ਦੁੱਖ ਦਿੱਤਾ. ਇਸ ਦੀ ਮੌਤ ਸਨ ੧੫੫੬ ਵਿੱਚ ਹੋਈ.

ਕਾਮਰਾਂ ਦਾ ਪੁੱਤ੍ਰ ਅੰਤੁਲ ਕਾਸਿਮ ਮਿਰਜ਼ਾ ਭਵਾਲੀਅਰ ਦੇ ਕਿਲੇ
ਕੈਦ ਰਿਹਾ ਅਤੇ ਸਨ ੧੫੬੫ ਵਿੱਚ ਅਕਬਰ ਦੇ ਹੁਕਮ ਨਾਲ ਕਤਲ
ਕੀਤਾ ਗਿਆ.

ਕਾਮਰਿਪੁ. ਕਾਮ ਦਾ ਵੈਰੀ ਸ਼ਿਵ.

ਕਾਮਰੀ. ਕੰਬਲ. “ਪੀਸਨ ਪੀਸਿ ਚਿਥਿ ਕਾਮਰੀ.” (ਸੁਹੀ ਮ: ੫)

ਕਾਮਰੂ. ਕਾਮਰੂਪ ਦਾ ਸੰਖੇਪ.

ਕਾਮਰੂਪ. ਆਸਾਮ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਪੂਰਬੀ ਬੰਗਾਲ ਦਾ ਝੂਟਾਨ ਦੀ
ਸਰਹੱਦ ਪੁਰ ਇੱਕ ਜਿਲਾ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਆਸ ਪਾਸ ਦਾ ਇਲਾਕਾ.
ਕਾਮਾਖਯਾ ਦੇਵੀ ਦਾ ਅਸਥਾਨ ਇਸੇ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਹੈ. ਪੁਰਾਣੇ ਸਮੇਂ ਇਹ
ਦੇਸ਼ ਮੰਤ੍ਰ ਜੰਤ੍ਰ ਟੂਣੇ ਆਦਿਕ ਲਈ ਵਡਾ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਸੀ. ਇਸ ਦਾ
ਪ੍ਰਧਾਨਨਗਰ ਯੋਹਾਟੀ ਹੈ। ੨ ਕਾਮਰੂਪ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਇੱਕ ਤੀਰਥ, ਜਿਸ
ਦਾ ਮਹਾਤਮ ਕਾਲਿਕਾ ਪੁਰਾਣ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ.

ਕਾਮਰੂਪੀ. ਵਿ—ਕਾਮ ਜੇਹਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਰੂਪ. ਬਹੁਤ ਸੁੰਦਰ।
੨ ਕਾਮਨਾ (ਇੱਛਾ) ਅਨੁਸਾਰ ਸ਼ਕਲ ਬਣਾ ਲੈਣ ਵਾਲਾ।

ਕਾਮਲ. ਅ. ੭੪ ਕਾਮਿਲ. ਵਿ—ਪੂਰਾ. ਨਤੁਨਤਾ ਰਹਿਤ. ਕਮਾਲ
ਚੱਖਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਯੋਗਤ.

ਕਾਮਲਾ. ਦੇਖੋ, ਸਟਕਾ.

ਕਾਮਲੀ. ਕੰਬਲ. ਸੋਈ.

ਕਾਮਤੀ. ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਕਾਮ. ਸੇਵਕ। ੨ ਰਜਪੂਤਾਨੇ ਵਿੱਚ
ਸਾਧੂ ਦਾ ਰੋਖ ਧਾਰਕੋ ਜੋ ਬਮਾਰ ਭਜਨ ਕਾਏ ਨਿਰਦਾਹ ਕਰਦੇ ਹਨ,
ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕਾਮਤੀ ਸੰਗਤਾ ਹੈ.

ਕਾਮਾ. ਵਿ—ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਕਮਾਉ. ਖੱਟਾ। ੩ ਕਾਮਿਨੀ.
ਸੁੰਦਰ ਇਸਤਰੀ. "ਤਾ ਸਮ ਨਹੀ ਕਾਮ ਕੀ ਕਾਮਾ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੨੮੬)
੪ ਕਾਮਕੰਦਲਾ. ਮਾਧਵਾਨਲ ਦੀ ਪਿਆਰੀ. "ਕੰਬੁਕੀ ਕਾਮਾ ਕਸੀ
ਬਨਾਇ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੮੧) ੫ ਕਾਮਨਾ. ਇੱਛਾ. "ਕਾਮਾ ਬ੍ਰਿੰਦ ਪੂਰੀ
ਕਰੀ." (ਰੂਪਸੁ) "ਜਪਿ ਪੂਰਨ ਕਾਮਾ." (ਬਿਹਾ ਛੰਤ ਮ: ੫)

ਕਾਮਾਕੁਸ. ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਕਾਮ ਦਾ ਅੰਕੁਸ ਲਿੰਕ.

ਕਾਮਾਕੀ } ਕਾਮ (ਸੁੰਦਰ) ਅਭਿ (ਨੇਤ੍ਰ) ਵਾਲੀ. ਸੁਨੇਚਨਾ।
ਕਾਮਾਖਯਾ } ੨ ਦੇਵੀ ਦਾ ਯੋਨਿਪੀਠ, ਕਾਮਾਖਯਾ. ਕਾਮਰੂਪ ਵਿੱਚ
ਗੋਹਾਟੀ ਤੋਂ ਦੋ ਮੀਲ ਪੱਛਮ ਨੀਲਾਚਲ ਪੁਰ ਬੁਘਮਪੁਤ੍ਰ ਨਦੀ ਦੇ
ਕਿਨਾਰੇ ਸਤੀ ਦੇਵੀ ਦਾ ਮੰਦਿਰ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸਤੀ ਦੀ ਯੋਨਿ (ਭਗ)
ਪੂਜੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਸਰੀ ੮.

ਕਾਮਾਕੁਰ. ਵਿ—ਕਾਮ (ਮਦਨ) ਕਰਕੇ ਆਕੁਰ (ਰੋਗੀ). ੨ ਕਾਮ
ਕਰਕੇ ਦੁਖੀ. ਕਾਮਪੀੜਤ.

ਕਾਮਾਨੀ. ਕਾਮਾਈ. ਅਮਲ ਵਿੱਚ ਨਿਆਈ. "ਇਹੋ ਕਾਮਾਨੀ
ਗੀਤਿ." (ਧਨਾ ਮ: ੫)

ਕਾਮਾਮਨ. ਵਿ—ਕਾਮਾਉਣਾ. ਅਭਾਸ ਕਰਨਾ. ਅਮਲ ਕਰਨਾ.
"ਕਾਮਾਮਨ ਕਾ ਮਾਨਾ." (ਮਾਰੂ ਮ: ੫) ਅਮਲ ਕਰਨ ਲਈ ਸੁਸਤ
ਹੈ.

ਕਾਮਾਰਤ. ਵਿ—ਕਾਮ ਕਰਕੇ ਰੋਗੀ। ੨ ਅਨੰਗ ਕਰਕੇ ਦੁਖੀ.

ਕਾਮਾਰਬੀ. ਸੰ. ਕਾਮਾਬਿੰਨੁ. ਵਿ—ਕਾਮ ਦੀ ਇੱਛਾ ਵਾਲਾ. "ਕਾਮਾਰਬੀ
ਸੁਆਚਕੀ ਵਾਕੀ ਪਿਸ ਸਵਾਰੀ." (ਬਿਲਾ ਸਧਨਾ) ੨ ਕਾਮਨਾ ਚਾਹੁਣ
ਵਾਲਾ. ਕਰਜ ਪੂਰੀ ਕਰਨ ਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਦੀ ਇੱਛਾ.

ਕਾਮਾਰਿ. ਕਾਮ ਦਾ ਵੇਰੀ ਸਿਵ.

ਕਾਮਾਰਿਜ. ਕਾਮ ਦਾ ਵੇਰੀ ਸਿਵ. ਉਸ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਕਣੇਸ ਅਤੇ
ਕਾਤਿਕਿਯ। ੨ ਪਾਰਾ.

ਕਾਮਿ. ਦੇਖੋ, ਕਾਮੀ. "ਕਾਮਣਿ ਦੇਖਿ ਕਾਮਿ ਲੋਭਾਇਆ." (ਪ੍ਰਭਾ
ਅ: ਮ: ੧) ੨ ਕਾਮ (ਮਨਮਥ) ਕਰਕੇ. ਮਦਨ ਸੇ. "ਕਾਮਿ ਕਰੋਪਿ
ਨਕਰੁ ਬਹੁ ਭਰਿਆ." (ਸੋਹਿਲਾ) ੩ ਕੰਮ ਵਿੱਚ. ਕਾਮ ਮੇ. "ਨਰੁ
ਮਲੈ ਨਰੁ ਕਾਮਿ ਨ ਆਵੈ." (ਕੌਡ ਕਬੀਰ)

ਕਾਮਿਨੀ. ਸੰ. ਸੁੰਦਰ ਇਸਤਰੀ। ੨ ਭਾਰਯਾ. ਜੇਹੂ. ਵਹੁਟੀ. "ਤਜਿ
ਕਾਮ ਕਾਮਿਨੀ ਮੋਹ ਤਜੈ." (ਮ: ੪ ਵਾਰ ਮਾਰ)

ਕਾਮਿਨੀਮੋਹਨਾ. ਦੇਖੋ, ਅਭਕਤਾ। ੨ ਇਸਤਰੀ ਨੂੰ ਮੋਹ ਲੈਣ
ਵਾਲਾ.

ਕਾਮਿਲ. ਦੇਖੋ, ਕਾਮਲ.

ਕਾਮੀ. ਕਮੀ. ਘਾਟਾ. "ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਨਾਹੀ ਤਿਨਿ ਕਾਮੀ" (ਆਸਾ
ਮ: ੫) ੨ ਕੰਮ ਵਿੱਚ. ਕਾਮੋ ਮੇ. "ਹਰਿ ਤਿਸ ਕੀ ਕਾਮੀ." (ਵਾਰ
ਮਾਰੂ ੨ ਮ: ੫) ਕਰਤਾਰ ਉਸ ਦੇ ਕੰਮ ਵਿੱਚ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਦਾ ਹੈ।
੩ ਕਾਮਨਾ. "ਤਿਆਗਿ ਸਭਲ ਕਾਮੀ." (ਸਾਰ ਮ: ੫ ਪੜਤਾਲ)
੪ ਸੰ. ਕਾਮਿਨੁ. ਕਾਮਨਾ ਵਾਲਾ. ਇੱਛਾ ਵਾਲਾ. "ਸਤੁਨ ਚੂਰਨ ਕੇ
ਨਿਤਕਾਮੀ" (ਰੂਪਸੁ) ੫ ਕਾਮ (ਅਨੰਗ) ਦੇ ਅਸਰ ਵਾਲਾ "ਕੁਚਿਲ
ਕਠੋਰ ਕਪਟਿ ਕਾਮੀ." (ਕਾਨ ਮ: ੫) ੬ ਅ. ੭੪ ਸੰਨਧਬੰਧ ਯੋਧਾ.
ਕਵਚਧਾਰੀ ਸੂਰਮਾ. "ਕਾਮੀ ਆਇ ਉਚਾਢਕੈ ਅਰਿ ਪਦ ਅੰਤ ਸੁ
ਦੇਹੁ." (ਸਨਾਮਾ) ਕਵਚਧਾਰੀ ਯੋਧਾ ਦੀ ਵੈਰਣ ਬੰਦੂਕ। ੭ ਸਿੰਧੀ.
ਕਰਮਚਾਰੀ. ਅਹੁਦੇਦਾਰ.

ਕਾਮੁ. ਦੇਖੋ, ਕਾਮ. "ਉਤਮ ਕਾਮੁ ਜਪੀਐ ਹਰਿਨਾਮੁ." (ਆਸਾ ਛੰਤ
ਮ: ੪) ੨ ਮਨੋਜ. ਮਦਨ. "ਕਾਮੁ ਕ੍ਰਿਪੁ ਅਹੰਕਾਰੁ ਤਜਾਏ." (ਮਾਰੂ
ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫)

ਕਾਮੁਕ. ਦੇਖੋ, ਕਾਮਕਾ. ੨ ਸੰਗਤਾ—ਚਿਤਾ. ਚਟਕ.

ਕਾਮੁਕੀ. ਸੰ. ਕਾਮੁਕਾ. ਵਿ—ਇੱਛਾ ਵਾਲੀ। ੨ ਸੰਗਤਾ—ਮੂਨ.
ਹਰਿਟੀ. ਕਾਨੇ ਮਿਰਗ ਦੀ ਮਦੀਨ. "ਕਹੂੰ ਮਿਰਗ ਹੁਕੈ ਭਲੀ ਭਾਂਤ
ਮੇਹੇ। ਕਹੂੰ ਕਾਮੁਕੀ ਜਕੋਂ ਧਰੇ ਰੂਪ ਸੇਹੇ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ) ੩ ਚਿਤੀ.
ਚਟਕਾ.

ਕਾਮੋਦ. ਕਨਕਾਣ ਠਾਟ ਦਾ ਸੰਪੂਰਣ ਰਾਗ. ਵਾਦੀ ਪੰਚਮ ਅਤੇ
ਸੰਵਾਦੀ ਰਿਸਭ ਹੈ. ਜੋ ਇਸ ਨੂੰ ਬਿਲਾਵਨ ਠਾਟ ਦਾ ਮੰਨਦੇ ਹਨ ਉਹ
ਸੁੱਧ ਮੱਧਮ ਲਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਅਰ ਧੈਵਤ ਵਾਦੀ ਅਤੇ ਪੰਚਮ ਸੰਵਾਦੀ
ਦਸਦੇ ਹਨ.

ਕਾਮੋਦਕੀ. ਦੇਖੋ, ਕੋਮੋਦਕੀ.

ਕਾਮਰ. ਸੰ. ਵਿ—ਜਿਸ ਤੋਂ ਕਾਮਨਾ ਦੀ ਸਿੰਧੀ ਹੋਵੇ। ੨ ਜਿਸ ਦੀ
ਇੱਛਾ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ.

ਕਾਮਰ ਕਰਮ. ਸੰਗਤਾ—ਉਹ ਕਰਮ ਜੋ ਕਿਸੇ ਭਲ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ
ਲਈ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ. ਕਾਮਨਾ ਸਹਿਤ ਕੀਤਾ ਕਰਮ.

ਕਾਯ. ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਦੇਹ. ਬਰੀਰ। ੨ ਮੁਲਧਨ. ਪੂੰਜੀ. ੩ ਸਮੁਦਾਯ.

~~ਕਾਯ~~

ਕਾਯਉ. ਕਾਯ (ਬਰੀਰ) ਹੀ। ੨ ਦੇਹ ਵਿੱਚ ਹੀ. "ਕਾਯਉ ਦੇਵਾ
ਕਾਯਉ ਦੇਵਲ." (ਧਨਾ ਪੀਪਾ)

ਕਾਯਾਬ. ਦੇਖੋ, ਕਾਇਬ.

ਕਾਯਕਲਪ. ਦੇਖੋ, ਕਾਇਆ ਕਲਪ.

ਕਾਯਬ. ਦੇਖੋ, ਕਾਇਬ.

ਕਾਯਦਾ. ਦੇਖੋ, ਕਾਇਦਾ.

ਕਾਯਨ. ਅ. ੭੪ ਹੋਣ ਵਾਲਾ. ਮੋਜੂਦਾ। ੨ ਰੂ ੭੪ ਕਾਯਨ. ਪਤਿ
ਅਭਵਾ ਪਤਨੀ (ਵਹੁਟੀ) ਦਾ ਭਾਈ। ੩ ਦੇਖੋ, ਕਾਇਨੁ.

ਕਾਯਨਾਤ. ਅ. ੨੪੪ ਸੰਗਤ—ਕਾਯਨ ਦਾ ਬਹੁ ਵਚਨ. ਸਿਮ੍ਰਿ.
ਮਖਲੁਕਾਤ.

ਕਾਯਮ. ਦੇਖੋ, ਕਾਇਮ.

ਕਾਯਰ. ਦੇਖੋ, ਕਾਇਰ.

ਕਾਯਲ, ਅ. ੨੬੬ ਕਾਯਲ. ਵਿ—ਕਹਿਣ ਵਾਲਾ. ੨ ਮੰਨ ਲੈਣ
(ਕਬੂਲ ਕਰਨ) ਵਾਲਾ. ੩ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ ਵਧਾਕੁਲ ਦੀ ਥਾਂ ਭੀ
ਕਾਯਲ ਲਗਦਾ ਆਇਆ ਹੈ. “ਬਹੁ ਕਾਯਲ ਮਮ ਚਿਰ ਹੋਵਾ.”
(ਗੁਪ੍ਰਸ਼ੁ)

ਕਾਯਵਤ੍ਰੁਹ. ਸੰਗਤ—ਯੋਗ ਦੀ ਇੱਕ ਕ੍ਰਿਯਾ, ਜਿਸ ਅਨੁਸਾਰ ਅਨੇਕ
ਜਨਮਾਂ ਦੇ ਸੰਬੰਧਿਤ ਕਰਮ ਵਰਤਮਾਨ ਦੇਹ ਵਿੱਚ ਹੀ ਸੰਕਲਪਮਾਤ੍ਰ
ਕਰਕੇ ਭੋਗ ਲੈਣੇ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਹੋਰ ਜਨਮ ਧਾਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਨਾ ਪਵੇ।
੨ ਯੋਗਸ਼ਕਤਿ ਨਾਲ ਅਨੇਕ ਸਰੀਰ ਧਾਰ ਲੈਣੇ.

ਕਾਯਾ } ਦੇਖੋ, ਕਾਯ. “ਕਾਯਾ ਨਾਹਟਿ ਆਪੁ ਮਦ.” (ਵਾਰ
ਕਾਯਾ } ਬਿਹਾ ਮਰਦਾਨਾ) ਦੇਹ ਸਰਾਬ ਦੇ ਜਾਤੇ ਦੀ ਮੱਟੀ ਹੈ
ਕਾਯਾ } ਅਤੇ ਹੋਸੀ ਮਦਿਯਾ (ਸਰਾਬ) ਹੈ.

ਕਾਯਿਕ. ਸੰ. ਵਿ—ਦੇਹ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ. ਸਰੀਰ ਦਾ.
ਸਾਰੀਰਿਕ.

ਕਾਰ. ਸੰਗਤ—ਕਾਰ. ਕੰਮ. ਕ੍ਰਿਯਾ. ਡਾ. ੪ “ਜੇ ਰੁਪੁ ਭਾਵੈ ਸਾਈ
ਭਲੀ ਕਾਰ.” (ਜਪੁ) ੨ ਵਿ—ਕਰਤਾ. ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਜੈਸੇ—
ਚਰਮਕਾਰ, ਸੁਵਰਣਕਾਰ, ਲੋਹਕਾਰ ਆਦਿ. ਐਸੀ ਦਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਇਹ
ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਅੰਤ ਆਉਂਦਾ ਹੈ. ਡਾ. ੧੧ ਸੰਗਤ—ਕਰਨ ਯੋਗ
ਕੰਮ. ਕਰਣੀਕ ਕਾਰਯ. “ਜਿਤਨੇ ਜੀਅਜੰਤੁ ਪੂਰੁ ਕੀਨੇ ਤਿਤਨੇ ਸਿਰਿ
ਕਾਰ ਲਿਖਾਵੈ.” (ਮਲਾ ਮ: ੪) ੪ ਧਰਮ ਦਾ ਟੈਕਸ. ਦਸਵੰਧ
ਆਇਕ. “ਕਾਰ ਭੇਟ ਕੁਰ ਭੀ ਸਿਖ ਲਾਵਹਿ.” (ਗੁਪ੍ਰਸ਼ੁ) ੫ ਰੇਖਾ.
ਲਕੀਰ. “ਦੇਖੈ ਚਉਕਾ ਕਈ ਕਾਰ.” (ਵਾਰ ਆਸਾ) ੬ ਤੰਤ੍ਰਸ਼ਾਸਤ੍ਰ
ਅਨੁਸਾਰ ਮੰਤ੍ਰਵਿਧਿ ਨਾਲ ਰਖਣਾ ਲਈ ਕੀਤੀ ਹੋਈ ਲੀਕ. “ਚਉਹਿਲਦ
ਹਮਾਵੈ ਰਾਮਕਾਰ ਦੁਖ ਲਗੈ ਨ ਭਾਈ.” (ਬਿਲਾ ਮ: ੫) ੭ ਕਾਲਸ.
“ਤਿਨ ਅੰਤਰਿ ਕਾਰ ਕਰੀਨਾ.” (ਕਉ ਮ: ੪) ਦੇਖੋ, ਕਾਰ ਕਰੀਨਾ।
੮ ਅਹੰਕਾਰ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. “ਨ ਕਾਮ ਹੈ ਨ ਕ੍ਰੋਧ ਹੈ ਨ ਲੋਭ ਹੈ ਨ ਕਾਰ
ਹੈ.” (ਅਕਾਲ) ੯ ਅ. ੨ ਕਾਰ. ਦਰਿਆ ਅਤੇ ਖੂਹ ਦੀ
ਕਹਿਰਾਈ. ਖੂਹ ਅਤੇ ਤਾਲ ਦੀ ਫਾਰ. “ਖਨਤੇ ਕਾਰ ਸੁ ਰਹਿਰ
ਨਿਕਰਹੀ.” (ਗੁਪ੍ਰਸ਼ੁ) ੧੦ ਡਾ. ੪ ਜੰਗ. “ਮਸਮ ਰਾ ਰੂ ਕੇਰੇ
ਕੁਨਦ ਵਕਤ ਕਾਰ.” (ਜਬਰ) ੧੧ ਰੁ. ੪ ਕਾਰ. ਕਰਵਾ. ੧੨ ਅ.
ਬਾਲਾ ਰੰਗ। ੧੩ ਭਰਵੰਤ ਕਵਿ ਨੇ ਡਾ. ੧੧ ਕੇਰ (ਲਿੰਗ) ਦੀ ਥਾਂ ਭੀ
ਕਾਰ ਲਗਦਾ ਵਰਤਿਆ ਹੈ.

ਕਾਰਸ. ਦੇਖੋ, ਕਾਲਸ. “ਜੇ ਕਾਰਸ ਕੇ ਲਾਇ ਵਿਸੇਖੇ.” (ਗੁਪ੍ਰਸ਼ੁ)
ਕਾਰਸਾਪਣ. ਦੇਖੋ, ਕਾਰਖਾਪਣ.

ਅਤ੍ਰਿ ਰਿਖੀ ਲਿਖਵਾ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਕਾਰ (ਰੇਖਾ) ਨਾ ਕੱਢੀ ਜਾਵੇ, ਤਦ ਅੰਨ ਦਾ ਰਸ
ਰਾਖਸ ਲੈ ਜਾਵੇ ਹਨ.

ਕਾਰ ਸੇਵਾ. ਪਵਿਤ੍ਰ ਸਰੋਵਰ ਦੀ ਫਾਰ ਕੱਢਣ ਦੀ ਸੇਵਾ. ਦੇਖੋ, ਕਾਰ
੯. ਖਾਸ ਕਰਕੇ ੧੭ ਜੂਨ, ੧੯੨੪ ਨੂੰ ਆਰੰਭ ਹੋਈ ਸ਼੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ
ਸਰੋਵਰ ਦੀ ਅਤੇ ੧੦ ਜਨਵਰੀ ਸਨ ੧੯੩੧ ਨੂੰ ਸੰਗਤਾਂ ਕਰਕੇ ਹੋਈ
ਡਰਨਤਾਰਨ ਦੀ ਸੇਵਾ, ਜਿਸ ਦਾ ਡਾ. ੧੭ ਉਤਸਵ ੧੭ ਸਿਤੰਬਰ ਨੂੰ
ਹੋਇਆ ਸੀ.

ਕਾਰਕ. ਸੰ. ਵਿ—ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਕਰਤਾ. ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼
ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਯੋਗ ਦੂਜੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨਾਲ ਮਿਲਕੇ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਜੈਸੇ—
ਸੁਖਕਾਰਕ, ਦੁਖਕਾਰਕ ਆਦਿ। ੨ ਸੰਗਤ—ਵਯਕਰਣ ਅਨੁਸਾਰ
ਸੰਗਤ ਅਥਵਾ ਸਰਵਨਾਮ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਉਹ ਅਵਸਥਾ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਉਸ
ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ ਪੂਰਣ ਹੋਵੇ. Case. ਕਾਰਕ ਭੀ ਹਨ—
ਕਰਤਾ, ਕਰਮ, ਕਰਣ, ਸੰਪ੍ਰਦਾਨ, ਅਪਾਦਨ ਅਤੇ ਅਧਿਕਰਣ.
ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਸਸ੍ਰੀ ਵਿਭਕਤੀ ਬਿਨਾ ਹੋਰ ਸਬੰਧ ਵਿਭਕਤੀਆਂ ਯਥਾਕ੍ਰਮ
ਲਗਦੀਆਂ ਹਨ.^੨

ਉਦਾਹਰਣ—

(ੳ) ਕਰਤਾ—ਕੁਰਮੁਖ ਸਿੱਖ ਪਾਠ ਕਰਦਾ ਹੈ. ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਿੱਖ ਨੇ
ਅਰਦਾਸ ਕੀਤੀ.

(ਅ) ਕਰਮ—ਸਿੱਖ ਨੂੰ ਪ੍ਰਸਾਦ ਛਕਾਇਆ.

(ੲ) ਕਰਣ—ਕਲਮ ਨਾਲ ਲਿਖੇ.

(ੳ) ਸੰਪ੍ਰਦਾਨ—ਮੇਰੇ ਲਈ ਘੋੜਾ ਲਿਆਓ.

(ੴ) ਅਪਾਦਨ—ਕੁੰਝੀ ਤੋਂ ਪੋਥੀ ਲੈ ਆਓ.

(ਕ) ਸੰਬੰਧ—ਭਾਬੇ ਕਾਰੂ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਸਭਤ ਦੇ ਉਪਰ ਹਿਤ
ਆਇਆ.

(ਖ) ਅਧਿਕਰਣ—ਕੁਰਦਾਰੇ ਵਿੱਚ ਕੀਰਤਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.

੩ ਦੇਖੋ, ਡਾਟ.

ਕਾਰਕਦੀਪਕ. ਦੇਖੋ, ਦੀਪਕ (ਅ).

ਕਾਰ ਕਰੀਨਾ. ਸੰਗਤ—ਕਾਲਸ ਅਤੇ ਕਰਤਾਪਨ. ਸਿਆਹੀ ਅਤੇ
ਕਠੋਰਾ. “ਮਨਮੁਖ ਹੋਆਰਾ ਅਤਿ ਕਠੋਰ ਹੈ, ਤਿਨਿ ਅੰਤਰਿ ਕਾਰ
ਕਰੀਨਾ.” (ਕਉ ਮ: ੪) ੨ ਵਿ—ਕਾਲਾ ਕਨੂਰਾ. ਛਹੂਰ ਸਿਆਹ.
ਕਾਰਕੁਨ. ਡਾ. ੨੪ ਸੰਗਤ—ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਕਾਰੀਦਾ.
ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰਤਾ.

ਕਾਰਕੁਨੀ. ਸੰਗਤ—ਕਾਮਦਾਰੀ. ਅਹਿਲਕਾਰੀ. “ਹਰਿਨਾਮੇ ਕੀ
ਰਮ ਕਉ ਸਤਿਗੁਰੁ ਕਾਰਕੁਨੀ ਦਈ.” (ਮ: ੪ ਵਾਰ ਵਡ)

ਕਾਰਖ } ਸੰਗਤ—ਕਾਲਸ. ਕਾਲੁਸ. ਸਿਆਹੀ.
ਕਾਰਖਾ }

ਕਾਰਖਾਨਾ. ਡਾ. ੨੬੪ ਸੰਗਤ—ਕੰਮ ਕਰਨ ਦਾ ਘਰ. ਕਾਰਖਾਲਾ.
ਉਹ ਅਸਥਾਨ ਜਿਥੇ ਕੋਈ ਕੰਮ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ.

ਕਾਰਖਾਪਣ } ਸੰ. ਕਾਵਾਧਿਯ ਅਤੇ ਕਾਵਿਕ. ਸੰਗਤ—ਇੱਕ
ਕਾਰਖਿਕ } ਪੁਰਾਣਾ ਸਿੱਕਾ, ਜੋ ਇੱਕ ਕਸ (੧੬ ਮਾਸੇ) ਜੇਠੇ
ਭੀਖੀ (ਸਸ੍ਰੀ) ਵਿਭਕਤੀ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਲਗਦੀ ਹੈ, ਇਹ ਕਾਰਕ ਨਹੀਂ ਦੇਖੋ,
ਉਦਾਹਰਣ ਕ.

ਅਥਵਾ ਚਾਂਦੀ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਮਾਸਾ ਉਸ ਵੇਲੇ ਪੰਜ ਰੱਤੀ ਦਾ ਸੀ।
੨ ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਨੇ ਰੂਪਯੋ ਦੀ ਥਾਂ ਕਾਰਖਿਕ ਸ਼ਬਦ ਵਰਤਿਆ
ਹੈ। "ਮਕਤਬ ਆਇ ਏਕ ਕਾਰਖਿਕ ਦੀਨ ਬਾਲੂ, ਕੜਕ ਮਿਹਾਈ
ਬਾਂਟ ਪਟੀਆ ਨਿਖਾਈ ਹੈ।" (ਨਾਪੁ)

ਕਾਰਗਰ. ਛਾ ੨੪ ਕਾਰਗਰ. ਕਾਰਮਾਨਾ। ੨ ਕਪੜਾ ਬੁਣਨ ਦੀ
ਖੰਡੀ। "ਕਹਿਤ ਕਬੀਰ ਕਾਰਗਰ ਤੇਰੀ।" (ਆਸਾ) ੩ ਕਰਖਾ.
ਚੁਲ੍ਹੇ ਦੀ ਤਾਈ ਦੀ ਕੰਧੀ।

ਕਾਰਗਰ. ਛਾ ੨੪ ਵਿ—ਲਾਭਦਾਇਕ। ੨ ਆਸਰ ਪਾਉਣ ਵਾਲਾ.
ਕਾਰਗੁਜ਼ਾਰ. ਛਾ ੨੪ ਵਿ—ਕਾਰਜ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਕੰਮ
ਚਲਾਉਣ ਵਾਲਾ।

ਕਾਰਚੋਬੀ. ਛਾ ੫੨੪ ਸੰਗਤ—ਜ਼ਰਦੋਬੀ ਕਹੀਦਾ. ਜ਼ਰੀ ਨਾਲ
ਕੱਢਿਆ ਬੋਲ ਬੂਟਾ। "ਤਿਲਾ ਕਾਰਚੋਬੀ ਲਗੇ ਲਾਲ ਹੀਰਾ।" (ਸਲੋਹ)
ਕਾਰਜ. ਸੰ. ਕਾਰਜ. ਸੰਗਤ—ਕੰਮ. ਧੰਧਾ. "ਕਾਰਜ ਸਕਲੇ ਸਾਧੇ।"
(ਸੋਰ ਮ: ੫) ੨ ਫਲ. ਨਰੀਜਾ।

ਕਾਰਜਸਿੰਧਿ } ਸੰਗਤ—ਕਾਰਜਸਿੰਧਿ. ਕਾਮਯਾਬੀ. ਕੰਮ ਵਿੱਚ
ਕਾਰਜਸੀਧ } ਸਫਲਤਾ। "ਨਾਮ ਹਮਾਰੈ ਕਾਰਜਸੀਧ।" (ਗੋਸ਼
ਮ: ੫)

ਕਾਰਜਾ. ਦੇਖੋ, ਕਾਲਜਾ. "ਤਿਲੀ ਕਹੈ ਕਾਰਜਾ।" (ਨਾਪੁ)

ਕਾਰਜਾਰ. ਛਾ ੨੪੪ ਸੰਗਤ—ਜੰਗ. ਯੁੱਧ।

ਕਾਰਜੁ. ਦੇਖੋ, ਕਾਰਜ. "ਕਾਰਜੁ ਤੇਰਾ ਹੋਵੈ ਪੂਰਾ।" (ਰਾਮ ਮ: ੫)

ਕਾਰਣ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਹੋਰੁ. ਸਬਬ. "ਜਿਨਿ ਕਾਰਣਿ ਰੂਹੁ
ਵਿਸਾਰਿਆ।" (ਮ: ੩ ਵਾਰ ਵਡ) ੨ ਫਿ. ਵਿ—ਵਾਸਤੇ. ਨਿਯੋ.
"ਹੋਟੀਆ ਕਾਰਣਿ ਪੁਰਹਿ ਤਾਲ।" (ਵਾਰ ਆਸਾ) ੩ ਸੰਗਤ—
ਕਾਰਜ ਦਾ ਸਾਧਨ. ਸਾਮਗ੍ਰੀ. "ਕਾਰਣ ਬਰਤੋ ਰਸਿ ਹੈ।" (ਮ: ੨
ਵਾਰ ਮਾਭ) "ਆਪੇ ਕਰਤਾ ਕਾਰਣ ਕਰਾਏ।" (ਮਾਭ ਅ: ਮ: ੩)
ਵਿਦੁਆਨਾਂ ਨੇ ਦੋ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਕਾਰਣ ਮੰਨੇ ਹਨ ਇੱਕ ਨਿਮਿੱਤ, ਜੇਹਾਕਿ
ਕਪੜੇ ਦਾ ਜੁਲਾਹਾ, ਖੰਡੀ, ਨਲਕੀ ਆਦਿ. ਦੂਜਾ ਉਪਾਦਾਨ, ਜੇਹਾ
ਕਪੜੇ ਦਾ ਸੂਤ, ਘੜੇ ਦਾ ਮਿੱਟੀ।

ਕਾਰਣਸਰੀਰ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਆਨੰਦਮਯਕੋਸ਼. ਸੁਖਪਤਿ ਅਵਸਥਾ
ਦਾ ਉਹ ਕਲਪਿਤ ਸਰੀਰ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਦੇ ਵਿਸਿਆਂ ਦਾ
ਅਭਾਵ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਕੇਵਲ ਅਰੰਕਾਧ ਦਾ ਸੰਸਕਾਰ ਭਾਵੀ ਰਹਿ
ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਜੀਵਾਤਮਾ ਸੁਖ ਦਾ ਅਨੁਭਵ ਕਰਦਾ ਹੈ।
੨ ਅਨਿਰਵਚਨੀਯ ਮਾਯਾ, ਜੋ ਸਬੂਲ ਅਤੇ ਸੁਖਮ ਸਰੀਰ ਦਾ ਕਾਰਣ
ਹੈ।

ਕਾਰਣਕਰਣ } ਦੇਖੋ, ਕਰਣਕਾਰਣ। ੨ ਕਾਰਣਾਂ ਦੇ ਕਰਨ
ਕਾਰਣਕਰਣੇਉ } ਵਾਲਾ। "ਕਾਰਣਕਰਣ ਕਰੀਮ।" (ਰਾਮ ਮ:
੫)

ਕਾਰਣਤਨ. ਦੇਖੋ, ਕਾਰਣਸਰੀਰ।

ਕਾਰਣਮਾਲਾ. ਇੱਕ ਅਰਥਾਨੰਕਾਰ. ਕਾਰਣ ਅਤੇ ਕਾਰਜ ਦੋ
ਪਰੰਪਰਾ, ਅਰਥਾਤ ਕਾਰਣ ਤੋਂ ਉਪਜਿਆ ਕਾਰਜ, ਕਿਸੇ ਹੋਰ

ਕਾਰਜ ਦਾ ਕਾਰਣ ਵਰਣਨ ਕਰਨਾ "ਕਾਰਣਮਾਲਾ". ਅਲੰਕਾਰ ਹੈ।
ਇਸ ਦਾ ਨਾਉਂ "ਹੇਤੁਮਾਲਾ" ਅਤੇ "ਗੁੰਢਾ" ਭੀ ਹੈ।

ਉਦਾਹਰਣ—

ਸੁਣਿਆ ਮੰਨਿਆ ਮਨਿ ਕੀਤਾ ਭਾਉ।

ਅੰਤਰਗਤਿ ਤੀਰਥ ਮਨਿ ਨਾਉ। (ਜਪੁ)

ਬੂਝਣ ਮਨਨ ਦਾ ਕਾਰਣ, ਮਨਨ ਨਿਦਿਧਾਸਨ ਦਾ ਕਾਰਣ,
ਨਿਦਿਧਾਸਨ ਸਾਥਾਤਕਾਰ ਦਾ ਕਾਰਣ ਆਦਿ।

ਜੇਵਾ ਤੇ ਮਨ ਨੰਮੂ ਹੈ, ਨੰਮੂ ਰਿਦੇ ਵਸ ਨਾਮ।

ਨਾਮ ਸਿਮਰ ਕਰ ਭਾਨ ਹੈ, ਭਾਨ ਮੇਕ ਕੇ ਧਾਮ।

ਕਾਰਣਿ. ਕਾਰਣ (ਸਬਬ) ਨਾਲ. ਵਾਸਤੇ. ਲਈ. ਦੇਖੋ, ਕਾਰਣ.
ਕਾਰਣਿਅਾਰੇ. ਵਿ—ਜੰਗ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਯੋਧਾ. ਦੇਖੋ, ਕਾਰ ੧੦.
"ਉੱਠੇ ਕਾਰਣਿਅਾਰੇ ਰਾਖਸ ਹਤਯਾਇ." (ਚੰਡੀ ੩) ੨ ਕਾਰ
(ਉਪਦ੍ਰਵ) ਕਰਨ ਵਾਲੇ.

ਕਾਰਣੁ. ਦੇਖੋ, ਕਾਰਣ.

ਕਾਰਣੇ. ਫਿ. ਵਿ—ਵਾਸਤੇ. ਨਿਯੋ. ਲਈ.

ਕਾਰਣੇਯ. ਵਿ—ਕਾਰਣੀਯ. ਕਰਾਉਣ ਯੋਗਤ.

ਕਾਰਣਕ. ਦੇਖੋ, ਕਾਰਤਿਕ.

ਕਾਰਤਿਕਿਆਨੀ. ਦੇਖੋ, ਕਾਰਤਿਕਿਆਨੀ.

ਕਾਰਤਿਕੇਯ. ਦੇਖੋ, ਕਾਰਤਿਕੇਯ.

ਕਾਰਤਵੀਰਯ. ਦੇਖੋ, ਸਹਸ੍ਰਭਾਗੁ.

ਕਾਰਤਿਕ. ਸੰ. ਕਾਰਤਿਕ. ਸੰਗਤ—ਕ੍ਰਿਤਿਕਾਨਕੜ ਵਾਲੀ ਪੂਰਣਮਾਸੀ
ਹੈ ਜਿਸ ਦੀ, ਬੱਤਕ ਦਾ ਮਹੀਨਾ.

ਕਾਰਤਿਕਿਆਨੀ. ਸੰਗਤ—ਕਾਰਤਿਕੇਯ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ. ਸ੍ਰਾਮਿਕਾਰਤਿਕ
ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ.

ਕਾਰਤਿਕੇਯ. ਸੰ. ਕਾਰਤਿਕੇਯ. ਜਿਸ ਦਾ ਇੱਕ ਪੁਰੁ. ਦੇਖੋ, ਖਡਾਨਨ.
ਬ੍ਰਹਮਵੈਵਰਤ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸ ਦਾ ਵੀਰਜ ਪਾਰਵਤੀ
ਨਾਲ ਕੀਤਾ ਕਰਦੇ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਪੁਰ ਡਿਗਿਆ, ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਨੇ ਅਗਨਿ
ਵਿੱਚ ਅਤੇ ਅਗਨਿ ਨੇ ਸਰਗੁੱਤੇ (ਸਰਕਾਂਡ) ਦੇ ਰੂਥੇ ਵਿੱਚ ਅਸਥਾਪਨ
ਕੀਤਾ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਡੀ ਮੁੰਹਾਂ ਵਾਲਾ ਪੁਰੁ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ. ਉਸ ਦਾ
ਪਾਲਨ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਕ੍ਰਿਤਿਕਾ ਨੇ ਆਪਣੇ ਦੁੱਧ ਨਾਲ ਕੀਤਾ,
ਜਿਸ ਕਾਰਣ ਇਹ ਨਾਉਂ ਪਿਆ. ਇਸ ਦਾ ਜਨਮ ਤਾਰਕਾਸੁਰ ਮਾਰਨ
ਨਈ ਹੋਇਆ ਸੀ. ਇਸੇ ਕਾਰਣ ਤਾਰਕਾਰਿ ਨਾਉਂ ਹੋਇਆ. ਇਹ
ਦੇਵਤਿਆਂ ਦਾ ਸੈਨਾਨੀ ਹੈ.

ਕਾਰਤਿਕੇਯਪਿਤ. ਬਿਵ. ਬੁਦ੍.

ਕਾਰਤੂਸ. ਫ਼. Cartouche. ਕਾਰਤੂਸ. ਪੁਰਤ. ਕਾਰਟੂਸ. ਅੰ.
Cartridge. ਸੰਗਤ—ਕਾਰਜ ਅਥਵਾ ਧਾਤੂ ਦੀ ਨਲਕੀ, ਜਿਸ
ਵਿੱਚ ਬਾਰੂਦ ਭਰਕੇ ਭਰਕੇ ਬੰਦੂਕ ਵਿੱਚ ਰੱਖਕੇ ਚਲਾਈਦਾ
ਹੈ.

ਕਾਰਦਾਰ. ਛਾ ੨੪੪ ਸੰਗਤ—ਅਹਿਲਕਾਰ. ਕੰਮ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ।
'ਦੁਆਰੀ' ਸਲਨੇਲਾਂ ਨੇ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਲਿਆਂਦਾ ਸੀ.

੨ ਮੁਕਤ ਅਤੇ ਸਿੱਖ ਰਾਜ ਸਮੇਂ ਜ਼ਮੀਨ ਦਾ ਮੁਆਮਲਾ ਉਕਰਾਹੁਣ ਵਾਲਾ ਕਰਮਚਾਰੀ (Collector). "ਕਾਰਦਾਰ" ਸੰਦੀਦਾ ਸੀ. ਇਸ ਨੂੰ ਮਾਲੀ ਅਤੇ ਭੋਜਦਾਰੀ ਅਖਤਿਆਰਤਾ ਤੀ ਹੋਇਆ ਕਰਦੇ ਸਨ। ੩ ਮਾ. ਰਾਹੁਤਾ. ਕੁਝ ਇਕੱਠਾ ਕਰਨ ਦਾ ਸੰਦ. ਦੇਖੋ, ਖਾਲਸੇ ਦੇ ਸੰਦ.

ਕਾਰਨ. ਦੇਖੋ, ਕਾਰਣ. "ਮਾਇਆ ਕਾਰਨ ਬਿਦਿਆ ਬੇਚਰੁ." (ਪ੍ਰਭਾ ਕਬੀਰ) ਮਾਇਆ ਵਾਸਤੇ ਵਿਦਯਾ ਵੇਚਦੇ ਹੋ। ੨ ਕਾਰਜ ਦਾ ਸਾਧਨ. "ਕਾਰਨ ਬਪੁਰਾ ਕਿਆ ਕਰੈ ਜਉ ਰਾਮ ਨ ਕਰੈ ਸਹਾਇ." (ਸ. ਕਬੀਰ) ਕਾਰਜ ਦਾ ਸਾਧਨ ਇਹ ਮਨੁੱਖ ਬੇਚਾਰਾ ਕੀ ਕਰੇ? ੩ ਕਾਰਨ. "ਕਾਰਨ ਕੁਨਿਦ ਹੈ." (ਜਾਪੁ) ਕਾਰਨ ਕੁਨਿਦਹ.

ਕਾਰਨਕਰਨ. ਦੇਖੋ, ਕਰਣਕਰਣ. "ਕਾਰਨਕਰਨ ਤੂੰ ਹੈ." (ਆਸਾ ਮ: ੫)

ਕਾਰਨਿ. ਦੇਖੋ, ਕਾਰਣਿ.

ਕਾਰਨੇ. ਦੇਖੋ, ਕਾਰਣੇ. "ਬਲਿ ਬਲਿ ਜਾਉ ਰਮਈਆ ਕਾਰਨੇ." (ਧਨਾ ਰਵਿਦਾਸ)

ਕਾਰਬਾਰ. ਡਾ. ੫੫ ਸੰਗਤ—ਵਧਾਪਾਰ. ਲੈਣ ਦੇਣ। ੨ ਕੰਮ ਧੰਦਾ.

ਕਾਰਬਾਰੀ. ਵਿ—ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਕਾਰਕੁਸ਼ਾਹ। ੨ ਸੰਗਤ—ਕੰਮ ਚਲਾਉਣ ਵਾਲਾ ਅਹਿਲਕਾਰ. ਮੁਖਤਾਰ.

ਕਾਰਮਕ. ਦੇਖੋ, ਕਾਰਮਿਕ.

ਕਾਰਮਣਾ. ਵਿ—ਕਿਸੇ ਕਾਰ (ਕੰਮ) ਕਰਨ ਜਾਂ ਕਰਾਣ ਲਈ ਕੋਈ ਗੱਲ ਮੰਨਣੀ.

ਕਾਰਮਾ. ਦੇਖੋ, ਕਾਲਿਆ. "ਕਾਰਮਾ ਹਰਨ ਕਾਜ ਸਾਧਨ ਕਰਤ ਕੁਮ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) "ਜਗਤ ਨਿਸੇਸਹਿ ਕਾਰਮਾ ਤਨ ਏਕ." (ਪਾਰਸਾਵ) ਚੰਦਮਾ ਨੂੰ ਦਾਗ ਲੱਗਿਆ.

ਕਾਰਮਾਇ. ਕਾਰਮੁਕ ਆਦਿ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. ਧਨੁਖ ਅਦਿਕ. "ਕਾਰਮਾਇ ਕੂਚ ਕੋਚ ਤੁੰਟ ਹੈ." (ਪਾਰਸਾਵ)

ਕਾਰਮਿਕ. ਸੰ. ਕਾਸਿੰਕ. ਵਿ—ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਕਰਮ ਕਰਤਾ. ਕਰਮ ਕਾਢੀ. "ਇਕ ਭਗਤ ਕਾਰਮਿਕ ਵੈਸਲੇ." (ਮਹਾਨ ਪ੍ਰਕਾਸ਼) ਕਾਰਮੁਕ } ਸੰ. ਕਾਮੁਕ—ਕਾਮੁਕ. ਸੰਗਤ—ਵੈਰੀ ਦੇ ਮਾਚਨ ਦਾ ਕਾਰਮ } ਜੋ ਕੰਮ ਹੈ, ਉਸ ਵਿੱਚ ਜੋ ਸਮਰਥ ਹੋਵੇ, ਜੋ ਕਾਰਮੁਕ. ਧਨੁਖ. ਕਮਾਣ. ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਬਾਸ ਦੇ ਧਨੁਖ ਦਾ ਨਾਉਂ ਕਾਰਮੁਕ ਹੈ. "ਸੁੀ ਸਤਿਗੁਰੁ ਕਰ ਕਾਰਮੁਕ ਬਿਰੇ ਦਰੀਚੀ ਬੀਜ." (ਗੁਪਤ) "ਬਿਸਿੱਖ ਕਾਰਮ ਕਸੇ." (ਚੰਡੀ ੨) ਧਨੁਖ ਵਿੱਚ ਵਿਸਿੱਖ (ਤੀਰ) ਬਸੇ.

ਕਾਰਯ. ਦੇਖੋ, ਕਾਰਜ.

ਕਾਰਦਵਾਈ. ਡਾ. ੫੫ ਸੰਗਤ—ਕਤਨ. ਤਦਬੀਰ। ੨ ਕਾਰਜ ਵਿੱਚ ਤਤਪਰਤਾ

ਕਾਰਵਾ } ਡਾ. ੫੫ ਸੰਗਤ—ਯਾਤਰੀਆਂ ਦਾ ਟੋਲਾ. ਕਾਰਵਾਨ. ਕਾਰਵਾਨ } ਅੰ. Caravan.

ਕਾਰਵਿ. ਦੇਖੋ, ਕਾਰਵੀ। ੨ ਕੁਮੁਦਿਨੀ. ਨਿਲੋਫਰ.

ਕਾਰਵੀ. ਵਿ—ਕੋਤੀ. ਕਟਾ. ੨ ਸੰ. ਕਾਰਵੀ. ਅੱਲ. ਕੰਦੂ. ੩ ਸੌਫ. ਬਾਈਆਂ। ੪ ਸੰ. ਕਰਕ—ਕਰਕ. ਮਟਕੀ. "ਕਾਇਆ ਕਾਰੀ ਕਾਰਵੀ." (ਸ. ਕਬੀਰ) ਦੇਖੋ, ਕਰੁਆ.

ਕਾਰਵੇਲ. ਦੇਖੋ, ਕਰੇਲ.

ਕਾਰਾ. ਸੰਗਤ—ਉਪਦ੍ਰਵ. ਫਿਸਾਦ. ਦੇਖੋ, ਕਾਰ ੧੦. "ਕਾਰਾ ਕਰਕੇ ਹਮਰੂੰ ਸੰਗ ਤਾਰਾ." (ਗੁਪਤ) ੨ ਵਿ—ਕਲਾ. "ਤਿਸੁ ਹਲਤਿ ਪਲਤਿ ਮੁਖ ਕਾਰਾ." (ਸੂਹੀ ਮ: ੪) ੩ ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਬੰਧਨ. ਬੈਦ। ੪ ਪੀੜਾ. ਕਲੇਸ਼ ਕਾਤੂ. "ਕਾਰਾ ਰੂਝੈ ਨ ਵਿਆਪਈ." (ਬਾਵਨ) ੫ ਦੂਤੀ. ਵਕਾਲਤ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਇਸਤ੍ਰੀ. ਵਿਰੋਜਣ.

ਕਾਰਾਗਾਰ } ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਜੇਲਖਾਨਾ. ਬੈਦੀਆਂ ਦਾ ਘਰ. ਬੰਦੀਖਾਨਾ. ਕਾਰਾਗ੍ਰਿਹ }

ਕਾਰਾਵਾਸ. ਸੰਗਤ—ਜੇਲ ਦਾ ਨਿਵਾਸ. ਬੈਦਖਾਨੇ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣਾ। ੨ ਜੇਲਖਾਨਾ. ਬੈਦਖਾਨਾ.

ਕਾਰਿ. ਦੇਖੋ, ਕਾਰੀ। ੨ ਸੰਗਤ—ਕ੍ਰਿਯਾ. ਚੋਤਿ. ਚੰਗ. "ਜਿਨਾ ਕਾਰਿ ਨ ਆਈ." (ਸਵਾ ਮ: ੫) ੩ ਮੁਬੱਸਰ. ਅਸਰ ਸਹਿਤ. "ਕੁਰ ਕੀ ਮਤਿ ਜੀਅ ਆਈ ਕਾਰਿ." (ਕਉ ਅ: ਮ: ੧)

ਕਾਰਿਕਾ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਅਜੇਹਾ ਸਲੋਕ (ਛੰਦ) ਜਿਸ ਦੇ ਅੱਖਰ ਬੋਝੇ ਅਤੇ ਅਰਥ ਬਹੁਤ ਹੋਵੇ। ੨ ਕਿਸੇ ਸੂਤ੍ਰ ਅਰਥ ਮੰਤ੍ਰ ਦਾ ਟੀਕਾ, ਜੋ ਛੰਦਾਂ ਵਿੱਚ ਕੀਤਾ ਹੋਵੇ. ਛੰਦਬੰਧ ਟੀਕਾ। ੩ ਨਾਟਕ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਨਾਟ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ.

ਕਾਰਿੰਡਵ. ਦੇਖੋ, ਕਾਰੰਡਵ.

ਕਾਰਿੰਦਾ. ਡਾ. ੫੫ ਸੰਗਤ—ਕਰਮਚਾਰੀ. ਕਾਰਕੁਨ. ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲਾ.

ਕਾਰੀ. ਸੰਗਤ—ਕ੍ਰਿਯਾ. ਕਾਯੰਤ "ਸਤਿਗੁਰੁ ਕਰਮਾਇਆ ਕਾਰੀ ਏਹੁ ਕਰੇਹੁ." (ਮ: ੩ ਵਾਰ ਭਿਰਾ) ੨ ਇਲਾਜ. ਉਪਾਯ. "ਵੈਦ ਕਿ ਜਾਣੈ ਕਾਰੀ?" (ਮਾਰੂ ਮ: ੧) "ਸੰਤਹੁ ਇਹਾ ਬਤਾਵਹੁ ਕਾਰੀ." (ਸੋਰ ਮ: ੫) ੩ ਕਾਲੀ ਦੇਵੀ. "ਸੰਘਾਰ ਦਈ ਰਨ ਕਾਰੀ." (ਚੰਡੀ ੨) ੪ ਕਾਲੀਨਾਭ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਕ੍ਰਿਸਨ ਜੀ ਨੇ ਜਮੁਨਾ ਵਿੱਚੋਂ ਕੀਤਿਆ ਸੀ. "ਪ੍ਰਾਨ ਭਸਿ ਜਬ ਕਾਰੀ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੫ ਕਾਦ. ਰੇਖਾ. ਲੀਕ. "ਕਾਲੀ ਕਾਲੀ ਕਿਆ ਬੀਝੈ?" (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਸੁੀ) ੬ ਵਿ—ਕਾਲੀ. ਸਿਆਹ. "ਕਾਜਰਕੋਠ ਮਹਿ ਭਈ ਨ ਕਾਰੀ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) ੭ ਸੰ. ਕਾਰਿਨ੍. ਵਿ—ਕਰਨ ਵਾਲਾ. "ਕੁਝਿਤ ਪੁਨਾਸਨਕਾਰੀ." (ਗੁਰੂ ੧੦) "ਅੰਤਰਿ ਸਕਦ ਰਵਿਆ ਗੁਣਕਾਰੀ." (ਰਾਮ ਅ: ਮ: ੧) ੮ ਕਾਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਪ੍ਰਧਾਨ. ਮੁਖੀਆ. "ਸਤ੍ਰੁ ਸੰਤੋਖੁ ਨਕਰ ਮਹਿ ਕਾਰੀ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੧) ੯ ਡਾ. ੫੫ ਅਸਰਵਾਲਾ. ਮੁਅੱਸਿਰ। ੧੦ ਕਹਿਰਾ. ਡੂੰਘਾ. "ਤਨ ਸੋਨ ਸਾਰੀ ਭਯੋ ਜਖਮ ਕਾਰੀ." (ਸਲੋਹ) ੧੧ ਅ. ੫੫ ਕਾਰੀ. ਪੜ੍ਹਨ ਵਾਲਾ. ੧੨ ਕੁਰਾਨ ਨੂੰ ਸੁੱਧ ਪੜ੍ਹਨ ਵਾਲਾ.

ਕਾਰੀਗਰ. ਡਾ. ੫੫ ਸੰਗਤ—ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਹੁਨਰਮੰਦ.

ਕਾਰੀਕਰੀ. ਭਾ ੫੬੪ ਸੰਗਤ—ਕਾਰਜ ਦੇ ਕਰਨ ਦੀ ਵਿਦਯਾ.
ਹੁਨਰਮੰਦੀ.

ਕਾਰੂ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਕਾਰੀਕਰ. ਹੱਥ ਨਾਲ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲਾ।
੨ ਦੇਖੋ, ਕਾਰ.

ਕਾਰੁਨਕ. ਸੰ. ਕਾਲਾਕ. ਸੰਗਤ—ਕਰੁਣਾ. (ਕ੍ਰਿਪਾ) ਦਾ ਭਾਵ.
ਮਿਹਰਬਾਨੀ। ੨ ਕਿਸੇ ਦੇ ਦੁੱਖ ਨੂੰ ਅਨੁਭਵ ਕਰਕੇ ਦਿਲ ਦੇ ਦੁਵਰ
(ਕਲਟ) ਦਾ ਭਾਵ.

ਕਾਰੂ } ਅ ੫੫੬ ਕਾਰੂ. Korah. ਇਸਰਾਈਲ ਵੰਸ਼ੀ ਯਜਰ
ਕਾਰੂ } (Izhar) ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ, ਜੋ ਮਿਸਰ ਵਿੱਚ ਵਡਾ ਧਨੀ ਅਤੇ
ਕੰਜੂਸ ਦਾ ਸਰਤਾਜ ਸੀ. ਇਸ ਦਾ ਜਿਕਰ ਕੁਰਾਨ ਵਿੱਚ ਭੀ ਆਇਆ
ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਕੁਰਾਨ ਸੂਰਤ ੨੯, ਆਯਤ ੨੮ ਅਤੇ ਸੂਰਤ ੨੮,
ਆਯਤ ੨੬—੨੭ ਇਹ ਪੈਗੰਬਰ ਮੁਸਾ ਦੇ ਚਾਚੇ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਸੀ.

ਕਾਰੂਦੀਆਂ ਦੇ ਗ੍ਰੰਥ Talmud ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਕਾਰੂ ਦੇ
ਖਜ਼ਾਨਿਆਂ ਦੀਆਂ ਕੁੰਜੀਆਂ ੩੦੦ ਖੱਚਰਾਂ ਦਾ ਬੋਝ ਸੀ. ਇਹ ਧਨ ਦੇ
ਮਦ ਵਿੱਚ ਆਕੇ ਹਜਰਤ ਮੁਸਾ ਦੇ ਹੁਕਮਾਂ ਦੀ ਤਾਮੀਲ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ
ਸੀ ਅਤੇ ਲਕਾਤ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ ਸੀ. ਮੁਸਾ ਦੇ ਸੁਪ ਨਾਲ ਕਾਰੂ
ਖਜ਼ਾਨਿਆਂ ਸਮੇਤ ਜ਼ਮੀਨ ਵਿੱਚ ਕਲਕ ਹੋ ਗਿਆ.

ਕਾਟੀ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਆਦਿ ਅਨੇਕ ਇਤਿਹਾਸ ਲੇਖਕਾਂ ਨੇ ਕਾਰੂ ਨੂੰ
ਰੂਮ ਦਾ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਲਿਖਕੇ ਗੱਲ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਯਥਾ—

“ਰੂਮ ਵਨਾਇਤ ਜਹਾਂ ਮਹਲਾ।
ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਕਾਰੂ ਤਿਹ ਬਾਨਾ। xx
ਤਿਨ ਕੇ ਸੁਖ ਦੇਨੇ ਕੇ ਹੋਤਾ।
ਪੁਰ ਪੁਰਿਥੇ ਵੇਦੀਕੁਲਕੇਰਾ।
ਕਾਰੂ ਕੇਰ ਦੁਹਗ ਜਹਿ ਭਾਰੀ।
ਤਿਸ ਕੇ ਬੈਠੇ ਜਾਇ ਅਕਾਰੀ।” xx

(ਨਾਪੁ. ਉੱਤਰਾਚਲ, ਅ: ੧੬)

“ਨਸੀਹਤਨਾਮ” ਕਾਰੂ ਦੇ ਹੀ ਪਰਚਾਇ ਉਚਾਰਣਾ ਲਿਖਿਆ
ਹੈ, ਯਥਾ—

“ਸੁਨ ਜੀ ਨਨਕ ਕਿਰਾ ਉਚਾਰੀ।
ਦੇਨ ਨਸੀਹਤ ਸਭ ਸੁਖ ਕਾਰੀ।
ਤਿਲੰਕ ਮਹਲਾ ੧

ਲੀਡੀਆ (Asia minor) ਦਾ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਕਰੂਸਸ (Croesus) ਜੋ ਸਲ
੫੬੦—੫੪੬ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ ਹੈ ਇਹ ਭੀ ਕਾਰੂ ਕਹਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਇਹ ਵਡਾ
ਧਨੀ ਸੀ ਇਸ ਦੀ ਪੁਤ੍ਰਤਾ ਵੇਖਕੇ ਵਡੇ ਵਡੇ ਸਿਆਣੇ ਇਸ ਪਾਸ ਆ ਰਹੇ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ
ਵਿੱਚ ਸੋਲਨ (Solon) ਇੱਕ ਵਡਾ ਭਿਖੀ ਸੀ. ਉਸ ਨੂੰ ਕਰੂਸਸ ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ ਕਿ
ਮੇਰਾ ਵਿੱਚ ਕੁਝੀ ਕੌਣ ਹੈ? ਸੋਲਨ ਨੇ ਜਵਾਬ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਤਿਸ ਦਾ ਅੱਤ ਨੁਕ ਨਾਲ
ਨਿਭੇ. ਜਦ ਭਾਰਸ ਦੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ (Cyrus) ਨੇ ਕਰੂਸਸ ਨੂੰ ਜਿੱਤਕੇ ਕਤ ਲਿਆ
ਤੇ ਕਤਲ ਕਰਨ ਲੱਗਾ, ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਸੋਲਨ ਦੀ ਸਿਖਰਾ ਯਾਦ ਆਈ ਅਰ ਉਸ ਨੇ
ਤਿਨ ਵਾਚ ਸੋਲਨ ਦਾ ਨਾਮ ਲਿਆ, ਜਦ ਪੁੱਛਣ ਤੇ ਕਰੂਸਸ ਨੇ ਸਾਰ ਹਲ ਵੀਆ
ਤਾਂ ਭਾਰਸ ਦੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਗੱਲ ਦਿੱਤਾ

ਕੀਚੇ ਨੇਕਨਾਮੀ ਜੋ ਦੇਵੇ ਖੁਦਾਇ।
ਜੋ ਦੀਸੈ ਜ਼ਿਮੀ ਪਰ ਸੋ ਹੋਸੀ ਭਨਾਇ। xx
ਚਾਲੀ ਗੰਜ ਸੋਤੇ ਨ ਰਖਿਓ ਟੀਮਾਨ।
ਦੇਖੋ ਰੇ ਕਾਰੂ! ਜੁ ਹੋਤੇ ਪਰੇਸ਼ਾਨ।” xx

(ਨਾਪੁ ਉ. ਅ: ੧੬)

ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਜਿਸ ਸਮੇਂ ਰੂਮ ਵਨਾਇਤ ਕਏ ਹਨ,
ਉਸ ਵੇਲੇ ਤਖ਼ਤ ਤੇ ਸੁਲਤਾਨ ਸਲੀਮਾਨ ਅੱਵਲ ਸੀ.

ਕਾਰੂਰਾ. ਅ ੫੫੬ ਸੰਗਤ—ਸ਼ੀਸ਼ੀ. ਬੇਤਲ ਇਸ ਦਾ ਮੂਲ ਕਰ
(ਕਾਇਮ ਹੋਣਾ) ਹੈ। ੨ ਮੁੜ. ਸ਼ੀਸ਼ੀ ਵਿੱਚ ਪਾਕੇ ਵੈਦ ਪਾਸ ਲੈ ਜਾਣ
ਕਰਕੇ ਪੇਸ਼ਾਬ ਦੀ ਇਹ ਸੰਗਤ ਹੋਈ ਹੈ.

ਕਾਰੂਰਾ ਮਿਲਣਾ. ਭਾਵ—ਕਾੜੀ ਮਿੜਤਾ ਹੋਈ. ਆਚਾਰ ਸੁਭਾਉ
ਆਦਿ ਦਾ ਮੇਲ ਹੋਣਾ.

ਕਾਰੇ. ਕੰਮ ਵਿੱਚ. ਕਾਮ ਮੇ। ੨ ਕਾਲੇ. ਸਿਆਹ. “ਕਾਰੇ ਉਭੇ
ਜੰਤ.” (ਸ. ਕਬੀਰ) ਸਿਆਹ ਨਿਬਾਸ ਵਾਲੇ ਚੋਰ ਉਠ ਖੜੇ ਹੋਏ.
ਅੰਧੇਰੀ ਰਾਤ ਵਿੱਚ ਸਿਆਹ ਵਸਤੂ ਪਹਿਰਣ ਤੋਂ ਚੋਰ ਨਜ਼ਰ ਨਹੀਂ
ਪੈਂਦਾ.

ਕਾਰੇ. ਕਾਰਜ ਮੇਂ. ਕੰਮ ਵਿੱਚ। ੨ ਸੇਵਾ ਵਿੱਚ. “ਗੁਰਿ ਕਾਰੇ
ਲਾਈਆ.” (ਮ: ੪ ਵਾਰ ਸੋਰ)

ਕਾਰੇ. ਵਿ—ਕਾਲਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਕਾਰਾ.

ਕਾਰੋਤ. ਵਿ—ਕਰੋਤ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਕੋਟਲੇਹਰ ਦਾ.
ਦੇਖੋ, ਕਾਟੀ ਧਾਰ. “ਜੁ ਕਾਰੋਤ ਰਾਯੰ.” (ਵਿਚਿਤ੍ਰ)

ਕਾਰੰਡ } ਸੰ. ਕਾਰਾਡਕ. ਸੰਗਤ—ਹੰਸ ਦੀ ਜਾਤਿ ਦਾ ਇੱਕ
ਕਾਰੰਡਵ } ਜਲਜੀਵ. ਲੰਮੀ ਭਰਦਨ ਦੀ ਬੱਤਕ. “ਹੰਸ ਕਾਰੰਡਵ
ਮੀਨ ਖਡ ਨਾਲਾ.” (ਮਲੋਹ)

ਕਾਰੰਤਾ. ਸੰ. ਕਾਰਾਣਾ. ਪ੍ਰਿਯੰਗੁ, ਇੱਕ ਖੁਸ਼ਬੂਦਾਰ ਬੋਲ। ੨ ਮਘ
ਪਿੱਧੀ.

ਕਾਰੂ. ਸੰਗਤ—ਕਾਰੂ. ਕਾਰ. ਜੋਸ਼ਾਂਦਾ। ੨ ਚਿੰਤਾ. ਮਨ ਦੀ ਤਪਤ.
“ਕਾਰੂ ਜਦਾ ਰਹੈ ਮਨ ਮਾਹੀਂ.” (ਗੁਪਤੁ)

ਕਾਲ. ਸੰਗਤ—ਸਮਾਂ. ਵੇਲਾ. “ਹਰਿ ਸਿਮਰਤ ਕਾਟੈ ਸੋ ਕਾਲ.”
(ਬਿਲਾ ਮ: ੫) ਦੇਖੋ, ਕਾਲਪੁਮਾਣ। ੨ ਮ੍ਰਿਤਤੁ. ਮੌਤ. “ਕਾਲ ਕੈ
ਵਾਸਿ ਸਕਤ ਸਰੁ ਸਾਧਿਆ.” (ਆਸਾ ਮ: ੫) ੩ ਯਮਾ ੪ ਦੁਰਭਿੱਖ.
ਦੁਕਾਲ. ਕਹਿਤ. “ਕਾਲ ਕਵਾਇਆ ਬਰਤੈ ਆਪਿ.” (ਮਨਾ ਮ:
੫) ੫ ਮਹਾਕਾਲ. ਜੋ ਸਾਰੀ ਵਿਸ਼ੁ ਨੂੰ ਲੈ ਕਰਦਾ ਹੈ. “ਕਾਲ ਕ੍ਰਿਪਾਲੁ
ਹਿਯੈ ਨ ਚਿਤਾਰੇ.” (ਬਕ ਸਵੈਯੇ) ੬ ਕਾਲਸ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. ਸਿਆਹੀ.
“ਕਾਲ ਮਤਿ ਨਾਗੀ.” (ਸ੍ਰੀ ਬੇਈ) ੭ ਵਿ—ਕਾਲਾ. ਸਿਆਹ.
“ਨਿਦਕ ਕੇ ਮੁਖ ਹੋਏ ਕਾਲ.” (ਬਿਲਾ ਮ: ੫) ੮ ਸੰਗਤ—
ਜਨਮਸਮਾਂ. ਜਨਮ. “ਕਾਲ ਬਿਕਾਲ ਸਬਦਿ ਭਏ ਨਾਸ.” (ਬਿਲਾ
ਅ: ਮ: ੧) ਜਨਮ ਮਰਣ ਗੁਰਉਪਦੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਨਾਸ ਹੋ ਗਏ।
੯ ਕਲੁ. ਆਉਣ ਵਾਲਾ ਦਿਨ. “ਜੇ ਉਪਜਿਓ ਸੋ ਬਿਨਸ ਹੈ ਪਰੇ
ਆਰੁ ਕੇ ਕਾਲ.” (ਸ. ਮ: ੯) ਪਰਸੋਂ ਅੱਜ ਜਾਂ ਕਲੁ। ੧੦ ਲੋਹਾ

੧੧ ਸਨਿਹਿਰਿ। ਭਨਿਓਗ। ੧੨ ਸਿਵ। ੧੩ ਕੋਕਿਲਾ। ਕੋਇਲਾ।
੧੪ ਵਜਕਰਣ ਅਨੁਸਾਰ ਫਿਰਾ ਦੇ ਵਾਪਰਨ ਦਾ ਸਮਾਂ। Tense.
ਵਰਤਮਾਨ—ਮੈਂ ਪੜ੍ਹਦਾ ਹਾਂ, ਭੂਤ—ਮੈਂ ਪੜ੍ਹਿਆ, ਭਵਿੱਖ—ਮੈਂ
ਪੜ੍ਹਾਂਗਾ।

ਕਾਲਇੰਦੀ। ਦੇਖੋ, ਕਾਲਿੰਦੀ।

ਕਾਲਸ। ਸੰਗਤ—ਕਾਲਿਆ। ਕਾਲਿਕਾ। ਸਿਆਹੀ। ੨ ਕਲੁਸ।
ਕਲੁਸਤਾ। ਮਲੀਨਤਾ। ੩ ਕਲੰਕ।

ਕਾਲਸ ਦਾ ਟਿੱਕਾ। ਦੇਖੋ, ਕਾਲਕ ਟਿੱਕਾ।

ਕਾਲਸੇਨ } ਇੱਕ ਸੁਰਜਵੰਸ਼ੀ ਰਾਜਾ। ਵਿਚਿਤ੍ਰਨਾਟਕ ਦੇ ਲੇਖ ਤੋਂ
ਕਾਲਸੇਣ } ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਵੇਦੀ ਸੋਫੀ ਵੰਸ਼ ਦੇ ਮੁਖੀਏ ਇਹ
ਰਾਜਾ ਸਨ:—"ਕਾਲਸੇਣ ਪ੍ਰਿਥਮੇ ਭਯੋ ਭੂਪਾ। XXX ਕਾਲਕੇਤੁ ਦੂਸਰ
ਭੂਅ ਭਯੋ। ਸੂਰਬਰਸ ਤੀਸਰ ਜਗ ਠਯੋ। ਕਾਲਪੁਸ ਚਤੁਰਥ ਨ੍ਰਿਪ
ਸੋਧੋ। XX ਕਾਲਕੇਤੁ ਅਰੁ ਕਾਲਰਾਯ ਭਨ। ਸਿਨ ਤੇ ਭਯੋ ਪੁਤ੍ਰ ਘਰ
ਅਨਗਤ।" (ਵਿਚਿਤ੍ਰ ਅ: ੨)

ਕਾਲਕ। ਸੰਗਤ—ਕਾਲਸ। ਕਾਲਿਆ। ਕਾਲਖ। "ਨੈਨ ਕੀ ਕਾਲਕ
ਭੀਚਲ ਦੇਖ।" (ਚਰਿਤ੍ਰ ੯੪) ੨ ਕਲੁਖ। ਪਾਪ। ੩ ਦਾੜ। ਕਲੰਕ।
੪ ਫਿ—ਕਾਲ ਦੇ ਕਰਨ ਵਾਲਾ।

ਕਾਲਕ ਟਿੱਕਾ। ਕਾਲਸ ਦਾ ਤਿਲਕ। ਭਾਵ—ਕਲੰਕ ਦਾ ਦਾੜ।
"ਕਾਲਕ ਟਿੱਕਾ ਪਰਤਿਯ ਹਰਣਾ।" (ਭਾਗੁ)

ਕਾਲਕਵਰ } ਕਾਲ ਦਾ ਰਾਜ (ਗ੍ਰਾਹੀ—ਬੁਰਕੀ)। ਦੇਖੋ, ਕਵਲ।
ਕਾਲਕਵਲ }
ਕਾਲ ਕਭਡੀ। ਸੰ. ਕਾਲਿਕਾ। ਸ਼ਰਮਾ। ਭਾਪਲ। Turdus
IMMUTABILIS

ਕਾਲਕਾ। ਸੰ. ਸਿਆਹੀ। ਮਸਿ। ੨ ਕਾਟੇ, ਕਾਲਤ। ਕਲਿਹਰੀ।
੩ ਦੇਖੋ, ਕਾਲਿਕਾ।

ਕਾਲਕਾਕਾਲ } ਕਾਲ ਦਾ ਭੀ ਕਾਲ। ਸਭ ਨੂੰ ਲੈ ਕਰਨ ਵਾਲਾ।
ਕਾਲਕਾਲ } "ਕਾਲ ਕਾ ਕਾਲ ਨਿਰੰਜਨੁ ਜਚਨਾ।" (ਸਵੈਯੇ ਮ:
੪ ਕੇ) "ਨਮੋ ਕਾਲਕਾਲੇ।" (ਸਾਪੁ)

ਕਾਲਕੁਟ } ਦੇਖੋ, ਹੇਮਕੁਟ। ੨ ਜੋ ਕਾਲ ਨੂੰ ਭੀ ਜਲਾ ਦੇਵੇ।
ਕਾਲਕੁਤ } ਜਹਿਰ। ਵਿਸ਼। ਮ੍ਰਿਤਤੁ ਦਾ ਸਮੂਹ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਭੀ
ਕਾਲਕੁਟ ਕਹੀਦਾ ਹੈ। "ਕੁਰਮਤ ਸਤਿ ਕਰ ਕਾਲਕੁਟ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਹੈ।"

[ਭਾਗੁ ਕ]

ਕਾਲਕੇਤੁ। ਦੇਖੋ, ਕਾਲਸੇਣ।

ਕਾਲ ਕੋਠਰੀ } ਹਨੇਰੀ ਕੋਠੜੀ, ਜੇਲ ਦੀ ਉਹ ਕੋਠੜੀ ਜਿਸ
ਕਾਲ ਕੋਠੜੀ } ਵਿੱਚ ਚਾਨਣ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਇਸ ਵਿੱਚ ਸੰਗੀਨ
ਕੋਈਆਂ ਨੂੰ ਇੱਕਲਿਆਂ ਰੱਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। (Solitary
imprisonment)। ੨ ਕਲਕੋਤੀ ਦੀ ਉਹ ਤੰਗ ਕੋਠੜੀ ਜਿਸ ਵਿੱਚ
ਨਵਾਬ ਸਿਰਾਜੁੱਦੌਲਾ ਨੇ ਸਨ ੧੭੫੬ ਵਿੱਚ ੧੪੬ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ ਕੈਦ ਕਰ
ਦਿੱਤੇ ਸਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕੋ ਰਾਤ ੧੭੩ ਮਰ ਗਏ। Black
Hole of Calcutta.

ਕਾਲਕੀਨਿਆ } ਸੰਗਤ—ਕਾਲ ਦੀ ਪੁਤ੍ਰੀ, ਜਹਾ। ਵਿੱਥ ਅਵਸਥਾ।
ਕਾਲਕੀਨਾ } ਭੁਝਾਪ। "ਮਹਾ ਸੁੰਦਰੀ ਕਾਇਆ ਕਾਲਕੀਨਿਆ
ਕੁਸੁਤੇ।" (ਸਰਜ ਮ: ੫) ੨ ਦੇਖੋ, ਵਿਖਕੀਨਾ।

ਕਾਲਕ੍ਰਿਪਨ। ਸੰਗਤ—ਕਾਲ ਰੂਪ ਹੈ ਜਿਸਦੀ ਤਲਵਾਰ। ਮਹਾਕਾਲ।
"ਕਾਲਕ੍ਰਿਪਨ! ਬਿਨਾ ਬਿਨਤੀ ਨ ਤਉ ਰੁਮ ਕੈ ਪ੍ਰਭੁ ਨੈਕ ਰਿਚੈਓ।"
(ਵਿਚਿਤ੍ਰ)

ਕਾਲਕ੍ਰਿਯਾ। ਸੰਗਤ—ਸਮੇਂ ਦਾ ਫੇਰ। ਜ਼ਮਾਨੇ ਦੀ ਗਰਦਿਸ਼।
"ਕਾਲਕ੍ਰਿਯਾ ਐਸੀ ਤਥ ਭਈ।" (ਵਿਚਿਤ੍ਰ)

ਕਾਲਕ੍ਰੋਧ। ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਸਮਾਂ ਵਿਰਾਧਿਣਾ। ਵਕਤ ਗੁਜਾਰਨਾ। ਚੱਟ
ਲਿਆਉਣਾ। ਵੇਲਾ ਟਪਾਉਣਾ।

ਕਾਲਖ। ਦੇਖੋ, ਕਾਲਸ। "ਨਾਮਹੀਨ ਕਾਲਖ ਮੁਖਿ ਮਾਇਆ।"
(ਅਸਾ ਮ: ੪) "ਕਾਲਖ ਦਾਗ ਨਗਾਇ।" (ਸਵਾ ਮ: ੩)
੨ ਕਲੰਕ।

ਕਾਲਖ ਬਿਹੰਡ। ਵਿ—ਪਾਪ ਦੇਸ਼ ਕਲੰਕ ਨਾਸਕ। "ਕਾਲਖ ਬਿਹੰਡ
ਕਿਲਬਿਖ ਹਰਣ।" (ਕੜਾਨ)

ਕਾਲਕੜ। ਸੰਗਤ—ਜੋਤਿਸੀ, ਜੋ ਸਮੇਂ ਦਾ ਕੜਾਤਾ ਹੈ। ੨ ਸਿਆਣਾ।
ਦਾਨਾ, ਜੋ ਸਮੇਂ ਦੀ ਹਲਤ ਨੂੰ ਚੰਗੀ ਰਹਾਂ ਸਮਝਦਾ ਹੈ। ੩ ਕੁੱਕੜ।
ਮੁਰਕਾ। ਇਹ ਤਤਕੇ ਠੀਕ ਸਮੇਂ ਸਿਰ ਭੇਜਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਇਹ
ਨਾਉਂ ਹੈ।

ਕਾਲਕੁਸ } ਵਿ—ਕਾਲਕੁਸਿਤ। ਕਾਲ ਕਰਕੇ ਭੜਿਆ ਹੋਇਆ।
ਕਾਲਕੁਸਤ } ੨ ਕਾਲ ਦਾ ਨਿਗਲਿਆ ਹੋਇਆ। "ਕਾਲਕੁਸ
ਸੀਸਰ।" (ਸਾਚ ਮ: ੫) "ਕਾਲਕੁਸਤ ਸਭ ਲੋਕ ਸਿਆਨੇ ਉੱਠਿ
ਪੀਡਿਤ ਪੈ ਚਲੇ ਨਿਰਾਜ।" (ਸੋਰ ਕਬੀਰ) ੨ ਭਲੇ ਭੁਰੇ ਸਮੇਂ ਦੇ ਕੁਮ
ਕਰਕੇ ਕੁਸਿਆ ਹੋਇਆ।

ਕਾਲਜ। ਸੰਗਤ—ਯੁਧਿਸ਼੍ਠਿਰ। ਪਾਂਡਵਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਵਡਾ ਭਾਈ। ਕਾਲ
(ਧਰਮ) ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਇਹ ਨਾਉਂ ਹੈ। "ਕਾਲਜ ਧਰਮਜ
ਸ਼ਲਾਹਿਪੁ।" (ਸਨਾਮ) ੨ ਦੇਖੋ, ਕਾਲਿਜ। ੩ ਪਹਾ—ਜੰਗਲੀ
ਕਾਲਾ ਮੁਰਗਾ।

ਕਾਲਜਮਨ } ਸੰ. ਕਾਲਕਵਨ। ਕੋਪਾਲੀ ਅਪਸਰਾ ਦੇ ਪੇਟ ਤੋਂ
ਕਾਲਜਮੁਨ } ਗਾਰਕੜ ਮੁਨੀ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ, ਜੋ ਕਾਲੇ ਰੰਗ ਦਾ ਯੂਨਾਨੀ
ਕਾਲਜਮੋਨ } ਰਾਜਾ ਸੀ। ਇਹ ਜਰਾਸੰਧ ਦਾ ਪੱਕਾ ਦੋਸਤ ਸੀ।
ਜਦ ਜਰਾਸੰਧ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਲਈ ਕਾਲਜਮਨ ਮਥੁਰਾ ਪੁਰ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ
ਜੀ ਦੇ ਮਾਰਨ ਲਈ ਚੜ੍ਹ ਆਇਆ, ਤਦ ਜੰਗ ਵਿੱਚੋਂ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਇਸ
ਅੱਗੇ ਭੱਜ ਗਏ। ਕਾਲਜਮਨ ਨੇ ਦੂਰ ਤਾਈਂ ਪਿੱਛਾ ਕੀਤਾ। ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ
ਦਾਉ ਕਰਕੇ ਇੱਕ ਕੰਦਰਾ ਵਿੱਚ ਧਸ ਗਏ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਮੁਚਕੁੰਦ
ਰਾਜਰਿਖੀ ਸੁੱਤਾ ਪਿਆ ਸੀ। ਉਸ ਉੱਪਰ ਆਪਣਾ ਵਸਤੂ ਪਾਕੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ
ਜੀ ਲੁਕ ਗਏ। ਕਾਲਜਮਨ ਨੇ ਮੁਚਕੁੰਦ ਨੂੰ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜਾਣਕੇ ਲੱਤ
ਮਾਰੀ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਮੁਚਕੁੰਦ ਦੀ ਅੱਖ ਖੁਲ੍ਹੀ ਅਤੇ ਉਸ ਦੀ ਕ੍ਰੋਧਦ੍ਰਿਸ਼੍ਟੀ
ਨਾਲ ਕਾਲਜਮਨ ਭਸਮ ਹੋ ਗਿਆ। ਦੇਖੋ, ਮੁਚਕੰਦ। "ਜਰਾਸੰਧਿ
'ਭਾਬਟਰ ਸਪੂਨਰ (Spooners) ਇਸ ਨੂੰ ਪਰਬੀਆ ਦਾ ਰਾਜਾ ਨਿਖਦਾ ਹੈ।

ਕਾਲਜਮੁਨ ਸੰਖਾਰੇ." (ਗੁਰੂ ਅ: ਮ: ੧) "ਜੰਗ ਦਰਾਯਦ ਕਾਲਜਮੰਨ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਚ)

ਕਾਲਜਾ. ਕਲੋਜਾ. ਜਿਗਰ. ਦੇਖੋ, ਕਲੋਜਾ। ੨ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਇਲ ਅਤੇ ਮੇਏ ਦਾ ਅਰਥ ਭੀ ਰਖਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ—ਉਸ ਨੇ ਕੁਥੇਲ ਕੋਲ ਕੇ ਮੇਰਾ ਕਾਲਜਾ ਸਾਰ ਚੁੱਟਿਆ ਹੈ, ਅਤੇ ਨਿਰਨੇ ਕਾਲਜੇ ਪੈਂਡੇ ਨਹੀਂ ਡੁਰਣਾ ਲੋੜੀਂਦਾ. ਦੇਖੋ, ਨਿਰਨਾ ੨.

ਕਾਲਜਾਲ. ਸੰਗਤ—ਕਾਲ ਦੀ ਭਾਗੀ. "ਕਾਲਜਾਲ ਜਮ ਜੋਹਿ ਨ ਸਾਕੈ." (ਬਡ ਵੰਤ ਮ: ੩)

ਕਾਲਚਰਾਣੀ. ਦੇਖੋ, ਬੋਹਣੀ ੨.

ਕਾਲਕੁ. ਵਹੁਟੀ. ਦੇਖੋ, ਕਲਕੁ. "ਸੁਤ ਪਿਤੈ ਸਕਲ ਕਾਲਕੁ ਮਾਤਾ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧)

ਕਾਲਕੁੰਦਰਸੀ. ਦੇਖੋ, ਤ੍ਰਿਕਾਲਦਰਸੀ. "ਕ੍ਰਿਪਾਸਿੰਧੁ ਕਾਲਕੁੰਦਰਸੀ." (ਧਿਆਏ ੧੦)

ਕਾਲਦਾਤਾ. ਕਾਲ (ਮੌਤ) ਦੀ ਦਾਤ. ਯਮਦਾਤ. ਦੇਖੋ, ਜਮਦਾਤੁ ਅਤੇ ਘੋਟੀ.

ਕਾਲਦੈਤ. ਕਾਲਰੂਪ ਦੈਤ. "ਕਾਲਦੈਤ ਸੰਖਾਰੇ ਜਮਪੁਰਿ ਕਏ." (ਕਸੰ ਮ: ੪)

ਕਾਲਪੁਜ } ਦੇਖੋ, ਕਾਲਸੈਣ.

ਕਾਲਪੁਜ } ਕਾਲਨਿ. ਵਿ—ਕਾਲ ਕਰਨ ਵਾਲੀ. "ਜਗਦ੍ਰਿਪਸਾਵਨਿ ਪਾਲਨਿ ਕਾਲਨਿ." (ਨਾਪੁ)

ਕਾਲਨੁਜਾ. ਕਾਲ (ਧਰਮ) ਦੀ ਅਨੁਜਾ (ਭੋਟੀ ਚੈਣ), ਯਮੁਨਾ. (ਸਨਾਮ)

ਕਾਲਨੁਜਾ ਪਤਿ. ਯਮੁਨਾ ਦੇ ਪਤਿ, ਬ੍ਰਿਥਲ ਸੀ. (ਸਨਾਮ)
ਕਾਲਨੇਮਿ } ਰਾਵਣ ਦਾ ਮਾਮਾ, ਜੋ ਯਮੁਨਾ ਨੂੰ ਵਿਸਲਾ ਕਰਦੀ
ਕਾਲਨੇਮੁ } ਲਿਆਉਣੋਂ ਰੋਕਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ. ਯਮੁਨਾ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਮਾਰਿਆ। ੨ ਇੱਕ ਦਾਨਵ, ਜੋ ਹਿਰਨਯਕਸ਼ਿਪੁ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਸੀ. ਇਸ ਦੇ ਸੋ ਹੱਥ ਅਤੇ ਸੋ ਮੁਖ ਸੀ. ਇਸ ਨੇ ਸੁਰਕ ਅਪਣੇ ਕਰਜੇ ਕਰਕੇ ਦੇਵਤਾ ਕੱਢ ਦਿੱਤੇ ਸਨ. ਇਸ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ਨੁ ਨੇ ਮਾਰਿਆ, ਇਹ ਇਹੀ ਕੰਸ ਹੋ ਕੇ ਜਨਮਿਆ, "ਕਕਤਬੀਜ ਕਾਲਨੇਮੁ ਬਿਦਾਰੇ." (ਗੁਰੂ ਅ: ਮ: ੧)

ਕਾਲਪਾਇ. ਸਮਾਂ ਪਾਕੇ. ਜਮਾਨੇ ਦੀ ਚਾਲ ਅਨੁਸਾਰ। ੨ ਅਕਾਲ ਦੀ ਆਕਾਸ਼ ਪਾਕੇ. ਕਰਤਾਰ ਦੇ ਹੁਕਮ ਅਨੁਸਾਰ. "ਕਾਲ ਪਾਇ ਬੁਰਮਾ ਬਪੁ ਯਰਾ." (ਚੋਪਈ)

ਕਾਲਪਿਤਾ. ਕਾਲ (ਧਰਮਰਾਜ) ਦਾ ਪਿਤਾ ਸੂਰਜ. (ਸਨਾਮ)

ਕਾਲਪੀ. ਧੂ. ਪੀ. ਵਿੱਚ ਜਾਲਉਨ ਜਿਲੇ ਦੀ ਇੱਕ ਭਸੀਲ ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨਗਰ, ਜਿਸ ਥਾਂ ਦੀ ਮਿਸਰੀ ਪੁਰਾਣੇ ਕਵੀਆਂ ਨੇ ਬਹੁਤ ਉੱਤਮ ਲਿਖੀ ਹੈ. "ਸਹਿਰ ਕਾਲਪੀ ਮਾਹਿ ਝਸਤ ਤੇ." (ਬਹਿਰੂ ੩)

"ਮਾਯਾ ਯਹਿ ਕਾਲਪੀ ਕੀ ਮਿਸਰੀ ਕੈ ਰੂਜਾ." (ਦੇਵੀਦਾਸ)

ਕਾਲਪੁਰਖ. ਸੰਗਤ—ਯਮਦੂਤ. ਕਾਲ (ਧਰਮ) ਦਾ ਸੇਵਕ.

"ਕਾਲਪੁਰਖ ਕਾ ਮਰਦੈ ਮਾਨ." (ਭੈਰ ਕਬੀਰ) ੨ ਅਕਾਲਪੁਰਖ ਦਾ ਸੰਖੇਪ ਵਾਹਿਗੁਰੂ. "ਕਾਲਪੁਰਖ ਕੀ ਕਰੀ ਬਡਾਈ." (ਪਾਰਸਾਦ)

ਕਾਲਪੁਮਾਣ. ਸਮੇਂ ਦਾ ਅੰਦਾਜ਼ਾ. ਸ਼ਤਪਥ ਭਾਗਮਣ ਵਿੱਚ ਇਉਂ ਲਿਖਿਆ ਹੈ—੧੫ ਪੁਣ ਦਾ ਦਿਵਾਨੀ. ੧੫ ਦਿਵਾਨੀ ਦਾ ਏਤਰਿ ੧੫ ਏਤਰਿ ਦਾ ਬ੍ਰਿਪੁ. ੧੫ ਬ੍ਰਿਪੁ ਦਾ ਮੁਹੂਰਤ. ੩੦ ਮੁਹੂਰਤ ਦਾ ਰਾਤ ਦਿਨ.

ਵਿਸ਼ਨੁਪੁਰਾਣ ਵਿੱਚ ਵੇਲੇ ਦਾ ਪੁਮਾਣ ਇਉਂ ਲਿਖਿਆ ਹੈ—

ਇੱਕ ਲਖ ਅੱਖਰ ਦੇ ਬੋਲਣ ਵਿੱਚ ਜੋ ਸਮਾਂ ਲੱਗੇ ਉਹ ਨਿਮੇਸ (ਅੱਖ ਦਾ ਝਮਕਣਾ) ਹੈ.

੧੫ ਨਿਮੇਸ ਦੀ ਇੱਕ ਕਾਸ਼ਾ.

੩੦ ਕਾਸ਼ਾ ਦੀ ਕਲਾ.

੨੦ ਕਲਾ ਦਾ ਮੁਹੂਰਤ.

੬੦ ਮੁਹੂਰਤ ਦਾ ਦਿਨ ਰਾਤ.

੧੫ ਦਿਨ ਰਾਤ ਦਾ ਪਯ (ਪੱਖ).

੨ ਪਯ ਦਾ ਮਹੀਨਾ.

੨ ਮਹੀਨੇ ਦੀ ਰਿਤੁ (ਰੁੱਤ).

੬ ਮਹੀਨੇ ਦਾ ਅਯਨ.

੨ ਅਯਨ ਦਾ ਵਰ੍ਹਾ.

ਅਮਲਕੋਸ ਲਿਖਦਾ ਹੈ—

੧੮ ਨਿਮੇਸ ਦੀ ਕਾਸ਼ਾ.

੩੦ ਕਾਸ਼ਾ ਦੀ ਕਲਾ.

੨੦ ਕਲਾ ਦਾ ਕਣ.

੧੨ ਕਣ ਦਾ ਮੁਹੂਰਤ.

੩੦ ਮੁਹੂਰਤ ਦਾ ਦਿਨ ਰਾਤ (ਅਹੋਰਾਤ੍ਰ).^੧

੧੫ ਅਹੋਰਾਤ੍ਰ ਦਾ ਪਯ.

੨ ਪਯ ਦਾ ਮਹੀਨਾ.

੨ ਮਹੀਨੇ ਦੀ ਰਿਤੁ (ਰੁੱਤ).

੩ ਰਿਤੁ ਦਾ ਅਯਨ.

੨ ਅਯਨ ਦਾ ਸਾਲ.

ਜਯੋਤਿਸਪੁਰਾਣਕ ਅਨੁਸਾਰ:—

੧੫ ਨਿਮੇਸ ਵਿਸਾ.

੧੫ ਵਿਸੇ ਦਾ ਚਮਾ.

੩ ਚਮੇ ਦਾ ਪਲ.

੬੦ ਪਲ ਦੀ ਘੜੀ.

੮ ਘੜੀ ਦਾ ਪਹਿਰ.

੮ ਪਹਿਰ ਅਰਥਾ ੬੦ ਘੜੀ ਦਾ ਦਿਨ ਰਾਤ. ਇਸ ਲਈ ਵੇਲੇ ਦੀ ਵੰਡ ਇਉਂ ਹੈ:—

੬੦ ਸੈਕੰਡ (second) ਦਾ ਮਿਨਟ (minute).

^੧ਹਿੰਦੂ ਅਤੇ ਸਿੱਖ ਸੂਰਜ ਚੱਕ੍ਰੇ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਸੂਰਜ ਚੱਕ੍ਰ ਤਕ ਹਿੰਦੂ ਰਾਤ ਮੰਨਦੇ ਹਨ, ਮੁਸਲਮਾਨ ਭਾਮ (ਮੌਰ) ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਤਕ ਦਿਨ ਰਾਤ ਮੰਨਦੇ ਹਨ, ਈਸਾਈ ਖੱਬੀ ਰਾਤ ਤੋਂ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਖੱਬੀ ਰਾਤ ਤਕ ਦਿਨ ਰਾਤ ਮੰਨਦੇ ਹਨ.

੬੦ ਮਿਨਟ ਦਾ ਘੰਟਾ (hour).

੩ ਤਿੰਨ ਘੰਟੇ ਦਾ ਪਹਿਰ (watch).

੮ ਅੱਠ ਪਹਿਰ (੨੪ ਘੰਟਿਆਂ) ਦਾ ਦਿਨ ਰਾਤ. ੧ ਦੇਖੋ, ਕਲਪ ਅਤੇ ਯੁਗ.

ਕਾਲਫਾਸ. ਕਾਲ ਦੀ ਪਾਸ. ਜਮ ਦੀ ਫਾਹੀ. "ਕਾਲਫਾਸ ਜਬ ਕਰ ਮੈ ਮੇਲੀ." (ਮਾਰੂ ਮ: ੮)

ਕਾਲਬ. ਅ. ੫੬ ਕਾਲਬ. ਸੰਗਤ—ਸੰਚਾ. ਢਾਂਚਾ. ੨ ਦੇਹ. ਸਰੀਰ. ਜਿਸਮ.

ਕਾਲਬਿਕਾਲ. ਜਨਮ ਮਰਣ. ਦੇਖੋ, ਕਾਲ ੮ ਅਤੇ ਬਿਕਾਲ.

ਕਾਲਬੁਤ } ਡਾ ੫੬ ਸੰਗਤ—ਸੰਚਾ. ਢਾਂਚਾ. ਕਲਬੁਤ. "ਕਾਲਬੁਤ ਕਾਲਬੁਤ } ਕੀ ਹਸਤਨੀ ਮਨ ਬਹੁਰਾ ਰੇ." (ਕੁਝਿ ਕਬੀਰ) ਹਾਥੀ ਦੇ ਬਤਨ ਲਈ ਹਥਣੀ ਦਾ ਕਾਲਬੁਤ ਬਣਾਕੇ ਘਾਸ ਨਾਲ ਢਕੇ ਹੋਏ ਫੂਘੇ ਟੋਟੇ ਪੁਰ ਖੜਾ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਜਿਸ ਪਾਸ ਮਦਮੋਤ ਹਾਥੀ ਆਕੇ ਟੋਟੇ ਵਿੱਚ ਡਿਗਕੇ ਫਸ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ੨ ਦੇਹ. ਸਰੀਰ.

ਕਾਲਭਾਸ. ਸੰ. ਕਲਭਾਸ. ਸੰਗਤ—ਪਹਿ (ਪੁਹ) ਫਟਣ ਵੇਲੇ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼. "ਕਿ ਖੰ ਕਾਲਭਾਸ." (ਦੱਤਾਚ) ਦੱਤ ਸਵੇਰ ਦੀ ਰੋਸ਼ਨੀ ਵਾਂਗ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਦਾ ਹੈ.

ਕਾਲਮਾਥੀ } ਵਿ—ਕਲਮਾਸ (ਕਲਮਾਥ) ਦਾ ਵਸਨੀਕ.
ਕਾਲਮਾਥੀ } "ਕਾਲਮਾਥੀ ਫੂਭੇ ਫਤ੍ਤਧਾਰੀ." (ਕਲਕੀ)
ਕਾਲਮਾਥਾ } ਦੇਖੋ, ਕਲਮਾਥ.
ਕਾਲਮਾਥੀ }

'ਇਸ ਸਮੇਂ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਦਿਨ ਰਾਤ ਅਤੇ ਰਹੇ ਦਾ ਨਿਰਣਾ ਦਿਉਂ ਕਰਦੇ ਹਨ—ਕਿ ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਸਦਾ ਆਪਣੇ ਧੁਰੇ ਤੇ ਚਿਰਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾਲ ਦੀ ਨਾਲ ਰੁਕਾ ਦੇ ਚੱਕਰਦੇ ਭੀ ਭੇਡਾ ਨਾਉਂਦੀ ਹੈ. ਇਸ ਨੂੰ ਭੀਟ ਨਿਰਣਾ ਕਿਹਾ ਆਪਣੇ ਧੁਰੇ ਤੇ ਇੱਕ ਪੂਰਾ ਚੱਕਰ ਲਗਾਉਣ ਵਿੱਚ ਲਗਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਦਿਨ—ਰਾਤ ਆਖਦੇ ਹਨ. ਇਸ ਸਮੇਂ ਨੂੰ ੨੪ ਹਿੱਸਿਆਂ ਵਿੱਚ ਵੰਡ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਇੱਕ ਹਿੱਸੇ ਨੂੰ ਘੰਟਾ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਹਰ ਘੰਟੇ ਨੂੰ ੬੦ ਹਿੱਸਿਆਂ (ਮਿੰਟਾਂ) ਵਿੱਚ ਵੰਡ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ. ਹਰ ਇਕ ਮਿੰਟ ਨੂੰ ੬੦ ਹਿੱਸਿਆਂ (ਸੈਕੰਡਾਂ) ਵਿੱਚ ਵੰਡਿਆ ਹੈ.

ਸੂਰਜ ਦੇ ਚੱਕਰਦੇ ਪ੍ਰਿਥਵੀ, ਭੀਕ ਕਦੰਪ ਦਿਨ ੫ ਘੰਟੇ ੪੮ ਮਿੰਟ ਅਤੇ ੪੬ ਸੈਕੰਡਾਂ ਵਿੱਚ, ਇੱਕ ਪੂਰਾ ਚੱਕਰ ਲਗਾਉਂਦੀ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਅਸਲੀ ਸਾਲ ਇਤਨੇ ਹੀ ਦਿਨ ਦਾ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦੇ, ਪਰ ਇਹ ਸਿਰਫ਼ ਵਿਅਕਤ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਹਰ ਸਾਲ ਨੂੰ ਕੇਵਲ ਕਦੰਪ ਦਿਨਾਂ ਦਾ ਮੰਨਕੇ ਹਰ ਚੰਦੇ ਸਾਲ ਨੂੰ ਕਦੰਪ ਦਿਨਾਂ ਦਾ ਮੰਨ ਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂਕਿ ਉੱਪਰ ਖਰੇ ਮਿੰਟਾਂ ਤੇ ਸੈਕੰਡਾਂ ਦਾ ਵਾਧੂ ਸਮਾਂ ਭੀ ਸਿਰਫ਼ੀ ਵਿੱਚ ਆ ਜਾਂਦੇ. ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਸਾਰੇ ਮੁਲਕਾਂ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਭੀ ਛਤ ਵਿੱਚ ਸਮਾਂ ਉਹੋ ਲਗੀ ਹੁੰਦਾ. ਪੂਰਬ ਦੇ ਮੁਲਕਾਂ ਵਿੱਚ ਜਦ ਦਿਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਪੱਛਮ ਵੱਲ ਰਾਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ. ਇਸੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਜਦ ਪੱਛਮ ਵਿੱਚ ਦਿਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਪੂਰਬ ਵੱਲ ਰਾਤ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ. ਉੱਤਰ ਅਤੇ ਦੱਖਣ ਦੇ ਧੁਰਾਕੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਰਾਤ ਅਤੇ ਦਿਨ ਕਈ ਕਈ ਮਹੀਨਿਆਂ ਦੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ. ਕਾਰਣ ਇਹ ਕਿ ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਦੇ ਦਿਨਾਂ ਅਸਲਤਾ ਪੂਰ ਸੂਰਜ ਕਦੇ ਬਹੁਤ ਚਿਰ ਤਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕਦੇ ਇਸੇ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਚਿਰ ਭੀਕ ਲੋਪ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ.

ਕਾਲਮੁਖਾ. ਵਿ—ਜਿਸ ਦੇ ਮੂੰਹ ਪੁਰ ਕਾਲਸ (ਕਾਲਖ) ਲਗੀ ਹੈ. ਕਲੰਕ ਸਹਿਤ. "ਤਉ ਕਾਲਮੁਖਾ ਉਠਿਜਾਹੀ." (ਸਾਚ ਮ: ੫)

ਕਾਲਜਮਨ } ਦੇਖੋ, ਕਾਲਜਮਨ.
ਕਾਲਜਮਨ }

ਕਾਲਰ. ਦੇਖੋ, ਕਲਰ. "ਕਾਲਰ ਭੀਰ ਕਿਰੀਐ." (ਬਿਨਾ ਮ: ੫) ੨ ਸੋਰਾ, ਜੋ ਕੱਲਰ ਵਿੱਚੋਂ ਕੱਢੀਦਾ ਹੈ. "ਕਾਲਰ ਲਦਸਿ ਸਰ ਨਾਘਣਉ, ਨਾਭ ਨ ਪੁੰਜੀ ਸਾਥ." (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੧) ਸੋਰਾ ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਖਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ

ਕਾਲਰਾਇ. ਦੇਖੋ, ਕਾਲਸੈਣ.

ਕਾਲਰਾਤ੍ਰਿ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਮੋਤ ਦੀ ਰਾਤ। ੨ ਅੰਧੇਰੀ ਰਾਤ। ੩ ਪੁਲੀ ਦੀ ਰਾਤ। ੪ ਦਿਵਾਲੀ ਦੀ ਰਾਤ ਕੱਤਕ ਬਦੀ ੨੦। ੫ ਤੰਤੂ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਅਨੁਸਾਰ ਨਵ ਦੁਰਗਾ ਵਿੱਚੋਂ ਇਕ ਭੇਦ, ਦੇਖੋ, ਨਵ ਦੁਰਗਾ.

ਕਾਲਰਾਧ. ਦੇਖੋ, ਕਾਲਸੈਣ.

ਕਾਲਰਿ. ਕੱਲਰ ਵਿੱਚ. "ਕਾਲਰਿ ਬੀਜਸਿ ਦੁਰਮਤਿ ਐਸੀ." (ਮਲਾ ਅ: ਮ: ੧) ਕੱਲਰ ਵਿੱਚ ਬੀਜ ਉਕਦਾ ਨਹੀਂ. ਕੱਲਰ ਵਿੱਚ ਬੀਜਣ ਤੋਂ ਭਾਵ ਕੁਪਾਤ੍ਰ ਵਿੱਚ ਦਾਨ ਕਰਨਾ ਹੈ.

ਕਾਲਤਾ } ਵਿ—ਕਾਲਾ. ਕਾਲੀ. ਸਿਆਹ.
ਕਾਲਤੀ }

ਕਾਲਾ. ਵਿ—ਸਿਆਹ. ਹਿਸਨ। ੨ ਕਲੰਕੀ. ਦੋਸੀ। ੩ ਸੰਗਤ—ਚੋਰ, ਜੋ ਰਾਤ ਨੂੰ ਕਾਲਾ ਲਿਬਾਸ ਪਹਿਰਦਾ ਹੈ. "ਕਾਲਿਆਂ ਕਾਲੇ ਵੰਨ." (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਸੁਹੀ) ੪ ਦੇਖੋ, ਕੁਲਵੰਨ। ੫ ਇੱਕ ਪਹਾੜੀਆਂ, ਜੋ ਕੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਦਾ ਸਿੱਖ ਹੋ ਕੇ ਸਦਾਚਾਰੀ ਹੋਇਆ। ੬ ਡਿੱਕ. ਪਾਕਲ. ਸਿਰਤਾ.

ਕਾਲਾ ਹਰਣ. ਕ੍ਰਾਯਜਾਰ. ਕਾਲਾ ਹਰਿਣ. ਗਜ਼ਲ. Antelope (Cervicapra) ਭਾਵ—ਵਿਸੈਲੀਪਟ ਜੁਆਨ ਪੁਰਖ. "ਤੂ ਸੁਣਿ ਹਰਣਾ ਕਾਲਿਆ! ਕੀ ਰਾਤੀਐ ਰਾਤਾ?" (ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ੧)

ਕਾਲਾਮਾਨ. ਪੇਸ਼ਾਵਰ ਦਾ ਹਾਕਿਮ, ਜੋ ਬਾਹਸ਼ਜਾਂ ਦੀ ਅਭਾਤਾ ਨਾਲ ਛੀਵੇਂ ਸਤਿਕਰੂ ਨੂੰ ਫਤਨ ਆਇਆ, ਅਤੇ ਸਤਿਕਰੂ ਦੇ ਹੱਥੋਂ ਮਰਿਆ. ਦੇਖੋ, ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਤਿਗੁਰੂ। ੨ ਸਵਾ ਮੈ ਸਵਾਰਾਂ ਦਾ ਸਰਦਾਰ ਪਰਾਣ, ਜੋ ਚੰਗਾਈ ਦੇ ਜੰਗ ਸਮੇਂ (ਸਾਥੀ ਪਰਾਣਾਂ ਵਾਂਗ) ਨਮਕਹਰਾਮ ਹੋ ਕੇ, ਦਸਮੇਸ਼ ਨੂੰ ਛੱਡਕੇ ਜਾਣਾ ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ. ਦੇਖੋ, ਭੁੱਧੁਸ਼ਾਹ. ਕਾਲਾਕਾਰ. ਡਿੱਕ. ਸੰਗਤ—ਕਾਲੀ ਜਹਿਰ. ਅਫੀਮ. ਅਹਿਵੇਨ. ਕਾਲਾਂਤਰ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਦੂਜਾ ਸਮਾਂ। ੨ ਉਤਪੱਤੀ ਤੋਂ ਪਿਛਲਾ ਸਮਾਂ। ੩ ਵਿ—ਦੂਸਰੇ ਵੇਲੇ ਹੋਣ ਵਾਲਾ.

ਕਾਲਾਨੁਜਾ. ਕਾਲ (ਯਮ) ਦੀ ਅਨੁਜਾ (ਫੋਟੀ ਭੈਣ) ਜਮਨਾ. ਕਾਲਾਨੁਜਾਈਸ ਅਸਤੁ. (ਸਨਾਮ) ਕਾਲ (ਯਮ) ਦੀ ਅਨੁਜਾ (ਫੋਟੀ ਭੈਣ) ਯਮੁਨਾ, ਉਸ ਦਾ ਈਸ਼ (ਸੁਆਮੀ) ਬਹੁਣ, ਉਸ ਦਾ ਅਸਤੁ "ਕਾਲ ਚਤ੍ਰਿਨੰਦ ਚਤ੍ਰਿਸੰਵਿਰਾਤਿਬ ਧਾਕਾਧਾ." (ਮਾਰਕੰਡੇਯ ਪੁਰਾਣ, ਅ: ੮੩)

ਵਾਹੀ, ਪਾਸ਼.

ਕਾਲਾਪਾਣੀ } ਉਹ ਸਮੁੰਦਰ, ਜਿਸ ਦਾ ਪਾਣੀ ਕਾਲਾ ਨਜ਼ਰ
ਕਾਲਾਪਾਣੀ } ਆਉਂਦਾ ਹੈ. ਏਂਡਮਨ (Andaman) ਅਤੇ
ਨਿਕੋਬਾਰ ਦੀਪਾਂ ਦੇ ਪਾਸ ਸਮੁੰਦਰ ਬਹੁਤ ਕਾਲਾ ਰਿਖਾਈ ਦਿੰਦਾ ਹੈ,
ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਨਾਉਂ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ੨ ਭਾਰਤ ਦੇ ਅਪਰਾਧੀਆਂ ਨੂੰ
ਦੇਸ਼ ਨਿਕਾਲੇ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਜਦ ਮਿਲਦੀ ਹੈ, ਤਦ ਇਨ੍ਹਾਂ ਟਾਪੂਆਂ ਵਿੱਚ
ਭੇਜਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਜਨਾਵਤਨੀ ਦਾ ਨਾਉਂ ਭੀ
“ਕਾਲਾਪਾਣੀ” ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ. ਜਿਥੇ—ਉਸ ਨੂੰ ਕਾਲੇ ਪਾਣੀ ਦੀ ਸਜ਼ਾ
ਮਿਲੀ ਹੈ,

ਕਾਲਾਬਾਗ਼. ਸੰਗਤ—ਹਜ਼ਾਰਾ ਜਿਲੇ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਛੋਟੀ ਛਾਉਣੀ, ਜੋ
ਐਬਟਾਬਾਦ ਅਤੇ ਮਲੀ ਦੀ ਸੜਕ ਪੁਰ ਹੈ। ੨ ਮੀਆਂਵਾਲੀ ਜਿਲੇ ਦੀ
ਈਸਾਖੇਲ ਤਸੀਲ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਨਗਰ, ਜੋ ਸਿੰਧੂਨਦ ਦੇ ਸੱਜੇ ਕੰਢੇ ਹੈ.
ਇੱਥੋਂ ਪੀਲੀ ਫਟਕਤੀ ਬਹੁਤ ਨਿਕਲਦੀ ਹੈ, ਜੋ ਅਨੇਕ ਦਵਾਈਆਂ
ਵਿੱਚ ਵਰਤੀਦੀ ਹੈ। ੩ ਨਰਦਰ (ਨਲਪੁਰ) ਅਤੇ ਉਸੇਨ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ
ਇੱਕ ਨਗਰ.

ਕਾਲਾਯੁਧ. ਕਾਲ (ਮਹਾਕਾਲ) ਦਾ ਆਯੁਧ (ਸਸਤ੍ਰ) ਖਤਕ.
“ਕਰੀਕਰਾਂਤਕ ਕਸ਼੍ਰਿਪੁ ਕਾਲਾਯੁਧ ਕਰਵਾਰ। ਕਰਾਚੇਨ ਕਿਰਪਾਨ
ਕੇ ਲੀਜਹੁ ਨਾਮ ਸੁਧਾਰ.” (ਸਨਾਮ) ੨ ਕਾਲ (ਯਮ) ਦਾ ਸਸਤ੍ਰ,
ਵਾਂਸੀ. ਪਾਸ਼. (ਸਨਾਮ)

ਕਾਲਾਲੇਖ. ਕਲੰਕ ਵਾਲੀ ਲਿਖਤ. ਐਸੀ ਬਹਿਰੀਰ ਜਿਸ ਵਿੱਚ
ਹੋਰਨਾ ਪੁਰ ਦੇਸ਼ ਭੱਪੇ ਜਾਣ. “ਜੇ ਰੂ ਅਕਲ ਨਤੀਫ ਕਾਲੇ ਲਿਖ ਨ
ਲੇਖ.” (ਸ. ਫਰੀਦ) ਜਦ ਅਪਣੇ ਹੀ ਅੰਦਰ ਦੇਸ਼ ਭਰੇ ਪਏ ਹਨ,
ਫੇਰ ਦੂਜਿਆਂ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਖੁਦੇ ਲੇਖ ਨਾ ਲਿਖ। ੨ ਖੋਟੇ ਕਰਮ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ
ਦੇ ਕਰਨ ਤੋਂ ਜੀਵ ਦੀ ਕਿਸਮਤ ਬੁਰੀ ਲਿਖੀ ਜਾਵੇ.

ਕਾਲਿ. ਕਾਲ ਕਰਕੇ. ਕਾਲ ਨੇ. “ਸਭ ਬਾਧੀ ਜਮ ਕਾਲਿ.” (ਬਡ
ਭੰਰ ਮ: ੩) “ਜਭ ਨਰੁ ਕਾਲਿ ਗੁਸੀ ਨਹੀ ਛਾਇਆ.” (ਭੈਰ
ਕਬੀਰ)

ਕਾਲਿਕ. ਸੰਗਤ—ਕਾਲਸ. ਕਾਲਿਮਾ. ਸਿਆਹੀ। ੨ ਸੰ. ਵਿ—
ਸਮੇਂ ਦਾ. ਸਮੇਂ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਕਾਲੀਨ ੨.

ਕਾਲਿਕਾ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਸਿਆਹੀ. ਕਾਲਸ। ੨ ਕਾਲੇ ਰੰਗ ਦੀ
ਦੇਵੀ. ਕਾਲੀ। ੩ ਜਲਭਰੀ ਮੇਘਮਾਲਾ। ੪ ਕਾਲਕਤਭੀ ਚਿਤੀ.
ਸਨਾਮ। ੫ ਕਾਲ ਭਗਵਾਨ ਦੀ ਉਹ ਸ਼ਕਤਿ ਜਿਸ ਨਾਲ ਸਾਰੇ ਸੰਸਾਰ
ਨੂੰ ਲੈ ਕਰਦਾ ਹੈ. ਸੰਹਾਰ ਸ਼ਕਤਿ.

ਕਾਲਿਖ. ਸੰਗਤ—ਕਾਲਸ. ਕਾਲਖ. ਕਾਲਿਕਾ. ਸਿਆਹੀ। ੨ ਦਾਗ਼.
ਕਲਨ.

ਕਾਲਿਸ. ਅੰ. College. ਸੰਗਤ—ਮਹਾਵਿਦਯਾਲਯ. ਉੱਚੀ ਵਿਦਯਾ
ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦੀ ਪਾਠਸ਼ਾਲਾ.

ਕਾਲਿੰਜਰ. ਦੇਖੋ, ਕਲਿੰਜਰ ਅਤੇ ਕਾਲੰਜਰ.

ਕਾਲਿਤ੍ਰ } ਦੇਖੋ, ਕਲਤ੍ਰ.
ਕਾਲਿਤ੍ਰੀ }

ਕਾਲਿੰਦ. ਵਿ—ਕਲਿੰਦ ਪਹਾੜ ਨਾਲ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਸੰਬੰਧ.

ਕਾਲਿਦਾਸ. ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਦਾ ਮਹਾਨ ਕਵਿ, ਜੋ ਬੰਗਾਲ ਅਹੁਤੇ ਦੇ
ਮੁਲੀਸਦਾਬਾਦ ਜਿਲੇ ਵਿੱਚ ਸਿੰਗੀਡੋਡ ਪੋਰਬੁਪੀ ਦੇ ਮਕਾਮ ਪੈਦਾ
ਹੋਇਆ. ਇਸ ਦੇ ਸਮੇਂ ਦਾ ਨਿਰਣਾ ਔਖਾ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਅਨੇਕ
ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਨੇ ਕਾਲਿਦਾਸ ਨੂੰ ਈਸਵੀ ਪੰਜਵੀਂ ਸਦੀ ਵਿੱਚ ਅਤੇ ਕਈਆਂ
ਨੇ ਇਸ ਤੋਂ ਭੀ ਪਹਿਲਾਂ ਹੋਣਾ ਦੱਸਿਆ ਹੈ. ਕਾਲਿਦਾਸ ਦੀ ਕਵਿਤਾ
ਵਡੀ ਮਨੋਹਰ ਹੈ. ਇਸ ਨੂੰ ਭਾਰਤ ਦਾ ਕਵਿਰਾਜ ਕਹਿਣਾ ਅਤੁਰ੍ਹਿ
ਨਹੀਂ ਹੈ. ਇਸ ਕਵਿਰਾਜ ਦੇ ਬਣਾਏ ਗੁੰਬ—ਸਕੁੰਤਲਾਨਾਟਕ, ਕੁਮਾਰ
ਸੰਭਵ, ਨਲੰਦਯ, ਮਾਲਵਿਕਾਗਨੀਮਿਤ੍ਰ, ਰਘੁਵੰਸ਼, ਮੇਘਦੂਤ,
ਵਿਕ੍ਰਮੋਵਸ਼ੀਕ ਆਦਿਕ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪੜ੍ਹੇ ਹਨ ਉਹੀ ਇਸ ਦੀ ਚਮਤਕਾਰੀ
ਬੁੱਧਿ ਦਾ ਅਨੁਭਵ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ. ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ ਵਿੱਚ ਕਾਲਿਦਾਸ ਨੂੰ
ਬ੍ਰਹਮਾ ਦਾ ਅਵਤਾਰ ਲਿਖਿਆ ਹੈ—“ਇਹ ਬ੍ਰਹਮ ਵੇਦਨਿਧਾਨ।
ਦਸਮਸ੍ਰ ਸਾਸਤ੍ਰ ਪ੍ਰਮਾਨ। ਕਰ ਕਾਲਿਦਾਸਵਤਾਰ। ਰਘੁਕਾਵਯ ਕੀਨ
ਜੁਧਾਰ।” (ਬ੍ਰਹਮਾਵ) ੨ ਇਸ ਨਾਉਂ ਦੇ ਹੋਰ ਭੀ ਕਈ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਦੇ
ਕਵੀ ਹੋਏ ਹਨ.

ਕਾਲਿੰਦੀ } ਕਲਿੰਦ ਪਹਾੜ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਈ ਨਦੀ, ਯਮੁਨਾ
ਕਾਲਿੰਦੂਕਾ } (ਜਮਨਾ). ੨ ਕਲਿੰਦ (ਸੂਰਜ) ਦੀ ਪੁਤ੍ਰੀ. ਜਮੁਨਾ
ਕਾਲਿੰਦੀ } ਨੂੰ ਪੁਰਾਣਾਂ ਵਿੱਚ ਸੂਰਜ ਦੀ ਪੁਤ੍ਰੀ ਮੰਨਿਆ ਹੈ.
“ਕਲਿੰਦੀ ਤਟ ਕਰੇ ਵਿਲਾਸ.” (ਬਿਚਿਤ੍ਰ) “ਕਾਲਿੰਦੀ ਤਟ ਸਤਿਕੁਰੂ
ਭੈਰੋ ਸਰਬ ਸੁਨਾਇ.” (ਨਾਪੁ)

ਕਾਲਿੰਦੀ ਅਨੁਜ ਰਨੁਜ. ਕਾਲਿੰਦੀ (ਯਮੁਨਾ) ਦਾ ਅਨੁਜ (ਛੋਟਾ
ਭਾਈ) ਧਰਮਰਾਜ, ਉਸ ਦਾ ਤਨੁਜ (ਪੁਤ੍ਰ) ਰਾਜਾ ਯੁਧਿਸ਼੍ਠਿਰ. (ਸਨਾਮ)

ਕਾਲਿਬ. ਦੇਖੋ, ਕਾਲਭ.

ਕਾਲਿਮਾ. ਕਾਲਿਸਯ. ਸੰਗਤ—ਕਾਲਾਪਨ. ਸਤਾਹੀ. ਬਡਾਮਤਾ.
ਕਾਲਖ। ੨ ਕਲਭ. ਮਿਸਾਭ.

ਕਈ ਵੇ ਤਰੁਨ ਅਭ ਤਰੁਨੀ ਨ ਨੇਹ ਕਈ
ਤਰੁਨੀ ਬੈਤਰੁਨੀ ਔਤਰੁਨੀ ਅਕਮ ਗੋਨ,
ਰਹੀ ਹੈ ਨ ਬਾਕੀ ਅਭ ਨਜਰ ਰੁਬਾਕੀ ਬਾਕੀ
ਰਸਿਕਸਭਾ ਮੇ ਬੈਠ ਰਸਨਾ ਤੇ ਚਾਹੇ ਮੋਨ,
ਬੀਤੇ ਦਿਨ ਜੀ ਕੇ ਅਭ ਅਵਧਿ ਨਜੀਕੇ ਰਹੀ
ਉਜਰੇ ਭਏ ਹੈ ਕੇਸ ਉਜਰੇ ਗਿਆ ਕੇ ਬੋਨ,
ਕਾਲ ਕੀ ਬਲੀ ਪੈ ਮੁਖਕੰਜ ਕੀ ਕਲੀ ਪੈ
ਸਸਿਅੰਬੁ ਅਵਲੀ ਪੈ ਅਭ ਲੀਪੈ ਕਾਲਿਮਾ ਕੇ ਕੋਨ?

੩ ਦਾਗ਼. ਕਲੰਕ.

ਕਾਲੀ. ਸੰਗਤ—ਕਾਲੇ ਰੰਗ ਦੀ ਦੇਵੀ. ਕਾਲਿਕਾ. ਮਾਰਕੰਡੇਯ ਪੁਰਾਣ
ਅਨੁਸਾਰ ਯੁੱਧ ਸਮੇਂ ਦੁਰਗਾ ਦੇ ਮੱਥੇ ਵਿੱਚੋਂ ਪ੍ਰਗਟੀ ਭਯੰਕਰ ਦੇਵੀ,
ਜਿਸ ਨੇ ਦੈਤਾਂ ਦਾ ਨਰੁ ਪੀਤਾ. ਕਾਲੀ ਦੇ ਉਪਾਸਕਾਂ ਨੇ ਅਨੇਕ ਮੰਦਿਰ
ਪੂਜਾ ਲਈ ਬਣਾਏ ਹਨ ਪਰ ਸਭ ਤੋਂ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਕਲਕੱਤੇ ਵਿੱਚ ਕਾਲੀ
ਭਾਤੀ ਦਾ ਮੰਦਿਰ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੀ ਬਲੰਦੀ ੯੦ ਫੁਟ ਅਤੇ ਚਾਰੇ ਝਾਹੀਆਂ
੭੫-੭੫ ਫੁਟ ਦੀਆਂ ਹਨ. ਇਹ ਆਦਿ ਗੱਭਾ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਬਾਰੀਸਾਲ

ਦੇ ਚੋਧਰੀ ਵੰਸ਼ ਨੇ ਸਨ ੧੮੦੮ ਦੇ ਕਰੀਬ ਬਣਾਇਆ ਹੈ। ਆਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਕਾਲੀ ਦੇ ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਮੰਦਿਰ ਦੇ ਥਾਂ ਉੱਤੇ ਹੀ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਜੋ ਸਭੀ ਦੇ ਸੱਜੇ ਪੈਰ ਦੇ ਅੰਗੂਠਾ ਡਿਡਣ ਦੇ ਥਾਂ ਥਾਧਿਕਾਂ ਵਲੋਂ ਉਸਾਰਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਮੰਦਿਰ ਅੰਦਰ ਤਿੰਨ ਨੇਤ੍ਰਾਂ ਵਾਲੀ ਭਯੰਕਰ ਕਾਲੀ ਦੀ ਸਿਆਹ ਮੂਰਤਿ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ, ਭੋਹਾਂ, ਮੂੰਹ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਲਟਕਦੀ ਜੀਭ, ਸੋਨੇ ਦੀਆਂ ਹੱਥ, ਦੁਰਗਾ ਪੂਜਾ ਦੇ ਦਿਵੀ (ਭੇਤ ਅਤੇ ਅੰਤ ਦੇ ਨਵ-ਰਾਤ੍ਰ ਸਮੇਂ) ਥੱਕਰੇ ਚੋਟੇ ਬਲਿਦਾਨ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, "ਦੇਤਨ ਕੇ ਕਧ ਕਰਨ ਕੇ, ਨਿਜ ਭਾਜ ਤੇ ਸ਼ਾਲ ਕੀ ਲਾਟ ਨਿਕਾਸੀ। ਕਾਲੀ ਪੁਤੰਡ ਭਾਈ ਤਿਹ ਤੇ, ਹਨ ਵੇਲ ਰਹੀ ਭਾਯ ਭੀਰੁ ਪ੍ਰਭਾ ਸੀ।" ×××× "ਚੰਡੀ ਦਭੇ ਵਿਦਾਰ, ਸ੍ਰੇਣ ਪਾਨ ਕਾਲੀ ਕਰਕੇ।" (ਚੰਡੀ ੧) ੨ ਹਿਮਾਲਯ ਪਰਬਤ ਤੋਂ ਨਿਕਲੀ ਇੱਕ ਨਦੀ। ੩ ਦਸਮੇਸ਼ ਦੀ ਇੱਕ ਤੋਪ ਦਾ ਨਾਂ। ੪ ਇੱਕ ਸਰਪ, ਜੋ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਨੇ ਜਮੁਨਾ ਤੋਂ ਨੱਥ ਕੇ ਕੱਢ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਕਾਲੀਯ। "ਕਾਲੀ ਨਥਿ ਕਿਆ ਵਡਾ ਭਇਆ?" (ਅਸਾ ਮ: ੧) ੫ ਕਲ੍ਹ. ਕਲ੍ਹ. "ਮਭ ਜਾਣਹੁ ਅਜ ਕਿ ਕਾਲੀ।" (ਧਨਾ ਮ: ੪) ੬ ਵਿ—ਸਤਾਹ. ਕਾਲਿਆ ਸਹਿਤ. ਕਾਲੀ. "ਕਾਲੀ ਕੋਇਲ ਤੂ ਕਿਤ ਗੁਨਿ ਕਾਲੀ।" (ਸੁਹੀ ਭਰੀਦ) ੭ ਕਲੰਕਿਤ. ਦੂਸਿਤ. "ਕਾਲੀ ਹੋਈਆ ਦੇਹੁਰੀ।" (ਸਵਾ ਮ: ੧) "ਬਹੁ ਜੁਗੀ ਕਨਿ ਕਾਲੀ ਕਾਢੀ।" (ਮ: ੩ ਵਾਰ ਸੋਰ) ੮ ਕਾਲੀਨ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. ਜੈਸੇ ਸਮਕਾਲੀਨ ਦੀ ਥਾਂ ਸਮਕਾਲੀ ਆਖਦੇ ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਕਾਲੀਨ ੨। ੯ ਭੰਗ. ਅਭੀਮ. ਅਹਿਭੇਨ। ੧੦ ਕਾਲੀ. ਕਾਲੇ ਕੇਸਾਂ ਦੇ ਹੁੰਦੇ. ਭਾਵ—ਜਵਾਨੀ ਵਿੱਚ. "ਕਾਲੀ ਜਿਨ੍ਹੀ ਨ ਰਾਵਿਆ ਧਰੁਨੀ ਰਾਵੀ ਕੋਇ।" (ਸ. ਭਰੀਦ) ਕਾਲੀਆ. ਵਿ—ਕਾਲ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਕਾਲੀਯ. ਮਾਰਨ ਵਾਲਾ. ਹਰਜਾਰਾ. "ਸੰਤ ਕਾਲੀਆ ਧਰਤਿ ਬਿਦਾਰਉ।" (ਕੋਡ ਮ: ੫) ਸੰਤ ਦੇ ਹਰਜਾਰੇ ਨੂੰ ਧਰਤੀ ਤੋਂ ਮਿਟਾਉਣਾ ਯਾਂ. ਕਾਲੀਚਾ. ਦੇਖੋ, ਕਾਲੀਚਾ. ਕਾਲੀ ਦਹ. ਸਮੁਨਾ ਵਿੱਚ ਉਹ ਅਸਥਾਨ ਜਿੱਥੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਨੇ ਕਾਲੀਨਾਭ ਨੂੰ ਨੱਥਿਆ ਸੀ. ਕਾਲੀਦਾਸ. ਦੇਖੋ, ਕਾਲੀਦਾਸ. ਕਾਲੀਧਾਰ. ਭਾਵ—ਭੁੱਖੀ ਧਾਰਾ. ਨਿਰਮਲ ਅਤੇ ਭੁੱਖਾ ਸਨ ਸਿਆਹ ਪੁਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. "ਬੁਝੇ ਕਾਲੀਧਾਰ।" (ਸ. ਕਬੀਚ) ਕਾਲੀਨ. ਤੂ ੨੬ ਸੰਗਤਾ—ਕਲੀਚਾ. ਉਭਰੀ ਹੋਈ ਉਂਨ ਅਥਵਾ ਸੁਤ ਦਾ ਬਿਛਾਉਣਾ। ੨ ਸੰ. ਕਾਲੀਨ. ਵਿ—ਸਮੇਂ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ. ਜਿਵੇਂ—ਸਮਕਾਲੀਨ (ਹਮਅਸਰ). ਕਾਲੀਨੀਥੀਆ } ਕਾਲੀਯ (ਕਾਲੀਨਾਭ) ਨੂੰ ਨੱਥਣ ਵਾਲਾ ਕਾਲੀਨਾਭ } ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਦੇਵ. ਯਮੁਨਾ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਇੱਕ ਕਾਲੀਨਾਥ } ਭਾਰੀ ਸੰਘ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਨੇ ਨੱਥਿਆ ਸੀ. 'ਇਹ ਪਦ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਦੇ ਨਿਕਮ ਅਨੁਸਾਰ ਅਨੁਧਿਤ ਹੈ. ਵਰਾਹਹਰ ਅਨੁਸਾਰ "ਸਮਕਾਲੀਨ" ਚਾਹੀਦੇ, ਪਰ ਪਰੰਪਰਾ ਤੋਂ ਮੁਰਾਬਰੇ ਵਿੱਚ ਅਨੁਧਿਤ ਕਰਕੇ ਸਿਦ੍ਧਾ ਭੀ ਅਨੁਧਿਤ ਵਰਤ ਰਹੇ ਹਨ.

ਦੇਖੋ, ਕਾਲੀ ੪. ਕਾਲੀਪੋਸ਼. ਵਿ—ਸਿਆਹ ਪੋਸ਼ਾਕ ਪਹਿਰਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਤਾ—ਭਯੰਕਰ ਦਾ ਇੱਕ ਡਿਰਕਾ, ਜੋ ਸਿਆਹ ਲਿਖਾਸ (ਹਰ ਵੇਲੇ ਮਾਤਮ ਜਾਣਕੇ) ਪਹਿਨਦਾ ਹੈ. "ਕਾਲੀਪੋਸ਼ ਕਲੰਦਰਾ।" (ਭਾਗੁ) ਕਾਲੁ. ਦੇਖੋ, ਕਾਲ. "ਕਾਲੁ ਨ ਚਾਪੇ ਹਰਿਗੁਣ ਕਾਇ।" (ਚੰਅੰਕਾਰ) ੨ ਦੇਖੋ, ਕਾਲੁ। ੩ ਕਲ੍ਹ. ਕਲ੍ਹ. ਵੀਤ ਗਿਆ ਦਿਨ. "ਭਿਨੁ ਭਿਨੁ ਕਰਿ ਕਾਇਓ ਕਾਲੁ ਤੈਸੇ ਜਾਤੁ ਅਜੁ ਹੈ।" (ਜਿਸਾ ਮ: ੮) ਕਾਲੁ ਕੁਮਾਰ. ਭਾਵ ਕਾਲੁ ਜੀ ਦੇ ਸੁਪੁਤ੍ਰ ਕੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਸੁਾਮੀ. ਦੇਖੋ, ਕੁਮਾਰ ੨. ਕਾਲੁਖ. ਦੇਖੋ, ਕਲੁਖ, ਕਾਲਸ ਅਤੇ ਖਨਿ ੨. ਕਾਲੁ. ਦੇਖੋ, ਕਲੁ ਭਾਵਾ। ੨ ਸ਼੍ਰੀ ਕੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਦਾ ਇੱਕ ਸਿੱਖ, ਜੋ ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਸੇਵਾ ਵਿੱਚ ਹਾਜ਼ਿਰ ਰਿਹਾ। ੩ ਭੀਮੀ ਕੋਤ ਦਾ ਲੁਲਤਾਮਪੁਰ ਨਿਵਾਸੀ ਇੱਕ ਪ੍ਰੇਮੀ, ਜੋ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਦਾ ਸਿੱਖ ਸੀ। ੪ ਇੱਕ ਕਹਾਰ, ਜੋ ਚਿਉਰਾਂ ਦਾ ਪੀਰ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਦੇਹਰਾ ਪਚਨੰਗਲ ਪਿੰਡ (ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਹੁਤਿਆਰਪੁਰ) ਵਿੱਚ ਹੈ, ਜਿਸ ਥਾਂ ਦੂਰ ਦੂਰ ਦੇ ਚਿਉਰ ਜਾਕੇ ਪੁਜਦੇ ਹਨ. ਮੇਲਾ ਵੈਸਾਖੀ ਨੂੰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ੫ ਦੇਖੋ, ਕਾਲੁਨਾਥ. ਕਾਲੁ ਕੁਮਾਰ. ਭਾਵ ਕਾਲੁ ਦੇ ਪੁਤ੍ਰ ਕੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ. ਕਾਲੁਖਤ } ਵਿ—ਕਲੁਸਿਤ. ਕਲੰਕ ਸਹਿਤ. ਦੇਸੀ. ਕਾਲਸ ਸਹਿਤ. ਕਾਲੁਖੀ } ਦਾਡੀ. "ਕਾਲੁਖਤ ਮੋਹ ਅਧਿਆਰ।" (ਅਸਾ ਛੰਤ ਮ: ੪) "ਜਿਉ ਕਾਜਰ ਭਰਿ ਮੰਦਿਰ ਰਾਖਿਓ, ਜੋ ਪੈਸੇ ਕਾਲੁਖੀ ਰੇ।" (ਦੇਵ ਮ: ੫) ਕਾਲੁਚੰਦ. ਇਹ ਭਾਵ ਕਾਲੁ ਜੀ ਦਾ ਹੀ ਨਾਂਉਂ ਹੈ। ਦੇਖੋ, ਕਾਲੁ ਭਾਵਾ. ਕਾਲੁਚੰਦ ਦੇ ਦੁਲਾਰੇ. ਭਾਵ ਕਾਲੁ ਜੀ ਦੇ ਲਭਾਏ ਕੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ. ਕਾਲੁ ਜੀ ਦੇ ਸੁਪੁਤ੍ਰ. ਕੋਰੀਯੇ ਅਹੀਰ ਚਾਈ ਗੁਜਰ ਲੁਹਾਰ ਨਾਉਂ ਕੁੰਜਰੇ ਕਹਾਰ ਜਾਹਿ ਚੂਟੇ ਅੰਕ ਭਾਲ ਕੇ, ਭਾਈਏ ਲਭਾਏ ਧੋਰੀ ਧੀਵਰ ਕਸੇਰੇ ਕਾਢੀ ਧਾਨਕ ਤੰਡੇਲੀ ਕੋਲੀ ਰੇਲੀ ਮੰਦਰਾਲ ਕੇ, ਭਾਈ ਭਠਿਆਰੇ ਭਾਰੀ ਧੁਨੀਏ ਮਲਾਹ ਮਾਲੀ ਕੋਟਿ ਭੁੰਡ ਭੀਵਰ ਕੁਲਾਲ ਐ ਕਲਾਲ ਕੇ, ਕੇਸਰੀਨਿਹਾਲ ਕਾਲੁਚੰਦ ਕੇ ਦੁਲਾਰੇ ਬਿਨਾ ਤਾਰੇ ਕੋਨ ਸਾਰੇ ਨੀਚ ਭੀਚ ਕਲੁਕਾਲ ਕੇ. ਕਾਧਰ ਸੁਨਾਰ ਸੁਜੀ ਖਾਤੀ ਕਰਿਯਾਰੇ ਬਿੰਦ ਭੀਪੇ ਰੰਗਰੇਸ਼ ਜੇ ਨੁਵੈਯਾ ਪਾਪਤਾਲ ਕੇ, ਪਟਵੈ ਪਟੋਲੀ ਕੋਰੀ ਕੁਨਬੀ ਮਦਾਰੀ ਬਿੰਦ ਨਿੱਤਕ ਮਲੇਭ ਪੁੰਜ ਖਾਤੇ ਜੀਵ ਪਾਲਕੇ, ਦੂਹਰੇ ਚਮਾਰ ਦੂਰਹੋਰੇ ਐ ਖਟੀਕ ਭੂਮ ਭੂਮਰੇ ਹਲਾਲਖੋਰ ਭੀਨ ਭੂਏ ਭਾਲਕੇ,

ਕੋਸਰੀਨਿਹਾਲ ਕਾਨੂਨੀਓ ਕੇ ਦੁਨਾਰੇ ਬਿਨਾ

ਤਾਰੇ ਕੋਨ ਸਾਰੇ ਨੀਓ ਬੀਓ ਕਨੂਕਾਲ ਕੇ.

ਕਾਨੂਨਾਮ. ਜਿਲਾ ਫ਼ਿਰੋਜ਼ਪੁਰ ਦੇ ਨਬਾਏ ਪਿੰਡ ਦਾ ਵਸਨੀਕ ਇੱਕ ਯੋਗੀ. ਇਹ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਸੇਵਕ ਬਣਕੇ ਮੁਕਤਿ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰੀ ਹੋਇਆ. ਇਸ ਦਾ ਅਸਥਾਨ ਮਲਵੇ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਨਿਬਾਣਾ ੨। ੨ ਦੇਖੋ, ਕਾਨੂ ੪.

ਕਾਨੂਬ. ਫਾ. ੨੪ ਸੰਕਤਾ—ਦੇਹ. ਸਰੀਰ. ੨ ਅ. ੨੪. ਕੁਲੁਬ. ਬਹੁਬਚਨ ਹੈ ਕਲਬ (ਦਿਲ) ਦਾ. ੨ ਅ. ੨੪. ਮਕੁਲੁਬ. ਕੁਲਬ (ਉਲਟਾ) ਹੋਯਾ. ਵਿਪਰੀਤ. ਡਿਠਿਆ ਹੋਇਆ. “ਕਾਨੂਬਿ ਅਕਲ ਮਨਿ ਗੋਰ ਨ ਮਾਨੀ.” (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਮਲਾ) ਹੰਚਲ ਉਲਟੀ ਬੁੱਧਿ ਵਾਲੇ ਨੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਬਸਾਨਕੁਮੀ ਚੇਤੇ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ. ਭਾਵ—ਮਰਟਾ ਬੁਲਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ.

ਕਾਨੂ ਬਾਬਾ.^੧ ਮਾਤਾ ਬਨਾਰਸੀ ਦੇ ਉਦਰ ਤੋਂ ਬੋਟੀ (ਬੋਟੀ) ਸਿਵਨਾਰਾਯਣ (ਅਬਵਾ ਸਿਵਰਾਮ) ਦੇ ਘਰ ਸੰਮਤ ੧੪੮੭ ਵਿੱਚ ਆਪ ਦਾ ਜਨਮ, ਅਤੇ ਸੰਮਤ ੧੫੭੯ ਵਿੱਚ ਬਰਤਾਰਪੁਰ ਦੇਹਾਂਤ ਹੋਇਆ. ਆਪ ਜਗਤਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਪਿਤਾ ਸਨ. ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਦੇਹਾਂਤ ਤਲਵੰਡੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਨਾਨਕਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਉੱਤਰਾਧ ਅ: ੬, ਅੰਕ ੫੭.

ਕਾਨੂਬਿ ਅਕਲ. ਵਿਪਰੀਤ. ਬੁੱਧਿ ਵਾਲਾ. ਉਲਟੀ ਸਮਝ ਵਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਕਾਨੂਬ ੩.

ਕਾਲੇਸੰਭਾ. ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਨੰਦਰੰਦ ਭਰੋਲੀ ਨਿਵਾਸੀ, ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਦੀਵਾਨ, ਜਦ ਉਦਾਸੀ ਜਾਯਾਂ ਦਾ ਬੁੱਢ ਸਾਹਿਬ ਚੁਰਾਉਣ ਬਾਰੇ ਆਨੰਦਪੁਰੇ ਚੋਰੀ ਨੰਠਾ, ਤਦ ਬਰਤਾਰਪੁਰ ਧੀਰਮੋਲ ਜੀ ਪਾਸ ਆ ਠਹਿਰਿਆ. ਧੀਰਮੋਲ ਜੀ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਦਸਮੇਸ਼ ਜੀ ਦਾ ਜਾਗ੍ਰਸ ਸਮਝਕੇ ਧੋਖੇ ਨਾਲ ਗੋਲੀ ਮਾਰਕੇ ਮਰਵਾ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਉਸ ਦਾ ਸਰੀਰ ਕਾਲੇਸੰਭੇ ਸਜਕਾਰਿਆ ਗਿਆ. “ਕਾਲੇਸੰਭਾ ਭੂਕਯੋ ਜਾਇ. ਮ੍ਰਿਤਕ ਭਯੋ ਇਮ ਧਰਮ ਕਵਾਇ.” (ਗੁਪਤ) ਦੇਖੋ, ਨੰਦਰੰਦ.

ਕਾਲੇਖਾ. ਸੰਕਤਾ—ਕਲੁਤਾ. ਕਾਲਜ. ਕਾਲਖ. “ਤਖੇ ਮੁਖਿ ਲਾਏ ਕਾਲੇਖਾ.” (ਸਾਰ ਮ: ੫)

ਕਾਲੇਖਾਨ. ਦੇਖੋ, ਕਾਲਾਖਾਨ.

ਕਾਲੇਖੰ. ਕਲੁਖਤਾ. ਕਾਲਖ. ਦੇਖੋ, ਕਾਲੇਖਾ. “ਤਿਲਕ ਕਵੈ ਇਸਨਾਨ ਕਰਿ ਅੰਰਹਿ ਕਾਲੇਖੰ.” (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੨, ਮ: ੫)

ਕਾਲੇ ਵਾਲ. ਲਿੰਗ ਅਤੇ ਭਗ ਦੇ ਆਸ ਪਾਸ ਦੇ ਰੋਮ ਮੁਯੇ ਤਿਹਾਰ. Pubes.

ਕਾਲੇਸੀ. ਕੱਕਾ ਜਾਤਿ ਦਾ ਇੱਕ ਪ੍ਰੇਮੀ, ਜੋ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਦਾ ਸਿੱਖ ਹੋਇਆ. ਇਹ ਵਡਾ ਸੁਰਵੀਰ ਸੀ. ਸਤਿਗੁਰੂ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਯੋਧਾ ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਨਿਬਾਣਾ ਲਿਖਿਆ ਹੈ

ਅੰਦਿਹਾਸਾ ਵਿੱਚ ਆਪ ਦੇ ਨਾਮ—ਕਲਜਾਣਕਾਇ, ਕਾਨੂਬੰਦ ਅਤੇ ਕਾਨੂਕਾਇ ਭੀ ਆਏ ਹਨ.

ਅਰ ਕਲਾਨੀ ਦੇ ਧਰਮ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਪਰਮਪਦ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰੀ ਕੀਤਾ. ਕਾਲੰਕ. ਦੇਖੋ, ਕਲੰਕ. ੨ ਵਿ—ਕਲੰਕ ਸਹਿਤ. ਕਲੰਕੀ. “ਜਮਪੁਰਿ ਬਾਧਿਅਰੇ ਕਾਲੰਕ.” (ਪੁਭਾ ਅ: ਮ: ੫)

ਕਾਲੰਗ } ਸੰਕਤਾ—ਕਲੰਕ. “ਤਾ ਕਉ ਕਛੁ ਨਾਹੀ ਕਾਲੰਗ.”
ਕਾਲੰਗ } (ਕਉ ਮ: ੫) ੨ ਵਿ—ਕਲੰਕ ਦੇਸ਼ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ. ੩ ਦੇਖੋ, ਕਲੰਗ ੨.

ਕਾਲੰਜਰ. ਭੁੰਦੇਲਖੰਡ ਦੀ ਇੱਕ ਪਹਾੜੀ, ਜਿਸ ਪੁਰ ਨੀਲਕੰਠ ਮਹਾਦੇਵ ਦਾ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਮੰਦਿਰ ਹੈ. ਇਸ ਪਹਾੜ ਦੀ ਜੜਾਂ ਵਿੱਚ ਕਾਲੰਜਰ ਨਗਰ ਹੈ. ਮਹਮੂਦ ਗਜ਼ਨਵੀ ਨੇ ਸਨ ੧੦੨੨ ਵਿੱਚ ਇਸ ਪੁਰ ਧਾਵਾ ਕੀਤਾ ਸੀ. ਦੇਖੋ, ਕਲੰਜਰ.

ਕਾਲੂ. ਸੰ. ਕਲਤ. ਸੰਕਤਾ—ਬੀਰ ਡਿਆ ਦਿਨ. ਅੱਜ ਦੇ ਦਿਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦਿਨ. ੨ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਦਿਨ ਲਈ ਭੀ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਵਰਤਿਆ ਹੈ.

ਕਾਵ. ਦੇਖੋ, ਕਾਵਤ. ੨ ਕਾਉ. ਕਾਕ. ਕਾਕ. “ਪਿਛੈ ਪਤਲਿ ਸਦਿਹੁ ਕਾਵ.” (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਮਾਤ) ਦੇਖੋ, ਕਾਕਲਿ.

ਕਾਵਟੀ. ਸੰਕਤਾ—ਕਾਧੀ. ਕਾਉ ਦੀ ਮਦੀਨ.

ਕਾਵਰ } ਸੰ. ਕ—ਭਰ. ਕ (ਜਨ) ਭਰ (ਭਰਨਾ). ਕਹਾਰਯੰਤ੍ਰ.
ਕਾਵਰ } ਕੰਧੇ ਉੱਪਰ ਚੁੱਕਣ ਵਾਲੀ ਇੱਕ ਲਚਕੀਲੀ ਭਾਸ ਆਦਿਕ ਦੀ ਭੰਡੀ, ਜਿਸ ਦੇ ਦੋਹਾਂ ਸਿਰਿਆਂ ਨਾਲ ਤਰਾਰੂ ਦੀ ਤਰਾਂ ਪਲਤੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ. ਵਹਿੰਘੀ. ਇਹ ਜਲ ਢੋਣ ਅਤੇ ਸਾਮਾਨ ਲੈ ਜਾਣ ਲਈ ਵਰਤੀਦੀ ਹੈ. “ਬੀਰ ਖੇਡ ਪਰਸਾਦ ਕਰਾਏ. ਬਹੁਤ ਸੁਕਾਵਰ ਸੰਗ ਚਲਾਏ.” (ਕੁਵਿ ੬)

ਕਾਵਰੂ. ਦੇਖੋ, ਕਾਮਰੂਪ.

ਕਾਵਰੂ ਕੁਮਾਰੀ. ਕਾਮਰੂਪ ਦੀ ਕੁਮਾਰੀ. ਕਾਮਾਖਤਾ ਦੇਵੀ. “ਕਾਵਰੂਕੁਮਾਰੇ ਅਧਮਉਧਾਰੇ.” (ਅਭਾਨ)

ਕਾਵਾਂ. ਦੇਖੋ, ਦਮਦਮਾ ਸਾਹਿਬ ਨੰ: ੨.

ਕਾਵੇਰੀ. ਦੱਖਣ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਇੱਕ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਨਦੀ, ਜੋ ਪਸ਼੍ਚਿਮ ਘਾਟ ਤੋਂ ਨਿਕਲਕੇ ਬੰਗਾਲ ਦੀ ਖਾੜੀ ਵਿੱਚ ਪੈਂਦੀ ਹੈ. ਸਕੰਦ ਪੁਰਾਣ ਅਨੁਸਾਰ ਇਹ ਕਾਵੇਰ ਰਿਖੀ ਦੀ ਪੁਤ੍ਰੀ ਹੈ, ਜੋ ਨਦੀ ਹੈ ਕੇ ਵਹਿ ਰਹੀ ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਨਾਉਂ, ਅਰਧਗੰਗਾ ਭੀ ਹੈ. ੨ ਵੇਸ਼ਤਾ. ੩ ਹਲਦੀ.

ਕਾਵਰ. ਸੰਕਤਾ—ਕਵਿ ਦਾ ਕਰਮ. ੨ ਕਵਿਤਾ ਜੋ ਰਸਭਰੀ ਹੋਵੇ. ਰਸਾਤਮਕ ਕਾਵਰ.^੧ ਵਿਦੁਆ ਨੇ ਕਾਵਰ ਦੇ ਦੋ ਭੇਦ ਮੰਨੇ ਹਨ, ਗਦਯ ਅਤੇ ਪਦਯ, ਅਰਥਾਤ ਵਾਰਤਿਕ ਅਤੇ ਛੰਦ, ਅਬਵਾ ਨਸਰ ਅਤੇ ਨਜਮ. ਪਰੰਤੂ ਇਹ ਭਾਤ ਨਿਸਚੇ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਏ ਕਿ ਜੋ ਵਾਰਤਿਕ ਅਤੇ ਛੰਦਰਚਨਾ ਰਸਾਤਮਕ ਨਹੀਂ, ਅਰ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਚਮਤਕਾਰ ਨਹੀਂ, ਤਦ ਉਹ ‘ਕਾਵਰ’ ਨਹੀਂ. ਕਦਰ ਅਤੇ ਪਦਰ ਦੇ ਕੁਟੀਆਂ ਨੇ

^੧ ਸ਼ਬਦ ਅਰਥ ਕੁਝ ਵੇਲੇ ਵਰ ਸਾਹਿਤਿਯ ਕੁਟਰੂਪ.

ਭਾਵਾਤਿਕ ਰਸ ਰਹਿਤ ਕੁਝ “ਕਾਵਰ” ਉਕਤ ਕਵਿਰੂਪ.

(ਭਾਵਾ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ)

“ਰਸਾਭੀਰਾਜੰ ਚਤਿਧਾਤ੍ਕ. ਰਥਯ: ਕਾਕਾਯ.” (ਪੰ. ਜਗੰਨਾਥ)

ਦੇ ਭੇਦ ਹੋਰ ਬਾਪੇ ਹਨ, ਸੁਭਾ ਅਤੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟ, ਜੋ ਸੁਣਨ ਤੋਂ ਅਨੰਦਦਾਇਕ ਹੋਏ ਉਹ ਸੁਭਾ, ਅਰ ਜੋ ਦੇਖਣ ਤੋਂ ਅਨੰਦ ਦਾ ਕਾਰਣ ਹੋਏ ਉਹ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟ, ਜੈਸੇ ਨਾਟਕ ਆਦਿ। ੩ ਸੁਭਾ, ਜੋ ਕਵਿਕਰਮ ਵਿੱਚ ਨਿਪੁਣ ਹੈ। ੪ ਦੇਖੋ, ਰੋਲਾ ੨.

ਕਾਵਯਕ੍ਰਮ. ਮਧੁਰੀ, ਓਜ ਅਤੇ ਪ੍ਰਸਾਦ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੇਰਾਂ ਗੁਣਾਂ ਦੇ ਕਾਵਯ ਵਿੱਚ ਉਤਪੰਨ ਕਰਨ ਲਈ ਤਿੰਨ ਹੀ ਵਿੱਤੀਆਂ ਹਨ—ਮਧੁਰਾ, ਪ੍ਰਸਾਦ ਅਤੇ ਪ੍ਰੇਮ.

ਕਾਵਯਕ੍ਰਮ. ਕਵੀਆਂ ਨੂੰ ਸਾਹਿਤਕ ਗੁਣਾਂ ਵਿੱਚ ਦੱਸੇ ਹੋਏ ਦੋਸ਼ਾਂ ਤੋਂ ਸਦਾ ਬਚਣ ਦਾ ਧਰਮ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੀਏ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਕਵਿਤਾ ਦੂਸਿਤ ਨਾ ਹੋਵੇ. ਭਾਵੇਂ ਇਸ ਵਿਸ਼ੇ ਦੀ ਵਰਖਾ ਲਈ ਜੁਦੇ ਗੁੰਝ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ, ਪਰ ਪਾਠਕਾਂ ਦੇ ਲਾਭ ਹਿਤ ਕੁਝ ਦੋਸ਼ ਸੰਖੇਪ ਕਰਕੇ ਇੱਥੇ ਲਿਖਦੇ ਹਾਂ—

੧ ਸ਼ਬਦਹੀਨ, ਅਰਥਾਤ ਛੰਦ ਦੀ ਚਾਲ ਸਹੀ ਰੱਖਣ ਵਾਸਤੇ ਪਦ ਦੀ ਅਸਲ ਸ਼ਕਲ ਵਿਗਾਭ ਦੇਣੀ.

ਯਥਾ:—

ਕਨਕ ਐ ਮਨਕ ਪੁਨ ਲੋਸਣੈ ਜਾਨੀਐ. xx

ਕਈ ਚੁੱਕ ਜਾਨੈ ਕਲੰਪੇ ਵਿਰਾਐ. xx

(ਗੁਰੂ ੧੦)

ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਅੰਗਦ ਅਮਰ, ਰਾਮਦਾਸ ਅਰਜਨ. xx

(ਗੁਰੂ)

ਸੁਰ ਸੰਤ ਕੁਪੇ ਨਹਿ ਪੇਸ ਜਏ. xx

ਨਖੰਭ ਗੁਰੂ ਰਵਿ ਲੰਖ ਨਣੇ. xx

ਤਾਂ ਮਧ ਏਕ ਸੁਧਾਸਰ ਸੈਹਰ,

ਲੈਹਦਾਰ ਅਪਾਰ ਹਮੇਸੇ. (ਪੰਪੁ)

ਐਸੇ ਹੀ ਅਨੇਕ ਕਵੀਆਂ ਨੇ—ਸੁੰਦਰ ਨੂੰ ਸੁੰਦ, ਸਰਬ ਨੂੰ ਸੁਭ, ਉਪਾਨਾ ਨੂੰ ਰੁਪਾਨਾ, ਧੋਬੀ ਨੂੰ ਧੁਬੀ, ਬਕਰ ਨੂੰ ਬੱਕਰ, ਪੁਰਾਪ ਨੂੰ ਪਰਤਾਪ ਅਤੇ ਨਗਰ ਨੂੰ ਨਗੁ ਆਦਿਕ ਲਿਖਕੇ ਕਾਵਯਰਚਨਾ ਦੂਸਿਤ ਕੀਤੀ ਹੈ. ਛੰਦ ਵਿੱਚ ਪਦ ਇਸ ਢੰਗ ਨਾਲ ਵਰਤਣੇ ਚਾਹੀਏ, ਮਾਨੋ ਵਾਰਤਿਕ ਕਵਿਤਾ ਲਿਖੀ ਜਾ ਚਹੀ ਹੈ. ਉੱਤਮ ਕਵੀ ਉਹੀ ਹਨ, ਜੋ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀ ਦੁਰਗਤਿ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾ ਛੰਦਗਤਿ ਠੀਕ ਰਖਦੇ ਹਨ.

੨ ਕਰਣਕਟੁ, ਅਰਥਾਤ ਐਸੇ ਅੱਖਰ ਅਤੇ ਪਦ ਵਰਤਣੇ, ਜੋ ਕੰਨਾਂ ਨੂੰ ਕੌੜੇ ਲੱਗਣ, ਯਥਾ:—

ਬਰ ਕੈ ਢਿੱਡ ਡਕਾਰਨ ਲੋਹੀਂ.

੩ ਅਸਮਰਥ, ਅਰਥਾਤ ਉਹ ਪਦ ਵਰਤਣਾ ਜੋ ਮੰਦਅਰਥ ਭੀ ਦੇ ਸਕੇ, ਯਥਾ:—

ਰਾਸ ਮੱਧ ਮੋਕਨ ਜੂ ਤੀਅਨ ਸੋਂ ਖੋਲਹੀਂ.

ਇਸ ਦਾ ਪਾਠ ਇਹ ਭੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ—

ਰਾਸ ਮੱਧ ਮੋਕਨ ਜੂਤੀਅਨ ਸੋਂ ਖੋਲਹੀਂ.

੪ ਨਿਰਥਕ. ਅਰਥਾਤ ਅਰਥਰਹਿਤ ਪਦ. ਕੇਵਲ ਛੰਦਪੂਰਤੀ ਲਈ ਵਰਤਣੇ, ਯਥਾ:—

ਪੂਰੀ ਉਰੀ ਹਸ ਭਰੀ ਬਤੀ ਕਚੋਰੀ ਸੰਗ.

੫ ਅਸਲੀਲ (ਅਥਲੀਲ) ਅਰਥਾਤ ਘਿਟਾ ਅਰ ਲੱਜਾ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਪਦ, ਯਥਾ:—

ਆਪ ਸੋਂ ਮਿਲਾਪ ਕਹੋ ਕੈਸੇ ਹੋਯ ਮਹਾਰਾਜ,

ਚੋਬਦਾਰ ਚੂਤੀਆ ਨ ਜਾਨਦੇਤ ਭੀਤਰੈਂ.

(ਭਗਵੰਤ ਕਵਿ)

੬ ਕਲਿਸ਼. ਅਰਥਾਤ ਅਜੇਹੇ ਔਖੇ ਪਦ, ਬੁਝਾਰਤ ਢਾਝੂ ਲਿਖਣੇ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਅਰਥ ਸਮਝਣ ਲਈ ਔਖ ਹੋਵੇ, ਯਥਾ:—

ਨਿਸਾਅਰਿ ਨਿਰਖ ਘਨਜਸੁਤ ਹਰਖਮੇਂ.

੭ ਪੰਛੁ ਅਥਵਾ ਯਤਿਭੰਗ. ਅਰਥਾਤ ਜਿਤਨੇ ਅੱਖਰ ਅਤੇ ਮਾਤ੍ਰਾ ਪੂਰ ਛੰਦ ਦਾ ਵਿਸ਼ੁਮ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਏ, ਉਸ ਤੋਂ ਵੱਧ ਘੱਟ ਪੂਰ ਹੋਣਾ, ਜਾਂ ਵਰਜਿਤ ਕਣ ਰੱਖਕੇ ਚਾਲ ਵਿਗਾਭ ਦੇਣੀ, ਜੈਸੇ ਜਗਣਾਤਮਕ ਪਦ ਦੋਹੇ ਦੇ ਆਦਿ.

੮ ਪੁਨਰੁਕ੍ਰਿ. ਅਰਥਾਤ ਇੱਕ ਪਦ ਨੂੰ ਉਸੇ ਅਰਥ ਵਿੱਚ ਫੇਰ ਵਰਤਣਾ, ਯਥਾ:—

ਜਾਂ ਨਰ ਕੇ ਨਹਿ ਕਰਾਨ ਹੈ, ਜੈ ਨਰ ਪਸੁ ਸਮਾਨ.

੯ ਅੰਧ. ਅਰਥਾਤ ਨਿਯਮ ਅਤੇ ਭੀਤਿ ਵਿਰੁੱਧ ਪਦ ਵਰਤਣੇ, ਯਥਾ:—

ਨਾਸਿਕਾ ਕਮਲ ਜੈਸੀ ਨੈਨ ਹੈਂ ਨਗਾਧੇ ਜੈ.

੧੦ ਬਧਿਰ. ਅਰਥਾਤ ਵਿਰੁੱਧ ਅਰਥ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਪਦਾਂ ਦਾ ਜੋੜਨਾ, ਯਥਾ:—

ਜਾਕਾ ਸੋਂ ਮਿਲ ਰਾਤ ਬਖਾਨੀ.

੧੧ ਮ੍ਰਿਤਕ. ਅਰਥਾਤ ਐਸੇ ਪਦ ਵਰਤਣੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਸਿਵਾਯ ਅਨੁਪਾਸ ਅਤੇ ਤੁਕਬੰਦੀ ਦੇ ਹੋਰ ਕੁਝ ਅਰਥ ਨਾ ਨਿਕਲੇ, ਯਥਾ:—

ਆਨਨ ਮਾਨਨ ਸੋਹਰੇ ਰਾਨਨ ਭਾਨਨ ਜਾਨ.

੧੨ ਅਪਾਰਥ. ਅਰਥਾਤ ਐਸੀ ਚਚਨਾ ਕਰਨੀ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਕੋਈ ਚਮਤਕਾਰੀ ਅਰਥ ਨਾ ਨਿਕਲੇ, ਯਥਾ:—

ਜਲ ਬਰਸੈ ਘਨ ਕਰਨ ਤੇ ਸੂਰ ਹਰੈ ਅੰਧਾਰ. x x x

ਨੇਤ੍ਰਨ ਸੇ ਜਨ ਪੇਖਤੇ ਸੁਨਭ ਕਾਨ ਸੇ ਭਾਤ.

੧੩ ਨਕਨ. ਅਰਥਾਤ ਅਲੰਕਾਰ ਰਹਿਤ ਕਵਿਤਾ.

੧੪ ਰਸਵਿਰੁੱਧ. ਵਿਰੋਧੀ ਰਸਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲਾਕੇ ਲਿਖਣਾ, ਅਰਥਾਤ ਸ਼੍ਰਿੰਗਾਰ ਅਤੇ ਵੀਰ, ਅਥਵਾ ਹਾਸਤ ਨਾਲ ਭਯਾਨਕ ਰਸ ਨੂੰ ਮਿਲਾਉਣਾ.

੧੫ ਦੇਸ਼ ਵਿਰੁੱਧ. ਅਰਥਾਤ ਜੋ ਵਸਤੂ ਜਿਸ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਹੈ ਉਸ ਤੋਂ ਵਿਰੁੱਧ ਵਰਤਣਾ, ਯਥਾ:—

ਕਿਰਿਸ਼ਿੰਗਨ ਪਰ ਕਮਲਨ ਸੋਭਾ,

ਮਰੂਬਲ ਰਾਜਹੰਸ ਮਨ ਲੋਭਾ.

੧੬ ਕਾਲਵਿਰੁੱਧ. ਅਰਥਾਤ ਸਮੇਂ ਦੇ ਉਲਟ ਰਚਨਾ, ਯਥਾ:—

ਹਿਮਰਿਚੁ ਮੇਂ ਫੁਲੇ ਕਮਲ ਕੋਬਿਲਸੁਨਿ ਚਹੁ ਓਰ.

*ਸੂਰਜ ਨੂੰ ਦੇਖਕੇ ਕਮਲ ਖਿਡਿਆ.

ਜਾਕਾ ਦਾ ਅਰਥ ਮਾਰਾ ਅਤੇ ਵਹੁਟੀ ਹੈ ਅਤੇ ਰਾਤ ਦਾ ਅਰਥ ਪਿਤਾ ਅਤੇ ਪੁਰੂ ਹੈ.

ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੀ ਨਮ੍ਰਤਾ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਦੇ ਹੋਏ
ਨਾਨਕਪੁਰਾਸ਼ ਦੇ ਤੀਜੇ ਅਧਿਆਇ ਵਿੱਚ ਕਾਵਯਮਿਤ੍ਰਾਂ ਦਾ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ
ਜਿਕਰ ਕੀਤਾ ਹੈ—

ਅੰਧ ਜੁ ਬਧਿਰ ਪੰਛੁ ਨਕਨ ਮ੍ਰਿਤਕ, ਪੁਨਰੁਕ੍ਰਿ
ਅਪਾਰਥ ਕੀ ਸਮਝ ਨ ਆਵਈ,
ਬੈਰ ਦੇਸ਼ ਕਾਲ ਭਨ ਅਗਨ ਨਵੇਂ ਹੀ ਰਸ
ਵਿਵਿਧਾਲੰਕਾਰ ਹੂੰ ਕੇ ਭੇਦ ਨਹਿ ਪਾਵਈ,
ਕੋਊ ਕੁਨ ਹੈ ਨ ਮੇਂ ਤਨਤ ਮੱਧ ਜਾਨੈ ਮਨ
ਗੁਨੀਅਨ ਹਾਸਯੋਕ ਅਟਪਟੀ ਜਾਵਈ,
ਏਕ ਕੁਨ ਯਾਮੇ ਸੇ ਵਿਦਿਤ ਸੂਤ ਸੰਤ ਸੁਨੇ!
ਸਤਿਗੁਰੁ ਕੀਰਤਿ ਸੁ ਨਿਰਮਲ ਭਾਵਈ.
ਕਾਵਯਮਿਤ੍ਰ. ਯੁਕਿ ਨਾਲ ਅਰਥ ਦੀ ਪੁਸ਼ੀ ਕਰਨੀ, "ਕਾਵਯਮਿਤ੍ਰ"
ਅਲੰਕਾਰ ਹੈ.

ਅਰਥ ਸਮਰਥ ਯੁਕਿ ਕਰ ਹੋਯ,
ਕਾਵਯਮਿਤ੍ਰ ਕੇ ਲੇਖਨ ਸੇਯ.

(ਗੁਰਬਕਸ਼ੀਜਨੀ)

ਉਦਾਹਰਣ

ਬਾਪਿਆ ਨ ਜਾਇ ਕੀਤਾ ਨ ਹੋਇ,
ਆਪੇ ਆਪਿ ਨਿਰੰਜਨ ਸੇਇ. (ਜਪੁ)

ਬਾਪਿਆ ਅਤੇ ਕੀਤਾ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ, ਇਸ ਦੀ ਪੁਸ਼ੀ ਲਈ ਦੂਜੀ
ਉਕ ਵਿੱਚ ਯੁਕਿ ਹੈ ਕਿ ਸੁਯੋਭਵ ਹੋਣ ਕਾਰਣ.

ਸੁੀ ਕੁਰੁ ਪਛੁ ਚੁਰਚੁਰੁ ਸਰਸ,
ਹੈਂ ਸਬ ਮੰਗਲ ਖਾਨਿ,
ਦਾਰਿਦ ਵਿਘਨ ਨ ਵਯਾਪਈ
ਬਸਹਿ ਰਿਦੇ ਗਤਿਦਾਨ. (ਨਾਪੁ)

"ਸਤਿਗੁਰੁ ਪਾਸ ਪਰਸਾਈ
ਕੰਚਨ ਕਰੈ ਮਨੁਰ ਮਲੀਣਾ." (ਭਾਗੁ)
ਗੁਰੁ ਮਿਲ ਪਲਟਕੈ ਜਨਮ ਮਮ
ਸਕਤਿ ਕੀਟ ਜਿਮ ਭ੍ਰਿੰਗ.

(ਅਲੰਕਾਰ ਸਾਫਲਸੁਧਾ)

ਕਾਵਯਾਰਥਾਪੱਤਿ. ਇੱਕ ਅਰਥਾਲੰਕਾਰ (ਕਾਵਯ ਅਨੁਸਾਰ, ਜਾਂ
ਕਹੇ ਹੋਏ ਅਰਥ ਦਾ ਆਜਾਣਾ). ਜਿਸ ਥਾਂ ਐਸਾ ਚਰਣਨ ਹੋਵੇ ਕਿ ਜੇ
ਐਸਾ ਹੋ ਗਿਆ ਤਾਂ ਇਹ ਹੋਣਾ ਕੀ ਅਸੰਭਵ ਹੈ, ਅਥਵਾ ਜਿਸ ਨੇ
ਉਹ ਕੰਮ ਕਰ ਲਿਆ ਉਸ ਨੂੰ ਏਹ ਕਰਨਾ ਕੀ ਔਖਾ ਹੈ?
"ਕਾਵਯਾਰਥਾਪੱਤਿ" ਅਲੰਕਾਰ ਦਾ ਰੂਪ ਹੈ.

ਉਦਾਹਰਣ—

ਕਵਲਾ ਚਰਨ ਸਰਨ ਹੈ ਜਾਥੇ,

ਯਹੁ ਜਨ, ਕਾ ਨਾਹੀ ਘਰਿ ਤਾਂਕੇ? (ਗੁਰਿ ਕਬੀਰ)

ਅਜਾਮਲੁ ਪਿੰਗਲਾ ਲੁਭਤੁ
ਕੁੰਚਤੁ ਗਏ ਹਰਿ ਕੈ ਪਾਸ,

ਐਸੇ ਦੁਰਮਤਿ ਨਿਸਤਰੇ.

ਤੂ ਕਿਉਂ ਨ ਤਰਹਿ ਰਵਿਦਾਸ? (ਕੋਦਾ)
ਮ੍ਰਿਗ ਮੀਨ ਭ੍ਰਿੰਗ ਪਤੰਗ ਚੁੰਚਰ ਏਕ ਦੋਖ ਬਿਨਾਸ.
ਪੰਚ ਦੋਖ ਅਸਾਧ ਜਾ ਮਹਿ ਤਾਕੀ ਕੇਤਕ ਆਸ?
(ਆਸਾ ਰਵਿਦਾਸ)

ਬਪੁਰੇ ਕਹਾਂ ਪਹਾਰਿਯੇ ਆਯਸ ਨਹਿ ਮਾਨੈ?
ਤੀਨ ਲੋਕ ਪਰ ਹੁਕਮ ਤਵ ਨਹਿ ਫੇਰਨ ਠਾਨੈ.

(ਭਾਗੁ)

ਅਚਰ ਚਰੇ ਚਰ ਅਚਰ ਤਏ ਜਬ,
ਕਯਾ ਕਨਤੀ ਨਰ ਬਪੁਰਨ ਕੀ ਤਬ?
(ਭਾਗੁ)

ਜੇ ਪਾਹਨ ਲੈ ਔਰ ਵੁਬੰਤੇ,
ਕੁਮਰੇ ਵਚਨਨ ਤੇ ਸੁ ਤਰੰਤੇ,
ਇਹ ਸਾਫਲ ਕਯਾ ਚਰਨ ਦੁਹੇਲਾ?
ਤਾਰਹੂੰ ਭਵਜਲ ਵੂਹਿ ਸੁਹੇਲਾ. (ਨਾਪੁ)

ਕੋਰਵ ਪਾਂਡਵ ਹਠ ਕਰ ਨਿਸਨੁਰ
ਸੰਘਰ ਕਰ ਬਿਨਸੇ ਬਲਰਾਸ,
ਇਮ ਬਡਿਅਨ ਕੀ ਦਯਾ ਭਈ ਸਭ,
ਅਲਪਨ ਕੀ ਕਿਨਤੀ ਕਹੁ ਕਾਸ?

(ਭਾਗੁ)

ਕਾਤਾ } ਸੰਕਤਾ—ਕੁਥ. ਸੰਸ਼ਾਂਦਾ. ਉਥਲਕੇ ਕੱਢਿਆ ਹੋਇਆ
ਕਾਤਾ } ਰਸ। ੨ ਚਿੰਤਾ. ਫਿਕਰ. ਮਨ ਚਾ ਕੜਨਾ. "ਤਾਂ ਭਉ
ਕੇਹਾ ਕਾਤਾ?" (ਮਾਭ ਮ: ੫) "ਕਾਤਾ ਭੋਡਿ ਅਚਿੰਤ ਹਮ
ਸੇਭੇ." (ਭੋਰ ਮ: ੧) "ਰਿਸੁ ਕਿ ਕਾਤਿਆ?" (ਵਾਰ ਰਾਮ ੨,
ਮ: ੫)

ਕਿ. ਵਿ—ਕਿਤਨਾ. ਕੇਤਾ. ਏਥੇ, ਕਿਥਰ। ੨ ਵਜ਼—ਪ੍ਰਸੰਗ ਦੀ
ਵਿਚਾਰਤ ਨੂੰ ਜੋਤਨ ਵਾਲਾ ਸ਼ਬਦ. ਦੂਸਰੇ ਦੇ ਕਥਨ ਅਥਵਾ ਪ੍ਰਕਰਣ
ਬੋਧ ਕਰਾਉਣ ਵਾਲਾ ਸ਼ਬਦ, ਜੈਸੇ—"ਉਸ ਨੇ ਆਖਿਆ ਕਿ ਮੈਂ ਇਹ
ਕੰਮ ਆਪ ਹੀ ਕਰ ਲਵਾਂਗਾ." ੩ ਯਾ. ਅਥਵਾ. "ਜਾਤੁ ਮਿਲੈ ਜਿਧਿ
ਪਾਣੀਐ ਕਿ ਇਹੁ ਜੋਗ ਕਿ ਭੋਗ." (ਗੁਰਿ ਕਬੀਰ) "ਘਟ ਮਹਿ
ਜੀਉ ਕਿ ਪੀਉ." (ਸ. ਕਬੀਰ) ੪ ਪ੍ਰਸਨ ਬੋਧਕ. ਕਿਆ. ਕੀ.
"ਜਿਸੁ ਅੰਤਰਿ ਲੋਭੁ ਕਿ ਕਰਮ ਕਮਾਵੈ?" (ਸੋਰ ਅ: ਮ: ੧)
"ਸੁਰੁ ਕਿ ਸਨਮੁਖ ਰਨ ਤੇ ਭਰਪੈ?" (ਗੁਰਿ ਕਬੀਰ) ੫ ਸਰਵ—
ਕਿਸ. "ਕਿਨੁ ਕੁਰਸਬਾਏ ਜਨਮ ਕਿ ਲੇਖਹਿ?" (ਆਸਾ ਮ: ੧)
ਕਿਸ ਕਿਨਤੀ ਵਿੱਚ ਹੈ?

ਕਿੰ. ਸੰ. ਕਿਸ. ਵਜ਼—ਕਿਆ. ਕੀ. "ਜੋਗੇ ਨ ਕਿੰ ਜਗੇ ਨ ਕਿੰ?"
(ਕੁਜ ਜੈਦੇਵ) "ਕਿੰ ਕਰੀ ਬਿਕਾਰ?" (ਸਾਰ ਪੜਤਾਲ ਮ' ੫)
ਕੈਦਰਕ ਅਨੁਸਾਰ ਯਾਰ ਤੇਲੇ ਦਵਾਈ ਨੂੰ ੬੭ ਤੇਲੇ ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਪਾ ਕੇ ਉਥਲਕਾ
ਚਾਹੀਏ, ਜਬ ਸੋਜਾਂ ਤੇਲੇ ਪਾਣੀ ਚਹਿ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਅੱਛ ਤੋਂ ਉਤਾਰ ਲੈਣਾ ਚਾਹੀਏ.
ਇਸੇ ਅਨੁਸਾਰ ਘੱਟ ਵੱਧ ਤੇਲ ਲਮਤ ਲੈਣਾ ਚਾਹੀਏ.

ਕਿਉ } ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਕੈਸੇ. ਕਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ. "ਕਿਉ ਵਰਨੀ ਕਿਵ
ਕਿਉਕਰਿ } ਜਾਣਾ?" (ਜਪੁ) "ਕਿਉ ਕਰਿ ਇਹੁ ਮਨੁ
ਕਿਉਕੈ } ਮਾਰੀਐ." (ਮ: ੩ ਵਾਰ ਰਾਮ ੧) "ਨਿਕਸਿਓ
ਕਿਉਕੈ ਜਾਇ?" (ਸ. ਕਬੀਰ) ੨ ਕਿਸ ਵਾਸਤੇ. "ਸਮਝਤ ਨਹਿ
ਕਿਉ ਭਵਾਰ?" (ਜੈਸਾ ਮ: ੯)

ਕਿਉਰ. ਦੇਖੋ, ਕੇਹਰ.

ਕਿਓ. ਦੇਖੋ, ਕਿਉ.

ਕਿਆ. ਕੀਤਾ. ਕਰਿਆ.

ਕਿਆਹੁ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਕਿਵੇਂ. ਕੈਸੇ. ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ. ੨ ਕਾ. ਕੀ. ਕੇ.

"ਮਾਣਸਾ ਕਿਆਹੁ ਦੀਬਾਣਹੁ ਕੋਈ ਨਸਿ ਭਜਿ ਨਿਕਲੈ." (ਮ: ੭
ਵਾਰ ਵਡ) ਮਨੁਖਾਂ ਦੇ ਦੀਵਾਨ ਤੋਂ. ੩ ਸੇ. ਤੋਂ.

ਕਿਆ. ਕੀਤਾ. ਕਰਿਆ. ਕੀਆ. "ਮਨਮੁਖ ਨੁਕਹਰਾਮ ਕਿਆ ਨ
ਜਾਣਿਆ." (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਮਾਤ) ੨ ਕਾ. ਕੀ. ਕੇ. "ਤਿਸ ਕਿਆ
ਗੁਣਾ ਕਾ ਅੰਤ ਨ ਪਾਇਆ." (ਰਾਮ ਅ: ਮ: ੩) ੩ ਕ੍ਰਿ.

ਵਿ—ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ. ਕਿਸੀ ਪ੍ਰਕਾਰ. "ਅਤੁਲ ਨ ਜਾਈ ਕਿਆ
ਮਿਨਾ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫) ਅਤੁਲ ਕਰਤਾਰ ਕਿਸੀ ਤਰ੍ਹਾਂ

ਮਿਟਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ. ੪ ਸਰਵ—ਕੜਾ. ਕੀ. "ਕਿਆ ਸੇਵ ਕਾਯਾਉ
ਕਿਆ ਕਰਿ ਹੀਰਾਬੁਝਿ?" (ਸੁਰੀ ਮ: ੫) ੫ ਵਡ—ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਭੇਧਕ.

੬ ਭਾਵੇਂ. ਚਾਹੇ. ਯਦਿ. "ਕਿਆ ਕਰੁ ਭਪਤਾ ਭਪਤੀ ਨਾਇ." (ਧਨਾ
ਮ: ੧)

ਕਿਆਸ. ਦੇਖੋ, ਕਯਾਸ.

ਕਿਆਕਰਿ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਕਿਉਂਕਰ. ਕੈਸੇ. "ਕਿਆਕਰਿ
ਕਹਿਆਜਾਇ?" (ਆਸਾ ਅ: ਮ: ੩)

ਕਿਆਨੀ. ਭਾ ਮੁ ਵਿ—ਕਯ ਮਾਨਦਾਨ ਦੇ ਦੀਰਾਨੀ ਕਾਦਸ਼ਾਹਾਂ
ਨਾਲ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਸੰਬੰਧ, ਜੈਸੇ—ਕਮਾਨੇ ਕਯਾਨੀ.

ਕਿਆਮ. ਦੇਖੋ, ਕਯਾਮ.

ਕਿਆਮਤ

ਕਿਆਮਤ ਦਾ ਦਿਨ } ਦੇਖੋ, ਕਯਾਮਤ.

ਕਿਆਰ } ਸੰ. ਕੇਦਾਰ. ਸੰਗਤ—ਚਮਲ. ਖੇਤ ਵਿੱਚ ਵੱਟ ਪਾਕੇ
ਕਿਆਰ } ਜਲ ਠਹਿਰਣ ਨੂੰ ਬਣਾਇਆ ਵਲਕਣ. ਜਲ ਦੇਣ ਵੇਲੇ

ਜਿਸ ਦਾ ਕੇ (ਸਿਰ) ਵਾਰ (ਪਾਤਿਆ ਜਾਵੇ). ਕਹੀ ਨਾਲ ਨੌਕਾ ਜਿਸ
ਦਾ ਵੱਢੀਏ ਉਹ ਕੇਦਾਰ ਹੈ. "ਮਨੁ ਤਨੁ ਨਿਰਮਲ ਕਰਤ ਕਿਆਚੇ,
ਹਰਿ ਸਿਰੇ ਸੁਧਾ ਸੰਸਾਰਿ." (ਸੈਤ ਮ: ੫) ੨ ਦੇਖੋ, ਕਿਆਤਾ ੩.

ਕਿਆਰਾ ਸਾਹਿਬ. ਨਾਨਕਿਆਨੇ (ਨਨਕਾਣੇ) ਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ਉਹ
ਗੁਰਅਸਥਾਨ, ਜਿਸ ਥਾਂ ਸਗਤਗੁਰੂ ਨੇ ਪਸ਼ੂਆਂ ਦਾ ਖਾਧਾ ਖੇਤ ਜਿਉਂ

ਦਾ ਤਿਉਂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ. ਦੇਖੋ, ਨਾਨਕਿਆਨਾ.

ਕਿਆਤਾ } ਸੰ. ਫ਼ਿਕਾਟ (ਕੁਛਾਟ) ਅਤੇ ਫ਼ਿਕਾਟੀ. ਸੰਗਤ—
ਕਿਆਤੀ } ਗਿੱਚੀ (ਕਰਦਨ) ਦਾ ਜੋਤ. ਕੁੰਦਾ ਦੀ ਸੋਧਿ. ਸਿੱਧੀ.

ਕਿਯਤੀ. ਗਿੱਚੀ. ੨ ਸੰ. ਕੁਹੇਤੀਧਰ. ਨਮਗੀਰਾ. ਚੰਦੋਆ. "ਨਹਿਣੇ
ਧਰਿਉਨੁ ਛੱਡੁ ਸਿਰਿ ਅਸਮਾਨਿ ਕਿਆਤਾ ਫ਼ਿਕਿਉਨੁ." (ਵਾਰ ਰਾਮ

੩) ਯਸ ਦਾ ਚੰਦੋਆ ਤਾਇਆ ਗਿਆ. ੩ ਭਾ ਮੁ ਕਯਾਰਾ. ਦੁੱਖ.
ਤਕਲੀਫ਼. ੪ ਸੋਕ. ਚੰਜ.

ਕਿਸ. ਸਰਵ. ਕੈਣ. ਕਿਸ ਨੂੰ. ਕਿਸੇ. ੨ ਕਸਮਕਸ ਦੀ ਥਾਂ ਭੀ
ਕਿਸ ਸਬਦ ਆਉਂਦਾ ਹੈ. ਜੈਸੇ—"ਉਸ ਦੀ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਕਿਸ ਹੈ."

੩ ਕੀਸ (ਭਾਂਦਰ) ਲਈ ਭੀ ਕਿਸ ਸਬਦ ਆਇਆ ਹੈ. "ਚਪੇ
ਕਿਸ." ਅਤੇ—"ਜਿਣੇ ਕਿਸ." (ਰਾਮਾਭ)

ਕਿੰਸਕ. ਦੇਖੋ, ਕਿੰਸੁਕ.

ਕਿਸਕਿੰਧ. ਸੰ. ਕਿਥਿਕਥ. ਸੰਗਤ—ਮੇਸੂਰ ਦੇ ਆਸ ਪਾਸ ਦਾ
ਦੇਸ਼. ੨ ਕਿਸਕਿੰਧ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਪਹਾੜ. ਦੇਖੋ, ਕਿਸਕਿੰਧਾ.

ਕਿਸਕਿੰਧਾ. ਕਿਸਕਿੰਧ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਪੁਰਾਣੀ ਰਾਜਧਾਨੀ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ
ਬਨਬਰਾਂ ਦੇ ਰਾਜੇ ਬਾਲੀ ਅਤੇ ਸੁਗ੍ਰੀਵ ਰਾਜ ਕਰਦੇ ਸਨ. ਇਹ

ਤੁੰਗਭਦ੍ਰਾ ਨਦੀ ਦੇ ਕੰਢੇ ਤੇ ਬਲਾਹੀ ਤੋਂ ੬੦ ਮੀਲ ਉੱਤਰ ਵੱਲ ਇੱਕ
ਨਿੱਕਾ ਜਿਹਾ ਨਗਰ ਹੈ. ਇਸ ਤੋਂ ਦੋ ਕੁ ਮੀਲ ਦੱਖਣ ਪੱਛਮ ਦੀ ਕੋਣ

ਵੱਲ ਪੰਪਾ ਸਰੋਵਰ ਹੈ, ਅਤੇ ਪੰਪਾਸਰ ਤੋਂ, ਦੱਖਣ ਪੱਛਮ ਵੱਲ ਅੰਜਨਾ
ਪਰਬਤ ਹੈ, ਜਿੱਥੇ ਹਨੂਮਾਨ ਦਾ ਜਨਮ ਹੋਣਾ ਦੱਸਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਇੱਥੇ

ਹੀ ਰਾਮ ਚੰਦ੍ਰ ਜੀ ਨੇ ਬਾਲੀ ਨੂੰ ਮਾਰਿਆ ਸੀ.

ਕਿਸਟਵਾਰ. ਦੇਖੋ, ਕਸਟਵਾਰ.

ਕਿਸਤ. ਅ ਮੁ ਕਿਸਤ. ਸੰਗਤ—ਹਿੰਸਾ. ਭਾਡ. ੨ ਟਿਨਸਾਫ਼.
ਨਗਰ. ੩ ਕਰਜ ਦਾ ਉਹ ਹਿੱਸਾ ਜੋ ਕਈ ਵਾਰ ਅਦਾ ਕਰਨ ਲਈ

ਠਹਿਰਾਇਆ ਜਾਵੇ. ੪ ਭਾ ਮੁ ਕਿਸਤ. ਭਸਨ. ਕਾਜਰਕਾਰੀ.
ਖੇਤੀ.

ਕਿਸਤਨ. ਭਾ ਮੁ ਕ੍ਰਿ—ਬੀਜਣਾ. ਇਸ ਦਾ ਰੂਪ ਕਾਜਤਨ ਭੀ
ਹੈ.

ਕਿਸਤੀ. ਭਾ ਮੁ ਸੰਗਤ—ਨੌਕਾ. ਖੇਤੀ. ਦੇਖੋ, ਨੌਕਾ. ੨ ਕਿਸ਼ੀ
ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਦਾ ਇੱਕ ਭਿਖਤਪਾਤ੍ਰ. ਜਿਸ ਨੂੰ ਭਵੀਰ ਰਖਦੇ ਹਨ।

੩ ਕਿਸਤੀ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਦਾ ਇੱਕ ਭਾਨ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਢੋਏ ਆਦਿ
ਦੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਰੱਖਕੇ ਪੇਸ਼ ਕਰੀਦੀਆਂ ਹਨ.

ਕਿਸਥੀ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਕਿਸ ਜਗ੍ਹਾ. ਕਿਸ ਅਸਥਾਨ. "ਕਿਸਥੀ ਰੋਵਹਿ
ਰੋਜ." (ਮਾਰ ਵਾਰਹਮਾਹਾ)

ਕਿਸਨ. ਦੇਖੋ, ਕ੍ਰਿਸਨ.

ਕਿਸਨਚੰਦ. ਕ੍ਰਿਸਨਚੰਦ. ਮਾਤਾ ਕੰਗਾ ਜੀ ਦਾ ਪਿਤਾ.

ਕਿਸਨਦਾਸ. ਮਲੇਰਕੋਟਲੇ ਦਾ ਭਾਣੀਆਂ, ਜਿਸ ਨੇ ਚੰਦੇ ਬਹਾਦਰ
ਨੂੰ ਭੇਟਾ ਦੇਕੇ ਅਤੇ ਭੇਨਤੀ ਕਰਕੇ ਸ਼ਹਰ ਨੂੰ ਚੁੱਟਣ ਵੱਲ ਆਇਆ.

ਕਿਸਨਚੰਨਭਾ. ਦੇਖੋ, ਕ੍ਰਿਸਨਚੰਨਭਾ.

ਕਿਸਨਾ. ਦੇਖੋ, ਕ੍ਰਿਸਨਕੰਗਾ. ੨ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਦਾ ਸਿੱਖ,
ਜਿਸ ਨੇ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਬਣਨ ਸਮੇਂ ਭਾਰੀ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ. ੩ ਤਿੰਗਣ ਜੋਤ

ਦਾ ਰੂਪਮਣ, ਜੋ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਦਾ ਸਿੱਖ ਹੋਇਆ. ਇਸ ਨੂੰ
ਇਸ ਤੁਝ ਦਾ ਅਭਰ ਕਯਾਨੀ ਪਹਿਲੇ ਅੰਕ ਅਨੁਸਾਰ ਭੀ ਕਰਦੇ ਹਨ. ਭਾਣੀ ਨੰਦ

ਜਲ ਜੀ ਭੀ ਲਿਖਦੇ ਹਨ—"ਦਰ ਹਰ ਦੇ ਕੋਨ ਗਯਦੇ ਓ ਸਰ ਬਲੰਦ
ਭਾਵ" (ਵੀਡੋ)

ਸਤਿਗੁਰੂ ਨੇ ਪੁਰਾਖਕ ਬਾਪਿਆ। ॥ ਝੰਡੂ ਕੋਤ ਦਾ ਇੱਕ ਪ੍ਰੇਮੀ, ਜੋ
ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਸਿੱਖ ਹੋ ਕੇ ਯੋਧਾ ਅਤੇ ਅਤਮਕਯਾਨੀ
ਹੋਇਆ।

ਕਿਸਨਾਭਜਨ. ਦੇਖੋ, ਕਿਸਨਾਭਜਨ.

ਕਿਸਨੁ. ਦੇਖੋ, ਕਿਸਨ। ੨ ਕਿਸਨੁ ਦੀ ਥਾਂ ਭੀ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਆਇਆ
ਹੈ। "ਕਿਸਨੁ ਸਦਾ ਅਵਤਾਰੀ ਰੂਪ।" (ਵਤ ਮ: ੩)

ਕਿਸਬਤ. ਅ. ੨. ਕਮਾਉਣਾ. ਲਾਭ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨਾ.

ਕਿਸਮ. ਅ. ੨. ਸੰਗਤ—ਭੇਦ. ਜਾਤਿ। ੨ ਪ੍ਰਕਾਰ. ਢੰਗ ਭਾਂਤਿ.

ਕਿਸਮਤ. ਅ. ੨. ਸੰਗਤ—ਭਾਗ. ਹਿੱਸਾ। ੨ ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ. ਨਸੀਬ।
੩ ਦੇਸ਼. ਪ੍ਰਾਂਤ. ਇਲਾਕਾ.

ਕਿਸਮਿਸ਼. ਡਾ. ੨. ਸੰਗਤ—ਲੁੱਕੀ ਹੋਈ ਬੇਦਾਨਾ ਦਾਖ. ਸਾਧੁਕੀ.

ਕਿਸਰਿਯਾ. ਵਿ—ਕੇਸਰ ਦੇ ਚੰਗੇ ਨਾਲ ਚੰਗਿਆ। ੨ ਕੇਸਰ ਦੇ
ਢੰਗ ਜੇਹਾ. ਕੇਸਰੀ. "ਜਿਤ ਜਿਥੇ ਦ੍ਰਿਸ਼੍ਟਿ ਪਸਾਰਿਯੋ ਤਿਤਹਿ ਕਿਸਰਿਯਾ
ਚੀਰ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੩੦)

ਕਿਸਲਾਕ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਜੋ ਕਿੰਚਿਤ (ਬੋਤਾ) ਲਲ (ਚਲੇ). ਹਵਾ
ਨਾਲ ਹੌਲੀ ਹੌਲੀ ਹਿੱਲਣ ਵਾਲਾ ਸ਼ਗੂਣਾ. ਰੂਮਲ.

ਕਿਸਵਾਰ. ਡਾ. ੨. ਸੰਗਤ—ਮੁਲਕ. ਦੇਸ਼. ਵਲਾਇਤ.

ਕਿਸਵਾ. ਕਾਬੇ ਦਾ ਉਛਾਤ. ਦੇਖੋ, ਕਾਬੇ ਦਾ ਫੁਟ ਨੋਟ.

ਕਿਸਾਸ. ਅ. ੨. ਕਿਸਾਸ. ਖੂਨ ਦੇ ਬਦਲੇ ਕਤਲ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਦੇਣ
ਦੀ ਫ਼ਿਕਰ.

ਕਿਸਾਨ. ਦੇਖੋ, ਕਿਰਸਾਣ ਅਤੇ ਕਿਸਾਨ.

ਕਿਸਾਰ. ਸੰਗਤ—ਕੇਸਾਗੁ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. "ਖੁਲ੍ਹੇ ਕਿਸਾਰ, ਜਨੁ
ਜਟਾਧਾਰ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ) ਚੁੱਤੇ ਖੁੱਲ ਕਟੇ.

ਕਿਸਾਰਬ. ਕਿਸ—ਅਰਥ. ਕਿਸ ਕੰਮ. ਕਿਸ ਵਾਸਤੇ. "ਕਿਸਾਰਬ
ਕੇ ਇਹ ਜਾ ਹਮ ਖੋਲੀ?" (ਕਿਸਨਾਭ)

ਕਿਸੁ. ਸਰਵ—ਕੋਣ. ਕਿਸ ਨੂੰ. "ਕਿਸੁ ਹਉ ਸੇਵੀ, ਕਿਸੁ ਆਚਰੀ?"
(ਦੇਵ ਮ: ੫)

ਕਿਸੁਕ. ਸੰ. ਕੋਲਿਕੀ. ਸੰਗਤ—ਲੁਸ (ਜਲ) ਦੇ ਧਾਰਨ ਵਾਲੀ.
ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਜਲ ਵਹਿੰਦਾ ਹੈ. ਨਦੀ. ਦਰਿਆ. "ਮਾਧੂ ਮੀਹ ਨ
ਤ੍ਰਿਪਤਿਆ ਅਗੀ ਨਹੈ ਨ ਭੁਖ। ਰਾਜਾ ਰਾਜ ਨ ਤ੍ਰਿਪਤਿਆ ਸਾਇਰ
ਭਰੇ ਕਿਸੁਕ." (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਮਾਰ) ਮਰੂਭੂਮਿ ਵਰਖਾ ਨਾਲ ਤ੍ਰਿਪਤ
ਨਹੀਂ, ਅਗਨੀ ਟੀਪਨ ਨਾਲ ਨਹੀਂ, ਰਾਜਾ ਰਾਜ ਨਾਲ ਤ੍ਰਿਪਤ ਨਹੀਂ,
ਸਮੁੰਦਰ ਨਦੀਆਂ ਨਾਲ ਤ੍ਰਿਪਤ (ਭਰਦਾ) ਨਹੀਂ। ੨ ਸਰਵ—ਕਿਸੇ
ਇੱਕ ਪ੍ਰਤਿ। ੩ ਕਿਸੀ ਇੱਕ ਨੇ। ੪ ਦੇਖੋ, ਕਿੰਸੁਕ.

ਕਿੰਸੁਕ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਕਿੰ (ਕੀ ਹੈ) ਸੁਕ (ਤੋਤੇ) ਦੀ ਚੁੰਜ ਜਿਸ
ਅੱਗੇ? ਕੇਸੂ. ਪਲਾਸ ਦਾ ਫੁੱਲ. ਕੇਸੂ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਤੋਤੇ ਦੀ ਚੁੰਜ ਜੇਹੀ
ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ੨ ਢੰਕ. ਪਲਾਧ। ੩ ਪਲਾਸ ਦਾ ਪੱਤਾ.

ਕਿਸੁਖਾ. ਕੀ ਸੁਖ ਲਿਆ? ਗਿਆ ਅਨੰਦ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ? "ਅਰ
ਅਸਾਭਾ ਫਤਹੀ ਕੋਲੇ ਦੇ ਅਰ ਜਾਇ ਕਿਸੁਖਾ." (ਭਾਰੁ)

ਕਿਸੇਦਰੀ. ਪਤਲੀ ਕਮਰ ਵਾਲੀ. ਦੇਖੋ, ਕ੍ਰਿਸੇਦਰੀ. "ਸੁਮੇਦ ਮੇ

ਕਿਸੇਦਰੀ ਸੋ ਕਾਢੇ ਲਪਟਾਏ ਹੈ." (ਨਾਪੁ)

ਕਿਸੇਰ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—੧੧ ਤੋਂ ੧੫ ਵਰ੍ਹੇ ਦੀ ਅਵਸਥਾ ਦਾ ਬਾਲਕ।
੨ ਪੁਤ੍ਰ. ਬੇਟਾ। ੩ ਘੋੜੇ ਦਾ ਬੰਬਾ. ਬਛੋਰਾ। ੪ ਸੂਰਜ.

ਕਿੰਸਾ. ਅ. ੨. ਕਿੰਸਾ. ਸੰਗਤ—ਕਥਾ. ਕਹਾਣੀ. ਆਖਯਾਨ.

ਕਿਸ਼ਾ. ਜਰਦਾਨੂ ਦਾ ਸੁੱਕਿਆ ਫਲ, ਜੋ ਚਾਂਦੀ ਦੀ ਮੈਲ ਉਤਾਰਨ
ਅਤੇ ਖਟਾਈ ਲਈ ਮਸਾਲੇ ਵਿੱਚ ਵਰਤੀਦਾ ਹੈ.

ਕਿਹ. ਸਰਵ—ਕਿਸ। ੨ ਕਿ. ਵਿ—ਕਿਸੀ ਪ੍ਰਕਾਰ. ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ.

"ਰੂਪ ਰੰਗ ਅਰੁ ਰੇਖ ਭੇਖ ਕੋਊ ਕਹਿ ਨ ਸਕਤ ਕਿਹ." (ਜਾਪੁ)

੩ ਡਾ. ੨. ਵਜ—ਜੋ. ਕਿਉਂਕਿ। ੪ ਸਰਵ—ਕੋਨ ਜੋ.

ਕਿਹਾਰੀ. ਵਿ—ਕੈਸੀ. ਕੋਹੀ. "ਓਇ ਪਨ ਘਲੀ ਕਿਹਾਰੀ."

(ਕੇਦਾ ਮ: ੫) ੨ ਸਰਵ—ਕੋਹਤੀ. ਕੋਨਸੀ.

ਕਿਹਿ. ਸਰਵ—ਕਿਸ ਨੂੰ। ੨ ਕਿਸ. "ਕਿਹਿ ਕਿਹਿ ਲਖਉ
ਕੁਸਾਈ?" (ਸੋਰ ਮ: ੯)

ਕਿਹੁ. ਵਿ—ਕੁਝ. ਕਿੰਚਿਤ. "ਕਿਹੁ ਚਲੈ ਨ ਚਲਦਿਆ ਨਾਲਿ."

(ਸੋਰ ਮ: ੩) "ਸਭਕਿਹੁ ਤੇਰੇ ਵਸਿ ਹੈ." (ਮ: ੪ ਵਾਰ ਬਿਹਾ)

੨ ਕਿ. ਵਿ—ਕਿਸੀ ਪ੍ਰਕਾਰ. ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ. "ਬਿਨ ਸਤਿਗੁਰੁ ਕਿਹੁ ਨ
ਦੇਖਿਆ ਜਾਇ." (ਮਾਭ ਅ: ਮ: ੩)

ਕਿੰਕਣੀ. ਦੇਖੋ, ਕਿੰਕਨੀ.

ਕਿੰਕਨਿਅਰਿ. ਅਵਾਣ ਲਿਖਾਰੀ ਨੇ "ਕੰਕਣਾਨਰਿ" ਦੀ ਥਾਂ
ਲਸਕੁਨਾਮਾਲਾ ਵਿੱਚ ਅਸ਼ੁੱਧ ਪਾਠ ਲਿਖ ਦਿੱਤਾ ਹੈ. ਕੰਕਣਾਨ (ਘੋੜੇ)
ਦਾ ਵੈਰੀ ਸ਼ੇਰ.

ਕਿੰਕਨੀ. ਸੰ. ਕਿੰਕਨੀ—ਕਿੰਕਣੀ. ਸੰਗਤ—ਭੇਤਾ ਸ਼ਬਦ ਕਰਨ
ਵਾਲੀ ਤਤਾਈ. ਛੁਦੁਖੰਟਿਕਾ. ਖੁੰਗਰੂਆਂ ਵਾਲੀ ਤਤਾਈ. "ਕਿੰਕਨੀ
ਸਭਦ ਚਨਤਕਾਰ ਖੇਲ ਪਾਹਿ ਜੀਉ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ)

ਕਿਕਰ. ਦੇਖੋ, ਕਿਕਰਿ.

ਕਿੰਕਰ. ਸੰ. ਕਿਕਰ. ਸੰਗਤ—ਦਾਸ. ਸੇਵਕ. ਉਹ ਸੇਵਕ ਜੋ
ਨੀਚ ਸੇਵਾ ਭੀ ਕਰ ਸਕੇ. ਭਾਵ—ਸੁਮੀ ਦਾ ਨਿੰਦਿਤ ਕਰਮ ਭੀ ਕਰੇ।
੨ ਇੱਕ ਰਾਖਸ ਜਾਤਿ.

ਕਿੰਕਰਣੀ. ਸੇਵਕਾਂ ਵਾਲੀ ਸੈਨਾ. ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਭਹੁਤ ਚਾਕਰ ਹਨ.
(ਸਨਮਾ)

ਕਿਕਰਿ. ਸੰ. ਕਿਕਰਿ—ਕਿੰਕਰਾਨ. ਦੰਰਬਜੁ. ਸੰਗਤ—ਕਿੰਕਰ.

ਕਕੂਲ. Acacia Arabica. "ਕਿਕਰਿ ਬੀਜੈ ਜਟੁ." (ਸ. ਭਰੀਦ)

ਕਿੰਕਰੀ. ਸੰਗਤ—ਦਾਸੀ. ਟਹਿਲਣ. "ਲੁਭ ਕਰਨ ਬੋਲ ਕੁਨ ਅਮੋਲ
ਕਿੰਕਰੀ ਕਿਕਾਰ." (ਸਾਰ ਮ: ੫ ਪਤਤਾਲ) ਵਿਕਾਰ ਦਾਸੀ ਵਾਜ਼

ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਹੋ ਜਾਣਗੇ। ੨ ਕਿੰ—ਕਰੀ? ਕੀ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ?

ਕਿੰਕਤੀ. ਵਿ—ਕਿੰਕਣੀ (ਛੁਦੁਖੰਟਿਕਾ) ਧਾਰਨ ਵਾਲੀ. ਦੇਖੋ,

ਕਿੰਕਨੀ "ਕਿੰਕਤੀ ਕਾਲਕਾ." (ਪਾਰਸਾਵ)

ਕਿਕਾ ਕਿਕੀ. ਸਿੰਧੀ—ਕਾਕਾ ਕਾਕੀ. ਦੇਖੋ, ਕਕਾ ਕਿਕੀ.

ਕਿਕਾਣ } ਘੋੜਾ. ਦੇਖੋ, ਕੰਕਣਾਨ.

ਕਿੰਕਾਣ }

ਕਿਕਾਣੀ. ਕੰਕਾਨ (ਘੋੜੇ) ਵਾਲੀ ਸੈਨਾ. ਰਸਾਲਾ. (ਸਨਾਮਾ)
 ਕਿਕਾਨ } ਘੋੜਾ. ਦੇਖੋ, ਕੰਕਾਨ. "ਮੁੰਡਹਿ ਤੁੰਡਹਿ ਚੁੰਡਹਿ ਚੀਰ
 ਕਿਕਾਨ } ਪਲਾਨ ਕਿਕਾਨ ਘਾਸੀ ਵਸੁਧਾ ਮਹਿ." (ਚੰਡੀ ੧)
 ਕਿਕਾਨੀ. ਦੇਖੋ, ਕਿਕਾਣੀ. ੨ ਕੰਕਾਨ ਵਾਲਾ. ਘੁੜਚੜਾ.
 ਕਿਕਿਚਿਨੁ. ਕੀ ਕੀਤਾ ਹੈ. ਕੀ ਕੀਤੇ ਨੇ. ੨ ਉਸ ਨੇ ਕੀ ਕੀਤਾ.
 "ਦੁਨਿਆਈ ਆਖੇ ਕਿਕਿਚਿਨੁ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੩)
 ਕਿੰਕਿਟੀ. ਦੇਖੋ, ਕਿੰਕਨੀ.
 ਕਿੰਕਿਰ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਘੋੜਾ ੨ ਕੁਮਰ. ਭੋਰਾ ੩ ਕੋਕਿਲ. ਕੋਇਲ.
 ਕਿਕੁਰ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਕੈਸੇ. ਕਿਸ ਪੁਕਾਰ. ਕਿਕੁੰਕਰ.
 ਕਿੰਕੁਰੀ. ਸੰਗਤ—ਸੰ. ਕਿੰਨੀ. ਕਿੰਕਰੀ. "ਕਿੰਕੁਰੀ ਅਨੁਪ ਵਜੈ."
 (ਰਾਮ ਮ: ੫)
 ਕਿਕੁ } ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਕੈਸੇ. ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ. "ਤਿਸ ਦੀ ਕੀਮਤਿ ਕਿਕੁ
 ਕਿਕੁ } ਹੋਇ?" (ਬਿਲਾ ਮ: ੪)
 ਕਿਕੈ. ਵਿ—ਕੋਕਲ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਨਿਵਾਸੀ. ਕੱਕਾ. "ਕਿਕੈ ਕਾਲਮਾਖੀ."
 (ਪਾਰਸਾਵ) ਦੇਖੋ, ਕੋਕਲ.
 ਕਿੱਕਰ. ਦੇਖੋ, ਕਿਕਰਿ.
 ਕਿੱਕੁਰ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਕਿਕੁੰਕਰ. ਕਿਕੋ. ਕਿਸ ਪੁਕਾਰ.
 ਕਿੰਕਾਨ. ਦੇਖੋ, ਕੰਕਾਨ.
 ਕਿੰਗ. ਕਿੰਕਰੀ ਦਾ ਸੰਬੰਧ. ੨ ਅੰ. King. ਕਾਦਸਾਹ.
 ਕਿੰਗਰੀ. ਦੇਖੋ, ਕਿੰਨਰੀ.
 ਕਿੰਗੁਰਾ. ਦੇਖੋ, ਕੰਗੁਰਾ.
 ਕਿੰਗੁਰੀ. ਦੇਖੋ, ਕਿੰਨਰੀ ੨ ਅਤੇ ੩. "ਘਟਿ ਘਟਿ ਵਜੈ ਕਿੰਗੁਰੀ."
 (ਸੁੀ ਅ: ਮ: ੧) ਓਥਨਸੰਤਾ ਰੂਪ ਵੀਣਾ.
 ਕਿੰਗੁਰਾ. ਦੇਖੋ, ਕੰਗੁਰਾ.
 ਕਿਚਕਿਚੀ. ਕ੍ਰੋਧ ਵਿੱਚ ਦੰਦ ਪੀਘਟੇ. ਦੇਖੋ, ਕਚੀਚੀ.
 ਕਿਚਿਤ. ਦੇਖੋ, ਕਿਚਿਤ. "ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਿਚਿਤ ਕੁਰਿ ਕੀਨੀ." (ਕਹਿ
 ਮ: ੪)
 ਕਿਚਿਨ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਥੋੜੀ ਵਸਤੁ.
 ਕਿਚਪਿਚਾਨਾ. ਕ੍ਰਿ—ਕਚੀਚੀ ਲੈਣੀ. ਕ੍ਰੋਧ ਵਿੱਚ ਦੰਦ ਪੀਘਟੇ.
 ੨ ਕੀਚ (ਕਾਚੇ) ਨਾਲ ਪਾਕੇ ਜਾਣਾ. "ਕਿਚਪਿਚਾਇ ਜੋਧ ਮੰਡਹਿ."
 (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧) ਨਹੂ ਦੇ ਕੀਚ ਨਾਲ ਨਿਬਤਕੇ ਯੋਧਾ ਜੰਗ ਮੰਡਦੇ
 ਹਨ.
 ਕਿਚਬੇੜ. ਦੇਖੋ, ਕਿੰਦਬੇੜ.
 ਕਿਚਰ } ਸੰ. ਕਿਧਭਿਰਸ੍. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਕਿਤਨਾ ਚਿਰ.
 ਕਿਚਰਕ } ਕਬਰਤਕ. ਕਦ ਤੀਕ. "ਕਿਚਰੁ ਚਤਿ ਲੇਖਾਈਐ
 ਕਿਚਰਕੁ } ਛਪਕੁ ਤੁਣੈ ਮੇਹੁ?" (ਸ. ਫਰੀਦ) "ਕਿਚਰਕੁ ਬੰਨ੍ਹ
 ਕਿਚਰੁ } ਪੀਚੁ?" ਅਰ "ਕਦੇ ਤਾਂਝੇ ਰਖੀਐ ਕਿਚਰੁ ਤਾਂਝੀ
 ਨੀਰ." (ਸ. ਫਰੀਦ)
 ਕਿਚਲ } ਸੰ. ਕਿਯਚਿਲਿਕ—ਕਿੰਚਿਲਿਕ. ਸੰਗਤ—ਕੋਚੁਆ.
 ਕਿਚਲਕ } ਇੱਕ ਪੁਕਾਰ ਦਾ ਨਾਂਮਾ ਕੀਤਾ, ਜੋ ਵਰਖਾ ਹੁੰਤ ਵਿੱਚ

ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਭੰਡੋਆ.
 ਕਿਚਿਤ. ਸੰ. ਕਿਯਚਿਤ. ਵਿ—ਬਹੁਤ ਥੋੜਾ. ਜ਼ਰਾ ਸਾ.
 ਕਿਚਿਰ } ਦੇਖੋ, ਕਿਚਰੁ.
 ਕਿਚਿਰੁ }
 ਕਿਛ } ਵਿ—ਕਿਚਿਤ. ਥੋੜਾ. ਤਨਿਕ. "ਹਮ ਮੁਰਖ ਕਿਛੁ ਨ
 ਕਿਛੁ } ਜਾਣਹਾ." (ਆਸਾ ਗ੍ਰੰਥ ਮ: ੪) ੨ ਸਰਕ—ਕੋਈ ਵਸਤੁ.
 ਕਿਛੁ } ੩ ਕੋਈ ਬਾਤ. "ਜੇ ਕਿਛੁ ਕਰਣਾ ਸੈ ਕਰਿ ਰਹਿਆ."
 (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਆਸਾ)
 ਕਿਜਟਿ. ਕੀਜੀਏ. ਕਰੀਏ. "ਲਖ ਭਾਹੇ ਕਿਆ ਕਿਜਟਿ?" (ਸਵੈਯੇ
 ਮ: ੪ ਕੋ)
 ਕਿਜਬ. ਅ. ਕਿਜਬ. ਸੰਗਤ—ਕੁਠ. ਅਸਤਰ.
 ਕਿਜਬਕੋ. ਡਾ. ਕਿਜਬਕੋ. ਵਿ—ਕੁਠ ਬੈਠਣ ਵਾਲਾ.
 ਅਸਤਰਾਕਤਾ. ਕੁਤਿਆਰ.
 ਕਿੰਜਲਕ. ਸੰ. ਕਿਯਲਕ. ਸੰਗਤ—ਕਮਲ ਦਾ ਪਰਾਗ.
 ੨ ਕਮਲਫੁੱਲ ਦੀ ਤਰੀ. ੩ ਕਮਲ ਦੀ ਭੋਭੀ, ਜਿਸ ਪੁਰ ਪਰਾਗ ਹੁੰਦਾ
 ਹੈ.
 ਕਿਜੇਹਾ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਕੈਸਾ. ਕੇਹੇ ਜੇਹਾ. "ਮੁਖ ਕਿਜੇਹਾ ਰਹਿ ਧਣੀ?"
 (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੨ ਮ: ੫)
 ਕਿਰ } ਵਿ—ਕੁਛ. ਕੁਛ. "ਕਿਰੁ ਨ ਭੁਭੈ ਕਿਰੁ ਨ ਸੁਭੈ." (ਸ.
 ਕਿਰੁ } ਫਰੀਦ)
 ਕਿੰਡਰ ਭਾਰਟਨ. ਦੇਖੋ, ਜਾਪਾਨ.
 ਕਿੰਡਾ. ਦੇਖੋ, ਕੋਡਾ.
 ਕਿਣ. ਦੇਖੋ, ਕਿਨ. ੨ ਦੇਖੋ, ਕਣ.
 ਕਿਣਕਾ } ਸੰਗਤ—ਜਰਾ. ਕਿਨਕਾ. ਕਣਮਾਰੂ.
 ਕਿਣਕਾ }
 ਕਿਤ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਕਿਧਰ. ਕੁਤੁ. ਕਹਾਂ. ਕਿੱਥੇ. ੨ ਸੰਗਤ—
 ਕੀਚਤਿ. ਘਸ. "ਜਿਹ ਬਰਣ ਜਾਤ ਨਹਿ ਕਿਤ ਅੰਤ." (ਦੀਰਾਵ)
 ੩ ਦੇਖੋ, ਕਿਤੁ.
 ਕਿਤਕ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਕਿਧਤ. ਕਿਤਨਾ. ਕਿਸਕਦਰ.
 ਕਿਤਕਿਤ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਕੁਤੁ ਕੁਤੁ. ਕਿੱਥੇ ਕਿੱਥੇ. ਕਹਾਂ ਕਹਾਂ.
 ੨ ਵਿ—ਕਿਤ ਕਿਤਕ. ਕਿਤਾਰਥ ਜਿਸ ਦਾ ਕੰਮ ਪੂਰਾ ਹੋ ਗਿਆ
 ਹੈ. "ਕਿਤ ਕਿਤ ਕੀਨ ਸਭ ਕਾਸ ਥੋ ਜੁਧਾਰ ਦੀਨ." (ਗੁਪਤੁ)
 ਕਿਤਕੁ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਕਿਸ ਲਈ. ਕਿਸ ਵਾਸਤੇ. "ਮਾਨੁ ਧਨੁ ਕਿਤਕੁ
 ਸੰਨਿਆਹੀ?" (ਸੁੀ ਮ: ੧) ੨ ਕਿਧਰ ਨੂੰ.
 ਕਿਤਨਾ } ਵਿ—ਕਿਧਤ. ਕੇਤਾ. "ਰਹਿਨ ਨਹੀ, ਕਹੁ ਕਿਤਨੇ!"
 ਕਿਤਨੇ } (ਕਹਿ ਮ: ੫) ਰਹਿਣਾ ਹੈ ਨਹੀਂ, ਪਰ ਪਕਤ (ਕਰਿਦਤ)
 ਕਿਤਨੀ ਹੈ।
 ਕਿਤਵ. ਸੰ. ਵਿ—ਕੁਛ. ੨ ਪਾਕਨ. ੩ ਫਲੀਆ. ੪ ਸੰਗਤ—
 ਧੜਕਾ. ੫ ਜੁਆਰੀਆ. ਨਿਰੁਕੁ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇੱਕ
 ਜੁਏਕਚ ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਪੁਛਦਾ ਹੈ—ਕਿ—ਤਵ? (ਤੇਰੇ ਪਾਸ ਕੀ ਹੈ? ਤੇਰਾ

ਕਿਸਾਨੀ. ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਦਾ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਪੰਚਉਪਾਖਾਨੀ ਸਿੱਖ।
 ੨ ਭੱਲਾ ਨਿਵਾਸੀ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰ ਦੇਵ ਦਾ ਸੇਵਕ। ੩ ਦੇਖੋ, ਕੇਦਾਰੀ।
 ਕਿਸਿੰਦ੍ਰ. ਕਿਸ ਦਿਨ. ਕਿਸ ਰੋਜ਼.
 ਕਿੰਦੁਕ. ਸੰ. ਕੰਦੁਕ. ਸੰਗਤ—ਕੇਂਦ. ਭਿੰਡ.
 ਕਿੰਦੂ. ਸਰਵ—ਕਿਸ. “ਕਿੰਦੂ ਬਾਵਹੁ ਹਮ ਆਏ?” (ਕਉ ਮ: ੧)
 ੨ ਕਿਸ ਤੋਂ। ੩ ਕਿ. ਵਿ—ਕੈਸੇ. ਕਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ. “ਲਾਭ ਕਿੰਦੂ
 ਹੋਈ.” (ਭੈਰ ਮ: ੩)
 ਕਿੰਦੂਰ. ਕਿਯਤ੍—ਦੂਰ. (ਕਿਯਦਵਰ) ਕਿਤਨੀ ਦੂਰ.
 ਕਿਧਰ } ਫਿ. ਵਿ—ਕਿਸ ਤਰਫ਼. ਕਿਸ ਪਾਸੇ.
 ਕਿਪਿਰ }
 ਕਿਧੋ } ਵਤ—ਅਥਵਾ. ਜਾਂ. ਵਾ. “ਕਿਧੋ ਦੇਵਕਨਤਾ ਕਿਧੋ ਬਾਸਦੀ
 ਕਿਧੋ } ਹੈ.” (ਰਾਮਾਵ) ੨ ਮਨੋਂ. ਗੋਯਾ। ੩ ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ ਵਿੱਚ ਕਿਧੋ
 ਸਰਬ ਤਿਸ ਸਮੇਂ (ਉਸ ਵੇਲੇ) ਦਾ ਬੋਧਕ ਅਨੇਕ ਥਾਂ ਆਇਆ ਹੈ.
 “ਹੋਇ ਇਕਬੁ ਕਿਧੋ ਬ੍ਰਿਜਬਾਲਕ.” (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)
 ਕਿਨ. ਸਰਵ—ਕਿਸ ਦਾ ਬਹੁ ਵਚਨ. “ਕਿਨ ਬਿਧਿ ਮਿਲੀਐ ਕਿਨ
 ਬਿਧਿ ਬਿਛੁਰੇ.” (ਮਾਭ ਅ: ਮ: ੪) ੨ ਕਿ. ਵਿ—ਕਿਉਂ ਨਾ.
 ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ. “ਉਠ ਕਿਨ ਜਪਹਿ ਮੁਰਾਠਿ?” (ਸ. ਕਬੀਰ) ੩ ਜਾਂ.
 ਅਥਵਾ. “ਸੁਰਗ ਵੈਰੁੰਠ ਕਿਨ ਦਰਬ ਲੀਜੇ.” (ਕੁਵਿ ੧੦) ਸੁਰਗ,
 ਵੈਰੁੰਠ, ਅਥਵਾ ਧਨ ਲੀਜੇ। ੪ ਦੇਖੋ, ਕਿਨਿ.
 ਕਿਨਕਾ. ਦੇਖੋ, ਕਿਣਕਾ. ਸੰਗਤ—ਸਰਗ. ਭਾਵ—ਪਲਮਾਤੁ. ਛਟ
 (ਖਿਨ) ਭਰ. “ਹਰਿਨਾਮੁ ਦਿਤਾਵਹੁ ਇਕ ਕਿਨਕਾ.” (ਮ: ੪ ਵਾਰ
 ਸੋਰ)
 ਕਿਨਖੇ. ਦੇਖੋ, ਖੇ.
 ਕਿੰਨਰ. ਸੰ. ਕਿੰਨਾਰ. ਸੰਗਤ—ਨਿੰਦਿਤ ਸਕਲ ਦਾ ਨਰ, ਜਿਸ
 ਦਾ ਧੜ ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਅਤੇ ਮੂੰਹ ਖੋਤੇ ਦਾ. ਇਹ ਪੁਨਸੁਰ ਰਿਖੀ ਦੀ
 ਉਲਾਦ ਹਨ. ਕੁਬੇਰ ਦੀ ਸਭਾ ਵਿੱਚ ਜਦ ਗੰਧਰਵ ਨਾਚਦੇ ਹਨ ਤਦ
 ਕਿੰਨਰ ਨਾਚ ਕਰਦੇ ਹਨ. ਇਹ ਸੁਰਗਲੋਕ ਵਿੱਚ ਭੀ ਨ੍ਰਿਤ ਕੀਤਾ
 ਕਰਦੇ ਹਨ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਨਾਉਂ ਕਿੰਪੁਰੁਸ ਭੀ ਹੈ. “ਕਿੰਨਰ ਗੰਧਰਵ ਗਨ
 ਕਰੈਂ ਕਨ.” (ਚੰਡੀ ੧)
 ਕਿੰਨਰੀ. ਸੰਗਤ—ਕਿੰਨਰ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ. ਦੇਵਸਭਾ ਦੀ ਖੋਤੇਮੁੰਹੀ
 ਨਚਾਰ ਇਸਤ੍ਰੀ। ੨ ਵੀਣਾ. ਦੋ ਤੂੰਬਿਆਂ ਵਾਲੀ ਤੰਤ੍ਰੀ. “ਕਹੂੰ ਕਿੰਨਰੀ
 ਕਿੰਨਰੀ ਲੈ ਭਜਾਵੈਂ.” (ਰਾਮਚੰਦ੍ਰਕਾ) ੩ ਕਿੰਕਰੀ. ਯੋਗੀਆਂ ਦੀ
 ਇੱਕਤਾਰੀ ਵੀਣਾ. ਦੇਖੋ, ਕਿੰਗੁਰੀ.
 ਕਿਨਾਰ. ਕਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ। ੨ ਕਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ.
 ਕਿਨਾਰ } ਸੰਗਤ. ਦੇਖੋ, ਕਨਾਅਤ. “ਰਹਹੁ ਈਰਖਾ ਕਰਹੁ
 ਕਿਨਾਰਤ } ਕਿਨਾਰਤ.” (ਨਾਪੁ)
 ਕਿਨਾਰ. ਦੇਖੋ, ਕਨਾਰ.
 ਕਿਨਾਰਾ. ਭਾ. ਸੰਗਤ—ਕੰਦਾ. ਤਟ। ੨ ਪਾਸਾ. ਬਗਲ।
 ੩ ਕੇਂਦ. ਹਾਸੀਆ.
 ਕਿਨਿ. ਕਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ। ੨ ਕਿਸ ਬਿਧਿ ਨਾਲ. ਕਿਉਂਕਰ. “ਕਿਨਿ

ਕਹੀਐ ਕਿਉਂ ਦੇਖੀਐ ਭਾਈ, ਕਰਤਾ ਦੇਹੁ ਅਕਥੁ.” (ਸੋਰ ਅ: ਮ:
 ੫)
 ਕਿੰਨਿ. ਦੇਖੋ, ਕਿਨਿ। ੨ ਕਿ. ਵਿ—ਕਿਤਨੇ. ਕਿਸ ਕਦਰ. ਕਿੰਨੇ
 “ਖੇਵਟ ਕਿੰਨਿ ਕਏ.” (ਆਸਾ ਫਰੀਦ) ਭਾਵ ਕਿਤਨੇ ਪੇਸ਼ਵਾ (ਆਰੂ)
 ਰੇ ਕੁਜਰੇ.
 ਕਿਨਿਬਿਧਿ. ਕਿਸ ਯੁਧਿ ਨਾਲ. ਕਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸੇ. “ਕਿਨਿਬਿਧਿ
 ਆਵਣੁ ਜਾਵਣੁ ਤੁਟਾ.” (ਮਾਭ ਅ: ਮ: ੫)
 ਕਿਨੇ. ਵਿ—ਕਿਤਨੇ। ੨ ਸਰਵ—ਕਿਸ ਨੇ.
 ਕਿਨੇਹਾ } ਫਿ. ਵਿ—ਕੈਸਾ. ਕੇਹੇ ਜੇਹਾ. ਕੈਸੀ. ਕਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ
 ਕਿਨੇਹਿਆ } ਦੀ “ਏਹ ਕਿਨੇਹੀ ਚਾਕਰੀ ਜਿਹੁ ਭਉ ਖਸਮ
 ਕਿਨੇਹੀ } ਨ ਜਾਇ?” (ਮ: ੨ ਵਾਰ ਆਸਾ) “ਜਿਨਾ ਨ
 ਵਿਸਰੇ ਨਾਮੁ ਸੇ ਕਿਨੇਹਿਆ?” (ਆਸਾ ਮ: ੫)
 ਕਿਨੈ. ਸਰਵ—ਕਿਸੇ ਨੇ. “ਕਿਨੈ ਵਿਰਲੈ ਚਖਿ ਭੀਠੀ.” (ਕਉ ਮ:
 ੪)
 ਕਿੰਪੁਰਖ } ਸੰ. ਕਿੰਪੁਰਖ. ਸੰਗਤ—ਨਿੰਦਿਤ ਪੁਰੁਸ. ਦੇਖੋ,
 ਕਿੰਪੁਰੁਸ } ਕਿੰਨਰ। ੨ ਜੰਬੂ ਵੀਪ ਦਾ ਇੱਕ ਖੰਡ, ਜੋ ਹਿਮਾਲਯ
 ਅਤੇ ਹੋਮਲੂਟ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਮੰਨਿਆ ਹੈ. “ਕਿੰਪੁਰਖ ਖੰਡ ਪਰਵੇਸੇ
 ਜਾਈ.” (ਨਾਪੁ) ੩ ਨੰਪਾਨ ਇਨਕੇ ਦਾ ਨਾਉਂ ਭੀ ਪੁਰਾਣੇ ਕ੍ਰਾਂਤਾਂ
 ਵਿੱਚ ਕਿੰਪੁਰੁਸ ਵੇਖੀਦਾ ਹੈ। ੪ ਜੇਰ ਤੋਂ ਉਤਪੰਨ ਹੋਏ ਉਹ ਜੀਵ, ਜੋ
 ਆਦਮੀ ਨਾਲ ਬਹੁਤ ਮਿਲਦੇ ਹਨ. ਬਨਮਾਨੁਖ ਅਤੇ ਬਾਂਦਰ ਆਦਿ.
 ਕਿੰਪੁਰੁਸੇਸ਼. ਕਿੰਪੁਰੁਸ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦਾ ਟੀਸ (ਸੁਆਮੀ) ਕੁਬੇਰ,
 ਕਿਡਾਯਤ. ਭਾ. ਸੰਗਤ—ਕਾਫ਼ੀ (ਪੂਰਾ) ਹੋਣ ਦਾ ਭਾਵ।
 ੨ ਕਮਾਯਰੀ. ਮਿਤਵਤਰ.
 ਕਿੰਬਦੰਤੀ. ਦੇਖੋ, ਕਿੰਬਦੰਤੀ.
 ਕਿਥਲਾ. ਭਾ. ਸੰਗਤ. ਫਿ. ਵਿ—ਜਾਮੁਟੇ. ਸੰਮੁਖ। ੨ ਸੰਗਤ—
 ਜਿਸ ਵੱਲ ਮੂੰਹ ਕਰੀਏ, ਅਜਿਹਾ ਧਰਮਮੰਦਿਰ. ਭਾਵਾ. ਮੱਕੇ ਵਿੱਚ
 ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਮੰਦਿਰ. “ਮਨ ਕਰਿ ਮਕਾ, ਕਿਥਲਾ ਕਰਿ
 ਦੇਹੀ। ਬੋਲਨਹਾਰੁ ਪਰਮਗੁਰ ਦੇਹੀ.” (ਭੈਰ ਕਬੀਰ) ਮਨ ਮੱਕਾ ਅਤੇ
 ਪਰਮਾਤਮਾ ਕਿਥਲਾ ਕਰ. ਅੰਤਹਕਰਣ ਮੱਕਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸਭ ਦੇਹਾਂ ਦਾ
 ਸੁਆਮੀ ਕਰਤਾਰ ਉਸ ਵਿੱਚ ਪੁਜਤ ਹੈ. ਬੋਲਨਹਾਰੁ (ਜੀਵਾਤਮਾ) ਬਾਂਗ
 ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਅਤੇ ਆਰੂ ਹੋਕੇ ਨਮਾਜ ਪੜ੍ਹਾਉਣ ਵਾਲਾ ਪਰਮਗੁਰ
 (ਇਮਾਮ) ਹੈ.
 ਕਿਥਲਾਅਲਮ. ਭਾ. ਸੰਗਤ ਦਾ ਕਿਥਲਾ. ਜਿਸ ਵੱਲ ਸਾਰੇ
 ਮੂੰਹ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਜਗਤਪੁਜਤ ਕਰਤਾਰ. ਦੇਖੋ,
 ਕਿਥਲਾ ੨ ਭਾਦਸਾਰਾਂ ਨੂੰ ਭੀ ਲੋਕ ਏਹ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਣ ਦਿੰਦੇ ਹਨ,
 ਕਿਉਂਕਿ ਕਾਮਨਾ ਵਾਲੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵੱਲ ਮੂੰਹ ਕਰਦੇ ਹਨ.
 ਕਿਥਲਾਸ. ਦੇਖੋ, ਕੈਲਾਸ.
 ਕਿੰਬਾ. ਵਤ—ਕਿੰਬਾ. ਜਾਂ. ਅਥਵਾ. ਯਾਦਿ. ਵਾ. “ਏਕ ਜੋਤਿ ਏਕਾ
 ਮਿਲੀ, ਕਿੰਬਾ ਹੋਇ? ਮਹੋਇ?” (ਕਉ ਕਬੀਰ) ਜਦ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ
 ਨਾਲ ਜੋਤਿ ਮਿਲ ਗਈ, ਫਿਰ ਵਿਕਲਪ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ? ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ.

ਕਿਰਤਨ. ਦੇਖੋ, ਕੀਰਤਨ.

ਕਿਰਤਨਿ. ਕ੍ਰਿਤਨ ਮੇਂ. ਕਰਮਾਂ ਵਿੱਚ. "ਕਿਰਤਨਿ ਜੁਰੀਆ." (ਸੁਹੀ ਮ: ੫ ਪਤਰਾਲ)

ਕਿਰਤਮ. ਸੰ. ਕ੍ਰਿਤਮ—ਕ੍ਰਿਤਮ. ਵਿ—ਬਣਾਉਣੀ. ੨ ਕਲਪਿਤ. "ਕਿਰਤਮ ਨਾਮੁ ਕਥੇ ਤੇਰੇ ਸਿਹਵਾ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫) ੩ ਬਣਾਇਆ ਹੋਇਆ. ਰਚਿਆ ਹੋਇਆ. "ਬਿਨ ਕਰਤਾਰ ਨ ਕਿਰਤਮ ਮਾਨੋ." (ਤਸਾਰੇ ੧੦)

ਕਿਰਤਰੇਖ. ਸੰਗਤ—ਕ੍ਰਿਤ (ਕੀਤੇ ਹੋਏ) ਕਰਮਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਲਿਖਤ. ਕਰਮਰੇਖਾ. "ਕਿਰਤਰੇਖ ਕਰਿ ਕਰਮਿਆ." (ਬਸੰ ਅ: ਮ: ੫)

ਕਿਰਤਾ } ਸੰਗਤ—ਕ੍ਰਿਤਰ. ਕਰਮ. "ਸਾਧ ਸੇਵੇ ਸਦਾ ਕਰਉ
ਕਿਰਤਾਇ } ਕਿਰਤਾਏ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫)

ਕਿਰਤਾਸ. ਅ } ਕਿਰਤਾਸ. ਸੰਗਤ—ਕਾਕਸ. "ਭੁਟ ਭੁਟ
ਸਣ ਕਿਰਤਾਸ ਬਣਾਇਆ." (ਭਾਗੁ)

ਕਿਰਤਾਰਥ } ਸੰ. ਕ੍ਰਿਤਾਰਥ—ਕ੍ਰਿਤਾਰਥ. ਵਿ—ਜਿਸ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਜਨ
ਕਿਰਤਾਰਥੁ } ਪੂਰਾ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ. ਸਫਲ ਮਨੋਰਥ. ਕ੍ਰਿਤਕ੍ਰਿਤਨ. "ਸਧ ਹਰਿ ਕਿਰਤਾਰਥ." (ਰਾਮ ਅ: ਮ: ੧) "ਹਿਰਦੈ ਨਾਮੁ ਸਦਾ ਕਿਰਤਾਰਥੁ." (ਬਿਲਾ ਅ: ਮ: ੧)

ਕਿਰਤਿ. ਸੰ. ਕ੍ਰਿਤਿ. ਸੰਗਤ—ਕਰਮ. ਕਰਣੀ. ਕਰਪੂਤ. "ਕਿਰਤਿ ਕਰਮ ਕੇ ਬੀਛੁਛੇ." (ਬਾਰਹਮਾਹ ਮਾਰ) ੨ ਮਿਹਨਤ. ਖਾਲ. "ਜਿਉ ਗੋਛੁ ਤਿਉ ਕੁਮ ਰੁਖ ਪਾਵਹੁ ਕਿਰਤਿ ਨ ਮੋਟਿਆਜਾਈ." (ਬਸੰ ਮ: ੧) ਇਸ ਮਿਹਨਤ ਦਾ ਫਲ ਨਿਸ਼ਚਲ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ. ੩ ਕੀਰਤਿ. ਜਸ. "ਕਿਰਤਿ ਸੰਜੋਕਿ ਸਰੀ ਉਠਿਹੋਈ." (ਕਉ ਮ: ੫) ਕੇਵਲ ਵਾਹ ਵਾਹ ਕਰਾਉਣ ਨਦੀ ਸਤੀ ਹੋ ਗਈ.

ਕਿਰਤਿਕਿਰਤਿ. ਸੰ. ਕ੍ਰਿਤ ਕ੍ਰਿਤਰ. ਦੇਖੋ, ਕਿਰਤਾਰਥ. "ਪ੍ਰਭੁ ਕਿਰਤਿਕਿਰਤਿ ਕਰੀ." (ਸਾਚ ਮ: ੫ ਪਤਰਾਲ)

ਕਿਰਤੀ. ਵਿ—ਕ੍ਰਿਤਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਮਿਹਨਤੀ.

ਕਿਰਤੁ. ਦੇਖੋ, ਕਿਰਤ. "ਨਕਿ ਨਬ ਘਸਮ ਹਬ ਕਿਰਤੁ ਧਕੇ ਦੇ." (ਮ: ੨ ਵਾਰ ਸੋਰ) ੨ ਦੇਖੋ, ਕ੍ਰਤੁ. ੩ ਕ੍ਰਿਤਰ. ਕਰਮ. ੪ ਕ੍ਰਿਤ. ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ. ਭਾਵ—ਕ੍ਰਿਤੋਪਕਾਰ. ਉਪਕਾਰ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ. "ਮਾਉ ਪੀਉ ਕਿਰਤੁ ਕਰਾਇਨਿ." (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਮਾਰ)

ਕਿਰਦਗਾਰ. ਭਾ } ਕਰਤਾਰ. ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ.

ਕਿਰਦਾਰ. ਭਾ } ਸੰਗਤ—ਕਰਮ. ੨ ਅਮਲ. ਅਭਾਸ. "ਕਾਇਆ ਕਿਰਦਾਰ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫) ਦੇਹ ਹੈ ਅਮਲ ਵਾਲੀ ਕਰੋ. ੩ ਦੇਖੋ, ਕ੍ਰਿਦਰ.

ਕਿਰਨ. ਦੇਖੋ, ਕਿਰਣ.

ਕਿਰਨਾ. ਦੇਖੋ, ਕਿਰਣਾ.

ਕਿਰਪਛੇ. ਦੇਖੋ, ਕ੍ਰਿਪਛੇ.

ਕਿਰਪਣ } ਸੰ. ਕ੍ਰਿਪਣ—ਕ੍ਰਿਪਣ. ਸੰਗਤ—ਕ੍ਰਿਪਸ. ਮੁਮਸਿਕ.
ਕਿਰਪਨ } ਸੁਮ. "ਕਿਰਪਨ ਲੋਭ ਪਿਆਰ." (ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ: ੫)
"ਕਿਰਪਨ ਭਨ ਮਨ ਕਿਲਬਿਖ ਭਰੇ." (ਟੋਭੀ ਮ: ੫) ਦੇਖੋ,

ਕ੍ਰਿਪਣ.

ਕਿਰਪਾ. ਸੰ. ਕ੍ਰਿਪਾ—ਕ੍ਰਿਪਾ. ਸੰਗਤ—ਮਿਹਰਬਾਨੀ. ਦਯਾ. "ਕਿਰਪਾ ਕੀਜੇ ਸਾ ਮਤਿ ਦੀਜੇ." (ਸੁਹੀ ਫੱਤ ਮ: ੫)

ਕਿਰਪਾਈ. ਵਿ—ਕ੍ਰਿਪਾਵਾਨ. ਕ੍ਰਿਪਾਯਨ. ਕ੍ਰਿਪਾਲੁ. "ਮੋਹਨ ਦੀਨਕਿਰਪਾਈ." (ਮਾਰੂ ਮ: ੫) "ਤਉ ਮਿਲਿਓ ਜਉ ਕਿਰਪਾਈ." (ਕਾਨ ਮ: ੫) "ਭਗਤਵਡਲੁ ਕਿਰਪਾਏ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫)

ਕਿਰਪਾਸ. ਸੰ. ਕ੍ਰਿਪਾਸਾਧ—ਕ੍ਰਿਪਾਸਾਧ. ਵਿ—ਕ੍ਰਿਪਾ ਦਾ ਅਸਥਾਨ ਕ੍ਰਿਪਾ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ. "ਪ੍ਰਭੁ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰੀ ਕਿਰਪਾਸ." (ਕਾਨ ਮ: ੪)

ਕਿਰਪਾਧ } ਸੰ. ਕ੍ਰਿਪਾਨਿਧਿ. ਕ੍ਰਿਪਾਬ੍ਰਿਧਿ. ਕ੍ਰਿਪਾ ਦਾ ਖਜਾਨਾ.
ਕਿਰਪਾਧਿ } ਕ੍ਰਿਪਾ ਦੀ ਹੋਂਦ. ਕ੍ਰਿਪਾ ਦਾ ਸਮੁੰਦਰ. "ਹੈ ਹੋ ਗੁਰੁ ਕਿਰਪਾਧਿ." (ਕਾਨ ਮ: ੫)

ਕਿਰਪਾਨ. ਦੇਖੋ, ਕ੍ਰਿਪਾਣ. ੨ ਵਿ—ਕ੍ਰਿਪਾਯਨ. ਕ੍ਰਿਪਾ ਦਾ ਘਰ. ਦਯਾ ਦਾ ਨਿਵਾਸ. ੩ ਕ੍ਰਿਪਾਵਾਨ. "ਹਰਿ ਹੋ ਹੋ ਕਿਰਪਾਨ." (ਕਾਨ ਮ: ੪ ਪਤਰਾਲ)

ਕਿਰਪਾਨਦ. ਕ੍ਰਿਪਾ ਦਾ ਦਰਿਆ. "ਦੀਜੇ ਸਾਧੁ ਸੰਗਤਿ ਕਿਰਪਾਨਦ." (ਸਾਚ ਮ: ੫) ਹੋ ਕ੍ਰਿਪਾਸਿੰਧੁ।

ਕਿਰਪਾਨਿ. ਦੇਖੋ, ਕਿਰਪਾਨ. ੨ ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਨਾਲ. ੩ ਕ੍ਰਿਪਾ ਤੋਂ. ਰਹਮ ਨਾਲ. "ਮਿਲੀਐ ਗੁਰਕਿਰਪਾਨਿ." (ਆਸਾ ਮ: ੫)

ਕਿਰਪਾਨਿਧ } ਸੰ. ਕ੍ਰਿਪਾਨਿਧਿ. ਕ੍ਰਿਪਾ ਦਾ ਖਜਾਨਾ. ੨ ਕ੍ਰਿਪਾ
ਕਿਰਪਾਨਿਧਿ } ਦਾ ਸਮੁੰਦਰ. "ਕਿਰਪਾਨਿਧਿ ਪ੍ਰਭੁ ਦੀਨਦਇਅਲਾ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫)

ਕਿਰਪਾਨੀ. ਦੇਖੋ, ਕ੍ਰਿਪਾਨੀ. ੨ ਵਿ—ਕ੍ਰਿਪਾ-ਵਾਨੀ. ਕ੍ਰਿਪਾ ਵਾਲੀ. ਮਿਹਰਬਾਨ. "ਸਨ ਪਰ ਆਪ ਕਿਰਪਾਨੀ." (ਸਲੋਹ)

ਕਿਰਪਾਰ. ਦੇਖੋ, ਕਿਰਪਾਨ.

ਕਿਰਪਾਰੀਆ. ਵਿ—ਕ੍ਰਿਪਾਲੁਤਾ ਵਾਲਾ. ਮਿਹਰਬਾਨ. ਕ੍ਰਿਪਾਲੀਆ. "ਸੇਈ ਹੋਏ ਭਗਤ ਜਿਨਿ ਕਿਰਪਾਰੀਆ." (ਕਉ ਅ: ਮ: ੫)

ਕਿਰਪਾਲ } ਵਿ—ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਦਯਾਲੁ. "ਕਿਰਪਾਲੁ
ਕਿਰਪਾਲੁ } ਸਦਾ ਦਇਆਲੁ." (ਬਿਲਾ ਫੱਤ ਮ: ੧)

ਕਿਰਪਾਵਤ. ਵਿ—ਕ੍ਰਿਪਾਵਤ. ਕ੍ਰਿਪਾਵਾਨ. "ਪ੍ਰਹਿਰਹੇ ਕਿਰਪਾਵਤ." (ਸਾਚ ਮ: ੫)

ਕਿਰਪੀਸ. ਵਿ—ਕ੍ਰਿਪਾ-ਈਸ. ਕ੍ਰਿਪਾ ਦਾ ਸ਼੍ਰਾਮੀ. "ਹਰਿ ਹੋ ਹੋ ਕਿਰਪੀਸ." (ਕਾਨ ਮ: ੪ ਪਤਰਾਲ) ੨ ਈਸ-ਕ੍ਰਿਪਾ. ਕਰਤਾਰ ਦੀ ਈਸ.

ਕਿਰਪੇਨ } ਵਿ—ਕ੍ਰਿਪਾ-ਅਯਨ. ਕ੍ਰਿਪਾ ਦਾ ਘਰ. ੨ ਕ੍ਰਿਪਾਲੁ.
ਕਿਰਪੇਨ } "ਪ੍ਰਭੁ ਭਏ ਹੈਂ ਕਿਰਪੇਨ" (ਕਾਨ ਮ: ੫) "ਤਿਨਿ ਪਾਇਓ ਜਿਸੁ ਕਿਰਪੇਨ." (ਧਨਾ ਮ: ੫)

ਕਿਰਪੰਗਨਾ. ਵਿ—ਕ੍ਰਿਪਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦੀ ਅੰਗਨਾ. ਕ੍ਰਿਪਾ ਦਾ ਪਤਿ. ੨ ਕ੍ਰਿਪਾਂਗਿਨ. ਕ੍ਰਿਪਾਂਗੀ. ਕ੍ਰਿਪਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਅੰਗ. ਕ੍ਰਿਪਾਰੂਪਾ. ੩ ਕ੍ਰਿਪਾਲੁ. ੪ ਸੰਗਤ—ਦਯਾ. ਕ੍ਰਿਪਾ. "ਸੇ ਬੂਝੈ ਜਿਸ ਕਿਰਪੰਗਨਾ."

(ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫)
 ਕਿਰਪੇਤ. ਸੰ. ਕ੍ਰਿਪਾਤ—ਕ੍ਰਿਪਾ ਜੇ. “ਕਿਰਪੇਤ ਹਰੀਅੰ ਮਤਿ
 ਰਤਕਿਆਨੇ.” (ਸਹਸ ਮ: ੫)
 ਕਿਰਬਤੀ. ਵਿ—ਕਰਬ (ਚਿੰਤਾ) ਸਹਿਤ। ੨ ਸ਼ੋਕਾਤੁਰ. ਰੰਜੀਤਾ.
 ਦੇਖੋ, ਕਰਬ ੨, ੩ ਅਤੇ ੪. “ਮੁਖ ਤਿਨਾ ਦੇ ਕਿਰਬਤੀ ਬਤ ਨ
 ਪੁਣੈ ਕੀਏ.” (ਮਰੋ)
 ਕਿਰਮ. ਭਾ ੧੧ ਸੰ. ਕ੍ਰਿਮਿ—ਕ੍ਰਿਮਿ. ਸੰਗਤ—ਕੀਤਾ. ਕੀਟ।
 ੨ ਅਣਕੀਟ. ਬਹੁਤ ਸੁਖਮ ਕੀਤਾ, ਜੋ ਦਿਖਾਈ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ.
 Bacterial ੩ ਲਹੂ ਵੀਰਯ ਆਦਿਕ ਵਿੱਚ ਸੁਖਮ ਬੀਜਰੂਪ ਜੀਵ,
 ਜੋ ਉਤਪੰਤੀ ਦਾ ਕਾਰਣ ਹਨ. “ਕਰਤ ਕਿਰਮ ਮਹਿ ਨਹੀ ਸੋਯਾਰਿਆ.”
 (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫) ੪ ਭਾਵ—ਤੁਛ. ਅਦਨਾ. ਭੀਮੀਨਾ.
 ਕਿਰਮਬੀ. ਭਾ ੧੧ ਸੰ. ਕਿਰਮਿਬੀ. ਇੱਕ ਕਿਰਮ (ਕ੍ਰਿਮਿ) ਤੋਂ
 ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਲਾਲ ਰੰਗ.
 ਕਿਰਮਾਇਣਾ. ਵਿ—ਕ੍ਰਿਮਿ (ਕੀਤੀਆਂ ਦਾ) ਅਯਨ (ਘਰ). ਜਿਸ
 ਦੇ ਸ਼ਰੀਰ ਵਿੱਚ ਕੀੜੇ ਪੈ ਭਟੇ ਹਨ. ਕੁਝ ਆਦਿਕ ਰੰਗਾਂ ਨਾਲ ਭਲਿਤ
 ਅੰਗ। ੨ ਅਣ ਕ੍ਰਿਮਿ (ਤੁਛ ਕੀਟ) ਉੱਪਰ. “ਕਰਹੁ ਦਇਆ
 ਕਿਰਮਾਇਣਾ.” (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫)
 ਕਿਰਮਾਨ. ਟੀਰਾਨ ਦਾ ਇੱਕ ਸੂਝਾ ਤੇ ਸਹਿਰ. “ਕਾਬਲੀ ਕੰਧਾਰੀ
 ਐ ਮਲੇਫ਼ ਕਿਰਮਾਨ ਕੋ.” (ਗੁਪਤੁ)
 ਕਿਰਮਾਲਾ. ਕਿਰਣ—ਮਾਲਾ. ਕਰਮਾਲੀ. ਸੂਰਜ। ੨ ਕ੍ਰਿਮਿ—ਆਲਸ.
 ਕੀੜਿਆਂ ਦੀ ਖੁੱਭ (ਭੋਟ).
 ਕਿਰਲਾ. ਸੰ. ਕ੍ਰਿਕਲਾਜ—ਕ੍ਰਿਕਲਾਜ. ਸੰਗਤ—ਕਿਰਕਿਟ. ਸਰਟ.
 ਕਿਰਲੀ. ਛਿਪਕਲੀ. ਗੁਹਕੇਧਾ. ਛੋਟਾ ਕਿਰਲਾ. ਦੇਖੋ, ਕਿਰਲਾ.
 ਕਿਰਵਾ. ਸੰਗਤ—ਕੀਤਾ. ਕ੍ਰਿਮਿ.
 ਕਿਰਾ. ਭਾ ੧੧ ਸਰਵ—ਕਿਸ ਨੂੰ. ਕਿਸ ਦੇ ਲਈ.
 ਕਿਰਾ. ਭਾ ੧੧ ਕਰੀਬ ਹੋਣਾ. ਪਾਸ ਹੋਣਾ। ੨ ਇੱਕ ਰਾਸ਼ੀ ਪੁਰ
 ਕਈ ਗ੍ਰਹਾਂ ਦਾ ਇਕੱਠਾ ਹੋਣਾ। ੩ ਦੇਖੋ, ਸਾਹਿਬਕਿਰਾ.
 ਕਿਰਾਇਆ. ਦੇਖੋ, ਕਿਰਾਯਾ.
 ਕਿਰਾਖੀ. ਕਸ਼ਟ ਕੀਤੀ. ਖਿੱਚੀ. ਹਟਾਈ. ਮਿਟਾਈ. “ਜਿਉ ਸੁਰਜਿ
 ਚੈਣਿ ਕਿਰਾਖੀ.” (ਬਾਰ ਸ੍ਰੀ ਮ: ੪)
 ਕਿਰਾਤ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਸੰਗਤੀ ਮਨੁੱਖਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਜਾਤਿ. ਭੀਲ.
 ਨਿਸਾਦ। ੨ ਭੂਟਾਨ ਸਿਕਿਮ ਆਦਿਕ ਦਾ ਇਲਾਕਾ. ਕਿਰਾਤ ਦੇਸ਼।
 ੩ ਚਰਾਇਤਾ। ੪ ਭਾ ੧੧ ਕਿਰਾਤ. ਪੜ੍ਹਨਾ. ਪਠਨ.
 ਕਿਰਾਤਾਰਜੁਨੀਯ. ਭਾਰਵੀ ਰਵੀ ਦਾ ਰਚਿਆ ਕਾਵਯ, ਜਿਸ
 ਵਿੱਚ ਅਰਜੁਨ ਅਤੇ ਸ਼ਿਵ ਦੇ ਸੰਗ ਦਾ ਪ੍ਰਸੰਗ ਹੈ. ਮਹਾਭਾਰਤ ਦੇ ਤੀਜੇ
 ਪਰਵ ਵਿੱਚ ਇਹ ਕਥਾ ਵਿਸਤਾਰ ਨਾਲ ਲਿਖੀ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਖਟਕਾਵਯ.
 ਕਿਰਾਨ. ਦੇਖੋ, ਕਿਰਾ.
 ਕਿਰਾਨਸਾਹ. ਇਹ ਜ਼ਮਾਨਸਾਹ ਅਮੀਰਬਾਬੁਲ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਸੀ, ਜੋ
 ਕੁਝ ਸਮੇਂ ਨਦੀ ਲਹੌਰ ਦਾ ਹਾਕਮ ਬਾਪਿਆ ਗਿਆ ਸੀ. ਇਸ ਨੂੰ
 ਦੇਖੋ, ਕਰਤ

ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਰਾਵੀ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਭਾਰੀ ਹਰ ਦਿੱਤੀ ਸੀ. ਦੇਖੋ, ਜ਼ਮਾਨ ਸਾਹ
 ਕਿਰਾਨੀ. ਦੇਖੋ, ਕ੍ਰਿਸਤਾਨ.
 ਕਿਰਾਮ. ਭਾ ੧੧ ਕਰੀਮ ਦਾ ਬਹੁ ਵਚਨ.
 ਕਿਰਾਯਾ. ਭਾ ੧੧ ਸੰਗਤ—ਭਾਤਾ. Hire. rent.
 ਕਿਰਾਰ } ਸੰ. ਕਿਰਾਟ ਅਤੇ ਕੁਯਾਰ. ਸੰਗਤ—ਹਟਵਾਣੀਆਂ. ਲੈਣ
 ਕਿਰਾਤ } ਦੇਣ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਵਤਾਪਾਰੀ। ੨ ਭਾਵ—ਮਾਇਆ ਦਾ
 ਸੇਵਕ. “ਨਾਲ ਕਿਰਾਤਾ ਦੇਸਤੀ ਕੂੜੇ ਕੂੜੀ ਪਾਇ.” (ਸਵਾ ਮ: ੧)
 ੨ ਕਾਇਰ ਭੁਜਦਿਲ.
 ਕਿਰਿ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਕਿਰਕੇ. ਦੇਖੋ, ਕਿਰਣਾ. “ਅਹਿਨਿਸਿ ਕਿਰਿ
 ਢਹਿਪਾਇ.” (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧)
 ਕਿਰਿਆ. ਸੰ. ਕ੍ਰਿਯਾ. ਸੰਗਤ—ਕਰਮ. ਕੰਮ। ੨ ਆਚਾਰ।
 ੩ ਸੁੱਧ ਆਦਿਕ ਕਰਮ. “ਪਿੰਡ ਪਤਲਿ ਮੇਰੀ ਕੇਸਉ ਕਿਰਿਆ.”
 (ਆਸਾ ਮ: ੧) ੪ ਦੇਖੋ, ਕ੍ਰਿਯਾ ੨.
 ਕਿਰਿਆਚਾਰ. ਸੰਗਤ—ਕ੍ਰਿਯਾ ਦਾ ਆਚਰਣ. ਕਰਮਕਾਂਡ ਦਾ
 ਕਰਨਾ. “ਕਿਰਿਆਚਾਰ ਕਰਹਿ ਖਟਕਰਮਾ.” (ਗੁਜ ਮ: ੫)
 ਕਿਰਿਬਮਾ. ਦੇਖੋ, ਕਰਬੁਮਾ.
 ਕਿਰਿਚ. ਦੇਖੋ, ਕਿਰਚ.
 ਕਿਰੀਆ. ਦੇਖੋ, ਕਿਰਿਆ.
 ਕਿਰੀਆਨ. ਰੋਜ਼ਾਮੀ ਭੋਰਾ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਘਾਉ (ਜ਼ਖਮ) ਸੀਤਾ ਜਾਂਦਾ
 ਹੈ. “ਤਹਾ ਤਾਹਿ ਕਿਰੀਆਨ ਕੈ ਘਾਵ ਸੀਨਾ.” (ਗੁਰਸੋਭਾ)
 ਕਿਰੀਚਕ. ਦੇਖੋ, ਕੀਚਕ ੨.
 ਕਿਰੀਚਕਮਾਰ. ਸੰਗਤ—ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਮਾਰ. ਅਜਿਹੀ
 ਮਾਰ, ਜੋਹੀ ਕਿ ਭੀਮਸੇਨ ਨੇ ਕੀਚਕ ਪੁਰ ਕੀਤੀ ਸੀ. “ਬੇਕਤਾ ਏਕ
 ਜਿਘਤ ਨਹਿ ਭਾਰੀ। ਐਸੀ ਮਾਰ ਕਿਰੀਚਕ ਮਾਰੀ.” (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧੬੮)
 ਦੇਖੋ, ਕੀਚਕ ੨.
 ਕਿਰੀਟ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਮੁਕੁਟ. ਤਾਜ। ੨ ਦੇਖੋ, ਸਵੈਯੇ ਦਾ ਰੂਪ ੧੪
 ਕਿਲ. ਸੰ. ਵਤ—ਨਿਸਚੇ ਕਰਕੇ ਯਕੀਨਨ। ੨ ਸੰਗਤ—ਸਤਰ
 ਸੰਭ। ੩ ਭੂਨ। ੪ ਕਾਰਣ. ਸਬਬ। ੫ ਪਛਤਾਵਾ.
 ਕਿਲਕ. ਭਾ ੧੧ ਸੰਗਤ—ਬੰਬੀ ਖਾਨੀ. ਕਲਮ। ੨ ਸੰ. ਕੀਲਕ.
 ਕੀਲਾ. ਮੇਖ. “ਅਭ ਲੋ ਖਰੇ ਕਰੀਰ ਤਰੁ ਕਿਲਕ ਲਗਤੋ ਪਗ
 ਜੇਹ.” (ਗੁਪਤੁ) ੩ ਕਿਲਕਾਚੀ ਲਈ ਭੀ ਕਿਲਕ ਸ਼ਬਦ ਵਰਤਿਆ
 ਜਾਂਦਾ ਹੈ. “ਮਾਰ ਕਿਲਕ ਭਰੁ ਰੂਮ ਉਠਾਈ.” (ਭਾਯੁ)
 ਕਿਲਕਟੀ. ਸੰਗਤ—ਕਿਲਕਾਰੀ. ਚੀਕ (ਚੀਖ).
 ਕਿਲਕਾ. ਇੱਕ ਛੰਦ. ਇਸ ਨੂੰ “ਅਸਤਾ” ਅਤੇ “ਰੋਟਕ” ਭੀ
 ਆਖਦੇ ਹਨ. ਜੈਸੇ ਸੰਖਨਾਰੀ ਦਾ ਦੁਕਣਾ ਰੂਪ ਵ੍ਰਜੰਗਪ੍ਰਯਾਤ ਹੈ. ਤੈਸੇ
 ਹੀ ਤਿਲਕਾ ਦਾ ਦ੍ਰਿਗ੍ਰਫ ਰੂਪ ਕਿਲਕਾ ਹੈ. ਲੰਛਣ—ਚਾਰ ਚਰਣ,
 ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ਚਾਰ ਸਕਣ, ੧੧ ੧੧ ੧੧ ੧੧.
 ਉਦਾਹਰਣ—
 ਪਕਰੈ ਨਿਤ ਪਾਪ ਪਰਾਤ ਘਨੇ,
 ਇਹ ਮੁਹਾਵਰਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ—“ਨਾਦਿਰਸਾਹੀ ਕਤਜਾਮ.”

ਜਨ ਦੇਖਨ ਕੇ ਤਰ ਸੁੱਧ ਬਨੇ,
ਜਗ ਫੇਰ ਤਜਾ ਗਤਿ ਧਮਨ ਕੀ,
ਸੁ ਜਹਾ ਤਹਿ ਪਾਪਕਿਯਾ ਪ੍ਰਚੁਰੀ। (ਕਲਕੀ)

ਕਿਲਕਾਰ } ਸੰਗਤ—ਕਿਲ ਕਿਲ ਸਬਦ ਕਰਕੇ ਚੀਕ ਮਾਰਨੀ।
ਕਿਲਕਾਰੀ }
ਕਿਲਕਿੰਦਿਤ ਹਾਵ. ਦੇਖੋ, ਹਾਵ. "ਹੋਤ ਜਹਾ ਇੰਝ ਵਾਰ ਹੀ
ਵਾਸ ਹਸ ਰਸ ਰੇਸ। ਤਾਂ ਸੋ 'ਕਿਲਕਿੰਦਿਤ' ਕਹਿਤ ਹਵ ਸਰੈ
ਨਿਰਦੋਸ." (ਜਗਦੀਸ਼ਨੇਦ)

ਕਿਲਕਿਲਾ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਕਿਲ ਕਿਲ ਸਬਦ. ਆਨੰਦ ਬੋਧਕ
ਧੁਨਿ. ਕਿਲਕਾਰੀ। ੨ ਭਿੰਗ—ਦੁਖੀਤਾ. ਮਾਰੀਖੇਰ. Cormorant.
ਸੰ. ਕ੍ਰਿਕਾਲਿਕਾ—ਕ੍ਰਿਕਾਲਿਕਾ. "ਜੌਂ ਕਿਲਕਿਲਾ ਮਛਰੀਐ ਦੂ
ਪਰ," (ਚਰਿਤ੍ਰ ੨੬੬)

ਕਿਲਟਾ. ਪਰਾ. ਸੰਗਤ—ਲੰਮਾ ਅਤੇ ਗਾਉਂਦੁਮ ਟੋਕਰਾ, ਜਿਸ ਨੂੰ
ਪਹਾੜੀਏ ਪਿੱਠ ਪਿੱਛੇ ਲਗਾਉਂਦੇ ਹਨ.

ਕਿਲਬਿਖ. ਸੰ. ਕਿਲਿਖ. ਸੰਗਤ—ਦੋਸ਼। ੨ ਚੋਗ। ੩ ਪਾਪ।
੪ ਗੁਨਾਹ. "ਕਿਲਬਿਖ ਕਾਟੇ ਨਿਮਖ ਅਰਾਧਿਆ." (ਸੋਰ ਮ: ੫)

ਕਿਲਮਾਸਪਾਦ. ਦੇਖੋ, ਕਲਮਾਸਪਾਦ.

ਕਿਲਮਾਕ } ਤਾਤਾਰੀ. Tartar. ਦੇਖੋ, ਕਲਮਾਕ. "ਕਾਬੋਜ
ਕਿਲਮਾਕ } ਕਿਲਮਾਕ ਕਠਿਨ ਪਲ ਮੇ ਕਟਭਾਰੇ." (ਚਰਿਤ੍ਰ
੨੧੭)

ਕਿਲਵਿਖ. ਦੇਖੋ, ਕਿਲਬਿਖ. "ਕਿਲਵਿਖ ਉਤਰਹਿ ਸੁਧ ਹੋਇ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫)

ਕਿਲਾ. ਅ. ۱۰ ਕਿਲਾ. ਸੰਗਤ—ਦੁਰਗ. ਭੜ੍ਹ. ਐ. Fort.
Citadel. ਕਿਲੇ ਦੇ ਭਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਇੱਕ ਤਾਂ ਜੰਗੀ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ
ਵਿੱਚ ਭੋਪ ਆਦਿ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਅਤੇ ਫੌਜ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ, ਅਰ ਜੰਗ ਲਈ
ਬਹੁਤ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟ ਛਣਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਦੂਜੇ ਮਹਾਰਾਜਿਆਂ ਦੇ ਰਹਿਣ ਦੇ
ਕਿਲੇ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਰਣਵਾਸ ਭੀ ਹੋਂਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਇਹ ਕਿਲੇ
ਆਬਾਦੀ ਨਾਲ ਘਿਰੇ ਹੋਏ ਹੋਇਆ ਕਰਦੇ ਹਨ.

ਕਿਲਾਲ. ਜਲ. ਦੇਖੋ, ਕੀਲਾਲ. "ਕੀਲ ਸਨਾਨ ਕ੍ਰਿਪਾਲੁ ਕਿਲਾਲ." (ਕੁਮ੍ਰਸੁ)

ਕਿਲਾਲਜ. ਕੀਲਾਲ (ਜਲ) ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ, ਕਮਲ. ਜਲਜ.
"ਕਿਲਾਲਜ ਪੁੰਜ, ਦਿਵਾਕਰ ਕੇ ਬਿਨ ਜੌਂ ਅਲੁਲਾਏ." (ਨਾਪੁ)

ਕਿਲੋਖਰੀ. ਦੇਖੋ, ਤਿਲੋਖਰੀ.

ਕਿਲੋਲ. ਦੇਖੋ, ਕਲੋਲ.

ਕਿੱਲ. ਛੋਟੀ ਮੋਖ. ਕੀਲ.

ਕਿੱਲਤ. ਅ. ۱۱ ਸੰਗਤ—ਕਲੀਲ (ਛੋਤਾ) ਹੋਣ ਦਾ ਭਾਵ. ਕਮੀ.
ਘਾਟਾ.

ਕਿੱਲਾ. ਸੰਗਤ—ਕੀਲ. ਕੀਲਕ. ਕੀਲਾ ਮੋਖ। ੨ ਜ਼ਮੀਨ ਦਾ ਇੱਕ
ਮਾਪ, ਜੋ ਏਕੜ ਤੁੱਲ ਹੈ.

ਕਿੱਲੀ. ਛੋਟਾ ਕਿੱਲਾ. ਕੀਲੀ.

ਕਿਵ. ਕਿ. ਵਿ—ਕੈਜੇ. ਕਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ. ਕਿਵੇਂ "ਕਿਵਕਰਿ ਆਖਾ
ਕਿਵ ਸਾਲਾਹੀ?" (ਜਪੁ)

ਕਿੰਵਦੰਤੀ. ਸੰ. ਕਿੰਵਦੰਤੀ. ਸੰਗਤ—ਅਛਵਾਹ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਕਹਾਉਤ
ਦੰਤਕਥਾ. ਪ੍ਰਵਾਦ. Rumour.

ਕਿਵਰਿਯਾ. ਪ੍ਰ. ਸੰਗਤ—ਕਿਵਾਤੀ. ਕਵਾਟ. ਪਟ. ਤਖਤੋ।
੨ ਤਾਕੀ. ਮੋਰੀ। ੩ ਦੇਖੋ, ਕਿਵਰੀਆ ੨.

ਕਿਵਰੀਆ. ਦੇਖੋ, ਕਿਵਰਿਯਾ। ੨ ਕਿਵਾਤ ਪੁਰ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ.
ਪਹਿਰੇਬਰਦਾਰ. ਦੁਰਪਾਲ.

ਕਿੰਵਾ. ਦੇਖੋ, ਕਿੰਘਾ.

ਕਿਵਾਰ. ਦੇਖੋ, ਕਵਾਟ. "ਦਰਸਨੁ ਦੀਜੈ ਖੋਲਿ ਕਿਵਾਰ." (ਬਿਲਾ
ਕਬੀਰ)

ਕਿਵਾਰੀ. ਸੰਗਤ—ਛੋਟੀ ਤਾਕੀ. ਮੋਰੀ। ੨ ਛੋਟੇ ਤਖਤੋ. ਕਿਵਾਤੀ।
੩ ਵਿ—ਕਿਵਾਤ ਦੀ ਨਿਕਰਾਨੀ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਭਿਹੁਡੀ ਦਾ ਦਾਬੋਗਾ.
ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਦਾ ਅਫ਼ਸਰ. "ਕਾਮ ਕਿਵਾਰੀ ਦੁਖ ਸੁਖ ਦਰਵਾਜ਼ੀ." (ਭੈਰ
ਕਬੀਰ) ਕਾਮ ਕਿਲੇ ਦਾ ਜਮਾਦਾਰ ਹੈ, ਦੁਖ ਸੁਖ ਦੋ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਦੇ
ਚੋਕੀਦਾਰ ਹਨ। ੪ ਸੰਗਤ—ਰਾਜਪੁਤਾਨੇ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਟੈਕਸ, ਜੋ ਹਰ
ਖਰ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਵਸੂਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.

ਕਿਵਾਤ } ਦੇਖੋ, ਕਪਾਟ ਅਤੇ ਕਵਾਟ
ਕਿਵਾਤਾ }

ਕਿਵਾਤੀ. ਦੇਖੋ, ਕਿਵਾਰੀ.

ਕਿਵੇਂ } ਕਿ. ਵਿ—ਕੈਜੇ. ਕਿਮਿ. ਕਿਸੇ ਪ੍ਰਕਾਰ. "ਮਲੁ ਹਉਮਿ ਧੋਤੀ
ਕਿਵੇਂ } ਕਿਵੇਂ ਨ ਉਤਰੈ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੩)

ਕਿਵੇਂਹੈ. ਕਰਨਾ ਹੈ. "ਭੁਜੇਦਸ ਬਰਸ ਕਟੇ ਫਿਰ ਐਹੈ। ਜਾਹੁ ਹਮੇ
ਕਛੁ ਕਾਜ ਕਿਵੇਂਹੈ." (ਰਾਮਾਵ) ਹੇ ਭਰਤ! ਜਾਓ ਅਜੀਂ ਕੁਝ ਕੰਮ
ਕਰਨਾ ਹੈ। ੨ ਕੈਸੇ (ਕਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ) ਹੈ?

ਕਿਵੈ. ਦੇਖੋ, ਕਿਵ। ੨ ਕਿਯੈ (ਕੀਤਾ) ਦੀ ਭਾ ਭੀ ਇਹ ਸ਼ਬਦ
ਆਇਆ ਹੈ. "ਹਰ ਕੋਪ ਕਿਵੈ." (ਗੁਦਾਵ)

ਕਿਤੀ. ਮੁਲ. ਸੰਗਤ—ਹੈਕਾ. ਜਾਵਧਾਨ ਕਰਨ ਲਈ ਕੀਤੀ ਪ੍ਰਕਾਰ.
ਪੇਂਡੇਹਾਰ ਵਿੱਚ ਕੈਤ ਆਖਦੇ ਹਨ. "ਕਿਤੀ ਪਵੰਦੀ ਮੁਹਾਇਓਨੁ." (ਜੋਰ ਅ: ਮ: ੩) "ਕਿਤੀ ਪਵੰਦੀਈ ਖੜਾ ਨ ਆਪਿ ਮੁਹਾਇ." (ਸ. ਭਰੀਦ)

ਕੀ. ਦੇਖੋ, ਕਿ. "ਭਗੋਯਦ ਕੀ ਮਨ ਦੋਜ ਕੋ ਸਾਹਮ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)
੨ ਕਰੀ. ਕੀਤੀ. "ਕੀ ਪੁਤਿਪਾਲ." (ਭੈਰ ਨਾਮਦੇਵ) ੩ ਸਰਵ—
ਕਿਆ. "ਆਇਗਇਓ ਕੀ ਨ ਆਇਓ?" (ਸੁਹੀ ਛੰਤ ਮ: ੧)
ਜਦ ਕਰਤਾਰ ਮਨ ਵਿੱਚ ਆਇਆ, ਤਦ ਕੀ ਨਹੀਂ ਆਇਆ?
ਭਾਵ—ਕੁਝ ਕਾਫੀ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ। ੪ ਕਿ. ਵਿ—ਕਿਉਂ. ਕਿਸ ਵਾਸਤੇ.
"ਕੀ ਵਿਸਰਹਿ? ਦੁਖ ਬਹੁਤਾ ਲਗੈ." (ਆਸਾ ਮ: ੧) "ਜਨਮਤ
ਕੀ ਨ ਮੁਓ ਅਭਾਕਾ." (ਮਧੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੩) "ਕਹਿਓ ਕੀ ਨ
ਅੰਝਲਾ?" (ਭੁਨਹੇ ਮ: ੫)

ਕੀ. ਭਾ ۱۲ ਕਿ—ਈ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. ਕਿ ਇਹ.

ਕੀਉ } ਕੀਤਾ, ਕਰਿਆ. "ਬੰਧਪ ਹਰਿ ਏਕ, ਨਾਨਕ ਕੀਉ." (ਮਾਰੂ ਮ: ੫) "ਕੀਉ ਸੀਕਾਰੁ ਮਿਲਣ ਕੈ ਤਾਈ." (ਬਿਲਾ ਅ: ਮ: ੪) "ਗੁਰੁ ਰਾਮਦਾਸ ਘਰਿ ਕੀਅਉ ਪੁਗਾਸਾ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੫ ਕੇ)

ਕੀਅਹਿ. ਕਰੀਦਾ ਹੈ. ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ੨ ਕੀਅਹਿ. ਕਰੀਦੇ ਹਨ.

"ਤੇ ਕੀਅਹਿ ਪਰਵਾਣ" (ਮ: ੨ ਵਾਰ ਸਾਰ)

ਕੀਅਲੇ } ਕੀਤਾ ਹੈ. ਕਰਿਆ. "ਕੀਤ ਹਮਏ ਕੀਅਲੇ ਖਸਮਾਨਾ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) "ਕੀਆ ਖੇਲੁ ਬਡ ਮੇਲੁ ਤਮਾਸਾ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ)

ਕੀਈ. ਕੀਤੀ. ਕਰੀ. "ਹਮ ਹਰਿ ਕੀ ਗੁਰੁ ਕੀਈ ਹੈ ਬਸੀਨੀ." (ਨਟ ਪਤਰਾਲ ਮ: ੪) ਦੇਖੋ, ਬਸੀਨੀ.

ਕੀਏ. ਕੀਤੇ. ਕਰੇ. "ਕਈ ਕੋਟਿ ਕੀਏ ਧਨਵੰਤ." (ਸੁਖਮਨੀ) ੨ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਕਰਨ ਤੋਂ. ਕਰਨੇ ਜੇ. "ਸੁਨਤਿ ਕੀਏ ਭੁਰਭੁ ਜਿ ਹੋਇਗਾ?" (ਆਸਾ ਕਬੀਰ)

ਕੀਸ. ਸਰਵ—ਕਿਸ. ਕਿਸ ਨੂੰ. "ਤਬ ਭਲ ਫਿਦੁ ਨਕਤ ਕਹੁ ਕੀਸ?" (ਸੁਖਮਨੀ) ੨ ਕੀਅਸ. ਕੀਤਾ ਕਰਿਆ "ਪੁਨ ਕਾਸੀ ਕੈ ਕੀਸ ਪਿਆਨਾ." (ਗੁਰੂ ੧੦) ੩ ਸੰ. ਕੀਸ. ਸੰਗਤ—ਬਾਂਦਰ. "ਮਹਾਬਲੀ ਰਾਵਨ ਦਸ ਸੀਸ। ਪ੍ਰਾਕ੍ਰਮ ਭਰਬ ਹਰੜੇ ਮਿਲ ਕੀਸ." (ਗੁਪਤ) ੪ ਕ (ਆਕਾਸ਼) ਦਾ ਦੀਸ (ਸ਼ਾਮੀ) ਸੂਰਜ। ੫ ਪੰਛੀ (ਪਕੀ)

ਕੀਸਾ. ਦੇਖੋ, ਖੀਸਾ.

ਕੀਸਾਰ. ਸੰ. ਕਿੰਸਾਰ. ਸੰਗਤ—ਜੋ, ਧਾਨ ਅਤੇ ਕਣਕ ਆਦਿਕ ਦੀ ਬੋਲੀ ਪੁਰ ਜੋ ਸੁਈ ਜੇਹੇ ਤਿਥੇ ਕੰਡੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ. "ਸਣ ਕੀਸਾਰਾ ਚਿਥਿਆ ਕਣੁ ਲਇਆ ਤਨੁ ਚਾਤਿ." (ਵਾਰ ਮਾਭ ਮ: ੧) ਕੀਸਾਰ ਤੋਂ ਭਾਵ ਅੰਗੂਲੀ ਆਦਿ ਅੰਗ ਹਨ.

ਕੀਸੁ. ਭਾ ੫੬ ਕੀ ਹੈ? ਕਿ—ਅਸੁ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. ਸੰ. ਕਿਅਸੁ.

ਕੀਹ. ਕਿਆ. ਕੀ.

ਕੀਹਾਂ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਕਹਾਂ. ਕਿੱਥੇ. "ਬੁਲੇ ਬੈਣ ਕੀਹਾਂ ਕਰੇ ਘਾਇ ਸੀਹਾਂ?" (ਰਾਮਾ) ਬਚਨ ਬੋਲੇ ਕਿ ਉਹ ਕਿੱਥੇ ਹੈ ਜਿਸ ਨੇ ਜ਼ਖਮ ਕੀਤੇ ਹਨ। ੨ ਪਹਾੜੀ ਬੋਲੀ ਵਿੱਚ ਕੀਹਾਂ ਦਾ ਅਰਥ ਕਿਉਂ ਹੈ.

ਕੀਕ. ਕੀਤਾ. ਕੀਏ. "ਨਾਮ ਬਿਨਾ ਨਕਟੇ ਨਕ ਕੀਕ." (ਪ੍ਰਤਾ ਮ: ੪) ੨ ਦੇਖੋ. ਸਸਿਕੀਕ.

ਕੀਕਸ਼. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਚੰਡਾਲ. ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ ਇਸੇ ਤੋਂ ਕੀਕਣ ਬਣਦਾ ਹੈ.

ਕੀਕਟ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਬਿਹਾਰ ਦੇਸ਼. ਇਸ ਥਾਂ ਪੁਰਾਣੇ ਜ਼ਮਾਨੇ ਕੀਕਟ ਜਾਤਿ ਵਸਦੀ ਸੀ, ਜਿਸ ਕਾਰਣ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਇਹ ਨਾਉਂ ਹੋਇਆ। ੨ ਘੋੜਾ। ੩ ਕੰਗਾਲਪੁਣਾ. ਨਿਰਧਨਤਾ। ੪ ਮਕਾਬ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਪੁਰਾਣਾ ਨਾਉਂ. ੫ ਵਿ—ਕੰਗਾਲ.

ਕੀਕਣ. ਕਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ. ਕਿੱਥੂੰ. ੨ ਇਕ ਨੀਚ ਜਾਤਿ. ਦੇਖੋ, ਕੀਕਸ਼.

ਕੀਕਰ. ਦੇਖੋ, ਕਿਕਰਿ.

ਕੀਕੁਰ } ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਕੈਸੇ. ਕਿਸ ਤਰਾਂ. ਕਿਵੇਂ. ਕਿੱਕੁਰ. "ਰੁਹਾਡੇ ਕੀਕੁਰੁ } ਨਾਲ ਕੀਕੁਰੁ ਨਿਭੈਗੀ?" (ਜਸਤਾਮ)

ਕੀਚ. ਸੰਗਤ—ਕਦੀਮ. ਗਾਰਾ ਚਿੱਕਤ. ਪੰਕ. "ਭਿਆਪਤ ਮੋਹਕੀਚ." (ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ੫)

ਕੀਚਈ. ਕੀਜਈ. ਕਰੀਏ. ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਏ. "ਤਿਨ ਸੰਕਿ ਸੰਕੁ ਨ ਕੀਚਈ ਨਾਨਕ, ਜਿਨਾ ਆਪਣਾ ਸੁਆਉ" (ਵਾਰ ਗੁਜ ੨, ਮ: ੫)

ਕੀਚਕ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਬੋਧਾ ਭਾਸ। ੨ ਕੇਕਕ ਰਾਜਾ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਅਤੇ ਰਾਜਾ ਵਿਰਾਟ ਦਾ ਸਾਲਾ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਭੀਮਸੇਨ ਨੇ ਦੁੱਪਦੀ ਨਾਲ ਛੇਤਖਾਨੀ ਕਰਨ ਬਦਲੇ ਮਾਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ. ਬਹੁਤ ਹਿੰਦੀ ਕਵੀਆਂ ਨੇ ਇਸ ਦਾ ਨਾਉਂ ਕਿਰੀਚਕ ਅਤੇ ਕੀਚਕ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਦੇਖੋ, ਕਿਰੀਚਕ, ਕਿਰੀਚਕਮਾਰ ਅਤੇ ਕੀਚਕ.

ਕੀਚਤ. ਸੰਗਤ—ਕੀਰ. ਚਿੱਕਤ. ਗਾਰਾ. "ਕੀਚਤ ਹਾਥ ਨ ਬੂਝਈ." (ਸਵਾ ਮ: ੧) ਇਸ ਥਾਂ ਭਾਵ ਭੁਕਰਮ ਹੈ.

ਕੀਚਤਿ. ਕੀਚਤ ਮੇ. ਚਿੱਕਤ ਵਿੱਚ. "ਕੀਚਤਿ ਆਟਾ ਗਿਰਿਪਰਿਆ." (ਸ. ਕਬੀਰ)

ਕੀਚਿਤ. ਕੀਜੀਅਤ. "ਕੁਮ ਤੇ ਕੀਚਿਤ ਭਿੰਨ." (ਬਾਵਨ)

ਕੀਚੇ } ਕੀਸੇ. ਕਰੀਸੇ. ਕਰੇ. ਦੇਖੋ, "ਸੁਧੁਕੀਚੇ." "ਹਰਿਰਸੁ ਕੀਚੇ ਕੀਚੇ } ਜੀਉ." (ਮਾਰੂ ਮ: ੪)

ਕੀਜਈ. ਦੇਖੋ, ਕੀਚਈ.

ਕੀਜਹੁ. ਕਰੇ.

ਕੀਜਰੁ. ਕਰੀਦਾ ਹੈ. "ਕਾਹੇ ਕੀਜਰੁ ਹੈ ਮਨਿਭਾਵਨ?" (ਮਾਰੂ ਕਬੀਰ)

ਕੀਜਾ. ਕਰਿਆ. ਕੀਤਾ. "ਸਚੁ ਜਾਹਿਰੁ ਸੁਖ ਕੀਜਾ ਹੇ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫)

ਕੀਜੈ. ਕਰੀਜੈ. ਕਰੇ। ੨ ਕਰੀਦਾ ਹੈ.

ਕੀਟ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਕੀਤਾ. "ਕੀਟ ਹਸਤਿ ਸਗਲ ਪੂਰਾਨ." (ਕੋਂਡ ਮ: ੫) ੨ ਭਾਵ—ਰੁੱਝ. ਅਦਨਾ। ੩ ਵਿ—ਕਠੋਰ. ਸਖਤ। ੪ ਕੈਟਭ ਅਸੁਰ ਦੀ ਥਾਂ ਕੀ ਕੀਟ ਸ਼ਬਦ ਆਇਆ ਹੈ. "ਸਹਸਰਾਹੁ ਮਧੁ ਕੀਟ ਮਹਿਯਾਸ." (ਕਉ ਅ: ਮ: ੧) ਸਹਸਰਾਹੁ, ਮਧੁ, ਕੈਟਭ ਅਤੇ ਮਹਿਯਾਸੁਰ. ਦੇਖੋ, ਕੈਟਭ ੨। ੫ ਦੇਖੋ, ਕਿਰਮ.

ਕੀਟਕ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਕੀਤਾ। ੨ ਵਿ—ਕਠੋਰ. ਕਰੜਾ. ਸਖਤ.

ਕੀਟਜ. ਸੰਗਤ—ਰੇਸ਼ਮ, ਜੋ ਕੀਟ (ਕੀਤੇ) ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.

ਕੀਟਪਖਾਣੀ. ਵਿ—ਪੱਥਰ ਦਾ ਕੀਤਾ. ਪਾਸਾਣ ਵਿੱਚ ਹੋਣ ਵਾਲਾ ਕੀਤਾ. "ਅਚਿੰਤਦਾਨ ਏਇ ਪ੍ਰਭੁ ਮੇਰਾ ਵਿਚਿ ਪਾਥਰ ਕੀਟਪਖਾਣੀ ਹੇ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੪)

ਕੀਟਭ. ਦੇਖੋ, ਕੈਟਭ ੨. "ਤਾਤੇ ਮਧੁ ਕੀਟਭ ਤਨ ਧਾਰਾ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ)

ਕੀਟੀ. ਸੰਗਤ—ਕੀਤੀ. ਚੜ੍ਹੀ. "ਇਕ ਬਿਹੰਗ ਇਕ ਕੀਟੀ ਰੀਤਾ." (ਨਾਪੁ) ੨ ਭਾਵ—ਨੰਮੂਤਾ. ਹਲੀਮੀ. "ਕੀਟੀ ਪਰਬਤ ਖਾਇਆ." (ਆਸਾ ਕਬੀਰ) ਦੇਖੋ, ਫੀਨੁ। ੩ ਵਿ—ਨੰਮੂ. ਹਲੀਮ

“ਕੀਟੀ ਹੋਇਕੇ ਖਾਇ.” (ਸ. ਕਬੀਰ)

ਕੀਟ. ਦੇਖੋ, ਕੀਟ.

ਕੀਤ. ਕੀਤਾ. ਕਰਿਆ. ਕ੍ਰਿਤ. “ਕੋਈ ਵਿਰਲਾ ਆਪਨ ਕੀਤ.” (ਨਟ ਮ: ੫ ਪਤਰਾਲ) “ਮਨ ਆਪਨੇ ਕਉ ਮੈ ਹਰਿਸਖਾ ਕੀਤ.” (ਟੋਡੀ ਮ: ੫)

ਕੀਤਾ. ਕਰਿਆ. ਕ੍ਰਿਤ. “ਕੀਤਾ ਪਾਈਐ ਆਪਣਾ.” (ਵਾਰ ਆਸਾ) ੭ ਰਚਿਆ ਹੋਇਆ. “ਕੀਤਾ ਕਹਾ ਕਹੈ ਮਨਿ ਮਾਨ?” (ਸੁੀ ਮ: ੧) “ਕੀਤੇ ਕਉ ਮੇਰੇ ਸੰਮਾਨੇ, ਬਰਣਹਾਰੁ ਤ੍ਰਿਣ ਜਾਨੈ.” (ਸੋਰ ਮ: ੫) ੩ ਕਰਣਾ. “ਕੀਤਾ ਲੋਤੀਐ ਕੰਮ ਸੁ ਹਰਿ ਪਹਿ ਆਖੀਐ.” (ਮ: ੪ ਵਾਰ ਸੁੀ)

ਕੀਤਾ ਕਰਤਿਆ. ਕਰਿਆ ਹੋਇਆ ਕ੍ਰਿਤਜ (ਕੰਮ). ੨ ਕਰਿਆ ਕਰਾਇਆ. ਕ੍ਰਿਤ ਅਤੇ ਕਾਰਿਤ. “ਕੀਤਾ ਕਰਤਿਆ ਚਿਸ ਦਾ ਸਭੁ ਭਾਇਆ.” (ਮ: ੪ ਵਾਰ ਕਉ ੧)

ਕੀਤਿ. ਸੰਗਤ—ਕੀਰਤਿ. ਜਸ। ੨ ਸੰ. ਕ੍ਰਿਤਿ (ਕ੍ਰਿਤਿ) ਪ੍ਰਯਤਨ. ਕੋਸਿਸ. “ਜਾਪ ਨ ਰਾਪ ਨ ਕਰਮ ਕੀਤਿ.” (ਬਸੰ ਮ: ੫) ੩ ਕੀਤਾ. ਕਰਿਆ.

ਕੀਤਮਿਨੁ. ਉਸ ਨੇ ਕਰ ਦਿੱਤਾ, ਦਿੱਤੀ. “ਕੀਤਹੁ ਮੇਕਲਾਈ ਕੀਤਮਿਨੁ.” (ਵਾਰ ਰਾਮ ੨ ਮ: ੫) ਤੰਕਦਸੀ ਤੋਂ ਮੁਲਹਾਲੀ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਹੈ.

ਕੀਤੁ. ਦੇਖੋ, ਕੀਤ. “ਟੇਕ ਨਾਨਕ ਸਭੁ ਕੀਤੁ.” (ਸੁੀ ਮ: ੫) ਕੀਤੋਈ } ਕੀਤਾ (ਕਰਿਆ) ਹੈ. “ਸੈਨੇ ਜੋਗ ਕੀਤੋਈ.” (ਮੁੰਦਾਵਣੀ ਕੀਤੋਸੁ } ਮ: ੫)

ਕੀਤੋਸੁ } ਕੀਤੋਨ } ਉਸ ਨੇ ਕਰਿਆ ਹੈ. “ਕੀਤੋਨ ਆਪਣਾ ਪੰਥ ਨਿਰਾਲਾ.” (ਭਾਰੁ) “ਜੇਹਾ ਕੀਤੋਨੁ ਤੇਹਾ ਹੋਆ.” (ਸੁੀ ਮ: ੩) ਕੀਤੋਮ } ਮੈ ਕੀਤਾ। ੨ ਕਰਿਆ ਹੈ. ਕੀਤੋਨੁ. “ਟੀਧਣੁ ਕੀਤੋਮੁ ਕੀਤੋਮੁ } ਘਣਾ.” (ਵਾਰ ਜਿਤ)

ਕੀਦੁਸ. ਸੰ. ਕੀਦੁਸ ਅਤੇ ਕੀਦੁਸ. ਕੀਦੁਸ ਅਤੇ ਕੀਦੁਕ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਦੇਖਣ ਵਿੱਚ ਕੇਹਾ. ਕੇਹੇ ਜੇਹਾ. ਕੀਸਾ. ਕਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ. ਕੀਨ. ਕੀਤਾ. ਕਰਿਆ. “ਮਾਨੁਖ ਕੋ ਜਨਮ ਲੀਨ ਸਿਮਰਨ ਨਹਿ ਨਿਮਖ ਕੀਨ.” (ਜੋਗ ਮ: ੯) ੨ ਕਿਉਂ. ਕਿਸ ਲਈ. “ਮੁਝੁ ਮੁਝੁ ਕਰਭ ਗਏ ਕੀਨ ਬਾਹਿਆ?” (ਗਉ ਕਬੀਰ) ਬਹੁਤ ਭਰਭ ਕਿਉਂ ਕਏ ਇਹ ਕਿਉਂ ਬਚ ਰਿਹਾ? ੩ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ. ਕਿਉਂ ਨਾ. “ਕੀਨ ਸੁਣੇਹੀ ਕੋਰੀਏ!” (ਸੁੀ ਮ: ੧) ੪ ਭਾ ਸੰਗਤ—ਦੁਸਮਨੀ। ੫ ਲੜਾਈ. ਜੰਗ। ੬ ਕਪਟ। ੭ ਦੇਖੋ, ਕੀਂ.

ਕੀਨਸਿ. ਕੀਤਾ ਹੈ. “ਜੇ ਕਿਛੁ ਕੀਨਸਿ ਪੁਰੁਸਾਇ.” (ਬਸੰ ਮ: ੧) ੨ ਕਿਉਂ ਨ. ਕਿਸ ਕਾਰਣ ਨਹੀਂ. “ਪੁਰੁ ਸਰਣਾਗਤਿ ਕੀਨਸਿ ਹੋਗ?” (ਬਸੰ ਮ: ੧)

ਕੀਨਹ. ਦੇਖੋ, ਕੀਨਾ ੨.

ਕੀਨਹਕੋਸ. ਭਾ ੧੬੬ ਵਿ—ਬਦਲਾ ਜੋਟ ਦੀ ਕੋਸਿਸ ਕਰਨ

ਵਾਲਾ.

ਕੀਨਖਾਪ } ਦੇਖੋ, ਕਮਖਾਬ. ਕੀਨਖਾਬ }

ਕੀਨਾ. ਕੀਤਾ. ਕਰਿਆ. “ਸੇ ਪਾਏ ਜੇ ਕਿਛੁ ਕੀਨਾ ਹੋ.” (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੧) ੨ ਭਾ ਵੈਰ. ਬੁਰਜ. ਦੇਖੋ. ਕੀਨ ੪. ਇਹ ਸਬਦ ਕੀਨ ਭੀ ਉਹੀ ਅਰਥ ਰਖਦਾ ਹੈ.

ਕੀਨਾਰਾਮ } ਦੇਖੋ, ਅਘੋਰੀ ੩. ਕੀਨਾਰਾਮੀਏ }

ਕੀਨੀ. ਕੀਤੀ. ਕਈ. “ਹਰਿ ਕਤਿ ਕੀਨੀ.” (ਕਉ ਮ: ੩) ੨ ਦੇਖੋ, ਹਮਕੀਨ ਅਤੇ ਹਮਕੀਨੀ.

ਕੀਮ. ਆ ੧੬ ਕ੍ਰਿਯਮ. ਸੰਗਤ—ਕੀਮਤ ਦਾ ਭਹੁ ਵਚਨ. ਮੁੱਲ. “ਤਿਸ ਦੀ ਕੀਮ ਨ ਪਾਈ.” (ਸੁੀ ਮ: ੩) “ਕੀਮ ਨ ਸਕਾ ਪਾਇ ਸੁਖ ਮਿਤੀਯੁ ਭਾਹਰੇ.” (ਸੈਤ ਵਾਰ)

ਕੀਮਖਾਬ. ਦੇਖੋ, ਕਮਖਾਬ.

ਕੀਮਤ. ਆ ੧੬ ਕੀਮਤ. ਸੰਗਤ—ਮੁੱਲ। ੨ ਕਦਰ। ੩ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਅਟਕਨ.

ਕੀਮਤਿ. ਦੇਖੋ, ਕੀਮਤ. “ਕੀਮਤਿ ਕੋਇ ਨ ਜਾਣੈ ਦੂਜਾ.” (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫) ੨ ਦੇਖੋ, ਕੀਮਤ ੩. “ਅਨਿਕ ਦੇਖ ਅਰੁ ਬਹੁਤ ਸਜਾਈ। ਭਾਕੀ ਕੀਮਤਿ ਕਹਣੁ ਨ ਜਾਈ.” (ਮਾਰੂ ਮ: ੫) ੩ ਵਿ—ਕੀਮਤ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਮੁੱਲ ਪਾਉਣ ਵਾਲਾ “ਸਭ ਕੀਮਤਿ ਮਿਲਿ ਕੀਮਤਿ ਪਾਈ.” (ਸੇਦਰੁ)

ਕੀਮਤੀ. ਭਾ ੧੬ ਬਹੁਤ ਮੁੱਲ ਵਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਕੀਮਤ.

ਕੀਮਾ. ਆ ੧੬ ਕੀਮਾ. ਸੰਗਤ—ਛੋਟੇ ਟੁਕੜਿਆਂ ਵਿੱਚ ਕਟਿਆ ਹੋਇਆ ਮਾਸ.

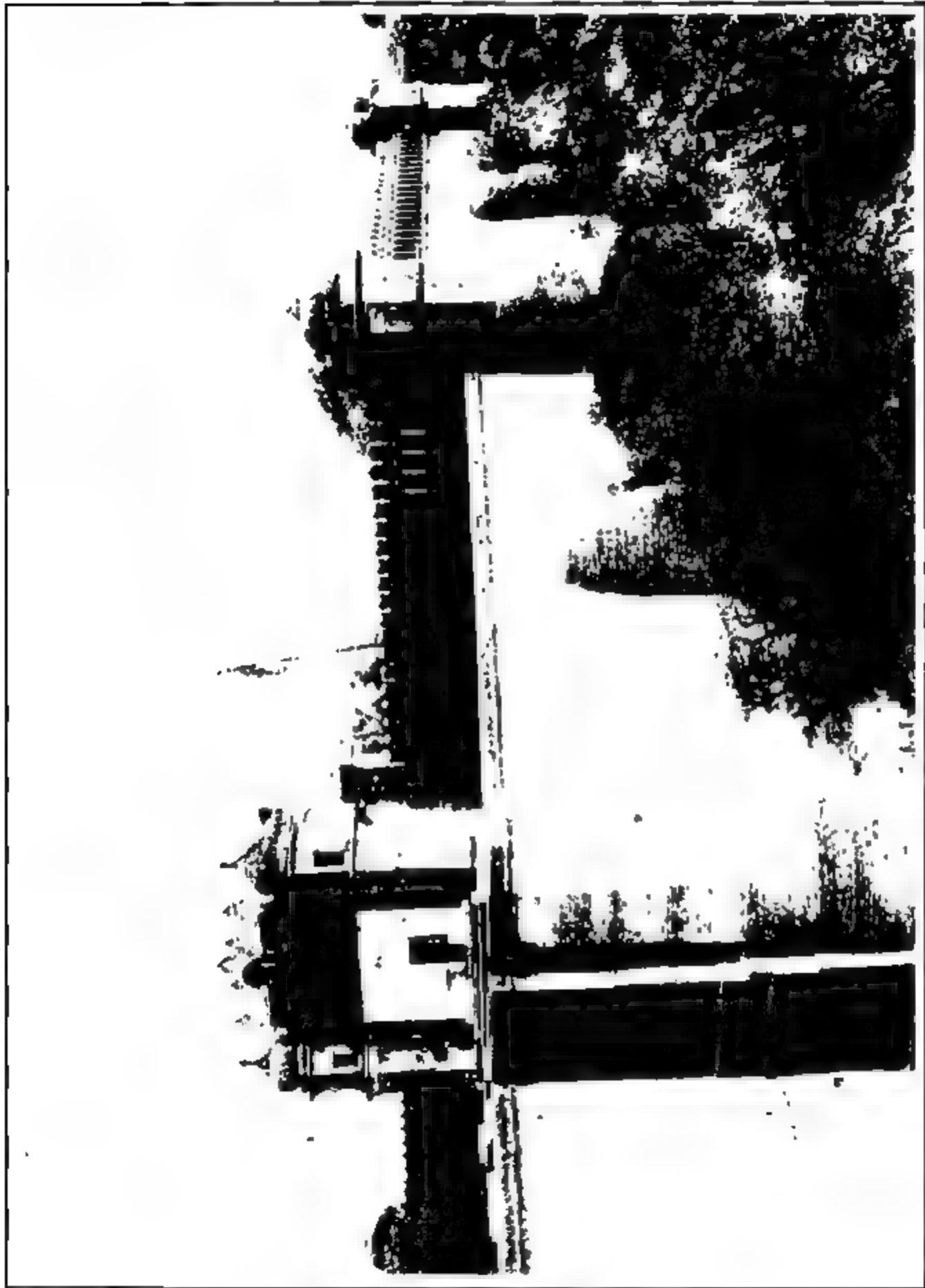
ਕੀਮਾਏ. ਕੀਮਤ ਪਾਉਣ ਵਾਲੇ. ਕਦਰਦਾਨ. “ਨਹਿ ਕੀਮਤਿ ਕੀਮ ਕੀਮਾਏ.” (ਭੈਰ ਮ: ੫)

ਕੀਮਾਹੁ. ਕੀਮਤ (ਮੁੱਲ) ਤੋਂ. ਦੇਖੋ, ਕੀਮ. “ਸੁਖ ਕੀਮਾਹੁ ਭਾਹਰੇ.” (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੨ ਮ: ੫)

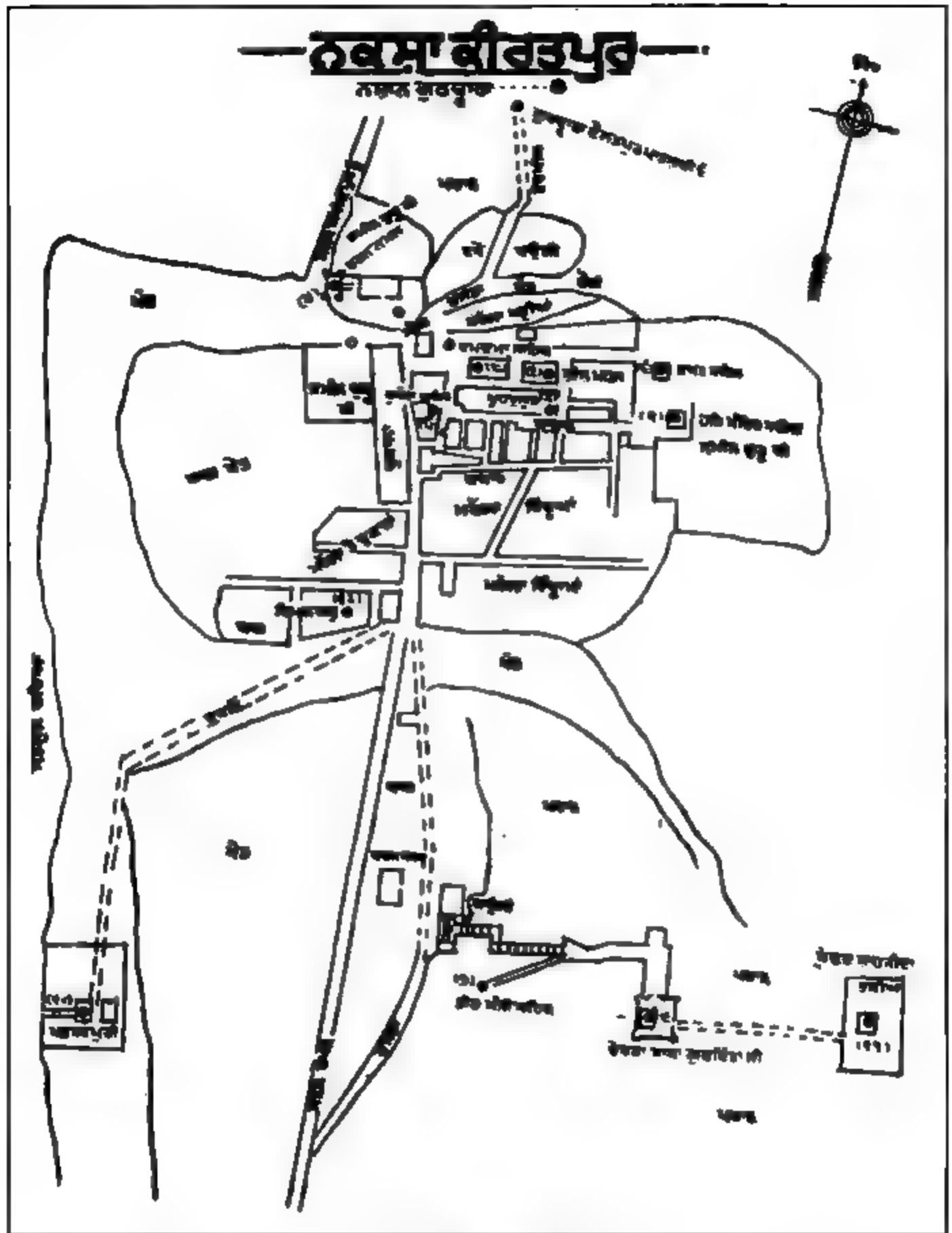
ਕੀਮਿਯਾ } ਭਾ ੧੬ ਸੰਗਤ—ਰਸਾਯਨ. ਰਸਾਇਣ. Chemia. ਕੀਮੀਆ } ਪਹਿਲਾਂ ਲੋਕ ਭਾਬੇ ਤੋਂ ਸੈਨਾ ਅਤੇ ਕਲੀ ਤੋਂ ਚਾਂਦੀ ਬਣਾਉਣ ਦੇ ਆਦਰ ਵਿੱਚ ਲੱਗੇ, ਭਾਵੇਂ ਇਸ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਫਲਤਾ ਨਾ ਹੋਈ, ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਖੋਜ ਦਾ ਸਿੱਟਾ ਰਸਾਇਣਵਿਦਯਾ (Chemistry) ਪ੍ਰਕਟ ਹੋ ਗਈ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਦੇਸ਼ ਚਾਂਦੀ ਸੋਨੇ ਨਾਲ ਘਰ ਭਰ ਬੈਠੇ.

ਕੀਮੀਆਕਰ. ਭਾ ੧੬੬ ਕੀਮੀਆ (ਰਸਾਇਣ) ਬਣਾਉਣ ਵਾਲਾ. ਰਸਾਯਨੀ.

ਕੀਮੁਖਤ. ਭਾ ੧੬੬ ਸੰਗਤ—ਹਰੇ ਰੰਗ ਰੰਗਿਆ ਘੋੜੇ ਅਕਸਰ ਭਾਬੇ ਦਾ ਦਾਣੇਦਾਰ ਚਮਤਾ, ਜੋ ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਤਲਵਾਰਾਂ ਦੇ ਮਿਆਨਾਂ ਵਿੱਚ ਮਿਲਦਾ ਦਾ ਪੁਰਾਣਾ ਨਾਉਂ ਹੈ. ਮਿਸਰੀ ਰਸਾਇਣ ਬਣਾਉਣ ਵਿੱਚ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਪ੍ਰਵਿਰਤ ਹੋਏ, ਇਸ ਲਈ ਵਿਦਯਾ ਦਾ ਨਾਮ ਇਹ ਹੋ ਗਿਆ.

ਦੇਹਰਾ ਥਾਕਾ ਗੁਰਦਿੱਤਾ ਜੀ ਕੀਰਤਪੁਰ

ਪੁਰ ਮੜੀਦਾ ਹੈ।

ਕੀਰ, ਸੰ. ਕੀਕਟ ਵਿ—ਨਿਰਧਨ. ਕੰਠਾਲ। ੨ ਕ੍ਰਿਪਣ. ਕੰਠਸ।
੩ ਲੋਭੀ। ੪ ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਕੀਰ. ਤੋਤਾ. ਯੁਕ. “ਕੀਰ ਸੋ ਪ੍ਰੀਤਿ
ਕਰੀ ਕਨਿਕਾ.” (ਗੁਰੂਸੋਭਾ) ੫ ਕਸਮੀਰ ਦੇਸ। ੬ ਵਿ—ਕਸਮੀਰੀ।
੭ ਡਿੰਗ. ਸੰਗਤ—ਖੇਵਟ. ਮਲਾਹ.

ਕੀਰਣ, ਸੰ. ਕੀਟ. ਵਿ—ਖਿੰਡਿਆ ਹੋਇਆ. ਵਿਖਰਿਆ।
੨ ਫੈਲਿਆ ਹੋਇਆ। ੩ ਕਰੁਣ (ਨੇਂਬੁ) ਦੀ ਥਾਂ ਭੀ ਇਹ ਸ਼ਬਦ
ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਨੇ ਵਰਤਿਆ ਹੈ।

ਕੀਰਣਾ, ਸੰ. ਕ੍ਰੋਸਣ. ਸੰਗਤ—ਚੀਕਾਂ ਮਾਰਨੀਆਂ. ਉੱਚੇ ਸੁਰ ਨਾਲ
ਚੋਟਾ ਕੰਦਨ.

ਕੀਰਤ, ਗੁਰੂਯਸ਼ ਕਰਤਾ ਇੱਕ ਭੱਟ. “ਕਵਿ ਕੀਰਤ ਸੋ ਸੰਤ ਚਰਨ
ਮੁਤਿ ਨਾਕਹਿ.” (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ) ੨ ਦੇਖੋ. ਕੀਰਤਿ.

ਕੀਰਤਨ, ਸੰ. ਕੀਰਤਨ. ਸੰਗਤ—ਕਥਨ. ਵਾਖਾਨਾ। ੨ ਕੁਰੁਮਤ
ਵਿੱਚ ਰਾਜ ਸਹਿਤ ਕਰਤਾਰ ਦੇ ਕੁਟ ਗਾਉਣ ਦਾ ਨਾਉਂ ‘ਕੀਰਤਨ’
ਹੈ. “ਕੀਰਤਨ ਨਾਮੁ ਸਿਮਰਤ ਰਹਉ.” (ਬਿਲਾ ਮ: ੫)।
੩ ਕੀਰਤਨ ਸੋਹਿਲੇ (ਆਰਤੀ ਸੋਹਿਲੇ) ਦਾ ਨਾਮ ਭੀ ਕੀਰਤਨ
ਆਇਆ ਹੈ. ਯਥਾ—“ਕੀਰਤਨ ਪਛੇ ਬਿਨਾ ਜੋ ਸੋਵੈ.” (ਤਨਾਮ)
ਕੀਰਤਨਸੋਹਿਲਾ. ਦੇਖੋ. ਸੋਹਿਲਾ ਅਤੇ ਕੀਰਤਿ ਸੋਹਿਲਾ।
੨ ਭਾਵ—ਸਮਾਪਤੀ. ਖਾਤਮਾ ਦੇਖੋ. ਭਾਤੀਆ ੩.

ਕੀਰਤਨ ਦੀਆਂ ਚਾਰ ਚੌਕੀਆਂ. ਦੇਖੋ. ਚਾਰ ਚੌਕੀਆਂ.

ਕੀਰਤਨਿ. ਕੀਰਤਨ ਵਿੱਚ. ਕੀਰਤਨ ਮੇ. “ਹਰਿ ਹਰਿ ਕੀਰਤਨਿ
ਇਹ ਮਨੁ ਚਾਤਾ.” (ਸੋਰ ਅ: ਮ: ੫)

ਕੀਰਤਨੀਆ, ਵਿ—ਕੀਰਤਨ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਕਰਤਾਰ ਦੇ ਕੁਟ
ਗਾਉਣ ਵਾਲਾ. “ਭਲੇ ਭਲੇ ਹੋ ਕੀਰਤਨੀਆ.” (ਰਾਮ ਮ: ੫)

ਕੀਰਤਨੁ. ਦੇਖੋ. ਕੀਰਤਨ. “ਹਰਿਕੀਰਤਨੁ ਸੁਣੈ.” (ਕਉ ਮ: ੫)

ਕੀਰਤਪੁਰ. ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਹੁਕਿਆਰਪੁਰ ਤਸੀਲ ਉੱਨਾਂ ਥਾਣਾ ਅਲੰਦਪੁਰ
ਵਿੱਚ ਪਹਾੜੀ ਇਲਾਕੇ ਸਰਲੁਜ ਦੇ ਬਿਨਾਰੇ ਇਹ ਨਗਰ ਹੈ, ਜੋ ਸੰਮਤ
੧੬੮੩ ਵਿੱਚ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਕਹਲੂਰ ਦੇ ਰਾਜਾ
ਰਾਧਾਚੰਦ ਤੋਂ ਜ਼ਮੀਨ ਖਰੀਦਕੇ ਥਾਣਾ ਕੁਰਦਿੱਤਾ ਜੀ ਦੀ ਮਾਰਫ਼ਤ
ਆਬਾਦ ਕਰਵਾਇਆ. ਇਸ ਦੇ ਵਸਣ ਦਾ ਵਰ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ
ਨੇ ਹੀ ਦਿੱਤਾ ਸੀ, ਜਦੋਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਇੱਥੇ ਆਏ ਹੋਏ “ਚਰਣਕਮਲ”
ਰਹਿਓ ਅਤੇ ਸਾਈਂ ਭੁੱਢਣਸਾਹ ਨੂੰ ਜੰਗਲ ਵਿੱਚ ਮਿਲੇ ਸਨ.

ਕੀਰਤਪੁਰ ਰੋਪੜ ਤੋਂ ੧੪ ਮੀਲ, ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਕੜੁਸ਼ੰਕਰ ਤੋਂ
੩੧ ਮੀਲ ਹੈ.

ਇਸ ਪਵਿਤ੍ਰ ਨਗਰ ਵਿੱਚ ਇਹ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਹਨ:—

(੧) ਬੀਸਮਹਲ. ਆਬਾਦੀ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਨਿਵਾਸ
ਦੇ ਮਕਾਨ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਮਹਿਲਾਂ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਸੰਮਤ
੧੬੮੧ ਵਿੱਚ ਆਏ ਅਤੇ ਅੰਤ ਤੀਕ ਇੱਥੇ ਹੀ ਰਹੇ. ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ
ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਹਰਿਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦਾ ਜਨਮ ਇਨ੍ਹਾਂ
‘ਗੁਰੂ ਰੋਪੜ’ ਭੀ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਹੈ.

ਹੀ ਮਹਿਲਾਂ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਮਹਿਲਾਂ ਤੋਂ ਉੱਤਰ ਵੱਲ-ਗੁਰੂ
ਸਾਹਿਬਾਨ ਦੇ ਇਸਨਾਨ ਕਰਨ ਦੇ ਅਸਥਾਨ ਹਨ. ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਦੀ
ਹਾਲਤ ਪੱਕੀ ਆਮਦਨ ਨਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਹੜੀ ਨਹੀਂ ਹੈ.

(੨) ਹਰਿਮੰਦਿਰ ਸਾਹਿਬ. ਕੀਰਤਪੁਰ ਦੀ ਆਬਾਦੀ ਦੇ ਵਿੱਚ ਹੀ
ਇਹ ਭੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਨਿਵਾਸ ਦਾ ਅਸਥਾਨ ਹੈ.
ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਨਾਲ ਕਰੀਬ ਪੰਜ ਘੁਮਾਉਂ ਜ਼ਮੀਨ ਹੈ.

(੩) ਖੂਹ ਗੁਰੂ ਕਾ. ਇਹ ਖੂਆ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ
ਦਾ ਲਗਵਾਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ.

(੪) ਚਰਨਕਮਲ. ਕੀਰਤਪੁਰ ਦੇ ਪਾਸ ਹੀ ਉੱਤਰ ਪੱਛਮ ਸ਼੍ਰੀ
ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਦਾ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਹੈ. ਪਹਾੜੀਯਾਤਾ ਸਮੇਂ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ
ਏਧਰ ਆਏ ਹਨ. ਸਾਈਂ ਭੁੱਢਣਸਾਹ ਨੂੰ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੇ ਕੇ ਕ੍ਰਿਤਾਰਥ
ਕੀਤਾ. ਦੇਖੋ. ਭੁੱਢਣਸਾਹ ਅਤੇ ਕੁਰਦਿੱਤਾ ਥਾਣਾ. ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸੁੰਦਰ
ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਛੀ ਸੋ ਰੁਪਯੇ ਸਾਲਾਨਾ ਜਗੀਰ ਹੈ. ਪੁਜਾਰੀ
ਉਦਾਸੀ ਸਾਧੂ ਹੈ.

(੫) ਚੁਬੰਚਾ ਸਾਹਿਬ. ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਵਿੱਚ ਹੀ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ
ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਹੈ. ਇੱਥੇ ਇੱਕ ਵਡੇ ਭਾਰੀ ਚੁਬੰਚੇ ਵਿੱਚ
ਘੋੜਿਆਂ ਲਈ ਦਾਣਾ ਤਿਉਂਕੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕਈ ਵਾਰੀ ਆਪਣੇ
ਹੱਥੀਂ ਵਰਤਾਉਂਦੇ ਹੁੰਦੇ ਸਨ, ਤਿਸ ਸਮੇਂ ਦੀ ਯਾਦਗਾਰ ਵਿੱਚ ਇਹ
ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਹੈ. ਸਾਧਾਰਣ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਆਮਦਨ
ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਹੈ.

(੬) ਤਖ਼ਤ ਸਾਹਿਬ. ਕੀਰਤਪੁਰ ਦੀ ਆਬਾਦੀ ਵਿੱਚ ਹੀ ਸ਼੍ਰੀ
ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਅਤੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਨੂੰ
ਕੁਰਿਆਈ ਦੇ ਤਿਲਕ ਹੋਣ ਦੀ ਯਾਦਗਾਰ ਵਿੱਚ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਹੈ
ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਧਾਰਣ ਹਾਲਤ ਵਿੱਚ ਹੈ ਕੋਈ ਸੇਵਾਦਾਰ ਨਹੀਂ ਹੈ.

(੭) ਰੀਹਮੰਜੀ ਸਾਹਿਬ. ਕੀਰਤਪੁਰ ਤੋਂ ਦੱਖਣ ਦਿਸ਼ਾ ਵੱਲ ਅੱਧ
ਮੀਲ ਦੇ ਕਰੀਬ ਦੇਹਰਾ ਥਾਣਾ ਕੁਰਦਿੱਤਾ ਜੀ ਦੇ ਪਾਸ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ
ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਅਸਥਾਨ ਹੈ. ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਇੱਥੇ ਬੈਠਕੇ
ਤੀਰ ਚਲਾਇਆ ਕਰਦੇ ਸਨ. ਕੇਵਲ ਛੋਟਾ ਜਿਹਾ ਮੰਜੀ ਸਾਹਿਬ
ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਪੁਜਾਰੀ ਕੋਈ ਨਹੀਂ, ਨਹੀਂ ਕੋਈ ਆਮਦਨ
ਹੈ.

(੮) ਦਮਦਮਾ ਸਾਹਿਬ. ਕੀਰਤਪੁਰ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਹਰਿਮੰਦਿਰ ਦੇ
ਪਾਸ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਹੈ ਸਤਿਗੁਰੂ
ਇਸ ਥਾਂ ਦੀਵਾਨ ਸਜਾਇਆ ਕਰਦੇ ਸਨ.

ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਨਾਲ ਦੋ ਦੁਕਾਨਾਂ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕਿਰਾਇਆ ੨੫)
ਰੁਪਯੇ ਸਾਲ ਆਉਂਦਾ ਹੈ.

(੯) ਦੇਹਰਾ ਥਾਣਾ ਕੁਰਦਿੱਤਾ ਜੀ. ਕੀਰਤਪੁਰ ਤੋਂ ਦੱਖਣ ਵੱਲ
ਅੱਧ ਮੀਲ ਦੇ ਕਰੀਬ ਇਹ ਆਲੀਸ਼ਾਨ ਇਮਾਰਤ ਹੈ. ਇਸ ਥਾਂ ਥਾਣਾ
ਕੁਰਦਿੱਤਾ ਜੀ ਦਾ ਸਸਕਾਰ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਦੇਹਰੇ ਨਾਲ ਪੰਜ ਸੌ ਘੁਮਾਉਂ
ਜ਼ਮੀਨ ਹੈ. ਮੇਲਾ ਹੋਲੇ ਨੂੰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.

(੧੦) ਪਾਤਲਪੁਰੀ. ਕੀਰਤਪੁਰ ਤੋਂ ਦੱਖਣ ਪੱਛਮ ਦੇ ਫ਼ਰਲਾਂਗ

ਦੇ ਕਰੀਬ ਸਤਲੁਜ ਕਿਨਾਰੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਅਤੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਰਾਇ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਦੇਹਰਾ ਹੈ।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਕ੍ਰਿਸਨ ਜੀ ਦੀ ਵਿਰੁਤੀ ਭੀ ਦਿੱਲੀ ਤੋਂ ਲਿਆਏ ਇੱਥੇ ਅਸਥਾਪਨ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਕ੍ਰਿਸਨ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਯਾਦਗਾਰ ਵਿੱਚ ਤਾਂ ਕੇਵਲ ਮੰਜੀ ਸਾਹਿਬ ਹਨ, ਪਰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਰਾਇ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਦੇਹਰਾ ਵਧਾ ਉੱਚਾ ਸੁਨਹਿਰੀ ਕਲਸ਼ ਵਾਲਾ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ।

ਰਿਆਸਤ ਪਟਿਆਲਾ ਵੱਲੋਂ ਸੱਠ ਰੁਪਏ ਸਾਲਾਨਾ ਮਿਲਦੇ ਹਨ, ਬੜਾਵੇ ਦੀ ਆਮਦਨ ਇਸ ਅਸਥਾਨ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਹੈ।

(੧੧) ਬੁੱਢਣਸ਼ਾਹ ਜੀ ਦਾ ਤਕੀਆ ਕੀਰਤਪੁਰ ਤੋਂ ਦੱਖਣ ਵੱਲ ਅੱਧ ਮੀਲ ਦੇ ਕਰੀਬ ਬਾਬਾ ਗੁਰਦਿੱਤਾ ਜੀ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਪਾਸ ਸਾਂਈ ਬੁੱਢਣਸ਼ਾਹ ਜੀ ਦਾ ਤਕੀਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਥਾਂ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਅਤੇ ਬਾਬਾ ਗੁਰਦਿੱਤਾ ਜੀ ਦੇ ਚਰਣ ਪਏ ਹਨ।

ਤਕੀਆ ਪੱਕਾ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਸਾਂਈ ਜੀ ਦੀ ਕਬਰ ਹੈ ਅਤੇ ਕਬਰ ਤੋਂ ਉੱਤਰ ਦਿਸ਼ਾ ਸਾਂਈ ਜੀ ਦੀਆਂ ਝਕਰੀਆਂ, ਕੁੱਤੇ ਅਤੇ ਸ਼ੇਰ ਦੀਆਂ ਮੜੀਆਂ ਬਣੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ। ਪੁਜਾਰੀ ਸਾਂਈ ਅੱਲਾਦਿੱਤਾ ਜੀ "ਚਰਨੋਲੀ" ਵਾਲੇ ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ ਸੇਵਾ ਕਰਦੇ ਹਨ।

(੧੨) ਵਿਮਾਨਕੁਭੂ ਕੀਰਤਪੁਰ ਦੇ ਵਿੱਚ ਹੀ ਉਹ ਅਸਥਾਨ ਹੈ, ਜਿੱਥੇ ਦਿੱਲੀ ਤੋਂ ਆਇਆ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਦਾ ਸੀਸ ਟਿਕਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਅਤੇ ਇਸ ਥਾਂ ਤੋਂ ਵਿਮਾਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਕੇ ਸ਼ਬਦ ਕੀਰਤਨ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਸੰਗਤਿ ਸਾਥ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਆਨੰਦਪੁਰ ਲੈ ਗਏ ਸਨ।

ਕੀਰਤਿ. ਸੰ. ਕੀਰਤਿ. ਸੰਗਤਾ—ਬਡਾਈ. ਨੇਕਨਾਮੀ. ਜਸ. "ਜੇ ਘਰਿ ਕੀਰਤਿ ਆਖੀਐ." (ਸੋਹਿਲਾ)

ਕੀਰਤਿਸਤੰਭ. ਸੰ. ਕੀਰਤਿਸਤੰਭ. ਸੰਗਤਾ—ਉਹ ਬੰਮੂ. ਜੋ ਕਿਸੇ ਦੇ ਯਸ ਨੂੰ ਕਾਇਮ ਰੱਖਣ ਲਈ ਬਣਾਇਆ ਜਾਵੇ. (a column of fame)

ਕੀਰਤਿਸ਼ਾਲੀ. ਸੰ. ਕੀਰਤਿਸ਼ਾਲਿਨ. ਵਿ—ਯਸ਼ਵਾਲਾ. ਕੀਰਤਿਮਾਨ.

ਕੀਰਤਿਸੋਹਿਲਾ. ਪੰਜ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਬਾਣੀ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਸੈਣ ਵੇਲੇ ਗੁਰਸਿੱਖ ਪੜ੍ਹਦੇ ਹਨ. ਇਸ ਦਾ ਨਾਉਂ "ਸੋਹਿਲਾ" ਮੁੱਖ ਹੈ. ਬਹੁਤੇ ਕੀਰਤਨਸੋਹਿਲਾ ਭੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ. ਆਚਰੀਸੋਹਿਲਾ ਭੀ ਇਸੇ ਦੀ ਸੰਗਤਾ ਹੈ. ਮ੍ਰਿਤਕ ਸੰਸਕਾਰ ਸਮੇਂ ਭੀ ਇਸ ਦਾ ਪਾਠ ਹੋਂਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਸੋਹਿਲਾ ੩.

ਕੀਰਤਿਮਤ } ਵਿ ਕੀਰਤਿਮਤ. ਕੀਰਤਿ ਵਾਲਾ. ਯਸ਼ਵਾਲਾ.
ਕੀਰਤਿਮਾਨ } ੨ ਸੰਗਤਾ—ਵਸੁਦੇਵ ਦਾ ਵਡਾ ਪੁਤ੍ਰ, ਜੋ ਕੀਸ ਨੇ ਜੰਮਦਾ ਹੀ ਮਾਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ. "ਪੁਤ੍ਰ ਭਯੋ ਵਸੁਦੇਵ ਕੇ ਕੀਰਤਿਮਤ ਤਿਹ ਨਾਮ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਕੀਰਤੀ. ਦੇਖੋ, ਕੀਰਤਿ.

ਕੀਰਤੀਆ. ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਚੌਰਬਰਦਾਰ. ੨ ਵਿ—ਜਸ ਕਰਨ ਵਾਲਾ.

ਕੀਰਨ. ਦੇਖੋ, ਕੀਰਣ.

ਕੀਰਾ. ਸੰਗਤਾ—ਕੀਰਾ. ਕੀਟਾ. ੨ ਭਾਵ—ਤੁੱਛ. ਨੀਚ. "ਜਨ ਨਾਨਕ ਕੀਰਾ." (ਕਉ ਮ: ੩) "ਸੁਲਤਾਨ ਖਾਨ ਕਰੇ ਖਿਨਿ ਕੀਰੇ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫) ੩ ਅ ੭੫ ਕੀਰਾਨ. ਕਾਲਾ ਪੱਥਰ. ਦੇਖੋ, ਸਪੀਅਲ ਅਤੇ ਮਖੜੂਲ. "ਤੁਮ ਮਖੜੂਲ ਸਪੇਦ ਸਪੀਅਲ, ਹਮ ਬਪੁਰੇ ਜਸ ਕੀਰਾ." (ਆਸਾ ਰਵਿਦਾਸ)

ਕੀਰਾਤ. ਅ ੫੫ ਕੀਰਾਤ. ਦੋ ਰੱਤੀ ਪ੍ਰਮਾਣ. ਚਾਚ ਕੁੰਨ. ਦੇਖੋ, ਜਗਤਾ ੨ ਦੇਖੋ, ਕੀਰਾਤ.

ਕੀਰੀ. ਕੀਤੀ. ਕੀਟੀ. ੨ ਭਾਵ—ਤੁੱਛ. ਅਦਨਾ. "ਨੀਕੀ ਕੀਰੀ ਮਹਿ ਕਲ ਰਾਖੇ." (ਸੁਖਮਨੀ) ੩ ਭਾਵ—ਨੰਮੂਤਾ. ਹਲੀਮੀ. "ਕੀਰੀ ਜੀਤੋ ਸਕਲਾ ਭਵਨ." (ਰਾਮ ਮ: ੫)

ਕੀਰੇਕਿਰਮ. ਕੰਗਲ ਅਤੇ ਨੀਚ. ਨਿਰਧਨ ਅਤੇ ਤੁੱਛ. ਦੇਖੋ, ਕਿਰਮ ਅਤੇ ਕੀਰ. "ਹਮ ਕੀਰੇ ਕਿਰਮ ਸਤਿਗੁਰ ਸਰਣਾਈ." (ਸੋਦਰ)

ਕੀਲ. ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਕੀਲਾ. ਮੇਖ. ਕਿੱਲਾ. ੨ ਅੱਗ ਦੀ ਲਾਟ. "ਸੋਹਰ ਜਤੋਂ ਛਡਵਾਨਲ ਕੀਲਾ." (ਨਾਪੁ) ੩ ਕੂਹਟੀ. ੪ ਤੰਤ੍ਰਸਾਸਤ੍ਰ ਅਨੁਸਾਰ ਉਹ ਮੰਤ੍ਰ, ਜੋ ਦੂਜੇ ਮੰਤ੍ਰ ਦੇ ਅਸਰ ਨੂੰ ਰੋਕ ਦੇਵੇ. ਕੀਲਕ. "ਕੀਲ ਪਟਲ ਅਰਕਲਾ ਮਹਾਤਮ ਸਹਸਨਾਮ ਸੱਤਾ ਜੈ." (ਸਲੋਹ) ੫ ਸਸਤ੍ਰਾ. ੬ ਬੰਮੂ. ਸੁੰਭਾ. ੭ ਅ ੮ ਕੀਲ. ਸੁਖਨ. ਕਲਮ. ੮ ਭਾ ੫ ਕੀਲ. ਵਿ—ਟੇਵਾ. ੯ ਕੰਗਲਾ. ੧੦ ਦੇਖੋ, ਖਾਕੀ ੩.

ਕੀਲਕ. ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਕੀਲਾ. ਮੇਖ. ੨ ਦੇਖੋ, ਕੀਲ ੪.
ਕੀਲਣਾ } ਵਿ—ਕੀਲਕਮੰਤ੍ਰ ਪੜ੍ਹਕੇ ਮੇਖ ਭੱਡਣੀ. ਦੇਖੋ, ਕੀਲ ੪.
ਕੀਲਨਾ } ਤੰਤ੍ਰਸਾਸਤ੍ਰ ਵਾਲੇ ਮੰਨਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਸ ਕ੍ਰਿਯਾ ਨਾਲ ਦੁਖ ਦਰਦ ਠਾਕੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਅਤੇ ਹੂਤ ਪ੍ਰੇਤ ਬਾਝੂ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ.

ਕੀਲਾ. ਸੰਗਤਾ—ਕਿੱਲਾ. ਮੇਖ. ਦੇਖੋ, ਕੀਲ.

ਕੀਲਾਲ. ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਜਲ, ਜੋ ਕੀਲ (ਅੱਗ ਦੀ ਲਾਟ) ਨੂੰ ਅਲ (ਚਰਜਨ) ਕਰੇ. ਅੱਗ ਭੁਝਾਉਣ ਵਿੱਚ ਸਮਰਥ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਕੀਲਾਲ ਸੰਗਤਾ ਹੈ. ੨ ਅਮ੍ਰਿਤਾ ੩ ਕੀਲ (ਕਿੱਲੇ) ਨਾਲ ਜੋ ਰੋਕ ਰੱਖਿਆ ਜਾਵੇ, ਪਸ਼ੂ.

ਕੀਲਾਲਜ. ਸੰਗਤਾ—ਕੀਲਾਲ (ਜਲ) ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਜਲਜ. ਕਮਲ. ਅੰਤੋਜ.

ਕੀਲਿਕਾ } ਸੰਗਤਾ—ਮੇਖ. ਖੁੱਟੀ ਕਿੱਲੀ. ੨ ਚੱਕੀ ਦੀ ਮੇਖ, ਜੋ
ਕੀਲੀ } ਮਨਵੀ ਦੇ ਛਿਦ੍ਰ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ. "ਸ਼੍ਰੀਗੁਰੂ ਪਗ ਹੈ ਕੀਲਿਕਾ ਮਨ ਦਾਨੇ ਢਿਗ ਕੀਨ." (ਨਾਪੁ) ਕੀਲੀ ਨਾਲ ਲੱਗਿਆ ਦਾਣਾ ਪਿਸਟੋਂ ਬਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ.

ਕੀਲੋਕਾਲ. ਅ ੫੫ ਸੰਗਤਾ—ਬਾਤ ਚੀਤ ਕੀਲ ਬਾਤ.

ਕੀੜ. ਖੜੀਆਂ ਦੀ ਇੱਕ ਜਾਤਿ, ਜੋ ਸਰੀਣਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਹੈ. "ਮੂਲਾ ਕੀੜ ਬਖਾਣੀਐ." (ਤਾਕੁ)

ਕੀੜਾ } ਸੰਗਤ—ਕੀਟ, ਕੀਟੀ। ੨ ਸਿਉਂਕ, ਦੀਮਕ. “ਇਟ
ਕੀੜੀ } ਸਿਰਾਣੇ ਭੁਇ ਸਵਣ ਕੀੜਾ ਲੜਿਓ ਮਸ.” (ਸ. ਫਰੀਦ)
੩ ਵਿ—ਅਦਨਾ. ਤੁੰਫ. “ਕੀੜਾ ਬਾਪਿ ਦੇਇ ਪਾਤਸਾਹੀ.” (ਮ: ੧
ਵਾਰ ਮਾਥ)

ਕੀੜ੍ਹ, ਸੰਗਤ—ਕੁਝ ਮੱਝ ਦਾ ਉਹ ਟੁੱਧ, ਜੋ ਸੁਣ ਪਿੱਛੋਂ ਪਹਿਲਾਂ
ਚੋਟਿਆ ਜਾਵੇ. ਇਸੇ ਟੁੱਧ ਦੀ ‘ਬਹੁਲੀ’ ਬਣਦੀ ਹੈ.

ਕੁ. ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ ਲਭ ਪਭ (ਕਰੀਬ) ਅਰਥ ਵਿੱਚ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਅੰਤ
'ਰੁ' ਆਉਂਦਾ ਹੈ. ਜਿਵੇਂ—“ਸੋ ਕੁ ਰੁਪਯੇ ਦਾ ਮਾਲ ਖਰੀਦਿਆ
ਹੈ।” ੨ ਸੰ. ਧਾ—ਸ਼ਬਦ ਕਰਨਾ. ਗੁੰਜਾਰਨਾ। ੩ ਵੜ—ਨੀਚ।
੪ ਨਿੰਦਿਤ. ਇਹ ਅਵਤਾਰ ਸੰਗਤ ਦੇ ਮੁੱਖ ਲੱਛਣ ਨਿੰਦਿਤ ਅਰਥ
ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ—ਕੁਪੁਤ੍ਰ, ਕੁਬਰਮ ਆਦਿ। ੫ ਸੰਗਤ—
ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ, ਸ਼ਮੀਨ.

ਕੁਅਰ, ਬਲ. ਜੋਰ. ਦੇਖੋ, ਕੁਵਤ. “ਝੁਹੁੰ ਹਾਥ ਕਰ ਕੁਅਤ ਪੁਹਾਰੋ.”
(ਚਰਿਤ੍ਰ ੫੬)

ਕੁਅਰ } ਸੰ. ਕੁਮਾਰ. ਪੰਜ ਵਰ੍ਹੇ ਦੀ ਉਮਰ ਤੀਕ ਦਾ ਬੱਚਾ।
ਕੁਅਰ } ੨ ਰਾਜਕੁਮਾਰ. ਰਾਜਪੁਤ੍ਰ. “ਕਾਨ ਕੁਅਰ ਨਿਹਕਲੰਕ.”
(ਜਵਾਹੇ ਮ: ੪ ਕੇ)

ਕੁਅਰਿ, ਸੰ. ਕੁਮਾਰੀ. ਪੰਜ ਵਰ੍ਹੇ ਤੀਕ ਦੀ ਨੌਜਵਾਨ। ੨ ਰਾਜਪੁਤ੍ਰੀ.
ਰਾਜਕੁੰਨਾ.

ਕੁਆਉ. ਸੰਗਤ—ਸੰਦ, ਪੁਕਾਰ, ਆਵਾਹਨ ਨਈ ਕੁ (ਸ਼ਬਦ)
ਕਰਨਾ। ੨ ਸਿੰਧੀ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਕਿੱਥੇ, ਕਹਾਂ, ਕਥ. “ਜਿਨਾ ਨੈਣ
ਨੀਦਾਵਲੇ ਤਿਨਾ ਮਿਲਣ ਕੁਆਉ?” (ਸ. ਫਰੀਦ) ੩ ਦੇਖੋ, ਕਵਾਉ.
ਕੁਆਹ. ਸੰਗਤ—ਨਿੰਦਾ, ਕੁ (ਬੁਰਾ) ਆਹੁਨ (ਪੁਕਾਰਨਾ). ਬੁਰਾ
ਕਹਿਣਾ.

ਕੁਆਰ, ਸੰਗਤ—ਕਥ, ਕਹੁਆ, ਮਟਕਾ. “ਜੁਇਨੇ ਕਾ ਚਉਕਾ
ਕੰਚਨ ਕੁਆਰ.” (ਬਸੰ ਮ: ੧) ੨ ਦੇਖੋ, ਕੁਮਾਰ। ੩ ਅੰਸੁ ਦਾ
ਮਹੀਨਾ. ਦੇਖੋ, ਕੁਮਾਰ। ੪ ਵਿ—ਜਿਸ ਦਾ ਵਿਆਹ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ.
“ਕੁਆਰ ਕੰਨਿਆ ਜੈਸੇ ਕਰਤ ਸੀਕਾਰਾ.” (ਸੁਹੀ ਕਬੀਰ) ੫ ਘੀ
ਕੁਆਰ. ਇਸ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਕਮਾਰ ਭੀ ਆਖਦੇ ਹਨ. ਇਸ ਦੀ ਤਾਸੀਰ
ਕਰਮ ਮੁਸਕ ਹੈ. ਛਾਈ ਅਤੇ ਜੋੜਾਂ ਦੇ ਦਰਦ ਦੂਰ ਕਰਦਾ ਹੈ. 1..
Aloe Perfoliata.

ਕੁਆਰਾ, ਵਿ—ਜਿਸ ਦਾ ਵਿਆਹ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ. “ਗੁਰੂ ਕੇ ਸੁਤ
ਹੈ ਜੁਕਲ ਕਆਰੇ.” (ਗੁਪਤੁ) ਦੇਖੋ, ਕੁਮਾਰ.

ਕੁਆਰਾ ਤੋਲਾ. ਇਹ ਸੰਕੇਤ ਮਾਤਾ ਸਾਹਿਬ ਦੇਵੀ ਜੀ ਨਈ ਹੈ,
ਕਿਉਂਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਅਵਸਥਾ ਬ੍ਰਹਮਚਰਯ ਵਿੱਚ ਬੀਤੀ ਹੈ.

ਕੁਆਰਿ } ਕੁਮਾਰੀ. ਪੰਜ ਵਰ੍ਹੇ ਤੀਕ ਦੀ ਕੰਨਾ. ੨ ਕੰਨਾ.
ਕੁਆਰੀ } ਨੌਜਵਾਨ. “ਗਾਢਹੁ ਪੁਤ੍ਰੀ ਰਾਜ ਕੁਆਰਿ.” (ਬਸੰ ਮ:
ਮ: ੧) “ਰਾਜਕੁਆਰਿ ਪੁਰੰਦਰੀਏ.” (ਰਾਮ ਨਾਮਦੇਵ) ੩ ਬਿਨਾ
ਵਿਆਹੀ ਕੰਨਾ. “ਜਾ ਕੁਆਰੀ ਤਾ ਚਾਉ.” (ਸ. ਫਰੀਦ)
੪ ਲੋੜੀ. ਦਾਸੀ. “ਜਾਏ ਘਰਿ ਨੜਮੀ ਕੁਆਰੀ.” (ਮਲਾ ਨਾਮਦੇਵ)

੫ ਕਵਰੀ. ਕਵਲ. ਬੁਰਕੀ. “ਖਿੰਬਾ ਕਾਲ ਕੁਆਰੀ ਕਾਇਆ.”
(ਜਪੁ) ਦੇਹ ਨੂੰ ਕਾਲ ਦਾ ਰੂਪ ਜਾਣਨਾ ਇਹ ਖਿੰਬਾ ਹੈ.

ਕੁਆਲਿਉ } ਵਿ—ਕੁ (ਬੁਰੇ) ਆਲਸ (ਘਰ) ਦੀ. ਖੋਟੇ ਘਰ ਦੀ.
ਕੁਆਲਿਓ } ਨੀਚ ਮਾਨਦਾਨ ਦੀ. “ਖਰੀ ਕੁਆਲਿਓ ਕੁਬੂਪਿ
ਕੁਲਖਣੀ.” (ਮਾਰ ਅ: ਮ: ੪)

ਕੁਅੰਡ, ਸੰ. ਕੇਂਦੰਡ. ਸੰਗਤ—ਧਨੁਖ, ਕਮਾਣ.

ਕੁਇ, ਕੋਈ. “ਕੁਇ ਵੀਰ ਸਨਮੁਖ ਨਾ ਭਯੋ.” (ਜਲੋਹ)

ਕੁਇਰ, ਦੇਖੋ, ਕੁਅਰ. “ਮੁਛਿ ਮੁਛਿ ਕੁਇਰ ਕੁਲਾਇਆ.” (ਆਸਾ
ਅ: ਮ: ੧) ਦੇਖੋ, ਕੋਰ.

ਕੁਇਰਿ, ਦੇਖੋ, ਕੁਅਰਿ.

ਕੁਇਰੁ, ਦੇਖੋ, ਕੁਅਰ. ਰਾਜਪੁਤ੍ਰ. ਅਮੀਰਸ਼ਾਦਾ. “ਭਾਬਰਵਾਣੀ
ਫਿਰ ਕਈ ਕੁਇਰੁ ਨ ਰੋਟੀ ਖਾਇ.” (ਆਸਾ ਅ: ਮ: ੧)

ਕੁਇਲਾ, ਦੇਖੋ, ਕੋਇਲਾ. “ਖਿੰਬਾ ਜਲਿ ਕੁਇਲਾ ਭਈ.” (ਸ.
ਕਬੀਰ) ਇਸ ਥਾਂ ਖਿੰਬਾ ਤੋਂ ਭਾਵ ਦੇਹ ਹੈ.

ਕੁਈ, ਸਰਵ—ਕੋਈ. “ਅੰਨ ਪੋਣ ਬਿਰ ਨ ਕੁਈ.” (ਮ: ੧ ਵਾਰ
ਮਾਥ)

ਕੁਸ, ਸੰ. ਕੁਸ. ਸੰਗਤ—ਦਰਭ, ਦੰਭ। ੨ ਪਾਣੀ. ਜਲ। ੩ ਸ੍ਰੀ
ਰਾਮਚੰਦ੍ਰ ਜੀ ਦਾ ਇੱਕ ਪੁਤ੍ਰ ਕੁਸੁ, ਦੇਖੋ, ਲਵ ੬। ੪ ਪੁਰਾਣਾਂ
ਅਨੁਸਾਰ ਸੰਤ ਦੀਪਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਦੀਪ. “ਪਹੁਚੇ ਦੀਪ ਹੁਭੋ ਕੁਸ
ਨਾਮੁ.” (ਨਾਪੁ) ੫ ਇੱਕ ਦੰਤ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਕ੍ਰਿਸਨ ਜੀ ਨੇ ਦਾਰਿਕਾ
ਵਿੱਚ ਮਾਰਿਆ। ੬ ਹਲ ਦਾ ਢਾਲਾ। ੭ ਛਾ ਮਾਰ, ਕਤਲ ਕਰ.
ਇਸ ਦਾ ਮੂਲ ਕੁਸਤਨ ਹੈ. ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਅੰਤ ਆਕੇ ਮਾਰਨ ਵਾਲਾ
ਅਰਥ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਜੈਸੇ—ਮਰਦਮਕੁਸ। ੮ ਛਾ ਮਾਰ, ਭਗ. ਯੋਨਿ.
ਕੁਸਟ, ਕੁਸੁ. ਕੇਤੂ. ਦੇਖੋ, ਗਲਿਤ ਕੁਸੁ.

ਕੁਸਣ, ਦੇਖੋ, ਕੁਸਤਨ.

ਕੁਸਤ, ਛਾ ਮਾਰ ਕੁਸੁ. ਮਾਰਿਆ. ਕਤਲ ਕੀਤਾ। ੨ ਸੰ. ਕੁਸੁਤਿ—
ਕੁਸੁਤਿ. ਸੰਗਤ—ਭਰੋਬ. ਫਲ. ਕਪਟ। ੩ ਦੇਖੋ, ਕੁਸਤੁ.

ਕੁਸਤਕੀ, ਛਾ ਮਾਰ ਕਤਲ ਕੀਤੇ ਹੋਏ. ਕੁਸਤਹ ਕੀਤੇ ਹੋਏ.

ਕੁਸਤਤਾ, ਸੰਗਤ—ਅਸਤਤਾ, ਭੂਠਾਪਨ. “ਕੁਸਤਤਾ ਕੇ ਭਲੇ
ਲੁਤ ਭੇਦੋ.” (ਪਾਰਸਾਵ) ੨ ਦੇਖੋ, ਕੁਤਸਤਾ.

ਕੁਸਤਨ, ਛਾ. ਮਾਰ ਕ੍ਰਿ—ਮਾਰਸੁਟਣਾ. ਕਤਲ (ਵਧ) ਕਰਨਾ.
ਕਹਣਾ.

ਕੁਸਤਨੀ, ਛਾ ਮਾਰ ਕੁਸੁਨੀ. ਮਾਰਨੇ ਨਾਇਕ. “ਗੈਬਾਨ ਹੋਵਾਨ
ਹਰਾਮ ਕੁਸਤਨੀ.” (ਤਿਲੰ ਮ: ੫)

ਕੁਸਤਾ, ਛਾ ਮਾਰ ਵਿ—ਮਾਰਿਆ ਹੋਇਆ. ਦੇਖੋ, ਕੁਸਤਨ।
੨ ਸੰਗਤ—ਵੈਦਕ ਅਨੁਸਾਰ ਧਾਤੂ ਦੀ ਫਸਮ. ਮਾਰੀ ਹੋਈ ਧਾਤੂ.

Calced metal.

ਕੁਸਤਿ, ਸੰ. ਕੁਸੁਤਿ. ਸੰਗਤ—ਇੰਦ੍ਰਜਾਲ। ੨ ਅਸਤਤਾ ਭੂਠ।
੩ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਫਲ. ਕਪਟ ਆਦਿਕ ਕੁਤਸਿਤ (ਨਿੰਦਿਤ) ਕਰਮਾਂ

ਨਾਲ. “ਇਹੁ ਸਰਬਿ ਕੁਤਿ ਕੁਸਤਿ ਭਰਿਆ ਕਲ ਤਾਈ.” (ਕਉ

ਛੰਤ ਮ: ੩)

ਕੁਸਰੀ. ਵਿ—ਝੁਣਾ। ੨ ਕੁਕਰਮੀ ਸਦਾਰਤ ਤੋਂ ਰਹਿਤ. "ਭਠ ਕੁਸਰੀ ਕਾਉ." (ਸ. ਕਬੀਰ) ੩ ਭਾ ੧੯ ਕੁਸਰੀ. ਸੰਗਤ—ਮੇਲਯੁੱਧ ਘੋਲ.

ਕੁਸਤੁ. ਸੰ. ਕੁ-ਸਤੁ. ਸੰਗਤ—ਭਈ. "ਮੁਹੁ ਕੁਤ ਕੁਸਤੁ ਤਿਨੀ ਚਾਹਿਆ." (ਮ: ੪ ਵਾਰ ਸ੍ਰੀ) ੨ ਨੀਚਪ੍ਰਫਿਤਿ. "ਕੁਤ ਕੁਸਤੁ ਰਿਸਨਾਅਗਨਿ ਬੁਧਾਏ." (ਧਨਾ ਮ: ੩) ੩ ਆਲਸ. ਉਂਦਮ ਦਾ ਅਭਾਵ। ੪ ਅਧਰਮ ਨਾਲ ਕਮਾਇਆ ਧਨ.

ਕੁਸਤੁਭ. ਦੇਖੋ, ਕੋਸਤੁਭ.

ਕੁਸਤੰਦਹ. ਭਾ ੧੯ ਵਿ—ਮਾਰਦੇਟ (ਬਧ ਕਰਨ) ਵਾਲਾ। ੨ ਭਰਤ ਅਤੇ ਸਤ੍ਰਘਨ ਦਾ ਸਹੁਰਾ.

ਕੁਸਪੁਜ. ਭਰਤ ਅਤੇ ਸਤ੍ਰਘਨ ਦਾ ਸਹੁਰਾ. ਦੇਖੋ, ਸੀਤਾ ੮ ਅਤੇ ਜਨਕ ੫.

ਕੁਸਨਾ. ਦੇਖੋ, ਕੁਸਰਨ. "ਕੁਸਾ ਕਟੀਆ ਵਾਰ ਵਾਰ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧)

ਕੁਸਨਾਭ. ਦੇਖੋ, ਕਾਨਕੁਬਜ ੩.

ਕੁਸਪਾਤੀ. ਸੰਗਤ—ਕੁਸਪਵਿਤ੍ਰੀ. ਅਨਾਮਿਕਾ (ਬੀਬੀ ਦੇ ਪਾਸ ਦੀ ਉਂਗਲ) ਤੇ ਪਹਿਰਿਆ ਹੋਇਆ ਦੰਡ ਦਾ ਛੱਲਾ, ਜੋ ਹਿੰਦੂਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਦੇਵ ਅਤੇ ਪਿਤ੍ਰ ਕਰਮ ਵਿੱਚ ਪਹਿਰਨਾ ਵਿਧਾਨ ਹੈ. "ਕਿਆਨ ਜਨੇਊ ਧਿਆਨ ਕੁਸਪਾਤੀ." (ਆਸਾ ਮ: ੧) ਦੇਖੋ, ਪਵਿਤ੍ਰ ੨ ਅਤੇ ਪਵਿਤ੍ਰੀ.

ਕੁਸਪੁਰ. ਰਾਮਚੰਦ੍ਰ ਜੀ ਦੇ ਪੁਤ੍ਰ ਕੁਸ ਦਾ ਵਸਾਇਆ ਨਗਰ. ਦੇਖੋ, ਕੁਸੁਰ। ੨ ਅਵਧ (ਔਧ) ਵਿੱਚ ਸੁਲਤਾਨਪੁਰ ਦਾ ਪੁਰਾਣਾ ਨਾਉਂ.

ਕੁਸਮ. ਸੰ. ਕੁਸਮ. ਸੰਗਤ—ਝੁੱਲ. "ਪ੍ਰੇਮਰ ਕੇਸ ਕੁਸਮ ਤੇ ਧਉਲੇ." (ਸ੍ਰੀ ਬੇਣੀ) ਇਸ ਥਾਂ ਚਿੱਟੇ ਝੁੱਲ ਤੋਂ ਭਾਵ ਹੈ। ੨ ਕੁਸੁੰਭ ਦੀ ਥਾਂ ਭੀ ਕੁਸਮ ਸ਼ਬਦ ਹੈ. "ਕੁਸਮ ਚੰਗ ਸੰਗਿ ਰਚ ਰਹਿਆ" (ਦੇਵ ਮ: ੫) "ਦੁਨੀਆ ਚੰਗ ਨ ਆਵੈ ਨੇਤੀ ਜਿਉ ਕੁਸਮ ਪਾਟੁ ਖਿਉ ਪਾਛੁ ਹਰਾ." (ਮਧੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫) ਦੁਨੀਆ ਦਾ ਚੰਗ ਨੇਤੀ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ, ਜਿਵੇਂ ਝੁੱਲ, ਰੇਸ਼ਮ, ਘੀ ਅਤੇ ਮਿਠਕਰਮ ਦੇ ਪਾਸ ਚਿੱਟ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ, ਉਹ ਸਦਾ ਪਵਿਤ੍ਰ ਹਨ.

ਕੁਸਮਬਿਚਿਤ੍ਰ. ਇੱਕ ਛੰਦ, ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਉਂ ਕੁਸਮਬਿਚਿਤ੍ਰਾ ਭੀ ਹੈ. ਲੰਛਣ—ਚਾਰ ਚਰਣ. ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ—ਨ, ਯ, ਨ, ਯ. III, ISS, III, ISS.

ਉਦਾਹਰਣ—

ਤਿਨ ਛਨਕਾਸੀ ਰਘੁਬਰ ਜਾਨੇ,
ਦੁਖ ਸੁਖ ਸੰਗੀ ਸੁਖ ਦੁਖ ਮਾਨੇ,
ਬਲਕਲ ਲੈਕੇ ਅਭ ਭਨ ਸੈਹੇ,
ਰਘੁਪਤਿ ਸੰਗੇ ਬਨਫਲ ਬੈਹੇ.

(ਰਾਮਾਦ)

ਕੁਸਮਯ } ਸੰਗਤ—ਬੁਰਾ ਵੇਲਾ. ਖੋਟਾ ਸਮਾਂ। ੨ ਮੁਸੀਬਤ ਦਾ ਵੇਲਾ।
ਕੁਸਮਾ } ੩ ਦੁਰਭਿੱਖ. ਦੁਕਾਨ.

ਕੁਸਮਾਹੀ. ਕੁਸਮ—ਮਾਂਗੀ. ਝੁੱਲ ਵਿੱਚ. "ਉਰਚ ਪਰਿਓ ਕੁਸਮਾਹੀ."

(ਜਾਰ ਮ: ੫) ਭੋਰੇ ਵਾਂਗ ਸਗਤ ਵਿੱਚ ਉਲਝ ਗਿਆ.

ਕੁਸਮਾਜਨਿ. ਦੇਖੋ, ਕੁਸਮਾਜਨਿ.

ਕੁਸਮਾਭ. ਸੰ. ਕੁਸਮਾਭ. ਪੇਠਾ ੨ ਦੇਖੋ, ਕੁਖਮਾਭ ੨.

ਕੁਸਮਾਯੁਧ. ਦੇਖੋ, ਕੁਸਮਾਯੁਧ.

ਕੁਸਮਾਵਨਿ. ਦੇਖੋ, ਕੁਸਮਾਵਨਿ.

ਕੁਸਮਿਤ. ਦੇਖੋ, ਕੁਸਮਿਤ. "ਕੁਸਮਿਤ ਬਨ ਕੀ ਪ੍ਰਭਾ ਵਿਸੇਕੇ." (ਗੁਪਤ) ਪ੍ਰਫੁੱਲਿਤ ਬਾਗ ਦੀ ਲੋਭਾ ਵਿਲੋਕੋ (ਦੇਖਦੇ ਹਨ).

ਕੁਸਰਾਈ } ਦੇਖੋ, ਕੁਸਨਤਾ. "ਤੁਮਰੇ ਤਨ ਹੈ ਕੁਸਰਾਈ."
ਕੁਸਰਾਤ } (ਕਿਸਨਾਵ)

ਕੁਸਲ. ਸੰ. ਕੁਸਲ. ਸੰਗਤ—ਕਲਯਾਣ. ਮੰਗਲ. "ਇਨ ਬਿਧਿ ਕੁਸਲ ਹੋਤ ਮੇਰੇ ਭਾਈ!" (ਗੁਰੂ ਮ: ੫) "ਮੀਤ ਕੇ ਕਰਤਬ ਕੁਸਲ ਸਮਾਨਾ." (ਗੁਰੂ ਮ: ੫) ੨ ਆਬੀਰਵਾਦ. "ਕੁਸਲ ਕੁਸਲ ਕਰਤੇ ਜਗ ਬਿਨਸੈ." (ਗੁਰੂ ਕਬੀਰ) ੩ ਵਿ—ਦਾਨਾ. ਚਤੁਰ। ੪ ਪੰਡਿਤ. ਆਨਿਮ. "ਬੋਲੇ ਬਹੁਰ ਕੁਸਲ ਜੇ ਕਾਜੀ." (ਨਾਪੁ)

ਕੁਸਲ ਖੇਮ. ਸੰਗਤ—ਕੁਸਲ ਖੇਮ. ਕਲਯਾਣ ਅਤੇ ਸੁਖ. ਆਨੰਦ. ਮੰਗਲ. "ਕੁਸਲ ਖੇਮ ਸਭ ਭਇਆ." (ਸੋਰ ਮ: ੫) "ਕੁਸਲ ਖੇਮ ਪੂਰ ਆਪਿ ਭਯਾਏ." (ਗੁਰੂ ਮ: ੫)

ਕੁਸਲਤਾ } ਸੰਗਤ—ਕੁਸਲਤਾ. ਆਨੰਦਤਾ. ਮੰਗਲ ਦਾ ਭਾਵ।
ਕੁਸਲਾਤ } ੨ ਦਾਨਾਈ. ਚਤੁਰਾਈ. "ਕਾਹੇ ਕੀ ਕੁਸਲਾਤ ਹਾਥ ਦੀਪ ਕੁਟੇ ਪਰੈ?" (ਸ. ਕਬੀਰ)

ਕੁਸਾ. ਸੰ. ਕੁਸ. ਸੰਗਤ—ਦਰਭ. ਦੰਭ. ਇੱਕ ਕਿਸਮ ਦਾ ਘਾਹ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਬੁਰਾਯਾ ਬਹੁਤ ਪਵਿਤ੍ਰ ਮੰਨਦੇ ਅਤੇ ਪੂਜਾ ਵਿੱਚ ਵਰਤਦੇ ਹਨ. ਮਰਨ ਵੇਲੇ ਪ੍ਰਾਣੀ ਦੇ ਹੇਠ ਵਿਛਾਉਂਦੇ ਹਨ. "ਭਾਇ ਨਿਪਾਇ ਕੁਸਾ ਛਿਛਾਈ." (ਨਾਪੁ) ੨ ਦੇਖੋ, ਕੁਸਤਨ. "ਕੁਸਾ ਕਟੀਆ ਵਾਰ ਵਾਰ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧) ਸੇ ਕੁੱਠਾ (ਕੋਹਿਆ) ਜਾਵਾਂ। ੩ ਭਾ ੧੯ ਕੁਸਾ. ਵਿ—ਖੇਲੁਣ ਵਾਲਾ. ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਅੰਤ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ—ਦਿਲਕੁਸਾ.

ਕੁਸਾਇ. ਦੇਖੋ, ਆਲਮਕੁਸਾਇ। ੨ ਭਾ ੧੯ ਵਿ—ਖੇਲੁਣ ਵਾਲਾ. ਕੁਸਾਇਝ. ਭਾ ੧੯ ਸੰਗਤ—ਕੁਸਾਦਰੀ. ਖੁਲ੍ਹ. ਫਰਾਬੀ.

ਕੁਸਾਸਨ. ਸੰ. ਕੁਸਾਸਨਸ. ਕੁਸ (ਦੰਭ) ਦਾ ਆਸਨ. ਇਹ ਹਿੰਦੂਧਰਮ ਦੇ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਪੂਜਾ ਪਾਠ ਵੇਲੇ ਵਿਛਾਉਣਾ ਬਹੁਤ ਉੱਤਮ ਲਿਖਿਆ ਹੈ। ੨ ਕੁਸਾਸਨ. ਬੁਰੀ ਤਰਾਂ ਹੁਕੁਮਤ ਕਰਨ ਦਾ ਭਾਵ. ਕੁਸਾਕੁਬੁੱਧਿ. ਵਿ—ਦੰਭ ਦੀ ਨੋਕ ਜੇਹੀ ਤਿੱਖੀ ਬੁੱਧੀ ਵਾਲਾ. ਭਾਵ—ਸੁਖਮ ਬੁੱਧਿ (ਤੇਰ ਅਕਲ) ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ.

ਕੁਸਾਦ. ਭਾ. ਖੋਲ੍ਹਿਆ ੨ ੧੯ ਖੋਲ੍ਹਿਆ ਹੋਇਆ. "ਦੋਨੋ ਚਸਮ ਕੁਸਾਦ ਨਿਸ਼ਸਤਹਿਸਮੁਹੇ." (ਨਾਪੁ) ਦੋਵੇਂ ਅੱਖਾਂ ਖੋਲ੍ਹਕੇ.

ਕੁਸਾਦਹ. ਦੇਖੋ, ਕੁਸਾਦ ੨.

ਕੁਸਾਦਰੀ. ਭਾ ੧੯ ਸੰਗਤ—ਖੁਲ੍ਹ. ਤੰਗੀ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ। ੨ ਬੰਧਨ ਦਾ ਅਭਾਵ.

ਕੁਸ਼ਾਦਨ. ਭਾ. ੨੨੨੨ ਵਿ—ਖੋਲ੍ਹਣਾ ੨ ਨਿਰਬੰਧ ਕਰਨਾ.

ਕੁਸ਼ਾਦਾ. ਦੇਖੋ, ਕੁਸ਼ਾਦ ੨.

ਕੁਸ਼ਾਮਤ. ਦੇਖੋ, ਕੁਸ਼ਾਮਦ "ਕਾਹੂੰ ਕੁਸ਼ਾਮਤ ਕਰ ਖੁਸ਼ਲੇਤ." (ਗੁਪਤ)

ਕੁਸ਼ਾਯੋਦਹਕਾਰ. ਭਾ. ੨੨੨੨ ਵਿ—ਕੰਮ ਖੋਲ੍ਹਣ ਵਾਲਾ. ਕਾਯਾ ਬਨਾਉਣ ਵਾਲਾ. ਕੰਮ ਦੀ ਕਠਿਨਾਈ ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ.

ਕੁਸ਼ਾਲੀ. ਦੇਖੋ, ਖੁਸ਼ਾਲੀ. ੨ ਕੁਸ਼ੀਲ. ਵਿ—ਬੁਰੇ ਸੁਭਾਉ ਵਾਲਾ. ਨੀਚ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤਿ ਵਾਲਾ. "ਕੋ ਫਰੀਬ ਕੋ ਹਰੈ ਕੁਸ਼ਾਲੀ." (ਨਾਪੁ)

ਕੁਸ਼ਿਕ. ਸੰ. ਕੁਸ਼ਿਕ. ਸੰਗਤ—ਇੱਕ ਰਾਜਾ, ਜੋ ਭਾਗਿ ਦਾ ਪਿਤਾ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ਾਮਿਤ੍ਰ ਦਾ ਦਾਦਾ ਸੀ. ਇਸ ਤੋਂ ਕੋਸ਼ਿਕ ਕੇਤੂ ਚੱਲਿਆ.

ਕੁਸ਼ੀ. ਵਿ—ਕੁਸ਼ਵੰਸ਼ੀ. ਕੁਸ਼ ਦੀ ਔਲਾਦ ਵਿੱਚ ਹੋਣ ਵਾਲਾ. ਵਿਚਿਤ੍ਰਨਾਟਕ ਅਨੁਸਾਰ ਵੇਦੀ ਕੁਸ਼ ਦੀ ਅਤੇ ਸੋਚੀ ਨਵ (ਨਰਿ) ਦੀ ਔਲਾਦ ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਨਵੀ. "ਨਵੀ ਸਰਬ ਜੀਤੇ ਕੁਸ਼ੀ ਸਰਬ ਹਾਰੇ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ) ੨ ਜਿਸ ਪਾਸ ਕੁਸ਼ (ਦੱਬ) ਹੈ. ਕੁਸ਼ਾਧਾਰੀ. ੩ ਸੰਗਤ—

ਹਨ ਦਾ ਭਾਵ, ਜੋ ਕੁ (ਜਮੀਨ) ਸੀ (ਪਾਤਲ) ਹੈ। ੪ ਕੁਸ਼ਕ ਵੰਸ਼ੀ ਵਿਸ਼ਾਮਿਤ੍ਰ (ਕੋਸ਼ਿਕ) ਨਵੀਂ ਭੀ ਕੁਸ਼ੀ ਸ਼ਬਦ ਹੈ.

ਕੁਸ਼ੀਦ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਵਿਆਜ. ਸੁਦ. ਇਸ ਦਾ ਉੱਚਾਰਣ "ਕੁਸ਼ੀਦ" ਭੀ ਸਹੀ ਹੈ.

ਕੁਸ਼ੀਲ. ਕਰਤੇ ਸੁਭਾਉ ਵਾਲਾ. "ਕਾਹੂੰ ਕੋ ਕੁਸ਼ੀਲ ਪਹਿਚਾਨਹਿ." (ਨਾਪੁ)

ਕੁਸ਼ੁਧ. ਵਿ—ਅਪਵਿਤ੍ਰ. ਨਾਪਾਕ. "ਹਿਰਦਾ ਕੁਸ਼ੁਧ ਨਾਕਾ ਮੋਹ ਕੂਰ." (ਸਾਰ ਮ: ੪) "ਕਾਇਆ ਕੁਸ਼ੁਧ ਹਉਮਿ ਮਨੁ ਨਾਈ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੪) ੨ ਅਸੁੱਧ. ਭਲਤ.

ਕੁਸ਼ੁਧਾ. ਵਿ—ਅਸੁੱਧਿ ਵਾਲਾ. ਜੁਠਾ. ੨ ਕੁਸ਼ੁਧਾ. ਟੇਕਾ. "ਸੀਸਿ ਨਿਵਾਇਐ ਕਿਆ ਥੀਐ ਜਾ ਰਿਦੈ ਕੁਸ਼ੁਧੇ ਜਾਹਿ?" (ਵਾਰ ਅਸਾ)

ਕੁਸ਼ੁਧੁ. ਦੇਖੋ, ਕੁਸ਼ੁਧ.

ਕੁਸ਼ੁਪੁਰ. ਕੁਸ਼ਪੁਰ. ਦੇਖੋ, ਕੁਸ਼ੁਰ.

ਕੁਸ਼ੁੰਭ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਕੁਸ਼ੁੰਭਾ. ਕੇਸਰ ਜੇਹੀਆਂ ਜੁਨਹਿਰੀ ਡਰੀਆਂ ਵਾਲੇ ਫੁੱਲਾਂ ਵਾਲਾ ਇੱਕ ਫੁੱਟਾ. ਅਕਨਿਸਿਖ. ੨ ਕੁਸ਼ੁੰਭੇ ਦਾ ਫੁੱਲ. ੩ ਝਾਰੀ. ਜੁਹਾਰੀ. ੪ ਸੰ. ਕੁਸ਼ੁੰਭ. ਸਰਪ ਆਦਿਕ ਜਹਿਰੀਲੇ ਸੀਵਾਂ ਦੀ ਉਹ ਬੋਲੀ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਜਹਿਰ ਜਮਾ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ. Venom-bag.

ਕੁਸ਼ੁੰਭਰੀਗ. ਕੁਸ਼ੁੰਭੇ ਦਾ ਰੰਗ. ੨ ਭਾਵ—ਕੱਚਾ ਰੰਗ. ਕੁਰਬਾਣੀ ਵਿੱਚ ਮਾਇਕਪਦਾਰਥਾਂ ਦੇ ਅਨੰਦਾਂ ਨੂੰ ਕੁਸ਼ੁੰਭੇ ਦੇ ਰੰਗ ਦਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਾਂਤ ਦਿੱਤਾ ਹੈ.

"ਰਚਨੇ ਕੁਸ਼ੁੰਭਰੀਗਣਹ." (ਗਾਥਾ)

ਕੁਸ਼ੁੰਭਤਾ } ਦੇਖੋ, ਕੁਸ਼ੁੰਭ ਅਤੇ ਕੁਸ਼ੁੰਭ. ੨ ਕੁਸ਼ੁੰਭੇ ਜੇਹੀ ਰੰਗਤ ਕੁਸ਼ੁੰਭਤੋ } ਵਾਲਾ. ੩ ਭਿੰਗ—ਅਭੀਮ ਦਾ ਟਪਕਾਇਆ ਹੋਇਆ ਕੁਸ਼ੁੰਭਾ } ਰਸ, ਜੋ ਕੁਸ਼ੁੰਭੇ ਦੇ ਰੰਗ ਵਾਂਗ ਚੁਆਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਕੁਸ਼ੁੰਭਤਾ ੨.

ਕੁਸ਼ੁੰਭੀ. ਵਿ—ਕੁਸ਼ੁੰਭੇ ਦੇ ਰੰਗ ਨਾਲ ਰੰਗਿਆ. ੨ ਕੁਸ਼ੁੰਭੇ ਜੇਹਾ ਰੰਗੀਨ.

ਕੁਸ਼ੁਮ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਫੁੱਲ. ਪੁਸਪ. ੨ ਰਜ. ਰਿਤੁ ਹੈਜ.

ਕੁਸ਼ੁਮਸਰ. ਸੰਗਤ—ਕੁਸ਼ੁਮ (ਫੁੱਲਾਂ) ਦੇ ਸਰ (ਤੀਰਾਂ) ਵਾਲਾ. ਕਾਮਦੇਵ. ਕੁਸ਼ੁਮਾਧੁਧ.

ਕੁਸ਼ੁਮਚਾਪ. ਸੰਗਤ—ਫੁੱਲਾਂ ਦੇ ਧਨੁਖ ਵਾਲਾ. ਕਾਮਦੇਵ. ਪੁਸ਼ਪਧਨਾ ਕੁਸ਼ੁਮਵਿਚਿਤ੍ਰਾ. ਦੇਖੋ, ਕੁਸ਼ੁਮਵਿਚਿਤ੍ਰ.

ਕੁਸ਼ੁਮਾਕਰ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਵਸੰਤ ਰੁੱਤ. ਬਹਾਰ

ਕੁਸ਼ੁਮਾਂਜਲਿ. ਸੰਗਤ—ਕੁਸ਼ੁਮ (ਫੁੱਲ) ਅੰਜਲਿ (ਬੁੱਕ). ਫੁੱਲਾਂ ਦਾ ਉੱਜਲ. "ਦੇਵ ਕੁਸ਼ੁਮਾਂਜਲਿ ਅਰਪੈ." (ਸਲੋਹ) ੨ ਮੇਥਿਲ ਬੁਧ-ਟ ਉਦਯਨ (ਉਦਯਨਾਚਾਰਯ), ਜੋ ਨਾਯ ਦਾ ਆਪਣੇ ਸਮੇਂ ਅਦੁਤੀ ਪੇਂਡਿਤ ਸੀ, ਉਸ ਦਾ ਬਣਾਇਆ "ਕੁਸ਼ੁਮਾਂਜਲਿ" ਗ੍ਰੰਥ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ

ਬੌਧਮਤ ਦਾ ਖੰਡਨ ਕਰਕੇ ਪੁਰਲ ਪੁਮਾਣਾਂ ਨਾਲ ਟੀਕ੍ਰਸਿੰਧੀ ਕੀਤੀ ਹੈ. ਇਹ ਗ੍ਰੰਥ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਦੇ ਸਮਾਜ ਵਿੱਚ ਆਦਰ ਯੋਗਤ ਹੈ.

ਕੁਸ਼ੁਮਾਧੁਧ. ਸੰਗਤ—ਫੁੱਲ ਹਨ ਜਿਸ ਦੇ ਸ਼ਸਤ੍ਰ, ਕਾਮਦੇਵ. ਫੁੱਲਾਂ ਦੇ ਬਾਣ ਧਾਰਨ ਵਾਲਾ.

ਕੁਸ਼ੁਮਾਵਲਿ. ਸੰਗਤ—ਫੁੱਲਾਂ ਦੀ ਪੇਂਡਿਤ. ਫੁੱਲਾਂ ਦਾ ਗੁੰਢਾ ਫੁੱਲਾਂ ਦੀ ਮਾਲਾ.

ਕੁਸ਼ੁਮਿਤ. ਵਿ—ਫੁੱਲਿਆਂ ਹੋਇਆ. ਪੁਫੁੱਲਿਤ.

ਕੁਸ਼ੁ. ਦੇਖੋ, ਕੁਸ਼ ੩ ਅਤੇ ਨਵ ੬.

ਕੁਸ਼ੁਤ. ਸੰਗਤ—ਉਲਭਿਆ ਹੋਇਆ ਰੂਤ. ੨ ਭੁਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧ. ਬਦਿੰਤਲਾਮੀ.

ਕੁਸ਼ੁਧਾ. ਦੇਖੋ, ਕੁਸ਼ੁਧ.

ਕੁਸ਼ੁਰ. ਕੁਸ਼ਪੁਰ. ਨਹੋਰ ਦੇ ਜਿਲੇ ਇੱਕ ਨਗਰ, ਜੋ ਤਸੀਲ ਅਤੇ N W. R. ਦਾ ਸੰਕਸ਼ਨ ਸਟੇਸ਼ਨ ਹੈ. ਵਿਚਿਤ੍ਰਨਾਟਕ ਵਿੱਚ ਇਸ ਨਗਰ ਦਾ ਰਾਮਚੰਦ੍ਰ ਜੀ ਦੇ ਪੁੱਤ੍ਰ ਕੁਲ ਕਰਕੇ ਵਸਾਉਣਾ ਲਿਖਿਆ ਹੈ,

ਯਕ—"ਭਹੀ ਤਿਨੈ ਭਾਧੇ ਦੁਇ ਪੁਰਵਾ। ਏਕ ਕੁਸ਼ੁਰ ਦੁਤੀਯ ਨਹੁਰਵਾ." ਇਸ ਬਹਿਰ ਨੂੰ ਖਾਲਸਾਦਲ ਨੇ ਜੇਠ ਸੰਮਤ ੧੮੧੭ ਵਿੱਚ ਛਤੇ ਕਰਕੇ ਉੱਥੋਂ ਦੇ ਹਾਕਮ ਆਸਮਾਨ ਖਾਨ ਨੂੰ ਕਤਲ ਕੀਤਾ. ਮਹਾਰਾਜਾ

ਚਣੀਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਅਕਾਲੀ ਫੁਲਾਂ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਸਰਦਾਰ ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਆਦਿਕ ਜਰਨੈਲਾਂ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਨਾਲ ਕੁਸ਼ੁਰ ਦੇ ਹਾਕਿਮ ਨਵਾਬ ਕੁਤਬੁੱਦੀਨ ਨੂੰ ਕਤਲ ਕਰਕੇ ਸਿੱਖਰਾਜ ਨਾਲ ਕੁਸ਼ੁਰ ਦਾ ਟਿਲਾਕਾ ਮਿਲਾਇਆ. ੨ ਅ. ੩. ਕੁਸ਼ੁਰ ਦੇਸ. ਖੜਾ ਗੁਨਾਹ. ਅਪਰਾਧ.

ਕੁਸ਼ੁਸ਼ਧ. ਸੰਗਤ—ਕੁਸ਼ (ਜਲ) ਪੂਰ ਲਯ (ਸੋਣ) ਵਾਲਾ. ਕਮਲ. "ਸੰਗ ਪਰਾਭ ਕੁਸ਼ੁਸ਼ਧ ਹੋਰਾ." (ਨਾਪੁ) ੨ ਭਮ੍ਰਲ. ਨੀਲੰਡਰ. ਕੁਸ਼ੁਦਾ. ੩ ਸਾਰਸ ਪੰਛੀ.

ਕੁਸ਼ੀਲ. ਵਿ—ਭੁਰਾ ਬੈਲ. ਉਹ ਪਹਾੜ, ਜਿਸ ਤੇ ਜਲ ਅਤੇ ਬਿਰਫਾਂ ਦਾ ਅਭਾਵ ਹੈ. "ਚੋਟਕ ਸੇ ਚਿਤ੍ਰ ਚਾਹੁ ਚੌਪਖਾ ਕੁਸ਼ੀਲ ਸੀ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧੨)

ਕੁਸ਼ੇਹਣਾ } ਵਿ—ਕੁਰੂਪ. ਕੁਰੂਪਾ. ਜਿਸ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਚੈਤੀ ਹੈ. ਕੁਸ਼ੇਹਣੀ } ਬਦਸ਼ਕਨ. ੨ ਸ਼ੋਭਾ ਰਹਿਤ. ਕੁਸ਼ੇਭਨ. "ਕੁਰੂਪਿ

"ਕੁਰੂਪਿ ਕੁਰੂਪਕਰ" (ਗੀਤਾ. ਅ: ੧੦. ਮ: ੨੫)

ਕੁਸੰਗਣੀ ਪਰਹਰਿ ਛੋਡੀ ਭਰਾਰ." (ਮ: ੩ ਵਾਰ ਸੁੀ)
 ਕੁਸੰਗ } ਸੰਗਣਾ—ਬੁਰੀ ਸੁਹਬਤ. ਖੋਟਾ ਸਾਥ. ਦੁ: ਸੰਗ.
 ਕੁਸੰਗਣਿ } "ਕੁਸੰਗਣਿ ਬਹਰਿ ਸਦਾ ਦੁਖ ਪਾਵਹਿ." (ਮਧੁ ਸੋਨਰੇ
 ਮ: ੩)

ਕੁਸੰਗੀ. ਵਿ—ਕੁਸੰਗਣਿ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਬੁਰੀ ਸੁਹਬਤ ਬੈਠਣ ਵਾਲਾ.
 "ਸੰਗਿ ਕੁਸੰਗੀ ਬੈਸਤੇ." (ਸ. ਕਬੀਰ) ੭ ਬੁਰਾ ਸਾਥੀ.
 ਕੁਸੰਪ } ਸੰਗਣਾ—ਬਦਕ੍ਰਿਸਮਤੀ. ਦੁਰਭਾਗਤਾ. ੭ ਨਿੰਦਿਤ
 ਕੁਸੰਪਦ } ਸੰਪਦਾ. ਜੁਲਮ ਅਤੇ ਅਨੀਤਿ ਨਾਲ ਕਮਾਈ ਮਾਇਆ.
 ਕੁਸੰਤਾਇਲੇ. ਕੁਸੰਤਰੰਗ ਨਾਲ. "ਤੂ ਉਰਧਪਰਿਓ ਕੁਸੰਤਾਇਲੇ."
 (ਕੋਛ ਮ: ੫)

ਕੁਸੁ. ਦੇਖੋ, ਗਲਿਤਕੁਸੁ.
 ਕੁਸੁੀ. ਦੇਖੋ, ਕੁਸੁੀ.
 ਕੁਸੁ. ਦੇਖੋ, ਗਲਿਤਕੁਸੁ. ੭ ਕੁਠ ਨਾਉਂ ਦੀ ਕੁਸੁਮੁਨੀ ਦਵਾਈ.
 Soustuvia Cappa. ਇਸ ਦੀ ਤਾਸੀਰ ਗਰਮ ਖੁਸ਼ਕ ਹੈ. ਕੁਸੁ
 (ਕੁਠ) ਲਹੂ ਦੇ ਵਿਕਾਰ ਸਾਂਤ ਕਰਦੀ ਹੈ. ਵੀਰਜ ਵਧਾਉਂਦੀ ਅਤੇ
 ਬਫ ਨੂੰ ਘਟਾਉਂਦੀ ਹੈ. ਇਹ ਸਿਆਣੇ ਵੈਦ ਦੀ ਦੰਸੀ ਵਿਧਿ ਨਾਲ
 ਵਰਤਣੀ ਚਾਹੀਦੇ, ਜਦਾ ਖਾਧੀ ਨੁਕਸਾਨ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ
 ਜਹਿਰੀਲੀ ਵਸਤੂ ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਧੂਪ ਅਨੇਕ ਰੋਗਾਂ ਦੇ ਸੁਖਮ ਕੀਤਿਆਂ
 ਨੂੰ ਨਾਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ. ਬਖਸ਼ੀਸ਼ ਤੋਂ ਇਹ ਚੀਨ ਆਦਿਕ ਕਈ ਦੇਸ਼ਾਂ
 ਵਿੱਚ ਜਾਂਦੀ ਅਤੇ ਬਹੁਤ ਮੁੱਲ ਪਾਉਂਦੀ ਹੈ.

ਕੁਸੁੀ. ਸੰ. ਕੁਥਿਕ. ਵਿ—ਕੁਸੁ ਰੋਗ ਵਾਲਾ. ਕੋੜ੍ਹੀ. ਰੁਜਾਮੀ.
 Leper.

ਕੁਸੁ }
 ਕੁਸੁਨ } ਦੇਖੋ, ਕੁਸਤ, ਕੁਸਤਨ ਅਤੇ ਕੁਸਤੰਦਹ.
 ਕੁਸੁਦਹ }
 ਕੁਸੁਤਿ. ਦੇਖੋ, ਕੁਸਤਿ.

ਕੁਹ. ਵਿ—ਕੁਛ. ਕੁਛਾ ੭ ਦੇਖੋ, ਕੁਹਣਾ. ੩ ਸੰ. ਵਜ—ਕਿੱਥੇ.
 ਕਹਾਂ. ੪ ਡਿੱਗ. ਸੰਗਣਾ—ਕੁਥੇ.

ਕੁਹਕ. ਸੰ. ਸੰਗਣਾ—ਪੈਯਾ. ਛਰੇਛਾ ੭ ਮੁਰਗੇ ਦੀ ਆਵਾਜ਼. ੩ ਠੱਗ.
 ੪ ਸੰ. ਕੁਹਕ. ਪੰਛੀਆਂ ਦੀ ਕੁਹ ਕੁਹ ਧੁਨਿ. ਮਿੱਠੀ ਸੁਰ. "ਕੁਹਕਨਿ
 ਕੋਕਲਾ ਤਰਨ ਜੁਆਈ." (ਵਡ ਫੰਤ ਮ: ੧)

ਕੁਹਕਤ. ਕੁਹਕਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਕੁਹਕ ੭. "ਕੁਹਕਤ ਕਪਟ."
 (ਕਾਨ ਮ: ੫) ਕਪਟ ਬਾਂਕਾਂ ਦਿੰਦਾ ਹੈ.

ਕੁਹਕਬਾਣ. ਦੇਖੋ, ਕੁਹਕਬਾਣ.
 ਕੁਹਕਿਅਤਾ. ਦੇਖੋ, ਕੁਹਕਿਅਤਾ.

ਕੁਹਣਾ. ਦੇਖੋ, ਕੁਸਤਨ. "ਜੀਆਂ ਕੁਹਣ ਨ ਸੰਗੈ ਪਰਾਈ." (ਗੁਰੂ
 ਮ: ੫) ੭ ਕੁ—ਹਨਨ. ਬੇਰਹਮੀ ਨਾਲ ਜਾਨ ਲੈਣ ਦੀ ਫ਼ਿਯਾ.
 ਮੁਸਲਮਾਨੀ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਜਿਥਹਿ ਕਰਨਾ. ਕੁਠਣਾ.

ਕੁਹਬਤਾ } ਵਿ—ਕੁਤਸਿਤ (ਨਿੰਦਿਤ) ਅਸਥਾਨ. ੭ ਜਿਸ ਥਾਂ ਨੂੰ
 ਕੁਹਬਾ } ਹੱਥ ਫ਼ਹਿਣਾ ਫ਼ਲਾਨੀ (ਘੁਟਾ) ਦਾ ਕਾਰਣ ਹੋਵੇ.

ਕੁਹਬਰੀ ਥਾਂ. "ਬਸੰਦੇ ਕੁਹਬਰੀ ਥਾਇ." (ਸੈਤ ਵਾਰ) "ਕੁਹਬੀ
 ਜਾਈ ਸਿਟਿਆ." (ਵਾਰ ਆਸਾ) ਕੁਰੀ ਜਾਇ (ਜਾਯ—ਜਗਾ) ਵਿੱਚ
 ਜੁੱਟਿਆ.

ਕੁਹਬੀਜਾਇ. ਨਿੰਦਿਤ ਥਾਂ. ਦੇਖੋ, ਕੁਹਬਤਾ.
 ਕੁਹਨ } ਦੇਖੋ, ਕੁਹਣਾ. ੭ ਭਾ ੭ ਅਥਵਾ ੭ ਵਿ—ਪੁਰਾਣਾ.
 ਕੁਹਨਾ } ਜੀਰਣ. ੩ ਡਿੱਗ. ਕੁਹਨ. ਪੂਰਤ. ਲੁੱਛਾ. ੪ ਈਥਖਾ
 ਵਾਲਾ. ਹਾਸਿਦ.

ਕੁਹਰ. ਸੰ. ਸੰਗਣਾ—ਛਿਦ੍ਰ. ਛੋਕ. ਸੁਰਾਖ. ੭ ਟੋਆ. ਕਤ੍ਹਾ. ੩ ਗਲੇ
 ਦੀ ਨਲਕੀ. ਕੰਠ ਦਾ ਛਿਦ੍ਰ. ਜਿਸ ਵਿੱਚਦੀਂ ਸੁਰ ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ.
 "ਕਿਲਕਤ ਕੁਹਰ ਕਰ." (ਰਾਮਾਵ) ੪ ਕਾਢੀ ਆਦਿਕ ਪੰਛੀਆਂ ਦੀ
 ਧੁਨਿ. ੫ ਦੇਖੋ, ਕੁਹੀਰ.

ਕੁਹਰਾ. ਦੇਖੋ, ਕੁਹੀਤ.
 ਕੁਹਰੀ. ਇੱਕ ਲਿਕਾਰੀ ਪੰਛੀ. ਦੇਖੋ, ਬਹਿਰੀ ੩.

ਕੁਹਲ. ਅ ੭ ਸੰਗਣਾ—ਅੰਜਨ. ਕੰਜਲ. ੭ ਵਿ—ਅੱਖ ਨਾਲ
 ਹਾਵ ਭਾਵ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲਾ. ੩ ਦੇਖੋ, ਕੁਹਿਲ.

ਕੁਹਤਾਮ. ਕੋਸਲ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਇੱਕ ਨਗਰ, ਜਿਸ ਥਾਂ ਕੋਸਲਾ
 ਜਨਮੀ. ਦੇਖੋ, ਕੋਸਲ. "ਕੁਹਤਾਮ ਜਹਾਂ ਸੁਨਿਯੇ ਸਹਰੰ. ਤਹਿ
 ਕੋਸਲਰਾਜ ਨਿਪੇਸ਼ ਬਰੰ. ਉਪਲੀ ਤਿੰਹ ਧਾਮ ਸੁਭਾ ਕੁਸਲੰ. ਜਿਹ
 ਜੀਤਲਈ ਸਸਿਅੰਸੁ ਕਲੰ." (ਰਾਮਾਵ) ੭ ਪਟਿਆਲਾ ਰਾਜ ਦੇ
 ਖੁਤਾਮ ਨਗਰ ਨੂੰ ਭੀ ਕੁਹਤਾਮ ਲਿਖਿਆ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਸ਼ਾਹਭੀਖ.

ਕੁਹਾਰ. ਸੰਗਣਾ—ਕ ਜਲ ਹਰਣ (ਲੈਣ) ਨਈਂ ਬਣਾਇਆ ਟੋਆ.
 ਕੱਚਾ ਖੂਹ.

ਕੁਹਾਰਾ }
 ਕੁਹਾਰੀ } ਸੰਗਣਾ—ਕੁਠਾਰ. ਕੁਠਾਰੀ ਦੇਖੋ, ਕੁਠਾਰ.
 ਕੁਹਾਰਾ }
 ਕੁਹਾਰੀ }

ਕੁਹਿ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਕੁਹਕੇ. ਜਿਥਹਿ ਕਰਕੇ. "ਕੁਹਿ ਬਕਰਾ ਚਿੰਨਿ
 ਖਾਇਆ." (ਵਾਰ ਆਸਾ)

ਕੁਹਿਲ. ਸੰ. ਕੁਹਲਿ. ਵਿ—ਪਾਨ ਸਹਿਤ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਮੁਖ. ਪਾਨਾਂ
 ਦੇ ਚੰਗ ਨਾਲ ਜਿਸ ਨੇ ਹੇਠ ਨਾਲ ਕੀਤੇ ਹਨ. ੭ ਦੇਖੋ, ਕੁਹਲ.

ਕੁਹਿਲਨ. ਵਿ—ਕੰਜਲ ਨਾਉਣ ਅਤੇ ਨੇੜਾਂ ਦੇ ਹਾਵ ਭਾਵ ਵਿਖਾਉਣ
 ਵਾਲੀ ਇਸਤ੍ਰੀ. ਦੇਖੋ, ਕੁਹਲ. "ਲੰਬੀ ਕੁਹਿਲਨ ਆਵਟੀ ਪਰਵੇਲਿ
 ਪਿਆਰੀ." (ਭਾਗੂ) ਪਰਾਈ ਕਜਲਾਖੀ ਚਪਲਾ ਇਸਤ੍ਰੀ ਭਾਵੇਂ ਲੰਬੀ
 ਹੈ, ਪਰ ਵਿਸਈ ਨੂੰ ਪਿਆਰੀ ਲਗਦੀ ਹੈ.

ਕੁਹੀ. ਸੰ. ਕੁਧਿ. ਸੰਗਣਾ—ਭਾਜ ਦੀ ਕ੍ਰਿਸਮ ਦਾ ਇੱਕ ਲਿਕਾਰੀ
 ਪੰਛੀ, ਜੋ ਸਤਾਰਬਸਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਨੂੰ ਲਾਹੀਨ ਕੁਹੀ ਆਖਿਆ
 ਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਕੰਦ ਲਕਤ ਛਰੇਬਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਇਸ ਵਿੱਚ ਸਭ
 ਸਿਫਤਾਂ ਬਹਿਰੀ ਜੇਹੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ. ਇਹ ਮਦੀਨ ਹੈ. ਇਸ ਦੇ
 ਨਰ ਦਾ ਨਾਉਂ ਕੋਹੀਲਾ ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਚੰਗ ਸੁਰਖੀ ਮਿਲਿਆ ਕਾਲਾ
 ਹੈ. ਕਿਸੇ ਕਿਸੇ ਦਾ ਖਾਥੀ ਭੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਇਹ ਪੰਜਾਬੀ ਪੰਛੀ ਨਹੀਂ,

ਵਿਦੇਸ਼ ਤੋਂ ਸਰਦੀ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਸਿਖਾਈ ਹੋਈ ਬੁਹੀ ਚੰਗਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਮੁਰਗਾਬੀਆਂ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਇਸ ਨਾਲ ਬਹੁਤ ਅੱਛਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਜਿਸ ਥੀਲ ਵਿੱਚ ਮੁਰਗਾਬੀਆਂ ਬੈਠੀਆਂ ਹੋਣ ਇਹ ਉਸ ਉੱਤੇ ਮੰਡਲਾਉਣ ਲਗਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਤਰ ਤੋਂ ਮੁਰਗਾਬੀਆਂ ਉਡਦੀਆਂ ਨਹੀਂ। ਸ਼ਿਕਾਰੀ ਬੰਦੂਕ ਨਾਲ ਖੁਬ ਸ਼ਿਕਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਬੰਦੂਕ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਨਾਲ ਜਦ ਮੁਰਗਾਬੀਆਂ ਉਡਦੀਆਂ ਹਨ ਤਦ ਬੁਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਉੱਪਰ ਚੱਕਰ ਬੰਨ੍ਹ ਲੈਂਦੀ ਹੈ। ਉਹ ਝਰਦੀਆਂ ਫੇਰ ਚੀਲ ਤੇ ਹੀ ਆ ਬੈਠਦੀਆਂ ਹਨ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਸ਼ਿਕਾਰੀ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਸ਼ਿਕਾਰ ਮਿਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਇਸ ਦਾ ਬੱਚਾ ਪਾਲਿਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਬਾਬ ਭਾਬ ਕਈ ਵਰ੍ਹੇ ਸ਼ਿਕਾਰੀ ਪਾਸ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। *Falco Peregrinator*. "ਸੀਹਾਂ ਬਾਜਾਂ ਚਰਗਾਂ ਕੁਹੀਆਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਖਵਾਲੇ ਆਹੁ." (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਮਾਰ) ਦੇਖੋ, ਸ਼ਿਕਾਰੀ ਪੰਛੀ। ੨ ਖਾ. ਦਾਤੀ (ਦਾਤੀ). ਆਹ ਵੱਢਣ ਦਾ ਦੰਦੇਦਾਰ ਸੰਦ.

ਬੁਹੀ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ. ਸੰਗਤ—ਬੁਹੀ ਪੰਛੀ ਨਾਲ ਜਾਨਵਰਾਂ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਖੇਡਣਾ। ੨ ਖਾ. ਦਾਤੀ (ਦਾਤੀ) ਨਾਲ ਆਹ ਵੱਢਣਾ.

ਬੁਹੀਰ. ਸੰ. ਕੁਝੇਰੀ—ਕੁਝੇਰੀ. ਸੰਗਤ—ਪੁੰਦ. ਪੇਣ ਵਿੱਚ ਜਲ ਦੇ ਬਰੀਕ ਕਿਣਕੇ ਠੰਢ ਨਾਲ ਗਾੜ੍ਹੇ ਹੋਏ ਹੋਏ. ਕੁਹਰਾ. "ਜੈਸੇ ਕੁਹੀਰ ਨਿਵਾਰ ਕਰੇ ਹੁਇ ਸੁਰ ਉਦੈ ਮੁਖ ਤੋਂ ਪੁਗਟਾਈ." (ਜਾਪੁ)

ਕੁਹੀਲਾ. ਦੇਖੋ, ਕੁਹੀ ਅਤੇ ਕੋਹੀਲਾ.

ਕੁਹੀੜ. ਕੁਹਰਾ. ਦੇਖੋ, ਕੁਹੀਰ। ੨ ਉਹ ਜੰਕਤ, ਜਿਸ ਉੱਪਰ ਚਤਸ (ਚਰਸਾ) ਚਲਾਉਣ ਲਈ ਢਕ (ਭੋਣ) ਰਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ.

ਕੁਹੁਕ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਪੰਛੀਆਂ ਦੀ ਮਿੱਠੀ ਧੁਨਿ. ਕੁਹ ਕੁਹ ਦੀ ਆਵਾਜ਼। ੨ ਦੇਖੋ, ਕੁਹਕ.

ਕੁਹੁਕਬਾਣ. ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਤੀਰ, ਜਿਸ ਦੀ ਮੁਖੀ ਵਿੱਚ ਛੇਕ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਜਦ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਤੀਰ ਚਲਦਾ ਹੈ ਤਦ ਸੀਟੀ ਜੇਹੀ ਆਵਾਜ਼ ਹੁੰਦੀ ਹੈ. "ਭੋਗ ਤੀਰ ਤੁਫੰਗ ਤਬਰਕੁ" ਕੁਹੁਕਬਾਣ ਅਨੰਤ. (ਚੰਡੀ ੨) ਕਿਤਨਿਆਂ ਦਾ ਖਿਆਲ ਹੈ ਕਿ ਭਾਸ ਦੀ ਫੰਟੀਆਂ ਜੋਤਕੇ ਇਹ ਤੀਰ ਬਣਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਚਲਣ ਸਮੇਂ ਧੁਨਿ ਕਰਦਾ ਹੈ.

ਕੁਹੁਕਿਅਤਾ. ਦੇਖੋ, ਕੁਹੁਕ. "ਮੇਰ ਕੁਹੁਕਿਅਤਾ ਸਭਦ ਮੁਖਿ ਪਾਇਆ." (ਗਉ ਮ: ੪)

ਕੁਹੂ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਮੋਜ. ਅਮਾਵਸ. ਮਸਤਾ। ੨ ਮੇਰ ਅਥਵਾ ਕੋਕਿਲਾ (ਕੋਇਲ) ਦੀ ਧੁਨਿ। ੨ ਪੁਰਾਣਾਂ ਵਿੱਚ ਕਾਬੂਲ (ਕੁਤਾ) ਨਦੀ ਦਾ ਨਾਉਂ ਭੀ ਕੁਹੂ ਲਿਖਿਆ ਹੈ.

ਕੁਹੁਕ. ਦੇਖੋ, ਕੁਹੁਕ.

ਕੁਹੁਕੰਠ. ਸੰਗਤ—ਕੋਕਿਲਾ. ਕੋਇਲ, ਜੋ ਕੰਠ ਤੋਂ ਕੁਹੂ ਕੁਹੂ ਸਭਦ ਕਰਦੀ ਹੈ। ੨ ਭਿ—ਕੋਕਿਲਾ ਜੇਹਾ ਸੁਰੀਲਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਫਲਾ.

ਕੁਹੋਰ. ਸੰਗਤ—ਅਹਿਤ. ਸਨੇਹ ਦਾ ਅਭਾਵ। ੨ ਕਪਟ ਦਾ ਪਿਆਰ. ਉਹ ਹਿਤ, ਜਿਸ ਦਾ ਫਲ ਦੁਖਦਾਈ ਹੈ.

ਕੁਹੋਲਾ. ਸੰਗਤ—ਨਿੰਦਿਤ ਹੋਲਾ (ਖੇਡ) ੨ ਦੇਖੋ, ਕੋਹੀਲਾ.

'ਤਕਰ-ਅਭੁ. ਤਕਰ ਅਤੇ.

ਕੁਹੇੜੀ. ਦੇਖੋ, ਕੁਹੀਰ.

ਕੁਕਹ. ਸੰਗਤ—ਪਿਲਵੀ. ਨਦੀ ਕਿਨਾਰੇ ਹੋਣ ਵਾਲਾ ਲੰਮਾ ਘਾਹ, ਜਿਸ ਦੀਆਂ ਟੋਕਰੀਆਂ ਬਣਦੀਆਂ ਹਨ. "ਕੁਕਹ ਕਾਹਸਿ ਕੁਲੇ." (ਤੁਖ ਬਾਰਹਮਾਹਾ) ਪਿਲਵੀ ਅਤੇ ਕਾਹੀ ਫੁੱਲੀ ਹੈ. ਤਾਵ—ਰੋਮ ਚਿੰਟੇ ਹੋ ਗਏ ਹਨ। ੨ ਕੋਕਯੀ. ਸਰਦ ਰੁੱਤ ਵਿੱਚ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਧਾਨ.

ਕੁਕਟ. ਸੰ. ਕੁਕੁਟ—ਕੁੱਕੁਟ. ਸੰਗਤ—ਮੁਰਗਾ. ਕੁੱਕਤ.

ਕੁਕਟੀ. ਸੰ. ਕੁਕੁਟੀ—ਕੁੱਕੁਟੀ. ਮੁਰਗੀ. ਕੁੱਕਤ ਦੀ ਮਦੀਨ.

ਕੁਕਨਸ } ਸੂ. کُنس. ਕੁਕਨੁਸ. ਕੁਕਨੂ. ਆਤਸਬਨ. Phoenix. ਯੂਨਾਨੀ ਕਵੀਆਂ ਨੇ ਮੰਨਿਆ ਹੈ ਕਿ ਕੁਕਨੁਸ ਪੰਛੀ

ਕੁਕਨੁਸ } ਬਹੁਤ ਰਾਜ ਆਲਾਪਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਬਸੰਤ ਰੁੱਤ ਵਿੱਚ ਦੀਪਕ ਰਾਗ ਗਾ ਕੇ ਭਸਮ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਵਰਖਾ ਵਿੱਚ ਉਸ ਦੀ ਭਸਮ ਤੋਂ ਅੱਛਾ ਪਿਆ ਹੋ ਕੇ ਉਸ ਵਿੱਚੋਂ ਕੁਕਨੁਸ ਦਾ ਜਨਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਨਰ ਮਦੀਨ ਦਾ ਜੋਤਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਕਿੰਤੂ ਉੱਪਰ ਲਿਖੀ ਗੀਤਿ ਤੋਂ ਹੀ ਇਸ ਦੀ ਉਤਪੱਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ.

ਕੁਕਤ. ਦੇਖੋ, ਕੁਕਤਾ.

ਕੁੱਕਮ. ਸੰ. ਕੁਕੁਕੁਸ—ਕੁੱਕੁਮ. ਸੰਗਤ—ਕੇਸਰ. ਕਸਮੀਰਜ. ਕੁੱਕੁ. "ਕੁੱਕਮ ਰਿਲਕ ਭਾਲ ਮੇ ਕੀਲੇ." (ਗੁਪਤੂ) ੨ ਕੁਮਕੁਮਾ ਦਾ ਸੰਖੇਪ.

"ਭਾਨ ਚਲੇ ਤੇਈ ਕੁੱਕਮ ਮਾਨਹੁ." (ਵਿਸਨਾਵ) ਦੇਖੋ, ਕੁਮਕੁਮਾ.

ਕੁਕਰਮ. ਸੰਗਤ—ਖੇਟਾ ਕਰਮ. ਨੀਚ ਕਰਮ. ਕੁਰਾ ਕੰਮ। ੨ ਦੇਖੋ, ਸੱਤ ਕੁਕਰਮ.

ਕੁਕਰਮੀ. ਭਿ—ਕੁਰਾ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲਾ.

ਕੁਕਰਾ. ਅੱਖ ਦੀ ਕੰਨੀਆਂ ਵਿੱਚ ਰੋਮ ਦੀ ਸਤ ਦੀ ਲੁੱਜੀ ਹੋਈ ਗਿਨਟੀ. ਰੋਹਾ. ਦੇਖੋ, ਕੁਕਰੇ.

ਕੁਕਰੀ. ਕੁੱਕੁਟੀ. ਮੁਰਗੀ। ੨ ਖੇਖਰੀ. ਨੈਪਾਲੀਆਂ ਦਾ ਇੱਕ ਖਮਦਾਰ ਸਸਕੂ. ਜੋ ਸ਼ੇਰ ਦੇ ਨੌਹ ਦੇ ਆਕਾਰ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਨੂੰ ਕਮਰ ਨਾਲ ਬੰਨ੍ਹਦੇ ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਸਸਕੂ। ੨ ਸੂਤ ਦਾ ਫਲੇਟਾ. "ਬਿਖੇਰਤ ਹੈ ਕੁਕਰੀ ਬਿਸਤਾਰੇ." (ਗੁਪਤੂ) ੪ ਦੇਖੋ, ਕੁਕਰੀ.

ਕੁਕਰੇ. ਰੋਹੇ. ਸੰ. ਜੇਗਰਜ—ਜੇਗਰਜ. Granular lid. جگرج سرسبز. ਜਰਗਰਜਾਨ. ਅੱਖ ਦੇ ਅੰਦਰਲੇ ਪਾਸੇ ਛੋਟੀਆਂ ਗਿਨਟੀਆਂ ਫੁੱਲਕੇ ਰੋਹੇ ਦੀ ਤਰਾਂ ਚਤਕਤ ਲਗ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ. ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਪੀੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ. ਅੱਖਾਂ ਨਾਲ ਹੋ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ, ਪਾਣੀ ਵਗਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ. ਇਸੇ ਸਿਆਣੇ ਡਾਕਟਰ ਨੂੰ ਇਥਾਕੇ ਇਸ ਰੋਗ ਦਾ ਇਲਾਜ ਕਰਾਉਣਾ ਚਾਹੀਏ. ਸਾਧਾਰਣ ਉਪਾਉ ਹੈ ਕਿ—ਕਿਸੇ ਚਾਲੀ ਤੇਲੇ. ਯਰਤਾਂ ਦੀ ਛਿੱਲ ਤਿੰਨ ਤੇਲੇ. ਰਸੋਤ ਪੰਜ ਤੇਲੇ. ਹਲਦੀ ਤਿੰਨ ਤੇਲੇ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਭਨਾਂ ਨੂੰ ਅਧ ਅਧ ਸੇਰ ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਸੁਦਾ ਜੁਦਾ ਭਿਉਂਕੇ ਚਾਰ ਪਹਿਰ ਰੱਖ ਛੱਡੋ. ਫੇਰ ਸਭ ਨੂੰ ਮਲਕੇ ਪਾਣੀ ਫਾਟ ਲਵੇ ਅਤੇ ਛੇਕਤ ਸੁੱਟ ਦੇਵੇ. ਇਸ ਪਾਣੀ ਨੂੰ ਲੋਹੇ ਦੇ ਬਰਤਨ ਵਿੱਚ ਪਕਾਵੇ, ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਤੇਲਾ ਫਟਕਤੀ ਅਤੇ ਇੱਕ ਤੇਲਾ ਅਥੀਮ ਪਾ ਦੇਵੇ. ਜਦ ਗਾੜ੍ਹਾ ਰਸ ਹੋ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਸ਼ੀਸ਼ੀ ਵਿੱਚ ਪਾਕੇ ਮੁਖ ਛੰਦ ਕਰਕੇ ਰੱਖੋ. ਸਲਾਈ ਨਾਲ ਇਹ ਦਵਾ ਅੱਖੀਂ ਪਾਉਣ ਤੋਂ ਰੋਹੇ ਹਟ ਜਾਂਦੇ ਹਨ.

ਜਿਸਤ ਅਤੇ ਤਾਂਬੇ ਦੀ ਭਸਮ ਸੁਰਮੇ ਵਿੱਚ ਮਿਲਾਏ ਸਲਾਟੀ ਨਾਲ ਅੱਖੀਂ ਪਾਉਣੀ ਲਾਭਦਾਇਕ ਹੈ। ਜੇਣ ਵੇਲੇ ਕੁਲਾਬ ਦੇ ਅਰਕ ਨਾਲ ਅੱਖਾਂ ਧੋਣੀਆਂ ਅਤੇ ਗਰਦ ਭਥਾ ਧੁੱਪ ਤੋਂ ਬਚਾਏ ਰੱਖਣੀਆਂ ਚਾਹੀਏ।
ਕੁਕੜ } ਕੁੱਕੁਟ. ਕੁੱਕੁਟੀ. ਮੁਰਗਾ. ਮੁਰਗੀ. "ਹੰਸਾ ਸੇਤੀ ਚਿਤ੍ਰ
ਕੁਕੜੀ } ਉਨਾਸਹਿ ਕੁਕੜ ਦੀ ਚਿਤ੍ਰਾਈ." (ਵਾਰ ਕਹਿ ੨ ਮ: ੫)
੨ ਮੱਕੀ ਦੀ ਫੱਲੀ ਨੂੰ ਭੀ ਕੁਕੜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ। ੩ ਅੱਕ ਦਾ ਫਲ ਭੀ ਕੁਕੜੀ ਸਦਾਉਂਦਾ ਹੈ।

ਕੁਕੀਜੀ. ਕੁਕੀਜੇ. ਪੁਕਾਰ ਕਰੀਜੀ। ੨ ਕੁਕਦਾ ਹੈ. ਪੁਕਾਰਦਾ ਹੈ.
"ਕੁਰੁ ਕਾਦੀਬਾਂਗ ਕੁਕੀਜੀ." (ਕਲਿ ਅ: ਮ: ੪) ਬਾਂਗ ਖੜੀ ਕਰਕੇ ਪੁਕਾਰਦਾ ਹੈ।

ਕੁਕੁਭ. ਦੇਖੋ, ਕੁਕੁਭਾ। ੨ ਉੜੀਸੇ ਦਾ ਇੱਕ ਪਹਾੜ.

ਕੁੱਕੁਮ. ਦੇਖੋ, ਕੁੱਕੁਮ.

ਕੁੱਕੁਮਾ. ਦੇਖੋ ਕੁਮਕੁਮਾ.

ਕੁੱਕ. ਗਿੱਲ ਜੱਟਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਮੂੰਹੀਂ. ਹੁਤਿਆਰਪੁਰ ਵੱਲ ਕੁੱਕ ਦੇ ੨੨ ਪਿੰਡ ਹਨ.

ਕੁੱਕਰ }
ਕੁੱਕੜ } ਦੇਖੋ, ਕੁਕਟ—ਕੁਕਟੀ.
ਕੁੱਕੜੀ }

ਕੁੱਕਾ. ਕੁੱਕ ਕੋਤ ਦਾ. ਦੇਖੋ, ਕੁੱਕ.

ਕੁੱਕੁਟ. ਦੇਖੋ, ਕੁਕਟ.

ਕੁੱਕੁਰ. ਦੇਖੋ, ਕੁਕਰ.

ਕੁੱਕੋ. ਵਧਾਣ ਖੜੀ, ਜੋ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਸਿੱਖ ਹੈ ਕੇ ਵਡਾ ਯੋਧਾ ਅਤੇ ਪਰਉਪਕਾਰੀ ਹੋਇਆ. ਇਸ ਦਾ ਪੁਰੁ ਅਨੰਤਾ ਭੀ ਪਿਤਾ ਦੇ ਭੁੱਲ ਦੀ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਪੁੰਜ ਸੀ.

ਕੁਕਿਆ. ਦੇਖੋ, ਕੁਕਿਆ.

ਕੁਕਿਤ. ਸੰਕੜਾ—ਕੁਕਰਮ. "ਕੁਕਿਤ ਕਰਮ ਜੇ ਸਭ ਮੇ ਕਰਹੀ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ) "ਕੁਕਿਤ ਪੁਨਾਸਨਕਾਰੀ." (ਹਜਾਰੇ ੧੦)

ਕੁਕਿਯਾ. ਸੰਕੜਾ—ਬੁਰੀ ਕਰਤੂਤ. ਬਦਚਲਨੀ. "ਕੁਕਿਯਾ ਰਿਹ ਨਾਮ ਸੁ ਜੋਧ ਗਨੀ." (ਪਾਰਸਾਵ)

ਕੁਕਿ } ਸੰਕੜਾ—ਪੇਟਾ. ੨ ਕੱਖੇ. ਪੇਟ ਦਾ ਉਹ ਭਾਗ ਜੋ ਕਮਰ
ਕੁੱਖ } ਅਤੇ ਕੱਛੀ ਦੇ ਮੱਧ ਹੈ। ੩ ਕੁਛਾ. ਕੱਦਰਾ.

ਕੁੱਖ ਹਰੀ ਹੋਣੀ. ਕਰਭ ਧਾਰਨ ਕਰਨਾ. ਹਮਲ ਹੋਣਾ.

ਕੁੱਖਿ. ਦੇਖੋ, ਕੁਕਿ.

ਕੁਖਡਾਤਿ. ਸੰਕੜਾ—ਬੁਰੀ ਖਡਾਤਿ (ਸੁਹਰਤ). ਬਦਨਾਮੀ.

ਕੁਗਤਿ. ਸੰਕੜਾ—ਬੁਰੀ ਹਾਲਤ. ਦੁਰਦਸਾ। ੨ ਭੈੜੀ ਚਾਲ.

ਕੁਗਿਆਨੀ. ਵਿ—ਨਿੰਦਿਤ ਗਯਾਨੀ. ਉਲਟੀ ਸਮਰ ਵਾਲਾ. ਜੋ ਘਰਚਰ ਕਰਾਨ ਨਹੀਂ ਰਖਦਾ, ਇਸ ਪੁਰ ਭੀ ਆਪਣੇ ਤਾਈਂ ਸਦਕਰ ਜਾਣਦਾ ਹੈ. "ਸਭ ਕਰੋਰ ਕੁਚਲ ਕੁਗਿਆਨੀ." (ਸਭੀਯੇ ਸੁੀ ਮੁਖਵਾਕ ਮ: ੫)

ਕੁੰਗੀ. ਸੰਕੜਾ—ਕੁੰਗੂ (ਕੋਸਰ) ਰੰਗੀ ਇੱਕ ਕੀੜੀ. ਜੋ ਬਹੁਤ ਸੁਖਮ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਇਹ ਕਣਕ ਜੋ ਆਦਿਕ ਦੇ ਖੇਤਾਂ ਨੂੰ ਨਾਸ਼ ਕਰ ਦਿੰਦੀ ਹੈ.

Ustilago Tritic.

ਕੁੰਗੂ. ਕੋਸਰ. ਦੇਖੋ, ਕੁੰਕਮ. "ਕਰਣੀ ਕੁੰਗੂ ਜੇ ਰਲੈ ਘਟ ਅੰਤਰਿ ਪੂਜਾ ਹੋਇ." (ਕੁਜ ਮ: ੧) ੨ ਹਲਦੀ ਆਉਲਾ ਮਿਲਾਏ ਬਣਾਇਆ ਇੱਕ ਲਾਲ ਰੰਗ, ਜਿਸ ਦਾ ਤਿਲਕ ਵੈਸਨਵ ਲਾਉਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਮਾਂਗ ਵਿੱਚ ਵਰਤਦੀਆਂ ਹਨ.

ਕੁੰਗੰਧ } ਸੰਕੜਾ—ਨਿੰਦਿਤ ਗੰਧ. ਬਦਬੂ. ਦੁਰਗੰਧ. "ਅਧਿਕ
ਕੁੰਗੰਧ } ਕੁੰਗੰਧ ਨਿਪਤਿ ਜਥ ਆਯੋ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੨੨੬)

ਕੁੰਗਡਾਨੀ. ਦੇਖੋ, ਕੁਗਿਆਨੀ.

ਕੁੰਚ. ਸੰ. ਸੰਕੜਾ—ਸੂਨ. ਮੰਮਾ. ਪਿਸ਼ਾਨਾ. ੨ ਦੇਖੋ, ਕੁੰਚ.

ਕੁੰਚ. ਦੇਖੋ, ਕੁੰਚਨ। ੨ ਸੰ. ਕੁਝਬੀ—ਕੁੰਚੀ. ਸੱਪ ਦੀ ਕੁੰਜ. "ਸਾਪੁ ਕੁੰਚ ਫੋਝੇ ਚਿਖੁ ਨਹੀ ਛਾਝੇ." (ਆਸਾ ਨਾਮਦੇਵ)

ਕੁਚਜ. ਸੰ. ਕੁਚਯਾ. ਸੰਕੜਾ—ਬੁਰੀ ਕਰਤੂਤ. ਬਦਚਲਨੀ। ੨ ਕੰਮ ਕਰਨ ਦਾ ਬੁਰਾ ਢੰਗ.

ਕੁਚਜਾ. ਸੰ. ਕੁਚਯੋ: ਵਿ—ਕੁਚਯਾ ਵਾਲਾ. ਬਦਚਲਨ। ੨ ਜਿਸ ਨੂੰ ਕੰਮ ਕਰਨ ਦਾ ਵੱਲ ਨਹੀਂ.

ਕੁਚਜੀ } ਸੰ. ਕੁਚਯੀ. ਵਿ—ਕੁਚਯਾਵਤੀ. ਬੁਰੇ ਆਚਾਰ ਵਾਲੀ.
ਕੁਚੱਜੀ } ਸੁਹੀ ਰਾਗ ਵਿੱਚ ਸੁੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਨੇ "ਕੁਚਜੀ" ਜਿਲੇਖ ਹੋਰ—"ਮੰਝ ਕੁਚਜੀ ਅੰਮਾਵਟ ਭੋਸਰੇ." ਲਕਦ ਨਿਖਰੇ ਕੁਚੱਜੀ ਨੂੰ ਕੁਚੱਜ ਸਿਖਾਇਆ ਹੈ.

ਕੈਪਨ ਕੇ ਗੁਹ ਪਾਣੀ ਫੈਂਕਣ

ਕਰੀ ਉਠਾਇ ਨ ਕੋਬਰ ਫੋਸ,

ਲੈਨ ਕੁਰਾਵਤ ਬਰੀਯਾ ਮੇ ਧਰ

ਜੁਹਣ ਸੇਕਰ ਨਹ ਅਭਸੋਸ,

ਨੀਚੇ ਬੈਠ ਲਖੀ ਕਰ ਉਚੇ

"ਦਾਜ" ਖਛੀਫਿਰ ਲਭੇ ਪਭੋਸ,

ਨੁਵਣ ਬੈਠੀ ਫੋਰ ਦੰਦੇਯੋ

ਆਪ ਕੁਚੱਜੀ ਬੋਝੇ ਦੋਸ,

(ਬਾਬਾ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ)

ਕੁੰਚਤ. ਦੇਖੋ, ਕੁੰਚਿਤ.

ਕੁੰਚਨ. ਸੰ. ਕੁਝਬਜ. ਸੰਕੜਾ—ਸੰਕੋਚ. ਸੁਕਤਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ.

ਕੁੰਚਰ. ਸੰ. ਕੁਝਬਜ—ਕੁੰਜਰ. ਰਾਬੀ.

ਕੁੰਚਰਦਿਸਨਾਨ. ਸੰਕੜਾ—ਅਮਲਰਹਿਤ ਕਰਮ. ਜਿਵੇਂ ਹਾਥੀ ਇਸਨਾਨ ਕਰਕੇ ਖੋਹ ਸਿਰ ਪਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ, ਤਿਵੇਂ ਵਡਾਖਰਾਨ ਕਰਕੇ ਉਸ ਦੇ ਵਿਗੁੱਧ ਆਚਰਣ. "ਨਾਨਕ ਨਿਹਫਲ ਜਾਰ ਤਿਹ ਜਿਉ ਕੁੰਚਰ ਇਸਨਾਨੁ." (ਸ. ਮ: ੯) ੨ ਭਾਵ—ਨਿਸਫਲ ਕਰਮ.

ਕੁਚਰਚਾ. ਨਿੰਦਿਤ ਚਰਚਾ. ਸਾਰ ਚਹਿਤ ਛਹਿਸ. ਹੁੰਜਤਬਾਜੀ. "ਛਾਡਿ ਕੁਚਰਚਾ ਆਨ ਨ ਜਾਨਹਿ." (ਕਹਿ ਕਬੀਰ)

ਕੁਚਰਜਾ. ਸੰ. ਕੁਚਯਾ. ਸੰਕੜਾ—ਨਿੰਦਿਤ ਆਚਾਰ. ਬਦਚਲਨੀ.

ਕੁੰਚਰੀ. ਸੰਕੜਾ—ਕੁੰਜਰੀ. ਹਥਣੀ. ਹਸਿਨੀ। ੨ ਕੁੰਚੀ. ਸੱਪ ਦੀ ਕੁੰਜ. "ਕੁੰਚਰੀ ਜਰੋ ਅਹਿਬਾਜ ਤਸੀ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਕੁੰਚਰੀਆ. ਹਾਥੀ. ਦੇਖੋ, ਕੁੰਚਰ. "ਤਲੈ ਕੁੰਚਰੀਆ ਸਿਰ ਕਨਿਕ
ਫਤਰੀਆ" (ਆਸਾ ਮ: ੫) ੨ ਕੁੰਚੀ. ਸੰਪ ਦੀ ਕੁੰਜ। ੩ ਵਿ—
ਕੁੰਚਰ (ਹਾਥੀ) ਚੱਖਣ ਵਾਲਾ.

ਕੁਚਲ. ਸੰ. ਕੁਚਰ. ਵਿ—ਦੂਸਰੇ ਦੇ ਦੋਸ ਕਹਿਣ ਵਾਲਾ. "ਇਕ
ਕੁਚਲ ਕੁਚੀਲ ਬਿਖਲੀਪਤੇ." (ਆਸਾ ਅ: ਮ: ੩) ੨ ਦੇਖੋ,
ਕੁਚਲੀ। ੩ ਦੇਖੋ, ਕੁਚਿਲ ਅਤੇ ਕੁਚੇਲ.

ਕੁਚਲ ਕੁਚੀਲ. ਨਿੰਦਕ ਅਤੇ ਮਲੀਨ. ਦੇਖੋ, ਕੁਚਲ ਅਤੇ ਕੁਚੀਨ.
"ਹਮ ਕੁਚਲ ਕੁਚੀਲ ਅਤਿ ਅਤਿਮਾਨੀ ਮਿਨਿ ਸਥਦੇ ਮਿਲ ਉਤਰੀ." (ਰਾਮ ਅ: ਮ: ੩)

ਕੁਚਲਣਿ. ਖੁਰੇ ਚਾਲ ਚਲਨ ਵਾਲੀ। ੨ ਅਤੀ ਨਾਲ ਚੁਰਣ ਵਾਲੀ.
ਬਦ ਨਗਮ. "ਬਤਵਾ ਰੋਜ ਕੁਚਲਣਿ ਕੁਚੀਕ." (ਗੁਪਤ)

ਕੁਚਲਨਾ. ਫਿ—ਬੁਰੀ ਤਰਾਂ ਨਾਲ ਚੁਰਣ ਕਰਨਾ. ਦਰੁਤਨਾ. ਮਸਲਨਾ.
ਫੇਰਦੇਣਾ. ਪਾਮਲ ਕਰਨਾ.

ਕੁਚਲਾ. ਸੰ. ਭਾਖੀਰ—ਕੁੰਚੀਰ ਅਤੇ ਭਾਰਤਕਾਰ—ਕਾਰਸ਼ਕਾਰ.
ਸੰਕੜਾ—ਇਕ ਬਿਰਛ, ਜੋ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਅਨੇਕ ਥਾਈਂ ਅਤੇ ਖਾਸ
ਕਰਕੇ ਬੰਗਾਲ ਅਤੇ ਮਦਰਾਸ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਜ਼ਹਿਰੀਲਾ
ਫਲ ਭੀ ਕੁਚਲਾ ਸੱਦੀਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਅਨੇਕ ਦਵਾਈਆਂ ਵਿੱਚ ਵਰਤੀਦਾ
ਹੈ. L. Strychnos Nuxvomica. ਕੁਚਲੇ ਦੀ ਤਾਸੀਰ ਗਰਮ
ਖੁਸ਼ਕ ਹੈ. ਇਹ ਥਾਈਂ ਦੇ ਰੋਗਾਂ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਦਾ ਹੈ. ਨਰੂ ਦੇ ਵਿਕਾਰ
ਅਤੇ ਬਾਸੀਰ ਹਟਾਉਂਦਾ ਹੈ. ਕੁੰਤੇ ਅਤੇ ਚੂਹੇ ਮਾਰਨ ਲਈ ਭੀ ਕੁਚਲੇ
ਵਰਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ.

ਕੁਚਲਾਇ. ਕੁਚਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ. "ਮੁੰਗਲੀਏ ਕੁਚਲਾਇ." (ਮ: ੧
ਕੀ)

ਕੁਚਾਰ } ਸੰਕੜਾ—ਨਿੰਦਿਤ ਆਚਾਰ. ਖੁਰਾਂ ਚਲਨ. ਬਦਚਲਨੀ.
ਕੁਚਾਰਾ } "ਕਰਹੈ ਕੁਚਾਰ." (ਕਲਕੀ) ੨ ਵਿ—ਖੁਰੇ ਆਚਾਰ
ਕੁਚਾਰੀ } ਵਾਲਾ. ਬਦਚਲਨ. "ਕਹੂੰ ਨ ਆਦਰ ਲਹੈ ਕੁਚਾਰਾ."
ਕੁਚਾਲ } ਅਤੇ "ਗਹਿ ਮਾਰਜੇ ਪਿਤਸਤੁ ਕੁਚਾਰੀ." (ਗੁਪਤ)
ਕੁਚਾਲੀ }

ਕੁਚਿਤ. ਸੰ. ਕੁਚਿਤ. ਵਿ—ਪੇਚਦਾਰ. ਫਲ (ਫੱਟ) ਖਾਧਾ.
ਖੁੰਘਰਲਾ. "ਅਲਕਾ ਕੁਚਿਤ." (ਭਾਵਚਸਾਮਿਤ)

ਕੁਚਿਲ. ਦੇਖੋ, ਕੁਚਲ ਅਤੇ ਕੁਚੀਲ. "ਕੁਚਿਲ ਕਨੇਰ ਕਪਟ ਕਾਮੀ."
(ਕਾਲ ਮ: ੫)

ਕੁੰਚੀ. ਦੇਖੋ, ਕੁੰਚ ੨। ੨ ਸੰਜੋ. ਕਵਚ। ੩ ਦੇਖੋ, ਕੁੰਜੀ.

ਕੁਚੀਲ. ਸੰ. ਕੁਚੇਲ. ਵਿ—ਮਿਲੇ ਚੇਲ (ਵਸਤੂ) ਵਾਲਾ. ਗੰਦੇ ਲਿਭਾਸ
ਵਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਕੁਚਲ ਕੁਚੀਲ.

ਕੁਚੀਲਤਾ. ਸੰਕੜਾ—ਅਪਵਿਤ੍ਰਤਾ. ਲਿਭਾਸ ਦੀ ਮਲੀਨਤਾ. ਦੇਖੋ,
ਕੁਚੀਲ ਅਤੇ ਕੁਚੇਲ.

ਕੁਚੇਲ } ਵਿ—ਨਿੰਦਿਤ ਚੇਲ (ਵਸਤੂ) ਵਾਲਾ. ਮਿਲੀ ਪੇਸ਼ਾਕ
ਕੁਚੇਲ } ਪਹਿਰਨ ਵਾਲਾ.
ਕੁਚੇਲਾ }

ਕੁੰਚ. ਸੰ. ਕੁਚ. ਸੰਕੜਾ—ਬ੍ਰਸ (brush) ਦੀ ਲਕਲ ਦਾ ਚੁਲਾਹੇ ਦਾ
ਕੁੰਚ.

ਕੁੰਛ. ਕੁਤ. ਦੇਖੋ, ਕੁਛ.

ਕੁੰਛਤ. ਸੰ. ਕੁਕਿ-ਸਬਲ. ਜੋਦੀ. ਉਛੰਕ. "ਕਰ ਪਿਆਰ ਪਿਉ
ਕੁੰਛਤ ਲੀਤਾ." (ਭਾਰੁ)

ਕੁੰਛਤਿ. ਕੁੰਛਤ ਵਿੱਚ. ਜੋਦ ਮੇਂ.

ਕੁੰਛਿਤ. ਸੰ. ਕੁਤਸਿਤ. ਵਿ—ਨਿੰਦਿਤ. "ਮਨਮੁਖ ਕੁਚੀਲ ਕੁੰਛਿਤ
ਬਿਕਰਾਲਾ." (ਕਉ ਅ: ਮ: ੧) ੨ ਕੁਕਿਤਿ. ਰੇਹੀ ਦੀ ਜ਼ਮੀਨ.
ਕੱਲਰ. ਉਹ ਭੂਮਿ ਜੋ ਅੰਨ ਘਾਹ ਨਾ ਪੈਦਾ ਕਰੇ। ੩ ਭਾਵ—ਕੁਪਾਤੁ.
ਦਾਨ ਆਦਿ ਦਾ ਅਨਪਿਕਾਰੀ.

ਕੁੰਛੋਤ. ਵਿ—ਨਾ ਫੁਹਣ ਧੋਕੜ. ਨਿਸ ਦੇ ਸਪਰਸ਼ ਤੋਂ, ਭਿੰਟ ਮੰਨੀਏ.
ਦੇਖੋ, ਕੁੰਛੋਤਿ.

ਕੁੰਛ. ਕੁਤ. ਦੇਖੋ, ਕੁਛ.

ਕੁੰਛਤ } ਦੇਖੋ, ਕੁਛਤ ਅਤੇ ਕੁਛਤਿ.
ਕੁੰਛਤਿ }

ਕੁੰਛਿ } ਦੇਖੋ, ਕੁੰਛ.
ਕੁੰਛੀ }

ਕੁੰਜ. ਸੰ. ਸੰਕੜਾ—ਕੁ (ਜ਼ਮੀਨ) ਤੋਂ ਜ (ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ) ਮੰਗਲ
ਕੁੰਜ. "ਸਮਸ ਜਨੀ ਮੁਖ ਸਸਿ ਕੁੰਜ ਜਨਕੇ." (ਗੁਪਤ) ਦਾੜੀ ਜਨੀ
ਦੇ ਰੰਗ ਦੀ ਕਾਲੀ ਹੈ, ਮਖ ਚੰਦਮਾ ਹੈ, ਪਰ ਮੰਗਲ ਨਾਲ ਮਿਲਿਆ
ਹੋਇਆ. ਭਾਵ—ਮੁਖ ਚੰਦਮਾ ਜੇਹਾ ਰੌਸ਼ਨ ਹੈ ਪਰ ਚੰਦਮਾ ਸਮਾਨ
ਚਿੰਟਾ ਨਹੀਂ, ਖਿੰਤੂ ਮੰਗਲ ਜੇਹੀ ਨਾਲੀ ਵਾਲਾ ਹੈ। ੨ ਮੰਗਲਾਚਾਰ.
"ਕੁੰਜ ਦਿਨ ਮੇ ਝੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੋਤੀਜੋਤਿ ਮਿਲਾਸ." (ਗੁਪਤ)
੩ ਬਿਰਛ, ਜੋ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ੪ ਨਰਕਾਸੁਰ. ਭੋਮਾਸੁਰ.
ਪੁਰਾਣਕਥਾ ਹੈ ਕਿ ਵਰਾਹ ਭਗਵਾਨ ਨਾਲ ਭੋਕ ਬਰਕੇ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਨੇ
ਨਰਕਾਸੁਰ ਪੈਦਾ ਕੀਤਾ ਸੀ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਕੁੰਜ ਨਾਮ ਹੋਇਆ. ਦੇਖੋ,
ਭੋਮਾਸੁਰ.

ਕੁੰਜ. ਸੰ. ਸੰਕੜਾ—ਚਾਚੇ ਪਾਸਿਓਂ ਭਾਤ ਅਤੇ ਬੋਲਾਂ ਨਾਲ ਢਕਿਆ,
ਪਰ ਵਿਚਾਲਿਓਂ ਖਾਲੀ ਜੰਗਲ ਦਾ ਅਸਥਾਨ। ੨ ਜੰਗਲ ਦੀ ਗਲੀ.
ਸੰਘਣੇ ਜੰਗਲ ਵਿੱਚ ਹਾਥੀ ਆਦਿਕ ਜੀਵਾਂ ਦੀ ਪਾਈ ਹੋਈ ਭੰਡੀ।
੩ ਦੇਖੋ, ਕੁੰਚ ੨. "ਕੁੰਜਹਿ ਤਤਕਾ ਕੁੰਜਕ ਸਿਧਾਰੇ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)
੪ ਭਾ ੬ ਕੇਨਾ. ਕੇਥਾ. ਕਿਨਾਰਾ ਕੁੰਨ। ੫ ਤੰਕ ਗਲੀ.

ਕੁੰਜਕ } ਭਾ ੬ ਕਿਨਾਰੇ ਲਾਇਆ ਹੋਇਆ. ਦੇਖੋ, ਕੁੰਜ ੪.
ਕੁੰਜਕਾ } ਘੋਤੇ ਦੀ ਕਾਠੀ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਲਗਾ ਰਸਮਾ. ਕੁੰਛਾ ਅਥਵਾ
ਬੋਨਿਆ ਬੋਲਾ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸਵਾਰ ਜਰੂਰੀ ਸਾਮਗ੍ਰੀ ਬੰਨ, ਅਤੇ ਚੱਖ
ਲੈਂਦਾ ਹੈ. "ਕਯਨ ਕੁੰਜਕੇ ਭਟ ਕਨ ਲਾਏ." (ਗੁਪਤ)

ਕੁੰਜਕੁਟੀ. ਕੁੰਜ ਵਿੱਚ ਬਣਾਈ ਹੋਈ ਕੁਟੀਆ. ਸੰ. ਕੁੰਜਕੁਟੀਰ.
ਦੇਖੋ, ਕੁੰਜ ਅਤੇ ਕੁਟੀਰ.

ਕੁੰਜਕਲੀ. ਦੇਖੋ, ਕੁੰਜ ੨. "ਕੁੰਜਕਲੀਨ ਮੇ ਖੋਲ ਮਚਾਯੋ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)
ਕੁੰਜਪੁਰਾ. ਵਜੀਰਮਾਨ ਸੂਬੇ ਸਰਹਿੰਦ ਦਾ ਪਿੰਡ, ਜੋ ਜਿਲਾ ਕਰਨਾਲ

ਵਿੱਚ ਹੈ. ਬੰਦਾ ਬਹਾਦਰ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਸੰਮਤ ੧੭੬੭ ਵਿੱਚ ਬਰਬਾਦ ਕੀਤਾ.

ਕੁੰਜਬਿਹਾਰੀ. ਦੇਖੋ, ਕੁੰਜਵਿਹਾਰੀ.

ਕੁੰਜਮੇਦ } ਸੰਗਤ—ਕੁੰਜਰਮੇਦ. ਹਾਥੀ ਦੀ ਕੁਰਬਾਨੀ ਵਾਲਾ ਯਕਤ.

ਕੁੰਜਮੇਦ } “ਹਯਾਇ ਕੁੰਜਮੇਦ ਰਾਜਸੁ ਬਿਨਾ ਨ ਭਰਮਣੈ.” (ਗੁਰਮਤ)

ਕੁੰਜਰ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਜੋ ਕੁੰਜ (ਸੰਘਣੇ ਜੰਗਲ) ਵਿੱਚ ਨਿਵਾਸ ਕਰੇ, ਹਾਥੀ. “ਏਕਲ ਮਾਟੀ ਕੁੰਜਰ ਚੀਟੀ.” (ਮਾਲੀ ਨਾਮਦੇਵ)

ਕੁੰਜਰ ਅਸਨ. ਤਿੰਗ. ਸੰਗਤ—ਕੁੰਜਰ (ਹਾਥੀ) ਦਾ ਭੋਜਨ. ਪਿੱਪਲ ਬਿਲਵ.

ਕੁਜਰਤ. ਅ. کوجرت. ਕੁਦਰਤ. “ਕੁਜਰਤ ਕਮਾਲ.” (ਅਕਾਲ ੭੬੯)

ਕੁੰਜਰਾਰਿ. ਸੰਗਤ—ਕੁੰਜਰ (ਹਾਥੀ) ਦਾ ਵੈਰੀ, ਸ਼ੇਰ.

ਕੁੰਜਰਾਰਿ ਨਾਦਨੀ. ਹਾਥੀ ਦੇ ਵੈਰੀ (ਸ਼ੇਰ) ਜੇਹੀ ਆਵਾਜ਼ ਕਰਨ ਵਾਲੀ, ਬੰਦੂਕ. (ਸਨਾਮ)

ਕੁੰਜਰੀ. ਸੰਗਤ—ਹਸ਼ਿਨੀ. ਹਥਣੀ। ੨ ਹਾਥੀਆਂ ਦੀ ਸੈਨਾ. (ਸਨਾਮ) ੩ ਵਿ—ਹਾਥੀ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ.

ਕੁੰਜਵਿਹਾਰੀ. ਵਿ—ਬਣ ਦੀਆਂ ਛਲੀਆਂ ਵਿੱਚ ਵਿਚਰਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਤ—ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਦੇਵ.

ਕੁਜਾ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਸੀਤਾ, ਜੋ ਕੁ (ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ) ਤੋਂ ਜਨਮੀ ਹੈ। ੨ ਭਾ ਕਿ. ਵਿ—ਕਹਾ, ਕਿੱਥੇ. “ਕੁਜਾ ਆਮਦ ਕੁਜਾ ਰਹਤੀ?” (ਤਿਲ ਨਾਮਦੇਵ)

ਕੁਜਾਤ } ਸੰਗਤ—ਨਿੰਦਿਤ ਜਾਰੀ. ਨੀਚ ਜਾਤਿ। ੨ ਵਿ—ਨੀਚ ਕੁਜਾਤਿ } ਜਾਤਿ ਵਾਲਾ, ਵਾਲੀ. ਦੇਖੋ, ਕੁਰੂਪਿ.

ਕੁੰਜੀ. ਸੰ. ਕੁਜਬਿਹਾਰੀ—ਕੁੰਚਿਕਾ. ਸੰਗਤ—ਚਾਈ. ਤਾਲੀ. “ਕੁੰਜੀ ਜਿਨਿ ਕਉ ਦਿਤੀਆ.” (ਮ: ੨ ਵਾਰ ਜਾਰ) ਆਤਮਵਿਦਯਾਦੂਪ ਚਾਈ.

ਕੁੰਜਾ. ਦੇਖੋ, ਕੁਜਾ.

ਕੁਝ. ਵਿ—ਕਛ. ਕਿਛ. ਕੁਛ. ਤਨਿਕ. ਬੋਝਾ.

ਕੁਟ. ਸੰ. ਕੁਟ. ਧਾ—ਟੇਢਾ ਹੋਣਾ, ਠਕਣਾ, ਕਤਰਨਾ, ਭਰਮ ਕਰਨਾ, ਰਕਤਨਾ, ਨਿੰਦਾ ਕਰਨਾ। ੨ ਸੰਗਤ—ਪਰਬਰ. ਕੁਟ। ੩ ਹਥੌਤਾ. ਘਨ। ੪ ਘਰ। ੫ ਕਿਲਾ. ਕਛੁ। ੬ ਬਿਰਛ। ੭ ਕਲਸ. ਘੜਾ। ੮ ਕੁਸ਼ (ਕੁਠ) ਨਾਮਕ ਪੌਧਾ, ਜੋ ਕਸ਼ਮੀਰ ਵਿੱਚ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਕੁਸ਼ ੨.

ਕੁੰਟ. ਸੰਗਤ—ਦਿਸ਼ਾ. ਕੁਟ. “ਚਾਰਿ ਕੁੰਟ ਦਹ ਦਿਸ ਕੁਮੇ.” (ਮਾਭ ਬਾਰਹਮਾਹ) ੨ ਕੁੰਡ. “ਹਰਿਜਨ ਅਮ੍ਰਿਤਕੁੰਟ ਸਭ ਨੀਕੇ.” (ਰਾਮ ਮ: ੪)

ਕੁਟਜ. ਸੰਗਤ—ਅਗਸ਼ ਮੁਨਿ, ਜੋ ਕੁਟ (ਖੜੇ) ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ। ੨ ਕੁੰਟਾਚਾਕ. ਇਹ ਭੀ ਘੜੇ ਵਿੱਚੋਂ ਜੰਮਿਆ ਸੀ। ੩ ਇੱਕ ਬਿਰਛ, ਜਿਸ ਦੇ ਬੀਜ ਇੰਦ੍ਰਜੋਂ ਹਨ. ਇਸ ਨੂੰ ਕੁਤਾ ਭੀ ਆਖਦੇ ਹਨ, ਕੁਟਜ ਦੇ ਫਿਲਕੇ ਦਾ ਕਾਕਾ ਪੋਚਿਲ (ਮਰੋੜੇ) ਨੂੰ ਹਟਾਉਂਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਇੰਦ੍ਰ

ਜੋ.

ਕੁਟਣੀ } ਸੰ. ਕੁਟਣੀ—ਕੁੰਟਣੀ. ਸੰਗਤ—ਦੱਲੀ. ਵਿਭਚਾਰ ਕਰਾਉਣ ਕੁਟਣੀ } ਵਾਲੀ ਦੁਤੀ. “ਚੋਰਾ ਜਾਰਾ ਰੰਡੀਆਂ ਕੁਟਣੀਆਂ ਦੀ ਬਾਣੁ.” (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਸੁਹੀ)

ਕੁਟਬਾਂਦਲਾ. ਵਿ—ਕੁੰਟਣ ਅਤੇ ਫਿੱਲਣ ਵਾਲਾ. “ਮੇਰੀ ਜਾਤਿ ਕੁਟਬਾਂਦਲਾ.” (ਮਲਾ ਰਵਿਦਾਸ) ਮੇਰੀ ਬਮਾਰ ਜਾਤਿ ਪਸ਼ੂਆਂ ਨੂੰ ਕੁੰਟਣ ਅਤੇ ਖੱਲਣ ਵਾਲੀ ਹੈ.

ਕੁਟਲ. ਦੇਖੋ, ਕੁਟਿਲ.

ਕੁਟਵਾਰ. ਦੇਖੋ, ਕੁੱਤਵਾਲ। ੨ ਕੁੰਟਪਾਲ. ਕੁੰਟ ਦੀ ਹਾਥੀ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਦੁਰਕਪਾਲ.

ਕੁਟਵਾਰੀ. ਸੰਗਤ—ਕੁੱਤਵਾਲ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਦੇਖੋ, ਕੁੱਤਵਾਲੀ. “ਦੂਤਾ ਭਾਨਉ ਇਹ ਕੁਟਵਾਰੀ ਮੇਰੀ.” (ਰਾਮ ਕਬੀਰ) ੨ ਕੁੰਟ (ਦੁਰਗ) ਪਾਲ ਦਾ ਕਰਮ.

ਕੁੰਟਾ. ਦੇਖੋ, ਕੁੰਡਾ। ੨ ਕੁੰਡ ਦੇਖੋ, ਕੁੰਟ ੨. “ਸਹਜ ਕਰਾ ਕੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤਕੁੰਟਾ.” (ਗਉ ਮ: ੫) ੩ ਦੇਖੋ, ਕੁੰਟੇ.

ਕੁਟਿ. ਕਿ. ਵਿ—ਕੁੰਟਕੇ. “ਕੁਟਿ ਕੁਟਿ ਬਧਾ ਪਾਇ.” (ਮ: ੧. ਵਾਰ ਮਾਭ)। ੨ ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਮਰੋੜ. ਐਂਠ. ਵਨ। ੩ ਕੁਟੀਆ. ਭੋਪਤੀ.

ਕੁਟਿਲ. ਸੰ. ਵਿ—ਟੇਢਾ. ਚਿੰਗਾ। ੨ ਕਪਟੀ. ਛਲੀਆ। ੩ ਗੁੰਤਲਦਾਰ. “ਕੁਟਿਲ ਗੱਠ ਜਬ ਖੋਲੈ ਦੇਵ.” (ਬਿਨਾ ਕਬੀਰ) ਅਵਿਦਯਾ ਦੀ ਗੱਠ. ਕਬੀਆਂ ਨੇ ਇਹ ਪਦਾਰਥ ਕੁਟਿਲ ਨਿਕੇ ਹਨ—ਅਲਕ (ਚੁਲਕ), ਸੰਘ, ਸ਼ੇਰ ਦਾ ਨਹੂੰ. ਲੂਰ ਦੀ ਹੁੰਡ, ਭੋਤੇ ਦੀ ਢੁੰਝ, ਦੂਜ ਦਾ ਚੰਦ, ਧਨੁਖ (ਕਮਲ).

ਕੁਟਿਲਤਾ. ਸੰਗਤ—ਟੇਢ. ਚਿੰਗਾ। ੨ ਕਪਟ. ਛਲ. “ਏਨਤ ਚੁੰਠਤ ਕੁਟਿਲਤਾ ਚਾਲਹਿ.” (ਗਉ ਕਬੀਰ) “ਹਰਿ ਕਾਟੀ ਕੁਟਿਲਤਾ.” (ਸਾਭ ਮ: ੫)

ਕੁਟੀ. ਸੰਗਤ—ਪੱਤਿਆਂ ਅਰਥਾ ਕੁਸ ਦਾ ਘਰ. ਕੁਟੀਆ. ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਕੁਟਿ ਅਤੇ ਕੁਟੀ ਦੋਵੇਂ ਲਭਦ ਸਹੀ ਹਨ.

ਕੁਟੀਚਕ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਕੁਟੀ ਵਿੱਚ ਬੋਝਾ ਪਾਉਣ ਵਾਲਾ ਸੰਨਯਾਸੀ. ਸੰਨਯਾਸੀ ਦਾ ਇੱਕ ਭੇਦ, ਜੋ ਬੰਦੀ ਅਤੇ ਜਨੇਊ ਨਹੀਂ ਤਤਾਗਦਾ ਅਤੇ ਸੰਧਯਾ ਆਦਿਕ ਕਰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਸੰਬੰਧੀਆਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਹੋਰ ਦੇ ਘਰ ਭਿਖਰਾ ਲਈ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ. ਕੁਟੀਚਕ ਦਾ ਦਾਹਕਰਮ ਅਤੇ ਅੰਤਿਮਕ੍ਰਿਯਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ.

ਕੁਟੀਚਰ. ਛਲੀਆ. ਕਪਟੀ। ੨ ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਸੰਨਯਾਸੀ, ਜੋ ਕੁਟੀ ਵਿੱਚ ਵਿਚਰੇ. ਕੁਟੀ ਵਿੱਚ ਵਸਣ ਵਾਲਾ। ੩ ਲੂਰ. ਜੋ ਕੁਟ (ਪਾਣੀ) ਵਿੱਚ ਵਿਚਰਕੇ ਮੇਥੇ ਅਤੇ ਕਮਲਾਂ ਦੀ ਜਤਾਂ ਖਾਂਦਾ ਹੈ.

ਕੁਟੀਰ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਬਹੁਤ ਛੋਟੀ ਕੁਟੀ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਦੂਜਾ ਆਦਮੀ ਨਾ ਰਹਿ ਸਕੇ.

ਕੁਟੰਬ. ਦੇਖੋ, ਕੁਟੰਬ.

ਕੁੰਟੇ. ਵਿ—ਕੁਟ (ਠੰਡੀ) ਵਾਲੇ. ਛਲੀਏ. “ਕ੍ਰਿਆ ਕੁੰਟੇ ਨਿਰਾਹਾਰ.”

(ਸਾਰ ਮ: ੫ ਪਤਰਾਲ)

ਕੁਟੇਰ. ਸੰਗਤ—ਬੁਰੀ ਆਦਤ. ਭੈੜੀ ਵਾਦੀ. "ਤਾਂ ਤ੍ਰਿਪਤ ਕੀ ਕੁਟੇਰ ਨਹਿ ਜਾਈ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੩੧੩) "ਕਠਿਨ ਕੁਟੇਰ ਨਾ ਮਿਟਤ." (ਭਾਰੁ ਕ)

(ਭਾਰੁ ਕ)

ਕੁਟੰਤਰ. ਕੋਟਾਂਤਰ. ਦੇਖੋ, ਕੋਟ ਕੋਟੰਤਰ ਅਤੇ ਕੋਟਿ ਕੁਟੰਤਰ.

ਕੁਟੰਨਟ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਨਾਗਰਮੇਥਾ. ੨ ਇੱਕ ਝਾੜੀ, ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਉਂ ਕੋਟਮੇਥਾ ਹੈ। ੩ ਮਲਾਹ। ੪ ਤਿਉਰ. ਧੀਵਰ.

ਕੁਟੰਬ. ਸੰ. ਕੁਟੁਬ—ਕੁਟੰਬ. ਸੰਗਤ—ਸੰਤਾਨ. ਔਲਾਦ। ੨ ਪਰਿਵਾਰ. ਕੁੰਬਾ. "ਕੁਟੰਬ ਜਰਨ ਕਰਣ." (ਵਾਰ ਜੈਤ)

ਕੁਟੰਬੀ. ਵਿ—ਕੁਟੰਬ (ਪਰਿਵਾਰ) ਵਾਲਾ. ਕੁੰਬੇ ਵਾਲਾ। ੨ ਕੁਟੰਬ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ. ਕੁਟੰਬ ਦਾ.

ਕੁੱਟ. ਸੰਗਤ—ਮਾਰ. ਕੁਟਾਈ. ਦੇਖੋ, ਕੁੱਟਣਾ। ੨ ਕਈ ਧਾਤਾਂ ਕੁੱਟਕੇ ਬਣਾਈ ਹੋਈ ਇੱਕ ਧਾਤੂ. ਜੋ ਬਹੁਤ ਤੁਰਤੁਰੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ. "ਭੰਨਿਆਂ ਭਾਂਡਾ ਕੁੱਟ ਦਾ." (ਮਥੋ)। ੩ ਸੰ. ਕੁਝ. ਧਾ. ਛੇਦਨਾ. ਕੁੱਟਣਾ. ਤਪਾਉਣਾ. ਨਿਵਟਾ.

ਕੁੱਟਣ. ਦੇਖੋ, ਕੁੱਟਣਾ। ੨ ਸੰਗਤ—ਕੁੱਟਨ. ਦੱਲਾ. ਭੇਟੂ. ਭੜ੍ਹਆ. ਵਿਭਚਾਰ ਦਾ ਵਿਚੋਲਾ। ੩ ਦੁਖੀ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੪ ਨਿੰਦਕ. ਦੇਖੋ, ਹਾਵ ੨.

ਕੁੱਟਣਾ. ਵਿ—ਭਾਭਨਾ. ਪੀਟਨਾ. ਦੇਖੋ, ਕੁਟ ਧਾ.

ਕੁੱਟਣੀ } ਸੰਗਤ—ਦੱਲੀ. ਵਿਭਚਾਰ ਕਰਾਉਣ ਵਾਲੀ ਦੂਤੀ. ਦੇਖੋ, ਕੁੱਟਨੀ } ਕੁਟਨੀ.

ਕੁੱਟਮਿਤਹਾਵ. ਸੰਗਤ—ਕਾਵਰ ਅਨੁਸਾਰ ਮਨ ਦਾ ਭਾਵ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨ ਲਈ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਦੀ ਇੱਕ ਢੋਲਾ, ਜਿਸ ਦਾ ਰੂਪ ਹੈ ਕਿ ਸੁਖ ਦੇ ਸਮੇਂ ਕਿਸੇ ਹਰਬਤ ਨਾਲ ਆਪਣਾ ਰੰਜ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨਾ. ਦੇਖੋ, ਹਾਵ ੨.

ਕੁੱਟੀ. ਸੰਗਤ—ਕੁਤਰਾ. ਕਾਗਜ ਆਦਿਕਾਂ ਦਾ ਚੂਰਾ। ੨ ਅੰਡ ਛੇਲੇ ਆਦਿ ਦੇ ਚੂਰੇ ਦਾ ਆਚਾਰ.

ਕੁਠ. ਦੇਖੋ, ਕੁਝ ੨.

ਕੁਠ. ਸੰ. ਕੁਝ. ਧਾ—ਘੇਰਨਾ. ਖੁੰਢਾ ਕਰਨਾ। ੨ ਵਿ—ਖੁੰਢਾ. ਕੁੰਦਾ। ੩ ਕੁੰਦਜਿਹਨ. ਖੁੰਢੀ ਭੁੱਧਿ ਵਾਲਾ.

ਕੁਠਣਾ. ਵਿ—ਕੁਸੁਨ. ਦੇਖੋ, ਕੁਹਣਾ ੨.

ਕੁਠਰਿਯਾ. ਸੰਗਤ—ਦੇਖੋ, ਕੁਠਾਰੀ ੨ ਅਤੇ ੩। ੨ ਕੋਠੜੀ. "ਏਕ ਕੁਠਰਿਯਾ ਖੀਰ ਚਾਵ ਕੋ ਰਾਖਿਓ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੬)

ਕੁਠਾ. ਸਿੰਧੀ. ਵਿ—ਜਿਥਹਿ ਕੀਤਾ. ਕੁਸੁਹ। ੨ ਮੁਸਲਮਾਨੀ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਕੱਟਿਆ ਜੀਵ. "ਅਭਾਖਿਆ ਕਾ ਕੁਠਾ ਬਕਰਾ ਖਾਣ." (ਵਾਰ ਆਸਾ) ਦੇਖੋ, ਕੁਹਣਾ ੨.

ਕੁਠਾਉ

ਕੁਠਾਇ } ਸੰਗਤ—ਬੁਰੀ ਥਾਂ. ਨਿੰਦਿਤ ਅਸਥਾਨ। ੨ ਐਥੀ ਥਾਂ. ਕੁਠਾਹਰ }

ਕੁਠਾਰ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਕੁਹਾਰਾ. ਪਰਸੁ. "ਕਾਢਿ ਕੁਠਾਰ ਖਸਮਿ ਸਿਰ ਕਾਟਿਆ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫) ੨ ਚਿਰਛ। ੩ ਕੇਸੂ. ਕੋਠਾ.

ਤੰਡਾਰ. ਮੋਦੀਖਾਨਾ। ੪ ਸੰ. ਕੁਸੁਹਿ. ਕੋਤੂ ਦੂਰ ਕਰਨ ਦੀ ਵਾਦੀ. "ਕਾਢਿ ਕੁਠਾਰ ਪਿਤ ਬਾਤ ਹੀਤਾ." (ਟੋਭੀ ਮ: ੫) ਕੁਠਾਰਿ ਕਾਗਜ. ਕੁਸੁਹਿ ਕਾਤਾ ਵਾਤ ਪਿਤ ਕਢ ਦੋਲ ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ.

ਕੁਠਾਰਿ } ਸੰਗਤ—ਕੁਹਾਰੀ. "ਕਾਟੀ ਕੁਟਿਨਤਾ ਕੁਠਾਰਿ." (ਸਾਰ ਕੁਠਾਰੀ } ਮ: ੫) ੨ ਦੇਖੋ, ਕੁਠਾਲੀ. "ਇਨ ਅਖਲਿਨ ਕੀ ਕਰੈ ਕੁਠਾਰੀ." (ਲੁਪੁਸੁ) ਭਾਵ—ਜਿਵੇਂ ਕੁਠਾਲੀ ਵਿੱਚ ਧਾਤੂ ਗ਼ਲ ਦੇਈਦੀ ਹੈ, ਤਿਵੇਂ ਸਭ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਕਰੀਏ। ੩ ਕੋਸੁਧਾਰੀ. ਕੁਠਾਰ (ਮੋਦੀਖਾਨੇ) ਦਾ ਦਾਰੋਗ਼ਾ. ਮੋਦੀ। ੪ ਵਿ—ਕੁਹਾਰਾ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ। ੫ ਦੇਖੋ, ਕੁਠਾਰ ੪.

ਕੁਠਾਰੂ. ਦੇਖੋ, ਕੁਠਾਰ। ੨ ਸੰ. ਭਾਂਦਰ। ੩ ਚਿਰਛ। ੪ ਸਸਤੂ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲਾ। ੫ ਕੇਸ਼.

ਕੁਠਾਲੀ. ਸੰ. ਕੁ—ਸਥਾਨੀ. ਸੰਗਤ—ਮਿੱਟੀ ਦੀ ਥਾਲੀ. ਮਿੱਟੀ ਦਾ ਬਣਾਇਆ ਭਾਂਡਾ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸੁਨਿਆਰ ਸੁਇਨਾ ਚਾਈ ਆਦਿਕ ਧਾਤਾਂ ਢਾਲਦਾ ਹੈ.

ਕੁੰਠਿਤ. ਵਿ—ਖੁੰਢਾ. ਕੁੰਦ. "ਜਹਿ ਕੁੰਠਿਤ ਹੈ ਮਨ ਬਾਨੀ." (ਨਪੁ)

ਕੁਠੋਰ. ਸੰਗਤ—ਕੁਠਾਰੀ. ਬੁਰੀ ਜਗਾ। ੨ ਕੋਮੋਕਾ.

ਕੁੱਠਾ. ਦੇਖੋ, ਕੁਠਾ.

ਕੁੰਡ. ਸੰ. ਕੁਝ. ਧਾ—ਰਖਣਾ ਕਰਨਾ. ਸੰਭਾਲਨਾ। ੨ ਸੰਗਤ—ਸੰ ਜਲ ਦੀ ਰਖਣਾ ਕਰੇ, ਟੋਆ. ਭਵਾ। ੩ ਹੁੱਜ. ਚਕੰਚਾ. "ਜੈਸੇ ਅੰਡ ਕੁੰਡ ਕਰਿ ਰਾਖਿਓ ਪਰਤ ਸਿੰਧੁ ਗਲਿਜਾਹ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) ੪ ਅੰਡ ਦੇ ਰੱਖਣ ਦਾ ਟੋਆ. (ਕੁਡਿ ਵਾਹੋ) ਹੇਮ ਲਈ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਦੀ ਵਿਧੀ ਨਾਲ ਪੁੱਟਿਆ ਹੋਇਆ ਟੋਆ. ਦੇਖੋ, ਹਥਨਕੁੰਡ। ੫ ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਨਰਕ ਦੇ ੮੬ ਭਰਤ, ਜੋ ਕੁਕਰਮੀਆਂ ਨੂੰ ਸਜ਼ਾ ਦੇਣ ਲਈ ਬਣਾਏ ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਦੇਵੀਭਾਛਵਤ ਸਕੰਧ ੯ ਅ: ੩੭। ੬ ਹਿੰਦੂਧਰਮਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਅਨੁਸਾਰ ਪਤੀ ਦੇ ਜਿਉਂਦੇ ਜਾਰ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਪੁਤ੍ਰ. ਦੇਖੋ, ਪਾਦਸ਼ਹ ਸਿਮ੍ਰਿਤਿ ਅ: ੪, ਸ਼. ੨੩। ੭ ਕੁਟ (ਦਿਲਾ) ਲਈ ਭੀ ਕੁੰਡ ਬਥਦ ਆਇਆ ਹੈ. "ਤਿਹ ਚਰੁਰ ਕੁੰਡ ਸਿਤਰੈ ਦੁਭਾਰ." (ਗ਼ਜਨ) "ਸੋ ਚਹੁ ਕੁੰਡੀ ਜਾਣੀਐ." (ਮ: ੨ ਵਾਰ ਮਾਰ) ੮ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ ਫ਼ਾਰਸੀ 'ਕੁੰਦ' ਦੀ ਥਾਂ ਭੀ ਕੁੰਡ ਵਰਤਦੇ ਹਨ.

ਕੁੰਡਰੀਆ. ਦੇਖੋ, ਕੁੰਡਨੀਆ.

ਕੁੰਡਲ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਘੇਰਾ. ਦਾਇਰਾ "ਹੇ ਨਰ ਕਰਤਕੁੰਡਲ ਜਬ ਆਭਤ." (ਸ੍ਰੀ ਬੇਟੀ) "ਗਰਭਕੁੰਡਲ ਮਹਿ ਉਰਧਾਧਿਆਨੀ." (ਮਧੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੧) ੨ ਕੋਲਾਕਾਰ ਕੰਨਾਂ ਦਾ ਡੂਸਣ. ਤੁੰਗਲੁ ਭਾਲਾ. "ਕਾਨੀ ਕੁੰਡਲ ਗਲਿ ਮੋਤੀਅਲ ਕੀ ਮਾਲਾ." (ਕਉ ਅ: ਮ: ੧)

ਕੁੰਡਲਨੀ. ਸੰ. ਕੁੰਡਲਿਨੀ. ਸੰਗਤ—ਤੰਤ੍ਰਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਅਤੇ ਯੋਗਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਇੱਕ ਨਾਤੀ, ਜੋ ਸੁਖਮਨਾ ਨਾਤੀ ਦੀ ਸਭ ਵਿੱਚ ਵਿਵਾਤਰੂਪ ਇਸ ਦਾ ਨਾਮ ਕੁੰਡ ਇਸ ਲਈ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਕੁਲ ਨੂੰ ਦਰਭ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ. ਕੁਡਿ ਧਾਤੂ ਦਾ ਅਲਭ ਜਲਾਉਣਾ ਹੈ.

ਹੋ ਕੇ ਚਿਹੰਦੀ ਹੈ। ਸਾਢੇ ਤਿੰਨ ਕੁੰਡਲ (ਚੱਕਰ) ਮਾਰਕੇ ਸੱਪ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੋਣ ਕਾਚਣ ਇਸ ਦਾ ਨਾਉਂ 'ਕੁੰਡਲਿਨੀ' ਹੈ। ਯੋਗਾਭਾਸ਼ਾ ਨਾਲ ਕੁੰਡਲਿਨੀ ਜਾਗਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਸੁਖਮਨਾ ਦੇ ਰਸਤੇ ਦਸਮਦ੍ਵਾਰ ਨੂੰ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਜਿਉਂ ਜਿਉਂ ਇਹ ਉੱਪਰ ਨੂੰ ਚੜ੍ਹਦੀ ਹੈ, ਤਿਉਂ ਤਿਉਂ ਯੋਗੀ ਨੂੰ ਆਨੰਦ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਕੁੰਡਲਿਨੀ ਨੂੰ ਦਸਮਦ੍ਵਾਰ ਵਿੱਚ ਠਹਿਰਾਉਣਾ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਫੇਰ ਹੇਠਾਂ ਨਾ ਉਤਰਣ ਦੇਣਾ ਇਹੀ ਯੋਗੀ ਦੀ ਪੂਰਣ ਸਿੱਧੀ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਨਾਉਂ ਕੁੰਜੰਗਮਾ ਭੀ ਹੈ।

੨ ਜਲੇਬੀ। ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਮਿਠਾਈ। ੩ ਕੁਤਸਤ ਅਨੁਸਾਰ ਅਵਿਦਯਾ ਦੀ ਗੱਠ ਦਾ ਨਾਉਂ ਕੁੰਡਲਨੀ ਹੈ। ਮਨ ਦੀ ਕੁੰਡਲ। "ਕੁੰਡਲਨੀ ਸੁਰਤੀ ਸਤਸੰਗਤਿ।" (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ)

ਕੁੰਡਲਾਕਾਰ। ਵਿ—ਕੁੰਡਲਾਕਾਰ, ਕੁੰਡਲ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਦਾ।

ਕੁੰਡਲਿਨੀ। ਦੇਖੋ, ਕੁੰਡਲਨੀ।

ਕੁੰਡਲਿਯਾ। ਦੇਖੋ, ਕੁੰਡਲੀਆ।

ਕੁੰਡਲੀ। ਵਿ—ਕੁੰਡਲਾਂ ਵਾਲਾ। ਜਿਸ ਨੇ ਕੁੰਡਲ ਪਹਿਨੇ ਹਨ।

੨ ਸੰਕੜਾ—ਘੇਰਾ। ਦਾਇਰਾ। ੩ ਜਨਮਪਤ੍ਰੀ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਰੇਖਾ ਨਾਲ ਗ੍ਰਹਾਂ ਦੇ ਕੁੰਡਲ (ਘਰ) ਬਣਾਏ ਗਏ ਹਨ। ੪ ਸੱਪ। ੫ ਜਲੇਬੀ।

ਕੁੰਡਲੀਆ। ਕੁੰਡਲ ਪਹਿਰਣ ਵਾਲਾ ਦੇਖੋ, ਕੁੰਡਲ ੨। "ਕਾਨ ਕੁੰਡਲੀਆ ਬਸਤ੍ਰ ਚਿਵਲੀਆ।" (ਆਸਾ ਮ: ੫)

ਕੁੰਡਲੀਆ। ਵਿ—ਕੁੰਡਲਾਂ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਕੜਾ—ਸੱਪ। ੩ ਕੁੰਡੀ। ਮੋਢੀ ਢਾਹੁਣ ਦੀ ਹੁੱਕ। "ਜਿਉਂ ਮੀਨ ਕੁੰਡਲੀਆ ਕੰਠਿ ਪਾਇ।"

(ਕਸਾ ਅ: ਮ: ੧) ੪ ਇੱਕ ਮਾਤ੍ਰਿਕ ਛੰਦ। ਲੱਛਣ—ਛੀ ਚਰਣ। ਪਹਿਲੇ ਦੋ ਚਰਣ ਦੋਹਾ, ਫਿਰ ਚਾਰ ਚਰਣ ਹੋਣਾ ਅਰਥਾਤ ਚੌਥੀਹ ਚੌਥੀਹ ਮਾਤ੍ਰਾ ਦੇ ਚਾਰ ਚਰਣ। ਹਰੇਕ ਚਰਣ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਵਿਸ਼ੁਮ ੧੧

ਮਾਤ੍ਰਾ ਪੂਰ, ਦੂਜਾ ੧੩ ਪੂਰ, ਦੋਹੇ ਦਾ ਅੰਤਿਮ ਪਦ ਸਿੰਘਵਲੋਕਨਨਾਯਕ ਬਦਕੇ ਰੋਲੇ ਦੇ ਮੁੱਢ, ਅਤੇ ਰੋਲੇ ਦਾ ਅੰਤਿਮ ਪਦ ਦੋਹੇ ਦੇ ਆਇ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦੇ। ਪਦਾਂ ਦਾ ਕੁੰਡਲਾਕਾਰ ਹੋਕੇ ਆਉਣਾ ਹੀ "ਕੁੰਡਲੀਆ" ਨਾਉਂ ਦਾ ਕਾਰਣ ਹੈ। ਇਹ ਛੰਦ "ਕਲਬ" ਜਾਤਿ ਵਿੱਚੋਂ ਹੈ।

ਉਦਾਹਰਣ—

ਚਿਨਮ ਸੁੀ ਸਤਿਗੁਰੁ ਚਰਣ, ਆਦਿਪੁਰਖ ਅਦੇਸ਼,
ਏਕ ਅਨੇਕ ਭਿਖੇਕ ਸਸਿ, ਘਟ ਘਟ ਕਾ ਪਰਵੇਸ਼, —

ਘਟ ਘਟ ਕਾ ਪਰਵੇਸ਼, ਸੇਸ ਪਹਿ ਕਹਿਤ ਨ ਆਵੈ,
ਨੇਤਿ ਨੇਤਿ ਕਹਿ ਨੇਤ, ਬੇਦ ਬੰਦੀਜਨ ਗਾਵੈ,
ਆਇ ਮੋਧ ਅਰੁ ਅੰਤ, ਹੁਤੇ ਹੁਤ ਹੈ ਪੁਨ ਹੋਨਮ,
ਆਦਿਪੁਰਖ ਅਦੇਸ਼, ਚਰਣ ਸੁੀ ਸਤਿਗੁਰੁ ਚਿਨਮ।

(ਤਾਰੂ ਕ)

(ਅ) ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ ਵਿੱਚ ਚਾਰ ਚਰਣ ਦਾ ਕੁੰਡਲੀਆ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਪਹਿਲੇ ਦੋ ਚਰਣ ਦੋਹਾ, ਪਿਛਲੇ ਦੋ ਚਰਣ ਰੋਲੇ ਦੇ, ਯਥਾ—

ਦੀਨਨ ਕੀ ਰੱਢਾ ਨਮਿਤ, ਕਰ ਹੈਂ ਆਪ ਉਪਾਯ,
ਪਰਮਪੁਰਖ ਪਾਵਨ ਸਦਾ, ਆਪ ਪੁਗਟ ਹੈਂ ਆਯ, —

ਆਪ ਪੁਗਟ ਹੈਂ ਆਯ, ਦੀਨਰੰਝਾ ਕੇ ਕਾਰਣ,
ਅੰਤਿਮ ਪੁਰਖ ਪਾਵਨ ਸਦਾ, ਆਪ ਪੁਗਟ ਹੈਂ ਆਯ, —

ਆਪ ਪੁਗਟ ਹੈਂ ਆਯ, ਦੀਨਰੰਝਾ ਕੇ ਕਾਰਣ,
ਅੰਤਿਮ ਪੁਰਖ ਪਾਵਨ ਸਦਾ, ਆਪ ਪੁਗਟ ਹੈਂ ਆਯ, —

ਆਪ ਪੁਗਟ ਹੈਂ ਆਯ, ਦੀਨਰੰਝਾ ਕੇ ਕਾਰਣ,
ਅੰਤਿਮ ਪੁਰਖ ਪਾਵਨ ਸਦਾ, ਆਪ ਪੁਗਟ ਹੈਂ ਆਯ, —

ਅਵਤਾਰੀਅਵਤਾਰ, ਧਰਾ ਕੇ ਭਾਰਉਤਾਰਣ।

(ਕਲਕੀ)

(ੲ) ਸਿੰਘਵਲੋਕਨਨਾਯਕ ਕਰਕੇ ਜੋ ਪਦ ਕੁੰਡਲੀਏ ਵਿੱਚ ਆਉਣ, ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ "ਕਲਕ" ਹੋਵੇ, ਤਦ ਛੰਦ ਦੀ ਹੋਰ ਭੀ ਸੁੰਦਰਤਾ ਹੈ।

ਅਰਥਾਤ ਪਦ ਉਹੀ ਹੋਣ ਪਰ ਅਰਥ ਭਿੰਨ ਹੋਵੇ, ਯਥਾ—

ਹਾਲਾ ਸੇਵਨ ਜਿਨ ਕਰੀ, ਕਾਲਨਿਮੰਰੂਣ ਦੀਨ,

ਸੁਖ ਸੰਪਤਿ ਕੇ ਖੇਯਕੈ, ਭਯੋ ਅੰਤ ਅਤਿ ਦੀਨ, —

ਦੀਨ ਦੁਨੀ ਕੇ ਮਾਨ, ਤਾਨ ਨਿਜ ਤਨ ਕੇ ਖੇਯੋ,

ਬਿਖਬੇਲੀ ਕੀ ਬੀਜ, ਆਪਨੇ ਹਾਥਨ ਖੇਯੋ,

ਹਰਿਵਿਜੇਸ ਕੁਲਕਾਨ, ਤਾਨ ਕਰਤੇ ਮੁਖ ਕਾਲਾ,

ਸਹੈ ਨਿਰਾਦਰ ਨਿਤਕ, ਫਿਰੈ ਦਰ ਦਰ ਬਦਹਾਲਾ।

ਕੁੰਡਲੀਕ੍ਰਿਤ। ਕੁੰਡਲ—ਆਕ੍ਰਿਤਿ। ਕੁੰਡਲਾਕਾਰ। ਕੁੰਡਲ ਦੀ ਸ਼ਕਲ।

"ਕੁੰਡਲ ਕੁੰਡਲੀਕ੍ਰਿਤ।" (ਚਮਾਵ)

ਕੁੰਡਾ। ਕੁੰਡਾਂ। ਕੂਟ। ਦਿਸ਼ਾ। ਦੇਖੋ, ਕੁੰਡ। "ਚਾਰੇ ਕੁੰਡਾ ਚੁਧੀਆ।"

(ਆਸਾ ਅ: ਮ: ੧) ੨ ਦੇਖੋ, ਕੁੰਡਾ। ੩ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਬੰਦ ਕਰਨ ਦਾ

ਸੰਕਲਪ। ੪ ਅੰਗੂਥ। "ਨਾਨਕ ਹਸਤੀ ਕੁੰਡੇ ਬਾਹਰਾ।" (ਮ: ੩ ਵਾਰ

ਕੂਸ ੧) ੫ ਹੁੱਕ। ਕਤਾ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਚੀਜ਼ ਅਭਾਈ ਜਾਵੇ।

ਕੁੰਡੀ। ਮੋਢੀ ਢਾਹੁਣ ਦੀ ਹੁੱਕ। ੨ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਅਭਾਉਣ ਦੀ ਛੋਟੀ

ਸੰਕਲਪ। ੩ ਕੁੰਟੀ। ਇਸਾਉ ਮੈਂ। "ਚਹੁ ਕੁੰਡੀ ਚਹੁ ਜੁਗ ਜਾਏ।"

(ਫਿਰਾ ਛੰਦ ਮ: ੪) ੪ ਭਿੰਗ। ਘੋੜਾ। ਥਾਂਕੀ ਚਾਲ ਵੇਲੇ ਅਗਲੇ ਪੈਰਾਂ

ਨੂੰ ਕੁੰਡਲ ਜੇਹੇ ਕਰਨ ਤੋਂ ਇਹ ਨਾਉਂ ਹੈ।

ਕੁੰਡੋਲ। ਵਿ—ਕੁੰਡੀ ਭੋਲ (ਸ਼ਕਲ) ਦਾ। ਖੋਫੰਗਾ। ੨ ਸੰਕੜਾ—ਕੁੰਡੀ

ਵਿਚਿਤ (ਵਰੋਤ)। ਕੁੰਡੋਲ।

ਕੁੰਡੋਲ। ਸੰਕੜਾ—ਕੁੰਡਾ ਢੰਗ। ਕੁੰਡੋਲ। ੨ ਵਿ—ਕੁੰਡੋਲ। ਕੁੰਡੋਲ।

ਕੁੰਡੋਲ। ਕੁੰਡੋਲ। ੨ ਕੁੰਡੋਲ। ਕੁੰਡੋਲ। ੨ ਕੁੰਡੋਲ। ਕੁੰਡੋਲ।

ਕੁੰਡੋਲ। ਕੁੰਡੋਲ। ੨ ਕੁੰਡੋਲ। ਕੁੰਡੋਲ। ੨ ਕੁੰਡੋਲ। ਕੁੰਡੋਲ।

ਕੁੰਡੋਲ। ਕੁੰਡੋਲ। ੨ ਕੁੰਡੋਲ। ਕੁੰਡੋਲ। ੨ ਕੁੰਡੋਲ। ਕੁੰਡੋਲ।

ਕੁੰਡੋਲ। ਕੁੰਡੋਲ। ੨ ਕੁੰਡੋਲ। ਕੁੰਡੋਲ। ੨ ਕੁੰਡੋਲ। ਕੁੰਡੋਲ।

ਕੁੰਡੋਲ। ਕੁੰਡੋਲ। ੨ ਕੁੰਡੋਲ। ਕੁੰਡੋਲ। ੨ ਕੁੰਡੋਲ। ਕੁੰਡੋਲ।

ਕੁੰਡੋਲ। ਕੁੰਡੋਲ। ੨ ਕੁੰਡੋਲ। ਕੁੰਡੋਲ। ੨ ਕੁੰਡੋਲ। ਕੁੰਡੋਲ।

ਕੁੰਡੋਲ। ਕੁੰਡੋਲ। ੨ ਕੁੰਡੋਲ। ਕੁੰਡੋਲ। ੨ ਕੁੰਡੋਲ। ਕੁੰਡੋਲ।

ਕੁੰਡੋਲ। ਕੁੰਡੋਲ। ੨ ਕੁੰਡੋਲ। ਕੁੰਡੋਲ। ੨ ਕੁੰਡੋਲ। ਕੁੰਡੋਲ।

ਕੁੰਡੋਲ। ਕੁੰਡੋਲ। ੨ ਕੁੰਡੋਲ। ਕੁੰਡੋਲ। ੨ ਕੁੰਡੋਲ। ਕੁੰਡੋਲ।

ਕੁੰਡੋਲ। ਕੁੰਡੋਲ। ੨ ਕੁੰਡੋਲ। ਕੁੰਡੋਲ। ੨ ਕੁੰਡੋਲ। ਕੁੰਡੋਲ।

ਕੁੰਡੋਲ। ਕੁੰਡੋਲ। ੨ ਕੁੰਡੋਲ। ਕੁੰਡੋਲ। ੨ ਕੁੰਡੋਲ। ਕੁੰਡੋਲ।

ਕੁੰਡੋਲ। ਕੁੰਡੋਲ। ੨ ਕੁੰਡੋਲ। ਕੁੰਡੋਲ। ੨ ਕੁੰਡੋਲ। ਕੁੰਡੋਲ।

ਕੁੰਡੋਲ। ਕੁੰਡੋਲ। ੨ ਕੁੰਡੋਲ। ਕੁੰਡੋਲ। ੨ ਕੁੰਡੋਲ। ਕੁੰਡੋਲ।

ਕੁੰਡੋਲ। ਕੁੰਡੋਲ। ੨ ਕੁੰਡੋਲ। ਕੁੰਡੋਲ। ੨ ਕੁੰਡੋਲ। ਕੁੰਡੋਲ।

ਕੁੰਡੋਲ। ਕੁੰਡੋਲ। ੨ ਕੁੰਡੋਲ। ਕੁੰਡੋਲ। ੨ ਕੁੰਡੋਲ। ਕੁੰਡੋਲ।

ਕੁੰਡੋਲ। ਕੁੰਡੋਲ। ੨ ਕੁੰਡੋਲ। ਕੁੰਡੋਲ। ੨ ਕੁੰਡੋਲ। ਕੁੰਡੋਲ।

ਕੁੰਡੋਲ। ਕੁੰਡੋਲ। ੨ ਕੁੰਡੋਲ। ਕੁੰਡੋਲ। ੨ ਕੁੰਡੋਲ। ਕੁੰਡੋਲ।

ਕੁੰਡੋਲ। ਕੁੰਡੋਲ। ੨ ਕੁੰਡੋਲ। ਕੁੰਡੋਲ। ੨ ਕੁੰਡੋਲ। ਕੁੰਡੋਲ।

ਕੁੰਡੋਲ। ਕੁੰਡੋਲ। ੨ ਕੁੰਡੋਲ। ਕੁੰਡੋਲ। ੨ ਕੁੰਡੋਲ। ਕੁੰਡੋਲ।

ਕੁੰਡੋਲ। ਕੁੰਡੋਲ। ੨ ਕੁੰਡੋਲ। ਕੁੰਡੋਲ। ੨ ਕੁੰਡੋਲ। ਕੁੰਡੋਲ।

ਕੁੰਡੋਲ। ਕੁੰਡੋਲ। ੨ ਕੁੰਡੋਲ। ਕੁੰਡੋਲ। ੨ ਕੁੰਡੋਲ। ਕੁੰਡੋਲ।

ਕੁੰਡੋਲ। ਕੁੰਡੋਲ। ੨ ਕੁੰਡੋਲ। ਕੁੰਡੋਲ। ੨ ਕੁੰਡੋਲ। ਕੁੰਡੋਲ।

ਕੁਤਸਤਾ } ਸੰ. ਕੁਤੁਸ਼ਾ. ਸੰਗਤ—ਨਿੰਦਾ. ਹਜਵਾ ੨ ਅਮਾਨ.
ਕੁਤਸਾ } ਨਿਰਾਦਰ.

ਕੁਤਸਿਤ. ਵਿ—ਕੁਤਸਿਤ. ਨਿੰਦਿਤ. "ਕਹੂੰ ਕੁਤਸਿਤ ਕਾਮ." (ਅਕਾਲ) ੨ ਅਮਾਨਿਤ. ਨਿਰਾਦਰ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ.

ਕੁਤਕਾ. ਤੁ. ਸੰਗਤ—ਛੋਟਾ ਅਤੇ ਮੋਟਾ ਸੋਟਾ. ਦੇਖੋ, ਕ੍ਰਿਪਾਲਦਾਸ.
ਕੁਤਪ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਸੁਰਜਾ. ੨ ਅਗਨਿ. ੩ ਬ੍ਰਾਹਮਣ. ੪ ਅੰਤਿਬਿ.
੫ ਕਹੂੰ. ੬ ਭਾਣਜਾ. ੭ ਭਾਣਾ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ. ੮ ਦੇਹਤ੍ਰਾ. ੯ ਵਜਾ. ੧੦ ਦੰਡ
ਖਾਸ. ਕੁਜਾ. ੧੦ ਲੋਭਾ ਵੇਲਾ.

ਕੁਤਬ. ਅ. كُتُب. ਕੁਤਬ. ਸੰਗਤ—ਧੂ. ਧੂ. ਧਰਤੀ ਦਾ ਚੁੰਤਰੀ
ਅਤੇ ਦੱਖਣੀ ਸਿਖਰ. ੨ ਉਹ ਕਿੱਲੀ, ਜਿਸ ਦੇ ਸਹਾਰੇ ਚੌਕੀ ਫਿਰਦੀ
ਹੈ। ੩ ਸਰਦਾਰ. ਮੁਖੀਆ. ਪ੍ਰਧਾਨ। ੪ ਅ. كُتُب. ਕੁਤਬ. ਕਿਤਾਬ ਦਾ
ਬਹੁ ਵਚਨ. ਪੇਸ਼ੀਆਂ.

ਕੁਤਬਸ਼ਾਹੀ ਵੰਸ਼. ਦੇਖੋ, ਕੋਲਕੰਡਾ.

ਕੁਤਬਮਾਨ. ਸ਼ਾਹਜਹਾਂ ਵੇਲੇ ਜਲੰਧਰ ਦਾ ਹਾਕਿਮ, ਜੋ ਪੰਦੇ ਖਾਨ
ਦੇ ਚਾਚੇ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਸੀ. ਇਸੇ ਨੇ ਪੰਦੇ ਖਾ ਨੂੰ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦੇ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ
ਅਤੇ ਕੁਝ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਤੇ ਸੈਨਾ ਨੂੰ ਕੇ ਚੜ੍ਹ ਆਇਆ.
ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਦੇ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਖਤਰ ਨਾਲ ਇਸ ਦੀ
ਮੁਕਤਿ ਹੋਈ.

ਕੁਤਬਮਾਨਾ. ਪ੍ਰਸ਼ਕਾਲਕ. Library। ੨ ਪੇਸ਼ੀਆਂ ਦੀ ਅਲਮਾਰੀ
(Bookshelf)

ਕੁਤਬਦੀਨ. ਦੇਖੋ, ਕੁਤਬੁੱਦੀਨ.

ਕੁਤਬਨੁਮਾ. ਤਾ. كُتُب. ਪੂਰ ਦਿਖਾਉਣ ਵਾਲਾ ਯੰਤ੍ਰ (ਪ੍ਰਵਰਕਸ਼ਕ),
ਜਿਸ ਦੀ ਸੂਈ ਚੁੰਬਕ ਦੀ ਸ਼ਕਤਿ ਨਾਲ ਚੁੰਤਰ ਵੱਲ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ.
ਇਹ ਜਹਾਜ਼ ਚਲਾਉਣ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਸਹਾਇਤਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ.
Mariner's Compass.

ਕੁਤਬਮੀਨਾਰ. ਦੇਖੋ, ਕੁਤਬੁੱਦੀਨ ਐਬਕ.

ਕੁਤਬਾ. ਦੇਖੋ, ਕੁਤਬਾ. "ਓਹ ਕੁਤਬਾ ਮੇਰਾ ਪਤਨਗੇ ਵਿਚ ਦੁਹਾਂ
ਜਹਾਨਾ." (ਜੰਗਨਾਮਾ)

ਕੁਤਬੀ. ਅ. كُتُب. ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦਾ ਇੱਕ ਖਾਸ ਫਿਰਕਾ। ੨ ਵਿ—
ਕੁਤਬ ਨਾਲ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਸੰਬੰਧ.

ਕੁਤਬੁੱਦੀਨ. كُتُب. ਕੁਤਬੁੱਦੀਨ. ਵਿ—ਧਰਮ ਦਾ ਧੂ. ਜਿਸ
ਦੇ ਆਸਰੇ ਧਰਮ ਹੈ। ਸੰਗਤ ੨ ਜਾਲੇਧਰ ਦਾ ਜਾਲਿਮ ਹਾਕਿਮ,
ਜਿਸ ਨੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਅਸਹਿ ਕਰ ਦਿੱਤੇ. ਇੱਕ ਬਾਬ ਜਦਕਿ ਦੇਹ
ਬਿਆਸ ਕਿਨਾਰੇ ਸ਼ਿਕਾਰ ਖੇਤ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਤਦ ਬਾਬ ਸਿੰਘ ਨੇ
ਅਚਾਨਕ ਆ ਫੜਿਆ ਅਤੇ ਜਿਉਂਦਾ ਹੀ ਅੱਛ ਵਿੱਚ ਫੁੱਕ ਦਿੱਤਾ।
੩ ਕੁਸੁਰ ਦਾ ਹਾਕਿਮ. ਦੇਖੋ, ਕੁਸੁਰ ੧। ੪ ਦੇਖੋ, ਕੁਤਬੁੱਦੀਨ।
੫ ਐਬਕ. ਦੇਖੋ, ਕੁਤਬੁੱਦੀਨ. ਮੁਸਾ.

ਕੁਤਬੁੱਦੀਨ ਐਬਕ. كُتُب. ਇਸ ਪੁਤਾਪੀ ਪੁਰਖ ਦੀ ਕਥਾ
ਇਉਂ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਧਨੀ ਨੇ ਬਚਪਨ ਵਿੱਚ ਮੁੱਲ ਨੈ ਕੇ ਇਸ ਨੂੰ
ਅਰਬੀ ਡਾਰਸੀ ਪੜ੍ਹਾਈ. ਧਨੀ ਦੇ ਮਰਣ ਪਿੱਛੋਂ ਇਹ ਇੱਕ ਸੈਦਾਕਰ

ਪਾਸ ਵੇਰਿਆ ਗਿਆ. ਸੈਦਾਕਰ ਨੇ ਸ਼ਹਾਬੁੱਦੀਨ ਮੁਹੰਮਦ ਗੌਰੀ ਦੀ
ਨਜ਼ਰ ਕੀਤਾ. ਸ਼ਹਾਬੁੱਦੀਨ ਦੀ ਇਸ ਪੁਰ ਇਤਨੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਹੋਈ ਕਿ
ਉਸ ਨੇ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਜਿੱਤਕੇ ਸਨ ੧੧੯੨ (ਸੰਮਤ ੧੨੫੦) ਵਿੱਚ
ਆਪਣਾ ਪ੍ਰਤਿਨਿਧ ਭਾਜਿਆ. ਸਨ ੧੨੦੬ ਵਿੱਚ ਇਹ ਦਿੱਲੀ ਦੇ
ਤਖ਼ਤ ਦਾ ਮਾਲਿਕ ਬਣਕੇ ਸ਼ਹਨਸ਼ਾਹ ਹੋਇਆ ਅਤੇ ਖਾਨਦਾਨ ਕੁਲਾਮਾਂ
ਦੀ ਨੀਂਹ ਰੱਖੀ. ਸਨ ੧੨੧੦ ਵਿੱਚ ਇਹ ਪੋਲੋ ਖੇਡਦਾ ਘੋੜੇ ਤੋਂ
ਭਿਰਕੇ ਨਹੱਰ ਮੋਇਆ. ਅਨਾਰਕਲੀ ਦੇ ਬਾਬਾਰ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਦੁਕਾਨ
ਅੰਦਰ ਇਸ ਦੀ ਮਾਮੂਲੀ ਕੁਥਰ ਵੇਖੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ.

ਦਿੱਲੀ ਪਾਸ ਕੁਤਬਮੀਨਾਰ, ਜੋ ੨੪੦ ਫੁੱਟ ਉੱਚਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਇੱਕ
ਅਧੂਰੀ ਮਸਜਿਦ ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਉਂ ਕੱਵਰੁਲਇਸਲਾਮ ਹੈ, ਇਹ
ਕੁਤਬੁੱਦੀਨ ਨੇ ਹੀ ਬਣਾਉਣੇ ਆਰੰਭੇ ਸਨ. ਸਨ ੧੧੯੬ ਵਿੱਚ ਮਸਜਿਦ
ਬਣਾਉਣ ਲਈ ੨੨ ਹਿੰਦੂਮੰਦਿਰਾਂ ਦਾ ਮਸਾਲਾ ਵਰਤਿਆ ਗਿਆ ਸੀ.
ਕੁਤਬੁੱਦੀਨ ਦੇ ਕੁਲਾਮ ਅਤੇ ਜਮਾਈ (ਜਵਾਈ) ਸ਼ਮਸੁੱਦੀਨ ਅਲਤਮਸ਼
ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨੇ ਕੁਤਬਮੀਨਾਰ ਸਿਰੇ ਚਾੜ੍ਹਿਆ, ਪਰ ਮਸੀਤ ਅਜੇ ਭੀ
ਅਧੂਰੀ ਪਈ ਹੈ.

ਕੁਤਬੁੱਦੀਨ ਖ਼ਾਜਾ. ਇੱਕ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਸੰਤ, ਜਿਸ ਦਾ ਪੂਰਾ ਨਾਉਂ
ਹੈ—ਮੁਸਾ ਕੁਤਬੁੱਦੀਨ ਬਖ਼ਤਵਾਰ ਕਾਬੀ. ਇਹ ਉਸ (ਭਰਭਾਨ)
ਵਿੱਚ ਜੰਮਿਆ ਅਤੇ ਸੁਲਤਾਨ ਕੱਮਰੁੱਦੀਨ ਅਲਤਮਸ਼ ਦੇ ਵੇਲੇ ਸਨ
੧੨੩੫ ਵਿੱਚ ਦਿੱਲੀ ਮੋਇਆ. ਇਸ ਦਾ ਮਕਬਰਾ ਕੁਤਬ ਮੀਨਾਰ ਤੋਂ
ਇੱਕ ਮੀਲ ਦੱਖਣ ਪੱਛਮ ਹੈ.

ਕੁਤਰ. ਅ. كُتُر. ਮਧਯੋਗ. Diameter.

ਕੁਤਰਕ. ਸੰ. ਕੁਤਕ. ਸੰਗਤ—ਕੁਰੀ ਦਲੀਲ. ਨਿਕੰਮੀ ਹੁੱਜਤ।
੨ ਕੁਰਾ ਮਿਆਨ. ਮੰਦ ਸੰਕਲਪ.

ਕੁਤਰਨਾ. ਸੰ. ਕੁਤੰਨ. ਸੰਗਤ—ਕੁੱਟਣਾ. ਵੱਢਣਾ. ਟੁੱਕਣਾ.

ਕੁਤਰਾ. ਸੰਗਤ—ਬਾਹੀਕ ਟੋਕਾ. ਕੁਤਰਿਆ ਹੋਇਆ ਪਦਾਰਥ।

੨ ਇੱਕ ਕੀਤਾ. ਜੋ ਪਿਲੀ ਨੂੰ ਕੁਤਰਦਾ ਹੈ। ੩ ਕੁਸੁਰਾ. ਸੰ. ਕੁਲੁਰ.

"ਦੇਖਤ ਕੁਤਰਾ ਨੈ ਕਈ ਗਿਲਾਈ." (ਅਜ ਕਬੀਰ) ਦੇਖੋ, ਪਹਿਲਾ ਪ੍ਰਤ।

੪ ਵਿ—ਕੁਤਾਰੂ. ਜੋ ਚੰਕਾ ਤਰਫ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦਾ. ਦੇਖੋ, ਕੁਤਰੇ ਕਾਢੇ.

ਕੁਤਰੇਕਾਢੇ. ਕੁਤਾਰੂ ਕੱਢੇ ਨਾ ਦਿੱਤੇ. ਬਾਂਹ ਫੜਕੇ ਹੁੜਦੇ ਜਾਂਦੇ

ਬਾਹਰ ਕੱਢ ਲਏ. "ਜਨ ਨਾਨਕ ਕੁਤਰੇ ਕਾਢੇ." (ਕਹੂ ਮ: ੪)

ਕੁੱਤ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਬਰਫੀ. ਨੇੜਾ। ੨ ਸੰਥਲ. ਭੰਧਾਲਾ। ੩ ਕੁਦਾਲ.

ਕੁੱਤਲ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਕੁੱਤ (ਬਰਫੀ)ਜੇਹੀ ਨੋਕ ਵਾਲਾ, ਕੋਸ਼. "ਕੁੱਤਲ

ਲਲਿਤ ਅਲਕ ਅਹਿਭੋਨ." (ਨਾਪੁ) ੨ ਜੋ, ਜੋ ਤਿੱਖੀਆਂ ਨੋਕਾਂ ਵਾਲੇ

ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ੩ ਹਲ, ਜਿਸ ਦਾ ਢਾਲਾ ਬਰਫੀ ਜੇਹਾ ਤਿੱਖਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

੪ ਮੁਰਗਾ, ਤਿੱਖੇ ਨੋਕਾਂ ਵਾਲਾ.

ਕੁਤਵਾਰ. ਦੇਖੋ, ਕੁਤਵਾਨ। ੨ ਦੇਖੋ, ਕੁਤਵਾਰ.

ਕੁਤਾ. ਸੰਗਤ—ਕੁੱਤਾ. ਕੁਕਰ. "ਅੰਤਰਿ ਲੋਭ ਤਉਕੈ ਜਿਉ ਕੁਤਾ."

(ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੩)

'ਕਈ ਨੇਪਰਾਂ ਨੇ ਇਸ ਮਸੀਤ ਦਾ ਨਾਉਂ "ਕੁਤੁਬੁਲ ਇਸਲਾਮ" ਲਿਖਿਆ ਹੈ
ਸਾਪੁਣਾਈ ਫ਼ਤਾਨੀ ਅਲਬ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ—ਕੁਤੁਬੇ ਕਹੀਦੇ ਹਾਂ.

ਕੁਤਾਰੂ. ਵਿ—ਜੇ ਚੰਗਾ ਤਾਰੂ ਨਹੀਂ. ਜਿਸ ਨੂੰ ਤਰਣਵਿਦਾ ਘੱਟ ਆਉਂਦੀ ਹੈ.

ਕੁਤੀ. ਕੁਕਰੀ. ਕੁਤੀ.

ਕੁਤੀ. ਕੁਤਿਆ ਨੇ ਕੁਕਰੀ ਨੇ. ੨ ਥਾਵ, ਨੀਚ ਪਾਮਰਾਂ ਨੇ.

“ਰਤਨ ਵਿਗਾਭਿ ਵਿਗੋਏ ਕੁਤੀ.” (ਆਸਾ ਮ: ੧)

ਕੁਤੀ. ਮਥਰਾ ਦੇ ਰਾਜਾ ਸੂਰਸੇਨ ਦੀ ਕੰਨਣਾ—ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦੀ ਭੂਆ, ਰਾਜਾ ਪਾਂਝ ਦੀ ਰਾਣੀ ਅਤੇ ਯੁਧਿਸ਼੍ਠਿਰ, ਭੀਮਸੈਨ, ਅਰਜੁਨ ਦੀ ਮਾਤਾ. ਇਸ ਦਾ ਨਾਉਂ ਪ੍ਰਿਥਾ ਸੀ. ਕੁਤਿਭੱਜ ਜੋ ਐਸ਼ੋਲਾਦ ਸੀ, ਉਸ ਨੇ ਸੂਰਸੇਨ ਤੋਂ ਪਾਲਣ ਲਈ ਕੰਨਣਾ ਲੈ ਲਈ, ਇਸੇ ਕਾਰਣ ਨਾਉਂ ਕੁਤੀ ਹੋ ਗਿਆ. “ਕੁਤੀ ਕੋ ਦੇਖਤ ਹੀ ਕਵਿ ਸ਼ਾਮ ਭਨੈ ਤਿਨ ਪਾਇਨ ਸੀਸ ਕੁਕਾਯੋ.” (ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾਵ) ਦੁਰਵਾਸਾ ਚਿਖੀ ਨੇ ਕੁਤੀ ਨੂੰ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੇ ਆਵਾਜ਼ ਦਾ ਮੌਤ੍ਰ ਸਿਖਾਇਆ ਸੀ. ਦੇਖੋ, ਪਾਂਝਵ.

ਕੁਤਿਆ. ਕੁਕਰੀ. ਕੁਤੀ.

ਕੁਤੀਸੁਤ. ਯੁਧਿਸ਼੍ਠਿਰ, ਭੀਮ ਅਤੇ ਅਰਜੁਨ.

ਕੁਤੀਸੁਤ ਸੁਤ ਅਹਿ. (ਸਨਾਮਾ) ਕੁਤੀ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਅਰਜੁਨ, ਉਸ ਦਾ ਰਬਰਾਹੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਦੇਵ, ਉਸ ਦਾ ਵੀਰੀ ਤੀਰ.

ਕੁਤੀਪਤਿ. ਰਾਜਾ ਪਾਂਝ, ਪਾਂਝਵਾਂ ਦਾ ਭਾਪ.

ਕੁਤੁਹਲ. ਸੰ. ਸੰਗਣਾ—ਆਸਚਰਯ. ਅਚਰਜ. ਅਰੰਭਾ. ਅਨੁਭਾ. ੨ ਕੋਤਕ, ਅਦਭੁਤ ਰਮਾਸ਼ਾ. ੩ ਕਿਸੇ ਵਸਤੂ ਦੇ ਦੇਖਣ ਅਥਵਾ ਸੁਣਨ ਦੀ ਪ੍ਰਕਲ ਟਿੱਛਾ. ੪ ਆਨੰਦ ਦੀ ਖੇਡ.

ਕੁਤੁਹਾ. ਕੁੱਤੇ ਦਾ ਬੱਚਾ. ਛੋਟਾ ਕੁੱਤਾ. ਸੰ. ਕੁਕੁਰ.

ਕੁਤੇਮੁਹਾ } ਵਿ—ਕੁੱਤੇ ਦਾ ਹੈ ਮੂੰਹ ਜਿਸ ਦਾ. ਕੁਕੁਰਮੁਖ. ਭਾਵ—
ਕੁਤੇਮੁਹਾ } ਅਭੱਖ ਖਾਣ ਵਾਲਾ. ਕੰਦਰੀ ਅਤੇ ਮੁਰਦਾਰ ਖਾਣ ਵਾਲਾ. “ਕਨਿ ਹੋਟੀ ਕੁਤੇਮੁਹੀ ਖਾਧੁ ਹੋਆ ਮੁਰਦਾਰੁ.” (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਸਾਰ) ਕਲਿਯੁਗ ਦੀ ਪੁਜਾ ਕੁਤੇਮੁਖੀ ਹੈ, ਜੋ ਮੁਰਦਾਰ ਖਾਂਦੀ ਹੈ. ਮੁਰਦਾਰ ਤੋਂ ਭਾਵ ਪਰਾਇਆ ਹੋਕ, ਰਿਸ਼ਵਤ ਆਦਿਕ ਹੈ.

ਕੁਤੋ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਕਿੱਥੇ. ਕਹਾਂ. ਕਿੱਥੋਂ. ਕਿਸ ਕਾਰਣ ਤੋਂ. “ਤਨ ਨਿਜਰੂਪ ਕੁਤੇ ਤਮ ਲਹੇ.” (ਭੁਪਤ੍ਰ)

ਕੁਤਾ } ਦੇਖੋ, ਕੁਤਾ ਕੁਤੀ.
ਕੁਤੀ }

ਕੁਤ੍ਰ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਕਿੱਥੇ. ਕਹਾਂ.

ਕੁਥਰਾ. ਕੁ (ਨਿਦਿਤ) ਥਿਰਾ (ਜਮੀਨ). ਮਿਲੀ ਥਾਂ. ੨ ਵਿ—ਮਿਲਾ. ਕੁਥਾਉ } ਕੁ (ਨਿਦਿਤ) ਥਾਇ (ਅਸਥਾਨ). ੨ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਐਸ਼ੋਕਾ.
ਕੁਥਾਇ } ਅਯੋਗਜ ਥਾਂ. “ਏਕ ਦਾਨ ਤੁਧ ਕੁਥਾਇ ਲਇਆ.”
ਕੁਥਾਨ } (ਆਸਾ ਪਟੀ ਮ: ੩) “ਥਾਉ ਕੁਥਾਇ ਨ ਜਾਣਨੀ ਸਦਾ ਚਿਤਵਹਿ ਵਿਕਾਰ.” (ਮ: ੩ ਵਾਰ ਸਾਰ) ੩ ਭਾਵ—ਖੋਟਾ ਰਿਦਾ.

ਕੁੰਦ. ਸੰ. ਸੰਗਣਾ—ਜੁਹੀ ਦੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਮ ਦਾ ਇੱਕ ਝੁਟਾ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਚਿੱਟੇ ਫੁੱਲ ਲਗਦੇ ਹਨ. ਬਰਦਮਾਨ. ਚਾਂਦਨੀ. ਕੁੰਦ ਦੇ ਫੁੱਲ. ਕਵਿਜਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਉਪਮਾ ਦੰਦਾਂ ਨੂੰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ. “ਪੀਤ ਬਸਨ ਕੁੰਦ ਦਸਨ.” (ਸਵੀਯੋ ਮ. ੪ ਕੋ) ਦੇਖੋ, ਭੋਲਾ ੨ ਕਮਲਾ. ੩ ਨੌ ਨਿਪੀਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ

ਨਿਪੀ. ੪ ਕੁਰਪੁਤਾਪਸੁਰਯ ਵਿੱਚ ਕਕੁਦ (ਚੰਟ) ਦੀ ਥਾਂ ਭੀ ਕੁੰਦ ਬਰਦ ਆਇਆ ਹੈ. “ਬਿਖਭ ਬਿਲੰਦ ਬਲੀ ਤਨ ਪੀਨ। ਜਿਨ ਕੀ ਕੁੰਦ ਤੁੰਕ ਦੁਤਿ ਕੀਨ.” (ਭੁਪਤ੍ਰ) ੫ ਭਾ. ੬ ਵਿ—ਖੁੰਦਾ. ੬ ਜਤੁਮਤਿ. ੭ ਦਾਨਾ. ਭੁੱਧਿਆਨ। ੮ ਦਿਲੇਰ.

ਕੁਦਇਆ. ਨਿਦਿਤ ਦਾ (ਦਇਆ). ਉਹ ਦਇਆ ਜੋ ਹਾਨੀਕਾਰਕ ਹੋਵੇ. ਮੱਛਰ, ਸੱਪ, ਚੂਹਾ, ਹਲਕਾਇਆ ਕੁੱਤਾ, ਡਾਕੂ, ਚੋਰ, ਵਿਰਚਾਰੀ ਆਦਿ ਪੁਰ ਦਇਆ ਕਰਕੇ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਮੁਸੀਬਤ ਵਿੱਚ ਪਾਉਣ ਦਾ ਕਰਮ। ੨ ਬੇਰਹੀ. “ਕੁਦਇਆ ਕਸਾਇਣਿ.” (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਸੁੀ)

ਕੁਦਸ. ਅ. ੧੩ ਵਿ—ਪਾਥ. ਪਵਿਤ੍ਰ.

ਕੁਦਣਾ. ਸੰ. ਕੁਦਨ. ਸੰਗਣਾ—ਕੁੰਦਣਾ. ਟਪੁਸੀਆਂ ਮਚਨੀਆਂ. ਉਕਲਾ. ਕੁੰਦਨ. ਸੰਗਣਾ—ਖਾਲਿਸ ਸੁਵਰਣ. ਬਿਨਾ ਮੇਲ ਸੋਨਾ. ੨ ਨਿਰਮਲ ਸੁਵਰਣ ਦਾ ਪਤਲਾ ਪਤ੍ਰਾ. ਜਿਸ ਨਾਲ ਜਤੀਏ ਰਤਨਾਂ ਦੀ ਜਤਾਈ ਕਰਦੇ ਹਨ.

ਕੁੰਦਨਗਿਰਿ. ਸੁਵਰਣ ਦਾ ਪਹਾੜ. ਸੁਮੇਰੂ.

ਕੁੰਦਨਪੁਰ } ਕੁਞਿਭਨਪੁਰ. ਵਿਦਰਭ ਦੇਸ਼ (ਬੇਰਾਰ) ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ,
ਕੁੰਦਨਪੁਰਿ } ਜੋ ਅੰਬਰਾਵਤੀ ਦੇ ਪੂਰਬ ੪੦ ਮੀਲ ਤੇ ਹੈ. ਇਸ
ਕੁੰਦਨਪੁਰੀ } ਦਾ ਰਾਜਾ ਭੀਸ਼ਮਕ, ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦੀ ਰਾਣੀ ਕੁਕਮਿਣੀ ਦਾ ਪਿਤਾ ਸੀ. “ਕੁੰਦਨਪੁਰੀ ਨਯਰ ਨਿਧਰਾਯੋ.” (ਚਰਿਤ੍ਰ ੩੨੦) ਆਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਬੇਰਾਰ ਵਿੱਚ ਜੋ ਕੋਂਦਾਵਿਰ (Kondavir) ਸ਼ਹਿਰ ਹੈ, ਇਹੋ ਪੁਰਾਤਨ ਕੁੰਦਨਪੁਰ ਹੈ.

ਕੁੰਦਨੀ. ਕੁੰਦੇ ਵਾਲੀ, ਬੰਦੂਕ. (ਸਨਾਮਾ)

ਕੁੰਦਬੋਭ. ਦੇਖੋ, ਕਿੰਦਬੋਭ.

ਕੁਦਮ. ਕੁਦਨ. ਟੱਪਣਾ. ਉਛਲਨਾ. “ਕੁਦਮ ਕਰੈ ਭਾਡਰ ਜਿਉ ਭੋਲ.” (ਰਾਮ ਮ: ੫) “ਕੁਦਮ ਕਰੈ ਪਲੁ ਪੰਖੀਆ ਦਿਸੈ ਨਾਹੀ ਕਾਲ.” (ਸੁੀ ਮ: ੫) ੨ ਭਾ. ੧੩ ਕੁਦਮ. ਕਰਮ ਦਾ ਫਲ.

ਕੁੰਦਰ. ਅ. ੧੩ ਸੰਗਣਾ—ਭਾਉਨਾ. ਖਾਮਨਾ. ੨ ਮੋਟਾ ਭਧਾ. ੩ ਪੁਰਾਣਾ ਕਿਲਾ.

ਕੁਦਰਤ } ਅ. ੧੩ ਕੁਦਰਤ. ਸੰਗਣਾ—ਤਾਕਤ. ਸ਼ਕਤਿ.
ਕੁਦਰਤਿ } “ਕੁਦਰਤਿ ਕਉਣ ਹਮਾਰੀ?” (ਬਸੰ ਅ: ਮ: ੧) ੨ ਮਾਇਆ. ਕਰਤਾਰ ਦੀ ਰਚਨਾਸ਼ਕਤਿ. “ਦੂਯੀ ਕੁਦਰਤਿ ਸਜੀਐ ਕਰਿ ਆਸਟੁ ਡਿਠੈ ਚਾਉ.” (ਵਾਰ ਆਸਾ) “ਕੁਦਰਤਿ ਪਾਤਾਲੀ ਅਕਾਸੀ.” (ਵਾਰ ਆਸਾ)

ਕੁਦਰਤੀ. ਵਿ—ਕੁਦਰਤ ਵਾਲਾ. ਕਾਦਿਬ। ੨ ਕੁਦਰਤ ਨਾਲ. ਕੁਦਰਤ ਦੁਆ. “ਸਿਨਾਖਤੁ ਕੁਦਰਤੀ.” (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਮਾਭ) ੩ ਕੁਦਰਤ ਨਾਲ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਸੰਬੰਧ. ਪ੍ਰਾਕ੍ਰਿਤ. “ਵਰਿਐ ਦਰਗਹ ਕੁਰੂ ਕੀ ਕੁਦਰਤੀ ਨੂਰੁ.” (ਵਾਰ ਰਾਮ ੩)

ਕੁਦਰਤੁ } ਦੇਖੋ, ਕੁਦਰਤ.
ਕੁਦਰਿਤ }

“ਇਹ ਆਵਣ ਨਿਖਾਰੀ ਨੇ ਪਾਠ ਬਦਲਿਆ ਹੈ ਅਸਲ ਪਾਠ ਹੈ, “ਜਿਨ ਕੀ ਕਕੁਦ ਝੁੰਕ”

ਕੁੰਦਲਤਾ. ਦੇਖੋ, ਸਥਿਤੀ ਦਾ ਭੇਦ ੧੮.

ਕੁੰਦਤਾ. ਸੰਗਤਾ—ਛੱਪਰ। ੨ ਘਾਹ ਦਾ ਵੇਰ। ੩ ਨੀਰੇ ਦਾ ਕੁੰਪ।
੪ ਬੰਦੂਕ ਦਾ ਕੁੰਦਾ.

ਕੁੰਦਾ. ਕਾਠੀ ਦਾ ਹੀਨਾ ਕਾਠੀ ਅੱਗੇ ਦਾ ਕੀਨਾ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਲਗਾਮ
ਅਟਕਾਈਦਾ ਹੈ. "ਚੜ੍ਹਕੇ ਘੋੜਤੈ ਕੁੰਦੇ ਪਕਤਹਿ." (ਵਾਰ ਕਉ ੨,
ਮ: ੫) ਅਣਜਾਣ ਸਵਾਰ ਡਿਗਣ ਦੇ ਡਰ ਤੋਂ ਕੁੰਦਾ (ਹੰਨਾ) ਵਜਦਾ
ਹੈ, ਜ਼ਰਸਵਾਰ ਖੁਲ੍ਹੇ ਹੱਥ ਸਵਾਰੀ ਕਰਦਾ ਹੈ. ਖੇਡਣੀ ਪੋਲੇ ਤੇ ਫੜਨੇ
ਕੁੰਦੇ, ਇਹ ਚੰਗੀ ਸਵਾਰੀ ਹੈ। ੨ ਤੁ ੩੩. ਕੁੰਦਾਕ. ਡਾ ੨੨. ਕੁੰਦਹ.
ਬੰਦੂਕ ਦੀ ਪਿੱਠ, ਜੋ ਕਾਠ ਦੀ ਬਣੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ. ਅੰ. Stock।
੩ ਮੁਜਰਮ ਦੇ ਪੈਰ ਫਸਾਉਣ ਦਾ ਕਾਠ. ਦੇਖੋ, ਕਾਠ ਮਾਰਨਾ.

ਕੁੰਦਾਉ } ਸੰਗਤਾ—ਬੁਰਾ ਦਾਉ. ਨਿਦਿਤ ਪੇਚ.
ਕੁੰਦਾਇ }

ਕੁੰਦਾਨ. ਖੇਟਾ ਦਾਨ. ਕੁਪਾਤ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤਾ ਦਾਨ. ਜਿਸ ਦਾਨ ਤੋਂ
ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਕੋਈ ਲਾਭ ਨਾ ਪੁੱਜੇ. ਜਿਸ ਦਾਨ ਤੋਂ ਲਾਭ ਦੀ ਛਾਂ ਹਾਨਿ
ਹੋਵੇ.

ਕੁੰਦਾਮ. ਡਾ ੧੨. ਸਰਵ—ਕੋਹਤਾ. ਕੋਣ। ੨ ਕੀ ਵਾਤੂ.

ਕੁੰਦਾਮੀ. ਡਾ ੧੨ ਤੁ ਕੋਣ ਹੈ.

ਕੁੰਦਾਲ. ਸੰ. ਕੁੰਦਾਲ. ਸੰਗਤਾ—ਕੁ (ਜ਼ਮੀਨ) ਨੂੰ ਪਾਭਨ ਵਾਲਾ,
ਤਿੱਖੀ ਨੋਕ ਦਾ ਇੱਕ ਸੰਦ. Pickaxe। ੨ ਬੋਲਚਾ। ੩ ਕਸੀ. ਕਹੀ.
ਕੁੰਦਿ. ਫਿ. ਵਿ—ਕੁੰਦਕੇ. "ਕੁੰਦਿ ਕੁੰਦਿ ਚਰੈ ਰਸਾਤਲਿ ਪਾਇ." (ਗਉ ਕਬੀਰ)

ਕੁੰਦੀ. ਸੰਗਤਾ—ਧੌੜੇ ਹੋਏ ਵਸਤੂ ਦੀ, ਮੁੰਗਲੀ ਨਾਲ ਅਥਵਾ ਇਸਤ੍ਰੀ
ਨਾਲ, ਭਾਹਿ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਵੱਡਾ—ਮਾਧ ਕੁਟਾਈ ਨਾਲ ਤਹਿ
ਲੱਪਟੀ. ਜਿਵੇਂ ਉਸਨੇ ਚੰਗੀ ਕੁੰਦੀ ਕੀਤੀ.

ਕੁੰਦੂਮ. ਅ ੧੨. ਆਉਣਾ. ਆਗਮਨ.

ਕੁੰਦੰਡ. ਧਨੁਖ. ਦੇਖੋ, ਕੋਂਦੰਡ. "ਨਿਰੁਧ ਕੁੰਦੰਡ ਕੁੰਦੰਡ ਕੇ ਸਕੰਧ
ਧਰ." (ਗੁਪਤ)

ਕੁੰਦਿਸ੍ਰਿ. ਸੰਗਤਾ—ਬੁਰੀ ਨਜਰ. ਬਦਨਜਰ। ੨ ਕੁੰਧਦਿਸ੍ਰਿ।
੩ ਵਿ—ਕੁ (ਜ਼ਮੀਨ) ਵੱਲ ਨਜਰ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ. ਕੁੰਦਿਭਾਕਣਾ.

ਕੁੰਧਕਾ. ਸੰਗਤਾ—ਗਨਹਕਾ. ਨਿਰਾਦਰ ਸਹਿਤ ਦਿੱਤਾ ਹੋਇਆ
ਧੰਨ। ੨ ਖੇਡਨਾਕ ਠੋਕਰ. "ਨਤਰੁ ਕੁੰਧਕਾ ਦਿਵਟੀ ਹੈ." (ਬਿਲਾ
ਕਬੀਰ)

ਕੁੰਧਾਤੁ. ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਲੋਹਾ. ਸਿੱਖਮਤ ਵਿੱਚ ਲੋਹੇ ਦਾ ਨਾਉਂ "ਕੁੰਧਾਤੁ"
ਹੈ.

ਕੁੰਧਾਨ. ਖੇਟਾ ਧਾਨ. ਖੇਟੀ ਕਮਾਈ ਨਾਲ ਪੈਦਾ ਕੀਤਾ ਅੰਨ।
੨ ਕੇਦਾ, ਕੇਦਵ.

ਕੁੰਧਿੰਤ. ਸੰਗਤਾ—ਭੈੜੀ ਵਾਦੀ. ਬੁਰੀ ਭਾਵ. ਕੁ (ਨਿਦਿਤ) ਪਿਤ
(ਪੁਤ). "ਛੱਡ ਕੁੰਧਿੰਤ ਕੁੰਤ ਕੁੰਧਿੰਤ." (ਭਾਗੁ)

ਕੁੰਧੀ. ਵਿ—ਕੁ (ਮੰਦ) ਹੈ ਜਿਸ ਦੀ ਧੀ (ਕੁੰਧਿ). "ਦੀਸੈ ਕੁੰਧੀ
ਸੁਮਤਿ ਕਾ ਬੋਧਕ." (ਗੁਪਤ) ੨ ਸੰਗਤਾ—ਮੰਦਬੁੱਧਿ.

ਕੁੰਨ. ਸਰਵ—ਕੋਣ. ਕੋਨ. "ਤੂ ਕੁੰਨ ਹੈ." (ਧਨਾ ਨਾਮਦੇਵ) ੨ ਡਾ
੨ ਕਰ. "ਦਰ ਗੋਸ ਕੁੰਨ ਕਰਤਾਰ." (ਤਿਲੰ ਮ: ੧) "ਦਿਲ ਮੇ
ਨ ਜਚਾ ਕੁੰਨ ਵਾਹਮ." (ਫ਼ਿਸਨਾਬ) ਜਚਾ ਵਹਿਮ ਨਾ ਕਰ। ੩ ਅ
੨ ਹੋਜਾ. ਭਵ. ਅਰਬੀ ਫ਼ਾਰਸੀ ਦੇ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ
ਕਰਤਾਰ ਨੇ 'ਕੁੰਨ' ਆਖਿਆ ਅਤੇ ਦੁਨੀਆ ਬਣ ਗਈ. ਦੇਖੋ, ਏਕੋਹੰ
ਕੁੰਨਸਾਂ.

ਕੁੰਨਸ } ਪੁਣਾਮ. ਦੇਖੋ, ਕੁਰਨਿਸ. "ਕੁੰਨਸਾਂ ਕੀਨੀ ਤੀਨ ਪ੍ਰਬੀਨਾ."
ਕੁੰਨਸ } (ਗੁਪਤ)

ਕੁੰਨਕਾ. ਦੇਖੋ, ਕੁਟਕਾ.

ਕੁੰਨੱਖਾ } ਦੇਖੋ, ਕੁਟੱਖਾ.
ਕੁੰਨੱਖੀ }

ਕੁੰਨਣਾਪੁਰ. ਡਿੰਗ. ਕੁੰਦਨ (ਸੁਰਣ) ਪੁਰ. ਸੁਇਨੇ ਦੀ ਨਗਰੀ
ਲੰਕਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਕੁੰਦਨਪੁਰ.

ਕੁੰਨਦ. ਡਾ ੨ ਕਰਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਕਰਦਨ.

ਕੁੰਨਫ਼ਕਾਨ. ਅ ੧੨. ਖੁਦਾ ਨੇ .ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ ਕੁੰਨ (ਹੋਜਾ),
ਪਸ—ਉਹ ਫ਼ਕਾਨ (ਹੋਗਿਆ) ਭਾਵ—ਕਰਤਾਰ ਦੇ ਹੁਕਮ ਤੋਂ ਜਕਤ
ਰਚਨਾ ਹੋਈ. ਇਹ ਪਦ ਮੱਕੇ ਦੀ ਯੋਸਫਿਤ ਵਿੱਚ ਆਇਆ ਹੈ.

ਕੁੰਨਫ਼ਕੂਨ. ਅ ੧੨. ਹੋਜਾ. ਐਸਾ .ਹੁਕਮ ਦੇਣ ਪੁਰ ਉਹ ਹੈ
ਜਾਂਦੀ ਹੈ. ਭਾਵ—ਕਰਤਾਰ ਦੀ ਆਗਤਾ ਨਾਲ ਸੰਸਾਰ ਰਚਨਾ ਬਣ
ਜਾਂਦੀ ਹੈ.

ਕੁੰਨਮ. ਡਾ ੨ ਮੇ ਕਰਦਾ ਹਾਂ. ਮੇ ਕਰਾਂ. ਮੇ ਕਰਾਂਗਾ. ਇਸ ਦਾ
ਮੂਲ ਕਰਦਨ ਹੈ.

ਕੁੰਨਾ. ਮੂਲ. ਸੰਗਤਾ—ਮਿੱਟੀ ਦੀ ਹਾਡੀ. ਮੱਘਾ. ਮਿੱਟੀ ਦਾ ਦੇਗਦਾ.
"ਕੁੰਨੇ ਹੇਠਿ ਜਲਾਈਐ ਬਾਜਣ ਸੰਦੇ ਬਾਇ." (ਜ. ਫਰੀਦ) "ਕੁੰਨੇ
ਕੋਇਲਿਆਹ." (ਸ. ਫਰੀਦ) ਘਰੇ ਵਿੱਚ ਦਮਬੰਦ ਕੀਤੇ ਕੋਲਿਆਂ ਦੀ
ਹਾਲਤ.

ਕੁੰਨਾਰਿ } ਨਿਦਿਤ ਇਸਤ੍ਰੀ। ੨ ਵਿਭਚਾਰਿਣੀ. "ਮੇਲੀ ਕਾਮਟੀ
ਕੁੰਨਾਰੀ } ਕੁਲਖਣੀ ਕੁੰਨਾਰਿ." (ਮ: ੩ ਵਾਰ ਸ੍ਰੀ)

ਕੁੰਨਾਲੀ. ਕੁ-ਫਕਾਲੀ. ਸੰਗਤਾ—ਮਿੱਟੀ ਦੀ ਥਾਲੀ. ਮਿੱਟੀ ਦੀ ਪਥਾਤ.
ਕੁੰਨਿ. ਜਿੰਧੀ. ਮਿੱਟੀ ਦੀ ਹਾਡੀ, ਜਿਸ ਹੇਠ ਲੋਚੁ ਲੱਗਿਆ ਹੋਵੇ.
ਦੇਖੋ, ਕੁੰਨਾ.

ਕੁੰਨਿੰਦ } ਡਾ ੨ ਕੁੰਨਦਾ. ਵਿ—ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਕਰਤਾ. "ਕਾਮ
ਕੁੰਨਿੰਦ } ਕੇ ਕੁੰਨਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪ੍ਰਬੀ ਕੇ ਦਿਹੰਦਾ ਹੈ." (ਅਕਾਲ)।
੨ ਕੁ (ਕੁਰੀ) ਨਿੰਦਾ. ਅਣਹੋਣੀ ਗੱਲ ਆਖ ਕੇ ਨਿੰਦਾ ਕਰਣ ਦਾ
ਭਾਵ, ਜਿਵੇਂ—ਧਤੀ ਨੂੰ ਵਿਭਚਾਰੀ, ਉਂਦਾਹ ਨੂੰ ਕ੍ਰਿਪਣ, ਉਪਕਾਰੀ
ਨੂੰ ਅਪਕਾਰੀ ਆਖਣਾ.

ਕੁੰਨੀ. ਡਾ ੨ ਕੁੰਨਦਾ ਹੈ। ੨ ਕੁੰਨ ਕਰੇਂ। ੩ ਕੁੰਨ ਕਰੇਂਗਾ.

ਕੁੰਨੀ. ਦੇਖੋ, ਕੁੰਨਾ. ਛੋਟੀ ਹਾਡੀ. ਕੁੰਡਤੀ. ਸਿੰਧੀ—ਕੁੰਨਿ.

ਕੁੰਨੀਹ. ਨਿਦਿਤ ਜਲ. ਮੇਲਾ ਪਾਨੀ. ਅਰੋਕਤਾ ਦੇ ਵਿਗਾਭਨ ਵਾਲਾ
ਜਲ.

ਕੁਨੁ. ਸਿੰਧੀ. ਘੁਮੇਰੀ. ਚਕ੍ਰ. ਕਿਰਦਾਣੀ.

ਕੁਪ. ਸੰ. ਕੁਪ. ਧਾ—ਕੁੱਸਾ ਕਰਨਾ. ਬੋਲਣਾ. ਚਮਕਣਾ। ਸੰਗਤ—
ਕੇਪ. ਗੁਸਾ. ਕੁੱਧ. “ਕੁਪਕੀ ਤਿਨ ਮੇਘ ਭਿਦਾਰ ਦੇਵੇ.” (ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾਵ)।

੨ ਕੁ (ਪ੍ਰਿਥਵੀ) ਦਾ ਪਤੀ ਰਾਜਾ। ੩ ਦੇਖੋ, ਕੁੱਪ.

ਕੁਪਤ. ਦੇਖੋ, ਕੁਪਿਤ। ੨ ਦੇਖੋ, ਕੁਪਤ। ੩ ਦੇਖੋ, ਕੁਪਤ.

ਕੁਪਤਾ. ਵਿ—ਪਤ (ਪ੍ਰਤਿਸ਼੍ਠਾ) ਰਹਿਤ. “ਭਖ ਮਾਰਨ ਦੁਸਟ ਕੁਪਤੇ
ਰਾਮ.” (ਬਿਹਾ ਵੰਤ ਮ: ੪)

ਕੁਪਤਿ. ਸੰਗਤ—ਕੋਇਲਤੀ. ਅਪਮਨ। ੨ ਨਿਵਿਤ ਪਤੀ. ਵਿਚਚਰੀ.
ਜੋ ਆਪਣੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਤੋਂ ਛੁੱਟ ਹੋਰ ਇਸਤ੍ਰੀ ਨਾਲ ਪ੍ਰੇਮ ਕਰਦਾ ਹੈ।

੩ ਕੁ (ਪ੍ਰਿਥਵੀ) ਪਤਿ. ਰਾਜਾ। ੪ ਸਿਮੀਦਾਰ.

ਕੁਪਤ. ਪਤ ਉਤਾਰਣ ਦਾ ਭਾਵ. ਕੋਇਲਤੀ. ਨਿਰਦਰ.

ਕੁਪਥ. ਸੰਗਤ—ਕੁਪਥ. ਨਿਵਿਤ ਰਾਹ. ਕੁਮਾਰਗ। ੨ ਦੇਖੋ, ਕੁਪਥ.

ਕੁਪਥ. ਸੰ. ਕੁਪਥ. ਸੰਗਤ—ਜੋ ਪਥ ਨਹੀਂ. ਬਦਪਰਹੇਜ਼ੀ।
੨ ਅਯੋਗ.

ਕੁਪਰਵਾਣ. ਸੰਗਤ—ਕੁ ਪ੍ਰਮਾਣ. ਉਹ ਮਿਸ਼ਾਲ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਭਾਤ
ਦੀ ਪੁਸ਼ੀ ਦੀ ਥਾਂ ਖੰਡਨ ਹੋ ਸਕੇ। ੨ ਵਿ—ਜੋ ਅੰਗੀਕਾਰ ਕਰਨ
ਯੋਗ ਨਾ ਹੋਵੇ ਨਾ ਮਨਜ਼ੂਰ. “ਜਾ ਪਤਿ ਲੇਖੇ ਨਾ ਪਥੈ, ਤਾ ਸਭੇ
ਕੁਪਰਵਾਣ.” (ਆਸਾ ਮ: ੧)

ਕੁਪਾਇ. ਸੰਗਤ—ਹਰਾਮ ਦਾ ਧਨ. ਨਿਵਿਤ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਪਾਇਆ
ਹੋਇਆ ਪਦਾਰਥ. “ਕੋਈ ਗਨੀ ਕੁਪਾਇ.” (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧੪੯)

ਕੁਪਾਠ. ਨਿਵਿਤ ਪਾਠ। ੨ ਅਸੁੱਧ ਪਾਠ.

ਕੁਪਾਣਿ. ਨਿਵਿਤ ਹੱਥਾਂ ਵਾਲਾ. ਜਿਸ ਨੇ ਹੱਥਾਂ ਨਾਲ ਨਾ ਕਿਸੇ ਦੀ
ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ ਤੇ ਨਾ ਦਾਨ ਦਿੱਤਾ.

ਕੁਪਾਤ੍ਰ. ਸੰਗਤ—ਕੁਰਾ ਭਾਭਾ. ਕੁਭਾਭ। ੨ ਮੰਦ ਅਧਿਕਾਰੀ.
ਅਨਾਧਿਕਾਰੀ। ੩ ਕੁ (ਮਿੱਟੀ) ਦਾ ਭਾਭਾ.

ਕੁਪਾਵ. ਮੰਦੇ ਪੈਰਾਂ ਵਾਲਾ। ੨ ਜਿਸ ਨੇ ਪੈਰਾਂ ਨਾਲ ਚੱਲਕੇ ਕਦੇ
ਸਰਸੰਗ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ.

ਕੁਪਾਨ. ਕੁ (ਨਿਵਿਤ) ਪਾਨ (ਪੀਣਾ). ਸ਼ਰਾਬ ਆਦਿਕ ਦਾ ਪੀਣਾ.

ਕੁਪਾਰ. ਦੇਖੋ, ਕੁਪਾਰ.

ਕੁਪਾਲ. ਕੁ (ਪ੍ਰਿਥਵੀ) ਦੀ ਪਾਲਨਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਰਾਜਾ.

ਕੁਪਿਤ. ਸੰ. ਵਿ—ਕੋਪਿਤ. ਗੁੱਸੇ ਹੋਇਆ. ਕੁੱਧ ਵਿੱਚ ਆਇਆ।
੨ ਨਿਵਿਤ ਪਿਤਾ, ਜੋ ਸੰਤਾਨ ਦੀ ਰਖਤਾ ਅਤੇ ਸਿਖਤਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ.

ਕੁਪਿਯਾ } ਸੰ. ਕੁਰੁਪ. ਸੰਗਤ—ਕੁੱਪੀ. ਚੰਮ ਸਾਡਕੇ ਬਣਾਇਆ
ਕੁਪੀਆ } ਹੋਇਆ ਤੰਗ ਮੂੰਹ ਦਾ ਪਾਤ੍ਰ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਘੀ, ਤੇਲ

ਆਦਿਕ ਪਾਉਂਦੇ ਹਨ. “ਏਕ ਬਾਸ ਕੇ ਕੁਪਿਯਾ ਕਸੀ ਸੁਧਾਰਕੀ.”
(ਚਰਿਤ੍ਰ ੧੩੩) ੨ ਵਿ—ਕੋਪ (ਕੁੱਧ) ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਕੁਸੈਲਾ.

ਕੁਪੀਨ. ਸੰ. ਕੋਪੀਨ. ਇਤਨਾ ਲੰਮਾ ਵਸਤੂ ਜੋ ਪੂਰ ਵਿੱਚ ਵਫਾਉਣ
ਯੋਗ ਨਹੀਂ. ਜਿਸ ਨਾਲ ਪੂਰ ਵਿੱਚੋਂ ਪਾਣੀ ਕੱਢ ਲਈਏ. ਇਹ ਵਸਤੂ
ਲਿੰਗੋਟੀ ਅਤੇ ਕਮਰਕਸੇ ਦਾ ਕੰਮ ਦਿੰਦਾ ਹੈ. “ਸਤੁ ਬੰਧਿ ਕੁਪੀਨ.”
(ਰਾਮ ਅ: ਮ: ੧)

ਕੁਪੁਤ. ਦੇਖੋ, ਕੁਪਤ। ੨ ਕੁ (ਪ੍ਰਿਥਵੀ) ਦਾ ਪੁੱਤ, ਭੋਮਾਸੁਰ. “ਕੁਪਿਤ
ਕੁਪੁਤ ਪੁਰ ਕਰੇ ਹੈਂ ਕੁਪਤਿ ਕੁਰ, ਹੋਰ ਹਰਿ ਹਰਿਹਰੇ ਜਤੋਂ ਹੋਰ ਮ੍ਰਿਗ
ਸਿੰਘ ਕੇ.” (ਗੁਪਤੁ) ਕੋਪਿਤ (ਕੁੱਸੇ) ਹੋ ਕੇ ਕੁ (ਪ੍ਰਿਥਵੀ) ਦੇ ਪੁੱਤ ਦੇ
ਪੁਰ (ਪ੍ਰਾਯ ਜਤੋਤਿਸ ਪੁਰ) ਵਿੱਚ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਕੁ (ਪ੍ਰਿਥਵੀ) ਦੇ ਪਤਿ
(ਰਾਜੇ) ਕੁਰ (ਕਾਯਰ) ਦੇਖ ਕੇ ਹਰਿ (ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ) ਨੂੰ ਉਹ ਇਉਂ ਕੰਬੇ,
ਜਿਵੇਂ ਖੋਰ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਮ੍ਰਿਗ.

ਕੁਪੁਤੁ } ਸੰਗਤ—ਨਾਲਾਇਕ ਪੁਤ੍ਰ. ਨਿਵਿਤ ਬੇਟਾ। ੨ ਕੁ (ਪ੍ਰਿਥਵੀ)
ਕੁਪੁਤ } ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ. ਮੰਗਲ ਕੁਹ। ੩ ਦੇਖੋ, ਭੋਮਾਸੁਰ.

ਕੁਪੰਧੀ. ਸੰ. ਕੁਪਧੀ. ਸੰਗਤ—ਨਿਵਿਤ ਪੰਛੀ. ਕਾਂਢੀ। ੨ ਘੋਗਤ
ਭਰਮਰਕ.

ਕੁੱਪ. ਸੰਗਤ—ਜੋ ਦੂਰੋਂ ਚਮਕੇ. ਦੇਖੋ, ਕੁਪ ਧਾ. ਘਾਹ ਆਦਿਕ ਦਾ
ਬੁਰਜ ਦੇ ਆਕਾਰ ਦਾ ਢੇਰ, ਜਿਸ ਪੁਰ ਸਿਰਕੀ ਲਾਕੇ ਤਿੱਖੀ ਨੱਕ
ਸਿਰ ਪੁਰ ਬਣਾਉਂਦੇ ਹਨ. “ਰਾਖੇ ਵਹਿਰ ਕੁੱਪ ਬੰਧਵਾਇ.” (ਗੁਪਤੁ)

੨ ਸੰ. ਕਥਾ—ਕਥਪ. ਕੱਖਾਂ ਦੀ ਰਖਤਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਕੁੱਪ
ਵਿੱਚ ਕੱਖਾਂ ਦੀ ਰਖਤਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ.

ਕੁੱਪ ਰਹੀਤਾ. ਦੇਖੋ, ਘਨੁਘਾਰਾ.

ਕੁੱਪਾ. ਵਡੀ ਕੁੱਪੀ. ਦੇਖੋ, ਕੁਪਿਯਾ.

ਕੁੱਪਾਰੁਕੁਨਾ } ਕਿਸੇ ਪੁਸਿੱਧ ਆਦਮੀ ਅਥਵਾ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦਾ ਮਰਨਾ
ਕੁੱਪਾਰੁਕੁਨਾ } ਪੁਰਾਣੇ ਜ਼ਮਾਨੇ “ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਮਰਗਿਆ” ਐਸਾ
ਕਹਿਣਾ ਅਯੋਗ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਉਸ ਦੇ ਬਾਂ ਆਖਦੇ ਸਨ—

“ਕੁੱਪਾ ਕੁਤੁ ਗਿਆ.” “ਕੁੱਪਾਰੁਕੁਨੇ ਸਭਨ ਸੁਨਪਾਯੋ.” (ਗੁਪਤੁ)

ਸਭ ਨੇ ਸੁਣ ਲਿਆ ਕਿ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਜਹਾੰਗੀਰ ਮਰ ਗਿਆ.

ਕੁੱਪੀ. ਦੇਖੋ, ਕੁਪਿਯਾ.

ਕੁਪਜੇ. ਕੁਪਿਤ. ਕੁੱਧ ਸਹਿਤ ਹੋਇਆ. “ਕੁਪਜੇ ਜੇਮ ਪਾਨੇ.”
(ਕਰਾਨ) ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਬਲਦਾ ਹੋਇਆ ਪਾਨੀ.

ਕੁਪਯੋਗ } ਕਿਸੇ ਪਦਾਰਥ ਦਾ ਅਯੋਗ ਸੰਬੰਧ. ਕਿਸੇ ਵਸਤੂ ਨੂੰ ਯੋਗ
ਕੁਪਯੋਗ } ਵਰਤਣਾ ੨ ਵਰਤਾਰਣ ਅਨੁਸਾਰ ਪਦਾਂ ਦਾ ਅਸੁੱਧ

ਮਿਲਾਪ. “ਕੁਪਯੋਗ ਸੀ ਪ੍ਰਾਚਿਤ.” (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧੮੦) ਨਾਟਕ ਦੀ
ਭਾਸ਼ਾ ਬੰਨਾਂ ਨੂੰ ਭੁਰੀ ਨਕਦੀ ਹੈ.

ਕੁਪੁਦਾਣ. ਦੇਖੋ, ਕੁਪਰਵਾਣ.

ਕੁਫਕਰ } ਸੰਗਤ—ਨਿਵਿਤ ਫਕੀਰ. ਪਾਖੰਡੀ ਸਾਧ. ਨਿਵਿਤ
ਕੁਫਕਰ } ਫਕੀਰੀ. ਪਾਖੰਡ ਦੀ ਫਕੀਰੀ। ੨ ਕੁਫਰ ਕਰਮ, ਨਿਵਿਤ

ਕੁਫਕਤੀ } ਕਰਮ. ਨੀਚ ਕਰਮ. “ਲਗਾ ਕਿਤੁ ਕੁਫਕਤੇ?” (ਸ੍ਰੀ
ਮ: ੫)

ਕੁਫਰ. ਘ. / ਸੰਗਤ—ਸੱਚ ਨੂੰ ਵੁਪਾਉਣ ਦਾ ਕਰਮ।
੨ ਨਾਸਿਯਤਾ. “ਮੁੱਲਾ ਭਾਖੇ, ਕਾਫਰ। ਕੜੇਂ ਕੁਫਰ ਅਲਾਵਦੀ.”

(ਨਾਪੁ)

ਕੁਫਰਕੋ } ਵਿ—ਨਾਸਿਯਤਾ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਦੇਖੋ,
ਕੁਫਰਕੋ } ਕੁਫਰ ਅਤੇ ਕੁਫਰਾਣ.

ਕੁਫਰਕੋਇ

ਕੁਫਰਾਣ } ਅ. ੨੨ ਕੁਫਰਾਣ. ਸੰਗਤ—ਨਾਸੁਕਰੀ. ਨਮਕਹਰਾਮੀ.
ਕੁਫਰਾਣ } ਕ੍ਰਿਤਪਨਤਾ. "ਕੁਫਰਗੋਇ ਕੁਫਰਾਣੈ ਪਇਆ ਦਰਸੀ." (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਮਾਰ)

ਕੁਫਲ. ਸੰਗਤ—ਨਿਦਿਤ ਫਲ. ਬੁਰਾ ਨਤੀਜਾ। ੨ ਅ. ੨੨ ਕੁਫਲ.
ਜਿੰਦਾ (ਜੰਦਾ). ਤਾਲਾ.

ਕੁਫਰਾ } ਅ. ੨੨ ਕੁਫਰਾ. ਕਾਫਰ ਦਾ ਬਹੁ ਵਚਨ. "ਕੇਹੜਾ ਸੁਤਾ
ਕੁਫਰਾ } ਕੁਫਰ ਕੁਫਾਰੀ?" (ਭਾਗ) ਕੇਹੜਾ ਨਾਸਿਕ ਨਾਸੁਕਰਾ
ਸੁੱਤਾ ਪਿਆ ਹੈ?

ਕੁਫੇਰ. ਸੰਗਤ—ਨਿਦਿਤ ਕੇਰ. ਕੁਚਕ. ਬੁਰੀ ਕਰਦਿਸ਼.

ਕੁਬਜ. ਸੰ. ਕੁਬਜ. ਵਿ—ਕੁੱਬਾ. ਕੁਬਤਾ. "ਨਾਮ ਬਿਨਾ ਜੈਸੇ ਕੁਬਜ
ਕੁਰੂਪ." (ਕਹਿ ਕਬੀਰ)

ਕੁਬਜਾ. ਸੰ. ਕੁਬਜਾ. ਵਿ—ਕੁੱਬੀ. ਕੁਬਤੀ। ੨ ਸੰਗਤ—ਚਾਜਾ ਕੰਸ
ਦੀ ਇੱਕ ਦਾਸੀ, ਜੋ ਬਟਣਾ ਬਣਾਉਣ ਅਤੇ ਮਲਣ ਵਿੱਚ ਵਧੀ ਨਿਪੁਣ
ਸੀ. ਜਦ ਕ੍ਰਿਸਨ ਜੀ ਮਥੁਰਾ ਗਏ, ਤਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਸ ਤੋਂ ਸੁਕੰਧ
ਵਾਲਾ ਲੇਪ ਮੰਗਿਆ, ਇਸ ਨੇ ਕੰਸ ਨਦੀ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਬਟਣਾ ਪ੍ਰੇਮ
ਨਾਲ ਕ੍ਰਿਸਨ ਜੀ ਦੇ ਮਨਿਆ. ਕ੍ਰਿਸਨ ਜੀ ਨੇ ਚੀਕੇ ਇਸ ਦੇ ਪੈਰ
ਪੁਰ ਆਪਣਾ ਅੰਗੂਠਾ ਰੱਖ ਅਰ ਠੰਡੀ ਹੇਠ ਹੱਥ ਦੇ ਕੇ ਜੋ ਬਟਣਾ
ਦਿੱਤਾ, ਤਾਂ ਕੁਬਤਾਪਨ ਦੂਰ ਹੋ ਗਿਆ, ਇਸ ਦਾ ਨਾਉਂ ਅਨੇਕਵਫ਼ਾ
ਅਤੇ ਕ੍ਰਿਵਕਾ ਹੀ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਕੁਬਿਜਾ। ੩ ਕੈਕੇਲੀ ਦੀ ਦਾਸੀ ਮੰਥਰਾ,
ਜਿਸ ਦੇ ਸਿਖਾਉਣ ਪੁਰ ਕੈਕੇਲੀ ਨੇ ਰਾਜਾ ਦਫ਼ਰਬ ਤੋਂ ਭਰਤ ਨੂੰ ਰਾਜ
ਅਤੇ ਰਾਮ ਨਦੀ ਵਣਵਾਸ ਮੰਗਿਆ ਸੀ.

ਕੁਬਲੀਯਾ. ਦੇਖੋ, ਕੁਬਲੀਆਪੀਤ.

ਕੁਬਾਣ. ਸੰਗਤ—ਨਿਦਿਤ ਵਾਣੀ. ਭੈਤੀ ਭਾਣ. ਬੁਰੀ ਆਦਤ. ਬਦਮੇ.
ਕੁਬਾਣਿ } ਸੰਗਤ—ਤੰਦੂ ਜਾਸਤ ਦੀ ਚੰਸੀ ਹੋਈ ਸਾਬਰ ਮੰਤ੍ਰਾਂ ਦੀ
ਕੁਬਾਣੀ } ਬਾਣੀ, ਜਿਸ ਦਾ ਕੋਈ ਅਰਥ ਨਹੀਂ, ਅਤੇ ਉਣ, ਉਣ,
ਮੁਣ, ਮੁਣ ਆਦਿ ਅਨਮੋਲ ਅੱਖਰ ਹਨ. "ਸਬਦੁ ਨ ਚੀਨੈ ਨਵੈ
ਕੁਬਾਣਿ." (ਸਿੱਧਗੋਸਟਿ) ਲਵੈ (ਕੋਲਦਾ ਹੈ) ਨਿਦਿਤ ਵਾਣੀ।
੨ ਮੰਦ ਕਵਿਤਾ. ਪਰਮਾਰਥ ਤੋਂ ਖਾਲੀ ਬਾਣੀ। ੩ ਕਵਿਤਾ ਦੇ
ਨਿਯਮਾਂ ਵਿਰੁੱਧ ਬਚਨਾ.

ਕੁਬਾਦ. ਨਿਦਿਤ ਵਾਦ (ਬਰਚਾ). "ਕਰਹੀਂ ਸਾਸਤ੍ਰਨ ਵਿਪੁ ਕੁਬਾਦ." (ਨਾਪੁ)

ਕੁਬਿਜਾ. ਦੇਖੋ, ਕੁਬਜਾ. "ਕੁਬਿਜਾ ਉਪਰੀ ਅੰਕੁਸਟ ਧਾਰ." (ਬਸੰ
ਅ: ਮ: ੫) "ਤਾਚੀਤੇ ਕਨਿਕਾ ਬਿਨੁ ਰੂਪ ਕੁਬਿਜਾ." (ਕਹਿ ਨਾਮਦੇਵ)
ਕੁਬਿੰਦ. ਸੰ. ਕੁਬਿੰਦ. ਸੰਗਤ—ਜੁਲਾਹਾ, ਜੋ ਕੁ (ਜ਼ਮੀਨ) ਨੂੰ ਤਾਣੀ
ਦੇ ਤਣ ਨਦੀ ਪਹਿਲਾਂ ਵਿੰਦ (ਜਾਣਦਾ) ਹੈ, ਕਿ ਕਿਤਨੀ ਇਸ ਕੰਮ
ਨਦੀ ਕਾਢੀ ਹੋਵੇਗੀ.

ਕੁਬੁਧ. ਵਿ—ਮੂਰਖ. ਨੀਚਬੁੱਧਿ ਵਾਲਾ.

ਕੁਬੁਧਿ. ਸੰਗਤ—ਨਿਦਿਤ ਬੁੱਧਿ. ਖੋਟੀ ਮਤਿ. "ਕੁਬੁਧਿ ਫੂਮਣੀ
ਕੁਦਇਆ ਬਸਾਇਣਿ." (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਸੁੀ) ੨ ਵਿ—ਨੀਚ ਬੁੱਧਿ
ਵਾਲਾ

ਕੁਬੇਰ. ਸੰਗਤ—ਕੁ (ਨਿਦਿਤ) ਹੈ ਬੇਰ (ਦੇਹ) ਜਿਸ ਦਾ. ਤਿੰਨ ਪੈਰ
ਅਤੇ ਅੱਠ ਦੰਦਾਂ ਵਾਲਾ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦਾ ਅਜ਼ਾਨਦੀ. ਦੇਖੋ, ਵਾਧੁ ਪੁਰਾਣ
ਇਹ ਕ੍ਰਿਤਵਿੰਦੁ ਦੀ ਪੁਤ੍ਰੀ ਇਡਵਿਡਾ (ਇਲਵਿਲਾ) ਦੇ ਪੇਟ ਤੋਂ
ਵਿਸ਼ਵਾ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਹੈ. ਇਸ ਦੀ ਪੁਰੀ ਦਾ ਨਾਉਂ ਅਲਕਾ ਹੈ. ਇਹ ਯਕ
ਅਤੇ ਕਿੰਨਰਾਂ ਦਾ ਰਾਜਾ ਹੈ. ਕੁਬੇਰ ਰਾਵਣ ਦਾ ਮਤੋਰ ਭਾਈ ਹੈ.

ਬੁਹਮਾ ਨੇ ਕੁਬੇਰ ਨੂੰ ਪੁਸਪਕ ਵਿਮਾਨ ਸਵਾਰੀ ਲਈ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ
ਵਿਸ਼ਵਾ ਨੇ ਲੰਕਾਪੁਰੀ ਰਹਿਣ ਲਈ ਨਿਯਤ ਕੀਤੀ. ਕੁਬੇਰ ਦੀ ਸਭਾ
ਦਾ ਨਾਉਂ ਵੈਸ਼ਵਣੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਹਰ ਵੇਲੇ ਰਾਕ ਰੰਗ ਹੋਂਦਾਂ
ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ. ਕੁਬੇਰ ਦੇ ਨਾਮ ਹਨ—ਸ਼੍ਰੀਦ, ਇੰਦ੍ਰਾ ਵਜ੍ਞ, ਨਰਵਾਹਨ,
ਯਕੇਸੁਰ, ਧਨਦ, ਅਲਕਾਧਿਪ, ਸਟਾਪਥ, ਵੈਸ਼ਵਣ, ਕੁਹ.

ਕੁਬੇਲ. ਸੰਗਤ—ਨਿਦਿਤ ਬੇਲ. ਕੁਵਾਕੜ. ਕੋਤਾ ਵਚਨ.

ਕੁੱਬਾ. ਦੇਖੋ, ਕੁਬਜਾ। ੨ ਅ. ੨੨ ਕੁੱਬਾ. ਕੁੱਬਜ. ਬੁਰਜ. ਕੁੱਬਜਦਾਧ
ਇਮਾਰਤ.

ਕੁੱਬੇ. ਦੇਖੋ, ਟਾਹਲਾਸਾਹਿਬ.

ਕੁੱਬੇ ਦੇ ਲੱਤ ਸੂਤ ਆਉਣੀ. ਨਾਤ ਵਿੱਚ ਵਲ ਪੈਣ ਤੋਂ ਇੱਕ
ਆਦਮੀ ਕੁੱਬਾ ਹੋ ਗਿਆ, ਉਸ ਦੀ ਕਿਸੇ ਆਦਮੀ ਨਾਲ ਕਿਸੇ ਕੰਨ
ਤੋਂ ਲੜਾਈ ਹੋ ਪਈ. ਹੱਥ ਪਾਈ ਵਿੱਚ ਕੁੱਬੇ ਦੀ ਕਮਰ ਵਿੱਚ ਅਜੇਹੀ
ਲੱਤ ਵੱਜੀ ਕਿ ਕੁਬਤਾਪਨ ਦੂਰ ਹੋ ਗਿਆ. ਇਹ ਅਖਾਣ ਉੱਥੇ
ਬਰਤੀਂਦਾ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਕਿਸੇ ਹਾਨੀਕਾਰਕ ਕ੍ਰਿਯਾ ਤੋਂ ਜੁਤੇ ਹੀ ਲਾਭ ਹੋ
ਜਾਵੇ। ੨ ਇਸ ਕਹਾਣ ਨੂੰ ਕੁਬਜਾ ਦੀ ਕਥਾ ਤੇ ਭੀ ਵਰਤਦੇ ਹਨ.
ਦੇਖੋ, ਕੁਬਜਾ ੨.

ਕੁਬਿਤ. ਵਿ—ਨਿਦਿਤ ਹੈ ਕੁਜ (ਆਚਾਰ) ਜਿਸ ਦਾ. ਬਦਚਲਨ.

"ਕੁਬਿਤਨ ਕ੍ਰਿਪਾਨ." (ਪਾਰਸਾਵ) ਬਦਚਲਨਾਂ ਨੂੰ ਰਲਵਾਰ ਦੀ ਤਰਾਂ
ਕੱਟਣ ਵਾਲਾ ਹੈ। ੨ ਕੁ (ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ) ਦਾ ਬ੍ਰਿੰਤ (ਘੇਰਾ). ਮਹੀਤ.

ਕੁਬਿਤਿ. ਸੰਗਤ—ਕੁਵਿਤਿ. ਕੰਦਾ ਰੋਜ਼ਗਾਰ. ਨਿਦਿਤ ਉਪਜੀਵਿਕਾ।
੨ ਬੁਰੀ ਹਾਲਤ. ਦੁਰਦਸ਼ਾ.

ਕੁੰਭ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਘਤਾ. ਕਲਜ. "ਕੁੰਭੇ ਕਧਾ ਜਲੁ ਰਹੈ, ਜਲ ਬਿਨੁ
ਕੁੰਭ ਨ ਹੋਇ." (ਵਾਰ ਆਸਾ) ੨ ਹਾਥੀ ਦੇ ਮੱਥੇ ਪੁਰ ਘੜੇ ਜੇਹਾ
ਉਭਰਿਆ ਹੋਇਆ ਹਿੱਸਾ. "ਕਟ ਕਟ ਗਿਰੇ ਗਜਨ ਕੁੰਭਸਬਲ." (ਪਾਰਸਾਵ) ੩ ਚੌਸਠ ਸੇਰ ਭਰ ਵਜਨ। ੪ ਗਿਆਰਵੀਂ ਰਾਸ਼ਿ, ਜਿਸ
ਦੇ ਨਛਤ੍ਰਾਂ ਦਾ ਆਚਾਰ ਘੜੇ ਤੁੰਨ ਹੈ. Aquarius। ੫ ਯੋਗਸਾਸਤ੍ਰ
ਅਨੁਸਾਰ ਪ੍ਰਾਣਧਾਮ ਦੀ ਇੱਕ ਗਤਿ, ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਾਣ ਠਹਿਰਾਈਏ
ਹਨ. ਕੁੰਭਕ. "ਰੋਚਕ ਪੂਰਕ ਕੁੰਭ ਕਰੈ." (ਪੁਰਾ ਅ: ਮ: ੧) ਦੇਖੋ,
ਕੁੰਭਕ। ੬ ਭਵਿਸ਼ਤਪੁਰਾਣ ਅਨੁਸਾਰ ਇੱਕ ਦੈਤ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਦੁਰਗਾ
ਨੇ ਮਾਰਿਆ. "ਕੁੰਭ ਅਲੁੰਭ ਸੇ ਜੀਤ ਸਭੈ ਜਗ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ)
੭ ਕੁੰਭਕਰਣ ਦਾ ਇੱਕ ਪੁਤ੍ਰ। ੮ ਵੇਸ਼ਣ ਦਾ ਪਤਿ। ੯ ਕੁੰਭਕ. ਦੇਖੋ,
ਕੁੰਭਕ। ੧੦ ਇੱਕ ਪਰਵ. ਸਕੰਦਪੁਰਾਣ ਵਿੱਚ ਕਥਾ ਹੈ ਕਿ ਜਦ
ਦੇਵ ਦੈਤਾਂ ਨੇ ਮਿਲਕੇ ਖੀਰਸਮੁੰਦਰ ਰਿਤਕਿਆ, ਤਾਂ ਚੌਦਾਂ ਰਤਨ
ਨਿਕਲੇ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਅਮ੍ਰਿਤ ਦੇ ਕੁੰਭ (ਘੜੇ) ਸਹਿਤ ਨਿਕਲੇ
ਧਨੰਤਰ (ਧਨੰਤਰਿ) ਦੀ ਕ੍ਰਿਣਤੀ ਹੈ. ਧਨੰਤਰ ਨੇ ਅਮ੍ਰਿਤ ਦਾ ਘਤਾ

ਇੰਦ੍ਰ ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ, ਇੰਦ੍ਰ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪੁਤ੍ਰ ਜਯੰਤ ਨੂੰ ਦੇ ਕੇ ਆਖਿਆ ਕਿ ਘੜੇ ਨੂੰ ਸੁਰਗ ਵਿੱਚ ਲੈਜਾ, ਜਦ ਜਯੰਤ ਕੁੰਭ ਲੈ ਕੇ ਤੁਰਿਆ, ਤਾਂ ਦੈਤਾਂ ਦੇ ਕੁਝ ਸ਼ੁਕ੍ਰ ਨੇ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਘੜਾ ਖੋਹ ਲਓ, ਦੇਵਤਿਆਂ ਅਤੇ ਦੈਤਾਂ ਦਾ ਝਗੜਾ ਦਿਨ ਘੋਰ ਯੁੱਧ ਹੋਇਆ, ਘੜੇ ਦੀ ਖੋਹ ਖੋਹੀ ਵਿੱਚ ਚਾਰ ਥਾਈਂ (ਹਰਿਦ੍ਵਾਰ, ਪ੍ਰਯਾਗ, ਨਾਸਿਕ, ਉਜੈਨ) ਕੁੰਭ ਵਿੱਚੋਂ ਅਮ੍ਰਿਤ ਭਿਗਿਆ, ਇਸ ਲਈ ਚਾਰੇ ਥਾਂ ਕੁੰਭਮੇਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੇ ਝਗੜੇ ਦਿਨ ਮਨੁੱਖਾਂ ਦੇ ਝਗੜੇ ਵਰ੍ਹੇ ਬਰੋਬਰ ਹਨ, ਇਸ ਕਾਰਣ ਝਗੜੇ ਵਰ੍ਹੇ ਪਿਛੋਂ, ਹਰੇਕ ਥਾਂ ਕੁੰਭਪਰਵ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ।

(ੳ) ਵਿਹਸਪਤਿ ਕੁੰਭ ਰਾਸਿ ਵਿੱਚ ਅਤੇ ਸੂਰਜ ਮੇਖ ਰਾਸਿ ਵਿੱਚ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਹਰਿਦ੍ਵਾਰ (ਕੰਗਾ) ਤੇ ਕੁੰਭਪਰਵ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

(ਅ) ਅਮਾਵਸ੍ਯਾ ਨੂੰ ਵਿਹਸਪਤਿ ਮੇਖ ਰਾਸਿ ਵਿੱਚ, ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਅਤੇ ਸੂਰਜ ਮਕਰ ਰਾਸਿ ਵਿੱਚ ਹੋਣ ਤੋਂ ਪ੍ਰਯਾਗ ਦਾ ਕੁੰਭ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

(ੲ) ਵਿਹਸਪਤਿ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਅਤੇ ਸੂਰਜ ਅਮਾਵਸ੍ਯਾ ਨੂੰ ਕਰਕ ਰਾਸਿ ਵਿੱਚ ਆਉਣ ਤੋਂ ਕੇਂਦਾਵਰੀ (ਨਾਸਿਕ) ਪੁਰ ਕੁੰਭਪਰਵ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ।

(ਸ) ਸੂਰਜ, ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਅਤੇ ਵਿਹਸਪਤਿ ਕੁੰਭ ਰਾਸਿ ਵਿੱਚ ਅਮਾਵਸ੍ਯਾ ਨੂੰ ਆਉਣ ਤੋਂ ਧਾਰਾ (ਉਜੈਨ) ਦਾ ਕੁੰਭ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਦੇਖੋ, ਕੁੰਭਿ, "ਕੁੰਭਿ ਜੇ ਕੇਦਾਰ ਨਾਈਐ," (ਰਾਮ ਨਾਮਦੇਵ)

ਕੁੰਭਅਰਿ, ਹਾਥੀ ਦਾ ਮੱਥਾ ਭੋਤਨ ਵਾਲੀ, ਬਰਛੀ, (ਸਨਾਮ) ੭ ਸੋਰ, ਜੋ ਹਾਥੀ ਦਾ ਸਿਰ ਪਾਛਦਾ ਹੈ। ੩ ਵੱਟਾ, ਪੱਥਰ, ਜੋ ਘੜਾ ਚੰਨ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।

ਕੁੰਭਸੁਤ, ਘੜੇ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਅਗਸ੍ਤ੍ਰ ਮੁਨਿ। ੭ ਵਸਿਸ੍ਠ। ੩ ਵ੍ਰਣਾਚਾਰੀ।

ਕੁੰਭਹਾ, ਹਾਥੀ ਦਾ ਸਿਰ ਪਾਛਨ ਵਾਲੀ, ਬਰਛੀ, (ਸਨਾਮ) ੭ ਦੇਖੋ, ਕੁੰਭਅਰਿ।

ਕੁੰਭਕ ਅਖਵਾ ਕੁੰਭਕੁ, ਸੰ. ਕੁਸ਼ਮਭ, ਸੰਗਤ—ਕੁੰਭ ਘੜੇ ਨੂੰ ਜਿਵੇਂ ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਭਰੀਦਾ ਹੈ, ਤਿਵੇਂ ਪ੍ਰਾਣਾਂ ਨੂੰ ਅੰਦਰ ਖਿੱਚਕੇ ਭਰਨਾ, ਯੋਗ ਅਨੁਸਾਰ ਕੁੰਭਕ ਹੈ, ਅਨਾਮਿਕਾ (ਖੀਚੀ ਪਾਸ ਦੀ ਉਂਗਲ) ਅਤੇ ਅੰਗੂਠੇ ਨਾਲ ਨੱਕ ਫੜਕੇ ਪ੍ਰਾਣਾਂ ਨੂੰ ਰੋਕਣਾ, ਪ੍ਰਾਣ ਰਹਿਰਾਉਣੇ, "ਜਬ ਕੁੰਭਕੁ ਭਰਿਪੁਰਿ ਲੀਣਾ। ਤਹ ਬਾਜੇ ਅਨਹਦ ਬੀਣਾ," (ਰਾਮ ਕਬੀਰ) ੭ ਕੁਮਾਰ, ਜੋ ਕੁੰਭ ਨੂੰ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਘਟਕਾਰ।

ਕੁੰਭਕਮਲੁ, ਰਿਦਾਰੂਪ ਘੜਾ, ਘੜਾਰੂਪ ਰਿਦਾ, ਰਿਦੇ ਦਾ ਜੋ ਕਮਲ ਹੈ, ਉਹ ਘੜਾ ਰੂਪ, "ਕੁੰਭਕਮਲੁ ਜਲਿ ਭਰਿਆ," (ਸੋਰ ਕਬੀਰ) ਵਾਸਨਾਰੂਪ ਜਲ ਨਾਲ ਭਰਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ।

ਕੁੰਭਕਰਣ } ਕੁੰਭ (ਘੜੇ) ਸੇਰੇ ਕੰਨਾ ਵਾਲਾ ਰਾਖਸ, ਜੋ ਰਾਵਣ ਦਾ
ਕੁੰਭਕਾਣ } ਛੋਟਾ ਭਾਈ ਸੀ, ਸੁਮਾਲੀ ਰਾਖਸ ਦੀ ਪੁਤ੍ਰੀ ਕੇਕਸੀ ਦੇ
ਕੁੰਭਕਾਨ } ਉਦਰ ਤੋਂ ਇਹ ਵਿਸ਼ਵਾ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਅਤੇ ਵੈਰਚਨੇ ਦੀ
ਦੋਹੜੀ ਵਜ੍ਹਾ ਜਾਲਾ ਦਾ ਪਤਿ ਸੀ, ਇਸ ਨੇ ਬ੍ਰਹਮਾ ਨੂੰ ਤਪ ਕਰਕੇ ਪੁਸ਼ਨ ਕੀਤਾ, ਜਦ ਵਰ ਲੈਣ ਦਾ ਸਮਾ ਆਇਆ ਤਦ ਦੇਵਤਿਆਂ ਨੇ

ਸਰਸ੍ਵਤੀ ਨੂੰ ਇਸ ਦੀ ਰਸਨਾ ਪੁਰ ਬੈਠਾਕੇ ਇਹ ਕਹਾਇਆ ਕਿ ਮੈਂ ਬਹੁਤ ਸੁੱਤਾ ਹਾਂ, ਕੇਦਲ ਛੀ ਮਹੀਨੇ ਪਿੱਛੋਂ ਇਕ ਦਿਨ ਖਾਣ ਲਈ ਜਾਵਾਂ, ਇਸ ਨੂੰ ਰਾਮਚੰਦ੍ਰ ਜੀ ਨੇ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਮਾਰਿਆ, "ਬਲੀ ਕੁੰਭਕਾਨੇ ਤਉ ਨਾਹਿ ਜਾਗੜੀ," (ਰਾਮਾਵ) "ਹਨੇ ਬਾਣ ਤਾਣ, ਤਿਣੈ ਕੁੰਭਕਾਣ," (ਰਾਮਾਵ)

ਕੁੰਭਕਾਨਅਰਦਨ } ਕੁੰਭਕਰਣ ਨੂੰ ਪੀਤਨ ਵਾਲਾ ਕੁੰਭਕਾਨ ਦਾ
ਕੁੰਭਕਾਨਅਰਿ } ਵੈਰੀ, ਬ੍ਰੀ ਰਾਮ। ੭ ਤੀਰ, ਕੁੰਭਕਾਨ ਦੀ ਮੋਤ
ਤੀਰ ਨਾਲ ਹੋਈ ਹੈ, (ਸਨਾਮ)

ਕੁੰਭਕਾਰ, ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਘੜਾ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲਾ, ਯੁਮਿਆਰ, ਕੁਜੀਕਰ, ਕੁਮਾਰ, ਇਹ ਲੋਕ ਆਪਣੇ ਭਾਈ ਬ੍ਰਹਮਾ ਦੀ ਵੰਸ਼ ਆਖਦੇ ਅਤੇ ਪੁਜਾਪਤਿ ਸਦਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਔਸਨਸੀ ਸਿਮ੍ਰਿਤਿ ਦੇ ਬ, ੭੨ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਵੈਸ਼ਣ ਦੀ ਕੰਨਤਾ ਤੋਂ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਕੁੰਭਕਾਰ ਹੈ।

ਕੁੰਭਕਾਰੀ, ਕੁੰਭਕਾਰ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ, ਯੁਮਿਆਰੀ। ੭ ਮੈਨਸਿਨ (ਮਨ: ਬਿਨਾ) ਉਪਧਾਤੁ, ਜਾਲ ਹਭਤਾਲ।

ਕੁੰਭਜ, ਸੰਗਤ—ਘੜੇ ਵਿੱਚੋਂ ਜੰਮਣ ਵਾਲਾ, ਅਗਸ੍ਤ੍ਰ ਮੁਨਿ। ੭ ਦੇਖੋ, ਕੁੰਭਸੁਤ।

ਕੁੰਭਨਾਸਨੀ, ਹਾਥੀਆਂ ਦੇ ਸਿਰ ਛੇਦਣ ਵਾਲੀ, ਬਰਛੀ, (ਸਨਾਮ)

ਕੁੰਭਨੇਸਨੀ, ਕੁੰਭਿਨ (ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ), ਉਸ ਦਾ ਟੀਸ ਰਾਜਾ, ਉਸ ਦੀ ਸੈਨਾ, ਰਾਜੇ ਦੀ ਫੌਜ, (ਸਨਾਮ) ੭ ਕੁੰਭਿਨ (ਹਾਥੀਆਂ) ਦਾ ਟੀਸ ਰਾਜਾ, ਉਸ ਦੀ ਸੈਨਾ, (ਸਨਾਮ)

ਕੁੰਭਪਰਵ, ਦੇਖੋ, ਕੁੰਭ ੧੦।

ਕੁੰਭਪਿਤਾ, ਘੜੇ ਦਾ ਬਾਪ, ਚੱਕ, ਯੁਮਿਆਰ ਦਾ ਚਕ੍ਰ, ਜਿਸ ਪੁਰ ਘੜਾ ਬਣਦਾ ਹੈ, "ਕੁੰਭਪਿਤਾ ਸਮ ਧਰ ਤਬੈ," (ਗੁਰਿ ੬) ਜਮੀਨ ਚੱਕ ਵਾਂਗ ਫਿਰਣ ਲੱਗੀ।

ਕੁੰਭਲ, ਸੰਗਤ—ਰੁਲਾਹੇ ਦਾ ਉਹ ਟੋਆ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਪੈਰ ਲਟਕਾਕੇ ਤਾਣੀ ਕੁਣਦਾ ਹੈ, "ਚੀਰ ਬੁਨਿ ਕੁੰਭਲ ਤਿਸ ਪਾਹੇ," (ਕੁਪ੍ਰਸ) ੭ ਕੁਫਾ, ਤਹਿਸਨਾ।

ਕੁਭਾ, ਦੇਖੋ, ਕਾਭਲ। ੭ ਕੁ (ਨਿੰਦਿਤ) ਭਾ (ਸੋਚਾ), ੩ ਕੁ (ਜਮੀਨ) ਦੀ ਭਾ (ਛਾਇਆ)।

ਕੁਭਾਭ, ਦੇਖੋ, ਕੁਪਾਤੁ।

ਕੁਭਾਤਿ } ਵਿ—ਬੁਰੀ ਤਰਾਂ ਦਾ, ਕੁਭੰਗਾ, "ਮੇਰਾ ਕਰਮ ਕੁਟਿਲਤਾ,
ਕੁਭਾਤੀ } ਸਨਮ ਕੁਭਾਤੀ," (ਕਉ ਰਵਿਦਾਸ) ੭ ਕਿ, ਵਿ—ਬੁਰੀ ਤਰਾਂ ਨਾਲ।

ਕੁਭਾਰ } ਦੇਖੋ, ਕੁੰਭਕਾਰ, "ਕੁਭਾਰ ਕੈ ਘਰਿ ਹਾਥੀ ਆਏ," (ਟੋਡੀ
ਕੁਭਾਰ } ਨਾਮਦੇਵ)

ਕੁੰਭਿ, ਦੇਖੋ, ਕੁੰਭ ਅਤੇ ਕੁੰਭੀ। ੭ ਕੁੰਭਪਰਵ ਦੇ ਸਮੇਂ, "ਕੁੰਭਿ ਜੋ ਕੇਦਾਰ ਨਾਈਐ," (ਰਾਮ ਨਾਮਦੇਵ) ਕੁੰਭਪਰਵਾਂ ਪੁਰ ਇਸਨਾਨ ਕਰੀਏ ਅਤੇ ਕੇਦਾਰਨਾਥ ਨਾਈਏ, ਦੇਖੋ, ਕੁੰਭ ੧੦। ੩ ਕੁੰਭਿਨੀ, ਕਸਸੀਨਾ, ਹਾਥੀਆਂ ਦੀ ਫੌਜ, "ਸੈਨਾ ਚਤੁ ਰੰਗਿਨਿ ਰਚੀ ਪਾਇਕ ਰਬ ਹੈ

ਕੁੰਡਿਕ. (ਚੰਡੀ ੧)

ਕੁੰਡਿਕ. ਦੇਖੋ, ਕੁੰਡਿਕਾ ੨.

ਕੁੰਡਿਕਾ. ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਵੇਸਤਾ. ਕੰਚਨੀ। ੨ ਕਾਧਵਲ ਦਾ ਬਿਰਫ਼.
ਕੁੰਡਿਕ. L. Pistia Stratiotes. ਇਹ ਪਾਣੀ ਕਿਨਾਰੇ ਹੁੰਦਾ
ਹੈ. ਇਸ ਦੀ ਗੰਧ (ਬੂ) ਤੋਂ ਕਟੂਏ (ਖਟਮਲ) ਨੱਠਦੇ ਹਨ. ਇਸ ਦੇ
ਪੱਤਿਆਂ ਦੇ ਕਾਢੇ ਨਾਲ ਨਲੀਏਰ ਦਾ ਪਾਣੀ ਮਿਲਾਕੇ ਪੀਣ ਤੋਂ ਪੇਚਿਸ਼
ਹਟ ਜਾਂਦੀ ਹੈ. ਕੁਲਾਬ ਦੇ ਅਰਕ ਅਤੇ ਮਿਸ਼ਰੀ ਨਾਲ ਮਿਲਾਕੇ ਦੇਣ
ਤੋਂ ਖਾਂਸੀ ਦੂਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ. ਕਾਧਵਲ ਦੀ ਭਸਮ ਖਾਣ ਤੋਂ ਨਾਰਵਾ ਰੋਗ
ਨਾਸ਼ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. "ਅਰਜੁਨ ਕੁੰਡਿਕਾ ਚੰਡਾ." (ਕੁਪੁਸੁ)

ਕੁੰਡਿਕਦੂਰ. ਸੰਗਤਾ—ਕੁੰਡਿਨ੍ (ਹਾਥੀ) ਦੇ ਸਿਰ ਵਿੱਚੋਂ ਨਿਕਲਿਆ
ਦੂਰ (ਮੋਤੀ). ਗਜਮੁਕਤਾ. "ਮਨਿ ਮਾਲ ਮੁਕਤਾ ਕੁੰਡਿਕਦੂਰ." (ਸਲੋਹ)

ਕੁੰਡਿਨੀ. ਗਜਸੈਨਾ. ਹਾਥੀਆਂ ਦੀ ਫੌਜ. (ਸਨਾਮਾ)

ਕੁੰਡੀ. ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਕੁੰਡਿਨ੍. ਹਾਥੀ. ਹਸੀ. ਫੌਜ। ੨ ਮਗਰਮੱਛ।
੩ ਤਰਫ਼ਜ਼. ਮਤੀਰਾ। ੪ ਇੱਕ ਨਰਕ. ਜਿਸ ਨੂੰ ਕੁੰਡੀਪਾਕ ਭੀ
ਆਖਦੇ ਹਨ। ੫ ਛੋਟਾ ਘੜਾ. ਮੋਖੀ. ਘੜੀ। ੬ ਇੱਕ ਪਰਵ, ਜਿਸ ਨੂੰ
ਅਰਧਕੁੰਡੀ ਭੀ ਸੱਦੀਦਾ ਹੈ. ਕੁੰਡਯੋਗ ਛਾਰਾਂ ਵਰ੍ਹਿਆਂ ਪਿੱਛੋਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.
ਕੁੰਡ ਤੋਂ ਭੀ ਵਰ੍ਹੇ ਪਿੱਛੋਂ ਆਉਣ ਵਾਲਾ ਪਰਵ 'ਅਰਧਕੁੰਡ' ਹੈ. ਇਸੇ
ਨੂੰ ਅਤਿਕੁੰਡੀ ਆਖਦੇ ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਕੁੰਡ ੧੦.

ਕੁੰਡੀਨਿਸੀ. ਕੁਮਾਲੀ ਰਾਖਸ ਦੀ ਬੇਟੀ. ਜੋ ਰਾਵਣ ਦੀ ਮਾਂ ਕੇਕਸੀ
ਦੀ ਸਕੀ ਭੈਣ ਸੀ. ਕੁੰਡੀਨਿਸੀ ਦੇ ਉਦਰ ਤੋਂ ਮਧੁ ਦੇਤਰ ਦਾ ਪੁਰੁ
ਨਵਣਾਸੁਰ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ, ਜਿਸਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਮਧੁਰਾ ਸੀ. ਇਸ ਨੂੰ
ਸ਼ਰੁਪਨ ਨੇ ਮਾਰਿਆ.

ਕੁੰਡੀਪਾਕ. ਦੇਖੋ, ਕੁੰਡੀ ੪. ਪੁਰਾਣਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਇਸ ਨਰਕ ਵਿੱਚ
ਮਾਸ ਖਾਣ ਵਾਲੇ ਲੋਕ ਉਜਲਦੇ ਹੋਏ ਤੇਲ ਵਿੱਚ ਜੁੱਟੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ.

ਕੁੰਡੀਰ. ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਮਗਰਮੱਛ. ਨਕੁ. ਨਕੁ. ਨਿਹੰਗ.

ਕੁੰਡੇ. ਘੋਰੇ ਵਿੱਚ. "ਕੁੰਡੇ ਬਧਾ ਜਲੁ ਰਹੇ." (ਵਾਰ ਆਜਾ)

ਕੁੰਡੇਉ. ਕੁ-ਭਵ. ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਣ ਵਾਲਾ. ਘੜਾ. "ਜਿਉ
ਪਰਕਾਜਿਆ ਮਾਟੀ ਕੁੰਡੇਉ." (ਪੁਰਾ ਨਾਮਦੇਵ)

ਕੁੰਡੇਸ. ਕੁੰਡ-ਟੀਸ਼. ਹਾਥੀ. ਸਿਰ ਪੁਰ ਕੁੰਡ ਧਾਰਣ ਵਾਲਾ. ਦੇਖੋ,
ਕੁੰਡ. ਦੇਖੋ, ਸਸਨ ਕੇ ਫੋਸ.

ਕੁਮਹਲ } ਸੰਗਤਾ—ਅਯੋਗ ਅਸਥਾਨ. ਬੇਮੋਕਾ. "ਮਹਲੁ ਕੁਮਹਲੁ
ਕੁਮਹਲੁ } ਨ ਜਾਣਨੀ ਮੂਰਖ ਆਪਣੇ ਸੁਆਇ." (ਮ: ੩ ਵਾਰ
ਸੋਰ) ਦੇਖੋ, ਮਹਲ ੩.

ਕੁਮਕ. ਤੁ ੭ ਸੰਗਤਾ—ਸਹਾਇਤਾ। ੨ ਤਰਫ਼ਦਾਰੀ. ਪੱਖ. "ਜਵ
ਹੀ ਕੁਮਕ ਆਪਨੀ ਫੜੇ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੨੯੭) "ਆਯੋ ਕੁਮਕ ਸੁਰਪਤਿ
ਬਿਸੇਸ." (ਸਲੋਹ)

ਕੁਮਕਮਾ } ਤੁ ੩ ਸੰਗਤਾ—ਤੰਗ ਮੂੰਹ ਦਾ ਗਤਵਾ। ੨ ਕੁਲਾਬਦਾਨੀ.
ਕੁਮਕੁਮਾ } "ਕੋ ਕੁਮਕੁਮਾ ਦੇਹਿ ਫਿਰਕਾਈ." (ਕੁਪੁਸੁ) ੩ ਲਾਖ
ਦਾ ਗੋਲਾ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਕੁਲਾਲ ਭਰਕੇ ਹੋਲੀ ਦੇ ਮੱਥੇ ਚਲਾਈਦਾ ਹੈ.
ਇਹ ਇਤਨਾ ਪਤਲਾ ਅਤੇ ਫੁਰਫੁਰਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਦਾ ਠੋਕਰ ਵੱਜਣ

ਤੋਂ ਫੁੱਟ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕੁਲਾਲ ਬਿਖਰ ਜਾਂਦੀ ਹੈ.

ਕੁਮਤ } ਨਿਦਿਤ ਬੁੱਧਿ. ਨੀਚ ਮਤਿ. "ਮਨ ਰੇ ਕਉਨ ਕੁਮਤਿ
ਕੁਮਤਤੀ } ਤੇ ਲੀਨੀ?" (ਸੋਰ ਮ: ੯) ੨ ਕੁ (ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ) ਜੋਹੀ
ਕੁਮਤਿ } ਬੁੱਧਿ. ਭਾਵ—ਜਤੁਮਤਿ.

ਕੁਮਤੀ. ਦੇਖੋ, ਕੁਮਤਿ। ੨ ਵਿ—ਮੰਦਬੁੱਧੀ ਵਾਲਾ। ੩ ਬਰੀਰ
ਖੇਟਾ.

ਕੁਮਦ }
ਕੁਮਦਨੀ } ਦੇਖੋ, ਕੁਮੁਦ ਅਤੇ ਕੁਮੁਦਨੀ.
ਕੁਮਦੀ }

ਕੁਮਰਾਉ } ਖੜੀਆਂ ਦੀ ਇੱਕ ਜਾਤਿ.
ਕੁਮਰਾਭ }

ਕੁਮਰੀ. ਅ ੭/੧ ਕੁਮਰੀ. ਸੰਗਤਾ—ਘੁੰਗੀ ਦੀ ਇੱਕ ਜਾਤਿ. ਜੋ ਕੰਦ
ਵਿੱਚ ਛੋਟੀ ਅਤੇ ਬਹੁਤ ਮਿੱਠਾ ਬੋਲਦੀ ਹੈ.

ਕੁਮਲਾਉਣਾ. ਵਿ—ਬਹੁਤ ਮੁਨਾਨ ਹੋਣਾ. ਮੁਰਚਾਉਣਾ. "ਬਦਨ
ਜਾਇ ਕੁਮਲਾਇ." (ਮ: ੩ ਵਾਰ ਕੁਸ ੧) "ਹੰਸ ਗਇਆ ਕਾਇਆ
ਕੁਮਲਾਨੀ." (ਸੁਹੀ ਕਬੀਰ)

ਕੁਮਲਾਹਕਤੁ. ਦੇਖੋ, ਕਮਲਾਹਕਤੁ.

ਕੁਮਲਾਨਾ. ਦੇਖੋ, ਕੁਮਲਾਉਣਾ.

ਕੁਮਲੈਣੀ. ਵਿ—ਕੁਮਲਾਈ ਹੋਈ. ਮੁਰਚਾਈ. "ਹਰਿ ਬਾਝਹੁ ਧਨ
ਕੁਮਲੈਣੀ." (ਕਉ ਮ: ੪)

ਕੁਮਾ. ਸੰ. ਕੁਮ—ਕੁਮ. ਸੰਗਤਾ—ਕੰਢੂ. ਕੱਛਪ.

ਕੁਮਾਉਂ } ਦੇਖੋ, ਕੁਮਾਉਂ। ੨ ਸੰ. ਕੁਮਾਯਜ—ਕੁਮਾਯਜ. ਯੂ. ਪੀ.
ਕੁਮਾਯੂਂ } ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਇਲਾਕਾ, ਜਿਸ ਦਾ ਪਰਿਮਾਣ ੬੦੦ ਵਰਗ
ਮੀਲ ਹੈ. ਇਸ ਦੇ ਉੱਤਰ ਤਿੱਬਤ, ਪੂਰਬ ਨੇਪਾਲ, ਦੱਖਣ ਭਾਰਤੀ
ਅਤੇ ਰਾਮਪੁਰ ਰਾਜ. ਪੱਛਮ ਟੇਹਰੀ ਰਿਆਸਤ ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਪੁਰਾਣਾ
ਨਾਉ "ਪੰਚਕੁਟ" ਭੀ ਹੈ.

ਕੁਮਾਰ. ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਪੰਜ ਵਰ੍ਹੇ ਤੀਕ ਦੀ ਉਮਰ ਦਾ ਬਾਲਕ।
੨ ਪੁਰੁ. ਛੋਟਾ. "ਨਮੋ ਕੁਰੁ ਨਾਨਕ ਕਾਨੁ ਕੁਮਾਰ." (ਨਾਪੁ)।
੩ ਕਾਤਿਕਿਯ. ਸਿਵਪੁਰੁ ਖਡਾਨਨ। ੪ ਸਨਕ, ਸਨੰਦਨ, ਸਨਾਤਨ
ਅਤੇ ਸਨਤਕੁਮਾਰ ਬ੍ਰਹਮਾ ਦੇ ਪੁਰੁ, ਜੋ ਸਦਾ ਕੁਮਾਰ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ।
੫ ਰੋਤਾ। ੬ ਸਿੰਧੁਨਦ। ੭ ਜੈਨਮਤ ਦਾ ਬਾਬੂਵਾਂ ਜਿਨਦੇਵ।
੮ ਮੰਗਲਕੁਹ। ੯ ਅਭਨਿ। ੧੦ ਖੇਤੋ ਦਾ ਸੋਵਕ. ਸਾਈਸ।
੧੧ ਵਿ—ਜਿਸ ਦਾ ਵਿਆਹ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ. ਕੁਮਾਰਾ। ੧੨ ਦੇਖੋ,
ਕੁਮਾਰ

ਕੁਮਾਰਸੰਭਵ. ਸਿਰ ਦੇ ਪੁਰੁ ਕਾਤਿਕਿਯ ਦੇ ਜਨਮ ਦਾ ਹਾਲ ਹੈ ਜਿਸ
ਵਿੱਚ, ਕਾਲਿਦਾਸ ਦਾ ਰਚਿਆ ਕਾਵਯ. ਦੇਖੋ, ਖਟਕਾਵਯ.

ਕੁਮਾਰਕ. ਕੁਰਾ ਰਾਚ. ਖੇਟਾ ਰਸਤਾ। ੨ ਕੁ (ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ) ਦਾ ਮਾਰਕ.
ਜਿਸ ਰੇਖਾ ਤੇ ਜਮੀਨ ਘੁੰਮਦੀ ਹੈ। ੩ ਸਤਕ. ਪਰਭੰਡੀ ਆਇ.
ਕੁਮਾਰਲਿਤ } ਇੱਕ ਛੰਦ. ਲੱਛਣ—ਚਾਰ ਚਰਣ, ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ
ਕੁਮਾਰਲਿਤਾ } ਜ. ਭ. ਲ. ਗ. ਡ।, ਡ।, ਲ. ਡ।, ਲ. ਡ।

ਉਦਾਹਰਣ—

ਕਿਸੁ ਨ ਦਾਨ ਦੇਹਿਕੇ। ਸੁ ਸਾਧੁ ਨੁਟ ਲੇਹਿਕੇ। xxx

(ਕਲਕੀ)

੨ ਦੂਜਾ ਰੂਪ—ਪੁਤਿ ਚਰਣ—ਜ, ਸ, ਗ, IS, IS, S.

ਉਦਾਹਰਣ—

ਵਿਚੀਚ ਗੁਣ ਦੇਖੇ। ਕਿਰਾ ਗੁਣ ਨ ਲੇਖੇ। xxx

(ਰਾਮਚੰਦ੍ਰਕਾ)

ਕੁਮਾਰਾ. ਦੇਖੋ, ਕੁਮਾਰ ੧੧.

ਕੁਮਾਰਿਆਂ ਦਾ ਰਾਹ. ਕਰਕਸ਼ਾਨ. Milky way. Galaxy.

ਕੁਮਾਰੀ. ਕੁਮਾਰ ਦਾ ਇਸਤ੍ਰੀ ਨਿੰਗ. ਕੁਮਾਰ ਅਰਥਾਤ ਵਾਲੀ ਬੰਨ੍ਹਾ. ਦੇਖੋ, ਕੁਮਾਰ ੧। ੨ ਪਾਕਤੀ. ਦੁਰਗਾ. ੩ ਅਣਵਿਆਹੀ ਬੰਨ੍ਹਾ. ੪ ਪੁਤ੍ਰੀ. ਭੇਟੀ.

ਕੁਮਿਆਰ. ਦੇਖੋ, ਕੁੰਭਕਾਰ.

ਕੁਮਿਆਰਿ. ਕੁੰਭਕਾਰ (ਕੁਮਿਆਰ) ਨੇ. "ਜਿਉ ਚਰੁ ਕੁਮਿਆਰਿ ਭਵਾਇਆ." (ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ੪)

ਕੁਮਿਹਾਰ. ਦੇਖੋ, ਕੁੰਭਕਾਰ ਅਤੇ ਕੁਮਾਰ.

ਕੁਮਿਤ } ਨਿਦਿਤ ਮਿਤ੍ਰ. ਕਪਟੀ ਮਿਤ੍ਰ. ਫਲੀਆ ਦੋਸਤ. "ਅਮੀਰ
ਕੁਮਿਤ੍ਰ } ਅਨਰਤ ਕੁਮਿਤ ਹਿਤ." (ਕਾਨ ਮ: ੫) "ਕੁਮਿਤ੍ਰਾ
ਕੁਮਿਤ੍ਰ } ਜੇਈ ਬਾਵੀਅਹਿ ਇਕ ਵਿਖ ਨ ਚਲਹਿ ਸਾਬਿ."

(ਗੁਰੂ ਵਾਰ ੨ ਮ: ੫) "ਦੁਨੀਆ ਕੀਆ ਵਡਿਆਈਆ ਨਾਨਕ ਸਭ ਕੁਮਿਤ." (ਵਾਰ ਗੁਰੂ ੨ ਮ: ੫) ੨ ਕੁ (ਜਮੀਨ) ਨੂੰ ਮਿਤ (ਮਿਣਨ ਵਾਲਾ) ੩ ਕੁ (ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ) ਦਾ ਮਿਤ੍ਰ ਸੁਰਜਾ. ੪ ਵਰਾਹ

—

ਕੁਮੀ. ਸੰ. ਕੁੰਮੀ—ਕੁਮੀ. ਸੰਗਤ—ਕੁੰਭਪੀ. ਕੁੰਭ ਦੀ ਮਈਨ. "ਕੁਮੀ ਜਲ ਮਹਿ ਤਨ ਤਿਸੁ ਬਾਹਿਰ." (ਆਸਾ ਧੰਨਾ)

ਕੁਮੁਦ. ਸੰ. ਕੁਮੁਦ: ਸੰਗਤ—ਵਿਸਨੁ, ਜੋ ਕੁ (ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ) ਨੂੰ ਮੇਦ (ਆਨੰਦ) ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ੨ ਭਮੁਲ. ਨੀਲੋਤਰ. ਰਾਤ ਨੂੰ ਖਿਤਨ ਵਾਲਾ ਕਮਲ। ੩ ਚੰਦ੍ਰਮਾ। ੪ ਰਾਜਾ। ੫ ਇੱਕ ਨਾਕ. ਦੇਖੋ, ਕੁਮੁਦਵਤੀ.

ਕੁਮੁਦਨੀ. ਸੰਗਤ—ਕੁਮੁਦਿਨੀ. ਦੇਖੋ, ਕੁਮੁਦ ੨. "ਚੰਦ ਕੁਮੁਦਨੀ ਦੁਰਹ ਨਿਭ ਸਸਿ." (ਮਾਰੂ ਮ: ੧) ੨ ਭਮੁਲਾਂ ਵਾਲੀ ਤਲਾਈ.

ਕੁਮੁਦਬੰਧੁ. ਕੁਮੁਦ (ਭਮੁਲਾਂ ਦਾ) ਮਿਤ੍ਰ, ਚੰਦ੍ਰਮਾ. ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਨੂੰ ਦੇਖਕੇ ਕੁਮੁਦ ਖਿਤਦੇ ਹਨ.

ਕੁਮੁਦਵਤੀ. ਕੁਮੁਦ ਨਾਕ ਦੀ ਪੁਤ੍ਰੀ. ਜਿਸ ਨੂੰ ਰਾਮਚੰਦ੍ਰ ਨੀ ਦੇ ਪੁਤ੍ਰ ਕੁਸ਼ ਨੇ ਵਿਆਹਿਆ। ੨ ਭਮੁਲਾਂ ਵਾਲੀ ਤਲਾਈ.

ਕੁਮੁਦਿਨੀ. ਦੇਖੋ, ਕੁਮੁਦਨੀ.

ਕੁਮੁਤ. ਵਿ—ਨਿਦਿਤ ਮੁਤ (ਵੀਰਜ) ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ. ਹਰਾਮੀ. "ਕੁਮੁਤ ਔ ਕੁਜਾਤਿ ਬਡੇ ਜਗ ਮੈ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਕੁਮੁਰ. ਵਿ—ਜਿਸ ਦਾ ਮੂਰ (ਮੂਲ) ਅੰਛਾ ਨਹੀਂ. ਜਿਸਦਾ ਅਯੁਸ਼ ਚੰਗਾ ਨਹੀਂ. "ਨਹੀ ਸੁਖ ਮੂਰ ਕੁਮੁਰ ਕੁਰਾਕੇ." (ਨਾਪੁ) ੨ ਅਤਿ ਮੁਰਖ. ਮਹਾ ਮੂਰ.

ਕੁਮੁਤ } ਵਿ—ਨਿਦਿਤ ਮੁਰਖ. ਮੁਰਖਰਾਜ. ਮੁਰਖ ਹੋਣ ਪੁਰ ਭੀ
ਕੁਮੁਤਾ } ਆਪਣੇ ਤਾਈਂ ਸਰਵਗਤ ਜਾਣਨ ਵਾਲਾ. "ਬਿਆਪਿਆ ਦੁਰਮਤਿ ਕੁਬੁਧਿ ਕੁਮੁਤਾ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੨ ਮ: ੫)

ਕੁਮੇਤ. ਦੇਖੋ, ਕੁਮੇਤ.

ਕੁਮੇਦਾਨ. ਅੰ. Commandant. ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ (ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ) ਦੀ ਫੌਜ ਵਿੱਚ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਕਰਨੈਲ ਦੀ ਥਾਂ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ.

ਕੁਮੇਰ. ਦੇਖੋ, ਕੁਬੇਰ. "ਅਨਿਕ ਧਰਮ ਅਨਿਕ ਕੁਮੇਰ." (ਸਾਰ ਅ: ਮ: ੫)

ਕੁਮੇਰੁ. ਦੇਖੋ, ਕੁਮੇਰੁ ੩। ੨ ਦੇਖੋ, ਕੁਬੇਰ.

ਕੁਮੇਤ. ਕੁ / ਸਿਆਹੀ ਦੀ ਚਲਕ ਨਾਲ ਨਾਲ ਰੰਗ ਦਾ ਘੋਤਾ. ਲਾਖੀ ਰੰਗ ਘੋਤਾ.

ਕੁਮੇਦ. ਦੇਖੋ, ਕੁਮੇਦ। ੨ ਨਜੇ, ਵਿਸੇ ਆਇਕਾਂ ਦਾ ਉਹ ਮੇਦ (ਆਨੰਦ), ਜਿਸ ਦਾ ਫਲ ਸੋਕ ਹੋਵੇ.

ਕੁਮੰਡਲ. ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਮੰਡਲ. ਦੇਖੋ, ਕਮੰਡਲ.

ਕੁਮੰਤ } ਸੰਗਤ—ਨਿਦਿਤ ਮੰਤ੍ਰ. ਭੁਰੀ ਸਲਾਹ.
ਕੁਮੰਤ੍ਰ }

ਕੁਮੰਤ੍ਰੀ. ਵਿ—ਭੁਰਾ ਮੰਤ੍ਰ ਦੇਣ ਵਾਲਾ. ਘੋਟਾ ਸਲਾਹਕਾਰ. "ਮਿਟੀ ਕਲਟਿ ਕੁਮੰਤ੍ਰੀਆ." (ਸਵਾ ਮ: ੫)

ਕੁਮੰਦ. ਦੇਖੋ, ਕਮੰਦ। ੨ ਵਿ—ਅਤਿਮੰਦ. ਮਹਾਨੀਭ
ਕੁਮੁਾਰ } ਦੇਖੋ, ਕੁੰਭਕਾਰ. "ਬਹੁ ਕ੍ਰਿਧਿ ਭਾਂਡੇ ਘਣੇ ਕੁਮੁਾਰਾ."
ਕੁਮਿਆਰ } (ਭੈਰ ਮ: ੩) "ਮਿਟੀ ਮੁਸਲਮਾਨ ਕੀ ਪੇਠੇ ਪਈ
ਕੁਮਿਆਰ." (ਵਾਰ ਆਸਾ)

ਕੁਮਿਤ੍ਰ. ਕੁ—ਮਿਤ੍ਰ. ਅਪਮਿਤ੍ਰ. ਕੁਮੇਤ.

ਕੁਯ. ਸਰਵ—ਕੋਈ. "ਧਰਮ ਕਰਮ ਪਰ ਚਲੈ ਨ ਕੁਯ ਹੈ." (ਕਲਕੀ) ੨ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਕੁ. ਕਿੱਥੇ. ਕਹਾਂ.

ਕੁਯਸ. ਅਪਜਸ. ਬਦਨਾਮੀ.

ਕੁਰਸ. ਸੰ. ਭੁਰਾ ਰਸ। ੨ ਅਣਰਣ. ਰਸ (ਪ੍ਰੇਮ) ਵਿੱਚ ਚਿਘਨ। ੩ ਅ / ਕੁਰਸ. ਸੰਗਤ—ਟਿੱਕੀ. ਕੋਲ ਆਕਾਰ ਦਾ ਟੁਕੜਾ। ੪ ਕੁਰਸੇ ਅਰਥ. / ਆਕਾਸ਼ ਦੀ ਟਿੱਕੀ, ਸੂਰਜ। ੫ ਭਾਵ—ਸਤਿਗੁਰੂ ਦਾ ਮੁਖ. "ਨੂਰ ਅਰਸਹੁ ਕੁਰਸਹੁ ਬਟੀਐ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ਮ: ੩) ਅਰਥੇ. ਕੁਰਸ ਤੋਂ ਨੂਰ ਭਤਦਾ (ਵਰਸਦਾ) ਹੈ.

ਕੁਰਸ ਅਰਥ. ਦੇਖੋ, ਕੁਰਸ ੪ ਅਤੇ ੫.

ਕੁਰਸਜਰ. ਕਾ / ਕੁਰਸਜਰ. ਸੰਗਤ—ਸੁਵਰਣ ਦੀ ਟਿੱਕੀ. ਭਾਵ—ਸੂਰਜ.

ਕੁਰਸੀ. ਅ / ਸੰਗਤ—ਚੋਥੀ। ੨ ਮਕਾਨ ਦੀ ਨਿਊਂ ਤੋਂ ਉੱਪਰ ਦਾ ਚੌਤਰਾ, ਜੋ ਫਰਸ਼ ਤੀਕ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. Plinth. "ਹਰਿਮੰਦਿਰ ਕੀ ਕੁਰਸੀ ਭਈ." (ਗੁਪਤ) ੩ ਪੀੜ੍ਹੀ. ਵੰਸ਼. ਨਸਲ. "ਕੁਰਸੀ ਅਪਰ ਬਕੁਰਸੀ ਤਾਂਈ। ਚੋਕਹਿ ਪਤਸਾਹੀ ਸੁਖ ਪਾਈ." (ਨਾਪੁ)

ਕੁਰਸੀਨੀਥੀਨ. ਕਾ / ਕੁਰਸੀ ਤੇ ਬੈਠਣ ਵਾਲਾ. ਭਾਵ, ਮਾਨ

ਯੋਗਦਾਨ ਦਰਬਾਰੀ.

ਬੁਰਸੀਨਾਮਾ. ਭਾ ੧/ ਸੰਗਤ—ਵੰਸ਼ਵਿਭਾ. ਸਜਦਾ.

ਬੁਰਹ. ਆ ੧/ ਸੰਗਤ—ਕੇਂਦ. ਭਿੰਡਾ ੨ ਭੁਗੋਲਾ ੩ ਮੰਡਲ.

ਬੁਰਧ. ਭ ੧/ ਵਿ—ਜਥਾ ਕਰਨਾ ੨ ਕਥਾ ਕਰਨਾ ੩ ਦੇਖੋ, ਕੁਰਬਾਨ.

ਬੁਰਕਟ. ਸੰਗਤ—ਬੁੱਧ. ਮੁਰਗ. "ਇਕਤੁ ਪਤਰਿ ਭਰਿ ਉਰਕਟ ਕੁਰਕਟ." (ਆਸਾ ਕਬੀਰ) ਦੇਖੋ, ਉਰਕਟ.

ਬੁਰਕਣਾ. ਕ੍ਰਿ—ਦੇਵਾਂ ਨਾਲ ਕਤਰਨਾ. ਕੰਟਰ ਵੇਲੇ ਕੁਰਕੁਰ ਸ਼ਬਦ ਹੋਣ ਬਲਕੇ ਇਹ ਨਾਉਂ ਹੈ. "ਜਮ ਚੁਹਾ ਕਿਰਸ ਨਿਤ ਕੁਰਕਦਾ." (ਮ: ੪ ਵਾਰ ਨਹਿ ੧)

ਬੁਰਲੀ. ਭ ੧/ ਸੰਗਤ—ਸਭਤੀ. ਦੇਖੋ, ਕੁਰਕ.

ਬੁਰਖਤ. ਦੇਖੋ, ਕਰਖਤ.

ਬੁਰਖੇਤ. ਦੇਖੋ, ਕੁਰਖੇਤ.

ਬੁਰਤਾ } ਭਾ ੧/ ਸੰਗਤ—ਕੁਤਤਾ. ਕੁਤਤੀ.

ਬੁਰਨਸ } ਭਾ ੧/ ਕੋਰਨਿਸ. ਸੰਗਤ—ਪੁਣਾਮ. ਨਮਸਕਾਰ.

ਬੁਰਨਿਸ } "ਤੀਨ ਕੁਰਨਿਸੇਂ ਕਰ ਸਿਰ ਨਜਾਏ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੮੨) ਕੁਲਕੇ ਬਾਬਰੀ ਵਿੱਚ ਕੋਰਨਿਸ ਦਾ ਤਰੀਕਾ ਦੱਸਿਆ ਹੈ—ਨੌ ਵਾਰ ਭੋਭਿਆਂ ਪਰਨੇ ਹੋ ਕੇ ਮੱਥਾ ਜ਼ਮੀਨ ਨਾਲ ਲਾਉਣਾ. ਆਈਨੇ ਅਕਬਰੀ ਵਿੱਚ—ਸੱਜਾ ਹੱਥ ਮੱਥੇ ਤੇ ਚੱਖ ਕੇ ਸਿਰ ਝੁਕਾ ਦੇਣਾ ਕੁਰਨਿਸ ਹੈ.

ਬੁਰਬ. ਆ ੧/ ਨੇਤੋ (ਪਾਸ) ਹੋਣਾ ੨ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ ਵਰਜਾ (ਕੁਤਬ) ਅਰਥ ਭੀ ਹੈ. ਜਿਥੇ—"ਕੀ ਤੇਰਾ ਕੁਰਬ ਘਟਦਾ ਹੈ?"

ਬੁਰਬਤ. ਆ ੧/ ਸੰਗਤ—ਸਮੀਪਤਾ. ਨੇਤੋ ਹੋਣ ਦਾ ਭਾਵ.

ਬੁਰਬਤੀ. ਨਿਕਟਬਤੀ ੨ ਨੇਤੋ ਦਾ. ਦੇਖੋ, ਕੁਰਬਤ.

ਬੁਰਬਾਣ } ਆ ੧/ ਕੁਰਬਾਨ. ਉਹ ਕ੍ਰਿਯਾ ਜਿਸ ਤੋਂ ਕੁਰਬਾ ਕੁਰਬਾਣੁ } (ਨੇਤੋ) ਹੋਈਏ ਕੁਰਬਾਨੀ. ਨਿਫਾਬਰ. "ਸਦਾ ਸਦਾ ਕੁਰਬਾਨ } ਜਾਈਐ ਕੁਰਬਾਣੁ." (ਬਿਨਾ ਮ: ੫) ੨ ਜੋ ਵਸੂ ਕੁਰਬਾਨ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ.

ਬੁਰਬਾਨੀ. ਭਾ ੧/ ਕੁਰਬਾਨ ਕੀਤੀ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਵਸਤੂ. ਦੇਖੋ, ਕੁਰਬਾਨ ਅਤੇ ਬਲਿਦਾਨ.

ਬੁਰਬਾਨੁ. ਦੇਖੋ, ਕੁਰਬਾਨ.

ਬੁਰਬਾਨੀਤੀ. ਕੁਰਬਾਨ ਹੁੰਦਾ ਹਾਂ. "ਤਿਸੁ ਜਨ ਕੈ ਹਉ ਕੁਰਬਾਨੀਤੀ." (ਨਟ ਮ: ੪ ਪੜਤਾਲ)

ਬੁਰਬੇ. ਬਿ—ਕੁਰਬ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ. ਸਮੀਪੀ. ੨ ਭਰੀਬੀ. ਨੇਤੋ ਦੇ ਸਾਥ. "ਨੈ ਕੁਰਬੇ ਅਪਨੇ ਸਭ ਸੰਗ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਬੁਰਬੈਟੀ. ਕੁਰਬਾਨ ਹਾਂ. ਕੁਰਬਾਨ ਜਾਨਾ ਹਾਂ. "ਤਿਨ ਹਉ ਕੁਰਬੈਟੀ." (ਮ: ੪ ਵਾਰ ਸੋਰ)

ਕੁਰਮ. ਦੇਖੋ, ਕੁਰਮਾ ੨ ਸੰ. ਕੁਰਮ—ਕੁਰਮ. ਸੰਗਤ—ਇੱਕ ਪੰਡਮੀ ਦਰਿਆ. ਜੋ ਸਫੇਦਕੋਹ ਤੋਂ ਨਿਕਲਕੇ ਅਫ਼ਗਾਨਿਸਤਾਨ ਦੀ ਹੱਦ ਲੰਘਕੇ ਬੰਨ੍ਹ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਵਹਿੰਦਾ ਹੋਇਆ ਸਿੰਧੂਦ ਵਿੱਚ

ਮਿਲਦਾ ਹੈ. ਰਿਕਵੇਟ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦਾ ਨਾਉਂ "ਕੁਮ" ਆਇਆ ਹੈ.

੩ ਕੁਰਮ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਵਸਿਆ ਇੱਕ ਨਗਰ. ਜਨਮਸਾਖੀ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦਾ ਨਾਉਂ ਖੁਰਮਾ ਲਿਖਿਆ ਹੈ. ੪ ਦੇਖੋ, ਕੁਰਮਾਰ ਅਤੇ ਕੁਤਮ

ਕੁਰਮਾ. ਦੇਖੋ, ਕੋਤਮਾ ੨ ਆ ੧/ ਕੁਰਮ. ਸੰਗਤ—ਕੁਰਮ (ਸਰਦਾਰ) ਦਾ ਬਹੁ ਵਚਨ. ਸਰਦਾਰ. ਪ੍ਰਧਾਨ. ਮੁਖੀਏ. "ਨਦੇ ਸੰਗ ਦੈਤਨ ਕੇ ਕੁਰਮ." (ਚੰਡੀ ੧) "ਪੁਨ ਸੈਨ ਭਲੀ ਸਜਕੈ ਅਰਿਓ ਬਹੁ ਕੁਰਮਨ ਨੈ ਬਰ ਜੁੱਧ ਮਚਾਏ." (ਸਲੋਹ)

ਕੁਰਮਾਰ. ਸੰਗਤ—ਕੁਤਮਾਇਤ. ਕੁਤਮਪੁਣਾ ੨ ਕੁਤਮਾਂ ਦਾ ਸਮੁਦਾਯ. "ਬਹੁ ਹੋਰਿਨ ਤੋਂ ਅਹੁ ਬਜਾਹਨ ਤੇ ਕੁਰਮਾਰਨ ਤੇ ਅਤਿ ਸੋਊ ਖਰੇ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ਹੋਲੀਆਂ ਬਾਦੀਆਂ ਕੁਤਮਮੰਡਲੀਆਂ ਤੋਂ ਵੱਧ ਮਖੋਲ ਹੋਏ.

ਕੁਰਦਾ. ਸੰਗਤ—ਕੋਰਤਾ. ਚਾਬੁਕ. "ਕੁਰਦਨ ਮਾਰ ਅਧਿਕ ਤਿਹ ਮਾਰੀ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੮੫) ੨ ਆ ੧/ ਕੁਰਦਾਇ. ਫੁੱਲਾਂ ਨਾਲ ਚਿੱਟਾ ਹੋਇਆ ਫਰੀਦਾ. "ਕੁਰਦੇ ਬਿਖੇ ਏਕ ਮੁਗਲ ਕੀ ਬਾਲ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੨੮੭) ੩ ਭਾਕ. ਉਪਵਨ

ਕੁਰਦਾਨਾ. ਕ੍ਰਿ—ਕੁਰਤਾਉਣਾ. ਕ੍ਰੋਧ ਨਾਲ ਕੁਰਬਤਾਉਣਾ ੨ ਖਿਚਣਾ. "ਕਨਕ ਦੇਖ ਕੁਰਦਾਤ." (ਪਾਰਸਾਵ) "ਨੇਤ ਦੇਤ ਆਪਨ ਕੁਰਦਾਨੇ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ)

ਕੁਰਦੀ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਇੱਕ ਸ਼ਿਕਾਰੀ ਪੰਛੀ. ਕਰਾਕੁਨ ੨ ਮੀਥੇ ਦੀ ਮਟੀਲ. ਮੇਸੀ. ੩ ਕੁੰਜ.

ਕੁਰਲ. ਕਰਾਕੁਨ ਸਤਾਹਚਸ਼ਮ ਇੱਕ ਸ਼ਿਕਾਰੀ ਪੰਛੀ. ਜੋ ਜਾਵਾ ਮੰਡੀਆਂ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ. ਚਾਰ ਪੰਜ ਸੋਰ ਦੀ ਮੋਢੀ ਨੂੰ ਉਠਾਕੇ ਆਨਨੇ ਵਿੱਚ ਜਾ ਬੈਠਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਕੱਢ ਉਕਾਬ ਤੋਂ ਜਰਾ ਛੋਟਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਪੰਜੇ ਬਹੁਤ ਤਿੱਖੇ ਅਤੇ ਭਾਰੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ. ਪੂਛ ਦੇ ਖੰਭ ਸਫੇਦੀਆਇਨ ਹੁੰਦੇ ਹਨ. ਇਹ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਭੀ ਆਂਡੇ ਦਿੰਦਾ ਹੈ. ਜਾਵਾ ਕੁਰਕਿਸਤਾਨ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ. ਮੁਰਗਾਥੀ ਅਤੇ ਸਰੇ ਦਾ ਭੀ ਸ਼ਿਕਾਰ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ. ਕੁਰਕਿਸਤਾਨ ਵਿੱਚ ਕੁਰਲ ਨੂੰ ਸਿਖਾਕੇ ਨੂੰਬਤ ਅਤੇ ਹਰਨ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਕਰਦੇ ਹਨ. ਇਹ ਹਰਨ ਦੇ ਸਿਰ ਤੇ ਬੈਠਕੇ ਅੱਖਾਂ ਕੱਢ ਲੈਂਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਨਾਉਂ ਕੁਰਾਕੁਸ ੧੧/ ਭੀ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਸ਼ਿਕਾਰੀ ਪੰਛੀ.

ਕੁਰਲਾ. ਮਾ. ਸੰਗਤ—ਕੁਰਲੀ. ਮੂੰਹ ਸਾਥ ਕਰਨ ਨਦੀ ਮੂੰਹ ਵਿੱਚ ਪਾਣੀ ਲੈ ਕੇ ਭਲਾਂ (ਕਪੇਲਾਂ) ਦੇ ਬਲ ਨਾਲ ਪਾਣੀ ਮਥਕੇ ਭਾਹਰ ਸੁੱਟਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਕੁਰਲ ਕੁਰਲ ਸ਼ਬਦ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਇਹ ਸੰਗਤ ਹੈ. ਆਲਸਾ ਇਸਤ੍ਰੀਲਿੰਗ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਅਕਸਰ ਪੁਲਿੰਗ ਬੋਲਦਾ ਹੈ.

ਕੁਰਲਾਉਣਾ. ਕ੍ਰਿ—ਕੁਰਲੀ (ਕੁੰਜ) ਚਾਂਡ ਅਲਾਉਣਾ (ਆਲਾਪ ਕਰਨਾ) "ਬਾਝੁ ਪਿਆਰੇ ਕੋਇ ਨ ਸਾਰੇ ਏਕਲਤੀ ਕੁਰਲਾਏ" (ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਮ: ੧) "ਅੰਬਰ ਹੂੰਜਾਂ ਕੁਰਲੀਆਂ." (ਗੁਰੂ ਮ: ੧ ਕੁਚਲੀ) ਭਾਵ, ਬੁਝਾਪੇ ਕਾਰਨ ਦਿਮਾਗ ਵਿੱਚ ਸਾਂ ਸਾਂ ਹੋਣ ਲੱਗੀ.

ਕੁਰਲੀ. ਦੇਖੋ, ਕੁਰਲਾ.

ਕੁਰਤਾਉਣਾ. ਦੇਖੋ, ਕੁਰਦਾਨਾ.

ਕੁਰਾਹ. ਸੰਕਤਾ—ਕੁਮਾਰਕ. ਨਿੰਦਿਤ ਰਾਹ. ਕੁਪੰਥ.
ਕੁਰਾਹੀ. ਵਿ—ਕੁਮਾਰਕ ਚੱਲਣ ਵਾਲਾ. ਕੁਪੰਥੀ.
ਕੁਰਾਣ } ਅ. ੭੨ ਸੰਕਤਾ—ਕਿਤਾਬ. ਪੜ੍ਹਨਯੋਗਤ ਪੁਸਤਕ.
ਕੁਰਾਣੂ } ੨ ਅਰਬੀ ਬੋਲੀ ਵਿੱਚ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦਾ ਧਰਮਕ੍ਰਿਸ਼, ਜੋ
ਕੁਰਾਨ } ਕੁਰਾਨ ਦੇ ਲੇਖ ਅਨੁਸਾਰ ਮੁਦਾ ਵੱਲੋਂ ਕਜਰਤ ਮੁਹੰਮਦ ਨੂੰ
ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ. ਕੁਰਾਨ ਨਾਲ ਅਦਰ ਬੋਧਕ ਮਜੀਦ, ਸ਼ਰੀਫ਼ ਆਦਿ
ਸ਼ਬਦ ਲਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ. ਜਲਾਲੁੱਦੀਨ ਸਲੂਤੀ ਕੁਰਾਨ ਦੇ ੫੫ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤ
ਲਿਖਦਾ ਹੈ.

ਕੁਰਾਨ ਦੇ ਸਾਰੇ ਅੱਖਰ ੨੨੩੭੪੧, ੫੯ ੭੮੪੩੬, ਆਯਤਾਂ
੬੬੬੬ ਅਤੇ ਸੂਰਤਾਂ ੧੧੪ ਹਨ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਸੂਰਤਾਂ ਦੀਆਂ ਹੀ ਇੱਕ
ਮਹੀਨੇ ਵਿੱਚ ਪਾਠ ਕਰਨ ਨਈਂ ਸੱਤ ਮੰਬਲਾਂ ਬਾਪ ਨਈਂ ਆਂ ਹਨ.
ਕੁਰਾਨ ਦੀਆਂ ਆਯਤਾਂ ਦੇ ਅੰਤ ਕਿਤੇ ਕਿਤੇ ਅਲਿਫ਼, ਲਾਮ, ਮੀਮ
ਆਦਿ ਅੱਖਰ ਆਉਂਦੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਈ ਵਿਦ੍ਵਾਨ ਆਪਣੀ ਸਮਝ
ਅਨੁਸਾਰ ਅਰਥ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਕਈ ਆਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਮੁਦਾ ਨੀ
ਇਨ੍ਹਾਂ ਅੱਖਰਾਂ ਦਾ ਮਤਲਬ ਜਾਣਦਾ ਹੈ. ਕੁਰਾਨ ਵਿੱਚ ਇਹ ਭੀ
ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਕਈ ਆਯਤਾਂ ਦਾ ਅਰਥ ਮੁਦਾ ਭਿਨਾ ਹੋਰ ਕੋਈ ਭੀ
ਨਹੀਂ ਜਾਣਦਾ. ਦੇਖੋ, ਸੂਰਤ ੩ (ਆਲੇ ਇਮਰਾਂ), ਆਯਤ ੬.

ਕੁਰਾਨ ੨੩ ਵਰ੍ਹੇ ਵਿੱਚ ਮੁਹੰਮਦ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਉਤਰਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ,
ਕਦੇ ਫ਼ਰਿਸ਼ਤਾ ਜਿਬਰਾਈਲ ਦੀ ਮਾਰਫ਼ਤ, ਕਦੇ ਸੁਪਨੇ ਵਿੱਚ, ਕਦੇ
ਹਜਰਤ ਮੁਹੰਮਦ ਨੂੰ ਆਸਮਾਨ ਤੋਂ ਆਵਾਜ਼ ਆਉਂਦੀ ਹੁੰਦੀ ਸੀ.
ਕੁਰਾਨ ਵਿੱਚ ਏਹ ਭੀ ਲੇਖ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਆਯਤਾਂ
ਮੁਦਾ ਦੇ ਰੋਜ਼ਨਾਮੇ "ਲੋਹ ਮਹਿਫ਼ੂਜ਼" ਵਿੱਚ ਲਿਖੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ.
ਦੇਖੋ, ਸੂਰਤ ੪੩, ਆਯਤ ੪ ਵੇਦਾਂ ਵਾਕਰ ਕੁਰਾਨ ਭੀ ਪਹਿਲਾਂ ਸਾਰਾ
ਲਿਖਿਆ ਨਹੀਂ ਆ ਸੀ, ਚਿੰਤ੍ਰ, ਹਾਫ਼ਿਜ਼ਾਂ ਦੇ ਕੰਠ ਸੀ, ਕੁਝ
ਪੱਤਿਆਂ, ਪੱਥਰ ਆਦਿਕਾਂ ਤੇ ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ. ਇਹ ਖ਼ਲੀਫ਼ਾ
ਅਬੂ ਬਕਰ ਨੇ ਉਮਰ ਦੀ ਸਲਾਹ ਨਾਲ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਇਕੱਠੇ ਕਰਕੇ
ਕੁਰਾਨ ਕਲਮਬੰਦ ਕੀਤਾ. ਇਸ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਲਿਖਾਈ ਜ਼ੈਦ ਸੀ. ਜੋ
ਮੁਹੰਮਦ ਸਾਹਿਬ ਵੇਲੇ ਕੁਰਾਨ ਦਾ ਬਹੁਤ ਹਿੱਸਾ ਕੰਠ ਕਰ ਚੁੱਕਿਆ
ਸੀ. "ਵਖਤ ਨ ਪਾਇਓ ਕਾਦੀਆਂ ਜਿ ਲਿਖਨਿ ਲੇਖੁ ਕੁਰਾਣੁ."
(ਜਪੁ) "ਪਤਹਿ ਕਤੇਬ ਕੁਰਾਣੁ." (ਸੂਰੀ ਮ: ੧) "ਕੇਦ ਪੁਰਾਨ
ਕੁਰਾਨ ਦੁਹੁ ਮਿਲਿ ਭਾਂਤ ਅਨੇਕ ਵਿਚਾਰ ਵਿਚਾਰਾ." (੨੨ ਸਵੀਯੋ)
ਕੁਰਾਲ. ਦੇਖੋ, ਕੁਰਾਲ.

ਕੁਰਾਲੀ. ਇੱਕ ਕਸਬਾ, ਜੋ ਜਿਲਾ ਅੰਬਾਲਾ, ਤਸੀਲ ਰੋਪੜ ਵਿੱਚ
ਹੈ. ਇਸ ਥਾਂ ਦੇ ਗੁਰਦੁਰੇ ਹਨ—

(੧) ਸ੍ਰੀ ਕੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਸੀ ਦਾ.

(੨) ਸ੍ਰੀ ਕੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਦਾ.

ਕੁਰਿੰਦ. ਤਿੱਕ. ਸੰਕਤਾ—ਕੰਗਾਲੀ. ਨਿਰਪਨਤਾ.

ਕੁਰਿਆਥ. ਦੇਖੋ, ਕੁਰਿਆਥ.

ਕੁਰੀ } ਦੇਖੋ, ਕੁਤੀ. ੨ ਕੁ-ਰੇਖਾ. ਸੰਕਤਾ—ਪਕੜੰਡੀ. ਪਹੀ.
ਕੁਰੀਆ } "ਫੋਡ ਦੁਬਿਆ ਕੀ ਕੁਰੀਆ." (ਸੂਰੀ ਮ: ੫ ਪਥਰਾਲ)

"ਕੁਰੀਏ ਕੁਰੀਏ ਵੇਦਿਆ!" (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੨ ਮ: ੫) ਹੋ ਵਾਹੇ ਦੇ
ਕਿਨਾਰੇ ਦੀ ਪਕੜੰਡੀ ਜਾਣ ਵਾਲਿਆ!

ਕੁਰੀਰਿ. ਸੰਕਤਾ—ਨਿੰਦਿਤ ਰੀਤਿ. ਬੁਰੀ ਰਸਮ.

ਕੁਰੂ. ਭਰਤ ਦੀ ਵੰਸ਼ ਵਿੱਚ ਚੰਦ੍ਰਵੰਸ਼ੀ ਰਾਜਾ ਸੰਵਰਣ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ, ਜੋ
ਚਾਣੀ ਤਪਤੀ ਦੇ ਉਦਰ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ. ਇਹ ਵਡਾ ਧਰਮਾਤਮਾ
ਲਿਖਿਆ ਹੈ. ਇਸੇ ਤੋਂ ਕੁਰੂਵੰਸ਼ (ਕੌਰਵ) ਅਤੇ ਕੁਰੁਕੇਤ੍ਰ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹਨ.
ਦੇਖੋ, ਕੁਰੁਕੇਤ੍ਰ ਅਤੇ ਕੁਰੁਵੰਸ਼. ੨ ਕੁਰੂ ਦੀ ਵੰਸ਼ ਵਿੱਚ ਹੋਣ ਵਾਲਾ
ਪੁਰਖ. ੩ ਕਰਣ ਦੀ ਆਗਤਾ. ਕਰ. ਸਿਵੇ—ਪਠਨ ਕੁਰੂ. ੪ ਭਾਰ.
ਰਿੰਝੇ ਹੋਏ ਚਾਉਲ. ੫ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ ਕੱਤਿ ਦੇ ਬੁਲਾਣ ਅਤੇ ਤਾਹੁਣ
ਨਈਂ ਕੁਰੂ (ਕੁਰ) ਸ਼ਬਦ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ.

ਕੁਰੁਕੇਤ੍ਰ. ਕੁਰੂ ਰਾਜਾ ਦੇ ਨਾਉਂ ਤੋਂ ਇੱਕ ਇਲਾਕਾ, ਜੋ ਯੰਗਰ ਨਦੀ
ਦੇ ਉੱਤਰ ਅਤੇ ਸਰਸੂਤੀ ਦੇ ਦੱਖਣ ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਪ੍ਰਮਾਣ ਬਾਰਾਂ ਯੋਜਨ
ਹੈ. ਇਸ ਵਿੱਚ ੩੬੫ ਤੀਰਥ ਲਿਖੇ ਹਨ. ਕੁਰੁਕੇਤ੍ਰ ਦਾ ਜਿਕਰ
ਰਿਗਵੇਦ ਵਿੱਚ ਭੀ ਦੇਖੀਦਾ ਹੈ. ਮਹਾਭਾਰਤ ਦੇ ਸ਼ਲੜ ਪਰਵ ਦੇ ਪੜ
ਵੇਂ ਅਧਯਾਯ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਕੁਰੂ ਰਾਜਾਧਿਪੀ ਨੇ ਇਸ ਥਾਂ
ਕਸ਼ਟ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਕਾਰਣ ਕੁਰੁਕੇਤ੍ਰ ਨਾਉਂ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਕਸ਼ਟ
ਦਾ ਅਰਥ ਹਨ ਵਾਹੁਣਾ ਹੈ. ਯਕੜ ਨਈਂ ਜ਼ਮੀਨ ਜਾਬ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ
ਚਾਜੇ ਆਪ ਹਨ ਵਾਹਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ.

ਕੌਰਵ ਪਾਂਡਵਾਂ ਦਾ ਯੁੱਧ ਇਸੇ ਥਾਂ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਇਸ ਥਾਂ ਭਾਰਤ
ਦੇ ਹੋਰ ਭੀ ਵਡੇ ਵਡੇ ਜੰਗ ਹੋਏ ਹਨ. ਕੁਰੁਕੇਤ੍ਰ ਹੁਣ ਟੀ. ਆਈ.
ਰੇਲਵੇ ਦਾ ਸਟੇਸ਼ਨ ਹੈ, ਅਤੇ ਇਸ ਦਾ ਰਕਬਾ ਅੰਬਾਲਾ ਅਤੇ ਕਰਨਾਲ
ਦੇ ਜਿਲੇ ਵਿੱਚ ਹੈ.

ਕੁਰੁਕੇਤ੍ਰਵਾਸੀ ਇਹ ਭੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜਦ ਵਿਸਨੁ ਨੇ ਮਧੁ
ਕੈਟਥ ਵੰਤ ਮਾਰੇ, ਤਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਿੱਜ (ਮਿੱਥ) ਸਾਰੇ ਸਨ ਪੁਰ ਭੈਲ
ਕਈ, ਪਰ ੪੮ ਕੋਸ ਵਿੱਚ ਵਿਸਨੁ ਦੀ ਚੋਕਤੀ ਲਗੀ ਹੋਈ ਸੀ, ਇਸ
ਕਰਕੇ ਇਸ ਥਾਂ ਮਿੱਜ ਨਹੀਂ ਆਈ, ਜਿਸ ਕਾਰਣ ਇਹ ਪਰਮ
ਪਵਿਤ੍ਰ ਭੂਮਿ ਹੈ. ਕੁਰੁਕੇਤ੍ਰ ਦੇ ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਬਾਬਤ ਦੇਖੋ, ਬਨੋਸਰ
ਸ਼ਬਦ.

ਕੁਰੁਖ. ਸੰਕਤਾ—ਕੁਰੂਹ. ਨਿੰਦਿਤ ਬਿਰਛ. ਇਰੰਡ. ੨ ਅੱਕ.
੩ ਕੁਰਾ ਕੁਖ (ਚੋਹਰਾ).

ਕੁਰੁਖੇਤ } ਦੇਖੋ, ਕੁਰੁਕੇਤ੍ਰ.
ਕੁਰੁਖੇਤ੍ਰ }

ਕੁਰੁਖੰਡ. "ਕੇ ਕੁਰੁਖੰਡ ਹੁਡੇ ਜਿਹ ਠੋਰੀ." (ਨਾਪੁ) ਵਿਦ੍ਵਾਨਾਂ ਨੇ
ਹਿਮਾਲੇ ਦੇ ਉੱਤਰ ਭਾਗ ਨੂੰ ਉੱਤਰਕੁਰੂ ਅਤੇ ਦੱਖਣ ਭਾਗ ਨੂੰ
ਦਕਿਣਕੁਰੂ ਮੰਨਿਆ ਹੈ.

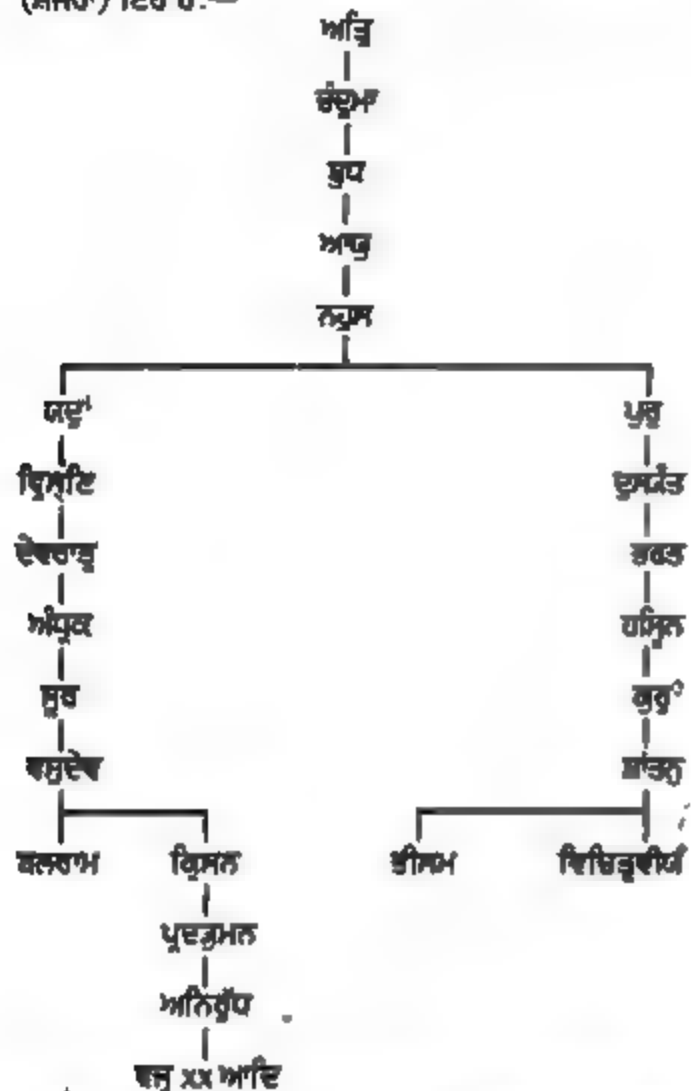
ਕੁਰੁਕੇਤ੍ਰ. ਦੇਖੋ, ਕੁਰੁਕੇਤ੍ਰ.

ਕੁਰੁਤਾ. ਵਿ—ਬੇਮੋਸਮਾ. "ਕੁਰੁਤਾ ਬੀਜ ਬੀਜੈ ਨਹਿ ਜੰਮੀ." (ਮਾਰੂ
ਸੌਲਹੇ ਮ: ੫) ੨ ਦੇਖੋ, ਕੁਰਤਾ.

ਕੁਰੁਮ. ਦੇਖੋ, ਕੁਰਮ ੨ ਅਤੇ ਕੁਰਮਾ ੩. ੨ ਕ੍ਰਿਪਾ ਪਦ ਅਸੀਂ
ਕਰਦੇ ਹਾਂ.

ਕੁਰੂਚਾਇ } ਕੋਰਵਾਂ ਦਾ ਰਾਜਾ. ਦੁਰਯੋਧਨ. "ਤਹਾਂ ਭੀਮ ਕੁਰੂਚਾ
ਕੁਰੂਚਾਸ } ਸੋਂ ਚੁੱਪ ਮਚੜੇ." (ਜਨਮੇਸ਼ਯ)

ਕੁਰੂਚੀਸ. ਕੁਰੂ ਰਾਜਾ ਦੀ ਕੁਲ. ਪੁਰਾਣਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਕੁਰੂਵੰਸ਼ ਦਾ ਵਿਕ
(ਸਜਰਾ) ਇਹ ਹੈ:—

ਵਿਚਿਕੁਵੀਯ ਦੀਆਂ ਦੋ ਧਿਯਵਾ ਰਾਣੀਆਂ ਅੰਬਿਕਾ ਅਤੇ ਅੰਬਾਲਿਕਾ.
ਤੋਂ ਵਾਸ ਰਿਖੀ ਨੇ ਕੋਰੁਸ ਸੰਤਾਨ ਪੈਦਾ ਕੀਤੀ.

ਅੰਬਿਕਾ ਤੋਂ ਅੰਬਾਲਿਕਾ ਤੋਂ

ਪ੍ਰਿਤਰਾਸ਼ਟ ਪਾਂਡੂ

ਦੁਰਯੋਧਨ ਆਦਿ ਜੋ ਪੁਰਾ ਯੁਧਿਸ਼੍ਠਿਰ ਆਦਿ ਪੰਜ ਭਾਈ.

ਪਾਂਡੂ ਦੇ ਰਾਣੀਆਂ ਤੋਂ ਪੰਜ ਪੁਤ੍ਰ (ਕੋਰੁਸ) ਹੋਏ—ਰਾਣੀ ਕ੍ਰਿਤੀ ਤੋਂ

ਯੁਧਿਸ਼੍ਠਿਰ, ਭੀਸ਼ਮ ਅਤੇ ਅਰਜੁਨ. ਰਾਣੀ ਮਾਦ੍ਰੀ ਤੋਂ ਨਕੁਲ ਅਤੇ

ਇਸ ਤੋਂ ਕੁਲ ਦਾ ਨਾਉਂ "ਕੋਰਵ" ਹੋਇਆ.

ਮੰਦਿਰ ਤੋਂ ਕੁਲ ਦਾ ਨਾਉਂ "ਕੋਰਵ" ਹੋਇਆ ਹੈ.

ਇਸ ਤੋਂ ਪਾਂਡਵਵੰਸ਼ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੋਇਆ

ਸਹਦੇਵ, ਪਰ ਵੰਸ਼ ਕੋਵਲ ਅਰਜੁਨ ਦਾ ਚੱਲਿਆ.

ਅਰਜੁਨ

|

ਅਭਿਮਨੁ

|

ਪਰੀਕਿਤ

|

ਜਨਮੇਸ਼ਯ.

ਕੁਰੂ. ਦੇਖੋ, ਕੁਰੂ.

ਕੁਰੂਪ. ਵਿ—ਕੁਰੀ ਸ਼ਕਲ ਵਾਲਾ. ਬਦਸ਼ਕਲ.

ਕੁਰੂਪਿ. ਕੁਰੂਪਾ. ਭੱਟੀ ਸ਼ਕਲ ਵਾਲੀ, "ਪਹਿਲੀ ਕੁਰੂਪਿ ਕੁਜਾਤਿ
ਕੁਲਖਨੀ." (ਆਸਾ ਕਬੀਰ)

ਕੁਰੇਸ. ਅ. ੫੫. ਕੁਰੇਸ. ਸੰਕਣ—ਅਰਥ ਦੀ ਇੱਕ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਕੁਲ,
ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਮੁਹੰਮਦ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਦਾਦਾ ਅਬਦੁਲ ਮੁਤਲਿਬ ਪ੍ਰਧਾਨ
ਸੀ। ੨ ਮਗਰਮੱਛ. ਨਾਕੁ.

ਕੁਰੇਸੀ. ਵਿ—ਕੁਰੇਸੀ. ਕੁਰੇਸ ਭੰਗੀ. "ਕੰਧਾਰੀ ਕੁਰੇਸੀ ਜਾਨੇ." (ਅਕਾਲ)
ਕੁਰੇਲਨਾ. ਵਿ—ਕੁ (ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ) ਨੂੰ ਵਿਖੇਰਨਾ. ਫਰੋਲਣਾ.

ਕੁਰੇਸ. ਦੇਖੋ, ਕੁਰੇਸ.

ਕੁਰੰਕ } ਸੰ. ਕੁਰਾਣ. ਸੰਕਣ—ਮ੍ਰਿਕ. ਹਰਿਣ "ਕੁਰੰਕ ਨਾਏ
ਕੁਰੰਗ } ਨੇਹੁ." (ਬਿਨਾ ਅ: ਮ: ੫) "ਕੁਰੰਗ ਕੁਰੰਕ ਸੇ ਕੁਦਤ." (ਅਕਾਲ)। ੨ ਕੁ-ਰੰਕ. ਨਿਦਿਤ ਰੰਗ। ੩ ਰੰਦਾ ਰੰਗ. ਬਦ ਰੰਗ.

ਕੁਰੰਗਰਿਪੁ. ਯੋਰ. "ਜਾਹਿ ਕੁਰੰਗਲ ਕੇ ਰਿਪੁ ਸੀ ਕਟਿ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਕੁਰੰਡ. ਸੰ. ਕੁਰਾਣ. ਸੰਕਣ—ਅੰਡ (ਫੋਤੇ) ਵਧਣ ਦੀ ਬੀਮਾਰੀ

ਅੰਡਵਿੱਧਿ. "ਜੁਰ ਸੀਤ ਕੁਲਮ ਕੁਰੰਡ" (ਸਲੋਹ) ਦੇਖੋ, ਅੰਡਵਿੱਧਿ।

੨ ਸੰ. ਕੁਲਕਿੰਕ—ਕੁਰੁਵਿੰਦ. ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਪੰਥਰ, ਜਿਸ ਨੂੰ

ਤੇਲ ਵਿੱਚ ਮਿਲਾਏ ਸ਼ਸਤ੍ਰਾਂ ਦੀ ਮੈਲ ਉਤਾਰੀਦੀ ਹੈ. ਉਸ ਦੇ ਚੂਰਣ

ਨਾਲ ਨਾਥ ਆਦਿਕ ਮਿਲਾਏ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਤਿੱਖੇ ਕਰਨ ਲਈ ਸਾਣ ਬਣਾਈਦਾ

ਹੈ। ੩ ਕੁਰਾਟ. ਇੱਕ ਕੂਟੀ, ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਉਂ 'ਬਹੁਵਲੀ' ਭੀ ਹੈ.

ਇਹ ਧਾਤੁ ਪੁਸ਼ ਕਰਨ ਲਈ ਉੱਤਮ ਹੈ. Barleria Prionitis.

ਕੁਲ. ਸੰ. ਸੰਕਣ—ਨਸਲ. ਵੰਸ਼. "ਕੁਲਹ ਸਮੂਹ ਸਕਲ ਉਪਰਵੰ." (ਗਾਥਾ) ੨ ਆਥਾਟ ਦੇਸ਼। ੩ ਘਰ. ਗ੍ਰਿਹ। ੪ ਅ. ਕੁੱਲ. ਰਮਾਮ.

ਸਭ. ਦੇਖੋ, ਕੁੱਲ. "ਆਪਿ ਤਰਿਆ ਕੁਲ ਸਗਤ ਤਰਾਇਆ." (ਮ:

੩ ਵਾਰ ਕ੍ਰਮ ੧)

ਕੁਲਅੰਕੁਸ. ਸੰਕਣ—ਕੁਲ ਦਾ ਡਰ. ਖਾਨਦਾਨ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਖੌਫ਼.

ਕੁਲਸ. ਦੇਖੋ, ਕੁਲਿਸ.

ਕੁਲਹ. ਕੁਲ ਦਾ ਬਹੁਵਚਨ. ਕੁਲਾਨਿ. ਦੇਖੋ, ਕੁਲ। ੨ ਭਾ. ੫ ਕੁਲਾਹ.

ਸੰਕਣ—ਟੋਪੀ. "ਕੁਲਹਾਂ ਦੇਦੇ ਬਾਵਲੇ ਲੈਦੇ ਵਡੇ ਨਿਲਜ." (ਮ: ੧

ਵਾਰ ਮਲਾ) "ਤਾਜ ਕੁਲਹ ਸਿਰਿ ਛਤ੍ਰ ਬਨਾਵਉ." (ਗਉ ਅ: ਮ:

ਫ਼ਰੀਰ ਆਪਣਾ ਚੋਜਾ ਬਣਾਉਣ ਦੇਨੇ ਕੁਲਾਹ (ਟੋਪੀ) ਪਹਿਰਾਉਂਦੇ ਹਨ ਇਥੇ

ਉਨ੍ਹਾਂ ਸੋਫ਼ਾਂ ਵੱਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਹੈ ਜੋ ਘਟ ਅਤੇ ਮਾਨ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਢੇਜੇ ਕਰਦੇ ਹਨ

੧) ੩ ਮੁਰਦੇ.

ਕੁਲਰਤਾ } ਸੰਗਤ—ਕੁਲਘਾਤ. "ਕਈ ਬਾਣ ਕੁਲਰਤਾ ਕੇ
ਕੁਲਹਤਾ } ਚਲਾਏ." (ਪਾਰਸਾਵ)

ਕੁਲਰਾ. ਵਿ—ਕੁਲਘਾਤਕ। ੨ ਦੇਖੇ, ਕੁਲਹ.

ਕੁਲਕ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਇੱਕ ਬਿਰਛ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਮਕਰਤੋਂਦੁਆ
ਭੀ ਆਖਦੇ ਹਨ। ੨ ਕੁਚਲੇ ਦਾ ਬਿਰਛ। ੩ ਹਰੇ ਹੰਡ ਦਾ
ਸੰਪ। ੪ ਦੀਪਕ. ਦੀਵਾ। ੫ ਇੱਕ ਛੰਦ. ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ ਵਿੱਚ
ਕੁਲਕ ਦਾ ਰੂਪ ਹੈ—ਚਾਰ ਚਰਣ, ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ—੩, ਜ. 311,
321.

ਉਦਾਹਰਣ—

ਧੰਧਲਤ ਇੰਦਾ ਚੰਚਕਤ ਚੰਦਾ

ਬੰਬਕਤ ਪੋਨ। ਭੰਭਲਤ ਮੋਨ।। (ਦੱਤਾਵ)

(ਅ) ਦੂਜਾ ਰੂਪ ਹੈ—ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ਅੱਠ ਮਾਤ੍ਰਾ, ਅੰਤ ਦੋ ਕੁਰੁ.
ਇਸ ਭੇਦ ਦਾ ਨਾਉਂ "ਛਕਤ" ਭੀ ਹੈ.

ਉਦਾਹਰਣ—

ਫੁੰਦੀਭ ਬਾਜੇ। ਸਭ ਸੁਰ ਕਾਜੇ.

ਸੀਸ ਨਿਵਾਯੇ। ਸਭ ਸੁਖ ਪਾਏ।। (ਚੰਡੀ ੨)

(੮) ਤੀਜਾ ਰੂਪ ਹੈ, ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ੮ ਮਾਤ੍ਰਾ. ਅੰਤ ਕੁਰੁ ਲਘੁ ਦਾ
ਨਿਕਮ ਨਹੀਂ. ਇਸ ਭੇਦ ਦਾ ਨਾਉਂ "ਪ੍ਰਸਿੱਧ" ਹੈ.

ਉਦਾਹਰਣ—

ਗਹਿ ਬਹੁ ਬਹਿਯਤ। ਨਰਕਹਿ ਭਹਿਯਤ।

ਅਸ ਬੁਰਕਬਮੀ। ਫੁਟ ਜਗ ਧਰਮੀ।। (ਕਲਕੀ)

ਪਾਪਨ ਭਰਜਨ। ਪੁਨਯਨ ਭਰ ਜਨ।

ਮਰਜਨ ਕਰ ਜਨ। ਕਰਤ ਅਮਰ ਜਨ ॥

(ਚਕ੍ਰਪਰਚਰਿਤੁ ਚਾਰਚੰਦ੍ਰਿਕਾ)

੬ ਕਾਵਯ ਅਨੁਸਾਰ ਉਹ ਚਰਨਾ, ਜਿਸ ਦੇ ਤਿੰਨ ਸਲੋਕਾਂ ਵਿੱਚ
ਇੱਕ ਕ੍ਰਿਯਾਪਦ ਆਏ, ਤਿੰਨ ਸਲੋਕਾਂ ਵਿੱਚ ਖਤਮ ਹੋਵੇ, ਉਸ ਨੂੰ
"ਕੁਲਕ" ਆਖਦੇ ਹਨ.

ਕੁਲਕਾ. ਇੱਕ ਛੰਦ. ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ ਵਿੱਚ ਇਹ "ਸ਼ਬਦਦਾਨ" ਦਾ ਹੀ
ਰੂਪ ਹੈ. ਅਰਥਾਤ ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ, ਨ, ਘ. 11, 125.

ਉਦਾਹਰਣ—

ਸਚਸਿਜ ਰੂਪੇ। ਸਭ ਭਟ ਰੂਪੇ।

ਅਤਿ ਫੀਬਿ ਸੋਭੀ ਮੁਨਿਕਨ ਲੋਭੀ ॥ (ਕਲਕੀ)

ਕੁਲਕੁਲ. ਭਾ ੧ ਅਨੁ—ਸੁਰਾਹੀ ਅਥਵਾ ਭੋਤਲ ਵਿੱਚੋਂ ਪਾਣੀ
ਬਰਾਬ ਆਦਿ ਦੇ ਨਿਕਲਨ ਤੋਂ ਹੋਈ ਧੁਨਿ. ਦੇਖੋ, ਮਨਸੂਰ ਦਾ
ਫੁਟਨੇਟ.

ਕੁਲਕਣ } ਸੰਗਤ—ਨਿੰਦਿਤ ਲੱਛਣ. ਕੁਰੀ ਅਲਾਮਤ.
ਕੁਲਖਣ }

ਪਾਪਾਂ ਨੂੰ ਭਰਜਨ (ਫੁੰਨ ਦਿੰਦੇ) ਹਨ. ਪੁੰਨਾਂ ਨਾਲ ਜਨਾਂ ਨੂੰ ਭਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ. ਜਦ
(ਦਾਸਾਂ) ਨੂੰ ਮਾਯਸਨ (ਭੁੱਖ) ਕਰਕੇ ਅਮਰ ਕਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ.

ਕੁਲਖਣਾ } ਵਿ—ਕੁਰੇ ਲੱਛਣਾਂ ਵਾਲਾ. ਕੁਰੇ ਲੱਛਣਾਂ ਵਾਲੀ. ਨਿੰਦਿਤ
ਕੁਲਖਣੀ } ਹਨ ਜਿਸ ਦੇ ਲੱਛਣ. "ਪਿਰ ਕਾ ਹੁਕਮ ਨ ਜਾਣਈ
ਕੁਲਖਣੀ } ਭਾਈ। ਸਾ ਕੁਲਖਣੀ." (ਸੋਹ ਅ: ਮ: ੩) "ਪਹਿਲੀ
ਕੁਰੂਪਿ ਕੁਜਾਤਿ ਕੁਲਖਣੀ." (ਆਸਾ ਕਬੀਰ)

ਕੁਲਖੇਤ. ਦੇਖੋ, ਕੁਰੂਕੇਤੁ. "ਮੇਹਨ ਆਏ ਹੈਂ ਕੁਲਖੇਤ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)
ਕੁਲਖੇਤਿ. ਕੁਰੂਕੇਤੁ ਤੀਰਥ ਤੇ. "ਜੇ ਓਹ ਕੁਹਨ ਕਰੈ ਕੁਲਖੇਤਿ."
(ਗੋਂਡ ਰਵਿਦਾਸ)

ਕੁਲਖਾਤੀ } ਵਿ—ਕੁਲਘਾਤ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਵੰਸ਼ਾਵਿਨਾਸਕ.
ਕੁਲਖੂ }

ਕੁਲਖਾ. ਭਾ ੧ ਅਮਰਦਾਹ ਕੁੰਨੀ ਹੋਈ ਫੋਟੀ ਰੋਟੀ.

ਕੁਲਕੇਤੁ. ਦੇਖੋ, ਕੁਰੂਕੇਤੁ.

ਕੁਲਸਨ. ਕੁਲ ਦੇ ਲੋਕ. "ਕੁਲਸਨ ਮਧੇ ਮਿਲਤੇ ਸਾਰੰਗਪਾਨ ਰੇ."
(ਧਨਾ ਤ੍ਰਿਲੋਚਨ) ਕੁਲ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਵਿੱਚ ਵਿਸ਼ਨੁ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹੋਇਆ.
ਭਾਵ, ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਦੇਵ ਚੰਦ੍ਰਵੰਸ਼ ਵਿੱਚ ਜਨਮਿਆ.

ਕੁਲਟਾ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਵਿਚਚਾਰ ਨਈਂ ਕੁਲ ਕੁਲ ਵਿੱਚ ਅਟਨ
(ਵਿਚਰਣ) ਵਾਲੀ ਇਸਤ੍ਰੀ. "ਜੇ ਬਹੁ ਲੋਕਨ ਸੋਂ ਭਿਯਾ ਰਾਖਭ ਰਤਿ
ਕੀ ਚਾਹ। ਕੁਲਟਾ ਰਾਹਿ ਬਖਾਨਹੀਂ ਜੇ ਕਵੀਨ ਕੇ ਨਾਹ." (ਪਦਮਾਵਤ)

ਕੁਲਦੀਪ } ਵਿ—ਕੁਲ ਦਾ ਦੀਵਾ. ਜੋ ਵੰਸ਼ ਨੂੰ ਰੋਸ਼ਨ ਕਰੇ. ਸੁਪ੍ਰਕੁ.
ਕੁਲਦੀਪਕ } ੨ ਜੋਤਿਸ਼ ਅਨੁਸਾਰ ਜਨਮਪਤ੍ਰੀ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਯੋਗ ਦਾ
ਨਾਮ, ਜਿਸ ਦੇ ਜਨਮਲਗਨ ਵਿੱਚ ਸੂਰ੍ਯ ਅਥਵਾ ਭੁਧ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਜਿਸ
ਦੇ ਨਕਸ਼ ਵਿੱਚ ਜਾਂ ਚੰਦ੍ਰੇ ਜਾਂ ਸੋਰਬੇਂ ਜਾਂ ਦਸਵੇਂ ਬ੍ਰਿਹਸਪਤਿ ਹੋਵੇ ਅਤੇ
ਦਸਵੇਂ ਜਿਸ ਦੇ ਮੰਗਲ ਹੋਵੇ, ਉਹ ਪੁਰੁਸ਼ ਕੁਲ ਦਾ ਦੀਵਾ ਪੈਦਾ
ਹੋਇਆ ਸਮਝੇ.

ਕੁਲਦੇਵ. ਕੁਲ ਦਾ ਪੁਜਤ ਦੇਵਤਾ.

ਕੁਲਦੋਹੀ. ਵਿ—ਕੁਲਘਾਤਕ. ਕੁਲ ਦਾ ਵੈਰੀ.

ਕੁਲਧਰਮ. ਸੰਗਤ—ਵੰਸ਼ ਦਾ ਧਰਮ. ਖਾਨਦਾਨ ਦਾ ਅੰਗੀਕਾਰ
ਕੀਤਾ ਕਰਮ.

ਕੁਲਪਤਿ. ਸੰਗਤ—ਖਾਨਦਾਨ ਦਾ ਸਰਦਾਰ। ੨ ਉਹ ਰਿਖੀ, ਜੋ
ਦਸ ਹਜ਼ਾਰ ਵਿਦਯਾਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਅੰਨ ਅਤੇ ਵਿਦਯਾ ਦੇਵੇ.

ਕੁਲਪਰਬਤ. ਸੰਗਤ—ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਦੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਪਹਾੜ, ਜੋ ਆਪਣੀ
ਆਪਣੀ ਧਾਰ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਹਨ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਪੁਰਾਣਾਂ ਵਿੱਚ ਸੱਤ
ਲਿਖੀ ਹੈ—ਮਹੇਂਦ੍ਰ, ਮਲਯ, ਸਹਯ, ਕੁਕ੍ਰਿਮਾਨ, ਤਿਕ, ਬਿੰਧੜ ਅਤੇ
ਪਾਰਿਪਾਤ੍ਰ, ਭਿਤਨੇ ਤਿਕ ਦੀ ਥਾਂ ਕੰਧਮਾਦਨ ਕਿਣਦੇ ਹਨ.

ਕੁਲਪਾਲਕ. ਵਿ—ਵੰਸ਼ (ਖਾਨਦਾਨ) ਦੀ ਪਾਲਨਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ।
੨ ਸੰਗਤ—ਕਾਂਊਂ. ਕਾਕ। ੩ ਮੁਰਗਾ. ਕੁੰਕੜਾ। ੪ ਕਬੂਤਰ।
੫ ਕਾਧਾਬ (ਕਾਟਿਬ)

ਕੁਲਪੂਜ } ਵਿ—ਖਾਨਦਾਨ (ਵੰਸ਼) ਵਿੱਚ ਪੂਜਤ ਯੋਗਤਾ।
ਕੁਲਪੂਜਤ } ੨ ਸੰਗਤ—ਵੰਸ਼ ਦਾ ਦੇਵਤਾ.

ਦੇਖੋ, ਨਕਸ਼ਚੰਦ੍ਰਿਕਾ.

ਕੁਲਵ. ਅ. ۱۰. ਕੁਲਵ. ਸੰਗਤ—ਜਿੰਦਾ (ਜੰਦਾ). ਤਾਲਾ. "ਕੁੰਨੀ ਕੁਲਵ ਪ੍ਰਾਣ ਕਰਿ ਰਾਖੇ." (ਗੁਰੂ ਕਬੀਰ)

ਕੁਲਵਾ. ਡਾ. ۱۰. ਕੁਲਵਾ. ਸੰਗਤ—ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਸਾਗ, ਜੋ ਕੁਝ ਖਣਾਈ ਨਾਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਇਹ ਚੇਤ ਵੈਸਾਖ ਵਿੱਚ ਉਕਦਾ ਹੈ. Potulaca oleracca. ਇਸ ਦੀ ਤਾਸੀਰ ਸਰਦ ਤਰ ਹੈ. ਕੁਲਵਾ ਨਹੂ ਦੇ ਜੋਸ਼ ਨੂੰ ਸ਼ਾਂਤ ਕਰਦਾ ਅਤੇ ਸਿਕਰ ਦੀ ਸੋਸ ਮਿਟਾਉਂਦਾ ਹੈ. ਪੇਸ਼ਾਬ ਦੀ ਚਿਣਕ ਹਟਾਉਂਦਾ ਅਤੇ ਪਿਆਸ ਬੁਝਾਉਂਦਾ ਹੈ.

ਕੁਲਵੀ. ਅ. ۱۰. ਸੰਗਤ—ਕੁੰਨੇ ਦੀ ਫੋਟੀ ਨਤੀ। ੨ ਬਰਫ਼ ਜਮਾਉਣ ਦਾ ਪਾਤ੍ਰ। ੩ ਸਮੀ ਹੋਈ ਬਰਫ਼ ਤੇ ਮਿੱਠਾ ਦੁੱਧ ਆਦਿ.

ਕੁਲਵਹ. ਅ. ۱۰. ਸੰਗਤ—ਹਲ, ਖੇਤੀ ਵਾਹੁਣ ਦਾ ਸੰਦ। ੨ ਉੱਤਨੀ ਚਮੀਨ ਜਿਸ ਨੂੰ ਇੱਕ ਹਲ ਵਾਹ ਬੀਜ ਸਕੇ. ਦੇਖੋ, ਹਲ ੩.

ਕੁਲਵਧੂ. ਸੰ. ਕੁਲਵਧੂ. ਸੰਗਤ—ਕੁਲੀਨ ਵਹੁਟੀ. ਚੰਕੇ ਖਰਾਣੇ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ.

ਕੁਲਬਾ. ਦੇਖੋ, ਕੁਲਬਹ.

ਕੁਲਬਾਹੁ. ਵਿ—ਕੁਲ (ਬੰਸ) ਹੈ ਜਿਸ ਦੀ ਭੁਜਾ. ਕੁਲ ਦੇ ਲੋਕ ਜਿਸ ਦੇ ਬਾਬੂ ਹਨ.

ਕੁਲਮੁਰਫ. ਦੇਖੋ, ਕਲਮੁਰਫ.

ਕੁਲਾਹ. ਦੇਖੋ, ਕੁਲਹ। ੨ ਕੁ—ਲਾਭ. ਨਿੰਦਿਤ ਲਾਭ. ਦੁਖਦਾਈ ਨਵਾ. "ਧੰਧਲੇ ਕੁਲਾਹ ਚਿਰਿ ਨ ਆਵੈ ਹੇਕਤੋ." (ਗੁਰੂ ਵਾਰ ੨ ਮ: ੫)

ਕੁਲਾਹਲ. ਸੰ. ਕੋਲਾਹਲ. ਸੰਗਤ—ਦੂਰ ਤੀਕ ਪਹੁੰਚਣ ਵਾਲਾ ਭੋਰ. ਚੈਲ.

ਕੁਲਾਚ } ੨ ۱۰. ਕੁਲਾਚ. ਸੰਗਤ—ਭਾਲ. ਕੁਦਾਤੀ. ਟਪੁਸੀ. ਕੁਲਾਚ } "ਮਾਰ ਕੁਲਾਚ ਤਜੀ ਤਬ ਸਜੰਦਨ." (ਫੁਪੁਰੂ) "ਕੁਲਾਚਨ ਏਕਰ ਯੁੱਧ ਕਰੈ." (ਕਿਸਨਾਵ)

ਕੁਲਾਚਲ. ਦੇਖੋ, ਕੁਲਪਰਬਤ.

ਕੁਲਾਚਾਰ. ਕੁਲ ਦਾ ਆਚਾਰ. ਕੁਲ ਦਾ ਵਿਹਾਰ. ਕੁਲਚੀਤਿ.

ਕੁਲਾਤ. ਅ. ۱۰. ਕੁਲਾਇ. ਸੰਗਤ—ਦੁਸਮਨੀ. ਵੈਰ. "ਤਿਸੁ ਵਿਹੁ ਵਾਰ ਕੁਲਾਤ ਮਨ ਅੰਦਰ ਗਣਤੀ ਰਾਤ ਪਛਾਈ." (ਭਾਭੂ) ੨ ਜਿੰਧੀ. ਕੁਲਾਤੁ. ਬਦਮੁਲਕੀ.

ਕੁਲਾ ਧਰਮ. ਦੇਖੋ, ਕੁਲਧਰਮ.

ਕੁਲਾਬਾ. ਅ. ۱۰. ਕੁਲਬ (ਉਲਟਿਆ ਹੋਇਆ). ਲੋਹੇ ਦੀ ਚੂੜੀ. ਕਿਸੇ ਚੀਜ਼ ਨੂੰ ਮੋਤਕੇ ਬਣਾਈ ਹੋਈ ਚੂੜੀ. ਇਸੇ ਤੋਂ ਨਹਿਰ ਦੇ ਨਲਕੇ ਦਾ ਨਾਉਂ ਕੁਲਾਬਾ ਹੈ। ੨ ਬੰਬਈ ਦਾ ਇੱਕ ਰੇਲ ਦਾ ਅੰਤ (terminus).

ਕੁਲਾਭ. ਦੇਖੋ, ਕੁਲਾਹ ੨.

ਕੁਲਾਯਤ. ਘਮਰੋਏ ਅਤੇ ਛਬੋਰ ਦੇ ਮੱਧ ਵਿੱਚ ਨਗਰ. ਇਸ ਥਾਂ ਦਸਮੇਸ਼ ਨਾਦੇਤ ਨੂੰ ਜਾਂਦੇ ਭਾਰਾਂ ਦਿਨ ਵਿਰਾਜੇ ਸਨ. "ਨਗਰ ਕੁਲਾਯਤ ਸੁੰਦਰ ਬਾਇ। xx ਦੁਦਸ ਵਿਵਸ ਥਾਧੀ ਤਹਿ ਡੇਰਾ." (ਫੁਪੁਰੂ)

ਕੁਲਾਰ. ਇੱਕ ਜੱਟ ਕੋਤ. "ਜੀਵਰ ਲੋਕ ਖੁਮਾਰ ਕੁਲਾਰ." (ਗੁਰੂ

੧੦)

ਕੁਲਾਲ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਜੋ ਕੁ (ਮਿੱਟੀ ਨੂੰ ਹੱਥਾਂ ਵਿੱਚ ਨਾਲਨ ਕਰਦਾ (ਖਿਛਾਉਂਦਾ) ਹੈ. ਕੁੰਭਕਾਰ. ਯੁਮਿਆਰ. ਦੇਖੋ, ਡਾ. ۱۰. ਕਾਸਮੀਰੀ ਬੋਲੀ ਵਿੱਚ ਇਸੇ ਦਾ ਰੂਪਾਂਤ ਕੁਰਾਕਾ ਹੈ.

ਕੁਲਾਲੀ. ਕੁਲਾਲ (ਕੁੰਭਕਾਰ) ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ. ਯੁਮਿਆਰੀ.

ਕੁਲਿ. ਕੁਲ (ਬੰਸ) ਵਿੱਚ. "ਜਿਹ ਕੁਲਿ ਪੂਰੁ ਨ ਗਿਆਨ ਬੀਚਾਰੀ." (ਗੁਰੂ ਕਬੀਰ) ਦੇਖੋ, ਨਿਮਲੁ.

ਕੁਲਿਬ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਬਜ਼. ਪਹਾੜਾਂ ਨੂੰ ਤੋੜਨ ਵਾਲਾ ਇੰਦੂ ਦਾ ਸ਼ਸਤ੍ਰ। ੨ ਬਿਜਲੀ ਦਾ ਆਖਾਤ। ੩ ਕੁਹਾਤਾ. ਪਰਬਤ। ੪ ਹੀਚਾ ਰਤਨ.

ਕੁਲਿਬਧਰ } ਸੰਗਤ—ਇੰਦੂ, ਕੁਲਿਬ (ਬਜ਼) ਧਾਰਨ ਵਾਲਾ. ਬਜ਼ ਕੁਲਿਬਪਾਣਿ } ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਹੱਥ ਵਿੱਚ.

ਕੁਲਿੰਗ. ਸੰ. ਕੁਲਿੰਗ. ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਜਹਿੀਲਾ ਚੂਹਾ। ੨ ਚਿਤਾ। ੩ ਚਰਿਤ੍ਰ ੫੨ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਨਿਖਾਰੀ ਨੇ ਕਲਿੰਗ ਦੀ ਥਾਂ ਕੁਲਿੰਗ ਨਿਖ ਦਿੱਤਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਕਲਿੰਗ ੩। ੪ ਦੇਖੋ, ਕੁਲੰਗ।

੫ ਖੇਟਾ ਲਿੰਗ (ਚਿੰਨ੍ਹ). ੬ ਵਿ—ਖੇਟੇ ਚਿੰਨ੍ਹ ਵਾਲਾ। ੭ ਸੰਗਤ—ਪਿੱਕਕ. ਗੋਰਾ. ਲਟੋਰਾ ਪੰਛੀ. "ਭਿੰਕ ਖੰਜਨ ਕੁਲਿੰਗ." (ਨਾਪੁ)

ਕੁਲੀ. ਦੇਖੋ, ਕੁਲ. "ਕੇਤੇ ਨਾਕੁਲੀ ਮਹਿ ਆਏ." (ਗੁਰੂ ਮ: ੧) ੨ ਕੁ ੧੦. ਕੁਲੀ. ਅਜਦੂਹ। ੩ ਕੁਲਾਮ। ੪ ਦੇਖੋ, ਕੁੱਲੀ.

ਕੁਲੀਨ. ਵਿ—ਉੱਤਮ ਕੁਲ ਵਿੱਚ ਹੋਣ ਵਾਲਾ. ਖਾਨਦਾਨੀ ਚੰਕੇ ਖਰਾਣੇ ਦਾ.

ਕੁਲੀਬ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਕੋਕਤਾ. ਕਰਕਟ. Crab. ਖਰਚੰਗ.

ਕੁਲੁਤ. ਦੇਖੋ, ਕੁੱਲੁ.

ਕੁਲੰਗ. ਡਾ. ۱੦. ਸੰਗਤ—ਸਾਰਸ। ੨ ਭੁੰਜ. "ਨਭ ਤੇ ਬਹਿਰੀ ਲਖ ਫੁਟਪਰੀ ਜਨੁ ਕੁਕ ਕੁਲੰਗਨ ਕੇ ਕਨ ਮੇ." (ਚੰਡੀ ੧)

ਕੁੱਲ. ਅ. ੧੦. ਵਿ—ਸਭ. ਭਾਮਾ. ਪੂਰਾ.

ਕੁੱਲਾ. ਭੰਡੂ ਕੋਤ ਦਾ ਇੱਕ ਪ੍ਰੇਮੀ, ਜੋ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਦਾ ਸਿੱਖ ਸੀ। ੨ ਕੁਲਾਹ. ਟੇਪੀ. ਦੇਖੋ, ਕੁਲਹ ੨। ੩ ਪੱਟ ਅਤੇ ਪੇਟ ਦੀ ਸੰਧੀ. ਇਸ ਦਾ ਮੂਲ ਅਰਥੀ ਬਰਫ ਕੁਲੀਯਹ (ਕੁਰਦਹ) ਹੈ. ਪੱਟ ਦੀ ਸੰਧੀ ਤੋਂ ਕੁਰਦੇ ਨੇੜੇ ਹਨ. ਆਮ ਬੋਲਚਾਲ ਵਿੱਚ ਇਸ ਥਾਂ ਦੀ ਇਹ ਸੰਗਤ ਹੋ ਕਦੀ ਹੈ.

ਕੁੱਲੀ. ਘਾਸ ਫੂਸ ਦੀ ਛੱਪਰੀ ਤ੍ਰਿਣਕੁਟੀਆ। ੨ ਅ. ੧੦. ਵਿ—ਭਾਮਾ. ਸਭ.

ਕੁੱਲੁ. ਸੰ. ਕੁਲੁਤ. ਇੱਕ ਨਗਰ, ਜੋ ਜਿਲੇ ਕਾਂਗੜੇ ਵਿੱਚ ਵਿਪਾਸਾ (ਵਿਆਸ) ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਹੈ. ਇਹ ਪਠਾਨਕੋਟ ਤੋਂ ੭੫ ਮੀਲ ਹੈ. ਕੁੱਲੁ ਦੇ ਫਲ ਚਹੁਤ ਉੱਤਮ ਗਿਣੇ ਕਏ ਕਨ. ਕੁੱਲੁ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਦਾ ਹੁਣ ਪ੍ਰਧਾਨ ਅਸਥਾਨ "ਨਗਰ" ਹੈ, ਜਿੱਥੇ ਜਿਲੇ ਦਾ ਸਭ ਡਿਵੀਜ਼ਨ ਹੈ, ਅਤੇ ਕੁੱਲੁ ਦੀ ਤਾਸੀਲ ਸੁਲਤਾਨਪੁਰ ਹੈ.

ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਸਨ ੧੮੦੯ ਵਿੱਚ ਕੁੱਲੁ ਦੇ ਰਾਜੇ ਇਸੇ ਤੋਂ ਆਜੀ, ਕੁਲੀਯਾਕ ਆਦਿ ਨਾਮ ਕਨ.

ਅਜੀਰ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਅਧੀਨ ਕੀਤਾ ਸੀ।
 ਕੁਵਰਤ. ਸੰਗਤ—ਕੁਸਮਤ. ਕੁਵਰਤ। ੨ ਦੇਖੋ, ਕੁਸਮਤ.
 ਕੁਵਰਤ. ਅ. ੨. ਸੰਗਤ—ਕੁਸਮਤ. ਸਕਤਿ. ਬਲ.
 ਕੁਵਰ } ਦੇਖੋ, ਕੁਸਮਤ। ੨ ਦਸਮੇਸ਼ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਦਾ ਇੱਕ ਕਵਿ.
 ਕੁਵਰ } ਦੇਖੋ, ਕੁਵਰੇਸ਼.
 ਕੁਵਰੇਸ਼. ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਦਾ ਕਵਿ,
 ਜਿਸ ਨੇ ਹੋਰ ਰਚਨਾ ਤੋਂ ਛੁੱਟ, ਮਹਾਬਾਰਤ ਦੇ ਦੁਹਪਰਵ ਦਾ ਹਿੰਦੀ
 ਕਵਿਤਾ ਵਿੱਚ ਅਨੁਵਾਦ (ਉਲਥਾ) ਕੀਤਾ ਹੈ। ਕੁਵਰੇਸ਼ ਲਿਖਦਾ
 ਹੈ:—

ਸੰਗਤ ਸਤੁਹਸੈ ਅਧਿਕ ਬਾਵਨ ਭੀਤੇ ਔਰ,
 ਤਾਮੇ ਕਵਿ ਕੁਵਰੇਸ਼ ਯਹ ਕਿਯੋ ਗੁੰਬ ਕੋ ਭੋਰ.
 ਬਾਹੁਜ ਬੇਦੀਕੁਲ ਭਯੋ ਨਾਨਕ ਕੁਰੂ ਅਨੁਪ,
 ਜਿਨ ਮੇ ਪੂਰੇ ਪਾਇਯੋ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਕੋ ਰੂਪ.
 ਨਾਨਕ ਸਿੰਘ ਕਿਯੋ ਤਿਹੁਨ ਕੁਲ ਅੰਗਦ ਸੁਭਨਾਮ,
 ਭਕਤ ਸਰੋਹੁਰ ਕੋ ਭਯੋ ਜੇ ਰਵਿ ਆਠੋ ਜਾਮ.
 ਅੰਗਦ ਨਿਜ ਗੁਰੁਤਾ ਦਈ ਭਲੇ ਭਲੇ ਵਿਚਾਰ,
 ਅਮਰਦਾਸ ਕੋ ਨਿਜ ਸਕਲ ਦੀਨੋ ਸਭਤ ਉਧਾਰ.
 ਅਮਰਦਾਸ ਅਪਨੇ ਸਕਲ ਗੁਰੁਤਾ ਪੁਰੁਤਾ ਭਜਨ,
 ਰਾਮਦਾਸ ਕੋ ਸਭ ਦਿਯੋ ਜੈ ਸੋਚੀਸੁਨਭਾਨ.
 ਅਰਜੁਨ ਬਿਸ਼ਮ ਨਾਮ ਹੂੰ ਅਰਜੁਨ ਸਭ ਪੁਰਹੂਤ,
 ਜਿਨ ਸਭ ਸਸ ਅਰਜੁਨ ਕਿਯੋ ਰਾਮਦਾਸ ਕੋ ਪੁਤ.
 ਅਰਜੁਨ ਸੁਨ ਉਦਾਰਮਤਿ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਨਰਿੰਦ,
 ਜਿਨ ਹਰਿ ਨੇ ਮਾਰੇ ਨਿਖਿਲ ਬੈਰੀ ਪੁਕਲ ਕਰਿੰਦ.
 ਛੋਡਤੇ ਸਭ ਗੁਰਦੁੱਤ ਜੁ ਸਕਮਾਯਾ ਵਿਸਤਾਰ,
 ਤਿਨ ਕੇ ਸੁਭ ਹਰਿਚਾਯ ਕੋ ਦੀਨੋ ਗੁਰੁਤਾ ਭਾਰ.
 ਭਯੋ ਸੁਨ ਹਰਿਚਾਯ ਕੋ ਕੁਰੂ ਅਤਿਸੂ ਹਰਿਕ੍ਰਿਸ਼ਨ,
 ਤਜਤੇ ਸਭੇ ਤਿਨਹੂੰ ਸਭਤ ਤਥੈ ਕਰੀ ਯਹ ਪੁਸ਼.
 ਗੁਰੁਤਾ ਪੁਰੁਤਾ ਕੋ ਉਚਿਰ ਤੇਗਬਹਾਦੁਰ ਦੇਕ,
 ਨਾਰਾਯਨ ਜਾ ਪਰ ਕਿਯੋ ਰਕਿ ਸੁਧਾ ਕੋ ਸੇਕ.
 ਨਿਜ ਸਨ ਬੈਰਵ ਸੁਖ ਕਰਨ ਤੇਗਬਹਾਦੁਰ ਚੰਦ,
 ਜਿਨ ਭਵ ਪਾਰਾਵਾਰ ਕੋ ਦੂਰ ਕਿਯੋ ਦੁਖ ਦੁੰਦ.
 ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਨਰਿੰਦ ਹੈ ਤੇਗਬਹਾਦੁਰ ਨੰਦ,
 ਜਿਨ ਤੇ ਜੀਵਤ ਹੈ ਸਕਲ ਭੂਤਲ ਕਵਿ ਬੁਧਬਿੰਦ.
 ਨਈ ਸਭਦੂ ਤੀਰ ਰਹਿ ਸੁਭ ਅਨੰਦਪੁਰ ਨਾਮ,
 ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਨਰਿੰਦ ਕੋ ਰਾਜਤ ਸੁਭਗ ਸੁਧਾਮ.
 ਗੰਗਾ ਜਮਨਾ ਬੀਚ ਮੇਂ ਕਰੀ ਕ੍ਰਾਮ ਕੋ ਨਾਮ,
 ਤਹਾ ਸੁ ਕਵਿ ਕੁਵਰੇਸ਼ ਕੋ ਬਾਸ ਕਰੀ ਕੋ ਧਾਮ.

ਚਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਗੁਪਤ ਦੀ ਰੂਤ ੨ ਅ: ੫੧ ਵਿੱਚ ਲਿਖਦੇ

ਹਨ—

ਕੋਸ਼ਵਦਾਸ ਹੁਤੇ ਕਵਿ ਸੋਇ.

ਭਯੋ ਬੁੰਦੇਲਖੰਡ ਮੇ ਸੋਇ.
 ਤਿਸ ਕੇ ਪੁਤ੍ਰ ਕੁਵਰ ਹੈ ਨਾਮੁ,
 ਸੋ ਭੀ ਰਚਤ ਗਿਰਾ ਅਭਿਰਾਮੁ.
 ਤੁਰਕ ਕਰਨ ਨਵਰੰਗ ਚਿਤ ਚਹਤੇ,
 ਫੁਨੀ ਅਧਿਕ ਹਿੰਦੁਨ ਮੇ ਲਹਤੇ.
 ਜਬੈ ਕੁਵਰ ਸੁਧ ਇਸ ਬਿਧਿ ਪਾਈ,
 ਤਤਾਕ ਦੇਸ ਖਰ ਕਯੋ ਪਲਾਈ.
 ਦੂਰ ਦੂਰ ਦੂਰ ਦੂਰ ਨਿਤ ਚਲਕਰ,
 ਪਹੁਚਤੇ ਅਨ ਅਨੰਦਪੁਰ ਹਿਤਕਰ.

ਕੁਵਲਯ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਕੁ (ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ) ਦਾ ਜੋ ਵਲਯ (ਕੰਕਣ) ਜੇਹਾ
 ਕੁਸਟ ਹੋਵੇ. ਕਮਲ. ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਨੀਲੇ ਅਤੇ ਚਿੱਟੇ ਦੋਹਾਂ ਕਮਲਾਂ ਦਾ
 ਭੇਦਕ ਹੈ. "ਪਰਿਭੂਲਿਤ ਕੁਵਲਯ ਕਦਨ." (ਨਾਪੁ) ੨ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਦਾ
 ਕੰਕਣ ਸਮਾਨ ਭੋਲ ਆਕਾਰ। ੩ ਇੱਕ ਖਾਸ ਘੋੜਾ. ਦੇਖੋ, ਕੁਵਲਯਾਸੁ
 ੨.

ਕੁਵਲਯਾਸੁ. ਇੱਕ ਸੂਰਜਵੰਸੀ ਰਾਜਾ, ਜਿਸ ਦੇ ਵਿਸ਼ਨੁਪੁਰਾਣ ਅਨੁਸਾਰ
 ੨੧੦੦੦ ਪੁਤ੍ਰ ਅਤੇ ਹਰਿਵੰਸ਼ ਅਨੁਸਾਰ ੧੦੦ ਸਨ. ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰੰਧ।
 ੨ ਮਹਾਰਾਜਾ ਸ਼ਕੁਨਿਤ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ, ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਉਂ ਚਿਤ੍ਰਪੁਸ਼ ਸੀ.
 ਕਾਲਵ ਰਿਖੀ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ "ਕੁਵਲਯ" ਨਾਉਂ ਦਾ ਘੋੜਾ ਯੱਗ ਵਿੱਚ
 ਵਿਖਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਦੋਤਾਂ ਦੇ ਮਾਰਨ ਲਈ ਦਿੱਤਾ, ਇਸ ਲਈ ਨਾਉਂ
 ਕੁਵਲਯਾਸੁ ਹੋਇਆ. ਦੇਖੋ, ਮਦਾਲਸਾ.

ਕੁਵਲਯਾਸੁ. ਦੇਖੋ, ਕੁਵਲਯਾਸੁ.
 ਕੁਵਲਿਯਾ } ਸੰ. ਕੁਵਲਯਾਸੁ. ਕੁਵਲਯ (ਪ੍ਰਿਥਿਵੀਮੰਡਲ)
 ਕੁਵਲੀਆਪੀਤ } ਦਾ ਜੋ ਆਪੀਤ (ਕੁਸਟ) ਹੈ. ਕੰਸ ਦਾ ਵਡਾ ਭਲ
 ਵਾਲਾ ਅਤੇ ਮਦਮੰਤ ਧਾਰੀ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਅਤੇ ਬਲਰਾਮ ਨੇ
 ਮਾਰਿਆ. "ਕੁਵਲੀਆਪੀਤ ਆਪ ਮਰਾਇਦਾ ਪਿਆਰਾ." (ਸੋਰ ਮ:
 ੪)

ਕੁਵੰਲਾ. ਵਿ—ਜਿਸ ਨੂੰ ਵੱਲ (ਚੱਜ—ਬੰਗ) ਨਹੀਂ. ਕੁਚੱਜਾ.

ਕੁਵਾਕ } ਸੰਗਤ—ਦੁਰਵਚਨ. ਖੋਟਾ ਬੋਲ। ੨ ਵਿ—ਜੋ ਬੋਲਣ
 ਕੁਵਾਕਤ } ਖੋਟਕ ਨਾ ਹੋਵੇ, ਅਜਿਹਾ ਵਾਕ.
 ਕੁਵਾਚਤ }

ਕੁਵਾਟ } ਸਿੰਧੀ—ਸੰਗਤ—ਕੁਮਾਰਕ. ਨਿੰਦਿਤ ਰਾਹ. "ਦੁਬਿਧਾ
 ਕੁਵਾਟਤੀ } ਫੋਡਿ ਕੁਵਾਟਤੀ." (ਆਸਾ ਅ: ਮ: ੧) "ਦੂਜੀ ਫੋਡਿ
 ਕੁਵਾਟਤੀ ਇਕਸ ਸਿਉ ਚਿਤੁ ਨਾਇ." (ਸਵਾ ਮ: ੫)

ਕੁਵਾਦਾ. ਦੇਖੋ, ਕੁਵਾਦਾ.

ਕੁਵਿੰਦ. ਦੇਖੋ, ਕੁਵਿੰਦ.

ਕੁਵੇਰ. ਦੇਖੋ, ਕੁਵੇਰ.

ਕੁਵੰਡ. ਦੇਖੋ, ਕੇਵੰਡ.

ਕੁਵੰਡਲ. ਵਿ—ਕੁਵੰਡ (ਕੇਵੰਡ) ਧਾਰੀ. ਧਨੁਰਧਰ. "ਕੂਰ ਕੁਵੰਡਲ
 ਕੋ ਰਣਮੰਡਲ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧) ੨ ਸੰਗਤ—ਕੁ (ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ) ਮੰਡਲ.

ਕੁਮੰਡਲ.

ਕੁਥਿਰ } ਵਿ—ਬੁਰੀ ਉਪਜੀਵਿਕਾ ਵਾਲਾ. ਨਿਵਿਰ ਰੋਜ਼ੀ ਕਮਾਉਣ
ਕੁਥਿਰ } ਵਾਲਾ, ਵਾਲੀ. ਬਦਮਾਸ਼.

ਕੁਥਿਰਿਤ. ਸੰਗਤ—ਕੁਥਿਰਿਤ. ਖੋਟੀ ਜੀਵਿਕਾ. ਬੁਰੀ ਰੋਜ਼ੀ. ਹਰਮਾਮੇਰੀ.

“ਅਸ ਕੁਥਿਰਿਤ ਬੀਰ ਦੁਰਧਰਮ ਅਤਿ.” (ਪਾਰਸਾਵ)

ਕੁਥਰ. ਦੇਖੋ, ਕੁਥਰ.

ਕੁਤ. ਸੰਗਤ—ਰਿਤਕਣ ਵਾਲੇ ਪਾਤ੍ਰ ਦੇ ਮੂੰਹ ਪੁਰ ਰੱਖਿਆ ਲੱਕੜ ਦਾ
ਬੱਕਣ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਮਧਾਣੀ ਵਸਤੇ ਫਿਦ੍ਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ੨ ਦੇਖੋ, ਕੁਤਨਾ.

ਕੁਤੱਕੀ. ਸੰਗਤ—ਜੀਵਾਂ ਦੇ ਬਸਾਉਣ ਦਾ ਯੰਤ੍ਰ trap.

ਕੁਤਰਾ. ਦੇਖੋ, ਕੁਤਰਾ.

ਕੁਤਨਾ. ਫਿ—ਮੁਰਬਾਕੇ ਕੁਕਜਾਣਾ। ੨ ਲੁੱਕਕੇ ਕੁਕਜਾਣਾ। ੩ ਦੇਖੋ,
ਕੁਤਨਾ.

ਕੁਤਮ. ਕੁਟੰਬਮਣਿ ਦਾ ਸੰਖੇਪ ਅਤੇ ਰੂਪਾਂਤਰ. ਦੁਲਹਾ ਅਤੇ ਦੁਲਹਨਿ
ਦੇ ਪਿਤਾ, ਜੋ ਦੋਹਾਂ ਕੁਲਾਂ ਵਿੱਚ ਮਾਨਤਾ ਹਨ. “ਕਿਸ ਹੀ ਧਰਾ ਕੀਆ
ਕੁਤਮ ਸਕੇ ਨਾਲਿ ਜਵਾਈ.” (ਆਸਾ ਮ: ੪) ੨ ਸਿੰਧੀ. ਕੁਤਮ.
ਕੁਟੰਬ. ਪਰਿਵਾਰ.

ਕੁਤਮਣੀ. ਦੁਲਹਾ ਅਤੇ ਦੁਲਹਨਿ ਦੀ ਮਾਤਾ, ਜੋ ਦੋਹਾਂ ਕੁਲਾਂ
(ਕੁਟੰਬਾਂ) ਵਿੱਚ ਮਣਿਰੂਪ ਹਨ.

ਕੁਤਮਾਈ. ਸੰਗਤ—ਕੁਟੰਬ ਵਿੱਚ ਮਿਲਾਉਣ ਦੀ ਫਿਯਾ. ਕੁਤਮਪੁਣਾ।
੨ ਸਕਾਈ. ਸਾਕ. “ਕੁਤਮ ਕੁਤਮਾਈ ਆਇਆ ਬਨਿਰਾਮ ਜੀਉ.”
(ਸੁਹੀ ਛੰਤ ਮ: ੪)

ਕੁਤਾ. ਦੇਖੋ, ਕੁਟਸ ੩.

ਕੁਤਾਣਾ. ਵਿ—ਕੁਤਿਆ ਹੋਇਆ. ਮੁਰਬਾਇਆ ਲੁੱਕਕੇ ਕੁਰਿਆ.

ਕੁਤਾਪਾ. ਕੁਤਨ ਦਾ ਭਾਵ. ਮੁਰਬਾਉ. ਸੋਕਾ.

ਕੁਤਿ. ਫਿ. ਵਿ—ਕੁਤ (ਮੁਰਬਾ) ਕੇ. ਦੇਖੋ, ਕੁਤਨਾ. “ਖੜ੍ਹ ਪਰੀ
ਕੁਤਿ ਭਜੇ ਫਿਨਸੇ.” (ਸੁੀ ਮ: ੧ ਪਹਿਰੇ)

ਕੁਤਿਆਰ. ਦੇਖੋ, ਕੁਤਿਆਰ.

ਕੁਤਿਈ. ਕੁਤੀਆਂ ਕਰਕੇ. “ਕੁਤਿਈ ਰੰਨੀ ਧੰਮੀ.” (ਜਵਾ ਮ:
੧) ਕੰਨੜਾ, ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਅਤੇ ਧਾਮਾਂ (ਮਕਾਨਾਂ) ਕਰਕੇ.

ਕੁਤੀ. ਕੰਨੜਾ. ਲੜਕੀ. ਦੇਖੋ, ਕੁ. ਕੁਰੀ ਅਤੇ ਕੋਰੀ। ੨ ਪੁਤੀ.
ਜੁਤਾ। ੩ ਭੰਗ ਵੱਲ ਕੁਤੀ ਨਾਉਂ ਵਹੁਟੀ ਦਾ ਹੈ.

ਕੁਤੀਮਾਰ. ਵਿ—ਕੰਨੜਾ ਮਾਰਨ ਵਾਲਾ. ਪੁਰਾਣੇ ਜਮਾਨੇ ਕਈ ਲੋਕ
ਪੁਤੀ ਨੂੰ ਮਾਰ ਦਿੰਦੇ ਸਨ ਤਾਕਿ ਉਹ ਖਰਚਾ ਤੋਂ ਬਚਣ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਨੂੰ
ਆਪਣਾ ਦਾਮਾਦ ਨਾ ਬਣਾਉਣ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਵਿੱਚ ਕੁਤੀਮਾਰ ਨਾਲ
ਬਰਤੋਂ ਵਿਹਾਰ ਦਾ ਨਿਸ਼ੇਧ ਹੈ. ਕੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਇਹ
ਖੋਟੀ ਰੀਤਿ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚੋਂ ਬਹੁਤ ਖਟ ਕਈ ਹੈ. “ਮੀਟਾ ਔਰ ਮਸੰਦੀਆ
ਮੇਨਾ ਕੁਤੀ ਸੁ ਮਾਰ। ਹੋਇ ਸਿੱਖ ਵਰਧਣਾਏ ਅੰਤ ਕਰੋਨਾ ਖਾਰ.”
(ਤਨਆ)

ਕੁਤੁਨਾ. ਫਿ—ਕੁਥ ਵਿੱਚ ਸਥਾਨਾ. ਅੰਦਰੇ ਅੰਦਰ ਰਿੱਤਣਾ. “ਤਬ
ਕੁਤੀ ਨਾਰਿ ਚਿਤ ਰੋਸ ਠਾਨ.” (ਕਲਕੀ)

ਕੁ } ਲਹਿੰਦੀ ਭੋਲੀ ਵਿੱਚ ਕਰਮ ਅਤੇ ਸੰਪ੍ਰਦਾਨ ਦਾ ਵਿਭਕ੍ਰਿ ਪ੍ਰਤਯਯ.
ਕੁ } ਕੇ. ਨੂੰ. ਦਾ. ਦੀ. ਪ੍ਰਤਿ. ਤਾਈ. “ਪਸਣ ਕੁ ਸਚਾ ਧਣੀ”
(ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੨ ਮ: ੫) “ਤਿਨਾ ਕੁ ਮਿਲਿਓਹ.” (ਸੁੀ ਛੰਤ ਮ: ੫)
“ਜਿੰਦੁ ਕੁ ਸਮਾਯਾਇ.” (ਸ. ਵਰੀਦ) ੨ ਭਾ / ਸੰਗਤ—ਭਲੀ.
ਕੁਰਾ.

ਕੁਅਟਾ. ਸੰਗਤ—ਕੁਪ. ਕੁਆ. ਖੁਹ. “ਕੁਅਟਾ ਏਕੁ ਪੰਚ
ਪਨਿਹਾਰੀ.” (ਕਉ ਕਬੀਰ) ਦੇਹ ਖੁਹਾ, ਪੰਜ ਪਾਣੀ ਤਰਨ ਵਾਲਿਆਂ
ਕੜਾਨਦਿੰਦੀਆਂ.

ਕੁਅਣਾ. ਫਿ—ਕੁਜਨ. ਸਬਦ ਕਰਨਾ. ਬੋਲਣਾ. “ਆਪ ਦੇ ਕੀਮਾਂ
ਵਿੱਚ ਮੈਂ ਕੁਛ ਨਾ ਕੁਅਣਾ.” (ਜਸਾ) ਦੇਖੋ. ਅਕੁਅਣਾ.

ਕੁਆ. ਕੁਪ. ਖੁਹ.

ਕੁਆਸਾਹਿਬ. ਉਹ ਖੁਹ, ਜੋ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦਾ ਬਣਾਇਆ ਹੋਵੇ. ਦੇਖੋ,
ਸਕਰਕੰਭ ਅਤੇ ਫਿਰਭਣਾ। ੨ ਆਨੰਦਪੁਰ ਤੋਂ ਵਾਈ ਕੋਹ ਪ੍ਰਭੂ ਫੀਵੇਂ
ਸਤਿਗੁਰੂ ਦਾ ਲਕਵਾਇਆ ਖੁਹ, ਆਦਿ.

ਕੁਇ. ਦੇਖੋ, ਕੁਯ.

ਕੁਈ. ਛੋਟਾ ਕੁਪ. ਖੁਹੀ.

ਕੁਹ. ਸੰਗਤ—ਕੁਕ. ਚੀਕ. ਚਿਖਾਰ. “ਉਠੀ ਕੁਹ ਜੁਹਿ ਕਿਥੇ ਭੀਰ
ਤਮੇਂ” (ਸਲੋਹ)

ਕੁਹਣੀ. ਸੰ. ਕਢੋਣ. ਸੰਗਤ—ਭਾਂਹ ਦੇ ਮੱਧ ਦਾ ਜੋੜ. ਆਰਕ
(elbow)

ਕੁਕ. ਸੰਗਤ—ਪੁਕਾਰ. “ਜੇ ਦਰਿਮਾਂਗਤ ਕੁਕ ਕਰੇ ਮਹਲੀ ਖਸਮੁ
ਸੁਣੇ.” (ਆਸਾ ਮ: ੧) ੨ ਖੋਸਣਾ. ਢੰਡਰਾ. “ਸਾਸਕੁ ਬੇਦ ਕੀ
ਫਿਰਿ ਕੁਕ ਨ ਹੋਇ.” (ਮਨਾ ਮ: ੩)

ਕੁਕਣ. ਕੁਕੇ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ. ਨਾਮਧਾਰੀਆਮਤ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ। ੨ ਦੇਖੋ,
ਕੁਕਣਾ.

ਕੁਕਣਾ } ਫਿ—ਪੁਕਾਰਨਾ. ਕੁੱਲਨ. “ਕਿਥੇ ਕੁਕਣ ਜਾਉ?” (ਮਾਰ
ਕੁਕਣਾ } ਮ: ੫ ਦਿਨਰੋਇ) “ਕੇਸੇ ਕੇਸੇ ਕੁਕੀਐ.” (ਸ. ਕਬੀਰ)
ਕੁਕਰ. ਸੰ. ਕੁੱਲਰ. ਸੰਗਤ—ਕੁੱਤਾ. “ਕੁਕਰ ਸੁਕਰ ਕਹੀਐ
ਕੁਤਿਆਰਾ.” (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫) ੨ ਦੇਖੋ, ਰਿਨਹਿ ੨.

ਕੁਕਰਦਿਸ੍ਰਿ. ਦੇਖੋ, ਸੋਰਦਿਸ੍ਰਿ. “ਕੁਕਰਦਿਸ੍ਰਿ ਨ ਕਥ ਮਨ ਧਰਨੀ.”
(ਨਾਪੁ)

ਕੁਕਰਿ } ਕੁੱਲਰੀ. ਕੁੱਤੀ. “ਭੈਸਨਉ ਕੀ ਕੁਕਰਿ ਭਲੀ.” (ਸ.
ਕੁਕਰੀ } ਕਬੀਰ) ਕਰਤਾਰ ਦੇ ਭਫਰ ਦੀ ਕੁੱਤੀ ਭਲੀ.

ਕੁਕਾ. ਦੇਖੋ, ਰਾਮ ਸਿੰਘ ੮.

ਕੁਕਿ. ਕੁਕ (ਚਿੱਲਾ) ਕੇ. ਚਿਲਾਪ ਕਰਕੇ. “ਕੁਕਿ ਮੁਟੇ ਕਾਵਾਰਾ.”
(ਭਭ ਛੰਤ ਮ: ੩) ੨ ਉੱਚੇ ਸੁਰ ਨਾਲ ਚੰਡੋਰਾ ਦੇ ਕੇ. “ਵੇਦ ਕੁਕਿ
ਸੁਣਾਵਹਿ.” (ਮ: ੩ ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੧)

ਕੁਕੁ. ਭਾ / ਅਨ—ਕੁੱਲੀ ਆਦਿ ਪੰਛੀਆਂ ਦੇ ਬੋਲਣ ਦੀ ਆਵਾਜ਼.
ਕੁਕੇਇਆ. ਪੁਕਾਰਦਿਆਂ. ਕੁਕਾਂ ਮਾਰਦੇ ਹੋਇਆਂ. ਦੇਖੋ, ਚਾਕ
ਅਤੇ ਚਾਕੇਇਆਂ.

ਕੁਖਮਾਂਡ. ਦੇਖੋ, ਕੁਸਮਾਂਡ। ੨ ਕੁਸਮਾਂਡ—ਕੁਸਮਾਂਡ. ਰਾਖਸਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਖਾਸ ਜਾਤਿ. "ਮਤ੍ਰ ਕੁਖਮਾਂਡਤ੍ਰ ਤਵਪ੍ਰਸਾਦ ਸਫਲੰ." (ਸ਼ਲੋਕ) ਕੁਚ. ਸੰ. ਕੁਚ. ਸੰਗਤਾ—ਜੁਲਾਹੇ ਦਾ ਕੁੱਚ. "ਕੁਚ ਬਿਚਾਰੇ ਕੂਟੇ ਭਾਲ." (ਗੋਡ ਕਬੀਰ) ੨ ਦਾੜੀ. ਤੀਤਿ. ੩੩ ੬੪/ ਰਵਾਨਾ ਹੋਣਾ. "ਕਰਨਾ ਕੁਚ ਰਹਿਨੁ ਬਿਰੁ ਨਾਹੀ." (ਸੁਰੀ ਹਰਿਦਾਸ)

ਕੁਚਣਾ. ਕ੍ਰਿ—ਕੁਚ (ਕੁੱਚ) ਨਾਲ ਮਾਂਸਣਾ. ਕੁਚੀ ਢੋਲੀ. ਕੁਚਬਿਹਾਰ. ਇੱਕ ਹਿੰਦੂ ਰਿਆਸਤ, ਜੋ ਉੱਤਰੀ ਬੰਗਾਲ ਦੇ ਰੰਗਪੁਰ ਜ਼ਿਲੇ ਵਿੱਚ ਹੈ, ਅਤੇ ਉਸ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਨਗਰ, ਜੋ ਤੋਰਜਾ ਨਦੀ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੀ ਆਬਾਦੀ ੧੦੦੦੦ ਹੈ.

ਕੁਚਾ. ਸੰਗਤਾ—ਮੁਆਤਾ. "ਆਪਣ ਹਥੀ ਆਪਿ ਹੀ ਦੇ ਕੁਚਾ ਆਪੇ ਨਾਇ." (ਮ: ੨ ਵਾਰ ਮਾਰ) ੨ ਕੁਚੀ ਦੀ ਸ਼ਬਲ ਦਾ ਭਾਂਡੇ ਮਾਂਸਣ ਦਾ ਸੂਜਾ। ੩ ਭਾ ੨/ ਗਲੀ. ਮਹੱਲਾ। ੪ ਰਸਤਾ. ਮਾਰਗ. ਰਾਹ. ਕੁਚਾ ਇਲਵਾਲੀ ਸਿੰਘ. ਦਿੱਲੀ ਵਿੱਚ ਅਜਮੇਰੀ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਇੱਕ ਕੁਚਾ, ਜਿਸ ਥਾਂ ਮਾਤਾ ਸਾਹਿਬ ਕੌਰ ਅਤੇ ਮਾਤਾ ਸੁੰਦਰੀ ਜੀ ਕੁਚ ਕਾਲ ਵਿਰਾਜੇ. ਕੁਚਦੁਆ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਨਹੀਂ ਹੈ. ਮਕਾਨ ਵਿੱਚ ਅਰੇੜੇ ਹਿੰਦੂ ਵਸਦੇ ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਦਿੱਲੀ.

ਕੁਚੀ. ਫੋਟਾ ਕੁੱਚ (ਬੁਰਸ਼-brush). ੨ ਮੁਸੱਵਰਾਂ ਦੀ ਚੰਗ ਨਾਉਣ ਦੀ ਕੁਚੀ। ੩ ਰਾਜਾਂ ਦੀ ਚੰਗ ਫੋਰਨ ਦੀ ਕੁਚੀ। ੪ ਚਾਕੂ. ਝੁਹਾਚੀ.

ਕੁਜ. ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਧੁਨਿ. ਸ਼ਬਦ. "ਉਂਦਰ ਖਰਾ ਮਿਲ ਕੁਜ ਖਰੀਤ." (ਨਾਪੁ)

ਕੁੰਜ. ਸੰ. ਜੀਤਕ—ਕੁੱਚ ਅਤੇ ਕੁਰਹੀ. ਕਾਸਨੀਰੰਗਾ ਇੱਕ ਪੱਖੋਰੂ, ਜਿਸ ਦੀ ਗਰਦਨ ਲੰਮੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ. ਕੁੰਜ ਖੇਤਾਂ ਦਾ ਬਹੁਤ ਨੁਕਸਾਨ ਕਰਦੀ ਹੈ. ਸਰਦੀਆਂ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਵਿੱਚ ਕਰਮ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦੀ ਅਤੇ ਗਰਮੀਆਂ ਵਿੱਚ ਠੰਡੇ ਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਚਲੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ. "ਆਪਣੀ ਖੇਤੀ ਰਖਿਲੈ, ਕੁੰਜ ਪਈਗੀ ਖੇਤਿ." (ਸੁੀ ਮ: ੩) ਇਸ ਥਾਂ ਕੁੰਜ ਤੋਂ ਭਾਵ ਮੇਤ ਹੈ.

ਕੁਜਨ. ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਧੁਨਿ ਕਰਨੀ. ਸ਼ਬਦ ਕਰਨਾ। ੨ ਪੰਛੀਆਂ ਦਾ ਗੀਤ.

ਕੁੰਜਰਾ. ਦੇਖੋ, ਕੁੰਜਤਾ. "ਰਜਕ ਕੁੰਜਰੇ ਪਾਨੀਹਾਰ." (ਨਾਪੁ)

ਕੁਜਤਾ. ਦੇਖੋ, ਕੁਜਾ. "ਅਰੁ ਭਰੀਏ ਕੁਜਤਾ ਸੈ ਕੋਹਾ ਬੀਚਿਮਿ." (ਸ. ਭਰੀਦ)

ਕੁੰਜਤਾ. ਸੰ. ਕੁੰਜਅਟਾ (ਜੰਗਲ ਦੀ ਗਲੀਆਂ) ਵਿੱਚੋਂ ਫਲ ਆਇਕ ਲਿਆਉਣ ਵਾਲਾ. ਫਲ ਸਥਾਨੀ ਵੇਚਣਵਾਲਾ.

ਕੁੰਜਤੀ. ਕੁੰਜਰੇ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ। ੨ ਕੁੰਜ. "ਅਜ ਮਿਲਾਵਾ ਸੇਖਵਰੀਦ, ਟਾਕਿਮ ਕੁੰਜਤੀਆ." (ਆਸਾ) ਇਸ ਥਾਂ ਕੁੰਜਾਂ ਤੋਂ ਭਾਵ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਹੈ.

ਕੁਜਾ. ਅ ੨/ ਕੁਜਹ ਸੰਗਤਾ—ਦਸਤੇ ਵਾਲਾ ਲੋਟਾ. ਕੰਗਸਕਰ. "ਪੁਰਾਬ ਖਾਮ ਕੁਜੀ." (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਮਲਾ) ਪੁਰ-ਆਬ-ਖਾਮ ਕੁਜੀ. ਖਾਮ (ਕੱਚੇ) ਕੁਜੇ (ਦੋਹ) ਵਿੱਚ ਆਬ (ਚੇਤਨਸੰਭਾਰੂਪ ਜਲ) ਪੂਰਣ ਹੈ. "ਕੁਜਾ ਭਾਂਗ ਨਿਵਾਸ ਮੁਸਲਾ." (ਭਸੰ ਅ: ਮ: ੧) ੨ ਮਿਥਰੀ

ਦਾ ਕੁੰਜਾ. "ਕੁਜਾ ਮੇਵਾ ਮੈ ਸਭਕਿਛੁ ਚਾਖਿਆ." (ਕਉ ਮ: ੧) ੩ ਜੰਗਲੀ ਚਿੱਟਾ ਗੁਲਾਬ. "ਕੁਨ ਗੁਲਾਬ ਕੇਵਤਾ ਕੁਜਾ." (ਰਖੁਰਾਜ) ੪ ਸੰ. ਮੋਤੀਆ.

ਕੁੰਜੀ. ਚਾਬੀ. ਦੇਖੋ, ਕੁੰਜੀ. "ਸੰਰਨ ਹਰਿ ਰਾਖੀ ਕੁੰਜੀ." (ਰਾਮ ਮ: ੫)

ਕੁੰਜੀਕਾਰ. ਦੇਖੋ, ਕੁੰਭਕਾਰ.

ਕੂਟ. ਸੰਗਤਾ—ਦਿਸਾ. ਤਰਫ। ੨ ਸੰ. ਪਹਾੜ ਦੀ ਚੋਟੀ. ਟਿੱਲਾ. "ਕਿਰਤੇ ਜਾਨੁ ਕੂਟਾਕਲੀ ਵਿੱਛ ਮੂਲੰ." (ਬੁਦਵ) ੩ ਪਹਾੜ. "ਜਮਨਾ ਤਟ ਕੂਟ ਪਰਤੋਂ ਕਿਹ ਭਾਂਤ?" (ਨਾਪੁ) ੪ ਅੰਨ ਦਾ ਵੇਰ। ੫ ਹਥੋਤਾ ੬ ਸੋਟੀ ਆਦਿਕ ਵਿੱਚ ਲੁਕਿਆ ਹੋਇਆ ਸ਼ਸਤ੍ਰ. ਰੁਪਤੀ। ੭ ਫਲ. ਕਪਟ। ੮ ਰੁਪਤ ਭੋਤ। ੯ ਪਹੇਲੀ. ਭੁਚਾਰਤ। ੧੦ ਵਿ—ਕੂਟਾ। ੧੧ ਫਲਿਆ। ੧੨ ਬਣਾਉਣੀ. ਨਕਲੀ। ੧੩ ਧਰਮ ਤੋਂ ਪਤਿਤ। ੧੪ ਅਚਲ.

ਕੂਟਾਬ. ਵਿ—ਕੂਟ (ਪਹਾੜ) ਦੀ ਤਰਾਂ ਇਸਥਿਤ. ਅਚਲ। ੨ ਅੰਦਰ ਰੁਪਤ. ਛਿਪਿਆ ਹੋਇਆ. ਲੁਕਿਆ ਹੋਇਆ। ੩ ਸੰਗਤਾ—ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ. ਕਰਤਾਰ. "ਕਿਮ ਕੂਟਾਬ ਲਹੈ ਨਿਰਧਾਰੇ?" (ਗੁਪਤੁ) ੪ ਜੀਵਾਤਮਾ.

ਕੂਟਰਾਨ. ਦੇਖੋ, ਤਾਨ ੨.

ਕੂਟਨ. ਕ੍ਰਿ—ਕੂਟਣਾ. ਪੀਟਨਾ. ਭਾੜਨਾ। ੨ ਸੰਗਤਾ—ਦੱਲਾ. ਡੇਟ੍ਰ. "ਕੂਟਨ ਸੋਇ ਜੈ ਮਨ ਕਉ ਕੂਟੈ." (ਗੋਡ ਕਬੀਰ) ਕਬੀਰ ਜੀ ਦੀ ਨਿੰਦਾ ਕਰਕੇ ਜੋ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਕੂਟਨ ਸ਼ਬਦ ਵਰਤਿਆ, ਉਸ ਦਾ ਉਲਟਾ ਅਰਥ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਮਨ ਭਾਤਨ ਵਾਲਾ ਕੂਟਨ ਹੈ.

ਕੂਠ. ਦੇਖੋ, ਚੂਠ ਕੂਠ। ੨ ਕੂਠ ਨਾਉਂ ਵਾਲੀ ਕੂਟੀ. ਦੇਖੋ, ਕੁਸ ੨. ਕੁੰਭਾ. ਦੇਖੋ, ਕੁੰਭ। ੨ ਮਯਾਨਾ ਸਰਦਾਈ ਆਦਿਕ ਘੋਟਣ ਦਾ ਭਾਂਡਾ, ਜੋ ਉੱਖਲੀ ਅਕਾਰ ਪੱਥਰ ਅਥਵਾ ਮਿੱਟੀ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ੩ ਨੀਲਾਹੀ ਦੇ ਚੰਗ ਚੰਗਣ ਦਾ ਪਾਤ੍ਰ। ੪ ਜੁਲਾਹੇ ਦਾ ਪਾਣ ਰੱਖਣ ਦਾ ਬਰਤਨ. "ਕੂਟੇ ਕੁੰਭੇ ਭੀਭੇ ਪੁਰੀਆ." (ਕਉ ਕਬੀਰ) ਕੁੰਭੇ ਪਦਾਰਥਭੋਗ, ਪੁਰੀਆ (ਨਲਕੀਆ) ਵਾਸਨਾ. ਦੇਖੋ, ਗਜਨਾਵ.

ਕੂਣ. ਸੰਗਤਾ—ਕੋਣ. ਕਿਨਾਰਾ। ੨ ਖੁੰਜਾ। ੩ ਉਪਦਿਸ਼ਾ.

ਕੂਣਾ. ਕੋਣਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਕੁਅਣਾ.

ਕੂਤ. ਅ ੨/ ਕੂਤ. ਚੋਲੀ. ਖੁਰਾਕਾ। ੨. ਕੁੰਵਤ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. ਦੇਖੋ, ਕੁਵਤ। ੩ ਦੇਖੋ, ਕੂਤਨਾ। ੪ ਦੇਖੋ, ਕੂਤ.

ਕੂਤਣਾ } ਕ੍ਰਿ—ਅੰਦਰਾ ਕਰਨਾ. ਅਟਕਲਨਾ. ਜਾਂਚਣਾ। ੨ ਖੇਤ ਦੇ ਕੂਤਨਾ } ਅੰਨ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰਨੀ.

ਕੂਤ੍ਰ. ਦੇਖੋ, ਕੂਤਨਾ. "ਕੋਤੀ ਦਾਤਿ ਜਾਣੈ ਕੋਟੁ ਕੂਤ੍ਰ." (ਜਪੁ) ੨ ਸੰ. ਆਕੁਤ (ਅਭਿਪ੍ਰਾਯ) ਦਾ ਸੰਖੇਪ.

ਕੂਦਨਾ. ਦੇਖੋ, ਕੁਦਨਾ.

ਕੂਨਾ } ਸਿੰਧੀ. ਦੇਖੋ, ਕੁੰਨਾ.

ਕੂਨਾਬ } ਕੂਨਾ. ਸੰਗਤਾ—ਕੰ (ਜਲ) ਦੇ ਆਨਯਨ (ਲਿਆਉਣ) ਦਾ ਪਾਤ੍ਰ.

ਛੋਟੀ ਮਸ਼ਕ. ਛਾਕਲ.

ਕੁਪ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਕੁ (ਬੋਤਾ) ਹੋਵੇ ਅਪ (ਜਲ) ਜਿਸ ਵਿੱਚ, ਖੁਹਾ ਜੇ ਤਾਲ ਅਤੇ ਨਦਾਂ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਬੋਤੋ ਪਾਣੀ ਵਾਲਾ ਹੈ. "ਕੁਪ ਭਰਿਓ ਜਿਸੇ ਦਾਇਰਾ." (ਕਉ ਰਵਿਦਾਸ) "ਕੁਪ ਤੇ ਮੋਤੁ ਕਰਾਵੈ." (ਸਾਰ ਕਬੀਰ) ਟੋਟੇ ਤੋਂ ਪਹਾੜ ਦੀ ਚੋਟੀ ਬਣਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ. ਭਾਵ—ਨੀਵੇਂ ਤੋਂ ਉੱਚਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ੨ ਦੇਖੋ, ਗਗਨ ੬.

ਕੁਪਮੰਭੂਕ. ਖੁਹ ਦਾ ਭੱਫ਼. ਕੁਟੇ ਦਾ ਮੋਡਕ. ਭਾਵ—ਉਹ ਆਦਮੀ, ਜੋ ਆਪਣਾ ਥਾਂ ਛੱਡਕੇ ਬਾਹਰ ਨਾ ਗਿਆ ਹੋਵੇ. ਜਿਸ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਘਰ ਤੋਂ ਛੁੱਟ ਬਾਹਰ ਦੀ ਕੁਝ ਖਬਰ ਨਹੀਂ. ਅਲਪਕਤ.

ਕੁਪਮੰਭੂਕ ਨਜਾਯ. ਦੇਖੋ, ਨਜਾਯ ੧੮.

ਕੁਪਾਇਆ. ਕੁਪਕੁਪ ਹੈ. "ਕਿਹ ਅੰਧ ਕੁਪਾਇਆ." (ਸੁਹੀ ਮ: ੫ ਪੜਤਾਲ)

ਕੁਪਾਰ. ਸੰਗਤ—ਕੁਪ. ਖੁਹ. ਕੁ (ਪ੍ਰਿਥੀ) ਵਿੱਚ ਦਿੱਤਾ ਹੋਇਆ ਪਾਤ. "ਮੁਹਿ ਕਾਵੇ ਕੁਜਾ ਪਸਾਰਿ ਅੰਧ ਕੁਪਾਰੀਆ." (ਕਉ ਅ: ਮ: ੫) ਭਾਂਹ ਵਧਾਕੇ ਅੰਧੇਰੇ ਖੁਹ ਤੋਂ ਕੱਢੋ। ੨ ਅਕੁਪਾਰ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. ਦੇਖੋ, ਅਕੁਪਾਰ.

ਕੁਬਰੀ. ਕੁਬਡੀ. ਕੁੱਬੀ. ਦੇਖੋ, ਕੁਬਜਾ.

ਕੁਬਾ. ਕੁੱਬਾ. ਕੁਕਿਆ ਹੋਯਾ. "ਠਕੈ ਸਿਸਤ ਹੈ ਕੁਬਾ." (ਰੁਪਸੁ)

ਕੁਮ. ਕੁਮਨ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. "ਧਰਮਕੁਰ, ਸੰਕੁਲ ਕੁਮ ਦਲੰ, ਜਿਹ ਬਾਖ ਬਾਬੀ ਸੁਮਰੀ ਸੁਖ ਭਾਰੀ." (ਨਾਪੁ)

ਕੁਮਲ. ਸੰਗਤ—ਕੋਮਲਦਲ. ਜਗੁਭਾ. "ਕਾਇਆ ਕੁਮਲ ਝੁਲ ਕੁਟ." (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਸੁਹੀ)

ਕੁਯ. ਡਾ. ਸੰਗਤ—ਕੁਯਾ. ਕਲੀ. "ਕਦਾਏ ਕੁਯੇ ਤੇ ਬਾਦਸਾਹੇ ਹਰਦੇ ਸਰਾਸਤ." (ਦੀਯੋ)

ਕੁਯਸ. ਡਾ. ੫/ ਉਸ ਦਾ ਕੁਯਾ. ਉਸ ਦੀ ਕਲੀ.

ਕੁਯ. ਸੰਗਤ—ਕੁਯ. ਕੁਟ. ਕੁਠ. ਅਸਤਰ. "ਸੁਖ ਸੰਪਤਿ ਭੋਗ ਇਸ ਜੀਅ ਕੇ ਬਿਨੁ ਹਰਿ ਨਾਨਕ ਸਾਜੇ ਕੁਯ." (ਟੋਭੀ ਮ: ੫) ੨ ਕਿ—ਕਾਇਰ. ਕੁਜਦਿਲ. "ਕੁਯ ਕੁਯ ਤਿਹ ਠਾਂ ਪਰਖੈਓ." (ਸਲੋਹ)

੩ ਕੁੱਛ. ਘਟੀਆ. "ਕਹਾਂ ਬਿੰਨੁਨੀ ਕੁਯ?" (ਚਰਿਤ੍ਰ ੨੧੨)

੪ ਕੁਯ. ਭਯੋਕਰ. ਭਰਾਂਵਣਾ। ੫ ਦਯਾ ਚਹਿਤ. ਬੇਰਹਮ। ੬ ਸੰਗਤ—ਕੁਯਾ. ਕੁੰਦਤ. ਕਤਵਾਰ. "ਕਥਹੁ ਕੁਯਨ ਚਨੇ ਬਿਨਾਵੈ." (ਰੈਰ ਨਾਮਦੇਵ) ਕਦੇ ਕੁਝ ਵਿੱਚੋਂ ਦਾਣੇ ਚੁਗਾਵਾਉਂਦਾ ਹੈ। ੭ ਕੋਰ (ਅੰਧੇ)

ਲਈ ਭੀ ਸਬਦ ਦਾ ਉੱਚਾਰਣ ਕੁਯ ਸਹੀ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਕੋਰ। ੮ ਨਿਸ਼ਦਲ (ਵਿਆਰਥ) ਲਈ ਭੀ ਕੁਯ ਸਬਦ ਵਰਤਿਆ ਹੈ—"ਕਤਕਬਾਤ ਪੁਰਾਚਰੇ ਲਕੋ ਸਿਪਰ ਪਰ ਕੀਨਸ ਕੁਯ (ਕਾਪਸੁ)। ੯ ਅ. ਕੁਯ. ਡੀਤਾ।

੧੦ ਡਾ. ਭੋਤਾ. ਅੰਡਕੋਸ਼। ੧੧ ਕਵਚ. ਜਿਰਹ. ਸੰਜੋਆ.

ਕੁਯ ਕੁਯ. ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਚ ਕੁਝ ਦੇ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਸੱਦਣ ਲਈ ਇਹ ਸਬਦ ਵਰਤੀਦਾ ਹੈ. "ਇਸ ਦਾ ਮੂਲ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ "ਕੁੱਕੁਰ" ਹੈ। ੨ ਅਘਮਨ

'ਕੁਪਸਿਕਾਕਰੀਤਿ ਕੁਪਾਧਰੇ ਕੁਪਾਧਰ ਇਤਿ ਕੁਪਾਧ: (ਕਾਕਾਚੋਰਿ ਨਵਾਯਦੇ) ਇਤਿਯਾਯ.

ਅਤੇ ਬਦਨਾਮੀ ਦੇ ਅਰਥ ਵਿੱਚ ਭੀ ਇਹ ਬੋਲੀਦਾ ਹੈ. ਭਾਵ ਇਹ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੁਝ ਵਾਕਰ ਹਰ ਥਾਂ ਦੂਰ ਦੂਰ ਹੋਂਦੀ ਹੈ. ਜਿਵੇਂ—ਉਸ ਦੀ ਬਹੁਤ ਕੁਝ ਕੁਝ ਹੋਈ.

ਕੁਰਨੁ. ਕੁੱਤੇ ਵਿੱਚੋਂ ਦੇਖੋ, ਕੁਰ ੬.

ਕੁਰਮ. ਸੰ. ਕੁਮ. ਸੰਗਤ—ਕੱਛ ਕੁਮਾ। ੨ ਵਿਸਨੁ ਦਾ ਦੂਜਾ ਅਵਤਾਰ. ਦੇਖੋ, ਕੱਛਪ ਅਵਤਾਰ। ੩ ਦਸ ਪ੍ਰਾਣਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਪ੍ਰਾਣ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਨੇੜਾਂ ਦੀਆਂ ਪਲਕਾਂ ਖੁਲਦੀਆਂ ਹਨ। ੪ ਇੱਕ ਪੁਰਾਣ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਕੱਛਪਅਵਤਾਰ ਦੀ ਕਥਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਹੈ। ੫ ਰਿਕਵੇਦ ਦੇ ਮੰਤ੍ਰਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ ਇੱਕ ਦੇਵਰਿਖਿ. "ਅਛ ਕਛ ਕੁਰਮੁ ਆਗਿਆ ਅਉਰਰਾਸੀ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫)

ਕੁਰਮਪੁਰਾਣ. ਦੇਖੋ, ਕੁਰਮ ੪ ਅਤੇ ਪੁਰਾਣ.

ਕੁਰਮਾਪਾਲ } ਸੰ. ਕੁਮਪਿਲਤਕ. ਕੱਛ ਦੀ ਸੋਜਾ. ਕੱਛਰੂਪ ਪਲੀਪ. ਕੁਰਮਾਪਾਲ } "ਕੁਰਮਾਪਾਲ ਸਹਸੁਭਨੀ, ਬਾਸਕੁ ਸੋਜਵਾਨੁਆ." (ਮਲਾ ਨਾਮਦੇਵ) ਕੱਛ ਅਤੇ ਸੋਜਾਨਾਗ ਪਲੀਪ, ਵਾਸੁਕਿਨਾਗ ਸੋਜਵੇਦ.

ਕੁਰਮਾਵਤਾਰ. ਦੇਖੋ, ਕੱਛਪ ਅਵਤਾਰ.

ਕੁਰਮੁ. ਦੇਖੋ, ਕੁਰਮ.

ਕੁਰਾ. ਵਿ—ਕੁਠਾ. ਅਸਤਰ. "ਬਿਨਸੈ ਕੁਮ ਕੁਰਾ." (ਆਸਾ ਅ: ਮ: ੧) "ਸਗਲ ਬਿਨਸੈ ਚੋਗ ਕੁਰਾ." (ਰਾਮ ਮ: ੫) "ਕੁਰੇ ਗਾਵਨ ਗਾਵੇ." (ਗਉ ਮ: ੪) ੨ ਕੁਰਾ. ਕਤਵਾਰ. "ਕੋਤਕ ਕੁਰਾ ਕਰਹਿ ਸਕੇਲਨ." (ਰੁਪਸੁ) ੩ ਪਾਣੀ ਦਾ ਸੁਖਮ ਕੀਤਾ. ਪੁਰਾ.

ਕੁਰਿ. ਕੁਰ ਜੇ. ਕੁਰ ਨਾਲ. ਅਸਤਰ ਕਰਕੇ. "ਨਹਿ ਮਿਲੀਐ ਪਿਰ ਕੁਰਿ." (ਸੁੀ ਮ: ੧) ੨ ਸੰਗਤ—ਕੁਰਰਾ. ਅਸਤਰਰਾ. ਕੁਰਪਨ.

"ਅੰਤਰਿ ਹਉਮੈ ਕੁਰਿ." (ਸੁੀ ਮ: ੫) ੩ ਦੇਖੋ, ਕੁਰੀ.

ਕੁਰੀ. ਵਿ—ਕੁਤੀ. ਕੁਠੀ.

ਕੁਲ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਕਿਨਾਰਾ. ਭਟ. ਕੰਢਾ। ੨ ਸਿਨਾ ਦਾ ਪਿਛਲਾ ਭਾਗ। ੩ ਪਹਾ. ਨਾਲ. ਛੋਟੀ ਨਦੀ. ਸੰ. ਕੁਲਾ. ਕੁਲੁ. "ਜਾਇ ਰਲਿਓ ਢਲਿ ਕੁਲਿ." (ਸ. ਕਬੀਰ) ਵਲਕੇ ਕੁਲੁ ਵਿੱਚ ਜਾ ਰਲਿਆ.

ਭਾਵ—ਆਪਣੇ ਆਲੇ ਨਾਲ ਅਭੇਦ ਹੋ ਗਿਆ.

ਕੁਲਘਾਰੀ. ਨਦੀ. ਕਿਨਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਖਾਰਣ (ਖਾਰਣ) ਵਾਲੀ. "ਤਹਾਂ ਸੁੰਦ ਕੀ ਕੁਲਘਾਰੀ ਬਿਰਾਜੈ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੪੦੫)

ਕੁਲਾ. ਵਿ—ਕੋਮਲ. ਨਰਮ. "ਸਘਨ ਬਾਸ ਕੁਲੇ." (ਬਸੰ ਮ: ੫)

ਕੋਮਲ ਬਿਰਛਾਂ ਵਿੱਚ ਕਾੜੀ ਸੁਗੰਧਿ ਉਤਪੰਨ ਹੋਈ ਹੈ.

ਕੁਲਿ. ਕੁਲੁ ਵਿੱਚ. ਦੇਖੋ, ਕੁਲ ੩.

ਕੁਲੁ. ਦੇਖੋ, ਕੁਲ ੩.

ਕੁਤ. ਸੰਗਤ—ਕੁਟ. ਅਸਤਰ. ਕੁਠ. "ਕੁਤ ਕਪਟ ਕਮਾਵੈ ਮਹਾਦੁਖ ਪਾਵੈ." (ਸੁਹੀ ਭੰਤ ਮ: ੪) "ਕੁਤ ਬੋਲਿ ਬਿਖੁ ਖਾਵਣਿਆ." (ਮਾਤ ਅ: ਮ: ੩)

ਕੁਤਕਬਾਤ. ਸੰਗਤ—ਕੁਤਾ ਕਰਕਟ. ਸੰਬਰਣ ਅਤੇ ਟੁੱਟੀ ਛੁੱਟੀ ਵਾਤਾ। ੨ ਅਸਤਰ ਅਤੇ ਮੰਦੇ ਮਿਆਲ. "ਛੋਡਹੁ ਪ੍ਰਾਣੀ ਕੁਤਕਬਾਤਾ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੧)

ਕੂਤਾ. ਸੰਗਤਾ—ਕਤਵਾਰ, ਸੰਬਰਣਾ। ੨ ਵਿ—ਕੂਤਾ. ਕੂਟ ਸਹਿਤ.
“ਕੂਤਾ ਲਾਲਸੁ ਫੋਡੀਐ,” (ਆਸਾ ਮ: ੧)

ਕੂਤਾਵਾ } ਵਿ—ਕੂਤਾ. ਕੂਤਤਾ ਵਾਲਾ. ਅਸਤਤਤ ਸਹਿਤ. ਕੂਟੀ.
ਕੂਤਾਵੀ } “ਹਰੇ ਸਾਧ ਕੂਤਾਵੇ ਫਿਰੇ,” (ਵਾਰ ਰਾਮ ੨ ਮ: ੫)
ਕੂਤਿ. ਕੂਠ ਕਰਕੇ. ਕੂਠ ਨਾਲ. “ਕੂਤਿ ਵਿਕੁਤੀ ਤਾ ਪਿਰਿ ਮੁਤੀ.”
(ਕਉ ਛੰਤ ਮ: ੩) ੨ ਕੂਠੇ ਦਾ. “ਕੂਤਿ ਕੂਤੈ ਨੇਹੁ ਨਗਾ,” (ਵਾਰ
ਆਸਾ) ਕੂਠੇ ਦਾ ਕੂਠ ਨਾਲ (ਭਾਵ—ਅਸਤਤਤ ਪਦਾਰਥਾਂ ਨਾਲ) ਸਨੇਰ
ਲੱਗਾ.

ਕੂਤਿਆਰ. ਵਿ—ਕੂਟਵਾਈ. ਕੂਟਵਦਿਨਾਰ. ਅਸਤਤਤਵਾਈ. ਕੂਠ
ਬੋਲਣ ਵਾਲਾ. “ਅਸੀਖ ਕੂਤਿਆਰ ਕੂਤੇ ਫਿਰਾਹਿ,” (ਜਪੁ)

ਕੂਤਿਆਰਿ. ਕੂਠ ਧਾਰਨ ਵਾਲੀ. ਕੂਟੀ. “ਬਿਨੁ ਨਾਵੈ ਕੂਤਿਆਰਿ.”
(ਸੋਰ ਮ: ੩) ੨ ਕੂਠੇ ਨੇ.

ਕੂਤਿਆਰੀ. ਕੂਟਾ. ਅਸਤਤਤਵਾਈ. “ਕੂਤਿਆਰੀ ਰਜੈ ਕੂਤਿ.”
(ਮ: ੪ ਵਾਰ ਸੋਰ) ੨ ਕੂਤਿਆਰੀ. ਕੂਠਿਆਂ ਨੇ.

ਕੂਤੀ. ਵਿ—ਕੂਟੀ. “ਕੂਤੀ ਰਾਸਿ ਕੂਤਾ ਵਾਪਾਰ,” (ਵਾਰ ਆਸਾ)
੨ ਕੂਤ ਵਾਲਾ. ਕੂਟਾ. ਛਲੀਆ. “ਕੂਤੀ ਪੂਰੇ ਬਾਉ,” (ਮ: ੨ ਵਾਰ
ਮਲਾ) ਪਾਖੰਡੀ ਭਲਿਆਂ ਦਾ ਬਾਉ ਪੂਰਦਾ ਹੈ. ਸਭਿਆਚਾਰ ਦੀ ਜਗਾ
ਮੱਲ ਭੈਂਟਦਾ ਹੈ.

ਕੂਤ੍ਰ. ਦੇਖੋ, ਕੂਤ. “ਕੂਤ੍ਰ ਰਾਜਾ ਕੂਤ੍ਰ ਪਯਾ,” (ਵਾਰ ਆਸਾ)

ਕੂਤ੍ਰੇ. ਕੂਠੇ. ਅਸਤਤਤਵਾਈ। ੨ ਕੂਠ ਵਿੱਚ. “ਅਸੀਖ ਕੂਤਿਆਰ ਕੂਤੇ
ਫਿਰਾਹਿ,” (ਜਪੁ)

ਕੂਤ੍ਰੇ. ਕੂਠ ਨਾਲ. ਦੇਖੋ, ਕੂਤਿ ੨.

ਕੂਤ੍ਰੇ ਕੂਤ. ਵਿ—ਅਤਤਤਤ ਅਸਤਤਤ. ਕੂਠ ਹੀ ਕੂਠ. “ਕੂਤ੍ਰੇ ਕੂਤ ਕਰੇ
ਵਾਪਾਰਾ,” (ਮਾਰੂ ਸੋਰਹੇ ਮ: ੩)

ਕੋ. ਸਰਵ—ਕਿਆ. ਕੀ। ੨ ਕੋਈ. “ਜੇ ਰਿਤੁ ਨਦਰਿ ਨ ਆਵਈ ਤ
ਵਾਤ ਨ ਪੁਛੈ ਕੇ,” (ਜਪੁ) ੩ ਪ੍ਰਤ੍ਰ. ਦੇ. ਕੋ. “ਤਿਨ ਕੇ ਨਾਮ ਅਨੇਕ
ਅਨੰਤ,” (ਜਪੁ) ੪ ਵਿ—ਕੋਈ. ਅਨੇਕ. “ਤਿਥੈ ਭਗਤ ਵਸਹਿ ਕੇ
ਲੋਅ,” (ਜਪੁ) ੫ ਕੋਈ. ਵਿਚਲੇ. “ਕੂਰ ਪਯਾਵੀ ਤਰਹਿਕੇ,” (ਸਹਸ
ਮ: ੧) ੬ ਕੋ—ਕੋ. ਅਭਵਾ. ਜਾਂ. “ਜੇ ਉਪਜਿਓ ਜੈ ਬਿਨਸ ਹੈ ਪਰੇ
ਆਸ ਕੇ ਕਾਲਿ,” (ਸ. ਮ: ੮) ਪਰਸੋਂ, ਅੱਜ ਜਾਂ ਕਲ੍ਹ.

ਕੋਉ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਕੋਸੇ. ਕਿਵ. ਕਿਉਂਕਰ. “ਕੋਉ ਨਿਰਾਸਾ ਹੋਇ?”
(ਵਾਰ ਰਾਮ ੧ ਮ: ੩)

ਕੋਉਟ. ਦੇਖੋ, ਕੋਵਟ ੨.

ਕੋਉਤਾ. ਦੇਖੋ, ਕੋਵਤਾ.

ਕੋਉ. ਸਰਵ—ਕੋਈ. ਕੋਉ.

ਕੋਇ } ਸਰਵ—ਕੋਈ. “ਆਖਹਿ ਸਿ ਭਿ ਕੋਈ ਕੋਇ,” (ਜਪੁ)

ਕੋਈ } “ਕੋਈ ਲਹਾ ਲੈਲੇ,” (ਮ: ੨ ਵਾਰ ਸਾਰ) ੨ ਕੋਈਕੋਇ.
ਵਿਚਲੇ.

ਕੋਸ. ਸੰ. ਕੋਸ. ਸੰਗਤਾ—ਸਿਰ ਦੇ ਰੋਮ. “ਕੋਸ ਸੀਗਿ ਦਾਸ ਪਗ
ਭਾਰਉ,” (ਕੁਸ ਮ: ੫) ਕੋਸ, ਅਮ੍ਰਿਤਧਾਰੀ ਸਿੰਘਾਂ ਦਾ ਪਹਿਰਾ

ਕਕਾਰ (ਕੱਕਾ) ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਮੁੰਡਨ। ੨ ਕ (ਜਲ) ਦਾ ਦੀਸ਼. ਕਰੁਣ.
ਜਲਪਤਿ। ੩ ਕਾ ੫ ਕੋਸ. ਤੁਰੀਕਾ. ਰਿਵਾਜ. ਦਾਤੁਰਾ.
੪ ਆਦਰ. ਸੁਭਾਉ। ੫ ਧਰਮ. ਮਜਹਬ। ੬ ਖਨੀਜ ਫਾਰਸ ਵਿੱਚ
ਇੱਕ ਟਾਪੂ। ੭ ਅੰ. Case. ਮੁਕਦਮਾ। ੮ ਗਿਲਾਫ਼. ਕੋਸ।
੯ ਦਸਾ. ਹਾਲਤ.

ਕੋਸਉ. ਦੇਖੋ, ਕੋਸਵ. “ਪਿੰਡ ਪਤਲਿ ਮੇਰੀ ਕੋਸਉ ਕਿਰਿਆ.”
(ਆਸਾ ਮ: ੧) ਪਿੰਡ ਪੱਤਲ ਆਇ ਫਿਕਾ ਮੇਰੀ ਕੋਸਵ (ਕਰਤਾਰ)
ਹੈ.

ਕੋਸਆਰਿ. ਸੰਗਤਾ—ਉਸਤਰਾ। ੨ ਰੋਮਨਾਲਨੀ.

ਕੋਸਕੀ. ਸੰਗਤਾ—ਫੋਟੀ ਪੱਕ, ਜੋ ਕੋਸਾਂ ਦੀ ਰਖਤਾ ਲਈ ਪਹਿਰੀ
ਜਾਂਦੀ ਹੈ.

ਕੋਸਕੋਟ } ਭਾਈ ਸੁੱਖਾ ਸਿੰਘ ਨੇ ਕੁਰੂਕਿਨਾਸ ਵਿੱਚ ਕੋਸਕੋਟ ਦਾ
ਕੋਸਕੋਟ } ਅਨੁਵਾਦ (ਉਲਥਾ) ਕਰਕੇ ਕੋਸਕੋਟ ਅਤੇ ਕੋਸਕੋਰਕ
ਆਦਿਕ ਨਾਉਂ ਬਣਾ ਦਿੱਤੇ ਹਨ. ਕੋਸਕੋਟ ਆਨੰਦਪੁਰ ਵਿੱਚ ਉਹ
ਹੁਰਧਾਮ ਹੈ, ਜਿਸ ਥਾਂ ਦਸਮੇਸ਼ ਨੇ ੧ ਵੈਸਾਖ ਸੰਮਤ ੧੭੫੬ ਨੂੰ
ਅਮ੍ਰਿਤਦਾਨ ਦੇ ਕੇ ਮੁਰਦਿਆਂ ਨੂੰ ਜੀਵਨਦਾਨ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਕੋਸ ਰੱਖਣ
ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਕੀਤਾ. ਇਹ ਖਾਲਸੇ ਦਾ ਤੀਜਾ ਤਖਤ ਹੈ. ਇਸ ਥਾਂ ਸ੍ਰੀ
ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਜੋ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਹਨ, ਉਹ ਆਨੰਦਪੁਰ ਸ਼ਬਦ
ਵਿੱਚ ‘ਕੋਸਕੋਟ’ ਦੇਖੋ.

ਕੋਸਕੁਤ. ਦੇਖੋ, ਕੁਤਾਕੋਸ.

ਕੋਸਦੁਰਕ. ਦੇਖੋ, ਕੋਸਕੁਤ.

ਕੋਸਧਾਰੀ. ਵਿ—ਕੋਸ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ. ਮੁੰਡਨ ਦਾ ਭਾਗੀ।
੨ ਸੰਗਤਾ—ਅਮ੍ਰਿਤਧਾਰੀ ਸਿੰਘ। ੩ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ.

ਬਚਨ ਕੁਰੁਦੇਵ ਕੇ ਗਣਨ ਐਸੇ ਕੀਓ
ਮੁਕਤਿ ਕੀ ਧੁਕਤਿ ਐਸੇ ਖਿਚਾਰੀ,
ਰਚੇ ਕਰਤਾਰ ਯੋਂ ਰਚੀ ਆਕਾਰ ਭੇ
ਜਪੇਗੀ ਜਾਪ ਸੁਭ ਸਿਸਿ ਸਾਰੀ,
ਤਰ੍ਹ ਕੇ ਧਾਰਕੀ ਜੀਤ ਬੋਲੀ ਫਤੇ
ਮਾਰ ਦੂਤਨ ਕੀਓ ਭਾਸਮ ਛਾਰੀ,
ਭਯੋ ਸਿਕਾਰ ਤੁਲੋਕ ਚੋਏਂ ਭਵਨ
ਅਚਲ ਪਰਤਾਪ ਕੁਰੁ ਕੋਸਧਾਰੀ.

(ਗੁਰੂਸੋਭਾ)

ਕੋਸਪਾਸ਼. ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਕੋਸਾਂ ਦਾ ਜੂਤਾ। ੨ ਕੋਸਾਂ ਦੀ ਲਟ.

ਕੋਸਰ. ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਕੁੰਦਮ. ਕਸ਼ਮੀਰੀ. ਪੀਤਨ. ਦੀਪਕ. ਸੋਰਭ.
ਕੁਚਿਰ. ਅ. ਕਸ਼ਮੀਰੀ. ਅੰ. Saffron. L. Crocus sativus.
ਕੁੰਦੂ. “ਕੋਸਰ ਕੁਸਮ ਮਿਰਗਸਿ ਹਰਣਾ,” (ਤਿਲੈ ਮ: ੧) ਕਸ਼ਮੀਰ
ਦੇ ਇਲਾਕੇ “ਵਾਨਤ੍ਰ ਅਤੇ “ਪਾਮਪੁਰ” ਨਗਰ ਦੇ ਪਾਸ ਦਸ ਬਾਰਾਂ
ਕੋਹ ਦੇ ਚਕਰੇ ਵਿੱਚ ਕੋਸਰ ਦੀ ਬਿਜਾਈ ਹੋਂਦੀ ਹੈ. ਨਰਗਸ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ
ਇਸ ਦੀਆਂ ਕੱਠੀਆਂ ਬੀਜੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ. ਕੁਸੁੰਬੇ ਦੇ ਫੁੱਲ ਵਾਂਗ
ਇਹ ਲਭਦ ਕੋਸਰ ਵੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਇਸ ਦੇ ਭੁੱਲ ਹੋਂਦੇ ਹਨ। ਪਾਮਪੁਰ ਦੀਆਂ ਗਾਈਆਂ ਦਾ ਦੁੱਧ ਘੀ
ਜ਼ਰਦ (ਪੀਲਾ) ਅਤੇ ਕੋਸਰ ਦੀ ਸੁਰੱਪ ਵਾਲਾ ਹੋਂਦਾ ਹੈ,
ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਕੋਸਰ ਦੇ ਥੂਟੇ ਚਰਦੀਆਂ ਹਨ। Saffron
(Nyctonthesarbor Tristis). ੭ ਘੋੜੇ ਅਤੇ ਸ਼ੇਰ ਦੀ ਕਰਦਨ
ਦੇ ਲੰਮੇ ਰੋਮ। ਅਯਾਲ। ੮ ਭੁੱਲ ਦੀ ਤਰੀ। ੯ ਭਿੰਗ। ਮੋਲਸਰੀ।
ਬਰੁਲ।

ਕੋਸਰੀ। ਵਿ—ਕੋਸਰ ਦੇ ਰੰਗ ਰੰਗਿਆ। ੭ ਕੋਸਰ ਜੇਹੇ ਰੰਗ ਵਾਲਾ।
੩ ਸੰਗਤ—ਹਨੁਮਾਨ ਦਾ ਪਿਤਾ। ੪ ਘੋੜਾ। ੫ ਸਿੰਹ। ਬਥਰਸ਼ੇਰ।
ਘੋੜਾ ਅਤੇ ਸ਼ੇਰ ਕੋਸਰ (ਅਯਾਲ) ਵਾਲੇ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਕੋਸਰੀ
(ਕੋਸਰਿਨ) ਕਹਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਕੋਸਰੀ ਸ਼ਬਦ ਭੀ ਸਹੀ ਹੈ।

ਕੋਸਰੀਆਂ। ਸ਼ੇਰ। ਦੇਖੋ, ਕੋਸਰੀ ੫। ੭ ਵਿ—ਕੋਸਰਰੰਗ।
ਕੋਸਰੀਆਬਾਹੀ। ਸੀ। ਕੋਸਰੀਵਾਹਿਨੀ। ਦੁਰਗਾ, ਜੋ ਸ਼ੇਰ ਪੁਰ
ਸਥਾਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਜਿਸ ਦਾ ਵਾਹਨ ਸਿੰਘ ਹੈ। “ਕੋਸਰੀਆਬਾਹੀ
ਕੋਮਾਰੀ।” (ਪਾਰਸਾਬ)

ਕੋਸਰੀਚੰਦ। ਜਸਵਾਲ ਦਾ ਪਹਾੜੀ ਰਾਜਾ, ਜੋ ਅਨੰਦਪੁਰ ਦੇ ਸੰਗ
ਵਿੱਚ ਭਾਟੀ ਉਦਯ ਸਿੰਘ ਦੇ ਹੱਥੋਂ ਮੋਇਆ। ਦੇਖੋ, ਉਦਯ ਸਿੰਘ ੭।
੭ ਰਾਜਾ ਭੀਮਚੰਦ ਕਹਲੂਰੀ ਦਾ ਸਾਲਾ, ਜੋ ਵਜ਼ੀਰ ਪਰਮਾਨੰਦ (ਘੋਮੀ)
ਨਾਲ ਮਿਲਕੇ ਦਸਮੇਸ਼ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿੱਚ ਵਕਾਲਤ ਕਰਨ ਆਇਆ
ਥਰਦਾ ਸੀ।

ਕੋਸਰੀਬਾਹਨੀ। ਦੇਖੋ, ਕੋਸਰੀਆਬਾਹੀ।
ਕੋਸਵ। ਸੀ। ਕੋਸਵ। ਸੰਗਤ—ਸਲਾਖਾ ਯੋਗਤ ਹਨ ਜਿਸ ਦੇ ਕੋਸ਼।
ਜੁੰਦਰ ਕੋਸ਼ ਵਾਲਾ, ਰਿਸਨ। ੭ ਕ (ਕੁਹਮਾ) ਟੀਸ (ਸਿਵ), ਇਨ੍ਹਾਂ
ਪੁਰ ਦਇਆ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਕਰਤਾਰ। “ਕੋਸਵ ਕਲੇਸਨਾਸ
ਅਘਭੰਨ।” (ਬਿਲਾ ਮ: ੫) ੩ ਕੋਸਿ ਦੈਤਤ ਦੇ ਮਾਰਣ ਵਾਲਾ।
ਕ੍ਰਿਸਨਦੇਵ। ੪ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਰੂਪ ਕਰਤਾਰ। ੨ “ਕੋਸਵ ਚਲਤ ਕਰਹਿ
ਨਿਰਾਲੇ।” (ਮਾਰ ਜੋਲਹੇ ਮ: ੫)

ਕੋਸਵਦਾਸ। ਵਿ—ਕਰਤਾਰ ਦਾ ਸੇਵਕ। ੭ ਸੰਗਤ—ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾ
ਦਾ ਮਹਾਨ ਕੀਰ ਅਤੇ ਹਿੰਦੀਕਾਵਤ ਦਾ ਆਚਾਰਯ ਇੱਕ ਪ੍ਰਸਿੱਧ
ਪੰਡਿਤ ਰੁੰਦੇਲਖੰਡ ਦਾ ਨਿਵਾਸੀ ਸਨਾਯਤ ਕ੍ਰਾਮਣ ਕਾਬੀਨਾਥ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ
ਸੀ। ਸ਼ਿਵਸਿੰਘਾਸਰੋਜ ਵਿੱਚ ਕੋਸਵਦਾਸ ਦੇ ਜਨਮ ਦਾ ਸੰਮਤ ੧੬੭੪
ਅਤੇ ਹਿੰਦੀ ਸ਼ਬਦ ਸਾਗਰ ਵਿੱਚ ੧੬੧੭ ਲਿਖਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ
ਛਟਾਏ ਕਾਵਯਕ੍ਰੀਡ ਕਵਿਪ੍ਰਿਯਾ, ਰਸਿਕਪ੍ਰਿਯਾ, ਰਾਮਚੰਦ੍ਰਿਕਾ ਆਦਿਕ
ਕਵਿਸਮਾਜ ਵਿੱਚ ਵਡੇ ਆਦਰ ਯੋਗਤ ਹਨ। ਚਿਰਛਾ ਦੇ ਰਾਜਾ ਇੰਦ੍ਰਜਿਤ
ਨੇ ਕੋਸਵਦਾਸ ਜੀ ਨੂੰ ਜਗੀਰ ਵਿੱਚ ੭੧ ਕੁਮ ਦਿੱਤੇ ਸਨ। ਦੇਖੋ,
ਕੁਵਰੇਸ਼। ੩ ਦੇਖੋ, ਕੋਸੇਦਾਸ ੭।

ਕੋਸਵਾ। ਕੋਸਵ ਦਾ, ਦੇਖੋ, ਮਈਏ। ੭ ਸੰਬੋਧਨ। ਹੈ ਕੋਸਵ!

ਦੇਖੋ, ਰਿਸਨਪੁਰਾਣ। ਅੰਤ ੫, ਅ: ੧੬।

ਅੰਗਰੀ ਕੇ ਪਕਾਰੀਓ ਜਮ ਰੇ ਕੰਜ ਜਥਿਗਾ:

ਜਥਿਗਾ: ਕੰਜਕ ਰਸਮਾਕ ਬਾਬੂਆਂ ਫਿਕ ਕਜਾਗਾ:

(ਮਹਾਤਮ)

ਕੋਸਾਇਓ। ਸੀ। ਕੋਸੀ: ਕੋਸਾਂ ਨਾਲ। ਕੋਸੇਂ ਜੇ। “ਚਰਨ ਭਾਰੀ
ਕੋਸਾਇਓ।” (ਸਾਭ ਮ: ੫)

ਕੋਸਾਰਕ। ਸੰਗਤ—ਕੋਸਾਂ ਦਾ ਅੰਤ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਉਸਰਾਰ।
੭ ਰੋਮਨਾਸ਼ਕ ਚੂਰਣ। ਰੋਮਨਾਸਨੀ।

ਕੋਸਿ। ਦੇਖੋ, ਕੋਸੀ। ੭ ਕੋਸਾਂ ਨਾਲ।

ਕੋਸੀ। ਸੀ। ਕੋਜਿਨ—ਕੋਈ। ਵਿ—ਕੋਸਾਂ ਵਾਲਾ। ੭ ਸੰਗਤ—ਇੱਕ
ਦਾਨਵ, ਜੋ ਕੰਸ ਦੀ ਆਗਤਾ ਨਾਲ ਘੋੜੇ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਬਣਾਏ ਕ੍ਰਿਸਨ
ਜੀ ਨੂੰ ਮਾਰਣ ਆਇਆ। ਕ੍ਰਿਸਨ ਜੀ ਨੇ ਇਸ ਦੇ ਮੂੰਹ ਵਿੱਚ ਆਪਣੀ
ਝਾਂਗ ਪਾਏ ਪ੍ਰਾਣ ਰਚੇ। “ਕੋਸੀ ਕੰਸ ਮਥਨੁ ਜਿਨਿ ਬੀਆ।” (ਗੋਡ
ਨਾਮਦੇਵ) ੩ ਨਿਰੁਕੁ ਵਿੱਚ ਸੂਰਜ ਦਾ ਨਾਉਂ ਕੋਸੀ ਹੈ, ਜੋ ਕੋਸ਼
(ਕਿਰਣਾਂ) ਧਾਰਣ ਕਰਦਾ ਹੈ। ੪ ਕੋਸੀ। ਕੋਸਾਂ ਭੋਂ। “ਕੰਸ ਕੋਸੀ
ਪਕਤਿ ਕਿਰਾਇਆ।” (ਚੰਡੀ ੩) ੫ ਕੋਸਾਂ ਕਰਕੇ। “ਨਾ ਸਤਿ
ਮੁੰਡ ਮੁਛਾਏ ਕੋਸੀ।” (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਰਾਮ ੧) ਸੱਤ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਨਾ
ਮੁੰਡ ਮੁਛਾਏ, ਨਾ ਕੋਸਾਂ ਦੁਆਰਾ। ੬ ਕੋਸੀ ਸ਼ਬਦ ਕੋਸਧਾਰੀ ਸਿੰਘ
ਲਈ ਭੀ ਰਤਨਮਾਲਾ ਵਿੱਚ ਆਇਆ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ—“ਜਾਂਤੇ ਕੋਸੀ
ਹੋਇ ਸਿੰਘ।”

ਕੋਸੀਸਨਾਨ। ਸੰਗਤ—ਕੋਸਾਂ ਦੇ ਧੋਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ਸਕੋਸ ਜਨਾਨ।
ਕੋਸੁ। ਦੇਖੋ, ਕੋਸੀ ੭। “ਕੰਸ ਕੋਸੁ ਮਥਾਰਾ।” (ਜੇਰ ਮ: ੪) “ਕੰਸ
ਕੋਸੁ ਚਾਕੂਰ ਨ ਕੋਈ।” (ਕਉ ਅ: ਮ: ੧)

ਕੋਸੁ। ਦੇਖੋ, ਕਿੰਨਕ।

ਕੋਸੇਂ। ਦੇਖੋ, ਕੋਸਵ। “ਕੋਸੇਂ ਕੀਓ ਨ ਮੀਤ।” (ਸ. ਕਬੀਰ)

ਕੋਸੇਂਕੋਪਾਲ। ਕੀ (ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ) ਪਾਲਕ ਕੋਸਵ। ਕੁਹਮਾ ਅਤੇ ਸਿਵ
ਉੱਪਰ ਦਇਆ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਜਗਤਪਾਲਕ ਕਰਤਾਰ। ਦੇਖੋ, ਕੋਸਵ
੭। “ਕੋਸੇਂਕੋਪਾਲ ਪੰਡਿਤ ਸਦਿਅਹੁ।” (ਸਦੁ)

ਕੋਸੇਂਤਮਾ। ਵਿ—ਉੱਤਮ ਕੋਸਾਂ ਵਾਲੀ। ਸੁਕੋਸੀ।

ਕੋਸੇਂਦਾਸ। ਦੇਖੋ, ਕੋਸਵਦਾਸ। ੭ ਇੱਕ ਤੰਤ੍ਰਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਦਾ ਪੰਡਿਤ, ਜੋ
ਸ਼੍ਰੀ ਕੁਰੂ ਕੋਠਿੰਦ ਸਿੰਘ ਦੇ ਹਜ਼ੂਰ ਮੰਤ੍ਰਸ਼ਕਤਿ ਦੁਆਰਾ ਦੁਰਗਾ ਸਿੰਘ
ਕਰਨ ਦਾ ਦਾਵਾ ਕਰਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਅੰਤ ਨੂੰ ਸ਼ਰਮਿੰਦਾ ਹੋਕੇ ਅਨੰਦਪੁਰ
ਤੋਂ ਗਿਆ। ਕੋਸੇਂਦਾਸ ਨੇ ਸਿੰਘਾਂ ਨੂੰ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਪੜ੍ਹਾਉਣੋਂ ਭੀ ਟਿਨਕਾਰ
ਕੀਤਾ ਸੀ। ਜੋ ਸਾਖੀ ਵਿੱਚ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਕੋਸੇਂਦਾਸ ਦਾ
ਅਵਤਾਰ ਲਿਖਿਆ ਹੈ।

ਕੋਸੇਂ। ਦੇਖੋ, ਕੋਸਵ। “ਕਹਿ ਕਬੀਰ ਕੋਸੇਂ ਜਗਿ ਜੋਗੀ।” (ਬਿਲਾ)

ਕੋਹ। ਕ੍ਰਿ। ਵਿ—ਕੋਸੇਂ। ਕਿਉਂਕਰ। “ਰੁਆਮੀ ਮਿਲੀਐ ਕੋਹ?”

(ਕਉ ਮ: ੫) ੭ ਕਿਸੇ ਤਰਾਂ। ਕਿਸੀ ਪ੍ਰਕਾਰ। “ਇਕ ਬੁੰਦ ਨ ਪਾਈ

ਕੋਹ।” (ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ: ੧) ਦੇਖੋ, ਪਾਈ ੭। ੩ ਵਿ—ਕੁਝ। ਤਨਿਕ।

“ਨਾਨਕ ਚੰਗ ਨ ਉਤਰੈ ਬਿਆ ਨ ਲਗੈ ਕੋਹ।” (ਮ: ੩ ਵਾਰ ਜੇਰ)

੪ ਸਰਵ—ਕਿਸ ਨੂੰ। ਕਿਸ ਤਾਂਟੀ।

ਕੋਹ। ਕ੍ਰਿ। ਵਿ—ਕਿਸੇ ਤਰਾਂ। ਕਿਸੀ ਪ੍ਰਕਾਰ। ੭ ਵਿ—ਕੁਝ। ਕੁਝ।

“ਤਿਸੁ ਬਿਨੁ ਆਨ ਨ ਕੋਹ।” (ਜੈਤ ਮ: ੫)

ਕੋਹਰਾ। ਸਰਵ—ਕੋਹਤਾ। ਕੋਨਾ। ਦੇਖੋ, ਕੋਹਰੇ।

ਕੋਹਰਿ } ਸੀ. ਕੋਸਰੀ ਸਿੰਘ. ਕੋਸਰ (ਅਯਾਨ) ਵਾਲਾ. "ਅਜ ਕੋ
ਕੋਹਰੀ } ਵਸਿ ਗੁਰੂ ਕੀਨੋ ਕੋਹਰਿ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) ਅਜ
ਨਮੁਕਾਵ, ਅਤੇ ਕੋਹਰਿ ਘਮੰਡ ਹੈ.

ਕੋਹਰੀਬਾਰ. ਸੰਗਤਾ—ਉਹ ਬਾਰ (ਜੰਗਲ) ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਕੋਹਰ
(ਜੇਰ) ਹੋਣ. "ਏਕ ਦਿਵਸ ਵਹ ਫਾਏ ਲਿਕਾਰਾ ਜਾਂ ਦਿਸ ਹੁਤੀ
ਕੋਹਰੀਬਾਰ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੨੯੭)

ਕੋਹਰੇ } ਸਿੰਧੀ. ਸਰਵ—ਕੋਨਸਾ. ਕੋਨ. "ਪੁਰ ਬਾਨੁ ਤੇਰੇ ਕੋਹਰੇ?"
ਕੋਹਰਾ } (ਕਾਨ ਮ: ੫)
ਕੋਹਰੇ }

ਕੋਹਾ. ਫਿ. ਵਿ—ਕੈਸਾ. ਕਿਸ ਪੁਕਾਰ ਦਾ ੨ ਕੈਸੇ. ਕਿਉਂਕਰ.
"ਬੁਰਾ ਕਰੇ ਸੇ ਕੋਹਾ ਸਿਧੈ?" (ਸਵਾ ਮ: ੩)

ਕੋਹਿ. ਸਰਵ—ਕਿਸ ਨੂੰ. ਕਿਸ ਪੁਤਿ ੨ ਫਿ. ਵਿ—ਕੈਸੇ. ਕਿਉਂਕਰ.
ਕਿਵੇਂ. "ਕੁਣਹੀਣੀ ਸੁਖ ਕੋਹਿ?" (ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ: ੧)

ਕੋਹਿਆ. ਕੋਹੇ ਜਿਹਾ. ਕਿਸ ਤਰਾਂ ਦਾ.

ਕੋਹੁ. ਸਰਵ—ਕੈਸੀ. "ਉਨ ਬਾਉ ਨ ਕੋਹੁ." (ਸਾਰ ਮ: ੫)

ਕੋਹੇ. ਕੈਸੇ. ਕਿਸ ਤਰਾਂ ਦੇ.

ਕੋਹੋ. ਕੈਸਾ. ਕਿਸ ਤਰਾਂ ਦਾ.

ਕੋਕ. ਸੰਗਤਾ—ਕੋਕਤਾ. ਕਰਕਟ. ਥਿੰਨ ਦੀ ਲਕਲ ਦੀ ਲਲਰੰਗੀ ਮੰਡੀ.
ਕੋਕਈ. ਸੀ. ਕੋਕਈ ਅਤੇ ਕੋਕਈ. ਕੋਕਯ ਦੇਸ ਦੇ ਰਾਜਾ ਅਯੁਪਤਿ
ਦੀ ਪੁਤ੍ਰੀ. ਜੋ ਦਸਰਥ ਦੀ ਰਾਣੀ ਅਤੇ ਭਰਤ ਦੀ ਮਾਤਾ ਸੀ. ਦੇਖੋ,
ਕਸਟਵਾਰ.

ਕੋਕਈਨੀਦਨ. ਕੋਕਈ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ. ਭਰਤ.

ਕੋਕਯ. ਕਸਮੀਰ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਅੰਦਰ ਇੱਕ ਦੇਸ਼, ਜਿਸ ਨੂੰ ਹੁਣ ਕੰਕਾ
ਆਖਦੇ ਹਨ। ੨ ਕੋਕਯ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਵਸਤੁ। ੩ ਕੋਕਯ ਦੇ ਰਹਿਣ
ਵਾਲਾ. ਕੰਕਾ ਦਾ. "ਅਸਿਤ ਕਰਣ ਪ੍ਰਭਾਸਤ ਕੋਕਯ." (ਰਾਮਾਵ)
ਕੋਕਯ ਦੇ ਖੇਤੋਂ ਕਾਲੇ ਕੰਨਾਂ ਵਾਲੇ ਸ਼ੋਭਾ ਦੇ ਰਹੇ ਹਨ। ੪ ਬਿਆਸ ਅਤੇ
ਸਤਲੁਜ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਦਾ ਦੇਸ਼.

ਕੋਕਯਿ. ਕੋਕਈ. ਦੇਖੋ, ਕਸਟਵਾਰ.

ਕੋਕਯੀ. ਦੇਖੋ, ਕੋਕਈ.

ਕੋਕਤਾ. ਦੇਖੋ, ਕਰਕਟ ੨.

ਕੋਕਾ. ਸੀ. ਸੰਗਤਾ—ਮੋਰ ਦੀ ਧੁਨਿ (ਆਵਾਜ਼).

ਕੋਕੀ. ਸੰਗਤਾ—ਮੋਰ. ਕੋਕਾਧੁਨਿ ਵਾਲਾ.

ਕੋਚਿਤ. ਸਰਵ—ਕੋਈ ਇੱਕ. ਕੋਈ ਕੋਈ.

ਕੋਜਮ. ਅ. ਕੁਜਮ. ਸੰਗਤਾ—ਤੋਤਨ ਦੀ ਫ਼ਿਯਾ। ੨ ਤਲਵਾਰ.
ਖੜਕ. "ਜਾਪੇ ਛੱਪਰ ਛਾਏ ਬਣੀਆਂ ਕੋਜਮਾਂ." (ਚੰਡੀ ੩) ਯੋਧਿਆਂ
ਦੀਆਂ ਧੁਰੀਆਂ ਤਲਵਾਰਾਂ ਅਜੇਹੀਆਂ ਬਣ ਰਹੀਆਂ ਹਨ, ਮਨੋ ਲੁੱਧਕੁਮਿ
ਪੁਰ ਛੱਪਰ ਛਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ.

ਕੋਜਮਾਂ. ਤਲਵਾਰਾਂ. ਦੇਖੋ, ਕੋਜਮ ੨.

ਪੁਰਾਣੇ ਸਮੇਂ ਕਸਮੀਰ ਦਾ ਨਾਮ ਸੀ ਕੋਕਯ ਸੀ. ਅਤੇ ਇਸ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਰਾਜੋਰੀ
(ਰਾਜਪੁਰੀ) ਸੀ.

ਕੋਡਾ } ਕਿਤਨਾ—ਵਡਾ. ਕਿਤਨੀ ਵਡੀ.
ਕੋਡੀ }

ਕੋਤ. ਸਰਵ—ਕਿਯਤ. ਕਿਤਨੇ. "ਉਠਿ ਸਿਧਾਏ ਕੋਤ." (ਬਾਵਨ)
੨ ਕਿਤਨੀ. ਕਿਸ ਕੁਦਰ. "ਮਾਨੁਖ ਕੀ ਕਹੁ ਕੋਤ ਚਲਾਈ?"

(ਆਸਾ ਮ: ੫) "ਕੁਣ ਨਾਇਕਾ। ਕੁਣ ਕਹੀਐ ਕੋਤ?" (ਬਿਲਾ
ਮ: ੫) ੩ ਕਿਸੇ. "ਕਾਰਜ ਨਾਹੀ ਕੋਤ." (ਮਾਤ ਬਾਹਮਾਹਾ)

੪ ਕੜੇ (ਕਿਉਂ). "ਤਾਂ ਭਰੀਐ ਕੋਤ?" (ਮ: ੪ ਵਾਚ ਸ੍ਰੀ) ੫ ਸੀ.
ਘਰ। ੬ ਆਸਥਾਨ। ੭ ਬੁੱਧਿ। ੮ ਸੰਕਲਪ। ੯ ਅੰਨ। ੧੦ ਧੁਜਾ.

ਤੰਡਾ. ਕੋਰ ਅਤੇ ਕੋਤ ਦੋਵੇਂ ਸ਼ਬਦ ਸਹੀ ਹਨ.

ਕੋਤਕ. ਵਿ—ਕਿਤਨੇ। ੨ ਕਿਸ ਕੁਦਰ. "ਮੈਂ ਮੂਰਖ ਕੀ ਕੋਤਕ
ਭਾਤ ਹੈ ਕੋਟਿ ਪਰਾਧੀ" ਤਰਿਆ ਰੇ." (ਸੋਰ ਮ: ੫) "ਮਾਨੁਖ ਕੀ
ਕਹੁ ਕੋਤਕ ਭਾਰ." (ਭੈਰ ਮ: ੫)

ਕੋਤਕਿ } ਸੀ. ਸੰਗਤਾ—ਕੋਵਤਾ. ਕੋਉਤਾ. L. Pandanus
ਕੋਤਕੀ } Odoratissimus। ੨ ਕੋਵਤੇ ਦਾ ਫੁੱਲ. ਇਸ ਦਾ
ਅਰਥ ਅਤੇ ਇਤਰ ਬਹੁਤ ਲੋਕ ਵਰਤਦੇ ਹਨ. ਇਹ ਦਿਨ ਦਿਮਾਕ
ਨੂੰ ਤਾਕਤ ਦਿੰਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਕੋਵਤਾ ਅਤੇ ਕੋਟਕ. "ਸ੍ਰੀ ਕੁਰੂ ਪਕ
ਕੋਤਕਿ ਪੁਸਪ" (ਨਾਪੁ)

ਕੋਤਨਿ. ਵਿ—ਕੋਤ (ਘਰ) ਵਾਲੀ. "ਗੋਲਾ ਪਦ ਪ੍ਰਿਥਮੇ ਉਚਰ ਕੇ
ਤਨਿ ਪਦ ਕਹੁ ਅੰਤ." (ਜਨਾਮਾ) ਗੋਲੇ ਦਾ ਹੈ ਘਰ ਜਿਸ ਵਿੱਚ,
ਬੰਦੂਕ. ਭੋਪ.

ਕੋਤਨੀ. ਕੋਤ (ਚੰਡੇ) ਵਾਲੀ ਫੌਜ। ੨ ਕਿਤਨਾ ਦਾ ਇਸਤ੍ਰੀ ਲਿੰਗ.

ਕੋਤਤਾ } ਸੀ. ਕਾਤਿ—ਕਿਯਤ. ਵਿ—ਕਿਤਨਾ. ਕਿਤਨੀ. ਕਿਸ
ਕੋਤਾ } ਕੁਦਰ. "ਆਖਉ ਕੋਤਤਾ." (ਸੁਹੀ ਅ: ਮ: ੧) "ਜਲ
ਕੋਤਿਕ } ਮਹਿ ਕੋਤਾ ਰਾਖੀਐ ਅਭਅੰਤਰਿ ਸੁਕਾ." (ਆਸਾ ਅ:
ਕੋਤੀ } ਮ: ੧) "ਕੋਤੀ ਦਾਤਿ ਜਾਣੈ ਕੋਫੁ ਕੁਤੁ." (ਜਪੁ)

ਕੋਤੁ. ਕਿਸ. "ਕਰਿ ਅਨਰਥ ਦਰਬ ਸੋਚਿਆ ਸੇ ਕਾਰਜ ਕੋਤੁ?"
(ਵਾਚ ਜੋਤ) ੨ ਸੀ. ਸੰਗਤਾ—ਨਿਯਾਨ. ਧੁਜਾ. "ਜਿਨਿ ਦੁਖ ਕਾ
ਕਾਟਿਆ ਕੋਤੁ." (ਧਨਾ ਮ: ੫) ਰਾਵ—ਦੁਖ ਦਾ ਰਾਜ ਦੂਰ ਕਰਦਿੱਤਾ।

੩ ਪੁਰਾਣਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਇੱਕ ਗ੍ਰਹ, ਜੋ ਜਿੰਗਿਕਾ ਦੇ ਉਦਰ ਤੋਂ ਵਿਪੁਲਿੰਤ
ਦਾਨਵ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਹੈ. ਇਸ ਦੀ ਨੌਂ ਕੁਹਾਂ ਵਿੱਚ ਘਿਣਤੀ ਹੈ. ਦੇਖੋ,
ਨਵਗ੍ਰਹ। ੪ ਰੋਕ ੫ ਪ੍ਰਫਲ ਤਾਰਾ. ਬੋਦੀ ਵਾਲਾ ਤਾਰਾ. Comet।

੬ ਸਰਦਾਰ. ਮੁਖੀਆ। ੭ ਬਾਉਨਾ. ਵਾਮਨ। ੮ ਦੇਖੋ, ਕੋਤ.

ਕੋਰੁਮਾਫੀ. ਸੰਗਤਾ—ਮੱਛੀ ਹੈ ਜਿਸ ਦੀ ਧੁਜਾ ਵਿੱਚ, ਕਾਮ.
ਜਲ੍ਧਕੇਰੁ. ਮੱਛਕੋਰੁ. "ਜਾਨੀ ਸੈਨ ਆਫੀ, ਮਨੋ ਕੋਰੁਮਾਫੀ."
(ਗੁਵਿ ੧੦)

ਕੋਰੁਮਾਲ. ਰਾਕਵਤ ਅਨੁਸਾਰ ਜੰਬੂਦੀਪ ਦੇ ਨੌਂ ਖੰਡਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ
ਖੰਡ. "ਕੋਰੁਮਾਲ ਜਹਿ ਖੰਡ ਸੁਹਾਵਾ." (ਨਾਪੁ)

ਅਘਰਾਧੀ.

ਕੋਤਨੇ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਕੋਤਕੀ ਦਾ ਫੁੱਲ ਛੋਟਾ ਅਤੇ ਪਿਲੰਡ ਦੀ
ਭਾਰ ਵਾਲਾ ਹੋਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕੋਵਤੇ ਦਾ ਫੁੱਲ ਚਿੱਟਾ ਅਤੇ ਵੱਡਾ ਹੋਂਦਾ ਹੈ.

ਕੋਤਕੀ ਦਾ ਫੁੱਲ ਛੋਟਾ ਅਤੇ ਪਿਲੰਡ ਦੀ ਭਾਰ ਵਾਲਾ ਹੋਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕੋਵਤੇ ਦਾ ਫੁੱਲ ਚਿੱਟਾ ਅਤੇ ਵੱਡਾ ਹੋਂਦਾ ਹੈ.

ਕੋਤਕੀ ਦਾ ਫੁੱਲ ਛੋਟਾ ਅਤੇ ਪਿਲੰਡ ਦੀ ਭਾਰ ਵਾਲਾ ਹੋਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕੋਵਤੇ ਦਾ ਫੁੱਲ ਚਿੱਟਾ ਅਤੇ ਵੱਡਾ ਹੋਂਦਾ ਹੈ.

ਕੋਤਕੀ ਦਾ ਫੁੱਲ ਛੋਟਾ ਅਤੇ ਪਿਲੰਡ ਦੀ ਭਾਰ ਵਾਲਾ ਹੋਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕੋਵਤੇ ਦਾ ਫੁੱਲ ਚਿੱਟਾ ਅਤੇ ਵੱਡਾ ਹੋਂਦਾ ਹੈ.

ਕੋਤਕੀ ਦਾ ਫੁੱਲ ਛੋਟਾ ਅਤੇ ਪਿਲੰਡ ਦੀ ਭਾਰ ਵਾਲਾ ਹੋਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕੋਵਤੇ ਦਾ ਫੁੱਲ ਚਿੱਟਾ ਅਤੇ ਵੱਡਾ ਹੋਂਦਾ ਹੈ.

ਕੋਤਕੀ ਦਾ ਫੁੱਲ ਛੋਟਾ ਅਤੇ ਪਿਲੰਡ ਦੀ ਭਾਰ ਵਾਲਾ ਹੋਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕੋਵਤੇ ਦਾ ਫੁੱਲ ਚਿੱਟਾ ਅਤੇ ਵੱਡਾ ਹੋਂਦਾ ਹੈ.

ਕੋਤਕੀ ਦਾ ਫੁੱਲ ਛੋਟਾ ਅਤੇ ਪਿਲੰਡ ਦੀ ਭਾਰ ਵਾਲਾ ਹੋਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕੋਵਤੇ ਦਾ ਫੁੱਲ ਚਿੱਟਾ ਅਤੇ ਵੱਡਾ ਹੋਂਦਾ ਹੈ.

ਕੋਤਕੀ ਦਾ ਫੁੱਲ ਛੋਟਾ ਅਤੇ ਪਿਲੰਡ ਦੀ ਭਾਰ ਵਾਲਾ ਹੋਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕੋਵਤੇ ਦਾ ਫੁੱਲ ਚਿੱਟਾ ਅਤੇ ਵੱਡਾ ਹੋਂਦਾ ਹੈ.

ਕੋਤਕੀ ਦਾ ਫੁੱਲ ਛੋਟਾ ਅਤੇ ਪਿਲੰਡ ਦੀ ਭਾਰ ਵਾਲਾ ਹੋਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕੋਵਤੇ ਦਾ ਫੁੱਲ ਚਿੱਟਾ ਅਤੇ ਵੱਡਾ ਹੋਂਦਾ ਹੈ.

ਕੋਤੇ } ਵਿ—ਕਿਤਨੇ. ਕਿਤਨੇ ਇੱਕ. “ਕੋਤੇ ਇੰਦ ਚੰਦ ਸੁਰ
ਕੋਤੇਕਿ } ਕੋਤੇ.” (ਜਪੁ) “ਜੀਵਨਾ ਵੀਚਾਰਿ ਦੇਖਿ ਕੋਤੇਕੇ
ਕੋਤੇਕੇ } ਦਿਨਾ?” (ਧਨਾ ਮ: ੧)

ਕੋਤੈ. ਕਿਤਨੇ ਹੀ. ਅਨੇਕਾਂ. “ਕਹਨ ਕਹਾਵਨ ਕਹਿ ਕਈ ਕੋਤੈ.”
(ਕਾਨ ਮ: ੫)

ਕੋਤ੍ਰਾਧੁਧ. ਕੋਤ੍ਰ (ਧੁਜਾ) ਆਧੁਧ (ਧੁਜਾ). “ਸਕਲ ਮੀਨ ਕੇ ਨਾਮ
ਕਹਿ ਕੋਤ੍ਰਾਧੁਧ ਕਹਿ ਅੰਤ.” (ਸਨਾਮ) ਮੱਛ ਦੇ ਨਾਉਂ ਨੈ ਕੇ ਅੰਤ
ਕੋਤ੍ਰ ਅਤੇ ਆਧੁਧ ਪਦ ਦੇਵੇ. ਜਿਵੇਂ—ਭਖਕੋਤ੍ਰ, ਮਕਰਕੋਤ੍ਰ, ਮੱਛਕੋਤ੍ਰ,
ਮਰਸਕੋਤ੍ਰ, ਮੀਨਕੋਤ੍ਰ—ਆਧੁਧ. ਕਾਮ ਦਾ ਸ਼ਬਦ, ਤੀਰ.

ਕੋਦਾਰ. ਸੰ. ਸੰਕ੍ਰਾ—ਖੇਤ। ੨ ਕਿਆਰਾ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਕ (ਜਲ)
ਨੱਕਾ ਦਾਬ (ਵੰਭ) ਕੇ ਦਾਮਿਲ ਬਰੀਏ। ੩ ਇੱਕ ਤੀਰਥ, ਜੋ
ਰਿਆਸਤ ਕੁਧਵਾਲ (ਧੁ. ਪੀ) ਵਿੱਚ ਕੁਧਿਮਾਜੇ ਦੀ ਬਰਫਾਨੀ ਧਾਰਾ
ਵਿੱਚ ਮਹਾਪੰਥ ਦੀ ਚੋਟੀ ਤਲੇ ਇੱਕ ਟਿੱਲੇ ਉੱਤੇ ਹੈ. ਇਸ ਦੀ ਬਲੰਦੀ
੧੧੭੫੪ ਫੁਟ ਹੈ. ਦੇਖੋ ਸਦਾਸ਼ਿਵ ਮੰਦਿਰ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਚੋਟੇ ਦੀ
ਸ਼ਕਲ ਦਾ ਮਹਾਦੇਵ ਹੈ. ਦੱਸਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪਾਂਡਵਾਂ ਤੋਂ ਹਰ ਖਾਕੇ
ਸਿਵ ਜੀ ਇਸ ਥਾਂ ਚੋਟਾ ਬਣਕੇ ਆਏ. ਪੁਜਾਰੀ ਮੰਦਿਰ ਦੇ ਸੰਕਮ
ਹਨ. “ਕੁੰਭਿ ਜਥੇ ਕੋਦਾਰ ਨੁਈਐ.” (ਰਾਮ ਨਾਮਦੇਵ) “ਕਪਤ
ਕੋਦਾਰੇ ਜਾਈ.” (ਸੋਹ ਬਥੀਰ)

ਕੋਦਾਰਨਾਥ. ਸਿਵ. ਦੇਖੋ, ਕੋਦਾਰ ੩.

ਕੋਦਾਰਾ. ਦੇਖੋ, ਕੋਦਾਰ ੩. “ਕੰਕਾ ਜਮਨਾ ਕੋਲ ਕੋਦਾਰਾ.” (ਮਧੂ
ਸੋਲਹੇ ਮ: ੧) ੨ ਕਲਾਣਾ ਠਾਟ ਦਾ ਇੱਕ ਸੰਪੂਰਣ ਰਾਗ ਹੈ. ਇਸ
ਵਿੱਚ ਮੱਧਮ ਸੁੱਧ ਅਤੇ ਤੀਵੁ ਦੇਵੇਂ ਲਗਦੇ ਹਨ. ਨਿਸ਼ਾਦ ਭੀ ਦੇਵੇਂ ਹਨ.
ਸੁੱਧ ਮੱਧਮ ਵਾਦੀ ਅਤੇ ਲਜ਼ਜ ਸੰਵਾਦੀ ਹੈ. ਤੀਵੁ ਮੱਧਮ ਅਤੇ ਕਾਂਧਾਰ
ਦੁਰਬਲ ਹਨ. ਯਾਉਣ ਦਾ ਵੇਨਾ ਰਾਗ ਦਾ ਦੂਜਾ ਪਹਿਰ ਹੈ.

ਸਰਕਮ—ਨ ਸ ਮ, ਕ ਪ, ਮੀ ਪ ਧ ਨ ਧ ਪ, ਸ ਨ ਧ ਪ,
ਮੀ ਪ ਧ ਪ ਮ, ਰ ਸ.

ਸ੍ਰੀ ਕੁਰੂ ਕ੍ਰਿਸ਼ ਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ਕੋਦਾਰੇ ਦਾ ਤੇਈਹਵਾ ਨੰਬਰ ਹੈ।
੨ ਦੇਖੋ, ਕੋਦਾਰਾ.

ਕੋਦਾਰੀ. ਵਟਾਲੇ ਦਾ ਵਾਸਨੀਕ ਨੁੰਬਾ ਖੜੀ, ਜੋ ਸ੍ਰੀ ਕੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ
ਜੀ ਦਾ ਸਿੱਖ ਹੋ ਕੇ ਵਡਾ ਬਰਦੀ ਵਾਲਾ ਪੁਸਿੱਧ ਹੋਇਆ. ਕੁਰੂ ਸਾਹਿਬ
ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਪੁਰਾਖਕ ਬਾਪਕੇ ਮੰਜੀ ਬਖਸ਼ੀ. ਦੇਖੋ, ਬਾਈ ਮੇਜਿਆਂ.

ਕੋਂਦ੍ਰ. ਸੰ. ਸੰਕ੍ਰਾ—ਧੁਰ (ਲੱਠ) ਦਾ ਮੱਧ ਭਾਗ. ਖੇਰੇ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰਲਾ
ਥਾਂ. ਮਰਕਜ਼ the centre^੨ of a circle.

ਅਰਜੁਨ ਤੋਂ ਹਰ ਖਾਕੇ ਸਿਵ ਜੀ ਨੇ ਚੋਟੇ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਵਿੱਚ ਇੱਥੇ ਪਨਾਹ ਲਈ. ਧਤ
ਪਹਾਰ ਵਿੱਚ ਧਸ ਗਿਆ ਕੇਵਲ ਪਿੱਠ ਭਾਗ ਦਿਖਾਈ ਦਿੰਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੀ ਪੂਜਾ
ਲੋਕ ਕਰਦੇ ਹਨ. ਭਾਰੀ ਹਿੰਸਿਆਂ ਦੀ ਪੂਜਾ ਰਾਹ ਹੋਕਨਾ ਥਾਵਾਂ ਤੇ ਹੋਈ ਹੈ—ਭਾਰੀ
ਦੀ ਪੂਜਾ ਤੁੰਗਨਾਥ ਤੇ, ਮੁੰਹ ਦੀ ਰੁਦ੍ਰਨਾਥ ਤੇ, ਨਾਭੀ ਦੀ ਮਧਮਕੋਤ੍ਰ ਤੇ, ਸਿਰ
ਅਤੇ ਜਣਾ ਦੀ ਕਨਾਪੇਸ਼ੁਰ ਤੇ. ਇਹ ਪੰਜੇ ਅਸਥਾਨ ਪੰਜ ਕੋਦਾਰ ਸਦਾਉਂਦੇ ਹਨ.
ਅੰਕੁਰੇਈ ਵਿੱਚ ਇਹ ਸ਼ਬਦ, ਧੁਨਾਨੀ Kentron ਤੋਂ ਆਇਆ ਹੈ, ਅਤੇ
ਧੁਨਾਨੀ ਵਿੱਚ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਦੇ ਕੋਂਦ੍ਰ ਦਾ ਇਹ ਰੂਪਾਂਤ ਹੈ.

ਕੋਨ. ਕੀਆਨ. ਕੀਤੇ. ਕਰੇ. “ਉਤਮ ਹਰਿ ਹਰਿ ਕੋਨ.” (ਬਾਨ ਮ:
੪) ੨ ਸਰਬ—ਕਿਸੇ ਨੇ. ਕਿਸ ਬਰਕੇ. ਤ੍ਰਿਤੀਯਾ ਵਿਭਕ੍ਤਿ ਦਾ ਇੱਕ
ਵਚਨ. “ਜੇਨ ਕੋਨ ਪੁਕਾਰੇ ਹਰਿਜਸ ਸੁਨਹੁ.” (ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ੫)
ਜਿਸ ਕਿਸ ਤਰਾਂ ਹਰਿਕਥ ਸੁਣੈ। ੩ ਸੰਕ੍ਰਾ—ਇੱਕ ਉਪਨਿਸਦ,
ਜਿਸ ਦੇ ਮੁੱਢ “ਕੋਨ” ਪਾਠ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਇਹ ਸੰਕ੍ਰਾ ਹੋ ਗਈ ਹੈ,
ਜਿਵੇਂ—ਸੋਦਰੁ, ਜੋ ਪੁਰਖੁ ਆਦਿਕ. ਕੋਨ ਉਪਨਿਸਦ ਦਾ ਨਾਉਂ
“ਤਲਵਕਾਰ” ਭੀ ਹੈ.

ਕੋਪੁਰ. ਸੰ. ਸੰਕ੍ਰਾ—ਕੁਜਰੰਦ. ਅੰਗਦ. ਭਾਬੁਰੰਦ. ਖਹੁੰਟਾ.

ਕੋਰ. ਵਰ—ਸੰਬੰਧ ਬੇਧਕ ਅਵਤਾਰ. ਦਾ. ਕਾ. “ਕੁਰੁ ਕੋਰ ਹੁਕਮ
ਸਿਰ ਧਾਰਲੀਨ.” (ਗੁਪਤ) ੨ ਸੰਕ੍ਰਾ—ਮਾਂਕਟ ਤੋਂ ਪੰਜ ਕੋਰ ਪੂਰਵ
ਸ੍ਰੀ ਕੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਇੱਕ ਗੁਰਦੁਆਰਾ. ਦੇਖੋ, ਕੋਰ ਸਾਹਿਬ।
੩ ਭਾ ੨ ਲਿੰਕ. ਜਨਨੋਂਦ੍ਰਿਯ.

ਕੋਰ ਸਾਹਿਬ. ਪਿੰਡ “ਜੈਸੁਖ,” ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਗੁਜਰਾਤ, ਤਸੀਲ ਫਾਲੀਆ,
ਭਾਣਾ ਪਿੰਡੀਬਹਾਉਂਦੀਨ ਤੋਂ ਪੂਰਵ ਦੇ ਫਰਲਾਕ ਦੇ ਕਰੀਬ ਸ੍ਰੀ
ਕੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਹੈ. ਮਹਾਰਾਜਾ ਚਣੀਸਰ ਸਿੰਘ
ਨੇ ੪੦ ਮੁਰੱਬੇ ਜ਼ਮੀਨ ਅਤੇ ਪੰਜ ਹਜ਼ਾਰ ਰੁਪਯਾ ਸਾਲਾਨਾ ਜਾਗੀਰ
ਇਸ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਨਾਲ ਲਾਈ, ਦਰਬਾਰ ਅਤੇ ਤਲਾਉ ਦੀ ਸੇਵਾ
ਭਾਰਤੀ.

ਇੱਥੇ ਵੈਸਾਖੀ ਚੇਤਚੋਦਸ ਅਤੇ ਭਾਦੋਂ ਦੀ ਮੌਸਿਆ ਨੂੰ ਮੇਲੇ ਲਗਦੇ
ਹਨ. ਉਦਾਸੀ ਪੁਜਾਰੀ ਹੈ.

ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਚਿਲੀਆਵਾਲਾ ਤੋਂ ਦੱਖਣ ਵੱਲ ੬ ਮੀਲ ਦੇ
ਕਰੀਬ ਹੈ.

ਕੋਰਣਾ. ਕ੍ਰਿ—ਕੀਟ ਬਰਨਾ. ਪਿੰਡਾਉਣਾ. ਵਿਖੇਰਨਾ। ੨ ਬਾਂਸ ਦੇ
ਪੋਰ ਵਿੱਚਦੀਂ ਖੇਤ ਵਿੱਚ ਦਾਣੇ ਫੈਲਾਉਣੇ (ਬੀਜਣੇ).

ਕੋਰਲ. ਸੰ. ਸੰਕ੍ਰਾ—ਇੱਕ ਦੱਖਣੀ ਦੇਸ਼, ਜੋ ਕੰਨੜਾਕੁਮਾਰੀ ਤੋਂ ਲੈ
ਕੇ ਕੋਂਕਰਣ ਤੀਕ ਸਮੁੰਦਰ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਮਾਲਾਬਾਰ
ਟ੍ਰਾਵਨਕੋਰ ਅਤੇ ਕਨਾਰਾ ਸ਼ਾਮਿਲ ਸਨ. ਹੁਣ ਇਸ ਦੀ ਕਨਾਰਾ
ਸੰਕ੍ਰਾ ਹੈ. ਇਸ ਦੀ ਬੋਲੀ ਕਨਾਰੀ ਕਹੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਚੇਰ।
੨ ਕੋਰਲ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਨਿਵਾਸੀ। ੩ ਵਲਿਤਜੋਤਿਸ ਦਾ ਇੱਕ ਭੇਦ, ਜਿਸ
ਦਾ ਪੁਰਾਰ ਪਹਿਲਾਂ ਕੋਰਲ ਦੇਸ਼ ਤੋਂ ਹੋਇਆ ਹੈ.

ਕੋਰਾ. ਸੰਕ੍ਰਾ—ਕੋਰਣ (ਕੀਟ-ਵਿਖੇਰਣ) ਦਾ ਕਰਮ। ੨ ਕੋਲਾ.
ਕਦਲੀ। ੩ ਵਰ ਸੰਬੰਧ ਬੇਧਕ ਅਵਤਾਰ. ਕਾ. ਦਾ. “ਪੰਨੁ ਪੰਨੁ ਕੁਰੂ
ਨਾਨਕ ਸਨ ਕੋਰਾ.” (ਕਉ ਮ: ੪) “ਕਤ ਕੀ ਮਾਈ ਬਾਪੁ ਕਤ
ਕੋਰਾ.” (ਕਉ ਮ: ੧)

ਕੋਰਿਆ. ਕੀਟ ਕੀਤਾ. ਪਿੰਡਾਇਆ. ਵਿਖੇਰਿਆ। ੨ ਵਰ—ਦਾ.
ਕਾ.

ਕੋਰੀ. ਸੰਕ੍ਰਾ—ਕੋਰੀ ਅੰਬੀ. ਅੰਬਿਆ। ੨ ਕੋਰਾ ਦਾ ਇਸਤ੍ਰੀਲਿੰਗ
ਦੀ. ਕੀ. “ਕਲਰ ਕੋਰੀ ਕੰਧ ਜਿਉ.” (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧)। ੩ ਆਵੇ
ਅਬਰਾ ਭੱਠੇ ਦੀ ਤੱਤੀ ਸੁਆਹ (ਭਲਮ). “ਕੋਰੀ ਮੱਧ ਧਸਕ ਸੇ
ਕਰੇ.” (ਗੁਵਿ ੬)

ਕੋਰੇ. ਕੋਰਾ ਦਾ ਬਹੁਵਚਨ. ਦੇ. ਕੇ. "ਅਜਬ ਕੰਮ ਕਰਤੇ ਹਰਿ ਕੋਰੇ." (ਮਥ ਅ: ਮ: ੩) ੨ ਸਰਵ—ਕੋਹਰਾ (ਕੋਰਾ) ਦਾ ਬਹੁਵਚਨ. ਕੋਰੇ.

ਕੋਰੀ.

ਕੋਰੇ. ਸਰਵ—ਕਿਸ. "ਤੂੰ ਆਹੇ ਕੋਰੇ ਕੰਮਿ." (ਸ. ਫਰੀਦ) ੨ ਕੋਹਤੇ ਕੋਨਸੇ.

ਕੋਲ. ਸੰ. ਕੋਲਿ. ਸੰਗਤ—ਕੁੰਤਾ. ਖੋਲ. "ਜਿਮ ਕੋਲਹੀਣ ਕੁਮਾਰ." (ਪ੍ਰਿਥੁਰਾਜ) "ਬਾਜ ਪਏ ਤਿਸੁ ਰਬ ਦੇ ਕੋਲੇ ਵਿਸਰੀਆਂ." (ਸ. ਫਰੀਦ) ੨ ਕੋਲਾ. ਬਦਲੀ. "ਮਾਲੀ ਕੇ ਖਾਓ ਕੋਲ ਆਈ." (ਟੋਡੀ ਨਾਮਦੇਵ) ੩ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦੀ ਕੋਲਿ ਦਾ ਅਸਥਾਨ. ਬ੍ਰਿੰਦਾਵਨ. "ਕੰਕਾ ਜਮਨਾ ਕੋਲ ਕੇਦਾਰਾ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੧) ੪ ਸੰ. ਕੋਲਿਕ. ਕੋਲ. ਦੇਵਦਾਰ ਤੋਂ ਬਣੀਆ ਇੱਕ ਪਹਾੜੀ ਬਿਰਛ.

ਕੋਲਕ. ਸੰ. ਖਿਡਾਰੀ। ੨ ਨਚਾਰ.

ਕੋਲਕੋਲਾਲੀ. ਵਿ—ਕੋਲਿ (ਖੋਲ) ਕਰਾਉਣ ਵਾਲਾ, ਕੀਲਾਲੀ (ਦੇਵਤਿਆਂ ਤੋਂ). ਜਿਸ ਦੀ ਸੱਤਾ ਕਰਕੇ ਦੇਵਤੇ ਚੋਸ਼ਾ ਕਰਦੇ ਹਨ. ਜਿਸ ਦੀ ਲਕਤਿ ਨਾਲ ਦੇਵਤਾ ਖੇਡ ਰਹੇ ਹਨ. "ਹਰਿ ਮਿਲਿਆ ਕੋਲਕੋਲਾਲੀ." (ਧਨਾ ਮ: ੪)

ਕੋਲਾ. ਵਿ—ਇਕੋਲਾ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. ਨਿਰਲੇਪ. ਅਸੰਗ. "ਮਹਾ ਅਨੰਦ, ਕਰੇ ਸਦ ਕੋਲਾ." (ਆਸਾ ਨਾਮਦੇਵ) ੨ ਸੰਗਤ—ਕਦਲੀ. ਚੰਡਾ. ਅੰ. Plantain. L. Musa Sapientum. ਯ. ਮੋਢ. ਕੋਲੇ ਦਾ ਛੂਟਾ ਅਤੇ ਝਲ ਸਾਢੇ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ. "ਕੋਲਾ ਪਾਕਾ ਭਾਰਿ." (ਰਾਮ ਕਵੀਰ) ਬੰਡੀਲੇ ਚਾਤ ਵਿੱਚ ਪੱਕਾ ਕੋਲਾ ਮੰਨ ਰੱਖਿਆ ਹੈ। ੩ ਦੇਖੋ, ਕੋਲ.

ਕੋਲਾਲੀ. ਵਿ—ਕੀਲਾਲ (ਅੰਮ੍ਰਿਤ) ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਤ—ਦੇਵਤਾ ਦੇਖੋ, ਕੋਲਕੋਲਾਲੀ। ੩ ਕੀਲਾਲ (ਜਲ) ਧਾਰਣ ਵਾਲਾ. ਬੱਦਲ. ਮੋਖ.

ਕੋਲਿ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਖੋਲ. ਕੁੰਤਾ। ੨ ਸਿਧੁਨ. ਇਸਤ੍ਰੀਸੰਗ. ਚਰਿ। ੩ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ. ਕੁਮਿ. ਜਮੀਨ.

ਕੋਲੋਂ. ਸੰ. ਕਿਲਿਮ. ਸੰਗਤ—ਕੀਲ ਅਤੇ ਦੇਵਦਾਰ ਦੇ ਬਿਚਕਾਰ (ਚਰਜੇ ਦੀ) ਇੱਕ ਪਹਾੜੀ ਲੰਕਤ, ਜੋ ਇਮਾਰਤਾਂ ਵਿੱਚ ਵਰਤੀਦੀ ਹੈ. Pinus Deodar.

ਕੋਰ. ਫ਼ਿ. ਵਿ—ਕਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ. ਕੈਸੇ. ਕਿਵੇਂ. "ਕੁਝ ਬਾਤੁ ਪਿਆਰੇ ਕੋਰ ਰਹਾ?" (ਧਨਾ ਮ: ੧) "ਕੋਰ ਨੈਣੀ ਦੇਖਦੇ?" (ਗਉੜੀ ਮ: ੧)

ਕੋਵਟ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਬੰਦਰਾ. ਕੁਛਾ। ੨ ਸੰ. ਕੋਵਤੀ. ਮਲਾਹ. ਨੌਕਾ (ਕੋਈ) ਚਲਾਉਣ ਵਾਲਾ.

ਕੋਵਡ } ਕਿਤਨਾ ਵਡਾ. "ਕੋਵਡ ਵਡਾ ਭੀਟਾ ਹੋਇ?" (ਸੋਦਰੁ)

ਕੋਵਲ. ਸੰ. ਵਿ—ਇਕੋਲਾ. ਸਿਰਫ. "ਕੋਵਲ ਕਾਲੀ ਕਰਤਾਰ." (ਹਜ਼ਾਰੇ ੧੦) ੨ ਨਿਸਚੇ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ। ੩ ਸੁੱਧ. ਖਾਲਿਸ. ਨਿਰੋਲ. "ਕੋਵਲ ਨਾਮ ਦੀਓ ਕੁਰਮੰਤੁ." (ਗਉੜੀ ਮ: ੫) ੪ ਸੰਗਤ—ਦਮਦਮੇ ਤੋਂ ਸੱਤ ਕੋਰ ਦੱਖਣ ਇੱਕ ਪਿੰਡ. ਦੱਖਣ ਨੂੰ ਜਾਣ ਲਈ ਦਸ਼ਮੇ

ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਡੇਰਾ ਦਮਦਮੇ ਤੋਂ ਚੱਲਕੇ ਇਸ ਥਾਂ ਹੋਇਆ ਸੀ. ਇਹ ਜਿਲਾ ਹਿਸਾਰ ਤਸੀਲ ਬਾਣਾ ਰੋਡੀ ਵਿੱਚ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਕਾਲਾਂਵਾਲੀ ਤੋਂ ੪ ਮੀਲ ਉੱਤਰ ਪੂਰਬ ਹੈ. ਪਿੰਡ ਤੋਂ ਦੱਖਣ ਵੱਲ ਬਾਹਰਵਾਰ ਦਸਮੇਸ਼ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਇੱਕ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਹੱਥ ਹੈ, ਜੋ ਕਾਨੂਨ ਅਨੁਸਾਰ ਬਣੀ ਹੋਈ ਹੈ. ਇਸ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਨਾਲ ੪੦ ਵਿੱਖੇ ਜ਼ਮੀਨ ਹੈ.

ਕੋਵਡਾ. ਸੰ. ਕੋਵਿਕਾ. ਸੰਗਤ—ਇਹ ਕੋਤਕੀ ਦੀ ਇੱਕ ਜਾਤਿ ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਰੰਗ ਚਿੱਟਾ ਅਤੇ ਕੋਤਕੀ ਨਾਲੋਂ ਵੱਲ ਵਡਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਅਰਥ ਅਤੇ ਇਤਰ ਬਹੁਤ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਕੋਤਕੀ, ਕੋਵਾਰੀ. ਦੇਖੋ, ਕਿਵਾਰੀ.

ਕੋੜਾ. ਸੰਗਤ—ਵੱਟ. ਬਲ। ੨ ਦੇਖੋ, ਕੋੜਾ.

ਕੋੜਾ. ਸਰਵ—ਕੋਟ. ਕੋਨਸਾ.

ਕੈ. ਸਰਵ—ਕਿਤਨੇ. ਕਈ. "ਕੈ ਲੋਅ ਖਪਿ ਮਹੀਜੀਦੀ." (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਮਲਾ) ੨ ਕਿਸ. "ਹਉ ਕੈ ਦਰਿ ਪੁਛਉ ਜਾਇ?" (ਸੁੀ ਮ: ੩) "ਕੈ ਸਿਉ ਕਰੀ ਪੁਛਾਓ?" (ਧਨਾ ਮ: ੧) ੩ ਵਜ—ਅਥਵਾ. ਜਾਂ. "ਕਰਤੇ ਕੀ ਮਿਤਿ ਕਰਤਾ ਜਾਣੈ, ਕੈ ਜਾਣੈ ਕੁਝ ਸੁਰਾ." (ਬਿਅੰਕਾਰ) "ਕੈ ਸੰਗਤਿ ਕਰਿ ਸਾਧੁ ਕੀ ਕੈ ਹਰਿ ਕੇ ਕੁਝ ਗਾਇ." (ਸ. ਕਵੀਰ) ੪ ਕਾ. ਕੇ. "ਪਹਿਲੇ ਪਹਿਰੈ ਚੈਤਿ ਕੈ ਵਣਜਾਰਿਆ ਮਿਰਾ." (ਸੁੀ ਮ: ੧ ਪਹਿਰੇ) ੫ ਕਰਕੇ, ਕ੍ਰਿਤਾ. "ਕੈ ਪੁਦੱਖਨਾ ਕਰੀ ਪੁਰਾਮ." (ਗੁਪਤ) "ਪੁਛੁ ਬੰਡ ਤੇ ਨਿਕਸੇ ਕੈ ਬਿਸਥਾਰ." (ਬਸੰ ਕਵੀਰ) ੬ ਸੇ. ਤੋਂ. "ਮਦ ਮਾਇਆ ਕੈ ਅੰਧ." (ਜ. ਮ: ੯) "ਗੁਰਮਤਿ ਸਤਿ ਕਰ ਜੋਨਿ ਕੈ ਅਸੋਨਿ ਭਏ." (ਭਾਗੁ ਕ) ੭ ਦੇਖੋ, ਕਾਕ.

ਕੈਂ. ਸਰਵ—ਕਿਸ. "ਤੁਧੁ ਨੈ ਭੋਤਿ ਜਾਈਐ ਪੁਛੁ ਕੈਂ ਧਰਿ?" (ਆਸਾ ਮ: ੫) ਕਿਸ ਪਾਸੇ ਜਾਈਏ?

ਕੈਸ. ਫ਼ਿ. ਵਿ—ਕੈਸੇ. ਕਰੋਗਰ. ਕਿਵੇਂ. "ਕਹੋ ਸੁ ਕੈਸ ਪਾਈਐ?" (ਅਕਾਲ)

ਕੈਸ. ਸੰਗਤ—ਕਾਯਸ. ਭਗਤਾ. ਭਿਸਾਦ.

ਕੈਸਰ. ਅ. ਕੈਸਰ. ਸੰਗਤ—ਬਾਦਸ਼ਾਹ. Caesar। ੨ ਰੂਮ ਦਾ ਬਾਦਸ਼ਾਹ. ਕਈ ਬਿਦਾਨ ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਰੂਮੀਬੋਲੀ ਵਿੱਚ ਕੈਸਰ ਉਸ ਦੀ ਸੰਗਤ ਹੈ, ਜੋ ਮਾਤਾ ਦੇ ਮਰਣ ਪੁਰ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਹੋਵੇ. ਸੋ ਰੂਮ ਦਾ ਬਾਦਸ਼ਾਹ "ਅਕਤੂਸ" ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜੰਮਿਆ ਸੀ, ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਉਸ ਦੀ ਕੈਸਰ ਸੰਗਤ ਹੋਈ. ਇਸ ਪਿੱਛੋਂ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਅਥਵਾ ਸਰਨਸ਼ਾਹ ਦਾ ਬੋਧਕ ਹੋ ਗਿਆ.

ਕੈਸਾ } ਫ਼ਿ. ਵਿ—ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ. ਕੇਹੋ ਜੇਹਾ. ਕਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸੇ.
ਕੈਸਿਕ } ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ. "ਕੈਸੇ ਹਰਿਗੁਣ ਗਾਵੈ?" (ਵਡ ਅ: ਮ: ੩)
ਕੈਸੀ } ਕੇਹੀ ਜੇਹੀ. ਕੇਹੀ। ੨ ਕੈਸੀ ਸ਼ਬਦ "ਕੈਸੀ" ਅਰਥ ਵਿੱਚ ਭੀ ਆਇਆ ਹੈ. "ਛਪਾ ਕਰ ਕੈਸੀ ਛਾਓ ਕਾਲਿੰਦੀ ਕੇ ਕੁਲ ਕੇ." (ਅਕਾਲ)

ਕੈਹਬਰ. ਕਹਾਵਤ. ਕਥਨ. ਦੇਖੋ, ਕਹਿਵਤ ੨.

ਕੈਹਰ. ਦੇਖੇ, ਕਹਰ.

ਕੈਹਾ } ਸੰਗਤ—ਕਾਂਸਤ. ਕਾਂਸੀ “ਉਜਲੁ ਕੈਹਾ ਚਿਲਕਣਾ.”
ਕੈਹਾ } (ਸੁਹੀ ਮ: ੧) “ਕੈਹਾਂ ਕੰਚਨ ਤੁਣੈ ਸਾਰ.” (ਮ: ੧ ਵਾਰ
ਮਾਭ)

ਕੈਹੀ. ਸਰਵ—ਕਿਸੇ ਦਾ. ਕਿਸੇ ਦਾ ਭੀ. “ਹਿਆਉ ਨ ਕੈਹੀ
ਰਾਹਿ.” (ਸ. ਫਰੀਦ) ਕਿਸੇ ਦਾ ਭੀ ਮਨ ਨਾ ਢਾਹ.

ਕੈਕ. ਸਰਵ—ਕਈ ਇੱਕ. “ਦਿਨ ਕੈਕ ਗਏ.” (ਪ੍ਰਿਥੁਰਾਜ)

ਕੈਕਲੀ }
ਕੈਕੇਈ } ਦੇਖੇ, ਕੇਕਈ.
ਕੈਕੇਈ }

ਕੈਕੀ. ਕਰਕੇ. ੨ ਕੈਕੀ ਦੇ ਭਾਂ ਵੀ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਆਇਆ ਹੈ.
“ਜੀਤ ਚੁੱਪ ਦੇ ਬਰ ਨਏ ਕੈਕੀ.” (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧੦੨) ਕੈਕੇਈ ਨੇ
ਦਸਰਥ ਤੋਂ ਦੇ ਵਰ ਲਏ.

ਕੈਮੁਸਰੋ. ,/ ਈਰਾਨ ਦਾ ਬਾਦਸ਼ਾਹ, ਜੋ ਕਿਆਨੀ ਮਾਲਦਾਨ ਦਾ
ਭੀਜਾ ਸ਼ਾਹ ਸੀ. ਇਹ ਕੈਕਾਊਸ ਦਾ ਪੋਤਾ ਅਤੇ ਸਯਾਬਸ ਦਾ ਬੇਟਾ
ਸੀ. ਇਸ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਧਰਮਾਤਮਾ ਬਾਦਸ਼ਾਹਾਂ ਵਿੱਚ ਹੈ. ਕੈਮੁਸਰੋ ਦਾ
ਨਾਉਂ ਅੱਠਵੀਂ ਹਕਾਇਤ ਵਿੱਚ ਆਇਆ ਹੈ.

ਕੈਂਚੀ. ਤੁ ਯੁੱਧ ਸੰ. ਕਤੰਨੀ. ਸੰਗਤ—ਕਰਦਣੀ.

ਕੈਟਭ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਪਟਥੀਜਨਾ. ਖਦਕੋਤ. ਟਣਾਣਾ. ਦੇਖੇ, ਜੁਕਨੂੰ.
੨ ਮਧੁਦੇਵ ਦਾ ਭਾਈ. ਮਹਾਂਭਾਰਤ ਅਤੇ ਰਾਮਾਇਣ ਵਿੱਚ ਕਥਾ ਹੈ
ਕਿ ਜਦ ਵਿਸਨੁ ਜਲ ਵਿੱਚ ਸੌ ਰਹੇ ਸਨ, ਤਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕੰਨ ਵਿੱਚੋਂ
(ਅਥਵਾ ਕੰਨ ਦੀ ਮੀਲ ਤੋਂ) ਦੋ ਦੈਤ ਉਪਜੇ, ਇੱਕ ਦਾ ਨਾਉਂ
ਕੈਟਭ, ਦੂਜੇ ਦਾ ਨਾਉਂ ਮਧੁ ਸੀ. ਇਹ ਦੋਵੇਂ ਨਾਭਿਕਮਲ ਤੇ ਬ੍ਰਹਮਾ
ਨੂੰ ਵੇਖਕੇ ਮਾਰਣ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਹੋਏ. ਬ੍ਰਹਮਾ ਨੇ ਵਿਸਨੁ ਦੀ ਅਰਾਧਨਾ
ਕੀਤੀ, ਜਿਸ ਤੇ ਵਿਸਨੁ ਨੇ ਯੁੱਧ ਕਰਕੇ ਦੋਹਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰਿਆ.
ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਚੰਡੀਚਰਿਤ੍ਰ ਵਿੱਚ ਇਸੇ ਪੁਸ਼ੰਕ ਦਾ ਅਨੁਵਾਦ
ਹੈ—

“ਬ੍ਰੁਤਮਿਲ ਤੇ ਦੈਤ ਰਚੇ ਰੁਝ ਤਾ. xxx

ਮਧੁ ਕੈਟਭ ਨਾਮ ਭਏ ਤਿਨ ਕੇ. xx

ਜੁੱਧ ਕਰਜੇ ਤਿਨ ਸੋ ਭਗਵੰਤ,

ਨ ਮਾਰ ਸਕੇ ਅਤਿ ਦੈਤ ਭਲੀ ਹੈ,

ਸਾਲ ਭਏ ਤਿਨ ਪੰਢ ਹਜਾਰ,

ਦੁਹੂੰ ਨਰਤੇ ਨਹਿ ਬਾਂਹ ਟਲੀ ਹੈ,

ਦੈਤਨ ਰੀਝ ਕਹੜੇ—“ਵਰਮਾਂਗ”

ਕਹੜੇ ਹਰਿ—“ਸੀਸਨ ਦੇਹੁ,” ਭਲੀ ਹੈ,

ਧਾਰ ਉਰੁ ਪਰ ਚੜ੍ਹ ਸੋ ਕਾਟਕੈ,

ਜੋਤਿ ਨੈ ਆਪਨੇ ਅੰਗ ਮਲੀ ਹੈ.”

ਹਰਿਵੰਸ਼ ਦੇ ਪੜ੍ਹੇ ਅਧਿਆਯ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਬ੍ਰਹਮਾ ਨੇ
ਦੋ ਮਿਟੀ ਦੇ ਖਿਡੌਣੇ ਬਣਾਏ, ਜਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਾਣ ਪਾਏ ਤਦ ਉਹੀ
ਮਧੁ ਕੈਟਭ ਦੈਤ ਹੋ ਗਏ. ਦੇਖੇ ਮਧੁ ੮.

ਕੈਟਭਾਰਿ. ਵਿਸਨੁ, ਜੋ ਕੈਟਭ ਦੈਤ ਦਾ ਵੀਰੀ ਹੈ. ਦੇਖੇ, ਕੈਟਭ ੨
ਕੈਠਲ. ਜਿਲਾ ਸਿਮਲੇ ਵਿੱਚ ਪਹਾੜੀ ਰਿਆਸਤ. ਕਰੋਥਲ. ਦੇਖੇ,
ਪੰਜਾਬ.

ਕੈਠੇ } ਬਾਂਗਰ. ਫਿ. ਭਿ—ਕਿਸ ਥਾਂ. ਕਹਾਂ. ਕਿੱਥੇ. “ਬਾਹਰਿ ਕੈਠੇ
ਕੈਠੇ } ਜਾਇਓ?” (ਗਉ ਮ: ੫) “ਦੇਹ ਨ ਹੋਤੀ ਤਉ ਮਨੁ ਕੈਠੇ
ਰਹਿਤਾ?” (ਸਿਧ—ਕੋਸਟਿ) ੨ ਸਰਵ—ਕਿਸੇ ਨੇ. “ਬਿਨ ਨਹਿਏ
ਕੈਠੇ ਪਾਇਓ ਰੇ?” (ਟੋਭੀ ਮ: ੫)

ਕੈਂਡਾ. ਸੰਗਤ—ਮਧ. ਪਿਆਨਾ. ੨ ਢਾਂਚਾ. ਸਾਂਚਾ. ੩ ਪੋਠੇ. ਸਰਵ—
ਕਿਸ ਦਾ. ੪ ਕੰਟਕ (ਦੁਖਦਾਈ) ਲਈ ਭੀ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਵਰਤਿਆ
ਹੈ. “ਐਂਡਾ ਕੈਂਡਾ ਬੇਨਤਾ, ਕਨਯਾ ਬੁਰਾ ਮਨਾਇ. ਵੇਮੁਖ ਇਨ ਸਭ
ਤੇ ਬਚੋਂ ਫੂਲ ਸੰਪਦਾ ਆਇ.” (ਸੋ ਨਾਖੀ ਅਤੇ ਰੁਪ੍ਰਸੂ) ਅਯਤਿਆ
ਹੋਯਾ (ਅਹੰਕਾਰੀ), ਕੰਟਕ (ਦੁਖਦਾਈ), ਬਹੁਤ ਬੈਲਣ ਵਾਲਾ
(ਭਕਤਦਾਈ) ਅਤੇ ਕਨਯਾ ਮਾਰਨ ਵਾਲਾ.

ਕੈਤਵ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਕਿਤਵ (ਭਲ) ਦਾ ਭਾਵ. ਕਪਟਾ. ੨ ਜੁਆ.
੩ ਧੜ੍ਹਗਾ. ੪ ਹਰੀ ਮਣੀ. ਸਭਾ. ੫ ਭਿ—ਜੁਆਰੀਆ. ੬ ਕਪਟੀ.
ਕੈਤਵਪਨੁਤਿ. ਦੇਖੇ, ਅਪਨੁਤਿ (ਅ).

ਕੈਥ. ਸੰ. ਕਪਿੱਥ. ਸੰਗਤ—ਜੰਗਲੀ ਨਾਜਪਾਤੀ. ਦੇਖੇ, ਕਪਿੱਥ.
੨ ਦੇਖੇ, ਕਾਇਥ ੪-੫.

ਕੈਥਲ } ਕਰਨਾਲ ਜਿਲੇ ਦੀ ਤਸੀਲ ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਨਗਰ, ਜੋ ਕਰਨਾਲ
ਕੈਥਲ } ਤੋਂ ੧੮ ਕੰਧ ਪੱਛਮ ਰੁਰੂਕੋਰੂਮਿ ਵਿੱਚ ਹੈ. ਇਹ ਸ਼ਹਿਰ
ਪ੍ਰਧਿਸ਼ੂਰ ਨੇ ਵਸਾਇਆ. ਹਨੁਮਾਨ ਦੀ ਮਾਤਾ ਅੰਜਿਨਾ ਦਾ ਮੰਦਿਰ
ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਨਾਮ “ਕਪਿਥਲ” ਰਾਖਿਆ. ਭਕਤਦਾਈ ਭਾਈ ਰੁਰੂਕਥਲ
ਸਿੰਘ ਦੇ ਸੁਪੁਰੁ ਭਾਈ ਦੇਸੂ ਸਿੰਘ ਨੇ ਮੁਲਕ ਮੌਲਕੇ ਕੈਥਲ ਨੂੰ ਸਨ
੧੭੬੭ ਵਿੱਚ ਆਪਣੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਬਣਾਇਆ. ਇਸ ਦੇ ਪੂਰੁ ਨਾਲ
ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਪੋਠੇ ਭਾਈ ਉਦਯ ਸਿੰਘ ਨੇ ਰਾਜ ਚੰਗੀ ਰਚਾ ਕੀਤਾ. ਭਾਈ
ਉਦਯ ਸਿੰਘ ਦੇ ਰਾਜਕਵਿ ਕਵੀਰਾਜ ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਨੇ ਇਸੇ
ਨਗਰ ਵਿੱਚ ਰਹਿਕੇ ਰੁਰੂਪੁਰਪਸੁਰਯ ਆਦਿਕ ਪੁਸਤਕ ਰਚੇ ਹਨ.
ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਕੈਥਲ ਬਾਬਰ ਵਾਲਮੀਕ ਦੇ ਅਨੁਵਾਦ ਦੇ
ਅੰਤ ਲਿਖਦੇ ਹਨ—

“ਭੀਰ ਤੀਰ ਤੀਰਥ ਕੀ ਭੀਰ ਬਰ ਪੀਰ ਹਰ

ਨੀਰ ਭਏ ਸੁੰਦਰ ਸੁਹਾਵਤ ਸੁਪਾਨ ਕੀ,

ਸੰਤ ਹੋ ਮਹੰਤ ਭਗਵੰਤ ਕੀ ਭਗਤਿਵੰਤ

ਅੰਤਕ ਕੇ ਅੰਤ ਕੇ ਨਾ ਪਾਇ ਪੀਰ ਪ੍ਰਾਨ ਕੀ.

ਪਰਮ ਪਵਿਤ੍ਰ ਹੈ ਚਿਚਿਤ੍ਰ ਦੇਵਤਾਨ ਬਲ

ਜਤ੍ਰ ਤਤ੍ਰ ਚਿਤ੍ਰ ਚਿਤ੍ਰ ਦੈਤ ਮਤਿ ਸਯਾਨ ਕੀ,

ਉਪਮਾ ਮਹਾਨ ਕੀ ਨਾ ਆਨ ਮੇ ਸਮਾਨ ਕੀ

ਪੁਰਾਨ ਮੇ ਪੁਰਾਨ ਕੀ ਸੁ ਕੈਥਲ ਸਥਾਨ ਕੀ.”

ਭਾਈ ਉਦਯ ਸਿੰਘ ਦੇ ਸੰਤਾਨ ਨਹੀਂ ਹੋਈ. ਇਸ ਲਈ ੧੫
ਮਾਰਚ ਸਨ ੧੮੪੩ ਨੂੰ ਉਸ ਦੇ ਦੇਹਾਂਤ ਹੋਣ ਪੁਰ ਇਹ ਰਿਆਸਤ
‘ਭਾਵ—ਵਾਲਮੀਕਿ ਰਾਮਾਯਣ. (ਮੰਮਾਦਰ)

ਅਯੋਧ ਨੀਤਿ ਨਾਲ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਮਿਲਾਈ ਗਈ।¹ Kythal was a Cis-Sutlej Sikh State which entered into treaty with the British Government in 1809.

The Chiefs of the Cis-Sutlej States never dreamt when they entered into alliance with the British that their states would be annexed to the territory of the East India Company for want of heirs. For, according to the Hindu Law, they knew, they could always adopt heirs in the event of the failure of a progeny. This is exactly what the British interpreters of the Treaty would not admit. So when the Kythal Chief died, his State was annexed by Ellenborough. But this annexation was expressed by the euphemistic phrase "lapse". The State had not been originally granted to the Kythal Chief by the British that it could have "lapsed" to them. (Extract from Rise of the Christian Power in India by Major B. D. Basu." I. M. S. Page 852)

ਕੈਥਲ ਵਿੱਚ ਨੌਮੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੇ ਦੋ ਕੁਰਦਾਰੇ ਹਨ—ਇੱਕ ਠੰਢਾ ਭੀਰਖ ਪੁਰ, ਦੂਜਾ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿੱਚ। ਭਾਧਰ ਦੇ ਕੁਰਦਾਰੇ ਦੇ ਨਾਲ ਦਸ ਵਿੱਖੇ ਬਸੀਨ ਹਨ। ਇਸ ਥਾਂ ਕੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਵੇਲੇ ਦਾ ਇੱਕ ਨਿੱਮ ਦਾ ਬਿਰਛ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੇ ਪੱਤੇ ਖਾਵੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨੇ ਰੋਲੀ ਦਾ ਤਾਪ ਦੂਰ ਕੀਤਾ ਸੀ।

ਭਾਧਰ ਦੇ ਕੁਰਦਾਰੇ ਨੂੰ ਸੌ ਰੁਪਯਾ ਰਿਆਸਤ ਪਟਿਆਲੇ ਤੋਂ ਅਤੇ ਸੈਂਤਾਲੀ ਰੁਪਯੇ ਰਿਆਸਤ ਜੀਂਦ ਤੋਂ ਸਾਲਾਨਾ ਮਿਲਦੇ ਹਨ। ਭਾਈ ਉਦਯ ਸਿੰਘ ਦੀ ਇੱਥੀ ਹੋਈ ਸੋ ਵਿੱਖੇ ਬਸੀਨ ਹਨ। ਦੇਖੋ, ਭਕਤੂ ਭਾਈ।

ਕੈਦ. ਅ. ੫ ਕੈਦ. ਸੰਗਤ—ਬੰਧਨ. ਬੰਦਿਸ਼.

ਕੈਦਾ. ਦੇਖੋ, ਕਾਇਦਾ। ੨ ਸਰਬ—ਕਿਸੇ ਦਾ. ਕਿਸੀ ਕਾ. "ਨਹਿ ਮੈ ਰੂਪ ਧਰੋ ਰਿਪੁ ਕੈਦਾ." (ਗੁਪਤੁ)

ਕੈਂਦਾ. ਕਹਿੰਦਾ. ਆਖਦਾ. ਕਥਨ ਕਰਦਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਕੈਦਾ ੨. ਕਿਸੇ ਦਾ. ਕਿਸੀ ਕਾ.

ਕੈਦਾਂ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਕੈਸੇ. ਕਿਸ ਪੁਕਾਰ.

ਕੈਦੀ. ਅ. ੫੨ ਵਿ—ਬੰਧੂਆ.

ਕੈਧਰ } ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਕਿਧਰ. ਕਿਸ ਤਰਫ. "ਤੁਸੁ ਨੋ ਛੋਡਿ ਜਾਈਐ ਕੈਧਰਿ } ਪ੍ਰਭੁ ਕੈਧਰਿ?" (ਆਸਾ ਮ: ੫)

¹ਭਾਈ ਬੇਲ ਅਕਰਾ ਦੇਸੁ ਸਿੰਘ ਦੇ ਛੋਟੇ ਭਾਈ ਸੁੱਖ ਸਿੰਘ ਨੇ ਸੋ ਇਲਾਕਾ ਮੰਨਿਆ ਸੀ, ਉਹ ਬਕਤ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ। ਭਾਈ ਸੁੱਖ ਸਿੰਘ ਦੀ ਔਲਾਦ ਦੇ ਕਬਜ਼ੇ ਹੁਣ ਅਰਜੋਲੀ ਅਤੇ ਜੁੱਧਵਾਲ ਦੇ ਛੋਟੀਆਂ ਰਿਆਸਤਾਂ ਕਰਨਾਲਾ ਜ਼ਿਲੇ ਵਿੱਚ ਹਨ।

ਕੈਧੋ } ਵਤ—ਮਨੋ. ਜਾਣੀਏ. ਕੇਧਾ। ੨ ਅਥਵਾ. ਜਾਂ. "ਕੈਧੋ ਫੇਰ ਕੈਧੋ } ਲੀਨੋ ਹੈ ਅਨੰਕ ਅਵਤਾਰ." (ਸੋਖਰ)

ਕੈਪਹਿ. ਕਿਸ ਪਾਸ. "ਦੂਸਰ ਕੈਪਹਿ ਜਾਵਉ?" (ਆਸਾ ਮ: ੫) ੨ ਕਿਸ ਪਾਸੋਂ. ਕਿਸ ਤੋਂ. "ਕੈਪਹਿ ਦੀਖਿਆ ਲੇਵਾ?" (ਸੁਹੀ ਮ: ੧)

ਕੈਫ਼. ਅ. ੫ ਸੰਗਤ—ਤੇਬ ਸਰਾਬ. ਮਦਿਰਾ. "ਕੈਫ਼ ਕੰਚਨੀ ਮੇ ਧਨ ਖੇਵੈ." (ਗੁਪਤੁ) ੨ ਨਸ਼ਾ. ਅਮਲ. "ਪੇਸਤ ਭਾਂਡ ਅਫੀਮ ਮੰਗਾਯ ਪਿਯੋ ਸਭ ਸ਼ੋਕ ਵਿਦਾ ਕਰਭਾਰਤੋ। ਮੱਤ ਹੈ ਚਾਰੋਈ ਕੈਫ਼ਨ ਸੋ ਸੁਤ ਇੰਦੁ ਕੇ ਸਿਉਂ ਟਿਮ ਬੈਨ ਉਚਾਰਤੋ" (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੩ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਕਰੋਕਰ. ਕੈਸੇ.

ਕੈਫ਼ਿਯਾ } ਵਿ—ਬਰਾਬੀ. ਮਦਮੱਤ. "ਰਾਜ ਕੈਫ਼ਿਯੇ ਕਮਾਵੈ." ਕੈਫ਼ੀ } (ਚਰਿਤੁ ੨੪੫) "ਇੱਕ ਪਰਾਣ ਕੈਫ਼ੀ ਨੇ ਸੇਨੁ ਧੰਕਾ ਦੇ ਕੇ ਸੁੱਟ ਖੌਤਿਆ." (ਜਸਭਾਮ)

ਕੈਫ਼ੀਧਤ. ਅ. ੫੫ ਕੈਫ਼ਿਯਤ. ਸੰਗਤ—ਹਾਲ. ਕ੍ਰਿਤਾਂਤ. ਸਮਾਚਾਰ. ਕੈਥਰ. ਸੰਗਤ—ਰੀਠ. "ਰੁੱਖ ਤਤਾਕਾ। ਕੈਥਰ ਕਤਾਕ." (ਚਰਿਤੁ) "ਤਣਿ ਤਣਿ ਕੈਥਰ ਛੱਡਣ ਦੁਰਗਾ ਸਾਮਣੇ." (ਚੰਡੀ ੩)

ਕੈਥੋ. ਕ੍ਰਿ. ਕਰਨਾ. ਦੇਖੋ, ਸੂਰ ਕੇ ਭਾਲਕ.

ਕੈਮਰੀ. ਜੰਗਲੀ ਅੰਜੀਰ. ਫਕਵਾਰਾ. ਪਾਕਰ. ਜੰ. ਪਕੰਟੀ. L. Ficus Venosa.

ਕੈਮੁੰਤਿਕ ਨੜਾਧ. ਦੇਖੋ, ਨੜਾਧ.

ਕੈਰ. ਸੰਗਤ—ਕਰੀਰ. ਕਰੀਲ.

ਕੈਰਉ. ਸੰਗਤ—ਕੈਰਵ. ਕੁਰੂਵੰਸੀ ਲੋਕ. "ਮੇਰੀ ਮੇਰੀ ਕੈਰਉ ਕਰਏ ਦੁਰਜੋਧਨ ਸੇ ਭਾਈ." (ਧਨਾ ਨਾਮਦੇਵ)

ਕੈਰਵ. ਜੰ. ਸੰਗਤ—ਕੁਮੁਦ. ਨੀਲੋਫਰ. "ਸਾਧਨ ਕੈਰਵ ਕੇ ਬਿਕਸਾਵਤ." (ਨਾਪੁ) ੨ ਸਤ੍ਹ. ਵੈਰੀ। ੩ ਰੁਆਚੀਆ। ੪ ਕੈਰਵ. ਕੁਰੂਵੰਸੀ. "ਕੈਰਵ ਰਣ ਘਾਟੇ." (ਪਾਰਸਾਵ)

ਕੈਰੋ } ਕੋਰਵ. ਕੁਰੂਵੰਸੀ. "ਕੈਰੋ ਕੁਰੂਖੇਰੁ ਮਾਰੇ ਪੁਰੰਭ." (ਗਯਾਨ) ਕੈਰੋ }

ਕੈਲ. ਦੇਖੋ, ਕੇਲ ੪। ੨ ਦੇਖੋ, ਕਾਯਲ। ੩ ਕੁਮਲ. ਸਰੂਭਾ. ਨਗਰ. ਕੈਲਾ. ਜੰ. ਕਿਯਾਰ. ਸੰਗਤ—ਲਾਲ ਚੰਕ ਦੀ ਭਲਕ ਨਾਲ ਭੂਰਾ ਕੇਲਾ.

ਕੈਲਾਸ. ਜੰ. ਸੰਗਤ—ਕੇ (ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ) ਬਲੇਰ ਦੀ ਤਰਾਂ ਲਸਕਣ ਵਾਲਾ, ਤਿੱਬਤ ਦੇ ਪੱਛਮ ਅਤੇ ਮਾਨਸਰੋਵਰ ਦੇ ਉੱਤਰ ਇੱਕ ਸੁੰਦਰ ਪਹਾੜ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਚੀਨੀ "ਕਿਯੁਨਲਨ" ਆਖਦੇ ਹਨ. ਪੁਰਾਣਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਇਹ ਸ਼ਿਵ ਅਤੇ ਬੁਢੇਰ ਦੇ ਰਹਿਣ ਦਾ ਪਰਬਤ ਹੈ. ਤਿੱਬਤ, ਚੀਨ ਅਤੇ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਤੋਂ ਆਕੇ ਯਾਚਾਂ ਯਾਤ੍ਰੂ ਇਸ ਦੀ ਪਰਦੱਖਣਾ ਕਰਦੇ ਹਨ। ੨ ਇੱਕ ਰਾਣਾ. ਦੇਖੋ, ਧੁਨੀ (ਕ).

ਕੈਲਾਖਰ. ਰਿਆਸਤ ਟੋਹਰੀ ਅੰਦਰ ਇੱਕ ਦੂਨ (ਪਹਾੜ ਦੀ ਘਾਟੀ) ਦਾ ਪੁਰਾਣਾ ਨਾਉਂ, ਜਿਸ ਦੇ ਇੱਕ ਪਾਸੇ ਕੰਕਾ ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਜਮਨਾ ਨਦੀ ਵਹਿੰਦੀ ਹੈ. "ਕੰਕ ਜਮੁਨ ਭੀਤਰ ਬਸੈ ਕੈਲਾਖਰ ਕੀ ਦੂਨ."

(ਚਰਿਤ੍ਰ ੨੫)

ਕੈਲੀ, ਸੰ. ਕਪਿਲਾ. ਕਾਲੇ ਬਣਾਂ ਵਾਲੀ ਕਹਿੰਦੀ. ਸਿਮ੍ਰਿਤੀਆਂ ਵਿੱਚ ਉੱਤਮ ਕਪਿਲਾ ਉਹ ਲਿਖੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੇ ਹੋਮ ਰੂਪੇ ਅਤੇ ਬਣ ਕਾਲੇ ਹੋਣ.

“ਬ੍ਰਹਮਣ ਕੈਲੀ ਘਾਤੁ ਕੰਵਕਾ ਅਣਚਾਰੀ ਕਾ ਧਾਨੁ,
ਪਾਹਿ ਏਤੇ ਜਾਹਿ ਵੀਜਥਿ ਨਾਨਕਾ ਇਕੁ ਨਾਮੁ.”

(ਸਵਾ ਮ: ੩)

ਬ੍ਰਹਮਕਾਨੀ ਅਤੇ ਕਹਿੰਦੀ ਦਾ ਵਧ, ਕੰਨੜ ਅਤੇ ਬਦਮਾਸ਼ ਦਾ ਧਾਨ (ਲੈਣਾ ਅਤੇ ਖਾਣਾ), ਇਹ ਪਾਪ ਪੈਦੇ ਹਨ ਉਸ ਉੱਤੇ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਕਰਾਰ ਦਾ ਨਾਉਂ ਵਿਸਰਦਾ ਹੈ. ਭਾਵ—ਨਾਮ ਦਾ ਬੁਲਾਰੂਣਾ ਮਹਾ ਪਾਪ ਹੈ.

ਕੈਲੇ. ਜਿਲਾ ਤਸੀਲ ਲੁਦਿਆਣਾ, ਭਾਣਾ ਰਾਇਕੋਟ ਦਾ ਇੱਕ ਪਿੰਡ. ਇੱਥੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਕੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਕੁਰਦਾਰਾ ਹੈ. ਕੇਵਲ ਮੰਜੀ ਸਾਹਿਬ ਹੈ. ਹੋਰ ਇਮਾਰਤ ਨਹੀਂ. ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ “ਮੁੱਲਾਪੁਰ” ਤੋਂ ਦੱਖਣ ਪੂਰਬ ੧੦ ਮੀਲ ਦੇ ਕਰੀਬ ਹੈ.

ਕੈਵਲ } ਸੰ. ਕੰਵਕਾ. ਸੰਗਤ—ਕੇਵਲ (ਏਕਤਾ) ਦਾ ਭਾਵ. ਬ੍ਰਹਮ
ਕੈਵਲਜ } ਵਿੱਚ ਅਭੇਦਤਾ. ਪਰਮਕਾਰਿ. “ਕੈਵਲਦਾ ਉਚਰੇ ਸੁਭ
ਬੈਨਾ.” (ਨਾਪੁ) ਕੈਵਲਜ ਦਾਤਾ ਨੇ ਉਚਰੇ ਸੁਭ ਬੈਨਾ. ੨ ਖਾਨਸਾਮਾ.
ਨਿਰੋਨਤਾ.

ਕੈ. ਸਰਵ—ਕੈਨ. “ਕੁਰਮਤਿ ਰਾਮ ਕਹਿ ਕੇ ਕੇ ਨ ਕੈਰੀਓ ਭਏ.”
(ਟੋਭੀ ਨਾਮਦੇਵ) ੨ ਕੈਟੀ. “ਹਰਿ ਬਿਨੁ ਤੇਰੇ ਕੇ ਨ ਸਹਾਈ.”
(ਜਾਰ ਮ: ੮) “ਬੁਲਣ ਅੰਦਰਿ ਸਭੁਕੈ.” (ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ: ੧)
੩ ਕਰਮ ਅਤੇ ਸੰਪ੍ਰਦਾਨ ਦਾ ਵਿਭਕ੍ਤਿ ਪੁਰਸ਼ਯ. ਕਾ. ਦਾ. “ਰਾਮ ਕੈ
ਬਲ ਪੂਰਨ ਭਾਈ.” (ਗਉ ਮ: ੫) ੪ ਭਾ / ਕਿ—ਓ ਦਾ ਸੰਖੇਪ.
ਕਿ ਉਹ.

ਕੈਉ } ਸਰਵ—ਕੈਟੀ. “ਕੈਉ ਸੁਖਰ ਨ ਕੈਉ ਮੁਕਾ.” (ਬਾਵਨ)
ਕੈਉ }
ਕੈਆ. ਸੰਗਤ—ਅੱਖ ਦਾ ਕਿਨਾਰਾ. ਨੇਤ੍ਰ ਦਾ ਕੈਣਾ. ੨ ਇੱਖ
ਆਦਿਕ ਦੀ ਅੱਖ, ਜਿਸ ਵਿੱਚੋਂ ਅੰਗੂਰ ਉਕਦਾ ਹੈ.
ਕੈਅੰਡ. ਸੰਗਤ—ਧਨੁਕ. ਦੇਖੋ, ਕੇਦੰਡ. “ਹਠ ਹੱਸਿ ਕੱਸਿ ਕੈਅੰਡ.”
(ਰਾਮਾਵ)

ਕੈਅੰਡਜ. ਸੰ. ਕੋਦਾਯਤਾ ਤੀਰ, ਜੋ ਕੇਦੰਡ ਵਿੱਚੋਂ ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ.
(ਜਨਾਮ)

ਕੈਅੰਡਜ ਦਾਇਨੀ. ਕੇਦੰਡ ਤੋਂ ਉਪਜਿਆ ਤੀਰ, ਉਸ ਦੇ ਦੇਣ
(ਬਰਸਾਉਣ) ਵਾਲੀ, ਸੈਨਾ. (ਸਨਾਮ)

ਕੈਅੰਡਨੀ. ਕੇਦੰਡ (ਧਨੁਕ) ਵਾਲੀ, ਸੈਨਾ. (ਸਨਾਮ)

ਕੈਇ. ਸਰਵ—ਕੈਟੀ. “ਕੈਇ ਨ ਕਿਸਰੀ ਜੇਹਾ.” (ਮਾਤ੍ਰ ਸੋਲਹੇ ਮ:
੩)

ਕੈਇਲ. ਸੰਗਤ—ਕੈਕਿਲਾ. ਪਿਕ. ਕੁਰੁਵ. ਤਾਮ੍ਰਕ. Eudynamis
honorata. “ਕਾਲੀ ਕੈਇਲ ਭੂ ਕਿਭੁ ਗੁਨਿ ਕਾਲੀ.” (ਸੁਕੀ

ਫਰੀਦ) ੨ ਕੁਰੁਭਾਣੀ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰੇਮੀ ਜਿਗਰਾਸੁ ਲਈ ਕੈਇਲ ਬਥਵ
ਯਾਇਆ ਹੈ। ੩ ਧੂ. ਪੀ. ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਨਗਰ, ਜਿਸ ਦਾ ਹੁਣ
ਅਲੀਕੜ ਨਾਉਂ ਹੈ. “ਕੈਇਲ ਕੇ ਉਹ ਕੜਾ ਕਹਾਵੈ.” (ਪ੍ਰਾਪੰਪੁ)
੪ ਦੇਖੋ, ਕੈਇਲਾ.

ਕੈਇਲਾ ਅਬਦਾ ਕੈਲਾ. ਸੰ. ਕਾਗਾਕਾਰ—ਕਾਲਾਂਗਾਰ ਅਬਦਾ
ਕੈਕਿਲ. ਸੰਗਤ—ਬੁਝਿਆ ਹੋਇਆ ਅੱਖ ਦਾ ਅੰਗਾਰ. ਦੇਖੋ, ਅੰ.
Coal. “ਕੈਇਲੇ ਪਾਪ ਪਤੇ ਤਿਸ ਉਪਰਿ ਮਨ ਜਲਿਆ.” (ਮਾਤ੍ਰ
ਮ: ੧) ੨ ਸਰਵ—ਕੈਟੀ ਲੋਕ. ਕੈਟੀ ਸ਼ਖਸ. “ਮੁਕਤਿ ਨ ਜਾਨੈ
ਕੈਇਲਾ.” (ਮਲਾ ਨਾਮਦੇਵ) ੩ ਦੇਖੋ, ਕੈਕਿਲਾ.

ਕੈਟੀ. ਸਰਵ—ਕੋਪਿ. ਕੈਟੀਟਿਕ. “ਕੈਟੀ ਹੋਲੈ ਰਾਮ ਰਾਮ ਕੈਟੀ
ਖੁਦਾਇ.” (ਰਾਮ ਮ: ੫)

ਕੈਟੀਕੋਇ. ਸਰਵ—ਵਿਰਲਾ ਕੈਟੀ ਇੱਕ. “ਕੈਟਿ ਮਧੇ ਜਨੁ ਪਾਈਐ
ਭਾਈ ਵਿਰਲਾ ਕੈਟੀਕੋਇ.” (ਸੋਰ ਮ: ੫)

ਕੈਟੇ. ਕੋਆ ਦਾ ਬਹੁਵਚਨ। ੨ ਸਰਵ—ਕੈਟੀ. ਕੈਟੀ ਭੀ. “ਗੁਰ
ਬਿਨੁ ਅਵਰੁ ਨ ਜਾਣੈ ਕੈਟੇ.” (ਅਨੰਦੁ)

ਕੈਸ. ਸੰ. ਕੈਸ. ਸੰਗਤ—ਕੈਹ. ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕੈਸ ਦੀ ਦੂਰੀ
(ਲੰਬਾਈ) ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ (ਰੰਗਣ) ਤੋਂ ਬਾਪੀ ਕਈ ਸੀ. ਅਰਥਾਤ
ਜਿੱਥੋਂ ਤੀਕ ਭਾਂ ਦੇ ਰੰਗਣ ਦੀ ਅਵਾਜ਼ ਜਾ ਸਕੇ ਉਹ ਕੈਸ ਸਮਝਿਆ
ਗਿਆ ਸੀ. ਫੇਰ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਆਪਣੇ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਕੈਸ ਦੀ
ਲੰਬਾਈ ਅਨੇਕ ਢੰਗਾਂ ਦੀ ਗਲਪ ਲਈ. ਦੱਖਣੀਆਂ ਦੇ ਕੈਸ ਪੰਜਾਬੀਆਂ
ਦੇ ਕੋਹਾਂ ਨਾਲੋਂ ਕੁਝ ਲੰਮੇ ਹਨ. ਪੁਰਾਣੀ ਮਿਣਤੀ ਅਨੁਸਾਰ ੪੦੦੦
ਫੁਟ ਅਥਵਾ ੮੦੦੦ ਹੱਥ ਦੀ ਲੰਬਾਈ ਦਾ ਕੈਸ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਵਰਤਮਾਨ
ਕਾਲ ਵਿੱਚ ਕੈਸ ਦੇਸ਼ ਭੇਦ ਬਰਕੇ ਅਨੇਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਹੈ. “ਜਿਹ
ਮਾਰਕ ਕੇ ਕਨੇ ਜਾਹਿ ਨ ਕੈਸ.” (ਸੁਖਮਨੀ) ਦੇਖੋ, ਮਿਣਤੀ.

੨ ਸੰ. ਕੈਸ. ਕਿਲਾਡ. ਪਤਦਾ. ੩ ਭੰਭਾ. ੪ ਤਲਵਾਰ ਦਾ
ਮਿਆਨ. “ਅਸਿ ਪੁਰੇਸ਼ ਕਰ ਕੈਸ ਮੇ ਕ੍ਰਿਪਾ ਢਰੇ ਚੁਗ ਨੈਨ.”
(ਗੁਪਤੁ). ੫ ਮਸ਼ਾਨਾ. “ਸਕਲ ਕੈਸ ਮੇ ਜਮਾ ਕਰੀਜੈ.” (ਗੁਪਤੁ).
੬ ਅਭਿਧਾਨ. ਸ਼ਬਦਾਂ ਦਾ ਸੰਗ੍ਰਹ ਜਿਸ ਕ੍ਰਿਪਾ ਵਿੱਚ ਹੋਵੇ. ਲੁਕਾਤ.
Dictionary) ੭ ਆਂਭਾ. ੮ ਭਗ. ਯੋਨਿ। ੯ ਭੁੱਲ ਦੀ ਉਹ
ਭੇਡੀ, ਜਿਸ ਪੁਰ ਮਿਲਾਸ ਭਰੀਆਂ ਸੁਖਮ ਤਰੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ.
“ਕਮਲ ਵਿਖੇ ਜਿਮ ਕੈਸ ਵਿਰਾਜੈ.” (ਨਾਪੁ) ੧੦ ਵੇਦਾਂਤਕ੍ਰਿਪਾ ਵਿੱਚ
ਪੰਜ ਕੈਸ ਮੰਨੇ ਹਨ, ਜੋ ਆਤਮਾ ਪੁਰ ਗਿਲਾਫ਼ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਰਦਾਧੂਪ
‘ਜਿਤਨੀ ਭੋਲਨ ਲੱਗਤ ਤਾ ਕੋਇਲਾ ਭੇਦੇ ਉਤਨੀ ਹੀ ਉਸ ਵਿੱਚ ਆਂਭ ਵਹੀਸ ਹੁੰਦੀ
ਹੈ. ਪੰਛਰੀ ਕੋਇਲੇ ਦੀ ਆਂਭ ਲੱਗਤ ਭੇ ਕੋਇਲੇ ਨਾਲੋਂ ਕਈ ਗੁਣੀ ਵਧਕੇ ਹੁੰਦੀ
ਹੈ. ਬ੍ਰਹਮਚਰਿਤ੍ਰ ਦੇ ਜਾਤੁ ਆਪਣੇ ਹਨ ਕਿ ਕਿਸੇ ਸਮੇਂ ਸੰਖਟੇ ਸੰਗਤ ਵਹਿਕੇ
ਭਰੀਨ ਵਿੱਚ ਸਮੇਂ ਦੇ ਭੇਤ ਨਾਲ ਚੱਕੇ ਭਟੇ ਹਨ ਅਰ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਦੇ ਕਈ ਅੰਗ ਨੇ
ਭੇ ਲੱਗਤ ਪੱਥਰ ਜੇਹੀ ਭਾਰੀ ਹੋ ਗਈ ਹੈ. ਹੁਣ ਕੋਇਲੇ ਦੀ ਆਂਭ ਤੋਂ ਸੰਗਤ ਨੂੰ
ਬ੍ਰਹਮ ਲਾਭ ਪਹੁੰਚ ਰਿਹਾ ਹੈ.

੧੦੪੫ ਅਤੇ ੧੦੫੮ ਫੁਟ ਦਾ ਭੀ ਪੁਰਾਣੇ ਕ੍ਰਿਪਾ ਵਿੱਚ ਕੈਸ ਲਿਖਿਆ ਹੈ.
੧੦੪ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਭੀ. ਸੀ. ੧੧੦੦ ਦੇ ਕਰੀਬ ਚੀਨੀਆਂ ਨੇ ਕੈਸ ਲਿਖਿਆ ਹੈ.

ਹਨ—

(ੳ) ਅੰਨ ਤੋਂ ਉਤਪੰਨ ਅਤੇ ਅੰਨ ਦੇ ਹੀ ਆਸਰੇ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਸ਼ਰੀਰ 'ਅੰਨਮਯ' ਕੋਸ਼ ਹੈ।

(ਅ) ਪੰਜ ਕਰਮਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਅਤੇ ਪੰਜ ਪ੍ਰਾਣ, 'ਪ੍ਰਾਣਮਯ' ਕੋਸ਼ ਹੈ।

(ੲ) ਪੰਜ ਗਿਆਨਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਅਤੇ ਮਨ, 'ਮਨੋਮਯ' ਕੋਸ਼ ਹੈ।

(ਸ) ਪੰਜ ਗਿਆਨਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਸਹਿਤ ਬੁੱਧਿ, 'ਵਿਗਿਆਨਮਯ' ਕੋਸ਼ ਹੈ।

(ਹ) ਸਤੋਰੁਣ ਇਸ਼ਿਸ੍ਰ ਜੀਵਾਤਮਾ ਦਾ ਅਵਰਣ "ਆਨੰਦਮਯ" ਕੋਸ਼ ਹੈ। ਕੋਸ਼ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਉੱਚਾਰਣ ਕੋਸ਼ ਭੀ ਸਹੀ ਹੈ।

੧੧ ਛਾ ੫ ਪਿੱਤਲ ਦਾ ਨਗਾਰਾ. ਧੌਸਾ. ੧੨ ਛਾ. ੫ ਕੋਸ਼. ਵਿ—ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਕੋਸ਼ੀਦਨ.

ਕੋਸਟ } ਕੋਠਾ. ਦੇਖੋ, ਕੋਸ਼. "ਭੋਜਨ ਕੇ ਕੋਸਟ ਭਰਾਏ ਭਾਂਤ ਭਾਂਤ ਕੋਸਟ" ਕਰ. (ਗੁਪਤੁ)

ਕੋਸਟਾ. ਵਿ—ਸੰ. ਕੁਤਜ—ਕੁਤਸਨ. ਨਿੰਦਾ ਕਰਨੀ. ਫਟਨਾਮ ਕਰਨਾ. ਨਿੰਦਣਾ.

ਕੋਸਰਭ. ਦੇਖੋ, ਕੋਸਰਭ.

ਕੋਸਨਾ. ਦੇਖੋ, ਕੋਸਣਾ.

ਕੋਸਪ } ਸੰਗਤ—ਕੋਸ਼ (ਮਜ਼ਾਨੇ) ਦਾ ਅਫਸਰ. ਕੋਸ਼ਾਧਕ. ਕੋਸ਼ਪਤਿ } ਮਜ਼ਾਨੀ. "ਕੋਸਪ ਹੋਇ ਸ਼ਾਹ ਕੇ ਜੈਸੇ." (ਨਾਪੁ) ਕੋਸ਼ਪਾਲ }

ਕੋਸਰੋ. ਕੋਸ ਮਾਰੂ. ਕੋਸ ਭਰ. "ਏਕ ਕੋਸਰੋ ਸਿਧਿ ਕਰਰ ਨਾਨੁ ਤਬ ਚਰੁਰ ਪਾਭਰੋ ਆਇਓ." (ਜੋਰ ਮ: ੫) ਨਾਨ (ਪਿਆਰੇ) ਵੱਲ ਸਦ ਇੱਕ ਕੋਹਮਾਰੂ ਸਫਰ ਤੈ ਕੀਤਾ, ਤਬ ਚਰੁਰ ਪਰੁਹਾਰ (ਕਾਸਿਦ) ਆ ਮਿਲਿਆ. ਭਾਵ—ਰੁਤੁ ਮਿਲੇ.

ਕੋਸਲ. ਸੰ. ਕੋਸਲ. ਸੰਗਤ—ਘਾਘਰਾ ਅਤੇ ਸਰਧੂ ਨਦੀ ਦੇ ਮੱਧ ਦਾ ਦੇਸ਼, ਜਿਸ ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਨਗਰ ਅਯੋਧਯਾ ਹੈ। ੨ ਛਤ੍ਰੀਆਂ ਦਾ ਇੱਕ ਕੋਰੂ.

ਕੋਸਾ. ਸੰ. ਕੋਸਾ. ਵਿ—ਕੋਤਾ ਗਰਮ. ਬਿੰਦਿਤ ਉਸੁ। ੨ ਛਾ. ਖੋਸਾ, ਜਿਸ ਦੀ ਠੰਡੀ ਤੋਂ ਦਾੜ੍ਹੀ ਦੇ ਛਤ੍ਰਤ ਕੋਤੇ ਰੋਮ ਹੋਣ. ਖੋਕਰੇ ਜੇਹੀ ਦਾੜ੍ਹੀ ਵਾਲਾ। ੩ ਛਾ ੫ ਕੋਸਾ. ਕੋਸਿਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲਾ.

ਕੋਸਾਧਕ. ਮਜ਼ਾਨੀ. ਦੇਖੋ, ਕੋਸਪ.

ਕੋਸਾਲ. ਦੇਖੋ, ਸਫਲ.

ਕੋਸਿਸ਼. ਛਾ ੫ ਸੰਗਤ—ਪ੍ਰਯਤਨ. ਉੱਦਮ.

ਕੋਸੀਦ. ਦੇਖੋ, ਕੁਸੀਦ। ੨ ਭਿੰਕ. ਸੁਸਰੀ. ਆਲਸ.

ਕੋਸੀਦਨ. ਛਾ ੫ ਵਿ—ਕੋਸਿਸ਼ (ਯਤਨ) ਕਰਨਾ.

ਕੋਸੁ. ਸੰਗਤ—ਕੋਠਾ। ੨ ਮੇਦਾ. ਪਰੁਸਯ। ੩ ਉਦਰ. ਚਿੱਤ.

ਕੋਹ. ਦੇਖੋ, ਕੋਸ ੧. "ਕੋਹ ਕਰੋਤੀ ਚਲਤ ਨ ਅੰਤ." (ਵਾਥ ਆਸਾ)

੨ ਕੁੰਧ. ਕੁੰਸਾ. ਕੋਪ। ੩ ਛਾ ੫ ਪਰਬਤ. ਪਹਾੜ.

ਕੋਹਕਾਫ਼. ਛਾ ੫ ਕਾਫ਼ ਨਾਮਕ ਕੋਹ (ਪਹਾੜ). ਸੰ. ਲੋਕਾਨੋਕ.

ਸੰਗਤ—ਇੱਕ ਕਲਪਿਤ ਪਹਾੜ, ਜਿਸ ਨੇ ਸਾਰੀ ਦੁਨੀਆਂ ਨੂੰ

ਘੇਰਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਕਾਫ ੧ ਅਤੇ ੨ ਅਰ ਲੋਕਾਨੋਕ.

ਕੋਹਨੂਰ. ਰੂਰ ਨਾਮਕ ਪਹਾੜ. ਦੇਖੋ, ਰੂਰ ੮.

ਕੋਹਨੂਰ. ਛਾ ੫ ਇੱਕ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੀਰਾ, ਜੋ ਨੂਰ (ਪ੍ਰਕਾਸ਼) ਦਾ ਕੋਹ (ਪਹਾੜ) ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਹੈ. ਇਸ ਦੀ ਬਾਬਤ ਬਹੁਤ ਕਲਪਨਾ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਹ ਪਹਿਲਾਂ ਕਰਣ ਅਤੇ ਅਰਜੁਨ ਪਾਸ, ਫੇਰ ਵਿਸ਼ਨੁਮਾਇਤਰ ਪਾਸ ਰਿਹਾ, ਪਰ ਇਤਿਹਾਸ ਦਾ ਕੋਈ ਪੁਸ਼ਟ ਪ੍ਰਮਾਣ ਨਹੀਂ. ਜੋ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਬਾਤ ਕੁੰਬਾ ਵਿੱਚ ਹੈ ਉਹ ਇਉਂ ਹੈ ਕਿ—ਕੋਹਨੂਰ ਹੀਰਾ ਫਰਵਰੀ ਸਨ ੧੬੨੮ ਵਿੱਚ ਮੀਰਜੂਮਲਾ (ਗੋਲਕੋਂਡਾ ਦੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਅਕਬਰ ਦਾ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਦੇ ਵਜ਼ੀਰ) ਨੇ ਸ਼ਾਹਜਹਾਂ ਦੀ ਨਜ਼ਰ ਕੀਤਾ. ਸਨਵਰੀ ਸਨ ੧੭੨੯ ਵਿੱਚ ਦਿੱਲੀ ਦੀ ਲੁੱਟ ਸਮੇਂ ਨਾਦਰਸ਼ਾਹ ਦੇ ਕਬਜ਼ੇ ਆਇਆ ਅਤੇ ਨਾਦਰਸ਼ਾਹ ਨੇ ਇਸ ਦਾ ਨਾਉਂ "ਕੋਹਨੂਰ" ਬਾਪਿਆ. ੮ ਜੂਨ ਸਨ ੧੭੪੭ ਨੂੰ ਇਹ ਰਾਜ ਨਾਦਿਰਸ਼ਾਹ ਦੇ ਪੋਤੇ ਸ਼ਾਹਜ਼ਾਦਾ ਮਿਰਜ਼ਾ ਤੋਂ ਅਹਿਮਦਸ਼ਾਹ ਦੁਰਾਨੀ ਦੇ ਹੱਥ ਲੱਗਾ. ੧ ਜੂਨ ਸਨ ੧੮੧੩ ਨੂੰ ਸ਼ਾਹਜ਼ਾਦਾ ਅਮੀਰ ਕਾਬੁਲ ਤੋਂ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ. ੩੦ ਮਾਰਚ ਸਨ ੧੮੪੯ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬ ਪੁਰ ਕਬਜ਼ਾ ਕਰਕੇ ਲਾਰਡ ਡਲਹੌਜੀ (Dalhousie) ਨੇ ੭ ਦਿਸੰਬਰ ਨੂੰ ਨਾਬਾਲਿਗ਼ ਦਲੀਪ ਸਿੰਘ ਦੇ ਮਜ਼ਾਨੇ ਤੋਂ ਆਪਣੇ ਕਬਜ਼ੇ ਕੀਤਾ, ਅਤੇ ੬ ਏਪ੍ਰਿਲ ਸਨ ੧੮੫੦ ਨੂੰ ਕਰਨੈਲ ਸੈਕਸਨ Col. Mackson 'ਜੁਲੇ ਕਾਫ਼ੀ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਅਦੁਤੀ ਹੀਰੇ ਦਾ ਭਾਜਾ' ਵਿਸ਼ਵਾਸੀਤ ਕਾਨੀਸ਼ਰ ਪਤਿ ਤੋਂ ਹੁਮਾਯੂੰ ਨੂੰ ਸਨ ੧੫੨੬ ਵਿੱਚ ਮਿਲਣਾ ਨਿਯਮਿਤ ਹੈ, ਅਰ ਛਤ੍ਰਤ ਲੇਖਕਾਂ ਨੇ ਡੇਲ ਅਰ ਆਦਿ ਦੀ ਫ਼ੁਲਾਦ ਤੋਂ ਇਸ ਹੀਰੇ ਨੂੰ ਕੋਹਨੂਰ ਅਨੁਮਾਨ ਕੀਤਾ ਹੈ—

Bikramjit, a Hindu, who was Raja of Gwalior, had governed that country for upwards of a hundred years..... Bikramjit's family and the heads of his clan, were at this moment in Agra. When Humaiun arrived, Bikramjit's people attempted to escape, but were taken by the parties which Humaiun had placed upon the watch, and put in custody. Humaiun did not permit them to be plundered. Of their own free will, they presented to Humaiun a peshkash, consisting of a quantity of jewels and precious stones. Among these was one famous diamond, which had been acquired by Sultan Alla-Uddin. It is so valuable, that a judge of diamonds valued it at half of the daily expense of the whole world. It is about eight mishkals or 320 Ratties. On my arrival, Humaiun presented it to me as a Peshkash, and I gave it back to him as a present.

(Memoirs of Babur Vol 2, Page 191)

ਹੱਥ ਮੁੰਢਣੀ ਤੋਂ ਜਹਾਜ਼ Medea ਵਿੱਚ ਇੰਗਲੈਂਡ ਦੀ ਮਹਾਰਾਣੀ ਵਿਕਟੋਰੀਆ ਨੂੰ ਭੇਜਿਆ ਗਿਆ, ਜੋ ਤਿੰਨ ਜੁਲਾਈ ਨੂੰ ਮਹਾਰਾਣੀ ਦੇ ਹੱਥ ਪਹੁੰਚਿਆ। ਇਸ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਤੋਲ ੩੧੯ ਰੌਤੀ ਸੀ। ਹੁਣ ਤਰਾਸ਼ ਕਰਨ ਤੋਂ ੧੦੨ ਰੌਤੀ ਰਹਿ ਗਿਆ ਹੈ। ਵਲਾਇਰ ਦੇ ਰਤਨਪਰੀਕਸ਼ਾਂ ਨੇ ਇਸ ਦਾ ਮੁੱਲ ਤੀਸ ਲੱਖ ਪੌਂਡ ਜਾਚਿਆ ਹੈ।

ਕੋਹਰ. ਸੰਗਤ—ਕੁਹੇਤੀ. ਕੁਹੇਲਿਕਾ. ਉਂਦਾ। ੨ ਅੰਬ ਆਇਕ ਬਿਰਛਾਂ ਦਾ ਫੁਰ। ੩ ਬਿੰਬ ਦੀ ਕਿਸਮ ਦਾ ਇੱਕ ਫਲ, ਜੋ ਪੱਕਣ ਪੁਰ ਕੁਹਤ ਨਾਲ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। “ਜਨੁ ਫਲ ਕੋਹਰ ਨਾਲ ਉਦਾਰ.” (ਗੁਪਤੁ)। ੪ ਹਿੰਦੀ ਕੋਹਰ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਕੋੜ ਤ੍ਰਿਮਾ।

ਕੋਹਲੀ. ਸ਼ਾਮਪੁਰ ਜਿਲੇ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਕਾਸ਼ਤਕਾਰ ਜਾਤੀ। ੨ ਇੱਕ ਖੜੀ ਕੋੜ, ਜੋ ਖੁਖਰਾਣੇ ਵਿੱਚੋਂ ਹੈ। “ਗੁਰਮੁਖ ਰਾਮੁ ਕੋਹਲੀ.” (ਭਾਰੁ) “ਹੁਥੋ ਕੋਹਲੀ ਹਾਤੀ ਜਾਨ.” (ਗੁਪਤੁ)

ਕੋਹੀ } ਵਿ—ਕੋਧੀ। ੨ ਪਹਾੜੀਆਂ. ਕੋਹ (ਪਹਾੜ) ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਕੋਹੀਆਂ } ਵਾਲਾ।

ਕੋਹੀਆਂ. ਭਾ ੭੫/ ਕੁਹਚਰਨ ਕੋਹੀ (ਪਹਾੜੀ) ਦਾ. ਪਹਾੜੀ ਲੋਕ. “ਕੋਹੀਆਂ ਸੁਤ ਪਰਸੁ.” (ਜਸਰ)

ਕੋਹੀਲਾ. ਇਹ ਕੁਹੀ ਦਾ ਨਥ ਹੈ। ਦੇਖੋ, ਕੁਹੀ।

ਕੋਕ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਚਕਵਾ. ਸੁਰਮਾਭ. “ਅਰਿ ਕੋਕ ਕੁਲ ਸੋਕਵੰਤ.” (ਸੋਖਰ) ੨ ਭਵਿਆਭ. ਭੋਤੀਆ। ੩ ਖਜੂਰ ਦਾ ਬਿਰਛ। ੪ ਭੰਡੂ. ਮੋਢਕਾ। ੫ ਵਿਸਨ। ੬ ਇੱਕ ਪੌਛਤ, ਜਿਸ ਦਾ ਬਣਾਇਆ ਕਾਮਫਾਸਤੁ ਹੈ। ਇਸ ਨਾਸਤੁ ਦੀ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਪੋਥੀ “ਕੋਕ” ਹੈ। “ਕਹੂੰ ਕੋਕ ਕਾਵਰ ਔ ਪੁਰਾਨ ਕੋ ਪਥੁਰ ਮਰ.” (ਅਕਾਲ) ਦੇਖੋ, ਕਾਮਫਾਸਤੁ। ੭ ਹਿੰਦੀ. ਮਰੋੜ. ਪੋਚ. ਵਲ ਦੇਣਾ, ਜਿਥੋਂ—ਖੜੀ ਨੂੰ ਕੋਕਣਾ।

ਕੋਕਨ. ਭਾਤਬੇਰੀ ਦਾ ਕੋਰ। ੨ ਦੇਖੋ, ਕੋਕਬੰਦਰ।

ਕੋਕਨਦ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਲਾਲ ਕਾਲ. “ਜਿਮ ਦਲ ਕੋਕਨਦੰ ਦੁਤਿ ਪਾਥੋ.” (ਨਾਪੁ)

ਕੋਕਨਾਰ. ਭਾ ੪੪/ ਸੰਗਤ—ਪੋਸਤ ਦਾ ਭੋਭਾ।

ਕੋਕਨਿ. ਚਕਵੀ. ਦੇਖੋ, ਕੋਕ।

ਕੋਕਬੰਦਰ } ਬੰਬਈ ਹਾਥੇ ਵਿੱਚ ਪੱਛਮੀ ਖਾਣੇ ਨਾਲ ਲਕਦਾ ਕੋਕਬੰਦੀ } ਸਮੁੰਦਰੀ ਇਲਾਕਾ ‘ਕਾਨਕਨ’, ਜਿਸ ਨੂੰ “ਕੋਕਨ” ਭੀ ਆਖਦੇ ਹਨ। ਕੋਕਨਬੰਦਰ ਦੇ ਵਸਨੀਕ ਕੋਕਬੰਦੀ. “ਭਜੇ ਹਾਥਸੀ ਹਾਲਬੀ ਕੋਕਬੰਦੀ.” (ਕਲਕੀ)

ਕੋਕਰਮ. ਦੇਖੋ, ਕੁਕਰਮ. “ਕਹਾਂ ਕਰਮ ਕੋਕਰਮ ਹੈ?” (ਅਕਾਲ)

ਕੋਕਲ. ਦੇਖੋ, ਕੋਕਿਲ।

ਕੋਕਲ. ਸੰਗਤ—ਸੁੱਕੇ ਹੋਏ ਫਲ ਦੀ ਝੁਕੜੀ. “ਹੁਥੀ ਕੋਕਲਾਂ ਪੀਨੁ ਕੇਰੀ.” (ਗੁਪਤੁ)

ਕੋਕਾ. ਸੰਗਤ—ਜੌਹੇ ਦੀ ਮੋਖ. ਪਰੋਗ। ੨ ਭਾ ੪੪/ ਦਾਈ ਦਾ ਪੁੱਤ. ਆਇਆ ਦਾ ਬੇਟਾ. “ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦਾ ਕੋਕਾ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ.” (ਜਸਤਮ)

ਕੋਕਿਲ } ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਕੋਇਲ. ਪਿਕ. “ਕੋਕਿਲ ਹੋਵਾਂ ਅੰਭਿ ਕੋਕਿਲਾ } ਥਾਸਾਂ.” (ਗੁਪਤੁ ਮ: ੧) ਦੇਖੋ, ਕੋਇਲ। ੨ ਰਾਜਾ ਰਾਜਾ

ਦੀ ਰਾਣੀ ਦਾ ਨਾਉਂ ਭੀ ਕੋਕਿਲਾ ਸੀ। ੩ ਇੱਕ ਥਾਂ ਪਹਾੜੀ ਕਾਂਊ (ਕਾਕੋਲ) ਵਾਸਤੇ ਕੋਕਿਲ ਸ਼ਬਦ ਵਰਤਿਆ ਹੈ। “ਕੋਕਿਲ ਕਾਕ ਜਹਾਂ ਕਿਲਕਾਰਹਿ.” (ਚਰਿਤੁ ੪੦੫) ੪ ਪਹਾੜ ਵਿੱਚ ਹਰੀਅਲ ਪੱਖੀ ਨੂੰ ਭੀ ਕੋਕਿਲ ਆਖਦੇ ਹਨ।

ਕੋਕੀ. ਸਿੰਧੀ. ਨਮਕੀਨ. ਪਰਾਉਂਠਾ. ਘੀ ਲਾ ਕੇ ਪਕਾਈ ਲੁਣ ਵਾਲੀ ਚਿਟੀ।

ਕੋਖ } ਸੰ. ਕੁਕਿ. ਸੰਗਤ—ਕੁੱਖ. ਦੇਖੋ, ਕੁਕਿ. ਕੋਖਿ }

ਕੋਚਬਿਹਾਰ. ਦੇਖੋ, ਕੁਚਬਿਹਾਰ।

ਕੋਛਰ } ਕੋਟੀ. ਉਛੰਗ. ਦੇਖੋ, ਕੁੱਛਰ. “ਜਿਰੀਚੰਦ ਨਿਜ ਕੋਛਰ ਕੋਛਰ } ਪਾਏ.” (ਨਾਪੁ) ੨ ਖੜੀਆਂ ਦੀ ਇੱਕ ਜਾਤ ਭੀ ਕੋਛਰ ਹੈ।

ਕੋਚਾ. ਵਿ—ਭੰਦਾ. ਬਦਸ਼ਕਲ।

ਕੋਟ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਦੁਰਕ. ਕਿਲਾ. “ਕੋਟ ਨ ਚਿਟ ਨ ਕੋਸ ਨ.” (ਸਵਿਧੇ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਣਕ ਮ: ੫) ੨ ਸ਼ਹਰਪਨਾਹ. ਫ਼ਸੀਲ। ੩ ਰਾਜੇ ਦਾ ਮੰਦਿਰ। ੪ ਸੰ. ਕੋਟਿ. ਕਰੋੜ. “ਕੰਚਨ ਕੋ ਕੋਟ ਦਰੁ ਕਰੀ.” (ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ: ੧) ਸੁਵਰਣ ਦੇ ਕੋਟਿ ਭਾਗ ਦਾਨ ਕਰੇ। ੫ ਭਾਵ—ਭੋਜਮਾਰ.

ਕੋਟ. ਅਨੰਤ. “ਕੋਟਨ ਮੇ ਨਾਨਕ ਕੋਊ.” (ਜ. ਮ: ੯) ੬ ਇੱਕ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਵਰੋੜ ਦਾ ਵਸਤੂ, ਜੋ ਫ਼ਟਨਦਾਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। Coat.

ਕੋਟ ਸਮੂਹਿ. ਸਮੀਰ ਦਾ ਕੋਟ. ਰਿਆਸਤ ਪਟਿਆਲਾ, ਨਜ਼ਾਮਤ ਕਰਨਾਲਾ, ਫ਼ਸੀਲ ਕਾਣਾ ਭਟਿੰਡਾ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਪਿੰਡ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਕੁੰੀ ਕੁਰੂ ਕੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਕੁਰਦਾਰਾ ਹੈ। ਕੁਰੂ ਜੀ ਦਮਦਮੇ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ ਇੱਥੇ ਆਏ ਹਨ। ਫ਼ੋਟਾ ਜਿਹਾ ਕੁਰਦਾਰਾ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਨਾਲ ੬੩ ਖੁਮਾਉਂ ਦਰਖਤਾਂ ਦੀ ਚਿੜੀ ਪਟਿਆਲੇ ਵੱਲੋਂ ਹੈ।

ਕੋਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਕਟਾਰਸਿੰਘਵਾਲਾ ਤੋਂ ਦੱਖਣ ਪੱਛਮ ਤਿੰਨ ਮੀਲ ਕੱਚਾ ਰਸਤਾ ਹੈ।

ਕੋਟਕਪੂਰਾ. ਫ਼ਰੀਦਕੋਟ ਰਿਆਸਤ ਵਿੱਚ ਕਪੂਰ ਸਿੰਘ ਬੈਰਾਤ ਦਾ ਵਸਾਇਆ ਨਗਰ, ਜੋ ਹੁਣ ਕੋਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਹੈ। ਦਸਮੇਸ਼ ਇਸ ਥਾਂ ਕੁਝ ਸਮਾਂ ਰਹਿਰਕੇ ਮੁਕਤਸਰ ਵੱਲ ਕਢੇ ਹਨ। ਇਸ ਥਾਂ ਦੇ ਕੁਰਦਾਰੇ ਹਨ:—ਇੱਕ ਆਬਾਦੀ ਅੰਦਰ ਕੱਚੇ ਤਾਲ ਦੇ ਬਿਚਕਾਰ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਰਿਆਸਤ ਵੱਲੋਂ ੧੦੬ ਖੁਮਾਉਂ ਸ਼ਾਮੀਨ ਹੈ। ਦੂਜਾ ਨਗਰ ਤੋਂ ਦੱਖਣ ਵੱਲ ਦੋ ਮੀਲ ਕਰੀਬ “ਕੁਰੂਵਾਰ” ਨਾਉਂ ਤੋਂ ਪ੍ਰਗਟ ਹੈ। ਇਸ ਥਾਂ ਕੁਰੂ ਕੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਪੰਜ ਦਿਸਨਾਨਾ ਕਰਕੇ ਦਸਰਾਬ ਸਜਾਈ ਹੈ। ਕੋਟ ਕਪੂਰਾ ਨਾਹੋਰ ਤੋਂ ੯੬ ਮੀਲ ਹੈ। ਇਥੋਂ ਫ਼ੋਟੀ ਪਟੜੀ ਦੀ ਰੇਲ ਮੁਕਤਸਰ ਵਲ ਗੁਜ਼ਰਦੀ ਹੈ।

ਕੋਟਕਲਾਣੀ. ਦੇਖੋ, ਚਾਮਰਾਇ।

ਕੋਟਕਾਰ. ਕਾਫ਼ਜ ਦਾ ਕਿਲਾ. ਰਾਮਲੀਲਾ ਆਦਿਕ ਖੇਲਾਂ ਵਿੱਚ ਬਣਾਇਆ ਹੋਇਆ ਕਾਫ਼ਜ ਦਾ ਦੁਰਗ. “ਕੋਟਕਾਰ ਬਿਨਸ ਬਾਰ ਨਾ ਝੁਠਿਆ.” (ਜੈਤ ਵੰਤ ਮ: ੫) ਝੁਠੇ ਕਾਫ਼ਜ ਦੇ ਕੋਟ ਨੂੰ ਨਾਲ ਹੁੰਦੇ ਚਿਰ ਨਹੀਂ ਲਕਦਾ।

ਕੋਟ ਕੀਰਤਾ. ਕੀਰਤੀ ਦਾ ਕਿਲਾ ੨ ਕੀਰਤਾ ਨਗਰ. ਇਸ ਨੂੰ ਨਗਰਕੋਟ (ਨਾਗਰਕੋਟ) ਭੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ.

ਕੋਟਕੋਟੀਤਰ. ਅਸਥਾ ਹੀ. ਭਾਵ ਅਨੰਤ. ਕੋਟਹਾ ੨ ਕੋਟਿ-ਕੋਟਿ-ਅੰਤਰ. "ਕੋਟਕੋਟੀਤਰ ਕੇ ਪਾਪ ਬਿਨਾਸਨ." (ਸਾਰ ਅ: ਮ: ੩) ਕੋਟਹਾ ਜਨਮਾਂਤਰਾਂ ਦੇ ਪਾਪ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਅਨੰਤ ਪਾਪ ਮਨ ਦੇ ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ.

ਕੋਟਗੁਰੂ. ਦੇਖੋ, ਗੁਰੂਕੇ ੨.

ਕੋਟਦੁਆਰ. ਕਿਲੇ ਦਾ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ੨ ਸ਼ਹਰਪਨਾਹ ਦਾ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ੩ ਕੋਟਵਾਲ ਦੇ ਜਿਲਾ ਪੋਤੀ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਨਗਰ. ਇਸ ਥਾਂ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਦਾ ਅਸਥਾਨ ਹੈ, ਜੋ 'ਚਰਣਪਾਦੁਕਾ' ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ.

ਕੋਟਧਰਮੁ. ਦੇਖੋ, ਸੁਲੀਸਰ.

ਕੋਟਪਚਾਸਾ. ਦੇਖੋ, ਕੋਟਪੰਚਾਸਾ.

ਕੋਟਪਾਲ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਦੁਰਭਾਸ਼. ਕਿਲੇ ਦਾ ਰਾਖਾ ੨ ਸ਼ਹਰਪਨਾਹ ਦੀ ਰਖਤਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ੩ ਕੋਟਵਾਲ.

ਕੋਟਪੰਚਾਸਾ. ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਦੇ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਨੇ ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਦਾ ਪ੍ਰਮਾਣ ਪਚਾਸ ਕੋਟਿ (ਕੋਤ) ਯੋਜਨ ਲਿਖਿਆ ਹੈ. "ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਜਿਨ ਕੋਟਪੰਚਾਸਾ ਲੋਕ ਚਤੁਰਦਸ ਪੂਰ ਪ੍ਰਕਾਸਾ." (ਸਲੋਹ) "ਭੇ ਤਸਕਰ ਜੇ ਨਾਮ ਨ ਲੇਵਹਿ ਵਾਸਹਿ ਕੋਟਪੰਚਾਸਾ." (ਪ੍ਰਭਾ ਮ: ੧)

ਕੋਟਭਾਈ. ਜਿਲਾ ਚੀਰੋਜਪੁਰ, ਤਸੀਲ ਮੁਕਤਸਰ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਮਸ਼ਹੂਰ ਪਿੰਡ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਭਾਈ ਭਗਤੂ ਜੀ ਨੇ ਵਸਾਇਆ ਹੈ. ਇਥੇ ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ ਜੀ ਦੇ ਦੋ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਹਨ:—

(੧) ਪਿੰਡ ਦੇ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਜੀ ਪ੍ਰੇਮੀ ਭਾਈਆਂ ਦੇ ਘਰ ਪ੍ਰਸਾਦ ਛਕਣ ਆਏ, ਭਾਈਏ ਅਮ੍ਰਿਤ ਛਕਕੇ ਸਿੰਘ ਜਨ ਛਏ ਸਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਉਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਰੰਗੀ ਸਿੰਘ, ਖੁਮੀ ਸਿੰਘ ਰੱਖੇ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਬਹੁਤ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ. ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਅਤੇ ਉਸ ਨਾਲ ੫੦ ਘੁਮਾਉਂ ਜ਼ਮੀਨ ਸਿੱਖਰਾਜ ਦੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਹੈ. ਪੁਜਾਰੀ ਅਕਾਲੀ ਸਿੰਘ ਹੈ.

(੨) ਦੂਜਾ, ਪਿੰਡ ਤੋਂ ਦੱਖਣ ਵੱਲ ਪਾਸ ਹੀ ਹੈ. ਜਦੋਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਰੂਪਤਮਰੇ ਆਏ ਤਾਂ ਇਥੇ ਠਹਿਰੇ. ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸੰਮਤ ੧੯੭੮ ਵਿੱਚ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ. ਇਥੇ ਭੀ ਪੁਜਾਰੀ ਅਕਾਲੀ ਸਿੰਘ ਹੈ.

ਚੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਗਿੱਦੜਗੜਾ ਤੋਂ ਉੱਤਰ ਇਸ ਪੰਜ ਮੀਲ ਕੱਚਾ ਰਸਤਾ ਹੈ.

ਕੋਟ ਮਿਲਜਾ ਜਾਨ. ਵਟਾਲੇ ਅਤੇ ਬਲਾਨੋਰ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਇੱਕ ਪਿੰਡ. ਜਿਸ ਥਾਂ ਬੰਦਾ ਬਹਾਦੁਰ ਨੇ ਕੱਚੀ ਫੜੀ ਬਣਾਉਣੀ ਆਰੰਭੀ ਸੀ, ਪਰ ਅਜੇ ਅਧੂਰੀ ਹੀ ਸੀ ਕਿ ਰੁਕਾਨੀਦਲ ਚੜ੍ਹ ਆਇਆ. ਬੰਦਾ ਬਹਾਦੁਰ ਨੇ ਗੁਰਦਾਸਪੁਰ ਦੀ ਗੜ੍ਹੀ ਜਾ ਮੱਲੀ. ਦੇਖੋ, ਦੁਨੀਚੰਦ ਦੀ ਹਵੇਲੀ.

ਕੋਟਰ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਬਿਰਭ ਵਿੱਚ ਹੋਈ ਖੁੱਭ. ਬਿਰਭ ਦਾ ਖੋਖਲਾ ਭਾਗ, ਜੋ ਕੰਟਰਾ ਜੇਹਾ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ੨ ਕਿਲੇ ਦੀ ਰਖਤਾ ਵਸਤੇ ਚਾਰੇ ਪਾਸੇ ਦਾ ਸੰਗਤਾ ੩ ਭਿੰਡ—ਦਾਣੇ ਰੱਖਣ ਦਾ ਖਾਤਾ.

ਕੋਟਲਤਾ. ਕੁਟਿਲਤਾ. ਕੋਟਿਲਤ. ਟੇਚਾਪਨ. "ਕਰ ਕੋਟਲਤਾ ਸਭ ਸੁਧਤ ਹਨਕੇ." (ਗੁਪ੍ਰਸੁ)

ਕੋਟਲਾ. ਰੋਪੜ ਤੋਂ ਦੋ ਕੋਹ ਪੂਰਬ ਇੱਕ ਪਿੰਡ. ਇਸ ਥਾਂ ਦੇ ਪਠਾਣਾਂ ਨੇ ਦਸਮੇਸ਼ ਦੀ ਬਹੁਤ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ. ਸਤਿਗੁਰੂ ਨੇ ਇੱਕ ਕਟਾਰ ਅਤੇ ਚਾਲ ਬਾਖ਼ੀ. ਇਸ ਥਾਂ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਦੋ ਪਵਿਤ੍ਰ ਅਸਥਾਨ ਹਨ. ਇੱਕ ਨਗਰ ਦੇ ਅੰਦਰ ਦੂਜਾ, ਬਾਹਰ ੨ ਦੇਖੋ, ਮਲੋਰਕੋਟਲਾ.

ਕੋਟਲਾਨਿਹੰਗ. ਦੇਖੋ, ਭੱਠਾਸਾਹਿਬ.

ਕੋਟਲੀਬਾਘਾ. ਇਹ ਪਿੰਡ ਜਿਲਾ ਤਸੀਲ ਗੁਜਰਾਂਵਾਲਾ, ਬਾਣਾ ਮਾਂਡੇ ਵਿੱਚ ਹੈ. ਇਥੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਛੋਟਾ ਜਿਹਾ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਹੈ. ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਇੱਕ ਪਿੱਪਲ ਬਿਛਤ ਰਲੇ ਬੈਠੇ, ਜੋ ਹੁਣ ਤਕ ਮੌਜੂਦ ਹੈ. ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੇ ਵਿਰਾਜਣ ਦੀ ਥਾਂ "ਬਤਾ ਸਾਹਿਬ" ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਪਾਸ ਇੱਕ ਛੋਟਾ ਜਿਹਾ ਪੱਕਾ ਮਕਾਨ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਨਾਮਧਾਰੀਆਂ ਸਿੱਖ ਪੁਜਾਰੀ ਹੈ. ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਨਾਲ ੧੬ ਘੁਮਾਉਂ ਜ਼ਮੀਨ ਇਸੇ ਪਿੰਡ ਵੱਲੋਂ ਹੈ. ਚੇਤੁਰਦਸ ਨੂੰ ਮੇਲਾ ਲਗਦਾ ਹੈ. ਚੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਏਮਨਾਬਾਦ ਤੋਂ ਪੂਰਬ ੧੦ ਮੀਲ ਹੈ. ਬਰਸਾਰ ਦੇ ਦਿਨਾਂ ਵਿੱਚ ਇੱਥੇ ਦਾ ਫਸਤਾ ਚੰਗਾ ਨਹੀਂ.

ਕੋਟਲੋਹਰੀਆ. ਇੱਕ ਰਾਜਪੂਤ ਕੋਤੂ. ਕੋਟਲੋਹਰ ਪਹਾੜੀ ਰਿਆਸਤ ਇਸੇ ਕੋਤੂ ਕਰਕੇ ਸੰਦੀਦੀ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਭਾਈ ਧਾਰ.

ਕੋਟਵਰੀਆ } ਦੇਖੋ, ਕੋਟਪਾਲ ੩. "ਵਿਚਿ ਮਨ ਕੋਟਵਰੀਆ." ਕੋਟਵਾਰ } (ਸੁਹੀ ਮ: ੫ ਪੜਤਾਲ) "ਅਭ ਕਹਾ ਕਰੈ ਕੋਟਵਾਰ?" (ਮਧੂ ਮ: ੫) ਇਸ ਥਾਂ ਕੋਟਵਾਲ ਤੋਂ ਭਾਵ ਧਰਮਰਾਜ ਹੈ.

ਕੋਟਵਾਰੀ. ਸੰਗਤ—ਕੋਤਵਾਲ ਦਾ ਕਰਮ. "ਪਾਪ ਕਰੈ ਕੋਟਵਾਰੀ." (ਭਸੰ ਅ: ਮ: ੧)

ਕੋਟਵਾਲ } ਦੇਖੋ, ਕੋਟਪਾਲ ਅਤੇ ਕੋਤਵਾਲ. "ਕੋਟਵਾਲ ਸੁਕਰਾਸਿਰੀ." ਕੋਟਵਾਲ } (ਮਲਾ ਨਾਮਦੇਵ) ਦੇਖੋ, ਸੁਕਰਾਸਿਰੀ.

ਕੋਟਾ. ਕੋਤਹਾ. ਕੋਟਿ ਦਾ ਬਹੁਵਚਨ. "ਉਧਰਹਿ ਸਗਲੇ ਕੋਟਾ."

(ਸੋਰ ਮ: ੫) ੨ ਰਾਜਪੂਤਾਨੇ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਰਿਆਸਤ ਅਤੇ ਉਸ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਨਗਰ (Kotah), ਜੋ ਹੁਣ ਭੀ. ਭੀ. ਅਤੇ ਜੀ. ਆਈ. ਚੇਲਵੇ ਦਾ ਸੰਯੁਕਤ ਹੈ ੩ ਸ਼ਰਧੂਜਾ ਖੱਪੜੀ (ਕਫ਼ਤੀ) ਆਦਿਕ ਦੇ ਮਕਸ਼ ਭੁੰਨਕੇ ਸੁਪਾਰੀ ਦੇ ਚੂਰਣ ਨਾਲ ਮਿਲਾਇਆ ਇੱਕ ਨਮਕੀਨ ਪਦਾਰਥ, ਜੋ ਅਮੀਰ ਭੋਜਨ ਪਿਛੋਂ ਖਾਂਦੇ ਹਨ.

ਕੋਟਿ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਕਰੋਤ. ਸੋ ਲੱਖ. "ਕਈ ਕੋਟਿ ਪ੍ਰਭ ਕਉ ਖੋਜਿ." (ਸੁਖਮਨੀ) ਦੇਖੋ, ਸੰਖਤਾ ੨ ਵਾਦ ਵਿਵਾਦ ਦਾ ਪੂਰਬਪੱਖ. "ਕਈ ਕੋਟੀ ਕੋਟਿ ਕੋਟਿ." (ਜਪੁ) ਕੋਟਿ (ਕੋਤਾ) ਹੀ ਕੋਟਿ (ਦਲੀਲਾ)

ਨਾਲ ਕੋਤਹਾ ਵਕਤਿਆਂ ਨੇ ਆਖੀ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਕਥਿ. ੩ ਕਮਾਣ ਦਾ ਫੇਸ਼ਾ. ਦੇਖੋ, ਕੋਟੀ. ੪ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਦੀ ਰਿੱਖੀ ਧਾਰ.

ਕੋਟਿਕੁਟੀਤਰ } ਦੇਖੋ, ਕੋਟਕੋਟੀਤਰ. "ਕੋਟਿਕੁਟੀਤਰ ਕੇ ਪਾਪ ਹਰਿ ਕੋਟਿਕੋਟੀਤਰ } ਖੋਵੈ." (ਬੋਰਾ ਮ: ੪)

ਕੋਟਿਤੀਰਥ. ਕੋਤਹਾ ਤੀਰਥ. ਭਾਵ—ਅਨੰਤ ਤੀਰਥ ੨ ਗੋਕਰਥ

ਦਾ ਇੱਕ ਤਾਲ। ੩ ਮਥਰਾ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਤੀਰਥ। ੪ ਕੁਰਕੇਤੁ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਤੀਰਥ। ੫ ਉੱਜੈਨ ਵਿੱਚ ਮਹਾਕਾਲ ਦੇ ਮੰਦਰ ਪਾਸ ਇੱਕ ਕੁੰਡ। "ਕੋਟਿਕੋਰੀ ਮੱਜਨ ਇਸਨਾਨਾ ਇਸ ਕਲਿ ਮਹਿ ਮੈਲ ਭਰੀਜੇ।" (ਸੂਹੀ ਮ: ੫)

ਕੋਟਿਕੋਰੀਸ. ਤੇਤੀਸਕੋਟਿ ਦੇਵਤਾ। "ਕੋਟਿਕੋਰੀਸ ਮੋਜਹਿ ਤਕਉ।" (ਮਾਭ ਅ: ਮ: ੫) ਦੇਖੋ, ਤੇਤੀਸਕੋਟਿ।

ਕੋਟੀ. ਕਮਾਣ ਦਾ ਗੋਸ਼ਾ. ਦੇਖੋ, ਕੋਟਿ ੩. "ਗਹਿ ਕੋਟੀ ਦੇ ਚਲਾਇਕੈ। ਰਣ ਕਾਲੀ ਗੁੱਸਾ ਖਾਇਕੈ।" (ਚੰਡੀ ੨) ਕਮਾਣ ਦੇ ਕੋਸੇ ਨਾਲ ਭੜਕੇ ਰਾਖਸ ਚਲਾ ਦਿੱਤੇ। ੨ ਦੇਖੋ, ਕੋਟਿ ੨.

ਕੋਟੁ. ਦੁਰਭ. ਕਿਲਾ. "ਏਕ ਕੋਟੁ ਪੰਚ ਸਿਕਦਾਰਾ।" (ਸੂਹੀ ਕਬੀਰ)। ੨ ਭਸੀਲ. ਸ਼ਹਰ ਪਨਾਹ. "ਖਾਈ ਕੋਟੁ ਨ ਪਰਲਿ ਪਛਾਰਾ।" (ਭੈਰਉ ਕਬੀਰ)

ਕੋਟੰਤਰ. ਦੇਖੋ, ਕੋਟਕੋਟੰਤਰ.

ਕੋਠ. ਕੋਠਾ. ਦੇਖੋ, ਕੋਸ਼. "ਕਸਰਕੋਠ ਮਹਿ ਭਈ ਨ ਕਾਰੀ।" (ਆਸਾ ਮ: ੫) ਕੱਲ ਦੇ ਕੋਠੇ ਤੋਂ ਭਾਵ ਕ੍ਰਿਯਾਸ ਅਤੇ ਵਪਾਰ ਆਦਿ ਵਿਹਾਰ ਹੈ.

ਕੋਠਰਾ } ਕੋਸ਼. ਕੋਠਾ. ਕੋਠੀ. "ਕੋਠਰੇ ਮਹਿ ਕੋਠਰੀ ਪਰਮ
ਕੋਠਰੀ } ਕੋਠੀ ਵੀਚਾਰ।" (ਰਾਮ ਕਬੀਰ) ਸ਼ਰੀਰਕੋਠੇ
ਕੋਠਰੀਆ } ਅੰਦਰ ਅੰਤਹਕਰਣ ਰੂਪੀ ਕੋਠਤੀ, ਉਸ ਵਿੱਚ
ਕੋਠਤੀ } ਆਤਮਵਿਚਾਰ ਕੋਠੀ.

ਕੋਠਾ. ਦੇਖੋ, ਕੋਸ਼. "ਕੋਠੇ ਮੰਡਪ ਮਾਤੀਆ।" (ਵਾਰ ਆਸਾ) ੨ ਕਿਸੇ ਅੰਗ ਦਾ ਪਹਾੜਾ, ਜੋ ਇੱਕ ਖਾਨੇ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. "ਬੋਢੇ ਪੁਨ ਚੂਠੇ ਜੋਰਨ ਕੋਠੇ ਗੁਮਕਾਰ ਪਟਵਾਰ।" (ਨਾਪੁ)

ਕੋਠਾਸਾਹਿਬ. ਜਿਲਾ ਗੁਰਦਾਸਪੁਰ, ਭਟਾਲੇ ਤੋਂ ਪੰਜ ਕੋਹ ਦੱਖਣ, ਉੱਦੇਕੇ ਪਿੰਡ ਵਿੱਚ ਕੁਰੂ ਨਾਲਕ ਦੇਵ ਦਾ ਅਸਥਾਨ. ਇਸ ਥਾਂ ਜਗਤਗੁਰੂ ਭਟਾਲੇ ਜਾਣ ਸਮੇਂ ਪਹਾੜੇ ਸਨ. ਏਥੇ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਦੀ ਦਸਮੀ ਨੂੰ ਮੇਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ੨ ਦੇਖੋ, ਵੱਲਾ. ੩ ਦੇਖੋ, ਕੋਠਾ ਕੁਰੂ ਕਾ। ੪ ਦੇਖੋ, ਭਾਸਰਕੋ. ੫ ਅਕਾਲ ਭੁੰਗੇ ਸਾਹਿਬ ਉਹ ਕੋਠਾ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਕੁਰੂ ਕੁੰਬ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਨਿਵਾਸ ਹੋਂਦਾ ਹੈ.

ਕੋਠਾ ਗੁਰੂ ਕਾ. ਮਾਲਵੇ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜੋ ਰਿਆਸਤ ਪਟਿਆਲਾ, ਨਜਾਮਤ ਬਰਨਾਲਾ, ਭਸੀਲ ਛਾਣਾ ਭਟਿੰਡਾ ਵਿੱਚ, ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਜੈਤੋ ਤੋਂ ੧੪ ਮੀਲ ਅਤੇ ਭੁੰਗੇ ਤੋਂ ੧੫ ਮੀਲ ਹੈ. ਇਹ ਪਿੰਡ ਪ੍ਰਿਥੀਰੰਦ ਸੀ ਨੇ ਸੰਮਤ ੧੬੫੪ ਵਿੱਚ ਵਸਾਇਆ ਹੈ. ਸੋਢੀ ਕੋਲ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਚੰਦਕ ਦਿੱਤੀ.

ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸੁਲਹੀ ਇਸੇ ਪਿੰਡ ਵਿੱਚ ਇੰਟਾ ਦੇ ਸਨ ਰਹੇ ਆਏ ਵਿੱਚ ਪੈ ਕੇ ਮੋਇਆ ਸੀ. ਇਹ ਆਵਾ ਪਿੰਡ ਤੋਂ ੧ ਮੀਲ ਚੜ੍ਹਦੇ ਪਾਸੇ ਸੀ. ਕੁਰੂ ਕਾ ਕੋਠਾ ਪ੍ਰਿਥੀਰੰਦ ਸੀ ਦੀ ਔਲਾਦ ਦੇ ਸੋਢੀ ਸਾਹਿਬਾਨ ਦੀ ਮਾਲਕੀਯਤ ਅਤੇ ਜਾਰੀਰ ਹੈ। ੨ ਵਜ਼ੀਰਾਬਾਦ ਵਿੱਚ ਫੋਰੀ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਦੇ ਕੁਰ ਵਿਲਾਸ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਭਾਵਲਾਹ ਨਾਭੀਰ ਨੇ ਇਹ ਪਿੰਡ ਪ੍ਰਿਥੀਰੰਦ ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ. ਦੇਖੋ, ਅ: ੩, ਭੰਡ ੪੩—੪੫.

ਕੋਠੀਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦਾ ਕੁਰਦਾਰਾ. ਦੇਖੋ, ਕੁਰੂ ਕਾ ਕੋਠਾ.

ਕੋਠਾ ਮਲੂਕਾ. ਦੇਖੋ, ਮਲੂਕਾ.

ਕੋਠਾਰੀ. ਦੇਖੋ, ਕੁਠਾਲੀ. "ਜਿਉ ਕਨਕੋ ਕੋਠਾਰੀ ਚਤਿਓ।" (ਸਾਰ ਮ: ੫) ੨ ਦੇਖੋ, ਕੁਠਾਰੀ.

ਕੋਠੀ. ਛੋਟਾ ਕੋਸ਼. ਕੋਠਤੀ। ੨ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਢੰਗ ਦਾ ਬੰਗਲਾ। ੩ ਵਯਾਪਾਰ ਦੀ ਦੁਕਾਨ, ਜਿਸ ਥਾਂ ਹੁੰਡੀ ਦਾ ਲੈਣ ਦੇਣ ਹੋਵੇ। ੪ ਪਲੀਤੇ ਪਾਸ ਦਾ ਬੰਦੂਕ ਦਾ ਉਹ ਭਾਗ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਬਾਰੂਦ ਭਰੀਦਾ ਹੈ. ਇਹ ਪੁਰਾਣੇ ਲਾਨੇ ਦੀ ਬੰਦੂਕਾਂ, ਜੋ ਮੂੰਹ ਤੋਂ ਭਰੀਦੀਆਂ ਸਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਹੁੰਦੀ ਸੀ. "ਗਜ ਨਿਕਾਲ ਭਾਨਤ ਬਿਥ ਕਬੀ। ਕੋਠੀ ਕਿਤਕ ਭਾਨੀ ਨਖ ਤਬੀ।" (ਗੁਪਤ) ੫ ਭਾਵ—ਦੇਹ. "ਅੰਧੀ ਕੋਠੀ ਤੇਰਾ ਨਾਮੁ ਨਾਹੀ।" (ਆਸਾ ਮ: ੧)

ਕੋਠ. ਸੰਗਤ—ਕੁਠਾਰੀ. ਵਿੰਗ. ਆਮ। ੨ ਕੋਟਿ. ਕਰੋੜ. "ਕੋਠ ਅਨੰਦੁ।" (ਜਪੁ) "ਕੋਤਕ ਕੋਠ ਤਮਾਸਿਆ।" (ਵਾਰ ਜੈਤ) ੩ ਦੇਖੋ, ਕੋਠਿ.

ਕੋਠਾ. ਵਿ—ਕੁਠਿਆ ਹੋਇਆ.

ਕੋਠਿ. ਸਿੰਧੀ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਆਨੰਦਤਾ ਸਹਿਤ, ਖੁਸ਼ੀ ਨਾਲ.

ਕੋਟ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਕੁਠਾ. ਕੋਸ਼ਾ. ਕਿਲਾਰਾ। ੨ ਦੋ ਇਸ਼ਾ ਦੇ ਮੱਧ ਦੀ ਇਸ਼ਾ. ਉਪਇਸ਼ਾ. ਦੇਖੋ, ਇਸ਼ਾ। ੩ ਸਾਰੰਗੀ ਦਾ ਭਾਲਦਾਰ ਕਮਾਨਰਾ. ਕਜ਼। ੪ ਤਲਵਾਰ ਆਦਿਕ ਸ਼ਸਤ੍ਰਾਂ ਦੀ ਧਾਰ। ੫ ਵੈਲ ਦਾ ਡੰਗ. ਕੋਤਹ. ਦੇਖੋ, ਕੋਤਾ.

ਕੋਤਰ. ਏਕੋਤਰ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. ਕਿਸੇ ਗਿਣਤੀ ਤੋਂ ਇੱਕ ਉੱਪਰ. ਜਿਵੇਂ—
੨੨੨ (ਏਕੋਤਰ) ਸੌ.

ਕੋਤਰੀ. ਦੇਖੋ, ਚਕੋਤਰੀ। ੨ ਏਕੋਤਰੀ ਦਾ ਸੰਖੇਪ

ਕੋਤਲ. ਤੁ. ੧੧ ਸੰ. ਕੁੰਤਲ. ਚਾਲਾਕ ਖੋੜਾ. ਅਮੀਰਾਂ ਦੀ ਖਾਸ ਸਵਾਰੀ ਦਾ ਖੋੜਾ। ੨ ਖਾਲੀ ਖੋੜਾ, ਜੋ ਸਿੰਗਾਰਿਆ ਹੋਇਆ ਅਮੀਰਾਂ ਦੀ ਸਵਾਰੀ ਅੱਗੇ ਚਲੇ। ੩ ਵਲਵਾਣ ਵਾਲਾ ਪਹਾੜੀ ਰਾਹ. Steep hill-pass। ੪ ਕਾਸ਼. ਕਬੂਤਰ.

ਕੋਤਵਾਲ. ਸੰ. ਕੋਟਪਾਲ। ੨ ਸ਼ਹਿਰ ਦੀ ਰਖਤਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਅਹੁਦੇਦਾਰ। ੩ ਮੁਕਲਰਾਜ ਸਮੇਂ ਕੋਤਵਾਲ ਅਦਾਲਤੀ Magistrate. ਭੀ ਹੁੰਦਾ ਸੀ.

ਕੋਤਵਾਲੀ. ਕੋਤਵਾਲ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਕੋਤਵਾਲ ਦੀ ਪਦਵੀ। ੩ ਕੋਤਵਾਲ ਦੇ ਬੈਠਣ ਦੀ ਥਾਂ. ਕੋਤਵਾਲ ਦੀ ਕਚਹਿਰੀ.

ਕੋਤਾ } ਫਾ. ੧੧ ਅਕਾ ੧੧ ਕੋਤਹ. ਵਿ—ਛੋਟਾ। ੨ ਕਮ. ਖੱਟ.
ਕੋਤਾਹ } ਕੋਤਾਹੀ. ਫਾ. ੧੧ ਸੰਗਤ—ਨਤੂਨਤਾ. ਕਮੀ. ਕਸਰ. ਘਾਟਾ.

ਕੋਥਰੀ } ਸਿੰਧੀ—ਕੋਥਿਰੀ. ਮਰਾ—ਕੋਥਲੀ. ਸੰਗਤ—ਬੈਲੀ.
ਕੋਥਲੀ } ਕੁਝਲੀ. "ਰਾਮਚਤਨੁ ਮੁਖ ਕੋਥਰੀ ਪਰਖੁ ਅਗੈ ਖੋਨਿ।" (ਸ. ਕਬੀਰ) ੨ ਕੋਮੁਖੀ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਹੱਥ ਪਾਕੇ ਹਿੰਦੂ ਮਾਲਾ ਫੇਰਦੇ ਹਨ.

ਕੋਂਦ. ਪੁ. ਸੰਗਤ—ਇਸ਼ਾ. ਤਰਫ. ਚਿਹ. "ਸੈ ਸੈ ਸਬਦ ਬਦਤ ਚਹੁ

ਕੋਦ." (ਨਾਪੁ)

ਕੋਦਉ. ਸੀ. ਕੋਦਵ ਅਥਵਾ ਕੋਦਵ. ਸੰਕੜਾ—ਕੋਦਾ. ਕੋਦੇ. ਕੋਧਾ. ਭਾਬੁ ਜੇਹਾ ਇੱਕ ਘਾਹ, ਜਿਸ ਦਾ ਦਾਣਾ ਕਰੀਬ ਲੋਕ ਚਿੰਨ੍ਹਕੇ ਅਥਵਾ ਪੀਹਕੇ ਆਟੇ ਦੀ ਚੋਟੀ ਪਕਾਕੇ ਖਾਂਦੇ ਹਨ. Paspalum Scrobiculatam. "ਕੋਦਉ ਕੋ ਝੂਸ ਖਈ ਹੈ." (ਗੁਜ ਕਬੀਰ) ਕੋਦਕ. ਸੀ. ਕੁਦਕ. ਸੰਕੜਾ—ਕੁਦ (ਖੇਲ) ਕਲਾ ਵਾਲਾ. ਕਲਕ. ਕੋਰਾ. ਭਾ ੨੨ "ਜਬਹਿ ਬਿਲੋਕਤੇ ਅੰਤਰ ਕੋਦਕ." (ਨਾਪੁ)

ਕੋਦਰਾ }
ਕੋਦਾ } ਦੇਖੋ, ਕੋਦਉ.
ਕੋਦ }

ਕੋਦੰਡ. ਸੀ. ਚੋਕਾਥ. ਸੰਕੜਾ—ਜੇ ਸਬਦ ਕਰੇ. ਚਲਾਉਣ ਵੇਲੇ ਚਰਤਾਵੇ, ਧਨੁਖ। ੨ ਖਸ ਕਰਕੇ ਰਾਸ ਦਾ ਉਹ ਧਨੁਖ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਨੌ ਗੱਠਾਂ ਹੋਣ.

ਕੋਦੂਢ }
ਕੋਧਾ } ਦੇਖੋ, ਕੋਦਉ. "ਹੰਸ ਉਡਰ ਕੋਧੈ ਪਇਆ." (ਸ. ਫਰੀਦ)
ਕੋਧਾ }
ਕੋਧੈ. ਕੋਧੇ ਦੇ ਖੇਤ ਵਿੱਚ. ਕੋਦੂਢ ਨੂੰ. ਦੇਖੋ, ਕੋਦਉ ਅਤੇ ਕੋਧਾ.
ਕੋਨ } ਦੇਖੋ, ਕੋਣ. "ਕੋਨੇ ਕੋਠੇ ਖਾਣੀਐ ਪਰਗਟ ਹੋਇ ਨਿਦਾਨ." (ਸ. ਕਬੀਰ) ੨ ਕੋਟੀ ਨਹੀਂ। ੩ ਭਾਈ ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਦੇ ਕੁਰ ਵਿਲਾਸ ਅਨੁਸਾਰ ਚੋਟੀ (ਕੋਟੀ) ਰਹਿਤ ਨੂੰ ਕੋਨਾ ਆਖੀਦਾ ਹੈ.
"ਕੋਨਾ ਕਹੈ ਚੁ ਕੋਟੀ ਹੀਨਾ."

ਕੋਨੇ. ਕੋਨਾ ਦਾ ਬਹੁਵਚਨ। ੨ ਕੂਟੇ (ਗੋਸ਼ੇ) ਵਿੱਚ. ਦੇਖੋ, ਕੋਨਾ.
ਕੋਪ. ਸੀ. ਸੰਕੜਾ—ਕੁੱਸਾ. ਕੋਪ. "ਕੋਪ ਜਰੀਆ." (ਕਾਨ ਮ: ੫)
"ਕੋਪ ਕੈ ਚੰਡ ਪੁੰਡ ਚੜ੍ਹੀ." (ਚੰਡੀ ੧)

ਕੋਪਰ. ਪੁ. ਕੁੰਭੇਦਾਰ ਭਾਲ. ਰਾਸ. "ਕੋਪਰ ਕਨਕ—ਕਲਸ ਭਰੁ ਭਾਰਾ." (ਗੁਰੂ ੬) ੨ ਕੋਪਲ. ਕੁਮਲ. ਲਕੂਣਾ. ਕੋਮਲ—ਪੱਲਵ। ੩ ਸੀ. ਕਪਰ. ਖੋਪਰੀ. ਖੋਪਰ. ਕਪਾਲ. "ਕੋਪਰ ਚੂਰ ਚਾਣੀ ਲੰਬੀ ਕਰਕਲੈ." (ਚੰਡੀ ੨) ਖੋਪਰ ਅਤੇ ਚਾਣ (ਮੂੰਹ) ਨੂੰ ਚੂਰਨ ਕਰਕੇ ਤਲਵਾਰ ਪਿੱਥਰ ਤੀਕ ਉਤਰਗਈ.

ਕੋਪਰੀ. ਖੋਪਰੀ. ਦੇਖੋ, ਕੋਪਰ ੩.

ਕੋਪਲ. ਦੇਖੋ, ਕੋਪਰ ੨.

ਕੋਪਿ. ਸਰਬ—ਕੋਟੀ ਇੱਕ। ੨ ਦੇਖੋ, ਕੋਪੀ। ੩ ਦੇਖੋ, ਕੁਪਿ.

ਕੋਪਿਆ. ਵਿ—ਕੁਪਿਤ. ਕੁੱਸੇ ਹੋਇਆ.

ਕੋਪਿਤ. ਵਿ—ਕੁੱਸੇ ਕੀਤਾ. ਕੁੱਧ ਵਿੱਚ ਲਿਆਂਦਾ.

ਕੋਪਿਲਾ. ਕੁੱਧ ਵਿੱਚ ਲਿਆਂਦਾ ਲਿਆ. "ਮੁਰ ਉਪਰਿ ਲਭ ਕੋਪਿਲਾ." (ਮਲਾ ਨਾਮਦੇਵ) ੨ ਕੋਪਿਤ ਹੋਇਆ.

ਕੋਪੀ. ਦੇਖੋ, ਕੋਪਿ ੨ ਵਿ—ਕੁਪੀ. ਕੋਪ ਵਾਲਾ. ਕੁਸੈਲਾ.

ਕੋਪੀਨ. ਦੇਖੋ, ਕੁਪੀਨ ਅਤੇ ਕੋਪੀਨ.

ਕੋਪੁ. ਦੇਖੋ, ਕੋਪ. ਦੇਖੋ, ਹੰਸ ੨.

ਕੋਡਰ. ਭਾ ੨੨ ਕੋਡ. ਸੰਕੜਾ—ਸੰਟ. ਚੋਟ. ਜਰਭ। ੨ ਕੋਡੇਵੀ।

੨ ਨੇਹੇ ਉੱਪਰ ਚਾਂਦੀ ਅਥਵਾ ਸੁਇਨੇ ਦਾ ਕੁੱਟਕੇ ਕੀਤਾ ਕੰਮ.

ਕੋਡਤਕਰ. ਭਾ ੨੨ ਚਾਂਦੀ ਸੋਨੇ ਦੀ ਤਾਰ ਜਾਂ ਪੱਤਰਾ ਕੁੱਟ ਕੇ ਕਿਸੇ ਧਾਤੂ ਤੇ ਚੜ੍ਹਾਉਣ ਵਾਲਾ ਕਾਰੀਗਰ.

ਕੋਡਤਨ. ਭਾ ੨੨ ਕੁੱਟਾ.

ਕੋਡਤਾ. ਭਾ ੨੨ ਵਿ—ਕੁੱਟਿਆ ਹੋਇਆ। ੨ ਸੰਕੜਾ—ਮਾਸ ਕੱਟ ਕੁੱਟਕੇ ਕੀਮਾ ਕਰਕੇ ਪਕਾਇਆ ਹੋਇਆ ਆਂਡੇ ਦੀ ਸਕਲ ਦਾ ਕੋਲ ਪਿੰਨਾ. ਕੋਡਤਾ ਖੁਸ਼ਕ ਅਤੇ ਤਰੀਦਾਰ ਦੇਹਾਂ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ.

ਕੋਥ. ਭਾ ੨੨ ਕੁੱਟ. ਕੋਡਤਨ ਦਾ ਅਮਲ। ੨ ਦੂਜੇ ਸਬਦ ਦੇ ਅੰਤ ਅਥਵਾ ਕੁੱਟਣ ਵਾਲੇ ਦਾ ਅਰਥ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ—ਸਰਕੋਥ (ਸਿਰ ਕੁੱਟਣ ਵਾਲਾ).

ਕੋਬਦ. ਭਾ ੨੨ ਕੁੱਟੇ. ਕੁੱਟਦਾ ਹੈ. ਕੁੱਟ੍ਹਕਾ.

ਕੋਬਿਦ। ਦੇਖੋ, ਕੋਵਿਦ.

ਕੋਮ. ਭਾ ੨੨ ਕੋਮ. ਸੰਕੜਾ—ਜਾਤੀ. ਇੱਕ ਜਾਤੀ ਦੇ ਮਨੁੱਖਾਂ ਦਾ ਸਮੁਦਾਯ. "ਕੋਮਨ ਸਿਰਿ ਕੋਮ." (ਗੁਜ ਅ: ਮ: ੫)

ਕੋਮਦੀ। ਦੇਖੋ, ਕੋਮਦੀ.

ਕੋਮਭ. ਦੇਖੋ, ਕੁਮਲ ਅਤੇ ਕੋਮਲ.

ਕੋਮਲ. ਸੀ. ਵਿ—ਨਰਮ. ਮੁਲਾਯਮ. ਕਠੋਰਤਾ ਰਹਿਤ. "ਕੋਮਲ ਭਾਣੀ ਲਭ ਕਉ ਸੰਤੋਖੇ." (ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥੀ ਮ: ੫) ਕਵੀਆਂ ਨੇ ਇਹ ਪਦਾਰਥ ਕੋਮਲ ਕਿਤੇ ਹਨ:—ਸੰਤਮਨ, ਪ੍ਰੇਮ, ਕੁੱਲ, ਮੱਖਣ, ਰੋਸਮ। ੨ ਸੁੰਦਰ. ਮਨੋਹਰ। ੩ ਸੰਕੜਾ—ਜਲ। ੪ ਸੰਕੀਤ ਅਨੁਸਾਰ ਉਤਰਿਆ ਹੋਇਆ ਸੁਰ. ਰਿਖਭ (ਰਿਸਭ), ਯਾਧਾਰ, ਧੈਵਤ ਅਤੇ ਨਿਸਾਦ, ਇਹ ਚਾਰ ਸੁਰ ਕੋਮਲ ਹੋਇਆ ਕਰਦੇ ਹਨ.

ਕੋਮਲਤਾ. ਸੰਕੜਾ—ਨਰਮੀ. ਕੁਲਪਨ। ੨ ਸੁੰਦਰਤਾ.

ਕੋਮਲਬੰਧਨ. ਸੰਕੜਾ—ਵਿਸਿਆਂ ਦੇ ਬੰਧਨ. ਜੋ ਬੰਧਨ ਰੂਪ ਨਹੀਂ ਜਾਪਦੇ. "ਕੋਮਲਬੰਧਨ ਭਾਧਿਆ." (ਰਾਮ ਮ: ੫ ਕੁਤੀ) ੨ ਮੋਹਬੰਧਨ। ੩ ਪ੍ਰੇਮਾਬੰਧਨ.

ਕੋਯ. ਦੇਖੋ, ਕੋਟਿ.

ਕੋਯਲ. ਦੇਖੋ, ਕੋਟਿਲ.

ਕੋਯਾ. ਵੇਖੋ, ਕੋਯਾ.

ਕੋਰ. ਸੰਕੜਾ—ਕਿਨਾਰਾ. ਸਿਰਾ. ਧਾਰ. ਹਾਸ਼ੀਆ. ਵਸਤੂ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਨਾਈ ਕੱਠਾ। ੨ ਅੱਖ ਦਾ ਕੋਆ। ੩ ਕੋਟਿ. ਕੁੰਡ. "ਨਹੀ ਰਹਿਤ ਬਿਧਿ ਕੋਰ." (ਗੁਰੂ ੧੦) "ਲਾਖ ਲਾਖ ਕਈ ਕੋਰੈ." (ਕਾਨ ਮ: ੫) ੪ ਮਾਰਾ. ਹਨ. ਜਿਦਾ ੫ ਯੋਥ. ਏਸ. "ਤਉ ਤਨਿ ਕਾਟੀ ਕੋਰ." (ਸ. ਫਰੀਦ) ੬ ਵੇਰ। ੭ ਪੱਕਤਿ. ਕਤਾਰ। ੮ ਭਾ ੨੨ ਅੱਧਾ. ਨੇਤ੍ਰਹੀਨ। ੯ ਕੋਲਰ. ਅਜਿਹੀ ਲੀਨ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਖੇਤੀ ਨਾ ਹੋ ਸਕੇ। ੧੦ ਨਹਿਰੀ ਸੰਕੇਤ ਵਿੱਚ ਉਹ ਖੇਤ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਬੀਜਣ ਪਿੱਛੋਂ ਪਾਣੀ ਨਾ ਮਿਲਿਆ ਹੋਵੇ। ੧੧ ਅਕੋਰ (ਭੋਟਾ) ਦਾ ਸੰਕੇਪ. "ਸਸਤ੍ਰੁ ਏਰ, ਏ ਏ ਕੋਰ." (ਰਾਮਾ) ੧੨ ਵਿ—ਕੋਰਾ. "ਆਯੋ ਕੋਰ ਮੁੰਭਾਇ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੩੨੬) ਕੋਰਾ ਸਿਰ (ਬਿਨਾ ਪਾਣੀ ਲਵਾਏ) ਮੁੱਲਦਾ ਆਇਆ।

੧੩ ਅਣਲੱਗ. ਜੋ ਪਹਿਲਾਂ ਨਹੀਂ ਵਰਤਿਆ ਗਿਆ. "ਏਕ ਚੋਲ
ਤ੍ਰਿਪ ਕੋਰ ਮੰਗਵਾ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੩੫੫) ੧੪ ਸਿੰਧੀ—ਫਲ ਦੀ ਕੁਠਲੀ.
ਮਾਸ ਕਰਕੇ ਅੰਬ ਦੀ ਕੁਠਲੀ. ੧੫ ਭੁੱਲ ਦੀ ਕੁਠਲੀ (ਭੋਭੀ) ਨਈਂ
ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਕੋਰ ਸਬਦ ਵਰਤਿਆ ਹੈ.

ਕੋਰਕ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਸਰੂਪ. ਕੁਮਨ। ੨ ਦੇਖੋ, ਕੋਰਿਕ.

ਕੋਰਦੀ. ਤੁ ੫੫, ਕੋਰਦੀ. ਬਸਤੁ ਘੜਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਬਸਤੁਧਾਰੀ।
੩ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. Chamberlain।
੪ ਅਮੀਰ ਦਾ ਕਵਚ (ਸੰਜਿਆ) ਚੱਪਣ ਵਾਲਾ ਨਫਰ. Armour
bearer.

ਕੋਰਟ. Claude Anguste Court. ਇਸ ਦਾ ਵ੍ਹਾਂਸ ਵਿੱਚ ਸਨ
੧੭੮੩ ਵਿੱਚ ਜਨਮ ਹੋਇਆ. ਸਨ ੧੮੧੭ ਵਿੱਚ ਵ੍ਹਾਂਸ ਦੀ ਫ਼ੌਜ
ਵਿੱਚ ਭਰਤੀ ਹੋਇਆ. ਸਨ ੧੮੧੮ ਵਿੱਚ ਨੌਕਰੀ ਛੱਡ ਕੇ ਕਈ
ਥਾਈਂ ਫਿਰਦਾ ਰਿਹਾ. ਕੁਝ ਚਿਰ ਫ਼ਾਰਸ ਦੇ ਸ਼ਾਹ ਪਾਸ ਨੌਕਰੀ
ਕੀਤੀ. ਸਨ ੧੮੨੭ ਵਿੱਚ ਅਬੂਤਬੇਲੋ ਨਾਲ ਜਹੋਰ ਆਏ ਮਹਾਰਾਜਾ
ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਨੌਕਰ ਹੋਇਆ. ਮਹਾਰਾਜਾ ਨੇ ਇਸ ਦੀ ਦੋ
ਹਜ਼ਾਰ ਰੁਪਯਾ ਮਹੀਨਾ ਨੌਕਰੀ ਕਰਕੇ ਤੇਪਾਨੇ ਦਾ ਜਰਨੈਲ ਕਾਇਮ.
ਇਸ ਦੀ ਛਾਉਣੀ ਫੇਰਾਮਪੁਰੇ ਸੀ. ਇਹ ਚੰਗਾ ਲਿਖਿਆ ਪੜ੍ਹਿਆ
ਆਦਮੀ ਸੀ. ਸਨ ੧੮੪੧ ਵਿੱਚ ਰਾਜਰੋਲਾ ਵੇਖਕੇ ਇਹ ਜਹੋਰ ਦੀ
ਨੌਕਰੀ ਛੱਡ ਕੇ ਆਪਣੀ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨੀ ਔਰਤ ਅਤੇ ਬੱਚੇ ਨਾਲ ਨੀ ਕੇ
ਵ੍ਹਾਂਸ ਨੂੰ ਚਲਾ ਗਿਆ। ੨ ਅੰ. Court. ਅੰਕਣ. ਵੇਹਤਾ।
੩ ਰਾਜਦਰਬਾਰ। ੪ ਨਜ਼ਾਫ਼ਤਾਲਾ. ਕਰਹਿਰੀ.

ਕੋਰਦਾਰ. ਵਿ—ਕਿਨਾਰੇਦਾਰ. ਜਿਸ ਦੀ ਧਾਰ ਅਥਵਾ ਕੂਟਾ (ਕੋਨਾ)
ਸੁੰਦਰ ਘੜਿਆ ਗਿਆ ਹੈ. "ਕੋਰਦਾਰ ਸਟਰੀ ਸਮੁਦਾਇ." (ਕੁਪੁਸੁ)
ਕੋਰਦਾਰ ਹੀਰੇ ਆਦਿ ਰਤਨਾਂ ਦੀ ਜਤਤ.

ਕੋਰਨਿਸ. ਦੇਖੋ, ਕੁਰਨਿਸ.

ਕੋਰਮਾ. ਦੇਖੋ, ਕੋਤਮਾ। ੨ ਤੁ ੫੫, ਸੰਗਤ—ਖੀ ਵਿੱਚ ਭੁੰਨਿਆ
ਹੋਇਆ ਮਾਸ.

ਕੋਰਤ. ਸੰਗਤ—ਉਹ ਦਾਵਾ ਜੋ ਰਿੰਝੇ ਨਾ, ਕੁਤਕੁਝ. "ਕੋਰਤ ਮੋਰ
ਜਿਨੇਹ." (ਭਾਵ ਰਾਮ ੨ ਮ: ੫) "ਕੋਰਤ ਮੋਰ ਨ ਰਿਚਈ ਕਰ
ਅਲਨੀ ਜੋਸ." (ਭਾਵ) ੨ ਸਿੰਧੀ. ਫਿਰਫ ਦੇ ਡਿਫੇ ਹੋਏ ਬੀਜਾਂ ਤੋਂ
ਆਪੇ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਬੂਟਾ। ੩ ਦੇਖੋ, ਕੋਰਤੁ ੨.

ਕੋਰਤਾ. ਸੰਗਤ—ਬਸਾ. ਚਾਕੁਕ। ੨ ਇੱਕ ਛੰਦ. ਇਸ ਦਾ ਨਾਉਂ
"ਆਨੰਦ" ਭੀ ਹੈ. ਲੱਛਣ—ਬਾਰ ਚਰਣ. ਪੁਰਿ ਚਰਣ ੧੩ ਅੱਖਰ.
ਪਹਿਲਾ ਵਿਸੁਮ ਛੀ ਪੁਰ, ਦੂਜਾ ਸੱਤ ਪੁਰ, ਅੰਤ ਨਾਧ ਕੁਝ. ਜੇ ਇਸ
ਦੇ ਅੰਤ ਚਰਣ—GS—ਬੱਖੀਏ ਤਦ ਚਾਲ ਬਹੁਤ ਸੁੰਦਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ.

ਉਦਾਹਰਣ—

ਸਤਿਗੁਰੁ ਕਹਤੇ, ਸੁਨੇ ਵੀਰ ਖਾਲਸਾ,
ਤਕਾਗਦੇਹੁ ਮਨੋ, ਬਡਿਆਈ ਲਾਲਸਾ,
ਹੋਇ ਨਿਸਕਾਮ, ਕਰੇ ਸੇਵਾ ਦੇਸ ਕੀ,
ਚਾਹਤ ਹੈ ਫਿਪਾ, ਘਦਿ ਸਕਤੋਬ ਕੀ.

ਪਯਾਰ ਛੰਦ ਇਸੇ ਦਾ ਇੱਕ ਭੇਦ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਪਯਾਰ.
ਕੋਰਤੁ. ਦੇਖੋ, ਕੋਰਤ। ੨ ਭਾਵ—ਉਹ ਆਦਮੀ ਜਿਸ ਤੇ ਸਰਸੰਗ
ਅਤੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਾ ਕੁਝ ਅਸਰ ਨਹੀਂ ਹੋਂਦਾ, ਦੇਖੋ, ਕੋਰਤ.

ਕੋਰਾ. ਵਿ—ਅਣਭੱਜ. ਉਹ ਕਸਤੂ ਜਿਸ ਦੀ ਪਾਣ ਨਹੀਂ ਕੱਢੀ.
"ਨਾਨਕ ਪਾਹੀ ਬਾਹਰਾ ਕੋਰੇ ਰੰਗੁ ਨ ਸੋਇ." (ਵਾਰ ਆਸਾ) ੨ ਉਹ
ਆਦਮੀ ਜਿਸ ਪੁਰ ਵਿਦਵਾ ਅਤੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਾ ਅਸਰ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ.
"ਮਨਮੁਖ ਮੁਕਤੁ ਨਹੁ ਕੋਰਾ ਹੋਇ." (ਸੁਹੀ ਮ: ੪) ੩ ਨਵਾਂ ਭਾਭਾ,
ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਜਲ ਆਇਕ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਪਾਇਆ. ਅਣਲੱਗ. ਦੇਖੋ,
ਕੋਰੀ। ੪ ਲਿਹਾਜ਼ ਬਿਨਾ. ਰੁੱਖੇ ਸੁਭਾਉ ਵਾਲਾ। ੫ ਸੰਗਤ—ਤੁਸਾਰ.
ਹਿਮ. ਕੱਕਰ.

ਕੋਰਿ. ਸੰਗਤ—ਕੋਟਿ. ਕਰੋਤ. "ਸਿਧ ਸਾਧਕ ਤੇਤੀਸ ਕੋਰਿ."
(ਸਵੈਧੇ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ਮ: ੫) ਦੇਖੋ, ਤੇਤੀਸ ਕੋਟਿ। ੨ ਕੁੰਤ. ਸੈ ਲੱਖ।
੩ ਭਾਵ—ਭੇਸ਼ਮਾਰ.

ਕੋਰਿਕ. ਕੁੰਤ—ਇੱਕ. ਕੋਟਿਕ. ਦੇਖੋ, ਕਲਤੋਰਾ.

ਕੋਰੀ. ਕੋਰਾ ਦਾ ਇਸ਼ੀਲਿੰਗ. "ਨਿਤ ਉਠਿ ਕੋਰੀ ਯਾਗਰ ਆਨੇ."
(ਬਿਨਾ ਕਬੀਰ) ੨ ਸੰਗਤ—ਹਿੰਦੂ ਚਲਾਹਾ. "ਕੋਰੀ ਕੋ ਕਾਹੁ ਮਰਮੁ
ਨ ਜਾਨਾ." (ਆਸਾ ਕਬੀਰ) ੩ ਦੇਖੋ, ਕੋਲੀ ੪। ੪ ਭਾ ੫੫
ਅੰਧਾਪਨ. ਕੋਰ (ਅੰਨ੍ਹਾ) ਹੋਣ ਦਾ ਭਾਵ। ੫ ਕੋਰੀ ਦੀ ਭਾ ਭੀ ਇਹ
ਬਾਦ ਵਰਤਿਆ ਹੈ. "ਅਲ ਪਿੰਗੁ ਕੋਰੀ ਪਤਿ ਹੋਈ." (ਨਾਪੁ)
ਕੋਲ. ਵਿ. ਵਿ—ਸਮੀਪ. ਪਾਸ. ਨੇਤੀ ੨ ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਜੂਰ. "ਮਾਸਨ
ਕਲੀ ਕੋਲ ਦਿਖਰਾਏ." (ਕੁਪੁਸੁ) ੩ ਇੱਕ ਸੰਕਲੀ ਜਾਤਿ, ਜੋ ਵਿਸੇਸ਼
ਕਰਕੇ ਭਾਕਲਪੁਰ ਦੇ ਬਿਲੇ ਵਿੱਚ ਪਾਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ੪ ਭਿੰਗ.
ਘੜਨਾਵ. ਮੇਰੇ ਹੋਰ ਘੜੇ ਬੰਨ੍ਹਕੇ ਬਣਾਈ ਨੌਕਾ.

ਕੋਲਕ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਕਾਲੀ ਮਿਰਚ। ੨ ਦੇਖੋ, ਕੋਲਿਕ.

ਕੋਲਾ. ਦੇਖੋ, ਕੋਇਲਾ.

ਕੋਲਾਹਲ. ਦੇਖੋ, ਕੁਲਾਹਲ.

ਕੋਲਿ. ਦੇਖੋ, ਕੋਲ ਅਤੇ ਕੋਲੀ.

ਕੋਲੀ. ਵਿ—ਕੋਲ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ. ਸਮੀਪੀ. ਨਜ਼ਦੀਕੀ. "ਹਰਿ ਨਿਕਟ
ਵਸੇ ਹਰਿਕੋਲੀ." (ਕਉ ਮ: ੪) ੨ ਕੋਲ (ਸੂਰ) ਪਾਣ ਵਾਲਾ।
੩ ਸੰਗਤ—ਖੇਤੀਘੋਸਾ ਇੱਕ ਜਾਤਿ, ਜੋ ਬਹੁਤ ਕਰਕੇ ਪਹਾੜਾਂ ਵਿੱਚ
ਪਾਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ. ਬਹੁਤ ਲੋਕ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਫ਼ਤ ਜਾਤਿ ਮੰਨਦੇ ਹਨ.
ਇਹ ਹਿੰਦ ਦੀ ਪੁਰਾਣੀ ਕੌਮਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਕੌਮ ਹੈ। ੪ ਪੰਜਾਬ ਦੇ
ਉੱਤਰ ਪੂਰਬ ਵੱਲ ਦੇ ਜੁਲਾਹੇ ਭੀ ਕੋਲੀ ਕਹੀਏ ਹਨ. ਕੋਰੀ ਪਦ ਇਸੇ
ਤੋਂ ਹੈ। ੫ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੇ ਕਈ ਫ਼ੌਜਰ ਭੀ ਕੋਲੀ ਕਹਾਉਂਦੇ ਹਨ।
੬ ਦੇਖੋ, ਕੋਹਲੀ। ੭ ਇੱਕ ਪੁਰਾਣਾ ਇਲਾਕਾ, ਜੋ ਇਸ ਵੇਲੇ ਅਵਧ
(ਯੂ. ਪੀ.) ਵਿੱਚ ਜਿਲਾ ਬਸਤੀ ਅੰਦਰ ਹੈ. ਇਸ ਥਾਂ ਦਾ ਰਾਜਾ
ਸੁਪ੍ਰਬੁੱਧ ਬੁੱਧ ਭਗਵਾਨ ਦਾ ਨਾਨਾ ਸੀ. ਸੁਪ੍ਰਬੁੱਧ ਦੀਆਂ ਦੋ ਪੁਤ੍ਰੀਆਂ—
ਮਾਧਾਦੇਵੀ ਅਤੇ ਪ੍ਰਜਾਪਤੀ (ਕੋਤਮੀ), ਹੁੰਦੇਨ ਨੂੰ ਵਿਆਹੀਆਂ ਗਈਆਂ
ਸਨ.

ਕੋਨੁ. ਸੰਗਤ—ਤੇਲ ਕੱਢਣ ਦਾ ਯੰਤ੍ਰ. ਤੈਲਯੰਤ੍ਰ. ਕੋਨ੍ਹ. "ਕੋਨੁ ਚਰਖਾ

ਚਕੀ ਚਕੁ. " (ਦਾਰ ਆਸਾ)

ਕੋਲੂਏ. ਰਾਜਪੁਤ ਗੋਰੂ. ਕੁੱਲ ਦੇ ਰਈਸ ਇਸੇ ਗੋਰੂ ਵਿੱਚੋਂ ਹਨ.

ਕੋਲੂ. ਦੇਖੋ, ਕੋਲੂ.

ਕੋਵਿਦ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਕੁਝ—ਵਿਦ ਜੋ ਕੁਝ (ਸ਼ਬਦ) ਕਰਨਾ ਜਾਣੇ.

ਜਿਸ ਨੂੰ ਕੋਲਨ ਦਾ ਵੱਲ ਹੈ, ਸੋ ਕੋਵਿਦ. ਪੰਡਿਤ. ਵਿਦਵਾਨ. "ਕਵਿ
ਕੋਵਿਦ ਜੋ ਸਭ ਹੀ ਮਨ ਮਾਨੇ." (ਨਾਪੁ)

ਕੋਵਿਦਈਸ਼ } ਕੋਵਿਦ (ਵਿਦਵਾਨ) ਦਾ ਸਰਦਾਰ. ਪੰਡਿਤਰਾਜ.

ਕੋਵਿਦਈਸ਼ } ੨ ਪੁਧਾਨ ਵਕਤ.

ਕੋਵਿਦੋਸ਼

ਕੋਵੰਡ. ਦੇਖੋ, ਕੋਵੰਡ.

ਕੋਵੰਡਜ. ਕੋਵੰਡ (ਧਨੁਖ) ਤੋਂ ਨਿਕਲਿਆ ਹੋਇਆ ਤੀਰ. (ਸਨਾਮ)

ਕੋਵੰਡਜਨੀ. ਕੋਵੰਡਜ (ਤੀਰ) ਰੱਖਣ ਵਾਲੀ ਸੈਨਾ. (ਸਨਾਮ)

ਕੋਵੰਡਨੀ. ਕੋਵੰਡ (ਧਨੁਖ) ਰੱਖਣ ਵਾਲੀ, ਸੈਨਾ. (ਸਨਾਮ)

ਕੋਤ. ਸੰਗਤ—ਕੋਟਿ. ਕੋਤ. "ਸਿਮਰਹਿ ਦੇਵਤੇ ਕੋਤ ਤੇਤੀਸ਼." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫) ਦੇਖੋ, ਤੇਤੀਸ਼ ਕੋਟਿ. ੨ ਕੋਤ. ਸੋ ਲੱਖ. ੩ ਸੰ.

ਕੋਤ. ਸੁਰ. "ਪੈਲ ਪਤਹਤੋ, ਕਾਗਤੀ ਕੋਤੀਤ ਕਤਕਤੀ." (ਰਾਮਾਵ)

ਰਾਮ ਦੇ ਯੁੱਧ ਸਮੇਂ ਧਵਲ ਦਹਿਲਕਿਆ ਅਤੇ ਬਰਾਹ ਦੀ ਪਿੱਠ ਭੀ
ਕਤਕਤੀ.

ਕੋਤਮਾ. ਸੰਗਤ—ਕੁਟੰਬ. ਪਰਿਵਾਰ. ਕੁੰਘਾ. "ਇਕਵਾਹੀ ਕੋਤਮਾ
ਵਿਚਾਰੀ." (ਭਾਗੁ)

ਕੋਤਿ. ਸੰਗਤ—ਕੋਟਿ. "ਤੀਨ ਦੇਵ ਅਸ਼ੁ ਕੋਤਿ ਤੇਤੀਸ਼." (ਗੁਜ
ਮ: ੫) ਦੇਖੋ, ਤੇਤੀਸ਼ ਕੋਟਿ. ੨ ਕੋਤ. ਸੋ ਲੱਖ.

ਕੋਤੀ. ਸੰਗਤ—ਵੀਹ ਦਾ ਸਮੁਦਾਯ. ਭੀਸੀ. ੨ ਕੋਤਤਾ. ਭਾਵ—
ਅਨੰਤ. "ਨਾਨਕ ਕੋਤੀ ਨਰਕ ਬਰਾਬਰੇ ਉਜੜੁ ਸੈਣੀ ਥਾਉ." (ਬਾਰ
ਸਿਤ)

ਕੋਤੀਭ. ਕੋਤ (ਸੁਰ) ਭੀ. ਦੇਖੋ, ਕੋਤ ੩.

ਕੋਤੂ. ਸੰਗਤ—ਕੁਸ਼. ਦੇਖੋ, ਕਲਿਤਕੁਸ਼.

ਕੋਤੂ } ਵਿ—ਕੁਸ਼ੀ. ਜੁਜਾਮੀ. Loper.
ਕੋਤੀ }

ਕੋ. ਵਜ਼—ਦਾ. ਕਾ. ਦੇਖੋ, ਕਉ. "ਪਦਾਰਥ ਹਿਤ ਕੋ ਦੁਰੈਨ." (ਸਾਰ
ਮ: ੧) "ਭਕਤਿ ਜੋਗ ਕੋ ਜੀਤਵਾਰ." (ਸਵੈਕੇ ਮ: ੫ ਕੋ) ੨ ਗੁ.

ਵਿ—ਕਦ. ਕਥ. ਦੇਖੋ, ਕੋਲੋਂ.

ਕੋਸ. ਕਦਸ. ਦੇਖੋ, ਕਉਸ. "ਇਕ ਪਗ ਪਨਹੀ ਨੋਕ ਬਛ, ਇਕ
ਪਗ ਕੋਸ ਟਿਕਾਇ." (ਨਾਪੁ) ਇੱਕ ਪੈਰ ਜੁੱਤੀ ਇੱਕ ਪੈਰ ਖੜਾਉਂ.

"ਧਰੀ ਨਿਸਾਨੀ ਕੋਸ ਦੀ, ਮੱਕੇ ਅੰਦਰਿ ਪੁਸ ਕਰਾਈ." (ਭਾਗੁ)

ਕੁਰੂ ਨਾਨਕਪੁਰਾਣ ਸਟੀਕ ਪੁਰਾਣਾ ਦੇ ਪਦਵੇਂ ਅਯਤਾ ਦੇ ਕਦਵੇਂ ਕੰਦ ਤੇ ਭਾਈ
ਵੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਇਹ ਦੁਟਨੋਟ ਲਿਖਿਆ ਹੈ—

ਹੇਠ ਲਿਖੀ ਭਾਣ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਸੰਤ ਸੰਗਤ ਸਿੰਘ ਜੀ (ਭਮਲੀਏ ਵਾਨੇ)

"ਉੱਚ" ਤੋਂ ਆਪ ਪਤਾ ਕਰਦੇ ਆਏ ਹਨ:—ਤਿਆਸਤ ਬਰਾਬਰਪੁਰ ਵਿੱਚ

"ਉੱਚਲੀਭ" ਨਾਮ ਕਰਕੇ ਇੱਕ ਜਗਾ ਹੈ, ਜਿੱਥੇ ਸੰਗਤ "ਜਗਨ ਸਾਨੀ

੨ ਸੰ. ਕੋਸ. ਰੇਸ਼ਮੀ ਵਸਤੂ, ਜੋ ਕੀਤੇ ਦੇ ਕੋਸ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਹੈ।

੩ ਕੁਸ ਦੀ ਸੰਤਾਨ ਵਿੱਚ ਹੋਣ ਵਾਲਾ ਕੁਸਵੰਤੀ। ੪ ਭਾ. ੫ ਕੋਸ.

ਪਿੰਤਲ ਦਾ ਨਗਾਰਾ. "ਦੇਰੇ ਦੇਰੇ ਦੀਹ ਪੈਸਤਾ, ਕੋਸ ਜੁਝੇਆ ਦੇ ਰੇ."

(ਸਲੋਹ) ੫ ਅ. ੭੭ ਕੋਸ. ਚਮਾਨ. ਧਨੁਖ.

ਕੋਸਕ. ਦੇਖੋ, ਕੋਸਿਕ.

ਕੋਸਤਕ. ਕਿਸੇ ਅਵਾਟ ਨਿਖਾਰੀ ਨੇ ਕੋਸਤੁਤ ਦੀ ਥਾਂ ਅਜੁੱਧ
ਨਿਖਿਆ ਹੈ. "ਹਿਯੇ ਕੋਸਤਕ ਮਨਿ ਧਾਰੇ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੨੪ ਅਤੇ

੧੨੩) ਦੇਖੋ, ਕੋਸਤੁਤ.

ਕੋਸਤੁਤ. ਸੰ. ਕੋਸਤੁਤ. ਸੰਗਤ—ਕੁਸਤੁਤ (ਸਮੁੰਦਰ) ਵਿੱਚੋਂ ਨਿਕਲੀ
ਇੱਕ ਮਣਿ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਵਿਸਨੁ ਭਗਵਾਨ ਛਲੇ ਪਹਿਰਦਾ ਹੈ.

ਕੋਸਰ. ਦੇਖੋ, ਅੰਮ੍ਰਿਤ. ਕੁੰਝ

ਕੋਸਲ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਕੁਸਲਤਾ. ਚਤੁਰਾਈ. ਦਾਨਾਈ. ੨ ਵਿ—

ਕੋਸਲ ਦੇਸ਼ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ। ੩ ਸੰਗਤ—ਕੋਸਲ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਰਾਣੀ

ਕੋਸਲਤਾ. "ਕਾਹਿ ਕੋ ਕੋਸਲ ਕੁੰਝਿ ਜਯੇ ਜੂ." (ਸਵੈਕੇ ੩੩)

੪ ਕੋਸਲ ਗੋਰੂ ਦਾ.

ਕੋਸਲ. ਅੰ. Council ਸੰਗਤ—ਮੰਤ੍ਰ. ਸਲਾਹ। ੨ ਮੰਤ੍ਰੀਸਭਾ.
Council.

ਕੋਸਲਿਆ. ਦੇਖੋ, ਕੋਸਲਤਾ.

ਕੋਸਲਿਸ } ਕੋਸਲ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਲੋਕ ਕੋਸਲ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸੁਆਮੀ, ਰਾਮਚੰਦ੍ਰ
ਕੋਸਲੇਸ਼ } ਜੀ. "ਜੇਸ ਵਡੇ ਕਰ ਕੋਸਲਿਸ ਅਧੀਚਹਿ ਤੇ ਸਰ

ਕਾਟਉਤਾਰੇ." (ਰਾਮਾਵ)

ਮਯਦੂਮ ਕੁਕਨੁੰਦੀਨ ਅੰਮ੍ਰਿਤ-ਭਰੇ" ਹੋਏ ਹਨ. ਇਹ ਹਸਤਤ ਅਜੀ ਸਭੀ ਦੇ
ਅਸਰਾਨ ਦੇ ਸੰਗਤ ਸਾਹਿਬ ਨਾਲ ਭਾਵੇਂ ਇਹ ਅਰਥ ਤੋਂ ਹਿੰਦ ਵਿੱਚ ਆ ਕਰੇ ਸਨ,
ਪਰ ਜਦੋਂ ਇਹ ਮੱਕੇ ਭਾਇ ਜਾਏ ਸਨ, ਤਦ ਇਹ ਉੱਚੇ ਦੇ ਸ਼ਹੀਦ ਸਮਾਨ ਹੁੰਦੇ
ਸਨ ਜਦੋਂ ਕੁਰੂ ਭਾਵਾ ਜੀ ਮੱਕੇ ਗਏ, ਤਦੋਂ "ਮਯਦੂਮ ਕੁਕਨੁੰਦੀਨ" ਸਾਹਿਬ ਭੀ
ਉੱਚੇ ਹੀ ਸਨ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ "ਜਾਨਾਨੀ" ਆਦਿਭ ਭਾਈ ਹਿੰਦੀ ਭਾਈ ਭੀ
ਉੱਚੇ ਹੀ ਸਨ. ਜਦੋਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਭਾਵੇਂ ਜੀ ਦੇ ਚਰਚਾ ਨਾਲ ਭਾਵਾ ਭਿਰਿਆ, ਤਾਂ ਸਾਰੇ
ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਨੇ ਕੁਰੂ ਭਾਵੇਂ ਨਾਲ ਧਰਮ ਵਿਸੇ ਦੇ ਪੁਨਨ ਉੱਤਰਾਂ ਲਈ "ਮਯਦੂਮ
ਕੁਕਨੁੰਦੀਨ" ਜੀ ਨੂੰ ਹੀ ਅੱਗੇ ਕੀਤਾ ਆਪ ਦਾ ਨਾਉਂ ਹੀ ਜਨਸਾਖੀਆਂ ਵਿੱਚ
"ਕੁਕਨਲ" ਲਿਖਿਆ ਹੈ. ਜਦ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੁਰੂ ਭਾਵੇਂ ਜੀ ਵੀਆਂ ਆਪ ਨੂੰ ਭਾਈਭਾਖ
ਜਵਾਬ ਮਿਲੇ, ਤੇ ਅੱਖੀਂ ਬਕਰਤ ਵੇਖੀ, ਆਪ ਕੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਸਾਹਿਬ ਕਣ ਕਣੇ ਤੇ
ਨਿਯਾਨੀ ਮੰਗੀ, ਤਦੋਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੀ ਕੋਸ ਭਾਈ, ਕੋਸ ਉਸ ਖਾਵ ਨੂੰ
ਆਖਦੇ ਹਨ, ਜਿਸ ਦੀ ਖੁੰਟੀ ਨਾ ਹੋਵੇ ਇਹ ਕੋਸ ਆਪ ਮੱਕੇ ਵਿੱਚ ਪਾਸ ਰੱਖਕੇ
ਭਤੇ ਸਤਗੁਰੂ ਨਾਲ ਆਪ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਦੇ ਤੇ ਹੋਰ ਸਾਹਿਬਾਂ ਨੂੰ ਬਰਾਦੇ ਰਹੇ. ਜਦੋਂ
ਆਪ ਹਿੰਦ ਨੂੰ ਆਏ ਤਾਂ ਪਿਆਰੇ ਕੁਰੂ ਭੀ ਨਿਯਾਨੀ ਉੱਚ ਕੋਸ ਨਾਲ ਹੀ ਲੈ ਆਏ.
ਇਹ ਖਾਵਾਂ ਅੱਜ ਤਕ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨਾਲ ਉੱਚਲੀਭ ਦੇ ਪੀਠ ਜੀ ਦੇ ਤੋਸੇਖਾਨੇ
ਵਿੱਚ ਮੌਜੂਦ ਹਨ ਅਤੇ ਭਤੇ ਸਤਗੁਰੂ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਰੱਖੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ. ਕਈ
ਵੇਰ ਧਰਮਾਨ ਸਿੰਘ ਨੇ ਕੁਰੂ ਸਾਹੀ ਨਕਸ਼ੀ ਚਮੀਨ ਆਦਿ ਨਜਰਾਨਾ ਦੇ ਕੇ ਇਹ
ਖਾਵਾਂ ਲੈਣੀਆਂ ਚਾਹੀਆਂ ਹਨ, ਪਰ ਉੱਚੇ ਦੇ ਪੀਠ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਮੁਕੰਦਸ ਭੀਜ
ਜਾਨਕੀ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀਆਂ.

ਕੋਸਲਾ. ਕੋਸਲ ਦੇਸ ਅਤੇ ਕੋਸਲ ਦੇਸ ਦੇ ਰਾਜਾ ਦੀ ਕੰਨਾ, ਸ੍ਰੀ
ਰਾਮਚੰਦ੍ਰ ਜੀ ਦੀ ਮਾਤਾ, ਮਹਾਰਾਜਾ ਦਸਰਥ ਦੀ ਪਟਰਾਣੀ।
੨ ਚੰਦ੍ਰਵੰਸੀ ਰਾਜਾ ਪੁਰ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ।

ਕੋਸਿਕ. ਕੁਸ਼ਕ ਰਾਜਾ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਕਾਧਿ, ਜੋ ਵਿਸ਼੍ਵਾਮਿਤ੍ਰ ਦਾ ਪਿਤਾ
ਸੀ। ੨ ਕੁਸ਼ਕਵੰਸੀ ਵਿਸ਼੍ਵਾਮਿਤ੍ਰ। ੩ ਇੰਦ੍ਰ। ੪ ਉੰਨ੍ਹ। ੫ ਰੋਸ਼ਮੀ
ਵਸਤ੍ਰ। ੬ ਨਿਉਲਾ। ੭ ਮਜ਼ਾਨਰੀ, ਜੋ ਕੋਸ (ਖਜ਼ਾਨੇ) ਦਾ ਰਾਖਾ ਹੈ।
੮ ਅਬਰਵਦੇਦ ਦਾ ਇੱਕ ਮੰਤ੍ਰਪਾਠ। ੯ ਮਹਾਭਾਰਤ ਅਨੁਸਾਰ ਇੱਕ
ਰੁਸ਼ੀ ਬ੍ਰਾਹਮਣ, ਜਿਸ ਦੀ ਪਤਿਵ੍ਰਤਾ ਇਸਤ੍ਰੀ 'ਨਰਮਦਾ' ਸੀ। ਦੇਖੋ,
ਮਾਂਡਵ। ੧੦ ਦੇਖੋ, ਧਰਮਵਾਧ।

ਕੋਸਿਕੀ. ਦੇਖੋ, ਅਵਿਸ਼ੁਭਾਹੁ ਕੀ ਜੋ ਤਨੀਆ।

ਕੋਹਰ. ਦੇਖੋ, ਕੋਹਰ ੪।

ਕੋਕ ਬੰਦਰ. ਦੇਖੋ, ਕੋਕਬੰਦਰ।

ਕੋਕਾ. ਦੇਖੋ, ਕਾਕਿਕਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਕੋਕਾ ੨।

ਕੋਚ. ਸੰਸਿਆ. ਦੇਖੋ, ਕਾਚ. "ਕੋਚਨ ਕੋ ਰਟਦੇ ਕਟਦੇਤ." (ਕੁਪੁਸ਼ੁ)

੨ ਭੰਤ੍ਰਸਾਸਤ੍ਰ ਅਨੁਸਾਰ ਰਾਜਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਸਤ੍ਰੋਤ੍ਰ. "ਬ੍ਰਮੀ ਕੋਚ
ਵਕਤ੍ਰਪਨੇ ਤੇ ਉਚਾਰਯੇ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧)

ਕੋਚਬਿਹਾਰ. ਦੇਖੋ, ਕੁਚਬਿਹਾਰ।

ਕੋਚਬਿਦਯਾ. ਸੰਕ੍ਯਾ—ਕਾਚ ਪਹਿਰਾ ਦੀ ਵਿਦਯਾ। ੨ ਕਾਚ
ਛਣਾਉਣ ਦੀ ਵਿਦਯਾ। ੩ ਮੰਤ੍ਰਸ਼ਕਤਿ ਨਾਲ ਸ਼ਰੀਰਰਾਜਾ ਕਰਨ ਦੀ
ਵਿਦਯਾ. "ਕੋਚਬਿਦਯਾ ਅਭਿਦਯਾ." (ਗਣਨ)

ਕੋਚੀ. ਵਿ—ਕਾਚਿਨ੍ਹ. ਕਾਚਧਾਰੀ. "ਅਸੀਂ ਭਈ ਕੋਚੀ ਛਲਾਯੇ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੪੦੫) ਅਸਿ (ਭਲਵਾਰ) ਰੱਖਣ ਵਾਲੇ, ਕਾਚਧਾਰੀ ਅਤੇ
ਕਾਚਧਾਰੀ।

ਕੋਟਲਰਾ. ਕੁਟਿਲਰਾ. ਕੋਟਿਲਰਾ. ਟੋਚਾਪਨ। ੨ ਕਪਟ. ਛਲ।

ਕੋਟਿਲਰਾ. ਸੀ—ਸੰਕ੍ਯਾ—ਕੁਟਿਲ (ਟੋਚਾ) ਹੋਣ ਦਾ ਭਾਵ। ੨ ਕਪਟ.
ਛਲ। ੩ ਚਾਨਕਰ ਦਾ ਇੱਕ ਨਾਮ।

ਕੋਭਾ. ਕਭੀ ਕੋਭੀ। ੨ ਦੇਖੋ, ਕਉਭਾ ੨। ੩ ਆਦਮਸ਼ੇਰ ਭੀਲ ਅਤੇ
ਨਿਜਾਵਾਂ ਦਾ ਇੱਕ ਸਰਦਾਰ, ਜੋ ਵਿੰਧ ਦੇ ਦੱਖਣੀ ਸੰਕ੍ਯਾ ਵਿੱਚ ਭਾਕਾ
ਮਾਰਿਆ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਇਹ ਭਾਈ ਮਰਦਾਨੇ ਨੂੰ ਫੜਕੇ ਖਾਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ
ਸੀ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਨੇ ਆਪਣੇ ਆਤਮਿਕ ਭਲ ਨਾਲ ਉਸ ਦੀ
ਚਿੰਟਨੀ ਅਜੇਹੀ ਪਲਟੀ ਕਿ ਰਾਕਸ਼ਸੀਕਰਮ ਛੱਡਕੇ ਦੇਵਤਾ ਬਣ ਗਿਆ
ਅਤੇ ਧਰਮ-ਕਿਰਤ ਨਾਲ ਨਿਰਵਾਹ ਕਰਕੇ ਕਰਤਾਰ ਦੇ ਸਿਮਰਣ
ਮਹਾਭਾਰਤ ਅਨੁਸਾਰ ਇੱਕ ਵਾਰ ਨਰਮਦਾ ਆਪਣੇ ਪਤੀ ਨੂੰ ਸਿਰ ਤੇ ਢੁੱਕੀ ਜਾ ਕੀ
ਸੀ ਕਿ ਮਾਂਡਵਜ ਰਿਖੀ ਜੋ ਚੋਰੀ ਦੇ ਲੋਕ ਵਿੱਚ ਰੁਸ਼ੀ ਟੰਕਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ ਉਸ
ਨੂੰ ਕੋਸਿਕ ਦੇ ਪਿਰ ਦੀ ਰੋਕਥ ਬੰਨੀ। ਮਾਂਡਵਜ ਨੇ ਸੁਪਾ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਨਿਜ ਨੇ ਸਿਰ
ਢੁੱਖ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਉਹ ਰੁਜਾਨ ਚੜ੍ਹਦੇ ਹੀ ਮਰ ਜਾਵੇ। ਨਰਮਦਾ ਨੇ ਆਪਣੇ ਸਰ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ
ਨਾਲ ਰੁਜਾਨ ਦਾ ਚੜ੍ਹਨਾ ਹੀ ਰੋਕ ਦਿੱਤਾ, ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ ਪੂਰ ਅਸ਼ਰੂਕ ਦੇ
ਸਮਾਧਾਉਣ ਤੋਂ ਨਰਮਦਾ ਨੇ ਰੁਜਾਨ ਚੜ੍ਹਨ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦਿੱਤੀ। ਸੁਪਾ ਨਾਲ ਮੋਢੇ
ਕੋਸਿਕ ਨੂੰ ਅਨਸੁਯਾ ਨੇ ਜੀਵਨਦਾਨ ਦਿੱਤਾ।

ਆਪਣੇ ਕਾਚਰੂ. (ਮੁਹ) ਫੋਂ.

ਵਿੱਚ ਜੀਵਨ ਵਿਰਾਇਆ.

ਕੋਭੀ. ਦੇਖੋ, ਕਉਭੀ.

ਕੋਭੀਆਰਾ } ਇੱਕ ਸਰਪ ਸਾਤਿ, ਜਿਸ ਦੇ ਸ਼ਰੀਰ ਪੂਰ ਕੋਭੀ ਜੇਹੇ
ਕੋਭੀਆਲਾ } ਚਿੰਨ੍ਹ ਹੁੰਦੇ ਹਨ. ਇਹ ਬਹੁਤ ਚਰਿਰੀਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.
ਕੋਭੀਆਰਾ } "ਜਨੁ ਭਾਸਕਯੋ ਨਾਭ ਕੋਭੀਆਰਾ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੨੯੭)

੨ ਜੁਆਰੀ, ਜੋ ਦਾਉ ਨਾਉਣ ਲਈ ਕੋਭੀਆਂ ਰਖਦਾ ਹੈ.

ਕੋਣ. ਦੇਖੋ, ਕਉਣ.

ਕੋਤਕ. ਦੇਖੋ, ਕਉਤਕ.

ਕੋਤਕਹਾਰ } ਦੇਖੋ, ਕਉਤਕਹਾਰ.
ਕੋਤਕੀ }

ਕੋਤੋਥ. ਸੰ. ਵਿ—ਕੁੰਤੀ ਦਾ। ੨ ਸੰਕ੍ਯਾ—ਕੁੰਤੀ ਦੇ ਪੁਤ੍ਰ ਧ੍ਰੁਪਿਸ਼ਿਰ,
ਭੀਮ ਅਤੇ ਅਰਜੁਨ। ੩ ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਅਰਜੁਨ ਦਾ ਇਹ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਨਾਉਂ
ਹੈ, ਚਾਹੇ ਕੁੰਤੀ ਦੇ ਪੁਤ੍ਰ ਤਿੰਨੇ ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਕੁੰਤੀ.

ਕੋਥ. ਕਾ. ਤਿਥਿ? ਕੋਹਤੀ ਤਿਥਿ ਹੈ?

ਕੋਥਾ. ਸੰ. ਕਤਿਥ: ਅਤੇ ਕਤਿਥੰ. ਕੋਵਾਂ ਕਿਤਨੀ ਸੰਖਯਾ ਦਾ?

ਕੋਧ. ਸੰ. ਕਰੰਧ. ਕਿਰਨ (ਛਟਾ) ਨੂੰ ਜੋ ਧਾਰਣ ਕਰੇ. ਸੂਰਜ।
੨ ਫਿਜਲੀ.

ਕੋਧਨ. ਫਿ—ਚਮਕਣਾ. ਦੇਖੋ, ਕੋਧ. "ਜਿਮ ਕੋਧਤ ਸਾਵਣ ਚਿੰਨ੍ਹ
ਘਟੰ." (ਸੂਰਜਾਵ)

ਕੋਧਿਤ. ਵਿ—ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ. ਚਮਕਦਾ ਹੋਇਆ. ਦੇਖੋ, ਕੋਧ. "ਕੋਧਿਤ
ਦਾਮਨਿ ਸਘਨ." (ਪਾਰਸਾਵ)

ਕੋਨ. ਦੇਖੋ, ਕਉਣ ਅਤੇ ਕਉਨ੍ਹ। ੨ ਅ ੭੪ ਸੰਕ੍ਯਾ—ਸੰਸਾਰ.
ਦੁਨੀਆਂ. ਜਹਾਨ.

ਕੋਪੀਨ. ਕਮਰਬੰਦਾ। ੨ ਲੰਕੋਟੀ. ਦੇਖੋ, ਕੁਪੀਨ.

ਕੋਮ. ਅ ੭੭ ਕੋਮ. ਸੰਕ੍ਯਾ—ਜਨਸਮੁਦਾਯ। ੨ ਜਾਤਿ। ੩ ਵੰਡ.

ਕੋਮ ਬਹੱਤਰ. ਅਰਥ ਦੀ ਬਹੱਤਰ ਕੋਮਾਂ. ਬਨੀ ਇਸਰਾਈਲ ਦੇ
ਬਹੱਤਰ ਫਿਰਕੇ. "ਕੋਮ ਬਹੱਤਰ ਸੰਕ ਕਰ." (ਭਾਰੁ) ਅਰਥ ਦੇਸ ਜੋ
ਬਹੱਤਰ ਜਾਤੀਆਂ ਵਿੱਚ ਵੰਡਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਉਸ ਨੂੰ ਮੁਹੰਮਦ
ਸਹਿਬ ਨੇ ਇਸਲਾਮ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਕਰਕੇ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਕਰ ਲਿਆ।
੨ ਦੇਖੋ, ਇਸਲਾਮ ਦੇ ਫਿਰਕੇ.

ਕੋਮਾਰੀ. ਕੁਮਾਰ (ਕਾਤਿਕੇਯ) ਦੀ ਸ਼ਕਤਿ। ੨ ਸਦਾ ਕੁਮਾਰਅਵਸਥਾ
ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲੀ, ਦੁਰਭਾ. "ਕੋਸਰੀਆਥਾਹੀ ਕੋਮਾਰੀ." (ਪਾਰਸਾਵ)
ਕੋਮੀ ਗੀਤ. National Anthem. ਸਿੱਖ ਰਿਆਸਤਾਂ ਦਾ
(god save the king x x x ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਕੋਮੀ ਗੀਤ ਸਮਾਨ)
"ਦੇਭ ਤੇਭੋ ਫਤਹ ਨੁਸਰਤ ਬੇਦਰੰਗ। ਯਾਫ਼ਰਜ਼ ਨਾਨਕ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ
ਸਿੰਘ." ਕੋਮੀ ਗੀਤ ਹੈ.

ਕੋਮੁਦੀ. ਕੁਮੁਦ (ਭੰਮੁਲਾ) ਨੂੰ ਆਨੰਦ ਕਰਨ ਵਾਲੀ, ਚਾਂਦਨੀ.
ਚਾਂਦਨੀ ਰਾਤ ਵਿੱਚ ਕੁਮੁਦ ਬਹੁਤ ਖਿਤਦੇ ਹਨ। ੨ ਕੋਤਕ ਦੀ
ਭੀਤ ਵਿੱਚ ਫਿਜਲ ਜੀ ਨੇ ਵਾਰ ਵਾਰ ਅਰਜੁਨ ਨੂੰ "ਕੋਤੋਥ" ਕਹਿਕੇ ਸੰਬੋਧਨ
ਕੀਤਾ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਅਰਜੁਨ ਦਾ ਇਹ ਨਾਉਂ ਖਾਸ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ.

ਪੁਰਨਮਾਸੀ। ੩ ਵਰਾਹਰਣ ਦੇ ਆਚਾਰਯ ਪਟਿਨਿ ਕ੍ਰਿਤ ਅਸ਼੍ਵਯਾਈ ਦੇ ਆਧਾਰ ਤੇ ਚੰਦ੍ਰੇਸ਼ਵਰੀਯੁਗ ਦੀ ਬਣਾਈ ਸਿੱਧਾਂਤ ਕੌਮੁਦੀ, ਜੋ ਵਰਾਹਰਣ ਦਾ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਗ੍ਰੰਥ ਹੈ। ੪ ਵਰਦਰਾਜ ਭੱਟ ਦੀ ਰਚੀ ਹੋਈ ਮਧ੍ਯਸਿੰਧਾਂਤ ਕੌਮੁਦੀ, ਇਸ ਦੀ ਰਚਨਾ ਸੰਮਤ ੧੨੫੦ ਵਿੱਚ ਹੋਈ ਹੈ। ੫ ਵਰਦਰਾਜ ਭੱਟ ਕ੍ਰਿਤ ਲਖਸਿੰਧਾਂਤ ਕੌਮੁਦੀ, ਇਸ ਕੌਮੁਦੀ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਪਹਿਲੀ ਦੋਹਾਂ ਨਾਲੋਂ ਜ਼ਾਦਾ ਹੈ। ੬ ਦੇਖੋ, ਕੁਰੁਕੌਮੁਦੀ। ੭ ਕੁਮੁਦ (ਰਾਜਾ) ਦੀ ਸਭਾ। ੮ ਕੁਮੁਦ (ਵਿਸ਼ਨੁ) ਦੀ ਕਥਾ ਕੌਮੋਦਕੀ। ੯ ਕਲਕੀ ਅਵਤਾਰ ਦੀ ਸੰਸ. ਦੇਖੋ. ਕਲਕੀ.

ਕੌਮੋਦਕੀ. ਕੁਮੁਦ (ਵਿਸ਼ਨੁ) ਦੀ ਕਥਾ.

ਕੌਰ. ਸੰਗਤਾ—ਕਵਲ. ਗੁਸ. ਬੁਰਕੀ. “ਪੁਰਖ ਕੌਰ ਨਿਕਾਰਕੇ ਪੰਚ, ਲਗੇ ਪੁਨ ਜੇਮਨ.” (ਨਾਪੁ) ੨ ਕੌਲਾ. ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਦਾ ਕਿਨਾਰਾ. “ਪੋਰ ਖਲੇ ਹੁਟਿ ਕੌਰ ਲਗ.” (ਗੁਪਤ) ੩ ਕੌਰਵ (ਕੁਰੁਵੰਸ਼ੀ) ਦਾ ਸੰਖੇਪ. “ਮਨ ਭੀਤਰ ਕੋਰਨ ਕੋਪ ਬਥਾਯੋ.” (ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾਵ) ੪ ਕੌਰਵ. ਚੰਬੂਲ. ਨੀਲੋਂਡਰ. “ਕੌਰਨ ਕੋ ਮੁਖਏ ਮੁਖੁਨੋਂ.” (ਗੁਪਤ) ੫ ਕੁਮਾਰ. ਕੁੰਬਰ। ੬ ਉਸ ਸਿੰਘਣੀ ਦੀ ਉਪਾਧਿ, ਜਿਸ ਨੇ ਖੰਡੇ ਦਾ ਅਮ੍ਰਿਤ ਛਕਿਆ ਹੈ, ਜੈਸੇ ਪੁਰਖ ਦੇ ਨਾਉਂ ਨਾਲ ਸਿੱਖ ਬਥਾਯੋ ਜੋਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੈਸੇ ਸਿੰਘਣੀ ਦੇ ਨਾਉਂ ਨਾਲ ਕੌਰ ਬਥਾਯੋ ਲਾਈਦਾ ਹੈ. ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਇਹ ਸ਼ਬਦ “ਕੁੰਬਿਰ” (ਕੌਰਿ) ਹੈ। ੭ ਸੰ. ਕੌਰ. ਅੰਗ ਦਾ ਜੋਤ. “ਕਟਕੇ ਕਹੂੰ ਕੌਰ ਅਰੁ ਚਰਮਾ.” (ਗੁਰਨ)

ਕੌਰਉ. ਦੇਖੋ, ਕੌਰਵ. “ਭਾਭ ਚਲੇ ਰਨ ਕੌਰਉ ਜੈਸੇ.” (ਚੰਡੀ ੧)

ਕੌਰਓ. “ਭਟੇ ਤਾਹਿ ਕੇ ਕੌਰਓ ਪਾਂਭਵੇਯੋਂ.” (ਜਨਮੇਸ਼ਯ)

ਕੌਰਪਾਲ. ਕੌਰਵ (ਕੁਰੁਵੰਸ਼ੀ) ਪਾਲਕ, ਦੁਰਯੋਧਨ. “ਉਤੇ ਕੌਰਪਾਲ ਧਰੇ ਛਤ੍ਰਿਧਰਮੰ.” (ਗੁਰਨ)

ਕੌਰਵ. ਵਿ—ਕੁਰੁ ਦੀ ਵੰਸ਼ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ. ਕੁਰੁਵੰਸ਼ੀ। ੨ ਸੰਗਤਾ—ਰਾਜਾ ਪ੍ਰਿਤਰਾਸ਼ਟ ਦੇ ਪੁਤ੍ਰ ਦੁਰਯੋਧਨ ਆਦਿਕ. “ਕਟੇ ਕੌਰਵ ਦੂਰ ਸਿੰਦੂਰ ਖੇਤੰ.” (ਗੁਰਨ) ਦੇਖੋ, ਕੁਰੁਵੰਸ਼ੀ.

ਕੌਰਾ. ਵਿ—ਕਟ. ਕੌਤਾ। ੨ ਦੇਖੋ. ਕੌਲਾ.

ਕੌਰਿ. ਸੰਗਤਾ—ਜੰਝੀ. ਅੰਕਵਾਰ. “ਭਰ ਕੌਰੀ ਮਹਿਲੀਨ.” ਕੌਰੀ (ਗੁਪਤ) ੨ ਉਤਨੇ ਪ੍ਰਮਾਣ ਦੀ ਵਸਤੁ ਜੋ ਦੋਹਾਂ ਭਾਗਾਂ ਦੇ ਖੇਰੇ (ਜੰਝੀ) ਵਿੱਚ ਆ ਜਾਵੇ। ੩ ਖੁਹ ਦਾ ਮਹਿਲ, ਜੋ ਚਮੀਨ ਵਿੱਚ ਉਤਾਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਭੁਜ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. “ਜੈਸੇ ਕੁਆ ਖੇਦਕੇ ਸੁ ਵਸੁਧਾ ਧਸਾਇ ਕੌਰੀ.” (ਭਾਗੁ ਕ) ੪ ਕੌਰੀ. ਵਰਾਣਿਕਾ। ੫ ਵਿ—ਕਟ. ਕੌਤੀ। ੬ ਦੇਖੋ, ਕੌਰ ੬.

ਕੌਲ. ਦੇਖੋ, ਕਉਲ। ੨ ਪ੍ਰਿਥੀਚੰਦ ਸੀ ਦੀ ਵੰਸ਼ ਵਿੱਚ ਹੋਏ ਵਾਲੇ ਸੋਢੀ ਕੌਲ ਸਾਹਿਬ, ਜੋ ਬਿਲਵਾਂ ਗੁਮ ਦੇ ਵਸਨੀਕ ਸਨ. ਜਦ ਦਲਮੇਸ਼ ਮਾਛੀਵਾਤੇ ਵਾਲੇ ਨੀਲੇ ਬਾਣੇ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪਾਸ ਪਹੁੰਚੇ, ਤਦ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦੇਖੋ, ਪੰਚ ਕਵਲ.

ਕੌਲਕੀ ਦਾ ਨਾਉਂ ਮੁਕਤੇ ਕਰੇ ਨਾਲ ਲਿਖਣਾ ਅਨੁਧ ਹੈ. ਇਸਦੀ ਨਾਲ ਲਿਖਣਾ ਛਾਹਿਓ, ਜਿਵੇਂ—ਮਤਾ ਸਾਹਿਬ ਕੌਰਿ ਸੀ, ਪਰ ਹੁਣ ਕੌਰ ਲਿਖਣ ਦਾ ਆਮ ਰਿਵਾਜ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ, ਪੁਰਲਿਖ ਅਨੁਧ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਉੱਧ ਮੰਨਦੇ ਪੈਂਦੇ ਹਨ.

ਕੌਲੇ ਅਤੇ ਸਭੇਦ ਪੇਸ਼ਾਕ ਨਜ਼ਰ ਕੀਤੀ. ਕਲਕੀਧਰ ਨੇ ਚਿੱਟੇ ਵਸਤੂ ਪਹਿਨਕੇ ਨੀਲੇ ਵਸਤੂ ਪਾਤਕੇ ਏਹ ਤੁਕ ਪੜ੍ਹਦੇ ਹੋਏ—“ਨੀਲ ਵਸਤੂ ਨੇ ਕਪੜੇ ਢਾਝੇ ਤੁਰਕ ਪਠਾਈ ਅਮਲ ਗਿਆ.” ਅਫ਼ਨੀ ਵਿੱਚ ਭਾਸਮ ਕਰ ਦਿੱਤੇ. ਚਿਰੇਸ਼ਪੁਰ ਬਿਲੇ ਦੇ ਬੁੱਟਰ ਦੇ ਸੋਢੀ ਭੀ ਕੌਲਵੰਸ਼ੀ ਹਨ। ੩ ਸੰ. ਵਿ—ਚੰਗੀਕੁਲ ਵਿੱਚ ਹੋਣ ਵਾਲਾ. ਕੁਲੀਨ। ੪ ਸੰਗਤਾ—ਤੰਤ੍ਰਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਅਨੁਸਾਰ ਵਾਮਮਾਚਰੀ। ੫ ਸੰਵ.

ਕੌਲਸਰ. ਦੇਖੋ, ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ.

ਕੌਲਕ. ਦੇਖੋ, ਕੌਲਿਕ.

ਕੌਲਨਾਭਿ. ਵਿਸ਼ਨੁ, ਕਮਲ ਹੈ ਜਿਸ ਦੀ ਨਾਭਿ ਵਿੱਚ। ੨ ਉਹ ਤਾਲ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਕਮਲ ਹਨ. “ਕੌਲਨਾਭਿ ਕੌਲ ਜਿਹ ਤਾਲ ਮੇ ਰਹਤ ਹੈਂ.” (ਅਕਾਲ) ਜੋ ਵਿਸ਼ਨੁ ਨੂੰ ਕੌਲਨਾਭਿ ਆਖਦੇ ਹੋ, ਤਦ ਕੀ ਉਹ ਤਾਲ ਕੌਲਨਾਭਿ ਨਹੀਂ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਕਮਲ ਹਨ?

ਕੌਲਾ. ਸੰਗਤਾ—ਨਚੰਗੀ ਦੀ ਇੱਕ ਸਾਤਿ. ਇਸ ਦਾ ਚੰਗ ਸੰਧੂਚੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ੨ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਦਾ ਕਿਨਾਰਾ. ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਦਾ ਉਹ ਬਮਲਾ ਜਿਸ ਉੱਪਰੋਂ ਛਾਟ ਉਠਾਇਆ ਜਾਵੇ। ੩ ਕਮਲਾ. ਲਕਸ਼ਮੀ. ਦੇਖੋ, ਕਉਲਾ। ੪ ਇੱਕ ਹਿੰਦੂ ਲੜਕੀ ਕਮਲਾ, ਜੋ ਕਾਜੀ ਰੁਸਤਮਖਾਂ ਮੁਜੰਗ (ਲਹੌਰ) ਨਿਵਾਸੀ ਨੇ ਮੁੱਲ ਨੌ ਕੇ ਗੋਲੀ ਪਾਲੀ ਸੀ, ਅਤੇ ਇਸਨਾਮ ਧਰਮ ਦੀ ਸਿਖਰਾ ਦੇ ਕੇ ਵਿਦਾਨ ਬਣਾਈ ਸੀ. ਪਰ ਇਸ ਦੇ ਮਨ ਦਾ ਝੁਕਾਉ ਹਿੰਦੂਧਰਮ ਵੱਲ ਟਿਕੇਸ ਸੀ. ਕੁਰੁਮਹਿਮਾ ਅਤੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਦੀ ਬਾਣੀ ਕਈ ਦਰਵੇਸ਼ਾਂ ਤੋਂ ਸੁਣਕੇ ਇਸ ਦੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖੀ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮ ਜਾਗਿਆ, ਅਤੇ ਫੀਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੀ ਲਹਣ ਨੌ ਕੇ ਪਵਿਤ੍ਰ ਜੀਵਨ ਬਿਤਾਇਆ. ਕਮਲਾ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਸੰਮਤ ੧੬੮੬ ਵਿੱਚ ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਹੋਇਆ. ਇਸ ਦੀ ਸਮਾਧਿ ਉਸ ਥਾਂ ਬਿਦਰਮਾਨ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਬਥਾਯੋ ਵਿੱਚ ਕੌਲਸਰ. ਛਾਟੀ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਕਮਲਾ ਦਾ ਦਫ਼ਨ ਕਰਨਾ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਰੁੱਧ ਲਿਖਿਆ ਹੈ.

ਕੌਲਾਂ. ਦੇਖੋ, ਕੌਲਾ ੪.

ਕੌਲਾਰ. ਦੇਖੋ, ਕਉਲਾਰ.

ਕੌਲਿਕ. ਸੰ. ਵਿ—ਕੁਲ ਦਾ ਉਹ ਧਰਮ, ਜੋ ਪਰੰਪਰਾ ਤੋਂ ਚਲਾ ਆਇਆ ਹੈ. ਕੁਲ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ। ੨ ਵਾਮਮਾਚਰੀ। ੩ ਸੰਗਤਾ—ਬਿਵ, ਜਿਸ ਨੇ ਤੰਤ੍ਰਸ਼ਾਸਤ੍ਰੀਆਂ ਦੇ ਕੁਲਧਰਮ ਚਲਾਏ ਹਨ। ੪ ਸ਼ਾਕੁ ਧਰਮ। ੫ ਜੁਲਾਹਾ.

ਕੌਲੇਸ਼. ਕੌਲ-ਦੀਸ. ਬਿਵ. ਕੌਰਵ.

ਕੌਲੋ. ਕਦ ਤੀਕ. ਕਬਤਕ. ਕਲਕਕ.

ਕੌਤ. ਵਿ—ਕਟ. ਕਤਦਾ ਜਿਵੇਂ—ਕੌਤ ਤੁੰਮਾ. ਦੇਖੋ, ਇੰਦ੍ਰਾਯਨ ਅਤੇ ਕੌਤਾ ਤੁੰਮਾ। ੨ ਕੁੰਧੀ. ਤੁੰਦ ਸੁਭਾਉ ਵਾਲਾ। ੩ ਸੰਗਤਾ—ਭ੍ਰਮਜਾਈਆਂ ਵਿਚੋਂ ਇੱਕ ਖੜ੍ਹੀ ਕੌਤਾ। ੪ ਇੱਕ ਸੱਟ ਕੌਤਾ, ਜੋ ਫੈਰਚਾਂ ਦੀ ਤਾਕਤ ਵਧਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਮਾਸਵੇ ਵਿੱਚ ਵਡਾ ਪ੍ਰਭਲ ਸੀ। ੫ ਭਾਵ—ਦੁੱਖ. ਦੇਖੋ, ਕਉਤਾ ੫.

ਕੌਤੀ ਪਾਤਕੀ ਦੇ ਕੁਰੁ ਵਿਲਾਸ ਦੇ ਅੰਤਰੋਂ ਅਧਿਆਯ ਵਿੱਚ ਕੌਲਾਂ ਦਾ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਆਉਣਾ ਸੰਮਤ ੧੬੬੮ ਜੇਠ ੩ ਲਿਖਿਆ ਹੈ.

ਕੋਤਾਮੱਲ. ਏਹ ਚੁੱਖ ਖੜੀ ਲਹੋਰ ਦੇ ਸੁਬੇਦਾਰ ਦਾ ਦੀਵਾਨ ਸੀ. ਰੂਹ ਦਾ ਭਗਤ ਅਤੇ ਸਿੱਖਾਂ ਦਾ ਸਹਾਇਕ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਖਾਲਸਾਪੰਥ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦਾ ਨਾਂ "ਮਿੱਠਾ ਮੱਲ" ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਦੁਰਾਨਿਆਂ ਦੀ ਫ਼ੌਜ ਦਾ ਟਾਕਰਾ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਸਨ ੧੭੫੨ (ਸੰਮਤ ੧੮੧੦) ਵਿੱਚ ਲਹੋਰ ਹੋਇਆ. ਦੇਖੋ, ਮੀਰਮੰਨੂ.

ਕੋਤਾ ਵੱਟਾ. ਕੋਤਾ (ਦੁਖਦਾਈ) ਵਟਾਂਦਰਾ. ਸੰਬੰਧੀ ਜਾਂ ਮਿਤ੍ਰ ਦੇ ਮਰਣ ਪੁਰ ਉਸ ਦੇ ਘਰ ਆਣਾ ਦਾਨ ਨੁਣ ਇਸ ਲਈ ਭੋਜਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪਰਿਵਾਰ ਨੂੰ ਰੋਟੀ ਪਕਾਉਣ ਦੀ ਸਾਮਗ੍ਰੀ ਮਿਲ ਜਾਵੇ. ਇਸ ਰਸਦ ਦਾ ਨਾਮ ਕੋਤਾ ਵੱਟਾ ਇਸ ਲਈ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਆਪੇ ਵਿੱਚੀ ਰਸਦ ਦਾ ਵਟਾਂਦਰਾ ਬਹੁਤ ਕੋਤਾ (ਕੋਕਦਾਈ) ਹੈ.

ਕੀ. ਸੰ. ਕਸ਼. ਸੰਗਤਾ—ਜਲ. "ਪਦੰ ਕੰ ਪਖਾਰੇ." (ਨਾਪੁ) ੨ ਮਸ਼ੁਕ. ਮੱਥਾ. ੩ ਸੁਖ. ਆਨੰਦ. "ਕਹੂੰ ਕੰ ਵਿਤਲੰ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ) ੪ ਅਗਨਿ. ੫ ਕਾਮ. ਮਨੋਜ. ੬ ਸੁਭਰਣ. ਸੋਨਾ.

ਕੀਉ. ਕੇ. ਨੂੰ. ਪੁਤਿ. ਦੇਖੋ, ਕਉ. "ਜਿਨ ਕੀਉ ਹਰਿ ਪ੍ਰਭੁ ਕਿਰਪਾ ਧਾਰੀ." (ਦਫ਼ ਫ਼ਤ ਮ: ੪)

ਕੰਸ. ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਕਾਂਸਤ. ਕਾਂਸੀ ਧਾਤੁ. ੨ ਪੀਣ ਦਾ ਪਾਤ੍ਰ. ਕਟੋਰਾ. ਛੱਨਾ. ੩ ਰਾਜਾ ਉਗ੍ਰਸੇਨ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਦੇ ਉਦੋਂ ਦੁਮਿਲ ਦੋਤ ਦੇ ਵੀਰਜ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਇੱਕ ਮਥੁਰਾ ਦਾ ਰਾਜਾ, ਜੋ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦਾ ਮਾਮਾ ਅਤੇ ਵਡਾ ਦੁਸ਼ਮਣ ਸੀ. ਕੰਸ, ਜਰਾਸੰਧ ਮਯਧਪਤਿ ਦਾ ਜਮਾਈ (ਜਵਾਈ) ਸੀ. ਇਹ ਆਪਣੇ ਸਹੁਰੇ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਨਾਲ ਉਗ੍ਰਸੇਨ ਨੂੰ ਕੱਦੀ ਤੋਂ ਲਾਹਕੇ ਆਪ ਰਾਜਾ ਬਣ ਗਿਆ. ਕੰਸ ਨੇ ਆਪਣੀ ਭੈਣ ਦੇਵਕੀ, ਰਸੂਦੇਵ ਯਾਦਵ ਨੂੰ ਵਿਆਹੀ ਸੀ. ਵਿਆਹ ਵੇਲੇ ਆਕਾਸ਼ਭਾਣੀ ਹੋਈ ਕਿ ਦੇਵਕੀ ਦੇ ਅੱਠਵੇਂ ਭਰਭ ਤੋਂ ਕੰਸ ਦਾ ਨਾਸ ਹੋਵੇਗਾ. ਇਸ ਲਈ ਕੰਸ ਨੇ ਦੇਵਕੀ ਅਤੇ ਰਸੂਦੇਵ ਨੂੰ ਕੈਦ ਕਰ ਲਿਆ, ਅਤੇ ਜੋ ਪੁਤ੍ਰ ਪੈਦਾ ਹੋਏ ਸਭ ਮਾਰ ਦਿੱਤੇ. ਅੱਠਵੇਂ ਭਰਭ ਵਿੱਚ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਆਏ, ਜੋ ਰਸੂਦੇਵ ਨੇ ਜੰਮਦੇ ਸਾਰ ਜੋਕੁਲ ਵਿੱਚ ਕੋਪਰਾਜ ਨੇਦ ਦੇ ਘਰ ਪਹੁੰਚਾ ਦਿੱਤੇ, ਅਤੇ ਯਸ਼ੋਦਾ ਦੇ, ਜੋ ਉਸੇ ਦਿਨ ਲਤਕੀ ਪੈਦਾ ਹੋਈ ਸੀ, ਉਹ ਕੰਸ ਨੂੰ ਲਿਆ ਦਿੱਤੀ, ਜੋ ਪੰਥਰ ਪੁਰ ਪਟਕਾਏ ਮਾਰੀ ਗਈ. ਕੰਸ ਨੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦੇ ਮਾਰਣ ਦੇ ਬਹੁਤ ਉਪਾਊ ਕੀਤੇ, ਜੋ ਨਿਸਫਲ ਹੋਏ. ਅੰਤ ਨੂੰ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਨੇ ਧਨੁਖਯਕਤ ਵਿੱਚ ਪਹੁੰਚਕੇ ਆਪਣੇ ਮਾਮੇ ਕੰਸ ਨੂੰ ਕੋਸ਼ਾਂ ਤੋਂ ਫੜਕੇ ਪਛਾਤਮਾਰਿਆ, ਅਤੇ ਨਾਨਾ ਉਗ੍ਰਸੇਨ ਰਾਜਕੋਂਦੀ ਤੇ ਬੈਠਾਇਆ. "ਦੁਆਪਰਿ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਮੁਰਾਰਿ ਕੰਸ ਕਿਰਤਾਰਧੁ ਕੀਰਿ. ਉਗ੍ਰਸੈਣ ਕਉ ਰਾਜੁ ਅਤੇ ਭਗਤਹਜਨ ਦੀਰਿ." (ਸਵੈਕੇ ਮ: ੧ ਕੇ)

ਕੰਸਅਰਿ } ਕੰਸ ਦਾ ਵੈਰੀ, ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਭਗਵਾਨ.
ਕੰਸਸ਼ੁ }
ਕੰਸਕਾਰ. ਕਾਂਸਕਾਰ. ਕਾਂਸੀ ਦੇ ਤਾਂਭੇ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲਾ ਕੰਸੇਰਾ.

ਕੰਸਨਿਸ਼ੁਦਨ } ਕੰਸ ਦੇ ਨਿਸ਼ੁਦਨ (ਮਾਰਨ) ਵਾਲਾ. ਕੰਸ ਦਾ
ਕੰਸਾਰਿ } ਵੈਰੀ. ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਦੇਵ.

ਕੰਸੁ. ਦੇਖੋ, ਕੰਸ.

ਕੰਕ. ਸੰ. ਕਣੂ. ਇੱਕ ਮਾਸ ਖਾਣ ਵਾਲਾ ਪੰਛੀ, ਜੋ ਗਿੱਧ ਜਾਤੀ ਵਿੱਚੋਂ ਹੈ. ਇਸ ਦੇ ਪੰਖ ਭੀਰਾਂ ਨੂੰ ਲਗਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ. ਕਈ ਵਿਦ੍ਵਾਨ ਕੁੱਝ ਨੂੰ ਕੰਕ ਆਖਦੇ ਹਨ. "ਕੰਕਨ ਪੰਖ ਬਿਲੰਦ ਲਗੇ ਜਿਨ." (ਗੁਪਤੁ) "ਬਹੁ ਗਿੱਧ ਕੰਕ ਬਯਾਸ ਪੁਕਾਰ." (ਗੁਪਤੁ) ੨ ਫੜੀ. ੩ ਬਫ਼ਲਾ. ੪ ਧਰਮਰਾਜ. ੫ ਇੱਕ ਬ੍ਰਾਹਮਣ, ਜਿਸ ਦਾ ਪ੍ਰਸੰਗ ੨੭ ਵੇਂ ਚਰਿਤ੍ਰ ਵਿੱਚ ਹੈ. ੬ ਰਾਜਾ ਯੁਧਿਸ਼੍ਠਰ ਦਾ ਉਪਨਾਮ, ਜਦ ਗੁਪਤਭੋਖ ਧਾਰਕੇ ਰਾਜਾ ਵਿਰਾਟ ਦੇ ਰਿਹਾ ਸੀ.

ਕੰਕਣ } ਸੰ. ਕਣੂਕ. ਸੰਗਤਾ—ਕਤਾ. ਕਟਕ. ਕੰਗਣ. "ਹਾਰ
ਕੰਕਣ } ਭੋਰ ਕੰਕਣ ਘਣੇ." (ਚਿਅੰਕਾਰ) ੨ ਮੁਥੁਟ. ਰਾਜ. ੩ ਕਹਿਣਾ. ਭੇਵਰ. ੪ ਮੰਗਲ ਸੁਤ੍ਰ. ਕੰਕਣਾ, ਜੋ ਵਿਆਹ ਵੇਲੇ ਦੁਨਹਾ ਦੇ ਅਤੇ ਸੰਗ ਨੂੰ ਜਾਣ ਵੇਲੇ ਯੋਧਾ ਦੇ ਹੱਥ ਬੰਨ੍ਹੀਦਾ ਹੈ. ੫ ਇੱਕ ਕਵੀ, ਜਿਸ ਦੀ ਰਚਨਾ ਹਿੰਦੁਕਰਮ ਰਚਿਤ ਹਨੂਨਾਟਕ ਵਿੱਚ ਆਈ ਹੈ. ਯਥਾ—

ਤਭ ਜਾਨਕਿ ਕੇ ਹਰਿ ਕਾਨਨ ਟੇਰਿ
ਭਟੇ ਸਰ ਤੀਰ ਤ੍ਰਿਖਾ ਜਲ ਕੀ,
ਬਹਿ ਕੰਕਣ ਨੈਥੁ ਭਟੇ ਦ੍ਰਿਗ ਸੀਤਲ
ਸੰਪਤਿ ਦੇਖਿ ਰਤੋਪਨ ਕੀ,
ਅਲਿ ਕੋਸ਼ ਭਟੇ ਅਬਟੇ ਦਿਨਨਾਥ
ਨਈ ਛਵਿ ਤੋਂ ਨਲਿਨੀਦਲ ਕੀ,
ਮਨੁ ਮਿਥੁ ਵਿਯੋਗ ਪਰੇ ਮੁਰਭਾਇ
ਭਲੀ ਮੁਖਿ ਮੇਨਿ ਹਨਾਹਲ ਕੀ.

(ਅ: ੫. ਅੰਕ ੧੬)

ਕੰਕਪਤ੍ਰੀ. ਤੀਰ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਕੰਕ ਪੰਛੀ ਦੇ ਪਤ੍ਰ (ਪੰਖ) ਲਗੇ ਹੋਏ ਹਨ. "ਫੁਟੇ ਕੰਕਪਤ੍ਰੀ." (ਸਲੋਹ)

ਕੰਕਰ. ਦਾਸ. ਸੇਵਕ. ਦੇਖੋ, ਕਿੰਕਰ. "ਜਮਕੰਕਰ ਵਸ ਪਰਿਆ." (ਸੁੀ ਅ: ਮ: ੫) ੨ ਰੋਤਾ. ੩ ਪੰਥਰ ਦਾ ਛੋਟਾ ਟੁਕੜਾ. ੪ ਸੰ. ਕਣੂਕ. ਵਿ—ਨਿੰਦਿਤ. ਖਰਾਬ. ੫ ਸੰਗਤਾ—ਅਧਰਿਤਕ. ਮਠਾ. ੬ ਦਸ ਕੁੰਡ ਦੀ ਗਿਣਤੀ.

ਕੰਕਰੀ. ਸੰਗਤਾ—ਰੋਤੀ. ੨ ਖਜਰੀ.

ਕੰਕੜ. ਦੇਖੋ, ਕੰਕਰ.

ਕੰਕੜੀਆ. ਵਿ—ਕੰਕਾਲ (ਭੈਰਵ) ਰੂਪ. ਭੈਰਵ ਦਾ ਵੇਸ ਜਿਸ ਨੇ ਧਾਰਣ ਕੀਤਾ ਹੈ. ੨ ਕੰਕਰ (ਨਿੰਦਿਤ) ਨਿਬਾਸ ਵਾਲੀ. ਕੰਕਰੀਆ. ਜਿਸਨੇ ਮੁੰਗਮਲਾ ਅਤੇ ਲਹੂਟਾਖਦੀ ਖੋਲ ਪਹਿਨੀ ਹੋਈ ਹੈ. "ਕੰਕੜੀਆ ਰੂਪਾ ਰਕਤਾਲੀ." (ਪਾਰਸਾਵ)

ਕੰਕਾਲ. ਸੰ. ਕਣੂਕਾਲ. ਸੰਗਤਾ—ਭੈਰਵ. ਭੈਰੋਂ. ੨ ਮਾਸ ਚਰਿਤ ਸਰੀਰ ਦਾ ਪਿੰਜਰ. ਹੱਡੀਆਂ ਦਾ ਪਿੰਜਰ skeleton.

ਕੰਕਾਲੀ. ਭੈਰਵੀ. ਦੇਖੋ, ਕੰਕਾਲ. ੨ ਹੱਡਾਂ ਦਾ ਪਿੰਜਰ ਧਾਰਨ ਵਾਲੀ, ਕਾਲੀ. ੩ ਬੰਗਲ ਦੇ ਬੀਰਬੂਮ ਜ਼ਿਲੇ ਵਿੱਚ ਦੇਵੀ ਦਾ ਇੱਕ ਮਿੱਤ੍ਰ ਦਾ ਅਥਕ ਸੁਭਸ ਅਤੇ ਦੇਸ਼ ਹੈ.

ਮੰਦਿਰ, ਜੋ ੫੨ ਪੀਠਾਂ ਵਿੱਚ ਹੈ।
 ਕੰਕਣਾਨ. ਕੰਕ (ਛਤ੍ਰੀ) ਦੀ ਯਾਨ (ਸਵਾਰੀ). ਘੋੜਾ. ਤੁਰੰਗ।
 ੨ ਪੰਛੀ ਜੋਹੀ ਹੈ ਜਿਸ ਦੀ ਯਾਨ (ਚਾਲ)।
 ਕੰਗ. ਡਿੰਗ. ਸੰਗਤਾ—ਕਵਚ. ਸੰਜਿਆ. “ਦੁਰਗ ਅਤੇ ਦਾਨਵੀ ਸੁਲ
 ਹੋਈਆਂ ਕੰਗਾਂ.” (ਚੰਡੀ ੩) “ਅਟੁੱਕ ਟੁੱਕੇ ਅਕੰਗ ਕੰਗੇ.” (ਰਾਮਾਵ)
 ਕੰਗ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਅਕੰਗ ਕਰ ਦਿੱਤਾ (ਕਵਚ ਰੋੜ੍ਹ ਲੁੱਟੇ). ੨ ਇੱਕ
 ਸੱਟ ਕੋੜ੍ਹਾ ੩ ਸੀ. ਕਣ੍ਹਾ. ਫੇਰਤਾ. ਕੁੱਝੁਸ.
 ਕੰਗਣ. ਦੇਖੋ, ਕੰਕਣ.
 ਕੰਗਣਪੁਰ. ਲਹੌਰ ਦੇ ਜਿਲੇ ਤਸੀਲ ਚੂਣੀਆ ਦਾ ਪਿੰਡ, ਜੋ ਖਾਸ
 ਚੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਹੈ. ਜਕਤਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਦੀ ਇਸ ਪਿੰਡ ਦੇ ਲੋਕਾਂ
 ਨੇ ਨਿਰਦਾਰੀ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਵਸਣ ਨੂੰ ਥਾਂ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ. ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ
 “ਵਸਦੇ ਰਹੋ” ਕਹਿਕੇ ਇੱਥੋਂ ਕੁਝ ਕੀਤਾ. ਜਿਸ ਵਣ ਖਿਰਡ ਹੇਠ
 ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਵਿਰਾਜੇ ਸਨ ਉਹ “ਮਾਲ ਸਾਹਿਬ” ਕਹਲੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ.
 ਛੋਟਾ ਜਿਹਾ ਕੁਰਦੁਆਰਾ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਪੁਜਾਰੀ ਨਾਮਧਾਰੀ
 ਸਿੰਘ ਹੈ. ੧ ਚੋੜ੍ਹ ਨੂੰ ਮੇਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਮਾਣਕਦੇਕੇ.
 ਕੰਗਣਾ. ਦੇਖੋ, ਕੰਕਣ ੪.
 ਕੰਗਣੀ. ਸੰਗਤਾ—ਛੋਟਾ ਕੰਕਣ। ੨ ਸੀ. ਕਣ੍ਹਾ—ਕੰਗਣੀ.
 ਇੱਕ ਪੁਕਾਰ ਦਾ ਔਨ, ਜੋ ਸਾਉਣੀ ਦੀ ਫਸਲ ਵਿੱਚ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.
 ਮਾਲਕੰਗਣੀ. *Belastrus Paniculatus*.
 ਕੰਗਨ. ਦੇਖੋ, ਕੰਕਣ.
 ਕੰਗਨਾ. ਦੇਖੋ, ਕੰਕਣ ੪. “ਸੋਹਣ ਪੀਠ ਦੁਬੁਲ ਯਹੋ ਕੁਝ ਹਾਥ
 ਬਿਰਾਸਤ ਹੈ ਕੰਗਨਾ.” (ਨਾਪੁ) ੨ ਦੇਖੋ, ਕੰਕਣ ੧. “ਕਰ ਕਰਿ
 ਕਰਤਾ ਕੰਗਨਾ ਪਹਿਰੈ.” (ਆਸਾ ਮ: ੧)
 ਕੰਗਮਾਈ. ਇਹ ਇੱਕ ਛੋਟਾ ਜਿਹਾ ਪਿੰਡ, ਜਿਲਾ, ਤਸੀਲ
 ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ, ਬਾਣਾ ਹਰਿਆਣਾ ਵਿੱਚ ਹੈ. ਚੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ
 ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ ਤੋਂ ਉੱਤਰ ਪੱਛਮ ੧੧ ਮੀਲ ਹੈ. ਹਰਿਆਣੇ ਤੀਕ ਪੱਕੀ
 ਸੜਕ ਹੈ, ਅੱਗੇ ਦੇ ਮੀਲ ਕੰਢਾ ਰਸਤਾ ਹੈ. ਇਸ ਪਿੰਡ ਵਿੱਚ ਭਾਈ
 ਮੰਦ ਜੀ ਦਾ ਅਸਥਾਨ ਹੈ, ਜਿਸ ਥਾਂ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਨੇ ਭੀ ਚਰਣ
 ਪਾਏ ਹਨ.
 ਭਾਈ ਮੰਦ (ਮੰਦ) ਜੀ ਇਸ ਇਲਾਕੇ ਦੇ ਮੰਦ (ਮੰਦ) ਰਾਜਪੂਤ
 ਮਾਨਦਾਨ ਵਿੱਚੋਂ ਸਨ ਅਤੇ ਸਖੀਜਰਵਰ ਦੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਉਪਾਸਕ ਸਨ.
 ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਨਾਂਉ “ਤੀਰਥ” ਸੀ.
 ਸੰਮਤ ੧੬੪੨ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਤੋਂ ਭਾਈ ਭੀਰਵੇ (ਮੰਦ)
 ਨੇ ਸਿੱਖਧਰਮ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਸਿੱਖੀ ਸਿਦਕ ਦਾ ਅਜੇਹਾ ਨਮੂਨਾ
 ਦੱਸਿਆ, ਜਿਸ ਦਾ ਹਾਲ ਸੁਣਕੇ ਰੋਮਾਂਚ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.
 ਆਪ ਇੱਕ ਵੇਰ ਅੰਧੇਰੀ (ਹਨੇਰੀ) ਦੇ ਕਾਰਣ ਲੰਗਰ ਦੀਆਂ
 ਲੱਕੜਾਂ ਸਮੇਤ ਸੁਲਤਾਨਵਿੰਡ ਦੇ ਖੂਹ ਵਿੱਚ ਡਿਗ ਪਏ, ਜਿਸ ਪੁਰ
 ਪ੍ਰੇਮਭੋਰ ਦੇ ਖਿੱਚੇ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਉਸ ਥਾਂ ਪਹੁੰਚੇ ਅਤੇ ਭਾਈ
 ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਖੂਹ ਤੋਂ ਕੱਢਕੇ ਛਾਤੀ ਨਾਲ ਲਾਇਆ ਅਤੇ ਚਰਨ
 ਕੀਤਾ:—

“ਮੰਦ ਪਿਆਰਾ ਗੁਰੂ ਨੂੰ. ਗੁਰੂ ਮੰਦ ਪਿਆਰਾ,
 ਮੰਦ ਗੁਰੂ ਕਾ ਬੋਹਿਥਾ. ਜਗ ਲੰਘਣਹਾਰਾ.”
 ਸਤਿਗੁਰੂ ਨੇ ਪੂਰੀ ਪਰੀਖਣ ਕਰਨ ਪਿੱਛੋਂ ਭਾਈ ਮੰਦ ਜੀ ਨੂੰ
 ਦੁਆਬੇ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰਕ ਥਾਪਿਆ. ਇਸ ਮਹਾਤਮਾ ਨੇ ਦੇਗ ਦੇ ਸਾਥ ਹੀ
 ਨਾਮ ਦਾ ਸਦਾਵਰ ਨਾਕੇ ਦੇਸ਼ ਫ਼ਿਤਾਰਥ ਕੀਤਾ.
 ਸੰਮਤ ੧੬੫੧ ਵਿੱਚ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨੇ ਕੰਗਮਾਈ ਨੂੰ ਚਰਣ ਪਾਕੇ
 ਪਵਿਤ੍ਰ ਕੀਤਾ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਭਾਈ ਮੰਦ ਨੇ ਆਪਣੀ ਸੇਵਾ ਸਫਲ ਜਾਣੀ.
 ਭਾਈ ਮੰਦ ਜੀ ਦੀ ਸਮਾਧਿ ਇਸ ਥਾਂ ਹੈ ਅਤੇ ਇੱਥੇ ਹੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ
 ਦੇਵ ਦਾ ਕੁਰਦੁਆਰਾ ਹੈ.
 ਪਹਿਲਾਂ ਪਿੰਡ ਮਾਛੀਆਂ, ਗੁੰਧਪੁਰ, ਤੇ ਕੰਕ ਦੀ ਸਾਰੀ ਜ਼ਮੀਨ
 ਇਸ ਕੁਰਦੁਆਰੇ ਦੇ ਨਾਉਂ ਸੀ, ਪਰ ਹੁਣ ਕੋਈ ਜ਼ਮੀਨ ਜਾਗੀਰ ਨਹੀਂ
 ਹੈ, ਕੇਵਲ ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਦੇ ਚੜ੍ਹਾਥੇ ਨਾਲ ਲੰਗਰ ਚਲਦਾ ਹੈ. ਇਸ
 ਇਲਾਕੇ ਦੇ ਲੋਕ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ ਦਰਸਨ ਕਰਨ ਆਉਂਦੇ ਹਨ.
 ਵਡਾ ਮੇਲਾ ਪਹਿਲੀ ਮਾਘ ਨੂੰ ਲਗਦਾ ਹੈ, ਸਾਧਾਛਣ ਸੋਤਮੇਲ
 ਹਰ ਸੰਕਰਾਂਦ ਹੁੰਦੇ ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਮੰਦ ੬ ਅਤੇ ਮੰਦ ੨.
 ਕੰਕਚੋੜ. ਪਿੱਠ ਦੀ ਹੱਡੀ. ਰੀਚ. Spine.
 ਕੰਕਾਲ. ਦੇਖੋ, ਕੰਕਾਲ ੨. ਭੁੱਖ ਦੇ ਮਾਰੇ ਜਿਸ ਦਾ ਮਾਸ ਜੁੱਕ ਗਿਆ
 ਹੈ, ਕੇਵਲ ਹੱਡੀਆਂ ਦਾ ਪਿੰਜਰ ਬਾਕੀ ਹੈ. ਭੁੱਖ ਨੰਕ ਦਾ ਮਾਰਿਆ
 ਹੋਇਆ। ੨ ਕੰ (ਸੁਖ) ਨੂੰ ਗਲ ਦੇਣ ਵਾਲਾ.
 ਕੰਗੁਣੀ. ਦੇਖੋ, ਕੰਗਣੀ ੨.
 ਕੰਗੁਰਾ. ਭਾ. ੧/੨ ਅਥਵਾ ੧/੨ ਭੁੰਗਰਾ. ਸੰਗਤਾ—ਛੋਟੀ. ਰਿਖਰ।
 ੨ ਮਕਾਨ ਦੇ ਸਿਰ ਉੱਪਰ ਰਾਸ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਦਾ ਨਿਸ਼ਾਨ.
 ਕੰਘਾ. ਸੀ. ਕਣਕਰ—ਕੰਕਤ. ਕੇਸ ਸਾਫ ਕਰਨ ਦਾ ਸਾਧਨ ਰੂਪ
 ਧੰਤ੍ਰ.
 ਕੰਘਾ ਕਰਨਾ. ਫਿ—ਕੰਘਾ ਫੇਰਕੇ ਕੇਸ ਸਾਫ ਕਰਨ ਦੀ ਚੁੰਯਾ।
 ੨ ਵਧੰਗ—ਸਰਵਨਾਸ਼ ਕਰਨਾ. ਕੰਘੇ ਦੀ ਤਰਾਂ ਧਨ ਮਾਲ ਸੰਭਰ
 ਲੈਣਾ। ੩ ਸਿਰ ਭੰਨਣਾ.
 ਕੰਘੀ. ਸੀ. ਕਣਕਿਕਾ—ਕੰਕਤਿਕਾ. ਛੋਟਾ ਕੰਘਾ। ੨ ਦੋਹਾਂ ਹੱਥਾਂ
 ਦੀਆਂ ਅੰਗੂਲੀਆਂ ਖੁੱਟਕੇ ਮਿਲਾਈਆਂ ਹੋਈਆਂ। ੩ ਜੁਲਾਹੇ ਦੇ ਰੰਭ
 ਦੀ ਸ਼ਕਲ.
 ਕੰਘੀ ਮਾਛਣੀ } ਫਿ—ਦੋਹਾਂ ਹੱਥਾਂ ਦੀਆਂ ਅੰਗੂਲੀਆਂ ਖੁੱਟਕੇ
 ਕੰਘੀ ਮਾਛਣੀ } ਮਿਲਾਉਣੀਆਂ। ੨ ਦੋਵੇਂ ਗੋਡੇ ਜੋੜਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਉੱਪਰ
 ਹੱਥਾਂ ਦੀਆਂ ਅੰਗੂਲੀਆਂ ਮਿਲਾਉਣੀਆਂ। ੩ ਕਿਸੇ ਚੀਜ਼ ਨੂੰ ਅਜਿਹਾ
 ਭਾਬੂ ਕਰਨਾ ਕਿ ਛੱਡਣ ਵਿੱਚ ਨਾ ਆਉਣਾ। ੪ ਵਿਚਾਰਸ਼ਕਤਿ ਨਾਲ
 ਗੁਣ ਅਵਗੁਣ ਨੂੰ ਵੱਖ ਕਰਨਾ.
 ਕੰਛਣ. ਦੇਖੋ, ਕੰਕਣ. “ਹਰ ਕੰਛਣ ਪ੍ਰਿਥੁ ਬਨਾ.” (ਰਾਮ ਮ: ੫
 ਕੁਤੀ)
 ਕੰਛਣੀ. ਦੇਖੋ, ਕੰਕਣੀ। ੨ ਦੇਖੋ, ਜਿਕਤਾਸੀ ੩.
 ਕੰਚ. ਸੀ. ਕਾਚ. ਕੰਚ। ੨ ਕੰਚਨ (ਕਾਂਚਨ) ਦਾ ਸੰਖੇਪ. ਸੈਨਾ. ਦੇਖੋ,
 ਇਹ ਕਾਚ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਇਤਿਹਾਸਾਂ ਦਾ ਲੇਖ ਹੈ.

ਰੰਗ ਕ.

ਕੰਚਨ. ਸੰ. ਕਾਜ਼ਬਨ—ਕਾਂਚਨ. ਸੰਗਤ—ਸੁਵਰਣ. ਜੇਨਾ. “ਕੰਚਨ ਸਿਉ ਪਾਈਐ ਨਹੀ ਤੈਲ.” (ਗਉ ਕਬੀਰ) ੨ ਧਰੁਧਾ. ੨ ਕੰਚਨਾਥ। ੪ ਸੁਵਰਣਮੁਦ੍ਰਾ. ਅਸ਼ਰਫੀ. “ਤਿਉ ਕੰਚਨ ਅਗੁ ਪੈਸਾ.” (ਗਉ ਮ: ੯) ੫ ਚਮਕ. ਦੀਪਿ। ੬ ਸੁਵਰਣ ਨੂੰ ਇਸੁ ਮੋਨਣ ਵਾਲੀ ਇੱਕ ਜਾਤਿ, ਜੋ ਖਿਡਾਰ ਦੀ ਠੇਕੇਦਾਰ ਹੈ। ੭ ਵਿ—ਸੁਵਰਣ ਦਾ. ਦੇਖੋ, ਕਠਰੇ. ਕੰਚਨ ਕੰਸਪ. ਹਿਰਨਕ ਕਸਿਪੁ. “ਕੰਚਨ ਕੰਸਪ ਪ੍ਰੇਮ ਬਿਨਾ ਖਯ.” (ਗੁਪਤੁ) ਦੇਖੋ, ਹਿਰਨ ਕਸਿਪੁ.

ਕੰਚਨ ਹਿਰਨ. ਕਾਂਚਨ (ਚਮਕੀਲਾ) ਹਿਰਣਕ (ਸੁਵਰਣ). ਗੁੱਪ ਸੁਵਰਣ (ਸੋਨਾ). ਕੁੰਦਨ. ਸੋ ਵੰਨੀ ਦਾ ਸੁਇਨਾ. “ਲੈਤ ਕੰਚਨ ਹਿਰਨ ਹੋਇ ਕੈਸੇ?” (ਰਾਮ ਰਵਿਦਾਸ)

ਕੰਚਨ ਕਾਇਆ. ਸੁਵਰਣ ਜੇਹੀ ਚਮਕੀਲੀ ਦੇਹ. ਬ੍ਰਹਮਚਰਯ ਕਰਕੇ ਸਾਧਿਆ ਹੋਇਆ ਸਰੀਰ. “ਕੰਚਨ ਕਾਇਆ ਗੁਰਮੁਖਿ ਹੁਏ.” (ਮਾਰੂ ਸੋਨਰੇ ਮ: ੩) ੨ ਭਾਵ—ਅਮੋਲਕ ਦੇਹ। ੩ ਅਰੰਭ ਦੇਹ.

ਕੰਚਨਕੋਟ. ਸੰਗਤ—ਸੁਇਨੇ ਦਾ ਕੂਟ (ਪਹਾੜ) ਸੁਮੇਰੁ. “ਕੰਚਨਕੋਟ ਭਿਰਤੋ ਕਹੁ ਕਾਹਿ ਨ?” (ਦੱਤਾ)

ਕੰਚਨਦੇਹੀ. ਦੇਖੋ, ਕੰਚਨ ਕਾਇਆ. “ਜਿਹ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਅਰੋਗ ਕੰਚਨਦੇਹੀ.” (ਰੁਖਮਨੀ)

ਕੰਚਨਪੁਸਪ } ਸੋਨੇ ਦਾ ਫੁੱਲ. ਬਚੁਰਗ ਅਤੇ ਪਤਵੰਤੇ ਦੇ ਵਿਮਾਨ
ਕੰਚਨਫੂਲ } ਤੇ ਵਰਸਾਉਣ ਲਈ ਸੋਨੇ ਦੇ ਫੁੱਲ ਬਣਾਏ ਜਾਂਦੇ ਸਨ.

“ਪਨ ਗਨ ਕੰਚਨ ਫੂਲ ਬਨਾਏ.” (ਗੁਪਤੁ) ੨ ਸੋਨੇਰੰਗੇ ਫੁੱਲਾਂ ਵਾਲਾ ਚੰਪਕ. ਚੰਬਾ.

ਕੰਚਨਬੋਲਿ. ਸੰ. ਕਾਂਚਨਪ੍ਰਸਾਪੀ. ਸੰਗਤ—ਸੁਵਰਣ ਜੇਹੇ ਫੁੱਲਾਂ ਵਾਲੀ ਇੱਕ ਸੁੰਦਰ ਬੋਲਿ. “ਕੰਚਨਬੋਲਿ ਗਿਰੀ ਇਕਬਾਰਾ.” (ਗੁਪਤੁ) ਘਮੰਤੀ ਚਮੇਲੀ। ੨ ਸੁਇਨੇ ਜੇਹੀ ਦੇਹ.

ਕੰਚਨਵਪੁ. ਦੇਖੋ, ਕੰਚਨਕਾਇਆ। ੨ ਹਿਰਨਕਸਿਪੁ. ਹਰਨਾਥਸ ਦਾ ਭਾਈ, ਜਿਸ ਦਾ ਵਪੁ (ਸਰੀਰ) ਕੰਚਨ (ਸੋਨੇ) ਜੇਹਾ ਹੈ. ਇਹ ਹਿਰਨਕਸਿਪੁ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਅਨੁਵਾਦ ਹੈ. “ਕੰਚਨਵਪੁ ਭਾ ਹਰਥ ਅਪਾਰਾ.” (ਨਾਪੁ)

ਕੰਚਨਵੰਨਾ. ਵਿ—ਕਾਂਚਨ (ਸੁਵਰਣ) ਜੇਹਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਵਰਣ. ਸੋਨੇ ਜੇਹੇ ਚਮਕੀਲੇ ਰੰਗ ਵਾਲਾ. “ਕੰਚਨਵੰਨੇ ਪਾਸੇ ਕਲਵਤ ਚੀਰਿਆ.” (ਆਸਾ ਫਰੀਦ)

ਕੰਚਨਿ. ਸੋਨੇ ਨੂੰ. “ਜਿਉ ਕੰਚਨਿ ਸੋਹਯਾ ਚਾਲੈ.” (ਰਾਮਕਲੀ ਚੰਮਕਾਰ)। ੨ ਸੋਨੇ ਨਾਲ। ੩ ਦੇਖੋ, ਕੰਚਨੀ.

ਕੰਚਨੀ. ਸੰਗਤ—ਕੰਚਨ ਜਾਤਿ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ. ਸੁਵਰਣ ਦੀ ਉਪਾਸਿਕਾ ਇਸਤ੍ਰੀ. ਵੇਸ਼ਣਾ. ਕੰਸਰੀ.

ਕੰਚਨੁ. ਦੇਖੋ, ਕੰਚਨ. “ਕੰਚਨੁ ਤਨੁ ਹੋਇ ਪਰਸਿ ਪਾਦਸ ਕਉ.” (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ)

ਕੰਚੁਕੀ. ਸੰ. ਕਾਜ਼ੁਕੀ. ਸੰਗਤ—ਚੋਲੀ. ਅੰਗੀਆ। ੨ ਸੰ. ਕਾਜ਼ੁਕਿਨ੍. ਰਣਵਾਸ ਦੀ ਦਾਸੀਆਂ ਦਾ ਸਰਦਾਰ. ਚਨਾਨੀ ਭਿਰੁਭੀ

ਦਾ ਦਾਰੋਗਾ. ਮੁਜਰਸਰਾ.

ਕੰਚੁਆ. ਸੰ. ਕਾਜ਼ੁਕ—ਕੰਚੁਕ. ਸੰਗਤ—ਖੁੰਘਰੀ. ਨਾਲਤੀ. ਰੱਤਕ. “ਨਾਕੇ ਕੰਚੁਆ ਭਲ ਮੋਤੀ.” (ਗਉ ਕਬੀਰ) ਭਾਵ—ਅਵਯੁਭ ਅਤੇ ਸੁਰਯੁਭਾ ੨ ਕਰੰਜੁਆ. ਮੀਚਕਾ. ਕੰਡੇਦਾਰ ਇੱਕ ਪੌਦਾ, ਜੋ ਬਹੁਤ ਕੌਤਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਦੇ ਪੱਤੇ ਰਗੜਕੇ ਤਾਪ ਦੂਰ ਕਰਨ ਲਈ ਪਿਆਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਕਰੰਜੁਆ.

ਕੰਜ. ਸੰਗਤ—ਕੰ (ਜਲ) ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਣ ਵਾਲਾ, ਕਮਲ। ੨ ਅਮ੍ਰਿਤ। ੩ ਕੇਸ, ਜੋ ਕੰ (ਸਿਰ) ਵਿੱਚੋਂ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੇ ਹਨ.

ਕੰਜ ਅਢਲਿ. ਦੇਖੋ, ਕੰਜਾਵਲਿ.

ਕੰਜਜਾਸੁ. ਕੰਜ (ਕਮਲ) ਤੋਂ ਜਾ (ਪੈਦਾ) ਹੋਇਆ ਬ੍ਰਹਮਾ, ਉਸ ਦਾ ਸੁਨੁ (ਪੁੱਤ੍ਰ) ਨਾਰਦ. “ਮੁਨਿ ਕੰਜਜਾਸੁ ਤ੍ਰਿਯਾ ਸੰਗ ਲੀਨੇ.” (ਗੁਵਿ ੧੦) ਨਾਰਦ ਯੋਗਿਨੀਆਂ ਨੂੰ ਨਾਲ ਲੈ ਕੇ.

ਕੰਜਰ. ਦੇਖੋ, ਕੰਚਨ ੬। ੨ ਚਾੜ੍ਹ ਸਿਰਕੀ ਬਣਾਏ ਭੁਜਾਰਾ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਇੱਕ ਜਾਤਿ। ੩ ਸੰ. ਕਾਜ਼ੁਕ. ਕੰ (ਜਲ) ਨੂੰ ਖਿੱਚਣ ਵਾਲਾ, ਸੂਰਜ। ੪ ਹਾਥੀ। ੫ ਪੇਟ. ਉਦਰ। ੬ ਮੋਰ। ੭ ਅਗਸਤ ਮੁਨਿ.

ਕੰਜਲਕ } ਕਮਲ. ਕਿੰਜਲਕ ਨਾਉਂ ਹੈ ਫੁੱਲ ਦੀ ਬਾਰੀਕ ਤਰੀਆਂ
ਕੰਜਲਕੀ } ਦਾ, ਜੋ ਛੋਟੀ ਉੱਪਰ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਧਾਰਨ ਵਾਲਾ ਕਿੰਜਲਕੀ. “ਕੰਜਲਕ ਨੈਨ ਕੰਬੁਕੀਵ.” (ਗੁਰਾਨ)

ਕੰਜਾਵਲਿ. ਕਮਲਾਂ ਦੀ ਕਥਾਰ। ੨ ਦੇਖੋ, ਪੰਕਜ ਵਾਟਿਕਾ ਦਾ ਰੂਪ (ਅ).

ਕੰਜੁਸ. ਸੰਗਤ—ਕਣਕੁਸ. ਕ੍ਰਿਪਣ. ਸੁਮ. ਬਮੀਲ.

ਕੰਵਕਾ. ਕਨਕਕਾ. ਕਨਕਾ. “ਬ੍ਰਹਮਣ ਕੈਲੀਘਾਰ ਕੰਵਕਾ ਅਣਢਾਰੀ ਕਾ ਧਾਨ.” (ਸਵਾ ਮ: ੩)

ਕੰਟ } ਸੰਗਤ—ਕੰਡਾ. ਕਾਂਟਾ. “ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਪਗ ਕੇਤਕਿ ਪੁਸਪ
ਕੰਟਕ } ਪ੍ਰੇਮ ਕੰਟ ਜਿਹ ਸੰਗ। ਮਨ ਮਲਿੰਦ ਕੇ ਵੇਧ ਕਰ ਕਹੈ,
ਕਥਾ ਸਉਮੇਲ.” (ਨਾਪੁ) ਦੇਖੋ, ਅਘਕੰਟ ਅਤੇ ਮਕਰਕੰਟ। ੨ ਵਿ—
ਦੁਖਦਾਈ, ਕੰਡੇ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਚੁਭਣ ਵਾਲਾ. “ਨਾਕੇ ਕੰਟਕ ਵੈਰਾਈ”.
(ਮ: ੩ ਵਾਰ ਵਡ) ੩ ਵੈਰੀ. ਦੁਸ਼ਮਨ.

ਕੰਟਕ ਅਲਾਪੀ. ਵਿ—ਕੌਤਾ ਚੋਲਣ ਵਾਲਾ. ਚੁਰਵੀ ਕੰਲ ਕਹਿਣ ਵਾਲਾ.

ਕੰਟਕਾ. ਦੇਖੋ, ਕੰਟਿਕਾ.

ਕੰਟਾਰੀ. ਸੰਗਤ—ਕੰਡਿਆਰੀ. ਬਾਰੀਕ ਕੰਡਿਆਂ ਵਾਲੀ ਇੱਕ ਬੂਟੀ. “ਜੇ ਨਹਿ ਖੋਏ ਬੀਜ ਅਯਾਰੀ। ਕੜੋਂ ਕੰਟਕ ਦੁਖ ਦੇਇ ਕੰਟਾਰੀ?” (ਨਾਪੁ) ਦੇਖੋ, ਕੰਡਿਆਰੀ.

ਕੰਟਿਕਾ. ਦੇਖੋ, ਕੰਟਾਰੀ. ਕੰਡਿਆਂ ਵਾਲੀ ਭਾਤੀ. “ਕਮਲ ਵਾਟਿਕਾ ਹੁਤੇ ਨਰਾਭਤ, ਉਏ ਕੰਟਿਕਾ ਬਿਰੀ ਸਭਾਲ.” (ਗੁਪਤੁ) ੨ ਕਾਂਟੇ ਦਾ ਨਰਾਭ. ਕਤਿਆਲਾ. “ਕਰੈ ਸੁ ਵਸਿ ਮੁਖ ਮਾਹਿ ਕੰਟਿਕਾ ਦੇਇਕੈ.” (ਨਾਪੁ)

ਕੰਟੀਲਾ. ਵਿ—ਕੰਡੀਲਾ. ਕੰਡੇਦਾਰ.

ਕੰਠ. ਸੰ. ਕਾਠ. ਸੰਗਤ—ਕਲਾ. ਕਲ। ੨ ਗ੍ਰਿਵਾ. ਕਰਦਨ. “ਕੰਠ

ਰਮਣੀਯ ਰਾਮ ਰਾਮ ਮਾਲਾ." (ਸਹਸ ਮ: ੫) ੨ ਕਿਨਾਰਾ. ਤਟ. ਕੰਢਾ. "ਕੰਠੇ ਬੈਠੀ ਗੁਰਸਬਾਦਿ ਪਛਾਨੈ." (ਮਲਾ ਅ: ਮ: ੧) ੪ ਕੰਠਧੁਨਿ. "ਕੋਕਿਲ ਸੇ ਕੰਠ." (ਕੁਸਨਾਥ) ੫ ਵਿ—ਹਿਫਲ. ਕੰਠਾਗੁ. "ਕੁਰੁਬਾਨੀ ਕੇ ਕੰਠ ਕਰੀਜੈ." (ਗੁਪਤ) ਦੇਖੋ, ਕੰਠਾਗੁ.

ਕੰਠਮਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਕੰਠਾਗੁਸਟ.

ਕੰਠਸਿਰੀ } ਸੰਕਤਾ—ਕਲ ਪਹਿਰਨ ਦਾ ਜਤਾਉ ਡਹਿਣਾ. ਚੁਕਨੀ।
ਕੰਠਸੁਰੀ } ੨ ਚਤੁਰਾਂ ਦੀ ਮਾਲਾ.

ਕੰਠਗ੍ਰਹਿਤਾ. ਕਲਾ ਖੁੱਟਣ ਵਾਲੀ, ਵਾਸੀ. ਪਾਸ. (ਸਨਾਮ)

ਕੰਠਰਮਣਿ. ਕਰਦਨ ਵਿੱਚ ਜੋ ਰਮਣੀਯ (ਸੁੰਦਰ) ਹੋਵੇ, ਮਾਲਾ.

ਕੰਠ ਵਿੱਚ ਖੀਤਾ ਕਰਨ ਵਾਲੀ.

ਕੰਠਰਿਪੁ. ਵਾਸੀ. ਪਾਸ. (ਸਨਾਮ) ੨ ਧਰੁਰਾ ਜਿਸ ਦੇ ਖਾਣ ਤੋਂ ਕਲ ਖੁਲਕ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ.

ਕੰਠਲਾ. ਕੰਠਮਾਲਾ. ਕੰਠ ਪਹਿਰਨ ਦਾ ਇੱਕ ਝੂਸਣਾ ੨ ਧਰੁਰਾ ਦੇ ਮਣਕਿਆਂ ਦਾ ਕੰਠਾ, ਜੋ ਬੈਥ ਸਾਧੁ ਪਹਿਰਦੇ ਹਨ. "ਅਭਪਟ ਕੰਠਲਾ." (ਯਜੁਰੇ ੧੦)

ਕੰਠਾ. ਦੇਖੋ, ਕੰਠਲਾ. ੨ ਕਿਨਾਰਾ. ਤਟ. ਕੰਢਾ. "ਕੰਠੇ ਬੈਠੀ ਗੁਰਸਬਾਦਿ ਪਛਾਨੈ." (ਮਲਾ ਅ: ਮ: ੧)

ਕੰਠਾਗੁ. ਵਿ—ਹਿਫਲ. ਚੁਕਨੀ ਯਾਦ. ਕੰਠਾਥ. ਫਰਜ਼ਬਾਨ. ਪੁਰਾਣੇ ਸਮੇਂ ਲੋਕ ਗੁੰਝਾਂ ਨੂੰ ਕੰਠ ਕੀਤਾ ਕਰਦੇ ਸਨ. ਚਾਣਕਰ ਆਪਣੇ ਨੀਤਿ ਸ਼ਾਸਤਰ ਵਿੱਚ ਲਿਖਦਾ ਹੈ—"ਪੁਸ਼ੁਕਾਥਾਗੁ ਯਾ ਵਿਦਯਾ ਪਰ ਧਸੁਕਤੰ ਧਨੰ, ਥਾਯੰ ਕਾਲੇਤੁ ਸੰਪ੍ਰਾਪ੍ਯੇ, ਨ ਸਾ ਵਿਦਯਾ ਨ ਤੋ ਧਨੰ." ਇਸੇ ਤੋਂ ਪੰਜਾਬੀ ਅਖਾਣ ਹੈ—"ਵਿਦਿਆ ਕੰਠ ਤੇ ਪੈਸਾ ਗੰਠ."

ਕੰਠਾਭਰਣ } ਕਲ ਦਾ ਆਚਰਣ (ਡਹਿਣਾ). ਕੰਠ (ਕਲੇ) ਪਹਿਰਨ
ਕੰਠਾਭਰਨ } ਦਾ ਝੂਸਣ. "ਭਗਤਨ ਕੰਠਾਭਰਨ ਚੁਚਾਰ." (ਨਾਪੁ)
ਚਾਰ ਅੱਖਰ (ਵਾਹਗੁਰੂ) ਭਗਤਾਂ ਦੇ ਕੰਠ ਦਾ ਡਹਿਣਾ ਹਨ.

ਕੰਠਾਭੂਸਣ. ਦੇਖੋ, ਕੰਠਾਭਰਣ. ੨ ਇੱਕ ਛੰਦ. ਲੱਛਣ—ਚਾਰ ਚਰਣ, ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ਤਿੰਨ ਭਗਣ, ਦੋ ਗੁਰੂ. ਮੀ, ਮੀ, ਮੀ, SS.

ਉਦਾਹਰਣ—

"ਭਤੰਗੁਮਾਰ ਨ ਔਹਠ ਕੀਜੈ,
ਜਾਹ ਘਰੋਂ ਨ ਹਮੈ ਦੁਖ ਦੀਜੈ,
ਰਾਜ ਕਹੜੇ ਜੁ ਹਮੈ ਹਮ ਮਾਨੀ,
ਕੁੜੇਦਭ ਬਖੰ ਬਸੈ ਭਲਧਾਨੀ."

(ਰਾਮਾਥ)

ਕੰਠਿ. ਕੰਠ ਵਿੱਚ. "ਨਾਮਨਿਧਾਨੁ ਕੰਠਿ ਉਚਿ ਧਾਰਿਆ." (ਵਾਰ ਬਿਲਾ ਮ: ੪) ੨ ਕੰਠ (ਕਲ) ਸਾਬ. ਛਾਤੀ ਨਾਲ. "ਹਰਿ ਰਾਖੇ ਕੰਠਿ ਜਨ ਧਾਰੇ." (ਰਾਮ ਮ: ੪) ਕਰਤਾਰ ਆਪਣੇ ਦਾਸ ਨੂੰ ਕਲ ਨਾਲੇ ਰੱਖਦਾ ਹੈ। ੩ ਕੰਢੇ. ਕਿਨਾਰੇ.

ਕੰਠਿਫੂਲ. ਸੰਕਤਾ—ਹਾਰ। ੨ ਸੁਭਰਣ ਦਾ ਜਤਾਉ ਡਹਿਣਾ, ਜੋ ਕਲ ਪਹਿਰੀਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੀ ਫੁੱਲ ਆਕਾਰ ਦੀ ਜੁਕਨੀ ਛਾਤੀ ਪੁਰ ਲਟਕਦੀ ਹੈ. "ਸਗਨ ਆਭਰਣ ਸੋਭਾ ਕੰਠਿਫੂਲ." (ਆਸਾ ਮ: ੫)

ਕੰਠੀ. ਕੰਠ (ਕਰਦਨ) ਵਿੱਚ ਪਹਿਨੀ ਹੋਈ ਧਾਤੁ ਅਭਵਾ ਕਾਠ ਦੇ ਮਣਕਿਆਂ ਦੀ ਮਾਲਾ. "ਕੰਠੀ ਕੰਠ ਕਾਠ ਕੀ ਭਾਰੀ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ) ਕੰਠੀਰਵ. ਸੰ. ਸੰਕਤਾ—ਬੋਰ. ਸਿੰਹ, ਜਿਸ ਦੇ ਕੰਠ ਤੋਂ ਵਡਾ ਰਵ (ਬਾਦ) ਹੋਵੇ.

ਕੰਡ. ਸੰਕਤਾ—ਪਿੱਠ. ਪ੍ਰਿਸ਼੍ਟ. "ਗੁਰਿ ਬਾਪੀ ਦਿਤੀ ਕੰਡਿ ਜੀਉ." (ਸੁੀ ਮ: ੫ ਪੈਪਾਇ) ੨ ਛੋਟੇ ਆਦਿਕ ਭੂਟਿਆਂ ਪੁਰ ਅਤੀ ਸੁਖਮ ਖਾਰੀ ਰਜ, ਜੋ ਸ਼ਰੀਰ ਨੂੰ ਫੂਹਕੇ ਚੁਭਦੀ ਹੈ.

ਕੰਡਚਾਤਨੀ. ਫਿ—ਕੁੱਟਕੇ ਭੂਟਿਆਂ ਦੇ ਕੰਡੇ ਚਾਤ ਦੇਣੇ। ੨ ਅਭਿਮਾਨੀ ਨੂੰ ਤਾੜਨ ਕਰਕੇ ਉਸ ਦਾ ਹੌਸੀਯਤਾ ਕੱਢ ਦੇਣਾ.

ਕੰਡ ਫੇਰਣੀ. ਫਿ—ਪਿੱਠ ਫੇਰਨੀ. ਚੁੱਸਣਾ। ੨ ਕਾਇਰ ਹੋ ਕੇ ਜੰਗ ਤੋਂ ਨੱਠਣਾ। ੩ ਸਹਾਯਤਾ ਦੇਣੇ ਮੂੰਹ ਫੇਰਨਾ.

ਕੰਡਾ. ਸੰਕਤਾ—ਕੰਟਕ. ਕਾਟਾ. "ਤਿਨ ਅੰਤਰਿ ਹਉਮੈ ਕੰਡਾ ਹੋ." (ਸੋਹਿਲਾ) "ਕੰਡਾ ਪਾਇ ਨ ਛਡਹੀ ਮੂਲੇ." (ਮਾਧੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੧)

੨ ਖੂਹ ਵਿੱਚੋਂ ਡਿਕੀ ਵਸਤੂ ਕੱਢਣ ਲਈ ਲੋਹੇ ਦਾ ਕਾਟੇਦਾਰ ਕੁੰਡਾ। ੩ ਤਰਾਸ਼ ਦਾ ਕੰਟਕ, ਜੋ ਛੱਡੀ ਦੇ ਮੱਧ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਭਾਰੀ ਵਸਤੂ ਵੱਲ ਖੁਕ ਜਾਂਦਾ ਹੈ. "ਆਪੇ ਕੰਡਾ ਤੋਲ ਤਰਾਸੀ." (ਸੁਹੀ ਮ: ੧) ੪ ਛੋਟਾ ਤਰਾਸ਼. "ਜਿਉਂ ਕੰਡੇ ਰੋਲੈ ਜੁਨਿਆਰਾ." (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਸਾਰ) ੫ ਮੱਛੀ ਫੜਨ ਦੀ ਕਾਟੇਦਾਰ ਹੁੱਕ.

ਕੰਡਿ. ਪਿੱਠ ਤੇ. ਦੇਖੋ, ਕੰਡ ੧.

ਕੰਡਿਆਰੀ. ਸੰ. ਕਾਟਕਾਰੀ—ਕੰਟਕਾਰੀ. ਸੰਕਤਾ—ਭਾਰੀਕ ਕੰਡਿਆਂ ਵਾਲੀ ਇੱਕ ਫੇਲ. ਡਾਕੁਨਮੇਲੀ. Solanum Jacquini. ੨ ਕੰਡੇਦਾਰ ਇੱਕ ਚਾਤੀ, ਜੋ ਖੇਤਾਂ ਵਿੱਚ ਛੁਹਤ ਚੁੰਗਦੀ ਹੈ. ਇਸ ਦੇ ਪੀਲੇ ਫੁੱਲ ਹੋਂਦੇ ਹਨ.

ਕੰਡੂ. ਸੰ. ਕਾਧੂ. ਸੰਕਤਾ—ਖੁਰਕ. ਖੁਜ. ਖੁਜਲੀ.

ਕੰਢਾ. ਸੰਕਤਾ—ਕੰਠ. ਤਟ. ਕਿਨਾਰਾ.

ਕੰਢੀ. ਵਿ—ਕੰਠ (ਕਿਨਾਰੇ) ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ। ੨ ਸੰਕਤਾ—ਕੰਠ ਪਹਿਰਨ ਦਾ ਇੱਕ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਦਾ ਝੂਸਣਾ। ੩ ਪਹਾੜ ਦੀ ਜਤ. ਦਾਅਲੇਕੋਹ। ੪ ਦਰਿਆ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਦੀ ਜ਼ਮੀਨ.

ਕੰਤ. ਸੰ. ਕਾਥਾ—ਕਾਠ. ਸੰਕਤਾ—ਜੋ ਚਾਹੁਣ ਯੋਗਤਾ ਹੈ, ਸੁਆਮੀ. ਪਤਿ. "ਅਵਿਗੁਣਿਆਰੀ ਕੰਤ ਵਿਸਾਰੀ." (ਧਨਾ ਛੰਤ ਮ: ੧) ਦੇਖੋ, ਪਤਿ ੨। ੨ ਵਿ—ਸੁੰਦਰ. ਮਨੋਹਰ.

ਕੰਤਨਗਰ } ਕਹਲਗਾਂਢੀ. ਜਿਲਾ ਭਾਗਲਪੁਰ ਤੋਂ, ਦਸ
ਕੰਤਨਗਰ ਲੱਛਮੀ } ਕੋਹ ਪੁਰਵ, ਇੱਕ ਪਿੰਡ. ਇਸ ਥਾਂ ਨੌਮੇ
ਮਤਿਗੁਰੂ ਵਿਰਾਜੇ ਹਨ. ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪਟਨਾ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਮਹੰਤ ਦੀ ਨਿਕਰਾਨੀ ਵਿੱਚ ਹੈ.

ਕੰਤਮਹੇਲੀ. ਕਾਂਤ ਮਹਿਲਾ. ਵਿ—ਸੁੰਦਰ ਇਸਤ੍ਰੀ.

ਕੰਤਰਾ. ਦੇਖੋ, ਕੰਤ. "ਜਾ ਉਠੀ ਚਲਸੀ ਕੰਤਰਾ." (ਸੁੀ ਮ: ੫) ਭਾਵ—ਜੀਵਤਮਾ.

ਕੰਤਾਉਣਾ. ਦੇਖੋ, ਕਣਤਾਉਣਾ.

ਕੰਤੀ. ਸੰ. ਕਾਥਾ—ਕਾਟਾ. ਸੰਕਤਾ—ਭਾਰਕਾ. ਜੋਰੂ. ਵਹੁਟੀ।

੨ ਵਿ—ਕਾਂਡਿ (ਬੇਭਾ) ਵਾਲੀ. "ਨਾਨਕ ਸਾ ਸੋਹਗਣਿ ਕੰਤੀ." (ਤੁਖਾ ਬਾਰਹਮਾਹ) ੩ ਕਾਂਤ (ਪਤੀ) ਦੀ.

ਕੰਤੂਹਲ. ਅਨੰਦੀ ਚੋਸ. ਦੇਖੋ, ਕੁਤੂਹਲ. "ਕਮਲਾ ਕੰਤ ਕਰਹਿ ਕੰਤੂਹਲ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫) "ਸੰਤ ਮਰਾਨ ਕਰਹਿ ਕੰਤੂਹਲ." (ਸਵੈਕੇ ਮ: ੩ ਕੇ)

ਕੰਥ. ਦੇਖੋ, ਕੰਤ. ੨ ਦੇਖੋ, ਕੰਥਾ ੩ ਸੰਗਤ—ਕਥਾ. ਕਥਨ. "ਸੁਣਲੇਹੁ ਮਿਤੁ ਸੰਥੇਪ ਕੰਥ." (ਅਜਰਾਜ)

ਕੰਥਾ. ਸੰ. ਕਥਾ. ਸੰਗਤ—ਕੰਥਤੀ. ਖਿੰਥਾ. ੨ ਕੰਥੀ ਕੰਥਾ. ੩ ਭਾਵ—ਦੇਹ.

ਕੰਦ ਅਬਥਾ ਕੰਦੁ. ਸੰ. ਕਥ. ਸੰਗਤ—ਖੇਤੀ ਦੀ ਕਦਿ (ਜਤ). ੨ ਗਜਰ ਗਠਾ ਆਇਕ, ਜੋ ਜ਼ਮੀਨ ਅੰਦਰ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਪਦਾਰਥ ਹਨ. "ਬੁਣਿ ਖਾਈਐ ਕੰਦਾ." (ਬਿਲਾ ਕਬੀਰ) "ਟਿਕਿ ਕੰਦੁ ਮੂਲ ਬੁਣਿ ਖਾਵਹਿ." (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਮਾਰ) ੩ ਕੰਦਲ, ਜੋ ਕੰ (ਜਲ) ਵਿੱਚ ਹੈ। ੪ ਕੰਦਨ (ਕਦਨ) ਦਾ ਸੰਖੇਪ। ੫ ਭਾ ੬ ਕੰਦ. ਮਿਸ਼ਰੀ.

ਕੰਦਹ. ਭਾ ੭ ਵਿ—ਖੋਦਿਆ (ਉੱਕਰਿਆ) ਹੋਇਆ. ਦੇਖੋ, ਕੰਦਨ ੨.

ਕੰਦਹਾਰ. ਦੇਖੋ, ਕੰਧਾਰ ੩. ੨ ਕੰਦਮੂਲ ਨਿਆਉਣ ਵਾਲਾ ਆਦਮੀ। ੩ ਹਥਾ, ਜੋ ਕੰਦ (ਕੰਦਲ) ਨੂੰ ਹਥ (ਉਡਾ ਲੈ ਜਾਂਦੀ) ਹੈ.

ਕੰਦਨ. ਵਿਨਾਸਕ. ਦੇਖੋ, ਕਦਨ ੩. "ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਕੰਦਨ ਵਿਘਨ." (ਨਾਪੁ) ੨ ਭਾ ੭ ਪੁੱਟਣਾ. ਖੋਦਣਾ. ਖਨਨ. ਉਕਰਨਾ.

ਕੰਦਬਿਦਾਰੀ. ਦੇਖੋ, ਬਿਦਾਰੀਕੰਦ.

ਕੰਦਮੂਲ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਟਿੱਕ ਰੂਟਾ, ਜੋ ਤਿੰਨ ਚਾਰ ਹੱਥ ਉੱਚਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਦੇ ਪੱਤੇ ਸਿੰਮਲ ਜੇਹੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਅਤੇ ਜਤ ਮੋਟੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ. ਇਸ ਦੀ ਭਾਜੀ ਬਣਦੀ ਹੈ। ੨ ਦੇਖੋ, ਕੰਦ ਅਤੇ ਮੂਲ. "ਕੰਦ ਮੂਲ ਆਹਾਰੇ ਖਾਈਐ." (ਸਿਧਗੋਸਟਿ)। ੩ ਯੋਗ ਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਕੁਝ ਤੋਂ ਦੋ ਉੱਕਲ ਉਪਰ ਅਤੇ ਲਿੰਗ ਤੋਂ ਦੋ ਉੱਕਲ ਹੇਠਾਂ ਅੰਗੇ ਦੇ ਆਕਾਰ ਦਾ ਇੱਕ ਪਿੰਡ ਜਿਸ ਨਾਲ ਸ਼ਰੀਰ ਦੀ ਬਹੁਤਰ ਹਜ਼ਾਰ ਨਾੜਾਂ ਦਾ ਸੰਬੰਧ ਹੈ.

ਕੰਦਰ. ਸੰ. ਕਥਾਰ. ਸੰਗਤ—ਹਾਥੀ ਦੇ ਕੰ (ਸਿਰ) ਨੂੰ ਜੋ ਦਰ (ਪਾਤੋ), ਅੰਗੁਲ। ੨ ਦੇਖੋ, ਕੰਦਰਾ. "ਬੁਖ ਬਿਰਖ ਕਰੈ ਕੰਦਰ ਵਾਸੁ." (ਰਤਨਮਾਲਾ ਬੰਨੇ)

ਕੰਦਰਪ. ਸੰ. ਕੰਦਪ. ਸੰਗਤ—ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਕੰ (ਨਿਦਿਰ) ਦਪ (ਕਰਬ) ਹੋਵੇ, ਕਾਮ. ਮਨੋਜ. ਮਨਮਾਥ.

ਕੰਦਰਾ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਕੰ (ਪਾਣੀ) ਨੇ ਦਰ (ਪਾਤਕੋ) ਬਣਾਈ ਹੋਈ ਦਰਾਰ. ਉਹ ਖੁੰਡ, ਜੋ ਪਾਣੀ ਦੇ ਵਹਾਉ ਨਾਲ ਬਣੀ ਹੋਵੇ. ਪਹਾੜ ਵਿੱਚ ਕੰਦਰਾ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਣਦੀਆਂ ਹਨ, ਜੋ ਰਿਖੀਆਂ ਦਾ ਨਿਵਾਸ ਅਸਥਾਨ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ.

ਕੰਦਰੇ. ਦੇਖੋ, ਕਾਂਦਰੇ.

ਕੰਦਲ. ਸੰਗਤ—ਕੰ (ਜਲ) ਉੱਪਰ ਹੈ ਦਲ (ਪੜ੍ਹ) ਜਿਸ ਦਾ. ਕਮਲ. "ਕੰਦਲ ਸੁਖਦ ਤਿਨਹੁ ਪਕ ਕੰਦ." (ਗੁਪਤੁ) ੨ ਭਮੁਲ

ਨੀਲੋਤਰ. ਕੁਮੁਦ। ੩ ਬਿਲੀਪੁ. ਚਿੱਟੇ ਫੁੱਲਾਂ ਵਾਲਾ ਇੱਕ ਪੌਦਾ, ਜੋ ਜਲ ਕਿਨਾਰੇ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਇਹ ਸੂਰਜ ਨੂੰ ਦੇਖਕੇ ਕੁਮਲਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ.

"ਕੰਦਲ ਦੁਰਾਇ ਦਲ." (ਨਾਪੁ) ਦੇਖੋ, ਮਾਲ ਉਡਾ. ੪ ਸੁਵਰਣ. ਸੋਨਾ। ੫ ਖੋਪਰੀ. ਕਪਾਲ। ੬ ਨਿੰਦਾ। ੭ ਕਨਪਟੀ। ੮ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ। ੯ ਅਦਰਕ। ੧੦ ਜਿਮੀਕੰਦ। ੧੧ ਅਪਸਰੁਨ (ਅਪਸਰਨ).

ਕੰਦਲਾ. ਸੰਗਤ—ਕੰਦਲ (ਸੁਵਰਣ) ਦਾ ਚਾਂਦੀ ਪੁਰ ਚੜ੍ਹਿਆ ਹੋਇਆ ਬਾਰੀਕ ਪੱਤਰਾ। ੨ ਵਿਸ਼ਨੁਪੁਰਾਣ ਅਨੁਸਾਰ ਇੱਕ ਪਹਾੜ, ਜਿਸ ਪੁਰ ਸਿੰਧ ਅਤੇ ਬਾਰਣ ਦੇਵਤਾ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ.

ਕੰਦਲਾਬਥ. ਕੰਦਲੇ ਨੂੰ ਬਾਰੀਕ ਛੇਕਾਂ ਵਿੱਚ ਦੀ ਖਿੱਚ ਕੇ ਜ਼ਰੀ ਦੀਆਂ ਤਾਰਾਂ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲਾ ਕਾਰੀਗਰ. ਦੇਖੋ, ਕੰਦਲਾ.

ਕੰਦਲੀ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਕਮਲਭੋਭਾ. ਕੋਲ ਫੁੱਲ ਦਾ ਬੀਜ। ੨ ਇੱਕ ਭੁੱਲਦਾਰ ਭਾਤੀ, ਜੋ ਜਲ ਕਿਨਾਰੇ ਹੁੰਦੀ ਹੈ.

ਕੰਦੁਕ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਕੰਦ. ਭਿੰਡ. ਖੁੰਏ. ਖਿੰਨੁ। ੨ ਗਠਾ, ਪਿਆਜ਼. ਗੰਢਾ. "ਜਥਾ ਕੁ ਕੰਦੁਕ ਸੇ ਅਥ ਫੇਰੇ." (ਗੁਪਤੁ)

ਕੰਦੋਈ. ਭਿੰਡ. ਸੰਗਤ—ਕੰਦ (ਖੰਡ) ਦੇ ਪਦਾਰਥ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲਾ ਹਲਾਵਟੀ.

ਕੰਦੂ. ਸੰਘਰ ਗੋਤ ਦਾ ਇੱਕ ਪ੍ਰੇਮੀ, ਜੋ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਦਾ ਸਿੱਖ ਹੈ ਕੇ ਆਤਮਕਤਾਨੀ ਅਤੇ ਪਰੋਪਕਾਰੀ ਹੋਇਆ.

ਕੰਦੂਪ. ਕਾਮ. ਦੇਖੋ, ਕੰਦਰਪ. "ਕੰਦੂਪ ਕੋਟਿ ਜਾਏ ਲਵੈ ਨ ਧਰਹਿ." (ਭੈਰ ਅ: ਕਬੀਰ) ਕੁੱਤਾਂ ਕਾਮ ਜਿਸ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਨਹੀਂ ਰੱਖੇ ਜਾ ਸਕਦੇ, ਭਾਵ—ਸੁੰਦਰਤਾ ਦਾ ਮੁਕਾਬਲਾ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ.

ਕੰਧ. ਸੰਗਤ—ਦੀਵਾਰ. ਭਿੱਤਿ। ੨ ਭਾਵ—ਦੇਹ, ਜੋ ਜੀਵਾਤਮਾ ਬਿਨਾ ਕੰਧ ਸਮਾਨ ਜੜ੍ਹ ਹੈ. "ਉਛੇ ਨ ਹੰਸਾ ਪਛੇ ਨ ਕੰਧ." (ਸਿਧਗੋਸਟਿ) ੩ ਜਕ੍ਰਮਭਿ. ਭੁੱਧਿ—ਹੀਨ. "ਪਾਠਨ ਕੀ ਪ੍ਰਿਭਾ ਕੇ ਅੰਧ ਕੰਧ ਹੈ ਪੁਜਾਰੀ." (ਭਾਭੁ ਕ) ੪ ਸਿੰਧੀ. ਕੰਧ. ਕਰਦਨ. ਕੁੰਭਾ. ਸੰ. ਕੰਧਰ. ਜੋ ਕੰ (ਸਿਰ) ਨੂੰ ਧਾਰਨ ਕਰਦੀ ਹੈ. "ਨਚੇ ਕੰਧਹੀਣ ਕੰਧੀ." (ਚੰਡੀ ੨) ੫ ਸੰ. ਕਥਾ—ਸ੍ਰਕੰਧ. ਕੰਨ੍ਹਾ. ਮੇਢਾ. ਕੰਧਾ. "ਕੰਧਿ ਕੁਹਾੜਾ ਸਿਰ ਘੜਾ." (ਸ. ਫਰੀਦ) ਦੇਖੋ, ਮਾਂਦਲ। ੬ ਦੇਖੋ, ਕੰਧਾ ੭ ਕੰ (ਜਲ) ਨੂੰ ਜੋ ਧਾਰਨ ਕਰੇ, ਮੇਘ. ਭਾਦਲ। ੮ ਉਤੀਸੇ ਦੀ ਇੱਕ ਅਸਭਤ ਜਾਤਿ.

ਕੰਧਰ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਕੰ (ਜਲ) ਨੂੰ ਧਾਰਨ ਵਾਲਾ, ਕੰਦਨ। ੨ ਕੰ (ਸਿਰ) ਨੂੰ ਧਾਰਨ ਵਾਲੀ, ਕਰਦਨ. ਕੁੰਭਾ। ੩ ਮਾਰਕੰਡੇਯ ਪੁਰਾਣ ਅਨੁਸਾਰ ਇੱਕ ਮਹਾਨ ਯੋਧਾ.

ਕੰਧਾ. ਦੇਖੋ, ਕੰਧ ੫.

ਕੰਧਾਰ. ਰਾਜਪੂਤਾਂ ਦਾ ਇੱਕ ਗੋਤ, ਜੋ "ਦਲ" ਦੀ ਸੰਤਾਨ ਹੈ। ੨ ਸੰ. ਕਥਾਗਾਜ—ਸ੍ਰਕੰਧਾਵਾਰ. ਸੰਗਤ—ਧੁੱਧ ਸਮੇਂ ਸਿਨਾ ਦਾ ਬਕਾਇਦਾ ਅਸਥਾਪਨ. "ਦੁਰਾਂ ਕੰਧਾਰਾ ਮੁਹੁਰਤੇ ਫੋਲ ਸੰਧ ਨਗਾਰੇ ਬੰਨੇ." (ਚੰਡੀ ੩)। ੩ ਭਾ ੭ ਕੰਦਹਾਰ. ਸੰ. ਗੰਧਾਰ.

ਕੰ (ਪਾਣੀ) ਦੇ ਧਾਰਨ ਵਾਲਾ ਨਥ. ਢਕਾ. ਦੋ ਨਦਾਂ ਦਾ ਸੰਗਮ ਹੋਇਆ, ਇਹ ਵੀ ਆਥਾ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ.

ਅਫ਼ਗ਼ਾਨਿਸਤਾਨ ਰਾਜ ਦਾ ਇੱਕ ਇਲਾਕਾ ਅਤੇ ਉਸ ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਨਗਰ, ਜੋ ਚਮਨ ਤੋਂ ੬੨ ਮੀਲ, ਅਤੇ ਕਾਬੁਲ ਤੋਂ ੩੧੩ ਮੀਲ ਹੈ। ਇਸ ਦੀ ਸਮੁੰਦਰ ਤੋਂ ਬਲੰਦੀ ੩੪੬੨ ਫੁਟ ਹੈ। ਕੰਧਾਰ ਦੇ ਫਲ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹਨ।

ਕੰਧਾਰੀ. ਵਿ—ਕੰਧਾਰ ਦਾ ਨਿਵਾਸੀ। ੨ ਕੰਧਾਰ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ। ਕੰਧਾਰ ਦਾ।

ਕੰਧਿ. ਕੰਨ੍ਹੇ ਉੱਪਰ. ਮੇਧੇ ਤੇ. ਦੇਖੋ, ਕੰਧ ੫.

ਕੰਧੀ. ਸਿੰਧੀ. ਸੰਗਤ—ਕੰ (ਪਾਣੀ) ਦੀ ਅਵਧਿ (ਹੱਦ) ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਕੰ (ਪਾਣੀ) ਨੂੰ ਧਾਰਨ ਵਾਲਾ ਨਦੀ ਦਾ ਕੰਢਾ. ਤਟ. ਕਿਨਾਰਾ. “ਕੰਧੀ ਉੱਤੇ ਰੁਖਤਾ.” (ਸ. ਫਰੀਦ) “ਅਧਿ! ਤੁ ਬੈਠਾ ਕੰਧੀ ਪਾਰਿ.” (ਸੁਮ: ੫) “ਤਿਖ ਮੁਈਆ ਕੰਧੀ ਪਾਸਿ.” (ਮਾਰੂ ਮ: ੪) ਨਦੀ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਪਾਸ ਹੋਣ ਪੁਰ ਤੀ ਤ੍ਰਿਖਾ ਨਾਲ ਮੁਈਆ। ੨ ਵਿ—ਕਿਨਾਰੇ ਉੱਪਰ ਇਸਥਿਤ. ਕਿਨਾਰੇ ਖੜਾ.

ਕੰਧੂ. ਦੇਖੋ, ਕੰਧ। ੨ ਪੰਖ (ਪੰਕ). “ਤਿਨ ਕਾ ਕੰਧੂ ਨ ਕਥਹੁ ਛਿਜੈ.” (ਮ: ੧ ਕਹੁ ਵਾਰ ੧) ੩ ਦੇਹ. ਸਰੀਰ.

ਕੰਨ ਅਥਵਾ ਕੰਨ੍ਹ. ਸੰ. ਕਣ ਸੰਗਤ—ਕਾਨ. ਸੁਣਨ. “ਏ ਕੰਨ੍ਹ ਸੁਣਹੁ ਅਰਦਾਸਿ ਜੀਉ.” (ਸੁਮ: ੫ ਪੈਪਾਇ) ੨ ਕੰਨ੍ਹਾ. ਕੰਧਾ. ਸ੍ਰਕੰਧ. ਦੇਖੋ, ਕੰਨਿ ੨। ੩ ਸੰ. ਕਾਥ—ਕਨ੍ਹ. ਇੱਕ ਰਿਖੀ, ਜਿਸ ਦੇ ਕਈ ਮੰਤ੍ਰ ਭਿਗਵੇਦ ਵਿੱਚ ਦੇਖੀਏ ਹਨ. ਇਹ ਮਾਨਿਤੀ ਨਦੀ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਗਹਿਰਾ ਸੀ. ਸ਼ਬੁੰਤਲਾ ਇਸੇ ਨੇ ਪਾਲੀ ਸੀ. ਰਾਜ ਦੁਸ਼ਤਰ ਨੇ ਕਨ੍ਹ ਦੇ ਹੀ ਆਸ਼੍ਰਮ ਵਿੱਚ ਸ਼ਬੁੰਤਲਾ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ ਜੋੜਿਆ ਸੀ. “ਜੇ ਸਨਾਗ ਅਰੁ ਕੰਨ ਰਿਖੀ.” (ਜਸਭਾਮ) ੪ ਦੇਖੋ, ਕੰਨ੍ਹ.

ਕੰਨਸੇਇ. ਦੇਖੋ, ਕਣਸੇਇ.

ਕੰਨਹੁ. ਪਹਾ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਪਾਸੋਂ. ਕੋਲੋਂ. ਵੱਲੋਂ. “ਇਹ ਭੁਧਿ ਪਾਈ ਸੇ ਸਾਧੁ ਕੰਨਹੁ.” (ਟੋਡੀ ਮ: ੫)

ਕੰਨਖਜੁਰਾ. ਸੰ. ਖਜੁਰਾ—ਖਜੁਰਾਹਟ. ਸੰਗਤ—ਕੰਨ ਵਿੱਚ ਖਾਸ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਕੀਤਾ. ਦੇਖੋ, ਸ਼ਤਪਦ ਅਤੇ ਖਜੁਰਾ.

ਕੰਨਦੇਣਾ. ਕ੍ਰਿ—ਧਰਮ ਨਾਲ ਸੁਣਨ ਨਦੀ ਵਕਤਾ ਵੱਲ ਕੰਨ ਦੇਣਾ. “ਏ ਕੰਨ੍ਹ ਸੁਣਹੁ ਅਰਦਾਸਿ ਜੀਉ.” (ਸੁਮ: ੫ ਪੈਪਾਇ)

ਕੰਨ ਨੂੰ ਹੱਥ ਲਾਉਣਾ. ਕ੍ਰਿ—ਤੈਥਾ ਕਰਨਾ. ਕੰਨ ਨੂੰ ਹੱਥ ਲਾਕੇ ਪੁਰਿਕਤਾ ਕਰਨੀ ਕਿ ਮੈਂ ਫੇਰ ਇਹ ਕਰਮ ਨਹੀਂ ਕਰਾਂਗਾ. ਇਹ ਭਾਵ ਭੀ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਮੈਂ ਫੇਰ ਕੁਕਰਮ ਕਰਾਂ, ਤਦ ਮੇਰੇ ਕੰਨ ਪੁੱਟੇ ਜਾਣ। ੨ ਪਾਰਾਸਰ ਸਿੱਮ੍ਰਿਤੀ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਝੂਠ ਬੋਲਕੇ ਜਾਂ ਪਤਿਤ ਨਾਲ ਗੱਲ ਕਰਕੇ ਸੱਜਾ ਕੰਨ ਫੁਹਿਣਾ ਚਾਹੀਏ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਥਾਂ ਦੇਵਤਾ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਫੁਹਣ ਤੋਂ ਸੁੱਧ ਹੋ ਜਾਣੀਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਅ: ੭ ਸ਼: ੨੮-੨੯.

ਕੰਨਮਰੋਤਨਾ } ਕ੍ਰਿ—ਕੋਸਮਾਲੀ ਕਰਨੀ. ਕੰਨ ਮਰੋਤਕੇ ਹਲਾਇਤ
ਕੰਨਮੁਰਟਨਾ } ਕਰਨੀ ਕਿ ਇਹ ਕੁਕਰਮ ਫੇਰ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ.
“ਕਰਿ ਪੀਰਹੁ ਕੰਨਮੁਰਟੀਐ.” (ਵਾਰ ਰਾਮ ੩)

ਕੰਨਰਸ. ਸੰਗਤ—ਰਾਗ ਸੁਣਨ ਦਾ ਸ਼ੈਲੀ. ੨ ਕੰਨਾਂ ਸੁਣਨ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮ.

ਕੰਨਾ. ਸੰਗਤ—ਦੀਰਖ ਆਭੇ ਦੀ ਮਾਤ੍ਰਾ (੧). ੨ ਸ੍ਰਕੰਧ. ਕੰਨ੍ਹਾ. ਮੇਧਾ.

ਕੰਨਾਫੁਸੀ. ਦੇਖੋ, ਕਾਨਾਫੁਸੀ.

ਕੰਨਿ. ਦੇਖੋ, ਕੰਨੀ। ੨ ਕੰਨ੍ਹੇ (ਕੰਧੇ) ਪੁਰ. “ਕੰਨਿ ਮੁਸਲਾ ਸੁਭ ਕਲਿ.” (ਸ. ਫਰੀਦ) “ਦੇਖਹੁ ਬੰਦਾ ਚਲਿਆ ਚਹੁ ਜਣਿਆ ਦੇ ਕੰਨਿ.” (ਸ. ਫਰੀਦ)

ਕੰਨਿਆ } ਦੇਖੋ, ਕਨਕਕਾ, ਕਨਕਾ. ਨਵਰੁਮਾਰੀ. ਨਵ ਦੁਰਗਾ ਅਤੇ
ਕੰਨਿਕਾ } ਨੌ ਕੰਨਕਾ.

ਕੰਨਿਧਨੀ. ਸੰਗਤ—ਕੰ (ਜਲ) ਦੀ ਨਿਧੀ ਵਾਲਾ, ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ. (ਸਲਾਮ)

ਕੰਨੀ. ਸੰਗਤ—ਪੱਲਾ. ਦਾਮਨ। ੨ ਕਿਨਾਰਾ. ਹਾਸੀਆ। ੩ ਕੰਨਾਂ ਵਿੱਚ. ਕਾਨੋ ਮੇ. “ਕੰਨੀ ਭੁਜੇ ਦੇ ਹਰਾ ਕਿਤੀ ਵਗੀ ਪਉਣ.” (ਸ. ਫਰੀਦ) ੪ ਕੰਨਾ ਨੂੰ. “ਕੰਨੀ ਸੁਤਕੁ ਕੰਨ ਪੈ ਨਾਇਤਬਾਦੀ ਖਾਰਿ.” (ਵਾਰ ਆਸਾ)

ਕੰਨੀ ਬਤਰਾਉਣੀ. ਕ੍ਰਿ—ਪੱਲਾ ਬਤਰਵਾ ਨੈਣਾ. ਪੱਲੇ ਵਿੱਚ ਬੰਨ੍ਹੀ ਹੋਈ ਵਸਤੂ ਕੋਈ ਨਾਲ ਕਟਵਾ ਨੈਣੀ। ੨ ਕਿਸੇ ਦੇ ਪਾਸ ਜਾਣ ਤੋਂ ਬਚਣਾ. ਪਹਿਨੁਤਹੀ ਕਰਨੀ.

ਕੰਨ੍ਹ. ਦੇਖੋ, ਕੰਨ ਅਤੇ ਕੰਨ ਦੇਣਾ.

ਕੰਨੇ } ਪਹਾ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਪਾਸ. ਨਜ਼ਦੀਕ. ਸਮੀਪ। ੨ ਤਰਫੋਂ. ਵੱਲੋਂ.
ਕੰਨੋਂ } “ਹਮ ਕੰਨੋਂ ਕਹੁ ਟੇਕਨ ਮਾਥਾ.” (ਗੁਪਤੁ). ਚਿਸ਼ਾ।

੩ ਕਿਨਾਰੇ. ਕੰਥੇ. “ਦਰਿਆਵੀ ਕੰਨੋਂ ਕਹੁਲਾ.” (ਸ. ਫਰੀਦ)

ਕੰਨੋਂ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਪਾਸੋਂ. ਕੋਲੋਂ. “ਨਹੀਨ ਜੇ ਸਾਈਂ ਕੰਨੋਂ ਦਾਰਿ” (ਸ. ਫਰੀਦ) ੨ ਕੰਨ ਤੋਂ. ਕਾਨ ਜੇ.

ਕੰਨ੍ਹ. ਦੇਖੋ, ਕੰਨ੍ਹਾ ੨ ਕਾਨ੍ਹ. ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ. “ਘਡੀਆਂ ਸਭੇ ਕੋਪੀਆ ਪਹਰ ਕੰਨ੍ਹ ਕੋਪਾਲ.” (ਵਾਰ ਆਸਾ)

ਕੰਨ੍ਹਾ. ਸੰਗਤ—ਸ੍ਰਕੰਧ. ਕੰਧਾ. ਮੇਧਾ.

ਕੰਨ੍ਹਿ. ਕੰਧਿਆਂ ਪੁਰ. ਮੇਧਿਆਂ ਉੱਤੇ। ੨ ਕੰਨ੍ਹੇ (ਸ੍ਰਕੰਧ) ਨਾਲ.

ਕੰਨਕਕਾ } ਦੇਖੋ, ਕਨਕਕਾ ਅਤੇ ਕਨਕਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਨਵਰੁਮਾਰੀ,
ਕੰਨਕਾ } ਨਵਦੁਰਗਾ ਅਤੇ ਨੌ ਕੰਨਕਾ.

ਕੰਨਕਾਦਾਨ. ਸੰਗਤ—ਭਿਨਾ ਧਨ ਆਦਿਕ ਨੈਣ ਦੇ ਕੰਨਕਾ ਦਾ ਦਾਨ ਕਰਨਾ. ਯੋਕਤ ਵਰ ਨੂੰ ਵਿਆਹ ਸਮੇਂ ਕੰਨਕਾ ਦੇਣੀ.

ਕੰਨਕਾਧਨ. ਸੰਗਤ—ਉਹ ਧਨ, ਜੋ ਵਿਆਹ ਸਮੇਂ ਕੰਨਕਾ ਨੂੰ ਪਿਤਾ ਆਦਿ ਵੱਲੋਂ ਮਿਲੇ. ਇਸ ਵਿੱਚ ਵਸਤੂ ਭੂਖਣ ਪਸ਼ੂ ਨਕਦੀ ਚਮੀਨ ਆਦਿਕ ਸਭ ਬਾਮਿਲ ਹਨ.

ਕੰਨਕਾਰਾਸੀ. ਦੇਖੋ, ਕਨਕਾ ੩। ੨ ਕੰਨਕਾ ਜੇਹਾ ਲੱਸਾਵਾਨ ਅਤੇ ਭਲਖੇਲ ਜੋ ਆਦਮੀ ਹੋਵੇ, ਉਸ ਨੂੰ ਕੰਨਕਾਰਾਸੀ ਆਖਦੇ ਹਨ.

ਕੰਨ੍ਹ. ਦੇਖੋ, ਕੰਨ ੩.

ਕੰਪ } ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਬਰਬਰਾਹਟ. ਕਾਂਝ. ਲਰਚਾ. “ਬਰਹਰ ਕੰਧੇ
ਕੰਪਨ } ਬਾਲਾ ਜੀਉ.” (ਸੁਹੀ ਕਬੀਰ)। ੨ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ ਅੰ. ਕੰਪ (Camp) ਦੀ ਥਾਂ ਭੀ ਕੰਪ ਸ਼ਬਦ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ.

ਕੰਪਨੀ. ਅੰ. Company. ਸੰਗਤ—ਜਥਾ. ਟੋਲਾ. ਗਿਰੋਹ. ਮੰਡਲੀ।
੨ ਸੰਗਤਿ. ਸਾਥ। ੩ ਸਾਥੀ. ਹਮਰਾਹੀ। ੪ ਸਥਾ. ਮਜਲਿਸ।
੫ ਸਿਪਾਹੀਆਂ ਦੀ ਟੋਲੀ।

ਕੰਪਨੀ ਸਰਕਾਰ } ਦੇਖੋ, ਈਸਟ ਇੰਡੀਆ ਕੰਪਨੀ.
ਕੰਪਨੀ ਬਹਾਦਰ }

ਕੰਪਾ. ਕਾਂਥਾ. ਕੰਬਣੀ. "ਮਹਾ ਰੂਸ ਤੇ ਕੰਪਾ ਧਰੇ." (ਗੁਪਤੁ)
ਕੰਪਾਯਮਾਨ. ਸੰ. ਵਿ—ਹਿਲਦਾ ਹੋਇਆ. ਕੰਬਦਾ ਹੋਇਆ. ਕੰਪਿਤ.
ਕੰਪਾਵਨ. ਕ੍ਰਿ—ਕੰਬਾਉਣਾ. ਹਿਲਾਉਣਾ. ਹਲੂਣਾ.
ਕੰਪਿਤ. ਦੇਖੋ, ਕੰਪਾਯਮਾਨ. ਕੰਬਦਾ ਹੋਇਆ.

ਕੰਪਿਲਾ. ਵਿ—ਕੰਪਿਤ ਕਰਾਇਆ. ਹਿਲਾਇਆ ਹੋਇਆ.
ਕੰਪੂ. ਅੰ. Camp. ਲਸਕਰ ਦਾ ਡੇਰਾ. ਲਸਕਰਗਾਰ. ਉਰਦੂ।
੨ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ ਬ੍ਰਿਗੇਡ (brigade). ਨੂੰ ਭੀ ਕੰਪੂ ਆਖਦੇ ਹਨ.
ਕੰਬ } ਦੇਖੋ, ਕੰਪ—ਕੰਪਨ. "ਤਿਸੁ ਕੰਬਹਿ ਪਾਏ." (ਵਾਰ ਮਾਰੂ
ਕੰਬਣਾ } ੨ ਮ: ੫)

ਕੰਬਰ. ਦੇਖੋ, ਕੰਬਨ. "ਕੰਬਰ ਏਕ ਧਰੈ ਤਨ ਛਾਦਨ." (ਗੁਪਤੁ)
ਦੇਖੋ, ਜਰਕੰਬਰ। ੨ ਸੰ. ਵਿ—ਚਿਤਕਥਰਾ. ਭੱਭ ਖਭੋਥਾ। ੩ ਅ
ਕੰਬਰ. ਸੰਗਤ—ਹੁਸਰਤ ਅਲੀ ਦਾ ਇੱਕ ਕੁਲਾਮ.

ਕੰਬਰਬੇਗ. ਬਾਹਸਰਾਂ ਦੀ ਫੌਜ ਦਾ ਸਰਦਾਰ, ਜੋ ਕੁਰੂਸਰ ਮੋਹਰਾਜ
ਦੇ ਸੰਗ ਵਿੱਚ ਰਾਇਸੇਧ ਨੇ ਬਰਫੀ ਨਾਲ ਮਾਰਿਆ.

ਕੰਬਲ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਉੱਤੀ ਵਸਤੂ। ੨ ਦੁਜਾਲਾ. "ਕੰਬਲ ਭਾਂਧ
ਅਭੰਬਰਕੈ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧੬੧) ੩ ਕਹਿ ਅਤੇ ਬੈਲ ਦੀ ਕਰਦਨ ਹੇਠ,
ਚਾਲਰ ਦੀ ਤਰਾਂ ਲਟਕਦਾ ਹੋਇਆ ਚਮੜਾ. ਸਾਸ਼ਾ। ੪ ਸੰਪਾ ਦਾ
ਇੱਕ ਰਾਜਾ.

ਕੰਬਲਤੀ } ਦੇਖੋ, ਕੰਬਲ. "ਪਾਤਿ ਪਟੋਲਾ ਧਜ ਕਰੀ ਕੰਬਲਤੀ
ਕੰਬਲੀ } ਪਹਿਰੇਉ." (ਸ. ਫਰੀਦ) "ਚਲਾ ਤ ਭਿਜੇ ਕੰਬਲੀ."
(ਸ. ਫਰੀਦ)

ਕੰਬੀਰ. ਦੇਖੋ, ਕਬੀਰ. "ਨਾਮਾ ਜੈਦੇਉ ਕੰਬੀਰ ਤ੍ਰਿਲੋਚਨ." (ਬਿਲਾ
ਅ: ਮ: ੪) "ਕਹਿ ਕੰਬੀਰ ਕੋਉ ਸੰਗ ਨ ਸਾਥ." (ਭੈਰ) ੨ ਕੰ—
ਵੀਰ. ਜਲਯੋਧਾ। ੩ ਮਹਾਰਮੰਭ. ਘਤਿਆਨ.

ਕੰਬੁ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਸੰਖ. "ਕੰਬੁਕ੍ਰੀਵ ਤ੍ਰੈ ਰੇਖ ਵਿਸਾਲਾ." (ਨਾਪੁ)
ਪੁਰਾਣੇ ਕਵੀ ਸੰਖ ਜੇਹੀ ਕਰਦਨ ਬਹੁਤ ਸੁੰਦਰ ਸਮਝਦੇ ਸਨ।
੨ ਹਾਥੀ.

ਕੰਬੁਕ੍ਰੀਵ. ਵਿ—ਕੰਬੁ (ਸੰਖ) ਜੇਹੀ ਕਰਦਨ ਵਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਕੰਜਲਕ
ਅਤੇ ਕੰਬੁ.

ਕੰਥੋ. ਸੰਗਤ—ਖੇਤੀ ਵਾਹੀ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਇੱਕ ਜਾਤਿ. ਕਮੇ. ਇਨ੍ਹਾਂ
ਦਾ ਨਿਕਾਸ ਕੁਜਰਾਤ ਦੇਸ ਦੀ ਕਾਂਬੀ ਨਗਰੀ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੋਇਆ
ਹੈ, ਜਿਸ ਕਾਰਣ ਕੰਥੋ ਸੰਦੀਦੇ ਹਨ. ਕਈ ਵਿਦੁਨ ਲਿਖਦੇ ਹਨ
ਕੰਥੋਜ ਦੇਸ ਨਾਲ ਇਸ ਜਾਤਿ ਦਾ ਸੰਬੰਧ ਹੈ.

ਕੰਥੋਜ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਅਭਗਾਨਿਸਤਾਨ ਵਿੱਚ ਹਿੰਦੂਕੁਸ ਪਹਾੜ ਦੀ
ਧਾਰਾ ਦੇ ਆਸ ਪਾਸ ਦਾ ਦੇਸ, ਜਿਸ ਦੇ ਘੇਰੇ ਬਹੁਤ ਉੱਤਮ ਲਿਖੇ

ਹਨ.

ਕੰਮ. ਸੰ. ਕਮ. ਕਾਮ. "ਹਰਿ ਕੰਮ ਬਰਾਵਨ ਆਇਆ." (ਸੂਹੀ
ਫ਼ਤ ਮ: ੫)

ਕੰਮਲਾ } ਵਿ—ਕਮਲਾ—ਕਮਲੀ. ਸਿਰਤਾ—ਸਿਰਤੀ. "ਸਹੁ ਨੇਤੈ
ਕੰਮਲੀ } ਧਨ ਕੰਮਲੀਏ!" (ਤਿਲ ਮ: ੧) ੨ ਦੇਖੋ, ਕੰਭਲੀ.
ਕੰਮਲਾ. ਕਮ. ਕੰਮ. ਕਾਮ। ੨ ਘਟੀਆ ਕੰਮ. "ਜਿਨੀ ਕੰਮੀ ਨਾਹਿ
ਕੁਣ ਤੇ ਕੰਮਤੇ ਵਿਸਾਰਿ." (ਸ. ਫਰੀਦ)

ਕੰਮਾਉਣਾ } ਕ੍ਰਿ—ਕਮਾਨਾ. ਖੱਟਣਾ। ੨ ਅਮਲ ਵਿੱਚ ਲਿਆਉਣਾ.
ਕੰਮਾਵਨ } ਅਮਲ ਕਰਨਾ. "ਸਚਾ ਸਚੀਅਤਿ ਲੇ ਕੰਮਾਵਹੁ."
(ਮਾਰੂ ਸਲੋਹੇ ਮ: ੫)

ਕੰਮਿ. ਕਾਮ ਮੇ. ਕੰਮ ਵਿੱਚ. "ਅਮਲ ਜਿ ਕੀਤੇ ਦੁਨੀ ਵਿਚਿ ਦਰਗਹ
ਆਏ ਕੰਮਿ." (ਸ. ਫਰੀਦ)

ਕੰਮੀ. ਵਿ—ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਕਰਮੀ। ੨ ਕਾਮਾ। ੩ ਕੰਮਾਂ
ਕਰਕੇ. ਕਾਮੋ ਜੇ. ਕੰਮਾਂ ਵਿੱਚ. ਦੇਖੋ, ਕੰਮਤਾ.

ਕੜਾ. ਦੇਖੋ, ਕਿਆ.

ਕੜਾਮਤ. ਦੇਖੋ, ਕਯਾਮਤ.

ਕੜਾਭ } ਦੇਖੋ, ਕਿਆਭ—ਕਿਆਭਾ.
ਕੜਾਭਾ }

ਕਿਕਰੂ. ਤੋਂ. ਜੇ. "ਦਮ ਕਿਕਰੂ ਹੋਤੀ ਸਾਟ." (ਚਉਬੇਲੇ ਮ: ੫) ਜੇ
ਦਮ ਤੋਂ ਸਾਟ (ਵਟਾਂਦਰਾ) ਹੁੰਦਾ.

ਕੜੋਂ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਕਿਸ ਵਾਸਤੇ. ਕਿਸ ਲਈ। ੨ ਕੈਸੇ. ਕਿਵੇਂ.

ਕੁਤਅਰਟੀ. ਸੰਗਤ—ਕੁਤਅਰਿਟੀ. ਕੁਤ (ਕਰੀ) ਨਾਉਂ ਹੈ ਵਿਭਾਕ
(ਵੰਡ) ਦਾ, ਉਸ ਦੀ ਵੰਡ ਨਦੀ. ਨਦੀ ਦੇਸਾਂ ਅਤੇ ਪਿੰਡਾਂ ਦੀ ਹੱਦਾਂ
ਨੂੰ ਮਿਟਾ ਦਿੰਦੀ ਹੈ. "ਕੁਤਅਰਟੀ ਪਦ ਆਇ ਕਹਿ ਜਾਚਰਨਾਥ
ਉਚਾਰਾ ਸਹੁ ਉਚਰ ਕਰ ਤੁਪਕ ਕੇ ਲੀਜੇ ਨਾਮ ਸੁਧਾਰ." (ਸਨਾਮਾ)
ਪਹਿਲੇ ਨਦੀ ਕਰੋ, ਉਸ ਤੋਂ ਜਾ (ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ) ਘਾਸ, ਉਸ ਦੇ
ਚਰਨ ਵਾਲਾ ਮਿਠ, ਉਸ ਦਾ ਸ਼ਾਮੀ ਸੋਰ, ਉਸ ਦੀ ਵੰਡ ਬੰਦੂਕ.

ਕੁਤਕੜ. ਦੇਖੋ, ਕੁਤਕੜ. "ਕਰਤ ਰਹੇ ਕੁਤਕੜ ਕਵੁਣਾਮੇ
ਅੰਤਰਜਾਮੀ ਕੜਾਨ." (ਕਾਨ ਮ: ੫) ਕ੍ਰਿਪਾਮਯ ਅੰਤਰਜਾਮੀ ਨੂੰ
ਜਾਣਕੇ ਕੁਤਕੜਤਾ ਸਹਿਤ ਕਰਮ ਕਰਤ ਰਹੇ। ੨ ਕੁਤਕੜ (ਕੀਤੀ
ਹੋਈ ਕ੍ਰਿਯਾ ਨੂੰ ਜਾਣਨ ਵਾਲਾ) ਕ੍ਰਿਪਾਮਯ ਅੰਤਰਜਾਮੀ ਜਾਣਕੇ ਕਰਮ
ਕਰਤ ਰਹੇ. ਭਾਵ—ਜਦ ਪੁਰਖ ਕਰਤਾਰ ਨੂੰ ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਕੜਾਰਾ
ਜਾਣਦਾ ਹੈ, ਤਦ ਕੁਕਰਮਾਂ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਵਿੱਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ.

ਕੁਤਬਿ. ਦੇਖੋ, ਕਰਤਬ.

ਕੁਤੁ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਯਗਤ। ੨ ਸੰਕਲਪ. ਇੱਛਾ। ੩ ਵਿਵੇਕ. ਵਿਚਾਰ।
੪ ਜੀਵਾਤਮਾ। ੫ ਵਿਸ਼ਨੁ। ੬ ਪੁਰਾਣਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਇੱਕ ਰਿਖੀ, ਜੋ
ਬ੍ਰਹਮ ਦੇ ਹੱਥਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਲਿਖਿਆ ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਵਿਆਹ
ਕਰਦਮ ਦੀ ਪੁਤ੍ਰੀ ਕ੍ਰਿਯਾ ਨਾਲ ਹੋਇਆ ਹੈ ਜਿਸ ਤੋਂ ਸੱਠ ਯਜ਼ਚ
ਵਾਲਖਿਲਤ ਰਿਖਿ ਪੈਦਾ ਹੋਏ। ੭ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦਾ ਇੱਕ ਪੁਤ੍ਰ।
੮ ਨਿਸ਼ਚਾ. ਯਕੀਨ.

ਕੁਮ. ਸੰ. ਕਮ. ਕ੍ਰਿਯਾ. "ਜਪਹੀਨ ਤਪਹੀਨ ਕੁਲਹੀਨ ਕੁਮਹੀਨ." (ਕਉ ਨਾਮਦੇਵ) ੨ ਸੰ. ਕੁਮ. ਭਕਤ ਭਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਭਿੰਖ ਭਰਨੀ। ੩ ਤਰਤੀਬ. ਸਿਲਸਿਲਾ. ਪ੍ਰਣਾਲੀ। ੪ ਅਮਲ. ਅਭਿਆਸ. "ਮਨ ਬਚ ਕੁਮ ਹਰਿਗੁਣ ਨਰਿ ਭਾਏ." (ਧਨਾ ਮ: ੯) ੫ ਦੇਖੋ, ਯਥਾਕ੍ਰਮ. ਕ੍ਰਮਕ੍ਰਮ. ਸੋ ਸਾਖੀ ਵਿੱਚ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਕਰਮਕਾਂਡ ਨਦੀ ਵਰਤਿਆ ਹੈ. ਕ੍ਰਮਨਾਸਾ. ਦੇਖੋ, ਕਰਮਨਾਸਾ.

ਕੁਮੁ. ਦੇਖੋ, ਕੁਰਮ ੨.

ਕੁਯ. ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਸਰੀਦਣਾ. ਮੁੱਲ ਲੈਣਾ.

ਕੁਯ ਵਿਕੁਯ. ਸੰਗਤਾ—ਖਰੀਦ ਫਰੋਸ਼. ਲੈਣ ਦੇਣ. ਮੁੱਲ ਲੈਣਾ ਅਤੇ ਵੇਚਣਾ.

ਕੁਲਾਪ. ਦੇਖੋ, ਕਮਲਾਭਟਿ ਅਤੇ ਕਰਲਾਪ। ੨ ਕੁਰਰੀ ਪੁਲਾਪ.

ਕੁਰਰੀ (ਕੁੰਜ) ਵਾਂਗ ਪ੍ਰਕਾਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ.

ਕੁਵਾਰ } ਦੇਖੋ, ਕਰਵਾਲ.

ਕੁਵਾਤ. ਸੰ. ਵਿ—ਦਬਾਇਆ ਹੋਇਆ। ੨ ਢਕਿਆ ਹੋਇਆ। ੩ ਲੈ ਹੋਇਆ. ਲੀਨ ਹੋਇਆ। ੪ ਲੰਘਿਆ. ਉਲੰਘਨ ਕੀਤਾ. ਪਾਰ ਹੋਇਆ. "ਭਰਛੀ ਤਕ ਰੂਪ ਚਲਾਇਦਈ। ਖਿਵ ਕੇ ਉਹ ਮੇ ਲਗ ਕੁਵਾਤ ਭਈ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੫ ਸੰਗਤਾ—ਖੋੜਾ। ੬ ਪੈਰ.

ਕੁਵਾਤਿ. ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਗਤਿ ਚਾਲ। ੨ ਭਿੰਖ ਭਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੩ ਉਹ ਰੋਖਾ, ਜਿਸ ਪੁਰ ਸੂਰਜ ਫਿਰਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਨੂੰ ਕੁਵਾਤਿਊਤ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ੪ ਕੁਵਾਤਿ (ਸੋਭਾ) ਦੀ ਥਾਂ ਭੀ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਕਈ ਥਾਵਾਂ ਨੇ ਵਰਤਿਆ ਹੈ.

ਕੁਵਾਤਿਊਤ. ਦੇਖੋ, ਕੁਵਾਤਿ ੩.

ਕੁਵਾਰ. ਦੇਖੋ, ਕਰਾਰ। ੨ ਕਿਨਾਰਾ. ਤਟ. ਕੰਢਾ.

ਕੁਵਰਕੰਦਨੀ. ਨਦੀ, ਜੋ ਕਿਨਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਚਾਹੁੰਦੀ ਹੈ. (ਸਨਾਮਾ)

ਕ੍ਰਿਆ. ਕੰਮ. ਕਰਮ. ਦੇਖੋ, ਕਿਰਿਆ ਅਤੇ ਕ੍ਰਿਯਾ. "ਸਗਲ ਕ੍ਰਿਆ ਮਹਿ ਬ੍ਰਿਤਮੁ ਕਿਰਿਆ." (ਸੁਖਮਨੀ)

ਕ੍ਰਿਆਕੁੰਟ. ਕੁਟਕ੍ਰਿਆ. ਪਾਖੰਡਚਰਨਾ। ੨ ਕੁਟ (ਪਰਵਤ) ਵਾਂਗ ਅਚਲ ਚਹਿਣ ਦਾ ਕਰਮ.

ਕ੍ਰਿਆ ਵਿਸੇਸਣ. ਦੇਖੋ, ਕ੍ਰਿਯਾਵਿਸੇਸਣ.

ਕ੍ਰਿਆਵਿਸੇਖ. ਉਹ ਕਰਮ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਕਰਮਕਾਂਡ ਦੀ ਵਿਸੇਸਤਾ ਹੈ, ਕੜਾਨ ਦੀ ਪ੍ਰਧਾਨਤਾ ਨਹੀਂ. "ਕ੍ਰਿਆਵਿਸੇਖ ਪੂਜਾ ਕਰੋਇ." (ਬਸੰ ਮ: ੩) ੨ ਵਿਸੇਸ (ਮਾਸ) ਕਮ.

ਕ੍ਰਿਸ. ਸੰ. ਕ੍ਰਿਸ਼—ਕ੍ਰਿਸ਼. ਵਿ—ਪਤਲਾ. ਮਾੜਾ। ੨ ਕਮਜ਼ੋਰ।

੩ ਸੁਖਮ. ਅਣਰੂਪ. "ਨਮੋ ਸਰਬਦ੍ਰਿਸ਼ਿ। ਨਮੋ ਸਰਬਕ੍ਰਿਸ਼ਿ." (ਜਪੁ)

੪ ਸੰ. ਕ੍ਰਿਸ਼—ਕ੍ਰਿਸ਼. ਧਾ—ਖਿੱਚਣਾ. ਆਕਰਸ਼ਣ ਕਰਨਾ। ੫ ਸੰ.

ਕ੍ਰਿਸ਼ਿ—ਕ੍ਰਿਸ਼ਿ. ਸੰਗਤਾ—ਖੋੜੀ. "ਕ੍ਰਿਸ ਕਹੂੰ ਹੇਨ ਨ ਪਾਵੈ." (ਚੰਦ੍ਰਾਵ)

ਕ੍ਰਿਸਕ. ਸੰ. ਕ੍ਰਿਸਕ—ਕ੍ਰਿਸਕ. ਵਿ—ਰੋਖਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਚਮੀਨ ਪੁਰ ਹਲ ਨਾਲ ਨੀਕਾਂ ਕੱਢਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਤਾ—ਕ੍ਰਿਸਨ. ਕਾਲਕੁਧਾਰ। ੩ ਬੈਲ.

ਕ੍ਰਿਸਤਾਨ. ਅੰ. Christian. ਸੰਗਤਾ—ਉਹ ਆਦਮੀ ਜਿਸ ਨੇ ਹਸਰਤ ਈਸਾ Christ ਦਾ ਮਤ ਧਾਰਨ ਕੀਤਾ ਹੈ ਈਸਾਈ.

ਕ੍ਰਿਸਨ } ਸੰ. ਕ੍ਰਿਸ਼—ਕ੍ਰਿਸ਼ਟ. ਵਿ—ਕਾਲਾ. ਸਿਆਹ. ਸ਼ਰਾਮ. ਕ੍ਰਿਸਨ } "ਕ੍ਰਿਸਨ ਰਿਦਾ ਉੱਜਲ ਕਰਹਿ." (ਰੁਪਸੁ) "ਕ੍ਰਿਸਨ ਵਿਸੁ ਤਰਬੇ ਨਿਮਿਤ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ਪਾਪਾਂ ਨਾਲ ਕਾਲੀ ਹੋਈ ਦੁਨੀਆਂ ਨੂੰ ਤਾਰਣ ਵਾਸਤੇ। ੨ ਸੰਗਤਾ—ਵੇਦਵਾਸ। ੩ ਅਚਰਨ। ੪ ਕੋਇਲ। ੫ ਕਾਉਂ। ੬ ਅੰਧੇਰਾ ਪੱਖ। ੭ ਕਲਿਯੁਗ। ੮ ਨੀਲ। ੯ ਲੋਹਾ। ੧੦ ਸੁਰਮਾ। ੧੧ ਵਿਸਨੁ ਦਾ ਔਰਦਾ ਅਵਤਾਰ ਸ਼੍ਰੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ. ਜੋ ਭੋਜਵੰਸ਼ੀ ਦੇਵਕ ਦੀ ਪੁਤ੍ਰੀ ਦੇਵਕੀ ਦੇ ਗਰਭ ਤੋਂ ਯਦੁਵੰਸ਼ੀ ਵਸੁਦੇਵ ਦੇ ਪੁਤ੍ਰ ਸਨ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜਨਮ ਮਥੁਰਾ ਦੇ ਜੇਲ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ ਅਤੇ ਪਰਵਾਸਿਸ ਗੋਕੁਲ ਪਿੰਡ ਵਿੱਚ ਨੰਦ ਗੋਪ ਦੇ ਘਰ ਯਸੋਦਾ ਦੀ ਨਿਗਰਾਨੀ ਵਿੱਚ ਹੋਈ. ਕ੍ਰਿਸਨ ਜੀ ਵੱਡੇ ਨੀਤਿਵੇਤਾ ਅਤੇ ਯੋਧਾ ਸਨ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹਿੰਮਤ ਨਾਲ ਯਾਦਵਾਂ ਦਾ ਭਾਰੀ ਪ੍ਰਤਾਪ ਖਾਧਾ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕੰਸ ਨੂੰ ਮਾਰਕੇ ਆਪਣੇ ਨਾਨਾ ਉਕ੍ਰਿਸ਼ੇਨ ਨੂੰ ਮਥੁਰਾ ਦੇ ਰਾਜਸਿੰਘਾਸਨ ਪੁਰ ਬੈਠਾਇਆ. ਕੌਰਵ ਪਾਂਡਵਾਂ ਦੇ ਯੁੱਧ ਵਿੱਚ ਆਪ ਨੇ ਵਡਾ ਹਿੱਸਾ ਲਿਆ. ਅਚਰਨ ਦੇ ਰਕਵਾਹੀ ਬਣਕੇ ਪਾਂਡਵਾਂ ਨੂੰ ਜਿੱਤ ਦਿਵਾਈ. ਭੀਤਾ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਆਪ ਨੇ ਹੀ ਦੇ ਕੇ ਜੰਗ ਤੋਂ ਕਾਇਰ ਹੁੰਦੇ ਅਚਰਨ ਨੂੰ ਪੀਰਯ ਦਿੱਤਾ ਸੀ. ਜਥਾਜੰਧ ਦੀ ਲੜਾਈਆਂ ਤੋਂ ਤੰਗ ਆ ਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮਥੁਰਾ ਛੱਡਕੇ ਯਾਦਵਾਂ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਦੁਰਿਯਾ ਬਾਪੀ. ਕ੍ਰਿਸਨ ਜੀ ਦੀ ਪ੍ਰਧਾਨ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਅੱਠ (ਰੁਕਮਿਣੀ, ਕਾਨਿੰਦੀ, ਮਿਤ੍ਰਵਿੰਦਾ, ਸਤ੍ਯਾ, ਨਗਨਿਜਿਤੀ, ਜਾਵਣਤੀ, ਸੁਸੀਲਾ, ਸਰਤਯਾਮਾ, ਲਕਸ਼ਮਣਾ) ਸਨ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਛੁੱਟ ੧੬੧੦੦ ਹੋਰ ਭੀ ਦੱਸੀਦੀਆਂ ਹਨ. ਜਰ ਭੰਧਕ (ਜੋ ਭਾਲੀ ਦਾ ਅਵਤਾਰ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, ਉਸ) ਦੇ ਹੱਥੋਂ ਕ੍ਰਿਸਨ ਜੀ ਦਾ ਵੇਹਾਂਤ ਜੋਮ ਤੀਰਥ (ਪ੍ਰਭਾਸ) ਪੁਰ ਹੋਇਆ. ਆਪ ਦੀ ਉਮਰ ੧੨੫ ਵਰ੍ਹੇ ਦੀ ਸੀ.

ਕ੍ਰਿਸਨ ਜੀ ਦੇ ਰੰਗ ਦੇ ਚਾਰ ਘੋੜੇ—ਲਿੰਗ, ਸੁਗ੍ਰੀਵ, ਮੇਘਪੁਸ਼ਪ ਅਤੇ ਵਲਾਹਕ ਸਨ ਅਤੇ ਰਕਵਾਹੀ ਦਾਰਕ ਸੀ.

ਕ੍ਰਿਸਨਪੁਰਾਣ ਅੰਬ ਪ ਅ: ੧ ਵਿੱਚ ਲੇਖ ਹੈ ਕਿ ਭਗਵਾਨ ਨੇ ਜੰਗਤ ਦੀ ਰਖਤਾ ਵਾਸਤੇ ਆਪਣੇ ਦੋ ਕੋਸ ਛੇਜੇ ਸਨ ਇੱਕ ਕਾਲਾ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਕ੍ਰਿਸਨ ਹੋਏ, ਦੂਜਾ ਚਿੱਟਾ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਚਨਰਾਮ।

੧੨ ਰਿਗਵੇਦ ਦੇ ਮੰਡਲ ੭ ਸੁਕੁ ੯੬ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਅੰਸੁਮਤੀ ਨਦੀ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਇੱਕ ਕ੍ਰਿਸਨ ਭਾਯੂ ਸੀ. ਜਿਸ ਦੇ ਨਾਲ ਦਸ ਹਫਾਰ ਕੁਟੇਰਾ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ. ਇਸ ਨੇ ਪੂਜਾ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਦੁੱਖ ਦਿੱਤਾ. ਅੰਤ ਨੂੰ ਇੰਦੁ ਦੇ ਹੱਥੋਂ ਇਸ ਦੀ ਮੌਤ ਹੋਈ।

੧੩ ਪਾਦਯੁਗਮ. ਕਰਤਾਰ, ਜੋ ਸਭ ਦੀ ਉਤਪੱਤਿ ਅਤੇ ਨੈ ਦਾ ਅਸਥਾਨ ਹੈ. "ਏਕ ਕ੍ਰਿਸਨ ਸਰਵ ਦੇਵ." (ਮ: ੨ ਵਾਰ ਆਸਾ) "ਸੇਵੰਨ ਦਾਨਾ ਕ੍ਰਿਸਨ ਮਾਲਾ ਜਪਹੁ ਤੁਸੀ ਸਹੇਲੀਹੇ." (ਵਡ ਛੰਤ ਮ:

ਉਕ੍ਰਿਸ਼ੇਨ ਦੀ ਇਹ ਭੋਰੀ ਨਦੀ ਪ੍ਰਤੀ ਸੀ. ਦੇਖੋ, ਉਕ੍ਰਿਸ਼ੇਨ ਅਤੇ ਦੇਵਕ.

"ਕ੍ਰਿਸ਼ਿਨ-ਬਾਬਕ: ਗਾਯ: ਗਾਯ: ਨਿਰ੍ਵਿਨਿ ਬਾਬਕ:"

ਰਬੀ ਵੇਕਰ ਵਰੰਗਵਾ ਕੁਯਾ ਭਵਾਸਿਧੀਧਰੇ" (ਸੁਧਿਰ)

੧) ੧੪ ਸੰ. ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ—ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ. ਮੋਤੀ। ੧੫ ਦਿਲ ਦੀ ਹਰਕਤ। ਦਿਲ ਦਾ ਸੁਕਰਨਾ ਅਤੇ ਫੈਲਣਾ। ੧੬ ਰਾਣੀ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਨੇ ਕ੍ਰਿਸਕ (ਕ੍ਰਿਸਾਨ) ਦੇ ਥਾਂ ਕ੍ਰਿਸਨ ਸਬਦ ਭੀ ਵਰਤਿਆ ਹੈ। “ਕ੍ਰਿਸਨ ਭਗਤ ਕੇ ਮੇਖਦ ਜਿਸਨੁ.” (ਗੁਪਤੁ) ਕ੍ਰਿਸਾਣ ਰੂਪ ਭਗਤ ਨੂੰ ਦਿੰਦੁ ਸਮਾਨ ਵਰਖਾ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਹਨ। ੧੭ ਕ੍ਰਿਸ਼-ਨ. “ਦਾਸ ਜਿਸ ਕ੍ਰਿਸਨ.” ਜਿਸ ਦੇ ਸੇਵਕ ਬਲਵਾਨ ਹਨ।

ਕ੍ਰਿਸਨਸਮੁਰ. ਕ੍ਰਿਸਨ ਜੀ ਦੀ ਰਾਣੀ ਯਮੁਨਾ, ਉਸ ਦਾ ਪਿਤਾ ਸੁਰਜ. (ਸਨਾਮ) ੨ ਜਾਮਵੰਤ। ੩ ਕੁਕਮਿਣੀ ਆਦਿ ਰਾਣੀਆਂ ਦੇ ਪਿਤਾ।

ਕ੍ਰਿਸਨਸਖਾ. ਕ੍ਰਿਸਨ ਜੀ ਦਾ ਮਿਤ੍ਰ, ਅਰਜੁਨ।

ਕ੍ਰਿਸਨਕੋਰ } ਦੇਖੋ, ਹਰਿਕ੍ਰਿਸਨ ਸਤਿਗੁਰੂ।
ਕ੍ਰਿਸਨਕੋਰਿ }

ਕ੍ਰਿਸਨ ਕ੍ਰਿਸਨ ਕਰ ਸਾਧ ਦੇ. (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ਦੇ ਸਾਧ (ਦੇਵਕੀ ਅਤੇ ਬਸੁਦੇਵ) ਕ੍ਰਿਸਨ ਜਾਪ ਜਪਣ ਲੱਗੇ।

ਕ੍ਰਿਸਨਗੰਗਾ. ਦੱਖਣ ਦੀ ਇੱਕ ਨਦੀ, ਜੋ ਪੱਛਮੀ ਘਾਟ ਤੋਂ ਨਿਕਲਕੇ ਬੰਗਾਲ ਦੀ ਖਾੜੀ ਵਿੱਚ ਡਿਗਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਦੀ ਲੰਬਾਈ ੪੦੦ ਮੀਲ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਕ੍ਰਿਸਨਾ ਭੀ ਆਖਦੇ ਹਨ।

ਕ੍ਰਿਸਨਚੰਦ. ਦੇਖੋ, ਗੰਗਾ ਮਾਤਾ।

ਕ੍ਰਿਸਨਬਰਤਮਾ. ਦੇਖੋ, ਕ੍ਰਿਸਨਵਰਤਮਾ।

ਕ੍ਰਿਸਨਬੱਲਭਾ. ਕ੍ਰਿਸਨ ਜੀ ਦੀ ਬੱਲਭਾ (ਪਿਆਰੀ) ਯਮੁਨਾ. (ਸਨਾਮ) “ਕ੍ਰਿਸਨਬੱਲਭਾ ਭਟ ਇਕ ਰਹੀ.” (ਗੁਰਿ ੬)। ੨ ਕੁਕਮਿਣੀ ਆਦਿ ਭੀ ਕ੍ਰਿਸਨ ਬੱਲਭਾ ਹਨ।

ਕ੍ਰਿਸਨਬੱਲਭਾਈਸ ਸਸਤ੍ਰੁ. ਕ੍ਰਿਸਨ ਜੀ ਦੀ ਬੱਲਭਾ (ਪਿਆਰੀ) ਯਮੁਨਾ, ਉਸ ਦਾ ਸੁਆਮੀ ਵਰੁਣ, ਉਸ ਦਾ ਬਸਤ੍ਰ, ਭਾਸੀ (ਪਾਸ). (ਸਨਾਮ)

ਕ੍ਰਿਸਨਭਾਵ. ਕ੍ਰਿਸਨ (ਆਤਮ) ਭਾਵ. ਆਤਮਕਤਾਨ ਦਾ ਸਿੱਧਾਂਤ. “ਅਗਨਭਾਵ ਕਿਹ ਰਿਧ ਭੀ ਕ੍ਰਿਸਨਭਾਵ ਕੇ ਸਾਥ?” (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ਅਗਨਭਾਵ (ਕਾਮਭਾਵ) ਨੂੰ ਕ੍ਰਿਸਨਭਾਵ (ਆਤਮਕਤਾਨਭਾਵ) ਨਾਲ ਫੈਲੀਆਂ ਕਿਵੇਂ ਕਥਨ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ?

ਕ੍ਰਿਸਨਲਾਲ. ਕਾਬੀ ਨਿਵਾਸੀ ਪੰਡਿਤ ਹਰਿਨਾਲ ਦਾ ਭਾਈ, ਜੋ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਦਾ ਸਿੱਖ ਹੋਇਆ। ਦੇਖੋ, ਹਰਿਲਾਲ। ੨ ਇੱਕ ਕਵਿ, ਜਿਸ ਨੇ ਮਹਾਭਾਰਤ ਦਾ ਹਿੰਦੀ ਕਵਿਤਾ ਵਿੱਚ ਉਲਭਾ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਸ ਨੇ ਸ਼੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ੧੦ ਸਿਰਲੇਖ ਹੇਠ ਭਗਵਤ ਗੀਤਾ ਦੇ ੧੮ ਅਧਯਾਯ ਲਿਖੇ ਹਨ, ਇਸ ਦਾ ਨਾਂ “ਕੋਥਿੰਦਰਗੀਤਾ” ਭੀ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ। ਪਰੰਤੂ ਇਸ ਦੀ ਕਵਿਤਾ ਤੋਂ ਸਾਫ਼ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਕਰਨਾ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਜੀ ਦੀ ਨਹੀਂ, ਕਿੰਤੂ ਕ੍ਰਿਸਨਲਾਲ ਦੀ ਹੈ।

ਕ੍ਰਿਸਨਵਰਤਮਾ. ਸੰ. ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾਵਰਤਨ. ਸੰਕੜਾ—ਕਾਲਾ ਹੈ ਰਸਤਾ ਜਿਸ ਦਾ, ਅਗਨਿ. ਧੂਏਂ ਤੋਂ ਜੋ ਪਹਿਚਾਣੀ ਜਾਵੇ. “ਕ੍ਰਿਸਨਵਰਤਮਾ ਬਨ ਅਖ ਕ੍ਰਿਸਨ.” (ਗੁਪਤੁ) ਪਾਪਰੂਪ ਬਣ ਦੇ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਨੂੰ ਅਗਨਿ ਹਨ। ਦੇਖੋ, ਕ੍ਰਿਸਨ।

ਕ੍ਰਿਸਨਾ. ਸੰ. ਕ੍ਰਿਸ਼ਾ. ਸੰਕੜਾ—ਦੁੱਪਦੀ। ੨ ਮਘਾ. ਦੇਖੋ, ਕ੍ਰਿਸ਼ਾ। ੩ ਕਾਲੀ ਦੇਵੀ। ੪ ਕਾਲੀ ਦਾਖ। ੫ ਅੱਖ ਦੀ ਪੁਤਲੀ। ੬ ਕਾਲੀ ਮਿਰਚ। ੭ ਇੱਕ ਨਦੀ. ਦੇਖੋ, ਕ੍ਰਿਸਨ ਗੰਗਾ। ੮ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਦਾ ਮਾਮਾ, ਮਾਤਾ ਤ੍ਰਿਪਤਾ ਜੀ ਦਾ ਭਾਈ। ੯ ਜੇਠੀ ਕੋਤ ਦਾ ਇੱਕ ਪ੍ਰੇਮੀ, ਜੋ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਦਾ ਸਿੱਖ ਹੋਇਆ। ਇਹ ਮੁਜੰਗ (ਲਹੌਰ) ਰਹਿਕੇ ਸਿੱਖੀ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਦਾ ਸੀ। ੧੦ ਮਘਪਿਪਲੀ। ੧੧ ਵਿ—ਕਾਲਾ. ਪਾਪਾਤਮਾ. “ਕਾਲੀ ਕ੍ਰਿਸਨਾ ਹੋਆ.” (ਰਾਮ ਅ: ਮ: ੧) ਰਿਸਵਤ ਲੈਣ ਕਰਕੇ ਅਤੇ ਧਰਮਨਸ਼ਾਫ਼ ਦਾ ਤਤਕਾਰ ਕਰਨ ਤੋਂ ਕ੍ਰਿਸਨਾ ਹੈ।

ਕ੍ਰਿਸਨਾਈਸ ਅਸਤ੍ਰੁ. (ਸਨਾਮ) ਕ੍ਰਿਸਨਾ ਨਦੀ ਦਾ ਸੁਆਮੀ ਵਰੁਣ, ਉਸ ਦਾ ਅਸਤ੍ਰ ਪਾਸ਼ (ਫਾਹੀ)।

ਕ੍ਰਿਸਨਾਗੁਜ. ਕ੍ਰਿਸਨ ਜੀ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਜੰਮਿਆ (ਵਡਾ ਭਾਈ) ਬਲਰਾਮ. ਭਲਭਦ੍ਰੁ।

ਕ੍ਰਿਸਨਾਸਿਨ. ਸੰ. ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾਸਿਨ. ਕਾਲਾ ਅਜਿਨ (ਚਮੜਾ). ਕਾਲੇ ਮਿਠ ਦੀ ਖੋਲ। ੨ ਕਾਲੀ ਚਮੜੀ ਵਾਲਾ, ਹਰਿਟ. (ਸਨਾਮ) ਕ੍ਰਿਸਨਾੰਤਕ. ਕ੍ਰਿਸਨ ਜੀ ਦਾ ਅੰਤ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਤੀਰ. (ਸਨਾਮ) ੨ ਸਰ ਨਾਮਕ ਸ਼ਿਕਾਰੀ ਜਿਸ ਨੇ ਭੀਰ ਮਾਰਿਆ ਸੀ।

ਕ੍ਰਿਸਨਾਭਿਸਾਰਿਕਾ. ਕਾਵਯ ਅਨੁਸਾਰ ਉਹ ਨਾਇਕਾ, ਜੋ ਅੰਧੇਰੀ ਰਾਤ ਵਿੱਚ ਸਿਆਹ ਨਿਬਾਸ ਪਹਿਨਕੇ ਪ੍ਰੀਤਮ ਪਾਸ ਜਾਵੇ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਕਿਸੇ ਦੀ ਨਜ਼ਰ ਨਾ ਪੈ ਸਕੇ. “ਕਾਰੀ ਨਜਿ ਕਾਰੀ ਘਟਾ ਕਰ ਚਤਿ ਕਾਰੇ ਨਾਭ। ਕਾਰੇ ਕਾਨ੍ਹਰ ਪੈ ਚਲੀ ਅਜਬ ਲਕਨ ਕੀ ਲਾਗ.” (ਸ਼ਕਤਬਿਨੋਦ)

ਕ੍ਰਿਸਨਾਚਰਜੁਨ. ਕ੍ਰਿਸਨ ਅਤੇ ਅਰਜੁਨ। ੨ ਵਿ. ਕ੍ਰਿਸਨ (ਕਾਲਾ) ਅਤੇ ਅਰਜੁਨ (ਚਿੱਟਾ)

ਕ੍ਰਿਸਨਾਵਤਾਰ. ਕ੍ਰਿਸਨ—ਅਵਤਾਰ. ਦੇਖੋ, ਕ੍ਰਿਸਨ ੧੧। ੨ ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ ਵਿੱਚ ਭਾਗਵਤ ਦੇ ਦਸਮ ਸਕੰਧ ਦਾ ਉਨਸ਼ਾਰੂਪ ਕ੍ਰਿਸਨ ਜੀ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸ, ਜਿਸ ਦੇ ਬਣਨ ਦਾ ਸੰਮਤ ਇਹ ਹੈ—
“ਸਤ੍ਰੇਸੇ ਪੇਤਾਨਿ ਮੇ ਸਾਵਨ ਸੁਦਿ ਤਿਥਿ ਦੀਪ।”
ਨਗਰ ਪਾਂਝਟਾ ਸੁਭ ਕਰਨ ਜਮੁਨਾ ਭਰੀ ਸਮੀਪ.”

(ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ ੨੪੯੦)

ਕ੍ਰਿਸਨਿਨ. ਕ੍ਰਿਸਨਾ ਨਦੀ ਦੇ ਧਾਰਨ ਵਾਲੀ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ. (ਸਨਾਮ) ੨ ਕਾਲੀ ਧਾਰਾ ਵਾਲੀ ਯਮੁਨਾ ਦੇ ਧਾਰਨ ਵਾਲੀ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ. (ਸਨਾਮ) ਕ੍ਰਿਸਨੁ. ਦੇਖੋ, ਕ੍ਰਿਸਨ ੧੧. “ਕ੍ਰਿਸਨੁ ਬਲਭਦ੍ਰੁ ਗੁਰੁਪਭ ਨਗਿ ਧਿਆਵੈ.” (ਭਉ ਮ: ੪)

ਕ੍ਰਿਸਮਾ. ਭਾ. ੨੨ ਕ੍ਰਿਸਮਹ. ਸੰਕੜਾ—ਅੱਖ ਦੀ ਪਲਕ ਦਾ ਟਿਸਕਾ। ੨ ਕਟਾਕਾ ੩ ਕਰਾਮਾਤ. ਸਿੱਧੀ. ਦੇਖੋ, ਕਰਸੁਮਾ।

ਕ੍ਰਿਸਾ. ਦੇਖੋ, ਕ੍ਰਿਸਿ.

ਕ੍ਰਿਸਾਣ } ਸੰ. ਕ੍ਰਿਸ਼ਾ. ਸੰਕੜਾ—ਕ੍ਰਿਸਮਾਨ. ਕਸੰਟ ਕਰਨ ਵਾਲਾ
ਕ੍ਰਿਸਾਨ } ਬਿਮੀਂਦਾਰ. ਹਲਵਾਰਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਕ੍ਰਿਸਾਨੁ ੨.

ਅੰਗ ੧੭੪੫ ਸਾਵਨ ਸੁਦੀ ੨.

ਕ੍ਰਿਸ਼ਾਨਵਾ. ਕ੍ਰਿਸ਼ਾਨ ਲੋਕ. ਕਾਸ਼ਤਕਾਰ. ਕ੍ਰਿਸ਼ਿਕਾਰ. "ਪੰਚ ਕ੍ਰਿਸ਼ਾਨਵਾ ਭਾਗਿਨੀ ਨੇ ਬਾਧਿਓ ਜੀਉ ਦਰਬਾਰੀ." (ਮਧੂ ਕਬੀਰ) ਭਾਵ—ਪੰਜਕਸ਼ਾਨ ਦਿੰਦੁਆਂ.

ਕ੍ਰਿਸ਼ਾਨੀ. ਕ੍ਰਿਸ਼ਾਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਕਾਸ਼ਤਕਾਰੀ.

ਕ੍ਰਿਸ਼ਾਨੁ. ਦੇਖੋ, ਕ੍ਰਿਸ਼ਾਨ। ੨ ਸੰ. ਕ੍ਰਿਸ਼ਾਨੁ—ਕ੍ਰਿਸ਼ਾਨੁ. ਅਗਨਿ.

ਕ੍ਰਿਸ਼ਾਨੁ ਚੇਤਾ. ਸੰ. ਕ੍ਰਿਸ਼ਾਨੁ ਰੇਤਸੁ. ਸੰਗਤਾ—ਸਿਵ. ਰੁਦ੍ਰ. ਪੁਰਾਣ ਕਥਾ ਹੈ ਕਿ ਪਾਰਵਤੀ ਸਿਵ ਦੇ ਵੀਰਯ ਨੂੰ ਅਤੀ ਤੇਜਵਾਨ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਧਾਢਣ ਨਾ ਕਰ ਸਕੀ, ਇਸ ਨਈਂ ਉਸ ਨੇ ਸਿਵ ਦਾ ਵੀਰਯ (ਚੇਤ) ਅੰਗ (ਕ੍ਰਿਸ਼ਾਨੁ) ਵਿੱਚ ਰੱਖ ਦਿਤਾ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਕਾਸ਼ਤੀਕੇ ਯ ਦੀ ਉਤਪੱਤੀ ਹੋਈ. "ਜਿਨ ਕੇ ਪੁਸਤ ਚੇਤ ਕ੍ਰਿਸ਼ਾਨ." (ਕੁਪੁਸ਼ੁ)

ਕ੍ਰਿਸਿ. ਸੰ. ਕ੍ਰਿਸਿ—ਕ੍ਰਿਸਿ. ਸੰਗਤਾ—ਖੇਤੀ। ੨ ਵਹਾਈ. ਵਾਹੀ.

ਕ੍ਰਿਸੇਦਰਿ } ਸੰ. ਕ੍ਰਿਸੇਦਰੀ. ਵਿ—ਕ੍ਰਿਸ (ਪਤਲੀ) ਕਮਰ ਵਾਲੀ.
ਕ੍ਰਿਸੇਦਰੀ }

ਕ੍ਰਿਸ਼ੁ. ਦੇਖੋ, ਕ੍ਰਿਸ਼ਾਨ। ੨ ਦੇਖੋ, ਡੋਪਯ ਦਾ ਰੂਪ ੨.

ਕ੍ਰਿਸ਼ਾ. ਦੇਖੋ, ਕ੍ਰਿਸ਼ਾਨ ੨. "ਕ੍ਰਿਸ਼ਾ ਤੇ ਜਾਨਹੂੰ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਚੰਤੀ ਨਾਚਨਾ." (ਧਨਾ ਨਾਮਦੇਵ) ਹਰੇਕ ਪੁਕਾਰ ਦੀ ਸ਼੍ਰਿਸ਼ੀ ਜੋ ਨੱਚ ਰਹੀ ਹੈ, ਇਹ ਹਰਿਸੰਤਾ ਕਰਕੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਾ (ਮਾਯਾ) ਤੋਂ ਜਾਏ.

ਕ੍ਰਿਕਰ } ਸੰ. ਕ੍ਰਿਕਰ—ਕ੍ਰਿਕਰ. ਸੰਗਤਾ—ਮਸਤਕ ਦੀ ਉਹ ਪੇਂਟ
ਕ੍ਰਿਕਲ } (ਪੁਣ) ਜਿਸ ਦੁਆਰਾ ਡਿੱਕ (ਨਿੱਡ) ਆਉਂਦੀ ਹੈ.

ਕ੍ਰਿਖਾ. ਕਸੰਟ ਕੀਤਾ. ਖਿੱਚਿਆ. "ਸਭ ਕਿਲਵਿਖ ਕ੍ਰਿਖਾ." (ਮ: ੪ ਵਾਰ ਸੇਰ) ਸਾਰੇ ਪਾਪ ਵਾਹ ਸਿਟੇ. ਜਤਾ ਪੁੰਟ ਦਿੱਤੀਆਂ.

ਕ੍ਰਿਖਿ. ਦੇਖੋ, ਕ੍ਰਿਸਿ.

ਕ੍ਰਿਖਿਕਾਰ, ਕ੍ਰਿਸਿ (ਵਹਾਈ) ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਕਾਸ਼ਤਕਾਰ.

ਕ੍ਰਿਖੇ. ਕਸੰਟ ਕੀਤੇ. ਵਾਹੇ. ਪੁਟੇ. "ਸਭ ਤਿਨ ਕੇ ਪਾਪ ਕ੍ਰਿਖੇ." (ਨਟ ਮ: ੪)

ਕ੍ਰਿਛ } ਸੰ. ਕ੍ਰਿਛ. ਸੰਗਤਾ—ਦੁੱਖ. ਪੀਤਾ। ੨ ਤਪਸਾ। ੩ ਵ੍ਰਤ.

ਕ੍ਰਿਛੁ } ਭਰਤ. "ਕ੍ਰਿਛ ਚਾਂਦ੍ਰਾਯਣ ਆਦਿਕ ਕਲਮਲਣੈ." (ਕੁਪੁਸ਼ੁ) ਚਾਂਦ੍ਰਾਯਣ ਆਦਿਕ ਭਰਤ ਪਾਪ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲੇ.

ਕ੍ਰਿਤ. ਸੰ. ਕ੍ਰਿਤ. ਵਿ—ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ. ਕਰਿਆ. "ਪੂਰਥਲੇ ਕ੍ਰਿਤ ਕਰਮੁ ਨ ਮਿਟੈ ਕੀ ਘਰਯੋਹਣਿ." (ਧਨਾ ਕ੍ਰਿਲੋਚਨ) ੨ ਸੰਗਤਾ—ਸਤਯੁਗ। ੩ ਫਲ. ਨਤੀਜਾ। ੪ ਕਾਤਿ ਦੀ ਥਾਂ ਭੀ ਕਿਸੇ ਅਵਾਧ ਲਿਖਾਰੀ ਨੇ ਕ੍ਰਿਤ ਲਿਖ ਦਿੱਤਾ ਹੈ. "ਦਿਨੇਸ ਕ੍ਰਿਤ ਹਾਰੀਅੰ." (ਗਜਾਨ) ਸੂਰਜ ਦੀ ਕਾਤਿ (ਪ੍ਰਭਾ) ਫਿੱਕੀ ਪੈਂਦੀ ਹੈ। ੫ ਕੀਰਤਿ ਦੀ ਥਾਂ ਭੀ ਇਹ ਸਥਣ ਵਰਤਿਆ ਹੈ—"ਕਦੰਤ ਕ੍ਰਿਤ ਈਸਰੀ." (ਗਜਾਨ) ੬ ਦੇਖੋ, ਕ੍ਰਿਤੇਣ.

ਕ੍ਰਿਤਸਨ. ਸੰ. ਕ੍ਰਿਤਸ. ਵਿ—ਪੂਰਾ. ਤਮਾਮ. ਜਾਰਾ। ੨ ਸੰਗਤਾ—ਪਾਨੀ. ਜਲ.

ਕ੍ਰਿਤਸੰਜੋਗੀ. ਦੇਖੋ, ਕਿਰਤਸੰਜੋਗੀ.

ਕ੍ਰਿਤਕਾ. ਸੰ. ਕ੍ਰਿਤਿਕਾ. ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ. ਇਹ ਨਛਰੂਰੂਪਾ ਹੈ, ਇਸ ਵਿੱਚ ਭੀ ਤਾਰੇ ਹਨ. ਇਸੇ ਕ੍ਰਿਤਿਕਾ ਨੇ ਸਿਵ ਜੀ ਦੇ ਪੁਤ੍ਰ ਦੀ

ਪਾਲਨਾ ਕੀਤੀ ਸੀ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਨਾਉਂ ਕਾਤਿਕੀਯ ਹੋਇਆ. ਦੇਖੋ, ~~ਕਾਤਿਕੀਯ~~.

ਕ੍ਰਿਤਕਾਰਯ } ਵਿ—ਕਰਿਆ ਹੈ ਕਾਯ ਜਿਸ ਨੇ. ਕ੍ਰਿਤਾਰਯ. ਜੋ
ਕ੍ਰਿਤਕ੍ਰਿਤ } ਆਪਣਾ ਕੰਮ ਕਰ ਚੁੱਕਾ ਹੈ.

ਕ੍ਰਿਤਕ੍ਰਿਤਸ } ਵਿ—ਕੀਤੇ ਨੂੰ ਜਾਣਨ ਵਾਲਾ. ਜੋ ਕਿਸੇ ਦੇ

ਉਪਕਾਰ ਨੂੰ ਜਾਣਦਾ ਹੈ. ਵਿਸਾਰਦਾ ਨਹੀਂ। ੨ ਸੰਗਤਾ—ਕਰਤਾਰ, ਜੋ ਸਭ ਦੇ ਕੀਤੇ ਨੂੰ ਜਾਣਦਾ ਹੈ.

ਕ੍ਰਿਤਘਨ } ਸੰ. ਕ੍ਰਿਤਘ. ਵਿ—ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਨੂੰ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲਾ.
ਕ੍ਰਿਤਘੁ } ਜੋ ਕੀਤੇ ਉਪਕਾਰ ਨੂੰ ਮਿਟਾਏਵੇ. ਇਹਜਨਾਨਭਰਾਮੇਸ਼. ਦੇਖੋ, ਅਕਿਰਤਘਨ.

ਕ੍ਰਿਤਧਰ. ਵਿ—ਕ੍ਰਿਤ (ਫਲ) ਦੇ ਧਾਰਨ ਵਾਲਾ. ਫਲ ਦੇਣਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਹੱਥ. ਫਲਪ੍ਰਦਾਤਾ. "ਕ੍ਰਿਪਾ ਕੀ ਸੂਰਤ ਕ੍ਰਿਤਧਰ." (ਗਜਾਨ) ੨ ਕ੍ਰੁਤ (ਸਕਤਿ) ਧਾਰਨ ਵਾਲਾ. ਸਕਤਿਮਾਨ.

ਕ੍ਰਿਤਬਰਮਾ. ਦੇਖੋ, ਕ੍ਰਿਤਵਰਮਾ.

ਕ੍ਰਿਤਮਾਲ. ਸੰ. ਕ੍ਰਿਤਮਾਲ. ਅਮਿਲਤਾਸ. ਦੇਖੋ, ਅਮਲਤਾਸ.

ਕ੍ਰਿਤਧੁਗ. ਸੰਗਤਾ—ਸਤਧੁਗ. ਦੇਖੋ, ਧੁਗ.

ਕ੍ਰਿਤਵਰਮਾ. ਵਿ—ਧਾਰਣ ਕੀਤਾ ਹੈ ਵਰਮ (ਕਵਚ) ਜਿਸ ਨੇ. ਸੰਜੋਆ ਪਹਿਨੇ ਹੋਏ। ੨ ਸੰਗਤਾ—ਯਦੁਵੰਸ਼ੀ ਕਨਕ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਅਤੇ ਕ੍ਰਿਤਵੀਰਯ ਦਾ ਭਾਈ। ੩ ਹਿੰਦਕ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਇੱਕ ਰਾਜਾ, ਜਿਸ ਦੇ ਯੁੱਧ ਦਾ ਪੁਸੰਗ ਮਹਾਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਹੈ.

ਕ੍ਰਿਤਵਾਨੀ. ਵਿ—ਕੀਰਤਿ ਵਾਲੀ. ਸੁਲਾਖਿਤ. "ਤਵ ਰੀਨੋ ਕ੍ਰਿਤਵਾਨੀ." (ਨਾਪੁ) ਕੁੰ ਤੇਹਾਂ ਦੇਵਤਿਆਂ ਤੋਂ ਸਨਾਹੀ ਕਰੀ ਹੈ। ੨ ਕ੍ਰਿਯਾ ਵਾਲੀ. ਤਿੰਨ ਕ੍ਰਿਯਾ (ਉਤਪੱਤਿ, ਪਾਲਨ, ਸੰਖਾਰ) ਕਰਨ ਵਾਲੀ.

ਕ੍ਰਿਤਾਕ੍ਰਿਤ. ਵਿ—ਕ੍ਰਿਤ (ਕੀਤਾ) ਅਕ੍ਰਿਤ (ਨਾ ਕੀਤਾ). ਕਰਿਆ ਅਣਕਰਿਆ। ੨ ਸੰਗਤਾ—ਤੰਦ੍ਰਨ ਜੋ ਆਦਿਕ ਹਥਨ ਦੀ ਸਾਮਗ੍ਰੀ. ਦੇਖੋ, ਕਾਤਕਾਯਨ ਸਿਮ੍ਰਿਤਿ ਖੰਡ ੨੪, ਬ: ੩.

ਕ੍ਰਿਤਜਿਲੀ. ਵਿ—ਕੀਤੀ ਹੈ ਔਲੀ ਜਿਸ ਨੇ. ਦੋਵੇਂ ਹੱਥ ਜੋੜੇ ਹੋਏ. ਕ੍ਰਿਤਾਂਤ. ਸੰ. ਕ੍ਰਿਤਾਨਤ. ਸੰਗਤਾ—ਕੀਤਾ ਹੈ ਅੰਤ ਜਿਸ ਨੇ, ਕਾਲ. ਯਮ। ੨ ਪ੍ਰਾਚਯ. ਕਰਮ। ੩ ਸਿੰਘਾਂਤ. ਨਤੀਜਾ। ੪ ਦੇਵਤਾ। ੫ ਦੋ ਸੰਖਤਾ ਭੋਧਕ. ਦੋ। ੬ ਕ੍ਰਿਤ (ਸਤਧੁਗ) ਦਾ ਅੰਤ.

ਕ੍ਰਿਤਾਰ. ਵਿ—ਕ੍ਰਿਤਨਕਾਰ. ਕੰਟਣ ਵਾਲਾ. "ਨਮਸਤੋ ਜਰਾਰੰ ਨਮਸਤੋ ਕ੍ਰਿਤਾਰੰ." (ਜਾਪੁ)

ਕ੍ਰਿਤਾਰਥ } ਦੇਖੋ, ਕਿਰਤਾਰਥ. "ਤੀਨ ਸਮਾਏ ਏਥੁ ਕ੍ਰਿਤਾਰਥ."
ਕ੍ਰਿਤਾਰਥੁ } (ਪ੍ਰਭਾ ਅ: ਮ: ੧) ਜਦ ਮੇਖ ਦੁਆਰਾ ਕ੍ਰਿਤਾਰਥ ਹੋਏ, ਤਦ ਧਰਮ ਅਰਥ ਕਾਮ ਸਮਾਏ. "ਹਰਿਨਾਮ ਕ੍ਰਿਤਾਰਥੁ ਗੁਰਮੁਖਿ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰੇ." (ਮਧੂ ਮ: ੪)

ਕ੍ਰਿਤਿ. ਸੰਗਤਾ—ਕੀਰਤਿ. "ਕਲਿ ਕ੍ਰਿਤਿ ਭਵਾਧਿਕੇ." (ਕਲਕੀ) ੨ ਸੰ. ਕਰਤਾ ਦਾ ਵਰਾਪਾਰ. ਪੁਰਖ ਦਾ ਪ੍ਰਯਤਨ (ਕੋਸ਼ਿਸ਼).

ਕ੍ਰਿਤੀ. ਸੰ. ਕਰ੍ਤ—ਕਰਿਤ੍ਰ. ਵਿ—ਕਰਨਵਾਲਾ. ਕਰਤਾ. "ਕਿ

ਜਗਤੰਕਿਤੀ ਹੈ।" (ਜਾਪੁ) ੨ ਸੰ. ਕ੍ਰਿਤਿ—ਕ੍ਰਿਤੀ, ਪੰਡਿਤ, ਚਤੁਰ
੩ ਯੋਗ, ਲਾਇਕ।

ਕ੍ਰਿਤੀਚਿਤ੍ਰੁ, ਵਿ—ਤਸਵੀਰ ਨਿਖਟ ਵਿੱਚ ਚਤੁਰ, ਲਾਯਕ ਮੁੱਢਲਾ।
ਕ੍ਰਿਤ੍ਰੁ, ਦੇਖੋ, ਕ੍ਰਤ੍ਰੁ।

ਕ੍ਰਿਤ੍ਰਾ, ਸੰ. ਕ੍ਰਿਤ੍ਰਾ, ਕ੍ਰਿ, ਵਿ—ਕਰਕੇ ਬਣਾਏ, "ਕੀਰਤ ਕਲਿਕਰਮ
ਕ੍ਰਿਤ੍ਰਾ," (ਸਹਸ ਮ: ੫)

ਕ੍ਰਿਤੇਣ, ਕ੍ਰਿਤਾਣੇਨ, ਕ੍ਰਿਤਾਤ (ਸਿਕਾਰੀ) ਕਰਕੇ, "ਮ੍ਰਿਗੀਸ ਜਣੁ
ਘੁਮਤ ਕ੍ਰਿਤੇਣ ਕ੍ਰਿਤ ਕ੍ਰਿਤੀ ਸਰੰ," (ਦੱਤਾ) ਮ੍ਰਿਗੀ ਦਾ ਈਸ
(ਹਰਿਣ) ਮਨੋ ਕ੍ਰਿਤਾਤ ਦੇ ਕਾਰਿਨ ਤੀਰ ਦਾ ਘਾਇਲ ਕੀਤਾ ਘੁਮੇਰੀ
ਖਾਂਦਾ ਹੈ।

ਕ੍ਰਿਤ, ਦੇਖੋ, ਕ੍ਰਿਤਾ, ੨ ਕੀਰਤਿ, ਯਸ਼।

ਕ੍ਰਿਤਾ, ਸੰ. ਵਿ—ਕਰਣ ਯੋਗ, ੨ ਸੰਗਤ—ਕਰਣ ਯੋਗ ਕਰਮ।

ਕ੍ਰਿਤ੍ਰਿਮ, ਸੰ. ਕ੍ਰਿਤ੍ਰਿਮ, ਵਿ—ਬਣਾਉਣੀ, ਦੇਖੋ, ਕ੍ਰਿਤਮ।
੨ ਸੰਗਤ—ਕਸਤੂਰੀ। ੩ ਭੀਨੀ ਕਪੂਰ।

ਕ੍ਰਿਤ੍ਰਾ, ਦੇਖੋ, ਕ੍ਰਿਤ੍ਰਾ।

ਕ੍ਰਿਦਰ, ਸੰ. ਕ੍ਰਿਦਰ, ਸੰਗਤ—ਭੰਡਾਰ। ੨ ਖਜ਼ਾਨਾ। ੩ ਘਰ।
੪ ਉਦਰ, ਪੇਟ, ਢਿੱਡ।

ਕ੍ਰਿਪ, ਸੰ. ਕ੍ਰਿਪ, ਧਾ—ਕਲਪਨਾ, ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਕਰਨਾ (ਅਟਕਲਨਾ),
ਸੁੰਦਰ ਹੋਣਾ, ਚਮਕਣਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਕ੍ਰਿਪੀ।

ਕ੍ਰਿਪਏ, ਕ੍ਰਿਪਾ ਅਭਿ, ਕ੍ਰਿਪਾਦ੍ਰਿਸ਼ਿ, ਨਜਰੇ ਦਿਨਾਯਤ, "ਸਤਸੰਗਤਿ
ਮੇਲ ਕਰਿ ਕ੍ਰਿਪਏ," (ਬਸੰ ਮ: ੪)

ਕ੍ਰਿਪਣ, ਕੰਚੁਸ, ਸੁਮ, ਭਖੀਲ, ਮੁਮਸਿਕ।

(ੳ) ਦਾਨ ਬਿਨ ਦਰਬ ਨਿਦਾਨ ਚਰਾਤ ਕੋਨ
ਭਾਨਾਨ ਬਿਨ ਯਸ਼ ਅਪਯਸ਼ ਕਰ ਕਰਕੇ,
"ਕਵਿਰਾਯ" ਸੰਰਨ ਸੁਭਾਇ ਸੁਨੇ ਸੁਮਨ ਕੇ
ਧਰਮ ਬਿਹੁਨੇ ਧਨ ਧਰਾ ਧਰ ਧਰਕੇ,
ਭਾਮ ਆਏ ਕਾਹੂੰ ਕੇ ਨ ਦਾਮ ਦੁਹੂੰ ਦੀਨਨ ਕੇ
ਧਾਮ ਗਾਏ ਗਾਏ ਸਭ ਗਭ ਗਰ ਗਰਕੇ,
ਬੋਰ ਬੋਰ ਬਿਰਦ ਬਡਾਈ ਬੇਸਧਿਰ ਕੇਤੇ
ਜੋਰ ਜੋਰ ਕ੍ਰਿਪਣ ਕਰੋਰਿ ਮਰ ਮਰਕੇ।

(ਅ) ਦਾਤਾ ਹਾਥ ਜਾਤੀ ਤੋਂ ਕਦਰ ਹੂੰ ਨ ਪਤੀ ਅਥ
ਮੇਰੇ ਹਾਥ ਆਈ ਹੈਂ ਬਧਾਈ ਬਾਟ ਭਾਵਰੀ!
ਖਾਨੇ ਦਰਖਾਨੇ ਤਹਿਖਾਨੇ ਭੀਚ ਬਾਸ ਏਹੋਂ
ਹੋਇ ਨਾ ਉਦਾਸ ਮੇਰੇ ਯਹੋ ਚਿਤ ਚਾਵਰੀ!
ਭਾਈ ਸੁਤ ਮੀਤਨ ਪੇ ਕੋਭੀ ਨਹਿ ਜਾਂਨ ਏਹੋਂ
ਵਾਧਵ ਸਪੁਰਨ ਕੋ ਆਪਨ ਸੁਭਾਵਰੀ!
ਬੇਹੋਂ ਨ ਖਵੇਹੋਂ ਮਰਜੇਹੋਂ ਤੋਂ ਸਿਖਾਯ ਜੇਹੋਂ
ਸੁਮ ਕਹੈ ਨੋਭਮੀ! ਤੂ ਬੈਠੀ ਗੀਤ ਗਾਵਰੀ!
(ੲ) ਸੋਨ ਨਗਰੋਂ ਜਬ ਰੋਨ ਮੇ ਸੁਮ ਕੋ
ਤਾਂਹਿ ਸਮੇ ਸੁਪਨਾ ਅਧੋਂ ਤੈਯਾ,

ਅਨ ਅਸੀਸ ਕਹੀ ਦਿਜ ਨੇ ਇਮ—

"ਰਾਜਿ ਰਖੇ ਤੁਮ ਕੋ ਜਗਮੇਯਾ,"

ਦੇਨ ਨਗਰੋਂ ਤਬ ਏਕ ਰੁਪੇਯਾ,

ਸੁ ਤਾਂਹਿ ਸਮੇ ਅਖਿਯਾ ਖੁਨਗੇਯਾ,

ਆਹ! ਰੇ ਏਯਾ ਕਰਾਂ ਕਰਦੇਯਾ।

ਚੁ ਜਾਕ ਨ ਆਤੀ ਤੂ ਜਾਤ ਰੁਪੇਯਾ।

(ਸ) ਕਿਰਪਨ ਅਪਨੀ ਯੁਵਤਿ ਸੋਂ

ਰਤਿ ਮਾਨਤ ਅਨਸਾਯ।

ਮਤ ਕਹੂੰ ਪੁਤ੍ਰ ਉਦਾਰ ਹੈਂ

ਏਹੈ ਦੁਬਰਾ ਸੁਟਾਯ।

(ਰ) ਦੇਵਤਾ ਤੇ ਸੁਰ ਐ ਅਸੁਰ ਕਹੈਂ ਦਾਨਵ ਤੇ

ਦਾਈ ਕੋ ਸੁ ਧਾਯ ਦਾਨ ਪਹਿਤੀ ਨਹਤ ਹੈਂ,

ਦਰਪਨ ਮੁਕੁਰ ਐਂ ਦਾਖ ਤੋਂ ਮੁਨੱਕਾ ਕਹੈਂ

ਦਾਸ ਤੋਂ ਖਵਾਸ ਕਹਿ ਕਹਿ ਨਿਬਹਤ ਹੈਂ,

ਦੇਵੀ ਸੋਂ ਭਵਾਨੀ ਔਰ ਦੇਹਰਾ ਕੋ ਕਹੈਂ ਮਰ

ਰੋਨ ਦਿਨ ਘਾਸੀਰਾਮ ਯਾਹੀ ਤੋਂ ਚਹਤ ਹੈਂ,

ਦਾਨਾ ਸੋਂ ਚਬੇ ਨਾ ਤਰੋਂ ਹੀ ਏਪ ਕੋ ਚਰਾਕ ਕਹੈਂ

ਦੇਇਏ ਕੋ ਭਰ ਤੋਂ ਸੋ ਦਦਾ ਨ ਕਹਤ ਹੈਂ।

੨ ਕੀਤਾ। ੩ ਕਮੀਨਾ, ਅਦਨਾ, ਤੁੰਦ।

ਕ੍ਰਿਪਣਤਾ, ਸੰਗਤ—ਕੰਚੁਸੀ, ਸੁਮਪੁਣਾ, ਭਖੀਲੀ,

ਕ੍ਰਿਪਣੇ, ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਕੇ, "ਰਹਿ ਦੇਵਹੁ ਕਰਿ ਕ੍ਰਿਪਣੇ," (ਨਟ ਮ:
੪)

ਕ੍ਰਿਪਨ, ਦੇਖੋ, ਕ੍ਰਿਪਣ, "ਧਾਇ ਧਾਇ ਕ੍ਰਿਪਨ ਸੁਮ ਕੀਨੋਂ ਇਕਤੁ
ਕਹੀ ਹੈ ਮਾਇਆ," (ਟੋਡੀ ਮ: ੫)

ਕ੍ਰਿਪਣਾ, ਸੰਗਤ—ਕ੍ਰਿਪਾਚੁਤਾ, "ਧਾਰੀ ਹਰਿ ਪੁਤ੍ਰ ਕ੍ਰਿਪਣਾ,"
(ਪ੍ਰਭਾ ਮ: ੪) ਦੇਖੋ, ਭਾ।

ਕ੍ਰਿਪਲ, ਦੇਖੋ, ਕ੍ਰਿਪਾਚੁ।

ਕ੍ਰਿਪਲੇ, ਸੰਗਤ—ਕ੍ਰਿਪਾਚੁਤਾ, "ਧਾਰੀ ਹਰਿ ਕ੍ਰਿਪਲੇ," (ਨਟ ਮ: ੪)

ਕ੍ਰਿਪਾ, ਕ੍ਰਿਪਾ, ਦੇਖੋ, ਕ੍ਰਿਪਾ, "ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਹੁ ਰੁਤ ਮੇਲਹੁ ਹਰਿ
ਜੀਉ!" (ਮਲਾ ਅ: ਮ: ੩) ੨ ਦੇਖੋ, ਕ੍ਰਿਪੀ। ੩ ਕ੍ਰਿਪਾਚਾਰਯ।

ਦੇਖੋ, ਕ੍ਰਿਪੀ, "ਨਹਿ ਭੀਖਮ ਦੁੱਟ ਕ੍ਰਿਪਾ ਅਰੁ ਦੁੱਟਜ," (ਚੰਡੀ ੧)

ਕ੍ਰਿਪਾਸਿੰਧੁ, ਕ੍ਰਿਪਾ ਦਾ ਸਮੁੰਦਰ, "ਕ੍ਰਿਪਾਸਿੰਧੁ ਕਾਲਰੁਯ ਦਰਸੀ,"
(ਹਜਾਰੇ ੧੦) ੨ ਕਪੀਰ (ਖੇਪਰੀਆ) ਦਾ ਸਮੁੰਦਰ, ਕਪੀਰਸਿੰਧੁ,

ਰਣਭੂਮਿ, "ਕ੍ਰਿਪਾਸਿੰਧੁ ਕਾਲੀ ਕਰੋਂਜੀ ਕਰਾਲੀ," (ਵਿਚਿਤ੍ਰ) ਘੋਰ
ਸੈਨਾ ਵਿੱਚ ਕਾਲੀ ਕਰਜੀ।

ਕ੍ਰਿਪਾਕਟਾਭ } ਸੰਗਤ—ਕ੍ਰਿਪਾਦ੍ਰਿਸ਼ਿ, ਨਜਰੇ ਦਿਨਾਯਤ,
ਕ੍ਰਿਪਾਕਟਾਭਜ } "ਕ੍ਰਿਪਾਕਟਾਭ ਅਵਿਲੋਕਨ ਕੀਨਉ," (ਧਨਾ
ਕ੍ਰਿਪਾਕਟਾਭ } ਮ: ੫)

ਕ੍ਰਿਪਾਕਰ, ਕ੍ਰਿਪਾ—ਅਕਰ, ਕ੍ਰਿਪਾ ਦੀ ਖਾਨਿ (ਖਾਣ)।

ਕ੍ਰਿਪਾਚਾਰਯ, ਦੇਖੋ, ਕ੍ਰਿਪੀ।

ਕ੍ਰਿਪਾਣ ਅਥਵਾ ਕ੍ਰਿਪਾਨ. ਸੰ. ਕਧਾਸ. ਸੰਗਤ—ਜੋ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨੂੰ ਫੌਂਕ ਦੇਵੇ. ਜਿਸ ਦੇ ਚਲਾਉਣ ਵੇਲੇ ਹਰਮ ਨਾ ਆਵੇ. ਤਲਵਾਰ. ਸ਼੍ਰੀ ਸਾਹਿਬ. ਸਮਝੇਰ. ਸਿੰਘਾਂ ਦਾ ਦੂਜਾ ਕਕਾਰ ਜੋ, ਅਮ੍ਰਿਤਧਾਰੀ ਨੂੰ ਪਹਿਚਾਣਾ ਵਿਧਾਨ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਬਸਤੁ “ਜੋ ਜੇ ਹੁਭੇ ਅਕਟੇ ਵਿਕਟੇ ਸੁ ਕਟੇ ਕਰ ਕਾਲ ਕ੍ਰਿਪਾਣ ਕੇ ਮਾਰੇ.” (ਵਿਚਿਤ੍ਰ)

ਚਕ੍ਰਪਾਨਿ ਪਾਨਿ ਮੇ ਤਿਹਚੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ।

ਤੇਰੀ ਜੋ ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਪਰੈ ਜਾਂ ਪਰ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨ ਹੈ.

(ਕਾਲ ਕਾਥ)

ਕੱਛ ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਨ ਕਬਹੂ ਤਜਾਏ।

ਸਨਮੁਖ ਲਹੈ ਨ ਰਣ ਤੇ ਭਾਏ।

(ਪੁਸ਼ਤੋਤਰ ਭਾਈ ਨੰਦ ਲਾਲ)

੨ ਇੱਕ ਛੰਦ, ਜੋ ਕਵਿਤ ਦੀ ਜਾਤਿ ਹੈ. ਲੱਛਣ—ਚਾਰ ਚਰਣ (ਬੁਕਾਂ), ਪੁਤਿ ਚਰਣ ੩੨ ਅੱਖਰ, ਅੱਠ ਅੱਠ ਅੱਖਰਾਂ ਪੁਰ ਅਨੁਪਾਸ ਸਹਿਤ ਚਾਰ ਵਿਸ਼ੁਅ. ਹਰੇਕ ਚਰਣ ਦਾ ਸੱਤਵਾਂ, ਪੰਦਰਵਾਂ, ਤੇਟੀਹਵਾਂ ਅਤੇ ਇਕਤੀਹਵਾਂ ਅੱਖਰ ਕੁਰੂ, ਅਤੇ ਅੱਠਵਾਂ, ਸੋਲਵਾਂ, ਚੌਥੀਹਵਾਂ ਅਤੇ ਛੱਤੀਹਵਾਂ ਲਘੁ. ਇਸ ਛੰਦ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਵੀਰਰਸ ਨਦੀ ਵਿਸੇਸ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.

ਉਦਾਹਰਣ

ਸੈਨਾਪਤਿ ਕਾਲਾਮਨ, ਜੇਰਕੈ ਚਮੁ ਮਹਾਨ,

ਧਾਰ ਢਲ ਅਭਿਮਾਨ, ਛਟਕੈ ਹੈ ਸਿਦਾਨ ਅਨ,

ਰਿਸਕਰ ਪੈਵਾਮਾਨ, ਭਯੋ ਕੁਰੂ ਸਮੁਹਾਨ,

ਸਿੰਘਨਾਦ ਉੱਚ ਦਾਨ, ਬੋਲਕੈ ਨਹਿ ਪਿਰੋਂ ਜਾਨ,

ਗਹਿਕੈ ਰਕਾਬ ਪਾਨ, ਰੋਕਲੀਨ ਹੈ ਕਿੰਕਾਨ,^੧

ਹੇਭ ਕੂਮਿ ਪੈ ਕਿਰਾਨ, ਲਾਵਤ ਲਹਿਰਿਤਾਨ,

ਸਤੁਕਨ ਕੋ ਕ੍ਰਿਸਾਨ, ਵੀਰ ਸੋਚਿਵੈਸ ਭਾਨ,

ਕਾਲਜੀਹ ਬੇ ਸਮਾਨ, ਭਾਰੀ ਸਿਰ ਪੈ ਕ੍ਰਿਪਾਨ.

ਕ੍ਰਿਪਾਣਪਾਣਿ. ਵਿ—ਕ੍ਰਿਪਾਣ (ਤਲਵਾਰ) ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਹੱਥ ਵਿੱਚ।

੨ ਸੰਗਤ—ਮਹਾਕਾਲ। ੩ ਅੰਮ੍ਰਿਤਧਾਰੀ ਸਿੰਘ.

ਕ੍ਰਿਪਾਣੀ. ਸੰਗਤ—ਛੋਟੀ ਤਲਵਾਰ. ਦੇਖੋ, ਕ੍ਰਿਪਾਣੀ ੨। ੨ ਵਿ—ਕ੍ਰਿਪਾਨਵਾਜਾ. ਕ੍ਰਿਪਾਣਧਾਰੀ। ੩ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਨ ਵਾਲੀ. “ਨਮੋ ਤਾਰਣੀ ਕਾਰਣੀਅੰ ਕ੍ਰਿਪਾਣੀ.” (ਚੰਡੀ ੨)

ਕ੍ਰਿਪਾਨ. ਦੇਖੋ, ਕ੍ਰਿਪਾਣ.

ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਕੇਤੁ. ਅਸਿਧੁਜ. ਅਕਾਲ.

ਕ੍ਰਿਪਾਨਕ੍ਰਿਤ. ਇੱਕ ਛੰਦ. ਲੱਛਣ—ਚਾਰ ਚਰਣ. ਪੁਤਿ ਚਰਣ. ਸ, ਨ, ਲ. 115, 111, 1.

ਉਦਾਹਰਣ—

ਜਹਿ ਤੀਰ ਝੁਟਤ। ਰਣਧੀਰ ਜੁਟਤ।

ਬਰ ਬੀਰ ਉਨਤ। ਤਨੁਤਾਣ ਜੁਟਤ।।

(ਕਲਾਮੀ)

^੧ਕਿੰਕਾਨ. ਕੰਕ—ਭੜੀ. ਕਾਨ—ਸਵਾਰੀ.

(ਅ) ਦੱਤਾਵਤਾਰ ਵਿੱਚ ਮਧੁਭਾਰ ਦਾ ਹੀ ਨਾਉਂ ਕ੍ਰਿਪਾਨਕ੍ਰਿਤ ਆਇਆ ਹੈ, ਯਥਾ—

ਮੁਨਿ ਅਤਿ ਅਪਾਰ। ਗੁਣ ਗੁਣ ਉਦਾਰ।

ਵਿਦਯਾ ਵਿਚਾਰ। ਨਿਤ ਕਰਤ ਚਾਰ ॥

ਕ੍ਰਿਪਾਨਦ. ਦੇਖੋ, ਕਿਰਪਾਨਦ। ੨ ਕ੍ਰਿਪਾਣ ਦੇਣ ਵਾਲਾ.

ਕ੍ਰਿਪਾਨਧਾਰੀ. ਵਿ—ਕ੍ਰਿਪਾਣ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਤ—ਅੰਮ੍ਰਿਤੀਆ ਸਿੰਘ. ਮਾਲਸਾ.

ਕ੍ਰਿਪਾਨਨਿ. ਤਲਵਾਰ ਵਾਲੀ, ਸੈਨਾ. (ਸਨਾਮ)

ਕ੍ਰਿਪਾਨਪਾਣੀ. ਦੇਖੋ, ਕ੍ਰਿਪਾਣਪਾਣਿ। ੨ ਸੰਗਤ—ਦੁਰਗਾ. ਭਵਾਨੀ.

“ਦੀਨੀ ਰਜਧਾਨੀ ਵਸੁਪਾਨੀ ਕੋ ਕ੍ਰਿਪਾਨਪਾਣੀ.” (ਨਾਮੁ)

ਕ੍ਰਿਪਾਨਭੇਟ. ਦੇਖੋ, ਭੇਟ ਕਰਨਾ.

ਕ੍ਰਿਪਾਨਿਧਾਨ } ਕ੍ਰਿਪਾ ਦਾ ਖਜਾਨਾ। ੨ ਕ੍ਰਿਪਾ ਦਾ ਸਮੁੰਦਰ.

ਕ੍ਰਿਪਾਨਿਧਿ } “ਕ੍ਰਿਪਾਨਿਧਾਨ ਦਿਆਨ ਬਖਸੰਦ.” (ਚੁਘਮਨੀ)

“ਕ੍ਰਿਪਾਨਿਧਿ! ਭਸਰੁ ਰਿਵੈ ਹਰਿ ਨੀਝ.” (ਟੋਭੀ ਮ: ੫)

ਕ੍ਰਿਪਾਣੀ. ਦੇਖੋ, ਕ੍ਰਿਪਾਣੀ. “ਸਦਾ ਰਾਖਲੈ ਮੇ ਕ੍ਰਿਪਾਣੈ ਕ੍ਰਿਪਾਣੀ.”

(ਛੰਕੋ) ੨ ਛੋਟੀ ਤਲਵਾਰ. “ਪਾਕ ਹੂੰ ਕੋ ਬਾਂਧਕੋ ਕਛੁਕ ਦਿਨ ਪੀਛੇ ਸੀਖਕੋ, ਪਹਿਲੇ ਹੀ ਸੀਖਕੋ ਸਿੰਘ ਬਾਂਧਕੋ ਕ੍ਰਿਪਾਣੀ ਕੋ.” (ਕਾਥਿ ੫੨)

ਕ੍ਰਿਪਾਬੁਦ. ਕ੍ਰਿਪਾ ਦਾ ਅੰਬੁਦ (ਮੇਘ). ਦਯਾ ਦਾ ਬੰਦਨ. “ਜਾਨੁਕ ਭਰਖ ਕ੍ਰਿਪਾਬੁਦ ਕਰੇ.” (ਚਰਿਤ੍ਰ ੨੪੪)

ਕ੍ਰਿਪਾਧਤਨ. ਕ੍ਰਿਪਾ ਦਾ ਆਧਤਨ (ਘਰ).

ਕ੍ਰਿਪਾਰ } ਵਿ—ਕ੍ਰਿਪਾਨ. ਕ੍ਰਿਪਾਧਾਰੀ. ਕ੍ਰਿਪਾਵਾਲਾ. ਦਯਾਵਾਨ.

ਕ੍ਰਿਪਾਰਾ } “ਪੁਰੂ ਦਇਆਰ ਕ੍ਰਿਪਾਰ.” (ਕਾਨ ਮ: ੫) “ਹੋਰੁ

ਕ੍ਰਿਪਾਰੀ } ਦੀਨ ਕ੍ਰਿਪਾਰ.” (ਰਹੀ ਛੰਡ ਮ: ੫)। ੨ ਕ੍ਰਿਪਾ—

ਕ੍ਰਿਪਾਸੂ } ਅਰੁ ਅਤੇ ਕ੍ਰਿਪ. ਦੇਖੋ, ਕ੍ਰਿਪਾਸੂਤ.

ਕ੍ਰਿਪਾਲ. ਦੇਖੋ, ਕ੍ਰਿਪਾਲ। ੨ ਸੰਗਤ—ਜੰਗੁ ਕਾ ਕ੍ਰਿਪਾਨ, ਜੋ ਸ਼੍ਰੀ

ਕੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਸਿੱਖ ਵਡਾ ਸੇਧਾ ਸੀ। ੩ ਕਟੋਚ ਦਾ ਰਾਜਾ, ਜੋ ਨਾਦੌਨ ਦੇ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਭੀਮਚੰਦ ਬਹਲੂਚੀਏ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ

ਲੜਨ ਗਿਆ. ਦਸਮੇਸ਼ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਭਾਰੀ ਜਿਕਸਤ ਦਿੱਤੀ। ੪ ਦੇਖੋ, ਕ੍ਰਿਪਾਲਦੀ. ੫ ਦੇਖੋ, ਕ੍ਰਿਪਾਲਦਾਸ.

ਕ੍ਰਿਪਾਲਚੰਦ. ਮਾਤਾ ਕੁਸਰੀ ਸੀ ਦਾ ਭਾਈ, ਸ਼੍ਰੀ ਕੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਮਾਮਾ. ਦੇਹ ਪਰਮ ਕੁਰੁਭਗਤ ਅਤੇ ਮਹਾਨ ਯੋਧਾ ਸੀ. ਇਸ ਨੇ

ਭੰਡਾਣੀ ਦੇ ਧੁੱਧ ਵਿੱਚ ਵਡੀ ਬਹਾਦਰੀ ਵਿਖਾਈ, ਜਿਸ ਦਾ ਜਿਕਰ ਕਲਗੀਧਰ ਨੇ ਵਿਚਿਤ੍ਰਨਾਟਕ ਦੇ ਅੱਠਵੇਂ ਅਧਯਾਯ ਵਿੱਚ ਕੀਤਾ ਹੈ—

“ਤਹਾਂ ਮਤੁਲੇਖੰ ਕ੍ਰਿਪਾਲੰ ਕਰੁੱਪੰ.” xx.

੨ ਕਾਂਗੜੇ ਦਾ ਰਾਜਾ. ਕਟੋਚ ਭੋਤੁ ਕਾਰਣ ਇਸ ਨੂੰ ਕਟੋਚੀਆ ਭੀ ਕਈ ਥਾਈਂ ਲਿਖਿਆ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਵਿਚਿਤ੍ਰ ਨਾਟਕ ਅ: ੮. ਇਸ ਦਾ ਨਾਉਂ ਕ੍ਰਿਪਾਰਾਮ ਭੀ ਇੱਕ ਥਾਂ ਆਇਆ ਹੈ. ਹੁਸੀਨੀ ਦੇ ਜੰਗ

ਵਿੱਚ ਇਸ ਦਾ ਦਿਹਾਂਤ ਹੋਇਆ. ਦੇਖੋ, ਵਿਚਿਤ੍ਰਨਾਟਕ ਅ: ੧੧.

ਕ੍ਰਿਪਾਲਦਾਸ. ਨਾਮ ਦਾ ਰਸੀਆ ਅਤੇ ਮਹਾਨ ਸੁਰਵੀਰ ਉਦਾਸੀ

ਸਾਹੁਆਂ ਦਾ ਮਹੰਤ, ਜਿਸ ਨੇ ਭੰਗਾਣੀ ਦੇ ਧੁੱਧ ਵਿੱਚ ਹਯਾਤ ਮਾਂ ਸਰਦਾਰ ਨੂੰ ਕੁਤਕੇ ਨਾਲ ਮਾਰਿਆ ਸੀ, ਜਿਸ ਪੁਰ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋ ਕੇ ਦਸਮੇਸ਼ ਨੇ ਸਰੋਪਾ ਬਖਸ਼ਿਆ ਅਤੇ ਵਿਚਿਤ੍ਰਨਾਟਕ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ—

“ਕ੍ਰਿਪਾਲੰ ਕੁਪਯੋ ਹੈ ਕੁਤਕੇ ਸੰਭਾਰੀ,
ਹਠੀ ਖਾਨ ਹੱਯਾਤ ਕੇ ਸੀਸ ਝਾਰੀ,
ਉਠੀ ਫਿੱਛ ਟਿੱਛੋਂ ਕੱਢਾ ਮਿੱਥ ਜੋਰੋਂ,
ਮਨੇ ਮਾਖਨ ਮੋਟਕੀ ਕਾਨ੍ਹ ਫੋਰੋਂ.”

ਕ੍ਰਿਪਾਲਦਾਸ ਦੀ ਗੱਲੀ ਦਾ ਅਸਥਾਨ ਪਿੰਡ ਹੋਹਰ (ਜਿਲਾ ਲੁਧਿਆਣਾ) ਹੈ। ਜਦ ਦਸਮੇਸ਼ ਮਾਫੀਰਾਤੇ ਤੋਂ ਉੱਚੀਰ ਦਾ ਰੂਪ ਧਾਰਕੇ ਹੋਹਰ ਪਹੁੰਚੇ, ਤਦ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਦਾਸ ਨੇ ਸਤਿਨਾਮ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਵਿਦਾਇਗੀ ਸਮੇਂ ਕਈ ਕੋਹ ਤੀਕ ਖਲੀਖ ਦਾ ਪਾਵਾ ਉਠਾਈ ਗਿਆ।

ਕ੍ਰਿਪਾਲੁ. ਵਿ—ਕ੍ਰਿਪਾਲੂਕੁ. ਕ੍ਰਿਪਾਲਾਲ. ਮਿਰਚਾਨ.

ਕ੍ਰਿਪਾਵਤ } ਵਿ—ਕ੍ਰਿਪਾਵਾਲ. ਦੇਖੋ, ਕਿਰਪਾਵਤ.
ਕ੍ਰਿਪਾਵਾਨ }
ਕ੍ਰਿਪਾਵੰਤ }

ਕ੍ਰਿਪੀ. ਸੀ. ਕ੍ਰਿਪੀ (ਅਥਵਾ ਕ੍ਰਿਪਾ). ਇਹ ਦੁੱਟਾਚਾਰਕ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਅਤੇ ਅਸੁੱਧਾ ਦੀ ਮਾਤਾ ਸੀ। ਮਹਾਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਕਹਾ ਹੈ ਕਿ ਕੌਤਮ ਦੇ ਪੁਤ੍ਰ ਭਰਦੁਜ (ਸਰਦਵਾਨ) ਦੇ ਭਪਭੰਕ ਕਰਨ ਲਈ ਇੰਦ੍ਰ ਨੇ ‘ਗ਼ਰਾਨਪਈ’ ਅਪਸਰਾ ਭੱਲੀ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਦੇਖਕੇ ਰਿਖੀ ਦਾ ਵੀਰਜ ਪਾਤ ਹੋ ਗਿਆ। ਇਹ ਵੀਰਜ ਸਰਕੁਤੇ ਵਿੱਚ ਸੁੱਟਿਆ ਗਿਆ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਇੱਕ ਨਤਕਾ ਇੱਕ ਨਤਕੀ ਉਪਜੀ। ਸ਼ਾਂਤਨੁ ਰਾਜਾ ਨੇ ਜਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵੇਖਿਆ, ਤਦ ਕ੍ਰਿਪਾ ਆਈ, ਦੋਹਾਂ ਨੂੰ ਉਠਾਕੇ ਘਰ ਲੈ ਆਇਆ ਅਤੇ ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ ਪਾਲਨਾ ਕੀਤੀ। ਇਸੇ ਕਾਰਣ ਵਾਲਕ ਦਾ ਨਾਉਂ ਕ੍ਰਿਪ ਅਤੇ ਨਤਕੀ ਦਾ ਨਾਉਂ ਕ੍ਰਿਪੀ ਹੋਇਆ। ਦੁਆਨ ਹੋਣ ਪੁਰ ਕ੍ਰਿਪੀ ਦੁੱਟ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਹੋਈ ਅਤੇ ਕ੍ਰਿਪਾਚਾਰਕ ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਸ਼ਾਂਤਨੁ ਦੀ ਵੰਸ਼ ਦਾ ਭਾਰੀ ਸਿਕਕ ਅਤੇ ਸਹਾਇਕ ਰਿਹਾ।

ਕ੍ਰਿਪੀਸੁਤ. ਕ੍ਰਿਪੀ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ, ਅਸੁੱਧਾਮਾ. “ਭੀਖਮ ਦੁੱਟ ਕ੍ਰਿਪਾਹੁ ਕ੍ਰਿਪੀਸੁਤ.” (ਕ੍ਰਿਸਨਾਚ) ਭੀਖਮਪਿਰਾਮਾ, ਦੁੱਟਾਚਾਰਕ, ਕ੍ਰਿਪਾਚਾਰਕ ਅਤੇ ਅਸੁੱਧਾਮਾ.

ਕ੍ਰਿਮ } ਕ੍ਰਿਮਿ. ਦੇਖੋ, ਕਿਰਮ. “ਚਿਚਿ ਪਾਬਰ ਕ੍ਰਿਮ ਜੰਤਾ.” (ਮ:
ਕ੍ਰਿਮਿ } ੪ ਵਾਰ ਸੋਰ)

ਕ੍ਰਿਮਿਜਾ. ਸੀ. ਕ੍ਰਿਮਿਜਾ. ਸੰਗਤ—ਕੀਤਿਆਂ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਈ ਜਾਖ। ੨ ਦੇਖੋ, ਕਿਰਮਚੀ.

ਕ੍ਰਿਯਮਾਣ. ਵਿ—ਜੋ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ੨ ਸੰਗਤ—ਉਹ ਕਰਮ, ਜੋ ਵਰਤਮਾਨ ਕਾਲ ਵਿੱਚ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ.

ਕ੍ਰਿਯਾ. ਦੇਖੋ, ਕਿਰਿਆ। ੨ ਵਰਾਕਰਣ ਦਾ ਉਹ ਅੰਕ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਕਿਸੇ ਕਰਮ ਦਾ ਹੋਣਾ ਜਾਂ ਕਰਣਾ ਪਾਇਆ ਜਾਵੇ, ਜਿਵੇਂ—ਅਉਣਾ, ਜਾਣਾ, ਲਿਖਣਾ ਆਦਿ. Verb.

ਕ੍ਰਿਯਾਚਰੁਰ. ਕਾਵਰ ਅਨੁਸਾਰ ਉਹ ਨਾਇਕ, ਜੋ ਆਪਣੀ ਕ੍ਰਿਯਾ

ਤੋਂ ਚਤੁਰਾਈ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰੇ. ਅਰਥਾਤ ਬਿਨਾ ਮੁਖ ਤੋਂ ਬੋਲੇ ਸਰੀਰ ਦੀ ਚੇਸ਼ਾ ਨਾਲ ਚਤੁਰਤਾ ਦਿਖਾਵੇ.

ਕ੍ਰਿਯਾਵਾਚਕ ਸੰਗਤਾ. ਉਹ ਨਾਮ, ਜੋ ਕ੍ਰਿਯਾਬੋਧਕ ਹੋਵੇ, ਜੈਸੇ—ਦੁਖਹਰਤਾ. ਮੁਕਤਿਦਾਤਾ ਆਦਿਕ.

ਕ੍ਰਿਯਾਵਿਸੇਸਣ. ਵਰਾਕਰਣ ਅਨੁਸਾਰ ਉਹ ਸ਼ਬਦ, ਜੋ ਕ੍ਰਿਯਾਵਾਚਕ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਭਾਵ, ਰੀਤਿ ਅਥਵਾ ਸਮੇਂ ਦੀ ਵਿਸੇਸਤਾ ਜਣਾਵੇ. ਜੈਸੇ—ਅਭੀ, ਹੁਣੇ, ਓਥੇ, ਐਸੇ ਆਦਿਕ. Adverb.

ਕ੍ਰਿਯਾਵਿਸੇਖ. ਦੇਖੋ, ਕ੍ਰਿਆਵਿਸੇਖ.

ਕ੍ਰਿਯਾਵਿਦਕਧਾ. ਸੰ. ਕ੍ਰਿਆਵਿਦਾਧਾ. ਕਾਵਰ ਅਨੁਸਾਰ ਉਹ ਨਾਇਕਾ, ਜੋ ਆਪਣੇ ਮਨ ਦੇ ਭਾਵ ਕ੍ਰਿਯਾ (ਚੇਸ਼ਾ) ਨਾਲ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਚਤੁਰ ਹੋਵੇ.

ਕ੍ਰੀਚਕ. ਦੇਖੋ, ਕੀਚਕ ੨. “ਇਹ ਬਿਧਿ ਸੁਨ ਕ੍ਰੀਚਕ ਹਰਖਨਾ.” (ਨਪੁ)

ਕ੍ਰੀਡਨ. ਦੇਖੋ, ਕਰੀਡਨ.

ਕ੍ਰੀਟ. ਦੇਖੋ, ਕਿਰੀਟ.

ਕ੍ਰੀਤ. ਸੰ. ਵਿ—ਕ੍ਰਿਯਾ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਮਰੀਦਿਆ. ਮੁੱਲ ਲੀਤਾ.

ਕ੍ਰੀਤਨ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਖੇਲ. ਖੇਲਨਾ। ੨ ਵਿਲਾਸ. ਮਯੋਲ ਕਰਨਾ.

ਕ੍ਰੀਤਾ. ਦੇਖੋ, ਕ੍ਰੀਤਨ। ੨ ਦੇਖੋ, ਅਰੂਪਾ ਅਤੇ ਮਾਧੋ ੩.

ਕ੍ਰੀਤਾਚਕੁ. ਦੇਖੋ, ਕ੍ਰੀਤਾਚਕੁ ਦਾ ਰੂਪ (੮).

ਕ੍ਰੁਧ. ਸੰ. ਕ੍ਰੁਧ. ਧਾ—ਪ੍ਰਕਾਰਨਾ—ਹੋਣਾ—ਗਾਲੀ ਦੇਣਾ—ਫੇਸ ਨਾਉਣਾ.

ਕ੍ਰੁਧ. ਸੰ. ਕ੍ਰੁਧ. ਧਾ—ਨਬਦੀਕ (ਨੇੜੇ) ਜਾਣਾ, ਟੇਵਾ ਘੁੰਮਣਾ, ਟੇਵਾ ਹੋਣਾ. ਤੁੰਡ ਹੋਣਾ, ਭੁੰਖਾ ਹੋਣਾ। ੨ ਸੰਗਤ—ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਬਲਨਾ। ੩ ਕ੍ਰੁਧਿ। ੪ ਕ੍ਰੁਧਿ ਪਰਵਤ। ੫ ਕ੍ਰੁਧਪਨ. “ਧਨੁ ਕ੍ਰਿਕੁਟੀ ਸੁ ਕ੍ਰੁਧਿ ਬਿਨ ਭਾਰੰ.” (ਨਪੁ) ਕ੍ਰੋਧ ਰੁਖਾਸਟੇ ਬਿਨਾ. ਭਾਵ—ਮੁਜਾਦਿਮ:

ਕ੍ਰੁਧ. ਸੰ. ਧਾ—ਕ੍ਰੋਧ ਕਰਨਾ.

ਕ੍ਰੁਧ. ਵਿ—ਕ੍ਰੋਧ ਸਹਿਤ. ਕ੍ਰੁਸਿ ਨਾਲ ਭਰਿਆ ਹੋਇਆ.

ਕ੍ਰੁਧ ਬਿਧਿ ਜਿਨ ਘੋਰ. ਵਾ—ਕ੍ਰੋਧੀ ਹੋਕੇ ਬਹਿਰ ਨ੍ਰ ਘੋਲ. (ਰਾਮਾਵ)

ਕ੍ਰੁਰ. ਸੰ. ਵਿ—ਨਿਰਦਈ. ਜਾਲਿਮ। ੨ ਤੱਤਾ. ਕਰਮ। ੩ ਤਿੱਖਾ, ਤੱਥ। ੪ ਅਕੁਰ ਦੀ ਥਾਂ ਭੀ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਆਇਆ ਹੈ. “ਰਵਿਦਾਸ ਅਜਮਲ ਉਧਵ ਕ੍ਰੁਰ.” (ਨਪੁ)

ਕ੍ਰੁਰਕਰਮਾ. ਵਿ—ਦਯਾ ਰਹਿਤ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. “ਸੰਗ ਕ੍ਰੁਰਕਰਮਾ ਅਥ ਆਨਾ.” (ਗੁਪਤੁ) ੨ ਸੰਗਤ—ਇੱਕ ਸੁਰਯਵੰਸ਼ੀ ਰਾਜਾ.

ਕ੍ਰੁਰਕਰਮ } ਇੱਕ ਸੁਰਯਵੰਸ਼ੀ ਰਾਜਾ. ਦੇਖੋ, ਕਾਲਸੈਣ.
ਕ੍ਰੁਰਵਰਜ }

ਕ੍ਰੁਸ. ਕਲੇਸ਼. “ਕਰੁਸਲ ਕੇ ਫੋਰ ਕ੍ਰੁਸ.” (ਰਾਮਾਵ) ਕੋਸਲ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਜਜ਼ੀਰੇ ਵੰਡਨ.

ਕ੍ਰੁਟ. ਸ਼ਰਮਾ. ਕਾਲਕਤਵੀ. “ਕੁਰਕਟ ਕ੍ਰੁਟ ਕਾਕ.” (ਨਪੁ)

ਕ੍ਰੁਸ. ਦੇਖੋ, ਕੋਸ. “ਕ੍ਰੁਸ ਮਾਤ੍ਰ ਰਬ ਜਾਇ ਅਕਾਰੀ.” (ਵਾ. ਰਾ. ਸੰ.)

ਕ੍ਰੁਸਨ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਪ੍ਰਕਾਰਨਾ. ਚਿੰਲਾਨਾ. ਵਿਲਪ ਕਰਨਾ. ਦੇਖੋ,

ਕ੍ਰੋਧ. ਧਾ.

ਕ੍ਰੋਧ. ਕ੍ਰੋਧ. ਕ੍ਰੋਧ. "ਨ ਮੇਰੇ ਨ ਕ੍ਰੋਧੇ." (ਅਕਾਲ)

ਕ੍ਰੋਧ. ਦੇਖੋ, ਕ੍ਰੋਧ.

ਕ੍ਰੋਧ. ਕ੍ਰੋਧ. ਕ੍ਰੋਧ. "ਕ੍ਰੋਧ ਬਿਨਾਸੀ ਸਕਲ ਬਿਕਾਰੀ." (ਗਉ ਮ: ਮ: ੧)

ਕ੍ਰੋਧਿ } —ਕ੍ਰੋਧਿਨੁ. ਕ੍ਰੋਧ ਵਾਲਾ. ਕ੍ਰੋਧੀ. ੨ ਦੇਖੋ, ਮੁਨੀ। ੩ ਕ੍ਰੋਧ
ਕ੍ਰੋਧੀ } ਵਾਲਾ. ਕ੍ਰੋਧ ਵਿੱਚ. ਕ੍ਰੋਧ ਸੇ. "ਕ੍ਰਾਮਿ ਕ੍ਰੋਧਿ ਲੋਭਿ ਮਨੁ
ਲੀਨਾ." (ਡੇਰ. ਮ: ੫)

ਕ੍ਰੋਧੁ. ਦੇਖੋ, ਕ੍ਰੋਧ. "ਕ੍ਰੋਧ ਖੰਡ ਪਰਚੰਡ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ)

ਕ੍ਰੋਧ. ਦੇਖੋ, ਕ੍ਰੋਧ. "ਜੇ ਅਤਿ ਕ੍ਰੋਧ ਕਰੇਕਰਿ ਧਾਇਆ." (ਆਸਾ ਕਬੀਰ)

ਕ੍ਰੋਧਿ. ਕ੍ਰੋਧ (ਕ੍ਰੋਧ) ਕਰਕੇ. ਕ੍ਰੋਧਿਤ ਹੋ ਕੇ. "ਹਸਤੀ ਕ੍ਰੋਧਿ ਮੁੰਡ ਮਹਿ ਮਾਰਿਓ." (ਗੋਤ ਕਬੀਰ)

ਕ੍ਰੋਧ. ਸੰਗਤ—ਕੋਟਿ. ਕ੍ਰੋਧ. ਸੋ ਲਾਖ. "ਜੇਰੇ ਲਾਖ ਕ੍ਰੋਧੇ ਮਨ ਨ ਹੋਰੇ." (ਗਉ ਮ: ੫)। ੨ ਭਾਵ—ਅਗਨਿਤ. ਬੇਸੁਮਾਰ.

ਕ੍ਰੋਧ. ਸੰ. ਕੋਟ. ਸੰਗਤ—ਸੁਰ। ੨ ਗੋਦ. ਅੰਕਵਾਰ। ੩ ਬਿਰਫ਼ ਦੀ ਖੇਡ। ੪ ਦੇਖੋ, ਕਰੋਡ.

ਕ੍ਰੋਧ. ਸੰ. ਕੀਤਕ. ਸੰਗਤ—ਸਾਰਸ. "ਕ੍ਰੋਧ ਸੁ ਆਰੁਣਧੁਤ ਪ੍ਰਕਾਸਤ." (ਗੁਪਤ) ੨ ਹਿਮਾਲਯ ਦੀ ਧਾਰਾ ਦਾ ਇੱਕ ਪਰਬਤ. ਹਰਿਵੰਸ਼ ਅਨੁਸਾਰ ਇਹ ਸਿਨਥ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਅਤੇ ਹਿਮਾਲਯ ਦਾ ਪੋਤਾ ਹੈ. ਮਹਾਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਕਹਾ ਹੈ ਕਿ ਕ੍ਰੋਧ ਪਰਬਤ ਅਜੇਹਾ ਮਸਤਿਆ ਕਿ ਕ੍ਰੋਧਦੀਪ ਦੇ ਵਸਨੀਕਾਂ ਨੂੰ ਦਰਤਨ ਲੱਭੇ. ਇਸ ਤੋਂ ਦੁਖੀ ਹੋ ਕੇ ਸਾਰੇ ਲੋਕ ਬਾਤਿਕੇਯ ਦੀ ਸ਼ਰਣ ਗਏ, ਜਿਸ ਤੇ ਸਿਵਪੁਤ੍ਰ ਨੇ ਤੀਰ ਆਰਾਭ ਕਰਕੇ ਅਜੇਹੀ ਮਾਰੀ ਕਿ ਪਹਾਡ ਨੂੰ ਬਿਨੁ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਖਤਰ ਨਾਲ ਕ੍ਰੋਧ ਦਾ ਸਿੰਕ ਵੱਡ ਦਿੱਤਾ. "ਕ੍ਰੋਧ ਸਿਨ ਮੇ ਜਨੁ ਸਿਵਨੰਦਨ ਬਰਛੀ ਮਾਰ ਧਸਾਈ." (ਗੁਪਤ) ੩ ਇੱਕ ਦੇਹ, ਜੋ ਮਯ ਦਾਨਵ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਸੀ. ਇਸ ਦਾ ਨਿਵਾਸ ਕ੍ਰੋਧ ਦੀਪ ਵਿੱਚ ਸੀ। ੪ ਪੁਰਾਣਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਸੱਤ ਦੀਪਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਦੀਪ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਕ੍ਰੋਧ ਪਹਾਡ ਹੈ. ਇਹ ਖੀਰਸਮੁੰਦਰ ਨਾਲ ਘਿਰਿਆ ਹੋਇਆ ਮੰਨਿਆ ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਪ੍ਰਮਾਣ ਸੋਲਾਂ ਲੱਖ ਯੋਜਨ ਲਿਖਿਆ ਹੈ. "ਕ੍ਰੋਧ ਨਾਮ ਤਿਹ ਦੀਪ ਕੀ ਨਰ ਸੁੰਦਰ ਸਮੁਦਾਯ." (ਨਾਪੁ) ੫ ਦੇਖੋ, ਕ੍ਰੋਧਪਦਾ.

ਕ੍ਰੋਧਪਦਾ. ਦੇਖੋ, ਸਵੈਯੇ ਦਾ ਰੂਪ ੨੯.

ਕ੍ਰੋਧਬਹੁ } ਸੰਗਤ—ਕ੍ਰੋਧ (ਸਾਰਸ) ਪੰਛੀ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਸਮਾਨ ਕੋਜ
ਕ੍ਰੋਧਬਹੁ } ਦੀ ਰਚਨਾ ਕਰਨੀ. ਕੋਜ ਨੂੰ ਸਿਵਨ ਵਿੱਚ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ
ਕ੍ਰੋਧਬਹੁ } ਖੜਾ ਕਰਨਾ, ਮਾਨੋ ਸਾਰਸ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਬਣ ਕਈ ਹੈ.

"ਕ੍ਰੋਧਬਹੁ ਕਿਯੋ ਅਸੁਰਿਸ ਜਥ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੪੦੫)

ਕ੍ਰੋਧ. ਸੰ. ਕਾਕ. ਧਾ—ਕੁੱਖ ਪ੍ਰਕਟ ਕਰਨਾ, ਅਬਚਾਉਣਾ, ਕੁੱਖ ਨਾਲ ਪ੍ਰਕਾਰਨਾ.

ਕ੍ਰੋਧਨ. ਸੰਗਤ—ਰੋਣਾ. ਵਿਲਾਪ। ੨ ਕੁੱਖ ਸਮੇਂ ਬਖਸ਼ੀਆਂ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਰਨ.

ਕ੍ਰੋਮ. ਦੇਖੋ, ਕ੍ਰਮ. "ਮਨ ਬਚ ਕ੍ਰੋਮ ਸੇਵੀਐ ਸਭ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ)

ਕ੍ਰਮਿਸ਼੍ਰ. ਦੇਖੋ, ਕਮਿਸ਼੍ਰ.

ਕ੍ਰਲੇਦ. ਦੇਖੋ, ਕਲੇਦ.

ਕ੍ਰਲੇਦਨ. ਦੇਖੋ, ਕਲੇਦਨ.

ਕ੍ਰ. ਵਤ—ਕਹਾ. ਕਿਥੇ। ੨ ਦੇਖੋ, ਕੁਟਿ.

ਕ੍ਰਚਿਤ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਕੋਈ ਹੀ. ਬਹੁਤ ਘੱਟ. ਸ਼ਾਯਦ ਕੋਈ। ੨ ਕਹੀ (ਕਿਤੇ) ਭੀ. "ਨਰ ਸੁਖੰ ਦ੍ਰਿਸਤਰੇ ਕ੍ਰਚਿਤ." (ਗੁਪਤ)

ਕ੍ਰਾਡ. ਦੇਖੋ, ਕੋਦੰਡ. "ਕੁਰੁਰਾਭ ਕ੍ਰਾਡ ਭੇ ਮਾਰਜੇ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧੩੭) ਕੁਰੁ ਰਾਜਾ ਧਨੁਖ ਨਾਲ ਮਾਰਿਆ.

ਕ੍ਰਾਬ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਕਾਤ੍ਰਾ. ਜੋਸ਼ਾਂਦਾ. ਚਾਰ ਹੋਲੇ ਦਵਾ ਵਿੱਚ ਚੋਸਰ ਹੋਲੇ ਪਾਣੀ ਪਾਕੇ ਉਬਾਲਣਾ ਅਤੇ ਉਸ ਦਾ ਚੌਥਾ ਹਿੱਸਾ ਪਾਣੀ ਬਾਕੀ ਰੱਖਣਾ, ਵੈਦਕ ਕ੍ਰਿਯਾ ਵਿੱਚ ਕ੍ਰਾਬ ਦੀ ਇਹ ਰੀਤਿ ਦੱਸੀ ਹੈ.

ਕ੍ਰਾਪਿ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਕਹੀ ਭੀ. ਕਿਤੇ ਭੀ.

ਕ੍ਰਾਰ. ਅਸੋਜ. ਦੇਖੋ, ਕ੍ਰਆਰ ੩. "ਜਾਨਤ ਹੋ ਘਨ ਕ੍ਰਾਰ ਕੋ ਭਰਜਤ, ਭਰਸ ਨ ਆਇ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ਅੰਸੂ ਦਾ ਬੱਦਲ ਗੱਜਦਾ ਹੈ, ਵਰ੍ਹਦਾ ਨਹੀਂ। ੨ ਦੇਖੋ, ਕ੍ਰਮਾਰ.

ਕ੍ਰਾਰਾ. ਦੇਖੋ, ਕ੍ਰਮਾਰ ੧੧.

ਕ੍ਰੈ. ਦੇਖੋ, ਕ੍ਰ। ੨ ਸਰਬ—ਕੋਈ. "ਨ ਸੁਰਟ ਠਾਢ ਕ੍ਰੈ ਰਹਜੇ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਕ੍ਰ. ਸੰ. ਕ. ਇਹ ਅੱਖਰ ਕ ਅਤੇ ਸ ਦੇ ਮੇਲ ਤੋਂ ਬਣਿਆ ਹੈ. ਪੰਜਾਬੀ ਦੀ ਰੀਤਿ ਅਨੁਸਾਰ ਇਹ ਸਾਰੇ ਵੰਡ ਅੱਖਰਾਂ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਲਿਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ, ਅਰਥਾਤ ਟਿੱਪੀ ਪਿੱਛੋਂ ਲਿਖਿਆ ਜਾਂਦਾ. ਪਰੰਤੂ ਪ੍ਰਚਲਿਤ ਕੋਲਾਂ ਦੀ ਰੀਤਿ ਮੁੱਖ ਰੱਖਕੇ ਅਸੀਂ ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ.

ਕ੍ਰਣ. ਦੇਖੋ, ਖਿਣ ਅਤੇ ਖਿਨ.

ਕ੍ਰਣਭੰਗੁਰ. ਕਣ (ਖਿਨ) ਵਿੱਚ ਨਾਸ਼ ਹੋਣ ਵਾਲਾ, ਖਿਨ ਭੰਗਰ.

ਕ੍ਰਣਿਕ. ਵਿ—ਇੱਕ ਕਣ (ਲਮਹਾ) ਮਾੜ੍ਹ ਚਹਿਣਵਾਲਾ.

ਕ੍ਰਤ. ਘਾਉ. ਭੱਟ. ਦੇਖੋ, ਭਤ. "ਜਿਨ ਕੇ ਜਗ ਅਕਤ ਸੀਸ ਪਰੈ. ਤਿਨ ਕੇ ਤਨੁ ਸਕਤ ਕੋਨ ਕਰੈ." (ਰਾਮਚੰਦ੍ਰਕਾ) ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਿਰ ਚਾਉਲ ਚੜ੍ਹਕੇ ਪ੍ਰਜੀਏ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬਚੀਰ ਨੂੰ ਸ—ਕਤ (ਜ਼ਖਮੀ) ਕੋਣ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ?

ਕ੍ਰਤਿ. ਸੰਗਤ—ਹਾਨੀ. ਨੁਕਸਾਨ। ੨ ਨਾਸ਼. ਤਬਾਹੀ.

ਕ੍ਰਤੂ. ਸੰਗਤ—ਕਤ (ਘਾਵ) ਤੋਂ ਬਚਾਉਣ ਵਾਲਾ, ਕਵਚ। ੨ ਹਿੰਸਾ (ਤਬਾਹੀ) ਤੋਂ ਬਚਾਉਣ ਵਾਲਾ ਕੜ੍ਹਯ. ਭੜ੍ਹੀ। ੩ ਰਾਜਤ। ੪ ਤਾਬਤ. ਸਕਤਿ. ਬਲ.

ਕ੍ਰਤ੍ਰਿ } ਸੰ. ਕਾਤ੍ਰਿਯ. ਸੰਗਤ—ਕਤ੍ਰ (ਬਲ) ਧਾਰਨ ਵਾਲਾ
ਕ੍ਰਤ੍ਰਿਯ } ਪੁਰਖ. ਹਿੰਦੂਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਦੂਜਾ ਵਰਣ, ਜੋ ਦੂਜਾ ਦੇ
ਕ੍ਰਤ੍ਰੀ } ਬਲ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਜਾ ਦੀ ਰਖਤਾ ਕਰਦਾ ਹੈ. ਵੇਦ, ਪੁਰਾਣ
'ਕਾਤ੍ਰਿਯਾਜ ਚਤੁਰੰਸ਼ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ—'ਕਾਤ੍ਰਿਯਾਜ ਤ੍ਰਾਧਰ ਭ੍ਰਤ੍ਰੁਵਤ
ਜਾਕਵਥ ਜਾਯੀ ਸੂਧਨੇਕੁ ਭਤ.'"

ਅਤੇ ਸਿਮ੍ਰਿਤੀਆਂ ਵਿੱਚ ਫੜੀ ਦੀ ਉਤਪੱਤੀ ਕਰਤਾਰ ਦੀ ਰੂਪ ਤੋਂ
 ਨਿਖੀ ਹੈ। ਦੇਖੋ, ਖੜੀ ਅਤੇ ਚਾਰ ਵਰਣ।
 ਕਪਣਕ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਜੋ ਵਿਸਿਆਂ ਦੀ ਪ੍ਰੀਤਿ ਨੂੰ ਵੇਖ ਦੇਖੇ।
 ਕੋਧਮਤ ਦਾ ਸੰਨਯਾਸੀ। ੨ ਰਜਾ ਵਿਕ੍ਰਮਾਦਿਤਯ ਦੀ ਸਭਾ ਦਾ ਇੱਕ
 ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਕਵਿ।
 ਕਪਾ. ਰਾਹਿ. ਰਾਤ. ਦੇਖੋ, ਕਪਾ.
 ਕਮਤਾ. ਸੰਗਤ—ਯੋਗਤਾ. ਲਿਆਕਤ। ੨ ਲਕਤਿ. ਤਾਕਤ.
 ਕਮਾ. ਦੇਖੋ, ਖਿਆ। ੨ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ. ਧਰਤੀ.
 ਕਮੀ. ਕਮਾ (ਖਿਆ) ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਕਮੀ.
 ਕਯ. ਘਟਾਉ। ੨ ਖਈ ਰੋਗ. ਦੇਖੋ, ਖਈ ੩। ੩ ਪੁਲੈ। ੪ ਵਿਨਾਸ.
 ਰਸਾਹੀ। ੫ ਰੋਗ। ੬ ਖਰਾ। ੭ ਹਿੰਸਾ। ੮ ਅੰਤ. ਲਾਪਤ.
 ਕਯਾਹ. ਦੇਖੋ, ਖਿਆਹ.
 ਕਯੀ. ਦੇਖੋ, ਖਈ ੩। ੭ ਵਿ—ਨਾਸ ਹੋਣ ਵਾਲਾ। ੩ ਸੰਗਤ—ਦਮੇ
 ਦੀ ਬੀਮਾਰੀ। ੪ ਚੰਦਮਾ. ਪੁਰਾਣਕਯਾ ਹੈ ਕਿ ਦਯ ਦੇ ਸਰਾਬ ਨਾਲ
 ਚੰਦਮਾ ਨੂੰ ਖਈਰੋਗ ਚੰਬਤ ਕਿਆ ਸੀ।
 ਕਰ. ਦੇਖੋ, ਖਰ ੯.
 ਕਰਣ. ਦੇਖੋ, ਖਰਣਾ.
 ਕਾੰਤ. ਵਿ—ਕਿਆ (ਖਿਆ) ਵਾਲਾ। ੭ ਵਿ—ਸਹਾਰਨਾ.
 ਕਾਰ. ਦੇਖੋ, ਖਾਰ.
 ਕਾਲਨ. ਸੰਗਤ—ਧੰਨਾ. ਪ੍ਰਕਾਲਨ. ਖੰਘਲਣਾ.
 ਕਿਤਿ. ਜਮੀਨ. ਦੇਖੋ, ਫਿਤਿ.
 ਕਿਤਿਪ }
 ਕਿਤਿਪਤਿ } ਪ੍ਰਿਥਿਵੀਪਤਿ. ਰੂਪਤਿ. ਦੇਖੋ, ਫਿਤਿਪਤਿ.
 ਕਿਤਿਪਾਲ }
 ਕਿਰੀਸ }
 ਕਿਪੁ. ਧਾ. ਵਗਾਹੁਣਾ. ਫੈਂਕਣਾ. ਪੁਰਣਾ. ਭੇਜਣਾ.
 ਕਿਪੁ. ਦੇਖੋ, ਫਿਪੁ. ਫਿ. ਵਿ—ਛੋਤੀ. ਛੋਰਨ. ਤੁਰੰਤ.
 ਕੀਣ. ਦੁਬਲਾ. ਪਤਲਾ. ਬਾਰੀਕ. ਦੇਖੋ, ਖੀਣ ਅਤੇ ਫੀਣ.
 ਕੀਰ. ਦੇਖੋ, ਖੀਰ ਅਤੇ ਫੀਰ.
 ਕੀਰਸਮੁਦੁ }
 ਕੀਰਸਾਗਰ } ਪੁਰਾਣਾ ਅਨੁਸਾਰ ਦੁੱਧ ਦਾ ਸਮੁੰਦਰ, ਜਿਸ ਨੂੰ
 ਕੀਰਪਿ } ਰਿਸ਼ਕਕੇ ਚੰਦਾਂ ਰਤਨ ਕੱਢੇ ਗਏ ਸਨ. ਇਸ ਵਿੱਚ
 ਕੀਰਨਿਪਿ } ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਦਾ ਨਿਵਾਸ ਲਿਖਿਆ ਹੈ.
 ਕੀਰੋਦ }
 ਕੀਵ. ਦੇਖੋ, ਖੀਵਾ.
 ਕੁਦੁ. ਦੇਖੋ, ਫੁਦੁ.

ਕੁਧ. ਦੇਖੋ, ਖੁਧ.
 ਕੁਧਾ. ਦੇਖੋ, ਖੁਧਾ.
 ਕੁਧਾਤੁਰ. ਵਿ—ਬੁੱਖ ਨਾਲ ਵਜਾਉਣਾ। ੨ ਬੁੱਖਰੋਗ ਦਾ ਮਾਰਿਆ
 ਹੋਇਆ.
 ਕੁਪ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਸਤਕਯਾ ਦੇ ਉਦਰ ਤੋਂ ਫਿਲਨ ਜੀ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ।
 ੨ ਮਹਾਭਾਰਤ ਅਨੁਸਾਰ ਇੱਕ ਸੂਰਜਵੰਸ਼ੀ ਰਜਾ, ਜੋ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ
 ਅਤੇ ਇਕ੍ਰਾਕੁ ਦਾ ਪਿਤਾ ਸੀ. ਦੇਖੋ, ਕੁਪ ੨। ੩ ਛੋਟੀ ਭਾਤੀ.
 Bush.
 ਕੁਰ. ਧਾ—ਕਤਰਨਾ—ਥੀਰਨਾ—ਛੋਦਨਾ—ਲਕੀਰ ਖਿੱਚਣੀ।
 ੨ ਸੰਗਤ—ਉਸਤਰਾ। ੩ ਫੁਰਾ। ੪ ਘਰੂਆਂ ਦਾ ਖੁਰ। ੫ ਤੀਰ. ਬਾਣ.
 ਕੁਰਪਤੁ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਉਸਤਰੇ ਜੇਹੀ ਪੱਤੀ ਵਾਲਾ, ਖਪਾ ਤੀਰ.
 ਕੁਰਪੁ. ਦਲਮ ਕੁੰਬ ਵਿੱਚ ਇਹ ਲਕਣ ਕੁਰਪਤੁ ਲਈ ਆਇਆ ਹੈ.
 ਕੇਰੁ. ਸੰਗਤ—ਦੇਹ. ਸ਼ਰੀਰ। ੨ ਅੰਤਰਕਰਣ. ਮਨ। ੩ ਖੇਤ।
 ੪ ਇਸਤ੍ਰੀ. ਨਾਰੀ। ੫ ਤੀਰਥ.
 ਕੇਰੁਕਤ. ਸੰਗਤ—ਜੀਵਾਤਮਾ, ਜੋ ਕੇਰੁ (ਦੇਹ) ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਜਾਣਦਾ
 ਹੈ। ੭ ਵਿ—ਖੇਤ ਦੇ ਜਾਣਨ ਵਾਲਾ.
 ਕੇਰੁਜ. ਵਿ—ਖੇਤ ਵਿੱਚ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ। ੨ ਸੰਗਤ—ਹਿੰਦੁਮਤ
 ਅਨੁਸਾਰ ਉਹ ਪੁਤ੍ਰ, ਜੋ ਜਿਸੇ ਦੇ ਵੀਰਯ ਤੋਂ ਆਪਣੇ ਕੇਰੁ (ਇਸਤ੍ਰੀ)
 ਵਿੱਚੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਜਿਸੇ—ਪਾਂਡਵ. ਦੇਖੋ, ਕੁਰੁਕੁਸ਼.
 ਕੇਰੁਪਾਲ. ਦੇਖੋ, ਖੇਰੁਪਾਲ.
 ਕੋਪ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਵਿਭੋਪ। ੨ ਨਿੰਦਾ। ੩ ਅਹੰਕਾਰ। ੪ ਦੇਰੀ.
 ਰਿਹ। ੫ ਭੇਜਣਾ। ੬ ਖੇਡਣਾ। ੭ ਸੰਘਣਾ। ੮ ਵਿਤਾਉਣਾ. ਦੇਖੋ,
 ਕਿਪੁ.
 ਕੋਪਕ. ਵਿ—ਫੈਂਕਣ ਵਾਲਾ. ਜੋ ਕੋਪਣ ਕਰੇ। ੨ ਸੰਗਤ—ਕੁੰਬਕਰਤਾ
 ਦੀ ਰਚਨਾ ਤੋਂ ਛੁੱਟ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਦਾ ਅਕਰਾ ਅਪਣਾ ਪਾਠ ਮਿਲਾਉਣ
 ਵਾਲਾ.
 ਕੋਪਣ. ਸੰਗਤ—ਫੈਂਕਣਾ। ੨ ਭੇਗਣਾ. ਲੁੱਟਣਾ। ੩ ਪੁਰਣਾ.
 ਭੇਜਣਾ। ੪ ਨਿੰਦਾ. ਅਪਵਾਦ.
 ਕੋਮ. ਦੇਖੋ, ਖੋਮ.
 ਕੋਮਕਲਯਾਣ. ਆਨੰਦ ਅਤੇ ਮੁਕਤਿ. ਮੰਗਲ ਅਤੇ ਮੋਕ (ਮੋਖ).
 ੨ ਕਲਯਾਣ ਰਾਗ ਦਾ ਇੱਕ ਰੋਦ, ਜੋ ਹਮੀਰ ਅਤੇ ਕਲਯਾਣ ਦੇ ਸੁਰਾਂ
 ਦੇ ਮੇਲ ਤੋਂ ਬਣਿਆ ਹੈ. ਇਸ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਸੰਕਰਗਾਯਾ ਵਿੱਚ ਹੈ.
 ਕੋਣਿ }
 ਕੋਣੀ } ਦੇਖੋ, ਫੋਣਿ.
 ਕੋਭ. ਦੇਖੋ, ਫੋਭ.
 ਕੋਰ. ਕੁਰ (ਉਸਤਰੇ) ਨਾਲ ਕੀਤਾ ਮੁੰਡਨ. ਹਜਾਮਤ.

“ਗਾਲਾ ਕੋਰਕ: ਕੁਪੁਲ: ਚਕੁਲ: ਧਾਕੁਲ: ਗੁਲੀ” (ਮਹਾਭਾਰਤ
 ਰਾਤਿ ਪਛਮ ਅ: ੧੮੭ ਸ ੨੪)

ਮੋਤੀ, ਚਾਂਦੀ ਦੇ ਵਰਕ ਮਿਲਾਏ ਗਏ ਦੇ ਦੁੱਧ ਨਾਲ ਖਾਓ।

ਕਾਲੀ ਮਿਰਚਾਂ ਇੱਕ ਤੋਲਾ, ਮਘਾਂ ਦੋ ਤੋਲੇ, ਅਨਾਰ ਦਾ ਫਿੱਲ ਚਾਰ ਤੋਲੇ, ਜੌਖਾਭ ਭੀ ਮਾਸੇ, ਚੁੜ ਅੱਠ ਤੋਲੇ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪੀਹਕੇ ਦੋ ਦੋ ਮਾਸੇ ਦੀਆਂ ਕੋਲੀਆਂ ਬਣਾਓ। ਕਰਮ ਜਲ ਨਾਲ ਦੋ ਕੋਲੀਆਂ ਨਿੱਤ ਸੇਵਨ ਕਰੋ। "ਖਈ ਸੁ ਬਾਦੀ ਭਈ ਮਵੇਸੀ।" (ਚਰਿਤ੍ਰ ੪੦੫) ਖਈਹੋ, ਖਾਜਾਉ। "ਮਾਨਸੁ ਬਪੁਰਾ ਮੁਸਾ ਕੀਨੋ ਮੀਰੁ ਬਿਲਈਆ ਖਈਹੋ ਰੇ।" (ਬਿਲਾ ਕਬੀਰ) ੨ ਦੇਖੋ, ਖਈ। ਖਏ, ਕਯ ਭਏ, ਨਾਖ ਹੋਏ। "ਸੁਨਤ ਜਸੇ ਕੋਟਿ ਅਖ ਖਏ।" (ਭਉ ਮ: ੫)

ਖਸ, ਸੰ. ਖੁਥ. ਧਾ—ਖਸਣਾ। "ਸਿਲਾ ਸੰਗ ਖਸ ਚਲਤ ਨੀਰ।" (ਗੁਪਤੁ) ਸਿਲਾ ਨਾਲ ਖਹਿਕੇ ਪਾਣੀ ਚਲਦਾ ਹੈ। ੨ ਦੇਖੋ, ਖਸਣਾ। ੩ ਡਾ. ਖਸ. ਉਸੀਰ. ਵੀਰਣਮੂਲ. ਪੰਨੀ ਦੀ ਜੜ, ਜੋ ਵੱਡੀ ਸੁਕੰਧ ਵਾਲੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਇੱਥਰ ਬਣਦਾ ਹੈ। ਕਰਮੀਆਂ ਵਿੱਚ ਅਮੀਰ ਲੋਕ ਇਸ ਦੀਆਂ ਟੱਟੀਆਂ ਅਤੇ ਪੱਖੇ ਬਣਾਉਂਦੇ ਹਨ। "ਖਸ ਟਾਟੀ ਕੀਨੇ ਫਿਰਕਾਥ।" (ਗੁਪਤੁ) ਖਸ ਦੀ ਤਾਸੀਰ ਸਰਦ ਹੈ, ਸਿਕਪੀਤ ਤਾਪ ਦਾਹ ਅਤੇ ਚਮਨ (ਕਯ) ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਦੀ ਹੈ। L. Andropogon Muricatus। ੪ ਸੰ. ਕੜਵਾਨ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਉੱਤਰ ਵੱਲ ਦਾ ਦੇਸ਼, ਕਸਮੀਰ ਦੇ ਦੱਖਣ ਵੱਲ ਦਾ ਇਲਾਕਾ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਖਸ ਜਾਤੀ ਵਸਦੀ ਸੀ। ੫ ਖਸ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲੀ ਇੱਕ ਜਾਤਿ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਹੁਣ ਖਸੀਆਂ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। "ਕਿਰਾਗਾ ਵਰਕਾ ਚਾਥਾ।" (ਮਨੁ) ੬ ਪਾਉ ਦਾ ਚੋਕ. ਪਾਮਾ।

ਖਸਕਣਾ } ਖਿ—ਆਪਣੇ ਕਾਂ ਤੋਂ ਟਲਣਾ. ਸਰਕਣਾ.
ਖਸਕਣਾ }

ਖਸਖਸ, ਸੰ. ਚਸਕਚ. ਸੰਗਤ—ਪੋਸਤ ਦਾ ਬੀਜ, ਅਹਿਯੋਨਬੀਜ. ਡਾ. ਮਸਮਾਸ. ਅੰ. Poppy-seed. ਇਹ ਅਨੇਕ ਦਵਾਈਆਂ ਵਿੱਚ ਵਰਤੀਦੀ ਹੈ, ਇਸ ਵਿੱਚ ਬੋਭਾ ਨਸ਼ਾ ਭੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਖਸਟ, ਸੰ. ਸਸੂ. ਵਿ—ਭੀਵਾਂ. ਛਠਾ। ੨ ਖਟ (ਸਟ—ਭੀ) ਦਾ ਅਰਥ ਬੋਧਕ ਭੀ ਇਹ ਲਬਦ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ ਵਰਤਿਆ ਹੈ। "ਦਸ ਅਸਟ ਖਸਟ ਸੁਵਨ ਜੁਨੇ।" (ਸਾਰ ਮ: ੫ ਪਰਤਾਲ) ਅਣਾਰਾਂ ਪੁਰਾਣ ਭੀ ਸਾਸਤ੍ਰ ਸੁਣੇ।

ਖਸਟਨੈਣ } ਭੀ ਨੇੜਾਂ ਵਾਲਾ ਤ੍ਰਿਸ਼ਿਰਾਵੈਤ. ਦੇਖੋ, ਤ੍ਰਿਸ਼ਿਰਾ. "ਹਟਣੈ
ਖਸਟਨੈਣ } ਖਸਟਨੈਣੀ." (ਰਾਮਾਥ) ੨ ਭੇਟੀਆਂ ਤਾਪ.

ਖਸਟਮ, ਸੰ. ਸਸੂ. ਵਿ—ਭੀਵਾਂ. ਛਠਾ।

ਖਸਟਮਿ } ਸੰ. ਸਸੂ. ਸੰਗਤ—ਭੀਵੀਂ ਤਿਥਿ. ਛਠ. "ਖਸਟਮਿ
ਖਸਟਮੀ } ਖਟਸਾਸਤ੍ਰ ਕਹਹਿ।" (ਭਉ ਬਿਤੀ ਮ: ੫) "ਖਸਟੀ
ਖਸਟਿ } ਖਟਦਰਸਨ ਪੁਰੁ ਸਾਜੇ।" (ਬਿਲਾ ਬਿਤੀ ਮ: ੧) ੨ ਇੱਕ
ਖਸਟੀ } ਦੇਵੀ, ਜੋ ਕਾਤਿਕਿਕ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਮੰਨੀ ਹੈ, ਹਿੰਦੂਰੀਤੀ ਅਨੁਸਾਰ ਇਸਦਾ ਪੂਜਨ ਸੰਤਾਲ ਦੇ ਜਨਮ ਸਮੇਂ ਭੀਵੇਂ ਦਿਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ੩ ਖਾਲਕ ਦੇ ਜਨਮ ਤੋਂ ਭੀਵੀਂ ਤਿਥਿ. "ਖਸਟੀ ਕੀਨ ਭਲੇ ਚੁਲਚਾਲੀ।" (ਨਾਪੁ) ੪ ਸੰ. ਜਸ੍ਰਿ. ਸੱਠ. ਸਠ. "ਖਸਟਿ ਕੁਲ

ਜਾਵਦ ਜੁਭੇ।" (ਪਾਰਸਾਵ) ਸੱਠ ਕੁਲ ਯਾਦਵਾਂ ਦੇ ਲੜ ਮੋਏ। ੫ ਸੱਠੀ ਦੇ ਚੋਲ.

ਖਸਣਾ. ਖਿ—ਖਸੋਟਨਾ (ਖੱਸਣਾ). ਖੋਹਣਾ. ਸਿੰਧੀ. ਖਸਣੁ। ੨ ਖਸਕਣਾ. ਸਰਕਣਾ. ਟਲਣਾ. ਜਗਾ ਤੋਂ ਹਟਣਾ. "ਬਿਥਾ ਸੁਮ ਖਸਤ ਹੈ।" (ਭਾਗੁ ਕ) ਵਡਾ (ਪੀੜਾ) ਅਤੇ ਬਕੇਵਾਂ ਹਟਦਾ ਹੈ। ੩ ਖਹਿਣਾ. ਖਸਣਾ.

ਖਸਤਨ. ਡਾ. ਖਿ—ਬਖਸ਼ੀ ਹੋਣਾ। ੨ ਬੀਮਾਰ ਹੋਣਾ। ੩ ਕੰਕਾਲ ਹੋਣਾ.

ਖਸਤਾ. ਡਾ. ਖਿ—ਤੁਰਤੁਰਾ। ੨ ਰੋਕੀ। ੩ ਖਾਟਿਲ. ਬਖਸ਼ੀ. ਛੱਟਤਾ। ੪ ਸੰਗਤ—ਗੁਠਨੀ.

ਖਸਨਾ. ਦੇਖੋ, ਖਸਣਾ.

ਖਸਮ ਅਬਵਾ ਖਸਮੁ. ਆ. ਖਸਮ. ਸੰਗਤ—ਸੁਮੀ. ਆਕਾ. ਮਲਿਕ. "ਨਾਨਕ ਹੁਕਮੁ ਨ ਚਲਈ ਨਾਨਿ ਖਸਮ ਚਲੈ ਅਰਦਾਸਿ", (ਵਾਰ ਆਸਾ) ੨ ਭਾਵ—ਜਗਤਨਾਥ. ਕਰਤਾਰ. "ਖਸਮ ਵਿਸਾਰਿ ਕੀਏ ਰਸ ਭੋਗ." (ਮਲਾ ਮ: ੧) ੩ ਪਤਿ. ਭਰਤਾ. "ਪਰਪਿਰ ਰਾਤੀ ਖਸਮੁ ਵਿਸਾਰਾ." (ਮਾਧੁ ਸੋਨਹੇ ਮ: ੧) ੪ ਵੈਰੀ. ਦੁਸ਼ਮਨ. "ਕਹੁ ਕਬੀਰ ਅਖਰ ਦੁਇ ਭਾਖਿ। ਹੋਇਗਾ ਖਸਮੁ ਤ ਨੋਇਗਾ ਰਾਖਿ." (ਭਉ ਕਬੀਰ) ਜੇ ਤੇਰਾ ਕੋਈ ਅਕਾਰਣ ਵੈਰੀ ਹੋਵੇਗਾ, ਤਾਂ ਰਾਮ ਰਖਣ ਕਰੇਗਾ। ੫ ਰੁ. ਖਿਸਮ. ਮਿਤ੍ਰ. ਦੋਸ਼। ੬ ਸੰਬੰਧੀ. ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ। ੭ ਡਾ. ਖਸਮ. ਫੁੱਧ. ਹੁੰਸਾ.

ਖਸਮਾਹੁ. ਖਸਮ ਤੋਂ. ਖਸਮ ਜੇ. "ਸਭਿ ਆਏ ਹੁਕਮਿ ਖਸਮਾਹੁ." (ਤਿਲੋ ਮ: ੪) ਖਸਮ ਦੇ ਹੁਕਮ ਤੋਂ ਆਏ.

ਖਸਮਾਨਾ. ਡਾ. ਖਸਮਾਨਹ. ਮਲਿਕ ਦੀ ਤਰਹਿ. ਭਾਵ—ਮਲਿਕੀ. ਸੂਤ੍ਰ. ਅਪਣਾਉਣ ਦਾ ਭਾਵ. "ਖੁਰਾਸਾਨ ਖਸਮਾਨਾ ਕੀਆ, ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਭਰਾਇਆ." (ਆਸਾ ਮ: ੧) ਖੁਰਾਸਾਨ ਤੇ ਅਪਣੀ ਹਕੂਮਤ ਦਾ ਸਿੰਗਾ ਭੇਟਾ ਕੇ, ਬਾਬਰ ਨੇ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਨੂੰ ਆ ਭਰਾਇਆ. "ਕੀਤਿ ਹਮਾਰੇ ਕੀਅਲੇ ਖਸਮਾਨਾ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) ੨ ਸਿੰਧੀ. ਖਸਿਮਾਨੇ. ਰਹਮ. ਰੁਪਾ. "ਪੁਰੁ ਜੀਉ ਖਸਮਾਨਾ ਕਰਿ ਪਿਆਰੇ." (ਸੋਰ ਮ: ੫)

ਖਸਮਿ. ਖਸਮ (ਸੁਮੀ) ਨੇ. "ਕਾਢਿ ਕੁਠਾਰ ਖਸਮਿ ਸਿਰ ਕਾਟਿਆ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫) ੨ ਖਸਮ ਨੂੰ. ਖਸਮ ਦੇ. "ਖਸਮਿ ਮਿਲਿਐ ਸੁਖੁ ਪਾਇਆ." (ਮਾਧੁ ਆ: ਮ: ੧) ਖਸਮ ਦੇ ਮਿਲਣ ਤੋਂ.

ਖਸਮੁ. ਦੇਖੋ, ਖਸਮ. "ਖਸਮੁ ਵਿਸਾਰਿ ਖੁਆਰੀ ਕੀਨੀ." (ਮਲਾ ਮ: ੧)

ਖਸਰਾ. ਚੋਚਕ ਦੀ ਤਰਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਬੀਮਾਰੀ. ਸੰ. ਮੱਥਰਜੂਰ. ਮਧੁਜੂਰ. ਮਧੋਰਾ. ਆ. ਰੁਸਥਾ. measles. ਇਸ ਰੋਗ ਵਿੱਚ ਤਾਪ ਹੋਕੇ ਸਰੀਰ ਵਿੱਚ ਜਲਨ ਜੇਹੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ. ਪਿਆਸ ਬਹੁਤ ਲਗਦੀ ਹੈ, ਮੂੰਹ ਲਾਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜੀਭ ਤਾਰੂਆਂ ਸੁਕਦਾ ਹੈ, ਚੁੜ ਦਿਨ ਪਿੱਛੋਂ ਕਰਦਨ ਛਾਤੀ ਆਦਿਕ ਥਾਵਾਂ ਤੇ ਭੇਟੀਆਂ ਭੇਟੀਆਂ ਭੁਨਸੀਆਂ ਦਿਖਾਈ ਦਿੰਦੀਆਂ ਹਨ.

ਇਸ ਦਾ ਦਿਲਜ ਹੈ—

(੧) ਮੋਢਾ, ਸਤਾਹਤਰਾ, ਮੁਲੱਠੀ, ਦਾਖ਼, ਇੱਕੋ ਜੇਹੀਆਂ ਵਚਨ. ਦੀਆਂ ਨੌਕੇ ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਕਾਢੇ, ਜਦ ਪਾਣੀ ਅੱਠਵਾਂ ਹਿੱਸਾ ਰਹੇ ਤਦ ਉਰਾਰ ਛਾਣਕੇ ਥੋੜਾ ਥੋੜਾ ਬਹਿਦ ਮਿਲਾਕੇ ਰੋੜੀ ਨੂੰ ਦੇਵੇ.

(੨) ਚੰਦਨ, ਖਸ, ਧਨੀਆਂ, ਬਾਲਣਤ, ਸਤਾਹਤਰਾ, ਮੋਢਾ, ਲੁੰਢ, ਇਹ ਸਮੁੱਚੇ ਦੀਆਂ ਦਵਾਈਆਂ ਨੈ ਕੇ ਕਾੜਾ ਕਰਕੇ ਥੋੜਾ ਥੋੜਾ ਪਿਆਵੇ.

(੩) ਤੁਲਸੀ ਦੇ ਪੱਤੇ ਗਿਆਚਾਂ, ਮੁਲੱਠੀ ਫੀ ਮਾਥੇ, ਖੁਬਕਲਾਂ ਇੱਕ ਤੋਲਾ, ਸੌਂਫ ਫੀ ਮਾਥੇ, ਲੋਂਕ ਇੱਕ, ਅੰਜੀਰ ਦਾ ਚੌਥਾ ਹਿੱਸਾ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਭਨਾਂ ਨੂੰ ਔਧ ਸੋਚ ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਉਬਾਲੇ, ਜਦ ਪਾਣੀਆਂ ਪਾਣੀ ਰਹੇ, ਤਾਂ ਉਰਾਰਕੇ ਕੁਮਾਨ ਨਾਲ ਛਾਣ ਲਵੋ। ਇਹ ਫਲ ਰੋੜੀ ਨੂੰ ਥੋੜਾ-ਥੋੜਾ ਦੇਵੇ। ੨ ਅ. ਪਟਵਾਰੀ ਦਾ ਉਹ ਕਾਗਜ਼, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਥੋੜਾ ਦੇ ਨੰਬਰ ਅਤੇ ਮਿਣਤੀ ਹੋਵੇ। ੩ ਕਿਸੇ ਹਿਸਾਬ ਦਾ ਕੱਚਾ ਪਿੱਤਾ।

ਖਸਲਤ } ਅ. ਖਸਲਤ. ਸੰਕਤਾ—ਸੁਭਾਉ. ਆਦਰ, ਵਾਦੀ.
ਖਸਲਤਿ } "ਮੁੱਢੇ ਦੀ ਖਸਲਤਿ ਨ ਕਈਆ." (ਮ: ੩ ਵਾਰ ਭਿਰ)

ਖਸਿ. ਦੇਖੋ, ਖਸਣਾ. "ਜਬ ਭਾਵੈ ਲੋਇ ਖਸਿ." (ਸ ਕਬੀਰ) ਖਸੇਟ (ਖੇਹ) ਲਵੇ। ੨ ਖਹਿਕੇ. ਦੇਖੋ, ਖਸ. "ਖਸਿ ਆਪਸ ਮਹਿ ਚਿਰੇ ਮਹੀਪ." (ਗੁਪਤੁ)

ਖਸਿਯਾ } ਦੇਖੋ, ਖਸ ਪ। ੨ ਵਿ—ਖਸੀ. ਅਖਤਾ. ੩ ਸੰਕਤਾ—
ਖਸੀਆ } ਭਕਰਾ. ਭਾਗ. ਇਹ ਨਾਉਂ ਪੈਣ ਦਾ ਕਾਰਣ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਖਾਣ ਲਈ ਪਾਲੇ ਹੋਏ ਬਕਰਿਆਂ ਨੂੰ ਛੋਟੀ ਉਮਰ ਵਿੱਚ ਹੀ ਖੋਸੀ ਕਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ. "ਖਸਿਯਾ ਅਧਿਕ ਸੰਗ ਨੈ ਆਏ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੫੨) ੪ ਥੋੜਾ. ਅੰਡਕੋਲ.

ਖਸੁ. ਦੇਖੋ, ਖਸਣਾ.

ਖਸੁਸਨ. ਅ. ਖਸੁਸਨ. ਫ਼ਿ. ਵਿ—ਖਸ ਕਰਕੇ. ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਰਕੇ.

ਖਸੋਟਨਾ. ਫ਼ਿ—ਖੋਹਣਾ. ਫੀਨਨਾ.

ਖਸੀਮ. ਦੇਖੋ, ਖਸਮ.

ਖੋਸਣਾ. ਫ਼ਿ—ਖੋਹਣਾ. ਫੀਨਨਾ.

ਖੋਸੀ. ਅ. ਖੋਸੀ. ਜਿਸ ਦਾ ਖਸੀਆ (ਅੰਡਕੋਲ—ਢੋਰਾ) ਨਿਕਾਸ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ੨ ਭਾਵ—ਭਕਰਾ. ਦੇਖੋ, ਖਸਿਯਾ ੩.

ਖਸੁ. ਦੇਖੋ, ਖਸਟ.

ਖਸਿ. ਦੇਖੋ, ਖਸਟਿ.

ਖਸੀ. ਦੇਖੋ, ਖਸਟੀ.

ਖਹਣਾ. ਦੇਖੋ, ਖਸ. ਫ਼ਿ—ਸੰਖਸਿਟ ਕਰਨਾ। ੨ ਕਸਮਕਸੀ ਕਰਨੀ। ੩ ਲਤਨਾ ਭਿੜਨਾ.

ਖਹਦੀ. ਖਾਦਨ ਕੀਤੀ. ਖਾਧੀ. "ਆਪਿ ਖਹਦੀ ਬਿਰਿ ਦਬਟੀਐ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੩) ਆਪਿ ਖਾਧੀ ਅਤੇ ਹੋਰਨਾਂ ਨੂੰ ਸਿਰਾਤ (ਵੰਡੀ) ਹੈ.

ਖਹਰਾ. ਦੇਖੋ, ਖਹਿਰਾ.

ਖਹੜਾ. ਸੰਕਤਾ—ਹਠ. ਜਿਦ. "ਖੋਇ ਖਹੜਾ ਭਰਮੁ ਮਨ ਕਾ." (ਮਾਰੂ ਮ: ੫) ੨ ਰਿਹਾਤ.

ਖਹਿ. ਖਹਕੇ. ਦੇਖੋ, ਖਹਣਾ.

ਖਹਿਣਾ. ਦੇਖੋ, ਖਹਣਾ.

ਖਹਿਰਾ. ਕਹਨੂਰ ਦੇ ਰਾਜਾ ਤਾਰਾਚੰਦ ਦੇ ਪੁੱਤ੍ਰ ਜਹੀਰ ਚੰਦ ਦੀ ਵੰਸ਼ ਦੇ ਰਾਜਪੂਤ। ੨ ਇੱਕ ਸੱਟ ਕੇਰੂ, ਜਿਸ ਵਿੱਚੋਂ "ਮਹਮਾ" ਨਾਮੀ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਦਾ ਪੁਸ਼ਿੱਧ ਸਿੱਖ ਸੀ। ੩ ਖਹਿਰਾ ਕੋਤ ਦਾ ਵਸਾਇਆ ਇੱਕ ਪਿੰਡ. ਦੇਖੋ, ਬਾਵਨੀ ਸਾਹਿਬ ਨੰ: ੭.

ਖਹਿਰੇ. ਖਹਿਰਾ ਦਾ ਬਹੁ ਵਚਨ. ਦੇਖੋ, ਖਹਿਰਾ.

ਖਹੁ. ਦੇਖੋ, ਭਕ. "ਅੰਤਕਾਲ ਖਹੁ ਨਾਖਹੁ ਰੁਖਿ." (ਭਾਗੁ) ਅੰਤ ਨੂੰ ਨਾਖ (ਲਾਕਾ) ਤੋਂ ਭਿਝਣ ਦਾ ਨਾਲ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ.

ਖਹੁਰਾ. ਵਿ—ਖੁਰਦਰਾ. ਖਰੁਰਾ. ਖਲਦਰਾ। ੨ ਥੋੜਾ ਥੋਲ ਥੋਲਣ ਵਾਲਾ.

ਖਹੰਦਾ. ਵਿ—ਖਹਿੰਦਾ. ਲੜਦਾ. ਚਿਤਦਾ. "ਸੁਖ ਨ ਪਾਇਨਿ ਮੁਗਧਨਰ ਸੰਤ ਨਾਲਿ ਖਹੰਦੇ." (ਮ: ੪ ਵਾਰ ਗਉ ੧)

ਖਖ. ਦੇਖੋ, ਖੱਖ.

ਖਖਰ. ਸੰਕਤਾ—ਖ (ਖਰ) ਖਰ (ਤਾਮਸੀ ਸੀਵਾਂ ਦਾ). ਭੋਹਮੁ ਅਤੇ ਧਮੁਤੀਆਂ (ਭਰਿੰਡ ਅਤੇ ਤੰਦਣੀਆਂ) ਦਾ ਛੱਤਾ.

ਖਖਤੀ. ਦੇਖੋ, ਕਕਤੀ. "ਖਖਤੀਆਂ ਸੁਹਾਵੀਆਂ ਲਕੜੀਆਂ ਅਕ ਕੰਠਿ." (ਵਾਰ ਕਉ ੨ ਮ: ੫) ਭਾਵ—ਥੋੜੇ ਤਾਮਸੀ ਮਿੱਠਤ ਵਾਲੇ ਹੋਏ। ੨ ਅੱਕ ਦੀ ਕੁਕੜੀ. ਅੱਕ ਦਾ ਫਲ. ਦੇਖੋ, ਭੁੱਢੀ ੨.

ਖਖਾ. ਖਕਾਰ ਅੱਖਰ ਦਾ ਉੱਚਾਰਣ। ੨ ਖ ਅੱਖਰ. "ਖਖਾ, ਖਰਾ ਸਰਾਹਉ ਤਾਰੂ." (ਭਾਵਨ)

ਖੱਖ. ਸੰ. ਚਕ੍ਰ. ਧ—ਹੱਸਣਾ. ਠੱਠਾ ਕਰਨਾ। ੨ ਸੰਕਤਾ—ਅਖੌਲ. ਠੱਠਾ। ੩ ਖ (ਆਕਾਸ਼) ਵਿੱਚ ਛਾਈ ਹੋਈ ਬਾਰੀਕ ਗਰਦ.

ਖੱਖੇ. ਕੁਰੁਪਤਾਪਸੁਰਕ ਅਨੁਸਾਰ ਉਹ ਕਸਮੀਰੀ ਮੁਸਲਮਾਨ, ਜੋ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਦੇ ਵੇਲੇ ਖੜੀਆਂ ਤੋਂ ਮੁਸਲਮਾਨ ਬਣੇ ਹਨ. "ਤਿਸ ਦਿਨ ਤੁਰਕ ਭਏ ਤਹਿ ਜਾਰੇ। ਹਿੰਦੁਨ ਹਾਕਮਾਰ ਉਚਾਰੇ। ਖਖਿ ਨਾਮ ਭਯੋ ਖੜੀਨ। ਭੰਭੇ ਨਾਮ ਦਿਜਨ ਕੈ ਚੀਨ." (ਗੁਪਤੁ)

ਖਕ. ਸੰ. ਸੰਕਤਾ—ਖ (ਆਕਾਸ਼) ਵਿੱਚ ਜੋ ਕ (ਕਮਨ) ਕਰੇ, ਪੰਡੀ। ੨ ਸੁਰਜ। ੩ ਚੰਦ੍ਰਮਾ। ੪ ਭਾਰਾ। ੫ ਦੇਵਤਾ। ੬ ਪਵਨ। ੭ ਟਿੱਛ. ਆਹਣ। ੮ ਭੰਦਨ। ੯ ਤੀਰ. ਬਾਣ। ੧੦ ਖਤਰ (ਫ਼ਿਪਾਣ) ਦਾ ਸੰਖੇਪ. "ਖਕ ਖੰਡ ਚਿਹੰਡ ਖਲਦਲ ਖੰਡ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ) "ਛੜੀ ਕੋਤਿਕ ਖਕਧਾਰੀ." (ਗੁਪਤੁ) ਦੇਖੋ ਖਕਿ.

ਖਕਅਹਿ. ਪੰਡੀਆਂ ਦਾ ਵੈਰੀ, ਬਾਜ਼। ੨ ਤੀਰ ਦਾ ਵੈਰੀ ਖਕੜ. ਆਉਂਦੇ ਬਾਣ ਨੂੰ ਖੋਧਾ ਤਲਵਾਰ ਨਾਲ ਕੱਟ ਦਿੰਦੇ ਸਨ "ਖਕ ਮਿਝ ਸੰਭ ਤੁਜੰਗ ਕਨ ਏ ਪਦ ਪ੍ਰਿਥਮ ਉਚਾਰ। ਫੁਨ ਅਹਿ ਸਰਦ ਉਚਾਰੀਐ" ਇਸ ਵਰਤਪੱਤਿ ਅਨੁਸਾਰ ਵਿਮਾਨ, ਫੇਰੂਨ, ਹਫਾਟੀ ਜਹਾਜ਼ ਆਦਿ ਸਭ "ਖਕ" ਕਾ.

ਜਾਨ ਤਿਸੈ ਤਰਵਾਰ." (ਸਨਮਾ)

ਖਗੋਲ. ਵਿ—ਪੰਡੀ ਦਾ ਸ਼ਰੀਰ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ. ਪੰਡੀ ਦੀ ਹੈ ਦੇਹ ਜਿਸ ਦੀ. ਭਾਕਸ਼ੁਸ਼ੁੰਡਿ, ਗੁਰੁਤਾਇ। ੨ ਹੰਸ ਅਵਤਾਰ. "ਖਗੋਲ ਮੀਨਤਨ ਮ੍ਰਿਗਤਨ ਬਰਾਹਤਨ ਸਾਧੂ ਸੰਗਿ ਉਧਾਰੇ." (ਮਲਾ ਮ: ੫) ਹੰਸਾਵਤਾਰ, ਮੱਛਾਵਤਾਰ, ਸਿੰਗੀਰਿਧਿ, ਬਰਾਹਾਵਤਾਰ ਸਾਧੂ ਸੰਗਿ ਉਧਾਰੇ। ੩ ਦੇਖੋ, ਤਨ। ੪ ਅਤੇ ਤਨੁ.

ਖਗੋਲੀ. ਖਤਕ (ਤਲਵਾਰ) ਅਤੇ ਤੀਰ ਵਾਲੀ, ਸੈਨਾ. (ਸਨਮਾ)

ਖਗਪਤਿ. ਪੰਡੀਆਂ ਦਾ ਸੁਆਮੀ, ਗੁਰੁਤਾ. ੨ ਤਾਵ—ਮਨ. ਦੇਖੋ, ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਦਾ ਕਬਿੱਤ ੨੩੦.

ਖਗਪਤਿ ਅਸਤੁ. ਗੁਰੁਤਾਸਤੁ. ਦੇਖੋ, ਉਰਕ ਅਸਤੁ.

ਖਗਰਾਜ. ਪੰਡੀਆਂ ਦਾ ਰਾਜਾ ਗੁਰੁਤਾ. ੨ ਰਾਜ। ੩ ਹੰਸ.

ਖਗਰੋਹ } ਗੁਰੁਤ ਦੀ ਸਵਾਰੀ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਵਿਸ਼ਨੁ. ਜੋ ਖਗ (ਪੰਡੀ)
ਖਗਾਸਨ } ਪੁਰ ਆਰੋਹਣ ਕਰਦਾ ਹੈ. "ਮੁਗਰਿ ਨੈ ਨ ਕਰੈ ਖਗਰੋਹੈ."
(ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ਕਿਤੇ ਜਾਡੀਆਂ ਸ਼ਕਲਾਂ ਨੂੰ ਕ੍ਰਿਸਨਦੇਵ ਨੈ ਨਾ ਬਰ ਲਏ.
ਦੇਖੋ, ਗੁਰੁਤਾ. ੨ ਹੰਸ. ਮੇਰ ਆਇ ਤੇ ਚਕ੍ਰਨ ਵਾਲੇ ਦੇਵਤੇ ਭੀ
ਖਗਾਸਨ ਕਹੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਵਾਹਨ.

ਖਗਾਂਤਕ. ਖਗ-ਅੰਤਕ. ਪੰਡੀਆਂ ਦਾ ਅੰਤ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਰਾਜ।
੨ ਦੇਖੋ, ਖਗਅਰਿ ੨.

ਖਗਾਧਿਪ. ਖਗ (ਪੰਡੀਆਂ) ਦਾ ਅਧਿਪ (ਸੁਆਮੀ) ਗੁਰੁਤਾ. ੨ ਪੰਡੀ
ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਸਵਾਰੀ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲਾ ਦੇਵਤਾ. ਦੇਖੋ, ਵਾਹਨ.

ਖਗਿ. ਖਤਕ (ਤਲਵਾਰ) ਨਾਲ. ਦੇਖੋ, ਖਗ ੧੦. "ਰੋਕ ਦੇਖ ਅਖ
ਮੇਰ ਛਿਏ ਹਰਿਨਾਮ ਖਗਿ." (ਸਵੈਯੇ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਾਵਾ ਮ: ੫)

ਖਗਿਸ } ਖਗ-ਈਸ਼. ਖਗ-ਇੰਦੁ. ਪੰਡੀਆਂ ਦਾ ਈਸ਼ (ਸੁਆਮੀ),
ਖਗਿੰਦ } ਗੁਰੁਤ. ਪੰਡੀਆਂ ਦਾ ਇੰਦੁ. "ਖਗਿਸ ਕੇ ਸਰ ਲਾਗੇ."
ਖਗੋਸ } (ਚਰਿਤ੍ਰ ੨੦੪) "ਮਲਕਾ ਖਗਿੰਸ ਜਿਨ ਕਾਥ ਤੇ ਮਹਾਲ
ਖਗੋਂਦੁ } ਬਿੰਦ." (ਨਾਪੁ) ਮੱਛਰੋਂ ਗੁਰੁਤ ਅਤੇ ਕਾਢੀ ਤੋਂ ਹੰਸ ਕੀਤੇ.
"ਜੇ ਨਰ ਕੁਸੇ ਕਲੁਖ ਅਹੇਸਾ। ਜਾਂਹਿ ਸਰਨ ਸੈ ਨਾਮ ਖਗੇਸਾ."
(ਨਾਪੁ) ੨ ਸੁਰਜ। ੩ ਚੰਦ੍ਰਮਾ। ੪ ਦੇਵਰਾਜ. ਇੰਦੁ.

ਖਗੋਲ. ਸੰਗਤ—ਖ (ਆਕਾਸ਼) ਮੰਡਲ. ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਵਾਂਗ ਜੋ ਆਕਾਸ਼
ਕੋਲ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ. Celestial sphere.

ਖਗੋਲਵਿਦਯਾ. ਸੰਗਤਾ—ਉਹ ਵਿਦਯਾ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਆਕਾਸ਼ਮੰਡਲ ਦੇ
ਗੁਣਾਂ ਦੀ ਚਾਲ ਅਤੇ ਅਸਰ ਜਾਣਿਆ ਜਾਵੇ, ਜਯੋਤਿਸ਼. Astronomy.

ਖੱਗ. ਖਤਕ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. ਕ੍ਰਿਪਾਣ. ਦੇਖੋ, ਖਤਕ. "ਖੱਗਨ ਖਤਾਕੇ
ਖੁਲੈਂ ਰੁੱਪਕ ਤਤਾਕੇ ਤੁੰਗ." (ਬਾਵਾ ਰਾਮਦਾਸ)

ਖੱਗਖਜਾਤਾ. ਵਿ—ਖਤਕਵਿਦਯਾ ਵਿੱਚ ਖਜਾਤਿ (ਪ੍ਰਸਿੱਧਿ) ਰੱਖਣ
ਵਾਲਾ. ਤਲਵਾਰ ਦੇ ਵਰਤਣ ਦੀ ਵਿਦਯਾ ਵਿੱਚ ਮਸ਼ਹੂਰ. "ਦੇਉ
ਖੱਗਖਜਾਤਾ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਖੱਗਬਹਾਦੁਰ. ਖੱਗ (ਤੋਕ) ਬਹਾਦੁਰ. ਭਾਈ ਸੁੱਖ ਸਿੰਘ ਨੇ
ਗੁਰੁਵਿਲਾਸ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਤੇਗਬਹਾਦੁਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਨਾਉਂ ਦਾ ਅਨੁਵਾਦ
(ਉਲਥਾ) ਕਰਕੇ ਅਨੇਕ ਥਾਂ ਖੱਗਬਹਾਦੁਰ ਲਿਖਿਆ ਹੈ.

ਖੱਗਾ. ਵਿ—ਖਤਕ ਜੇਹਾ. ਖਤਕ ਦੇ ਆਕਾਰ ਦਾ। ੨ ਸੰਗਤਾ—ਸਰੀਰ
ਪਲਾਸ ਆਇ ਦਾ ਫਲ, ਜੋ ਖਤਕ ਜੇਹੇ ਆਕਾਰ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.

ਖਭ. ਸੰ. ਭਾਕ੍. ਧਾ—ਸੰਪਦਾ ਸਹਿਤ ਕਰਨਾ, ਪਵਿਤ੍ਰ ਕਰਨਾ,
ਖਿੱਚਕੇ ਬੰਨ੍ਹਣਾ, ਜੜਨਾ.

ਖਚਣਾ } ਫਿ—ਮਿਲਣਾ—ਜੁੜਨਾ. (ਦੇਖੋ, ਖਚ ਧਾ) "ਪ੍ਰੀਤਿ ਪ੍ਰੇਮ
ਖਚਨਾ } ਤਨੁ ਖਚਿਰਹਿਆ." (ਚਉਥੇਲੇ ਮ: ੫) "ਸਤਿਸੰਗਤਿ
ਸੇਤੀ ਮਨ ਖਚਨਾ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ) "ਹਰਿਸੰਗਿ ਸੰਗਿ ਖਚੀਐ."
(ਸਾਰ ਮ: ੫ ਪਤਤਾਲ)

ਖਚਰ. ਵਿ—ਖ (ਆਕਾਸ਼) ਵਿੱਚ ਚਰ (ਫਿਰਨ) ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਤਾ—
ਪੰਡੀ. ਦੇਖੋ, ਖਗ। ੩ ਦੇਖੋ, ਖਚਰ। ੪ ਖਚਰਾਪਨ. ਖਚਰਊ.
ਖਚਰਊ. ਖਚਰਾਪਨ. ਚੁਟਿਲਤਾ ਫਲ. ਕੰਪਟ.

ਖਚਰਾ. ਵਿ—ਦੇਗਲਾ। ੨ ਨੀਚ. ਦੁਸ਼। ੩ ਸ਼ਰੀਰ.

ਖਚਾ. ਦੇਖੋ, ਖਚ ਧਾ. ਸੰਗਤਾ—ਸੰਪਦਾ. ਝਾਨ ਲੈਕਤ. "ਅੰਦਰਹੁ
ਬੋਝਾ ਬੁਝਿਆਬੁ ਕੂੜੀ ਸਭ ਖਚਾ." (ਵਾਰ ਮਾਧੂ ੨ ਮ: ੫)

ਖਚਿ. ਖਚਿਤ ਹੋ ਕੇ. ਦੇਖੋ, ਖਚਣਾ.

ਖਚਿਤ. ਵਿ—ਮਿਲਿਆ ਹੋਇਆ। ੨ ਜਤਿਆ ਹੋਇਆ। ੩ ਖਿੱਚਿਆ
ਹੋਇਆ। ੪ ਲਿਵਲੀਨ ਹੋਇਆ. "ਮਨ ਖਚਿਤ ਪ੍ਰੇਮਰਸ." (ਸਾਰ
ਮ: ੫) ਦੇਖੋ, ਖਚ ਧਾ.

ਖੱਚ. ਸੰਗਤਾ—ਭਗਤਾ. ਕਲੇਸ਼। ੨ ਭਯਾਦ. ਖੱਪ.

ਖੱਚਰ. ਸੰਗਤਾ—ਕਧੇ ਅਤੇ ਖੇਤੀ ਦੇ ਮੇਲ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਈ ਟਿੱਕ
ਨਸਲ. ਸੰ. ਅਸੁਤਰ.

ਖਜ. ਸੰ. ਭਾਕ੍. ਧਾ—ਚਿਤਕਣਾ—ਹਿਲਾਉਣਾ—ਮਿਟਾਉਣਾ.

ਖਜਲ. ਸੰਗਤਾ—ਖ (ਆਕਾਸ਼) ਦਾ ਜਲ. ਸ਼ਬਨਮ. ਓਸ. ਖੁੱਲ।
੨ ਖ ਯੁ ਖਜਿਲ. ਵਿ—ਸ਼ਰਮਿੰਦਾ. ਨੱਜਿਭ.

ਖਜਾਨਦੀ. ਭਾ ਯੁ ਯੁ ਸੰਗਤਾ—ਖਜਾਨਾ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ. ਭੋਜਪ.

ਖਜਾਨਾ } ਖ ਯੁ ਖਜਾਨਹ. ਸੰਗਤਾ—ਧਨ ਰੱਖਣ ਦਾ ਘਰ. ਭੋਜ.
ਖਜੀਨਾ } ਧਨਾਗਾਰ. "ਨਾਮ ਖਜਾਨਾ ਭਗਤੀ ਪਾਇਆ." (ਗੁਰੂ
ਮ: ੫) "ਹਰਿ ਹਰਿ ਜਨ ਕੈ ਮਾਲ ਖਜੀਨਾ." (ਸੁਖਮਨੀ)

ਖਜੁਰ. ਸੰ. ਖਜੁਰ. ਸੰਗਤਾ—ਟਿੱਕ ਬਿਰਭ, ਜਿਸ ਦਾ ਫਲ ਫੁਹਾਰਾ
ਹੁੰਦਾ ਹੈ. Phoenix sylvestris. "ਜਲ ਕੀ ਮਾਫੁਲੀ ਚਰੈ
ਖਜੁਰਿ." (ਟੋਡੀ ਨਾਮਦੇਵ) ਭਾਵ—ਅਣਭਣ ਗੱਲਾਂ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ।
੨ ਚਾਂਦੀ. ਰਜਤ. "ਕੰਚਨ ਔਰ ਖਜੁਰ ਦਯੈ ਪੁਨ ਦਾਸੀ ਦਈ"
(ਨਾਪੁ) ੩ ਬਿੰਦੂ. ਨੂਹਾਂ। ੪ ਹਤਤਾਲ.

ਖਜੁਰਾ. ਦੇਖੋ, ਖਜੁਰ ੩। ੨ ਸੰ. ਖਜੁਰਾ—ਕੰਨਖਜੁਰਾ. ਕੰਨ
ਵਿੱਚ ਘਸਣ ਵਾਲਾ ਟਿੱਕ ਕੀਤਾ, ਜਿਸ ਦੀ ਸ਼ੁਭਪਾਦ ਸੰਗਤਾ ਭੀ ਹੈ.
ਦੇਖੋ, ਸਰਪਾਦ. "ਸੀਸ ਪਟਕਤ ਜਾਂਕੇ ਕਾਨ ਮੇ ਖਜੁਰਾ ਧਸੈ."
(ਅਕਾਲ) ਦੇਖੋ, ਕੰਨਖਜੁਰਾ.

ਖਜੁਰਿ. ਖਜੁਰ ਉੱਤੇ. ਦੇਖੋ, ਖਜੁਰ ੧। ੨ ਖਜੁਰ ਨਲ.

ਖਜੁਰੀ. ਸੰਗਤਾ—ਖਜੁਰ. ਖਜੁਰ ਦਾ ਫਲ. ਖੁਰਮਾ. ਫੁਹਾਰਾ. "ਰਬ
ਖਜੁਰੀ ਪਕੀਆ ਮਾਖਿਅ ਨਈ ਵਹੀਨਿ." (ਸ. ਫਰੀਦ) ਸੰਤਾਂ

ਦੇ ਹਿਤਰੇ ਵਾਕ ਖਰੁਰਾ ਅਤੇ ਹਰਿਗੁਣ ਚਰਚਾ ਸਹਿਦ ਦੀ ਨਦੀ ਹੈ।
ਖੋਜਲ, ਸਰਮਿੰਦਾ, ਦੇਖੋ, ਖਜਲ ੨.

ਖਟ^੧. ਸੰ. ਘਟ, ਧਾ—ਚਾਹੁਣਾ—ਇੱਛਾ ਕਰਨਾ, ਚੁੰਛਣਾ, ਤਲਾਸ਼ ਕਰਨਾ। ੨ ਸੰ. ਸਟ, ਡੀ. ਸ਼ਲ (Six). “ਏਕ ਖਤੀ ਖਟ ਮਾਸਾ.” (ਤੁਖਾ ਬਾਰਹਮਾਹ) ੩ ਡੀ ਸੰਖਯਾ ਵਾਲੀ ਵਸਤੂ, ਜੈਸੇ ਖਟ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ, ਖਟ ਕਰਮ ਆਦਿ. “ਖਟ ਭੀ ਏਕਾ ਬਾਤ ਬਖਾਨਹਿ.” (ਰਾਮ ਮ: ੫) ੪ ਸੰ. ਘਟ, ਅੰਧਾ ਕੁਆ (ਅੰਨ੍ਹਾ ਖੁਹ). ੫ ਕਛ, ਬਲਕਮ। ੬ ਹਲ, ਵਧੀ ਕਰਨ ਦਾ ਸੰਦ। ੭ ਖਾਸ (ਖਾਹ). ੮ ਦੇਖੋ, ਖੱਟਣਾ। ੯ ਸਿੰਧੀ—ਖਾਟ, ਮੰਜਾ.

ਖਟਉਰਮਿ } ਸੰ. ਵਧਿ—ਸਫ਼ੂਮਿ. ਸੰਕਯਾ—ਫੀ ਨਹਿਰਾਂ. ਡੀ
ਖਟਉਰਮੀ } ਤਰੰਕ. ਅਰਥਾਤ—ਬੁੱਖ, ਤੁਖਾ, ਸ਼ੋਕ, ਮੋਹ, ਬੁਧਾਪਾ
ਅਤੇ ਮਰਣ। ੨ ਡੀ ਐਸ਼ੁਕਾ ਵਾਲਾ, ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ. ਦੇਖੋ, ਭਗਵਾਨ.
ਖਟਆਨਨ. ਡੀ ਹਨ ਆਨਨ (ਮੁਖ) ਜਿਸ ਦੇ. ਦੇਖੋ, ਖਟਮੁਖ.
ਖਟਅੰਗ. ਸੰ. ਵਧਾ—ਸਤੰਕ. ਡੀ ਅੰਗ. ਸਰੀਰ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਡੀ
ਅੰਗ ਇਹ ਹਨ—ਜਿਹ, ਦੋ ਬਾਹਾਂ, ਛਾਤੀ, ਦੋ ਟੰਕਾਂ। ੨ ਏਹ.
ਸਰੀਰ, ਜਿਸ ਦੇ ਡੀ ਅੰਗ ਹਨ. “ਖਟਅੰਗ ਪਾਣਿ ਉਛਾਲੀਅੰ.”
(ਚੰਡੀ ੨) ਦੁਬਾਰਾ ਨੇ ਬੁੰਡ ਦਾ ਸਰੀਰ ਹੋਛ ਨਾਲ ਉਛਾਲਿਆ।
੩ ਨੀਤਿ ਦੇ ਡੀ ਅੰਗ:—

ਉ. ਸੰਧਿ (ਮੁਲਾਕਾਤ—ਸੁਲਹ).

ਅ. ਵਿਗ੍ਰਹਿ (ਸੰਕ).

ੲ. ਯਾਨ (ਦੁਸ਼ਮਨ ਪੁਰ ਚੜ੍ਹਾਈ).

ਸ. ਆਸਨ (ਜਮਕੇ ਬੈਠਣਾ. ਮਤਲਬ ਸਿੰਧ ਕਰਨ ਨਦੀ ਕਿਸੇ ਥਾਂ ਆਸਨ ਜਮਾਉਣਾ).

ਹ. ਸੰਜੁਯ (ਕਿਸੇ ਭਲਾਨ ਦਾ ਆਸਰਾ ਲੈਣਾ).

ਕ. ਦ੍ਰਿਧੀਭਾਵ (ਫੋਟਕ ਪਾਉਣਾ).

ੳ ਵੇਦ ਦੇ ਡੀ ਅੰਗ:—

ਉ. ਸਿਯਾ (ਅਕਰਾਂ ਦਾ ਉੱਚਾਰਣ ਅਤੇ ਪਠ ਦੇ ਸ੍ਰਵ ਦਾ ਜਿਸ ਤੋਂ ਭਗਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ).

ਅ. ਕਲਪ—ਕਾਲ (ਮੰਤ੍ਰਜਾਪ ਦੀ ਵਿਧੀ ਅਤੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਜਿਸ ਤੋਂ ਜਾਣੀਏ ਹਨ).

ੲ. ਵਯਾਕਰਣ (ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀ ਬੁੰਧੀ ਅਤੇ ਪ੍ਰਯੋਗ (ਬਚਤਾਉ) ਜਿਸ ਤੋਂ ਜਾਣੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ).

ਸ. ਸਰੋਤਿਸ (ਅਮਾਵਾਸ ਮੇਸ) ਪੂਰਣਮਾਸੀ ਸੰਕ੍ਰਾਂਤਿ ਆਦਿ ਦਿਨਾਂ ਦਾ ਜਿਸ ਤੋਂ ਭਗਨ ਹੋਵੇ।

ਹ. ਛੰਦ (ਪਦਾਂ ਦੇ ਵਿਸ਼ੁਮ, ਮੰਤ੍ਰਾਂ ਦੀ ਚਾਲ ਅਤੇ ਛੰਦ ਦਾ ਨਾਉਂ ਜਿਸ ਤੋਂ ਜਾਣੀਏ).

‘ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦਾ ਰੂਪ ਖਟ ਭੀ ਹੈ.

‘ਸਰੋਤਿਸ’ ਤੋਂ ਕੁਝ ਨਛਕੁ ਆਦਿ ਦੀ ਚਾਲ ਅਤੇ ਘਸਰ ਜਾਣੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਵੈਦਿਕ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਕੇਵਲ ਜੰਗ ਆਦਿ ਕਰਮਾਂ ਨਦੀ ਤਿਰਾਂ ਦੇਖਣ ਦਾ ਹੀ ਕੰਮ ਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ.

ਕ. ਨਿਰੁਕੁ (ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਅਰਥਾਂ ਦੀ ਵਯਾਕਰਾ ਵਜ੍ਹਤਪਤਿ ਸਹਿਤ ਨਾਮਾਂ ਦਾ ਸਰੂਪ ਦੱਸਣ ਵਾਲਾ ਵੈਦਿਕ ਕੋਸ਼).

ਖਟਸਾਸਤ੍ਰ } ਸੰ. ਵਟਸਾਸਤ੍ਰ—ਸਟਸਾਸਤ੍ਰ. ਹਿੰਦੂਮਤ ਦੇ ਡੀ ਮੁੱਖ
ਖਟਸਾਸਤ੍ਰ } ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ. Six Systems of Philosophy.
ਖਟਸਾਸਤ੍ਰ } “ਖਟ ਸਾਸਤ੍ਰ ਵਿਚਰਤ ਮੁਖਿ ਗਿਆਨਾ.” (ਮਾਭ
ਖਟਸਾਸਤ੍ਰ } ਮ: ੫) “ਖਟ ਸਾਸਤ੍ਰ ਸਿਮ੍ਰਿਤਿ ਵਖਿਆਨ.”
(ਸੁਖਮਨੀ) ਹਿਤ ਦੀ ਸਿਖਤਾ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਪੁਸਤਕ ਦਾ ਨਾਉਂ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ
ਹੈ, ਪਰ ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਖਟ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰਾਂ ਵਾਸਤੇ ਏਹ ਖਟ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ
ਹੈ. ਖਟ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਇਹ ਹਨ:—

(੧) ਵੈਸੇਨਿਕ—ਇਸ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਦਾ ਕਰਤਾ ਕਣਾਦ (ਉਨ੍ਹਕ)
ਮੁਨਿ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੇ ਡੀ ਪਦਾਰਥ ਮੰਨੇ ਹਨ.

ਉ. ਦੁਵਤ (ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ, ਜਲ, ਅਗਨਿ, ਪਵਨ, ਆਕਾਸ਼, ਕਾਲ,
ਇਸ਼ਾ, ਆਤਮਾ ਅਤੇ ਮਨ.)

ਅ. ਕੁਟ (ਰੂਪ, ਰਸ, ਗੰਧ, ਸਪਰਸ਼, ਸੰਖਯਾ, ਪਰਿਮਾਣ,
ਪ੍ਰਕਾਤ, ਸੰਕੋਚ, ਵਿਕਾਰ, ਪਰਬੁ, ਅਪਰਬੁ, ਗੁਣਤ੍ਵ, ਦੁਬਤ੍ਵ, ਸਨੇਹ,
ਸ਼ਬਦ, ਬੁੱਧਿ, ਸੁਖ, ਦੁੱਖ, ਇੱਛਾ, ਦ੍ਰੇਸ਼, ਪ੍ਰਯਤਨ, ਧਰਮ, ਅਧਰਮ
ਸੰਸਕਾਰ).

ੲ. ਕਰਮ. (ਉਤਕੋਪਣ, ਅਪਕੋਪਣ, ਆਚੁੰਚਨ, ਪ੍ਰਸਾਰਣ,
ਭਯਨ)

ਸ. ਸਾਮਾਨਤ੍ਰ (ਜਾਤਿ), ਪਰ ਅਤੇ ਅਪਰ.

ਹ. ਵਿਸੇਸ਼. ਸਿਤਨੇ ਨਿਤਤ ਦੁਵਤ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਚੁਦੇ ਚੁਦੇ ਰੱਖਣ
ਵਾਲੇ ਉਤਨੇ ਵਿਸੇਸ਼ ਪਦਾਰਥ ਹਨ.

ੲ. ਸਮਵਾਯ (ਉਪਾਦਾਨ ਕਾਰਣ ਅਤੇ ਕਾਰਣ ਦਾ ਪਰਸਪਰ
ਸੰਬੰਧ).

ਏਹ ਡੀ ਪਦਾਰਥ ਨਿਤਤ ਅਤੇ ਅਨਿਤਤ ਹਨ. ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ, ਜਲ,
ਅਗਨਿ ਅਤੇ ਪਵਨ ਪਰਮਾਣੂ ਰੂਪ ਨਿੱਤ, ਅਤੇ ਸਥੂਲ ਰੂਪ ਅਨਿੱਤ
ਹਨ. ਕੁਟ ਨਿਤਤ ਦੁਵਤ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਨਿਤਤ ਹਨ ਅਤੇ
ਅਨਿਤਤ ਦੁਵਤ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਅਨਿਤਤ ਹਨ. ਅਰ ਕਰਮ ਸਭ
ਅਨਿਤਤ ਹਨ. ਸਾਮਾਨਤ੍ਰ ਵਿਸੇਸ਼ ਸਮਵਾਯ ਏਹ ਤਿੰਨੇ ਨਿਤਤ ਹਨ.
ਜੀਵਾਤਮਾ ਸਭ ਸਰੀਰਾਂ ਵਿੱਚ ਭਿੰਨ ਭਿੰਨ ਹਨ. ਪਰਮਾਤਮਾ ਜੀਵਾਤਮਾਂ
ਤੋਂ ਚੁਦਾ ਹੈ. ਪਰਮਾਣੂਆਂ ਤੋਂ ਈਸ਼ੁਰ ਦੀ ਇੱਛਾ ਅਨੁਸਾਰ ਸ੍ਰਿਸਟੀ ਦੀ
ਰਚਨਾ ਹੋਈ ਹੈ. ਡੀ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੇ ਪੂਰਣ ਗਣਨ ਤੋਂ ਮੁਕਤੀ ਦੀ
ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ. ਨਵੇਂ ਵੈਸੇਨਿਕਮਤ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਅਭਾਵ ਨੂੰ ਡੀ
ਪਦਾਰਥ ਮੰਨਿਆ ਹੈ. ਇਸ ਤਰਾਂ ਵੈਸੇਨਿਕਮਤ ਦੇ ਸੱਤ ਪਦਾਰਥ ਹੁੰਦੇ
ਹਨ.

੨ ਨਤਾਘ. ਇਸ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਦਾ ਕਰਤਾ ਯੋਤਮ ਰਿਸੀ ਹੈ. ਨਤਾਘਮਰ
ਵਿੱਚ ਸੈਲਾਂ ਪਦਾਰਥ ਮੰਨੇ ਹਨ—

ਉ. ਪ੍ਰਮਾਣ (ਪ੍ਰਤਯਕ, ਅਨੁਮਾਨ, ਉਪਮਾਨ, ਸ਼ਬਦ)

ਅ. ਪ੍ਰਮੇਯ (ਆਤਮਾ, ਸਰੀਰ, ਇੰਦ੍ਰਿਯ, ਅਰਥ, ਬੁੱਧੀ, ਮਨ,
‘ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦਾ ਰੂਪ ‘ਖਟਸਾਸਤ੍ਰ’ ਭੀ ਹੈ.

ਪ੍ਰਵਿੱਤੀ, ਦੇਸ, ਪ੍ਰੇਤਸਥਾਵ, ਫਲ, ਦੁੱਖ, ਮੁਕਤਿ)

ੲ. ਸੰਸਾਰ. (ਦੋ ਕੋਟਿ ਵਾਲਾ ਗਿਆਨ, ਅਰਥਾਤ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਕੋਟਿ ਦਾ ਨਿਸ਼ਚਯ ਨਾ ਹੋਵੇ)

ਸ. ਪ੍ਰਯੋਜਨ (ਜਿਸ ਮਤਲਬ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਕਰਮ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਵਿਰਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ)

ਹ. ਦ੍ਰਿਸ਼ਾਂਤ (ਮਿਆਲ—ਨਜੀਰ)

ਕ. ਸਿੱਧਾਂਤ. (ਨਤੀਜਾ)

ਖ. ਅਥਾਵਾ. (ਪ੍ਰਤਿਕਤਾ, ਹੇਤੂ, ਉਦਾਹਰਣ, ਉਪਾਯ, ਨਿਰਮਲ)

ਗ. ਤਰਕ (ਲੁਕਤਿ).

ਘ. ਨਿਰਣਯ. ਫੈਸਲਾ.

ਙ. ਵਾਦ (ਜਿੱਥੇ ਹਾਰ ਦਾ ਮਿਆਲ ਵੱਡੇ ਧਰਮਕ ਕਰਮ ਵਾਸਤੇ ਚਰਚਾ).

ਚ. ਜਨਪ (ਜਿੱਥੇ ਦਾ ਮਿਆਲ ਰੱਖਕੇ ਚਰਚਾ).

ਛ. ਵਿਤੰਡਾ (ਕੇਵਲ ਦੂਜੇ ਦੇ ਪੱਖ ਭੇਡਣ ਵਾਸਤੇ ਫਲ, ਕਪਟ, ਟੀਰਥਾ, ਹਠ ਨਾਲ ਮਿਲੀ ਚਰਚਾ).

ਜ. ਹੇਤੁਵਾਸ (ਸਵਾਗਤਿਯ, ਵਿਰੁੱਧ, ਪ੍ਰਕਰਣਸਮ, 'ਸਾਧਕਸਮ' ਕਾਲਾਚੀਤ).

ਝ. ਛਲ. ਦੂਸਰੇ ਅਰਥ ਨੂੰ ਅੱਡੇ ਰੱਖਕੇ ਪ੍ਰਤਿਵਾਦੀ ਦੇ ਵਚਨ ਦਾ ਖੰਡਨ ਕਰਨਾ.

ਞ. ਜਾਤਿ (ਅਸਦ ਉੱਤਰ) ਪ੍ਰਤਿਵੱਧੀ ਉੱਤਰ.

ਟ. ਨਿਰੂਪ ਸਥਾਨ (ਅਰਥਾਤ—ਮਾਨੁਸ ਜਵਾਬ ਨਾ ਭੁਕਨਾ, ਜਾਂ ਉਨਟਾ ਭੁਰਨਾ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਹਾਰ ਹੋ ਜਾਵੇ).

ਇਨ੍ਹਾਂ ਸੋਨ੍ਹਾਂ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੇ ਭੜਕਰਨ ਤੋਂ ਮੁਕਤੀ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਮੰਨੀ ਹੈ, ਜੋ ਦੁੱਖ ਦਾ ਅਤਰੰਤ ਨਾਸ਼ਰੂਪ ਹੈ. ਜੀਵਾਤਮਾ ਪਰਮਾਤਮਾ ਤੋਂ ਭਿੰਨ ਹੈ ਅਤੇ ਅਭੇਦਤਾ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ. ਪ੍ਰਮਾਣੂਆਂ ਦੇ ਇਕੱਠ ਤੋਂ ਸਭੁਲ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੀ ਰਚਨਾ ਹੋਈ ਹੈ.

(ੳ) ਸਾਖਰ. ਇਸ ਦਰਸ਼ਨ ਦਾ ਕਰਤਾ ਕਪਲ ਮੁਨਿ ਹੈ. ਸਾਖਰਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਪੱਚੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹਨ:—

ੳ. ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤਿ (.ਭੁਦਰਤ—Nature, ਜਿਸ ਤੋਂ ਸਭ ਵਸਤੂਆਂ ਛਣੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਜੋ ਆਪ ਕਿਸੇ ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਬਣੀ, ਅਰ ਜੋ ਸਭ ਰਜ ਤਮ ਤਿੰਨ ਗੁਣਾਂ ਦੀ ਮਮ ਅਵਸਥਾਰੂਪ ਹੈ).

ਅ. ਮਹੱਤਤ੍ਵ (ਗੁਣਾਂ ਵਿੱਚ ਬਿਖਮਤਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤਿ ਦੇ ਕੋਭਕਾਰਣ ਜੋ ਤੰਤ ਉਪਜਿਆ ਅਰ ਜੋ ਸਰੀਰ ਵਿੱਚ ਬੁੱਧੀ ਰੂਪ ਕਰਕੇ ਇਸਥਿਤ ਹੈ).

ੲ. ਅਹੰਕਾਰ (ਜਿਸ ਦਾ ਰੂਪ "ਹੋਮੇ" ਹੈ).

ਸ. ਪੰਜ ਬਨਮਾਤ੍ਰ (ਰੂਪ, ਰਸ, ਗੰਧ, ਸਪਰਸ਼, ਬੋਧ).

ਇਸ ਦਾ ਨਾਉਂ ਸਰਪ੍ਰਤਿਪਥ ਭੀ ਹੈ.

ਇਸ ਨੂੰ ਅਸਿੰਧ ਭੀ ਆਖਦੇ ਹਨ.

ਇਸ ਦਾ ਨਾਉਂ ਭਾਧਿਤ ਭੀ ਹੈ

ਏਹ ਭਾਣੀ ਪ੍ਰਭਾਵ ਦੇ ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਨਾਯਦਰਸ਼ਨ.

ੳ. ਕਰਮਾਂ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ (ਪੰਜ ਕਰਮਾਂ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ, ਪੰਜ ਕਰਮਾਂ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਇੱਕ ਮਨ).

ਕ. ਪੰਜ ਮਹਾਬੂਤ (ਪ੍ਰਿਥਵੀ, ਜਲ, ਅਗਨਿ, ਪਵਨ, ਆਕਾਸ਼)

ਖ. ਪੁਰੁਸ਼ (ਚੇਤਨ ਸ਼ਕਤੀ).

ਸਾਖਰਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਜਗਤ ਨਿਰਤ ਹੈ ਅਤੇ ਪਰਿਣਾਮਰੂਪ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨਾਲ ਸਦਾ ਬਦਲਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ.

ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤਿ ਨੂੰ ਪੁਰੁਸ਼ ਦੀ, ਪੁਰੁਸ਼ ਨੂੰ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤਿ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਦੀ ਸਰੂਰਤ ਹੈ, ਇਕੱਠੇ ਦੋਵੇਂ ਨਿਸ਼ਚਨ ਹਨ.

ਜੀਵਾਤਮਾ ਪ੍ਰਤਿਸਰੀਰ ਭਿੰਨ ਭਿੰਨ ਹਨ.

ਬੁੱਧੀ, ਅਹੰਕਾਰ, ਕਰਮਾਂ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਪੰਜਤਨਮਾਤ੍ਰ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਮੁਦਾਯ ਸੁਖਮ (ਨਿੱਕ) ਸਰੀਰ ਹੈ, ਜੋ ਕਰਮ ਅਤੇ ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਅਸਰਾਰੂਪ ਹੈ. ਸਭੁਲ ਸਰੀਰ ਦੇ ਨਾਸ਼ ਹੋਣ ਤੋਂ ਇਸ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ. ਸੁਖਮ ਸਰੀਰ ਕਰਮ ਅਤੇ ਕਰਮਾਂਵਾਸਨਾ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰੇਰਿਆ ਹੋਇਆ ਇੱਕ ਸਰੀਰ ਤੋਂ ਵਿਭਤਕੇ ਦੂਜੀ ਦੇਹ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ. ਨਿੱਕ ਸਰੀਰ ਦਾ ਪੁਨੈ ਤੀਕ ਨਾਸ਼ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਪੁਨੈ ਸਮੇਂ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤਿ ਵਿੱਚ ਲੈ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਸ੍ਰਿਸ੍ਟੀ ਦੀ ਉਤਪਤੀ ਵੇਲੇ ਫੇਰ ਨਵੇਂ ਸਿਰੇ ਉਪਜਦਾ ਹੈ.

ਜਦ ਪੁਰਖ ਵਿਵੇਕ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤਿ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਕਾਰਜਾਂ ਤੋਂ ਭਿੰਨ ਦੇਖਦਾ ਹੈ, ਤਦ ਬੁੱਧੀ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਏ ਸੰਤਾਪਾਂ ਤੋਂ ਦੁਖੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ. ਇਸੇ ਭਿੰਨਤਾ ਦਾ ਨਾਉਂ ਮੁਕਤੀ ਹੈ.

(ੳ) ਪਾਤੰਜਲ ਅਥਵਾ ਯੋਗਦਰਸ਼ਨ. ਇਸ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਪਰੰਜਲੀ ਰਿਖੀ ਹੈ. ਇਸ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਦਾ ਸਿੱਧਾਂਤ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਦ੍ਰਸ਼ਾ ਅਤੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਕ ਦੇ ਪਦਾਰਥ ਹਨ. ਪੁਰਖ ਦ੍ਰਸ਼ਾ ਹੈ ਅਤੇ ਭਾਕੀ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤਿਰੂਪ ਵਿਸ਼ੁ ਸਭ ਦ੍ਰਿਸ਼ਕ ਹੈ.

ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤਿ ਜਗਤ ਦਾ ਉਪਾਦਾਨ ਅਤੇ ਈਸ਼ੁਰ ਨਿਮਿੱਤ ਕਾਰਣ ਹੈ. ਚਿੰਤ ਦੀਆਂ ਭਿੰਨੀਆਂ ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਕੁਝ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ, ਤਦ ਹੋਰ ਦ੍ਰਿਸ਼ਕ ਨਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਦ੍ਰਸ਼ਾ ਦੀ ਆਪਣੇ ਸਰੂਪ ਵਿੱਚ ਇਸਥਿਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ. ਚਿੰਤਭਿੰਨੀ ਦੇ ਰੋਕਣ ਦਾ ਸਾਧਨ ਵੈਰਾਗ ਅਤੇ ਅਭਾਸ ਹੈ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਚਿੰਤ ਪੂਰਣ ਏਕਾਗ੍ਰਤਾ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸੇ ਦਾ ਨਾਉਂ ਯੋਗ ਹੈ.

ਯਮ, ਨਿਯਮ, ਆਸਨ, ਪ੍ਰਾਣਯਾਮ, ਪ੍ਰਤਯਾਹਾਰ, ਧਾਰਣਾ, ਧਰਨ ਅਤੇ ਸਮਾਧਿ ਕਰਕੇ ਅੰਤਹਕਰਣ ਦੀ ਮਲੀਨਤਾ ਮਿਟ ਜਾਂਦੀ ਹੈ. ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤਿ ਅਤੇ ਪੁਰੁਸ਼ ਨੂੰ ਭਿੰਨ ਭਿੰਨ ਜਾਣਕੇ ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਅਰ ਆਤਮਾ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤਿ ਦੇ ਰੰਧਨਾਂ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਹੋ ਕੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤਿ ਤੋਂ ਭਿੰਨ ਜਾਣਦਾ ਹੋਇਆ ਮੁਕਤਿ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.

(ੳ) ਮੀਮਾਂਸਾ. ਜੈਮਿਨੀ ਰਿਖੀ ਇਸ ਦਰਸ਼ਨ ਦਾ ਕਰਤਾ ਹੈ, ਜੋ ਧਰਮ ਦਾ ਪੂਰਣ ਕਰਮਾਂ ਹੀ ਮੁਕਤਿ ਦਾ ਸਾਧਨ ਮੰਨਦਾ ਹੈ. ਯਕਯ ਆਦਿਕ ਵੇਦ ਦੇ ਦੱਸੇ ਹੋਏ ਕਰਮ ਕਰਨੇ ਹੀ ਧਰਮ ਹੈ. ਕਰਮਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਕਰਕੇ ਹੀ ਜੀਵ ਦੇਵਤਾ ਅਵਤਾਰ ਆਦਿਕ ਉੱਚ ਪਦਵੀਆਂ

ਲਭਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਸੁਰਕ ਆਦਿਕ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਆਨੰਦ ਤੋੜਦੇ ਹਨ।

(੬) ਵੇਦਾਂਤ. ਇਸ ਦਰਸ਼ਨ ਦੇ ਆਚਾਰ्य ਵੇਦਵਾਸ ਜੀ ਹਨ। ਵੇਦਾਂਤਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਬ੍ਰਹਮ ਦੀ ਸੱਤਾ ਅਤੇ ਸ਼ਕਤੀ ਨਾਲ ਮਾਇਆ ਦੁਆਰਾ ਸਭ ਕੁਝ ਬ੍ਰਹਮ ਤੋਂ ਉਪਜਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸੇ ਵਿੱਚ ਨੈ ਹੋਵੇਗਾ। ਸ਼ੁੱਧ ਮਾਇਆ ਵਿੱਚ ਬ੍ਰਹਮ ਦਾ ਪ੍ਰਤਿਬਿੰਬ ਟੀਸ਼ਰ, ਅਤੇ ਮਨੀਨ ਮਾਇਆ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਤਿਬਿੰਬ ਜੀਵ ਹੈ। ਜੀਵ ਅਵਿਨਾਸੀ ਅਤੇ ਇੱਕ ਹੈ, ਪਰ ਉਪਾਧਿਏ ਕਰਕੇ ਬਿੰਨ ਬਿੰਨ ਰਾਸਦਾ ਹੈ। ਉਪਾਧਿਏ ਮਿਟਾਉਣ ਤੋਂ ਸ਼ੁੱਧ ਬ੍ਰਹਮ ਨਾਲ ਅਭੇਦਤਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਬ੍ਰਹਮਕ੍ਰਮਨ ਦੁਆਰਾ ਵੇਦਵਾਚ ਮਿਟਕੇ ਸੂਰੂਪ ਵਿੱਚ ਬ੍ਰਹਮ ਦਾ ਸਾਫ਼ਤਕਾਰ ਹੀ ਮੁਕ੍ਤਿ (ਕੈਵਲਜ ਮੋਕ) ਹੈ।

ਖਟਕਾਤਰੀ. ਸੰ. ੧੬-ਜਾਤਿਕ. ਵਿ—ਭੀ ਸਾਧੂ ਦੇ ਜਾਣਨ ਵਾਲਾ।

ਖਟਸੰਪੱਤਿ } ਸੰ. ੧੬-ਜਾਤਿਕ. ਭੀ ਪੁਕਾਰ ਦੀ ਧਾਰਮਿਕ ਵਿਸ਼ੁਤਿ.
ਖਟਸੰਪਦਾ } ਪਰਮਾਰਥ ਸੰਬੰਧੀ ਐਸ਼ੁਰਕ.

੧ ਸਮ (ਮਨ ਦਾ ਨਿਗ੍ਰਹ).

੨ ਦਮ (ਇੰਦ੍ਰਿਯ ਦਮਨ).

੩ ਉਪਰਤਿ (ਮਾਇਕ ਪਦਾਰਥਾਂ ਤੋਂ ਉਪਰਮਤਾ).

੪ ਰਿਤਿਕਾ (ਸੁਖ ਦੁੱਖ ਆਦਿਕ ਦੇ ਸਹਾਰਨ ਦੀ ਸ਼ਕਤਿ).

੫ ਸੁੱਧਾ (ਵਿਸ਼੍ਵਾਸ—ਯਕੀਨ).

੬ ਸਮਾਧਾਨਤਾ (ਅੰਤਰਕਰਣ ਦੀ ਏਕਾਗ੍ਰਤਾ).

ਖਟਹ. ਭੀ ਦਾ ਸਮੁਦਾਯ. ਏਥੇ, ਭਟਹ ਖਟਹ ੨ ਏਥੇ, ਖਟਕਰਮ.

ਖਟਕ. ਸੰਕਤਾ—ਖਭਕਾ. ਧਤਕਾ। ੨ ਡਿਕਰ. ਚਿੰਤਾ। ੩ ਸੰ. ੧੬ਕ—ਸਟਕ. ਭੀ ਦਾ ਸਮੁਦਾਯ. ਭੀ ਵਸਤਾਂ ਦਾ ਇਕੱਠ। ੪ ਏਥੇ, ਖਟਕਤ ੪.

ਖਟਕਣਾ. ਕਿ—ਦੁਭਣਾ। ੨ ਚਿੰਤਾ ਦਾ ਚਿੰਤ ਵਿੱਚ ਫੁਰਨਾ.

ਖਟਕਰਮ. ਸੰ. ੧੬ਕਾਸ਼ਿਕ. ਸੰਕਤਾ—ਭੀ ਕਰਮ. “ਕਹਿ ਕਿਰਿਆ ਖਟਕਰਮ ਕਰੀਤਾ.” (ਸੋਪੁਰਖੁ) ਮਨੁਸਿਮ੍ਰਿਤੀ ਅਨੁਸਾਰ ਬ੍ਰਹਮਣ ਦੇ ਭੀ ਕਰਮ ਇਹ ਹਨ:—ਪੜ੍ਹਨਾ, ਪੜ੍ਹਾਉਣਾ, ਯਗ੍ਯ ਕਰਨਾ, ਯਗ੍ਯ ਕਰਾਉਣਾ, ਦਾਨ ਦੇਣਾ, ਦਾਨ ਲੈਣਾ.

(ਅਧਯਾਯ, ਅਧਯਾਪਨ, ਯਯਯ, ਯਾਯਯ, ਯਾਯ, ਪ੍ਰਤਿਪਥ)।

ਮਨੁ ਨੇ ਭੀ ਕਰਮ ਇਹ ਭੀ ਲਿਖੇ ਹਨ—ਵੇਦ ਦਾ ਅਭਿਆਸ, ਤਪ, ਗਿਆਨ, ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਕਾਬੂ ਕਰਨੀਆਂ, ਅਹਿੰਸਾ ਅਤੇ ਕੁਰੂ ਦੀ ਸੇਵਾ।^੨

੨ ਯੋਗਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਖਟਕਰਮ ਇਹ ਹਨ:—

(ੳ) ਧੋਤੀ. ਚਾਰ ਉੱਗਲ ਚੌਤੀ ਪੈਦਾ ਹੱਥ ਲੰਮੀ ਭਾਰੀਕ ਵਸਤੂ ਦੀ ਪੈਂਟੀ, ਕੋਸੇ ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਭਿਉਂਕੇ ਇੱਕ ਇੱਕ ਹੱਥ ਚੌਰ ਨਿਕਲਣ ਦਾ ਅਭਿਆਸ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਪੈਦਾਂ ਦਿਨਾਂ ਵਿੱਚ ਪੈਦਾਂ ਹੱਥ ਨਿਕਲ ਲੈਣੀ, ਪਿਛਲਾ ਕਿਨਾਰਾ ਦੰਦਾਂ ਵਿੱਚ ਮਜਬੂਤ ਫੜ ਰੱਖਣਾ ਅਤੇ ਪੈਂਟੀ

ਏਥੇ, ਮਨੁ ਅ: ੧੦, ਸ: ੭੫.

ਏਥੇ, ਮਨੁ ਅ: ੧੦, ਸ: ੮੪.

ਨੂੰ ਹੌਲੀ ਹੌਲੀ ਭਾਹਰ ਕੱਢਣਾ. ਅਜੇਹਾ ਕਰਨ ਨਾਲ ਆਂਦਰਾਂ (ਅੰਤਰੀ) ਦੀ ਸਫ਼ਾਈ ਹੁੰਦੀ ਹੈ.

(ਅ) ਨੇਤ੍ਰੀ. ਇੱਕ ਕਿੱਠ ਲੰਮਾ ਸੂਤ ਦਾ ਡੋਰਾ ਭਾਰੀਕ ਅਤੇ ਮੁਲਾਇਮ ਲੈ ਕੇ ਨੱਕ ਵਿੱਚ ਚੜ੍ਹਾਉਣਾ, ਅਰ ਉਸ ਦਾ ਇੱਕ ਸਿਰਾ ਮੂੰਹ ਦੇ ਰਸਤੇ ਕੱਢਣਾ ਅਤੇ ਦੋਵੇਂ ਸਿਰੇ ਫੜਕੇ ਹੌਲੀ ਹੌਲੀ ਨੱਕ ਅਤੇ ਕੰਠ ਦੀ ਸਫ਼ਾਈ ਕਰਨੀ.

(ੲ) ਨੌਨਿ (ਨਿਉਲੀ). ਏਥੇ ਕੰਨ੍ਹੇ ਨੀਵੇਂ ਕਰਕੇ ਪਿੱਠ ਦਾ ਵਲ ਕੱਢਕੇ ਸਿੱਧੇ ਬੈਠਣਾ, ਪ੍ਰਾਣਾਂ ਦੇ ਬਲ ਨਾਲ ਪੇਟ ਨੂੰ ਸੱਜੇ ਖੱਬੇ ਉੱਪਰ ਹੇਠ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਚਲਾਇਆਨ ਕਰਨਾ, ਜਿਥੇ ਮਧਾਣੀ ਦੇ ਫਿਰਟ ਤੋਂ ਮਟਕੇ ਵਿੱਚ ਦਹੀਂ ਦੀ ਹਾਲਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ.

(ਸ) ਵਸਤੀ. ਨਾਭੀ ਤਕ ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਬੈਠਕੇ ਭੀ ਉੱਗਲ ਦੀ ਲੰਮੀ, ਉੱਗਲ ਸਿਤਨੀ ਮੋਟੀ ਬੋਝੀ ਭਾਂਸ ਦੀ ਨਾਲਕੀ ਲੈ ਕੇ ਭਾਰ ਉੱਗਲ ਰੁਦਾ ਵਿੱਚ ਚੜ੍ਹਾਉਣੀ ਅਤੇ ਪ੍ਰਾਣਾਂ ਦੇ ਬਲ ਨਾਲ ਉਸ ਰਾਹੀਂ ਜਲ ਖਿੱਚਕੇ ਅੰਤਰੀ ਸਾਫ਼ ਕਰਨੀ.

(ਹ) ਝੁਟਕ. ਨੇਤ੍ਰਾਂ ਦੀ ਟਕ ਕਿਸੇ ਖਾਸ ਚਿੰਨ੍ਹ ਉੱਤੇ ਲਾਕੇ ਉਸ ਵੇਲੇ ਭਾਂਟੀ ਇੱਕਰਸ ਦੇਖਦੇ ਰਹਿਣਾ, ਜਦੋਂ ਤਕ ਨੇਤ੍ਰਾਂ ਵਿੱਚ ਜਲ ਆਕੇ ਨਜ਼ਰ ਸ਼ੁੱਧ ਨਾ ਜਾਵੇ.

(ਕ) ਭਸ਼ਾ (ਕਪਾਲਭਾਤਿ). ਲੁਹਾਰ ਦੀ ਧੌਂਕਣੀ ਢਾਕਰ ਰੇਖਕ ਪੂਰਕ ਦੇ ਅਭਿਆਸ ਨਾਲ ਪ੍ਰਾਣਾਂ ਨੂੰ ਭਾਰ ਭਾਰ ਚੜ੍ਹਾਉਣਾ ਉਤਾਰਨਾ।

੩ ਤੰਤ੍ਰਸਾਧਨ ਅਨੁਸਾਰ ਭੀ ਕਰਮ ਇਹ ਹਨ:—

ਸ਼ਾਂਤਿ ਕਰਮ (ਅਰਥਾਤ—ਰੋਗ ਵਿਅਥ ਆਦਿ ਦੇ ਰੋਕਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ). ਵਸਿਕਰਣ, ਸੁੰਭਨ, ਵਿਦ੍ਰੋਸਣ, ਉੱਚਾਟਨ ਅਤੇ ਮਾਰਣ।

੪ ਅਤ੍ਰਿ ਰਿਖਿ ਭੀ ਕਰਮ ਇਹ ਲਿਖਦਾ ਹੈ:—

ਜਪ, ਤਪ, ਤੀਰਥਯਾਤ੍ਰਾ, ਦੇਵਪੂਜਨ, ਮੰਤ੍ਰਸਾਧਨ, ਸੰਨਾਸਾ।

੫ ਪਾਰਾਬਰ ਸਿਮ੍ਰਿਤੀ ਵਿੱਚ ਖਟ ਕਰਮ ਇਹ ਦੱਸੇ ਹਨ:—

ਸੰਧਤਾ, ਸਨਾਨ, ਜਪ, ਹਵਨ, ਵੇਦਪਾਠ ਅਤੇ ਦੇਵਪੂਜਨ. ਖਟਕਰਮਾ. ੧੬ਕਾਸ਼ਿਕ. ਭੀ ਕਰਮ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਏਥੇ ਖਟ ਕਰਮ.

ਖਟਕਰਮਾ ਤੇ ਦੁਭਣੇ. ਭਾਰਾਂ ਕਰਮ. ਹਿੰਦੂਧਰਮ ਅਨੁਸਾਰ ਦਾਦਬ ਕਰਮ. ਏਥੇ, ਖਟ ਕਰਮ ੧ ਅਤੇ ਸਨਾਨ, ਜਪ, ਹਵਨ, ਦੇਵਪੂਜਨ, ਤੀਰਥਯਾਤ੍ਰਾ ਅਤੇ ਤਪ, ਇਹ ਭੀ ਮਿਲਾਕੇ ਭਾਰਾਂ ਕਰਮ ਹੋਏ. “ਖਟ ਕਰਮਾ ਤੇ ਦੁਭਣੇ ਪੂਜਾ ਕਰਤਾ ਨਾਇ.” (ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ: ੫)

ਖਟਕਰਮੀ. ੧੬ਕਾਸ਼ਿਕ. ਵਿ—ਭੀ ਕਰਮ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਏਥੇ, ਖਟਕਰਮ.

ਖਟਕਤ. ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜੋ ਜੀਂਦ ਅਤੇ ਧਮਧਾਨ ਦੇ ਮੱਧ ਹੈ. ਇਸ ਥਾਂ ਨੌਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਵਿਰਾਜੇ ਹਨ. ਚੋਰਾਂ ਨੇ ਇੱਥੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਘੋੜੇ ਚੁਰਾ ਲਏ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਉਹ ਅੰਨ੍ਹੇ ਹੋ ਗਏ. ਚੋਰ ਪਛਤਾਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਸ਼ਰਣ ਆਏ ਅਤੇ ਗੁਰਸਿੱਖੀ ਧਾਰਣ ਕਰਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਦਾ ਲਈ ਗੁਰਕਰਮ ਦਾ ਤਤਕਾਰ ਕੀਤਾ.

ਇਸ ਪਿੰਡ ਦਾ ਪਾਣੀ ਖਰਾ ਸੀ, ਭਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਨਵਾਂ ਖੂਹ ਲਾਉਣ ਦੀ ਆਗਤਾ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਚੰਗਾ ਥਾਂ ਦੱਸਿਆ। ਉਸ ਖੂਹ ਦਾ ਪਾਣੀ ਬਹੁਤ ਮਿੱਠਾ ਨਿਕਲਿਆ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਸਭ ਨੂੰ ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ ਹੋਈ।

ਖਟਕਾ ਪਿੰਡ ਰਿਆਸਤ ਪਟਿਆਲਾ ਦੀ ਨਜ਼ਾਮਤ ਸੁਨਾਮ, ਰਸੀਲ ਬਾਣਾ ਨਰਬਾਣਾ ਵਿੱਚ ਹੈ। ਹੇਲਏ ਸਟੇਸ਼ਨ ਬਰਸੇਲਾ ਤੋਂ ਇੱਕ ਮੀਲ ਪੂਰਬ ਹੈ। ੨੫੦ ਵਿੱਖੇ ਫ਼ਸੀਨ ਅਤੇ ੮੫) ਨਕਦ ਰਿਆਸਤ ਤੋਂ ਫ਼ਰਦਾਬੇ ਦੇ ਨਾਉਂ ਹਨ। ਪੁਸ਼ਾਰੀ ਸਿੰਘ ਹੈ। ੨ ਕੋਹਟ ਅਤੇ ਪੇਸ਼ਾਵਰ ਜਿਲੇ ਵਿਚਕਾਰ ਪਹਾੜ ਦੀ ਇੱਕ ਧਾਰਾ। ੩ ਖਟਕਾਵਰ ਇੱਕ ਰਹਿਣ ਵਾਲੀ ਅਫ਼ਗ਼ਾਨ ਜਾਤਿ। ਇਸ ਨੂੰ ਖਟਕਾ ਭੀ ਆਖਦੇ ਹਨ।
ਖਟਕਾ, ਸੰਭਾ—ਖਟਕਾ, “ਪਾਯਨ ਕੇ ਖਟਕੇ ਨਿਕੇ.” (ਚਰਿਤ੍ਰ ੨੪੮) ੨ ਚਿੰਤਾ, ਧਤਕਾ, ਧੁਕਧੁਕੀ।

ਖਟਕਾਵਰ, ਖਟਕਾਕ, ਖਾਵਰ ਦੇ ਭੀ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਗ੍ਰੰਥ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਤਿੰਨ ਲਘੁਕ੍ਰਮੀ ਅਤੇ ਤਿੰਨ ਵਿੱਧ ਕ੍ਰਮੀ ਨਾਮ ਤੋਂ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹਨ। ਲਘੁਕ੍ਰਮੀ ਇਹ ਹਨ—ਕਵਿ ਕਾਲਿਦਾਸ ਕ੍ਰਿਤ ਲਘੁਵੰਸ਼, ਮੇਖਦੂਤ ਅਤੇ ਕੁਮਾਰਸੰਭਵ, ਵਿੱਧ ਕ੍ਰਮੀ ਹਨ:—ਮਾਘ ਕਵਿ ਦਾ ਮਾਘਕਾਵਰ (ਬਿਸ਼ੁਪਾਲਥਾਪ), ਸ੍ਰੀਹਰੀ ਦਾ ਛਟਾਇਆ ਨੈਸਯਕਾਵਰ (ਨਲੋਪਖਾਨਾ) ਅਤੇ ਭਾਰਵੀ ਕ੍ਰਿਤ ਕਿਰਾਤਚਰੁਨੀਯ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਭੀਆਂ ਉੱਪਰ ਮੌਲਨਾਥ ਨੇ ਉੱਤਮ ਟੀਕਾ ਲਿਖੀ ਹੈ।

ਖਟਗੁਣ, ਸੰ. ਖਟਗੁਣ—ਸਫ਼ਾਕੁਣ, ਦੇਖੋ, ਖਟ ਅੰਗ ੩.
ਖਟਚਕ੍ਰ, ਸੰ. ਖਟਚਕ੍ਰ, ਯੋਗੀਆਂ ਦੇ ਮੱਠੇ ਹੋਏ ਭੀ ਚਕ੍ਰ, (Plexus) “ਉਲਟਤ ਪਾਥਨ ਚਕ੍ਰ ਖਟ ਭੇਦੇ.” (ਗੁਰੂ ਕਬੀਰ)

(ਬਿ) ਮੁਲਾਧਾਰ—ਕੁਦਮੰਡਲ ਦਾ ਚਕ੍ਰ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਮੂਧੇ ਮੁਖ ਦਾ ਚਾਰ ਪਾਂਧੁੜੀ ਵਾਲਾ ਪੀਲਾ ਕਮਲ ਹੈ।

(ਅ) ਸੁਾਧਿਸ਼੍ਠਾਨ ਚਕ੍ਰ—ਨੀਲ ਦੇ ਮੁਲ ਵਿੱਚ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਨਾਲ ਚੰਗ ਦਾ ਧ੍ਰਿਯਮੁਖ ਭੀਦਲ ਕਮਲ ਹੈ।

(੮) ਮਣਿਪੁਰਚਕ੍ਰ—ਨਾਰਿ ਦੇ ਮੁਲ ਵਿੱਚ ਹੈ, ਜੋ ਨੀਲੇ ਚੰਗ ਦਾ ਧ੍ਰਿਯਮੁਖ ਦਸ ਪੱਤੀਆਂ ਦਾ ਕਮਲ ਹੈ।

(ਸ) ਅਨਾਹਤਚਕ੍ਰ—ਬਾਹਾਂ ਢਲ ਦਾ ਸੁਰਣਚੰਗਾ ਕਮਲ ਹਿਰਦੇ ਵਿੱਚ ਹੈ। ਯੋਗੀਆਂ ਦਾ ਖਯਾਲ ਹੈ, ਕਿ ਜਦ ਪ੍ਰਾਣ ਅਨਾਹਤ ਚਕ੍ਰ ਵਿੱਚ ਦੀ ਬ੍ਰਹਮ ਗ੍ਰੰਥੀ ਨੂੰ ਚਿੰਨ੍ਹਦੇ ਹਨ, ਤਦ ਅਨਾਹਤ ਸ਼ਬਦ ਹੋਂਦਾ ਹੈ।

(ਹ) ਵਿਸ਼ੁੱਧ ਚਕ੍ਰ—ਨਾਲ ਚੰਗ ਦਾ ਧ੍ਰਿਯਮੁਖ ਸੋਲਾਂ ਢਲ ਦਾ ਕਮਲ ਕੰਠ ਵਿੱਚ ਹੈ।

(ਕ) ਆਗਤਾਚਕ੍ਰ—ਭੌਹਾਂ ਦੇ ਮੱਧ ਦੇ ਪਾਂਧੁੜੀਆਂ ਦਾ ਧ੍ਰਿਯਮੁਖ ਚਿੰਟਾ ਕਮਲ ਹੈ।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਭੀ ਚਕ੍ਰਾਂ ਤੋਂ ਛੁੱਟ, ਯੋਗੀ ਇੱਕ ਸੱਤਵਾਂ ਚਕ੍ਰ ਦਸ਼ਮਦੁਆਰ ਵਿੱਚ ਭੀ ਮੰਨਦੇ ਹਨ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਜਤੋਤਿਰੁਪ ਦਾ ਸਿੰਘਾਸਨ ਆਖਦੇ ਹਨ, ਇਹ ਹਜ਼ਾਰ ਪਾਂਧੁੜੀ ਦਾ ਸ਼ਬੋਦ ਕਮਲ ਹੈ। ੨ ਖਟਚਕ੍ਰ ਵਾਲਾ ਦੇਹ, ਸ਼ਰੀਰ, “ਫਠਿ ਖਟਚਕ੍ਰ ਫਹੂ ਦਿਸਿ ਧਾਇ.” (ਗੁਰੂ ਕਬੀਰ ਸ਼ਬਦਨ)

ਖਟਜ਼ਰੋਤਿ, ਭੀ ਪ੍ਰਯਾਸ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਪਦਾਰਥ—ਚੰਦ੍ਰਮਾ, ਸੂਰਜ, ਤਾਰੇ, ਬਿਜਲੀ, ਅਗਨਿ ਅਤੇ ਬੁੱਧਿ।

ਖਟਣਾ, ਕ੍ਰਿ—ਖੱਟਣਾ, ਕਮਾਉਣਾ, ਲਾਭ ਲੈਣਾ, “ਜਾ ਤਉ ਖਟਣ ਵੇਲ ਤਾਂ ਤੂ ਰਹਾ ਦੁਨੀ ਸਿਉ.” (ਸ. ਫਰੀਦ) “ਸਰਿ ਕੈ ਖਟਿਐ ਦੁਖ ਨਹੀ ਪਾਇਆ.” (ਆਸਾ ਮ: ੫)

ਖਟਤਾਲ, ਸੰ. ਖਟਤਾਲ, ਇਹ ਅਠਾਰਾਂ ਮਾਤ੍ਰਾ ਦਾ ਤਾਲ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਬੋਲ ਹੈ—ਧਾ ਤ੍ਰਿਕ ਪਿੰ ਪਿੰ, ਧਾ ਧਾ ਪਿੰ ਪਿੰ, ਧਾ ਧਾ ਤਿ ਟਾ, ਪਿੰ ਪਿੰ, ਧਾ ਧਕ, ਨ ਧਾ ਤ੍ਰਿਕ।

ਖਟਤੁਰਸ, ਤੁਰਸੀ (ਖਟਿਆਈ) ਨਾਲ ਮਿਲਿਆ ਖਟਰਸ ਦਾ ਸਵਾਦ, ਜਿਸੇ—ਖਟਮਿਠਾ, ਨਮਕੀਨਖੱਟਾ ਆਦਿ।

ਖਟਤੁਰਸੀ, ਖਟਤੁਰਸਤਾ, ਦੇਖੋ, ਖਟਤੁਰਸ, “ਖਟਤੁਰਸੀ ਮੁਖਿ ਬੋਲਣਾ.” (ਸੁੀ ਮ: ੧)

ਖਟਦਰਸ } ਖਟਦਰਸ, ਭੀ ਦਰਸਨ, ਭੀ ਸ਼ਾਸ੍ਰ, ਦੇਖੋ, ਖਟਸਾਸਤ੍ਰ.
ਖਟਦਰਸਨ } “ਰਾਹ ਰੇਦ ਖਟਦਰਸ ਸਮਾਸੀ.” (ਵਾਰ ਮਾਧੂ ੨ ਮ: ੫)

੫) ਚਾਰਵੇਦ ਅਤੇ ਖਟ ਸ਼ਾਸ੍ਰ ਲੈਂ ਹੋ ਜਾਣਕੇ, “ਖਟਦਰਸਨ ਵਰਤੈ ਵਰਤਾਰਾ। ਭੁਰ ਕਾ ਦਰਸਨ ਅਰਮ ਅਪਾਰਾ.” (ਆਸਾ ਮ: ੩)

੨ ਕਈ ਅਪਣੀ ਕਲਪਨਾ ਅਨੁਸਾਰ ਖਟਦਰਸਨ ਇਹ ਆਖਦੇ ਹਨ—ਜੋਗੀ, ਜੰਗਮ, ਜੈਨੀ, ਸੰਨਤਸੀ, ਵੈਰਾਗੀ ਅਤੇ ਮਦਾਰੀ, ਪਰੰਤੂ ਇਹ ਪਰਮਾਣੀਕ (ਪ੍ਰਮਾਣਿਕ) ਭਾਰ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਜੋ ਵਿਚਾਰਕੇ ਦੇਖੀਏ, ਤਦ ਕੋਈ ਭੀ ਭੀ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਜੋ ਧਰਮ ਨਿਯਮ ਦਸਦੇ ਹੋਣ, ਅਥਵਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮਤ ਧਾਰਣ ਵਾਲੇ ਖਟਦਰਸਨ ਕਹੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ।

ਖਟ ਦੁਰਕ, ਦੁਰਕ, ਦੇਖੋ, ਖਟ ਦੁਰਕ।

ਖਟ ਦੇਵਤਾ, ਦੇਖੋ, ਦੇਵ ਖਟਕ।

ਖਟਨ, ਦੇਖੋ, ਖਟਣਾ।

ਖਟਨੇਮ, ਭੀ ਨੇਮਿ ਦੇ ਧਾਰਣ ਵਾਲਾ ਚਕ੍ਰ, ਖਟਚਕ੍ਰ, ਦੇਖੋ, ਨੇਮਿ, “ਖਟਨੇਮ ਕਰਿ ਕੰਠਤੀ ਚਾਪੀ ਬਸਤ੍ਰ ਅਨੁਪੁ ਬੀਚ ਪਾਈ.” (ਗੁਰੂ ਕਬੀਰ)

ਭੀ ਚਕ੍ਰਾਂ ਵਾਲੀ ਕੰਠਤੀ ਲੀਰਿ, ਦੇਖੋ, ਖਟਚਕ੍ਰ। ੨ ਖਟ ਕਰਮਾਂ ਦੇ ਕਰਨ ਦਾ ਨਿਯਮ, ਦੇਖੋ, ਖਟਕਰਮ।

ਖਟਪਟੀ, ਸੰਭਾ—ਭੇ ਟਿੱਤਿਭਾਵੀ, ਨਾਚਾਕੀ। ੨ ਨੀਤਿ ਦੇ ਭੀ ਅੰਗਾਂ ਦਾ ਵਿਕਲ ਜਾਣਾ, ਦੇਖੋ, ਖਟ ਅੰਗ ੩.

ਖਟਪਦ, ਸੰ. ਖਟਪਦ, ਸੰਭਾ—ਭੀ ਪੈਰਾਂ ਵਾਲਾ, ਕ੍ਰਮਲ, ਭੌਰਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਕੁੰਡਲੀਆ ਅਤੇ ਛੱਪਯ।

ਖਟਪਦੀ, ਖਟਪਦੀ, ਭੀ ਪੈਰਾਂ ਵਾਲੀ ਜੁੱ, ਧੂਕਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਮੁਸੱਦਸ। ੩ ਭੌਰੀ, ਕ੍ਰਮਰੀ।

ਖਟ ਪ੍ਰਮਾਣ, ਸਟ (ਭੀ) ਪ੍ਰਮਾਣ, ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਮਾਣ ੧੧

ਖਟਬੋਰਾ, ਕ੍ਰਿ—ਭੀ ਸ਼ਾਸ੍ਰਾਂ ਦਾ ਭੌਤਾ, ਭੀ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰਾਂ ਦੇ ਜਾਣਨ ਵਾਲਾ, “ਮੁਨਿਜਲ ਖਟਬੋਤੇ.” (ਆਸਾ ਮ: ੫)

ਖਟਮਟ੍ਰ, ਭੀ ਚਕ੍ਰਾਂ ਵਾਲਾ ਮਠ, ਲੀਰਿ। ੨ ਭੀ ਅੰਗਾਂ ਵਾਲਾ ਦੇਹ, ਦੇਖੋ, ਖਟਅੰਗ ਅਤੇ ਖਟਚਕ੍ਰ, “ਖਟਮਟ੍ਰ ਦੇਹੀ ਮਨੁ ਬੈਰਾਗੀ.” (ਰਾਮ ਅ: ਮ: ੧)

ਖਟਮਲ. ਸੰਗਤ—ਖਟਮਲ. ਖਟ (ਮੰਜੇ) ਦੀ ਸੈਲ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਇੱਕ ਜੀਵ, ਜੋ ਬਹੁਤ ਕਟੀਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਮਾਂਛਣੂ (ਸਲੂਣੂ). ਕਟੂਆ.

ਖਟਮਿਠਾ. ਖਟਾਈ ਨਾਲ ਮਿਲਿਆ ਹੋਇਆ ਮਿੱਠਾ ਰਸ.

ਖਟਮੁਖ. ਜੰ. ਬਦਸੁਖ. ਛੀ ਮੁਹਾਂ ਵਾਲਾ ਸ਼ਿਵ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਕਾਤਿਕੇਯ. ਖਡਾਨਨ. ਚਮਾਇਣ ਵਿੱਚ ਕਥਾ ਹੈ ਕਿ ਸ਼ਿਵ ਦਾ ਵੀਰਯ ਸਰਬੁਤੋ ਦੇ ਚਾੜ ਵਿੱਚ ਪੈ ਕੇ ਛੀ ਮੁਹਾਂ ਵਾਲਾ ਪੁਤ੍ਰ ਉਤਪੰਨ ਕਰਣ ਦਾ ਕਾਰਣ ਹੋਇਆ. ਦੇਖੋ, ਕਾਤਿਕੇਯ.

ਖਟਮੁਖ ਭਾਹਨ. ਕਾਤਿਕੇਯ ਦੀ ਸਵਾਰੀ, ਮੋਰ.

ਖਟਮੰਝੂ. ਦੇਖੋ, ਕਠਮੰਝੂ.

ਖਟਰਸ. ਜੰ. ਬਦਰਸ. ਰਸਨਾ ਕਰਕੇ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰਣ ਯੋਗਤਾ ਵੀ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਸਵਾਦ—ਮਿੱਠਾ, ਸਲੂਣਾ, ਚਰਪਚਾ—ਤਿੱਖਾ, ਕਸੈਲਾ, ਖੱਟਾ ਅਤੇ ਕੌੜਾ. “ਭਹੁਰਸ ਸਾਲਣੇ ਸਵਾਰਈ ਖਟਰਸ ਮੀਠੇ ਪਾਇ.” (ਸਵਾ ਮ: ੩)

ਖਟਰਾਕ. ਸੰਗਤ—ਬਖੇਤਾ. ਝਰਤਾ. ਛੀ ਰਾਕਾਂ ਦਾ ਇਕੱਠਾ ਅਲਾਪ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਕਿਸੇ ਦਾ ਭੀ ਰਸ ਨਾ ਆਵੇ. ਛਕਝਾਦ ਖੰਪ। ੭ ਛੀ ਪ੍ਰਧਾਨ ਰਾਗ. ਦੇਖੋ, ਰਾਗ.

ਖਟਰਿਕੂ } ਬਦ੍ਰਕੂ. ਛੀ ਰੁੱਤਾਂ. ਸਾਲ ਵਿੱਚ ਦੋ ਦੋ ਮਹੀਨੇ ਦੇ ਛੀ
ਖਟਰੁਤ } ਮੌਸਮ. ਚੇਤ ਵੈਸਾਖ ਵਸੰਤ, ਜੇਠ ਹਾੜ ਗ੍ਰੀਸ਼ਮ, ਸਾਉਣ
ਭਾਵੇਂ ਪਾਵਸ, ਅੱਸੂ ਕੱਤਕ ਸਰਦ, ਮੱਘਰ ਪੋਹ ਹਿਮ ਅਤੇ ਮੱਘ
ਵੱਰੁਣ ਲਿਸ਼ਿਰ.^੧

ਕੁਤਿ ਸਰਸ ਬਸੰਤ ਮਾਹ ਚੇਤੁ
ਵੈਸਾਖ ਸੁਖਮਾਸ ਜੀਉ,
ਹਰਿਜੀਉ ਨਾਨੁ ਮਿਲਿਆ ਮਉਲਿਆ
ਮਨੁ ਰਨੁ ਸਾਸੁ ਜੀਉ,
ਘਰ ਨਾਨੁ ਨਿਹਚਨੁ ਅਨਧੁ ਸਖੀਏ
ਚਰਨਕਮਲ ਪੁਛੁਲਿਆ,
ਸੁੰਦਰੁ ਸੁਖਦੁ ਸੁਜਾਣੁ ਕੇਰਾ
ਗੁਣਗੋਵਿੰਦ ਅਮੁਨਿਆ,
ਵਡਿਭਾਗਿ ਪਾਇਆ ਦੁਖੁ ਕਵਾਇਆ
ਭਈ ਪੂਰਨ ਆਸ ਜੀਉ,
ਬਿਨਵੰਤਿ ਨਾਨਕ ਸਰਣਿ ਤੇਰੀ
ਮਿਟੀ ਜਮ ਕੀ ਤ੍ਰਾਸ ਜੀਉ.

ਗ੍ਰੀਸ਼ਮ ਕੁਤਿ ਅਤਿ ਗਾਖਤੀ
ਜੇਠ ਅਖਾਤੀ ਘਾਮੁ ਜੀਉ,
ਪ੍ਰੇਮ ਬਿਛੋਰੁ ਦੁਹਾਗਣੀ, ਦ੍ਰਿਸਟਿ
ਨ ਕਰੀ ਰਾਮ ਜੀਉ,
ਨਹ ਦ੍ਰਿਸਟਿ ਆਵੈ ਮਰਤ ਹਾਵੈ

੧੨੨-੧. ਗੀ. ਕਥਾ (ਸਲੂਣੂ) ਕਾਵ. ਛੇਸਾ. ਲਿਸ਼ਿਰ.

ਮਹਾ ਕਾਰਣਿ ਮੁਠੀਆ,
ਜਲ ਬਾਣੁ ਮਛਲੀ ਤਤਰਤਾਵੈ
ਸੰਗਿ ਮਾਇਆ ਕੁਠੀਆ,
ਕਰਿ ਪਾਪ ਜੋਨੀ ਭੈਭੀਤ ਹੋਈ
ਦੇਇ ਸਾਸਨ ਜਾਮ ਜੀਉ,
ਬਿਨਵੰਤਿ ਨਾਨਕ ਚਿਟ ਤੇਰੀ
ਰਾਖੁ ਪੂਰਨਕਾਮ ਜੀਉ.

ਕੁਤਿ ਬਰਸੁ ਸੁਹੇਲੀਆ
ਸਾਵਣ ਭਾਦਵੇ ਆਨੰਦ ਜੀਉ,
ਘਣ ਉਨਵਿ ਵੁਠੇ ਜਲ ਬਲ
ਪੂਰਿਆ ਮਕਰੰਦ ਜੀਉ,
ਪੁਭ ਪੂਰਿ ਰਹਿਆ ਸਰਬ ਠਾਈ
ਹਰਿਨਾਮ ਨਵਨਿਧਿ ਗ੍ਰਹਿ ਭਰੇ,
ਜਿਮਰਿ ਸੁਆਮੀ ਅੰਤਰਜਾਮੀ
ਕੁਲ ਸਮੂਹਾ ਸਭਿ ਤਰੇ,
ਪ੍ਰਿਅਰੰਗਿ ਜਾਗੇ ਨਹ ਛਿਦੁ ਨਾਗੇ
ਵਿਪਾਨੁ ਸਦ ਬਖਸਿੰਦੁ ਜੀਉ,
ਬਿਨਵੰਤਿ ਨਾਨਕ ਹਰਿਕੰਤੁ ਪਾਇਆ
ਸਦਾ ਮਨਿਭਾਵੰਦੁ ਜੀਉ.

ਕੁਤਿ ਸਰਦ ਅਭੰਬਰੇ ਅਸੁ
ਕਤਿਕੇ ਹਰਿਪਿਆਸ ਜੀਉ,
ਖੇਜੰਤੀ ਦਰਸਨੁ ਵਿਰਤ, ਕਰ
ਮਿਲੀਐ ਗੁਣਤਾਸ ਜੀਉ,
ਭਿਨੁ ਕੰਤ ਪਿਆਰੇ ਨਹ ਸੁਖ ਸਾਰੇ
ਹਾਰ ਕੰਛਣ ਪ੍ਰਿਯੁ ਬਨਾ,
ਸੁੰਦਰਿ ਸੁਜਾਣਿ ਚਤੁਰਿ ਭੇਤੀ
ਸਾਸ ਬਿਨੁ ਜਿਸੇ ਤਨਾ,
ਟੀਤ ਉਤ ਦਹ ਦਿਸ ਅਲੋਕਨ
ਮਨਿ ਮਿਲਨ ਕੀ ਪੁਭ ਪਿਆਸ ਜੀਉ,
ਬਿਨਵੰਤਿ ਨਾਨਕ ਧਾਰਿ ਕਿਰਪਾ
ਮੇਲਚੁ ਪੁਭ ਗੁਣਤਾਸ ਜੀਉ.

ਕੁਤਿ ਸਿਸਿਅਰ ਸੀਤਲ ਹਰਿ
ਪੁਕਟੇ ਮੱਘਰ ਪੋਹਿ ਜੀਉ,
ਜਲਨਿ ਬੁਝੀ ਦਰਸੁ ਪਾਇਆ
ਬਿਨਸੇ ਮਾਇਆਧੋਹ ਜੀਉ,
ਸਭ ਕਾਮ ਪੂਰੇ ਮਿਲਿ ਹਜੁਰੇ
ਹਰਿਚਰਣ ਸੇਵਕਿ ਸੇਵਿਆ,

ਹਾਰ ਡੋਰ ਸੀਗਾਰ ਸਭਿ ਰਸ
ਗੁਣ ਗਾਉ ਅਲਖ ਅਭੇਦਿਆ,
ਭਾਉ ਭਗਤਿ ਗੋਵਿੰਦ ਭਾਂਡਰ
ਜਮੁ ਨ ਸਾਕੈ ਜੋਹਿ ਜੀਉ,
ਬਿਨਵੰਤਿ ਨਾਨਕ ਪੁਤਿ ਆਪਿ ਮੇਲੀ
ਤਹ ਨ ਪ੍ਰੇਮ ਬਿਛੋਰ ਜੀਉ।

ਹਿਮਕਰ ਕੁਤਿ ਮਨਿਭਾਵਤੀ
ਮਾਖੁ ਫਗਣੁ ਗੁਣਵੰਤ ਜੀਉ,
ਸਖੀ ਸਹੇਲੀ ਗਾਉ ਮੰਗਲੇ
ਗ੍ਰਿਹਿ ਆਏ ਹਰਿਕੰਥ ਜੀਉ,
ਗ੍ਰਿਹਿ ਲਾਲ ਆਏ ਮਨਿ ਧਿਆਏ
ਸੇਜ ਸੁੰਦਰਿ ਸੋਹੀਆ,
ਵਟੁ ਤ੍ਰਿਣੁ ਤ੍ਰਿਭਵਣੁ ਭਟੇ ਹਰਿਆ
ਦੇਖਿ ਦਰਸਨ ਮੋਹੀਆ,
ਮਿਲੇ ਸੁਆਮੀ ਇਛ ਪੁੰਨੀ
ਮਨਿ ਸਪਿਆ ਨਿਰਮਲਮੇਤ ਜੀਉ,
ਬਿਨਵੰਤਿ ਨਾਨਕ ਨਿਤ ਕਰਹੁ ਰਲੀਆ
ਹਰਿ ਮਿਲੇ ਸ੍ਰੀਧਰਿ ਕੰਥ ਜੀਉ।

(ਰਾਮ ਕੁਟੀ ਮ: ੫)

ਖਟਲਕਣ }
ਖਟਲਖਣ } ਪੂਰਣਪੁਰਖ ਦੀਆਂ ਛੀ ਸਿਫਤਾਂ। "ਖਟਲਖਣ
ਖਟਲਖਣ } ਪੂਰਨਪੁਰਖ।" (ਸਹਸ ਮ: ੫)
ਖਟਲੋਂਕਣ }

(੧) ਸਰਵਵਰਾਪੀ ਕਰਤਾਰ ਦਾ ਧਰਮ ਕਰਕੇ ਉਸ ਦਾ ਨਾਮ (ਮਹਾਮੰਤ੍ਰ) ਜਪਣਾ।

(੨) ਨੇਕ ਰੁਚੀ ਨਾਲ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿੱਚ ਰਹਿਕੇ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਵੈਰੀ ਨਾ ਬਣਾਉਣਾ ਅਤੇ ਦੁਖ ਸੁਖ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਭਰਾਨ ਨੂੰ ਅਚਲ ਰੱਖਣਾ।

(੩) ਵਿਸਿਆਂ ਦੇ ਵੇਗ ਨੂੰ ਰੋਕਕੇ ਸਭ ਜੀਵਾਂ ਪੁਰ ਦਯਾ ਕਰਨੀ।

(੪) ਕਰਤਾਰ ਦੇ ਕੀਰਤਨ ਨੂੰ ਭੋਜਨ ਵਾਂਗ ਆਪਣਾ ਆਪਣਾ ਮੰਨਕੇ ਸੰਸਾਰ ਵਿੱਚ ਕੌਨਕੁੱਲ ਦੀ ਤਰਾਂ ਨਿਰਲੋਪ ਰਹਿਣਾ।

(੫) ਕਰਤਾਰ ਦੀ ਭਗਤਿ ਅਤੇ ਸ਼ੁੱਧ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਮਿਤ੍ਰ ਬੰਧੂ ਨੂੰ ਸਮਾਨ ਦੇਣਾ।

(੬) ਨੰਮੁਭਾਵ ਨਾਲ ਸਭ ਦੀ ਚਰਣਪੂਤਿ ਬਣਨਾ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਦੀ ਨਿੰਦਾ ਨਾ ਸੁਣਨੀ।

ਖਟਲਿੰਗ. ਛੀ ਚਿੰਨ੍ਹ. ਗ੍ਰੰਥ ਦੇ ਛੀ ਅੰਕ:—

(ੳ) ਉਪਕ੍ਰਮਉਪਸੰਗ. ਗ੍ਰੰਥ ਦੀ ਤਮਹੀਦ ਅਤੇ ਅੰਤ ਨੂੰ ਉਸੇ ਸਿੱਧਾਂਤ ਤੇ ਲਿਖਾਏ ਸਮਾਪਤੀ।

(ਅ) ਅਭਰਾਸ. ਵਾਰ ਵਾਰ ਪ੍ਰਸੰਗ ਦਾ ਵਿਚਾਰ।

(ੲ) ਅਪੁਰਵਤਾ. ਪ੍ਰਸੰਗ ਦਾ ਅਨੋਖਾਪਨ।

(ਸ) ਭਲ. ਨਤੀਜਾ. ਸਿੱਧਾਂਤ।

(ਹ) ਅਰਥਰਾਦ. ਗ੍ਰੰਥ ਵਿੱਚ ਰੁਚਿ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਦੇ ਰਾਹ।

(ਕ) ਉਪਪੱਤਿ. ਦਲੀਲ (ਪ੍ਰਤਿ). ਮੌਤਿਕ। ੨ ਵਰਾਕਰਣ ਅਨੁਸਾਰ ਤਿੰਨ ਅਜੰਤ (ਅਚ-ਅੰਤ) ਅਤੇ ਤਿੰਨ ਹਲੰਤ (ਹਸ-ਅੰਤ) ਪੁਲਿੰਗ, ਇਸਤ੍ਰੀ ਲਿੰਗ ਅਤੇ ਨਪੁੰਸਕ ਲਿੰਗ. ਜਿਵੇਂ—ਅਜੰਤ ਪੁਲਿੰਗ ਰਾਮ, ਅਜੰਤ ਇਸਤ੍ਰੀ ਲਿੰਗ ਰਾਮਾ, ਅਜੰਤ ਨਪੁੰਸਕ ਲਿੰਗ ਧਨ. ਹਲੰਤ ਪੁਲਿੰਗ ਰਾਜਨ, ਹਲੰਤ ਇਸਤ੍ਰੀ ਲਿੰਗ ਸ੍ਰਮ (ਮਾਸ), ਹਲੰਤ ਨਪੁੰਸਕ ਲਿੰਗ ਸ਼੍ਰੇਯਸ (ਕਲਾਪਣ). "ਵੈਰਾਕਰਣਨ ਸੋਂ ਕਹੇ, ਕੇ ਕਰ ਸਕਤੇ ਭਾਤ। ਜਿਨ ਕੇ ਮੁਖ ਮੇਂ ਰਹਿਤ ਹੈ, ਖਟ ਲਿੰਗਨ ਕੀ ਧਾਤ." (ਭਾਵਾ ਰਾਮ ਦਾਸ)

ਖਟਵਦਨ. ਦੇਖੋ. ਖਟਮੁਖ.

ਖਟਵਰਗ. ਸੰ. ਵਰਗ. ਸੰਗਤ—ਛੀਆਂ ਦਾ ਸਮੂਹ. ਛੀ ਦਾ ਇਕੱਠ। ੨ ਛੀ ਵਿਕਾਰ—ਕਾਮ, ਕ੍ਰੋਧ, ਲੋਭ, ਮੋਹ, ਮਦ, ਮਾਤਸਰਯ (ਹਸਦ—ਦੀਰਘਾ).

ਖਟਵਿੰਸ. ਵਰਵਿੰਸ. ਛੀ ਅਤੇ ਵੀਹਵਾਂ. ਛੱਬੀਸਵਾਂ.

ਖਟਵਿੰਸਤ } ਸੰ. ਵਰਵਿੰਸਤ—ਵਰਵਿੰਸਤੀ. ਛੱਬੀ. ਛੀ ਅਤੇ ਵੀਹ.
ਖਟਵਿੰਸਤਿ } ੨੬.

ਖਟਵਿਕਾਰ. ਵਰਵਿਕਾਰ. ਦੇਖੋ, ਖਟ ਉਹਮਿ। ੨ ਦੇਖੋ, ਖਟਵਰਗ। ੩ ਸਰੀਰ ਦੀ ਛੀ ਹਾਲਤਾਂ—ਲੰਮਣਾ, ਸੰਤਾ (ਹੋਂਦ), ਅਸਿਤ੍ਰ, ਵਧਣਾ, ਖਟਣਾ, ਬਦਲਣਾ ਤੇ ਨਾਸ ਹੋਣਾ. "ਜਨਮ ਅਸਿਤ੍ਰ ਅਰੁ ਵਿਧਿ ਪੁਣਾਮ। ਖੀਣ ਹੋਨ ਮਰਨੇ ਦੁਖ ਧਾਮ। ਖਟ ਵਿਕਾਰ ਆਰਮ ਮਹਿ ਨਾਹੀ." (ਨਾਪੁ) ੪ ਹੋਰ ਖਟ ਵਿਕਾਰ—ਜਨਮ, ਮਰਨ, ਬੁੱਧ, ਭੋਹ, ਹਰਖ, ਸੋਕ. "ਖਟ ਵਿਕਾਰ ਜਨਮਹਿ ਅਰੁ ਮਰਨੇ। ਇਹ ਸਰੀਰ ਕੇ ਦੇਨਹੁ ਵਰਨੇ। ਭੂਧਾ ਤ੍ਰਿਖਾ ਦੁਇ ਪੁਨਨ ਕੇਰ। ਹਰਖ ਸੋਕ ਮਨ ਕੇ ਚੁਕ ਹੋਰ।" (ਗੁਪਤੁ)। ੫ ਉਤਪੱਤਿ. ਸਰੀਰ ਦਾ ਵਧਣਾ. ਬਚਪਨ, ਜਵਾਨੀ. ਭੁਵਾਧਾ ਅਤੇ ਮੌਤ.

ਖਟਾਉਣਾ. ਖਿ—ਖੱਟੀ ਕਰਾਉਣੀ. ਨਾਭ ਦਿਵਾਉਣਾ। ੨ ਸਮਾਉਣਾ. "ਦੇਕ ਗ੍ਰਿਹ ਮਹਿ ਦੁਇ ਨ ਖਟਾਈ." (ਪ੍ਰਭਾ ਅ: ਮ: ੫) ੩ ਖੁਦਕਾਉਣਾ. ਪਟਕਾਉਣਾ. "ਪੂਰਨ ਤਾਲ ਖਟਾਇਆ." (ਭਾਨੂ) ਖਟਾਈ. ਸੰਗਤ—ਤੁਰਬੀ ਖੱਟਾਪਨ। ੨ ਦੇਖੋ, ਖਟਾਉਣਾ. "ਇਕ ਵਰਾਟਕ ਕਬ ਨ ਖਟਾਈ." (ਨਾਪੁ)

ਖਟਾਸ. ਸੰਗਤ—ਖੱਟਾ ਰਸ. ਖੱਟਾਪਨ.

ਖਟਾਨਾ. ਸਮਾਇਆ. ਮਿਲਿਆ. ਦੇਖੋ, ਖਟਾਉਣਾ. "ਜਿਉ ਜਲ ਮਹਿ ਜਲ ਆਇ ਖਟਾਨਾ." (ਸੁਖਮਨੀ) "ਮਿਲਿ ਜਲ ਜਲਹਿ ਖਟਾਨਾ ਰਾਮ." (ਦਭ ਛੰਤ ਮ: ੫) ਦੇਖੋ, ਖੱਟ ਧਾ.

ਖਟਾਨੀ. ਘਸੀਦ ਆਈ. ਰੁਚੀ. "ਜਨ ਕੀ ਧੂਰਿ ਮਨਿ ਮੀਠ ਖਟਾਨੀ." (ਗੁਰੂ ਮ: ੫) "ਤਉ ਬਿਧਿ ਨੀਕੀ ਖਟਾਨੀ" (ਧਨਾ ਮ: ੫)

"ਮਨਿ ਤਨਿ ਚਰਨ ਖਟਾਨੀ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) ਦੇਖੋ, ਖੱਟ ਪ.

ਖਟੀ. ਸੰਗਤ—ਖੱਟੀ. ਕਮਾਈ. "ਤੋਟਿ ਨ ਆਵੈ ਖਟੀਐ." (ਵਾਰ

ਰਾਮ ੩)

ਖਟੀਆ. ਸੰ. ਚਟਕਾ—ਖਟਾ. ਮੰਜਾ. ਖਾਟ। ੨ ਸੰ. ਚਾਟਿ—
ਖਾਟਿ. ਸਿਤ੍ਰੀ. ਮੁਰਦਾ ਨੈ ਜਾਣ ਦੀ ਅਰਥੀ. "ਖਟੀਆ ਨੇ ਛਟੇ
ਭਾਈ." (ਆਸਾ ਕਬੀਰ) ੩ ਖੱਟੀ. ਕਮਾਈ. "ਇਤਨਾ ਖਟੀਆ
ਗਠੀਆ ਮਟੀਆ." (ਕੇਵਾ ਕਬੀਰ) ਇਤਨੀ ਮਾਇਆ ਖੱਟੀ ਹੈ
ਇਤਨੀ ਪੱਲੇ ਹੈ ਇਤਨੀ ਢੱਬੀ ਹੋਈ ਹੈ.

ਖਟੀਐ. ਕਮਾਈਏ. ਨਾਭ ਲਈਏ। ੨ ਖਟਾਤਿ (ਮਸ਼ਹੂਰੀ) ਕਈਐ.
"ਦੇਹੀ ਖਟੀਐ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੩)

ਖਟੀਕ. ਸੰ. ਚਟਕਿਕ—ਖੱਟਿਕ. ਸੰਗਤ—ਦਫ਼ਤਰ. ਚੰਮ ਚੰਗਣ
ਅਤੇ ਕੁੱਪੇ ਆਦਿਕ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲਾ.

ਖਟੁ. ਭੀ. ਦੇਖੋ, ਖਟ. "ਖਟੁ ਭੀ ਦੇਕਾ ਭਾਤ ਬਖਾਨਹਿ." (ਰਾਮ ਮ:
੫)

ਖਟੁਸਾਸਤੁ } ਦੇਖੋ, ਖਟਸਾਸਤੁ. "ਖਟੁ ਸਾਸਤੁ ਮੁਰਖੇ ਲੁਟਾਇਆ." }
ਖਟੁਸਾਸਤੁ } (ਭੈਰ ਮ: ੫)

ਖਟੁਮਟੁ. ਦੇਖੋ, ਖਟਮਟੁ.

ਖਟੁਆ. ਵਿ—ਖੱਟਣ ਵਾਲਾ. ਖੱਟੁ। ੨ ਖਟਕਰਮੀ. ਦੇਖੋ, ਖਟਕਰਮ.
"ਬਿਚਰਹਿ ਅਨਿਕਸਾਸਤੁ ਰਹੁ ਖਟੁਆ." (ਜੈਥੇ ਸੁਮੁਖਵਾਕ ਮ:
੫) ੩ ਖਟਸਾਸਤੁ. ਦੇਖੋ, ਖਟਸਾਸਤੁ.

ਖਟੋਲਾ } ਛੋਟਾ ਖਟਾ (ਮੰਜਾ). ਮੰਜੀ। ੨ ਖਾਟ ਦੀ ਚੋਖਟ.
ਖਟੋਲੀ } "ਚਿੱਤ ਖਟੋਲਾ, ਵਾਧ ਦੁਖ." (ਜ. ਫਰੀਦ) ੩ ਸੇਜਾ।
ਖਟੋਲੇ } ੪ ਭਾਵ—ਦੇਹ. ਸਰੀਰ. "ਅਤਿ ਨੀਕੀ ਮੇਰੀ ਫਨੀ
ਖਟੋਲੀ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫)

ਖੱਟ. ਸੰ. ਚਟਕਾ—ਖਟਾ. ਸੰਗਤ—ਮੰਜਾ. ਖਾਟ। ੨ ਵਿਆਹ ਸਮੇਂ
ਦੁਲਹਨਿ ਅਤੇ ਦੁਲਹਾ ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ ਹੋਇਆ ਸਾਮਾਨ, ਜਿਸ ਦਾ ਮੁੱਖ
ਅੰਗ ਖਾਟ ਹੈ। ੩ ਦੇਖੋ, ਖਟ। ੪ ਸੰ. ਚਟ. ਧਾ—ਭਾਗੁਣਾ—ਬੁੱਝਣਾ—
ਖੋਜਣਾ। ੫ ਸੰ. ਚਟਕ—ਖੱਟ. ਧਾ—ਫਕਣਾ—ਖੋਰਨਾ। ੬ ਸੰ. ਚਟਕ—
ਸੰਟ. ਧਾ—ਗਹਿਣਾ—ਸ਼ੇਰ ਕਰਨਾ—ਦੇਣਾ—ਮਾਰਨਾ.

ਖੱਟਣਾ. ਫਿ—ਕਮਾਉਣਾ. ਨਾਭ ਨੈਣਾ.

ਖੱਟਰ. ਵਿ—ਖੱਟੀ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤਿ ਹੈ ਜਿਸ ਦੀ. ਜਿਸਦਾ ਸੁਭਾਉ ਫ੍ਰੇਧ
ਸਹਿਤ ਹੈ। ੨ ਉਹ ਗਭੀ ਮਹਿ ਜੋ ਦੁੱਧ ਦੇਣ ਵੇਲੇ ਲੱਤਾਂ ਮਾਰੇ.

ਖੱਟਾ. ਵਿ—ਕੁਰਜ. ਅਮ੍ਰਿਤ। ੨ ਸੰਗਤ—ਇੱਕ ਨੌਬ ਦੀ ਕਿਸਮ ਦਾ
ਬੂਟਾ ਅਤੇ ਉਸ ਦਾ ਫਲ, ਜੋ ਖੱਟੇ ਰਸ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. Sour lime.
ਇਸ ਦੀ ਬਾੜ ਬਹੁਤ ਸੁੰਦਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਰਸ ਆਲੂ ਗਾਗਟੀ
ਅਤੇ ਅਰਬ ਆਦਿ ਵਿੱਚ ਵਰਤੀਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਉੱਤੇ ਸੰਗਤਰੇ ਮਾਲਟੇ
ਆਦਿ ਦਾ ਪਿਉਂਦ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ. L. Citrus acida. "ਮੁੱਛ
ਪਰਯੋ ਜਨੁ ਭਾਰ ਤੇ ਖੱਟਾ." (ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾਵ)

ਖੱਟੀ. ਖੱਟਾ ਦਾ ਇਸਤ੍ਰੀ ਲਿੰਗ। ੨ ਕਮਾਈ। "ਖੱਟੀ ਨਾ ਚਾਹਤ ਮੈਂ
ਇਹ ਕੀ." (ਨਾਪੁ)

ਖਟਾ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਖਾਟ ਮੰਜਾ. ਚਾਚਪਾਈ.

ਖਟਾਂਗ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਮੰਜੇ ਦਾ ਪਾਵ। ੨ ਸਿਵ ਦਾ ਸਸਤੁ ਤ੍ਰਿਸੁਲ।

੩ ਇੱਕ ਸੂਰਜ ਚੰਦੀ ਰਾਜ, ਜੋ ਤਾਕਤ ਅਨੁਸਾਰ ਵਿਸ਼ੁਸ਼ਟ ਦਾ ਅਤੇ
ਹਰਿਵੰਸ਼ ਅਨੁਸਾਰ ਅੰਸੁਮਾਨ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਸੀ.

ਖੜ. ਸੰ. ਚਟ. ਧਾ—ਟੁਕੜੇ ਕਰਨਾ—ਖੰਡਨ ਕਰਨਾ ਦੇਖੋ, ਖੜਗ।
੨ ਦੇਖੋ, ਖੰਡ.

ਖੜਾਨਨ. ਦੇਖੋ, ਖਟਮੁਖ.

ਖੜਿ. ਖੰਡ (ਖੁੰਡ) ਵਿੱਚ. "ਬੂਹਾ ਖੜਿ ਨ ਮਾਵਈ." (ਮ: ੧ ਵਾਰ
ਮਸਾ)

ਖੜੀ. ਦੇਖੋ, ਖੰਡੀ.

ਖੜੁਆ. ਸੰਗਤ—ਕੜਾ. ਟੇਆ। ੨ ਬਿਨ. ਖੁੰਡ.

ਖੜੁਰ } ਜਿਲਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ, ਛਾਣਾ ਵੈਰੇਵਾਲ ਵਿੱਚ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ
ਖੜੁਰੁ } ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਨਿਵਾਸ ਅਸਥਾਨ, ਜੋ ਤਰਨਤਾਰਨ ਰੇਲਵੇ
ਸਟੇਸ਼ਨ ਤੋਂ ਉੱਤਰ ਪੱਛਮ ੧੦ ਮੀਲ ਹੈ. "ਸਨੇ ਸਨੇ ਆਵਤਰਦੇ
ਗੁਮ ਖੜੁਰ ਆਵਾਸ." (ਨਾਪੁ)

ਇਸ ਨਗਰ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਦੇਹਰਾ ਹੈ ਅਤੇ
ਗੁਰੂ ਅਮਰ ਦਾਸ ਜੀ ਦਿੱਖੇ ਹੀ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਦੇ
ਚਹੇ ਹਨ, ਅਰ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਭੀ ਇਸ ਨਗਰ ਨੂੰ
ਚਰਣਾਂ ਨਾਲ ਪਵਿਤ੍ਰ ਕੀਤਾ ਹੈ. ਆਬਾਦੀ ਦੇ ਅੰਦਰ ਹੀ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ
ਦੇਵ ਦਾ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਹੈ, ਜੋ ਸੁੰਦਰ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਇਸ
ਦਰਬਾਰ ਦੀ ਪਰਿਕ੍ਰਮਾ ਵਿੱਚ ਹੀ ਉਸ ਕਿੱਲੇ ਦਾ ਕਰੀਰ ਹੈ, ਜਿਸ
ਨਾਲ ਗੁਰੂ ਅਮਰ ਦਾਸ ਜੀ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਸਨਾਨ ਲਈ
ਜਨ ਦੀ ਗਾਫ਼ਰ ਨੈ ਆਉਂਦੇ ਠੇਕਰ ਖਾਕੇ ਡਿਗ ਪਏ ਸਨ. ਗੁਰਦੁਆਰੇ
ਨੂੰ ਛੱਡੀ ਜੋ ਰੂਪਕਾ ਸਾਲਾਨਾ ਜਾਗੀਰ ਹੈ. ਇਸ ਬਾਂ ਇਹ ਗੁਰਦੁਆਰੇ
ਹਨ:—

(੧) ਤਪਿਆਣਾ ਸਾਹਿਬ. ਆਬਾਦੀ ਤੋਂ ਇੱਕ ਫਰਲਾਂਗ ਉੱਤਰ
ਪੂਰਵ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਤਪ ਦਾ ਅਸਥਾਨ. ਇਸ ਪਾਸ ਇੱਕ
ਤਾਲ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਭਾਈ ਬਾਲੇ ਦੀ ਸਮਾਧਿ ਹੈ.

(੨) ਥੜਾ ਸਾਹਿਬ. ਉਹ ਚਬੂਤਰਾ ਹੈ ਜਿਸ ਪੁਰ ਸੇਵਾ ਤੋਂ ਵੇਲੂ
ਮਿਲਣ ਤੇ ਗੁਰੂ ਅਮਰ ਦਾਸ ਜੀ ਪਾਠ ਕੀਤਾ ਕਰਦੇ ਸਨ.

(੩) ਦੇਹਰਾ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਸਾਹਿਬ.

(੪) ਮੱਲ ਅਖਾਤਾ. ਆਬਾਦੀ ਦੇ ਪਾਸ ਹੀ ਪੱਛਮ ਵੱਲ ਗੁਰੂ
ਅੰਗਦਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਉਹ ਥਾਂ, ਜਿੱਥੇ ਬੈਠਕੇ ਪਿੰਡ ਦੇ ਬਾਲਕਾਂ ਨੂੰ
ਮੌਲਯੁੱਧ ਦੀ ਸਿਖਤਾ ਦਿਆਂ ਕਰਦੇ ਸਨ. ਦੇਖੋ, ਨਕਸ਼ਾ ਕੋਟਿੰਦਵਾਲ.

ਖੰਡ. ਸੰਗਤ—ਖੁੰਡ. ਬਿਨ। ੨ ਪਹਾੜ ਦੀ ਖਾਈ. ਟੂਟ.
ਖੰਡੀ. ਉਹ ਟੇਆ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਪਿਰ ਲਟਕਾਕੇ ਚੁਲਾਹਾ ਤਾਈਂ ਬੁਣਦਾ
ਹੈ.

ਖਣ. ਸੰ. ਚਾਨ੍. ਧਾ—ਦੁੱਖ ਦੇਣਾ. ਖੋਦਣਾ. ਪੁੱਟਣਾ। ੨ ਸੰ. ਚਾਨ੍—
ਛਟ. ਸੰਗਤ—ਪਲ. ਲਮਹਾ. "ਉਧਾਰੇ ਇਕ ਖਣੇ." (ਵਾਰ ਰਾਮ
੨: ਮ: ੫) ੩ ਸੰ. ਚਾਢ—ਖੰਡ. ਹਿੰਸਾ. ਭਾਗ. ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਛੱਤ
ਦੇ ਉਹ ਹਿੱਸੇ ਜੋ ਦੋ ਸ਼ਤੀਰਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਹੋਣ ਦੇਖੋ, ਖਨ ੩ ਅਤੇ
੪.

ਖਬਰ ਸਾਹਿਬ

ਖਟਿ. ਦੇਖੋ, ਖਨਿ ੨.

ਖਟੇ. ਕਣ ਮੇ. ਪਲ ਵਿੱਚ, ਦੇਖੋ, ਖਣ ੨। ੨ ਪੁੱਟੇ. ਦੇਖੋ, ਖਨ ਧਾ.

ਖਤ. ਸੰਗਤਾ—ਖਾਤਾ. ਟੋਆ. ਖਾਤ. "ਪਹਿਨ ਮਾਰ ਖਤ ਡਾਢ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧੯੪) ਜੁੱਤੀਆਂ ਨਾਲ ਮਾਰ ਮਾਰਕੇ ਟੋਏ ਵਿੱਚ ਸੁੱਟ ਦਿੱਤਾ।

੨ ਵੇਰ. ਵਿਰੋਧ। ੩ ਟੀਰਥਾ। ੪ ਆ ੫ ਖੜ. 'ਨਿਖਤ. ਤਹਿਰੀਰ।

੫ ਰੇਖਾ. ਲਕੀਰ। ੬ ਚਿੱਠੀ। ੭ ਆ ੮ ਖਤ. ਵਿਖਲ. ਚੋਕ ਟੋਕ.

ਪ੍ਰਤਿਬੰਧ. "ਇਸੁ ਹਰਿਧਨ ਕਾ ਬੋਈ ਸਰੀਕ ਨਾਹੀ, ਕਿਸੇ ਕਾ ਖਤ

ਨਾਹੀ." (ਮ: ੪ ਵਾਰ ਬਿਨਾ) ੯ ਖੋਟਾ. ਫੀਨਨਾ.

ਖਤਨਾ. ਆ ੧੦ ਖਤਨਹ. ਦੇਖੋ, ਸੁੰਨਤ ੩.

ਖਤਪਾਟਣਾ } ਫਿ—ਚਿੱਠੀ ਦਾ ਪਾਟਣਾ. ਭਾਵ—ਬਿੰਦਗੀ ਖਤਮ

ਖਰਫਟਨਾ } ਹੋਣੀ. ਦੇਖੋ, ਚੀਰੀਪਾਟੀ। ੨ ਹਿਸਾਬ ਦਾ ਪਰਚਾ

ਪਾਇਆ ਜਾਣਾ. ਭਾਵ—ਲੇਖਾ ਸਮਾਪਤ ਹੋਣਾ. "ਨਾ ਹਰਿ ਭਸਿਚਿ ਨ

ਖਤੁ ਭਟਿਓ." (ਸ. ਕਬੀਰ)

ਖਤਮ. ਆ ੧੧ ਪੂਰਣ ਕਰਨ ਦਾ ਭਾਵ। ੨ ਮੁਹਰ ਲਾਉਣ ਦੀ

ਲਿਯਾ.

ਖਤਰਾ. ਸੰਗਤਾ—ਕੇਤੂ ਵਿੱਚ ਜਾਣਾ. ਸ਼ੋਰ ਜਾਣਾ। ੨ ਆ ੧੨

ਖਤਰਹ. ਭਰ. ਭੈ. ੩ ਆਲੋਚਾ. ਸੰਸਾ. "ਖਤਰਾ ਨ ਕੀਸੇ ਪਤੀਸੇ

ਸਦੀਵ." (ਗੁਪਤ)

ਖਤਰੋਟਾ. ਕੜੀ ਦਾ ਬੋਟਾ. ਫੜੀਪੁੜ. "ਸਤ੍ਰ ਕੀ ਸੈਨ ਤਰੰਗਨਿ ਤੁੱਲ

ਹੈ ਤਾਮੇ ਤੁਰੰਗ ਤਰੇ ਖਤਰੋਟੇ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੨)

ਖਤਰੀਆ. ਸੰਗਤਾ—ਕੜੀਸਮਾਜ.

ਖਤਾ. ਡਿੱਗ. ਸੰਗਤਾ—ਦਾੜੀ. ਰੀਸ। ੨ ਆ ੧੩ ਖੜਾ. ਸੰਗਤਾ—

ਤੁੱਲ. ਚੂਕ. "ਖਾਨਿਕ! ਖਤਾ ਨ ਕਰੀ." (ਸ. ਵੀਰਦ) ਐ ਕਰਤਾਰ!

ਮੇਰਾ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਨਾ ਚੁੱਕੇ। ੩ ਭੁਨਾਹ. ਅਪਰਾਧ. "ਅਸੀਖ ਖਤੇ ਬਿਨਿ

ਭਖਸਨਹਾਰਾ." (ਭਾਵਨ) "ਅਸੀ ਖਤੇ ਬਹੁਤ ਕਮਾਵਦੇ." (ਸਵਾ

ਮ: ੩) ੪ ਇੱਕ ਪੁਰਾਣਾ ਸ਼ਹਰ, ਜੋ ਚੀਨ ਰੁਚਕਿਸਤਾਨ ਅਤੇ ਤੁਰਾਨ

ਦੇ ਮੱਧ ਹੈ.

ਖਤਾਬ. ਆ ੧੪ ਖਿਤਾਬ. ਸੰਗਤਾ—ਮੁਆਤਿਬ (ਸੰਬੋਧਨ) ਕਰਕੇ

ਕਹਿਣਾ। ੨ ਪਦਵੀ. ਉਪਾਧਿ. ਲਕਬ. Title. ਦੇਖੋ, ਉੱਜਲ

ਦੀਦਾਰ.

ਖਤਾਬਖਸ਼. ਆ ੧੫ ਵਿ—ਤੁਨਾਹ ਬਖਸ਼ਣ ਵਾਲਾ. ਅਪਰਾਧ

ਕਮਾਪਨ ਕਰਣਾ.

ਖਤਿਯਾ } ਸੰਗਤਾ—ਖਾਤਾ. ਟੋਆ. ਭੜਾ. "ਖਤਿਯਾ ਪਰੇ ਰਾਬਜੂ

ਖਤੀਆ } ਪਾਏ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧੯੪) ੨ ਚਿੱਠੀਬਸਾਂ. ਖੜ ਨੀ ਜਾਣ

ਵਾਲਾ.

ਖੜੀਬ. ਖੜਬਾ ਪੜ੍ਹਨ ਵਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਖੜਬਾ ੨.

ਖੜੁ. ਦੇਖੋ, ਖਤ ੪-੫-੬.

'ਕੁਰਬਾਣੀ ਦਿੱਤ ਇਸ ਦਾ ਰੂਪ ਖੜੁ ਭੀ ਹੈ.

ਮੰਛੇ ਦੇ ਮਰਫ ਦੀ ਖਬਰ ਜਿਸ ਚਿੱਠੀ ਵਿੱਚ ਲਿਖੀ ਜਾਵੇ ਉਸ ਦਾ ਸਿਰਾ ਖਤ

ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ.

ਖੜੰਗ. ਸੰ. ਜਗਤ—ਕਤਾਂਗ. ਘਾਇਲ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਅੰਗ ਜਿਸ ਤੋਂ.

ਤੀਰ. "ਭਾਵਤ ਖੜੀ ਸੂਰਿਆਂ ਵਿੱਚ ਖੇਤ ਖੜੰਗ." (ਚੰਡੀ ੩)

੨ ਘਾਇਲ. ਛੱਟਤ। ੩ ਸਿੰਧੀ. ਬਹਾਦਰ ਦਿਲੇਰ। ੪ ਭਾ ੫

ਖੜੰਗ. ਇੱਕ ਮਾਸ ਬਿਰਫ. ਜਿਸ ਤੋਂ ਕਮਾਣ ਅਤੇ ਤੀਰ ਬਣਦੇ ਹਨ।

੫ ਖੜੰਗ ਦਾ ਬਣਿਆ ਧਨੁਖ ਅਥਵਾ ਤੀਰ. "ਲੀਏ ਕਰ ਚਕ੍ਰ ਵਕ੍ਰ

ਕੋਢਨ ਖੜੰਗਨੀ." (ਸਲੋਹ)

ਖੜੰਗੀ. ਵਿ—ਧਨੁਖਧਾਰੀ. ਦੇਖੋ, ਖੜੰਗ ੪ ਅਤੇ ੫

ਖੜੰਗੀ. ਦੇਖੋ, ਖੜੀ.

ਖੜੁ. ਸੰ. ਜਤ—ਕੜੁ. ਸੰਗਤਾ—ਜੋ ਕਤ (ਘਾਵ ਅਥਵਾ ਹਿੱਸਾ) ਤੋਂ

ਬਚਾਏ, ਸੋ ਕੜੁ. ਰਾਜਤਾ। ੨ ਯੋਧਾ. "ਤਹਿ ਜਾਇ ਪਰੇ ਜਹਿ ਖੜੁ

ਬਰੀ." (ਗ਼ਜ਼ਨ)

ਖੜੁਹਾਣ. ਵਿ—ਕੜੁ (ਰਾਜ) ਦੇ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਕੜਿਯ

ਵਿਨਾਸਕ. ਫੜੀਆਂ ਦੀ ਹਾਨਿ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੩ ਸੰਗਤਾ—ਪਰਸੁਰਾਮ.

ਖੜੁਖੇਤਾ. ਵਿ—ਕੜਿਯਕੇਤੂ ਵਿੱਚ ਹੋਣ ਵਾਲਾ. ਸੁੱਧ ਫੜੀਸੰਤਾਨ.

ਅਸਲ ਫੜੀ. "ਦੇਉ ਖੜੁਖੇਤਾ." (ਗ਼ਜ਼ਨ)

ਖੜੁਹਾਣ. ਵਿ—ਕੜਿਯਸੰਤਾਨ. ਫੜੀਭੂਲ ਦਾ.

ਖੜਿਯਸੰਤਕਰ. ਕੜਿਯ (ਯੋਧਾ) ਦਾ ਅੰਤ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਤੀਰ.

(ਸਨਾਮ) ੨ ਪਰਸੁਰਾਮ.

ਖੜਿਯਾਕ ਖੇਲਕ. ਕੜਿਯ (ਯੋਧਾ) ਦੇ ਅੰਗ ਵਿੱਚ ਲਟਕਣ

ਵਾਲਾ, ਖੜੰਗ. (ਸਨਾਮ)

ਖੜਿਯਾਣ } ਵਿ—ਕੜਿਯਸੰਤਾਨ. ਫੜੀਭੂਲ ਦਾ। ੨ ਕੜਿਯ—

ਖੜਿਯਾਨ } ਯਾਨ. ਫੜੀ ਦੀ ਸਵਾਰੀ ਘੋੜਾ.

ਖੜਿਯਾਰਿ. ਕੜਿਯ (ਯੋਧਾ) ਦਾ ਵੈਰੀ, ਖੜੰਗ. (ਸਨਾਮ)

੨ ਪਰਸੁਰਾਮ.

ਖੜੀ. ਸੰ. ਬਤਿਧ—ਕੜਿਯ. ਹਿੰਦੂਆਂ ਦੇ ਚਾਰ ਵਰਣਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਦੂਜਾ

ਵਰਣ. "ਖੜੀ ਭਾਹਮਣੁ ਸੁਦੁ ਬੈਲੁ." (ਕਉ ਬਿਤੀ ਮ: ੫) ਦੇਖੋ,

ਕੜਿਯ। ੨ ਯੋਧਾ. ਪੁਜਾ ਨੂੰ ਭੈ ਤੋਂ ਬਚਾਉਣ ਵਾਲਾ. "ਖੜੀ ਸੋ ਚ

ਕਰਮਾ ਕਾ ਸੁਰੁ." (ਸਵਾ ਮ: ੧) ੩ ਬਹੁਤ ਮਿਆਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ

ਫੜੀ ਅਤੇ ਖੜੀ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਭਿੰਨ ਅਰਥ ਹਨ, ਪਰੰਤੂ ਐਸਾ ਨਹੀਂ.

ਦੇਹਾਂ ਦਾ ਮੂਲ ਕੜਿਯ ਸ਼ਬਦ ਹੈ. ਪੁਰਾਣਾਂ ਵਿੱਚ ਫੜੀਆਂ ਦੇ ਮੁੱਖ ਦੋ

ਵੰਸ਼ ਲਿਖੇ ਹਨ, ਇੱਕ ਸੂਰਜਵੰਸ਼, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਰਾਮਚੰਦ੍ਰ ਜੀ ਹੋਏ

ਹਨ, ਦੂਜਾ ਚੰਦ੍ਰਵੰਸ਼, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਪ੍ਰਗਟੇ ਹਨ.

ਵਰਤਮਾਨ ਕਾਲ ਵਿੱਚ ਖੜੀ ਚਾਰ ਭਾਗਾਂ ਵਿੱਚ ਵੰਡੇ ਹੋਏ ਹਨ—

ਭਾਰੂੀ, ਖੁਖਰਾਣ, ਭੁੰਜਾਹੀ ਅਤੇ ਸਰੀਨ.

ਭਾਰੂੀ ਭਾਗਾਂ ਗੋਤਾਂ ਵਿੱਚ, ਖੁਖਰਾਣ ਅੱਠ ਗੋਤਾਂ ਵਿੱਚ, ਭੁੰਜਾਹੀ

ਭਵੰਜਾ ਅਤੇ ਸਰੀਨ ਵੀਹ ਗੋਤਾਂ ਵਿੱਚ ਵੰਡੇ ਹੋਏ (ਵਿਭਕ੍ਰ) ਹਨ.

ਖੜੀਆਂ ਵਿੱਚ ਢਾਈ ਘਰ ਦੇ ਖੜੀ—ਸੇਠ, ਮੇਹਰਾ, ਯਪੂਰ ਅਤੇ ਖੰਨਾ

ਸੂਰੀ, ਚੰਏ, ਭੋਂਗਲੀ, ਸੇਰੀ, ਸਾਹਣੀ, ਭਸੀਟ, ਅਟਦ, ਸਭਰਵਾਲ ਕਈਆਂ ਨੇ—

ਭਲਾਭ, ਟੰਨਣ, ਸੰਟਭੇਪਭਾ, ਬੋਟ, ਕੰਡਤ ਅਤੇ ਬਹੁਤੇ ਭੀ ਖੁਖਰਾਣਾਂ ਅੰਦਰ

ਭਿੰਨੇ ਹਨ.

ਹਨ। ਭੀ ਜਾਤੀ ਵਿੱਚ—ਬਹਲ, ਪੈਨ, ਚੋਪੜਾ, ਸਹਕਲ, ਤਲਵਾਰ ਅਤੇ ਪੁਰੀ ਹਨ। ਪੰਜ ਜਾਤੀ ਵਿੱਚ—ਬਹਲ, ਬੇਰੀ ਸਹਕਲ, ਵਾਹੀ ਅਤੇ ਵਿੱਜ ਹਨ।

ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਦੇ ਜਨਮ ਨਾਲ ਵੇਦੀ, ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਜਨਮ ਨਾਲ ਬ੍ਰੇਹਣ (ਅਬਾ ਤੇਹਣ), ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰ ਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਜਨਮ ਕਰਕੇ ਭੱਲੇ ਅਤੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਪ੍ਰਗਟਾਵ ਕਰਕੇ ਸੋਢੀ ਕੋਤੂ ਜੋ ਮਾਨ ਯੋਗਤ ਹੋਏ ਹਨ, ਇਹ ਸਰੀਨ ਜਾਤਿ ਦੇ ਅੰਦਰ ਹਨ।

ਖੜੀਆਂ ਵਿੱਚ ਇਹ ਕਥਾ ਚਲੀ ਆਈ ਹੈ ਕਿ ਦਿੱਲੀਖਤਿ ਅਲਾਉਂਦੀਨ ਖਲਜੀ ਦੇ ਸਮੇਂ ਜਦ ਬਹੁਤ ਖੜੀਸਿਆਈ ਸੰਗ ਵਿੱਚ ਮਾਰੇ ਗਏ, ਤਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਵਿਧਵਾ ਇਸਤਰੀਆਂ ਦਾ ਪੁਨਰਵਿਵਾਹ ਕਰਾਉਣ ਲਈ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨੇ ਯਤਨ ਕੀਤਾ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਖੜੀਆਂ ਨੇ ਸ਼ਾਹੀ ਹੁਕਮ ਮੰਨਿਆ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਨਾਉਂ ਸਰੀਨ (ਸ਼ਰਹ-ਆਈਨ ਮੰਨਣ ਵਾਲੇ) ਹੋਇਆ। ਵਿਧਵਾ—ਵਿਵਾਹ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਕਸਨੇਦ ਰੂਮ ਦੇ ਨਿਵਾਸੀ ਧੰਨਾ ਮਿਹਰਾ ਆਦਿ ਖੜੀ, ਜੋ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਪਾਸ ਅਪੀਲ ਕਰਨ ਲਈ ਝੁਕੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਸਾਮਿਲ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਖੜੀ ਜੋ ਵਾਈ ਕੋਹ ਪੁਰ ਜਾ ਮਿਲੇ ਉਹ ਵਾਈ ਖਰ, ਭਾਰੇ ਕੋਹ ਪੁਰ ਮਿਲਣ ਵਾਲੇ ਭਾਰੀ ਪੁਸ਼ਿੱਧ ਹੋਏ। ਇਸ ਪਿੱਛੋਂ ਜੋ ਬਹੁਤ ਜਗਾ ਦੇ ਖੜੀ ਭਿੰਨ ਭਿੰਨ ਦੂਰੀ ਤੇ ਮਿਲੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤਾ ਭਰੁਜਾਈ (ਭੁੰਜਾਹੀ) ਹੋਈ।

ਖੜੇਸ, ਭੜੀਆਂ ਦੇ ਟੀਝ, ਯੋਧਿਆਂ ਦੇ ਸੁਆਮੀ, “ਕੀਜੇ ਰੁ ਜੇਹ ਖੁਨੀ ਖੜੇਸ.” (ਮਨੁਰਾਸ)

ਖਦ, ਸੰ. ਭਵ. ਧਾ—ਖਾਣਾ—ਮਾਰਨਾ—ਸੰਤਾਪ ਦੇਣਾ—ਮਿਥਰ (ਕਾਇਮ) ਰਹਿਣਾ—ਭਕਣਾ।

ਖਦਝਾ, ਖ. ۱۰ ਸੰਗਤਾ—ਭਿੰਨਣ ਦੀ ਫ਼ਿਯਾ। ੨ ਦਿਲ ਨੂੰ ਭਿੰਨਣ ਵਾਲੀ ਚਿੰਤਾ। ੩ ਸੰਸਾ।

ਖਦਰਾਨਾ, ਦੇਖੋ, ਖਿਦਰਾਨਾ।

ਖਦਾਨ, ਖੋਦਿਆ ਹੋਇਆ ਅਸਥਾਨ, ਟੋਆ, ਕਰਤ, ਕੜਾ।

ਖਦਿਰ, ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਖੋਰ ਦਾ ਕਿਰਛ, ਦੇਖੋ, ਕੱਕ ੨. L. Acacia Catechu। ੨ ਟਿੰਦੂ। ੩ ਚੰਦ੍ਰਮਾ।

ਖਦੀਜਾ, ਦੇਖੋ, ਮੁਹੰਮਦ।

ਖਦੇਰਨਾ } ਫ਼ਿ—ਖੋਦਣਾ, ਧਕੋਲਣਾ। ੨ ਤਾਬੁਤ (ਪਿੱਟਾ) ਕਰਕੇ
ਖਦੇਝਨਾ } ਦੌਤਾਉਣਾ, “ਬਹੁਤ ਕੌਸ ਤਿਥ ਮ੍ਰਿਗਹਿ ਖਦੇਰ.”
(ਚਰਿਤ੍ਰ ੩੪੪)

ਖਦੰਗ, ਦੇਖੋ, ਖਤੰਗ ੪ ਅਤੇ ੫।

ਖਦੰਗਨੀ, ਖਤੰਗ ਵਾਲੀ, ਭੀਰ ਕਮਾਨ ਧਾਰਨ ਵਾਲੀ, ਦੇਖੋ, ਖਤੰਗ ੫।

ਖੰਦਰ, ਸੰਗਤਾ—ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਖਰਦਰਾ ਭਾਸਤ੍ਰ, ਜੋ ਏਸੀ ਜੁਲਾਹਿਆਂ ਦਾ ਭੁਟਿਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਖਦੜੋਤ } ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਖ (ਅਥਾਸ) ਵਿੱਚ ਜੋ ਦੜੋਤ (ਚਮਕਦਾ
ਖਦੜੋਤਨ) } ਹੈ) ਸੁਰਜਾ। ੨ ਪਟਥੀਜਨਾ, ਚੁਕਨੂੰ, ਟਨਾਣਾ, ਟਿਟਾਣਾ।

ਅੱਗ ਦੀ ਚਿੰਗਤੀ ਵਾਂਗ ਚਮਕਣ ਵਾਲਾ ਇੱਕ ਜੀਵ, ਜੋ ਹਵਾ ਵਿੱਚ ਉਡਦਾ ਹੈ। ਸਲੂਬੇ ਭਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਇਹ ਵਿਲੋਮ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਕਈ ਕਵੀਆਂ ਨੇ ਖਦੜੋਤ ਅਤੇ ‘ਚਿੰਗਣਜੋਤਿ’ ਇੱਕ ਹੀ ਸਮਝ ਰੱਖਿਆ ਹੈ, ਪਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਭਾਰੀ ਭੇਦ ਹੈ। ਚਿੰਗਣਜੋਤਿ ਉਡਦਾ ਨਹੀਂ, ਉਹ ਸ਼ਮੀਨ ਤੇ ਚਿੰਗਮਣ ਹੋਇਆ ਚਮਕਦਾ ਹੈ।

ਖਨ, ਸੰ. ਭਾ. ਧਾ—ਪਾਤਨਾ, ਖੋਦਣਾ, ਖੁਣਨਾ, ਪੁੱਟਣਾ। ੨ ਸੰਗਤਾ—ਖੰਡ, ਟੁਕ, “ਹਉ ਭਿਸੁ ਚਿਟਹੁ ਖਨ ਖੰਨੀਐ.” (ਮਾਰੂ ਮ: ੪) ਮੈ ਉਸ ਤੋਂ ਖੰਡ ਖੰਡ, ਭਾਵ—ਸੁਰਭਾਨ ਹੋਂਦਾ ਹਾਂ। ੩ ਛਾ, ਖਨ, ਖਰ, ਖਾਨਹ ਦਾ ਸੰਖੇਪ। ੪ ਮੰਬਿਲ, ਭਭਾਉ ਦਾ ਦਰਜਾ, ਇਸੇ ਤੋਂ ਪੰਜਾਬੀ ‘ਖਣ’ ਹੈ।

ਖਨਕ, ਸੰ. ਵਿ—ਖੋਦਣ (ਪੁੱਟਣ) ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਤਾ—ਬੂਹਾ। ੩ ਸੰਨੁ ਲਾਉਣ ਵਾਲਾ ਚੋਹ।

ਖਨਖੰਨੀਐ, ਦੇਖੋ, ਖਨ ੨।

ਖਨਨ, ਸੰ. ਫ਼ਿ—ਖੋਦਣਾ, ਖੁਣਨਾ, ਪੁੱਟਣਾ। ੨ ਪਾਤਨਾ, ਚੀਰਨਾ, ਦੇਖੋ, ਖਨ ਧਾ।

ਖਨਨੀ, ਸੰਗਤਾ—ਖਨਜ਼ਿਰੀ, ਖੋਦਣ ਦਾ ਸੰਦ, ਕਹੀ, ਕਸੀ, “ਭਿਧ ਵਧ ਤੇ ਖਨਨੀ ਲੇ ਹਾਥ। ਟੱਕ ਲਗਾਯ ਚਿਤਵ ਰੁਚੁਨਾਥ.” (ਰੂਪਸੂ) ਖਨਲੀ, ਦੇਖੋ, ਖਨਨੀ।

ਖਨਵਾਦ, ਸੰਗਤਾ—ਖੰਡਨਵਾਦ, ਉਹ ਚਰਚਾ, ਜੋ ਦੂਜੇ ਦੇ ਸਿੱਧਾਂਤ ਨੂੰ ਖੰਡਨ ਕਰਨ ਲਈ ਹੋਵੇ, “ਚਉਦਹਿ ਖਨਵਾਦੇ.” (ਭਾਗੂ) ਭੈਂਦਾ ਵਿਦਵਾ ਦਾ ਖੰਡਨਵਾਦ।

ਖਨਵਾਰਾ } ਫ਼ਿ—ਖਨਨ (ਖੋਦਣ) ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਤਾ—ਖਾਨਿ
ਖਨਵਾਰੀ } ਖੋਦਣ ਵਾਲਾ ਪੁਰਖ (Miner), “ਜੈਸੇ ਖਨਵਾਰਾ ਖਾਨਿ ਖਨਤ ਹਨਤ ਖਨ.” (ਭਾਗੂ ਕ) “ਜਤ੍ਰੋ ਖਨਵਾਰੀ ਪਾਵਹਿ ਹੀਰਾ.” (ਨਾਪੁ)

ਖਨਿ, ਕਣ ਮੇ, ਪਲ ਵਿੱਚ। ੨ ਖਨਨ ਕਰਕੇ, ਖੋਦਕੇ, ਖੁਦਕੇ, “ਕਾਨੁਖ ਖਨਿ ਉਤਾਰ.” (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੨ ਕੇ) ੩ ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਖਾਨਿ, ਕਾਨ, ਧਾਤੂ ਅਤੇ ਚਤਨਾਂ ਦੇ ਨਿਕਲਣ ਦਾ ਥਾਂ (Mine), ਖਨਿਜ, ਖਾਨਿ (ਕਾਨ) ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਧਾਤੂ, ਉਪਧਾਤੂ ਅਤੇ ਚਤਨ ਆਦਿਕ।

ਖਨੀ, ਖਨਨ ਕੀਤੀ, ਖੋਦੀ, ਖੁਣੀ। ੨ ਦੇਖੋ, ਖਨਿ।

ਖਪ, ਸੰ. ਭਾ. ਧਾ—ਪ੍ਰੇਰਨਾ—ਭੇਜਣਾ—ਭੇਂਕਣਾ। ੨ ਸੰ. ਭਿਪ, ਧਾ—ਭੇਂਕਣਾ, ਨਸ਼ ਕਰਨਾ, ਮਾਰਨਾ, ਏਜ ਨਾਉਣਾ, ਖਿੱਚਣਾ, ਭੰਨੁਣਾ, ਇਸੇ ਤੋਂ ਪੰਜਾਬੀ ਦਾ ਸ਼ਬਦ ‘ਖਪਣਾ’ ਅਤੇ ‘ਖੱਪ’ ਭਟਿਆ ਹੈ।

ਖਪਟ, ਵਿ—ਖਪਾਉਣ ਵਾਲਾ, ਦਿਨਾਸ਼ਕ, “ਖਪਟ ਖਲ ਗਰਜਤ.” (ਕਾਨ ਮ: ੫) ਵਿਨਾਸਕ ਵਿਕਾਰ ਕਰਜਤ। ੨ ਬੁਰੂਪ, ਬਦਸ਼ਕਨ। ੩ ਦੁਬਲਾ, ਕਮਜ਼ੋਰ। ੪ ਖ (ਅਥਾਸ) ਹੀ ਜਿਸ ਦਾ ਪਟ (ਭਾਸਤ੍ਰ) ਹੈ, ਨੰਗ ਧੜੰਗ। ੫ ਦੇਖੋ, ਖਪੁਟ।

‘ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੂੰ।

ਖਪਟੀ. ਵਿ—ਖਪਾਉਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਤ—ਖਰਪਤ. ਪਾਤੀ ਹੋਈ ਲੱਕੜ ਦਾ ਖੰਡ.

ਖਪਟੁ. ਦੇਖੋ, ਖਪਟ। ੨ ਖ (ਆਕਾਸ਼) ਦਾ ਹਲ ਜਾਣਨ ਵਿੱਚ ਜੋ ਪਟੁ (ਨਿਪੁਣ) ਹੈ. ਖਗੋਲ ਦਾ ਭਾਸ਼ਣਾ. Astronomer.

ਖਪਟਾ. ਕਿ—ਨਾਸ ਹੋਣਾ. ਦੇਖੋ, ਖਪ. “ਖਿਆ ਵਿਹੁਣੇ ਖਪਿ ਗਏ.” (ਚਿੰਮੰਕਾਰ) “ਖਿਨ ਮਹਿ ਰੂਪਜੈ ਖਿਨਿ ਖਪੈ.” (ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ: ੧) ੨ ਖਰਚ ਹੋਣਾ। ੩ ਜਨਬ ਹੋਣਾ। ੪ ਬੰਦਾਇਮਾਨ ਹੋਣਾ. ਬੰਨ੍ਹੇ ਜਾਣਾ. “ਬਿਖੁ ਮਾਇਆ ਮਹਿ ਨਾ ਚਿਟਿ ਖਪਤੇ.” (ਬਾਵਨ)

ਖਪਤ } ਸੰਗਤ—ਭਾਯ. ਬਿਨਾਸ. “ਓਪਤਿ ਖਪਤਿ ਨ ਆਵਣ
ਖਪਤਿ } ਜਾਈ.” (ਮਧੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੧) ੨ ਖਰਚ. ਲਗਣ। ੩ ਦੇਖੋ, ਖਬਰ ਅਤੇ ਖਬਰੀ। ੪ ਖ (ਆਕਾਸ਼) ਦਾ ਖਤਿ ਸੂਰਜ.

ਖਪਰ. ਜੀ. ਖਪਰ. ਸੰਗਤ—ਖੋਪਰੀ. ਸਿਰ ਦੀ ਹੱਡੀ, ਜੋ ਪਿਆਲੇ ਦੇ ਆਕਾਰ ਦੀ ਹੈ। ੨ ਸੀ. ਖਪਰ. ਤਿਖਤਾ ਦਾ ਪਾਤ੍ਰ। ੩ ਚੋਰ.

ਖਪਰਾ. ਸੰਗਤ—ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਕੀੜਾ, ਜੋ ਦਾਣੇ ਖਾਏ ਬੇਬੇ ਬਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ੨ ਸੀ. ਫੁਰਪਤ੍ਰ. ਚੋੜੇ ਵਲ ਦਾ ਭੀਰ. “ਤੀਖਨ ਖਪਰੇ.” (ਗੁਪਤੁ)

ਖਪਰਾਲੀ. ਖੱਪਰ (ਖੋਪਰੀ) ਧਾਰਣ ਵਾਲੀ, ਯੋਭਿਨੀ ਅਭਾ ਕਾਲੀ. “ਹੱਸੀ ਖਪਰਾਲੀ.” (ਵਿਚਿਤ੍ਰ)

ਖਪਰੀ. ਖੋਪਰੀਧਾਰੀ. ਦੇਖੋ, ਖਪਰ। ੨ ਤਿਖਤਾ ਮੰਗਣ ਦੀ ਕਿਸਤੀ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਖਪਰ ੨. “ਖਲਤੀ ਖਪਰੀ ਲਕਤੀ ਰਮਤੀ.” (ਆਸਾ ਮ: ੧) ਬਚਮਪੋਸ਼, ਕਾਪਾਨਿਕ, ਦੰਡੀਸੰਨਾਸੀ, ਮ੍ਰਿਗਚਰਮਧਾਰੀ ਬ੍ਰਹਮਚਾਰੀ.

ਖਪਰੈਲ. ਵਿ—ਖਪਰਾ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਖਪਰਾ ੨। ੨ ਸੰਗਤ—ਖਪਰਾਪਟਤੀ. ਆਖੀ ਵਿੱਚ ਪਕਾਈ ਮਿੱਟੀ ਦੀ ਚਪਟੀ ਅਤੇ ਗੋਲ ਟਿੱਟ. Tile. ਇਹ ਘਰਾਂ ਦੀਆਂ ਛੱਤਾਂ ਲਈ ਵਰਤੀਂਦੀ ਹੈ.

ਖਪਰਾ. ਦੇਖੋ, ਖਪੀਰਾ.

ਖਪਾਉਣਾ. ਕਿ—ਨਾਸ ਕਰਨਾ। ੨ ਖਰਚ ਕਰਨਾ. ਦੇਖੋ, ਖਪ ਧਾ. ਖਪਿ. ਖਪਕੇ. “ਖਪਿ ਹੋਏ ਖਪੁ.” (ਵਾਰ ਆਸਾ)

ਖਪੁਟ. ਸੀ. ਸੰਗਤ—ਸ਼ੇਰ ਦਾ ਨਹੁੰ (ਨਾਥੂਨ). ੨ ਦੇਖੋ, ਖਪਟ.

ਖੱਪ. ਦੇਖੋ, ਖਪ.

ਖੱਪੀ. ਖੱਪ (ਰੋਲਾ) ਪਾਉਣ ਵਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਖਪ.

ਖਫਕਾਨ } ਦੇਖੋ, ਖਫਕਾਨ ੨.
ਖਫਕਾਨ }

ਖਫਰੀ. ਭਾ ੧ ਸੰਗਤ—ਨਾਰਾਜਗੀ. ਚੰਜ. ਭੁੰਜਾ.

ਖਫਤਾਨ. ਭਾ ੨ ਸੰਗਤ—ਕਵਚ (ਸੰਜੋ) ਦੇ ਹੇਠ ਪਹਿਨੀ ਹੋਈ ਕੁੜੀ.

ਖਫਨ. ਦੇਖੋ, ਕਫਨ.

ਖਫਨੀ. ਦੇਖੋ, ਕਫਨੀ.

ਖਫਾ. ਭਾ ੩ ਵਿ—ਜਿਸ ਦਾ ਗਲ ਖੁੱਟਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ੨ ਨਾਰਾਜ. ਅਪ੍ਰਸੰਨ. ਨਾਖੁਸ਼.

ਖਫੀ. ਭਾ ੧ ਵਿ. ਕੁਪਤ. ਪੋਝੀਦਾ. ਦੇਖੋ, ਮਖਫੀ.

ਖਫੀਫ. ਭਾ ੨ ਵਿ—ਹਲਕਾ. ਹੌਲਾ। ੨ ਭੇਤਾ. ਕਮ. ਖੱਟ. ਅਲਪ। ੩ ਭੁੰਛ. ਅਦਨਾ। ੪ ਲੱਜਿਤ. ਸ਼ਰਮਿੰਦਾ.

ਖੱਛਣ. ਦੇਖੋ, ਕਛਨ.

ਖਬਤੁ. ਭਾ ੧ ਸੰਗਤ—ਹੱਥ ਪੈਰ ਮਾਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਉਨਮਾਦ. ਪਾਕਲਪੁਣਾ.

ਖਬਤੀ. ਭਾ ੧ ਵਿ—ਸੋਦਾਈ. ਸਿਰਤਾ.

ਖਬਰ. ਭਾ ੧ ਸੰਗਤ—ਸੁਧ. ਸਮਾਚਾਰ. ਹਾਲ। ੨ ਕਰਾਨ. ਸਮਰ. ਡੋਪ। ੩ ਇੰਤਿਲਾ. ਸੂਰਨਾ. “ਮਰ ਘਾਲਹੁ ਜਮਕੀ ਖਬਰੀ.” (ਬਿਲਾ ਕਬੀਰ) ੪ ਨਿਕਰਾਨੀ. ਨਿਕਰਾਨੀ. “ਸਿੰਚਨਹਾਏ ਏਕੈ ਮਾਲੀ। ਖਬਰਿ ਕਰਹੁ ਹੈ ਪਾਤ ਪਤ ਭਾਲੀ.” (ਆਸਾ ਮ: ੫)

ਖਬਰਦਾਰ. ਭਾ ੧ ਵਿ—ਸਾਵਧਾਨ. ਸੁਧਵਾਲਾ. ਹੋਸ਼ਿਆਰ.

ਖਬਰਦਾਰੀ. ਭਾ ੧ ਸੰਗਤ—ਸਾਵਧਾਨਤਾ. ਹੋਸ਼ਿਆਰੀ। ੨ ਖਬਰ ਰੱਖਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ.

ਖਬਰਿ. ਦੇਖੋ, ਖਬਰ.

ਖਬਰੀ. ਸੰਗਤ—ਦੂਤ. ਖਬਰ (ਸਮਾਚਾਰ) ਲੈ ਜਾਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਚਿੱਠੀ. ਸਮਾਚਾਰਪਤ੍ਰਿਕਾ। ੩ ਦੇਖੋ, ਖਬਰ.

ਖਬਰੁ. ਦੇਖੋ, ਖਬਰ.

ਖਬੀਸ. ਭਾ ੧ ਸੰਗਤ. ਵਿ—ਅਪਵਿਤ੍ਰ. ਨਾਪਾਕ। ੨ ਦੂਸ਼. ਪਾਮਰ। ੩ ਸਿੰਨ. ਦੇਉ.

ਖਬੀਰ. ਦੇਖੋ, ਖਮੀਰ.

ਖੱਬਰੂ. ਵਿ—ਖੱਬੇ ਹੱਥ ਨਾਲ ਵਸੂ ਉਠਾਉਣ ਵਾਲਾ. ਜੋ ਸੱਜੇ ਹੱਥ ਦੀ ਥਾਂ ਖੱਬਾ ਵਰਤਦਾ ਹੈ.

ਖੱਬਲ. ਦੂਰਵਾ. ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਘਾਸ, ਜਿਸ ਦੀ ਸ਼ਾਖਾ (ਤਿੜ੍ਹ) ਚੜ੍ਹਤ ਲੰਮੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ. ਇਹ ਘਾਹਾਂ ਮਹੀਨੇ ਸਭਜ਼ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਖੋਭਿਆਂ ਦੀ ਪਿਆਰੀ ਖੁਰਾਕ ਹੈ. ਘਾਹਾਂ ਵਿੱਚ ਹਰਿਆਵਲ ਨਈਂ ਅਤੇ ਗੋਦ ਖੋਭਣ ਦੇ ਸਿਦਾਨਾਂ ਵਿੱਚ ਖੱਬਲ ਲਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ. L. Cynodon Dactylon. ਇਸ ਦੀ ਜੜ੍ਹ ਦਾ ਰਸ ਜਖਮ ਦਾ ਅਤੇ ਭਵਾਸ਼ੀਰ ਦਾ ਲਗੂ ਬੰਦ ਕਰਦਾ ਹੈ. ਜਲੇਦਰ ਹਟਾਉਂਦਾ ਹੈ.

ਖੱਕਾ. ਸੀ. ਸਵਰ. ਵਿ—ਭਾਇਆਂ. ਚਪ.

ਖੱਕਾ ਸੱਜਾ. ਵਿ—ਭਾਯਾਂ ਦਾਯਾਂ (ਭਾਇਆਂ ਦਾਇਆਂ). ੨ ਭਾਵ—ਬੁਰਾ ਭਨਾ। ੩ ਟੋਧਰ ਚਿਹਰ.

ਖੱਡੀਖਨ. ਭਾ. ਖਡੀ (ਪੋਝੀਦਾ) ਭਾ. ਖਾਨ (ਸਰਦਾਰ). ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ ਇਹ ਵਰਤਕ ਨਾਲ ਖੋਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ—ਨੁਕਿਆ ਹੋਇਆ ਕੁਸ਼ਤਮ.

ਖੱਡਾਰ } ਸੰਗਤ—ਭੋਭ. ਖਬਰਾਹਟ. “ਪਰਤੋ ਸਰਬ ਪਰਿਵਾਰ
ਖੱਡਾਰ } ਖਡਾਰੂ.” (ਗੁਪਤੁ) ੨ ਖ (ਆਕਾਸ਼) ਭੀ ਜਿਸ ਤੋਂ ਭਾਰੀ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੋਵੇ, ਅਜੇਹੀ ਮੁਸੀਬਤ.

ਖੱਤੀ. ਲਗਾਮ ਦੀ ਥਾਂ ਖੋੜੇ ਖੱਚਰ ਆਦਿ ਦੇ ਮੂੰਹ ਦਿੱਤੀ ਹੱਸੀ.

ਖਮ. ਭਾ ੧ ਸੰਗਤ—ਟੋਚ. ਵਿੱਕ. ਫੁਕਾਉ। ੨ ਫੁਜਦੰਡਾ ੩ ਸੀ. ਖ

(ਆਕਾਸ਼) ਨੂੰ ਜੋ ਮੀਧਤੇ (ਮਿਟ-ਲਵੇ) ਤੀਰ. ਦੇਖੋ, ਖਮਿ.
 ਖਮਸ. ਆ ۛ ਵਿ—ਪੰਜ. ਪੰਚ.
 ਖਮਸਾਨ. ਪੁ. ਸੰਗਤ—ਮੇਲ. ਸੰਬੰਧ.
 ਖਮਰ. ਆ ۛ ਸੰਗਤ—ਸਰਾਬ (ਮਦਿਰਾ). ਜੋ ਖਮਿਲ (ਸਾੜੇ) ਤੋਂ ਬਣਾਈ ਗਈ ਹੈ.
 ਖਮਾਚ. ਦੇਖੋ, ਯਮਾਚ.
 ਖਮਿ. ਤੀਰ ਨਾਲ. ਬਣ ਸੇ। ੨ ਤੀਰ ਦਾ. ਦੇਖੋ, ਖਮ ੩. “ਬਧਿਕੁ ਉਧਾਰਿਓ ਖਮਿ ਪੁਰਾਹ.” (ਬਸੰ: ਅ: ਮ: ੫) ਤੀਰ ਦਾ ਵਾਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਬਧਕ ਨੂੰ ਉਧਾਰਿਆ.
 ਖਮੀਰ. ਆ ۛ ਸੰਗਤ—ਉਫਾਨ. ਉਥਾਨ। ੨ ਫੁੱਲੇ ਹੋਏ ਆਟੇ ਆਦਿਕ ਦਾ ਉਫਾਨ। ੩ ਸੁਭਾਵ. ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤਿ। ੪ ਸਾਤਾ। ੫ ਆਸਪਾਤ ਅਤੇ ਸਕੇਲੇ ਦੇ ਸਾਸਤ੍ਰ ਦਾ ਜੋਹਰ.
 ਖਮੁਸ਼. ਭਾ ۛ ਇਹ ਖਮੋਸ਼ ਦਾ ਹੀ ਰੂਪਾਂਤਰ ਹੈ.
 ਖਮੋਸ਼. ਦੇਖੋ, ਖਮੋਸ਼.
 ਖਮੋਸ਼ੀ. ਭਾ ۛ ਖਮੋਸ਼ ਦਾ ਬਹੁਵਚਨ. ਰੂਪ ਕੀਤੇ. ਮੋਨੀ. ਜਿਵੇਂ—ਸ਼ਹਰੇਖਮੋਸ਼ੀ. ਦੇਖੋ, ਖਮੋਸ਼ਸ਼ਹਰ.
 ਖਮਾਰ. ਆ ۛ ਖਮਰ (ਸਰਾਬ) ਚੋਰਟ ਵਾਲਾ। ੨ ਸਰਾਬ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲਾ.
 ਖਯ. ਦੇਖੋ, ਭਯ.
 ਖਯਾਤੁ. ਆ ۛ ਸੰਗਤ—ਖੇਡ (ਤਾਕੇ) ਨੂੰ ਵਰਤਣ ਵਾਲਾ. ਦਰਦੀ. ਕਪੜਾ ਜਿਉਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਖਤਾਤ.
 ਖਯਾਨਤ. ਆ ۛ ਸੰਗਤ—ਖੋਨ (ਬਦਨਿਸ਼ਤੀ) ਦਾ ਭਾਵ. ਚੋਰੀ। ੨ ਧਰੋਹਰ ਵਿੱਚ ਬੇਈਮਾਨੀ.
 ਖਯਾਲ. ਦੇਖੋ, ਖਿਆਲ.
 ਖਯਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਖਿਆਲਾ.
 ਖਯੋ. ਭਯ (ਨਾਸ਼) ਹੋਇਆ। ੨ ਖਹਿਆ. ਅਣਿਆ. “ਬਾਨ ਕਮਾਨ ਕਹੇ ਹਰਿ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਆਇ ਖਯੋ.” (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)
 ਖਰ. ਜੰ. ਸੰਗਤ—ਜਿਸ ਦੇ ਮੂੰਹ ਦਾ ਖੰ (ਸੁਰਾਖ) ਵਡਾ ਹੋਵੇ, ਭਯਾ. ਦੇਖੋ, ਨੰ: ੧੧. “ਨਾਨਕ ਸੇ ਨਰ ਅਸਲਿ ਖਰ ਜਿ ਚਿਨ੍ਹੁ ਰੁਣ ਕਰਤੁ ਕਰੀਓ.” (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਸਾਰ) ੨ ਰਾਕਾ ਦੇ ਡਰਤ ਤੋਂ ਦਿਸ਼ਾ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਇੱਕ ਰਾਖਸ, ਜੋ ਦੂਖਣ (ਦੂਸਣ), ਦਾ ਭਾਈ ਸੀ. “ਦੂਖਣ ਔ ਖਰ ਏਤ ਪਠਾਏ.” (ਰਾਮਾਵ) ਇਸ ਨੂੰ ਰਾਮਚੰਦ੍ਰ ਸੀ ਨੇ ਦੰਡਕਬਣ ਵਿੱਚ ਮਾਰਿਆ ਸੀ। ੩ ਕੰਡਾ. ਕੰਟਕ. ਦੇਖੋ, ਭਾ. ਖਾਰ. “ਤਿਸ ਖਰ ਧਾਰੇ ਦੇਹ ਪਰ, ਯਾਤੇ ਸੇ ਮਲੀਨ ਹੈ.” (ਨਾਪੁ) ਕਮਲ ਨੇ ਬਰੀਰ ਪੁਰ ਕੰਡੇ—ਧਾਰਣ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਹਨ। ੪ ਕਾਉਂ। ੫ ਭਰੂਨਾ. ਵਕ। ੬ ਵਿ—ਤਿੱਖਾ. ਤੇਜ਼. “ਖਰ ਕ੍ਰਿਪਾਣ ਕਰ ਕਹੀ ਕਾਲ.” (ਸਲੋਹ) “ਵਾਸਰ ਅਰਧ ਭਾਨੁ ਖਰ ਪਰਤੁ.” (ਨਾਪੁ) ਦੇ ਪਹਰ ਦਾ ਸਮਾਂ ਹੈ. ਸੂਰਜ ਤੇਜ਼ ਪੈ ਰਿਹਾ ਹੈ। ੭ ਤੰਤਾ. ਤਪੁ। ੮ ਭੇਰਹਮ. ਕਰੋਰ ਦਿਲ ਵਾਲਾ। ੯ ਸੰ. ਭਾ—ਕਰ੍. ਧਾ. ਖਰਣਾ. ਪਘਰਣਾ. “ਬਡੇ ਬਡੇ ਬੀਰ ਬਰ ਚਿਰਾ ਸਮ ਖਰਗੇ.” (ਨਾਬੁਰ) ੧੦ ਸੰਗਤ—ਖਲ (ਖਲੀ)

ਦੇ ਬਾਂ ਭੀ ਖਰ ਲਬਦ ਹੈ. “ਖਰ ਕੇ ਟੁਕਰੇ ਹਾਥ ਹਮਾਰੇ ਪੈ ਧਰਬੇ.” (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧੮੨) ੧੧. ਭਾ ੫ ਖਰ. ਭਯਾ। ੧੨ ਸਾਸ ਬਜਾਉਣ ਦਾ ਭੰਡਾ, ਮਿਜਰਾਬ. ਚੋਬ. ਭੱਗਾ. “ਸੱਟ ਪਈ ਖਰ ਚਾਮੀ.” (ਚੰਡੀ ੨) ਚੰਮ (ਨਗਾਰੇ) ਉੱਤੇ ਖਰ (ਭੱਗੇ) ਦੀ ਸੱਟ ਪਈ. ਦੇਖੋ, ਖਰਚਾਮ। ੧੩ ਸਾਰੰਗੀ ਦਾ ਭਜ। ੧੪ ਵਿ—ਭਡਾ। ੧੫ ਖੁਰਦਰਾ. ਖਰਵਾ.
 ਖਰਸ. ਦੇਖੋ, ਖਾਰਿਸ਼.
 ਖਰਹਾ. ਚਿੰ. ਸੰਗਤ—ਖੁੱਡਾਂ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਸਹਾ. Rabbit। ੨ ਖਰ (ਖਾਹ) ਦਾ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਖੁਰਪਾ.
 ਖਰਕ. ਦੇਖੋ, ਖਤਕ ੨। ੨ ਜਿਲਾ ਨਹੋਰ ਬਾਣਾ ਬਰਕੀ ਦਾ ਪਿੰਡ. ਦੇਖੋ, ਬੇਰੀ ਸਾਹਿਬ ੨। ੩ ਦੇਖੋ, ਖਰਕ ਭੂਰਾ। ੪ ਖੁਸ. ਪਹਾ. ਚਾਹ. “ਖਰਕ ਮਾਝ ਸਮਾਮ ਪਰਚਾਨੀ ਹੈ.” (ਨਚੌਤਮ)
 ਖਰਕ ਸਿੰਘ. ਦੇਖੋ, ਖਰਗ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਖਤਗ ਸਿੰਘ.
 ਖਰਕ ਭੂਰਾ. ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜੋ ਰਿਆਸਤ ਪਟਿਆਲਾ, ਨਜਾਮਤ ਸੁਨਾਮ, ਤਸੀਲ ਬਾਣਾ ਨਰਵਾਣਾ ਵਿੱਚ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਉਚਾਣਾ ਅਤੇ ਘਸੇ ਤੋਂ ਨੇੜੇ ਹੈ. ਇਸ ਪਿੰਡ ਤੋਂ ਪੁਰਵ ਦੇ ਪਾਸੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗਬਹਾਦਰ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਹੈ. ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਿੱਲੀ ਨੂੰ ਜਾਂਦੇ ਚਿਰਾਜੇ ਹਨ. ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਨਾਲ ੧੫੦ ਵਿੱਖੇ ਲਮੀਨ ਅਤੇ ੨੫ ਰੂਪਯੇ ਸਾਲਾਨਾ ਪਟਿਆਲੇ ਵੱਲੋਂ ਜਾਗੀਰ ਹੈ. ਪੁਜਾਰੀ ਸਿੰਘ ਹੈ.
 ਖਰਕਾ. ਦੇਖੋ, ਖਤਕਾ. “ਧੁਨਿ ਸੰਖ ਬਜਾਯ ਕਰਜੇ ਖਰਕਾ.” (ਚੰਡੀ ੧) ੨ ਕਪੇ ਲਈ ਭੀ ਖਰਕਾ ਲਬਦ ਨਫਰਤ ਨਾਲ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ.
 ਖਰਖਸਾ. ਭਾ ۛ ਸੰਗਤ—ਭਗਤਾ. ਟੰਟਾ. ਭਖੇਤਾ। ੨ ਭਰ. ਭੈ. ਖੇਡ.
 ਖਰਖਰਾ. ਭਾ ۛ ਸੰ. ਚਿਧਿਰੀ—ਖਿੱਖਿਰੀ. ਆਰੀ ਦੇ ਦੰਦੇ ਜੇਹੇ ਕੰਡਿਆਂ ਵਾਲਾ ਲੋਹੇ ਦਾ ਇੱਕ ਸੰਦ, ਜੋ ਘੋਡੇ ਦੇ ਫਾਲ ਸਾਫ ਕਰਨ ਲਈ ਵਰਤੀਦਾ ਹੈ. “ਖਰੋ ਖਰਖਰਾ ਖਰੋ ਕਰੀਰਾ.” (ਗੁਪਤੁ) ਚੰਕਾ ਖਰਖਰਾ ਖਤਾ (ਖਲੋਤਾ) ਕਰਦਾ ਹੈ.
 ਖਰਗ. ਦੇਖੋ, ਖਤਗ. “ਤਬ ਬ੍ਰਿਜਗੁਸਨ ਖਰਗ ਗਹਿ.” (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)
 ਖਰਗ ਸਿੰਘ. ਜਰਾਸੰਧ ਦਾ ਮਿਥੁ ਇੱਕ ਮਹਾਨ ਯੋਧਾ, ਖਤਗ ਸਿੰਘ. ਕ੍ਰਿਸਨਾਵਤਾਰ ਵਿੱਚ ਖਰਗ ਸਿੰਘ ਨਾਮ ਦੀ ਵਡਾਖਣਾ ਇਉਂ ਕੀਤੀ ਹੈ—“ਖਰਗ ਰਮਸ਼ਤਨੁ ਗਰਮਿਤਾ ਸਿੰਘਨਾਵ ਘਮਸਾਨ। ਪੰਚ ਬਰਨ ਕੇ ਕੁਨ ਨਿਯੋ ਇਹ ਰੂਪਤਿ ਬਲਵਾਨ.” ਦੇਖੋ, ੪ ਖਤਗ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਗਰਮਿਤਾ ੩.
 ਖਰਕੋਲ. ਭਾ ۛ ਭਧੇਕੀਨਾ, ਲਸਕ. ਸਹਾ.
 ਖਰਚ. ਭਾ ੬੭ ਖਰਚ. ਆ ੬੭ ਖਰਜ. ਸੰਗਤ—ਵਡਾ. ਖਪਤ. ਸਰਫ। ੨ ਤੇਲ. “ਖਰਚ ਬੰਨੁ ਚੰਗਿਆਈਆਂ.” (ਜੋਰ ਮ: ੧)
 ਖਰਚਾਮ. ਖਰ (ਭੰਡਾ) ਚਾਮ (ਚਮੀ). ਚਰਮਦੰਡ. ਚੰਮ ਦਾ ਭੰਡਾ. “ਚੋਟ ਪਈ ਖਰਚਾਮੀ.” (ਚੰਡੀ ੩) ਚੋਥਾਂ ਦੀ ਸੱਟ ਨਗਾਰਿਆਂ ਉੱਪਰ ਪਈ. ਦੇਖੋ, ਖਰ ੧੨। ੨ ਪੁਰਾਣੇ ਸਮੇਂ ਲੱਕੜ ਦੇ ਭੰਡੇ ਦੀ ਥਾਂ ਚੰਮ ਦੀ ਬੱਧਰੀਆਂ ਦਾ ਗੁੰਦਿਆ ਹੋਇਆ ਭੋਭ ਫੂਟ ਦਾ ਭੰਡਾ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਸੀ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਨਗਾਰਾ ਵਜਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ. ਚੰਮ

ਦੇ ਖਰ (ਭੰਕੇ) ਦੀ ਚੋਟ ਪਈ। ੩ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਨਗਾਰੇ ਨਾਲੋਂ ਇੱਕ ਤਿੰਨ ਵਾਲਾ ਤੀ ਖਰਚਾਮ ਹੈ—“ਦੋ ਚੋਬ ਦਮਾਮਨ ਉਸਟ ਖਰੀ, ਖਰਚਾਮ ਅਨੇਕ ਬਜੇਂ ਚਨਕਾਰਾ.” (ਸਲੋਹ) “ਖਰਚਾਮ ਅਸਪੀ ਕੁੰਚਰੀ ਸੁਤਰੀ.” (ਸਲੋਹ) ਇਸ ਤੋਂ ਸਿੱਧ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਖਰਚਾਮ (ਕਨੈਰ ਚੰਮ) ਵਾਲਾ ਵਾਜਾ, ਜੋ ਨਗਾਰੇ ਜੇਹਾ ਹੀ ਕੋਈ ਹੈ, ਉਹ ਖੋਤੇ, ਗਧੇ, ਸੁਤਰ, ਹਾਥੀ ਉੱਪਰ ਰੱਖਕੇ ਵਜਾਈਦਾ ਸੀ। ੪ ਭੜਾਨੀ ਖਰਚਾਮ ਦਾ ਅਰਥ ਕਰਦੇ ਹਨ—ਗਧੇ ਦੇ ਚੰਮ ਨਾਲ ਮੜਿਆ ਨਗਾਰਾ। ੫ ਗਧੇ ਦਾ ਚੰਮ।

ਖਰਚਾਮੀ. ਖਰਚਾਮ (ਭੰਕੇ) ਧਾਰਾ। ੨ ਖਰਚਾਮ ਉੱਤੇ। ੩ ਵਡੇ ਨਗਾਰੇ ਤੇ। ੪ ਦੇਖੋ, ਖਰਚਾਮ।

ਖਰਚਿ. ਖਰਚ ਕਰਦੇ. ਖਰਚਦੇ. “ਖਰ ਖਰਚਿ ਕਛੁ ਤੋਟਿ ਨ ਆਵੈ.” (ਰਾਮ ਮ: ੫) ੨ ਖਰਚਕੇ.

ਖਰਜ. ਗਧੇ ਦਾ ਭੰਗ। ੨ ਖੱਚਰ। ੩ ਦੇਖੋ, ਖਤਜ। ੪ ਖਤਜ (ਸਫ਼ਜ) ਸੁਰ ਵਾਲਾ ਤਾਰ। ੫ ਦੇਖੋ, ਖਰਜ। ੬ ਸੰ. ਚਾਕ੍ਰ. ਧਾ—ਪੂਜਾ ਕਰਨਾ. ਖਤਕਾ ਕਰਨਾ. ਦੁੱਖ ਦੇਣਾ। ੭ ਖਾਰਿਜ ਲਈ ਤੀ ਸੋ ਸਾਖੀ ਵਿੱਚ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਵਰਤਿਆ ਹੈ. “ਦੇਖ ਕਲੰਕੀ ਖਰਜ”.

ਖਰਜੰਦਾਲ. ਕਨੈਰ ਸੁਭਾਉ ਵਾਲਾ ਜੰਨਾਦ. “ਕੁਰਕ ਕਹੈ ਖਰਜੰਦਾਲ ਪੰਥ ਹੈ.” (ਪ੍ਰਾਪੰਧ)

ਖਰਣਾ. ਸੰ. ਕਰਣ. ਸੰਗਤ—ਬੁਝਿਣਾ. ਟਪਕਣਾ। ੨ ਬਹਿਣਾ. ਵਕਣਾ। ੩ ਦੇਖੋ, ਖਤਨਾ.

ਖਰਦਰਾ. ਵਿ—ਖੁਰਦਰਾ. ਖਰੁਵਾ. ਖਰਵਾਲਾ. ਖਰਦਾਰ.

ਖਰਦੁਖਣ } ਸੰ. ਖਰਦੁਸਣ. ਸੰਗਤ—ਧੜੁਰਾ. ਕਨਕ. ਜਿਸ ਦੇ
ਖਰਦੁਖਣ } ਖਾਣ ਤੋਂ ਖਰ (ਗਧਾ) ਮਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ੨ ਖਰ ਅਤੇ
ਦੁਸਣ ਦੋਤ. “ਖਰ ਦੁਖਣ ਮਾਰ ਬਹਾਇ ਦੇਵੇ.” (ਰਾਮਾਵ) ਦੇਖੋ,
ਖਰ ੨ ਅਤੇ ਦੁਸਣ ੩.

ਖਰਨਾ. ਦੇਖੋ, ਖਰਣਾ. “ਕਈ ਜਨਮ ਗਰਬ ਹਿਰਿ ਖਰਿਆ.”
(ਗੁਰੂ ਮ: ੫) ੨ ਦੇਖੋ, ਖਤਨਾ. “ਜੇ ਦੀਸੈ ਜੈ ਕਾਲਹਿ ਖਰਨਾ”
(ਸੁਹੀ ਮ: ੫) “ਗੁਸਿ ਮੀਨਾ ਵਸਿਗਰ ਖਰਿਆ.” (ਕਾਨ ਮ: ੪)
“ਜੰਜੀਰ ਭਾਂਧਿਕਰਿ ਖਰੇ ਕਈਰ.” (ਭੈਰ ਅ: ਕਈਰ)

ਖਰਬ. ਸੰ. ਖਬ. ਸੰਗਤ—ਬੁਝੇਰ ਦੀ ਇੱਕ ਨਿਧਿ. ਜਲਿਵਤੀ
ਅਨੁਸਾਰ ਕ੍ਰੋਤ ਦਾ ਦਸ ਗੁਣਾ ਅਰਥੁਦ, ਅਰਥੁਦ ਦਾ ਦਸ ਗੁਣਾ
ਅਥਜ, ਅਥਜ ਦਾ ਦਸ ਗੁਣਾ ਖਰਬ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਰਾਮਾਇਣ ਵਿੱਚ
ਮਹਾਪਦਮ ਨੂੰ ਹਜ਼ਾਰ ਗੁਣਾ ਕਰਨ ਤੋਂ ਖਰਬ ਸੰਖਤਾ ਲਿਖੀ ਹੈ. ਦੇਖੋ,
ਸੰਖਤਾ. “ਨਾਖ ਅਰਬ ਖਰਬ ਦੀਨੇ ਦਾਨ.” (ਗੁਰੂ ਮ: ੫)
੨ ਵਾਮਨ. ਖਾਉਨਾ। ੩ ਵਿ—ਫੋਟਾ.

ਖਰਬਤ. ਮਰਾ. ਵਿ—ਉੱਚਾ ਨੀਵਾ. ਸਮਤਾ ਬਿਨਾ। ੨ ਉੱਚ ਨੀਚ.
“ਖਰਬਤ ਹੋਏ ਖੁਦੀ ਖੁਆਰਾ.” (ਭਾਰੁ)

ਖਰਬਾਹਨ } ਗਧੇ ਉੱਪਰ ਸਵਾਰੀ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਸੀਤਲਾਦੇਵੀ
ਖਰਬਾਹਨ } ਦਾ ਰੂਪ. ਖਰਵਾਹਨ. “ਖਰਬਾਹਨ ਉਹ ਭਾਰ
ਖਰਬਾਹਨੀ } ਉਡਾਵੈ.” (ਗੋਡ ਨਾਮਦੇਵ) ੨ ਗਧੇ ਦੀ ਸਵਾਰੀ

ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਸੀਤਲਾ ਦੇਵੀ. ਖਰਵਾਹਿਨੀ.

ਖਰਬਾਤੂ. ਦੇਖੋ, ਖਰਬਤਾ। ੨ ਸੰ. ਉਵਾਰੂ. ਖਰਬੂਜਾ. “ਖਰਬਾਤੂ ਖੀਰਾ.” (ਭਾਰੁ)

ਖਰਬੂਜਾ. ਭਾ. ੧੫੭ ਖਰਬੂਜਾ. ਇਸ ਦਾ ਉੱਚਾਰਣ ਖੁਰਪੁਸ਼ਹ ਭੀ
ਸਹੀ ਹੈ. ਸੰ. ਖਜੂਜ, ਉਵਾਰੂ ਅਤੇ ਦਲਾਗੁਲ. Cucumis melo.
ਇਹ ਜਾਉਣੀ ਦੀ ਫਸਲ ਦਾ ਫਲ ਹੈ, ਜੋ ਥੋਲ ਨੂੰ ਨਗਦਾ ਹੈ. ਇਸ
ਦੀ ਤਾਸੀਰ ਕਰਮ ਤਰ ਹੈ. ਬਲੋਚਿਸਤਾਨ ਅਤੇ ਮਿਸਰ ਦੇ ਖਰਬੂਜੇ
ਬਹੁਤ ਮਿਠੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ. ਕਾਬੁਲੀ ਸਰਦਾ ਭੀ ਇਸੇ ਜਾਤਿ ਵਿੱਚੋਂ ਹੈ.

ਖਰਬਰ } ਸੰਗਤ—ਭੋਤ. ਖਬਰਾਹਟ. ਖਲਬਲੀ. ਵਜਾਕੁਲਤਾ.
ਖਰਬਰੀ } “ਅੰਧ ਗੁੱਧ ਜਫ ਖਰਬਰ ਖਰੇ.” (ਗੁਪਤ) “ਕੋਹਰਿ
ਕਰਮਨ ਤੇ ਜਤੋਂ ਕਰੀ। ਹੋਇ ਪ੍ਰਿਯ, ਤੰਦਪਿ ਖਰਬਰੀ.” (ਨਾਪੁ)
੨ ਰੋਲਾ. ਭੋਰ.

ਖਰਮਸਤੀ. ਭਾ. ੧੫੭ ਸੰਗਤ—ਗਧੇ ਜੇਹੀ ਮਸ਼ੀ. ਉਧਮ।
੨ ਨਿਰਲੰਜ ਕਾਮਚੇਸ਼ਾ.

ਖਰਮੋਹਰਾ. ਭਾ. ੧੫੭ ਸੰਗਤ—ਕੋਭੀ. ਵਰਾਟਿਕਾ.

ਖਰਲ. ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਜਾਤਿ, ਜੋ ਤੰਗ ਦੇ ਜਿਲੇ ਵਿਸੇਸ ਹੈ।
੨ ਰਾਜਪੂਤਾਂ ਦਾ ਇੱਕ ਕੋਤੂ। ੩ ਸੰ. ਖਲੂ. ਪੱਥਰ ਦੀ ਕਿਸਤੀਨਮਾ
ਚੁੰਡੀ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸੁਰਮਾ ਅਤੇ ਦਵਾਈ ਵੱਟੇ ਨਾਲ ਛਾਰੀਕ ਪੀਸੀਦੀ
ਹੈ. ਇਹ ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਗਧਾ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਉਮਦਾ ਬਣਦੇ ਹਨ ਅਰ
ਅੰਠ ਆਲੇ ਤੋਂ ਜੋ ਕੇ ਦੇ ਹਜ਼ਾਰ ਰੁਪਯੇ ਦੀ ਕੀਮਤ ਤਕ ਮਿਲਦੇ ਹਨ.

ਖਰਵਾਹਨ } ਦੇਖੋ, ਖਰਬਾਹਨ.
ਖਰਵਾਹਿਨੀ }

ਖਰਵਾਰ. ਖਰ (ਭੰਕੇ) ਦਾ ਕਰੀਏ ਵਾਰ (ਆਖਾਤ) ਜਿਸ ਪੁਰ,
ਨਗਾਰਾ. ਦੇਖੋ, ਖਰ ੧੨. “ਸੱਟ ਪਈ ਖਰਵਾਰ ਕਉ.” (ਚੰਡੀ ੩)
੨ ਦੇਖੋ, ਖਲਵਾਤਾ। ੩ ਸੰ. ਖਰਵਾਰ. ਉਤਨਾ ਭਾਰ ਜੋ ਗਧਾ ਉਠਾ
ਸਕੇ. ਭਾ. ੧੫੭ ਕਸ਼ਮੀਰ ਵਿੱਚ ਦੋ ਮਨ ਤਿੰਨ ਸੋਰ ਪੱਕਾ ਭਾਰ
‘ਖਰਵਾਰ’ ਸੰਦੀਦਾ ਹੈ. ਅੰਬੁਲ ਫਜ਼ਲ ਨੇ ਕੰਧਾਰੀ ੪੦ ਮਨ, ਅਤੇ
ਹਿੰਦੁਸਤਾਨੀ ੧੦ ਮਨ ਖਰਵਾਰ ਦੱਸਿਆ ਹੈ.

ਖਰਵਾਰਾ. ਦੇਖੋ, ਖਲਵਾਤਾ.

ਖਰਤ. ਸੰਗਤ—ਖਤਕਾ। ੨ ਗੱਡੇ ਪੁਰ ਦਾਣੇ ਆਦਿਕ ਲੰਦਣ ਲਈ
ਇੱਕ ਸਟੀ ਦਾ ਖੁਰਦਰਾ ਵਸਤੂ। ੩ ਜਿਲਾ ਅੰਬਾਲਾ ਦੀ ਇੱਕ ਤਸੀਲ
ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਨਗਰ.

ਖਰਾ. ਵਿ—ਅਤਿ. ਬਹੁਤ. ਅਧਿਕ. “ਤੂ ਮੈ ਖਰਾ ਪਿਆਰਾ.”
(ਧਨਾ ਮ: ੧) “ਆਏ ਖਰੇ ਕਠਿਨ ਜਮਕੰਕਰ.” (ਬਿਹਾ ਫੰਤ ਮ:
੫) ਵਡੇ ਕਰਤੋ। ੨ ਖਾਨਿਸ਼ ਗੁੱਧ. ਬਿਨਾ ਮਿਲਾਵਟ. “ਖੇਟੇ ਕਉ
ਖਰਾ ਕਹੇ, ਖਰੇ ਸਾਰ ਨ ਜਾਣੈ.” (ਗੁਰੂ ਅ: ਮ: ੧) ੩ ਸੰਧਾ।
੪ ਨਿਸਬਪਟ. ਫਲ ਰਹਿਤ। ੫ ਖਲੋਤਾ. ਖਤਾ. “ਅੰਤ ਕੀ ਭਾਰ ਕੋ
ਖਰਾ ਨ ਹੋਸੀ.” (ਸੋਰ ਮ: ੫)

ਖਰਾਸ. ਸੰਗਤ—ਖਰ (ਖੁਰਦਰੀ) ਆਸ (ਚੌਕੀ). ਅਬਵਾ—ਖਰ
‘ਉਸ ਦੇਣੇ ਮਨ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਹੋਇਆ ਕਰਦੇ ਸਨ. ਦੇਖੋ, ਮਨ ੧੨.

(ਵਡੀ) ਆਸ (ਚੌਕੀ). ਆਟਾ ਪੀਹਣ ਦੀ ਵਡੀ ਚੌਕੀ, ਜੋ ਬਿਲ
ਆਦਿਕ ਅਥਵਾ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਤਾਕਤ ਨਾਲ ਚਲਾਈਦੀ ਹੈ। ੨ ਭਾ ੫੫
ਮਰਾਜ਼. ਭਰੀਟ. ਰਕਤ.

ਖਰਾਬੀਦਨ. ਭਾ ੫੫ ਫਿ—ਫਿੱਲਣਾ. ਭਰੀਟਣਾ.

ਖਰਾਸੌਂਦਾ. ਦੇਖੋ, ਬੁਹਰਕਾਣਾ.

ਖਰਾਹਟ. ਜਿਲਾ ਮਾਂਟਗੁਮਰੀ, ਰਸੀਲ ਪਾਕਪਟਨ ਬਾਣਾ ਟਿੱਬੀ ਦਾ
ਟਿੱਕ ਪਿੰਡ, ਜੋ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਪਾਕਪਟਨ ਤੋਂ ੧੨ ਮੀਲ ਦੱਖਣ
ਪੱਛਮ ਹੈ. ਇੱਥੇ ਕੁਝ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਦਾ ਕੁਰਦਾਹਾ ਹੈ. ਪੁਜਾਰੀ ਉਦਾਸੀ
ਹੈ.

ਖਰਾਜ. ਆ ੬੫ ਮਰਾਜ਼. ਸੰਗਤ—ਮਰਜ (ਨਿਕਾਲਣ) ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ.
ਮੁਆਮਲਾ. ਮਹਿਸੂਲ. ਟੈਕਸ. ਦੇਖੋ, ਖਿਰਾਜ.

ਖਰਾਤੁ } ਆ ੫੫ ਭਾ ੫੫ ਸੰਗਤ—ਭਰਾਸ਼ਣ (ਫਿੱਲਣ) ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ।
ਖਰਾਦ } ੨ ਇੱਕ ਨੁਹਾਰਾ ਅਤੇ ਤਖਾਣਾ ਯੰਤ੍ਰ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਧਾਤੂ
ਅਤੇ ਕਾਠ ਦੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਫੋਲ ਅਤੇ ਸੁੰਦਰ ਘੜੀਦੀਆਂ ਹਨ. Lathe.

ਖਰਾਬ. ਆ ੬੫ ਵਿ—ਵੀਰਾਨ. ਉਜੜਿਆ ਹੋਇਆ। ੨ ਬੁਰਾ.
ਮੈਦ.

ਖਰਾਬੀ. ਭਾ ੫੫ ਰਗਾਹੀ. ਬਰਬਾਦੀ। ੨ ਬੁਰਾਈ.

ਖਰਾਘਤ. ਦਾਨ. ਦੇਖੋ, ਖਿਰਾਣ. "ਕੇਤਿਕ ਦੇਖ ਫਕੀਰ ਖਰਾਘਤ."
(ਨਾਪੁ)

ਖਰਾਹਿ } ਖਰ ਦੰਤ ਦਾ ਵੀਰੀ ਰਾਮ. ਦੇਖੋ, ਖਰ। ੨ ਬਤੂਰਾ, ਜਿਸ
ਖਰਾਹੀ } ਦੇ ਖਾਧੇ ਕਧਾ ਮਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ.

ਖਰਾਲ. ਦੇਖੋ, ਖਰਲ ੩. "ਕੁਨਾ ਕੁਖਮ ਪੀਸ ਖਰਾਲੇ." (ਗੁਪਤੁ)
ਖਰਲ ਵਿੱਚ.

ਖਰਾਲੇ. ਖਰਲ ਨਾਲ। ੨ ਖਰਲ ਵਿੱਚ. ਦੇਖੋ, ਖਰਾਲ.

ਖਰਾਵ. ਸੰਗਤ—ਖਰਾਵ. ਪਾਦੁਕਾ. "ਦੇਇ ਖਰਾਵ ਸਦਨ ਕੇ ਮੇਰਾ."
(ਨਾਪੁ)

ਖਰਿਆ. ਦੇਖੋ, ਖਰਨਾ ਅਤੇ ਖਰਨਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਖਰੀਆ.

ਖਰੀ. ਖਰਾ ਦਾ ਇਸਤ੍ਰੀ ਲਿੰਗ. "ਰਸਨਾ ਹਰਿਜਸ ਭਾਵੀ ਖਰੀ
ਰੁਹਾਣੀ." (ਮ: ੪ ਵਾਰ ਸੋਰ) "ਵਿਚ ਸਾਹੁਰਤੀ ਖਰੀ ਸੋਹੀਦੀ."

(ਸ੍ਰੀ ਭੰਡ ਮ: ੪) ੨ ਸ਼ੀ. ਖਰ ਦੀ ਮਦੀਨ. ਭਾਈ। ੩ ਵਿ—ਖਰ
(ਕਾਪੇ) ਨਾਲ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਸੰਬੰਧ. "ਅਸਪੀ ਸੁਤਰੀ ਭਜਤ ਅਸੇਖਾ।
ਪੀਲ ਖਰੀ ਨੌਬਤ ਨਹਿ ਲੇਖਾ." (ਸਲੋਹ) ਅਸਪ, ਸੁਤਰ, ਪੀਲ,
ਖਰ ਪੁਰ ਲੰਦੀਆਂ ਨੌਬਤਾਂ ਵਜਦੀਆਂ ਹਨ। ੪ ਖਲੋਤੀ. ਖਤੀ. "ਖਰੀਦਾਰ
ਜਿਸ ਕੀ ਫਿਵ ਖਰੀ." (ਗੁਪਤੁ) ੫ ਖਰਕਈ. ਦੇਖੋ, ਖਰਣਾ.

ਖਰੀਆ. ਦੇਖੋ, ਖਤੀਆ.

ਖਰੀਰਾ. ਆ ੫੫ ਸੰਗਤ—ਬੋਲੀ। ੨ ਨਿਛਾਣਾ ਅਥਵਾ ਰੁਖਸੀ,
ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਮੁਰਾਸਿਲਾ ਪਾਏ ਭੇਜਿਆ ਜਾਂਦਾ। ੩ ਬਾਹੀ ਰਸਮੀ ਖਤ.

ਖਰੀਦ. ਭਾ ੫੫ ਸੰਗਤ—ਮੁੱਲ ਲੈਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਕੁਕ.

ਖਰੀਦਣਾ } ਭਾ ੫੫ ਖਰੀਦਨ. ਮੁੱਲ ਲੈਣਾ. ਸੰ. ਭਾਗ.
ਖਰੀਦਨਾ } "ਮੁੱਲਖਰੀਦੀ ਲਾਲਾ ਭੋਲਾ." (ਮਾਰੂ ਮ: ੧)

ਖਰੀਫ. ਆ ੫੫ ਸੰਗਤ—ਸਾਉਣੀ ਦੀ ਫਸਲ.

ਖਰੁ. ਦੇਖੋ, ਖਰ। ੨ ਸੰ. ਵਿ—ਮੁਰਖ। ੩ ਬੇਰਹਮ। ੪ ਲੋਭੀ।
੫ ਸੰਗਤ—ਦੰਦ. ਦਾਂਤ। ੬ ਘੋਤਾ। ੭ ਸਿਵ। ੮ ਕਾਮਦੇਵ।
੯ ਅਹੰਕਾਰ.

ਖਰੂਜ. ਆ ੬੫ ਬਾਹਰ ਆਉਣ ਦਾ ਭਾਵ. ਨਿਕਲਣਾ. "ਨਾਨਕ
ਕੀਆ ਖਰੂਜ." (ਮਗੋ) ਦੇਖੋ, ਖਾਰਿਜ.

ਖਰੂਦ. ਸੰਗਤ—ਖਰਮਸੂੀ. ਖਰਉਧਮ.

ਖਰੋ. ਦੇਖੋ, ਖਰਾ, ਖਰਨਾ ਅਤੇ ਖਰਨਾ.

ਖਰੇਖਰੇਟੇ. ਫਿ. ਵਿ—ਪਹਿਰੇ ਪੁਰ ਖਤੇ ਹੋਏ. ਫੌਜੀ ਪਹਿਰਾ ਦਿੰਦੇ।
੨ ਖਤੇ ਹੋਇਆਂ. ਖਲੇ ਖਲੋਤੇ. "ਖਰੇਖਰੇਟੇ ਬੈਠਤ ਚੂਠਤ ਮਾਰਗ
ਪੀਥਿ ਧਿਆਵੈਗੇ." (ਕਾਨ ਅ: ਮ: ੪)

ਖਰੇਆ. ਖਤਾ. ਦੇਖੋ, ਖਲੋਤਾ.

ਖਰੋਬ. ਭਾ ੫੫ ਸੰਗਤ—ਬੇਰ. ਭੰਡ. ਚੋਲਾ.

ਖਰੋਬੀਦਨ. ਭਾ ੫੫ ਫਿ—ਸੋਰ ਮਚਾਉਣਾ. ਭੰਡ ਪਾਉਣੀ.
ਖਰੋਟ. ਦੇਖੋ, ਅਖਰੋਟ. "ਖਰੇ ਖਰੋਟ ਰੁ ਦਲਕਨ ਹਰੇ." (ਗੁਪਤੁ)
ਖਰੂ. ਦੇਖੋ, ਖਹਿਰਾ.

ਖਲ. ਸੰ. ਕਾਕ. ਧਾ—ਛਟੋਰਨਾ—ਕੱਠਾ ਕਰਨਾ—ਇੱਕ ਥਾਂ ਤੋਂ ਦੂਜੇ
ਥਾਂ ਕਰਨਾ—ਹਿੱਲਣਾ। ੨ ਸੰਗਤ—ਖਲਹਾਨ. ਪਿਤਾ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ
ਦਾਣੇ ਕੱਠੇ ਕੀਤੇ ਜਾਣ, ਅਥਵਾ ਹੇਠ ਉੱਪਰ ਹਿਲਾਏ ਜਾਣੇ ਕਾਹੇ
ਜਾਣ. "ਲੈ ਤੰਗਲੀ ਖਲ ਦਾਨਨ ਜਰੋਂ ਨਭ ਭੀਚ ਉਭਾਈ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)
੩ ਦੇਖੋ, ਖਲ ੩। ੪ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ। ੫ ਤਿਲ ਅਥਵਾ ਸਰੋਂ ਆਦਿਕ ਦਾ
ਫੋਕ, ਜੋ ਤੇਲ ਕੱਢਣ ਪਿੱਛੋਂ ਛੱਡ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ੬ ਖ (ਅਕਾਸ਼) ਵਿੱਚ
ਲੀਨ ਹੋਣ ਵਾਲਾ, ਸੂਰਜ। ੭ ਅਕਾਸ਼ ਜੇਹਾ ਹੈ ਰੰਗ ਜਿਸ ਦਾ,
ਤਮਾਸ਼ ਬਿਰਛ। ੮ ਵਿ—ਨੀਂਦ. ਦੂਜਾ "ਖਲ ਮੁਰਖ ਤੇ ਪੀਭਤ
ਕਰਬੇ." (ਸਾਰ ਕਬੀਰ) ੯ ਨਿਰਦਯ. ਬੇਰਹਮ। ੧੦ ਦੇਖੋ, ਖੱਲ.

ਖਲਹਲ } ਸੰਗਤ—ਖਲਹਾਹਟ. ਦਹਲ. ਵਡਾਬੁਲਣਾ. ਖਲਭਲੀ.
ਖਲਹਲੁ } "ਦਿਲ ਖਲਹਲੁ ਜਾਕੈ ਜਰਦ ਰੂ ਭਾਨੀ." (ਬੈਰ ਕਬੀਰ)
ਜਿਸ ਦੇ ਦਿਲ ਵਿੱਚ ਖਲਭਲੀ ਹੈ, ਉਸ ਦੇ ਮੂੰਹ ਦੀ ਵੰਨੀ (ਵਰਣ)
ਜਰਦ ਹੈ। ੨ ਦੇਖੋ, ਖਲਲ.

ਖਲਹਾਨ } ਦੇਖੋ, ਖਲ ੨. ਭਾ ਖਿਰਮਨ. "ਬਿਨੁ ਕਣ ਖਲਹਾਨੁ ਜੈਸੇ
ਖਲਹਾਨੁ } ਭਾਹਨ ਪਾਇਆ." (ਬੈਰ ਮ: ੫) ਦੇਖੋ, ਖਲਿਹਾਨ.

ਖਲਕ. ਆ ੫੫ ਖਲਕ. ਸੰਗਤ—ਰਚਨਾ, ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ. "ਖਾਲਿਕ ਖਲਕ,
ਖਲਕ ਮਹਿ ਖਾਲਿਕ." (ਪੁਰਾ ਕਬੀਰ) ੨ ਪੈਦਾ ਕਰਨਾ. ਰਚਣਾ.

ਖਲਕਤ. ਆ ੫੫ ਖਲਕਤ. ਸੰਗਤ—ਸੰਸਾਰ. ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ.

ਖਲਖੰਡਕ } ਵਿ—ਦੁਸ਼ਾਂ ਦੇ ਕੱਟਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਤ—ਖਤਕ.
ਖਲਖੰਡਨ } (ਸਨਾਮ)

ਖਲਖੰਡਨੀ. ਵਿ—ਦੁਸ਼ਾਂ ਦੇ ਖੰਡਨ ਕਰਨ ਵਾਲੀ। ੨ ਸੰਗਤ—
ਕ੍ਰਿਪਾਣ. (ਸਨਾਮ) ੩ ਖਲਖੰਡਨ (ਕ੍ਰਿਪਾਣ) ਧਾਰਣ ਵਾਲੀ ਸੈਨਾ.
(ਸਨਾਮ)

ਖਲਜੀ. ਫਿ ਅਫਗਾਨਿਸਤਾਨ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਖਲਜ ਨਗਰ ਹੈ ਉਸ ਥਾਂ

ਦੇ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਖਲਜੀ ਸੰਗਤਾ ਹੈ। ਇਸ ਵੰਸ਼ ਦਾ ਜਲਾਲੁੱਦੀਨ ਦਿੱਲੀ ਦਾ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਭਾਦਸ਼ਾਹ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਖਲਜੀ ਵੰਸ਼ ਦਾ ਰਾਜ ਸਨ ੧੨੯੦ ਤੋਂ ੧੩੨੦ ਤੀਕ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਖਲਨ. ਦੇਖੋ, ਸਖਲਨ। ੨ ਖਲੋਣਾ. ਖਲੋ ਹੋਣਾ। ੩ ਖਲਾਂ ਨੂੰ। ੪ ਖਲਾਂ ਨੇ।

ਖਲਣ. ਅ. ੭੬ ਵਿ—ਪਿਛੇ ਆਉਣ ਵਾਲਾ. ਅਨੁਚਰ। ੨ ਵਾਰਿਸ. ਮਾਲਿਕ। ੩ ਸੰਗਤਾ—ਸੰਤਾਨ. ਔਲਾਦ। ੪ ਥੋਣਾ. ਪੁਰੂ.

ਖਲਭਲੀ. ਦੇਖੋ, ਖਲਹਲ.

ਖਲਮਾਰਕ. ਵਿ. ਦੂਸ੍ਰ ਨੂੰ ਮਾਰਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਤਾ—ਖਤਰ (ਸਨਾਮ) ਖਲਮੁਹਕ. ਨੀਚ (ਦੂਸ੍ਰ) ਅਤੇ ਬੁੱਧਿ ਵਿਦਵਾ ਰਹਿਤ. ਦੇਖੋ, ਖਲ ੮.

ਖਲਰਾ } ਦੇਖੋ, ਖਲਤਾ—ਖਲਤੀ। ੨ ਮੁਲਤਾਨ (ਸਮੀ ਸਰਵਰ)
ਖਲਰੀ } ਦੇ ਭਗਤਾਂ ਦੇ ਗਲ ਪਹਿਰੀ ਖੋਲ, ਜਿਸ ਪੁਰ ਖੁੰਡੀ ਲਟਕਦੀ
ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। “ਖੁੰਡੀ ਖਲਰਾ ਗਲ ਮਹਿ ਧਰੇ.” (ਭੁਪ੍ਰਸੂ)

ਖਲਲ. ਅ. ੭੭ ਸੰਗਤਾ—ਕੁਕਾਵਟ. ਪ੍ਰਤਿਬੰਧ। ੨ ਵਿਘਨ। ੩ ਮਰਾਥੀ. “ਖਲਨ ਨਿਜਦਲ ਪਰਕੇ ਸੁਮੀ.” (ਸਲੋਹ)

ਖਲਵਾਇਆ. ਵਿ—ਖੜਾ ਕਰਵਾਇਆ. “ਭਗਤਾ ਅਗੈ ਖਲਵਾਇਆ.” (ਮ: ੪ ਵਾਰ ਵਡ) ੨ ਖਾਦਨ ਕਰਵਾਇਆ. ਭੋਜਨ ਕਰਵਾਇਆ.

ਖਲਵਾਰਾ } ਖਲ (ਪਿਛ) ਦਾ ਵਲਗਣ. ਪਿਛਮੰਡਲ. ਦੇਖੋ, ਖਲ.
ਖਲਵਾਰਾ } ੨ ਖਿਚਮਨ. “ਖੇਤੀ ਜਿਨ ਕੀ ਚੁਸਲੈ ਖਲਵਾਰੈ ਰਿਆ
ਭਾਉ?” (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਸਾਰ) “ਸਭ ਕੂੜੇ ਕੇ ਖਲਵਾਰੇ.” (ਨਟ ਅ:
ਮ: ੪)

ਖਲਤਾ } ਸੰਗਤਾ—ਭਰਮ. ਭੁਭਾ. ਖਲ. ਦੇਖੋ, ਖੱਲ ੩-੪। ੨ ਚੰਮ
ਖਲਤੀ } ਦੀ ਥੈਲੀ. “ਭਉ ਤੇਰਾ ਭਾਂਗ ਖਲਤੀ ਮੇਰਾ ਚੀਤ.” (ਤਿਲ
ਮ: ੧) ੩ ਵਿ—ਖੱਲਤੀ ਪਹਿਰਨ ਵਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਖਪਰੀ. “ਖਲਤੀ
ਖਪਰੀ ਲਕਤੀ ਚਮਤੀ.” (ਆਸਾ ਮ: ੧)

ਖਲਾ. ਵਿ—ਖੜਾ. ਖਲੋਤਾ. “ਸਾਜਨੁ ਸਰਕੈ ਨਿਕਟਿ ਖਲਾ.” (ਰਾਮ
ਭੰਡ ਮ: ੫) ੨ ਖਲ ਦਾ ਭਰਵਚਨ. “ਸੇ ਅਪਵਿਤ੍ਰ ਅਮੋਧ ਖਲਾ.”
(ਮ: ੪ ਵਾਰ ਕਉ ੧) ਦੇਖੋ, ਖਲ ੮। ੩ ਦੇਖੋ, ਖੱਲ.

ਖਲਾਸ. ਅ. ੭੮ ਖਲਾਸ. ਵਿ—ਨਿਰਬੰਧ. ਮੁਕਤ. ਆਜ਼ਾਦ. ਖਲਾਸਾ.
“ਦਰਗਹਿ ਹੋਇ ਖਲਾਸ.” (ਸਾਰ ਮ: ੫) “ਕਹਿ ਰਵਿਦਾਸ ਖਲਾਸ
ਚਮਾਰਾ.” (ਗਉ)

ਖਲਾਸਾ. ਦੇਖੋ, ਖਲਾਸ ਅਤੇ ਖੁਲਾਸਾ.

ਖਲਾਸੀ. ਭਾ. ੭੯ ਖਲਾਸੀ. ਸੰਗਤਾ—ਰਿਹਾਈ. ਛੁਟਕਾਰਾ. ਮੁਕਤਿ.
“ਤਿਸੁ ਭਈ ਖਲਾਸੀ ਹੋਈ ਸਗਲ ਸਿਧਿ.” (ਗਉ ਅ: ਮ: ੫)
੨ ਜਹਾਜ ਦਾ ਉਹ ਨੌਕਰ, ਜੋ ਬੰਦਰ ਵਿੱਚ ਬੰਦੇ ਜਹਾਜ ਦਾ ਬੰਧਨ
ਖੋਲ੍ਹਦਾ ਹੈ। ੩ ਤੰਬੂ ਦੇ ਰੱਸੇ ਖੋਲ੍ਹਕੇ ਖੋਲੇ ਅਤੇ ਕਣਾਤ ਨੂੰ ਲਪੇਟਣ
ਵਾਲਾ ਸੇਵਕ.

ਖਲਾਸੁ. ਦੇਖੋ, ਖਲਾਸ. “ਜਿਨ ਕੋ ਸਾਧੂ ਭੋਟੀਐ ਸੇ ਦਰਗਹ ਹੋਇ

ਖਲਾਸੁ.” (ਮਾਤ ਭਾਰਮਾਹਾ)

ਖਲਾਫਤ. ਖਲੀਫਾ ਦੀ ਪਦਵੀ। ੨ ਖਲੀਫਾ ਦਾ ਕਰਮ. ਦੇਖੋ,
ਖਲੀਫਾ.

ਖਲਾਵਨਾ. ਵਿ—ਖਾਦਨ ਕਰਾਉਣਾ. ਭੋਜਨ ਕਰਵਾਉਣਾ. “ਖਲਾਵੈ
ਭੋਜਨ.” (ਧਨਾ ਮ: ੫)

ਖਲਿ. ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਤੇਲ ਕੱਢਣ ਪਿੱਛੋਂ ਤਿਲ ਸਰਸੋਂ ਆਦਿਕ ਦਾ
ਟੋਕ. “ਨਾ ਖਲਿ ਭਈ ਨਾ ਤੇਲ.” (ਸ. ਕਬੀਰ) ਖਲ ਅਤੇ ਖਲਿ
ਦੋਵੇਂ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਸ਼ਬਦ ਸਹੀ ਹਨ। ੨ ਦੇਖੋ, ਖਲ.

ਖਲਿਆ. ਖੜੋਤਾ. ਖੜਾ। ੨ ਵਿ. ਵਿ—ਖੜੋਤ ਸਮੇਂ. ਖਲੋਤਿਆਂ.
“ਸੇਵਤ ਬੈਸਤ ਖਲਿਆ.” (ਸੁਹੀ ਛੰਡ ਮ: ੫)

ਖਲਿਆਨ. ਦੇਖੋ, ਖਲ ੨ ਅਤੇ ਖਲਿਹਾਨ.

ਖਲਿਟਿ. ਵਿ. ਵਿ—ਖੜੋਕੇ. ਖੜੇ ਹੋਯਾਰ. “ਖਲਿਟਿ ਕੀਰੇ
ਅਰਦਾਸਿ.” (ਮ: ੨ ਵਾਰ ਮਥੂ ੧)

ਖਲਿਹਾਨ. ਦੇਖੋ, ਖਲ ੨। ੨ ਸੰ. ਖਲਿਨੀ. ਪਿਤਾ ਦਾ ਸਮੁਦਾਯ.
ਜਿਸ ਥਾਂ ਕਈ ਖਲਾਯਾਨ (ਪਿਤਾ) ਇਕੱਠੇ ਹੋਣ.

ਖਲਿਹਾਨਿ. ਖਲਹਾਨ (ਪਿਤਾ) ਵਿੱਚ. “ਕੋਈ ਵਾਹੋ ਕੇ ਰੁਟੇ ਕੇ
ਪਾਏ ਖਲਿਹਾਨਿ.” (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਬਿਲਾ)

ਖਲਿਤ. ਦੇਖੋ, ਸਖਲਿਤ.

ਖਲੀ. ਦੇਖੋ, ਖਲ ੨ ਅਤੇ ਖਲਿ। ੨ ਵਿ—ਖੜੋਤੀ. ਖਲੋਤੀ. “ਹਰ
ਜੋਤਿ ਖਲੀ ਸਭਿ ਹੋਈ.” (ਮ: ੪ ਵਾਰ ਬਿਹਾ) ੩ ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—
ਮੂੰਹ ਦੇ ਖ (ਛਿਦ੍ਰ) ਵਿੱਚ ਜੋ ਲੀਨ (ਲੁਕੀ) ਹੋਵੇ, ਕਵਿਕਾ. ਲਗਮ.
ਕਠਿਆਲਾ.

ਖਲਕਿ. ਅ. ੭੯ ਵਿ—ਖੁਲਕ (ਚੰਕੇ ਜੁਝਾਉ) ਵਾਲਾ.

ਖਲੀਜ. ਅ. ੮੦ ਸੰਗਤਾ—ਸਮੁੰਦਰ ਦਾ ਉਹ ਹਿੱਸਾ, ਜੋ ਜਮੀਨ ਨੂੰ
ਕੰਟਕੇ ਅੰਦਰ ਵੱਲ ਚਲਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਤਿੰਨ ਪਾਸੇ ਜਮੀਨ ਅਤੇ
ਚੌਥੇ ਪਾਸੇ ਸਮੁੰਦਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. Bay। ੨ ਛੋਟਾ ਜਹਾਜ.

ਖਲੀਤਾ. ਦੇਖੋ, ਖਰੀਤਾ.

ਖਲੀਤੀ. ਛੋਟਾ ਖਰੀਤਾ. ਥੈਲੀ. “ਰੀਤੀ ਰਾਮ ਨਾਮ ਤੇ ਰਹੀ ਜੈ ਬਿਨ
ਕਾਮ, ਤੈ ਕੇ ਖਾਰਿਸ ਖਰਾਬ ਹਾਲ ਖਲ ਕੀ ਖਲੀਤੀ ਹੈ.” (ਭੂਲ)
ਦੇਖੋ, ਖਰੀਤਾ.

ਖਲੀਫਾ. ਅ. ੮੧ ਖਲਾਫ ਪਦ ਤੋਂ ਖਲੀਫਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ
ਪਿੱਛੇ ਛੱਡਣਾ. ਭਾਵ ਇਹ ਕਿ ਆਪਣਾ ਪ੍ਰਤਿਨਿਧਿ ਆਪਣੀ ਹੈਰਾਜਿਰੀ
ਵਿੱਚ ਮੁਕੱਰਰ ਕਰਨਾ. ਮੁਹੰਮਦ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਮਰਣ ਪਿੱਛੋਂ ਜੋ ਇਸਲਾਮ
ਦੇ ਮੁਖੀਏ, ਪਿਰੰਕਰ ਦੀ ਥਾਂ ਰਾਜ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਅਤੇ
ਧਰਮਪ੍ਰਚਾਰਕ ਹੋਏ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਖਲੀਫਾ ਸੰਗਤਾ ਹੈ।

ਪਹਿਲਾਂ ਖਲੀਫੇ ਮੱਕੇ ਵਿੱਚ ਸਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਪ੍ਰਧਾਨ ਚਾਰ
ਸਨ:—

‘ਖਲੀਫਾ ਦਾ ਅਰਥ ਲਾਭਕਰੀ ਹੈ। ਚੁਰਾਖ ਵਿੱਚ ਆਵਾਜ਼ ਅਤੇ ਵਾਉਣ ਲਈ
‘ਖਲੀਫਾ’ ਲਗਦਾ ਆਇਆ ਹੈ। ਦੇਖੋ, ਚੁਰਾਖ ਸ਼ੁਬਤ ੨. ਆਖਤ ੨੮, ਅਤੇ
ਸ਼ੁਬਤ ੪੮ ਆਖਤ ੨੫.

(੧) ੬ ਅਬੂਬਕਰ. ਇਹ ਮੁਹੰਮਦ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ ਦੋ ਵਰ੍ਹੇ ਛੋਟਾ ਸੀ ਅਰ ਪੈਗੰਬਰ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਹੋਣ ਪੂਰ ਹਿਜਰੀ ਸਨ ੧੧ ਵਿੱਚ ਖਲੀਫਾ ਰਸੂਲਅੱਲਾ, ੬੦ ਵਰ੍ਹੇ ਦੀ ਉਮਰ ਵਿੱਚ ਮੁਕਰਰ ਹੋਇਆ. ਇਹ ਮੁਹੰਮਦ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ "ਅਯਸ਼ਾ" ਦਾ ਪਿਤਾ ਸੀ. ਇਹ ਕੇਵਲ ਸਥਾ ਦੋ ਵਰ੍ਹੇ ਖਲੀਫਾ ਰਹਿਕੇ ੨੩ ਅਗਸਤ ਸਨ ੬੩੪ ਨੂੰ ਮਦੀਨੇ ਮਰ ਗਿਆ.

(੨) / ਉਮਰ. ਖੱਤਾਬ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ. ਇਹ ਸਨ ਹਿਜਰੀ ੧੩ ਵਿੱਚ ਖਲੀਫਾ ਬਾਪਿਆ ਗਿਆ. ਇਹ ਮੁਹੰਮਦ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਤੀਜੀ ਇਸਤ੍ਰੀ "ਹੁਫ਼ਸਾ" ਦਾ ਪਿਤਾ ਸੀ. ਇਸ ਦਾ ਮਿਤਾਬ ਅਮੀਰੁਲਮੁਮੀਨੀਨ ਸੀ. ਇਸ ਨੇ ਫਾਰਸ ਅਤੇ ਮਿਸਰ ਨੂੰ ਫੜੇ ਕੀਤਾ. Alexandria ਦਾ ਸ਼ਹਿਰ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਪੁਸਤਕਾਲਯ ਇਹ ਕਹਿਕੇ ਭਸਮ ਕਰ ਦਿੱਤਾ, ਕਿ ਜੇ ਇਸ ਵਿੱਚ ਕੁਰਾਨ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਪੁਸਤਕਾਂ ਹਨ, ਤਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਥੋੜੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਅਤੇ ਜੇ ਕੁਰਾਨ ਅਨੁਸਾਰ ਹਨ ਤਦ ਉਹ ਮਤਲਬ ਕੁਰਾਨ ਵਿੱਚ ਆ ਚੁਕਿਆ ਹੈ. ਇਸ ਲਈ ਰੱਖਣੀਆਂ ਲਾਭਦਾਇਕ ਨਹੀਂ. ਇਸ ਨੇ ਜੈਰੂਸਲਮ ਨੂੰ ਫੜੇ ਕਰਕੇ ਉਸ ਥਾਂ ਇੱਕ ਭਾਰੀ ਮਸਜਿਦ (ਮਸੀਤ) ਬਣਾਈ, ਜੋ ਹੁਣ ਤੱਕ ਇਸ ਦੇ ਨਾਮ ਨਾਲ ਭੁਲਾਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ. ਇਸੇ ਨੇ ਮੁਹੰਮਦੀ ਸ਼ਰਾ ਅਨੁਸਾਰ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਏ. ੩ ਨਵੰਬਰ ਸਨ ੬੪੪ ਨੂੰ ਜਦਕਿ ਇਮਾਮ ਉਮਰ ਸਵੇਰ ਦੀ ਨਮਾਜ਼ ਮਸਜਿਦ ਵਿੱਚ ਪੜ੍ਹ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਫਿਰੋਜ਼ ਫੁਲਾਮ ਨੇ ਅੱਜਰ ਨਾਲ ਜਖਮੀ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਤਿੰਨ ਦਿਨ ਪਿੱਛੋਂ ਦੇਹਾਂਤ ਹੋਇਆ.

(੩) ੭ ਉਸਮਾਨ. ਅੱਛਾਨ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ. ਇਹ ਸਨ ਹਿਜਰੀ ੨੪ ਵਿੱਚ ਖਲੀਫਾ ਮੁਕਰਰ ਹੋਇਆ. ਉਸਮਾਨ ਮੁਹੰਮਦ ਸਾਹਿਬ ਦੀਆਂ ਦੋ ਪੁਤ੍ਰੀਆਂ ਰੁਕੀਅਤ ਅਤੇ ਉੰਮੁਕੁਲਸੁਮ ਦਾ ਪਤੀ ਸੀ. ਇਸ ਨੂੰ ਅਬੂਬਕਰ ਦੇ ਛੋਟੇ ਮੁਹੰਮਦ ਨੇ ਮਦੀਨੇ ਵਿੱਚ ੩੦ ਜੂਨ ਸਨ ੬੬੪ ਵਿੱਚ ਕਤਲ ਕਰ ਦਿੱਤਾ.

(੪) ੮ ਅਲੀ. ਇਹ ਅਬੂਤਾਲਿਬ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਅਤੇ ਮੁਹੰਮਦ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਪੁਤ੍ਰੀ ਫਾਤਿਮਾ ਦਾ ਪਤੀ ਸੀ. ਇਸ ਦਾ ਜਨਮ ਸਨ ੫੯੯ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ. ਇਹ ਚੌਥਾ ਖਲੀਫਾ ਬਾਪਿਆ ਗਿਆ, ਪਰ ਕਰੀਬ ਪੰਜ ਵਰ੍ਹੇ ਖਲਾਫਤ ਕਰਕੇ ਆਪਣੇ ਅਹੁਦੇ ਨੂੰ ਛੱਡਣ ਲਈ ਮਜਬੂਰ ਹੋਇਆ. ਕੁਛਾ ਦੇ ਮਕਾਮ ਅਬਦੁੱਰਹਮਾਨ ਦੇ ਹੱਥੋਂ ਚਹਿਰੀਲੀ ਤਲਵਾਰ ਦੀ ਧਾਰ ਨਾਲ ਖਲੀਫਾ ਅਲੀ ਜਖਮੀ ਹੋਕੇ ਚਾਰ ਦਿਨਾਂ ਪਿੱਛੋਂ ਸਨ ੬੬੧ ਵਿੱਚ ਮਰ ਗਿਆ. ਇਸ ਦੀ ਕੁਬਰ "ਨਜ਼ਫ" ਨਾਮਕ ਨਗਰ ਵਿੱਚ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਤੀਰਥ ਹੈ. ਇਮਾਮ ਅਲੀ ਦੇ ਸਾਰੇ ੧੮ ਪੁਤ੍ਰ ਅਤੇ ੧੮ ਪੁਤ੍ਰੀਆਂ ਹੋਈਆਂ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਮੁਹੰਮਦ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਲਪਤ੍ਰੀ ਫਾਤਿਮਾ ਦੇ ਪੋਟੇ ਤਿੰਨ ਪੁਤ੍ਰ—ਹਸਨ, ਹੁਸੈਨ ਅਤੇ ਮੁਹਸਿਨ ਸਨ.

ਇਹ ਚਾਰੇ ਖਲੀਫੇ ਚਾਰਯਾਰ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹਨ. ਪੰਜਵਾਂ ਖਲੀਫਾ ਅਲੀ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਹਸਨ ਕੇਵਲ ਫੀ ਮਹੀਨੇ ਰਿਹਾ. ਇਸ ਪਿੱਛੋਂ ਦਮਿਸ਼ਕ ਦੇ ਹਾਕਿਮ ੧੪ ਖਲੀਫੇ ਹੋਏ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਨ ੬੬੧ ਤੋਂ ਸਨ ੭੪੯ ਤੱਕ ਖਲਾਫਤ ਕੀਤੀ. ਫੇਰ ਖਲਾਫਤ ਬਗਦਾਦ ਦੇ ਹਾਕਿਮਾਂ

ਪਾਸ ਚਲੀ ਗਈ, ਜੋ ਸਨ ੭੫੦ ਤੋਂ ਸਨ ੧੨੫੮ ਤੱਕ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਬਜ਼ੇ ਰਹੀ. ਇਸ ਪਿੱਛੋਂ ਖਲਾਫਤ ਕੂਮ ਦੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹਾਂ ਦੇ ਹੱਥ ਆ ਗਈ.

੧੨ ਨਵੰਬਰ ਸਨ ੧੯੨੨ ਨੂੰ ਕੂਮ ਦੀ ਕੌਮੀਸਭਾ (The Grand National Assembly) ਨੇ ਸੁਲਤਾਨ ਵਾਹਿਦੁੱਦੀਨ ਤੋਂ ਖਲਾਫਤ ਖੋਰ ਕੇ ਅਬਦੁਲਮਜੀਦ ਨੂੰ ਖਲੀਫਾ ਬਣਾਇਆ, ਅਤੇ ਸਲਤਨਤ ਦਾ ਕੰਮ ਖਲੀਫੇ ਦੇ ਹੱਥ ਕੁਝ ਨਾ ਰਹਿਣ ਦਿੱਤਾ, ਕੇਵਲ ਧਰਮ ਦਾ ਆਗੂ ਉਸ ਨੂੰ ਬਾਪਿਆ. ਅੰਤ ਨੂੰ ਮਾਰਚ ੧੯੨੪ ਵਿੱਚ ਖਲਾਫਤ ਦਾ ਭੋਗ ਹੀ ਪਾ ਦਿੱਤਾ.

ਉੱਪਰ ਲਿਖੇ ਖਲੀਫਿਆਂ ਤੋਂ ਛੁੱਟ ਅਰਬ, ਮਿਸਰ, ਫਾਰਸ, ਕੂਮ ਆਦਿ ਦੇ ਅਨੇਕ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਪੁਰਾਣੇ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਰਾਈ ਸ੍ਰਤੰਤ੍ਰ ਖਲੀਫਾ ਮੰਨਦੇ ਰਹੇ ਹਨ ਅਤੇ ਹੁਣ ਭੀ ਕਈ ਖਲੀਫਾ ਅਖਾਉਂਦੇ ਹਨ.

ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਅਲਾਉੱਦੀਨ ਖਲਜੀ ਅਤੇ ਮੁਕਲ ਅਕਬਰ ਆਦਿ ਭੀ ਆਪਣੇ ਰਾਈ ਖਲੀਫਾ ਲਿਖਦੇ ਸਨ. ਇਸੇ ਕਾਰਣ ਰਾਜਧਾਨੀ ਦਾ ਨਾਂਉਂ "ਦਾਰੁਲਖਲਾਫਤ" ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੋਇਆ.

ਸੁੰਨੀਮਤ ਦੇ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦਾ ਨਿਸ਼ਚਾ ਹੈ ਕਿ ਖਲੀਫਾ ਕੁਰੈਸ਼ ਵੰਸ਼ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਜਾਤਿ ਦਾ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ. ਸ਼ੀਅਹਮਤ ਦੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਖਲੀਫੇ ਦਾ ਅਲੀ ਦੀ ਵੰਸ਼ ਵਿੱਚੋਂ ਹੀ ਹੋਣਾ ਯੋਗ ਸਮਝਦੇ ਹਨ.

ਖਲੀਫ. ਸੰਗਤ—ਖਿਲਾਫੀ. ਖੇਲ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਨਟ। ੩ ਭੰਡ. ਮਛੋਲੀਆ.

ਖਲੀਲ. ਅ ੭ ਸੱਚਾ ਮਿਰ. "ਇਬਰਾਹੀਮ ਖਲੀਲ ਪਗੰਬਰ." (ਹੁਪਸੁ)

ਖਲੀਲ ਖਾਂ. ਬਾਹਸਰਾਂ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦਾ ਇੱਕ ਪੰਜ ਹਕਾਈ ਮਨਸਬਦਾਰ, ਜਿਸ ਦੀ ਸਲਾਹ ਮੰਨ ਕੇ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਨੇ ਆਪਣੇ ਭਾਪ (ਸ਼ਾਹਜਹਾਂ) ਨੂੰ ਕੈਦ ਕੀਤਾ ਸੀ. ਖਲੀਲ ਖਾਂ ਨੇ ਇੱਕ ਆਲੀਸ਼ਾਨ ਮਕਾਨ ਜਮਨਾ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਆਕਰੇ ਬਣਵਾਇਆ ਸੀ, ਜਿਸ ਦੇ ਚਿੰਨ੍ਹ ਕੁਝ ਹੁਣ ਭੀ ਦਿਖਾਈ ਦਿੰਦੇ ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਸਾਦਾ ਪ.

ਖਲੂ. ਸੰ. ੨੨—ਪ੍ਰਸ਼. ਜਵਾਨ। ੨ ਨਿਸ਼ੇਧ. ਖੰਡਨ। ੩ ਕਾਰਣ. ਸਭਾ। ੪ ਨਿਸ਼ਚੇ ਕਰਕੇ. ਨਿਰਸੰਦੇਹ. "ਦਿਨ ਦੂਤਨ ਖਲੂ ਬਧੁਕਰਿ ਮਾਰਿਓ." (ਜੈਤ ਰਵਿਦਾਸ)

ਖਲੋਆ } ਖੜਾ ਹੋਇਆ. ਖੜੋਤਾ. ਖੜਾ "ਨਿਕਟਿ ਖਲੋਇਅਤਾ
ਖਲੋਇਅਤਾ } ਮੇਰਾ ਸਾਜਨਤਾ." (ਰਾਮ ਛੰਡ ਮ: ੫) "ਵਿਚਿ
ਖਲੋਹਾ } ਕਰਤਾਪੁਰਖੁ ਖਲੋਆ." (ਜੋਰ ਮ: ੫) "ਅਗੈ
ਖਲੋਤਾ } ਆਇ ਖਲੋਹਾ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੨ ਮ: ੫)

੨ ਖਲਿਹਾਨ (ਪਿਛ) ਵਿੱਚ. "ਖੇਤਿ ਸਰੀਰਿ ਜੇ ਬੀਜੀਐ ਸੇ ਅੰਤਿ ਖਲੋਆ ਆਇ" (ਸਦਾ ਮ: ੩) ਜੋ ਖੇਤ ਬੀਜੀਐ, ਸੇ ਹੀ ਪਿਤ ਵਿੱਚ ਆਵੇਗਾ.

ਖਲੋਵਨਾ. ਖੜੇ ਹੋਵਨਾ. ਦੇਖੋ, ਖੜੋਵਨਾ.

ਖੱਲ. ਸੰ. ਕਲ੍ਹ. ਸੰਗਤ—ਟੋਆ। ੨ ਚਾਤਕ. ਪਪੀਹਾ। ੩ ਮਸ਼ਕ.

ਚਮੜੇ ਦਾ ਬੋਲਾ. "ਤਉ ਖਲਾ ਅਗਨਿ ਤਪ ਤਉ." (ਜਪੁ) ੪ ਚੰਮ. ਚਮੜਾ। ੫ ਸੰ. ਖਲੂ. ਦਵਾਈ ਪੀਹਣ ਅਤੇ ਕੁੱਟਣ ਦੀ ਧਾਤੁ ਅਥਵਾ ਪੱਥਰ ਦੀ ਉਖਲੀ. ਹਵਾਨ. ਖਰਲ.

ਖੋਲਾਕੁ. ਅ. ੭੪ ਵਿ—ਮਾਲਿਕ. ਪਿਦਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਕਰਤਾਰ. ਦੇਖੋ, ਖਲਕ.

ਖੋਲੀ. ਭੂ ਤਬੱਲਜ. Convulsions. ਇਹ ਵਾਤਾਏਸ ਤੋਂ ਉਪਜਿਆ ਰੋਗ ਹੈ. ਬਾਰਾਂ ਪਿੰਜਣੀਆਂ ਆਦਿਕ ਅੰਗਾਂ ਵਿੱਚ ਪੀੜਿਆਂ ਦੀ ਖਿੱਚ ਹੋ ਕੇ ਖੋਲੀਆਂ ਪੈਣ ਲਗਦੀਆਂ ਹਨ. ਹੋਥੇ ਵਿੱਚ ਇਹ ਰੋਗ ਭਾਰੀ ਦੁੱਖ ਦਿੰਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਇਲਾਜ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਨਾਰਾਯਣੀ ਆਦਿਕ ਤੋਲਾਂ ਨਾਲ ਸ਼ਰੀਰ ਦੀ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਾਲਿਸ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਪੀੜਿਆਂ ਨੂੰ ਤਬਾਤ ਦੇਣ ਵਾਲੀਆਂ ਵਸਤੂਆਂ ਖਾਧੀਆਂ ਜਾਣ। ੭ ਛੋਟੇ ਅਥਵਾ ਜਖਮ ਦੇ ਕਾਰਣ ਚੰਡਿਆਂ ਦੀ ਗਿਲਟੀਆਂ ਫੁੱਲਣ ਨੂੰ ਭੀ ਖੋਲੀ ਆਖਦੇ ਹਨ.

ਖੋਲੂ. ਦੇਖੋ, ਖੋਲ ੪। ੭ ਖੋਲ ਉਤਾਰਣ ਵਾਲਾ। ੩ ਖੋਲ ਦਾ. ਦੇ. "ਮੇਰੀ ਖੋਲੁ ਮੋਜਤੇ ਕੁਰਸਿਖ ਹੋਵਾਂਦੇ." (ਭਾਰੂ)

ਖਵ. ਦੇਖੋ, ਖਵਣ.

ਖਵਣ } ਫਿ—ਸਹਾਰਨਾ. ਬਰਦਾਸ਼ੁ ਕਰਨਾ. "ਪੁਛ ਦਾਸ ਕਾ ਦੁਖੁ ਖਵਣਾ } ਨ ਖਵਿਸਕਹਿ." (ਵਾਰ ਕੂਜ ੨ ਮ: ੫) "ਨਿੰਦਕ ਖਵਣੁ } ਸਾਕਤ ਖਵ ਨ ਸਕੈ." (ਬਸੰ ਅ: ਮ: ੪) "ਨਿਵਰੁ ਸੁ ਅਖਰੁ ਖਵਣੁ ਕੁਣੁ." (ਸ. ਵਰੀਦ) ਦੇਖੋ, ਵੇਸ ੯. "ਖਵੇ ਨ ਖਵਨਿ." (ਵਾਰ ਕੂਜ ੨ ਮ: ੫) ਸਹਾਰੇ ਨਹੀ ਜਾਵੇ. "ਦੇਰੁ ਬੋਲ ਭੀ ਖਵਰੇ ਨਾਹੀ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) ਇੱਕ ਵਾਕ ਭੀ ਸਹਾਰਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ੭ ਭਾਮ (ਖਿਮਾ) ਕਰਨਾ. ਮੁਆਫ ਕਰਨਾ। ੩ ਖਪਣਾ. ਜਜਬ ਹੋਣਾ. "ਆਵਣੁ ਅਪੇ ਖਵੈ ਦੁਖ ਕਉ ਖਪਣ ਨ ਦੇਇ." (ਸੁੀ ਮ: ਮ: ੧)

ਖਵਲਾਨਾ. ਫਿ—ਖਵਾਉਣਾ. ਖੁਲਾਨਾ. "ਜੇ ਕੀਜੇ ਸੇ ਖਵਲਾਵੈਕੋ." (ਕਾਨ ਅ: ਮ: ੪)

ਖਵਾਸ. ਅ. ੭੪ ਖਵਾਸ. ਸੰਗਣਾ—ਖਾਸ ਦਾ ਬਹੁ ਵਚਨ. ਮੰਤ੍ਰੀ ਨਵਰ ਆਦਿਕ ਸ਼ਾਹੀ ਸੇਵਕ। ੭ ਵਿਸੇਸ ਕੁਣ। ੩ ਅ. ੭੪ ਖਵਾਸ. ਸ਼ੇਰ। ੪ ਗ਼ੁਲਾਮ। ੫ ਕੁਟੋਰਾ. ਭਾਝ. "ਕੀਨੇ ਖਰਾਬ ਖਾਨੇ ਖਵਾਸ." (ਅਜਰਾਜ) ੬ ਭਾ ੭੪ ਵਿ—ਪੁਰਬਨਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਅਰਦਾਸੀਆ.

ਖਵਾਸੀ. ਭਾ ੭੪ ਖਵਾਸੀ. ਸੇਵਕ ਦਾ ਕਰਮ. ਸੇਵਾ "ਨਾਰਦ ਸਾਰਦ ਕਰਹਿ ਖਵਾਸੀ." (ਆਸਾ ਕਬੀਰ) ੨ ਹਾਥੀ ਦੇ ਹੋਏ ਅਥਵਾ ਫੰਘੀ ਰਬ ਆਦਿਕ ਪਿੰਡੇ ਸੇਵਕ ਦੇ ਬੈਠਣ ਲਈ ਬਣਾਈ ਥਾਂ। ੩ ਖਵਾਸ ਲੋਕ. ਖਵਾਸਮੰਡਲੀ. "ਕਿਆ ਲਸਕਰ ਕਿਆ ਨੇਬ ਖਵਾਸੀ?" (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਮਾਭ)

ਖਵਾਨੀਨ. ਦੇਖੋ, ਖਵੀਨ.

ਖਵਾਲਣਾ. ਫਿ—ਖਵਾਉਣਾ. ਖਾਦਨ ਕਰਾਉਣਾ.

"ਏਸ ਨੇ ਕੂਤ ਬੋਲਿ ਕਿ ਖਵਾਲੀਐ?" (ਮ: ੩ ਵਾਰ ਕੂਜ ੧)

ਖਵਿ. ਦੇਖੋ, ਖਵਣ। ੨ ਸਹਾਰਕੇ. ਬਰਦਾਸ਼ੁ ਕਰਕੇ.

ਖਵੀ. ਸੰਗਣਾ—ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਲੰਮਾ ਅਤੇ ਚੁੱਖਾ ਘਾਹ, ਜਿਸ ਦੇ ਸਿਰ ਪੁਰ ਸਰਬੁਤੇ ਜੇਹੀ ਛੋਟੀ ਬੱਲੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ. ਇਸ ਨੂੰ ਖਵੀ ਭੀ ਆਖਦੇ ਹਨ.

ਖਵੀਸ } ਜਿੰਨ. ਦੇਉ. ਦੇਉਣੀ. ਦੇਖੋ, ਖਵੀਸ ੩. "ਖਵੀਸਨੀ ਖਵੀਸਨੀ } ਪਿਸਚਨੀ ਬਿਤਲ ਬੀਰ ਭੈਰਵੀ." (ਪੰਪੁ)

ਖਵੀਦ. ਭਾ ੭੪ ਸੰਗਣਾ—ਜੋ ਅਥਵਾ ਕਣਕ ਦਾ ਭੂਟਾ. ਜਿਸ ਦੇ ਅਜੇ ਬੱਲੀ ਨਹੀਂ ਨਿਕਲੀ. ਖੁਇਦ. ਖੋਇਦ. ਪੁਰਾਣੇ ਸਮੇਂ ਸਰਦੀਆਂ ਵਿੱਚ ਖੋਤਿਆਂ ਨੂੰ ਰਾਤਬ ਅਤੇ ਖਵੀਦ ਖਵਾਈ ਜਾਂਦੀ ਸੀ ਅਰ ਚਾਲੀ ਦਿਨ ਬਾਨ ਤੇ ਹੀ ਬੰਧੇ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ.

ਖਵੀਨ. ਦੇਖੋ, ਖਵੀਨ.

ਖਵੀ. ਦੇਖੋ, ਖਵੀ.

ਖਤ ਅਥਵਾ ਖਤੂ. ਦੇਖੋ, ਖਤਨਾ। ੨ ਸੰ. ਖਤ—ਖਤ. ਧਾਨਾਂ ਦੀ ਪਰਾਲੀ. "ਖਤੁ ਖਾਵਹਿ ਔਮ੍ਰਿਤ ਦੇਹਿ." (ਗੁਜ ਮ: ੧) ਸਿੰਧੀ. ਖਤੁ. ਖਲ. ਸਰਸਪ (ਸਰੋ) ਆਦਿ ਦਾ ਛੋਕ. ਖਲੀ। ੩ ਖੇਤੀ. "ਖਤੁ ਖਲੀ ਕੁਤ ਤਜੈ ਭਿਨਸੈ." (ਸੁੀ ਮ: ੧. ਪਹਿਰੇ) ੪ ਸੰ. ਖਟ—ਸਟ. ਫੀ. "ਧਰਣਿ ਸੁਵੰਨੀ ਖਤ ਰਤਨ ਸਤਾਵੀ." (ਗਉ ਵਾਰ ੨ ਮ: ੫) ਇਸ ਥਾਂ "ਖਤ" ਸ਼ਬਦ ਵਿੱਚ ਸਲੇਸ ਹੈ. ਘਾਹਰੂਪੀ ਰਤਨਾਂ ਨਾਲ ਸਤਾਉ ਕ੍ਰਮਿ. ਖਟਸੰਪਤਿ ਕਰਕੇ ਸੁਹਾਵੀ ਅੰਤਹਕਰਣਰੂਪ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਖਤਸਨਿ. ਨੈਜਾਣਕੋ. "ਅਵਕਣ ਖਤਸਨਿ ਬੋਨਿ." (ਸੁੀ ਮ: ੧. ਪਹਿਰੇ)

ਖਤਹਤ. ਸੰਗਣਾ—ਖਤਕਾਰ. ਖਤਕਾ.

ਖਤਕ. ਦੇਖੋ, ਖਤਕਾ। ੨ ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਨੇ ਖਰਕ ਲਿਖਿਆ ਹੈ. ਇਹ ਧਮਧਾਨ ਤੋਂ ਭਾਰਾਂ ਕੋਹ ਦੱਖਣ ਹੈ. ਇਸ ਥਾਂ ਕੁਰੂ ਤੇਕਬਹਾਦੁਰ ਸਾਹਿਬ ਬਾਂਗਰ ਨੂੰ ਉਤਾਰਬ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਇੱਕ ਬੋਹਤ ਹੇਠ ਵਿਰਾਜੇ ਹਨ. "ਖਰਕ ਕ੍ਰਾਮ ਨਿਸ਼ਗ੍ਰੰਧ" ਵਿਸਥਾਨ। ਤਹਾਂ ਜਾਇ ਭੇਰਾ ਕੁਰੂ ਭਾਨਾ।" (ਗੁਪਸੁ)

ਖਤਕ ਸਿੰਘ. ਦੇਖੋ, ਖਰਕ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਖਤਗ ਸਿੰਘ। ੨ ਦੇਖੋ, ਕਪੂਰਥਨਾ ਅਤੇ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ.

ਖਤਕਾ } ਸੰਗਣਾ—ਖਤਖਤ ਸਬਦ ਖਤਕਾਰ "ਘੁੰਘਰ ਖਤਕੁ ਖਤਕੁ } ਤਿਆਗਿ ਵਿਸੁਰੇ." (ਰਾਮ ਮ: ੫) ੨ ਧਤਕਾ. ਖਟਕਾ. ਦਹਿਲ. "ਹਉਮੇ ਅੰਦਰਿ ਖਤਕੁ ਹੈ." (ਮ: ੩ ਵਾਰ ਵਡ)

ਖਤਗ. ਸੰ. ਖਤਕਾ—ਖਤਗ. ਸੰਗਣਾ—ਜੋ ਖੰਡਨ (ਬੇਦਨ) ਕਰੇ ਜੋ ਖਤਗ. ਦੇਖੋ, ਖਤ ਧਾ. ਕ੍ਰਿਪਾਣ. ਸ਼੍ਰੀ ਸਾਹਿਬ. ਧਨੁਰਬੇਦ ਅਨੁਸਾਰ ਖਤਗ ਚਾਰ ਅੰਗੁਲ ਚੌਤਾ ਅਤੇ ੫੦ ਅੰਗੁਲ ਲੰਮਾ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦੇ. ਖਤਗ ਚਲਾਉਣ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਰ (ਤਨਵਾਰ ਦੇ ਹੱਥ) ੩੨ ਲਿਖੇ ਹਨ. "ਅਸਿ ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਖੰਡੇ ਖਤਗ ਸੈਭ ਤੇਗ ਤਰਵਾਰ। ਰੱਛ ਕਰੇ ਹਮਰੀ ਸਦਾ ਕਵਚਾਂਤਗ ਕਰਵਾਰ." (ਸਲਾਮ) ੨ ਜਗਤਦਿਨਾਸਕ (ਜੋ ਕਰਨਵਾਲਾ) ਮੰਨਕੇ ਮਹਾਥਾਨ ਦਾ ਨਾਉਂ ਭੀ ਖਤਗ ਆਇਆ ਹੈ. "ਨਾਮਸਕਾਰ ਸੁੀ ਖਤਗ ਕੇ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ) "ਖਤਗ ਕੰਦ ਮੇ ਕੁਮ ਕੋ ਨਿਕੁੰਧ. ਭੋਰ. ਵਟ

ਪਾਏ." (ਗੁਰਿ ੧੦) ੩ ਕੈਂਡੇ ਦਾ ਸਿੰਗ। ੪ ਕੈਂਡਾ।

ਖੜਕ ਸਿੰਘ. ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ ਦੇ ਫ਼ਿਸਨਾਵਤਾਰ ਵਿੱਚ ਵਰਣਨ ਕੀਤਾ ਇੱਕ ਯੋਧਾ, ਜੋ ਜਰਾਸੰਧ ਦਾ ਮਿਤ੍ਰ ਸੀ, ਇਸ ਨੇ ਕਈ ਵਾਰ ਫ਼ਿਸਨ ਜੀ ਅਤੇ ਹੋਰ ਸੈਨਾਨੀਆਂ ਨੂੰ ਸ਼ਿਕਸਤ ਦਿੱਤੀ, ਅੰਤ ਨੂੰ ਫਲ ਨਾਲ ਮਾਰਿਆ ਗਿਆ। "ਤਿਹ ਰੂਪਤਿ ਕੈ ਮਿਤ੍ਰ ਇੱਕ ਖੜਕ ਸਿੰਘ ਤਿਹ ਨਾਮ। ਪੈਰੇ ਸਮਰ ਸਮੁਦੁ ਭਹੁ ਮਹਾਰਾਜੀ ਫਲਾਮ।" (ਫ਼ਿਸਨਾਵ) ਦੇਖੋ, ਖੜਕ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਰੂਪਮਿਤਾ ਸ਼ਬਦ।

੨ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਸ਼ੇਰਪੰਜਾਬ ਦਾ ਮਹਾਰਾਣੀ ਦਾਤਾਰ ਕੌਰਿ ਦੇ ਉਦਰ ਤੋਂ ਵਡਾ ਪੁਤ੍ਰ, ਜੋ ਸੰਮਤ ੧੮੬੦ ਵਿੱਚ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਅਤੇ ਸੰਮਤ ੧੮੬੬ ਵਿੱਚ ਲਹੌਰ ਦੇ ਤਖਤ ਉੱਪਰ ਬੈਠਾ, ਪਰ ਚਾਲਾਕ ਧਾਨ ਸਿੰਘ ਭੋਗੇ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਤਖਤੋਂ ਲਾਹਕੇ ਇਸ ਦੇ ਪੁਤ੍ਰ ਨੌਨਿਹਾਲ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਮਹਾਰਾਜਾ ਬਾਪਿਆ। ਖੜਕ ਸਿੰਘ ਇੱਕ ਚੜ੍ਹਾ ਰੁਮ ਨਾਲ ਬਿਮਾਰ ਰਹਿਕੇ ੨੧ ਕੱਰਕ ਸੰਮਤ ੧੮੮੭ (੫ ਨਵੰਬਰ ਸਨ ੧੮੪੦) ਨੂੰ ੩੮ ਵਰ੍ਹੇ ਦੀ ਉਮਰ ਵਿੱਚ ਕੁਸ਼ਰ ਗਿਆ। **ਖੜਕਧਾਰੀ.** ਵਿ—ਤਲਵਾਰ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਕੜਾ—ਖਾਲਸਾ, ਫ਼ਿਪਾਣਧਾਰੀ। ੩ ਅਕਾਲ, ਮਹਾਕਾਲ।

ਖੜਕਧੂਜ. ਅਕਾਲ, ਖੜਕ ਦਾ ਚਿੰਨ੍ਹ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਨਿਸ਼ਾਨ ਪੁਰ, ਅਸਿਕੇਰੁ।

ਖੜਕਨੀ. ਸੰ. ਚੜ੍ਹਾਗਿਨੀ, ਖੜਕ ਵਾਲੀ ਸੈਨਾ, (ਸਨਾਮ)

ਖੜਕਪਾਣਿ. ਤਲਵਾਰ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਹੱਥ ਵਿੱਚ, ਖਾਲਸਾ।

੨ ਅਕਾਲ, "ਖੜਕਪਾਣਿ ਖਲਦਲ ਫਲਹਰਣੀ." (ਫ਼ਾਨਾ)

ਖੜਗੀ. ਸੰ. ਚੜ੍ਹਾਗਿਨੀ, ਵਿ—ਖੜਕ (ਤਲਵਾਰ) ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਕੜਾ—ਅਮਿਰਧਾਰੀ ਸਿੰਘ, ਖਾਲਸਾ। ੩ ਕੈਂਡਾ, ਜਿਸ ਦੇ ਨੱਕ ਉੱਪਰ ਖੜਕ (ਸਿੰਕ) ਹੈ। ੪ ਸੰ. ਚੜ੍ਹਾਗੀ, ਕੈਂਡੀ, ਕੈਂਡੇ ਦੀ ਮਧੀਨ।

ਖੜਗੁਣ. ਸੰ. ਵਰ੍ਹਾਗੁ—ਸਤ੍ਰੁਕੁਣ, ਦੇਖੋ, ਖਟਅੰਗ ੩ ਅਤੇ ਮਹਾਰਾਜਤ ਸ਼ਾਂਤਿ ਪਰਬ ਅ: ੬੯। ੨ ਉਤਪੰਨ ਕਰਨਾ, ਪਾਲਣਾ, ਸੰਭਾਲ ਕਰਨਾ, ਯਥਾਯੋਗਤ ਕਰਮਫਲ ਦੇਣਾ, ਖਿਆ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਸਦਾਕਾਰ ਹੋਣਾ, "ਖੜਗੁਣ ਈਸੁਰ ਪੁੰਨ ਅਤੁਲ ਫਲ." (ਦਿਲੀਪਰਾਜ)।

ਖੜਗੀ. ਸੰ. ਵਰ੍ਹਾਗੁ—ਸਤ੍ਰੁਕੁਣ, ਦੇਖੋ, ਖਟਅੰਗ, "ਖੜਗੀ ਅਸੇਖ ਵਿਦਯਾ ਵਿਸੇਖ." (ਦੌਰਾਥ) ੨ ਦੇਖੋ, ਖੜਕ।

ਖੜਜ. ਸੰ. ਵਰ੍ਹਾ—ਸਤ੍ਰੁਕੁਣ, ਸੰਕੜਾ—ਰਾਗ ਦਾ ਪਹਿਨਾ ਸੁਰ, ਜੋ ਸਟ (ਫੀ) ਥਾਵਾਂ ਤੋਂ ਉਤਪੰਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਨੱਕ, ਕੰਠ, ਛਾਤੀ, ਭਾਗੁਆ, ਜੀਭ ਅਤੇ ਵੰਦ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਛੀ ਅੰਗਾਂ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਨਾਲ ਖੜਜ ਸੁਰ ਬਣਦਾ ਹੈ। ਸੰਗੀਤਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਨੇ ਮੇਰ ਦੀ ਧੁਨੀ ਤੋਂ ਇਸ ਦੀ ਉਤਪੱਤੀ ਦੱਸੀ ਹੈ, ਦੇਖੋ, ਸੁਰ ੪।

ਖੜਤਾਲ. ਦੇਖੋ, ਕਰਤਾਲ। ੨ ਦੇਖੋ, ਤਾਲ।

ਖੜਦੂਮ. ਵਿ—ਖੜੀ ਕੀਤੀ ਹੈ ਦੂਮ (ਪੁਛ) ਜਿਸ ਨੇ, ਉਮੰਗ ਅਥਵਾ ਰੁੱਝ ਵਿੱਚ ਆਇਆ ਪਸ਼ੂ। ੨ ਸੰਕੜਾ—ਧੂਪਮ, ਖਰਮਸਤੀ।

†ਜਾਜਾਂ ਚਾਚਸੁਪਸਤਾਨੁ ਯਿਫ਼ਕਾ ਰਨਾਂ ੪ ਰਮਿਕ:

ਵਰ੍ਹਾ: ਸੰਕੜਾਥੀ ਧਰਮਾਯੁ ਨਾਮਕ ਵਰ੍ਹਾ ਫ਼ੀ ਰੂਪ (ਸੰਕੀਰਤ ਦਮੋਦਰ)

ਖੜਦੁਰਗ. ਸੰ. ਵਰ੍ਹਾਗੁ, ਫੀ ਪੁਕਾਰ ਦੇ ਕਿਲੇ, ਮਹਾਰਾਜਤ ਦੇ ਸ਼ਾਂਤਿ ਪਰਬ ਅਤੇ ਮਨੁਸਿਮ੍ਰਿਤਿ ਵਿੱਚ ਰਾਜੇ ਲਈ ਫੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਿਲੇ ਬਣਾਉਣੇ ਲਿਖੇ ਹਨ—

(ੳ) ਧਨੁ ਦੁਰਗ, ਰੋਤਲਾ ਕਿਲਾ, ਅਰਥਾਤ—ਰੋਗਿਮਤਨ ਨਾਲ ਖਿਰਿਆ ਦੇਸ਼, ਜਿਥੇ ਦੁਸ਼ਮਨ ਨੂੰ ਪਾਣੀ ਛਾਯ ਆਇ ਰੁਠ ਨਾ ਮਿਲੇ।

(ਅ) ਮਹੀ ਦੁਰਗ, ਸ਼ਮੀਨ ਪੁੰਟ ਕੇ ਭੋਰੇ ਦੀ ਲਕਲ ਦਾ ਕਿਲਾ, ਜਿਸ ਦੇ ਚੌਢੇਰੇ ਪਾਣੀ ਦੀ ਖਾਈ ਹੋਵੇ।

(ੲ) ਗਿਰਿ ਦੁਰਗ, ਪਹਾੜੀ ਕਿਲਾ।

(ਸ) ਮਨੁਸਤ ਦੁਰਗ, ਭੋਜ ਦਾ ਕਿਲਾ, ਅਰਥਾਤ—ਸੈਨਾ ਦਾ ਚੌਢੇਰੇ ਰਖਣ ਲਈ ਹੋਣਾ।

(ਹ) ਮ੍ਰਿਦ ਦੁਰਗ, ਇੰਟ ਪੱਥਰ ਆਇ ਨਾਲ ਉਸਾਰਿਆ ਕਿਲਾ, ਇਹ ਭੀ ਖਾਈ ਨਾਲ ਖਿਰਿਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

(ਕ) ਵਨ ਦੁਰਗ, ਸੰਘਣੇ ਜੰਗਲ ਦਾ ਕਿਲਾ, ਅਰਥਾਤ—ਅਜੇਹਾ ਜੰਗਲ ਜਿਸ ਦੀ ਓਟ ਨੇ ਕੇ ਵੈਦੀ ਤੇ ਵਾਹ ਹੋਵੇ ਅਰ ਦੁਸ਼ਮਨ ਅੰਦਰ ਨਾ ਆ ਸਕੇ।

ਖੜਨਾ. ਵਿ—ਲੈਸਾਣਾ, "ਅਵਗਣ ਖੜਸਨਿ ਬੰਨਿ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧ ਪਹਿਰੇ) ੨ ਖਲੋਣਾ, ਖੜੇ ਹੋਣਾ, "ਘਰਿ ਆਪਨਾਏ ਖੜੀ ਤਕਾ." (ਸੁਹੀ ਫ਼ਤ ਮ: ੧) ੩ ਚੁਰਾਉਣਾ, ਹਰਣ।

ਖੜਪੈਂਚ. ਪੈਂਚ (ਨੰਕਰਦਾਰਾਂ ਵਿੱਚ) ਫੀਵਾਂ, ਰਾਵ—ਪੰਜਾਂ ਵਿੱਚ ਆਪ ਹੀ ਫੀਵਾਂ ਬਣਨ ਵਾਲਾ, ਮੱਲੋਮੱਲੀ ਦਾ ਮੁਖੀਆ, ਕੁਹਣੀਮਾਰ, ਖੜਭੜ, ਖਲਰਲ, ਦੇਖੋ, ਖਲਹਲ, "ਖੜਭੜ ਗੀਰ." (ਸੁਰਜਾਵ)

ਖੜਰਤਨ. ਦੇਖੋ, ਖੜ ੪।

ਖੜਾ. ਵਿ—ਖਲੋਤਾ, "ਖੜਾ ਪੁਕਾਰੈ ਪਾਰਟੀ." (ਸ. ਫਰੀਦ)

ਖੜਾਉਂ. ਸੰਕੜਾ—ਪਾਦੁਕਾ, ਖਰਾਵ, ਪਹਿਓ, ਆਗਿਰਸ ਸਿਮ੍ਰਿਤੀ ਦਾ ਲੇਖ ਹੈ ਕਿ "ਅਗਨਿਹੋਤ੍ਰੀ ਅਤੇ ਤਪਸ੍ਵੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਜੋ ਕੋਈ ਹੋਰ ਆਦਮੀ ਪਹਿਓ ਪਾਏ ਆਪਣੇ ਘਰ ਤੋਂ ਪੰਜ ਘਰ ਤੀਕ ਭੀ ਜਾਵੇ, ਰਵ ਰਾਜਾ ਉਸ ਦੇ ਪੈਰ ਛਟਵਾ ਦੇਵੇ." ਦੇਖੋ, ਜਲੇਕ ਪ੧।

ਖੜਾਸਹਾਰੀ. ਸੰ. ਵਰ੍ਹਾਗਾਰਿਨ, ਸੰਕੜਾ—ਰਾਜਾ, ਜੋ ਪੁਜਾ ਦੀ ਉਪਜ ਤੋਂ ਫੀਵਾਂ ਹਿੱਸਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ, ਪੁਰਾਣੇ ਜਮਾਨੇ ਵਿੱਚ ਰਾਜਾ ਫੀਵੇਂ ਹਿੱਸੇ ਦੀ ਵਟਾਈ ਕੀਤਾ ਕਰਦਾ ਸੀ।

ਖੜਾਨਨ. ਦੇਖੋ, ਖਟਮੁਖ।

ਖੜਾਰੂ. ਵਿ—ਖੜਨ (ਲੈ ਜਾਣ) ਵਾਲਾ, "ਕਾਲ ਖੜਾਰੂ ਆਏ." (ਵਡ ਮ: ੧, ਅਲਾਹਟੀ) ਯਮ ਦੇ ਦੂਤ ਨੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਆਏ, ਇਸ ਤੁਕ ਦਾ "ਕਾਲ ਖੜਾ ਰੂਆਏ," ਪਰ ਅਸ਼ੁੱਧ ਹੈ।

ਖੜਿ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਲੈਸਾਕੇ, "ਖੜਿ ਦਰਗਹਿ ਪੈਨਾਈਐ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧) ਦੇਖੋ, ਖੜਨਾ।

ਖੜੀਅਸਿ. ਲੈਜਾਂਦੀਏਕੇ, "ਬਿਨ ਰੂਤੇ ਸਭ ਖੜੀਅਸਿ ਬੰਧਿ." (ਥਾਂ ਮ: ੧) ਦੇਖੋ, ਖੜਨਾ।

ਖੜੀਆ. ਸੰਕੜਾ—ਇੱਕ ਪੁਕਾਰ ਦੀ ਚਿੱਟੀ ਮਿੱਟੀ, ਵਰਣਲੇਖਾ, ਧਵਲ ਮ੍ਰਿਤਿਕਾ, ਚਾਕ (Chalk). ੨ ਸੇਲਖੜੀ, ਸੰ. ਸ਼ੈਲ ਖਟਿਕਾ।

ਭਾ—ਸੰਗ ਜਰਾਹਤ। ੩ ਵਿ—ਖਤਨ (ਨੈ ਜਾਣ) ਵਾਲਾ।

ਖੜ੍ਹਾ. ਦੇਖੋ, ਖੜ੍ਹਾ।

ਖੜੇਸਰੀ. ਸੰਗਤ—ਉਹ ਤਪਸੀ, ਜੋ ਰਾਤ ਦਿਨ ਖੜਾ ਹੀ ਰਹੇ, ਬੈਠੇ ਅਤੇ ਲੇਟੇ ਨਾ।

ਖੜੋਣਾ } ਕ੍ਰਿ—ਖੜੋ ਹੋਣਾ. "ਆਪਿ ਖੜੋਵਹਿ ਆਪਿ ਕਰ." (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਸੁਹੀ)

ਖੜੋਵਣਾ } (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਸੁਹੀ)

ਖੜੋਕ. ਸੰ. ਖੜੋਕ. ਦੇਖੋ, ਖੜੋਕ.

ਖੜੋਕਯੋਗ. ਦਫ਼ਾ ਸਿਮ੍ਰਿਤੀ ਵਿੱਚ ਅੱਠ ਅੰਗਾਂ ਦੀ ਥਾਂ ਯੋਗ ਦੇ ਫੀ

ਅੰਗ ਲਿਖੇ ਹਨ:—

ਪ੍ਰਾਣਾਯਾਮ, ਧਿਆਨ, ਪੁਤ੍ਰਾਯਾਮ, ਧਾਰਣਾ, ਤਰਕ ਅਤੇ ਸਮਾਪਿ.
ਇਨ੍ਹਾਂ ਛੇ ਅੰਗਾਂ ਵਾਲਾ ਯੋਗ ਖੜੋਕਯੋਗ ਹੈ। ੨ ਯੋਗ ਦੇ ਫੀ ਕਰਮ,
ਜੋ ਯੋਗ ਸਾਧਨ ਦਾ ਅੰਗ ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਖੜੋਕ ਕਰਮ ੨.

ਖਾ. ਖਾਦਨਕੁਰ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. ਖਾਊ. ਖਾਹ.

ਖਾ. ਖਾਨ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. ਦੇਖੋ, ਖਾਨ.

ਖਾਊ. ਵਿ—ਖਾਦਕ. ਖਾਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਭਤਪੁ. ਕਿਸੇ ਦਾ ਹਨ ਮਨ
ਖਾਸਾਣ ਵਾਲਾ। ੩ ਰਿਸ਼ਵਤਯੋਗ.

ਖਾਇ. ਖਾਂਦਾ ਹੈ. "ਭੋਗੀ ਹੋਵੇ ਖਾਇ." (ਸੁਹੀ ਮ: ੧) ੨ ਸਹਾਰਦਾ

ਹੈ. "ਮੁਹੇ ਮੁਹਿ ਪਾਣਾ ਖਾਇ." (ਵਾਰ ਆਸਾ) ੩ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—

ਖਵਾਇ. ਖੁਲਾਵੇ. "ਮਾਤਾ ਪ੍ਰੀਤਿ ਬਰੇ ਪੁਤ੍ਰ ਖਾਇ." (ਭਉ ਮ: ੪)

੪ ਖਾਏ. "ਖਾਇ ਖਾਇ ਭਰੇ ਬਦਵੈਲੀ." (ਮਥ ਮ: ੫)

ਖਾਇਆ. ਖਾਦਨ (ਭਕਣ) ਕੀਤਾ. ਖਾਧਾ. "ਘਰਿ ਘਰਿ ਖਾਇਆ

ਪਿੰਡੁ ਬਧਾਇਆ." (ਗੁਜ ਤ੍ਰਿਲੋਚਨ) ੨ ਭਕ (ਨਾਥ) ਹੋਇਆ।

੩ ਮੁੱਕਿਆ. "ਸੇ ਰੀਆ ਨ ਜਾਈ ਖਾਇਆ." (ਸੋਰ ਕਬੀਰ)

੪ ਭਾ ੫ ਖਾਧਾ. ਅੰਡਕੋਸ਼. ਭੋਤਾ. "ਭੋਰੇ ਪਤਿ ਕੇ ਦਸ ਖਾਏ." (ਵਹਿਗੁ ੪੪) ੫ ਆਭਾ. ਬੀਜਾ.

ਖਾਇਆ ਮੰਨਣਾ. ਕ੍ਰਿ—ਕਿਸੇ ਦਾ ਅੰਨ ਖਾਕੇ ਉਪਕਾਰ ਮੰਨਣਾ.

ਖਾਕੇ ਕ੍ਰਿਰਕਤ ਹੋਣਾ. "ਕਹਿਆ ਸੁਣਹਿ ਨ ਖਾਇਆ ਮਨਹਿ." (ਬਸੰ ਮ: ੧)

ਖਾਇਕ } ਭਾ ੫ ਸੰਗਤ—ਟਿੱਛਾ. ਪਤੰਗ। ੨ ਸੰ. ਆਖਯਾਯਿਕ.

ਖਾਇਕੁ } ਕਥਕਭ. ਕਪੋਤ. "ਜੇ ਕੇ ਖਾਇਕੁ ਆਖਣਿ ਪਾਇ." (ਜਪੁ) "ਬਾਊ ਨਾਹੀ ਖਾਇਕਾ." (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਸੁਹੀ) ੩ ਖਾਦਕ.

ਖਾਊ. ਪੇਟਦਾਸੀਆ.

ਖਾਇਣ. ਸੰ. ਖਾਦਨ. ਸੰਗਤ—ਖਾਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਖਾਣਾ। ੨

ਭੋਜਨ. "ਅੰਮ੍ਰਿਤਰਸੁ ਖਾਇਣ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੨ ਮ: ੫)

ਖਾਈ. ਖਾਧੀ. ਭਕੀ. "ਬਿਖੇ ਠਕੁਰੀ ਜਿਨਿ ਜਨਿ ਖਾਈ." (ਭਉ

ਮ: ੫) ੨ ਸੰਗਤ—ਖਾਤ. ਪਰਿਖਾ. ਖਨਿ. ਕੋਟ ਦੇ ਚਰੇ ਪਾਸੇ

ਪਾਣੀ ਠਹਿਰਣ ਲਈ ਖੋਦੀ ਹੋਈ ਖੰਦਕ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਵੇਰੀ ਅੰਦਰ

ਦਾਖਿਲ ਨਾ ਹੋ ਸਕੇ. "ਲੰਕਾ ਸਾ ਕੋਟ ਸਮੁੰਦ ਸੀ ਖਾਈ." (ਆਸਾ

ਕਬੀਰ) ੩ ਖਾਣ ਵਾਲੀ. ਭਾਵ—ਤ੍ਰਿਸ਼ੂ "ਲਹਰਾਹੁ ਬੁਧੀ ਖਾਈ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) ਦੇਖੋ, ਲਹਰਾਹ ੨.

ਖਾਸ. ਆ ੫ ਖਾਸ. ਵਿ—ਮੁੱਖ. ਪ੍ਰਧਾਨ. ਚੁਣਿਆ ਹੋਇਆ. ਵਿਸ਼ੇਸ਼।

੨ ਭਾ ੫ ਖਾਸ. ਸੰਗਤ—ਟਿੱਛਾ. ਲੋਤ. "ਕਿਸੀ ਵਸੂ ਕੀ ਖਾਸ ਨ ਰਹੀ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਖਾਸਾ. ਖਾਵੇਗਾ. ਖਾਵਸਿ. "ਸੈਸਾ ਬੀਜਹਿ ਤੈਸਾ ਖਾਸਾ." (ਭਉ ਮ:

੫) ੨ ਸੰਗਤ—ਅਮੀਰਾਂ ਦੀ ਖਾਸ ਸਵਾਰੀ. ਪਾਲਕੀ. ਤਾਮਰਾਮ.

ਸੁਖਪਾਲ. "ਖਾਸਾ ਸਿੱਖ ਨ ਕੰਧ ਉਠਾਏ." (ਗੁਵਿ ੬) ੩ ਭਾ ੫

ਮਾਸਹ. ਨੈਨਸੁਕ. ਪਤਲਾ ਵਸਤੂ। ੪ ਵਿ—ਉੱਤਮ. ਉਮਦਾ. "ਜਿਸ

ਸਿਰਪਾਉ ਪਇਆ ਗਲਿ ਖਾਸਾ ਹੈ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫)

੫ ਅਰੋਗ। ੬ ਆ. ਸੰਗਤ—ਸੁਭਾਉ. ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤਿ.

ਖਾਂਸਾ. ਦੇਖੋ, ਕਾਂਸਾ ੩.

ਖਾਸਿਯਤ. ਆ ੫ ਖਾਸਿਯਤ. ਖਾਸ ਭਾਤ। ੨ ਆਦਤ. ਸੁਭਾਉ।

੩ ਖਾਸ ਅਸਰ. ਤਾਸੀਰ.

ਖਾਂਸੀ. ਇੱਕ ਰੋਗ. ਸੰ. ਕਾਸ਼ਾ. ਕਾਸ਼ ਅਤੇ ਕਾਸ਼ੁ ੫ ਸੁਆਨ.

Cough. ਖੰਘ ਇਹ ਰੋਗ ਬਹੁਤ ਖਟਿਆਈਆਂ ਦੇ ਸੇਵਨ, ਤੰਤੀਆਂ

ਚੀਜ਼ਾਂ ਖਾਕੇ ਠੰਢਾ ਪਾਣੀ ਪੀਣ, ਧੁੰਧਾਂ ਅਤੇ ਧੂਤ ਨਾਸਾਂ ਦੇ ਰਾਹ ਅੰਦਰ

ਜਾਣ, ਕੁੱਖੇ ਥੋਹੇ ਭੋਜਨ ਖਾਣ, ਭੰਦੇ ਥਾਂ ਰਹਿਣ ਅਤੇ ਰੋਜ਼ਾ ਦੇ ਹੋਣ

ਤੋਂ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ.

ਪੁਰਾਣੇ ਰੋਗਾਂ ਨਾਲ ਜਦ ਬੀਮਾਰ ਕਮਜ਼ੋਰ ਹੋ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਅਚਾਨਕ

ਭਾਤੀ ਨੂੰ ਠੰਢਾ ਲਗਣ ਤੋਂ ਬੀ ਖਾਂਸੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ. ਜੇ ਵਿਚਾਰਕੇ ਦੇਖੀਏ ਤਾਂ

ਇਹ ਸਾਰੇ ਰੋਗਾਂ ਦੀ ਜੜ੍ਹ ਹੈ. ਪੰਜਾਬੀ ਕਹਾਉਤ ਹੈ—"ਰੋਗਾਂ ਦਾ ਮੂਲ

ਖਾਂਸੀ, ਰੋਗਤਿਆਂ ਦਾ ਮੂਲ ਹਾਂਸੀ."

ਖਾਂਸੀ ਦੇ ਰੋਗੀ ਦੇ ਕੰਠ ਤੋਂ ਅਵਾਜ਼ ਕਾਂਸੀ ਦੇ ਭੰਜੇ ਬਰਤਨ ਜੇਹੀ

ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਭਾਤੀ ਵਿੱਚ ਬਿੱਧ ਪੈਂਦੀ ਹੈ, ਜਾਹ ਦੀਆਂ ਨਾਲੀਆਂ ਝਲਕਮ

ਨਾਲ ਭਰ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ, ਭਲ ਅਤੇ ਜੀਭ ਉੱਤੇ ਕੰਡੇ ਜੇਹੇ ਹੋ ਜਾਂਦੇ

ਹਨ, ਮੱਥੇ ਵਿੱਚ ਦਰਦ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਕੁੱਖ ਘਟ ਜਾਂਦੀ ਹੈ. ਖਾਂਸੀ ਦੇ ਕਈ

ਕਾਰਣ ਤੇ ਭੇਦ ਹਨ. ਸਿਆਣੇ ਹਕੀਮ ਦੀ ਸਲਾਹ ਨਾਲ ਇਲਾਜ

ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਏ, ਪਰ ਇਸ ਦੇ ਸਾਧਾਰਣ ਇਲਾਜ ਇਹ ਹਨ—

(੧) ਭਾਂਸੇ ਦੇ ਹਰੇ ਪੀਤਿਆਂ ਦਾ ਰਸ ਬਹਿਦ ਨਾਲ ਮਿਲਾਕੇ

ਚੰਟਣਾ.

(੨) ਮੁਲੰਨੀ, ਛਹੇਰੇ ਦੀ ਫਿੱਲ, ਨਸਾਸਤਾ, ਕਤੀਰਾ ਗੁੰਦ,

ਮਿਸਰੀ ਸਭ ਸਮਾਨ ਤੋਲ ਦੇ ਲੈ ਕੇ ਰਾਤਬੋਰੀ ਦੇ ਭੋਰ ਜਿੰਤੀ ਕੋਲੀ

ਭਟਾਕੇ ਮੂੰਹ ਵਿੱਚ ਰੱਖਕੇ ਰਸਾ ਚੂਸਣਾ.

(੩) ਅਦਰਕ ਦੇ ਰਸ ਵਿੱਚ ਬਹਿਦ ਮਿਲਾਕੇ ਚੰਟਣਾ.

(੪) ਕਾਲੀਆਂ ਮਿਸਰਾਂ, ਅਭੀਮ, ਮਿਸਰੀ, ਕੰਥ, ਕਿੱਕਰ ਦਾ

ਗੁੰਦ, ਇੱਕ ਇੱਕ ਮਾਸਾ ਲੈ ਕੇ ਪਿਸਕੇ ਰੱਤੀ ਰੱਤੀ ਦੀਆਂ ਗੋਲੀਆਂ

ਸਵੇਰ ਵੇਲੇ ਅਤੇ ਸੌਣ ਵੇਲੇ ਕਰਮ ਜਲ ਨਾਲ ਖਾਣੀਆਂ।

ਖਾਸੀਯਤ. ਦੇਖੋ, ਖਾਸਿਯਤ.

ਖਾਹਿ. ਖਾਂਦਾ ਹੈ. "ਕੰਠੀ ਸੁਤਕ ਕੰਠ ਪੈ ਲਾਇਤਬਾਰੀ ਖਾਹਿ." (ਵਾਰ ਆਸਾ) ਚੁਕਲੀ ਖਾਂਦਾ ਹੈ। ੨ ਦੇਖੋ, ਖਾਹ.

ਇਹ ਭੋਲੀ ਭੀਯਾਂ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਚੇਟੀ ਚਾਹੀਏ.

ਖਾਹਿਸ. ਦੇਖੋ, ਖਾਹਿਸ.

ਖਾਹੀ. ਵਿ—ਖਾਦਕ. ਖਾਣ ਵਾਲਾ. "ਜੁਗਾ ਜੁਗਤਰਿ ਖਾਹੀ ਖਾਹਿ." (ਜਪੁ) ੨ ਖਾਹਿਸ ਵਾਲਾ. ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ.

ਖਾਕ. ਡਾ ੫: ਸੰਗਤ—ਮਿੱਟੀ. ਧੂਲਿ. ਧੂਤ. "ਤੇਰੇ ਚਾਕਰਾ ਪਾਖਕ." (ਤਿਲ ਮ: ੧) ੨ ਜ਼ਮੀਨ. ਪ੍ਰਿਥਵੀ. ਦੇਖੋ, ਖਾਕੂ ੨.

ਖਾਕਛਾਣਨਾ. ਫਿ—ਧਨਪ੍ਰਾਪਤੀ ਨਈਂ ਹੋਸਕੇ ਦੀ ਖਾਕ ਛਾਣਨੀ, ਤਾਕਿ ਉਸ ਵਿੱਚੋਂ ਰੁਪਯਾ ਪੈਸਾ ਮਿਲੇ। ੨ ਅਖਮਨ ਸਹਾਰਨਾ. ਸਿਰ ਸੁਆਹ ਪਾਉਣੀ. "ਕਉਡੀ ਕਉਡੀ ਕਉ ਖਾਕ ਸਿਰ ਛਾਨੈ." (ਰਾਮ ਮ: ੫)

ਖਾਕਤੋਦਾ. ਡਾ ੫: ਸੰਗਤ—ਮਿੱਟੀ ਦਾ ਢੇਰ. ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਤੀਰਾਂ ਦਾ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਨਗਾਈਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਢੇਰ ਦੇ ਅੱਗੇ ਕਾਚੇ ਦੀ ਪਰਤੀ ਕੰਧ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਅੰਦਰ ਸੁੱਕੀ ਬਾਕੀਕ ਮਿੱਟੀ ਭਰੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ. ਸਿਤਲੀ ਲੈਸ' ਖਾਕਤੋਦੇ ਵਿੱਚ ਪਸੇ, ਉਤਨਾ ਹੀ ਫਲ ਤੀਰਅੰਦਾਜ਼ ਦਾ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ. "ਕਰਤੇ ਖਾਕਤੋਦਾ ਸੁਧਰਾਇ." (ਗੁਪਤ)

ਖਾਕਰੋਬ. ਡਾ ੫: ਸੰਗਤ—ਖਾਕ (ਧੂਤ ਰੂਤਾ ਅਦਿ) ਰੋਬ (ਸਾਫ) ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਭੰਗੀ. ਮਿਹਤਰ.

ਖਾਕਾ. ਡਾ ੫: ਸੰਗਤ—ਢਾਂਚਾ. ਨਕਸ਼ਾ.

ਖਾਕਿਸੂਰ. ਡਾ ੫: ਸੰਗਤ—ਰਾਖ. ਭਸਮ. ਸੁਆਹ.

ਖਾਕੀ. ਡਾ ੫: ਵਿ—ਖਾਕ ਦਾ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ। ੨ ਖਾਕ ਠੰਗਾ। ੩ ਸੰਗਤ—ਬੈਰਾਕੀਆਂ ਦਾ ਇੱਕ ਡਿਰਕਾ, ਜੋ ਸ਼ਹੀਰ ਪੁਰ ਭਸਮ ਮਲਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਫ਼ਿਸ਼ਨਦਾਸ ਦੇ ਚੇਲੇ 'ਕੀਲ' ਤੋਂ ਚੱਲਿਆ ਹੈ.

ਖਾਕੀਆਂ. ਖਾਕੀ ਦਾ ਬਹੁ ਵਚਨ. ਭਾਵ—ਥੰਦੇ. ਲੋਕ. ਜਾਨ.

ਖਾਕੂ. ਦੇਖੋ, ਖਾਕ. "ਖਾਕੂ ਲੋਤੋਦਾ ਤੰਨਿਖੇ." (ਵਾਰ ਮਧੂ ੨ ਮ: ੫)

ਖਾਕੂ. ਖਾਕ ਜ਼ਬਦ ਨਾਲ ਦੁਨੀਏ ਸੰਬੰਧ ਭੇਧਕ ਹਨ. ਖਾਕ ਦੇ.

"ਖਿਨ ਮਹਿ ਰੁਲਤਾ ਖਾਕੂ ਨਾਲਿ." (ਗੋਡ ਮ: ੫) ੨ ਵਿ—ਖਾਕ ਦਾ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ. "ਖਾਕੂ ਖਾਕ ਰਲੈ." (ਫਿਲਾ ਅ: ਮ: ੧)

੩ ਸੰਗਤ—ਪ੍ਰਿਥਵੀ. ਦੇਖੋ, ਖਾਕ ੨. "ਖਾਕੂ ਜੇਛ ਨ ਕੋਇ." (ਸ. ਫਰੀਦ)

ਖਾਖ. ਸੰਗਤ—ਦੋਹਾਂ ਬੁਨਾਂ ਦੀ ਸੰਧਿ ਦਾ ਅਸਥਾਨ। ੨ ਦੇਖੋ, ਖਾਕ.

ਖਾਗ. ਦੇਖੋ, ਖਤਗ ੨ ਖਗ. ਤੀਰ. ਜੋ ਖ (ਆਕਾਸ਼) ਵਿਚ ਭ (ਗਮਨ) ਕਰਦਾ ਹੈ. "ਛੁਟਗਯੇ ਸਦਪ ਸਮ ਜਾਇ ਲਾਗ. ਜੰਟੂ ਕੁਜਾਨ ਕੇ ਬੀਚ ਖਾਗ." (ਗੁਪਤ)

ਖਾਚੀ. ਖਚਿਤ ਹੋਈ. ਦੇਖੋ, ਖਚਿਤ.

ਖਾਜ ਅਬਵਾ ਖਾਜੂ. ਸੰ. ਖਾਦਤ. ਸੰਗਤ—ਖਾਣ ਯੋਗਤ ਪਦਾਰਥ. ਭੋਜਨ. ਖਾਜਾ. "ਖਾਜੂ ਹੋਆ ਮੁਰਦਾਰੂ." (ਵਾਰ ਸਾਧ ਮ: ੧)

"ਸਿਨਹੁ ਅਖਾਸ ਖਾਜ ਨਖ ਪਾਏ." (ਗੁਪਤ) ੨ ਸੰ. ਖਜੂ. ਖੁਜਲੀ ੫ ਹਿੱਕਾ. Prurigo. ਇਸ ਦੇ ਕਾਰਣ ਹਨ—ਮੇਲਾ ਰਹਿਣਾ, ਨਿਰਮਲ ਅਤੇ ਪੱਕੀ ਹੋਈ ਗਿਜਾ ਨਾ ਖਾਣੀ, ਰਾਜਮੇ ਦਾ ਵਿਛੜਨਾ, ਜਿਗਰ ਦੀਆਂ ਬੀਮਾਰੀਆਂ ਹੋਣੀਆਂ, ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਦੀ ਰਿਤ ਦਾ ਰੁਕਣਾ

ਦੇਖੋ, ਨੈਸ ੨

ਅਦਿ. ਜਦ ਲਗੂ ਵਿੱਚ ਉੱਪਰ ਲਿਖੇ ਕਾਰਣਾਂ ਤੋਂ ਵਿਗੜ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਸਾਰੇ ਸਰੀਰ ਉੱਤੇ ਖਾਜ ਹੋਣ ਲਗ ਜਾਂਦੀ ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਉੱਤਮ ਇਲਾਜ ਹੈ ਕਿ ਬਦਨ ਨੂੰ ਸਾਫ ਰੱਖੋ, ਲਗੂ ਸਾਫ ਕਰਨ ਦੀਆਂ ਦਵਾਈਆਂ ਖਾਓ ਪੀਓ, ਪਿੱਤ੍ਰਪਾਪਤਾ, ਚਰਾਇਤਾ, ਮੁੰਡੀ ਬੂਟੀ, ਚਿੱਟਾ ਚੰਨਣ, ਛੋਟੀ ਹਰਭ, ਇਹ ਪੰਜ ਪੰਜ ਮਾਸੇ, ਉਨਾਬ ਦੇ ਸੱਤ ਦਾਣੇ ਲੈ ਕੇ ਭੋਜ ਪਾ ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਰਾਤ ਨੂੰ ਭਿਓਂ ਦਿਓ, ਸਵੇਰ ਵੇਲੇ ਮਲ ਅਤੇ ਛਾਣਕੇ ਦੇ ਤੇਲਾ ਸ਼ਰਬਤ ਉਨਾਬ ਮਿਲਾਕੇ ਪੀਓ.

ਖਟਿਆਈ. ਲਾਲ ਮਿਰਚਾਂ ਸ਼ਰਾਬ ਅਦਿ ਤੋਂ ਬਚਕੇ ਰਹੋ. ਤੁਰਾ ਨੂੰ ਕੋਮਲ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਬਣਣੇ ਮਲੋ.

ਖਾਜਾ. ਦੇਖੋ, ਖਾਜ ੧.

ਖਾਜਿਨ. ਅ ੫: ਖਾਜਿਨ. ਵਿ—ਜਮਾਂ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਤ—ਖਜ਼ਾਨਗੀ.

ਖਾਜੀਨਿਆ. ਖਜ਼ਾਨਗੀ. ਭਾਵ—ਸਾਧੁਜਨ. ਦੇਖੋ, ਖਾਜਿਨ. "ਸਧੂ ਤੇਰੇ ਖਾਜੀਨਿਆ." (ਸੁਹੀ ਮ: ੫)

ਖਾਜੂ. ਦੇਖੋ, ਖਾਜ.

ਖਾਜੀ. ਖਾਣੀਏ. "ਏ ਖਾਜੇ ਆਖਿ ਰਵਾਈਐ." (ਵਾਰ ਆਸਾ) ਜੋ ਕਰਤਾਰ ਦੇਖੇ ਜੋ ਖਾਜੇ, "ਮੈ ਦਾਤਾ ਹਾਂ" ਇਹ ਆਖਕੇ ਗਵਾਈਐ। ੨ ਦੇਖੋ (ਵੰਡਕੇ) ਛਰੀਏ. ਪਰ ਦਾਤਾ ਹੋਣ ਦਾ ਅਭਿਮਾਨ ਦੂਰ ਕਰੀਏ. ਅਰਥਾਤ ਇਹ ਨਾ ਆਖਦੇ ਫਿਰੀਏ ਕਿ ਅਸੀਂ ਹੋਰਨਾਂ ਨੂੰ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ. ਖਾਟ. ਸੰ. ਖਟਾ. ਮੰਜਾ. ਪਲੰਕ. ਚਾਰਪਾਈ. ਦੇਖੋ, ਅੰ. Col. "ਖਾਟ ਮਾਕਉ ਚਉਪਾਈ." (ਸੋਰ ਬਡੀਰ)

ਖਾਟਣ } ਫਿ—ਖੱਟਣਾ. ਕਮਾਉਣਾ. ਲਾਭ ਲੈਣਾ. "ਖਾਟਣ ਕਉ ਖਾਟਨ } ਹਰਿ ਹਰਿ ਰੋਜਕਾਰ." (ਧਨਾ ਮ: ੫) "ਧਨ ਖਾਟਨ ਕੀਜੇ ਭਿਧਿ ਰੂਹਿ." (ਨਾਪੁ)

ਖਾਟਿ. ਸੰਗਤ—ਖੱਟੀ. ਕਮਾਈ. ਲਾਭ. "ਵਡਭਾਯੀ ਧਨ ਖਾਟਿ." (ਸੁੀ ਮ: ੫) ੨ ਫਿ. ਵਿ—ਖੱਟਕੇ. ਕਮਾਕੇ. "ਮਾਈ ਖਾਟਿ ਅਦਿਓ ਖਰਿ ਪੂਤਾ." (ਕੂਸ ਮ: ੫) ੩ ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਅਰਬੀ. ਸੀਤੀ. ਸ਼ਬਰਬ. ਖਾਟਿਓ. ਖੱਟਿਆ. ਕਮਾਇਆ. "ਰਾਮਚਰਨੁ ਧਨੁ ਖਾਟਿਓ." (ਟੋਡੀ ਮ: ੫)

ਖਾਟਿ ਖਾਟੁਲੀ. ਖੱਟੀ ਖੱਟਕੇ. ਧਨ ਕਮਾਕੇ. "ਕਹਾ ਕਰਹਿ ਚੇ, ਖਾਟਿ ਖਾਟੁਲੀ." (ਸਾਧ ਮ: ੫)

ਖਾਟੀ. ਖੱਟੀ. ਕਮਾਈ. "ਨਾਮਰਾਸਿ ਸਾਧ ਸੰਗਿ ਖਾਟੀ." (ਗਉ ਮ: ੫) ੨ ਵਿ—ਖੱਟੀ. ਤੁਰਲਾ ੩ ਕੋਤੀ. "ਜੈਸਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ, ਤੈਸੀ ਬਿਖ ਖਾਟੀ." (ਸੁਖਮਸੀ) "ਕੁਚਪੁਸਾਇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਬਿਖ ਖਾਟੀ." (ਗਉ ਮ: ੫)

ਖਾਟੀ ਬਿਖ. ਸੰਗਤ—ਸ਼ਰਾਬ. ਮਦਿਰਾ। ੨ ਹਲਾਹਲ. ਤੇਜ਼ ਜਹਿਰ. ਖਾਟੁਲੀ. ਦੇਖੋ, ਖਾਟਿ ਖਾਟੁਲੀ। ੨ ਖਟੋਲੀ. ਛੋਟਾ ਮੰਜਾ.

ਖਾਟੇ. ਫਿ. ਵਿ—ਖੱਟਕੇ. ਕਮਾਕੇ. "ਅਪਲੇ ਖਰਿ ਲੈ ਆਇਆ ਖਾਟੇ." (ਧਨਾ ਮ: ੫)

ਖਾਟੰਗ. ਸੰ. ਖਡਗਾ—ਸਤੰਗ. ਦੇਖੋ, ਖਟਅੰਗ. "ਤਿਲਕ ਖਾਟੰਗਾ."

(ਕਾਨ ਮ: ੫) ਫੀ ਅੰਗਾਂ ਉੱਪਰ ਤਿਲਕ (ਮੱਥਾ, ਦੋਵੇਂ ਕੰਨ, ਦੋ ਬਾਹਾਂ ਅਤੇ ਛਾਤੀ). ਕਈ ਕੁੰਝਾਂ ਵਿੱਚ ਬਾਰਾਂ ਅੰਗ ਪੁਰ ਭੀ ਤਿਲਕ ਬਰਨਾ ਲਿਖਿਆ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਤਿਲਕ ਅਤੇ ਬਾਰਹਿ ਤਿਲਕ.

ਖਾਡ } ਸੰ. ਭਾਡ—ਖੰਡ. ਸੰਗਤ—ਗੰਨੇ (ਇੱਥ) ਆਦਿ ਦੇ ਰਸ ਤੋਂ
ਖਾਡ } ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਮਿੱਠਾ ਪਦਾਰਥ. ਚੀਨੀ. ਸਕੇਦ ਸੰਕਰ.

“ਖੀਰ ਖਾਡ ਘੀਉ ਨ ਭਾਵੇ.” (ਭੈਰ ਨਾਮਦੇਵ) “ਹਰਿ ਹੈ ਖਾਡ ਰੇਤ ਮਹਿ ਭਿਖਰੀ.” (ਸ. ਕਬੀਰ) ੨ ਖੰਦਕ. ਖਾਈ. ਖਨਿ. ਪਰਖਾ ੩ ਖੰਡ ਟੁਕੜਾ. “ਖਾਡ ਪਰੇ ਦੈ ਸਭ ਹੂੰ ਲਹੀ.” (ਗੁਪਤੁ)

ਖਾਡਵ. ਸੰ. ਭਾਡਵ. ਸੰਗਤ—ਕਾਲਿਕਾ ਪੁਰਾਣ ਅਤੇ ਪਦਮ ਪੁਰਾਣ ਅਨੁਸਾਰ ਖਾਡਵੀ ਨਗਰੀ ਦੇ ਉਸਤ ਜਾਣ ਪੁਰ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੀ ਇੱਛਾ ਅਨੁਸਾਰ ਕਾਸ਼ੀਰਾਜ ਦਾ ਲਗਾਇਆ ਹੋਇਆ ਵਨ (ਬਨ), ਜੋ ਲਮੁਨਾ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਇੰਦੁਪੁਸ਼ (ਪੁਰਾਣੀ ਦਿੱਲੀ) ਪਾਸ ਸੀ. ਇਹ ਜੰਗਲ ਇੰਦੁ ਦਾ ਪਿਆਰਾ ਸੀ. ਮਹਾਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਕਥਾ ਹੈ ਕਿ ਅਗਨਿ ਦੇਵਤਾ ਨੂੰ ਇੱਕ ਵਾਰ ਬਦਹਜਮੀ ਹੋ ਗਈ. ਉਸ ਦਾ ਇਲਾਜ ਇਹ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਕਿ ਖਾਡਵਚਨ ਦੀਆਂ ਛੁਟੀਆਂ ਜੋ ਅਗਨਿ ਖਾਵੇ, ਤਦ ਰਾਜਮਾ ਠੀਕ ਹੋਵੇਗਾ. ਜਦ ਅਗਨੀ ਵਨ ਖਾਣ ਲੱਗਿਆ, ਤਾਂ ਇੰਦੁ ਨੇ ਮੁਸਲਧਾਰ ਵਰਖਾ ਕਰਕੇ ਅੱਗ ਦੀਆਂ ਲਾਟਾਂ ਬੁਝਾ ਦਿੱਤੀਆਂ, ਅੰਤ ਨੂੰ ਅਰਜੁਨ ਨੇ ਅਗਨਿ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਕੀਤੀ. ਅਗਨਿ ਨੇ ਗਾਂਢੀਯ ਧਨੁਖ ਅਰਜੁਨ ਨੂੰ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋ ਕੇ ਇੱਤਾ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਅਰਜੁਨ ਨੇ ਭੀਰਾਂ ਦਾ ਅਸਿਰਾ ਡੱਪਰ ਛਾਇਆ ਕਿ ਵਰਖਾ ਦਾ ਅਸਰ ਅਗਨੀ ਉੱਪਰ ਨਾ ਹੋਣ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਵਾਣਾਂ ਨਾਲ ਕੱਦਨ ਉਡਾ ਦਿੱਤੇ. “ਖਾਡਵ ਜਾਰਨ ਕੇ ਅਗਨੀ ਹਿਤ ਪਾਰਬ ਨੇ ਜਨੁ ਮੇਖ ਭਿਛਾਰੇ.” (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੨ ਖੰਡ ਦੀ ਬਣੀ ਹੋਈ ਵਸਤੂ. ੩ ਰਾਖ. ਜ਼ੀਰਾ. ੪ ਥਿ—ਖੰਡ ਦਾ.

ਖਾਡਵ ਵਨ. ਦੇਖੋ, ਖਾਡਵ.

ਖਾਡਾ. ਦੇਖੋ, ਖੰਡਾ. ੨ ਦੇਖੋ, ਖੰਡੂ ੨.

ਖਾਡੀ. ਸੰਗਤ—ਸਮੁੰਦਰ ਦਾ ਉਹ ਹਿੱਸਾ ਜੋ ਤਿੰਨ ਪਾਸਿਓਂ ਖੁਲ੍ਹੀ ਨਾਲ ਘਿਰਿਆ ਹੋਵੇ. ਖਲੀਜ.

ਖਾਡੂਰੁ. ਦੇਖੋ, ਖਡੂਰ. “ਭੋਰਿ ਬਸਾਇਆ ਭੋਰੁਆਇ ਸਤਿਗੁਰਿ ਖਾਡੂਰੁ.” (ਵਾਰ ਰਾਮ ੩)

ਖਾਡੜੇ. ਖੰਡਨ ਕੀਤਾ. ਟੁਕੜੇ ਕੀਤਾ. “ਭਗਵਨ ਅਖੰਡਨ ਖਾਡੜੇ.” (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਖਾਣ ਅਥਵਾ ਖਾਣੁ. ਦੇਖੋ, ਖਾਣਾ. “ਇਥਾ ਖਿਨਟੁ ਖਾਣੁ.” (ਸੋਰ ਮ: ੫) ੨ ਦੇਖੋ, ਖਾਨਿ.

ਖਾਣਾ. ਕਿ—ਖਾਦਨ. ਭੋਜਨ ਕਰਨਾ. ਭਕਣ. ਜੇਮਨਾ. “ਖਾਣਾ ਪੀਣਾ ਪਵਿਤ੍ਰ ਹੈ.” (ਵਾਰ ਆਸਾ) ੨ ਸੰਗਤ—ਭੋਜਨ. ਖਾਣ ਯੋਗਤ

ਪਦਾਰਥ ਖਾਣਾ.

ਮਹਾਭਾਰਤ ਅਨੁਸਾਰ ਖਾਡਵਚਨ ਅਧੁਨਕ ਨਦ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਸੀ. ਅਰਥਾਤ ਜਿਲਾ ਮੁਜੱਫਰਨਗਰ ਵਿੱਚ ਮੇਥਣ ਤੋਂ ਕੋਈ ਦੂਰ ਇਹ ਜੰਗਲ ਸੀ.

ਦੇਖੋ, ਮਹਾਭਾਰਤ ਆਦਿ ਪਰਕ ਆ: ੨੨੫.

ਖਾਣਿ } ਸੰਗਤ—ਖਾਨਿ. ਕਾਨ। ੨ ਜੀਵਾਂ ਦੀ ਉਤਪੱਤੀ ਦੀ ਪ੍ਰਧਾਨ
ਖਾਣੀ } ਵੰਡ. “ਤੇਰੀਆ ਖਾਣੀ ਤੇਰੀਆ ਛਾਣੀ.” (ਮਾਭ ਆ: ਮ: ੩) “ਅੰਡਜ ਜੇਰਜ ਉਤਪ੍ਰਜ ਸੇਤਜ ਤੇਰੇ ਕੀਤੇ ਜੀਤਾ.” (ਸੋਰ ਮ: ੧) ਖਾਣੁ. ਦੇਖੋ, ਖਾਣ.

ਖਾਰ. ਖਾਂਦਾ. ਭਕਣ ਕਰਦਾ. “ਹਰਿਰਸ ਭੋਜਨ ਖਾਰ.” (ਬਿਨਾ ਮ: ੫) ੨ ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਖਾਤਾ. ਭਾਤਾ. ਟੋਆ. “ਦੁਨੀਆ ਲਭੁ ਪਇਆ ਖਤ ਅੰਦਰਿ.” (ਮਾਰੂ ਮ: ੫ ਅੰਜਲੀਆ) ੩ ਰੋਹ Manure. ਖਾਤਮਾ. ਆ ੫ ਖਾਤਿਮਾ. ਸੰਗਤ—ਅੰਤ. ਸਮਾਪਤਿ. ਚਿਤਕ ਖਾਰਰ. ਦੇਖੋ, ਖਾਤਿਰ.

ਖਾਤਰਜਮਾ. ਦੇਖੋ, ਖਾਤਿਰਜਮਾ.

ਖਾਤਾ. ਖਾਂਦਾ. ਭਕਣ ਕਰਦਾ. “ਹਰਿਰਸ ਭੋਜਨ ਖਾਤਾ.” (ਦੇਵ ਮ: ੫) “ਸਭਿ ਦੇਖਹਿ ਖਾਤਾ.” (ਗੁਰੂ ਵਾਰ ੨ ਮ: ੫) ੨ ਸੰਗਤ—ਖਾਤ. ਟੋਆ. “ਮਨਮੁਖਿ ਦੁਖੁ ਖਾਤਾ.” (ਮ: ੩ ਵਾਰ ਕ੍ਰਿਸ ੧) ੩ ਛਾਣੀਏ ਦਾ ਰੋਜਨਾਮਾ “ਖਾਤਾ ਖਤ ਜਾਨ ਦੇ ਬਹੀ ਕੋ ਭਰ ਜਾਨ ਦੇ.” (ਪਦਮਾਕਰ)। ੪ ਹਿਸਾਬ ਦੀ ਮੋਦ.

ਖਾਤਿਆਉਣਾ. ਖਾਤੇ ਵਿੱਚ ਹਿਸਾਬ ਦਰਜ ਕਰਨਾ. ਖਾਤੇ ਤੋਂ ਹਿਸਾਬ ਦੀ ਮੋਦ ਵਿੱਚ ਲਿਖਣਾ.

ਖਾਤਿਮ. ਆ ੬ ਥਿ—ਖਤਮ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਅੰਤ ਬਚਤਾ.

ਖਾਤਿਮਾ. ਦੇਖੋ, ਖਾਤਮਾ। ੨ ਛਾਣੀ ਨੰਦ ਨਾਲ ਜੀ ਦੀ ਰਚੀ ਇੱਕ ਪੁਸਤਕ. ਦੇਖੋ, ਨੰਦਲਾਲ ਛਾਣੀ.

ਖਾਤਿਰ. ਆ ੫ ਸੰਗਤ—ਸਨਮਾਨ. ਆਦਰ। ੨ ਇਰਾਦਾ. ਸੰਕਲਪ। ੩ ਧੜਨ. ਭੱਭਜੇ. “ਨਿਜ ਖਾਤਿਰ ਮੇ ਕਿਯੋ ਨ ਲੜਾਵੈ.” (ਗੁਪਤੁ) ੪ ਤਸੱਲੀ. “ਉਤਰ ਦੇਹੁ ਪੀਰ ਤੁਮ ਦੀਭਯ ਜਿਸ ਤੇ ਮਮ ਖਾਤਿਰ ਹੋਜਾਇ.” (ਗੁਪਤੁ) ੫ ਦਿਲ। ੬ ਪੱਖ. ਪਾਸਦਾਰੀ.

ਖਾਤਿਰਜਮਾ } ਆ ੬ ਸੰਗਤ—ਤਸੱਲੀ. ਸੰਤੋਖ. ਧੀਰਜ.
ਖਾਤਿਰਜਮਾ } “ਖਾਤਿਰਜਮਾ ਹੋਇ ਉਰਤਬਹੀ.” (ਨਾਪੁ)
ਖਾਤਿਰਨਿਸਾ } “ਭੂਠ ਮੂਠ ਕਹੈ ਸਭ ਖਾਤਿਰ ਕੋ ਜਮਾ ਰਾਖ, ਜਮਾ ਹੋਇ ਖਰ ਮੇ ਤੇ ਖਾਤਿਰਜਮਾ ਰਹੈ.” (ਨਿਪਟਕਵਿ) “ਖਾਨੇ ਕੋ ਹਮਾ ਰਹੈ ਨਾ ਕਾਹੂੰ ਕੀ ਤਾਫ ਰਹੈ, ਜੋ ਕਾਠ ਮੇ ਜਮਾ ਰਹੈ, ਤੋ ਖਾਤਿਰਜਮਾ ਰਹੈ.” (ਗੁਨ)

ਖਾਤੀ. ਸੰ. ਭਾਰ—ਭਾਰੀ. ਸੰਗਤ—ਕੱਟਣ ਵਾਲਾ, ਤਖਾਣ. ਭਾਵ—ਸੁਦ. “ਨਾ ਇਹੁ ਬੁਲਮਣ ਨਾ ਇਹੁ ਖਾਤੀ.” (ਗੋਤ ਕਬੀਰ) ੨ ਸੰ. ਭਾਰ. ਥਿ—ਖੇਦਣ ਵਾਲਾ. ਪੁੱਟਣ ਵਾਲਾ। ੩ ਖਾਤੇ (ਗਾਰ) ਵਿੱਚ. “ਅੰਨੇ ਪਦਰਾ ਖਾਤੀ ਟੋਵੈ” (ਸਵਾ ਮ: ੧)

ਖਾਤੂਨ. ਰੁ ੫ ਸਨਮਾਨ ਯੋਗਤ ਨਾਰੀ. ਲੋਤੀ. ਭਾਈ. ਖਾਨਮ. ਖੇਡਮ. ਬਾਈ.

ਖਾਦ. ਸੰ. ਖਾਣਾ. “ਵੁਮ ਤੈ ਸਗਲੇ ਖਾਦ.” (ਸਾਰ ਮ: ੫) ੨ ਖਾਦਰ. ਖਾਣ ਯੋਗਤ ਪਦਾਰਥ. ਭੋਜਨ। ੩ ਰੋਹ. ਦੇਖੋ, ਖਾਤ ੩ ਖਾਦਮ. ਦੇਖੋ, ਖਾਦਿਮ.

ਖਾਦਰ. ਸੰ. ਨਿਬਫਰ—ਨਿਸਦਵਰ. ਸੰਗਤ—ਚਿੱਕੜ ਭਾਰਾ।

੨ ਦਰਿਆ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਦੀ ਜ਼ਮੀਨ, ਜਿਸ ਥਾਂ ਸਦਾ ਭਾਰਾ ਰਹੇ।
੩ ਪਹਾੜ ਦੇ ਜੰਗ ਦੀ ਜ਼ਮੀਨ, ਦਾਮਨੇ ਕੋਹ।

ਖਾਦਰੀ. ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜੋ ਜਿਲਾ ਸ਼ੇਖੂਪੁਰਾ, ਤਸੀਲ ਨਾਨਕਿਆਨਾ
ਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ਹੈ। ਇੱਥੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਹੈ।

੨ ਖਾਦਰ ਦਾ ਵਸਨੀਕ. ਦੇਖੋ, ਖਾਦਰ ੨ ਅਤੇ ੩.

ਖਾਦਿ. ਦੇਖੋ, ਖਾਦਰ.

ਖਾਦਿਮ. ਆ ੧੬ ਸੰਗਤ—ਖਾਦਿਮ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਸੇਵਕ. ਦਾਸ.

“ਖਾਦਿਮ ਬੀਜੇ ਬਰਾ ਖੁਦਾਇ.” (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੨ ਨੌਕਰ. ਚਾਕਰ.

ਖਾਦਿਮਾ. ਖਾਦਿਮ ਦਾ ਇਸ਼ੀ ਲਿੰਗ. ਦਾਸੀ.

ਖਾਦੀ. ਸੰਗਤ—ਮੋਟੇ ਸੂਤ ਦਾ ਵਸਤੂ. ਛਿੱਦਾ ਖੋਦਗ। ੨ ਵਿ—ਖਾਣ
ਵਾਲਾ. ਖਾਦਿਨ.

ਖਾਦਰ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਭੋਜਨ. ਖਾਣ ਲਾਇਕ ਪਦਾਰਥ। ੨ ਵਿ—
ਖਾਣ ਯੋਗਤ. ਖਾਣੇਲਾਇਕ. “ਅਕਰਣੀ ਕਰੋਤਿ ਅਖਾਦਰ ਖਾਦਰ.”
(ਸਹਸ ਮ: ੫)

ਖਾਧਾ. ਖਾਦਨ ਕੀਤਾ. ਭੁਖਿਆ. “ਖਾਧਾ ਹੋਇ ਸੁਆਹ” (ਮ: ੧
ਵਾਰ ਮਾਭ)

ਖਾਧਾਤਾ. ਦੇਖੋ, ਭਾ ੬.

ਖਾਧੈ. ਖਾਣ ਤੋਂ. ਖਾਨੇ ਜੋ. “ਕਿਆ ਖਾਧੈ ਕਿਆ ਪੈਧੈ ਹੋਇ?” (ਮ:
੧ ਵਾਰ ਮਾਭ)

ਖਾਨ. ਭਾ ੧੬ ਖਾਨ. ਸੰਗਤ—ਰਈਸ. ਅਮੀਰ. “ਸੁਲਤਾਨ ਖਾਨ
ਮਲੂਕ ਉਮਰੇ.” (ਸੁੀ ਅ: ਮ: ੧) ੨ ਘਰ. ਖਾਨਾ. “ਕਾਹੂੰ ਕਰੀ
ਗੋਦਰੀ ਨਾਹੀ ਕਾਹੂੰ ਖਾਨ ਪਰਾਹਾ.” (ਅਸਾ ਕਬੀਰ) ਕਿਸੇ ਪਾਸ
ਪਾਣੀ ਗੋਦਰੀ ਨਹੀਂ, ਕਿਸੇ ਦੇ ਪਾਯਵਾਰ ਘਰ ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਪਰਾਹਾ।
੩ ਬੁਟੀਥ. ਪਰਿਵਾਰ. “ਜੈਸੇ ਘਰ ਲਾਗੈ ਆਗਿ ਭਾਯ ਨਿਕਸਤ
ਖਾਨ.” (ਭਾਗੁ ਕ) ੪ ਬਹਿਦ ਦੀ ਮੱਖੀਆਂ ਦਾ ਭੰਤ। ੫ ਪਠਾਣਾਂ ਦੀ
ਉਪਾਧਿ (ਪਦਵੀ). ੬ ਸੰ. ਖਾਣਾ. ਭੋਜਨ. “ਸਭਿ ਖੁਸੀਆ ਸਭਿ
ਖਾਨ.” (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਸਾਰ) ੭ ਦੇਖੋ, ਖਾਨਿ.

ਖਾਨਬਾਹ. ਭਾਈ ਭੋਰੂ (ਜੱਚੀ ਦਾਤੀ) ਦਾ ਇੱਕ ਚੋਲਾ, ਜੋ ਵਡਾ
ਕਰਕੀ ਵਾਲਾ ਸੰਤ ਹੋਇਆ ਹੈ.

ਖਾਨਸਾਮਾ. ਭਾ. ੧੬ ਅਮੀਰ ਦਾ ਸਾਮਨ ਰਿਆਸ ਕਰਨ ਵਾਲਾ।
੨ ਅਮੀਰ ਦਾ ਰਸੋਈਆ. ਖਾਦਨ (ਖਾਣ) ਦਾ ਸਾਮਨ ਕਰਨ ਵਾਲਾ.

ਖਾਨਾ. ਦੇਖੋ, ਖਾਨਾ ੩.

ਖਾਨਬਾਹ. ਭਾ. ੧੬ ਅਬਦਾ ੧੬ ਸੰਗਤ—ਰਹਿਣ ਦਾ ਥਾਂ.
ਨਿਵਾਸ ਅਸਥਾਨ। ੨ ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਸਾਧੂ ਦੇ ਰਹਿਣ ਦਾ
ਸਥਾਨ.

ਖਾਨਖਾਨਾ. ਭਾ. ੧੬ ਖਾਨੇਖਾਨਾ. ਮਹਲਸਲਾਇ ਦਾ ਦਫ਼ਤਰ।
੨ ਸਰਦਾਰਾਂ ਦਾ ਸਰਦਾਰ। ੩ ਇੱਕ ਖਾਸ ਪਦਵੀ, ਜੋ ਮੁਗਲ
ਬਾਦਸ਼ਾਹਾਂ ਵੇਲੇ ਸੈਨਾਪਤੀਆਂ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ। ੪ ਇੱਕ ਪ੍ਰਸਿੱਧ
ਅਮੀਰ, ਜੋ ਅਕਬਰ ਅਤੇ ਜਹਾਂਗੀਰ ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਅਹਿਲਕਾਰ ਸੀ.
ਦੇਖੋ, ਅਬਦੁਲਰਹੀਮਖਾਨ। ੫ ਦਲਮ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮੀ ਇੱਕ ਅਮੀਰ,

ਜੋ ਆਲੇ ਭਰੂਤ ਕਰਕੇ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ. ਇਸ ਦਾ ਅਸਲ ਨਾਉਂ,
ਮੁਨਾਫਿਮ ਖਾਨ ਸੀ. ਇਸ ਨੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਬਹਾਦੁਰਸ਼ਾਹ ਵੇਲੇ ਵਜ਼ਾਰਤ
ਦਾ ਅਹੁਦਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ. ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਮਿਤਾਬ ਦਿੱਤਾ—
“ਖਾਨ ਖਾਨਾਨ ਬਹਾਦੁਰ ਸ਼ਰਫ ਜੰਗ.” ਇਸ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਸੰਮਤ ੧੭੬੮
ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ ਹੈ.

ਖਾਨਕੀ. ਭਾ. ੧੬ ਵਿ—ਘਰੇਲੂ. ਘਰ ਨਾਲ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਸੰਬੰਧ. ਘਰੇਲੂ।
੨ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਵੱਡੇ ਨਾਲ ਵੇਸਤਾ (ਕੱਚਨੀ) ਦਾ ਬੋਧਕ ਭੀ ਹੈ.

ਖਾਨਕਾਪਰੀ. ਦੇਖੋ, ਖਾਨਬਖਸ਼ਾਦਾ.

ਖਾਨਜਰਾਦ. ਭਾ. ੧੬ ਬੰਦਾਖਾਨਾ. ਸਸ਼ਾਗਾਰ. ਸਿਲਾਖਾਨਾ. ਦੇਖੋ,
ਖਾਨਜਰਾਦੀ.

ਖਾਨਜਰਾਦੀ. ਵਿ—ਬੰਦਾਖਾਨਾ ਦੀ. ਸਜ਼ਾ ਦੇ ਕਾਰਖਾਨੇ ਦੀ. ਦੇਖੋ,
ਖਾਨਜਰਾਦ. “ਕਰਨ ਕੁਮਨ ਕਮਾਨਗਰ ਖਾਨਜਰਾਦੀ ਬਹੁਤ ਭਖੇਆ.”
(ਭਾਗੁ) ਕਮਾਨਗਰ ਅਹਿਕਾਰ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸਾਡੇ ਸਿਲਾਖਾਨੇ ਦੀ
ਕਮਾਨ ਬਹੁਤ ਵੱਖਰੇ ਵੰਗ ਦੀ ਹੈ.

ਖਾਨਦਾਨ. ਭਾ. ੧੬ ਸੰਗਤ—ਵੰਸ਼ ਗੁਲ.

ਖਾਨਦੇਸ. ਸੰ. ਬੰਬਈ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਸਤਪੁਰਾ ਦੀ ਪਰਬਤਮਾਲਾ ਦੇ
ਦੱਖਣ ਪਾਸੇ ਦਾ ਦੇਸ਼, ਜੋ ਦੋ ਭਾਗਾਂ ਵਿੱਚ ਹੈ. ਪਸ਼ਚਿਮੀ ਖਾਨਦੇਸ਼ ਦਾ
ਪ੍ਰਧਾਨ ਨਗਰ ਧੁਲੀਆ ਅਤੇ ਪੂਰਬੀ ਦਾ ਜਲਗਾਊ ਹੈ.

ਖਾਨਪਰਾਰਾ. ਦੇਖੋ, ਖਾਨ ੨ ਅਤੇ ਪਰਾਰਾ.

ਖਾਨਪਾਨ. ਵਿ—ਖਾਣਾ ਪੀਣਾ। ੨ ਸੰਗਤ—ਖਾਣ ਪੀਣ ਦੇ ਪਦਾਰਥ.
ਖਾਨਪੁਰ. ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜੋ ਜਿਲਾ ਅੰਬਾਲਾ, ਤਸੀਲ ਭਾਣਾ ਨਰਾਇਣਗੜ੍ਹ
ਵਿੱਚ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਟੋਕਾ ਪਾਸ ਹੈ. ਜਦੋਂ ਦਲਮੇਸ਼ ਜੀ ਟੋਕੇ ਬਿਰਾਜਮਾਨ
ਸਨ, ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਉੱਠ ਚੋਰੀ ਹੋ ਗਏ. ਚੋਰਾਂ ਨੂੰ ਤਾੜਨਾ ਕਰਨ
ਆਏ ਗੁਰੂ ਜੀ ਇੱਥੇ ਬਿਰਾਜੇ ਹਨ. ਮੰਜੀ ਸਾਹਿਬ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ
ਸੀ, ਜੋ ਪਹਾੜ ਦੀ ਖੰਡ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਗਿਆ ਹੈ. ੧੦੦ ਵਿੱਖੇ ਜ਼ਮੀਨ
ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਨਾਲ ਹੈ, ਪੁਜਾਰੀ ਸਿੱਖ ਹੈ.

ਖਾਨਬਹਾਦੁਰ. ਇਸ ਦਾ ਅਸਲ ਨਾਉਂ ਲਕਰੀਆ ਖਾਨ ਹੈ, ਇਹ
ਅਕਬਰਸਮਤ ਖਾਨ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਅਤੇ ਸ਼ਾਹਜਹਾਂ ਦਾ ਪਿਤਾ ਸੀ. ਖਾਨਸਾਪੰਥ
ਵਿੱਚ ਇਸ ਨੂੰ ਖਾਨੂ ਸਦਦੇ ਹਨ. ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਨਾਲ ਇਸ ਦਾ
ਬੜਾ ਸੰਬੰਧ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਪੰਥਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਆਦਿ ਗ੍ਰੰਥ. ਖਾਨਬਹਾਦੁਰ ਸਨ
੧੭੩੯ ਵਿੱਚ ਲਹੌਰ ਦਾ ਸੂਬਾ ਹੋਇਆ ਅਤੇ ਸਨ ੧੭੪੫ ਵਿੱਚ
ਮੋਇਆ. ਇਸ ਦਾ ਸ਼ਜਰਾ ਮੀਰ ਮੰਨੂ ਸ਼ਬਦ ਵਿੱਚ ਦੇਖੋ.

ਖਾਨਮ. ਭਾ. ੧੬ ਸੰਗਤ—ਖਾਨ ਦੀ ਵਹੁਟੀ. ਬੇਗਮ. “ਮੀਰ ਨ
ਖਾਨਮ ਸੰਗਿ ਨ ਕੋਊ ਦ੍ਰਿਸਟਿ ਨਿਹਾਰਉ.” (ਸਵੈਯੇ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ਮ:
੫) ਨਾ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨਾ ਬੇਗਮ.

ਖਾਨਮਾਨ. ਭਾ. ੧੬ ਇਹ ਸੰਖੇਪ ਹੈ ਖਾਨਾ ਵ ਸਾਮਾਨ ਦਾ. ਘਰ
ਅਤੇ ਸਾਮਾਨ.

ਖਾਨਬਖਸ਼ਾਦਾ. ਖਬੂਰ ਤੋਂ ਭੋਭ ਕੋਹ ਪੱਛਮ ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਇੱਥੇ ਗੁਰੂ
ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਦਾ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਹੈ. ਇਸ ਥਾਂ ਤਪੇ ਦੀ ਪੁਰਾਣਾ ਕਰਕੇ
ਇਸ ਦੀ ਲਿਖੀ ਕਿਤਾਬ “ਇਲਾਹਾਬ ਮੁਨਾਫਿਮੀ” ਮਸ਼ਹੂਰ ਹੈ

ਜਿਮੀਦਾਰਾਂ ਦੇ ਖਜ਼ੂਰ ਤੋਂ ਕੱਢੇ ਹੋਏ ਸਤਿਗੁਰੂ ਆ ਵਿਰਾਜੇ ਸਨ. ਹੁਣ ਇਸ ਦਾ ਨਾਉਂ ਛਾਪਰੀ ਅਖਵਾ ਖਾਨਵਾਲਪਰੀ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਛਾਪਰੀ. ਖਾਨਵਾਲ. ਇੱਕ ਪੁਰਾਣਾ ਪਿੰਡ, ਜਿਸ ਦੀ ਕੁਝ ਜ਼ਮੀਨ ਰੂਹ ਅਰਜਨ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਖਰੀਦਕੇ ਤਰਨਤਾਰਨ ਵਸਾਇਆ. ਦੇਖੋ, ਤਰਨਤਾਰਨ.

ਖਾਨਾ. ਸੰਗਤ—ਖਾਦਨ. ਖਾਣਾ. ਭੋਜਨ. ੨ ਫਿ—ਭੋਜਨ ਕਰਨਾ. ੩ ਛਾ ੫੫ ਖਾਨਹ. ਸੰਗਤ—ਘਰ. ੪ ਭਾਵ—ਇਸਤ੍ਰੀ. ਜੇਠਾ. ਭਾਝਾ. ਵਹੁਟੀ. ੫ ਇੱਕ ਬੈਰਾਤ, ਜੋ ਕਪੂਰੇ ਦੀ ਆਕੜਾ ਨਾਲ ਦਸਮੇਸ਼ ਨੂੰ ਖਿਦਰਾਣਾ (ਮੁਕਤਸਰ) ਤਲ ਦਾ ਰਾਹ ਦੱਸਣ ਗਿਆ ਸੀ. "ਸਮਝ ਵਾਰਤਾ ਸਭ ਤਭ ਖਾਨਾ. ਨੈ ਕੋਤਿਕ ਅਸਵਾਰ ਪਯਾਨਾ." (ਗੁਪਤ) ੬ ਭਲੇ ਪਿੰਡ ਦਾ ਵਸਨੀਕ ਫੁਰਾ ਗੋਤ ਦਾ ਇੱਕ ਪ੍ਰੇਮੀ, ਜੋ ਰੂਹ ਅਮਰ ਦਾਸ ਜੀ ਦਾ ਸਿੱਖ ਹੋ ਕੇ ਪਰਮਗੁਰੂ ਨੀ ਹੋਇਆ. ੭ ਰਾਜ ਪਟਿਆਲਾ ਨਬਾਮਤ ਬਰਨਾਲਾ ਬਾਏ ਰਾਮੇ ਦਾ ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜਿਸ ਥਾਂ ਮਾਲਵੇ ਨੂੰ ਫ਼ਿਤਾਰਬ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਸ਼੍ਰੀ ਰੂਹ ਰੋਡ ਬਹਾਦੁਰ ਸਾਹਿਬ ਵਿਰਾਜੇ ਹਨ. ਖਾਨਾਇ. ਖਾਨਹ (ਘਰ) ਦਾ ਸਮੁਦਾਇ. ਮਕਾਨਾਤ. "ਮਿਲਕ ਖਾਨਾਇ." (ਤਿਲੰ ਮ: ੫) ੨ ਖਾਨ ਲੋਗ. ਉਮਰਾ.

ਖਾਨਿ } ਸੰ. ਖਾਨਿ ਅਤੇ ਖਾਨਿ. ਸੰਗਤ—ਆਕਰ. ਖਾਨ. ਖਾਨ.
ਖਾਨੀ } "ਬਚਨ ਭਨੇ ਕੁਨਖਾਨਿ." (ਗੁਪਤ) ੨ ਜੀਵਾਂ ਦੀ ਯੋਨਿ ਦਾ ਵਿਭਾਗ. "ਅੰਡਜ ਜੇਰਜ ਸੇਤਜ ਕੀਨੀ. ਉਤਰੁਜ ਖਾਨਿ ਬਹੁਰ ਰਚਦੀਨੀ." (ਚੋਪਾਈ) ੩ ਗਿਜਾ. ਭੋਜਨ. ਆਹਾਰ. "ਜੈਸੀ ਨਸਲ ਕੀ ਖਾਨਿ." (ਸ. ਕਬੀਰ)

ਖਾਨੂ. ਦੇਖੋ, ਖਾਨਬਹਾਦੁਰ. ੨ ਸ਼੍ਰੀ ਰੂਹ ਅਮਰ ਦਾਸ ਜੀ ਦਾ ਇੱਕ ਪ੍ਰੇਮੀ ਸਿੱਖ.

ਖਾਨੇਵਾਲ. ਦੇਖੋ, ਖਾਨਵਾਲ.

ਖਾਨੋ. ਜ਼ਕਰੀਆ ਖਾਨ (ਖਾਨ ਬਹਾਦੁਰ) ਦੀ ਭੈਣ ਮਨੋ ਬੇਗਮ, ਜੋ ਬੇਗਲਾ ਖਾਨ ਦੀ ਬੇਗਮ ਸੀ. "ਆਖੇ ਭਾਬੀ ਖਾਨੋ ਨੂੰ." (ਪ੍ਰਾਪਤ)

ਖਾਪ. ਸੰਗਤ—ਖਪਤ. ਬਿਨਾਸ. "ਮਦ ਮਤਸਰ ਸਾਧੂ ਕੈ ਸੰਗਿ ਖਾਪ." (ਸਾਰ ਮ: ੫) ਦੇਖੋ, ਖਿਪ ਧਾ.

ਖਾਪਕ. ਵਿ—ਭੋਪਕ. ਫੈਕਣ (ਵਗਾਹੁਣ) ਵਾਲਾ. "ਖਾਪਕ ਹੈਂ ਸਭ ਤਾਪ." (ਨਾਪੁ) ੨ ਖਪਾਉਣ ਵਾਲਾ. ਬਿਨਾਸਕ.

ਖਾਪਟ. ਵਿ—ਖਪਾਉਣ ਵਾਲਾ. ਤਬਾਹ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. "ਹਣਤੋ ਖਾਪਟੈ ਖਾਪਟੈ." (ਪਾਚਸਾਵ)

ਖਾਪਨ. ਫਿ—ਖਪਾਉਣਾ. ਨਾਸ ਕਰਨਾ. "ਅੰਤਕਾਲ ਸੋਈ ਖਾਪਨਹਾਰਾ." (ਚੌਰੀਸਾਵ) ੨ ਭੋਪਣ. ਫੈਕਣਾ. ਵਗਾਹੁਣਾ.

ਖਾਪਰ } ਦੇਖੋ, ਖਪਰ ੨. "ਫੂਟੈ ਖਾਪਰੁ ਤੀਖ ਨ ਭਾਇ." (ਰਾਮ
ਖਾਪਰੁ } ਅ: ਮ: ੧) ੨ ਦੇਖੋ, ਖਪਰ ੧. "ਖਿਓ ਜਲਿ ਕੋਇਲਾ ਭਈ ਖਾਪਰ ਫੂਟਮਫੂਟ." (ਸ. ਕਬੀਰ) ਕੰਥਾ (ਦੇਹ) ਜਲਕੇ ਕੋਇਲਾ ਹੋ ਗਈ ਅਤੇ ਕਪਾਲ ਖੰਡ ਖੰਡ ਹੋ ਗਿਆ.

ਖਾਪੋ. ਖਪੋ. ਤਬਾਹ ਹੋਏ. "ਮਾਇਆ ਮਹਿ ਖਾਪੋ." (ਬੈਰ ਕਬੀਰ) ਖਾਡੀਆਂ. ੫੫੫ ਮੁੰਤਸਿਬਉਲ ਨੁਬਾਬ (ਤਾਰੀਖ ਖਾਡੀ ਖਾ) ਦਾ

ਲੇਖਕ ਇੱਕ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰ. ਇਸ ਦਾ ਅਸਲ ਨਾਉਂ ਮੁਹੰਮਦ ਹਾਸਿਮ ਸੀ. ਇਸ ਨੇ ਸਨ ੧੫੧੯ ਤੋਂ ੧੭੧੮ ਤਕ ਦੇ, ਅਰਬਤ—ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਬਾਬਰ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਮੁਹੰਮਦਸ਼ਾਹ ਤੀਕ ਦੇ ਹਾਲ ਲਿਖੇ ਹਨ. ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਦੀ ਆਕੜਾ ਸੀ ਕਿ ਕੋਈ ਬਿਨਾ ਹੁਕਮ ਤਵਾਰੀਖ ਨਾ ਲਿਖੇ, ਇਸ ਲਈ ਇਸ ਨੇ ਰੂਪਤ ਰੀਤਿ ਨਾਲ ਬਿਤਾਬ ਲਿਖੀ ਅਤੇ ਮੁਹੰਮਦਸ਼ਾਹ ਦੇਲੇ ਸਨ ੧੭੨੨ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤੀ. ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨੇ ਮੁਹੰਮਦਹਾਸਿਮ ਨੂੰ ਖਾਡੀਆਂ ਦੀ ਉਪਾਧੀ ਅਤੇ ਯੋਗਤਾ ਦਿਨਾਮ ਦਿੱਤਾ. ਵੀ. ਏ. ਸਮਿਥ ਦਾ ਖਿਆਲ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਖੁਰਾਸਾਨ ਦੇ 'ਖ਼ਾਡ' ਪਿੰ. ਦਾ ਵਸਨੀਕ ਸੀ, ਇਸ ਲਈ ਨਾਮ ਖਾਡੀਆਨ ਸੀ.

ਖਾਡੀਆਂ ਨਿਰਪੱਖ ਲੇਖਕ ਨਹੀਂ ਸੀ ਇਸ ਨੇ ਬੰਦੇ ਬਹਾਦੁਰ ਦਾ ਵੀ ਹਾਲ ਆਪਣੇ ਢੰਗ ਦਾ ਲੁਭ ਲਿਖਿਆ ਹੈ.

ਖਾਬ. ਛਾ ੫੫ ਸੰਗਤ—ਨੀਂਦ. ੨ ਸੁਪਨ. ਸੁਪਨਾ.

ਖਾਮ. ਛਾ ੧੬ ਖਾਮ. ਵਿ—ਕੱਚਾ. "ਪੁਰਾਬ ਖਾਮ ਕੂਸੀ." (ਮ. ੪ ਵਾਰ ਮਲਾ) ਪੁਰ ਆਬ ਖਾਮ ਕੁਜ਼ਰ. ਕੱਚਾ. ਮਟਕਾ ਸਰੀਰ ਹੈ, ਪਾਣੀ ਚੋਤਨਸੱਤਾ ਹੈ. ੨ ਨਾਪਾਇਦਾਰ. ਬਿਨਸਨਹਾਰ. "ਸੀਗਾਰ ਤੰਬੋਲ ਰਸ ਸਣ ਦੇਹੀ ਸਭ ਖਾਮ." (ਮਾਭ ਬਾਰਹਮਾਹਾ) ੩ ਬੰਦ. "ਕਾਗਜ ਕਰਕੈ ਖਾਮ ਕੋ ਦੀਨੋ ਸਿੱਖ ਪਲਾਇ." (ਗੁਪਤ) ੪ ਨਾਤਜਰਬੇਕਾਰ. "ਤਜ ਕੋਪਲ ਆਨ ਜੋ ਕਰਣੀ ਸੋਈ ਸੋਈ ਬਿਨਸਤ ਖਾਮ." (ਜਿਤ ਮ: ੫)

ਖਾਮਿ. ਸਿੱਧੀ. ਬੇਕ. ਰੰਜਾ. ੨ ਸਾਭਾ. ਜਲਣ. ਮਨ ਦਾ ਦਾਹ.

ਖਾਮੀ. ਛਾ ੫੫ ਸੰਗਤ—ਕਮਜ਼ੋਰੀ. ੨ ਨਾਤਜਰਬੇਕਾਰੀ. ੩ ਘਾਟਾ. ਕਮੀ. "ਭਾਏ ਹੁਕਮ ਸੇਵਾ ਮਹਿ ਖਾਮੀ." (ਗੁਪਤ) ੪ ਕੱਚਾਪਨ.

ਖਾਮੇਸ਼. ਛਾ ੫੫ ਵਿ—ਕੁਪਕੀਤਾ. ਮੋਲੀ.

ਖਾਮੇਸ਼ ਸ਼ਹਰ. ਸੰਗਤ—ਸ਼ਹਰੇ ਖਮੇਸ਼ਾਂ. ਚੁੱਪਕੀਤੀਆਂ ਦਾ ਨਕਰ. ਬਮਬਾਨਕੂਮਿ. ਕੁਬਕਿਸਤਾਨ.

ਖਾਮੇਸ਼ੀ. ਛਾ ੫੫ ਸੰਗਤ—ਚੁੱਪ ਹੋਣ ਦਾ ਭਾਵ. ਚੁੱਪ. ਮੋਨ.

ਖਾਖਨ. ਅ ੫੫ ਵਿ—ਖਯਾਨਤ (ਅਮਾਨਤ ਵਿੱਚੋਂ ਚੋਰੀ) ਕਰਨ ਵਾਲਾ.

ਖਾਖਡ. ਅ ੫੫ ਵਿ—ਖੋਡ (ਭਰ) ਸਹਿਤ. ਭੀਤੀਤ.

ਖਾਯਾ. ਛਾ ੫੫ ਸੰਗਤ—ਅੰਭਾ. ੨ ਫੋਤਾ. ਅੰਡਕੋਸ.

ਖਾਰ. ਸੰ. ਭਾਰ. ਸੰਗਤ—ਖਾਰਾਰਸ. "ਆਨਰਸ ਸਭਿ ਖਾਰ." (ਸਾਰ ਮ: ੫) ੨ ਸੁਆਹ. ਭਸਮ. "ਪਾਪ ਹੋਵਤ ਖਾਰ." (ਸਾਰ ਮ: ੫) ੩ ਨਾਸਕ. ਲੂਣਾ. ੪ ਸੁਹਾਗਾ, ਸੱਜੀ, ਕਲਮੀਸ਼ੋਰਾ, ਜੋਖਾਦ,

ਨਸਾਦਰ ਆਦਿ ਖਾਰੇ ਪਦਾਰਥ. ੫ ਵਿ—ਖਾਰਾ. "ਖਾਰ ਸਮੁੰਦੁ ਚੰਦੋਲੀਐ ਇਕੁ ਮਟੀਆ ਪਾਵੈ." (ਮਾਰੂ ਅ: ਮ: ੧) ੬ ਛਾ ੫ ਸੰਗਤ—ਕੰਡਾ. ੭ ਦ੍ਰੋਸ. ਵੈਰਭਾਵ. ੮ ਛਾ ੫ ਸੁਚ. ਅਪਮਾਨ ਸਹਿਤ. "ਖਪਿ ਹੋਏ ਖਾਰ." (ਵਾਰ ਆਸਾ)

ਖਾਰਸਮੁੰਦ } ਸੰ. ਖਾਰਸਮੁੰਦ. ਸੰਗਤ—ਨਮਕੀਨ ਪਾਣੀ ਵਾਲਾ
ਖਾਰਸਮੁੰਦ } ਸਮੁੰਦਰ. "ਖਾਰਸਮੁੰਦੁ ਚੰਦੋਲੀਐ ਇਕੁ ਮਟੀਆ
ਖਾਰਸਮੁੰਦ } ਪਾਵੈ." (ਮਾਰੂ ਅ: ਮ: ੧) ੨ ਦੇਖੋ, ਖਲਸੇ ਦੇ ਭੋਲੇ.

ਖਾਰਕ. ਸੰ ਖਾਰਕ. ਸੰਗਤ—ਫੁਹਾਰਾ. ਖੁਰਮਾ. "ਸੁਰਜਮਲ ਖਾਰਕ ਮੁਖ ਦੀਨੇ." (ਗੁਪਤੁ) ਸਕਾਈ ਵੇਲੇ ਦੁਲਹਾ (ਲਾਤੀ) ਦੇ ਮੁਖ ਦੁਲਹਨ (ਲਾਤੀ) ਦੇ ਲਾਗੀਆਂ ਵੱਲੋਂ ਫੁਹਾਰਾ ਦੇਣਾ, ਸੰਬੰਧ ਪੱਕਾ ਕਰਨ ਦਾ ਚਿੰਨ੍ਹ ਹੈ.

ਖਾਰਜ. ਦੇਖੋ, ਖਾਰਿਜ.

ਖਾਰਾ. ਵਿ—ਕਾਰਕਸ ਵਾਲਾ. ੨ ਸੰਗਤ—ਦੁਲਹਾ ਅਤੇ ਦੁਲਹਨਿ (ਲਾਤੀ ਲਾਤੀ) ਦੇ ਬੈਠਣ ਦਾ ਆਸਨ, ਜੋ ਫੇਰਿਆਂ ਸਮੇਂ ਵਿਛਾਈਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. "ਮੋਤਿਨ ਕੇ ਚੋਕ ਕਰੇ ਲਾਜਨ ਕੇ ਖਾਰੇ ਧਰੇ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੩ ਜਿਲਾ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ, ਤਸੀਲ ਤਰਨਤਾਰਨ ਦਾ ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜੋ ਚੈਲਥੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਦੁਖਨਿਵਾਰਨ ਤੋਂ ਛੇ ਮੀਲ ਪੱਛਮ ਹੈ, ਇਸ ਥਾਂ ਦੇ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਹਨ—

(ੳ) ਮੰਜੀ ਸਾਹਿਬ. ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਤਰਨਤਾਰਨ ਬਣਨ ਸਮੇਂ ਇੱਥੇ ਕਈ ਵੇਰ ਫਿਰਯੋ ਸਨ. ਦਰਬਾਰ ਸੁੰਦਰ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਨਕਸ਼ਾਇਆ ਇੱਕ ਖੂਹ ਭੀ ਹੈ. ਪਿੰਡ ਵੱਲੋਂ ਦਸ ਵਿੱਖੇ ਜ਼ਮੀਨ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਦੇ ਨਾਉਂ ਹੈ.

(ਅ) ਦੁਖਨਿਵਾਰਨ. ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਦੇ ਸਮੇਂ ਦੀ ਇੱਕ ਛਪੜੀ ਸੀ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਕਈ ਵਾਰ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਚਰਣ ਧੋਤੇ. ਮਹਾਰਾਜਾ ਹਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਵੇਲੇ ਇਹ ਪੱਕਾ ਤਾਲ ਬਣਵਾਇਆ ਗਿਆ ਅਤੇ ਪੰਜ ਸੌ ਰੁਪਏ ਸਾਲਾਨਾ ਜਾਗੀਰ ਦਿੱਤੀ ਕਈ. ਇਸ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਨਾਲ ਚਾਲੀ ਵਿੱਖੇ ਜ਼ਮੀਨ ਭੀ ਹੈ.

ਖਾਰਾ ਸਾਹਿਬ. ਪਿੰਡ "ਭਾਈ ਕੇ ਮੰਟੂ" ਜਿਲਾ ਤਸੀਲ ਗੁਜਰਾਂਵਾਲਾ, ਬਾਣਾ ਨੁਸਹਿਰਾਵਿਲਕਾ ਤੋਂ ਦੱਖਣ ਪੱਛਮ ਦੇ ਫਰਲਾਂਕ ਦੇ ਕਰੀਬ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਹੈ. ਜਦੋਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਇੱਥੇ ਆਕੇ ਬੈਠੇ ਤਾਂ ਇੱਕ ਆਦਮੀ ਮੱਕਾ ਟੇਕਕੇ ਪਾਸ ਬੈਠ ਗਿਆ, ਜਿਸ ਦੀਆਂ ਮੁੱਛਾਂ ਤਮਾਖੂ ਪੀਂਦੇ ਪੀਲੀਆਂ ਹੋ ਗਈਆਂ ਸਨ. ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਉਸ ਦਾ ਨਾਉਂ ਪੁੱਛਿਆ ਤਾਂ ਉਸ ਨੇ ਉੱਤਰ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਮੇਰਾ ਨਾਉਂ "ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ" ਹੈ. ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਆਖਿਆ, ਭਾਈ, ਇਹ ਨਾਉਂ ਰਖਕੇ ਫੇਰ ਤਮਾਖੂ ਪੀਣ ਦਾ ਕੁਕਰਮ ਕਿਉਂ ਕਰਦਾ ਹੈ? ਤਾਂ ਉਸ ਨੇ ਅੱਗੋਂ ਲਈ ਤਮਾਖੂ ਪੀਣਾ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ, ਪਿਛਲੀ ਭੁੱਲ ਪੁਰ ਖਿਆ ਮੰਗੀ ਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਸਿੱਖ ਹੋਇਆ.

ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਛੋਟਾ ਜਿਹਾ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ. ੭ ਸਾਉਣ ਨੂੰ ਮੇਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਚੈਲਥੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਗੁਜਰਾਂਵਾਲੇ ਤੋਂ ੧੫ ਮੀਲ ਹੈ.

ਖਾਰਾਬ. ਦੇਖੋ, ਖਾਰਾਬ. "ਖਾਰਾਬਾ ਵੇਕਾਰ." (ਦਾਰ ਆਸਾ)

ਖਾਰਿਸ਼. ਭਾ ੫੬ ਸੰਗਤ—ਖੁਜਲੀ. ਖਾਜ. ਦੇਖੋ, ਖਾਜ.

ਖਾਰਿਜ. ਆ ੬੮ ਵਿ—ਨਿਕਲਨੇ ਵਾਲਾ. ਬਾਹਰ ਹੋਣ ਵਾਲਾ. ੨ ਕੱਢਿਆ ਹੋਇਆ. ਬਾਹਰ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ. ੩ ਚੱਟ ਕੀਤਾ. ਖੰਡਿਤ.

ਖਾਰੀ. ਸੰਗਤ—ਪਿਟਾਰੀ. "ਪਤਿ ਕੁਸ਼ੀ ਕੇ ਧਰ ਵਿੱਚ ਖਾਰੀ." (ਗੁਪਤੁ) ੨ ਸਮੁੰਦਰ, ਜੋ ਖਾਰੇ ਜਲ ਵਾਲਾ ਹੈ. "ਖਾਰੀ ਲੜ ਲੱਛਮੀ ਸਗਰੀ." (ਗੁਪਤੁ) ੩ ਮੱਟੀ. ਚਾਟੀ. "ਭਾਰ ਦਈ ਦਧਿ ਕੀ ਸਤਿ

ਖਾਰੀ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੪ ਵਿ—ਖਾਰੇ ਸੁਆਦ ਵਾਲੀ. "ਅੰਤ ਕੀ ਬਾਰ ਹੋਤ ਕਤ ਖਾਰੀ." (ਸਵੈਯੇ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ਮ: ੫) ੫ ਜੋ. ਖਾਰੀ. ਸੰਗਤ—ਇੱਕ ਮਣ ਅਠਾਈ ਸੋਰ ਰੋਲਾਂ. ੬ ਦਾਗ. ਧੱਬਾ.

ਖਾਰੀ ਬੀੜ. ਮਾਂਗਟ (ਜਿਲਾ ਗੁਜਰਾਂਵਾਲਾ) ਨਿਵਾਸੀ ਭਾਈ ਬੰਨੇ ਨੂੰ ਸੰਮਤ ੧੬੬੧ ਵਿੱਚ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਆਕਸ਼ਾ ਹੋਈ ਕਿ ਲਹੌਰ ਜਾਕੇ ਗੁੱਬਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਜਿਲਦ ਬੰਧਵਾ ਲਿਆਓ. ਭਾਈ ਜੀ ਨੇ ਰਸਤੇ ਆਉਂਦੇ ਸਾਂਝੇ ਬਹੁਤ ਦਿਨ ਲਾਏ ਇੱਕ ਉਤਾਰਾ ਕਰ ਲਿਆ, ਅਤੇ ਗੁੱਬ ਭਾਈ ਵਾਪਸ ਭਾਮਿਲ ਕਰ ਦਿੱਤੀ. ਜਦ ਇਹ ਪੰਜਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੇ ਪੇਸ਼ ਹੋਈ, ਤਦ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਇਸ ਦਾ ਨਾਉਂ ਵਾਹੂ ਭਾਈ ਮਿਲਾਉਣ ਕਰਣ "ਖਾਰੀ ਬੀੜ" ਰੱਖਿਆ. ਇਹ ਬੀੜ ਮਾਂਗਟ ਵਿੱਚ ਭਾਈ ਬੰਨੇ ਜੀ ਦੀ ਸੰਤਾਨ ਪਾਸ ਹੈ. ਲਹਿੰਦੇ ਵੱਲ ਜਾਦਾ ਉਤਾਰੇ ਇਸੇ ਬੀੜ ਦੇ ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਗੁੱਬ ਸਾਹਿਬ, ਬੰਨੇ ਭਾਈ ਅਤੇ ਮਾਂਗਟ.

ਖਾਰੂ. ਸੰਗਤ—ਕਾਰਤਾ. ਖਾਰਾਪਨ. "ਕਰਮ ਕਰਿ ਖਾਰੂ ਮਫੀਟਸਿ ਹੀ." (ਧਨਾ ਕ੍ਰਿਨੋਚਨ) ੨ ਦੇਖੋ, ਖਾਰ ੮.

ਖਾਰੇ ਬੈਠਾਉਣਾ. ਲਾਤੀ ਲਾਤੇ ਨੂੰ ਖਾਰਿਆਂ ਤੇ ਬੈਠਾਉਣਾ, ਦੇਖੋ, ਖਾਰਾ ੨.

ਖਾਲ. ਦੇਖੋ, ਖੱਲ. ੨ ਭਾ ੫: ਖਾਲ. ਤਿਲ. ਤੁਰਾ ਉੱਪਰ ਤਿਲ ਦੇ ਆਕਾਰ ਦਾ ਕਾਲਾ ਦਾਗ. ਦੇਖੋ, ਹਿੰਦੂ ੩. ੩ ਲੀਕ. ਰੇਖਾ. ੪ ਪਾਣੀ ਬਹਿਣ ਦੀ ਨਾਲੀ. ੫ ਫੱਵਾਰਾ. ੬ ਚਲਮਾ. ੭ ਚੰਡਾ. ਨਜ਼ਾਨ. ੮ ਬੀਰ. ੯ ਦੂਤ. ਵਕੀਲ. ੧੦ ਆ. ਅਭਿਮਾਨ. ੧੧ ਭੱਦਲ. ੧੨ ਕਿਜਲੀ. ੧੩ ਨਗਮਾ. ੧੪ ਵਡਾ ਪੇਂਡਾ ਅਥਵਾ ਸੁਤਰ. "ਮਾਲ ਲਾਲ ਅਰ ਸਾਲ ਮੇ ਖਾਲ ਚਾਲ ਭਾ ਚਾਲ. ਸਿਦਕ ਗੁਰੂ ਕਾ ਐਨ ਚਿਗ ਇਹੀ ਸਿੱਖ ਕਾ ਸੁਨ." (ਗੁਪਤੁ) ਮਾਲ (ਧਨ ਸੰਪਦਾ), ਲਾਲ (ਪੁਰੁ), ਸਾਲ (ਕਾਲ—ਖਰ), ਖਾਲ (ਖੋਲ੍ਹੇ ਸੁਤਰ ਆਦਿ) ਵਾਹਨ ਅਤੇ ਦੇਸ਼ਾਟਨ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੇ ਸਾਮਾਨਾਂ ਅਤੇ ਕਰਮਾਂ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਕਾ ਸਿਦਕ ਪੱਲੇ ਰਹੇ, ਸਿੱਖ ਦੀ ਇਹੀ ਮੰਗ ਹੈ.

ਖਾਲਸ. ਆ ੫੬ ਖਾਲਿਸ. ਵਿ—ਨਿਰੋਲ. ਸੁੱਧ. ਖਰਾ. ੨ ਸੰਗਤ—ਕਰਤਾਰ. ਸੁੱਧਗੁਰਮ. "ਖਾਲਸ ਕੀ ਚਰਨੀ ਸਭ ਨਾਗੀ." (ਗੁਰਿ ੧੦) ੩ ਦੇਖੋ, ਖਾਲਸਾ.

ਖਾਲਸਾ. ਆ ੫੬ ਖਾਲਿਸਹ. ਵਿ—ਸੁੱਧ. ੨ ਬਿਨਾ ਮਿਲਾਵਟ. ਨਿਰੋਲ. "ਕਰੁ ਕਰੀਰ ਜਨ ਭਟੇ ਖਾਲਸੇ ਪ੍ਰੇਮਭਗਤਿ ਸਿਹ ਜਾਨੀ." (ਸੋਰ) ੩ ਸੰਗਤ—ਉਹ ਜ਼ਮੀਨ ਜਾਂ ਮੁਲਕ, ਜੋ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦਾ ਹੈ. ਜਿਸ ਪੁਰ ਕਿਸੇ ਜਾਗੀਰਦਾਰ ਅਥਵਾ ਜਿਮੀਂਦਾਰ ਦਾ ਸੁਰੂ ਨਹੀਂ. ੪ ਅਕਾਲੀ ਧਰਮ. ਵਾਹਗੁਰੂ ਜੀ ਕਾ ਖਾਲਸਾ. ਸਿੱਖ ਪੰਥ.

ਖਿਤਨੇ ਗੁੱਬਾਂ ਵਿੱਚ ਦੋ ਮਣ ਸੋਲਾਂ ਸੋਰ ਖਾਰੀ ਹੈ

ਖੋਟੀ ਅਦਾਵ ਲੇਖਕਾਂ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਦਮਦਮੇ ਸਾਹਿਬ 'ਖਾਲਸੇ' ਦੀ ਥਾਂ 'ਖਾਲਸੇ' ਲਿਖਵਾ ਦਵਾਇਆ ਹੈ, ਪਰ ਇਹ ਭੁੱਲ ਹੈ ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਵਾਲੇ ਗੁਰੂ ਗੁੱਬ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਵਿੱਚ ਪੁਰਾਣੀ ਖਾਲਸ ਦਾ ਲਿਖਿਆ ਪਾਠ ਖਾਲਸੇ ਹੈ.

੫ ਖਾਲਸਾ ਧਰਮਧਾਰੀ ਰੂਪ ਨਾਨਕ ਪੰਥੀ।

“ਜਾਗਤਸੋਤਿ ਜਪੈ ਨਿਸ ਭਾਸਰ
 ਏਕ ਬਿਨਾ ਮਨ ਨੈਕ ਨ ਆਨੈ,
 ਪੂਰਨ ਪ੍ਰੇਮ ਪ੍ਰਤੀਤਿ ਸਜੈ
 ਬੁਤ ਕੋਰ ਮਤੀ ਮਟ ਕੂਲ ਨ ਮਾਨੈ,
 ਤੀਰਥ ਦਾਨ ਦਯਾ ਤਪ ਸੰਜਮ,
 ਏਕ ਬਿਨਾ ਨਹਿ ਨੈਕ ਪਛਾਨੈ,
 ਪੂਰਨਸੋਤਿ ਜਗੈ ਘਟ ਮੈ
 ਤਬ ਖਾਲਸਾ ਤਹਿ ਨਖਾਲਸ ਜਾਨੈ।

(੩੩ ਸਵੈਯੇ)

ਵਾਕ ਕੀਓ ਕਰਤਾਰ ਸੰਤਨ ਨੀਓ ਬਿਚਾਰ
 ਸੁਪਨੇ ਸੰਸਾਰ ਰਾਹਿ ਭਾਹਿ ਨਪਟਾਈਏ,
 ਬਿਖਿਨ ਕੇ ਤਜੇ ਨੇਹ ਸ੍ਰੀਗੁਰੂ ਕੀ ਸਿੱਖ ਲੇਹ
 ਨਾਸੈ ਭਿਨ ਮਾਂਹਿ ਦੇਹ ਯਮਪੁਰੀ ਜਾਈਏ,
 ਸੀਸ ਨ ਮੁੰਡਾਓ ਮੀਤ! ਹੁੰਕਾ ਰਜ ਤਲੀ ਰੀਤਿ
 ਪ੍ਰੇਮ ਪ੍ਰੀਤਿ ਮਨ ਕਰ ਸਭਦ ਕਮਾਈਏ,
 ਜੀਵਨ ਹੈ ਦਿਨ ਚਾਹ ਦੇਖ ਰੂਪ ਕੈ ਬਿਚਾਰ
 ਵਾਹਗੁਰੂ ਰੂਪੁ ਜੀ ਕਾ ਖਾਲਸਾ ਕਹਾਈਏ।

(ਰੂਪਸਿੰਘ)

ਖਾਲਸਾ ਹਮਾਰੀ ਸੋਜ ਖਾਲਸਾ ਹਮਾਰੀ ਮੋਜ
 ਖਾਲਸਾ ਹਮਾਰੀ ਫੋਜ ਸੀਤ ਕੀ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਹੈ,
 ਖਾਲਸਾ ਹਮਾਰੀ ਚਾਲ ਖਾਲਸਾ ਹਮਾਰੀ ਚਾਲ
 ਖਾਲਸਾ ਹਮਾਰੀ ਘਾਲ ਫੋਗ ਮੇਖ ਦਾਲੀ ਹੈ,
 ਖਾਲਸਾ ਹਮਾਰੀ ਜਾਨ ਖਾਲਸਾ ਹਮਾਰੀ ਅਜ
 ਖਾਲਸਾ ਹਮਾਰੀ ਖਾਨ ਮੇਵ ਕੀ ਸੁਹਾਨੀ ਹੈ,
 ਖਾਲਸਾ ਹਮਾਰੀ ਜਾਤਿ ਖਾਲਸਾ ਹਮਾਰੀ ਪਾਤਿ
 ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਬਾਨੀ ਯੋਂ ਬਖਾਨੀ ਹੈ।

(ਸੰਤ ਨਿਹਾਲ ਸਿੰਘ)

ਪੂਜਾ ਏਕ ਅਦ੍ਰੁਯ ਅਕਾਲ ਕੀ ਹੈ ਇਸੁ ਜਹਾਂ
 ਸਤਗੁਰਮ ਵਾਹਗੁਰੂ ਜਾਪ ਮੁਕੁਮਾਲ ਸਾ,
 ਬਾਨੀਗੁਰੂ ਗਾਯਕੇ ਕੇ ਸੁਪੀ ਗੁਰਗ੍ਰੰਥ ਜੁ ਕੀ
 ਖਾਯਕੇ ਕੇ ਭੋਜਨ ਕਤਾਹ ਨਕੁਦ ਮਾਲ ਸਾ,
 ਕਹੈ “ਰੋਖਹਰਿ” ਭਏ ਚਾਰੋਂ ਕੀ ਬਰਨ ਏਕ
 ਦਰਨ ਮਲੇਛਨ ਕੇ ਧਾਰਤ੍ਰੇ ਵਪੁ ਕਾਲ ਸਾ,
 ਦ੍ਰਿਮਤ ਕੇ ਸਾਲਾ ਸਾ ਨਿਹਾਲਸਾ ਧਰਮ ਨੀਤਿ
 ਨਾਲਸਾ ਭਰਨ ਧਨਤ ਭਯੋ ਪੰਥ ਖਾਲਸਾ।

ਜੋ ਸਾਖੀ ਵਿੱਚ ਖਾਲਸਾ ਲਿਖਦਾ ਦਾ ਅਨੇਕਾ ਅਰਥ ਦਿੱਤਾ ਹੈ—ਜੇਕੀ ਭੰਗੀ ਅਤੇ ਸਾਚਗੁਰੀ, “ਖੰਜੋਰੀ ਨੇ ਫੋਗ ਮਹਿ ਸਾਰ ਸੰਕੁਹਣੇ ਮਾਂਝ।”

ਅੰਤ,

ਮੰਦਿਰ, ਕਾਮਨਾ।

ਖਾਲਸਾ ਸੰਮਤ, ਇਹ ਸੰਮਤ ੧੭੫੬ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਵਸਾਖ ਤੋਂ ਆਰੰਭ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਿਨ ਕਲਗੀਧਰ ਨੇ ਖੰਡੇ ਦੇ ਅਮ੍ਰਿਤ ਦੀ ਚੀਤਿ ਚਲਾਈ ਹੈ। ੧ ਵੈਸਾਖ ਸੰਮਤ ੧੮੮੧ ਤੋਂ ਖਾਲਸਾ ਸੰਮਤ ੨੩੬ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਇਆ ਹੈ।

ਖਾਲਸਾ ਕਾਲਿਜ, Khalsa College, ਦੇਖੋ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ।

ਖਾਲਸਾ ਦੀਵਾਨ, ਦੇਖੋ, ਸਿੰਘਸਭਾ।

ਖਾਲਸੇ, ਦੇਖੋ, ਖਾਲਸਾ ੨ ਦਾ ਫੁੱਟ ਨੋਟ।

ਖਾਲਸੇ ਦੇ ਬੋਲੇ, ਸੰਗਤ—ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਸਿੰਘਾਂ ਦੇ ਸੰਕੇਤ ਕੀਤੇ ਵਾਕ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ‘ਫ਼ਤਹੀਜ਼ ਬੋਲੇ’ ਭੀ ਆਖਦੇ ਹਨ, ਪੁਰਾਣੇ ਸਿੰਘ ਜੋ ਵਾਕ ਬੋਲਦੇ ਸਨ, ਉਹ ਹੁਣ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਸਾਰੇ ਬਾਦ ਨਹੀਂ ਰਹੇ, ਸਮੇਂ ਦੇ ਫੇਰ ਨਾਲ ਬਹੁਤ ਬੁੱਲ ਭਟੇ ਹਨ, ਜੋ ਬੋਲੇ ਸਾਨੂੰ ਮਿਲ ਸਕੇ ਹਨ, ਉਹ ਅੱਖਰਗੁਣ ਅਨੁਸਾਰ ਇਸ ਢਾਂਚੇ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੇ ਹਨ:—

ਉਕਾਰਾਹੀ, ਭਿਖਣਾ, ਭਜਾ ਕਰਨਾ।

ਉਜਾਗਰ, ਦੀਵਾ, ਚਰਾਗ਼।

ਉਜਾਗਰੀ, ਲਾਲਟੀ।

ਅਸਵਾਰਾ, ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਭੀਤ। ੨ ਕੂਚ, ਪ੍ਰਸਥਾਨ।

੩ ਮੋਤ, ਮਰਣਾ।

ਅਸਵਾਰਾ ਸਾਹਿਬ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨਾ, ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਹੁਮਾਲ ਖੋਲਕੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕਰਨਾ।

ਅਸਵਾਰਾ ਕਰਨਾ, ਚੜ੍ਹਾਈ ਕਰਨੀ, ਕੂਚ ਕਰਨਾ। ੨ ਪਰਲੋਕਗਮਨ।

ਅਕਲਦਾਨ, ਸੇਟਾ, ਭੰਡਾ।

ਅਕਾਸਪਰੀ, ਬਕਰੀ।

ਅਕਾਸੀ ਦੀਵਾ, ਸੂਰਜ ਅਤੇ ਚੰਦ੍ਰਮਾ।

ਅਕਾਸੀ ਫੋਜ, ਬਹੀਦੀ ਫੋਜ, ਅਜ਼ਾਦੀ ਸੈਨਾ।

ਅਕਾਲ ਭਾਂਡਾ, ਸਤਿ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਦਾ ਸਿਕਾਰਾ।

ਅਕਾਲੀ, ਅਕਾਲ ਦਾ ਉਪਸਾਕ। ੨ ਨੀਲਾਬਾਣਾ ਧਾਰੀ ਸਿੰਘ, ਨਿਹੰਗ ਸਿੰਘ।

ਅਖੰਡਪਾਠ, ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਉਹ ਪਾਠ ਜੋ ਲਗਾਤਾਰ ਹੁੰਦਾ ਰਹੇ, ਜਦ ਤੀਕ ਭੋਗ ਨਾ ਪਵੇ ਤਦ ਤੀਕ ਹੁਮਾਲ ਨਾ ਪਾਇਆ ਜਾਵੇ ਇਹ ਪਾਠ ੧੨ ਪਹਿਰ ਤੋਂ ੧੬ ਪਹਿਰ ਅੰਦਰ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਅਖੰਡ ਪਾਠ ਦੀ ਚੀਤਿ ਖਾਲਸੇ ਦੇ ਵਿੱਧ ਦਲ (ਭੁੱਢੇ ਦਲ) ਨੇ ਚਲਾਈ ਹੈ, ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਸਮੇਂ ਅਖੰਡ ਪਾਠ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਕਰਦੇ ਸਨ।

ਅਤੀ ਅਖੰਡਪਾਠ, ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਉਹ ਪਾਠ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਇਕੱਲਾ ਪਾਠੀਆਂ ਇੱਕੋ ਆਸਨ ਬੈਠਕੇ ਨਿਰੰਤਰ ਕਰਦਾ ਹੋਇਆ ਅੱਠ ਅਰਬ ਨੌਂ ਪਹਿਰ ਅੰਦਰ ਸਮਾਪਤ ਕਰੇ

ਅਤੀ ਅਖੰਡਪਾਠੀ, ਇਕੱਲਾ ਪਾਠੀਆਂ, ਜੋ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਸਾਰਾ ਪਾਠ ਇੱਕੋ ਆਸਨ ਬੈਠਕੇ ਸਮਾਪਤ ਕਰੇ।

ਅਬੰਕ, ਮਰੀਅਲ ਟੱਟੂ, ਜੋ ਘੋੜਾ ਹਾਰਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ।

ਅਬੰਕ ਸਵਾਰੀ, ਚੁੱਤੀ, ਜੋਤਾ।

ਅਨਹਤ ਸ਼ਬਦ. ਘੁਰਾਤੇ ਮਾਰਨੇ.
ਅਫਲਾਤੂਨ. ਰਜਾਈ. ਲੇਵ.
ਅਫਲਾਤੂਨੀ. ਦੁਲਾਈ.
ਅਥਿਚਲ ਨਗਰ. ਯਹੂਰ ਸਾਹਿਬ ਚੌਥਾ ਤਖਤ.
ਅਰਦਾਸਾ. ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ. ਵਿਨਯ.
ਅਰਦਾਸਾ ਸੋਧਣਾ. ਕਿਸੇ ਕੰਮ ਦੇ ਆਰੰਭ ਜਾਂ ਸਮਾਪਤੀ ਤੇ ਕਰਤਾਰ
ਅੱਗੇ ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ ਕਰਨੀ. ਖਾਲਸਾ ਅਕਸਰ ਇਸਤ੍ਰੀ ਲਿੰਗ ਪਦਾਂ ਨੂੰ
ਪੁਲਿੰਗ ਬਣਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ:—
“ਬਰਛਾ ਢਾਲ ਬਟਾਰਾ ਤੇਗਾ ਕਤਛਾ ਦੇਗਾ ਛੋਲਾ ਹੈ.
ਛਕਾ ਪੁਸਾਦ ਸਜਾ ਦਸਤਾਰਾ ਅਰ ਕਰਦੇਨਾ ਟੋਲਾ ਹੈ.
ਸੁਭਟ ਸੁਚਾਲਾ ਅਰ ਲਖਛਾਹਾ, ਕਲਕਾ ਸਿੱਖ ਸੁਚੋਲਾ ਹੈ,
ਅਪਰ ਮੁਛਹਿਰਾ ਦਾੜ੍ਹਾ ਸੈਸੇ ਤੈਸੇ ਛੋਲਾ ਹੋਲਾ ਹੈ.”
(ਸਿੱਖੀ ਪੁਰਾਕਰ)

ਅਰਦਾਸੀਆ. ਅਰਦਾਸ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਸਿੱਖ.
ਅਰਾਕਣ } ਘੋੜਾ. ਘੋੜੀ. ੨ ਟੈਰ. ਟੈਰਾ.
ਅਰਾਕੀ }
ਅਭੰਗ ਛਤੰਗ ਹੋਣਾ. ਲੇਟਣਾ. ਸੌ ਜਾਣਾ.
ਆਹੂ ਲਾਹੁਣੇ. ਕਤਲਾਮ ਕਰਨੀ. ਵੱਢ ਟੁੱਕ.
ਆਕਰਭੰਨ. ਰੋਗ. ਬੀਮਾਰੀ.
ਆਕੀ ਹੋਣਾ. ਹਵਾਲਾਤ ਵਿੱਚ ਪੈਣਾ. ਸੇਲ ਵਿੱਚ ਹੋਣਾ.
ਆਨੰਦ. ਪੂਰਣ ਤ੍ਰਿਪਤ। ੨ ਸਿੱਖਧਰਮ ਅਨੁਸਾਰ ਵਿਆਹ।
੩ ਚਾਮਕਲੀ ਵਿੱਚ ਤੀਜੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੀ ਇੱਕ ਛਾਈ.
ਸੈਰਾਪਤ. ਛੋਟਾ. ਇਸ ਦਾ ਨਾਉਂ ਮਹਿਬਾਸੁਰ ਭੀ ਹੈ.
ਅੰਕ ਸੰਗ. ਸਹਾਇਕ. ਸਾਥੀ। ੨ ਕਰਥਾਰ. ਵਾਹਗੁਰੂ.
ਅੰਗੀਠਾ. ਚਿਤਾ. ਚਿਖਾ. ਚੁਹ ਛਾਂ, ਜਿਥੇ ਕਿਸੇ ਸਿੱਖ ਦੀ ਦੇਹ ਦਾ
ਦਾਹ (ਸਸਕਾਰ) ਹੋਇਆ ਹੈ.
ਅੰਜਨੀ. ਰਾਤ। ੨ ਕਾਲੀ ਦੇਵੀ.
ਅੰਨਮਤੀਆ. ਸਿੱਖਧਰਮ ਤੋਂ ਭਿੰਨ ਹੋਰ ਧਰਮ ਧਾਰਨ ਵਾਲਾ.
ਅੰਨਾ. ਮੁਰਤੀਪੂਜਕ ਹਿੰਦੂ. ਜਿਸ ਨੂੰ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਪਛਾਰ ਨਹੀਂ.
ਅੰਮ੍ਰਿਤਵੋਲਾ. ਪ੍ਰਾਰਥਕਾਲ. ਤਤਕਾ.
ਅੰਮ੍ਰਿਤੀ. ਸਰੂਈ ਕੜੀ.
ਅੰਮ੍ਰਿਤੀਆ. ਜਿਸ ਨੇ ਖੰਡੇ ਦਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਿਆ ਹੈ.
ਇੱਕਟੰਕੀ ਛਟੇਰਾ. ਥੋੜਣ. ਬਤਾਉਂ.
ਇੰਦ੍ਰ. ਮੇਖ. ਬੰਦਲ.
ਇੰਦ੍ਰਜਲ. ਭਰਖਾ ਦਾ ਪਾਣੀ.
ਇੰਦ੍ਰਾਣੀ. ਹਵਾ. ਪੌਣ. ਵਾਯੂ.
ਇੰਦ੍ਰਾਣੀ ਜੰਢੀਆਂ ਪਾਉਂਦੀ ਹੈ. ਸੁਹਾਵੀ ਹਵਾ ਝੁੰਹਦੀ ਹੈ.
ਇਲਾਹੀ. ਫੁਲਾਹੀ। ੨ ਫੁਲਾਹੀ ਦੀ ਦਾਤਣ.
ਸ਼ਹੀਦ. ਧਰਮ ਲਈ ਪ੍ਰਾਣ ਬਚਨ ਵਾਲਾ ਯੋਧਾ.
ਸ਼ਹੀਦਕੰਜ. ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਦੇ ਜੰਗ ਅਤੇ ਦਾਹ ਦਾ ਅਸਥਾਨ.

ਸ਼ਹੀਦੀ. ਸ਼ਹੀਦ ਦੀ ਪਦਵੀ। ੨ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਕੀਤੀ ਕੁਰਬਾਨੀ.
ਸ਼ਹੀਦੀ ਸੋਧ. ਕੁਦਰਤੀ ਦੁੱਖ. ਅਕਾਲ ਦੇ ਹੁਕਮ ਅਨੁਸਾਰ ਹੋਈ
ਪੀੜ। ੨ ਕੁਰਬਾਨੀ ਦੇ ਨੂੰ ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਵਜੋਂ ਹੋਈ ਤਾਤਨਾਂ.
ਸ਼ਹੀਦੀ ਦੇਗ. ਚੰਗ ਦੀ ਮਿੱਠੀ ਦੇਗ। ੨ ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਨਿਮਿੱਤ ਭਿਆਰ
ਕੀਤਾ ਲੰਗਰ.
ਸ਼ਹੀਦੀ ਪੁਸਾਦ. ਕਤਾਯੁਸਾਦ। ੨ ਪੰਜ ਸਿੱਖਾਂ ਲਈ ਭਾਵਨਾ ਨਾਲ
ਭਿਆਰ ਕੀਤਾ ਭੋਜਨ.
ਸ਼ਹੀਦੀ ਭੋਜ. ਸ਼ਹੀਦਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਸੈਨਾ। ੨ ਅਕਾਲ ਦੀ ਰੂਪਤ ਭੋਜ.
ਸ਼ਹੀਦੀ ਮਾਰ. ਸ਼ਹੀਦ ਸਿੱਖਾਂ ਵਜੋਂ ਹੋਈ ਤਾਤਨਾ. ਕੁਕਰਮੀ ਨੂੰ
ਸ਼ਹੀਦ ਸਿੱਖਾਂ ਤੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ ਦੁੱਖ.
ਸੱਚਖੰਡ. ਕੁਰਪੁਰ। ੨ ਖਾਲਸਾਈਥਾਨ। ੩ ਕੁਰਦਾਰਾ ਅਥਿਚਲਨਗਰ.
ਯਹੂਰ ਸਾਹਿਬ.
ਸੱਚਖੰਡ ਵਾਸ. ਕੁਰਪੁਰ ਵਿੱਚ ਨਿਵਾਸ. ਪਰਲੋਕ ਗਮਨ.
ਸੱਚਾ ਪਾਤਸ਼ਾਹ. ਸਤਿਗੁਰੂ.
ਜਾਣਾ. ਭਿਆਰ ਹੋਣਾ। ੨ ਸਭਾ ਵਿੱਚ ਬੈਠਣਾ। ੩ ਸਸਤ੍ਰ ਵਸਤ੍ਰ
ਪਹਿਰਨੇ.
ਸਟਕੁਦਰਾ. ਮਜਾਦੀ ਸਣੇ ਦੁੱਧ.
ਸੱਤ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ. ਸਿੱਖਾਂ ਦਾ ਜੈਕਾਰਾ। ੨ ਛਟਕਾ ਕੂਚ ਅਤੇ ਦੀਵਾਨ
ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ ਤੇ ਉਚਾਰਣ ਕੀਤਾ ਜੈਕਾਰਾ.
ਸਦਾਕੁਲਾਬ. ਕਿੱਕਰ. ਬਬੂਲ.
ਸਦਾਕੁਲਾਬ ਦਾ ਮੁਖਮਾਸਣਾ. ਕਿੱਕਰ ਦੀ ਦਾਤਣ.
ਸਭਾਜੰਗ. ਟਰੂਆ. ਭੁਹਾਡੀ.
ਸਬਜ ਪੁਲਾਉ. ਸਾਗ.
ਸਬਜ ਮੰਦਰ. ਬਿਰਛ. ਬਿਰਛ ਹੇਠ ਨਿਵਾਸ.
ਸਬਦ. ਕੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਪਦ. ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ਛੰਦ.
ਸਬਦ ਕੀਰਤਨ. ਕੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਗਾਇਨ.
ਸਬਦਭੇਟ. ਕੁਰਬਾਣੀ ਪੜ੍ਹਨ ਅਤੇ ਗਾਉਣ ਵਾਲੇ ਦੀ ਪੁਜਾ.
ਸਮੁੰਦਰ. ਦੁੱਧ.
ਸਮੁੰਦਰਧਾਰੀ. ਦੁਧਧਾਰੀ.
ਸਰਦਾਈ. ਘੋਟੀ ਹੋਈ ਭੰਗ। ੨ ਛੱਪੜ ਦਾ ਪਾਣੀ.
ਸਰਦੋਲਾ. ਠੰਢ. ਥੀਤ. ਪਾਲਾ.
ਸਰਦੋਨਾ ਮੁੱਠੀਆਂ ਭਰਦਾ ਹੈ. ਪਾਲਾ ਲਗਦਾ ਹੈ. ਕਾਂਝਾ.
ਸਰਬਰਸ. ਲੁਣ. ਨਮਕ. ਇਸ ਦਾ ਨਾਮ ਰਾਮਰਸ ਭੀ ਹੈ.
ਸਰਬਲੋਹ. ਅਕਾਲਪੁਰਖ। ੨ ਲੋਹਾ. ਸਸਤ੍ਰ.
ਸਰਬਲੋਹੀਆ. ਉਹ ਸਿੱਖ, ਜੋ ਕੇਵਲ ਲੋਹੇ ਦੇ ਭਾਂਡੇ ਵਿੱਚ ਛਕਦਾ ਹੈ.
ਸਲੋਤਰ. ਮੋਟਾ ਰੁਤਕਾ. ਮਧਰਾ ਅਤੇ ਮੋਟਾ ਛੰਡਾ। ੨ ਭੰਕਪੋਟਣਾ.
ਸਵਾਇਆ. ਬੋਤਾ. ਕਮ. ਘੱਟ.
ਸਵਾਰਾ. ਦੇਖੋ, ਅਸਵਾਰਾ.
ਸਵਾਰਾ ਕਰਨਾ. ਦੇਖੋ, ਅਸਵਾਰਾ ਕਰਨਾ.
ਸਵਾ ਲੰਖ. ਇੱਕ. ਏਕ.

ਸਵਾ ਲੱਖ ਫੌਜ, ਇੱਕ ਸਿੰਘ,
ਸਾਉਗੀ, ਹਰਾ ਫੋਨੁਆ,
ਬਾਹਜਗ, ਪੇਸਤ ਦਾ ਬੂਟਾ,
ਸਾਕਰ, ਸਤਿਗੁਰੂ ਤੋਂ ਵਿਮੁਖ, ਮਾਇਆ ਦਾ ਦਾਸ। ੨ ਧਰਮ ਤੋਂ
ਪਤਿਤ,
ਸਾਖਤ, ਦੇਖੇ, ਸਾਕਤ,
ਸਾਰ, ਲੋਹਾ, ਫੋਨਾਦ, ਸ਼ਸਤ੍ਰ,
ਸਾਵੀ, ਮੁੰਗੀ,
ਸਿਕਰੀ, ਨਕਸ਼ੁੰਬੀ, ਫੋਟਾ ਮੋਰਨਾ, ਕੰਡਾ ਕੱਢਣ ਦੀ ਚਿਮਟੀ,
ਸਿਕਾਰੀ, ਵਿਭਚਾਰੀ, ਪਰਟਿਸਰੀਗਾਮੀ,
ਸਿੱਖ, ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪੰਥੀ,
ਸਿੰਘ, ਖੰਡੇ ਦਾ ਅਮ੍ਰਿਤਧਾਰੀ ਸਿੱਖ,
ਸਿੰਘਣੀ, ਸਿੰਘਮਰ ਦੀ ਨਾਰੀ,
ਸਿਰਮਿਥੀ, ਸਿਰਮਿਥੀ,
ਸਿਰਗੁੰਮ, ਜਿਸ ਨੇ ਅਮ੍ਰਿਤ ਛਕਕੇ ਕੇਸ ਮੁਨਾਏ ਹਨ,
ਸਿਰਘਸਾ, ਮੋਨਾ, ਮੁੰਡਿਤਾ ੨ ਸੋਨੀ ਸਾਧ, ਚੁੰਡੀਆ, ੩ ਸੰਨੜਾਸੀ,
ਸਿਰਜੋਤ, ਗੁਰ,
ਸ਼ਿਸਮਯਨ, ਟੁੱਟੀ ਹੋਈ, ਫੰਨ, ਜਿਸ ਵਿੱਚਦੀਂ ਆਕਾਸ਼ ਨਜ਼ਰ ਆਵੇ,
ਸੁਕਮਾਂਜ, ਨਿਰਾਹਾਰ, ਚੁੰਘਾ,
ਸੁਖਦੀ ਸਿੰਘ, ਭੰਗ ਘੋਟਕੇ ਪਿਆਉਣ ਵਾਲਾ,
ਸੁਖਦੇਈ, ਤੁਲਾਈ, ਹੇਠ ਵਿਛਾਉਣ ਦਾ ਬੁੰਦਾਰ ਵਸਤ੍ਰ,
ਸੁਖਦੇਵੀ, ਨਕ-ਬੁੰਬੀ, ਕੰਡਾ ਕੱਢਣ ਲਈ ਫੋਟਾ ਮੋਰਨਾ,
ਸੁਖਨਿਧਾਨ, ਸੁੱਖ, ਭੰਗ, ਵਿਜਿਆ,
ਸੁਚਾਲਾ, ਲੰਬਾ, ਚੁੰਡਾ,
ਸੁਚੇਤਾ, ਚਾਤਾ। ੨ ਪੰਜ ਇਸਨਾਨਾ,
ਸੁਚੇਤਾ ਭਾਤਨਾ, ਪੰਜ ਇਸਨਾਨਾ ਕਰਨਾ, ਹੱਥ ਮੂੰਹ ਧੋਕੇ ਤਿਆਰ
ਹੋਣਾ,
ਸੁਚੇਤੇ ਜਾਣਾ, ਸੌਂਢ ਲਈ ਬਾਹਰ ਜਾਣਾ, ਸੰਗਲ ਜਾਣਾ,
ਸੁਜਾਖਾ, ਚਲਨੀ, ਛਾਲਨੀ। ੨ ਗੜਾਨੀ,
ਸੁੰਦਰੀ, ਚਾਤ੍ਰ, ਬੁਹਾਰੀ, ਬਹੁਕਰ,
ਸੁਨਹਰਾ, ਅਮ੍ਰਿਤ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਦਾ ਸਰਬਲੋਹ ਦਾ ਪਾਤ੍ਰ। ੨ ਚੁੰਡਾ,
ਸੁਨਹਰੀਆ, ਉਹ ਗੁਰਭਾਈ ਜਿਸ ਨੇ ਇੱਕੋ ਪਾਤ੍ਰ ਵਿੱਚ ਅਮ੍ਰਿਤ
ਛਕਿਆ ਹੈ,
ਸੁਰਗ, ਮੁਸੀਬਤ, ਵਿਪਦਾ। ੨ ਨਿੰਦਾ, ਸੁਖਪਤੀ,
ਸੁਰਗਦੁਆਰੀਆ, ਨਕਟਾ,
ਸੁਰਗਬਾਸ, ਗਾੜੀ ਨੀਂਦ ਵਿੱਚ ਸੌਣਾ,
ਸੁਰਮਈ, ਸੁਰਮੇਰੰਗਾ, ਨੀਲਾ, ਕਾਲਾ,
ਸੁਰਮਈ ਦਾਨਾ, ਲੋਹੇ ਦੇ ਭਾਂਡੇ ਵਿੱਚ ਚਿੱਪੀ ਦਾਨ। ੨ ਮਾਰਾਂ ਦੀ ਦਲ,
ਸੁਰੇਦਾਰ, ਚਾਤ੍ਰ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਸਿੱਖ,
ਸੁਰਮਾ, ਅੰਧਾ, ਨੇੜਹੀਨ,

ਸੋਢੀ, ਪਿਉਂਦੀ ਬੇਰ,
ਬੇਰ ਦੇ ਕੰਨ, ਭੰਗ ਛਾਨਣ ਦੇ ਰੁਮਾਲ ਦੇ ਨਤ,
ਸੋਝਾ ਦੇਣਾ, ਮਾਂਸਣਾ, ਸਾਫ ਕਰਨਾ। ੨ ਕੁਰਹਿਤੀਏ ਨੂੰ ਤਾੜਨਾ।
੩ ਅਪਰਾਧੀ ਨੂੰ ਦੰਡ ਦੇ ਕੇ ਸਿੱਧਾ ਕਰਨਾ,
ਸੋਧ, ਸੁੱਧੀ, ਪਵਿਤ੍ਰਤਾ। ੨ ਧਰਮ ਅਨੁਸਾਰ ਕੁਰਹਿਤੀਏ ਦੀ ਤਨਖਾਹ
ਲਾਕੇ ਕੀਤੀ ਸੁੱਧੀ,
ਸੋਧਣਾ, ਕੁਰਹਿਤੀਏ ਨੂੰ ਤਾੜਕੇ ਸੁੱਧ ਕਰਨਾ। ੨ ਮੁਲਕ ਛੱਡੇ ਕਰਨਾ।
੩ ਚੰਦਾ ਵਸੂਲ ਕਰਨਾ,
ਸੰਖੀ, ਮਾਸ ਦੀ ਹੱਡੀ,
ਸੰਤੋਖਣਾ, ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੂੰ ਰੁਮਾਲਾਂ ਵਿੱਚ ਲਪੇਟਨਾ।
੨ ਭਾਗਤ ਨਾਮਪਤ ਕਰਨਾ,
ਸੁਸਾਹਿਬ, ਤਲਵਾਰ, ਕ੍ਰਿਪਾਣ,
ਹਜ਼ਾਰਮੇਖੀ, ਗੋਦਤੀ, ਟਾਕੀਆਂ ਵਾਲੀ ਗੋਦਤੀ,
ਹਜ਼ੂਰ ਸਾਹਿਬ, ਤਖਤ ਸ਼੍ਰੀ ਅੰਬਿਚਲਨਗਰ,
ਹਜ਼ੂਰੀਆ, ਜਿਸ ਨੇ ਅੰਬਿਚਲਨਗਰ ਦੀ ਯਾਤ੍ਰਾ ਕੀਤੀ ਹੈ। ੨ ਜੇ
ਹਜ਼ੂਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਕੁਰਦੁਆਰੇ ਸੇਵਾ ਕਰਦਾ ਹੈ,
ਹਜ਼ੂਰੀ ਪਰਨਾ, ਹੱਥ ਮੂੰਹ ਸਾਫ ਕਰਨ ਦਾ ਭੋਲੀਆ,
ਹੱਥ ਸੁਚੇਤ ਕਰਨੇ, ਹੱਥ ਧੋਣੇ,
ਹਰਨ ਹੋਣਾ, ਭੱਜਣਾ, ਨੱਠਣਾ,
ਹਰਨੀ, ਮੱਖੀ। ੨ ਚੁੰ, ਕੁਕਾ,
ਹਰਾ, ਸੁੱਕਾ, ਖੁਸ਼ਕ,
ਹਰਾ ਕਰਨਾ, ਸੁਕਾਉਣਾ, ਖੁਸ਼ਕ ਕਰਨਾ। ੨ ਧੋਣਾ, ਸਾਫ ਕਰਨਾ,
ਹਜ਼ਰੀ ਭਰਨੀ, ਖਾਲਸੇ ਦੇ ਦੀਵਾਨ ਵਿੱਚ ਅਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਅਤੇ ਸੰਚ ਨੂੰ
ਹਜ਼ਰ ਹੋਣਾ,
ਹਿਮੰਚਲ, ਹਜਮ, ਹਜਮ ਹੋਇਆ ਪਦਾਰਥ,
ਹਿਰਨਮੂਰੀ, ਭਗ, ਯੋਨਿ,
ਹੀਰਾ, ਚਿੱਟਾ ਕੇਸ,
ਹੀਰੇ ਚੁਕਣੇ, ਚਿੱਟੇ ਕੇਸ ਪੁੱਟਣੇ, ਇਸ ਕਰਮ ਤੋਂ ਸਿੰਘ ਤਨਮਾਹੀਆ
ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ,
ਹੁਕਮਸੱਤ, ਮਰਣਾ, ਚਲਾਣਾ ਕਰਨਾ,
ਹੂੰਡਾ, ਤਹਮਤ, ਤੰਬਾ,
ਹੋਲਾਂ, ਇਲਾਚੀਆਂ,
ਹੌਲਾ ਖੇਡਣਾ, ਜੰਗ ਕਰਨਾ। ੨ ਮਹੌਲਾ ਖੇਡਣਾ,
ਹੌਲਾ ਮੱਝਲਾ, ਚੇਰ ਛਈ ੧ ਦਾ ਤਰੋਹਾਰ, ਜਿਸ ਦਿਨ ਸਿੰਘ ਨਕਲੀ
ਜੰਗ ਕਰਦੇ ਹਨ,
ਹੰਕਾਰਿਆ ਹੋਇਆ, ਪਾਟਿਆ, ਲੀਰਾ ਹੋਇਆ,
ਹੰਨਾ, ਲਿੰਗ, ਇੰਦ੍ਰੀ, ਇਸ ਦਾ ਨਾਉਂ ਘੋੜਾ ਕੀ ਹੈ, ਦੇਖੋ, ਘੋੜਾ,
ਕਸਤੂਰਾ, ਸੂਰ,
ਕੱਚ ਪਿੱਲਾ, ਰਹਿਤ ਮਰਯਾਦਾ ਵਿੱਚ ਵਿੱਲਾ, ਸਿੰਘ ਧਰਮ ਦੇ ਨਿਯਮਾਂ
ਨੂੰ ਜੋ ਢੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਹੀਂ ਧਾਰਦਾ,

ਕੱਚਾ ਬੋਲਾ, ਸਿੰਘ ਧਰਮ ਵਿਰੁੱਧ ਬੋਲੀ। ੨ ਝੂਠਾ ਵਚਨ।
 ਕੱਚੀ ਬਾਣੀ, ਗੁਰਬਾਣੀ ਤੋਂ ਭਿੰਨ ਹੋਰ ਬਾਣੀ। ੨ ਅਕਾਲ ਦੀ
 ਮਹਿਮਾ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਬਾਣੀ।
 ਕਛਹਰਾ, ਕੱਛ।
 ਕੱਟਾ, ਹਾਥੀ।
 ਕਠੌਤਾ, ਕਾਠ ਦਾ ਪਾਤ੍ਰ।
 ਕਪੜਬੀਜ, ਬੜੇਵਾਂ।
 ਕਮਰਕਸਾ ਕਰਨਾ, ਕਮਰ ਬੰਨ੍ਹਕੇ ਤਿਆਰ ਹੋਣਾ। ੨ ਪਰਲੋਕਕਾਮਨ,
 ਮਰਣਾ।
 ਕਮਰਕਸਾ ਖੁਲ੍ਹਾਉਣਾ, ਆਏ ਅਭਾਗਤ ਨੂੰ ਨਿਵਾਜ ਦੇਣਾ ਅਤੇ
 ਸੇਵਾ ਕਰਨੀ।
 ਕਰਦੇਨਾ, ਛੋਟੀ ਕਰਦ।
 ਕਰਾਤੀ, ਮੁਲੀ।
 ਕਲਗਾ, ਕੰਜਾ।
 ਕਲਕੀਧਰ, ਸ਼੍ਰੀ ਭੂਭੁ ਕੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ।
 ਕਤਾਹਪੁਸਾਦ, ਬਿਹਾਬਲ, ਪੰਚਾਮ੍ਰਿਤ।
 ਕਤਾਕਾ, ਚੁੱਖ, ਨਿਰਾਹਾਰ ਰਹਿਣਾ। ੨ ਮੁਸੀਬਤ।
 ਕਾਜਾ, ਭੁੱਖਾ, ਅੰਨ ਦਾ ਨਾ ਮਿਲਣਾ, ਨਿਰਾਹਾਰ।
 ਕਾਜਾ ਖੋਲ੍ਹਣਾ, ਭੋਜਨ ਕਰਨਾ।
 ਕਾਜੀ, ਮੁਰਗ।
 ਕਾਠਗੜ੍ਹ, ਚਿਤਾ, ਚਿਖਾ।
 ਕਾਣਾ, ਭੁਰਕ, ਮੁਸਨਮਾਨ।
 ਕਾਨੂੰਕੇ, ਖੁੰਭਾ, ਛਟੀ।
 ਕਾਰਦਾਰ, ਵਾਹੁਡਾ।
 ਕਾਰਭੇਟ, ਸਤਿਗੁਰੂ ਨਿਮਿੱਤ ਬੰਧਨ ਦੀ ਪੂਜਾ।
 ਕੀਰਤਨ, ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਗਾਉਣਾ।
 ਕੁਹੀ, ਦਾਤੀ, ਦਾਤੀ।
 ਕੁਹੀ ਦਾ ਸਿਕਾਰ, ਦਾਤੀ ਨਾਲ ਘਾਹ ਅਥਵਾ ਖੇਤੀ ਵੰਢਣੀ।
 ਕੁੱਠਾ, ਮੁਸਲਮਾਨਗੀਰਿ ਨਾਲ ਜਿਥਹਿ ਕੀਤੇ ਜੀਵ ਦਾ ਮਾਸ।
 ਕੁਠਕਾ, ਕਤਾਹਪੁਸਾਦ ਦਾ ਕਣਮਾਤ੍ਰ ਭੋਰਾ। ੨ ਕਤਾਹਪੁਸਾਦ।
 ਕੁਰਬਦੀਨ, ਕੁਕਰ, ਕੁੱਤਾ।
 ਕੁਰਹਿਤ, ਖਾਲਸਾਧਰਮ ਵਿਰੁੱਧ ਆਚਾਰ।
 ਕੁਰਲਾ, ਕੁਰਾਰਾ, ਚੁਲੀ।
 ਕੁਤੀਮਾਰ, ਕੰਨੜਾ ਮਾਰਨ ਵਾਲਾ, ਕੰਨੜਾ ਵੇਚਣਵਾਲਾ।
 ਕੇਸਰ, ਹਲਦੀ, ਭਸਾਹ।
 ਕੇਤਲ, ਮੰਜਾ, ਰਾਚਪਾਈ।
 ਕੇਤਲਕਸ, ਵਛਾਈ। ੨ ਸੇਜਬੰਦ।
 ਕੇਤਵਾਲ, ਚਾਕੂ, ਕਲਮਬਰਾਸ਼।
 ਕੰਘਾ ਕਰਨਾ, ਸਿਰ ਬੰਨਣਾ, ਤਥਾਹ ਕਰਨਾ। ੨ ਕੇਸ ਸਾਫ ਕਰਨੇ।
 ਕ੍ਰਿਪਾਣ, ਤਲਵਾਰ। ੨ ਕਰਦ।

ਖੰਸੀ ਬੋਜ, ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਦਾ ਟੋਲਾ।
 ਖਜੂਰਾਂ, ਚੋਰਾਂ ਦੀਆਂ ਕੁਕੜੀਆਂ।
 ਖਤਕਸ਼ੇਰੂ, ਅਕਾਲ।
 ਖੜੇ ਦਾ ਖਾਲਸਾ, ਹਾਜਿਰ ਨੂੰ ਫਾਂਦੇ ਦਾ ਮਿਲਣਾ ਅਤੇ ਗੈਰਹਾਜਿਰ ਦਾ
 ਖਾਲੀ ਰਹਿਣਾ।
 ਖਾਰ ਸਮੁੰਦਰ, ਲੱਸੀ, ਤੜ, ਛਾਫ।
 ਖਾਲਸਾ, ਅਮ੍ਰਿਤਧਾਰੀ ਸਿੰਘ।
 ਖਿਸਕੂ, ਮਿੰਗੋਟ, ਕੋਪੀਨ।
 ਖਿਚਤ ਪੁਨਾਉ, ਖਿਚਤੀ। ੨ ਖੇਰੀ ਦੇ ਫੁੱਲ।
 ਖੁਸ਼ਕ ਪੁਨਾਉ, ਚਬੀਣਾ, ਚੁੰਨੇ ਦਾਣੇ।
 ਖੁਰਮਾ, ਖੋਰ।
 ਖੇਰੀ, ਬਿਲਮ।
 ਖੰਡ, ਸੁਆਹ, ਭਸਮ।
 ਕਹਰਾ ਕੱਛਾ, ਕਤਾਹਪੁਸਾਦ ਆਦਿ ਤਰ ਭੋਜਨ। ੨ ਜੰਗ ਵਿੱਚੋਂ
 ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ ਬਹੁਤ ਧਨ।
 ਕਲਗਾਹ, ਲੋਹੇ ਦਾ ਸ਼ਸਤ੍ਰ, ਜਿਸ ਦੇ ਸਿਰ ਉੱਪਰ ਖੰਡਾ ਅਤੇ
 ਵਿਚਕਾਰ ਸਰਬਲੋਹ ਦੇ ਅਰਧਚੰਦ੍ਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਇਹ ਨਿਰੰਗ ਸਿੰਘ
 ਦੁਮਾਲੇ ਉੱਪਰ ਸਜਾਉਂਦੇ ਹਨ।
 ਕੰਸਟਾ, ਉੱਚੇ ਸੁਰ ਨਾਲ ਗਰਜਨਾ, ਸਿੰਘਪਾਦ ਕਰਨਾ।
 ਕਾਧੀ, ਹੁਕਾ।
 ਕਾਧੀ ਚੁੱਖਣੀ, ਹੁੱਕਾ ਪੀਣਾ।
 ਕੱਛਾ, ਧਨ। ੨ ਉੱਤਮ ਤਰ ਭੋਜਨ। ੩ ਨੁੱਟ ਦਾ ਮਾਨ।
 ਕੱਛਾ ਲਾਉਣਾ, ਤ੍ਰਿਪਤ ਹੋਕੇ ਉੱਤਮ ਭੋਜਨ ਫਕਣਾ।
 ਕਰੜੇ, ਚਾਉਲ।
 ਕੜ੍ਹ, ਜੰਗਲ, ਸੰਘਣਾ ਛਣ। ੨ ਵਾਤਾ, ਚਾਢਿਆਂ ਦਾ ਵਲਗਣ।
 ਕੜ੍ਹ ਤੋਤਨਾ, ਕਾਰਜ ਸਿੱਧ ਕਰਨਾ, ਮੁਸਕਲ ਕੰਮ ਨੂੰ ਆਸਾਨ
 ਕਰਨਾ। ੨ ਵਾਤ ਤੋਤਕੇ ਅੰਦਰ ਦਾਖਲ ਹੋਣਾ।
 ਕਿੰਦਤ, ਕਾਟਿਰ, ਭਗੋਤਾ। ੨ ਕਮਾਈ ਨਾ ਕਰਕੇ ਮੰਗਣ ਵਾਲਾ।
 ਕਿੰਦਤਰੰਗ, ਭਗਵੇਂ ਵਸਤੂ ਪਾਉਣ ਵਾਲਾ।
 ਕੁਟਗਾਹੀ, ਫੌਜ।
 ਕੁੰਦਤ, ਦੁੱਧ ਦੀ ਮਲਾਈ।
 ਕੁਪਤਾ, ਫੁੰਡਾ।
 ਕੁਪਾਲ ਰਲ } ਮੁਰਗੀ ਦੇ ਆਂਢੇ।
 ਕੁਪਾਲ ਲੱਭੂ }
 ਕੁਬਿੰਦੀਆਂ, ਭਾਜਰਾਂ।
 ਕੁਬਿੰਦੇ, ਖਰਬੂਜੇ।
 ਕੁਰਦੁਆਰਾ } ਗੁਰਧਾਮ, ਸਿੰਘਾਂ ਦਾ ਧਰਮਮੰਦਿਰ।
 ਕੁਰਦੁਆਰਾ }
 ਕੁਰਮਤ, ਕੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਮਜਹਬ। ੨ ਗੁਰਸਿੱਧਾਂਤ।
 ਕੁਰਮਤਾ, ਖਾਲਸਾਵਿਵਾਨ ਵਿੱਚ ਬੈਠਕੇ ਕੀਤਾ ਮੰਤ੍ਰ, ਮਸ਼ਵਰਾ।

ਕੁਰਮਤਾ ਸੋਧਣਾ, ਮੰਤ੍ਰ ਕਰਨਾ, ਵਿਚਾਰ ਕਰਨਾ,
 ਕੁਰਮਰਜਾਦਾ, ਉਹ ਰੀਤਿ ਰਸਮ, ਜੋ ਕੁਰਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਹੈ, ਸਤਿਕਾਰ
 ਦੀ ਦੱਸੀ ਰੀਤਿ.
 ਕੁਰਮੁਖ, ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਆਗਤ ਮੰਨਣ ਵਾਲਾ ਰਹਿਤਵਾਨ.
 ਆਮਿਲ ਸਿੰਘ.
 ਕੁਰਮੁਖੀ, ਕੁਰੂਸਾਹਿਬ ਦੀ ਰਚੀ ਹੋਈ ਲਿਖਤ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਪੰਜਾਬੀ
 ਬੋਲੀ ਚੰਗੀ ਤਰਾਂ ਲਿਖੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ.
 ਕੁਰਮੁਖੀ ਦਸਤਾਰਾ, ਸਿੱਧੀ ਪੱਗ, ਪੁਰਾਤਨ ਸਿੰਘਾਂ ਜੋਹੀ ਸਜਾਈ ਹੋਈ
 ਦਸਤਾਰ.
 ਕੁਰਮੁਖੀ ਦਾਤ੍ਰਾ, ਖੁਲੀ ਦਾਤੀ.
 ਕੁਰਮੁਖੀ ਪੁਸਾਦਾ, ਮੋਟੀ ਰੋਟੀ, ਮੰਨੀ.
 ਕੁਰਮੁਖੀ ਵਰਤਾਰਾ, ਇੱਕੋਜੇਹਾ ਛਾਂਦਾ, ਸਭ ਨੂੰ ਸਮਾਨ ਵਰਤਾਰਾ,
 ਕੋਈ ਵੇਜਾਂ, ਸਹੀਦਾਂ ਦੀਆਂ ਰੂਪਤ ਵੇਜਾਂ,
 ਕੰਪਾਲਚੰਦਨ, ਜਖਮ ਉੱਪਰ ਲਾਉਣ ਦਾ ਲੇਪ, ਮਰਹਮ.
 ਕੋਲਕ, ਗੁਰੂ ਨਿਮਿੱਤ ਅਰਪਿਆ ਧਨ, ਜੋ ਗ਼ਰਬ ਆਦਿ ਪਾਤ੍ਰ ਵਿੱਚ
 ਜਮਾ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ.
 ਕੰਗਾਸਲ, ਸਰਾਬ, ਮਾਇਰਾ.
 ਕੰਢਲ, ਜਿਸ ਨੇ ਕੁਰਹਿਤ ਕਰਕੇ ਦੁਬਾਰਾ ਅਮ੍ਰਿਤ ਛਕਿਆ ਹੈ.
 ਪਸਤ.
 ਕਜਾਨੀ ਸਿੰਘ, ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਕਥਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਸਿੰਘ,
 ਘਮਸਾਣ, ਜੰਗ, ਯੁੱਧ। ੨ ਝਗੜਾ, ਬਿਖੇੜਾ.
 ਘੱਲੂਘਾਰਾ, ਭਯੰਕਰ ਯੁੱਧ। ੨ ਭਵਾਹੀ, ਸਰਬਨਾਸ਼.
 ਘਾਣ, ਜੰਗ, ਯੁੱਧ.
 ਘਾਲਾਮਲਾ, ਬਿਨਾ ਨਿਰਣਾ ਬੀਤੇ ਕੰਨ ਨੂੰ ਟਾਲ ਦੇਣਾ। ੨ ਕੁਰਹਿਤੀਏ
 ਨੂੰ ਬਿਨਾ ਸੋਧੇ ਵਿੱਚ ਮਿਲਾਉਣਾ.
 ਘੁਸਮੁਸਾ, ਕੰਨਾਬਾਰੀ, ਦੀਵਾਨ ਵਿੱਚ ਪੁਕਟ ਮੰਤ੍ਰ ਨਾ ਕਰਨਾ.
 ਘੋਡਾ, ਲਿੰਡ, ਦੇਖੋ, ਚੰਨਾ। ੨ ਜੋੜਾ, ਜੁੱਤੀ.
 ਘੋੜਾ ਕਾਜੇ ਕਰਨਾ, ਯਤ ਧਾਰਨ ਕਰਨਾ.
 ਘੋੜਾ ਦੋੜਾਉਣਾ, ਮਿਥੁਨ (ਭੋਗ) ਕਰਨਾ.
 ਚਕਰੀ, ਸਿਰ ਉੱਪਰ ਪਹਿਰਣ ਦਾ ਛੋਟਾ ਚਕ੍ਰ.
 ਚਕ੍ਰ, ਸਿਰ ਅਥਵਾ ਕਲ ਪਹਿਰਨ ਦਾ ਕੋਲ ਸ਼ਸਤ੍ਰ, ਇਹ ਪੁਰਾਣੇ ਸਮੇਂ
 ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ.
 ਚਟਣ ਪੁਲਾਉ ਚਟਣੀ.
 ਚੜਾਈ, ਦੇਖੋ, ਚੜ੍ਹਾਈ.
 ਚੜੋਤਕੜ ਤੋੜਨਾ, ਪੇਸ਼ਾਬ ਕਰਨਾ.
 ਚਰਨਦਾਸੀ, ਜੁੱਤੀ। ੨ ਖਤਾਉਂ.
 ਚਲਾਕਣ, ਚੰਬੀ.
 ਚਲਾਕਾ, ਮੋਟਾ ਸੁਆ.
 ਚਲਾਣਾ, ਮਰਣਾ, ਪ੍ਰਾਣ ਤਿਆਗਣੇ.
 ਚੜ੍ਹਾਈ ਕਲਾ, ਉਤਸਾਹ, ਉਮੰਗ। ੨ ਤਰੱਕੀ.

ਚੜ੍ਹਾਈ, ਕੁਝ, ਪੁਸ਼ਾਨ। ੨ ਧਾਵਾ, ਹਮਲਾ। ੩ ਚਲਾਣਾ, ਮਰਣ.
 ਚਾਂਦਨੀ ਪੁਲਾਉ, ਜੁਆਰ (ਜਵਾਰ) ਝੁੰਨੀ ਹੋਈ.
 ਚਿਤੋਤਕੜ ਤੋੜਨਾ, ਦੇਖੋ, ਚੜੋਤਕੜ ਤੋੜਨਾ.
 ਚਿਮਨੀ ਥੇਡਮ, ਅਡੀਮ.
 ਚੀਤਾ, ਪੇਸ਼ਾਬ, ਮੂਤ੍ਰ.
 ਚੀਤਾ ਕੁਦਾਉਣਾ } ਪੇਸ਼ਾਬ ਕਰਨਾ.
 ਚੀਤਾ ਭਜਾਉਣਾ }
 ਚੁਕਲ, ਪੇਸ਼ਾਬ ਦੇ ਡੋਡੇ.
 ਚੁਕਲ ਮਲਨੇ, ਪੇਸ਼ਾਬ ਦੇ ਡੋਡੇ ਮਲਨੇ.
 ਚੁਟਕਾ ਪੁਸਾਦ, ਨੂਣ ਅਤੇ ਪੀਸੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਮਿਰਚਾਂ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ
 ਕੁੱਖੀ ਰੋਟੀ ਖਾਈਦੀ ਹੈ.
 ਚੁੱਪ, ਖੰਡ.
 ਚੁਫਾਚੇ ਚੜ੍ਹਿਆ, ਦੇਖੋ, ਚੋਫਾਚੇ ਚੜ੍ਹਿਆ.
 ਚੁਰਾਸੀ, ਸਿੰਘਾਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਹੋਰ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਲੋਕ.
 ਚੁਲਾ, ਭੋਜਨ ਪਿਛੋਂ ਜਲ ਨਾਲ ਮੁਖ ਦੀ ਸਫਾਈ ਅਤੇ ਅਥਾਹ ਅੱਗੇ
 ਕ੍ਰਿਤਕਰਤਾ ਭਰੀ ਅਰਦਾਸ.
 ਚੂਨਾ, ਆਟਾ.
 ਚੂਰਮਾ, ਤੂੜੀ, ਭੋ, ਨੀਰਾ.
 ਚੋਕਚੀਨੀ, ਨਾਲ ਮਿਰਚਾਂ, ਦੇਖੋ, ਨੜਾਕੀ.
 ਚੋਕੀ, ਚਾਰ ਰਾਗੀਆਂ ਦੀ ਟੋਲੀ। ੨ ਕੀਰਤਨ-ਮੰਡਲੀ। ੩ ਮੁੱਕਰਿਰ
 ਵੇਲੇ ਤੇ ਸ਼ਬਦ ਕੀਰਤਨ। ੪ ਕਤਾਰ ਪੁਸਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਟਿਕਟਿਕੀ.
 ਚੋਰਾ, ਨੂਣ, ਸਰਬਰਸ.
 ਚੋਰਾਪੇੜਾ, ਮਸ਼ਹੂਰੀ ਸਿੰਘ, ਚੰਘੜੇਟਾ ਅਤੇ ਚਵਾਦਾਸੀਆ ਸਿੰਘ.
 ਚੋਫਾਚੇ ਚੜ੍ਹਿਆ, ਚੋਲਾ, ਬਹਿਰਾ.
 ਚੰਡੀ, ਅਗਨਿ। ੨ ਤਲਵਾਰ। ੩ ਲੜਾਈ.
 ਛਕਣਾ, ਸਜਣਾ, ਸੋਝਾ ਸਹਿਤ ਹੋਣਾ। ੨ ਭੋਜਨ ਕਰਨਾ.
 ਛਤ੍ਰਧਾਰ, ਅਡੀਮ, ਅਛਾਨੂ.
 ਛਰਾ ਛੱਡਣਾ, ਖੜੇ ਖੜੇ ਪੇਸ਼ਾਬ ਕਰਨਾ.
 ਛਾਂਦਾ, ਵਰਤਾਰਾ, ਭਾਗ, ਹਿੱਸਾ.
 ਛਾਲ ਮਾਰਨੀ, ਡਿਗ ਪੈਣਾ.
 ਛਾਵਟੀ, ਸਿੰਘਾਂ ਦਾ ਛੋਰਾ.
 ਛਿੱਲੜ, ਰੁਪਿਆ.
 ਛੇਵਾਂ, ਤੋਲ.
 ਜਹਾਜ਼, ਕੱਛਾ। ੨ ਸਿੱਖਧਰਮ.
 ਜਹਾਜ਼ ਚੜ੍ਹਨਾ, ਅਮ੍ਰਿਤ ਛਕਕੇ ਖਾਲਸਾ ਕੈਮ ਵਿੱਚ ਮਿਲਨਾ.
 ਜੱਕਾ, ਦਹੀਂ, ਦਧਿ.
 ਜਲਦਯੁਗ, ਹੁੱਕਾ.
 ਜਲੀਨਾਬੀ, ਤਾਉਤੀ, ਚਾਂਡੀ.
 ਜਬਾ, ਧੂਬ, ਟੋਲਾ, ਸਿੰਘਾਂ ਦਾ ਚੁੰਡ.
 ਜਬੇਦਾਰ, ਟੋਲੇ ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨ.

ਜਮਦੰਡ. ਮੁਖੀਏ ਸਿੰਘ (ਜਬੇਦਾਰ) ਵੱਲੋਂ ਮਿਲੀ ਸਜਾ.
 ਜਮਰਾਜ ਦੀ ਧੀ. ਦੇਖੋ, ਧਰਮਰਾਜ ਦੀ ਧੀ.
 ਜਲਖਿੰਚ ਸਿੰਘ. ਕਹਾਰ. ਚਿਉਰ.
 ਜਲਤੋਰੀ. ਮੱਛੀ.
 ਜਲੇਬੀ. ਜੰਡ ਦੀ ਫਲੀ.
 ਜਲਪੁਟ. ਮੋਰਨਾ.
 ਜਨਡਾਈ. ਸਵਾਰੀ ਦਾ ਘੋੜਾ.
 ਜੁਆਂ ਦੀ ਪੀਘ. ਜਲੇਉ. ਯਕਸੋਪਵੀਤ.
 ਜੈਕਾਰਾ. ਉੱਚੀ ਧੁਨਿ ਨਾਲ ਜੱਤ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਦਾ ਸਿੰਘਨਾਦ.
 ਅਕਾਲਬਾਗ਼.
 ਜੋਤੀਜੋਤਿ ਸਮਾਉਣਾ. ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦਾ ਦੇਹ ਤੜਕਕੇ ਅਪਣੀ ਜੋਤਿ
 ਵਿੱਚ ਲੀਨ ਹੋਣਾ.
 ਜੋਤਮੋਲ. ਸਿੰਘਾਂ ਦਾ ਇਕੱਠ। ੨ ਗੁਰਪਰਵ ਵਾਲੇ ਦਿਹਾੜੇ ਹੋਣੀ
 ਏਕਤੁਤਾ.
 ਜੋਤਮੋਲਣੀ. ਸੁਣੀ। ੨ ਮਿੱਠੀ ਛਾਟੀ.
 ਜੰਗਲ ਜਾਣਾ. ਜੁਢੇਤੇ (ਸੋਚ) ਜਾਣਾ.
 ਜੁਲਾ. ਅੱਗ.
 ਜੁਲਾਵਾਮਈ. ਛੰਦੂਕ। ੨ ਰੋਪ.
 ਭਟਕਾ. ਇੱਕ ਵਾਰ ਨਾਲ ਜਤਿ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਕਹਿਕੇ ਜੀਵ ਦਾ ਸਿਰ
 ਧੜ ਜੁਦਾ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਭਟਕੇ ਹੋਏ ਜੀਵ ਦਾ ਮਹਾਪ੍ਰਸਾਦ.
 ਚੋਲਾ. ਵਡਾ ਚੋਲਾ.
 ਟਹਲਾ. ਸੇਵਾ.
 ਟਹਲੂਆ. ਪੈਰ ਢਾਡਨ ਦਾ ਢੁਮਾਲ. ਹੱਥ ਮੂੰਹ ਸਾਥ ਕਰਨ ਦਾ ਪਰਣਾ.
 ਟਾਂਕੂ. ਬਿਰਫ ਉੱਪਰ ਬੈਠਾ ਆਦਮੀ, ਜੋ ਦੁਸ਼ਮਣ ਨੂੰ ਦੂਰੋਂ ਆਉਂਦਾ
 ਦੇਖਕੇ ਖਬਰ ਦੇਵੇ.
 ਟੁੱਕਰ. ਭਾਦਸ਼ਾਹ ਵੱਲੋਂ ਮਿਲੀ ਜਾਗੀਰ ਅਤੇ ਰੁਜਾਦਾ.
 ਟੋਭਗਿਆਨ. ਜੋਟਣਾ.
 ਠਾਕੁਰ. ਅੰਡਕੋਸ਼. ਪਤਾਲੂ.
 ਠਾਣਾ. ਆਸ਼ੁਮ. ਡੋਰਾ.
 ਠੀਕਰ. ਦੇਹ. ਬਰੀਰ.
 ਠੀਕਰੀ. ਰੁਪਿਆ.
 ਭੱਝ. ਮਟਕਾ. ਚਾਟੀ ਵਿੱਚੋਂ ਪਾਣੀ ਕੱਢਣ ਦਾ ਮਟਕਣਾ.
 ਭਲਾ ਜੁਰ ਦੇ ਮਾਸ ਦੀ ਰਿੱਧੀ ਹੋਈ ਬੋਟੀ.
 ਭਾਇਣ. ਮਾਯਾ। ੨ ਵਿਭਚਾਰਿਨ ਇਸਤ੍ਰੀ.
 ਭੰਕਲ. ਗੋਤਿਆਂ ਵਾਲੀ ਕੱਛ. ਢਿੱਲੀ ਚੋਲੀ ਦੀ ਕੱਛ.
 ਚਹਿੰਦੀ ਕਲਾ. ਗਿਰਿਆ ਹੋਇਆ ਮਨ. ਨਿਰਾਸਤਾ.
 ਚਾਟੀ ਲੱਖ. ਦੋ ਸਿੰਘ.
 ਚਾਲਾ. ਸਿਪਰ. ਚਾਲ.
 ਚਾਲੇ ਹੋਠ. ਪਨਾਹ ਵਿੱਚ। ੨ ਸਹਾਇਤਾ ਵਿੱਚ.
 ਭਸਮਈ. ਖੀਰ.

ਭਹਤੋੜ. ਪਰਾਉਂਦਾ, ਜਿਸ ਦੀ ਭਹਿ ਵਿੱਚ ਘੀ ਲਾਇਆ ਹੈ ਅਤੇ
 ਪੱਕਕੇ ਜਿਸ ਦੀਆਂ ਤਹਿਅਾਂ ਟੁੱਟ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ.
 ਭਖਤ. ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਬੈਠਣ ਦਾ ਸਿੰਘਾਸਨ. ਖਾਸ ਕਰਕੇ
 ਅਕਾਲਬੁੱਢਾ, ਪਟਨਾ ਸਾਹਿਬ, ਕੇਸਗੜ੍ਹ ਅਤੇ ਅਬਿਚਲਨਗਰ.
 ਭੱਤਖਾਲਸਾ. ਦਸਮੇਸ਼ ਦੀ ਰਹਿਤ ਅਨੁਸਾਰ ਚੱਲਣ ਵਾਲਾ ਰਹਿਤਵਾਨ
 ਸਿੰਘ.
 ਭਨਖਾਹ. ਧਰਮਦੰਡ। ੨ ਗੁਰਹਿਤ. ਖਾਲਸਾਧਰਮ ਵਿਰੁੱਧ ਕਰਮ.
 ਭਨਖਾਹੀਆ. ਗੁਰਹਿਤੀਆ. ਜਿਸ ਨੇ ਧਰਮ ਵਿਰੁੱਧ ਕਰਮ ਕੀਤਾ ਹੈ.
 ਭਰ ਪੁਲਾਉ. ਖੁਸ਼ਕ ਰੋਟੀ. ਬਿਨਾ ਘੀ ਅਤੇ ਸਾਗ ਦਾਲ ਦੇ ਭੋਜਨ.
 ਭਰਾਤਰੀ. ਬਹੁਤ ਅਧਿਕ. ਜ਼ਰੂਰਤ ਤੋਂ ਜਾਵਾ.
 ਭਾਂਬ. ਪਿਸ਼ਾ.
 ਭਿਆਰ ਭਰ ਭਿਆਰ. ਸੱਨਧ ਬੱਧ. ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਵਸਤ੍ਰ ਪਹਿਨਕੇ ਭਿਆਰ
 ਹੋਇਆ। ੨ ਸਾਧਨਾ। ੩ ਰਹਿਤ ਵਿੱਚ ਪੱਕਾ.
 ਭਿਟੰਗੀ. ਭਾਧੜੀ. ਹਿੰਦੁਮਤ ਦਾ ਮੁਲਮੱਝ.
 ਭਿਲਾਨੰਗੀਆ. ਨੰਬਾ. ਭੁੱਡਾ.
 ਭੁਰਕ. ਮੁਸਲਮਾਨ.
 ਭੁਰਕਣੀ. ਮੁਸਲਮਾਨੀ.
 ਭੁਰਕਣੀ ਨਾਲ ਜੁੱਧ. ਮੁਸਲਮਾਨੀ ਭੋਗਣੀ.
 ਭੋਡਾ. ਸਰਬਲੋਹ ਦਾ ਜੰਜੀਰ, ਜੋ ਨਿਹੰਗ ਸਿੰਘ ਦੁਮਾਲੇ ਤੇ ਸਜਾਉਂਦੇ
 ਹਨ। ੨ ਛੰਦੂਕ ਦਾ ਢੀਰਾ.
 ਭੋਡਾ ਭਾਤਨਾ. ਛੰਦੂਕ ਚਲਾਉਣੀ.
 ਬਹਿ ਪਈਆਂ. ਛਤੀਆਂ.
 ਬਾਣੇਦਾਰ. ਭਾਧਾ. ਖੋਡਾ.
 ਦਸਤਾਰਾ. ਪੱਗ.
 ਦੰਫ. ਕੱਕਰਾ.
 ਦਬੜ ਖੁਸ਼ਕ. ਰਹਿਤ ਵਿੱਚ ਚਿੱਠਾ। ੨ ਕਾਟਿਰ.
 ਦਮੜਾ. ਰੁਪਿਆ. ਪੈਸਾ. ਨਕਦੀ.
 ਦਾਣੀਆ. ਹਠ. ਪੁਣਾ। ੨ ਦਾਵਾ.
 ਦਾਖ. ਪੀਲੂ. ਮਾਲ ਦੇ ਭਲ.
 ਦਾਲਾ. ਦਾਲ.
 ਦਾੜ੍ਹਾ. ਦਾੜ੍ਹੀ. ਰੀਸ.
 ਦਿਦਾਰਾ. ਸ਼ੀਸ਼ਾ.
 ਦੀਦਾਰੇ. ਦਰਸ਼ਨ.
 ਦੁਸਾਂਕੀ } ਪਸ਼ਾਮਾ. ਖੁਟ੍ਹੀਨਾ. ਸਲਵਾਰ. ਜੁੱਬਣ.
 ਦੁਸਾਂਗ }
 ਦੁਸਾਲਾ. ਕੰਬਲ. ਫੂਰਾ.
 ਦੁਨਾਲੀ. ਸਲੰਘ. ਢਾਢੇ ਜੁੱਕਣ ਦਾ ਸੰਦ.
 ਦੁਬਜਰਾ. ਇੱਕ ਇਸ਼੍ਰ ਨੂੰ ਛੱਡਕੇ ਦੂਜੇ ਮਰ ਵਿੱਚ ਜਾਣ ਵਾਲਾ.
 ਦੁਬੁਲੀ. ਚੋਲੀ. ਅੱਗੀਆ.
 ਦੁਮਾਲਾ. ਨਿਹੰਗ ਸਿੰਘ ਦਾ ਉੱਚਾ ਦਸਤਾਰਾ.

ਦੇਗ. ਲੰਗਰ. ਪਾਥਸ਼ਾਲਾ। ੨ ਤਿਆਰ ਹੋਇਆ ਪ੍ਰਸਾਦ.
 ਦੇਗ ਸਜਾਉਣੀ. ਭੋਜਨ ਤਿਆਰ ਕਰਨਾ.
 ਦੇਗ ਮਸਤ. ਲੰਗਰ ਦਾ ਨਾ ਪੱਕਣਾ. ਖਾਣ ਪੀਣ ਨਈਂ ਸਮਝਨ ਦਾ ਨਾ
 ਹੋਣਾ.
 ਦੇਣਦਾਰ. ਧਰਮਦੰਡ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰੀ. ਤਨਖਾਹੀਆ.
 ਧਨੰਤਰ. ਨਿਮ.
 ਧਰਮ ਸ਼ਾਲਾ. ਸਿੱਖਾਂ ਦਾ ਧਰਮ ਮੰਦਿਰ.
 ਧਰਮਰਾਜ ਦੀ ਧੀ. ਨੀਂਦ.
 ਧਰਮਰਾਜ ਦੀ ਧੀ ਨਾਲ ਰੁੱਪ ਕਰਨਾ. ਸੈਣਾ.
 ਧਰਮਰਾਜ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ. ਤਾਪ.
 ਧਰਮਰਾਜ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਸੇਵਾ ਕਰਦਾ ਹੈ. ਤਾਪ ਚੜ੍ਹਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ.
 ਸੂਤਕੋਟ. ਘੰਗਰਾ. ਲਹਿੰਗਾ.
 ਨਹੋਰਨਾ ਸਿੰਘ ਨਾਈ.
 ਨਤੀਮਾਰ. ਹੁੱਕਾ ਪੀਣ ਵਾਲਾ.
 ਨਾਖਾਂ. ਕੋਠਾਂ.
 ਨਿਲਾਸ ਸਾਹਿਬ. ਚੰਡਾ. ਧੂਸਾ.
 ਨਿਹਕਲੰਕ. ਘੁਡਾ. ਲੁੰਡ.
 ਨਿਹੰਗ ਸਿੰਘ. ਉੱਚੇ ਦੁਮਾਲੇ ਅਤੇ ਨੀਲੇ ਬਾਣੇ ਵਾਲਾ ਸਿੰਘ.
 ਨਿਰਬਾਣੀਆਂ. ਉਦਾਸੀਨ (ਉਦਾਸੀ) ਸਾਧੂ.
 ਨਿਰੰਕਾਰੀ. ਨਿਰਾਕਾਰ ਦੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਵਾਲਾ ਗੁਰਸਿੱਖ। ੨ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ
 ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਸਿੰਘ.
 ਨੀਲਵਰਣੀ. ਕਪੀ.
 ਨੁਕਦਾ. ਭੰਗ ਭਾਣਨ ਪੁਰ ਜੋ ਦੁਮਾਲ ਵਿੱਚ ਫੋਗ ਭਰਿਆ ਹੈ, ਉਸ ਦੀ
 ਵੱਟੀ ਹੋਈ ਗੋਲੀ.
 ਨੁਗਦਾ ਮਾਰਨਾ. ਨੁਕਦੇ ਦੀ ਗੋਲੀ ਵੇਰੀ ਦਾ ਨਾਉਂ ਜੋ ਕੇ ਕੰਧ ਅਥਵਾ
 ਬਿਰਛ ਨਾਲ ਮਾਰਨੀ.
 "ਆਇਆ ਨੁਕਦਾ, ਚੋਰੇ ਭਾਨ ਭੱਚੇ ਨੂੰ ਚੁਗਦਾ" ਆਦਿਕ ਵਾਕ
 ਕਹਿਕੇ ਨੁਗਦਾ ਜੋਰ ਨਾਲ ਮਾਰਨਾ.
 ਨੇਤ੍ਰਠੋਕਾ. ਸੁਰਮਾ. ਅੰਜਨ। ੨ ਸੁਰਮਜ਼ੂ.
 ਪਚਰੰਗ. ਮੈਸਾ.
 ਪਟਕਾ. ਜੋ ਜੀਵ ਇੱਕ ਵਾਰ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਚੱਢਿਆ ਗਿਆ। ੨ ਪਟਕੇ
 ਹੋਏ ਜੀਵ ਦਾ ਮਾਸ.
 ਪਠਾਣ. ਚੂਹੇ.
 ਪਤਾਲਮੋਚਨੀ. ਕਸੀ. ਕਹੀ.
 ਪਰਸਰਾਮ. ਕੁਹਾਡਾ.
 ਪਰਸਾ. ਜਲ.
 ਪਰਸਾਦਾ. ਰੋਟੀ.
 ਪਰਸਾਦਾ ਫੱਟਤ ਕਰਨਾ. ਰੋਟੀ ਫੱਟਣੀ.
 ਪਰੀ. ਭੇਡ.
 ਪਲੱਟਾ. ਖੁਰਚਣਾ.

ਪਾਹੁਲ. ਖੰਡੇ ਦਾ ਅਮ੍ਰਿਤ.
 ਪਾਸਤ. ਦੇਖੋ, ਕੰਦਲ.
 ਪਾਲਕਾ. ਕਾਠੀ. ਜੀਨ.
 ਪਾਲਕਾ ਸਜਾਉਣਾ. ਕਾਠੀ ਪਾਉਣੀ. ਘੋਡੇ ਉੱਪਰ ਜੀਨ ਪਾਉਣਾ.
 ਪਾਤੀ. ਫਾਜਰ.
 ਪੂਰੀ. ਛਟ ਦੇ ਪੱਤੇ. ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਕਲ੍ਹੇਟ ਦੀ ਵੇਲ ਦੇ ਪੱਤੇ.
 ਪੋਣਤੁਰੰਗ. ਹਾਰਿਆ ਹੋਇਆ ਟੱਟ੍ਰ.
 ਪੋਣਪੁਕਾਸ਼. ਪੱਖ.
 ਪੰਚਾਮ੍ਰਿਤ. ਕਝਾਹਪ੍ਰਸਾਦ.
 ਪੰਜਇਸ਼ਨਾਨਾ. ਰੱਬ ਪੈਰ ਮੂੰਹ ਧੋਣਾ.
 ਪੰਜ ਸਸਤ੍ਰ. ਤਲਵਾਰ, ਤੀਰ ਛਮਾਣ, ਛੰਦੂਕ, ਨੇਜਾ, ਅਤੇ ਕਟਾਰ.
 ਪੰਜਕਕਾਰੀ. ਜਿਸ ਨੇ ਕੇਸ ਫ਼ਿਪਾਨ ਕੱਢ ਕੱਖਾ ਕਝਾ ਧਾਰਨ ਕੀਤਾ ਹੈ.
 ਪੰਜੱਖਾ. ਥਾਣਾ.
 ਪੰਜ ਪਿਆਰੇ. ਦਫਾ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਧਰਮ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਮੁਹਕਮ ਸਿੰਘ ਜੀ,
 ਹਿੰਮਤ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਜੀ। ੨ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਤਿਆਰ ਕਰਨ
 ਵਾਲੇ ਪੰਜ ਸਿੰਘ.
 ਪੰਜਪੀਰੀਆ. ਵਿਸਨੁ, ਸੁਰਜ, ਸਿਵ, ਕਟੋਲ, ਦੁਰਗਾ ਨੂੰ ਮੰਨਣ
 ਵਾਲਾ। ੨ ਕਈ ਗੁਰੂ ਅਤੇ ਪੀਰ ਮੰਨਣ ਵਾਲਾ.
 ਪੰਜ ਮੁਕਤੇ. ਦੇਵ ਸਿੰਘ, ਰਾਮ ਸਿੰਘ, ਟਹਿਲ ਸਿੰਘ, ਫੀਜਰ ਸਿੰਘ,
 ਫਤੇ ਸਿੰਘ.
 ਪੰਜ ਮੇਲ. ਮੀਟੇ, ਮਸੰਦ, ਧੀਰਮੋਲੀਏ, ਰਾਮਰਾਈਏ, ਸਿਰਫ਼ੀਮ.
 ਪੰਜਰਤਨਾ. ਫਾਜਰ, ਮੁਲੀ, ਸਲਾਮ, ਬੈਂਗਣ, ਕੰਦੂ ਮਿਲਾਕੇ ਬਣਾਇਆ
 ਸਲੂਣਾ.
 ਪੰਜ ਲੰਘ. ਪੰਜ ਸਿੰਘ.
 ਪੰਜਵਾਂ. ਘੀ. ਘ੍ਰਿਤ.
 ਪੰਜਾ. ਰੱਬ ਦੇ ਪੰਜੇ ਦੇ ਅਧਾਰ ਦਾ ਬਸਤ੍ਰ, ਜੋ ਨਿਹੰਗ ਸਿੰਘ ਦੁਮਾਲੇ
 ਤੇ ਪਹਿਰਦੇ ਹਨ.
 ਪੰਥ. ਖਾਲਸਾ ਕੌਮ.
 ਪੀਮਾ. ਬ੍ਰਾਹਮਣ.
 ਪੁਕਾਸਾ ਸਿੰਘ. ਦਿਨ। ੨ ਮੀਨਾਰ.
 ਵਤੇਕੁਮੈਤ. ਕਾਲੇ ਰੰਗ ਦਾ ਸੇਟਾ.
 ਵਤੇ ਗਜਾਉਣੀ. ਆਪੇ ਵਿੱਚੀ ਮਿਲਣ ਸਮੇਂ ਵਾਹਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਵਤੇ
 ਉੱਚੇ ਸੁਰ ਨਾਲ ਬੁਲਾਉਣੀ। ੨ ਕਿਦਾ ਹੋਣਾ। ੩ ਮਰਨਾ.
 ਵਤੇ ਕਜਾਗਿਆ. ਚਲਾ ਗਿਆ। ੨ ਮਰ ਗਿਆ। ੩ ਪਾਟ ਗਿਆ।
 ੪ ਵਹਿ ਗਿਆ.
ਵਿਰਨੀ. ਰੰਗ
 ਵਿਰਨੀ ਦੀ ਸਵਾਰੀ. ਚੱਕੀ ਨਾਲ ਦਾਏ ਪੀਹਣੇ.
 ਵੋਜ. ਰਮਰਾ ਇੱਕ ਸਿੰਘ.
 ਵੋਜਾਂ. ਰਮਰੇ ਕਈ ਸਿੰਘ.
 ਬਸਾਵਾ. ਤਥਾ.

ਬਸੰਤਕੋਰ. ਮੱਕੀ.
ਬਸੰਤਰ. ਅਗਨਿ.
ਬਟੇਰਾ. ਬੈਠਣ. ਬਤਾਉਂ.
ਬਟਾਣਾ. ਦੇਖੋ, ਬੇਦਾਣਾ.
ਬਦਾਮ. ਚੁਣਾ. ਫੋਲਾ.

ਬਾਜਾ. ਬਾਜ਼.

ਬੱਬਰੂ. ਖਮੀਰੇ ਪਰਸਾਏ.

ਬਾਜ. ਖੁਰਪਾ. ਬੰਬਾ.

ਬਾਜ ਉਡਾਉਣਾ } ਖੁਰਪੇ ਨਾਲ ਘਾਹ ਖੇਤਣਾ. ਖਾਸ ਖੁਰਚਨਾ.
ਬਾਜ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ }

ਬਾਟਾ. ਬਾਟੀ. ਫੁੰਘਾ ਪਾਤ੍ਰ। ੨ ਅਮ੍ਰਿਤ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਦਾ ਬਰਤਨ.
ਬਾਟੇ ਦਾ ਸਾਥੀ. ਜਿਸ ਨੇ ਟਿੱਕ ਬਾਟੇ ਵਿੱਚ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਫਕਿਆ ਹੈ.
ਜੁਨਹਿਰੀਆ.

ਬਾਮਣ. ਪਿੱਪਲ.

ਬਾਮਣੀ. ਖੀਰ. ਰਸਮਣੀ.

ਬਿਹੰਗਮ. ਵਿਚਰਣ ਵਾਲਾ ਸਿੰਘ. ਜੋ ਟਿੱਕ ਥਾਂ ਨਹੀਂ ਠਹਿਰਦਾ.

ਬਿਖੜਾ. ਤਮਾਖੂ (ਤੰਬਾਕੂ).

ਬਿਚਿਤ੍ਰਸਿੰਘੀਆ. ਲੁਛਾਣਾ ਸਿੰਘ। ੨ ਰਾਜਪੂਰ ਸਿੰਘ.

ਬਿਛੋਕ. ਰਹਿਤ ਮਰਯਾਦਾ ਦਾ ਵਿਚਾਰ। ੨ ਖਾਲਸਾਧਰਮ ਅਨੁਸਾਰ
ਜ਼ੁੱਪੀ.

ਬਿਛੋਕੀ. ਵਿਚਾਰਵਾਨ ਸਿੰਘ। ੨ ਪੂਰੀ ਪਵਿਤ੍ਰਤਾ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ.

ਬਿਰਦ. ਲਿਬਾਸ। ੨ ਧਰਮਧਿੰਨ.

ਬਿਰਦਬਾਣਾ. ਖਾਲਸਾਧਰਮ ਦਾ ਲਿਬਾਸ.

ਬਿਰਜਣਾ. ਸਭਾ ਵਿੱਚ ਬੈਠਣਾ। ੨ ਜੇਟਣਾ.

ਬੁੱਝਾ. ਸਿੰਘਾਂ ਦੇ ਨਿਵਾਸ ਦਾ ਅਸਥਾਨ। ੨ ਨਿਹੰਗ ਸਿੰਘ ਦਾ ਦੁਆਰਾ.

ਬੁੱਝ ਅਵਰਾਰ. ਨੁਲਾ. ਟੁੰਡਾ.

ਬੁੰਦੀ. ਬੰਕੁਲੀਆਂ. ਉਬਲਿਆ ਹੋਇਆ ਅੰਨ.

ਬੇਦਾਣਾ. ਕਰੀਬ ਦਾ ਬਾਟਾ. ਕਰੀਬ ਦੇ ਫੁੱਲ.

ਬੇਮੁਹਰਾਸੀ. ਦੁਸ਼ਾਂਗੀ ਲੱਕੜ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸਾਫ਼ ਫਸਕੇ ਭੰਡ ਬਾਟੀਈ
ਹੈ.

ਬੋਲਾ. ਬੋਲੀ. ਭਾਸ਼ਾ। ੨ ਵਚਨ. ਵਾਕ.

ਬੰਦਈ ਕੱਛ. ਕੋਝਿਆਂ ਵਾਲੀ ਢਿੱਲੀ ਕੱਛ. ਭੋਕਲ.

ਬੁਹਮਰਸ. ਇੱਖ. ਆਮਦ.

ਬਕਮੁਖੀ. ਕਣਕ ਗੰਦਮ.

ਭਗੋਤਾ } ਫਿਪਾਣ. ਤਲਵਾਰ.
ਭਗੋਤੀ ਖੜਕ }

ਭਰਖਰੀ. ਵੱਟਾ. ਸਾਨੂ.

ਭਾਉਨੀ. ਬੁੱਧਾ.

ਭਾਈ. ਕੁਲਭਾਈ। ੨ ਗੁੰਝੀ। ੩ ਧਰਮ ਅਨੁਸਾਰ ਹਰੇਕ ਸਿੰਘ ਦੀ
ਪਦਵੀ.

ਭਾਜਾ. ਤਰਕਾਰੀ. ਭਾਜੀ.

ਭਾਣਾ. ਘਬਾਲ ਦਾ ਹੁਕਮ. ਕਰਤਾਰ ਦੀ ਰਜ਼ਾ.

ਭਾਣਾ ਵਰਤਣਾ. ਵਾਹਗੁਰੂ ਦੇ ਹੁਕਮ ਅਨੁਸਾਰ ਕੰਮ ਦਾ ਹੋਣਾ।
੨ ਮਰਣਾ.

ਭੁਇਸੁਰ. ਕੋਂਕਲੂ. ਸਲਜਮ.

ਭੁਜੰਗਣ } ਲਤਕੀ—ਲਤਕਾ। ੨ ਤਿਆਰ ਬਰ ਤਿਆਰ ਸਿੰਘਣੀ.
ਭੁਜੰਗੀ } ਸਿੰਘ.

ਭੁਟੇਰਾ. ਭੁੱਤਲ ਵਿੱਚ ਪਕਾਇਆ ਆਟੇ ਦਾ ਪਿੰਨਾ. ਬਿਨਾ ਤਵੇ ਅੰਗ
ਵਿੱਚ ਪਕਾਇਆ ਆਟੇ ਦਾ ਗੋਲਾ.

ਭੁਤਨੀ. ਅੰਧੇਰੀ. ਚੱਖੜ। ੨ ਰੇਲ ਕੱਡੀ। ੩ ਮੋਟਰ.

ਭੋਂਸੁਰ. ਦੇਖੋ, ਭੁਇਸੁਰ.

ਮਸਤ. ਵਸਤੂ ਦਾ ਅਭਾਵ. ਘਾਟਾ। ੨ ਬੰਦ. ਦੇਖੋ, ਨੰਕਰ ਮਸਤ.

ਮਸਤਕਤੂ. ਉਹ ਮਸੀਤ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼
ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ੨ ਮਸੀਤ ਦੇ ਥਾਂ ਬਣਾਇਆ ਫੁਰਦੁਆਰਾ.

ਮਸਤਲਾ. ਪਾਟਿਆ ਹੋਇਆ. ਪੁਰਾਣਾ। ੨ ਮੁੱਕਿਆ ਹੋਇਆ।

ਮਸ਼ੀ.

ਮਸਾਈ. ਰੁਦਾ.

ਮਸਾਈ ਦਾ ਸੁਰ ਢਿੱਲਾ. ਮਰੋੜ ਦਸਤ ਆਦਿ ਦਾ ਹੋਣਾ.

ਮਸਾਲਾ. ਲੰਕੜਾ. ਟੀਪਨ। ੨ ਜੋੜ.

ਮਸੰਦ. ਸਿੰਘਾਂ ਤੋਂ ਆਪਣੇ ਲਈ ਧਨ ਉਕਰਾਹੁਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਗੁਰੂ ਦੇ
ਧਨ ਨੂੰ ਹੱਤੋਪਣ ਵਾਲਾ ਪੁਜਾਰੀ.

ਮਹਾਸੁਰ. ਦੇਖੋ, ਐਰਪੜ.

ਮਹਾਪ੍ਰਸਾਦ. ਚਟਕੇ ਦਾ ਮਾਸ। ੨ ਭਭਾਹਪ੍ਰਸਾਦ.

ਮਖਮਲੀ ਫਰਸ. ਹਰੇ ਘਾਹ ਵਾਲੀ ਜਾਮੀਨ.

ਮਜਹਬੀ. ਜੂਹੜੇ ਤੋਂ ਸਿੰਘ ਸਜਿਆ ਹੋਇਆ ਪੁਰਖ.

ਮਨਮਤ. ਕੁਰਮਰ ਵਿਰੁੱਧ ਮਨਭਾਉਂਦਾ ਕੀਤਾ ਕਰਮ.

ਮਨਮਤੀਆ. ਗੁਰੂ ਦੀ ਆਗੜਾ ਤੋਂ ਵਿਰੁੱਧ ਮਨਮਰਜੀ ਕਰਨ ਵਾਲਾ.

ਮਨਮੁਖ. ਗੁਰੂ ਦੀ ਆਗੜਾ ਤੋਂ ਵਿਰੁੱਧ ਮਨਮਰਜੀ ਕਰਨ ਵਾਲਾ.

ਮਰਚੋਨਾ. ਕਾਲੀਆਂ ਮਿਰਚਾਂ.

ਮਰੋਤਚੁਲਾ. ਪਾਣੀ ਨਾ ਮਿਲਣ ਤੋਂ ਕੇਵਲ ਮੂੰਹ ਉੱਪਰ ਹੱਥ ਫੇਰਕੇ
ਸਾਫ਼ ਕਰਨ ਦੀ ਢਿਯਾ.

ਮਲਿਕਾ. ਬਿੱਲੀ.

ਮੜੋਲੀ. ਦੇਹ. ਸਰੀਰ.

ਮਾਰਾ ਬਕਾਰਾ. ਸਿੰਘਨਾਟ ਕਰਕੇ ਵੈਰੀ ਨੂੰ ਭਭਾਉਣ ਦੀ ਢਿਯਾ

ਮਾਧੂ ਗਾਉਣਾ. ਰੋਣਾ. ਪਿੱਟਣਾ. ਦੁੱਖ ਦੀ ਪੁਕਾਰ। ੨ ਚਲਾਣੇ ਸਮੇਂ
ਮਾਧੂ ਰਾਗ ਦੇ ਬਬਦ ਗਾਉਣੇ.

ਮਿਠਿਆਈ. ਸ਼ਕਰਕੰਦੀ.

ਮਿੱਠੜ. ਥੇਰੀ.

ਮੀਣਾ. ਭਾਭਾ ਪ੍ਰਿਥੀਦੰਦ ਜੀ ਦੀ ਵੰਸ਼ ਦਾ ਜੋਥੀ, ਜਿਸ ਨੇ ਅਮ੍ਰਿਤ
ਨਹੀਂ ਫਕਿਆ.

ਮੁਆਮਲਾ ਲੈਣਾ. ਪਿੰਡ ਤੋਂ ਭਜਾ ਕਰਕੇ ਅੰਨ ਦੁੱਧ ਚੰਦਾ ਆਦਿ ਲੈਣਾ.

ਮੁਸਕਾਂ ਕਸਟੀਆਂ. ਦਾੜ੍ਹੇ ਨੂੰ ਬੰਨ੍ਹਣਾ.

ਮੁਸਲੀਧਰ. ਮੁਸਲਮਾਨੀ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ.

ਮੁਹੰਮਦੀ ਇਸ਼ਨਾਨ. ਕੱਛ ਬਿਨਾਂ ਨੰਗੇ ਨੁਹੰਦਾ.

ਮੁਹੰਮਦੀ ਸਵਾਹੀ. ਸੁਤਰ. ਧੂਟ.

ਮੁਹੰਮਦੀ ਪੋਲਾ. ਉਸਤਰਾ.

ਮੁਖਮਾਜਣਾ. ਦਾਤਣ.

ਮੁਫ਼ਰਰਾ. ਮੁੱਛਾਂ.

ਮੁਤਹਿਰਾ. ਭੰਡਾ. ਸਰਦਾਈ ਘੋਟਣ ਦਾ ਸੋਟਾ.

ਮੁਰਗਾਈਆਂ. ਕੱਠਾਂ. ਕੰਢਾਂ. ਇੱਕ ਤਰਾਂ ਦੀ ਪਾਣੀ ਤੇ ਹੋਣ ਵਾਲੀ ਤਰਕਾਰੀ.

ਮੁੰਹਤਾਈ. ਕੈਂਚੀ.

ਮੇਵਤਾ. ਅਰਦਾਸੀਆ. ਸੰਗਤ ਨੂੰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੇ ਹਜ਼ੂਰ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲਾ.

ਮੇਦਾ. ਆਟਾ.

ਮੇਦਾਨ ਜਾਣਾ. ਸੁਚੇਤੇ ਫਿਰਨ ਲਈ ਜੰਗਲ ਜਾਣਾ.

ਮੇਰਚਾ ਲਾਉਣਾ. ਕਿਸੇ ਕੰਮ ਦੇ ਕਰਨ ਦਾ ਅਰੰਭ ਕਰਨਾ। ੨ ਜੰਗ ਲੜ ਕਰਨਾ.

ਮੇਰਧੁਜ. ਦਿਵਾਨਾ ਸਾਧ. ਜੇਹੀ ਮਿਹਰਬਾਨ ਜੀ ਦੀ ਸੰਪ੍ਰਦਾ ਦਾ ਉਦਾਸੀ.

ਮੰਜੀ ਸਾਹਿਬ. ਜੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕਰਨ ਦੀ ਛੋਟੀ ਪਲੰਫੀਰੀ। ੨ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਬੈਠਣ ਵਾਲੇ ਥਾਂ ਤੇ ਬਣਾਇਆ ਚੜ੍ਹਤਰਾ.

ਰਹਣੀ. ਕੁਰਮਤ ਦੇ ਨਿਯਮ ਅਨੁਸਾਰ ਰਹਿਤ ਰੱਖਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ.

ਰਹਣੀ ਬਹਣੀ. ਧਰਮਗੀਰਿ ਅਤੇ ਵਿਹਾਰ. ਮਜਹਬ ਦੇ ਨਿਯਮ ਅਤੇ ਆਚਰਣ.

ਰਹਤ. ਸਿੱਖ ਨਿਯਮਾਂ ਦੀ ਧਾਰਣਾ.

ਰਹਤਨਾਮਾ. ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਦੇ ਨਿਯਮ ਦੱਸਣ ਵਾਲਾ ਗ੍ਰੰਥ.

ਰਹਤੀਆ. ਰਹਤ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਰਵਾਦਾਸੀਏ ਤੋਂ ਹੋਇਆ ਅਮ੍ਰਿਤਧਾਰੀ ਸਿੱਖ.

ਚੌਜੀ. ਕਤਰੀ.

ਰਣਸਿੰਗਾ. ਪੰਦ. ਵਾਢੂਕਾ.

ਰਣਸਿੰਗਾ ਵਜਾਉਣਾ. ਪੰਦ ਮਾਰਨਾ.

ਰਾਮਚੌਕਾ. ਭੋਜਨ ਪਕਾਉਣ ਸਮੇਂ ਚੌਕੇ ਦਾ ਖਿਆਲ ਨਾ ਕਰਨਾ.

ਸਾਰੀ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਤੇ ਕਰਤਾਰ ਦਾ ਚੌਕਾ ਮੰਨਣਾ.

ਰਾਮਜੰਗਾ. ਬੰਦੂਕ.

ਰਾਮਛੋਲ. ਬੋਕਾ.

ਰਾਮਥਾਗ. ਸੰਸਾਰ. ਵਿਸ਼ੁ। ੨ ਜੰਗਲ.

ਰਾਮਰਸ. ਲੂਣ. ਇਸ ਨੂੰ ਸਰਬਰਸ ਅਤੇ ਰੂਪਰਸ ਭੀ ਆਖਦੇ ਹਨ.

ਰਾਮਚੋਟੀ. ਉਹ ਜਗੀਰ ਜੋ ਕਿਲੇ ਰਾਮਗੜ੍ਹ ਨਾਲ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਖਾਲਸੇ ਵਾਸਤੇ ਸੀ. ੨ ਗੱਜੇ ਦੀ ਚੋਟੀ.

ਰਾਮਚੱਕੁ. ਮਤੀਰਾ.

ਰੁੱਪਾ. ਗਡਾ. ਪਿਆਜ਼.

ਰੂਪਕੋਰ. ਕਾਬੂਨੀ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਦੁੱਧ ਕਾਝਿਆ ਜਾਵੇ.

ਰੂਪਰਸ. ਲੂਣ. ਨਮਕ.

ਰੋਸ਼ਮ. ਸਣ. ਸਨਕੁਕਤਾ.

ਰੋਸ਼ਮੀ ਨਾਲਾ. ਸਣ ਦੀ ਹੌਸੀ ਦਾ ਨਾਲਾ.

ਰੋਤ. ਮੇਠ.

ਰੋਤੂ ਪੁਸਾਦ. ਭੋਲੇ. ਕਰੀਬ ਦੇ ਕੱਚੇ ਫਲਾਂ ਦਾ ਅਚਾਰ.

ਰੰਘ. ਝੂਠਾ। ੨ ਅਹੰਕਾਰੀ.

ਰੰਘਤੀ. ਮੱਕੀ ਦੀ ਫੱਲੀ। ੨ ਕੋਤਾ ਬੋਲਣ ਵਾਲੀ ਇਸਤ੍ਰੀ.

ਲਖਨੋੜਾ. ਕਾਣਾ.

ਲਖਥਾਹਾਂ. ਇੱਕ ਬਾਂਹ ਵਾਲਾ. ਟੁੰਡਾ.

ਲੱਝੂ. ਟਿੱਭੇ.

ਲਖੇਰਾ. ਖੇਦਾ. ਜਿਸ ਦੇ ਦਾੜ੍ਹੀ ਨਹੀਂ.

ਲਤਾਕੀ. ਲਾਨ ਮਿਰਚ. ਇਸ ਨੂੰ ਚੋਬ ਚੀਨੀ ਭੀ ਦਸਦੇ ਹਨ.

ਲਾਂਗਰਾ ਸਿੱਖ. ਭੋਜਨ ਪਕਾਉਣ ਵਾਲਾ.

ਲਾਚਾ. ਉੱਨ ਦਾ ਆਸਨ.

ਲਾਚੀਦਾਣਾ. ਭਾਜਰਾ.

ਲੇਖੇ ਲਾਉਣਾ. ਵਰਤ ਲੈਣਾ. ਕਿਸੇ ਵਸਤੂ ਨੂੰ ਵਰਤਾਏ ਛਕ ਲੈਣਾ। ੨ ਕਰਤਾਰ ਦੇ ਨਾਮ ਖਰਚਣਾ.

ਲੋਹ. ਤਵੀ.

ਲੋਹ ਲੰਗਰ. ਤਵੀ ਅਤੇ ਦੇਕ. ਭਾਵ—ਖਾਨਪਾਨ ਦਾ ਸਾਮਾਨ.

ਲੰਗਰ ਮਸਤ } ਲੰਗਰ ਦਾ ਤਿਆਰ ਨਾ ਹੋਣਾ. ਰਸਦ ਨਾ ਹੋਣ
ਲੰਗਰ ਮਸਤਾਨਾ } ਕਰਕੇ ਚੁਲ੍ਹੇ ਅੱਕ ਨਾ ਪੈਣੀ.

ਲੰਭੀ ਚੁੱਚੀ. ਬਰਾਰਤੀ ਲੋਕ। ੨ ਕੁਰਹਿਤਿਏ ਅਤੇ ਕੁਕਰਮੀ.

ਵਹੀਰ. ਖਾਲਸੇ ਦਾ ਵਿਚਰਣ ਵਾਲਾ ਜਕਾ. ਰਹਿਤਵਾਨ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਜਮਾਤ, ਜੋ ਕੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਦੀ ਯਾਤ੍ਰਾ ਅਤੇ ਸੇਵਾਦਾਰਾਂ ਦੀ ਸੇਧਨਾ ਕਰਦੀ ਹੈ. ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਫਿਰਕੇ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਟੋਲਾ.

ਵਹੀਰਪਾਉਣਾ. ਰੂਚ ਕਰਨਾ। ੨ ਪਲਲੋਕਰਮਨ.

ਵਹੀਰੀਆ ਵਹੀਰ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਵਹੀਰ ਦਾ ਮੈਂਬਰ.

ਵਟਾਊ. ਰਾਹੀ. ਪਾਂਧੀ। ੨ ਬਿਨਾਸ ਹੋਣ ਵਾਲਾ.

ਵਰਤਾਵਾ. ਵਡਾ ਕਤਰਾ। ੨ ਚੰਡਣ ਵਾਲਾ.

ਵੇਹਲੇ ਸਿਰ ਵਾਲਾ. ਜਿਸ ਦੇ ਸਿਰ ਤੇ ਕੋਰ ਨਹੀਂ. ਰੋਡਾ.

ਖਾਲਕ. ਦੇਖੋ. ਖਾਲਿਕ. "ਖਾਲਕ ਬਾਵਹੁ ਭੁਨਾ ਮੁਠਾ." (ਮਾਰੂ ਅ: ਮ: ੫ ਅੰਜੁਲੀ)

ਖਾਲਕਾ. ਹੋ ਖਾਲਿਕ! "ਜੁਟਿ ਬੇਨੱਤੀ ਖਾਲਕਾ!" (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫)

ਖਾਲਕੁ. ਦੇਖੋ, ਖਾਲਿਕ.

ਖਾਲਤਾ. ਜਿਲਾ ਲਹੌਰ ਦਾ ਇੱਕ ਥਾਣਾ, ਜੋ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਜੱਲੇ ਤੋਂ ੧੩ ਮੀਲ ਦੱਖਣ. ਪੱਛਮ ਹੈ. ਇਸ ਥਾਂ ਕੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਵਿਰਾਜੇ ਹਨ. ਧਰਮਸਾਲ ਬਣੀ ਹੋਈ ਹੈ, ਨਾਲ ੪੦ ਵਿੱਖੇ ਸ਼ਮੀਨ ਹੈ.

ਖਾਲਾ. ਅ. ੫: ਸੰਗਤ—ਮਾਸੀ. ਮਾਂ ਦੀ ਭੈਣ। ੨ ਖਾਲੂ. ਮਾਸਤ. ਖਾਲਿਸ. ਦੇਖੋ, ਖਾਲਸ.

ਖਾਲਿਕ } ਅ. ੫: ਮਾਲਿਕ. ਪਿਦਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਕਰਤਾਰ. ਵਾਹਕੁਰੂ.
ਖਾਲਿਕੁ } "ਖਾਲਿਕੁ ਖਲਕ, ਖਲਕ ਮਹਿ ਖਾਲਿਕੁ." (ਪੁਰਾ ਕਬੀਰ)

ਖਾਲੀ. ਅ. ੫: ਵਿ—ਭੁਭਾ। ੨ ਖੋਥਾ। ੩ ਖਿਨਾ ਪੁਪਤੀ. "ਖਾਲੀ ਚਲੇ ਧਣੀ ਸਿਉ." (ਸ. ਵਰੀਦ) ੪ ਫੋਟਾ ਖਾਲ, ਜੋ ਪਾਣੀ ਦੇ ਚਹਿਣ ਲਈ ਹੋਵੇ। ੫ ਸੰਗੀਤ ਅਨੁਸਾਰ ਤਾਲ ਦੀ ਉਹ ਮਾਤ੍ਰਾ, ਜਿਸ ਤੇ ਸਰਬ (ਅਘਾਤ) ਨਾ ਆਵੇ.

ਖਾਲੂ. ਦੇਖੋ, ਖਾਲਾ ੨.

ਖਾਵਣ. ਕ੍ਰਿ—ਖਾਣਾ. ਭਾਵਣ. ਭਾਵਣਾ। ੨ ਖਾਂਦੇ ਹਨ.

ਖਾਵਨ ਸੰਦਭੇ ਸੁਲ. ਦੇਖੋ, ਸੰਦਭਾ.

ਖਾਵਣਾ. ਕ੍ਰਿ—ਖਾਣਾ. ਭਾਵਣ. ਭਾਵਣਾ. "ਤੇਰਾ ਦਿਤਾ ਖਾਵਣਾ." (ਮ: ੪ ਵਾਰ ਸੋਰ)

ਖਾਵਤ. ਖਾਂਦਾ ਹੈ। ੨ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਖਾਂਦੇ ਹੋਏ. "ਭੂਖੇ ਖਾਵਤ ਲਜ ਨ ਆਵੈ." (ਸੋਰ ਮ: ੫)

ਖਾਵਨਾ. ਕ੍ਰਿ—ਖਾਣਾ. ਭੋਜਨ ਕਰਨਾ. "ਖਾਵਨਾ ਸਿਤੁ ਭੂਖ ਨ ਲਾਏ." (ਮਾਧੂ ਅ: ਮ: ੫)

ਖਾਵਨੇ. ਖਾਂਦੇ ਹਨ. "ਜਿਉਰੁ ਪੈਨਨਿ ਖਾਵਨੇ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੨ ਮ: ੫)

ਖਾਵਾ. ਸੰਗਤ—ਖਨਨ ਕੀਤਾ (ਖੋਦਿਆ ਹੋਇਆ) ਏਆ. ਭਾਵਾ। ੨ ਖਾਣ (ਖਾਨਿ). ਜਿਵੇਂ—ਲੁਣ ਦਾ ਖਾਵਾ.

ਖਾਵਾਰੇ. ਖਵਾਲਦਾ ਹੈ. ਖਵਾਉਂਦਾ ਹੈ. "ਮਨਿ ਬੀਜਿਆ ਖਵਾਰੇ." (ਨਟ ਅ: ਮ: ੪)

ਖਾਵਿੰਦ. ਦੇਖੋ, ਖਾਵੰਦ.

ਖਾਵੀਨ. ਡਾ. ੫: ਖਵਾਨੀਨ. ਖਾਨ ਦਾ ਬਹੁ ਵਚਨ. "ਖਾਵੀਨੀਐ ਖੇਤ ਮਾਰੇ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ)

ਖਾਵੈ. ਖਾਂਦਾ ਹੈ। ੨ ਨਾਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ. ਮਿਟਾਉਂਦਾ ਹੈ। ੩ ਆਖਣਾ (ਪ੍ਰਸਿੱਧੀ) ਵਾਲਾ ਹੋਵੇ. "ਜੇ ਕੋ ਭਭਾ ਕਹਾਇ, ਭਭਾਈ ਖਾਵੈ." (ਮਾਧੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੧)

ਖਾਵੰਦ. ਡਾ. ੫: ਸੰਗਤ—ਸੁਆਮੀ. ਮਾਲਿਕ. "ਮਾਰਤ ਹੋ ਤਖੋ ਨੈ ਕੇ ਖਾਵੰਦ ਕੇ ਨਾਮ ਹੈ." (ਚੰਡੀ ੧) ੨ ਪਤੀ. ਭਰਤਾ.

ਖਾਵਵ. ਸੰ. ਸਾਡਵ. ਸੰਗਤ—ਫੀ ਸੁਰ ਦਾ ਰਾਗ, ਜੋਹਾ ਕਿ ਲਲਿਤ. ਦੇਖੋ, ਰਾਗ ੧੧.

ਖਿਉਣਾ. ਦੇਖੋ, ਖਵਣਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਖਿਅਕਣਾ. ਕਯ. ਵਿਨਾਸ਼.

ਖਿਅਉ. ਕਯ. ਵਿਨਾਸ਼. ਦੇਖੋ, ਨਿਖਿਅਉ.

ਖਿਅਤ. ਸੰ. ਖਤਾਤ. ਵਿ—ਪ੍ਰਸਿੱਧ. ਮਸ਼ਹੂਰ. "ਨਗਰੀ ਨਗਰੀ ਖਿਅਤ ਅਪਾਰ." (ਭੈਰ ਅ: ਕਬੀਰ) ੨ ਕਬਨ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਵਰਣਨ ਕੀਤਾ.

ਖਿਆਹ } ਸੰ. ਭਯਾਹ. ਸੰਗਤ—ਭਯ (ਮਰਣ) ਦਾ ਅਹ (ਦਿਨ).
ਖਿਆਹੀ } ੨ ਉਹ ਸੁੱਖ, ਜੋ ਕਿਸੇ ਦੇ ਮਰਨ ਵਾਲੇ ਦਿਨ ਪੁਰ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ.

ਖਿਆਤਾ. ਦੇਖੋ, ਖਤਾਤਾ.

ਖਿਆਨ. ਸੰ. ਆਖਣਾਨ. ਸੰਗਤ—ਕਥਾ. ਇਤਿਹਾਸ. ਵਯਾਖਣਾਨ (ਵਖਿਆਨ). "ਨਨਾ ਖਿਆਨ ਪੁਰਾਨ ਖੇਦ ਬਿਧਿ." (ਸੋਰ ਅਤੇ ਮਾਧੂ, ਰਵਿਦਾਸ)

ਖਿਆਨਤ. ਦੇਖੋ, ਖਯਾਨਤ.

ਖਿਆਲ. ਅ. ੫: ਖਯਾਲ. ਸੰਗਤ—ਸੰਕਲਪ. ਭੁਰਣਾ. "ਮਨ ਮੇ ਉਪਾਏ ਤਥੈ ਖਿਆਲ." (ਨਾਪੁ) ੨ ਧਣਾਨ. ਚਿੰਤਨ. "ਦੇਕ ਖਿਆਲ ਵਿਖੇ ਮਨ ਚਾਤਾ." (ਗੁਪਤ) ੩ ਗਯਨ ਲਈ ਬਣਾਇਆ ਹੋਇਆ ਗੀਤ ਦਾ ਇੱਕ ਵਜਨ ਦੇਖੋ, ਖਿਆਲ ਪਾਤਸਾਹੀ ੧੦ "ਮਿਤ੍ਰ ਪਿਆਰੇ ਨੂੰ ਹਾਲ ਮੁਰੀਦਾਂ ਦਾ ਕਹਿਣਾ xx

ਯਾਰਭੇ ਦਾ ਸਾਨੂੰ ਸੱਖਿਰ ਚੰਗਾ ਭੱਠਿ ਖੋਡਿਆ ਦਾ ਰਹਿਣਾ." (ਹਜ਼ਾਰੇ ੧੦)

ਖਿਆਲਾ. ਰਾਜ ਪਟਿਆਲਾ ਵਿੱਚ ਨਜ਼ਾਮਤ ਬਰਨਾਲਾ, ਬਾਣਾ ਮਾਨਸਾ ਦੇ ਖਿਆਲਾ ਨਾਉਂ ਦੇ ਤਿੰਨ ਪਿੰਡ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਨੌਮੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਵਿਰਾਜੇ ਹਨ. ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਇਸ ਥਾਂ ਹੁਕਮ ਦੇ ਕੇ ਇੱਕ ਖੂਹ ਅਤੇ ਵਡ (ਬੋਹੜ) ਦਾ ਬਿਰਭ ਲਗਵਾਇਆ, ਜੋ ਹੁਣ ਵਿਦਰਮਾਨ ਹਨ. ਇਸਸਭ ਪਟਿਆਲਾ ਵੱਲੋਂ ੧੫੦ ਯੁਮਾਉਂ ਸ਼ਮੀਨ ਕੁਰਦਾਰੇ ਦੇ ਨਾਉਂ ਹੈ. ਖਿਆਲਾਕਲਾਂ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਦੇ ਘਰ ਕੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਕਬਰਿਆ ਕਟੋਰਾ ਹੈ.

ਭੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਮਾਨਸਾ ਤੋਂ ਉੱਤਰ ਵੱਲ ਇਹ ਕੁਰਦਾਰਾ ਕਰੀਬ ਚਾਰ ਮੀਲ ਹੈ.

ਖਿਆਲੁ. ਦੇਖੋ, ਖਿਆਨ. "ਵਿਣੁ ਨਾਵੈ ਆਨੁਦਿਆ ਜਿਤੀ ਹੋਰੁ ਖਿਆਲੁ." (ਵਾਰ ਮਾਧੂ ੨ ਮ: ੫)

ਖਿਅਕਣਾ } ਕ੍ਰਿ—ਥਾਂ ਤੋਂ ਹਿੱਲਣਾ. ਪਤਨ. ਡਿਕਣਾ. ਵਿਸਲਨਾ.
ਖਿਅਣਾ } ਹਟਣਾ. ਟਲਨਾ. "ਬਚਨੁ ਕਰੇ ਤੈ ਖਿਅਕਿਜਾਇ
ਖਿਅਣੁ } ਬੋਲੇ ਮਛੂ ਕਚਾ." (ਵਾਰ ਮਾਧੂ ੨ ਮ: ੫) "ਕਲਿਜੁਗ
ਖਿਅਣਾ } ਹਰਿ ਕੀਆ ਪਛ ਤੈ ਖਿਅਕੀਆ." (ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ੪)
ਖਿਅਨਾ } "ਪਰਭਾਤੇ ਤਾਰੇ ਖਿਅਹਿ." (ਸ. ਕਬੀਰ) "ਪਛ ਚਉਥਾ ਖਿਸਿਆ." (ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ੪)
ਖਿਅਲਨਾ } "ਖਿਅਰਿਗਦਿਓ ਭੂਮਿ ਪਰ ਭਾਰਿਓ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) "ਪਛਿ ਖਿਸਿਐ ਰਹਿਣਾ ਨਹੀ." (ਸੁੀ ਮ: ੩) "ਖਿਸਿ ਜੋਥਨੁ ਬੈਧ ਜਰੂਆ." (ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ੫) "ਸਭ ਤਾਪ ਤਨ ਤੇ ਖਿਅਰਿਆ." (ਫੁਨਹੇ ਮ: ੫) "ਚਰਣ ਕਰ ਖਿਅਰੇ ਤੁਧਾ ਦੇਹ ਕੁਮਨਾਨੀ." (ਭੈਰ ਮ: ੧) "ਕਹੁ ਉਪਾਈ। ਦਰਬ ਖਿਸਾਈ." (ਨਾਪੁ)

ਖਿਸਾਈ. ਖਿਸਕਦਾ ਹੈ. "ਦਰਬ ਖਿਸਾਈ." (ਨਾਪੁ)। ੨ ਦੇਖੋ, ਖਿਸਾਨ.

ਖਿਸਾਨ } ਵਿ—ਖਿਨਮਨਾ. ਦੁਖੀ ਮਨ ਵਾਲਾ. "ਜੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਕਿਸੇ ਖਿਸਾਨਾ } ਨੂੰ ਭੁਲਾਵਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਪਰ ਖਿਸਾਇ ਜਾਂਦਾ ਹੈ." (ਭਗਤਵਾਲੀ) "ਕਰੋ ਮਖਵਾ ਉਠ ਧਾਮ ਖਿਸਾਂਦਾ." (ਕਿਸਨਾਵ) "ਖੰਜਨ ਖਿਸਾਨ ਕੀਨੇ." (ਰਾਮਾਵ) "ਮੀਨ ਮੁਰਤਾਨੇ ਕੀਜ ਖੰਜਨ ਖਿਸਾਨੇ." (ਚੰਡੀ ੧) "ਦੇਖਿ ਜਗਤ ਕੇ ਲੋਕ ਖਿਸਾਨਹਿ." (ਰੂਪਸੂ) ੨ ਲੰਜਿਤ. ਸ਼ਰਮਿੰਦਾ.

ਖਿਸਾਰਾ. ਅ. ਖਿਸਾਰਾ. ਸੰਗਤ—ਤੋਟਾ. ਖਾਟਾ. ਨੁਕਸਾਨ.

ਖਿਸੀਦੇ. ਖਿਸਕਦਾ. ਫਿਸਲਦਾ. "ਜਾਮਿ ਖਿਸੀਦੇ ਪੇਰ." (ਵਾਰ ਮਧੂ ੨ ਮ: ੫)

ਖਿਸੂ. ਭਾ. ਖਿਸੂ. ਸੰ. ਇਸ਼੍ਰਿਕਾ. ਇੰਟ. ਈਟ.

ਖਿੱਖਰੀ. ਸੰ. ਖਿੱਖਰੀ. ਸੰਗਤ—ਨੁਮਤੀ। ੨ ਸੰਗਤ—ਕਾਲੀ ਦੇਵੀ, ਜਿਸ ਦੇ ਆਸਪਾਸ ਨੁਮਤੀਆਂ ਹਨ.

ਖਿੰਗ. ਭਾ. ਖਿੰਗ. ਸੰਗਤ—ਨੁਕਾਰਾ ਘੋੜਾ. ਉਹ ਘੋੜਾ ਜਿਸ ਦਾ ਮੂੰਹ ਅਤੇ ਚਾਬੇ ਸੁੰਮ ਕੁਲਾਈ ਫਸਕ ਨਾਲ ਚਿੱਟੇ ਹੋਣ. "ਤਦ ਖਿੰਗ ਨਿਜੁੰਗ ਨਚਾਇਆ." (ਚੰਡੀ ੩) ੨ ਘੋੜਾ. ਅਸ਼. "ਦੁਹੂੰ ਓਰ ਤੇ ਖਿੰਗ ਖੜੀ ਨਚਾਏ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧੨੦) ੩ ਸੰ. ਖਿੰਗ—ਮਿੰਗ. ਵਿ—ਭਗਵਾਨ, ਦਿਲੇਰ। ੪ ਖਿੰਗਚਾਰੀ.

ਖਿੰਗਰ } ਸੰਗਤ—ਖੰਘਰ. ਆਵੇ ਦੀ ਆਂਧ ਨਾਲ ਬਹੁਤ ਟਿੱਟਾਂ ਦਾ ਖਿੰਘਰ } ਪਘਲਕੇ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਪੰਥਰ ਦੇ ਆਕਾਰ ਦਾ ਡਿੱਟਾ (ਪਿੰਡ)

ਖਿੰਗ. ਸੰਗਤ—ਖੰਘ. ਕਬਿਲ. "ਸੂਤ ਖਿੰਘੇ ਏਕੰਕਾਰੀ." (ਗੁਜ ਅ: ਮ: ੪)

ਖਿੰਗਰਨੀ. ਸੰਗਤ—ਖੰਘਰਾਨ. ਕਸਮਕਸ਼ੀ। ੨ ਪ੍ਰਭਲ ਖਿੰਗ. "ਐਸੀ ਮਾਧੇ ਖਿੰਗਰਨੀ." (ਫਿਲਾ ਮ: ੫)

ਖਿੰਗਰੀ } ਸੰ. ਕੁਜਰਾ—ਕਿਸਰਾ. ਚਾਉਨ ਅਤੇ ਤਿਲਾਂ ਦਾ ਮਿਲਿਆ ਖਿੰਗਰੀ } ਭੋਜਨ। ੨ ਚਾਵਲ ਮੁੰਗੀ ਅਥਵਾ ਮਾਹਾਂ ਦਾ ਮਿਲਿਆ ਅੰਨ. ਸੰ. ਖਿੰਗਾ—ਖਿੰਗ। ੩ ਹੁਣ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਦੋ ਤਿੰਨ ਖਾਣ ਵਾਲੇ ਪਦਾਰਥ ਇਕੱਠੇ ਕਰਨ ਦੇ ਅਰਥ ਵਿੱਚ ਵਰਤੀਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਕਈ ਵਸਤੂਆਂ ਦੇ ਮਿਲਾਪ ਦਾ ਬੋਧਕ ਵੀ ਹੈ.

ਖਿੰਘਿ. ਦੇਖੋ, ਖਿੰਗ। ੨ ਖਿੰਗਕੇ.

ਖਿੰਘੋਤਾਣ. ਸੰਗਤ—ਖੰਘਰਾਨ. ਕਸਮਕਸ਼ੀ. ਹਨ ਦੀ ਖਿੰਘ.

ਖਿੰਘੋਤਾਣਿ. ਖੰਘਰਾਨ ਮੇ. ਕਸਮਕਸ਼ੀ ਨਾਲ. "ਖਿੰਘੋਤਾਣਿ ਵਿਗੁਚੀਐ." (ਸੁਹੀ ਅ: ਮ: ੧)

ਖਿੰਜ. ਸੰਗਤ—ਖੰਘ. ਕਸਮਊ। ੨ ਉਹ ਰੱਸੀ ਅਥਵਾ ਬੱਧਰੀ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਖਿੰਝ ਪਾਈ ਜਾਵੇ। ੩ ਹਨ ਦੀ ਖਿੰਝ.

ਖਿੰਜਣਾ. ਫਿ—ਖੰਝਨਾ. "ਕਰੀਬਾਂ ਉਪਰਿ ਜਿ ਖਿੰਜੇ ਦਾਤੀ." (ਕਉ ਮ: ੫) ਜੋ ਕਰੀਬਾਂ ਉੱਪਰ ਮਲਦਊ ਦਿਖਾਉਣ ਲਈ ਦਾਤੀ ਪੁਰ ਹੱਥ ਫੇਰਦਾ ਹੈ.

ਖਿਜਮਤ ਅਥਵਾ ਖਿਜਮਤਿ. ਅ. ਖਿਜਮਤ. ਸੰਗਤ—ਜੇਵਾ ੨ ਚਕਰੀ. "ਖਿਜਮਤਿ ਕਰੀ ਜਨ ਬੰਦਾ ਤੇਰਾ." (ਮਧੂ ਮ: ੧) ਖਿਜਮਤਗਾਰ ਅਥਵਾ ਖਿਜਮਤਦਾਰ. ਭਾ. ਖਿਜਮਤਗਾਰ. ਖਿਜਮਤਗੁਜਾਰ. ਖਿਜਮਤ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਜੇਵਕ. ਟਹਨੁਆ "ਹਉ ਬੰਦੀ ਪ੍ਰਿਯ ਖਿਜਮਤਦਾਰ." (ਆਸਾ ਮ: ੫)

ਖਿਜਮਤਿ. ਦੇਖੋ, ਖਿਜਮਤ.

ਖਿਜਮਤੀ. ਦੇਖੋ, ਖਿਜਮਤੀ.

ਖਿਜਰ. ਅ. ਖਿਜਰ. ਵਿ—ਹਰਿਤ. ਰਚਾ. ਸਬਜ਼। ੨ ਸੰਗਤ—ਸਬਜ਼ੀ ਦਾ ਦੇਵਤਾ. ਵਰੁਣ। ੩ ਮੁਸਲਮਾਨੀ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਨਬੀ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਨੂਹ ਦੀ ਵੰਸ਼ ਦਾ ਮੰਨਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਮੂਸਾ ਦਾ ਸਮਕਾਲੀ ਦੱਸਿਆ ਹੈ. "ਮਾ ਆਰਜੂਏ ਖਿਜਰੋ ਮਸੀਹਾਨਮੇ ਕੁਨੇਮ." (ਦੀਗੋ) ਖਿਜਰਖਾਨ. ਦੇਖੋ, ਖੁਜਰ ਮਰਦੂਦ.

ਖਿਜਰਾਬਾਦ. ਦੇਖੋ, ਚਤੋਤ.

ਖਿਜਾਂ. ਭਾ. ਖਿਜਾਂ. ਸੰਗਤ—ਸਿਸਿਰ. ਪਤਥਾਤ ਦਾ ਮੌਸਮ. ਪਤਥਾਤ. ਦੇਖੋ, ਖਟਰਿਤੁ.

ਖਿਜਾਬ. ਅ. ਖਿਜਾਬ. ਦੇਖੋ, ਕਲਾਣ ੩ ਅਤੇ ਕਾਨਿਆ ੨.

ਖਿਜਾਲਤ. ਅ. ਖਿਜਾਲਤ. ਸੰਗਤ—ਨੱਜਾ. ਸ਼ਰਮ. "ਦਵੀਦ ਪੁਰ ਖਿਜਾਲਤ." (ਸਲੋਹ) ਸ਼ਰਮਿੰਦਾ ਹੋ ਕੇ ਨੱਠਾ.

ਖਿਜੋਤਾਣ } ਦੇਖੋ, ਖਿੰਘੋਤਾਣ ਅਤੇ ਖਿੰਘੋਤਾਣਿ "ਖਿੰਘੋਤਾਣ ਕਰੋ ਖਿੰਘੋਤਾਣਿ } ਭੇਤਾਲੇ." (ਭਾਬੂ) "ਨਹਿ ਖਿੰਘੋਤਾਣਾ." (ਵਾਰ ਖਿੰਘੋਤਾਣ } ਮਧੂ ੨, ਮ: ੫)

ਖਿਡ. ਸੰਗਤ—ਖੇਦ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਚਿਤ੍ਰ. ਰੋਸ. ਇਸ ਦਾ ਮੂਲ ਖਿਦ ਧਾ ਹੈ.

ਖਿਡਣਾ. ਫਿ—ਚਿਤ੍ਰਨਾ. ਫੁੱਧ ਕਰਨਾ.

ਖਿਡਣਾ. ਫਿ—ਕੀਟ ਹੋਣਾ. ਖਿਖਰਣਾ. ਫੈਲਣਾ. "ਬਹੁਤੇ ਰਾਹ ਮਨ ਕੀ ਮਤੀ ਖਿਡੀਆ." (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਮਾਭ)

ਖਿਡਾਰ } ਵਿ—ਖੇਡਣ ਵਾਲਾ. ਖਿਲਾਰੀ. "ਜਤੋਂ ਪਤੰਗ ਹੈ ਭੋਰ ਖਿਡਾਰੀ } ਅਧੀਨ। ਚਰੇ ਖਿਡਾਰ ਕਰਖ ਤਬ ਨੀਨਾ." (ਨਾਪੁ)

ਖਿਣ. ਸੰ. ਭੜ. ਸੰਗਤ—ਲਮਹਾ. ਲਹਜਾ. ਪਲ. ਖਿਨ.

ਖਿਣਡੀਗਰ. ਦੇਖੋ, ਕਟਭੰਗਰ.

ਖਿਣੇ. ਕਟਮਾਤੁ ਮੇ. ਖਿਨ ਵਿੱਚ. "ਦਰਬਿ ਭਰੇ ਭੰਡਾਰ ਰੀਤੇ ਇਕ ਖਿਣੇ." (ਮ: ੧. ਵਾਰ ਮਾਭ)

ਖਿਡ. ਦੇਖੋ, ਖਿਤਿ.

ਖਿਤਸਤ੍ਰਾ. ਦੇਖੋ, ਪੈਂਤੀਸ ਔਖਰੀ ੨.

ਖਿਤਾਬ. ਦੇਖੋ, ਖਤਾਬ.

ਖਿਤਿ. ਸੰ. ਖਿਤਿ. ਸੰਗਤ—ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ, ਜਿਸ ਦੇ ਆਧਾਰ ਸਭ ਕਿ (ਚਹਿੰਦੇ) ਹਨ। ੨ ਨਿਵਾਸ. ਰਹਾਇਸ਼.

ਖਿਤਿਪਤਿ } ਖਿਤਿ (ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ) ਦਾ ਸ਼ਾਮੀ. ਰੂਪਤਿ. ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਖਿਤਿਪਾਲ } ਪਾਲਣ ਵਾਲਾ ਅਤੇ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਦਾ ਰਜਾ. ਬਾਦਸ਼ਾਹ। ਖਿਤਿਰਾਇ } ੨ ਜਿਮੀਦਾਰ.

ਖਿੰਬ } ਸੰ. ਕਥਾ. ਸੰਗਤਾ—ਕੋਈ. ਕੁੰਦਤ। ੨ ਨੀਰਾਂ ਦਾ
ਖਿੰਬਤ } ਰੋਲਾ। ੩ ਕੱਚੀ ਕੰਧ। ੪ ਭਾਵ—ਦੇਹ. ਸਰੀਰ.

ਖਿੰਬਤਿ. ਖਿੰਬਾ ਨੂੰ. "ਖਿੰਬਤਿ ਮੇਖਾ ਅਗਲੀਆਂ ਸਿੰਦੂ ਨ ਕਾਈ
ਮੇਖ." (ਸ. ਫਰੀਦ) ਦੇਹ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਤੋਪੇ ਨਾਤੀਆਂ ਦੇ ਹਨ. ਪਰ
ਜਿੰਦ ਦੀ ਰੋਕ ਦਾ ਕੋਈ ਯਤਨ ਨਹੀਂ.

ਖਿੰਬਾ. ਕੰਧ. ਕੋਈ. "ਜੇਹੁ ਨ ਖਿੰਬਾ ਜੇਹੁ ਨ ਭੰਡੈ." (ਸੁਹੀ ਮ:
੧) ੨ ਦੇਹ. ਸਰੀਰ. "ਖਿੰਬਾ ਜਲਿ ਕੁਇਲਾ ਭਈ." (ਸ. ਕਬੀਰ)

ਖਿਦ. ਸੰ. ਖਿਦ. ਧਾ—ਵੱਖ ਦੇਣਾ, ਭੈ ਦਿਖਾਉਣਾ, ਖਬਰਾਉਣਾ.

ਖਿਦਮਤ } ਦੇਖੋ, ਖਿਜਮਤ ਅਤੇ ਖਿਜਮਤਦਾਰ.

ਖਿਦਮਤੀ. ਭਾ. ਸੰਗਤਾ—ਭੋਭਾ. ਪੇਸ਼ਕਸ਼. ਨਜਰਾਨਾ। ੨ ਭਾਵ—
ਹੱਥ ਮੂੰਹ ਧੋਣ ਦਾ ਚੌਤੇ ਮੂੰਹ ਦਾ ਭਾਂਡਾ ਸਿਹਲਾਬਚੀ. ਹੁੰਕਾ ਪੀਣ
ਵਾਲੇ ਇਸ ਨੂੰ ਚਿਲਮਚੀ ਭੀ ਆਖਦੇ ਹਨ, ਕਿਉਂਕਿ ਚਿਲਮ ਦੀ
ਸੁਆਹ ਨੂੰ ਇਹ ਚੁਗ ਲੈਂਦੀ ਹੈ. ਚਿਲਮਚੀ.

ਖਿਦਰ. ਸੰ. ਖਿਦਰ. ਵਿ—ਈਨ. ਕੰਗਾਲ। ੨ ਤਪਸਵੀ. ਤਪੀਆ।
੩ ਸੰਗਤਾ—ਚੰਦਮਾ। ੪ ਆ. ਖਦਰ. ਖਰਖਾ। ੫ ਸੁਸਤੀ. ਆਲਸ।
੬ ਨਿੰਦਾ. ਨੀਂਦ.

ਖਿਦਰਾਣਾ } ਖਿਦਰਾਯਨ. ਖਿਦਰ (ਤਪਸ਼ੀ) ਅਯਨ (ਘਰ).
ਖਿਦਰਾਨਾ } ਤਪੀਏ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਨਿਵਾਸਅਸਥਾਨ। ੨ ਦੇਖੋ,
ਮੁਬਤਸਰ.

ਖਿਦਰਾਬਾਦ. ਰਾਣੀ ਦੇ ਰਾਇਪੁਰ ਤੋਂ ਆਨੰਦਪੁਰ ਨੂੰ ਜਾਂਦੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ
ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਇੱਕ ਵਾਰ ਇੱਥੇ ਖਿਰਾਜੇ ਹਨ. ਇਹ
ਨਗਰ ਜਿਲਾ ਅੰਬਾਲਾ, ਤਸੀਲ ਖਰਤ ਵਿੱਚ ਹੈ. ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਬਣਿਆ
ਹੋਇਆ ਹੈ, ਪੁਜਾਰੀ ਸਿੰਘ ਹੈ. ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਇਸ ਕੋਲ
ਦਸਮੇਸ਼ ਦਾ ਇੱਕ ਜੰਗ ਹੋਣਾ ਭੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ.

"ਰੋਪਰ ਨਿਕਟ ਅਹੈ ਪੁਰ ਐਰ।

ਖਿਦਰਾਬਾਦ ਵਸੈ ਤਿਸ ਠੋਰ।

ਤਿਸ ਹੀ ਇਸਿ ਦਲ ਕਯੋ ਪਲਾਈ।

ਜਾਹਿ ਖਾਲਸਾ ਪੀਠ ਦਬਾਈ।"

(ਗੁਪਤ)

ਖਿਦਰ. ਦੇਖੋ, ਖਿਦਰ.

ਖਿੰਧਰਾ } ਦੇਖੋ, ਖਿੰਬਤ ਅਤੇ ਖਿੰਬਾ. "ਸੁਨ ਦੋਨਹੂ ਖਿੰਧਰੇ ਤਨ
ਖਿੰਧਰਾ } ਧਾਰੇ." (ਗੁਪਤ) "ਮਲੁ ਜੁਟੀ ਭਰਿਆ ਨੀਲਾ ਕਾਲਾ

ਖਿੰਧੋਲਤਾ } ਖਿੰਧੋਲਤਾ ਤਿਨਿ ਵੇਮੁਖਿ ਵੇਮੁਖੇ ਨੋ ਪਾਇਆ." (ਮ:
ਖਿੰਧੋਲਾ } ੪ ਵਾਰ ਕਹਿ ੧) ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਕਥਾਨੀ ਦਸਦੇ ਹਨ ਕਿ

ਖਿੰਧੋਲੀ } ਮੁਗ਼ਲਰਾਜ ਸਮੇਂ ਸਿਆਹ ਰੰਗ ਦੇ ਚੋਲੇ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿੱਚ
ਪੰਚਾਇਤੀ ਧਰਮਸਾਲ ਵਿੱਚ ਰੱਖੇ ਹੁੰਦੇ ਸਨ. ਜੋ ਹਾਕਮ ਘਾਸ, ਕ੍ਰਿਸ਼ੇ
ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸ਼ਕਾਇਤ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ, ਉਹ ਚੋਲਾ ਪਹਿਨਕੇ ਜਾਂਦਾ,
ਜਿਸ ਤੋਂ ਹਾਕਿਮ ਉਸ ਦੇ ਲਿਬਾਸ ਤੋਂ ਹੀ ਭਾਵ ਸਮਝ ਲੈਂਦਾ. ਇਹ
ਬਹੁਰਿਆਂ ਕਰਕੇ ਵਰਤੇ ਜਾਣ ਕਾਰਣ ਮੇਲੇ ਅਤੇ ਜੁੱਥਾਂ ਨਾਲ ਭਰੇ

ਹੋਇਆ ਕਰਦੇ ਸਨ.

ਇਸ ਤੁੱਕ ਵਿੱਚ ਇਹ ਪ੍ਰਸੰਗ ਹੈ ਕਿ ਵਿਮੁਖ (ਬੇਮੁਖ) ਮਰਵਾਹੇ
ਖਤੀਆਂ ਨੇ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਦੀ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਪਾਸ ਸ਼ਕਾਇਤ
ਕਰਾਉਣ ਲਈ ਵਿਮੁਖ ਅਤੇ ਫਕੀਰ ਦੇ ਕਲੇ ਖਿੰਧੋਲਾ ਪਵਾਇਆ.

ਖਿਨ. ਕਣ. ਦੇਖੋ, ਖਿਣ. "ਖਿਨ ਪਲ ਨਾਮ ਰਿਦੇ ਵਸੈ ਭਾਈ." (ਜੋਰ ਆ: ਮ: ੧)

ਖਿੰਨ. ਸੰ. ਖਿੰਨ. ਵਿ—ਖੇਦ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ. ਅਪ੍ਰਸੰਨ.

"ਬਦਨ ਖਿੰਨ ਦੁਤਿ ਨਹੀਂ ਉਦੇਤੇ" (ਗੁਪਤ) ੨ ਉਦਾਸ। ੩ ਦੀਨ.

ਖਿਨਭੰਗਨ } ਖਿਨ ਵਿੱਚ ਨਾਸ ਹੋਣ ਵਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਕਣਭੰਗਰ

ਖਿਨਭੰਗਨਾ } "ਖਿਨਭੰਗਨ ਦੇਹਾਇ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫)

ਖਿਨਭੰਗਰ } "ਖਿਨਭੰਗਨਾ ਕੈ ਮਾਨਿ ਮਾਤੇ" (ਆਸਾ ਮ: ੫)

ਖਿਨਵਾਰ. ਕਣਮਾਤ੍ਰ ਮੇਂ. ਪਲ ਵਿੱਚ. "ਬਿਨਸਜਾਇ ਖਿਨਵਾਰ." (ਸਵਾ ਮ: ੩)

ਖਿਨਾਰੂ. ਕਣਮਾਤ੍ਰ ਮੇਂ. ਪਲਤਰ ਵਿੱਚ. "ਦੁਖ ਦਰਦ ਤਿਹ ਮਿਟਹਿ

ਖਿਨਾਰੂ." (ਬਾਵਨ)

ਖਿਨਿ. ਕਣ (ਖਿਣ) ਵਿੱਚ.

ਖਿਨੀ. ਕਣਮਾਤ੍ਰ. ਪਲਤਰ. "ਰਹਨੁ ਨ ਜਾਇ ਖਿਨੀ" (ਬਿਲਾ ਮ:
੫)

ਖਿਨੁ. ਦੇਖੋ, ਖਿਣ. "ਖਿਨੁ ਖਿਨੁ ਨਾਮੁ ਸਮਾਲੀਐ." (ਸੁੀ ਮ:
੩)

ਖਿਨੁਆ. ਕਣਮਾਤ੍ਰ. ਪਲਤਰ. "ਆਪਨ ਰਾਮ ਨ ਚੀਨੋ ਖਿਨੁਆ." (ਟੋਭੀ ਮ: ੫)

ਖਿਪ. ਦੇਖੋ, ਖਿਪ। ੨ ਵਿ—ਭਿਪੁ. ਭੈੜਿਆ ਹੋਇਆ. "ਰਿਪੁਖਿਪ

ਬਹੁਰ ਉਚਾਰ." (ਸਨਾਮ) ਵੈਰੀ ਕਰਕੇ ਭੈੜੀ ਹੋਈ ਵਾਸੀ। ੩ ਦੇਖੋ,
ਖਿੱਪ। ੪ ਦੇਖੋ, ਭਿਪੁ.

ਖਿਪਣਕ. ਦੇਖੋ, ਕਪਣਕ.

ਖਿਪਣੀ. ਵਿ—ਕੋਪਣ (ਜੁੱਟਣ) ਵਾਲੀ. ਭੈੜਵਾਲੀ. "ਰਿਪਣੀ

ਆਇ ਉਚਾਰਕੈ ਖਿਪਣੀ ਬਹੁਰ ਬਖਾਨ। ਨਾਮ ਰੂਪਕ ਕੇ ਹੋਤ ਹੈ

ਲੀਜਹੁ ਸਮਝ ਸੁਜਾਨ." (ਸਨਾਮ) ਵੈਰੀ ਦੀ ਸੈਨਾ ਨੂੰ ਜੁੱਟਣ ਵਾਲੀ

ਬੰਦੂਕ.

ਖਿੱਪ. ਸੰਗਤਾ—ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਘਾਸ. ਪਿੰਡਾਂ ਵਿੱਚ ਇਸ ਨੂੰ

ਮਕਾਨ ਦੀ ਛੱਤ ਪਾਉਣ ਵੇਲੇ ਕਤੀਆਂ ਉੱਪਰ ਪਾਕੇ ਮਿੱਟੀ ਵਿਛਾਉਂਦੇ

ਹਨ.

ਖਿਪੁ. ਦੇਖੋ, ਭਿਪੁ ਅਤੇ ਭਿਪੁ.

ਖਿੰਡਤ. ਆ. ਸੰਗਤਾ—ਹੋਲਾਪਨ. ਹੋਲੋਤਣ। ੨ ਬਚਮਿੰਦਗੀ.

ਖਿਮ. ਦੇਖੋ, ਖਿਮਾ. "ਕਾਪਤੁ ਪਹਿਰੇ ਖਿਮ ਕਾ." (ਮ: ੪ ਵਾਰ

ਜੋਰ) ਖਿਮ (ਕਮਾ) ਦਾ ਲਿਬਾਸ ਪਹਿਨੇ.

ਖਿਮਕਣਾ. ਫਿ—ਕਣਪੁਭਾ (ਬਿਜਲੀ) ਦਾ ਚਮਕਣਾ. ਲਿਜਕਣਾ.

"ਖਿਮੀ ਦਾਮਿਲੀ ਜਾਨੁ ਭਾਦੋਂ ਮਠਾਰੀ." (ਚੰਡੀ ੨)

ਖਿਮਾ. ਸੰ. ਕਮਾ. ਸੰਗਤਾ—ਵੱਖ ਸੁਖ ਸਹਾਰਨ ਵਾਲੀ ਚਿੰਤ ਦੀ

ਵਿੱਤਿ. ਸਮਾਈ. ਬੁਰਦਬਾਰੀ ' "ਖਿਮਾ ਵਿਰੂਣੇ ਖਪਿਕਣੇ." (ਓਅੰਕਾਰ) ੨ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ. ਭੂਮਿ. ਜਮੀਨ.
 ਖਿਮੀ. ਦੇਖੋ, ਖਿਮਕਣਾ। ੨ ਸੰ. ਭਾਮੀ. ਵਿ—ਖਿਮਾ ਵਾਲਾ. ਸਹਨਸੀਨ. ਬੁਰਦਬਾਰ. ਸਮਾਈ ਵਾਲਾ.
 ਖਿਮਾਲ. ਦੇਖੋ, ਖਿਆਲ। ੨ ਅ. ੫ ਮੱਧਲ. ਬੇਲ (ਖੋੜੇ) ਉੱਪਰ ਚੜ੍ਹਨ ਵਾਲਾ. ਘੋੜਚੜਾ. "ਹਨੜੇ ਏਕ ਖਾਨੇ ਖਿਮਾਲੇ ਖਤੰਗ." (ਰਿਚਿਤੁ)
 ਖਿਰ. ਸੰ. ਭਰ. ਵਿ—ਨਾਸ ਹੋਣ ਵਾਲਾ. "ਏ ਅਖਰ ਖਿਰਿਜਾਹਿਕੇ." (ਕਹਿ ਬਾਵਨ ਕਬੀਰ) ੨ ਦੇਖੋ, ਖਿਤਨਾ। ੩ ਭਾ. ੩ ਮਿਰ. ਸੰਗਤ—ਖੁਸ਼ੀ. ਆਨੰਦ.
 ਖਿਰਕਾ. ਦੇਖੋ, ਖਿਲਕਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਖਿਤਕਾ.
 ਖਿਰਕੀ. ਦੇਖੋ, ਖਿਤਕੀ.
 ਖਿਰਖਿਰ. ਅਨੁ. ਅੰਟਹਾਸ. ਖਿਤ ਖਿਤ ਧੁਨਿ. "ਕਦਨੈ ਬਿਨੁ ਖਿਰ ਖਿਰ ਹਾਸਤਾ." (ਕਸੰ ਕਬੀਰ) ਮਨ, ਬਿਨਾ ਮੁਖ ਅੰਟਹਾਸ ਕਰਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਜੋਇ ਖਸਮ.
 ਖਿਰਣ } ਦੇਖੋ, ਖਰਣਾ.
 ਖਿਰਣਾ }
 ਖਿਰਣੀ. ਸੰ. ਭੀਰਣੀ. ਸੰਗਤ—ਮੇਲਸਰੀ ਦੀ ਕਿਸਮ ਦਾ ਇੱਕ ਭੀਰ (ਚੁੱਪ) ਵਾਰ ਖਿਰਣ, ਜੋ ਕੰਦ ਅਤੇ ਉਮਰ ਵਿੱਚ ਵਡਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਦੇ ਵਲ ਨਿਮੋਲੀ ਦੀ ਲਕਲ ਦੇ ਬਹੁਤ ਮਿਣੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ. ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਤਾਸੀਰ ਗਰਮ ਤਰ ਹੈ. L. Mimusops Elengi (ਅਕਵਾ—Kauki).
 ਖਿਰਤ. ਸੰ. ਭਰਿਤ. ਵਿ—ਟਪਕਿਆ ਹੋਇਆ। ੨ ਨਾਸ ਹੋਇਆ। ੩ ਚਤਿਆ। ੪ ਪਤਿਤ. "ਖਖਾ, ਖਿਰਤ ਖਪਤ ਕਦੇ ਕੋਤੇ." (ਕਹਿ ਬਾਵਨ ਕਬੀਰ)
 ਖਿਰਦ. ਭਾ. ੫ ਸੰਗਤ—ਦਾਨਾਈ. ਚੜ੍ਹਾਈ.
 ਖਿਰਨਾ. ਕ੍ਰਿ—ਖਿਲਨਾ. ਖਿਤਨਾ. ਪ੍ਰਭੂਲਿਤ ਹੋਣਾ। ੨ ਕਰਣ. ਟਪਕਣਾ. ਚੁਣਿਣਾ। ੩ ਖਿਸਕਣਾ। ੪ ਬੋਤਾ ਬੋਤਾ ਕੁਰਕੇ ਖੇ ਹੋ ਜਾਣਾ।
 ਖਿਰਨੀ. ਦੇਖੋ, ਖਿਰਣੀ.
 ਖਿਰਦਤ. ਅ. ੫ ਖੁਰਦਤ. ਸੰਗਤ—ਰੋਚਕ ਕਹਾਣੀ. ਦਿਲ ਖੁਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਕਥਾ.
 ਖਿਰਮਨ. ਭਾ. ੫ ਸੰਗਤ—ਅਨਾਜ ਦਾ ਪਿਛਾ ੨ ਅੰਨ ਦਾ ਢੇਰ.
 ਖਿਰਾਜ. ਦੇਖੋ, ਖਰਾਜ. "ਖਿਰਾਜ ਨਾ ਮਾਲ." (ਕਹਿ ਰਵਿਦਾਸ) "ਗਨੀਮੁਲ ਖਿਰਾਜ ਹੈ." (ਜਾਪੁ)
 ਖਿਰਾਮਦ. ਭਾ. ੫ ਸੁੰਦਰ ਚਾਲ ਚਲਦਾ ਹੈ. ਸੋਹਣੀ ਚਾਲ ਚਲੇ, ਚਲੇਗਾ. ਦੇਖੋ, ਖਿਰਾਮੀਦਨ.
 ਖਿਰਾਮੀ. ਭਾ. ੫ ਸੁੰਦਰ ਚਾਲ ਚਲਦਾ ਹੋਇਆ. ਲਟਕ ਨਾਲ
 "ਜਸਾ ਖਸੰ ਜਸਾ ਖਸਾ ਜਸਾ ਖਸਾ ਕੇਵਾ:
 ਜਸਾ ਖੁਲਾਸ" (ਮਹਾਬਾਰਤ ਵਨ ਪਰਵ ਅ: ੯)

ਫਲਦਾ ਹੋਇਆ. ਦੇਖੋ, ਖਿਰਾਮੀਦਨ.
 ਖਿਰਾਮੀਦਨ. ਭਾ. ੫ ਕ੍ਰਿ—ਸੁੰਦਰ ਚਾਲ ਚਲਨਾ. ਬਾਕੀ ਗਤਿ ਨਾਲ ਚਲਣਾ.
 ਖਿਰਿ. ਦੇਖੋ, ਖਿਤ। ੨ ਕਰਕੇ. ਨਾਸ ਹੋਕੇ। ੩ ਖਿਤ (ਪ੍ਰਭੂਲਿਤ ਹੋ) ਕੇ। ੪ ਖਿਸਕਕੇ. ਟਲਕੇ.
 ਖਿਲ. ਸੰ. ਚਿਨ੍. ਧਾ—ਬੁਕਣਾ—ਬੀਨਨਾ—ਦਾਣੇ ਚੁਗਣੇ। ੨ ਸੰ. ਵਿ—ਬਾਕੀ. ਸ਼ੇਸ। ੩ ਦੇਖੋ, ਖਿਲਨਾ। ੪ ਅ. ੫ ਮੱਧਲ. ਸੰਗਤ—ਕਰੋਹ. ਜਮਾਤ। ੫ ਮਾਨਦਾਨ. ਦੇਖੋ, ਖਿਲਖਾਨਾ। ੬ ਦੇਖੋ, ਖਿੱਲ। ੭ ਅਖਿਲ (ਤਮਾਮ) ਦਾ ਸੰਖੇਪ ਭੀ ਖਿਲ ਹੈ.
 ਖਿਲਚੁਨਾ. ਸੰਗਤ—ਉਹ ਵਸਤੂ ਜਿਸ ਨਾਲ ਖੇਡਿਆ ਜਾਵੇ. ਖਿਡੋਣਾ. ਖਿਲੋਣਾ. "ਲੋਕਨ ਰਾਮ ਖਿਲਚੁਨਾ ਜਾਨਾ." (ਭੈਰ ਕਬੀਰ)
 ਖਿਲਸ. ਅ. ੫ ਖਿਲਸ. ਸੰਗਤ—ਸੱਚਾ ਮਿਤ੍ਰ। ੨ ਵਿ—ਸੁੰਦਰ. ਮਨੋਹਰ.
 ਖਿਲਕ. ਅ. ੫ ਖਲਕ. ਸੰਗਤ—ਚੋਲਾ. ਪੈਰਾਹਨ. "ਤਿਹ ਭਿਨ ਖਿਲਕ ਅਕਾਸ ਤੇ ਉਤਰੇ ਕੁਹ ਚਿਕ ਆਇ." (ਨਾਪੁ) ੨ ਪਾਟੀ ਹੋਈ ਕੋਟਤੀ.
 ਖਿਲਕਤ. ਅ. ੫ ਖਲਕਤ. ਸੰਗਤ—ਸ਼ਿਸ਼ੂ. ਦੁਨੀਆਂ। ੨ ਉਤਪੱਤੀ. ਪੈਦਾਯੋਗ.
 ਖਿਲਕਾ. ਦੇਖੋ, ਖਿਲਕ.
 ਖਿਲਖਾਨਾ. ਅ. ੫ ਖਲਖਾਨਾ. ਕੁਲ ਅਤੇ ਘਰ. "ਖਿਲਖਾਨਾ ਬਿਰਾਦਰ ਹਮੁ ਜੰਜਾਲਾ." (ਮਾਧੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫) ੨ ਦੇਖੋ, ਖੇਲ ੨, ੩, ੪ ਅਤੇ ਖੇਲਖਾਨਾ.
 ਖਿਲਸੀ. ਦੇਖੋ, ਖਲਸੀ.
 ਖਿਲਤ. ਖੇਲਦਾ ਹੋਇਆ. ਖੇਲਤ "ਖਿਲਤ ਅਖੇਟਕ ਟਿਹਰਾਂ ਆਯੇ." (ਚਰਿਤੁ ੧੦੩) ੨ ਅ. ੫ ਖਿਲਅਤ. ਸੰਗਤ—ਸ਼ਰੀਰ ਉੱਤੇ ਉਤਾਰਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਪੁਰਾਣੇ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਆਪਣੇ ਜਿਸਮ ਤੋਂ ਵਸਤੂ ਉਤਾਰਕੇ ਫਸਤ ਦਿੰਦੇ ਸਨ, ਇਸ ਤੋਂ ਖਿਲਤ ਦਾ ਅਰਥ ਸਨਮਾਨ ਦੀ ਪੋਸ਼ਾਕ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ੩ ਲਿਬਾਸ. ਪੋਸ਼ਾਕ। ੪ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਵੱਲੋਂ ਮਿਲੀ ਪੋਸ਼ਾਕ, ਜੋ ਸਨਮਾਨ ਦਾ ਚਿੰਨ੍ਹ ਹੈ। ੫ ਅ. ੫ ਖਿਲਤ. ਮਿਲੀ ਹੋਈ ਵਸਤੂ। ੬ ਸ਼ਰੀਰ ਵਿੱਚ ਮਿਲੇ ਹੋਏ ਤਕ—ਵਾਤ, ਪਿੱਤ, ਕਫ. ਯੂਨਾਨੀ ਹਿਕਮਤ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਚਾਰ ਖਿਲਤ ਮੰਨੇ ਹਨ ਖੂਨ ੧, ਲਹੂ, ਸਫ਼ਰਾ ੨, ਪਿੱਤ, ਬਲਗਮ ੩, ਕਫ, ਸੈਦਾ ੪, ਲਹੂ ਪਿੱਤ ਅਤੇ ਕਫ ਦੇ ਜਲਜਾਣ ਤੋਂ ਜੋ ਸਿਆਹ ਮਾਦਾ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਸੈਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਨੂੰ ਬਾਦੀ (ਵਾਤ) ਸਮਝੇ.
 ਖਿਲਤਾ. ਅ. ੫ ਖਿਲਕਾ. ਸੰਗਤ—ਫਕੀਰੀ ਚੋਲਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਖਰੀਤਾ.
 ਖਿਲਨਾ. ਕ੍ਰਿ—ਖਿਤਨਾ. ਪ੍ਰਭੂਲਿਤ ਹੋਣਾ। ੨ ਸੰਗਤ—ਤਿੱਖੀ ਨੌਕ ਦਾ ਇੱਕ ਨਿਯਮਿਤਾਰ ਸੰਦ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਗੋਡੀ ਕਰੀਦੀ ਹੈ ਇਹ ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਪਹਾੜ ਵਿੱਚ ਵਰਤੀਦਾ ਹੈ। ੩ ਦੇਖੋ, ਖੇਲਨਾ.
 ਖਿਲਵਤ. ਅ. ੫ ਖਲਵਤ. ਸੰਗਤ—ਏਕਾਂਤ. ਤਨਹਾਈ. ਇਕੱਲ.

ਖਿਲਵਾਰ. ਵਿ—ਖਿਲਾਰੀ. ਖੇਡਣ ਵਾਲਾ. “ਖੇਲ ਬਸੰਤ ਬਡੇ
ਖਿਲਵਾਰ.” (ਚਰਿਤ੍ਰ ੫੨)

ਖਿਲਾ. ਵਿ—ਖਿਲਿਆ. ਵਿਕਸਿਤ. ਪ੍ਰਫੁੱਲਿਤ। ੨ ਖੇਲਿਆ.
ਖੇਡਿਆ. “ਹਰਿ ਖੇਲ ਸਭਿ ਖਿਲਾ.” (ਮ: ੪ ਵਾਰ ਕਉ ੧)

ਖਿਲਾਉਣਾ. ਕ੍ਰਿ—ਖੇਲਾਨਾ. ਖਿਡਾਉਣਾ। ੨ ਖਵਾਉਣਾ. ਫਕਾਉਣਾ.

ਖਿਲਾਣ. ਵਿ—ਖੇਲਨੇ ਵਾਲਾ. ਖਿਲਾਰੀ. “ਬੀਰ ਚਲਾਕ ਖੇਲ
ਖਿਲਾਣ.” (ਵਿਚਿਤ੍ਰ)

ਖਿਲਾਡ. ਅ. ۱۰۰ ਵਿ—ਵਿਰੁੱਧ. ਉਲਟਾ। ੨ ਸੰਗਤ—ਭਗਤ।
੩ ਅਨਯਾ. ਭੂਠ. “ਨ ਖਿਲਾਡ ਹੁਭ ਸੰਗ ਕਾਉਂ.” (ਨਾਪ੍ਰ)

ਖਿਲਾਵਤ. ਅ. ۱۰۰ ਸੰਗਤ—ਖਲੀਫਾ ਦੀ ਪਦਵੀ। ੨ ਖਲੀਫਾ ਦਾ
ਕੰਮ. ਦੇਖੋ, ਖਲੀਫਾ.

ਖਿਲਾਉਣਾ. ਕ੍ਰਿ—ਵਿਖੇਰਣਾ. ਖਿਡਾਉਣਾ। ੨ ਫੇਲਾਉਣਾ.

ਖਿਲਾਰੀ. ਦੇਖੋ, ਖੇਲਾਰੀ.

ਖਿਲਾਵਣਹਾਰ } ਵਿ—ਖੇਡਾਉਣ ਵਾਲਾ. ਖੇਲ ਕਰਾਉਣ ਵਾਲਾ.

ਖਿਲਾਵਣਹਾਰੇ } ਖੇਲਨੇ ਵਾਲਾ.

ਖਿਲਿਆ. ਖਿਤਿਆ. ਪ੍ਰਫੁੱਲਿਤ ਹੋਇਆ. “ਪਰਗਾਸੁ ਭਇਆ
ਕਉਲ ਖਿਲਿਆ.” (ਕਉ ਫੰਤ ਮ: ੫)

ਖਿਲੋਨਾ. ਦੇਖੋ, ਖਿਲਉਨਾ.

ਖਿਲ. ਸੰਗਤ—ਭ੍ਰੰਸਕੇ ਖਿਤੀ ਹੋਈ ਦਾਣਾ ਆਦਿ ਵਸਤੂ। ੨ ਦੇਖੋ,
ਖਿਲ.

ਖਿਲੀ. ਸੰਗਤ—ਹਾਸੀ. ਮਖੋਲ. ਠੱਠਾ। ੨ ਐਸੀ ਕ੍ਰਿਯਾ, ਜਿਸ ਤੋਂ
ਸਾਰੇ ਖਿਤਜਾਣ. ਪ੍ਰਫੁੱਲਿਤ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਚੇਜ਼ਾ.

ਖਿਵਣ. ਕ੍ਰਿ—ਦੇਖੋ, ਖਿਮਕਣਾ. “ਖਿਵੰਤ ਖਿੰਨੁ ਜੁਲਿਕਾ.” (ਕਰਾਨ)
ਚਮਕੰਤ ਵਿਚਰਤ ਚੁਲਾ. ਭਿਸਲੀ ਦੀ ਲਾਟ ਚਮਕਦੀ ਹੈ. “ਸਤਿਗੁਰ
ਕਾ ਖਿਵੇ ਰੰਦੇਆ.” (ਵਾਰ ਰਾਮ ੩)

ਖਿਤਕਾ } ਸੰ. ਯਥਾਕ੍ਰਿਯਾ—ਖਭਾਕ੍ਰਿਯਾ. ਸੰਗਤ—ਤਾਕੀ. ਮੋਰੀ.
ਖਿਤਕੀ } ਦਰੀਬਾ. ਭਾਰੀ. “ਖਿਤਕੀ ਉਪਰਿ ਦਸਵਾਂ ਦੁਆਰ.”
(ਭੀਰ ਕਬੀਰ) ੨ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ ਭੰਡੇਦਾਰ ਕਪਾਟ ਨੂੰ ਭੀ ਖਿਤਕਾ
ਅਤੇ ਖਿਤਕੀ ਆਖਦੇ ਹਨ.

ਖਿਤਖਿਤ. ਦੇਖੋ, ਖਿਰਖਿਰ.

ਖਿਤਨਾ. ਕ੍ਰਿ—ਪ੍ਰਫੁੱਲਿਤ ਹੋਣਾ। ੨ ਪੁਸ਼ਨ ਹੋਣਾ। ੩ ਹੱਸਣਾ.

ਖੀਉ } ਸੰ. ਕੀਰ. ਵਿ—ਮਦਮੰਤ. ਮਤਵਾਲਾ. ਮਖਮੂਰ. ਖੀਦਾ.

ਖੀਓ } “ਉਹੀ ਪੀਓ ਉਹੀ ਖੀਓ.” (ਕਉ ਮ: ੫) ੨ ਸੰ. ਭਯ.
ਨਾਸ਼. “ਸਹਿਜੇ ਬਿਖਿਆ ਭਈ ਖੀਓ.” (ਆਸਾ ਮ: ੫)।

੩ ਭੈਰੋਪੁਰ ਦਾ ਵਸਨੀਕ ਇੱਕ ਭੱਲਾ, ਜੋ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਜੀ ਦਾ ਸੇਵਕ
ਸੀ, “ਖੀਓ ਭੱਲੇ ਕੇ ਤਹਿ ਧਾਮੁ.” (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਖੀਸ. ਸੰਗਤ—ਲੱਜਾ. ਸ਼ਰਮ। ੨ ਚੋਸ. ਫੁੱਸਾ। ੩ ਸੰ. ਚਿਯ—
ਕਿਸ਼ਕ. ਵਿ—ਨਸ਼. “ਅਜ ਕਾਲ ਮੇ ਹੋਤ ਖੀਸ.” (ਗੁਰਿ ੧੦)।

੪ ਸੈਨਦੁਆਰਾ ਵਿੱਚ ਬਹੁਲੀ ਨੂੰ (ਦੁੱਧ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਪਸ਼ੂਆਂ ਦਾ ਸੂਟ
ਪਿਛੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕੱਢਿਆ ਦੁੱਧ, ਜੋ ਕਰਮ ਕਰਣ ਤੋਂ ਖੀਰ ਦੀ ਸ਼ਕਲ

ਦਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ), ਖੀਸ ਸੱਦੀਦਾ ਹੈ. Clostrum

ਖੀਸਾ. ਡਾ ۱۰ ਕੀਸਹ. ਗੀਤਾ. ਸੰਗਤ—ਕੁਤਤੇ ਕੋਟ ਆਦਿਕ ਦੀ
ਜੇਬ (ਗੁੱਥੀ) ੨ ਦੇਖੋ, ਖੀਸ ਕ. “ਸੁਭ ਕਰਮਨ ਕੋ ਕੀਨਸ ਖੀਸਾ.”
(ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਖੀਖਰ. ਦੇਖੋ, ਖੰਘਰ.

ਖੀਚ } ਸੰਗਤ—ਖਿੱਚ. ਖਿੱਚ। ੨ ਹਠ. ਜਿਦ. ਅੜੀ.

ਖੀਚਤਨੀ } ਸੰਗਤ—ਆਪੋਵਿੱਚੀ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਖਿੱਚਣ
ਖੀਚਤਾਨ } ਲਈ ਬਲ ਲਾਉਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਖਿੱਚਾ ਖਿੱਚੀ। ੨ ਕਿਸੇ
ਵਾਕ ਦੇ ਅਣਬਣ ਅਰਥ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਇੱਛਾ ਅਨੁਸਾਰ ਸਿੱਧ ਕਰਨ
ਦਾ ਯਤਨ.

ਖੀਚਰੀ. ਦੇਖੋ, ਖਿਚਰੀ. “ਖੂਬ ਖਾਨਾ ਖੀਚਰੀ” (ਸ. ਕਬੀਰ)

ਖੀਚਾ. ਸੰਗਤ—ਦੇਖੋ, ਖੀਚ। ੨ ਅੰਤਰਾ. ਵਿੱਥ. ਭੇਦ. “ਬੀਰ ਨਾ
ਖੀਚਾ, ਹਰਿ ਤੇਰਾ ਤੂੰ ਮੇਰਾ.” (ਬਿਲਾ ਮ: ੫)

ਖੀਜ. ਸੰਗਤ—ਅਪ੍ਰਸੰਨਤਾ ਨਾਰਾਜਗੀ. ਦੇਖੋ, ਖਿਭ.

ਖੀਜਨਾ. ਕ੍ਰਿ—ਨਾਰਾਜ ਹੋਣਾ. ਖਿਭਣਾ.

ਖੀਭ } ਦੇਖੋ, ਖਿਭ. ਖੀਜ ਅਤੇ ਖੀਜਨਾ. “ਜਿਨ ਕੀ ਚੀਭ ਖੀਭ
ਖੀਭਨਾ } ਬਿਨ ਮੇਘੁ.” (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ ਅਤੇ ਕੋਪ ਅਮੇਘ
(ਸਫਲ) ਹੈ.

ਖੀਣ } ਸੰ. ਕੀਣ. ਵਿ—ਪਤਨਾ. ਦੁਬਲਾ। ੨ ਘਟਿਆ ਹੋਇਆ.

ਖੀਣਾ } ਕਮਜ਼ੋਰ. “ਬਿਰਧੁ ਭਇਆ ਭਨੁ ਖੀਣ.” (ਸੁੀ ਮ: ੧
ਪਹਿਰੇ) ੩ ਨਸ਼. “ਖੀਣ ਪਦਾਰਥ ਘਰ ਕੇ ਹੋਏ.” (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) “ਕਹਿ
ਕਬੀਰ ਕਿਲਰਿਖ ਭਏ ਖੀਣਾ.” (ਪ੍ਰਭਾ)

ਖੀਧ } ਸੰਗਤ—ਭੰਬਾ। ੨ ਜੁੱਲੀ. “ਉਪਰ ਕਉ ਮਾਕਉ ਖੀਧਾ.”
ਖੀਧਾ } (ਸੋਰ ਕਬੀਰ) “ਖੀਧ ਏਕ ਰਾਜਾ ਪਰ ਧਰੀ.” (ਚਰਿਤ੍ਰ
੪੮੩)

ਖੀਨ. ਦੇਖੋ, ਖੀਣ. “ਜਲਹਿ ਬਿਨ ਖੀਨ,” (ਕਉ ਕਬੀਰ) ੨ ਸੰ.
ਕਿਸ਼—ਖਿੰਨ. ਦੁਖੀ. ਵਯਾਚੁਲ. “ਖਾਤ ਪੀਵਤ ਸਵੰਤ ਸੁਖੀਆ,
ਨਾਮ ਸਿਮਰਤ ਖੀਨ.” (ਸਾਰ ਮ: ੫) “ਮੀਨਾ ਜਲਹੀਨ ਹੈ, ਉਹ
ਭਿਫੁਰਤ ਮਨੁਭਨੁ ਖੀਨ ਹੈ.” (ਆਸਾ ਫੰਤ ਮ: ੫)

ਖੀਨਸੁਆ. ਵਿ—ਕੀਣਹੋਇਆ. “ਭਨੁ ਖੀਨਸੁਆ.” (ਕਉ ਮ:
੫) ੨ ਖਿੰਨ (ਉਦਾਸ) ਹੋਇਆ.

ਖੀਨਖਾਵ } ਦੇਖੋ, ਕਮਖਾਬ. “ਖੀਨਖਾਵ ਲਾਗੈ ਜਰੀ ਸੁੰਦਰ
ਖੀਨਖਾਬ } ਦੁਤਿਵੰਤੀ.” (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) “ਖੀਨਖਾਬ ਕੇ ਬਾਨ ਘਨੇਰੇ.”
(ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਖੀਨਾ. ਦੇਖੋ, ਖੀਣਾ. “ਨੈਨਹੁ ਨੀਰ ਬਹੈ ਭਨੁ ਖੀਨਾ.” (ਸੋਰ
ਭੀਖਨ) ੨ ਖਿੰਨ. ਉਦਾਸ. ਨਾਰਾਜ. “ਕਾਹੂ ਨ ਕਰਤੇ ਕਛ ਖੀਨਾ.”
(ਬਿਲਾ ਮ: ੫)

ਖੀਨੀ. ਵਿ—ਕੀਣ (ਨਾਸ਼) ਹੋਈ। ੨ ਖਿੰਨ ਉਦਾਸ ਹੋਈ.

ਖੀਰ. ਸੰ. ਕੀਰ. ਜੋ ਕੀ (ਕਮਜ਼ੋਰੀ) ਨੂੰ ਹਟਾਏ, ਸੋ ਕੀਰ. ਦੁੱਧ.

ਦੁਗਧ. "ਖੀਰ ਅਧਾਰ ਬਾਰਿਕੁ ਜਬ ਹੋਤਾ." (ਮਲਾ ਮ: ੫) ੨ ਦੁੱਧ ਨਾਲ ਮਿਲਾਏ ਰਿਨੇ ਹੋਏ ਚਾਉਨ ਤਸਮਈ. ਪਾਯਸ. ਸੰ. ਕੀਰਨ. "ਰਸ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਖੀਰ ਘਿਆਲੀ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੩) "ਖੀਰ ਸਮਾਨਿ ਸਾਗੁ ਮੈ ਪਾਇਆ." (ਮਾਰੂ ਕਬੀਰ) ੩ ਦੇਖੋ. ਖੀਰ.

ਖੀਰਸਮੁੰਦ } ਪੁਰਾਣੇ ਅਨੁਸਾਰ ਫੀਰ (ਦੁੱਧ) ਦਾ ਸਮੁੰਦਰ, ਜਿਸ ਖੀਰਸਮੁੰਦ ਵਿੱਚ ਵਿਸ਼ਨੁ ਸੋਏ ਹਨ. ਖੀਰਸਮੁੰਦ. ਇਸੇ ਨੂੰ ਰਿੜਕਕੇ ਚੌਦਾਂ ਰਤਨਾਂ ਦਾ ਕੱਢਣਾ ਦੱਸਿਆ ਹੈ.

ਖੀਰਾ. ਦੁੱਧ. ਦੇਖੋ. ਖੀਰ. "ਮੁਖਿ ਨਾਮ ਤੁਮਾਰੇ ਖੀਰਾ." (ਟੋਡੀ ਮ: ੫) ੨ ਉਹ ਪਸ਼ੂ, ਜਿਸ ਦੇ ਖੀਰ (ਦੁੱਧ) ਦੰਦ ਹੋਣ। ੩ ਸੰ. ਫੀਰਕ. ਸੰਗਤਾ—ਕੱਕਤੀ ਦੀ ਕ੍ਰਿਸਮ ਦਾ ਇੱਕ ਫਲ, ਜੋ ਬਰਸਾਤ ਦੀ ਮੌਸਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. L. Cucumis sativus । ੪ ਡਾ. ੨ ਵਿ—ਫੇਸਰਮ. ਨਿਰਲੱਜ। ੫ ਬੇਅਦਬ. ਗੁਸਤਾਖ। ੬ ਦਿਲੋਰ। ੭ ਹੋਰਨ ਹੋਇਆ. ਚਕਿਤ। ੮ ਸੰਗਤਾ—ਅੱਖਾਂ ਅੱਗੇ ਹੋਇਆ ਚੁੰਧਲਾਪਨ. ਅੱਖਾਂ ਦੇ ਚੁੰਧਿਆਉਣ ਦਾ ਭਾਵ.

ਖੀਰਿ } ਸਿੰਧੀ. ਦੁੱਧ. ਦੇਖੋ. ਖੀਰ. "ਖੀਰੁ ਪੀਐ ਖੇਲਾਈਐ." ਖੀਰੁ } (ਸੁੀ ਮ: ੧ ਪਹਿਰੇ) ੨ ਖੀਰਸਮੁੰਦਰ. "ਰਤਨੁ ਉਪਾਇ ਧਰੇ ਖੀਰੁ ਮਥਿਆ." (ਆਸਾ ਮ: ੧) ਪਾਯਸ. ਕੀਰਨ. ਦੇਖੋ. ਘਿਆਲੀ.

ਖੀਲੈ. ਖੇਲਦਾ ਹੈ. ਕ੍ਰੀਤਾ ਕਰਦਾ ਹੈ. ਖੇਲੈ. "ਖੀਲੈ ਭਿਕਸੈ ਤੇਤੇ ਸੋਕ." (ਬਸੰ ਅ: ਮ: ੧)

ਖੀਵ. ਸੰ. ਫੀਵ. ਵਿ—ਮਸੂ. ਮਖਮੂਰ. ਮਦਮੱਤ.

ਖੀਵਨ } ਕ੍ਰਿ—ਫੀਵਨ (ਨਸ਼ਟੀ) ਹੋਣਾ. ਅਮਲ ਨਾਲ ਮਸੂ ਹੋਣਾ. ਖੀਵਨਾ } ਦੇਖੋ. ਖੀਵ. "ਰਾਮ ਨਾਮ ਰਸ ਖੀਵਨਿ." (ਸਾਰ ਮ: ਖੀਵਨਿ) ੫)

ਖੀਵਾ. ਸੰ. ਫੀਵ. ਨਸ਼ੇ ਵਿੱਚ ਮਸੂ ਹੋਇਆ. ਦੇਖੋ. ਖੀਵ. "ਖੀਵਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤਪਾਰੈ." (ਆਸਾ ਮ: ੧) "ਤਾ ਮਨੁ ਖੀਵਾ ਜਾਣੀਐ." (ਸੁੀ ਮ: ੧) ੨ ਦੇਖੋ. ਖੀਵਾ ਕਨਾਂ.

ਖੀਵਾ ਕਨਾਂ. ਪਟਿਆਲਾ ਰਾਜ ਦੀ ਬਰਨਾਲਾ ਨਜ਼ਾਮਤ. ਭਾਣਾ ਮਾਨਸਾ ਦਾ ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜੋ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਮਾਨਸਾ ਤੋਂ ਸੱਤ ਮੀਲ ਉੱਤਰ ਪੱਛਮ ਹੈ. ਇਸ ਥਾਂ ਨੌਮੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਵਿਰਾਜੇ ਹਨ. ਰਿਆਸਤ ਵੱਲੋਂ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਨੂੰ ੧੫੦ ਖੁਮਾਉਂ ਜ਼ਮੀਨ ਮੁਆਵ ਹੈ. ਪੁਜਾਰੀ ਸਿੰਘ ਹੈ.

ਖੀਵੀ. ਖੀਵਾ ਦਾ ਇਸਤ੍ਰੀ ਲਿੰਗ। ੨ ਦੇਖੋ. ਖੀਵੀ ਮਾਤਾ.

ਖੀਵੀਸਹੁ } ਸੁੀ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ. ਦੇਖੋ. ਖੀਵੀ ਮਾਤਾ. ਖੀਵੀਪਤਿ }

ਖੀਵੀ ਮਾਤਾ. ਲਹਿਣਾ (ਗੁਰੂ ਅੰਗਦਦੇਵ) ਜੀ ਦੀ ਮਹਿਲਾ. ਜੋ ਖੜੂਰ ਨਿਵਾਸੀ ਦੇਵੀਚੰਦ ਖੜੀ ਦੀ ਸੁਪੁਤ੍ਰੀ ਸੀ. ਇਸ ਦਾ ਵਿਆਹ ਲਹਿਣਾ ਜੀ ਨਾਲ ਸੰਮਤ ੧੫੭੬ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ ਸੀ. ਇਸ ਦੇ ਉਦਥੋਂ ਬਾਬਾ ਦਾਤੂ. ਦਾਸੂ ਅਤੇ ਬੀਬੀ ਅਣੋਖੀ ਜੀ ਜਨਮੇ. ਮਾਤਾ ਖੀਵੀ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਸੰਮਤ ੧੬੩੮ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ. ਦੇਹਰਾ ਖੜੂਰ ਵਿਦਵਾਨ ਹੈ.

"ਮਾਤਾ ਖੀਵੀ ਸਹੁ ਸੋਇ. ਜਿਨਿ ਕੋਇ ਉਠਾਲੀ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੩) ਖੁਆਉਣਾ. ਕ੍ਰਿ—ਫੁੰਮ ਕਰਾਉਣਾ। ੨ ਗੁੰਮਰਾਹ ਕਰਾਉਣਾ. ਭੁਲਾਉਣਾ. "ਜਿਸਹਿ ਖੁਆਈ ਤਿਸੁ ਕਚੁਣੁ ਕਹੈ?" (ਮ. ੧ ਵਾਰ ਰਾਮ ੧) "ਦੂਜੇਭਾਇ ਖੁਆਇ." (ਸੁੀ ਮ: ੩) "ਦੂਜੇਭਾਇ ਖੁਆਈ ਰਾਮ." (ਵਡ ਛੰਤ ਮ: ੩) "ਜਿਸ ਨੇ ਆਪਿ ਖੁਆਏ ਕਰਤਾ." (ਆਸਾ ਅ: ਮ: ੧) ੩ ਫੇਲਾ ਖੁੰਬਾਉਣਾ (ਖੁਸਾਉਣਾ).

ਖੁਆਇਅਨੁ. ਉਸ ਨੇ ਭੁਲਾਏ. "ਇਕਿ ਦੂਜੇ ਭਾਇ ਖੁਆਇਅਨੁ." (ਮ: ੩ ਵਾਰ ਸੁਰੀ)

ਖੁਆਈਅਹਿ. ਗੁੰਮਰਾਹ ਕਰਾਈਦਾ ਹੈ। ੨ ਮਹਰੂਮ ਕਰਾਈਦਾ ਹੈ। ੩ ਖੁੰਭਾਈਦਾ ਹੈ. ਖੁਸਾਈਦਾ ਹੈ. "ਇਕਨਾ ਵਖਤ ਖੁਆਈਐ." (ਆਸਾ ਅ: ਮ: ੧) ਨਮਾਜ਼ ਦਾ ਫੇਲਾ ਖੁਸਾਈਦਾ ਹੈ.

ਖੁਆਜ ਮਰਦ. ਦੇਖੋ. ਖੁਸਾਹ ਮਰਦੁਦ.

ਖੁਆਜਾ. ਦੇਖੋ. ਖੁਸਾਹ.

ਖੁਆਬ. ਦੇਖੋ. ਖੁਾਬ.

ਖੁਆਬੀ. ਵਿ—ਖੁਾਬੀ. ਉਂਨਿਵਿਤ ਉਂਨੀਦਾ.

ਖੁਆਰ. ਡਾ. ੨ ਖੁਾਰ. ਵਿ—ਫੇਕਦਰ. "ਮਹਿ ਖੁਆਰ ਸਾਕਰਨਰ ਬੀਏ." (ਫਿਲਾ ਮ: ੫) ੨ ਭਿਨਾ ਇਤਿਭਾਰ. ਭਰੇਸੇ ਰਹਿਤ। ੩ ਖਾਣ ਵਾਲਾ. ਐਸੀ ਦਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਇਹ ਸਬਦ ਦੇ ਅੰਤ ਆਉਂਦਾ ਹੈ. ਜਿਵੇਂ—ਗਮਖ਼ਾਰ.

ਖੁਆਰਾ. ਦੇਖੋ. ਖੁਵਾਰਾ.

ਖੁਆਰੀ. ਡਾ. ੨ ਸੰਗਤਾ—ਖੁਾਰੀ. ਬੇਇੱਬਤੀ. "ਹਰਿ ਬਿਸਰਤ ਸਦਾ ਖੁਆਰੀ." (ਟੋਡੀ ਮ: ੫) ੨ ਕਮਜ਼ੋਰੀ.

ਖੁਆਰੈ. ਖਵਾਉਂਦਾ ਹੈ. "ਕੋਊ ਪਾਨ ਖੁਆਰੈ." (ਰਾਮਾਵ)

ਖੁਇ. ਸੰਗਤਾ—ਖਤਾ. ਭੁੱਲ. ਚੁਕ. "ਰੋਵੈ ਜਨਮੇਸਾ ਖੁਇ ਕਾਇਆ." (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਰਾਮ ੧) ੨ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਭੁੱਲਕੇ. "ਅੰਨਾ ਬੋਲਾ ਖੁਇ ਉਚਤਿ ਪਾਇ." (ਮ: ੪ ਕਉ ਵਾਰ ੧)

ਖੁਇਦ. ਦੇਖੋ. ਖਵੀਦ.

ਖੁਈ. ਭੁੱਲੀ. ਗੁੰਮਰਾਹ ਹੋਈ. "ਦੂਜੇਭਾਇ ਖੁਈ." (ਤੁਖਾ ਬਾਰਘਮਾਹ) ਖੁਸ. ਸੰਗਤਾ—ਖੇਹਣ (ਖਸੋਟਨ) ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. "ਖੁਸਿ ਖੁਸਿ ਨੈਂਦਾ ਵਸਤੁ ਪਰਾਈ." (ਮਾਰੂ ਅ: ਮ: ੫ ਅੰਜੁਲੀ) ੨ ਡਾ. ੨ ਖੁਸ. ਵਿ—ਪੁਸ਼ਨ. ਆਨੰਦ। ੩ ਪਸੰਦ। ੪ ਅੰਫ. ਹੱਫਾ.

ਖੁਸਸਿਯਰ. ਡਾ. ੨ ਵਿ—ਚੰਗੀ ਆਦਰ ਵਾਲਾ. ਉੱਤਮ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤਿ ਵਾਲਾ.

ਖੁਸਹਾਲ. ਡਾ. ੨ ਵਿ—ਅਫ਼ਿ ਹਾਲ ਵਾਲਾ. ਉੱਤਮ ਦਸ਼ਾ ਵਾਲਾ। ੨ ਪੁਸ਼ਨ. ਆਨੰਦ. "ਬੈਠਕ ਮੇਂ ਬੈਠਕੇ ਖੁਸਹਾਲ." (ਗੁਪਤੁ)

ਖੁਸਹਾਲੀ. ਡਾ. ੨ ਸੰਗਤਾ—ਉੱਤਮ. ਦਸ਼ਾ. ਚੰਗੀ ਹਾਲਤ.

ਖੁਸਕ. ਡਾ. ੨ ਵਿ—ਖੁਸਕ. ਸੁੱਕਾ. ਤਰਾਵਤ. ਭਿਨਾ ੨ ਗੁੰਮਾ.

ਖੁਸਖਬਰੀ. ਡਾ. ੨ ਸੰਗਤਾ—ਖੁਸ਼ ਸਮਾਚਾਰ. ਆਨੰਦ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਖਬਰ. "ਹਲੇ ਯਾਰਾ. ਹਲੇ ਯਾਰਾ ਖੁਸਖਬਰੀ?" (ਤਿਲੀ ਨਾਮਦੇਵ)

ਖੁਸ਼ਮੁ. ਭਾ ੧੭ ਵਿ—ਭਲੇ ਸੁਭਾਉਵਾਲਾ।

ਖੁਸ਼ਜੁਬਾਨ. ਭਾ ੧੭ ਵਿ—ਮਿੱਠੀ ਜ਼ਬਾਨ ਵਾਲਾ। ਖੁਸ਼ਕਲਾਮ।

ਖੁਸ਼ਤਰਕ. ਭਾ ੧੭ ਵਿ—ਬਹੁਤ ਔਫਾ. ਅਤਿ ਉੱਤਮ। ੨ ਬਹੁਤ ਖੁਸ਼।

ਖੁਸ਼ਨੁਦ. ਭਾ ੧੭ ਵਿ—ਖੁਸ਼. ਪ੍ਰਸੰਨ।

ਖੁਸ਼ਨੁਦੀ. ਭਾ ੧੭ ਵਿ—ਸੰਗਤ—ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ।

ਖੁਸ਼ਬੂ

ਖੁਸ਼ਬੀ } ਭਾ ੧੭ ਵਿ—ਖੁਸ਼ਬੂ. ਸੰਗਤ—ਸੁਕੀਧ. ਸੁਦਾਸ।

ਖੁਸ਼ਬੋਇ

ਖੁਸ਼ਰ. ਭਾ ੧੭ ਸੀ. ਸੁਸੁਰ. ਸਹੁਰਾ. ਸਸੁਰ. ਧਰਮਪਿਤਾ।

ਖੁਸ਼ਰਾ. ਭਾ ੧੭ ਵਿ—ਖੁਸ਼ਰਾਸਰਾ. ਜਨਾਨਮਾਨੇ ਦਾ ਦਾਰੋਗਾ. ਪੁਰਾਣੇ ਸਮੇਂ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦੇ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਕੁਦਰਤੀ ਨਪੁੰਸਕ, ਅਥਵਾ ਅੰਡਰੋਲ (ਭੇਡੇ) ਦੁਰ ਕਰਕੇ ਬਣਾਉਣੀ ਨਪੁੰਸਕ ਹਰਮ (ਅੰਤਰਪੁਰ) ਦੇ ਰਾਖੇ ਬਾਪੇ ਜਾਂਦੇ ਸਨ। ਇਸ ਨਈ ਖੁਸ਼ਰਾ ਬਣਦ ਨਪੁੰਸਕ ਬੋਧਕ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। “ਬਿੰਦੁ ਰਾਖਿ ਜਉ ਤਰੀਐ ਭਾਈ! ਖੁਸ਼ਰੈ ਕਿਉ ਨ ਪਰਮਗਤਿ ਪਾਈ?” (ਗੁਰੂ ਕਬੀਰ)

ਖੁਸ਼ਰੋ. ਭਾ ੧੭ ਵਿ—ਬਾਦਸ਼ਾਹ. ਮਹਾਰਾਜਾ. ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਨੇ ਇਸ ਦਾ ਮੂਲ ਖੁਸ਼ਰੂ ਮੰਨਿਆ ਹੈ। ੨ ਖੁਸ਼ਰੋ ਜੁਲਤਾਨ. ਰਾਜਾ ਭਗਵਾਨਦਾਸ ਦੀ ਪੁਤ੍ਰੀ (ਸ਼ਾਹ ਭੋਗਮ) ਦੇ ਉਦਰ ਤੋਂ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਜਹਾਂਗੀਰ ਦਾ ਵਡਾ ਪੁਤ੍ਰ. ਜੋ ਸਨ ੧੫੮੭ ਵਿੱਚ ਲਹੌਰ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ. ਇਹ ਪਿਤਾ ਤੋਂ ਬਾਗ਼ੀ ਹੋ ਕੇ ਲਹੌਰ ਤੇ ਕਬਜ਼ਾ ਕਰਨ ਆਇਆ ਸੀ, ਪਰ ਸੂਬੇ ਨੇ ਅੰਦਰ ਵਤਨ ਵੀ ਨਾ ਦਿੱਤਾ. ਖੁਸ਼ਰੋ ਚਨਾਬ ਤੇ ਫਤਿਆ ਗਿਆ. ਜਹਾਂਗੀਰ ਨੇ ਇਸ ਦੇ ਸਾਥੀਆਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਣਦੰਡ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਖੁਸ਼ਰੋ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਸਿਲਵਾ ਦਿੱਤੀਆਂ. ਇਹ ਖ਼ਿਰ ਤੀਕ ਕੈਦ ਰਹਿਕੇ ਸਨ ੧੬੦੭ ਵਿੱਚ ਮੋਇਆ. ਚੰਦੂ ਨੇ ਚੁਗਲੀ ਕਰਕੇ ਕਿ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਖੁਸ਼ਰੋ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਜਹਾਂਗੀਰ ਨੂੰ ਨਾਰਾਜ਼ ਕਰਵਾ ਦਿੱਤਾ ਸੀ।

ਖੁਸ਼ਰੋ ਪਰਵੇਸ਼. ਦੇਖੋ, ਸੀਰੀ ੩.

ਖੁਸ਼ ਲਕਾ. ਭਾ ੧੭ ਵਿ—ਸੁੰਦਰ ਬਕਲ ਵਾਲਾ।

ਖੁਸ਼ਾ. ਭਾ ੧੭ ਵਿ—ਔਫਾ ਹੈ. ਮੁਬਾਰਕ ਹੈ. ਖੁਸ਼ ਹੈ.

ਖੁਸ਼ਾਇ. ਭਾ ੧੭ ਵਿ—ਜੀ ਆਇਆਂ ਨੂੰ. ਸੁਾਗਤ. Welcome। ੨ ਦੇਖੋ, ਕੁਸ਼ਾਇ.

ਖੁਸ਼ਾਮਦ. ਭਾ ੧੭ ਵਿ—ਸੰਗਤ—ਖੁਸ਼ ਕਰਨ ਲਈ ਬੁਠੀ ਵਡਿਆਈ। ੨ ਖੁਸ਼ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ।

ਖੁਸ਼ਾਲ. ਭਾ ੧੭ ਵਿ—ਖੁਸ਼ਹਾਲ. ਵਿ—ਚੰਗੀ ਹਾਲਤ ਵਾਲਾ. ਪ੍ਰਸੰਨ. ਆਨੰਦ. “ਮਾਦਰ ਖੁਸ਼ਾਲ ਖਾਤਰ.” (ਰਾਮਾਦ)

ਖੁਸ਼ਾਲ ਸਿੰਘ. ਇਕਰੀ ਪਿੰਡ (ਪਰਕਨਾ ਮੋਹਰਟ) ਦਾ ਵਸਨੀਕ ਗੋਤ ਬ੍ਰਾਹਮਣ. ਜੋ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਸੀ. ਇਹ ਸੰਮਤ ੧੮੬੪ 'ਤਲਕ ਜਹਾਂਗੀਰੀ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਚੰਦੇ ਖੋਸੀ ਕਰਕੇ ਮੁਆਮਲੇ ਦੇ ਬਦਲੇ ਹਾਕਿਮਾਂ ਨੂੰ ਦਿੱਤੇ ਜਾਂਦੇ ਸਨ, ਅਰ ਹਾਕਿਮ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦੇ ਪੇਸ਼ ਕਰਦੇ ਸਨ. ਜਹਾਂਗੀਰ ਨੇ ਇਹ ਕਸਮ ਹੁਕਮਨ ਬੰਦ ਕੀਤੀ ਸੀ.

ਵਿੱਚ ਸਿੰਘਸਾਹਿਬ (ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ) ਦੀ ਫੌਜ ਵਿੱਚ ਧੌਬਲ ਸਿੰਘ ਦੀ ਪਲਟਨ ਵਿੱਚ ਸਿਪਾਹੀ ਭਰਤੀ ਹੋਇਆ ਇਸ ਦੇ ਸੁੰਦਰ ਭੀਨ ਨੂੰ ਦੇਖਕੇ ਇੱਕ ਦਿਨ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਆਖਿਆ ਕਿ ਕੇਹਾ ਚੰਗਾ ਹੁੰਦਾ, ਜੇ ਏਹ ਜਵਾਨ ਸਿੰਘ ਹੁੰਦਾ ਖੁਸ਼ਾਲਾ ਤਣ ਖੁਸ਼ਾਲ ਸਿੰਘ ਬਣ ਗਿਆ. ਇਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਛੋਟੇ ਰਾਮਲਾਲ ਅਤੇ ਭਤੀਜੇ ਤੇਜੂ ਨੂੰ ਭੀ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਤੇਜ ਸਿੰਘ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ ਸੀ. ਇਸ ਤਰਾਂ ਮਹਾਰਾਜਾ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਦਾ ਪਾਕੂ ਹੋ ਕੇ ਏਹ ਹੌਲੀ ਹੌਲੀ ਮਹਾਰਾਜਾ ਦੀ ਭਿਹੁਡੀ ਦਾ ਜਮਾਦਾਰ ਹੋ ਗਿਆ. ਖੁਸ਼ਾਲ ਸਿੰਘ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਸਨ ੧੮੪੪ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਇਸ ਦੀ ਵੰਸ਼ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਸ਼ੇਖੂਪੁਰਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਨਾਲ ੧੮੦ ਪਿੰਡ ਕਈ ਜਿਲਿਆਂ (ਸ਼ੇਖੂਪੁਰਾ, ਸਿਆਲਕੋਟ, ਲਹੌਰ ਅਤੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ) ਵਿੱਚ ਹਨ. ਆਮਦਨ ੧੨੦੦੦੦ ਹੈ.

ਖੁਸ਼ਾਲੀ. ਭਾ ੧੭ ਵਿ—ਖੁਸ਼ਹਾਲੀ. ਸੰਗਤ—ਸੁਦਾਸ. ਅੱਡੀ ਹਾਲਤ। ੨ ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ.

ਖੁਸ਼ਿ. ਖੋਲਕੇ. ਖਸੋਟਕੇ. ਦੇਖੋ, ਖੁਸ਼ ੧.

ਖੁਸ਼ੀ. ਭਾ ੧੭ ਵਿ—ਸੰਗਤ—ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ. “ਖੁਸ਼ੀ ਖੁਆਰ ਭਏ ਰਸ ਭੋਗਣ” (ਮਾਰੂ ਅ: ਮ: ੧) ੨ ਵਿ—ਪਸੰਦ. “ਰਹਿਤ ਕੈ ਖੁਸ਼ੀ ਨ ਆਯਉ.” (ਸਭੀਏ ਮ: ੩ ਕੇ) “ਜੇ ਸਿਖਾਨੋ ਲੈਏ ਸੈ ਗੁਰ ਖੁਸ਼ੀ ਆਵੈ.” (ਮ: ੪ ਵਾਰ ਕਉ ੧)

ਖੁਸ਼ਣਾ. ਭਿ—ਉਲਟਣਾ। ੨ ਬਿਖਰਨਾ। ੩ ਠਕਾ ਹੋਣਾ.

ਖੁਸ਼ਦੀ. ਵਰਤਣ ਪਿੱਛੋਂ ਬਚੀ ਹੋਈ. ਸ਼ੇਸ. ਦੇਖੋ, ਚਰਦੀਖੁਸ਼ਦੀ.

ਖੁਸ਼ਰਾਣ. ਦੇਖੋ, ਖੜੀ ਅਤੇ ਖੋਖਰਾਇਣ.

ਖੁਸ਼ੀਰ. ਦੇਖੋ, ਖੁਸ਼ੀਰ.

ਖੁਸ਼ਰ. ਖੋਸਰ. ਖੋਸਦਾ। ੨ ਭਾ ੧੭ ਵਿ—ਖੁਸ਼ਰ, ਅਥਵਾ ਖਸਰ. ਸੰਗਤ—ਕਾਮਚੇਸ਼ੂ. “ਖੁਸ਼ਰ ਕੁਰਕਾ ਨਾ ਕੀਸਿਯੋ.” (ਚਤਨਮਾਨ) ਭਾਵ—ਵੇਸ਼ਕਾ ਆਦਿ ਨਾਲ ਕਾਮਭੋਗ ਨਾ ਕਰੀਏ.

ਖੁਸ਼ਲੀ. ਦੇਖੋ, ਖਾਸ ੨.

ਖੁਸ਼ਿਆ. ਵਿ—ਖੋਸਣ ਵਾਲਾ. ਖੋਸੀ. “ਖੋਸ ਬਕੇ ਸਭ ਹੀ ਖੁਸ਼ੀਆ.” (ਅਕਾਲ)

ਖੁਸ਼. ਸੀ. ਰੁਘਯਕ—ਤ੍ਰਿਣਪੁਜ. ਸੰਗਤ—ਬਾਸ. ਵੰਸ਼. “ਚੰਦਨ ਵਾਸ ਨਿਵਾਸ ਨ ਖੁਸ਼ੈ.” (ਭਾਗੁ) ਬਾਸ ਵਿੱਚ ਸੁਗੰਧ ਨਹੀਂ ਵਸਦੀ. ਖੁਸ਼ਣਾ. ਭਿ—ਜੁਲਣਾ. ਖੜਾ ਕਰਨੀ. “ਵਾਦ ਕਰੇਂਦਤ ਖੁਸ਼ੈ.” (ਭਾਗੁ)

ਖੁਸ਼ਰ. ਵਿ—ਖੋਟਾਰ. ਖੋਟ ਵਾਲਾ. ਖੋਟਾ. “ਮਨ ਖੁਸ਼ਰ, ਤੇਰਾ ਨਹਿ ਬਿਸਾਸੁ.” (ਬਿਲਾ ਮ: ੫)

ਖੁਸ਼ਾਈ } ਸੰਗਤ—ਖੋਟਾਪਨ. ਦੇਸ. ਬੁਰਿਆਈ. “ਪ੍ਰਿਥੀਏ ਕੀ ਖੁਸ਼ਾਈ } ਇਮ ਸੁਨੀ ਖੁਸ਼ਾਈ.” (ਗੁਪਤੁ)

ਖੁਸ਼ੇਰ. ਵਿ—ਖੋਟ ਵਾਲਾ. ਖੋਟਾ.

ਖੋਸ—ਬਰ. ਯਤਭੋਗ.

ਖੋਟੀ ਭਾ ਪਾਠ ਤਰਕ ਹੈ, ਅਰਥ ਹੋਵੇਗਾ. ਵਿਭਵਾਰ ਅਤੇ ਹੁਸਤਬਾਜ਼ੀ ਨਾ ਕਰੋ.

ਖੁਭ. ਸੰਗਤ—ਖੰਡ. ਬਿਨ. “ਖੇਦੀ ਖੁਭ ਨਹਿ ਕੈਸੇ ਲਹੜੈ.”
(ਗੁਪਤੁ)

ਖੁਭ. ਦੇਖੋ, ਖੁਭ.

ਖੁਭਾਲ ਅਕਬਰਵਾਲੀ. ਰਿਆਸਤ ਪਟਿਆਲਾ, ਨਜ਼ਾਮਤ ਬਰਨਾਲਾ, ਰਸੀਲ ਮਾਨਸਾ, ਬਾਣਾ ਬੋਹਾ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਪਿੰਡ ਹੈ. ਇਸ ਪਿੰਡ ਤੋਂ ਦੱਖਣ ਵੱਲ ਇੱਕ ਫਰਲਾਕ ਤੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਕੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਹੈ.

ਸਤਿਗੁਰੂ ਸਰਸੇ ਠਹਿਰੇ ਹੋਏ ਸਨ ਕਿ ਇੱਥੋਂ ਦੇ ਹਾਕਿਮ ਨਬੀਯਾਲ ਦੀ ਲੜਕੀ ਨੇ ਇੱਕ ਸੁਨਿਆਚੇ ਸਿੱਖ ਨੂੰ, ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਮ ਗੁਲਾਬ ਸਿੰਘ ਸੀ, ਭੇਰੇ ਵਿੱਚ ਬੰਦ ਕਰ ਕੱਢਿਆ ਸੀ. ਉਹ ਲੜਕੀ ਤਾਈ ਗੁਲਾਬ ਸਿੰਘ ਪੁਰ ਮੋਹਿਤ ਹੋਕੇ ਕੁਕਰਮ ਕਰਨ ਲਈ ਆਖਦੀ ਸੀ, ਪਰ ਉਹ ਸਿੱਖ ਗੁਰਸਿੱਖੀ ਨੂੰ ਕਲੰਕਿਤ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ.

ਅੰਤਰਜਾਮੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨੇ ਸਰਸੇ ਤੋਂ ਪੰਜਾਂ ਸਿੱਖਾਂ ਸਮੇਤ ਇਥੇ ਆਕੇ ਉਸ ਸਿੱਖ ਨੂੰ ਭੇਰੇ ਵਿੱਚੋਂ ਕੱਢਿਆ ਅਤੇ ਨਬੀਯਾਲ ਨੂੰ ਧਰਮ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਕੀਤਾ. ਪਿੰਡ ਵਿੱਚ ਅਜੇ ਉਹ ਭੋਰਾ ਮੌਜੂਦ ਹੈ.

ਸਾਧਾਰਣ ਜੇਹਾ ਮੰਸੀ ਸਾਹਿਬ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਪਾਸ ਹਾਟਿਲੀ ਮਕਾਨ ਹਨ. ਪਟਿਆਲੇ ਵੱਲੋਂ 40 ਘੁਮਾਉ ਛਮੀਨ ਹੈ.

ਗੈਲੇ ਸਟੇਲਨ ਬਰੋਟਾ ਤੋਂ ਪੂਰਬ ਦੇ ਮੀਲ ਕੱਚਾ ਰਸਤਾ ਹੈ.

ਖੁਭ. ਬਿਨ. ਖੰਡ. ਦੇਖੋ, ਖੁਭ.

ਖੁਭ. ਸੰ. ਸੁਭਾਕ—ਖੁਭਕ. ਸੰਗਤ—ਗੁਣ. “ਸੁਸਕ ਖੁਭ ਸੋ ਲਗਕਰ ਠਾਵੈ.” (ਗੁਪਤੁ) ੨ ਦਰਖਤ ਦਾ ਪੇਰਾ. ਧਤ ਦੀ ਮੋਟੀ ਲੱਕੜਾ. ੩ ਭਾਵ—ਕੋਲਟ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਰੱਨੇ ਆਦਿਕ ਦਾ ਰਸ ਕੱਢੀਦਾ ਹੈ. “ਖੁਭਾਂ ਅੰਦਰਿ ਰਖਿਕੈ ਦੇਨਿ ਸੁ ਮਲ ਸਜਾਇ.” (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਮਾਰ)

ਖੁਭ. ਸੰ. ਕੁਯਾਰ—ਕੁਠ. ਵਿ—ਮੁੜੀ ਹੋਈ ਧਾਰ ਵਾਲਾ ਕੁੰਦ.

ਖੁਭਸ. ਸੰਗਤ—ਮਨ ਦੀ ਖਿੰਨਤਾ. ਰਿਸ. ਫੁੱਧ. “ਖਾਧੀ ਖੁਭਸ ਜੋਗੀਸਰਾਂ.” (ਭਾਗੁ) “ਬੇਖ ਚਲਿਯੁ ਜੋਗੀ ਖੁਭਸਾਈ.” (ਭਾਗੁ) ਖੁਭਸਣਾ. ਵਿ—ਖਿੰਨਮਨਾ ਹੋਣਾ. ਖਿਭਣਾ. ਫੁੱਧ ਕਰਨਾ. ਦੇਖੋ, ਖੁਭਸ.

ਖੁਭਨਾ. ਸੰ. ਖਨਨ. ਸੰਗਤ—ਖੇਦਣਾ. ਪੁੱਟਣਾ. ੨ ਸੁਈ ਨਾਲ ਤੁਚਾ (ਸਿਲਵ) ਖੁਟਕੇ ਨਾਉਂ ਆਦਿਕ ਉਕਰਨਾ. Tattoo.

ਖੁਤਨ. ਭਾ ੨ ਸੰਗਤ—ਗੰਨੀ ਤੁਰਕਿਸਤਾਨ ਦਾ ਇੱਕ ਇਲਾਕਾ, ਜਿਥੇ ਕਸਤੂਰੀਮੁਕ ਬਹੁਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ.

ਖੁਤਬਾ. ਆ ੨ ਖੁਤਬਹ. ਵਤਾਖਤਾਨ (ਵਖਿਆਨ). ਕਥਨਾ. ੨ ਸੁਫ਼ਵਾਰ (ਜੁਮੇ) ਦੀ ਨਮਾਜ਼ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਅਤੇ ਈਦ ਦੀ ਨਮਾਜ਼ ਤੋਂ ਪਿੱਛੇ ਜੋ ਇਮਾਮ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਉਸ ਦੀ ‘ਖੁਤਬਾ’ ਸੰਗਤ ਹੈ. ਮਿਸਕਾਤ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਮੁਹੰਮਦ ਸਾਹਿਬ ਵਡੇ ਜੋਸ਼ ਨਾਲ ਖੁਤਬਾ ਕਿਹਾ ਕਰਦੇ ਸਨ. ਇਸਲਾਮ ਦੀ ਰੀਤਿ ਅਨੁਸਾਰ “ਖਤੀਬ” (ਉਪਦੇਸ਼ਕ) ਨੂੰ ਮਸਜਿਦ ਦੇ ਉੱਚੇ ਬੜੇ (ਮਿੰਬਰ) ਉੱਪਰ ਖੜੋਕੇ ਖੁਤਬਾ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੀਦੇ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਬਸੂਲ ਮੁਹੰਮਦ ਅਤੇ

ਮਲੀਕਾ ਨਈ ਦੁਆ ਮੰਗਣੀ ਚਾਹੀਦੇ. ਜਦ ਤੋਂ ਬਗ਼ਦਾਦ ਅਤੇ ਰੂਮ ਦੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਮਲੀਕਾ ਹੋਣ ਲੱਗੇ, ਤਦ ਤੋਂ ਇਹ ਰੀਤਿ ਚੱਲੀ ਕਿ ਹਰੇਕ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਆਪਣੇ ਨਾਉਂ ਦਾ ਖੁਤਬਾ ਪੜ੍ਹਾਉਣ ਲੱਗ ਪਿਆ, ਜੇਹਾ ਕਿ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਲਿਖਦੇ ਹਨ:—“ਖੁਤਬਾ ਜਾਇ ਪਤਾਇੰਦਾ.” (ਵਾਰ ੨੬)

ਖੁੱਭਾ. ਵਿ—ਖੁਸ਼ਿਆ ਹੋਇਆ. ੨ ਪੁੱਟਿਆ. ਨਿਬਮੂਲ ਕੀਤਾ. ਦੇਖੋ, ਸਿਰਖੁਭਾ.

ਖੁੱਭੀ. ਵਿ—ਖੁਸ਼ੀ ਹੋਈ. ਉਲਝੀ ਹੋਈ. ੨ ਸੰਗਤ—ਰੁਪੜਾਂ ਦੀ ਬੋਲੀ. ਬਾਸਨੀ. ੩ ਬਾਨਾਂ ਦੀ ਢੋਰੀ. ਵਸਤੂ ਦਾ ਅੰਬਾਰ. “ਜੇ ਖੁੱਭੀ ਬਿੰਡਾ ਬਹੀ, ਕਿਉਂ ਹੋਇ ਬਜਾਸ.” (ਭਾਗੁ)

ਖੁਦ. ਭਾ ੨ ਵਤ—ਆਪ. ਸੁਯੋ. “ਖੁਦ ਖਾਸ ਬਡਾ ਅਤੋਲ.” (ਤਿਲੰ ਮ: ੫)

ਖੁੰਦਕਾਰ. ਭਾ ੨ ਖੁੰਦਕਾਰ. ਬਾਦਸ਼ਾਹ. ੨ ਸੁਮੀ. ਮਾਲਿਕ. “ਅਖੇ ਖੁੰਦਕਾਰ ਸਚ ਆਲਮ.” (ਆਸਾ ਪਟੀ ਮ: ੧) “ਮੈਂ ਅੰਧਲੇ ਗੀ ਟੇਕ ਤੇਰਾ ਨਾਮ ਖੁੰਦਕਾਰਾ.” (ਤਿਲੰ ਨਾਮਦੇਵ) ੩ ਖੁਦਾਵੰਦਗਾਰ ਦਾ ਰੂਪਾਂਤਰ ਭੀ ੨ ਖੁੰਦਕਾਰ (ਖੁੰਦਕਾਰ) ਹੈ.

ਖੁੰਦਕਾਰਾ. ਸੰਬੋਧਨ. ਹੇ ਖੁੰਦਕਾਰ! ਹੇ ਖੁੰਦਕਾਰ!

ਖੁਦਕੁਬੀ. ਭਾ ੨ ਸੰਗਤ—ਆਤਮਘਾਤ. ਆਤਮਹਤਤਾ. Suicide.

ਖੁਦਖਸਮ. ਆਪਣੇ ਆਪ (ਸੁਯੋ) ਜੋ ਮਾਲਿਕ ਹੈ. ਜਿਸ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਤੋਂ ਸੁਮਿਪਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ. “ਖੁਦਖਸਮ ਬਡਾ ਅਤੋਲ.” (ਤਿਲੰ ਮ: ੫)

ਖੁਦਖੁਦਾਇ. ਆਪਣੇ ਆਪ ਸੁਮੀ. ਸੁਯੋ ਕਰਤਾਰ. “ਖੁਦਖੁਦਾਇ ਭਡ ਬੇਸੁਮਾਰ.” (ਰਾਮ ਮ: ੫)

ਖੁਦਗਰਜ. ਭਾ ੨ ਖੁਦਗਰਜ. ਵਿ—ਆਪਣਾ ਮਥਲਬ ਸਿੱਖ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਸੁਾਰਬੀ.

ਖੁਦਗਰਜੀ. ਭਾ ੨ ਖੁਦਗਰਜੀ. ਸੰਗਤ—ਸੁਾਰਬਤਾ.

ਖੁੰਦਗਾਰ. ਭਾ. ਖੁਦਾਵੰਦਗਾਰ. ਦੇਖੋ, ਖੁੰਦਕਾਰ ਅਤੇ ਖੁਦਾਵੰਦਗਾਰ. ਖੁਦਨੁਮਾ. ਭਾ ੨ ਵਿ—ਆਪਣਾ ਆਪ ਵਿਖਾਉਣ ਵਾਲਾ. ਭਾਵ—ਮਨਕੁਰ. ਅਹੰਕਾਰੀ. ਖੁਦਪਸੰਦ. ੨ ਆਪਣੀ ਵਡਿਆਈ ਕਰਨ ਵਾਲਾ.

ਖੁਦਨੁਮਾਈ. ਭਾ ੨ ਸੰਗਤ—ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਵਿਖਾਉਣ ਦੀ ਫਿਯਾ. ਬੇਖੀ. ੨ ਖੁਦਪਸੰਦੀ.

ਖੁਦਪਸੰਦ. ਭਾ ੨ ਵਿ—ਆਪਣੀ ਹੀ ਗੱਲ ਪਸੰਦ ਕਰਨ ਵਾਲਾ.

ਖੁਦਪਰਸੂ. ਭਾ ੨ ਵਿ—ਖੁਦਪਸੰਦ. ਆਤਮ-ਅਭਿਮਾਨੀ.

ਖੁਦਬਖੁਦ. ਭਾ ੨ ਵਿ. ਵਿ—ਆਪਣੇ ਆਪ. ਕਿਸੇ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਬਿਨਾ.

ਖੁਦਮੁਖਤਾਰ. ਭਾ ੨ ਵਿ—ਸੁਤੰਤਰ. ਜਿਸ ਉੱਤੇ ਕਿਸੇ ਦਾ ਦਬਾਉ ਨਾ ਹੋਵੇ

ਖੁਦਰਵੀ. ਭਾ ੨ ਆਪਣੀ ਮਰਜੀ ਅਨੁਸਾਰ ਚੱਲਣ ਦੀ ਫਿਯਾ.

ਖੁਦਾ } ਫਾ ۱۰ ਸੰਗਤ—ਖੁਦ ਹੋਣ ਵਾਲਾ. ਸੁਯੰਤਵ, ਕਰਤਾਰ.
ਖੁਦਾਇ } “ਕੋਈ ਬੋਲੈ ਰਾਮ ਰਾਮ ਕੋਈ ਖੁਦਾਇ.” (ਰਾਮ ਮ: ੫)
ਖੁਦਾਇਆ. ਖੁਦਾ ਦਾ. “ਖੁਨਕ ਨਾਮ ਖੁਦਾਇਆ.” (ਮ: ੧ ਵਾਰ
ਮਲਾ) ੨ ਫਾ ੫੬ ਹੋ ਕਰਤਾਰ! “ਸਬੁ ਖੁਦਾਇਆ.” (ਮਧੂ ਸੋਲਹੇ
ਮ: ੫)

ਖੁਦਾਈ. ਫਾ ੫੬ ਵਿ—ਖੁਦਾ ਸੰਬੰਧੀ. ਖੁਦਾ ਦਾ. “ਅਲਹੁ ਅਕਮ,
ਖੁਦਾਈ ਬੰਦੇ” (ਮਧੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫) “ਮੁਲਾ, ਕਹਹੁ ਨਿਆਉ
ਖੁਦਾਈ.” (ਪ੍ਰਭਾ ਕਬੀਰ) ੨ ਸੰਗਤ—ਮਾਲਿਕੀ. ਸਾਹਿਬੀ।
੩ ਕਰਤਾਰ ਦੀ ਚੇਤਨਸੰਤਾ. “ਵੇਖੋ ਸੁਣੈ ਤੇਰੈ ਨਾਲਿ ਖੁਦਾਈ.”
(ਮਧੂ ਮ: ੫ ਅੰਗੁਲੀ) ੪ ਖੁਦਾ ਦਾ ਉਪਾਸਕ, ਮੁਸਲਮਾਨ. “ਤਿਹ
ਗਿਹੁ ਰੋਜ ਖੁਦਾਈ ਆਵੈ.” (ਚਰਿਤ੍ਰ ੮੮) ੫ ਖੁਦਾਈ ਦਾ ਸੰਖਿਪ.
ਪਟਵਾਈ. “ਗਹਰੀ ਕਰਕੈ ਨੀਵ ਖੁਦਾਈ.” (ਧਨਾ ਨਾਮਦੇਵ)
੬ ਪੁੱਟਣ ਦੀ ਮਜ਼ਦੂਰੀ.

ਖੁਦਾ ਸਿੰਘ. ਪਿੰਡ ਸ਼ਾਮਗੜ੍ਹ (ਜਿਲਾ ਕਰਨਾਲ) ਦੇ ਵਸਨੀਕ
ਭਾਈ ਨੌਬਾ ਸਿੰਘ ਦੇ ਘਰ ਮਾਤਾ ਸੁਖਦੇਵੀ ਦੇ ਉਦਰ ਤੋਂ ਭਾਵੇਂ ਸੰਮਤ
੧੮੪੩ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਬਾਲਕ ਜਨਮਿਆ, ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਉਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸੰਗਰ
ਵੇਲੇ ਜਸਵੰਤ ਸਿੰਘ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ. ਇਹ ਵਡੇ ਡੀਲ ਵਾਲਾ, ਸੁੰਦਰ
ਸੁਸ਼ੀਲ ਅਤੇ ਚੜ੍ਹਦਾ ਸੀ. ਇਸ ਦੀ ਸ਼ਾਦੀ ਚੰਦਕੌਰ ਨਾਲ ਹੋਈ.

ਆਸ ਪਾਸ ਦੇ ਸਿਰਕਰਦਿਆਂ ਦੀ ਸਲਾਹ ਨਾਲ ਜਸਵੰਤ ਸਿੰਘ
‘ਕੁਰਬੀ’ ਦਾ ਬਾਲੇਦਾਰ ਬਾਪਿਆ ਗਿਆ. ਇਸ ਨੇ ਆਪਣੀ ਅਹੁਦੇਦਾਰੀ
ਦੇ ਸਮੇਂ ਭਾਰੂ ਚੌਰਾਂ ਨੂੰ ਅਜੇਹਾ ਦਬਾਇਆ ਕਿ ਸਾਰੇ ਸ਼ਾਂਤਿ ਵਰਤ
ਗਏ.

ਕੁਰੀ ਨਿਵਾਸੀ ਭਾਬਾ ਭਾਗ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਨੌਰੰਗਾਬਦ ਵਾਲੇ ਭਾਬਾ
ਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹੇ ਵਾਲੇ ਭਾਬਾ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਸੰਗਤਿ
ਨਾਲ ਜਸਵੰਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਪੂਰਣ ਸੰਤ ਹੋ ਗਏ. ਆਪ ਦਾ ਕੰਠ ਵਡਾ
ਸੁਰੀਲਾ ਸੀ, ਕੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਪਾਠ ਅਜੇਹੇ ਪ੍ਰੇਮਭਾਵ ਨਾਲ ਕਰਦੇ ਕਿ
ਪੱਥਰ ਜੇਹੇ ਦਿਲ ਭੀ ਮੇਮ ਭਣ ਜਾਂਦੇ.

ਭਾਬਾ ਜਸਵੰਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਮਾਓਂ ਵਿੱਚ ਕੁਰਮਤ ਦਾ ਛਹੁਤ
ਪੁਰਾਰ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਮੁਲਤਾਨ, ਪੰਜਾਸਾਹਿਬ, ਹਸਰੇ, ਬਿਰਾਬਾਦ,
ਨੌਸਹਿਰਾ, ਪਲੌਰ, ਜਲਾਲਾਬਾਦ, ਬਾਬੁਲ, ਭੁਖਾਰਾ ਆਦਿ ਅਸਥਾਨਾਂ
ਵਿੱਚ ਰਹਿਕੇ ਅਨੇਕ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਬਰਤਾਰ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮੀ ਬਣਾਇਆ. ਇਨ੍ਹਾਂ
ਨਾਲ ਹਰ ਮਜ਼ਹਬ ਅਤੇ ਮਿੱਲਤ ਦੇ ਲੋਕ ਪ੍ਰੇਮ ਰਖਦੇ ਸਨ.

ਭਾਬਾ ਜਸਵੰਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਚਾਟੜਾ ਟਹਿਲ ਸਿੰਘ ਆਪਣੇ
ਤਾਈਂ ਅਲੀ, ਆਪਣੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਫੁਨਾਬ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਮੁਹੰਮਦ ਅਤੇ
ਜਸਵੰਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਖੁਦਾ ਆਖਿਆ ਕਰਦਾ ਸੀ, ਇਸ ਲਈ “ਖੁਦਾ
ਸਿੰਘ” ਨਾਉਂ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੋ ਗਿਆ.

ਚਿੱਲੀਆਂਵਾਲੇ ਦੀ ਲਤਾਈ ਪਿੰਡ ਖੁਦਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਭੱਕ ਦੀ
ਹਾਲਤ ਵਿੱਚ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ਾਂ ਨੇ ਕੁਝ ਚਿਰ ਬੰਦ ਰੱਖਿਆ, ਅੰਤ ਨੂੰ ਸਾਧੂ
ਜਾਣਕੇ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ.

‘ਕੁਰਬੀ ਸ਼ਾਮਗੜ੍ਹ ਪਾਸ ਜਿਲਾ ਕਰਨਾਲ ਵਿੱਚ ਹੈ.

ਖੁਦਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੀ ਉਮਰ ਦਾ ਪਿਛਲਾ ਹਿੱਸਾ ਲਹੌਰ
ਯੂਨੀਅਰਸਿਟੀ ਕੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਜਨਮ ਅਸਥਾਨ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ-
ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਦੀਵਾਨਖਾਨੇ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਇੱਕ ਧਰਮਸਾਲਾ ਵਿੱਚ
ਰਹਿਕੇ ਵਿਤਾਇਆ, ਜਿਸ ਥਾਂ ਵਿਚਾਰਵਾਨ ਗੁਰਮੁਖ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ
ਮੰਡਲੀ ਆਪ ਪਾਸ ਸਦਾ ਨਿਵਾਸ ਕਰਦੀ ਰਹੀ. ਇਸੇ ਥਾਂ ਅੰਸੂ ਵਦੀ
੧੦ ਸੰਮਤ ੧੯੧੮ ਨੂੰ ਭਾਬਾ ਖੁਦਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਹੋਇਆ.
ਖੁਦਾਤਾਲਾ. ੨੫੬ ਕਰਤਾਰ, ਜੋ ਸਭ ਤੋਂ ਵਡਾ ਹੈ.

ਖੁਦਾ ਦਾ ਰੋਜਨਾਮਚਾ. ਦੇਖੋ, ਲੋਹ ੪.
ਖੁਦਾ ਨਖ਼ਾਸਤਾ. ਫਾ ੨੫੬ ਵਕ—ਵਾਹਗੁਰੂ ਐਸਾ ਨਾ ਕਰੋ!
ਕਰਤਾਰ ਨੂੰ ਇਹ ਨਾ ਭਵੇ!

ਖੁਦਾਈ. ਦੇਖੋ, ਖੁਦਾਈ.
ਖੁਦਾਵੰਦ. ਫਾ ੨੫੬ ਸੰਗਤ—ਮਾਲਿਕ. ਸੁਆਮੀ। ੨ ਕਰਤਾਰ.
ਖੁਦਾਵੰਦਗਾਰ. ਫਾ. ਮਾਲਿਕ. ਸੁਆਮੀ.

ਖੁਦੀ. ਫਾ ੫੬ ਸੰਗਤ—ਹੋਮੇ. ਅਹੰਤਾ. “ਖੁਦੀ ਮਿਟੀ ਤਬ ਸੁਖ
ਭਏ.” (ਬਾਵਨ) “ਖੁਦੀ ਮਿਟੀ ਚੁਕਾ ਭੈਲਾਵਾ.” (ਮਾਭ ਮ: ੫)
੨ ਆਪਣਾ ਆਪ.

ਖੁਧ. ਸੰ. ਕੁਧ. ਧਾ—ਭੁੱਖ ਲੱਗਣੀ. ਭੁਧਿਤ ਹੋਣਾ.

ਖੁਧਾ } ਸੰ. ਕੁਧਾ. ਸੰਗਤ—ਭੁੱਖ. ਖਾਣ ਦੀ ਇੱਛਾ. “ਖੁਧਿਆ
ਖੁਧਿ } ਨਿਦਾ ਕਾਲੰ” (ਮਲਾ ਅ: ਮ: ੧) “ਖਾਨ ਖਾਨ ਆਨ
ਖੁਧਿਆ } ਨਹੀ ਖੁਧਿਆ.” (ਧਨਾ ਮ: ੫) ੨ ਭਾਵ—ਲੱਭ.
ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾ. “ਜਪਿ ਹਰਿਚਰਣ ਮਿਟੀ ਖੁਧਿ ਭਾਰੁ.” (ਗਉ ਮ: ੫)
ਦੇਖੋ, ਤਾਸੁ ੬.

ਖੁਧਿਆਰਬ } ਸੰ. ਕੁਧਾਰ—ਕੁਧਾਰਾਨ. ਕੁਧਾਤ—ਕੁਧਾਰਾਨ.
ਖੁਧਿਆਰਬੀ } ਵਿ—ਭੁੱਖ ਨਾਲ ਦੁਖੀ. ਕੁਧਾ ਨਾਲ ਵਜਾਕੁਲ.
ਖੁਧਿਆਵੰਤ } ਭੁੱਖ. “ਜਿਉ ਮਹਾ ਖੁਧਿਆਰਬ ਭੋਗ.” (ਬਿਲਾ
ਅ: ਮ: ੫) “ਖੁਧਿਆਵੰਤੁ ਨ ਜਾਣਈ ਨਾਸ ਕੁਨਾਜ.” (ਮ: ੫
ਵਾਰ ਕਉ ੧)

ਖੁਨਸ } ਖਿੰਮਨਸ ਹੋਣਾ. ਦੇਖੋ, ਖੁਣਸ—ਖੁਣਸਣਾ. “ਖੁਨਸੈ
ਖੁਨਸਨਾ } ਜਰਨੈ ਨ ਜਾਇ ਪ੍ਰਤਾਪੁ.” (ਕੁਪ੍ਰਸੂ)

ਖੁਨਕ. ਫਾ ੫੬ ਵਿ—ਸੀਤਲ, ਠੰਢਾ. “ਅਤਸ ਦੁਨੀਆ ਖੁਨਕ ਨਾਮ
ਖੁਦਾਇਆ.” (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਮਲਾ) ੨ ਖੁਸ. ਪ੍ਰਸੰਨ.

ਖੁਨਕੀ. ਸੰਗਤ—ਠੰਢਾ ਸੀਤਲਤਾ.

ਖੁਨਾਕ. ੫੬ ਖੁਨਾਕ ਇੱਕ ਰੋਗ. ਸੰ. ਗਲੇਖ, ਤਾਲੁਫਿਦੁ ਅਤੇ
ਕਲਰੋਇਟੀ Croup. ਖੁਨਾਕ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਸਾਹ ਘੁਟਣਾ. ਜੋ
ਇਸ ਰੋਗ ਨਾਲ ਦਮ ਘੁਟਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਨਾਉਂ ਹੈ. ਤਾਸੁ ਦੇ
ਵਿੱਚ ਸੋਜ ਹੋਕੇ ਸਾਹ ਦੇ ਅਊਣ ਜਾਣ ਲਈ ਤੰਗੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ. ਇਸ
ਦਾ ਆਰੰਭ ਨਜਲੇ ਤੋਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਮੱਠਾ ਮੱਠਾ ਤਾਪ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ. ਆਵਾਜ਼
ਭਾਰੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ. ਭੋਜਨ ਭਲੇ ਹੋਠ ਉਤਰ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ. ਗਲਾ
ਸੁੱਕੇ ਨਾਲ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜਦ ਖੁਨਾਕ ਜ਼ੋਰ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਤਾਪ ਭੀ
ਪੁਛਲ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਇਹ ਰੋਗ ਚਾਤ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਦੁਖ ਦਿੰਦਾ ਹੈ. ਇਸ

ਦਾ ਇਲਾਜ ਛੇਤੀ ਵਿਦ੍ਵਾਨ ਤੋਂ ਕਰਾਉਣਾ ਲੋੜੀਂਦਾ। ਇਸ ਦਾ ਸਾਧਾਰਣ ਇਲਾਜ ਇਹ ਹੈ—

ਨਰਮ ਜੇਹਾ ਜੁਲਾਬ ਲੈਣਾ, ਕਾਲੇ ਰੂਝਾਂ ਦਾ ਸ਼ਰਬਤ ਜਾਂ ਕਾਕੂ ਪੀਣਾ, ਹਰਤਾਂ ਦੇ ਫਿੱਨ ਅਤੇ ਪਿੱਤ੍ਰਪਾਪਰੇ ਦਾ ਕਾਕੂ ਸ਼ਹਿਦ ਮਿਲਾਕੇ ਪੀਣਾ, ਨਿੱਮ ਦੇ ਪੱਤੇ ਉਬਾਲਕੇ ਨਲਕੀ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਫਨ ਵਿੱਚ ਡਾਪ ਦੇਣੀ, ਬਨਫਸ਼ਾ ਅਤੇ ਅੰਬਲਤਾਸ ਦਾ ਕਾਕੂ ਪੀਣਾ ਆਦਿ।

ਖੁਨਾਮੀ. ਨਾਮ ਖੋਲ੍ਹਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ਜਿਸ ਤੋਂ ਖੁਨਾਮੀ (ਬਦਨਾਮੀ) ਹੋਵੇ, ਅਪਰਾਧ, ਚੁਸ਼ੁਰ, "ਕੌਨ ਖੁਨਾਮੀ ਪਿਘੀ ਯਮਾਰੀ?" (ਗੁਪਤ) ੨ ਵਿ—ਅਪਰਾਧੀ, ਚੁਸ਼ੁਰਵਾਰ, "ਦੁਹੀ ਸਰਾਈ ਖੁਨਾਮੀ ਕਹਾਏ," (ਸੂਹੀ ਮ: ੫)

ਖੁਨਿੰਦਾ. ਭਾ ੧੭੭ ਖੁਨੀਦਾ, ਵਿ—ਸਜਾਹਿਆ ਹੋਇਆ, ਪ੍ਰਸੰਸਿਤ। ੨ ਪਸੰਦ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ, "ਕਾਲਖ ਕਟਿੰਦਾ ਖੁਰਦਨ ਕੇ ਖੁਨਿੰਦਾ," (ਗਜਾਨ) ੩ ਭਾ ੧੭੭ ਖੁਨਿੰਦਾ, ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤਵਾਨ। ੪ ਠਕੇਯ, ਭਾਇਕ, ਖੁਡਰਹ, ਭਾ ੧੭੭ ਵਿ—ਸੁੱਤਾ ਹੋਇਆ, ਸੁਪ੍ਰ, ਖੁਡਤਨ, ਭਾ ੧੭੭ ਵਿ—ਸੋਣਾ, ਸ਼ਯਨ, ਖੁਡਿਯਾ } ਭਾ ੧੭੭ ਵਿ—ਗੁਪਤ, ਪੋਸ਼ੀਦਾ, ਖੁਡੀਆ }

ਖੁੰਭ, ਸੰ. ਗਾਰਾਮੁ—ਕਾਰਾਂਭੁ, ਸੰਗਤ—ਖਾਰਾ ਪਾਣੀ, ਖਾਰ ਦਾ ਜਲ। ੨ ਧੋਬੀ ਦਾ ਉਹ ਵਰਤਨ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਖਾਰ ਨਾਲ ਮਿਲਿਆ ਪਾਣੀ ਪਾਕੇ ਉੱਪਰ ਵਸਤੂ ਚਿਣਕੇ ਤੇਜ਼ ਭਾਪ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਮਿਲ ਅਲਫ਼ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, "ਭੈ ਵਿੱਚ ਖੁੰਭ ਚੜਾਈਐ," (ਵਾਰ ਆਸਾ) ੩ ਸੰ. ਕੁਸ਼—ਕੁੰਪ, ਕਰਖਾ ਰੁੱਤ ਵਿੱਚ ਜ਼ਮੀਨ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਈ ਇੱਕ ਉਦਭਿਜ ਵਸਤੂ, ਜੋ ਚਿੱਟੇ ਰੰਗ ਦੀ ਫੋਨ ਸਿਰ ਵਾਲੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਇਸ ਦੀ ਤਰਕਾਰੀ ਛਣਦੀ ਹੈ, ਅਫ਼ਗ਼ਾਨਿਸਤਾਨ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੀ ਖੁੰਭ ਚਿਰ ਭੀਕ ਰਹਿ ਸਕਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਖਾਣ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਸੁਆਦ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, *L. Agaricus Campestris*।

ਖੁੰਭਿ, ਖੁੰਭ ਉੱਪਰ, ਦੇਖੋ, ਖੁੰਭ ੨।

ਖੁਭ, ਸੰ. ਕੁਸ਼—ਕੁਝ, ਧਾ—ਰਿਤਕਣਾ—ਫੁੱਧ ਕਰਨਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਖੁਭਣਾ।

ਖੁਭਣ, ਸੰਗਤ—ਧਸਣ, ਫਡਣ, ਜਿਲ੍ਹਣ। ੨ ਦੇਖੋ, ਖੋਰਣ, ਖੁਭਣਾ } ਵਿ—ਧਸਣਾ, ਫਡਣਾ, "ਨਦੀ ਤਰੰਦੀ ਸਿਭਾ ਖੋਰੁ ਨ ਖੁੰਭਣਾ } ਖੁੰਭੇ," (ਵਾਰ ਗੁਜ ੨ ਮ: ੫) ਸੰਸਾਰ ਨਦੀ ਤਰੰਦੇ ਮੇਰਾ ਖੁਭਣਾ } ਪਿਰ ਵਿਸਿਆਂ ਦੀ ਜਲ੍ਹਣ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਧਸਦਾ, ਖੁਭੜੀ, ਖੁਰੀ, ਧਸੀ, ਕਛੀ, "ਖੁਭੜੀ ਕੁਭਾਇ," (ਸਵਾ ਮ: ੫) ਖੁਭਾਰ, ਦੇਖੋ, ਖੰਭਾਰ, ਖੁਮ, ਭਾ ੧ ਸੰਗਤ—ਸ਼ਰਾਬ ਦਾ ਮੱਟ। ੨ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਕਜਾਉਣ ਦਾ ਟੰਕ, ਖੁਮਰ, ਭਾ ੧੭੭ ਖੁਮਰ, ਸੰਗਤ—ਸ਼ਰਾਬ, ਮਦਿਰਾ, ਖੁਮਾਰ, ਭਾ ੧੭੭ ਖੁਮਾਰ, ਸੰਗਤ—ਖੁਮਰ (ਸ਼ਰਾਬ) ਬਣਾਉਣ ਅਤੇ ਵੇਚਣ ਵਾਲਾ ਕਲਾਲ। ੨ ਖੁਮਾਰ, ਨਸ਼ੇ ਦੀ ਤੋਤ, ਅਮਲ ਟੁੱਟਣ ਤੋਂ

ਹੋਈ ਬੇਹੋਸੀ, ਖੁਮਾਰੀ } ਸੰਗਤ—ਖੁਮਰ (ਸ਼ਰਾਬ) ਦਾ ਨਸ਼ਾ, ਮਸ਼ੀ, ਕੀਵਤਾ, ਖੁਮਾਰੋ } "ਜੈਸੇ ਖੋਂਦ ਖੁਮਾਰੀ," (ਕੇਦਾ ਕਬੀਰ) ਦੇਖੋ, ਖੋਂਦ, "ਹਰਿਰਸ ਰਪਿਓ ਖੁਮਾਰੋ" (ਸਾਰ ਮ: ੫)

ਖੁਰ, ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਪਸ਼ੂ ਦੇ ਪੈਰ ਦਾ ਉਹ ਭਾਗ, ਜੋ ਜ਼ਮੀਨ ਤੇ ਛੁਹਿੰਦਾ ਅਤੇ ਬਹੁਤ ਕਰਤਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜੁੰਮ, ਖੁਰੀ। ੨ ਭਾਵ—ਨੱਧ ਨੌਹ "ਇਕਨਾ ਪੇਰਣ ਸਿਰ ਖੁਰ ਪਾਟੇ," (ਆਸਾ ਅ: ਮ: ੧) ਇਕਨਾ ਦੇ ਪੈਰਾਹਨ ਸਿਰ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਪੈਰਾਂ ਤੀਕ ਪਾਟ ਕਟੇ ਹਨ, ਭਾਵ—ਫੌਜੀਆਂ ਦੇ ਹੱਥੋਂ ਕੋਪੜੀ ਹੋਈ ਹੈ। ੩ ਉਸਤਰਾ, ਦੇਖੋ—ਫੁਰ, "ਬਚਨ ਕੀਓ ਕਰਤਾਰ ਖੁਰ ਨਹਿ ਲਾਈਐ," (ਗੁਰੂਸੋਭਾ) ੪ ਦੇਖੋ, ਖੁਰਸ਼ੀਦ, ਖੁਰਬ, ਭਾ ੧੭੭ ਸੰਗਤ—ਖਾਨ ਪਾਨ, ਖੁਰਾਕ, ਖੁਰਬੀਦ } ਭਾ ੧੭੭ ਸੰਗਤ—ਖੁਰ (ਸੂਰਜ) ਸ਼ੇਦ (ਚਮਕੀਲਾ), ਖੁਰਬੀਦ } ਪ੍ਰਭਾਕਰ, ਮਾਰਤੰਡ। ੨ ਭਾਵ—ਸੋਨਾ, ਜਿਵੇਂ—"ਜਦ ਸਿੱਕਹ ਕਰ ਖੁਰਬੀ ਦੇ ਮਾਹ," ਸਿੱਕਾ ਲਾਇਆ ਸੋਨੇ ਅਤੇ ਚਾਂਦੀ ਤੇ, ਖੁਰਕ, ਸੰਗਤ—ਖੁਝਕ, ਧਕਧਕੀ, ਚਿੰਤਾ, "ਮਨ ਤੇ ਖੁਰਕ ਨ ਜਾਇ," (ਚਰਿਤ੍ਰ ੩੩) ੨ ਦੇਖੋ, ਖਾਜ ੨। ੩ ਸੰ. ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਜਾਤ, ਖੁਰਗੀਨ } ਭਾ ੧੭੭ ਖੁਰਗੀਰ, ਸੰਗਤ—ਖੁ (ਪਸੀਨੇ) ਨੂੰ ਫੀਰ ਖੁਰਗੀਰ } (ਵਤਨ ਵਾਲਾ) ਤਹਿਫ਼, ਕਾਲੀ ਹੇਠ ਲਗਿਆ ਨਮਦਾ ਅਥਵਾ ਜੀਨ ਹੇਠ ਪਾਉਣ ਦਾ ਵਸਤੂ, "ਤਿਨ ਕੇ ਤੁਰੇ ਜੀਨ ਖੁਰਗੀਰ ਸਭਿ ਪਵਿਤ੍ਰ ਰਹਿ," (ਮ: ੩ ਵਾਰ ਸੋਰ) "ਲਗਜੇ ਜੀਨ ਭੀਓ ਖੁਰਗੀਨ ਪਲੋਯੋ," (ਗੁਪਤ)

ਖੁਰਚਣ, ਦੇਖੋ, ਖੁਰਚਨਾ। ੨ ਸੰਗਤ—ਖੁਰਚਕੇ ਕੱਢੀ ਹੋਈ ਅਥਵਾ ਪਕਾਈ ਹੋਈ ਵਸਤੂ, ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਦੁੱਧ ਦੀ ਤਾਉਤੀ ਹੇਠ ਜਮਿਆ ਹੋਇਆ ਦੁੱਧ ਦਾ ਮਵਾ, ਅਤੇ ਕਤਾਹੀ ਵਿੱਚ ਪਕਾਇਆ ਦੁੱਧ ਦਾ ਖੋਆ, ਦੇਖੋ, ਖੋਆ, ਖੁਰਚਣਾ } ਸੰ. ਖੁਰਚਯਨ, ਵਿ—ਤਿੱਖੇ ਸੰਦ ਨਾਲ ਕਿਸੇ ਵਸਤੂ ਦਾ ਖੁਰਚਣਾ } ਇਕੱਠਾ ਕਰਨਾ, ਖੁਰਚਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ, ਫਿੱਲਣਾ, ਖਰੋਤਨਾ। ੨ ਸੰਗਤ—ਖੁਰਚਣ ਦਾ ਸੰਦ, ਖੁਰਜੀ } ਭਾ ੧੭੭/੧੭੮—ਸੰਗਤ—ਜੀਨ ਉੱਪਰ ਚੱਖਿਆ ਬੋਲਾ, ਖੁਰਜੀਨ } ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸਵਾਰ ਆਪਣਾ ਜਜ਼ੂਰੀ ਸਾਮਾਨ ਰਖਦਾ ਹੈ। ੨ ਸਫ਼ਰ—ਖਰਚ। ੩ ਛਪੇ ਦਾ ਪਲਾਕ, ਖੁਰਦ, ਭਾ ੧੭੭ ਖੁਰਦ, ਵਿ—ਛੋਟਾ। ੨ ਟੁਕ ਟੁਕ, ਖੰਡ ਖੰਡ। ੩ ਭਾ ੧੭੭ ਖਾਂਦਾ ਹੈ। ੪ ਖਾਧਾ, ਖੁਰਦਸੂ, ਖਾਨਿੰਤਾ ਹੈ, "ਖੁਰਦਸੂ ਜਾਂ ਜਿਗਰ ਚਾ," (ਰਾਮਾਥ) ਦੇਖੋ, ਖੁਰਦਨ, ਖੁਰਦਹਈ, ਭਾ ੧੭੭ ਤੋਂ ਖਾਧਾ ਹੈ, ਦੇਖੋ, ਖੁਰਦਨ, ਖੁਰਦਨ, ਭਾ ੧੭੭ ਵਿ—ਖਾਣਾ, ਭਫਣ, ਪੀਣਾ। ੨ ਸੰਗਤ—ਖਾਣ ਪੀਣ ਦਾ ਕੰਮ, ਖੁਰਦਨੀ, ਭਾ ੧੭੭ ਖਾਣ ਯੋਗਤ ਵਸਤੂ, ਖੁਰਾਕ, "ਦੁਨੀਆ

ਮੁਰਦਾਰਖੁਰਦਨੀ." (ਤਿਲੰ ਮ: ੫)

ਖੁਰਦ ਫਰੋਸ਼, ਦੇਖੋ, ਬੋਝ ੪.

ਖੁਰਦਰਾ } ਦੇਖੋ, ਖਰਦਰਾ.
ਖੁਰਦੜਾ }

ਖੁਰਪਾ. ਸੰ. ਕੁਰਪੁ. ਸੰਗਣਾ—ਜੋ ਕੁਰ (ਉਸਤਰੇ) ਦੀ ਤਰਾਂ ਕੱਟੇ.
ਚੰਬਾ. ਘਾਹ ਖੁਰਦਣ ਅਤੇ ਗੋਭੀ ਕਰਨ ਦਾ ਇੱਕ ਸੰਦ.

ਖੁਰਪੁਜਾ. ਭਾ. ਖੁਰ ਦੇਖੋ, ਖਰਪੁਜਾ.

ਖੁਰਣਾ. ਦੇਖੋ, ਕੁਲਣਾ.

ਖੁਰਬਾਰ. ਖੁਰ (ਸੁੰਮ) ਦੀ ਧੁਨਿ. ਸੁੰਮ ਦੀ ਆਵਾਜ਼. ਸੰ. ਕੁਰਬਾਰ.

"ਘੋਰਨ ਕੀ ਖੁਰਬਾਰ ਬਜੇ ਕੂਅ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਖੁਰਮਾ. ਭਾ. ਸੰਗਣਾ—ਫੁਹਾਰਾ. "ਖਸੂਰ ਤੇ ਟੂਟ ਪਰਤੇ ਖੁਰਮਾ."

(ਚੰਡੀ ੧) ੭ ਫੁਹਾਰੇ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਦੀ ਇੱਕ ਮਿਠਾਈ. "ਮੇਦਕ ਖੁਰਮੇ

ਬਹੁ ਮਿਸ਼੍ਰਾਨਾ." (ਨਾਪੁ) ੩ ਅਭਗਾਨਿਸਤਾਨ ਦੇ ਕੁਰਮ ਦਰਿਆ

ਅਤੇ ਨਗਰ ਲਈ ਭੀ ਸਿੰਘਪੁਸ਼੍ਪਕਾਂ ਵਿੱਚ ਖੁਰਮਾ ਸ਼ਬਦ ਵਰਤਿਆ ਹੈ.

"ਅਬ ਚਲ ਖੁਰਮੇ ਨਗਰ ਮਠਾਰਾ." (ਨਾਪੁ) ਦੇਖੋ, ਕੁਰਮ.

ਖੁਰਮਾਨੀ. ਦੇਖੋ, ਖੁਰਮਾਨੀ.

ਖੁਰਲੀ. ਸੰਗਣਾ—ਪਸ਼ੂ ਦੇ ਚਾਰੇ ਦਾ ਪਾਤ੍ਰ। ੭ ਖੜੀ ਆਦਿਕਾਂ ਦੇ

ਵਿਆਹ ਦੀ ਇੱਕ ਭੋਜਨਰੀਤਿ. ਇੱਕਲੀ ਮਿਠਾਈ ਸਭ ਅੱਗੇ ਵੇਰ

ਲਗਾਕੇ ਰੱਖਣੀ. ਹੁਣ ਲੋਕ ਇਸ ਤਰਾਂ ਖਾਣ ਵਿੱਚ ਲੱਜਾ ਕਰਦੇ ਹਨ।

੩ ਸੰ. ਭੋਜੀ ਕਵਾਇਦ ਦੀ ਥਾਂ। ੪ ਸਸਤ੍ਰਵਿਦਣ ਦਾ ਅਭਾਸ.

ਖੁਰਾ. ਸੰਗਣਾ—ਖੁਰ ਦਾ ਚਿੰਨ੍ਹ. ਪੈਰ ਦਾ ਨਿਸ਼ਾਨ. "ਖੁਰਾ ਖੋਜ ਜਾਨਤੋ

ਨਹਿ ਜਾਈ." (ਭੁਪੁਸ਼੍ਪ)

ਖੁਰਾਸਾਨ. ਸੰ ਅਤੇ ਭਾ. ਇੱਕ ਦੇਸ਼, ਜੋ ਈਰਾਨ ਦੇ ਪੂਰਵ

ਅਤੇ ਅਭਗਾਨਿਸਤਾਨ ਦੇ ਪੱਛਮ ਵੱਲ ਹੈ. ਇਸ ਵਿੱਚ ਹਰਾਤ ਅਤੇ

ਮਸਹਦ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਨਗਰ ਹਨ. ਖੁਰਾਸਾਨ ਦਾ ਰਕਬਾ ੧੦੫, ੦੦੬

ਬਰਗ ਮੀਲ ਅਤੇ ਆਬਾਦੀ ੧੦੦੦, ੦੦੦ ਹੈ। ੭ ਬਾਦਸ਼ਾਹ

ਬਾਬਰ ਲਿਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦੇ ਲੋਕ ਸਿੰਧ ਤੋਂ ਪੱਛਮ ਵੱਲ ਦੇ

ਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਖੁਰਾਸਾਨ ਹੀ ਆਖਦੇ ਹਨ. "ਖੁਰਾਸਾਨ ਖਸਮਲਾ ਕੀਆ

ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਭਰਾਇਆ." (ਆਸਾ ਮ: ੧)

ਖੁਰਾਕ. ਭਾ. ਸੰਗਣਾ—ਅਹਾਰ. ਭੋਜਨ. ਗਿਜਾ। ੭ ਸੰ. ਖੁਰ

ਵਾਲਾ ਪਸ਼ੂ.

ਖੁਰਾ ਖੋਜ ਮਿਟਾਉਣਾ. ਕ੍ਰਿ—ਪੈਰ ਦਾ ਨਿਸ਼ਾਨ, ਜੋ ਜ਼ਮੀਨ

ਉੱਪਰ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਮੋਟਣਾ। ੭ ਕਿਸੇ ਦਾ ਸਰਵਨਾਥ

ਕਰਨਾ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਉਹ ਵੇਰ ਜ਼ਮੀਨ ਪੁਰ ਫਿਰਕੇ ਪੈਰ ਦਾ ਚਿੰਨ੍ਹ ਨਾ

ਕਰ ਸਕੇ. ਭਾਵ—ਪ੍ਰਿਥਵੀਮੰਡਲ ਤੋਂ ਹਟਾਉਣਾ.

ਖੁਰਾਂਟ. ਕ੍ਰਿ—ਚਾਲਾਕ. ਖਰਦਾ. ਇਸ ਦਾ ਮੂਲ ਖੁਰਾਨ ਹੈ. ਦੇਖੋ,

ਖੁਰਾਨ ੧.

ਖੁਰਾਣਾ. ਰਿਆਸਤ ਜੀਂਦ, ਤਸੀਲ ਬਾਣਾ ਸੰਕਰੂਰ ਅਤੇ ਰੇਲਵੇ

ਸਟੇਸ਼ਨ ਸੰਕਰੂਰ ਤੋਂ ਚਾਰ ਮੀਲ ਉੱਤਰ ਪੂਰਵ ਇੱਕ ਪਿੰਡ. ਅਕੋਈ

ਤੋਂ ਚੱਲਕੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਇਸ ਥਾਂ ਪਧਾਰੇ ਹਨ.

ਕੁਰਦਾਰੇ ਨਾਲ ਤਿੰਨ ਵਿੱਖੇ ਜ਼ਮੀਨ ਹੈ ਅਤੇ ਰਿਆਸਤ ਜੀਂਦ ਤੋਂ
ਅਠਾਰਾਂ ਰੁਪਏ ਸਾਲਾਨਾ ਮਿਲਦੇ ਹਨ.

ਖੁਰਾਨ. ਭਾ. ਸੰਗਣਾ—ਖੁਰਾਂ. ਕ੍ਰਿ—ਨਹੂ ਵਹਾਉਣ ਵਾਲਾ. ਮੁੰਰੇਜ਼.

"ਖੰਡੇ ਅਖੰਡ ਖੁੰਨੀ ਖੁਰਾਨ." (ਕਲਕੀ) ੭ ਦੇਖੋ, ਖੁਰਾਸਾਨ.

ਖੁਰਾਨੀਦਨ. ਭਾ. ਸੰਗਣਾ—ਖੁਰਾਂ. ਕ੍ਰਿ—ਖਵਾਉਣਾ. ਖਿਲਾਨਾ.

ਖੁਰਾਣਾਤ. ਭਾ. ਸੰਗਣਾ—ਖੁਰਾਣਤ (ਬਕਵਾਸ) ਦਾ ਬਹੁ ਵਚਨ
ਦ੍ਰਿਸ਼ਾ ਭਾਤਾਂ.

ਖੁਰੀ. ਸੰਗਣਾ—ਛੋਪਾਏ ਦਾ ਪੈਰ. ਦੇਖੋ, ਖੁਰ। ੭ ਖੁਰ ਦਾ ਚਿੰਨ੍ਹ. ਖੁਰ

ਦਾ ਨਿਸ਼ਾਨ। ੩ ਜੋਤੇ ਦੀ ਅੱਡੀ। ੪ ਜੋਤੇ ਦੀ ਅੱਡੀ ਹੇਠ ਲਗੀ ਜੋਤੇ ਦੀ

ਤਨਾਲ। ੫ ਤੇਜ ਚਾਲ. ਦੌੜ. ਭਾਜ। ੬ ਨਦੀ ਦੀ ਤੇਜ ਧਾਰਾ। ੭ ਸੰ.

ਕੁਰਿਨ. ਖੁਰ ਵਾਲਾ ਪਸ਼ੂ.

ਖੁੱਰਮ. ਭਾ. ਸੰਗਣਾ—ਪੁਸ਼੍ਪ. ਖੁਸ਼.

ਖੁਲ. ਸੰਗਣਾ—ਖੁਲ੍ਹ. ਆਜਾਦੀ. ਸੁਤੰਤ੍ਰਤਾ.

ਖੁਲਸ. ਭਾ. ਸੰਗਣਾ—ਖੁਲ੍ਹ. ਕ੍ਰਿ—ਪਵਿਤ੍ਰ. ਖਾਲਿਸ. ਨਿਰੋਲ.

ਖੁਲਹਾਨੁ. ਦੇਖੋ, ਖਲਹਾਨ. "ਜਮ ਮਾਰਿ ਕਰੇ ਖੁਲਹਾਨ." (ਸੁੀ ਮ: ੧)

ਖੁਲਕ. ਸੰ. ਸੰਗਣਾ—ਟੰਗ ਅਤੇ ਪੈਰ ਦਾ ਜੋੜ. ਮੁਰਚਾ। ੭ ਅ. ਖੁਲ

ਖੁਲਕ. ਸੁਭਾਉ. ਪ੍ਰਗਤਿ. ਆਵਤ.

ਖੁਲਦ. ਭਾ. ਸੰਗਣਾ—ਘੋਸ਼ਾਂ ਰਹਿਣਾ. ਨਿੱਤ ਦੀ ਇਸਥਿਤੀ।

੭ ਨਿੱਤ ਰਹਿਣ ਦੀ ਥਾਂ। ੩ ਸੁਰਕ. ਭਹਿਸ਼ੁ.

ਖੁਲਨਾ. ਕ੍ਰਿ—ਨਿਰਬੰਧ ਹੋਣਾ. ਮੁਕਤ ਹੋਣਾ. "ਮਾਇਆਰਾਸ ਭੰਧ

ਕਰੁ ਭੰਧੋ, ਹਰਿ ਸਪਿਓ ਖੁਲ ਖੁਲਨੇ." (ਨਟ ਮ: ੪) "ਖੁਲੇ ਹਟ

ਹੋਇਆ ਵਪਾਰੁ." (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਸੂਹੀ) ੭ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਣਾ. ਪੜਏ ਤੋਂ

ਬਾਹਰ ਆਉਣਾ.

ਖੁਲਰ. ਵਡੇ ਸਰੀਰਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਖੜੀਕੋੜ. "ਨਟੀਆ ਖੁਲਰ ਗੁਰੂ

ਪਿਆਰਾ." (ਭਾਗੁ)

ਖੁਲੜਾ. ਕ੍ਰਿ—ਕੁਸ਼ਾਦਾ. ਖੁਲ੍ਹਾ. "ਖੁਲੜੇ ਕਪਾਟ." (ਸੁੀ ਭੰਡ ਮ:

੫) ੭ ਬੰਧਨਰਹਿਤ. ਮੁਕੁ. ਆਜਾਦ.

ਖੁਲਾ. ਕ੍ਰਿ—ਬੰਧਨ ਰਹਿਤ. ਮੁਕੁ. ਆਜਾਦ। ੭ ਫਰਾਸ਼. ਖੁਲ੍ਹਾ.

ਖੁਲਾਸ. ਭਾ. ਸੰਗਣਾ—ਖੁਲਾਸ. ਮਨਾਸ (ਨਿਰਬੰਧ) ਹੋਣ ਦਾ ਭਾਵ।

੭ ਕ੍ਰਿ—ਬੰਧਨ ਰਹਿਤ. ਮੁਕੁ.

ਖੁਲਾਸਰੁਲਤਵਾਰੀਖ. ਬਟਾਲਾ ਨਿਵਾਸੀ ਸੁਜਾਨਰਾਇ ਦਾ ਸਨ

੧੬੯੭ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸ ਇਸ ਦੇ ਦੋ ਭਾਗ

ਹਨ, ਇੱਕ ਵਿੱਚ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਵਡੇ ਵਡੇ ਨਰਾਂ ਤੇ ਅਸਥਾਨਾਂ ਦਾ

ਜਿਕਰ ਹੈ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਉਸ ਸਮੇਂ ਦਾ ਚਰਚਾਵੀਆ ਮਨੁੱਖ ਹੁੰਦਾ ਹੈ,

ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਵਿੱਚ ਬਾਦਸ਼ਾਹਾਂ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸ ਹੈ ਇਸ ਕਿਤਾਬ ਵਿੱਚ

ਸਿੱਖਾਂ ਦਾ ਰਾਲ ਭੀ ਪਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ.

ਖੁਲਾਸਾ. ਭਾ. ਸੰਗਣਾ—ਖੁਲਾਸਾ. ਸੰਗਣਾ—ਸਾਚ. ਸੱਖੋਪ. ਨਿਚੋੜ।

੭ ਦੇਖੋ, ਖੁਲਾਸ। ੩ ਧਾਰਮਿਕ ਨਿਯਮਾਂ ਦੀ ਪਾਬੰਦੀ ਤਰਾਕਣ

ਵਾਲਾ. "ਰਹਿਤ ਤਰਾਕ ਤਿਨ ਨੇ ਕਰੀ ਭਏ ਖੁਲਾਸੇ ਸੋਇ." (ਗੁਰੂਸੇਭਾ)

(ਗੁਰੂਸੇਭਾ)

ਖੁਲਾਵਨ. ਕਿ—ਖਵਾਉਣਾ.

ਖੁਲੀ. ਖੁਨਾ ਦਾ ਇਸ਼ਤੀਲਿੰਗ

ਖੁਵਾਰਾ. ਖਵਾਇਆ. "ਪੁਰ ਕੇ ਵਿਪੁਨ ਸਰਬ ਖੁਵਾਰਾ." (ਨਾਪ)

ਖੁਤਕ. ਸੰਗਤ—ਖਟਕਾ. ਧਤਕ। ੨ ਚਿੰਤਾ. ਡਿਕਰ.

ਖੁਤਲ. ਦੇਖੋ, ਖੁਤਲ ਅਕਸਰ ਵਾਲੀ.

ਖੁ. ਡਾ. ਸੰਗਤ—ਸੁਭਾਉ. ਆਦਤ. ਖਸਲਤ.

ਖੁੰ. ਡਾ. ਸੰਗਤ—ਖੁਨ. ਲਹੂ. ਦੇਖੋ, ਖੁਨ.

ਖੁਹ } ਸੰਗਤ—ਕੁਪ. ਖੁਹ "ਤੇ ਬਿਖਿਆ ਕੇ ਖੁਹ." (ਸਾਰ ਮ: ੧)

ਖੁਹਟਾ } ੫) "ਅੰਤਰਿ ਖੁਹਟਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਭਰਿਆ." (ਬਡ ਫੰਤ ਮ: ੩)

ਖੁਹਟ } ਸੰ. ਭਗੀਰਥੀ—ਅਭੋਹਿਣੀ. ਸੰਗਤ—ਇੱਕ ਖਸ
ਖੁਹਟਿ } ਕਿਟਤੀ ਦੀ ਡੋਲ.

ਰਾਈ ੨੧੮੭੦, ਰਬ ੨੧੮੭੦, ਘੋੜੇ ੬੫੬੧੦ ਅਤੇ ਪਿਆਏ
੧੦੮੨੫੦. ਕੁੱਲ ਜੋਤ ੨੧੮੭੦੦. ਦੇਖੋ, ਮਹਾਭਾਰਤ, ਆਦਿ
ਪਰਵ, ਅਧਯਾਯ ੨. "ਖਿਮਾ ਵਿਹੁਏ ਖਪਿਕਏ ਖੁਹਟਿ ਲਖ ਅੰਖਿ."
(ਓਅੰਕਾਰ)

ਖੁਹ ਦਾ ਭੱਡ. ਦੇਖੋ, ਕੁਪਮੰਡਕ.

ਖੁਹਡੀ. ਸੰਗਤ—ਛੋਟਾ ਕੁਪ. ਕੁਈ. "ਓਹ ਜਿ ਦਿਸੈ ਖੁਹਡੀ ਕਉਨ
ਲਾਜ ਵਹਾਰੀ?" (ਗੁਰੂ ਕਬੀਰ) ਸੰਸਾਰ ਖੁਹੀ ਵਿੱਚ ਵਿਜੇਰੂਪ ਜਲ
ਭਰਣ ਲਈ ਕੋਣ ਲੱਜ (ਜੀਵਨਯਾਤ੍ਰਾ) ਵਹਾ ਰਹੀ ਹੈ?

ਖੁਹਾ } ਭਡਾ ਕੁਪ ਅਤੇ ਛੋਟੀ ਕੁਈ। ੨ ਦੇਖੋ, ਵਿਧਣ ੩.
ਖੁਹੀ }

ਖੁਕ. ਡਾ. ਸੰਗਤ—ਰੁਚ. ਸੁਕਰ. "ਖੁਕ ਮਲਹਾਰੀ ਗਜ ਕਦਰਾ
ਬਿਭੂਤਧਾਰੀ." (ਅਕਾਲ)

ਖੁਖਾਰ } ਡਾ. ਸੰਗਤ—ਵਿ—ਲਹੂ ਪੀਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਭਯੰਕਰ. ਭਰਾਵਨਾ.

ਖੁਖਾਰ } "ਚੁਟੇ ਦਲ ਸੁਰ ਅਸੁਰ ਖੁਖਾਰ ਦੇ ਸੁ ਸੰਗ ਚਰ." (ਸਲੋਹ)
੩ ਦਯਾ ਰਹਿਤ. ਕੂਰ. ਬੇਰਹਮ.

ਖੁਜਾ. ਸੰਗਤ—ਕੋਨ. ਕਿਨਾਰਾ. ਫੁੱਠ.

ਖੁੰਟ. ਸੰਗਤ—ਕੁਟ. ਚੁੰਟ. ਦਿਸਾ. ਤਰਫ.

ਖੁੰਟਾ. ਸੰਗਤ—ਕਿੱਲਾ. ਮੇਖ.

ਖੁੰਟੀ. ਸੰਗਤ—ਕਿੱਲੀ. ਮੇਖ.

ਖੁੰਡਨ. ਸੰਗਤ—ਖੰਡਨ. ਛੇਦਨ। ੨ ਨੋਚਨਾ. ਚੁੰਕਣਾ. "ਤਲੀਆਂ
ਖੁੰਡਹਿ ਥਾਗ." (ਸ. ਫਰੀਦ)

ਖੁੰਡਾ. ਵਿ—ਚੁੰਠਿਤ. ਮੁਤਿਆ ਹੋਇਆ. ਆਦਾਰ। ੨ ਸੰਗਤ—
ਐਸਾ ਸੈਣਾ, ਜਿਸ ਦਾ ਸਿਰ ਆਦਾਰ ਹੈ. ਚੁੰਠਿਤ ਲਿਭ ਵਾਲਾ.

ਖੁੰਡੀ. ਖੁੰਡਾ ਦਾ ਇਸ਼ਤੀਲਿੰਗ. "ਖੁੰਡੀ ਦੀ ਖੇਤਾਰੀ." (ਵਾਰ ਕਉ
੨ ਮ: ੫) ੨ ਸਖੀਸਰਵਚ (ਸੁਲਤਾਨ) ਦੀ ਹੁੱਕ, ਜੋ ਸੁਲਤਾਨੀਏ
ਗਲ ਪਹਿਰਦੇ ਹਨ. "ਖੁੰਡੀ ਖਲਾਫ਼ ਗਲ ਮਹਿ ਧਰੇ." (ਕੁਪਸੁ)

ਖੁਦ. ਡਾ. ਸੰਗਤ—ਖੁਦ. ਧਾਤੁ ਦੀ ਪੇਟੀ। ੨ ਛੋਲਾਈ ਪੇਟੀ. "ਪਾਖਰ
ਚਿਲਤਰ ਖੁਦ." (ਸਲੋਹ) ੩ ਦੇਖੋ, ਖਵੀਦ.

ਖੁਧ. ਦੇਖੋ, ਖੁਧ.

ਖੁਧਾ. ਵਿ—ਭੁਧਾਰਤ. ਭੁੱਖਾ. "ਅਵਤ ਪਹੀਆ ਖੁਧੇ ਜਾਹਿ."
(ਗੋਂਡ ਕਬੀਰ)

ਖੁਨ. ਡਾ. ਸੰਗਤ—ਲਹੂ. ਰੁਧਿਰ। ੨ ਵਧ. ਹਤਯਾ. "ਖੁਨ
ਕੇ ਸੋਹਲੇ ਕਾਵੀਅਹਿ ਨਾਨਕ." (ਤਿਲੰ ਮ: ੧)

ਖੁਨਾ. ਸੰ. ਭਯੋਨਾ—ਭਯੋਨਾ. ਸੰਗਤ—ਨਰੁਨਤਾ. ਕਮੀ. ਘਾਟਾ.
"ਖਾ! ਖੁਨਾ ਕਛੁ ਨਹੀ ਤਿਸੁ ਸਮੁਝ ਕੇ ਪਾਹਿ." (ਬਾਵਨ)

ਖੁਨੀ. ਵਿ—ਖੁਨ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਹਤਯਾਰ। ੨ ਜਾਲਿਮ। ੩ ਲਹੂਰੰਗ.

ਖੁਬ. ਡਾ. ਸੰਗਤ—ਵਿ—ਉੱਤਮ. ਉਮਦਾ. ਸ਼ੇਸ਼. "ਖੁਬ ਤੇਰੇ ਨਾਮ."
(ਭੈਰ ਮ: ੫) ੨ ਭਲਾ. ਚੰਗਾ.

ਖੁੰਬ. ਦੇਖੋ, ਖੁੰਬ. "ਭਾਵੇਂ ਮਾਸ ਖੁੰਬ ਜੁਗ ਜੈਸੇ." (ਕੁਪਸੁ) ੨ ਭੰਗ.
ਭੋਨ. "ਚਲੀ ਬਹਿ ਸੁੰਦਤ ਉਪਰ ਖੁੰਬੇ." (ਚੰਡੀ ੧)

ਖੁਬਸੂਰਤ. ਡਾ. ਸੰਗਤ—ਖੁਬਸੂਰਤ. ਵਿ—ਉੱਦਰ. ਸੋਹਣੀ ਲਕਲ
ਵਾਲਾ.

ਖੁੰਬਰਾ. ਡਾ. ਕਤਲ ਦੇ ਕਦਲੇ ਇੰਤਾ ਧਨ. ਪੁਰਾਣੇ ਸਮੇਂ ਕਤਲ ਦੇ
ਕਦਲੇ ਰਾਜੇ ਆਪ ਧਨ ਲੈਕੇ ਅਤੇ ਮਕਤੂਲ ਦੇ ਸੰਬੰਧੀਆਂ ਨੂੰ ਦਿਵਾ ਕੇ
ਕਾਤਿਲ ਨੂੰ ਛੱਡ ਦਿੰਦੇ ਸਨ. ਕਈ ਰਾਜਾਂ ਵਿੱਚ "ਖੁੰਬਰਾ" ਦੀ ਰਕਮ
ਮੁਕੱਰਰ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਸੀ.

ਖੁਬਕਲਾਂ. ਡਾ. ਸੰਗਤ—ਖਾਕਸੀ. ਰਾਮਸਰ੍ਹੋਂ. ਇਸ ਦੀ ਤਾਜੀਰ ਗਰਮ
ਤਰ ਹੈ. ਹਕੀਮ ਇਸ ਨੂੰ ਤੋਰਕੀ ਆਦਿ ਭਾਪ ਦੂਰ ਕਰਨ ਲਈ
ਵਰਤਦੇ ਹਨ. *Sisymbrium-Irio*.

ਖੁੰਬਰਾ. ਦੇਖੋ, ਖੋਂਬਾ.

ਖੁੰਬਰਾ } ਸੰ. ਭਯਾਭਯ—ਭਯਾਭਯ. ਸੰਗਤ—ਭਯਾ (ਜਮੀਨ) ਅਤੇ
ਖੁੰਬਰਾਚੁ } ਅਭੂ (ਭੱਦਲ) ਦੇ ਸੰਜੋਗ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਛਤ੍ਰਾਕ.
ਕੰਕਨਧੂਨ. ਬਰਸਾਤੀ ਮੇਸਮ ਵਿੱਚ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਪਦਾਰਥ. "ਜਿਸੇ
ਭਾਦਉ ਖੁੰਬਰਾਚੁ." (ਬਸੰ ਰਵਿਦਾਸ) ਦੇਖੋ, ਖੰਡ ੨.

ਖੁਬੀ. ਡਾ. ਸੰਗਤ—ਖੁਬ ਦਾ ਬਹੁਵਚਨ। ੨ ਭਾਵ—ਮਸ਼ੂਕ. ਪਿਆਰਾ.

ਖੁਬਾਨੀ. ਡਾ. ਸੰਗਤ—ਖੁਬਮਾਨੀ. Apricot. L. *Prunus*
Armeniaca. ਆਬੂ ਦੀ ਕਿਸਮ ਦਾ ਇੱਕ ਫਲ. ਦੇਖੋ, ਜਰਦਾਲੂ.

ਖੁਬੀ. ਡਾ. ਸੰਗਤ—ਕੁਟਾ. ੨ ਭਲਿਆਈ. ਨੇਕੀ. "ਖੋਰ ਖੁਬੀ
ਕੋ ਦਿਹੰਦਾ ਹੈ." (ਅਕਾਲ)

ਖੁਬੀਦਿਹ. ਡਾ. ਸੰਗਤ—ਵਿ—ਨੇਕੀ ਦੇਣ ਵਾਲਾ.

ਖੁਲਿ. ਦੇਖੋ, ਖੁਲਿ.

ਖੁਲੀ. ਖੁਲੀ. "ਖੁਲੀ ਗੱਠਿ, ਉਠੋ ਲਿਖਿਆ ਆਇਆ" (ਤੁਖਾ
ਫੰਤ ਮ: ੧) ਪੁਰਾਣੀ ਦੀ ਗੱਠ ਖੁਲ ਗਈ.

ਖੁਲੇ. ਖੁਲ ਗਏ.

ਖੁਲੇ. ਖੁਲੇ. "ਕਿਉ ਖੁਲੇ ਕਲਸੇਵਤੀ?" (ਗੁਰੂ ਫੰਤ ਮ: ੧)

ਖੁਲਿ. ਸੰ. ਭੁਲ—ਭੁੱਲ. ਵਿ—ਭੁੱਲ. ਅਦਨਾ. "ਮਨਮੁਖ ਖੁਲਿ
ਮਹਾਬਖ ਖਾਇ." (ਪੁਭਾ ਮ: ੧) ੨ ਫਿ. ਵਿ—ਖੁਲੇ ਤੌਰ ਪੁਰ,
ਬਿਨਾ ਬੰਕਾ. ਪੂਰੀ ਆਬਾਦੀ ਨਾਲ.

ਖੁਲ੍ਹੇ, ਖੁਲ੍ਹੇ ਕਰੋ। "ਖੁਲ੍ਹੇ ਕੰਧਨ ਮੁਕਤਿ ਕੁਰਿ ਕੀਨੀ।" (ਸਾਰ ਮ: ੫)
 ਖੇ. ਸਿੰਘੀ. ਪ੍ਰਭ—ਸੰਬੰਧ ਬੋਧਕ. ਗ. ਕੀ. ਦਾ. ਦੇ. "ਧੁਤੀ ਮਜਨ ਸਾਧ
 ਖੇ." (ਸ੍ਰੀ ਫੰਤ ਮ: ੫) "ਹਰਿ ਤਾਰੇ ਸੰਕ ਜਨ ਖੇ." (ਨਟ ਮ: ੪)
 ੨ ਕੇ. ਨੂੰ. ਬਾਈ. "ਜੇ ਭੁਝੇ ਅਪ ਸੇ ਤਰਾਏ ਕਿੰਨ ਖੇ?" (ਵਾਰ ਮਹੂ
 ੨ ਮ: ੫) ੩ ਸੰ. ਖੰ. ਸੰਗਤ—ਅਕਾਸ਼. "ਖੇ ਕਹਿ ਕਥੇ ਧਰਨਿ
 ਧਸਗਧੇ!" (ਕ੍ਰਿਸਨਾਚ) ੪ ਸੰ. ਖੇ. ਅਕਾਸ਼ ਮੇਂ. "ਦਾਮਨੀ ਚਮਤਕਾਰ
 ਤਿਉ ਵਰਤਾਯਾ ਜਗ ਖੇ." (ਗੁਰੂ ਵਾਰ ੨ ਮ: ੫) ਜਿਵੇਂ ਖੇ (ਅਕਾਸ਼)
 ਵਿੱਚ ਦਾਮਨੀ (ਕਿਸਾਨੀ) ਦਾ ਚਮਤਕਾਰ ਹੈ, ਤਿਵੇਂ ਕਣਕਭਰ
 (ਪਾਲ ਵਿੱਚ ਮਿਟ ਜਾਣ ਵਾਲਾ) ਜਗਤ ਦਾ ਵਰਤਾਯਾ ਹੈ।

ਖੇਇ } ਸਹਾਰ (ਭੱਲ ਕੇ). "ਮੁਰੰਤ ਖਾਥ ਖੇਇਕੈ." (ਗੁਪਤੁ).
 ਖੇਈ } ੨ ਖੇਵਨ ਕੀਤੀ. ਦੇਖੋ, ਖੇਵਨ.

ਖੇਸ. ਅ. ਖੇਸ. ਸੰਗਤ—ਇੱਕ ਮੋਟੀ ਬੁਣਤੀ ਦਾ ਵਸਤੂ. ਜੋ
 ਚਿਵਟ ਦੇ ਕੰਮ ਆਉਂਦਾ ਹੈ. "ਜੇਹਾ ਦੇਸ ਤੇਹਾ ਖੇਸ। ਤੇਤ ਜੁੰਗੀ ਮੇਥੇ
 ਖੇਸ." (ਰਤਨਮਾਲ) ੨ ਖੇਸ ਆਪਣਾਆਪ। ੩ ਚਿਸਤੋਦਾਰ.
 ਸੰਬੰਧੀ. "ਅੰਗਨ ਖੇਸ, ਖਾਦਹੂ ਚਰਥੇਸ." (ਲੋਕੋ)

ਖੇਸਤਨ. ਖੇਸ ਆਪਣਾਆਪ.

ਖੇਹ } ਸੰਗਤ—ਧੂਲਿ. ਧੂਡ. ਰਜ. ਕਰਦ. "ਜਿਉ ਧਰਨੀ ਮਹਿ
 ਖੇਹ } ਖੇਹ." (ਸ. ਕਬੀਰ) ੨ ਮਿੱਟੀ. "ਖੇਹੁ ਸੇਤੀ ਚਲਿਕਾਇਆ."
 ਖੇਹੁ } (ਮ: ੪ ਵਾਰ ਗੁਰੂ ੧) ੩ ਚਿਸ਼ਾ. ਕੰਦਕੀ. "ਖੇਹ ਤੋਭਰਾ
 ਬਦਨ ਚਢਾਇ." (ਗੁਪਤੁ)

ਖੇਚਰ. ਸੰ. ਵਿ—ਖੇ (ਅਕਾਸ਼) ਵਿੱਚ ਵਿਚਰਣ ਵਾਲਾ. ਅਕਾਸ਼ਚਾਰੀ।
 ੨ ਸੰਗਤ—ਸੂਰਜ। ੩ ਚੰਦ੍ਰਮਾ। ੪ ਗ੍ਰਹ। ੫ ਪਵਨ. ਪੇਟ। ੬ ਦੇਵਤਾ।
 ੭ ਵਿਮਾਨ। ੮ ਪੰਛੀ। ੯ ਬੰਦਲ। ੧੦ ਭੂਤ ਪ੍ਰੇਤ। ੧੧ ਤੀਰ. ਵਾਣ।
 ੧੨ ਦੇਖੋ, ਖੇਚਰੀ ਮੁਦਾ. "ਖੇਚਰ ਭੂਚਰ ਭੁਲਸੀਮਾਲਾ." (ਰਾਮ
 ਨਾਮਦੇਵ)

ਖੇਚਰੀ. ਵਿ—ਅਕਾਸ਼ ਵਿੱਚ ਵਿਰਣ ਵਾਲੀ। ੨ ਸੰਗਤ—ਫੇਕਿਨੀ.
 "ਭਰੰਤ ਪਰੁ ਖੇਚਰੀ." (ਰਾਮਾਚ) ੩ ਦੇਖੋ, ਖੇਚਰੀਮੁਦਾ.

ਖੇਚਰੀਮੁਦਾ. ਹਠਯੋਗ ਵਾਨਿਆਂ ਦੀ ਇੱਕ ਧਾਰਣਾ, ਜਿਸ ਦਾ
 ਤਰੀਕਾ ਇਹ ਹੈ—ਮਾਲਸ਼ ਕਰਕੇ ਅਤੇ ਖਿੱਚਕੇ ਜੀਵ ਟਿਠਨੀ ਨੰਮੀ
 ਕਰਨੀ ਕਿ ਮੁਠਕੇ ਤਾਲੂਟੇ ਵਿੱਚ ਫਸਾਈ ਜਾ ਸਕੇ. ਯੋਗੀਆਂ ਦਾ
 ਮਿਆਲ ਹੈ ਕਿ ਕੰਠ ਵਿੱਚ ਜੀਵ ਅਤਾਕੇ ਪ੍ਰਾਣ ਰੋਕਣ ਨਾਲ
 ਮਸਤਕ ਵਿੱਚ ਟਿਸਥਿਤ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਤੋਂ ਅਮ੍ਰਿਤ ਟਪਕਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ
 ਯੋਗੀ ਦੀ ਰਸਨਾ ਉੱਪਰ ਡਿਗਦਾ ਹੈ। ੨ ਰੰਗੁਲਾਸਤ੍ਰ ਅਨੁਸਾਰ
 ਆਸਨ ਨਗਾਕੇ ਖੰਭੇ ਹੱਥ ਉੱਪਰ ਸੱਜਾ ਹੱਥ ਲਪੇਟਕੇ ਬੈਠਣਾ
 ਖੇਚਰੀਮੁਦਾ ਹੈ।

ਖੇਚਲ. ਸੰਗਤ—ਮਿਹਨਤ। ੨ ਔਖਾ। ੩ ਬਕੇਵਾਂ.

ਖੇਚਾਰੀ. ਵਿ—ਅਕਾਸ਼ ਵਿੱਚ ਵਿਰਣ ਵਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਖੇਚਰ. "ਖੇਚਾਰੀ
 ਪਾਰਲ ਮਹੀਚਰ." (ਗੁਪਤੁ)

ਖੇਡ. ਖਾ. ਖੇਡੀਦਨ ਦਾ ਅਮਰ. ਉਠ। ੨ ਵਿ—ਉਠਾਉਣ ਵਾਲਾ.
 ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਐਸੀ ਦਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਇਹ ਦੂਜੇ ਬਕਦ ਦੇ ਅੰਤ

ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ—ਜਰਖੇਡ.

ਖੇਡੀਦਨ. ਖਾ. ਖੇਡੀ ਫਿ—ਉਠਣਾ.

ਖੇਟ. ਸੰ. ਕੇਟ. ਧਾ—ਖਾਣਾ. ਭਫਟ ਕਰਨਾ। ੨ ਸੰਗਤ—ਖੇ
 (ਅਕਾਸ਼) ਵਿੱਚ ਅਟਨ (ਫਿਰਨ) ਵਾਲੇ ਕੁਹ ਤਾਰੇ ਸੂਰਜ ਆਇਕ।
 ੩ ਖੇਤਾ. ਪਿੰਡ। ੪ ਲਿਕਾਰ. ਅਹੋਰ। ੫ ਤ੍ਰਿਫ. ਲੁੱਕਾ ਖਾਹ।
 ੬ ਲਾਠੀ. ਸੋਟੀ। ੭ ਖੇਤਾ। ੮ ਢਾਲ. ਸਿਪਰ। ੯ ਚਮਤਾ. ਚੰਮ.
 ਖੇਟਕ. ਸੰਗਤ—ਢਾਲ. ਸਿਪਰ. ਚਰਮ.

ਖੇਡ. ਸੰਗਤ—ਖੇਲ। ੨ ਬਾਜੀ.

ਖੇਡਾ. ਸੰਗਤ—ਖੇਡ ਦਾ ਅਖਾਤਾ. ਚੰਕਰੂਮਿ ਅਤੇ ਖੇਡਣ (ਬਾਜੀ
 ਪਾਉਣ ਆਦਿ) ਦਾ ਥਾਵ. "ਇਕ ਦਿਨ ਖੇਡਾ ਪਾਵਨ ਕੀਨ." (ਗੁਪਤੁ) ੨ ਖੇਮਕਰਨ (ਜਿਲਾ ਲਹੌਰ) ਦਾ ਵਸਨੀਕ ਇੱਕ ਦੁਰਗਾ
 ਭਕਤ ਭਾਗਮਣ, ਜੋ ਗੁਰੂ ਅਮਰ ਦਾਸ ਜੀ ਦਾ ਸਿੱਖ ਹੋ ਕੇ ਕਰਤਾਰ
 ਦਾ ਅੰਨ੍ਹੇ ਸੇਵਕ ਹੋਇਆ, ਇਸ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਪ੍ਰਚਾਰਕ
 ਵਾਪਸੇ ਮੰਜੀ ਘੋਲੀ। ੩ ਬਹੁਜਾਈ ਖੜ੍ਹਿਆਂ ਦਾ ਇੱਕ ਭੋਰ.

ਖੇਡਾਰ } ਵਿ—ਖੇਲ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਖੇਲਾਰੀ. ਖਿਡਾਰੀ.
 ਖੇਡਾਰੀ }

ਖੇਤ ਅਬਵਾ ਖੇਤ੍ਰ. ਸੰ. ਕੇਤ੍ਰ. ਸੰਗਤ—ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ. ਭੂਮਿ। ੨ ਉਹ
 ਅਸਥਾਨ ਜਿੱਥੇ ਅੰਨ ਬੀਜਿਆ ਜਾਵੇ. "ਖੇਤ ਖਸਮ ਕਾ ਰਾਖਾ
 ਉੱਠਿਸਾਇ." (ਗੁਰੂ ਮ: ੫) ੩ ਦੇਹ. ਸਰੀਰ. "ਖੇਤ ਹੀ ਕਰਹੁ
 ਨਿਬੇਰਾ." (ਮਾਧੂ ਕਬੀਰ) ੪ ਉਤਪੱਤੀ ਦਾ ਅਸਥਾਨ। ੫ ਇਸਤ੍ਰੀ.
 ਜੇਤ੍ਰ. "ਚੰਦਕ ਚੇਤ ਖੇਤ ਤਨ ਨਿਰਮਿਤ." (ਸਵੈਯੇ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ਮ:
 ੫) ੬ ਅੰਤਹਕਰਣ। ੭ ਇੰਦ੍ਰਿਯ। ੮ ਸੁਪਾਤ੍ਰ. ਅਧਿਕਾਰੀ. "ਖੇਤ੍ਰ
 ਪਛਾਣੈ ਭੀਜੇ ਦਾਹੁ." (ਸਥਾ ਮ: ੧) ੯ ਕਣਕੂਮਿ. ਸਿਦਾਨੇਜੰਗ.
 "ਪੁਰਜਾ ਪੁਰਜਾ ਕਟਿਮਰੈ ਕਬਹੂ ਨ ਛਾਡੈ ਖੇਤ੍ਰ." (ਮਾਧੂ ਕਬੀਰ)
 ੧੦ ਤੀਰਥਅਸਥਾਨ.

ਖੇਤਪਾਲ } ਦੇਖੋ, ਖੇਤ੍ਰਪਾਲ.
 ਖੇਤਲਪਾਲ }

ਖੇਤਾਰ } ਸੰਗਤ—ਖੇਦਾਰ. ਖੇਤ੍ਰਕੇਦਾਰ. "ਲੁਟਿ ਮਿਟਿਆ ਖੇਤਾਰੁ."
 ਖੇਤਾਰੁ } (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੫) ਇਸ ਕਾ ਖੇਤਾਰ ਤੋਂ ਢਾਢ ਦੇਹ ਹੈ.

ਖੇਤੀ. ਸੰਗਤ—ਖੇਤ (ਖੇਤ੍ਰ) ਵਿੱਚ ਪੈਦਾ ਹੋਈ ਵਸਤੂ. ਖੇਤ ਦੀ
 ਉਪਜ. ਪੈਲੀ. "ਖੇਤੀ ਜਿਨ ਕੀ ਉਜੜੈ ਖਲਵਾਏ ਕਿਆ ਥਾਉ?"
 (ਵਾਰ ਸਾਰ ਮ: ੧) ੨ ਕ੍ਰਿਸੀ. ਕਿਸਾਨੀ. ਕਾਸ਼ਤਕਾਰੀ.

ਖੇਤੀ ਪੱਤੀ. ਸੰਗਤ—ਪੈਲੀ ਅਤੇ ਸਾਗ ਤਰਕਾਰੀ.

ਖੇਤ੍ਰ } ਦੇਖੋ, ਖੇਤ.
 ਖੇਤ੍ਰ }

ਖੇਤ੍ਰਕਰ. ਸੰ. ਕੇਰਕ. ਵਿ—ਖੇਤ ਦੇ ਜਾਣਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਤ—
 ਕਿਸਾਨ. ਕਾਸ਼ਤਕਾਰ। ੩ ਸਰੀਰ ਦਾ ਸਾਥੀ ਜੀਵਾਤਮਾ। ੪ ਕੇਤ੍ਰ
 (ਅੰਤਹਕਰਣ) ਦੀ ਹਾਲਤ ਜਾਣਨ ਵਾਲਾ, ਕਰਤਾਰ. ਅੰਤਰਜਾਮੀ.
 ਖੇਤ੍ਰਪਾਲ. ਸੰ. ਕੇਤ੍ਰਪਾਲ. ਵਿ—ਖੇਤ ਦਾ ਰਾਖਾ। ੨ ਸੰਗਤ—ਖੇਤ
 "ਅਲਾਗ ਵੀਰਕ: ਭੁਕ੍ਰੁਕ:" (ਮਹਾਬਾਰਤ ਸਾਂਤਿ ਪਰਕ ੧੮੭-੨੪)

ਦੀ ਪਾਲਨਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਪੁਰਖ। ੩ ਭੈਰਵ ਦੇਵਤਾ ਦਾ ਭੇਦ, ਜੋ ਕਾਲੀਦੇਵੀ ਦਾ ਪੱਛਮ ਦਿਸ਼ਾ ਦਾ ਦੁਰਪਾਲ ਹੈ। ੪ ਰਣਭੂਮਿ ਦਾ ਸਰਦਾਰ। "ਉਭੈ ਖੇਤੁਪਾਲ ਬਕੈ ਮਾਰ ਮਾਰੇ।" (ਵਿਚਿਤ੍ਰ)

ਖੇਤ੍ਰੀ. ਦੇਖੋ, ਖੇਤੀ। ੨ ਸੰ. ਖੇਤ੍ਰਿਨ੍. ਖੇਤਵਾਲਾ। ੩ ਜੀਵਾਤਮਾ।

ਖੇਦ. ਦੇਖੋ, ਖਿਦ। ੨ ਸੰਗਤ—ਦੁੱਖ. "ਖੇਦ ਮਿਟੇ ਸਾਧੂ ਮਿਲਤ।" (ਬਾਵਨ) ੩ ਸੰਕ. ੪ ਘਬਰਾਹਟ। ੫ ਦੇਖੋ, ਖੇਦਨਾ।

ਖੇਦਤ. ਸੰ. ਖੇਦਿਤ. ਵਿ—ਦੁਖੀ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ. ਦੁਖਾਇਆ। ੨ ਖੇਦਤ: ਖੇਦ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੇ ਹੋਏ. "ਖੇਦਤ ਹੈ ਅਨਭੇਦ ਪੁਕਾਰੇ।" (ਅਕਾਲ)

ਖੇਦਨ. ਸੰ. ਖੇਦ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣ ਦਾ ਭਾਵ। ੨ ਬਕਾਨ.

ਖੇਦਨਾ. ਦੇਖੋ, ਖੇਦਨ। ੨ ਫਿ—ਖੇਦਨਾ ਧਕੇਲਨਾ. "ਤਿਨੈ ਖੇਦਕੇ ਭਾਰ ਕੇ ਬੀਚ ਭਾਰੇ।" (ਵਿਚਿਤ੍ਰ) ਖੇਦਕੇ ਵਾਤ ਵਿੱਚ ਵਾਤ ਦਿੱਤੇ. ਖੇਦਿਆ. ਦੁਖ ਦਿੱਤਾ। ੨ ਧਕੇਲਿਆ ਪਰਾਸ਼ ਕੀਤਾ. ਹਥਾਇਆ. "ਖਟਦਰਸਨ ਕਉ ਖੇਦਿਆ।" (ਭਾਗੁ)

ਖੇਨਾ. ਦੇਖੋ, ਖੇਵਨ.

ਖੇਪ. ਸਿੰਧੀ. ਸੰਗਤ—ਮਾਲ ਦੀ ਭਰਤੀ. ਭਟਿਸ ਦੀ ਵਸਤੂ. "ਲਾਇ ਖੇਪ ਸੰਤਹਿ ਸੰਗਿ ਚਾਲ।" (ਸੁਖਮਨੀ) "ਨਿਬਰੀ ਨਾਮ ਕੀ ਸਚੁ ਖੇਪ।" (ਸਾਰ ਮ: ੫) ੨ ਦੇਖੋ, ਖੇਪ.

ਖੇਪਣ. ਦੇਖੋ, ਖੇਪਣ.

ਖੇਮ. ਸੰ. ਖੇਮ. ਸੰਗਤ—ਕੁਸਲ. ਮੰਗਲ। ੨ ਮੁਕਤਿ. ਮੋਕ. "ਖੇਮ ਸਾਂਗਿ ਰਿਧਿ ਨਵ ਨਿਧਿ।" (ਸੁਖਮਨੀ)

ਖੇਮ ਸਿੰਘ ਭਾਬਾ. ਦੇਖੋ, ਖੇਦੀਵੰਡ.

ਖੇਮਕਰਨ. ਜਿਲਾ ਲਹੌਰ, ਤਸੀਲ ਬਾਣਾ ਕੁਸੁਰ ਦਾ ਇੱਕ ਕਸਬਾ, ਜਿਸ ਦੇ ਯੋਕਿਆਂ ਵਾਲੇ ਦਰਬਾਰੇ ਅੰਦਰ ਸ਼੍ਰੀ ਕੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਹੈ. ਕੁਰੂ ਜੀ ਬੜਾ ਸਮਾਇਕੇ ਠਹਿਰੇ ਸਨ, ਰਿਸ ਸਮੇਂ ਦੀ ਯਾਦਗਾਰ ਵਿੱਚ ਛੋਟਾ ਜਿਹਾ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਕੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਵੇਲੇ ਦਾ ਬੰਮੂ ਦੱਸਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੀ "ਬੰਮੂ ਸਾਹਿਬ" ਸੰਗਤ ਹੈ. ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਨੂੰ ਕੋਈ ਪੱਕੀ ਆਮਦਨ ਨਹੀਂ।

੨ ਖੇਮਕਰਨ ਤੋਂ ਦੱਖਣ ਵੱਲ ਕੁਰੂ ਤੇਗਬਹਾਦੁਰਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਗੁਰਦੁਆਰਾ "ਗੁਰੂਸਰ" ਹੈ. ਇਹ ਪਹਿਲਾਂ ਸਾਧਾਰਣ ਜਿਹਾ ਦਰਬਾਰ ਸੀ, ਹੁਣ ਸੰਮਤ ੧੮੬੦ ਤੋਂ ਲਾਲਾ ਕਾਸੀਰਾਮ ਰਈਸ ਫੀਰੋਜ਼ਪੁਰ ਨੇ ਦਰਬਾਰ ਅਤੇ ਰਹਾਇਸ਼ੀ ਮਕਾਨਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਾਈ ਹੈ.

ਮਹੰਤ ਨਿਰਮਲਾ ਸਿੰਘ ਹੈ. ਹਾੜ ਦੀ ਪੂਰਨਮਾਸੀ ਨੂੰ ਮੇਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਇਹ ਅਸਥਾਨ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਖੇਮਕਰਨ ਤੋਂ ਦੱਖਣ ਪੂਰਬ ਦੇ ਫਰਨਾਕ ਦੇ ਕਰੀਬ ਹੈ.

ਖੇਮਕਲਾਣ. ਦੇਖੋ, ਕੇਮਕਲਾਣ.

ਖੇਮਕੁਇਰ. ਦੇਖੋ, ਸੁਰਜਮੱਲ.

ਖੇਮਕੁਸਲ. ਸੰਗਤ—ਕਲਾਣ ਅਤੇ ਮੰਗਲ. "ਖੇਮ ਕੁਸਲ ਭਇਆ ਇਸਨਾਨਾ।" (ਸੋਰ ਮ: ੫)

ਖੇਮ ਕੌਰ. ਦੇਖੋ, ਸੁਰਜਮੱਲ.

ਖੇਮਾ. ਅ. ਖੇਮਾ. ਸੰਗਤ—ਤੰਬੂ. ਭੋਰਾ "ਸਤਿਗੁਰਿ ਖੇਮਾ ਤਾਇਆ।" (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ) ਭਾਵ—ਸਿੱਖਧਰਮ ਰੂਪ ਖੇਮਾ.

ਖੇਯ. ਦੇਖੋ, ਖੇਇ.

ਖੇਰਾ. ਖੇਯ. ਦੇਖੋ, ਖੇਇ. ਦੇਖੋ, ਖੇਤਾ. "ਖੇਰਾ ਅਨੰਦ ਪੁਰ ਮੇ ਹੇਰਾ।" (ਗੁਪਤੁ)। ੨ ਹੀਰ ਦਾ ਪਤਿ. ਸੈਦਾ, ਜੋ ਖੇਤੋਂ ਗੋਤ ਦਾ ਸੀ. "ਅਬਹੀ ਯਹ ਖੇਰਾ ਕੋ ਦੀਜੈ।" (ਚਰਿਤ੍ਰ ੮੮) ਦੇਖੋ, ਹੀਰ। ੩ ਖਿਰਨੀ ਦੇ ਥਾਂ ਭੀ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਆਇਆ ਹੈ "ਤ੍ਰਤ ਨੀਮ ਆਮ ਖੇਰਾ ਜਾਨੀਐ।" (ਗੁਵਿ ੧੦)

ਖੇਲ. ਸੰ. ਭੋਲ ਅਤੇ ਖੋਲਿ. ਸੰਗਤ—ਖੇਡ. ਫ੍ਰੀਤਾ. "ਖੇਲ ਸੰਕੋਚੇ ਤਉ ਨਾਨਕ ਏਕੈ।" (ਸੁਖਮਨੀ) ੨ ਭਾ. ਖੇਲ. ਆਦਮੀਆਂ ਦਾ ਗਰੋਹ। ੩ ਗੋਤ. ਵੰਸ਼. "ਭਾਵਨ ਖੇਲ ਪਰਾਨ ਤਹਿ ਸਭੈ ਪਰੇ ਅਰਗਇ।" (ਚਰਿਤ੍ਰ ੮੭) ਦੇਖੋ, ਭਾਵਨ ਖੇਲ ਪਰਾਨ। ੪ ਦਾਸ. ਅਨੁਚਰ. ਸੇਵਕ.

ਖੇਲਖਾਸੀ. ਖਾਸ-ਖੇਲ. ਹਾਜ਼ਰਬਾਜ਼ ਸੇਵਕ. "ਭਾਪਨ ਕੋਟਿ ਜਾਕੇ ਖੇਲਖਾਸੀ।" (ਭੈਰ ਕਬੀਰ)

ਖੇਲਖਾਨਾ. ਭਾ. ਖੇਲ-ਖਾਨਾ. ਪ੍ਰਧਾਨ ਕੁਲ. ਉੱਤਮ ਵੰਸ਼। ੨ ਘਰ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਕਰੋਹ. ਭਾਵ—ਕੁਟੁੰਬੀ. "ਏਤੀਸ ਕਰੋਤੀ ਹੈ ਖੇਲਖਾਨਾ. ਚਉਰਾਸੀ ਲਖ ਫਿਰੇ ਦਿਵਾਨਾ।" (ਭੈਰ ਕਬੀਰ) ੩ ਤੀਸ ਕੋਟਿ ਦੇਵਤਾ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾਸ਼੍ਰਮੀ ਅਤੇ ਚੌਰਾਸੀ ਲੱਖ ਜਾਤਿ ਦੇ ਜੀਵ ਖਾਨਹਰਦੋਸ਼ ਫਿਰ ਰਹੇ ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਖੇਲ ੨-੩-੪. ਅਤੇ ਖਾਨਾ.

ਖੇਲਣ } ਫਿ—ਖੇਡਣਾ. ਫ੍ਰੀਤਾ ਕਰਨੀ. "ਜਉ ਤਉ ਪ੍ਰੇਮ ਖੇਲਣ ਕਾ ਖੇਲਣਾ } ਚਾਉ।" (ਸਾਰ ਮ: ੧) ਦੇਖੋ, ਖੇਲਨ.

ਖੇਲਤ. ਖੇਡਦਾ ਹੋਇਆ. "ਹਸਤ ਖੇਲਤ ਤੇਰੇ ਦੇਹਰੇ ਆਇਆ।" (ਭੈਰ ਨਾਮਦੇਵ)

ਖੇਲਨ. ਸੰ. ਭੋਲਨ. ਸੰਗਤ—ਖੇਲ. ਫ੍ਰੀਤਾ. ਖੇਡ। ੨ ਦੇਖੋ, ਖੇਲਨਾ ੧.

ਖੇਲਨਾ. ਫਿ—ਭੋਲਨ ਦੀ ਫਿਯਾ. ਖੇਡਣਾ. ਫ੍ਰੀਤਾ ਕਰਨੀ। ੨ ਸੰਗਤ—ਖਿਲੋਨਾ. ਖਿਡੋਨਾ. ਖੇਡਣ ਦੀ ਵਸਤੂ. "ਖੇਲਨੇ ਕਾਰਨ ਸੁੰਦਰ ਖੇਲਨੇ।" (ਗੁਪਤੁ)

ਖੇਲਾਂਤਕ. ਸੰਗਤ—ਖਤਰ, ਜੋ ਯੋਧਿਆਂ ਦੇ ਖੇਡ ਦਾ ਭੋਗ ਪਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ. (ਸਨਾਮ)

ਖੇਲਾਰੀ. ਵਿ—ਖੇਲ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਖੇਡਾਰੀ.

ਖੇਲਿ. ਫਿ. ਵਿ—ਖੇਲਕੇ. ਖੇਡ ਕਰਕੇ। ੨ ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਖੇਡ. ਫ੍ਰੀਤਾ. ਖੇਲੁ. ਦੇਖੋ, ਖੇਲ.

ਖੇਵ. ਦੇਖੋ, ਖੇਵਨ. "ਅਨਿਲ ਬੇਤਾ ਹਉ ਖੇਵਿ ਨ ਸਾਕਉ।" (ਬਸੰ ਨਾਮਦੇਵ) ਤੇਜ਼ ਹਵਾ ਵਿੱਚ ਮੈਂ ਖਿਸਤੀ ਨਹੀਂ ਚਲਾ ਸਕਦਾ. ਭਾਵ—ਵਾਸਨਾ ਦੀ ਪ੍ਰਬਲਤਾ ਕਾਰਨ ਸੰਸਾਰੋਂ ਪਾਰ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ.

ਖੇਵਟ } ਸੰ. ਭੋਰਲ—ਕੈਵਤ. ਸੰਗਤ—ਮਲਾਹ. ਨੌਕਾ ਚਲਾਉਣ ਵਾਲਾ. ਖੇਵਟੁ } "ਕੁਰ ਖੇਵਟ ਸਬਦਿ ਤਰਾਇਆ।" (ਬਿਹਾ ਫੰਤ ਮ: ੪)

“ਵੱਧੀ ਹਾਥਿ ਨ ਖੇਵਟੁ ਜਲੁ ਸਾਕਰੁ ਅਸਰਾਨੁ.” (ਮਾਰੂ ਅ: ਮ: ੧)
 ੨ ਵਿ—ਕੋਪਕ. ਫੈਕਟੇ ਵਾਲਾ “ਅੰਕੁਸੁ ਕੁਸ਼ਲ ਰਤੰਨੁ ਹੈ ਖੇਵਟੁ
 ਖਿਰਲਾ ਸੰਤੁ” (ਸ. ਕਬੀਰ) ਹਾਥੀ ਪੁਰ ਅੰਕੁਸ ਚਲਾਉਣ ਵਾਲਾ
 ਕੋਈ ਖਿਰਲਾ ਸੰਤੁ ਹੈ.

ਖੇਵਨ } ਜ. ਕੋਪਣ. ਨੌਕਾ ਚਲਾਉਣ ਲਈ ਚੌਪਾ ਪਾਈ ਵਿੱਚ
 ਖੇਵਨਾ } ਸੁੱਟਣਾ. ਚੌਪਾ ਚਲਾਉਣਾ. ਦੇਖੋ, ਖੇਵਾ. ੨ ਕੁਸ਼ਲਤਾ.
 ਖਿਤਾਉਣਾ. “ਕਿਨ ਹੀ ਤੰਤੁ ਮੰਤੁ ਥਕੁ ਖੇਵਾ.” (ਰਾਮ ਅ: ਮ: ੫)
 ਤੰਤੁ ਮੰਤੁ ਵਿੱਚ ਕਾਲ ਕੋਪਣ ਕੀਤਾ (ਵਕਤ ਕੁਸ਼ਲਤਾ). “ਤੂੰ
 ਚੰਗਿ ਖੁਆਰੁ ਕਰਾ ਸਗੁ ਖੇਵੀਐ?” (ਫੁਨਹੇ ਮ: ੫) ੩ ਸਹਾਰਨਾ.
 ਖੱਲਣਾ. ਬਰਦਾਸ਼ਤ ਕਰਨਾ.

ਖੇਵਾ. ਦੇਖੋ, ਖੇਵਨਾ. ੨ ਦੇਖੋ, ਖੇਵਾਟ.

ਖੇਵਾਟ } ਬੇਵਰਤ. ਦੇਖੋ, ਖੇਵਟ. “ਆਪੇ ਸਾਕਰੁ ਭੋਹਿਓ, ਆਪੇ
 ਖੇਵਾਟੁ } ਹੀ ਖੇਵਾਟ.” (ਵਾਰ ਕੁਜ ੨ ਮ: ੫)

ਖੇਤਾ. ਜ. ਖੇਟ. ਸੰਕਤਾ—ਪਿੰਡ. ਗੁਮ. “ਪ੍ਰਿਥਮੇ ਬਸਿਆ ਸਤ ਕਾ
 ਖੇਤਾ.” (ਰਾਮ ਮ: ੫) “ਭੱਠ ਖੇਤਿਆਂ ਦਾ ਰਹਿਣਾ.” (ਹਜ਼ਾਰੇ
 ੧੦) ੨ ਭਾਵ—ਦੇਹ. ਸ਼ਰੀਰ. ੩ ਇੱਕ ਗੋਤ. ਦੇਖੋ, ਹੀਰਾ.
 ੪ ਖਿਤਨ ਦਾ ਭਾਵ. ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ, ਜਿਵੇਂ—ਹਰ ਵੇਲੇ ਖੇਤਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ.
 ਖੇਤਾ ਕਲਮੇਟ. ਦੇਖੋ, ਕਲਮੇਟ.

ਖੇਤੀ. ਜ. ਖਰਾਬਸ. ਸੰਕਤਾ—ਪੱਕਾ ਲੋਹਾ, ਜਿਸ ਦੇ ਕੁਹਾੜੀ ਦਾੜੀ
 ਆਇਕ ਸੰਦ ਬਣਦੇ ਹਨ। ੨ ਭੱਟਾ ਪਿੰਡ. ਮਾਜਰੀ। ੩ ਜਿਲਾ
 ਅੰਬਾਲਾ, ਭਸੀਲ ਰੋਪੜ, ਭਾਣਾ ਮੋਰੰਡਾ ਦਾ ਇੱਕ ਪਿੰਡ ਹੈ, ਜਿਥੋਂ ਦੇ
 ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਗੰਗੂ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਨੇ ਮਾਤਾ ਕੁਸਰੀ ਜੀ ਦਾ ਧਨ ਚੁਰਾਕੇ
 ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਿਆਂ ਸਮੇਤ ਮਾਤਾ ਜੀ ਨੂੰ ਤੁਰਕਾਂ ਹੱਥ ਛੁਡਾਇਆ ਸੀ.
 ਬੰਦਾਬਾਦੁਰ ਨੇ ਸੰਮਤ ੧੭੬੭ ਵਿੱਚ ਇਸ ਪਿੰਡ ਨੂੰ ਤਬਾਹ ਕਰਕੇ
 ਗੰਗੂ ਨੂੰ ਕਰਣੀ ਦਾ ਫਲ ਭੁਗਾਇਆ. ਹੁਣ ਨਹੀਂ ਆਬਾਦੀ ਦਾ ਨਾਉਂ
 ਸਹੇੜੀ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਸਹੇੜੀ ੨.

ਖੇ. ਫਿ. ਵਿ—ਖਾਕੇ. ਖਾਦਨ ਕਰਕੇ. “ਏਕ ਕਹੈ ਹਮ ਖੇ ਮਰ ਹੋ
 ਖਿਖ.” (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੨ ਜ. ਕਯ. ਸੰਕਤਾ—ਵਿਨਾਸ. “ਸਕਲ
 ਬਿਆਧਿ ਮਨ ਤੇ ਖੇ ਨਸੈ.” (ਸੁਖਮਨੀ) ੩ ਹਾਨੀ. ਨੁਕਸਾਨ. ਘਾਟਾ.
 “ਜਾਕੇ ਭਗਤ ਕਉ ਨਾਹੀ ਖੇ.” (ਬਸੰ ਮ: ੫) ੪ ਖਈ ਰੋਕ. ਦੇਖੋ,
 ਖਈ ੩.

ਖੇਹੜਾ. ਦੇਖੋ, ਖਹੜਾ.

ਖੇਕਾਰ. ਸਿੰਧੀ. ਪਰਸਪਰ (ਆਪੋ ਵਿੱਚੀ) ਮਿਲਣ ਸਮੇਂ ਦਾ ਇਜ਼੍ਹਾਫਾਰ.
 ਕੁਸਲਪੁਸ਼ਨ। ੨ ਦੇਖੋ, ਖੇਕਾਲ.

ਖੇਕਾਲ } ਵਿ—ਕਯ (ਨਾਸ) ਕਰਨਵਾਲਾ, ਵਿਨਾਸਕ. ਕਯਕਾਰ.
 ਖੇਕਾਲੁ } “ਤੂੰ ਬੁਰਾ ਖੇਕਾਲੁ.” (ਓਅੰਕਾਰ) ੨ ਸੰਕਤਾ—ਕਯ
 (ਮਰਣ) ਦਾ ਕਾਲ (ਸਮਾਂ). ਅੰਤਕਾਲ. “ਖੇਕਾਲ ਸਿਰ ਦੁਨੀ
 ਆਈਐ.” (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਮਾਭ) ੩ ਪੁਲੀ. ਕਯਾਮਤ. “ਦੇਜਕ
 ਬਿਸਤ ਨਹੀ ਖੇਕਾਲਾ.” (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੧)

ਖੇਂਚ. ਸੰਕਤਾ—ਖਿੱਚ. ਕਸਿਸ਼। ੨ ਅਤੀ.

ਖੇਂਚਨਾ } ਖਿੱ—ਖਿੱਚਣਾ. ਆਕਸ਼ਣ ਕਰਨਾ.
 ਖੇਂਚਬ }

ਖੇਬਰ. ਅ. ਖੇਬਰ. ਅਰਥ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਥਾਂ, ਜੋ ਮਦੀਨੇ ਤੋਂ ਅੱਠ
 ਮੰਜ਼ਿਲ ਹੈ. ਇਸ ਥਾਂ ਮੁਹੰਮਦ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਮੁਤਾਹ ਦੀ ਰਸਮ ਬੰਦ
 ਕੀਤੀ ਸੀ। ੨ ਜਿਲਾ ਪੇਸ਼ਾਵਰ ਅਤੇ ਅਫ਼ਗਾਨਿਸਤਾਨ ਦੇ ਮੱਧ ਇੱਕ
 ਪਹਾੜੀ ਖਾਈ, ਜੋ ਪੇਸ਼ਾਵਰ ਤੋਂ ਸਾਢੇ ਦਸ ਮੀਲ ਪੱਛਮ ਤੋਂ ਆਰੰਭ
 ਹੁੰਦੀ ਹੈ. ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਉੱਤੇ ਛਹੁਤ ਸਾਰੇ ਹਮਲੇ ਇਸੇ ਦਰੇ ਰਾਹੋਂ ਹੋਏ
 ਹਨ.

ਖੇਰ. ਅ. ਖੇਰ. ਸੰਕਤਾ—ਭਲਾਈ. ਨੇਕੀ। ੨ ਅਮਨ. ਸ਼ਾਂਤਿ.
 “ਉਹਾ ਖੇਰ ਸਦਾ ਮੇਰੇ ਭਾਈ.” (ਕਫ਼ੀ ਰਵਿਦਾਸ) ੩ ਦਾਨ. ਖੇਰਾਤ.
 “ਤੀਜਾ ਖੇਰ ਖੁਦਾਇ.” (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਮਾਭ) ਤੀਜੀ ਨਮਾਜ਼ ਖੁਦਾ
 ਅਰਥ ਖੇਰਾਤ (ਦਾਨ) ਹੈ.

“ਇਸਕ ਮੁਸਕ ਖਾਸੀ ਅਰੁ ਖੁਰਕ ਬਖਾਨੀਐ।
 ਖੁਨ ਖੇਰ ਮਦਪਾਨ ਸੁ ਬਹੁਰ ਪੁਮਾਨੀਐ।
 ਕਸ ਕੇ ਕਰਣੀ ਸਾਤ ਫੁਪਾਏ ਫਪਤ ਨਹਿ।
 ਹੋ! ਹੇਰਤ ਪੁਗਟ ਨਿਦਾਨੁ ਜੁ ਸਾਈ ਸ੍ਰਿਸ੍ਰਿ ਮਹਿ.”

(ਚਰਿਤ੍ਰ ੧੫੪)

੪ ਜ. ਖਦਿਰ ਖਿਰਫ. ਦੇਖੋ, ਖਦਿਰ.

ਖੇਰਖਾਹ } ਡਾ. ਖੇਰਖਾਹ—ਸੁਭਚਿੰਤਕ. ਭਲਾ ਚਾਹੁਣ ਵਾਲਾ.
 ਖੇਰਖਾਹੁ } “ਖੇਰਖਾਹ ਹਮ ਦੋਨਹੁ ਕੇਰ.” (ਗੁਪਤੁ)
 ਖੇਰਾਤ. ਅ. ਖੇਰ ਦਾ ਬਹੁਵਚਨ. ਦਾਨ ਪੁੰਨ. ਨੇਕੀਆਂ.
 ਖੇਰਾਬਾਦ. ਇਹ ਪਿੰਡ ਜਿਲਾ, ਭਸੀਲ, ਭਾਣਾ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਿੱਚ
 ਹੈ, ਜੋ ਰੋਲਾਏ ਸਟੇਸ਼ਨ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਤੋਂ ਉੱਤਰ ਪੱਛਮ ਵਾਰ ਮੀਲ ਦੇ
 ਕਰੀਬ ਹੈ. ਇਸ ਪਿੰਡ ਤੋਂ ਦੱਖਣ ਪੂਰਬ ਅੱਧ ਮੀਲ ਦੇ ਕਰੀਬ ਦੋ
 ਕੁਰਦਾਰੇ ਹਨ.

(੧) ਕੁਰਪਲਾਹ. ਸਤਿਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਦੁਆਰਾ
 ਹੈ. ਗੁਰੂ ਜੀ ਇਸ ਪਾਸੇ ਸ਼ਿਕਾਰ ਖੇਡਣ ਆਉਂਦੇ ਤਾਂ ਇੱਥੇ ਇੱਕ
 ਪਲਾਸ ਖਿਰਫ ਪਾਸ ਵਿਰਾਸਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ. ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਏਕਾਂਤ
 ਅਸਥਾਨ ਵਿੱਚ ਹੈ. ਇਰਦ ਗਿਰਦ ਛਹੁਤ ਸੰਖਣੇ ਦਰਖਤ ਹਨ. ਭੋਟਾ
 ਜਿਹਾ ਦਰਖਾਤ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਨਾਲ ੬ ਵਿੱਖੇ ਦੇ ਕੁਰੀਬ
 ਜ਼ਮੀਨ ਹੈ.

(੨) ਕਲਪਖਿਰਫ. ਇਹ ਭੀ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ
 ਦਾ ਅਸਥਾਨ ਹੈ. ਇੱਥੇ ਕਾਭੂਲ ਦੀ ਸੰਕਤ ਭਾਢੂਆਂ ਨੇ ਲੁੱਟ ਲਈ ਸੀ.
 ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਪਹੁੰਚਕੇ ਕੁਕਰਮੀਆਂ ਨੂੰ ਦੰਡ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਅੱਗੇ ਨੂੰ
 ਸਿੱਖ ਬਣਾਕੇ ਸੁਮਾਰਗ ਪਾਏ.

ਇੱਕ ਬੜਾ ਪੱਕੀਆਂ ਇੱਟਾਂ ਦਾ ਸਾਧਾਰਨ ਜਿਹਾ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ
 ਹੈ, ੬ ਵਿੱਖੇ ਦੇ ਕੁਰੀਬ ਜ਼ਮੀਨ ਦਾ ਅਹਾਤਾ ਹੈ, ਪੁਜਾਰੀ ਕੋਈ ਨਹੀਂ
 ਹੈ। ੨ ਅਟਕ ਦੇ ਪਾਸ ਇਕ ਸ਼ਹਿਰ.

ਖੇਰਿ } ਸੰਕਤਾ—ਖੇਰਾਤ. ਦਾਨ. ਦੇਖੋ, ਖਹੜੀ. “ਚਉਥੇ ਖੇਰੀ”
 ਖੇਰੀ } (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫) ਚਉਥੀ ਨਮਾਜ਼ ਦਾਨ ਕਰਨਾ ਹੈ.

ਥੇਲ, ਦੇਖੋ, ਥੇਲ ੨-੩-੪। ੭ ਦੇਖੋ, ਖਲਲ।

ਥੇਲਥੇਲ, ਖਲਲ—ਭੋਗਦਿਕ ਭਯੰਕਰ ਵਿਘਨ। ੭ ਹਲਚਲ, ਭਾਵੇਂ
ਭੋਲ, “ਥੇਲਥੇਲ ਪਰਤ ਖਲਨ ਖਰਬਾਰ ਹੈ।” (ਹੰਸਰਾਮ)

ਥੋ, ਦੇਖੋ, ਥੋਣਾ। ੨ ਭਾ, ਸੰਗਤ—ਸੁਭਾਉ, ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤਿ।

ਥੋਊ, ਵਿ—ਥੋਣ ਵਾਲਾ।

ਥੋਆ, ਸੰ, ਭੁਦ—ਪਯ, ਸੰਗਤ—ਖੁਰਚਣੇ ਨਾਲ ਤਾੜਿਆ ਹੋਇਆ
ਦੁੱਧ, ਮਾਫ਼ਾ, ਥੋਇਆ, ਥੋਯਾ ਆਂਚ ਨਾਲ ਪਾਣੀ ਜਲਾਕੇ ਗਾੜ੍ਹਾ ਪਿੱਠੇ
ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਵਿੱਚ ਕੀਤਾ ਦੁੱਧ, ਇਸ ਦੀਆਂ—ਪੇੜੇ, ਫੁਲਾਸਜਾਮਣਾਂ,
ਕਲਾਕੰਦ ਆਦਿ—ਅਨੇਕ ਮਿਠਾਈਆਂ ਬਣਾਈਆਂ ਹਨ, ਭਾੜੇ ਦੁੱਧ
ਵਿੱਚੋਂ ਥੋਆ ਵੱਧ, ਅਤੇ ਪਤਲੇ ਵਿੱਚੋਂ ਘੱਟ ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ—
ਮਧਿ (ਮੱਧ) ਦੇ ਮਣ ਦੁੱਧ ਵਿੱਚੋਂ ਨੌਂ ਸੋਰ, ਬਕਰੀ ਦੇ ਦੁੱਧ ਵਿੱਚੋਂ ਸਵਾ
ਅੱਠ ਸੋਰ, ਗਊ ਦੇ ਦੁੱਧ ਵਿੱਚੋਂ ਅੱਠ ਸੋਰ ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ, ਜੇ ਥੋਏ ਨੂੰ
ਘੀ ਵਿੱਚ ਭੁੰਨ ਲਈਏ ਤਦ ਚਿਰਤੀਕ ਖਰਾਬ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਜੇ ਥੋਏ
ਵਿੱਚ ਬੋਤੀ ਜੇਹੀ ਦਰਗੰਧ ਹੋ ਜਾਵੇ ਤਦ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਵਰਤਣਾ ਚਾਹੀਏ,
ਕਿਉਂਕਿ ਸਭੇ ਭੁਜੇ ਥੋਏ ਤੋਂ ਹੋਯਾ, ਤੌਰਕੀ ਦਾ ਤਾਪ ਆਦਿ ਅਨੇਕ
ਭਯੰਕਰ ਰੋਕ ਹੋਏ ਹਨ।

ਥੋਆ ਪ੍ਰਸਿਕਾਰਕ ਅਤੇ ਮਨੀ ਵਧਾਉਣ ਵਾਲਾ ਹੈ, ਚਿਕਨਾ ਅਰ
ਭਾਰੀ ਹੈ, ਇਸ ਨੂੰ ਕਮਜ਼ੋਰ ਆਦਮੀ ਹਜਮ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ,
“ਥੋਆ ਪਯ ਤਪਭਾਇ ਬਨਾਵਹਿ।” (ਗੁਪਤ)

ਥੋਇ, ਭਾ, ਸੰਗਤ—ਸੁਭਾਉ, ਆਦਤ, ਬਾਣ, ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤਿ, “ਅਭਿਮਾਨੁ
ਥੋਇ ਥੋਇ।” (ਬਿਲਾ ਮ: ੫) “ਭੁਮ ਥੋਇ ਭੁਰਕ ਕੀ ਜਾਨੈ।”
(ਨਾਪੁ) ੭ ਦੇਖੋ, ਥੋਣਾ, “ਥੋਇ ਖਹਣਾ ਭਰਮੁ ਮਨ ਕਾ।” (ਮਾਰੂ ਮ:
੫) ੩ ਥੋਕੇ, ਗਵਾਕੇ।

ਥੋਇਓ, ਗਵਾਇਆ, “ਥੋਇਓ ਮੂਲ, ਨਾਭ ਕਹਿ ਪਾਵਸਿ?”
(ਭੋਰ ਮ: ੫)

ਥੋਇਆ, ਦੇਖੋ, ਥੋਇਓ। ੭ ਦੇਖੋ, ਥੋਆ।

ਥੋਇਦ, ਦੇਖੋ, ਖਵੀਦ।

ਥੋਈ, ਗਵਾਈ, “ਥੋਈ ਹਉ।” (ਬਿਲਾ ਮ: ੫) ੭ ਮਤਮ ਕੀਤੀ,
ਮੁਕਾਈ, “ਨਿਖਦਿਆ ਨਿਖਦਿਆ ਕਾਕਦ ਮਸੁ ਥੋਈ।” (ਮਾਰੂ ਅ:
ਮ: ੩)

ਥੋਸਣਾ } ਫ਼ਿ—ਖਸੇਟਨਾ, ਥੋਹਣਾ, ਥੋਸਣਾ।
ਥੋਸਨਾ }

ਥੋਸਨਾ, ਫ਼ਿ—ਖੁਸੇਤਨਾ, ਟੰਗਣਾ, “ਮੁਰਲੀ ਕਟਿ ਥੋਸਨਈ।”
(ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਥੋਸਲਾ, ਇੱਕ ਖੜੀ ਗੋਰੂ, “ਹੁਤੋ ਥੋਸਲਾ ਧਰਮਦਾਸ।” (ਗੁਪਤ)

ਥੋਸਤਾ, ਦੇਖੋ, ਥੋਸਤਾ।

ਥੋਸਾ, ਭਾ, ਸੰਗਤ—ਸਿੱਟਾ, ਬੱਲੀ। ੨ ਭਾ, ਵਤ—ਖੂਬ ਹੈ! ਅੱਛਾ
ਹੈ! ਵਾਹ ਵਾਹ!

ਥੋਸਾ ਕੋਟਲਾ, ਸਿਲਾ ਡੀਰੋਜਪੁਰ, ਤਸੀਲ ਝੀਰਾ, ਭਾਣਾ ਧਰਮਕੋਟ
ਦਾ ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜੋ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ‘ਭਕਰੂ’ ਤੋਂ ਉੱਤਰ ਪੂਰਵ ੬

ਮੀਲ ਦੇ ਕਰੀਬ ਹੈ, ਇਸ ਪਿੰਡ ਤੋਂ ਉੱਤਰ ਵੱਲ ਪਾਸ ਹੀ ਸ਼੍ਰੀ ਕੁਰੂ
ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਕੁਰਦਾਰਾ ਹੈ, ਇੱਥੇ ਵਾਥ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ
ਕੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਠਹਿਰੇ ਹਨ।

ਸੰਮਤ ੧੯੬੫ ਵਿੱਚ ਦਰਬਾਰ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਪਹਿਲਾਂ
ਕੇਵਲ ਮੰਜੀ ਸਾਹਿਬ ਸੀ, ਪੁਜਾਰੀ ਅਕਾਲੀ ਸਿੰਘ ਹੈ, ਕੁਰਦਾਰੇ ਨਾਲ
੨੮ ਖੁਮਾਉਂ ਸ਼ਮੀਨ ਨਕਸ਼ਰਵਾਸੀਆਂ ਵੱਲੋਂ ਹੈ, ਮਾਘੀ ਅਤੇ ਬਸੰਤਪੰਚਮੀ
ਨੂੰ ਮੇਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਥੋਹ, ਸੰਗਤ—ਅੰਚਵੀ, ਹੱਡਭੰਨਣੀ। ੨ ਥੁੱਖ ਨਾਲ ਹੋਇਆ ਕੋਰ,
ਮੇਏ ਨੂੰ ਗਿਰਾ ਦੀ ਕੁਚੀ, ਜਿਵੇਂ—ਸਿਨੂੰ ਥੋਹ ਲੱਗ ਰਹੀ ਹੈ। ੩ ਫੁਹਾ,
ਕੰਦਰਾ, “ਗਿਰਿ ਕੀ ਥੋਹਨ ਮੇ ਵਿਚਰੰਤੇ।” (ਗੁਪਤ) ੪ ਦੇਖੋ,
ਥੋਹਣਾ, “ਇਕਸੁ ਹਰਿ ਕੇ ਨਾਮ ਬਿਨੁ ਅਗੈ ਲਈਅਹਿ ਥੋਹਿ।”
(ਮਾਰੂ ਬਾਰਹਮਾਰਾ) ੫ ਦੇਖੋ, ਥੋਣਾ, “ਸਚਿਸਬਇ ਮਲ ਥੋਹੁ”
(ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ੩)

ਥੋਹਣਾ } ਫ਼ਿ—ਖਸੇਟਨਾ, ਛੀਨਨਾ, ਦੇਖੋ, ਥੋਹ ੨। ੭ ਉਖੇਤਨਾ,
ਥੋਹਣਾ } ਨੋਰਣਾ ਪੁੱਟਣਾ, “ਗਲ੍ਹਾ ਪਿਟਨਿ ਸਿਰੁ ਥੋਹੋਨਿ।” (ਸਵਾ
ਮ: ੧)

ਥੋਹਿ, ਦੇਖੋ, ਥੋਹ।

ਥੋਹੀ, ਸੰਗਤ—ਇੱਕ ਪੁਕਾਰ ਦਾ ਘਾਹ, ਕਾਜ਼, ਕਾਹੀ। ੨ ਅੰਚਵੀ,
ਹੱਡਭੰਨਣੀ। ੩ ਖਾਜ ਦੀ ਪੁਕਲਤਾ।

ਥੋਹੁ, ਦੇਖੋ, ਥੋਹ ੫।

ਥੋਹੋਨਿ, ਉਖੇਤਣੀਆਂ (ਪੁੱਟਣੀਆਂ) ਹਨ, ਦੇਖੋ, ਥੋਹਣਾ। ੭ ਥੋਹਦੇ
ਹਨ।

ਥੋਖਨੀ, ਕੁਕਰੀ, ਦੇਖੋ, ਥੋਖਰੀ ੨, “ਫੁਰੀ ਥੋਖਨੀ ਸੈਫ ਲਾਂਬੀ।”
(ਗੁਪਤ)

ਥੋਖਰ, ਵਿ—ਥੋਖਲਾ, ਬੋਝਾ, “ਥੋਖਰ ਲਕਰਾ ਪਰਯੋ ਮਹਾਨਾ।”
(ਗੁਪਤ) ੨ ਸੰਗਤ—ਖੁੰਡ, ਬਿਲ, “ਥੋਖਰ ਸਹਿਤ ਬੁੰਢ ਇਕ
ਜੋਧਾ।” (ਗੁਪਤ) ੩ ਖੁਸ਼ਾਣ ਖੜੀ ਗੋਰੂ, ਦੇਖੋ, ਖੜੀ ਅਤੇ ਥੋਖਰਾਇਣਾ।
੪ ਇੱਕ ਰਾਜਪੂਤ ਗੋਰੂ, ਰਲਵੰਡੀਪਤਿ ਚਾਣਿ ਬੁਲਾਰ ਦੀ ਟਿਸਤੀ
ਇਸੇ ਗੋਰੂ ਦੀ ਸੀ, “ਜਹਿ ਰਾਨੀ ਥੋਖਰ ਮਧ ਸਾਲਾ।” (ਨਾਪੁ) ੫
ਇੱਕ ਸੱਟ ਗੋਰੂ। ੬ ਥੋਖਰ ਜਾਤਿ ਦੇ ਸੱਟਾਂ ਦਾ ਵਸਾਇਆ ਪਿੰਡ।

ਥੋਖਰਾ, ਵਿ—ਥੋਖਾ, ਖਾਲੀ। ੨ ਬੋਦਾ, ਜੀਰਣ।

ਥੋਖਰਾਇਣ, ਸੰਗਤ—ਖੁਖਰਾਣ (ਥੋਖਰ ਜਾਤਿ) ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦਾ
ਸਮੁਦਾਇ, ਥੋਖਰਸਾਮਾਜ। ੨ ਖੜੀਆਂ ਦੀਆਂ ਕੁਝ ਛਿਣਤੀ ਦੀਆਂ
ਜਾਤਾਂ ਦਾ ਸਮੁਦਾਇ, ਦੇਖੋ, ਖੜੀ।

ਥੋਖਰੀ, ਥੋਖਰਾ ਦਾ ਇਸ਼ਤੀ ਲਿੰਗ। ੨ ਸੰਗਤ—ਨੈਪਾਲੀਆਂ ਦਾ
ਅਰਧ ਚੰਦ੍ਰਕਾਰ ਇੱਕ ਸਸਤੂ, ਕੁਕਰੀ, ਦੇਖੋ, ਸਸਤੂ।

ਥੋਜ ਅਤੇ ਥੋਜੁ, ਸੰਗਤ—ਭੁੰਡ, ਤਲਾਸ਼, “ਬੰਦੇ ਥੋਜ ਦਿਲ ਹਰਿ
ਰੋਜ।” (ਤਿਲੰ ਕਬੀਰ) ੨ ਪੈਰ ਦਾ ਸ਼ਮੀਨ ਪੁਰ ਚਿੰਨ੍ਹ “ਗੁਰਮਤਿ
ਥੋਜ ਪਰੇ ਤਬ ਪਕਰੇ।” (ਬਸੰ ਮ: ੪) ਗੁਰਮਤਿ ਦੁਆ ਪੰਜ ਚੋਰਾਂ ਦੇ
ਥੋਜ ਪਿੰਡਿ ਜਦ ਪਏ, ਤਦ ਫਤ ਲਏ, ਦੇਖੋ, ਬਾਝਰ ਥੋਜ। ੨ ਮਾਰਕ।

ਰਸਤਾ. ਗਤਿ. ਚਾਲ. "ਖੋਜ ਰੋਜ਼ ਕੇ ਹੋਤ ਲਗ ਦਯੋ ਮਿਸ੍ਰ ਜੁ ਰੋਇ." (ਅਮ) ੪ ਚਰਣ. ਪੈਰ. "ਨਦੀ ਤਰੰਦਤੀ ਮੇਥਾ ਖੋਜ ਨ ਖੁਭੈ." (ਵਾਰ ਕੁਜ ੨ ਮ: ੫)

ਖੋਜਕ. ਵਿ—ਖੋਜ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਖੋਜੀ.

ਖੋਜ ਜਨਾਵਰ. *موجود* ਖੁਜਾਹ ਅਨਵਰ. ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਜਾਹਜਹਾਂ ਦਾ ਇੱਕ ਫੌਜੀ ਅਹਿਲਕਾਰ. "ਖੋਜ ਜਨਾਵਰ ਬਿਸਮੀ ਧਾਰੀ." (ਗੁਰਿ ੬) ਦੇਖੋ, ਖੁਜਾ ਅਨਵਰ.

ਖੋਜਣਾ } ਵਿ—ਖੁੰਡਣਾ. ਤਲਾਸ਼ ਕਰਨਾ. ਟੋਲਣਾ. ਭਾਲਣਾ. "ਜੋ ਖੋਜਨਾ } ਖੋਜੇ ਸੋ ਪਾਵੈ." (ਧਨਾ ਪੀਪਾ) "ਖੋਜਤ ਹਰੇ ਦੇਵ." (ਰਾਮ ਮ: ੫)

ਖੋਜ ਪੈਣਾ } ਵਿ—ਪੈਰ ਦੇ ਚਿੰਨ੍ਹ (ਪੈਰ) ਪਿਛੇ ਜਾਣਾ. ੨ ਅਨੁਗਾਮੀ ਖੋਜ ਲੈਣਾ } ਹੋਣਾ. ਪੈਰਵੀ ਬਰਨੀ. ੩ ਤਾਕੁਝ ਕਰਨਾ. "ਸਾਕਤ ਖੋਜ ਪਇਆ." (ਕਲਿ ਮ: ੪)

ਖੋਜਾ. ਦੇਖੋ, ਖੁਸਰਾ. "ਖੋਜੇ ਜਹਾ ਅਨੇਕ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੮੨) "ਪਤਿਰੰ ਤੋਰ ਖੋਜਾ ਕਰਭਾਰਾ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੩੨੬) ੨ ਭਾ *موجود* ਖੁਜਾਹ. ਮਸਿਕ. ਸਰਦਾਰ. ੩ ਖਤਾ ਹੋ ਜਾ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. ਖਲੋਜਾ ੪ ਦੇਖੋ, ਖੋਦਾ ੨.

ਖੋਜਾ ਅਨਵਰ. ਦੇਖੋ, ਖੋਜ ਜਨਾਵਰ ਅਤੇ ਖੁਜਾ ਅਨਵਰ.

ਖੋਜਿ. ਖੋਜਕੇ. "ਸੇਵੇ ਸਿਖੁ ਜੋ ਖੋਜਿ ਨਹੈ." (ਪੁਰਾ ਮ: ੧) ੨ ਰਸਤੇ. ਕਦਮ ਛਕਦਮ. "ਹਮੇ ਖੋਜਿ ਪਰਹੁ ਮਤ ਕੋਈ." (ਕਹਿ ਕਬੀਰ)

ਖੋਜੀ. ਵਿ—ਖੋਜਨੇ ਵਾਲਾ. "ਖੋਜੀ ਉਪਨਿ ਭਾਈ ਛਿਨਸੈ." (ਮਲਾ ਮ: ੧) ੨ ਸੰਗਤ—ਪਿਰ. ਖੋਜ (ਪਦਚਿੰਨ੍ਹ) ਦਾ ਭਜਤਾ. ਸੁਰਾਗਰਸਾ.

ਖੋਜੁ. ਦੇਖੋ, ਖੋਜ.

ਖੋਟ. ਸੰਗਤ—ਦੋਸ. ਐਥ. ੨ ਉੱਤਮ ਵਸਤੂ ਵਿੱਚ ਭੁਰੀ ਦਾ ਮਿਲਾਪ. "ਖੋਟ ਨ ਕੀਚਈ ਪੁਛੁ ਪਰਖਣਹਾਰਾ." (ਆਸਾ ਭੰਤ ਮ: ੫) ੩ ਸੰ. ਵਿ—ਲੰਗਤਾ. ਲੰਘਾ. ਡੁੰਡਾ. ੪ ਸੰ. ਖੋਟ. ਧਾ—ਲੰਗਤਾਉਣਾ. ਫੈਂਕਣਾ. ਖਾਣਾ (ਭਭਣ ਕਰਨਾ).

ਖੋਟਸਰੀਓ } ਵਿ—ਖੋਟ ਮਿਲਾਉਣ ਵਾਲਾ. ਖੋਟਾ ਸਿੱਕਾ ਕਣਾਉਣ ਖੋਟਸਰੀਆ } ਵਾਲਾ. "ਖੋਟਸਰੀਓ ਨਿਕਾਰੇ ਚਾਹੀਐ ਨਕਰ ਹੁੰ ਤੇ." (ਭਾਗੁ ਕ)

ਖੋਟਸਾਲਾ. ਸੰਗਤ—ਖੋਟੀ ਟਕਸਾਲ. ਖੋਟਾ ਸਿੱਕਾ ਬਣਨ ਦੀ ਥਾਂ. ੨ ਭਾਵ—ਕੁਸੰਗਤਿ.

ਖੋਟਸਾਲੀ. ਵਿ—ਖੋਟੀ ਟਕਸਾਲ ਦਾ. "ਖੋਟਸਾਲੀ ਸਿੱਕੇ." (ਭਾਗੁ)

ਖੋਟੜਾ. ਘਰਨ ਜਾਤੀ ਦੀ ਇੱਕ ਸ਼ਾਖ, ਜੋ ਮਾਟਗੁਮਰੀ ਦੇ ਜਿਲੇ ਬਹੁਬ ਵਾਹੀ ਕਰਦੀ ਹੈ. "ਕਰਮਦਾਸ ਹੈ ਖੋਟੜਾ." (ਭਾਗੁ) ੨ ਵਿ—ਖੁਟਿਆਈ ਵਾਲਾ. ਖੋਟਾ.

ਖੋਟਾ. ਵਿ—ਦੋਸੀ. ਐਥੀ. "ਖੋਟੇ ਸਭੀ ਦਰਗਹਿ ਸੁਟੀਆਹਿ." (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਮਾਤ) ੨ ਮਿਲਾਉਣ ਵਾਲਾ, ਜੋ ਖਾਲਿਸ ਨਹੀਂ. "ਖੋਟੇ ਕਾ ਮੁਲ ਦੇਹੁ ਦੁਗਾਣਾ." (ਧਨਾ ਮ: ੧) ਦੇਖੋ, ਦੁਗਾਣਾ.

ਖੋਟਾਈ. ਸੰਗਤ—ਖੋਟਾਪਨ.

ਖੋਟੁ. ਦੇਖੋ, ਖੋਟ.

ਖੋਡ. ਸੰਗਤ—ਖੁੰਡ. ਬਿਨ.

ਖੋਣਾ. ਕ੍ਰਿ—ਕੋਪਣ. ਸੁੱਟਣਾ. ਦਗਾਹੁਣਾ. ੨ ਕਯਣ. ਗਵਾਉਣਾ. ਭੁੰਮ ਕਰਨਾ. ੩ ਮਿਟਾ ਦੇਣਾ.

ਖੋੜ. ਖੋਵੜ. ਖੋਦਿੰਦਾ ਹੈ. "ਜਾਪ ਸੀਗਿ ਮਨੁ ਸਕਲੀ ਖੋੜ." (ਸੁਖਮਨੀ) "ਭੈ ਭਰਮ ਦੁਤੀਆ ਸਕਲ ਖੋੜ." (ਆਸਾ ਭੰਤ ਮ: ੫) ੨ ਸੰਗਤ—ਖੋਤਾ. ਕਧਾ. "ਜੈਸੇ ਭਾਰਥਾਹਥ ਖੋੜ." (ਕੇਦਾ ਮ: ੫)

ਖੋਤਾ. ਸੰਗਤ—ਮਰ. ਕਧਾ. ੨ ਭਾਵ—ਮੁਰਖ. ਬੇਸਮਝ.

ਖੋਤਿ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਖੋਤਕੇ. ਖੋਦਕੇ. ਖੁਣਕੇ. "ਕੋਈ ਗੁਰਮੁਖਿ ਸੇਵਕੁ ਕਵੈ ਖੋਤਿ." (ਮ: ੪ ਵਾਰ ਕਹਿ ੧) ਖਨਨ ਕਰਕੇ ਰਤਨ ਕਢਦਾ ਹੈ.

ਖੋਦ. ਦੇਖੋ, ਖੋਦਨਾ ੨ ਦੇਖੋ, ਖਵੀਦਾ ੩ ਦੇਖੋ, ਖੋਦਾ ੪ ਭਾ , ਸੰਗਤ—ਲੋਹੇ ਦਾ ਟੀਪ. ਖੋਲ. ਸਿਰਕੁਣ.

ਖੋਦ. ਸੰ. ਲੀਫ—ਕੋਦ. ਦਾਖ ਦਾ ਰਸਾ ੨ ਅੰਗੁਰੀ ਲਥਾਬ. "ਉਬਟ ਚਲੰਤੋ ਇਹੁ ਮਦੁ ਪਾਇਆ ਜੈਸੇ ਖੋਦ ਖੁਮਾਰੀ." (ਕੇਦਾ ਕਬੀਰ) ੩ ਸਹਿਦ. ਮਧੁ.

ਖੋਦਣਾ } ਕ੍ਰਿ—ਖਨਨ. ਪੁੱਟਣਾ. ਉਖੇਡਨਾ. ਖੋਦਨਾ }

ਖੋਦਾ. ਸੰਗਤ—ਖੋਦਣ (ਪੁੱਟਣ) ਦਾ ਭਾਵ. ਜਿਵੇਂ—ਊਸ ਦੇ ਘਰ ਖੋਦਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ. ੨ ਉਹ ਆਦਮੀ, ਜਿਸ ਦੇ ਮੂੰਹ ਉੱਤੇ ਵਾਲ ਨਾ ਉਕਣ. ਇਸ ਨੂੰ ਖੋਜਾ ਭੀ ਆਖਦੇ ਹਨ.

ਖੋਇ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਖੋਦਕੇ. "ਭਸੁਧਾ ਖੋਇ ਕਰਹਿ ਦੁਇ ਚੂਲੇ." (ਆਸਾ ਕਬੀਰ)

ਖੋਨਾ. ਦੇਖੋ, ਖੋਣਾ.

ਖੋਪਰ } ਸੰ. ਖਪਿਰ. ਸੰਗਤ—ਸਿਰ ਦੀ ਹੱਡੀ. ਕਪਾਲ. ਖੋਪਰੀ } ਖੋਪੜ } ਖੋਪੜੀ }

ਖੋਪਾ. ਸੰਗਤ—ਨਰੀਏਲ ਦੀ ਕਿਰੀ. ੨ ਬੈਲ ਆਦਿਕ ਪਲੁਆਂ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਢਕਣ ਦਾ ਟੀਪ. ਇਹ ਪਹਿਲਾਂ ਨਰੀਏਲ ਦੀ ਹੁਠੀਆਂ ਦਾ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਸੀ, ਇਸ ਕਾਰਣ ਇਹ ਸੰਗਤਾ ਹੈ.

ਖੋਡ. ਸੰਗਤ—ਚੋਡ. ਖੁਡਣ ਦਾ ਭਾਵ. ੨ ਦੇਖੋ, ਫੋਡ. ਵਡਾਕੁਲਰਾ. ਖਬਰਾਹਟ. ੩ ਕੁੰਧਾ. ੪ ਭਰਾ. ੫ ਰੰਜ. ਲੋਕ.

ਖੋਡਣ. ਸੰ. ਫੋਡਣ. ਵਿ—ਖੋਡਿਤ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਖਬਰਾ ਦੇਣ ਵਾਲਾ. ੨ ਦੇਖੋ, ਖੋਡਣਾ.

ਖੋਡਣਾ. ਕ੍ਰਿ—ਧਸਾਉਣਾ. ਚੋਡਣਾ. ੨ ਫੋਡਣ.

ਖੋਡਾ. ਦੇਖੋ, ਖੋਇਆ ੨ ਦੇਖੋ, ਖੋਆ.

ਖੋਰ. ਸੰਗਤ—ਫੋਰ. ਅਸਾਰ. "ਕਰਖ ਨਦੀ ਸਭ ਸਕਤਿ ਜਬ ਰਹਿਕਤੇ ਪੀਛੇ ਖੋਰ." (ਨਾਪੁ) ੨ ਭੀੜੀ ਕਲੀ. ੩ ਖੋੜ. ਗੁਥਾ. ਦੇਖੋ, ਮਹਿਖੋਰ. ੪ ਵੈਰਭਾਵ. ਕੀਨਾ. ੫ ਮਾਰਕ. "ਨਭ ਓਰ ਖੋਰ ਨਿਹਾਰਕੈ." (ਰਾਮਾਵ) ੬ ਸੰ. ਵਿ—ਲੰਘਾ. ਲੰਗਾ ੭ ਭਾ , ਖਾਣ

ਵਾਲਾ, ਐਸੀ ਦਸਾ ਵਿੱਚ ਇਹ ਦੂਜੇ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਅੰਤ ਆਉਂਦਾ ਹੈ।
“ਅਸੰਖ ਚੋਰ ਹਰਾਮਖੋਰ.” (ਜਪੁ)

ਬੋਰਹਾਮ. ਦੇਖੋ, ਹਰਾਮਖੋਰ.

ਬੋਰਹ. ਵਿ—ਖੁਰਦਰਾ. ਖਰੁਵਾ. “ਜਿਸ ਬੋਰਹ ਪਾਬਰ ਪੈ ਚਰਨਾਨੀ.”
(ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਬੋਰਾ. ਸੰਗਤ—ਪੱਕੀਆਂ ਇੰਟਾਂ ਦਾ ਚੁਰਣ। ੨ ਆਖੇ ਦੀ ਪੱਕੀ ਹੋਈ
ਮਿੱਟੀ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਭਸਮ ਮਿਲੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ੩ ਵਿ—ਖੋਖਲਾ. ਪਿੱਲਾ।
੪ ਭਾ ੫ ਖੋਰਾ. ਲਾਇਕ. ਯੋਗਤਾ। ੫ ਭਾ ੬ ਖਾਣ ਵਾਲਾ. ਇਹ
ਦੂਜੇ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਅੰਤ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ—ਸ਼ਕਰਮੋਰਾ.

ਬੋਰਿ. ਸੰਗਤ—ਭੁਰਾਈ. ਬਦੀ. “ਮੋਟੀ ਨਾਗੀ ਬੋਰਿ.” (ਸ. ਕਬੀਰ)
੨ ਭੀੜੀ ਕਲੀ.

ਬੋਰੀ. ਵਿ—ਬੋਰ (ਬੋਰਤਾਵ) ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਖਾਣ ਵਾਲਾ. “ਕਰਹਿ
ਹਰਾਮਖੋਰੀ.” (ਮਧੂ ਮ: ੫) ਦੇਖੋ, ਬੋਰਾ ਪ। ੩ ਸੰਗਤ—ਭੀੜੀ
ਭਾਲੀ। ੪ ਭੁਮਾਰੀ. “ਮਨ ਬੀਧੋ ਪ੍ਰੇਮ ਕੀ ਬੋਰੀ.” (ਨਟ ਮ: ੫)
“ਮਨ ਖਚਿਤ ਪ੍ਰੇਮਰਸ ਬੋਰੀ.” (ਸਾਰ ਮ: ੫) ੫ ਕਮਾਣ ਦਾ ਫੋਕ.
ਪੱਕੀ. ਭੱਥਾ. “ਜੈਸੇ ਉੱਖ ਦੇਇ ਕਰ ਬੋਰੀ.” (ਨਾਪੁ)

ਬੋਰੁ. ਦੇਖੋ, ਬੋਰ। ੨ ਸਿੰਧੀ. ਰੁੱਧ ਅਤੇ ਬਾਦਮ ਆਦਿ ਮੋਰਿਆਂ ਦੀ
ਮਿਠਾਈ.

ਬੋਲ. ਦੇਖੋ, ਬੋਲਨਾ। ੨ ਭਾ. ੫ ਬੋਲ. ਸੰਗਤ—ਕਿਲਾਵ।
੩ ਫਿਲਕਾ। ੪ ਕਵਚ. ਜੰਜੇ. “ਬੋਲ ਖੰਡੇ ਅਪਾਰੇ.” (ਵਿਚਿਤ੍ਰੁ)
੫ ਲੋਹੇ ਦਾ ਟੋਪ.

ਬੋਲਨਾ. ਫਿ—ਪੜਦਾ ਫੂਰ ਕਰਨਾ. “ਸਿਨਿ ਕੁਮੁਪਰਦਾ ਖੋਲਾ ਰਾਮ.”
(ਸੁਹੀ ਛੰਤ ਮ: ੫) ੨ ਦੋ ਮਿਲੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਅਲਗ ਕਰਨਾ।
੩ ਬੰਧਨ ਮਿਟਾਉਣਾ. ਮੁਕੁਕਰਨਾ। ੪ ਪੁਕਟ ਕਰਨਾ। ੫ ਸਪਸ਼ਟ
ਕਰਨਾ.

ਬੋਲਾ. ਸੰਗਤ—ਬਿਨਾ ਛੰਤ, ਵੱਠੀਆਂ ਕੰਧਾਂ ਦਾ ਕੰਠਾ। ੨ ਕਾਣਾ.
ਟੋਕਾਭੀ। ੩ ਹੱਥੀਆਂ ਦਾ ਪਿੱਠਰ.

ਬੋਲਿ } ਬੋਲੁਕੇ. ਕੁਸਾਦਾ ਕਰਕੇ. “ਬੋਲਿ ਕਪਟ ਕੁਰਿ ਮੇਲੀਆ.”
ਬੋਲਿ } (ਵਾਰ ਸਿਤ) ਕਪਟ ਬੋਲਕੇ ਮੇਲੀਆ. “ਦਰਸਨ ਦੀਜੇ ਬੋਲਿ
ਕਿਵਾਰ.” (ਬਿਨਾ ਕਬੀਰ)

ਬੋਵਣਾ. ਫਿ—ਕੁਆਉਣਾ. ਗੁੰਮ ਕਰਨਾ. ਦੇਖੋ, ਬੋਣਾ। ੨ ਮਿਟਾਉਣਾ.
ਫੂਰ ਕਰਨਾ. “ਭਰਮ ਭਉ ਬੋਵਣਾ.” (ਵਾਰ ਕੂਜ ੨ ਮ: ੫)
“ਮਾਨਸਜਨਮ ਅਕਾਰਬ ਬੋਵਣ.” (ਆਸਾ ਮ: ੯)

ਬੋਵਤ. ਬੋਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਬੋਵਣਾ.

ਬੋੜ. ਸੰਗਤ—ਖੰਡ. ਬਿਲ. ਦੇਖੋ, ਬੋੜਿ। ੨ ਮਿਆਨ. ਕੋਸ਼।
੩ ਮਰਾ. ਬੋਲ. ਕੁੰਤਾ। ੪ ਦੇਸ. ਐਭਾ। ੫ ਬੋੜਸ (ਸੋਲਾਂ) ਦਾ ਸੰਖੇਪ.
“ਬੋੜ ਸੀਗਾਰ ਕਰੈ ਅਤਿ ਪਿਆਰੀ.” (ਕਉ ਯ: ਮ: ੧) “ਜੈਸੇ
ਕੁਲਵਧੂ ਅੰਗ ਰਚਤ ਸਿੰਗਾਰ ਬੋੜ.” (ਭਾਗੁ ਕ) ਦੇਖੋ, ਸੋਲਹ
ਸਿੰਗਾਰ.

ਬੋੜਸ. ਸੰ. ਬੀਡਾ—ਸੋੜਸ. ਯਟ ਦਸਾ. ਵਿ—ਸੋਲਵਾਂ। ੨

ਬੀਡਾਜਾ. ਸੰਗਤ—ਸੋਲਾਂ. ਦਸ ਅਤੇ ਛੀ ੧੬.

ਬੋੜਸ ਬਿੰਗਾਰ. ਬੀਡਾ—ਬੀਡਾਰ. ਦੇਖੋ, ਸੋਲਹ ਸਿੰਗਾਰ.
ਬੋੜਸ ਤੱਤਨ ਦੇਹ. ਸੋ ਸਾਖੀ ਵਿੱਚ ਲਿੰਗ ਸ਼ਰੀਰ ਨਈਂ ਇਹ
ਸ਼ਬਦ ਵਰਤਿਆ ਹੈ. ਮਨ ਅਤੇ ਬੁਧਿ ਨੂੰ ਇੱਕ ਹੀ ਮੰਨਿਆ ਹੈ. ਦੇਖੋ,
ਲਿੰਗ ਸ਼ਰੀਰ.

ਬੋੜਸਪੁਜਾ } ਸੰ. ਬੀਡਾਜੀਪਚਾਰ. ਪੂਜਨ ਦੇ ਸੋਲਾਂ ਸਾਮਾਨ—
ਬੋੜਸੋਪਚਾਰ } ਆਵਾਹਨ, ਆਸਨ, ਪਿਰ ਧੋਣੇ, ਮੁਖ ਧੋਣੇ, ਲਈ
ਜਲ, ਆਚਮਨ, ਸਨਾਨ, ਵਸਤੂ, ਭੂਸਣ, ਸੁਗੰਧ (ਚੰਦਨ), ਫੁੱਲ,
ਧੂਪ, ਦੀਪ, ਨਈਵੇਦਤ (ਨੈਵੇਦਤ), ਨਮਸਕਾਰ, ਦਫ਼ਤਾ ਅਤੇ
ਵਿਦਾਯਗੀ. “ਬੋੜਸੋਪਚਾਰ ਕਰ ਪੂਜਾ ਕੁਲਪੂਜ ਹੂੰ ਕੀ.” (ਹਨੁ)
“ਪੂਜਾ ਕਰ ਬੋੜਸ ਪਰਕਾਰਾ.” (ਨਾਪੁ)

ਬੋੜਾ. ਸੰ. ਬੀਡਾ—ਸੋਢਾ. ਵੜ—ਛੀ ਪ੍ਰਕਾਰ. ਛੀ ਤਰਾਂ ਨਾਲ।
੨ ਮਰਾ—ਸੰਗਤ—ਪਾਬੰਦੀ. ਬੰਧਨ. ਨਿਯਮ. “ਤੀਨ ਬੋੜਾ ਨਿਤ
ਕਾਲ ਸਾਰੈ.” (ਸੁੀ ਮ: ੧) ਤਿੰਨ ਬੰਧਨਾਂ ਵਿੱਚ ਨਿੱਤ ਸਮਾਂ ਵਿਤਾਉਂਦਾ
ਹੈ. ਤ੍ਰਿਕਾਲ—ਸੰਧਤਾ ਅਥਵਾ ਮਨ ਵਾਣੀ ਕਰਮ ਕਰਕੇ ਸੁਭ ਕਰਮਾਂ
ਦਾ ਪਾਲਨ ਦੇਖੋ, ਬੀਸ ਸਪਤਾਹਰੇ. ਭਾਸਰੇ.

ਬੋੜਿ. ਖੁੰਡ ਵਿੱਚ. ਕੁਢਾ ਮੇ. ਦੇਖੋ, ਬੋੜ. “ਖਖਾ ਇਹੈ ਬੋੜਿ ਮਨ
ਆਵਾ.” (ਕਉ ਭਾਵਨ ਕਬੀਰ) ਮਨ ਟੋਕਾਭੂ ਹੋਇਆ ਬਾਹਰ ਨਹੀਂ
ਭਟਕਦਾ.

ਬੋੜੀ. ਸੰਗਤ—ਦਸਤਾਰ ਦੇ ਪੇਚ ਦੀ ਤਹਿ. ਜਿਵੇਂ—ਉਸ ਨੇ ਬੋੜੀਦਾਰ
ਪੱਛ ਬੰਧੀ ਹੈ.

ਬੋੜੁ. ਸਿੰਧੀ. ਚੋਰ. ਅੰਧਾਰ.

ਬੋ. ਦੇਖੋ, ਬਉ.

ਬੋਸਤਾ } ਰੁੱਤੀ. ਦੇਖੋ, ਕੋਸ. “ਕਰੈ ਬੋਸਤੋ ਮਾਰ.” (ਗੁਪਤੁ)
ਬੋਸਤਾ }

ਬੋਹੀ. ਕਾਹੀਂ. ਦੇਖੋ, ਬੋਹੀ. “ਬੋਹੀ ਖਰੀ ਪ੍ਰਭੂ! ਇਤ ਚਿਰੇ.”
(ਗੁਪਤੁ)

ਬੋਚਾ. ਸੰਗਤ—ਸਾਢੇ ਛੀ ਦਾ ਪਹਾੜਾ। ੨ ਭਾ ੫ ਖੁਲਾਰਾ. ਛੋਟਾ
ਖ਼ਾਨ. ਖਾਣ ਦੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਰੱਖਣ ਦਾ ਥਾਲ ਅਥਵਾ ਭਾਬਤਾ.
ਬੋਚ. ਆ ੫ ਖੋਜ. ਸੰਗਤ—ਖੁਸ ਜਾਣ (ਪੋਠਣ) ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ।
੨ ਸੋਚ ਵਿਚਾਰ.

ਬੋਢ. ਦੇਖੋ, ਬਉਢ.

ਬੋਰ. ਸੰਗਤ—ਤਿਲਕ. ਟਿੱਕਾ. “ਮਾਥੇ ਚੰਦਨ ਬੋਰ.” (ਹਨੁ)
੨ ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਉਹ ਟਿੱਕਾ ਜੋ ਮੱਥੇ ਪੁਰ ਟੇਢਾ ਧਨੁਖ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਦਾ
ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ੩ ਸੰ. ਕੋਰ. ਕੁਰ (ਉਸਤਰੇ) ਨਾਲ ਕੀਤਾ ਮੁੰਡਨ. ਹਜ਼ਾਮਤ.
ਬੋਰੁ. ਸੰਗਤ—ਖਰੁਦ. ਉਧਮ। ੨ ਖੁਰ ਨਾਲ ਗਰਦ ਉਡਾਉਣ ਦੀ
ਕ੍ਰਿਯਾ. “ਢੱਟੇ ਬੋਰੁ ਕਰ ਕਏ.” (ਬੰਨੋ)

ਬੋਲਨਾ. ਦੇਖੋ, ਬਉਲਨਾ.

ਬੰ. ਸੰ. ਭਾਜ. ਸੰਗਤ—ਆਕਾਸ਼. “ਬੰ ਪੋਨ ਬੰਨ੍ਹ ਪਾਣੀ ਫੋਨੀ ਪੰਚ
ਰੰਤ ਜਾਣੀ.” (ਨਾਪੁ) ੨ ਦੇਖੋ, ਬ.

ਖੰਕਰੀ } ਵਿ—ਕਯ (ਵਿਨਾਸ) ਕਰਨ ਵਾਲੀ. "ਖੰਕਰੀ ਕਲ
ਖੰਕਰੀ } ਕੁਰਾਪੁਛਾ." (ਕਲਕੀ)

ਖੰਕਾਲ } ਦੇਖੋ, ਕੰਕਾਲ ਅਤੇ ਕੰਕਾਲੀ। ੨ ਇਕ ਦਾ ਇੱਕ ਭੇਦ,
ਖੰਕਾਲੀ } ਜੋ ਭੈਰਵ ਦਾ ਸਰੂਪ ਹੈ. "ਕਲ ਨਾਰਦ ਖੰਕਾਲ ਜਮਕਣ
ਜੂਹ ਬਿਤਾਲ." (ਸਲੋਹ) ੩ ਖੰਕਾਲ ਦੀ ਸ਼ਕਤਿ ਭੈਰਵੀ, ਖੰਕਾਲੀ.
"ਅਨਗੰਜ ਅਭੰਜਾ ਖੰਕਾਲੀ." (ਪਾਰਸਾਵ)

ਖੰਗ. ਕਯ—ਅੰਗ. "ਕਿਤੇ ਖੰਗ ਖੰਗੇ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧੨੮) ਕਿਤਨੇ
ਹੀ ਖੰਗੇ ਕੱਟ ਦਿੱਤੇ। ੨ ਖਣੀ ਰੋਗ ਦਾ ਅੰਗ, ਖਾਂਸੀ, ਖੰਘ.

ਖੰਗਰ, ਦੇਖੋ, ਖੰਘਰ.

ਖੰਘ. ਦੇਖੋ, ਖਾਂਸੀ। ੨ ਕੰਠ. ਹਲਕ.

ਖੰਘਰ. ਸੰਗਤ—ਤੇਬ ਪਰਾਏ ਦੀ ਅੰਗ ਨਾਲ ਫਲਕੇ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ
ਇੱਟਾਂ ਦਾ ਭਿੱਟਾ, ਜੋ ਪੱਥਰ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.

ਖੰਘਾਰ. ਸੰ ਖੇਟ ਭਯਕਾਰ. ਸੰਗਤ—ਖੇਟ (ਭਲਗਮ) ਦਾ ਕੰਠ
ਵਿੱਚੋਂ ਕੱਢਣਾ. ਖੰਘਹਾਰ। ੨ ਖੰਘ ਦੇ ਕਾਰਣ ਭਾਤੀ ਵਿੱਚੋਂ ਨਿਕਲੀ
ਹੋਈ ਬਲਗਮ.

ਖੰਘਾਲਨਾ. ਸੰ. ਸੰਕਾਲਨ ਕ੍ਰਿ—ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਧੋਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ.

ਖੰਘੂਰਣਾ. ਕ੍ਰਿ—ਖੰਘ (ਕੰਠ) ਸਾਫ਼ ਕਰਨ ਲਈ ਸੁਸ ਨੂੰ ਥੋਰ ਨਾਲ
ਬਾਹਰ ਕੱਢਣਾ.

ਖੰਘੂਰਾ. ਸੰਗਤ—ਕੰਠ ਦਾ ਉੱਚਾ ਸੁਰ, ਜੋ ਬਲਗਮ ਸਾਫ਼ ਕਰਨ
ਲਈ ਕੱਢੀਦਾ ਹੈ.

ਖੰਜ. ਸੰ. ਭਾਜ਼ਕ. ਸੰਗਤ—ਪਿੰਡਲਾ. ਪੰਡ.

ਖੰਜਕਾ. ਦੇਖੋ, ਖੰਜਰੀ. "ਢੋਲ ਢੋਲਕ ਖੰਜਕਾ ਭਫ." (ਕਯਾਨ)

ਖੰਜਨ. ਸੰ. ਭਾਜ਼ਕਸ ਸੰਗਤ—ਮਮੇਲਾ. ਖੰਜਰੀਟ. ਕਣਾਟੀਰ.
Wagtail ਅਥਵਾ tail-wagger. ਡਾ. ਦੁਸ਼ੀਰਾ. (Monticola
alba). ਚਿੜੀ ਦੇ ਅਖਬਾਰ ਦਾ ਇੱਕ ਪੰਛੀ, ਜੋ ਬਹੁਤ ਚੰਗੇ ਹੁੰਦਾ
ਹੈ. ਕਈ ਇਸ ਦੀ ਉਪਮਾ ਨੇਤ੍ਰ ਅਤੇ ਮਨ ਨੂੰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ. "ਮੀਨ
ਮੁਰਥਾਨੇ ਕੰਜ ਖੰਜਨ ਖਿਸਾਨੇ." (ਚੰਡੀ ੧) "ਸ਼੍ਰੀਕੁਸੁ ਪਛ ਸੇਭਾ
ਵਿਮਲ ਪਿੰਜਰ ਸਰ ਪਹਿਰਾਨ। ਮਨ ਖੰਜਨ ਰਹਿ ਪਾਇਕੈ ਕਹੈ ਕਥਾ
ਗਤਿਦਾਨ." (ਨਾਪੁ)

੨ ਵਿ—ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਮਿਟਾਉਣ ਵਾਲਾ. "ਕਾਲ ਭਿਕਾਲ
ਭਰਮ ਭੈ ਖੰਜਨ." (ਮਲਾ ਅ: ਮ: ੧) ਦੇਖੋ, ਖਜ ਯਾ. ੩ ਸੰਗਤ—
ਦੇਖੋ, ਸਵੈਯੇ ਦਾ ਰੂਪ ੨੨.

ਖੰਜਨ ਨੈਨੀ. ਮਮੇਲੇ ਜੇਹੇ ਚਪਲ ਨੇਤ੍ਰਾਂ ਵਾਲੀ.

ਖੰਜਰ. ਡਾ ੪ ਸੰ. ਨਕਾਰ—ਨਖਰ. ਸੰਗਤ—ਛੋਟੀ ਕਟਾਰੀ।
੨ ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਦੇ ਲੇਖ ਅਨੁਸਾਰ ਆਸਾਮ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਥਮੀ ਪਾਸ
ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜਿਸ ਥਾਂ ਗੁਰੂ ਤੇਗਬਹਾਦਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਆਪਣਾ ਖੰਜਰ
ਜਮੀਨ ਵਿੱਚ ਗਡਿਆ ਸੀ, ਜਿਸ ਤੋਂ 'ਖੰਜਰ' ਨਾਮ ਹੋਇਆ.
"ਖੰਜਰ ਤਾਕੇ ਨਾਮ ਉਰਾਰੀ" (ਗੁਪਤੁ)

ਖੰਜਰੀ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਛੋਟੀ ਭਫ. ਸੰਗਤ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦਾ ਨਾਂਉ
'ਕਰਚਕੁ' ਭੀ ਹੈ.

ਖੰਜਰੀਟ. ਸੰਗਤ—ਮਮੇਲਾ. ਦੇਖੋ ਖੰਜਨ.

ਖੰਡ. ਸੰਗਤ—ਖੰਡਾ. ਖਤਕ. "ਪੀਓ ਪਾਹੁਲ ਖੰਡਧਾਰ ਹੁੰਦੇ ਜਨਮ
ਸੁਹੇਲਾ." (ਭੁਰਦਾਸ ਕਵਿ) ੨ ਸੰ. ਭਾਡ. ਟੁਕੜਾ. "ਖੰਡ ਖੰਡ
ਕਰਿ ਭੋਜਨੁ ਕੀਨੋ." (ਸੋਰ ਚਵਿਦਾਸ) ੩ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਵੰਡਾ ਹਿੱਸਾ.
"ਨਉ ਖੰਡ ਪ੍ਰਿਥਮੀ ਫਿਰੇ ਚਿਰ ਜੀਵੈ." (ਸੁਖਮਨੀ) ੪ ਕਮੀ.
ਘਾਟਾ. ਨਤੂਨਤਾ. "ਅਭਿਨਾਸੀ ਨਾਹੀ ਕਿਛੁ ਖੰਡ." (ਸੁਖਮਨੀ)
੫ ਗੁੰਬ ਦਾ ਹਿੱਸਾ. ਭਾਗ। ੬ ਅਸਥਾਨ. ਦੇਸ਼. "ਕੰਦ ਮੁਨ ਢੁਰਿ
ਖਾਵਹਿ ਵਣ ਖੰਡ ਵਾਸਾ." (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਮਾਭ) ੭ ਸਫ਼ੇਦ ਸ਼ੱਕਰ.
ਚੀਨੀ. "ਸਕਰ ਖੰਡ ਨਿਵਾਤ ਗੁੜ." (ਸ. ਫਰੀਦ) ੮ ਕਾਂਡ.
ਭੂਮਿਕਾ. ਦਰਜਾ. ਮੰਡਲ. "ਗਿਆਨਖੰਡ ਮਹਿ ਗਿਆਨ ਪੁੰਛ." (ਜਪੁ) ੯ ਖੰਡੇ ਦਾ ਅਮ੍ਰਿਤਧਾਰੀ ਸਿੱਖ. "ਤੂੰ ਪ੍ਰਕਾਰ ਮਮ ਸਿੱਖ ਹੈ
ਸਕਸੀ ਚਰਨੀ ਖੰਡ." (ਰਤਨਮਾਲ) ੧੦ ਸੰ. ਚਾਡ—ਸੰਡ. ਨਪੁੰਸਕ.
ਹੀਜੜਾ.

ਖੰਡਸ. ਵਿ—ਖੰਡਨ ਕਰਤਾ. "ਖਲਖੰਡਸ ਹੈ." (ਜਪੁ)

ਖੰਡਸਿ. ਖੰਡਨ ਕਰਦਾ। ੨ ਖੰਡਨ ਕਰੇਗਾ. "ਕਾਹੇ ਨ ਖੰਡਸਿ
ਅਕਲੁ ਮੇਰਾ?" (ਆਸਾ ਕਬੀਰ)

ਖੰਡਸੁਰੀ. ਖੰਡ—ਅਸੁਰੀ. ਅਸੁਰ (ਦੋਤਰ) ਖੰਡਨ ਕਰਤਾ. "ਯੋਜਰੁਰੀ
ਖੰਡਸੁਰੀ." (ਅਕਾਲ)

ਖੰਡਹਰ. ਸੰਗਤ—ਖੰਡਨ ਹੋਇਆ ਘਰ. ਖੰਡਿਤ ਬ੍ਰਿਹ.

ਖੰਡਕ. ਵਿ—ਖੰਡਨ ਕਰਨ ਵਾਲਾ.

ਖੰਡਣ. ਦੇਖੋ, ਖੰਡਨ. "ਖੰਡਣ ਕਨਿਕਲੇਸਹ." (ਵਾਰ ਜੈਤ)

ਖੰਡਤ. ਦੇਖੋ, ਖੰਡਿਤ.

ਖੰਡਧਾਰ. ਖੰਡੇ ਦੀ ਧਾਰ ਦਾ. "ਪੀਓ ਪਾਹੁਲ ਖੰਡਧਾਰ ਹੋਇ ਜਨਮ
ਸੁਹੇਲਾ." (ਭੁਰਦਾਸ ਕਵਿ) ਖੰਡੇ ਦਾ ਅਮ੍ਰਿਤ ਪੀਓ। ੨ ਦੇਖੋ,
ਖੰਡੇਧਾਰ.

ਖੰਡਨ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਤੇਰਨਾ. ਟੁਕੜੇ ਕਰਨਾ. "ਰੂਮ ਪਾਪਖੰਡਨ."
(ਸੋਰ ਮ: ੫) ੨ ਚੰਦ ਕਰਨਾ। ੩ ਨੈਸਿਧ ਕਾਵਰ ਦੇ ਕਰਤਾ ਸ਼੍ਰੀਹਰਿ
ਦਾ ਰਚਿਆ ਨਾਨਕਸਾਹਬ ਦਾ ਗ੍ਰੰਥ. 'ਖਾਦਖੰਡਨ'.

ਖੰਡਨ ਨਾਈ. ਸੰਭ ਇਸਤ੍ਰੀ. ਸੰਤਾਨ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਦੀ ਸ਼ਕਤਿ ਜਿਸ
ਦੇ ਸਰੀਰ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ। ੨ ਪਤਿਵ੍ਰਤ ਧਰਮ ਨੂੰ ਖੰਡਨ ਕਰਨ ਵਾਲੀ.

ਖੰਡਨੀ. ਸੰਗਤ—ਸਿਨਾ (ਫੌਜ). ਜੋ ਖੰਡਾ ਧਾਰਣ ਕਰਦੀ ਹੈ. (ਸਨਾਮਾ)
੨ ਵਿ—ਖੰਡਨ ਕਰਨ ਵਾਲੀ. ਵੈਰੀ ਨੂੰ ਟੁਕੜੇ ਟੁਕੜੇ ਕਰਨ ਵਾਲੀ.

ਖੰਡਪਤਿ. ਇੱਕ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਸੁਮੀ. ਮੰਡਲੇਸੁਰ.

ਖੰਡਮੰਡਲ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਬੁਹਮਾਂਡ ਦਾ ਅੰਧਾ ਭਾਗ. ਬੂਹੇਲ ਅਥਵਾ
ਖੜੋਲ. "ਤਿਓ ਖੰਡਮੰਡਲ ਵਰਭੰਡ." (ਜਪੁ) ਉੱਥੇ ਕਈ ਬੁਹਮੰਡ
ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਭਾਗ ਵਿਭਾਗ ਹਨ.

ਖੰਡਲ. ਸੰਗਤ—ਅਸਥਾਨ. ਦੇਖੋ, ਸਾਧੁਖੰਡਲ। ੨ ਸੰ. ਵਿ—ਖੰਡਾਂ
ਵਾਲਾ. ਜਿਸ ਨਾਲ ਅਨੇਕ ਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਭਾਗ ਹੋਣ. "ਸਕਲੇ ਬੂਮੰਡਲ
ਖੰਡਲ ਪੁਰੁ ਰੂਮਹੀ ਆਏ." (ਮਾਰੂ ਮ: ੫) ੩ ਟੁਕੜਾ. ਭਾਗ.

ਖੰਡਲ ਮੰਡਲ ਮੰਡਲ ਮੰਡਲ. (ਭੈਰ ਅ: ਕਬੀਰ) ਖੰਡਾਂ ਵਾਲਾ

ਮੰਡਲ (ਬੁਹਮਾਂਡ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਅਨੇਕ ਖੰਡ ਹਨ) ਉਸ ਵਿੱਚ ਅਨੇਕ ਮੰਡਲ (ਦੇਸ਼) ਜਿਸ ਨੇ ਸਜਾਏ ਹਨ।

ਖੰਡਲੀ, ਵਿ—ਖੰਡਨਕਰਤਾ, “ਪਾਪਖੰਡਲੀ,” (ਕਲਿ ਮ: ੫)

ਖੰਡਾ, ਦੋਹਰਾ ਖੰਡਕ, ਦੋਹਾਂ ਪਾਸਿਆਂ ਤੋਂ ਖੰਡਨ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਸ਼ਸਤ੍ਰ, “ਹੈ ਸੈ ਹੋਥ ਉਤੰਗੀ ਖੰਡਾ ਧੁਹਿਆ,” (ਕਲਕੀ) ਦੇਖੋ, ਸਸਤ੍ਰ, ੨ ਮਾਇਆ, ਜੋ ਖੰਡ (ਦੁੰਦ ਪਦਾਰਥ) ਰਚਣ ਵਾਲੀ ਹੈ, “ਖੰਡਾ ਪ੍ਰਿਥਮੇ ਸਜਕੈ ਜਿਨਿ ਸਭ ਸੰਸਾਰ ਉਪਾਯਾ,” (ਚੰਡੀ ੩) ਖੰਡਾ ਪਖਾਰਨਾ, ਫਿ—ਜੰਕ ਲਈ ਕੋਈ ਵੀ ਨਾ ਹੋਣ ਪੁਰ, ਤਲਵਾਰ ਸਾਫ਼ ਕਰਕੇ ਮਿਆਨ ਵਿੱਚ ਕਰਨੀ, ਦੇਖੋ, ਹਥਿਆਰ ਪਖਾਰਨਾ।

ਖੰਡਿ, ਖੰਡ (ਦੇਸ਼) ਵਿੱਚ। ੨ ਭਾਵ—ਬਰੀਦ ਵਿੱਚ, “ਜੋ ਬੁਹਮੰਡਿ ਖੰਡਿ ਸੋ ਜਾਣਹੁ,” (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੧) ੩ ਖੰਡਨ ਕਰਕੇ, “ਭਵਰੁ ਵਸੈ ਭੈ ਖੰਡਿ,” (ਮ: ੨ ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੧) ਸਿਕੰਦਰ ਰੂਪ ਕੁਮਾਰ, ਭੈ ਮਿਟਾਕੇ ਵਸਦਾ ਹੈ।

ਖੰਡਿਸ, ਖੰਡ-ਈਸ਼, ਦੇਖੋ, ਖੰਡਪਤਿ, “ਖੰਡਿਸਨ ਖੰਡਕਰ,” (ਹਰਿਤੁ ੨੦੦)

ਖੰਡਿਤ, ਜੰ, ਵਿ—ਭੇਡਿਆ ਹੋਇਆ, ਟੁਕੜੇ ਕੀਤਾ। ੨ ਚੰਦ ਕੀਤਾ। ੩ ਅਸੁੱਧ ਪਾਠ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਮਾਰੂ ਅਤੇ ਔਖਰ ਛੁੱਟ ਗਏ ਹਨ। ਖੰਡਿਤਨਿਦ੍ਰਾ, ਵਿ—ਜਿਸ ਦੀ ਨੀਂਦ ਘਟ ਗਈ ਹੈ, ਬੇਤੀ ਨੀਂਦ ਵਾਲਾ, “ਖੰਡਿਤਨਿਦ੍ਰਾ ਅਲਪ ਅਹਾਰੰ,” (ਸਿਧਕੋਸਟਿ) ੨ ਸੰਗਤ—ਨਿਦ੍ਰਾਦੋਸ਼, Pollutio nocturna.

ਖੰਡਿਤਾ, ਭਾਵਨ ਅਨੁਸਾਰ ਉਹ ਨਾਇਕਾ, ਜੋ ਆਪਣੇ ਪਤਿ ਦੇ ਬਰੀਦ ਉੱਪਰ ਪਰਦਿਸਤੁੰਡਮਨ ਦੇ ਚਿੰਨ੍ਹ ਦੇਖਕੇ ਦੁਖੀ ਹੋਵੇ।

ਖੰਡਿ ਮੰਡਲ, ਖੰਡ ਦੇ ਮੰਡਲ, ਖੰਡ ਦੇ ਅੰਤਰਲਤ ਟਿਲਾਕੇ।

ਖੰਡੂ, ਦੇਖੋ, ਖੰਡ। ੨ ਖੰਡਿਤ ਹੈ ਚਿਨ੍ਹ (ਭੁਲ) ਜਿਸ ਦਾ, ਕਟੇ ਭੁਲ ਵਾਲਾ, ਖੰਡਾ।

ਖੰਡੂਰ, ਜਿਲਾ ਨੁਦਿਆਨਾ, ਤਮੀਲ ਜਗਰਾਉਂ, ਭਾਣਾ ਦਾਖਾ ਦਾ ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜੋ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਮੁੱਲਾਪੁਰ ਤੋਂ ਚਾਰ ਮੀਲ ਦੇ ਕਰੀਬ ਪੂਰਬ ਹੈ, ਇਸ ਪਿੰਡ ਤੋਂ ਦੱਖਣ ਵੱਲ ਪਾਸ ਹੀ ਸ਼੍ਰੀ ਕੁਰੂ ਹਰਿਕੋਭਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਕੁਰਦੁਆਰਾ ਹੈ, ਜੋ ਨਵਾਂ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਉਦਾਸੀ ਸਾਧੂ ਪੁਜਾਰੀ ਹਨ, ੧੦—੧੫ ਵਿੱਖੇ ਜ਼ਮੀਨ ਹੈ, ਇਸ ਕੁਰਦੁਆਰੇ ਨੂੰ “ਗੁਰੂਸਰ” ਭੀ ਆਖਦੇ ਹਨ। ੨ ਦੇਖੋ, ਖੰਡੂਰ।

ਖੰਡੇ ਦਾ ਅਮ੍ਰਿਤ, ਦੇਖੋ, ਅਮ੍ਰਿਤ ਸੰਸਕਾਰ।

ਖੰਡੇਧਾਰ, ਖੰਡੇ ਦੀ ਧਾਰਾ, ਤਲਵਾਰ ਦਾ ਵਾਹ। ੨ ਭਾਵ—ਸੁਖਮ ਅਤੇ ਔਖਾ, “ਇਹੁ ਮਾਰਗ ਖੰਡੇਧਾਰ,” (ਦੇਵ ਮ: ੫) “ਕੁਲਸਿੰਧੀ ਬਾਰੀਕ ਹੈ ਖੰਡੇਧਾਰ ਗਲੀ ਅਤਿ ਭੀੜੀ,” (ਭਾਗੂ) ੩ ਦੇਖੋ, ਖੰਡੇਧਾਰ।

ਖੰਡੇਲਾ, ਵਿ—ਖੰਡੇ ਵਾਲਾ, ਖੰਡਗਧਾਰੀ। ੨ ਸੰਗਤ—ਚੌਰਾਨ ਰਾਜਪੂਤਾਂ ‘ਮਹਾਭਾਰਤ ਦੇ ਜਾਰਿ ਪਰਬ ਅੰਦਰ ਆਪਣੇ ਧਰਮ ਦੇ ਭਵੇਂ ਅਧਰਾਧ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਬੁਹਮਾ ਦੇ ਕੀਤੇ ਯੋਧੇ ਕੁੰਭ ਤੋਂ ਮਹਾਧਾਰਾ ਦੀ ਰਖਣਾ ਲਈ ਖੰਡ ਪ੍ਰਸ਼ਟ ਹੋਯਾ।

ਦੀ ਇੱਕ ਜਾਤਿ।

ਖੰਢ, ਦੇਖੋ, ਸੰਭ ਅਤੇ ਖੰਡ ੧੦.

ਖੰਦਹ ਰੂ, ਭਾ, ਹੱਸਮੁਖ, ਖਿੱਤੇ ਮੱਥੇ ਵਾਲਾ।

ਖੰਦਕੁ, ਆ, ਸੰਗਤ—ਖਾਈ, ਪਰਿਖਾ,

ਖੰਦਾ, ਭਾ, ਸੰਗਤ—ਹਾਸੀ, ਹਾਸਕ। ੨ ਪ੍ਰਾ, ਵਿ—ਪੁੱਟਣ ਵਾਲਾ, ਇਹ ਕੰਦਨ (ਪੁੱਟਣ) ਤੋਂ ਬਣਿਆ ਹੈ, ਦੇਖੋ, ਕੰਦਹ ਅਤੇ ਕੰਦਨ। ੩ ਭੂ ਨੈ ਕੇ ਖੁੰਡ ਪੁੱਟਣਵਾਲਾ ਭੁੰਤਾ। ੪ ਬੀਰਦ (ਦੁੰਧ ਦੇਣ ਵਾਲਾ) ਪਸ਼ੁ, ਲਵੇਰਾ।

ਖੰਦਾਂ, ਭਾ, ਵਿ—ਹਸਦਾ ਹੋਇਆ। ੨ ਹੱਸਣ ਵਾਲਾ।

ਖੰਦੀਦਨ, ਭਾ, ਫਿ—ਹੱਸਣਾ।

ਖੰਧਾ, ਦੇਖੋ, ਖੰਦਾ ੪.

ਖੰਨ, ਜੰ, ਖੰਡ, ਸੰਗਤ—ਟੁਕ, ਟੁਕੜਾ।

ਖੰਨਖੰਨੀਸ਼ੇ, ਟੁਕੜੇ ਟੁਕੜੇ ਹੁੰਦਾ ਹਾਂ, ਭਾਵ—ਕੁਰਬਾਨ ਹੁੰਦਾ ਹਾਂ। ੨ ਖੰਡ ਖੰਡ ਹੋਈਏ।

ਖੰਨਲੀ, ਜੰ, ਕੁਧਰੀਲਾ—ਭੁਟਕਤੀਲਾ, ਉਹ ਲੀਰ, ਜੋ ਤੇਲੀ ਦੇ ਕੋਲੂ ਸਾਫ਼ ਕਰਨ ਲਈ ਚਰਤੀਦੀ ਹੈ, “ਖੰਨਲੀ ਧੋਤੀ ਉਜਲੀ ਨ ਹੋਵਦੀ,” (ਮ: ੨ ਵਾਰ ਸੋਰ) ਭਾਵ—ਵਿਸ਼ੇ ਪਰਾਇਣ ਮਲੀਨ ਭੁੱਧਿ, ਖੰਨਾ, ਸੰਗਤ—ਖੰਡਾ, ਖੰਡਕ, ਸਿੰਧੀ, ਖੰਨੋ, “ਖੰਨਾ ਸਕਲ ਚੋਟ ਛਾਰੀ,” (ਸੋਰ ਮ: ੫) “ਖੰਨਿਆਉ ਭਿਖੀ ਵਾਲਹੁ ਨਿਕੀ,” (ਅਨੰਦੁ) ੨ ਖੰਨੀਆਂ ਦੀ ਇੱਕ ਜਾਤਿ। ੩ ਆਪ ਖੰਡ (ਟੁਕੜਾ),

ਖੰਨੀ, ਵਿ—ਆਪੀ, ਖੰਡਿਤ, ਟੁੱਟੀ ਹੋਈ।

ਖੰਨੀਸ਼ੇ, ਖੰਡ (ਟੁਕ) ਹੋਈਏ, ਭਲਿਹਾਰ ਜਾਈਏ, “ਤੇਰੇ ਦਰਸਨ ਵਿਟਹੁ ਖੰਨੀਸ਼ੇ ਵੰਞਾ,” (ਵਡ ਮ: ੧) ਸਦਕੇ ਜਾਵਾਂ।

ਖੰਡ, ਸੰਗਤ—ਜੋ ਖ (ਅਕਾਸ਼) ਵਿੱਚ ਅਭਿ (ਸ਼ਬਦ) ਕਰੇ, ਪੰਖ, ਪਰ, “ਖੰਡ ਵਿਕਾਦਝੇ ਜੋ ਲਹਾਂ,” (ਸਵਾ ਮ: ੫) “ਜਿਨਿ ਰਨੁ ਜਾਸਿ ਦੀਏ ਨਾਨਿ ਖੰਡ,” (ਮਲਾ ਮ: ੧) ੨ ਸੁੰਭ, ਬਮਲਾ, ਸਤ੍ਰੁਨ, ਚੰਮੂ.

ਖੰਡ ਲੱਕਣੇ, ਭਾਵ—ਉਛਾਰੂ ਹੋਣਾ। ੨ ਆਪਣੇ ਬਨ ਨੂੰ ਸੰਤਾਲਕੇ ਪੁਰਖਾਰਬੀ ਬਣਨਾ। ੩ ਆਪਣੇ ਵਿਤ ਤੋਂ ਵਧਕੇ ਹੰਕਾਰ ਵਿੱਚ ਆਕੇ ਚਿੰਤਾਪਨ ਦਿਖਾਉਣਾ, ਜਿਵੇਂ—ਕੀਤਿਆਂ ਨੂੰ ਖੰਡ ਲੱਕਣੇ।

ਖੰਡਾ, ਸੰਗਤ—ਸੁੰਭ, ਬਮਲਾ, ਸਤ੍ਰੁਨ, ਸਤ੍ਰੁਪ, ਚੰਮੂ।

ਖੰਡਾਭ, ਭੋਰ, ਦੇਖੋ, ਖੰਡਾਰ, “ਸਭ ਕੇ ਮਨ ਤੋ ਮਿਟਾ ਖੰਡਾਰੁ,” (ਨਾਮੁ)

ਖੰਡਾਵਤੀ, ਪੰਖਾਵਲੀ, ਪਰੀ, ਰੂਰ, “ਕਿ ਖੰਡਾਵਤੀ ਹੈ,” (ਦੱਤਾਵ)

ਖੰਡੀ, ਵਿ—ਖੰਡਾ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਤ—ਪੰਖੀ, ਪਰਿੰਦ। ੩ ਫੁੱਲ ਦੀ ਪਾਂਧੁਤੀ। ੪ ਚਰਖੇ ਦੀ ਫੱਟੀ, “ਜਿਉ ਚਰਖਾ ਅਠਖੰਡੀਆ,” (ਭਾਗੂ) ਖੰਡਤ੍ਰੀ, ਦੇਖੋ, ਭਤ੍ਰੀ ਅਤੇ ਖਤ੍ਰੀ, “ਬੁਹਮਨ ਬੈਸ ਸੁਦ ਅਲੁ ਖੰਡਤ੍ਰੀ,” (ਬਿਲਾ ਰਵਿਦਾਸ)

ਖੜਾਹ, ਦੇਖੋ, ਖਿਆਰ, “ਖੜਾਹ ਭਯੋ ਜਿਸ ਦਰੋਸ ਹਮਾਰੇ,” (ਭਾਮੁ)

ਖਜ਼ਾਰ } ਸੀ. ਵਿ—ਪ੍ਰਸਿੱਧ. ਮਸ਼ਹੂਰ। ੭ ਕਿਹਾ ਗਿਆ. ਕਥਨ
ਖਜ਼ਾਰਾ } ਭੀਤਾ. "ਸਰਬੰ ਖਜ਼ਾਰਾ." (ਜਾਪੁ) ੩ ਸਪਸ਼੍ਰ. ਸਾਫ਼. "ਜੋ
ਹੇਰੀ ਸੋ ਭਾਖੀ ਖਜ਼ਾਰਾ." (ਨਾਪੁ)

ਖਜ਼ਾਰਿ } ਸੀ. ਸੰਕੜਾ—ਪ੍ਰਸਿੱਧੀ. ਮਸ਼ਹੂਰੀ। ੭ ਉਸਤਤਿ. ਤਾਰੀਫ਼।
ਖਜ਼ਾਰੀ } ੩ ਨਾਮਵਰੀ. "ਆਨਦਕੰਦ ਮੁਕੰਦ ਜਿ ਖਜ਼ਾਰੀ." (ਨਾਪੁ)
੪ ਕਹਨਾਵਤ. ਅਖਾਣ।

ਪ ਕੁਮ (ਨੌਕ) ਦੇ ਅਸਥਾਨ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਸਤਰਕਾਰਾਂ ਨੇ ਪੰਜ ਖਜ਼ਾਰੀਆਂ
ਮੰਨੀਆਂ ਹਨ—ਅਸਤਖਜ਼ਾਰਿ, ਆਤਮਖਜ਼ਾਰਿ ਅਨੜਾਖਜ਼ਾਰਿ,
ਅਖਜ਼ਾਰਿ ਅਤੇ ਅਨਿਰਵਚਨੀਯ ਖਜ਼ਾਰਿ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸੰਖੇਪ ਨਾਮ
ਨਿਰਣਾ ਇਉਂ ਹੈ:—

(ੳ) ਸੁਨੜਵਾਦੀ ਅਸਤਖਜ਼ਾਰਿ ਮੰਨਦੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕਥਨ ਹੈ
ਕਿ ਰੱਸੀ ਵਿੱਚ ਸੱਪ ਅਤਰੰਤ ਅਸਤ ਹੈ, ਇਵੇਂ ਹੀ ਹੋਰ ਜਗਾ ਭੀ
ਅਤਰੰਤ ਅਸਤ ਹੈ. ਅਤਰੰਤ ਅਸਤ ਪਦਾਰਥ ਦੀ ਰੱਸੀ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਤੀਤਿ
ਅਸਤਖਜ਼ਾਰਿ ਹੈ.

(ਅ) ਕਣਿਕ ਵਿਗਨਾਨਵਾਦੀ ਆਤਮਖਜ਼ਾਰਿ ਮੰਨਦੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ
ਦਾ ਕਥਨ ਹੈ ਕਿ ਰੱਸੀ ਵਿੱਚ ਜਾਂ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਥਾਂ ਸੱਚਾ ਸੱਪ ਹੈ ਹੀ
ਨਹੀਂ, ਸਾਰੇ ਪਦਾਰਥ ਬੁੱਧਿ ਵਿੱਚ ਹਨ ਅਤੇ ਬੁੱਧਿ ਹੀ ਸਾਰੇ ਪਦਾਰਥਾਂ
ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਧਾਰ ਲੈਂਦੀ ਹੈ, ਅਰ ਬੁੱਧਿ ਕਣਿਕ ਵਿਗਨਾਨ ਰੂਪ ਹੈ.
ਆਤਮ (ਕਣਿਕ ਵਿਗਨਾਨਰੂਪ ਬੁੱਧਿ) ਦਾ ਸੱਪਰੂਪ ਹੋਕੇ ਪ੍ਰਤੀਤਿ ਹੋਣਾ
ਆਤਮਖਜ਼ਾਰਿ ਹੈ.

(ੲ) ਨੈਯਾਇਕ ਅਤੇ ਵੈਸੇਸਿਕ ਅਨੜਾਖਜ਼ਾਰਿ ਮੰਨਦੇ ਹਨ.
ਉਹ ਆਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਬਰਮੀ ਆਦਿ ਥਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਜੋ ਸੱਚਾ ਸੱਪ ਹੈ,
ਕੁਮੀ ਆਦਮੀ ਉਸੇ ਨੂੰ ਹੀ ਨੇੜਾਂ ਨਾਲ ਵੇਖਦਾ ਹੈ, ਨੇੜਾਂ ਦੇ ਦੇਸ਼ ਕਰਕੇ
ਉਹੀ ਰੱਸੀ ਵਿੱਚ ਸਾਮੁਣੇ ਪ੍ਰਤੀਤਿ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਇੱਕ ਪਦਾਰਥ ਦਾ
ਅਨੜਾ ਭਾਨ ਹੋਣਾ ਅਨੜਾਖਜ਼ਾਰਿ ਹੈ.

(ਸ) ਸਾਖਰ ਅਤੇ ਪੁਰਾਕਰਾਂ ਅਖਜ਼ਾਰਿ ਬਾਬਤ ਨਿਬੰਧੇ ਕਰਦੇ
ਹਨ ਕਿ ਰੱਸੀ ਨਾਲ ਆਪਣੀ ਵਿੱਤੀ ਦੁਆ ਨੇੜ ਦਾ ਸੰਬੰਧ ਹੋਣ ਤੋਂ,
ਜਦ ਰੱਸੀ ਦਾ ਇਵੇਂ (ਇਹ) ਰੂਪ ਕਰਕੇ ਸਾਮਾਨਕਯੋਗ ਹੁੰਦਾ ਹੈ
ਅਰ ਨਾਲ ਹੀ ਸੱਪ ਦੀ ਸਿਮ੍ਰਿਤੀ (ਯਾਦ) ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਤਦ "ਇਹ ਸੱਪ
ਹੈ" ਇਹ ਭਾਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਕਯੋਗ ਵਿੱਚ ਦੋ ਅੰਸਾਂ ਹਨ—'ਇਹ'
ਸਾਮਾਨਕ ਪ੍ਰਤੱਖ ਕਯੋਗ ਹੈ, ਅਤੇ 'ਸੱਪ ਹੈ' ਇਹ ਸਿਮ੍ਰਿਤਿ ਕਯੋਗ
ਹੈ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਹਾਂ ਕਯੋਗਾਂ ਦੇ ਹੁੰਦਿਆਂ ਭੀ ਦੇਖਣ ਵਾਲੇ ਦੇ ਭੈ ਦੇਸ਼ ਨਾਲ
ਅਤੇ ਨੇੜਾਂ ਦੇ ਤਿਮਰ ਆਦਿ ਦੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਇਹ ਪ੍ਰਤੀਤਿ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਕਿ
ਮਿਨ੍ਹੂੰ ਦੋ ਕਯੋਗ ਹੋਏ ਹਨ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋ ਕਯੋਗਾਂ ਦੇ ਅਵਿਵੇਕ ਨੂੰ ਹੀ
ਅਖਜ਼ਾਰਿ ਆਖੀਦਾ ਹੈ.

(ਹ) ਵੇਦਾਂਤ ਮਤ ਵਾਲੇ ਅਨਿਰਵਚਨੀਯਖਜ਼ਾਰਿ ਮੰਨਦੇ ਹਨ
ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕਥਨ ਹੈ ਕਿ ਅੰਤਹਕਰਣ ਦੀ ਵਿੱਤੀ ਨੇੜਾਂ ਦੁਆ
ਨਿਕਲਕੇ ਵਿਸਯ ਦੇ ਆਕਾਰ ਦੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਉਸ ਤੋਂ ਵਿਸਯ ਤੇ
ਜੋ ਪਤਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਉਹ ਦੂਰ ਹੋ ਕੇ ਵਿਸਯ ਦਾ ਪ੍ਰਤੱਖ ਕਯੋਗ ਹੁੰਦਾ
'ਇੱਕ ਮੀਮਾਂਸਕ.

ਹੈ. ਇਸ ਪ੍ਰਤੱਖ ਨਵੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਦੀ ਭੀ ਜੋੜ ਪੈਂਦੀ ਹੈ,
ਕਿਉਂਕਿ ਨੇੜਾਂ ਦੀ ਤਾਕਤ ਨਹੀਂ ਕਿ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਪਦਾਰਥ
ਨੂੰ ਪ੍ਰਤੱਖ ਕਰ ਸਕਣ. ਜਿੱਥੇ ਕੁਝ ਅੰਧੇਰਾ (ਹਨੇਰਾ) ਹੋਵੇ, ਜਾਂ ਨੇੜਾਂ
ਵਿੱਚ ਹੁੰਦ ਆਦਿ ਕੋਈ ਦੰਸ ਹੋਵੇ, ਤਦ ਨੇੜਾਂ ਦੁਆ ਵਿੱਤੀ ਬਾਹਰ
ਨਿਕਲਕੇ ਭੀ ਰੱਸੀ ਦੀ ਅਸਲ ਬਕਲ ਨੂੰ ਧਾਰਨ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੀ
ਅਰ ਇਸੇ ਕਾਰਣ ਰੱਸੀ ਦੇ ਆਵਰਣ ਨੂੰ ਮਿਟਾ ਨਹੀਂ ਸਕਦੀ. ਇਸ
ਤੋਂ ਰੱਸੀ ਉਪਹਿਤ ਚੇਤਨ ਆਸ਼੍ਰਿਤ ਅਵਿਦਯਾ ਵਿੱਚ ਫੱਫ ਹੋ ਕੇ
ਅਵਿਦਯਾ ਹੀ ਸੱਪ ਦੇ ਆਕਾਰ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ. ਜੋ ਅਵਿਦਯਾ
ਦਾ ਕਾਰਜ ਸੱਪ, ਜੋ ਸੱਚਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਰੱਸੀ ਦੇ ਯਥਾਰਥ ਕਯੋਗ ਪਿੱਛੋਂ
ਉਸ ਦਾ ਮਿਟ ਜਾਣਾ ਨਾ ਹੋਵੇ, ਪਰ ਰੱਸੀ ਦੀ ਅਸਲੀਅਤ ਸਮਝਣ
ਤੋਂ ਸੱਪ ਦਾ ਭਾਨ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਇਸ ਨਵੀ ਸੱਪ ਸੱਚ ਨਹੀਂ, ਅਰ ਜੋ
ਸੱਪ ਅਸਤ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਫੱਫਰਾ ਦੇ ਪ੍ਰਤੁ ਦੀ ਤਰਾਂ ਕਦੇ ਪ੍ਰਤੀਤਿ ਹੀ ਨਾ
ਹੋਵੇ, ਪਰ ਪ੍ਰਤੀਤਿ ਜਰੂਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਨਵੀ ਅਸਤ ਭੀ ਨਹੀਂ.
ਇਸ ਤੋਂ ਨਿਸ਼ਚੇ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਤ ਅਸਤ ਤੋਂ ਭਿੰਨ ਅਨਿਰਵਚਨੀਯ
ਹੈ. ਅਨਿਰਵਚਨੀਯ ਦੀ ਖਜ਼ਾਰਿ (ਪ੍ਰਤੀਤਿ) ਅਨਿਰਵਚਨੀਯਖਜ਼ਾਰਿ
ਹੈ.

ਖਜ਼ਾਰੀਵਾਦ. ਦੇਖੋ, ਖਜ਼ਾਰਿ ਪ.

ਖਜ਼ਾਨ. ਦੇਖੋ, ਆਖਜ਼ਾਨ ਅਤੇ ਖਿਆਨ.

ਖਜ਼ਾਲ. ਦੇਖੋ, ਖਿਆਲ.

ਖਜ਼ੋਮ. ਦੇਖੋ, ਭੋਮ ਅਤੇ ਖੋਮ.

ਖੁਸ਼. ਦੇਖੋ, ਖਵਾਸ। ੭ ਦੇਖੋ, ਖੁਹਿਸ਼. "ਕਿਨੁ ਵਸਤੁ ਕੀ ਖੁਸ਼ ਨ
ਰਹੀ." (ਰੁਪਸ਼ੁ)

ਖੁਸ਼ਤ. ਭਾ ੨੨੬ ਵਿ—ਚਾਹਿਆ. ਦੇਖੋ, ਖੁਸ਼ਤਨ.

ਖੁਸ਼ਤਕਾਰ. ਭਾ ੨੨੬ ਵਿ—ਚਾਹੁਣ ਵਾਲਾ. ਇੱਛਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ.

ਖੁਸ਼ਤਨ. ਭਾ ੨੨੬ ਵਿ—ਚਾਹੁਣਾ. ਇੱਛਾ ਕਰਨਾ. ਮੰਗਣਾ.

ਖੁਹ. ਭਾ ੨੬੬ ਵਜ਼—ਅਥਵਾ. ਜਾਂ ਵਾ। ੭ ਵਿ—ਚਾਹੁਣ ਵਾਲਾ. ਐਸੀ
ਦਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਇਹ ਦੂਜੇ ਬੰਧ ਦੇ ਅੰਤ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਥੋਂ—ਬਿਰਧੁਹ.

ਬਦਖੁਹ। ੩ ਸੰਕੜਾ—ਚਾਰ, ਚੁਢਿ. ਮੰਗ.

ਖੁਹਦ ਕੁਜਸੂ. ਭਾ ੨੨੬੬ ਵੀਤ ਜਾਉਗਾ. ਕੁਜਸ ਜਾਵੇਗਾ.

ਖੁਹਾ. ਚਾਹਿਆ. ਲੋੜਿਆ. ਦੇਖੋ, ਖੁਹ. "ਨਾ ਕਰ ਆਪ ਕਹੂੰ ਕਹੁ
ਖੁਹਾ." (ਨਾਪੁ)

ਖੁਹਾਰ. ਭਾ ੨੨੬ ਵਿ—ਚਾਹੁਣ ਵਾਲਾ.

ਖੁਹਿਸ਼. ਭਾ ੨੨੬ ਸੰਕੜਾ—ਇੱਛਾ. ਅਭਿਲਾਖੋ.

ਖੁਹਿੰਦਹ } ਭਾ ੨੨੬ ਵਿ—ਚਾਹੁਣ ਵਾਲਾ। ੭ ਸੰਕੜਾ—ਮੰਗਤਾ.
ਖੁਹਿੰਦਾ } ਯਾਚਕ.

ਖੁਜਰ. ਭਾ ੨੬੬ ਸੰਕੜਾ—ਘਰ ਦਾ ਮਾਨਿਕ। ੭ ਸਰਦਾਰ।
੩ ਬਹੁਰਗ। ੪ ਧਨੀ। ੫ ਹਾਕਿਮ.

ਖੁਜਰਸਰ. ਦੇਖੋ, ਖੁਸਰਾ.

ਖੁਜਰ ਖਿਜਰ. ਦੇਖੋ, ਖੁਜਖਿਜਰ.

ਖੁਜਰ ਮਰਦੂਦ. ਮਰਦੂਦ (ਚੰਦ ਭੀਤਾ ਹੋਇਆ) ਪਿੱਕਾਰ ਭੀਤਾ,

ਖ਼ੁਸ਼ਹ (ਸਰਦਾਰ). ਮਿਸਰਮਾਨ (ਸੇਰ ਮਾਨ ਦਾ ਭਾਈ) ਮਲੇਰੀਆ
ਸਰਦਾਰ, ਜੋ ਚਮਕੌਰ ਦੇ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਮੌਰੂਦ ਸੀ।

“ਕਿ ਅੰ ਖ਼ੁਸ਼ਹ ਮਰਦੁਦ ਸਾਯਹ ਦੀਵਾਰ।

ਬਮੇਦਾਂ ਨ ਆਮਦ ਬਮਰਦਾਨਹਵਾਰ.” (ਜਫਰ)

ਇਸ ਦੀ ਮੌਤ ਖ਼ਾਲਸਾਦਲ ਦੇ ਹੱਥੋਂ ਹੋਈ ਪਾਸ ਹੋਈ ਸੀ।

ਖ਼ੁਸ਼ਖ਼ਿਜਰ } ਭਾ ਮੁਸ਼ਖ਼ਿਜਰ. ਇੱਕ ਨਬੀ. ਦੇਖੋ,
ਖ਼ੁਸ਼ਖ਼ਿਦਰ } ਖ਼ਿਜਰ ੩। ੨ ਹਰਿਆਵਲ ਦਾ ਪਤਿ. ਸਭਨੀ ਦਾ
ਦੇਵਤਾ. ਜਲਪਤਿ. ਵਰੁਣ ਦੇਵਤਾ. Neptune. ਦੇਖੋ, ਵਰੁਣ।
੩ ਇੱਕ ਖਾਸ ਪੀਰ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਜ਼ਿੰਦਗੀਪੀਰ ਭੀ ਆਖਦੇ ਹਨ. ਦੇਖੋ,
ਜ਼ਿੰਦਗੀਪੀਰ ਅਤੇ ਦਰਯਾਪੰਥੀ।

ਖ਼ੁਸ਼ਾ. ਦੇਖੋ, ਖ਼ੁਸ਼ਹ। ੨ ਇੱਕ ਕਲਮੀਦੀ ਮੁਸਲਮਾਨ, ਜੋ ਕੁਰੂ
ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਸਿੱਖ ਹੋ ਕੇ ਆਤਮਗ਼ਰਾਨੀ ਅਤੇ ਉਪਕਾਰੀ
ਹੋਇਆ।

ਖ਼ੁਸ਼ਾ ਅਨਵਰ. ਮੁਸ਼ਖ਼ਿ ਇਹ ਬਾਹਸਰਾਂ ਦੀ ਭੋਜ ਦਾ ਸਰਦਾਰ,
ਕਾਲਾਮਾਨ ਅਤੇ ਪੈਦਾਮਾਨ ਨਾਲ ਮਿਲਕੇ ਫੀਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨਾਲ
ਬਰਤਾਰਪੁਰ ਲੜਨ ਆਇਆ ਸੀ. ਜੰਗ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਜਾਨੂਸ ਹੋ ਕੇ
ਭੋਰ ਲੈਣ ਪਹੁੰਚਿਆ ਸੀ. ਭਾਈ ਬਿਧੀਚੰਦ ਦੇ ਤੀਰ ਨਾਲ ਇਹ ਜੰਗ
ਵਿੱਚ ਮਾਰਿਆ ਗਿਆ. ਦੇਖੋ, ਖੋਜ ਜਨਾਵਰ.

ਖ਼ੁਸ਼ਾ ਖ਼ਿਜਰ. ਦੇਖੋ, ਖ਼ੁਸ਼ਖ਼ਿਜਰ। ੨ ਬਜ਼ੋਰ ਤੋਂ ਛੋਟੀ ਵਿੱਥ ਤੇ

ਵਹਿਣ ਵਾਲਾ ਇੱਕ ਦਰਿਆ ਭੀ ਖ਼ੁਸ਼ਹ ਖ਼ਿਜਰ ਸੱਦੀਦਾ ਹੈ, ਇਸ
ਦਾ ਦੂਜਾ ਨਾਉਂ ਬਾਬਕਾਰ ਭੀ ਹੈ.

ਖ਼ੁਸ਼ਾ ਮਰਦੁਦ. ਦੇਖੋ, ਖ਼ੁਸ਼ਹ ਮਰਦੁਦ.

ਖ਼ੁਸ਼ਦਨ. ਭਾ ਮੁਸ਼ਖ਼ਿ ਕਿ—ਪਕੁਨਾ. ਪਠਨ.

ਖ਼ੁਸ਼ਦਾ. ਭਾ ਮੁਸ਼ਖ਼ਿ ਪਕੁਨਾ ਹੋਇਆ. ਪਠਿਤ.

ਖ਼ੁਸ਼ਨ. ਭਾ ਮੁਸ਼ਖ਼ਿ ਸੰਗਤ—ਬਾਨ। ੨ ਉਹ ਵਸਤੂ, ਜਿਸ ਪੁਰ ਭੋਜਨ
ਪਰੋਸਿਆ ਜਾਵੇ.

ਖ਼ੁਸ਼ਨੀ. ਭਾ ਮੁਸ਼ਖ਼ਿ ਤੁ ਪਕੁਨੇ. ਤੂੰ ਪਕੁਦਾ ਹੈ

ਖ਼ੁਸ਼. ਭਾ ਮੁਸ਼ਖ਼ਿ ਸੰਗਤ—ਨੀਦ. ਨਿਦਾ। ੨ ਸੁਪਨ. ਸੁਪਨਾ.

ਖ਼ੁਸ਼ਕਾਰ. ਭਾ ਮੁਸ਼ਖ਼ਿ ਅਕਾਰ ਮੁਸ਼ਖ਼ਿ ਸੰਗਤ—ਸੋਣ ਦੀ ਥਾਂ ਸੋਣ ਦਾ

ਮਮਦਾ. ਮਮਦਾ.

ਖ਼ੁਸ਼ੀ. ਵਿ—ਉਨਿਦਿਤ. ਉਨੀਦਾ. “ਭੋਕ ਪਰੇ ਤਮ ਮੇ ਭਰ ਖ਼ੁਸ਼ੀ ”
(ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਖ਼ੁਸ਼ਰ. ਭਾ ਮੁਸ਼ਖ਼ਿ ਵਿ—ਖਰਾਬ। ੨ ਬਰਬਾਦ.

ਖ਼ੁਸ਼ਾ. ਖਵਾਇਆ. ਖਾਦਨ (ਖੁਰਦਨ) ਕਰਾਇਆ. “ਜੇ ਤਹਿ ਆਏ
ਸਭ ਕੇ ਖ਼ੁਸ਼ਾ.” (ਨਾਪੁ)

ਖ਼ੁਸ਼ੀ. ਦੇਖੋ, ਖੋਵਨਾ. “ਉਹੋਂ ਧਰਮ ਮਲੇਫ ਕੇ.” (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ਖੋਵਾਂਗਾ
ਮਲੇਫ ਦਾ ਧਰਮ। ੨ ਖੋਕੇ ਗਵਾਏ. “ਜਾਤ ਜਨਮ ਖ਼ੁਸ਼ ਆਪਨ
ਬਾਦੁ.” (ਨਾਪੁ)

ਗ. ਪੰਜਾਬੀ ਵਰਣਮਾਲਾ ਦਾ ਅੱਠਵਾਂ ਅੱਖਰ। ਇਸ ਦਾ ਉੱਚਾਰਣ ਕੰਠ ਤੋਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਸੰ. ਸੰਕਰਾ—ਗੀਤਾ ੨ ਕਣੇਸ਼। ੩ ਕੰਧਰਵ। ੪ ਦੇ ਮਾਤਾ ਵਾਲਾ ਅੱਖਰ। ਗੁਰੂ ਮਾਰੂ। ੫ ਜਦ ਇਹ ਅੱਖਰ ਸਮਾਸ ਵਿੱਚ ਅੰਤ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਤਦ ਇਸ ਦਾ ਅਰਥ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਾਉਣ ਵਾਲਾ, ਗਮਨ ਕਰਤਾ (ਸਾਣ ਵਾਲਾ) ਆਦਿ, ਜਿਵੇਂ—ਸਾਮਕ (ਸਾਮਵੇਦ ਕਾਉਣ ਵਾਲਾ) ਖੜ (ਆਕਾਸ਼ ਵਿੱਚ ਡਮਨ ਕਰਨ ਵਾਲਾ)।

ਗਉ. ਸੰ. ਗਮਨ। ਸੰਕਰਾ—ਜਾਣਾ। ੨ ਭਾਵ—ਮਰਨਾ। ੩ ਆਵਾਗਮਨ। “ਅਰਉ ਲਗਹਿ ਗਉ ਚੁਕਿਹਿ।” (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੩ ਕੇ) ਆਵਾਗੋਟ ਮਿਟ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ੪ ਕਦਮ। ਭਿੰਘ। “ਮਨੁ ਕੇ ਨਲ ਕੇ ਚਲਤੇ ਨ ਚਲੀ ਗਉ।” (ਦੱਤਾਵ) ਮਨੁ ਅਤੇ ਨਲ ਆਦਿਕ ਰਾਜਿਆਂ ਦੇ ਮਰਨ ਸਮੇਂ ਇੱਕ ਕਦਮ ਭੀ (ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ) ਸਾਥ ਨਹੀਂ ਚੱਲੀ। “ਭਰੋ ਤਿਰਛੀ ਤੁਮ ਗਉਹੋ।” ਤਿਰਛੀ ਭਿੰਘਾਂ ਭਰਦੇ ਹੋ। (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੫ ਦੇਖੋ, ਗੈ।

ਗਉਂ. ਸੰਕਰਾ—ਸੁਰਾਬ। ਪ੍ਰਯੋਜਨ। ਮਤਲਬ। “ਗਉਂ ਪਿਹਾਏ ਸੈਂ, ਭਾਵੇਂ ਗਿੱਲੇ ਹੀ ਹੋਣ।” (ਜੋਕੋ) ੨ ਖਾਤ. ਦਾਉ।

ਗਉਸ. ਦੇਖੋ, ਗੈਸ।

ਗਉਹ. ਦੇਖੋ, ਗਉ ੪ ਅਤੇ ਗਹੁ।

ਗਉਹਰ } ਭਾ ੧/੧ ਗੋਹਰ। ਸੰਕਰਾ—ਮੋਤੀ। “ਗਉਹਰ ਕਰਨ
ਗਉਹਰੁ } ਪ੍ਰਕਟ ਹੋਜੀਆਉ।” (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ) “ਗੁਰੂ
ਗਉਹਰ ਦਰੀਆਉ।” (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੩ ਕੇ) ਸਤਿਗੁਰੂ ਮੋਤੀਆਂ ਦਾ ਨਦ ਹੈ। ੨ ਮਾਨਦਾਨ। ੩ ਸੰ. ਗਵਾਹ—ਗਵਰ। ਵਿ—ਸੰਘਣਾ। ੪ ਗਹਿਰਾ. ਗੰਭੀਰ. ਅਥਾਹ. “ਆਪੇ ਹੀ ਗਉਹਰ।” (ਮ: ੪ ਵਾਰ ਬਿਹਾ)

ਗਉਹਾਟੀ. ਆਸਾਮ ਦੇ ਕਾਮਰੂਪ ਜਿਲ੍ਹੇ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਨਗਰ, ਜਿਸਦਾ ਪੁਰਾਣਾ ਨਾਉਂ. ‘ਪ੍ਰਾਕਸ਼ਤੋਤਿਸਪੁਰ’ ਹੈ। ਇਸ ਥਾਂ ਦਾ ਰਾਜਾ ਭਗਦੱਤ (ਨਰਕਾਸੁਰ ਦਾ ਵਡਾ ਪੁਤ੍ਰ) ਮਹਾਭਾਰਤ ਦੇ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਢਲੀ ਵੀਰਤਾ ਨਾਲ ਨਤਿਆ ਜਿਸ ਨੇ ਕੌਰਵਾਂ ਦਾ ਖੋਖ ਲਿਆ ਸੀ। ਦੇਖੋ, ਭੋਮਾਸੁਰ।

ਗਉਗਾ. ਦੇਖੋ, ਗੋਗਾ।

ਗਉਣ } ਸੰ. ਗਮਨ। ਸੰਕਰਾ—ਜਾਣਾ, ਭਿਰਨਾ। “ਗਉਣ ਕਰੇ ਚਹੁ
ਗਉਣੁ } ਚੁੰਟ ਕਾ।” (ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ: ੫) “ਨਮੋ ਸਰਬਗਉਣੇ।” (ਜਾਪੁ) ੨ ਆਵਾਗਮਨ। “ਬੁਝਾ ਗਉਣੁ ਮਿਟਿਆ ਔਧਿਆਵ।”

(ਪ੍ਰਭਾ ਅ: ਮ: ੫) ੩ ਦੇਖੋ, ਆਤਮਗਉਣੁ। ੪ ਦੇਖੋ, ਗੈਣ ੨-੩-੪।

ਗਉਤਮ. ਦੇਖੋ, ਗਉਤਮ, ਗੋਤਮ ਅਤੇ ਗੌਤਮ।

ਗਉਨ. ਦੇਖੋ, ਗਮਨ। “ਜਮਮਗਿ ਗਉਨ ਅਯੋਲੀ।” (ਬਿਹਾ ਛੰਤ ਮ: ੫) ੨. ਸਦਾਗਤਿ ਪਵਨ, ਹਵਾ. ਦੇਖੋ, ਗਉਨਗਗਨ।

ਗਉਨਗਗਨ. ਸੰਕਰਾ—ਆਕਾਸ਼ਗਤਿ. ਆਸਮਾਨ ਵਿੱਚ ਜਾਣਾ (ਗਮਨ)। ੨ ਸੂਰਜ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਆਦਿ ਨਭਤ੍ਰ। ੩ ਦੇਵਤਾ। ੪ ਗਗਨਗੁਣ।

ਆਕਾਸ਼ ਦਾ ਗੁਣ ਸ਼ਬਦ. ਸਦਾਗਤਿ ਪਵਨ ਅਤੇ ਆਕਾਸ਼।

“ਗਉਨਗਗਨ ਸਭ ਭਬਹਿ ਨ ਹੋਤਉ।” (ਸਿਧਕੋਸਟਿ). ਜਿਸ ਚੇਨੇ ਪੇਣ ਅਤੇ ਆਕਾਸ਼ ਅਰਥਾਤ ਤੱਤਾਂ ਦੀ ਰਚਨਾ ਨਹੀਂ ਸੀ।

ਗਉਨਾ. ਦੇਖੋ, ਗਉਨ ਅਤੇ ਗੋਨਾ।

ਗਉਨੁ. ਦੇਖੋ, ਗਉਨ।

ਗਉਨੁ ਕਕਨੁ. ਦੇਖੋ, ਗਉਨ ਕਕਨ।

ਗਉਰ. ਦੇਖੋ, ਗੋਰ। ੨ ਗੋਰੀ. ਗੋਰੇ ਚੰਗ ਵਾਲੀ, ਪਾਰਵਤੀ। “ਭੋਰ ਦਈ ਤਨ ਦਉਰੀ ਗਉਰ ਕਉ ਘਾਇਲਕੈ।” (ਚੰਡੀ ੧) ੩ ਦੇਖੋ, ਗੋਰਵ।

ਗਉਰਜਾ. ਦੇਖੋ, ਗਿਰਿਜਾ।

ਗਉਰਾ. ਸੰਕਰਾ—ਭਾਈ ਬਹਿਲੋਵੰਸ਼ੀ ਇੱਕ ਸੰਜਨ। ਦੇਖੋ, ਗੋਰਾ ੫।

੨ ਵਿ—ਗੋਰਵਤਾ ਵਾਲਾ. ਬਜਨਦਾਰ. ਭਾਰੀ। “ਨਿਵੈ ਸੁ ਗਉਰਾ ਹੋਇ।” (ਵਾਰ ਆਸਾ) “ਤੂ ਗਉਰਾ ਹਮ ਹਉਰੇ ਹੋਏ।” (ਸੋਭ ਮ: ੧) ਦੇਖੋ, ਗਉਰਾਂ ਅਤੇ ਗੋਰੀ।

ਗਉਰਾਂ. ਗੋਰੀ. ਗੋਰੇ ਚੰਗ ਵਾਲੀ, ਪਾਰਵਤੀ।

ਗਉਰੀ. ਗੋਰੀ. ਪਾਰਵਤੀ. ਦੇਖੋ, ਗੋਰੀ। ੨ ਦੇਖੋ, ਗਉਤੀ।

ਗਉਰੀਸੁਤ. ਗੋਰੀ (ਪਾਰਵਤੀ) ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ, ਕਣੇਸ਼। ੨ ਭਾਈ ਗੁਲਾਬ ਸਿੰਘ. ਦੇਖੋ, ਗੁਲਾਬ ਸਿੰਘ ਜੀ: ੪।

ਗਉਰੀਪਤਿ. ਗੋਰੀ (ਪਾਰਵਤੀ) ਦਾ ਭਰਤਾ ਸ਼ਿਵ।

ਗਉਰੇ. ਭਾਰੀ. ਦੇਖੋ, ਗਉਰਾ ੨. “ਹਉ ਹਉਰੇ ਤੂ ਠਾਕੁਰ ਗਉਰੇ।” (ਆਸਾ ਮ: ੫)

ਗਉਤ. ਦੇਖੋ, ਗੋਤ।

ਗਉਤਾ. ਦੇਖੋ, ਗੋਰੇਚਨ ਅਤੇ ਗੋਰਾ ੬.

ਗਉਤੀ. ਦੇਖੋ, ਗੋਤੀ। ੨ ਇੱਕ ਰਾਕਿਣੀ, ਜੋ ਪੂਰਬੀ ਠਾਟ ਦੀ ਔਤਵ—ਜਾਤਵ ਹੈ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਸ੍ਰੀ ਰਾਜ ਦਾ ਅੰਗ ਹੈ। ਇਸ ਦੀ ਆਰੋਹੀ ਵਿੱਚ ਗੰਧਾਰ ਅਤੇ ਪੈਵਤ ਵਰਜਿਤ ਹੈ। ਅਰੋਹੀ ਵਿੱਚ

ਗਾਂਧਾਰ ਵਰਜਿਤ ਹੈ। ਰਿਸਤ ਵਾਦੀ ਅਤੇ ਪੰਚਮ ਸੰਵਾਦੀ ਹੈ। ਰਿਸਤ ਅਤੇ ਪੰਚਮ ਕੋਮਲ, ਮੱਧਮ ਤੀਬ੍ਰ, ਬਾਕੀ ਸੁਰ ਬੁੱਧ ਹਨ। ਗਾਉਣ ਦਾ ਵੇਲਾ ਦਿਨ ਦਾ ਚੌਥਾ ਪਹਿਰ ਹੈ।

ਆਰੋਹੀ—ਸ ਰਾ ਮੀ ਪ ਨ ਸ।

ਅਵਰੋਹੀ—ਸ ਨ ਧ ਪ ਮੀ ਰਾ ਸ।

ਸੁਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂਤੀ ਦਾ ਨੰਬਰ ਤੀਜਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਇਸ ਥਾਂ ਦੇ ਅਨੇਕ ਭੇਦ ਲਿਖੇ ਹਨ। ਥਾਂ:—ਗੁਆਰੋਹੀ, ਚੋਤੀ, ਦੱਖਣੀ, ਦੀਪਕੀ, ਪੂਰਬੀ, ਬੈਰਾਗਣ, ਮਾਰ, ਮਾਲਵਾ ਅਤੇ ਮਾਲਾ, ਦੂਜੇ ਥਾਂ ਨਾਲ ਸੰਕੀਰਣ ਹੋਣ ਤੋਂ ਇਹ ਭੇਦ ਬਣ ਗਏ ਹਨ। ਸੋਚ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਵੇਲੇ ਚਾਰੀ ਇਹ ਸਾਰੇ ਭੇਦ ਸਪਸ਼ਟ ਕਰਕੇ ਗੁਰੂ ਦੇ ਨਹੀਂ ਸੁਣੀਏ।

ਗੁਰੂਤੀ ਚੋਤੀ। ਇਹ ਔਤਵ ਜਾਤਿ ਦੀ ਚਾਕਿਟੀ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਸਤ੍ਯ ਪੰਚਮ ਨਿਸਾਦ ਬੁੱਧ, ਰਿਸਤ ਕੋਮਲ ਅਤੇ ਮੱਧਮ ਤੀਬ੍ਰ ਲਗਦਾ ਹੈ। ਗਾਂਧਾਰ ਵਾਦੀ ਅਤੇ ਪੰਚਮ ਸੰਵਾਦੀ ਹੈ। ਗਾਉਣ ਦਾ ਵੇਲਾ ਦਿਨ ਦਾ ਚੌਥਾ ਪਹਿਰ ਹੈ।

ਗੁਰੂਤੀ ਬੈਰਾਗਣ। ਇਹ ਸੰਪੂਰਣ ਜਾਤਿ ਦੀ ਚਾਕਿਟੀ ਹੈ। ਸਤ੍ਯ ਗਾਂਧਾਰ ਪੰਚਮ ਨਿਸਾਦ ਬੁੱਧ, ਰਿਸਤ ਗਾਂਧਾਰ ਕੋਮਲ, ਅਤੇ ਮੱਧਮ ਤੀਬ੍ਰ ਲਗਦਾ ਹੈ। ਮੱਧਮ ਵਾਦੀ ਰਿਸਤ, ਸੰਵਾਦੀ, ਅਤੇ ਕੁਹ ਸੁਰ ਸਤ੍ਯ ਹੈ। ਗਾਉਣ ਦਾ ਵੇਲਾ ਦਿਨ ਦਾ ਚੌਥਾ ਪਹਿਰ ਹੈ।

ਗੁਰੂਤੀਮਾਲਾ। ਇਹ ਸੰਪੂਰਣ ਜਾਤਿ ਦੀ ਚਾਕਿਟੀ ਹੈ। ਸਤ੍ਯ ਮੱਧਮ ਪੰਚਮ ਨਿਸਾਦ ਬੁੱਧ, ਰਿਸਤ ਗਾਂਧਾਰ ਪੰਚਮ ਕੋਮਲ ਲਗਦੇ ਹਨ। ਪੰਚਮ ਵਾਦੀ ਅਤੇ ਰਿਸਤ ਸੰਵਾਦੀ ਹੈ। ਗਾਉਣ ਦਾ ਵੇਲਾ ਰਾਤ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਪਹਿਰ ਹੈ।

ਗੁਰੂ। ਸੰ. ਕੋ. ਕੋ. ਸੰਗਤ—ਕੋਲ। ੨ ਗਾਂ. ਦੇਖੋ, ਅੰ. Cow । ੩ ਭਾਵ—ਗਰੀਬ। ਨਿਮੁਰਾ ਵਾਲਾ। “ਗੁਰੂ ਕੁਰੂ ਚਾਰੈ ਸਾਧਨੁ।” (ਰਾਮ ਮ: ੫) ਮਹਾ ਹਿੰਸਕ ਆਦਮੀ, ਜੋ ਸਰਵਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ, ਉਹ ਗਰੀਬ ਅਨਾਥਾਂ ਦੀ ਪਾਲਨਾ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਗੁਰੂਕਾਸ। ਸੰ. ਕੋਕਾਸ। ਸੰਗਤ—ਗੁਰੂ ਨਿਮਿਤ ਬੁੱਧ ਅਤੇ ਭੋਜਨ ਸਮੇਂ ਅਰਪਣ ਕੀਤਾ ਕਾਸ। ਕੋਥਲਿ।

ਗੁਰੂਚਰਾਹਾ। ਗਾਈਆਂ ਚਾਰਣਵਾਲਾ। ਜੋ ਗੁਰੂਆਂ ਨੂੰ ਚਾਰਣ ਲਈ ਸੰਗਤ ਅਤੇ ਖੇਤਾਂ ਵਿੱਚ ਲੈ ਜਾਵੇ।

ਗੁਰੂਚਰਿ। ਗੁਰੂ ਉੱਤੇ ਚੜ੍ਹਕੇ। ਦੇਖੋ, ਚਰਿ ੨।

ਗੁਰੂਚੋਟੀ। ਯੋਗਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਪ੍ਰਾਣਾਯਾਮ ਦੇ ਬਲ ਕਰਕੇ ਦਸਵੇਂ ਦੁਰ ਤੋਂ ਅਮ੍ਰਿਤਧਾਰ ਟਪਣਾਉਣੀ। “ਗੁਰਨਮੰਤਰ ਗੁਰੂ ਸਿਨਿ ਚੋਈ।” (ਰਤਨਮਾਲਾ ਬੰਨੋ)

ਗੁਰੂਤਮ। ਦੇਖੋ, ਗੋਤਮ। “ਗੁਰੂਤਮ ਸਤੀ ਸਿਲਾ ਨਿਸਤਰੀ।” (ਗੋਭ ਨਾਮਦੇਵ) ੨ ਦੇਖੋ, ਗੋਤਮ।

ਗੁਰੂਮੁਖ। ਵਿ—ਗੁਰੂ ਵਾਂਗ ਚੁਪ ਕੀਤਾ। ੨ ਮੂੰਹ ਦਾ ਨਰਮ, ਪਰ ਦਿਲੋਂ ਖੋਟਾ। “ਗੁਰੂਮੁਖ ਬਾਘ ਜੈਸੇ ਖਸੇ ਮ੍ਰਿਗਮਾਲ ਬਿਥੇ।” (ਗੁਰੂ

ਕ) ੩ ਦੇਖੋ, ਗੋਮੁਖ।

ਗੁਟਿ। ਸੰ. ਗੁਜ. ਸੰਗਤ—ਹਾਥੀ। “ਹੈ ਗੁਟਿ ਬਾਹਨ।” (ਸ. ਕਬੀਰ) ੨ ਦੇਖੋ, ਗੁਜ਼।

ਗੁਟਿਅ। ਗੁਟਿਅ। ਗੁਤ. ਦੂਰ ਹੋਇਆ। ਗੁਟੇ। “ਦੁਖ ਦਰਿਦੁ ਤਿਨ ਕੇ ਗੁਟਿਅ।” (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੋ)

ਗੁਟਿਅਮੁ। ਗੁਆ. ਵੀਤਿਆ। ਮੇਰਾ ਗਿਆ। “ਪਿਰੁ ਬਿਨੁ ਜੋਰਨੁ ਬਾਦਿ ਗੁਟਿਅਮੁ।” (ਮਾਰੂ ਕਾਫੀ ਮ: ੧) ਸਿੰਧੀ. ਵਿਅਮੁ।

ਗੁਟਿਅ। ਦੇਖੋ, ਗੁਟਿਅਮੁ। “ਮੇਰਾ ਸਗਲ ਅੰਦੋਸਰਾ ਗੁਟਿਆ।” (ਦੇਵ ਮ: ੫) ੨ ਦੇਖੋ, ਗੁਜ਼। “ਕੰਗਾ ਗੁਟਿਆ ਕੋਦਾਵਰੀ ਸੰਸਾਰ ਕੇ ਕਾਮਾ।” (ਬਸੰ ਨਾਮਦੇਵ) “ਗੁਟਿਆ ਪਿੰਡ ਭਰਤਾ।” (ਗੋਭ ਨਾਮਦੇਵ)

ਗੁਟਿੰਦ } ਦੇਖੋ, ਗੁਜੋਦੁ ਅਤੇ ਗੁਯੰਦ.

ਗੁਟੀ. ਵੀਤੀ. ਕੁਸਰੀ। ੨ ਵਿਕਤੀ। “ਗੁਟੀਬਹੋਤੁ ਭੰਦੀਛੋਤੁ।” (ਜੋਰ ਮ: ੫) ੩ ਗਵੇਰਾ। “ਤਬ ਕੈਸੇ ਗੁਨ ਗਈ ਹੈ?” (ਗੁਜ ਕਬੀਰ)

ਗੁਟੀਆ. ਗਵੇਰਾ. ਗੁਟਿਨ ਕਰੇਰਾ। ੨ ਗੁਟਿਨ ਕੀਤਾ. ਗੁਟਿਆ. “ਨਾਮ ਕਿਧੈਂ ਤੁਮਰੇ ਸਭ ਹੀ ਜੁਗ ਗੁਟੀਆ।” (ਕ੍ਰਿਸਨਾਥ)

੩ ਗੁਟੀਆਂ. ਗੁਟੀਆਂ। ੪ ਮਿਟ ਗਈ. ਚਲੀ ਗਈ. ਦੂਰ ਹੋਈ.

ਗੁਟੀਬਹੋਤ } ਵੀਤੀ ਨੂੰ ਮੋਤਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਗਿਰਤੀ ਥਾਤ ਨੂੰ ਸੁਧਾਰਨ } ਵਾਲਾ। “ਗੁਟੀਬਹੋਤੁ ਗਰੀਬਨਿਵਾਰੁ।” (ਤੁਲਸੀ) ਦੇਖੋ, ਗੁਟੀ ੨.

ਗੁਟੀਯਰ. ਗੁਜਵਰ. ਗੁਜਰਾਜ. “ਚਾਲ ਚਲੈ ਸਿਮ ਗੁਟੀਯਰ ਮਾਤੇ।” (ਕ੍ਰਿਸਨਾਥ)

ਗੁਟੇ. ਵੀਤੇ. ਕੁਸਰੇ। ੨ ਗੁਟਿਨ ਕੀਤੇ. ਗਾਏ. “ਗੁਟੇ ਜੀਤ ਕਰਖਾ।” (ਚੰਡੀ ੨) ਸਿੱਤ ਦੇ ਕਰਖਾ ਛੰਦ ਗਾਏ। ੩ ਗੁੰਮਰਾਹ ਹੋਏ. “ਆਪੁ ਗੁਟੇ ਔਰਨ ਹੂੰ ਖੇਵਹਿ।” (ਗੁਰੂ ਕਬੀਰ)

ਗੁਜ਼. ਅ. ੂ. ਗੁਜ਼. ਸੰਗਤ—ਮੁਰਬਾ. ਬੋਹੋਲੀ. ਦੇਖੋ, ਮੁਰਬਾ. ਗੁਜ਼ਤ. ਭਾ. ੂ. ਗੁਜ਼. ਸੰਗਤ—ਗੁਮਣ (ਫਿਰਨ) ਦੀ ਡਿਯਾ. ਗੁਜ਼ਤਨ. ਭਾ. ੂ. ਫਿ—ਫਿਰਨਾ. ਗੁਮਣ। ੨ ਹੋਣਾ.

ਗੁਜ਼ਤਮ. ਭਾ. ੂ. ਸਿ ਫਿਰਿਆ. “ਸਭ ਰੋਜ ਗੁਜ਼ਤਮ ਦਰ ਹਵਾ।” (ਤਿਲੰ ਮ: ੧) ੨ ਮੈ ਹੋਇਆ.

ਗੁਜ਼ਤੀ. ਭਾ. ੂ. ਗੁਜ਼ੀ. ਵਿ—ਫਿਰਨ ਵਾਲਾ. ਗੁਮਣ ਕਰਤਾ। ੨ ਸੰਗਤ—ਨੇਕਾ. ਗੁਜ਼ਤੀ. ਖੋਤੀ.

ਗੁਜ਼ਤੀ ਫੌਜ. ਉਹ ਸੈਨਾ, ਜੋ ਦਿਲਾਥੇ ਵਿੱਚ ਅਮਨ ਕਾਯਮ ਰੱਖਣ ਲਈ ਕੋਤਾ ਮਾਰਦੀ ਰਹੇ। ੨ ਵੈਰੀ ਦਾ ਖੋਜ ਅਤੇ ਤਾਕੁਥ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਫੌਜ.

ਗੁਜ਼ਤੰਦ. ਭਾ. ੂ. ਫਿਰੇ। ੨ ਹੋਏ. ਭਏ.

ਗੁਯੀ. ਦੇਖੋ, ਗੁਜ਼.

ਗੁਰ. ਦੇਖੋ, ਕੁਹ ਧਾ. “ਕਰ ਗੁਰ ਲੋਹੁ ਉਥਾਰੀ।” (ਹਜਾਰੇ ੧੦) ੨ ਭਾ. ੂ. ਸੰਗਤ—ਥਾਂ. ਗੁਰ. ਜਗਾ. ੩ ਵਕਤ. ਵੇਲਾ। ੪ ਫਿ

ਵਿ—ਕਈ ਕਿਸੇ ਵੇਲੇ. “ਗਹ ਕਲੰਦਰ ਮੇਸਵਦ.” (ਦੀਵਾਨ ਕੋਧਾ)

ਕਹਗਰਾ. ਵਿ—ਕੁਝ. ਕਾਝਾ. “ਜਿਉ ਉਥਲੀ ਮਜੀਠੀ ਰੰਗ ਕਹਗਰਾ.” (ਮ: ੪ ਗਉ ਵਾਰ ੧) ੨ ਪੱਕਾ. ਪਾਇਦਾਰ.

ਗਹਗਰਾ. ਵਿ—ਜੁਨੇ ਵਾਛ ਹੈ ਪਕੜ ਜਿਸ ਦੀ. ਖਚਿਤਾ ੨ ਸੰਗਤ—ਗਹਿਫਤ. ਪਕੜ.

ਗਹਗਰਾ. ਪਕੜ (ਗਹਿਫਤ) ਵਿੱਚ. “ਕਹਗਰਾ ਪਹਿਰਿ ਕੁਟੰਬ ਕੈ.” (ਸ. ਕਬੀਰ)

ਕਹਗਰਾ. ਵਿ—ਦਿਤੁ ਗੋਡਿਆ ਹੋਇਆ ੨ ਨਿਵਲੀਨ ਹੋਇਆ. ਤਤਪਰ.

ਕਹਗਰਾ. ਸੰਗਤ—ਗੁਹਣ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਗਰਤ. ਉਹ ਟੋਆ, ਜੋ ਹਾਥੀ ਦੇ ਵਤਨ ਨਈ ਸੰਗਤ ਵਿੱਚ ਖੋਇਆ ਅਤੇ ਘਾਹ ਨਾਲ ਢਕਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ੨ ਭਾਵ—ਜਗਤ. “ਕਹਗਰਾ ਤ੍ਰਿਣਿ ਛਾਇਆ.” (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੨ ਮ: ੫) ਤ੍ਰਿਣ ਤੋਂ ਭਾਵ ਸੰਸਾਰ ਦਾ ਸੁਖ

ਗਹਗਰਾ } ਭਸਿਆ. ਕਹਿਫਤ ਵਿੱਚ ਆਇਆ. “ਕਹਗਰਾ ਗਹਗਰਾ } ਮੁਤ ਨਰ ਹਾਂ.” (ਆਸਾ ਮ: ੫) ੨ ਗਭਿਆ. ਧਸਿਆ.

ਗਹਣ. ਸੰ. ਗੁਹਣ. ਸੰਗਤ—ਵਤਨ। ੨ ਰੂਪ ਰਸ ਆਦਿ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਦੇ ਵਿਸਿਆਂ ਨੂੰ ਗੁਹਣ ਕਰਨਾ। ੩ ਸੰ. ਕਹਨ. ਵਿ—ਕਠਿਨ. ਮੁਸ਼ਕਿਲ. “ਰਿਨ ਕੀ ਕਹਣਗਤਿ ਕਹੀ ਨ ਜਾਇ.” (ਆਸਾ ਮ: ੩) “ਆਪਣੀ ਗਹਣਗਤਿ ਆਪੇ ਜਾਣੈ.” (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੩) ੪ ਸੰਗਤ—ਥਾਹ. ਗਹਿਰਾਈ. “ਹਮ ਨਹ ਜਾਣੀ ਹਥਿ ਕਹਣੈ.” (ਨਟ ਮ: ੪) ੫ ਦੇਖੋ, ਕਹਣ.

ਗਹਣਗਤਿ. ਸੰਗਤ—ਗੰਭੀਰਗਤਿ. ਅਥਾਹਗਤਿ. ਦੇਖੋ, ਕਹਣ ੩. ਕਹਣਾ. ਵਿ—ਗੁਹਣ ਕਰਨਾ. ਵਤਨ। ੨ ਸੰਗਤ—ਕੁਸਟ. ਯੋਗ. “ਤੂੰ ਮੇਰਾ ਕਹਣਾ.” (ਮਾਰ ਮ: ੫) “ਨਾਮੁ ਜਰੇ ਕਾ ਕਹਣਾ.” (ਮਾਰ ਮ: ੫) ਦੇਖੋ, ਦੁਆਦਸ ਕੁਸਟ ਅਤੇ ਕੁਖਣ ੪। ੩ ਧਰੋਹਰ. ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਉਹ ਧਰੋਹਰ, ਜੋ ਕਿਸੇ ਕਰਜ ਦੇ ਖਦਲੇ ਗੁਹਣ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ. ਚੋਹਨ. “ਜੇ ਤੂੰ ਕਿਸੇ ਨ ਦੇਈ ਮੇਰੇ ਸਾਹਿਬ! ਕਿਆ ਕੈ ਕਹੈ ਗਹਣਾ?” (ਧਨਾ ਮ: ੧) ਜੇ ਤੂੰ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਕੁਝ ਨਾ ਬਖਸ਼ੇ, ਤਦ ਕੀ ਕੋਈ ਜੀਵ ਤੇਰੇ ਪਾਸ ਕੁਝ ਕਿਰੇ ਰੱਖਕੇ ਨੈ ਸਕਦਾ ਹੈ?

ਕਹਣੁ. ਸਿੰਧੀ. ਮੁਸ਼ਕਤ. ਮਿਹਨਤ। ੨ ਮਸ਼ਕੂਰ ਕਰਨ ਦੀ ਫ਼ਿਯਾ. ਧੰਨਵਾਦੀ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਕਰਮ.

ਕਹਨ. ਸੰ. ਵਿ—ਗੰਭੀਰ. ਅਥਾਹ। ੨ ਕਠਿਨ. ਔਖਾ ੩ ਦੁਰਗਮ. ਜਿਸ ਥਾਂ ਪਹੁੰਚਣਾ ਔਖਾ ਹੈ। ੪ ਸੰਘਣਾ। ੫ ਸੰਗਤ—ਥਾਹ. ਗਹਰਾਈ। ੬ ਜਨਾ ੭ ਦੁੱਖ. ਕਲੋਜ਼. “ਮਿਥਿਆ ਕਹਨ ਕਰੇ.” (ਆਸਾ ਮ: ੫) ੮ ਦੇਖੋ ਗੁਹਣ ੧. “ਕੰਠ ਕਹਨ ਤਥ ਕਰਨ ਪੁਕਾਰਾ.” (ਸੁਹੀ ਕਬੀਰ)

ਗਹਨਈਆ. ਵਿ—ਗੁਹਣ ਕਰੋਯਾ। ੨ ਗੁਹਣ ਕਰਨ ਯੋਗਤਾ।

੩ ਗਹਿਨਿਆਂ (ਕੁਸਟਾਂ) ਵਿੱਚੋਂ. ਗਹਿਨੋਂ ਮੇ ਜੇ. ਦੇਖੋ, ਕਹਨ ਗਹਨਈਆ.

ਕਹਨ ਕਹਨਈਆ. ਗਹਿਨਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਉੱਤਮ ਗਹਿਣਾ. ਕੁਸਟੋਂ ਮੇ ਜੇ ਸ਼੍ਰੇਸ਼੍ਠ ਕੁਸਟ. ਦੇਖੋ, ਮੋਤੀਚੂਰ ੨.

ਕਹਨਗਤਿ. ਦੇਖੋ, ਕਹਣਗਤਿ ਅਤੇ ਕਹਨ.

ਗਹਨਾ. ਦੇਖੋ, ਕਹਣਾ ੩. “ਰਵਿ ਸਸਿ ਕਹਨੈ ਦੇਉ ਰੇ.” (ਰਾਮ ਕਬੀਰ) ਸੁਰਜ ਚੰਦਮਾ ਨੂੰ ਕਿਰੇ ਰੱਖਦਾ ਹਾਂ.

ਗਹਬਰ } ਸੰ. ਗਵਾਰ—ਕਹੂਰ. ਸੰਗਤ—ਅਤਿ ਸੰਘਣਾ ਬਣ ਕਹਬਰਾ } (ਵਨ), ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਚਲਣਾ ਔਖਾ ਹੋਵੇ. “ਕਹਬਰ ਬਨ ਘੋਰ, ਕਹਬਰ ਬਨ ਘੋਰ ਹੋ!” (ਆਸਾ ਵੰਤ ਮ: ੫) ੨ ਔਖਾ ਥਾਂ. ਜਿਸ ਜਗ ਪਹੁੰਚਣਾ ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਹੈ। ੩ ਕੁਝ ਕੰਦਰਾ। ੪ ਦੰਡ. ਪਾਖੰਡਾ ੫ ਗੰਭੀਰ ਅਰਥ। ੬ ਜਨਾ ੭ ਵਿ—ਕੁਪ। ੮ ਕੁਝ. ਕਾਝਾ. “ਨਾਲ ਲੁਲਾਲ ਕਹਬਰਾ.” (ਸੁੀ ਮ: ੧)

ਕਹਰ. ਸੰਗਤ—ਹੁੰਦਨਾਪਨ। ੨ ਕੁਸਾਰ. ਆਸਮਾਨ ਵਿੱਚ ਛਾਈ ਹੋਈ ਕਰਦ। ੩ ਦੇਖੋ, ਕਹਬਰ ੧. “ਮਹਾਂ ਕਹਰ ਬਨ ਤਹਿ ਇਕ ਨਹਾ.” (ਚਰਿਤ੍ਰ ੨੫੬) ਕਹੂਰ ਜੰਗਲ ਦੇਖਿਆ। ੪ ਦੇਖੋ, ਕਹੂਰ.

ਕਹਰਕਹੂ. ਦੇਖੋ, ਕਹਰਿਕਹੂ.

ਗਹਰਕੰਭੀਰ } ਵਿ—ਦੁਰਗਮ ਅਤੇ ਗੰਭੀਰ. ਕਹੂਰ ਅਤੇ ਗੰਭੀਰ. ਗਹਰਕੰਭੀਰ } ਜਿਸ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਕਠਿਨ ਹੈ ਅਤੇ ਅਥਾਹ ਹੈ। ੨ ਦੇਖੋ, ਗਹਿਰਕੰਭੀਰ.

ਗਹਰਕੰਭੀਰਾ ਕਹਿਹਰ. ਦੁਰਗਮ ਅਤੇ ਅਥਾਹ ਸਮੁੰਦਰ ਦਾ ਮੋਤੀ। ੨ ਭਾਵ—ਕੁਹਮਬੀਰਾਰੂਪ ਅਥਾਹ ਸਮੁੰਦਰ ਦਾ ਰਤਨ. “ਤਿਸੁ ਮੇਵਕ ਕੈ ਨਾਨਕ ਕੁਰਬਾਣੀ ਜੈ ਗਹਰਕੰਭੀਰਾ ਕਹਿਹਰ ਜੀਉ.” (ਮਾਰ ਮ: ੫)

ਕਹਰਵਾਰ. ਰਾਜਪੂਰਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਜਾਤਿ. “ਕਹਰਵਾਰ ਚੋਹਨ ਕਹਲੋਤ ਦੋਰੇ.” (ਚਰਿਤ੍ਰ ੯੧)

ਕਹਰਾ. ਸੰ. ਕਹੂਰ. ਦੇਖੋ, ਗਹਬਰ। ੨ ਗੰਭੀਰ. ਭੁੰਘਾ. ਕਹਰਾਈ. ਸੰਗਤ—ਕਹੂਰਤਾ. ਗੰਭੀਰਤਾ. ਭੁੰਘਿਆਈ. ਕਹਰਿਗਹੂ. ਗੰਭੀਰ ਦਾ ਵਿਚਾਰ. ਭਾਵ—ਕਰਤਾਰ ਦਾ ਗਣਨ. “ਗਹਿਰਿਗਹੂ ਹਦਰਬਿ ਦੀਓ.” (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੨ ਕੋ) ਹਜਰਤ (ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ) ਨੇ ਕਰਤਾਰ ਦਾ ਗਣਨ ਦਿੱਤਾ.

ਕਹਰੀ. ਵਿ—ਭੁੰਘੀ. “ਕਹਰੀ ਕਰਕੈ ਨੀਵ ਖੁਦਾਈ.” (ਧਨਾ ਨਾਮਦੇਵ) ੨ ਕਾਝੀ. “ਕਹਰੀ ਬਿਬੂਤ ਲਾਇ ਬੈਠਾ ਤਾਤੀ.” (ਰਾਮ ਮ: ੫)

ਕਹਲ. ਭਦੋਰ ਤੋਂ ਦਸ ਕੋਹ ਉੱਤਰ ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜੋ ਰਿਆਸਤ ਪਟਿਆਲਾ, ਨਜ਼ਾਮਤ ਬਰਨਾਲਾ, ਬਾਣਾ ਭਦੋਤ ਵਿੱਚ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਬਰਨਾਲੇ ਤੋਂ ੧੪ ਮੀਲ ਉੱਤਰ ਹੈ. ਇਸ ਪਿੰਡ ਤੋਂ ਉੱਤਰ ਪੱਛਮ ਸੁੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਰਾਇ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਹੈ. ਮੋਹਰਾਜ ਵੱਲ ਜਾਂਦੇ ਹੋਏ ਗੁਰੂ ਜੀ ਇਸ ਥਾਂ ਵਿਰਾਜੇ ਹਨ. ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਨਾਲ ੫੦ ਵਿੱਖੇ ਸ਼ਮੀਨ ਅਤੇ ੨੫ ਰੂਪਏ ਸਾਲਾਨਾ

ਪਟਿਆਲਾ ਵੱਲੋਂ ਜਾਗੀਰ ਹੈ। ਪੁਜਾਰੀ ਸਿੰਘ ਹੈ। ੨ ਭਿੰਡ. ਨਗ।
ਮਾਟਰ. ਮਾਟਰ.

ਗਹਲੜਾ } ਵਿ—ਗਹਲ (ਨਗੇ) ਵਿੱਚ ਚੂਰ. ਮਘੂਰ. ਨਥੇ ਨਾਲ
ਗਹਲੜੇ } ਪਾਕਲ ਹੋਇਆ। ੨ ਦੀਵਾਨਾ। ੩ ਸਿੰਧੀ. ਗਹਿਲੋ—
ਗਹਲਾ } ਕਹੇਲੋ. ਲਾਪਰਵਾ. ਭਾਵਿਨ। ੪ ਮੁਰਖ.
ਗਹਲੋਟ } ਰਾਜਪੂਤਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਵੰਸ਼, ਜਿਸ ਵਿੱਚੋਂ ਮੇਵਾੜ ਦੀ
ਗਹਲੋੜ } ਸ਼ਿਸ਼ੋਦੀਆ (ਸ਼ਿਸ਼ੋਦਯਾ) ਕੁਲ ਹੈ.

ਗਹਵਰ. ਦੇਖੋ, ਗਹਬਰ.

ਗਹਾ. ਗੁਹਣ ਕੀਤਾ. ਅੰਗੀਕਾਰ ਕੀਤਾ। ੨ ਭੜਿਆ। ੩ ਡਾ. ੪
ਗਹ. ਸੰਗਤ—ਜਗਾ. ਬਾਂ। ੪ ਖਲਹਾਨ (ਪਿਤ) ਗਾਹੁਣ ਨਈ ਕੀਤੇ
ਦਾਖ ਮੇਰਾ, ਜੋ ਪੀਲੀ ਨੂੰ ਭੋੜਕੇ ਬਾਦੀਕ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ.

ਗਹਾਉਣਾ. ਗ੍ਰਿ—ਪੀਲੀ ਦੇ ਗਾਹੁਣ ਦਾ ਕਰਮ ਕਰਵਾਉਣਾ।
੨ ਭੜਾਉਣਾ. ਪਕੜਾਨਾ.

ਗਹਾਈ. ਸੰਗਤ—ਗਾਹੁਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਗਾਹੁਣ ਦੀ ਮਜ਼ਦੂਰੀ।
੩ ਗਹਿਭਤ. ਪਕੜ. ਭੜਾਈ. “ਨਹਿ ਦੇਰ ਗਹਾਈ.” (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)
ਗਹਾਵਾ. ਵਿ—ਗਾਹੁਣ ਵਾਲਾ. ਗਾਹ ਪਾਉਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਗ੍ਰਹਿਣ
ਕੀਤਾ. ਪਕੜਿਆ। ੩ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹਤਾ ਨਾਲ ਅੰਗੀਕਾਰ ਕੀਤਾ. “ਲਖ
ਟਿਨ ਸਾਥ ਬਰੇ ਜੁ ਗਹਾਵਾ. ਅੰਤਕਾਲ ਤਿਹ ਹੁਟਿ ਪਛਤਾਵਾ.”
(ਨਾਪੁ)

ਗਹਿ. ਸੰਗਤ—ਗਹਿਭਤ. ਪਕੜ. ਗੁਹਣ. “ਗਹਿ ਹੁਜਾ ਲੇਵਹੁ
ਨਾਮ ਦੇਵਹੁ.” (ਆਸਾ ਛੰਡ ਮ: ੫) ੨ ਲਾਗ. ਲਗਾਉ. “ਗਹਿ ਸੇਤੀ
ਚਿਹੁ ਗਹਿ ਚੀ.” (ਗੁਜ ਮ: ੩) “ਪਿਰ ਸੇਤੀ ਅਨਾਦਿਨੁ ਗਹਿ
ਰਹੀ.” (ਆਸਾ ਅ: ਮ: ੩) ਗ੍ਰਿ. ਵਿ—ਗਹਿਕੇ. ਗੁਹਣ
ਕਰਕੇ. ਭੜਕੇ. “ਗਹਿ ਕੰਠ ਲਾਇਆ.” (ਆਸਾ ਛੰਡ ਮ:
੫)

ਗਹਿਓ } ਪਕੜਿਆ. ਭੜਿਆ। ੨ ਗੁਹਣ ਕੀਤਾ. ਅੰਗੀਕਾਰ ਕੀਤਾ.
ਗਹਿਆ } “ਮਨ ਰੇ, ਗਹਿਓ ਨ ਭਰਉਪਦੇਸੁ.” (ਸੋਰ ਮ: ੯)
੩ ਸੰਗਤ—ਗਿਰੋ ਰੱਖਿਆ ਪਦਾਰਥ. ਰੋਹਨ ਰੱਖੀ ਵਸਤੂ.

ਗਹਿਣਾ } ਦੇਖੋ, ਗਹਣਾ.
ਗਹਿਲਾ }

ਗਹਿਬਰ. ਦੇਖੋ, ਗਹਬਰ.

ਗਹਿਮ. ਸੰਗਤ—ਗਹਨ। ੨ ਸੰਘੋਟ. ਸਮੁਦਾਯ. ਭੀਤ.
ਗਹਿਮਾਗਹਿਮ. ਭਰੁਤ ਭੀਤ. ਦੇਖੋ, ਗਹਿਮ ੨। ੨ ਵਡੀ ਰੋਨਕ.
ਗਹਿਰ. ਦੇਖੋ, ਗਹਰ। ੨ ਦੇਖੋ, ਗਹਬਰ. “ਸੀਤਲ ਭਾਇਆ,
ਗਹਿਰ ਫਲ.” (ਸ. ਕਬੀਰ)

ਗਹਿਰਗੰਭੀਰ } ਦੇਖੋ, ਗਹਰਗੰਭੀਰ. “ਭਏ ਮੇਰੇ ਸਾਹਿਬ,
ਗਹਿਰਗੰਭੀਰੁ } ਗਹਿਰਗੰਭੀਰਾ ਗੁਣੀਗਹੀਰਾ.” (ਸੋਦਭੁ)
ਗਹਿਰਗੰਭੀਰ } ੨ ਸਿਲਾ ਹੁਇਆਨੇ ਦੇ ਪਿੰਡ ‘ਠਾਣਾ’
ਗਹਿਰਗੰਭੀਰੀਏ } ਵਿੱਚ ਚੋਰ ਕਈ ੯ ਸੰਮਤ ੧੮੭੦ ਨੂੰ ਮੁਖੀ
ਗਹਿਰਗੰਭੀਰੁ } ਦੇ ਕਰਭ ਤੋਂ ਕਾਨੁਰਦ ਤਪਾਣ ਦੇ ਬਰ

ਬਿਸਨਾ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ, ਜੋ ਮਤਾਬਦਾਸ ਉਦਾਸੀ ਦਾ ਚੇਲਾ ਹੈ ਕੇ
ਬਿਸਨਦਾਸ ਕਹਾਇਆ. ਇਹ ਉਦਾਸੀਆਂ ਦੇ ਵਡੇ ਅਖਾੜੇ ਨਾਲ
ਮਿਲਕੇ ਕਈ ਵਰ੍ਹੇ ਵਿਚਰਦਾ ਰਿਹਾ. ਸੰਮਤ ੧੮੭੪ ਵਿੱਚ ਚੋਪੜ
ਭੇਰਾ ਜਮਾਕੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਕਰਨਾ ਅਰੰਭਿਆ. ਬਿਸਨਦਾਸ ਦਾ ਖਿਆਲ
ਹੈ ਕਿ ਕਰਤਾਰ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਉੱਤਮ ਨਾਉਂ, “ਗਹਿਰਗੰਭੀਰ” ਹੈ,
ਇਸ ਦੀ ਤਾਈਦ ਵਿੱਚ ਉਹ ਕੁਰਬਾਣੀ ਦੀਆਂ ਇਹ ਰੁਕਾਂ ਪੜ੍ਹਿਆ
ਕਰਦਾ ਹੈ—“ਗਹਿਰਗੰਭੀਰ ਅਬਾਰ ਸੁਆਮੀ ਅਤੁਲੁ ਨ ਜਾਣੀ
ਕਿਆ ਮਿਨਾ.” (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫) “ਗਹਿਰਗੰਭੀਰ ਅਬਾਰੁ,
ਹਾਰ ਨ ਲਭਈ.” (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਮਲਾ) “ਗਹਿਰਗੰਭੀਰੁ ਅਬਾਰੁ
ਰੂ, ਰੂਟ ਭਿਆਨ ਅਮੋਲੈ.” (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੨ ਮ: ੫) “ਗਹਿਰਗੰਭੀਰ
ਸਕਰ ਰਤਨਾਕਰ, ਅਵਰ ਨਹੀ ਅਨਪੂਜਾ.” (ਸਾਰ ਅ: ਮ: ੧)
“ਗਹਿਰਗੰਭੀਰ ਭੇਅੰਤ ਕੀਵੀਏ.” (ਮਾਰੂ ਮ: ੫) ਬਿਸਨਦਾਸ ਦੇ
ਚੇਲੇ ‘ਗਹਿਰਗੰਭੀਰੀਏ’ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੋ ਕਏ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਧਰਮਗ੍ਰੰਥ ਸੁੰੀ
ਕੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਅਤੇ ਮੁੱਖ ਅਸਥਾਨ ਚੋਪੜ (ਜਿਲਾ ਅੰਬਾਲਾ)
ਵਿੱਚ ਹੈ.

ਗਹਿਰੀ. ਦੇਖੋ, ਗਹਰੀ। ੨ ਗਹਿ (ਗੁਹਣ ਕਰ) ਚੀ (ਅਹੀ!) ਦੇਖੋ,
ਪੇਚਿਹਰੀ.

ਗਹਿਰੀਗੰਭੀਰੀ. ਦੇਖੋ, ਪੇਚਿਹਰੀ.

ਗਹਿਲ. ਦੇਖੋ, ਗਹਲ.

ਗਹਿਲੜੇ } ਦੇਖੋ, ਗਹਲਾ. “ਗਰਬਿ ਗਹਿਲੜੇ ਮੁਤੜੇ.” (ਟੋਡੀ
ਗਹਿਲਾ } ਮ: ੫) “ਗਹਿਲਾ ਰੂਹ ਨ ਜਾਣਈ ਸਿਧੁ ਭੀ ਮਿਟੀ
ਯਾਇ.” (ਸ. ਭਰੀਦ) “ਕਿਆ ਸੇਵਹਿ ਨਾਮ ਵਿਜਾਰਿ ਗਾਫਲ
ਗਹਿਲਿਆ?” (ਆਸਾ ਮ: ੫)

ਗਹਿਲੀ. ਵਿ—ਦੀਵਾਨੀ. ਦੇਖੋ, ਗਹਲ ਅਤੇ ਗਹਲਾ। ੨ ਗ੍ਰਹਿਣ
ਕਰਨ ਵਾਲੀ. ਅੰਗੀਕਾਰ ਕਰਨ ਵਾਲੀ. “ਕਰਮਿ ਮਿਲੈ
ਰੂਟਗਹਿਲੀ.” (ਰੁਖਾ ਬਾਰਹਮਾਹ)

ਗਹਿਵਰ. ਦੇਖੋ, ਗਹਬਰ. “ਉਰ ਆਮੇਚ ਸੰਗ ਰੇ ਗਹਿਵਰ.”
(ਨਾਪੁ)

ਗਹੀ. ਗੁਹਣ ਕੀਤੀ. ਅੰਗੀਕਾਰ ਕੀਤੀ. “ਗਹੀ ਓਟ ਸਾਧਾਇਆ.”
(ਸੁਹੀ ਮ: ੫) ੨ ਗੁਹਣਕਰਤਾ. ਜਿਸ ਨੇ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹਤਾ ਨਾਲ ਵਿਸ਼ੇ ਗੁਹਣ
ਕੀਤੇ ਹਨ. ਸੰਪਟ. “ਕੋਟਿ ਗਹੀ ਕੇ ਪਾਪ ਨਿਵਾਰੇ.” (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ
ਮ: ੪)

ਗਹੀਜੀ. ਗੁਹਣ ਕਰੀਜੀ. “ਭੋਭਿ ਮਲ ਹਰਿਚਰਣ ਗਹੀਜੀ.” (ਗੁਰੂ
ਮ: ੫)

ਗਹੀਰ. ਵਿ—ਗੰਭੀਰ. ਅਬਾਰ. ਦੇਖੋ, ਗਹਿਰਗੰਭੀਰ। ੨ ਡਾ. ੪
ਗਹੀਰ. ਸਿਦਨੇ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਆਪਣੀ ਥਾਂ ਤੋਂ ਨਾ ਹਿੱਲਣ ਵਾਲਾ.
“ਗੰਜੇ ਗਹੀਰ.” (ਵਿਚਿਤ੍ਰ) ੩ ਅਤੀਅਲ ਘੋੜਾ। ੪ ਦੇਖੋ, ਗਹੀਰੁ.
ਗਹੀਰਉ } ਵਿ—ਗੁਹਣ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਪਕੜਨ ਵਾਲਾ. ਨਿਗੁਹ
ਗਹੀਰਾ } ਕਰਤਾ. “ਮਨਹਿ ਗਹੀਰਉ ਪੇਖਿ ਪੁਭੁ ਕਉ.” (ਸੋਤ
ਮ: ੫) ੨ ਗੰਭੀਰਤਾ ਵਾਲਾ. ਅਬਾਰ. ਦੇਖੋ, ਗਹਿਰਗੰਭੀਰ.

ਗਹੀਰੁ, ਜਿੰਦੀ, ਥਾਡਾ "ਹੁਇ ਅਲਖ ਗਹੀਰੁ." (ਗੁਪਤੁ)। ੭ ਦੇਖੇ, ਗਹੀਰ.

ਗਹੀਲਾ } ਸੰ. ਗੁਧਾਨੁ—ਗੁਹਯਾਨੁ, ਗੁਹਣ ਕਰਤਾ, ਧਾਰਣ
ਗਹੀਲੀ } ਵਾਲਾ. "ਪਤਿਤਰੁਧਾਨ ਸਿਰਦ ਗਹੀਲਾ." (ਨਾਪੁ)
੭ ਗੁਹਕ. "ਮਹਾਪੁਰਖ ਰੁਮ ਗੁਨੀਗਹੀਲਾ." (ਨਾਪੁ) ੩ ਵਡਨ
ਵਾਲੀ. "ਗਰਬਿ ਗਹੀਲੀ." (ਅਕਾਲ) ਅਭਿਮਾਨੀਆਂ ਨੂੰ ਪਕੜਨ
ਵਾਲੀ। ੪ ਗਹੀਲਾ ਬਬਦ ਬਹੁਤ (ਅਧਿਕ) ਅਰਥ ਵਿੱਚ ਭੀ
ਵਰਤਿਆ ਹੈ. "ਖਾਟਹੁ ਧਨ ਨਾਭ ਗਹੀਲਾ." (ਗੁਪਤੁ)

ਗਹੁ, ਸੰਗਤ—ਬਾਡ ਨਈ ਬਣਾਇਆ ਟੋਆ, ਜੋ ਮੋੜੀ ਨੂੰ ਗੁਹਣ
ਕਰ ਨੈਂਦਾ ਹੈ। ੭ ਗਰਿਫਤ, ਪਕੜ. "ਰਹਿਨ ਨਹੀ ਕਹੁ ਕਿਤਨੇ!"
(ਕਉ ਮ: ੫) ੩ ਸੰ. ਆਗੁਹ, ਹਠ, ਜਿਦ. "ਦੂਰਿ ਕਰਹੁ ਆਪਨ
ਗਹੁ ਰੇ." (ਕੇਦਾ ਮ: ੫) ੪ ਗੁਹਣ ਕਰ, ਅੰਗੀਕਾਰ ਕਰ. "ਕਹੁ
ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਸਚਨ." (ਧਨਾ ਮ: ੫)

ਗਹੁਚ, ਪ੍ਰਾ. ਸੰਗਤ—ਦੇਰੀ, ਚਿਰ. "ਸਿਮਰਤੋ ਹਜਰਤ ਨੇ ਚਲਹੁ,
ਨਹਿ ਗਹੁਚ ਕਰੀਜੀ." (ਗੁਪਤੁ) ਦੇਖੇ, ਗਹੁਚਰ.

ਗਹੇ, ਗੁਹਣ ਕੀਤੇ, ਪਕੜੇ, ਕੁਸੇ, ਦੇਖੇ, ਗਹਨ.

ਗਹੇਹੀ, ਗੁਹਣ ਕੀਤੀ ਹੈ. "ਮੈ ਸਤਿਗੁਰ ਚਿਟ ਗਹੇਹੀ." (ਸੇਰ
ਮ: ੫)

ਗਹੇਰਾ, ਵਿ—ਗੰਭੀਰਤਾ ਵਾਲਾ, ਗਹੁਰ. "ਸਾਹਿਬ ਕੁਟੀਗਹੇਰਾ."
(ਸੇਰ ਮ: ੫) ੭ ਸੰਘਣਾ ਬਣ. "ਮਨ ਚੇ, ਜੰਜਾਰ ਅੰਧਗਹੇਰਾ."
(ਸੇਰ ਕਬੀਰ) ੩ ਗੁਹਣ ਕਰਤਾ, ਵਡਨ ਵਾਲਾ.

ਗਹੇਲਬੈ } ਦੇਖੇ, ਗਹਨਾ. "ਸੁਣਿ ਸੁਣਿ ਕਾਮ ਗਹੇਲੀਏ."
ਗਹੇਲਾ } (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੩) "ਗਰਬ ਗਹੇਲੀ ਮਹਿਲੁ ਨ ਪਾਵੈ."
ਗਹੇਲੀ } (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੫)
ਗਹੇਲੈ }

ਗਹੇ, ਗੁਹਣ ਕਰਦਾ ਹੈ। ੭ ਗਾਹੇ, ੩ ਅਵਗਾਹੇ, ਸਨਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ.
"ਭਰਮੇ ਭੂਲਾ ਸਭਿ ਭੀਰਬ ਗਹੇ." (ਮ: ੩ ਵਾਰ ਰਾਮ ੧)

ਗਹਿਯਾ, ਵਿ—ਗੁਹਣ ਕਰੇਯਾ, ਅੰਗੀਕਾਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੭ ਪਕੜਨ
(ਭੜਨ) ਵਾਲਾ.

ਗਹੰ, ਸੰ. ਗਵੰ, ਧਾ—ਨਿੰਦਾ ਕਰਨਾ, ਦੇਸ ਨਾਉਣਾ.

ਗਹੰਣ, ਸੰ. ਗਵੰਯ, ਸੰਗਤ—ਨਿੰਦਾ ਕਰਨ ਦਾ ਭਾਵ, ਬਦਨਾਮੀ
ਕਰਨੀ, ਨਿੰਦਣਾ.

ਗਹਿੰਤ, ਸੰ. ਗਹਿੰਥ, ਵਿ—ਨਿੰਦਿਤ

ਗਹੁਰ, ਦੇਖੇ, ਗਹਬਰ.

ਗਕਤ, ਦੇਖੇ, ਗਿੰਧ ੭.

ਗੱਕਰ } ਭਸਮੀਰ ਦੇ ਪਰਕਨੇ ਗੱਕਾ ਦਾ ਨਿਵਾਸੀ, ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਵਿੱਚ
ਗੱਕਰੀ } "ਕੇਕਯ" ਇਸੇ ਦੀ ਸੰਗਤਾ ਹੈ। ੭ ਦੇਖੇ, ਗੱਖਰੀ.
ਗੱਖਰ } ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਰਾਜਪੂਤ ਜਾਤਿ, ਜੋ ਜੇਰਲਮ
ਗੱਖਰੀ } ਅਤੇ ਹਜ਼ਾਰਾ ਜਿਲੇ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਪਾਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ. "ਭੱਖਰੀ
ਗੱਖਰ } ਕੰਧਾਰੀ ਗੋਰ ਗੱਖਰੀ." (ਅਕਾਲ)

ਗਗਣ } ਭ (ਗੰਧਰਵਾਂ) ਦਾ ਗਣ (ਸਮੁਦਾਯ). ੭ ਆਕਾਸ਼
ਗਗਣ } ਦੇਖੇ, ਗਗਨ। ੩ ਗੁਹਗਣ ਦਾ ਸੰਖੇਪ.

ਗਗਨ, ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਗਮਨ ਕਰੀਏ, ਆਕਾਸ਼. "ਗਗਨਮੈ
ਬਾਲੁ ਰਵਿ ਚੰਦ੍ਰ ਦੀਪਕ ਬਨੇ." (ਜੋਹਿਲਾ) ੭ ਬਿੰਦੀ, ਸਿਫਰ।
੩ ਸੁੰਨਾ ਥਾਂ, ਪੁਲਾੜ। ੪ ਅਕਾਲਕ, ਅਕੁਕਾ। ੫ ਸੁਰਗ। ੬ ਪਵਨ.
ਵਾਯੂ, ਹਵਾ. "ਉਪਰਿ ਰੂਪ ਗਗਨ ਪਨਿਹਾਰੀ." (ਪ੍ਰਭਾ ਮ: ੧)
ਦਸਮਦ੍ਵਾਰ ਰੂਪ, ਪਵਨ (ਪ੍ਰਾਣਾਯਾਮ ਦੀ ਸਾਧਨਾ) ਪਨਿਹਾਰੀ।
੭ ਭਾਵ—ਸਰਵਵਯਾਪੀ ਕਰਤਾਰ. "ਗਗਨ ਗੰਭੀਰੁ ਗਗਨੰਤਰਿ
ਵਾਸੁ." (ਓਅੰਕਾਰ) ੮ ਦਸਮਦ੍ਵਾਰ. "ਗਗਨਿ ਨਿਵਾਸਿ ਸਮਾਧਿ
ਨਕਾਵੈ." (ਆਸਾ ਅ: ਮ: ੧) ੯ ਦੇਖੇ, ਗੱਪਯ ਦਾ ਰੂਪ ੧।
੧੦ ਇੱਕ ਗਿਣਤੀ ਦਾ ਚੋਧਕ, ਕਿਉਂਕਿ ਆਕਾਸ਼ ਇੱਕ ਮੰਨਿਆ
ਹੈ.

ਗਗਨ ਅਕਾਸ਼, ਗਗਨ (ਆਲਮਾਨ) ਅਤੇ ਅਕਾਸ਼ (ਚਮਕੀਲੇ
ਗੁਹ). ਦੇਖੇ, ਆਕਾਸ਼ ੪ ਅਤੇ ਗਾਸ ੩-੪. "ਜਿਨਿ ਧਰ ਧਾਰੀ
ਗਗਨ ਅਕਾਸ਼." (ਆਸਾ ਅ: ਮ: ੧) ੭ ਗੁਹਗਣ ਅਤੇ ਆਕਾਸ਼.
ਗਗਨਗੁਸੁਮ, ਸੰਗਤ—ਆਕਾਸ਼ ਦੇ ਫੁੱਲ, ਭਾਵ—ਅਟਹੋਟੀ ਬਾਰ.
ਅਮੰਭਵ ਗੱਲ। ੭ ਅਲੰਕਾਰਰੂਪ ਕਰਕੇ ਆਕਾਸ਼ ਦੇ ਫੁੱਲ ਸੂਚਨ
ਚੰਦ ਭਾਰੇ.

ਗਗਨਗੰਭੀਰ, ਸੰਗਤ—ਕਰਤਾਰ, ਜੋ ਆਕਾਸ਼ ਵਾਕਰ ਵਿਆਪਕ
ਅਤੇ ਗੰਭੀਰ ਹੈ.

ਗਗਨਚਰ } ਵਿ—ਆਕਾਸ਼ ਵਿੱਚ ਵਿਚਰਣ ਵਾਲਾ। ੭ ਸੰਗਤ—
ਗਗਨਚਾਰੀ } ਪੰਛੀ। ੩ ਸੂਚਨ। ੪ ਚੰਦ੍ਰਮਾ। ੫ ਨਕਸ਼ਾ। ੬ ਗੀਤ।
੭ ਬੰਦਨ। ੮ ਪਵਨ। ੯ ਦੇਵਰਾ.

ਗਗਨਨਗਰ } ਸੰਗਤ—ਦਸਮਦ੍ਵਾਰ। ੭ ਗਗਨ ਨਗਰ ਤੋਂ.
ਗਗਨਨਗਰਿ } "ਗਗਨਨਗਰਿ ਇਕ ਗੁੰਦ ਨ ਬਰਖੈ." (ਆਸਾ
ਕਬੀਰ)

ਗਗਨਪੁਰ } ਦੇਖੇ, ਗਗਨਨਗਰ। ੭ ਗਗਨਪੁਰ ਵਿੱਚ. "ਰਹੈ
ਗਗਨਪੁਰਿ } ਗਗਨਪੁਰਿ ਦ੍ਰਿਸਟਿ, ਸਮੇਸਰਿ." (ਰਾਮ ਅ: ਮ: ੧)
ਗਗਨਪੁਰੁ } ੩ ਆਕਾਸ਼ਵਤ ਪੁਰਣ, ਵਾਯੂਗੁ. "ਗਗਨੁ ਨਿਵਾਰਿ
ਗਗਨਪੁਰੁ ਪਾਏ." (ਕਉ ਮ: ੧) ੪ ਰਾਜਮੰਦਿਰ, ਕਈ ਮੰਜਿਲਾ
ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਇਹ ਸੰਗਤਾ ਹੈ. ਦੇਖੇ, ਵਿਮਾਨ ੭.

ਗਗਨਮੰਡਲ, ਸੰਗਤ—ਅਕਾਸ਼ਮੰਡਲ। ੭ ਦਸਮਦ੍ਵਾਰ. "ਗਗਨਮੰਡਲ
ਮਹਿ ਰੋਪੇ ਬੰਮੁ." (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਰਾਮ ੧)

ਗਗਨਮੰਗਨਾ, ਸੰਗਤ—ਗਗਨ (ਆਕਾਸ਼) ਵਿੱਚ ਵਿਚਰਣ ਵਾਲੀ
ਅੰਗਨਾ (ਇਸਤ੍ਰੀ) ਅਪਸਰਾ, ਗੁਰ, ਪਰੀ.

ਗਗਨਾਬੁ, ਸੰ. ਆਕਾਸ਼ ਦਾ ਅੰਬੂ (ਜਲ), ਮੀਂਹ ਦਾ ਪਾਣੀ. Rain-
water. ਸੁਸ਼ੁਰ ਨੇ ਇਸ ਦਾ ਅਨੇਕ ਦਵਾਈਆਂ ਵਿੱਚ ਵਰਤਣਾ
ਲਿਖਿਆ ਹੈ.

ਗਗਨਿ, ਆਕਾਸ਼ ਵਿੱਚ. "ਤੂ ਜਨਿ ਬਨਿ ਗਗਨਿ ਪਯਾਨਿ ਪੂਰਿ
ਭਿਆ." (ਸਵੈਕੇ ਮ: ੪ ਕੇ) ੭ ਦਸਮਦ੍ਵਾਰ ਵਿੱਚ. ਦੇਖੇ, ਗਗਨ ੮.

ਕਰਕੁ. ਦੇਖੋ, ਕਰਕੁ. "ਕਰਕੁ ਰਹਾਇਆ ਹੁਕਮੇ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫)

ਗਗਨੰਤਰਿ } ਦਸਮਵਾਰ ਵਿੱਚ। ੨ ਆਕਾਸ਼ ਸਮਾਨ ਪੂਰਣ ਬੁਧਮ
ਗਗਨੰਦਰਿ } ਵਿੱਚ. "ਕਰਕੁੰਤਰਿ ਰਸ." (ਚਿੰਕਾਰ) "ਕਰਕੁੰਤਰਿ
ਵਸਿਆ ਕੁਟ ਪਰਕਾਸਿਆ." (ਸੋਰ ਅ: ਮ: ੧) "ਸਾਧਾ ਵਾਸਾ
ਪੂਰਿ ਗਗਨੰਦਰਿ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੧)

ਗਗਰਾ. ਦੇਖੋ, ਕਰਕੁ. ੨ ਕਲਸਾ, ਘਣਾ.

ਗਗਰੀ } ਦੇਖੋ, ਕਰਕੁ. "ਕਾਚ ਗਗਰੀਆ ਅੰਡ ਮਥਰੀਆ."
ਗਗਰੀਆ } (ਆਸਾ ਮ: ੫) ਕੱਚੀ ਗਗਰ ਤੋਂ ਭਾਵ ਦੇਹ ਹੈ.

ਕਰਕੁ } ਇੱਕ ਨੀਰ ਜਾਤਿ, ਜੋ ਜੋਕ, ਤੁੰਬੀ ਅਤੇ ਸਿੱਕੀ ਅਦਿਕ
ਕਰਕੁ } ਨਾਲ ਨਹੁ ਕਬਦੀ ਹੈ. "ਜਤੋਂ ਕਰਕੁਤੀ ਰੁਮਰੀ ਤਨ
ਲਾਯਕੀ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਕਰਾ } ਗ ਅਖਰ ਦਾ ਉੱਚਚਟਾ. ੨ ਕੱਕਾ ਅਖਰ. "ਕਰਾ ਕੋਥਿਦਰੁਣ
ਕੱਗਾ } ਰਾਹੁ." (ਬਾਵਨ)

ਕੱਗੀਬੁਹਾ. ਸਿਲਾ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ, ਥਾਣਾ ਤਰਨਤਾਰਨ ਦਾ ਇੱਕ ਪਿੰਡ,
ਜੋ ਫੋਲਕੋ ਸਟੇਸ਼ਨ ਤਰਨਤਾਰਨ ਤੋਂ ਵਸ ਮੀਲ ਪੱਛਮ ਹੈ. ਸ੍ਰੀ ਕੁਰੂ
ਹਰਿਕੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਇੱਕ ਵਾਰ ਸਿਕਾਰ ਖੇਡਦੇ ਹੋਏ ਇੱਥੇ
ਪਿੱਪਲ ਹੇਠ ਬਿਰਾਜੇ ਹਨ. ਇਸ ਪਿੰਡ ਵਿੱਚ ਭਾਈ ਭੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ
(ਭੁਵਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਚਾਟੜੇ) ਪੁਸਿੱਧ ਪੁਰਾਣਕ ਹੋਏ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ
ਭੇਰੇ ਲੱਗਰ ਜਾਰੀ ਹੈ. ਪੰਜ ਜੇਠ ਨੂੰ ਮੇਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਭੀਰ ਸਿੰਘ.

ਗਛ ਅਬਾਵਾ ਕਰਕੁ. ਡਾ ੬ ਸੰਕਤਾ—ਚੁਨਾ. ਇੱਟ ਪੱਥਰ ਆਦਿ ਦੀ
ਚਿਣਾਈ ਦਾ ਮਸਾਲਾ. ੨ ਪੱਕੀ ਚਿਣਾਈ ਦੀਆਂ ਕੱਧਾਂ ਅਤੇ
ਭਾਣਦਾਰ ਛੱਤਾਂ ਨੂੰ ਅੰਦਰੋਂ ਸੁੰਦਰ ਅਤੇ ਬਾਹਰੋਂ ਮਜ਼ਬੂਤ ਬਣਾਉਣ
ਲਈ ਇੱਕ ਲੇਪ (ਪਲਸਤਰ—plaster) ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ
ਹੈ, ਜੋ ਗਛ ਕਹਾਉਂਦਾ ਹੈ. ਇਹ ਬਹੁਤ ਪੁਰਾਣੇ ਸਮਿਆਂ ਤੋਂ
ਵਰਤੀਂਦਾ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਅਰ ਇਸ ਵਿੱਚ ਜੋ ਵਸਤਾਂ ਜਿਸ ਮਿਕਦਾਰ
ਵਿੱਚ ਮਿਲਾਈਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਪਤਾ ਚਲਦਾ ਹੈ ਕਿ
ਇਹ ਕਈ ਪੁਰਾਣੇ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਦੀਵਾਰਾਂ ਦੀ ਅੰਦਰੂਨੀ ਸੋਭਾ ਲਈ
ਜੋ ਗਛ ਤਿਆਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਉਸ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਬਰੀਕ ਰੇਤਾ, ਸੰਕਮਰਮਰ
ਦਾ ਚੂਰਨ ਅਤੇ ਖਾਸ ਤਰਾਂ ਦਾ ਚੂਨਾ (Gypsum) ਪੈਂਦਾ ਹੈ.
ਬਾਹਰ ਵਰਤਣ ਲਈ ਕਥ ਇਤਨਾ ਸੁੱਧ ਅਰ ਸੁਖਮ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ,
ਪਰ ਇਹ ਭੀ ਯੋਜਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਕਰ ਲੇਪ ਨੂੰ ਸੁਕਾਏ ਚੰਗੀ ਤਰਾਂ
ਘੋਟਿਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਸੰਗਮਰਮਰ ਦੀ ਆਭਾ ਦੋਂਦਾ ਹੈ. ਅੱਜ ਕਲ
ਇਸ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਵਿੱਚ ਸੀਮੇਂਟ ਵਰਗੇ ਦਾ ਭੀ ਇਸਤਮਾਲ ਹੁੰਦਾ
ਹੈ, ਰੇਤ ਅਤੇ ਬਰੀਕ ਚੂਨੇ ਨਾਲ ਮਿਸ਼੍ਰਿਤ ਪਲਾਸਟਰ ਆਫ ਪੈਰਿਸ
(Plaster of Paris) ਦੇ ਤੀਜੇ ਪੱਧ ਨੂੰ ਭੀ ਕਥ ਆਖਦੇ ਹਨ.
ਕਥ ਦੀ ਇੱਕ ਹੋਰ ਕਿਸਮ ਭੀ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਕਿਸੀ ਕਦਰ ਵਾਲ
ਭੀ ਰਲਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ. ਗਛ ਅਤਿ ਕਰਤਾ, ਪਧਰਾ ਤੇ ਕੁਲਾ ਹੁੰਦਾ
ਹੈ. "ਘਰ ਗਛ ਕੀਤੇ ਬਾਕੀ ਭਾਗ." (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਸਾਰ) "ਕਾਚੀ
ਢਹਕਿ ਦਿਵਾਨ, ਕਾਹੇ ਗਛ ਨਾਵਹੁ?" (ਬਸੰ ਮ: ੧) ੩ ਕੱਚੀ

ਕੱਧ ਦੇਹ ਹੈ. ਕਥ ਕਾਯਾਕਲਪ, ਵਾਜੀਕਰਣ ਆਦਿ ਸਾਧਨ ਹਨ।
੪ ਦੇਖੋ, ਕੱਚ.

ਕਚਕਾਰੀ } ਸੰਕਤਾ—ਜਤਤੀ. ਜਤਾਉ. "ਅਜਰਨ ਬਿਖੇ ਮਟਿਨ
ਕਚਕਾਰੀ } ਕਚਕਾਰੀ." (ਨਾਪੁ) ੨ ਚੂਨੇ ਦੀ ਚਿਣਾਈ. ਚੂਨੇ ਦੀ
ਪਕੜ ਵਾਲੀ ਇਮਾਰਤ. "ਕਥ ਮੱਦਰ ਕਚਕਾਰੀਆਂ ਕਿਛੁ ਸਾਥਿ ਨ
ਜਾਈ." (ਮ: ੪ ਵਾਰ ਸਾਰ)

ਕਚਨ. ਫਿ—ਚੂਨੇ ਨਾਲ ਸਤਨਾ. ੨ ਜੋਤਨਾ. ਮਿਨਾਉਣਾ. "ਬਚਨ
ਭੀਨ ਤਮੇ ਕਚੋ." (ਚੰਡੀ ੧) "ਪੁਤਾ ਕਰਤਾਰ ਇਹੀ ਮੈ ਕਚੀ ਹੈ."
(ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਕਚੁ. ਦੇਖੋ, ਕਚ.

ਕੱਚ. ਸੰਕਤਾ—ਕੁੱਧ. ਕੁੱਸਾ. ੨ ਦਿਨ ਦੀ ਹਵਾਭ. ਜਿਵੇਂ—ਦਿਨ
ਦਾ ਕੱਚ ਕੱਚਣਾ. ੩ ਦਿ—ਨਲੇ ਵਿੱਚ ਮਸੂ. ਮਖਮੂਰ. ਜਿਵੇਂ—ਉਹ
ਜ਼ਰਾਫ਼ ਦੇ ਨਲੇ ਵਿੱਚ ਕੱਚ ਹੈ.

ਕੱਛ. ਦੇਖੋ, ਕੱਛ.

ਕੱਛਣਾ } ਫਿ—ਜਾਣਾ. ਕਮਜ਼. "ਕੱਛਣ ਨੈਣ ਭਾਢੇਟ." (ਕਾਬਾ)
ਕੱਛਣਾ } ਦੇਖੋ, ਕੱਛ ਅਤੇ ਨੈਣਭਾਰ.

ਕੱਛ. ਸੰ. ਗਕ. ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਕਮ (੧੫) ਧਾਤੂ ਤੋਂ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ
ਅਰਥ ਜਾਣਾ ਹੈ। ੨ ਸੰਕਤਾ—ਵਿਕ (ਬਿਕਰ). ਦਰਮਤਾ. ੩ ਜੈਨੀ
ਸਾਹੂਆਂ ਦਾ ਕਰੋਹ (ਕੁੰਡ). ੪ ਬੁਝਾਤ. ਵਾਝਤ. "ਪਈ ਕੱਛ ਤੀਰੀ."
(ਚੰਡੀ ੨)

ਕੱਛ. ਸੰ. ਗਕ. ਧਾ—ਮਦ ਨਾਲ ਸ਼ਬਦ ਕਰਨਾ। ੨ ਸੰਕਤਾ—
ਹਾਥੀ, ਜੋ ਮਦ ਨਾਲ ਕਰਜਦਾ ਹੈ. "ਕੱਛ ਭਰਕੇ ਕਜ ਮੱਤ ਮਹਾਂ
ਭਰ ਸੁੰਭ ਲਏ ਭਟ ਸੁੰਦਰ ਸੋਊ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੩ ਇੱਕ ਕੰਧਰਵ,
ਜੋ ਦੇਵਲ ਰਿਖੀ ਦੇ ਸੁਪ ਨਾਲ ਹਾਥੀ ਬਣ ਗਿਆ. ਇਸ ਨੂੰ ਵਰੁਣ
ਦੇ ਤਲਾਉ ਵਿੱਚ ਤੋਂਦੂਟੇ (ਤੰਦੂਟੇ) ਨੇ ਕੁਸਲੀਤਾ. ਜਦ ਨਿਰਕਲ
ਹੋਕੇ ਕੁੰਭਣ ਲੱਗਾ, ਤਦ ਕਰਤਾਰ ਅੱਗੇ ਅਰਦਾਸ ਕੀਤੀ, ਜਿਸ ਪੁਰ
ਕਜ ਦੇ ਕੰਧਨ ਕੱਟੇ ਗਏ. ਦੇਖੋ, ਭਾਗਵਤ ਸਕੰਧ ੮, ਅ: ੨ "ਕਜ
ਕੇ ਤ੍ਰਾਸ ਮਿਟਿਓ ਜਿਹ ਲਿਮਰਤ." (ਕਉ ਮ: ੮) ਦੇਖੋ, ਗਜੇਂਦ੍ਰ
੩। ੪ ਕਟੋਲ. "ਕਹੁ ਕੁਰ ਕਜ ਸਿਵ ਸਭਕੇ ਜਾਨੈ." (ਕਉ
ਕਬੀਰ) ੫ ਹਾਥੀ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਦਾ ਇੱਕ ਦੌਤ, ਜੋ ਮਹਿਖਾਸੁਰ ਦਾ
ਪੁਰੁ ਸੀ. ਗਜਾਸੁਰ. ਇਹ ਪਹਿਲੇ ਜਨਮ ਵਿੱਚ ਮਹੇਸ਼ ਰਾਜਾ ਸੀ.
ਨਾਰਦ ਦੇ ਸੁਪ ਨਾਲ ਇਸ ਨੂੰ ਹਾਥੀ ਦਾ ਜਨਮ ਮਿਲਿਆ. ਦੇ
ਵਤਿਆਂ ਦਾ ਦੁੱਖ ਦੂਰ ਕਰਨ ਲਈ ਜਿਵ ਨੇ ਕਜ ਨੂੰ ਮਾਰਿਆ ਅਤੇ
ਉਸ ਦੀ ਖੱਲ ਅਪਣੇ ਬਰੀਰ ਪੁਰ ਪਹਿਰੀ. ਦੇਖੋ, ਸਕੰਦਪੁਰਾਣ,
ਕਟੋਲਖੰਡ, ਅ: ੧੦।

੬ ਸੁਕ੍ਰਿਵ ਦਾ ਇੱਕ ਮੰਤ੍ਰੀ। ੭ ਅਠਤਾਲੀ ਉੱਕਲ ਦੀ ਇੱਕ
ਮਿਣਤੀ. ਦੇਖੋ, ਡਾ. ੭ ਕਜ. "ਮਨੁ ਮੇਰੇ ਗਜੁ ਜਿਹਵਾ ਮੇਰੀ
ਕਾਤੀ." (ਆਸਾ ਨਾਮਦੇਵ) ਕਜ ਦਾ ਮਾਪ ਬਹੁਤ ਬਦਲਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ
ਅਤੇ ਹੁਣ ਭੀ ਕਈ ਭੇਦ ਹਨ, ਪਰ ਬਹੁਤ ਕਰਕੇ ਪੁਰਲਿਤ ਗਜ ੧੬
"ਪਹਿਲੇ ਹਾਥੀ ਜੀਹ ਖੱਲ ਭਉਰੂ ਵਾਇ ਕਰੇ ਹੋਰਣੈ." (ਭਾਗੁ)

ਕਿਹੇ ਅਥਵਾ ੩੬ ਇੰਚ ਦਾ ਹੈ। ਗਜ ਦਾ ਪ੍ਰਮਾਣ ਦੋ ਹੱਥ ਭੀ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਹੈ। ਕੁਸ਼ਕ ਜਹਾਂਗੀਰੀ ਵਿੱਚ ਗਜ ਦਾ ਪ੍ਰਮਾਣ ੨੪ ਉਂਕਲ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, ਅਤੇ ਇਲਾਹੀ ਗਜ ੪੦ ਉਂਕਲ ਦਾ ਦੱਸਿਆ ਹੈ। ੮ ਸਰੰਦਾ ਸਾਰੰਗੀ ਆਦਿ ਬਜਾਉਣ ਲਈ ਵਾਲਾਂ ਦਾ ਕਮਾਨਚਾ ਅਤੇ ਬੰਦੂਕ ਕਸਟ ਜਾਂ ਸਾਫ਼ ਕਰਣ ਦਾ ਸਰੰਗੀਆਂ। "ਫਣਕੰਤ ਨਕਤ ਗਜ ਢੇਰ ਢੇਰ।" (ਗੁਪਤ) ੯ ਦੇਖੋ, ਗਜਣਾ। ੧੦ ਗਾਈ ਦੀ ਭਾ ਭੀ ਇੱਕ ਥਾਂ "ਗਜ" ਸ਼ਬਦ ਹੈ। "ਹਮੇ ਨ ਗਜਸੈਨਾ ਮੇ ਦੈਜੈ। ਹਿੰਦੂਧਰਮ ਰਾਖ ਕਰਿ ਲੀਜੈ।" (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧੯੫) ਸਾਨੂੰ ਗਾਈ ਪਠਾਣਾਂ ਦੀ ਫੌਜ ਦੇ ਸਪੁਰਦ ਨਾ ਕਰੋ।

ਗਜ ਇਕੀਸ. ਦੇਖੋ, ਗਜਨਵ.

ਗਜਇੰਦ੍ਰ. ਦੇਖੋ, ਗਜ ੩ ਅਤੇ ਗਜੇਂਦ੍ਰ ੩. "ਗਜਇੰਦ੍ਰ ਧਿਆਇਓ ਹਰਿ ਕੀਓ ਮੋਖ।" (ਬਸੰ ਅ: ਮ: ੫)

ਗਜਸਿੰਘ. ਭੀਮਸੈਨ ਕਹਨੂਰੀਏ ਦਾ ਸੰਬੰਧੀ ਅਤੇ ਸੈਨਾਨੀ ਇੱਕ ਰਾਜਪੂਤ. ਦੇਖੋ, ਵਿਚਿਤ੍ਰਨਾਟਕ ਅ: ੧੨.

ਗਜਹਸਤੀ. ਵਿ—ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕਰਨ ਲਈ ਉਠਾਇਆ ਹੈ ਹਜ਼ੂ ਜਿਸ ਨੇ, ਅਜਿਹਾ ਹਾਥੀ. ਸੁੰਭ ਉਠਾਏ ਹੋਏ ਹਾਥੀ. "ਗਜਹਸਤੀ ਕੇ ਪੁਨ ਉਧਾਰੀਅਲੇ." (ਮਾਲੀ ਨਾਮਦੇਵ) ਪੁਰਾਣਕਥਾ ਹੈ ਕਿ ਗਜ ਨੇ ਸੁੰਭ ਵਿੱਚ ਕਮਲ ਲੈ ਕੇ ਭਗਵਾਨ ਨੂੰ ਅਰਪਨ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਰਖਤਾ ਲਈ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕੀਤੀ. ਦੇਖੋ, ਗਜ ੩ ਅਤੇ ਗਜੇਂਦ੍ਰ ੩. ੨ ਮਦਮੰਤ ਹਾਥੀ. ਦੇਖੋ, ਗਜ. "ਗਜਹਸਤੀ ਦੰਨ" ਚਮਕਾਰਿ. (ਭੈਰ ਅ: ਨਾਮਦੇਵ)

ਗਜਕ. ਗਾ ੧/੧ ਗਜਕ. ਸੰਕਤਾ—ਨੁਕਲ. ਚਾਟ। ੨ ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦੀ ਮਠਿਆਈ.

ਗਜਗਾਤਿ } ਸੰਕਤਾ—ਹਾਥੀ ਦੀ ਚਾਲ। ੨ ਹਾਥੀ ਜੇਹੀ ਚਾਲ. ਗਜਗਮਨ } ਕਾਵਰਗੁੰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਉੱਤਮ ਇਸਤ੍ਰੀ ਦੀ ਚਾਲ ਗਜ ਜੇਹੀ ਲਿਖੀ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਗਜਗਾਮਿਨੀ.

ਗਜਗਾਹ. ਸੰਕਤਾ—ਹਾਥੀ ਦਾ ਗਹਿਣਾ. ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਹਾਥੀ ਅਤੇ ਘੋੜੇ ਦੇ ਸਿਰ ਦਾ ਫੁੱਧਣ. "ਰੁਚਕ ਨਚਾਵਤ ਧੁਤ ਗਜਗਾਹਨ." (ਗੁਪਤ) ੨ ਯੋਧਾ ਦੇ ਸਿਰ ਦਾ ਫੁੱਧਣ, ਜੋ ਜਿਹਾ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. "ਗਜਗਾਹ ਭੰਧੇ, ਪੁਨਾ ਭਾਗ ਜਾਨੇ।" (ਗੁਪਤ) ਗਜਗਾਹ ਬਨੁਕੇ ਢੇਰ ਲੱਠਣਾ। ੩ ਨਿਰੰਗ ਸਿੰਘਾਂ ਦੇ ਦਮਾਲੇ ਦਾ ਇੱਕ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਜਿਸ ਤੇ ਵੱਡੇ ਛੋਟੇ ਆਕਾਰ ਦੇ ਚਾਰ ਪੰਜ ਸਤਵ ਲੋਹ ਦੇ ਅਰਧ ਚੰਦ ਅਤੇ ਸਿਰਪੁਰ ਖੰਡਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ੪ ਹਾਥੀ ਦਾ ਢੁੱਲ। ੫ ਹਾਥੀ ਦਾ ਹੋਂਦਾ.

ਗਜਗਾਮਿਨੀ } ਵਿ—ਹਾਥੀ ਜੇਹੀ ਚਾਲ ਵਾਲੀ. ਹਜ਼ੂ ਸਮਾਨ ਹੈ ਗਜਗੈਣੀ } ਕਮਲ ਜਿਸ ਦਾ. "ਮ੍ਰਿਗਪਤਿ ਕਟਿ ਭਾਜਤ ਗਜਗੈਣੀ." (ਰਾਮਾਵ) "ਗੌਰ ਰੰਗ ਕੰਚਨ ਗਜਗੈਣੀ." (ਨਾਪ੍ਰ)

ਗਜਣਾ. ਸੰ. ਗਜਨ—ਗਜਨ. ਸੰਕਤਾ—ਗਜਣਾ. ਜੇਹ ਦੀ ਅਵਾਜ਼ ਕਰਨੀ. ਦੇਖੋ, ਗਜ.

ਗਜਦਸ. ਦੇਖੋ, ਗਜਨਵ.

ਗਜਧਰ. ਰਾਜਾ, ਜੋ ਹਾਥੀ ਰਖਦਾ ਹੈ। ੨ ਉਹ ਜੰਗਲ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਹਾਥੀ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ੩ ਡਿੰਗ. ਦਰਜੀ. ਕਪੜੇ ਸਿਉਣ ਵਾਲਾ, ਜੋ ਮਿਣਨ ਲਈ ਗਜ ਰਖਦਾ ਹੈ। ੪ ਸਰੰਦਾ ਸਾਰੰਗੀ ਤਾਬੂਸ ਆਦਿ ਵਜੇ ਬਜਾਉਣ ਵਾਲਾ.

ਗਜਨ. ਦੇਖੋ, ਗਜਨਵੀ ਅਤੇ ਗਜਨੀ ੪.

ਗਜਨਵ. ਰਹਿਤੀ ਰਾਗ ਵਿੱਚ ਕਬੀਰ ਜੀ ਦਾ ਸ਼ਬਦ ਹੈ:—

- ੧ ਗਜਨਵ ਗਜਦਸ ਗਜਇਕੀਸ ਪੁਰੀਆ ਦੇਕ ਤਨਾਈ,
- ੨ ਸਾਨ ਸੂਤ ਨਵਖੰਡ ਬਹਤਰਿ ਪਾਟੁ ਲਕੇ ਅਧਿਕਾਈ,
- ੩ ਭਾਈ ਭੁਨਾਵਨ ਮਾਰੇ। ਘਰ ਛੋਡਿਐ ਜਾਇ ਜੁਲਾਹੇ,
- ੪ ਗਜੀ ਨ ਮਿਨੀਐ ਭੋਲਿ ਨ ਤੁਲੀਐ ਪਾਚਨੁ ਸੇਰ ਅਢਾਈ,
- ੫ ਜਉ ਕਰਿ ਪਾਚਨੁ ਬੇਗਿ ਨ ਪਾਵੈ ਭਗਤੁ ਕਰੈ ਘਰਹਾਈ,
- ੬ ਦਿਨ ਭੀ ਬੈਠ ਖਾਸਮ ਕੀ ਬਰਕਸ ਇਹੁ ਭੇਲਾ ਕਤ ਆਈ?
- ੭ ਛੂਟੇ ਛੁੰਭੇ ਭੀਗੇ ਪੁਰੀਆ ਚਲਿਓ ਜੁਲਾਹੇ ਰੀਸਾਈ.
- ੮ ਛੋਡੀ ਨਲੀ ਤੰਤੁ ਨਹੀ ਨਿਕਸੈ ਨਤਰੁ ਰਹੀ ਉਰਚਾਈ,
- ੯ ਛੋਡਿ ਪਸਾਰੁ ਈਹਾ ਕਹੁ ਬਪੁਰੀ ਕਹੁ ਕਬੀਰ ਸਮਝਾਈ.

(੫੪)

ਭਾਵ—

- ੩ ਸਦ ਜੁਲਾਹਾ (ਲਿੰਗਸਰੀਰ ਦਾ ਅਭਿਮਾਨੀ ਸੀਵ) ਘਰ (ਦੇਹ) ਛੱਡਕੇ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਤਦ ਮਾਹਰੂ (ਸੰਸਕਾਰਾਤਮਕ ਵਿੱਤਿ) ਭਾਈ ਤਣਾਉਣ ਲਈ ਪਹੁੰਚੀ ਅਰਥਾਤ—ਵ੍ਰਜਾ ਸ਼ਰੀਰ ਰਚਣ ਲਈ ਪ੍ਰਵਿੱਤ ਹੋਈ.
- ੧ ਨੌ ਗਜ (ਨੌ ਗੋਲਕ) ਦਸ ਗਜ (ਦਸ ਇੰਦ੍ਰਿਯ) ਇੱਕੀ ਗਜ (ਪੰਜ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਪੰਜ ਬਿਸਯ, ਦਸ ਪ੍ਰਣ ਅਤੇ ਅੰਤਰਕਰਣ) ਇਹ ਪੂਰੀ ਵਾਲੀ ਗਜ ਦੀ ਭਾਈ ਤਈ.
- ੨ ਸੱਠ (ਨਾਤੀਆਂ) ਨੌ ਟੋਟੇ (ਸ਼ਰੀਰ ਦੇ ਨੌ ਪ੍ਰਧਾਨ ਸੋਕ) ਭਾਣੇ ਦਾ ਸੂਤ, ਬਹੱਤਰ (ਪ੍ਰਧਾਨ ਨਾਤੀਆਂ) ਪੇਟਾ ਨਾਇਆ.
- ੪ ਭੀ ਇਹ (ਸ਼ਰੀਰਰੂਪ) ਭਾਈ ਗਜਾਂ ਨਾਲ ਮਿਟੀ ਅਤੇ ਭੋਲੀ ਹੋਈ ਨਹੀਂ ਹੈ? ਇਸ ਦੀ ਢਾਈ ਸੇਰ ਪਾਣ (ਨਿਤਰ ਦੀ ਮੁਰਾਭ) ਹੈ.
- ੫ ਜੇ ਛੋਟੀ ਪਾਣ ਨਾ ਮਿਲੇ ਤਾਂ ਜੁਲਾਹਾ ਘਰ ਢਾਹ ਦੇਣ ਲਈ ਚਕਤਾ ਕਰਦਾ ਹੈ. ਭਾਵ—ਦੇਹ ਤਰਾਗਣ ਵਾਸਤੇ ਲਿੰਗਸਰੀਰ ਤਿਆਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.
- ੬ ਹੇ ਮਾਲਕ ਤੂੰ ਉਲਟ ਜਾਣ ਵਾਲੀ! ਦਿਨੇ ਕਿਉਂ ਵੇਹਲੀ ਬੈਠੀ ਹੈ? ਇਹ ਵੇਲਾ ਫਿਰ ਕਦੋਂ ਮਿਲਣਾ ਹੈ?
- ੭ ਕੁੰਡਿਆਂ (ਪਦਾਰਥਾਂ) ਵਿੱਚ ਨਲੀਆਂ (ਵਾਸਨਾ) ਤਿੰਨੀਆਂ

'ਮਿੱਧੀ ਵਿੱਚ' 'ਮਾਰੇ' ਦਾ ਅਰਥ ਭਾਣਾ ਅਤੇ ਸੂਤ ਹੈ, ਜੋ ਇਸ ਥਾਂ ਚੀਕ ਸਾਪਦਾ ਹੈ.

ਛੱਡਕੇ ਜੁਲਾਹਾ ਖਿਡਕੇ ਚਲਣ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਹੈ।

੮ ਖਾਲੀ ਨਲਕੀ (ਪ੍ਰਾਣਨਾੜੀ) ਵਿੱਚੋਂ ਤੰਤੂ (ਸ਼ਾਸ) ਨਹੀਂ ਨਿਕਲਦਾ, ਨਾ ਤਰੂ (ਪ੍ਰਾਣਗ੍ਰੀਥ) ਲਮੇਟੀ ਰਹੀ ਹੈ।

੯ ਹੋ ਬੇਚਾਰੀ ਮਾਏ! ਪਸਾਰ ਛੱਡਕੇ ਇੱਛਾ (ਈਹਾ) ਰਹਿਤ ਹੋਜਾ, ਬਬੀਰ ਤੈਨੂੰ ਸਮਝਾਕੇ ਆਖਦਾ ਹੈ।

ਗ਼ਜ਼ਨਵੀ. ਅ. ੭੫/੪ ਵਿ—ਗ਼ਜ਼ਨ ਅਬਵਾ ਗ਼ਜ਼ਨੀ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ।

ਗ਼ਜ਼ਨੀ ਦਾ. ਦੇਖੋ, ਗ਼ਜ਼ਨੀ ੪। ੨ ਦੇਖੋ, ਮਹਮੂਦ ਗ਼ਜ਼ਨਵੀ।

ਗ਼ਜ਼ਨਾਲ. ਉਹ ਬੰਦੂਕ (ਫੋਟੀ ਤੋਪ), ਜੋ ਹਾਥੀ ਪੁਰ ਰੱਖਕੇ ਚਲਾਈ ਜਾਵੇ। ੨ ਹਾਥੀਆਂ ਦੁਆਰਾ ਖਿੱਚੀ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਭਾਰੀ ਤੋਪ।

ਗ਼ਜ਼ਨੀ. ਸੰਕੜਾ—ਸੌ. ਗ਼ਜ਼ੀ. ਹਥਣੀ। ੨ ਬਲੱਫਪੁਰ ਦਾ ਪੁਰਾਣਾ ਨਾਉਂ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਨੂੰ ਗ਼ਜ਼ ਰਾਜੇ ਨੇ ਵਸਾਇਆ ਸੀ।

੩ ਗ਼ਜ਼ਸੀਨਾ. ਹਾਥੀਆਂ ਦੀ ਫੌਜ. (ਸਨਾਮ) ੪ ਭਾ ੭੫/੪ ਗ਼ਜ਼ਨੀ. ਅਫ਼ਗ਼ਨਿਸਤਾਨ ਦੇ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਇਕ ਨਗਰ, ਜੋ ਮਹਮੂਦ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਸੀ। ਇਹ ਕਾਬੁਲ ਤੋਂ ੭੮ ਮੀਲ ਦੱਖਣ ਪੱਛਮ ਹੈ ਕੰਧਾਰ ਤੋਂ ੨੨੧ ਮੀਲ ਹੈ। ਬੁਲੰਦੀ ੭੨੭੯ ਫੁਟ ਹੈ। ਆਬਾਦੀ ੧੦੫੦੦ ਹੈ। ਕਈ ਲੇਖਕਾਂ ਨੇ ਇਸ ਦਾ ਨਾਮ ਗ਼ਜ਼ਨ ਨਿਖਿਆ ਹੈ।

ਗ਼ਜ਼ਨਗਰਿ. ਗ਼ਜ਼ਨੀ (ਗ਼ਜ਼ਸੀਨਾ) ਦੀ ਵੈਰਣ, ਬੰਦੂਕ. (ਸਨਾਮ)

੨ ਜੋਰ, ਜੋ ਹਾਥੀਆਂ ਦੀ ਭਾਰ ਦਾ ਵੈਰੀ ਹੈ. (ਸਨਾਮ)

ਗ਼ਜ਼ਪਤਿ. ਐਰਾਵਤ ਹਾਥੀ ਦਾ ਸੁਆਮੀ, ਇੰਦ੍ਰ। ੨ ਰਾਜਾ, ਜੋ ਹਾਥੀ ਰੱਖਦਾ ਹੈ। ੩ ਸਿਰੋਮਣਿ ਹਾਥੀ।

ਗ਼ਜ਼ਪਤਿ ਸਿੰਘ. ਫੂਲਵੰਤੀ ਸੁਖਚੈਨ ਦਾ ਦੂਜਾ ਪੁਤ੍ਰ, ਜਿਸ ਦਾ ਜਨਮ ਸਨ ੧੭੩੮ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ। ਇਸ ਦੀ ਸੁਪੁਤ੍ਰੀ ਰਾਜਕੋਰਿ ਦਾ ਵਿਆਹ ਮਹਾਂਸਿੰਘ ਸੁਰਚੱਕੀਏ ਨਾਲ ਸਨ ੧੭੭੪ ਵਿੱਚ ਵਡੀ ਹੁਮਧਾਮ ਨਾਲ ਹੋਇਆ। ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੇਹਾ ਪ੍ਰਭਾਪੀ ਰਾਜਕੁਮਾਰ ਕੁੱਖੋਂ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬੀਬੀ ਰਾਜਕੋਰ ਦਾ ਨਾਉਂ ਫੂਲਵੰਤ ਵਿੱਚ ਸਾਰਥਿਕ ਸਮਝਿਆ ਗਿਆ। ਰਾਜਾ ਗ਼ਜ਼ਪਤਿ ਸਿੰਘ ਨੇ ਸਨ ੧੭੬੩ ਵਿੱਚ ਮੁਲਕ ਮੱਲਕੇ ਸੀਂਦ ਨਗਰ ਤੇ ਕਬਜ਼ਾ ਕੀਤਾ। ਇਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਨਾਉਂ ਦਾ ਸਿੱਕਾ ਚਲਾਇਆ। ਸਨ ੧੭੮੯ ਵਿੱਚ ਰਾਜਾ ਗ਼ਜ਼ਪਤਿ ਸਿੰਘ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਸਵੀਦੋਂ ਹੋਇਆ।

ਗ਼ਜ਼ਪਾਲ. ਸੰ. ਸੰਕੜਾ—ਮਹਾਵਤ. ਹਾਥੀਵਾਨ।

ਗ਼ਜ਼ਪੁਰ. ਹਸਿਨਾਪੁਰ. ਦੇਖੋ, ਗ਼ਜ਼ਪੁਰ।

ਗ਼ਜ਼ਬ. ਅ. ੭੫/੪ ਗ਼ਜ਼ਬ. ਸੰਕੜਾ—ਰੁੱਧ. ਰੁੱਸਾ। ੨ ਆਡਤ।

ਉਪਦ੍ਰਵ। ੩ ਭਾਵ—ਅਸਚਰਯ (ਅਚਰਜ)।

ਗ਼ਜ਼ਬਦਨ. ਦੇਖੋ, ਗ਼ਜ਼ਬਦਨ।

ਗ਼ਜ਼ਬਾਹਨ. ਸੰਕੜਾ—ਟਿੰਦੂ, ਜਿਸ ਦੀ ਸਵਾਰੀ ਐਰਾਵਤ ਹਾਥੀ ਹੈ।

ਗ਼ਜ਼ਬੋਲਿ. ਦੇਖੋ, ਨਾਗਬੋਲਿ।

ਗ਼ਜ਼ਮੁਕਤਾ. ਸੰਕੜਾ—ਹਾਥੀ ਦੇ ਸਿਰ ਵਿੱਚੋਂ ਨਿਕਲਿਆ ਮੋਤੀ

ਅਦਿਸ਼ੁਕੁਟ ਦੇ ਚੰਡ ਜੋ ਲਭਦ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅਰਥ ਇਹੋ ਸਹੀ ਹਨ, ਅਜੀ ਐਸਾ ਨਹੀਂ ਕਹਿ ਸਕਦੇ, ਲਾਭਦ ਬਬੀਰ ਜੀ ਦਾ ਭਾਵ ਕੁਝ ਹੋਰ ਹੋਵੇ।

(ਮੁਕੁਾ). ਕਵਿ ਮੌਲਿਨਾਥ ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਨੇ ਅੱਠ ਅਸ਼ਵਾਨਾਂ ਤੋਂ ਅੱਠ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਮੋਤੀ ਪੈਦਾ ਹੋਣੇ ਲਿਖੇ ਹਨ ਗ਼ਜ਼, ਮੇਖ, ਵਰਾਹ, ਬੰਖ, ਮੱਛ, ਸਰਪ, ਸਿੰਧੀ ਅਤੇ ਬਾਂਸ। ੨ ਹਾਥੀ ਦੇ ਮੱਥੇ ਤੇ ਉਭਰਿਆ ਕੋਲ ਮਾਸ. ਕੁੰਭ.

ਗ਼ਜ਼ਮੁਖ. ਕਣੇਸ਼. ਦੇਖੋ, ਗ਼ਜ਼ਬਦਨ।

ਗ਼ਜ਼ਮੇਧ. ਹਾਥੀ ਦੀ ਕੁਰਬਾਨੀ ਦਾ ਯਕੜ (ਸੰਕ)।

ਗ਼ਜ਼ਮੋਤੀ } ਦੇਖੋ, ਗ਼ਜ਼ਮੁਕਤਾ. "ਕਨਿਕ ਮਾਟਿਕ ਗ਼ਜ਼ਮੋਤੀਆ." }
ਗ਼ਜ਼ਮੋਤੀਆ } (ਆਸਾ ਮ: ੫)

ਗ਼ਜ਼ਰਬ. ਸੰਕੜਾ—ਗ਼ਜ਼ (ਹਾਥੀ) ਹੈ ਰਬ (ਵਾਹਨ) ਜਿਸ ਦਾ, ਇੰਦ੍ਰ। ੨ ਉਹ ਰਬ, ਜੋ ਹਾਥੀਆਂ ਨਾਲ ਖਿੱਚਿਆ ਜਾਵੇ. ਤਖਤਰਵਾਂ, ਗ਼ਜ਼ਰਾਂ. ਸੰਕੜਾ—ਗ਼ਜ਼ਰ ਦਾ ਫੋਜਾ। ੨ ਫੁੱਲਾਂ ਦੀ ਮਲਾ। ੩ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਦਾ ਇੱਕ ਗਹਿਣਾ, ਜੋ ਪਹੁੰਚੇ (ਕਲਾਈ) ਪੁਰ ਪਹਿਨੀਦਾ ਹੈ. "ਬੇਸਰ ਗ਼ਜ਼ਰਾਰੰ." (ਰਾਮਾਵ)

ਗ਼ਜ਼ਰਾਜ. ਸੰਕੜਾ—ਬਡਾ ਹਾਥੀ। ੨ ਐਰਾਵਤ ਯਜ੍ਞ। ੩ ਇੰਦ੍ਰ, ਜੋ ਐਰਾਵਤ ਦਾ ਸੁਆਮੀ ਹੈ।

ਗ਼ਜ਼ਰਿ. ਗ਼ਜ਼-ਅਰਿ. ਹਾਥੀ ਦਾ ਵੈਰੀ, ਸੇਰ. (ਸਨਾਮ) ਦੇਖੋ, ਗ਼ਜ਼ਾਰਿ.

ਗ਼ਜ਼ਲ. ਅ. ੭੫/੪ ਰਾਹ, ਅੱਠ ਅਤੇ ਭਾਰਾਂ ਘੰਟੇ ਪੁਰ ਕਬਾਕੁਮ ਉਤਨੀ ਸੰਖੜਾ ਦੀ ਕੀਤੀ ਹੋਈ ਘੰਟਾਧੁਨਿ. "ਗ਼ਜ਼ਲ ਬਜਾਈ ਨਹੀਂ ਅਜਲ ਬਜਾਈ ਹੈ." (ਦਾਸ ਕਵਿ) ੨ ਅਰਬੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ "ਗ਼ਜ਼ਲ" ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਨਾਲ ਵਾਰਤਾਲਾਪ. ਭਾਵ—ਪ੍ਰੇਮਪੂਰਿਤ ਕਾਵਜ. ਪਰੰਤੂ ਮਾਸ ਇੱਕ ਛੰਦ ਦੀ ਜਾਤਿ ਨਈਂ ਭੀ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਵਰਤੀਦਾ ਹੈ.

ਇਸ ਛੰਦ ਦੇ ਅਨੰਤ ਭੇਦ ਹਨ. ਜੈਸੇ ਸਵੈਯਾ ਅਨੇਕ ਰੂਪ ਦਾ ਦੇਖੀਦਾ ਹੈ, ਤੈਸੇ ਹੀ ਗ਼ਜ਼ਲ ਦੇ ਬਹੁਤ ਰੂਪ ਹਨ. ਭਾਈ ਨੰਦਲਾਲ ਜੀ ਨੇ "ਦੀਵਾਨ ਗੋਯਾ" ਵਿੱਚ ੧੦ ਅਤੇ ੧੨ ਪਦ ਦੇ ਗ਼ਜ਼ਲ ਲਿਖੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕੁਝ ਕੁਝ ਮਾਤ੍ਰਾ ਦੇ ਭੀ ਭੇਦ ਹਨ. ਗ਼ਜ਼ਲ ਦੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਪਦਾਂ ਦਾ ਅਨੁਪਾਸ ਮਿਲਣਾ ਬਹੁਰੀ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਅੱਗੇ ਦਿੱਤੇ ਰੂਪ:—

ਓ. ਦਸ ਚਰਣ, ਪੁਤਿ ਚਰਣ ੨੭ ਅਬਵਾ ੨੮ ਮਾਤ੍ਰਾ. ਜਸਤ ਪਦ ਦਾ ਤੁਕਾਤ ਮਿਲਦਾ, ਅਤੇ ਕੁਝ ਅੱਖਰ ਪੁਰ ਸਮਾਪਤੀ.

ਉਦਾਹਰਣ—

ਦੀਨ ਦੁਨਿਯਾ ਦਰ ਕਮੇਦੇ ਆ ਪਰੀ ਰੁਖਸਾਰੇ ਮਾ,
ਹਰ ਦੇ ਖਾਲਮ ਕੀਮਤੇ ਯਕ ਤਾਰ ਮੁਯੇ ਯਾਰੇ ਮਾ.
ਗਾਹੇ ਸੁਭੀ ਗਾਹੇ ਜਾਹਦ ਗਹ ਬਲੰਦਰ ਮੇਸਵਦ,
ਰੰਗਹਾਯੇ ਮੁਖਤਲਿਫ ਦਾਰਦ ਕੁਤੇ ਔਯਾਰੇ ਮਾ.

(ਦੀਵਾਨ ਗੋਯਾ)

ਅ. ਭਾਰਾਂ ਚਰਣ, ਪੁਤਿ ਚਰਣ ੨੧ ਮਾਤ੍ਰਾ. ਜਸਤ ਪਦਾਂ ਦਾ ਅਨੁਪਾਸ ਮਿਲਦਾ ਅਤੇ ਕੁਝ ਅੱਖਰ ਪੁਰ ਪਦਾਂਤ.

ਉਦਾਹਰਣ—

ਇਸ ਦਾ ਉਦਾਹਰਣ ਨਿਸ਼ਚ ਭੀ ਹੈ.

ਖੁਸ਼ . ਉਸੇ ਕਿ ਦਰ ਯਾਦ ਬਿਰੁਜਰਦ, ਵਰਨਰ
ਚਿ ਹਾਸਲਸੁ ਅਖੀਂ ਗੁੰਬਦੇ ਕਬੂਦ ਮਰਾ. XXX
(ਦੀਵਾਨ ਗੋਯਾ)

ੲ. ਦਸ ਚਰਣ, ਟੈਂਕ (ਤਾਕ) ਚਰਣ ਦੀਆਂ ਮਾਰੂ ੨੪ ਅਤੇ
ਜਸਤ ਪਦਾਂ ਦੀਆਂ ੨੭. ਜਸਤ ਪਦਾਂ ਦਾ ਤੁਕਾਂਤ ਮਿਲਦਾ. ਲਖ
ਅੱਖਰ ਪੁਰ ਪਦ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ.

ਉਦਾਹਰਣ—

ਗੋਯਾ ਨਿਕਾਹੇ ਯਾਰ ਕਿ ਮਖਮੂਰ ਫਸੂਹਦੇਮ
ਕੈ ਖੁਹਸੇ ਮਯ ਰੰਗੀਨ ਪੁਰ ਅਸਰਾਭ ਮੇਰੁਨੇਮੁ. XXX
(ਦੀਵਾਨ ਗੋਯਾ)

ਸ. ਪੰਜਾਬੀ ਕਵੀ ਤੀ ਅਨੇਕ ਵਜ਼ਨ ਦੀ ਗ਼ਜ਼ਲ ਲਿਖਦੇ ਹਨ,
ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਰੂਪ ਇਹ ਹੈ:—

ਅੱਠ ਚਰਣ, ਟੈਂਕ (ਤਾਕ) ਚਰਣਾਂ ਦੀਆਂ ਮਾਰੂ ੨੭, ਅਤੇ
ਜਸਤ ਚਰਣਾਂ ਦੀਆਂ ੨੬. ਜਸਤ ਚਰਣਾਂ ਦੇ ਅਨੁਪਾਸ ਦਾ
ਮੇਲ ਅਤੇ ਅੰਤ ਭੁਰੂ. ਤਾਕ ਪਦਾਂ ਦਾ ਯਮਕ ਅਟਮੇਲ ਅਤੇ ਅੰਤ
ਲਖੁ.

ਉਦਾਹਰਣ—

ਮਿਟਗਈ ਮਨ ਕੀ ਭੁਰਾਈ ਸ਼ਾਂਤਿ ਨੇ ਕੀਨੋ ਨਿਵਾਸ,
ਸਤਿਗੁਰੂ ਕੀ ਫ਼ਿਪਾ ਪਾਈ ਜਨਮ ਮਰਣਾ ਕਟ ਗਿਆ.
ਸਭਿਨ ਸੇ ਕੀਨੀ ਮਿਤਾਈ ਦੂਰ ਕੀਨੋ ਦ੍ਰੋਤਭਾਵ,
ਹੈ ਦਿਖਾਏ ਸਗੋ ਭਾਈ ਪਟਲ ਭੂਮ ਕਾ ਫਟਗਿਆ.

ਗੁਜਰਦਨ. ਸੰਗਤ—ਗਜ (ਹਾਥੀ) ਦਾ ਹੈ ਵਦਨ (ਮੁਖ) ਜਿਸ ਦਾ,
ਗਣੇਸ਼. ਗਜਾਨਨ. ਦੇਖੋ, ਗਣੇਸ਼.

ਗਜਾ. ਸੰਗਤ—ਗੱਜਕੇ (ਉੱਚੇ ਸੁਰ ਨਾਲ ਬੋਲਕੇ) ਮੰਗੀ ਹੋਈ
ਰਿਖਤਾ. ਗਦਾ (ਮੰਗਣੀ) ਦੀ ਕਿਰਤ.

ਗਜਾਉਣਾ. ਵਿ—ਗਰਜਨ ਕਰਾਉਣਾ. ਗਰਜ (ਗੱਜ) ਕੇ ਭੁਲਾਉਣਾ,
ਜੀਸੇ—ਜੀਕਾਰਾ ਗਜਾਉਣਾ.

ਗਜਾਇਧ. ਦੇਖੋ, ਗਜਾਧੁਧ.

ਗਜਾਇਬ. ਅ. جاذب ਗਜਾਬੀ. ਵਿ—ਬਹੁਚਰਨ ਹੈ ਗਜਾਬਾਨ ਦਾ.
ਫ਼ੌਧ ਨਾਲ ਪੂਰਿਆ. “ਗਜਾਇਬ ਕਨੀਮੇ.” (ਜਪੁ)

ਗਜਾਸੁਰ. ਗਜ ਨਾਮਕ ਅਸੁਰ. ਦੇਖੋ, ਗਜ ਪ.

ਗਜਾਧਿਪੀ. ਸੰਗਤ—ਗਜ ਅਧਿਪਤਿ. ਐਰਾਵਤ ਦਾ ਸੁਮੀ ਇੰਦੁ.
“ਗਜਾਧਿਪੀ ਨਰਾਧਿਪੀ ਕਰੰਤ ਸੇਵ ਹੈਂ ਸਦਾ.” (ਅਗਨ) ਇੰਦੁ
ਅਤੇ ਕੁਬੇਰ ਸਦਾ ਸੇਵਾ ਕਰਦੇ ਹਨ। ੨ ਰਾਜਾ, ਜੋ ਹਾਥੀਆਂ ਦਾ ਸੁਮੀ
ਹੈ.

ਗਜਾਨਨ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਗਜ (ਹਾਥੀ) ਦਾ ਹੈ ਆਨਨ (ਮੁਖ) ਜਿਸ
ਦਾ, ਗਣੇਸ਼. ਦੇਖੋ, ਗਣੇਸ਼.

ਗਜਾਪੁਰ. ਹਸਿਨਾਪੁਰ. “ਬਰ ਬੀਰ ਗਜਾਪੁਰ ਮੇ ਚਲਜੈਯੈ.”
(ਫ਼ਿਸਨਾਵ) ਦੇਖੋ, ਹਸਿਨਾਪੁਰ.

ਗਜਾਮੇਧ. ਦੇਖੋ, ਗਜਮੇਧ.

ਗਜਾਧਰ. ਦੇਖੋ, ਗਜਾਇਧ.

ਗਜਾਧੁਧ. ਸੰਗਤ—ਗਜ (ਹਾਥੀ) ਪੁਰਣ ਦਾ ਆਧੁਧ (ਸਸਤੁ)
ਅੰਕੁਸ. “ਬਰਫੀ ਬਾਨ ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਗਜਾਧੁਧ.” (ਪਾਰਸਾਵ) ਪੁਰਾਣੇ
ਸਮੇਂ ਧੌਂਪਾ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਅੰਕੁਸ ਭੀ ਵਰਤਦੇ ਸਨ.

ਗਜਾਰਿ } ਸੰਗਤ—ਗਜ—ਅਰਿ. ਹਾਥੀ ਦਾ ਵੈਰੀ, ਸ਼ੇਰ. ਸਿੰਘ।
ਗਜਾਰੀ } ੨ ਸ਼ਾਲ ਬਿਰਫ਼ ਦੀ ਇੱਕ ਜਾਤ.

ਗਜਿਆ. ਗਰਜਿਆ. ਗਰਜਨ ਕੀਤਾ. “ਗੁਰਸਕਦੀ ਗੋਬਿੰਦ
ਗਜਿਆ.” (ਮ: ੪ ਵਾਰ ਯਾਨ) ਗੋਬਿੰਦ ਦਾ ਜੈਕਾਰ ਗਜਾਇਆ.
ਉਦਾਸੀ ਸਾਧੁ ਅਰਦਾਸ ਵਿੱਚ ‘ਬੋਨੇ’ ਦੀ ਥਾਂ ‘ਗਾਜੇ’ ਲਥਦ, ਵਰਤਦੇ
ਹਨ, ਜਿਵੇਂ—“ਨਾਨਕ ਨਿਰਬਾਣ ਦਾ ਧਿਆਨ ਧਰ ਕੇ ਗਾਜੇ ਜੀ
ਵਾਹਿਗੁਰੂ.”

ਗਜਿੰਦ. ਦੇਖੋ, ਗਜੇਂਦੁ. “ਕਰੈ ਗਜਿੰਦ ਜੁੰਝ ਕੀ ਚੋਟ.” (ਭੈਰ
ਨਾਮਦੇਵ)

ਗਜਿੰਦਾ. ਵਿ—ਗਰਜਨ ਕਰਿੰਦਾ। ੨ ਭਾ. جازف ਭੁਜੀਨਿੰਦਾ.
ਚੁਣਨਵਾਲਾ. ਇੰਤਾਜ਼ਾਭੁਨਿੰਦਾ. “ਜੇਤ ਜੇਭ ਕੇ ਗਜਿੰਦਾ ਜਾਨ.”
(ਗ਼ਜ਼ਨ)

ਗਜੀ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਗਜ ਦੀ ਮਦੀਨ. ਚਕਟੀ। ੨ ਗਜਮੀਨ. (ਸਨਾਮ)
ਦੇਖੋ, ਹਟੀ ੪। ੩ ਵਿ—ਹਾਥੀ ਵਾਲਾ। ੪ ਗਜਾਂ ਨਾਲ, ਗਜ਼ਾਂ ਜੇ.
“ਗਜੀ ਨ ਮਿਨੀਐ ਤੋਲਿ ਨ ਭੁਲੀਐ.” (ਗੁਣਿ ਕਬੀਰ)

ਗਜੁ. ਦੇਖੋ, ਗਜ.

ਗਜੇਂਦੁ. ਸੰ. ਗਯੇਂਦ. ਵਿ—ਗਜ—ਇੰਦੁ. ਹਾਥੀਆਂ ਦਾ ਸਰਦਾਰ.
ਸ਼ਿਰੋਮਣਿ ਹਾਥੀ। ੨ ਸੰਗਤ—ਐਰਾਵਤ. ਸੁਰਕ ਦਾ ਹਾਥੀ। ੩ ਇੱਕ
ਭੰਧਰਵ, ਜੋ ਦੇਵਨ ਰਿਖੀ ਦੇ ਸੁਪ ਨਾਲ ਹਾਥੀ ਬਣ ਗਿਆ ਅਤੇ
ਵਰੁਣ ਦੇਵਤਾ ਦੇ ਤਲਾਉ ਵਿੱਚ ਤੋਂਦੂਟੇ ਨੇ ਗੁਸਲੀਰਾ ਸੀ, ਜਦ
ਨਿਰਬਲ ਹੋਕੇ ਡੁੱਬਣ ਲੱਗਾ, ਤਦ ਕਮਲ ਸੁੰਝ ਵਿੱਚ ਲੈ ਕੇ ਟੀਸ਼ੁਰ ਨੂੰ
ਅਲਪਦੇ ਹੋਏ ਨੇ ਸਹਾਇਤਾ ਲਈ ਪੁਕਾਰ ਕੀਤੀ, ਜਿਸ ਤੇ ਭਗਵਾਨ
ਨੇ ਤੋਂਦੂਟੇ ਦੇ ਭੰਧਨਾ ਤੋਂ ਗਜਰਾਜ ਨੂੰ ਮੁਕੁ ਬੀਤਾ. ਇਹ ਕਥਾ
ਭਾਗਵਤ ਦੇ ਅੰਤਵੇਂ ਸਭੰਧ ਦੇ ਦੂਜੇ ਅਧਯਾਯ ਵਿੱਚ ਵਿਸਤਾਰ ਨਾਲ
ਲਿਖੀ ਹੈ.

ਇੰਦੁਦਰੁਮਨਾ ਰਾਜਾ ਦਾ ਅਗਸਤਤ ਮੁਨਿ ਦੇ ਸੁਪ ਨਾਲ ਭੀ
ਗਜੇਂਦੁ ਹੋਣਾ ਲਿਖਿਆ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਹਾਹਾ ਹੂਹੁ. ਦੇਖੋ, ਗਜਾਇੰਦੁ.
੪ ਸ਼ੇਰ. ਸਿੰਹ. “ਜਥਾ ਗਜੇਂਦੁ ਮ੍ਰਿਗਨ ਮੈਂ ਨੀਕਾ.” (ਰੂਪਸੁ)
ਗਜੇਂਦ. ਭਾ. جازف ਸੰਗਤ—ਦੁੱਖ. ਤਕਲੀਫ਼। ੨ ਸਦਮਾ. ਚੋਟ. ਸੱਟ.
ਗਜੰਦਾ. ਦੇਖੋ, ਗਜਿੰਦਾ। ੨ ਵਿ—ਗਰਜਨ ਕਰਾਉਣ ਵਾਲਾ. “ਗਜ
ਗਜੀ ਕੇ ਗਜੰਦਾ.” (ਗ਼ਜ਼ਨ)

ਗਜਿਣ. ਬੀਰੋਂ ਦਾ ਭਾਈ, ਜੋ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਦਾ ਅਨੰਨ ਸਿੱਖ
‘ਭੁਭੁਲੇ’ ਵਿੱਚ ਇੰਦੁਦਰੁਮਨ ਨੂੰ ਇੰਦੁਦੇਨ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, ਯਥਾ—

“ਇੰਦੁਦੇਨ ਰਾਜਾ ਕਥੇ ਕੀਨੋ ਕਰਭ ਅਪਾਰ।

ਭਾ ਕਾਭਨ ਭੁੰਜਰਾਇਓ ਕਾਕਸਧਾਰ ਕਰਕਾਰ.”

(ਅ : ੨੦, ਚੌਥ ਰੁਪ)

ਹੋਇਆ ਹੈ। ੨ ਦੇਖੋ, ਕਰਜਲ.

ਗੰਜਲ. ਦੇਖੋ, ਭਾਤਸਾਹਿਬ ੩.

ਗੰਜਾ ਸਿੰਘ. ਦੇਖੋ, ਕੁਰੂਸਰ ੧.

ਗੰਜੂ. ਸ੍ਰੀ ਕੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਸਿੱਖ, ਜੋ ਅਤਮਕਰਾਨੀ ਅਤੇ ਮਹਾਨ ਯੋਧਾ ਸੀ. ਇਸ ਨੇ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਸੀ ਦੇ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਵਡੀ ਵੀਰਤਾ ਦਿਖਾਈ. "ਛੱਜੂ ਗੰਜੂ ਮੁਲਕੁ ਰੰਧਾਵਾ ਤੇ ਸੁਜਾਨਾ ਸੂਰ." (ਗੁਪਤ)

ਗੱਠ. ਸੰਗਤ—ਗਜ. ਹਾਥੀ। ੨ ਗੰਜ. ਮਜਾਨਾ। ੩ ਵਿ—ਦਿਲੇਰ. ਹੋਸਲੇਬਾਲਾ. "ਗੱਠ ਅਪ ਜੁੱਟਹੋ." (ਪਾਚਸਾਵ)

ਗਟਕ } ਸੰਗਤ—ਅਨੁ. ਦੁੱਧ ਆਦਿਕ ਪੀਣ ਸਮੇਂ ਕੰਠ ਵਿੱਚ ਹੋਈ
ਗਟਕਾ } ਧੁਨਿ. ਗਟਕਟ ਸ਼ਬਦ। ੨ ਘੁੱਟ ਭਰਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. "ਜਿਉ ਗੁੰਗਾ ਗਟਕ ਸਮਾਰੇ." (ਨਟ ਅ: ਮ: ੪) "ਰਸ ਰਸਿਕ ਗਟਕ ਨਿਤ ਪੀਸੇ." (ਕਲਿ ਅ: ਮ: ੪) "ਹਰਿ ਪੀਆ ਰਸ ਗਟਕੇ." (ਸੁਹੀ ਮ: ੪)

ਗਟਕਾਉਣਾ. ਫਿ—ਘੁੱਟ ਭਰਨਾ. ਪੀਜਾਣਾ. ਗਟਕਟ ਸ਼ਬਦ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਪੀਣਾ। ੨ ਨਿਗਲਣਾ. ਬਿਨਾ ਦੰਦ ਜਾੜ੍ਹ ਲਾਏ ਭੁਖਾਣਾ. "ਭਾਲਾ ਸਿਉ ਪੇਛਾ ਗਟਕਾਵਹਿ." (ਆਸਾ ਕਬੀਰ)

ਗਟਕਾਰ } ਸੰਗਤ—ਦੇਖੋ, ਗਟਕਾ. "ਕਵਿ ਮਾਖਨ ਕੇ ਗਟਕਾਰੇ."
ਗਟਕਾਰਾ } (ਨਟ ਅ: ਮ: ੪)

ਗਟਾ. ਸੰਗਤ—ਪੀਉ. "ਬਗਪੰਤਿ ਲਸੈ ਜਨੁ ਦੰਰ ਗਟਾ." (ਚੰਡੀ ੧) ੨ ਗੁੰਝਿ. ਗੱਠ। ੩ ਫੁੱਲ ਦੀ ਛੋੜੀ.

ਗਟਾਕ } ਦੇਖੋ, ਗਟਕਾ. "ਅੰਧੇ ਖਾਵਹਿ ਗਿਰੁ ਕੇ ਗਟਾਕ." (ਸਚ
ਗਟਾਕਾ } ਮ: ੫) "ਹਰਿਰਸ ਗਟਾਕ ਪੀਆਉ ਜੀਉ." (ਆਸਾ
ਛੰਤ ਮ: ੪)

ਗਟੀ. ਸੰਗਤ—ਗਿਣਤੀ. ਬਰੋੜ. "ਮਨ ਗਿਣਤ ਗਟੀ ਕਿਮ ਵਿਖਨ ਠਾਨ." (ਗੁਪਤ) ੨ ਚਿੱਤਾ। ੩ ਨਰਦ. ਗੋਟੀ। ੪ ਗੱਠ. ਗੁੰਝਿ। ੫ ਬੋੜੀ. ਜੋਲਨ. ਪਕੜਧਨ. "ਅਉਗੁਣਾ ਵੀਆਂ ਪਿਓਂ ਗਟੀਆਂ ਪਉਂਦੀਆਂ ਹਨ." (ਜਸਭਾਮ)

ਗੱਟਾ. ਸੰਗਤ—ਭਾਟ. ਛੱਟਾ। ੨ ਹਲਵਾਈਆਂ ਦੇ ਸੰਕੇਤ ਵਿੱਚ ਖੰਡ ਜਾਂ ਕੂੜ ਦੀ ਚਾਬਨੀ ਜਮਾਕੇ ਉਸ ਦੀ ਕੱਚੀ ਹੋਈ ਮੋਟੀ ਤਾਰ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਕੱਟਕੇ ਰੇਵੜੀਆਂ ਬਣਾਈਆਂ ਹਨ। ੩ ਦੇਖੋ, ਗਟਾ.

ਗਠ. ਸੰਗਤ—ਗੁੰਝਿ. ਗਾਠ. ਗੰਢ। ੨ ਜੋੜ. ਸੰਘ. ਅੰਗਾਂ ਦੀ ਸੰਧਿ. ਗਠਕਟਾ } ਗੰਢਕਤਰਨ ਵਾਲਾ, ਠਗ. ਖੀਸਬੂਰ. Pickpocket
ਗਠਕਤਰਾ } ੨ ਧੋਖੇਬਾਜ਼.

ਗਠਕੀ

ਗਠਜੋੜਾ. ਸੰਗਤ—ਦੁਲਹਾ ਅਤੇ ਦੁਲਹਨ (ਲਾਭੇ ਲਾਭੀ) ਦਾ ਵਿਆਹ ਸਮੇਂ ਵਸਤੂ ਦਾ ਜੋੜਨਾ. ਦੋਹਾਂ ਦੇ ਵਸਤੂ ਦੇ ਪੱਲੇ ਮਿਲਾਕੇ ਗੱਠ ਦੇਣੀ. ਭਾਵ ਇਹ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪਰਸਪਰ (ਆਪੋਵਿੱਚੀ) ਪੱਕਾ ਸੰਬੰਧ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ ਅਰ ਇੱਕ ਰੂਪ ਹੋਕੇ ਰਹੇ.

ਗਠਨ. ਸੰ. ਗੁੰਝਨ. ਫਿ—ਗੰਢਣਾ. ਗੁੰਦਣਾ. ਜੋੜਨਾ। ੨ ਸੰਗਤ—

ਬਣਾਵਟ. ਜੜਤ.

ਗਠਹੀ } ਸੰਗਤ—ਗੰਢ (ਗੁੰਝਿ) ਦੇਕੇ ਬੰਨ੍ਹੀ ਹੋਈ ਪੰਡ. ਪੇਟ.
ਗਠੜੀ }

ਗਠਾ. ਸੰ. ਧਲਾਵੂ—ਪਲਾਵੂ. ਸੰਗਤ—ਗੰਢਾ. Allium Sepa. (Onion) ਪਿਆਜ਼. ਮਾ. ਰੁੱਪਾ. ਇਸ ਦੀ ਤਾਜੀਰ ਕਰਮ ਖੁਸ਼ਕ ਹੈ. ਨਾਲ ਛੋਟੇ ਨਾਲੋਂ ਚਿੱਟਾ ਛੋਟਾ ਘੱਟ ਕਰਮ ਹੈ. ਇਹ ਵੀਰਜ ਵਧਾਉਣ ਵਾਲਾ ਬੋਤਾ ਕਛਕਾਰਕ, ਵਾਤ ਨਾਸ਼ਕ ਅਤੇ ਬਲਦਾਇਕ ਹੈ. ਆਂਦ ਦੀ ਮੇਲ ਵਿੱਚ ਪਏ ਕੀੜਿਆਂ ਨੂੰ ਮਾਰਦਾ ਹੈ. ਵਧਾਈ ਹਵਾ ਨੂੰ ਸੁੱਧ ਕਰਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਦੇ ਸੁੰਘਣ ਤੋਂ ਕਥ ਬੰਦ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ. ਹੋਜੇ ਵਿੱਚ ਛੋਟੇ ਦੇ ਰਸ ਦਾ ਵਰਤਣਾ ਕੁਣਕਾਰੀ ਹੈ.

ਗਠਾਉਣਾ } ਫਿ—ਗੱਠ ਲਗਵਾਉਣਾ. ਸਿਲਾਉਣਾ. ਜੋੜ ਲਵਾਉਣਾ.
ਗਠਾਨਾ } "ਨੋਕੁ ਗਠਾਵੈ ਪਨਹੀ." (ਸੋਰ ਰਵਿਦਾਸ)

ਗਠਿਯਾ } ਗਠਕਤਰਾ. ਠਗ। ੨ ਅੰਗਾਂ ਦੀ ਗੱਠਾਂ (ਜੋੜਾਂ) ਵਿੱਚ
ਗਠੀਆ } ਹੋਣ ਵਾਲਾ ਇੱਕ ਰੋਗ. ਸੰ. ਸੰਧਿਵਾਤ. ੧੫ ਨਕਸ਼.

Gout. ਗੱਠ (ਗੰਢ—ਜੋੜਾਂ) ਵਿੱਚ ਇਸ ਤੋਂ ਪੀੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਇਸ ਕਾਰਣ ਇਹ ਨਾਉਂ ਹੈ. ਇਹ ਹਵਾ ਦੇ ਵਿਗਾਭ ਤੋਂ ਬਾਦੀ ਦੀ ਬੀਮਾਰੀ ਹੈ. ਸਰੀਰ ਸੁਸ਼ਰ ਹੋ ਕੇ ਅੰਗਾਂ ਦੇ ਜੋੜਾਂ ਵਿੱਚ ਦਰਦ ਅਤੇ ਸੋਸ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ. ਕਦੇ ਕਦੇ ਪੀੜ ਨਾਲ ਭਾਪ ਭੀ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਗਠੀਆ ਕਈ ਕਾਰਣਾਂ ਤੋਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਹੀ ਇਲਾਜ ਕਰਨਾ ਸੁਖਦਾਇਕ ਹੈ. ਇਸ ਰੋਗ ਦੇ ਮੁੱਖ ਕਾਰਣ ਇਹ ਹਨ—

ਭਰੂਰ ਬੈਠੇ ਰਹਿਣਾ, ਕਸਰਤ ਨਾ ਕਰਨੀ, ਚਿਕਨੇ ਅਤੇ ਭਾਰੀ ਪਦਾਰਥ ਖਾਣੇ, ਤਾਪ ਵਿੱਚ ਹਵਾ ਲੱਭ ਜਾਣੀ, ਸਰਦ ਮੁਲਕ ਵਿੱਚ ਵਸਤੂ ਆਦਿਕ ਦੀ ਬੇਪਰਵਾਹੀ ਕਰਨੀ, ਨੰਗੇ ਪੈਰੀਂ ਚਿਰਨਾ, ਆਤਸ਼ਕ ਅਤੇ ਸੁਜਾਕ ਦਾ ਜਹਿਰ ਸਰੀਰ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣਾ, ਕੱਚੀਆਂ ਥਾਤਾਂ ਖਾਣੀਆਂ, ਬਹੁਤੀ ਸ਼ਰਾਬ ਪੀਣੀ, ਪੇਸ਼ਾਬ ਦੇ ਰੋਗ ਹੋਣੇ ਆਦਿਕ. ਇਹ ਰੋਗ ਮੋਰੂਸੀ ਭੀ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ.

ਗਠੀਏ ਦੇ ਸਾਧਾਰਣ ਇਲਾਜ ਇਹ ਹਨ:—

(ੳ) ਡੁੱਮੇ ਦੀ ਜੜ, ਮਖਪਿੱਪਨ, ਦੇ ਦੇ ਮਾਸੇ, ਗੁਡ ਇੱਕ ਤੇਲਾ ਮਿਲਾਕੇ ਦੇ ਦੇ ਮਾਸੇ ਦੀ ਗੋਲੀਆਂ ਕਰਨੀਆਂ, ਦੇ ਗੋਲੀਆਂ ਰੋਜ ਜਲ ਨਾਲ ਖਾਣੀਆਂ.

(ਅ) ਇਰੰਡ ਦੇ ਤੇਲ ਦੀ ਜੋੜਾਂ ਤੇ ਮਾਲਿਸ਼ ਕਰਨੀ.

(ੲ) ਸੁਰੰਜਾਂ ਮਿੱਠੀਆਂ, ਅਸਗੰਧ, ਬਿਧਾਰਾ, ਸੁੰਢ, ਸੌਂਢ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪੀਹ ਛਾਣਕੇ, ਬਰੇਬਰ ਦੀ ਖੰਡ ਪਾ ਕੇ ਚਾਰ ਚਾਰ ਮਾਸੇ ਦੀਆਂ ਖੁਤੀਆਂ ਕਰਨੀਆਂ. ਇੱਕ ਖੁਤੀ ਸਵੇਰੇ ਇੱਕ ਸੰਧ ਨੂੰ ਕਰਮ ਦੁੱਧ ਨਾਲ ਛਕਣੀ.

(ਸ) ਬੈਕਰਾਜ ਗੁੱਕਲ ਵਰਤਣੀ.

(ਹ) ਤਾਰਪੀਨ ਦਾ, ਤਿਲਾਂ ਦਾ, ਕਾਫੂਰੀ, ਕੁੰਠ ਦਾ ਤੇਲ ਅਤੇ ਨਾਰਾਯਣੀ ਤੇਲ ਜੋੜਾਂ ਉੱਪਰ ਮਲਣਾ.

(ਕ) ਅਸਗੰਧ ਦਾ ਚੂਰਨ ਤਿੰਨ ਮਾਸੇ, ਫੀ ਮਾਸੇ ਖੰਡ ਮਿਲਾਕੇ ਬਕਰੀ ਦੇ ਦੁੱਧ ਨਾਲ ਛਕਣਾ। ੩ ਗਾਠ ਮੇਂ, ਗੰਢ ਵਿੱਚ "ਇਤਨਕੁ

ਖਟੀਆ ਗੁਰਮਤੀ ਮਟੀਆ." (ਕੇਦਾ ਕਬੀਰ) ਐਨੀ ਮਾਇਆ ਖੋਟੀ ਹੈ, ਇਤਨੀ ਪੱਲੇ ਹੈ, ਇਤਨੀ ਢੱਬੀ ਹੋਈ ਹੈ।

ਗੁਰਮਤੀ, ਵਿ—ਗੁਰਮਤੀ ਵਾਲਾ, ਗੁਰਮਤੀ, ਗੁਰਮਤੀ ਹੋਇਆ, ਗੁਰਮਤੀ, ਗੁਰਮਤੀ } ਸੰਗਤ—ਮੇਲ ਮਿਲਾਪ, ਮਿਲਾਪ, ਸੰਗਤ, ਸੰਗਤ ੨ ਗੁਰਮਤੀ ਦੀ ਗੁਰਮਤੀ } ਕ੍ਰਿਯਾ।

ਗੁਰਮਤੀ, ਸੰਗਤ—ਲੋਕਤ ਆਦਿਕ ਦਾ ਬੰਨ੍ਹਿਆ ਹੋਇਆ ਪੁਲੰਦਾ ੨ ਕਾਨ੍ਹਸਾਂ ਦਾ ਮੁੱਠਾ। ੩ ਜਮੀਨ ਦੀ ਮਿਣਤੀ ਵਿੱਚ ਗੁਰਮਤੀ ਭਿਸਵਾਸੀ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਹੈ, ਦੇਖੋ, ਕਰਮ ਅਤੇ ਮਿਣਤੀ ਬਰਾਬਰ ੪ ਦੇਖੋ, ਗੁਰਮਤੀ।

ਗੁਰਮਤੀ, ਸੰ. ਗੁਰਮਤੀ, ਪਾ—ਵਹਿਣਾ—ਟਪਕਣਾ—ਸਿੰਜਣਾ—ਬਕਣਾ—ਲੁਕਣਾ। ੨ ਸੰਗਤ—ਰੋਕ, ਰੁਕਾਵਟ, ਪੁਰਿਬੰਧ। ੩ ਖਾਈ, ਮੰਦਕ, ਕੁਝ, ਟੋਆ। ੪ ਵਿੱਚ, ਬਰਕ, ਪ ਇੱਕ ਪੁਕਾਰ ਦੀ ਮੰਗੀ, ਦੇਖੋ, ਅੰ Cod, "ਇਹ ਮਨ ਜਹਿਰੀ ਗੁਰਮਤੀ ਬਿਆ." (ਸ. ਵਰੀਦ) ਸੰਗਤਪ ਰਹੀਆਂ ਦੀ ਮੰਗੀ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ੬ ਨੇੜ, ਭਾਲਾ। ੭ ਕਰੁਣਾ, ਚਾਵਨ, "ਗੁਰਮਤੀ, ਦਧਿਸਤੁਰੀ," (ਗੁਰਮਤੀ) ੮ ਦੇਖੋ, ਗੁਰਮਤੀ।

ਗੁਰਮਤੀ, ਸੰ. ਗੁਰਮਤੀ—ਗੁਰਮਤੀ, ਸੰਗਤ—ਕੁਰਲੀ। ੨ ਖੁੱਟਾ, ੩ ਦੇਖੋ, ਗੁਰਮਤੀ ੨।

ਗੁਰਮਤੀ, ਸੰਗਤ—ਗੁਰਮਤੀ, ਖੋਦਿਆ ਹੋਇਆ ਟੋਆ, "ਦੇ ਕਰਿ ਗੁਰਮਤੀ ਗੁਰਮਤੀ," (ਧਨਾ ਮ: ੫) "ਏਕੈ ਸੁਮ ਕਰਿ ਗੁਰਮਤੀ ਗੁਰਮਤੀ," (ਮਾਰੂ ਮ: ੫) ਗੁਰਮਤੀ ਵਿੱਚ ਗੁਰਮਤੀ।

ਗੁਰਮਤੀ, ਸੰਗਤ—ਧਸਣ, ਜਿਲ੍ਹਣ, ਖੁਭਣ।

ਗੁਰਮਤੀ, ਵਿ—ਧਸਣ, ਖੁਭਣ। ੨ ਮਿਲਣਾ, ਦਾਮਿਲ ਹੋਣਾ, "ਵਿਚਿ ਸਚੇ ਗੁਰਮਤੀ ਨ ਗੁਰਮਤੀ," (ਮ: ੪ ਵਾਰ ਕਹਿ)

ਗੁਰਮਤੀ ਬਿਆ, ਦੇਖੋ, ਗੁਰਮਤੀ ੫। ੨ ਧਸਣਿਆ।

ਗੁਰਮਤੀ, ਵਿ—ਗੁਰਮਤੀ (ਨੇੜ) ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ, ਭਾਲਾਬਰਦਾਰ, "ਮੰਤ ਕਰੀ ਗੁਰਮਤੀਨ ਜੈਸੇ," (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਗੁਰਮਤੀ, ਵਿ, ਵਿ—ਉਲਟ ਪੁਲਟ। ੨ ਹੇਠ ਉੱਪਰ। ੩ ਘਰਾਪੀਚ। ੪ ਦੇਖੋ, ਗੁਰਮਤੀ।

ਗੁਰਮਤੀਆ, ਸੰ. ਗੁਰਮਤੀ—ਗੁਰਮਤੀ, ਗੁਰਮਤੀ ਰੱਖਣ ਅਤੇ ਚਾਰਨ ਵਾਲਾ।

ਗੁਰਮਤੀ, ਦੇਖੋ, ਗੁਰਮਤੀ, "ਦੂਧ ਕਟੋਰੀ ਗੁਰਮਤੀ ਪਾਨੀ," (ਭੈਰ ਨਾਮਦੇਵ)

ਗੁਰਮਤੀ, ਨੇੜੇ ਵਾਲਾ, "ਗੁਰਮਤੀ ਗੁਰਮਤੀ ਗੁਰਮਤੀ," (ਕਲਾਕੀ) ਦੇਖੋ, ਗੁਰਮਤੀ। ੨ ਗੁਰਮਤੀ ਵਾਲਾ।

ਗੁਰਮਤੀ, ਦੇਖੋ, ਗੁਰਮਤੀ। ਦੇਖੋ, ਗੁਰਮਤੀ।

ਗੁਰਮਤੀ, ਮਿਲਾਈ, "ਵਸਤੁ ਮਾਹਿ ਨੇ ਵਸਤੁ ਗੁਰਮਤੀ," (ਸੁਖਮਨੀ) ੨ ਸੰਗਤ—ਗੁਰਮਤੀ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੩ ਗੁਰਮਤੀ ਦੀ ਮਜ਼ਦੂਰੀ, ਗੁਰਮਤੀ, ਦਮਸਕੁੰਬ ਵਿੱਚ ਇਹ ਸਕਟਾਸੁਰ ਦਾ ਹੀ ਨਾਉਂ, ਅਇਆ ਹੈ, "ਬਕਈ ਬਕ ਐਰ ਗੁਰਮਤੀ ਤ੍ਰਿਣਾਵਤ," (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ਵਰੀ (ਪੁਤਨਾ), ਵਕਦੈਤ, ਸਕਟਾਸੁਰ ਅਤੇ ਤ੍ਰਿਣਾਵਤ ੨ ਭਿੰਨ, ਗੁਰਮਤੀ

ਦਾ ਰਾਹ, ਪਹਾ, ਗੁਰਮਤੀ, ਦੇਖੋ, ਗੁਰਮਤੀ, "ਹੋਇ ਗੁਰਮਤੀ ਜੁੱਧ ਮਚਾਇਆ," (ਭਾਰੂ)

ਗੁਰਮਤੀ, ਸੰਗਤ—ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਰਣਾ। ੨ ਵਿ—ਗੁਰਮਤੀ, ਦ੍ਰਿਸ਼ਟ ਪੱਕਾ, "ਸੋ ਨਿਬਾਰੂ ਗੁਰਮਤੀ, ਜੋ ਚਲਾਉ ਨ ਬੀਐ," (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੨ ਮ: ੫) ੩ ਸੰ. ਪਿਕਲ ਬੋਲ, ਕੰਮ ਦੇ ਭੈ ਕਰਕੇ ਲੇਟਣਵਾਲਾ ਬੋਲ। ੪ ਵਿ, ਵਿ—ਗੁਰਮਤੀ, ਗੁਰਮਤੀ।

ਗੁਰਮਤੀ, ਦ੍ਰਿਸ਼ਟ ਕਰਕੇ ਧਸਾਇਆ, ਠੋਕਿਆ। ੨ ਮਿਲਾਇਆ, ਸੰਬੰਧਿਤ ਹੋਇਆ, "ਪਾਪੀ ਸਿਉ ਤਨੁ ਗੁਰਮਤੀ," (ਵਾਰ ਅਸਾ) ਪਾਪੀ ਤਨੁ ਸਿਉ ਗੁਰਮਤੀ।

ਗੁਰਮਤੀ, ਦੇਖੋ, ਗੁਰਮਤੀ।

ਗੁਰਮਤੀ, ਸੰਗਤ—ਗੁਰਮਤੀ, ਗੁਰਮਤੀ, ਬਹਿਲੀ, "ਪੰਚ ਬੈਲ ਗੁਰਮਤੀ ਦੇਰ ਧਾਰੀ," (ਥਾਮ ਮ: ੧) ਬੈਲ ਗੁਰਮਤੀਦੀਆਂ ਹਨ।

ਗੁਰਮਤੀ, ਸੰਗਤ—ਬਾਲਕਾਂ ਦੇ ਖੇਡਣ ਦਾ ਛੋਟਾ ਗੱਡਾ। ੨ ਰੇਡਾ, ਜਿਸ ਦਾ ਸਹਾਰਾ ਜੈ ਕੇ ਬੱਚੇ ਚੁੱਠਣਾ ਸਿਖਦੇ ਹਨ, "ਰਾਹ ਸਿਖਾਵਨ ਕਾਜ ਗੁਰਮਤੀ," (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)।

ਗੁਰਮਤੀ, ਸੰ. ਗੁਰਮਤੀ—ਗੁਰਮਤੀ, ਸੰਗਤ—ਗੁਰਮਤੀ ਵਾਲਾ ਧਨੁਸ, ਭਾਂਸ ਦੀ ਬਣੀ ਹੋਈ ਕਮਾਣ। ੨ ਕਮਾਣ, ਬਰਾਸਨ, ਧਨੁਸ, "ਅਹਿਨਿਸ ਰਹਿ ਗੁਰਮਤੀ ਚੜਾਇ," (ਰਤਨਮਾਲਾ ਬੰਨੋ) ਭਾਵ—ਕਾਮਾਦਿਕ ਵਿਕਾਰਾਂ ਦਾ ਸਿਕਾਰ ਕਰਨ ਲਈ ਜੋ ਸਦਾ ਧਨੁਸ ਚੜ੍ਹਾਏ ਰਖਦਾ ਹੈ।

ਗੁਰਮਤੀ, ਦੇਖੋ, ਗੁਰਮਤੀ ੨, "ਧਾਰ ਗੁਰਮਤੀ ਪੈ ਧਰਕੈ ਪਰ ਗੁਰਮਤੀ" } ਮੰਦਹਿ ਮੰਦ ਉਠਾਵਨ ਲਾਗੇ," (ਗੁਪਤ) ੨ ਛੋਟੀ ਗੁਰਮਤੀ } ਗੁਰਮਤੀ, ਬਹਿਲੀ, "ਗੁਰਮਤੀਨੋ ਪਰ ਹੈ ਚੀਤੇ," (ਗੁਪਤ)।

ਗੁਰਮਤੀ, ਸਿੰਧੀ, ਸੰਗਤ—ਪੁਲਿ, ਰਜਾ ੨ ਬਿਰਛ ਦਾ ਪਰਲਾ ਰਣਾ। ੩ ਵਿ—ਗੁਰਮਤੀ, ਗੁਰਮਤੀ, ੪ ਸੰ. ਲੁੱਕਾ, ੫ ਰੋਹਾ।

ਗੁਰਮਤੀ, ਸੰਗਤ—ਗੁਰਮਤੀ, ਨੈਣਾ। ੨ ਕਮੰਡਲੂ, "ਅੰਗਨ ਮੇ ਸਜ ਹੋਂ ਭਰਵੇ ਪਟ ਹਾਰ ਕਿਥੇ ਗੁਰਮਤੀ ਗੁਰਮਤੀ," (ਚਰਿਤ੍ਰ ੨੫੨)

ਗੁਰਮਤੀ, ਵਿ—ਧਸਾਉਣਾ, ਖੁਭਾਉਣਾ, ਗੁਰਮਤੀ।

ਗੁਰਮਤੀ } ਸੰਗਤ—ਸਕਟ, ਸਕਟੀ, ਦੇ ਪਹੀਆਂ ਦਾ ਡਕੜਾ, ਜੋ ਭੈਰ ਗੁਰਮਤੀ } ਲੰਦਣ ਲਈ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਛੋਟੀ ਗੁਰਮਤੀ (ਗੁਰਮਤੀ) ਸਵਾਰੀ ਦੇ ਕੰਮ ਤੀ ਆਉਂਦੀ ਹੈ, ਅਤੇ ਕਈ ਤਰਾਂ ਦੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਹੁਣ ਇਹ ਪਦ ਪਹੀਏਦਾਰ ਸਵਾਰੀ ਲਈ ਆਮ ਵਰਤੀਦਾ ਹੈ।

ਗੁਰਮਤੀ, ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਖਾਈ, ਮੰਦਕ। ੨ ਕਿਲਾ, ਦੁਰਗ, "ਕਿਉ ਲੀਜੇ ਗੁਰਮਤੀ ਭਾਈ?" (ਭੈਰ ਕਬੀਰ)

ਗੁਰਮਤੀ } ਵਿ—ਖਰਨਾ, "ਪਾਖਨ ਗੁਰਮਤੀ ਮੁਰਤਿ ਕੀਨੀ," (ਆਸਾ ਗੁਰਮਤੀ } ਕਬੀਰ) "ਸੋਨਾ ਗੁਰਮਤੀ ਹਿਰੈ ਸੁਨਾਰਾ," (ਗੋਰ ਨਾਮਦੇਵ) ੨ ਬਣਾਉਣਾ, ਰਚਣਾ।

ਗੁਰਮਤੀ, ਧੁ. ਪੀ. ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਕੁਮਾਉਂ ਡਿਵੀਜਨ ਦਾ ਇੱਕ

ਜਿਲਾ। ੨ ਧੂ. ਪੀ. ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਰਿਆਸਤ, ਜੋ ਹਰਿਦੁਾਰ ਦੇ ਉੱਤਰ ਵੱਲ ਹੈ। ਬਦਰੀਨਾਰਾਯਣ ਅਤੇ ਕੇਦਾਰਨਾਥ ਆਦਿਕ ਹਿੰਦੂ ਧਰਮ ਇਸ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਹਨ। ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜਾਹਿਰ ਦੇ ਸਮੇਂ ਇਸ ਰਾਜ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ 'ਸ਼੍ਰੀਨਗਰ' ਸੀ। ਦੇਖੋ, ਸ਼੍ਰੀਨਗਰ ੨.

ਗਵਿਥੇ. ਪਛਕੇ. ਦੇਖੋ, ਗਵਨ.

ਗਵਿਥਾ } ਵਿ—ਪੜਨਾਵਾਲਾ. ਗਵਨ ਕਰਤਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਗਵੀਆ ੩.
ਗਵੀਆ }

ਗਵੁ. ਦੇਖੋ, ਗਵ.

ਗਵੰਤ. ਸੰਗਤ—ਘਾਤਰਾ। ੨ ਬਣਾਉਣੀ ਫੰਨ. ਕਪੋਲਕਲਪਣਾ.

ਗਣ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਸਮੁਦਾਯ. ਗਰੋਹ. ਚੰਡ। ੨ ਭੋਜ ਦੀ ਇੱਕ ਖਾਸ ਕਿਣਤੀ—ਚਬ ੨੨, ਹਾਥੀ ੨੨, ਘੋੜੇ ੮੧, ਅਤੇ ਪਿੰਦਲ ੧੨੫। ੩ ਜਾਤੀ। ੪ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੇ ਦਾਸ, ਜਿਵੇਂ—ਯਮਰਾਟ, ਸ਼ਿਵਰਾਟ, ਆਦਿ “ਗਣ ਗੰਧਰਬ ਸਿਧ ਅਰੁ ਸਾਧਿਕ.” (ਦੇਵ ਮ: ੫) ੫ ਵਡਾਕਰਤ ਦੇ ਵਾਦਿ ਅਦਾਇ ਆਦਿ ਦਸ ਗਣ। ੬ ਨੌਂ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੀ “ਗਣ” ਸੰਗਤ ਇਸ ਲਈ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਕਈ ਕਈ ਕਿਣਤੀ ਦੇ ਹਨ. ਉਹ ਨੌਂ ਗਣ ਇਹ ਹਨ:—

- ੳ. ਅਨਿਲ (ਪਵਨ) ਉਡੰਜਾ.
- ਅ. ਅਵਿਤਤ (ਸੁਰਜ) ਬਾਰਾਂ.
- ੲ. ਅਭਾਸੂਰ, ਚੋਸਰ.
- ਸ. ਸਾਧਰ, ਬਾਰਾਂ.
- ਹ. ਤ੍ਰੀਸ਼ਤ, ਛੱਤੀ.
- ਕ. ਮਹਾਰਾਜਿਕ, ਦੋ ਸੌ ਵੀਹ.
- ਖ. ਚੂਚ, ਗਿਆਰਾਂ.
- ਗ. ਵਰੁ, ਅੱਠ.
- ਘ. ਵਿਸ਼ੇਦੇਵਾ, ਦਸ.

੭ ਛੰਦਸਾਸਤ੍ਰ (ਪਿੰਗਲ) ਅਨੁਸਾਰ ਤਿੰਨ ਅੱਖਰਾਂ ਦਾ ਸਮੁਦਾਯ ਗਣ ਹੈ. ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕਿਣਤੀ ਅੱਠ ਹੈ—

ਮਗਣ	SSS	ਸਰਬਰੂਰੁ
ਭਗਣ	SA	ਆਦਿਰੂਰੁ
ਜਗਣ	SA	ਮਧਰੂਰੁ
ਸਗਣ	HS	ਅੰਤਰੂਰੁ
ਨਗਣ	II	ਸਰਵਲਖੁ
ਯਗਣ	SS	ਆਦਿਲਖੁ
ਰਗਣ	AS	ਮਧਲਖੁ
ਤਗਣ	SS	ਅੰਤਲਖੁ

੮ ਛੰਦਸਾਸਤ੍ਰ ਅਨੁਸਾਰ ਪੰਜ ਮਾਤ੍ਰਿਕ ਗਣ:—ਟਗਣ ਫੀ ਮਾਤ੍ਰਾ ਦਾ, ਠਗਣ ਪੰਜ ਮਾਤ੍ਰਾ ਦਾ, ਡਗਣ ਚਾਰ ਮਾਤ੍ਰਾ ਦਾ, ਢਗਣ ਤਿੰਨ ਦਾ ਅਤੇ ਣਗਣ ਦੋ ਮਾਤ੍ਰਾ ਦਾ। ੯ ਸਕੰਦ ਪੁਰਾਣ ਅਨੁਸਾਰ ਇੱਕ ਦੈਤ, ਜੋ ਅਭਿਜਿਤ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਦੇ ਗਰਭ ਤੋਂ ਬ੍ਰਹਮਾ ਦੇ ਵੀਰਯ ਦੁਆਰਾ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ. ਇਸ ਨੂੰ ਗਣੇਸ਼ ਨੇ ਮਾਰਿਆ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਨਾਮ

ਗਣੇਸ਼ (ਗਣ—ਦੀਸ਼, ਗਣ ਨੂੰ ਜਿੱਤਣ ਵਾਲਾ) ਹੋਇਆ।

ਗਣਕ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਜਯੋਤਿਸੀ, ਜੋ ਕਿਣਤੀ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ।

੨ ਹਿਸਾਬ ਜਾਣਨ ਵਾਲਾ. Arithmetician.

ਗਣਨਾਉਣਾ. ਫਿ—ਗਰਜਨ. ਇਹ ਧੁਨਿ ਦਾ ਅਨੁਕਰਣ ਹੈ.

“ਸੀਹ ਤੁਰਿਆ ਗਣਨਾਇਕੇ.” (ਚੰਡੀ ੩)

ਗਣਤ } ਸੰਗਤ—ਗਣਨਾ. ਕਿਣਤੀ. “ਗਣਤ ਗਣਾਏ ਅਖਰੀ.”

ਗਣਤੀ } (ਓਅੰਕਾਰ) “ਗਣਤੀ ਗਣੀ ਨ ਜਾਇ.” (ਵਾਰ ਕੂਜ ੨

ਮ: ੫) “ਚਿੰਤ ਅੰਦੇਸਾ ਗਣਤ ਤਜਿ ਜਨ ਹੁਕਮ ਪਛਾਤਾ.” (ਬਿਲਾ

ਮ: ੫) ੨ ਸਿਪਾਹੀ, ਮਜ਼ਦੂਰ ਆਦਿ ਦੀ ਹਾਜਿਰੀ ਦੀ ਗਣਨਾ

(ਕਿਣਤੀ). “ਸਤਿਨੁਰ ਕੀ ਗਣਤੈ ਖੁਸੀਐ ਦੁਖੇਦੁਖ ਵਿਹਾਇ.”

(ਮ: ੩ ਵਾਰ ਗਉ ੧)

ਗਣਤੈ. ਕਿਣਤੀ ਨਾਲ. “ਗਣਤੈ ਪ੍ਰਭੂ ਨ ਪਾਈਐ.” (ਮ: ੩ ਵਾਰ

ਕੂਜ ੧)

ਗਣਦੇਵ. ਦੇਖੋ, ਗਣ ੬.

ਗਣਨਾ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਕਿਣਤੀ. ਸੁਮਾਰ। ੨ ਹਿਸਾਬ.

ਗਣਨਾਇਕ

ਗਣਨਾਥ

ਗਣਨਾਯਕ

ਗਣਪ

ਗਣਪਤਿ

ਗਣਰਾਜ

ਸੰਗਤ—ਗਣ (ਸਭ) ਦਾ ਸੁਆਮੀ ਕਰਤਾਰ. ਸਕਰਤਾਥ। ੨ ਗਣੇਸ਼। ੩ ਸਿਵ.

ਗਣਰਾਜ ਰਦਨ. ਗਣੇਸ਼ ਦਾ ਰਦਨ (ਦੰਦ). ਇੱਕ ਕਿਣਤੀ

ਭੋਧਕ, ਕਿਉਂਕਿ ਗਣੇਸ਼ ਦੇ ਇੱਕ ਦੰਦ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਗਣੇਸ਼.

ਗਣਾ. ਸੰ. ਗਣ—ਗਣਤ. ਵਿ—ਗਿਣਨ ਯੋਗਤ. ਸੁਮਾਰ ਦੇ ਲਾਇਕ.

“ਜਿਨਿ ਪਾਇਆ ਪ੍ਰਭੂ ਆਪਣਾ ਆਏ ਰਿਸਹਿ ਗਣਾ.” (ਮਾਭ

ਬਾਰਹਮਾਚਾ)

ਗਣਾਉਣਾ. ਫਿ—ਸੁਮਾਰ ਕਰਾਉਣਾ. ਆਪਣੇ ਤਾਈਂ ਰਲੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ

ਕਿਣਤੀ ਵਿੱਚ ਲਿਖਵਾਉਣਾ. “ਅਡਹੋਦਾ ਆਪੁ ਗਣਾਇਏ.” (ਮ:

੩ ਵਾਰ ਵਡ)

ਗਣਾਪਿਪ. ਸੰਗਤ—ਗਣ—ਅਧਿਪ ਸਭ ਦਾ ਸੁਆਮੀ ਕਰਤਾਰ।

੨ ਗਣ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦਾ ਸੁਆਮੀ, ਗਣੇਸ਼। ੩ ਸਿਵ.

ਗਣਿ. ਫਿ. ਵਿ—ਕਿਣਤੀ ਦੁਆਰਾ. ਗਣਨ ਕਰਕੇ. “ਗਣਿ ਗਣਿ

ਜੇਤਰੁ.” (ਰਾਮ ਅ: ਮ: ੧) ੨ ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਕਿਣਤੀ. ਸੁਮਾਰ.

ਗਣਿਕਾ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਗਣ (ਬਹੁਤ) ਪੜੀਆਂ ਵਾਲੀ. ਬਹੁਤਿਆਂ ਦੀ

ਇਸਤ੍ਰੀ. ਢੋਲਕਾ. ਕੰਚਨੀ. ਦੇਖੋ, ਗਣਕਾ। ੨ ਹਥਣੀ. ਗਜੀ ਅਲੋਕ

ਰਾਬੀਆਂ ਦੀ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਇਹ ਸੰਗਤ ਹੈ.

ਗਣਿਤ. ਸੰ. ਵਿ—ਗਿਣਿਆ ਹੋਇਆ। ੨ ਸੰਗਤ—ਹਿਸਾਬ।

੩ ਉਹ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਹਿਸਾਬ ਦਾ ਨਿਰਣਾ ਹੋਵੇ.

ਗਣਿਤਕਰ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਹਿਸਾਬ ਜਾਣਨ ਵਾਲਾ, ਜਯੋਤਿਸੀ।

੨ ਹਿਸਾਬ ਦਾ ਕਰਤਾ. ਹਿਸਾਬੀ. Mathematician.

ਭਟਿਤ ਵਿਦਯਾ. ਹਿਸਾਬ ਦਾ ਇਲਮ. Science of Computation (Mathematics).

ਭਣੀ. ਦੇਖੋ, ਭਣਨਾ. "ਭਣਤ ਨ ਜਾਇ ਭਣੀ." (ਸੋਰ ਮ: ੫) ਹਿਸਾਬ ਦੀ ਭਣਨਾ (ਕਿਣਤੀ) ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ.

ਭਣੇਸ. ਸੰ. ਭਣੇਸ. ਦੇਵਭਣ ਦਾ ਸੁਆਮੀ ਦੇਵਤਾ.^੧ ਬ੍ਰਹਮਵੈਰਤ ਪੁਰਾਣ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਵਿਸ਼ਨੁ ਦੇ ਚਾਰ ਨਾਲ ਪਾਰਵਤੀ ਦੇ ਪੁਤ੍ਰ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ. ਸਾਰੇ ਦੇਵਤਾ ਬਾਲਕ ਨੂੰ ਦੇਖਣ ਆਏ. ਜਦ ਸਾਰੇ ਦੇਵਤਾ ਦੇਖਕੇ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਏ, ਤਦ ਪਾਰਵਤੀ ਨੇ ਸ਼ਨੀ ਨੂੰ ਬਾਲਕ ਦੇਖਣ ਲਈ ਆਖਿਆ. ਜਦ ਸ਼ਨੀ ਦੀ ਨਜ਼ਰ ਪਈ, ਤਦ ਬੱਚੇ ਦਾ ਸਿਰ ਉਡ ਗਿਆ. ਪਾਰਵਤੀ ਰੋਣ ਲੱਗੀ. ਵਿਸ਼ਨੁ ਨੇ ਇੱਕ ਹਾਥੀ ਦਾ ਸਿਰ ਵੱਖਕੇ ਬਾਲਕ ਦੇ ਧੜ ਨਾਲ ਜੋੜ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਨਾਉਂ ਭਣੇਸ ਬਾਪਕੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸਭ ਕਾਰਜਾਂ ਦੇ ਆਦਿ ਇਸ ਦਾ ਪ੍ਰਜਨ ਕਰੇ.

ਇਹ ਪ੍ਰਸੰਗ ਭੀ ਹੈ ਕਿ ਪਾਰਵਤੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਸ਼ਰੀਰ ਦੀ ਮੈਲ ਤੋਂ ਇੱਕ ਬਾਲਕ ਭਣਕੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਪੁਰ ਪਹਿਰੇ ਲਈ ਬੈਠਾਇਆ, ਸ਼ਿਵ ਜਦ ਆਏ ਤਾਂ ਬਾਲਕ ਨੇ ਅੰਦਰ ਜਾਣੇ ਰੋਕਿਆ, ਇਸ ਪੁਰ ਮਹਾਦੇਵ ਨੇ ਬਾਲਕ ਦਾ ਸਿਰ ਵੱਖ ਦਿੱਤਾ. ਪਾਰਵਤੀ ਦਾ ਵਿਲਾਪ ਸੁਣਕੇ ਸ਼ਿਵ ਨੇ ਹਾਥੀ ਦਾ ਸਿਰ ਧੜ ਨਾਲ ਜੋੜਕੇ ਨਾਉਂ ਭਣੇਸ ਬਾਪਿਆ.

ਭਜਮੁਖ ਦੇਤ ਨਾਲ ਇੱਕ ਵਾਰ ਭਣੇਸ ਦਾ ਯੁੱਧ ਹੋਇਆ, ਭਣੇਸ ਨੇ ਤੀਰ ਨਾਲ ਭਜਮੁਖ ਨੂੰ ਵੇਧਨ ਕਰਕੇ ਚੂਹਾ ਬਣਾ ਲਿਆ ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਸਥਾਨੀ ਹੇਠ ਰੱਖਿਆ.

ਪਰਸੁਰਾਮ ਇੱਕ ਵਾਰ ਸ਼ਿਵ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਗਿਆ. ਉਸ ਵੇਲੇ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਮਹਿਲ ਵਿੱਚ ਜਾਣ ਦੀ ਆਜ਼ਨਾ ਨਹੀਂ ਸੀ. ਭਣੇਸ ਨੇ ਪਰਸੁਰਾਮ ਨੂੰ ਰੋਕਿਆ, ਇਸ ਪੁਰ ਦੋਹਾਂ ਦੀ ਲੜਾਈ ਹੋ ਪਈ. ਪਰਸੁਰਾਮ ਨੇ ਸ਼ਿਵ ਦਾ ਦਿੱਤਾ ਹੋਇਆ ਕੁਹਾਡਾ ਭਣੇਸ ਪੁਰ ਚਲਾਇਆ ਜਿਸ ਨਾਲ ਇੱਕ ਦੰਦ ਕੱਟਿਆ ਗਿਆ, ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਭਣੇਸ ਦਾ ਨਾਉਂ ਏਕਦੰਤ—ਏਕਦੰਤ ਹੋਇਆ.

ਸਕੰਦ ਪੁਰਾਣ ਦੇ ਭਣੇਸਖੰਡ ਵਿੱਚ ਕਥਾ ਹੈ ਕਿ 'ਵਰੇਣਤ' ਰਾਜੇ ਦੇ ਘਰ ਰਾਣੀ 'ਪੁਸਪਕਾ' ਦੇ ਕਰਭ ਤੋਂ ਭਣੇਸ ਜੰਮਿਆ ਸੀ. ਇਸ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਨੂੰ ਵੇਖਕੇ ਰਾਜਾ ਝਰ ਗਿਆ ਅਤੇ ਪਾਰਸ਼ੁ ਮੁਨਿ ਦੇ ਆਸ਼ੁਮ ਪਾਸ ਸੁੱਟ ਆਇਆ. ਮੁਨਿ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ 'ਦੀਪਵਤਸਲਾ' ਨੇ ਪਾਲਿਆ, ਇਸੇ ਕਾਰਣ ਭਣੇਸ ਦਾ ਨਾਉਂ ਦ੍ਰਿਮਾਤੁਰ ਹੈ. ਭਣੇਸ ਦਾ ਜਨਮ ਥਾਵੇਂ ਸੁਦੀ ੪ ਨੂੰ ਹੋਣਾ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, ਇਸੇ ਲਈ ਉਸ ਦਾ ਨਾਉਂ ਭਣੇਸ-ਚਤੁਰਥੀ ਹੈ. ਮਾਘ ਸੁਦੀ ੪ ਭੀ ਭਣੇਸ ਚਤੁਰਥੀ ਕਹਾਉਂਦੀ ਹੈ.

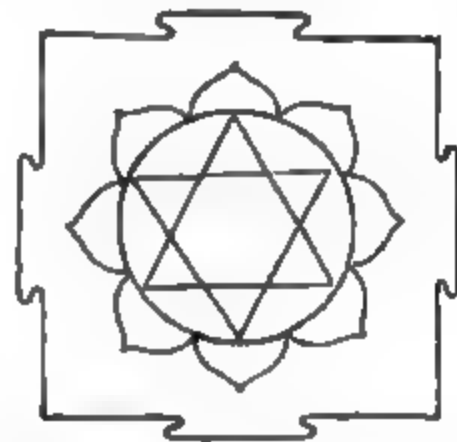
ਪੁਰਾਣਾਂ ਵਿੱਚ ਇਹ ਕਥਾ ਭੀ ਹੈ ਕਿ ਭਣੇਸ ਬਹੁਤ ਛੋਟੀ ਲਿਖਣ ਵਾਲਾ ਲਿਖਾਰੀ ਹੈ.^੨ ਅਤੇ ਮਹਾਭਾਰਤ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਪੋਥੀ ਭਣੇਸ ਨੇ

^੧ਭਣੇਸ ਨਾਮ ਦਾ ਕਾਰਣ ਦੇਖੋ, ਭਣ ਸਭਦ ਦਾ ਅੰਡ ੯.

^੨"ਸਾਚਸੁਤੀ ਵਕਤਾ ਕਰਕੇ ਉਹ ਕੋਟਿ ਭਣੇਸ ਕੇ ਹਾਥ ਲਿਖੇ ਹੋ." (ਚਿਤ੍ਰਿਤੁ)

ਹੀ ਲਿਖੀ ਸੀ, ਵਕਾਸ ਭੋਲਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਭਣੇਸ ਲਿਖਦਾ ਸੀ.^੧ ਭਣੇਸ ਦੇ ਚਾਰ ਬਾਹਾਂ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਸੰਖ, ਚਕ੍ਰ, ਅੰਗੂਸ਼ ਅਤੇ ਪਦਮਾਂ ਰੱਖਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਦੀ ਪੂਜਾ ਦੱਖਣ ਵਿੱਚ ਸਭ ਦੇਸ਼ਾਂ ਤੋਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਭਣੇਸਚਰ੍ਯ. ੨ ਕਰਤਾਰ, ਜੋ ਸਭ ਦਾ ਸੁਆਮੀ (ਗਣ—ਈਸ਼) ਹੈ.

ਭਣੇਸਚਰ੍ਯ. ਤੰਤ੍ਰਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਅਨੁਸਾਰ ਸਾਰੇ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੇ ਯੰਤ੍ਰ ਚਕ੍ਰ ਜੁੜੇ ਜੁੜੇ ਹੋਇਆ ਕਰਦੇ ਹਨ. ਉਪਾਸਕ ਲੋਕ ਆਪਣੇ ਆਪਣੇ ਦੇਵਤਾ ਦਾ ਚਕ੍ਰ ਆਪਣੇ ਸੰਸਾਰ ਆਦਿ ਨਾਲ ਬਣਾਕੇ ਪੂਜਦੇ ਹਨ. ਭਣੇਸਚਰ੍ਯ ਬਾਹਾਂ ਜਾਂ ਅੰਠ ਦਲ ਦੇ ਕਮਲ ਵਿੱਚ ਫੀ ਕੋਣ ਦਾ ਸੰਖਾਤ੍ਰੇ ਦੇ ਆਕਾਰ ਦਾ ਯੰਤ੍ਰ ਛਣਾਉਣ ਤੋਂ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਚਿਤ੍ਰ ਇਹ ਹੈ:—

ਇਸ ਦਾ ਪੀਠਮੰਤ੍ਰ ਹੈ—"ਭੰ ਸਵੰਸ਼ਿਸ਼੍ਟਿ ਕਮਲਾਸਨਾਯ ਨਮ:"
ਯਾਕਸ਼ਵਨ੍ਯਕਸ਼ ਸਿਮ੍ਰਿਤੀ ਦੇ ਗਣਪਤਿ ਕਲਪ ਪ੍ਰਕਰਣ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਭਵਾਸਨਾ ਹੇਠ ਸ੍ਰਸਿਕ ਚਿੰਨ੍ਹ :—

ਲਿਖਕੇ ਭਣੇਸਪੂਜਨ ਆਦਿ ਕਰਮ ਕਰੇ. ਪੁਰਾਣਾਂ ਦਾ ਵਾਕ ਭੀ ਹੈ ਕਿ "ਭਣਪ: ਸ੍ਰਸਿਕੇ ਪੂਜਕ:"

ਉੱਪਰ ਲਿਖੇ ਭਣੇਸਚਰ੍ਯ ਦਾ ਹੀ ਸਿਕਰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੇਖੋ, ਮਹਾਭਾਰਤ ਪਰਚ ੧ ਅ: ੧੭੮, ਭ ੭੯.

ਜੋਕਾਂ ਨੇ ਸਮਝੇ ਕਿਨਾ ਪਦਮ ਦਾ ਅਰਥ ਕਮਲ ਨਾਮਕੇ ਤਸਵੀਰਾਂ ਵਿੱਚ ਭਣੇਸ ਦੇ ਹੱਥ ਕੋਲ ਫੁੱਲ ਵਿਖਾਇਆ ਹੈ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਪਦਮ ਇੱਕ ਬਸਤੂ ਹੈ, ਜੋ ਕਮਲ ਦੇ ਆਕਾਰ ਦਾ ਹੈ. ਇਹ ਕੁਝ ਵਾਂਗ ਵੈਰੀ ਦੇ ਸਿਰ ਮਾਰਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਇਹੀ ਪਦਮ ਭਾਸਕ੍ਰ ਵਿਸ਼ਨੁ ਦੇ ਹੱਥ ਵਿੱਚ ਭੀ ਹੈ.

^੧ਯਯੋਤਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕੀ ਥੀਠ ਕਦ੍ਰੇ ਕਦ੍ਰੇ ਕਯੋਗ ਭਗਿਨੀਏ।

ਯਯ ਕ੍ਰਿਤਾਕ੍ਰਿਤੀ ਕਯੋ ਜਨਕੀ ਕਯੋਯਯਾਯਕੀ।

(ਮੰਤ੍ਰਮਹੋਦਯਿ, ਤਰੰਗ ੨)

ਦੇਖੋ, ਭਵਾਸਨਾ ਸਭਦ.

ਵਿੱਚ ਬੋਲੀ ਤਰਤ ਨੇ ਕੀਤਾ ਹੈ—

“ਮਿਲ ਪੁਜਾਏ ਚਲਾਏਸੀ.” (ਪੁਰਾ)

ਕਣੇਸ਼ਚਰਿਤ } ਕਣੇਸ਼ ਚਰਿਤ। ਮਘ ਸੁਦੀ ਅਤੇ ਭਾਦ੍ਰਵ ਸੁਦੀ
ਕਣੇਸ਼ਚਰਿਤ } ੪. ਦੇਖੋ, ਕਣੇਸ਼.

ਕਤ, ਵਿ—ਜਾਣਿਆ ਹੋਇਆ। ੨ ਲਾਭ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ. ਪ੍ਰਾਪਤ.
ਜਿਵੇਂ—ਹਸਕਤ। ੩ ਸਮਾਪਤ ਹੋਇਆ. ਮਿਟਿਆ. “ਕਰਕਤ
ਸੁਖ ਅਤਮ ਪਿਆਨ.” (ਗਉ ਅ: ਮ: ੧) “ਦੁਖ ਰੋਗ ਭਏ ਕਤ
ਤਨ ਭੇ.” (ਆਸਾ ਮ: ੫) ੪ ਵੀਤਿਆ. ਕੁਸਰਿਆ। ੫ ਦੇਖੋ,
ਕਤਿ.

ਗਤ ਅਵਕਤ. ਦੇਖੋ, ਗਤਿ ਅਵਕਤਿ.

ਗਤਕਾ, ਸੰਗਤਾ—ਕਦਾਹੁੰਦੀ ਸਿਖਤਾ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਅੰਗ ਸਿਖਾਉਣ
ਲਈ ਇੱਕ ਭੰਡਾ, ਜੋ ਤਿੰਨ ਹੱਥ ਲੰਮਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਪੁਰ ਚੰਮ ਦਾ
ਖੋਲ ਬਤਿਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਸੱਜੇ ਹੱਥ ਵਿੱਚ ਗਤਕਾ ਅਤੇ ਖੱਬੇ ਵਿੱਚ
ਫਰੀ (ਫੋਟੀ ਵਾਲ) ਨੇ ਕੇ ਦੋ ਆਦਮੀ ਆਪੋ ਵਿੱਚੀ ਖੋਲਦੇ ਹਨ. ਭਾ
੪. ਸੁਤਕਾ.

ਗਤਾ. ਗਤਿ. ਨੀਲਾ. “ਗਹਿ ਨ ਸਕਾਹ ਗਤਾ.” (ਕੁਜ ਮ: ੫)
ਦੇਖੋ, ਗਤਿ ਸਭਦ.

ਗਤਾਗਤ. ਵਿ—ਗਤ-ਆਗਤ. ਗਿਆ ਆਇਆ। ੨ ਸੰਗਤਾ—
ਆਵਾਗਮਨ. ਆਮਨਾਗਮਨ। ੩ ਦੇਖੋ, ਚਿਤ੍ਰ ਦਾ ਅੰਗ (ਸ)

ਗਤਾਗਤੀ. ਸੰਗਤਾ—ਆਮਦਰਭਤ. ਜਾਣਾ ਆਉਣਾ. “ਮਨ ਕੀ
ਗਤਾਗਤੀ ਜੋ ਜਾਨੈ.” (ਨਾਪੁ)

ਗਤਿ. ਦੇਖੋ, ਗਮੁ ਧਾ. ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਗਮਨ. ਚਲਨ. “ਕਰਪੂਰ
ਗਤਿ ਬਿਨ ਅਕਾਲ ਦੂਜੇ ਕਵਨ?” (ਗਤਾਨ) ੨ ਮਾਰਗ. ਰਸਤਾ.
“ਕੁਰਪਰਸਾਇ ਮੁਕਤਿ ਗਤਿ ਪਾਏ.” (ਮਾਰ ਅ: ਮ: ੩)
੩ ਗਿਆਨ ਵਿਦਯਾ. “ਅਪਨੀ ਗਤਿ ਮਿਤਿ ਜਾਨਹੁ ਆਪੇ.”
(ਸੁਖਮਨੀ) “ਗਤਿ ਮੁਕਤਿ ਘਰੇ ਮਹਿ ਪਾਇ.” (ਸੁ ਮ: ੩)
ਮੁਕਤਿ ਪਾਉਣ ਦਾ ਇਲਮ। ੪ ਪ੍ਰਾਪਤੀ. “ਗੁਰ ਕੀ ਦਰਸਨ
ਮੁਕਤਿ ਗਤਿ ਹੋਇ.” (ਆਸਾ ਮ: ੩) ੫ ਮੋਕ. ਮੁਕਤਿ. “ਜਿਹ
ਸਿਮਰਤ ਗਤਿ ਪਾਈਐ.” (ਸ: ਮ: ੯) ੬ ਵਿਸੁਮ. ਇਸਥਿਤਿ.
ਟਿਕਾਉ. “ਬੁਝਿ ਭਿਰਤ ਤੇਲਕ ਕੇ ਕਪਿ ਜਿਉ ਗਤਿ ਬਿਨੁ ਰੋਨਿ
ਕਿਹਦੀਹੈ.” (ਕੁਜ ਕਬੀਰ) ੭ ਸੁੱਧੀ. ਪਵਿਤ੍ਰਤਾ. “ਮੁਟਿਆ
ਜੀਵਦਿਆ ਗਤਿ ਹੋਵੈ ਜਾ ਸਿਰਿ ਪਾਈਐ ਪਾਈ.” (ਮ: ੧ ਵਾਰ
ਮਾਭ) “ਅੰਤਰ ਕੀ ਗਤਿ ਤਾਹੀ ਜੀਉ.” (ਸੋਰ ਮ: ੧)
੮ ਹਾਲਤ. ਦਸਾ. “ਅੰਤਰ ਕੀ ਗਤਿ ਕੁਮਹੀ ਜਾਨੀ.” (ਸੋਰ ਮ:
੫) “ਰੇ ਮਨ! ਕਉਨ ਗਤਿ ਹੋਇਹੈ ਤੇਰੀ?” (ਜੈਸਾ ਮ: ੯)
੯ ਵਿਧਿ. ਤਰੀਕਾ. ਢੰਗ. ਜੁਗਤਿ. “ਰਾਮਭਜਨ ਕੀ ਗਤਿ ਨਹਿ
ਜਾਨੀ.” (ਸੋਰ ਮ: ੯) ੧੦ ਸਿਤਾਰ ਦੀ ਸਰਰਮ ਦਾ ਜੋਤ ਅਤੇ
ਮੁੰਦੰਗ ਦਾ ਬੋਲ. ਦੇਖੋ ਜਤਿ ੩। ੧੧ ਦਸਲ. ਪੁਰੇਸ਼। ੧੨ ਨੀਲਾ.
ਖੋਲ. “ਹਰਿ ਕੀ ਗਤਿ ਨਹਿ ਕੋਊ ਜਾਨੈ.” (ਬਿਹਾ ਮ: ੯) ੧੩

‘ਕਰ (ਲੁੱਛ) ਜਾਨ ਜੋ ਪੇਟ ਭਰਦਾ ਹੈ, ਰਾਕੀ.

ਨਤੀਜਾ. ਫਲ। ੧੪ ਵਿ—ਗਤ. ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ. “ਅੰਤਰਗਤਿ
ਤੀਰਥ ਮਲਿ ਨਉ.” (ਜਪੁ) ਅੰਤਰਗਤ ਤੀਰਥ (ਆਤਮਤੀਰਥ)
ਵਿੱਚ ਮਲਕੇ (ਮਿਲ ਉਤਾਰਕੇ) ਨਾਉ. ਭਾਵ—ਬਾਹਰਲੇ ਤੀਰਥਾਂ ਤੋਂ
ਗਤਿ ਨਹੀਂ.

ਗਤਿ ਅਪਕਤਿ } ਸੰਗਤਾ—ਉੱਤਮ ਅਤੇ ਮੰਦ ਗਤਿ. ਉੱਪਰ
ਗਤਿ ਅਵਕਤਿ } ਅਤੇ ਹੇਠ ਜਾਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਉਚਨੀਚ ਗਤਿ.
ਗਤਿ ਅਵਿਕਤਿ } ਚੜ੍ਹਾਉ ਉਤਾਰਾਉ. “ਤਿਨ ਕੀ ਗਤਿ
ਅਵਕਤਿ ਤੂੰਹੋ ਜਾਣਹਿ.” (ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ੩) “ਗਤਿ ਅਵਕਤਿ
ਕੀ ਜਾਰ ਨ ਜਾਣੈ.” (ਮਾਰੂ ਸੈਲਹੇ ਮ: ੧)

ਗਤਿਕੈ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਪ੍ਰਾਪੁ ਕਰਕੇ. ਹਾਸਿਲ ਕਰਕੇ.

ਗਤਿਚਿਤ੍ਰ. ਦੇਖੋ, ਚਿਤ੍ਰ ਦਾ ਅੰਗ (ਸ)

ਗਤਿਪਤਿ. ਸੰਗਤਾ—ਮੋਕ (ਮੁਕਤਿ) ਦਾ ਸੁਆਮੀ, ਕਰਤਾਰ।
੨ ਮੁਕਤਿ ਅਤੇ ਪ੍ਰਤਿਸ਼੍ਠਾ। ੩ ਭਾਵ—ਮੋਖ ਅਤੇ ਭੋਗ.

ਗਤਿਬਿਵਾਨ. ਦੇਖੋ, ਬਿਵਾਨਗਤਿ.

ਗਤਿਮਿਤਿ. ਸੰਗਤਾ—ਗਤਾਨ ਦੀ ਅਵਧਿ. ਆਤਮਵਿਦਯਾ ਦੀ
ਹੋਂਦ। ੨ ਗਤਾਨ ਅਤੇ ਮਰਯਾਦਾ. “ਗਤਿਮਿਤਿ ਸਭਦੇ ਪਾਏ.” (ਮ:
੩ ਵਾਰ ਬਿਹਾ) ੩ ਨੀਲਾ ਦਾ ਅੰਤ. “ਕੁਮਹੀ ਗਤਿ ਮਿਤਿ ਕੁਮਹੀ
ਜਾਨੀ.” (ਸੁਖਮਨੀ)

ਗਤਿ ਮੁਕਤਿ. ਸੰਗਤਾ—ਮੁਕਤਿ ਪਾਉਣ ਦੀ ਰੀਤਿ. “ਗਤਿ
ਮੁਕਤਿ ਘਰੇ ਮਹਿ ਪਾਇ.” (ਸੁ ਮ: ੩) ੨ ਮੁਕਤਿ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ.
“ਗਤਿ ਮੁਕਤਿ ਕਦੇ ਨ ਹੋਵਈ.” (ਮਲਾ ਮ: ੩)

ਗਤਿਵਿਦਯਾ. ਚਲ (ਰਫਤਾਰ) ਜਾਣਨ ਦਾ ਇਲਮ. ਇਸ ਵਿਦਯਾ
ਤੋਂ ਰੋਸ਼ਨੀ, ਆਵਾਜ਼, ਪੇਂਟ ਦੀ ਲਹਿਰ, ਸਮੁੰਦਰ ਦੇ ਤਰੰਗ, ਦਿਲ
ਦੀ ਹਲਕਤ, ਪੈਦਲ ਰਸਾਲੇ ਆਦਿਕ ਭੋਜਾਂ ਦੀ ਰਫਤਾਰ ਆਦਿ
ਅਨੇਕ ਲਾਭਦਾਇਕ ਗੱਲਾਂ ਜਾਣੀਦੀਆਂ ਹਨ. ਗਤਿਵਿਦਯਾ ਦਾ
ਗਤਾਤਾ ਕੀ ਸੰਸਾਰ ਵਿੱਚ ਸੁਖ ਨਾਲ ਜੀਵਨ ਬਿਤਾ ਸਕਦਾ ਹੈ.
ਗਤੀ. ਦੇਖੋ, ਗਤਿ ੯. “ਲਾਲਨ ਰਾਇਆ ਕਵਨੁ ਗਤੀ ਕੀ?”
(ਸੁਹੀ ਮ: ੫) ਕਿਸ ਰੀਤਿ (ਢੰਗ) ਰਾਇਆ?

ਗਤੁ. ਨਸ਼. ਦੇਖੋ, ਗਤ ੩. “ਅਪਿਓ ਪੀਓ ਗਤੁ ਬੀਓ ਭਰਮਾ.”
(ਸੋਰ ਮ: ੫) “ਜਹ ਹਰਿ ਸਿਮਰਨੁ ਭਇਆ ਤਹ ਉਪਾਧਿ ਗਤੁ
ਕੀਨੀ.” (ਧਨਾ ਮ: ੪) ੨ ਸੰ. ਗਾਰੁ—ਗਾਤੁ. ਸੰਗਤਾ—ਮਾਰਗ.
ਰਸਤਾ. ਰਾਹ. “ਜਰਾ ਮਰਣ ਗਤੁ ਕਰਥ ਨਿਵਾਰੈ.” (ਗਉ ਅ: ਮ:
੧)

ਗਤੋ. ਚਲੇ ਗਏ. “ਮੁਖ ਰਾਖ ਗਤੇ, ਨ ਪਿਥੈ ਦੁਖ ਦੀਨਾ.” (ਨਾਪੁ)
੨ ਬੀਤੇ. ਕੁਜਰੇ.

ਗੱਤਲਾ. ਸੰਗਤਾ—ਮਾਸ ਦਾ ਟੁਕੜਾ. ਭੋਟੀ. “ਸਰੋਣ ਮਾਸ ਗੱਤਲੇ.”
(ਪੰਪੁ) ੨ ਟੁਕ. ਖੰਡ.

ਗੱਤਾ. ਸੰਗਤਾ—ਲੱਕੜੀ ਅਥਵਾ ਕਾਗਜ਼ ਦਾ ਤਖਤਾ, ਜੋ ਪੇਥੀ ਦੀ
ਚਪੜਾ ਵਾਸਤੇ ਲਗਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ.

ਗਬ. ਦੇਖੋ, ਗਬੁ.

ਗਬਦੀ. ਗਤ ਰਏ. ਨਾਸ ਹੋਏ. "ਸਭ ਕਿਲਵਿਖ ਪਾਪ ਗਬਦੀ." (ਕਲਿ ਮ: ੪)

ਗਬੁ } ਪ੍ਰਾ. ਗਥ. ਸੰਗਤਾ—ਪੁੰਜੀ. ਮੁਲਧਨ. "ਬਿਨ ਨਾਵੈ ਗਬੁ
ਗੱਬ } ਗਇਆ ਗਵਾਏ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੧) ੨ ਸਮੁਦਾਯ.
ਗਬੇਹ। ੩ ਗਾਥਾ. ਕਥਾ.

ਗਦ. ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਵਿਸ. ਬਹਿਰਾ ੨ ਰੋਗ. ਗੀਮਾਰੀ. "ਵਿਪੁ
ਜਾਤਿਮਦ ਵਿਦਗਮਦ ਹੈ। ਯਾਤੇ ਅੰਧ ਅਧਿਕ ਦੂ ਗਦ ਹੈ." (ਗੁਪਤੁ) ੩ ਕ੍ਰਿਸਨ ਜੀ ਦਾ ਫੋਟਾ ਭਾਈ। ੪ ਗਬਨ. ਗਹਿਣਾ।
੫ ਵਾਯੁਪੁਰਾਣ ਅਨੁਸਾਰ ਇੱਕ ਅਸੁਰ. ਦੇਖੋ, ਗਦਾਧਰ। ੬ ਦੇਖੋ,
ਗੱਦ.

ਗਦਹਾ. ਸੰਗਤਾ—ਗਧਾ. ਗਰਦਭ. "ਪਹਿਰਿ ਚੇਲਨਾ ਗਦਹਾ ਨਾਵੈ." (ਆਜਾ ਕਬੀਰ) ਦੇਖੋ, ਭੀਲੁ। ੨ ਸੰ. ਵੈਦ, ਜੋ ਗਦ (ਰੋਗ) ਨਾਸ
ਕਰਦਾ ਹੈ. "ਯਾ ਗਦ ਕੇ ਗਦਹਾ ਕਾ ਕਰਿਐ?" (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧੭੨)
"ਅਤਿ ਹਾਸੀ ਗਦਹਾ ਕੈ ਭਈ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੬੮) ਵੈਦ ਨੂੰ ਬਹੁਤ
ਮਖੋਲ ਹੋਇਆ.

ਗਦਹੀ. ਸੰਗਤਾ—ਗਰਦਭੀ. ਗਬੀ "ਗਦਹੀ ਹੁਇਕੈ ਅਉਰੈ." (ਸ. ਕਬੀਰ)

ਗਦਹੁ. ਸੰਗਤਾ—ਗਧਾ. ਗਰਦਭ। ੨ ਗਧੇ ਨੂੰ. "ਗਦਹੁ ਚੰਦਨਿ
ਖਉਲੀਐ ਭੀ ਸਾਹੁ ਸਿਉ ਪਾਵੁ." (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਸੁਹੀ)

ਗਦਗਦ. ਸੰ. ਗਦਗਧ. ਸੰਗਤਾ—ਅਜਿਹੀ ਗਦ (ਆਵਾਜ਼), ਜੋ
ਸਾਥ ਨਾ ਸਮਝੀ ਜਾਵੇ. ਬੋਕ ਜਾਂ ਖੁਸ਼ੀ ਨਾਲ ਕੁਝ ਹੋਏ ਕੰਠ ਵਿੱਚੋਂ
ਨਿਕਲੀ ਧੁਨਿ. "ਗਦਗਦ ਭਾਨੀ ਭਈ ਮਹਾਨੀ." (ਸਲੋਹ)

ਗਦਰ. ਅ. ਗਦਰ. ਸੰਗਤਾ—ਬੇਵਫਾਈ। ੨ ਹਿਲਚਲ।
੩ ਉਪਦ੍ਰਵ। ੪ ਵਿਦ੍ਰੋਹ. ਭਗਵਤ। ੫ ਦੇਖੋ, ਚੌਦਹ ਦਾ ਗਦਰ.

ਗਦਰੀ. ਵਿ—ਗਦਰ (ਬਗਾਵਤ) ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਅਧਪੱਕਾ.
ਦੇਖੋ, ਗੱਦਰ. "ਕਾਹੀ ਗਦਰੀ ਪਾਕ ਖਰੀ ਹੈ." (ਗੁਪਤੁ)

ਗਦਾ. ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਮੁਦਗਰ (ਮੁਗਦਰ). ਮੁਸਲ. ਦੇਖੋ, ਗਦਾਧਰ.
"ਗਰੀਬੀ ਗਦਾ ਹਮਾਰੀ." (ਸੋਰ ਮ: ੫) ਦੇਖੋ, ਬਸਤੁ। ੨ ਭਾ. ੧
ਭਵੀਰ. ਮੰਗਤਾ.

ਗਦਾਈ. ਭਾ. ਸੰਗਤਾ—ਮੰਗਤਾਪਨ. ਭਿਖਾ ਮੰਗਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ.

ਗਦਾਸੁਰ. ਗਦ ਨਾਮਕ ਅਸੁਰ. ਦੇਖੋ, ਗਦਾਧਰ.

ਗਦਾਹਵ. ਗਦਾ—ਆਹਵ. ਗਦਾਯੁੱਧ. ਗਦਾ ਨਾਲ ਆਹਵ (ਲੜਾਈ)
ਕਰਨੀ. "ਜੈਸੇ ਗਦਾਹਵ ਕੀ ਵਿਧਿ ਹੈ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਗਦਾਧਾ. ਅਨੁ. ਰਾਰੀ ਚੀਜ਼ ਦੇ ਭਿੱਕਣ ਜਾਂ ਪੁਰਾਣ ਤੋਂ ਹੋਯਾ ਸ਼ਬਦ.

ਗਦਾਧਰ. ਸੰਗਤਾ—ਗਦਾ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ ਵਿਸ਼ਨੁ, ਜਿਸ ਦੀ ਕੋਮੇਲੀ
ਗਦਾ ਪੁਸ਼ਿੱਧ ਹੈ. ਵਾਯੁਪੁਰਾਣ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਹੇਤਿਰਕ
ਨਾਮਕ ਪੁਰਾਪੀ ਰਾਜਾ ਬ੍ਰਹਮਾ ਤੋਂ ਵਰ ਲੈ ਕੇ ਤ੍ਰਿਲੋਕ ਵਿੱਚ ਅਜਿਤ
ਹੋ ਗਿਆ, ਉਸ ਦੇ ਦੁਖਾਏ ਦੇਵਤੇ ਵਿਸ਼ਨੁ ਪਾਸ ਗਏ. ਵਿਸ਼ਨੁ ਨੇ
ਆਖਿਆ ਕਿ ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਮੈਨੂੰ ਕੋਈ ਕਰਤਾ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਲਿਆਓ ਦੇਓ, ਤਾਂ
ਮੈਂ ਹੇਤਿਰਕ ਨੂੰ ਮਾਰ ਸਕਾਂਗਾ, ਇਸ ਪੁਰ ਦੇਵਤਿਆਂ ਨੇ 'ਗਦਾਸੁਰ'

ਦੀ ਵਜ੍ਹਾ ਜੇਹੀ ਹੱਤੀਆਂ ਦਾ ਮੁਸਲ ਤਿਆਰ ਕਰਕੇ ਵਿਸ਼ਨੁ ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ,
ਜਿਸ ਨਾਲ ਹੇਤਿਰਕ ਮਾਰਿਆ, ਅਤੇ ਇਸ ਗਦਾ (ਸ਼ਸਤ੍ਰ) ਦੇ ਧਾਰਣ
ਕਰਕੇ ਵਿਸ਼ਨੁ ਦਾ ਨਾਉਂ 'ਗਦਾਧਰ' ਹੋਇਆ.

ਗਦਾਯੁੱਧ. ਦੇਖੋ, ਗਦਾਹਵ.

ਗਦਿਤ. ਵਿ—ਕਹਿਆ ਹੋਇਆ. ਕਥਿਤ। ੨ ਸੰਗਤਾ—ਕਬਨ.
ਭਿਆਨ.

ਗਈ. ਵਿ—ਗਦਾਵਾਲਾ. ਜਿਸ ਪਾਸ ਗਦਾ ਹੈ। ੨ ਗਦ (ਰੋਗ)
ਵਾਲਾ. ਰੋਗੀ। ੩ ਸੰਗਤਾ—ਪਵਨ ਦੇਵਤਾ, ਜੋ ਰੱਬ ਗਦਾ ਰਖਦਾ ਹੈ.
(ਸਨਾਮ) ੪ ਭੀਮਸੈਨ। ੫ ਦੁਰਯੋਧਨ. (ਸਨਾਮ) ੬ ਵਿਸ਼ਨੁ।
੭ ਹਨੁਮਾਨ। ੮ ਦੇਖੋ, ਗੱਦੀ.

ਗਦੂਦ. ਅ. ਗਦੂਦ. ਸੰਗਤਾ—ਬਹੁਵਚਨ (ਗੁੱਦਹ) ਦਾ. ਕਿਲਟੀਆਂ.
ਭੇਤੇ. "ਮਲੋਰਿਯਨ ਮੇ ਕੈ ਬਡੈ ਗਦੂਦ." (ਪ੍ਰਾਪੰਪੁ) ਭਾਵ—ਦਿਲ
ਵਿੱਚ ਚੋਰ.

ਗਦੇਲਾ. ਸੰਗਤਾ—ਗੁਈ ਆਦਿਕ ਨਾਲ ਭਰਿਆ ਹੋਇਆ ਮੋਟਾ
ਬਸਤੁ, ਜੋ ਹੇਠ ਵਿਛਾਈਦਾ ਹੈ. ਗੱਦਾ.

ਗੱਦ. ਅਨੁ. ਗਦਾਧਾ. ਕਿਸੇ ਭਾਰੀ ਚੀਜ਼ ਦੇ ਭਿੱਕਣ ਤੋਂ ਹੋਇਆ
ਸ਼ਬਦ। ੨ ਗਾਵ ਦੀ ਹੱਦ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. ਠੰਡਾ ਤੇਥਾ. ਸੀਮਾਚਿੰਨ੍ਹ.
"ਸੈਨਪਤੀ ਦੇਹਨ ਮੇ ਲਕਯੈ ਗੁਰੂ ਕੈ ਗੱਦ." (ਗੁਪਤੁ) ੩ ਗਦਾ.
ਮੁਸਲ. "ਸੁਣੇ ਗੱਦ ਸੰਦੈ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ) ਗਦਾ ਸ਼ਬਦ ਸੁਣੇ। ੪ ਦੇਖੋ,
ਗਦਰ.

ਗੱਦਰ. ਵਿ—ਅਧਪੱਕਾ.

ਗੱਦਾ. ਦੇਖੋ, ਗਦੇਲਾ.

ਗੱਦੀ. ਸੰਗਤਾ—ਛੋਟਾ ਗਦੇਲਾ। ੨ ਰਾਜਾ ਦਾ ਸਿੰਘਾਸਨ। ੩ ਮਹੰਤ
ਦਾ ਆਸਨ। ੪ ਪਹਾਡੀ ਫਿਲਾਫੇ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਦ੍ਰਿਸ਼ ਜਾਤਿ ਹੈ ਜੋ, ਜਨੇ
ਧ੍ਰਿ—ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਰੱਖਦੀ ਹੈ. ਗੁਰੁਪੁਤਾਪਸੁਰਜ ਵਿੱਚ ਇਸ ਜਾਤਿ ਦਾ
ਨਾਉਂ "ਗਧੀਆ" ਲਿਖਿਆ ਹੈ। ੫ ਇੱਕ ਨੀਚ ਜਾਤਿ, ਜੋ ਰੋਡ ਕਯੋ
ਆਦਿਕ ਰਖਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਮਾਨਾਵਦੇਸ਼ ਹੈ.

ਗੱਦੀਆਲ. ਜਿਲਾ ਹੁਲਿਆਰਪੁਰ, ਥਾਣਾ ਨੂਰਪੁਰ ਦਾ ਇੱਕ ਪਿੰਡ,
ਜੋ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਕਤੁਲੰਕਰ ਤੋਂ ੧੪ ਮੀਲ ਪੂਰਬ ਹੈ. ਖੇਤਾ ਕਲਮੇਟ
ਨੂੰ ਛੱਡੇ ਕਰਕੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਇਸ ਥਾਂ ਰੁਝ
ਕਾਲ ਕਹਿਰੇ ਹਨ. ਪਿੰਡ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਪੱਛਮ ਵੱਲ ਮੰਜੀ ਸਾਹਿਬ
ਹੈ.

ਗੱਦੀਨਬੀਨ. ਵਿ—ਗੱਦੀ ਚੁੰਘਰ ਬੈਠਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਤਾ—
ਰਜਾ। ੩ ਕਿਸੇ ਧਰਮ ਅਸਥਾਨ ਦਾ ਮਹੰਤ.

ਗੱਦੋ. ਸੰਗਤਾ—ਗਧਾ. ਖੇਤਾ. ਗਰਦਭ.

ਗਦਰ. ਵਿ—ਕਬਨ ਯੋਗਰ. ਕਹਿਣ ਲਾਇਕ। ੨ ਸੰਗਤਾ—ਵਾਰਤਿਕ
ਕਾਵਰ. ਨਸਰ.

ਗਧਾ. ਸੰਗਤਾ—ਗਦਰ. ਖੇਤਾ। ੨ ਗਾਵ—ਵਿਦਰਾ ਚੁੰਘੀਹੀਨ.
ਮੁਰਖ.

ਗਬੀ ਚੁੰਘਟੀ. ਖਾ. ਕ੍ਰਿ—ਚੁੰਘਾ ਪੀਣਾ. ਨਤੀ ਜਾਂ ਨਲੀ ਨਾਲ

ਤਮਾਸ਼ੁ ਦਾ ਧੁਆਂ ਖਿੱਚਣਾ।

ਭਨ. ਦੇਖੋ, ਭਣ। ੨ ਭਣਨਾ. ਭਿਣਤੀ. ਸੁਮਾਰ. "ਏ ਅਵ ਭਨ ਕਰ ਜਾਈ?" (ਗਉ ਕਬੀਰ) ੩ ਦੇਖੋ, ਭੰਨ.

ਭਨਕ. ਦੇਖੋ, ਭਣਕ। ੨ ਦੇਖੋ, ਗਣਿਕਾ ਅਤੇ ਭਨਕਾ. "ਪਤਿ ਸੁਆ ਭਨਕ ਉਧਾਰੇ." (ਨਟ ਅ: ਮ: ੪)

ਭਨਕਾ. ਸੰ. ਗਣਿਕਾ. ਸੰਗਤਾ—ਵੇਸ਼ਤਾ. ਕੰਚਨੀ. Whore. ਦੇਖੋ, ਗਣਿਕਾ.

ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿੱਚ ਦੋ ਗਣਿਕਾ ਦਾ ਪ੍ਰਸੰਗ ਆਉਂਦਾ ਹੈ. ਇੱਕ ਪਿੰਗਲਾ, ਜੋ ਰਾਜਾ ਜਨਕ ਦੀ ਪੁਰੀ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦੀ ਸੀ. ਇੱਕ ਰਾਤ ਇਸ ਨੂੰ ਕੋਈ ਬਾਮੀ ਪੁਰਖ ਨਾ ਮਿਲਿਆ. ਅੱਧੀ ਰਾਤ ਵੀਤਣ ਪੁਰ ਮਨ ਨੂੰ ਪਛਤਾਵਾ ਹੋਇਆ ਅਤੇ ਮਿਆਲ ਉਪਜਿਆ ਕਿ ਜੇ ਇਤਨਾ ਧਰਮ ਅਤੇ ਪਿਆਰ ਕਰਤਾਰ ਵੱਲ ਜੋਤਦੀ, ਤਦ ਕੇਹਾ ਉੱਤਮ ਫਲ ਹੁੰਦਾ. ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਸਭ ਕੁਕਰਮ ਛੱਡਕੇ ਕਰਤਾਰ ਪਰਾਇਣ ਹੋਈ ਅਤੇ ਪਵਿਤ੍ਰ ਜੀਵਨ ਬਿਤਾਇਆ. ਇਸੇ ਗਣਿਕਾ ਨੂੰ ਦੌਰਾਨੇਧ ਸੀ ਨੇ ਕੁਰੂ ਕਲਪਿਆ ਸੀ. "ਅਜਮਰੁ ਪਿੰਗਲਾ ਲੁਭਤੁ ਕੁੰਦਰੁ ਭਣੇ ਹਰਿ ਕੈ ਪਾਸਿ." (ਕੇਦਾਰਵਿਦਾਸ)

ਦੂਜੀ ਗਣਿਕਾ ਉਹ ਸੀ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਸਾਧੂ ਨੇ ਤੋੜਾ ਦੇ ਕੇ ਹਰਿਨਾਮ ਸਿਖਾਉਣ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਉਹ ਨਾਮਅਭਿਆਸ ਵਿੱਚ ਲੱਗਕੇ ਪਵਿਤ੍ਰਾਤਮਾ ਹੋ ਗਈ. "ਗਣਿਕਾ ਉਧਰੀ ਹਰਿ ਕਹੈ ਤੋਤ." (ਬਸੰ ਮ: ਮ: ੫) "ਜਿਹ ਸਿਮਰਤ ਭਨਕਾ ਸੀ ਉਧਰੀ." (ਸੋਰ ਮ: ੯) ਦੇਖੋ ਗਣਿਕਾ.

ਭਨਕਾਪ੍ਰਸੰਗੀ. ਵੇਸ਼ਤਾਗਾਮੀ. ਚੰਡੀ ਬਾਝ. ਗਣਿਕਾ ਭੋਗਣ ਵਾਲਾ. Whoremonger.

ਨਾਮ ਕੇ ਨ ਲੇਖ ਰਹੈ ਅਰ ਮੇ ਕਲੇਸ਼ ਰਹੈ
ਭਲ ਕੇ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਰਹੈ ਮੁੜ ਮਤਿਭੰਗੀ ਕੇ,
ਕੁਲ ਕੇ ਨ ਮੋਹ ਰਹੈ ਵਾਮ ਮੇ ਵਿਛੋਹ ਰਹੈ
ਪਾਸ ਕੀ ਟੋਹ ਰਹੈ ਯਾ ਰਸ ਉਮੇਗੀ ਕੇ,
ਸਾਥ ਸੇ ਨ ਮੇਲ ਰਹੈ ਝੂਠ ਸੇ ਝਮੇਲ ਰਹੈ
ਹਾਰ ਨ ਹਮੇਲ ਰਹੈ ਉੱਪਤਅਨੰਗੀ ਕੇ,
ਸਾਜੀ ਨਿਤ ਸੇਜ ਰਹੈ ਧਨ ਕਾ ਨ ਹੋਜ ਰਹੈ
ਰਨ ਕਾ ਨ ਤੋਜ ਰਹੈ ਭਨਕਾ ਪ੍ਰਸੰਗੀ ਕੇ.

ਭਨਕਾਵਾਤਾ. ਗਣਿਕਾ (ਵੇਸ਼ਤਾ) ਦਾ ਹਾਰਾ. ਕੰਚਨੀਆਂ ਦਾ ਅੰਡਾ. ਖਕਲਾ. "ਭਨਕਾਵਾਤੇ ਜਾਇ ਖਲੋਤਾ." (ਭਾਗੁ)

ਭਨਣ } ਦੇਖੋ, ਗਣਨ ਅਤੇ ਗਣਨਾ. "ਭਨਣ ਨ ਜਾਈ, ਕੀਮ ਨ
ਭਨਣੁ } ਪਾਇ." (ਰਾਮ ਮ: ੫) "ਤੇ ਦੁਖੀਆ ਮਹਿ ਭਨਣੇ." (ਸੋਰ ਮ: ੫)

ਭਨਮਿਨ. ਦੇਖੋ, ਗਣਿਮਿਨਿ.

ਭਨਲਾ. ਦੇਖੋ, ਭੰਨਲਾ.

ਭਨਿ. ਭਿਣਕੇ. ਭਣਨਾ ਕਰਕੇ. ਦੇਖੋ, ਗਣਿਮਿਨਿ.

ਭਨਿਕਾ. ਦੇਖੋ, ਗਣਿਕਾ ਅਤੇ ਭਨਕਾ. "ਭਾਰੀਲੇ ਭਨਿਕਾ ਬਿਨ

ਕੂਪ ਕੁਬਿਜਾ." (ਭਉ ਨਾਮਦੇਵ)

ਭਨਿ ਮਿਨਿ. ਭਿ. ਵਿ—ਭਿਣ ਮਿਣਕੇ. ਪੂਰੀ ਜਾਂਚ ਅਤੇ ਧਰਮ ਕਰਕੇ. "ਭਨਿ ਮਿਨਿ ਦੇਖਹੁ ਮਨੈ ਮਾਹਿ ਸਰਪਥ ਚਲਨੋ ਲੋਗ." (ਬਾਵਨ)

ਭਨੀ. ਭਣਨਾ ਕਰਾਂ. ਭਿਣਾਂ. ਮੈਂ ਭਿਣਾਂ. "ਤਬ ਬੰਧ ਮੁਕਤਿ ਕਹੁ ਕਿਸ ਕਉ ਭਨੀ?" (ਸੁਖਮਨੀ) "ਵਿਚਿ ਵਰਦੈ ਨਾਨਕ ਆਪਿ, ਕੂਠ ਕਹੁ ਕਿਆ ਭਨੀ?" (ਤਿਲੰ ਮ: ੪) ੨ ਅ ਯੁ ਭਨੀ. ਧਨਵਾਨ. ਧਨੀ. "ਉਹਾ ਭਨੀ ਭਸਹਿ ਮਾਮੂਰ" (ਭਉ ਰਵਿਦਾਸ) "ਜਿਨਿ ਤੂ ਪਿਆਇਆ ਸੇ ਭਨੀ." (ਬਸੰ ਮ: ੫) ੩ ਭੁਰਨ ਵਿੱਚ ਲਿਖੇ ਹੋਏ ਖੁਦਾ ਦੇ ੯੯ ਅਬਕਾ ੧੦੦ ਗੁਣਵਾਚਕ ਨਾਮ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਨਾਮ. "ਕਰੀਮ ਰਹੀਮ ਅਲਾਹ ਤੂੰ ਭਨੀ." (ਤਿਲੰ ਨਾਮਦੇਵ)

ਭਨੀਆ. ਭਿਣੀ ਭਣੀ ਹਾਂ. ਸੁਮਾਰ ਵਿੱਚ ਆਈ ਹਾਂ. "ਨਾਮਿ ਜਿਸੈ ਕੇ ਉਜਲੀ ਤਿਸੁ ਦਾਸੀ ਭਨੀਆ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) ੨ ਗਿਣਨ

ਭਨੀ ਮਾਂ. ۞ ਮਾਈਵਾਤੇ ਦਾ ਵਸਨੀਕ ਪਠਾਣ, ਜੋ ਨਬੀ ਮਾਂ ਦਾ ਵਡਾ ਭਾਈ ਸੀ. ਇਹ ਦੋਵੇਂ ਭਾਈ ਦਲਮੇਸ਼ ਪਾਸ ਕੁਝ ਕਾਲ ਨੌਕਰ ਰਹੇ ਸਨ. ਜਦ ਚਮਕੌਰ ਤੋਂ ਚਲਕੇ ਕਲਕੀਧਰ ਮਾਈਵਾਤੇ ਆਏ, ਤਦ ਦੋਹ ਪ੍ਰੇਮਭਾਵ ਨਾਲ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿੱਚ ਹਾਜ਼ਿਰ ਹੋਏ ਅਤੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦਾ ਪਲੀਖ ਉਠਕੇ ਹੋਰਰ ਪਿੰਡ ਤੀਕ ਸਾਥ ਰਹੇ. ਜਗਦਗੁਰੂ ਨੇ ਇਸ ਥਾਂ ਤੋਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵਿਦਾ ਕਰਨ ਵੇਲੇ, ਹੁਕਮਨਾਮਾ ਭਜਿਆ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਭਨੀਆਂ ਅਤੇ ਨਬੀ ਮਾਂ ਸਾਨੂੰ ਪੁੱਤ੍ਰਾਂ ਤੋਂ ਵਧਕੇ ਪਿਆਰੇ ਹਨ.

ਮਿੱਖਰਿਆਸਤਾਂ ਤੋਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਔਲਾਦ ਨੂੰ ਸਾਲਾਨਾ ਬੰਧਨ ਮਿਲਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਗੁਰਸਿੱਖ ਭੀ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਨਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ. ਭਨੀਮ. ਅ ۞ ਸੰਗਤਾ—ਲੁਟੇਰਾ. ਭਾਗੁ। ੨ ਵੈਰੀ. ਦੁਸ਼ਮਣ. ਭਨੀਮਤ. ਅ ۞ ਸੰਗਤਾ—ਲੁਟ ਦਾ ਮਾਲ. ਬਿਨਾ ਮਿਹਨਤ ਮਿਲਿਆ ਹੋਇਆ ਧਨ.

ਭਨੀਮੁਲ ਸਿਕਸਤੈ. (ਜਾਪੁ) ਭਨੀਮਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਿਕਨਿੰਦਹ (ਰੋੜਨ ਵਾਲਾ) ਹੈ. ਵੈਰੀਆਂ ਨੂੰ ਭੰਨਣ ਵਾਲਾ ਹੈ.

ਭਨੀਮੁਲ ਮਿਰਾਜ ਹੈ. (ਜਾਪੁ) ਭਨੀਮਾਂ ਤੋਂ ਮਿਰਾਜ (ਮੁਆਮਲਾ) ਨੈਣ ਵਾਲਾ ਹੈ. ਭਾਵ—ਆਪਣੇ ਅਧੀਨ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ.

ਭਨੀਮੁਲਗੁਦਾਬ. ۞ ۞ ਵਿ—ਵੈਰੀਆਂ ਨੂੰ ਪਘਾਰਨ (ਗਾਲਨ) ਵਾਲਾ.

ਭਨੀਵ. ਵਿ—ਭਣਨੀਯ. ਭਣਕ. ਸੁਮਾਰ ਦੇ ਲਾਟਿਕ. "ਸਦੀਵ ਭਨੀਵ ਸੁਚਾਵਨੇ." (ਬਾਵਨ) ੨ ਧਨੀ. ਦੌਲਤਮੰਦ. ਦੇਖੋ, ਭਨੀ ੨। ੩ ਦੇਖੋ, ਭਨੀਮਤ. "ਭਨੀਵ ਤੇਰੀ ਸਿਫਤਿ, ਸਚੇ ਪਾਤਸਾਹ!" (ਭੈਰ ਮ: ੫)

ਭਨੇਸ. ਦੇਖੋ, ਭਣੇਸ.

ਭਨੇਸਹਿ. ਭਣੇਸ (ਭਜਾਨਨ ਦੇਵਤਾ) ਨੂੰ. "ਮੈ ਨ ਭਨੇਸਹਿ

ਪ੍ਰਿਥਮ ਮਨਾਉ।" (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਗਨਤ੍ਰ. ਸੰ. ਸਾਧ. ਵਿ—ਗਿਣਨ ਯੋਗਤ. ਗਿਣਤੀ ਦੇ ਨਾਇਕ.
ਗਪ. ਦੇਖੋ, ਗੱਪ.

ਗਪਕਣਾ } ਫਿ—ਨਿਗਲਨਾ। ੨ ਚੱਟਮ ਕਰਨਾ.
ਗਪਕਣਾ }

ਗਪਿਯਾ } ਗੱਪੀ. ਗੱਪੇਤ੍ਰ। ੨ ਗਲਤੀ. ਕਥੱਕਤ. "ਗੱਪੇ ਕਹਿਤ
ਗਪਿਆ } ਗਪਿਯਾਹਿ ਨਿਹਾਰਕੇ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੩੮)

ਗਪੇਤ੍ਰ. ਤੂਠਾ ਵਾਕ. ਅਸਤਤ ਕਲਪਨਾ.

ਗਪੇਤ੍ਰ. ਵਿ—ਗੱਪੀ. ਬਥੱਕਤ। ੨ ਤੂਠਾ. ਅਸਤਤਵਾਦੀ.

ਗੱਪ. ਸੰਗਤਾ—ਪ੍ਰਾ. ਗਲਪ. ਮਿਥਤਾ ਪ੍ਰਵਾਦ. ਤੂਠੀ ਗੱਲ. ਅਸਤਤ
ਕਲਪਨਾ। ੨ ਗਾ / ਗਤ. ਗੱਲ। ੩ ਸੋਖੀ ਮਾਰਨੀ.

ਗਭ. ਅ. ੨. ਗਭ. ਵਿ—ਸੰਘਣਾ ਗਾਢਾ. ਅਭਿਰਲ. ਅਸਲ ਵਿੱਚ
ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਦੇ ਭਹਿ ਕਰਕੇ ਸੀਤਾ ਵਸਤੂ।

੨ Viscount Hough Gough. ਇਹ ਸਾਧਨ ਗਭ ਦਾ
ਪੁਤ੍ਰ ਸਨ ੧੭੭੮ ਵਿੱਚ ਆਇਰਲੈਂਡ ਵਿੱਚ ਜੰਮਿਆ. ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਫੌਜ
ਵਿੱਚ ਸਨ ੧੭੮੪ ਵਿੱਚ ਭਾਰਤੀ ਹੋਇਆ ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਨਿਅਕਤ
ਨਾਲ ਤਰੱਕੀ ਪਾਈ. ਸਨ ੧੮੪੩ ਵਿੱਚ ਹਿੰਦ ਦੀ ਫੌਜ ਦਾ
ਸਿਪਹਸਾਲਾਰ (ਕਮਾਂਡਿੰਗਿੰਗ) ਬਣਿਆ. ਸਨ ੧੮੪੫—੪੬ ਈਆਂ
ਸਿੱਖਾਂ ਦੀਆਂ ਮਸ਼ਹੂਰ ਲੜਾਈਆਂ ਵਿੱਚ ਮੁਦਰੀ, ਫਿਰੋਜ਼ਸ਼ਹਰ ਅਤੇ
ਸਥਾਨਾਂ ਦੇ ਮਕਾਮ ਇਸ ਨੂੰ ਵਡੀ ਚੀਰਤਾ ਵਿਖਾਣ ਦਾ ਮੌਕਾ
ਮਿਲਿਆ. ਸਨ ੧੮੪੮—੪੯ ਦੇ ਅਖੀਰੀ ਸਿੱਖਜੰਗ ਚਿਲੀਆਵਾਲੇ
ਵਿੱਚ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਫੌਜ ਦਾ ਬਹੁਤ ਨੁਕਸਾਨ ਹੋਇਆ, ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਗਭ
ਦੀ ਥਾਂ ਸਿੱਖ ਸੈਨਾ ਦੇ ਨਮਕਹਰਾਮ ਸਿਪਹਸਾਲਾਰਾਂ ਦੇ ਤੁਫੈਲ ਸਰ
ਚਾਰਲਸ ਨੇਪੀਅਰ (Sir Charles Napier) ਨੂੰ ਜੰਗਲਿਟ
ਮੁਕਰਰ ਬੀਤਾ ਗਿਆ, ਪਰ ਨੇਪੀਅਰ ਦੇ ਪਹੁੰਚਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ
ਗਭ ਨੇ ਫ਼ਜ਼ਾਬ ਦੀ ਲੜਾਈ ਜਿੱਤ ਲਈ ਅਤੇ ਪਿਛਤਾ ਪੈਣਾ ਪੈ
ਦਿੱਤਾ.

ਇਸ ਦੀ ਸੇਵਾ ਦੀ ਗਵਰਨਮੈਂਟ ਨੇ ਵਡੀ ਕਦਰ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਇਸ
ਨੂੰ ਚਾਰ ਹਜ਼ਾਰ ਪੌਂਡ ਪੈਨਸ਼ਨ ਮਿਲੀ. ਗਭ ਦੀ ਮੌਤ ਸਨ ੧੮੬੯
ਵਿੱਚ ਹੋਈ.

ਗਭਲਤ. ਅ. ੨. ਸੰਗਤਾ—ਭੁੱਲ. ਪੁਰਾਣਾ। ੨ ਅਣਗਹਿਲੀ.
ਨਾਪਰਵਾਹੀ. ਅਸਾਵਧਾਨਤਾ. "ਗਭਲਤ ਕਰੇਗੇ ਤੁ ਖਾਵੇਗੇ ਮਾਰ." (ਨਸੀਬਤ)

ਗਭਾ. ਸੰਗਤਾ—ਗੱਭਾ. ਧਨ। ੨ ਲਾਭ। ੩ ਨੁਕਸਾਨ. ਗੁਸ. ਬੁਰਕੀ.
"ਦੇਤ ਕਰੇ ਸਭ ਦੇਕ ਗਭਾ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਗਭਰ. ਅ. ੨. ਵਿ—ਬਖਸ਼ਣ ਵਾਲਾ. ਗਮ (ਮੁਆਫ਼) ਕਰਤਾ।
੨ ਸੰਗਤਾ—ਕਰਤਾਰ. ਵਾਹਗੁਰੂ.

ਗੱਭਾ. ਦੇਖੋ, ਗਭਾ.

ਗੱਭਾਰ. ਅ. ੨. ਵਿ—ਗਮ (ਮੁਆਫ਼) ਕਰਨ ਵਾਲਾ।

ਦੇਖੋ, ਗਿਰੋਜਾਹ ਨੰ: ੨ ਦੇ ਫੁੱਟਨੋਟ.

੨ ਸੰਗਤਾ—ਕਰਤਾਰ. ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ. "ਜੀ ਖਾਲਿਕਾ ਗੱਭਾਰ." (ਸਲੋਹ)
ਗਭਨ. ਅ. ੨. ਸੰਗਤਾ—ਮਰੀਦ ਵਿੱਚ ਨੁਕਸਾਨ। ੨ ਮਕਾਨਤ।
੩ ਮਕਰ ਕਰਨ ਦੀ ਢਿਯਾ.

ਗਭਰ. ਅ. ੨. ਗਭਰ. ਵਿ—ਪਾਸਦੀ ਜਾਣ ਵਾਲਾ. ਕੈਲੋਂ ਗੁਜਰਨ
ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਤਾ—ਗਿਭਰ. ਵੈਰ ਵਿਰੋਧ. ਦ੍ਰੋਸ। ੩ ਗਾ / ਗਭਰ.
ਅਗਨਿਪ੍ਰਜਕ. ਆਤਿਸ਼ਪਰਸ਼.

ਗਭੀ. ਅ. ੨. ਵਿ—ਮੰਦਮਤਿ. ਮੋਟੀ ਸਮਝ ਵਾਲਾ. ਨਮਦਾਬੁੱਧ.
ਗਭੁ. ਸੰ. ਗਵੰ. ਸੰਗਤਾ—ਅਰੰਕਾਰ. ਅਭਿਮਾਨ. "ਟੇਰਾ ਗਭੁ ਅਕਾਸਿ
ਨ ਮਾਵਤ." (ਸਵੈਯੇ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ਮ: ੫)

ਗੱਭਰ. ਵਿ—ਗਵੰਧਰ. ਅਭਿਮਾਨੀ। ੨ ਧਨ ਦੇ ਮਦ ਨਾਲ ਮਸ਼ੁ.
ਗਭ. ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਗਭ. ਯੋਨਿ। ੨ ਗਰਭ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. ਹਮਲ. ਦੇਖੋ,
ਗਰਭ.

ਗਭਣ } ਸੰ. ਗਭਿੰਟੀ. ਵਿ—ਹਾਮਿਲਾ. "ਮਾਂ ਗਭਣ ਜੀਅ
ਗਭਣਿ } ਜਾਣਦੀ." (ਭਾਗੁ)

ਗਭਰੂ. ਗਰਵ-ਰੂ. ਸੰਗਤਾ—ਗਰਵ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਰੂਪ ਦਾ, ਚੁਆਨ.
ਤਰੁਣ. "ਕਿਆ ਗਭਰੂ ਕਿਆ ਬਿਰਧ ਹੈ." (ਮ: ੩ ਵਾਰ ਸੋਰ)

ਗਭੀਰ } ਸੰ. ਗਭੀਰ. ਵਿ—ਗੰਭੀਰ. ਭੁੱਖਾ. ਅਸਾਹ. "ਗੁਰਮਤਿ
ਗਭੀਰੁ } ਗਭੀਰ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੫ ਕੇ) "ਗੁਣਗੰਭੀਰ ਗੁਣਨਾਇਕਾ."
(ਬਿਲਾ ਮ: ੫) "ਸਤਿਗੁਰੁ ਗਹਿਰਗਭੀਰੁ ਹੈ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੫)

੨ ਨਾਭ ਅਬਾ ਹੀਭ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ ਵਗਣ ਵਾਲਾ ਫੋਤਾ.
ਨਾਤੀਕੁਣ, ਜਿਸ ਦੀ ਸਭ ਭੁੱਖੀ (ਗਭੀਰ) ਹੁੰਦੀ ਹੈ. ਇਹ ਨਹੁ ਦੇ
ਵਿਕਾਸ ਤੋਂ ਉਪਜਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਨਹੁ ਸਾਫ਼ ਕਰਨ ਵਾਲੀਆਂ
ਦਵਾਈਆਂ ਵਰਤਣੀਆਂ ਚਾਹੀਦੇ, ਅਤੇ ਸਿਆਣੇ ਡਾਕਟਰ ਤੋਂ ਨਾਸੂਰ
ਦਾ ਇਲਾਜ ਕਰਵਾਉਣਾ ਲੈਣੀਦੇ. ਹੇਠ ਲਿਖੀ ਦਵਾਈ ਗਭੀਰ ਲਈ
ਉੱਤਮ ਸਿੱਧ ਹੋਈ ਹੈ—

ਸਮੁੰਦਰਫੱਕ, ਚਰਾਇਤਾ, ਨਿਮ ਦਾ ਪੈਰਾਫ਼, ਆਉਲੇ, ਭੰਗਰਾ,
ਫਾਥੀ, ਵਡੀ ਹਰਤ, ਬਹੇਤੇ, ਅਸਕੰਧ, ਪੁਨਰਨਵਾ, ਸੰਭਾਲੂ,
ਦੇਵਦਾਰੂ, ਕਲੋਇ, ਟਿੰਦੂਯਣ, ਮੁੰਡੀ, ਸੁਹਾਜਣਾ ਅਤੇ ਪਲਾਸਟੀਜ,
ਇਹ ਸਮਾਨ ਵਜ਼ਨ ਦੀਆਂ ਲੈ ਕੇ ਪੀਸਕੇ ਚੂਰਣ ਬਣਾਏ, ਚਾਰ ਮਾਸ਼ੇ
ਨਿੱਤ ਸੰਜਰੇ ਜਲ ਨਾਲ ਵਰਤੇ.

ਉੱਪਰ ਲਾਉਣ ਲਈ ਇਹ ਚੇਲ ਗੁਣਕਾਰੀ ਹੈ—ਮਸਰੀ ਦੀ
ਦਾਲ ਅਤੇ ਕਪੂਰ ਇਕੋ ਤੋਲ ਦੇ ਲੈ ਕੇ ਗਭੀ ਦੇ ਘੀ ਵਿੱਚ ਮਿਲਾਏ
ਪਤਾਲਖੰਤ੍ਰ ਨਾਲ ਟਪਕਾ ਲਵੋ. ਦੋ ਵੇਲੇ ਇਹ ਚੇਲ ਫੰਝੇ ਨਾਲ ਨਾਸੂਰ
ਤੇ ਲਾਏ.

ਗੱਭ. ਦੇਖੋ, ਗਭ.

ਗੱਭਣ. ਦੇਖੋ, ਗਭਣ.

ਗੱਭਾ. ਗਰਭ. ਵਿਚਾਲਾ. ਮਧਭਾਯ.

ਗਮ. ਸੰ. ਗਸ਼. ਧਾ—ਜਾਣਾ, ਮਿਲਨਾ, ਨਕਲ ਕਰਦੀ, ਤਰਾਫ਼ਣਾ,
ਚੁਤਨਾ। ੨ ਸੰਗਤਾ—ਮਾਰਗ. ਰਸਤਾ। ੩ ਗਮਨ. "ਮਮ ਇਸ ਤੇ
ਅਭ, ਭਿੰਨ, ਪੱਤੇ, ਭੁੱਲ ਅਤੇ ਭਲ.

ਨੇ ਗਮਰੂ ਉਪਾਯਨ." (ਗੁਪਤ) ੪ ਦੇਖੋ, ਗਮਰੂ। ੫ ਅ ੧ ਗਮ.
ਬੰਨ. ਦੁੱਖ। ੬ ਫਿਕਰ. ਚਿੰਤਾ. "ਸਾਸਨਾ ਤੇ ਬਲਕ ਗਮ ਨ ਕਰੈ."
(ਭੈਰ ਮ: ੫) ੭ ਦੇਖੋ, ਗਮੁ.

ਗਮਕ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਸਭ. ਹੇਤੁ. ਕਾਰਣ। ੨ ਵਿ—ਜਾਣ ਵਾਲਾ।
੩ ਸਮਝਾਉਣ ਵਾਲਾ। ੪ ਸੰਗਤ—ਸੰਗੀਤ ਅਨੁਸਾਰ ਸੁਰ ਦਾ ਕੰਪ.
ਸੰਗੀਤਦਮੋਦਰ ਵਿੱਚ ਗਮਕ ਦੇ ਸੱਤ ਭੇਦ ਲਿਖੇ ਹਨ—ਕੰਪਿਤ,
ਸਭਰਿਤ, ਲੀਨ, ਤਿੰਨ, ਸਬਰਿਤ, ਅਹਤ ਅਤੇ ਅਦੋਲਿਤ. ਸੰਗੀਤਸਾਰ
ਵਿੱਚ ਗਮਕ ਦੇ ਪੰਦ੍ਰਾਂ ਭੇਦ ਕਠਪੇ ਹਨ। ੫ ਕੰਭੀਰ ਧੁਨਿ. ਝੁੰਘੀ
ਆਵਾਜ਼.

ਗਮਖਾਰ } ਭਾ ੧ ਵਿ—ਸਹਨਸ਼ੀਲ। ੨ ਗਮਦਰਦੀ ਕਰਨ
ਗਮਖੋਰ } ਵਾਲਾ
ਗਮਖਾਰ }

ਗਮਗੀਨ. ਭਾ ੧ ਵਿ—ਚਿੰਤਾਤੁਰ. ਫਿਕਰਮੰਦ। ੨ ਬੇਕਾਰਤੁਰ.
ਗਮਜ਼ਹ. ਅ ੧ ਸੰਗਤ—ਸੈਨਤ. ਇਸ਼ਾਰਾ. ਅੱਖ ਦਾ ਇਸ਼ਾਰਾ.
ਗਮਤਾ. ਦੇਖੋ, ਗਮਤਾ. "ਅਸ ਨਹਿ ਗਮਤਾ ਮੇਰਨ ਕਰਨੀ."
(ਨਾਪੁ) ਆਗਤਾ ਮੇਰਨ ਦੀ ਗਮਤਾ (ਸਮਰਥ) ਨਹੀਂ.

ਗਮਨ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਜਾਣਾ. ਚਲਨਾ. ਯਾਤ੍ਰਾ (ਸਫਰ) ਕਰਨਾ।
੨ ਸਿਭਨ. ਜਿਵੇਂ—ਇਸਤ੍ਰੀ ਗਮਨ। ੩ ਰਾਹ. ਰਸਤਾ। ੪ ਸਵਾਰੀ,
ਜਿਸ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਨਾਲ ਯਾਤ੍ਰਾ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ.

ਗਮਨਾਗਮਨ. ਆਉਣ ਜਾਣ. ਜਾਣਾ ਅਤੇ ਆਉਣਾ. ਆਮਦ
ਰਕਤ। ੨ ਰਾਹ—ਮਰਨਾ ਤੇ ਜੰਮਣਾ.

ਗਮਰੂ } ਅ ੧ ਗਮਰ. ਵਿ—ਬਹਾਦਰ. ਜਵਾਮਰਦ। ੨ ਉਦਾਰ।
ਗਮਰੂ } ੩ ਪਾਣੀ ਦਾ ਚਕਾਉ। ੪ ਸੰਗਤ—ਗੁਰੂ. ਵਡਿਆਈ.
ਬਹੁਰਗੀ. "ਜਾਕੈ ਕਾਮਿ ਤੇਰਾ ਵਡੁ ਗਮਰੂ." (ਕਉ ਅ: ਮ: ੫)
੫ ਦੇਖੋ, ਗਮਰ.

ਗਮਲਾ. ਸੰਗਤ—ਉਪਲੀ ਦੇ ਆਕਾਰ ਦਾ ਇੱਕ ਬਰਤਨ, ਜਿਸ
ਵਿੱਚ ਭੁੱਲਦਾਰ ਝੂਟੇ ਲਾਈਏ ਹਨ। ੨ ਝੂਟੇ ਦਾ ਆਲਸ਼ਾਲ (ਘੇਰਾ).
ਗਮਾਉਣਾ. ਵਿ—ਖੇਣਾ. ਗੁਆਉਣਾ. ਗੁਮ ਕਰਨਾ.

ਗਮਾਗਮ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਜਾਣਾ ਆਉਣਾ। ੨ ਸੰਸਾਰ. ਜਗਤ।
੩ ਦੇਖੋ, ਗਹਿਮਾਗਹਿਮ. "ਚੰਦਨ ਸੁਗੰਧਿ ਗਮਾਗਮ ਹੈ." (ਭਾਵੁ)
ਗਮਾਚਾ. ਇੱਕ ਸਾਉਣੀ ਦਾ ਅੰਨ, ਜੋ ਪਸ਼ੂਆਂ ਦੇ ਖਾਣ ਲਈ
ਬਰਤੀਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਦਾਣਾ ਲਭੇਰੇ ਪਸ਼ੂਆਂ ਅਤੇ ਬਲਦਾਂ ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ
ਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਜੋ ਇਸ ਨੂੰ ਖੇਤ ਵਿੱਚ ਬੀਜਕੇ, ਜਦ ਭੁਭ ਉੱਚਾ ਹੋ ਜਾਵੇ,
ਹਲਵਾਹਕੇ ਜਿਮੀ ਵਿੱਚ ਮਿਲਾ ਦੇਈਏ, ਤਦ ਇਸ ਦਾ ਸਭਜ ਖਾਦ
ਕਣਕ ਆਦਿ ਫਸਲ ਲਈ ਬਹੁਤ ਹੀ ਪ੍ਰਸ਼ੀ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ.

ਗਮੀ. ਭਾ ੧ ਸੰਗਤ—ਗਮ (ਬੋਕ) ਦੀ ਦਸ਼ਾ.

ਗਮੁ. ਸਿੰਧੀ. ਸੰਗਤ—ਜੋਕ. ਦੇਖੋ, ਗਮ.

ਗਮਤ. ਸੰ. ਵਿ—ਜਾਣ ਯੋਗਤ. ਗਮਨਯੋਗਤ। ੨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣ
ਯੋਗਤ। ੩ ਸਿੰਧ ਕਰਨ ਯੋਗਤ.

ਗਮਤਤਾ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਪਰੁਖ। ੨ ਸਾਮਰਥਤ. ਸ਼ਕਤਿ.

ਗਮਤੋਤਪ੍ਰੇਕਾ. ਦੇਖੋ, ਉਤਪ੍ਰੇਕਾ (ਅ)

ਗਯ. ਸੰਗਤ—ਪ੍ਰ. ਰਾਧ. ਪ੍ਰਯ. ਰੀਮ। ੨ ਸੰ. ਘਰ। ੩ ਆਕਾਸ਼।
੪ ਪ੍ਰਾਣ। ੫ ਧਨ। ੬ ਪੁਤ੍ਰ। ੭ ਮਹਾਭਾਰਤ ਅਨੁਸਾਰ ਅਮੁਰਤਰਯ
ਰਾਜਰਿਖੀ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ, ਜਿਸ ਦਾ ਯੋਗਤਾਅਸਥਾਨ ਗਯਾ ਤੀਰਥ
ਹੈ। ੮ ਵਾਧੂਪੁਰਾਣ ਅਨੁਸਾਰ ਇੱਕ ਅਸੁਰ, ਜੋ ਵਡਾ ਧਰਮੀ
ਸੀ. ਇਸ ਦੀ ਕਥਾ ਇਉਂ ਹੈ ਕਿ ਗਯਾਸੁਰ ਨੇ ਅਜੇਹਾ ਤਪ
ਕੀਤਾ ਜਿਸ ਤੋਂ ਬ੍ਰਹਮਾ ਵਿਸਨੁ ਰੀਝਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਵਰ ਦੇਣ ਗਏ.
ਗਯ ਨੇ ਵਰ ਮੰਗਿਆ ਕਿ ਜੇ ਮੇਰਾ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰੇ ਉਹ ਵੈਕੁੰਠ
ਜਾਵੇ. ਵਿਸਨੁ ਨੇ ਇਹ ਗੱਲ ਮੰਨ ਲਈ. ਗਯਾਸੁਰ ਰਾਤ ਦਿਨ
ਸਾਰੀ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਪੂਰ ਫਿਰਣ ਲੱਗਾ ਉਸ ਦੀ ਵਡੀ ਦੇਹ ਨੂੰ (ਜੋ
੧੨੫ ਯੋਜਨ ਲੰਮੀ ਅਤੇ ੬੦ ਯੋਜਨ ਚੌਡੀ ਸੀ) ਦੂਰੋਂ ਹੀ ਲੋਕ
ਦੇਖਦੇ ਅਤੇ ਵੈਕੁੰਠ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰੀ ਬਣ ਜਾਂਦੇ. ਬੋਝੇ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ
ਧਰਮਰਾਜ ਦਾ ਦਫਤਰ ਬੰਦ ਹੋ ਗਿਆ ਅਤੇ ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੀ
ਭੋਕਾਰੀ ਦੀ ਦੁਰਦਸ਼ਾ ਬ੍ਰਹਮਾ ਵਿਸਨੁ ਨੂੰ ਸੁਣਾਈ. ਇਸ ਪੂਰ
ਦੇਵਤਿਆਂ ਨੇ ਗਯ ਤੋਂ ਦਾਨ ਮੰਗਿਆ ਕਿ ਆਪਣਾ ਸਰੀਰ ਸਾਨੂੰ
ਦੇਦੇ. ਉਸ ਨੇ ਉਦਾਰਤਾ ਨਾਲ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੀ ਇੱਛਾ ਪੂਰੀ ਕੀਤੀ.
ਦੇਵਤਿਆਂ ਨੇ ਉਸ ਦੇ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਪੰਥਰ ਦੇ ਚਟਾਨ ਹੇਠ ਦੱਬ
ਦਿੱਤਾ, ਪਰ ਗਯ ਦੀ ਇੱਛਾ ਅਨੁਸਾਰ ਇਹ ਵਰ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਜੇ
ਇਸ ਅਸਥਾਨ ਪੂਰ, ਜਿੱਥੇ ਕਿ ਤੇਰਾ ਦੇਹ ਦੱਬਿਆ ਹੈ, ਪਿੰਡ
ਭਰਾਵੇਕਾ ਉਹ ਆਪ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਪਿਤਰਾਂ ਨੂੰ ਵੈਕੁੰਠ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰੀ
ਕਰੇਗਾ. ਇਸੇ ਅਸਥਾਨ ਦਾ ਨਾਉਂ ਗਯਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਗਯਾ। ੯ ਪ੍ਰਾ.
ਗਜ. ਹਾਥੀ.

ਗਯਉ. ਚਲਾ ਗਿਆ. ਦੂਰ ਹੋਇਆ. "ਗਯਉ ਦੁਖ ਦੂਰਿ." (ਸਵੈਯੇ
ਮ: ੪ ਕੇ)

ਗਯਨੀ. ਸੰਗਤ—ਗਸੈਨਾ. ਹਾਥੀਆਂ ਦੀ ਫੌਜ. (ਸਨਾਮਾ)
ਗਯ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਹਿੰਦੂਆਂ ਦੀਆਂ ਸੱਤ ਪਵਿਤ੍ਰ ਪੁਰੀਆਂ ਵਿੱਚੋਂ
ਇੱਕ ਪੁਰੀ, ਜੋ ਛਿਹਾਰ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਪਟਨੇ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਫਲਗੂ ਨਦੀ ਦੇ
ਕਿਨਾਰੇ ਹੈ. ਇਸ ਥਾਂ ਪਿਤਰਾਂ ਦੀ ਯਤੀ ਲਈ ਹਿੰਦੂ ਪਿੰਡਦਾਨ ਕਰਦੇ
ਹਨ. ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਨੇ ਇੱਥੇ ਚਰਣ ਪਾਏ ਅਤੇ ਅਕਾਲੀ ਧਰਮ
ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਹੈ. ਆਸਾ ਰਾਗ ਦਾ ਜਨਮ "ਦੀਵਾ ਮੇਰਾ ਏਕ
ਨਾਮੁ." ਇੱਥੇ ਹੀ ਉਚਾਰਿਆ ਹੈ. ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਸਾਹਿਬ ਭੀ
ਇਸ ਥਾਂ ਪਹਾਚੇ ਹਨ.

ਦੇਖੋ, ਗਯ ੭ ਅਤੇ ੮.

ਗਯਾਸ. ਅ. ਗਿਯਾਸ. ਸੰਗਤ—ਸਹਾਇਤਾ. ਇਮਦਾਦ। ੨ ਸਹਾਇਤਾ
ਲਈ ਪ੍ਰਕਾਸ਼। ੩ ਇਨਸਾਫ ਲਈ ਫਰਿਆਦ। ੪ ਦੇਖੋ, ਨੂਰਜਹਾਂ.

ਗਯਾਸੁੰਦੀਨ. ਗਿਯਾਸੁੰਦੀਨ. ਧਰਮ ਦਾ ਸਹਾਇਕ.

ਗਯਾਸੁੰਦੀਨ ਤੁਗਲਕ. ਦੇਖੋ, ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦਾ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਰਾਜ
ਨੰ: ੧੪.

ਗਯਾਸੁੰਦੀਨ ਬਲਬਨ. ਦੇਖੋ, ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦਾ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਰਾਜ
ਨੰ: ੮.

ਗਿਆਨੁਰ. ਦੇਖੋ, ਗਾਏ ੮.

ਗਿਆਨਿ } ਦੇਖੋ, ਗਾਇਤੀ.
ਗਾਇਤੀ }

ਗਾਇਤੀਰਬ. ਦੇਖੋ, ਗਾਏ ੮ ਅਤੇ ਗਾਏ.

ਗਾਇਤੀਰਬ. ਦੇਖੋ, ਗਾਇਤੀ.

ਗਾਇਤੀ. ਇੱਕ ਗਾਇ, ਜਿਸ ਦੀ ਰਚਨਾ ਗਾਇ ਦੇ ਸਵੈਯਾਂ ਵਿੱਚ ਹੈ
“ਤਸ ਬਿਕਾਧੁ ਮਨ ਗਾਇਦ.” (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ) ੭ ਇੱਕ ਦੋਹਰੇ
ਦਾ ਭੇਦ. ਦੇਖੋ, ਦੋਹਰੇ ਦਾ ਰੂਪ ੧੦। ੨ ਗਾਇਤੀ. ਗਾਇਤੀ. ਵਡਾ
ਹਾਥੀ.

ਗਾਇ. ਸੰਗਤ—ਗਲਾ. ਕੰਠ. “ਕਾਲ ਫਾਸਿ ਜਬ ਕਰ ਮੈ ਮੇਲੀ.”
(ਮਾਧੂ ਮ: ੮) “ਸੁਆਮੀ ਕਰ ਮਿਲੇ.” (ਸਾਰ ਮ: ੫ ਪਤਰਾਲ)
੭ ਗਰਨਾ. ਗਲਨਾ. ਪਿਘਲਨਾ. “ਕਰ ਸੈਨ ਗਈ ਜਿਮਿ ਆਬਪ
ਓਰਾ.” (ਸਲੋਹ) ੩ ਸੰ. ਵਿਸ. ਬਹਿਰ. “ਕਰ ਕੰਠ ਵਸਾਈ.”
(ਸਲੋਹ) ਇਸ ਨੇ ਬਹਿਰ ਕੰਠ ਵਿੱਚ ਵਸਾਈ.” ੩ ਡਾ / ਪੁਤਰ—
ਇਹ ਪਦਾਂ ਦੇ ਅੰਤ ਅਯੋ ਵਾਨ (ਵਾਲਾ) ਆਦਿਕ ਅਲਫ ਇੰਦਾ ਹੈ,
ਜਿਥੇ—ਕਾਰੀਕਰ, ਸੋਦਾਕਰ, ਬਾਜੀਕਰ ਆਦਿ। ੫ ਡਾ. ਵਡਾ—
ਅਗਰ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. ਯਾਦਿ. ਜੇ. “ਕੁਰਾ ਕਰ ਨਸਰ ਹਸੁ ਨਸਕਰ
ਬਜਰ.” (ਸਫਰ)

ਗਰਸਨਾ. ਸੰ. ਕੁਸਨ. ਸੰਗਤ—ਨਿਕਲਨਾ. ੭ ਕੁਹਟ. ਪਕੜ.
ਕਰਿਕਤ.

ਕਰਹ. ਦੇਖੋ, ਕੁਹ. “ਕਰਹ ਨਿਬਾਰੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੇ ਅਪਣਾ ਨਾਉ.”
(ਆਸਾ ਮ: ੫) “ਪਾਪ ਕਰਹ ਦੁਇ ਰਾਹੁ.” (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਮਾਰ)
ਕਰਹਰ. ਕਰ (ਜਹਿਰ) ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਅਮ੍ਰਿਤ। ੭ ਭਿੰਗ.
ਨਗਾਰੇ ਦੀ ਧੁਨਿ.

ਕਰਿਹ. ਕਲ ਮੇਂ. ਗਲੇ. “ਜੋ ਜੋ ਕਰਮ ਕੀਏ ਲਾਲਚ ਸਿਉ ਤੇ
ਭਿਰਿ ਗਰਹਿ ਪਰਿਓ.” (ਕਹਿ ਕਹੀਰ) ੭ ਦੇਖੋ, ਕੁਹ ੩ ਦੇਖੋ,
ਕੁਹ.

ਕਰਕੁ. ਆ ੩/ ਸੰਗਤ—ਕੁੰਬਣ ਦਾ ਭਾਵ। ੭ ਵਿ—ਕੁੰਬਿਆ
ਹੋਇਆ. ਧਸਿਆ ਹੋਇਆ. ਕਰੀਕਾ. ੩ ਲੀਨ. “ਕਰਕ ਹੋਨ ਭਿਤਿ
ਭਿਦੁ ਨ ਪਾਈ.” (ਗੁਪ੍ਰਸੁ) ੪ ਭਬਾਹ. ਬਰਬਾਦ. “ਹੋਵੇਕੇ ਕਰਕ
ਕੁਝ ਲਾਭੈ ਨ ਭਾਰ.” (ਨਸੀਹਤ)

ਕਰਕੁਹ ਮੁੰ. ਡਾ ੩/ ਵਿ—ਲਹੁ ਲੁਹਣ. ਲਹੁ ਵਿੱਚ ਤਰ.
ਕਰਕਾਬ. ਡਾ ੩/ ਸੰਗਤ—ਗਰਕ-ਆਬ. ਕੁਝਾਉ. ਭੋਝ ਪਾਈ।
੭ ਵਿ—ਕੁੰਬਿਆ ਹੋਇਆ. ੩ ਲੀਨ ਹੋਇਆ.

ਗਰਕੀ. ਗਰਕ ਹੋਣ ਦਾ ਭਾਵ। ੭ ਤਬਾਹੀ. ਬਰਬਾਦੀ। ੩ ਪੁਲਕ.
ਗਰਕੰਠੀ. ਕੰਠ (ਗਲ) ਵਿੱਚ ਕਰ (ਵਿਸ) ਨੂੰ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ.
ਨੀਲਕੰਠ ਸਿੰਘ. (ਮਨਾਮ)

ਗਰਕ. ਸੰ. ਗਰ—ਗਡ. ਵਿਤੱਥ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਇੱਕ ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਰਿੱਖੀ, ਜੋ
ਜ਼ੋਰੋਬਸ਼ਵਿਦਾ ਦਾ ਆਚਾਰਯ ਮੰਨਿਆ ਹੈ. ਪੁਰਾਣਾਂ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ
ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਨੇ ਬੇਸਨਾਕ ਤੋਂ ਵਿਦਯਾ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਸੀ. ਇਹ ਯਾਦਵਾਂ ਦਾ

ਕੁਲਕੁਰੂ ਸੀ. ਬਲਰਾਮ ਅਤੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦਾ ਨਾਮਕਰਣ ਸੰਸਕਾਰ
ਕਰਾਉਣ ਲਈ ਵਸੁਦੇਵ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਨੰਦ ਦੇ ਘਰ ਭੇਜਿਆ ਸੀ.
“ਵਸੁਦੇਵ ਖੁਬ ਗਰਕ ਕੇ ਨਿਕਟ ਸੁ ਕਹੀ ਬਠਾਇ। ਕੋਕਲ ਨੰਦਹਿ
ਕੇ ਭਵਨ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰੇ ਕੁਮ ਜਾਇ.” (ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾਵ)

ਗਰਜ. ਦੇਖੋ, ਗਰਜਨ। ੨ ਆ ੩/ ਗਰਜ. ਪ੍ਰਯੋਜਨ. ਮਤਲਬ।
੨ ਚਾਹ. ਇੱਛਾ। ੪ ਜਰੂਰਤ. ਲੋੜ.

ਗਰਜਨ. ਸੰ. ਗਜੰਨ. ਸੰਗਤ—ਗੰਭੀਰ ਅਤੇ ਬੋਰਦਾਰ ਸ਼ਬਦ. ਜੈਸੇ
ਬੰਦਲ ਅਤੇ ਲੋਹ ਆਦਿਕ ਦੀ ਧੁਨਿ. ਗੰਜਣਾ. “ਬੋਲੈ ਪਵਨਾ ਕਰਨ
ਕਰਜੀ.” (ਸਿਧਕੋਸਟਿ)

ਗਰਜਮੰਦ. ਡਾ ੩/ ਗਰਜਮੰਦ. ਵਿ—ਮਤਲਬੀ. ਕੌਂ ਵਾਲਾ।
੭ ਜਰੂਰਤ ਵਾਲਾ। ੩ ਖੁਦਕਰਜ.

ਗਰਜਾ ਸਿੰਘ. ਦੇਖੋ, ਗੋਤਾ ਸਿੰਘ.

ਗਰਜਿਤ. ਵਿ—ਗੰਜਣਾ ਹੋਇਆ.

ਗਰਜੀ. ਵਿ—ਗਰਜ (ਜਰੂਰਤ) ਵਾਲਾ. ਲੋੜ ਵਾਲਾ. “ਅਰਜੀ
ਸਿਖ ਕੀ ਰਾਵਰ ਮਰਜੀ। ਮੈ ਗਰਜੀ ਇਕ ਸੇਵਾ ਕਰਜੀ.” (ਗੁਪ੍ਰਸੁ)
ਗਰਨਾ } ਸੰ. ਕੁਬਿਤ. ਵਿ—ਮਾਰਿਆ ਗਿਆ। ੭ ਦਬਾਇਆ
ਕਰਨੇ } ਗਿਆ। ੩ ਸੰ. ਕੁਸਿਤ. ਕੁਸਿਆ ਹੋਇਆ. ਕੁਸੇ ਹੋਏ.
“ਜਮਕਾਨਿ ਕਰਨੇ ਕਰਹਿ ਪੁਕਾਰਾ.” (ਮਾਧੂ ਮ: ੩)

ਗਰਣਾਉਣਾ. ਕ੍ਰਿ. ਸ਼ੇਰ ਦਾ ਗਰਸਣਾ. ਸਿੰਘ ਦੇ ਕੰਠ ਵਿੱਚੋਂ ਗੰਭੀਰ
ਧੁਨਿ ਦਾ ਹੋਣਾ. ਦੇਖੋ, ਕਟਣਾਉਣਾ.

ਗਰਤ. ਸੰ. ਕਰ—ਗਤ. ਸੰਗਤ—ਯਾਤਾ. ਟੈਆ. “ਗਰਤ ਪਰਤ
ਗਹਿਲੇਹੁ ਅੰਗੁਰੀਆ.” (ਗੁਰੂ ਮ: ੫) “ਗਰਤ ਘੋਰ ਅੰਧ ਤੇ ਕਾਢਹੁ
ਪੁਤ੍ਰ ਨਾਨਕ ਨਦਰਿ ਨਿਹਾਰ.” (ਕਾਨ ਮ: ੫) ੭ ਦੇਖੋ, ਗਰਤ ੭.
“ਸਭ ਮੈ ਗਰਤ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਹੋਨ.” (ਜਸਤਾਮ) ੩ ਦੇਖੋ, ਗਰਤ
੫.

ਗਰਦ. ਸੰ. ਵਿ—ਗਰ (ਬਹਿਰ) ਦੇਣ ਵਾਲਾ। ੭ ਸੰ. ਗਵੰ. ਤੁੰਦ. ਰੇ
ਬਹਿਰਾਜ। ੩ ਡਾ ੩/ ਸੰਗਤ—ਧੁਨਿ. ਰਸ. ਗੁਬਾਰਾ। ੪ ਨਡਾ
ਲਾਭ। ੫ ਅਨੰਦ.

ਗਰਦਸ. ਦੇਖੋ, ਗਰਦਿਸ.

ਗਰਦਨ. ਡਾ ੩/ ਸੰਗਤ—ਗੁੰਘਾ.

ਗਰਦਨ ਬਨ. ਦੇਖੋ, ਗੁੰਘਾ ੨.

ਗਰਦਨ ਬਨੀ. ਦੇਖੋ, ਗਰਦਨ ਮਾਰਨਾ.

ਗਰਦਨ ਮਾਰਨਾ. ਕ੍ਰਿ—ਗਰਦਨਬਨੀ ਕਰਨਾ. ਤਲਵਾਰ ਆਦਿਕ
ਲਾਲ ਅਪਰਾਧੀ ਦਾ ਸਿਰ ਵੱਢਣਾ. ਪੁਰਾਣੇ ਸਮੇਂ ਇਹ ਸਜ਼ਾ ਫਾਸੀ
ਦੇਣ ਦੀ ਥਾਂ ਪ੍ਰਚਲਿਤ ਸੀ. “ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਲੈ ਗਰਦਨਮਾਰੇ.” (ਮਾਧੂ
ਸਲੋਹ ਮ: ੧)

ਗਰਦਨੀ. ਸੰਗਤ—ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਦੇ ਗਨ ਦਾ ਇੱਕ ਗਹਿਣਾ।
੭ ਗਿਰੇਬਾਨ। ੩ ਘੋੜੇ ਦੇ ਜ਼ੀਨ ਪੁਰ ਗਰਦ ਤੋਂ ਬਚਾਉਣ ਲਈ
ਪਾਇਆ ਵਸਤੂ। ੪ ਡਾ. ਵਿ—ਗਰਦਨ ਮਾਰਨੇ ਯੋਗਤ. ਦੇਖੋ, ਗਰਦਨ
ਮਾਰਨਾ.

ਭਰਦਪ. ਦੇਖੋ, ਭਰਦਪ.

ਭਰਦਪ. ਸੰ. ਗਵੰ. ਸੰਗ੍ਰਹ—ਭਵੰ (ਨਿੰਦਿਤ ਬਥਵ) ਕਰਨ
ਵਾਲਾ, ਭਵਾ.

ਭਰਦਪੀ. ਸੰਗ੍ਰਹ—ਭਰਦਪ ਦਾ ਇਸਤ੍ਰੀਲਿੰਗ. ਗਧੀ. ਦੇਖੋ,
ਭਰਦਪ.

ਭਰਦਾਨ. ਭਾ. ਸੰਗ੍ਰਹ—ਲਪੇਟ ਕੇਤਾ. ਖੁਮਾਉ. ੨ ਵਜਕਰਣ
ਅਨੁਸਾਰ ਵਿਭਾਗ ਅਤੇ ਨਕਾਰ ਆਦਿ ਨਾਲ ਬਥਵਾਂ ਦੇ ਸੀਕੇ
ਬਦਲਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ੩ ਸੰ. ਭਰ (ਭਿਸ) ਦੇਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਜ਼ਹਿਰ
ਦੇਣੀ.

ਭਰਦਿਸ਼. ਭਾ. ਸੰਗ੍ਰਹ—ਚੱਕਰ. ਖੁਮਾਉ. ਕੇਤਾ. ੨ ਸਮੇਂ ਦਾ
ਫੇਰ.

ਭਰਦੀ. ਭਾ. ਸੰਗ੍ਰਹ—ਭੁੰ ਭਿਰੇ. ਭੁੰ ਭਿਰਦਾ ਹੈ. ਭੁੰ ਭਿਰੇਗਾ.

ਭਰਦੀਦਨ. ਭਾ. ਸੰਗ੍ਰਹ—ਭਿ—ਭਿਰਨਾ. ਚੱਕਰ ਲਾਉਣਾ. ੨ ਸੰਗ੍ਰਹ—
ਬਦਲੀ. ਭਥਦੀਲੀ. "ਚੁਕਕਰਦੀ ਜਥ ਹੋਵਹੇ." (ਭਾਗੁ)

ਭਰਦੀਦਮ. ਭਾ. ਸੰਗ੍ਰਹ—ਮੈਂ ਭਿਰਿਆ (ਚੱਕਰ ਲਾਇਆ)

ਭਰਦੁੰ. ਭਾ. ਸੰਗ੍ਰਹ—ਪਹੀਆ. ਚਕੁ. ੨ ਆਕਾਸ਼. "ਭਾਸਿ
ਸਮੇਰ ਚੁਕਕੇ ਭਰਦੁੰ ਮਹਿ." (ਸਲੋਹ)

ਭਰਦੁੰਚਰ. ਸੰਗ੍ਰਹ—ਭਰਦੁੰ (ਆਕਾਸ਼) ਵਿੱਚ ਭਿਰਨ ਵਾਲਾ ਤੀਰ.
(ਸਨਾਮਾ) ੨ ਪੰਛੀ. ੩ ਬੰਦਲ.

ਭਰਦੇਜ. ਗਾਥਨੀ ਅਤੇ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਦਾ ਇਨਕਾਰ
ਭਰਦੇਜ ਹੈ. ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਕਾਬੁਲ ਤੋਂ ੬੫ ਮੀਲ ਦੱਖਣ ਪੂਰਬ ਦੇ ਦੇਸ਼
ਦੀ ਇਹ ਸੰਗ੍ਰਹ ਹੈ. ਭਰਦੇਜ ਦਰਿਆ ਦੇ ਕਾਰਣ ਇਹ ਨਾਮ ਪਿਆ
ਹੈ.

ਭਰਦੇਜਾਚਾਰੀ } ਭਰਦੇਜ ਵਿੱਚ ਭਿਰਨ ਵਾਲਾ. ਭਰਦੇਜ ਦਾ
ਭਰਦੇਜੀ } ਵਸਨੀਕ. ੨ ਹੁਸੈਨੀ ਸੈਯਦਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਜਾਤੀ ਭੀ
ਭਰਦੇਜੀ ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਦੂਜਾ ਨਾਉਂ ਭਾਕਦਾਦੀ ਹੈ.

ਭਰਧਪ } ਭਧਾ. ਖੇਤਾ. ਦੇਖੋ, ਭਰਦਪ. "ਭਰਧਪ ਵਾਂਗੂ ਲਾਹੇ
ਭਰਧਪ } ਪੇਟ." (ਭਉ ਮ: ੫) "ਭਰਧਪ ਪ੍ਰੀਤਿ ਭਸਮ ਸੰਭਿ
ਭਰਧਪ } ਹੋਇ." (ਸੁਖਮਨੀ) "ਕੁਕਰ ਸੁਕਰ ਭਰਧਪ ਪਵਹਿ
ਭਰਧਜੇਨੀ." (ਗੁਜ ਮ: ੪)

ਭਰਨਾ. ਭਿ—ਨਿਕਲਣਾ. ਦੇਖੋ, ਭਿ ਧਾ. ੨ ਕਾਮਨਾ. ਜੁੱਕਣਾ.
ਸਭਨਾ. ੩ ਸੰਗ੍ਰਹ—ਇੱਕ ਕਿਰਫ. ਦੇਖੋ, ਭਰਨਾ ਸਾਹਿਬ.

ਭਰਨਾ ਸਾਹਿਬ. ਸਿਲਾ ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ, ਭਾਣਾ ਦਸੂਹਾ ਵਿੱਚ ਪਿੰਡ
"ਬੋਦਲ" ਤੋਂ ਪੱਛਮ ਵੱਲ ਦੇ ਫਰਲਾਂਗ ਦੇ ਕਰੀਬ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ
ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਹੈ. ਇੱਥੇ ਵਡਾ ਸੰਖਣਾ ਜੰਗਲ ਸੀ. ਗੁਰੂ
ਜੀ ਕਰਤਾਰਪੁਰੋਂ ਇੱਥੇ ਲਿਕਾਰ ਖੋਲਣ ਲਈ ਆਏ ਤਾਂ ਭਰਨੇ ਕਿਰਫ
ਹੇਠ ਬੂਟ ਸਮੇਂ ਚਿਰਾਜੇ.

ਇਸ ਪਿੰਡ (ਬੋਦਲ) ਦੇ ਚੂਹਤ ਮਿਰਾਸੀ ਨੂੰ ਭੁਲਾਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ
ਕਿਹਾ ਕਿ ਤੂੰ ਕੀਰਤਨ ਕੀਤਾ ਕਰ. ਉਸ ਨੂੰ ਇੱਕ ਰਥਾਬ ਦਿੱਤਾ, ਜੋ
ਹੁਣ "ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦਪੁਰ" ਸਤਿਕਰਤਾਰੀਆਂ ਦੇ ਤੋਰੇ ਮੌਜੂਦ

ਹੈ.

ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸੁੰਦਰ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਗੁਰਦੁਆਰੇ
ਦੀ ਸੇਵਾ ਸਰਦਾਰ ਜੋਧ ਸਿੰਘ ਜੀ ਜਥੇਦਾਰ ਮਿਸਲ ਰਾਮਗੜ੍ਹੀਆਂ ਨੇ
ਕੀਤੀ. ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਸਮੇਂ ਦਾ ਭਰਨੇ ਦਾ ਕਿਰਫ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਦੀ
ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ (ਪਰਕੰਮਿਆ) ਵਿੱਚ ਹੈ.

ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਦੇ ਨਾਲ ੧੩ ਖੁਮਾਉਂ ਦੇ ਕਰੀਬ ਜ਼ਮੀਨ ਹੈ, ਜੋ
ਸਿੰਘਰਾਜ ਸਮੇਂ ਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ੧੦ ਕਨਾਲ ਜ਼ਮੀਨ ਮਾਈ ਪ੍ਰੇਮ ਕੌਰ ਨੇ
ਦਿੱਤੀ ਹੈ. ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਦੇ ਪਾਸ ਹੀ ਰਹਿਣ ਦੇ ਮਕਾਨ ਹਨ, ਜਿੱਥੇ ਆਏ
ਮੁਸਾਫਰਾਂ ਨੂੰ ਆਰਾਮ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਨੰਗਰ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਭੀ ਹੈ.

ਮੇਲਾ ਵੈਸਾਖੀ ਅਤੇ ਮਾਘੀ ਨੂੰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਇਹ ਅਸਥਾਨ ਰੇਲਵੇ
ਸਟੇਸ਼ਨ ਭਰਨਾਸਾਹਿਬ ਤੋਂ ਇੱਕ ਮੀਲ ਦੱਖਣ ਪੂਰਬ ਹੈ.

ਭਰਥ ਅਥਵਾ ਭਰਥੁ. ਸੰ. ਗਵੰ—ਭਵੰ. ਸੰਗ੍ਰਹ—ਅਭਿਮਾਨ,
ਅਹੰਕਾਰ. "ਕਬੀਰ ਭਰਥੁ ਨ ਕੀਜੀਐ." (ਸ:) ੨ ਅਥਭਾ ਦਾ
ਭਾਵ. "ਓਨਾ ਅਹੰਕਾਰ ਬਹੁ ਭਰਥੁ ਵਧਾਇਆ." (ਵਾਰ ਗੁਜ
ਮ: ੨) "ਜਿਤੁ ਹਉਮੈ ਭਰਥੁ ਨਿਵਾਰੀ." (ਸੋਹ ਮ: ੫) ੩ ਇੱਕ
ਸੰਚਾਰੀ ਭਾਵ. ਦੇਖੋ, ਭਾਵ ੧੪. ੪ ਅ. ਭਾ. ਭਰਥ. ਸੂਰਜ ਦੇ ਗਰੁਥ
ਹੋਣ ਦੀ ਇਲਾ. ਮਕਰਥ, ਪਸ਼ਿਮ. ਪੱਛੋਂ.

ਭਰਥਸਿ. ਭਰਥ ਕਰਦਾ ਹੈ. "ਕਹਾਂ ਨਰ ਭਰਥਸਿ ਬੋਰੀ ਬਾਰ."
(ਸਾਰ ਕਬੀਰ) ੨ ਭਰਥੇਭਾ.

ਭਰਥਸੁਆ. ਸੰਗ੍ਰਹ—ਹੋਮੇਭਾਵਾ. ੨ ਭਰਥ ਅਤੇ ਅਸੁਯਾ. ਅਹੰਕਾਰ
ਅਤੇ ਟੀਰਖਾ (ਹੁਸਦ). "ਸਰਣਿ ਪਰਿਓ ਤਜਿ ਭਰਥਸੁਆ." (ਗਉ
ਮ: ੫)

ਭਰਥਹ } ਭਰਥਦਾ ਹੈ. ਅਹੰਕਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ.
ਭਰਥਹਿ }

ਭਰਥਲੁਭਾਰ. ਸੰਗ੍ਰਹ—ਅਭਿਮਾਨ ਦੀ ਅੰਧੇਰੀ. ੨ ਵਿ—
ਅਭਿਮਾਨਰੂਪ ਭੁਭਾਰ (ਘੱਟੋ) ਵਾਲਾ.

ਭਰਥਲੁਮਾਨ. ਸੰਗ੍ਰਹ—ਅਭਿਮਾਨ ਦਾ ਖਿਆਲ. ਹੋਮੇ ਦਾ ਸੰਕਲਪ.
ਦੇਖੋ, ਭੁਮਾਨ.

ਭਰਥਰੰਜਨੀ. ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਕਵਿਰਾਜ ਦਾ ਰਚਿਆ ਜਪੁਜੀ
ਦਾ ਟੀਕਾ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਕਾਵਯ ਦੇ ਅਲੰਕਾਰ ਦਿਖਾਏ ਹਨ. ਭਾਈ
ਸਾਹਿਬ ਲਿਖਦੇ ਹਨ:—

"ਉਏ ਸਿੰਘ ਭਭ ਰੂਪ ਬਹਾਦਰ,
ਕਵਿ ਭੁਲਾਇ ਰਾਖਿਓ ਭਿਗ ਸਾਦਰ.
ਸ੍ਰੀ ਗੁੰਬਸਾਹਿਬ ਗੁਰਬਾਨੀ,
ਸਰਵ ਸਿਰੋਮਣਿ ਜਪਜੀ ਜਾਨੀ.
ਅਰਥ ਗੰਭੀਰ ਮਹਾਨ ਮਹਾਨੇ,
ਅਜ ਲਖਿ ਕਵਿ ਸੋ ਵਚਨ ਭਯਾਨੇ,—
ਅਲੰਕਾਰ ਧੁਤ ਟੀਕਾ ਰਚਿਓ.
ਨਿਰਨੈ ਅਰਥ ਧਰਤੁ ਮਰਿ ਖਰਿਓ.

'N.W. Ry ਦੀ ਜਲੰਧਰ ਮੁਕੇਰੀਆ ਥਾਪਕ ਤੋਂ ਇਹ ਸਟੇਸ਼ਨ ਹੈ.

ਟੀਕੇ ਦੀ ਸਮਾਪਤਿ ਦਾ ਸੰਮਤ ਲਿਖਿਆ ਹੈ—“ਸੰਮਤ ਹਸ ਬਸੁ ਬਸੁ ਰਸਾ ਚੇਤ ਬਾਦਨੀ ਦੂਜ.” ਅਰਥਾਤ ੧੮੮੬ ਚੇਤ ਸੁਦੀ ੨. ਗਰਭਾਸ਼ਯਾਸ਼ਯ } ਵਿ—ਹੱਕਾਰ ਨਾਸ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. “ਗਰਭਾਸ਼ਯਾਸ਼ਯ ਗਰਭਪ੍ਰਹਾਰੀ } ਸਰਬਸਧਾਰਣ ਕਿਫ਼ ਕੀਮਤਿ ਕਹੀ ਨਾ ਜਾਈ ਹੈ.” (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫)

ਗਰਭਾਸ਼ਯ. ਦੇਖੋ, ਗਤਬਤ.

ਗਰਭਾਸ਼ਯੀ. ਵਿ—ਅਭਿਮਾਨਿਨੀ. “ਗਰਭਾਸ਼ਯੀ ਯਾ ਨਹੀ ਠਾਉ.” (ਬਸੰ ਰਵਿਦਾਸ)

ਗਰਭਾਸ਼ਯੀ. ਗਰਭ ਕਰਦਾ ਹੈ। ੨ ਗਰਭ ਨਾਲ. ਅਭਿਮਾਨ ਕਰਕੇ. “ਗਰਬੀ ਗਰਭਾਸ਼ਯੀ.” (ਮ: ੪ ਵਾਰ ਸਾਰ) ੩ ਸੰਕਤਾ—ਭੋਰਵ. ਭਾਰੀਪਨ. ਗਰਭਾਸ਼ਯੀ ਗੁਰੁਰਾ.

ਗਰਭਿ. ਗਰਭ (ਹੱਕਾਰ) ਕਰਕੇ, “ਗਰਭਿ ਗਰਭਿਲੇ ਮੁਥਰੇ.” (ਟੋਡੀ ਮ: ੫)

“ਸੰਗਤਿ ਪ੍ਰਬੀਨਨ ਕੀ ਕੀਸਿਯਤ ਅਠੈ ਜਾਮ, ਕੀਸਿਯੈ ਵੇ ਗਾਮ ਜਾਮੇ ਜਿਯ ਕੇ ਅਰਾਮ ਹੈ। ਦੀਸਿਯੈ ਦਰਸ ਜਾਂਹਿ ਦੇਖਕੇ ਕੀ ਸਾਧ ਹੋਯ. ਨੀਚਨ ਕੀ ਸੰਗਤਿ ਤੇ ਨਾਮ ਬਦਨਾਮ ਹੈ। ਠਾਠੁਰ ਕਹਰ ਕਫ਼ ਚਿੱਤ ਮੇ ਬਿਚਾਰ ਦੇਖੇ, ਗਰਬੀ ਕੁਮਾਨ ਕੇ ਹਰੈਯਾ ਏਕ ਰਾਮ ਹੈ। ਰੂਪ ਸੇ ਰਤਨ ਪਾਇ ਜੇਬਨ ਸੇ ਧਨ ਪਾਇ, ਨਾਹਕ ਗਵਾਇਯੋ ਗਵਾਰਨ ਕੇ ਕਾਮ ਹੈ.”

ਗਰਬੀ } ਵਿ—ਅਭਿਮਾਨੀ. ਗਰਵਵਾਲਾ. ਗਰਭਿਤ.

ਗਰਬੁ. ਦੇਖੋ, ਗਰਬ. “ਗਰਬੁ ਨ ਗੀਜੈ.” (ਸੁਹੀ ਮ: ੫)

ਗਰਬੋਣ. ਤ੍ਰਿਤੀਯਾ. ਜਵ ਕਰਕੇ. ਅਹੰਕਾਰ ਨਾਲ. “ਗਰਬੋਣ ਅਕਸ਼ਾਨਟੈ.” (ਗਾਥਾ)

ਗਰਬੀ. ਗਰਭ ਕਰਦਾ ਹੈ. “ਜੇ ਗਰਬੀ ਸੇ ਪਰਸੀ ਪਿਆਰੇ.” (ਸੋਰ ਮ: ੪)

ਗਰਭ. ਸੰ. ਗਰ ਅ. ਧਮਨ. ਆਦਮੀ ਦੇ ਵੀਰਜ ਅਤੇ ਇਸਤ੍ਰੀ ਦੀ ਚਕਤ ਦੇ ਅਣੂਕੀਟਾਂ (Spermatozoon and Ovum) ਦੇ ਮਿਲਾਪ ਤੋਂ ਬੱਚੇਦਾਨ ਅੰਦਰ ਛੋਟਾ ਅੰਡਾ ਪੈਦਾ ਹੋ ਕੇ ਵਧਦਾ ਵਧਦਾ ਇੱਕ ਜਿੰਨੀ (ਜੇਰ) ਵਿੱਚ ਬੱਚੇ ਦੀ ਸ਼ਕਤ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜੋ ੨੮੦ ਦਿਨਾਂ ਪਿਛੋਂ ਗਰਭ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ.

ਗਰੁਤਪ੍ਰਹਾਰ ਦੇ ਡੀਵੋਂ ਅਧਰਾਯ ਵਿੱਚ ਗਰਭ ਦੇ ਬਣਨ ਵਧਣ ਆਦਿ ਦਾ ਹਾਲ ਵਿਸਰਾਧ ਨਾਲ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਮਨੁਸਿਮੂਰਿ ਦੇ ਤੀਜੇ ਅਧਰਾਯ ਦੇ ਸ਼ਲੋਕ ੪੯ ਵਿੱਚ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਪਿਤਾ ਦਾ ਵੀਰਜ ਵੱਧ ਹੋਣ ਤੋਂ ਪੂਰ੍ਵ, ਮਾਤਾ ਦੀ ਰਿਤੁ ਜਾਂਦਾ ਹੋਣ ਤੋਂ ਪੂਰ੍ਵੀ ਅਤੇ ਦੋਹਾਂ ਦੇ ਸਮਾਨ ਹੋਣ ਤੋਂ ਨਪੁੰਸਕ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ੨ ਕੁਭਿ. ਕੁੱਖ। ੩ ਬੱਚਾ। ੪ ਅੰਨ। ੫ ਅਗਨਿ। ੬ ਨਦੀ ਆਦਿਕ ਦਾ ਮੱਧ ਭਾਗ। ੭ ਰੂਪਤ ਇਸ ਸਮੇਂ ਦੇ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਦੀ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਸੀਮਿਤੀ ਨਹੀਂ ਹੈ

ਅਧਰਾਯ.

ਗਰਭਾਸ਼ਯਾਸ਼ਯ. ਸੰਕਤਾ—ਗਰਭਾਸ਼ਯ ਦੀ ਤਪਤ. “ਗਰਭ ਅਗਨਿ ਮਹਿ ਜਿਨਹਿ ਉਥਾਰਿਆ.” (ਸੁਖਮਨੀ) ਦੇਖੋ, ਜਨਰਾਗਨਿ.

ਗਰਭਾਸ਼ਯਾਸ਼ਯ } ਗਰਭ (ਹਮਲ) ਦਾ ਸੂਝ (ਬੁਝਿਯਾਣਾ) ੧੫. ਗਰਭ ਹਿਰਣਾ } ਇਸਕਾਰਾ ਹਮਲ. Abortion. ਕੱਚਾ ਗਰਭ ਕਈ ਕਾਰਣਾਂ ਤੋਂ ਡਿਗ ਪੈਂਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਮੁੱਖ ਇਹ ਹਨ—ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਨੂੰ ਕੋਈ ਭੈਤਾ ਚੰਗ ਹੋਣਾ, ਅਚਾਨਕ ਸ਼ੋਕ ਦੀ ਕੱਲ ਸੁਣਨਾ, ਭਰਨਾ, ਡਿਗਕੇ ਸੱਟ ਲੱਗਣੀ, ਬਹੁਤ ਭੁੱਖ ਭੁੱਖ ਬੱਟਣੀ, ਉੱਚੇ ਨੀਵੇਂ ਥਾਂ ਬੜ੍ਹਨਾ, ਪੇਚਿਸ਼ ਹੋਣੀ, ਗਰਭਾਸ਼ਯ (ਰਿਹਮ) ਦਾ ਮੂੰਹ ਖੁੱਲ ਜਾਣਾ, ਬਹੁਤ ਪੈਂਡਾ ਕਰਨਾ, ਗਰਮ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦਾ ਬਹੁਤ ਸੇਵਨ ਕਰਨਾ, ਬੁੱਦਣਾ, ਗਰਭ ਸਮੇਂ ਮੇਥੁਨ ਕਰਨਾ, ਪੈੜੇ ਦੀ ਬੀਮਾਰੀ ਹੋਣੀ ਆਦਿਕ.

ਇਸ ਦਾ ਇਲਾਜ ਹੈ ਕਿ—

(੧) ਇਸਤ੍ਰੀ ੧੫ ਮਹੀਨੇ ਤੀਕ ਪਰੀ ਦਾ ਸੰਗ ਨਾ ਕਰੇ ਅਤੇ ਜਦ ਗਰਭ ਠਹਿਰ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਭੀ ਮੇਥੁਨ ਦਾ ਤਿਆਗ ਰੱਖੇ.

(੨) ਗਰਭ ਠਹਿਰਣ ਪੂਰ ਨਰਮ ਕਿਸਾ ਖਾਵੇ. ਚਰਪਰੀ ਅਤੇ ਭਾਰੀ ਚੀਜ਼ਾਂ ਛੱਡ ਦੇਵੇ.

(੩) ਬਨਾਰਸੀ ਆਉਲੇ ਦਾ ਮੁਰੱਬਾ ਚਾਂਦੀ ਦਾ ਵਰਕ ਨਾ ਕੇ ਖਾਵੇ.

(੪) ਅਨਾਰਥਬਰਤ ਜਾਂ ਚੰਦਨ ਦੇ ਬੁਰਾਦੇ ਦਾ ਸਰਬਤ ਪੀਵੇ.

(੫) ਸਵੇਦਚੰਦਨ ਦਾ ਬੁਰਾਦਾ, ਬੋਲਛੋਛੇ ਦੀ ਗਿਰ੍ਹ, ਛੋਟੀਆਂ ਇਲਾਇਚੀਆਂ, ਵੰਸਲੋਚਨ, ਲੱਧਪਠਾਨੀ, ਸੁੱਕੇ ਆਉਲੇ, ਕਤੀਰਾ ਕੁੰਦ, ਸਤਾਵਰ, ਸੰਘਾਤੇ ਦੀ ਗਿਰ੍ਹੀ, ਮੁਲੱਠੀ ਦਾ ਆਟਾ, ਕਚੂਰ, ਮੇਚਰਜ, ਸਤ ਟੀਸਬਕੋਨ, ਮਿਸਰੀ, ਦੁਸਤਾ ਫੋਲਾਦੀ ਆਈ, ਸਭ ਚੀਜ਼ਾਂ ਸਮਾਨ ਤੋਲ ਦੀਆਂ ਲੈ ਕੇ ਪੀਸਕੇ ਦੋ ਦੋ ਮਾਸੇ ਦੀਆਂ ਪੁਰੀਆਂ ਬਣਾਏ ਕਢੀ ਦੇ ਢੁੱਧ ਨਾਲ ਇੱਕ ਸਵੇਰੇ ਇੱਕ ਸੰਭ ਨੂੰ ਖਾਵੇ. ਜਦ ਗਰਭ ਪੰਜ ਮਹੀਨੇ ਦਾ ਹੋ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਇਸ ਦਾ ਵਰਤਣਾ ਛੱਡ ਦੇਵੇ “ਕਈ ਜਨਮ ਗਰਭ ਹਿਰਿ ਖਰਿਆ.” (ਕਢੀ ਮ: ੫) ਦੇਖੋ, ਅਨਾਰਾ ਅਤੇ ਕਰਭਪਾਰ.

ਗਰਭਕੁੰਟ } ਸੰਕਤਾ—ਗਰਭਾਸ਼ਯ. (ਰਿਹਮ). ਬੱਚੇ—ਦਾਨ. ਗਰਭਕੁੰਡ } “ਗਰਭਕੁੰਟ ਮਹਿ ਉਰਧ ਤਪ ਕਰਤੇ.” (ਭਾਵਨ) ਗਰਭਕੁੰਡਲ. ਸੰਕਤਾ—ਗਰਭ ਦਾ ਘੇਰਾ. ਗਰਭਾਸ਼ਯ. “ਚੇ ਨਰ, ਗਰਭਕੁੰਡਲ ਜਬ ਆਭਤ.” (ਸ੍ਰੀ ਬੇਟੀ)

ਗਰਭਜੋਨਿ. ਗਰਭਾਸ਼ਯ ਅਤੇ ਉਦਰਿੱਜ ਸ਼੍ਰੇਦਜ ਆਦਿ ਯੋਨਿ। ੨ ਗਰਭ ਵਿੱਚ ਨਿਮਣਾ. ਗਰਭ ਵਿੱਚ ਨਿਵਾਸ. “ਸੋ ਨਰੁ ਗਰਭਜੋਨਿ ਨਹੀ ਆਵੈ.” (ਆਸਾ ਅ: ਮ: ੧)

ਗਰਭਣੀ. ਦੇਖੋ, ਗਰਭਿਣੀ.

ਗਰਭਦਾਨ. ਸੰਕਤਾ—ਰੂਪਤਦਾਨ. ਪੈੜੇ ਆਦਿਕ ਦੇ ਅੰਦਰ ਰੂਪਕੇ ਧਨ ਦਾਨ ਕਰਨਾ. “ਸੋਨਾ ਗਰਭਦਾਨ ਦੀਜੈ.” (ਰਾਮ ਨਾਮਦੇਵ)

ਗਰਭਪਾਤ. ਸੰਕੜਾ—ਹਮਲ ਦਾ ਡਿਕਣਾ. ਚਾਚ ਮਹੀਨੇ ਪਿੱਛੋਂ
ਗਰਭ ਦਾ ਗਿਰਨਾ, ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸੁਖ ਕਹਾਉਂਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ,
ਗਰਭਪਾਤ.

ਗਰਭਵਤੀ. ਵਿ—ਹਾਮਿਲਾ. ਗਰਭਿਣੀ. ਕੱਢਣ.

ਗਰਭਵਾਸ. ਸੰਕੜਾ—ਗਰਭ ਵਿੱਚ ਵਾਸ. ਰਿਹਮ ਵਿੱਚ ਨਿਵਾਸ
ਦੀ ਹਾਲਤ. "ਗਰਭਵਾਸ ਮਹਿ ਖੁਲ ਨਹਿ ਜਾਤੀ." (ਗੁਰੂ ਕਬੀਰ)
ਗਰਭਾਸ. ਸੰ. ਗਰਭਾਸ. ਸੰਕੜਾ—ਗਰਭ ਦਾ ਅਸਥਾਨ. ਜਰਾਧੁ.
ਬੰਦੇਦਾਨ.

ਗਰਭਾਸਿ. ਗਰਭਾਸਿ ਮੇਂ. ਗਰਭ ਵਿੱਚ. "ਗੁਕਮਿ ਪਇਆ
ਗਰਭਾਸਿ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧ ਪਹਿਰੇ) "ਭਿਰ ਗਰਭਾਸਿ ਨ ਪਰਿਆ
ਰੇ।" (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੫)

ਗਰਭਾਯਨਿ. ਦੇਖੋ, ਗਰਭ ਅਯਨਿ ਅਤੇ ਜਠਰਾਯਨਿ.

ਗਰਭਾਧਾਨ. ਸੰ. ਗਰਭਾਧਾਨ. ਸੰਕੜਾ—ਗਰਭ ਧਾਰਣ. ਗਰਭ
(ਹਮਲ) ਦਾ ਲਹਿਰਨਾ.

ਗਰਭਿ. ਗਰਭ ਵਿੱਚ. "ਗਰਭਿ ਨਾਹੀ ਭਸੰਤ." (ਰਾਮ ਮ: ੫)

ਗਰਭਿਣੀ. ਸੰ. ਗਰਭਿਣੀ. ਵਿ—ਗਰਭ ਵਾਲੀ. ਕੱਢਣ. ਹਾਮਿਲਾ.

ਗਰਭਿਤ. ਵਿ—ਗਰਭਿਤ. ਗਰਭ ਸਹਿਤ। ੨ ਗਰਭ—ਗੋਇਆ.
ਪੁਰਿਤ. ਜਿਵੇਂ—"ਟਿਹ ਬਾਕਸ ਸਾਰਗਭਿਤ ਹੈ." (ਲੋਕੋ)

ਗਰਮ. ਗਾ / ਵਿ—ਗਰਮ. ਦੇਖੋ, ਘਰਮ। ੨ ਸੰ. ਗਰਿਸ਼. ਭਾਰੀ.
ਵਜ਼ਨਦਾਰ. "ਕਿਤੇ ਗਰਮ ਪੈ ਚਰਮ ਰੂਪ ਗਰਮ ਭਾਏ." (ਚਰਿਤ੍ਰ
੯੧).

ਗਰਮਾ. ਸੰਕੜਾ—ਭਲੋਚਿਸਤਾਨ ਦਾ ਮਰਯੂਦਾ, ਜੋ ਸਰਦੇ ਤੋਂ ਭੀ
ਮਿੱਠਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ੨ ਗਰਮੀ ਦੀ ਰੁੱਤ. ਗ੍ਰੀਸਮ। ੩ ਗਰਿਮਾ. ਗਰਮਿਤਾ
ਸਿੱਧਿ. ਦੇਖੋ, ਅਸਟਸਿੱਧਿ.

ਗਰਮਾਈ. ਸੰਕੜਾ—ਗ੍ਰਿਸਮਤਾ. ਭੱਭਾਪਨ. ਸੋਕ. ਗਰਮੀ.

ਗਰਮਿਤਾ. ਸੰ. ਗਰਿਮਾ—ਗਰਿਮਾ. ਸੰਕੜਾ—ਗੁਰੂਤ੍ਵ. ਭਾਰੀਪਨ।
੨ ਇੱਕ ਸਿੱਧੀ. ਦੇਖੋ, ਅਸਟ ਸਿੱਧਿ। ੩ ਗੁਰੂਗੀ. ਮਹਤ੍ਵ.
"ਘਰਗ ਰਮਤਨੁ ਗਰਮਿਤਾ ਸਿੰਘਨਾਧ ਘਮਸਾਨ।" ਪੰਥ ਗਰਨ
ਕੇ ਗੁਨ ਲਿਖੇ ਟਿਹ ਰੂਪਤਿ ਬਲਵਾਨ." (ਗ੍ਰਿਸਮਾਵ) ਘਰਗ ਸਿੰਘ
ਨਾਮ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪੰਜ ਬਲਵਾਂ ਦੇ ਆਦਿ ਔਖਰ ਅਤੇ ਰੂਟਾਂ ਤੋਂ ਬਣਿਆ
ਹੈ.

ਗਰਮੀ. ਦੇਖੋ, ਗਰਮਾਈ। ੨ ਗ੍ਰੀਸਮ ਰੁੱਤ.

ਗਰਭਾ. ਦੇਖੋ, ਗਰਭਾ। ੨ ਸੰਕੜਾ—ਬਰਦੂਵ. ਸਤਲੁਜ.

ਗਰਭਾਟ. ਸੰਕੜਾ—ਗਰਭ ਗਰਭ ਦੀ ਧੁਨਿ. ਗਰਭਾਟ.

ਗਰਲ. ਸੰ. ਸੰਕੜਾ—ਜੋ ਸੀਥਨ ਨੂੰ ਰਲ (ਨਿਕਲ) ਜਾਵੇ, ਬਹਿਰ.
ਵਿਸ. "ਗਰਲ ਨਾਸੁ ਤਨਿ ਨਨਕੇ ਅਮਿਉ ਅੰਤਰਗਤਿ ਪੀਓ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੨ ਕੇ) ਨਾਸ ਗਰਨ ਵਾਲਾ ਵਿਸ (ਅਰਥਾਤ ਵਿਸਥ—
ਵਿਸ), ਆਪ ਦੇ ਤਨ ਤੋਂ ਨਿਕਲ ਗਿਆ ਹੈ.

ਗਰਲ (ਘਰਲ), ਗਰਲ (ਸਵੈਯੇ ਦੀ ਸੁਰਤ), ਗਰਮਿਤਾ (ਮਹਤ੍ਵ—ਗੁਰੂਗੀ),
ਗਿੰਘ ਜੇਹਾ ਗਰਲਾ, ਘਮਸਾਨ (ਸੰਕਾ).

ਗਰਲਧਰ. ਸੰ. ਸੰਕੜਾ—ਬਹਿਰ ਧਾਰਨ ਵਾਲਾ ਸ਼ਿਵ। ੨ ਸਰਪ.
ਸੰਪ। ੩ ਜਹਿਰ ਵਾਲਾ ਜੀਵ.

ਗਰਵ. ਦੇਖੋ, ਗਰਬ.

ਗਰੜ. ਦੇਖੋ, ਗਰੁੜ.

ਗਰੜਪੁਜ. ਦੇਖੋ, ਗਰੁੜਪੁਜ.

ਗਰੜਾ. ਵਿ—ਭੱਬਖੜੱਬਾ. ਗਰੁੜ ਜੇਹੇ ਅਨੇਕ ਰੰਗਾਂ ਵਾਲਾ।
੨ ਦੇਖੋ, ਗਰੁੜਾ.

ਗਰਾ. ਸੰਕੜਾ—ਗਲਾ. ਕੰਠ. "ਆਨ ਅਫੀਮ ਗਰੇ ਤਿਹ ਗਰਾ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੩੨੧) "ਗਰੇ ਗਰਾ ਭਰ ਗਟਕਟ ਬਾਨੀ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)
੨ ਪਹਾੜ ਦਾ ਦਰਾ. ਘਾਟੀ। ੩ ਵਿ—ਗਰਿਆ. ਗਲਿਆ. ਸਤਿਆ.
ਗਰਾ. ਸੰਕੜਾ—ਗੁਮ. ਗਵ "ਗਰਾ ਓਰ ਗਹਿ ਯੋ ਗਈ." (ਚਰਿਤ੍ਰ
੧੩) ੨ ਦੇਖੋ, ਗਿਰਾ ੨.

ਗਰਾਸ. ਸੰ. ਗੁਸ. ਸੰਕੜਾ—ਗੁਰਕੀ. ਲੁਕਮਾ। ੨ ਪਕੜ. ਗਰਿਭਰ.
ਗੁਸਨ ਦਾ ਭਾਵ.

ਗਰਾਹ. ਸੰਕੜਾ—ਗੁਸ. ਗੁਰਕੀ। ੨ ਸੰ. ਗੁਹ. ਜਨਹਸੂ. ਤੋਂਦੁਆ.
"ਗਜ ਗਰਾਹ ਤੇ ਝੁਟਾ." (ਸੋਰ ਮ: ੯) ੩ ਗੈਦੀ। ੪ ਸਸਤ੍ਰ ਦਾ
ਦਸੂ। ੫ ਵਿ—ਗੁਹਟ (ਭਤਨ) ਵਾਲਾ.

ਗਰਾਪ } ਅੰ. Grape-shot. ਗ੍ਰੇਪਸ਼ਾਟ. ਅੰਗੂਰ ਦੀ ਸ਼ਕਲ
ਗਰਾਫ } ਦਾ ਫਰਾਹ. ਰੈਣਾ. "ਤੋਪ ਗਰਾਫ ਸਾਬ ਬਹੁ ਦੰਏ."
ਗਰਾਫ } (ਪੰਪੁ) ਤੋਪ ਦੇ ਗੋਟਿਆਂ ਨਾਲ ਗੁਰਿਆਂ ਨੂੰ ਭੰਡਦੇ
(ਘਾਟਿਲ ਕਰਦੇ) ਹਨ.

ਗਰਾਮ. ਸੰ. ਗੁਮ. ਸੰਕੜਾ—ਪਿੰਡ. ਗਵਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਗੁਮ.

ਗਰਾਮਨੋ. ਸੰ. ਗਮਿਨ—ਗਮਿਨ. ਵਿ—ਜਾਣ ਵਾਲਾ. ਗਾਮੀ.
"ਗੁਰੂ ਗੋਹਿਥ ਪਰਗਾਮਨੋ." (ਗੁਰੂ ਮ: ੫) ਗੁਰੂ ਪਾਰ ਜਾਣ ਵਾਲਾ
ਗੋਹਿਥ (ਗਹਿਤ੍ਰ—ਜਹਾਜ) ਹੈ. ਭਾਵ—ਅਧਵਿੱਚ ਝੁੰਝਣ ਦਾ ਹੈ
ਨਹੀਂ.

ਗਰਾਰਾਹ } ਗਾ / ਅਰਕੀ ਵਿੱਚ ਟਿਹ ਸ਼ਬਦ ਗਰਾਰਾਹ
ਗਰਾਰਾ } ਹੈ. ਗੁਰਲਾ. ਮੂੰਹ ਵਿੱਚ ਪਾਣੀ ਲੈ ਕੇ ਕੁਲ ਕੁਲ ਲਭਦ
ਕਰਨ ਦੀ ਰਿਯਾ. ਅੰ. Gurgle। ੨ ਖੁੱਲ੍ਹੇ ਪਸਾਮੇ ਨੂੰ ਭੀ ਗਰਾਰਾ
ਆਖਦੇ ਹਨ.

ਗਰਾਵ. ਸੰ. ਸੰਕੜਾ—ਗੁਮ ਗਵਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਗਰਾਵ। ੩ ਸੰ.
ਭਾਵਨ—ਗੁਵਨ. ਪੱਥਰ. ਚਟਾਨ. "ਕਾਟਿਓ ਬੰਧ ਗਰਾਵਉ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) ਪੱਥਰ ਦਾ ਬੰਨ੍ਹ ਤੋੜ ਦਿੱਤਾ. ਭਾਵ—ਅਗਨ ਦਾ
ਫਿੜ੍ਹ ਬੰਧ.

ਗਰਿ. ਗ੍ਰਿ. ਵਿ—ਗਲਕੇ. ਪਿਘਲਕੇ. "ਓਰਾ ਗਰਿ ਪਾਨੀ ਭਇਆ." (ਸ. ਕਬੀਰ) ੨ ਗਲ ਵਿੱਚ. ਗਲੇ.

ਗਰਿਸਤ. ਦੇਖੋ, ਗ੍ਰਿਸਤ.

ਗਰਿਸੂ. ਸੰ. ਗਰਿਸੂ. ਵਿ—ਗੁਰਾ ਭਾਰੀ. ਬਹੁਤ ਵਜ਼ਨਦਾਰ।
੨ ਬਹੁਤ ਮਾਨੜ. "ਗੁਸਾਈ ਗਰਿਸੂ ਰੂਪੇਣ." (ਸਹਸ ਮ: ੫)

ਗਰਾਵਰੁ ਦਾ ਅਰਥ ਗਲੇ ਤੋਂ ਭੀ ਹੈ. ਗਲੇਂ ਬੰਧਨ ਲਾਹ ਦਿੱਤਾ.

੨ ਸੰਗਤ—ਮਹਾਂਭਾਰਤ ਅਨੁਸਾਰ ਇੱਕ ਬਲਵਨ ਦਾਨਵ,
ਗਰੀਬਾ. ਭਾ. ੨੨੨ ਗਰੀਬਾ. ਵਿ—ਕੁਹਣ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਫੜਨ
ਵਾਲਾ. ੨ ਗਰਤ ਕੁਨੰਦਾ. “ਗਰਮਿਨ ਗਰੀਬਾ.” (ਅਕਾਲ)
ਗਰਿਭਤ. ਭਾ. ੨੨੨ ਸੰਗਤ—ਪਕੜ. ਕੁਹਣ.
ਗਰਿਭਤਨ. ਭਾ. ੨੨੨ ਕਿ—ਪਕੜਨਾ. ਫੜਨਾ.
ਗਰਿਮਾ. ਦੇਖੋ, ਗਰਮਿਤਾ ਅਤੇ ਅਸਟ ਸਿਧਿ.
ਗਰੀ. ਵਿ—ਗਲੀ ਹੋਈ. “ਕਾਹੂੰ ਗਰੀ ਕੋਦਰੀ ਨਾਰੀ.” (ਆਸਾ
ਕਬੀਰ) ੨ ਸੰਗਤ—ਗਿਧੂ (ਕਿਰੀ). ਮਗਜ਼. “ਬਦਾਮਨ ਗਰੀ
ਸਮਾਈ.” (ਗੁਪਤ) ੩ ਖੋਪਾ. ਨਰੀਏਲ ਦਾ ਮਗਜ਼. “ਗਰੀ ਫੁਹਾਰੇ
ਖਾਂਦੀਆਂ.” (ਆਸਾ ਅ: ਮ: ੧) ੪ ਗਲੀ. ਵੀਥੀ. “ਖੇਲਤ ਕੁੰਜ
ਗਲੀਨ ਕੇ ਭੀਚ.” (ਕੁਸਮਾਵ) “ਗਰੀ ਬਜਾਰ ਬਿਲੋਕਤ ਆਏ.”
(ਗੁਪਤ) “ਕੁਮਤ ਨਾਖ ਗਰੀਆ.” (ਕਾਨ ਮ: ੫) ਅਨੇਕ ਯੋਨੀਆਂ
ਤੋਂ ਭਾਵ ਹੈ.

ਗਰੀਬ ਅਥਵਾ ਗਰੀਬੁ. ਭਾ. ੨੨੨ ਗਰੀਬ. ਵਿ—ਮੁਸਾਫਿਰ.
ਪਰਦੇਸੀ. ੨ ਨਿਰਧਨ. ਕੰਕਾਲ. ੩ ਈਨ. ੪ ਅਸਮਰਥ. “ਨਾਨਕ
ਗਰੀਬੁ ਢਹਿਪਇਆ ਦੁਆਰੇ.” (ਸੁਹੀ ਅ: ਮ: ੪)

ਗਰੀਬਦਾਸ } ਇੱਲੀ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਫੁਡਾਈ ਪਿੰਡ ਵਿੱਚ ਸੰਮਤ
ਗਰੀਬਦਾਸੀਆ } ੧੭੭੪ ਵਿੱਚ ਧਾਮਣੇ ਸੇਠਾਂ ਦੇ ਘਰ ਗਰੀਬਦਾਸ
ਦਾ ਜਨਮ ਹੋਇਆ. ਇਸ ਨੇ ਪਹਿਲੀ ਅਵਸਥਾ ਕ੍ਰਿਸਤੀਅਨ ਵਿੱਚ
ਵਿਤਾਈ ਅਤੇ ਚਾਰ ਬੇਟੇ ਦੇ ਬੇਟੀਆਂ ਪੈਦਾ ਹੋਈਆਂ.

ਦਾਦੂਪੰਥੀ ਸਾਧੂਆਂ ਦੀ ਸੰਗਤਿ ਦਾ ਗਰੀਬਦਾਸ ਤੇ ਅਜੇਹਾ ਅਸਰ
ਹੋਇਆ ਕਿ ਘਰ ਬਾਰ ਛੱਡਕੇ ਸੰਤਮੰਡਲੀ ਵਿੱਚ ਮਿਲ ਗਿਆ ਅਤੇ
ਕੁਰਣੀ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨਾਲ ਪੂਜਨ ਹੋ ਗਿਆ. ਇਸ ਦੀ ਰਚਨਾ ਭਗਤਿ
ਅਤੇ ਨਾਮ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਨਾਲ ਭਰਪੂਰ ਹੈ. ਗਰੀਬਦਾਸ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ
ਸੰਮਤ ੧੮੨੫ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ. ਇਸ ਦੀ ਸੰਪ੍ਰਦਾਯ ਦੇ ਸਾਧੂ
ਗਰੀਬਦਾਸੀਏ ਸਦਾਉਂਦੇ ਹਨ.

ਗਰੀਬਦਾਸੀਏ ਆਪੋਵਿੱਚੀ ਮਿਲਣ ਸਮੇਂ “ਸਰਿ ਸਾਹਿਬ” ਬਕਤ
ਆਖਦੇ ਹਨ, ਇਸ ਲਈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ‘ਸਤਿਸਾਹਿਬੀਏ’ ਭੀ
ਹੈ.

ਗਰੀਬਨਿਮਾਜ } ਭਾ. ੨੨੨੨ ਵਿ—ਈਨਾਂ ਉੱਪਰ ਦਯਾ ਕਰਨ
ਗਰੀਬਨਿਮਾਜ } ਵਾਲਾ. ਨਿਰਧਨਾਂ ਨੂੰ ਨਿਵਾਸਿਤ ਕਰਨ ਵਾਲਾ.

“ਗਰੀਬਨਿਮਾਜ ਗੁਸਈਆ ਮੇਰਾ.” (ਮਾਰੂ ਰਵਿਦਾਸ)

ਗਰੀਬਪਰਵਰ. ਭਾ. ੨੨੨੨ ਈਨਾਂ ਦੀ ਪਾਲਨਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ.

ਗਰੀਬਾਨ. ਦੇਖੋ, ਗਿਰੀਵਾਨ.

ਗਰੀਬਾਨੋ. ਵਿ—ਗਰੀਬੀਵਾਲਾ. ਹਲੀਮ. ਨੰਮੂ. “ਦੇਰ ਮਹਲਿ
ਗਰੀਬਾਨੋ.” (ਗੁਰੂ ਮ: ੫)

ਗਰੀਬੀ. ਸੰਗਤ—ਗਰੀਬਪਨ. ਕੰਕਾਲਤਾ. ੨ ਨੰਮੂਤਾ. ਹਲੀਮੀ.

“ਗਰੀਬੀ ਕਦਾ ਹਮਾਰੀ.” (ਸੇਰ ਮ: ੫)

ਗਰੀਬੁ. ਦੇਖੋ, ਗਰੀਬ.

ਗਰੀਬੁਲਪਰਸੂ. ਭਾ. ਵਿ—ਗਰੀਬਾਂ ਦੀ ਪਾਲਨਾ ਕਰਨਵਾਲਾ.

“ਗਰੀਬੁਲਪਰਸੂਏ.” (ਜਪੁ)

ਗਰੀਬ } ਸੰ. ਕਰੀਬਜ਼. ਵਿ—ਕੁਹਤ ਭਾਰੀ. ੨ ਗੋਰਵ (ਕੁਹਤੁ)
ਗਰੀਬਸ } ਵਾਲਾ. ਬਚੁਰਗੀ ਸਹਿਤ.
ਗਰੀਬਾਨ }

ਗਰੀਬਹ. ਭਾ. ੨੨੨ ਸੰਗਤ—ਟਿੱਲਾ. ਟਿੱਬਾ. ਢੇਰ. ੨ ਭੋਰ. ਰੱਸੀ.
ਗਰੀਬੇ ਕਮਾਨ. ਭਾ. ਸੰਗਤ—ਬਮਾਣ ਦਾ ਚਿੱਲਾ. ਦੇਖੋ, ਗਰੀਬਹ.
ਗਰੁਆਈ. ਸੰਗਤ—ਗੁਰਤੁ. ਭਾਰੀਪਨ. ਵਬਨਦਾਈ. ੨ ਬਚੁਰਗੀ.
ਗਰੁਭ. ਦੇਖੋ, ਗਰੁਭ.

ਗਰੁਤ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਗ (ਆਕਾਸ਼) ਵਿੱਚ ਜੋ ਰੁਭ (ਆਵਾਜ਼)
ਕਰੇ, ਪੰਖ. ਖੰਡ. ਪਕ.

ਗਰੁਤਮੰਤ. ਗਰੁਤ (ਪੰਖਾਂ) ਵਾਲਾ. ਪੰਛੀ. ਪਰਿੰਦਾ. ੨ ਗਰੁਤ.

ਗਰੁਰ. ਦੇਖੋ, ਗਰੁਤ. “ਗਰੁਰ ਗਰੁਰ ਰਸਮੈ ਬਾਬ ਸਭ ਬਾਬ
ਆਏ.” (ਕਵਿ ਪ੨) ਗਰੁਤ ਨੇ ਆਪਣੀ ਤੋਚ ਉਡਾਰੀ ਦਾ ਹੰਕਾਰ
ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਸਾਰੇ ਬਾਬ ਪੰਛੀ ਪਿੱਛੇ ਹਟ ਗਏ.

ਗਰੁਵ } ਵਿ—ਗੋਰਵ. ਭਾਰੀ. “ਬਖਸੈ ਮੈ ਜੁ ਗਰੁਵ ਅਪਰਾਧੁ.”
ਗਰੁਵਾ } (ਜਪੁ)

ਗਰੁਭ. ਸੰ. ਕਕਭ. blue jay. ਸੰਗਤ—ਵਿਨਤਾ ਦੇ ਗਰੁਭ ਤੋਂ
ਕਮਤਪ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ, ਜੋ ਵਿਸਨੁ ਦਾ ਵਾਹਨ ਅਤੇ ਪੰਛੀਆਂ ਦਾ ਰਾਜਾ
ਲਿਖਿਆ ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਅੱਧਾ ਧੜ ਪੰਛੀ ਦਾ ਅਤੇ ਉੱਪਰਲਾ ਭਾਗ
ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਹੈ. ਮਹਾਂਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸਦ ਗਰੁਭ
ਦੇਵਤਿਆਂ ਨੂੰ ਜਿੱਤਕੇ ਸੁਰਗ ਤੋਂ ਅਮ੍ਰਿਤ ਲੈ ਆਇਆ, ਰਦ ਵਿਸਨੁ
ਨੇ ਰੀਝਕੇ ਆਖਿਆ ਕਿ ਵਰ ਮੰਗ. ਗਰੁਭ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੈਂ ਸਦਾ
ਆਪ ਦੇ ਉੱਪਰ ਰਹਾਂ, ਵਿਸਨੁ ਨੇ ਇਹ ਬਾਤ ਮੰਨ ਲਈ, ਪਰ ਗਰੁਭ
ਨੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਸੋਚਿਆ ਕਿ ਇਹ ਗੱਲ ਚੰਗੀ ਨਹੀਂ ਹੋਈ, ਕਿਉਂਕਿ
ਅਜਿਹਾ ਹੋਣ ਤੋਂ ਵਿਸਨੁ ਦਾ ਅਪਮਾਨ ਹੈ. ਗਰੁਭ ਨੇ ਵਿਸਨੁ ਨੂੰ
ਆਖਿਆ ਕਿ ਆਪ ਮੇਰੇ ਕੋਈ ਵਰ ਲੈ ਲਓ. ਵਿਸਨੁ ਨੇ ਆਖਿਆ
ਕਿ ਤੂੰ ਮੇਰੀ ਸਵਾਰੀ ਬਣਜਾ. ਹੁਣ ਚਿੰਤਾ ਇਹ ਹੋਈ ਕਿ ਦੋਹਾਂ ਨੂੰ
ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਦੇ ਹੇਠ ਹੋਣ ਪਿਆ. ਅੰਤ ਨੂੰ ੨ਵੀਂ ਵਿਚਾਰ ਪਿੱਛੇ ਇਹ
ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਹੋਇਆ ਕਿ ਗਰੁਭ ਵਿਸਨੁ ਦੀ ਧੁਜਾ ਉੱਪਰ ਚੜੇ, ਇਸ ਤੋਂ
ਵਿਸਨੁ ਦਾ ਵਾਹਨ ਭੀ ਹੋ ਗਿਆ ਅਤੇ ਵਿਸਨੁ ਦੇ ਉੱਪਰ ਭੀ
ਹੋਇਆ.

“ਗਰੁਭ ਚੜੇ ਆਏ ਕੋਪਲ.” (ਭੈਰ ਨਾਮਦੇਵ) ਦਸਹਰੇ (ਵਿਜਯ
ਦਸਮੀ) ਦੇ ਦਿਨ ਹਿੰਦੂ ਗਰੁਭ ਦਾ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨਾ ਮੰਗਲਦਾਯਕ
ਮੰਨਦੇ ਹਨ, ਅਤੇ ਵਛੇ ਯਤਨ ਨਾਲ ਵੇਖਦੇ ਹਨ. ੨ ਦੇਖੋ,
ਗਰੁਭ.

ਗਰੁਤਰੰਗ. ਛਦਰੀਨਾਰਾਇਣ ਦੇ ਰਸਤੇ ਇੱਕ ਛੋਟੀ ਨਦੀ, ਜਿਸ
ਦੀ ਪਸ਼ਰੀ ਘਰ ਚੱਖਣ ਤੋਂ, ਕਈ ਹਿੰਦੂ ਸੱਪ ਦੇ ਭਰ ਤੋਂ ਫੁਟਕਾਰਾ
ਮੰਨਦੇ ਹਨ.

ਗਰੁਤਦੁਗਾਰ. ਸੰ. ਗਲੁਡੋਗਾਰ—ਗਰੁਤੋਦਗਾਰ. ਸੰਗਤ—ਸੱਪ
ਦਾ ਵਿਰੁ ਦਰੁ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਇੱਕ ਭੂਟੀ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਗਰੁਤ ਦੇ ਉਦਗਾਰ

(ਭਕਾਰ) ਤੇ ਉਤਪੰਨ ਹੋਇਆ ਮੰਨਿਆ ਹੈ।

ਗਰੁਤਪੁਜ } ਵਿਸਨੁ, ਜਿਸ ਦੀ ਪੁਜਾ (ਨਿਸ਼ਾਨ) ਉੱਤੇ ਗਰੁਤ ਦੇ
ਗਰੁਤਪੁਜ } ਬੈਠਣ ਦਾ ਅੰਕਾ ਹੈ। ਦੇਖੋ, ਗਰੁਤ।

ਗਰੁਤਪੁਰਾਣ. ਦੇਖੋ, ਪੁਰਾਣ.

ਗਰੁਤਾ. ਸੰ. ਗਾਰਿਤ੍ਰ. ਚੰਦਨ. ਚਿੰਚੇ ਹੋਏ ਚਾਬਲ. "ਗਰੁਤਾ ਖਾਣਾ
ਦੁਧ ਸਿਉਂ ਛਾਡਿ." (ਬਸੰ ਮ: ੧) ੨ ਸਿੰਧੀ. ਵਿ—ਨਰਮ. ਪਘਰ
ਜਾਣ ਵਾਲਾ. "ਭਾਰ ਅਠਾਰਹਿ ਮੇਰਾ ਹੋਵੈ ਗਰੁਤਾ ਹੋਵੈ ਸੁਆਉ." (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਮਾਤ) ਦੇਖੋ, ਸੁਆਉ ੮.

ਗਰੁਤਾਸਨ. ਵਿਸਨੁ, ਜਿਸ ਦਾ ਆਸਨ (ਨਿਸ਼ਾਨ) ਗਰੁਤ ਪੁਰ
ਹੈ। ੨ ਯੋਗਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਬੈਠਕ.

ਗਰੁਤਾਰੀ } ਸੰ. ਗਾਰੁਡਿਕ—ਗਾਰੁਡਿਕ. ਗਰੁਤਮੰਤ੍ਰ ਦੇ ਜਾਣਨ
ਗਰੁਤਾਰੀ } ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਪ ਦੀ ਜ਼ਹਿਰ ਦਾ ਇਲਾਜ ਕਰਨ
ਵਾਲਾ। ੩ ਸਰਪ ਦੀ ਵਿਸ ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਦਵਾਈ. "ਗਰੁਤਮੰਤ੍ਰ
ਮੁਖਿ ਗਰੁਤਾਰੀ." (ਸਾਥ ਮ: ੫) ਕੁਰਚਿਪਦੇਸ਼ ਮੁੱਖ ਵਿੱਚ ਵਿਖ ਦੂਰ
ਕਰਨ ਦੀ ਦਵਾਈ ਹੈ.

ਗਰੁਤ੍ਰ. ਸੰ. ਗਾਰੁਡ—ਗਾਰੁਡ. ਗਰੁਤ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਦੇਵਤਾ, ਐਸਾ
ਸੰਪ ਦਾ ਵਿਹੂ ਦੂਰ ਕਰਨ ਦਾ ਮੰਤ੍ਰ। ੨ ਸੰਪ ਦਾ ਵਿਸ ਦੂਰ
ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਦਵਾਈ. "ਘਸਿ ਗਰੁਤ੍ਰ ਸਬਦ ਮੁਖਿ ਲੀਨਾ." (ਗਉ
ਮ: ੪) ਕੁਰਸਬਦ ਰੂਪ ਗਾਰੁਤ ਚੋਟਿਆ. ਦੇਖੋ, ਲੀਨਾ. "ਗਰੁਤ੍ਰ
ਸਬਦ ਮੁਖਿ ਪਾਇਆ, ਹਉਸੇ ਬਿਖੁ ਹਰਿ ਮਾਰੀ." (ਮਲਾ ਮ:
੩)

ਗਰੁਤਦੇਗਾਰ. ਦੇਖੋ, ਗਰੁਤਦੁਗਾਰ.

ਗਰੁ } ਵਿ—ਕੋਰਵ. ਗਰੁਤਾ ਵਾਲਾ. ਭਾਰੀ. "ਗਰੁਮੁਖ ਦੇਖਿ
ਗਰੁਓ } ਗਰੁ ਸੁਖ ਪਾਇਓ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ)

ਗਰੁਮ

ਗਰੁਅਮਤ } ਵਿ—ਗੋਰਵ (ਗਰੁਤ੍ਰ) ਸਹਿਤ ਹੈ ਮਤ (ਸਿੰਧਾਂਤ)
ਗਰੁਅਮਤਿ } ਜਿਸ ਦਾ। ੨ ਭਈ ਉੱਧਿ ਵਾਲਾ. ਮਤਿ ਉੱਚੀ ਵਾਲਾ.
ਆਲਾ ਦਿਮਾਖ ਚੱਖਣਵਾਲਾ. "ਗਰੁਅਮਤ ਨਿਰਵੈਰ ਲੀਨਾ." (ਸਵੈਯੇ
ਮ: ੩ ਕੇ) "ਗਰੁ ਕੰਡੀਰ ਗਰੁਅਮਤਿ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੩ ਕੇ)

ਗਰੁਆ. ਦੇਖੋ, ਗਰੁਅ. "ਜੇਈ ਨਰ ਗਰੁਆ, ਜੋ ਪੁਤ੍ਰ ਕੇ ਕੁਨ
ਗਵੈ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੮)

ਗਰੁਚ. ਅ. ਸੰਗਤ—ਫਰੇਬ. ਧੋਖਾ। ੨ ਘਮੰਤ. ਕਰਵ. ਹੰਕਾਰ.
"ਹੋਰ ਮੁਚੁ ਗਰੁਚ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੩) ਦੇਖੋ, ਗਰੁਚ.

ਗਰੁਚੀ. ਵਿ—ਗਰੁਚ (ਅਹੰਕਾਰ) ਵਾਲਾ. ਘਮੰਡੀ। ੨ ਸੰਗਤ—
ਗਰੁਚਤਾ. ਅਹੰਕਾਰ.

ਗਰੇਬਾਨ. ਦੇਖੋ, ਕਿਰੀਬਾਨ.

ਗਰੇਵਾਲ. ਇੱਕ ਜੱਟ ਕੌਰੂ, ਜਿਸ ਦਾ ਨਿਕਾਸ ਰਾਜਪੂਤਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਹੈ.
ਗਰੇ. ਗਲਾ. ਕੰਠ. "ਗਰੇ ਕੁਕਛਯੋ." (ਨਾਪੁ) ੨ ਦੇਖੋ, ਗਿਰੇ.
ਗਰੇਹ. ਸੰਗਤ—ਮੇਲ. ਮਿਲਾਪ। ੨ ਸਨੇਹ. ਮੁਹੱਬਤ. "ਜਬ ਇਸ
ਕੇ ਕ੍ਰਹਿ ਪਕੁਤ ਤਬ ਮੇ ਸੋ ਰੂਤੇ ਗਰੇਹ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਬ) ੩ ਭਾ

ਰੁੰਡ. ਸਮੁਦਾਯ। ੪ ਜਬਾ. ਟੋਲਾ. ਧੂਬ.

ਗਰੰਬ. ਦੇਖੋ, ਗੁੰਬ. "ਅਸੰਖ ਗਰੰਬ ਮੁਖਿ ਵੇਦਪਾਠ." (ਜਪੁ)

ਗਰੰਬ ਸਾਹਿਬ. ਦੇਖੋ, ਗੁੰਬ ਸਾਹਿਬ.

ਗਰੰਬੀ. ਦੇਖੋ, ਗੁੰਬੀ.

ਗਰੁ. ਦੇਖੋ, ਗਹੰ.

ਗਰੁਣ. ਦੇਖੋ, ਗਹੰਣ.

ਗਰੁਤ. ਦੇਖੋ, ਗਹਿੰਤ.

ਗਲ. ਸੰ. ਗਲ. ਧਾ—ਖਾਣਾ, ਨਿਡਲਣਾ, ਗਲਣਾ, ਟਪਕਣਾ,
ਚੁਇਣਾ, ਨਸ਼ੁ ਕਰਨਾ। ੨ ਸੰਗਤ—ਗਲਾ, ਕੰਠ। ੩ ਕਪੋਲ 'ਦੇਖੋ,
ਕੱਲ. "ਗਲਾ ਪਿਟਨਿ ਸਿਰ ਖੁਹੇਨਿ." (ਸਾਥ ਮ: ੧) ੪ ਦੇਖੋ,
ਕਲਾ ੨.

ਗਲਦੁਰਾ. ਦੇਖੋ, ਗਲੋਰਾ। ੨ ਪਾਨਾਂ ਦਾ ਬੀੜਾ, ਜੋ ਗਲੂ ਵਿੱਚ ਰੱਖ
ਲਈਦਾ ਹੈ. "ਕੀਸ ਗਲਦੁਰੇ ਲਿਆਵੈ." (ਆਸਾ ਕਬੀਰ) ਦੇਖੋ,
ਦੀਲੁ.

ਗਲਦੁਰੀ. ਪਾਨਾਂ ਦੀ ਬੀੜੀ. ਦੇਖੋ, ਗਲਦੁਰਾ ੨.

ਗਲਹਥਾ. ਸੰਗਤ—ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਭਾਹਰ ਕੱਢਣ ਅਤੇ ਧਕੇਲਣ ਲਈ
ਗਲ ਪੁਰ ਅੱਪੇ ਚੰਦ ਦੇ ਆਕਾਰ ਰੱਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੱਥ. ਅਰਧਚੰਦ੍ਰ.
ਗਲੋਕਤੀ. ਸੰਗਤ—ਗਲਚੋਕਤੀ. ਗਲ (ਕੰਠ) ਨੂੰ ਹੱਥਾਂ ਨਾਲ ਪੁੇਮ
ਸਹਿਤ ਨਿਪਟਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਜੱਫੀ. ਗਲੋਰਤੀ.

ਗਲਕੱਜ. ਸੰਗਤ—ਕੰਠ ਦੀ ਕਰਜ. ਯੋਧਿਆਂ ਦੇ ਕੰਠ ਤੋਂ ਨਿਕਲੀ
ਉੱਚੀ ਧੁਨੀ. ਸਿੰਘਨਾਦ. "ਯੋਧਾ ਗਲਕਜਜੈ." (ਰਾਮਾਵ)
"ਗਲਕਜਹਿੰਗੋ." (ਗਲਬੀ)

ਗਲਗਲ. ਨੌਬੂ ਦੀ ਜਾਤਿ ਦਾ ਇੱਕ ਵਡੇ ਆਕਾਰ ਦਾ ਫਲ. ਇਸ
ਦਾ ਆਕਾਰ ਬਣਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਵੈਦ ਕਈ ਦਵਾਈਆਂ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦਾ
ਘਸ ਵਰਤਦੇ ਹਨ. Citrum Medica.

ਗਲਚਮਤੀ. ਦੇਖੋ, ਗਲਿਚਮਤੀ.

ਗਲਣ } ਸੰ. ਗਲਨ. ਚੁਇਣਾ. ਟਪਕਣਾ। ੨ ਜਡਨਾ. ਤੁੱਕਣਾ।
ਗਲਣਾ } ੩ ਬਰਬਾਦ ਹੋਣਾ. ਨਸ਼ੁ ਹੋਣਾ. ਦੇਖੋ, ਗਲ ਧਾ। ੪ ਪੰਜਾਬੀ
ਵਿੱਚ ਚੋਤੇ ਮੂੰਹ ਦੇ ਥਾਟੇ ਨੂੰ ਭੀ ਗਲਣਾ ਆਖਦੇ ਹਨ.

ਗਲਣਿ. ਸੰਗਤ—ਘਸਣ. ਖੁਭਣ. ਜਿਨ੍ਹਣ। ੨ ਵਾਈ. ਗਲ (ਕੰਠ)
ਦੀ ਧੁਨਿ. ਝਾਤ. ਗੱਲ. "ਮਿਠੀ ਗਲਣਿ ਕੁਮੰਤ੍ਰੀਆ." (ਸਾਥ ਮ:
੫)

ਗਲਣੀ. ਚੋਤੇ ਮੂੰਹ ਦੀ ਚਾਟੀ. ਦੇਖੋ, ਗਲਣਾ ੪.

ਗਲਤ. ਗਲਿਤ—ਗਲਿਤ. ਵਿ—ਪਤਿਤ ਹੋਇਆ. ਤਿਕਿਆ।
੨ ਗਲਿਆ. ਸਤਿਆ। ੩ ਚੁਇਆ. ਟਪਕਿਆ। ੪ ਪਘਰਿਆ.
ਦੁਵੀਬੂਤ. "ਤਨੁ ਮਨੁ ਗਲਤ ਭਏ ਠਾਕੁਰ ਸਿਉ." (ਕਾਨ ਮ: ੫)
੫ ਅ. ਗਲਤ. ਅਧੁੰਧ. ਨਾਦੁਰਸੁ.

ਗਲਤਾਨ. ਭਾ. ਗਲਤਾਨ. ਵਿ—ਗੁਰੂਦਾ ਹੋਇਆ। ੨ ਲੋਟਿਆ
ਹੋਇਆ। ੩ ਖਚਿਤ. ਲਿਵਲੀਨ. "ਮਨ ਤਨੇ ਗਲਤਾਨ ਸਿਮਰਤ
ਪੁਤ੍ਰਨਾਮ." (ਸ੍ਰੀ ਛੰਤ ਮ: ੫) "ਹਰਿ ਮਿਲੇ ਭਏ ਗਲਤਾਨ." (ਨਟ

ਮ: ੪ ਪੜਤਾਲ)

ਕਲਤੀ. ਸੰਗਤ—ਕਲ—ਵਲਿਤ. ਕਲ ਨੂੰ ਵਲਿਤ (ਲਪੇਟੀ ਹੋਈ) ਚਾਦਰ. ਕੁੜਤੇ ਦੀ ਥਾਂ ਸਰੀਰ ਉੱਪਰ ਲਪੇਟੀ ਹੋਈ ਚਾਦਰ. ਅਥਵਾ—ਕਲਤੀ. ਕਲ ਦੀ ਰਖਤਾ ਕਰਨ ਵਾਲੀ. ਭਾ ੨੬ ਕਲਤਹ। ੨ ਭਾ ੨੬ ਕਲਤੀ. ਕੁੱਲ. ਅਸੁੱਧੀ.

ਕਲਤੀਦਨ. ਭਾ ੨੬ ਕਲਤੀ—ਲੋਟਣਾ। ੨ ਲੋਟਣਾ. ਪੜਤਾਲ.

ਕਲਤੁ. ਦੇਖੋ, ਕਲਤ.

ਕਲਨਾ. ਦੇਖੋ, ਕਲਣਾ. "ਹਰਿਬਿਸਰਤ ਤੇਰੇ ਕੁਣ ਭਲਿਆ." (ਸੋਪੁਰਖ)

ਕਲਫਰੋਸ. ਸੰਗਤ—ਸੁਖਨ ਫਰੋਸ. ਕੱਲਾਂ (ਭਾਤਾਂ) ਦੇਖਣ ਵਾਲਾ. ਗੱਪੀ. ਕੱਲਾਂ ਦਾ ਖੱਟਿਆ ਖਾਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਮੁਖਫਰ। ੩ ਕੱਲ. ਮੱਲੀਆ.

ਕਲਫਰੋਸੀ. ਸੰਗਤ—ਸੁਖਨਫਰੋਸੀ। ੨ ਮੁਖਫਰੀ। ੩ ਭਾਤਪਨ. ਭੰਡਪੁਣਾ. "ਓਹ ਕਲਫਰੋਸੀ ਕਰੇ ਬਹੁਤੇਰੀ." (ਮ: ੪ ਵਾਰ ਕਹਿ ੧)

ਕਲੱਫਤੀ. ਦੇਖੋ, ਗਲੱਫਤੀ.

ਕਲਥਾ. ਅ ੨੬ ਸੰਗਤ—ਕਾਲਿਥ (ਪੁਸ਼ਲ) ਹੋਣ ਦਾ ਭਾਵ। ੨ ਵਥਾਉ. ਵਾਥਾ.

ਕਲਵੱਧਤੀ. ਦੇਖੋ, ਗਲੱਧਤੀ.

ਕਲਾ. ਸੰਗਤ—ਕੁੰਭਾ. ਕਲ. ਕੰਠ. ਕਰਦਨ. "ਕਲਾ ਭਾਇ ਦੁਹਿਲੋਇ ਅਹੀਰ." (ਸਚ ਨਾਮਦੇਵ) ੨ ਕੱਲ (ਭਾਤ) ਦਾ ਬਹੁਵਚਨ. ਕੱਲਾਂ. "ਕਲਾ ਕਰੇ ਖਟੇਰੀਆ." (ਮ: ੨ ਵਾਰ ਅਸਾ) ੩ ਕੱਲ (ਕਪੌਲ) ਦਾ ਬਹੁਵਚਨ. ਕਲ੍ਹ. "ਕਲਾ ਪਿਟਨਿ ਸਿਕੁ ਖੁਹੇਨਿ." (ਸਵਾ ਮ: ੧) ੪ ਓਲਾ. ਗਲਾ. ਹਿਮਧਿਪਲ. "ਕਲਿਆਂ ਸੇਤੀ ਮੀਹ ਕੁਹੁੰਤਾ." (ਭਾਵ) ੫ ਮੋਰਾ. ਸੁਰਾਮ. ਫਿਦੁ. ਮੋਖਾ. ਪਹਾਭ ਦਾ ਵਰਾ। ੬ ਅੰਨ ਦਾ ਉਤਨਾ ਪ੍ਰਮਾਣ, ਜੋ ਖਰਾਸ ਅਥਵਾ ਚੱਕੀ ਦੇ ਕਲ (ਮੂੰਹ) ਵਿੱਚ ਆ ਸਕੇ। ੭ ਅ ੨੬ ਕੱਲਹ. ਅਨਾਜ. ਦਾਣਾ. ਅੰਨ. "ਕਲਾ ਪੀਹਾਵਲੀ." (ਭਾਵ) ੮ ਕੱਲ. ਪਸ਼ੁਕੁੰਭ. ਪਸ਼ੁਆਂ ਦਾ ਟੋਲਾ. "ਭਿਟਾ ਵਰੈ ਕਲਾ." (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਮਾਤ) ਭਿੱਟਿਆ (ਅਪਮਾਨਿਤ) ਪਸ਼ੁਕੁੰਭ ਫਿਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ੯ ਭੈਣੀ ਚੰਕਰੂਟਾਂ ਦਾ ਟੋਲਾ.

ਕਲਾਉਣਾ. ਫਿ—ਉੱਚਾਰਣ ਕਰਨਾ. ਕਹਿਣਾ. ਕਲੇ ਤੋਂ ਅਵਸਰ (ਕੀਤੀ).

ਕਲਾਈ. ਵਿ—ਕਥਨ ਕੀਤੀ. ਕਹੀ। ੨ ਸੰਗਤ—ਕਾਲਨ ਦੀ ਫਿਯਾ. ਕਲਾਈ। ੩ ਕਲਾਈ ਦੀ ਉਜਰਤ.

ਕਲਾਸ. ਸੰ. ਗਲਾਕ. ਸੰਗਤ—ਕੱਢ (ਕੱਢ) ਦਾ ਭਾਵ. ਦੇਖੋ, ਅੰ Glass। ੨ ਕਲੋਰ ਦਾ ਬਰਤਨ। ੩ ਕਲਮੀਰ ਵੱਲ ਸ਼ਾਹਦਾਨੇ ਚੇਰੀਫਲ Prunus cerasus (Cherry) ਨੂੰ ਭੀ ਕਲਾਸ ਆਖਦੇ (ਇਸੇ ਤੋਂ ਕੰਠ ਦੇ ਸੁਰ ਦਾ ਨਾਮ ਭੀ ਕਲਾ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ—ਉਸ ਦਾ ਕਲਾ ਸੁਰੀਲਾ ਹੈ.

ਹਨ. ਇਹ ਸ਼ੇਰ ਦੇ ਅਕਾਰ ਦਾ ਬਹੁਤ ਰਸਾਇਕ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਅਕਬਰ ਨੇ ਇਸ ਦਾ ਨਾਂ ਉੱਚ-ਆਨੂ ਰੱਖਿਆ ਸੀ.

ਕਲਾਹ. ਸੰ. ਗਲਾਹ—ਕਲਾਹ. ਸੰਗਤ—ਬਾਜ਼ੀ ਦਾ ਦਾਉ। ੨ ਬਾਜ਼ੀ ਦੀ ਸ਼ਰਤ ਵਿੱਚ ਰੱਖੀ ਬਾਜ਼. "ਪ੍ਰਥਮ ਕਲਾਹ ਦਰਬ ਕੇ ਲਾਵਾ." (ਨਾਮ)

ਕਲਾਜਤ. ਭਾ ੨੬ ਕਲਾਜਤ. ਸੰਗਤ—ਗੰਦਰੀ. ਨਾਪਾਕੀ. ਅਪਵਿਰਤਾ.

ਕਲਾਟੇ. ਫਿ. ਵਿ—ਕਲ ਲਿਪਟਕੇ. "ਗੁਰਸਿਖ ਪ੍ਰੀਤਿ ਕੁਰੁ ਮਿਲੇ ਕਲਾਟੇ." (ਕਹਿ ਮ: ੪)

ਕਲਾਢੇ. ਕਲਾਟੇ. ਕਲਿਤ ਭਏ. "ਮਨਮੁਖ ਕਰਭਿ ਕਲਾਢੇ." (ਕਹਿ ਮ: ੪)

ਕਲਾਣਾ } ਫਿ—ਕਹਿਣਾ. ਕਲ (ਕੰਠ) ਤੋਂ ਧੁਨਿ ਦਾ ਕੱਢਣਾ।
ਕਲਾਨਾ } ੨ ਵਿ—ਕਥਿਤ. ਕਿਹਾ ਹੋਇਆ। ੩ ਕਲ ਦਾ. ਕੰਠ ਦਾ. ਕੁੰਭਾ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ. "ਚੇਤੇ ਕੰਧ ਕਲਾਣੇ." (ਮਾਧੂ ਮ: ੫) ੪ ਸੰਗਤ—ਕਲਾਵਾਂ. ਗਿਰੇਭਾਨ.

ਕਲਾਨਿ. ਸੰ. ਗਲਾਨਿ—ਕਲਾਨਿ. ਸੰਗਤ—ਖਿਣਾ. ਨਸ਼ਰਤ. ਕਲਾਵਾਂ. ਸੰਗਤ—ਗਿਰੇਭਾਨ। ੨ ਗਲਬੰਧਨ. ਚੌਕ. ਗਲੇ ਦੀ ਚੌਸੀ. "ਅਤਿ ਕਲਾਵਾ ਚਾਲਿਆ ਤਿਨਿ ਦੂਤਿ." (ਮ: ੪ ਵਾਰ ਕਹਿ ੧) "ਲੈ ਚਲੇ ਅਤਿ ਕਲਾਵਿਆ." (ਆਸਾ ਵੰਤ ਮ: ੫) "ਜਿਉ ਤਸਕਰ ਪਾਇ ਕਲਾਵੇ." (ਮ: ੪ ਵਾਰ ਕਹਿ ੧)

ਕਲਿ. ਕਲ (ਗੁੰਢਾ) ਮੇ. ਕਲੇ ਵਿੱਚ. "ਕਲਿ ਜੇਵਤੀ ਹਉਮੈ." (ਕਹਿ ਮ: ੫) ੨ ਗਲੇ ਸੇ. ਭਾਤੀ ਨਾਲ. "ਕਲਿ ਲਾਵੈਗੇ." (ਕਾਨ ਅ: ਮ: ੪)

ਕਲਿਚਮਤੀ. ਸੰਗਤ—ਜੋਕ. ਜਲੋਕਾ। ੨ ਚਿੱਚਤੀ. ਚਰਮਚਿਮਿ. "ਕਲਿਚਮਤੀ ਜਉ ਛੋਛੈ ਨਾਹੀ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) ਭਾਵ—ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੀ ਲਾਲਸਾ.

ਕਲਿਤ. ਵਿ—ਕਲਿਆ ਹੋਇਆ. "ਕਲਿਤ ਅੰਗ ਪੰਛੀ ਰਥੈ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੨੧੭) ੨ ਦੇਖੋ, ਕਲਤ। ੩ ਦੇਖੋ, ਕਲਿਤ ਕੈਵਰ.

ਕਲਿਤਕੁਸੁਟ } ਉਹ ਕੋੜ੍ਹ. ਜਿਸ ਤੋਂ ਅੰਗਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਲਹੂ ਰਾਪ
ਕਲਿਤਕੁਸੁ } ਆਇ ਉਟਿਪਥੈ ਅਤੇ ਅੰਗ ਤਤਨ ਲੱਗ ਪੈਣ.
ਕਲਿਤਕੁਸੁ } ੧੪ ਚੁਲਾਮ. Leprosy. ਵਡਾਦੋਕ ਇਸ ਦੇ ਕਾਰਣ ਹਨ—ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਦੇ ਵੀਰਜ ਵਿੱਚ ਵਿਕਾਤ ਹੋਣਾ, ਆਤਮਕ ਰੋਕ ਹੋਣਾ, ਕਲੀ ਸਤੀ ਮੰਛੀ ਆਦਿ ਖਾਣੀ, ਕੁਸ਼ੁ ਰੋਗ ਵਾਲੇ ਦੀ ਫੂਤ ਲੱਗਣੀ, ਲਹੂ ਨੂੰ ਵਿਕਾਤਨ ਵਾਲੇ ਪਦਾਰਥ ਖਾਣੇ ਪੀਣੇ, ਮਲ ਮੂਤ੍ਰ ਵਸਤ ਦਾ ਢੋਗ ਰੋਕਣਾ ਆਦਿਕ.

ਇਸ ਤਿਆਨਕ ਬੀਮਾਰੀ ਦਾ ਲਹੂ ਤੇ ਬੁਰਾ ਅਸਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਆਦਮੀ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਫਰਾਬਨੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਹੱਥਾਂ ਪੈਰਾਂ ਦੀਆਂ ਉਂਗਲੀਆਂ ਤੇ ਸੋਜ ਆ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਪੀਪ ਪਿ ਕੇ ਅੰਗ ਤਤਨ ਲੱਗ ਪੈਂਦੇ ਹਨ, ਲੱਕ ਬਹਿ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਸੁਰ ਘੱਘਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਪਾਸ ਬੈਠੇ ਲੋਕ ਬਦਖੁ ਤੋਂ ਖਿਣਾ ਕਰਦੇ ਹਨ.

ਵੈਦਕ ਅਨੁਸਾਰ ਇਸ ਦੇ ੧੮ ਰੋਗ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਕੁਲਬਹਰੀ ਪਾਉਂ ਚੰਬਲ ਦੱਦ ਆਦਿਕ ਭੀ ਗਿਣੇ ਹਨ, ਪਰ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਬੈਦਾਇਕ ਇਹ ਗਲਿਤਗੁਸ਼ੂ ਹੈ। ਜਦ ਇਹ ਪਤਾ ਲੱਗ ਜਾਵੇ ਕਿ ਗੁਸ਼ੂ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ, ਤਦ ਬਿਨਾਂ ਵਿੱਲ ਵਿਦੁਆਨ ਬਜਰਬੇਕਾਰ ਹਕੀਮ ਵੈਦ ਡਾਕਟਰ ਤੋਂ ਇਲਾਜ ਕਰਾਉਣਾ ਚਾਹੀਏ। ਇਸ ਰੋਗ ਦੇ ਸਾਧਾਰਣ ਉਪਾਉ ਇਹ ਹਨ—

- (੧) ਚੋਗੀ ਨੂੰ ਵਸੋਂ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਖੁਲੀ ਹਵਾ ਵਿੱਚ ਰੱਖਣਾ।
- (੨) ਨਿੱਮ ਦੇ ਪੱਤੇ ਉਬਾਲਕੇ ਉਸ ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਇਲਾਜ ਕਰਾਉਣਾ।
- (੩) ਫੋਲਿਆਂ ਦੇ ਬਣੇ ਪਦਾਰਥ ਬਹੁਤ ਕਰਕੇ ਖਾਣ ਨੂੰ ਦੇਣੇ।
- (੪) ਜਾਖਾਂ ਨੂੰ ਚੋਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਾਫ਼ ਕਰਕੇ ਮਰਹਮਪੱਟੀ ਲਾਉਣੀ।
- (੫) ਬ੍ਰਹਮਕੰਡੀ, ਗੋਰਖਮੁੰਡੀ, ਚਰਾਯਥਾ, ਗੁੱਧ ਕੰਧਕ ਆਦਿਕ ਦਾ ਸੇਵਨ ਕਰਾਉਣਾ।
- (੬) ਉਸਥੇ ਦਾ ਕਾੜਾ ਪਿਆਉਣਾ।

(7) ub wtokn kb Chaulmoogra oil ਪੰਜ ਪੰਜ ਝੁੰਦਾਂ ਦਿਨ ਵਿੱਚ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਦੇਣੀਆਂ ਅਤੇ ਇਸ ਦਾ ਸੁੱਜੇ ਅੰਗ ਤੇ ਮਸਣਾ।

- (੮) ਨਿੱਮ ਦਾ ਤੇਲ ਦਸ ਦਸ ਝੁੰਦਾਂ ਪਿਆਉਣਾ।
- (੯) ਭਾਇਬਤਿੰਗ ਸਾਥੇ ਪੰਜ ਭੋਲੇ, ਪੀਲੀ ਹਰਤ ਦੀ ਫ਼ਿੱਲ ਦੇ ਭੋਲੇ, ਖੰਸੀ ਆਉਲੇ ਸੱਤ ਭੋਲੇ, ਚਿੱਟੀ ਤ੍ਰਿਥੀ ਸੋਲਾਂ ਭੋਲੇ, ਇਹ ਔਖਯਾਂ ਜੁਦੀ ਜੁਦੀ ਪੀਸ ਕਪੜਾਫ਼ ਕਰਕੇ ਦੂਣੇ ਤੇਲ ਦਾ ਪੁਰਾਣਾ ਕੁਝ ਮਿਲਾਕੇ ਸੁਪਾਰੀ ਦੇ ਆਕਾਰ ਦੀ ਗੋਲੀਆਂ ਕਰਕੇ ਸਵੇਰ ਵੇਲੇ ਕਰਮ ਜਲ ਨਾਲ ਟਿੱਕ ਗੋਲੀ ਨਿੱਤ ਦੇਣੀ। “ਗਲਿਤਗੁਸ਼ੂ ਉਪਜਾ ਦੁਸਟਨ ਤਨ.” (ਚਰਿਤ੍ਰ ੪੦੫)

ਗਲਿਤਗੀਵਰ. ਵਿ—ਗਲਿਤ (ਟਪਕਾਰਿਹਾ) ਹੈ ਮਏ ਜਿਸ ਦਾ, ਐਸਾ ਕਸਵਰ. ਜਿਸ ਦੇ ਗੰਡਸਕਲਾਂ ਤੋਂ ਮਏ ਬੁਣਿ ਰਿਹਾ ਹੈ ਐਸਾ ਉੱਤਮ ਹਸੀ (ਹਾਥੀ). “ਗਲਿਤਗੀਵਰ ਜਤੋਂ ਜੁਟੈ.” (ਪਾਰਸਾਵ) “ਗਲਿਤ ਦੁਰਦ ਮਏ ਬਤਰੈ.” (ਪਾਰਸਾਵ)

ਗਲੀਦਾ. ਵਿ—ਗਲਨ ਵਾਲਾ.
ਗਲੀ. ਸੰਕੜਾ—ਵੀਥੀ, ਬੀਹੀ. ਘਰਾਂ ਕੋਠਿਆਂ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਰਸਤਾ. Alloy. “ਜਿਹ ਧਰਿ ਤਲੀ ਗਲੀ ਮੇਰੀ ਆਉ.” (ਸਵਾ ਮ: ੧) “ਮੇਰੇ ਸੁੰਦਰੁ ਕਹਹੁ ਮਿਲੈ ਕਿਤੁ ਗਲੀ?” (ਦੇਵ ਮ: ੪) ਪਹਾਤ ਵਿੱਚ ਲੇਖਣ ਦਾ ਦਰਾ ਅਤੇ ਘਾਟੀ ਦੀ ਵਸੋਂ ਜਿਥੋਂ—ਬੇਤਾਗਲੀ. ਛਾਂਗਲਗਲੀ, ਨਬੀਆਗਲੀ ਆਦਿ। ੨ ਵਿ—ਸਤੀ, ਤੁੱਕੀ. ਗਲਿਤ। ੩ ਗਲੀ. ਗੱਲਾਂ ਨਾਲ. ਥਾਤੋਂ ਸੇ. “ਗਲੀ ਹੋ ਸੋਹਕਾਇ ਭੈਣੇ!” (ਆਸਾ ਪਟੀ ਮ: ੧) “ਗਲੀ ਸੈਲ ਉਠਾਵਤ ਚਾਧੈ.” (ਟੋਡੀ ਮ: ੫) ੪ ਗਲੀ. ਗਲਾਂ ਵਿੱਚ. “ਇਕਨਾ ਗਲੀ ਜੰਜੀਰੀਆ.” (ਵਾਰ ਆਸਾ)

ਕੋੜੁ ਦਾ ਲੋਏ (ਟੀਕੇ) ਨਾਲ ਇਲਾਜ ਵੀਸਨਾ (Vicana) ਜਿਸਾਨੀ ਡਾਕਟਰ (Hermann Dostal) ਨੇ ਸਭ ਤੋਂ ਉੱਤਮ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਗਲੀ } ਗੱਲਾਂ ਨਾਲ. ਥਾਤੋਂ ਸੇ. “ਗਲੀ ਸੁ ਸਜਣ ਵੀਹ.”
ਗਲੀਦੀ } (ਸ. ਕਰੀਦ) “ਗਿਆਨੁ ਨ ਗਲੀਦੀ ਢੂਢੀਐ.” (ਵਾਰ ਆਸਾ) ੨ ਗੱਲਾਂ ਵਿੱਚ. ਦੇਖੋ, ਗਲੀ ੪.

ਗਲੀਚਾ. ਭਾ ੫੪ ਗਲੀਚਾ ਅਤੇ ਗਲੀਚਾ ੫੬ ਸੰਕੜਾ—ਉੱਨ ਅਬਵਾ ਸੂਤ ਦਾ ਬੇਲਬੂਟੇਦਾਰ ਮੋਟਾ ਕੁਦਰੂਦਾ ਵਸਤੂ, ਜੋ ਫਰਸ ਪੁਰ ਵਿਛਾਈਦਾ ਹੈ.

ਗਲੀਜ. ਆ ੫੪ ਗਲੀਜ. ਵਿ—ਅਪਵਿਤ੍ਰ। ੨ ਮੈਲਾ. ਕੰਦਾ। ੩ ਮੋਟਾ. ਗਾੜਾ. ਸੰਕੜਾ.

ਗਲੁਆ } ਸੰਕੜਾ—ਗਲਾ. ਮੇਖਾ. ਛਿਦ੍ਰ. ਸੁਰਾਖ. “ਕੋਲਨ ਕੇ
ਗਲੁਆਚਾ } ਹੁੰਗੇ ਗਲੁਆਚੇ.” (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਗਲੇ. ਗਲਕਏ. ਤੁੱਕੇ. ਸਤੋ. “ਹੱਕਾਰੀਆ ਨਾਨਕ ਗਰਬਿ ਗਲੇ.” (ਸੁਖਮਨੀ) ੨ ਨਿਗਲੇ. ਕਿਲੇ. “ਮਾਨ ਮੁਨੀ ਮੁਨਿਵਰ ਗਲੇ.” (ਸ. ਕਬੀਰ) ੩ ਗਲ ਨਾਲ. ਕੰਠ ਸੇ. “ਨਾਭੁ ਗਲੇ, ਸੁਹੁ ਬਿਨਤੀ ਮੇਰੀ.” (ਆਸਾ ਕਬੀਰ)

ਗਲੇ ਕੁਹਾੜੀ. ਗਲ ਉੱਤੇ ਕੁਹਾੜੀ ਰੱਖਣ ਦਾ ਭਾਵ. ਪੁਰਾਣੇ ਸਮੇਂ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੂੰਹ ਵਿੱਚ ਘਾਹ ਲੈਕੇ ਹਾਥੇ ਹੋਏ ਲੋਕ ਆਪਣੇ ਤਾਈਂ ਡਰੂ ਜਿੱਧ ਕਰਦੇ ਸਨ, ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਆਪਣੇ ਗਲ ਤੇ ਕੁਹਾੜੀ ਰੱਖ ਕੇ ਵਿਜਈ ਦੇ ਸਾਮੁਣੇ ਪੁਗਟ ਕਰਦੇ ਸਨ ਕਿ ਅਜੀਂ ਆਪ ਦੇ ਹੱਥੋਂ ਸਿਰ ਕਟਵਾਉਣ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਹਾਂ. “ਆਵੈ ਗਲੇ ਕੁਹਾੜੀ ਭਾਰ.” (ਰਾਮੁ)

ਗਲੇਫ. ਸੰਕੜਾ—ਗਿਲਾਫ਼। ੨ ਨਿਹਾਫ਼. ਰਜਾਈ। ੩ ਦੇਖੋ, ਗਲੇਫਟਾ.

ਗਲੇਫਟਾ. ਕਿ. ਚਏ ਇਲਾਚੀ ਸੌਫ਼ ਬਦਾਮ ਆਦਿ ਨੂੰ ਖੰਡ ਨਾਲ ਢਕਕੇ (ਪਾਛਕੇ) ਮਿਠਾਈ ਬਣਾਉਣੀ। ੨ ਲਪੇਟਣਾ.

ਗਲੋਈਐ. ਕਬਨ ਕਰੀਏ ਗਲ (ਕੰਠ) ਤੋਂ ਆਲਾਪ ਕਰੀਐ. “ਹਰਿਗਲ ਗਲੋਈਐ.” (ਵਾਰ ਵਡ ਮ: ੪)

ਗਲੋਹੀ. ਗਲਾਈ. ਕਬਨ ਕੀਤੀ. “ਸੰਤ ਤੇਰੇ ਸਿਉ ਗਲ ਗਲੋਹੀ.” (ਕਹਿ ਮ: ੫)

ਗਲੋਕੱਤ. ਸੰ. ਗਲਗਰ—ਕੁਲ-ਕਲ. ਸੰਕੜਾ—ਸੈਨਾ ਦਾ ਦੁਰਕ. ਭੱਜ ਦੇ ਟੋਲੇ ਨੂੰ ਕਿਲੇ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਵਿੱਚ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ. ਦੁਰਕਾਕੁਹ. “ਗਲੋਕੱਤ ਫੇਰੈ.” (ਚੰਡੀ ੨)

ਗਲੋਟਾ. ਸੰਕੜਾ—ਚਰਖੇ ਪੁਰ ਕੱਤਕੇ ਸੂਤ ਦਾ ਬਣਾਇਆ ਹੋਇਆ ਪਿੱਨਾ, ਜੋ ਆਂਡੇ ਦੇ ਆਕਾਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.

ਗਲੋਟੀਆ ਖੁਰਦ. ਜਿਲਾ ਸਿਆਲਕੋਟ. ਤਸੀਲ ਥਾਣਾ ਡਸਕਾ ਦਾ ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜੋ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਗੁੱਜਰਾਂਵਾਲੇ ਤੋਂ ਥਾਰਾਂ ਮੀਲ ਉਤਰ ਪੂਰਬ ਹੈ. ਇਸ ਥਾਂ ਕੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਕਸਮੀਰ ਜਾਂਦੇ ਵਿਰਾਜੇ ਹਨ, ਅਤੇ ਕੁਰੂ ਹਰਿਰਾਇ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਇੱਕ ਪ੍ਰੇਮੀ ਦੀ ਆਰਾਧਨਾ ਪੁਰ ਅਚਾਨਕ ਦਰਸ਼ਨ ਦਿੱਤਾ ਸੀ. ਕੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਸਮੇਂ ਦਾ ਬੇਹਤ ਦਾ ਬਿਰਫ਼ ਹੈ. ਕੁਰਦਾਰਾ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ੧੩ ਖੁਮਾਉਂ ਜ਼ਮੀਨ ਇਸੇ ਪਿੰਡ ਵੱਲੋਂ ਹੈ.

ਗਲੇਲ. ਦੇਖੋ, ਗਲੇਲ. "ਪੰਦੁਏ ਗਲੇਲ ਪਾਸ ਅਮੋਲ." (ਰਾਮਾਥ)
ਰਾਵਣ ਦੇ ਪੰਦੁਏ ਹੱਥ ਵਿੱਚ ਗਲੇਲ ਅਤੇ ਸੋਲਵੇ ਵਿੱਚ ਪਾਸ (ਭਾਗੀ)
ਹੈ.

ਗਲੇਲਾ. ਭਾ ੫੫ ਗਲੇਲਾ. ਸੰਗਤ—ਗੋਲਾਕਾਰ ਪਿੰਡ। ੨ ਗੋਲੀ.
ਵੱਟੀ. "ਅਮਲ ਗਲੇਲਾ ਕੁਝ ਕਾ ਦਿਤਾ ਦੇਵਣਹਾਰ." (ਸੁਮ: ੧)
ਕੁਝ ਦਾ ਮਾਵਾ ਮਾਇਆ ਨੇ ਦਿੱਤਾ। ੩ ਗਲੇਲਾ.

ਗਲੇਲਾ. ਚਿਹਕਾ (ਚੀਕਾ) ਪਿੰਡ ਦਾ ਵਸਨੀਕ ਇੱਕ ਮਸੰਦ. ਇਸ ਨੂੰ
ਸੁੀ ਕੁਰੂ ਤੇਗਥਹਾਦਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਹਾਂਸੀ ਅਤੇ ਹਿਸਾਰ ਦੇ ਦਿਲਾਕੇ
ਕੁਰਸਿੱਖੀ ਦੇ ਪੁਰਾਰ ਲਈ ਭੇਜਿਆ ਸੀ. ਨੌਮੇ ਸਤਿਕੁਰੂ ਇਸ ਦੇ ਘਰ
ਇੱਕ ਵੇਰ ਵਿਰਾਜੇ ਅਤੇ ਗਲੇਲੇ ਨੂੰ ਇੱਕ ਤੀਰਾਂ ਦਾ ਭਰਿਆ ਤਰਕਲ
ਬਖਸ਼ਿਆ. ਦੇਖੋ, ਚੀਕਾ ੨.

ਗਲੇਲੀ. ਦੇਖੋ, ਗਲੇਲੀ. ੨ ਦੇਖੋ, ਗਿਲਹਰੀ.

ਗਲੇਲ. ਦੇਖੋ, ਗਲਹਰਾ. "ਮਾਰ ਗਲੇਲ ਨਿਕਾਰਾ." (ਨਾਪੁ)

ਗਲੂ } ਸੰ. ਗਲੂ. ਸੰਗਤ—ਕਪੋਲ. ਕੁਮਸਾਰ. ਕੰਡਾ ੨ ਗਲਰ.
ਗੱਲ } ਗਲ (ਬੱਠ) ਨਾਲ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਸੰਬੰਧ, ਭਾਤ. ਕੁਝਤਰੂ।
੩ ਸੰ. ਗਲੂ. ਧਾ—ਦੋਸ ਦੇਣਾ. ਨਿੰਦਾ ਕਰਨਾ.

ਗੱਲ ਫਰੋਸੀ. ਦੇਖੋ, ਗਲਫਰੋਸੀ.

ਗੱਲਾ. ਦੇਖੋ, ਗਲਾ ੨

ਗਵ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਬੈਲ. ਬਲਦ.

ਗਵਜਨ, ਭਾ ੫੫ ਸੰਗਤ—ਭਾਰਹਸਿੰਗ. ਚੰਮਾਰ.

ਗਵਣ } ਦੇਖੋ, ਗਮਨ. "ਸੰਗ ਨ ਸਾਥੀ ਗਵਣੁ ਇਕੋਲਾ." (ਸੁਹੀ
ਗਵਣੁ } ਰਵਿਦਾਸ) ੨ ਆਚਾਰਮਨ. "ਭਾਹੇ ਕਾਟੇ ਮਿਟੇ ਗਵਣ." (ਗਵਣ) ੩ ਇਸਤ੍ਰੀਗਮਨ. ਸਿਧਨ. ਸੰਭੋਗ. "ਤਿਹ
ਗਵਣੁ } ਸਾਥ ਗਵਣ ਕੈਸੇ ਕਰ ਕਰਿਯੈ?" (ਚਰਿਤ੍ਰ ੩੧) ੪ ਸੰ.
ਗੋਣ. ਵਿ—ਜੇ ਮੁੱਖ ਨਹੀਂ. ਸਾਮਾਨਤ. "ਮੁੱਖ ਕਰਕੇ ਨਹੀਂ ਗਾਏ,
ਗਵਣ ਕਰਕੇ ਗਾਏ ਹੈਨ." (ਸਸਭਾਮ)

ਗਵਯ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਬੈਲ ਜੇਹਾ ਇੱਕ ਮ੍ਰਿਗ. ਕੇਮ੍ਰਿਗ. ਰੋਭ.
ਨੀਲਗਾਇ. ੨ ਸੁਗ੍ਰੀਵ ਦਾ ਸਿਨਾਈ ਇੱਕ ਬਨਚਰਾ ੩ ਦੇਖੋ, ਗਵਜਨ.

ਗਵਰ. ਦੇਖੋ, ਗਹਗਰਾ. ੨ ਦੇਖੋ, ਗੋਰਾ. ੩ ਦੇਖੋ, ਗੋਰਵ.

ਗਵਰਨਮਿੰਟ } ਅੰ. Government. ਸੰਗਤ—ਹੁਕਮਤ.
ਗਵਰਨਮੈਂਟ } ਅਧਿਕਾਰਾ ੨ ਹੁਕਮਤਾਂ ਸਰਕਾਰ. ੩ ਰਾਜ.
ਸਨਰਨਰ.

ਗਵਰਨਰ. ਅੰ. Governor. ਸੰਗਤ—ਹਾਕਿਮ. ਹੁਕਮਰਾ. ੨
੨ ਸੂਬੇ ਦਾ ਮੁੱਖ ਪ੍ਰਬੰਧਕ। ੩ ਕਿਸੇ ਆਸ਼ੁਮ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਅਧਿਕਾਰੀ.
ਗਵਰਨਰ ਜਨਰਲ. ਅੰ. Governor General. ਸੰਗਤ—
ਸਾਰੇ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਤੇ ਹੁਕਮਤ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਅਹੁਦੇਦਾਰ, ਜਿਸ ਦੇ
ਅਧੀਨ ਸਾਰੇ ਗਵਰਨਰ (ਹਾਕਿਮ) ਹੋਣ. ਮੁਲਕੀ ਲਾਟ. ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ
ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਗਵਰਨਰ ਜਨਰਲ ਸਨ ੧੭੭੩ ਵਿੱਚ ਵਾਰਨਹੇਸਟਿੰਗਸ
(Warren Hastings) ਕਾਇਮ ਹੋਇਆ ਸੀ.

ਗਵਰਮਿੰਟ. ਦੇਖੋ, ਗਵਰਨਮੈਂਟ.

ਗਵਰਾ. ਵਿ—ਕੋਰਾ. ਕੋਰਾ. ੨ ਦੇਖੋ, ਗਵੁਰਾ.

ਗਵਰਾਜ. ਸੰ. ਸਾਨੁ. ਚੰਟਾ. ੨ ਗਵਿਰਾਜ. ਸੰਗਤ—ਕਾਮਧੇਨੁ, ਜੋ
ਸਭ ਕੁਝਕੁਲ ਦੀ ਰਾਜਾ ਹੈ. "ਨਿਕਸੀ ਗਵਰਾਜ ਸੁ ਪੇਨੁ ਤਲੀ."
(ਸਮੁਦ੍ਰਮਭਨ)

ਗਵਰਿ } ਦੇਖੋ, ਗਵੁਰੀ. ੨ ਗੋਰੀ. ਪਾਰਵਤੀ. "ਆਨ ਗਵਰਿ
ਗਵਰੀ } ਕਹਿ ਸੀਸ ਤੁਕਾਵਤ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੩੫੫)

ਗਵਲ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਮੋਹ. ਭੈਸ. ਮਹਿਸੀ. ੨ ਜੰਗਲੀ ਚੋਟਾ.
੩ ਚੋਟੇ ਦਾ ਸਿੰਗ.

ਗਵਾਉਣਾ. ਵਿ—ਖੋਣਾ. ਗੁੰਮ ਕਰਨਾ. ਗੁਆਉਣਾ. "ਪੰਡਿਤ ਰੋਵਹਿ
ਗਿਆਨ ਗਵਾਇ." (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਰਾਮ ੧) "ਗੁਰਮੁਖਿ ਲਾਧਾ,
ਮਨਮੁਖਿ ਗਵਾਇਆ." (ਸੋਪੁਰਖੁ) "ਮਾਊ ਪੀਉ ਕਿਰਤ ਗਵਾਇਨ." (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਮਾਭ) ੨ ਵਿਤਾਉਣਾ. ਕੁਸ਼ਾਰਨਾ. ਵਿਭਾ ਵਿਤਾਉਣਾ.
"ਭੇਦ ਪਤੇ ਪਤਿ ਬੁਝੇ ਜਨਮੁ ਗਵਾਇਆ." (ਆਸਾ ਕਬੀਰ)
੩ ਗਾਇਨ ਕਰਾਉਣਾ. ਗਵਾਉਣਾ.

ਗਵਾਇ. ਵਿ. ਵਿ—ਗਾਇਨ ਕਰਾਏ। ੨ ਗਵਾ (ਖੇ) ਕੇ. ਦੇਖੋ,
ਗਵਾਉਣਾ.

ਗਵਾਸਿ } ਗਵੇਗਾ. ਗਾਇਨ ਕਰੇਗਾ. ੨ ਸੰ. ਗਵਧਿਧਿਧਿ—
ਗਵਾਸੀ } ਗਮਧਿਧਿਧਿ. ਗਮਨ ਕਰਾ ਦੇਂਗਾ. ਗਵਾਦੇਂਗਾ।
੩ ਗੁਵਾ ਦੇਵੇਗਾ. "ਤਿਨ ਕਾ ਭਉ ਸਭੁ ਗਵਾਸੀ." (ਸੋਪੁਰਖੁ)

ਗਵਾਰ. ਭਾ ੫੫ ਸੰਗਤ—ਗਵਾਹੀ ਦੇਣ ਵਾਲਾ. ਸਾਥੀ (ਸਾਥੀ).
ਸਾਹਦ. ਉਗਰਾ.

ਗਵਾਹੀ. ਭਾ ੫੫ ਸੰਗਤ—ਸਾਥਤ (ਸਾਥ). ਸਹਾਦਤ. ਉਗਾਹੀ.
ਗਵਾਥ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਗਾ ਦੀ ਅੱਖ ਕਰਗਾ ਡਿਢੁ. ਜੋ ਮਕਾਨ ਦੀ
ਪਰਦੇਦਾਰ ਤਾਕੀਆਂ ਵਿੱਚ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਚਰੇਖਾ। ੨ ਸੁਰਜ ਦੀ ਗਵ
(ਕਿਰਨਾਂ) ਆਉਣ ਜਿਸ ਸੁਰਾਖ ਵਿੱਚਦੀ। ੩ ਸੁਗ੍ਰੀਵ ਦਾ ਇੱਕ
ਮੰਤ੍ਰੀ। ੪ ਚਾਦਮਾਰੀ ਦਾ ਭਮਤਾ, ਜਿਸ ਪੁਰ ਕੈਲ ਦੀ ਅੱਖ ਜੇਹਾ ਚਿੰਨ੍ਹ
ਹੁੰਦਾ ਹੈ. Bull's eye. ਇਸੇ ਦਾ ਵਿਗ੍ਰਹਿਆ ਸ਼ਬਦ ਕੁਲਜਰੀ
ਹੈ.

ਗਵਾਝਾ. ਵਿ—ਗਵਾਝਿਆ. ਖੋਇਆ ਗਿਆ. ਨਸ੍ਰ ਹੋਇਆ. "ਸਭ
ਕਿਲਖਿਧ ਗਵੇ ਗਵਾਝਾ." (ਜੀਤ ਮ: ੪)

ਗਵਾਝ. ਸੰਗਤ—ਪਤੋਸ.

ਗਵਾਝੀ. ਵਿ—ਪਤੋਸ ਦਾ। ੨ ਸੰਗਤ—ਪਤੋਸ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ.
ਪਤੋਸੀ.

ਗਵਾਤੇ. ਗਵਾ ਦਿੱਤੇ. ਖੋਟੇ. "ਜਪਿਆ ਪਾਪ ਗਵਾਤੇ." (ਬਿਹਾ ਛੰਤ
ਮ: ੪)

ਗਵਾਧ. ਵਿ—ਗਿਨਾ. ਦੇਖੋ, ਗਵਾਝਾ। ੨ ਗਾਇਨ ਕਰਦਾ. ਗਾਉਂਦਾ.
"ਗੁਣਗੋਬਿੰਦ ਗੁਰਮੁਖਿ ਗਵਾਧਾ." (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੨ ਮ: ੫)

ਗਵਾਧੂ. ਦੇਖੋ, ਗਵਾਧਾ ੧. "ਸਤਿ ਪਾਪ ਗਵਾਧੂ." (ਸਾਰ ਮ: ੫
ਪਤਤਲ)

ਗਵਾਚ. ਸੰ. ਗੁਮਨਰ. ਪੇਂਡੂ. ਦੇਹਾਤੀ. ਭਵ—ਅਸਰਤ. "ਮੁਰਖ

ਮੁਕਾਬ ਕਵਾਰ." (ਮਾਰੂ ਕਬੀਰ) ੨ ਛਾ ਮ ਪੁਤਰ—ਇਹ ਦੂਜੇ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਅੰਤ ਅਤੇ ਅਨੁਕੂਲ ਪਸੰਦ ਆਦਿ ਅਰਥ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਖੁਸ਼ਕਵਾਰ, ਨਾਕਵਾਰ.

ਗਵਾਰਾ, ਕਵਾਰ ਦਾ ਸੰਬੋਧਨ. "ਹਰਿ ਕਾ ਨਾਮ ਕੀ ਨ ਜਪਸਿ ਕਵਾਰਾ?" (ਸੋਰ ਕਬੀਰ) ੨ ਦੇਖੋ, ਕਮਾਰਾ. ੩ ਛਾ ਮ ਕਵਾਰਾ. ਵਿ—ਅਨੁਕੂਲ, ਪਸੰਦ. ੪ ਸੰਗਤ—ਸਹਿਤ ਦੀ ਮੋਖੀਆਂ ਦਾ ਛੱਤਾ. ਗਵਾਰੀ, ਕਵਾਰ ਦਾ ਇਸਤ੍ਰੀ ਲਿੰਗ. "ਨਾਰਾਇਣ ਨਿੰਦਸਿ ਕਾਇ ਕੂਲੀ ਕਵਾਰੀ?" (ਧਨਾ ਤ੍ਰਿਲੋਚਨ) ੨ ਕੋਪੀ, ਕੋਪਾਲਿਕਾ, ਕਵਾਲਨ. "ਪਟ ਸਾਜਨ ਕੇ ਸਜਕੈ ਸੁ ਕਵਾਰੀ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਗਵਾਰੀਏਰ } ਸੰ. ਕੋਪਾਦਿ. ਮੱਧਰਾਚਤ (ਸੇਂਟ੍ਰਲ ਇੰਡੀਆ) ਵਿੱਚ
ਗਵਾਲਿਯਰ } ਇੱਕ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਰਿਆਸਤ, ਜਿਸ ਦੀ ਇਹ ਰਾਜਧਾਨੀ
ਗਵਾਲੀਅਰ } ਹੈ. ਇਸ ਥਾਂ ਇੱਕ ਵਡਾ ਪੁਰਾਣਾ ਕਿਲਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਮੁਕਲਰਾਜ ਸਮੇਂ ਲਾਹੀ ਕੋਈ ਰੱਖੇ ਜਾਂਦੇ ਸਨ. ਇਹ ਕਿਲਾ ੨੦੦ ਫੁਟ ਦੀ ਉੱਚੀ ਪਹਾੜੀ ਉੱਪਰ ਹੈ, ਜੋ ਬਹੁਤ ਖੁਸ਼ਕ ਹੈ. ਕਿਲੇ ਦੀ ਲੰਬਾਈ ੧/੪ ਮੀਲ ਅਤੇ ਚੌੜਾਈ ੨੮੦੦ ਫੁਟ ਹੈ. ਕੰਧ ਦੀ ਬਲੰਦੀ ੩੦ ਫੁਟ ਹੈ. ਚੰਦ੍ਰ ਆਦਿਕ ਬੁਕਲਾਂ ਦੀ ਚਲਾਕੀ ਅਤੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਜਹਾਂਗੀਰ ਦੀ ਪਾਲਿਸ਼ੀ ਦੇ ਕਾਰਣ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਭੀ ਇਸ ਕਿਲੇ ਕੁਝ ਸਮਾਂ ਰਹਿਣਾ ਪਿਆ ਸੀ, ਜਿਸ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਭਾਈ ਕੁਰਦਾਸ ਸੀ ਕਰਦੇ ਹਨ—

"ਕਤ ਚਤਿਆ ਪਤਸਾਹ ਚਤਾਇਆ."

ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੇ ਕਿਲੇ ਤੋਂ ਨਿਕਲਣ ਸਮੇਂ ਬਹੁਤ ਲਾਹੀ ਕੋਈ ਰਿਹਾ ਕਰਵਾਏ, ਜਿਸ ਕਾਰਣ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਨਾਉਂ "ਬੰਦੀਛੋੜ" ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੋਇਆ. ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਇਸ ਗੁਰਅਸਥਾਨ ਦੀ ਕੋਈ ਸਾਰ ਨਹੀਂ ਲਈ, ਇਸ ਲਈ ਕਿਸੇ ਬਾਲਾਕ ਮੁਸਲਮਾਨ ਨੇ "ਬੰਦੀਛੋੜ ਦਾਤਾ" ਦਾ ਥਾਂ ਬਣਾਕੇ ਆਪਣੀ ਆਮਦਨ ਦੀ ਸੁਰਤ ਕਾਇਮ ਕਰ ਲਈ ਹੈ.

ਰਾਜਪੂਤ ਰਾਜਾ ਮਹੀਪਾਲ ਦਾ ਸਨ ੧੦੮੩ ਵਿੱਚ ਬਣਵਾਰਾ ਸਾਸ-ਬਹੁ-ਮੰਦਿਰ ਅਤੇ ਮਾਨ ਸਿੰਘ ਫੌਮਰ ਰਾਜਪੂਤ ਦਾ ਬਣਵਾਰਾ ਮਾਨ ਮੰਦਿਰ ਇਸ ਕਿਲੇ ਵਿੱਚ ਬੇਖੜ ਯੋਗ ਥਾਂ ਹਨ. ਮਾਨ ਸਿੰਘ ਨੇ ਸਨ ੧੪੮੬-੧੫੧੬ ਅੰਦਰ ਇੱਥੇ ਰਾਜ ਕੀਤਾ ਹੈ. ਗਵਾਲੀਅਰ ਸੀ. ਆਈ. ਪੀ. ਰੇਲਵੇ ਦਾ ਸਟੇਸ਼ਨ ਹੈ, ਜੋ ਦਿੱਲੀ ਤੋਂ ੧੮੫ ਮੀਲ ਹੈ.

ਗਵਾਲੰਡ, ਕਵ (ਬੰਨ) ਦਾ ਆਲੰਡ (ਬਧ). ਕੋਸਵ ਅਬਵਾ ਕੋਮੇਧ ਯਕਤ. ਬਹੁਤ ਸਿਮ੍ਰਿਤੀਕਾਰਾਂ ਨੇ ਕਲਿਯੁਗ ਵਿੱਚ ਇਸ ਯਕਤ ਦਾ ਨਿਸ਼ੇਧ ਲਿਖਿਆ ਹੈ. ਪਰਾਸ਼ਰਜੀ ਲਿਖਦੇ ਹਨ—"ਅਸ਼ੁਮੇਧ, ਕਵਲੰਡ, ਸੰਨਾਸ ਧਾਰਣ, ਸੁੱਧ ਵਿੱਚ ਮਾਸ ਦੇਣਾ, ਦੇਵਰ ਤੋਂ ਭਰਜਾਈ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਪੈਦਾ ਕਰਨਾ, ਕਲਿਯੁਗ ਵਿੱਚ ਇਹ ਪੰਜ ਮਨਾ ਹਨ."

"ਕਵਾਲੰਡ ਅਨਮੇਧ ਅਨੇਕਾ." (ਰਾਮਾਵ)

ਦੇਖੋ, ਜਹਾਂਗੀਰ.

ਗਵਾਲੰਡਾਂ ਕਵਾਲੰਡਾਂ ਚੰਦ੍ਰਾਵਾਂ ਧਰਮੀਕੁਕੁ
ਦੇਵਰਾਜ ਚੁਤੋਰਾਸਿ ਕਜੀ ਚਤ੍ਰ ਵਿਭਕੰਧੇ.

"ਕਵਾਲੰਡ ਯਹੁ ਜੰਗ ਕਰੇ ਬਰ." (ਤਖ਼ਤਾਨ)

ਕਵਾਰਣਾ } ਫਿ—ਖੋਣਾ. ਬਰਬਾਦ ਕਰਨਾ. ਨਸੂ ਕਰਨਾ. "ਮਤ
ਗਵਾਰਣਾ } ਤੂੰ ਆਪਣਾ ਆਪ ਕਵਾਰਹੋ." (ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ੩)
੨ ਚਲੇ ਜਾਣਾ. ਵੰਢਣਾ. "ਜੈ ਘਰ ਛੱਡਿ ਗਵਾਰਣਾ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੫)
੩ ਕਾਇਨ ਕਰਦਾਉਣਾ.

ਕਵਿਆ. ਕਾਵਿਆ. ਕਾਇਆ. ਕਾਇਨ ਕੀਤਾ. "ਵਿਰਲੇ ਹੀ ਕਵਿਆ." (ਬਾਬਨ) ੨ ਤਲਾਸ਼ ਕੀਤਾ ਢੂੰਡਿਆ. ਦੇਖੋ, ਗਵੇਸਟ. ਕਵਿਤਾ. ਕਵਾ ਦਿੱਤਾ. ਖੇ ਦੀਆ. "ਸਭ ਕਿਆਨ ਕਵਿਤਾ." (ਮ: ੩ ਕੁਜ ਵਾਰ ੧) ੨ ਕਾਇਕ. ਕਾਉਣ ਵਾਲਾ. ਕਵੇਯਾ.

ਕਵੀ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਕਊ. ਕਾਂ. ਕੇ.

ਕਵੀਜੀ. ਦੇਖੋ, ਕਾਵੀਜੀ.

ਕਵੇ. ਦੇਖੋ, ਕਵੇ. ਸੰ. ਖਚੇਰ. "ਪਾਰਬੁਕਮ ਕੀ ਦਰਕਹ ਕਵੇ." (ਸੁਖਮਨੀ)

ਕਵੇਸਟ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਬੁੰਢਣਾ. ਤਲਾਸ਼ ਕਰਨਾ. ਅਨੇਸਟ. ਕਵੇ. ਕਮਨ ਕਰਦਾ ਹੈ. ਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਪਹੁੰਚਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਕਵੇ. ੨ ਜਾਵੇ. ਪਹੁੰਚੇ. "ਹਰਿਦਰਗਹ ਕਹੁ ਕੈਸੇ ਕਵੇ?" (ਸੁਖਮਨੀ) ੩ ਕਵੇ. ਕਮਨ ਕਰਦੇ (ਜਾਂਦੇ) ਹਨ. "ਗਵੇ ਹਜਾਰ ਪਿਛਾਰੀ." (ਨਾਪੁ) ਕਵੇਯਾ. ਕਾਇਨ ਕਰੇਯਾ. ਕਾਇਕ.

ਕਵੜ. ਸੰ. ਵਿ—ਕਊ ਦਾ. ਕਊ ਸੰਬੰਧੀ ਦੇਖੋ, ਪੰਚਕਵੜ. ਕਤ. ਦੇਖੋ, ਕਤ. "ਹਰਿਚਰਣ ਸਰਣ ਕਤ ਕੋਟਿ ਹਮਾਰੈ." (ਸੂਹੀ ਮ: ੫) "ਕਤ ਚਤਿਆ ਪਤਸਾਹ ਚਤਾਇਆ." (ਭਾਗੁ) ਦੇਖੋ, ਕਵਾਲਿਯਰ. ੨ ਘਟਨ. ਘਤਨਾ. "ਲੇਸਟ ਕੋ ਜਤ ਗਤ ਭੋਹਿਭ ਬਨਾਈਅਤ." (ਭਾਗੁ ਕ) ੩ ਨੇਜਾ. ਭਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਗਤ. "ਪਟਿਸ ਲੋਹਹੀ ਪਰਜੈ ਕਤ." (ਰਾਮਾਵ) ੪ ਵੋਤਾ.

ਕਤਕਨਾ. ਫਿ—ਕਰਜਨਾ. ਕਤ ਕਤ ਬਥਦ ਕਰਨਾ. ਗਤਗੱਜ. ਸੰਗਤ—ਕਤਕਤ ਬਥਦ ਸਹਿਤ ਕਰਜ. ਗਤਾ (ਬੰਨਾ) ਵਰਸਾਉਣ ਵਾਲੇ ਮੇਖ ਦੀ ਕਰਜ. ੨ ਬਿਜਲੀ ਦੀ ਕਰਕ. ੩ ਵਿ—ਕਤਕ. ਘੋਰ ਨਾਦ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. "ਗਤਗੱਜੀਅਨ ਗਾਹਿਕੈ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧੪੨)

ਕਤਗੱਜ ਬੋਲੇ. ਸੰਗਤ—ਕਤਾਕੇਦਾਰ ਵਾਕ. ਦੇਖੋ, ਖਾਲਸੇ ਦੇ ਬੋਲੇ.

ਕਤਗਣੀ. ਕਤ (ਨੇਜਾ) ਧਾਰਨ ਵਾਲੀ. ਭਾਲਾ ਧਾਰਿਣੀ. "ਖਤਗਣੀ ਕਤਗਣੀ." (ਪਰਸਾਵ)

ਕਤਗੰਗਾ. ਮੇਰਟ ਦੇ ਜਿਲੇ ਕਤ੍ਰਮੁਕਤੋਸ਼ੁਰ ਨਗਰ ਪਾਸ ਵਹਿਣ ਵਾਲੀ ਗੰਗਾ. "ਕਤਗੰਗਾ ਕੇ ਪੰਥ ਪਧਾਰੇ." (ਗੁਪਤ) ੨ ਕਿਤਲੇ ਗਤ੍ਰਗੰਗਾ ਨੂੰ ਕਤਗੰਗਾ ਆਖਦੇ ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਗਤ੍ਰਗੰਗਾ.

ਕਤਤ. ਸੰਗਤ—ਘਤਤ. ਘਾਤਤਾ. ੨ ਵਿ—ਘਟਿਤ. ਘਤਿਆ ਹੋਇਆ.

ਕਤਤਾ. ਘਟਨ ਕਰਤਾ. ਘਤਨ ਵਾਲਾ.

ਕਤਦਾਰ. ਕਤ (ਨੇਜਾ) ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ. ਭਾਲਾਬਰਦਾਰ. "ਗਤਦਾਰ

ਮਾਨੋ ਕਰੀ ਮੱਤ ਕੀ ਜਤੋ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੨੦੦)

ਕਤਨ, ਸੰ. ਘਟਨ. ਘਤਨਾ.

ਕਤਨਹਾਰਾ. ਵਿ—ਘਟਨ ਵਾਲਾ, ਘਤਨ ਕਰਤਾ. "ਜੇ ਇਹ ਮੁਰਤਿ ਸਾਰੀ ਹੈ ਤਉ ਗਤਨਹਾਰੇ ਖਾਉ." (ਆਸਾ ਕਬੀਰ)

ਕਤਪਣਾ } ਫਿ—ਨਿਗਲਜਾਣਾ. ਗੁਸ ਕਰਨਾ.
ਕਤਪਨਾ }

ਕਤਪੁ. ਵਿ—ਗੁਸ ਕਰਜਾਣ ਵਾਲਾ. ਗਿਰਣ (ਨਿਗਲਣ) ਵਾਲਾ.
ਕਤਬਤ. ਸੰਗਤਾ—ਉਲਟ ਪੁਲਟ। ੨ ਬਕਬਾਦ. "ਕਤਬਤ ਕਰੈ ਕੋਈ ਰੰਗ ਲਾਇ." (ਭੈਰ ੪: ੫) ੩ ਰਿੱਝਣ ਦਾ ਸਬਦ. ਇਹ ਅਨੁਕਰਣ ਹੈ.

ਕਤਬਾ. ਸੰ. ਗਭੁਕ—ਗਭੁਕ. ਸੰਗਤਾ—ਲੋਟਾ. ਕਤਵਾ. ਕਤਵਾ.
ਕਤਵਈ. ਕਤਵਾ ਉਠਾਉਣ ਵਾਲਾ ਸੇਵਕ. ਕਤਵੇਦਾਰ ਨਡਰ. ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦਾ ਕਤਵਈ ਡੋਰਤਾ ਧਰਾਨ ਸਿੰਘ, ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ ਰਾਜਾ ਪਦਵੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ ਜਿਸ ਦੀ ਔਲਾਦ ਹੁਣ ਪੁਰਖ ਰਾਜ ਕਰਦੀ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਗੁਰਬ ਸਿੰਘ ਨੰ: ੫.

ਕਤਵਾ. ਦੇਖੋ, ਕਤਵਾ.

ਕਤਵਾਰ. ਵਿ—ਕਵ (ਦੁਰਗ) ਵਾਲਾ. ਕਿਲੇ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਤਾ—ਕਿਲੇਦਾਰ. ਕਿਲੇ ਦਾ ਦਫ਼ਤਰ। ੩ ਨੇੜਾ ਬਰਦਾਰ। ੪ ਦੇਖੋ, ਕਵਵਾਲ.
ਕਤਾ. ਸੰਗਤਾ—ਓਲਾ. ਹਿਮਉਪਲ. "ਆਪੇ ਸੀਤਲੁ ਠਾਰ ਕਤਾ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ੪: ੫) ੨ ਦੇਖੋ, ਭਰਮਕਤਾ.

ਗਤਾਭੀਲ. ਅੰ. Grenadier. ਫ਼ੌਜ ਦਾ ਕੋਲਾ ਵੇਂਕਟ ਵਾਲਾ ਸਿਪਾਹੀ। ੨ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ ਕੱਦਾਰ ਸਿਪਾਹੀ ਲਈ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਮੂਲ ਗਿਰਾ—ਭੀਲ ਭੀ ਹੈ ਸਕਦਾ ਹੈ.

ਗਤਾਕ. ਸੰਗਤਾ—ਕਤ (ਨੇਜਾ) ਆਰ (ਕੰਡੇ) ਵਾਲਾ. ਉਹ ਬਰਛਾ, ਜਿਸ ਦੇ ਕਈ ਕੰਡੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ. "ਦਹ ਇਸ ਕੂਟਰ ਤੋਪ ਸਾਧਕ ਬਜੁ ਗਤਾਕ." (ਸਲੋਹ) ੨ ਸੰ. ਕਤਗਾਨਿ—ਵਤਵਾਗਿ. ਪੁਰਾਣੇ ਅਨੁਸਾਰ ਉਹ ਅਭਿਨਿ, ਜੋ ਘੋੜੀ ਦੇ ਮੂੰਹੋਂ ਨਿਕਲਦੀ ਅਤੇ ਸਮੁੰਦਰ ਦੇ ਜਲਾਂ ਨੂੰ ਭਸਮ ਕਰਦੀ ਹੈ. "ਸੰਤ ਸਮੁੰਦ ਕਤਾਕ ਮਹਿ ਜਾਇ ਸਮਾਇ ਨ ਪੇਟ ਭਰਾਵੈ." (ਭਾਗੁ) ੩ ਪੁਰਾਣੇ ਜਮਨੇ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਇਹ ਭੀ ਖਿਆਲ ਸੀ ਕਿ ਸਮੁੰਦਰ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਇੱਕ ਵਡਾ ਮੋਖ (ਗਾਰ) ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਪਾਣੀ ਗਰਕ ਹੁੰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਇਸੇ ਲਈ ਸਮੁੰਦਰ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਭਰਦਾ.

ਗਤਿ. ਘਤਕੇ. ਘਟਨ ਕਰਕੇ। ੨ ਗਤ (ਦੁਰਗ) ਮੇਂ. ਕਿਲੇ ਅੰਦਰ.
"ਗਤਿ ਦੇਹੀ ਪਾਤਿਸਾਹ ਕੀ." (ਓਅੰਕਾਰ)

ਗਤਿਓ } ਗਠਨ ਕੀਤਾ. ਰਚਿਆ. ਘਤਿਆ.
ਗਤਿਆ }

ਗਤੀ. ਫੋਟਾ ਗਵ (ਕਿਲਾ).

ਗਤੀਅਲ. ਭੁੰਜਾਹੀ ਖੜੀਆਂ ਦੀ ਇੱਕ ਜਾਤੀ, ਜਿਸ ਦਾ ਬੁੱਧ ਉਚਾਰਣ ਗਤੀਅਲ ਹੈ. "ਗਤੀਅਲ ਮਥਰਾਦਾਸ ਹੈ." (ਭਾਗੁ) ੨ ਗਤ (ਨੇਜਾ) ਧਾਰੀ. ਭਾਲਾਬਰਦਾਰ.

ਗਤੀਆ. ਸੰਗਤਾ—ਨੇਜਾ. ਭਾਲਾ। ੨ ਬਰਛੀ. "ਗਤੀਆ ਭਜੁੰਡੀ ਭੈਰਵੀ ਭਾਲਾ ਨੇਜਾ ਭਾਖ." (ਸਨਾਮ) ੩ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਕੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਅਨੰਤ ਸੇਵਕ ਬ੍ਰਹਮਗਿਆਨੀ ਇੱਕ ਸਿੱਖ. ਇਸ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਧਰਮਪੁਰਾਰ ਲਈ ਕਸ਼ਮੀਰ ਭੇਜਿਆ ਸੀ. ਇਸ ਤੋਂ ਗੁਜਰਾਤ ਨਿਵਾਸੀ ਸਾਈਂ ਬਾਹਦੋਲਾ ਸੁਖਮਨੀ ਸੁਣਕੇ ਗੁਰੂਪੁਰ ਦਾ ਬੁੱਧਾਨੁ (ਮੋਤਕਿਦ) ਹੋਇਆ ਸੀ. ਇਹ ਮਹਾਤਮਾ ਨੌਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੀ ਭੀ ਸੇਵਾ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਨਾਉਂ ਗਤੀਆ ਭੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ. ਗਤੁ. ਦੇਖੋ, ਕਵ ਅਤੇ ਕਤ. "ਸਿਨਿ ਭਰਮਗਤੁ ਤੋਤਿਆ." (ਵਾਰ ਗੁਜ ੨ ੪: ੫)

ਕਤੋਦਾਰ. ਦੇਖੋ, ਕਤਦਾਰ.

ਕਤੁ. ਦੇਖੋ, ਕਵ ਅਤੇ ਕਤ.

ਕਤੁਬੇਰ ਅਬਦਾ ਬੇਰਗਤੁ. ਬੰਗਾਲ ਦੇ ਸ਼ਾਹਬਾਦ ਜਿਲੇ ਵਿੱਚ ਸਲਾਮ ਸਬ ਡਿਵੀਜਨ ਵਿੱਚ ਬੇਰਗਾਹ ਦਾ ਬਣਾਇਆ ਇੱਕ ਕਿਲਾ, ਜੋ ਹੁਣ ਚੰਦੀ ਹਲਤ ਵਿੱਚ ਹੈ.

ਕਤੁਬੰਕਰ. ਹੁਸਿਆਰਪੁਰ ਜਿਲੇ ਦੀ ਇੱਕ ਤਸੀਲ ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਨਗਰ. ਇੱਥੇ ਭਾਈ ਕਿਲਕ ਅਨੰਤ ਸਿੰਘ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ. ਦੇਖੋ, ਕਿਲਕ ੮.

ਕਤੁਚਿਲਾਨ ਅਬਦਾ ਕਤੁ ਚਿਰੋਲੀ. ਦੇਖੋ, ਰਾਮ ਸਿੰਘ ੨.

ਕਤੁਵਾਲ. ਦੇਖੋ, ਸ਼੍ਰੀ ਨਗਰ ੨ ਅਤੇ ਕਵਵਾਲ ੨.

ਕਤੁ. ਦੇਖੋ, ਕਵ। ੨ ਕਰਤ. ਟੋਆ. ਕਵਾ.

ਕਤੁੀ. ਸੰਗਤਾ—ਫੋਟਾ ਕਿਲਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਸਮਾਨਾ ੨ ਅਤੇ ਕਤੁੀਨਜ਼ੀਰ. ਗਤੁੀਨਜ਼ੀਰ. ਜਿਲਾ ਕਰਨਾਲ, ਤਸੀਲ ਕੈਥਲ, ਬਾਣਾ ਗੁਨਾ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਪਿੰਡ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਭੀਖਨਖਾਂ ਪਠਾਣ ਨੇ ਆਬਾਦ ਕੀਤਾ ਸੀ. ਇਸ ਕਤੁੀ ਤੋਂ ਦੱਖਣ ਵੱਲ ਪਾਸ ਹੀ ਕੁਝ ਭੋਗਬਹਾਦੁਰ ਜੀ ਦਾ ਕੁਰਦੁਰਾ ਹੈ, ਜਿੱਥੇ ਭੀਖਨਖਾਂ ਨੇ ਕੁਰਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ ਠਹਿਰਾਕੇ ਥੋਕ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ ਸੀ. ਕੁਰਦੁਰਾ ਅਤੇ ਰਹਾਇਸ਼ੀ ਪੱਕੇ ਮਕਾਨ ਬਣੇ ਹੋਏ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਮਹਾਰਾਜਾ ਭਰਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਪਟਿਆਲਾਪਤਿ ਨੇ ਕਰਾਈ. ੧੦੦ ਵਿੱਖੇ ਬਸੀਨ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਉਦਯ ਸਿੰਘ ਜੀ ਵੱਲੋਂ ਅਤੇ ਦੋ ਸੌ ਰੂਪਯਾ ਸਾਲਾਨਾ ਰਿਆਸਤ ਸੀਦ ਵੱਲੋਂ ਹੈ. ਚੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਪਟਿਆਲੇ ਤੋਂ ਦੱਖਣ ਪੱਛਮ ੧੮ ਮੀਲ, ਪੱਕੀ ਸੜਕ ਪਾਸ ਹੈ.

ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਇੱਥੇ ਚਰਣ ਪਾਏ ਸਨ, ਉਦੋਂ ਇਹ ਬਸੀਨ ਸਮਾਨੇ ਦੀ ਸੀ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਲੇਖਕਾਂ ਨੇ ਕੁਰਦੁਰਾ ਸਮਾਨੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਸਮਾਨਾ ੨.

ਕਾ. ਸੰ. ਧਾ—ਜਾਣਾ—ਕਮਨ ਕਰਨਾ—ਪ੍ਰਸੰਸਾ ਕਰਨਾ—ਉਸਰਤਿ ਕਰਨੀ। ੨ ਸੰਗਤਾ—ਸਤੁਤਿ. ਤਾਰੀਫ਼। ੩ ਕਾਇਨ। ੪ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਸਮੇਂ (ਭਵਿੱਖਕਾਲ) ਦਾ ਵੱਧਕ. "ਜੀਅਰੇ ਜਾਹਿਗਾ ਮੇ ਜਾਨਾ." (ਕਉ ਕਬੀਰ) ੫ ਕਾਮ (ਕ੍ਰਾਮ) ਦਾ ਸੰਖੇਪ. "ਨਾਹਿ ਲਖੈ ਹਮ ਕੈ ਜਨ ਗਾ ਕੇ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਬ) ਪਿੰਡ ਦੇ। ੬ ਗਿਆ. "ਇਕ ਨਰ ਗਾ ਨਗਰੀ." (ਨਾਪੁ)

ਕਾ. ਕ੍ਰਾਮ. ਪਿੰਡ। ੨ ਕਾਨ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. ਦੇਖੋ, ਕਾਨ ੬. "ਬੱਚਰਾਂ

ਕੁਸ਼ਰਹ ਚਾਰ." (ਜਵਰ)

ਗਾਉ. ਦੇਖੋ, ਗਾਉਣਾ. "ਗਾਉ ਗਾਉ ਦੀ ਦੁਲਹਨੀ, ਮੰਡਲਚਾਰ." (ਆਸਾ ਕਬੀਰ) ੨ ਭਾ ੫ ਬੈਲ.

ਗਾਉ } ਸੰਗਤ—ਗੁਮ. ਗਾਂਥ. ਪਿੰਡ. "ਬਹੁਤ ਪੁਤਾਪ ਗਾਉ ਸਉ
ਗਾਉ } ਪਾਏ." (ਸਾਰ ਕਬੀਰ) ੨ ਗਾਇਨ ਕਰਦਾ ਹਾਂ. "ਨਾਨਕ
ਹਰਿਗੁਣ ਗਾਉ" (ਮ: ੫ ਵਾਰ ਮਲਾ)

ਗਾਉਣਾ. ਸੰ. ਗਾਯਨ. ਸੁਰਾਂ ਦਾ ਆਲਾਪ.

ਗਾਉ. ਗਾਯਨ ਗਾਇਨ ਕਰੇਗਾ. ੨ ਸੰਗਤ—ਗਾਈਆਂ ਦਾ ਸਮੁਦਾਯ.
ਵੱਗ. ਚੋਣਾ. "ਕ੍ਰਿਸਨ ਬਰਾਵਤ ਗਾਉ ਚੇ." (ਗੁਰੂ ਕਬੀਰ)
੩ ਗੁਮ. ਗਾਂਥ. ਪਿੰਡ. "ਮਾਤ ਬਨਾਰਸ ਗਾਉ ਚੇ." (ਗੁਰੂ ਕਬੀਰ)
ਦੇਖੋ, ਬਨਾਰਸ ੨.

ਗਾਇ. ਸੰਗਤ—ਗਾਉ. ਗਾਂ. "ਹੁਕੁ ਪਰਾਇਆ ਨਾਨਕਾ, ਉਸੁ
ਸੁਅਰੁ ਉਸੁ ਗਾਇ." (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਮਲਾ) ੨ ਗੁਮ. ਪਿੰਡ. "ਗਾਇ
ਸਮੇਤ ਸਭੇ ਮਿਲ ਕੈਰਨ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਥ) ੩ ਗਾਇਨ. "ਗਏ, ਗੋਇ
ਗਾਇ ਜਿਨਿ ਛੋਡੀ ਗਲੀ ਗੋਬਿੰਦੁ ਗਰਬਿ ਭਇਆ." (ਆਸਾ ਪਟੀ
ਮ: ੧) ਜਿਸ ਨੇ ਕਰਤਾਰ ਦੀ ਗੋਇ (ਬਾਣੀ) ਗਾਉਣੋਂ ਛੋਡੀ ਹੈ, ਉਹ
ਗੱਲਾਂ ਵਿੱਚ ਗੋਬਿੰਦੁ (ਦੇਵਦੇਵਤਾ) ਹੋਣ ਦਾ ਅਭਿਮਾਨੀ ਹੋਇਆ ਹੈ।
੪ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ. ਭੂਮਿ। ੫ ਗਾਇਨ ਕਰਕੇ. ਗਾਏ. "ਨਾਨਕ ਗਹਿਤ
ਗਾਇ ਕਰੁਨਾਮੇ." (ਗੁਰੂ ਮ: ੯) ੬ ਭਾ ੫ ਗਾਹ. ਜਗਾ. ਗਾਂ.
"ਹੁਏ ਕਿਨਿ ਵਰਮਾਈ ਗਾਇ?" (ਜ. ਕਬੀਰ) ਤੈਨੂੰ ਕਿਸ ਨੇ ਟਿਹ
ਗਾਂ ਦੱਸੀ ਹੈ?

ਗਾਇਕ. ਸੰ. ਗਾਯਕ. ਗਾਉਣ ਵਾਲਾ. ਗਵੇਯਾ.

ਗਾਇਣ } ਸੰ. ਗਾਯਨ. (੧ ਯਾ—ਗਾਉਣਾ. ਦੇਖੋ, ਅ ੫ ਗਿਨਾ).
ਗਾਇਣ } ਸੰਗਤ—ਗਾਉਣਾ. ਗਾਨਾ. "ਸਧ ਮੇਲਿ ਯਹਿ ਗਾਇਣ?"
(ਸੋਚ ਮ: ੪) ੨ ਗਾਇਨ ਕਰਤਾ. ਗਵੇਯਾ. "ਕਥ ਕੋਊ ਮੇਲੈ ਪੰਚ
ਸਭ ਗਾਇਣ?" (ਆਸਾ ਮ: ੪)

ਗਾਇਤ੍ਰੀ. ਸੰ. ਗਾਯਤ੍ਰੀ. ਸੰਗਤ—ਜੋ ਗਾਉਣ ਵਾਲੇ ਦੀ ਰਖਤਾ ਕਰੇ
ਗਾਯਤ੍ਰੀ. ਨਿਰੁਕੁ ਵਿੱਚ ਅਰਥ ਬੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਸੁਤੁਤਿ ਕਰਦੇ ਹੋਏ
ਬ੍ਰਹਮ ਦੇ ਮੁੱਖ ਤੋਂ ਨਿਕਲਣੇ ਕਾਰਣ ਗਾਯਤ੍ਰੀ ਸੰਗਤ ਹੈ. ਫੇਰ ਨਿਰੁਕੁ
ਨੇ ਹੋਰ ਅਰਥ ਬੀਤਾ ਹੈ ਤਿਉ—ਗਾਯ ਦਾ ਉਲਟ ਗਾਯਤ੍ਰੀ ਹੈ. ਅਰਥਾਤ
ਤੂੰ ਪੈਰਾਂ ਵਾਲੀ. ਤ੍ਰਿਪਦਾ. "ਸੰਧਿਆ ਤਲਪਣ ਗਰਹਿ ਗਾਇਤ੍ਰੀ."
(ਸੋਚ ਮ: ੩)

ਗਾਇਤ੍ਰੀ ਹਿੰਦੂਆਂ ਦਾ ਮਹਾਮੰਤ੍ਰ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਕੇਵਲ ਦ੍ਰਿਸ਼
(ਬ੍ਰਾਹਮਣ, ਕੜਿਯ, ਵੈਸ਼ਣ) ਜਪ ਸਕਦੇ ਹਨ.

ਗਾਯਤ੍ਰੀ:—

"ਨਤਸਕਿਰੁਕੀਯੰ ਯਗੰ ਯੋਗਸ਼ ਧੀਸਹਿ, ਧਿਯੋ ਧੀਨ: ਸ਼ਰੋਵਯਾਨੁ"
ਇਸ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ—ਜੋ ਸੁਰਸਦੇਵਤਾ ਸਭ ਨੂੰ ਜਿਵਾਉਂਦਾ ਹੈ,
ਤੁੱਖਾਂ ਤੋਂ ਛੁਡਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਪ੍ਰਕਾਸਰੂਪ ਹੈ, ਵੇਨਤੀ ਕਰਨ ਯੋਗਤਾ ਹੈ,
ਪਾਪਨਾਸ਼ਕ ਹੈ, ਜੋ ਸਾਡੀਆਂ ਬੁੱਧੀਆਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰੇਰਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਦਾ ਅੱਗੋਂ
ਧਨਾਨ ਕਰਦੇ ਹਾਂ.

ਪਦਮਪੁਰਾਣ ਵਿੱਚ ਕਥਾ ਹੈ ਕਿ ਇੱਕ ਵੇਰ ਬ੍ਰਹਮਾ ਯਕਤ ਕਰਨ
ਲੱਗਾ ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਸਾਵਿਤ੍ਰੀ ਨੂੰ ਬੁਲਾਉਣ ਲਈ ਇੰਦੁ ਤੇ
ਜਿਆ, ਕਿਉਂਕਿ ਅਰਧਾਂਗਿਨੀ ਬਿਨਾਂ ਯਕਤ ਹੋ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ ਸੀ.
ਸਾਵਿਤ੍ਰੀ ਨੇ ਆਖਿਆ ਕਿ ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਸਹੇਲੀਆਂ (ਲਕਸ਼ਮੀ ਆਦਿਕ)
ਬਿਨਾਂ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੀ. ਜਦ ਇੰਦੁ ਖਾਲੀ ਆਇਆ, ਤਦ ਬ੍ਰਹਮਾ ਨੇ
ਆਖਿਆ ਕਿ ਮੇਰੇ ਵਾਸਤੇ ਕੋਈ ਹੋਰ ਇਸਤ੍ਰੀ ਲਿਆ. ਇੰਦੁ ਨੇ
ਮਰਤਤ ਲੋਕ ਤੋਂ ਇੱਕ ਕਵਾਲਨ (ਗੋਪੀ) ਲੈ ਆਈ, ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਉਂ
ਗਾਯਤ੍ਰੀ ਸੀ. ਬ੍ਰਹਮਾ ਨੇ ਉਸ ਨਾਲ ਗਾਧਰਵ ਵਿਆਹ ਕਰਕੇ ਯਕਤ
ਪੂਰਾ ਕੀਤਾ.

ਗਾਯਤ੍ਰੀ ਦਾ ਰੂਪ ਇਉਂ ਦਸਿਆ ਹੈ ਕਿ—ਇੱਕ ਹੱਥ ਵਿੱਚ ਮ੍ਰਿਗ
ਦਾ ਸਿੰਕ ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਹੱਥ ਵਿੱਚ ਕਮਲ ਹੈ. ਨਾਲ ਵਸਤੂ, ਕਲੇ ਮੋਤੀਆਂ
ਦਾ ਹਾਰ, ਬੰਨਾਂ ਵਿੱਚ ਕੁੰਡਲ ਅਤੇ ਮੱਥੇ ਉੱਪਰ ਮੁਕੁਟ ਹੈ.

ਦੇਵਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਵਿੱਚ ਸਿਕਰ ਆਇਆ ਹੈ ਕਿ ਇੱਕ ਵਾਰ
ਵ੍ਰਿਹਸਪਤਿ ਨੇ ਲੱਤ ਮਾਰਕੇ ਗਾਯਤ੍ਰੀ ਦਾ ਮੱਥਾ ਭੰਨ ਦਿੱਤਾ, ਅਤੇ ਉਸ
ਜ਼ਖਮ ਵਿੱਚੋਂ ਵਖਟਕਾਰ ਦੇਵਤਾ ਪੈਦਾ ਹੋ ਗਏ. ਗਾਯਤ੍ਰੀ ਨੂੰ
ਵੇਦਾਂ ਦੀ ਮਾਤਾ ਨਿਖਿਆ ਹੈ. ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਇਹ ਰਿਗਵੇਦ ਦਾ ਮੰਤ੍ਰ
ਵਿਸ਼੍ਵਾਮਿਤ੍ਰ ਰਿਖੀ ਦੀ ਰਚਨਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਲੋਧਾ.

੨ ਛੰਦਾਂ ਦੀ ਉਹ ਜਾਤਿ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ਛੀ ਛੀ
ਅੱਖਰ (ਅਰ ਕੁੱਲ ੨੪ ਅੱਖਰ) ਹੋਣ, ਜਿਸੇ—ਸਸਿਵਦਨਾ ਅਤੇ
ਸੋਮਰਾਜੀ.

ਗਾਇਨ. ਸੰ. ਗਾਯਨ. ਸੁਰ ਦਾ ਆਲਾਪ. ਗਾਉਣਾ. "ਗੁਨਕੋਬਿੰਦ
ਗਾਇਓ ਨਹੀ." (ਸ: ਮ: ੯). ੨ ਗਾਯਕ. ਗਵੇਯਾ. "ਗਾਵਹਿ
ਗਾਇਨ ਪ੍ਰਾਤ." (ਮ: ਸੰਗੀਤ)

ਗਾਇਨਪਾਤ੍ਰ. ਗਾਉਣਵਿਦਵਾ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰੀ. ਗਵ—ਗਵੇਯਾ.
ਰਾਜੀ. "ਗਵਹਿ ਗਾਇਨਪਾਤ੍ਰ." (ਰਾਕਮਾਲਾ)

ਗਾਇਨਿ. ਗਾਉਣ ਵਾਲੀ. ਗਾਯਕਾ. "ਸੁਨ ਗਾਇਨਿ ਤੈਂ ਗਾਭ
ਹਮਾਰੀ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੨੭੬)

ਗਾਇਕ. ਗਾਯਕ. ਗਵੇਯਾ. "ਗਾਇਕ ਪੇਖ ਰਿਸੈ ਗਨ ਕੰਧੁਬ."
(ਕ੍ਰਿਸਨਾਥ) ੨ ਗਾਉਣਾ. ਗਾਨਾ. ੩ ਦੇਖੋ, ਗਾਯਕ.

ਗਾਈ. ਗਾਇਨ ਕੀਤੀ. "ਨਹਿ ਕੀਰਤਿਪ੍ਰਭ ਗਾਈ." (ਸੋਚ ਮ:
੯) ੨ ਗਾਈਆਂ. ਗਾਉਆਂ. "ਗਾਈਪ੍ਰਾਤ ਨਿਰਧਨਾ ਪੰਥੀ ਚਾਕਰੁ
ਹੋਇ." (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਮਲਾ) ਦੇਖੋ, ਚਹੁ ਵੇਡੋਤਾ ਹੋਇ.

ਗਾਈਪ੍ਰਤ. ਬੈਲ. ਦੇਖੋ, ਗਾਈ ੨.

ਗਾਸੀ. ਗਵਸਿ. ਗਵੇਗਾ. ੨ ਪ੍ਰਾ. ਸੰਗਤ—ਤੀਰ ਦੀ ਗਾਨੀ.
ਗਾਂਸੀ। ੩ ਤੀਰ ਦੀ ਮੁਖੀ. "ਅਖੀਆਂ ਸਮ ਗਾਸੀ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਥ)

"ਤੇਰੀ ਹਾਸੀ ਹਮੇ ਗਾਸੀ ਸੀ ਲਗਤ ਹੈ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਥ) ੪ ਅ ੭੬
ਗਾਸੀ. ਵਿ—ਜਰਜਰਾ ਬੋਦਾ.

ਗਾਸੀਆ. ਅ ੭੬ ਗਾਸਿਯਾ. ਸੰਗਤ—ਗਿਯਾ (ਢਕ ਲੈਣ ਵਾਲੀ
ਅਧਵਾਨ ਸੰਗੀਤ ਦਾ ਇਹ ਪਾਠ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਭਾਵ ਨਾਜ ਸੰਕੋਪ ਹੈ. ਰਾਕਮਾਲਾ
ਵਿੱਚ ਪਾਤ੍ਰ ਕਥਾ ਹੈ.

ਭਸਤ੍ਰ). ਗਿਲਾਫ਼. ਉਢਾਤਾ. ੨ ਚੀਨਪੋਲ, ਕਾਨੀ ਉੱਤੇ ਪਾਇਆ ਵਸਤ੍ਰ.
ਗਾਹ. ਸੰ. ਘਾਹ. ਧਾ—ਨਸ਼ ਕਰਨਾ, ਤੋੜਨਾ, ਹਿਲਾਉਣਾ, ਹੇਠ
ਉੱਪਰ ਕਰਨਾ, ਸਨਾਨ ਕਰਨਾ। ੨ ਸੰਗਤ—ਗਾਹਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ.
“ਲਾਟੂ ਮਧਾਣੀਆਂ ਅਨਗਾਹ.” (ਵਾਰ ਆਸਾ) ੩ ਗੁਹਣ. ਅੰਗੀਕਾਰ.
“ਅਖਰੀ ਗਿਆਨੁ ਗੀਤ ਗੁਣਗਾਹ.” (ਜਪੁ) ੪ ਸੰ. ਗਾਹ. ਗੰਭੀਰਤਾ.
ਭੁੰਘਿਆਈ। ੫ ਛਾ. ੬ ਜਗਾ. ਛਾ.

ਗਾਹਕ ਅਥਵਾ ਗਾਹਕੁ. ਸੰ. ਗਾਹਕ. ਵਿ—ਗੁਹਣਕਰਤਾ. ਲੈਣ
ਵਾਲਾ. ਖਰੀਦਾਰ. “ਸਾਚੇ ਕਾ ਗਾਹਕੁ ਵਿਰਲਾ ਕੇ ਜਾਣ.” (ਪਸਾ
ਮ: ੩)

ਗਾਹਕੀ. ਸੰਗਤ—ਗੁਹਣ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਗਾਹਕਤਾ. ਖਰੀਦਾਰੀ।
੨ ਵਿ—ਗਾਹਕ. ਲੈਣ ਵਾਲਾ. “ਕੋਈ ਆਇ ਮਿਲੈਕੋ ਗਾਹਕੀ.”
(ਸ. ਕਬੀਰ)

ਗਾਹਕੁ. ਦੇਖੋ. ਗਾਹਕ.

ਗਾਹਣ. ਦੇਖੋ. ਗਾਹਣਾ। ੨ ਸੰ. ਗਾਹ-ਅਣੁ. ਦਰਿਆ ਦੇ ਪਾਣੀ
ਦੀ ਥੋੜੀ ਗੰਭੀਰਤਾ. ਉਹ ਥਾਂ ਜਿਥੇ ਪਾਣੀ ਦੀ ਗਹਿਰਾਈ ਘੱਟ ਹੋਵੇ.
Ford.

ਗਾਹਣਾ. ਵਿ—ਗੁਹਣਣਾ. ਮਸਲਣਾ. “ਕਣ ਨਾਹੀ ਰੂਹ ਗਾਹਣ
ਲਾਕੇ.” (ਸਾਰ ਮ: ੫) ੨ ਸਲ ਵਿੱਚ ਗੋਤਾ ਮਾਰਨਾ. ਦੇਖੋ. ਗਾਹ
ਧਾ। ੩ ਚੰਗੀ ਤਰਾਂ ਵਿਚਾਰਣਾ. ਸਤਤ ਅਸਤਤ ਨਿਖੇੜਨਾ.

ਗਾਹਣੁ. ਦੇਖੋ. ਗਾਹਣ.

ਗਾਹਨ. ਦੇਖੋ. ਗਾਹਣ ਅਤੇ ਗਾਹਣਾ. “ਬਿਨੁ ਕਣ ਖਲਹਾਨੁ ਕੈਸੇ
ਗਾਹਨ ਪਾਇਆ?” (ਭੈਰ ਮ: ੫) “ਬਿਬੇਦਲ ਸੰਤਨ ਤੁਮੈ
ਗਾਹਿਓ.” (ਕਾਨ ਮ: ੫) ੨ ਭੁੰਘੀ ਖੋਜ ਨਾਲ ਵਿਚਾਰਨਾ. “ਨਾਨਕ
ਗੁਣ ਗਾਹਿ.” (ਗਉ ਮ: ੫) “ਨਾਨਕ ਹਰਿਗੁਨ ਗਾਹਿ.” (ਆਸਾ
ਮ: ੫)

ਗਾਹਨਾ. ਦੇਖੋ. ਗਾਹਣਾ.

ਗਾਹਨੁ. ਦੇਖੋ. ਗਾਹਨ.

ਗਾਹਰਾ } ਵਿ—ਗਾਹਰ. ਗਹਿਰਾ. ਗਾਝਾ. ਸੰਘਣਾ। ੨ ਗੰਭੀਰ.
ਗਾਹਰੈ } ਅਥਾਹ. “ਭਰੁ ਭੇਅੰਤ ਅਤਿ ਛਛੇ ਗਾਹਰੇ.” (ਦੇਵ ਮ: ੫)
ਗਾਹਾ. ਸੰਗਤ—ਗਾਝਾ. ਕਥਾ. “ਹਰਿ ਕੈ ਰੰਗ ਸਦਾ ਗੁਣਗਾਹਾ.”
(ਜੈਤ ਮ: ੪) ੨ ਗਾਯਨ. ਗਾਨ. “ਗੁਣ ਗੋਪਾਲ ਪੁਰੁ ਕੇ ਨਿਤ
ਗਾਹਾ.” (ਸੂਹੀ ਮ: ੫) ੩ ਟਿੱਕ ਫੰਦ, ਜੋ ਦੋ ਤੁਕਾਂ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.
ਪੁਤਿ ਤੁਕ ਦੇ ਵਿਸ਼ੁਮ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਚਾਰ ਪਾਦ ਹੁੰਦੇ ਹਨ. ਪਹਿਲੇ
ਦੀਆਂ ਬਾਰਾਂ ਮਾਤ੍ਰਾ, ਦੂਜੇ ਦੀਆਂ ਅਠਾਰਾਂ, ਤੀਜੇ ਦੀਆਂ ਛਾਰਾਂ ਅਰ
ਚੌਥੇ ਪਾਦ ਦੀਆਂ ਪੰਦਾਂ ਮਾਤ੍ਰਾ ਅੰਤ ਗੁਰੂ. ਇਸ ਦਾ ਨਾਉਂ “ਆਚਰਾ”
ਭੀ ਹੈ।

‘ਪਿੰਗਲਗ੍ਰੰਥ’ ਨੇ ਆਚਰਾ ਫੰਦ ਦਾ ਲੰਗਣ ਭੀਰਾ ਹੈ—ਪੁਰਾਚਾਰ ਵਿੱਚ ਸੰਤ ਭਗਤ,
ਅੰਤ ਗੁਰੂ, ਭੀਰੋ ਥਾਂ ਜਿਹਨ ਅਥਵਾ ਚਾਰ ਲਖ ਉੱਤਰਾਚਾਰ ਵਿੱਚ ਭੀਰੋ ਅਸਥਾਨ
ਇੱਕ ਲਖ ਜਗੁਰੀ ਹੈ, ਚਾਕੀ ਲੰਗਣ ਪੁਰਾਚਾਰ ਸਮਾਨ ਹੈ. ਇਸ ਫੰਦ ਦੇ ੧, ੩,
੫ ਅਤੇ ੭ਵੇਂ ਅਸਥਾਨ ਸਫ਼ਰ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦੇ.

ਉਦਾਹਰਣ—

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਦ ਪਦਮੰ

ਸੁਰ ਨਰ ਮੁਨਿ ਬੁੰਦ ਵੰਦਨੀਯੰ ਭੋ:।

ਵੰਦੇਰੰ ਸੁਖਰੋਤੋਮੰਨਸਾ ਵਾਚਾ ਸਰੀਰੇਣ।

(ਅ) ਦੇਖੋ. ਗਾਹਾ ਦੂਜਾ.

ਗਾਹਾ ਦੂਜਾ. ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ ਵਿੱਚ “ਗਾਹਾ ਦੂਜਾ” ਸਿਰਲੇਖ ਹੇਠ ਗਾਹਾ
ਫੰਦ ਦਾ ਇਹ ਸਰੂਪ ਹੈ:—

ਦੋ ਚਰਣ. ਪੁਤਿ ਚਰਣ ੨੨ ਮਾਤ੍ਰਾ. ਪਹਿਲਾ ਵਿਸ਼ੁਮ ੧੪ ਪੁਰ,
ਦੂਜਾ ੧੨ ਪੁਰ.

ਉਦਾਹਰਣ—

“ਮਾਤਵੰ ਮਦਿਅੰ ਕੁਨਾਰੰ, ਅਨਰਤੰ ਧਮਣਿ ਕ੍ਰਿਆਇ।

ਕੁਕਰਮਣੇ ਕਬਿਰੰ ਬਦਿਤੰ, ਲੰਜਣੋਹ ਤਜਤੰ ਨਰੰ.”

(ਕਲਕੀ)

ਗਾਹਿ. ਦੇਖੋ. ਗਾਹਨ. “ਹਰਿ ਕੈ ਗੁਣ ਗਾਹਿ.” (ਪੁਭਾ ਮ: ੩)

੨ ਦੇਖੋ. ਗਾਹ ਪ. “ਭਸਕਰ ਬੈਸਹਿ ਗਾਹਿ.” (ਸ. ਕਬੀਰ) ਦੇਖੋ.
ਲਾਹੁਲਾਹਿ। ੩ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਗਾਹਕੇ। ੪ ਵਿਚਾਰਕੇ. ਖੋਜ ਕਰਕੇ.

ਗਾਹੁ. ਦੇਖੋ. ਗਾਹ। ੨ ਗਾਇਨ ਕਰ। ੩ ਦੇਖੋ. ਗਾਹਨ ੨. “ਮਿਲਿ
ਸਾਧੂ ਗੁਣ ਗਾਹੁ.” (ਮਾਰ ਬਾਰਹਮਾਧਾ)

ਗਾਹੁਣਾ. ਦੇਖੋ. ਗਾਹਣਾ.

ਗਾਹੇ. ਗਾਹਨ ਕਰੇ। ੨ ਅਥਗਾਹੇ। ੩ ਛਾ. ੬ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਕਥੀ.
ਕਦੇ. “ਗਾਹੇ ਨ ਨੇਕੀ ਕਾਰ ਕਰਦਮ.” (ਤਿਲੰ ਮ: ੧)

ਗਾਹੈ. ਗਾਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ. ਗਾਹ ਧਾ। ੨ ਅਥਗਾਹਨ (ਖੋਜ) ਕਰਦਾ
ਹੈ। ੩ ਗਾਇਨ ਕਰਦਾ ਹੈ. “ਜਿਸਹਿ ਪਰਾਪਤਿ ਸੈ ਹਰਿਗੁਣ
ਗਾਹੈ.” (ਕਉ ਮ: ੫)

ਗਾਹਪਤਰ. ਦੇਖੋ. ਗਾਹਪਤਰ.

ਗਾਖਣ } ਸੰ. ਕਵੇਸਣਾ. ਸੰਗਤ—ਖੋਜ. ਤਲਾਸ਼ “ਨ ਗੋਲੀਂ
ਗਾਖਣਾ } ਗਾਖੀਐ.” (ਭਾਲੂ) “ਰਸ ਜਾਨਤ ਸੈ ਨਰ ਜੋ ਰਸ
ਗਾਖਣਾ } ਗਾਖੇ.” (ਗ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੨ ਨਿਰਣੈ ਕਰਨਾ. “ਸਾਦਹੁੰ
ਗੁਣ ਗਾਖੇ.” (ਭਾਲੂ) ੩ ਦੇਖਭਾਲ. ਭਾਨਬੀਨ. “ਸਹੈ ਕਸੋਟੀ ਮਨ
ਕੈ ਗਾਖੇ.” (ਲੁਪੁਰੁ)

ਗਾਖਰਾ } ਵਿ—ਕਠਿਨ. ਔਖਾ. ਔਖੀ. ਮੁਸ਼ਕਿਲ। ੨ ਦੁਰਗਮ,
ਗਾਖਰੀ } ਜਿਸ ਕਾ ਜਾਣਾ ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਹੈ। ੩ ਦੁੱਸਹ. ਜਿਸ ਦਾ
ਗਾਖਰੇ } ਸਹਾਰਣਾ ਔਖਾ ਹੈ. ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਸੰ. ਗੋਬੁਰ—ਗੋਬੁਰ
ਗਾਖਰਾ } ਤੋਂ ਬਣਿਆ ਹੈ. ਗੋਬੁਰ ਨਾਉਂ ਹੈ ਰੱਖਣੇ ਦੇ ਕੰਡੇ ਦਾ.
ਗਾਖਤੀ } ਗੋਬੁਰ (ਗੋਬੁਰ) ਵਾਲਾ ਮਾਥਰਾ. ਗਾਖਰਾ. “ਘੁਮਨਘੇਰਿ
ਗਾਖਤੋ } ਅਭਾਹ ਗਾਖਰੀ.” (ਆਸਾ ਮ: ੫) “ਸਤਿਗੁਰ ਕੀ
ਸੇਵਾ ਗਾਖਤੀ.” (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੩) “ਕਾਮੁ ਫ੍ਰੇਪੁ ਅਰੰਕਾਰੁ ਗਾਖਰੇ,
ਸੰਜਮਿ ਕਉਨੁ ਛੁਟਿਓ ਚੀ?” (ਆਸਾ ਮ: ੫) “ਗ੍ਰੀਖਮ ਰੁਤਿ
ਗਾਖਤੀ.” (ਰਾਮ ਮ: ੫ ਰੁਤੀ) “ਵਿਛੋਹੇ ਜੰਬੂਰ ਖਵੇ ਨ ਵੰਦਨਿ
ਗਾਖਤੋ” (ਵਾਰ ਗੁਜ ੨ ਮ: ੫) “ਉਚਉ ਪਰਬਤ ਗਾਖਤੋ.” (ਸ੍ਰੀ

ਅ: ਮ: ੧) "ਸਤ ਐਕੁਨ ਤੇ ਕਰਕ ਗਾਥੇ, ਪਰਮੇਸੁਰ ਨਹਿ ਗਾਥਤ." (ਸਲੋਹ)

ਗੰਗਾ, ਸੰ. ਗਾਥਾ. ਵਿ—ਗੰਗਾ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ. ਗੰਗਾ ਦਾ। ੨ ਸੰਗਤਾ—ਭੀਸਮਪਿਤਾਮਾ ੩ ਗਾਥਿਕੇਯ. ਖਤਾਨਨ.

ਗੰਗਾਟੀ. ਸੰਗਤਾ—ਇੱਕ ਕੰਦ. ਅਰਥੀ. ਇਹ ਕਚਾਨੂ ਦੀ ਇੱਕ ਜਾਤਿ ਹੈ. ਗੰਗਾਟੀ ਦੀ ਤਰਕਾਰੀ ਅਤੇ ਪੱਤਿਆਂ ਦੇ ਪਤੌਤ ਬਣਦੇ ਹਨ. ਇਹ ਚੇਤ ਵੈਸਾਖ ਬੀਜੀ ਅਤੇ ਕੱਤਕ ਵਿੱਚ ਪੱਟੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ.

ਗੰਗਨਾ } ਸੰਗਤਾ—ਗੰਨਾ. ਮੰਗਲਸੂਤ੍ਰ. ਵਿਆਹ ਅਤੇ ਯੁੱਧ ਸਮੇਂ ਗੰਗਨੇ } ਹੱਥ ਨੂੰ ਬੰਨ੍ਹਿਆ ਰਖਣਾ ਅਰਥ ਭੋਰਾ. "ਹਾਥ ਗੰਗਨੇ ਯਾ ਪਰ ਆਯੇ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਚ)

ਗੰਗਾਰ } ਸੰ. ਗੰਗਾਰੀ. ਸੰਗਤਾ—ਧਾਤੁ ਅਰਥਾ ਮਿੱਟੀ ਦਾ ਤੰਗ ਗੰਗਾਰਿ } ਮੂੰਹ ਵਾਲਾ ਜਲ ਲਿਆਉਣ ਦਾ ਧਾਤੁ. ਪਾਣੀ ਭਰਣ ਗੰਗਾਰੀ } ਵੇਲੇ ਭਰ ਭਰ ਸ਼ਬਦ ਕਰਣ ਤੋਂ ਇਹ ਸੰਗਤਾ ਹੈ. ਕਲਸ. ਘਣਾ. "ਟੂਟਤ ਭਾਰ ਨ ਲਾਏ ਤਾ ਕਉ ਸਿਉ ਗੰਗਾਰਿ ਜਲ ਵੇਰੀ." (ਸਾਧ ਮ: ੫) "ਨਿਤ ਉਠਿ ਕੋਰੀ ਗੰਗਾਰਿ ਆਨੈ." (ਬਿਲਾ ਕਬੀਰ).

ਗੰਗਾ. ਗਿਆਸਤ ਪਟਿਆਲਾ, ਨਸਾਮਤ, ਤਸੀਲ ਅਤੇ ਗੰਗਾ ਸੁਲਾਮ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਪਿੰਡ ਹੈ. ਇਸ ਪਿੰਡ ਤੋਂ ਉਤਰ ਪੱਛਮ ਇੱਕ ਕਰਲਾਗ ਪੁਰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗਬਹਾਦਰ ਜੀ ਦਾ ਕੁਰਦੁਆਰਾ ਹੈ. ਗੁਰੂ ਜੀ ਇੱਥੇ ਇੱਕ ਢਾਬ ਦੇ ਬਿਨਾਂ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ.

ਕੁਰਦੁਆਰਾ ਅਤੇ ਭਗਵੰਤੀ ਮਥਾਨ ਚੰਗੇ ਬਣੇ ਹੋਏ ਹਨ. ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਸਰਦਾਰ ਸੇਵਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਵਜ਼ੀਰ ਗਿਆਸਤ ਨਵਾ ਨੇ ਸੰਮਤ ੧੮੩੩ ਵਿੱਚ ਕਰਾਈ. ਕੁਰਦੁਆਰੇ ਨਾਲ ੭੫੦ ਵਿੱਚੋਂ ਲਮਨ ਗਿਆਸਤ ਪਟਿਆਲੇ ਵੱਲੋਂ ਹੈ. ਪੁਜਾਰੀ ਸਿੰਘ ਹੈ. ਚੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਲਹਿਰਾਗਾਡਾ ਤੋਂ ਪੈਦਮ ਭੋਵ ਮੀਲ ਦੇ ਕਰੀਬ ਹੈ.

ਗੰਗਾ. ਰਾਜਾ ਭੋਜ ਦੇ ਸਮੇਂ ਇੱਕ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਤੋਲੀ, ਜਿਸ ਨੇ ਇੱਕ ਵੇਰ ਪੰਡਿਤਾਂ ਦੀ ਸਭਾ ਵਿੱਚ ਮੂੰਹੋਂ ਬੋਲਣ ਬਿਨਾਂ ਹੀ ਅੰਗਾਂ ਦੇ ਇਸ਼ਾਰਿਆਂ ਨਾਲ ਵਧੇ ਪਾਈ ਸੀ.

"ਕੋਸਟਿ ਗੰਗੇ ਤੋਲੀਐ ਪੰਡਿਤ ਨਾਲ ਹੋਵੈ ਜਗ ਦੇਖੇ।
ਖੜੀ ਕਰੈ ਇਕ ਅੰਗੁਲੀ ਗੰਗਾ ਦੂਇ ਵੇਖਾਨੈ ਰੇਖੇ।
ਭੋਰ ਉਚਾਇ ਪੰਜਾਗੁਲਾ ਗੰਗਾ ਮੁੱਠ ਹਲਾਇ ਅਲੇਖੇ।
ਪੈਰੀਂ ਪੈ ਉਠ ਚੱਲਿਆ ਪੰਡਿਤ ਹਾਥ ਫੁਲਾਵੈ ਭੇਖੇ।
ਨਿਰਕੁਨ ਸਰਗੁਨ ਅੰਗ ਦੂਇ

ਪਰਮੇਸੁਰ ਪੰਜ ਮਿਲਨ ਸਰੇਖੇ।

ਅੱਖੀਂ ਦੇਵੈ ਭੰਨਸਾ ਮੁੱਕੀ ਲਾਇ ਹਲਾਇ ਨਿਮੇਖੇ।
ਮੁਰਖ ਪੰਡਿਤ ਸੁਰਤ ਵਿਸੇਖੇ॥"

ਜਦ ਵਡੇ ਫੋਟੇ ਅਤੇ ਪੰਡਿਤ ਮੁਰਖ ਦੀ ਅਸਮਤਾ ਆਖਣ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਹ ਅਖਾਉਤ, ਬੋਲੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ—"ਕਿੱਥੇ ਰਾਜਾ ਭੋਜ ਅਤੇ ਕਿੱਥੇ ਗੰਗਾ ਤੋਲੀ." (ਲੋਕੋ)

ਗੰਗੇਯ } ਸੰ. ਗਾਥੇਯ. ਵਿ—ਗੰਗਾ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ. ਗੰਗੇਵ } ਗੰਗਾ ਦਾ। ੨ ਸੰਗਤਾ—ਭੀਸਮਪਿਤਾਮਾ, ਜੋ ਗੰਗਾ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਹੈ. "ਗੰਗੇਵ ਭਾਨੁਜ ਕਹਿ ਮਾਰਕੇ" (ਨਰਾਧ) ਭੀਸਮ ਅਤੇ ਕਰਣ ਨੂੰ ਮਾਰਿਆ.

ਗੰਗਾ } ਦੇਖੋ, ਗੰਗ. "ਗੰਗਾ ਪੁਤ੍ਰੀ ਰਾਜਕੁਆਰਿ." (ਬਸੰ ਗੰਗਾਵ } ਅ: ਮ: ੧) "ਜੇ ਇਸਟੈ ਸੋ ਗੰਗਵੈ." (ਦੇਵ ਮ: ੫)

ਗੰਗਾ. ਸੰ. ਗੰਗ. ਸੰਗਤਾ—ਉੱਚੀ ਧੁਨੀ. ਕੜਕਾ ੨ ਬਿਜਲੀ, ਜੋ ਕੰਨ ਨੂੰ ਵਾਲੀ ਹੈ। ੩ ਚਿੰਘਾਰ. ਹਾਥੀ ਆਇ ਦੀ ਚੀਕ. "ਜੈਸੇ ਕਸਰਾਸ ਗੰਗ ਮਾਰਤ." (ਰਾਧ ਕ) ੪ ਗੰਗਾ. ਜਗਾ. ਅਸਥਾਨ. ਥਾਂ। ੫ ਸੰ. ਵਿ—ਗੰਗਾ ਸੰਬੰਧੀ. ਗੰਗ (ਹਾਥੀ) ਨਾਲ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਸੰਬੰਧ। ੬ ਗੰਗਾ ਸਮੁਦਾਯ. ਹਾਥੀਆਂ ਦਾ ਝੁੰਡ.

ਗੰਗਾਰ. ਸੰ. ਗੰਗਾਰ—ਗੰਗਾਰ. ਸੰਗਤਾ—ਮੁਲੀਜੇਹਾ ਇੱਕ ਕੰਦ, ਜੋ ਖਾਣ ਵਿੱਚ ਮਿੱਠਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਦੀ ਤਾਸੀਰ ਸਰਦ ਤਰ ਹੈ. ਗੰਗਾਰ ਦਿਲ ਦਿਮਾਗ ਨੂੰ ਤਾਕਤ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਇਸ ਦਾ ਗੁਰਦੇ ਤੇ ਚੰਗਾ ਅਸਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਯਕਕਾਨ ਦੂਰ ਕਰਦੀ ਹੈ. L. Daucus Carota. ਅੰ. Carrot। ੨ ਗੰਗਾ. ਗੰਗਾਰ. ਧੋਬੀ. ਧਾਵਕ. ਰਸਕ. "ਗੰਗਾਰ ਹੁਭੇ ਤੀਰ ਪਰ ਭਾਰੀ." (ਨਾਪੁ)

ਗੰਗਾਰਾਜ. ਗੰਗਾ (ਬਿਜਲੀ) ਦਾ ਸ਼੍ਰਾਮੀ, ਇੰਦ੍ਰ. (ਸਨਾਮ) ੨ ਗੰਗਾ ਸਮੁਦਾਯ (ਗੰਗਾ), ਉਸ ਦਾ ਰਾਜਾ. ਹਸੀਆਂ ਦਾ ਰਾਜਾ.

ਗੰਗਾ. ਸੰ. ਗੰਗਾ—ਗੰਗਾ. ਸੰਗਤਾ—ਮਈਨ ਭੰਗ ਦੇ ਝੁੱਲਾਂ ਤੋਂ ਬਣੀ ਹੋਈ ਇੱਕ ਨਸੀਲੀ ਵਸਤੂ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਤਮਾਖੂ ਵਾਂਗ ਚਿਲਮ ਵਿੱਚ ਰੱਖਕੇ ਪੀਂਦੇ ਹਨ. ਅੰ. Hemp. ਇਸ ਦੀ ਰਾਸੀਰ ਕਰਮ ਮੁਸਕ ਹੈ. ਗੰਗਾ. ਦਿਲ ਦਿਮਾਗ ਪੱਠੇ ਅਤੇ ਮੇਦੇ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਨੁਕਸਾਨ ਪੁਚਾਉਂਦਾ ਅਤੇ ਸੁਸਤ ਕਰਦਾ ਹੈ.

ਗੰਗਾ ਗੰਗਾ ਚਰਸ ਰਮਾਧੁ.
ਗੰਗਾ ਟੋਪੀ ਤਾਤੀ ਖਾਧੁ,
ਇਨ ਕੀ ਓਰ ਨ ਕਬਹੂੰ ਦੇਖੇ,
ਚਹਤਵੰਤ ਸੇ ਸਿੰਘ ਦਿਸੇਖੇ.

(ਚਹਤਵੰਤਾ ਗੰਗਾ ਦੇਸਾ ਸਿੰਘ ਦਾ)

ਗੰਗੀ. ਗੰਗਾ ਸੰਗਤਾ—ਵੇਸ਼ਾ. ਕੰਚਨੀ। ੨ ਨਟਣੀ। ੩ ਅ. ਧਰਮਵੀਰ. "ਹਠਕੇ ਜੀਤਮੰਲ ਸੁਗਾਜੀ ਗੁਲਾਬੀ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ) ੪ ਗੰਗਾ ਨੂੰ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਮਾਰਨ ਵਾਲਾ ਯੋਧਾ। ੫ ਪ੍ਰਧਾਨ ਸੈਨਾਪਤਿ. ਮੁਖੀਆ ਵੱਜੀ ਸਰਦਾਰ.

ਗੰਗੀਆਬਾਦ. ਧ੍ਰ. ਪੀ. ਵਿੱਚ ਮੇਰਟ ਜਿਲੇ ਦੀ ਇੱਕ ਤਸੀਲ ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਨਕਰ, ਜੋ ਅਸਫ਼ਜ਼ਾਹ ਦੇ ਪੁਤ੍ਰ ਗੰਗੀਓਂਦੀਨ ਨੇ ਵਸਾਇਆ

ਗੰਗਾ

ਗੰਗਾ ਦੀ ਰਾਜਾ.

ਗੰਗਾ

ਹੈ। ਇਹ ਈਸ਼ ਇੰਡੀਅਨ, ਨਾਥ ਵੈਸ਼ਨਵ ਅਤੇ ਅਵਤਾਰਹੋਲਕੇ ਰੇਲਵੇ ਦਾ ਜੰਕਸ਼ਨ ਹੈ। ਗਾਥੀਆਬਾਦ ਦਿੱਲੀ ਤੋਂ ੧੨ ਮੀਲ ਹੈ।

ਗਾਥੀਪੁਰ, ਯੂ. ਪੀ. ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਸਿਲੇ ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਨਗਰ, ਜੋ ਗੰਗਾ ਦੇ ਖੰਭੇ ਕਿਨਾਰੇ ਆਬਾਦ ਹੈ। ਬਹੁਤ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰਾਂ ਨੇ ਰਾਜਾ ਗਾਥੀ ਦਾ ਵਸਾਇਆ ਗਾਥੀਪੁਰ ਇਸ ਨੂੰ ਮੰਨਿਆ ਹੈ। ਅਨੇਕਾਂ ਨੇ ਮਸੂਦ ਗਾਥੀ ਦੇ ਨਾਂ 'ਤੇ ਪੁਰ ਇਸ ਦਾ ਨਾਮ ਕਲਪਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਬਨਾਰਸ ਤੋਂ ੪੭ ਮੀਲ ਹੈ ਅਤੇ ਆਬਾਦੀ ੪੦੦੦੦ ਹੈ।

ਗਾਥੀਮਿਰਦਾ ਡਾ. ਸੰਗਤ—ਬਹਾਦੁਰ ਪੁਰਸ਼, ਯੋਧਾ ਆਦਮੀ। ੨ ਖੇਡਾ।

ਗਾਥੇ. ਦੇਖੋ, ਗਾਥਿਆ।

ਗਾਟ. ਸੰਗਤ—ਗਟਾ. ਅਨੁ. ਗਟ ਗਟ ਸਬਦ, ਜੋ ਪੀਣ ਸਮੇਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, "ਰਸਹਰਿ ਗਾਟ." (ਕਾਨ ਮ: ੪ ਪੜਤਾਲ)

ਗਾਟਾ. ਸੰਗਤ—ਗੁੰਘਾ. ਗਰਦਨ. "ਉਚੇ ਕਰ ਗਾਟਾ." (ਗੁਪਤੁ) ਗਾਠ } ਸੰਗਤ—ਗੁੰਘਿ. ਗੱਠ. ਗਿਰਹ. "ਹਉਮੈ ਬਿਨਠੀ ਗਾਠੇ." ਗਾਠ } (ਸੁਹੀ ਛੰਤ ਮ: ੫) ੨ ਦੇਖੋ, ਗਾਠਨਾ. "ਹਉ ਬਿਨੁ ਗਾਠੇ ਜਾਇ ਪਹੁਚਾ." (ਸੋਰ ਰਵਿਦਾਸ)

ਗਾਠਕਤਰਾ. ਦੇਖੋ, ਗਾਠਕਤਰਾ.

ਗਾਠਨਾ. ਸੰ. ਗੁੰਘਨ. ਫਿ—ਗੁੰਘਣਾ. ਗੱਠਣਾ. ਗੰਥ ਦੇਣੀ. ਦੇਖੋ, ਗਾਠ ੨.

ਗਾਠਰੀ } ਸੰ. ਗੁੰਘਿ. ਗੱਠ. ੨ ਗੱਠਣੀ. "ਭਰਨ ਕੁਝ ਜੋ ਪੂਰੇ ਗਾਠਰੀ } ਕਹਿਓ ਮੈ ਭੀਕਿ ਗਾਠਰੀ ਬਾਧਾ." (ਸਾਰ ਮ: ੫) ਗਾਠਣੀ } "ਜਾਕੇ ਲਾਹਿਓ ਮਹਾਰਾਜਰੀ ਗਾਠਣੀਓ." (ਟੋਡੀ ਮ: ੫) ਜਿਸ ਨੇ ਵਾਹਗੁਰੂ ਦੀ ਗੱਠ ਤੋਂ ਲੈਣਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਗਾਠਨੀ.

ਗਾਠਣੀਓ. ਗੱਠ ਵਿੱਚੋਂ. ਗਾਠ ਜੋ. ਦੇਖੋ, ਗਾਠਣੀ.

ਗਾਠਾ } ਸੰ. ਗੁੰਘਿ. ਗੱਠ. ਗਾਠ. ਗੰਥ. "ਬਿਨੁ ਕੁਝ ਗਾਠਿ ਨ ਛੁਟਈ." (ਸੋਰ ਮ: ੧) "ਹੈ ਕੋਊ ਯੋਧਾ ਮੀਰੁ ਜਿ ਤੇਓ ਰਿਖਮ ਗਾਠਿ?" (ਕੁਨਹੇ ਮ: ੫) "ਗਾਠੀ ਭਿਨਿ ਭਿਨਿ ਭਿਨਿ ਰਈਏ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫) ੨ ਗੱਠ ਗਾਠੀ } ਵਿੱਚ. ਗੁੰਘੀ ਮੇ. "ਗਾਠਿ ਨ ਬਾਧਉ ਬੋਧਿ ਨ ਖਾਉ." (ਭੈਰ ਕਬੀਰ) "ਟਕਾ ਚਾਰ ਗਾਠੀ." (ਸਾਰ ਕਬੀਰ)

ਗਾਠੀਫੋਰਾ. ਠਕ, ਜੋ ਪਲੇ ਬੰਧਾ ਧਨ ਖੋਲ੍ਹ ਲੈਂਦਾ ਹੈ. ਗੁੰਘਿਓਰ. ਦੇਖੋ, ਗਾਠਕਤਰਾ.

ਗਾਠੁਲੀ. ਦੇਖੋ, ਗਾਠਨੀ. "ਅਜ ਕਾਲ ਖੁਲੇ ਤੇਰੀ ਗਾਠੁਲੀ." (ਸਾਰ ਮ: ੫) ਭਾਵ—ਪ੍ਰਾਣਗੁੰਘਿ (ਗੱਠ) ਤੋਂ ਹੈ.

ਗਾਠ. ਸੰਗਤ—ਗਾਠਾ. ਗਤ. ਟੋਆ. ੨ ਮਿਠ ਦੇ ਛੋਟੇ ਦਾ ਗਾ, ਜਿੱਥੇ ਉਹ ਖੁਰੀਆਂ ਨਾਲ ਜ਼ਮੀਨ ਖੋਦਕੇ ਛੋਟਾ ਟੋਆ ਬਣਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਗਡ ਬ। ੪ ਗਾਠਾ ਮਿਲਾਪ. ਮੇਲ। ੪ ਗਾਠ ਮੱਛੀ.

ਗਾਠਨਾ. ਫਿ—ਗਤ ਕਰਨਾ. ਟੋਆ ਖੋਦਣਾ। ੨ ਟੋਟੇ ਵਿੱਚ ਦੱਬਣਾ.

ਗਾਠੀ ਅਰਬੀ ਅਤੇ ਵਾਰਸੀ ਮਰਦ ਤੋਂ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਬਣਿਆ ਹੈ, ਦੇਖੋ, ਗਾਠੀ ੩-੪-੫.

ਦਣਨ ਕਰਨਾ.

"ਉਇ ਲੇ ਜਾਏ, ਉਇ ਲੇ ਗਾਏ." (ਸੋਰ ਕਬੀਰ)

੩ ਗਾਠਾ ਸੰਬੰਧ ਕਰਨਾ. ਮਿਲਾਉਣਾ. "ਇਹੁ ਤਨੁ ਜਿਨ ਸਿਉ ਗਾਠਿਆ." (ਸੁਹੀ ਛੰਤ ਮ: ੧)

ਗਾਠਰ } ਭਿੰਗ. ਸੰਗਤ—ਭੇਡ. ਸੰ. ਸਕੁਰੀ—ਕੱਠਰੀ. "ਗਾਠਰ ਗਾਠਰੀ } ਲੇ ਕਾਮਧੇਨੁ ਕਰਿ ਪੂਜੀ." (ਕਉ ਮ: ੫)

ਗਾਠਰੋ. ਭਿੰਗ. ਸੰਗਤ—ਮੀਚਾ. ਛੱਤਰਾ. ਦੇਖੋ, ਗਾਠਰ.

ਗਾਠਾ. ਸੰਗਤ—ਖੰਡਾ. ਜੁੰਡ. ਜੋ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਕਰਕੇ ਗੱਠਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ. "ਗਾਠਾ ਚਲੈ ਨ ਹਾਠਾ ਹਲ ਹੈ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ) ਖੰਡਾ ਭਾਵੇਂ ਚਲ ਜਾਵੇ, ਪਰ ਰਾਜਪੁਤ ਮੈਦਾਨੋਂ ਨਹੀਂ ਚੱਲਦਾ। ੨ ਗੱਡਾ. ਸਕਟ.

"ਗਾਠੇ ਨਾਏ ਭਾਰ." (ਮਾਰੂ ਅ: ਮ: ੧) ੪ ਕੜਾ. ਟੋਆ. ਕਰਤਾ। ੪ ਸਕਟਾਸੁਰ ਵਾਸਤੇ ਭੀ ਗਾਠਾ ਸ਼ਬਦ ਆਇਆ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਸਕਟਾਸੁਰ। ੫ ਫਿ—ਗਾਠਾ. ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ. ਮਸਬੂਤ "ਕਹਾ ਨੁ ਤੇਰਬੰਦ ਗਾਠੇ ਰਤਿ?" (ਆਸਾ ਅ: ਮ: ੧) ਉਹ ਤਲਵਾਰ ਬੰਨ੍ਹਣ ਵਾਲੇ, ਜੋ ਰਤ (ਮੈਦਾਨੇ ਸੰਗ) ਵਿੱਚ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਸਨ, ਕਿੱਥੇ ਹਨ?

ਗਾਠਾ. ਸੰਗਤ—ਕੁਠਦੰਡ. ਕੰਨਾ. ਪੇਨਾ. ਜਿਸ ਦੇ ਗਾਠਿ (ਗੱਠਾਂ) ਹੋਣ. ਪੋਰੀਆਂ ਵਾਲਾ. "ਰਸ ਕੇ ਗਾਠੇ ਦੂਸੀਐ." (ਸ. ਕਬੀਰ)

ਗਾਠਿ. ਮਿਲਾਕੇ. "ਕਰੁਣਾ ਖਾਣਾ ਦੁਧ ਸਿਉ ਗਾਠਿ." (ਬਸੰ ਮ: ੧)

ਗਾਠੀਵ. ਦੇਖੋ, ਗਾਠੀਵ.

ਗਾਠੀ. ਸੰਗਤ—ਗੱਠੀ. ਗੱਠੀ. ਬਹਿਲੀ. "ਪ੍ਰਤਿਮਣੀ ਗਾਠੀ ਚਲਤੀ." (ਬਸੰ ਨਾਮਦੇਵ) ੨ ਦੇਖੋ, ਗਾਠਨਾ। ੩ ਗੱਠੀ ਹੋਈ. "ਗਾਠੀ ਹੁਇ ਠਾਠੀ ਭਹਿ ਐਸੇ." (ਗੁਪਤੁ)

ਗਾਠੀਆਖਾ. ਸੰਗਤ—ਕੁਦਾ ਪਾਸ ਦੀ ਉਹ ਕਿਲਟੀ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਮੁਸਕਬਿਲਾਟੀ ਦੇ ਸੁਰੰਧ ਹੁੰਦੀ ਹੈ. "ਮੁਸਕਬਿਲਾਟੀ ਗਾਠੀਆਖਾ." (ਭਾਫੂ) ਦੇਖੋ, ਮੁਸਕਬਿਲਾਵ.

ਗਾਠੀਰਾਹ. ਸੰਗਤ—ਸਭਕ ਦਾ ਰਸਤਾ. ਉਹ ਮਾਰਗ ਜਿਸ ਪੁਰ ਗੱਠੀ ਆਸਾਨੀ ਨਾਲ ਜਾ ਸਕੇ। ੨ ਭਾਵ—ਸਿੱਖ ਧਰਮ, ਜਿਸ ਮਾਰਗ ਚੱਲਕੇ ਕੋਈ ਐਕਸ਼ਨ ਪੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ. "ਕੁਰਮੁਖ ਗਾਠੀਰਾਹ ਚਲਾਯਾ." (ਭਾਫੂ)

ਗਾਠੀਵ. ਸੰ. ਗਾਠੀਵ. ਫਿ—ਗਾਠਿ (ਗੱਠਾਂ) ਵਾਲਾ. ਗੰਥਦਾਰ। ੨ ਸੰਗਤ—ਇੱਕ ਧਨੁਖ, ਜੋ ਗੱਠਾਂ ਵਾਲਾ ਸੀ. ਮਹਾਵਚਤ ਵਿੱਚ ਲੇਖ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਧਨੁਖ ਬ੍ਰਹਮਾ ਨੇ ਬਣਾਏ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ. ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਨੂੰ ਮਿਲਿਆ. ਜਦ ਅਰਜੁਨ ਨੇ ਖੰਡਵਭਟ ਦਾਹ ਸਮੇਂ ਅਗਨਿ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਨ ਦੀ ਪ੍ਰਤਿਗਤਾ ਕੀਤੀ, ਤਦ ਅਗਨਿ ਨੇ ਬਹੁਤ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਇਹ ਧਨੁਖ ਅਰਜੁਨ ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ. ਅਰਜੁਨ ਦੀ ਇਹ ਪ੍ਰਤਿਗਤਾ ਸੀ ਕਿ ਜੇ ਗਾਠੀਵ ਦੀ ਨਿੰਦਾ ਕਰੇਗਾ ਉਸ ਨੂੰ ਮੈਂ ਮਾਰਾਂਗਾ। ੩ ਧਨੁਖ. ਕਮਾਣ. ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਬਾਂਸ ਦਾ ਧਨੁਖ, ਜਿਸ ਦੇ ਗੱਠਾਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ. ਜਿਸ ਧਨੁਖ ਪੁਰ ਰੋਏ ਦੇ ਬੰਦ ਹੋਣ, ਉਹ ਭੀ

ਗਾਂਡੀਵ ਸੰਦੀਦਾ ਹੈ। ਗਾਂਡੀਵ ਅਤੇ ਗਾਂਡੀਵ ਦੋਵੇਂ ਸ਼ਬਦ ਸਹੀ ਹਨ।

ਗਾਂਡੀਵਿਧਰ. ਅਰਜੁਨ, ਜੋ ਗਾਂਡੀਵ ਧਨੁਸ ਰਖਦਾ ਹੈ। ਗਾਂਡੀਵੀ. ਗਾਂਡੀਵਾਨ. ਕੰਤ੍ਰੀਵਾਹ. ਗਾਂਡੀਆ. ਗਾਂਡੀ ਚਲਾਉਣ ਵਾਲਾ. ਗਾਂਡੀਵੀ. ਦੇਖੋ, ਗਾਂਡੀਵਿਧਰ.

ਗਾਂਡੀਹਤਿ. ਦੇਖੋ, ਗਾਂਡਾ ਪ.

ਗਾਂਡੋ. ਦੇਖੋ, ਗਾਂਡਾ ੨. "ਧੁਰ ਤੂਟੀ ਗਾਂਡੋ ਸਿਰਭਾਰਿ." (ਰਾਮ ਮ: ੧) ਇਸ ਥਾਂ ਗਾਂਡਾ ਸ਼ਰੀਰ, ਅਤੇ ਧੁਰ ਪੁਆਂ ਦੀ ਕੰਠ ਹੈ.

ਗਾਂਡੋ. ਦੇਖੋ, ਗਾਂਡਾ.

ਗਾਂਢ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਸੰਕਟ. ਵਿਪਦਾ. ਮੁਸੀਬਤ. "ਗਾਂਢ ਪਰੀ ਬਿਹਰੀ ਜਨ ਕੋ." (ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾਵ) ੨ ਬਿ—ਅੰਧਿਕ. ਭਰਤਾ ੩ ਗਾਂਢਾ. ਸੰਘਣਾ. ੪ ਭੁੰਘਾ. ਗਹਿਰਾ. ੫ ਕਠਿਨ. ਔਖਾ. ੬ ਅਸਥੂਤ. ਫਿਰ.

ਗਾਂਢ. ਸੰਗਤ—ਗੰਢ. ਜੋਤ. ਕੰਠ.

ਗਾਂਢਣਾ } ਫਿ. ਭੁੰਘਣ. ਭੁੰਦਣਾ. ਪਰੋਣਾ. ੨ ਜੋਤਨਾ. "ਟੂਟੀ ਗਾਂਢਣ } ਗਾਂਢਣਹਾਰ ਕੋਪਨ." (ਲੁਖਮਨੀ) "ਕੂਚੇ ਗਾਂਢਣ ਗਾਂਢੇ." (ਕੁੰਧ ਮ: ੪) "ਜਨਮ ਜਨਮ ਕਾ ਟੂਟਾ ਗਾਂਢਾ." (ਪ੍ਰਭਾ ਅ: ਮ: ੫)

ਗਾਂਢਾ. ਦੇਖੋ, ਗਾਂਢ ੬. "ਗਾਂਢੇ ਗਾਂਢਣ ਕੇ ਭੋਤਨਹਾਰ." (ਅਕਾਲ) ਮਜਬੂਤ ਕਿਲਿਆਂ ਦੇ ਸਭ ਕਰਨ ਵਾਲੇ. ੨ ਦੇਖੋ, ਗਾਂਢਣ. "ਜਨਮ ਜਨਮ ਕੇ ਟੂਟੇ ਗਾਂਢੇ." (ਸੁਹੀ ਮ: ੫)

ਗਾਂਢਪਤਰ. ਸੰ. ਵਿ—ਗਾਂਢਪਤਿ (ਗਣੇਸ਼) ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ. ੨ ਸੰਗਤ—ਗਣੇਸ਼ ਦਾ ਉਪਾਸਕ.

ਗਾਂਢਵਾ. ਵਿ—ਕਿਣਤੀ ਦਾ. ਕਿਣਵਾਂ. ਕਿਣਿਆ ਹੋਇਆ. ਸਿੰਧੀ. ਗਾਂਢਵੇ. "ਜੇ ਦਿਹ ਲਧੇ ਗਾਂਢਵੇ." (ਸ. ਫਰੀਦ) ਕਿਣੇ ਹੋਏ ਦਿਨ, ਅਰਥਾਤ ਜੀਵਨ ਦੇ ਕਿਣਕੇ ਦਿੱਤੇ ਹੋਏ ਦਿਨ.

ਗਾਂਢਵੇ. ਦੇਖੋ, ਗਾਂਢਵਾ.

ਗਾਂਢ. ਸੰ. ਗਾਂਢ. ਸੰਗਤ—ਦੇਹ. ਸ਼ਰੀਰ. "ਬਿਨਸਿਜੈਹੈ ਭੇਰੇ ਗਾਂਢ." (ਜੈਸਾ ਮ: ੯) ੨ ਅੰਗ. ਚਿੰਨ੍ਹ. "ਮੈਨ ਕੇ ਭੋਮੇ ਹੈਂ ਸਭ ਗਾਂਢ." (ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾਵ) ੩ ਗਤਿ. ਮੁਕਤਿ. ਦੇਖੋ, ਗਤਿ ਪ. "ਨਾਥ ਨਰਹਰਿ, ਕਰਹੁ ਗਾਂਢ." (ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ੫) ੪ ਗਾਂਢ ਦੀ ਥਾਂ ਭੀ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਵਰਤਿਆ ਹੈ—"ਤਉ ਮਹਾ ਗੁਰੁ ਦ੍ਰੋਹੀ ਗਾਂਢ." (ਗੁਪਤੁ)

ਗਾਂਢਰਾ. ਸੰਗਤ—ਗਾਂਢ (ਸ਼ਰੀਰ) ਪੁਰ ਤਲਵਾਰ ਪਹਿਰਣ ਦੀ ਪੇਟੀ, ਜੋ ਜਨੇਊ ਵਾਂਗ ਮੋਢੇ ਉੱਪਰ ਪਹਿਰੀਦੀ ਹੈ. "ਜਗੀ ਗਾਂਢਰਾ ਜਹਿ ਫੁਲਜਾਰ." (ਗੁਪਤੁ)

ਗਾਂਤਿ. ਗਤਿ. ਮੋਕ. ਮੁਕਤਿ. "ਭਈ ਹਮਾਰੀ ਗਾਂਤਿ." (ਧਨਾ ਮ: ੫) ੨ ਹਾਲਤ. ਦਸ਼ਾ. ਅਵਸਥਾ. "ਜਾਨੀ ਨ ਜਾਈ ਤਾਂਕੀ ਗਾਂਤਿ." (ਦੇਵ ਮ: ੫) ਦੇਖੋ, ਗਤਿ ੮. ੩ ਗਤਿ. ਭਵਿਯਾ. ਗਾਇਕ.

ਗਾਂਤੀ. ਸੰਗਤ—ਗਾਂਢ (ਸ਼ਰੀਰ) ਉੱਪਰ ਲਪੇਟੀ ਚਾਦਰ. ਗੁੜੇ

ਆਦਿਕ ਦੀ ਥਾਂ ਦੇਹ ਪੁਰ ਲਪੇਟਿਆ ਵਸਤੂ. ੨ ਹਾਲਤ. ਦਸ਼ਾ. ਦੇਖੋ, ਗਤਿ ੮. "ਜਾਨਹੁ ਆਪਨ ਗਾਂਤੀ." (ਧਨਾ ਮ: ੪) ੩ ਦੇਖੋ, ਗਾਂਤਿ. "ਹਰਿ ਧਿਆਵਹੁ ਗੁਰਮੁਖਿ ਗਾਂਤੀ ਜੀਉ." (ਮਾਥ ਮ: ੫) ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਦੁਆਰਾ ਹਰਿ ਧਿਆਓ, ਜੋ ਸਾਡਾ ਗਾਂਤੀ (ਸੰਬੰਧੀ) ਹੈ. ੪ ਦੇਖੋ, ਗਾਂਤਿ.

ਗਾਂਤੁ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਮਾਰਗ. ਰਸਤਾ. ੨ ਗਤਿ. ੩ ਭਵਿਯਾ. ੪ ਗੁਮਰ. ਭੋਰਾ. ੫ ਗੰਧਰਵ. ੬ ਧਨ. ਦੌਲਤ.

ਗਾਂਤੇ. ਗਾਇਨ ਕਰਦੇ. ਗਾਉਂਦੇ. ੨ ਮੁਕਤਿ. ਨਜਾਰ. ਦੇਖੋ, ਗਤਿ ਪ. "ਕਰਹੁ ਹਮਾਰੀ ਗਾਂਤੇ." (ਕੁੰਧ ਮ: ੫) ੩ ਗਤਿ ਹੈ. ਫੁਟਕਾਰਾ ਹੈ. "ਹਰਿ ਏਕਸ ਤੇ ਮੇਰੀ ਗਾਂਤੇ." (ਸਾਚ ਮ: ੫)

ਗਾਂਤੁ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਦੇਹ. ਸ਼ਰੀਰ. ੨ ਅੰਗ.

ਗਾਂਤਿ. ਸੰ. ਗਾਂਢ. ਗਾਇਕ. ਭਵਿਯਾ.

ਗਾਂਥ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਗਾਇਨ. ਗਾਉਣਾ. ੨ ਸਤੋਤ੍ਵ. ਉਸਤਤਿ ਦਾ ਗਤਿ. "ਸੁਣ ਨਾਨਕ ਜੀਐ ਗਾਂਥ." (ਮਾਰੂ ਮ: ੫) ੩ ਗਾਂਥਾ. ਕਥਾ. ੪ ਦੇਖੋ, ਗਾਂਥ.

ਗਾਂਥਕ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਭਵਿਯਾ. ਗਾਇਕ. ੨ ਕਥਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ.

ਗਾਂਥਾ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਸਤੁਤਿ. ਉਸਤਤਿ. "ਗਾਂਥਾ ਗਾਂਥਿਤ ਨਾਨਕ." (ਗਾਂਥਾ) ੨ ਕਥਾ. ਪੁਕਰਣ ਕਹਾਣੀ. "ਰਾਹ ਕਰਤ ਦੂਨੀ ਨਕਿ ਗਾਂਥਾ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) ੩ ਉਹ ਇਤਿਹਾਸਿਕ (ਐਤਿਹਾਸਿਕ) ਕਰਤਾ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਦੀ ਵੰਸ਼ ਅਤੇ ਦਾਨ ਆਦਿਕ ਦਾ ਵਰਣਨ ਹੋਵੇ. "ਜਾਤਿ ਪਾਤਿ ਨ ਗੋਰੁ ਗਾਂਥਾ." (ਅਕਾਲ) ੪ ਇੱਕ ਛੰਦ, ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਂਉਂ ਆਰਯਾ ਅਤੇ ਗਾਧਾ ਭੀ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਗਾਧਾ. ੫ ਇੱਕ ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਭਾਸ਼ਾ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ, ਪਾਲੀ ਅਤੇ ਹੋਰ ਬੋਲੀਆਂ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਮਿਲੇ ਦੇਖੀਏ ਹਨ. 'ਨਲਿਤ—ਵਿਸੁਰ' ਆਦਿਕ ਬੋਧ ਧਰਮ ਦੇ ਗ੍ਰੰਥ ਅਤੇ ਬ੍ਰੀ ਨ੍ਰੁ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ "ਸਹਸਕ੍ਰਿਤੀ ਸਲੋਕ" ਅਤੇ "ਗਾਂਥ" ਇਸੇ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਹਨ. ਕਈ ਅਕਸ਼ਰਾਂ ਸਹਸਕ੍ਰਿਤੀ ਅਤੇ ਗਾਂਥਾ ਦਾ ਅਰਥ ਸਮਝੇ ਬਿਨਾ ਹੀ ਆਪਣੀ ਅਲਪ ਵਿਦਯਾ ਦੇ ਕਾਰਣ ਸਹਸਕ੍ਰਿਤੀ ਸਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਦੇ ਵਰਾਕਰਣ ਵਿਰੁੱਧ ਆਖਿਆ ਕਰਦੇ ਹਨ.

ਗਾਂਥੁ. ਪ੍ਰਾ. ਗਾਂਥ ਗੰਥ. ਸੰਗਤ—ਪੁੰਜੀ ਮੁਲਧਨ. "ਮਹਾਰਾਜਰੇ ਗਾਂਥੁ ਵਾਹੁ ਸਿਉ ਲੁਭਤਿਓ." (ਟੋਡੀ ਮ: ੫) ੨ ਦੇਖੋ, ਗਾਂਥ.

ਗਾਂਧ. ਸੰ. ਗਾਧ. ਸੰਗਤ—ਜਲ ਦੇ ਹੇਠ ਦਾ ਕੰਨਾ. ੨ ਜਲ ਤੋਲ ਆਦਿਕ ਦੇ ਥੱਲੇ ਬੈਠੀ ਹੋਈ ਮਿਲ.

ਗਾਂਧਰ. ਸੰਗਤ—ਕਿੰਦਰ. ੨ ਕਾਤਰ. ਗਾਇਰ. ਭਰਪੋਕ.

ਗਾਂਧਲਾ } ਵਿ—ਕੰਧਲਾ, ਕੰਧਲੀ. ਜੋ ਸਾਫ ਨਹੀਂ. ਮਿਲਾ. ਮਿਲੀ. ਗਾਂਧਲੀ } "ਦੁੱਖਿਤ ਕਰਨ ਗਾਂਧਲੀ ਕਾਂਧੇ." (ਗੁਪਤੁ)

ਗਾਂਧੀ. ਦੇਖੋ, ਕੰਧੀ. "ਗੁਰਗਾਂਧੀ ਕੀ ਸੇਵ ਕਰੰਤਾ." (ਗੁਪਤੁ)

ਗਾਂਧ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਜਲ ਦਾ ਕੰਨਾ. ਬਾਹ. ੨ ਅਸਥਾਨ. ਥਾਂ. ਜਗਾ. ੩ ਚਾਰ. ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦੀ ਇੱਛਾ. "ਨ ਆਧ ਹੈ ਨ ਗਾਂਧ ਹੈ ਨ ਬਜਾਧ ਕੇ ਬਿਚਾਰ ਹੈ." (ਅਕਾਲ) ੪ ਸਨਾਨ. ਗੁਸਲ.

ਗਾਧਰਵ. ਸੰ. ਗਾਧਰਵ. ਵਿ—ਗਾਧਰਵ ਨਾਲ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਸੰਬੰਧ।
੨ ਸੰਗਤ—ਰਾਗਵਿਦਯਾ। ੩ ਘੋੜਾ। ੪ ਮਨੁਸਿਮਿਤੀ ਵਿੱਚ ਲਿਖੇ
ਅੱਠ ਵਿਆਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਵਿਆਹ. ਅਰਥਾਤ ਇਸਤ੍ਰੀ ਪੁਰਖ ਦਾ
ਆਪੇ ਵਿੱਚੀ ਪ੍ਰੇਮ ਹੋਣ ਪੂਰ ਹੋਇਆ ਸੰਘੋੜ. ਦੇਖੋ, ਵਿਵਾਹ ੬.

ਗਾਧਰਵ ਵੇਦ. ਦੇਖੋ, ਉਪਵੇਦ.

ਗਾਧਾਰ. ਦੇਖੋ, ਕੰਧਾਰ ੩। ੨ ਵਿ—ਕੰਧਾਰ ਦੇਸ ਦਾ ਕੰਧਾਰੀ. ਦੇਖੋ,
ਕੰਧਾਰ। ੩ ਸੰਗੀਤ ਦੇ ਸੱਤ ਸੁਰਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਤੀਜਾ ਸੁਰ। ੪ ਸਿੰਧੂਰ
(ਸੰਧੂਰ)

ਗਾਧਾਰੀ. ਗਾਧਾਰ ਦੇ ਰਾਜਾ ਸੁਬਲ ਦੀ ਪੁਤ੍ਰੀ, ਜੋ ਕੋਰਵਰੰਸੀ
ਪ੍ਰਿਤਰਾਸਟ ਨੂੰ ਵਿਆਹੀ ਗਈ, ਇਸ ਤੋਂ ਦੁਰਯੋਧਨ ਆਦਿ ਸੇ ਪੁਤ੍ਰ
ਹੋਏ ਅਤੇ ਇੱਕ ਪੁਤ੍ਰੀ ਦੁਰਯੁਧਨ ਜਨਮੀ, ਜੋ ਸਿੰਧੂ ਦੇ ਰਾਜਾ ਜੈਦਰਥ ਨੂੰ
ਵਿਆਹੀ ਗਈ ਸੀ. ਗਾਧਾਰੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪਤੀ ਨੂੰ ਅੰਨ੍ਹਾ ਵੇਖਕੇ
ਆਪਣੇ ਨੇਤ੍ਰਾਂ ਪੂਰ ਭੀ ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਪੱਟੀ ਬੰਨ੍ਹਕੇ ਰੱਖੀ. ਉਸ ਦਾ ਇਹ
ਭਾਵ ਸੀ ਕਿ ਜੇ ਪਤੀ ਨੇਤ੍ਰਾਂ ਦੇ ਆਨੰਦ ਤੋਂ ਵੰਚਿਤ ਹੈ, ਤਦ ਮੇਰਾ
ਨੇਤ੍ਰ ਸਹਿਤ ਹੋਣਾ ਉੱਤਮ ਨਹੀਂ.

ਗਾਧਿ. ਕੁਸ਼ਿਕਵੰਸੀ ਕੁਸ਼ਾਂਬ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਇੱਕ ਰਾਜਾ, ਜੋ ਵਿਸ਼੍ਵਾਮਿਤ੍ਰ ਦਾ
ਪਿਤਾ ਸੀ. ਇਹ ਕਨੋਜ ਦਾ ਰਾਜਾ ਸੀ. ਇਸੇ ਲਈ ਕਨੋਜ ਦਾ ਨਾਉਂ
ਗਾਧਿਪੁਰ ਭੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ.

ਗਾਧਿਸੁਤ

ਗਾਧਿਜ

ਗਾਧਿਤਨਯ

ਗਾਧਿਨੰਦਨ

ਗਾਧਿਪੁਤ੍ਰ

ਵਿਸ਼੍ਵਾਮਿਤ੍ਰ, ਜੋ ਗਾਧਿ ਦਾ ਭੋਟਾ ਸੀ. “ਗਾਧਿਤਨੀ
ਪਰਖਰੋ ਹਰਿਚੰਦ.” (ਨਾਪੁ)

ਗਾਧਿਪੁਰ. ਕਨੋਜ. ਦੇਖੋ, ਗਾਧਿ.

ਗਾਧੀ. ਹਰਹਟ ਅਤੇ ਖਰਾਸ ਹੱਥਕ ਵਾਲੇ ਦੀ ਕੱਦੀ, ਜਿਸ ਤੇ ਥੈਠ
ਕੇ ਘੜ ਨੂੰ ਪੁਰੀਦਾ ਹੈ.

ਗਾਧੀ. ਸੰ. ਗਾਧਿਕ. ਸੁਗੰਧ ਬਣਾਉਣ ਅਤੇ ਵੇਚਣ ਵਾਲਾ. ਗੰਧਵਣਿਕ
੨.

ਗਾਧੁਬੀ. ਸੰ. ਗਾਧਬੀ—ਗਾਧਵੀ. ਸੰਗਤ—ਗਾਧਰਵ ਨਾਲ ਹੈ
ਜਿਸ ਦਾ ਸੰਬੰਧ. ਗੰਧਰਵ ਦੀ। ੨ ਸੰਗਤ—ਗੰਧਰਵ ਇਸਤ੍ਰੀ.

ਗਾਨ. ਸੰਗਤ—ਗੀਤ। ੨ ਗਾਉਣਾ। ੩ ਸੁਰ. ਧੁਨਿ। ੪ ਗਾਨ ਦਾ
ਸੰਖੇਪ. “ਗਾਨ ਧਾਨ ਧਰਤ ਹੀਐ ਚਾਹਿ.” (ਸਵੀਧੇ ਮ: ੪ ਕੇ)
ਗਾਨ ਧਾਨ ਧਰਤ ਹਿਯੇ ਚਾਹ। ੫ ਭਾ ੫ ਵਿ—ਯੋਗੜ. ਲਾਇਕ।
੬ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਅੰਤ ਹੇ ਅੱਖਰ ਹੋਵੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅੰਤ ਆਖੇ ਇਹ
ਬਹੁਵਚਨ ਬਣਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ—ਬੱਚਰ ਦਾ ਬੱਚਗਾਨ, ਰਾਜਹ ਦਾ
ਰਾਜਗਾਨ ਆਦਿ.

ਗਾਨਬੰਧੁ. ਅਦਭੁਤਰਾਮਾਇਣ ਅਨੁਸਾਰ ਨਾਰਦ ਰਿਖੀ ਦਾ ਉਸਤਾਦ,
ਜਿਸ ਨੇ ਰਾਗਵਿਦਯਾ ਸਿਖਾਈ.

ਗਾਨਾ. ਦੇਖੋ, ਗਾਨਾ ੨ ਗੋਪਨ (ਰਖਣਾ) ਲਈ ਮੰਤ੍ਰਵਿਧੀ ਨਾਲ ਹੱਥ
ਬੰਧਾ ਫ਼ੌਰਾ. ਹਿੰਦੂਆਂ ਵਿੱਚ ਇਹ ਗਾਨਾ ਵਿਆਹ, ਸੁੱਧ, ਯਗਯ ਅਤੇ

ਮੰਤ੍ਰਪ੍ਰਯੋਗ ਆਦਿ ਸਮੇਂ ਬੰਨ੍ਹਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਗਾਨਾ ਬੰਨ੍ਹਣਾ। ੩
ਗੰਨਾ. “ਮੀਠ ਰਸ ਗਾਨੇ.” (ਕਉ ਮ: ੪)

ਗਾਨਾ ਬੰਨ੍ਹਣਾ. ਵਿਆਹ ਅਥਵਾ ਜੰਗ ਲਈ ਹੱਥ ਗਾਨਾ ਬੰਨ੍ਹਕੇ
ਤਿਆਰ ਹੋਣਾ. ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਗਾਨਾ ਬੰਨ੍ਹਣ ਦਾ ਭਾਵ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੌਤ
ਅਥਵਾ ਅਪਸਰਾਲਾਤੀ ਨਾਲ ਜ਼ਾਦੀ ਹੋਵੇਗੀ. “ਜਾਂ ਆਇਆ ਹੁਕਮ
ਅਥਵਾ ਦਾ ਹਥ ਬੰਧਾ ਗਾਨਾ.” (ਸੰਗਤਾਮਾ) ਦੇਖੋ, ਗਾਨਾ ੨.
ਗਾਨੀ. ਗਾਇਨ ਕੀਤੀ. “ਤੀਨੋ ਗਾਨੀ ਬਰਬੰਡਿਕਾ.” (ਨਾਪੁ)
ਤੇਹਾਂ ਦੇਵਤਿਆਂ ਅਤੇ ਤੇਹਾਂ ਦੇਵਾਂ ਨੇ ਗਾਇਨ ਕੀਤੀ ਹੈ ਬਲਵੰਤਿਕਾ
ਗਾਨੇ. ਗਾਨਾ ਦਾ ਬਹੁਵਚਨ। ੨ ਗਾਇਨ ਕੀਤੇ. ਗਾਏ। ੩ ਗੰਨਾ ਦਾ
ਬਹੁਵਚਨ. ਦੇਖੋ, ਗਾਨਾ ੩.

ਗਾਫਲ } ੪ ੫ ਵਿ—ਯੋਗੜ. ਗਾਫਲਤ ਵਾਲਾ. ਸੁਸਤ.
ਗਾਫਲਿ } ਆਲਸੀ. “ਕਹਿ ਗਾਫਲ ਸੋਇਆ.” (ਤਿਲੰ ਮ: ੯)
“ਭਖੀਲ ਗਾਫਲ.” (ਤਿਲੰ ਮ: ੧)

ਗਾਫਲਿਬਿਕਨ. ਭਾ ੫੫ ਵਿ—ਗਾਫਲ ਨੂੰ ਭੇਤਨ ਵਾਲਾ.
ਆਲਸੀਆਂ ਦਾ ਅੰਤ ਕਰਨ ਵਾਲਾ.

ਗਾਮ. ਸੰ. ਗਮਨ. ਗਤਿ. ਚਾਲ. “ਚਲ ਕੇ ਗਜਗਾਮੇ.” (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)
੨ ਗਵਨ. ਗਾਇਨ. ਗਾਨ. “ਹਰਿ ਹਰਿ ਕੁਣ ਗਾਮ.” (ਰੁਪਮਨੀ)
੩ ਸੰ. ਗਾਮ. ਵਿ—ਸਮੁਦਾਯ. “ਮਿਲੈ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕੁਣ ਗਾਮ.” (ਟੋਡੀ
ਮ: ੫) ੪ ਸੰਗਤ—ਪਿੰਡ. ਗਾਵ. ਗਾਮ. “ਗਾਮ ਕਿਸੀ ਮੇ ਜੇ
ਨਹਿ ਰਹੈ.” (ਗੁਪਤੁ) ੫ ਭਾ ੫ ਕਦਮ. ਪੈਰ। ੬ ਘੋੜੇ ਦਾ
ਲਗਾਮ। ੭ ਘੋੜੇ ਦੀ ਇੱਕ ਖਾਸ ਚਾਲ. ਕਦਮ ਕਦਮ ਸਾਧਾਰਣ
ਚਾਲ.

ਗਾਮਚਾ } ਭਾ ੫੫ ਸੰਗਤ—ਘੋੜੇ ਦੇ ਸੁੰਮ ਅਤੇ ਗਿੱਟੇ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ
ਗਾਮਚੀ } ਦਾ ਭਾਗ. “ਅਲਪ ਗਾਮਚੀ ਸੁੰਮ ਬਡੇਰੇ.” (ਗੁਪਤੁ)
ਛੋਟੀ ਗਾਮਚੀ ਵਾਲਾ ਘੋੜਾ ਮਜਬੂਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.

ਗਾਮਨ. ਦੇਖੋ, ਗਾਇਨ ਅਤੇ ਗਾਨ। ੨ ਦੇਖੋ, ਗਾਮਨਿ। ੩ ਦੇਖੋ,
ਗਾਮੀ.

ਗਾਮਨਿ } ਸੰ. ਗਾਮਿਨੀ. ਵਿ—ਜਾਣ ਵਾਲੀ. ਭੁਰਣ ਵਾਲੀ.
ਗਾਮਨੀ } “ਨਹਿ ਸੰਗ ਗਾਮਨੀ.” (ਰਾਮ ਮ: ੫) ਦੇਖੋ,
ਗਾਮਿਨੀ } ਗਜਗਾਮਿਨੀ.

ਗਾਮੀ. ਸੰ. ਗਾਮਿਨ. ਵਿ—ਜਾਣ ਵਾਲਾ. ਚਲਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਗਾਮਿਨੀ.
“ਗੋਰਜਾ ਗਾਮਗਾਮੀ.” (ਚੰਡੀ ੨) ਗਾਮ (ਮਨੋਹਰ) ਵਾਲ ਵਾਲੀ
ਗਿਰਿਜਾ। ੩ ਗਾਮਨ (ਸੰਗਮ) ਕਰਤਾ. ਪਰਿਵਿਸਤ੍ਰੀਗਾਮੀ.
“ਗੋਤਮਨਾਰਿ ਉਮਾਪਤਿ ਸੁਆਮੀ। ਸੀਸਧਰਨ ਸਹਸਭਗ ਗਾਮੀ.”
(ਜੈਤ ਰਵਿਦਾਸ) ਗੋਤਮਨਾਰਿਗਾਮੀ ਸਹਸ ਭਗ, ਉਮਾਪਤਿ ਸੁਆਮੀ
ਸੀਸਧਰਨ. ਅਰਥਾਤ—ਕਾਮ ਦੇ ਵਸਿ ਇੰਦ੍ਰ ਦੇ ਸੌ ਭਗ ਹੋਈ, ਕ੍ਰੋਧ
ਦੇ ਵਸਿ ਸ਼ਿਵ ਦੇ ਹੱਥ ਬ੍ਰਹਮਾ ਦੀ ਕਪਾਲੀ ਚਿਮਟ ਗਈ.

ਗਾਮੁ. ਦੇਖੋ, ਗਾਮ.

ਗਾਯ. ਦੇਖੋ, ਗਾਇ.

ਗਾਯਕ. ਦੇਖੋ, ਗਾਇਕ.

ਗਾਯਕਵਾਰ } ਮਹਾਰਾਜਾ ਬਤੋਦਾ ਦੀ ਵੰਸ਼ ਪਦਵੀ. ਇਸ ਵੰਸ਼ ਦੀ
ਗਾਯਕਵਾਰ } ਉਤਪੱਤੀ 'ਦਾਮਾਜੀ ਗਾਯਕਵਾਰ' ਤੋਂ ਹੋਈ ਹੈ.
ਦੇਖੋ, ਬਤੋਦਾ.

ਗਾਯਕ. ਅ. ੨੬ ਗਾਯਕ. ਵਿ—ਅਤਰੰਤ. ਨਿਹਾਯਤ. ਅਧਿਕ.
ਹੱਦੋਂ ਵਧੇਕੇ। ੨ ਸੰਗਤ—ਕਿਨਾਰਾ. ਕੰਢਾ। ੩ ਨਤੀਜਾ। ੪ ਪ੍ਰਯੋਜਨ.
ਮਤਲਬ.

ਗਾਯਕੀ. ਦੇਖੋ, ਗਾਇਕੀ.

ਗਾਯਨ. ਦੇਖੋ, ਗਾਇਨ.

ਗਾਯਕ. ਅ. ੨੬ ਵਿ—ਗੈਬ (ਨੇੜਾਂ ਤੋਂ ਪਰੇ). ਲੋਪ. ਅੰਤਰਧਾਨ।
੨ ਗੈਰਹਾਜ਼ਿਰ.

ਗਾਯਕਾਨਾ. ਦੇਖੋ, ਗੈਬਾਨਾ.

ਗਾਰ. ਸੰਗਤ—ਗਾਏ. ਗੰਧਲਾਪਨ। ੨ ਪਾਣੀ ਦੇ ਥੱਲੇ ਦੀ ਮਿਲ
ਕੀਚ ਆਇ। ੩ ਗਰਵ. ਅਹੰਕਾਰ. "ਮਨ ਮਹਿ ਧਰਤੇ ਗਾਰ." (ਦੇਵ ਮ: ੫) "ਮਾਇਆਮਤ ਕਹਾਲਉ ਗਾਰਹੁ?" (ਸਵੈਯੇ ਸ੍ਰੀ
ਮੁਖਵਾਕ ਮ: ੫) ੪ ਗਤੁ. ਭਵ. ਬਿਨਾ. ਦੁਰਭ. "ਕੋਉ ਬਿਖਮ
ਗਾਰ ਤੋਰੈ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) ੫ ਗਾਲੀ. ਭਾਲ. ਦੁਸ਼ਨਾਮਦਹੀ.
"ਗਾਰ ਏਨਹਾਰੀ ਬੈਲਹਾਰੀ ਭਾਰੀ ਸੇਤ ਕੋ." (ਭਾਵ ਕ) ੬ ਦੇਖੋ,
ਗਾਲਨਾ. "ਗਾਰ ਗਾਰ ਅਖਰਬ ਗਰਬ." (ਪ੍ਰਿਥੁਰਾਜ) ੭ ਦੇਖੋ,
ਗਾਰੂ। ੮ ਗਾ ੧੬ ਗਾਰ. ਟੋਆ. ਖਾਤਾ. "ਸੈਸਾਰ ਗਾਰ ਬਿਕਾਰ
ਸਾਗਰ." (ਕਾਨ ਮ: ੫) ੯ ਪਹਾੜ ਦੀ ਖੁੰਡ. ਕੰਦਰਾ। ੧੦ ਗਾ ੧੬
ਪੁਤਰ. ਇਹ ਪਦਾਂ ਦੇ ਅੰਤ ਨਗਕੇ ਸਭ (ਕਾਚਣ), ਵਾਨ (ਵਾਲਾ),
ਯੋਗਤ (ਲਾਯਕ) ਆਦਿਕ ਅਰਥ ਰੋਪਨ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ—
ਚੋਜਗਾਰ, ਯਾਦਗਾਰ ਆਦਿ. "ਗੁਨਹਗਾਰ ਨੁਣਹਰਾਮੀ." (ਸੁਹੀ
ਮ: ੫)

ਗਾਰਹੁ. ਗਾਰਵਹੁ. ਅਹੰਕਾਰ ਕਰਦੇ ਹੋ. ਦੇਖੋ, ਗਾਰ ੩.

ਗਾਰਕ. ਵਿ—ਗਾਲਕ. ਗਾਲਣ ਵਾਲਾ. "ਕਨੀਮਨ ਕੋ ਗਾਰਕ ਹੈ." (ਅਕਾਲ)

ਗਾਰਕੀ. ਸੰਗਤ—ਗਰਕ ਹੋਣ ਦਾ ਭਾਵ. ਤਬਾਹੀ. ਬਰਬਾਦੀ. ਪੁਨੀ.
"ਭਯੋ ਸਮਾ ਇਨ ਗਾਰਕੀ." (ਗੁਪਤ)

ਗਾਰਗੀ. ਸੰ. ਗਾਗੀ. ਗਰਭ ਯੋਗ ਦੀ ਇੱਕ ਕੰਨਤ, ਜੋ ਵਡੀ
ਪੰਡਿਤਾ ਸੀ. ਇਹ ਮੈਤ੍ਰੇਯੀ ਦੀ ਭੂਆ ਸੀ. ਇਸ ਨੇ ਸਾਰੀ ਉਮਰ
ਬ੍ਰਹਮਚਰਯ ਵਿੱਚ ਬਿਤਾਈ. ਇਸ ਦੀ ਕਣ ਬ੍ਰਿਹਦਾਚਰਣਕ ਉਪਨਿਸਦ
ਵਿੱਚ ਆਈ ਹੈ. ਇਸ ਦੀ ਵੇਦਾਂਤਚਰਚਾ ਇੱਕ ਵਾਰ ਰਾਜਾ ਜਨਕ ਦੀ
ਸਭਾ ਵਿੱਚ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਮੋਹਿਤ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਹੋਈ ਸੀ। ੨ ਦੁਰਭਾ.
ਦੇਵੀ। ੩ ਯਾਗਯਵਲਕ ਰਿਖੀ ਦੀ ਇੱਕ ਇਸਤ੍ਰੀ.

ਗਾਰਤ. ਅ. ੨੬ ਗਾਰਤ. ਸੰਗਤ—ਲੁੱਟਣ ਦੀ ਫ਼ਿਯਾ। ੨ ਵਿ—
ਨਸ਼. ਬਰਬਾਦ. ਤਬਾਹ.

ਗਾਰਨ } ਵਿ—ਗਾਲਨਾ. "ਤਨੁ ਜਉ ਹਿਵਾਲੇ ਗਾਰੈ." (ਰਾਮ
ਗਾਰਨਾ } ਨਾਮਦੇਵ) ੨ ਗਾਰਤ ਕਰਨਾ "ਸੰਤ ਉਬਾਰ, ਕਨੀਮਨ
ਗਾਰੈ." (ਅਕਾਲ) ੩ ਮਿਲਾਉਣਾ. "ਕਸਿ ਕੁੰਕਮ ਚੰਦਨ ਗਾਰਿਆ."

(ਸੋਰ ਕਬੀਰ) ਚੰਦਨ ਕੇਸਰ ਦੇ ਮਿਲਾਪ ਵਾਂਗ ਜੀਵਾਤਮਾ ਬ੍ਰਹਮ ਨਾਲ
ਮਿਲਾਇਆ.

ਗਾਰਬ. ਸੰ. ਗਰਬ. ਸੰਗਤ—ਅਭਿਮਾਨ. ਅਹੰਕਾਰ.

ਗਾਰਬਿ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਹੱਕਾਰ ਨਾਲ. ਭਰਬ ਕਰਕੇ. "ਕਾਇਰੁ ਗਾਰਬਿ
ਚੰਦੀਐ?" (ਵਾਰ ਆਸਾ) "ਮਨ, ਤੂ ਗਾਰਬਿ ਅਟਿਆ." (ਆਸਾ
ਵੰਤ ਮ: ੩)

ਗਾਰਬੁ. ਦੇਖੋ, ਗਾਰਬ. "ਚਾਕਰ ਲਗੇ ਚਾਕਰੀ ਨਾਲੇ ਗਾਰਬੁ ਵਾਦ." (ਮ: ੨ ਵਾਰ ਆਸਾ)

ਗਾਰਬੁ. ਦੇਖੋ, ਗਾਰਬੁ.

ਗਾਰਵ } ਦੇਖੋ, ਗਾਰਵ। ੨ ਗੋਰਵ. ਗੁਰੁਤਾ. ਵਡਿਆਈ. "ਧਨਹਿ
ਗਾਰਵੁ } ਬਿਆ ਗਾਰਵੁ ਦਿਸੈ?" (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ) ੩
ਗਿਰਿਬੁਜ ਦੇ ਆਸਪਾਸ ਦਾ ਇਲਾਕਾ, ਜੋ ਬਿਹਾਰ ਵਿੱਚ ਹੈ. ਗਿਰਿਬੁਜ
(ਜਿਸ ਦਾ ਹੁਣ ਨਾਉਂ ਰਾਜਗਿਰ ਹੈ) ਕਿਸੇ ਸਮੇਂ ਮਗਧ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ
ਸੀ. "ਗਾਰਵ ਦੇਸ ਬਸਤ ਹੈ ਜਹਾਂ." (ਚਰਿਤੁ ੩੧੦)

ਗਾਰਤੀ } ਸੰ. ਗਾਲਣ—ਗਾਰੁਤ. ਗਰੁਤਮੰਤ੍ਰ ਦਾ ਗਤਾਰ।
ਗਾਰਤੁ } ੨ ਸਰਪਵਿਸ ਦੂਰ ਕਰਨ ਦੀ ਦਵਾਈ ਦਾ ਸਾਫ਼.
ਗਾਰਤੁ } "ਗੁਰਮੁਖਿ ਕੋਈ ਗਾਰਤੁ." (ਮ: ੩ ਵਾਰ ਗੁਜ ੧)

"ਦਸਨ ਬਿਹੂਨ ਕੁਯੰਕ ਮੰਤ੍ਰੀ ਗਾਰਤੀ ਨਿਵਾਰੰ." (ਗਾਭਾ) ਗੁਰਮੰਤ੍ਰ
ਦੇ ਬਲ ਕਰਕੇ ਠਾਕਿਆ ਹੋਇਆ ਸਰਪ, ਭੰਗਣ (ਦੰਲਨ) ਬਿਨਾ ਹੋ
ਸਾਂਦਾ ਹੈ। ੩ ਗਰੁਤਮੰਤ੍ਰ, ਜੋ ਸਰਪਵਿਖ ਦੂਰ ਕਰਤਾ ਮੰਨਿਆ ਹੈ.
"ਗਾਰਤੁ ਗੁਰਗਿਆਨ" (ਮਲਾ ਅ: ਮ: ੧) ੪ ਸੰ. ਗਾਰਤੀ.
ਗਰੁਤਵਿਦਤਾ. "ਗਰੁ ਬੈਠਕੈ ਗਾਰਤੀਕੁੰਭ ਬਾਓ." (ਜਨਮੇਸਯ)

ਗਾਰਾ. ਸੰਗਤ—ਕੀਚ. ਪੰਕ. ਚਿੱਕਤਾ ੨ ਗਾਲੀਆਂ. "ਫੋਹਿਓ ਮੁਖ
ਰੇ ਸੁਨਿਕਰਿ ਗਾਰਾ." (ਮਾਰੂ ਮ: ੫) ੩ ਕਾਡੀ ਠਾਟ ਦਾ ਇੱਕ
ਸੰਪੂਰਣ ਰਾਗ. ਇਸ ਵਿੱਚ ਦੋਵੇਂ ਡਾਂਧਾਰ ਤੇ ਦੋਵੇਂ ਨਿਸਾਦ ਲਗਦੇ
ਹਨ. ਆਰੋਹੀ ਵਿੱਚ ਸੁੱਧ ਨਿਸਾਦ ਅਤੇ ਡਾਂਧਾਰ, ਅਵਰੋਹੀ ਵਿੱਚ
ਕੋਮਲ ਡਾਂਧਾਰ ਅਤੇ ਨਿਸਾਦ ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਵਾਦੀ ਸੁਰ ਰਿਸਭ ਹੈ.
ਇਹ ਮੁਸਲਮਾਨ ਗਾਯਕਾਂ ਨੇ ਕਾਨਤੇ ਦਾ ਛੇਦ ਕਲਪਿਆ ਹੈ, ਅਰ
ਕਣੀਆਂ ਨੇ ਕਮਾਰ ਠਾਟ ਦਾ ਮੰਨਿਆ ਹੈ.

ਗਾਰਿ. ਦੇਖੋ, ਗਾਰੀ। ੨ ਗਾਲਕੇ.

ਗਾਰਿਆ. ਦੇਖੋ, ਗਾਰਨਾ.

ਗਾਰੀ. ਸੰਗਤ—ਗਾਲੀ. ਦੁਸ਼ਨਾਮਦਹੀ। ੨ ਬਦਦੁਆ. ਸੁਪ (ਬਾਪ).
"ਤਿਸ ਕੈ ਕੁਲਿ ਨਾਭੀ ਗਾਰੀ." (ਮਲਾ ਮ: ੪)

ਗਾਰੁਤ. ਦੇਖੋ, ਗਾਰਤੀ. "ਤਾਤੈ, ਗਾਰੁਤ ਰੁਮ ਸੁਰਹੁ." (ਚਿਅੰਕਾਰ)
ਵਿਕਾਰ ਰੂਪ ਸਰਪਾਂ ਦੀ ਵਿਲ ਦੂਰ ਕਰਨ ਲਈ ਹਰਿਨਾਮ ਗਾਰੁਤ
(ਗਰੁਤਮੰਤ੍ਰ) ਸੁਣਹੁ.

ਗਾਰੁਤੀ. ਦੇਖੋ, ਗਾਰਤੀ.

ਗਾਰੈ. ਦੇਖੋ, ਗਾਰਨਾ.

ਗਾਰੂ. ਸੰਗਤ—ਗਤੀ. ਛੋਟਾ ਕਿਲਾ. "ਗੁਰਿ ਬਿਖਮ ਗਾਰੂ ਤੋਰੀ." (ਸਾਰ ਮ: ੫ ਪੜਤਾਲ) ੨ ਗਾਰ. ਪਹਾੜੀ ਖੁੰਡ. ਕੰਦਰਾ. "ਬਿਖਮ

ਗਾਥਾ ਕਰੁ ਪਹੁੰਚੈ ਨਾਹੀ." (ਸਾਰ ਮ: ੫)

ਗਾਥਾਪਤਰ. ਸੰ. ਗਾਥਾਪਤਰ. ਸੰਗਤਾ—ਗ੍ਰਿਹਪਤੀ (ਘਰ ਦਾ ਮਾਲਿਕ), ਉਸ ਦੇ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ ਰੱਖਣ ਵਾਲੀ. ਉਹ ਅਗਨਿ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਗ੍ਰਿਹਸਥੀ ਦੇਵ ਪਿਤ੍ਰਿ ਕਾਰਜ ਅਤੇ ਘਰ ਦੇ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ.

ਗਾਲ, ਸਿੰਧੀ. ਸੰਗਤਾ—ਗੱਲ. ਭਾਵ. "ਸੰਤ ਤੇਰੇ ਸਿਉ ਗਾਲ ਗਲੇਹੀ."

(ਗਉ ਮ: ੫) "ਸਭ ਰੋਨਿ ਸਮੁਲਹਿ ਰਹਿਗਾਲ." (ਪੁਤਾ ਮ: ੪)

"ਕੋਈ ਆਨਿ ਸੁਨਾਵੈ ਹਰਿ ਕੀ ਹਰਿਗਾਲ." (ਨਟ ਮ: ੪)

੨ ਗਾਲੀ. ਸੁਪ (ਸਾਪ). ੩ ਦੇਖੋ, ਗਾਲਨਾ. ੪ ਦੇਖੋ, ਗਾਲ.

ਗਾਲਕ, ਵਿ—ਗਾਲ ਦੇਣ ਵਾਲਾ. ੨ ਬਿਨਾਸਕ.

ਗਾਲਨ, ਭਿ—ਗਾਲਣਾ. ੨ ਟਪਕਾਉਣਾ. ਚੁਆਉਣਾ.

ਗਾਲਕ, ਅ. ੫ ਗਾਲਿਕ, ਵਿ—ਪੁਸ਼ਟ. ਜ਼ੋਰਾਵਰ. ੨ ਬਿਨਸੀ.

ਭਤੇ ਪਾਉਣ ਵਾਲਾ. ੩ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ ਗਾਲਕ (ਸੰਚੇ) ਦੀ ਭਾ ਭੀ ਗਾਲਕ ਸ਼ਬਦ ਵਰਤੀਦਾ ਹੈ. "ਗੁਲਿਕਾ ਗਾਲਕ ਮਹਿ ਵਲਵਾਇ." (ਗੁਪਤੁ) ੪ ਉਹਦਾ ਦਾ ਇੱਕ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਕਵੀ. ੫ ਦੇਖੋ, ਗਾਲਕ.

ਗਾਲਭ, ਦੇਖੋ, ਗਾਲਕ.

ਗਾਲਕ, ਵਿਸ਼੍ਵਾਮਿਤ੍ਰ ਰਿਖੀ ਦਾ ਇੱਕ ਪੁਤ੍ਰ. ੨ ਵਿਸ਼੍ਵਾਮਿਤ੍ਰ ਦਾ ਇੱਕ ਚੇਲਾ. ਮਹਾਂਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਕਹਾ ਹੈ ਕਿ ਜਦ ਗਾਲਕ ਬਿਦਤਾ ਪਤ੍ਰ ਭੁੱਕਾ, ਤਦ ਉਸ ਨੇ ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਗੁਰਦਕਿਣਾ ਦੇਣੀ ਚਾਹੀ. ਵਿਸ਼੍ਵਾਮਿਤ੍ਰ ਨੇ ਕਈ ਵਾਰ ਦੱਛਣਾ ਲੈਣੇ ਨਾਂਹ ਕੀਤੀ, ਪਰ ਗਾਲਕ ਨੇ ਭਰੋਸਾ ਰੱਖ ਕੀਤਾ. ਅੰਤ ਵਿਸ਼੍ਵਾਮਿਤ੍ਰ ਨੇ ਖਿਛਕੇ ਆਖਿਆ ਕਿ ਜੇ ਤੂੰ ਦੰਢਣਾ ਦੇਣੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਤਦ ਅੱਠ ਸੌ ਚਿੱਟੇ ਰੰਗ ਦੇ ਘੋੜੇ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕੰਨ ਕਾਲੇ ਹੋਣ ਸਿਨ੍ਹਾਂ ਅਚਪਣ ਕਰ, ਗਾਲਕ ਨੇ ਚਿੰਤਾਤੁਰ ਹੋਕੇ ਆਪਣੇ ਪ੍ਰੇਮੀ ਗੁਰੂਤ ਨੂੰ ਚੇਤੇ ਕੀਤਾ. ਗੁਰੂਤ ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਉੱਪਰ ਬੜਾ ਕੇ ਰਾਜਾ ਯਯਾਤੀ ਪਾਸ ਲੈ ਗਿਆ, ਰਿਖੀ ਨੇ ਰਾਜਾ ਤੋਂ ਘੋੜੇ ਮੰਗੇ. ਰਾਜੇ ਨੇ ਆਖਿਆ ਕਿ ਮੇਰੇ ਪਾਸ ਅਜੇਹੇ ਘੋੜੇ ਤਾਂ ਨਹੀਂ, ਪਰ ਮੇਰੀ ਪੁਤ੍ਰੀ 'ਮਾਧਵੀ' ਨੂੰ ਤੂੰ ਲੈਜਾ, ਇਸ ਤੋਂ ਤੇਰਾ ਮਨੋਰਥ ਪੂਰਾ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ. ਗਾਲਕ ਮਾਧਵੀ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਰਾਜਾ ਹਰਯਸ਼ੁ ਪਾਸ ਗਿਆ ਅਤੇ ਆਖਿਆ ਕਿ ਆਪ ਇਸ ਕੰਨੜਾ ਤੋਂ ਇੱਕ ਪੁਤ੍ਰ ਪੈਦਾ ਕਰਕੇ ਸਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸੌ ਘੋੜੇ ਦਿਓ. ਹਰਯਸ਼ੁ ਨੇ "ਸੁਮਨਾ" ਪੁਤ੍ਰ ਪੈਦਾ ਕਰਕੇ ਦੇ ਸੌ ਘੋੜੇ ਸਮੇਤ ਮਾਧਵੀ ਗਾਲਕ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਕੀਤੀ. ਵੇਰ ਰਿਖੀ ਕਾਬੀਪਤਿ ਰਾਜਾ ਦਿਵੋਦਾਸ ਪਾਸ ਗਿਆ, ਉਸ ਨੇ ਭੀ "ਪੁਤਰਦਨ" ਪੁਤ੍ਰ ਪੈਦਾ ਕਰਕੇ ਦੇ ਸੌ ਘੋੜੇ ਸਮੇਤ ਗਾਲਕ ਨੂੰ ਮਾਧਵੀ ਮੇਤ ਦਿੱਤੀ. ਫਿਰ ਗਾਲਕ ਨੇ ਮਾਧਵੀ ਉਸ਼ਨਿਰ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀ, ਉਸ ਨੇ "ਸਿਵੀ" ਪੁਤ੍ਰ ਪੈਦਾ ਕਰਕੇ ਦੇ ਸੌ ਘੋੜੇ ਸਮੇਤ ਮਾਧਵੀ ਗਾਲਕ ਨੂੰ ਸੌਂਪੀ. ਜਦ ਹੋਰ ਥਿਤੋ ਇਸ ਕ੍ਰਿਸਮ ਦੇ ਘੋੜੇ ਮਿਲਦੇ ਨਾ ਦਿੱਤੇ, ਤਦ ਗੁਰੂਤ ਦੀ ਸਲਾਹ ਨਾਲ ਗਾਲਕ ਨੇ ਦੇ ਸੌ ਘੋੜੇ ਦੇ ਬਦਲੇ ਮਾਧਵੀ ਅਤੇ ਭੀ ਸੌ ਘੋੜੇ ਦੇ ਕੇ ਗੁਰਦੱਛਣਾ ਤੋਂ ਛੁਟਕਾਰਾ ਪਾਇਆ. ਵਿਸ਼੍ਵਾਮਿਤ੍ਰ ਨੇ ਮਾਧਵੀ ਤੋਂ "ਅਸ਼੍ਵਕ" ਨਾਮੀ ਪੁਤ੍ਰ ਪੈਦਾ ਕੀਤਾ. ਅੰਤ ਨੂੰ ਗਾਲਕ ਨੇ ਮਾਧਵੀ ਮੁਤ ਰਾਜਾ ਯਯਾਤਿ ਦੇ ਜਾ ਹਵਾਲੇ ਕੀਤੀ. "ਗਾਲਕ ਆਦਿ ਅਨੰਤ

ਮੁਨੀਸਰ ਬੁਹਾਨੂੰ ਤੇ ਨਹਿ ਜਾਣ ਗਨਾਯੋ." (ਦੱਤਾਵ)

ਗਾਲਤੀ, ਵਿ—ਬਹੁਤ ਗੱਲਾਂ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਗੱਪੀ. ੨ ਸੰਗਤਾ—ਗੁਰਦਾਸਪੁਰ ਦੀ ਤਸੀਲ ਅੰਦਰ ਇੱਕ ਪਿੰਡ. ਇੱਥੇ ਬਾਬਾ ਸ੍ਰੀਚੰਦ ਜੀ ਦਾ ਅਸਥਾਨ ਹੈ.

ਗਾਲਾਇ, ਦੇਖੋ, ਗਲਾਉਣਾ. "ਇੱਕ ਫਿਕਾ ਨ ਗਲਾਇ." (ਸ. ਫਰੀਦ) ਫਿਕਾ ਬੋਲ ਨਾ ਕਰੋ

ਗਲਾਇਓ, ਕਰਨ ਕੀਤਾ. ਕਿਹਾ. ਦੇਖੋ, ਗਲਾਉਣਾ. "ਕਿਆ ਗਲਾਇਓ ਭੂਫ਼." (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੨ ਮ: ੫) ਦੇਖੋ, ਭੂਫ਼.

ਗਾਲਿ } ਭਿ. ਵਿ—ਗਾਲਕੇ. ਗਲਾਕੇ. "ਹਿਵੈ ਗਲਿ ਗਾਲਿ ਤਨੁ ਗਾਲੀ } ਛੀਜੈ." (ਕਲਿ ਅ: ਮ: ੪) ੨ ਸੰਗਤਾ—ਗੱਲ. ਭਾਵ.

"ਬਿੰਦਕ ਗਲਿ ਸੁਣੀ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) "ਗਲੀ ਗਿਆ ਵਿਕਾਰ,

ਨਾਨਕ ਧਣੀ ਵਿਗੁਣੀਆ." (ਵਾਰ ਗਉ ੨ ਮ: ੫) "ਨਾਨਕ ਗਲੀ ਕੁਤੀਆ ਬਾਰ ਪਰੀਤਿ ਕਰੇਇ." (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਵਤ) ੩ ਗੱਲ ਦਾ ਬਹੁਵਚਨ. ਗੱਲਾਂ. ਬਾਤਾਂ. "ਸੇ ਗਲੀ ਰਬ ਕੀਆ." (ਸ. ਫਰੀਦ)

੪ ਬ੍ਰਿਤੀਆ ਵਿਭਕ੍ਰਿ. ਗੱਲੀ. ਗੱਲਾਂ ਕਰਕੇ. ਬਾਤਾਂ ਨਾਲ. "ਗਲੀ ਹਰਿਨਹਿ ਨ ਹੋਇ." (ਟੋਡੀ ਮ: ੫) ੫ ਸੰ. ਗਲੀ. ਸੰਗਤਾ—ਗਾਲ.

ਦੁਸ਼ਨਮਦਹੀ. ਸਾਪ (ਸੁਾਥ). "ਜੋ ਕੇਮੁਖ ਕੋਬਿੰਦ ਤੇ ਪਿਆਰੇ, ਤਿਨਿ ਕੁਲਿ ਨਾਕੈ ਗਲਿ." (ਜੋਰ ਅ: ਮ: ੫) ੬ ਬਦਨਾਮੀ. ਕਲੰਕ.

ਧੰਧਾ. "ਤੇਰੇ ਕੁਲਹਿ ਨ ਲਾਕੈ ਗਲਿ ਜੀਉ." (ਮਾਥ ਅ: ਮ: ੫)

ਗਾਲੁ, ਸੰ. ਗਲੁ—ਗੱਲ. ਸੰਗਤਾ—ਗੱਲ. ਚੁਖਸਾਰ. ਗੰਭ.

ਗਾਲੁ ਬਜਾਨਾ } ਭਿ—ਭਕਵਾਦ ਕਰਨਾ. ੨ ਬੇਮੀ ਮਾਰਨੀ.

ਗਾਲੁ ਮਾਰਨਾ } "ਆਵਤ ਹੈ ਚਲੇ ਗਾਲੁ ਬਜਾਵਤ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੩ ਬਿਵਰਮੇਦਰ ਵਿੱਚ (ਮੂੰਹ ਵਿੱਚ ਅੰਗੂਠਾ ਪਾਕੇ) ਝਕਰੇ ਜੋਹੀ ਆਵਾਜ਼ ਕੱਢਣੀ.

ਜਦ ਸਤੀ ਆਪਣੇ ਪਤਿ ਸਿਵ ਦਾ ਅਪਮਾਨ ਦੇਖਕੇ ਆਪਣੇ ਪਿਤਾ ਦਫ਼ ਦੇ ਧੱਕ ਵਿੱਚ ਸਭ ਗਈ, ਤਦ ਸਿਵ ਦੇ ਗੁਣ ਵੀਰਭਾਵ ਨੇ ਆਕੇ ਧੱਕ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਦਫ਼ ਦਾ ਸਿਰ ਵੱਢ ਦਿੱਤਾ. ਅੰਤ ਨੂੰ ਸਿਵ ਨੇ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਕੇ ਦਫ਼ ਦੇ ਧਤ ਪੁਰ ਬਕਰੇ ਦਾ ਸਿਰ ਜੜਕੇ (ਸਹੁਰੇ ਨੂੰ) ਸ਼ਿੰਦਾ ਕੀਤਾ. ਦਫ਼ ਦੀ ਬਕਰੇ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਲੁਟਕੇ ਸਿਵ ਭਰੋਸੇ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਏ. ਉਸ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਸਿਵ ਨੂੰ ਪ੍ਰਸੰਨ ਕਰਨ ਲਈ ਲੋਕ ਗਾਲੁ ਬਜਾਉਂਦੇ ਹਨ. "ਅਜ ਸਮ ਬੋਲਹਿ ਮੁਖ ਪਰ ਕਰ ਧਰ." (ਗੁਪਤੁ)

ਗਾਲੁਤ, ਕਾਟੇ, ਗਿਲਹਰੀ.

ਗਾਵ, ਗਾਇਨ. ਗਾਨ. "ਗਾਵ ਲੋਹ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) ੨ ਸੰ.

ਗਾਵ: ਪ੍ਰਿਥਮਾ ਦਾ ਬਹੁਵਚਨ. ਗਾਈਆਂ. ਗਉਆਂ. "ਗਾਵ ਸਭ ਆਨੀ." (ਨਰਾਵ) ੩ ਗੁਮ. ਗਾਵ. "ਬਿਬੇਕਿਆਪਿ ਕੇ ਗਾਵ ਮਹਿ ਬਾਸੁ." (ਰਾਮ ਮ: ੫) ੪ ਗਾ. ਬੋਲ. ਬਲਦ. "ਅਮਿਤ ਗਾਵ ਨਵਕਨ ਕੇ ਭਰੇ." (ਦੱਤਾਵ) ਬੇਅੰਤ ਬੋਲ ਜੋਗਾਂ ਦੇ ਲੱਦੇ ਹੋਏ.

ਗਾਵ. ਸੰਗਤ—ਗੁਮ. ਪਿੰਡ.

ਗਾਵਸਿ } ਗਾਵੇਗਾ. ੨ ਗਾਉਂਦਾ. ਗਾਇਨ ਕਰਦਾ.
ਗਾਵਸੀ }

ਗਾਵਹਿ. ਗਾਉਂਦਾ ਹੈ. ੨ ਗਾਵਹਿ. ਗਾਉਂਦੇ ਹਨ. "ਗਾਵਹਿ
ਈਸਰੁ ਬਰਮਾ ਦੇਵੀ." (ਜਪੁ)

ਗਾਵਹੀ. ਗਾਉਂਦਾ ਹੈ. ੨ ਗਾਵਹੀ. ਗਾਉਂਦੇ ਹਨ.

ਗਾਵਣ. ਦੇਖੋ. ਗਾਇਨ.

ਗਾਵਣਹਾਰਾ. ਵਿ—ਗਾਉਣਵਾਲਾ. ਗਵੇਯਾ. ਗਾਇਕ. "ਕੇਤੇ
ਗਾਵਣਹਾਰੇ." (ਜਪੁ)

ਗਾਵਣਾ. ਦੇਖੋ. ਗਾਇਨ. ੨ ਵਿ—ਗਾਇਨ ਯੋਗਤ. ਗਾਨੇ ਲਾਇਕ.

"ਰੈਣਿ ਦਿਨਸੁ ਪਰਚਾਤਿ ਤੁਹੈ ਹੀ ਗਾਵਣਾ." (ਵਾਰ ਸੋਰ ਮ: ੪)

ਗਾਵਣਿ. ਸੰਗਤ—ਗਾਇਨਵਿਦਤਾ. ੨ ਕੀਰਤਨ. "ਗਾਵਣਿ ਗਾਵਹਿ
ਜਿਨਿ ਨਾਮੁ ਪਿਆਰੁ." (ਗਉ ਮ: ੩) ੩ ਦੇਖੋ. ਗਾਵਨਿ.

ਗਾਵਤ. ਗ੍ਰਿ. ਵਿ—ਗਾਉਂਦਾ ਹੋਇਆ. "ਗਾਵਤ ਸੁਕਤ ਸਭੇ ਹੀ
ਮੁਕਤੇ." (ਮਾਤ ਮ: ੫)

ਗਾਵ ਤਕੀਆ } ਗਾ ੨੬ ਸੰਗਤ—ਵਡਾ ਸਿਧੂਨਾ, ਜਿਸ ਨਾਲ
ਗਾਵ ਤਕੀਯਹ } ਪਿੱਠ ਲਾਕੇ ਬੈਠੀਏ. ਗਾਵਾ.

ਗਾਵਨ. ਸੰਗਤ—ਗਾਇਨ. ਗਾਉਣਾ.

ਗਾਵਨਹਾਰਾ. ਗਾਉਣਵਾਲਾ. ਗਾਇਕ. ਗਵੇਯਾ.

ਗਾਵਨਿ. ਗਾਇਨ ਕਰਦੇ ਹਨ. ਗਾਉਂਦੇ ਹਨ. "ਗਾਵਨਿ ਪੰਡਿਤ
ਪਤਨਿ ਰਖੀਸਰ." (ਜਪੁ) ੨ ਦੇਖੋ. ਗਾਵਣਿ.

ਗਾਵਨੀ. ਦੇਖੋ. ਗਾਵਨਿ. ੨ ਸੰਗਤ—ਗਾਇਨ (ਗਾਉਣ) ਦੀ
ਰੀਤੀ. "ਗਾਵਨੀ ਨੀਕੀ." (ਮਲਾ ਮ: ੫)

ਗਾਵਨੇ. ਸੰਗਤ—ਗਾਇਨ. ਗਾਉਣਾ. ੨ ਵਿ—ਗਾਉਣ ਵਾਲਾ.

"ਕੋਈ ਰਾਮਨਾਮ ਕੁਨ ਗਾਵਨੇ. ਜਨ ਨਾਨਕ ਰਿਸੁ ਪਕ ਲਾਵਨੇ."

(ਕਿਲਾ ਮ: ੪ ਪੜਤਾਲ)

ਗਾਵ ਬਾਧਨਾ. ਗੁਮ ਵਸਾਉਣਾ. ਪਿੰਡ ਬੰਨ੍ਹਣਾ. "ਕਾਹਲੂਰ ਮੇਂ
ਬਾਧਿਓ ਅਨ ਅਨੰਦਪੁਰ ਗਾਵ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ) ਇਥੇ ਬਾਧਨ ਤੋਂ ਭਾਵ

ਨਵੇਂ ਸਿਰੇ ਆਬਾਦ ਕਰਨ ਤੋਂ ਹੈ.

ਗਾਵਰ. ਗਾ ੨੬ ਬੋਦੀਨ. ਗਾਇਰ. "ਉਚਰਿਰਹਿਓ ਰੇ ਗਾਵਰ
ਗਾਵਰ." (ਗਉ ਮ: ੫) ੨ ਦੇਖੋ. ਗਵਾਰਾ. ੩ ਗਵਰ. ਦੇਖੋ.

ਗਾਵਰਾ } ਸੰਗਤ—ਗੁਮ. ਪਿੰਡ. ਗਾਵ. "ਬਚਾਇਲਯੋ ਗਾਵਰਾ."
ਗਾਵਰਾ } (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਗਾਵਾ. ਦੇਖੋ. ਗਾਵ ਤਕੀਆ. ੨ ਗੁਮ. ਪਿੰਡ. "ਦੇਹੀ ਗਾਵਾ ਜੀਉ
ਧਰ ਮਹਿਤਉ." (ਮਾਰੂ ਕਬੀਰ) ਦੇਹੀ (ਸ਼ਰੀਰ) ਪਿੰਡ ਹੈ, ਜੀਵਾਤਮਾ

ਵਿਸ਼ੇਦਾਰ ਹੈ. ੩ ਸੰ. ਗਾਵਰ. ਵਿ—ਗਾਉਂਦਾ. ਕੇ ਸੰਬੰਧੀ. ਕੇਕਾ.

"ਗਾਵਾ ਕੋਥਰ ਲੋਤੁ ਮੰਗਾਇ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੩੭੦) ੪ ਗਾਵੇ. ਗਾਇਨ

ਕਰਾ. "ਜਬ ਦੇਖਾ ਤਬ ਗਾਵਾ." (ਸੋਰ ਨਾਮਦੇਵ)

ਗਾਵਾਇਦਾ. ਗਾਇਨ ਕਰਾਉਂਦਾ ਹੈ. "ਆਪੇ ਕੁਣ ਗਾਵਾਇਦਾ."

(ਸੋਰ ਮ: ੪)

ਗਾਵਾਈ. ਗਾਇਨ ਕਰਾਈ. ੨ ਗਾਇਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ੩ ਗਾਉਣ ਦੀ
ਮਜਦੂਰੀ. ੪ ਗੁੰਮ ਕਰਵਾਈ. ਮਿਟਵਾਈ.

ਗਾਵਾਏ. ਗਾਇਨ ਕਰਾਏ. ੨ ਖੇਏ. ਗਵਾਏ. "ਹਲਤ ਪਲਤ ਦੇਵੇ
ਗਾਵਾਏ." (ਮਾਤ ਮ: ੩)

ਗਾਵਾਹਾ. ਗਾਇਨ ਕਰਾਉਂਦਾ ਹੈ. "ਕੁਣ ਗੁਰਮੁਖਿ ਗਾਵਾਹਾ."

(ਮਾਤ ਮ: ੫) ੨ ਗਾਇਨ ਯੋਗਤ ਹੈ ਗਾਉਣ ਲਾਇਕ ਹੈ.

ਗਾਵਾਧਾ. ਗਾਇਨ ਕੀਤਾ. ੨ ਗਾਇਨ ਕਰਵਾਇਆ.

ਗਾਵਾਰ } ਦੇਖੋ. ਗਵਾਰ. "ਕਾਢਾ ਧਨੁ ਸੰਚਹਿ ਮੂਰਖ ਗਾਵਾਰ."
ਗਾਵਾਰ } (ਧਨਾ ਮ: ੩)

ਗਾਵਾਵਹਿ. ਗਾਇਨ ਕਰਾਵਹਿ. ੨ ਗਵਾ (ਖੇ) ਦਿੰਦਾ ਹੈ. ਗੁਆਉਂਦਾ
ਹੈ. ੩ ਗਵਾਵਹਿ. ਖੇਦਿੰਦੇ ਹਨ. "ਧਰਮੀ ਧਰਮ ਕਰਹਿ ਗਵਾਵਹਿ."

(ਵਾਰ ਅਸਾ)

ਗਾਵਿਆ. ਗਾਇਆ. ੨ ਗ੍ਰਿ. ਵਿ—ਗਾਇਆ ਹੋਇਆ. ਗਾਇਨ
ਕੀਤਾ. "ਸਹਜੇ ਗਾਇਆ ਬਾਇ ਪਵੈ." (ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ: ੩)

ਗਾਵਿਸ. ਸੰਗਤ—ਗਵ (ਭੈਲ) ਪੁਰ ਇਸਥਿਤ ਹੋਈ, ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ.
ਭੀਨ. (ਸਨਾਮ)

ਗਾਵਿਸਟਿਸ. ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਦਾ ਟੀਲ (ਸੁਆਮੀ) ਰਾਜਾ. (ਸਨਾਮ)
ਦੇਖੋ. ਗਾਵਿਸ.

ਗਾਵਿਸਟਿਸਟੀ. ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਦਾ ਸੁਆਮੀ ਰਾਜਾ, ਉਸ ਦੀ ਸੈਨਾ.
(ਸਨਾਮ) ਦੇਖੋ. ਗਾਵਿਸ.

ਗਾਵੀਏ } ਗਾਇਨ ਕਰੀਏ. ਗਾਈਏ.
ਗਾਵੀਐ }

ਗਾਵੀਜੇ. ਗਾਇਨ ਕਰੀਜੇ. ਗਾਈਏ.

ਗਾਵੀਤਾ. ਗਾਇਨ ਕੀਤਾ. "ਹਰਿਕੁਣ ਗਾਵੀਤਾ." (ਮ: ੩ ਵਾਰ
ਰਾਮ ੧)

ਗਾਤ. ਸੰ. ਗਾਵ. ਵਿ—ਅਧਿਕ. ਬਹੁਤ. "ਲਗੈ ਪਾਪ ਗਾਤੰ."
(ਸਨਮੇਸ਼) ੨ ਸੰਗਤ—ਘਾਤਤ. ਘਟਨ. ਗਾਵ—ਗਵਾਤਰਯਤਾ.

"ਪਤਤ ਪਤਤ ਬਕੇ ਮਹਾਕਵਿ ਕਤਤ ਗਾਤ ਅਨੰਤ." (ਅਕਾਲ)

੩ ਵਿਪੌਤ. ਮੁਸੀਬਤ. "ਗਾਤ ਪਰੀ ਕਜ ਪੈ ਜਗ ਹੀ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

੪ ਮੁਨਡੇਤ. ਹੱਥਪਾਈ. "ਗਾਤ ਪਰੀ ਇਹ ਭਾਤ ਰਹਾ." (ਚਰਿਤ੍ਰ
੧੧੬) ੫ ਗੁੰਥਿ. ਗੱਠ. "ਸਤ ਗਾਤਨ ਕੇ ਕਲ ਜੈ ਨਰ ਕਰ ਸੇ
ਧਰੇ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧੭੪) ਜੋ ਸੋ ਗੱਠਾਂ ਵਾਲਾ ਬੱਲਮ (ਨੇਲਾ) ਹੱਥ ਵਿੱਚ

ਧਾਰੇ. ੬ ਪਠਾਣਾਂ ਦਾ ਇੱਕ ਗੋਤ, ਜੋ ਚਿਕਕਲਈ ਪਠਾਣਾਂ ਦੀ ਲਾਖ
ਹੈ. ੭ ਛੋਟੇ ਛੋਟੇ ਪੱਥਰਾਂ ਵਾਲੀ ਪਹਾੜੀ. ੮ ਛੋਟੇ ਛੋਟੇ ਟੋਟੇ ਹੋਇਆ

ਕੁਣ.

ਗਾਤਾ. ਵਿ—ਗਾਵ. ਸੰਘਣਾ. ਘਨਾ ੨ ਦ੍ਰਿਤ. ਮਜਬੂਤ. ੩ ਪਹਾ—
ਦੋਗਲਾ, ਜੋ ਅਸਲ ਨਾਲ ਦਾ ਨਹੀਂ. ੪ ਵਿਭਚਾਰੀ. "ਆਪਿ
ਸਤਵੰਤ ਆਪਿ ਗਾਤਾ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫) ੫ ਦੇਖੋ. ਗਾਤ.

ਗਾਤੂ. ਵਿੱਜ ਗੋਤ ਦਾ ਇੱਕ ਪ੍ਰੇਮੀ, ਜੋ ਸ੍ਰੀ ਕੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਦਾ

ਸਿੱਖ ਹੋਕੇ ਸੱਚਾ ਦੇਸ਼ਭਗਤ ਹੋਇਆ।
 ਗਿ. ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਸਮੇਂ (ਭਵਿੱਖ) ਦਾ ਬੋਧਕ. ਆਵੇਗੀ. "ਆਵੇਗੀ
 ਆਗਿਆ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਕੀ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) ੨ ਦੇਖੋ, ਗੀ.
 ਗਿਆ. ਵਿ—ਗਤ. ਚਲਾਗਿਆ ੨ ਦੂਰ ਹੋਇਆ. ਮਿਟਿਆ।
 ੩ ਦੇਖੋ, ਗਤ।
 ਗਿਆਸ. ਸੰਗਤ—ਗਿਆਰਸ. ਏਕਾਦਸ਼ੀ. ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਦੀ ਗਤਾਰਵੀਂ
 ਤਿਥਿ. "ਬ੍ਰਹਮਨ ਗਿਆਸ ਕਰਹਿ ਚਉਬੀਸਾ." (ਪ੍ਰਭਾ ਕਬੀਰ)
 ਬ੍ਰਹਮਣ ਸਾਲ ਵਿੱਚ ੨੪ ਏਕਾਦਸ਼ੀਆਂ ਦਾ ਵ੍ਰਤ ਰਖਦੇ ਹਨ। ੨ ਸੰ.
 ਗਿਆਸ-ਗਿਆਸ. ਨਗਦੀਕੀ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ. ਸਕਾ। ੩ ਦੇਖੋ, ਗਤਾਸ.
 ਗਿਆਸੁੰਦੀਨ. ਦੇਖੋ, ਗਤਾਸੁੰਦੀਨ.
 ਗਿਆਰ. ਸੰ. ਗਤ—ਗਤ. ਵਿ—ਜਾਣਿਆ ਹੋਇਆ. ਮਾਰੂਮ.
 ਗਿਆਤਾ. ਸੰ. ਗਤਾ. ਵਿ—ਗਤਿ. ਜਾਣਨ ਵਾਲਾ. ਗਤਾਨੀ।
 ੨ ਗਤੁ ਨੂੰ. ਸਰੀਰ ਨੂੰ. "ਕਿਆ ਜਲਿ ਬੈਰਿਓ ਗਿਆਤਾ?" (ਕਹਿ
 ਕਬੀਰ) ਜਲ ਵਿੱਚ ਗਤ ਛੇੜਣ ਤੋਂ ਕੀ ਹੈ?
 ਗਿਆਤੀ. ਸੰ. ਗਤਿ—ਗਤਿ ਸੰਗਤ—ਉਹ ਸੰਬੰਧੀ, ਜੋ ਆਪਣੇ
 ਗੋਤ ਦਾ ਹੈ. ਆਪ ਦਾਏ ਦੀ ਕੁਲ ਦਾ ਸੰਬੰਧੀ.
 ਗਿਆਨ. ਸੰ. ਗਿਆਨ—ਗਿਆਨ. ਸੰਗਤ—ਜਾਣਨਾ. ਬੋਧ. ਸਮਝ. ਫਿਲਮ.
 "ਅੰਤਰਿ ਗਿਆਨ ਨ ਆਇਓ ਮਿਰਤਕੁ ਹੈ ਸੰਸਾਰ." (ਮ: ੩ ਵਾਰ
 ਸੁੀ) ੨ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ, ਜੋ ਗਤਾਨੁਪ ਹੈ.
 ਗਿਆਨਅੰਜਨ } ਸੰਗਤ—ਗਤਾਨਾਜਨ. ਗਤਾਨ ਰੂਪ ਸੁਰਮਾ.
 ਗਿਆਨਅੰਜਨੁ } "ਗਿਆਨਅੰਜਨੁ ਕੁਭਿ ਦੀਆ, ਅਗਿਆਨ
 ਅੰਧੇਰੁ ਬਿਨਾਸ." (ਸੁਖਮਨੀ)
 ਗਿਆਨਇੰਦ੍ਰੀ. ਦੇਖੋ, ਇੰਦ੍ਰਿਯ ੨. "ਕੁਚ ਗਿਆਨਇੰਦ੍ਰੀ ਦ੍ਰਿੜਤਾ."
 (ਕੋਛ ਨਾਮਦੇਵ)
 ਗਿਆਨਹੀਣ } ਵਿ—ਗਤਾਨ ਰਹਿਤ. ਅਗਤਾਨੀ. "ਗਿਆਨਹੀਣ
 ਗਿਆਨਹੀਨ } ਅਗਿਆਨਿ ਪੂਜਾ." (ਸਵਾ ਮ: ੧)
 ਗਿਆਨਖੰਡ. ਸੰਗਤ—ਗਤਾਨ ਅਵਸਥਾ. ਆਤਮਬੋਧ ਦੀ ਮੰਜ਼ਿਲ.
 ਗਤਾਨੁਮਿਕਾ. "ਗਿਆਨਖੰਡ ਮਹਿ ਗਿਆਨੁ ਪਰਚੰਡ." (ਜਪੁ)
 ੨ ਗਤਾਨਕਾਂਡ.
 ਗਿਆਨਮਤੀ. ਵਿ—ਗਤਾਨ ਸਹਿਤ ਹੈ ਮਤਿ (ਬੁੱਧਿ) ਜਿਸ ਦੀ.
 "ਗਿਆਨਮਤੀ ਪਛਾਤਾ ਹੈ." (ਮਾਰੂ ਸੈਲਹੇ ਮ: ੩)
 ਗਿਆਨਰਾਉ } ਸੰਗਤ—ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ, ਜੋ ਸਾਰੇ ਗਤਾਨਾਂ ਦਾ
 ਗਿਆਨਰਾਇ } ਸੁਮੀ ਹੈ. ਜਿਸ ਤੋਂ ਸਭ ਗਤਾਨ ਉਤਪੰਨ ਹੁੰਦੇ
 ਹਨ. "ਗਿਆਨਰਾਉ ਜਬ ਸੋਯੋ ਆਵੈ." (ਆਸਾ ਮ: ੧)
 ਗਿਆਨਵੰਤ. ਵਿ—ਗਤਾਨਵਾਨ. "ਗਿਆਨਵੰਤ ਕਉ ਤਤੁਬੀਚਾਰ." (ਗੁਰੂ
 ਬਾਵਨ ਕਬੀਰ)

ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਤੋਂ ਆਇਆ ਜ—ਵ ਦੇ ਮੇਲ ਤੋਂ ਹੈ. ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਉਸ ਦੀ ਲਕਸ਼ਣ ਪੋਸ਼ਣੀ
 ਅਖਰਾਂ ਵਿੱਚ ਕੀਤੀ ਹੈ. ਇਸ ਅਖਰ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਹੋਣਾ ਆਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ. ਇਸ
 ਲਈ ਦੋ ਰਾਹਾਂ ਹਨ ਇਸ ਦੀ ਲਕਸ਼ਣ ਦੇ ਕੇ ਕਹਿਤ ਕਰਕੇ 'ਗਤ' ਹੀ ਲਿਖਿਆ
 ਹੈ.

ਗਿਆਨੀ. ਸੰ. ਗਿਆਨ. ਗਤਾਨੀ. ਵਿ—ਜਾਣਨ ਵਾਲਾ. ਗਤਾਤਾ.
 ਆਨਿਮ. "ਆਪੁ ਬੀਚਾਰੇ ਜੁ ਗਿਆਨੀ ਹੋਇ." (ਗੁਰੂ ਮ: ੧) "ਭੈ
 ਕਾਹੁ ਕਉ ਦੇਤ ਨਹਿ, ਨਹਿ ਭੈ ਮਾਨਤ ਆਨ। ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਸੁਨ
 ਚੇ ਮਨਾ, ਗਿਆਨੀ ਤਾਹਿ ਬਖਸ਼." (ਜ: ਮ: ੯) ੨ ਦੇਖੋ,
 ਗਤਾਨੀ.
 ਗਿਆਰਸਿ. ਸੰਗਤ—ਗਤਾਰਵੀਂ ਤਿਥਿ. ਏਕਾਦਸ਼ੀ.
 ਗਿਆਰਹ. ਗਤਾਰ. ਏਕਾਦਸ਼. "ਗਿਆਰਹ ਮਾਸ ਪਾਸ ਕੈ ਰਾਖੇ."
 (ਪ੍ਰਭਾ ਕਬੀਰ)
 ਗਿਆਰਹ ਗੋਤਾ ਸਿੱਖ. ਗਤਾਰਾਂ ਵਾਰ ਕਰਨ ਕੀਤੀ ਕੁਰਮੰਤ੍ਰ ਦੀ
 ਸਿਖਤਾ. "ਗਿਆਰਹਿ ਗੋਤਾ ਸਿੱਖ ਸੁਣਿ ਕੁਰਸਿਖ ਨੈ ਗੁਰਸਿੱਖ
 ਸਦਾਯਾ." (ਭਾਗੁ) ਪੰਡੇ ਦੇ ਅਮ੍ਰਿਤ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇਹ ਗੀਤਿ ਸੀ ਕਿ
 ਚਰਨਾਮਿਤ੍ਰ ਦੇਣ ਸਮੇਂ ਸਤਿਨਾਮੁ ਵਾਹਗੁਰੂ ਮੰਤ੍ਰ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਸਿੱਖ ਨੂੰ
 ਗਤਾਰਾਂ ਵਾਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ੨ ਕਈ ਮਿਆਲ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ
 ਗਤਾਰਾਂ ਬਿਸੇਸਟਾਂ ਵਾਲੇ ਕੁਰਮੰਤ੍ਰ—
 'ਓ ਤੋਂ ਕੁਰਪ੍ਰਸਾਦਿ—ਤੀਕ ਦੀ ਸਿਖਤਾ.
 ਗਿਆਰਾਂ. ਦੇਖੋ, ਗਿਆਰਹ.
 ਗਿਆਰਾਂ ਬਿਵ } ਦੇਖੋ, ਕੁਦੁ.
 ਗਿਆਰਾਂ ਕੁਦੁ }
 ਗਿਆਤਕੀ. ਸੰਗਤ—ਸੰਬੰਧੀ ਭਾਈ। ੨ ਕੰਦਰਾ. ਕੁਰਾ. ਕੁਭਾ.
 ਗਿਰਿਦਰਾਰ.
 ਗਿਸਟ. ਸੰ. ਗਿਤਸਿ. ਸੰਗਤ—ਗਿੱਠ. ਗਲਿਸ਼ਟ. ਗਤ ਦਾ ਚੋਰਾ
 ਹਿੱਸਾ. "ਕਿਤੇ ਭੇਵ ਗਿਸਟੇ." (ਜਨਮੇਸਯ)
 ਗਿੰਗਲੀ. ਸੰਗਤ—ਗਲੇ ਅੰਗੀ. ਜਿਸ ਨੇ ਗਲੇ (ਚੰਦ੍ਰਮਾ) ਮੱਥੇ
 ਪੁਰ ਧਾਰਣ ਕੀਤਾ ਹੈ. ਦੁਰਗਾ. "ਗਿੰਗਲੀ ਹਿੰਗਲੀ ਪਿੰਗਲਾ."
 (ਪਦਸਾਵ)
 ਗਿੰਗੀ. ਸੰਗਤ—ਗਰਦਨ (ਕੁੰਭ) ਦਾ ਪਿੰਡਨਾ ਭਾਗ.
 ਗਿੰਗੀ ਪਿੰਡੇ ਮੱਤ. ਭਾਵ—ਕੋਈ ਕੰਮ ਕਰਣ ਲੱਗਿਆਂ ਦੂਰਦੇਸ਼ੀ
 ਨਾ ਕਰਨੀ, ਅਰ ਪਿੰਡੇ ਪਛਤਾਉਣਾ.
 ਗਿਜਾ. ਅ. ੫ ਗਿਜਾ. ਸੰਗਤ—ਗੁਰਾਕ. ਭੋਜਨ.
 ਗਿਜਾਫ. ਦੇਖੋ, ਗੁਜਾਫ.
 ਗਿਯਾਣ } ਗ੍ਰਿ—ਗ੍ਰਿਧ (ਲੋਭ) ਸਹਿਤ ਹੋਣਾ. ਨਲਚਾਉਣਾ. ਚਾਹਣਾ.
 ਗਿਯਾਣ } ਦੇਖੋ, ਗਿਯਾ. "ਸਾਧ ਗ੍ਰਿਪਾਲਿ ਹਰਿ ਸੰਗਿ ਗਿਤਾਇਆ."
 (ਮਾਭ ਮ: ੫)
 ਗਿਟਕ. ਸੰਗਤ—ਗੁਟਿਕਾ. ਭਲ ਦੀ ਗੁਠਲੀ. "ਬਦਰੀਭਲ ਕੀ
 ਗਿਟਕ ਛੋਰੀ." (ਗੁਪ੍ਰਸੁ)
 ਗਿੱਟਾ. ਸੰ. ਗੁਟਕ. ਪਾਦਗੁੰਥਿ. ਟਮਨਾ.
 ਗਿੱਠ } ਦੇਖੋ, ਗਿਸਟ ਅਤੇ ਗਲਿਸ਼ਟ.
 ਗਿੱਠ }
 ਗਿਭ. ਸੰ. ਗਿੱਠ. ਸੰਗਤ—ਨੇਤ੍ਰ ਦੀ ਮੈਲ। ੨ ਗਿਰਨਾ. ਪਤਨ.
 ਦੇਖੋ, ਗੀਤਾ ਅ: ੧੨, ਬ: ੧੫.

ਗਿਰਦਾਰ. ਭਾ ੨੨/ ਸੰਗਤ—ਦੋਹਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਮਾਲੀ ਮਹਿਕਮੇ ਦਾ ਇੱਕ ਕਰਮਚਾਰੀ, ਜੋ ਖੇਤਾਂ ਦੀ ਪੜਤਾਲ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਗਿਰਦੀ. ਭੁਮੇਰੀ. ਭੁਆਟਣੀ. "ਗਿਰਦੇ ਸਭਨ ਮੇ ਗਿਰਦੀ ਖਾਈ." (ਗੁਪਤ)

ਗਿਰਧਰ. ਦੇਖੋ, ਗਿਰਿਧਰ.

ਗਿਰਧਾਰੀ. ਦੇਖੋ, ਗਿਰਿਧਾਰੀ। ੨ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰ ਦਾਸ ਦਾ ਇੱਕ ਛਾਣੀਆਂ ਸਿੱਖ, ਜੋ ਸਤਵਕਤਾ ਅਤੇ ਪਰਮ ਕੜਾਨੀ ਸੀ।

ਗਿਰਨਾ. ਫਿ—ਭਿਕਣਾ. ਪਤਨ। ੨ ਦੇਖੋ, ਗਿਰਣ.

ਗਿਰਨਾਰ. ਦੇਖੋ, ਗਿਰਿਨਾਰ.

ਗਿਰਫਤਾਰ. ਭਾ ੨੨/ ਗਿਰਫਤਾਰ. ਪਕੜਿਆ ਹੋਇਆ. ਗ੍ਰਿਹਿਤ. "ਮਮ ਸਰਮੁਇ ਅਸਰਾਈਲ ਗਿਰਫਤਾਰ." (ਤਿਲ ਮ: ੧)

ਗਿਰਵਰ. ਦੇਖੋ, ਗਿਰਿਵਰ.

ਗਿਰਵੀ. ਭਾ ੨੨/ ਵਿ—ਗਿਰੇ ਰੱਖਿਆ ਹੋਇਆ. ਭਹਿਏ ਪਾਇਆ. ਰੋਹਿਨ। ੨ ਨਾਹਟ ਰਾਜ ਦੇ ਇੱਕ ਪਿੰਡ ਦਾ ਨਾਉਂ, ਜੋ ਦਲਮੇਸ਼ ਦੀ ਆਗਤ ਅਨੁਸਾਰ ਰਾਜਾ ਨੇ ਕੁਲਾਭ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਸ਼ਾਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਕੁਸ਼ਾਏ ਲਈ ਦਿੱਤਾ।

ਗਿਰਾ. ਦੇਖੋ, ਗਿਰਹ। ੨ ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਛਾਣੀ. ਕਲਾਮਾ ੩ ਸੀਤ. ਰਸਨਾ। ੪ ਸਰਸੁਤੀ.

ਗਿਰਾਂ. ਦੇਖੋ, ਗਰਾਂ। ੨ ਭਾ ੨੨/ ਵਿ—ਭਾਰੀ. ਭੋਰਨ। ੩ ਮਹਿੰਘਾ (ਮਹਿੰਗਾ). ੪ ਵਡਮੁੱਲਾ.

ਗਿਰਾਉ. ਸੰਗਤ—ਭਿਗਣ ਦੀ ਫਿਯਾ. ਪਤਨ। ੨ ਗੁਮ. ਪਿੰਡ. "ਓਨਾ ਘਰ ਨ ਗਿਰਾਉ." (ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ: ੩) "ਕੁਠਾ ਖੁਭਿ ਗਿਰਾਉ ਜੀਉ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੫ ਪੈਪਾਇ)

ਗਿਰਾਉਂ. ਸੰਗਤ—ਗੁਮ. ਪਿੰਡ. ਨਕਰ। ੨ ਭਾਵ—ਸਰੀਰ. ਦੇਹ. ਗਿਰਾਉਣਾ. ਫਿ—ਭੋਕਣਾ. ਗੋਰਨਾ। ੨ ਵਾਹੁਣਾ.

ਗਿਰਾਇ. ਸੰਗਤ—ਗੁਮ. ਨਕਰ. "ਸਭੈ ਕੋਟਿ ਗਿਰਾਇ ਨਿਸਾਖਿ ਵਸਿਆ." (ਮ: ੨ ਵਾਰ ਮਾਭ) ੨ ਭਾਵ—ਸਰੀਰ. ਦੇਹ। ੩ ਗਿਰਾਏ. ਭੋਕਣੇ.

ਗਿਰਾਸ. ਸੰ. ਗੁਸ. ਸੰਗਤ—ਬੁਰਕੀ. ਲੁਕਮਾ. "ਭਿਖੁ ਖਾਣਾ ਭਿਖੁ ਪੈਨਣਾ ਭਿਖੁ ਭੇ ਮੁਖਿ ਗਿਰਾਸ." (ਮ: ੩ ਵਾਰ ਵਡ) ੨ ਰੋਜ਼ੀ. ਨਿੱਤ ਦਾ ਭੋਜਨ। ੩ ਨਿਗਲਨਾ. ਗੁਸਣਾ. "ਸਸਿ ਕੀਨੇ ਸੁਰ ਗਿਰਾਸ." (ਰਾਮ ਕਬੀਰ) ਦਲਮਦਾਰ ਵਿੱਚ ਇਸਥਿਤ ਚੰਦਮਾ ਨੇ ਅਮ੍ਰਿਤ ਸੇਖਣ ਵਾਲਾ ਸੂਰਜ ਜੋ ਨਾਭਿ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ ਕੁਸਲੀਤਾ. ਇਹ ਯੋਗਮਤ ਦਾ ਖਿਆਲ ਹੈ। ੪ ਭਾਵ—ਜਤੋਕੁਣ ਨੇ ਤਮੋਕੁਣ ਮਿਟਾ ਦਿੱਤਾ.

ਗਿਰਾ ਸਦਨ. ਮੁਖ. ਮੂੰਹ.

ਗਿਰਾਸੀ. ਸੰਗਤ—ਗੁਸ. ਬੁਰਕੀ। ੨ ਕੁਸਲੀਤੀ.

ਗਿਰਾਸੁ. ਸੰਗਤ—ਗੁਸ. ਲੁਕਮਾ। ੨ ਰੋਜ਼ੀ "ਆਖੇ ਦੇਇ ਗਿਰਾਸੁ." (ਮ: ੪ ਵਾਰ ਗਉ ੧)

ਗਿਰਾਹ. ਦੇਖੋ, ਗਿਰਹ. "ਪਰੰਦੇ ਨ ਗਿਰਾਹ ਜਰ." (ਮ: ੧

ਵਾਰ ਮਾਭ) ਪੰਛੀਆਂ ਦੇ ਪੌਲੇ ਧਨ ਨਹੀਂ ਹੈ। ੨ ਗੁਸ. ਬੁਰਕੀ. ਲੁਕਮਾ। ੩ ਰੋਜ਼ੀ. ਨਿੱਤ ਦਾ ਭੋਜਨ. "ਜਿਉ ਜਿਉ ਸਰੇ ਭਾਵੇ ਤਿਉ ਤਿਉ ਦੇਇ ਗਿਰਾਹ." (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਮਾਭ)

ਗਿਰਾਹੁ. ਸੰਗਤ—ਗੁਸ. "ਤੀਜੇ ਮੁਹੀ ਗਿਰਾਹੁ." (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਮਾਭ)

ਗਿਰਾਨਾ. ਦੇਖੋ, ਗਿਰਾਉਣਾ.

ਗਿਰਾਨੀ. ਸੰਗਤ—ਅਜੀਰਣ. ਮੇਏ ਦਾ ਭਾਰੀਪਨ. ਅਣਪਛਾ. ੨ ਭਾ ੨੨/ ਮਹਿੰਗਾਈ। ੩ ਕਮੀ. ਘਾਟਾ.

ਗਿਰਾਪਤਿ } ਬੁਰਮਾ. ਚਤੁਰਾਨਨ. ਪੁਰਾਣਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਬੁਰਮਾ ਗਿਰਾਪਤਿ } ਸਰਸੁਤੀ ਦਾ ਪਰਿ ਅਤੇ ਪਿਛਾ ਮੰਨਿਆ ਹੈ.

ਗਿਰਾਬ. ਦੇਖੋ, ਗਿਰਾਉ। ੨ ਦੇਖੋ, ਗਰਾਪ.

ਗਿਰਾਮ. ਸੰਗਤ—ਗੁਮ. ਨਕਰ. "ਭਿਰਾਇਓ ਦੇਹ ਗਿਰਾਮ." (ਸਾਰ ਮ: ੫) ੨ ਦੇਖੋ, ਗੁਮ.

ਗਿਰਾਮਾਯਹ. ਭਾ ੨੨/ ਵਿ—ਬਹੁਤ ਕੀਮਤੀ. ਵਡਮੁੱਲਾ.

ਗਿਰਾਮੀ. ਭਾ ੨੨/ ਵਿ—ਬਚੁਰਕ.

ਗਿਰਿ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਪਰਬਤ. ਪਹਾੜ. "ਗਿਰਿ ਫਲੁਧਾ ਜਨ ਪਵਨ ਸਾਇਕੋ." (ਸਾਰ ਮ: ੫) ੨ ਦਸਨਾਮੀ ਸੰਨਾਸੀਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਫਿਰਕਾ, ਜਿਸ ਦੇ ਨਾਉਂ ਅੰਤ "ਗਿਰਿ" ਲਫਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਦਸਨਾਮ ਸੰਨਾਸੀ.

ਗਿਰਿਸੁਤਾ. ਸੰਗਤ—ਪਾਰਵਤੀ, ਜੋ ਹਿਮਾਲਯ ਗਿਰਿ (ਪਹਾੜ) ਦੀ ਪੁਤ੍ਰੀ ਨਿਖੀ ਹੈ.

ਗਿਰਿਤਾ. ਦੇਖੋ, ਗਿਰਹ। ੨ ਸੰ. ਇੰਦ੍ਰ, ਜੋ ਵਸੁ ਨਾਲ ਗਿਰਿ (ਪਹਾੜ) ਨੂੰ ਬੁਰਣ ਕਰਦਾ ਹੈ। ੩ ਵਸੁ.

ਗਿਰਿਜਾ. ਸੰਗਤ—ਪਾਰਵਤੀ, ਜੋ ਹਿਮਾਲਯ ਗਿਰਿ ਦੀ ਪੁਤ੍ਰੀ ਹੈ. "ਭੈਰਵ ਤਥੈ ਗਿਰਿਜਾ ਅਰੁ ਦੇਵਨ ਭੂਪਿ ਇਹੈ ਮਨ ਮੋਧ ਵਿਚਾਰੀ." (ਚੰਡੀ ੧) ੨ ਗੰਗਾ ਗਿਰਿਜਾ ਪ੍ਰਿਥਮ ਕਹਿ ਪੁਤ੍ਰ ਸਬਦ ਪੁਨ ਦੇਹੁ." (ਸਨਾਮ)

ਗਿਰਿਜਾਸੁਤ } ਪਾਰਵਤੀ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਗਣੇਸ਼। ੨ ਭਾਰਤੀਯੋ. ਗਿਰਿਜਾਨੰਦਨ } ਖਡਗਨਾ। ੩ ਗੰਗਾ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਭੀਸਮ. (ਸਨਾਮ) ਗਿਰਿਜਾਪਤਿ. ਪਾਰਵਤੀ ਦਾ ਭਰਤਾ ਸਿਵ। ੨ ਗੰਗਾ ਦਾ ਪਤਿ ਭਾਂਰਨੁ.

ਗਿਰਿਜਾਪੁਤ੍ਰ. ਦੇਖੋ, ਗਿਰਿਜਾਸੁਤ। ੨ ਸ਼ਸਤ੍ਰਨਾਮਮਾਲਾ ਅਨੁਸਾਰ ਭੀਸਮਪਿਤਾਮਾ, ਜੋ ਗਿਰਿਜਾ (ਗੰਗਾ) ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਗਿਰਿਜਾ ੨.

ਗਿਰਿੰਦ. ਕਿਰੀਸ਼. ਦੇਖੋ, ਗਿਰੀੰਦ੍ਰ.

ਗਿਰਿਧਰ } ਗੋਵਰਧਨ ਗਿਰਿ (ਪਹਾੜ) ਦੇ ਉਠਾਉਣ ਵਾਲੇ ਗਿਰਿਧਾਰੀ } ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ. ਭਾਗਵਤ ਵਿੱਚ ਲੇਖ ਹੈ ਕਿ ਕੋਪ, ਇੰਦ੍ਰ ਦੀ ਪੂਜਾ ਹਰ ਸਾਲ ਕਰਦੇ ਸਨ. ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਨੇ ਇੰਦ੍ਰ ਦੀ ਪੂਜਾ ਕਰਦੇ ਸਭ ਨੂੰ ਰੋਕ ਦਿੱਤਾ, ਇਸ ਪੁਰ ਇੰਦ੍ਰ ਨੇ ਕ੍ਰੋਧ ਕਰਕੇ ਬੱਦਲਾਂ ਨੂੰ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਮੁਸਲਯਾਚ ਵਰਖਾ ਕਰਕੇ ਕੋਪਾਂ ਦੇ ਪਿੰਡ ਪਸ਼ੂ

ਸਭ ਹੋਰ ਦਿਓ, ਜਦ ਕਵਾਲੇ ਵਰਖਾ ਤੋਂ ਤੰਗ ਆ ਕਦੇ ਅਤੇ
ਘਰ ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਭਰਦੇ ਦੇਖੋ, ਤਦ ਕ੍ਰਿਸਨ ਜੀ ਨੇ ਗੋਵਰਧਨ
ਪਹਾੜ ਉੱਪਰ ਤੋਂ ਛਤਰੀ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਠਾਕੇ ਸਭ ਨੂੰ ਦਿੰਦੇ ਦੇ ਕ੍ਰੋਧ
ਤੋਂ ਬਚਾਇਆ। ੨ ਕਰਤਾਰ, ਜੋ ਸਾਰੇ ਪਹਾੜਾਂ ਨੂੰ ਧਰਣ ਕਰ
ਦਿਹਾ ਹੈ। ੩ ਦੇਖੋ, ਗਿਰਿਧਾਰੀ ਨਾਲ। ੪ ਗਿਰਿਧਰ ਕਵਿਰਾਜ,
ਜੋ ਈਸਵੀ ਉਨੀਹਵੀਂ ਸਦੀ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਇਸ ਦਾ ਅਸਲ
ਨਾਉ 'ਹਰਿਦਾਸ' ਸੀ। ਇਹ ਉਦਾਸੀਨ ਸਾਧੂ ਬਹੁਤ ਵਿਚਕਤ
ਅਤੇ ਵਿਦਵਾਨ ਸੀ। ਗਿਰਿਧਰ ਦੇ ਕੁੰਤਲੀਏ ਬਹੁਤ ਮਨੋਹਰ
ਨੇ।

ਸਾਂਈ ਗਿਰਿਧਰ ਗਿਰਿ ਧਰਤੋ
ਗਿਰਿਧਰ ਕਹਿ ਸਤਕੋਇ।
ਹਨੁਮਾਨ ਗਿਰਿਵਰ ਧਰਤੋ
ਗਿਰਿਧਰ ਕਹਿ ਨ ਕੋਇ।
ਗਿਰਿਧਰ ਕਹਿ ਨ ਕੋਇ
ਹਨੁ ਦੁੱਟਾਗਿਰਿ ਨਾਯੋ।
ਤਾਂਭੇ ਕਨਕਾ ਗਿਰਤੋ ਸੰਧੂ
ਨੈ ਕ੍ਰਿਸਨ ਉਠਾਯੋ।
ਕਹਿ ਗਿਰਿਧਰ ਕਵਿਰਾਜ
ਬਡਿਨ ਕੀ ਯਹੀ ਬਡਾਈ।
ਬੋਰੇ ਹੂੰ ਜਸ ਹੋਤ
ਕਛੇ ਪੁਰਖਨ ਕੋ ਸਾਂਈ।

ਬਿਨਾ ਵਿਚਾਰੇ ਜੋ ਕਰੇ ਜੋ ਪਾਛੇ ਪਛਤਾਇ।
ਕਾਮ ਬਿਗਾਰੇ ਆਪਨੇ ਜਕ ਮੇ ਹੋਤ ਹੋਸਾਇ।—
ਜਕ ਮੇ ਹੋਤ ਹੋਸਾਯ ਚਿੰਤ ਮੇ ਬੈਨ ਨਾ ਆਵੇ।
ਖਾਨ ਪਾਨ ਸਨਮਾਨ ਰਾਗ ਰੋਗ ਮਨਹਿ ਨ ਭਾਵੇ।
ਕਹਿ ਗਿਰਿਧਰ ਕਵਿਰਾਜ ਦੁੱਖਭਭੁ ਟਰਤ ਨ ਟਾਵੇ।
ਘਟਕਰ ਹੈ ਜਿਯ ਮਾਹਿ ਕਿਯੋ ਜੋ ਬਿਨਾ ਵਿਚਾਰੇ।
ਗਿਰਿਧਾਰੀ ਨਾਲ। ਅਗਰਾ ਨਿਵਾਸੀ ਇੱਕ ਕਵੀ, ਜੋ ਬਿਰ ਤੰਗ
ਕਲਗੀਪਰ ਸੁਆਮੀ ਦੇ ਵਰਕਾਰ ਵਿੱਚ ਹਾਜਿਰ ਰਿਹਾ, ਇਸ ਦਾ
ਰਚਿਆ "ਪਿੰਡਲਸਾਰ" ਉੱਤਮ ਛੰਦਗ੍ਰੰਥ ਹੈ।

"ਸ੍ਰੀ ਸਚਿਨਾਥ ਕੁੰਬਿਦਸਿੰਘ ਮੀਰ ਪੀਰ ਸੁਖਮੇਭਾ
ਰਾਜ ਮਯਾ ਗਿਰਿਧਰ ਕਰਤੋ ਪਿੰਡਲਸਾਰ ਅਖੰਡ।"

(ਪਿੰਡਲਸਾਰ)

ਗਿਰਿਨਾਸਨਿ. ਨਦੀ, ਜੋ ਪਹਾੜਾਂ ਨੂੰ ਖਾਰਦੀ ਹੈ. (ਸਨਾਮਾ)
ਗਿਰਿਨਾਸਨਿਪਤਿ ਸਸਤ੍ਰੁ. ਸੰਗਤਾ—ਭਾਸੀ. ਪਾਸ. ਪਰਬਤਾਂ
ਦੇ ਨਾਲ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਨਦੀ, ਉਸ ਦਾ ਸੁਆਮੀ ਬਰੂਣ, ਉਸ ਦਾ ਯਾਤ੍ਰੂ
ਭਾਸੀ. (ਸਨਾਮਾ)
ਗਿਰਿਨਾਰ. ਸੰ. ਗਿਰਿਨਗਰ. ਬੰਦੀ ਦੇ ਟਿਲਾਕੇ ਜੁਨਾਭਤ੍ਰ ਤੋਂ
ਬੋੜੀ ਦੂਰ ਪੂਰਵ ਇਕ ਪਹਾੜ, ਜਿਸ ਦੀ ਖੁਲੀਦੀ ੩੫੦੦ ਫੁਟ
ਹੈ. ਇਸ ਉੱਪਰ ਜੈਨੀਆਂ ਦੇ ਧਰਮਮੰਦਿਰ ਅਤੇ ਦੁਰਗਾ, ਕੋਰਮ,

ਕਾਲਿਕਾ ਅਰ ਦੱਤਾਤ੍ਰੇਯ ਦੇ ਅਸਥਾਨ ਭੀ ਹਨ. ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ
ਦੇਵ ਨੇ ਇਸ ਥਾਂ ਜਗਤ ਦਾ ਉੱਧਾਰ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਚਰਣ ਪਾਏ
ਹਨ.

ਗਿਰਿਭਤਨ. ਦੇਖੋ, ਗਿਰਿਭਤਨ.

ਗਿਰਿਮੇਰੁ. ਮੇਰੂਗਿਰਿ. ਦੇਖੋ, ਮੇਰੂ.

ਗਿਰਿਰਾਇ } ਪਹਾੜਾਂ ਦਾ ਰਾਜਾ ਹਿਮਾਲਯ। ੨ ਸੁਮੇਰੂ। ੩ ਪਹਾੜੀ
ਗਿਰਿਰਾਜ } ਇਲਾਕੇ ਦਾ ਰਾਜਾ.

ਗਿਰਿਵਰ. ਉਹ ਪਹਾੜ, ਜਿਸ ਉੱਪਰ ਹਰਿਆਈ ਅਤੇ ਬਿਰਭਾਂ
ਦੀ ਅਧਿਕਤਾ ਹੈ। ੨ ਹਿਮਾਲਯ। ੩ ਸੁਮੇਰੂ। ੪ ਵਾਰਿਗੀਰ.
ਬੰਦਲ. ਮੇਖ. "ਜਉ ਤੁਮ ਗਿਰਿਵਰ, ਤਉ ਹਮ ਮੇਰਾ." (ਸੋਰ
ਰਵਿਦਾਸ)

ਗਿਰੀ. ਦੇਖੋ, ਗਿਰਿ। ੨ ਇੱਕ ਪਹਾੜੀ ਨਦੀ, ਜੋ ਪਾਵਣੇ ਦੇ ਪਾਸੇ
ਬਹਿੰਦੀ ਹੈ. "ਬਹੇ ਨਦੀ ਇੱਕ ਨਾਮ ਗਿਰੀ ਹੈ। ਦਿਸਿ ਦੂਜੇ
ਬਿਸੁਤਾ ਚਰੀ ਹੈ." (ਗੁਪਤ) ੩ ਇਸ ਨਾਉਂ ਦੀ ਹੋਰ ਭੀ ਕਈ
ਪਹਾੜੀ ਨਦੀਆਂ ਹਨ. ਇਕ ਸ਼ਿਮਲੇ ਅਤੇ ਚਾਯਲ ਦੇ ਮੱਧ ਭੀ
ਬਹਿੰਦੀ ਹੈ। ੪ ਗਿਰੂ. ਮਕਯ। ੫ ਗਿਰਿ (ਪਹਾੜ) ਦਾ ਵਸਨੀਕ.
ਪਹਾੜੀਆ.

ਗਿਰੀਆ. ਭਾ. ਗਿਰੀਯਹ. ਕੁਦਨ. ਵਿਲਾਪ. "ਸੁਭ ਅਮਨਾ
ਕੀ ਬਿਗੈਰ ਗਿਰੀਆ ਕਰਦੇ ਹਨ." (ਜਸਭਾਮ)

ਗਿਰੀਆਂ. ਭਾ. ਗਿਰੀਆਂ ਹੋਇਆ. ਵਿਲਾਪ ਕਰਦਾ। ੨ ਹੋਂਦ.
ਵਿਲਾਪ ਕਰਨ ਵਾਲਾ.

ਗਿਰੀਸ. ਸੰ. ਗਿਰੀਸ. ਗਿਰਿ—ਟੀਭ. ਪਹਾੜੀ ਰਾਜਾ। ੨ ਸਿਵ,
ਜੋ ਬੈਲਾਬਪਤਿ ਹੈ. "ਬ੍ਰਹਮਾ ਬਿਸਨੁ ਬਿਹੀਨ ਗਿਰੀਸਾ." (ਨਾਧੁ) ੩
ਪਹਾੜਾਂ ਦਾ ਰਾਜਾ ਹਿਮਾਲਯ। ੪ ਸੁਮੇਰੂ.

ਗਿਰੀਸਰਨ. ਭਾ. ਗਿਰੀ—ਰੋਣਾ. ਵਿਲਾਪ ਕਰਨਾ.

ਗਿਰੀਦ੍ਰ. ਗਿਰੀ—ਇੰਦ੍ਰ. ਦੇਖੋ, ਗਿਰੀਸ.

ਗਿਰੀਵਾਨ } ਭਾ. ਗਿਰੇਵਾਨ. ਸੰਗਤਾ—ਕੁਤਤੇ, ਕੋਟ ਆਦਿਕ
ਗਿਰੇਵਾਨ } ਦਾ ਗਲਾਵਾਂ. "ਆਪਨਏ ਗਿਰੀਵਾਨ ਮਹਿ ਸਿਰ
ਗਿਰੇਵਾਨ } ਨੀਵਾਂ ਕਰਿ ਦੇਖੁ." (ਜ. ਫਰੀਦ) ਭਾਵ—ਆਪਣੇ
ਅੰਦਰ ਝਾਤੀ ਮਾਰ, ਦੂਜਿਆਂ ਦੇ ਦੋਸ ਦੇਖਣ ਦੀ ਥਾਂ ਆਪਣੇ ਐਭ
ਦੇਖ। ੨ ਗੀਰਵਾਣ (ਦੇਵਤਾ) ਦੀ ਥਾਂ ਭੀ ਗਿਰੀਵਾਨ ਬਾਬਦ ਆਇਆ
ਹੈ. "ਗਿਰੀਵਾਨਵਾਚਾ ਅਤਿ ਗੋਈ." (ਗੁਪਤ) ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੀ ਬੋਲੀ
(ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ) ਬਹੁਤ ਐਥੀ ਹੈ.

ਗਿਰੋ. ਭਾ. ਗਿਰੀ—ਗਿਰਵੀ. ਗਿਰਵੀ ਪਾਇਆ. ਰੋਯਨ.

ਗਿਰੰਤ. ਭਿਕਦਾ ਹੈ. ਪਤਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. "ਗਿਰੰਤ ਗਿਰਿ ਪਤਿਤ
ਪਾਤਾਲ." (ਸਹਸ ਮ: ੫)

ਗਿਰੰਦਾ. ਗਿਰੀ—ਗੋਰਣ (ਭੋਗਣ) ਵਾਲਾ, "ਗਾਨਭ ਗਿਰੰਦਾ."
(ਕਰਾਨ) ੨ ਦੇਖੋ, ਗਿਰੰਦਾ.

"ਬਧਾਧੁ ਨਿਧੁਯ : ਬਧਾਧੁ ਕਰਦੀਯੋਗੀਯੋ ਰਯ :

ਰਯ ਥੇ ਨਿਧੁਯ : ਸੰਧੁ ਕੀ ਰ ਸੁਧੰਤ ਰਯ ਨਾਹ।"

ਗਿਰੀਬਾਰੀ. ਗਿਰਿ (ਪਹਾੜ) ਅਤੇ ਬਾਰਿ (ਜਲ). ਥਲ ਅਤੇ ਜਲ.
 “ਗਿਰੀਬਾਰੀ ਵਡ ਸਾਹਿਬੀ.” (ਸੁੀ ਮ: ੫) ਸਮੁੰਦਰ ਸਮੇਤ ਸਾਰੀ
 ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਦੀ ਹੁਕੂਮਤ। ੨ ਡਾ ੫੫/ ਗਿਰੀਵਾਰਾ. ਹਾਰ. ਮਾਲਾ.
 ਗਿਲ. ਸੰ. ਗਿਲ. ਧਾ—ਨਿਗਲਣਾ. ਦੇਖੋ, ਤਿਮਿੰਗਿਲ ਗਿਲ।
 ੨ ਵਿ—ਨਿਗਲਣ ਵਾਲਾ। ੩ ਡਾ ੫/ ਸੰਗਤ—ਮਿੱਟੀ। ੪ ਚਿਕਤ.
 ਗਿਲਚੁਰੀ. ਦੇਖੋ, ਗਲਚੁਰੀ। ੨ ਦੇਖੋ, ਗਿਲਹਰੀ.
 ਗਿਲਹਰੀ. ਸੰਗਤ—ਗਲੁਤ. ਘਟੋ.
 ਗਿਲਜ਼ਦੀ } ਮਤੀ ਪਠਾਣਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਸ਼ਾਖ. ਪੁਸ਼ਤੋ (ਪਸ਼ਤੋ) ਵਿੱਚ
 ਗਿਲਜ਼ਾ } ਇਸ ਦਾ ਉੱਚਾਰਣ “ਗਲਜ਼ੀ” ਹੈ. “ਕਾਬੁਲ ਕੇ
 ਗਿਲਜ਼ੇ ਜਿਨ ਕਹੈ.” (ਗੁਪੁਸੁ) ਪਾਇੰਦਾ, ਸੁਲੇਮਾਨ ਸ਼ੇਲ, ਖਰੋਟੀ
 ਅਤੇ ਤਰਕੀ ਆਦਿ ਗਿਲਜ਼ਿਆਂ ਦੇ ਅਨੇਕ ਕੋਤ ਹਨ.
 ਗਿਲਨ. ਸੰ. ਗਿਰਣ. ਸੰਗਤ—ਨਿਗਲਣਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਗਿਲ ਧਾ.
 ਗਿਲਮ. ਡਾ ੫/ ਗਿਲੀਮ. ਸੰਗਤ—ਉੱਨ ਦਾ ਗਰਮ ਅਤੇ ਮੋਟਾ
 ਨਮਦ. ਬੁੱਲ੍ਹ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਦਾ ਗਿਲਮ ਬਹੁਤ ਉਮਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.
 “ਗਿਲਮ ਗਲੀਚੇ ਬਰਸ ਬਿਸਾਲਾ.” (ਗੁਪੁਸੁ)
 ਗਿਲਮਾਨ. ਅ ੫੫ ਗੁਲਾਮ ਦਾ ਬਹੁਵਚਨ. ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਸੁਰਕ
 (ਬਹਿਸ਼ੁ) ਦੇ ਜਵਾਨ ਲੜਕੇ, ਜੋ ਇਸਲਾਮ ਦੇ ਮੋਮਿਨਾਂ ਨੂੰ ਸੇਵਾ ਲਈ
 ਮਿਲਣਕੇ. ਦੇਖੋ, . ਚੁਰਾਨ, ਸੁਰਤ. ਤੁਰ ੫੨, ਆਯਤ ੨੪. ਅਤੇ
 ਸੁਰਤ ਦਹਰ ੭੬, ਆਯਤ ੧੯.
 ਗਿਲਾ. ਡਾ ੫/ ਗਿਲਹ. ਸੰਗਤ—ਬਿਕਾਯਤ. “ਕਰੋ ਨ ਗਿਲਾ
 ਸੁਨਰ ਇਸ ਬੈਨ.” (ਨਾਪੁ) ੨ ਗੁੱਛੇ ਤੋਂ ਟੁੱਟਿਆ ਅੰਕੁਰ ਦਾ
 ਦਾਣਾ। ੩ ਦੋ ਪਹਾੜਾਂ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਦਾ ਰਸਤਾ. ਦਰਾ। ੪ ਦੇਖੋ,
 ਗਿਲਾ.
 ਗਿਲਾਸਤ. ਅ ੫੫ ਗਿਲਾਸਤ. ਮੋਟਾ ਹੋਣ ਦਾ ਡਾਕ—ਮੋਟਾਈ.
 ਗਾੜਾਪਨ। ੨ ਡਾਕ—ਮੇਲ. ਗੰਦਗੀ.
 ਗਿਲਾਨ } ਦੇਖੋ, ਗਲਾਨਿ. “ਕਈ ਗਿਲਾਨਿ ਲਾਧ ਕੈ ਸੀਕਿ.”
 ਗਿਲਾਨਿ } (ਰਾਮ ਮ: ੫)
 ਗਿਲਾਡ. ਅ ੫੫ ਸੰਗਤ—ਪਰਦਾ। ੨ ਉਡਾਤ. ਢਕਣ ਦਾ
 ਢਾਕਾ.
 ਗਿਲਿਸਤ. ਗਲਿਸਤ. ਗਿੱਲ. ਦੇਖੋ, ਗਿਸਟ. “ਸਵਾ ਗਿਲਿਸਤ
 ਪੁਮਾਨ ਕੀ ਚੋਟੀ ਸਿਰ ਕੇਸ.” (ਗੁਪੁਸੁ)
 ਗਿਲਿੰਦਾ. ਵਿ—ਨਿਗਲਣ ਵਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਗਿਲ.
 ਗਿਲੀ. ਵਿ—ਗਿੱਲੀ. ਆਰਧ. “ਗਿਲੀ ਗਿਲੀ ਰੋਡਤੀ.” (ਵਾਰ
 ਮਾਰੂ ੨ ਮ: ੫) ਦੁੱਖੀ ਹੋਈ ਗੁਰ ਦੀ ਚੋਤੀ। ੨ ਨਿਕਲੀ ਹੋਈ.
 ਦੇਖੋ, ਗਿਲ। ੩ ਡਾ ੫/ ਮਿੱਟੀ ਦਾ. ਖਾਕੀ.
 ਗਿਲੋ. ਦੇਖੋ, ਗੁਲੂਚੀ.
 ਗਿਲੋਟ. ਸੰ. ਗਿਲਡੋਤ. ਆਨੂ ਦੀ ਕਿਸਮ ਦਾ ਇੱਕ ਜੰਗਲੀ ਕੰਦ.
 ਇਸ ਦੀ ਬੋਲ ਚਾੜੀਆਂ ਉੱਪਰ ਫੈਲਦੀ ਹੈ, ਅਤੇ ਪੱਤੇ ਖੱਟੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ.
 ਬੋਲ ਦੀ ਜੜ ਵਿੱਚੋਂ ਚਿੱਟੇ ਰੰਗ ਦਾ ਗੋਲ ਆਨੂ ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ, ਜੋ
 ਖਾਣ ਦੇ ਕੰਮ ਆਉਂਦਾ ਹੈ.

ਗਿਲੋਰਾ. ਦੇਖੋ, ਗਲੋਰਾ ਅਤੇ ਚੀਕਾ ੨.
 ਗਿਲੋਲਾ. ਗਿਲ (ਮਿੱਟੀ) ਦਾ ਚਿਲਾ. ਗੁਲੇਲਾ. ਗੁਲੇਲ ਵਿੱਚ ਚਲਾਉਣ
 ਦਾ ਕੋਲਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਗਲੋਲਾ.
 ਗਿਲੋਰਾ. ਦੇਖੋ, ਗਲੋਰਾ ਅਤੇ ਚੀਕਾ ੨.
 ਗਿਲੋਰੀ. ਦੇਖੋ, ਗਲਚੁਰੀ। ੨ ਦੇਖੋ, ਗਿਲਹਰੀ.
 ਗਿਲੂਤ. ਸੰਗਤ—ਗਲਕੰਡ. ਬੁਕਾਅ. ਇੱਕ ਬੀਮਾਰੀ, ਜਿਸ ਨਾਲ
 ਫਲੇ ਦਾ ਮਾਸ ਫੁੱਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ. ੫ ਗੁਤਰ. Goster. ਪਹਾੜ ਆਦਿ
 ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਜਿੱਥੇ ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਚੂਨੇ ਦਾ ਅੰਸ ਬਹੁਤ ਹੋਵੇ, ਉੱਥੇ ਇਹ
 ਰੋਗ ਜਾਂਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਫਲ ਫੁੱਲਕੇ ਵੱਡੀ ਰਸੋਈ ਜੇਹੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ.
 ਬਹੁਤ ਵਧ ਜਾਣ ਤੋਂ ਫਲ ਹੇਠ ਮਾਸ ਨਟਕਣ ਲਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਇਸ
 ਦਾ ਉੱਤਮ ਇਲਾਜ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਗਿਲੂਤ ਨਾ ਹੋਵੇ
 ਉੱਥੇ ਜਾ ਰਹੇ. ਪਾਣੀ ਉਬਾਲ ਅਤੇ ਫਿਲਟਰ ਕਰਕੇ ਪੀਓ. ਸਣ ਦੇ
 ਬੀਜ ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਪੀਹਕੇ ਕੱਸੇ ਕੱਸੇ ਗਿਲੂਤ ਤੇ ਬੰਨ੍ਹੋ. ਪਲਾਸ (ਬੱਕ)
 ਦੀ ਜੜ ਚਾਉਲਾਂ ਦੇ ਧੋਕ ਨਾਲ ਚਗੜਕੇ ਲੇਪ ਕਰੋ. ਵਾਧੂਹਲਦੀ,
 ਸੁਹਾਗਾ ਬਰੀਕ ਪੀਹਕੇ ਘੀਰੂਆਰ ਦੇ ਪੱਠੇ ਤੇ ਫਿੜਕਕੇ ਬੰਨ੍ਹੋ.
 ਗਿਲੂਤਪਕੁ ਅਤੇ ਕਾਲੀਆਂ ਮਿਰਚਾਂ ਦਾ ਰੂਰਣ ਇੱਕ ਇੱਕ ਮਾਸ਼ਾ
 ਸਵੇਰੇ ਅਤੇ ਸੰਝ ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਫੁੱਕੋ.
 ਗਿੱਲ. ਸੰਗਤ—ਨਮੀ. ਤਰਾਬਤ. ਗਿੱਲਪਨ। ੨ ਇੱਕ ਜੱਟ ਕੋਤ੍ਰ।
 ੩ ਗਿੱਲ ਜਾਰਿ ਦੇ ਵਸਾਏ ਅਨੇਕ ਪਿੰਡ. ਦੇਖੋ, ਗਿੱਲ ਕਨਾਂ।
 ੪ ਤਖਾਣਾਂ ਦਾ ਇੱਕ ਕੋਤ.
 ਗਿੱਲ ਕਲਾਂ. ਨਾਭਾ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਨਜਾਮਤ ਫੂਲ ਦਾ ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜੋ
 ਚਾਮਪੁਰਾ ਫੂਲ ਰੋਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਤੋਂ ਛੇਵ ਮੀਲ ਪੂਰਬ ਹੈ. ਇੱਥੇ ਕੁਰੂ
 ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਵਿਰਾਜੇ ਹਨ. ਮਹਾਰਾਜਾ ਹੀਰਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ
 ਸੁੰਦਰ ਕੁਰਦਾਰਾ ਬਣਾਇਆ ਹੈ. ੭੦ ਖੁਮਾਉਂ ਬਾਸੀਨ ਕੁਰਦਾਰੇ ਦੇ
 ਨਾਉਂ ਹੈ. ਪੋਹ ਸੁਦੀ ੭ ਅਤੇ ਮਾਘੀ ਨੂੰ ਮੇਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਮਹੰਤ ਸਿੰਘ
 ਹੈ.
 ਗਿੱਲ ਨਾਲ ਗਿੱਲ ਮਿਲਣੀ. ਅਜੇਹੀ ਵਰਖਾ ਹੋਣੀ ਕਿ ਜਮੀਨ
 ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਗਿੱਲ ਨਾਲ ਵਰਖਾ ਦੀ ਗਿੱਲ ਦਾ ਮਿੱਲ ਜਾਣਾ. ਵਸਲਾਂ
 ਦੀ ਵਹਾਈ ਅਤੇ ਵਿਜਾਈ ਨੂੰ ਇਸ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਲਾਭ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ
 ਚਿਰ ਤੀਕ ਸੇਕਾ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ.
 ਗਿੱਲਾ. ਵਿ—ਗੀਲਾ. ਭਿੱਜਿਆ ਹੋਇਆ. ਤਰ. ਨਮਦਾਰ.
 ਗਿਤਗਿਤਾਉਣਾ } ਫਿ—ਗਿਤ ਗਿਤ ਸਥਾਪ ਕਰਨਾ. ਬਹੁਤ
 ਗਿਤਗਿਤਾਨਾ } ਦੀਨਤਾ ਨਾਲ ਬੋਲਣਾ. ਖਿਖਿਆਉਣਾ.
 ਗਿਤਨਾ. ਫਿ—ਗਿਤਨਾ. ਪਤਨ.
 ਗਿਤਵਤ. ਦੇਖੋ, ਗਿਰਿਵਰ “ਕਹੁ ਜਿ ਲਗਾ ਗਿਤਵਤੀ ਸਖੀਏ
 ਧਉਲਹਰੀ.” (ਸਵਾ ਮ: ੧) ਚੂਨੇ ਦੀ ਚਿਣਾਈ ਦੇ ਉੱਚੇ ਧੌਲਰ.
 ਗਿਤਵਤੀ. ਦੇਖੋ, ਗਿਤਵਤ। ੨ ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜੋ ਜਿਲੇ ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ
 ਵਿੱਚ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਗੁਲਾਬ ਸਿੰਘ ੬ ਅਤੇ ਤਾਰਾ ਸਿੰਘ ੨.
 ਗਿਤ ਇੱਕ ਪੋਥੇ ਦਾ ਪੱਤਾ ਹੈ, ਜੋ ਗਿਤ ਦੀ ਨਾਮੀਨ ਚੀਜ਼ਾਂ ਦੇ ਗਿਣਾਏ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ
 ਹੈ.

ਗਿਣਤੀ } ਸੰਕਤਾ—ਗਿਣਤੀ. ਪਾਤ. "ਸੁਖ ਤੋਰਕੇ ਗਿਣਤੀ
ਗਿਣਤੀ } ਮਿਲਦਾ ਹੈ." (ਜਸਭਾਮ)

ਗਿਣਤੀਮੁਤਿ. ਕਿ. ਵਿ—ਚਮੀਨ ਉਪਰ ਡਿਕਕੇ ਅਤੇ ਲੋਟਣੀ ਖਾ
ਕੇ. ਚਕ ਦੇ ਕੇ. "ਗਿਣਤੀਮੁਤਿ ਪੂਰਹਿ ਤਾਲ." (ਵਾਰ ਆਸਾ)
੨ ਮੁਤਾਬਿਭਾਏ.

ਗੀ. ਗਾ ਦਾ ਇਸਤ੍ਰੀ ਲਿੰਗ. ਸਿਵੇ—ਜਾਵੇਗੀ, ਆਵੇਗੀ. ੨ ਸੰ.
ਸੰਕਤਾ—ਭਾਣੀ. ਕਲਾਮ. ੩ ਸਰਸੁਤੀ.

ਗੀਚਿ. ਗਿਆ. ਦੂਰ ਹੋਇਆ. ਚਲਾਇਆ. "ਤਪ ਸੰਤਪ ਮੇਰਾ ਬੈਰ
ਗੀਚਿ." (ਆਸਾ ਮ: ੫)

ਗੀਅ. ਸੰ. ਗੇਧ—ਗੇਧ. ਵਿ—ਗਾਉਣ ਨਾਇਕ. ਕਾਨੇ ਧੋਰਗ.
੨ ਸੰਕਤਾ—ਗੀਤ. "ਇਕਨਾ ਨਾਦ ਨ ਭੇਦ, ਨ ਗੀਅ ਰਸ, ਰਸ
ਭਸ ਨ ਜਾਣੀਤਿ." (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਸਾਰ) ਇਕਨਾ ਨੂੰ ਵੇਦਸੂਰ ਨਹੀਂ
ਆਉਂਦਾ, ਗਾਪਰਵ ਬਾਸਤੁ ਦਾ ਰਸ ਨਹੀਂ, ਅਤੇ ਵੇਦਗਵਿਦਾ
ਅਨੁਸਾਰ ਰਸਸਾਧਨ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਰ ਭੀ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦੇ.

ਗੀਅਰਸ. ਦੇਖੋ, ਗੀਅ ੨.

ਗੀਆ. ਇੱਕ ਛੰਦ, ਜੋ ਹਰਿਗੀਤਿਕਾ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਰੂਪ ਹੈ. ਦੇਖੋ,
ਹਰਿਗੀਤਿਕਾ ਅਤੇ ਗੀਤਮਾਲਿਤੀ ਦਾ ਰੂਪ ੨.

ਗੀਹਨਿ. ਸੰ. ਗ੍ਰਹਿਣੀ—ਗ੍ਰਹਿਣੀ. ਘਰ ਵਾਲੀ. ਔਰਤ. ਜੇਹੁ.
"ਘਰ ਕੀ ਗੀਹਨਿ ਚੰਗੀ." (ਧਨਾ ਧੰਨਾ)

ਗੀਗਾ. ਭਿੰਗ. ਭਾਲਕ. ਅਵਾਣ. ੨ ਗੀ (ਭਾਣੀ) ਤੋਂ ਅਭਗ
(ਅਭਗਾਨੀ). ਜੋ ਚੰਗੀ ਤਰਾਂ ਬੋਲ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ.

ਗੀਛਾ. ਦੇਖੋ, ਗੀਸਾ.

ਗੀਛ. ਦੇਖੋ, ਗਿਛ. "ਗੀਛ ਬਹਿਤ ਜਿਹ ਪਿਛਤ ਕਿਲਾਨਾ." (ਨਾਪੁ)

ਗੀਤ. ਸੰ. ਸੰਕਤਾ—ਗਾਉਣ ਧੋਰਗ ਛੰਦ ਅਥਵਾ ਥਾਕ. "ਗਿਆਨ
ਬਿਧੁਣਾ ਗਾਵੈ ਗੀਤ." (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਸਾਰ) ੨ ਵਭਾਣੀ. ਧਨ.
੩ ਉਹ, ਜਿਸ ਦਾ ਯਸ਼ ਭਾਇਆ ਜਾਵੇ.

ਗੀਤਗੋਬਿੰਦ } ਕਰਤਾਰ ਦੇ ਧਸ਼ ਦਾ ਗੀਤ. ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ
ਗੀਤਗੋਬਿੰਦ } ਮਹਿਮਾ ਦਾ ਗੀਤ. "ਸਹੀਆ ਮੰਗਲ ਕਾਵਹੀ
ਗੀਤਗੋਬਿੰਦ ਅਲਾਇ." (ਬਾਰਹਮਾਹਾ ਮਾਥ) ੨ ਗਾਯਨ ਗੀਤਾ ਹੈ
ਗੋਬਿੰਦ ਜਿਸ ਵਿੱਚ, ਅਜੇਹਾ ਜਯਦੇਵ ਕਵਿ ਦਾ ਬਣਾਇਆ ਇੱਕ
ਗ੍ਰੰਥ, ਜਿਸ ਦੇ ਅਤਿ ਮਨੋਹਰ ਛੰਦ ਗਾਉਣ ਦੀ ਧਾਰਨਾ ਪੂਰ ਹਨ.
ਦੇਖੋ, ਜਯਦੇਵ.

ਗੀਤਨਾਦ } ਗੀਤ (ਗਾਉਣਾ) ਬਾਦ (ਵਾਦਨ). ਗਾਉਣਾ ਅਤੇ
ਗੀਤਬਾਦ } ਵਜਾਉਣਾ. "ਗੀਤਨਾਦ ਹਰਖ ਚਤੁਰਾਈ." (ਪੁਰਾ
ਮ: ੧) "ਗੁਰਗੁਰੂ ਗੀਤ ਬਾਦ ਨਹੀਂ ਭਾਵੈ ਸੁਣੀਐ, ਗਹਿਰਕੰਭੀਰ
ਗਵਾਇਆ." (ਓਅੰਕਾਰ) ਜਿਸ ਨੂੰ ਗੁਰਬਾਣੀਰਸ ਤਿੰਨਾ ਗਾਉਣਾ
ਵਜਾਉਣਾ ਨਹੀਂ ਭਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਨੇ ਆਤਮ ਰਸ ਭਵਾ
ਲੀਤਾ.

ਗੀਤਮਾਲਿਤੀ. ਇੱਕ ਮਾਤ੍ਰਿਕਛੰਦ. ਲੱਛਣ—ਚਾਰ ਚਰਣ, ਪੁਤਿ
ਚਰਣ ੨੮ ਮਾਤ੍ਰਾ. ਚੌਦਾਂ ਚੌਦਾਂ ਪੁਰ ਦੇ ਵਿਸ਼ੁਮ, ਅੰਤ ਰਕਣ ੩੩.

ਉਦਾਹਰਣ—

ਪਛਿਰਾਜ ਰਾਵਨ ਮਾਰਕੈ,

ਰਖੁਰਾਜ ਸੀਤਹਿ ਲੈਕਯੋ।

ਨਰ ਚਰ ਖੋਰ ਨਿਹਾਰਕੈ,

ਸੁ ਜਟਾਯੁ ਸਿਯ ਸੰਦੇਸ ਦੜੋ।

ਤਭ ਜਾਨ ਰਾਮ ਕਏ ਬਲੀ,

ਸਿਯ ਸਰਜ ਰਾਵਨ ਹੀ ਹਰੀ।

ਰਨੁਵੰਤ ਮਾਰਕ ਮੇ ਮਿਲੇ,

ਤਭ ਮਿਕੁਤਾ ਤਿਹ ਸੋ ਕਰੀ। (ਰਾਮਾਥ)

੨ ਵਿਸ਼ੁਮਭੇਦ ਕਰਕੇ ਇਸੇ ਛੰਦ ਦੀ "ਗੀਤਮਾਲਤੀ" ਸੰਗਤਾ
ਹੈ. ਪੁਤਿ ਚਰਣ ਪਹਿਲਾ ਵਿਸ਼ੁਮ ੧੬ ਪੁਰ, ਦੂਜਾ ੧੨ ਪੁਰ, ਅੰਤ
ਰਕਣ ੩੩.

ਉਦਾਹਰਣ—

ਗੁਰੂ ਕਲਪਤਗੁ ਕਰ ਸਾਖ ਸੁੰਦਰ,

ਬੂਨ ਫਲ ਧੁਤ ਸੋਭਤੀ।

ਭਬਿ ਲਲਿਤ ਲਹਿ ਲਹਿ ਲਲਾ ਲਿਹ ਜਗ,

ਅਮਰ ਹੂੰ ਬ੍ਰਿਰਿ ਲੋਭਤੀ। x x x

(ਨਿਰਮਲ ਪੁਰਾਕਰ)

ਗੀਤਾ. ਸੰਕਤਾ—ਗੀਤ. ਛੰਦ. ੨ ਯਸ਼. "ਗੁਣ ਗੀਤਾ ਨਿਭ
ਵਖਾਣੀਆ." (ਮਾਰੂ ਅ: ਮ: ੫ ਐਸੁਲੀ) ਦੇਖੋ, ਗੀਤਾ

੩ ਮਹਾਭਾਰਤ ਦੇ ਭੀਸਮ ਪਰਵ ਦਾ ਇੱਕ ਪਾਠ, ਜਿਸ ਦੇ ੧੮
ਅਧਯਾਯ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਲੋਕਸੰਖਯਾ ੨੦੦ ਹੈ. ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਨੇ
ਕੁਰੂਕੇਤ੍ਰ ਦੇ ਸਿਦਾਨੇਜੰਗ ਵਿੱਚ ਅਰਜੁਨ ਨੂੰ ਧੁੱਧ ਤੋਂ ਉਪਰਾਮ ਹੁੰਦਾ
ਵੇਖਕੇ ਗੀਤਾ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਹੈ. ਜਿਸ ਬਾ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਅਰਜੁਨ
ਸੰਵਾਦ ਹੋਇਆ ਹੈ ਉਸ ਦਾ ਨਾਉਂ "ਜਯੋਤਿਸਰ" ਹੈ. ਹੁਣ ਉੱਥੇ
ਸੁੰਦਰ 'ਗੀਤਾਭਵਨ' ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ।

੪ ਇੱਕ ਮਾਤ੍ਰਿਕ ਛੰਦ. ਲੱਛਣ—ਚਾਰ ਚਰਣ, ਪੁਤਿ ਚਰਣ ੨੮
ਮਾਤ੍ਰਾ, ਪਹਿਲਾ ਵਿਸ਼ੁਮ ੧੪ ਪੁਰ, ਦੂਜਾ ੧੨ ਪੁਰ, ਅੰਤ ਗੁਰੂ ਲਖ.

ਉਦਾਹਰਣ—

ਮੇਭੀ ਤ ਮੇਦਰਿ ਉਸਰਹਿ, ਰਤਨੀ ਤ ਹੋਇ ਜਭਾਉ।

ਕਸਤੂਰਿ ਚੁੰਕੁ ਅਭਰ ਚੰਦਨਿ, ਲੀਪਿ ਆਵਹਿ ਚਾਉ। x x x

(ਸੁ ਮ: ੧)

ਯਕ ਅਰਜ ਕੁਭਤਮ ਪੇਸ ਤੇ, ਦਰ ਗੋਸ ਲੁਨ ਕਰਤਾਰ।

ਹੋਕਾ ਕਬੀਰ ਕਰੀਮ ਤੂ, ਬੇਐਬ ਪਰਵਦਗਾਰ। x x x

(ਤਿਲੰ ਮ: ੧)

(ਅ) ਗੀਤਾ ਦਾ ਦੂਜਾ ਰੂਪ—ਤੋਰਾਂ ਤੋਰਾਂ ਮਾਤ੍ਰਾ ਪੁਰ ਦੇ

ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ੧ ਸਲੋਕ ਪ੍ਰਿਤਰਾਸੁ ਦਾ, ੪੩ ਸੰਜਕ ਦੇ, ੮੪ ਅਰਜੁਨ ਦੇ ਅਤੇ
੪੨੨ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦੇ ਹਨ.

ਅੰਤਰਿਭੁਤ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਹੋਰ ਭੀ ਅਨੇਕ ਗੀਤਾਂ ਹਨ, ਜਿਸੇ—ਚਾਰੀਤ ਗੀਤਾ, ਹੰਸ
ਗੀਤਾ, ਕੁਹਮ ਗੀਤਾ, ਯਮ ਗੀਤਾ, ਰਾਮ ਗੀਤਾ, ਵਾਸ ਗੀਤਾ ਆਦਿ।

ਵਿਸ਼ਾਮ, ਅੰਤ ਗੁਰੂ ਲਖੁ।

ਉਦਾਹਰਣ—

ਸੇਵੀਂ ਸਤਿਗੁਰੁ ਆਪਣਾ,
ਹਰਿ ਸਿਮਰੀ ਦਿਨ ਸਭਿ ਰੈਣਾ।
ਆਪਤਿਆਗਿ ਸਰਣੀ ਪਵਾਂ,
ਮੁਖਿ ਬੋਲੀ ਮਿਠਯੋ ਵੈਣਾ। xxx

(ਮਾਰ ਮ: ੫ ਦਿਨਰੀਏ)

ਗੀਤਮਾਲਿਤੀ. ਦੇਖੋ, ਗੀਤਮਾਲਿਤੀ.

ਗੀਤਿ. ਸੰ. ਸੰਕਤਾ—ਕਾਇਨ। ੨ ਕਾਇਨ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਰ. ਗਾਉਣ ਦਾ
ਢੰਕ.

ਗੀਤਿਕਾ. ਇੱਕ ਮਾਤ੍ਰਿਕ ਢੰਦ. ਲੱਛਣ—ਚਾਰ ਚਰਣ, ਪੁਤਿ ਚਰਣ
੨੬ ਮਾਤ੍ਰਾ, ੧੪—੧੨ ਪੁਰ ਵਿਸ਼ਾਮ, ਅੰਤ ਲਖੁ ਗੁਰੂ.

ਉਦਾਹਰਣ—

“ਦਸ ਚਖੁ ਭੋ ਕੁਮੁਦ ਕੇ ਸਮ, ਚੰਦ ਸ੍ਰੀ ਕਲਗੀਧਰੰ.”

(੨) ਦੂਜਾ ਰੂਪ—ਚਾਰ ਚਰਣ, ਪੁਤਿ ਚਰਣ ੨੫ ਮਾਤ੍ਰਾ,
੧੪—੧੧ ਪੁਰ ਵਿਸ਼ਾਮ, ਅੰਤ ਲਖੁ ਗੁਰੂ.

ਪਰਮਾਦਿ ਪੁਰਖ ਮਨੋਪਿਮੰ, ਸਤਿਆਦਿ ਭਾਵਰਤੰ,
ਪਰਮਦਭੁਤੰ ਪਰਕ੍ਰਿਤਿਪਭੰ, ਜਦਿ ਚਿੰਤ ਸਰਬਗਤੰ.

xxx (ਗੁਜ ਸੰਦੇਭ)

(੪) ਗਣਢੰਦ ਗੀਤਿਕਾ ਇਉਂ ਹੈ—ਚਾਰ ਚਰਣ, ਪੁਤਿ ਚਰਣ—
ਸ, ਜ, ਜ, ਭ, ਚ, ਸ, ਨ, ਕ. HS, ISI, ISI, SI, SIS, HS, I,
S.

ਉਦਾਹਰਣ—

ਜਿਨ ਕੇ ਚਿਟੇ ਲੁਮਤੀ ਨਿਵਾਸਤ

ਜੋ ਕਭੀ ਦੁਖ ਪਾਤ ਨਾ।

ਜਿਨ ਹੈ ਚਟੀ ਗੁਰੂ ਕੀ ਕਿਰਾ

ਨਹਿ ਸੋ ਸਹੈ ਯਮਯਾਤਨਾ। xxx

ਮਾਤ੍ਰਾ ਦੇ ਲਿਹਾਜ ਇਹ ਗੀਤਮਾਲਿਤੀ ਦਾ ਹੀ ਪਹਿਲਾ ਰੂਪ ਹੈ,
ਪਰੰਤੂ ਇਸ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਗਣਹਿਸਾਬ ਪ੍ਰਧਾਨ ਹੈ.

ਗੀਦਰ } ਜਿਸ ਦੀ ਗੀ (ਬਾਣੀ) ਦਰ (ਭਰਾਵਣੀ) ਹੈ. ਗਿੰਦਰ.
ਗੀਦਰ } Canis aureus. ਸ਼ਿਗਾਲਾ ੨ ਭਾਵ—ਕਾਇਰ. ਭਰਪੇਕ.

ਗੀਦੀ. ਭਾ. ਭਾਵਿ—ਭਰਪੇਕ. ਭੀਰੁ. ਕਾਇਰ. “ਅਗ ਗੀਦੀ
ਜਾਨੈ ਨਹਿ ਪਾਵੈ.” (ਗੁਪਤੁ)

ਗੀਧ. ਦੇਖੋ, ਗਿਧਾ ੨ ਵਿ—ਲਲਚਾਇਆ. ਦੇਖੋ, ਗਿਧਾ. “ਨਮ
ਸੰਕਿ ਇਹੁ ਮਨੁਆ ਗੀਧ.” (ਕੋਭ ਮ: ੫)

ਗੀਧਨਾ. ਕ੍ਰਿ—ਲਲਚਾਉਣਾ. ਇੰਛਾਵਾਨ ਹੋਣਾ. ਚਾਹਣਾ. ਦੇਖੋ,
ਕ੍ਰਿਧ ਧਾ. “ਨਾਨਕ ਗੀਧਾ ਹਰਿਦਸ ਮਾਹਿ.” (ਅਸਾ ਮ: ੫)

“ਰਸਨਾ ਗੀਧੀ ਬੋਲਤ ਰਾਮ.” (ਕਉ ਮ: ੫) “ਰਾਮ ਰਸਾਇਨਿ ਜੋ
‘ਭੰਦ ਦੀ ਮਾਤ੍ਰਾ ਲਈ ਉਂ’ ਚਾਰਣ ‘ਤਤਕਿ’ ਹੈ.

‘ਭੰਦ ਦੀ ਮਾਤ੍ਰਾਸੰਖਯਾ ਲਈ ਉਂ’ ਚਾਰਣ ‘ਲਲਚਾਇ’ ਹੈ.

ਨਰ ਗੀਧੇ.” (ਕਉ ਮ: ੫)

ਗੀਧਾ } ਦੇਖੋ, ਗੀਧਨਾ.
ਗੀਧੇ }

ਗੀਨ. ਭਾ. ਪੁਤਰ—ਪੂਰਣ. ਭਰਿਆ ਹੋਇਆ. ਦਾਨ. ਵਾਲਾ.
ਇਹ ਦੂਜੇ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਅੰਤ ਆਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ—ਗਮਗੀਨ,
ਚੰਗੀਨ ਆਦਿ.

ਗੀਬਤ. ਭਾ. ਗੀਬਤ. ਸੰਕਤਾ—ਗੀਰਹਾਜਿਰੀ ਵਿੱਚ ਕੀਤੀ ਹੋਈ
ਬਦਨਾਮੀ ੨ ਨਿੰਦਾ.

ਗੀਧਮਾਲਿਤੀ. ਦੇਖੋ, ਗੀਤਮਾਲਿਤੀ ਦਾ ਰੂਪ ੨.

ਗੀਰ. ਭਾ. ਪੁਤਰ. ਧਾਰਨ ਵਾਲਾ. ਲੈਣ ਵਾਲਾ. ਇਸ ਦੀ ਵਰਤੋਂ
ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਅੰਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ—ਦਾਮਨਗੀਰ, ਜਹਾਂਗੀਰ ਆਦਿ.
“ਕਸ ਨੇਸ ਦਸਤੰਗੀਰ.” (ਤਿਲੰ ਮ: ੧) ੨ ਸੰ. ਸੰਕਤਾ—ਵਾਣੀ.
ਗੀਰੀ.

ਗੀਰਬਾਣ } ਸੰ. ਗੀਰਾਜ. ਸੰਕਤਾ—ਗੀਰ (ਵਾਣੀ) ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ
ਗੀਰਬਾਣ } ਤੀਰ. ਭਾਵ—ਵਾਕ ਨਾਲ ਨਜ਼ ਕਰ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਦੇਵਤਾ।
੨ ਪੂਰਣ ਸਤਿਗੁਰੂ, ਜੋ ਆਪਣੀ ਬਾਣੀ ਨਾਲ ਮਨ ਵਿੰਨ੍ਹ ਦਿੰਦਾ ਹੈ.
ਦੇਖੋ, ਕਬੀਰ ਜੀ ਦਾ ਸਲੋਕ ੧੫੭.

ਗੀਰਵਾਣੇਸ਼. ਗੀਰਵਾਣ—ਟੀਸ਼. ਦੇਵਤਿਆਂ ਦਾ ਰਾਜਾ ਟਿੰਦੂ.
ਸੁਰਪਤਿ.

ਗੀਰਵਾਨ. ਦੇਖੋ, ਗੀਰਵਾਣ.

ਗੀਰੀ. ਭਾ. ਪਕਤਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਇਹ ਦੂਜੇ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਅੰਤ
ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ—ਦਸੁਗੀਰੀ. ਇਸ ਦਾ ਮਸਦਰ (ਧਾਤੁ) ਗਰਿਬਤਨ
ਹੈ.

ਗੀਰੀਦਾ. ਭਾ. ਗੀਰੀ—ਗੁਹਕ. ਲੈਣ ਵਾਲਾ. ਪਕਤਨ ਵਾਲਾ.
ਗੀਲਾ. ਵਿ—ਗਿੱਲਾ. ਆਰਦ੍ਰ.

ਗੀਲਾਨ. ਭਾ. ਭਾਰਸ (ਪਰਸ਼ੀਆ) ਦਾ ਇੱਕ ਇਲਾਕਾ,¹ ਜਿਸ ਦੇ
ਖੇਤੋਂ ਬਹੁਤ ਮਸ਼ਹੂਰ ਹਨ.

ਗੁ. ਸੰ. ਧਾ—ਮਨ ਤਤਾਗਣਾ. ਭਾਤੋਂ ਫਿਰਨਾ। ੨ ਅਸਪਸ਼ੂ ਬਾਣੀ
ਬੋਲਨਾ. ਐਸਾ ਵਾਕ ਕਹਿਣਾ ਜਿਸ ਦੇ ਅੱਖਰ ਨਾ ਸਮਝੇ ਜਾਣ।
੩ ਪੁਰਾਣੀ ਪੰਜਾਬੀ ਦੇ ਅੰਤ ਲੱਛਣ ਗੁ ਭਵਿਸ਼ਤਰ ਦਾ ਬੋਧ ਕਰਦਾ ਹੈ.
ਦੇਖੋ, ਭਤੀਅਲੁ.

ਗੁਆ. ਦੇਖੋ, ਗੁਆਉਣਾ। ੨ ਗਵਾਹ ਦਾ ਸੰਖੇਪ। ੩ ਭਾ. ਕੋਧ.
ਕੋਂਦ. “ਮਾਤ ਕੁਨੇਮ ਜਿ ਜੰਭ ਗੁਆਹਮ.” (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ਜੰਭ ਦੀ
ਬਾਣੀ ਜੋ ਅਹਮ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਜੰਭ ਦਰਯਦ.

ਗੁਆਉ. ਸੰਕਤਾ—ਕਥਨ. ਵਚਨ. ਦੇਖੋ, ਕੋ. “ਏਵੈ ਕਰੈ ਗੁਆਉ.”
(ਮ: ੨ ਵਾਰ ਮਲਾ) ੨ ਦੇਖੋ, ਗੁਆਉਣਾ.

ਗੁਆਉਣਾ. ਕ੍ਰਿ—ਖੇਣਾ. ਕੁਮ ਕਰਨਾ। ੨ ਗਾਇਨ ਕਰਾਉਣਾ.
ਕਵਾਉਣਾ.

ਗੁਆਈ. ਗਾਇਨ ਕਰੀਦਾ ਹੈ. ਗਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ. “ਘਰਿ ਘਰਿ
ਇਹ Caspian ਅਤੇ Euxine ਦੇ ਮੱਧ ਹੈ.

ਬਾਣ ਪੁਸ਼ੀਐ, ਹਿੰਦੂ ਮੁਸਲਮਾਨ ਗੁਆਈ." (ਭਾਗੁ) ੨ ਗੁਆਇੱਤੀ.
ਖੇਈ। ੩ ਭਾ ਜੁਗੁ ਗੋਯਾਈ. ਸੰਗਤ—ਵਧਿਕਾਰ. ਗੁਣਤਰੁ ਦੀ
ਸਮਰਥਤਾ (ਸ਼ਕਤਿ).

ਗੁਆਹ. ਦੇਖੋ, ਗਵਾਹ.

ਗੁਆਹਮ. ਗੋਯ—ਅਹਮ. "ਮਾਤ ਬੁਨੇਮ ਜਿ ਜੰਗ ਗੁਆਹਮ." (ਫ਼ਿਸਨਾਵ) ਸੰਗਤਪੁ ਖੁਦੇ ਦੀ ਜਗ੍ਹਾਈ ਖੇਡ ਮਾਤ ਕਰੀਏ. ਦੇਖੋ, ਜੰਗ
ਵਰਾਯਦ.

ਗੁਆਰਾ. ਕਵਾਇਆ. ਬੋਇਆ.

ਗੁਆ ਬੰਦਰ. ਗੋਆ ਬੰਦਰ. ਦੇਖੋ, ਗੋਆ. "ਗੁਆ ਬੰਦਰ ਇਕ
ਰਹਿਤ ਨਿਪਾਲਾ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੨੩੯)

ਗੁਆਰ. ਦੇਖੋ, ਗਵਾਰਾ ੨ ਗੋਪਾਲ. ਕਰੁਪਾਲਕ. ਗਵਾਲਾ. "ਹਮ
ਗੋਰੁ ਤੁਮ ਗੁਆਰ ਗੁਸਾਈ." (ਆਸਾ ਕਬੀਰ)

ਗੁਆਲ. ਗੋਪਾਲ. ਗਵਾਲਾ. ਅਹੀਰ.

ਗੁਆਲਨਿ } ਗੋਪਾਲਕਾ. ਗੋਪੀ. ਅਹੀਰਨਿ.
ਗੁਆਲਨੀ }

ਗੁਆਲੀਅਰ. ਦੇਖੋ, ਗਵਾਲੀਅਰ.

ਗੁਸਈਆ } ਸੰ. ਗੋਸਵਾਮਿਨ—ਗੋਸੁਆਮੀ. ਸੰਗਤ—ਗੋ (ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ)
ਗੁਸਈਆ } ਦਾ ਮਲਿਕ. ਸਕਰਨਾਥ. ਕਰਤਾਰ. "ਕੋਈ ਸੇਵੈ
ਗੁਸਈਆ ਕੋਈ ਅਨਾਹਿ." (ਰਾਮ ਮ: ੫) ੨ ਗੋ (ਇੰਦ੍ਰੀਆ) ਦਾ
ਮਲਿਕ. ਇੰਦ੍ਰੀਆ ਨੂੰ ਪ੍ਰੇਰਣ ਵਾਲਾ। ੩ ਇੰਦ੍ਰਿਯਜਿਤ ਸਾਧੂਆਂ ਦੀ
ਉਪਾਧਿ। ੪ ਦੇਖੋ, ਗੁਸਾਈ ੨ ਅਤੇ ੩.

ਗੁਸਤਾਮ. ਭਾ ਗੁਸਤਾਮਿ—ਗੁਸਤਾਮ. ਸੋਧਾ ੨ ਬੇਅਦਬ.

ਗੁਸਤਾਸੀ. ਭਾ ਗੁਸਤਾਸੀ—ਗੋਸਤਾਸੀ. ਅਵਗਤਾ। ੨ ਚਾਲਾਕੀ.
ਸੋਧੀ.

ਗੁਸਲ. ਅ. ਗੁਸਲ. ਸੰਗਤ—ਸਨਾਨ. ਮੋਜਨ. "ਗੁਸਲ ਕਰਦਨ
ਬੂਦ." (ਤਿਲੰ ਕਬੀਰ)

ਗੁਸਾ. ਅ. ਗੁਸਾ. ਸੰਗਤ—ਗੋਸ. ਗੋਪ. ਨਾਰਾਯਣੀ. "ਗੁਸਾ
ਮਨਿ ਨ ਹਥਾਇ." (ਸ. ਕਰੀਏ)

ਗੁਸਾਇਨਿ. ਸੰ. ਗੋਸੁਆਮੀ. ਗੋਸੁਆਮੀ ਦਾ ਇਸ਼ੀ ਲਿੰਗ. ਦੇਖੋ,
ਗੁਸਈਆ. "ਗੰਗ ਗੁਸਾਇਨਿ ਗਹਿਰਕੰਤੀਰ." (ਤੋਰ ਕਬੀਰ)

ਗੁਸਾਈ } ਗੋਸੁਆਮੀ. ਦੇਖੋ, ਗੁਸਈਆ "ਗੁਸਾਈ, ਪਤਤਾਪੁ ਤੁਹਾਰੇ
ਗੁਸਾਈ } ਭੀਠਾ." (ਸਾਥ ਅ: ਮ: ੫) ੨ ਸੰਨਤਾਸੀ ਸਾਧੂਆਂ ਦਾ
ਇੱਕ ਫ਼ਿਰਕਾ। ੩ ਵੈਰਾਗੀਆਂ ਦੀ ਇੱਕ ਸਮਾਤ.

ਗੁਸੈਲਾ. ਵਿ—ਗੁਸੇ (ਗੋਪ) ਵਾਲਾ.

ਗੁਸਾ. ਦੇਖੋ, ਗੁਸਾ.

ਗੁਹ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਸਿਵ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਕਾਰਤਿਕੇਯ. ਖਡਾਨਨ।
੨ ਇੱਕ ਭੀਲਾਂ ਦਾ ਰਾਜਾ, ਜੋ ਸ਼ਿੰਗਰੇਰ ਵਿੱਚ ਰਾਜ ਕਰਦਾ ਸੀ.
ਦੇਖੋ, ਸ਼ਿੰਗਰੇਰ। ੩ ਦੇਖੋ, ਗੁਹਨਾ.

ਗੁਹਜ. ਸੰ. ਗੁਹਜ—ਗੁਹਜ. ਵਿ—ਗੁਪਤ. ਪੋਸ਼ੀਦਾ. "ਗੁਹਜ ਕਲ
ਜੀਅ ਕੀ ਕੀਚੈ ਸਤਿਗੁਰੁ ਪਾਸਿ." (ਮ: ੪ ਵਾਰ ਬਿਲਾ)

"ਗੁਹਜਕਥਾ ਇਹੁ ਗੁਰੁ ਤੇ ਜਾਈ." (ਸੁਹੀ ਮ: ੫) ੨ ਗੁਹ. ਜਿਸ
ਦਾ ਤਾਤਪਰਯ ਸਮਰਥਾ ਔਖਾ ਹੋਵੇ। ੩ ਸੰਗਤ—ਫਲ. ਕਪਟ।
੪ ਗੁਦਾ. ਭਕ ਅਤੇ ਲਿੰਗ, ਜੋ ਗੁਪਤ ਅੰਗ ਹਨ.

ਗੁਹਨ } ਸੰ. ਗੁਹਨ—ਗੁੰਫਨ. ਸੰਗਤ—ਗੁੰਫਨਾ. ਪਰੋਣਾ.
ਗੁਹਨਾ }

ਗੁਹਜ. ਗੁਹਜ. ਦੇਖੋ, ਗੁਹਜ.

ਗੁਹਰ. ਭਾ / ਗੋਰ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. ਮੋਤੀ. ਦੇਖੋ, ਕਰੁਹਰ.

ਗੁਹਾ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਗੁਹਾ. ਕੰਦਰਾ। ੨ ਹਿਰਦਾ. ਅੰਤਰਕਰਣ।
੩ ਮਾਤਾ.

ਗੁਹਾਕਨੀ } ਸੰ. ਗੁਹਜ ਅੰਜਨਾ. ਸੰਗਤ—ਅੰਧ ਦੀ ਪਲਕ ਦੇ
ਗੁਹਾਜਣੀ } ਅੰਦਰਲੇ ਪਾਸੇ ਹੋਣਵਾਲੀ ਫੁਨਸੀ.

ਗੁਹਾਰ. ਸੰਗਤ—ਪ੍ਰਕਾਸ਼. ਸੰਦ. ਹਾਕ. "ਦਰ ਪਰ ਤਿਸੁ ਗੁਹਾਰ
ਸੁਨਾਈ." (ਨਾਮੁ) ੨ ਕਰੁ ਹਰਣ ਵਾਲਿਆਂ ਪਿਛੇ ਖੋਜ ਲੈਣ ਵਾਲੀ
ਟੋਸੀ. ਵਾਹਰ. "ਗੁਹਾਰ ਨਾਭ ਤੁਹਾਰ ਗੁਣਾਈ." (ਭਾਗੁ ਕ)
"ਪਿਛੇ ਪਈ ਗੁਹਾਰ ਦਿਸਲਾ." (ਗੁਪ੍ਰਸੁ)

ਗੁਹਾਰਾ. ਸੰਗਤ—ਗੋਮਯ ਅੰਗਰ. ਗੋਹੇ ਦਾ ਵੇਰ. ਪਾਈਆਂ ਦਾ
ਵੇਰ.

ਗੁਹਾਰੂ. ਵਿ—ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਹਾਕ ਮਾਰਨ ਵਾਲਾ।
੨ ਸੰਗਤ—ਗੁਹਾਰ (ਤਾਬਕ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਜਮਾਤ) ਦਾ ਸਾਥੀ.
ਦੇਖੋ, ਗੁਹਾਰ ੨.

ਗੁਹਿ. ਦੇਖੋ, ਗੁਹ। ੨ ਦੇਖੋ, ਗੁਹਨਾ। ੩ ਗੁੰਦਕੇ. ਗੁੰਫਨ ਕਰਕੇ.
ਗੁਹੀ. ਗੁੰਦੀ. ਪਰੋਣੀ. ਦੇਖੋ, ਗੁਹਨ ਅਤੇ ਗੁਥਨ. "ਮੁੰਡਨਮਾਨ
ਅਨੇਕ ਗੁਹੀ ਸਿਵ." (ਫ਼ਿਸਨਾਵ) "ਕਵਿਤਾ ਕਵਿ ਕੇ ਮਨ ਮੋਹਿ
ਗੁਹੀ ਹੈ." (ਚੰਡੀ ੧) ੨ ਦੇਖੋ, ਦੇਵਗੁਹੀ.

ਗੁਹੀਰਾ. ਸੰਗਤ—ਜਮਾਂ ਕੀਤਾ ਗੋਹਾ. ਗੁਹਾਰਾ। ੨ ਸੰ. ਗੋਧੇਰਕ.
ਗੋਹ ਦੀ ਕਿਸਮ ਦਾ ਇੱਕ ਜ਼ਹਿਰੀਲਾ ਜੀਵ, ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਲ ਸਿਰ
ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਗੁੰਭਾ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦਾ ਨਾਉਂ "ਗੋਧਿਕਾਭਾਜ" ਭੀ
ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਗੋਹ (ਗੋਧਾ) ਦੇ ਉਦਰ ਤੋਂ ਕਾਲੇ
ਸੰਘ ਦੇ ਸੰਯੋਗ ਨਾਲ ਇਹ ਉਤਪੰਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.

ਗੁਹਰ. ਸੰ. ਦੇਖੋ, ਗੁਹਜ.

ਗੁਹਰਕ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਉਹ ਯਕ ਦੇਵਤਾ, ਜੋ ਕੁਬੇਰ ਦੇ ਗੁਪਤ
ਖਜਾਨਿਆਂ ਦੀ ਰਾਖੀ ਕਰਦੇ ਹਨ.

ਗੁਹਰਕੇਸੁਰ. ਸੰਗਤ—ਗੁਹਰਕ (ਯਕ) ਦਾ ਈਸ਼ਰ (ਸੁਆਮੀ) ਕੁਬੇਰ.
ਗੁਹਰਾਰਥ. ਗੁਪਤ ਅਰਥ. ਭਾਵਾਰਥ. "ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਗੁਹਰਾਰਥ
ਕਾਜੇ." (ਗੁਪ੍ਰਸੁ)

ਗੁੰਕ. ਭਾ ਗੁੰਕਾ. ਜੋ ਬੋਲ ਨਾ ਸਕੇ. "ਕਹਾ ਬਿਸਨੁਪਦ
ਕਾਏ ਗੁੰਕ?" (ਸੁਖਮਨੀ)

ਗੁਕਾ. ਇੱਕ ਚੋਹਾਨ ਰਾਜਪੂਤ, ਜੋ ਟੀਸਵੀ ਗਜ਼ਾਬਦੀ ਸਦੀ ਵਿੱਚ
ਹੋਇਆ ਹੈ ਇਹ ਹਿੰਦੂਧਰਮ ਫੌਜਕੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ
ਸਰਪ ਦੀ ਜਹਿਰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਵਡਾ ਨਿਪੁਣ ਸੀ. ਲੋਕ ਇਸ ਨੂੰ

੩ ਗੁਜਰਾਤ ਦੇਸ ਦੀ ਭੋਲੀ। ੪ ਗੁਜਰਾਤ ਦੀ ਬਣੀ ਹੋਈ ਤਲਵਾਰ।
ਗੁਜਰਾਨ। ਭਾ ੨੨ ਸੰਗਤ—ਨਿਰਵਾਹ। ਗੁਜਰਾਨ।

ਗੁਜਰਾਵਾਲਾ। ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਇੱਕ ਜਿਲੇ ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਨਗਰ, ਜੋ ਕਿਸੇ
ਸਮੇਂ ਗੁਜਰਾਂ ਨੇ ਆਬਾਦ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਨਾਂ ਉਂ ਕੁਝ ਕਾਲ
ਮਾਨਪੁਰ ਭੀ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਹ ਲਹੌਰ ਤੋਂ ੪੭ ਮੀਲ ਉੱਤਰ ਪੱਛਮ ਹੈ।
ਗੁਜਰਾਵਾਲੇ ਤੇ ਸਰਦਾਰ ਚੜ੍ਹਤ ਸਿੰਘ ਲੁਧਿਆਣੇ ਨੇ ਸਨ ੧੭੬੫
ਵਿੱਚ ਕਬਜ਼ਾ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਬਹਾਦੁਰ ਪੁਤ੍ਰ (ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ
ਸਿੰਘ ਦੇ ਪਿਤਾ) ਮਹਾ ਸਿੰਘ ਦੀ ਇੱਥੇ ਰਾਜਧਾਨੀ ਰਹੀ ਹੈ। ਬਹੁਤਿਆਂ
ਨੇ ਗੁਜਰਾਵਾਲੇ ਨੂੰ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਜਨਮ ਅਸਥਾਨ
ਲਿਖਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਦੀ ਆਬਾਦੀ ੪੦੦੦੦ ਹੈ।

ਗੁਜਰਾਵੀ। ਪਹੁਚਾਵੀ। ਗੁਜਰਾਵੀ ਕਰੋ। “ਮੇਂ ਕਰੀਬ ਕੀ ਕੋ ਗੁਜਰਾਵੀ?”
(ਭੈਰ ਕਬੀਰ)

ਗੁਜਰੀ। ਗੁਜਰ (ਗੁਜਰ) ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ। ਗੁਜਰੀ। ੨ ਗੁਜਰਤਨ ਦਾ
ਬੂਤ ਕਾਲ। ਬੀਤੀ। ਗੁਜਰੀ। ੩ ਮਤੀ। ਦੇਖੋ, ਗੁਜਰਤਨ। ੪ ਦੇਖੋ,
ਗੁਜਰੀ ਮਾਤਾ।

ਗੁਜਰੀ ਮਾਤਾ। ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਨਿਵਾਸੀ ਨਾਲਬੰਦ ਸੁਭਿਖੀਏ ਖੜੀ
ਦੀ, ਮਾਤਾ ਬਿਸਨਕੋਰ ਦੇ ਉਦਰ ਤੋਂ ਉਪਜੀ ਬੇਟੀ, ਜਿਸ ਦਾ ਵਿਆਹ
੧੫ ਅੱਸੂ ਸੰਮਤ ੧੬੮੬ ਨੂੰ ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਰੋਕ ਬਹਾਦੁਰ
ਜੀ ਨਾਲ ਹੋਇਆ, ਅਤੇ ਜਿਸ ਨੇ ਸ਼੍ਰੀ ਕੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ
ਮਾਤਾ ਹੋਣ ਦਾ ਮਾਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ।

ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਛੋਟੇ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ ਤੁਰਕਾਂ ਦੇ ਛੱਤੇ ਹੋਏ ਸਰਹਿੰਦ ਪਹੁੰਚੇ
ਹਨ, ਭਏ ਮਾਤਾ ਜੀ ਨਾਲ ਸਨ। ਪੋਰਿਆਂ ਦਾ ਲਹਿੰਦ ਹੋਣਾ ਸੁਣਕੇ
੧੩ ਪੋਹ ਸੰਮਤ ੧੭੬੧ ਨੂੰ ਆਪ ਚੋਹ ਤਰਾਸਕੇ ਗੁਰਪੁਰਿ ਪਧਾਰੇ।
ਜਿਸ ਬੁਰਜ ਵਿੱਚ ਮਾਤਾ ਜੀ, ਭਾਵ ਜੋਰਾਵਰ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਭੱਤੇ ਸਿੰਘ
ਜੀ ਨਜ਼ਰਬੰਦ ਰਹੇ ਸਨ, ਉਸ ਦਾ ਨਾਂਉਂ ਹੁਣ “ਮਾਤਾ ਗੁਜਰੀ ਦਾ
ਬੁਰਜ” ਹੈ। ਆਪ ਦੀ ਸਮਾਧਿ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਜੋਤਿਸ਼ਸੂਪ ਪਾਸ ਹੈ। ਦੇਖੋ,
ਸਰਹਿੰਦ ਅਤੇ ਫਰੋਗੜ੍ਹ।

ਗੁਜਾ। ਸੰ. ਗੁਜਾ। ਸੰਗਤ—ਚੱਤੀ। ਨਾਲਤੀ। ਚੱਤਕ। ਖੁੱਖਰੀ।
Abrus precatorius। ੨ ਨਗਾਰਾ। ਪਟਹ, ਜੋ ਗੁਜਰ ਕਰਦਾ
ਹੈ।

ਗੁਜਾਇਸ। ਦੇਖੋ, ਗੁਜਾਯਸ।

ਗੁਜਾਸੂ। ਭਾ ੨੨ ਗੁਜਾਸੂ। ਫੱਡ ਦਿੱਤਾ। ਨਿਰਬੰਧ (ਰਿਹਾ)
ਕੀਤਾ।

ਗੁਜਾਸੂਨ। ਭਾ ੨੨ ਗੁਜਾਸੂਨ। ਫੱਡਣਾ। ਤਰਾਕਣਾ। ੨ ਰਿਹਾ
(ਨਿਰਬੰਧ) ਕਰਨਾ।

ਗੁਜਾਨ। ਭਾ ੨੨ ਵਿ—ਸੰਘਣਾ। ਬਿਨਾ ਵਿੱਥ। ਅਵਿਰਲ।

ਗੁਜਾਡ। ਭਾ ੨੨ ਸੰਗਤ—ਲਕਵਾਸ। ੨ ਬੂਠ ਫਰੋਬ ਦੀਆਂ ਫੱਲਾਂ।
ਗਪੋਝੇ।

ਗੁਜਰ ਇਤਿਹਾਸ ਲੇਖਕਾਂ ਨੇ ਗੁਜਰੀ ਮਾਤਾ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, ਪਰ ਉਹ ਨਾਮ ਗੁਜਰੀ
ਮਾਤਾ ਹੈ।

ਗੁਜਾਯਸ। ਭਾ ੨੨ ਸੰਗਤ—ਅਲਕਾਸ। ਸਮਾਉਣ ਦੀ ਥਾਂ।
੨ ਅਲਕਾਸ। ਭਾ ੨੨।

ਗੁਜਾਰ। ਭਾ ੨੨ ਪੁਤ੍ਰ। ਅਦਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ਇਹ ਦੂਜੇ ਸ਼ਬਦ ਦੇ
ਅੰਤ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ—ਮਾਲਗੁਜਾਰ।

ਗੁਜਾਰ। ਦੇਖੋ, ਗੁਜਨ।

ਗੁਜਾਰਦਨ। ਭਾ ੨੨ ਗੁਜਾਰਦਨ। ਵਿ—ਫੱਡ ਦੇਣਾ। ਰਿਹਾ
(ਨਿਰਬੰਧ) ਕਰਨਾ। ੨ ਗੁਜਾਰਦਨ। ਪੇਸ਼ ਕਰਨਾ।
੩ ਅਦਾ ਕਰਨਾ। ਦੇਣਾ।

ਗੁਜਾਰਨਾ। ਸੰਗਤ—ਬਿਤਾਉਣਾ। ਕੱਟਣਾ। ੨ ਅਦਾ ਕਰਨਾ। ਦੇਖੋ,
ਗੁਜਾਰਦਨ ੨। “ਸੁਭਹਿ ਨਿਵਾਸ ਸਰਾਇ ਗੁਜਾਰਉ।” (ਸੂਹੀ
ਕਬੀਰ)

ਗੁਜਾਰਮ। ਭਾ ੨੨ ਸੇ ਫੱਡਾਂ। ਸੇ ਫੱਡਦਾ ਹਾਂ। ਸੇ ਫੱਡਾਂਗਾ।

ਗੁਜਾਰਾ। ਭਾ ੨੨ ਸੰਗਤ—ਗੁਜਰਾਨ। ਨਿਰਵਾਹ। ੨ ਨਿਰਵਾਹ
ਨਈ ਮਿਲਿਆ ਧਨ ਆਦਿ ਪਦਾਰਥ।

ਗੁਜਾਰਿਸ਼। ਭਾ ੨੨ ਸੰਗਤ—ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ। ਬਿਨਯ। ਬੇਨਤੀ।

ਗੁਜਾਰਿੰਦਕਾਰ। ਭਾ ੨੨ ਵਿ—ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ਕਾਰਜ
ਦਾ ਨਿਰਵਾਹ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ਕੰਮ ਚਲਾਉਣ ਵਾਲਾ।

ਗੁਜਿਓ। ਸੰ. ਵਿ—ਗੁਜਦਾ ਹੋਇਆ।

ਗੁਜੀਦਨ। ਭਾ ੨੨ ਵਿ—ਸਮਾਉਣਾ। ਖਟਾਨਾ (ਮਿਲ ਜਾਣਾ)।

ਗੁਜੀਰ। ਭਾ ੨੨ ਸੰਗਤ—ਚਾਰਾ। ਟਿਲਾਜ। ੨ ਰਚਕੀਰ, ਧੁਕਿ।

ਗੁਜਰ। ਸੰ. ਗੁਜਰ। ਗੋਚਾਰਕ। ਅਹੀਰਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਜਾਤਿ। ੨ ਛੜ੍ਹੀਆਂ
ਦਾ ਇੱਕ ਛੋੜ੍ਹਾ। ੩ ਗੁਜਰਾਤ ਦੇਸ਼। ੪ ਕੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਦਾ ਇੱਕ
ਲੁਹਾਰ ਸਿੰਘ, ਜੋ ਪਰਉਪਕਾਰੀਆਂ ਵਿੱਚ ਮੁਖੀਆ ਸੀ। “ਗੁਜਰ
ਜਾਤਿ ਲੁਹਾਰ ਹੈ।” (ਭਾਯੂ)

ਗੁਜਰਵਾਲ। ਜਿਲਾ ਲੁਧਿਆਣਾ, ਭਾਣਾ ਭੋਹਲੋਂ ਦਾ ਇੱਕ ਨਗਰ, ਜੋ
ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਕਿਲਾ ਗਾਇਪੁਰ ਤੋਂ ਚਾਰ ਮੀਲ ਪੱਛਮ ਹੈ। ਇਸ ਥਾਂ
ਫੀਸੇਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਕੁਝ ਸਮਾਂ ਵਿਰਾਜੇ ਹਨ। ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪਿੰਡ ਤੋਂ
ਭੇਦ ਮੀਲ ਦੱਖਣ ਪੂਰਵ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ “ਗੁਰੂਸਰ” ਭੀ ਆਖਦੇ ਹਨ।
੩੦ ਖਿੱਕੇ ਜ਼ਮੀਨ ਪਿੰਡ ਵੱਲੋਂ ਹੈ। ਚੇਰਚੇਦਸ ਨੂੰ ਮੇਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਗੁਜਰਾਵਾਲਾ। ਦੇਖੋ, ਗੁਜਰਾਵਾਲਾ।

ਗੁਜਰਾ } ਸੰ. ਗੁਰਜ਼। ਦੇਖੋ, ਗੁਰਜ਼। “ਗੁਰਜ਼ਾ ਨਧਮੁ ਲਾਲ।”
ਗੁਰਜ਼ਾ } (ਵਾਰ ਮਧੂ ੨ ਮ: ੫) “ਨਾਮਰਤਨ ਨੈ ਗੁਰਾ ਰਖਿਆ।”
ਗੁਰਾ } (ਮਾਤ ਅ: ਮ: ੫) “ਦੁਨੀਆ ਗੁਰੀ ਭਾਹਿ।”
ਗੁਰੀ } (ਸ. ਫਰੀਦ) ੨ ਫਿਫੜੇ ਦੀ ਬੀਮਾਰੀ ਨੇਮੋਨੀਆ
ਗੁਰਾ } (Pneumonia) ਦਾ ਨਾਂਉਂ ਹੈ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਗੁਰਾ
ਗੁਰੀ } ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਇਹ ਸ਼ਬਦ, ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ
ਵਰਤਦੀਆਂ ਹਨ ਅਰ ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਛੋਟੇ ਬੱਚੇ ਦੇ ਨੇਮੋਨੀਏ ਨੂੰ ਗੁਰਾ
ਆਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਗੁਰਜ਼ਕ। ਦੇਖੋ, ਗੁਰਜ਼ਕ।

ਗੁਟਇ। ਗੁਟਕਦਾ ਹੈ। ਦੇਖੋ, ਗੁਟਕਣਾ।

ਗੁਣਕ. ਸੰਗਤ—ਅਨੁ. ਕਰਤਾਰ ਆਦਿਕ ਪੰਨੀਆਂ ਦੀ ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ ਨਾਲ ਕੀਤੀ ਧੁਨਿ। ੨ ਢੋਲਕ ਆਦਿਕ ਦੀ ਧੀਮੀ ਆਵਾਜ਼. “ਪਰਨ ਪਖਾਜ ਗੁਣਕ ਢੋਲਕਾ.” (ਸਲੋਹ) ੨ ਖੁੱਟ ਝਰਨ ਲਮੇਂ ਕੰਠ ਵਿੱਚ ਹੋਈ ਧੁਨਿ. ਗੁਣਕਾ.

ਗੁਣਕਣਾ } ਫਿ—ਗੁਣਕ ਗੁਣਕ ਸਬਦ ਕਰਨਾ। ੨ ਛਟ ਛਟ ਗੁਣਕਣਾ } ਸਬਦ ਨਾਲ ਪੀਣਾ. “ਅਮਿਅ ਧਾਰਾ ਰਸ ਗੁਣਕਿ.” (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ)

ਗੁਣਕਾ. ਸੰ. ਗੁਣਿਕਾ. ਸੰਗਤ—ਗੋਲੀ. ਬੱਟੀ। ੨ ਤੰਤ੍ਰਸਾਸਤ੍ਰ ਅਨੁਸਾਰ ਸਿੰਧਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਗੋਲੀ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਮੂੰਹ ਵਿੱਚ ਰੱਖਕੇ ਹਥ ਥਾਂ ਜਾਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ. ਮੰਤ੍ਰਬਟੀ. “ਗੁਣਕੇ ਬਲਕੀ ਬਹੁ ਉਭ ਜਾਵੈ.” (ਚਰਿਤ੍ਰ ੮੫) “ਗੁਣਕਾ ਮੂੰਹ ਵਿਚ ਪਾਇਕੇ ਦੇਸ ਦਿਸੰਤਰ ਜਾਇ ਅਜੋਕੈ.” (ਭਾਗੁ) ੩ ਛੋਟੇ ਆਕਾਰ ਦੀ ਪੋਥੀ. ਜਿਵੇਂ ਪਾਠ ਦਾ ਗੁਣਕਾ.

ਗੁਣਾਰ. ਗੁਣਸਲ. ਸੇਨਾ ਦੀ ਜਾਤਿ ਦਾ ਇਕ ਪੇਂਡੀ. ਗੁਣਾਰ ਪਸ਼ੂਆਂ ਦੀਆਂ ਚਿੰਚੜੀਆਂ ਅਤੇ ਅੰਨ ਖਾ ਕੇ ਨਿਰਵਾਹ ਕਰਦੀ ਹੈ.

ਗੁਣਿਕਾ. ਦੇਖੋ, ਗੁਣਕਾ ੧. ਅਤੇ ੨.

ਗੁੱਠ. ਸੰਗਤ—ਨਾਰੀਅਲ ਵਿੱਚੋਂ ਨਿਕਲਿਆ ਕੋਲਾਕਾਰ ਪਿੰਡ. ਖੋਖਾ. ਨਰੀਏਲ ਦੀ ਗਿਰੀ। ੨ ਵਿ—ਨਸ਼ੇ ਵਿੱਚ ਮਸ਼ੂ. ਮਮਮੂਰ। ੩ ਸੰਗਤ—ਗੁਝਰਾ ਫੁੱਲ। ੪ ਅਧਖਿਤਿਆ ਫੁੱਲ.

ਗੁਠ. ਸੰ. ਗੂਠ. ਧਾ—ਘੋਰਨਾ—ਨਪੋਟਣਾ. ਇਸੇ ਤੋਂ ਗੋਟ ਅਤੇ ਕੋਠ ਸ਼ਬਦ ਬਣਿਆ ਹੈ.

ਗੁਠਲੀ. ਸੰਗਤ—ਬਲ ਦੀ ਗਿਣਕ (ਗੁਣਿਕਾ), ਜਿਸ ਨੂੰ ਢਿੱਲ ਅਭਵਾ ਕੁੰਦੇ ਨੇ ਖੋਲਿਆ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਗੁਠ.

ਗੁੱਠ. ਸੰਗਤ—ਕੋਣ, ਬਿਨਾਫਾ. ਖੁੰਜਾ.

ਗੁੰਡਕ. ਸੰ. ਗੁਣਕ. ਵਿ—ਮੇਲਾ. ਗੰਦਾ। ੨ ਗੁੰਚਾ. ਇਸੇ ਤੋਂ ਗੁੰਡਾ ਸ਼ਬਦ ਹੈ.

ਗੁਡਗੁਡੀ. ਸੰਗਤ—ਗੁਡ ਗੁਡ ਸ਼ਬਦ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਚੰਡ. “ਮੁਚੰਗ ਸਨਾਈ ਗੁਡਗੁਡੀ.” (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧੦੨) ੨ ਹੁਕਤੀ.

ਗੁਡਲੀ. ਦੇਖੋ, ਗੁਠਲੀ। ੨ ਫਿ. ਵਿ—ਗੋਡਿਆਂ ਦੇ ਬਲ. ਗੋਡਿਆਂ ਪਰਨੇ। ੩ ਸੰਗਤ—ਗੋਡਿਆਂ ਪਰਨੇ ਵਿਚਕਾਰ ਦੀ ਫਿਯਾ. “ਅੰਗਣ ਬੀਚ ਬਿਰੈ ਗੁਡਲੀ.” (ਗੁਪਤੁ)

ਗੁਡਾ ਅਬਵਾ ਗੁੰਡਾ. ਸੰਗਤ—ਆਦਮੀ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਦਾ ਕਾਠ ਵਸਤੂ ਆਦਿਕ ਦਾ ਬਣਾਇਆ ਝੁਤ, ਜੋ ਖੇਡਣ, ਭੰਡਣ ਅਤੇ ਮੰਤ੍ਰਸਿੰਧੀ ਲਈ ਲੋਕ ਵਰਤਦੇ ਹਨ. “ਦਾਬ ਖਾਟ ਤਰ ਗਈ ਗੁਡਾਨ ਬਨਾਯਕੈ.” (ਚਰਿਤ੍ਰ ੨੪੪) ੨ ਚਰਖੇ ਦਾ ਮੁੰਨਾ.

ਗੁੰਡਾ. ਦੇਖੋ, ਗੁੰਡਕ. “ਗੁੰਡਨ ਸਾਬ ਕਰੈ ਗੁਜਰਾਨ.” (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧੮੭)

ਗੁਡਿਯਾ } ਸੰਗਤ—ਪੁਤਲੀ. ਖੇਡਣ ਅਤੇ ਤਮਾਸ਼ੇ ਲਈ ਕਾਠ ਗੁਡੀਆ } ਵਸਤੂ ਆਦਿ ਦੀ ਬਣਾਈ ਹੋਈ ਮੂਰਤਿ. “ਗੁਡੀਆ ਗੁੰਡੀ } ਰਹੀ ਸੰਭਾਲਤੀ.” (ਗੁਪਤੁ) ੨ ਪਤੰਕ. ਚੰਕ.

ਗੁਣ ਅਬਵਾ ਗੁਣ. ਸੰ. ਗੁਣ. ਸੰਗਤ—ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਣ. ਸਿਫਤ.

“ਗੁਣੁ ਏਹੋ ਹੋਰੁ ਨਾਹੀ ਕੋਇ.” (ਆਸਾ ਮ: ੧) ਕਰਤਾਰ ਦੀ ਇਹੀ ਸਿਫਤ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਤੁੱਲ ਹੋਰ ਨਹੀਂ। ੨ ਸ਼ੀਲ. ਸਦਵਿੱਤਿ. ਨੇਕ ਐਮਾਲ. “ਵਿਣੁ ਗੁਣ ਕੀਤੇ ਭਗਤਿ ਨ ਹੋਇ.” (ਜਪੁ)

“ਬਿਨੁ ਗੁਣ ਜਨਮੁ ਦਿਣਾਸੁ.” (ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ: ੧) ੩ ਮਾਇਆ ਦੇ ਸਤ ਰਜ ਤਮ ਗੁਣ. (ਜਨ. ਰਜਸ. ਰਸ) goodness, passion and darkness, or—virtue, foulness, and ignorance. ਸਤੋ ਗੁਣ ਤੋਂ ਛਾਨ, ਰਜੋਗੁਣ ਤੋਂ ਲੋਭ ਅਤੇ ਤਮੋਗੁਣ ਤੋਂ ਅਭਿਆਨ ਹੋਂਦਾ ਹੈ। “ਰਜ ਗੁਣ ਤਮ ਗੁਣ ਸਤ ਗੁਣ ਕਹੀਐ ਏਹ ਭੋਈ ਸਭ ਮਾਇਆ.” (ਕੇਵਾ ਕਬੀਰ) ੪ ਸੁਭਾਉ. ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤਿ. “ਐਸੇ ਗੁਣ ਮੇਰੇ ਪ੍ਰਭ ਜੀ ਕੀਨ.” (ਟੋਡੀ ਮ: ੫) ੫ ਚੰਸੀ. ਤਾਕਾ. ਛੋਟਾ. “ਗੁਣ ਕੈ ਹਾਰ ਪਰੋਵੈ.” (ਗੁਪਾ ਛੰਤ ਮ: ੧) ਗੁਣਰੂਪ ਗੁਣ (ਭਾਕੇ) ਨਾਲ ਹਾਰ ਪਰੋਵੈ. “ਕਵਣੁ ਸੁ ਅਖਰੁ ਕਵਣੁ ਗੁਣ?” (ਸ. ਫਰੀਦ) ੬ ਕਮਾਣ ਦਾ ਚਿੰਨਾ.

“ਕੋਇ ਦੇਇ ਧਾਰੀ ਧਨੁਖ ਗੁਣ ਬਿਨ ਗਹਿਤ ਨ ਕੋਇ.” (ਵਿੰਦ) ੭ ਵੀਵੇ ਦੀ ਬੱਤੀ। ੮ ਨੀਤਿ ਦੇ ਛੀ ਅੰਗ. ਦੇਖੋ, ਖਟ ਅੰਗ। ੯ ਨਾਯਮਤ ਦੇ ਚੌਥੀਸ ਗੁਣ. ਦੇਖੋ, ਖਟਸਾਸਤ੍ਰ। ੧੦ ਕਾਵਜ ਦੇ ਮਾਧੁਰਯ, ਓਜ, ਪ੍ਰਸਾਦ ਤਿੰਨ ਗੁਣ। ੧੧ ਵਿਦਯਾ. ਹੁਨਰ ਆਦਿ ਔਸਾਫ਼. “ਤੇ ਨਰ ਅਸਲਿ ਖਰ, ਜਿ ਬਿਨੁ ਗੁਣ ਕਰਧੁ ਕਰੀਤਿ.” (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਸਾਰ) ੧੨ ਰਾਸੀਰ. ਅਸਰ। ੧੩ ਟਿੱਦੀਆਂ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇ ਸ਼ਬਦ, ਸਪਰਸ਼, ਰੂਪ, ਰਸ, ਗੰਧ। ੧੪ ਰਤਨ. “ਸਰੀਰਿ ਸਰੋਵਰਿ ਗੁਣ ਪਰਗਟਿ ਕੀਏ.” (ਆਸਾ ਮ: ੪) ੧੫ ਫਲ. ਨਾਭ. “ਜਿਨੀ ਕੀਮੀ ਨਾਹ ਗੁਣ, ਤੇ ਕੀਮਭੇ ਵਿਸਾਰ.” (ਸ. ਫਰੀਦ) ੧੬ ਤਿੰਨ ਸੰਖਤਾ ਬੋਧਕ, ਕਿਉਂਕਿ ਮਾਇਆ ਦੇ ਗੁਣ ਤਿੰਨ ਹਨ। ੧੭ ਕਰਮ. ਰਿਯਾ। ੧੮ ਦਿਨਸਾਫ਼. ਨਿਆਉਂ.

ਨਾਯ. “ਅਦਲੁ ਕਰੈ ਗੁਣਕਾਰੀ.” (ਰਾਮ ਅ: ਮ: ੧) ਦੇਖੋ, ਗੁਣ। ੧੯ ਦੇਖੋ, ਗੁਣਨ. “ਉਨ ਤੇ ਦੁਗੁਣ ਦਿਭੀ ਉਨ ਮਾਏ.” (ਗਉ ਮ: ੫) ੨੦ ਫੁੱਲ. ਪ੍ਰਸੰਪ. “ਬ੍ਰਹਮ ਨਾਮ ਗੁਣ ਸਾਖ ਤਰੇਵਰ ਨਿਭ ਚੁਨਿ ਚੁਨਿ ਪੁਜ ਕਰੀਸੀ.” (ਕਲਿ ਅ: ਮ: ੪) ਬ੍ਰਹਮਬਿਰਭ ਦੀ ਸਾਖ ਨਾਮ ਹੈ, ਸੁਭਗੁਣ ਗੁਣ (ਫੁੱਲ) ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬੁਣਕੇ ਪੁਜਾ ਕਰੋ। ੨੧ ਵਯਾਕਰਣ ਤਿੰਨ ਅਨੁਸਾਰ ਗੁਣ—ਅ, ਏ, ਓ। ੨੨ ਅਯਸਨ. ਇਹਸਾਨ. “ਛਾ ਚਟੀ ਜੋ ਭਰੇ, ਨਾ ਗੁਣੁ ਨਾ ਉਪਕਾਰੁ.” (ਮ: ੩, ਵਾਰ ਸੁਹੀ) ਨਾ ਇਹਸਾਨ ਹੈ ਅਰ ਨਾ ਉਪਕਾਰ ਹੈ.

ਗੁਣਆਦਿ. ਸੰਗਤ—ਕਰਤਾਰ. ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ, ਜੋ ਸਾਰੇ ਗੁਣਾਂ ਦੀ ਜਤ ਹੈ. “ਮਨਆਦਿ ਗੁਣਆਦਿ ਵਖਾਣਿਆ.” (ਮਾਰੂ ਜੈਦੇਵ)

ਗੁਣਸਾਖੀ. ਵਿ—ਗੁਣਾਂ (ਕਰਮਾਂ) ਦਾ ਸਾਖੀ (ਸਾਖੀ—ਕਵਾਹ). “ਧਨੁ ਗੁਪਾਲ ਗੁਣਸਾਖੀ.” (ਧਨਾ ਮ: ੫)

ਗੁਣਸਾਯਰ. ਸੰਗਤ—ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਸਮੁੰਦਰ. ਗੁਣਸਿੰਧੁ. ਦੇਖੋ, ਗੀਤਾ ਅ: ੧੪, ਬ: ੧੭.

ਗੁਣਸਾਧੀ. ਸੰਗਤ—ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਸਾਧੀ (ਸਾਖੀ—ਕਵਾਹ). “ਧਨੁ ਗੁਪਾਲ ਗੁਣਸਾਧੀ.” (ਧਨਾ ਮ: ੫)

ਗੁਣਸਾਯਰ. ਸੰਗਤ—ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਸਮੁੰਦਰ. ਗੁਣਸਿੰਧੁ. ਦੇਖੋ, ਗੀਤਾ ਅ: ੧੪, ਬ: ੧੭.

ਗੁਣਸਾਧੀ. ਸੰਗਤ—ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਸਾਧੀ (ਸਾਖੀ—ਕਵਾਹ). “ਧਨੁ ਗੁਪਾਲ ਗੁਣਸਾਧੀ.” (ਧਨਾ ਮ: ੫)

ਗੁਣਸਾਯਰ. ਸੰਗਤ—ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਸਮੁੰਦਰ. ਗੁਣਸਿੰਧੁ. ਦੇਖੋ, ਗੀਤਾ ਅ: ੧੪, ਬ: ੧੭.

ਗੁਣਸਾਧੀ. ਸੰਗਤ—ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਸਾਧੀ (ਸਾਖੀ—ਕਵਾਹ). “ਧਨੁ ਗੁਪਾਲ ਗੁਣਸਾਧੀ.” (ਧਨਾ ਮ: ੫)

ਗੁਣਸਾਯਰ. ਸੰਗਤ—ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਸਮੁੰਦਰ. ਗੁਣਸਿੰਧੁ. ਦੇਖੋ, ਗੀਤਾ ਅ: ੧੪, ਬ: ੧੭.

ਗੁਣਸਾਂਝ. ਸੰਗਤ—ਗੁਣਾਂ ਦੀ ਸ਼ਰਧਾ. “ਗੁਣ ਬੀ ਸਾਂਝ ਸੁਖ ਉਪਜੀ.” (ਸੁਹੀ ਅ: ਮ: ੩) “ਸਾਂਝ ਕਰੀਜੇ ਗੁਣਹ ਕੇਰੀ-ਫੋਡਿ ਅਵਗੁਣ ਚਲੀਐ.” (ਸੁਹੀ ਫੰਤ ਮ: ੧)

ਗੁਣਸਾਂਝੀ. ਵਿ—ਗੁਣਾਂ ਦੀ ਸਾਂਝ (ਵਿਆਪੀ) ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਤ—ਗੁਣਾਂ ਦੀ ਸ਼ਰਧਾ. “ਗੁਣਸਾਂਝੀ ਤਿਨਿ ਸਿਉ ਕਰੀ.” (ਮ: ੪ ਵਾਰ ਸੋਰ)

ਗੁਣਸਾਰਣਾ. ਗੁਣ ਵੈਲਾਉਣਾ ਅਤੇ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਨਾ. ਦੇਖੋ, ਸਾਰਣਾ ੨-੪.

ਗੁਣ ਸੰਖਰੇ. ਗੁਣ ਸੰਗ੍ਰਹੇ. ਦੇਖੋ, ਸੰਖਰਣ.

ਗੁਣਹੀਣ } ਵਿ—ਗੁਣਹੀਣ. ਗੁਣਾਂ ਤੋਂ ਖਾਲੀ. “ਗੁਣਹੀਣ ਹਮ ਗੁਣਹੀਨ } ਅਪਰਾਧੀ.” (ਸੋਰ ਅ: ਮ: ੩) ੨ ਚਿੰਨੇ (ਜਿਹ) ਬਿਨਾ. ਜਿਵੇਂ—ਗੁਣਹੀਨ ਧਨੁਖ.

ਗੁਣ ਕਾਮਣ. ਗੁਣਰੂਪ ਤੰਤ੍ਰ. ਦੇਖੋ, ਕਾਮਣ ੨.

ਗੁਣਕਾਰੀ. ਵਿ—ਗੁਣ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. “ਗੁਰਮੁਖਿ ਸਜਣੁ ਗੁਣਕਾਰੀਆ.” (ਸੁੀ ਮ: ੪) “ਸਿਸੁ ਅੰਤਰਿ ਹਰਿ ਗੁਣਕਾਰੀ.” (ਮ: ੪ ਵਾਰ ਵਡ) ੨ ਨਾਚਦਾਇਕ। ੩ ਇਨਸਾਫ਼ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਨਾਚਕਰਤਾ. ਦੇਖੋ, ਗੁਣ ੧੮.

ਗੁਣਗੀ. ਸੀ. ਗੁਣ—ਗੁਣਗੀ. ਵਿ—ਗੁਣਗੀਤਾ. ਗੁਣ ਜਾਣਨ ਵਾਲਾ.

ਗੁਣਗਹਿਲਾ. ਵਿ—ਗੁਣ ਗੁਹਣ ਕਰਤਾ. ਗੁਣਗ੍ਰਾਹੀ.

ਗੁਣਗਾਹ } ਵਿ—ਗੁਣਗ੍ਰਾਹਕ.
ਗੁਣਗਾਹਕ }

ਗੁਣਗਾਨ. ਸੰਗਤ—ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਗਾਇਨ. ਗੁਣਕੀਰਤਨ.

ਗੁਣਗਾਮ. ਸੰਗਤ—ਗੁਣਗ੍ਰਾਮ. ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਸਮੁਦਾਯ. ਗੁਣਪੁੰਜ. ਗੁਣਗਾਨਿ. “ਕਲਿਆਨਰੂਪ ਮੰਗਲ ਗੁਣਗਾਮ.” (ਸੁਖਮਨੀ) ੨ ਗੁਣਗਾਇਨ. ਗੁਣਾਨੁਵਾਦ. “ਮਿਲੈ ਕ੍ਰਿਪਾ ਗੁਣਗਾਮ.” (ਟੋਡੀ ਮ: ੫)

ਗੁਣਗੀਤ } ਸੰਗਤ—ਕਰਤਾਰ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਦਾ ਗੀਤ. “ਗਾਵੇ ਗੁਣਗੀਤਾ } ਰਾਮ ਕੇ ਗੁਣਗੀਤ.” (ਰਾਮ ਮ: ੫) “ਗੁਣਗੀਤਾ ਨਿਤ ਵਖਾਣੀਆ.” (ਮਾਰੂ ਅ: ਮ: ੫ ਅੰਜੁਲੀ)

ਗੁਣਗੁਣਾ. ਵਿ—ਨੌਕ ਵਿੱਚ ਬੈਠਣ ਵਾਲਾ. ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਅਰਬੀ ਗੁੰਨਹ ਤੋਂ ਬਣਿਆ ਹੈ.

ਗੁਣਗੜ. ਦੇਖੋ, ਗੁਣਗ. “ਗੁਣਗੜ ਨਾਮਕੀਰਤਨਹ.” (ਸਰਸ ਮ: ੫)

ਗੁਣਗ੍ਰਾਹਕ } ਵਿ—ਗੁਣ ਗ੍ਰਾਹਕ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਗ੍ਰਾਹਕਾਨ.
ਗੁਣਗ੍ਰਾਹੀ }

ਗੁਣਚੋਰ. ਭਿੰਨ. ਵਿ—ਕ੍ਰਿਤਪੂ. ਅਹਿਸਾਨਵਰਮੇਸ਼.

ਗੁਣਤਾਸ. ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਸੁਆਮੀ. ਦੇਖੋ, ਤਾਸ ੨.

ਗੁਣਧਾਰੂ. ਸੰਗਤ—ਪੂਨ ਗੁਣ. ਉਹ ਗੁਣ, ਜੋ ਸਭ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਮੂਲ ਹੋਵੇ। ੨ ਪੰਜ ਧਾਤੂ (ਤੰਤ੍ਰਾਂ) ਦੇ ਗੁਣ. ਸ਼ਬਦ ਸਪਰਸ ਰੂਪ ਦਸ ਗੰਧ. ਦੇਖੋ, ਧਾਤੂ ੫. “ਤਰਕਸ ਤੀਰ ਕਮਾਣ ਸਾਂਗ ਤੇਗ ਬੰਦ ਗੁਣਧਾਰੂ.”

(ਸੁੀ ਮ: ੧) ਪੰਜ ਹਥਿਆਰਾਂ ਦਾ ਬੰਨ੍ਹਣਾ ਪੰਜ ਧਾਰੂਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਬੰਨ੍ਹਣਾ ਹੈ. “ਬੰਦ” ਸ਼ਬਦ ਵਿੱਚ ਸ਼ਲੇਸ ਹੈ.

ਗੁਣਨ } ਸੀ. ਗੁਣਨ. ਸੰਗਤ—ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਰਨਾ. ਜਰਬ ਦੇਣੀ.
ਗੁਣਨਾ } Multiply। ੨ ਭਾਵ—ਲੇਖਾ ਕਰਨਾ। ੩ ਚਰਚਾ ਨਈ ਯੁਕਿ ਸੋਰਣੀ. “ਪਛਹਿ ਗੁਣਹਿ ਤੂੰ ਬਹੁਤੁ ਪੁਕਾਰਹਿ” (ਆਸਾ ਪਟੀ ਮ: ੩)

ਗੁਣਨਿਧਾਨ } ਵਿ—ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਮਧਾਨਾ. “ਗੁਣ—ਨਿਧਾਨ ਅਪਾਰ ਗੁਣਨਿਧਾਨ } ਠਾਕੁਰ.” (ਜੋਤ ਫੰਤ ਮ: ੫) ੨ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਸਮੁੰਦਰ.
ਗੁਣਨਿਧਿ } “ਗੁਣਨਿਧਿ ਗਾਇਆ ਸਭ ਦੂਖ ਮਿਟਾਇਆ.”

(ਆਸਾ ਫੰਤ ਮ: ੫) ੩ ਸੰਗਤ—ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ. ਕਰਤਾਰ. “ਸਤਿਗੁਰੁ ਸੇਵਿ ਗੁਣਨਿਧਾਨੁ ਪਾਇਆ.” (ਸੁੀ ਮ: ੩)

ਗੁਣ ਪਰਿਣਾਮਵਾਦ. ਦੇਖੋ, ਪਰਿਣਾਮਵਾਦ ਅਤੇ ਵਾਦ.

ਗੁਣਬਾਣੀ. ਵਿ—ਗੁਣਬਾਰੀ ਬਾਣੀ. ਗੁਣਦਬੰਦਿਕ ਬਾਣੀ. “ਜਨ ਨਾਨਕ ਬੋਲੇ ਗੁਣਬਾਣੀ.” (ਗੁਜ ਮ: ੪)

ਗੁਣਬਾਦ. ਸੀ. ਗੁਣਾਨੁਵਾਦ. ਸੰਗਤ—ਗੁਣ ਕਥਨ. ਤਾਰੀਫ਼. ਵਡਿਆਈ. “ਰਮਣ ਕੇ ਰਾਮ ਕੇ ਗੁਣਬਾਦ.” (ਸਾਰ ਮ: ੫)

ਗੁਣਬੰਧ. ਵਿ—ਗੁਣਬੰਧ. ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਬੰਨ੍ਹਿਆ ਹੋਇਆ. ਗੁਣਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ। ੨ ਦੇਖੋ, ਗੁਣਬੰਧੂ.

ਗੁਣਬੰਧੂ. ਵਿ—ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਸੰਬੰਧੀ. ਗੁਣਾਂ ਨਾਲ ਨਾਤਾ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ.

ਗੁਣਬ੍ਰਮ. ਸੰਗਤ—ਗੁਣਬ੍ਰਮ. ਜੈਸੇ ਗੁਣ (ਗੰਜੀ) ਵਿੱਚ ਸੱਪ ਦਾ ਬ੍ਰਮ. ਭਾਵ—ਮਿਥਤਾ ਬ੍ਰਮ. “ਗੁਣਬ੍ਰਮ ਰਾਗਾ ਤਉ ਮਨ ਸੁੰਨਿ ਸਮਾਨਾ” (ਆਸਾ ਕਬੀਰ)

ਗੁਣਰਾਸਿ. ਵਿ—ਗੁਣਪੁੰਜ. ਗੁਣਾਂ ਨਾਲ ਭਰਪੂਰ। ੨ ਗੁਣਰੂਪ ਪੁੰਜੀ. “ਗੁਣਰਾਸਿ ਬੀਨਿ ਪਲੈ ਆਨੀ.” (ਆਸਾ ਮ: ੫)

ਗੁਣਵਾਚਕ ਸੰਗਤ. ਗੁਣ ਵਾਚਕ ਨਾਮ, ਜੈਸੇ—ਸ਼ੀਰਾਂਸੁ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਦਾ, ਅਤੇ ਤਪਤਾਂਸੁ ਸੂਰਜ ਦਾ ਨਾਉਂ.

ਗੁਣਵਾਨ } ਵਿ—ਗੁਣ ਵਾਲਾ. ਗੁਣਵਤੀ. “ਗੁਣਵਤੀ ਸਹੁ ਗੁਣਵੰਤ } ਰਾਵਿਆ.” (ਬਡ ਮ: ੧) “ਗੁਣਵੰਤਾ ਹਰਿ ਹਰਿ ਗੁਣਵੰਤਾ } ਦਇਆਲੁ.” (ਕਉਮ: ੪) “ਗੁਣਵੰਤ ਨਹ ਦਇਆਲੁ

ਗੁਣਵੰਤੀ } ਬਾਲਾ.” (ਕਉ ਫੰਤ ਮ: ੫) ੨ ਗੁਣ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਨੇ “ਗੁਣਵੰਤੀ” ਸਿਰਲੇਖ ਹੇਠ ਸੂਹੀ ਰਾਗ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਸ਼ਬਦ—“ਜੇ ਦੀਸੈ ਗੁਰਸਿਖਤਾ”—ਲਿਖਕੇ ਸੁਭਗੁਣਾਂ ਦੀ ਅਮੋਲਕ ਸਿਖਤਾ ਦਿੱਤੀ ਹੈ.

ਗੁਣਾ. ਦੇਖੋ, ਗੁਣਨ। ੨ ਸੰਕੇਤ ਬੀਤਾ ਪਦਾਰਥ ਅਥਵਾ ਅੰਗ.

ਗੁਣਾਗੁਣ. ਗੁਣ ਅਤੇ ਅਵਗੁਣ. ਸੁਭ ਅਤੇ ਅਸੁਭ ਸਿਫਤ.

ਗੁਣਾਬ } ਸੀ. ਵਿ—ਗੁਣਾਂ ਕਰਕੇ ਆਵਾਜ਼ (ਯੁਕਤ). ਪੂਰਣ ਗੁਣੀ.
ਗੁਣਾਬਜ } ਵਿਦਾ ਅਤੇ ਹੁਨਰ ਸਹਿਤ। ੨ ਇੱਕ ਕਵਿ, ਜਿਸ ਨੇ ਪਿਥਚੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਕਈ ਨੌਕ ਸਲੋਕਾਂ ਦਾ ਗ੍ਰੰਥ ਲਿਖਿਆ ਜਿਸਦੇ ਆਧਾਰ ਤੇ ਕੋਮੇਂਦੁ ਨੇ ਵਿਹਰ ਕਥਾ ਅਤੇ ਸੋਮਦੇਵ ਨੇ “ਕਥਾ ਸਚਿਤ ਸਕਰ” ਗ੍ਰੰਥ ਰਚਿਆ ਹੈ। ਗੁਣਾਬਜ ਪ੍ਰਤਿਸ਼੍ਠਾਪੂਰ ਦਾ ਦਸਨੀਕ ਅਤੇ

ਸੇਮ ਬਰਮਾ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਦੀ ਪੁਤ੍ਰੀ ਸੁਤਾਰਾ ਦੇ ਉਦੋਂ ਕੀਰਤਿਸੇਨ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਸੀ।

ਕੁਟਾਬੀਤ, ਵਿ—ਕੁਟਾ ਤੋਂ ਲੰਘਿਆ ਹੋਇਆ, ਮਾਯਾ ਦੇ ਕੁਟ ਸਤ ਰਜ ਤਮ ਤੋਂ ਪਰੇ। ੨ ਸੰਕਤਾ—ਵਾਹਿਗੁਰੂ, ਕਰਤਾਰ।

ਕੁਟਾਧਾਰ, ਵਿ—ਕੁਟਾਂ ਦਾ ਆਸਰਾ।

ਕੁਟਾਧੀਸ, ਕੁਟਾ ਦਾ ਆਧੀਸ (ਸੁਆਮੀ)।

ਕੁਟਾਨਿਧਿ, ਦੇਖੋ, ਕੁਟਨਿਧਿ।

ਕੁਟਾਨੁਵਾਦ, ਦੇਖੋ, ਕੁਟਵਾਦ।

ਕੁਟਾਯਨ, ਵਿ—ਕੁਟਾਂ ਦਾ ਅਯਨ (ਘਰ)।

ਕੁਟਾਰਾਸ } ਦੇਖੋ, ਕੁਟਾਰੀਸ। ੨ ਕੁਟਰੂਪ ਪੁੰਜੀ, ਕੁਟਾਂ ਦੀ ਰਾਜਿ
ਕੁਟਾਰਾਸਿ } (ਮੁਕੀ)।

ਕੁਟਾਲਯ, ਵਿ—ਕੁਟਾਂ ਦਾ ਆਲਯ (ਘਰ)।

ਕੁਟਿ, ਕੁਟ (ਸਿਫਤ) ਕਰਕੇ, “ਇਹ ਕੁਟਿ ਨਾਮ ਸੁਖਮਨੀ,” (ਸੁਖਮਨੀ)

ਕੁਟਿਤ, ਵਿ—ਕੁਟਨ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ, ਜਰਬ ਦਿੱਤਾ ਹੋਇਆ, ਵਿਸੇਸ ਕੀਤਾ।

ਕੁਟੀ, ਕੁਟਾਂ ਨਾਲ, ਕੁਟਾਂ ਕਰਕੇ, “ਅਭਕੁਟ ਕੁਟੀ ਬਖਸਾਇਆ,” (ਆਸਾ ਮ: ੪) ੨ ਗੁਣਿਕ, ਕੁਟ ਵਾਲਾ, ਸਿਫਤ ਵਾਲਾ।

“ਕੁਟ ਕਹਿ ਕੁਟੀ ਸਮਾਏ,” (ਸੋਰ ਮ: ੩) ੩ ਚਿੰਨੇ ਵਾਲਾ। ੪ ਸੰਕਤਾ—ਕਮਾਨ, ਧਰੁਖ।

ਕੁਟੀਆ, ਵਿ—ਕੁਟ ਵਾਲਾ, ਕੁਟਵਾਨ, “ਕੁਟੀਆ ਕੁਟ ਨੇ ਪੁਤ੍ਰ ਮਿਲੇ,” (ਬਿਅੰਕਾਰ) ੨ ਕੁਟਨ ਕਰਤਾ, ਜਰਬ ਦੇਣ ਵਾਲਾ। ੩ ਸੰਕਤਾ—ਰਾਜ ਅਤੇ ਤਖਾਣਾਂ ਦਾ ਇੱਕ ਸੰਦ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਸਿੰਧੀ ਰੇਖਾ ਦਾ ਜ਼ਾਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਕੁਟੀਕੇ, ਨਾਭਾ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਨਜਾਮਤ ਅਮਲੋਹ, ਭਾਣਾ ਨਾਭਾ ਦਾ ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਇਸ ਥਾਂ ਨੇਮੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਵਿਚਾਜੇ ਹਨ, ਪਿੰਡ ਤੋਂ ਦੱਖਣ ਵੱਲ ਇੱਕ ਫਰਲਾਂਕ ਪੁਰ ਕੁਰਵਾਰਾ ਹੈ, ਇਮਦਰ ਦੀ ਸੇਵਾ ਮਹਾਰਾਜਾ ਭਰਪੂਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਕਰਵਾਈ ਹੈ, ਰਿਆਸਤ ਤੋਂ ਸਤਾਸੀ ਰੂਪਯੋ ਸਾਲਾਨਾ ਮਿਲਦੇ ਹਨ, ਚੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਨਾਭੇ ਤੋਂ ਛੀ ਮੀਲ ਪੱਛਮ ਹੈ, ਪੁਜਾਰੀ ਸਿੰਘ ਹੈ।

ਕੁਟੀਕਹੀਰ } ਵਿ—ਕੁਟਾਂ ਕਰਕੇ ਕੰਗੀਰ, ਅਥਾਹ ਕੁਟਾਂ ਵਾਲਾ।
ਕੁਟੀਕਹੀਰ } “ਭਏ ਮੇਰੇ ਸਾਹਿਬ, ਕਹਿਰਕੀਰੀ ਕੁਟੀਕਹੀਰਾ,”
ਕੁਟੀਕਹੇਰਾ } (ਸੇਦਰ) “ਤੂੰ ਸਾਥਾ ਸਾਹਿਬ ਕੁਟੀਕਹੇਰਾ,” (ਮਾਤ ਮ: ੫)

ਕੁਟੀਤਾ, ਵਿ—ਕੁਟਿਤ, ਜਰਬਦਿੱਤਾ, ਵਿਸੇਸ ਕੀਤਾ। ੨ ਕੁਟਧਰਤਾ, ਕੁਟਾਂ ਵਾਲਾ, “ਬੇਅੰਤ ਕੁਟੀਤਾ,” (ਬਿਲਾ ਮ: ੫)

ਕੁਟੀਨਿਧਾਨ } ਵਿ—ਕੁਟਾਂ ਦਾ ਖਜਾਨਾ। ੨ ਕੁਟਾਂ ਦਾ ਸਮੁੰਦਰ,
ਕੁਟੀਨਿਧਾਨ } “ਤਾਂ ਪਾਈਐ ਕੁਟੀਨਿਧਾਨ,” (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧)
“ਗਵੀਐ ਕੁਟੀਨਿਧਾਨ,” (ਜਪੁ)

ਕੁਟ, ਦੇਖੋ, ਕੁਟ।

ਕੁਟੰਤ, ਕੁਟਨ ਕਰੰਤ, ਹਿਸਾਬ ਲਾਉਂਦੇ, ਜਰਬਦਿੰਦੇ, “ਕੁਟੰਤ ਕੁਨੀਆ,” (ਸਹਸ ਮ: ੫)

ਕੁਤਾਵਾ, ਸੰਕਤਾ—ਗੁਰੂ ਮਹਿ ਆਦਿਕ ਪਸ਼ੂਆਂ ਲਈ ਅੰਨ ਅਤੇ ਨੀਰਾ ਮਿਲਾਕੇ ਬਣਾਇਆ ਹੋਇਆ ਚਾਰਾ।

ਕੁੰਤ, ਕੁਥਿਤ, ਕੁੰਭਿਤ, ਕੁੰਦੀ ਹੋਈ ਬੋਨੀ, ਡੋਰੀ ਵਿੱਚ ਗੁੰਦੇ ਹੋਏ ਕੇਸ਼।

ਕੁੰਤਾ, ਦੱਖਣੀ ਭਾਜਾ ਵਿੱਚ ਠੇਕੇ (Contract) ਦਾ ਨਾਮ ਹੈ।

ਕੁੰਬਨ, ਸੰ, ਧਾਮਨ—ਕੁੰਬਨ, ਸੰਕਤਾ—ਜੋਤਨਾ, ਮਿਲਾਉਣਾ। ੨ ਕੁੰਦਣਾ।

ਕੁਬਰੀ }
ਕੁਬਲਾ } ਸੰਕਤਾ—ਬੋਲੀ, ਬੋਲੀ, ਬੋਲਾ, ਬੋਲਾ ਬਣਾਆ।
ਕੁਬਲੀ }
ਕੁੰਬੀ }

ਕੁਦ, ਸੰ, ਗੁਦ, ਧਾ—ਖੇਡਣਾ, ਕ੍ਰੀਡਾ ਕਰਨਾ। ੨ ਸੰਕਤਾ—ਕੁਦਾ, ਮੁਲਦਾਰ। ੩ ਦੇਖੋ, ਕੁੰਦ।

ਕੁਦਰ, ਦੇਖੋ, ਕੁਜਰ।

ਕੁਦਰਾਣੁ, ਦੇਖੋ, ਕੁਜਰਾਨ, “ਕੁਰਮੁਖਿ ਸਾਥਿ ਤਹਾ ਕੁਦਰਾਣੁ,” (ਆਸਾ ਮ: ੧)

ਕੁਦਰਾਵੈ, ਕੁਦਾਰਿਸ ਕਰੇ, ਦੇਖੋ, ਕੁਜਰਾਵੈ।

ਕੁਦਰੀ, ਸੰਕਤਾ—ਕੋਦਤੀ, ਕੰਥਾ। ੨ ਵਿ—ਕੁਜਰੀ, ਵੀਤੀ, “ਸਕਲੀ ਚੈਣਿ ਕੁਦਰੀ ਅੰਧਿਆਰੀ, ਸੇਵਿ ਸਤਿਗੁਰੁ ਝਨਕੁ ਹੋਇ,” (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੫ ਪਹਿਰੇ) ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਅਵਿਦਤਾ ਵਿੱਚ ਵੀਤੀ।

ਕੁੰਦਰੀ, ਵਿ—ਕੁੰਦੀ ਹੋਈ, ਕੁਥਿਤ, “ਹੀਰਨ ਪਾਂਤਿ ਮਨੇ ਕੁੰਦਰੀ,” (ਨਾਪੁ)

ਕੁਦਰੈ, ਕੁਜਰੈ, ਵੀਰਦਾ ਹੈ, “ਭਗਤਾ ਕਰਦਿਆ ਅਨੁਦਿਨ ਕੁਦਰੈ,” (ਮ: ੪ ਕਹਿ ਵਾਰ ੧)

ਕੁਦਤ ਅਥਵਾ ਕੁਦਤ੍ਰ, ਸੰਕਤਾ—ਕੋਦਤਾ, ਜੁੱਨਾ, ਪਾਟੀ ਨੀਰਾਂ ਦਾ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਭਾਰੀ ਨਿਹਾਭ (ਲੇਫ), “ਜਿਨ ਪਟੁ ਅੰਦਰਿ ਬਾਹਰਿ ਕੁਦਤ੍ਰ,” (ਵਾਰ ਆਸਾ) ਅੰਦਰੋਂ ਕੰਮਲ ਜਾਹਰਾ ਰੁਖਿ। ੨ ਕੁਤਾ ਕਰਕਣ।

ਕੁਦਤ ਸਿੰਘ, ਭਾਈ ਰੂਪਚੰਦ ਜੀ ਦੇ ਪਤੋਤੇ ਅਤੇ ਭਾਈ ਦਯਾਲ ਸਿੰਘ ਦੇ ਸੁਪੁਤ੍ਰ, ਜੋ ਕਰਣੀ ਵਾਲੇ ਕੁਰਮੁਖ ਸੰਤ ਅਤੇ ਭਾਈ ਰੂਪਚੰਦ ਜੀ ਦੀ ਕੰਦੀ ਬਾਕਤੀਆਂ ਦੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਮਹੰਤ ਹੋਏ ਹਨ, ਦੇਖੋ, ਰੂਪਚੰਦ ਭਾਈ।

ਕੁਦਤਾ } ਸੰਕਤਾ—ਕੋਦਤਾ—ਕੋਦਤੀ, ਜੁੱਨਾ—ਜੁੱਨੀ।
ਕੁਦਤੀ }

ਕੁਦਤ੍ਰ, ਦੇਖੋ, ਕੁਦਤ।

ਕੁਦਾ, ਮੁਲਦਾਰ, ਦੇਖੋ, ਕੁਦ ੨। ੨ ਦੇਖੋ, ਕੁੰਦਾ।

ਕੁਦਾਖਤਨ, ਭਾ ਮੁ, ਵਿ—ਪਘਰਨਾ, ਦੁਵਣਾ।

ਕੁਦਾਸ, ਭਾ ਮੁ, ਵਿ—ਪਘਰਾਉਣ (ਗਲਣ) ਵਾਲਾ।

ਇਹ ਦੂਜੇ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਅੰਤ ਆਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ—ਇਲਗੁਦਾਜ਼
ਗੁਦਾਜ਼ਿਦਹ. ਭਾ ੨੨੨ ਵਿ—ਪਘਰਣ ਵਾਲਾ. ਦੁਬਣ ਵਾਲਾ.

ਗੁਦਾਰਣਾ } ਫਿ—ਗੁਜਾਰਨਾ ਵਿਤਾਉਣਾ. "ਸੂਖੇ ਸੁਖਿ ਗੁਦਾਰਨਾ." (ਰਾਮ ਅ: ਮ: ੫) "ਦੁਨੀਆ ਸੰਗਿ ਗੁਦਾਰਿਆ

ਸਾਕਤ ਮੂੜ." (ਵਾਰ ਗੁਜ ੨ ਮ: ੫) ੨ ਲੰਘਾਉਣਾ. ਹੱਟੋਂ ਭਾਗਰ
ਕਰਨਾ. "ਜਿਨਿ ਪੰਥ ਮਾਓ ਬਿਦਾਓ ਗੁਦਾਰੇ, ਸੇ ਪੂਰਾ ਇਹ ਕਲੀ
ਹੈ." (ਆਸਾ ਮ: ੫)

ਗੁਦਾਰੀ. ਗੁਜਾਰੀ. ਵਿਤਾਈ. "ਇਵ ਹੀ ਕਰਤ ਗੁਦਾਰੀ." (ਘਨਾ
ਮ: ੫)

ਗੁਦਾਰੈ. ਗੁਜਾਰਦਾ ਹੈ. ਵਿਤਾਉਂਦਾ ਹੈ. "ਬਿਖਈ ਦਿਨ ਰੇਨਿ
ਇਵਹੀ ਗੁਦਾਰੈ." (ਸਾਰ ਮ: ੫)

ਗੁੱਦਾ } ਸੀ. ਗੋਦ. ਸੰਗਤ—ਫਲ ਦਾ ਨਰਮ ਭਾਗ, ਜੋ ਫਿਲਕੇ ਦੇ
ਗੁੱਦਾ } ਅੰਦਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. "ਗੁੱਦਾ ਭਖੜੇ ਖਪਰ ਸਿਰ ਧਰੜੇ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੪੧) ੩ ਗਿਰੀ. ਮਗਲ.

ਗੁੱਧਨ. ਦੇਖੋ, ਗੁੱਧਣਾ.

ਗੁਧਾ. ਵਿ—ਗੁਧਿਤ. ਗੁੱਧਿਆ. ੨ ਗੁੱਧਿਆ ਹੋਇਆ. ੩ ਕ੍ਰਿਪ
(ਟਿੱਛਾ) ਵਾਲ ਹੋਇਆ. ਲੁਧ ਭਾਇਆ. "ਨਾਨਕ ਰਸਿ ਗੁਧਾ." (ਆਸਾ ਫੰਤ ਮ: ੪)

ਗੁਨ. ਦੇਖੋ, ਗੁਣ. ੨ ਉਪਕਾਰ. "ਇਕ ਗੁਨ ਨਯੀ ਮੁਰਖ ਜਾਤਾ
ਹੈ." (ਸੋਰ ਮ: ੫) ੩ ਲਾਭ. "ਬੇਦ ਪੁਰਾਨ ਪਛੇ ਕੇ ਇਹ ਗੁਨ." (ਗਉ ਮ: ੯) "ਪ੍ਰੇਮ ਕੀ ਜੇਵਰੀ ਭਾਇਓ ਤੇਰੇ ਜਨ। ਕਹਿ ਰਵਿਦਾਸ
ਫੁਟਿਓ ਕਵਨ ਗੁਨ?" (ਆਸਾ) ਇਸ ਬੰਧਨ ਤੋਂ ਫੁੱਟਣ ਵਿੱਚ ਕੀ
ਲਾਭ ਹੈ? ੪—੫ ਰੱਸੀ ਅਤੇ ਵਸਤ. "ਮਨ ਭਾਧੇ ਹਮਾਰੇ ਮਾਈ,
ਕਵਲ ਨੈਨ ਅਪਨੇ ਗੁਨ." (ਮਾਧੂ ਮੀਰਾਬਾਈ ਬੰਨੇ) ਕਮਲਨੈਨ ਨੇ
ਅਪਣੇ ਗੁਣ ਰੂਪ ਰੱਸੀ ਨਾਲ ਮਨ ਬੰਨ੍ਹ ਲਿਆ ਹੈ। ੬ ਮਹਿਮਾ. ਘਸ਼.
"ਹਰਿਜਨ ਰਾਮ ਨਾਮ ਗੁਨ ਗਾਵੈ." (ਬੈਰਾ ਮ: ੪) ੭ ਨਤੀਜਾ.
ਸਿੱਧਾਂਤ. "ਕਹਿ ਕਬੀਰ ਕਿਛੁ ਗੁਨ ਬੀਧਾਰ." (ਬੈਰਾ) ੮ ਕਮਾਣ
ਦਾ ਚਿੱਲਾ. "ਤੀਰ ਚਲੜੇ ਗੁਨ ਤੇ ਫੁਟਕਾਯੋ." (ਗੁਰੂਸੇਭਾ) ੯ ਗੋਟ.
ਸਾਮਾਨਤਾ. ੧੦ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ.

ਗੁਨਹ. ਭਾ ੨ ਅਥਵਾ ੨੨ ਗੁਨਾਹ. ਸੰਗਤ—ਅਪਰਾਧ. ਦੋਸ਼.
ਪਾਪ. "ਗੁਨਹ ਉਸ ਕੇ ਸਗਲ ਆਫ਼." (ਤਿਲੰ ਮ: ੫) "ਪਿਛਲੇ
ਗੁਨਹ ਸਤਿਗੁਰੁ ਥਪਸਿਲਏ." (ਮ: ੪ ਵਾਰ ਬਿਲਾ)

ਗੁਨਹਗਾਰ. ਭਾ ੨੨ ਅਥਵਾ ਗੁਨਾਹਗਾਰ. ਵਿ—ਅਪਰਾਧੀ. ਦੋਸੀ.
ਪਾਪੀ. "ਗੁਨਹਗਾਰ ਨੁਟਹਰਾਮੀ." (ਸੁਹੀ ਮ: ੫)

ਗੁਨਹਾ. ਗੁਨਾਹ ਦਾ ਬਹੁਵਚਨ. ਦੇਖੋ, ਗੁਨਾਹ. "ਗੁਨਹਾ ਥਪਸਨਹਾਹੁ." (ਆਸਾ ਅ: ਮ: ੧)

ਗੁਨਹੀ. ਵਿ—ਗੁਨਾਹੀ. ਅਪਰਾਧੀ. ੨ ਗੁਨਾਹਾਂ ਨਾਲ. ਗੁਨਾਹੋਂ ਸੇ.
"ਗੁਨਹੀ ਭਰਿਆ ਮੈ ਰਿਰਾ." (ਸ. ਫਰੀਦ)

ਗੁਨਕੈ. ਹਿਸਾਬ ਕਰਕੇ. ਸੋਚਕੇ. ਵਿਚਾਰਕੇ. "ਸਿਧਦ ਗੁਨਕੇ ਕਿਰਾ
ਉਚਾਰੀ." (ਨਾਪੁ)

ਗੁਨਗੁਨਾ. ਦੇਖੋ, ਗੁਣਗੁਣਾ.

ਗੁਨਗੜ. ਦੇਖੋ, ਗੁਣਗੜ. "ਪੁਨਿਤ ਨਲਿਤ ਗੁਨਗੜ ਅਨਿਕ ਭਾਂਤਿ." (ਮਲਾ ਮ: ੫ ਪੜਤਾਲ) "ਅਰੁਤ ਗੁਨਗੜ ਪੂਰਨ ਬਹੁਲੇ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ." (ਸਰਸ ਮ: ੫)

ਗੁਨਚਾਰ. ਗੁਣ ਅਤੇ ਆਚਾਰ. ਵਿਦਵਾ ਅਤੇ ਕਰਮ. "ਨਾਮ ਬਿਨਾ
ਕੈਸੇ ਗੁਨਚਾਰ?" (ਕਸੀ ਅ: ਮ: ੧) ੨ ਗੁਣ ਭਰੇ ਆਚਾਰ
(ਕਰਮ).

ਗੁਨਣਾ. ਦੇਖੋ, ਗੁਣਨਾ. ੨ ਵਿਚਾਰਨਾ. ਮਨਨ. "ਨਾਨਕ ਪਤਨਾ
ਗੁਨਣਾ ਇਕੁ ਨਾਉ ਹੈ." (ਮ: ੩ ਵਾਰ ਸਾਰ)

ਗੁਨਧੀਸ. ਦੇਖੋ, ਗੁਣਧੀਸ.

ਗੁਨਨਿਧਾਨ. ਦੇਖੋ, ਗੁਣਨਿਧਾਨ. "ਗੁਨਨਿਧਾਨ ਬੇਅੰਤ ਅਪਾਰ." (ਸੁਖਮਨੀ)

ਗੁਨਬੰਧ. ਵਿ—ਗੁਣਬੰਧ. ਸੁਭ ਗੁਣਾਂ ਕਰਕੇ ਬੰਧਾ ਹੋਇਆ. ਗੁਣਰੂਪ
ਗੁਣ (ਰੱਸੀ) ਕਰਕੇ ਬੰਧਾਯਾਨ. "ਮੈ ਗੁਨਬੰਧ ਸਕਲ ਕੀ ਜੀਵਨਿ." (ਸਾਰ ਨਾਮਦੇਵ) ੨ ਰਜ ਸਭ ਤਮ ਤਿੰਨ ਗੁਣਾਂ ਵਿੱਚ ਬੰਧਾ.

ਗੁਨਬੰਧੁ. ਵਿ—ਸੁਭ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਸੰਬੰਧੀ. ਦੇਖੋ, ਗੁਣਬੰਧੁ.

ਗੁਨਾਉ. ਸੰਗਤ—ਸਿਫਤ. ੨ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤਿ. ਆਸਰ. "ਬ੍ਰਹਮੰਗਿਆਨੀ
ਕਾ ਇਹੈ ਗੁਨਾਉ." (ਸੁਖਮਨੀ) ੩ ਲਾਭ. ਭਾਇਦਾ. "ਤੀਰਥ ਮਜਨ
ਕਰਥੇ ਕੇ ਹੈ ਗੁਨਾਉ ਇਹ." (ਭਾਗੁ ਕ)

ਗੁਨਾਇਨ. ਵਿ—ਗੁਣ ਦਾ ਅਯਨ (ਘਰ). ਦੇਖੋ, ਗੁਣਾਯਨ. "ਦੇਉ
ਮੈ ਉਪਾਇਨ ਗੁਨਾਇਨ ਸੁ ਹੋਇ ਜਕ." (ਨਾਪੁ)

ਗੁਨਾਹ. ਭਾ ੨੨ ਸੰਗਤ—ਦੇਖੋ, ਗੁਨਾਹ.

ਗੁਨਾਕਰ. ਵਿ—ਗੁਣ-ਆਕਰ. ਗੁਣਾਂ ਦੀ ਖਾਨਿ. "ਕਹੈ ਗੁਨਾਕਰ
ਬਾਨੀ ਸਾਚੀ." (ਨਾਪੁ)

ਗੁਨਾਢ. ਦੇਖੋ, ਗੁਣਾਢ. "ਗੁਨਾਢ ਕੀਏ ਟਿਕੜ." (ਕਰਾਨ)

ਗੁਨਿਤ. ਦੇਖੋ, ਗੁਣਿਤ. ੨ ਵਿਚਾਰਿਆ (ਸੋਚਿਆ) ਹੋਇਆ।
੩ ਨੈ ਤਾਰ ਨਾਲ ਜਿਸ ਦਾ ਵਿਤਾਕ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ. "ਅਨਿਕ
ਗੁਨਿਤ ਪੁਨਿਤ ਨਲਿਤ." (ਭੈਰ ਪੜਤਾਲ ਮ: ੫) ਦੇਖੋ, ਪੁਨਿਤ.

ਗੁਨੀ. ਦੇਖੋ, ਗੁਣੀ. "ਗੁਨੀ ਰਹੇ ਗੁਨ ਗਾਈ." (ਗਉ ਮ: ੯)

ਗੁਨੀਆ. ਵਿ—ਗੁਣਵਾਨ. "ਸੁਨਹੁ ਹੈ ਗੁਨੀਆ." (ਗਉ ਕਬੀਰ)
੨ ਦੇਖੋ, ਗੁਣੀਆ.

ਗੁਨੀਐ. ਗੁਣਨ ਕਰੀਐ. ਹਿਸਾਬ ਕਰੀਏ. ੨ ਵਿਚਾਰੀਏ. "ਕਿਆ
ਪਤੀਐ ਕਿਆ ਗੁਨੀਐ?" (ਸੋਰ ਕਬੀਰ) ੩ ਗੁਣਾਂ ਦਾ. "ਅੰਤੁ ਨ
ਪਾਈਐ ਗੁਨੀਐ." (ਰਾਮ ਫੰਤ ਮ: ੫)

ਗੁਨੀਕਹੀਰ } ਵਿ—ਦੇਖੋ, ਗੁਣੀਕਹੀਰ. "ਸਾਹਿਬੁ ਗੁਨੀਕਹੇਰਾ."
ਗੁਨੀਕਹੀਰਾ } (ਸੋਰ ਮ: ੫) "ਬੇਅੰਤ ਲੁਆਮੀ ਉਚੇ
ਗੁਨੀਕਹੇਰਾ } ਗੁਨੀਕਹੇਰੇ." (ਸੋਰ ਮ: ੫) "ਨੀਚਗੁਲਾ
ਜੇਲਾਹਦਾ ਭਾਇਓ ਗੁਨੀਕਹੀਰਾ." (ਆਸਾ
ਧੰਨਾ)

ਗੁਨੁ. ਦੇਖੋ, ਗੁਣ ਅਤੇ ਗੁਨ. "ਗੁਨੁ ਅਵਗੁਨੁ ਮੇਰੇ." (ਆਸਾ ਮ:

੫)

ਸ਼ੁਰੂਦਗੀ. ਭਾ ੧ ਸੰਕਤਾ—ਉੱਖ. ਨੀਦ. ਤੰਦਾ.

ਸ਼ੁਰੂਦਨ. ਭਾ ੨ ਕਿ—ਉੱਖਣਾ.

ਗੁੰਨੁਣਾ. ਕਿ—ਗੁੰਨਣ ਕਰਨਾ. ਮਸਲਣਾ. ਮਲਣਾ. ਜਿਵੇਂ—ਆਟਾ ਗੁੰਨੁਣਾ.

ਗੁਪ. ਸੰ. ਗੁਪ. ਧਾ—ਰਕਾ (ਰਖਣਾ) ਕਰਨਾ, ਬਚਾਉਣਾ, ਨੁਕੋਟਾ, ਨਿੰਦਾ ਕਰਨਾ, ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕਰਨਾ, ਵਜਾਉਣਾ ਹੋਣਾ, ਖਬਰਾਉਣਾ.

ਗੁਪਸਾ. ਨਿੰਦਾ ਦਾ ਭਾਵ. ਦੇਖੋ, ਗੁਪਸਾ.

ਗੁਪਸਿ. ਗੁੰਫਸਿ. ਗੁੰਫਨ (ਗੁੰਫਣਾ) ਕਰਦਾ ਹੈ. “ਫੁਲ ਗੁਣ, ਨਾਨਕ ਗੁਪਸਿ ਮਾਲ.” (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਸੁਹੀ) ਦੇਖੋ, ਗੁੰਫ.

ਗੁਪਤ. ਸੰ. ਗੁਪਤ. ਵਿ—ਰਕਿਤ. ਹਿੰਦੁਸਤ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ੨ ਲੁਕਿਆ ਹੋਇਆ. ਪੇਸ਼ੀਦਾ. “ਗੁਪਤ ਕਰਤਾ ਸੰਕਿ ਸੇ ਪੁਤੁ.” (ਮਾਰੂ ਮ: ੫) ੩ ਸੰਕਤਾ—ਵੈਸ਼ਣ ਜਾਤਿ ਦੀ ਉਪਾਧਿ. ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਵੈਸ਼ ਦੇ ਨਾਉਂ ਪਿੱਛੇ ਲਗਦਾ ਹੈ।

੪ ਇੱਕ ਪੁਰਾਪੀ ਪੁਰਖ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਵੰਸ਼ ਦੀ ਅੱਲ ਗੁਪਤ ਹੋਈ. ਇਸ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਘਟੋਤਕਚ ਬਲਵਾਨ ਅਤੇ ਵਡਾ ਉੱਦਮੀ ਸੀ. ਘਟੋਤਕਚ ਦਾ ਭੇਟਾ ਚੰਦ੍ਰਗੁਪਤ ਹੋਇਆ, ਜੋ ਆਪਣੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਕੁਮਾਰਦੇਵੀ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਨਾਲ ਸਨ ੩੨੦ ਵਿੱਚ ਮਗਧ ਦਾ ਰਾਜਾ ਹੋਕੇ ਨੀਤਿਕਲ ਨਾਲ ਭਾਰਤ ਦਾ ਮਹਾਰਾਜਾ ਬਣਿਆ. ਇਸ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਪਾਟਲੀਪੁਤ੍ਰ ਸੀ. ਇਸ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਸਮੁਦ੍ਰਗੁਪਤ ਭੀ ਵਡਾ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਮਹਾਰਾਜਾ ਸਨ ੩੩੦ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ, ਜਿਸ ਨੇ ਪਾਟਲੀਪੁਤ੍ਰ ਤੋਂ ਛੁੱਟ ਆਪਣੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਅਯੋਧਯਾ ਭੀ ਭਾਪੀ.

ਪੂਰਵਦੇਵੀ ਦੇ ਉਦਰ ਤੋਂ ਸਮੁਦ੍ਰਗੁਪਤ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਚੰਦ੍ਰਗੁਪਤ ਦੂਜਾ, (ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਉਂ ਵਿਕ੍ਰਮਾਦਿਤਯ ਭੀ ਹੈ) ਮਹਾ ਭੋਜਯੂ ਮਹਾਰਾਜਾ ਸਨ ੩੮੦ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ, ਇਸ ਨੇ ਉੱਜਯਨ ਮਾਲਵਾ, ਕੁਸ਼ਯਾਤ ਰੇ ਸੁਰਾਸ਼ਟ੍ਰ ਨੂੰ ਛੱਡੇ ਕੀਤਾ. ਬਹੁਤ ਸਾਰੀ ਸਾਖੀਆਂ ਜੋ ਮਲਹਾਰ ਰਾਜਾ ਬਿਕ੍ਰਮਾਸ਼ੀਤ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ ਰਖਦੀਆਂ ਹਨ, ਉਹ ਇਸੇ ਪੁਰਾਪੀ ਰਾਜੇ ਦੇ ਜੀਵਨ ਤੋਂ ਲਈਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ. ਇਸ ਦੇ ਵੇਲੇ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਦੀ ਭਾਰੀ ਤਰੱਕੀ ਹੋਈ. ਬਹੁਤਿਆਂ ਨੇ ਕਾਲੀਦਾਸ ਮਹਾਂ ਕਵੀ ਇਸੇ ਦੇ ਸਮੇਂ ਹੋਣਾ ਮੰਨਿਆ ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਕੁਮਾਰਗੁਪਤ ਸਨ ੪੧੩ ਅਥਵਾ ੪੧੫ ਵਿੱਚ ਗੰਦੀ ਪੁਰ ਬੈਠਾ, ਪਰ ਇਸ ਦੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਗੁਪਤਵੰਸ਼ ਦਾ ਪੁਰਾਪ ਘਟਣ ਲੱਗ ਪਿਆ.

ਕੁਮਾਰਗੁਪਤ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਸਕੰਦਗੁਪਤ ਸਨ ੪੫੫ ਵਿੱਚ ਹੁਨ ਜਾਤਿ ਤੋਂ ਜਿੱਤਿਆ ਗਿਆ. ਇਸ ਨੂੰ ਗੁਪਤਵੰਸ਼ ਦਾ ਅਖੀਰੀ ਮਹਾਰਾਜਾ ਸਮਝਣਾ ਚਾਹੀਏ. ਭਾਵੇਂ ਇਸ ਕੁਲ ਦੇ, ਛੋਟੇ ਛੋਟੇ ਰਾਜੇ ਅਰ ਸਰਦਾਰ ਨਰਸਿੰਹਗੁਪਤ, ਕੁਮਾਰਗੁਪਤ ਦੂਜਾ ਆਦਿਕ ਹੋਏ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਭਾਨੁਗੁਪਤ ਸਨ ੫੧੦ ਵਿੱਚ ਅਖੀਰੀ ਹੋਇਆ, ਪਰ ਇਸ ਗੁਪਤਵੰਸ਼ ਦਾ ਰਾਜ ਪੂਰੇ ਪੁਰਾਪ ਵਿੱਚ ਸਨ ੩੨੦ ਤੋਂ ੪੫੫ ਤੱਕ ਰਿਹਾ.

ਗੁਪਤ ਸੰਮਤ ਜੋ ਸਨ ੩੨੦ ਤੋਂ ਆਰੰਭ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਉਹ ਭੀ ਇਸ ਕੁਲ ਦੇ ਰਾਜ ਨਾਲ ਹੀ ਲੱਪ ਹੋ ਗਿਆ।

੫ ਰਾਜਾ ਦਾ ਅੰਤਹਪੁਰ. ਰਾਣੀਆਂ ਦੇ ਰਹਿਣ ਦਾ ਮਹਿਲ। ੬ ਸੇਨਖਾਨਾ. ਕੈਦੀਆਂ ਦਾ ਘਰ। ੭ ਭੂਤ ਪੁਰ. “ਸੰਕਤ ਗੁਪਤਨ ਕੀ ਹੈ ਜੇਤੀ। ਨਾਲੇ ਕੇ ਪਗ ਪੁਜਹਿ ਤੇਤੀ.” (ਗੁਪਤੁ)

ਗੁਪਤਸਰ. ਜਿਲਾ ਫ਼ਿਰੋਜ਼ਪੁਰ, ਤਸੀਲ ਮੁਕਤਸਰ, ਥਾਣਾ ਕੋਟਭਾਈ ਦਾ ਇੱਕ ਪਿੰਡ ਛੱਤੇਆਣਾ ਹੈ, ਉਸ ਤੋਂ ਦੱਖਣ ਪੂਰਬ ਇੱਕ ਮੀਲ ਪੁਰ ਬ੍ਰੀ ਕੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਕੁਰਦੁਰਾ ਹੈ. ਜਦੋਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਇਥੇ ਆਏ, ਭਾ ਨੌਕਰਾਂ ਨੇ ਤਨਮੁਹ ਮੰਗੀ. ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਘੋੜਾ ਠਹਿਰਾ ਲਿਆ. ਉਸ ਵੇਲੇ ਇੱਕ ਸਿੱਖ ਨੇ ਅਚਾਨਕ ਗੁਪਟੇ ਅਤੇ ਅਸਰਫੀਆਂ ਦੀ ਲੰਦੀ ਹੋਈ ਖੱਚਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਅੱਕੇ ਲਿਆ ਵਾਲੀ. ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਅੱਠ ਆਨੇ ਸਵਾਹ, ਚਾਰ ਆਨੇ ਪੈਦਲ ਨੂੰ ਚੌਜ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਕਿਣਕੇ ਤਲਬ ਵਰਤਾ ਦਿੱਤੀ. ਪੰਜ ਸੌ ਸਵਾਹ ਅਤੇ ਨੌ ਸੌ ਪਿਆਦਾ ਸੀ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਬੇਦਾਰ ਭਾਈ ਦਾਨ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਤੂੰ ਭੀ ਤਨਮੁਹ ਨੈ ਨੈ. ਉਸ ਨੇ ਹੱਥ ਸੋਝਕੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਕਿ ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ! ਸਿੱਖੀ ਬਖਸ਼ੋ. ਹੋਰ ਸਭ ਪਦਾਰਥ ਮੇਰੇ ਘਰ ਮੌਜੂਦ ਹਨ, ਉਸ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮ ਜਾਣਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਫ਼ਰਮਾਇਆ ਕਿ ਭਾਈ ਮਹਾਂ ਸਿੰਘ ਨੇ ਮਾਥੇ ਦੀ, ਅਤੇ ਤੈਂ ਮਾਲਵੇ ਦੀ ਸਿੱਖੀ ਰੱਖ ਲਈ ਹੈ.

ਜੋ ਮਾਧਾ ਤਨਮੁਹ ਦੇ ਕੇ ਬਚੀ, ਉਹ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਉੱਥੇ ਹੀ ਦੱਬ ਦਿੱਤੀ. ਕੁਰਾਂ ਦੇ ਚਲੇ ਜਾਣ ਪਿੱਛੋਂ ਲੋਕ ਚੋਰੀ ਕੱਢਣ ਲੱਗੇ ਭਾ ਨਾ ਲੱਗੀ, ਤਦੇ ਨਾਉਂ ‘ਗੁਪਤਸਰ’ ਹੋਇਆ.

ਮੰਦਰ ਪੁਰਾਣਾ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਨਿਹੰਗ ਸਿੱਖ ਸੇਵਾਦਾਰ ਹੈ.

ਕੁਰਦੁਰੇ ਨਾਲ ੧੬ ਖੁਮਾਉਂ ਜ਼ਮੀਨ ਪਿੰਡ ਸਾਹਿਬਚੰਦ ਅਤੇ ਛੱਤੇ ਆਏ ਵੱਲੋਂ ਹੈ. ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਕ੍ਰਿੰਦਭਾਹਾ ਤੋਂ ਉੱਤਰ ਵੱਲ ੯ ਮੀਲ ਹੈ. ਰਸਤਾ ਕੱਚਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਬਹਮੀਸ਼ਾਹ.

ਗੁਪਤ ਸੰਮਤ. ਦੇਖੋ, ਗੁਪਤ ੪.

ਗੁਪਤਦਾਨ. ਸੰਕਤਾ—ਉਹ ਦਾਨ, ਜਿਸ ਦਾ ਪਤਾ, ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਤੋਂ ਛੁੱਟ ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਨਾ ਹੋਵੇ.

ਗੁਪਤਵੰਸ਼. ਦੇਖੋ, ਗੁਪਤ ੪.

ਗੁਪਤਾ. ਸੰ. ਗੁਪਤ. ਸੰਕਤਾ—ਕਾਵਰ ਅਨੁਸਾਰ ਉਹ ਨਾਇਕਾ, ਜੋ ਆਪਣੇ ਕੁਕਰਮ ਨੂੰ ਲੁਕਾਉਂਦੀ ਹੈ. ਇਸ ਦੇ ਤਿੰਨ ਭੇਦ ਹਨ—ਕੁਤ ਗੁਪਤਾ, ਜੋ ਪਿੱਛੇ ਕੀਤੇ ਕਰਮ ਨੂੰ ਲੁਕੇਵੇ; ਵਰਤਮਾਨ ਗੁਪਤਾ, ਜੋ ਜ਼ਮਾਨੇ ਹਾਲ ਦੇ ਕਰਮ ਨੂੰ ਲੁਕੇਵੇ; ਭਵਿਸ਼ਤ ਗੁਪਤਾ, ਜੋ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਕਰਕੁਤ ਨੂੰ ਪੇਸ਼ਕੰਦੀ ਨਾਲ ਲੁਕੋਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕਰੇ।

੨ ਵਿ—ਪੇਸ਼ੀਦਾ. ਗੁਪਤ. “ਗੁਪਤਾਹੀਰਾ ਪ੍ਰਕਟ ਭਇਓ.” (ਆਸਾ ਕਬੀਰ) ੩ ਖਾ. ਗੁੰਫਾ.

ਗੁਪਤਾਹੀਰਾ. ਆਤਮਾ. ਦੇਖੋ, ਗੁਪਤਾ ੨.

ਗੁਪਤਾਰਘਾਟ, ਗੁਪੁਘਾਟ, ਅਯੋਧਯਾ ਪਾਸ ਸਰਸੂ ਨਦੀ ਦਾ ਉਹ ਘਾਟ, ਜਿਥੇ ਰਾਮਚੰਦ੍ਰ ਜੀ ਨਦੀ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਵੈਕੁੰਠ ਗਏ।

ਗੁਪਤਿ } ਸੰ. ਗੁਪਿ. ਸੰਗਤ—ਰਖਤਾ, ਹਿਫਾਜਤ। ੨ ਲੁਕੇਣ ਦੀ ਗੁਪਤੀ } ਕ੍ਰਿਯਾ। ੩ ਗੁਫਾ, ਕੰਦਰਾ। ੪ ਉਹ ਤਲਵਾਰ, ਜੋ ਸੋਟੀ ਆਦਿਕ ਵਿੱਚ ਲੁਕੀ ਹੋਈ ਹੋਵੇ। ੫ ਵਿ—ਪੋਥੀਦਾ, ਗੁਪਤ. “ਗੁਪਤੀ ਬਾਣੀ ਪਰਕਟ ਹੋਇ.” (ਸਿਧਗੋਸਟਿ) ੬ ਸ਼੍ਰਿ. ਵਿ—ਗੁਪਤ ਗੀਤਿ ਜੇ, ਪੋਥੀਦਾ ਤੌਰ ਪੁਰ. “ਗੁਪਤੀ ਖਾਵਹਿ ਵਟਿਕਾ ਸਾਰੀ.” (ਕੋਫ਼ ਕਬੀਰ)

ਗੁਪਤੋਤਪ੍ਰੇਕਾ, ਦੇਖੋ, ਉਤਪ੍ਰੇਕਾ (ਅ).

ਗੁਪਲਾਕ } ਸੰਗਤ—ਕੋਪਾਲਕ, ਕਹਿੰਦਾ ਚਾਰਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਤ—ਗੁਪਲੀਆ } ਸੰਗਤਨਾਥ ਕਰਤਾਰ, ਜੋ ਸਾਰੀ ਗੋ (ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ) ਦੀ ਪਾਲਨਾ ਕਰਦਾ ਹੈ. “ਘਟਿ ਘਟਿ ਰਾਮ ਗਵਿਚਿ ਗੁਪਲਾਕ.” (ਕਲ ਮ: ੪) ੩ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਦੇਵ.

ਗੁਪਾਲ, ਵਿ—ਕੋਪਾਲਕ, ਗਵਾਲਾ। ੨ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ। ੩ ਸੰਗਤਨਾਥ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇਖੋ, ਕੋ। ੪ ਗੁਲੇਰ ਦਾ ਰਾਜਾ, ਜੋ ਭੀਮਚੰਦ ਕਹਲੂਰੀਏ ਨਾਲ ਮਿਲਕੇ ਦਸਮੇਸ਼ ਨਾਲ ਆਨੰਦਪੁਰ ਦੇ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਲੜਿਆ. ਦੇਖੋ, ਵਿਚਿਤ੍ਰਨਾਟਕ। ੫ ਦੇਖੋ, ਚੌਪਈ ਦਾ ਰੂਪ (ਅ). ੬ ਦੇਖੋ, ਗੁਪਾਲਾ.

ਗੁਪਾਲਾ, ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਦਾ ਇੱਕ ਸਿੱਖ, ਜੋ ਵਿਦ੍ਵਾਨ ਅਤੇ ਵਿਚਾਰਵਾਨ ਸੀ. ਇਸ ਨੇ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਭੀ ਬਹੁਤ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੇ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਵਡੀ ਵੀਰਤਾ ਦਿਖਾਈ. ਇੱਕ ਵਾਰ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦਪੁਰ ਦੇ ਮਕਾਮ ਡੀਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨੇ ਇਸ ਤੋਂ ਜਪੁ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਸੁੱਧ ਪਾਠ ਸੁਣਕੇ ਕ੍ਰੀਮਤੀ ਘੋੜਾ ਅਤੇ ਮਿਲਤ ਕਮਸ਼ਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਫ਼ਰਮਾਇਆ ਸੀ ਕਿ ਜੇ ਕਿਤੇ ਨਿਸਕਾਮ ਹੋ ਕੇ ਸਾਰਾ ਪਾਠ ਸਮਾਪਤ ਕਰਦਾ, ਤਦ ਗੁਰੂਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਲੈਣੀ ਸੀ। ੨ ਗੁਪਾਲ ਦਾ ਸੰਬੰਧਨ, ਹੇ ਕੋਪਾਲ! “ਕੁਮਰੀ ਓਟ ਗੁਪਾਲਾ ਜੀਉ!” (ਮਾਰ ਮ: ੫)

ਗੁਪੀਆ, ਸੰਗਤ—ਕੋਪੀ, ਕਵਾਲਨ, ਕੋਪ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ। ੨ ਕੋਪੀਆ, ਕੋਫ਼ਣਾ, ਦੇਖੋ, ਗੋਫ਼ਣ.

ਗੁੰਫ, ਸੰ. ਗੁਫ਼: ਧਾ—ਗੁੰਫਣਾ, ਰਚਣਾ। ੨ ਸੰਗਤ—ਗੁੰਫਾ ੩ ਗੁੰਫਣ ਪਰੇਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੪ ਕਾਵਰ—ਰਚਨਾ. “ਕਾਧ ਗੁੰਫ ਕੋਪਾਲ ਕਬੰ.” (ਕਾਧਾ)

ਗੁਫ਼ਤ, ਫ਼ਾ. ਵਿ—ਆਖਿਆ.

ਗੁੰਫਤ, ਦੇਖੋ, ਗੁੰਫਤ.

ਗੁਫ਼ਤਗੁ } ਫ਼ਾ. ਸੰਗਤ—ਵਾਰਤਾਲਾਪ, ਬਾਤਚੀਤ, ਗੱਲਬਾਤ. ਗੁਫ਼ਤਗੋ }

ਗੁਫ਼ਰਨ, ਫ਼ਾ. ਕਿ—ਕਹਿਣਾ, ਕਥਨ, ਬਿਆਨ ਕਰਨਾ.

ਗੁਫ਼ਤਮ, ਫ਼ਾ. ਮੈਂ ਆਖਿਆ, ਮੈਂ ਕਥਨ ਕੀਤਾ। ੨ ਮੈਂ ਆਖਦਾ ਹਾਂ. “ਯਕ ਅਰਜ ਗੁਫ਼ਤਮ ਪੇਸਿ ਤੇ.” (ਤਿਲੰ ਮ: ੧)

ਗੁਫ਼ਤਾਰ, ਫ਼ਾ. ਸੰਗਤ—ਕਥਨ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ, ਬਿਆਨ, ਬਾਤਚੀਤ, ਜਿਵੇਂ—ਆਦਮੀ ਦੀ ਪਰਖ ਗੁਫ਼ਤਾਰ ਦਸਤਾਰ ਅਤੇ ਗੁਫ਼ਤਾਰ ਤੋਂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਰਾਵ—ਗੁਫ਼ਤਾਰ, ਨਿਬਾਸ ਅਤੇ ਚਾਲ ਤੋਂ ਲਿਆਕਤ ਜਾਣੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ.

ਗੁਫ਼ਨ, ਸੰਗਤ—ਕੋਪੀਆ, ਦੇਖੋ, ਗੋਫ਼ਨ. “ਮੁਦਗਰ ਗੁਫ਼ਨ ਗੁਰਜ ਕੋਲਾਜੇ.” (ਪਾਦਸਾਵ)

ਗੁੰਫਨ, ਸੰ. ਗੁਫ਼ਨ, ਸੰਗਤ—ਗੁੰਫਣਾ, ਪਰੇਣਾ. “ਹਰਿਗੁਣ ਗੁੰਫਨੁ ਮਨਿਮਾਲ.” (ਦਰ ਗਉ ੨ ਮ: ੫) ਮਨਿਮਾਲ ਵਿੱਚ ਸ਼ਲੇਸ਼ ਹੈ, ਮਨ ਵਿੱਚ ਮਾਲਾ ਅਤੇ ਮਣੀਆਂ ਦੀ ਮਾਲਾ.

ਗੁਫਾ, ਸੰ. ਗੁਫਾ, ਸੰਗਤ—ਕੰਦਰਾ। ੨ ਭੋਰਾ, ਤਹਯਾਨਾ “ਜਟਾ ਭਾਸ ਲੇਪਨ ਕੀਆ, ਕਹਾ ਗੁਫਾ ਮਹਿ ਬਾਸ,” (ਮਾਰੂ ਕਬੀਰ) ੩ ਰਾਵ—ਅੰਤਹਕਰਣ, “ਇਸ ਗੁਫਾ ਮਹਿ ਅਖੁਟ ਭੰਡਾਰਾ,” (ਮਾਰ ਅ: ਮ: ੩) ੪ ਦੇਹ, ਸਰੀਰ. “ਹਰਿ ਜੀਉ ਗੁਫਾ ਅੰਦਰਿ ਰਖਿਕੈ ਵਾਜਾ ਪਵਤੁ ਵਜਾਇਆ.” (ਅਨੰਦ)

ਗੁੰਫਾ, ਸੰਗਤ—ਗੁੰਫਾ, ਦੇਖੋ, ਗੁੰਫ. “ਸੇਸਬੰਦ ਗੁੰਫੇ ਬਡ ਜਰੀ.” (ਗੁਪੁਸ਼) ੨ ਕਾਰਣਮਾਲਾ ਅਲੰਕਾਰ ਦੀ ਭੀ ਗੁੰਫਾ ਸੰਗਤ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਕਾਰਣਮਾਲਾ.

ਗੁੰਫਿਆ } ਵਿ—ਗੁੰਫਿਆ ਹੋਇਆ। ੨ ਉਜਤਿਆ, ਫਜਿਆ. ਗੁੰਫਿਤ } “ਪੰਕਜ ਢਾਢੇ ਪੰਕ ਮਹਾਂ ਮਦ ਗੁੰਫਿਆ.” (ਫੁਨਹੇ ਮ: ੫)

ਗੁੰਫਸ } ਫ਼ਾ. ਸੰਗਤ—ਬੁਰਜ। ੩ ਮੋਹਰਾਬ। ੪ ਸ਼ਗੁਫਾ. ਗੁੰਫਦ } ੫ ਪਿਆਲਾ। ੬ ਆਸਮਾਨ.

ਗੁੰਫਦੇ ਕਹੁਦ, ਫ਼ਾ. ਸੰਗਤ—ਨੀਲਾ ਗੁੰਫਦ, ਰਾਵ—ਆਸਮਾਨ, ਗੁਫਾਰ ਅਬਦਾ ਗੁਫਾਰਾ. ਅ. ਗੁਫਾਰ, ਸੰਗਤ—ਗਰਦਾ. ਅੰਧੇਰੀ ਦਾ ਫਾਇਆ ਹੋਇਆ ਘੱਟਾ. “ਭਰਮ ਗੁਫਾਰ ਮੋਹ ਕੰਧ ਪਰੇ.” (ਬਿਲਾ ਮ: ੫) “ਗੁਰੂ ਤੇ ਮਾਰਕ ਪਾਣੀਐ ਚੁਕੈ ਮੋਹ ਗੁਫਾਰਾ.” (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੩) ੩ ਅੰਧਕਾਰ, ਅਨੁਰਾ (ਹਨੇਰਾ).

ਗੁਫਾਰਾ, ਦੇਖੋ, ਗੁਫਾਰਾ. ੨ ਅੰਧਕਾਰ. “ਭਾਧੁ ਗੁਰੂ ਗੁਫਾਰਾ.” (ਸੋਰ ਮ: ੩) ੩ ਚੋੜੇ ਮੂੰਹ ਵਾਲੀ ਅਤੇ ਲੰਬਾਈ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਛੋਟੀ ਤੋਪ. ਗੁਫਾਰਾ ਫਟਵੇਂ ਕੋਲੇ ਵੈਂਕਣ ਵਾਸਤੇ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ੪ ਨੇੜਾਂ ਨੂੰ ਕਰਦ ਤੋਂ ਬਚਾਉਣ ਵਾਲਾ ਚਸਮਾ। ੫ ਆਕਾਸ਼ ਵਿੱਚ ਉਡਣ ਵਾਲਾ ਬੈਲਾ, ਬੈਲੂਨ। ੬ ਵਿ—ਗੁਫਾਰ (ਅਫ਼ਰਾਨ) ਵਾਲਾ, ਅਫ਼ਰਾਨੀ. “ਮਨਮੁਖ ਮੁਕਧ ਗੁਫਾਰਾ.” (ਸੋਰ ਮ: ੩)

ਗੁਫਾਰਿ, ਅੰਧੇਰੇ ਵਿੱਚ. “ਫਿਰਤਉ ਗਰਬ ਗੁਫਾਰਿ.” (ਫੁਨਹੇ ਮ: ੫) ੨ ਕਰਦ (ਘਟੇ) ਨਾਲ.

ਗੁਫਾਰੀ, ਸੰਗਤ—ਅੰਧੇਰੀ, ਅੰਨ੍ਹੇਰੀ (ਹਨੇਰੀ). ੨ ਅੰਧਕਾਰ ਦਸ਼ਾ। ੩ ਵਿ—ਅਫ਼ਰਾਨੀ. “ਜਿਨਿ ਕੀਏ ਤਿਸੈ ਨ ਜਾਣਨੀ ਮਨਮੁਖ ਗੁਫਾਰੀ.” (ਮ: ੩ ਵਾਰ ਸੁਹੀ)

ਗੁਫਾਰੂ, ਦੇਖੋ, ਗੁਫਾਰ.

ਕੁਬਿੰਦ. ਦੇਖੋ, ਗੋਬਿੰਦ ਅਤੇ ਗੋਵਿੰਦ. "ਸਤਿਗੁਰੂ ਕੁਬਿੰਦ ਜੀਉ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ)

ਕੁਬਿੰਦੀ. ਸੰਗਤ—ਲਗੀ, ਜੋ ਗੋਵਿੰਦ (ਵਿਸਨੂ) ਦੀ ਸ਼ਕਤਿ ਹੈ.

"ਨਮੋ ਚੰਦ੍ਰਵੀ ਭਾਨੁਵੀਯੋ ਕੁਬਿੰਦੀ." (ਚੰਡੀ ੨) ੨ ਵਿ—ਗੋਵਿੰਦ (ਕਰਤਾਰ) ਨਾਲ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਸੰਬੰਧ.

ਕੁਮ. ਭਾ ੧ ਵਿ—ਰੂਪਤ. ਲੁਕਿਆ ਹੋਇਆ. ੨ ਅਪ੍ਰਸਿੱਧ, ਜੋ ਜਾਹਿਰ ਨਹੀਂ. ੩ ਖੋਇਆ ਹੋਇਆ. ਭਵਾਚਿਆ.

ਕੁਮਟਾਲਾ. ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਪਾਸ ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜਿੱਥੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਸਾਹਜਹਾਂ ਦਾ ਚਿੱਟਾ ਬਾਜ਼ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਮੀਰਬਿਕਾਰ ਨੇ ਫੜ ਲਿਆ ਸੀ.

ਕੁਮਟੀ } ਸੰਗਤ—ਮਕਾਨ ਦੀ ਉੱਪਰਲੀ ਅਟਾਰੀ. ਮੰਮਟੀ ਅਥਵਾ
ਕੁਮਟੀ } ਮੁਮਟੀ. ੨ ਰਿਆਸਤ ਨਾਥੇ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜਿੱਥੇ
ਕੁਲਵੰਸ਼ੀ ਲੋਧਾਵਰੀਏ ਸਰਦਾਰ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਕੁਲਵੰਸ਼ੀ.
੩ ਦੇਖੋ, ਸੰਭਸਾਹਿਬ. ੪ ਇੱਕ ਕਿਸਮ ਦਾ ਕਪੜਾ, ਜੋ ਮੋਟੀ ਰੁਣਤੀ ਦਾ ਜਾਦਾ ਅਤੇ ਧਾਰੀਦਾਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.

ਕੁਮਰ. ਦਿਲ ਦਾ ਸਾਭਾ. ਬਦਲਾ ਲੈਣ ਦੀ ਚਾਹ. ੨ ਆ. ੩ ਕੁਮਾਰ. ਸੰਗਤ—ਸਮੁਦਾਇ. ਭਾਰੀ ਕਰੋਹ. ੪ ਖੁੰਮਣਖੋਰੀ. ਜਲ ਦੀ ਭੀਜ.

ਕੁਮਰਾਹ. ਭਾ ੧ ਵਿ—ਰਾਹ ਭੁਲਿਆ ਹੋਇਆ. ਜਿਸ ਨੇ ਰਸਤਾ ਖੋ ਦਿੱਤਾ ਹੈ. ੨ ਪਰਮਾਚਰਣ ਘੁੰਬਾ.

ਕੁਮਾ. ਸੰਗਤ—ਗੁਪਤ ਮੰਤ੍ਰ. ਪੋਸ਼ੀਦਾ ਤੌਰ ਕੀਤੀ ਸਲਾਹ. ੨ ਲਧੂ ਦੇ ਵਿਕਾਰ ਜਾਂ ਸੱਟ ਵੱਜਣ ਤੋਂ ਹੋਇਆ ਕੋਲ ਅਕਾਰ ਦਾ ਵੇਤਾ.

ਕੁਮਾਇ. ਦੇਖੋ, ਕੋਮਾਧੂ.

ਕੁਮਾਸਤਾ. ਭਾ ੧ ਵਿ—ਮੁਕਰਰ ਕੀਤਾ. ਕਿਸੇ ਕੰਮ ਵਿੱਚ ਲਾਇਆ ਹੋਇਆ. ੨ ਸੰਗਤ—ਸਾਹੂਕਾਰ ਦਾ ਏਜੰਟ (agent). ੩ ਵਪਾਰੀ ਦਾ ਮੁਨਸ਼ੀ.

ਕੁਮਾਣ } ਭਾ ੧ ਵਿਆਲ. ਸੰਕਲਪ. "ਹਉਮੇ ਜਾਇ ਕੁਮਾਨੁ."
ਕੁਮਾਨ } (ਵਾਰ ਕੁਜ ੧ ਮ: ੩) ੨ ਲੋਕ. ਭਰਮਾ. ੩ ਭਾਵ—
ਹੰਕਾਰ ਦਾ ਮਿਆਲ. ਮੈਂ ਦਾਨੀ ਹਾਂ, ਮੈਂ ਤਪਿਆ ਹਾਂ, ਇਹ ਹੋਮੇ ਦਾ ਸੰਕਲਪ. "ਤੀਰਥ ਭਰਤ ਅਧੂ ਦਯ ਕਰਿ ਮਨ ਮੇ ਧਰੈ ਕੁਮਾਨੁ." (ਸ: ਮ: ੯)

ਕੁਮਾਨੀ. ਵਿ—ਅਭਿਮਾਨੀ. "ਰਿਹਹਿ ਕੁਮਾਨੀ ਸਭ ਮਹਿ." (ਵਾਰ ਮਾਧੂ ੨ ਮ: ੫) "ਮਰਤੇ ਭੂਟਿ ਕੁਮਾਨੀ." (ਰਾਮ ਕਬੀਰ) ੨ ਸੰਗਤ—ਅਹੰਤਾ. ਹੋਮਿਤਾਵ. "ਤਿਆਕਹੁ ਮਨਹੁ ਕੁਮਾਨੀ." (ਕਉ ਮ: ੫)

ਕੁਮਾਨੁ. ਦੇਖੋ, ਕੁਮਾਨ.

ਕੁਮਾ. ਦੇਖੋ, ਕੁਮਾ.

ਕੁਰ. ਸੰਗਤ—ਗੁਰੂ. ਸਿਆਹਕੰਦ. "ਜੈਸੇ ਭਾਂਤ ਸਾਖਿਕਾ ਕੁਰ ਸੈ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧੦੮) ੨ ਸੰ. ਗੁਰੂ. ਧਾ—ਯਤਨ ਕਰਨਾ, ਉੱਦਮ ਕਰਨਾ, ਮਾਰਨਾ, ਨੁਕਸਾਨ ਕਰਨਾ, ਉਭਾਰਨਾ, ਉੱਚਾ ਕਰਨਾ.

੩ ਸੰ. ਗੁਰੂ—ਕੁਰੂ. ਸੰਗਤ—ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਕੁੀ (ਗੁ) ਧਾਤੁ ਤੋਂ ਬਣਿਆ ਹੈ, ਇਸ ਦੇ ਅਰਥ ਹਨ ਨਿਕਲਣਾ ਅਤੇ ਸਮਝਾਉਣਾ, ਜੋ ਅਕਸਰ ਨੂੰ ਖਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸਿੱਖ ਨੂੰ ਤਤੁਗਤਾਨ ਸਮਝਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਕੁਰੂ ਹੈ. ਕੁਰਬਾਨੀ ਵਿੱਚ ਕੁਰ, ਗੁਰੂ ਅਤੇ ਕੁਰੂ ਸ਼ਬਦ ਇੱਕ ਹੀ ਅਰਥ ਵਿੱਚ ਆਏ ਹਨ, ਬੜਾ:—"ਕੁਰ ਅਪਨੇ ਬਲਿਹਾਰੀ." (ਸੋਰ ਮ: ੫) "ਸੁਖਸਾਕੁਰੁ ਕੁਰੁ ਪਾਇਆ." (ਸੋਰ ਮ: ੫) "ਅਪਨਾ ਕੁਰੁ ਧਿਆਏ." (ਸੋਰ ਮ: ੫) ੪ ਧਰਮਉਪਦੇਸ਼. ਧਾਰਮਿਕ ਸਿਖਤਾ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਆਚਾਰਯ. ੫ ਮਤ ਦਾ ਆਚਾਰਯ. ਬਿਸੇ ਮਤ ਦੇ ਚਲਾਉਣ ਵਾਲਾ. "ਇਅ ਘਰ ਇਅ ਗੁਰ ਇਅ ਉਪਦੇਸ." (ਸੋਹਿਲਾ) ਦੇਖੋ, ਇਅ ਉਪਦੇਸ. ੬ ਪਤਿ. ਭਰਤਾ. "ਸੋਭਾਵੰਤੀ ਸੋਹਾਕਣੀ ਜਿਨਿ ਗੁਰ ਕਾ ਹੇਤ ਅਪਾਧੁ." (ਸੁੀ ਮ: ੩) ੭ ਵਿਹਸਪਤਿ. ਦੇਵਲੁਕ. "ਕਹੁ ਗੁਰ ਕਜ ਸਿਵ ਸਭਕੈ ਜਾਨੈ." (ਕਉ ਕਬੀਰ) ੮ ਅੰਤਹਕਰਣ. ਮਨ. "ਕੁੰਭੇ ਬਧਾ ਜਲੁ ਰਹੈ, ਜਲੁ ਬਿਨੁ ਕੁੰਭੁ ਨ ਹੋਇ. ਗਿਆਨ ਕਾ ਬਧਾ ਮਨੁ ਰਹੈ, ਕੁਰ (ਮਨ) ਬਿਨੁ ਗਿਆਨ ਨ ਹੋਇ." (ਵਾਰ ਆਸਾ) ੯ ਵਿ—ਪ੍ਰਸਤ. "ਨਾਨਕ ਕੁਰ ਤੇ ਕੁਰ ਹੋਇਆ." (ਕੁਜ ਮ: ੩) ੧੦ ਵਡਾ. ਪ੍ਰਧਾਨ. "ਕਉਨ ਨਾਮ ਕੁਰ ਜਾਕੈ ਸਿਮਰੈ ਭਵਸਾਗਰ ਕਉ ਤਰਈ?" (ਸੋਰ ਮ: ੯) ੧੧ ਸੰਗਤ—ਸਿੱਧਾਂਤ. ਸਾਚ. ੧੨ ਮੁਲਮੰਤ੍ਰ. ੧੩ ਦੇਖੋ, ਕੁਰ.

ਕੁਰਉਪਦੇਸ. ਸੰਗਤ—ਕੁਰੂਪਦੇਸ. ਕੁਰਸਿਖਤਾ. ਕੁਰੂ ਦਾ ਉਪਦੇਸ. "ਕੁਰੂ ਸਿਖ ਸਿਖ ਕੁਰੂ ਹੈ ਏਕੈ, ਕੁਰਉਪਦੇਸ ਚਲਾਏ." (ਆਸਾ ਭੰਤ ਮ: ੪) "ਕੁਰਉਪਦੇਸ ਕਰਿ ਰਾਹ ਉਰਿ ਧਾਰੀਮੈ." (ਭਾਗੁ ੧)

ਕੁਰਉਪਦੇਸਿ. ਕੁਰੂ ਦੇ ਉਪਦੇਸ ਨਾਲ. ਕੁਰੂ ਦੀ ਸਿਖਤਾ ਦੁਆ. "ਕੁਰਉਪਦੇਸਿ ਜਪੀਐ ਮਨਿ ਸਾਚਾ." (ਮਾਧੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫)

ਕੁਰਉਪਦੇਸੁ. ਕੁਰੂਪਦੇਸ. ਸਤਿਗੁਰੂ ਦਾ ਉਪਦੇਸ. ਕੁਰੂਸਿਕਾ. "ਕੁਰਉਪਦੇਸੁ ਸੁਨਿਓ ਨਹਿ ਕਾਨਨ." (ਸਾਚ ਮ: ੯) ਕੁਰੂ ਅਵਤਾਰ. ਕਰਾਨ ਪ੍ਰਦਾਤਾ ਅਵਤਾਰ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ, "ਸਤਿਗੁਰ ਬਾਭ ਨਾ ਬੁਝੀਐ ਜਿਚਿਰ ਧਰੈ ਨ ਕੁਰ ਅਵਤਾਰਾ. ਕੁਰ ਪਰਮੇਸਰ ਇੱਕ ਹੈ ਸੱਚਾ ਸਾਭ ਜਕਰ ਵਰਜਾਰਾ. ਚੜ੍ਹੈ ਸੂਰ ਮਿਟ ਜਾਇ ਅੰਧਾਰਾ." (ਭਾਗੁ)

ਕੁਰਅੰਸ. ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਕੁਰਵੰਸ ਲਈ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਕੁਰਵੰਸ.

ਕੁਰਏ. ਸੰ. ਕੁਰਦੇ. ਚਰਚਬੀ ਵਿਭਵਿ. ਕੁਰੂ ਭਾਈ. ਕੁਰੂ ਨੂੰ. "ਆਇ ਕੁਰਏ ਨਾਮ." (ਸੁਖਮਨੀ)

ਕੁਰਸਤਿਗੁਰ. ਵਿ—ਸਿਰੋਮਣਿ ਸਦਕੁਰ. ਸਭ ਤੋਂ ਵਡਾ ਧਰਮ ਦਾ ਆਚਾਰਯ. ੨ ਸੰਗਤ—ਕੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ. "ਕੁਰੁ ਸਤਿਗੁਰ ਕਾ ਜੋ ਸਿਖ ਅਖਾਏ." (ਮ: ੪ ਵਾਰ ਕਉ ੧)

ਕੁਰਸਨਹ. ਭਾ ੧ ਵਿ—ਵੱਖ. ਕੁਧਾਕੁਰ.

ਕੁਰਸਨਗੀ. ਭਾ ੧ ਵਿ—ਸੰਗਤ—ਕੁੰਘ. ਕੁਧਾ.

ਗੁਰਸਾਹਿਬ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼, ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਵਾਕ,
ਗੁਰਸਾਹਿਬੀ, ਗੁਰੂ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਨਾਲ, "ਗੁਰਸਾਹਿਬੀ ਸਾਲਾਹੀਐ।"
(ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧)

ਗੁਰਸਾਹਿਬ, ਸਤਿਗੁਰੂ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼, ਗੁਰੂ ਦਾ ਵਾਕ, "ਗੁਰਸਾਹਿਬ
ਕਮਾਇਆ।" (ਆਸਾ ਫ਼ਤ ਮ: ੪)

ਗੁਰਸਾਹਿਬ, ਸੰਗਤ—ਸਿੱਖ ਸਭਾ, ਸਤਿਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਦੇ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ
ਮਜਲਿਸ। ੨ ਗੁਰੂ ਦੀ ਸੰਗਤਿ, "ਗੁਰਸਾਹਿਬ ਦੇਵ ਨ ਪਾਈਐ।" (ਮ:
੩ ਵਾਰ ਸ੍ਰੀ)

ਗੁਰਸਾਹਿਬ, ਗੁਰੂ ਰੂਪ ਸਰੋਵਰ, "ਤੇ ਨਾਏ ਸੰਤੋਖ ਗੁਰਸਾਹਿਬ।" (ਬਿਲਾ
ਮ: ੪)

ਗੁਰਸਾਹਿਬੀ, ਸੰਗਤ—ਗੁਰੁਕਥਾ। ੨ ਸਾਥੀ ਰੂਪ ਸਤਿਗੁਰੂ।
੩ ਗੁਰਸਿਖਤਾ, "ਗੁਰਸਾਹਿਬੀ ਜੋਤਿ ਜਗਾਇ ਦੀਵਾ ਬਾਲਿਆ।" (ਮ:
੧ ਵਾਰ ਮਲਾ) ੪ ਵਿ. ਵਿ—ਗੁਰੂ ਦੀ ਸਿਖਤਾ ਦੁਆ, "ਗੁਰਸਾਹਿਬੀ
ਮਿਟਿਆ ਅੰਧਿਆਰਾ।" (ਮਾਝ ਅ: ਮ: ੩)

ਗੁਰਸਿਖ } ਸੰਗਤ—ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਦਾ ਅਨੁਗਾਮੀ, ਗੁਰੂ
ਗੁਰਸਿਖਤਾ } ਨਾਨਕ ਸ਼ਾਮੀ ਦੇ ਧਰਮ ਨੂੰ ਧਾਰਣ ਵਾਲਾ, "ਗੁਰਸਿਖ
ਗੁਰਸਿੱਖ } ਮੀਤ! ਚਲਾ ਗੁਰਚਾਲੀ।" (ਧਨਾ ਮ: ੪) "ਜੋ
ਦੀਸੈ ਗੁਰਸਿਖਤਾ ਤਿਸੁ ਨਿਵਿ ਨਿਵਿ ਨਾਕਉ ਪਾਇ ਜੀਉ।" (ਸੁਹੀ
ਮ: ੫ ਗੁਣਗੰਤੀ)

ਗੁਰੂ ਹੀ ਉਢਾਏ ਪ੍ਰੀਤਿ ਗੁਰੂ ਕੀ ਸੁਧਾਏ ਚੀਤਿ
ਗੁਰੂ ਕੀ ਪ੍ਰਤੀਤਿ ਜਾਕੈ ਭੂਤ ਐ ਭਵਿੱਖ ਹੈ,
ਗੁਰੂ ਹੀ ਕੀ ਕੀਸੇ ਸੇਵ ਗੁਰੂ ਹੀ ਕੀ ਦੀਸੇ ਭੇਵ
ਗੁਰੂ ਹੀ ਕੀ ਪੂਜੇ ਦੇਵ ਉਧੇ ਦੇਵ ਪਿੱਖ ਹੈ,
ਗੁਰੂਪੰਥ ਹੀ ਕੀ ਦਾਨੀ ਗੁਰੂ ਕੀ ਕਹਾਨੀ ਜਾਨੀ
ਗੁਰੂ ਹੀ ਕੀ ਸੁੱਧ ਵਾਨੀ ਅਛੀ ਭਾਂਤਿ ਲਿੱਖ ਹੈ,
ਗੁਰੂ ਸੇ ਨਾ ਮਾਨੈ ਕੋਈ ਗੁਰੂ ਰੂ ਕੇ ਧਾਮ ਚੋਈ
ਗੁਰੂ ਜੀ ਕੇ ਪ੍ਰਭਾਏ ਜੋਈ ਸੋਈ ਗੁਰਸਿੱਖ ਹੈ।
(ਨਿਹਾਲ ਸਿੱਖ ਜੀ)

ਸੰਤਕਰਤਾਰ ਕੀ ਉਪਾਸਨਾ ਕਰਨਹਾਰੇ,
ਪੂਜੇ ਨਾਹਿ ਮਯਾ ਵਿਧਿ ਬਿਸਨੁ ਮਹੇਸ਼ ਕੇ,
ਉਂਦਮ ਸੇ ਲੱਭਮੀ ਕਮਾਏ ਅਪ ਖਾਏ ਭਲੇ,
ਔਰਨ ਖੁਲਾਏ ਕਰੈ ਨਿਤ ਹਿਰਦੇਸ਼ ਕੇ,
ਵਾਦ ਵੈਰ ਟੀਰਥਾ ਵਿਕਾਰ ਮਨ ਨਾਏ ਨਾਹਿ,
ਪਰ ਹਿਤ ਖੇਦ ਸਹੀ, ਦੇਵੈ ਨ ਕੋਏਸ਼ ਕੇ,

ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ 'ਗੁਰੂ' ਸ਼ਬਦ ਜਦ ਸਮਾਜ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਉੱਥੇ ਲੋਪ ਹੋ
ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਇਸ ਲਈ ਗੁਰਸਾਹਿਬ, ਗੁਰਸਿੱਖ, ਗੁਰਸੇਵਾ, ਗੁਰਦਾਸ, ਗੁਰਦਿੱਤਾ,
ਗੁਰਦੁਆਰਾ, ਗੁਰਪੁਸਾਇ ਗੁਰਚਾਣੀ ਆਦਿ ਅਨੇਕ ਸ਼ਬਦ ਇਸ ਕੋਲ ਵਿੱਚ ਬਿਨਾ
ਉੱਥੇ ਹਨ, ਪਰੰਤੂ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਦੇ ਨਿਜਮ ਅਨੁਸਾਰ ਉੱਥੇ ਹੋਣਾ ਸਹੂਰੀ ਹੈ, ਇਸ
ਲਈ ਅਨੇਕ ਸਿੱਖ ਕਵੀਆਂ ਨੇ ਸੇ ਉੱਥੇ ਸਹਿਤ ਵਰਤੇ ਹਨ, ਉਹ ਭੀ ਅਸੂਧ
ਜਹੀ ਸਮਝਣੇ ਚਾਹੀਏ।

ਸੰਚਾਰੀ ਸਾਹਸੀ ਸੁਹਿਦ ਸਤਸ੍ਰਵਤਧਾਰੀ,
ਐਸੇ ਗੁਰਸਿੱਖ ਸਰਤਾਜ ਹੈ ਵਿਜੇਸ਼ ਕੇ।

੨ ਗੁਰਸਿਖਤਾ ਲਈ ਭੀ ਗੁਰਸਿਖ ਸ਼ਬਦ ਆਇਆ ਹੈ,
"ਗੁਰਸਿਖ ਦੇ ਗੁਰਸਿੱਖ ਮਿਲਾਇਆ।" (ਭਾਗੁ)

ਗੁਰਸੁਖ, ਵਡਾ ਸੁਖ, "ਆਤਮਆਨੰਦ, "ਗੁਰ ਮਿਲਿ ਗੁਰਸੁਖ
ਪਾਈ।" (ਸੁਹੀ ਅ: ਮ: ੪) ੨ ਮੁਕਤਿ,

ਗੁਰਸੁਤ, ਦੇਖੋ, ਗੁਰਸੁਤ,

ਗੁਰਸੇਵ } ਸੰਗਤ—ਗੁਰਸੇਵਾ, ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੀ ਟਹਿਲ, "ਗੁਰਸੇਵ
ਗੁਰਸੇਵਾ } ਨ ਭਾਈ ਚੋਰ ਚੋਰ।" (ਬਸੰ ਮ: ੧) "ਗੁਰਸੇਵਾ ਤਪਾਂ
ਜਿਹਿ ਤਪੁ ਸਾਰੁ।" (ਆਸਾ ਅ: ਮ: ੩) "ਗੁਰਸੇਵਾ ਤੇ ਭਗਤਿ
ਕਮਾਈ। ਤਥਾ ਇਹ ਮਾਨਸ ਦੇਹੀ ਪਾਈ।" (ਭੈਰ ਕਬੀਰ) ਜਦ
ਗੁਰਸੇਵਾ ਕਰਕੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਭਕਿ ਕਮਾਈ, ਤਦ ਹੀ ਮਾਨੁਖ ਦੇਹ
ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਈ, ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲੇ ਦਿਨ ਪਸ਼ੂ ਵਾਂਗ ਬਿਰਾਏ, ਭਾਵ—
ਆਦਮੀ ਹੋਣ ਪੂਰ ਭੀ ਗੁਰਸੇਵਾ ਰਹਿਤ ਪਸ਼ੂ ਹੈ,

ਗੁਰਸੰਗਤਿ, ਦੇਖੋ, ਗੁਰਸੰਗਤਿ,

ਗੁਰਸੰਤ, ਸੰਗਤ—ਸ਼ਾਂਤਾਤਮਾ ਗੁਰੂ, ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ। ੨ ਗੁਰੂ
ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਦੀ ਪੋਧਤਿ ਦਾ ਸਾਧ, ਦੇਖੋ, ਗੁਰਸੰਤ,

ਗੁਰਸੰਤ ਸਭਾ, ਗੁਰਸਿੱਖਾਂ ਦਾ ਸਮਾਜ, "ਗੁਰਸੰਤ ਸਭਾ ਦੁਖੁ ਮਿਟੈ
ਰੋਗੁ।" (ਬਸੰ ਮ: ੧)

ਗੁਰਹਟੀ } ਸੰਗਤ—ਗੁਰਦੁਆਰਾ, ੨ ਗੁਰਗੰਦੀ, ਜੋ ਧਰਮ ਦੇ ਵਪਾਰ
ਗੁਰਹਟ } ਦੀ ਹੱਟ ਹੈ, "ਤਖਤਿ ਬੈਠਾ ਗੁਰਹਟੀਐ।" (ਵਾਰ ਰਾਮ
੩) ੩ ਸਿਖਤਾ ਦੀ ਟਕਸਾਲ, "ਭੇਦ ਗ੍ਰੰਥ ਗੁਰਹਟ ਹੈ।" (ਭਾਗੁ)
ਗੁਰਹਾਣੀ, ਦੇਖੋ, ਹਾਣੀ ੩-੪, "ਗਿਆਨੀ ਧਿਆਨੀ ਗੁਰ
ਗੁਰਹਾਣੀ।" (ਸੇਦਰ) ੨ ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਮਾਰਣ ਵਾਲਾ, ਗੁਰੁਘਾਤਕ,
ਗੁਰਹਿ, ਗੁਰੂ ਨੂੰ, ਗੁਰੂ ਨੇ, "ਗੁਰਹਿ ਦਿਖਾਇਓ ਲੋਇਨਾ।" (ਆਸਾ
ਮ: ੫)

ਗੁਰਹਿਗਾਰ, ਵਿ—ਗੁਰਹਗਾਰ, ਦੇਸੀ, ਪਾਪੀ। ੨ ਗੁਰਗਿਰਾ
ਅਨੁਸਾਰ, ਗੁਰਉਪਦੇਸ਼ ਮੁਝਾਥਿਕ, "ਰਾਮ ਨ ਛੋਡਉ ਗੁਰਹਿਗਾਰ।"
(ਬਸੰ ਕਬੀਰ)

ਗੁਰਕਰਣੀ, ਸੰਗਤ—ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਦੀ ਦੱਸੀ ਹੋਈ ਰਹਿਤ,
ਸਿੱਖਧਰਮ ਦੀ ਧਾਰਣਾ, "ਗੁਰਕਰਣੀ ਬਿਨੁ ਭਰਮੁ ਨ ਚਾਕੈ।" (ਬਸੰ
ਅ: ਮ: ੧) ੨ ਉੱਚੀ ਕਰਣੀ,

ਗੁਰਕਾਰ, ਗੁਰੂ ਦਾ ਕੰਮ, ਗੁਰੂ ਦੀ ਸੇਵਾ, "ਜੋ ਸਿਖ ਗੁਰਕਾਰ
ਕਮਾਵਹਿ।" (ਮ: ੪ ਵਾਰ ਗਉ ੧)

ਗੁਰਕਿਰਪਾ, ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ, "ਗੁਰਕਿਰਪਾ ਤੇ ਮਿਲੈ
ਵਡਿਆਈ।" (ਮਾਧੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੩)

ਗੁਰਕ, ਭਾ ੧੧ ਸੰਗਤ—ਬਖਿਆਣ, ਚੋਟੀਆ,

ਗੁਰਕਮ, ਸੰਗਤ—ਗੁਰੂ ਦਾ ਕਮ (ਮਾਰਗ) ਗੁਰੂ-ਮਾਰਗ, "ਗੁਰਕਮ
ਗਿਆਨੁ ਬਤਾਵੈ ਭੇਦੁ।" (ਗਉ ਬਿਤੀ ਕਬੀਰ) ੨ ਗੁਰੂ-ਆਕਮ,
ਗੁਰੁਸਾਸਨੁ, "ਗੁਰਕਮ ਪ੍ਰਮਾਣਿ ਅਜਗੁ ਜਚਿਓ।" (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੫)

ਕੇ) ੩ ਵਿ—ਗੁਰੂ ਕਮਰ. ਗੁਰੂ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣ ਯੋਗਤ. ਗੁਰੂ
ਦੁਆ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣ ਲਾਇਕ.

ਕੁਰਕਮਿ. ਕੁਰੁਮਾਰਕ ਸੇ। ੨ ਗੁਰੁਆਕਮ (ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ) ਕਰਕੇ.

“ਕੁਰਕਮਿ ਭੇਦ ਸੁ ਹਰਿ ਕਾ ਪਾਵਉ.” (ਗੁਰੂ ਕਬੀਰ ਵਾਰ ੨)

੩ ਕੁਰੁਕਮਰ, “ਗੁਰਕਮਿ ਪ੍ਰਮਾਣ ਤੈ ਪਾਇਓ.” (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੨ ਕੇ)

ਕੁਰਕਾ. ਕੁਰਗ (ਭੇਤੀਏ) ਦੀ ਤਰਾਂ ਦਾਉ ਲਾਉਣ ਵਾਲਾ. ਸੁਚਰੀ

ਆਦਮੀ। ੨ ਕੁਰੂ ਦਾ ਅਨੁਗਾਮੀ. ਕੁਰੂ ਦਾ ਪੈਰੋ. ਕੁਰੁਕ.

ਕੁਰਕਾਬੀ. ਭਾ ੫੪/ ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਖੜਾਉਂ ਅਤੇ ਜੁੱਤੀ.

ਕੁਰਕਿਆਨ } ਸੰਗਤ—ਕੁਰੂ ਨਾਲਕ ਦੇਵ ਦਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿਆ ਕਰਾਨ.

ਕੁਰਕਿਆਨ } “ਕੁਰਕਿਆਨ ਦੀਪਕ ਉਜਿਆਰੀਆ.” (ਗੁਰੂ

ਮ: ੫) ੨ ਆਤਮਕਰਾਨ, ਜੋ ਸਭ ਕਰਾਨਾਂ ਤੋਂ ਉੱਚਾ ਹੈ.

“ਕੁਰਕਿਆਨ ਪਦਾਰਥੁ ਨਾਮੁ ਹੈ.” (ਸੁਹੀ ਅ: ਮ: ੪)

ਕੁਰਕੀਪ } ਵਿ—ਨਿਗੁਰਾ. ਉਹ ਆਦਮੀ, ਜੋ ਆਪਣੇ ਕੁਰੂ ਦਾ

ਕੁਰਕੀਪਕ } ਨਾਉਂ ਛੁਪਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਅਰਥਾਤ ਆਪ ਹੀ ਸਰਵਕਰ

ਬਣਦਾ ਹੈ। ੨ ਕੁਰਨਿਦਕ. ਦੇਖੋ, ਗੋਪਨ ੩.

ਕੁਰ ਗੋਬਿੰਦ. ਸ੍ਰੀ ਕੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ. “ਗਹਿਓ ਕੁਰ

ਗੋਬਿੰਦ.” (ਸ. ਮ: ੯) ੨ ਗੋਬਿੰਦਰੂਪ ਕੁਰੂ। ੩ ਸਾਰੇ ਜਗਤ ਦਾ

ਹਾਲ ਜਾਣਨ ਵਾਲਾ (ਸਰਵਗਤ) ਕੁਰੂ. ਕਰਤਾਰ.

ਕੁਰਕਿਹ } ਦੇਖੋ, ਗੁਰੂਪਰ.

ਕੁਰਕਰਣ } ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੇ ਚਰਣ. ਕੁਰੁਪਾਦ. “ਕੁਰਕਰਣ ਲਾਗੀ

ਕੁਰਕਰਨ } ਸਹਜਿ ਜਾਗੀ.” (ਬਿਲਾ ਛੰਤ ਮ: ੫) “ਕੁਰਕਰਨ

ਸਰੋਵਰਿ ਗੁਰਸਿਖ ਬੈਰ.” (ਬਸੰ ਮ: ੧)

ਕੁਰਕਰਨ ਸਿੰਘ. ਦੇਖੋ. ਨਾਭਾ ਵਿੱਚ ਮਹਾਰਾਜ ਰਿਪੁਦਮਨ ਸਿੰਘ.

ਕੁਰਚਾਲ } ਸੰਗਤ—ਕੁਰੁਗੀਤਿ. ਕੁਰੁਮਤ ਦੀ ਮਰਯਾਦਾ. “ਕੁਰਸਿਖ

ਕੁਰਚਾਲੀ } ਮੀਰ ਚਲਹੁ ਗੁਰਚਾਲੀ.” (ਧਨਾ ਮ: ੪)

ਕੁਰਜ. ਭਾ ੫/ ਕੁਰਜ. ਸੰਗਤ—ਭਵਾ ਜੇਹਾ ਲੋਹੇ ਦਾ ਸ਼ਸਤ੍ਰ. ਦੇਖੋ.

ਸਸਤ੍ਰ. “ਪਿਤਾ ਪੁਹਿਲਾਵ ਸਿਉ ਕੁਰਜ ਉਠਾਈ.” (ਭੈਰ ਅ: ਮ: ੩)

ਕੁਰਜਗਤ. ਦੇਖੋ, ਜਗਤਕੁਰੂ. “ਕੁਰਜਗਤ ਫਿਰਣ ਸੀਹ ਅੰਗਰਉ.”

(ਸਵੈਯੇ ਮ: ੨ ਕੇ) ਕੇਰੂ ਦੇ ਸਿੰਘ ਰੂਪ (ਸੁਪੁਤ੍ਰ) ਜਗਤਕੁਰੂ ਅੰਗਦ

ਜੀ.

ਕੁਰਜਦਾਰ. ਵਿ—ਗਦਾਧਰ. ਕੁਰਜ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਤ—

ਮੁਗਲ ਬਾਦਸ਼ਾਹਾਂ ਵੇਲੇ ਚੌਬਦਾਰਾਂ ਤੁੱਲ ਇੱਕ ਜਮਾਤ, ਜੋ ਕੁਰਜ

ਰਖਦੀ ਸੀ. “ਕੁਰਜਦਾਰ ਵੈ ਦੀਨੇ ਸੰਗ.” (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ਦੇਖੋ.

ਕੁਰਜਬਰਦਾਰ। ੩ ਮੁਸਲਮਾਨ ਫਕੀਰਾਂ ਦਾ ਇੱਕ ਫਿਰਕਾ, ਜੋ ਕੁਰਜ

ਰਖਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਕੁਰਜਮਾਰ.

ਕੁਰਜਨ } ਦੇਖੋ, ਗੁਰੂਜਨ. “ਨਾ ਹਰਿ ਭਜਿਓ ਨਾ ਕੁਰਜਨ

ਕੁਰਜਨ } ਸੇਵਿਓ.” (ਸੋਰ ਮ: ੯)

ਕੁਰਜਬਰਦਾਰ } ਦੇਖੋ, ਕੁਰਜਦਾਰ. ਕੁਰਜ ਰੱਖਣ ਵਾਲੇ ਸਾਹੀ

ਕੁਰਜਮਾਰ } ਕਰਮਚਾਰੀ. ਇਹ ਬਕਾਇਆ ਅਤੇ ਜੁਰਮਾਨਾਂ

ਵਸੂਲ ਕਰਨ ਲਈ ਕੁਰਜ ਦੀ ਮਾਰ ਭੀ ਕੀਤਾ ਕਰਦੇ ਸਨ. ਮੰਗਣ
ਵਾਲੇ ਕੁਰਜਧਾਰੀ ਫਕੀਰ ਭੀ ਕਦੇ ਕਦੇ ਆਪਣੇ ਸ਼ਰੀਰ ਪੁਰ ਕੁਰਜਾਂ

ਮਾਲਕੇ ਕ੍ਰਿਹਸਬੀਆਂ ਨੂੰ ਭਰਾਕੇ ਧਨ ਮੰਗਿਆ ਕਰਦੇ ਹਨ.

ਕੁਰਜੋਤਿ. ਮਹਾਨ ਜਤੋਤਿ (ਪ੍ਰਕਾਸ਼). ਆਰਮਿਕ ਰੋਸ਼ਨੀ. “ਕੁਰਜੋਤਿ

ਅਰਜੁਨ ਮਾਹਿ ਧਰੀ.” (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੫ ਕੇ)

ਕੁਰਤ } ਸੰਗਤ—ਕੁਲਦਨ. ਉਲਝੀ ਹੋਈ ਕੱਠ. “ਸਾਕਤ ਸੁਤ

ਕੁਰਦਨ } ਬਹੁ ਕੁਰਤੀ ਭਰਿਆ.” (ਕਲਿ ਅ: ਮ: ੪)

ਕੁਰਟਾਉਣਾ. ਦੇਖੋ, ਕਰਟਾਉਣਾ.

ਕੁਰਤਾ. ਦੇਖੋ, ਕੁਰਤਾ.

ਕੁਰਤੀ. ਦੇਖੋ, ਕੁਰਤੀ. “ਕੁਰਤੀ ਆਇ ਦੋਹਿ ਸੁਖ ਕੰਦ.” (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਕੁਰਦਫਨਾ. ਦੇਖੋ, ਕੁਰਦਫਿਨਾ. “ਤੈ ਪ੍ਰਥਮੇ ਕੁਰਦਫਨਾ ਦੀਸੀ.

ਪਾਣਿ ਸੁਬਣ ਕਰਨ ਕੋ ਕੀਜੀ.” (ਨਾਪੁ)

ਕੁਰਦਰਸਨ. ਸੰਗਤ—ਕੁਰੁਬਾਸਤ੍ਰ. ਸ੍ਰੀ ਕੁਰੂ ਕੁੰਬ ਸਾਹਿਬ.

ਸਿੰਘਧਰਮ ਦੇ ਨਿਯਮਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ. “ਖਟੁ ਦਰਸਨ ਵਰਤੈ

ਵਰਤਾਰਾ। ਕੁਰ ਕਾ ਦਰਸਨ ਅਪਭ ਅਪਾਰਾ.” (ਆਸਾ ਮ: ੩)

੨ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦਾ ਦੀਦਾਰ.

ਕੁਰਦਰਸਨਿ. ਕੁਰੂ ਦੇ ਦਰਸਨ ਨਾਲ. ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੇ ਦੀਦਾਰ ਤੋਂ.

“ਕੁਰਦਰਸਨਿ ਉਧਰੈ ਸੰਸਾਰਾ.” (ਆਸਾ ਮ: ੩) ੨ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੇ

ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਤੋਂ.

ਕੁਰਦਰਸਨੁ. ਦੇਖੋ, ਕੁਰਦਰਸਨ. “ਕੁਰਦਰਸਨੁ ਦੇਖਿ ਮਨਿ ਹੋਇ

ਬਿਕਾਸੁ.” (ਸੁਖਮਨੀ)

ਕੁਰਦਰਸੁ. ਦੇਖੋ, ਕੁਰਦਰਸਨ. “ਕੁਰਦਰਸੁ ਪਾਇਆ ਅਗਿਆਨੁ

ਕਵਾਇਆ.” (ਰੁਕਾ ਛੰਤ ਮ: ੪)

ਕੁਰਦਰਿਆਉ. ਦੇਖੋ, ਕੁਰੁਦਰੀਆਉ.

ਕੁਰਦਾ. ਭਾ ੫/ ਅੰ. Kidney. ਪੇਟ ਦੇ ਪਿਛਲੇ ਪਾਸੇ ਗਿਆਰਵੀਂ

ਪਸਲੀ ਦੇ ਹੇਠ ਦੋਹੀਂ ਪਾਸੀਂ ਕੁਰਦੇ ਹੋਇਆ ਕਰਦੇ ਹਨ. ਇਹ ਇੱਕ

ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀਆਂ ਨਾਲੀਦਾਰ ਗਿਲਟੀਆਂ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕੰਮ ਜਗ੍ਹਾ

ਵਿੱਚੋਂ ਕੰਦਾ ਅੰਸ ਕੱਢਕੇ ਮੂਤ੍ਰ (ਪੇਸ਼ਾਬ) ਦੀ ਬਕਲ ਵਿੱਚ ਮਸ਼ਾਨੇ

ਅੰਦਰ ਭੇਜਣਾ ਹੈ.

ਕੁਰਦਾਸ. ਵਿ—ਕੁਰੁਦਾਸ. ਸਤਿਗੁਰੂ ਦਾ ਸੇਵਕ। ੨ ਸੰਗਤ—

ਭਾਈ ਕੁਰਦਾਸ. “ਆਇ ਬ੍ਰਿਹ ਕੁਰਦਾਸ ਕਨ ਚਹੁ ਦਿਸਿ ਮੇ ਕੁਰਦਾਸ.”

(ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਭਾਈ ਕੁਰਦਾਸ ਜੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੇ ਸੱਚੇ ਸਿੰਘ, ਬੀਬੀ ਭਾਨੀ ਜੀ ਦੇ

ਨੇਤਿਓ ਭਾਈ ਸਨ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਚੌਥੇ ਸਰਗੁਰਾਂ ਤੋਂ ੧੬੪੬ ਵਿੱਚ

ਸਿੰਘਧਰਮ ਧਾਰਣ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਕੁਰਦਾਸੀ ਦਾ ਸਿੰਘਾਂਤ ਪੰਜਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰਾਂ

ਤੋਂ ਰੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਮਝਿਆ. ਸਿੰਘਮਤ ਦੇ ਪ੍ਰਚਾਰਕ ਹੋ ਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ

ਧਰਮ ਦੇ ਨਿਯਮ ਉੱਤਮ ਚੀਤਿ ਨਾਲ ਫੈਲਾਏ. ਨਰੋਰ, ਆਗਰਾ,

ਕਾਸ਼ੀ ਆਦਿਕ ਅਸਥਾਨਾਂ ਵਿੱਚ ਸਿੰਘਧਰਮ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਦੇ ਰਹੇ.

ਇਤਿਹਾਸਕਾਰਾਂ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕੁਰੂ ਕੁੰਬ

ਸਾਹਿਬ, ਜੋ ਕੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਨਿਰਮਾਣਿਆ ਹੈ, ਉਹ ਇਨ੍ਹਾਂ

ਦੀ ਹੀ ਕਲਮ ਤੋਂ ਲਿਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਬਾਣੀ (੪੦ ਵਾਰਾਂ ਅਤੇ ੫੫੬ ਕਬਿੱਤ ਅਦਿਕ ਛੰਦ) ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਦੇ ਨਿਯਮਾਂ ਦਾ ਉੱਤਮ ਭੰਡਾਰ ਹੈ। ਇਹ ਆਖਣਾ ਅਤਿਉਕਤਿ ਨਹੀਂ ਕਿ ਸਿੱਖੀ ਦਾ ਰਹਿਤਨਾਮਾ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਬਾਣੀ ਤੋਂ ਵਧਕੇ ਹੋਰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਬਚਨ ਹੈ ਕਿ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਦੀ ਬਾਣੀ ਪੜ੍ਹਨ ਤੋਂ ਸਿੱਖੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।^੧

ਸ੍ਰੀ ਮਾਨ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਦਾ ਛੇਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਸਮੇਂ ਭਾਈ ਸੁਦੀ ੮, ਸੰਮਤ ੧੬੮੪ ਨੂੰ ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਦੇਹਾਂਤ ਹੋਇਆ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਨੇ ਅੰਤਿਮ ਸੰਸਕਾਰ ਆਪਣੇ ਹੱਥੀਂ ਕੀਤੇ।^੨

੩ ਬਹਿਲੋਂ ਵੰਸ਼ੀ ਗੁਰਦਾਸ ਮਸੰਦ, ਜੋ ਬਾਬਾ ਰਾਮਰਾਇ ਦਾ ਮੁਸਾਹਿਬ ਸੀ। ਰਾਮਰਾਇ ਜੀ ਦੇ ਪਰਲੋਕ ਯਾਤਰਾ ਪਿੱਛੋਂ ਇਹ ਦਲਾਇਸ਼ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿੱਚ ਰਿਹਾ। ਦੇਖੋ, ਤਾਰਾ।

੪ ਇੱਕ ਪ੍ਰੇਮੀ ਸਿੱਖ ਕਵੀ, ਜਿਸ ਨੇ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਦੀਆਂ ਵਾਰਾਂ ਨਾਲ ਆਪਣੀ ਰਚਨਾ ੪੧ ਵੀਂ ਵਾਰ ਜੋਤੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਪਾਠ ਹੈ—“ਪੀਓ ਪਾਹੁਲ ਖੰਡਧਾਰ ਹੁਇ ਜਨਮ ਸੁਹੇਲਾ” ਵਾਰ ਵਾਰ! ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਆਪੇ ਗੁਰ ਚੇਲਾ” ਆਦਿ।

੫ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਦਾ ਅਰਦਾਸੀਆ। “ਸਿਖ ਗੁਰਦਾਸ ਨਾਮ ਇਸ ਕੋਰ।” (ਗੁਪਤ) ੬ ਸ਼ਿਕਾਰਪੁਰ ਨਿਵਾਸੀ ਇੱਕ ਉਦਾਸੀ ਸੰਤ, ਜਿਸ ਦੀ ਧਰਮਸ਼ਾਲਾ ਸਿੱਖ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ। ਇਸ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਪਰਯਾਯ ਭੀ ਲਿਖੇ ਸਨ।

ਗੁਰਦਾਸਪੁਰ। ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਇੱਕ ਜਿਲੇ ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਨਗਰ, ਜੋ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਤੋਂ ਰੇਲ ਦੇ ਰਸਤੇ ੪੫ ਮੀਲ ਹੈ।^੩ ਇੱਥੇ ਬੰਦਾਬਹਾਦਰ ਨੂੰ ਅਬਦੁੱਲਾਖਾਨ ਨੇ ਤੀਹ ਵਾਲੀ ਹਜ਼ਾਰ ਫੌਜ ਨਾਲ ਘੇਰ ਲਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਫੜਕੇ ਦਿੱਲੀ ਭੇਜ ਦਿੱਤਾ ਸੀ, ਦੇਖੋ, ਬੰਦਾ ਬਹਾਦਰ।

ਗੁਰਦਿੱਤਾ। ਦੇਖੋ, ਗੁਰਦਿੱਤਾ ਬਾਬਾ। ੨ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਇੱਕ ਆਤਮ ਕਥਾਨੀ ਸਿੱਖ। ੩ ਬਾਬਾ ਫੂਲ ਦੇ ਸੁਪੁਤ੍ਰ ਤਿਲੋਕ ਸਿੰਘ ਦਾ ਭੋਟਾ, ਜੋ ਨਾਭਾਵੰਸ਼ ਦਾ ਵਡੇਰਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਗੁਰਦਿੱਤੇ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਸਨ ੧੭੫੪ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ। ਦੇਖੋ, ਫੂਲਵੰਸ਼।

ਗੁਰਦਿੱਤਾ ਬਾਬਾ। ਗੁਰਦਿੱਤ ਬਾਬਾ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਵਡੇ ਸੁਪੁਤ੍ਰ, ਜੋ ਕੱਤਕ ਸੁਦੀ ੧੫ ਸੰਮਤ ੧੬੭੦ ਨੂੰ ਮਾਤਾ ਦਾਮੋਦਰੀ ਜੀ ਦੇ ਉਦਰੋਂ ਭਰੋਲੀ (ਜਿਲਾ ਫਿਰੋਜ਼ਪੁਰ) ਵਿੱਚ

‘ਰੁਨਿ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਜਿਹ ਭੀ ਬਾਨੀ

ਬਚ ਦੀਐਂ ਅਸ ਭਿਧਿ ਭਤਿਯਾਨੀ:

“ਪਵਿ ਪ੍ਰੇਮ ਭਰਿਐ ਇਸ ਜੋਧੀ।

ਸਿੱਖੀ ਕੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਜੋਧੀ।” (ਨਾਪੁ)

ਭੇਵੇਂ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਗੁਰੂ ਵਿਨਾਸ ਵਿੱਚ ਦੇਹਾਂਤ ਸੰਮਤ ੧੬੮੬ ਭਾਈ ਸੁਦੀ ੫ ਦਾ ਲਿਖਿਆ ਹੈ

‘ਮੁਹਿਮਦ ਬਾਸਿਮ ਦੇ ਲੇਖ ਅਨੁਸਾਰ ਇਹ ਭਾਈ ਦੀਪ ਚੰਦ ਸਾਹੂ ਜੋ ਵਸਾਇਆ ਹੈ

ਜਨਮੇ। ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਧਾਰਮਿਕ ਅਤੇ ਸ਼ਸਤ੍ਰਵਿਦਯਾ ਪਿਤਾ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਨਿਯਮਨੀ ਵਿੱਚ ਉੱਤਮ ਹੀਤਿ ਨਾਲ ਪਾਈ। ੨੧ ਵੈਸਾਖ ਸੰਮਤ ੧੬੮੧ ਨੂੰ ਆਪ ਦਾ ਵਿਆਹ ਰਾਮੇ ਸਿਲ ਖੜੀ ਦੀ ਸੁਪੁਤ੍ਰੀ ਅਨੰਤੀ ਜੀ ਨਾਲ ਵਟਾਲੇ ਹੋਇਆ, ਜਿਸ ਦੀ ਗ੍ਰੰਥ ਤੋਂ ਬਾਬਾ ਧੀਰਮੋਲ ਜੀ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਹਰਿਰਾਇ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਉਤਪੰਨ ਹੋਏ।

ਬਾਬਾ ਗੁਰਦਿੱਤਾ ਜੀ ਯੋਗਿਰਾਜ ਬਾਬਾ ਚ੍ਰਿਚੰਦ ਜੀ ਦੇ ਚੇਲੇ ਹੋਏ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਸਰਵਗੁਣ ਭਰਪੂਰ ਚਾਰ ਚੇਲੇ ਕਰਕੇ ਉਦਾਸੀਨਮਤ ਨੂੰ ਸਿੱਖੀ ਦੇ ਪੁਰਾਣ ਨਈਂ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਵੈਸਾਇਆ।

ਚੇਤ ਸੁਦੀ ੧੦ ਸੰਮਤ ੧੬੮੫ ਨੂੰ ਕੀਰਤਪੁਰ ਪਰਲੋਕ ਸਿਧਾਏ, ਜਿੱਥੇ ਆਪ ਦਾ ਆਲੀਸ਼ਾਨ ਦੇਹਰਾ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਦੇਖੋ, ਕੀਰਤਪੁਰ।

ਬਾਬਾ ਗੁਰਦਿੱਤਾ ਜੀ ਨੂੰ ਬਾਬਾ ਪਦਵੀ ਮਿਲਣ ਦੇ ਦੋ ਕਾਰਣ ਟਿੱਠਿਹਾਸਕਾਰਾਂ ਨੇ ਲਿਖੇ ਹਨ, ਇੱਕ ਤਾਂ ਇਹ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਾਈਂ ਬੁੱਢਣਬਾਹ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਦਰਸ਼ਨ ਦਿੱਤਾ ਸੀ, ਦੂਜੇ ਇਹ ਕਿ ਬਾਬਾ ਚ੍ਰਿਚੰਦ ਜੀ ਦੇ ਚੇਲੇ ਹੋ ਕੇ ਉਦਾਸੀਨ ਸੰਪ੍ਰਦਾਯ ਦੀ ਮਹੰਤੀ ਧਾਰਣ ਕੀਤੀ। ੨ ਦੇਖੋ, ਬੁੱਢਾ ਬਾਬਾ।

ਗੁਰਦੀਖਿਆ। ਗੁਰਦੀਖਾ। ਗੁਰੂ ਦੁਆ ਧਰਮਮੰਤ੍ਰ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼। “ਬਿਨ ਗੁਰਦੀਖਿਆ ਕੈਸੇ ਰਿਅਾਨ?” (ਭੈਰ ਮ: ੫) “ਗੁਰਦੀਖਿਆ ਜਿਹ ਮਨਿ ਭਸੈ ਨਾਨਕ ਮਸਤਕਿ ਭਾਰੁ।” (ਬਾਵਨ)

ਗੁਰਦੁਆਰਾ। ਦੇਖੋ, ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਅਤੇ ਗੁਰਦੁਆਰਿ। ੨ ਗੁਰੁਘਰ। ਗੁਰੁਘਿਹ।

ਗੁਰਦੁਆਰਾ। ਗੁਰਦੁਆਰਾ। ਫਿ. ਵਿ—ਗੁਰੂ ਦਾ ਮਾਰਫਤ। ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਿਰੀਏ। ੨ ਸੰਗਤ—ਗੁਰੂ ਦਾ ਘਰ। ੩ ਸਿੱਖਾਂ ਦਾ ਧਰਮ ਮੰਦਿਰ। ਉਹ ਅਸਥਾਨ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਦਸ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਸੇ ਨੇ ਧਰਮਪੁਰਾਣ ਨਈਂ ਬਣਾਇਆ ਅਰਥਾ ਜਿੱਥੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਤਕ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਧਰਮਮੰਦਿਰ ਦਾ ਨਾਮ “ਧਰਮਸ਼ਾਲਾ” ਰਿਹਾ ਹੈ।^੪ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਨੇ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰੋਵਰ ਦੇ ਧਰਮਮੰਦਿਰ ਦੀ “ਹਰਿਮੰਦਿਰ” ਸੰਗਤ ਬਾਪੀ ਅਰ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਜੀ ਦੇ ਸਮੇਂ ਧਰਮਸ਼ਾਲਾ ਦੀ “ਗੁਰਦੁਆਰਾ” ਸੰਗਤ ਹੋਈ ਹੈ।

ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਫੂਲ ਨਾਲ ਸੰਮਤ ੧੬੮੨ ਲਿਖਿਆ ਹੈ। ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਵਾਲੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਮੁੱਢਲੇ ਅਤੇ ਘੱਤਲੇ ਖਾਲੀ ਪੜ੍ਹਿਆਂ ਤੇ ਭਾਈ ਭਾਈਆਂ ਅਤੇ ਘੱਟਲਾਵਾਂ ਅਤੇ ਸਮੇਂ ਸਿਰ ਲਿਖੀਆਂ ਭਾਈਆਂ ਹਨ। “ਜੋਤੀ ਜੋਤਿ ਸਮਾਯਾਨ ਦੇ ਚਰਿਤ੍ਰ” ਵਿੱਚ ਭਾਈਘ ਚੇਤ ਸੁਦੀ ੧੦ ਸੰਮਤ ੧੬੮੫ ਹੈ, ਜੋ ਸਹੀ ਹੈ।

“ਸੇ ਭਾਈ ਗੁਰੂ ਧਰਮਸ਼ਾਲਾ ਹੈ। ਗੁਰਸਿਖਾ ਨਹਦਾ ਭਾਸਿਐ। ਪੈਰ ਧੋਵਾ ਪਾਯ ਭੇਰਦਾ ਤਿਉ ਨਿਵਿ ਨਿਵਿ ਲਗਾ ਪਾਇ ਜੋਧੀ।” (ਸ੍ਰੀ ਸ: ੫)

“ਸਤਿਗੁਪ ਸਤਿਨਾਮੁ ਕਰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਉ ਸਪਸਤਾ।

ਧਰਮਸ਼ਾਲਾ ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਸਾਬ ਸੰਗਤਿ ਸਭਾਖੰਡ ਦਸਾਯਾ।” (ਭਾਗੁ)

“ਪ੍ਰਗਥ ਧਰਮਸ਼ਾਲਾ ਬਨਵਾਦੁ। ਬਹੁਰ ਆਇ ਹਮ ਕੇ ਨੈਜਵਰੁ” (ਨਾਪੁ)

ਸਿੱਖਾਂ ਦਾ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਵਿਦਵਾਨਗੀਆਂ ਲਈ ਸਕੂਲ, ਆਤਮਜਿਗਰਸਾ ਵਾਲਿਆਂ ਲਈ ਕਰਮਨਿਰਪੇਸ਼ਕ ਆਚਾਰਯ, ਚੌਰੀਆਂ ਲਈ ਸ਼ਕਤੀਮਾਨ, ਭੁੱਖਿਆਂ ਲਈ ਅੰਨਪੂਰਣਾ, ਇਸਤ੍ਰੀ ਜਾਤਿ ਦੀ ਪਤ ਚੱਖਣ ਲਈ ਲੋਹਮਈ ਦੁਰਯੋਧ, ਅਤੇ ਮੁਸਾਫਰਾਂ ਲਈ ਵਿਸ਼ਾਮ ਦਾ ਅਸਥਾਨ ਹੈ।

ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਵੇਲੇ ਅਤੇ ਬੁੱਢੇਦਲ ਦੇ ਸਮੇਂ ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਦਾ ਖਾਸ ਧਿਆਨ ਰੱਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ, ਨਿੱਤ ਦੀ ਅਰਦਾਸ ਵਿੱਚ ਆਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। "ਸਰਵ ਗੁਰੁਪਾਮਾਂ ਅਤੇ ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਅਤੇ ਮਰਯਾਦਾ ਦਾ ਧਿਆਨ ਧਰ ਕੇ ਖਾਲਸਾ ਸੀ। ਏਨੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ।" ਇਨ੍ਹਾਂ ਪਵਿਤ੍ਰ ਸਥਾਨਾਂ ਦਾ ਸੇਵਕ ਗੁਰਦੁਆਰੀਆ ਉਹ ਹੋਣਿਆਂ ਕਰਦਾ ਜੋ ਵਿਦਵਾਨ ਗੁਰਮਤ ਵਿੱਚ ਪੱਕਾ ਅਤੇ ਉੱਚੇ ਆਚਾਰ ਵਾਲਾ ਹੁੰਦਾ।

ਜਮਾਨੇ ਦੀ ਗਰਦਿਸ਼ ਨੇ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਵੇਲੇ ਡੋਕਰਿਆਂ ਦੀ ਪ੍ਰਧਾਨਗੀ ਵਿੱਚ ਮੁੱਖ ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਸਾਰਾ ਉਲਟ ਪੁਲਟ ਕਰ ਦਿੱਤਾ, ਜਿਸ ਦਾ ਅਸਰ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਤੇ ਭੀ ਹੋਈ ਹੋਈ ਹੋਇਆ ਅਰ ਕੌਮ ਵਿੱਚੋਂ ਜਿਉਂ ਜਿਉਂ ਗੁਰਮਤ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਲੋਪ ਹੁੰਦਾ ਗਿਆ, ਤਿਉਂ ਤਿਉਂ ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਦੀ ਮਰਯਾਦਾ ਬਿਗੜਦੀ ਗਈ ਅਰ ਇੱਥੋਂ ਤਕ ਦੁਰਦਸ਼ਾ ਹੋਈ ਕਿ ਸਿੱਖ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਕੇਵਲ ਕਹਿਣ ਨੂੰ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਰਹਿ ਗਏ।

ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਦੇ ਸੇਵਕਾਂ ਨੇ ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਦੀ ਸਾਫ਼ਤਾ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਘਰੇਲੀ ਬਣਾਇਆ ਅਰ ਪਵਿਤ੍ਰ ਅਸਥਾਨਾਂ ਵਿੱਚ ਉਹ ਅਪਵਿਤ੍ਰ ਕੀਮ ਹੋਣ ਲੱਗੇ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਨਿਕਾਰ ਕਰਨਾ ਲੱਸਾ ਦਾ ਕਾਰਣ ਹੈ।

ਸਮੇਂ ਦੇ ਗੇੜ ਨਾਲ ਜਦ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦੇ ਅਨੇਕ ਮਤ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਸਮਾਜ ਅਤੇ ਸਥੇ ਧਰਮ ਸੁਧਾਰ ਲਈ ਬਣਾਏ, ਤਾਂ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਭੀ ਹੋਸ਼ ਆਈ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਿੱਖਸਥਾਵਾਂ ਅਰ ਖਾਲਸਾ ਦੀਵਾਨ ਬਣਾਏ ਧਰਮ ਅਤੇ ਜਮਾਨੇ ਦਾ ਸੁਧਾਰ ਕਰਨਾ ਆਰੰਭਿਆ। ਖਾਲਸਾ ਅਖਬਾਰ, ਖਾਲਸਾ ਸਮਾਚਾਰ ਆਦਿਕ ਅਖਬਾਰ ਅਤੇ ਖਾਲਸਾ ਟ੍ਰੈਕਟ ਸੋਸਾਇਟੀਆਂ ਦੁਆਰਾ ਉੱਤਮ ਲੇਖ ਨਿਕਲਨ ਲੱਗੇ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਕੌਮ ਜਾਗ੍ਰਤ ਅਵਸਥਾ ਵਿੱਚ ਆਈ। ਏਥੇ, ਸਿੱਖ ਸਭਾ।

ਇਸ ਵੇਲੇ ਜੋ "ਸਿਰੋਮਣੀ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ" ਦੇਖੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਇਹ ਭੀ ਇਸੇ ਯਤਨ ਦਾ ਫਲ ਹੈ। ਇਸ ਪ੍ਰਸੰਗ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਬਣਨ ਦਾ ਹਾਲ ਇਸ ਲੇਖ ਵਿੱਚ ਨਿਖਣਾ ਭੀ ਯੋਗਯੋਗ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ—

ਜਿਉਂ ਜਿਉਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰਮਤ ਦਾ ਯਤਨ ਹੁੰਦਾ ਗਿਆ, ਤਿਉਂ ਤਿਉਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਸਮਾਜ ਅਤੇ ਧਰਮਮੰਦਿਰਾਂ ਦੀ ਵਿਗੜੀ ਹੋਈ ਹਾਲਤ ਨੂੰ ਦੇਖਕੇ ਸੁਧਾਰ ਕਰਨ ਦਾ ਜਤਨ ਕੀਤਾ, ਪਰ ਕੌਮ ਦੀ ਪ੍ਰਥਮ ਸਥੇਰੀ ਨਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਮਨਭਾਉਂਦਾ ਫਲ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਾ ਹੋਇਆ।

੧੭ ਅਕਤੂਬਰ ਸਨ ੧੯੨੦ ਨੂੰ, ਖਾਲਸਾ ਬਰਾਦਰੀ ਬਹਿਰ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੇ ਸਾਲਾਨਾਦੀਵਾਨ ਸਮੇਂ, ਕੁਝ ਕਹਿਣਮਾਤ੍ਰ ਦੇ ਅਭੂਤ

ਅਮ੍ਰਿਤ ਛਕਕੇ ਕਤਾਹਪੁਸਾਦ ਅਤੇ ਮਾਇਆ ਲੋਕੇ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਿਰ ਸਾਹਿਬ ਭੋਟਾ ਛਰਨ ਕਏ, ਤਾਂ ਉੱਥੇ ਕੁਝ ਖਿੱਲ ਮੱਠ ਦੇ ਪਿੱਛੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਅਰਦਾਸ ਕੀਤਾ ਗਿਆ, ਪਰ ਜਦ ਉਹ ਪ੍ਰੇਮੀ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲਤਖਤ ਹਾਜ਼ਿਰ ਹੋਏ, ਤਾਂ ਉੱਥੋਂ ਦੇ ਪੁਜਾਰੀ ਸੇਵਾ ਛੱਡਕੇ ਭੱਜ ਕਏ। ਹਾਜ਼ਿਰ ਸੰਗਤ ਨੇ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਤਖਤਸਾਹਿਬ ਸੁੰਦਾਂ ਨਹੀਂ ਰਹਿਣਾ ਚਾਹੀਦਾ, ਸੋ ੨੫ ਸਿੱਖਾਂ ਦਾ ਜਥਾ ਸੇਵਾ ਲਈ ਨੀਯਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਅਤੇ ਇਸ ਦੀ ਦਿੱਤਲਾਹ ਸਰਬਰਾਹ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀ ਗਈ। ਨੌਠੇ ਹੋਏ ਪੁਜਾਰੀ ਸਰਬਰਾਹ ਅਤੇ ਡਿਪਟੀਕਮਿਸ਼ਨਰ ਦੇ ਕਹਿਣ ਤੇ ਭੀ ਹਾਜ਼ਿਰ ਨਾ ਹੋਏ, ਜਿਸ ਪੁਰ ਡਿਪਟੀਕਮਿਸ਼ਨਰ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਅਤੇ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲਤਖਤ ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧ ਲਈ ੯ ਆਦਮੀਆਂ ਦੀ, ਜੋ ਸਾਰੇ ਹੀ ਗੁਰਦੁਆਰਾਸੁਧਾਰ ਲਹਿਰ ਦੇ ਹਾਮੀ ਸਨ, ਆਰਜ਼ੀ ਕਮੇਟੀ ਬਣਾ ਦਿੱਤੀ।

ਸਾਰੇ ਪੰਥ ਨੂੰ ਜਥੇਬੰਦ ਕਰਕੇ ਪੰਥ ਦੀ ਇੱਕ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧਿ ਤੇ ਸਾਂਝੀ ਕਮੇਟੀ ਕਾਇਮ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਨੂੰ ਪ੍ਰਤੀਤ ਕਰਕੇ ਨਵੇਂ ਪ੍ਰਬੰਧਕਾਂ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲਤਖਤ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ ਇੱਕ ਹੁਕਮਨਾਮਾ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਕਿ ਸਾਰਾ ਪੰਥ ਅਜਿਹੀ ਕਮੇਟੀ ਕਾਇਮ ਕਰਨ ਲਈ ੧੫ ਨਵੰਬਰ ਸਨ ੧੯੨੦ ਨੂੰ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲਤਖਤ ਸਾਹਿਬ ਇਕਤ੍ਰ ਹੋਵੇ। ੧੫—੧੬ ਨਵੰਬਰ ਦੀ ਸਾਂਝੀ ਪੰਥਕ ਇਕਤ੍ਰਤਾ ਨੇ ੧੭੫ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧਿ ਕਮੇਟੀ ਚੁਣੀ, ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਉਂ "ਸਿਰੋਮਣੀ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ" ਰੱਖਿਆ। ਇਸ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਇਕਤ੍ਰਤਾ ੧੭ ਦਸੰਬਰ ਸੰ: ੧੯੨੦ ਨੂੰ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲਤਖਤ ਸਾਹਿਬ ਹੋਈ। ਇਸ ਇਕਤ੍ਰਤਾ ਤੇ ਸਾਰੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੀ ਸੋਧ ਕਰਕੇ ਅਗਵੇਦਾਰ ਚੁਣੇ ਗਏ, ਅਤੇ ਇੱਕ ਸਬਕਮੇਟੀ ਨਿਯਮਾਂ ਦਾ ਖਰੜਾ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਲਈ ਨੀਯਤ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਸਿਰੋਮਣੀ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ੪੦ ਅਪ੍ਰੈਲ ੧੯੨੧ ਨੂੰ ਰਜਿਸਟਰ ਕਰਾਈ ਗਈ ਅਤੇ ਨਿਯਮਾਂ ਦੇ ਬਣਨ ਪਿੱਛੋਂ ਇਸ ਦੀ ਨਵੀਂ ਬੋਝ ਜਲਾਈ ੧੯੨੧ ਵਿੱਚ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਚੁਣੇ ਹੋਏ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੇ ਕੁੱਲ ਕਿਣਰੀ ਦਾ ਪੰਜਵਾਂ ਹਿੱਸਾ ੧੪ ਅਗਸਤ ਨੂੰ ਨਾਮਜ਼ਦ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਮੁਕੰਮਲ ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਇਕਤ੍ਰਤਾ ੨੭ ਅਗਸਤ ਸਨ ੧੯੨੧ ਨੂੰ ਹੋਈ।

ਕਮੇਟੀ ਨੇ ਵੱਡੇ ਉਤਸ਼ਾਹ ਅਤੇ ਧਰਮਸ਼ਾਵ ਨਾਲ ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਦੇ ਸੁਧਾਰ ਦਾ ਕੰਮ ਆਰੰਭਿਆ ਅਰ ਇਸ ਵਿੱਚ ਅਨੇਕ ਵਿਘਨ ਪਏ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਬੇਹੱਦ ਕੁਰਬਾਨੀ ਕਰਨੀ ਪਈ, ਜਿਸ ਦਾ ਸੰਖੇਪ ਹਾਲ ਇਹ ਹੈ—

੨੫ ਜਨਵਰੀ ੧੯੨੧ ਨੂੰ ਜਦਕਿ ਸ੍ਰੀ ਤਰਨਤਾਰਨ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਪੁਜਾਰੀਆਂ ਅਤੇ ਸੁਧਾਰਕ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਸਮਝੌਤੇ ਦੀਆਂ ਸ਼ਰਤਾਂ ਉੱਤੇ ਵਿਚਾਰ ਹੋ ਰਹੀ ਸੀ, ਪੁਜਾਰੀਆਂ ਨੇ ਇੱਕਦਮ ਫਰੀਆਂ ਸੋਟਿਆਂ ਆਦਿ ਨਾਲ ਅਕਾਲੀਆਂ ਨੂੰ ਮਾਰਨਾ ਆਰੰਭ ਦਿੱਤਾ, ਜਿਸ ਨਾਲ ੧੭ ਸਿੱਖ ਜਖਮੀ ਹੋਏ, ਭਾਈ ਹਜ਼ਾਰਾ ਸਿੱਖ ਅਤੇ ਭਾਈ ਹੁਕਮ ਸਿੱਖ ਸ਼ਹੀਦੀ ਪਾ ਗਏ।

ਸ਼੍ਰੀ ਨਨਕਾਣਾ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਮਹੰਤ ਨਰਾਇਣਦਾਸ ਦੀਆਂ ਕੁਰੀਤੀਆਂ

ਵੇਖਕੇ ਸਿਰੋਮਣੀ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਨੇ ਆਪਣੀ ਜਨਰਲ ਇਕਤਰਾ ਵਿੱਚ ੨੪ ਜਨਵਰੀ ੧੯੭੧ ਨੂੰ ਪਾਸ ਕੀਤਾ ਕਿ ੪, ੫ ਅਤੇ ੬ ਮਾਰਚ ਨੂੰ ਨਨਕਾਣੇ ਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਭਾਰੀ ਦਵਾਨ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸਾਰਾ ਪੰਥ ਇਕੱਠਾ ਹੋ ਕੇ ਮਹੰਤ ਨੂੰ ਕਹੇ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣਾ ਸੁਧਾਰ ਕਰੇ। ਇਹ ਮੱਥਰ ਸੁਣਕੇ ਮਹੰਤ ਨੇ ਸੁਧਾਰ ਦੀ ਥਾਂ ਜੰਗ ਦਾ ਸਾਮਾਨ ਜਮਾਕਰਨਾ ਆਰੰਭ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ੨੦ ਫਰਵਰੀ ੧੯੭੧ ਨੂੰ ੧੫੦ ਸਿੱਖਾਂ ਦਾ ਜਥਾ, ਜੋ ਸ੍ਰੀ ਨਨਕਾਣੇ ਸਾਹਿਬ ਸੁਧਾਰ ਦਾ ਭਾਵ ਨੈਂ ਕੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਗਿਆ ਸੀ, ਵੱਡੀ ਬੇਰਹਮੀ ਨਾਲ ਕਤਲ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕੁਝ ਸਿੱਖ ਕੋਲੀਆਂ, ਫਵੀਆਂ ਅਤੇ ਗੰਡਾਸਿਆਂ ਨਾਲ ਮਾਰੇ ਗਏ, ਕੁਝ ਜਿਉਂਦੇ ਹੀ ਤੇਲ ਪਾਕੇ ਸਾੜੇ ਗਏ। ਇਸ ਭਰੋਸੇਯੋਗ ਘਟਨਾ ਪਿੱਛੋਂ ਕਵਰਨਮੈਂਟ ਨੇ ੨੧ ਫਰਵਰੀ ਦੀ ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਜਨਮ ਅਸਥਾਨ ਦੀਆਂ ਚਾਬੀਆਂ ਸਿਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਨੂੰ ਦੇ ਦਿੱਤੀਆਂ।

ਕੁਝ ਕਲਤਬਾਹਿਮੀ ਦੇ ਕਾਰਣ ੭ ਨਵੰਬਰ ਸਨ ੧੯੭੧ ਨੂੰ ਦਰਬਾਰ ਹਰਿਮੰਦਰ ਦੇ ਤੋਸ਼ੇਮਾਨੇ ਦੀ ਚਾਬੀਆਂ ਡਿਪਟੀਕਮਿਸ਼ਨਰ ਨੇ ਸਿਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਤੋਂ ਲੈ ਲਈਆਂ, ਜਿਸ ਤੇ ਬਹੁਤ ਮੁਆਮਲਾ ਵਧਿਆ ਅਤੇ ਬਹੁਤ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਜੇਲ ਜਾਣਾ ਪਿਆ, ਅੰਤ ਨੂੰ ੧੯ ਜਨਵਰੀ ਸਨ ੧੯੭੨ ਨੂੰ ਚਾਬੀਆਂ ਸਰਦਾਰ ਖੜਕ ਸਿੰਘ ਪ੍ਰਧਾਨ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਸਪੁਰਦ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ।

੮ ਅਗਸਤ ਸਨ ੧੯੭੨ ਨੂੰ ਲੰਗਰ ਦੀ ਲੋੜਤਾਂ ਭਾਬਤ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਰੂਹ ਕੇ ਭਾਗ (ਖੁੱਕੇਵਾਲੀ) ਦਾ ਮੁਆਮਲਾ ਇਤਨਾ ਵਧਿਆ ਕਿ ੧੭ ਅਗਸਤ ਤੋਂ ਅਕਾਲੀਆਂ ਦੀਆਂ ਗਰਿਫਤਾਰੀਆਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਈਆਂ ਅਤੇ ਪੁਲਿਸ ਵੱਲੋਂ ਸਖਤ ਮਾਰਕੁਟਾਈ ਹੋਈ। ਗੁਰਸਿੱਖ ਸਰ ਗੰਗਾਰਾਮ ਨੇ ਇਹ ਭਗਤਾ ੧੭ ਨਵੰਬਰ ਨੂੰ ਵਿੱਚ ਪੈ ਕੇ ਬਾਂਤ ਕੀਤਾ। ਇਸ ਮੋਰਚੇ ਵਿੱਚ ਗਰਿਫਤਾਰੀਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ੫੬੦੫ ਤਕ ਪੁੱਜ ਗਈ ਸੀ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ੩੫ ਸਿਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਸਨ।

ਇਸ ਸੁਧਾਰ ਲਹਿਰ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਹੋਰ ਜਰੂਰੀ ਅਤੇ ਉੱਤਮ ਕੰਮ ਹੋਇਆ, ਅਰਥਾਤ ਸ੍ਰੀ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਜੀ ਦੇ ਸਰੋਵਰ ਦੀ ਕਾਰ ਕੱਢਣ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਲੰਬੀ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿੱਚ ਸੰਕੁਤਾਂ ਸ੍ਰੀ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਪੁੱਜੀਆਂ ਅਤੇ ਪੰਥ ਦੇ ਹਰੇਕ ਫਿਰਕੇ ਅਰ ਦਰਜੇ ਦੇ ਸੁੱਧਾਰੂਆਂ ਨੇ ਵੱਡੇ ਪ੍ਰੇਮ ਅਤੇ ਉਤਸ਼ਾਹ ਨਾਲ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ। ਕਾਰਸੇਵਾ ੧੭ ਜੂਨ ਸਨ ੧੯੭੩ ਨੂੰ ਆਰੰਭ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਇਹ ਨਜ਼ਾਰਾ ਵੇਖਣ ਯੋਗਤ ਸੀ।

ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸੁਧਾਰ ਲਹਿਰ ਦੀ ਤੇਜ਼ੀ ਅਤੇ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਦਿਲੀ ਜਜ਼ਬਾਤ ਨੂੰ ਵੇਖਕੇ ਕਵਰਨਮੈਂਟ ਨੇ ਪ੍ਰਤੀਤ ਕੀਤਾ ਕਿ ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧ ਲਈ ਕੋਈ ਕਾਰਰਵਾਈ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ੧੬ ਫਰਵਰੀ ਸਨ ੧੯੭੧ ਨੂੰ ਇੱਕ ਪਤਰਾਲੀਆ ਕਮੇਟੀ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਸੇਖ ਅਸਕਰਅਲੀ ਦੀ ਪ੍ਰਧਾਨਗੀ ਹੇਠ ਸਿਰੋਮਣੀ ਹੋਰ ਜੀ ਅਨੇਕ ਥਾਂਈ ਇਸ ਸੁਧਾਰਲਹਿਰ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਕੁਝਾਨੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਨਿਕਲ ਵਿਸਤਾਰ ਦੇ ਭੈ ਤੋਂ ਵੱਡਿਆ ਗਿਆ ਹੈ।

ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਪ੍ਰਤਿਨਿਧਾਂ ਅਤੇ ਮਹੰਤਾਂ ਦੀ ਕਾਨਫ਼ੈਂਸ ਹੋਣ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਹੋਇਆ, ਪਰ ਇਹ ਸਕੀਮ ਵਿੱਚੋਂ ਰਹਿ ਗਈ। ੧੪ ਮਾਰਚ ਸਨ ੧੯੭੧ ਨੂੰ ਫੇਰ ਮੀਆਂ ਫ਼ਜ਼ਲਹੁਸੈਨ ਨੇ ਪੰਜਾਬ ਕੌਂਸਲ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਮਤਾ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਕਿ ਧਾਰਮਿਕ ਅਸਥਾਨਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧ ਨੂੰ ਠੀਕ ਕਰਨ ਲਈ ਇੱਕ ਬਿਲ ਪੇਸ਼ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਬਿਲ ਦੇ ਬਣਨ ਤਕ ਤਿੰਨ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦਾ ਇੱਕ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਕਮਿਸ਼ਨ ਨੀਯਤ ਕਰਨ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਹੋਇਆ, ਪਰ ਕਵਰਨਮੈਂਟ ਨੇ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦਾ ਸਥਾਪਨਾ ਵੱਡੇ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਬਿਲ ੫ ਅਪ੍ਰੈਲ ਨੂੰ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ, ਪਰ ਇਹ ਕਾਰਰਵਾਈ ਤੀ ਸਫਲ ਨਾ ਹੋਈ। ਅੰਤ ਨੂੰ ਵੱਡੀ ਬਹਿਸ ਅਤੇ ਕੋਬਿਸ ਦੇ ਪਿੱਛੋਂ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਕਾਨੂੰਨ ਨੰ: ੮ ਸਨ ੧੯੭੫ The Sikh Gurdwara Act, 1925. (Punjab Act. No VIII of 1925) ਪਾਸ ਹੋਇਆ, ਜਿਸ ਦੀ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਕਵਰਨਰ ਜਨਰਲ ਨੇ ੨੮ ਜੁਲਾਈ ੧੯੭੫ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀ ਅਰ ਜਿਸ ਉੱਤੇ ੧ ਨਵੰਬਰ ੧੯੭੫ ਤੋਂ ਅਮਲ ਆਰੰਭ ਹੋਇਆ।

ਇਸ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਕਾਨੂੰਨ ਅਨੁਸਾਰ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸੇਂਟ੍ਰਲਬੋਰਡ Central Board ਦੇ ਚੁਣੇ ਹੋਏ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੀ ਇਕਤਰਾ ੪ ਸਿਤੰਬਰ ੧੯੭੬ ਨੂੰ ਟਾਊਨਹਾਲ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਿੱਚ ਹੋਈ ਅਤੇ ੧੪ ਮੈਂਬਰ ਚੁਣੇ ਗਏ। ਪੂਰੇ ਸੇਂਟ੍ਰਲਬੋਰਡ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਇਕਤਰਾ ੨ ਅਕਤੂਬਰ, ੧੯੭੬ ਨੂੰ ਟਾਊਨਹਾਲ ਵਿੱਚ ਹੋਈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਅਹੁਦੇਦਾਰਾਂ ਅਤੇ ਅੰਤਰੰਗ ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਚੋਣ ਦੇ ਪਿੱਛੋਂ ਪਾਸ ਹੋਇਆ ਕਿ ਸੇਂਟ੍ਰਲਬੋਰਡ ਦਾ ਨਾਉਂ ਸਿਰੋਮਣੀ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਰਖਿਆ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਕਵਰਨਮੈਂਟ ਨੇ ਭੀ ਇਹ ਨਾਮ ਆਪਣੇ ਨੋਟੀਫੀਕੇਸ਼ਨ ਫਾਰੀਖ ੧੭ ਜਨਵਰੀ ੧੯੭੭ ਰਾਹੀਂ ਪ੍ਰਵਾਨ ਕਰ ਲਿਆ। ਪੁਰਾਣੀ ਸਿਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਨੇ ਨਵੀਂ ਸਿਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਨੂੰ ੨੭ ਨਵੰਬਰ, ੧੯੭੬ ਨੂੰ ਚਾਰਜ ਦੇਣਾ ਆਰੰਭ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ੪ ਦਸੰਬਰ ੧੯੭੬ ਤਕ ਮੁਕੰਮਲ ਚਾਰਜ ਦੇ ਕੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਉਸ ਵਿੱਚ ਲੀਨ ਕਰ ਦਿੱਤਾ।

ਸਿਰੋਮਣੀ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ, ਪੰਥ ਦੇ ਵਿਚਾਰਵਾਨ ਸਾਰੇ ਜਥੇ ਅਤੇ ਸਮਾਜ, ਦਿਲੋਂ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਹੋਰਨਾਂ ਲਈ ਉਦਾਹਰਣ ਰੂਪ ਹੋਵੇ, ਪਰ ਜਦ ਤੀਕ—

(ੳ) ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਦੇ ਸੇਵਕ ਗੁਰਮਤ ਦੇ ਪੂਰੇ ਗੜਾਤਾ, ਵਿਦਾਨ ਅਤੇ ਸਦਾਚਾਰੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ,

(ਅ) ਜਦ ਤੀਕ ਉਦਾਸੀ, ਸਹਜਧਾਰੀ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਧਾਰੀ ਸਿੱਖ, ਨਿਹੰਕ, ਨਿਰਮਲੇ, ਨਾਮਧਾਰੀ ਆਦਿਕ ਫਿਰਕੇ ਤਾਅਜੂਬ ਛੱਤਕੇ ਆਪਣੇ ਭਾਂਈ ਇੱਕ ਪਿਤਾ ਦੇ ਪੁਤ੍ਰ ਜਾਣਕੇ ਕ੍ਰਾਂਤਿਭਾਵ ਦਾ ਵਰਤਾਉ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ,

(ੲ) ਜਦ ਤੀਕ ਮਾਯਾ ਦੇ ਜਾਲ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਹੋਕੇ ਨਿਸਕਾਮ ਸੇਵਾ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਆਦਰਸ਼ ਨਹੀਂ ਬਣਾਉਂਦੇ, ਤਦ ਤੀਕ 'ਸੁਧਾਰ' ਅਤੇ 'ਪ੍ਰਬੰਧ' ਸ਼ਬਦ ਕੇਵਲ ਲਿਖਣ ਅਤੇ ਬੋਲਣ ਵਿੱਚ ਹੀ ਰਹਿਣਗੇ।

ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਦੇ ਸੇਵਕਾਂ ਨੂੰ ਅਮ੍ਰਿਤਬੋਲੇ ਨਿੱਤਨੇਮ ਨਾਲ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਇਸ ਕਬਿੱਤ ਦਾ ਪਾਠ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦੇ—

ਬਾਹਰ ਕੀ ਅਗਨਿ ਬੁਝਤ ਜਲ ਸਰਿਤਾ ਕੈ,
ਨਉ ਮੇ ਜੋ ਆਗ ਲਏ ਕੈਸੇ ਕੈ ਭੁਭਾਈਐ?
ਬਾਹਰ ਸੇ ਤਾਕ ਓਟ ਨੀਜੀਅਤ ਕੋਟਕੜ੍ਹ,
ਕੜ੍ਹ ਮੇ ਜੋ ਨੁਟਲੀਜੇ, ਕਹੇ ਕਤ ਜਾਈਐ?
ਚੋਰਨ ਕੇ ਕੁਸ ਜਾਇ ਸਰਨ ਕਹੇ ਨਰਿੰਦ,
ਮਾਰੇ ਮਹੀਪਤਿ ਜੀਉ ਕੈਸੇਕੈ ਭਭਾਈਐ?
ਮਾਯਾਤਰ ਭਰਪਤ ਹਾਰ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਜਾਵੈ,
ਰਹਾ ਜੋ ਮਾਯਾ ਬਿਆਪੈ, ਕਹਾ ਠਹਿਰਾਈਐ?

(ਕਬਿੰਤ ਪੜਥ)

ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਦੀ ਅਕਾਲਪੁਰਖ ਅੱਗੇ ਸੁੱਧਣਾ ਨਾਲ ਅਰਦਾਸ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਸਮਾ ਛੋਤੀ ਆਵੇ, ਜਦ ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਵਿੱਚ ਭਾਵਾ ਬੁਝਾ ਜੀ, 'ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ,' ਸੰਤ ਅਲਮਸਤ ਜੀ, 'ਭਾਈ ਕਨ੍ਹਕਾ ਜੀ', 'ਭਾਈ ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਜੀ' ਅਤੇ ਮਹਾਰਾਮਾ ਗੁਰਬਖਸ਼ ਜੇਹੇ ਗੁੰਬੀ, ਪੁਜਾਰੀ ਅਤੇ ਮਹੰਤ ਵੇਖੀਏ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਦੇ ਪੁਰਾਣ ਕੀਤੇ ਅਕਾਲੀ ਧਰਮ ਦਾ ਭੰਡਾ ਸਾਰੇ ਸੰਸਾਰ ਤੇ ਫੁਲੇ।

ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਐਕਟ

ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸੁਧਾਰ

ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ

ਦੇਖੋ, ਗੁਰਦੁਆਰਾ ੩.

ਗੁਰਦੁਆਰਿ } ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਵਿੱਚ, ਗੁਰੂ ਦੇ ਚਰਬਾਰ ਵਿੱਚ, "ਕਿਉ ਗੁਰਦੁਆਰੇ" } ਸੋਹੇ ਗੁਰਦੁਆਰਿ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧) ੨ ਗੁਰੂ ਦੁਆਰਾ.

'ਭਾਵਾ ਬੁਝਾ ਜੀ' ਸੰਮਤ ੧੬੬੧ ਵਿੱਚ ਹਰਿਮੰਦਰਿ ਦੇ ਗੁੰਬੀ ਕਾਪੇ ਕਰੇ ਸਨ. ਗੁਰੂਕਿਲਾਸ ਵਿੱਚ ਨਿਖਿਆ ਹੈ—

"ਜਿਲਮਨ ਇਹ ਬਿਚਾਰਏ ਭਏ। ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸੇਖਕ ਕਿਹੋ ਕਏ.

ਭੇਈ ਸੋਚੀ ਕੇ ਦਿਉਂ ਸੇਵਾ। ਚੰਨ ਭੂਖ ਮਨੀ ਜਿਸ ਚੇਵਾ.

ਕਰਤ ਬਿਚਾਰ ਏਹ ਠਹਿਰਾਈ। ਭੁਭਾ ਜੀ ਸੇਵਾ ਨਿਪੁਨਾਈ." (ਅ: ੫)

'ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ' ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਦੇ ਨਿਆਈਂ, ਧਰਮਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ ਸੇ, ਇਹ ਸਿੱਤ ਚੀਕਾਨ ਵਿੱਚ ਸੰਗਤ ਨੂੰ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਦੀ ਭਾਵਾ ਨੁਟਾਉਂਦੇ

'ਭਾਵਾ ਗੁਰਦਿੱਤਾ ਜੀ' ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਧੂ.ਪੀ. ਵਿੱਚ ਸਿੱਖੀ ਦੇ ਪੁਰਾਣ ਨਈਂ ਭੋਜਿਆ, ਅਲਮਸਤ ਜੀ ਨਾਨਕਮਤੇ ਛਪੁਰ ਨਿਵਾਸ ਵੀਖਏ ਸਨ, ਗੁਰੂ ਹਰਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਨਾਨਕਮਤੇ ਘਰੁੰਦਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਔਕਾਭਾਂ ਦੂਰ ਕੀਤੀਆਂ ਸਨ.

'ਇਹ ਨੌਮੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਅਤੇ ਕਲਗਿਧਰ ਦੇ ਭਾਪੇ ਹੋਏ ਪੁਰਾਣਕ ਸਨ, ਅਨੰਦਪੁਰ ਦੇ ਜੇਕਾਂ ਵਿੱਚ ਕਨ੍ਹਕਾ ਜੀ ਨੇ ਸਿੱਖਾਂ ਅਤੇ ਗੁਰਗਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝਾਵ ਨਾਲ ਜਲ ਭਰਾਏ ਅਤੇ ਓਹਾਂ ਦੀ ਮੱਲਮਪੰਟੀ ਕਰਕੇ ਦਸਮੇਸ਼ ਜੀ ਦੀ ਖੁਸ਼ੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ ਜੀ.

'ਸੰਮਤ ੧੭੭੮ ਵਿੱਚ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਹਰਿਮੰਦਰਿ ਦੇ ਭਰੋਬੀ ਹੋਏ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਭਾਵਾ ਨੂੰ ਸੁਣਕੇ ਮੁਰਅੰਸਕ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦੇ ਮੂੰਹੋਂ ਭੀ ਵਾਹ ! ਵਾਹ ! ਕਲਰ ਨਿਕਲਦਾ ਸੀ 'ਭਾਈ ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਜੀ' ਨੇ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਜੀ ਨੂੰ ਵਿਚਕਾ ਦੀ ਟਕਸਾਲ ਛਟਾ ਚੀਕਿਆ ਸੀ.

'ਸੰਤ ਗੁਰਬਖਸ਼ ਜੀ ਨੂੰ ਅਨੰਦਪੁਰ ਛੱਡਣ ਸਮੇਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਕੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਅਨੰਦਪੁਰ ਦੇ ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਦਾ ਪੁਜਾਰੀ ਭਾਪਿਆ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਹ ਸੇਵਾ ਛਪੁਤ ਹੀ ਉੱਤਮ ਚੀਰਿ ਨਾਲ ਨਿਭਾਈ

ਗੁਰੂ ਦੀ ਮਾਰਫਤ. ਗੁਰੂ ਦੇ ਜਿਰੀਏ. "ਜਕ ਜੀਤਉ ਗੁਰਦੁਆਰਿ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੩ ਕੇ) "ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਹਰਿਕੀਰਤਨ ਸੁਣੀਐ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫)

ਗੁਰਦੇਉ } ਦੇਵਰੂਪ ਸਤਿਗੁਰੂ. ਗੁਰਦੇਵ. "ਗੁਰਦੇਵ ਮਾਤਾ ਗੁਰਦੇਵ ਗੁਰਦੇਵ" } ਪਿਤਾ." (ਥਾਵਨ) ੨ ਇਸ਼ੁ ਦੇਵਤਾ. ਪੂਜਤ ਦੇਵ. ੩ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸ਼ਾਮੀ.

ਗੁਰਦੇਵਏ. ਗੁਰਦੇਵਾਯ. ਚਤੁਰਬੀ ਬਿਭਕ੍ਰਿ. ਗੁਰਦੇਵ ਤਾਈਂ. ਦੇਵਰੂਪ ਗੁਰੂ ਪ੍ਰਤਿ. "ਸ੍ਰੀ ਗੁਰਦੇਵਏ ਨਮਹ." (ਸੁਖਮਨੀ)

ਗੁਰਦੁਆਰਾ } ਦੇਖੋ, ਗੁਰਦੁਆਰਾ ੩.

ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ } ਗੁਰਨਾ } ਰਿਆਸਤ ਪਟਿਆਲਾ, ਨਜਾਮਤ ਤਸੀਲ ਸੁਨਾਮ, ਗੁਰਨੇ ਕਲਾਂ } ਭਾਣਾ ਮੁਨਕ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਪਿੰਡ ਹੈ. ਇਸ ਪਿੰਡ ਤੋਂ ਪੱਛਮ ਇੱਕ ਫਰਲਾਂਗ ਪੁਰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗਬਹਾਦਰ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਹੈ. ਛੋਟਾ ਜਿਹਾ ਦਰਬਾਰ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਪਾਸ ਛੋਟਾ ਰਹਾਇਸ਼ੀ ਮਕਾਨ ਹੈ. ਪੁਜਾਰੀ ਸਿੰਘ ਹੈ. ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਨਾਲ ੩੦੦ ਰੁਪਏ ਸਾਲਾਨਾ ਜਾਰੀ ਰਿਆਸਤ ਪਟਿਆਲੇ ਵੱਲੋਂ ਅਤੇ ੧੦ ਵਿੱਖੇ ਲਮੀਨ ਪਿੰਡ ਵੱਲੋਂ ਹੈ.

ਚੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਗੁਰਨੇ ਤੋਂ ਉੱਤਰ ਪੱਛਮ ਇੱਕ ਮੀਲ ਦੇ ਕਰੀਬ ਹੈ. "ਗੁਰਨੇ ਕੁਮ ਰੁ ਭੇਰਾ ਕੀਨੋ." (ਗੁਪਸੂ)

ਗੁਰਪਗ. ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੇ ਚਰਣ. ਗੁਰਪਾਦ. "ਗੁਰਪਗ ਭਾਰਿ ਹਮ ਭਾਲ." (ਪੁਰਾ ਮ: ੪)

ਗੁਰਪਰਸਾਦ. ਗੁਰੂ ਦੀ ਪ੍ਰਸਾਦ (ਫ਼ਿਪਾ).

ਗੁਰਪਰਸਾਦਿ } ਗੁਰੂ ਪ੍ਰਸਾਦ (ਫ਼ਿਪਾ) ਕਰਕੇ. ਗੁਰੁਫ਼ਿਪਾ ਦੁਆਰਾ. ਗੁਰਪਰਸਾਦੀ } "ਗੁਰਪਰਸਾਦਿ ਨ ਹੋਇ ਸੰਤਾਪੁ." (ਬਿਨਾ ਮ: ੫)

"ਗੁਰਪਰਸਾਦੀ ਪਾਇਆ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧ ਜੋਗੀ ਅੰਦਰ)

"ਗੁਰਪਰਸਾਦੀ ਏਕੈ ਜਾਣਾ." (ਮਾਭ ਅ: ਮ: ੩)

ਗੁਰਪਰਗਾਸ. ਸੰਗਤ—ਗੁਰਗਾਨ ਦਾ ਚਮਤਕਾਰਾ ੨ ਆਤਮਪ੍ਰਕਾਸ਼. ੩ ਵਿ—ਵਡਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼, ਜੋ ਚੰਦੁਮਾ ਸੂਰਜ ਤੋਂ ਭੀ ਵਧਕੇ ਹੈ.

ਗੁਰਪਰਵਾਨ. ਸੰਗਤ—ਗੁਰੂਪ੍ਰਮਾਣ. ਗੁਰੂਸ਼ਬਦ ਦਾ ਪ੍ਰਮਾਣ. ੨ ਵਿ—ਪ੍ਰਮਾਣਿਕ ਗੁਰੂ. ਸਾਰੇ ਪ੍ਰਮਾਣਾਂ ਤੋਂ ਸਿੱਧ ਹੋਇਆ ਗੁਰੂ.

"ਸੋਵਿਆ ਗੁਰਪਰਵਾਨ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੩ ਕੇ)

ਗੁਰਪਲਾਸ } ਉਹ ਪਲਾਸ (ਢੱਕ), ਜਿਸ ਦਾ ਗੁਰੂ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ ਹੈ. ਗੁਰਪਲਾਹ } ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਅੱਗੇ ਲਿਖੇ ਗੁਰਪਲਾਹ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹਨ—

ਜਿਨਾ ਜਲੰਧਰ ਬੰਗੇ ਪਿੰਡ ਤੋਂ ਅੱਧ ਕੋਹ ਉੱਤਰ ਸੋਰੂ ਪਿੰਡ ਵਿੱਚ. ਇਸ ਪਲਾਸ ਹੇਠ ਭੀਵੋਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਕੁਝ ਕਾਲ ਠਹਿਰੇ ਸਨ. ਇੱਥੇ ਵੀਹ ਹਾਤ ਨੂੰ ਮੇਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਬੰਗਾ ਚੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਤੋਂ ਇੱਕ ਮੀਲ ਪੱਛਮ ਹੈ।

੨ ਫਗਵਾਤੇ ਤੋਂ ੨ ਕੋਹ ਪੂਰਵ ਇੱਕ ਪਲਾਸ, ਜਿਸ ਹੇਠ ਸੱਤਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਵਿਰਾਜੇ ਸਨ।

੩ ਫਗਵਾਤੇ ਤੋਂ ਪੰਜ ਕੋਹ ਪੂਰਵ ਸਰਾਲੇ ਪਿੰਡ ਪਾਸ ਨੌਵੇਂ

ਸਤਿਗੁਰੂ ਦਾ ਪਲਾਹ।

੪ ਆਨੰਦਪੁਰ ਤੋਂ ਬਾਰਾਂ ਕੋਹ ਪੱਛਮ ਇੱਕ ਪਲਾਸ, ਜਿਸ ਹੇਠ ਭਰੋਰ ਥੋਂ ਹਟਦੇ ਹੋਏ ਕਲਗੀਧਰ ਕੁਝ ਕਾਲ ਠਹਿਰੇ ਸਨ। ਇਹ ਪਿੰਡ ਬਾਬੂ ਤੋਂ ਇੱਕ ਫਰਲਾਂਗ ਪੂਰਵ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਪੱਥੀ ਖੁਆਉਂ ਜਮੀਨ ਹੈ। ਰਿਆਸਤ ਨਾਭੇ ਤੋਂ ਪੱਥੀ ਰੂਪਯੋ ਸਾਲਾਨਾ ਮਿਲਦੇ ਹਨ। ਚੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਜੇਜੋਂ ਤੋਂ ਦਸ ਮੀਲ ਪੂਰਵ ਹੈ। ੫ ਦੇਖੋ, ਪਲਾਹ ਸਾਹਿਬ ੨ ਅਤੇ ਕਰਤਾਰਪੁਰ।

ਕੁਰਪਾਕ। ਕੁਰਪਕ। ਕੁਰਚਰਣ। “ਅਸਤਕ ਭਾਰਿ ਕੁਰਪਾਕਿਓਂ।” (ਗਉ ਮ: ੫) ਕੁਰੂ ਦੇ ਚਰਣਾਂ ਉੱਪਰ।

ਕੁਰਪੁਰ। ਦੇਖੋ, ਕੁਰਪੁਰ। ੨ ਸੰਚਖੇਡ।

ਕੁਰਪੁਰਬ। ਦੇਖੋ, ਕੁਰਪੁਰਵ। “ਭਾਇ ਰਗਤਿ ਕੁਰਪੁਰਬ ਕਰੰਦੇ।” (ਭਾਗੁ)

ਕੁਰਪੁਰਿ। ਅਮਿਤਸਰ। ੨ ਸੰਚ ਖੇਡ।

ਕੁਰਪੁਸਾਦ। ਸੰਗਤ—ਕੁਰਪੁਸਾਦ। ਕੁਰੁਕਿਪਾ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੀ ਦਾਹ।

ਕੁਰਪੁਸਾਦਿ। ਦੇਖੋ, ਕੁਰੂ ਅਤੇ ਪੁਸਾਦਿ। “ਅਰੁਨੀ ਸੈਭੰ ਕੁਰਪੁਸਾਦਿ।” (ਸਪੁ) ੨ ਕੁਰੁਕਿਪਾ ਕਰਕੇ। ਕੁਰੁਕਿਪਾ ਦੁਆਰਾ। “ਕੁਰਪੁਸਾਦਿ ਨਾਨਕ ਮਨਿ ਜਾਗੁ।” (ਗੁਖਮਨੀ)

ਕੁਰਪੁਣਾਲੀ। ਦੇਖੋ, ਕੁਰਪੁਣਾਲੀ।

ਕੁਰਪੁਤਾਪ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਸਲੰਧਰ, ਰਸੀਲ ਨਵਾਂਬਰ, ਬਾਣਾ ਚੰਕੇ ਦਾ ਇੱਕ ਪਿੰਡ ਕੁਰੂ ਕਾ ਚੰਕ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਅੱਧ ਮੀਲ ਪੱਛਮ ਸ੍ਰੀ ਕੁਰੂ ਤੇਜਬਹਾਦਰ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਦੁਆਰਾ “ਕੁਰਪੁਤਾਪ” ਹੈ। ਕੁਰੂ ਜੀ ਨੇ “ਭਾਏ ਬਕਾਲੇ” ਤੋਂ ਚੌਲਕੇ ਕੀਰਤਪੁਰ ਜਾਂਦੇ ਇੱਥੇ ਇੱਕ ਮਹੀਲਾ ਨਿਵਾਸ ਕੀਤਾ। ਇੱਥੇ ਜਲ ਦੀ ਤਕਨੀਕ ਸੀ, ਇਲਾਕੇ ਦੇ ਵਸਨੀਕਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ ਕਰਨ ਪੁਰ ਕੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਇੱਕ ਖੂਹ ਲਗਵਾਇਆ, ਜਿਸ ਦਾ ਟੱਕ ਮਾਤਾ ਗੁਜਰੀ ਜੀ ਨੇ ਲਾਇਆ ਅਤੇ ‘ਕੁਰੂ ਕਾ ਚੰਕ’ ਪਿੰਡ ਵਸਾਇਆ।

ਮਹਾਰਾਜ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਇਸ ਜਾਰੇ ਪਿੰਡ ਦੀ ਜ਼ਮੀਨ ਕੁਰਦਾਰੇ ਨਾਲ ਲਾ ਦਿੱਤੀ। ਕੁਰਦਾਰੇ ਵੱਲੋਂ ਪਿੰਡ ਵਾਲੇ ਵਾਹੁੰਦੇ ਰਹੇ, ਪਰ ਹੁਣ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਅਮਲਦਾਰੀ ਸਮੇਂ ਆਨੰਦਪੁਰ ਦੇ ਜੋਥੀਆਂ ਨੇ ਪਿੰਡ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਮੋੜ੍ਹਸੀ ਬਣਾ ਲਿਆ ਹੈ, ਹੱਕ ਮਾਲਕਾਨਾ ਅਤੇ ਕੁਕੇਤਾ ਆਪ ਵਸੂਲ ਕਰਦੇ ਹਨ। ੧੫ ਖੁਆਉਂ ਜ਼ਮੀਨ ਅਜੇ ਭੀ ਕੁਰਦਾਰੇ ਨਾਲ ਹੈ।

ਇਹ ਅਸਥਾਨ ਚੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ “ਕੁਲਬਮ ਅਰਦੁੱਲਾਸ਼ਾਹ” ਤੋਂ ਛੇਵੇਂ ਮੀਲ ਦੱਖਣ ਹੈ।

ਕੁਰਪੁਤਾਪਸੁਰਜ। ਦੇਖੋ, ਕੁਰਪੁਤਾਪਸੁਰਜ।

ਕੁਰਬਖਸ਼। ਦੇਖੋ, ਕੁਰਬਖਸ਼।

ਕੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ। ਦੇਖੋ, ਕੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ।

ਕੁਰਬਚਨਾਤ। ਕੁਰਵਚਨਾਤ। ਪੰਚਮੀ। ਕੁਰਾਂ ਦੇ ਵਚਨ ਤੋਂ। “ਕੁਰਬਚਨਾਤ ਕਮਾਤ ਕ੍ਰਿਪਾ ਤੇ।” (ਸਾਰ ਮ: ੫)

ਕੁਰਬਚਨਿ। ਕੁਰੂ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੁਆਰਾ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੇ ਵਾਕਾਂ ਕੁਰਬਚਨੀ } ਅਨੁਸਾਰ। “ਕੁਰਬਚਨਿ ਧਿਆਇਆ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਅਕਮੁ ਹਰਿ।” (ਮ: ੪ ਵਾਰ ਕਰਨ) “ਕੁਰਬਚਨੀ ਲੁਖੁ ਉਪਜੀ।” (ਜੋਰ ਅ: ਮ: ੫)

ਕੁਰਬਤ। ਅ. ੨/ ਬੇਵਤਨੀ। ਪਰਦੇਸ ਵਿੱਚ ਹੋਣ ਦਾ ਭਾਵ। ੨ ਨਿਰਧਨਤਾ। ਕੰਗਾਲੀ। ੩ ਉਪਰਾਪਨ। ਜਾਣ ਪਹਿਚਾਣ ਦਾ ਅਭਾਵ। “ਕੁਰਬਤ ਸਿੰਘ ਸੋਂ ਨਹਿ ਖੁਲੀ ਹਮਾਰੀ।” (ਪ੍ਰਾਪੈਪੁ)

ਕੁਰਬਾ। ਡਾ. ੨/ ਕੁਰਬਰ। ਸੰਗਤ—ਬਿੱਲੀ। ੨ ੧/ ਕੁਰਬਾ। ਡਰੀਬ ਦਾ ਬਹੁਵਚਨ।

ਕੁਰਬਾਣੀ। ਸੰਗਤ—ਕੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਰੂਪ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਕੁਰਬਾਣੀ } ਦੀ ਬਾਣੀ। ਅਕਾਲੀ ਬਾਣੀ, ਜੋ ਕੁਰੂ ਦੁਆਰਾ ਸਾਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਈ ਹੈ। “ਕੁਰਬਾਣੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਭ ਮਹਿ ਚਾਨਣੁ।” (ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ: ੪) “ਕੁਰਬਾਣੀ ਹਰਿਨਾਮ ਸਮਾਇਆ।” (ਗਉ ਮ: ੪) ਦੇਖੋ, ਕੁਰੁਬਾਣੀ।

ਕੁਰਬਿਲਾਸ। ਦੇਖੋ, ਕੁਰਵਿਲਾਸ।

ਕੁਰਬੰਸ। ਦੇਖੋ, ਕੁਰੁਵੰਸ਼।

ਕੁਰਤਾਉ। ਸੰਗਤ—ਕੁਰੁਭਾਵ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਦਾ ਅਭਿਪ੍ਰਾਯ। ੨ ਕੁਰੁਸਿੱਧਾਂਤ। ੩ ਕੁਰੁਭਗਿ। ਕੁਰੁਸੁੱਧਾ।

ਕੁਰਮਹਲ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੇ ਮੰਦਿਰ। ੨ ਗੁਰੂ ਦੀ ਪਵਵੀ। ੩ ਆਤਮਪਦ। ੪ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੀ ਸੁਪਤਨੀ।

ਕੁਰਮਹਲੀ। ਕੁਰਮਹਲ ਦੁਆਰਾ। ੨ ਪਰਮਪਦਵੀ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰੀ। “ਕੁਰਮਹਲੀ ਸੋ ਮਹਲਿ ਬੁਲਾਵੈ।” (ਬਸੰ ਅ: ਮ: ੧)

ਕੁਰਮਣੀਆਂ। ਸੰਗਤ—ਚਿੰਤਾਮਣਿ, ਜੋ ਸਭ ਮਣੀਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕੁਰੂ ਹੈ। ੨ ਭਾਵ—ਅਰਮਬਿਦਤਾ। “ਕੁਰੂ ਪਾਸ ਸਚੀ ਕੁਰਮਣੀਆਂ।” (ਮ: ੪ ਵਾਰ ਬਿਲਾ)

ਕੁਰਮਤ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਦਾ ਸਿੱਧਾਂਤ। ੨ ਕੁਰੂ ਦਾ ਬਾਪਿਆ ਧਰਮ ਦਾ ਨਿਯਮ।

ਕੁਰਮਤਾ। ਦੇਖੋ, ਕੁਰੁਮਤਾ।

ਕੁਰਮਤਿ। ਸੰਗਤ—ਕੁਰੁਸੰਮਤਿ। ਕੁਰੂ ਦੀ ਚਾਇ। ੨ ਸਤਿਗੁਰੂ ਕੁਰਮਤੀ } ਦੀ ਇੱਛਾ। ੩ ਕੁਰੂ ਦੀ ਨਸੀਹਤ। “ਕੁਰਮਤਿ ਲੇਹੁ ਤਰਹੁ ਭਵ ਦੁਤਰੁ।” (ਮਾਰੂ ਸੈਲਹੇ ਮ: ੧) ੪ ਕੁਰਮਤ ਦੁਆਰਾ। “ਕੁਰਮਤਿ ਪਾਇਆ ਸਹਜਿ ਮਿਲਾਇਆ।” (ਸੁਹੀ ਛੰਤ ਮ: ੩) “ਕੁਰਮਤੀ ਮਨੁ ਨਿਜਾਬਰਿ ਵਸਿਆ।” (ਮ: ੩ ਵਡ ਛੰਤ)

ਕੁਰਮਨਾਰਿ। ਦੇਖੋ, ਮਨਾਰਿ।

ਕੁਰਮਾਰੀ। ਸਰਹਿੰਦ ਪੁਰੀ। ਦੇਖੋ, ਕੁਰੁਮਾਰੀ।

ਕੁਰਮੁਖ। ਦੇਖੋ, ਕੁਰੁਮੁਖ। ੨ ਸੰਗਤ—ਸਤਿਗੁਰੂ ਦਾ ਮੁਖ। ਕੁਰੂ ਦਾ ਚੇਹਰਾ। “ਕੁਰਮੁਖ ਦੇਖ ਸਿੱਖ ਬਿਕਸਾਵਹਿ।” (ਗੁਪਸੁ) ੩ ਉਹ ਪੁਰਖ, ਜੋ ਕੁਰੂ ਦੇ ਸੰਮੁਖ ਹੈ, ਕਦੇ ਵਿਮੁਖ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। “ਕੁਰਮੁਖ ਸਿਉ ਮਨਮੁਖੁ ਅਤੇ ਭੁਏ।” (ਮ: ੨ ਵਾਰ ਮਾਰ)

ਕੁਰਮੁਖ ਕਾਤੀ। ਦੇਖੋ, ਕਾਤੀ ਕਾਤੀ ਕਾਤੀ।

ਗੁਰਮੁਖੀ } ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਨੇ. "ਗੁਰਮੁਖ ਹਰਿਧਨੁ ਖਟਿਆ." (ਸਵਾ
ਗੁਰਮੁਖੀ } ਮ: ੩)

ਗੁਰਮੁਖਿ. ਗੁਰੂ ਦੇ ਮੁਖ ਵਿੱਚ. ਭਾਵ—ਗੁਰੂ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਅਤੇ ਬਾਣੀ
ਵਿੱਚ. "ਗੁਰਮੁਖਿ ਨਾਦੰ ਗੁਰਮੁਖਿ ਵੇਦੰ." (ਜਪੁ) ੨ ਗੁਰਮੁਖਤਾ
ਕਰਕੇ. "ਗੁਰਮੁਖਿ ਮਿਲੀਐ, ਮਨਮੁਖਿ ਵਿਛੁਰੇ." (ਮਾਭ ਅ: ਮ:
੫) ੩ ਦੇਖੋ, ਗੁਰਮੁਖੀ। ੪ ਦੇਖੋ, ਗੁਰਮੁਖ. "ਗੁਰਮੁਖਿ ਮੁਕਤਾ,
ਗੁਰਮੁਖਿ ਜੁਗਤਾ." (ਮਾਭ ਅ: ਮ: ੫) ੫ ਪ੍ਰਧਾਨ ਗੁਰੂ ਨੇ. ਆਦਿ
ਗੁਰੂ ਨੇ. "ਓਅੰ ਗੁਰਮੁਖਿ ਕੀਰਿ ਅਕਾਲਾ." (ਭਾਵਨ) ਓਅੰ (ਬੁਧਮ)
ਆਦਿਗੁਰੂ ਨੇ। ੬ ਗੁਰਮੁਖ ਨੂੰ. "ਗੁਰਮੁਖਿ ਸਦਾ ਹਜ਼ੂਰਿ." (ਸ੍ਰੀ ਮ:
੧) ੭ ਗੁਰੂ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੁਆ. "ਗੁਰਮੁਖਿ ਭੂਏ ਅਕਬੁ." (ਮਾਭ
ਮ: ੧) "ਨਾਮੁ ਗੁਰਮੁਖਿ ਲਹੈ." (ਸਵੈਕੇ ਮ: ੪ ਕੇ)

ਗੁਰਮੁਖੀ. ਸੰਗਤ—ਪੰਜਾਬੀ ਬੋਲੀ ਦੀ ਵਰਣਮਾਲਾ, ਜੋ ਬਾਰਦਾ
ਅਤੇ ਟਾਂਕਰੀ ਤੋਂ ਨਿਕਲੀ ਹੈ. ਇਸ ਵਿੱਚ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਮੁਖਵਾਕਤ
ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਨੇ ਲਿਖੇ, ਜਿਸ ਕਾਰਣ ਨਾਉਂ "ਗੁਰਮੁਖੀ" ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੋਇਆ.
ਪੰਜਾਬ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਸੁੱਧ ਭਾਸ਼ਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਅੱਖਰਾਂ ਵਿੱਚ ਲਿਖੀ ਜਾ ਸਕਦੀ
ਹੈ, ਇਸ ਕਾਰਣ ਇਹ ਪੰਜਾਬੀ ਵਰਣਮਾਲਾ ਭੀ ਸੱਦੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ.

ਕਈ ਲੇਖਕਾਂ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰਮੁਖੀ ਅੱਖਰ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ
ਦੇਵ ਨੇ ਰਚੇ ਹਨ, ਪਰ ਇਹ ਭੁੱਲ ਹੈ. ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਸੁਆਮੀ ਨੇ ਕੇ
ਵਨ ਪੁਚਾਰ ਕੀਤਾ ਹੈ. ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਦੀ ਲਿਖੀ "ਪੱਟੀ" ਜੋ
ਆਸਾ ਰਾਗ ਵਿੱਚ ਹੈ, ਉਸ ਦੇ ਪਾਠ ਤੋਂ ਸੰਸਾਰ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ
ਪੈਂਤੀ ਅੱਖਰਾਂ ਦੀ ਵਰਣਮਾਲਾ ਉਸ ਵੇਲੇ ਮੌਜੂਦ ਸੀ, ਅਤੇ ਤ ਅੱਖਰ,
ਜੋ ਬਿਨਾ ਪੰਜਾਬੀ ਤੋਂ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ, ਪੱਟੀ ਵਿੱਚ ਦੇ
ਖੀਦਾ ਹੈ. ਪੱਟੀ ਵਿੱਚ ਅੱਖਰਕ੍ਰਮ ਇਹ ਹੈ:—

ਸ ਟ ਓ ਙ ਙ ਙ ਙ ਙ ਙ ਙ ਙ ਙ ਙ ਙ ਙ ਙ ਙ ਙ ਙ
ਟ ਠ ਡ ਢ ਢ ਢ ਢ ਢ ਢ ਢ ਢ ਢ ਢ ਢ ਢ ਢ ਢ ਢ ਢ
ਭ ਮ ਯ ਰ ਲ ਵ ਭ ਹ ਅ. - - - -

ਜਦ ਅਸੀਂ ਸਾਰਦਾ ਅਤੇ ਟਾਂਕਰੀ ਦੇ ਅੱਖਰਾਂ ਨਾਲ ਗੁਰਮੁਖੀ
ਦੇ ਅੱਖਰ ਮਿਲਾਉਂਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਲਕੜਾਂ ਆਪੇ ਵਿੱਚੀ ਮਿਲਦੀਆਂ
ਹਨ.

ਗੁਰਮੁਖੀ ਅੱਖਰ ਸਮੇਂ ਦੇ ਫੇਰ ਨਾਲ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਆਪਣਾ ਸਰੂਪ
ਬਦਲਦੇ ਰਹੇ ਹਨ ਉਹ ਅੱਗੇ ਦਿੱਤੇ ਚਿਤ੍ਰਾਂ ਤੋਂ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੋਵੇਗਾ—

ਗੁਰਮੁਖੀ. ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਨੇ.

ਗੁਰਮੁਖੀ ਟਿੱਕਾ } ਭੋਰਾਂ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਗੋਲ ਟਿੱਕਾ. ਭਾਵਾ ਬੁੱਢਾ
ਗੁਰਮੁਖੀ ਤਿਲਕ } ਸੀ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਵੰਸ਼ ਗੁਰਗੱਦੀ ਪੁਰ ਬੈਠਣ
ਸਮੇਂ ਇਹ ਟਿੱਕਾ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਮੱਥੇ ਕੀਤਾ ਕਰਦੇ ਸਨ. ਮੰਜੀ ਬਾਸਣ
ਸਮੇਂ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਭੀ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਗੁਰਮੁਖੀ ਤਿਲਕ ਕਰਦੇ ਸਨ.
ਗੁਰਮੁਖੀ ਦਸਤਾਰਾ. ਸਿੱਧਾ ਦਸਤਾਰਾ. ਸਿੱਧੀ ਪੱਛ. ਦੇਖੋ, ਨਾਨਕ
ਪੰਥੀ ਸਥਦ ਦਾ ਚਿਤ੍ਰ.

ਗੁਰਮੁਖ. ਦੇਖੋ, ਗੁਰਮੁਖ.

ਗੁਰਮੁਰਤਿ. ਗੁਰੂ ਦਾ ਰੂਪ. "ਗੁਰ ਮੁਰਤਿ ਗੁਰ ਸਥਦ ਹੈ." (ਭਾਗੁ)

ਗੁਰਮੰਤ } ਸੰਗਤ—ਗੁਰਮੰਤ੍ਰ, ਧਰਮ ਦਾ ਉਹ ਮੰਤ੍ਰ
ਗੁਰਮੰਤ੍ਰ } (ਮਹਾਵਾਕਤ), ਜੋ ਧਰਮ (ਮਜਹਬ) ਧਾਰਣ ਸਮੇਂ
ਗੁਰਮੰਤ੍ਰ } ਉਪਦੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਸਾਰੇ ਮਜਹਬੀ ਸਥਦਾਂ
ਗੁਰਮੰਤ੍ਰਤਾ } ਵਿੱਚੋਂ ਚੁਣਿਆ ਹੋਇਆ ਬੀਜਰੂਪ ਧਰਮ ਦਾ ਮੰਤ੍ਰ.
ਸਿੱਖਧਰਮ ਅਨੁਸਾਰ "ਸਤਿਨਾਮ ਵਾਹਗੁਰੂ." "ਜਿਨਿ ਜਪਿਓ
ਗੁਰਮੰਤ੍ਰ." (ਸ: ਮ: ੯) "ਚਲਤ ਬੈਸਤ ਸੇਵਤ ਜਾਗਤ ਗੁਰਮੰਤ੍ਰ
ਰਿਦੈ ਚਿਤਾਰਿ." (ਮਧੂ ਮ: ੫) "ਗੁਰਮੰਤ੍ਰਤਾ ਚਿਤਾਰਿ ਨਾਨਕ
ਦੁਖ ਨ ਥੀਵਈ." (ਵਾਰ ਗੁਜ ੨ ਮ: ੫) ਦੇਖੋ, ਵਾਹਗੁਰੂ ਅਤੇ
ਵਾਹਗੁਰੂ.

ਗੁਰਰ. ਤਿੱਕ. ਸੰਗਤ—ਗੁਰੂ. ਹਿੰਦੂ. ਘਮੰਡ.

ਗੁਰਰਸੁ. ਆਰਾਮਸ, ਜੋ ਸਾਰੇ ਘਰਾਂ ਤੋਂ ਵਧਕੇ ਹੈ। ੨ ਗੁਰਬਾਣੀ
ਦਾ ਰਸ. "ਗੁਰਰਸੁ ਗੀਤ ਬਾਦ ਨਹੀ ਭਾਵੈ." (ਓਅੰਕਾਰ)

ਗੁਰਰਸਨਾ. ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੀ ਸ਼ਬਾਨ. "ਗੁਰਰਸਨਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਬੋਲਈ."
(ਤਿਲੰ ਮ: ੪)

ਗੁਰਰਾਂ. ਭਾ ੫੪ ਵਿ—ਕਤਕਣ ਵਾਲਾ. ਗਰਜਨੇ ਵਾਲਾ.

ਗੁਰਰਾਨਾ } ਭਾ ੫੪ ਵਿ—ਗਰਜਣਾ ਕਤਕਣਾ। ੨ ਗਰਤਾਉਣਾ.
ਗੁਰਰੀਦਨ }

ਗੁਰਲ. ਸੰਗਤ—ਜੰਗਲੀ ਬਕਰਾ.

ਗੁਰਵਾਹੁ. ਗੁਰੂ (ਕਰਤਾਰ) ਧਨਤ (ਧੰਨ) ਹੈ. "ਨਾਨਕ ਦਾਸ ਕਹੇ
ਗੁਰਵਾਹੁ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) "ਜਿਮਰਹੁ ਵਾਹਗੁਰੂ ਗੁਰ ਵਾਹੁ."
(ਗੁਪ੍ਰਸੁ)

ਗੁਰਵਾਕ. ਗੁਰਵਾਕਤ. ਸੰਗਤ—ਗੁਰੂ ਦਾ ਵਚਨ. ਦੇਖੋ, ਗੁਰਵਾਕੁ.
ਗੁਰਵਾਕਿ. ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੇ ਵਾਕ ਦੁਆ. "ਗੁਰਵਾਕਿ ਸਤਿਗੁਰ ਜੋ
ਭਾਇ ਚਲੈ." (ਤੁਖਾ ਫੰਤ ਮ: ੪)

ਗੁਰਵਾਕੁ. ਦੇਖੋ, ਗੁਰਵਾਕ. "ਗੁਰਵਾਕੁ ਨਿਰਮਲੁ ਸਦਾ ਚਾਨਣ." (ਧਨਾ ਫੰਤ ਮ: ੧)

ਗੁਰਵਿਨਾਸ. ਦੇਖੋ, ਗੁਰਵਿਨਾਸ.

ਗੁਰਵੀਚਾਰ. ਸੰਗਤ—ਗੁਰਸਿੱਧਾਂਤ. ਗੁਰਵਿਵੇਕ. ਸਤਿਗੁਰੂ ਦਾ ਵਿਚਾਰ.
ਗੁਰਵੀਚਾਰਿ. ਗੁਰਵਿਵੇਕ ਜੋ. ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਨਾਲ. "ਤਰੀਐ
ਗੁਰਵੀਚਾਰਿ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧)

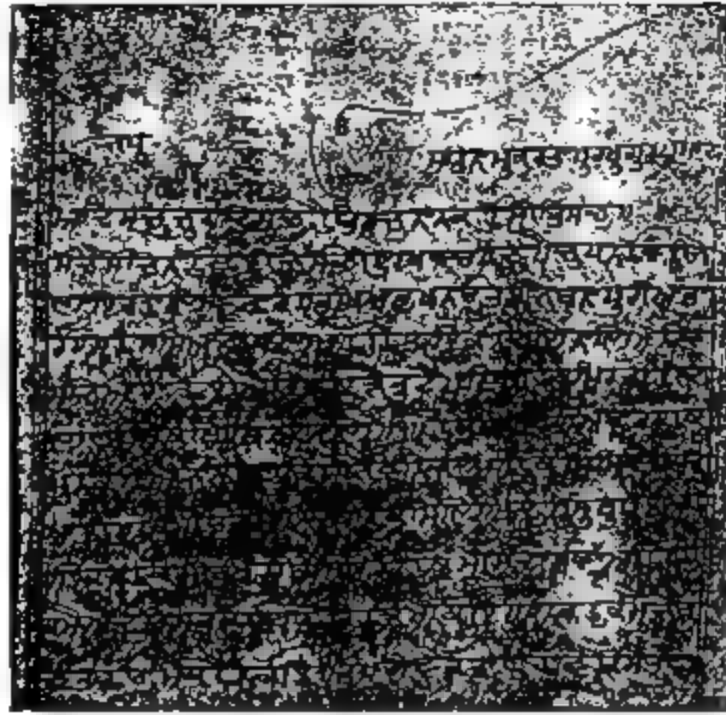
ਗੁਰਤਾਉਨਾ. ਗੁ—ਦੇਖੋ, ਗੁਰਰਾਨਾ.

ਗੁਰਾਹਾ } ਵਿ—ਗੁਰੂ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ. ਗੁਰੂ ਦਾ. ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੀ.
ਗੁਰਾਣਾ } "ਮਿਲ ਸਤਸੰਗਤਿ ਸੰਗ ਗੁਰਾਹਾ." (ਜੈਤ ਮ: ੪)

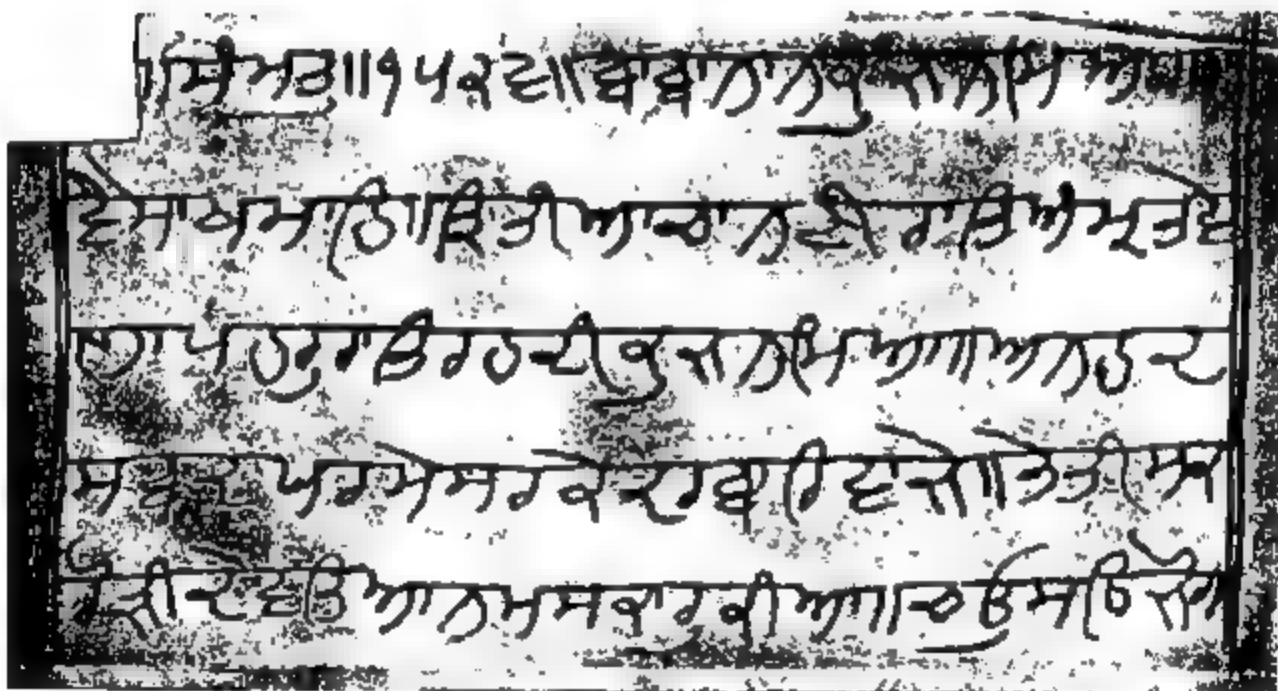
ਗੁਰਾਲਾ. ਗੁਰੂ—ਆਲਾ. ਗੁਰੂਪਰਾ। ੨ ਨਿਰਮਲ ਅੰਤਹਕਰਣ।
੩ ਦਲਮਦਾਰ. "ਸੁਰਤ ਸੰਕੋਚ ਬਹੁ ਖੁਲ ਤਾਲਾ। ਧਸਰੇ ਮੱਧ ਜਹਿ
ਸੁਖਦ ਗੁਰਾਲਾ." (ਗੁਵਿ ੧੦)

ਗੁਰਿ. ਗੁਰੂ ਨੇ. "ਗੁਰਿ ਕਟੀ ਮਿਹੰਤੀ ਜੇਵਡੀ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੫
ਪਿਪਾਇ) "ਗੁਰਿ ਆਸਾ ਮਨਸਾ ਪੂਰੀਆ." (ਬਿਰਾ ਫੰਤ ਮ: ੪)

੨ ਸੰ. ਗੁਰੁਭਿ: ਤ੍ਰਿਤੀਆ ਵਿਭਕ੍ਤਿ ਦਾ ਬਹੁਵਚਨ. ਗੁਰੂਆਂ ਨੇ.
ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੇ। ੩ ਗੁਵੰ. ਦਭੀ ਭਾਰੀ.

(1)

(2)

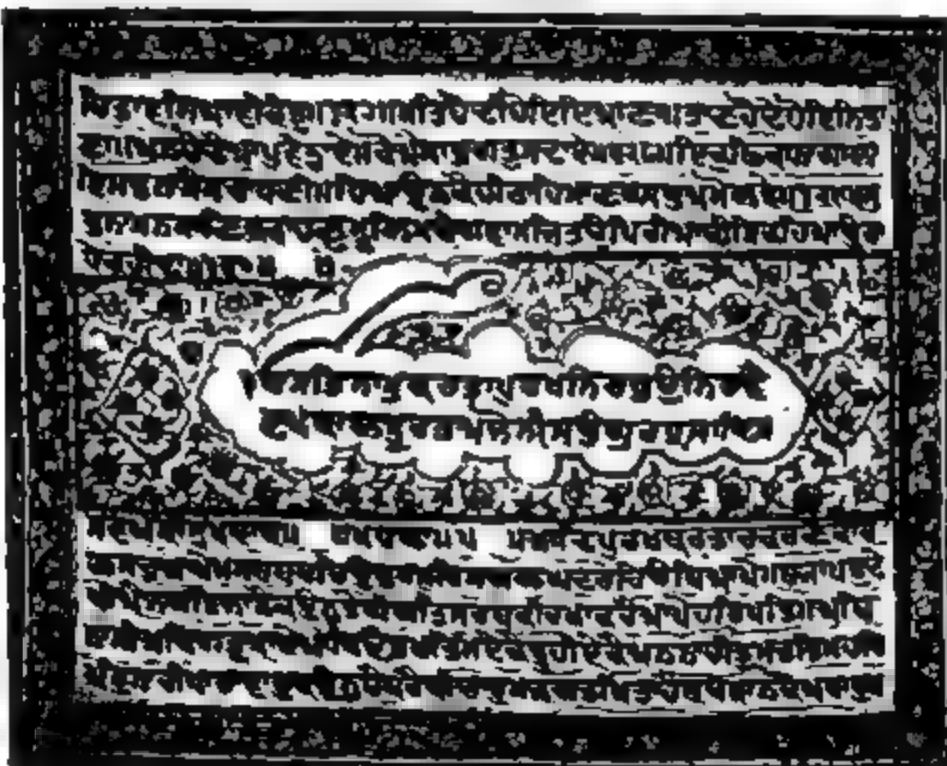
ਨੰ: ੧ ਅਤੇ ੨ ਗੁਰਮੁਖੀ ਲਿਖਤਾਂ ਚੜ੍ਹਤ ਪੁਰਾਣੀਆਂ ਹਨ। ਦਸੂਖਰ ਦੇ ਕੁਦਰਤੀ ਭੇਟ ਹੋਭ ਕਰਕੇ ਭਾਵੇਂ ਖੰਭਰ ਕਈ ਚੜ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲੇ ਗੁਰਮੁਖੀ ਲਿਖਤੀ ਅਜੇਹੇ ਖੰਭਰ ਹੀ ਲਿਖਿਆ ਕਰਕੇ ਸਨ। ਨੰ: ੧ ਭਾਈ ਬੂਟਾ ਸਿੰਘ ਕਲੀਮ ਦੀ ਧਰਮਸਾਲਾ ਰਾਵਲਪਿੰਡੀ ਵਿੱਚ ਜੋ ਚੜ੍ਹਤ ਪੁਰਾਣੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਜਿਲਟ ਹੈ, ਉਸ ਦਾ ਢੋਟੇ ਹੈ, ਅਤੇ ਨੰ: ੨ ਇਸ ਲਾਮਾਸਾਖੀ ਦਾ ਢੋਟੇ ਹੈ, ਉਹ Mr. H. T. Colebrooke ਨੇ ਟੀਸਟ ਟਿੱਭੀਆਂ ਕੀਪਨੀ ਨੂੰ ਅਰਪੀ ਸੀ, ਜੋ ਲੰਡਨ ਦੇ ਟਿੱਭੀਆਂ ਆਫਿਸ ਵਿੱਚ ਰੱਖੀ ਗਈ ਡਾਕਟਰ ਟ੍ਰੰਪ ਦੇ ਲੇਖ ਤੋਂ ਇਸ ਸਾਖੀ ਦਾ ਹਾਲ ਮਸੂਮ ਕਰਕੇ ਸ੍ਰੀ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਜੀ ਦੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਸਨ ੧੮੮੩ ਵਿੱਚ ਪੌਜਾਬ ਗਰਵਨਮੈਂਟ ਪਾਸ ਇਸ ਦੀ ਕਾਪੀ ਲਈ ਖੋਜਤੀ ਕੀਤੀ। ਟੇਰੀਸਲ ਸਾਹਿਬ (Sir Charles Atchison) ਲਾਹੌਰ ਦੇ ਹੁਕਮ ਨਾਲ ਸਾਖੀ ਦਾ ਅਗਸੀ ਉਤਾਰਾ (Surveyor General of India ਦੀ ਮਾਰਫਤ) ਦੇਹਰੇਦੂਨ ਸਨ ੧੮੮੫ ਵਿੱਚ ਕਰਾਇਆ ਗਿਆ ਅਤੇ ਸਿੱਖ ਰਿਆਸਤਾਂ ਅਰ ਮੁਖੀਏ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਭੇਟ ਕੀਤਾ ਗਿਆ।

ਗੁਰਮੁਖੀ ਪੁਰਾਣੀ ਤੇ ਨਵੀਂ

ਨੰ: ੩.

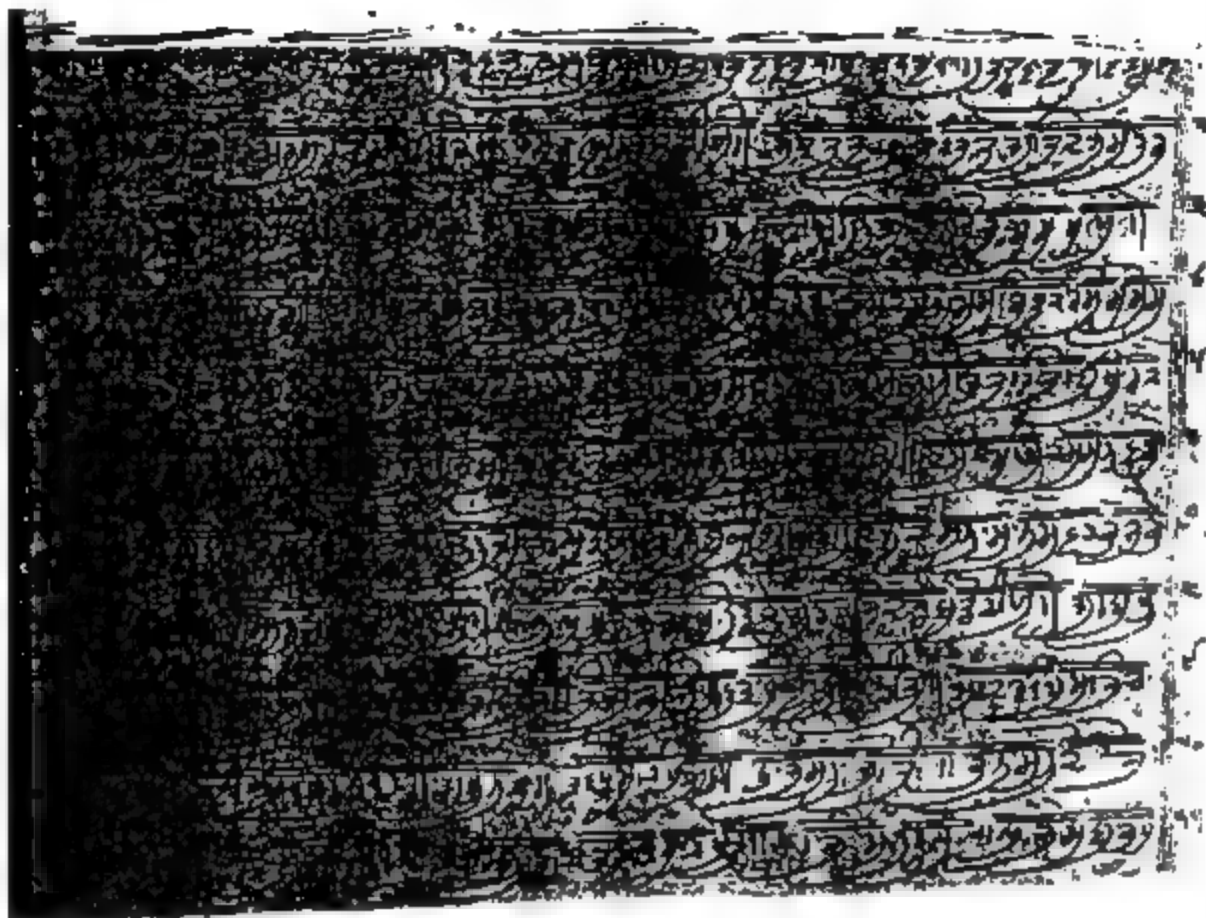
ਸੰਮਤ ੧੭੯੫ ਅਤੇ ੧੮੧੦ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਦਮਦਮੇ ਨਿਵਾਸੀ ਕੜਨੀਆਂ ਨੇ ਭੁਰਮੁਖੀ ਦੀ ਇਹ ਕਾਇਆ ਪਲਟੀ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਇਸ ਦਾ ਨਾਮ ਦਮਦਮੇ ਦੀ ਲਿਖਤ ਹੋਇਆ, ਇਹ ਅੱਖਰ ਸਾਰੀਆਂ ਲਿਖਤਾਂ ਤੋਂ ਸੁੰਦਰ ਮੰਨੇ ਕਢੇ ਹਨ. ਟਾਈਪ ਰਿਸ਼ਾਬ ਹੋਰ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਅੱਖਰਾਂ ਵਿੱਚ ਹੀ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਆਦਿਕ, ਪੱਥਰ ਦੇ ਛਾਪੇ (Lithography) ਵਿੱਚ ਛਪਿਆਂ ਕਰਦੇ ਸਨ.

ਨੰ: ੪

ਸੰਮਤ ੧੮੭੬ ਵਿੱਚ ਜਦ ਮਹਾਰਾਜ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਯਾਮੀਰ ਅੰਦਰ ਆਪਣਾ ਰਾਜ ਕਾਇਮ ਕੀਤਾ, ਤਦ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਦੇ ਲਿਖਾਰੀਆਂ ਨੇ ਭੁਰਮੁਖੀ ਅੱਖਰ ਲਿਖਣੇ ਸਿੱਖੀ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਆਦਿ ਪਰਮ ਪੁਸਤਕ ਲਿਖਣੇ ਅਰੰਭੇ, ਇਸ ਲਈ ਇਸ ਲਿਖਤ ਦਾ ਨਾਮ ਕਾਯਮੀਰੀ ਭੁਰਮੁਖੀ ਪਿਆ. ਲਾਲਾ ਧਨੀਰਾਮ ਜੀ ਨੇ ਇਸੇ ਭੁਰਮੁਖੀ ਦੇ ਵੰਗ ਦਾ ਇਹ ਟਾਈਪ ਭੀ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਭੁਰਮੁਖੀ ਪੁਰਾਣੀ ਤੇ ਨਵੀਂ

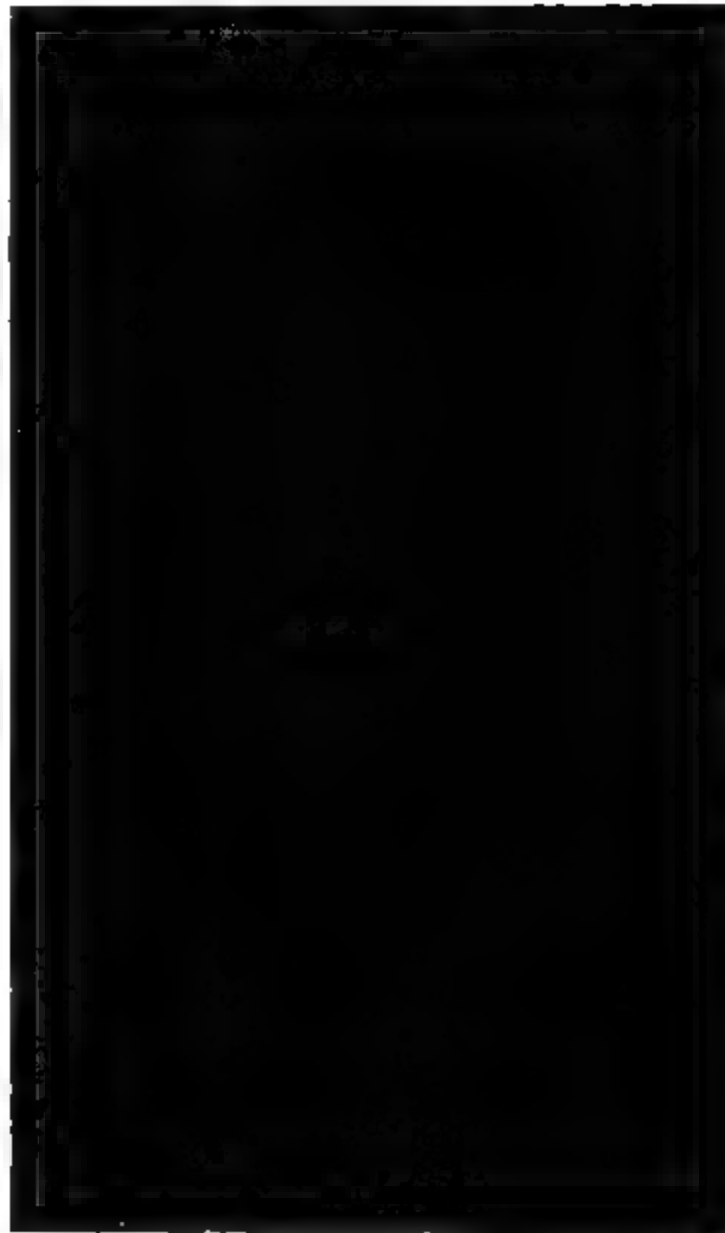
ਨੰ: ੫

ਇਹ ਸ਼ਿਕਸ਼ਾ ਗੁਰਮੁਖੀ ਦਸਮੇਸ਼ ਦੀ ਕਾਵ ਹੈ। ਕਲਗੀਧਰ ਜੀ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਿਖਾਰੀ ਸੋਨਾਪਤਿ ਜੀ, ਇਸ ਨਿਖਤ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਕਾਵਜ ਨਿਖਦੇ ਸਨ। ਭਾਈ ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਟੋਕਤੂ ਕੀਤੀ ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ ਦੀ ਸਿਲਾਦ, ਜੋ ਇਸ ਵੇਲੇ ਹਜ਼ੂਰ ਸਾਹਿਬ ਹੈ, ਉਸ ਦੇ ੭੪੬ ਵੇਂ ਸਥੇ ਦੇ ਪਾਠ ਦਾ ਇਹ ਛੋਟਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਨਿਖਤ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਪੁਸਤਕ ਨਾਮ ਦੇ ਰਾਜਮਹਿਲ ਵਿੱਚ ਹੈ ਅਤੇ ਇੱਕ ਪੜ੍ਹਾ ਹਿਮਾਲਯ ਬਹਿਲਯੋਟ ਦੇ ਰੋਸ਼ਨੀ ਹੈ। ਕਲਗੀਧਰ ਦੇ ਪੁਸ਼ਟਮਾਮਿਆਂ ਤੇ ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਅੱਖਰਾਂ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ ਕਰਦੇ ਸਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਣਜਾਣ ਲੋਕ ਭੀਰ ਦੀ ਮੁਖੀ ਦੇ ਨਿਖੇ ਅੱਖਰ ਆਖਦੇ ਹਨ।

ਪਾਠਕਾਂ ਦੇ ਹਿਤ ਲਈ ਅਸੀਂ ਦੂਜੀ ਸਫ਼ਰ ਤੋਂ ੧੧ ਵੀਂ ਤਕ ਦਾ ਪਾਠ ਨਿਖਦੇ ਹਾਂ, ਜੋ ਅੱਖਰ ਸਿਲਾਦ ਦੇ ਦਰ ਛੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਥਾਂ ਇਹ ਚਿੰਨ੍ਹ ਹੈ। ਇਹ ਪਾਠ ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ ਦੇ ਕਲਗੀ ਅਵਤਾਰ ਵਿੱਚੋਂ ਹੈ ਅਰ ਪੁਰਾਣਿਕ ਨਿਖਤੀ ਅਤੇ ਛਾਪੇ ਦੇ ਕੁੱਝ ਵਿੱਚ ਇਹੀ ਪਾਠ ਪਪੜੇ ਤੋਂ ੫੬੭ ਅੰਕ ਤਕ ਹੈ।

... ਦ । ਤਬਪੁਸਾਦ ਕਬਤਾ । ਅਰ ਮਾਠੀ ਰਿਪ ਟਾਠੀ ਨਿਪਮਭਸੀ ਸੰਗ ਕੈ ਲੀਏ । ਜਤੁ ਤਕੁ ਜਿਤੈ ਰਿਤੈ ਅਰਿ ਦਾਨ ਮਾਨ ਤ	੨
... ਸੁਰਦਾਸ ਜਯੋਂ ਨਿਪਰਾਜ ਹੈ ਕਿਰਿਦਾਜ ਜੇ ਭਟ ਮਾਰੀ । ਸੁਖ ਪਾਇ ਹਰਖ ਭਵਾਇਕੈ ਫਿਰ ਆਇਕੈ ਜਗ ਸੰਗ ਲੈ ।	੩
... ਤਬ ਪੁਸਾਦ ਕਬਤਾ । ਅਰਿ ਜੀਤਿਜੀਤਿ ਅਭੀਤ ਹੈ ਜਗ ਹੋਮ ਜੰਗ ਘਨੇ ਕਰੇ । ਦੇਸ ਦੇਸ ਅਮੇਸ ਭਿਭਕ ਰੋਗ ਸੋਭਸ	੪
... ਸੁਰਦਾਸ ਜਯੋਂ ਦਿਸਦਾਜਨਕ ਛਹੁ ਭਾਰ ਦਾਰਿਦ ਮਾਰੀ । ਜਗ ਜੀਤਿ ਸੰਭਰ ਕੇ ਰਾਜੇ ਜਗ ਜਿਤ ਕਿਤ ਭਿਰਾਦਰੀ	੫
... ੪੧੦ । ਮੋਹਨਭੰਦ । ਤਬਪੁਸਾਦ ਕਬਤਾ । ਜਗਜੀਤਿ ਭੇਦ ਪਯਾਦ ਤੇ ਜਗ ਸੁਅਰਥ ਅਰਥ ਚਿਤਾਰੀਅੰ । ਦੇਸ ਦੇਸ ਬਿਦੇਸ ਮਾਨਥ ਤੇ	੬
... ਕਾਰੀਅੰ । ਪਰਦਾਸ ਜਯੋਂ ਭਣਗਾਤ ਹੈ ਤਿਰਲੋਕ ਜੀਤਿ ਸਭੈ ਲੀਏ । ਛਹੁ ਦਾਨ ਦੇ ਸਨਮਾਨ ਸੇਵਕ ਭੋਜ ਤੇ	੭
... ੧ । ਮੋਹਨ ਭੰਦ । ਤਬ ਪੁਸਾਦ ਕਬਤਾ । ਘਨ ਖੰਡ ਖੰਡ ਭਿਰੰਡਕੈ ਅਰ ਦੌਡਿ ਦੌਡ ਚਭੈ ਦੀਏ । ਅਰਥ ਖ	੮
... ਦਿਰਥ ਸੁ ਜੀਤ ਕੈ ਅਪਨੈ ਕੀਏ । ਰਣ ਜੀਤਿ ਜੀਤਿ ਅਜਿਹ ਜੇਹਨ ਛਹੁ ਪਤੁ ਭਿਨਾਈਅੰ । ਸਰਦਾਰ ਬਿਸਤਿ ਦਾ	੯
... ਚ ਛਹੁ ਭਿਰਾਦਰੀਅੰ । ੫੪੧੧ । ਮਥਾਨ ਭੰਦ । ਤਬ ਪੁਸਾਦ ਕਬਤਾ । ਛਾਈ ਮਹਾ ਜੋਤਿ । ਭਾਨੈ ਮਨੈ ਦੇਤਿ ।	੧੦
... ਦੀਨ । ਮਿਲ ਬੰਦਲਾ ਕੀਨ । ੫੪੧੨ । ਮਥਾਨ ਭੰਦ । ਤਬ ਪੁਸਾਦ ਕਬਤਾ । ਰਾਜੈ ਮਹਾ ਰੂਪ । ਲਸੀ ਸਭ ਰੂਪ	੧੧

ਗੁਰਮੁਖੀ ਪੁਰਾਣੀ ਤੇ ਨਵੀਂ

ਨੰ: ੬

ਗੁਰਮੁਖੀ ਦਾ ਟਾਈਪ (Type) ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਲਿਖਿਆਨੇ ਦੇ ਪਾਥਰੀਆਂ ਨੇ ਸਨ ੧੮੪੫ ਵਿੱਚ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ. ਅਰ ਸਨ ੧੮੪੬ ਵਿੱਚ ਇਹ ਕਿਰਾਬ ਛਾਪੀ, ਜਿਸ ਦਾ ਸਰਾਬਲ (Title-page) ਇਉਂ ਹੈ—

**IDIOMATIC SENTENCES
IN
ENGLISH AND PANJABI
LODIANA.**

Printed at the American Presbyterian
Mission Press.

1846.

ਇਸ ਪਿੱਛੋਂ ਸਨ ੧੮੮੭ ਵਿੱਚ ਛਾਪੀ ਹੀਰਨੰਦ ਨੇ ਅਤੇ ਹੋਰ ਸੰਸਾਰਾਂ ਨੇ ਜੋ ਟਾਈਪ ਦੇ ਅੱਖਰ ਸਮੇਂ ਸਮੇਂ ਸਿਰ ਬਣਾਏ ਹਨ, ਉਹ ਸਭ ਨੂੰ ਮਨੁੱਖ ਅਤੇ ਪਰਬੰਧ ਹਨ

ਗੁਰਮੁਖੀ ਪੁਰਾਣੀ ਤੇ ਨਵੀਂ

ਗੁਰਿ ਅਮਰਿ. ਗੁਰੁ ਅਮਰ ਦਾਸ ਜੀ ਦਾ. “ਨਾਨਕ ਪੁਸਾਇ ਅੰਗਦ ਸੁਮਤਿ ਗੁਰਿ ਅਮਰਿ ਅਮਰੁ ਵਰਤਾਇਓ.” (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ) ਗੁਰੁ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਗੁਰੁ ਅਮਰ ਦਾਸ ਜੀ ਦਾ ਹੁਕਮ ਜਗਤ ਤੇ ਵਰਤਾਇਆ। ੨ ਗੁਰੁ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਨੇ.

ਗੁਰਿਆਈ. ਸੰਗਤ—ਗੁਰਤਾ. ਗੁਰੁ ਪਦਵੀ. “ਪ੍ਰਾਪਤ ਭੀ ਗੁਰਿਆਈ.” (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਗੁਰਿਆਈ. ਸਤਿਗੁਰੁ ਦੀ ਮਹਿਲਾ.

ਗੁਰਿਏ ਖੇਲ. ਦੇਖੋ, ਗੁਰੇਖੇਲ.

ਗੁਰਿੰਡ. ਦੇਖੋ, ਗੁਰੰਡ ਅਤੇ ਗੋਰੰਡ.

ਗੁਰਿਬਾਬੈ. ਬਾਬਾ ਗੁਰੂ ਨੇ. ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਨੇ. “ਗੁਰਿਬਾਬੈ ਫਿਟਕੇ ਸੇ ਫਿਟੇ, ਗੁਰਿ ਅੰਗਦਿ ਕੀਤੇ ਕੁਤਿਆਰੇ.” (ਮ: ੪ ਵਾਰ ਗਉ ੧)

ਗੁਰੀ. ਸੰ. ਗੋਰੀ. ਵਿ—ਗੋਰੇ ਗੰਗ ਵਾਲੀ. “ਗੁਰੀ ਗੋਰਜਾ.” (ਚੰਡੀ ੨) ਗੋਰੀ ਕਿਰਿਜਾ। ੨ ਗੁਰੀ. ਭਾਰੀ. ਵਡੀ.

ਗੁਰੀਆ. ਵਿ—ਗੁਰਤਾ ਵਾਲੀ. ਗੋਰਤਾ ਵਾਲੀ. ਵਡੀ ਭਾਰੀ. ਗੁਰੀ. “ਪ੍ਰੀਤਿ ਪ੍ਰੀਤਿ ਗੁਰੀਆ ਮੋਹਨ ਲਾਲਨਾ.” (ਸੁਹੀ ਮ: ੫ ਪਤਤਾਲ) ੨ ਗੁਰੀ ਗੋਰੇ ਨੂੰ ਕਣੀਆਂ ਨੇ ਗੁਰੀਆ ਲਿਖਿਆ ਹੈ. “ਕਾਬੁਲ ਮੇ ਗੁਰੀਆ ਗੁਰੂ ਕੇ ਏਕ ਸਿੱਖ ਹੁਤੇ.” (ਗੁਲ) ਦੇਖੋ, ਗੋਰਾ ੨ ਤੇ ਗੁਲਨਾ ਮਹਲ.

ਗੁਰੁ. ਦੇਖੋ, ਗੁਰ ਕ। ੨ ਸੰਗਤ—ਧਰਮਉਪਦੇਸ਼. ਧਰਮ ਦਾ ਆਚਾਰਕ. “ਗੁਰੁ ਟੀਸਰੁ ਗੁਰੁ ਗੋਰਖੁ ਭਰਮਾ.” (ਜਪੁ) ਗੁਰੂ ਹੀ ਸ਼ਿਵ ਵਿਸ਼ਨੁ ਅਤੇ ਬ੍ਰਹਮਾ ਹੈ. “ਤਿਨਿ ਕਉ ਭਿਆ ਉਪਦੇਸੀਐ ਜਿਨਿ ਗੁਰੁ ਨਾਨਕਦੇਉ?” (ਮ: ੨ ਵਾਰ ਮਾਰ) “ਸਤਿ ਪੁਰਖੁ ਜਿਨਿ ਜਾਨਿਆ ਸਤਿਗੁਰੁ ਤਿਸ ਕਾ ਨਾਉਂ। ਤਿਸ ਕੈ ਸੰਗਿ ਸਿਖੁ ਉਪਰੈ ਨਾਨਕ ਹਰਿ ਗੁਨ ਕਾਉ.” (ਸੁਖਮਨੀ) “ਬ੍ਰਹਮ ਬਿੰਦੇ ਸੇ ਸਤਿਗੁਰ ਕਹੀਐ.” (ਮਲਾ ਮ: ੪)

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਚਾਰ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਗੁਰੂ ਦੱਸੇ ਹਨ:—
(ੳ) ਭ੍ਰਿੰਗੀਗੁਰੁ. ਭ੍ਰਿੰਗੀ ਖਾਸ ਜਾਤਿ ਦੇ ਕੀਤੇ ਨੂੰ ਆਪ ਜੇਹਾ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਹਰੇਕ ਭ੍ਰਿੰਗ ਨੂੰ ਨਹੀਂ.

(ਅ) ਪਾਰਸ ਗੁਰੁ. ਲੋਹੇ ਨੂੰ ਸੋਨਾ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਪਾਰਸਰੂਪ ਬਿਸੇ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ.

(ੲ) ਵਾਮਨਚੰਦਨ ਗੁਰੁ. ਖਾਸ ਰੁੱਤ ਵਿੱਚ ਪਾਸ ਦੇ ਬਿਰਛਾਂ ਨੂੰ ਸੁਗੰਧਿ ਵਾਲਾ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਸਾਰੀ ਰੁੱਤਾਂ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਅਤੇ ਖਾਸ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਰੁੱਤ ਵਿੱਚ ਭੀ ਸੁਗੰਧਿ ਵਾਲਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ.

(ਸ) ਦੀਪਕ ਗੁਰੁ. ਆਪਣੇ ਤੁੱਲ ਹੀ ਦੂਜੇ ਦੀਪਕ ਨੂੰ ਜੋਤਿਵਾਲਾ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।

੧ ਭ੍ਰਿੰਗਪਤਿ। ੪ ਉਸਤਾਦ. ਵਿਦਵਾਨ ਦੱਸਣ ਵਾਲਾ। ੫ ਏ
‘ਦੇਖੋ, ਗੁਪ੍ਰਸੂ ਗਾਇ ੫. ਅ. ੪੬ ਅੰਗ ੩੫ ਤੋਂ ੩੦.

ਅੰਸਕਿਤ ਗੁੰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਇਸ ਨੂੰ ਲਿਖਾ ਗੁਰੁ ਆਖਦੇ ਹਨ. ਜੇ ਗੁਰੁ ਮੰਤ੍ਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਉਹ ਈਸਾ ਗੁਰੁ ਹੈ.

ਮਾਤਾ ਵਾਲਾ ਅੱਖਰ. ਲਖੁ ਨਾਨਕ ਦੂਣਾ ਸਮਾਂ ਜਿਸ ਦੇ ਉੱਚਾਰਣ ਵਾਸਤੇ ਲੱਗੇ ਉਹ “ਗੁਰੁ” ਹੈ. ਭੰਨਾ. ਬਿਹਾਰੀ, ਦੋਲੈਕੇ, ਦੇਨਾਂ, ਦੁਲਾਈਆਂ, ਹੋਤਾ, ਕਨੋਤਾ, ਬਿੰਦੀ (ਅਨੁਸਾਰ ਅਰਥਾ ਟਿੱਪੀ) ਵਿਸਰਛ, ਦਿਜਾਛਤ ਅਤੇ ਅਧਿਕ ਵਾਲਾ ਅੱਖਰ ਗੁਰੁ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਪਦ ਵਿੱਚ ਦੁੱਤ (ਦ੍ਵਿਰੁ) ਅੱਖਰ ਦੇ ਆਦਿ ਦਾ ਅੱਖਰ ਲਖੁ ਭੀ ਗੁਰੁ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਸੇ “ਸਤੁ ਮਿਰੁ” ਵਿੱਚ “ਸ” ਅਤੇ “ਮਿ” ਗੁਰੁ ਹਨ. ਜੇ ਸੰਕੋਕੀ ਅੱਖਰ ਤੋਂ ਪਹਿਲੇ ਲਖੁ ਉੱਪਰ ਉੱਚਾਰਣ ਸਮੇਂ ਦਬਾਉ ਨਾ ਪਵੇ, ਤਦ ਗੁਰੁ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਉਹ ਲਖੁ ਹੀ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਜਿਸੇ—ਕਿਪੁ ਅਤੇ ਕਨ੍ਹਿਯਾ ਪਦ ਦਾ “ਛ” ਅਤੇ “ਕ” ਗੁਰੁ ਨਹੀਂ.

ਕਦੇ ਕਦੇ ਛੰਦ ਦੇ ਪਾਠ ਨੂੰ ਸਹੀ ਰੱਖਣ ਵਾਸਤੇ ਲਖੁ ਨੂੰ ਗੁਰੁ ਕਰਕੇ ਪੜ੍ਹਿਆ ਅਤੇ ਨਿਖੀਦਾ ਹੈ, ਜਿਸੇ—“ਨਾਥ ਨਿਰੰਜਨ ਤੁ ਸਰਨ.” ਇਸ ਵਾਕ ਵਿੱਚ “ਤੁ” ਲਖੁ ਹੈ, ਪਰੰਤੂ ਛੰਪਕ ਦੀ ਮਾਤਾ ਪੂਰਨ ਕਰਨ ਲਈ “ਤੁ” ਪੜ੍ਹੀਦਾ ਹੈ, ਇਥੋਂ ਹੀ “ਰੱਛਾ ਹੋਇ ਰਾਹਿ ਸਭ ਕਾਲਾ। ਦਸੁ ਅਰਿਸੁ ਟਰਹਿ ਤਤਕਾਲਾ.” ਇਸ ਵਾ ਕਾਲ ਅਤੇ ਤਤਕਾਲ ਦਾ “ਲ” ਦੀਰਘ ਲਿਖਿਆ ਹੈ.

ਗੁਰੁ ਦੇ ਨਾਮ ਗ, ਗ, ਗੋ, ਦੀਹ ਅਤੇ ਦੀਰਘ ਹਨ, ਇਸ ਦੀਆਂ ਮਾਤ੍ਰਾਂ ਦੇ ਗਿਣੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਲਿਖਣ ਦਾ ਸੰਕੇਤ ਇਹ “5” ਹੈ।

੬ ਪਿਤਾ। ੭ ਰਜਾ। ੮ ਗੁਰੁ ਨਾਨਕਦੇਵ। ੯ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ. ਕਰਤਾਰ। ੧੦ ਵਿ—ਵਜ਼ਨਦਾਰ. ਭਾਰੀ। ੧੧ ਲੰਮਾ ਰੋਤਾ। ੧੨ ਸੰਗਤ—ਕਿਸੇ ਅਰਥ ਅਰਥਾ ਸਿੱਧਾਂਤ ਦੀ ਤਾਲਿਕਾ (ਭੁੰਜੀ). ਗੁਰੁ ਅਵਤਾਰ. ਦੇਖੋ, ਗੁਰ ਅਵਤਾਰ.

ਗੁਰੁਆਨੀ. ਸੰਗਤ—ਗੁਰੁ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ। ੨ ਧਰਮ—ਉਪਦੇਸ਼ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਇਸਤ੍ਰੀ.

ਗੁਰੁਅੰਕਸੁ. ਸੰਗਤ—ਗੁਰੁਅੰਕਸੁ. ਗੁਰੂ ਦਾ ਹੈ. ਗੁਰੁਆਕਸ਼ਾ ਅੰਦਰ ਰਹਿਣ ਦੀ ਫ਼ਿਕਾ. “ਗੁਰੁਅੰਕਸੁ ਜਿਨਿ ਨਾਮੁ ਦ੍ਰਿੜਾਇਆ,” (ਜੇਹ ਅ: ਮ: ੧)

ਗੁਰੁਸਤਗੁਰੁ } ਦੇਖੋ, ਗੁਰਸਤਗੁਰੁ.
ਗੁਰੁਸਤਿਗੁਰੁ }

ਗੁਰੁਸਬਦ. ਦੇਖੋ, ਗੁਰਸਬਦ ਅਤੇ ਗੁਰਸਬਦੁ.

ਗੁਰੁਸਬਦੀ. ਗੁਰੂ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੁਆਰਾ. “ਗੁਰੁਸਬਦੀ ਸਭੁ ਬ੍ਰਹਮੁ ਪਛਾਨਿਆ.” (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੧) ੨ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਬਦ ਦਾ ਅਭਿਆਸੀ.

ਗੁਰੁਸਰ. ਦੇਖੋ, ਗੁਰਸਰ। ੨ ਦੇਖੋ, ਗੁਰੁਸਰ.

ਗੁਰੁਸਰ ਮਨੀਕਰਣ. ਦੇਖੋ, ਗੁਰੁਸਰ ਮਨੀਕਰਣ.

ਗੁਰੁਸਾਖੀ. ਦੇਖੋ, ਗੁਰਸਾਖੀ.

ਗੁਰੁਸਿਖ. ਦੇਖੋ, ਸਿਖ, ਸਿੱਖ ਅਤੇ ਗੁਰਸਿਖ.

ਗੁਰੁਸੁਖ } ਦੇਖੋ, ਗੁਰਸੁਖ.
ਗੁਰੁਸੁਖੁ }

ਗੁਰੁਸੁਤ. ਗੁਰੁਪੁਤ੍ਰ. ਗੁਰੂ ਦਾ ਬੇਟਾ. ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਾ। ੨ ਸਤਿਗੁਰ ਦਾ ਸਿੱਖ. ਦੇਖੋ, ਗੁਰੁਪੁਤ੍ਰ.

ਗੁਰਮੁਖਪੁਤਾਪ. ਦੇਖੋ, ਗੁਰਪੁਤਾਪ ਸੁਭਾ.

ਗੁਰਮੇਵਾ. ਸੰਗਤਾ—ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੀ ਸੇਵਾ. ਦੇਖੋ, ਗੁਰਮੇਵਾ.

ਗੁਰਮੇਭਾ. ਦੇਖੋ, ਸੈਨਾਪਤਿ.

ਗੁਰਸੰਗਤਿ. ਸੰਗਤਾ—ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੀ ਸੁਹਬਤ। ੨ ਸਿੱਖ ਸਮਾਜ.

ਠਾਢੇ ਕਰ ਜੇਠਕੇ ਫਿਤਾਤ ਸੋ ਪੁਕਾਰੈ ਦੂਤ

ਆਈ ਗੁਰਸੰਗਤਿ ਚੁ ਹੁਈ ਹੈ ਪਤੀਜਿਯੇ,

ਬੇਰੀ ਪਾਯ ਭਾਠਕੇ ਲਪੇਟਕੇ ਜੰਜੀਰੋ ਹਾਥ

ਕੰਠ ਤੋਕ ਪਾਯ ਹਿਯੇ ਆਯ ਧਾਥ ਲੀਜਿਯੇ,

ਭਾਸੀ ਕਟਿ ਨਾਕ ਦੰਭ ਕਾਧਨ ਪੈ ਬੰਭੇ ਧਾਥ

ਸੁਨਨ ਸੇ ਪਿਜਿਯੇ ਐ ਭਹੀ ਧੋਇ ਪੀਜਿਯੇ,

ਸੇਸ ਨਰਕਾਵਲੀ ਬਟੋਰਕੇ ਉਠਾਯ ਮੁੰਭ

ਭਾਈ ਭੀਮ ਭੈਲ ਸੇ ਨਿਸ਼ੰਕ ਸੈਲ ਕੀਜਿਯੇ.

(ਸੰਤ ਨਿਹਾਲ ਸਿੰਘ)

ਗੁਰਸੰਤ } ਸੰਗਤਾ—ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ. ਵਡਾ (ਬਿਰੋਮਣਿ) ਸੰਤ.

ਗੁਰਸੰਤ } “ਗੁਰਸੰਤ ਪਾਇਆ ਪ੍ਰਭੁ ਧਿਆਇਆ.” (ਸੁਹੀ ਭੰਤ

ਮ: ੫) ੨ ਗੁਰਨਾਨਕ ਪੰਥੀ. ਗੁਰਮੁਖ ਸਿੱਖ. ਦੇਖੋ, ਗੁਰਸੰਤ.

ਗੁਰਕਰਣੀ. ਦੇਖੋ, ਗੁਰਕਰਣੀ.

ਗੁਰਕਾਰ. ਦੇਖੋ, ਗੁਰਕਾਰ.

ਗੁਰਗੁਲ. ਸੰਗਤਾ—ਗੁਰੂਗੋਲ. ਗੁਰੂ ਦਾ ਖਾਨਦਾਨ.

ਗੁਰਕੋਮੁਦੀ. ਰਾਮਨਾਰਾਯਣ ਫਿਤ ਇੱਕ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਗ੍ਰੰਥ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਅਤੇ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੂੰ ਹਿੰਦੂਮਤ ਦੇ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਮਾਣਾਂ ਨਾਲ ਅਵਤਾਰ ਸਿੱਧ ਕੀਤਾ ਹੈ.

ਗੁਰਗਮ. ਦੇਖੋ, ਗੁਰਗਮ.

ਗੁਰਗਿਰਾ. ਗੁਰੂ ਦੀ ਭਾਣੀ. ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੀ ਕਵਿਤਾ. ਦਸਾਂ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ.

ਗੁਰਗਿਰਾ ਕਸੋਟੀ. ਗੁਰੁਬਾਣੀ ਰੂਪ ਕਸਪੋਟੀ (ਕਸਬੋਟੀ). ਇਸ ਨਾਮ ਦਾ ਮੇਰਾ ਨਿਖਿਆ ਇੱਕ ਗ੍ਰੰਥ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਅਥਵਾ ਧਰਮ ਸੰਬੰਧੀ ਪੁਸਤਕਾਂ ਦੇ ਲੇਖਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰੁਬਾਣੀ ਦੀ ਕਸਬੋਟੀ ਤੇ ਪਰਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ. ਜਿਵੇਂ ਖੋਟੇ ਖਰੇ ਸੋਨੇ ਦੀ ਪਰੀਖਣਾ ਕਸੋਟੀ ਨਾਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਇਵੇਂ ਹੀ ਹਰੇਕ ਲੇਖ ਗੁਰੁਬਾਣੀ ਨਾਲ ਮਿਲਾਕੇ ਪਰਖਣ ਤੋਂ ਯੋਗਤਾ ਅਥਵਾ ਅਯੋਗਤਾ ਜਾਣੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ. ਇਹ ਗ੍ਰੰਥ, ਗੁਰਮਤ ਮਾਰਗਤ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਕੇ ਛਾਪਿਆ ਗਿਆ ਹੈ.

ਗੁਰਗੁਰੂ. ਵਿ—ਗੁਰੂਆਂ ਦਾ ਗੁਰੂ. ਸਾਰੇ ਧਰਮ ਦੇ ਆਚਾਰਯਾਂ ਨੂੰ ਸਿਖਤਾ ਦੇਣ ਵਾਲਾ, ਕਰਤਾਰ. ਵਾਹਿਗੁਰੂ. “ਗੁਰਗੁਰੂ ਏਕੈ ਵੇਸ ਅਨੇਕ” (ਸੋਹਿਲਾ) “ਜਨ ਨਾਨਕ ਹਰਿ ਗੁਰਗੁਰੂ ਮਿਲਾਉ.” (ਬਸੰ ਮ: ੧) ੨ ਸੰਗਤਾ—ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ.

ਗੁਰਗੋਬਿੰਦ. ਦੇਖੋ, ਗੁਰਗੋਬਿੰਦ। ੨ ਦੇਖੋ, ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਸਤਿਗੁਰੂ.

ਗੁਰਗ੍ਰਿਹ. ਸੰਗਤਾ—ਗੁਰੂ ਦਾ ਘਰ। ੨ ਗੁਰਦੁਆਰਾ। ੩ ਗੁਰਸੰਪ੍ਰਦਾਯ.

ਗੁਰਪੰਥਤਿ.

ਗੁਰਗ੍ਰੰਥ. ਗੁਰੂਆਂ ਦਾ ਗ੍ਰੰਥਨ ਕੀਤਾ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਦਾ ਪਵਿਤ੍ਰ ਗ੍ਰੰਥ.

ਦੇਖੋ, ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ.

ਗੁਰੁਘਰ. ਦੇਖੋ, ਗੁਰਗ੍ਰਿਹ ੨. “ਗੁਰੁਘਰ ਕੀ ਮਰਯਾਦਾ ਪੰਚਰੂ.”

(ਗੁਪਤ)

ਗੁਰੁਘਰਨੀ. ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੇ ਘਰ ਵਾਲੀ. ਗੁਰੂ ਦੀ ਧਰਮਪਤਨੀ.

“ਗੁਰੁਘਰਨੀ ਦਾਮੋਦਰੀ.” (ਗੁਪਤ)

ਗੁਰੁਚੰਦ੍ਰੋਦਯ. ਦੇਖੋ, ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਚੰਦ੍ਰੋਦਯ.

ਗੁਰੁਜਗਤ. ਦੇਖੋ, ਗੁਰਜਗਤ ਅਤੇ ਜਗਤਗੁਰੂ.

ਗੁਰੁਜਨ. ਸੰਗਤਾ—ਗੁਰੂ (ਬਰੁਧਕ)ਲੋਕ. ਮਾਤਾ. ਪਿਤਾ. ਧਰਮ ਦੇ ਆਚਾਰਯ ਆਦਿ. “ਗੁਰੁਜਨ ਕੀ ਇੰਜਤ ਬਹੁ ਕਰਨੀ.” (ਗੁਵਿ ੬)

ਗੁਰੁਜੋਤਿ } ਦੇਖੋ, ਗੁਰਜੋਤਿ.

ਗੁਰੁਜਗੋਤਿ }

ਗੁਰੁਤਲਪੀ. ਸੰ. ਗੁਰੁਜਗਤਿਪੀ. ਸੰਗਤਾ—ਗੁਰੂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਪੂਰ ਜਾਣ ਵਾਲਾ. ਮਾਤਾ ਤੁੱਲ ਪੂਜਤ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਨੂੰ ਭੋਗਣ ਵਾਲਾ ਪੁਰਖ. “ਗੁਰੁਤਲਪੀ ਕਪਟੀ ਹੈ ਜੋਈ। ਬਭ ਤਨਖਾਹੀ ਜਾਨਹੁ ਸੋਈ.” (ਤਨਾਮਾ)

ਗੁਰੁਤਾ } ਸੰਗਤਾ—ਭਾਈਪਨ। ੨ ਵਡਾਪਨ. ਮਹਤ੍ਵ. “ਗੁਰੁਤਾ ਗੁਰੁ ਗੁਰੁਤਾ } ਸਹਿ ਸਕੈ ਸੁ ਨਾਹੀ.” (ਗੁਪਤ) ੨ ਗੁਰੂ ਦਾ ਕਰਮ. ਗੁਰੁਪਣ। ੪ ਗੁਰਿਆਈ. ਗੁਰੁਪਦਵੀ. “ਗੁਰੁਤਾ ਨਿਪਤਾ ਦੇਉ ਸਿਧ ਬਿਧਿ.” (ਗੁਰੁਪਦ)

ਗੁਰੁਦਕਿਣਾ } ਸੰਗਤਾ—ਗੁਰੁਭੋਟਾ. ਵਿਦਵਾ ਅਥਵਾ ਧਰਮਸਿਖਤਾ ਗੁਰੁਦਖਣਾ } ਪਾਏ ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਅਰਪੀ ਨਕਦੀ ਵਸਤੂ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਮਕਾਨ ਆਦਿ ਵਸਤੂ.

ਗੁਰੁਦੱਤ ਭਾਭਾ. ਦੇਖੋ, ਗੁਰਦਿੱਤਾ ਭਾਭਾ.

ਗੁਰੁਦਰਸਨ. ਦੇਖੋ, ਗੁਰਦਰਸਨ.

ਗੁਰੁਦਰਯਾ } ਸੰਗਤਾ—ਦਰਿਆ (ਨਦ) ਰੂਪ ਸਤਿਗੁਰੂ. ਗੁਰੁਦਰੀਆਉ } “ਗੁਰੁਦਰੀਆਉ ਸਦਾ ਜਲੁ ਨਿਰਮਲੁ ਮਿਨਿਆ ਦੁਰਮਤਿਮੋਲੁ ਹਰੈ.” (ਪ੍ਰਭਾ ਮ: ੧) ੨ ਵਸੁਟ ਦੇਵਤਾ, ਜੋ ਸਾਰੇ ਨਦਾਂ ਦਾ ਰਾਜਾ ਹੈ. ਉਦਾਸੀਨ ਸਾਧੂ ਅਤੇ ਅਨੇਕ ਅਗਤਾਨੀ ਸਿੱਖ, ਕਤਾਹ ਪ੍ਰਸਾਦ ਵਰਤਾਉਣ ਵੇਲੇ ਗੁਰੁਦਰੀਆਉ (ਵਸੁਟ) ਨੂੰ ਪ੍ਰਸਾਦ ਦਿੰਦੇ ਹਨ, ਅਤੇ ਇਸ ਦਾ ਕਾਰਣ ਦਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸੁਨਤਾਨਪੁਰ ਵੇਈਂ ਨਦੀ ਵਿੱਚੋਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੂੰ ਵਸੁਟ ਦੇਵਤਾ ਸੰਬੰਧਤ ਨੈ ਗਿਆ ਸੀ. ਗੁਰੁਬਾਣੀ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਇਸ ਗੁਰਮ ਨੂੰ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਦੇ ਨਿਯਮਾਂ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਜਾਣਦੇ ਹਨ.

ਗੁਰੁਦਾਸ. ਦੇਖੋ, ਗੁਰਦਾਸ ੨। ੨ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦਾ ਸੇਵਕ.

ਗੁਰੁਦਾਸਪੁਰ. ਦੇਖੋ, ਗੁਰਦਾਸਪੁਰ.

ਗੁਰੁਦਾਸ ਭਾਈ. ਦੇਖੋ, ਗੁਰਦਾਸ ੨.

ਗੁਰੁਦਿੱਤਾ. ਵਿ—ਗੁਰੁਦੱਤ. ਗੁਰੂ ਦਾ ਦਿੱਤਾ ਹੋਇਆ। ੨ ਸੰਗਤਾ—ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਦਾ ਇੱਕ ਪ੍ਰੇਮੀ ਸਿੱਖ। ੩ ਦੇਖੋ, ਗੁਰਦਿੱਤਾ ਭਾਭਾ.

ਗੁਰਦਿੱਤਾ ਬਾਬਾ. ਦੇਖੋ, ਗੁਰਦਿੱਤਾ ਬਾਬਾ.

ਗੁਰਦੀਫਾ } ਸੰਗਤ—ਗੁਰੂ ਦੁਆ ਮੰਤ੍ਰਪਦੇਸ਼. ਗੁਰਮੰਤ੍ਰ ਦਾ
ਗੁਰਦੀਖਿਆ } ਉਪਦੇਸ਼ ਨੈਣ ਦੀ ਰਿਯਾ। ੨ ਫੀਥੀ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ
ਗੁਰਦੀਖਿਆ } ਦੇ ਗੁਰਬਿਨਾਸ ਵਿੱਚ ਗੁਰਦੀਖਣਾ ਦੀ ਥਾਂ
ਗੁਰਦੀਫਾ } ਗੁਰਦੀਖਿਆ ਸ਼ਬਦ ਆਇਆ ਹੈ. "ਸਾਹਿਬ ਬੁੱਢੇ
ਕੇ ਪਗ ਲਾਗੇ। ਗੁਰਦੀਖਿਆ ਦੀਨੀ ਮਤਿ ਪਾਕੇ."

ਗੁਰਦੁਆਰਾ. ਦੇਖੋ, ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਅਤੇ ਗੁਰਦੁਆਰਾ.

ਗੁਰਦੇਵ. ਦੇਖੋ, ਗੁਰਦੇਵ। ੨ ਅਕਾਲ, ਜੋ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦਾ ਗੁਰੂ ਹੈ.

"ਧਰਮ ਹੋਰ ਗੁਰਦੇਵ ਪਠਾਏ." (ਬਿਚਿਤ੍ਰ)

ਗੁਰਦੇਵਦੇ. ਦੇਖੋ, ਗੁਰਦੇਵਦੇ.

ਗੁਰਦੁਆਰ } ਦੇਖੋ, ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਅਤੇ ਗੁਰਦੁਆਰਾ। ੨ ਗੁਰੂ ਕੇ
ਗੁਰਦੁਆਰਾ } ਮਹਿਲ। ੩ ਗੁਰਦੁਆਰਾ, ਸਿੱਖਾਂ ਦਾ ਧਰਮਮੰਦਿਰ।
ਗੁਰੁਧਾਮ } ੪ ਹਰਿਮੰਦਿਰ. "ਸੁਧਾ ਸਰੋਵਰ ਅਰੁ ਗੁਰੁਧਾਮੁ."
(ਗੁਪਤੁ)

ਗੁਰੁਨਾਥ. ਸੰਗਤ—ਗੁਰੂਆਂ ਦਾ ਸੁਆਮੀ ਕਰਤਾਰ। ੨ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ
ਦੇਵ. ਦੇਖੋ, ਖਨਨੀ.

ਗੁਰੁਨਾਨਕਚੰਦ੍ਰਦਯ. ਦੇਵਰਾਜ ਕਵਿ ਦੀ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਛੰਦਾਂ ਵਿੱਚ
ਮਨੋਹਰ ਰਚਨਾ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਭਾਈ ਬਾਲੇ ਵਾਲੀ ਜਨਮਸਾਖੀ ਦਾ ਹੀ
ਅਨੁਵਾਦ ਹੈ. ਇਸ ਤੇ ਪੰਡਿਤ ਬ੍ਰਹਮਾਨੰਦ ਜੀ ਉਦਾਸੀਨ ਸਾਧੂ ਨੇ
ਉੱਤਮ ਟੀਕਾ ਲਿਖਿਆ ਹੈ.

ਗੁਰੁਨਾਨਕ ਦਰਸ਼ਨ. ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ.

ਗੁਰੁਨਾਨਕ ਦੇਵ. ਦੇਖੋ, ਨਾਨਕਦੇਵ ਸਤਿਗੁਰੂ.

ਗੁਰੁਨਾਨਕ ਦੇਵ ਦਾ ਗੁਰੂ. ਦੇਖੋ, ਸੰਤਰੇਣ ਦਾ ਝੂਟ ਨੋਟ.

ਗੁਰੁਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼. ਦੇਖੋ, ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼.

ਗੁਰੁਪਚਾਸਾ. ਗੁਰੁਪੰਚਾਸਿਕਾ. ਗੁਰੁਮਹਿਮਾ ਦੇ ਪੰਜਾਹ ਛੰਦਾਂ ਦਾ
ਸੰਬੰਧ. ਦੇਖੋ, ਸੇਖਰ ੩ ਅਤੇ ਗੁਲ ੨.

ਗੁਰੁਪਤਨੀ. ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੀ ਮਹਿਲਾ. ਗੁਰੂ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ.

ਗੁਰੁਪਦਪ੍ਰੇਮਪ੍ਰਕਾਸ਼. ਭੱਜਾਵੰਸ਼ ਦੇ ਰੂਸਣ ਬਾਬਾ ਸਾਧੂ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ
ਸੁਪ੍ਰਭ ਬਾਬਾ ਸੁਮੇਰੂ ਸਿੰਘ ਜੀ (ਪਟਨਾ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਮਹੰਤ) ਕ੍ਰਿਤ ਦਸਾਂ
ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦਾ ਛੰਦਬੰਧ ਇਤਿਹਾਸ. ਇਸ ਦਾ ਦਸਮ ਮੰਡਲ ਛਪ
ਗਿਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਦਸਮੇਸ਼ ਦੀ ਕਥਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਸੁਮੇਰ ਸਿੰਘ.

ਗੁਰੁਪਰਨਾਲੀ. ਦੇਖੋ, ਗੁਰੁਪੁਣਾਲੀ.

ਗੁਰੁਪਰਵ. ਸੰਗਤ—ਗੁਰੁਪਵ. ਉਹ ਰਜੋਹਾਰ, ਜਿਸ ਦਾ ਗੁਰੂ ਨਾਲ
ਸੰਬੰਧ ਹੈ. ਗੁਰੁਸੰਬੰਧੀ ਮੰਗਲਾਦਿਨ. ਚਾਚੇ ਅਣਜਾਣ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਸਤਿਗੁਰਾਂ
ਦੇ ਜਨਮ, ਮਸਨਦ ਨਸ਼ੀਨੀ ਅਤੇ ਜੋਤੀਜੋਤਿ ਸਮਾਉਣ ਦੇ ਦਿਨ
ਗੁਰੁਪਰਵ ਮੰਨ ਰੱਖੇ ਹਨ, ਪਰ ਅਸਲ ਗੁਰੁਪਰਵ ਇਹ ਹਨ:

ਗੁਰੁਪੁਤ੍ਰ. ਸਤਿਗੁਰੂ ਦਾ ਬੇਟਾ. ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਾ। ੨ ਸਿੰਘ. "ਜਨ
ਨਾਨਕ ਕੇ ਗੁਰ ਸਿਖ ਪੁਤ੍ਰਹੁ." (ਵਾਰ ਕਉ ੧. ਮ: ੪)

ਗੁਰੁਪੁਰ. ਰਾਮਦਾਸਪੁਰ. ਐਮ੍ਰਿਤਸਰ ਸ਼ਹਰ.

ਰਾਜੇ ਸੁਰ ਹਾਂ ਤੋਂ ਇਹਾਂ ਸਾਧੂ ਸੁਰ ਰਾਜੇ ਸਦਾ

ਸੁਧਾ ਹੈ ਵਹਾਂ ਤੋਂ ਹਜਾਂ ਸੁਧਾਸਰ ਦਰਸ ਹੈ।

ਪਾਲ ਕਿਯੋ ਵਾਕੇ ਹੋਤ ਅਮਰ ਸੁ ਮਰਹੂਰੀ

ਜੀਵਨਮੁਕਤ ਯਹ ਸਭ ਕੋ ਪਰਸ ਹੈ।

ਗੁਲ ਕਵਿ ਯੋਗਿਨਿ ਕੋ ਦੁਰਲਭ ਕਹਾ ਹੈ ਵਹ

ਯੋਗੀ ਭੋਗੀ ਦੇਉਨ ਕੋ ਹੋਤ ਹਜਾਂ ਹਰਸ ਹੈ।

ਹਾਂ ਹੈ ਹਰਿਮੰਦਿਰ ਹਜਾਂ ਹਰਿ ਗੁਰੁ ਮੰਦਿਰ ਹੈ

ਯਾਤੇ ਗੁਰੁਪੁਰ ਸੁਰਪੁਰ ਤੋ ਸਰਸ ਹੈ।

੨ ਸਚਖੰਡ.

ਗੁਰੁਪੁਰਖ. ਸੰਗਤ—ਗੁਰੁਪੁਰੁਸ. ਗੁਰੁਭਗਤ. ਗੁਰੁਸੇਵਕ।

੨ ਪਰਮਾਤਮਾ (ਪੁਰੁਸ) ਰੂਪ ਸਤਿਗੁਰੂ. "ਗੁਰੁਪੁਰਖ ਅਜਨਮਾ."

(ਕਉ ਮ: ੪)

ਗੁਰੁਪੁਸਾਦ. ਸੰਗਤ—ਗੁਰੁਗ੍ਰਿਪਾ. ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੀ ਯਕਾ.

ਗੁਰੁਪੁਸਾਦਿ. ਗੁਰੂ ਗ੍ਰਿਪਾ ਦੁਆ. ਦੇਖੋ, ਗੁਰਪੁਸਾਦਿ। ੨ ਗੁਰ ਅਤੇ
ਪੁਸਾਦਿਨ.

ਗੁਰੁਪੁਣਾਲੀ } ਸੰਗਤ—ਗੁਰੁਵੰਸ਼ਾਵਲੀ। ੨ ਉਹ ਪੁਸ਼ੁਕ, ਜਿਸ
ਗੁਰੁਪੁਣਾਲੀ } ਵਿੱਚ ਗੁਰੁਵੰਸ਼ ਦਾ ਵਰਣਨ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਪੁਣਾਲੀ ਪ.
ਗੁਰੁਪੁਤਾਪ ਸੁਰਕ. ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਕ੍ਰਿਤ ਨੌਂ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦਾ
ਛੰਦਬੰਧ ਇਤਿਹਾਸ, ਜੋ ਰੂਪਕ ਅਲੰਕਾਰ ਅਨੁਸਾਰ ਬਾਰਾਂ ਰਾਸਾਂ, ਛੀ
ਬੁੱਤਾਂ ਅਤੇ ਦੋ ਐਨਾਂ ਵਿੱਚ ਹੈ. ਇਸ ਦੇ ਸਾਰੇ ਅੰਸ਼ (ਕਿਰਣ—
ਅਰਥਾਤ ਅਧਿਆਯ) ੧੧੫੨ ਹਨ, ਅਰ ਕਥਾ ਦੀ ਵੰਡ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ
ਹੈ—

੧ ਰਾਸਿ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਜੀ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦੇਵ ਜੀ ਦੀ
ਕਥਾ.

੨ ਰਾਸਿ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਦੀ ਕਥਾ.

੩-੪ ਰਾਸਿ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਕਥਾ.

੫-੬-੭-੮ ਰਾਸਿ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ
ਕਥਾ.

੯-੧੦ ਰਾਸਿ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਹਰਿਰਾਇ ਸਾਹਿਬ ਅਤੇ ਗੁਰੂ
ਹਰਿਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦੀ ਕਥਾ.

੧੧-੧੨ ਰਾਸਿ ਵਿੱਚ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗ਼ਬਹਾਦੁਰ ਜੀ ਦੀ ਕਥਾ.

ਛੀ ਬੁੱਤਾਂ ਅਤੇ ਦੋ ਐਨਾਂ ਵਿੱਚ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ
ਦੀ ਕਥਾ.

ਇਸ ਪੁਸਤਕ ਦਾ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਨਾਉਂ "ਸੂਰਯ ਪ੍ਰਕਾਸ਼" ਹੈ. ਦੇਖੋ,
ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ.

ਗੁਰੁਬਖਸ਼. ਮਹਾਦੇਵ ਉਦਾਸੀ ਸਾਧੂ ਦਾ ਚੇਲਾ ਮਹਾਤਮਾ
ਗੁਰੁਬਖਸ਼ਦਾਸ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਦਸਮੇਸ਼ ਨੇ ਅਨੰਦਪੁਰ ਤਨਾਕਣ ਸਮੇਂ ਗੁਰੂ
ਤੇਗ਼ਬਹਾਦੁਰ ਜੀ ਦੇ ਦੇਹਰੇ ਤਬਾ ਗੁਰਅਸਥਾਨਾਂ ਦਾ ਸੇਵਾਦਾਰ ਬਾਪਿਆ.
"ਇੱਕ ਗੁਰੁਬਖਸ ਸਾਧੂ ਖਿਕ ਖਰੜੇ। ਤਿਸੈ ਦਿਲੋਕਤ ਵਾਕ ਉਚਰੜੇ।
ਬਸੇ ਇਹਾਂ ਤੁਮ ਸੇਵਾ ਕਰੇ। ਕਰ ਸੇਵਾ ਨਿਸ ਜਨਮ ਸੁਧਰੇ." (ਗੁਪਤੁ) ਦੇਖੋ, ਗੁਲਾਬਰਾਇ। ੨ ਦਿੱਲੀ ਦਾ ਮਸੰਦ, ਜੋ ਗੁਰੂ ਹਰਿਕ੍ਰਿਸ਼ਨ

ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿੱਚ ਦਿੱਲੀ ਹਾਜ਼ਿਰ ਰਿਹਾ। ੩ ਜੈਨਪੁਰ ਦਾ ਨਿਵਾਸੀ ਇੱਕ ਪ੍ਰੇਮੀ ਸਿੱਖ, ਜੋ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਕਾਬੀ ਨਹਿਰਨ ਸਮੇਂ ਕੀਰਤਨ ਸੁਣਾਉਂਦਾ ਰਿਹਾ। ਇਹ ਰਾਜਵਿਦਯਾ ਵਿੱਚ ਵਡਾ ਨਿਮੁਣ ਸੀ।

ਗੁਰੂਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ. ਦੇਖੋ, ਬੁੱਢਾ ਭਾਭਾ ਅਤੇ ਰਾਮ ਕੁੰਦਰ। ੨ ਦੇਖੋ, ਬੰਦਾਬਹਾਦਰ। ੩ ਭੈਰੋਵਾਲ ਦਾ ਕਲਾਲ, ਜਿਸ ਨੇ ੧ ਵੈਸਾਖ ਸੰਮਤ ੧੭੫੬ ਨੂੰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਤੋਂ ਅਮ੍ਰਿਤ ਛਕਿਆ। ਇਹ ਆਨੰਦਪੁਰ ਦੇ ਸੰਗ ਵਿੱਚ ਵਡੀ ਵੀਰਤਾ ਦਿਖਾਉਂਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ੪ ਸ਼ਹੀਦ ਗੁਰੂਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ। ਇਹ ਲੀਲ ਪਿੰਡ (ਜਿਲਾ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ) ਦੇ ਵਸਨੀਕ ਸਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਭਾਈ ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਜੀ ਤੋਂ ਅਮ੍ਰਿਤ ਛਕਿਆ ਅਤੇ ਪੰਥ ਦੇ ਜਥੇਦਾਰਾਂ ਵਿੱਚ ਕਿਰਤੀ ਹੋਈ। ਸੰਮਤ ੧੮੨੨ ਵਿੱਚ ਹਰਿਮੰਦਰ ਦੀ ਰਖਤਾ ਨਈਂ ਅਹਿਮਦਸ਼ਾਹ ਦੀ ਤੀਹ ਹਜ਼ਾਰ ਸੈਨਾ ਨਾਲ ਕੇਵਲ ਤੀਹ ਕੁ ਸਿੰਘਾਂ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਟਾਕਰਾ ਕੀਤਾ ਤੇ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋਏ। ਆਪ ਦਾ ਸ਼ਹੀਦ ਕੀਸ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਿੱਚ ਅਕਾਲ ਬੁੰਨੇ ਦੇ ਪਿੰਡੇ ਹੈ। ੫ ਦੀਵਾਨ ਮਤੀਦਾਸ ਦਾ ਭਤੀਸ਼ਾ, ਜੋ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਯਜੁਰੀ ਸਿੱਖ ਸੀ। ੬ ਦੇਖੋ, ਕੈਥਲ ਅਤੇ ਭਕਤੂ ਭਾਈ।

ਗੁਰੂਬਖਸ਼ਦਾਸ. ਦੇਖੋ, ਗੁਰੂਬਖਸ਼ ੧.

ਗੁਰੂਬਾਣੀ } ਦੇਖੋ, ਗੁਰਬਾਣੀ. "ਗੁਰਬਾਣੀ ਕਹੀ ਸੇਵਕ ਜਨ ਮਾਨੈ
ਗੁਰੂਬਾਣੀ } ਪਰਤਾਖਿ ਗੁਰੂ ਨਿਸਤਾਰੇ." (ਨਟ ਅ: ਮ: ੭)

ਸੁਧਾ ਕੀ ਤਰੰਗਿਨੀ ਸੀ ਚੋਗ ਕ੍ਰਮ ਭੰਗਨੀ ਹੈ

ਮਹਾਸ਼੍ਰੋਤ ਚੰਗਨੀ ਮਹਾਲ ਮਨ ਮਾਨੀ ਹੈ।

ਕਿਧੋਂ ਯਹਿ ਹੰਸਨੀ ਸੀ ਮਾਨਸਵਤੰਸਨੀ ਹੈ

ਗੁਨਿਨ ਪ੍ਰਸੰਸਨੀ ਸਰਬ ਜਗ ਜਾਨੀ ਹੈ।

ਕਿਧੋਂ ਚੰਦ ਚਾਂਦਨੀ ਸੀ ਮੋਹਖਾਮ ਮੰਦਨੀ ਹੈ

ਰਿਦੈ ਕੀ ਅਨੰਦਨੀ ਸਦੀਵ ਸੁਖਦਾਨੀ ਹੈ।

ਪ੍ਰੇਮ ਪਟਰਾਨੀ ਸਤਾਨੀ ਕਰਾਨ ਕੀ ਜਨਨਿ ਜਾਨੀ

ਗੁਨੀ ਭਨੀ ਭਾਨੀ ਭਾਕੀ ਗੁਰੂ ਗੁਰੂਬਾਣੀ ਹੈ।

(ਨਾਪੁ)

੨ ਅਤਮਕਰਾਨੀਆਂ ਦੀ ਛਾਣੀ. "ਰਾਤੀ ਜਾਇ ਲੁਣੇ ਗੁਰੂਬਾਣੀ."

(ਭਾਗੁ)

ਗੁਰੂਬਾਬਾ. ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ.

ਗੁਰੂਬਿਨਾਸ. ਦੇਖੋ, ਗੁਰੂਬਿਨਾਸ.

ਗੁਰੂਬੰਸ. ਦੇਖੋ, ਗੁਰੂਬੰਸ.

ਗੁਰੂਭਾਇ. ਸੰਗਤ—ਗੁਰੁਤਾਵ. ਗੁਰੂਪ੍ਰੇਮ. ਗੁਰੁਤਾਵਨਾ. ਸਤਿਗੁਰੂ ਵਿੱਚ ਸੁੱਧਾ.

ਗੁਰੂਭਾਈ. ਸੰਗਤ—ਗੁਰੂ ਦੇ ਸੰਬੰਧ (ਨਾਤੇ) ਕਰਕੇ ਬ੍ਰਾਤਾ. ਗੁਰੂਰੂਪ ਪਿਤਾ ਦਾ ਜੋ ਸਿੱਖ (ਪੁਤ੍ਰ) ਹੈ. "ਗੁਰੂਭਾਈ ਸੰਭੁਸਟ ਕਰ." (ਭਾਗੁ)

ਗੁਰੂਮਤ. ਸੰਗਤ—ਗੁਰੂਸਿੱਧਾਂਤ. ਗੁਰੂ ਦੇ ਬਾਪੇ ਹੋਏ ਨਿਯਮ।

'ਰਾਜਾ ਹਰੀ ਚੰਦ ਵੇਲੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਆਦਿ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੀ ਬਾਣੀ ਪ੍ਰਫਟ ਨਹੀਂ ਹੋਈ ਸੀ.

੨ ਸਿੱਖ ਧਰਮ.

ਗੁਰੂਮਤ ਪਾਉਜਾਤ. ਨਿਰਮਲੇ ਸਾਧੂ ਪੰਡਿਤ ਹਰਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਬਣਾਇਆ ਕੁੰਬ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂਮਤ ਦਾ ਨਿਰਣਾ ਕੀਤਾ ਹੈ.

ਗੁਰੂਮਤਾ. ਸੰਗਤ—ਗੁਰੂਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਮੰਤ੍ਰ. ਪੁਰਾਣੇ ਸਿੱਖ ਸੰਸਾਰ ਅਤੇ ਧਰਮ ਦੇ ਕੰਮਾਂ ਨੂੰ ਆਰੰਭ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦੀਵਾਨ ਵਿੱਚ ਸਲਾਹ ਕਰਦੇ ਸਨ, ਜੋ ਗੁਰੂਨਿਯਮਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਸਾਰੇ ਦੀਵਾਨ ਦੀ ਸੰਮਤੀ ਹੁੰਦੀ, ਉਸ ਦਾ ਨਾਉਂ "ਗੁਰੂਮਤਾ" ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ. ਜੋ ਗੁਰੂਮਤੇ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਕੋਈ ਕਰਮ ਕਰੇ ਉਹ ਤਨਖਾਹੀਆਂ ਹੁੰਦਾ ਸੀ. ਖਾਲਸੇ ਦੇ ਗੁਰੂਮਤੇ ਅਕਾਲਬੁੰਨੇ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਦੀਵਾਨ ਵਿੱਚ ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਅਤੇ ਹੋਲੇ ਮਹੱਲੇ ਦੇ ਸਮੇਂ ਤਖਤ ਕੇਸਗੜ੍ਹ ਹੋਇਆ ਕਰਦੇ ਸਨ. ਗੁਰੂਮਤੇ ਲਈ ਜਾਰੀ ਵੈਚ ਵਿਰੋਧ ਦੂਰ ਕਰਕੇ ਸਿੱਖ ਦੀਵਾਨ ਵਿੱਚ ਬੈਠਿਆਂ ਕਰਦੇ ਸਨ.¹

ਗੁਰੂਮਤਿ } ਗੁਰੂਸੰਮਤਿ. ਗੁਰੂ ਦੀ ਰਾਇ। ੨ ਗੁਰੂਮਤਿ ਸੇ.

ਗੁਰੂਮਤੀ } ਗੁਰੂਮਤਿ ਦੁਆ. ਦੇਖੋ, ਗੁਰਮਤਿ.

ਗੁਰੂਮਾਂਡਟ. ਲਹੌਰ ਤੋਂ ਚਾਰ ਕੋਹ ਪੂਰਬ ਇੱਕ ਪਿੰਡ. ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਲਹੌਰ ਤੋਂ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਨੂੰ ਜਾਂਦੇ ਹੋਏ ਇੱਥੇ ਬਿਰਾਜੇ ਹਨ। ੨ ਦੇਖੋ, ਮਾਂਡਟ.

ਗੁਰੂਮਾਰਿਆ. ਦੇਖੋ, ਸਰਸਾ ੨.

ਗੁਰੂਮਾਰੀ. ਖਾਲਸੇ ਨੇ ਇਹ ਨਾਉਂ ਸਰਹਿੰਦ ਦਾ ਉਸ ਵੇਲੇ ਰੱਖਿਆ. ਜਦ ਦੋ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ ਅਤੇ ਮਾਤਾ ਗੁਜਰੀ ਸੀ ਉਸ ਥਾਂ ਸ਼ਹੀਦ

¹John Malcolm ਆਪਣੀ ਕਿਤਾਬ Sketch of the Sikhs ਵਿੱਚ "ਗੁਰੂਮਤੇ" ਬਾਰੇ ਇਉਂ ਲਿਖਦਾ ਹੈ—

"When the chiefs meet upon this solemn occasion, it is concluded that all private animosities cease, and that every man sacrifices his personal feelings at the shrine of the general good, and, actuated by Principles of pure patriotism, thinks of nothing but the interests of religion and the common wealth to which he belongs. When the chiefs and principal leaders are seated, the Adi-Granth and Darwen padshah Ka Granth are placed before them. They all bend their heads before these scriptures and exclaim: "Wah Guru Ji Ka Khalsa, Wah Guru Ji Ki Fateh"

Karah Prasad next receives the salutation of the assembly, who then rise and the Akalis pray aloud. The members then resume their seats and partake of the karah prasad in token of their general and complete union in one cause. The Akalis then exclaim:

Continues...

ਹੋਏ. ਦੇਖੋ, ਸਰਹਿੰਦ ਅਤੇ ਫਤੇਹਗੜ੍ਹ.

ਗੁਰਮੁਖ. ਦੇਖੋ, ਗੁਰਮੁਖ। ੨ ਦੇਖੋ, ਮੋਹਨ ੮। ੩ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਦਾ ਇੱਕ ਪ੍ਰੇਮੀ ਸਿੱਖ, ਜਿਸ ਨੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਕਿਸੇ ਗੁਰਮੁਖ ਸਿੱਖ ਦਾ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਾਓ. ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਗੁਜਰਾਤ ਨਿਵਾਸੀ ਭਾਈ ਭਿਖਾਰੀ ਪਾਸ ਭੇਜਕੇ ਇਸ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਪੂਰਣ ਕੀਤੀ. ਦੇਖੋ, ਭਿਖਾਰੀ ੭.

ਗੁਰਮੁਖੀ. ਦੇਖੋ, ਗੁਰਮੁਖੀ.

ਗੁਰਮੁਖੀ ਦਸਤਾਰਾ. ਦੇਖੋ, ਗੁਰਮੁਖੀ ਦਸਤਾਰਾ.

ਗੁਰਮੁਰਤਿ. ਦੇਖੋ, ਗੁਰਮੁਰਤਿ.

ਗੁਰਮੰਤ੍ਰ } ਦੇਖੋ, ਗੁਰਮੰਤ੍ਰ.
ਗੁਰਮੰਤ੍ਰਾ }

ਗੁਰਰਸ. ਦੇਖੋ, ਗੁਰਰਸ.

ਗੁਰੁਵਾਰ. ਸੰਕੜਾ—ਦੇਵਗੁਰੂ (ਵਿਹੰਸਪਤਿ) ਦਾ ਦਿਨ. ਵੀਰਵਾਰ.

ਗੁਰੁਵਿਲਾਸ. ਇਸ ਨਾਉਂ ਦੇ ਦੋ ਗ੍ਰੰਥ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹਨ. ਭੀਖੋਂ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸ ਅਤੇ ਦਸਮ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦਾ.

ਭੀਖੋਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਦੇ ਗੁਰੁਵਿਲਾਸ ਕਰਤਾ ਕਵੀ ਜੀ ਨਿਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਭਾਈ ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਨਾਨਕਿਆਨੇ ਸਾਹਿਬ ਨਾਨਕਸਰ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਇਹ ਗੱਲਾ ਭਾਈ ਫਗਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਸੁਣਾਈ ਅਤੇ ਮੇਰੇ (ਕਵਿ ਦੇ) ਗੁਰਦੇਵ ਧਰਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਭੀ ਸੁਣੀ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਸੁਣਾਈ. ਜਿਸ ਦੀ ਛੰਦਰਚਨਾ ਸੋ ਕੀਤੀ ਹੈ.

“ਸਰ੍ਹਾਂ ਸੋ ਭੀਤੇ ਭਭੈ ਭਰਖ ਪਛੰਤਰ ਜਾਨ।

ਸਾਵਨ ਮਾਸ ਇਕੀਸ ਦਿਨ ਭਭੈ ਸੁਖਦ ਪਹਿਚਾਨ।

ਸੁਦੀ ਪੱਖ ਦਿਨ ਪੰਚਮੀ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਕੇ ਪਰਸਾਦ।

ਪਾਇ ਭੋਗ ਗੁਰੁਗਾਥ ਕਾ ਕਰ ਭਵਿਤਾ ਅਹਿਸਾਦ।”

ਇਸ ਦੇ ਸਾਰੇ ਅਧਯਾਯ ੨੧ ਹਨ. ਇਸ ਗ੍ਰੰਥ ਵਿੱਚ ਪਹੇਲੀ ਦੇ ਵੰਗ ਨਾਮ ਲਿਖੇ ਹਨ ਜਿਵੇਂ—

...“Sirdars, this is a Gurumata, 'on which prayers are again said aloud. The sacred Granth is betwixt us, let us swear by our scriptures to forget all internal disputes and to be united. This moment of religious fervour and ardent patriotism is taken to reconcile all animosities. They then proceed to consider the danger with which they are threatened, to settle the best plans for averting it, and to choose the generals who are to lead their armies against the common enemy”

ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣਾ ਨਾਉਂ ਰੂਪਤ ਦੱਖਿਆ ਹੈ, ਪਰ ਅਸੀਂ ਪੂਰੀ ਖੋਜ ਕਰਕੇ ਮਾਨੂਮ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਗ੍ਰੰਥ ਭਾਈ ਗੁਰਮੁਖ ਸਿੰਘ ਅਕਾਲ ਤੁੰਡੀਆ ਅਤੇ ਭਾਈ ਦਰਬਾਰਾ ਸਿੰਘ ਰੋਹੀਕਾਨੇ ਦੀ ਰਚਨਾ ਹੈ। ਇਹ ਸੰਮਤ ੧੮੮੦ ਵਿੱਚ ਆਰੰਭ ਹੋਏ ੧੮੦੦ ਵਿੱਚ ਸਮਾਪਤ ਹੋਯਾ ਹੈ

ਆਸਮਾਨ ਖਾਂ ਦੀ ਥਾਂ ਖਾਂ ਅਕਾਸ, ਨਾਲ ਚੰਦ ਦੀ ਥਾਂ ਅਰੁਣ ਸਜਿ, ਧੀ ਚੰਦ ਦੀ ਥਾਂ ਭਿਧੀ ਉਦਯਿਜ ਆਇ, ਅਤੇ ਕਈ ਨਾਮ ਮੂਲੋਂ ਵਿਗਾਭ ਦਿੱਤੇ ਹਨ, ਜਿਵੇਂ—“ਖੁਸ਼ਹ ਅਨਵਰ ਦੀ ਥਾਂ ‘ਖੋਜ ਸਮਾਵਰ” ਆਦਿ.

੨ ਦਸਮ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸ ਭਾਈ ਸੁੱਖਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਕੋਸ਼ਕਰ ਸਾਹਿਬ (ਆਨੰਦਪੁਰ) ਦੇ ਗ਼ਜ਼ਾਨੀ ਜੀ ਦੀ ਰਚਨਾ ਹੈ. ਇਹ ਗ੍ਰੰਥ ਸੰਮਤ ੧੮੫੪ ਵਿੱਚ ਤਿਆਰ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਇਸ ਦੇ ੩੧ ਅਧਯਾਯ ਹਨ.

“ਸੰਮਤ ਸਹਿਜ ਪੁਰਾਨ ਬਹਿਤ ਤਬਾ ਅਰਧ ਸਹਿਜ ਪੁਨ ਚਾਰ ਗਨਤ ਸਬ। ਕੁਰ ਵਈ ਪੰਚਮਿ ਰਵਿਵਾਰਾ। ਗੁਰੁਵਿਲਾਸ ਲੀਨੇ ਅਵਤਾਰਾ.” ਛੰਦ ਦੀ ਚਾਲ ਸਹੀ ਚੱਖਣ ਲਈ ਜਿਤਨੇ ਸ਼ਬਦ ਭਾਈ ਸੁੱਖਾ ਸਿੰਘ ਨੇ ਵਿਗਾਭੇ ਹਨ, ਉਤਨੇ ਕਿਸ ਹੋਰ ਕਵੀ ਦੀ ਰਚਨਾ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਵੇਖੇ ਜਾਂਦੇ. ਮਿਸਿ ਅਨੂਟੇ ਦੀ ਥਾਂ ਮੀਸ ਆਨੂਟ, ਬਤੁਧਾਰ ਦੀ ਥਾਂ ਧਰ ਭਤੁ, ਸੁਥਾ ਦੀ ਥਾਂ ਸੂਥ, ਉਨੁਥ ਦੀ ਥਾਂ ਉਲਥ, ਅੱਗੇ ਦੀ ਥਾਂ ਅਗ, ਬਵੰਜਾ ਦੀ ਥਾਂ ਬਵੰਜ, ਤੋਪ ਦੀ ਥਾਂ ਤੁਪ, ਦੇਵੇ ਦੀ ਥਾਂ ਦਿਵੇ, ਦਵਾਨ ਦੀ ਥਾਂ ਦੇਵਾਨ, ਭੋਰੇ ਦੀ ਥਾਂ ਭੋਰ, ਖਤਾ ਦੀ ਥਾਂ ਖਤ, ਜਗਹਿ ਦੀ ਥਾਂ ਜਾਗ, ਆਦਿਕ.

ਭਾਈ ਸੁੱਖਾ ਸਿੰਘ ਨੇ ਨਾਮ ਭੀ ਪਹੇਲੀ ਦੇ ਵੰਗ ਨਾਲ ਲਿਖੇ ਹਨ, ਜਿਵੇਂ—ਦਯਾ ਸਿੰਘ ਦੀ ਥਾਂ ਦਯਾ ਧਰਜ ਚਰ ਰਾਇ, ਭੀਮ ਚੰਦ ਦੀ ਥਾਂ ਪਵਨ ਤਾਤ ਵਾਰਧਿ ਸੂਤ. ਪਾਨੀ ਦੀ ਥਾਂ ਮੇਘ ਪ੍ਰਸੂਨ ਆਦਿ.

ਗੁਰੁਵੰਸ਼. ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੀ ਕੁਲ. ਗੁਰੂ ਦਾ ਮਾਨਦਾਨ. ਵੇਦੀ, ਰੋਹਣ (ਰੋਹਣ), ਭੱਲੇ ਅਤੇ ਸੋਢੀ ਕੁਲ ਦੇ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ। ੨ ਸਿੱਖ ਸਮਾਜ. ਗੁਰੂ. ਦੇਖੋ, ਗੁਰ ੩ ਅਤੇ ਗੁਰੂ. “ਗੁਰੂ ਬਿਨਾ ਮੈ ਨਾਹੀ ਹੋਰ.” (ਗੋਭ ਮ: ੫) ੨ ਪ੍ਰਸ਼ਨ. “ਇਸੁ ਪਦ ਸੋ ਅਰਥਾਇ ਲੇਇ ਸੋ ਗੁਰੂ ਯਾਚਾ.” (ਕਹਿ ਅ: ਮ: ੧)

ਗੁਰੂਆ. ਦੇਖੋ, ਗੁਰੂਆ.

ਗੁਰੂਆਣਾ. ਵਿ—ਗੁਰੂ ਦਾ. ਗੁਰੂ ਨਾਲ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਸੰਬੰਧ।

੨ ਸੰਕੜਾ—ਜਿਲਾ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ, ਤਸੀਲ ਤਰਨਤਾਰਨ, ਭਾਣਾ ਵੈਰੋਵਾਲ ਦਾ ਇੱਕ ਪਿੰਡ ਭਰੋਵਾਲ ਹੈ, ਉਸ ਤੋਂ ਪੂਰਵ ਵੱਲ ਆਥਾਦੀ ਦੇ ਪਾਸ ਇੱਕ ਟੋਭੇ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਅਸਥਾਨ ਹੈ. ਗੁਰੂ ਜੀ “ਫਾਪਰੀ” ਪਿੰਡ ਤੋਂ ਖੜ੍ਹਰ ਸਾਹਿਬ ਜਾਂਦੇ ਸੁਭ ਸਮਾਂ ਇੱਥੇ ਵਿਰਾਜੇ ਹਨ.

ਰੋਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਤਰਨਤਾਰਨ ਤੋਂ ਪੱਛਮ ਉੱਤਰ ੧੦ ਮੀਲ ਹੈ. ਸਤਥ ਪੱਕੀ ਹੈ।

੩ ਜਿਲਾ ਲਹੌਰ, ਤਸੀਲ ਕੁਸੁਰ ਵਿੱਚ ਕਸਬਾ ਪੱਟੀ ਤੋਂ ਦੱਖਣ ਪੂਰਵ ਦੋ ਫਰਸਾਂਗ ਦੇ ਕਰੀਬ ਇੱਕ ਟੋਭੇ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਅਸਥਾਨ ਹੈ. ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਅਜੇ ਨਹੀਂ ਬਣਿਆ. ਸਾਧਾਰਣ ਮੰਜੀ ਸਾਹਿਬ ਹੈ. ਇੱਥੇ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿੱਚ “ਭੱਠ ਸਾਹਿਬ” ਹੈ, ਜਿੱਥੇ ਭਾਈ ਬਿਧੀਚੰਦ ਜੀ ਸਰਦੀ ਦੇ ਬਚਾਊ ਲਈ ਭੱਠ ਵਿੱਚ

ਰਹੇ ਸਨ।

੪ ਜਿਲਾ ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ, ਤਸੀਲ ਬੁੱਠਾ, ਬਾਣਾ ਅਨੰਦਪੁਰ ਦਾ ਇੱਕ ਪਿੰਡ ਜਿੰਦਵਾੜੀ ਹੈ, ਇਸ ਤੋਂ ਉੱਤਰ ਵੱਲ ਬਾਹਰਵਾਰ ਬਾਣਾ ਕੁਰਦਾਰਾ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਹੈ। ਬਾਣਾ ਜੀ ਨੇ ਇੱਥੇ ਮੋਈ ਹੋਈ ਕੁਰੂ ਜਿਵਾਈ ਸੀ। ਇਸ ਬਾਂ ਕੁਰੂ ਕੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਭੀ ਚਰਣ ਪਾਏ ਹਨ। ਇਹ ਅਸਥਾਨ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਕੜੁਸ਼ੰਕਰ ਤੋਂ ਪੂਰਬ ੨੦ ਮੀਲ ਸਤਲੁਜ ਪਾਰ ਹੈ। ਪੱਥੀ ਖੁਮਾਉਂ ਜ਼ਮੀਨ ਕੁਰਦਾਰੇ ਨਾਲ ਹੈ। ਅਕਾਲੀ ਸਿੰਘ ਪੁਜਾਰੀ ਹੈ।

੫ ਦੇਖੋ, ਮਾਣਕ ਟਬਰਾ।

ਗੁਰੂਸਰ। ਸੰਕੜਾ—ਉਹ ਤਾਲ, ਜੋ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦਾ ਨਕਸ਼ਾਇਆ ਅਕਾਲ ਗੁਰੂ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ ਰਖਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਨਾਉਂ ਦੇ ਅਨੇਕਾਂ ਤਾਲ ਅਤੇ ਕੁਰਦਾਰੇ ਹਨ। ਪਰ ਜੋ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹਨ ਉਹ ਇੱਥੇ ਲਿਖਦੇ ਹਾਂ—

੧ ਫਿਰੋਜ਼ਪੁਰ ਦੇ ਜਿਲੇ ਮੋਹਰਾਜ ਪਿੰਡ ਦੀ ਹੱਦ ਵਿੱਚ ਛੀਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦਾ ਤਾਲ, ਜਿਸ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਭੋਰਾ ਜਮਾਏ ਬਾਹੀਸੇਨਾ ਨਾਲ ਤੀਜਾ ਜੰਗ ਕੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਕੀਤਾ। ਇੱਥੇ ਇੱਕ ਦਮਦਮਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਹੇਠ ਭੋਜੀ ਸਰਦਾਰ ਵੱਧੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਜਿਸ ਬਾਂ ਕੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਤੰਬੂ ਸੀ ਉੱਥੇ ਮਹਾਰਾਜਾ ਹੀਰਾ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਨਾਭਾਪਤੀ ਨੇ ਬਹੁਤ ਸੁੰਦਰ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਬਣਵਾਇਆ ਹੈ। ਇਸ ਬਾਂ ਦੇ ਮਹੰਤ ਭਾਈ ਕੱਜਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਸਿੱਖਾਂ ਵਿੱਚ ਅਦੁਰੀ ਰਾਗ ਵਿਦਵਾ ਦੇ ਪੰਡਿਤ ਹੋਏ ਹਨ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਤਾਉਸ ਦਾ ਆਲਾਪ ਸੁਣਿਆ ਹੈ ਉਹ ਕਦੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਭੁੱਲਦੇ।

੨ ਦਲਮੇਸ਼ ਦਾ ਦਮਦਮੇ (ਜਾਬੋ ਭੀ ਤਨਵੰਭੀ) ਇੱਕ ਤਾਲ। ਇਹ ਨੇਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਅਤੇ ਦਸਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੇ ਚਰਣਾਂ ਨਾਲ ਪਵਿਤ੍ਰ ਹੋਇਆ ਹੈ।

੩ ਮਾਛੀਵਾੜੇ ਤੋਂ ਪੰਜ ਕੋਹ ਦੱਖਣ ਵੱਲ ਲੱਲ ਪਿੰਡ ਵਿੱਚ ਦਲਮੇਸ਼ ਦਾ ਅਸਥਾਨ।

੪ ਪਿੰਡ ਸਰਾਵ (ਸਰਾਵਾਂ) ਅਤੇ ਬਹਿਬਲ ਦੇ ਮੱਧ ਇੱਕ ਕੁਰਾਅਸਥਾਨ, ਜੋ ਰਿਆਸਤ ਫਰੀਦਕੋਟ ਬਾਣਾ ਕੋਟਕਪੂਰਾ ਵਿੱਚ ਹੈ। ਇਸ ਦੀ ਇਮਾਰਤ ਦੀ ਸੇਵਾ ਰਿਆਸਤ ਵੱਲੋਂ ਹੋਈ ਹੈ। ਇੱਕ ਹਲ ਦੀ ਜ਼ਮੀਨ ਮੁਆਫ ਹੈ, ਇੰਤਜਾਮ ਰਿਆਸਤ ਦੀ ਕੁਰਦਾਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਹੱਥ ਹੈ।

੫ ਰਿਆਸਤ ਫਰੀਦਕੋਟ, ਬਾਣਾ ਕੋਟਕਪੂਰਾ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜਿਸ ਦੇ ਪਾਸ ਹੀ ਦੱਖਣ ਵੱਲ ਸ਼੍ਰੀ ਕੁਰੂ ਕੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਹੈ। ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਪਾਸ ਕੱਚਾ ਤਾਲ ਕੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਵੇਲੇ ਦਾ ਹੈ। ਰਿਆਸਤ ਵੱਲੋਂ ੪੦ ਖੁਮਾਉਂ ਜ਼ਮੀਨ ਹੈ। ਵੈਸਾਖੀ ਅਤੇ ਮਾਘੀ ਨੂੰ ਮੇਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਕੁਮਾਣਾ ਅਲਬੇਲ 'ਭੋਜੀ' ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਦੇ ਕੁਰੂ ਵਿਲਾਸ ਵਿੱਚ ਨਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਕੁਰਦੁਆਰੇ ਦਾ ਸੇਵਕ ਕੁਰੂ ਹਰਿ ਕੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਰਵਿਦਾਸੀਆ ਸਿੰਘ ਬਾਇਆ ਸੀ। ਦੇਖੋ, ਖ: ੩੦, ਗੰਦ ੩੧।

ਸਿੰਘ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਮੀਲ ਪੂਰਬ ਹੈ।

੬ ਜਿਲਾ ਫਿਰੋਜ਼ਪੁਰ ਵਿੱਚ ਮੁਕਤਸਰ ਤੋਂ ਅੱਠ ਕੋਹ ਦੱਖਣ ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜਿਸ ਦੀ ਵਾਭ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਦਲਮੇਸ਼ ਵਿਰਾਜੇ ਸਨ। ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਨਾਲ ੨੫ ਖੁਮਾਉਂ ਜ਼ਮੀਨ ਪਿੰਡ ਵੱਲੋਂ ਹੈ। ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਫਕਰਸਰ ਤੋਂ ਪੰਜ ਮੀਲ ਉੱਤਰ ਹੈ।

੭ ਰਾਜ ਨਾਭਾ, ਨਜ਼ਾਮਤ ਕੂਲ ਦੇ ਬਾਣਾ ਦਯਾਲਪੁਰੇ ਦਾ ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜੋ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਰਾਮਪੁਰਾਫੂਲ ਤੋਂ ੧੮ ਮੀਲ ਉੱਤਰ ਹੈ। ਪਿੰਡ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਪੱਛਮ ਵੱਲ ਕੁਰੂ ਕੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਕੁਰਦੁਆਰਾ ਹੈ। ਕੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੀਨੇ ਤੋਂ ਚਲਕੇ ਏਥੇ ਆਏ ਸਨ ਅਰ ਕੁਖਾਲਾ ਵਾਭ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਵਿਰਾਜੇ ਸਨ, ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਮ ਹੁਣ ਗੁਰੂਸਰ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ। ਇਹ ਜ਼ਮੀਨ ਉਸ ਵੇਲੇ ਜਲਾਲ ਪਿੰਡ ਦੀ ਸੀ, ਅਰ ਇਹ ਗੁਰੂਸਰ ਪਿੰਡ ਉਸ ਵੇਲੇ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਪਿੱਛੋਂ ਆਬਾਦ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਕੁਰਦੁਆਰੇ ਨਾਲ ਰਿਆਸਤ ਨਾਭੇ ਵੱਲੋਂ ੨੦ ਖੁਮਾਉਂ ਜ਼ਮੀਨ ਹੈ। ਮਾਘੀ ਨੂੰ ਮੇਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਦੇਖੋ, ਰਖਵਾਲਾ ੩।

੮ ਜਿਲਾ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ, ਤਸੀਲ ਅਜਨਾਲਾ, ਬਾਣਾ ਲੋਪੋਥੇ ਦਾ ਪਿੰਡ "ਬੈਰਾਤ ਮਾਦੇਕੇ" ਹੈ। ਉਸ ਤੋਂ ਅੱਧ ਮੀਲ ਦੱਖਣ ਪੂਰਬ ਕੁਰੂ ਰਹਿਕੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਕੁਰਦੁਆਰਾ ਹੈ। ਕੁਰਦੁਆਰੇ ਪਾਸ ਇੱਕ ਪੱਕਾ ਤਾਲ ਹੈ। ੧੮ ਕਨਾਲ ਜ਼ਮੀਨ ਇਸੇ ਪਿੰਡ ਹੈ। ਮੇਲਾ ੧-੨-੩ ਜੇਠ ਨੂੰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਬਾਂ ਛੀਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦਾ ਇੱਕ ਭੀਸ ਇੱਕ ਲੰਮਾ ਕਟਾਰ ਹੈ। ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਗੁਰੂਸਰਸਤਲਾਟੀ ਤੋਂ ਚਾਰ ਮੀਲ ਉੱਤਰ ਹੈ।

੯ ਦੇਖੋ, ਅਜਿੱਤ ਕਿੱਲਾ।

੧੦ ਦੇਖੋ, ਸਧਾਰ ੨।

੧੧ ਦੇਖੋ, ਖੇਮ ਕਰਨ।

੧੨ ਦੇਖੋ, ਖੰਭੂਰਾ।

੧੩ ਦੇਖੋ, ਗੁੱਜਰਵਾਲ।

੧੪ ਦੇਖੋ, ਚਕਰਾ।

੧੫ ਦੇਖੋ, ਚਿੱਲਵਾਂ ਕਲਾਂ।

੧੬ ਦੇਖੋ, ਰਿਲਕਪੁਰ।

੧੭ ਦੇਖੋ, ਪੱਤੇ ੨।

੧੮ ਦੇਖੋ, ਬਰਕਾਤੀ।

੧੯ ਦੇਖੋ, ਭੁੱਚੋ।

੨੦ ਦੇਖੋ, ਮਹਿਰੋਂ।

੨੧ ਦੇਖੋ, ਰਹਿਸਮਾ।

੨੨ ਦੇਖੋ, ਰਣਜੀਤਕੜ੍ਹ।

੨੩ ਦੇਖੋ, ਲੋਪੋ।

੨੪ ਦੇਖੋ, ਵਜੀਦਪੁਰ।

ਗੁਰੂਸਰਸਤਲਾਟੀ। ਜਿਲਾ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ, ਬਾਣਾ ਘਰਿੰਡਾ ਦਾ ਇੱਕ ਪਿੰਡ ਹੁਸ਼ਿਆਰਨਗਰ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਅੱਧ ਮੀਲ ਉੱਤਰ ਕੁਰੂ ਰਹਿਕੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਨਹਿਰੋਂ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਆਉਂਦੇ ਇੱਕ ਕੱਚੇ ਤਾਲ

ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਠਹਿਰੇ, ਜੋ ਗੁਣ ਉਂਦਰ ਪੱਕਾ ਬਣ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਦੀ ਸ਼ਾਨਦਾਰ ਇਮਾਰਤ ਹੈ। ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਅਤੇ ਸਿੱਖਰਿਆਸਤਾਂ ਵੱਲੋਂ ਇਸ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਦੇ ਨਾਉਂ ਬਹੁਤ ਜਾਰੀਅਤ ਅਤੇ ਜ਼ਮੀਨ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੀ ਸਾਲਾਨਾ ਆਮਦਨ ਵੀਹ ਹਜ਼ਾਰ ਦੇ ਕਰੀਬ ਹੈ। ਇਸ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਨਾਲ ਆਸ ਪਾਸ ਦੇ ਬਹੁਤ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਅਤੇ ਧਰਮਅਸਥਾਨ ਸੰਬੰਧਿਤ ਹਨ, ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਜਨਮ ਦਿਨ ਅਤੇ ਹਰ ਸੰਕ੍ਰਾਂਤਿ ਨੂੰ ਮੇਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਚੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਗੁਰੂਸਰਸਤਲਾਈ ਤੋਂ ਅੱਧ ਮੀਲ ਦੱਖਣ ਵੱਲ ਹੈ। ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਹਾਲ ਜਾਣਨ ਲਈ ਦੇਖੋ, ਸਤਲਾਈ।

ਗੁਰੂਸਰਮਨੀਕਰਣ. ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਦਮਦਮਾ (ਸਾਬੋ ਕੀ ਤਲਵੰਡੀ) ਦੇ ਵਡੇ ਦਰਬਾਰ ਤੋਂ ਇੱਕ ਸੌ ਵੀਹ ਕਦਮ ਪੱਛਮ ਇੱਕ ਤਾਲ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਦਸਮੇਸ਼ ਦੇ ਚਰਣ ਪਰਸਨ ਦਾ ਮਾਨ ਹੈ।

ਗੁਰੂਸਾਹਿਬ. ਸਤਿਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਰੂਪ ਨੇ ਸਤਿਗੁਰੂ।

ਗੁਰੂਸਾਹਿਬਾਨ. ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਬਹੁਬਚਨ।

ਗੁਰੂਹਰਸਹਾਇ } ਸੋਢੀ ਜੀਵਨਮੱਲ ਜੀ ਬਾਬਾ ਪ੍ਰਿਥੀਚੰਦ ਜੀ ਤੋਂ **ਗੁਰੂਹਰਿਸਹਾਇ }** ਫੀਵੀ ਪੀੜ੍ਹੀ ਸਨ, ਜੋ ਮਹੰਮਦਪੁਰ (ਤਸੀਲ ਚੂਡੀਆਂ, ਜਿਲਾ ਲਹੌਰ) ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ। ਲਹੌਰ ਦੇ ਹਾਕਿਮ ਨੇ ਤਅੱਸੁਬ ਦੇ ਕਾਰਣ ਜੀਵਨਮੱਲ ਜੀ ਨੂੰ ਸਭ ਸਾਮਾਨ ਸਬਤ ਕਰਕੇ ਪਿੱਛੋਂ ਕੱਢ ਦਿੱਤਾ। ਜੀਵਨਮੱਲ ਜੀ ਸੰਗਲ (ਮਾਲਵੇ) ਵਿੱਚ ਚੈਰਾਤਾਂ ਅਤੇ ਫੋਰਾਤਾਂ ਦੀ ਸਰਹੰਦ ਤੇ ਆ ਬੈਠੇ। ਮੁਸਲਮਾਨ ਫੋਰਾਤਾਂ ਦੇ ਸਰਦਾਰ ਸੁਲਤਾਨ ਨੇ, ਸੋਢੀ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਇਸ ਲਈ ਜੀ ਆਇਆਂ ਆਖਿਆ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹੁੰਦੇ ਚੈਰਾਤਾਂ ਵੱਲੋਂ ਬੇਫਿਕਰੀ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ।

ਜੀਵਨਮੱਲ ਜੀ ਨੇ ਚੌਵੀਹ ਹਜ਼ਾਰ ਖੁਆਉਂ ਜ਼ਮੀਨ ਤੇ ਕਬਜ਼ਾ ਕਰਕੇ ਆਪਣੇ ਪੁਰੂ ਹਰਸਹਾਇ ਦੇ ਨਾਮ ਪਿੰਡ ਗੁਰੂ ਹਰਸਹਾਇ ਵਸਾਇਆ, ਜੋ ਹੁਣ ਤਸੀਲ ਮੁਕਤਸਰ ਜਿਲਾ ਫਿਰੋਜ਼ਪੁਰ ਵਿੱਚ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾਰਬ ਵੈਸਟਰਨ ਚੇਲਵੇ ਦੀ ਸ਼ਾਖ ਨੁਦਿਆਨਾ ਦਿਰੋਜਪੁਰ ਮੈਕਲੈਂਡਰਜ਼ ਦਾ ਸਟੇਸ਼ਨ ਹੈ। ਇਸ ਵੇਲੇ ਸਿਲੇ ਫਿਰੋਜ਼ਪੁਰ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਹਰਸਹਾਇ ਦੇ ਸੋਢੀ ਸਾਹਿਬਾਨ ਨਵਾਬ ਮੁਅੱਦਟ ਤੋਂ ਦੂਜੇ ਦਰਜੇ ਦੇ ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰ ਹਨ। ਗੁਰੂ ਹਰਸਹਾਇ ਤੋਂ ਛੁੱਟ, ਪੈਂਤੀ ਪਿੰਡ ਹੋਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਾਲਕੀਅਤ ਦੇ ਹਨ। ਸੋਢੀ ਜਸਵੰਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਫੰਦੀਨਸ਼ੀਨ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਪਾਸ ਇੱਕ ਪੋਥੀ ਅਤੇ ਇੱਕ ਉੱਨ ਦੀ ਨੀਮੀ ਮਾਲਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਦਸਦੇ ਹਨ। ਵੈਸਾਖੀ ਦੇ ਦਿਨ ਸੰਗਤਿ ਨੂੰ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਜੇ ਕੋਈ ਪ੍ਰੇਮੀ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਦਿਨ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨਾ ਚਾਹੇ, ਤਾਂ ਸਵਾ ਸੌ ਰੁਪਯਾ ਭੇਟਾ ਦੇਕੇ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਗੁਰੂ ਹਰਿਰਾਇ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਡੇਰਾ (ਰਸਾਲਾ). ਦੇਖੋ, ਮੁੱਖ ਮੁੱਖ ਥਾਵਾਂ ਦੇ ਗੰਦੀਨਸ਼ੀਨ ਸਾਹਿਬਾਨਾਂ ਦੇ ਨਾਵਾਂ ਦੇ ਮੁੱਢ "ਗੁਰੂ" ਸ਼ਬਦ ਜੋੜ ਲੈਂਦੇ ਹਨ।

ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ।

ਗੁਰੂ ਕਾ ਐਬ. ਦੇਖੋ, ਲੰਬੇ।

ਗੁਰੂ ਕਾ ਕੋਠਾ. ਦੇਖੋ, ਕੋਠਾ ਗੁਰੂ ਕਾ। ੨ ਵਜ਼ੀਰਾਬਾਦ ਵਿੱਚ ਭਾਈ ਖੇਮਚੰਦ ਪ੍ਰੇਮੀ ਸਿੱਖ ਦਾ ਮਕਾਨ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਕਸ਼ਮੀਰ ਤੋਂ ਮੁਤਦੇ ਹੋਏ ਵਿਰਾਜੇ। ਇਸ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਨਾਲ ੩੬ ਖੁਆਉਂ ਮੁਆਫੀ ਸਿੱਖਰਾਜ ਸਮੇਂ ਦੀ ਵਜ਼ੀਰਾਬਾਦ ਵਿੱਚ ਅਤੇ ੨੭ ਖੁਆਉਂ ਹੋਰਨਾ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿੱਚ ਹੈ। ਬਸੰਤਪੰਚਮੀ ਅਤੇ ਦਿਵਾਲੀ ਨੂੰ ਮੇਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ੩ ਦੇਖੋ, ਵੱਲਾ।

ਗੁਰੂ ਕਾ ਖੂਹ. ਉਹ ਖੂਹ ਜੋ ਕਿਸੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨੇ ਲਗਵਾਇਆ ਹੈ, ਜਿਸੇ—ਸ਼ਕਰਕੰਥ ਅਤੇ ਫਿਹਰਟਾ ਆਦਿਕ।

ਗੁਰੂ ਕਾ ਚੱਕ. ਰਾਮਦਾਸਪੁਰ। ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰੋਵਰ ਦੀ ਕੁਝ ਖੁਦਵਾਈ ਕਰਵਾਕੇ ਉਸ ਪਾਸ ਜੋ ਬਸਤੀ ਵਸਾਈ ਸੀ, ਉਸ ਦਾ ਨਾਉਂ ਪਹਿਲਾਂ "ਗੁਰੂ ਕਾ ਚੱਕ" ਸੀ। ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਨੇ ਨਾਉਂ ਰਾਮਦਾਸਪੁਰ ਰੱਖਿਆ, ਪਰੰਤੂ ਸਰੋਵਰ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਦੇ ਕਾਰਣ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਨਾਉਂ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੋ ਗਿਆ। ੨ ਦੇਖੋ, ਸਰਾਧਾ ੨। ੩ ਦੇਖੋ, ਗੁਰਪੁਰਾਪ।

ਗੁਰੂ ਕਾ ਬਾਗ਼. ਉਹ ਬਾਗ਼, ਜੋ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਲਾਇਆ ਅਥਵਾ ਗੁਰੂ ਦੇ ਨਾਮ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ ਰਖਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਨਾਮ ਦੇ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਬਾਗ਼ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹਨ—

੧. ਅਮ੍ਰਿਤਸਰੋਵਰ ਅਤੇ ਕੈਲਸਰ ਦੇ ਮੱਧ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਲਗਾਇਆ ਹੋਇਆ ਬਾਗ਼।

੨. ਕਾਬੀ ਵਿੱਚ ਉਹ ਅਸਥਾਨ, ਜਿਸ ਥਾਂ ਨੌਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪਹਿਲਾਂ ਆਕੇ ਬਿਰਾਜੇ ਹਨ।

੩. ਪਟਨੇ ਵਿੱਚ ਹਰਿਮੰਦਿਰ ਤੋਂ ਇੱਕ ਕੋਹ ਪੂਰਬ ਨੌਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦਾ ਭਾਗ।

੪. ਦੇਖੋ, ਖੁਕੇ ਵਾਲੀ।

ਗੁਰੂ ਕਾ ਬਾਜ਼ਾਰ. ਦੇਖੋ, ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ।

ਗੁਰੂ ਕਾ ਬੀੜ. ਦੇਖੋ, ਬੀੜ ਭਾਵ ਗੁੱਝਾ ਜੀ ਦਾ।

ਗੁਰੂ ਕਾ ਲਹੌਰ. ਅਲੀਦਪੁਰ ਤੋਂ ਸੱਤ ਕੋਹ ਉੱਤਰ, ਜਿਥੇ ਸ਼੍ਰੀ ਜੀਤੋ ਜੀ ਦਾ ਦਸਮੇਸ਼ ਜੀ ਨਾਲ ਵਿਆਹ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਮਾਤਾ ਜੀ ਦਾ ਪਿਤਾ ਲਹੌਰ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਦੀ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਕਲਗੀਧਰ ਨੇ ਉਸ ਦੀ ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ ਲਈ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਰੁਕਮ ਦੇ ਕੇ ਉਸ ਸਮੇਂ ਵਾਸਤੇ ਅਦਬੁਤ ਸ਼ਹਿਰ ਰਚ ਦਿੱਤਾ। ਇਹ ਥਾਂ ਚੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਕੜੁਸ਼ੰਕਰ ਤੋਂ ੨੮ ਮੀਲ ਪੂਰਬ ਹੈ। ਬਸੰਤ ਪੰਚਮੀ ਨੂੰ ਮੇਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਪੁਜਾਰੀ ਸਿੰਘ ਹੈ। ੧੮ ਖੁਆਉਂ ਜ਼ਮੀਨ ਸਿੱਖਰਾਜ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਮੁਆਫ ਹੈ। ਦਰਬਾਰ ਦੇ ਨਾਲ ਜਲ ਦਾ ਸੋਤ ਹੈ, ਜੋ ਕਲਗੀਧਰ ਨੇ ਬਰਫਾ ਮਾਰਕੇ ਕੱਢਿਆ ਸੀ। ਦੇਖੋ, ਜੀਤੋ ਮਾਤਾ।

ਗੁਰੂ ਕੀ ਕਾਬੀ. ਦੇਖੋ, ਦਮਦਮਾ।

ਗੁਰੂ ਕੀ ਟਾਲੀਆਂ } ਜਿਲਾ ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ, ਤਸੀਲ ਕੜੁਸ਼ੰਕਰ, **ਗੁਰੂ ਕੀ ਟਾਲੀਆਂ }** ਬਾਣਾ ਮਾਹਲਪੁਰ ਦੇ ਪਿੰਡ "ਫੋਦਪੁਰ"

ਤੋਂ ਦੱਖਣ ਵੱਲ ਅੱਧ ਮੀਲ ਦੇ ਕਰੀਬ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ “ਪੁਰਹੀਰਾ” ਤੋਂ ਚੱਲਕੇ ਕੀਰਤਪੁਰ ਵੱਲ ਜਾਂਦੇ ਇੱਥੇ ਠਹਿਰੇ ਹਨ। ਇਹ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ “ਸੈਲਾ ਖੁਰਦ” ਤੋਂ ਅੱਠ ਮੀਲ ਪੱਛਮ, “ਫਗਵਾੜੇ” ਤੋਂ ਥਾਰਾਂ ਮੀਲ ਪੂਰਬ ਅਤੇ ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ ਤੋਂ ਚੌਦਾਂ ਮੀਲ ਦੱਖਣ ਹੈ। ਵੱਡਾ ਮੇਲਾ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਸਾਧਾਰਣ ਜੋੜ ਮੇਲ ਹਰ ਸੰਕ੍ਰਾਂਤਿ ਨੂੰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਨਾਲ ੩ ਕਨਾਲ ੧੪ ਮਰਲੇ ਜ਼ਮੀਨ ਹੈ।

ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨਾਲ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਘੋੜੇ ਬੰਦੇ ਸਨ ਉਹ (ਇੱਕ ਕਿੱਕਰ, ਡੀ ਟਾਹਲੀਆਂ) ਮੌਜੂਦ ਹਨ, ਇਸੇ ਕਾਰਣ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਦਾ ਨਾਂਉ ਗੁਰੂ ਕੀ ਟਾਹਲੀਆਂ ਹੈ।

ਗੁਰੂ ਕੀ ਰੋੜ. ਦੇਖੋ, ਖੁੱਕੇਵਾਲੀ.

ਗੁਰੂਕੇ. ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੇ ਸੇਵਕ, ਚੋਲੇ ਜਾਂ ਬੋਟੇ। ੨ ਰਾਜ ਪਟਿਆਲਾ, ਤਸੀਲ ਬਾਣਾ ਭਟਿੰਡਾ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਸਰਕਾਰੀ ਕਾਕਜਾਂ ਵਿੱਚ “ਕੋਟ ਗੁਰੂ” ਲਿਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਸੋਢੀ ਬਨਮਾਲੀ ਜੀ ਦੇ ਪੁਤ੍ਰਾਂ (ਅਣੈ ਰਾਮ ਅਤੇ ਜੈਰਾਮ) ਨੇ ਰਿਆਸਤ ਪਟਿਆਲੇ ਦੀ ਆਗ਼ਾਜ਼ ਨਾਲ ਆਥਾਦ ਬੀਡਾ ਸੀ। ਮਹਾਰਾਜਾ ਪਟਿਆਲਾ ਨੇ ਇਸ ਦਾ ਮੁਆਮਲਾ ਸੋਢੀ ਸਾਹਿਬਾਨ ਨੂੰ ਜਾਰੀਰ ਵਿੱਚ ਦੇ ਰੱਖਿਆ ਹੈ। ਪਿੰਡ ਦਾ ਰਕਬਾ ੧੧੪੪੯ ਵਿੱਖੇ ਬੱਚਾ ਹੈ ਅਤੇ ਮੁਆਮਲਾ ੧੧੦੦) ਸਾਲਾਨਾ ਹੈ। ਬੀ. ਡੀ. ਜੀ. ਆਈ. ਰੇਲਵੇ ਦੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਸੰਕਤ ਤੋਂ ਇਹ ਪਿੰਡ ਡੇਢ ਮੀਲ ਪੱਛਮ ਵੱਲ ਹੈ।

ਗੁਰੂ ਕੇ ਮਹਲ } ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਸੁਪਤਨੀ ਜਾਂ ਸੁਪਤਨੀਆਂ।
ਗੁਰੂ ਕੇ ਮਹਿਲ } ੨ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੇ ਰਹਿਣ ਦੇ ਮੰਦਿਰ. ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਇਸ ਨਾਂਉ ਦੇ ਅਸਥਾਨ ਇਹ ਹਨ—

੩ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਦੇ ਬਣਾਏ ਹੋਏ ਚਹਾਇਸੀ ਮਕਾਨ।

੪ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਿੱਚ ਉਹ ਅਸਥਾਨ ਜਿੱਥੇ ਸ਼੍ਰੀ ਮਤੀ ਨਾਨਕੀ ਜੀ ਨਾਲ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਵਿਆਹ ਹੋਇਆ।

੫ ਪੰਜਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੇ ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਵਿੱਚ ਮਹਲ।

੬ ਸ਼੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦਪੁਰ (ਸ਼੍ਰੀ ਗੋਬਿੰਦਪੁਰ) ਵਿੱਚ ਛੀਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੇ ਮਕਾਨ।

੭ ਕੀਰਤਪੁਰ ਵਿੱਚ ਸੱਤਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੇ ਮਹਲ।

੮ ਆਨੰਦਪੁਰ ਵਿੱਚ ਨੌਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੇ ਚੌਥੇ ਮੰਦਿਰ.

ਗੁਰੂਗੁਰ } ਗੁਰੂਆਂ ਦਾ ਗੁਰੂ. ਕਰਤਾਰ. “ਅਨੰਦਿਨੁ ਜਪਉ ਗੁਰੂਗੁਰ
ਗੁਰੂਗੁਰ } ਨਾਮ.” (ਗਉ ਮ: ੫) ੨ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ. “ਉਪਦੇਸ
ਗੁਰੂਗੁਰੁ ਸੁਨੇ.” (ਨਟ ਮ: ੪).

ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ. ਦੇਖੋ, ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ.

ਗੁਰੂ ਚਿੱਤ ਆਵੇ. ਧਾਰਮਿਕ ਸਿੱਖਾਂ ਅਤੇ ਮਾਈ ਬੀਬੀਆਂ ਵੱਲੋਂ ਇਹ ਆਖੀਰਵਾਦ ਹੈ. “ਗੁਰੂ ਚਿਤ ਆਵੇ! ਆਸਿਖ ਰਰੜੇ.” (ਗੁਪਸੁ) ੨ ਦੇਖੋ, ਕਰਤਾਰ ਚਿੱਤ ਆਵੇ.

ਗੁਰੂਦੁਆਰਾ } ਦੇਖੋ, ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਅਤੇ ਗੁਰਦੁਆਰਾ। ੨ ਗੁਰੂ ਦੀ
ਗੁਰੂਦੁਆਰਾ } ਮਾਰਵਤ. ਗੁਰੂ ਦੇ ਜਰਿਥੇ (ਰਾਹੀਂ). “ਗੁਰੂਦੁਆਰੇ
ਦੇਦਮੀ.” (ਬਿਅੰਕਾਰ) “ਗੁਰੂਦੁਆਰੇ ਸੋਈ ਭੂਭੈ.” (ਸਾਬ ਅ: ਮ: ੩)

ਗੁਰੂਪਦੇਸ਼. ਸੰਕੜਾ—ਸਤਿਗੁਰੂ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼. ਗੁਰਸਿਖੜਾ. ਦੇਖੋ, ਗੁਰਉਪਦੇਸ਼.

ਗੁਰੂ ਮਾਂਗਟ. ਜਿਲਾ ਲਹੌਰ, ਬਾਣਾ ਮੁਜੰਗ ਦਾ ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜੋ ਸਟੇਸ਼ਨ ਲਹੌਰ ਛਾਵਨੀ ਤੋਂ ਦੱਖਣ ਵੱਲ ਡੇਢ ਮੀਲ ਦੇ ਕਰੀਬ ਹੈ। ਇਸ ਪਿੰਡ ਤੋਂ ਦੱਖਣ ਪੱਛਮ ਦੇ ਫਰਲਾਂਗ ਦੇ ਕਰੀਬ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਮੁਜੰਗ ਤੋਂ ਚੱਲਕੇ ਇੱਥੇ ਠਹਿਰੇ ਹਨ। ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਬਹੁਤ ਉੱਚ ਸੁਨਹਿਰੀ ਕਲਸ ਵਾਲਾ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਅੱਠ ਘੁਮਾਉਂ ਜ਼ਮੀਨ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਦੇ ਨਾਲ ਹੈ। ਮਾਘ ਬਦੀ ਦੇਕਮ ਨੂੰ ਮੇਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਗੁਰੂਕ. ਦੇਖੋ, ਕਸੂਰ.

ਗੁਰੇਖਤਨ. ਡਾ ੨੨/ ਭੱਜਣਾ. ਦੌਤਲਾ। ੨ ਟਲਣਾ.

ਗੁਰੇਖੇਲ. ਸੰਕੜਾ—ਗੁਨੀਖੇਲ. ਗੋਰਿਯਾ ਸ਼ਿਲ. ਪਠਾਣਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਜਾਤ, ਜੋ ਕਾਸਿਮਖੇਲ ਦੀ ਬਾਖ ਹੈ. “ਗੁਰੇਖੇਲ ਮਹਮੰਦ ਜੋਜਾਕ ਧਾਏ.” (ਚਰਿਤ੍ਰ ੯੬)

ਗੁਰੇਜ਼. ਡਾ ੨/ ਟਲਜਾਟ ਦੀ ਫ਼ਿਯਾ। ੨ ਭੱਜਣਾ. “ਕਾਨ੍ਹ! ਗੁਰੇਜ ਮਲੁਨ.” (ਕੁਸਨਾਵ) ੩ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦਾ ਇੱਕ ਇਲਾਕਾ.

ਗੁਰੇਜ਼ਦ. ਡਾ ੨੨/ ਭੱਜਦਾ ਹੈ. ਨੱਠਦਾ ਹੈ.

ਗੁਰੇਲੀਦਨ. ਡਾ ੨੨/ ਫ਼ਿ—ਨੱਠਣਾ. ਭੱਜਣਾ। ੨ ਟਲਜਾਟਾ.

ਗੁਰੰਡ. ਦੇਖੋ, ਗੋਰੰਡਾ। ੨ ਡਿੰਗ. ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼. ਇੰਗਲੈਂਡ ਦੇ ਵਸਨੀਕ.

ਗੁਲ. ਡਾ ੨/ ਸੰਕੜਾ—ਫੁੱਲ. ਪੁਸਪ. “ਗੁਲ ਮੇ ਜਿਮ ਭੰਪ.” (ਨਾਪੁ) ੨ ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਗੁਲਾਬ ਦਾ ਫੁੱਲ। ੩ ਲੋਹਾ ਤਪਕੇ ਸ਼ਰੀਰ ਪੁਰ ਲਾਇਆ ਹੋਇਆ ਦਾਗ਼. ਚਾਚੂਆ. “ਨਿਜ ਤਨ ਗੁਲਨ ਨ ਖਾਹੁ.” (ਚਰਿਤ੍ਰ ੨੪੬) ੪ ਦੀਵੇ ਦੀ ਬੰਤੀ ਦਾ ਉਹ ਹਿੱਸਾ, ਜੋ ਜਲਕੇ ਵਧ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ੫ ਆ ੨ ਗੁਲ. ਸੋਰ. ਡੰਡ. ਚੌਲਾ.

“ਦਾਨਵ ਕਰੈ ਗੁਲ.” (ਸਲੋਹ)

ਗੁਲ ਅੰਬਾਸ. ਡਾ ੨੨/ ਅੰਬਾਸ ਦਾ ਫੁੱਲ. ਗੁਲਾਬਾਸ. ਗੁਲਕਾਸੀ. ਇਸ ਦੇ ਕਈ ਰੰਗਾਂ ਦੇ ਫੁੱਲ ਲਗਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਹਕੀਮ ਇਸ ਦੇ ਪੱਤੇ ਬੀਜ ਅਤੇ ਜਤ ਨੂੰ ਕਈ ਦਵਾਈਆਂ ਵਿੱਚ ਵਰਤਦੇ ਹਨ. ਇਸ ਦੇ ਫੁੱਲ ਗਰਮ ਖੁਸ਼ਕ, ਬੀਜ ਸਰਦ ਤਰ ਅਤੇ ਸਤ ਗਰਮ ਤਰ ਹੈ. ਗੁਲਬਾਸੇ ਦੀ ਜਤ ਮਟੀ ਨੂੰ ਪੁਸ਼ ਅਤੇ ਨਹੂ ਨੂੰ ਸਾਫ਼ ਕਰਦੀ ਹੈ. ਲੱਕ ਦੀ ਪੀੜ ਮਿਟਾਉਂਦੀ ਹੈ. ਇਸ ਦੇ ਪੱਤੇ ਫੋਤੇ ਫੁਨਸੀ ਨੂੰ ਪਕਾਉਂਦੇ ਹਨ. ਲੂਣ ਨਾਲ ਰਗੜਕੇ ਲੋਪ ਕੀਤੇ ਦੌਂਦ (ਧਟ੍ਰ) ਹਟਾਉਂਦੇ ਹਨ.

ਗੁਲਸਤੁਣ. ਸੰਕੜਾ—ਅੰਗੂਲ ਦੀ ਰਖੜਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਚਮੋਟਾ. ਦੇਖੋ, ਅੰਗੂਲਿਤੁਣ. “ਗੁਲਸਤੁਣ ਅੰਗੂਲ ਮਥਾਰਾ.” (ਗੁਪਸੁ)

ਗੁਲਸਨ. ਡਾ ੨੨/ ਸੰਕੜਾ—ਫੁਲਵਾਤੀ. ਪੁਸਪਵਾਟਿਕਾ। ੨ ਬਾਗ਼

ਉਪਦਨ.

ਗੁਲ ਹੋ ਜਾਣਾ } ਭੁਭਜਾਣਾ. ਭੁਭਾਉਣਾ. ਜਿਵੇਂ—ਦੀਵਾ ਗੁਲ ਹੋ
ਗੁਲ ਕਰਨਾ } ਗਿਆ, ਚਰਾਗ਼ ਗੁਲ ਕਰਦੇਓ.

ਗੁਲਕਾ. ਦੇਖੋ, ਗੁਲਿਕਾ.

ਗੁਲਕਾਰੀ. ਸੰਗਤ—ਸੁਣੀ ਨਾਲ ਵਸਤੁ ਪੁਰ ਫੁੱਲਾਂ ਦੀ ਚਰਨਾ।
੨ ਰੰਗ ਅਥਵਾ ਚਿਤ੍ਰਕੇ ਫੁੱਲਾਂ ਦੇ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ.

ਗੁਲਕੰਦ. ਭਾ ੨੪ ਸੰਗਤ—ਗੁਲ (ਗੁਲਾਬ) ਦੇ ਫੁੱਲ ਅਤੇ ਕੰਦ
(ਖੰਡ) ਤੋਂ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਇੱਕ ਪਦਾਰਥ, ਜੋ ਛਤ੍ਰਤ ਰੋੜ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ
ਬਰਤੀਦਾ ਹੈ. ਚੋਟੀ ਗੁਲਾਬ ਅਤੇ ਪਹਾੜੀ ਸੇਵਤੀ (ਸਫ਼ੇਦ ਗੁਲਾਬ) ਦੀ
ਗੁਲਕੰਦ ਚਿੱਤਮ ਹੁੰਦੀ ਹੈ. ਗੁਲਕੰਦ ਕਬਕੁਲਾ ਅਤੇ ਦਿਲ ਦਿਮਾਕ
ਨਈ ਗੁਲਕਾਰੀ ਹੈ.

ਗੁਲਮਾਂ. ਸੰਦਮਨ ਦਾ ਪੁਰ, ਪੰਦੇਮਨ ਦਾ ਪੋਰਾ, ਜੋ ਆਪਣੇ ਦਾਦੇ ਦਾ
ਬਦਨਾ ਲੈਣ ਨਈ ਆਪਣੇ ਭਾਈ ਅਤਾਉੱਲਾਖਾਂ ਸਹਿਤ
ਦਸਮੇਸ ਪਾਸ ਨੌਕਰ ਹੋ ਗਿਆ. ਇੱਕ ਦਿਨ ਇਸ ਨੇ ਨਦੇੜ ਦੇ
ਮਕਾਮ ਮੋਕਾ ਪਖੇ ਜਦ ਕਿ ਸਤਿਗੁਰੂ ਧਰਮੇਪਦੇਸ਼ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ,
ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਪੇਟ ਵਿੱਚ ਕਟਾਰ ਮਾਰਿਆ ਅਰ ਕਲਗੀਧਰ ਦੇ ਹੱਥੋਂ
ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਮਾਰਿਆ ਗਿਆ. ਅਤਾਉੱਲਾ ਨੂੰ ਭਾਈ ਨੌਖਾ ਸਿੰਘ ਨੇ
ਕਤਲ ਕਰ ਦਿੱਤਾ. ਇਹ ਘਟਨਾ ਸੰਮਤ ੧੭੬੫ ਈ ਹੈ.

ਗੁਲਗੁਲਾ. ਵਿ—ਕੋਮਲ. ਨਰਮ। ੨ ਸੰਗਤ—ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ
ਪਕਵਾਨ। ੩ ਭਾ ੨੪ ਗੁਲ—ਗੁਲਹ. ਸ਼ੇਰ. ਰੋਲਾ. "ਉਠਾਓ ਗੁਲਗੁਲੀ
ਇਸ ਤੋਰ." (ਪ੍ਰਾਪੰਪੁ) ੪ ਦੰਤਕਥਾ. ਜਨਵਾਦ.

ਗੁਲਗੁਨਾ. ਭਾ ੨੪ ਗੁਲਗੁਨਹ. ਵਿ—ਫੁੱਲ ਦੇ ਰੰਗ ਜੇਹਾ।
੨ ਗੁਲਾਬਰੰਗਾ। ੩ ਸੰਗਤ—ਚੋਹਰੇ ਤੇ ਮਲਨ ਦਾ ਵਟਣਾ, ਜਿਸ ਤੋਂ
ਫੁੱਲ ਜੇਹਾ ਰੰਗ ਹੋ ਜਾਵੇ.

ਗੁਲਗੋਲਾ } ਵਿ—ਗੋਲਿਆਂ ਦਾ ਗੋਲਾ. ਗੁਲਾਮਾਂ ਦਾ ਗੁਲਾਮ.
ਗੁਲਗੋਲੀ } ਦਾਸਨੁਦਾਸ. ਸੇਵਕਾਂ ਦੀ ਸੇਵਿਕਾ. "ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ
ਗੁਲਗੋਲੇ." (ਸਥਾ ਮ: ੪) "ਹਮ ਤਿਸ ਕੀ ਗੁਲਗੋਲੀਐ." (ਦੇਵ ਮ: ੪)

ਗੁਲਚਿਹਰ. ਵਿ—ਫੁੱਲਵਦਨ. ਫੁੱਲਜੇਹਾ ਮੁਖ। ੨ ਖਿਤਿਆ ਹੋਇਆ
ਚੋਹਰਾ। ੩ ਪੁਰੋਲਿਤ ਮੁਖਵਾਲਾ. ਗੁਲਾਬ ਦੇ ਫੁੱਲ ਜੇਹੇ ਚੋਹਰੇ ਵਾਲਾ.
"ਵਹ ਗੁਲਚਿਹਰ ਕਹਾਂ ਹੈ?" (ਰਾਮਾਵ)

ਗੁਲਜਰੀ. ਦੇਖੋ, ਗਵਾਕ ੪.

ਗੁਲਜਾਰ. ਭਾ ੨੪ ਗੁਲਜਾਦ. ਸੰਗਤ—ਫੁੱਲਾਂ ਦੀ ਜਗਾ.
ਪ੍ਰਾਪਕਾਟਿਕਾ. ਗੁਲਵਾਰੀ.

ਗੁਲਜਾਬ ਸਿੰਘ. ਇਸ ਧਰਮਵੀਰ ਨੇ ਕਲਗੀਧਰ ਤੋਂ ਅਮ੍ਰਿਤ
ਛਕਿਆ ਸੀ, ਇਹ ਭਾਈ ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਸੰਗੀ ਸੀ. ਇਹ ਭਾਈ
ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਲਹੌਰ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋਇਆ. ਇਸ ਦੀ ਸਮਾਧਿ ਭੀ
ਕਿਲੇ ਪਾਸ ਭਾਈ ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਸ਼ਹੀਦਗੰਜ ਕੋਲ ਹੈ.

ਗੁਲਭਟ. ਸੰਗਤ—ਗੁੱਝਲ. ਘੋਲਕੱਠਾ। ੨ ਪੈਰਦਾਰ ਔਖੀ ਬਾਤ।
੩ ਭੁਭਾਰਤ. ਅਦ੍ਰਿਸ਼ਕੁਟ.

ਗੁਲਭਟਾ } ਵਿ—ਉਲਭਣਾ. ਗੁੱਝਲ ਵਿੱਚ ਪੈਣਾ.
ਗੁਲਭਨਾ }

ਗੁਲਭਤੀ. ਸੰਗਤ—ਫੁੱਲਾਂ ਦੀ ਵਰਖਾ। ੨ ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ
ਅਤਿਸ਼ਯਾਤੀ. ਫੁੱਲਭਤੀ.

ਗੁਲਦਸਤਾ. ਭਾ ੨੪ ਸੰਗਤ—ਫੁੱਲਾਂ ਦਾ ਇਕਤ੍ਰ ਕੀਤਾ ਗੁੱਝਾ.
ਗੁਲਦਾਉਦੀ. ਦੇਖੋ, ਦਾਉਦੀ ੨.

ਗੁਲਦਾਨ. ਗੁਲਦਾਨ. ਫੁੱਲ ਰੱਖਣ ਦਾ ਧਾਤੁ ਅਥਵਾ ਕੱਚ ਚੀਨੀ
ਆਦਿਕ ਦਾ ਪਾਤ੍ਰ.

ਗੁਲਦੁਪਹਿਰੀਆ. ਦੇਖੋ, ਬੰਧੁਕ.

ਗੁਲਦੁਮ. ਭਾ ੨੪ ਗੁਲਦੁਮ, ਜਿਸ ਦੀ ਪੂਛ ਹੋਣ ਫੁੱਲ ਜੇਹਾ ਨਾਲ
ਚਿੰਨ੍ਹ ਹੈ.

ਗੁਲਫ. ਸੰ. ਗੁਲਫ. ਸੰਗਤ—ਗਿੱਟਾ। ੨ ਪਜਾਮੇ ਦੀ ਮੁਹਰੀ ਪੁਰ
ਲੱਕਾ ਹੋਇਆ ਹਾਥੀਆ. "ਗੁਲਫ ਲਗੇ ਹੋਵਹਿ ਬਹੁ ਚੌਰਾ."
(ਗੁਪਤੁ)

ਗੁਲਫਾਮ. ਭਾ ੨੪ ਵਿ—ਗੁਲ (ਗੁਲਾਬ) ਜੇਹੇ ਫਾਮ (ਚੰਕਵਾਲਾ).
ਗੁਲਾਫੀ.

ਗੁਲਬਦਨ. ਭਾ ੨੪ ਸੰਗਤ—ਇੱਕ ਧਾਰੀਦਾਰ ਰੋਸ਼ਮੀ ਵਸਤੂ, ਜੋ
ਨਾਲ ਰੰਗ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਦੇ ਪਜਾਮੇ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਪਹਿਰਦੀਆਂ
ਹਨ. ਪੁਰਾਣੇ ਸਮੇਂ ਅਮੀਰ ਆਦਮੀ ਭੀ ਪਹਿਰਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ।
੨ ਵਿ—ਗੁਲਾਬ ਦੇ ਫੁੱਲ ਜੇਹਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਕੋਮਲ ਸ਼ਰੀਰ (ਬਦਨ).
"ਵਹ ਗੁਲਬਦਨ ਕਹਾਂ ਹੈ?" (ਰਾਮਾਵ)

ਗੁਲਬਾਸ }
ਗੁਲਬਾਸਾ } ਦੇਖੋ, ਗੁਲ ਅੰਬਾਸ.
ਗੁਲਬਾਸੀ }

ਗੁਲਬਾਕ. ਕਾਬੂਲ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮੀ ਸਿੱਖ ਬਹੁਤ ਰੁਪਯਾ ਅਚਰਕੇ ਗੁਰੂ
ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਨਈ ਗੁਲਬਾਕ ਅਤੇ ਦਿਲਬਾਕ ਨਾਉਂ ਦੇ ਘੋੜੇ
ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਲੈ ਆ ਰਹੇ ਸਨ ਕਿ ਲਹੌਰ ਦੇ ਹਾਕਿਮ ਨੇ ਜਬਰਨ ਘੋਹ
ਲਏ. ਸੰਗਤਿ ਦੀ ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ ਪੁਰ ਭਾਈ ਡਿਧੀਚੰਦ ਜੀ ਵਡੀ ਚੜ੍ਹਾਈ
ਨਾਲ ਇਹ ਘੋੜੇ ਲਹੌਰ ਤੋਂ ਬਾਪਸ ਲਿਆਏ. ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ
ਦਾ ਨਾਉਂ ਸੁਰੇਲਾ ਅਤੇ ਜਾਨਭਾਈ ਰੱਖਿਆ.

ਗੁਲਾਮ. ਗੁਲਾਮ ਦਾ ਸੰਖਿਪ. "ਹਉ ਗੁਲਾਮ ਤਿਨਾ ਕਾ ਗੋਲੀਆ." (ਮ: ੪ ਵਾਰ ਕਉ ੧) ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਗੁਲਾਮਾਂ ਦਾ ਗੋਲਾ ਹਾਂ।
੨ ਸੰ. ਗੁਲਾਮ. ਸੰਗਤ—ਭਿਤਾ. ਜਾਤਾ. ਇੱਕ ਜਤ ਤੋਂ ਹੋਈਆਂ ਕਈ
ਸ਼ਾਖਾਂ। ੩ ਫੌਜ ਦੀ ਇੱਕ ਖਾਸ ਗਿਣਤੀ ੯ ਹਾਥੀ, ੯ ਰਥ,
੨੭ ਘੋੜੇ ਅਤੇ ੪੫ ਪੈਦਲ। ੪ ਪੇਟ ਦਾ ਇੱਕ ਰੋਗ. ਵਾਉਗੋਲਾ
(ਵਾਤਗੁਲਾਮ ਅਤੇ ਰਕਤਗੁਲਾਮ). "ਚੁਰ ਸੀਤ ਗੁਲਾਮ." (ਸਲੋਹ)
ਦੇਖੋ, ਵਾਉਗੋਲਾ.

ਗੁਲਮਗੁਲਾਮ. ਵਿ—ਗੁਲਾਮਾਂ ਦਾ ਗੁਲਾਮ. ਦਾਸਨੁਦਾਸ. "ਨਾਨਕ
੨੭ ਹਾਥੀ, ੨੭ ਰਥ, ੯੧ ਘੋੜੇ ਅਤੇ ੧੨੫ ਪੈਦਲ. ਇਤਨੀ ਫੌਜ ਦੀ ਭੀ
ਗੁਲਾਮ ਸੰਗਤ ਲਿਖੀ ਹੈ.

ਹਾਟ ਵਿਹਾਇਆ ਹਰਿ ਗੁਲਮ ਗੁਲਾਮੀ।" (ਗਉ ਮ: ੪)
 ਗੁਲਰ. ਦੇਖੋ, ਉਦੁੰਬਰ ਅਤੇ ਗੁਲਰ.
 ਗੁਲ ਨਾਲਹ } ਭਾ ਗੁਲ-ਨਾਲਹ. ਸੰਗਤ-ਨਾਲਹ
 ਗੁਲ ਨਾਲਾ } (ਬੰਧੂਕ-ਦੁਪਹਿਰੀਏ) ਦਾ ਫੁੱਲ. ਦੇਖੋ, ਨਾਲਹ.
 ਗੁਲ ਨਾਲਾ ਰੰਗ. ਭਾ ਵਿ-ਨਾਲਹ (ਬੰਧੂਕ) ਦੇ ਫੁੱਲ
 ਜੇਹੇ ਰੰਗ ਵਾਲਾ. ਬਹੁਤ ਨਾਲ। ੨ ਭਾਵ-ਨਹੁ ਨਾਲ ਰੰਗੀਨ.
 ਗੁਲਾ. ਦੇਖੋ, ਗੱਲਾ. "ਅਪੁ ਗੁਲਾ ਚਿਤੀ ਕਾ ਚੁਕਣੁ." (ਮ: ੧ ਵਾਰ
 ਮਲਾ) ਇੱਕ ਅੱਧ ਦਾਣਾ. ਭਾਵ-ਬਹੁਤ ਚੋੜਾ। ੩ ਦੇਖੋ, ਗੁੱਲਾ.
 ਗੁਲਾਨਾਰ. ਭਾ ਗੁਲਨਾਰ. ਸੰਗਤ-ਅਨਾਰ ਦਾ ਫੁੱਲ।
 ੨ ਵਿ-ਅਨਾਰ ਦੇ ਫੁੱਲ ਜੇਹਾ। ੩ ਸੰਗਤ-ਸੁਰਖ ਰੰਗ, ਜੋ ਅਨਾਰ
 ਦੇ ਫੁੱਲ ਜੇਹਾ ਹੈ.
 ਗੁਲਾਬ. ਭਾ ਸੰਗਤ-ਸ਼ਬਨਕਮਲ. ਬਤਪਤ੍ਰੀ. ਪਾਟਲਿ.
 Rose. ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਇਹ ਅਨੇਕ ਜਾਤਾਂ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਬਹੁਤ
 ਜਾਤੀਆਂ ਵਿਦੇਸ਼ ਤੋਂ ਆਈਆਂ ਹਨ. ਗੁਲਕੰਦ, ਅਰਬ ਅਤੇ ਇਤਰ
 ਨਦੀ ਥੇਰੀ ਗੁਲਾਬ ਸਭ ਤੋਂ ਉੱਤਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ੨ ਗੁਲਾਬ ਦੇ ਅਰਥ ਨੂੰ
 ਭੀ ਗੁਲਾਬ ਆਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ.
 ਗੁਲਾਬ ਅਫ਼ਸਾਨੀ. ਭਾ ਗੁਲਾਬ ਫਿਤਕਣ ਦੀ ਫ਼ਿਯਾ.
 "ਗੁਲਾਬ ਅਫ਼ਸਾਨੀਏ ਦਸ੍ਰੇ ਮੁਕਾਰਿਕ." (ਦੀਵਾਨ ਗੋਯਾ) ਫ਼ਰਕਤ
 ਵਾਲੇ ਹੱਥ ਨਾਲ ਗੁਲਾਬ ਫਿਤਕਣ ਦੀ ਫ਼ਿਯਾ.
 ਗੁਲਾਬ ਸਿੰਘ. ਅਮ੍ਰਿਤ ਫਕਣ ਪਿੱਛੋਂ ਭਾਵ ਗੁਲਾਬ ਚਾਇ ਦਾ ਇਹ
 ਨਾਮ ਹੋਇਆ. ਦੇਖੋ, ਸੁਰਜਮੱਲ ਅਤੇ ਗੁਲਾਬਚਾਇ। ੨ ਇੱਥੇ ਪ੍ਰੇਮੀ
 ਖੜ੍ਹੀ, ਜਿਸਨੇ ਦਸਮੇਸ਼ ਤੋਂ ਅਮ੍ਰਿਤ ਫਕਣ ਦੇਣ ਅਤੇ ਕੌਮ ਦੀ ਸੇਵਾ
 ਕੀਤੀ. ਇਹ ਅਨੰਦਪੁਰ ਦੇ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਲਹਿਦ ਹੋਇਆ। ੩ ਦੇਖੋ,
 ਖੁਸ਼ਾਲ ਅਕਬਰਵਾਲੀ।
 ੪ ਭਾਈ ਗੁਲਾਬ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨਿਰਮਲੇ ਸਾਧੂ, ਜੋ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ, ਹਿੰਦੀ
 ਅਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਦੇ ਪੰਡਿਤ ਸਨ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜਨਮ ਸੰਮਤ ੧੭੮੯ ਵਿੱਚ
 ਚੰਕੇ ਜਿਮੀਦਾਰਾਂ ਦੀ ਕੁਲ ਵਿੱਚ ਮਾਤਾ ਗੋਰੀ ਦੇ ਉਦਰੋਂ ਪਿਤਾ ਰਾਯਾ
 (ਰਾਇਆ) ਦੇ ਘਰ ਪਿੰਡ ਸੇਖਵ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਸੇਖਮ ਭੀ ਆਖਦੇ
 ਹਨ (ਜਿਲਾ ਲਹੌਰ, ਰਸੀਲ ਸੂਟੀਆਂ ਥਾਣਾ ਸਰਾਇਮੁਕਲ) ਵਿੱਚ
 ਹੋਇਆ। ਆਪ ਨੇ ਸੰਤ ਮਾਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਤੋਂ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਦੀ ਦੀਵਾ
 ਲਈ ਅਤੇ ਬੇਦਾਂਤਕੁੰਭ ਪੜ੍ਹੇ, ਅਰ ਰਾਜੀ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਸਮਾਂ ਰਹਿਕੇ
 'ਮਦੁ ਚੇਸ ਮੰਡਨ ਮਹਾਂ ਪੁਰ ਸੇਖਵ ਅਭਿਰਾਮ।
 ਭਾਤਾ ਜਨਕ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਸਭ ਸ਼ਾਨੀ ਗੋਰੀ ਨਾਮ। (ਮੇਖਪੀਠ)
 ਸੇਖਵ (ਸੇਖਮ) ਪਿੰਡ ਪੰਤੋਮੋਰੀ ਤੋਂ ਭਾਰ ਮੀਲ ਪੱਛੀ ਸਥਲ ਤੇ ਹੈ. ਕੰਚੀਥੋਰੀ
 ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਭਾਗ ਰੋਹ ਦੇ ਕਰੀਬ ਹੈ ਪੰਡਿਤ ਜੀ ਦੀ ਯਾਦਗਾਰ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਖੂਹ ਭੀ
 ਸੇਖਵ ਵਿੱਚ ਲੁਟੀਆ ਹੈ.
 ੧੧ "ਵਿਦਤਾ ਸ਼ਾਂਤਿ ਨੁਕਤਾਨ ਸੁਖ ਦਾਇਕ ਫਲ ਸੁਭ ਦਾਭ।
 ਮਾਨ ਸਿੰਘ ਗੁਰੂ ਕੇ ਸਦਾ ਫਿੱਟੇ ਪਾਥ ਉਦਾਰ." (ਭਾਵਰਸਾਮ੍ਰਿਤ)
 "ਭਾਰਤ ਭੂਮਿ ਪੁਨੀਤ ਪਦ ਰਖੇ ਫਤਾਨ ਅਵਤਾਰ।
 ਮਾਨ ਸਿੰਘ ਗੁਰੂ ਕੇ ਨਾਮੇ ਤਾਵਣ ਬਹੁਤਾ ਸਾਰ." (ਪ੍ਰਭੋਧਚੰਦ੍ਰ ਨਾਟਕ)

ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਦਾ ਅਭਿਆਸ ਕੀਤਾ. ਪੰਡਿਤ ਗੁਲਾਬ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਇਹ
 ਪੁਸ਼ਟ ਇੱਛਾ ਸੀ ਕਿ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਗੁੰਝਲ ਨਿਖਲੇ ਦੇਸ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ
 ਜਾਵੇ.
 ਆਪ ਨੇ ਸੰਮਤ ੧੮੩੪ ਵਿੱਚ ਭਾਵਰਸਾਮ੍ਰਿਤ, ਸੰਮਤ ੧੮੩੫
 ਵਿੱਚ ਮੇਕਪੰਥ, ਸੰਮਤ ੧੮੩੯ ਵਿੱਚ ਅਧਿਆਤਮਰਾਮਾਇਣ ਦਾ ਛੰਦਾਂ
 ਵਿੱਚ ਉਲਥਾ ਅਤੇ ਸੰਮਤ ੧੮੪੯ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਭੋਧਚੰਦ੍ਰ ਨਾਟਕ ਰਚਿਆ.
 ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਲਿਖੇ ਹੋਰ ਭੀ ਕਈ ਉੱਤਮ ਗ੍ਰੰਥ ਸਨ, ਜੋ ਈਰਖਾ
 ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਹੱਥੋਂ ਨਸ਼ ਹੋ ਗਏ।
 ੫ ਗੁਲਾਬ ਸਿੰਘ ਭੋਗਰਾ. ਅਸਮੇਹਲਪੁਰ ਤਿਉਲੀ ਵਿੱਚ (ਜੋ ਜੰਮੂ
 ਤੋਂ ਸੱਤ ਰੋਹ ਦੇ ਫਾਸਲੇ ਪੁਰ ਹੈ) ਕੇਸਰੀ ਭੋਗਰੇ ਦੇ ਘਰ ਸਨ ੧੭੮੮
 ਵਿੱਚ ਧੜਨ ਸਿੰਘ, ਸਨ ੧੭੮੭ ਵਿੱਚ ਗੁਲਾਬ ਸਿੰਘ, ਸਨ ੧੮੦੧
 ਵਿੱਚ ਸੁਚੇਤ ਸਿੰਘ ਜੰਮੇ. ਇਹ ਭੋਗਰੇ ਕਈ ਬਾਈ ਨੌਕਰੀ ਕਰਦੇ
 ਕਰਦੇ ਅੰਤ ਨੂੰ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੀ ਫੌਜ ਵਿੱਚ ਬਰਤੀ ਹੋਏ.
 ਪੁਰਬਧ ਦੇ ਚੱਕਰ ਨਾਲ ਧੜਨ ਸਿੰਘ ਮਹਾਰਾਜਾ ਦੀ ਫ਼ਿਯਾ ਦਾ ਪਾਤ੍ਰ
 ਬਣਕੇ ਸਿਪਾਹੀ ਤੋਂ ਵਧਦਾ ਵਧਦਾ ਡਿਹੂਚੀ ਵਾਲਾ ਬਣ ਗਿਆ, ਅਤੇ
 ਰਾਜਾ ਦੀ ਪਦਵੀ ਪਾਈ. ਗੁਲਾਬ ਸਿੰਘ ਭੀ ਰਾਜਾ ਬਣਿਆ, ਧੜਨ
 ਸਿੰਘ ਦੀ ਔਲਾਦ ਹੁਣ ਪੁਣਡ ਰਾਜ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ ਅਤੇ ਗੁਲਾਬ ਸਿੰਘ
 ਦਾ ਵੰਸ਼ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦਾ ਮਹਾਰਾਜਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਧੜਨ ਸਿੰਘ.
 ਸਿੱਖਰਾਜ ਦੇ ਫ਼ਿੰਨ ਚਿੰਨ ਹੋਣ ਪੁਰ ਸਨ ੧੮੪੬ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਰਬੀ
 ਗੁਲਾਬ ਸਿੰਘ ਨੇ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਸਰਕਾਰ ਤੋਂ ਵਭੀ ਚਰਚਾਈ ਨਾਲ ਮਹਾਰਾਜਗੀ
 ਦਾ ਖਿਤਾਬ ਅਤੇ ੭੫ ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਬਦਲੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦਾ ਇਲਾਕਾ
 ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ. ਇਸ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਅਕਸਤ ਸਨ ੧੮੫੭ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ।
 ੬ ਕਿਤਾਬਤੀ ਨਿਵਾਸੀ ਮਹਾਨ ਪੰਡਿਤ ਗੁਲਾਬ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ
 ਦੇ ਵਿਦਵਾਨਗੀ ਸੰਤ ਸਾਧੂ ਸਿੰਘ ਜੀ ਅਤੇ ਪੰਡਿਤ ਤਾਰਾ ਸਿੰਘ ਜੀ
 ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੋਏ ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਸਾਧੂ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਤਾਰਾ ਸਿੰਘ.
 ਗੁਲਾਬਚੰਦ. ਦੇਖੋ, ਭੀਰੋ ਬੀਬੀ.
 ਗੁਲਾਬਦਾਸ. ਰਟੋਲ ਪਿੰਡ ਜੋ ਤਰਨਤਾਰਨ ਦੇ ਪਾਸ ਹੈ, ਉਸ ਦੇ
 ਵਸਨੀਕ ਹਮੀਰੋ ਰਟੋਲ ਜੱਟ ਦੇ ਘਰ ਦੇਸੇ ਦੇ ਉਦਰ ਤੋਂ ਸੰਮਤ
 ੧੮੬੬ ਵਿੱਚ ਗੁਲਾਬਦਾਸ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ. ਕੁਝ ਚਿਰ ਸਿੰਘਾਂ ਦੀ
 ਨੌਕਰੀ ਕਰਕੇ ਕੁਸੁਰ ਨਿਵਾਸੀ ਹੀਰਾਦਾਸ ਉਦਾਸੀ ਦਾ ਚੇਲਾ ਹੋ
 ਗਿਆ. ਨਾਚੇ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਧਨੋਲੇ ਪਿੰਡ ਭਾਵਾ ਧੜਨਦਾਸ ਜੀ ਤੋਂ
 'ਸਰ ਹੋਸਰੀ ਲਾਏਸ, ਜੋ ਸਾਡੇ ਭੋਤਾਂ ਦਾ ਜਾਗੂ ਜੀ, ਉਸ ਦੀ ਚਿੰਨੀ ਦੇ ਉੱਤਰ
 ਵਿੱਚ, ਜੋ ਲਾਡ ਭਲਹੋਰੀ ਬਰਕਤਲ ਸਨਰਲ ਨੇ ੧੮ ਭਰਵਰੀ ਸਨ ੧੮੫੯
 ਨੂੰ ਚਿੰਨੀ ਲਿਖੀ ਹੈ, ਉਸ ਤੋਂ ਮਹਾਰਾਜਾ ਗੁਲਾਬ ਸਿੰਘ ਦੀ ਅਸਲੀਅਤ ਪੁਕਟ
 ਹੋਈ ਹੈ—"Referring to the communication which have
 passed between us regarding Goolab Singh, You
 disclaim being his admirer, and urge your desire to
 make the best of a crooked character I give you
 the fullest credit for both assurances." ਸਰ ਹੋਸਰੀ ਲਾਏਸ

ਭਾਵ...

ਕਾਵਰਾਵਿਦਾ ਪਤੀ ਅਤੇ ਹਰਿਦਾਸ (ਗਿਰਿਧਰ) ਕਵਿ ਦੀ ਸੰਗਤਿ ਕਰਕੇ ਕਵਿਤਾ ਰਚਣ ਲੱਗਾ। ਫੇਰ ਭਾਈ ਦੇਵ ਸਿੰਘ ਨਿਰਮਲੇ ਤੋਂ ਵੇਦਾਂਤ ਪੜ੍ਹਕੇ ਨਾਸਿਕ ਬਣ ਗਿਆ। ਇਸ ਦੀ ਸੰਪ੍ਰਦਾਯ ਦੇ ਲੋਕ ਗੁਲਾਬਦਾਸੀਏ ਅਖਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਗੁਲਾਬਦਾਸ ਦਾ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਭੋਰਾ ਚੰਠਿਆਂਵਾਲਾ ਪਿੰਡ ਵਿੱਚ ਕੁਸੁਰ ਪਾਸ ਹੈ। ਗੁਲਾਬ ਦਾਸ ਦੇ ਚਚੇ ਹੋਏ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦਾ ਸੰਗ੍ਰਹਿ "ਉਪਦੇਸ਼ ਵਿਲਾਸ" ਪ੍ਰਸੂਤ ਹੈ। ਗੁਲਾਬਦਾਸ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਭਾਦੋਂ ਸੁਦੀ ੧੨ ਸੰਮਤ ੧੮੩੦ ਨੂੰ ਹੋਇਆ।

੨ ਰਾਜ ਪਟਿਆਲੇ ਦੀ ਤਸੀਲ ਭਵਾਨੀਕੁੰਧ ਦੇ ਪਿੰਡ ਮਾਝੀ ਦੇ ਨਿਵਾਸੀ ਇੱਕ ਨਿਰਬਾਣ ਉਦਾਸੀ ਸਾਧੂ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਨਮ ਸੰਮਤ ੧੮੮੦ ਅਤੇ ਦੇਹਾਂਤ ੧੮੫੯ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ। ਇਹ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਵਡੇ ਪ੍ਰੇਮੀ ਅਤੇ ਉੱਚੇ ਆਚਾਰ ਵਾਲੇ ਸਨ। ਵਿਦਵਾਨ ਪੜ੍ਹਾਉਣੀ ਅਤੇ ਸੁੰਦਰ ਅੱਖਰ ਲਿਖਕੇ ਗ੍ਰੰਥ ਦਾਨ ਕਰਨੇ ਆਪ ਦਾ ਨਿੱਤ ਕਰਮ ਸੀ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਬਹੁਤ ਸਾਧੂਆਂ ਨੂੰ ਕਾਸ਼ੀ ਆਦਿਕ ਅਸਥਾਨਾਂ ਵਿੱਚ ਭੇਜਕੇ ਵਿਦਵਾਨ ਪੜ੍ਹਾਈ।

ਗੁਲਾਬਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਕਈ ਚੇਲੇ ਇਸ ਵੇਲੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਵਿਦਵਾਨ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਭਾਸ਼ਾ ਅਤੇ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਦੇ ਉੱਤਮ ਬਾਬੀ ਪੰਡਿਤ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਦਾਸ ਸ਼ਾਸਤਰੀ ਜੀ ਅਨੇਕ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਦੇ ਕਰਤਾ ਉਦਾਸੀਪੰਥ ਵਿੱਚ ਚਤੁਰ ਰੂਪ ਹਨ।

ਏ ਸੀਵਨ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ— On the 15th of March Goolab Singh was formally invested with the title of Maharajah at Amritsar and (says Cunningham) 'stood up, and with joined hands, expressed his gratitude to the British Viceroy adding without, however, any ironical meaning, that he was indeed his Zarkharid or gold boughten slave.'

(Life of Sir H. Lawrence by Sir Herbert B. Edwardes. P. 387).

And by a very questionable stroke of policy, which had been arranged beforehand, and which has brought woes innumerable on the unhappy Kashmiris ever since, we handed it over to the Dogra Rajpoot Goolab Singh, who paid us down at once in the hard cash which he had stolen from the Lahore Durbar. He was an unscrupulous villain, but an able ruler, amenable to our influence, and would now be bound down by the only obligation he would be likely to recognise—his own self-interest—to aid us in checking any further ebullition of Khalsa fury. (Life of Lord J. Lawrence, by R. Bosworth Smith M. A. Vol. I, P. 189)

ਗੁਲਾਬਦਾਸੀਆ } ਗੁਲਾਬਦਾਸ ਨੰ: ੧ ਦਾ ਮਤ ਧਾਰਨ ਵਾਲਾ,
ਗੁਲਾਬਦਾਸੀਏ } ਵਾਲੇ।

ਗੁਲਾਬਦਾਨੀ } ਡਾ. ਸੁਰਾਹੀ ਦੀ ਬਕਲ ਦਾ ਗੁਲਾਬ ਫਿਰਕਣ ਦਾ
ਗੁਲਾਬਪਾਈ } ਪਾਤ੍ਰ, ਜਿਸ ਦੇ ਮੁਖ ਪੁਰ ਬਰੀਕ ਫੇਕਾਂ ਵਾਲਾ
ਭਰਨਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚਦੀ ਗੁਲਾਬ ਦੀਆਂ ਬੂੰਦਾਂ ਬਰਸਦੀਆਂ ਹਨ।

ਗੁਲਾਬਰਾਇ. ਸੁਰਜਮਲ ਦਾ ਪੋਤਾ ਅਤੇ ਦੀਪਚੰਦ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ (ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਪੜੋਤਾ), ਜੋ ਬਣਮਦਾਸ ਜੀ ਦਾ ਭਾਈ ਸੀ। ਇਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਭਾਈ ਸਮੇਤ ਕਲਗੀਧਰ ਤੋਂ ਅਮ੍ਰਿਤ ਛਕਕੇ ਖਾਲਸਾ ਧਰਮ ਧਾਰਣ ਕੀਤਾ। ਦਬਮੇਸ਼ ਦੇ ਜੋਤੀ ਜੋਤਿ ਸਮਾਉਣ ਪਿੱਛੋਂ ਗੁਲਾਬ ਸਿੰਘ ਨੇ ਆਨੰਦਪੁਰ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਦੇ ਅਸਥਾਨ ਕੱਟੀ ਪੁਰ ਬੈਠਕੇ ਪੂਜਾ ਕਰਾਉਣੀ ਚਾਹੀ, ਪਰ ਭਾਈ ਗੁਰੂਬਖਸ਼ਦਾਸ ਮਹੰਤ ਨੇ ਇਸ ਕੁਕਰਮ ਤੋਂ ਰੋਕਿਆ, ਯਥਾ:—

“ਤਿਨ ਇਕ ਦਿਨ ਅਵਿਲੋਕਤੋ ਆਨ।
ਬਿਰਤੋ ਗੁਲਾਬਰਾਇ ਗੁਰਬਾਨ।
ਸਹੀ ਨ ਕਈ ਅਵਗਤਾ ਹੋਰ।
ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਬੋਲਤੋ ਰਿਸ ਵੋਰ।
ਬਾਨ ਬਨਾਵਹੁ ਆਪਨ ਦੂਜਾ।
ਤਹਾ ਬੈਠ ਨੀਜੈ ਸਭ ਪੂਜਾ”

ਗੁਲਾਬਰਾਇ ਦੀ ਵੰਸ਼ ਨਹੀਂ ਚੱਲੀ, ਆਨੰਦਪੁਰ ਦੇ ਸੋਢੀ ਸਾਹਿਬਾਨ ਬਣਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਉਲਾਦ ਹਨ। ਦੇਖੋ, ਸੁਰਜਮਲ, ਗੁਲਾਬਾ, ਮਾਛੀਵਾਡੇ (ਜਿਲਾ ਲੁਧਿਆਣੇ) ਦਾ ਵਸਨੀਕ ਇੱਕ ਖੜੀ ਸਿੰਘ, ਜੋ ਮਲੀਖੀ ਭੜਾਕਕੇ ਕਿਰਤ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਫ਼ਰਮੋਸ਼ ਦੇ ਕਿਲੇ ਤੋਂ ਚਲਕੇ ਦਬਮੇਸ਼ ਇਸ ਦੇ ਘਰ ਸੰਮਤ ੧੭੬੧ ਵਿੱਚ ਠਹਿਰੇ। ਇਸ ਦਾ ਭਾਈ ਪੰਜਾਬਾ ਭੀ ਉਸ ਸਮੇਂ ਜੇਵਾ ਵਿੱਚ ਹਾਜ਼ਿਰ ਰਿਹਾ। ਉੱਚਪੀਰ ਦਾ ਨਿਵਾਸ ਇਸੇ ਦੇ ਘਰ ਪਹਿਰਿਆ ਸੀ। ਦੇਖੋ, ਮਾਛੀਵਾਡਾ।

ਗੁਲਾਬਾਸ. ਦੇਖੋ, ਗੁਲਾਅੱਬਾਸ, ਅੱਬਾਸ ਦਾ ਭੁੱਲ, ਅੱਬਾਸ ਦਾ ਪੋਹਾ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਭਗਮੀ ਅਤੇ ਬਰਸਾਤ ਦੀ ਮੋਸਮ ਨਾਲ ਅਤੇ ਪੀਲੇ ਭੁੱਲ ਲਗਦੇ ਹਨ।

ਗੁਲਾਬੂ. ਇਹ ਤਮਾਖੂ ਵੇਚਣ ਵਾਲਾ ਇੱਕ ਭਾਣੀਆਂ ਸੀ। ਬਹਾਦੁਰਸ਼ਾਹ ਵੇਲੇ ਜਦ ਸਿੰਘਾਂ ਦੀ ਧਰਮਵੀਰਤਾ ਵੇਖੀ, ਤਾਂ ਖਾਲਸਾਦਲ ਨਾਲ ਮਿਲ ਗਿਆ। ਇਸ ਨੇ ਲੋਹਕੜ ਦੇ ਕਿਲੇ ਬੰਦੇ ਬਹਾਦੁਰ ਦੀ ਪੇਸ਼ਾਬ ਪਹਿਨਕੇ ਵੈਰੀਆਂ ਨੂੰ ਧੋਖਾ ਦਿੱਤਾ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਬੰਦਾ ਬਹਾਦੁਰ ਸਹੀ ਸਲਾਮਤ ਪਹਾੜਾਂ ਵੱਲ ਚਲਾ ਗਿਆ। ਗੁਲਾਬੂ ਲੋਹੇ ਦੇ ਪਿੰਜਰੇ ਪਾਕੇ ਦਿੱਲੀ ਭੇਜਿਆ ਗਿਆ ਅਤੇ ਕਈ ਵਾਰੇ ਕੈਦ ਰਿਹਾ। ਜਦ ਬੰਦਾ ਬਹਾਦੁਰ ਕੈਦ ਹੋ ਕੇ ਦਿੱਲੀ ਪਹੁੰਚਿਆ ਤਾਂ ਉਸ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਗੁਲਾਬੂ ਕਤਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ।

ਗੁਲਾਮ. ਅ. ੧੮ ਗੁਲਾਮ. ਸੰਗਤ—ਲੁੱਟ ਵਿੱਚ ਹੱਥ ਆਇਆ ਜਾਂ

ਮੁੱਲ ਲਿਆ ਹੋਇਆ ਸੇਵਕ। ਗੋਲਾ ਪੁਰਾਣੇ ਸਮੇਂ ਯੁੱਧ ਵਿੱਚੋਂ ਵੈਰੀ ਦੇ ਫਤੇ ਹੋਏ ਆਦਮੀਆਂ ਨੂੰ ਜਾਨੇ ਖੱਟ ਮਾਰਦੇ ਸਨ, ਸਗੋਂ ਕਾਬੂ ਕਰਕੇ ਕੈਦ ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਸਨ। ਕੁਝ ਚਿਰ ਮਕਰੋਂ ਜਾਂ ਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਕਰਤੀ ਮਿਹਨਤ ਦੇ ਕੰਮ ਕਰਾਉਂਦੇ, ਜਾਂ ਭੰਗਰਾਂ ਵਾਂਗ ਵੇਚ ਛੱਡਦੇ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਖਰੀਦੇ ਜਾਂ ਫਤੇ ਹੋਏ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਗੁਲਾਮ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ।^੨

ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਗੁਲਾਮ ਉਸ ਨੂੰ ਆਖਦੇ ਸਨ ਜੋ ਪਸ਼ੂ ਸਮਾਨ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਮਾਲਕੀਅਤ ਹੁੰਦਾ ਸੀ, ਅਰ ਸਭ ਤਰ੍ਹਾਂ ਆਪਣੇ ਮਾਲਿਕ ਦੇ ਅਧੀਨ ਹੁੰਦਾ ਹੋਇਆ ਆਪਣੀ ਇੱਛਾ ਅਨੁਸਾਰ ਕੋਈ ਕੰਮ ਭੀ ਕਰਨ ਦੇ ਸਮਰਥ ਨਹੀਂ ਸੀ।

ਭਾਵੇਂ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਭੀ ਕਦੇ ਗੁਲਾਮੀ ਪ੍ਰਚਲਿਤ ਸੀ, ਪਰ ਇਸ ਦਾ ਪੂਰਾ ਜੋਰ ਪਹਿਲਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇਸਾਂ ਵਿੱਚ ਰਿਹਾ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਹੁਣ ਕੁਝ ਸਦੀਆਂ ਤੋਂ ਇਸਲਾਮੀ ਕੌਮਾਂ ਆਬਾਦ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਰਾਜਿਆਂ ਵਿੱਚ ਗੁਲਾਮੀ ਮੁਹੰਮਦ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਜਨਮ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਵਰ੍ਹੇ ਪਹਿਲਾਂ ਤੋਂ ਚਲੀ ਆਉਂਦੀ ਸੀ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇਸਾਂ ਤੋਂ ਹੀ ਇਹ ਧੂਰਪ ਵਿੱਚ ਫੈਲੀ, ਅਰ ਅੰਤ ਨੂੰ ਅਮਰੀਕਾ ਵਿੱਚ ਤਕੜੇ ਪੈਰ ਸਮਝੇ ਸਨ ੧੮੬੫ ਵਿੱਚ ਸਦਾ ਲਈ ਸਭ ਤੋਂ ਦੇਸਾਂ ਤੋਂ ਲੋਪ ਹੋ ਗਈ। ਗੁਲਾਮੀ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸ ਨਰਕ ਵਿੱਚ ਛਿਲਾਏ ਜੀਵਾਂ ਦੀ ਕਥਾ ਤੋਂ ਭੀ ਜ਼ਾਦਾ ਦੁਖਦਾਈ ਕਿਹਾ ਜਾਵੇ, ਤਾਂ ਅਯੋਗ ਨਹੀਂ। ਦੇਖੋ, Ingram ਫ਼ਿਤ History of Slavery and Serfdom (1895).

ਗੁਲਾਮ ਅਹਮਦ } ਵਿ—ਅਹਮਦ (ਮੁਹੰਮਦ) ਦਾ ਗੁਲਾਮ
ਗੁਲਾਮ ਅਹਿਮਦ } (ਦਾਸ). ੨ ਸੰਕ੍ਯਾ—ਕਾਦੀਆਂ ਨਿਵਾਸੀ
ਮਿਰਜ਼ਾ ਗੁਲਾਮ ਮੁਰਤਜ਼ਾ ਦੇ ਘਰ ਬਰਾਕਬੀਬੀ ਦੇ ਪੇਟੋਂ ਸਨ ੧੮੬੬ ਵਿੱਚ ਮਿਰਜ਼ਾ ਗੁਲਾਮਅਹਮਦ ਦਾ ਜਨਮ ਹੋਇਆ। ਇਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਤਾਈਂ ਮਹਦੀ ਦੱਸਕੇ ਪੁਕਟ ਕੀਤਾ ਕਿ ਜਿਸ ਪੰਗੋਬਰ ਦਾ ਆਉਣਾ ਹਦੀਸਾਂ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਕੁਰਾਨ ਸਰੀਫ਼ ਦੀ ਸੂਰਤ ਜਮੀਅਲੀ ਆਯਤ ਤਿੰਨ ਅਤੇ ਚਾਰ ਵਿੱਚ ਇਸ਼ਾਰਾ ਹੈ, ਉਹ ਮੈਂ ਹੀ ਹਾਂ। ਕਿਤਨੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਇਸ ਦੇ ਪੈਰੇ ਹੋ ਗਏ ਅਤੇ ਬਹੁਤਿਆਂ ਨੇ ਇਸ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਕੀਤਾ। ਮਿਰਜ਼ਾ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਮਥ ਦਾ ਨਾਉਂ ਅਹਮਦੀ ਰੱਖਿਆ, ਜੋ ਦੋ ਅਰਬ ਬੇਧਕ ਹੈ। ਅਹਮਦ ਨਾਉਂ ਮੁਹੰਮਦ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਅਤੇ ਮਿਰਜ਼ਾ ਜੀ ਦਾ ਆਪਣਾ ਨਾਉਂ ਭੀ ਹੈ। ੮ ਮਈ ਸਨ ੧੮੦੮ ਨੂੰ ਇਸ ਆਗੂ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਕਾਦੀਆਂ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ।

ਮਿਰਜ਼ਾ ਜੀ ਪਿੱਛੋਂ ਹਕੀਮ ਨੂਰੁੱਦੀਨ ਖਲੀਫਾ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ। ਉਸ ਪਿੱਛੋਂ ਮਿਰਜ਼ਾ ਜੀ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਮਿਰਜ਼ਾ ਮਹਮੂਦ ਅਹਮਦ ਹੁਣ ਅਹਮਦੀ ਫਿਰਕੇ ਦਾ ਖਲੀਫਾ ਹੈ।

“ਭਿਖਰੀਫ਼ ਗਿਆ ਕਰੇ ਰਕੁਰਾਈ।” (ਸੂਹੀ ਮ ੫) “ਮੁਲਖੀਲੀ ਲਾਲਾ ਗੋਲਾ।” (ਮਾਝੂ ਮ: ੧)

“ਯਾਤਰੀ ਲੋਕ ਭੀ ਮੁੱਝੇ ਅਤੇ ਮੁਟਿਆਰ ਤੀਮੀਆਂ ਨੂੰ ਘੱਟੋ ਘੱਟਕੇ ਲੈ ਜਾਂਦੇ ਅਤੇ ਵੇਚ ਦਿੰਦੇ ਸਨ।

ਗੁਲਾਮੀ. ਸੰਕ੍ਯਾ—ਗੁਲਾਮਪੁਣਾ. ਦਾਸਤੂ. ਦੇਖੋ, ਗੁਲਾਮ.

ਗੁਲਾਹ. ਸੰਕ੍ਯਾ—ਗੁਲ ਲਾਲਹ. ਗੁਲਦੁਪਹਿਰੀ ਦਾ ਗੁੱਲਾ। ੨ ਵਿ—ਗੁਲ ਲਾਲਹ ਰੰਗਾ. “ਮੇਰੇ ਲਾਲਨ ਲਾਲ ਗੁਲਾਹੇ.” (ਨਟ ਅ: ਮ: ੪)

ਗੁਲਾਲ. ਦੇਖੋ, ਗੁਲ ਲਾਲਾ। ੨ ਸੰਕ੍ਯਾ—ਗੁਲ ਲਾਲਹ ਦੇ ਰੰਗ ਦਾ ਸੰਘਾਤੋ ਆਦਿਕ ਦਾ ਰੰਗੀਨ ਆਟਾ. ਜੋ ਹੋਲੀ ਅਤੇ ਵਿਆਹ ਆਦਿਕ ਸਮੇਂ ਵਰਤੀਦਾ ਹੈ. “ਬਾਗੁਨ ਮੇ ਸਖੀ ਭਾਰ ਗੁਲਾਲ ਸਭੈ ਹਰਿ ਸੇ ਬਨ ਬੀਚ ਰਮੇ.” (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੩ ਵਿ—ਗੁਲ ਲਾਲਹ ਜੇਹਾ ਸੁਰਮ। ੪ ਦੇਖੋ, ਗੁਲਾਲੁ.

ਗੁਲਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਗੁਲ ਲਾਲਾ.

ਗੁਲਾਲੁ. ਵਿ—ਗੁਲ ਲਾਲਹ ਜੇਹਾ ਸੁਰਮ. “ਲਾਲੁ ਗੁਲਾਲੁ ਗਹਰਾਰ ਸਚਾ ਰੰਗੁ.” (ਸੂੀ ਮ: ੧) ੨ ਸੰ. ਕੀਲਾਜ—ਕੀਲਾਲ. ਸੰਕ੍ਯਾ—ਪਾਣੀ. ਜਲ. ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ ਅਨੇਕ ਥਾਂ ਥੱਕੇ ਦੀ ਥਾਂ ਠੱਕਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ—ਕੰਦੂਕ ਦੀ ਥਾਂ ਗੋਂਦ, ਅਕੁਦ—ਅਕਦੁ, ਜਕਾਤ—ਜਕਾਤ, ਅਕਾਸ਼—ਅਕਾਸ਼, ਪੁਕਾਸ਼—ਪਰਕਾਸ਼, ਪਿਕੁ—ਪਿਗੁ, ਭਕੁ ਦੀ ਥਾਂ ਭਗਤ ਆਦਿ. “ਤੂੰ ਆਪੇ ਕਮਲੁ ਅਲਿਪਤੁ ਹੈ ਸੇ ਹਥਾ ਵਿਚਿ ਗੁਲਾਲੁ.” (ਮ: ੪ ਵਾਰ ਸੂੀ) ਸੈਕਤੇ ਹੋਭ ਕੁੰਘੇ ਕੀਲਾਲ (ਪਾਣੀ) ਵਿੱਚ ਅਲੇਪ ਕਮਲ ਹੈਂ.

ਗੁਲਿਸਤਾਂ. ਭਾ ੨੬ ਸੰਕ੍ਯਾ—ਗੁੱਲਾਂ ਦਾ ਅਸਥਾਨ. ਭਾਗ। ੨ ਸ਼ਿਖਸਾਈ ਦੀ ਭਾਰਸੀ ਵਿੱਚ ਲਿਖੀ ਇੱਕ ਉੱਤਮ ਕਿਤਾਬ, ਜਿਸ ਦਾ ਉਲਥਾ ਅਨੇਕ ਬੋਲੀਆਂ ਵਿੱਚ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ. ਮਹਾਰਾਜਾ ਨਰੋਂਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਪਟਿਆਲਾਪਤੀ ਦੇ ਕਵੀ ਭਾਈ ਖਸੰਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਇਸ ਦਾ ਛੰਦਬੱਧ ਉੱਤਮ ਅਨੁਵਾਦ ਕੀਤਾ ਹੈ.

ਗੁਲਿਸਤਾਣ. ਦੇਖੋ, ਅੰਗੁਲਿਤਾਣ.

ਗੁਲਿਕਾ. ਸੰ. ਸੰਕ੍ਯਾ—ਗੋਲੀ. ਵੱਟੀ। ੨ ਕੰਦੂਕ ਦੀ ਗੋਲੀ. “ਗੋਲੇ ਗੁਲਿਕਾ ਲਾਗਹਿ ਆਇ.” (ਗੁਪਤੁ)

ਗੁਲਿਤਾਣ. ਦੇਖੋ, ਅੰਗੁਲਿਤਾਣ. “ਗੁਲਿਤਾਣ ਵੱਧੰ.” (ਚੰਡੀ ੨)

ਗੁਲੁ. ਭਾ ੪ ਸੰਕ੍ਯਾ—ਗਲ. ਕੰਠ. ਕਰਦਨ. ਗੁੰਦਾ.

ਗੁਲੁਬੰਦ. ਸੰਕ੍ਯਾ—ਗਲ ਬੰਨ੍ਹਣ ਦਾ ਕੁਮਾਲ ਆਦਿਕ ਵਸਤੂ.

ਗੁਲੇਰ. ਸੰਕ੍ਯਾ—ਕਵਾਲੀਅਰ ਦੇ ਥਾਂ ਇਹ ਲਫਜ਼ ਆਇਆ ਹੈ. “ਲਾਰ ਗੁਰੂ ਕੇ ਪਠੈ ਗੁਲੇਰ.” (ਗੁਪਤੁ) ੨ ਕਟੋਚ ਰਾਜਪੂਤਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਸ਼ਾਖਾ ੩ ਕਾਂਕੜੇ ਜਿਲੇ ਦੀ ਭੇਰਾ ਤਸੀਲ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਪਹਾੜੀ ਰਿਆਸਤ, ਜੋ ਰਾਜਾ ਹਰੀਚੰਦ ਕਟੋਚੀਏ ਨੇ ਕਾਇਮ ਕੀਤੀ. ਇਸ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸ ਇਉਂ ਹੈ—

ਇੱਕ ਵਾਰ ਹਰੀਚੰਦ ਸ਼ਿਕਾਰ ਖੇਡਦਾ ਖੂਹ ਵਿੱਚ ਡਿਕ ਪਿਆ. ਜਦ ਚਿਰ ਤੀਕ ਰਿਆਸਤ ਨੂੰ ਨਾ ਮੁਤਿਆ ਤਾਂ ਸਭ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਮੋਇਆ ਜਾਣਕੇ ਉਸ ਦੇ ਪੁੱਤ ਨੂੰ ਰਾਜਕੁੰਦੀ ਪੁਰ ਬੈਠਾ ਦਿੱਤਾ. ਜਦ ਹਰੀਚੰਦ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਖੂਹੋਂ ਨਿਕਲ ਕੇ ਰਿਆਸਤ ਵਿੱਚ ਆਇਆ, ਤਦ ਪੁਤ੍ਰ ਨੂੰ ਰਾਜਾ ਦੇਖਕੇ ਉਹ ਵਾਪਿਸ ਚਲਾ ਗਿਆ ਅਤੇ ਗੁਲੇਰ ਨਗਰ ਵਸਾਕੇ ਜੁਦਾ ਰਾਜ ਕਰਨ ਲੱਗਾ.

ਕੁਲੇਰਾ } ਵਿ—ਕੁਲੇਰ ਦਾ ਵਸਨੀਕ. ਦੇਖੋ, ਕੁਲੇਰ ੩.
ਕੁਲੇਰੀਆ }

ਕੁਲੇਲ. ਸੰਕ੍ਰਾ—ਮਿੱਟੀ ਦੀ ਕੋਲੀ ਚਲਾਉਣ ਦਾ ਧਨੁਖ.
ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦਾ ਨਾਮ ਹੈ—“ਉਪਲ ਕੋਪਕ ਧਨੁਸ.”

ਕੁਲੇਲਚੀ. ਸੰਕ੍ਰਾ—ਕੁਲੇਲ ਧਾਰਣ ਅਥਵਾ ਚਲਾਉਣ ਵਾਲਾ ਪੁਰਖ.
ਕੁਲੇਲਾ. ਦੇਖੋ, ਕੁਲੇਲਾ ਅਤੇ ਕੁਲੇਲਾ.

ਕੁੱਲਾ. ਸੰਕ੍ਰਾ—ਮੱਥੀ ਆਦਿਕ ਦਾ ਉਹ ਨਰਮ ਕੋਲਾ, ਜਿਸ ਪੁਰ
ਦਾਣੇ ਲੱਕੇ ਹੋਏ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ੨ ਲਕੜੀ ਦੇ ਅੰਦਰ ਦਾ ਚਿਕਨਾ ਅਤੇ
ਸਾਫ ਭਾਗ। ੩ ਖੋਲ੍ਹੇ ਦੀ ਦੁਮ ਦਾ ਦੰਡ, ਜਿਸ ਪੁਰ ਬਾਲ ਜੜੇ ਰਹਿੰਦੇ
ਹਨ। ੪ ਕੁਲ. ਸ਼ੇਰ. ਜੈਸੇ ਹੱਲਾ ਕੁੱਲਾ। ੫ ਕੁਲਾਮ ਜਾਂ ਕੋਲਾ ਦਾ
ਸੰਖੇਪ. ਜਿਵੇਂ—ਰਾਸ ਵਿੱਚ ਪਾਨ ਦਾ ਕੁੱਲਾ। ੬ ਮੋਟੀ ਅਤੇ ਛੋਟੀ
ਰੋਟੀ.

ਕੁੱਲੀ. ਸੰਕ੍ਰਾ—ਮੋਟੀ ਅਤੇ ਛੋਟੀ ਰੋਟੀ। ੨ ਛੱਡੇ ਨਾਲ ਖੇਡਣ ਦੀ
ਇੱਕ ਥੀਟੀ, ਜੋ ਜੋ ਦੇ ਅਕਾਰ ਦੀ ਪੱਜ ਛੀ ਇੰਚ ਲੰਮੀ ਅਤੇ
ਮੱਧਭਾਗ ਤੋਂ ਇੰਚ ਛੇਚ ਇੰਚ ਮੋਟੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ. ਇਸ ਦੀ ਖੇਡ ਦਾ ਨਾਂਉਂ
ਕੁੱਲੀਭੰਡਾ ਹੈ। ੩ ਛਿੱਲ ਉਤਾਰਕੇ ਅੰਦਰੋਂ ਸਾਫ ਕੱਚੀ ਹੋਈ ਲਸਨ
ਆਦਿ ਦੀ ਕਟੀ। ੪ ਲੱਕੜ ਨੂੰ ਛਿੱਲਕੇ ਅੰਦਰ ਦੀ ਸਾਫਰੂਪ ਕੱਚੀ
ਹੋਈ ਕੋਲ ਅਕਾਰ ਦੀ ਪੋਰੀ.

ਕੁਲੀਭੰਡਾ. ਦੇਖੋ, ਕੁੱਲੀ ੨.

ਕੁਵਚਧਨ. ਦੇਖੋ, ਕੋਵਚਧਨ.

ਕੁਵਾਰ } ਦੇਖੋ, ਕੁਵਾਰ। ੨ ਸੰਕ੍ਰਾ—ਕੋਪੀ. ਕੋਪਾਲਿਕਾ. “ਜਸਨ
ਕੁਵਾਰਿ } ਕੇ ਜਸਕੈ ਸੁ ਕੁਵਾਰੀ.” (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)
ਕੁਵਾਰੀ }

ਕੁੜ. ਸੰ. ਕੁੜ. ਸੰਕ੍ਰਾ—ਇੱਕ ਦੇ ਰਸ ਨੂੰ ਕਾਢਕੇ ਕੰਡ ਵਿੱਚ
ਬਣਾਇਆ ਪਿੰਡ. ਕੰਦਸਿਆਹ. ਛੰਡੇਲ.

ਕੁੜਕੁੜੀ. ਦੇਖੋ, ਕੁੜਕੁੜੀ। ੨ ਹੁੱਕੀ. ਛੋਟਾ ਹੁੱਕਾ. ਕੁੜਕੁੜ ਬਝਦ
ਥਰਨ ਤੋਂ ਇਹ ਸੰਕ੍ਰਾ ਹੈ.

ਕੁੜਣਾ } ਵਿ—ਮਨਨ. ਵਿਚਾਰਨਾ। ੨ ਯਾਦ ਕਰਨਾ. “ਪੜਣਾ
ਕੁੜਣਾ } ਕੁੜਣਾ ਸੰਸਾਰ ਕੀ ਕਾਰ ਹੈ.” (ਮ: ੩ ਵਾਰ ਸੋਰ)

ਕੁੜੜੀ. ਸੰਕ੍ਰਾ—ਜਨਮ ਸਮੇਂ ਕੁੜ ਆਦਿਕ ਵਸਤੂਆਂ ਦੇ ਮੇਲ ਤੋਂ
ਬਣੀ ਹੋਈ ਖੁੱਟੀ, ਜੋ ਬਾਲਕ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ. ਇਸ ਤੋਂ ਅੰਤਰੀ
ਦੀ ਸਫਾਈ ਹੁੰਦੀ ਹੈ. ਸੰਮਣਖੁੱਟੀ. ਦੇਖੋ, ਖੁੱਟੀ.

ਕੁੜੜਲ. ਛਿੰਗ. ਸੰਕ੍ਰਾ—ਕੁੜ ਜੇਹੇ ਮਿੱਠੇ ਹਨ ਜਿਸ ਦੇ ਫਲ. ਪੀਲੂ
ਦਾ ਬਿਰਛ. ਮਾਲ. ਵਣ.

ਕੁੜਾਕਾ. ਸੰ. ਗੁਡਾਕਾ. ਸੰਕ੍ਰਾ—ਨਿਧਾ. ਨੀਂਦ. ਉੱਖ “ਹੋਤ
ਕੁੜਾਕਾ ਤਿਨ ਤਨ ਚੇਲੁ.” (ਨਾਪੁ) “ਸਵਾ ਜਮ ਨਿਸਿ ਤਸੀ ਕੁੜਾਕਾ.”
(ਨਾਪੁ)

ਕੁੜਾਕੇਸ. ਸੰ. ਗੁਡਾਕੇਸ. ਸੰਕ੍ਰਾ—ਅਚਰਨ. ਜਿਸ ਨੇ ਕੁੜਾਕਾ
(ਨੀਂਦ) ਜਿੱਤ ਲਈ ਹੈ। ੨ ਸਿਵ। ੩ ਵਿ—ਸੰਖਣੇ ਕੇਸਾਂ ਵਾਲਾ.

ਕੁੜੀਅਲ. ਦੇਖੋ, ਕੁੜੀਅਲ ੧.

ਕੁੜੁ. ਦੇਖੋ, ਕੁੜ. “ਕੁੜੁ ਕਰਿ ਗਿਆਨੁ ਧਿਆਨੁ ਕਰਿ ਧਾਵੇ.”
(ਆਸਾ ਮ: ੧) “ਦਿਲਿ ਕਾਤੀ ਕੁੜੁ ਵਾਰਿ.” (ਸ. ਫਰੀਦ) ਦਿਲ
ਵਿੱਚ ਫੁਰੀ ਅਤੇ ਵਾਤ (ਮੂੰਹ) ਵਿੱਚ ਕੁੜ. ਦਿਲੋਂ ਖੋਟਾ, ਮੂੰਹ ਦਾ
ਮਿੱਠਾ.

ਕੁੜੁਚੀ. ਸੰ. ਗੁਡੂਚੀ. ਸੰਕ੍ਰਾ—ਕਿਲੋ. ਕਿਲੋਡ. ਅਮ੍ਰਿਤਾ. ਜੁਹਾਰਿ.
Cocculus Cordifolius. ਇਸ ਦੀ ਤਾਜੀਰ ਕਰਮ ਖੁਸ਼ਕ ਹੈ.
ਇਹ ਰਾਪ, ਖਾਂਸੀ, ਪੀਲੀਆ (ਪਾਂਝ ਰੋਗ), ਨਧੂ ਦੇ ਬਿਕਾਰ, ਖੂਨੀ
ਬਵਾਸੀਰ ਆਦਿਕ ਰੋਗਾਂ ਨੂੰ ਨਾਬ ਕਰਦੀ ਹੈ.

ਕੁੜੁਥਾ. ਸੰਕ੍ਰਾ—ਕੁੜ ਅਤੇ ਅੰਥ (ਆਮੁ) ਦਾ ਰਸ ਮਿਲਾਕੇ
ਬਣਾਇਆ ਹੋਇਆ ਇੱਕ ਭੋਜਨ.

ਕੁੜੁਤੀ. ਦੇਖੋ, ਕੁੜਤੀ.

ਕੁ. ਸੰ. ਗੁ. ਧਾ—ਮਲ ਤਰਾਗਣਾ. ਲੁਚੇਤੇ ਫਿਰਨਾ. ਇਸੇ ਤੋਂ ਗੁਹ
(ਕੁੰਹ) ਬਝਦ ਹੈ.

ਕੁਆਹਟੀ. ਦੇਖੋ, ਕੁਉਹਟੀ. “ਨਰਕਾਸੁਰ ਰਾਜਾ ਕਠੋ ਗੁਆਹਟੀ
ਕੇ ਰਾਇ.” (ਚਰਿਤ੍ਰ ੨੦੩)

ਕੁਆਬੰਦਰ. ਦੇਖੋ, ਕੋਆ ਬੰਦਰ.

ਕੁਹ. ਸੰਕ੍ਰਾ—ਕੰਦਕੀ. ਮਲ. ਦੇਖੋ, ਕੁ. “ਕੁਹ ਪਤਿ ਸਥਾਈ ਮਲੁ
ਲਾਇ ਮਨਮੁਖੁ ਆਇਆ.” (ਮ: ੪ ਵਾਰ ਕਉ ੧)

ਕੁੰਕਾ. ਦੇਖੋ, ਕੁੰਕ. “ਰਾਖਿ ਕੁੰਕਾ ਮੁਸਕਾਵਤ.” (ਸਾਰ ਮ: ੫)

ਕੁੰਕੇ ਕੀ ਮਿਠਿਆਈ. ਦੇਖੋ, ਕੁੰਕੇ ਕੀ ਮਿਠਿਆਈ. “ਜਿਨਿ
ਇਹ ਰਾਖੀ ਸੋਈ ਜਾਣੈ ਕੁੰਕੇ ਕੀ ਮਿਠਿਆਈ.” (ਸੋਰ ਮ: ੪)

ਕੁੰਜ. ਦੇਖੋ, ਕੁੰਜ.

ਕੁੰਜਣਾ } ਦੇਖੋ, ਕੁੰਜਣਾ.
ਕੁੰਜਣਾ }

ਕੁੰਜਰ. ਦੇਖੋ, ਕੁੰਜਰ.

ਕੁੰਜਰੀ. ਸੰ. ਕੁੰਜਰੀ. ਸੰਕ੍ਰਾ—ਕੁੰਜਰ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ. “ਕੁੰਜਰੀ ਜਾਤਿ
ਕਾਰਾ.” (ਮ: ੩ ਵਾਰ ਕੁੰਜ ੧) ੨ ਦੇਖੋ, ਕੁੰਜਰੀਮਾਰਾ। ੩ ਟੋਡੀ
ਠਾਟ ਦੀ ਇੱਕ ਸਾਤਰ ਰਾਗਿਣੀ. ਇਸ ਵਿੱਚ ਪੈਰਮ ਵਰਜਿਤ ਹੈ।
ਪੈਰਤ ਵਾਦੀ ਅਤੇ ਰਿਸਤ ਸੰਵਾਦੀ ਹੈ. ਰਿਸਤ ਕਾਂਧਾਰ ਪੈਰਤ ਕੋਮਲ,
ਮੱਧਮ ਤੀਵ੍ਰ, ਨਿਸਾਦ ਸੁੱਧ ਹੈ. ਰਾਉਣ ਦਾ ਵੇਲਾ ਚਾਰ ਘੜੀ ਦਿਨ
ਚੜ੍ਹੇ ਹੈ.

ਆਰੋਹੀ—ਸ ਰਾ ਗਾ ਮੀ ਧਾ ਨ ਸ.

ਅਵਰੋਹੀ—ਸ ਨ ਧਾ ਮੀ ਗਾ ਰਾ ਸ.

ਸ਼੍ਰੀ ਕੁਰੂ ਕੁੰਯਸਾਹਿਬ ਜੀ ਵਿੱਚ ਕੁੰਜਰੀ ਦਾ ਪੰਜਵਾਂ ਨੰਬਰ ਹੈ.

ਕੁੰਜਰੀਮਾਰਾ. ਦੇਖੋ, ਕੁੰਜਰੀ ਮਾਰਾ.

ਕੁੜਾ } ਦੇਖੋ, ਕੁੜਾ-ਕੁੜੀ. “ਕੁੜੀ ਭਾਹਿ ਜਲੈ ਸੰਸਾਰਾ.” (ਧਨਾ
ਕੁੜੀ } ਮ: ੫)

ਕੁਟ. ਸੰਕ੍ਰਾ—ਛੋਟੇ ਕੁੱਦ ਦਾ ਖੋਤਾ. ਬਾਉਂਨਾ ਖੋਤਾ.

ਕੁਡਰ. ਛਿੰਗ. ਸੰਕ੍ਰਾ—ਸੇਮਾ. ਤੰਬੂ.

ਕੁਡੀ. ਦੇਖੋ, ਕੁਡੀ। ੨ ਪਤੰਗ. ਚੰਕ. “ਅਨੀਲੇ ਕਕਦੁ ਕਾਟੀਲੇ

ਗੁਰੀ." (ਰਾਮ ਨਾਮਦੇਵ)

ਗੁਰੂ. ਸੀ. ਵਿ—ਗੁਪੁ. ਲੁਕਿਆ ਹੋਇਆ। ੨ ਜਿਸ ਦਾ ਮਤਲਬ
ਫੇਰੀ ਸਮਝ ਵਿੱਚ ਨਾ ਆਵੇ ਐਸਾ ਵਾਕ। ੩ ਦੇਖੋ, ਗੁਰੂ ੨.

ਗੁਰਾਰਥ. ਸੀ. ਗੁਰਾਥ. ਸੰਗਤ—ਗੁਪਤ ਅਰਥ.

ਗੁਰਾਰਥ ਦੀਪਿਕਾ. ਪੰਡਿਤ ਨਿਹਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨਿਰਮਲੇ ਸਾਧੂ
ਦਾ ਨਿਖਿਆ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਜਪੁਜੀ ਦਾ ਟੀਕਾ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ
ਸੰਗਤ ਦੇ ਵੇਦਾਂਤ ਸੂਤਾਂ ਦੇ ਭਾਸ਼ਣ ਅਨੁਸਾਰ ਜਪੁਜੀ ਦੇ ਪਾਠ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ
ਅਤੇ ਭਾਵ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤਾ ਹੈ. ਇਹ ਟੀਕਾ ਕਰੀਬ ਸੰਮਤ ੧੯੪੦ ਦੇ
ਤਿਆਰ ਹੋਇਆ ਹੈ.

ਗੁਰਬੀਕ੍ਰਿ. ਗੁਪਤ ਕਥਨ। ੨ ਇੱਕ ਅਰਥਾਨੁਕਾਰ. ਕਹਿਣਾ ਹੋਰ
ਪਰਥਾਇ ਅਥਵਾ ਹੋਰ ਨੂੰ ਸੰਬੰਧਨ ਕਰਕੇ, ਪਰ ਇਸ਼ਾਰਾ ਹੋਰ ਵੱਲ
ਕਰਨਾ "ਗੁਰਬੀਕ੍ਰਿ" ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਨਾਉਂ "ਅਨਰੋਕ੍ਰਿ" ਵੀ ਹੈ.

ਵਾਜਾਜਿਹਿ ਪਰ ਉਪਦੇਸ਼ ਕਰ ਪਰਮ ਚਾਤੁਰੀ ਸੰਗ.

ਅਨੰਕਾਰ ਗੁਰਬੀਕ੍ਰਿ ਤਹਿ ਵਰਣਤ ਕਵਿ ਨਵਰੰਗ.

(ਰਾਮਚੰਦ੍ਰਕ੍ਰਿਸਣ)

ਜਹਿ ਸਮਝਾਯੋ ਔਰ ਕੋ ਭਾਵ ਔਰ ਪੈ ਭਾਤ,

ਸੋ ਅਨਰੋਕ੍ਰਿ ਨਾਮ ਕਵਿ ਵਰਣਤ ਰਸ ਸਰਸਾਤ.

(ਅਨੰਕਾਰਸਾਗਰਸੁਧਾ)

ਉਦਾਹਰਣ—

(੧) ਸਿੰਮਲ ਰੁਖ ਸਚਾਇਰਾ ਅਤਿ ਦੌਰਘ ਅਤਿ ਮੁਧੁ,
ਓਇ ਜਿ ਆਵਹਿ ਆਸ ਕਰਿ ਜਹਿ ਨਿਰਾਸੇ ਕਿਤੁ?

(ਵਾਰ ਆਸਾ)

(੨) ਹੰਸਾ ਵੇਖ ਤਰੀਦਿਆ ਬਗਾ ਭਿ ਆਇਆ ਚਾਉ,
ਭੁਕਿ ਮੁਟੇ ਭਗ ਬਪੁਭੇ ਸਿਰ ਤਲਿ ਉਪਰਿ ਪਾਉ.

(ਵਾਰ ਵਡ ਮ: ੩)

(੩) ਦਾਦੁਰ, ਰੂ ਕਬਹਿ ਨ ਜਾਨਸਿ ਰੇ,
ਭਖਸਿ ਸਿਥਾਲੁ ਭਖਸਿ ਨਿਰਮਲ ਜਨ,

ਅਮ੍ਰਿਤੁ ਨ ਲਖਸਿ ਰੇ.

(ਮਥੁ ਮ: ੧)

(੪) ਕਬੀਰ ਸਮੁੰਦੁ ਨ ਛੋਡੀਐ ਜਉ ਅਤਿ ਖਾਚੇ ਹੋਇ,
ਪੋਖਰਿ ਪੋਖਰਿ ਰੂਭਤੇ ਭਲੇ ਨ ਕਹਿਹੈ ਕੋਇ.

(ਸ. ਕਬੀਰ)

(੫) ਸਾਹਸ ਕੋ ਨਾਦਨ ਕੋ ਬਾਵ ਨਾ ਸੁਨਤ ਬਹੁੰ
ਨਾਹਕ ਹੀ ਬਕਬਾਦ ਦਾਦੁਰ ਮਹਾ ਕਰੈ.

"ਸੁੰ ਪਤਿ" ਸੁ ਕਵਿ ਜਹਾ ਐਜ ਨਾ ਸਰੋਜਨ ਕੋ

ਭੂਨੈ ਨ ਚੰਡੂਲ ਜਾਹਿਚਿਤਿ ਦੇ ਚਹਾ ਕਰੈ.

ਬਕਨ ਕੀ ਬਾਨੀ ਕੀ ਬਿਰਾਸਤ ਹੈ ਰਾਜਧਾਨੀ

ਕਾਈ ਸੋ ਕਲਿਤ ਪਾਨੀ ਹੋਰਤ ਰਹਾ ਕਰੈ.

ਪੋਖਨ ਕੋ ਜਾਲ ਜਾਮੇ ਨਰਦੀ ਸਿਵਾਰ ਤਾ ਮੇ

ਏਸੇ ਪਾਪੀ ਤਾਲ ਕੋ ਮਰਾਨ ਲੇ ਕਰਾ ਕਰੈ?

(੬) ਫੇਟੇ ਫੇਟੇ ਪਾਤ ਕੋਨੇ ਕਾਮ ਕੇ ਨ ਠਹਾਰਤ
ਦੇਖੇ ਛੁਟ ਛਾਰ ਮਨ ਕੈਸੇਕੈ ਰਸਾਈਏ.

ਪੈਨੇ ਪੈਨੇ ਕੰਟਕ ਬਿਲੋਕਕੈ ਬਥਤ ਸੁਲ

ਮੂਲ ਰੂ ਮੇ ਚੌਰ ਵਿਸੁਮ ਕੈ ਨ ਪਾਈਏ.

"ਨਾਲ" ਕਵਿ ਫੂਲੇ ਫੂਲ ਰਸ ਰੂਪ ਕੋਪ ਬਿਨ

ਸੁਾਦ ਬਿਨਾ ਫਲ ਮੁਖ ਕੈਸੇਕੈ ਲਗਾਈਏ.

ਤੁਮ ਹੀ ਕਹੋ ਨ ਹੋ ਬਥੁਰ ਕਹਾ ਧਾਰੀ ਮੋਨ?

ਕੋਨ ਆਸ ਰਾਖ ਰਾਵਰੇ ਕੋ ਪਾਸ ਆਈਏ?

(੭) ਲੁਨੀਏ ਵਿਟਪ ਪ੍ਰਭੂ! ਪੁਹਪ ਤਿਹਾਰੇ ਹਮ

ਰਾਖੀਏ ਹਮੇ ਤੋ ਸੋਭਾ ਭਾਵਰੀ ਭਢਾਇ ਹੈਂ.

ਤਸਹੋਂ ਹਰਖ ਤੇ, ਨ ਭਾਰੇ ਕਛੁ ਆਪ ਸਨ

ਜਹਾ ਜਹਾ ਜਾਇ ਤਹਾ ਟੂਨੀ ਛਾਇ ਪਾਇ ਹੈਂ.

ਸੁਰਨ ਚਾਢੇਕੇ ਸੁਰਨਰ ਨ ਚਾਢੇਕੇ ਸੀਸ

ਲੁਕਵਿ "ਰਹਿਮ" ਹਾਥ ਹਾਥ ਹੀ ਫਿਕਾਇ ਹੈਂ.

ਦੇਸ ਮੇ ਚਹੇਕੇ ਪਰਦੇਸ ਮੇ ਚਹੇਕੇ, ਕਾਹੂੰ

ਭੋਸ ਮੇ ਚਹੇਕੇ ਪਰ ਰਾਵਰੇ ਕਹਾਇ ਹੈਂ.

ਮਹਾਰਾਜ ਨਰੋਂਦੁ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਪਟਿਆਲਾਪਤਿ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਦੇ
ਰੂਪਣ ਭਾਈ ਭਸੰਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਇੱਕ ਸਤਸਵੀਰੀ ਲਿਖੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੇ
ਕੁਝ ਦੋਹੇ ਗੁਰਬੀਕ੍ਰਿ ਦੇ ਉਦਾਹਰਣਰੂਪ ਅੱਗੇ ਲਿਖੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ—

ਹੰਸ ਅਨਰੋਕ੍ਰਿ

ਮਿਲ ਹੈਂ ਹੰਸ! ਰਸਾਲ ਫਲ, ਸੀਤਲ ਜਲ ਲੁਭ ਛਾਂਹ,
ਵੇ ਮੁਕਤਾ ਬਿਨ ਮਾਨਜਰ, ਮਿਲੈਂ ਆਨ ਸਰ ਨਾਹ.

ਮਾਨਸਰੋਵਰ ਮੇਂ ਕਰੈਂ, ਜਤੋਂ ਤਤੋਂ ਕਰ ਨਿਰਭਾਹ,
ਤੂ ਨ ਮਿਧੁ ਤਟ ਜਾਨ ਕੀ, ਕਰੈਂ ਹੰਸ! ਚਿਤ ਭਾਹ.

ਬਿਨ ਮੁਕਤਾ ਪੁਖਰੀਨਾ ਸੇ, ਕਥ ਲਗ ਹੋਇ ਨਿਰਾਉਂ?
ਕਛਲਨ ਕਛਲਨ ਮਾਂਭ ਮਿਲ, ਹੰਸ! ਨ ਲੋਗ ਹਸਾਉਂ.

ਤੂ ਮਰਾਨ! ਬੈਠਤ ਕਹਾ, ਪੰਖ ਸਵਾਰ ਸਵਾਰ?
ਯਹਾ ਪੀਰ ਅਰੁ ਨੀਰ ਕੇ, ਚਹਿਤ ਭਾਉ ਇਕਸਾਰ.

ਕਿੰਸੁਕ* ਅਨਰੋਕ੍ਰਿ

ਨਹਿ ਪਰਾਯ ਮਕਰੰਦ ਨਹਿ, ਨਹਿ ਸੁਗੰਧਿ ਸੁਖ ਮੂਲ,
ਮਤ ਕਿੰਸੁਕ ਚੁਰ ਐਠ ਕਰ, ਆਏ ਤੁਮਰ ਚੁ ਭੂਲ.

ਤੂ ਨ ਕਰਬ ਕਿੰਸੁਕ ਰੁਸਮ, ਹੈ ਮੁਹਿ ਅਧਿਕ ਸੁਗੰਧ.
ਕਰਾ ਰਯੇ ਮੰਡਰਾਤ ਜੇ, ਯਹ ਮਧੁਕਰ ਮਦਅੰਧ?

ਰਸ ਅਨਰੋਕ੍ਰਿ

ਕਤ ਕੁਟੇਵਾ ਤੋਕੋਂ ਪਰੀ, ਅਰੇ ਕਰੀ! ਮਤਿਕੁਰ?
ਅਥ ਆਨਰੇ ਅਨੁਵਾਥ ਤੂ, ਅਥ ਮੇਲਤ ਸਿਰ ਧੁਰ.

ਕਾਕ ਅਨਰੋਕ੍ਰਿ

*ਫਿਪਲੀਅੰ.

*ਯੇਨੂ. ਪਲਾਚ ਦਾ ਫੁੱਲ.

*ਯੈਰੀ ਵਾਦੀ.

ਕਿਤੇ ਕਾਕ ਪੁਤਿਪਾਨ ਤੂ, ਕਿਤੇ ਲਾਡ ਦੇ ਭਾਂਹਿ.
ਜਬ ਕਬ ਕੋਕਿਲ ਕੇ ਬਚਾ, ਮਿਲੈ ਕੋਕਿਲਨ ਮਾਂਹਿ.
ਸਿੰਘ ਅਨੜੋਕਿ.

ਹਨਤ ਮੋਡਕਨ ਕੇ ਕਹਾਂ, ਰੇ ਅਜਾਨ ਮਿਗਰਾਇ?
ਮਾਰ ਮੱਤ ਕਜਰਾਜ ਕੇ, ਸਭ ਪਰਿਵਾਰ ਅਘਾਇ.
ਸਿੰਘ ਤੇਰ ਪਿਤ ਮਾਤ ਨੇ, ਬਿਛਾ ਲਭਾਏ ਲਾਡ,
ਅਜਅੰਡਨ ਕੇ ਤਕਤ ਤੂ, ਕਜਰੀਭਨਾਂ ਕੇ ਛਾਡ.
ਆਮੁ ਅਨੜੋਕਿ

ਤੂ ਰਸਾਲ ਸਭ ਕੇ ਸੁਖਦ, ਦੇਤ ਸਫਲ ਰਸ ਭੀਨ,
ਯਾਂਹੀ ਤੇ ਬਿਧਿ ਕਰਤ ਨਹਿ, ਤੋਹਿ ਕਬੈ ਪਤਹੀਨਾਂ
ਰਸਨਾ ਅਨੜੋਕਿ

ਥਾਨਾ। ਤੁਢ ਅਸ ਨਾ ਕੇਉ, ਸੀਲਵੰਤ ਸ ਹੁਲਾਸ,
ਕਠਿਨ ਦਸਨ ਮੇ ਦਿਵਸ ਨਿਸ, ਕਰਤ ਕਯਸ ਭਰ ਵਾਸ.
ਅਰੀ ਜੀਹ, ਪਗਿਯਾ ਕਹਿਤ, ਭੋਲ ਬੈਨ ਰਸਭੋਰ,
ਤੋਰ ਕੁਰਖਤੀ ਫਨਕ ਸੀ, ਕਰੈ ਕੁਰਖਤੀ ਮੋਰ.
ਅਧਰ ਅਨੜੋਕਿ

ਕਵਨ ਦੇਹੁ ਮਝ ਬਦਨ ਤੇ, ਅਏ ਅਧਰ! ਅਸ ਭੋਲ,
ਨਾਹਕ ਬਸਤ ਪਰੋਸ ਤੁਹ, ਕੁਟੇ ਸਾਹਿ ਕਪੇਲ.
(ਅੱਕ ਅਨੜੋਕਿ)

ਅਰਕ! ਕਲੀਂ ਕੇ ਮਾਂਝ ਨਿਜ, ਭਲੀ ਲੁ ਬੈਸ ਬਿਤਾਉ,
ਤੂ ਆਬਨ ਕੇ ਮੁਲਕ ਮੇ, ਮਤ ਨਿਜ ਪਤ ਉਤਰਾਉ.
ਭਕ (ਭਗਲਾ) ਅਨੜੋਕਿ

ਖੀਰ ਨੀਰ ਬਿਲਕਾਵਤੇ, ਜੋ ਭਕ ਮੋਡਕ ਖਾਇ,
ਕੈ ਪੁਰਿਪਾਲਤ ਹੋਸ ਕੇ, ਮੁਕਤਾ ਚੋਕ ਚੁਕਾਇ?
ਅਏ ਪਬਿਕ, ਤੁਭ ਦ੍ਰਿਕਨ ਮੇ, ਰਹੇ ਸਾਧੁ ਭੁਭ ਸੁਭ,
ਯਾ ਭਕ ਕੇ ਬਿਵਹਾਰ ਤੂ, ਮੁਹਿ ਮੋਡਕ ਤੇ ਸੁਭ.
ਗਰਧਰ (ਗਧਾ) ਅਨੜੋਕਿ

ਭਹਾਂ ਭਯੋ ਰੁਹਿ ਪੀਠ ਪਰ, ਲਈ ਕਿਤਾਬ ਹਜਾਰ,
ਤੂ ਨ ਮੁਲਾਨੇ ਹੋਇ ਖਰ, ਕੁਨ ਪਲਾਨੇ ਭਾਰ.
ਚੈ ਗਰਧਰ, ਯਾਂਤੇ ਕਹਿਤ ਗਰਧਰ ਤੋਹਿ ਜਹਾਨ,
ਸੀਖਜੋ ਰੰਚ ਨ ਗਯਾਨ ਤੈਂ ਹੋਤ ਇਤੇ ਭਭ ਕਾਨ.
ਬਿਭਾਨ (ਬਿੱਲਾ) ਅਨੜੋਕਿ

ਕਿਤੇ ਕਠਿਨ ਬੁਤ ਧਾਰ ਕਰ, ਪਰਸੈ ਜਾਇ ਕਿਦਾਰ,
ਮਿਟੈ ਮੋਜਾਰ ਨ ਬਿਨ ਕਿਯੇ, ਮੁਖਕ ਮਾਸ ਅਹਾਰ.
ਉੱਲੂ ਅਨੜੋਕਿ

‘ਚਾਕੀ ਦੀ ਕਨਪਟੀ. ਭਕੁ ਅਤੇ ਭਰਦਾਨ ਦਾ ਮੋਰ ਭਾਡ.

ਪੰਞਾਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਭੇਪਭੇ

ਪੰਞਾਣੀ. ਦਸਤਾਰ.

ਭਗਵੰਤ.

ਭੋਗਿਸਤਾਨ. ਮਧੁਦੇਵ.

ਤਵ ਅਖਿਯਨ ਮੇ ਮਿਤ੍ਰਾਂ ਕੀ ਰਹੀ ਨ ਜਬ ਪਹਿਚਾਨ,
ਕਹਿਨ ਲਗੇ ਸਭ ਜਗਤ ਤੁਹਿ, ਨਾਮ ਉੱਲੂਕ ਬਾਨ.
ਭਾਡਵਾਨ ਅਨੜੋਕਿ

ਰੇ ਮਾਲੀ, ਤੁਹਿ ਫਲਨ ਕੀ ਅਭਿਲਾਖ ਨ ਲਖਾਇ,
ਤੈਂ ਸਾਖਾਮੁਕ ਵਿਪਨ ਕੇ ਰਾਖਾ ਦੇਏ ਬਨਾਇ.
ਮਾਲੀ! ਜਿਹ ਖਾਲੀ ਉਦਰ ਤਿਹ ਫਲ ਦੇਹ ਜਰੂਰ,
ਰਹੇ ਅਘਾਇ ਅੰਗੂਰ ਸੋਂ ਖਾਵਤ ਭਾਂਹਿ ਖਰੂਰ!
ਤਹਿ ਨ ਰਾਖ ਮਾਲੀ ਅਏ, ਜਹਿ ਫਲ ਭਰੇ ਪਿਧੂਖ,
ਯਾ ਭਾਨਰ ਕੇ ਸੌਂਪ ਤੂ, ਬਰ ਗੁਲਰ ਕੇ ਰੂਖ.
ਕੋਕਿਲ ਕੇਕੀਂ ਕੇ ਸਬਦ ਲੁਨ ਸੁਹਾਤ ਨਹਿ ਤੋਹਿ,
ਮਾਲੀ, ਨਾਲੀ ਭਾਲ ਕੀ, ਅਭ ਕਛੁ ਭਾਲੀ ਹੋਹਿ,
ਅਰੇ ਭਾਡਵਾਰੇ, ਕਰਤ ਕਤ ਰਤਨਾਰੇ? ਨੈਨ?
ਜੋ ਨ ਮਧੁਰ ਫਲ ਦੇਤ ਤੂ, ਭੋਲ ਮਧੁਰ ਮੁਖ ਬੈਨ.
ਬਿੱਸ ਅਨੜੋਕਿ

ਰਾਖ ਆਪਨੇ ਪਾਸ ਤੂ ਬਿਨ ਅਪਨੀ ਬਖਸ਼ੀਸ਼,
ਤੋਰ ਫਲਨ ਕੇ ਸਹਿਨ ਕੇ, ਨਹਿਨ ਮੋਰ ਫਲ ਸੀਸ.
ਫੋਰਤ ਸਿਰ ਜਾਚਕਨ ਕੇ, ਦੇ ਫਲ ਅਤਿ ਬੋਸਾਦ,
ਬਿਨ, ਮੁਹਿ ਸਾਭ ਭਤਾਉ ਤੂ, ਕਿਯੋ ਕੋਨ ਉਸਤਾਦ?
ਲੁਲਤਾਨ (ਸਰਬਰ) ਅਨੜੋਕਿ

ਤੂ ਪਰਧਨ ਹਰਵਾਇ ਕਰ, ਖਾਇ ਖੁਸ਼ੀ ਨਿਤ ਹੋਹਿ,
ਆਯਤ ਕਵਨ ਸੁਰਾਜ ਕੀ, ਆਵਤ ਪਛਨੀ ਹੋਹਿ?
ਪਾਵਤ ਧਾਨ ਕੁਧਾਨ ਸਾਹਿ, ਰੁਝਤ ਮਨਾਵਤ ਟੀਦ,
ਜਿਸੇ ਤੂ ਲੁਲਤਾਨ ਹੈਂ, ਤੈਸੇ ਭੋਰ ਮੁਰੀਦ.
ਦਿੱਖ ਅਨੜੋਕਿ

ਚੁਮੈਂ ਚਾਟੈਂ ਉੱਖ ਤੁਹਿ, ਕਿਤੇ ਲਾਇ ਹਿਯ ਹੋਤ,
ਬਿਨ ਛਾਟੇ ਕੁਟੇ ਬਿਨਾ, ਤੂ ਨ ਕਬੈ ਰਸ ਦੇਤ.
ਘਾਣੀ ਅਨੜੋਕਿ

ਅਜਾ, ਰਿਹਾਏ ਪ੍ਰਤ ਕੇ, ਜਬ ਕਬ ਜਿਰ ਧੜ ਹੈ ਨ,
ਤੂ ਲਖਦਾਤਾ¹⁰ ਕੇ ਕਹੈਂ, ਕਿਤੇ ਚੁਰਮਾ ਏਨ.
ਅਹੈ ਅਜਾ, ਤਵ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤਿ ਕੇ ਕਹੈਂ ਕਹਾਂ ਮਝ ਕੁਰ,
ਮੋਡਨ ਭਨ ਤੈਂ ਪੁਰਕਰ, ਦੀਨੈ ਦੁਧ ਜਰੂਰ.
ਕਹਾਂ ਭਯੋ ਸਠ ਸੁਾਨ ਤੁਹਿ, ਦੇਤ ਅਜਾ ਅਤਿ ਕੁਾਸ,
ਤੂ ਭਰਯਾਈ ਜਾਹ ਜਿਨ, ਰੂਖੇ ਰਿਝਹਨ ਪਾਸ.¹¹
ਅਜਾ, ਤੋਰ ਪਰਵਾਰ ਮੇਂ, ਬਥੇ ਕਿਤੀ ਬਿਨ ਰਾਹ,

¹⁰ਮਿਥੁ ਦਾ ਅਰਥ ਦੇਸ਼ ਅਤੇ ਸੁਭਾ ਹੈ

¹¹ਭਾਵ.

ਮੋਰ.

ਮਾਲ.

¹²ਲੁਲਤਾਨ ਪੀਠ.

¹³‘ਭੇਡੀਏ (ਭਕਿਸ਼ਾਤਾ) ਪਾਸ.

ਤੂੰ ਨ ਜਾਇ ਭਿੜਹਾਨ ਚਿਕ ਨਜਾਉ ਲੈਨ ਨਿਰਧਾਰ.
ਅਜਾ, ਤਿਹਾਰੇ ਪੂਤ ਕੇ ਮਿਟੈ ਆਪ ਹੀ ਘਾਇ,
ਤੂੰ ਮਥ ਹਟਵਾਏ ਚਹੈ, ਸੁਾਨਨ ਤੇ ਚਟਵਾਇ.

ਮਲਾਹ ਅਨੜੋਕਿ

ਨਾਵਤ ਵਾਰ ਨ ਪਾਥ ਤੂੰ ਬਹੀਸਾਤ ਜਲਜਾਨ',
ਤੋਰ ਮਲਾਹੀ ਲੈਨ ਕੇ, ਮੇ ਮਲਾਹ! ਕੁਰਬਾਨ.

ਬਾਂਦਰ ਅਨੜੋਕਿ

ਤੂੰ ਦੇਖੈ ਬਹੁ ਬਾਰ ਕਪਿ, ਮਟਕਾਵਤ ਦੁਕ ਦੇਇ,
ਹਾਥ ਭਾਵ ਲਖ ਰਾਵਰੇ, ਹੀਚਤ ਲਖਤੋ ਨ ਕੋਇ.

ਦੀਪਕ ਅਨੜੋਕਿ

ਅਰੇ ਦਿਓ, ਤੈਂ ਕਰਦਿਓ ਉਜਿਆਰੇ ਘਰ ਮਾਹਿ,
ਤੋਰ ਪਗਨ ਭਰ ਕੇ ਬੈਠੇ, ਮਿਟਤ ਅੰਧੇਰੇ ਨਾਹਿ.
ਜਬ ਦੀਪਕ ਬਾਰੋਂ ਹੁਤੋ, ਭੈ ਉਜਿਆਰੇ ਕੋਰ,
ਬਠੈ ਹੋਕਾਰ ਤੈਂ ਕਿਯੋ, ਬਠ ਅੰਧਾਰੋਂ ਦੇਹ.

ਭੈਸ ਅਨੜੋਕਿ

ਮਹਿਖ ਤਿਹਾਰੇ ਬਠਨ ਕੀ ਰਹੀ ਸਦਾ ਯਹਿ ਬਾਨ,
ਪਾਏ ਪਾਨੀ ਪਿਯਤ ਸਭ ਪਾਇ ਪ੍ਰਥਮ ਖਮਜਾਨ.

ਚਾਤਕ ਅਨੜੋਕਿ

ਸਭ ਮੇਘਨ ਕੇ ਜਾਬ ਜਿਨ, ਚਾਤਕ! ਚੋਚ ਪਸਾਰ,
ਏ ਬਰਸਾਵਨਹਾਰ ਨਹਿ, ਏ ਤਰਸਾਵਨਹਾਰ.

ਚੂਹਾ ਅਨੜੋਕਿ

ਬਿਖਨਬਿਨਾਸਨ' ਕੇ ਬਨਜੇ, ਤੂੰ ਬਾਹਨ ਸਿਰਤਾਜ,
ਬਿਖਨ ਕਰਤ ਨਿਸ ਦਿਨ ਫਿਰਤ, ਰੇ ਮੁਖਕ ਨਿਰਲਾਜ.

ਸੂਰ ਅਨੜੋਕਿ

ਰੇ ਸੂਰ, ਕਤ ਫਿਰਤ ਤੂੰ ਦੂਕ ਦਸਨ ਸਿਤ ਕਾਵ?
ਕਜਮੁਕਤਾ ਚਾਕਨ ਚਹਿਤ, ਵੇ ਸਿੰਘਨ ਕੀ ਦਾਵ.
ਕਹਾਂ ਭਯੋ ਚਿਕ ਰਾਖ ਤੁਹਿ, ਕਰਤ ਸਿੰਘ ਚਿਤਚਾਹ.
ਰੇ ਬੈਰਾਹ, ਸਿਖਾਵਮਤ, ਚਲਨ ਖਾਹਿ ਬੈਰਾਹਾਂ
ਰੇ ਸੂਰ ਧਸ ਭਾਲ ਮੇ, ਤੂੰ ਮਾਰਤ ਪੁਰਤਾਨ,
ਆਵਹਿ ਮੰਜੁ ਮਰਾਨ ਤੋਂ ਕਹਾਂ ਕਾਟ ਹੋਂ ਕਾਲ?
ਬਨਜੇ ਸਚਿਵ ਜੋ ਸਿੰਘ ਕੇ, ਬੋਰੇ ਖਾਹ ਨਿਲਾਜ,
ਲਖ ਮੋਟਾਪਨ ਨਹਿ ਬਰੇ, ਖੋਟਾਪਨ ਮ੍ਰਿਗਰਾਜ.
ਲਖਤੋ ਬਹੁਤ ਦਰਯਾਵ ਮੇ, ਤੈਰਤ ਧੂਤ ਪਰਵਾਰ,
ਨਹਿ ਸੂਰ, ਤਵ ਪੂਣ ਗਹਿ, ਭਯੋ ਮੁਸਾਵਰ ਪਾਵ.

ਨੋਕਾ ਕਿਸਤੀ.

ਦੀਪਕ

ਬਾਜਿਆ ਅਤੇ ਬਾਲਕ

ਬਾਭਾ ਹੋਕੇ. ਭੁਭਕੇ.

ਭੁਭਕੇ.

ਭੁਭਕੇ ਰਾਧ ਕੁਮਾਰਕ.

ਮੀਰਾਂ ਪੀਰ ਅਨੜੋਕਿ

ਖੇਲਤ ਤੂੰ ਪਰਤਿਯਨ ਮੇ, ਚੈਲ ਬਜਾਇ ਸੁਭੰਦ,
ਤੂੰ ਕਹੁ ਕਿਨ ਪੀਰਾਨ ਮੇ, ਰੇ ਮੀਰਾਂ ਮਤਿਮੰਦ?
ਕੁਝੋਂਤਰ. ਰੂਪਤ ਸਿੰਧਾਂਤ ਵਾਲਾ ਜਵਾਬ. ਵਿਚਿਤੁ ਅਭਿਪ੍ਰਾਯ ਵਾਲਾ
ਉਂਤਰ. ਅਰਥਾਤ, ਜਿਸ ਦੇ ਰੂਪਤ ਭਾਵ ਵਿੱਚ ਚਮਰਕਾਰ ਪਾਇਆ
ਜਾਵੇ। ੨ ਇੱਕ ਅਰਥਾਲੰਕਾਰ.

ਜਾਤਿਪ੍ਰਾਯ ਸੁ ਭਾਵ ਸਹਿ ਉਂਤਰ ਦੇ ਪਰਬੀਨ,
ਕੁਝੋਂਤਰ ਵਰਣਨ ਕਰੈ ਜੇ ਕਬਿੱਤ ਰਜ ਲੀਨ.

(ਰਾਮਚੰਦ੍ਰ ਭੂਸਟ)

ਉਦਾਹਰਣ—

ਰੇ ਯਾਚਕ, ਤੂੰ ਸਕਰ ਕਰ ਤੜਕੀਂ ਭੈਸਨ ਆਸ,
ਏ ਕੇ ਦੇਕਰ ਖਾਤ ਹੈ, ਏ ਨਾਚੁਰ ਕੇ ਦਾਸ.
ਕਿਸੇ ਮੰਗਤੇ ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ ਕਿ, ਕੀ ਇਸ ਦੇਵਾਲੇ ਤੋਂ ਮੈਨੂੰ ਭੈਸਨ
ਮਿਲੇਗਾ? ਇਸ ਦਾ ਕੁਝ ਉਂਤਰ ਮਿਲਿਆ ਕਿ ਇਹ ਪੁਜਾਰੀ ਦੇ ਨੂੰ
ਦੇ ਕੇ ਖਾਂਦੇ ਹਨ, ਅਰਥਾਤ ਦੋਵੇਂ ਤਲੇ ਦੇ ਕੇ (ਕਿਵਾਤ ਭੰਦ ਕਰਕੇ)
ਭੋਜਨ ਕਰਦੇ ਹਨ.

ਮੰਜਾਰ ਇਹਨਾਂ ਇਕ ਆਯੋ,
ਕੁਮ ਕੇ ਹੋਰ ਅਧਿਕ ਭਰਪਾਯੋ.

(ਚਰਿਤ੍ਰ ੧੧੫)

ਮੰਜਾਰ ਦਾ ਅਰਥ ਭਿੱਲਾ ਅਤੇ ਮੇਰਾ ਜਾਰ ਹੈ, ਇਸ ਜਲੇਸ
ਨਾਲ ਕੁਝੋਂਤਰ ਦਿੱਤਾ.

ਕੂਟ. ਸੰ. ਕੋਟੀ. ਸੰਗਤ—ਬੰਦਰ ਬੈਲ ਆਦਿਕ ਪੁਰ ਸਾਮਾਨ ਲੱਦਣ
ਦੀ ਥੈਲੀ. ਥੈਲੀ.

ਕੂਟਾ. ਵਿ—ਕੂਟਨ ਕੀਤਾ. ਜਰਬ ਕੀਤਾ. ਦੇਖੋ, ਸਹਸਾਕੂਟਾ।
੨ ਸੰਗਤ—ਕਮਾਰੇ ਦਾ ਨੀਰਾ.

ਕੂਤ. ਦੇਖੋ, ਕੂਤ. “ਹਾਥ ਕੇ ਪਸਾਰ ਕਹੀ ਭੈਲੀ ਤਬ ਕੂਤ ਨਾ.”
(ਰੁਪਸੁ)

ਕੂਥਨ. ਦੇਖੋ, ਕੂਥਨ.

ਕੂਟ. ਸੰਗਤ—ਸਿਰ ਦਾ ਕੂਟਾ. ਭੋਜਾ. “ਗੁਦ ਪਰਤੋ ਤਿਹ ਕੇ ਇਮ,
ਜਰੋਂ ਸਵਦਾਗਰ ਕੇ ਟੁਟਗਰੇ ਮਟ ਘੀ ਕੇ.” (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

੨ ਕਿਸੇ ਫਲ ਆਦਿਕ ਦਾ ਕੂਟਾ.

ਕੂਟ. ਸੰ. ਕੂਟ. ਸੰਗਤ—ਕੂਟ. Gum. ਖਿਰਣ ਦਾ ਲੇਸਦਾਰ ਰਸ,
ਜੋ ਕਾਜਜ ਆਦਿਕ ਜੋੜਨ ਤਲਾ ਅਜੇਕ ਚੋਗਾਂ ਵਿੱਚ ਵਰਤੀਦਾ ਹੈ।

੨ ਦੇਖੋ, ਕੂਟਣਾ। ੩ ਕੂਜ. “ਗੋਲਨ ਕੀ ਕੂਟ ਦੂਟ ਦੂਟ ਮਨੋ ਭਾਰਿ
ਹੈ.” (ਕਵਿ ਪੜ)

ਕੂਟਾ. ਸੰਗਤ—ਕੂਟਿਆ ਹੋਇਆ ਆਟਾ ਆਦਿਕ ਪਦਾਰਥ, ਜੋ
ਬੁਲਬੁਲ ਆਦਿ ਪੰਛੀਆਂ ਨੂੰ ਖਵਾਈਦਾ ਹੈ। ੨ ਵਿ—ਕੂਟਿਆ ਹੋਇਆ।

੩ ਨਲੇ ਵਿੱਚ ਬੇਸੁਧ. ਜਿਵੇਂ—ਕੂਟ ਕੂਟਾ ਹੋਇਆ ਪਿਆ ਹੈ.

ਗੁੰਧਨਾ. ਦੇਖੋ, ਗੁੰਧਨਾ. “ਭਮੁਚੈ ਏਥੁ ਚੁ ਮਾਟੀ ਗੁੰਧੀ.” (ਆਸਾ
ਕਬੀਰ) ੨ ਦੇਖੋ, ਗੁੰਧਣਾ.

ਗੁਨ. ਦੇਖੋ, ਗੁਣਾ ੨ ਭਾ ੧/੨ ਸੰਕਣ—ਰੰਗ. ਗੁੰ. ੨ ਤਰਹਿ.
ਕਿਸਮ. ਪੁਕਾਰ. ਭਾਂਤ.

ਗੁਨਾਗੁਨ. ਭਾ ੧/੨ ਵਿ—ਵੰਨਸੁਵੰਨਾ. ਰੰਗ ਬਰੰਗਾ. ਚਿਤ੍ਰਚਿਤ੍ਰਾ.
੨ ਤਰਹਿ ਤਰਹਿ ਕਾ.

ਗੁਪ. ਦੇਖੋ, ਗੁਪਤ.

ਗੁਲ. ਸੰਗਣ—ਪੁਲੰਦਾ. ਗੱਠਾ. “ਤ੍ਰਿਣ ਗੁਲ ਬਹਾਇਸ.” (ਚਰਿਤ੍ਰ
੨੪੬) ੨ ਭਾ ੧/੨ ਉੱਲ੍ਹ. ਘੁਕਾ. ੨ ਮੁਕਾਮ. ੪ ਛੋਟਾ ਤਾਲ। ੫ ਅ.
੧/੨ ਗੁਲ. ਰਬਾਹੀ. ਬਰਬਾਈ। ੬ ਅ. ਫਲੇਡਾ. ਜਿੰਨ. ਭੂਤ. “ਗਨ
ਰੁਦ੍ਰ ਗੁਲ ਭਕਾਰਹੀ.” (ਸਲੋਹ) ੨ ਭੁ. ਗੁਲ. ਫੌਜ ਦਾ ਵਿਚਲਾ
ਹਿੱਸਾ. ਮਧਯ ਭਾਗ.

ਗੁਲਰ. ਸੰ. ਉਦੁੰਬਰ. ਭਤ (ਬੋਹਤ) ਦੀ ਕਿਸਮ ਦਾ ਇੱਕ ਬਿਰਫ਼,
ਜਿਸ ਦੀ ਫਿੱਲ ਵਿੱਚ ਦੁੱਧ, ਫਲ ਅੰਸੀਰ ਵਰਗੇ ਅਤੇ ਛਾਇਆ ਬਹੁਤ
ਸੰਘਣੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਉਦੁੰਬਰ.

ਗੁੜ. ਸੰ. ਕੁਝ. ਵਿ—ਦੇਖੋ, ਗੁਢ। ੨ ਸੰਕਣ—ਭੜੀ ਦੀ ਕੰਨਣਾ ਤੋਂ
ਚਾਸ ਦਾ ਬਿਨਾਸ ਭੇਡ ਨਾਲ ਪੈਦਾ ਕੀਤਾ ਪ੍ਰਭੂ. ਦੇਖੋ, ਅੰਸਜਮੀ
ਸਿਮ੍ਰਿਤਿ ਬ. ੨੮. “ਗੁੜ ਗਉਤ ਨ ਭੀਲ ਭੀਕਰ ਸੇਖ ਭੁਹਮ
ਸਰੂਪ.” (ਅਕਾਲ) ਦੇਖੋ, ਭੀਕਰ.

ਗੁੜਏ } ਵਿ—ਕੁਝ. ਕੁਪਤ। ੨ ਕੁਪਤ ਅਰਥ ਵਾਲਾ ਵਾਕ. “ਸੁਟ
ਗੁੜਾ } ਮੁੱਧੇ ਹਰਣਾਖੀਏ। ਗੁੜਾ ਬੈਟੁ ਅਪਾਧੁ.” (ਸਰਾ ਮ:
ਗੁੜ } ੧) ੨ ਗਾਢਾ. ਸੰਘਣਾ. ਦੇਖੋ, ਕੁਝ.
ਗੁੜਾ }

ਗੋ. ਗਏ. “ਜੁ ਗੋ ਰਾਜਦਾਰੀ.” (ਗਜਾਨ) ੨ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਸਮੇਂ
(ਭਵਿਸ਼ਯ) ਦਾ ਭੇਦ. “ਹਰਿ ਜੁ ਹਰਿਮੰਦਰ ਆਵਹਿਕੇ.” (ਕਲਾਈ)
੨ ਦੇਖੋ, ਗੋਯ। ੪ ਦੇ. ਕੇ. “ਹਉ ਬਲਿ ਬਲਿ ਬਲਿ ਤਿਨਕੇ.” (ਨਟ
ਮ: ੪)

ਗੋਇ. ਦੇਖੋ, ਗੋਯ.

ਗੋਹ. ਸੰ. ਸੰਕਣ—ਘਰ. ਗ੍ਰਿਹ.

ਗੋਹਣਿ } ਸੰ. ਗੋਇਨੀ ਅਤੇ ਗੁਹਿਣੀ—ਗੋਹਿਨੀ ਅਤੇ ਗ੍ਰਿਹਿਣੀ.
ਗੋਹਿਨੀ } ਸੰਕਣ—ਘਰ ਵਾਲੀ. ਵਹੁਟੀ. ਜੇਰੂ.

ਗੋਹੀ. ਸੰ. ਗ੍ਰਿਹਿ. ਸੰਕਣ—ਗੋਹ(ਘਰ) ਵਾਲਾ. ਗ੍ਰਿਹਸਥੀ.

ਗੋਹੁ. ਦੇਖੋ, ਗੋਹ.

ਗੋਹ੍ਰ. ਸੰਕਣ—ਗੋਪੁਮ. ਗੰਦਮ. ਕਣਕ.

ਗੋਡਾ. ਦੇਖੋ, ਗੋਡਾ.

ਗੋਤੀ. ਭਾ ੧/੨ ਸੰਕਣ—ਸਮਾ. ਵੇਲਾ. ਸਮਾਨ। ੨ ਜਗਤ. ਸੰਸਾਰ.

ਗੋਤੀ ਫਰੋਜ਼. ਭਾ ੧/੨ ਸੰਕਣ—ਗੋਤੀ (ਜਹਾਨ) ਨੂੰ ਅਫਰੋਜ਼
(ਅਮਰਾਉਣ ਵਾਲਾ) ਸੁਰਜ.

ਗੋਂਦ. ਸੰ. ਕੰਦ੍ਰ. ਸੰਕਣ—ਕੰਦੁਕ. ਕੋਂਡੁਕ. ਫਿੰਡ. ਖਿੰਦੇ। ੨ ਸੰ.

ਫਜ਼ੀਦ. ਹਸੀ. ਹਾਥੀ. “ਨਨਾਦ ਗੋਂਦ ਖਿੰਦਯੋ.” (ਗਜਾਨ)

ਗੋਂਦਾ. ਸੰਕਣ—ਇੱਕ ਫੁੱਲਦਾਰ ਪੌਦਾ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਗੋਂਦ ਦੇ ਅਥਵਾ

ਦਾ ਫੁੱਲ ਲਗਦਾ ਹੈ. ਸਟੈਬਰਡ. Marigold. *L. Tagetes erecta*. ਇਹ ਕਈ ਰੰਗ ਬਹੁਤ ਸੁੰਦਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸਰਦੀ ਵਿੱਚ
ਫਿਤਦਾ ਹੈ.

ਗੋਯ. ਸੰ. ਗੋਯ. ਵਿ—ਗਾਉਣ ਲਾਇਕ। ੨ ਸੰਕਣ—ਗਾਇਕ.
ਕਵੀਯ। ੨ ਸੰ. ਭੋਧ—ਭਗੋਯ. ਵਿ—ਜਾਣਨ ਯੋਗਕ. ਸਮਰਥ
ਲਾਇਕ.

ਗੋਰਣਾ } ਫਿ—ਗੀਟੇ. ਸਿੰਟਣਾ. ਗਿਰਾਉਣਾ। ੨ ਚਾਹੁਣਾ.
ਗੋਰਨਾ }

ਗੋਰੀ } ਸੰ. ਗੈਰਿਕ. ਸੰਕਣ—ਗਿਰਿ (ਪਰਬਤ) ਦੀ ਨਾਲ ਮਿੱਟੀ.
ਗੋਰੂ } “ਗੋਰੀ ਕੇ ਬਸਤ੍ਰਾ.” (ਪ੍ਰਭਾ ਅ: ਮ: ੫) “ਘੋਲੀ ਗੋਰੂ ਰੰਗ
ਚਤਾਇਆ.” (ਮਾਰੂ ਅ: ਮ: ੧) ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦੇ ਸਾਧੂ
ਗੋਰੂ ਦੇ ਰੰਗ ਨਾਲ ਰੰਗੇ ਵਸਤੂ ਪਹਿਰਦੇ ਹਨ, ਜੋ ਤਪਸਕ ਦਾ ਚਿੰਨ੍ਹ
ਹੈ.

ਗੋਰੂਆ. ਸੰ. ਗੈਰਿਕ. ਵਿ—ਗੋਰੂ ਦਾ. ਗੋਰੂਰੰਗ। ੨ ਗੋਰੂ ਨਾਲ
ਰੰਗਿਆ ਹੋਇਆ.

ਗੋਰੂਬਾਬੁਤਾ. ਵ—ਗੋਰੂਆ (ਗੋਰੂਰੰਗ) ਆਥ (ਜਲ) ਉਤਰਿਆ.
“ਫਕੀ ਰੰਤ ਭੁਲਾਹੀ ਜਰੋ ਗੋਰੂਬਾਬੁਤਾ.” (ਚੰਡੀ ੪) ਯੋਧਿਆਂ ਦੇ
ਸਰੀਰ ਦਾ ਨਹੁ ਇਉਂ ਵਫ਼ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਪਹਾੜ ਤੋਂ ਗੋਰੂਰੰਗ
ਜਲ ਚਲਾਵਾਂ (ਧੁਨ੍ਹਾਂ) ਵਿੱਚੋਂ ਡਿਗਦਾ ਹੈ.

ਗੋਲ. ਦੇਖੋ, ਗੋਲ.

ਗੋਲੀ. ਸੰਕਣ—ਬਿਰਫ਼ ਦਾ ਧੜ. ਪੇਰਾ. ਗੋਲਾਕਾਰ ਨੀਮੀ ਅਤੇ ਮੋਟੀ
ਲੰਕਤ। ੨ ਭਾ ੧/੨ ਗੋਲਾਨ ਦਾ ਘੋਡਾ. ਦੇਖੋ, ਗੋਲਾਨ। ੩ ਅ.
galley ਉਹ ਰਖਤੀ, ਜਿਸ ਉੱਪਰ ਟਾਈਪ ਦੇ ਅੱਖਰ ਜੋੜੇ ਜਾਂਦੇ
ਹਨ.

ਗੋਤ. ਸੰਕਣ—ਗੋਲਾਕਾਰ ਚਕ੍ਰ। ੨ ਭੋਰਾ. ਯੁਮਾਉ. ਗੋਤਾ.

ਗੋਤਨਾ. ਫਿ—ਯੁਮਾਉਣਾ. ਗੋਲ ਚਕ੍ਰ ਦੇਣਾ। ੨ ਗੋਰਨਾ. ਸਿੰਟਣਾ.

ਗੋਤਾ. ਦੇਖੋ, ਗੋਤ। ੨ ਪੁਨਰਾਉੱਤੀ. ਹਟ ਧਟਕੇ ਆਉਣਾ ਅਥਵਾ
ਅਭਿਆਸ ਕਰਨਾ. “ਨਖੁ ਨਖੁ ਗੋਤਾ ਆਪੀਅਹਿ ਏਥੁ ਨਾਮੁ
ਜਗਦੀਸ.” (ਜਪੁ) ੩ ਵਾਰ. ਦਫ਼ਾਅਹ. “ਓਸ ਨੇ ਸੁਖੁ ਨ ਉਪਜੈ,
ਭਾਵੈ ਸਉ ਗੋਤਾ ਅਵਉ ਜਾਉ.” (ਮ: ੩ ਵਾਰ ਵਡ) ੪ ਰੋਰਾਸੀ ਦਾ
ਥਾਵ.

ਗੋ. ਦੇਖੋ, ਗਕ। ੨ ਦੇਖੋ, ਗਾਯਨ. “ਤੇਰੇ ਗੁਨ ਗੋਹੋ.” (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਗੋਠ. ਸੰਕਣ—ਗਠਨ. ਬਿਚਿਤ. ਵਰੋਤ ਤਜਵੀਜ਼. “ਤਿਨ ਬੈਠ ਗੋਠ
ਦਿਬੈਠ ਹੋ.” (ਰਾਮਾਵ)

ਗੋਂਡਾ. ਸੰ. ਗਾਢਕ—ਗੰਡਕ. ਸੰਕਣ—ਖਤਰਾ. ਤੁੰਗਮੁਖ ਵਜ੍ਞਰਮਾ.
ਵਾਰਪੀਨਸ. ਕੁਰਕ. ਨੱਕ ਪੁਰ ਸਿੰਗ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ ਜੰਗਲੀ ਭੈਂਸੇ
ਜੇਹਾ ਪਸ਼ੂ. Rhinoceros. “ਗੋਂਡਾ ਮਾਰਿ ਹੋਮ ਜਗੁ ਕੀਏ
ਦੇਵਤਿਆ ਕੀ ਬਾਣੇ.” (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਮਲਾ) ਰਾਜ ਵੱਲਭ ਵਿੱਚ
ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਗੋਂਡੇ ਦਾ ਮਾਸ ਉਮਰ ਵਧਾਉਣ ਵਾਲਾ, ਪਿਤਰ ਅਤੇ
ਦੇਵਤਿਆਂ ਨੂੰ ਰੁਪਤਿ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਹੈ. ਮਨੁ ਸਿਮ੍ਰਿਤਿ ਦੇ ਭੀਜੇ

ਅਧਯਾਯ ਦੇ ੨੭੨ਵੇਂ ਸ਼ਲੋਕ ਵਿੱਚ ਕੈਂਡੇ ਦਾ ਮਾਸ ਸੁੱਧ ਵਿੱਚ ਵਰਤਣਾ ਵਿਧਾਨ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਕੈਂਡੇ ਦੇ ਚਮੜੇ ਦੀ ਢਾਲ ਪੁਰਾਣੇ ਚਮਾਨੇ ਬਹੁਤ ਵਰਤੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ, ਜੋ ਤੀਰ ਅਤੇ ਤਲਵਾਰ ਦੇ ਘਾਉ ਤੋਂ ਰਖਤਾ ਕਰਦੀ ਸੀ। ਹਿੰਦੂਮਤ ਵਿੱਚ ਕੈਂਡੇ ਦੇ ਸਿੰਘ ਦਾ ਅਰਥਾ ਦੇਵਤਾ ਅਤੇ ਪਿਤਰਾਂ ਨੂੰ ਜਲ ਦੇਣ ਨਈਂ ਬਹੁਤ ਪਵਿਤ੍ਰ ਮੰਨਿਆ ਹੈ।

੨ ਭਾਈ ਤਕਰੂਵੰਸ਼ੀ ਦੇਸੂ (ਦੇਸਰਾਜ) ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ। ੩ ਚਾਹਲ ਫੌਤ ਦਾ ਇੱਕ ਸੁਲਤਾਨੀਆਂ ਜੱਟ ਜੋ ਦੇਸੂ (ਦੇਸਰਾਜ) ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਅਤੇ ਭਿਖੀ ਪਿੰਡ (ਰਾਜ ਪਟਿਆਲਾ) ਦਾ ਵਸਨੀਕ ਸੀ। ਇਸ ਦੇ ਪਿਤਾ ਨੂੰ ਕੁਰੂ ਤੇਕਰਹਾਦਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਸਿੱਖ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਪੰਜ ਤੀਰ ਖਾਸੇ ਸਨ, ਪਰ ਇਸਤ੍ਰੀ ਦੇ ਆਖੇ ਇਹ ਫੇਰ ਸੁਧਾ ਰਹਿੰਦ ਹੋ ਗਿਆ।

ਕੈਣ, ਸੰਗਤ—ਗਗਨ, ਆਕਾਸ਼। ੨ ਆਕਾਸ਼ਮੰਡਲ, ਸੁਰਗਾਦਿਕ ਲੋਕ, “ਖੇਸਿ ਭਿਠੇ ਸਭਿ ਕੈਣ,” (ਮਾਥ ਮ: ੫ ਦਿਨਰੋਣ) ੩ ਗਮਨ, ਚਾਲ, “ਗਜਗੋਟੀ,” (ਰਾਮਾਥ)

ਕੈਣਾਥ, ਸੰਗਤ—ਗਗਨਮੰਡਲ, “ਹੰਸ ਗਇਆ ਕੈਣਾਥੇ,” (ਵਭ ਮ: ੧, ਅਲਾਹਟੀ) “ਚੰਦ ਸੁਰਚੁ ਕੈਣਾਰੇ,” (ਮਾਥੁ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੧) ਕੈਣਾਰੇ, ਗਗਨ ਨੂੰ, ਆਕਾਸ਼ ਮੈਂ, ਦੇਖੋ, ਕੈਣਾਰ।

ਕੈਣਿ, ਗਗਨ ਮੈਂ, ਆਕਾਸ਼ ਵਿੱਚ, “ਕੈਣਿ ਚਤੀ ਬਿਲਲਾਇ,” (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਮਲਾ)

ਕੈਣੀ, ਵਿ—ਕਾਮਿਨੀ, ਦੇਖੋ, ਕੈਣ ੩। ੨ ਸੰਗਤ—ਗਜਨੀ, ਗਜਸੀਨਾ, ਹਾਥੀਆਂ ਦੀ ਫੌਜ, (ਸਨਾਮਾ)

ਕੈਨ, ਦੇਖੋ, ਕੈਣ, “ਉਰਧਤਾਪ ਨੋ ਕੈਨ,” (ਧਨਾ ਮ: ੫) ਉਰੁ ਤਪ ਅਤੇ ਸਿੰਧਿਭਲ ਨਾਲ ਆਕਾਸ਼ ਵਿੱਚ ਲੀਨ ਹੋਣਾ।

ਕੈਨਾਰ, ਦੇਖੋ, ਕੈਣਾਰ।

ਕੈਨੀ, ਦੇਖੋ, ਕੈਣੀ।

ਕੈਥ, ਅ ੨ ਕੈਥ, ਵਿ—ਰੂਪਤ, “ਅਸ੍ਰੁ ਕੈਥ ਸਗਲ ਘਟ ਭੀਤਰਿ,” (ਆਸਾ ਕਬੀਰ)

ਕੈਥਰ, ਦੇਖੋ, ਕੈਥਰ।

ਕੈਥਾ, ਵਿ—ਕੈਥ (ਰੂਪਤ) ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ।

ਕੈਥਾਨ } ਭਾ ੫੬ ਭਾਯਗਾਨਹ, ਫਿ, ਵਿ—ਲੁਕਕੇ, ਰੂਪਤ ਰੀਤਿ
ਕੈਥਾਨਾ } ਨਾਲ, “ਕੈਥਾਨ ਹੋਵਾਨ ਹਰਮ ਕੁਸਤਨੀ,” (ਤਿਲੰ ਮ: ੧) ੨ ਅ ੨ ਗਬੀਨ, ਵਿ—ਮੁਰਖ, ਭੁੱਧਿ ਰਹਿਤ, “ਭਦਵੈਲੀ ਕੈਥਾਨਾ ਖਸਮੁ ਨ ਜਾਣਈ,” (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਮਾਥ) ੩ ਠਹਿਕਾ ਹੋਇਆ। ੪ ਸਿੰਧੀ, ਕੈਥਾਣ, ਨਾ ਜਾਣਿਆ ਹੋਇਆ। ੫ ਜਿਸ ਦੀ ਕੋਈ ਰਖਤਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਨਹੀਂ।

ਕੈਥੀ, ਵਿ—ਰੂਪਤ, ਦੇਖੋ, ਕੈਥ। ੨ ਰੂਪਤ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ। ੩ ਰੂਪਤ ਅਸਥਾਨ ਤੋਂ।

ਕੈਥੀ ਫੌਜਾਂ, ਖਾ, ਸਹੀਦੀ ਸੈਨਾ, ਸਹੀਦਾਂ ਦੀਆਂ ਰੂਪਤ ਫੌਜਾਂ।

ਕੈਥੁਲਗੈਥ, ਅ ੨੨੨ ਵਿ—ਰੂਪਤ ਤੋਂ ਰੂਪਤ, ਮਨ ਦਿੰਦੀਆਂ ਤੋਂ ਪਰੇ, ਅਲਖ, “ਕਿ ਕੈਥੁਲਗੈਥ ਹੈ,” (ਜਾਪੁ)

ਕੈਥਰ, ਸੰਗਤ—ਗਜਵਰ, ਉੱਤਮ ਹਾਥੀ।

ਕੈਰ, ਅ ੨ ਕੈਰ, ਵਿ—ਅਨਤ, ਦੂਸਰਾ। ੨ ਓਪਰਾ, ਬੇਗਾਨਾ। ੩ ਬਿਨਾ, ਸਿਵਾਯ।

ਕੈਰਾਸਰ } ਅ ੨੨੨ ਕੈਰਹਾਜਿਰ, ਵਿ—ਅਨੁਪਸਿਬਤ, ਜੋ
ਕੈਰਹਾਜਿਰ } ਮੌਜੂਦ ਨਹੀਂ, ਭਾਯਗ।

ਕੈਰਤ } ਅ ੨੨੨ ਕੈਰਤ, ਸੰਗਤ—ਸ਼ਰਮ, ਲੱਜਾ, “ਫਿਰਿ ਕੈਰਤਿ
ਕੈਰਤਿ } ਅੰਦਰਿ ਪਾਇ,” (ਵਾਰ ਆਸਾ)

ਕੈਰਪਰਸੁਰੀ, ਭਾ ੨੨੨ ਸੰਗਤ—ਕਰਤਾਰ ਤੋਂ ਛੁੱਟ ਦੂਜੇ ਦੀ ਉਪਾਸਨਾ।

ਕੈਰਮਹਲ } ਓਪਰਾ ਘਰ, ਭਾਵ—ਆਪਣੇ ਇਸ ਤੋਂ ਛੁੱਟ ਹੋਰ ਦੇ
ਕੈਰਮਹਿਲ } ਵੀ ਦੇਵੇ ਦੇ ਅਸਥਾਨ, “ਕੈਰਮਹਿਲ ਜਾਣਾ ਮਨ ਮਾਰੀ,” (ਭਾਯੁ) ੨ ਬਿਨਾ ਘਰ, ਜਿਸ ਦਾ ਕੋਈ ਘਰ ਨਹੀਂ।

੩ ਸੰਗਤ—ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ, ਕਰਤਾਰ, “ਮਹਿਲਾ ਅੰਦਰਿ ਕੈਰਮਹਿਲ ਪਾਏ, ਭਾਣਾ ਬੁਝਿ ਸਮਾਹਾ ਹੋ,” (ਮਾਥੁ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੩)

ਕੈਰਮਨਕੁਲਾ, ਅ ੨੨੨ ਸੰਗਤ—ਸਥਿਰ ਸੰਪਦਾ, ਜੋ ਵਿਭੂਤਿ ਇੱਕ ਥਾਂ ਤੋਂ ਦੂਜੇ ਥਾਂ ਨਾ ਜਾ ਸਕੇ, ਮਕਾਨ, ਭਾਗ ਆਦਿ।

ਕੈਰਵ, ਵਿ—ਭੇਰੂ (ਕੈਰਿਕ) ਰੰਗ, ਭੇਰੂਆ। ੨ ਸੰਗਤ—ਗਯ (ਕਜ) ਦਾ ਰਵ (ਸ਼ਬਦ), ਹਾਥੀ ਦੀ ਆਵਾਜ਼।

ਕੈਰਵਜਹਿ, ਭਾ ੨੨੨ ਵਿ—ਅਕਾਰਣ, ਵਿਭਾ, “ਭਾਨ ਸਗਲ ਕੈਰਵਜਹਿ ਭਰਿਆ,” (ਆਸਾ ਮ: ੫)

ਕੈਰਿਕ, ਦੇਖੋ, ਭੇਰੂ ਅਤੇ ਭੇਰੂਆ।

ਕੈਲ } ਸੰਗਤ—ਮਾਯਕ, ਰਸਤਾ, “ਸੰਤ ਕੀ ਕੈਲ ਨ ਡੋਡੀਐ,”
ਕੈਲਿ } (ਸ, ਕਬੀਰ) ੨ ਪਿੰਡਾ, ਤਕੁਰ, “ਉਹਾ ਕੈਲ ਨ ਡੋਡੀ,”
ਕੈਲੁ } (ਸਾਰ ਮ: ੫) ੩ ਰੀਸ, ਪੈਰਵੀ, “ਉਨ ਕੀ ਕੈਲਿ ਰੋਹਿ ਸਿਨ ਲਕੈ,” (ਆਸਾ ਕਬੀਰ) ੪ ਕਿ, ਵਿ—ਨਾਲ, ਸਾਥ।

ਕੈਵਰ, ਸੰਗਤ—ਗਜਵਰ, ਗਯਵਰ, ਉੱਤਮ ਹਸੀ, “ਕਨਿਕ ਕਾਮਿਨੀ ਹੋਵਰ ਖੋਵਰ,” (ਸੋਰ ਅ: ਮ: ੫) “ਹੋਵਰ ਕੈਵਰ ਬਹੁ ਰੰਗੇ,” (ਸੁੀ ਮ: ੫) ਸਿੰਧੀ, ਕੰਧਰੂ।

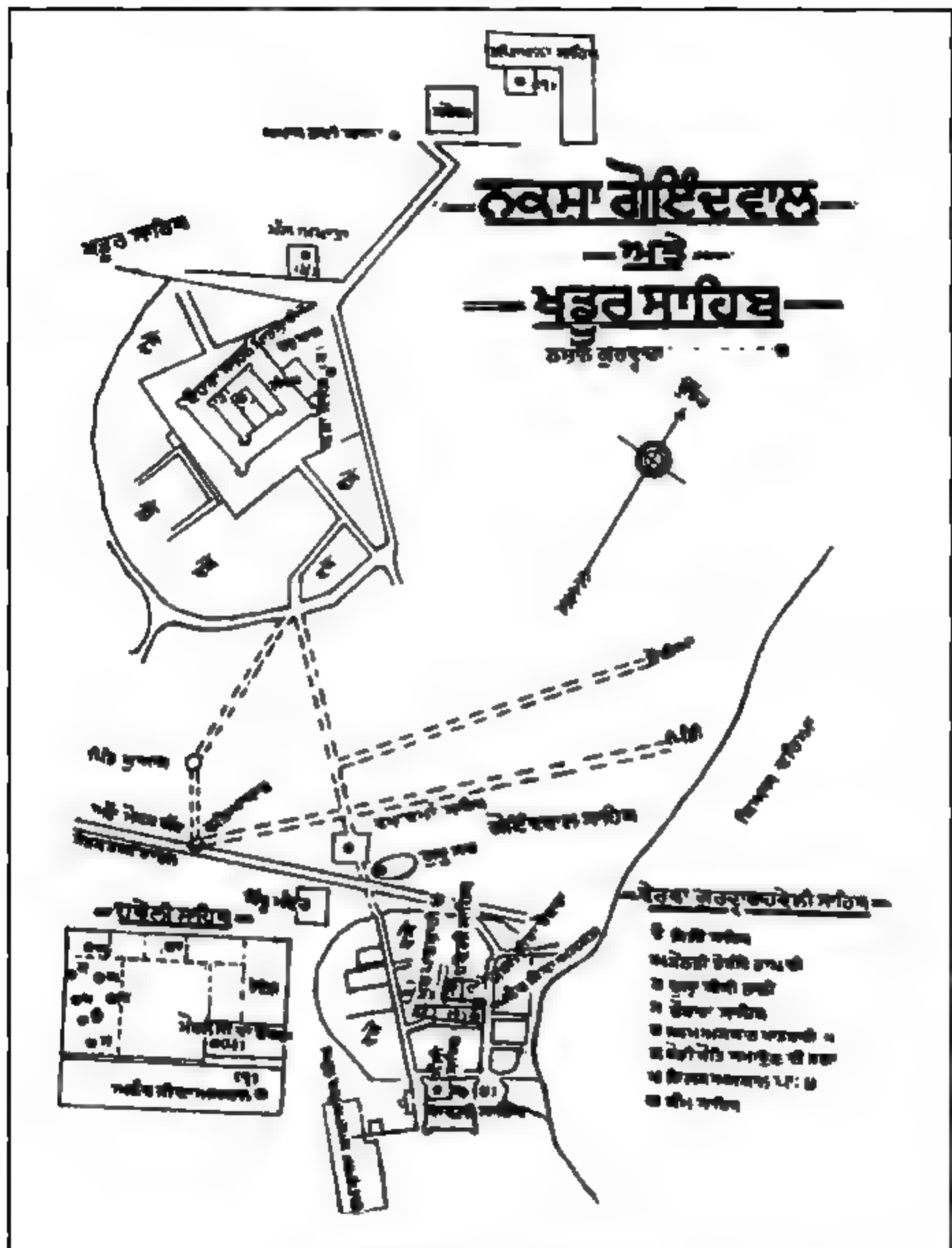
ਕੈਵਾਨ, ਦੇਖੋ, ਕੈਵਾਨ।

ਕੈ, ਭਵਿਸ਼ਤ (ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਸਮੇਂ) ਅਤੇ ਕੁਤਕਾਲ ਦਾ ਬੋਧਕ, ਭਾ, ਗਿਆ, “ਨਾਮੁ ਜਪਤ ਸੁਖ ਪਾਵੈਕੋ,” (ਕਾਨ ਅ: ਮ: ੪)

“ਖਾਯੋ ਮਾਸਹਾਰਿਨ ਅਹਾਰ ਜੇਤੋ ਖਾਇਕੋ,” (ਹਜੂਰੀ ਕਵਿ) ਜਿਤਨਾ ਖਾਧਾ ਗਿਆ। ੨ ਹੈ, ਅਸਿ, “ਰਾਜਾ ਦੇ ਘਰ ਸਾਂਝੀਗੇ,” (ਟੋਡੀ ਨਾਮਦੇਵ) ੩ ਸੀ, ਗਊ, ਭਾ, ਬੈਲ। ੪ ਕਿਰਣ, ਰਸ਼ਮਿ, “ਭੋ ਮਹੀਰਿ ਕਿਰਣਛਟਾ,” (ਸਨਾਮਾ) ੫ ਇੰਦ੍ਰਿਯ, “ਭੋ ਤੇ ਮਨ ਜੁ ਇਕਾਗਰ ਕਰਨੋ,” (ਨਾਪੁ) ੬ ਥਾਈ, “ਸੁਨਕੇ ਅਹਿ ਬੁਲਾਰ ਤਿਆਗੀ,” (ਨਾਪੁ) ਸਤਿਗੁਰ ਦੀ ਵਾਣੀ ਸੁਣ ਕੇ ਰਾਇ ਬੁਲਾਰ ਨੇ ਅਹੰਤਾ ਤਿਆਗੀ। ੭ ਵੇਦ। ੮ ਸਰਸ੍ਵਤੀ। ੯ ਨੇਤ੍ਰ, ਦ੍ਰਿਸ਼੍ਟੀ। ੧੦ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ। ੧੧ ਬਿਜਲੀ। ੧੨ ਇਸ਼ਾ, ਤਰਫ। ੧੩ ਮਾਰਾ। ੧੪ ਜੀਭ, ਰਸਨਾ। ੧੫ ਘੋੜਾ। ੧੬ ਸੂਰਜ। ੧੭ ਬੰਦ੍ਰਾ।

ਬਾਬਲੀ ਸਾਹਿਬ—ਭੋਇੰਦਵਾਲ

੧੮ ਤੀਰ। ੧੯ ਗਵੈਯਾ, ਗਣਿਕਾ ੨੦ ਆਯਾਤਾ ੨੧ ਸੁਰਗ। ੨੨ ਜਲ। ੨੩ ਵਜ੍ਹ। ੨੪ ਖਕ, ਪੰਛੀ। ੨੫ ਸਿਰਫ਼। ੨੬ ਡਾ / ਵਡ—ਯਦਗੋਪਿ, ਅਗਰਚਿ। ੨੭ ਵਿ—ਕਥਨ ਕਰਤਾ, ਕਹਿਣ ਵਾਲਾ, ਐਸੀ ਦਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਅੰਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜੈਸੇ ਦਰੋਗ਼ਰੋ, ਬਦਗੋ। ੨੮ ਗੁਫ਼ਤਨ ਦਾ ਅਮਰ, ਤੂੰ ਕਹੁ, ਕਥਨ ਕਰ।

ਗੋਰੂ, ਵਿ—ਗੋਪਨਕਰਤਾ, ਲੁਕੋਟਵਾਲਾ।

ਗੋਆ, ਗੋਪਕ ਪੱਤਨ, ਅਰਥ ਸਾਗਰ ਦੇ ਕੰਢੇ ਬੰਦੀ ਹਾਂ ਤੇ ਨਾਲ ਨਗਦਾ ਮਾਲਾਬਾਰ ਦੇ ਪੱਛਮ ਇੱਕ ਪਹਾੜੀ ਇਲਾਕਾ, ਜੋ ੬੨ ਮੀਲ ਲੰਮਾ ਅਤੇ ਜਾਂਦਾ ਤੋਂ ਜਾਂਦਾ ੪੦ ਮੀਲ ਚੌੜਾ ਹੈ, ਇਸ ਪੂਰ ਸਨ ੧੫੧੦ ਵਿੱਚ ਪੁਰਤਗੇਜ਼ਾਂ (Portuguese) ਨੇ ਕਬਜ਼ਾ ਕੀਤਾ, ਅਤੇ ਹੁਣ ਭੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹੀ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਹੈ, ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਈਸਾਈ ਮਤ ਵਾਲਿਆਂ ਦਾ ਇੱਥੇ ਹੀ ਅਧਿਕਾਰ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਗੋਆ ਦਾ ਕੁਝ ੧੪੬੯ ਵਰਗ ਮੀਲ ਅਤੇ ਆਬਾਦੀ ੫੧੫, ੭੭੨ ਹੈ, ਪ੍ਰਧਾਨ ਨਗਰ ਨੌਵਾ ਗੋਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੀ ਵਸੋਂ ੯੦੦੦ ਹੈ। ੭ ਗੋਆ ਦਾ ਵਸਨੀਕ, ਗੋਆਨੀ।

ਗੋਆਹਟੀ } ਦੇਖੋ, ਕਹਿਹਟੀ। ੭ ਦੇਖੋ, ਗੋਮਾਸੁਰ।
ਗੋਆਹਟੀ }

ਗੋਆ ਬੰਦਰ, ਸੰ. ਗੋਪਕ ਪੱਤਨ, ਦੇਖੋ, ਗੋਆ।

ਗੋਆਲਾ } ਸੰਗਤ—ਗੋਪਾਲ, ਗੋਪਾਲਕ, ਕਹਿ ਪਾਲਨ ਵਾਲਾ,
ਗੋਆਲੀਆ } ਅਹੀਰ, “ਗੋਪੀ ਕਾਨੁ ਨ ਕਹਿ ਗੋਆਲਾ,” (ਮਾਝ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੧) “ਗੋਪੀ ਨੈ ਗੋਆਲੀਆ,” (ਸੁੀ ਮ: ੫ ਜੋਗੀਅੰਦਰ) ਗੋਇ, ਸੰਗਤ—ਗੋ (ਬਾਣੀ), “ਕਹੀ ਗੋਇ ਗਾਇ ਜਿਨਿ ਛੋਡੀ,” (ਆਸਾ ਪਟੀ ਮ: ੧) ਜਿਸ ਨੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਕਾਉਣੀ ਛੋਡੀ ਹੈ। ੭ ਗੋ (ਪ੍ਰਿਥੀਵੀ), “ਗੋਰਖ ਸੋ ਜਿਨ ਗੋਇ ਉਠਾਲੀ,” (ਰਾਮ ਮ: ੧) “ਗੁਰੂ ਆਪੇ ਗੋਇ ਉਠਾਲੀਆ,” (ਸੁੀ ਮ: ੫ ਜੋਗੀਅੰਦਰ) ਜਿਸ ਨੇ ਸਾਰੀ ਪ੍ਰਿਥੀਵੀ ਉਠਾਈ ਹੋਈ ਹੈ, ਅਰਥਾਤ ਸਾਰੀ ਵਿਸ਼ੁ ਦਾ ਭਾਰ ਆਪਣੇ ਪੁਰ ਲਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ।

੩ ਡਾ / ਗੋਯ, ਗੋਦ, ਭਿੰਡ, “ਸੀਸ ਕਾਟਿ ਕਰਿ ਗੋਇ,” (ਸ. ਕਬੀਰ) ੪ ਕੜਾ, ਟੋਆ,

ਗੋਇਣ, ਸੰ. ਗਵੇਣ, ਸੰਗਤ—ਗੋ ਜੇਹਾ ਏਣ (ਮ੍ਰਿਗ), ਰੋਣ, ਕਵਯ, “ਸਸੇ ਸਜਲ ਗੋਇਣ,” (ਗੁਰਿ ੧੦) ੭ ਦੇਖੋ, ਗਵਾਜਨ,

ਗੋਇਦ, ਦੇਖੋ, ਗੋਕਦ। ੭ ਦੇਖੋ, ਗੋਵਿੰਦ, “ਜਿਥੇ ਨਾਮੁ ਨ ਜਪੀਐ ਮੇਰੇ ਗੋਇਦਾ,” (ਮਾਝ ਮ: ੫) ਮੇਰੇ ਗੋਵਿੰਦ ਦਾ,

ਗੋਇੰਦ, ਦੇਖੋ, ਗੋਵਿੰਦ, “ਕੁਣ ਗੋਇੰਦ ਨਿਤ ਗਾਇ,” (ਸੁੀ ਮ: ੫) ੭ ਵਿ—ਗੋ (ਪ੍ਰਿਥੀਵੀ) ਨੂੰ ਜੋ ਇੰਦੁ (ਕਿੱਲਾ) ਕਰੇ, ਵਰਕਾ ਕਰਤਾ ੩ ਇੱਕ ਮਹਾਤਮਾ ਉਦਾਸੀ ਸਾਧੂ, ਇਸ ਦਾ ਜਨਮ ਕਾਸ਼ਮੀਰੀ ਖੜੀ ਦੇ ਘਰ ਸੰਮਤ ੧੬੭੬ ਨੂੰ ਹੋਇਆ ਅਤੇ ਸੰਮਤ ੧੬੯੧ ਵਿੱਚ ਭਾਬਾ ਕੁਰਦਿੱਤਾ ਜੀ ਦਾ ਚੇਲਾ ਹੋ ਕੇ ਕਰਣੀ ਵਾਲਾ ਸਾਧੂ ਹੋਇਆ, ਇਹ ਉਦਾਸੀਆਂ ਦੇ ਇੱਕ ਧੂਏਂ ਦਾ ਮੁਖੀਆ ਹੈ, ਗੋਇੰਦ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ

ਸੰਮਤ ੧੭੦੬ ਵਿੱਚ ਫਲੋਰ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਕਈ ਲੇਖਕਾਂ ਨੇ ਇਸ ਦਾ ਨਾਉਂ ਗੋਦ ਅਤੇ ਗੋਦਾ ਲਿਖਿਆ ਹੈ। ੪ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਦਾ ਇੱਕ ਸਿੱਖ ਜੋ ਘੋਈ ਜਾਤਿ ਦਾ ਸੀ,

ਗੋਇੰਦਵਾਲ, ਜਿਲਾ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ, ਤਸੀਲ ਤਰਨਤਾਰਨ, ਥਾਣਾ ਵੈਰੇਵਾਲ ਵਿੱਚ ਵਿਆਸ (ਵਿਪਾਸਾ) ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਗੋਇੰਦਾ (ਅਬਵਾ ਗੋਦਾ) ਨਾਮੀ ਮਰਵਾਹੇ ਖੜੀ ਦਾ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਨਾਲ ਵਸਾਇਆ ਨਗਰ, ਜੋ ਚੌਲ੍ਹੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਤਰਨਤਾਰਨ ਤੋਂ ੧੫ ਮੀਲ ਦੱਖਣ ਪੂਰਬ ਹੈ,

ਇਸ ਗੁਰਨਗਰ ਵਿੱਚ ਇਹ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਅਤੇ ਪਵਿਤ੍ਰ ਅਸਥਾਨ ਹਨ—

(੧) ਅਨੰਦ ਜੀ ਦਾ ਅਸਥਾਨ, ਅਨੰਦ ਜੀ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਪੋਤੇ, ਭਾਬਾ ਮੋਹਰੀ ਜੀ ਦੇ ਪੁਰੁ ਸਨ, ਬਾਬਰ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਰਹਿਣ ਦੇ ਥਾਂ ਮੰਜੀ ਸਾਹਿਬ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਪੁਜਾਰੀ ਸਿੰਘ ਹੈ, ਇੱਥੇ ਸੰਸਕਾਰਮ ਜੀ ਦੀਆਂ ਨਿਘੀਆਂ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੀਆਂ ਦੋ ਪੋਥੀਆਂ ਸਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਪੋਥੀ ਪੁਜਾਰੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਭਾਈ ਨੂੰ ਦੇ ਦਿੱਤੀ, ਜੋ ਪਿੰਡ “ਅਹੀਆਪੁਰ” (ਜਿਲਾ ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ) ਵਿੱਚ ਹੈ, ਦੂਜੀ ਪੋਥੀ ਇੱਥੇ ਰਹੀ, ਹੁਣ ਇਹ ਪੋਥੀ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਕਮੇਟੀ ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਦੇ ਕਬਜ਼ੇ ਵਿੱਚ ਹੈ, ਅਰ ਭਾਬਾ ਮੋਹਨ ਜੀ ਦੇ ਚੌਥਾਰੇ ਸਥਾਪਨ ਕੀਤੀ ਹੋਈ ਹੈ, ਹਰ ਪੂਰਨਮਾਸੀ ਨੂੰ ਦਰਸ਼ਨ ਹੋਂਦਾ ਹੈ, ਪ੍ਰੇਮੀ ਸੰਸਥਾ ਨੂੰ ਹੋਰ ਸਮੇਂ ਭੀ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਦੂਜੀ ਪੋਥੀ ਹੈ, ਪਹਿਲੀ ਅਹੀਆ ਪੁਰ ਹੈ, ਇਸ ਦਾ ਪਾਠ ਰਾਮਕਲੀ ਤੋਂ ਆਰੰਭ ਹੋਂਦਾ ਹੈ, ਫੇਰ ਸੰਗਤ ਮਲਾਰ ਅਤੇ ਸਾਰੰਗ ਰਾਗ ਹੈ, ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਨਾਲ ਪਾਠਾਂ ਦੇ ਬਹੁਤ ਭੇਦ ਹਨ, ਕਬੀਰ ਨਾਮਦੇਵ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਭੀ ਹਨ, ਕਈ ਸ਼ਬਦ ਐਸੇ ਹਨ ਜੋ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ਦਰਜ ਨਹੀਂ, ਹਰੇਕ ਰਾਗ ਅਤੇ ਛਾਣੀ ਦਾ ਮੰਗਲ ਇਉਂ ਹੈ—

ੴ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪਰਸਾਦ ਸਚੁਨਾਮੁ ਕਰਤਾਗੁ ਅਕਾਲ ਮੂਰਤਿ ਅਜੂਨੀ ਸੰਤਉ ਗੁਰੂ ਪੂਰੇ ਕੇ ਪਰਸਾਦੁ ॥

(੨) ਰਵੇਲੀ ਸਾਹਿਬ, ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਰਹਿਣ ਦੇ ਮਕਾਨ, ਜਿਸ ਦੇ ਇੱਕ ਚੌਥਾਰੇ ਦੀ ਕੀਲੀ ਨੂੰ ਫੜਕੇ ਖਲੋਤੇ ਹੋਏ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਭਜਨ ਕਰਦੇ ਹੁੰਦੇ ਸਨ, ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ ਨੇ ਇਸ ਕਿੱਲੀ ਤੇ ਹੁਣ ਚਾਂਦੀ ਚੜ੍ਹਾ ਦਿੱਤੀ ਹੈ,

ਇਸ ਥਾਂ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਦੀਵਾਨ ਕੀਤਾ ਕਰਦੇ ਸਨ, ਇੱਥੇ ਗੁਰੂ ਪੰਚਮ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਦੇ ਵੇਲੇ ਦੀ ਇੱਕ ਪਾਲਕੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੀਆਂ ਪੋਥੀਆਂ ਸ਼੍ਰੀ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਨੇ ਗਏ ਸਨ ਅਤੇ ਵਾਪਿਸ ਭੀ ਇਸੇ ਪਾਲਕੀ ਵਿੱਚ ਇੱਥੇ ਲਿਆਏ, ਇਸ ਪਾਲਕੀ ਵਿੱਚ ਹੁਣ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੁੰਦਾ ਹੈ,

ਬਰਾਂਡੇ ਵਿੱਚ ਹੀ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਿਆਈ ਅਸਥਾਨ ਹੈ, ਸੁਨਹਿਰੀ ਤਸਵੀਰ ਵਿੱਚ ਗੁਰਿਆਈ ਦੇ ਸਮੇਂ ਦਾ ਚਾਕਾ ਦਿਖਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਇਸ ਦੇ ਪਾਸ ਹੀ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ

ਅਤੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਜੋਤੀਜੋਤਿ ਸਮਾਉਣ ਦਾ ਅਸਥਾਨ ਹੈ। ਇਸੀ ਬਰਾਬੇ ਵਿੱਚ ਬੀਬੀ ਭਾਨੀ ਜੀ ਦਾ ਚੁਲ੍ਹਾ ਹੈ, ਜੋ ਗੁਰੂ ਸੰਗਮਰਮਰ ਦਾ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਚੁਲ੍ਹੇ ਦੇ ਪਾਸ ਹੀ ਉਹ ਬੰਮੂ ਮੋਰਚੇ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੇ ਸਹਾਰੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਅਰਜਨਦੇਵ ਜੀ ਖਲੋਇਆ ਕਰਦੇ ਸਨ।

ਪਾਸ ਹੀ ਇੱਕ ਕੋਠੜੀ ਵਿੱਚ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਅਵਤਾਰ ਧਾਰਨ ਦੇ ਅਸਥਾਨ ਪਾਸ ਬਾਬਾ ਪ੍ਰਿਥੀਚੰਦ ਅਤੇ ਮਹਾਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਪੁਗਟ ਹੋਣ ਦਾ ਅਸਥਾਨ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਇੱਕ ਕੋਠੜੀ ਹੈ, ਜਿੱਥੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਤੇਈਆਂ ਤਾਪ ਕੈਦ ਕੀਤਾ ਸੀ, ਅਤੇ ਭਾਈ ਲਾਲੋ ਭੱਲਾ ਨਿਵਾਸੀ ਛੁਡਾਏ ਲੈ ਗਿਆ ਸੀ।

ਇਸ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਵਿੱਚ ਸੰਗਮਰਮਰ ਦੀ ਸੇਵਾ ਬਹੁਤ ਹੋਈ ਹੈ। ਪਾਸ ਕਰਕੇ ਮਹਾਰਾਜਾ ਫਰੀਦਕੋਟ ਵੱਲੋਂ ੧੮ ਹਜ਼ਾਰ ਰੁਪਏ ਦੀ ਲਾਗਤ ਨਾਲ ਭਿਉਂਚੀ ਬਣਾਈ ਗਈ ਹੈ, ਜੋ ਬਹੁਤ ਸੁੰਦਰ ਹੈ। ਇਸ ਅਸਥਾਨ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਪਹਿਰਣ ਦਾ ਬਾਹੀਕ ਵਸਤੂ ਦਾ ਚੋਲਾ ਹੀ ਹੈ।

(੩) ਖੂਹ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਦਾ। ਚੌਥੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦਾ ਸਵਾਇਆ ਖੂਹ, ਜੋ ਆਬਾਦੀ ਦੇ ਵਿੱਚ ਹੈ। ਪਾਸ ਇੱਕ ਕਮਰੇ ਅੰਦਰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

(੪) ਬਾਬਲੀ ਸਾਹਿਬ। ਚੌਰਾਸੀ ਪੋਤੀਆਂ ਦੀ ਬਹੁਤ ਸੁੰਦਰ ਵਾਪੀ, ਜੋ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਸੰਮਤ ੧੬੧੬ ਵਿੱਚ ਲਗਵਾਈ, ਜੋ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ ਦਾ ਯਾਤ੍ਰਾ ਅਸਥਾਨ ਹੈ। ਕਈ ਸੁੱਧਾਨੂ ਰਹੇਕ ਪੋਤੀ ਤੇ ਜਪੁ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਇੱਕ ਇੱਕ ਪਾਠ ਚੌਰਾਸੀ ਸਨਾਨ ਕਰਕੇ ਕਰਤ ਰੋਂ, ਚੌਰਾਸੀ ਲੱਖ ਯੋਗਿ ਤੋਂ ਛੁਟਕਾਰਾ ਮੰਨਦੇ ਹਨ। ਮੁਕਲ ਬਾਦਸ਼ਾਹਾਂ ਦੇ ਵੇਲੇ ਦੀ ਜਾਗੀਰ ੧੧੫੫) ਰੁਪਏ ਗੋਇੰਦਵਾਲ, ਟੋਭੇਵਾਲ, ਦੁੱਗਲਵਾਲਾ ਅਤੇ ਫਤੇਹੱਕ ਵਿੱਚ ਹੈ। ਰਿਆਸਤ ਕਪੂਰਥਲੇ ਵੱਲੋਂ ੩੩੫) ਰਿਆਸਤ ਨਾਭੇ ਤੋਂ ੫੪) ਰੁਪਏ ਹਨ। ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਨਾਲ ਗੋਇੰਦਵਾਲ, ਖਡੂਰ ਸਾਹਿਬ, ਭਾਵਾਂ, ਅਕਬਰਪੁਰਾ, ਮਿਆਣੀਖੰਧ, ਝਡੇਰ, ਵੇਰੋਵਾਲ, ਧੁੰਦਾ, ਆਦਿਕ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀ ਜ਼ਮੀਨ ਹੈ ਅਤੇ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਦੇ ਮਕਾਨ ਗੋਇੰਦਵਾਲ, ਫਤੇਆਬਾਦ, ਭਿਰੋਲਪੁਰ ਸਾਹਿਬ, ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ, ਗੁਰਦਾਸਪੁਰ ਅਤੇ ਹਰਿਕੋਥਿੰਦਪੁਰ ਵਿੱਚ ਹਨ।

ਪਹਿਲੇ ਸਰਾਧ (ਸੁੱਧ) ਭਾਬੀ ਮੇਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

(੫) ਮੋਹਨ ਜੀ ਦਾ ਚੌਬਾਰਾ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਵਡੇ ਉਪਨ੍ਯੁ ਬਾਬਾ ਮੋਹਨ ਜੀ ਇਸ ਵਿੱਚ ਨਿਵਾਸ ਕੀਤਾ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਬਾਜ਼ਾਰ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਹਵੇਲੀ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਹਾਤੇ ਨਾਲ ਲਗਦਾ ਸਾਧਾਰਨ ਸਿਰਾ ਅਸਥਾਨ ਹੈ। ਮੰਜੀ ਸਾਹਿਬ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਪੰਚਮ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਨੇ ਇਸੇ ਚੌਬਾਰੇ ਪਾਸ ਖਲੋਕੇ "ਮੋਹਨ ਤੇਰੇ ਉੱਚੇ ਮੰਦਰ ਮਹਿਲ ਅਪਾਰਾ।" ਬਲੇਸ ਪਦਾਂ ਵਿੱਚ ਬਾਬਾ ਮੋਹਨ ਜੀ ਦੀ 'ਭਾਈ ਲਾਲੋ ਜੀ ਵਡੇ ਵੈਦਯ ਸਨ, ਇਸ ਕੋਠੜੀ ਅੰਦਰ ਤਾਪ ਆਦਿ ਹੋਭਾਂ ਦੇ ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਐਖਵਾਲਕ ਸੀ।

ਉਸਤਤਿ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਅਤੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੀਆਂ ਪੋਤੀਆਂ ਲਈਆਂ ਸਨ। ਗੁਣ ਇਹ ਮਕਾਨ ਦੇ ਮੰਜਿਲਾ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਗੋਇੰਦਾ. ਭਾ. ੨੬ ਵਿ—ਕਹਿਣ ਵਾਲਾ. ਕਥਨ ਕਰਤਾ।

੨ ਸੰਗਤ—ਗੁਪਤਰਹ. ਭੋਤੀਆ. ਗੁਪਤ ਦੂਤ। ੩ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਦਾ ਇੱਕ ਸਿੱਖ, ਜਿਸ ਨੇ ਹਰਿਮੰਦਿਰ ਬਣਨ ਲਈ ਵਡੀ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ।

੪ ਦੇਖੋ, ਗੋਇੰਦ ੩। ੫ ਦੇਖੋ, ਗੋਂਦਾ।

ਗੋਇਨ. ਰੋਤ. ਦੇਖੋ, ਗੋਇਣ. "ਗੋਇਨ ਸੁਕਰ ਰੀਝ ਬਭੇ." (ਗੁਸਨਾਥ)

ਗੋਇਲ } ਮਰਾ. ਗੋਵਲ. ਸੰਗਤ—ਗੋ ਆਲਸ. ਗਊਆਂ ਦਾ
ਗੋਇਲਤਾ } ਖਰ. ਗਵਾਲਸ. ੨ ਉਹ ਥਾਂ, ਜਿੱਥੇ ਬਰਸਾਤ ਦੀ ਮੌਸਮ ਹਰਾ ਘਾਹ ਚਰਣ ਲਈ ਗਈਆਂ ਨੂੰ ਰੱਖਿਆ ਜਾਵੇ. "ਐਥੇ ਗੋਇਲਤਾ ਦਿਨ ਚਾਰੇ." (ਮਾਰੂ ਸੈਲਰੇ ਮ: ੧) ੩ ਆ. ੨੬ ਗੁਅਲ. ਵਿ—ਸੁਗਮ. ਆਸਾਨ. "ਚਾਰ ਪਦਾਰਥ ਗੋਇਲ ਗੋਲੇ." (ਭਾਬੁ) ਗੋਇਲਿ. ਭਾਈਆਂ ਦੀ ਚਰਾਦ ਵਿੱਚ. ਦੇਖੋ, ਗੋਇਲ ੨. "ਗੋਇਲਿ ਆਇਆ ਗੋਇਲੀ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੫)

ਗੋਇਲੀ. ਵਿ—ਗੋਇਲ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਤ—ਗੋਪਲ. ਗਵਾਲ. "ਜਿਉ ਗਈ ਕਉ ਗੋਇਲੀ ਰਾਖਹਿ ਕਠਿ ਸਾਰਾ." (ਗਊ ਆ: ਮ: ੧)

ਗੋਈ. ਗੁਪਤ ਕੀਤੀ. ਗੋਪਨ ਕਰੀ। ੨ ਭਾਵ—ਲੈ ਕੀਤੀ. "ਤੁਹੁ ਆਪੇ ਸਿਰਜਿ ਸਭ ਗੋਈ." (ਸੋਪੁਰਖ) ੩ ਗੁਪਤ. ਗੁਰ. "ਗਿਰੀਵਾਲ ਵਾਰਾ ਅਭਿ ਗੋਈ." (ਗੁਪਤ) ਦੇਵਭਾਸਾ ਬਹੁਤ ਗੁਰੂ ਹੈ. ਭਾਵ—ਸਮਝਣੀ ਐਥੀ ਹੈ। ੪ ਕਥਨ ਕੀਤੀ. ਦੇਖੋ, ਗੋ ੬. "ਮਨਮੁਖ ਕਲਾਂ ਗੋਈਆ." (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਮਲਾ) ੫ ਸੰਗਤ—ਮਿੱਠੀ ਕੜੀ. ਲਾਪਸੀ। ੬ ਭਾ. ੨੬ ਤੂੰ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ. ਤੂੰ ਕਹੇਂ. ਤੂੰ ਕਹੇਂਗਾ.

ਗੋਏਣ. ਦੇਖੋ, ਗੋਇਣ.

ਗੋਏਮ. ਭਾ. ੨੬ ਅਸੀਂ ਕਹਿੰਦੇ ਹਾਂ. ਅਸੀਂ ਕਹਿੰਦੇ. ਅਸੀਂ ਕਹਾਂਗੇ. ਗੋਸ. ਭਾ. ੨੬ ਗੋਸ. ਸੰਗਤ—ਕੰਨ. "ਦਰ ਗੋਸ ਕੁਨ ਕਰਤਾਰ." (ਤਿਲ ਮ: ੧) ੨ ਦਸਵੀਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਦੇ ਗੁਰੂਵਿਨਾਸ ਵਿੱਚ ਸਤਾਹਕੋਸ਼ ਦੀ ਥਾਂ ਕੇਵਲ ਗੋਸ ਬਾਦ ਬਚਤਿਆ ਹੈ, ਕਾਲੇ ਗੋਸ ਬਸੀਨਨਸੰਗਤ. (ਅ: ੫) ਦੇਖੋ, ਸਤਾਹਕੋਸ਼.

ਗੋਸਈਆ. ਗੋਸਵਾਮੀ। ੨ ਸੰਬੰਧਨ—ਹੇ ਗੋਸੁਾਮੀ। ਦੇਖੋ, ਗੁਸਈਆ. "ਹਰਿ ਰਾਖੁ ਮੇਰੇ ਗੋਸਈਆ." (ਗਊ ਮ: ੪)

ਗੋਸਟ } ਸੰ. ਗੋਸ਼. ਸੰਗਤ—ਗਊਆਂ ਦੇ ਠਹਿਰਣ ਦਾ ਥਾਂ.
ਗੋਸਟਿ } ਗੋਸਾਲਾ ੨ ਸੰ. ਗੋਸ਼ੀ. ਸਭਾ. ਮਜਲਿਸ। ੩ ਭਾਵ—ਸਭਾ ਵਿੱਚ ਵਾਰਤਾਲਾਪ. ਚਰਚਾ. "ਗੋਸਟਿ ਗਿਆਨ ਨਾਮ ਸੁਣਿ ਉਧਰੇ." (ਸੋਰ ਮ: ੫)

ਗੋਸਤ. ਭਾ. ੨੬ ਗੋਸ਼. ਸੰਗਤ—ਮਾਸ. "ਭੂਤਾਂ ਦਿੱਲਾਂ ਕਾਗੀਂ ਗੋਸਤ ਰੱਖਿਆ." (ਚੰਡੀ ੩)

ਗੋਸਨਸੀਨੀ. ਭਾ. ੨੬ ਗੋਸ਼ਨਸੀਨੀ. ਸੰਗਤ—ਕਿਨਾਰੇ ਬੈਠਣਾ. ਏਕਾਂਤਵਾਸ. "ਗੁਰਮੁਖ ਗੋਸਨਸੀਨੀ ਰਹਿਣਾ." (ਭਾਬੁ)

ਗੋਸਪੰਦ, ਭਾ ੫/ ਸੰਗਤ—ਬਕਰੀ, ਆਸ, ਫੇਲੀ, ਗੋਸਲਾਂ, ਇੱਕ ਪਿੰਡ ਜੋ ਜਿਲਾ ਲੁਧਿਆਣਾ, ਤਸੀਲ ਸਮਥਾਲਾ ਵਿੱਚ ਹੈ, ਇੱਥੇ ਭੀਵੇਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਹੈ।

ਗੋਸਵ, ਦੇਖੋ, ਗਵਾਲੰਡ।

ਗੋਸਾ, ਭਾ ੫/ ਗੋਸਹ, ਸੰਗਤ—ਕੋਣਾ, ਕਿਨਾਰਾ, ਨੁੱਕਰ। ੨ ਘਮਟ ਦਾ ਸਿਰਾ, ਕੋਟਿ।

ਗੋਸਾਈ } ਕੋਸੁਮੀ, ਦੇਖੋ, ਗੁਸਈਆਂ ਅਤੇ ਗੁਸਈ। "ਗੋਸਾਈ ਗੋਸਾਈ" ਸੇਵੀ ਸਚਕਾ। (ਸੁੀ ਮ: ੫ ਪਿਪਾਇ)

ਗੋਸਾਲਾ, ਸੰਗਤ—ਗਈਆਂ ਦਾ ਘਰ, ਗਊਵਾੜਾ।

ਗੋਹ, ਦੇਖੋ, ਗੋਧਾ, "ਟੇਕ ਗੋਹ ਕੋ ਲਯੋ ਮੰਗਈ।" (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧੪੦) ਚੋਰ ਆਪਣੇ ਪਾਸ ਗੋਹ ਰਖਦੇ ਹਨ, ਉਸ ਦੀ ਕਮਲ ਨੂੰ ਰੱਸਾ ਬੰਨ੍ਹਕੇ ਮਕਾਨ ਪੁਰ ਚੜ੍ਹਾ ਦਿੰਦੇ ਹਨ, ਜਦ ਗੋਹ ਪਤਨਾਲੇ ਦੇ ਸੁਰਾਖ ਅਬਦਾ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਬਿਲ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਪਿਰ ਸਮਾ ਲੈਂਦੀ ਹੈ, ਤਦ ਰੱਸੇ ਦੇ ਅਧਾਰ ਚੋਰ ਮਕਾਨ ਉੱਪਰ ਚੜ੍ਹ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ੨ ਦੇਖੋ, ਗੁਹਾ।

ਗੋਹਾ, ਸੰਗਤ—ਗੋਮਕ, ਗੋਬਰ, "ਤ੍ਰਿਪਣੀ ਵਿਸਟਾ ਖਾਣਿ ਮੁਖਿ ਗੋਹੀ।" (ਗੁਜ ਮ: ੪) "ਗੋਹੀ ਅਤੇ ਲਕੜੀ ਅੰਦਰਿ ਕੀਤਾ ਹੋਇ।" (ਬਾਰ ਆਸਾ)

ਗੋਹਾਟੀ, ਦੇਖੋ, ਗਊਹਾਟੀ ਅਤੇ ਗੋਮਾਸੁਰ।

ਗੋਹਾਰ, ਦੇਖੋ, ਗੁਹਾਰ।

ਗੋਕਰਣ, ਸੰਗਤ—ਗਾਂ ਦਾ ਕੰਨ। ੨ ਇੱਕ ਨਗਰ ਅਤੇ ਇਸ ਨਾਉਂ ਦਾ ਭੀਰਬ, ਜੋ ਭੀਬਈ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਕਰਵਾਰ ਜਿਲੇ ਵਿੱਚ ਗੋਆ ਤੋਂ ੩੦ ਮੀਲ ਹੈ, ਇਸ ਥਾਂ ਸ਼ਿਵ ਦਾ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਮੰਦਿਰ 'ਮਹਾਕਲੇਸੁਰ' ਹੈ, ਹਿੰਦੂ ਮੰਨਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਹ ਲਿੰਗ ਸ਼ਿਵ ਨੇ ਰਾਵਣ ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ੩ ਇੱਕ ਰਿਖੀ, ਜੋ ਗਾਂ ਦੇ ਪੇਟ ਵਿੱਚੋਂ ਜੰਮਿਆ ਸੀ। ੪ ਖੱਚਰ। ੫ ਵਿ—ਗਾਂ ਜੇਹੇ ਕੰਨਾਂ ਵਾਲਾ। ੬ ਸੰਗਤ—ਰਮਾਧੂ, ਜਿਸ ਦੇ ਪੰਤੇ ਗਾਂ ਕੇ ਕੰਨ ਜੇਹੇ ਹੋਂਦੇ ਹਨ।

ਗੋਕਲ } ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਗਈਆਂ ਦਾ ਗੁਨ, ਗੋਵੰਸ਼। ੨ ਗਈਆਂ ਗੋਲੁਲ } ਦਾ ਵੱਗ। ੩ ਮਝਰਾ ਦੇ ਦੱਖਣ ਪਾਸੇ ਜਮੁਨਾ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜਿੱਥੇ ਗੋਪਰਾਜ ਨੰਦ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ, ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਇੱਥੇ ਗਊਆਂ ਚਾਰਦੇ ਰਹੇ ਹਨ, ਹੁਣ ਇਸ ਦਾ ਨਾਉਂ ਬਹੁਤ ਲੋਕ "ਮਹਾਬਲ" ਸਦੇ ਹਨ।

ਗੋਕੁਰ, ਗਾਂ ਦਾ ਖੁਰ। ੨ ਗਾਂ ਦੇ ਖੁਰ ਦਾ ਲੱਗਾ ਨਿਸ਼ਾਨ। ੩ ਭੱਖੜਾ, ਗੋਖਰੂ।

ਗੋਖਰੂ, ਸੰ. ਗੋਕੁਰ, ਸੰਗਤ—ਭੱਖੜਾ, ਜੋ ਗੋ (ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ) ਪੁਰ ਫੂਰੇ ਵਾਧ ਚੁਰਣ ਵਾਲਾ ਹੈ, ਗੋਕੰਟਕ। ੨ ਗਊ ਦਾ ਖੁਰ। ੩ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਦਾ ਇੱਕ ਗਹਿਣਾ।

ਗੋਖਾ, ਸੰਗਤ—ਗੋਰਖਾ ਦਾ ਸੰਖੇਪ, "ਗੋਖਾ ਕੁਨ ਕਾਵੈਂ।" (ਅਕਾਲ) ੨ ਮਹਤਮ ਕਾਸ਼ਤਕਾਰਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਜਾਤਿ, ਜੋ ਮਾਣਕੁਮਰੀ ਵਿੱਚ ਹੈ। ੩ ਇੱਕ ਨਗਰ, ਜਿਸ ਦਾ ਜਿਸਰ ੮੮ ਵੇਂ ਚਰਿਤ੍ਰ ਵਿੱਚ ਹੈ, ਇਹ

ਬੰਗਾਲ ਦੇ ਦਾਰਜਿਲਿੰਗ ਜਿਲੇ ਵਿੱਚ ਹੁਣ "ਗੋਖ" ਕਹਾਏ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ। ੪ ਸੰ. ਗੋ (ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ) ਖਨਨ ਕਰੀਏ (ਖੋਦੀਏ) ਜਿਸ ਨਾਲ, ਨਖ, ਨਾਮੁਨ। ੫ ਗੁਦਾਲ।

ਗੋਖੁਰ, ਦੇਖੋ, ਗੋਕੁਰ।

ਗੋਖਰੂ, ਦੇਖੋ, ਗੋਖਰੂ।

ਗੋਖੂ, ਮਹਿਤਾ ਗੋਤ ਦਾ ਇੱਕ ਪ੍ਰੇਮੀ, ਜੋ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਦਾ ਸਿੱਖ ਹੋਇਆ ਅਤੇ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਜੀ ਤਨ ਮਨ ਤੋਂ ਸੇਵਾ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ।

ਗੋਗਤ, ਸੰਗਤ—ਗੋਰਵ ਉਦਰ, ਗਾਰੀ ਪੇਟ, ਮੋਟਾ ਅਤੇ ਲਟਕਦਾ ਹੋਇਆ ਢਿੱਡ।

ਗੋਗਾ, ਦੇਖੋ, ਗੁਗਾ।

ਗੋਗਿਰਦ, ਭਾ ੫/ ਸੰਗਤ—ਗੰਧਕ, ਗੰਧਰਕ, ਦੇਖੋ, ਗੰਧਕ।

ਗੋਗੁਸ, ਦੇਖੋ, ਗਊਗੁਸ।

ਗੋਘਨ } ਸੰ. ਵਿ—ਬੈਲ ਅਬਦਾ ਗਊ ਮਾਰਨ ਵਾਲਾ, ਗੋਹਤਾ ਗੋਘੂ } ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਤ—ਅਤਿਥਿ, ਪਰਾਹੁਣਾ, ਪੁਰਾਣੇ ਸਮੇਂ ਇਹ ਰੀਤਿ ਸੀ ਕਿ ਪਰਾਹੁਣੇ ਦੇ ਘਰ ਆਉਣ ਪੁਰ ਉਸ ਦੀ ਖਾਤਿਰ ਲਈ ਗੋਹਤਾ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ, ਇਸ ਲਈ ਅਤਿਥਿ ਦਾ ਨਾਉਂ ਗੋਘੂ ਪੈ ਗਿਆ, "ਕਥਾਪਿ ਗ੍ਰਾਹਮਣਾਥ ਗਾ ਰਾਜਨਾਥ ਗਾ ਗ੍ਰਾਹਮਣਾਥ ਗਾ ਗ੍ਰਾਹਮਣ ਗਾ ਗ੍ਰਾਹਮਣ ਗਾ ਪਥੇਦੇਕਸਥਾਤਿਥਿਥਿ ਕੁਬੰਧੀਥਿ।" (ਵਸਿਸ੍ਟ ਸਿਮ੍ਰਿਤਿ ਅ: ੪)

ਅਰਥਾਤ—ਗ੍ਰਾਹਮਣ ਜਾਂ ਛਤ੍ਰੀ ਦੇ ਅਭਿਸ਼ਾਗਤ ਹੋਣ ਪੁਰ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਾਸਤੇ ਵਡਾ ਬੈਲ ਜਾਂ ਵਡਾ ਬਕਰਾ ਪਕਾਏ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਿਹਮਨਦਾਰੀ ਕਰਨ ਦਾ ਨਿਸ਼ਾਨ ਹੈ।

ਗੋਚਰ, ਸੰ. ਵਿ—ਜੋ ਗੋ (ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ) ਦਾ ਵਿਸਯ ਹੈ, ਭਾਵ—ਪ੍ਰਤੱਖ, "ਗੋਚਰ ਹੋਤ ਸਰੂਪ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ।" (ਨਾਪ੍ਰ) ੨ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਪੁਰ ਫਿਰਨ ਵਾਲਾ। ੩ ਸੰਗਤ—ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਦਾ ਵਿਸਯ ਪਦਾਰਥ। ੪ ਗਊਆਂ ਦੇ ਚਰਣ ਦਾ ਅਸਥਾਨ (ਚਰਾਂਦ)।

ਗੋਚਰਮ, ਸੰ. ਗੋਚਰਮ, ਸੰਗਤ—ਗਾਂ ਅਬਦਾ ਬੈਲ ਦੀ ਖੱਲ, ਵੈਥਜ ਨੂੰ ਗੁਹਮਚਰਯ ਧਾਰਣ ਸਮੇਂ ਗਾਂ ਅਬਦਾ ਬਕਰੇ ਦਾ ਚਰਮ ਪਹਿਰਣਾ ਵਿਧਾਨ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਦੇਖੋ, ਵਸਿਸ੍ਟ ਸਿਮ੍ਰਿਤੀ, ਅ: ੧੧। ੨ ਰਮੀਨ ਦਾ ਇੱਕ ਖਾਸ ਮਾਪ, ਭੋਢ ਜੋ ਗਜ ਲੰਮੀ ਅਤੇ ਇਤਨੀ ਹੀ ਚੌੜੀ, ਕਈ ਗੁੰਝਾਂ ਵਿੱਚ ੨੧੦੦ ਹੱਥ ਲੰਮਾ ਅਤੇ ਇਤਨਾ ਹੀ ਚੌੜਾ "ਗੋਚਰਮ" ਦਾ ਪ੍ਰਮਾਣ ਹੈ, ਦੇਖੋ, ਚਤੁਸਾ।

ਗੋਚਰਾ, ਵਿ—ਅਸ਼ੀਨ, ਵਸੀਕ੍ਰੁਤ, "ਭੇਡੇ ਬੀਤੇ ਕੰਮ ਤੁਧੀ ਹੀ ਗੋਚਰੇ।" (ਬਾਰ ਗੁਜ ੨ ਮ: ੫)

ਗੋਚੰਦਨ, ਸੰਗਤ—ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਚੰਦਨ, ਗੋਸ਼ੀਯ ਚੰਦਨ, ਸੁਸ਼ੂਤ ਨੇ ਇਸ ਚੰਦਨ ਦੇ ਅਨੇਕ ਗੁਣ ਲਿਖੇ ਹਨ।

ਗੋਜ, ਸੰਗਤ—ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਤੋਂ ਉਪਜਿਆ ਪਦਾਰਥ। ੨ ਗਊ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਏ ਦੁੱਧ ਘੀ ਆਦਿਕ। ੩ ਹਿੰਦੂਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਇੱਕ ਸੰਕਰ ਜਾਤਿ। 'ਵੈਦਿਕ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਵਿਆਹ ਦੇ ਰੇਲੇ ਤੀ ਗਾਂ ਮਾਰਣ ਦੀ ਰੀਤਿ ਸੀ, ਦੇਖੋ, ਗੋਜਿਨ ਬਿਰਤ ਗੁਰੂ ੪—੧੦—੪।

ਭਾ ੨, ਗੋਜ. ਅਪਨਾਵਾਯੁ, ਵਾਉਰਾ. ਪੇਂਦ.

ਗੋਬਿੰਦ. ਦੇਖੋ, ਕਵਚਨ.

ਗੋਜੀ. ਗੋਧੂਮ (ਗੰਦਮ) ਅਤੇ ਜੋ ਮਿਲੇ ਹੋਏ ਅੰਨ। ੨ ਗੋਜੀ. ਪਾਦਰ. ਦੇਖੋ, ਗੋਜ ੪.

ਗੋਟ. ਸੰਗਤਾ—ਮਗਜੀ. ਬਿਨਾਚਾ. ਗੋਠ, ਦੇਖੋ, ਗੁਠ ਧਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਗੋਟੀ.

ਗੋਟਾ. ਸੰਗਤਾ—ਸੁਨਹਿਰੀ ਅਸਦਾ ਰੂਪਹਿਰੀ ਤਾਰਾਂ ਦਾ ਫੀਤਾ, ਜੋ ਵਸਤੂ ਪੁਰ ਸ਼ੋਭਾ ਲਈ ਲਗਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ.

ਗੋਟੀ. ਸੰਗਤਾ—ਸ਼ਰਚੀਜ਼ ਚੌਪਤ ਆਦਿਕ ਦਾ ਮੁਰਚਾ ਅਤੇ ਨਰਦ. “ਬਨਾਕਰ ਸੁਰਤਾਂ ਗੋਟੀ ਪਰਾਕ੍ਰਮ ਸਾਰ ਪਾਸਾ ਕਰ.” (ਸਲੋਹ)

ਗੋਠ. ਦੇਖੋ, ਗੋਟ ੧ ਅਤੇ ਗੁਠ ਧਾ। ੨ ਚੌਕਤੀ (ਚਪਲੀ) ਲਾਕੇ ਬੈਠਣ ਦੀ ਥਾਂ.

ਗੋਡ. ਸੰਗਤਾ—ਗੁਡਾਈ. ਗੋਡੀ. ਜਿਵੇਂ—ਇਸ ਖੇਤੀ ਨੂੰ ਇਕ ਗੋਡ ਪਈ ਹੈ। ੨ ਗੋਡਾ. ਜਾਨ. “ਸੋਧਨੁ ਹੋਇਕੋ ਲਾਕੇ ਗੋਡ ਪਸਾਰਿ.” (ਸ. ਕਬੀਰ)

ਗੋਡ. ਸੰ. ਗੋਬ. ਸੰਗਤਾ—ਇਕ ਸੰਗਤੀ ਜਾਤੀ, ਜੋ ਭੀਲਾਂ ਤੁੰਨ ਹੈ। ੨ ਗੋਡ—ਤੁੰਨ. ਜਿਸ ਦੀ ਤੁੰਨ ਦਾ ਮਾਸ ਭਾਰ ਉਥਰਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ.

ਗੋਡਣਾ } ਫਿ—ਗੋਡਣਾ, ਖੇਦਣਾ। ੨ ਧਸਾਉਣਾ. ਖੁਭਾਉਣਾ।
ਗੋਡਣਾ } ੩ ਉਕਸਾਉਣਾ. ਭਤਕਾਉਣਾ। ੪ ਚੁਖਾਉਣਾ. ਭੰਗ ਕਰਨਾ. ਦੇਖੋ, ਮੁਤੀ ੩। ੫ ਨਈਨ ਕੱਢਣਾ. ਖੇਤੀ ਦੀ ਗੁਡਾਈ ਕਰਨੀ. “ਕਾਮੁ ਕ੍ਰੋਧੁ ਦੁਇ ਕਰਹੁ ਭਸੇਨੇ ਗੋਡਹੁ ਧਰਤੀ ਭਾਈ.” (ਬਸੰ ਮ: ੧) ਸੁਭ ਕਰਮਾਂ ਦੀ ਕਾਮਨਾ ਅਤੇ ਕੁਕਰਮਾਂ ਦਾ ਨਿਰਾਦਰ ਇਹ ਦੋ ਕੁਦਾਲ ਬਣਾਓ, ਅੰਤਹਕਰਣ ਰੂਪ ਬਮੀਨ ਗੋਡੇ.

ਗੋਡੀ. ਗੋਡਣ (ਗੁਡਾਈ) ਦੀ ਥਾਂ। ੨ ਗੋਡੇ ਪਰਣੇ (ਜਾਨੁ ਬਲ) ਹੋਣ ਦਾ ਭਾਵ. ਜਿਵੇਂ—ਉਂਠ ਨੇ ਗੋਡੀ ਲਾ ਦਿੱਤੀ.

ਗੋਟ. ਦੇਖੋ, ਗੁਟ। ੨ ਸੰ. ਬੈਲ.

ਗੋਤ. ਸੰਗਤਾ—ਗੋਤਾ. ਟੁੰਬੀ। ੨ ਗੁਤਵਾ. ਪਸ਼ੂ ਦੇ ਚਾਲਨ ਲਈ ਤੁਤੀ ਆਦਿਕ ਪਾਇਆ ਵਿੱਚ ਮਿਲਾਇਆ ਅੰਨ. “ਜੇਕੇ ਕਉ ਕਉ ਗੋਤ ਖਵਾਈਦਾ ਹੈ.” (ਜਸਭਾਮ) ੩ ਸੰ. ਗੋਤ. ਗੁਲ. ਵੱਸ. ਮਾਨਦਾਨ.

ਗੋਤਕੁਨਾਲਾ } ਸੰਗਤਾ—ਗੋਤਕੁਨਾਲੀ. ਨਵੀਂ ਵਿਆਹੀ ਇਸਤਰੀ ਨੂੰ
ਗੋਤਕੁਨਾਲੀ } ਗੋਤ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਿਲ ਕਰਨ ਲਈ, ਕੁਨਾਲੀ ਵਿੱਚ ਭੋਜਨ ਪਰੋਸਕੇ ਪਰਿਵਾਰ ਦੇ ਇੱਕ ਥਾਂ ਖਾਣ ਦੀ ਰੀਤਿ. “ਇਸ ਕੋ ਭਯੋ ਨ ਗੋਤਕੁਨਾਲਾ.” (ਗੁਪਤੁ)

ਗੋਤਮ. ਮਹਾਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਗੋਤਮ ਦਾ ਅਰਥ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਗੋ (ਪ੍ਰਕਾਸ਼) ਨਾਲ ਤਮ (ਅੰਧਕਾਰ) ਨਾਸ਼ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।

੨ ਇੱਕ ਵਿਦੁਨ ਰਿਖੀ. ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਉਂ ਅਭਪਾਦ ਭੀ ਹੈ. ਇਹ ਈਸਵੀ ਸਦੀ ਤੋਂ ੬੦੦ ਵਰ੍ਹੇ ਪਹਿਲਾਂ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਇਸ ਨੇ ਨਜਾਯ ਦਰਸ਼ਨ ਦੇ ਪੜ੍ਹ ਸ਼ੁਰੂ ਬਣਾਏ ਹਨ, ਇਸੇ ਲਈ ਨਜਾਯ

ਸ਼ਾਸਤਰ ਦਾ ਨਾਉਂ ਅਭਪਾਦ ਦਰਸ਼ਨ ਹੈ। ੩ ਇੱਕ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਰਿਖੀ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਗੋਤਮ ਵੰਸ਼ ਚੱਲਿਆ ਹੈ।

੪ ਗੋਤਮ. ਗੋਤਮ ਵੰਸ਼ ਵਿੱਚ ਹੋਣ ਵਾਲਾ “ਬਰਦਵਤ” ਜਿਸ ਦੀ ਕਥਾ ਰਾਮਾਯਣ ਵਿੱਚ ਹੈ. ਇਹ ਅਹਲਤਾ ਦਾ ਪਤਿ ਅਤੇ ਜਨਕ ਦੇ ਪੁਰੋਹਿਤ ਸਤਾਨੰਦ ਦਾ ਪਿਤਾ ਸੀ. ਪੁਰਾਣਾਂ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਦੀ ਇਸਤਰੀ ਅਹਲਤਾ ਮਹਾ ਸੁੰਦਰੀ ਸੀ, ਜਿਸ ਪੁਰ ਇੰਦੁ ਮੋਹਿਤ ਹੋ ਗਿਆ. ਇੱਕ ਦਿਨ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਨੂੰ ਮੁਰਗਾ ਬਣਾਕੇ ਵੇਲੇ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਬਾਂਗ ਦਿਵਾਈ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਗੋਤਮ ਅਭੋਤਾ ਹੀ ਨਈ ਪੁਰ ਨਾਉਂਣ ਚਲਾ ਗਿਆ. ਇੰਦੁ ਨੇ ਅਹਲਤਾ ਨਾਲ ਕੁਕਰਮ ਕੀਤਾ, ਜਦ ਗੋਤਮ ਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗਾ, ਤਾਂ ਉਸ ਨੇ ਇਸਤਰੀ ਨੂੰ ਲਿਲਾਕ੍ਰਮ ਕਰ ਦਿੱਤਾ, ਅਤੇ ਇੰਦੁ ਦੇ ਸਰੀਰ ਪੁਰ ਹਜ਼ਾਰ ਭਗ ਦਾ ਚਿੰਨ੍ਹ ਹੋਣ ਦਾ ਸੁਾਪ ਦਿੱਤਾ ਅਰ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਨੂੰ ਖਈ ਚੌਫ ਲਾ ਦਿੱਤਾ.

ਵਾਲਮੀਕਿ ਕਾਂਡ ੧ ਅ: ੪੭-੪੮ ਵਿੱਚ ਲੇਖ ਹੈ ਕਿ ਅਹਲਤਾ ਖੁਦ ਇੰਦੁ ਨੂੰ ਚਾਹੁੰਦੀ ਸੀ. ਇੰਦੁ ਗੋਤਮ ਦਾ ਰੂਪ ਧਾਰਕੇ ਰਿਖੀ ਦੇ ਆਸ਼ੁਮ ਉਸ ਦੀ ਕੈਰਹਾਜਿਰੀ ਵਿੱਚ ਅਹਲਤਾ ਨੂੰ ਮਿਲਿਆ. ਜਦ ਘਰੋਂ ਇੰਦੁ ਨਿਕਲਦਾ ਸੀ ਤਦ ਗੋਤਮ ਆ ਨਿਕਲਿਆ. ਰਿਖੀ ਨੇ ਆਖਿਆ ਹੋ ਪਾਪੀ! ਤੂੰ ਨਪੁੰਸਕ ਹੋਜਾ. ਇਤਨਾ ਕਹਿਣ ਪੁਰ ਇੰਦੁ ਦੇ ਛੋਤੇ ਛਤ ਛਾਏ. ਦੇਵਤਿਆਂ ਨੇ, ਪਿਤਰਾਂ ਦੇ ਦੇਵਤਾ “ਕਵਚਾਹਨ” ਵਾਸਤੇ ਜੋ ਮੀਥਾ ਭਲਿਦਾਨ ਲਈ ਰੱਖਿਆ ਸੀ, ਉਸ ਦੇ ਛੋਤੇ ਛੋਤਕੇ ਇੰਦੁ ਦੇ ਸੜੇ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਨਪੁੰਸਕਪੁਣਾ ਦੂਰ ਹੋਇਆ ਤੇ ਉਸ ਦਿਨ ਤੋਂ ਖੱਸੀ ਮੀਥਾ ਭਲਿਦਾਨ ਦੇਣਾ ਵਿਧਾਨ ਹੋਇਆ.

ਆਸ਼ੁਮ ਵਿੱਚ ਆਕੇ ਰਿਖੀ ਨੇ ਅਹਲਤਾ ਨੂੰ ਸੁਾਪ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਤੂੰ ਅਦਿਸ਼ਤ (ਗਾਯਤ੍ਰ) ਹੋਕੇ ਇਸ ਆਸ਼ੁਮ ਪਈਰਹੁ ਅਰ ਕੇਵਲ ਪਵਨ ਆਹਾਰ ਕਰ, ਜਦ ਤਕ ਰਾਮ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੇ ਤੇਰੀ ਇਹੀ ਵਸ਼ਾ ਚਰੇਗੀ. ਰਾਮ ਦੀ ਚਰਣਰਜ ਛੂਹਿਣ ਤੋਂ ਤੇਰਾ ਛੁਟਕਾਰਾ ਹੋਵੇਗਾ, ਅਤੇ ਤੂੰ ਆਪਣਾ ਅਸਲ ਰੂਪ ਧਾਰਨ ਕਰੇਂਗੀ. ਜੋ ਸਦ ਰਾਮ ਗੋਤਮ ਦੇ ਆਸ਼ੁਮ ਆਏ, ਤਦ ਅਹਲਤਾ ਪਹਿਲੇ ਜੇਹੀ ਬਣਕੇ ਗੋਤਮ ਨੂੰ ਮਿਲੀ. “ਗੋਤਮਨਾਰਿ ਅਭਿਆਤਾਰੀ.” (ਮਲੀ ਨਾਮਦੇਵ) ਦੇਖੋ, ਅਹਲਿਆ। ੫ ਇੱਕ ਪਰਭਤ, ਜੋ ਨਾਸਿਕ ਪਾਸ ਹੈ, ਜਿੱਥੋਂ ਕੇਦਾਰੀ ਨਦੀਫ ਨਿਕਲਦੀ ਹੈ। ੬ ਦੇਖੋ, ਗੋਤਮ.

ਗੋਤਮਨਾਰਿ. ਅਹਲਤਾ. ਦੇਖੋ, ਗੋਤਮ ੪ ਅਤੇ ਅਹਲਿਆ। ੨ ਦੇਖੋ, ਉਮਾਪਤਿ ਅਤੇ ਸੀਸਧਰਨਿ.

ਗੋਤਮੀ. ਦੇਖੋ, ਗੋਤਮ ੨.

ਗੋਤਮੀ ਸਿਲਾ. ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਪੱਥਰ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਹਿੰਦੂ ਪੂਜਦੇ ਹਨ. ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਮਿਆਲ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਡੁਬਦਾ. ਕਈ ਆਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਰਾਮਚੰਦ੍ਰ ਜੀ ਨੇ ਲੰਕਾ ਜਾਣ ਲਈ ਗੋਤਮੀ ਸਿਲਾ ਦਾ ਹੀ ਪੁਲ ਬੰਧਾ ਸੀ.

ਗੋਤਮੁ. ਦੇਖੋ, ਗੋਤਮ ੪.

ਗੋਤਾ. ਅ. ੨, ਗੋਤਹ. ਸੰਗਤਾ—ਟੁੰਬੀ. ਭੁਬਕੀ.

ਗੋਤਾਵਾਰ. ਦੇਖੋ, ਗੋਤਾਵਾਰ। ੨ ਚਾਰ ਜਾਤੀਆਂ. ਚਾਰ ਕ੍ਰਿਸਮਾਂ.

ਭਾਵ—ਅਨੇਕ ਭੇਦ. “ਪਾਰਸ ਪਰਸ ਹੋਤ ਕਨਿਕ ਅਨੇਕ ਧਾਤੁ, ਕਨਿਕ ਸੇ ਅਨਿਕ ਨ ਹੋਤ ਗੋਤਾਚਾਰ ਜੀਉ.” (ਭਾਯੁ ਕ) ਵੇਰ ਸੇਨੇ ਤੋਂ ਕਈ ਕਿਸਮ ਦੀਆਂ ਧਾਤਾਂ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀਆਂ। ਭਾਵ ਸਿੱਖਮਤ ਵਿੱਚ ਆਕੇ ਅਨੇਕ ਵਰਣ ਸਿੱਖ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਸਿੱਖ ਤੋਂ ਅਨੇਕ ਜਾਤਾਂ ਦੇ ਭੇਦ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ।

ਗੋਤੀ. ਵਿ—ਗੋਤ ਦਾ. ਗੋਤੀਯ.

ਗੋਤੀਤ. ਵਿ—ਗੋ (ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ) ਤੋਂ ਅਤੀਤ (ਪਰੇ). ਜੋ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਦਾ ਵਿਸਯ ਨਹੀਂ. ਅਗੋਚਰ.

ਗੋਤੁ. ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਜੋ ਗੋ (ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ) ਦੀ ਤੁ (ਰਖਣਾ) ਕਰੇ. ਪਵਤ. ਪਹਾੜ। ੧ ਸੰਤਾਨ. ਔਲਾਦ। ੩ ਕੁਲ. ਖਾਨਦਾਨ। ੪ ਸਮੂਹ. ਸਮੁਦਾਯ. ਝੰਡ। ੫ ਨਾਮ। ੬ ਸੰਪਤਿ. ਵਿਕੁਤਿ। ੭ ਵਨ. ਜੰਗਲ। ੮ ਚਸਤਾ. ਮਾਰਗ.

ਗੋਤੁਪਾਲ. ਵਿ—ਗੋਤ ਦੀ ਪਾਲਨਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ.

ਗੋਤੁਚਾਰ. ਸੰਗਤਾ—ਗੋਤੁਖਤਾ. ਗੋਤ ਦਾ ਨਾਮ। ੧ ਗੋਤ ਦਾ ਨਾਮ ਉੱਚਾਰਣ ਕਰਨ ਦੀ ਢੰਗ। ੩ ਗੋਤ ਦਾ ਆਚਾਰ ਕੁਲਗੀਤੀ.

ਗੋਦ. ਸੰ. ਗੋਤ. ਸੰਗਤਾ—ਗੋਦੀ. ਉਛੰਕ। ੨ ਸੰ. ਗੋਦ. ਵਿ—ਭਉ ਦੇਣ ਵਾਲਾ.

ਗੋਦ. ਸੰਗਤਾ—ਗੋਦਣ ਦੀ ਢੰਗ। ੧ ਵਿਉਂਤ. ਤਜਵੀਜ਼। ੩ ਗੋਦ। ੪ ਦੇਖੋ, ਗੋਇੰਦ ੩.

ਗੋਦਨੀ. ਦੇਖੋ, ਇੰਗੁਦੀ.

ਗੋਦਪੁਰ. ਦੇਖੋ, ਗੁਰੂ ਕੀ ਟਾਲੀਆਂ.

ਗੋਦਰੀ. ਸੰਗਤਾ—ਗੋਦਰੀ. ਨਗੋਦਿਆਂ ਨਾਲ ਗੁੰਦੀ ਹੋਈ ਓਢਨੀ. ਭੂਟੀਦਾਰ ਵਸਤੂ. ਰਜਾਈ. “ਕਾਹੂੰ ਕਰੀ ਗੋਦਰੀ ਨਾਹੀ.” (ਆਸ ਕਬੀਰ)

ਗੋਦਲਾ ਭਾਰ. ਭਿੱਕੇ ਅਤੇ ਮਾਂਗਟ ਦੇ ਆਸ ਪਾਸ ਦਾ ਇਲਾਕਾ. “ਬਾਰ ਗੋਦਲਾ ਕੀ ਚਹੈ ਭਾਈ ਬੰਨੇ ਸਿੱਖ.” (ਮਹਾਮ ਪ੍ਰਕਾਸ਼)

ਗੋਦਤੀ. ਦੇਖੋ, ਗੋਦਰੀ.

ਗੋਦਤੀਆ. ਗੋਦਤੀ ਧਾਰਨ ਵਾਲਾ। ੧ ਦੇਖੋ, ਘਣਮਸਤ ੩। ੨ ਭਾਈ ਭਗਤੂ ਦੇ ਗੋਦੇ ਦਾ ਇੱਕ ਸੇਵਕ. ਜੋ ਵਡਾ ਕੁਰਮੁਖ ਸੀ. ਇਹ ਨਿੱਤ ੨੧. ਪਾਠ ਜਪੁ ਦੇ ਕਰਦਾ ਅਤੇ ਕਿਰਤ ਵਿੱਚ ਲੱਗ ਰਹਿੰਦਾ. ਜਦ ਦਸਮੇਸ਼ ਦਮਦਮੇ ਉਤਰੇ, ਭਦ ਇਹ ਸੇਵਾ ਵਿੱਚ ਹਾਜ਼ਿਰ ਹੋਇਆ, ਅਤੇ ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਦਸਮੇਸ਼ ਭਾਈ ਕੇ ਚੱਕ ਪਾਧੇ, ਭਦ ਇਸ ਨੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਅਤੇ ਸੰਗਤਿ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਕੇ ਆਖੀਰਵਾਦ ਲਿਆ.

ਗੋਦਾ. ਇੱਕ ਖੜੀ, ਜਿਸ ਨੇ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦੇਵ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਨਾਲ ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਨਗਰ ਵਸਾਇਆ। ੧ ਸਤਿਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਜੀ ਦਾ ਇੱਕ ਪ੍ਰੇਮੀ ਸਿੱਖ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਪੁਰਾਣ ਲਈ ਕਾਬੂਲ ਭੇਜਿਆ. ਇਸ ਨੇ ਇੱਕ ਵੇਰ ਧਰਾਨ ਵਿੱਚ ਚਲਣ ਵੇਲੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਚਿਰ ਤੀਕ ਕੀਰਤਪੁਰ ਬੈਠੇ ਅਚਲ ਕਰ ਰੱਖਿਆ ਸੀ. ਇਸ ਨੂੰ ਕਈ ਸਿੱਖ ਲੇਖਕਾਂ ਨੇ ਗੁਰੀਆ ਭੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ. ਦੇਖੋ,

ਗੁਰੀਆ ੨। ੩ ਦੇਖੋ, ਗੋਇੰਦਾ। ੪ ਮੁਲੋਵਾਲ (ਰਾਜ ਪਟਿਆਲਾ) ਦਾ ਵਸਨੀਕ ਇੱਕ ਜੱਟ. ਜੋ ਨੌਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦਾ ਸਿੱਖ ਹੋਇਆ ਜਿਸ ਨੂੰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨੇ ਪਿੰਡ ਦਾ ਚੌਧਰੀ ਭਾਖਿਆ। ੫ ਦੇਖੋ, ਗੁੰਦਾ.

ਗੋਦਾਵਰੀ. ਗੋ (ਸੁਰਕ)ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਦੱਖਣ ਦੀ ਇੱਕ ਨਦੀ, ਜੋ ਗੋਦਾਵਰੀ ਪੁਰਵੀ ਘਾਟਾਂ ਤੋਂ ਤ੍ਰਿਅੰਬਕ (ਤ੍ਰੀਕੁੰਬ) ਪਾਸੋਂ ਨਿਕਲਕੇ ੧੮੮ ਮੀਲ ਵਹਿੰਦੀ ਹੋਈ ਬੰਗਾਲ ਦੀ ਖਾੜੀ ਵਿੱਚ ਡਿਗਦੀ ਹੈ. ਅੰਬਿਕਲਨਗਰ (ਹਜੂਰ ਸਾਹਿਬ) ਇਸੇ ਨਦੀ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਹੈ. “ਗੰਗਾ ਜਉ ਗੋਦਾਵਰੀ ਜਾਈਐ.” (ਰਾਮ ਨਾਮਦੇਵ) “ਸੁਰ ਸੁਰੀ ਸਰਸੁਤੀ ਜਮੁਨਾ ਗੋਦਾਵਰੀ.” (ਭਾਯੁ ਕ)

ਗੁਹਮਾਵਰਤ ਪੁਰਾਣ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਅਣਖੀ ਕਥਾ ਲਿਖੀ ਹੈ ਕਿ ਇੱਕ ਗੁਹਮਾਣੀ ਤੀਰਥ ਕਰਦੀ ਫਿਰਦੀ ਇੱਕ ਜੰਗਲ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਕਾਮੀ ਨੂੰ ਮਿਲ ਗਈ. ਗੁਹਮਾਣੀ ਦੀ ਇੱਛਾ ਵਿਰੁੱਧ ਕਾਮ ਦੇ ਸੇਵਕ ਨੇ ਸੇਰਾਵਰੀ ਭੋਗ ਕੀਤਾ. ਗੁਹਮਾਣੀ ਨੇ ਉਸ ਵੇਲੇ ਉਸ ਪਰਪੁਰਖ ਦੇ ਵੀਰਯ ਨੂੰ ਤਤਾਏ ਦਿੱਤਾ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਵਡਾ ਸੁੰਦਰ ਬਾਲਕ ਤੁਰਤ ਹੀ ਪੈਦਾ ਹੋ ਗਿਆ. ਗੁਹਮਾਣੀ ਪੁਰੁ ਸਮੇਤ ਹੋਈ ਹੋਈ ਆਪਣੇ ਪਤੀ ਪਾਸ ਆਈ ਅਤੇ ਸਾਰੀ ਕਥਾ ਸੁਣਾਈ. ਪਤੀ ਨੇ ਇਸਤ੍ਰੀ ਦਾ ਝਾਗ ਕਰ ਦਿੱਤਾ, ਇਸ ਪੁਰ ਗੁਹਮਾਣੀ ਨੇ ਤਪ ਅਤੇ ਯੋਗਾਭਾਸ ਕਰਨਾ ਆਰੰਭ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਪੁੰਨ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਗੋਦਾਵਰੀ ਨਦੀ ਰੂਪ ਹੋਕੇ ਸੰਸਾਰ ਪੁਰ ਵਹਿਣ ਲੱਗੀ.

ਗੁਹਮਾਣ ਪੁਰਾਣ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਗੋਤਮਰਿਖੀ, ਇਕ ਮੋਈ ਹੋਈ ਕੁਝ ਦੇ ਸਿੰਦਾ ਕਰਨ ਲਈ ਸਿਵ ਦੀਆਂ ਜਟਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਜੋ ਗੰਗਾ ਦੀ ਧਾਰਾ ਲਿਆਇਆ, ਉਸੇ ਤੋਂ ਗੋਦਾਵਰੀ ਨਦੀ ਹੋਈ ਅਤੇ ਇਸੇ ਨਦੀ ਇਸ ਦਾ ਦੂਜਾ ਨਾਉਂ ਗੋਤਮੀ ਹੋਇਆ. ਗੋਦਾਵਰੀ ਦੇ ਕੁੰਭ ਬਾਬਤ ਦੇਖੋ, ਗੁੰਭ ੧੦ (੮).

ਗੋਦੀ. ਦੇਖੋ, ਗੋਦ.

ਗੋਪਨ. ਸੰਗਤਾ—ਗੋਪਰੂਪ ਧਨ. ਗੋਪੀਆਂ ਦਾ ਵੰਗ. “ਬੇਨੁ ਬਜਾਵੈ ਗੋਪਨ ਚਰੈ.” (ਮਾਲੀ ਨਾਮਦੇਵ) ੨ ਗੋਵਰਧਨ ਪਹਾੜ. “ਚੰਡਨ ਗੋਪਨ ਕੇ ਹਿਰ ਕਾਨ ਉਠਾਯਲਯੋ ਗਿਰਿ ਗੋਪਨ ਜੈਸੇ.” (ਚੰਡੀ ੧)

ਗੋਪਧੀ. ਸੰਗਤਾ—ਗੋਪਧ. ਗੋਧਾ (ਗੋਹ) ਦੇ ਚੰਮ ਦਾ ਅੰਗੁਲਿਕਾਣ ਤੀਰ ਚਲਾਉਣ ਸਮੇਂ ਅੰਗੂਠੇ ਦੀ ਰਖਣਾ ਲਈ ਪਹਿਰਿਆ ਹੋਇਆ ਚਮੇਟਾ. “ਸਨੱਧ ਬੰਧ ਗੋਪਧੀ.” (ਰਾਮਾਵ) ਦੇਖੋ, ਗੋਧਾ ੨.

ਗੋਪਰ. ਗੋ (ਕਿਰਣ) ਧਾਰਨ ਵਾਲਾ. ਕਿਰਣਧਰ. ਚੰਦ੍ਰਮਾ। ੨ ਸੁਰਜ। ੩ ਗੋ (ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ) ਧਾਰਨ ਵਾਲਾ ਸ਼ੇਖਨਾਗ। ੪ ਗੋ (ਜਲ) ਧਾਰਨ ਵਾਲਾ ਜਲਧਰ. ਗੋਦਲ.

ਗੋਧਾ. ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਗੋਹ. ਕਿਰਲੀ ਦੀ ਕਿਸਮ ਦਾ ਇੱਕ ਜੰਗਲੀ ਸੀਵ. Land Saurian. ਦੇਖੋ, ਅੰਗੁਲਿਕਾਣ। ੨ ਕਮਾਣ ਦੇ ਚਿੱਲੇ ਦੀ ਚੋਟ ਤੋਂ ਬਚਾਉਣ ਲਈ ਖੰਭੇ ਪਹੁੰਚੇ ਪੁਰ ਬੰਨ੍ਹਿਆ ਚਮੜਾ. ਦੇਖੋ, ਕਪੜੀ.

ਗੋਪਾਭੂਤਿਕਾਣ. ਗੋਧਾ (ਗੋਹ ਦੇ ਚੰਮ) ਦਾ ਅੰਗੁਲਿਕਾਣ. ਦੇਖੋ,

ਅੰਗੁਲਿਤ੍ਰਾਣ ਅਤੇ ਗੋਧਾ. "ਹਠੀ ਥਾਂਧ ਗੋਧਾਂਗੁਲਿਤ੍ਰਾਣ ਥਾਂਕੇ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੪੦੫)

ਕੋਧੂਮ. ਜੰ. ਸੰਗਤ—ਕੰਦਮ. ਕਣਕ। ੨ ਨਾਰੰਗੀ। ੩ ਭਮੀਨ ਦੀ ਢਾਪ.

ਗੋਧੂਲਿਵੇਲਾ. ਸੰਗਤ—ਦਿਨ ਛਿਪਣ ਦਾ ਵੇਲਾ, ਜਦ ਗਾਈਆਂ ਚਰਕੇ ਘਰਾਂ ਨੂੰ ਮੁੜਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਖੁਰਾਂ ਤੋਂ ਕਰਦ ਉਠਦੀ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਪੇਨੂਪੁਲਿ ਵੇਲਾ.

ਗੋਨ } ਦੇਖੋ, ਕੂਟ. "ਕਿਆਨ ਗੋਨ ਭਰਭਾਰੀ." (ਕੇਦਾ ਕਬੀਰ)
ਗੋਨਿ } ੨ ਦੇਖੋ, ਪਹਿਲਾ ਪ੍ਰਤ.

ਕੋਪ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਗਊ ਦੀ ਰਖਤਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਕੋਪਾਲਕ. ਕਵਾਲਾ। ੨ ਕੋ (ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ) ਨੂੰ ਪਾਲਨ ਵਾਲਾ ਰਾਜਾ। ੩ ਦੇਖੋ, ਕੋਪਨ.

ਕੋਪਤਾ. ਵਿ—ਗੋਪ੍ਰਾ. ਰਕਕ. ਰਖਤਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. "ਦਾਸਨ ਕੋ ਗੋਪਤਾ ਸੁ ਨੰਦ ਕੇ ਉਥਾਰੈ ਕੜੇ ਨ?" (ਗੁਪਤੁ)

ਕੋਪਦ. ਸੰਗਤ—ਭੈਲਜਾਂ ਗਾਂ ਦਾ ਪਿਰ। ੨ ਗਊ ਦੇ ਪਿਰ ਦਾ ਚਮੀਨ ਪੁਰ ਲੱਗਾ ਚਿੰਨ੍ਹ. ਦੇਖੋ, ਕੋਭੁਰ.

ਕੋਪਦ ਸੁਵਨ. ਗਾਂ ਦੇ ਪਿਰੋਂ ਜੰਮਿਆ ਤਮਾਚੂ. ਦੰਤ—ਕਥਾ ਹੈ ਕਿ ਜਮਦਗਨਿ ਦੀ ਕਾਮਧੇਨੁ ਨੂੰ ਸਹਸ੍ਰਬਾਹੁ ਨੇ ਖੋਰ ਨਾਲ ਲੈਣਾ ਚਾਹਿਆ, ਗਾਂ ਆਕਾਸ਼ ਨੂੰ ਉਡ ਗਈ, ਆਕਾਸ਼ ਵੱਲ ਜਾਂਦੀ ਗਊ ਨੂੰ ਸਹਸ੍ਰਬਾਹੁ ਨੇ ਭੀਚ ਮਾਰਿਆ, ਪਿਰ ਵਿੱਚ ਤੀਰ ਲੱਗਣ ਤੋਂ ਜੋ ਲਹੂ ਡਿੱਗਾ, ਉਸ ਤੋਂ ਤਮਾਚੂ ਪੈਦਾ ਹੋਯਾ. ਇਸੇ ਰਵਾਯਤ ਅਨੁਸਾਰ ਜੋ ਸਾਖੀ ਅਤੇ ਗੁਪਤੁ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ—"ਕੋਪਦ ਸੁਵਨ ਦੀਨਾ ਸੁਪ ਬਨਾਇ".

ਕੋਪਨ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਰਖਤਾ। ੨ ਨੁਕਾਉਣਾ. ਦੁਰਾਉਂਦਾ. ੩ ਚੁਕੁਪਸਨ. ਨਿੰਦਣਾ. "ਜਿਨਿ ਕੁਰ ਗੋਪਿਆ ਆਪਣਾ ਤੇ ਨਰ ਭੁਇਆਰੀ." (ਮ: ੪ ਵਾਰ ਸੋਰ) "ਜੋ ਕੁਰ ਕੋਪੇ ਆਪਣਾ ਸੁ ਭਲਾ ਨਾਹੀ." (ਮ: ੪ ਵਾਰ ਗਊ ੧) ਦੇਖੋ, ਗੁਪ ਧਾ.

ਗੋਪਨੀਯ. ਵਿ—ਛੁਪਾਉਣ ਲਾਇਕ। ੨ ਰਖਤਾ ਕਰਨ ਯੋਗਤ.

ਗੋਪਪਤਿ. ਵਿ—ਗਵਾਲਿਆਂ ਦਾ ਸੁਆਮੀ। ੨ ਸੰਗਤ—ਨੰਦ, ਜਿਸ ਦੇ ਘਰ ਕ੍ਰਿਸਨ ਜੀ ਨੇ ਪਰਚਰਿਸ਼ ਪਾਈ.

ਕੋਪਲਾ. ਕੋਪਲ ਦੀ ਥਾਂ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਕੋਪਲ ਪ. "ਨਿਪੁੰ ਗੋਪਲਾਯੰ ਖਰੇ ਖੇਤ ਗਾਥੀ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ)

ਕੋਪਾ. ਕੋਪਤਾ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. ਰਖਤਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰ. ਵਿ—ਛੁਪਾਉਣ (ਲੁਕੈਣ) ਵਾਲਾ। ੩ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੪ ਸੰਗਤ—ਕੋਪ ਜਾਤਿ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ. ਅਹੀਰਨ। ੫ ਭੁੱਧ ਭਗਵਾਨ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ, ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਉਂ ਘੋਸ਼ੋਧਰਾ ਭੀ ਹੈ.

ਕੋਪਾਸੁਮੀ. ਕੱਤਕ ਸੁਦੀ ੮, ਜਿਸ ਦਿਨ ਕ੍ਰਿਸਨ ਜੀ ਨੇ ਗਾਈਆਂ ਚਾਰਣੀਆਂ ਆਰੰਭ ਕੀਤੀਆਂ ਸਨ. ਕੁਣ ਇਹ ਸਾਰੇ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਤਰੋਹਾਰ ਮਨਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਦਿਨ ਹਿੰਦੂ ਗਾਈਆਂ ਨੂੰ ਹਰ ਪਹਿਨਾਉਂਦੇ ਅਤੇ ਉੱਤਮ ਭੋਜਨ ਖਵਾਉਂਦੇ ਹਨ.

ਕੋਪਾਲ. ਸੰਗਤ—ਗੋ (ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ) ਦੀ ਪਾਲਨਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਰਾਜਾ। ੨ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ. ਜਗਤਪਾਲਕ ਵਾਹਰੁਭੂ. "ਹੋ ਕੋਬਿੰਦ ਹੋ ਕੋਪਾਲ!" (ਮਲਾ ਮ: ੫) "ਜਗੰਨਾਥ ਕੋਪਾਲ ਮੁਖਿ ਭਈ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫) ੩ ਕਵਾਲਾ. ਕੋਪ. ਅਹੀਰ। ੪ ਰਲਵੰਡੀ ਦਾ ਪਾਧਾ, ਜਿਸ ਪਾਸ ਬਾਥਾ ਕਾਨੂ ਜੀ ਨੇ ਜਗਤ ਕੁਰੂ ਨੂੰ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਅਤੇ ਹਿਸਾਬ ਪੜ੍ਹਨ ਬੋਠਾਇਆ ਸੀ. "ਜਾਲਿ ਮੋਹ ਘਸਿਮਸਿ ਕਰਿ." (ਸੁੀ ਮ: ੧)

ਸ਼ਬਦ ਇਸੇ ਪਰਥਾਇ ਉਚਰਿਆ ਹੈ। ੫ ਕੁਲੇਰ ਦਾ ਪਹਾੜੀ ਰਾਜਾ, ਜੋ ਤੰਗਣੀ ਦੇ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਦਸਮੇਸ਼ ਨਾਲ ਲੜਿਆ. ਦੇਖੋ, ਕੋਪਲਾ। ੬ ਡਾ ਮੁ/ ਕਦਾ. ਧਾਤੁ ਦਾ ਮੂਸਲ. "ਹਮਹ ਖੰਜਰੈ ਗੁਰਸ ਕੋਪਲ ਨਾਮ." (ਹਕਾਯਤ ੧੦)

ਕੋਪਾਲ ਸਿੰਘ. ਦੇਖੋ, ਸੁਧਾਸਰ ੨.

ਕੋਪਿਕਾ. ਸੰਗਤ—ਕੋਪੀ. ਕਵਾਲਨ. ਅਹੀਰਨ.

ਕੋਪੀ. ਸੰਗਤ—ਕੋਪ (ਕੋਪਾਲਕ) ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ. ਕਵਾਲਨ. ਅਹੀਰਨ. "ਘਤੀਆਂ ਸਭੇ ਕੋਪੀਆ ਪਹਰ ਕੰਨੁ ਕੋਪਾਲ." (ਵਾਰ ਆਸਾ) ੨ ਭਾਵ—ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ. "ਨਾਚੰਤੀ ਕੋਪੀ ਜਨਾ." (ਧਨਾ ਨਾਮਦੇਵ) ੩ ਕੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਦਾ ਇੱਕ ਆਤਮਕਯਾਨੀ ਸਿੱਖ। ੪ ਇੱਕ ਭਾਰਦਵਾਜੀ ਬ੍ਰਾਹਮਣ, ਜੋ ਕੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਦਾ ਸਿੱਖ ਹੋ ਕੇ ਧਰਮਪੁਰਾਚਕ ਹੋਇਆ.

ਕੋਪੀਆ. ਦੇਖੋ, ਕੋਰਣ.

ਕੋਪੀਚੰਦ. ਬੰਗਾਲ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਰੰਗਪੁਰ (ਰੰਗਵਤੀ) ਦਾ ਰਾਜਾ, ਜੋ ਭਰਚਰੀ (ਹਰਿਭਰਤ੍ਰਿ) ਦੀ ਭੈਣ ਮੇਨਾਵਤੀ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਅਤੇ ਰਾਣੀ ਪਾਟਮਦੇਵੀ ਦਾ ਪਤੀ ਸੀ. ਇਹ ਵਿਰਾਗ ਦੇ ਕਾਰਣ ਰਾਜ ਤਿਆਗਕੇ ਜਲੰਧਰ ਨਾਥ ਯੋਗੀ ਦਾ ਚੇਲਾ ਹੋਇਆ। ੨ ਇੱਕ ਜੋਗੀ, ਜਿਸ ਦੀ ਭਰਚਾ ਕੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਨਾਲ ਹੋਈ. "ਭੋਲੈ ਕੋਪੀਚੰਦ ਸਭਿ ਸਰੂਪ." (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਰਾਮ ੧)

ਕੋਪੀਚੰਦਨ. ਦਾਰਿਕਾ ਪਾਸ ਇੱਕ ਕੋਪੀਤਾਲ ਹੈ, ਜਿੱਥੇ ਕ੍ਰਿਸਨ ਜੀ ਦੇ ਦੇਹਾਂਤ ਹੋਣ ਪੁਰ ਵਿਯੋਕ ਦੁੱਖ ਨਾਲ ਕੋਪੀਆਂ ਨੇ ਪ੍ਰਾਣ ਤਿਆਗੇ ਸਨ. ਇਸ ਦੀ ਮਿੱਟੀ ਕੋਪੀਚੰਦਨ ਕਹਾਉਂਦੀ ਹੈ. ਵੈਸਨਥ ਨੰਕ ਇਸ ਦਾ ਤਿਲਕ ਲਾਉਂਦੇ ਹਨ. ਪਦਮਪੁਰਾਣ ਦੇ ਉੱਤਰਖੰਡ ਦੇ ਅਧਯਾਯ ੩੦ ਅਤੇ ੬੮ ਵਿੱਚ ਕੋਪੀਚੰਦਨ ਦਾ ਵਡਾ ਮਹਾਤਮ ਲਿਖਿਆ ਹੈ. "ਕਿਨ ਹੂੰ ਤਿਲਕ ਕੋਪੀਚੰਦਨ ਲਾਇਆ." (ਰਾਮ ਅ: ਮ: ੫)

ਕੋਪੀਨਾਥ } ਸੰਗਤ—ਕ੍ਰਿਸਨ, ਜੋ ਕੋਪੀਆਂ ਦਾ ਸੁਆਮੀ ਹੈ।
ਕੋਪੀਪਤਿ } ੨ ਹਿਸੀਕੋਸ਼. ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਦਾ ਪ੍ਰੇਰਕ. "ਗੋਪੀਨਾਥ ਸਕਲ ਹੈ ਸਾਥੇ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫)

ਕੋਪੀਪਤਿ ਸਸਿ. ਕੁਰੂਵਿਲਾਸ ੬ ਵਿੱਚ ਕੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਸਹੁਰੇ ਕ੍ਰਿਸਨ ਚੰਦ ਦਾ ਨਾਉਂ ਪਹੇਲੀ ਦੇ ਢੰਗ ਆਇਆ ਹੈ. ਕੋਪੀਪਤਿ (ਕ੍ਰਿਸਨ) ਸਸਿ (ਚੰਦ).

ਕੋਪੁੰਡ. ਸੰਗਤ—ਗਊ ਦੀ ਪੁਛ। ੨ ਬਾਂਦਰ ਦੀ ਇੱਕ ਜਾਤੀ. ਕੋਲਾਂਕੂਲ, ਜਿਸ ਦੀ ਉੱਮ ਗਾਂ ਜੇਹੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ੩ ਪੁਰਾਣੇ ਸਮੇਂ ਦਾ

ਇੱਕ ਵਜਾ.

ਗੋਪੀ. ਦੇਖੋ, ਗੋਪਨ.

ਗੋਪਜ. ਵਿ—ਭੁਪਾਉਣ ਯੋਗਜ. ਗੋਪਨੀਯ। ੨ ਰਖਤਾ ਯੋਗਜ.

ਗੋਫਣ } ਸੰ. ਗੋਫਣਾ ਅਤੇ ਗੋਇਪਾਲ. ਗੋਪੀਆ. ਮਿੱਟੀ ਦਾ ਗੋਲਾ
ਗੋਫਨ } ਚਲਾਉਣ ਦਾ ਇੱਕ ਯੋਗ. "ਗੋਫਣ ਕੁਰਜ ਕਰਤ ਚਮਕਾਰੀ." (ਰਾਮਾਵ)

ਗੋਬਰ. ਸੰਗਤ—ਗੋਵਿੰਦ. ਗੋਮਯ. ਗੋਹਾ.

ਗੋਬਰਧਨ. ਦੇਖੋ, ਗੋਵਰਧਨ.

ਗੋਬਰਾਗਨਿ. ਸੰਗਤ—ਗੋਹੇ ਦੀ ਅੱਛ.

ਗੋਬਰਿ. ਗੋਬਰ ਕਰਕੇ. ਗੋਹੇ ਨਾਲ. "ਗੋਬਰਿ ਤਰਣੁ ਨ ਜਾਈ." (ਵਾਰ ਆਸਾ)

ਗੋਬਰੀ. ਵਿ—ਗੋਹੇ ਦੀ. ਗੋਹੇ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ। ੨ ਸੰਗਤ—ਗੋਬਰ ਨਾਲ ਮਿਲੀ ਹੋਈ ਮਿੱਟੀ, ਜਿਸ ਦਾ ਲੇਪਨ ਕਰੀਦਾ ਹੈ.

ਗੋਬਿੰਦ } ਸੰ. ਗੋਵਿੰਦ. ਸੰਗਤ—ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਨਾਮ ਪਹੁੰਚਾਉਣ ਵਾਲਾ
ਗੋਬਿੰਦ } ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਦੇਵ। ੨ ਗੰਗਾਨ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣ ਯੋਗਜ
ਵਾਹਗੁਰੂ। ੩ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀਪਾਲਕ ਕਰਤਾਰ। ੪ ਗੋ (ਗੁਰਬਾਣੀ) ਕਰਕੇ ਜੋ ਵਿੰਦ (ਲੰਡਿਆ ਜਾਏ) ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ. ਕਰਤਾਰ. "ਮਨਹੁ ਨ ਭੀਸੈ ਕੁਣਨਿਧਿ ਗੋਬਿੰਦਰਾਇ." (ਬਾਵਨ) "ਕੁਣਗਾਇ ਗੋਬਿੰਦ ਅਨਦੁ ਉਪਜੈ." (ਸੁਹੀ ਛੰਤ ਮ: ੫) ੫ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਦਾ ਸਿੱਖ, ਜੋ ਭੰਡਾਰੀ ਭੋਤ ਦਾ ਸੀ.

ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਸਤਿਗੁਰੂ. ਸਿੱਖਕੌਮ ਦੇ ਦਸਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ. ਆਪ ਦਾ ਜਨਮ ਗੁਰੂ ਤੇਗਬਹਾਦਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਘਰ ਮਾਰਾ ਕੁਸਰੀ ਜੀ ਤੋਂ ਪਟਨੇ ਸ਼ਹਿਰ, ਪੋਹ ਸੁਦੀ ੭ (੨੩ ਪੋਹ) ਛਤਿਸਗੜ੍ਹ ਸੰਮਤ ੧੭੨੩ (੨੨ ਦਿਸੰਬਰ ਸਨ ੧੬੬੬) ਨੂੰ ਹੋਇਆ. ੧੨ ਮੱਘਰ ਸੰਮਤ ੧੭੩੨ (੧੧ ਨਵੰਬਰ ਸਨ ੧੬੭੫) ਨੂੰ ਆਨੰਦਪੁਰ ਵਿੱਚ ਆਪ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਦੇ ਸਿੰਘਾਸਨ ਪੁਰ ਵਿਰਾਜੇ.

ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਅਤੇ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰਵਿਦਯਾ ਦਾ ਮੁੱਢ ਤੋਂ ਹੀ ਵਡਾ ਪ੍ਰੇਮ ਸੀ, ਇਸ ਲਈ ਥੋੜੇ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਹੀ ਦੋਹਾਂ ਦੇ ਪੂਰਣ ਪੰਛਿਤ ਹੋ ਗਏ. ਆਪ ਦਾ ਦਰਬਾਰ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਨਾਲ ਸਦਾ ਭਰਪੂਰ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ. ਦੂਰ ਦੂਰ ਦੇ ਕਵੀ ਆਏ ਆਪ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿੱਚ ਹਾਜ਼ਿਰ ਰਹਿੰਦੇ ਅਤੇ ਦਾਨ ਸਨਮਾਨ ਨਾਲ ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ ਲਾਭ ਕਰਦੇ. ਆਪ ਦਾ ਹੁਥ ਸੰਕਲਪ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਮਤ ਮਤਾਂਤਰਾਂ ਦੀਆਂ ਸਭ ਪ੍ਰਸੂਕਾਂ ਗੁਰਮੁਖੀ ਵਿੱਚ ਹੋਣ ਅਤੇ ਸਿੱਖ ਕੌਮ ਸੰਸਾਰ ਵਿੱਚ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਦੀ ਮੰਡਲੀ ਹੋਵੇ. ਆਨੰਦਪੁਰ ਨੂੰ ਵਿਦਯਾ ਦਾ ਕੇਂਦ੍ਰ ਬਣਾਉਣ ਵਾਸਤੇ ਆਪ ਨੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਦੂਰ ਦੂਰ ਇਲਾਮ ਹਾਸਿਲ ਕਰਨ ਲਈ ਮਸ਼ਹੂਰ ਆਲਿਆਂ ਪਾਸ ਭੇਜਿਆ.

ਭਾਰਤ ਦੇ ਮੁਰਦਾ ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਜੀਵਦਾਨ ਦੇਣ ਵਾਸਤੇ ਆਪ ਨੇ ੧ ਵੀਸਾਖ ਸੰਮਤ ੧੭੫੬ ਨੂੰ ਕੇਸਗੜ੍ਹ ਦੇ ਟੀਵਾਨ ਵਿੱਚ ਅਮ੍ਰਿਤਦਾਨ ਦਿੱਤਾ, ਅਤੇ ਅਮ੍ਰਿਤਧਾਰੀਆਂ ਦੀ "ਮਾਲਸਾ" ਸੰਗਤ ਬਾਪੀ.

ਦੇਖੋ, ਭਵਿੱਖਾ ਕਵਿ.

ਦੇਸ਼ ਤੇ ਅਨਾਥ ਹੁੰਦਾ ਵੱਖਰੇ ਅਤੇ ਕੁਮਜਾਨਾਂ ਵਿੱਚ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਫਸੇ ਜਾਣਕੇ, ਆਪ ਨੇ ਸੁੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਦੇ ਪੁਰਣ ਕੀਤੇ ਅਕਾਲੀਧਰਮ ਦਾ ਵਡੇ ਉਤਸਾਹ ਅਤੇ ਯਤਨ ਨਾਲ ਪ੍ਰਚਾਰ ਆਰੰਭਿਆ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਪਹਾੜੀ ਰਾਜੇ ਅਰ ਸਮੇਂ ਦੇ ਰਾਕਿਮ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦਾ ਸਿੱਧਾਂਤ ਸਮਝੇ ਬਿਨਾ, ਅਕਾਰਣ ਹੀ ਵੈਰੀ ਹੋ ਗਏ ਅਤੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸੁਰਖਤਾ ਲਈ ਕਈ ਜੰਗ ਕਰਨੇ ਪਏ.

ਸੰਮਤ ੧੭੬੧ ਵਿੱਚ ਤੁਰਕੀਸੈਨਾ ਨੇ ਸੂਫੀ ਕਸਮ ਖਾਕੇ ਆਪ ਤੋਂ ਆਨੰਦਪੁਰ ਖਾਲੀ ਕਰਵਾਇਆ. ਜਦ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਿਲੇ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਆਏ, ਤੁਰਤ ਹਮਲਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ, ਜਿਸ ਕਾਰਣ ਦਸਮੇਸ਼ ਦਾ ਭਾਰੀ ਨੁਕਸਾਨ ਹੋਇਆ ਅਰ ੫੨ ਕਵੀਆਂ ਦੀ ਵਰ੍ਹਿਆਂ ਦੀ ਮਿਹਨਤ, ਵਿਦਯਾ ਦੇ ਵੈਰੀਆਂ ਨੇ, ਮਿਸਲ ਦੇ ਕੁਤਬਖਾਨੇ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਛਿਨ ਵਿੱਚ ਮਿੱਟੀ ਨਾਲ ਮਿਲਾ ਦਿੱਤੀ.

ਆਪ ਵਡੀ ਵੀਰਤਾ ਅਤੇ ਪੀਰਯ ਨਾਲ ਸਾਰੀ ਫੌਜ ਦਾ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਸਤ੍ਹ ਤੋਂ ਬਚਕੇ ਜੰਗਲ ਦੀ ਮਰੂਭੂਮਿ ਵਿੱਚ ਪਹੁੰਚੇ. ਉਸ ਥਾਂ ਆਪਣੇ ਅਲੌਕਿਕ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨਾਲ ਕੁਤਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਦੇਵਦੇਸ਼ ਅਤੇ ਜੰਗਲ ਨੂੰ ਮੰਗਲਸੂਪ ਮਾਲਵਾ ਬਣਾਇਆ. ਅਨੰਤ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਂਤਿ ਅਤੇ ਵੀਰਤਾ ਦੀ ਸੰਥਾ ਦੇ ਕੇ ਆਤਮਗਤਾਨ ਅਤੇ, ਕੁਰਬਾਨੀ ਦਾ ਉੱਚਰਾਵ ਦਿਤਾਇਆ.

ਮਾਰਾ ਜੀਤੋਂ ਜੀ ਅਤੇ ਸੁੰਦਰੀ ਜੀ ਤੋਂ ਉਤਪੰਨ ਹੋਏ ਪਿਤਾ ਤੇ ਪਿਤਾਮਾ ਭੁੱਲ ਆਪ ਦੇ ਧਰਮਵੀਰ ਚਾਰ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ—ਬਾਬਾ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਜੁਝਾਰ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਬੋਰਾਵਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਅਤੇ ਫਤੇ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਭੀ ਆਪਣੇ ਨਸ਼ੂ ਨੂੰ ਜਲ ਦੀ ਥਾਂ ਜਿੰਦਗੀ ਆਪ ਦੇ ਲਾਏ ਹੋਏ ਭੂਟੇ ਨੂੰ ਮੁਰਭਾਉਂਦੀ ਦਬਾ ਤੋਂ ਪ੍ਰਭੁਲਿਤ ਕੀਤਾ. ਰਾਜਪੂਤਾਨੇ ਅਤੇ ਦੱਖਣ ਦੀ ਯਾਤ੍ਰਾ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਆਪ ਨੇ ਜੂਨ ਸਨ ੧੭੦੮ ਵਿੱਚ ਨਾਏਤ ਨਗਰ ਪਾਸ ਯੋਦਾਵਰੀ ਨਦੀ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਨਿਵਾਸ ਕੀਤਾ, ਅਤੇ ਇਸੇ ਥਾਂ ਕੱਤਕ ਜੁਦੀ ੫ (੮ ਕੱਤਕ) ਸੰਮਤ ੧੭੬੫ (੭ ਅਕਤੂਬਰ ਸਨ ੧੭੦੮) ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਅਤੇ ਪੰਥ ਨੂੰ ਗੁਰਤਾ ਦੇ ਕੇ ਅਦੁਤੀ ਪੇਸ਼ਵਾ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਜੋਤੀ ਜੋਤਿ ਸਮਾਏ.

ਆਪ ਨੇ ੩੨ ਵਰ੍ਹੇ ੧੦ ਮਹੀਨੇ ੨੬ ਦਿਨ ਗੁਰਤਾ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਸਾਰੀ ਅਵਸਥਾ ੪੧ ਵਰ੍ਹੇ ੮ ਮਹੀਨੇ ੧੫ ਦਿਨ ਭੱਗੀ.

ਕਲਗੀਧਰ ਬਾਬਤ ਸਾਧੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ "ਇਤਿਹਾਸ ਗੁਰਮਾਲਾ" ਵਿੱਚ ਲਿਖਦੇ ਹਨ—

"ਇਸ ਭਾਰਤਕੁਮਿ ਮੇਂ ਸਹਸ੍ਰੋਂ ਧਰਮਪ੍ਰਚਾਰਕ ਤਥਾ ਲਕੋਂ ਦੇਸ਼ ਸੰਰਕਕ ਰਾਜੇ ਮਹਾਰਾਜੇ ਹੂਏ ਹੈਂ, ਪਰੰਤੂ ਐਸਾ ਏਕ ਭੀ ਨਹੀਂ ਹੂਆ ਕਿ ਜਿਸ ਨੇ ਧਰਮਰਕਾ ਕੇ ਨਿਮਿਤ ਅਪਨਾ ਸਰਵਸੁ ਹਵਨ ਕਰਕੇ ਥੇਸ ਮੇਂ ਅਪਨੇ ਪ੍ਰਾਣ ਭੀ ਦਿਓ ਹੈਂ. x x x

"ਹਿੰਦੁਧਰਮ ਪਰ ਆਤੀ ਹੁਈ ਅਨੇਕ ਤਰਹ ਕੀ ਆਪੌਤਿਯੋਂ ਕੇ ਰਾਕਕ, ਯਾ ਮ੍ਰਿਤਪ੍ਰਾਯ ਆਰਯਸੰਤਾਨ ਕੇ ਪੁਨਹ ਪ੍ਰਾਣਸੰਚਾਰਕ, ਯਦਿ ਕੋਈ ਮਹਾਪੁਰੁਸ਼ ਹੈਂ, ਤੋਂ ਸਿੱਖ ਸਮਾਜ ਕੇ ਨਿਰਮਾਤਾ ਤਥਾ ਸ਼ਾਸਕ

ਧਰਮਗੁਰੂ ਯੋਹੀ ਏਕ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਕੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਹੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

“ਆਪ ਹੀ ਕੇ ਸਦੁਪਦੇਸ਼ ਸੇ ਚਾਰੋਂ ਵਰਣ ਪਸਪਰ ਭ੍ਰਾਤ੍ਰਿਤਾਵ ਸੇ ਵਰਤਾਰ ਕਰਨੇ ਲਗੇ ਏ, ਆਪ ਹੀ ਕੀ ਸੰਪੂਰਤਿ ਮਹਾ ਸ਼ਕਿ ਸੇ ਵਰਤਮਾਨ ਸਿੰਘ ਸਮਾਜ ਕੀ ਯੁੱਧ ਕੇ ਵਿਸਯ ਮੇ ਸਰਵਤ: ਅਕ੍ਰੋਸਰ ਕਣਨਾ ਹੈ, ਆਪ ਹੀ ਕੇ ਬਲਵੀਰਯ ਸਾਹਸ ਕੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਸੇ ਨਿਰਾਸ਼ਿਤ ਆਰਯਸੰਤਾਨ ਕਾ ਆਚਯਾਚਰਤ ਮੇਂ ਸੋਸਤ੍ਰ ਦੀਖਪਤਤਾ ਹੈ.” xxx

“ਇਸ ਭਾਰਤਵ੍ਰਮਿ ਪਰ ਅਨੇਕੋਂ ਧਰਮਪ੍ਰਚਾਰਕ ਧਰਮਗੁਰੂ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਤਥਾ ਆਗੇ ਭੀ ਹੋਏ, ਤਥਾਪਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਕੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਜਿਸੇ ਧਰਮਪ੍ਰਚਾਰਕ ਧਰਮਗੁਰੂ ਕਾ ਹੋਨਾ ਦੇਵਾਚਾ ਇਸ ਦੁਨਿਯਾ ਮੇਂ ਦੁਰਘਟ ਹੈ.” xxx

“ਸੁਚਿੰਦਰਪੋਸੀ ਅਨੇਕ ਮਨੁਸ਼ ਉਤਪੰਨ ਹੋ ਹੋ ਕਰ ਮਰਣਦਸ਼ਾ ਕੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਤੇ ਹੈ, ਤਥਾਪਿ ਅਪਨੇ ਨਿਰਮਲ ਯਸ: ਕਾਯ ਸੇ ਕਲਪਾਵਧਿ ਜੀਨੇ ਵਾਲੇ ਯਹ ਏਕ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਕੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਹੀ ਹੈ। ਜਬ ਤਕ ਸੁਬੱਧ ਆਰਯਪ੍ਰਜਾ ਰਹੇਗੀ, ਤਬ ਤਕ ਇਨ ਕੇ ਅਵਰਣਨੀਯ ਉਪਕਾਰੋਂ ਕੇ ਜਨਮਾਨ ਪ੍ਰਚਾਰਕ ਚਿੰਤਨ ਕਿਯਾ ਕਰੇਗੀ।”

“ਧਨੜ ਦੇਸ਼, ਧਨੜ ਕਾਲ, ਧਨੜ ਭੂਮਿ, ਧਨੜ ਨਗਰ, ਧਨੜ ਕ੍ਰਿਹ ਤਥਾ ਧਨੜ ਬਹ ਮਾਤਾ ਹੈ ਜਿਨ ਕੇ ਸਕਾਸ਼ ਸੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਕੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਜੈਸੇ ਮਹਾਪੁਰੁਸ਼ੋਂ ਕਾ ਪ੍ਰਾਦੁਰਭਾਵ ਹੋਤਾ ਹੈ।”

(ਅਧਯਾਯ ੪੭)

ਕੋਬਿੰਦਗੜ੍ਹ. ਦੇਖੋ, ਕਮਲਾਹਗੜ੍ਹ।

੨ ਕਲਗੀਧਰ ਦੇ ਨਾਮ ਪੁਰ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦਾ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਸ਼ਹਿਰ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਬਣਵਾਇਆ ਇੱਕ ਕਿਲਾ. ਇਹ ਸਨ ੧੮੦੫-੮ ਵਿੱਚ ਤਿਆਰ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ।

੩ ਭਟਿੰਡੇ ਦਾ ਕਿਲਾ. ਮਹਾਰਾਜਾ ਕਰਮ ਸਿੰਘ ਪਟਿਆਲਾਪਤਿ ਨੇ ਦਸਮੇਸ਼ ਦੇ ਨਾਉਂ, ਪੁਰ ਇਸ ਕਿਲੇ ਦੀ ਇਹ ਸੰਗਤ ਬਾਪੀ।

੪ ਪਿੰਡ ਦੋਧਰ (ਜਿਲਾ ਵਿਰੋਜਪੁਰ ਤਸੀਲ ਬਾਣਾ ਮੇਕਾ) ਤੋਂ ਉੱਤਰ ਦਿਸ਼ਾ ਅੱਧ ਮੀਲ ਦੇ ਕਰੀਬ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਅਤੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਇੱਕੋ ਕੁਰਦੁਆਰਾ ਹੈ. ਇੱਥੇ ੧ ਅਕਤੂਬਰ ਸਨ ੧੮੧੪ ਨੂੰ ਜ਼ਮੀਨ ਵਿੱਚੋਂ ਦੋ ਤਾਂਬੇ ਦੇ ਪਤ੍ਰ ਨਿਕਲੇ. ਪਹਿਲੇ ਪੁਰ ਇੱਕ ਪਾਸੇ ਗੁਰਮੁਖੀ ਅੱਖਰਾਂ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ. “ਨਾਨਕ ਤਪਾ ਈਹਾ ਰਮੇ” ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ “ਪਹਿਲੀ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਫੇਮੀ ਆਏ.” ਦੂਜਾ ਸੁਹਰ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਪੁਰ “ਨਾਨਕ” ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਸੰਗਤਿ ਨੇ ਪ੍ਰੇਮਾਵ ਨਾਲ ਕੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਕੀਤਾ. ਅਕਾਲੀ ਸਿੰਘ ਪਿੰਡ ਵਾਲੇ ਸੇਵਾ ਕਰਦੇ ਹਨ. ਕੁਰਦੁਆਰੇ ਨਾਲ ਪੰਜ ਕਨਾਲ ਜ਼ਮੀਨ ਹੈ. ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਅਜਿੱਤਵਾਲ ਤੋਂ ਚਾਰ ਮੀਲ ਪੱਛਮ ਕੱਚਾ ਰਸਤਾ ਹੈ।

੫ ਰਿਆਸਤ ਨਾਭਾ, ਨਜਾਮਤ, ਤਸੀਲ ਅਤੇ ਬਾਣਾ ਅਲੋਹ ਦਾ

ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜਿਸ ਦੇ ਨਾਉਂ ਪੁਰ ਮੰਡੀ ਕੋਬਿੰਦਗੜ੍ਹ ਹੈ. ਇਸ ਥਾਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਚਰਣ ਪਾਏ ਹਨ. ਪਹਿਲੇ ਮੰਜੀ ਸਾਹਿਬ ਹੀ ਸੀ, ਪਰ ਸੰਮਤ ੧੮੭੮ ਤੋਂ ਪੱਕਾ ਕੁਰਦੁਆਰਾ ਬਣ ਰਿਹਾ ਹੈ. ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਕੋਬਿੰਦਗੜ੍ਹ ਤੋਂ ਪੁਰਵ ਇੱਕ ਫਰਲਾਂਗ ਦੇ ਅੰਦਰ ਹੀ ਹੈ. ਹੋਲੇ ਨੂੰ ਮੇਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ੬ ਦੇਖੋ, ਰਾਣਵਾਂ.

ਕੋਬਿੰਦ ਗਾਯਤ੍ਰੀ. ਕਿਤਨੇ ਪੁਰਾਣੇ ਸਿੰਘ ਸੰਤ ਜਾਪੁ ਦੇ ਪਾਠ— “ਕੋਬਿੰਦੇ, ਮੁਕੰਦੇ, ਉਦਾਰੇ, ਅਪਾਰੇ, ਹਰੀਅੰ, ਕਰੀਅੰ, ਨਿਨਾਯੇ ਅਕਾਯੇ.” ਨੂੰ ਕੋਬਿੰਦ ਗਾਯਤ੍ਰੀ ਆਖਦੇ ਹਨ.

ਕੋਬਿੰਦਗੀਤਾ. ਦੇਖੋ, ਕ੍ਰਿਸਨਲਾਲ ੨.

ਕੋਬਿੰਦਘਾਟ. ਪੁਸ਼ਕਰ ਤੀਰਥ ਪੁਰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਕੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਕੁਰਦੁਆਰੇ ਪਾਸ ਇੱਕ ਘਾਟ, ਜਿੱਥੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਤੀਰਥ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਵਿਰਾਜੇ ਸਨ.

ਕੋਬਿੰਦਪੁਰਾ. ਰਿਆਸਤ ਪਟਿਆਲਾ, ਨਜਾਮਤ ਬਰਨਾਲਾ, ਤਸੀਲ ਮਾਨਸਾ, ਬਾਣਾ ਬੋਹਾ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਪਿੰਡ ਹੈ. ਇਸ ਪਿੰਡ ਚੋਂ ਉੱਤਰ ਵੱਲ ਵਸੋਂ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗਬਹਾਦਰ ਜੀ ਅਤੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਕੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਕੁਰਦੁਆਰਾ ਹੈ. ਨੌਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਇੱਕ ਰਾਤ ਇਸ ਥਾਂ ਵਿਰਾਜੇ ਹਨ.

ਦਸਮ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਸਦੋਂ ਖੁਸ਼ਾਲ ਤੋਂ ਗੁਲਾਬ ਸਿੰਘ ਸੁਨਿਆਰੇ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਭੇਰੇ ਵਿੱਚੋਂ ਕੱਢਕੇ ਜਹਸੇ ਨੂੰ ਮੁਝੇ, ਤਾਂ ਇੱਥੇ ਬਰਣ ਪਾਏ.

ਦੇਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਮੰਜੀ ਸਾਹਿਬ ਚੁੱਦੇ ਚੁੱਦੇ ਬਣੇ ਹੋਏ ਹਨ. ਹੁਣ ਬਣਾ ਕੁਰਦੁਆਰਾ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ.

ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਦਾਤੇਬਾਸ ਤੋਂ ਦੱਖਣ ਵੱਲ ਡੇਢ ਮੀਲ ਦੇ ਕਰੀਬ ਕੱਚਾ ਰਸਤਾ ਹੈ.

ਕੋਬਿੰਦਪੁਰੀ. ਸੰਗਤ—ਵੈਰੁੰਠ. “ਕੋਬਿੰਦਵਾਲ ਕੋਬਿੰਦਪੁਰੀ ਸਮ.” (ਜਵੀਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ) ੨ ਸਤਿਸੰਗ.

ਕੋਬਿੰਦ ਰਾਇ. ਦਸਮੇਸ਼ ਦਾ ਅਮ੍ਰਿਤ ਸੰਸਕਾਰ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾ ਨਾਮ. ਕੋਬਿੰਦਲੋਕ. ਸੰਗਤ—ਸਾਧੂਜਨ. ਕਰਤਾਰ ਦੇ ਸੇਵਕ. “ਕੋਬਿੰਦਲੋਕ ਨਹੀ ਜਨਮਹਿ ਮਰਹਿ.” (ਗੁਰੂ ਮ: ੫).

ਕੋਬਿੰਦਵਾਲ. ਦੇਖੋ, ਕੋਬਿੰਦਵਾਲ ਅਤੇ ਕੋਬਿੰਦਪੁਰੀ.

ਕੋਬਿੰਦੁ. ਵਿ—ਕੋ—ਵਿਦੁ. ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਦਾ ਗੜਾਰਾ. ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਦਾ ਪੁਰਕਾ ੨ ਵਿਸ਼ੁ ਦਾ ਗੜਾਰਾ। ੩ ਕੋ (ਅੰਤਹਕਰਣ) ਦਾ ਗੜਾਰਾ. ਅੰਤਰਯਾਮੀ. “ਕੋਬਿੰਦੁ ਗਵਹਿ ਸਹਜਿ ਸੁਭਾਏ.” (ਮਾਭ ਅ: ਮ: ੩) ੪ ਕੋ (ਵੇਦ) ਵਿਦੁ (ਜਾਣਨ) ਵਾਲਾ. ਵੇਦਵੇੱਤਾ. ਦੇਖੋ, ਗਾਇ ੩.

ਕੋਭੰਸ. ਸੰਗਤ—ਭਰੂਆਂ ਦੀ ਚੁਲ. ਕੋਭੰਸ.

ਕੋਭ. ਸੰਗਤ—ਅੰਕੁਰ. ਕੋ (ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ) ਨੂੰ ਭੇਦਨ ਕਰਕੇ ਜੋ ਨਿਕਲੇ. ਨਵੀਂ ਨਿਕਲੀ ਨਕਰ.

ਕੋਭੀ. ਸੰਗਤ—ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦੀ ਸਥਿਤੀ, ਜਿਸ ਦੀ ਤਰਕਾਰੀ ਬਣਦੀ ਹੈ. ਇਹ ਸਰਦੀ ਦੀ ਮੋਸਮ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਹੁੰਦੀ ਹੈ. ਇਸ ਦੀਆਂ ਅਨੇਕ ਜਾਤੀਆਂ (ਕੱਠ ਕੋਭੀ, ਢੁੱਲ ਕੋਭੀ, ਬੰਦ ਗੋਭੀ

ਆਇ) ਯਨ। ੨ ਦੇਖੋ, ਕੋਭ. "ਜਿਮ ਕੋਭੀ ਤੁਰਨ ਹੈ ਉਤਪਤ." (ਗੁਪਤੁ)

ਕੋਮ. ਸੰਖੇਪ ਹੈ ਗੋਮੁਖ ਅਤੇ ਗੋਮੁਦੀ ਦਾ. "ਧਰਾ ਕੋਮ ਕੋਜੇ." (ਚੰਡੀ ੨)

ਕੋਮਤੀ. ਇੱਕ ਨਦੀ, ਜੋ ਯੂ. ਪੀ. ਵਿੱਚ ਪੀਲੀਭੀਤ ਜਿਲੇ ਵਿੱਚੋਂ ਸ਼ਾਹਜਹਾਨਪੁਰ ਦੀ ਚੀਲ ਤੋਂ ਨਿਕਲਕੇ ਖੇਡੀ, ਲਖਨਊ, ਜੌਨਪੁਰ ਆਦਿਕ ਵਿੱਚ ੫੦੦ ਮੀਲ ਵਹਿੰਦੀ ਹੋਈ (ਸੈਦਪੁਰ ਦੇ ਮਝਾਮ ਜਿਲਾ ਗਜੀਪੁਰ ਵਿੱਚ) ਭੰਗ ਨਾਲ ਮਿਲ ਜਾਂਦੀ ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਦੂਜਾ ਨਾਉਂ ਵਾਸਿਸ਼ੀ ਭੀ ਹੈ. ਇਸ ਨਾਉਂ ਦੀਆਂ ਹੋਰ ਭੀ ਕਈ ਨਦੀਆਂ ਹਨ. "ਹਜ ਹਮਾਰੀ ਕੋਮਤੀ ਤੀਰ." (ਆਸਾ ਕਹੀਰ) "ਕੋਮਤੀ ਸਹਸ ਗਉ ਦਾਨ ਕੀਜੇ." (ਰਾਮ ਨਾਮਦੇਵ) ੨ ਕੋਮਤ ਪਰਬਤ ਤੇ ਨਿਵਾਸ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਇੱਕ ਦੇਵੀ.

ਕੋਮਯ. ਸੰ. ਸੰਕਤਾ—ਕੋਯ. ਗੋਬਰ.

ਕੋਮਾਇ. ਕਿੰਦਤ. ਦੇਖੋ, ਗੋਮਾਯ.

ਕੋਮਾਂਸ. ਸੰਕਤਾ—ਗਉ ਦਾ ਮਾਂਸ. ਦੇਖੋ, ਕੋਘਨ। ੨ ਹਰਯੋਗ ਪ੍ਰਦੀਪਿਕਾ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਕੋ ਨਾਮ ਸੀਤ ਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਖਾਸ ਅਭਾਸ ਨਾਲ ਮੋਤਕੇ ਤਾਨੁਦੇ ਨਾਲ ਲਗਾਕੇ ਕੰਠ ਦਾ ਛਿਦ੍ਰ (ਸੁਰਾਖ) ਬੰਦ ਕਰਨਾ ਕੋਮਾਂਸ ਹੈ.

ਕੋਮਾਯ } ਸੰ. ਮੰਦ ਗੋ (ਭਾਈ) ਬੋਲਣ ਵਾਲਾ ਕਿੰਦਤ। ੨ ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ
ਕੋਮਾਯ } ਵਿੱਚ ਕੋਮੁਦੀ ਦੀ ਥਾਂ ਭੀ ਕੋਮਾਯ ਸ਼ਬਦ ਆਇਆ ਹੈ.
ਦੇਖੋ, ਗੋਮੁਦੀ.

ਕੋਮੁਖ. ਸੰ. ਸੰਕਤਾ—ਰਣਸਿੰਘ. ਰਣਸਿੰਘਾ. "ਸ੍ਰਵਯਾ ਬ੍ਰਹਮਾ ਭੇਖ: ਧਯਾਯਾਯਾ ਗੋਮੁਖਾ." (ਮਹਾਭਾਰਤ, ਦ੍ਰੋਣ ਪਰਵ, ਅ: ੮੨) ੨ ਇੱਕ ਸੰਖ, ਜਿਸ ਦਾ ਮੁਖ ਕਉ ਜੇਹਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ੩ ਵਿ—ਮਨ ਦਾ ਖੇਟਾ, ਮੂੰਹ ਦਾ ਮਿੱਠਾ (ਜਾਂ ਬੁਧ ਕੀਤਾ) ਆਦਮੀ.

ਕੋਮੁਖੀ. ਸੰਕਤਾ—ਭਾਂ ਦੇ ਮੁਖ ਵਰਗੀ ਇੱਕ ਕੰਦਰਾ, ਜਿਸ ਵਿੱਚੋਂ ਕੰਗੋਂਤਰੀ ਗੰਗਾ ਨਿਕਲਦੀ ਹੈ। ੨ ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਫੈਲੀ, ਜਿਸ ਦਾ ਆਕਾਰ ਕਉ ਮੁਖ ਜੇਹਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਵਿੱਚ ਰੱਬ ਪਾ ਕੇ ਮਾਲਾ ਵੇਰਨੀ ਹਿੰਦੂ ਪੁੰਨਕਰਮ ਸਮਝਦੇ ਹਨ। ੩ ਦੇਖੋ, ਗੋਮੁਖ ੨.

ਕੋਮੁਦੀ. ਸੰ. ਸੰਕਤਾ—ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਭੱਭ.

ਕੋਮੁਤ੍ਰਯਾਰ. ਸੰਕਤਾ—ਜਿਵੇਂ ਚਲਦੇ ਹੋਏ ਥੋਲ ਦਾ ਮੁੜ ਸਰਪ ਦੀ ਗਤਿ ਦਾ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਪੁਰ ਦੇਖੀਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਤੁੱਲ. "ਪੁਨ ਕੋਮੁਤ੍ਰਯਾਰ ਫਿਰੰਤੇ." (ਗੁਪਤੁ) ੨ ਇੱਕ ਗਣਿਤ.

ਕੋਮੇਏ } ਸੰ. ਸੰਕਤਾ—ਇੱਕ ਮਣਿ, ਜਿਸ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਨੌਂ ਰਤਨਾਂ
ਕੋਮੇਏਏ } ਵਿੱਚ ਹੈ. ਕੰਗੋਲ। ੨ ਇੱਕ ਵ੍ਰਿਪ (ਜਲੀਰਹ).

ਕੋਮੇਧ. ਸੰਕਤਾ—ਕਉ ਦੀ ਭੁਰਬਲੀ ਦਾ ਜੱਗ (ਯੋਗ), ਜਿਸ ਦਾ ਦੂਜਾ ਨਾਉਂ 'ਕੋਸਵ' ਹੈ. ਗਾਤਰਾਯਨ ਬੁੱਤ ਸੁਤ੍ਰ ਵਿੱਚ ਇਸ ਜੱਗ ਦਾ ਵਿਧਾਨ ਹੈ. ਬਹੁਤ ਸਿਮ੍ਰਿਤੀਕਾਰਾਂ ਨੇ ਕਲਿਯੁਗ ਵਿੱਚ ਇਸ ਯੋਗ 'ਇੱਕ ਵਾਰਾਭੀ ਪਾਸ ਹੈ.

ਦਾ ਨਿਸ਼ੇਧ ਲਿਖਿਆ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਗਵਾਲੰਡ.

ਕੋਮੇ. ਸੰ. ਗੋਮਯ. ਗੋਬਰ. ਕੋਯ. "ਕੋਮੇ ਸੇ ਲੋਪਨ ਛਿਤਿ ਕਰਕੈ." (ਨਪੁ)

ਕੋਮ੍ਰਿਕ. ਸੰਕਤਾ—ਕਦਯ. ਰੋਭ. ਨੀਲਕਾਇ.

ਕੋਯਕਤ. ਸੰਕਤਾ—ਕੋਯ. ਯਜੁਰਵੇਦ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦੀ ਵਿਧਿ ਵਿਸਤਾਰ ਨਾਲ ਲਿਖੀ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਕਵਾਲੰਡ ਅਤੇ ਕੋਯੇਧ.

ਕੋਯਮ. ਗੋਮੁਖ ਦੀ ਥਾਂ ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ ਵਿੱਚ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਆਇਆ ਹੈ. "ਸੰਖ ਕੋਯਮ ਕੱਜੀਅੰ." (ਚੰਡੀ ੨) ੨ ਕਤਾਨੀ ਗੋਯਮ ਦਾ ਅਰਥ ਰਣਸਿੰਘ ਕਰਦੇ ਹਨ। ੩ ਭਾ ੫ ਸੇ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ.

ਕੋਯਾ. ਭਾ ੫ ਵਿ—ਕਥਨ ਕਰਤਾ। ੨ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਮਾਨੋ. ਜਾਣੀਓ. ਜਨ। ੩ ਸੰਕਤਾ—ਭਾਈ ਨੰਦ ਨਾਲ ਜੀ ਦੀ ਛਾਪ (ਤਖ਼ਤੁਸ). "ਹਰਭੇ ਗੋਰ ਅਜ ਹਕ ਨ ਯਾਇਦ ਹੋਚਕਾਹ, ਬਰ ਲਭੇ ਗੋਯਾ." (ਦੀਵਾਨ ਕੋਯਾ)

ਕੋਰ. ਭਾ ੫ ਸੰਕਤਾ—ਸੰਕਲ। ੨ ਕਦਰ. "ਜਾਕਾ ਬਾਸਾ ਕੋਰ ਮਹਿ." (ਸ. ਕਬੀਰ) ੩ ਅ. ੫ ਕੋਰਾਂ. ਗਜ਼ਨੀ ਅਤੇ ਹਰਾਤ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰਲਾ ਦੇਸ਼. ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦਾ ਨਾਉਂ ਘੋਰ ਹੈ. "ਕੋਰ ਕਰਦੇਸੀ ਕੁਨ ਭਵੈ." (ਅਕਾਲ) ੪ ਇਸ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਇੱਕ ਪ੍ਰਧਾਨ ਨਗਰ, ਜੋ ਹਰਾਤ ਤੋਂ ੧੨੦ ਮੀਲ ਪੂਰਬ ਦੱਖਣ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਕੋਰੀ ਪ। ੫ ਸੱਟਾਂ ਦਾ ਇੱਕ ਗੋਤ, ਜੋ ਮੁਲਤਾਨ ਦੇ ਜਿਲੇ ਬਹੁਤ ਹੈ.

ਕੋਰਸ. ਸੰਕਤਾ—ਕਉ ਦਾ ਰਸ, ਦੁੱਧ ਅਤੇ ਮੱਖਣ। ੨ ਗੋ (ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ) ਦਾ ਰਸ. ਭੋਕ ਦਾ ਆਨੰਦ.

ਕੋਰਸਤਾਨ. ਸੰਕਤਾ—ਕਬਰਿਸਤਾਨ.

ਕੋਰਖ ਅਰਥਾ ਗੋਰਖ. ਸੰਕਤਾ—ਗੋ (ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ) ਦਾ ਚਕਕ, ਕਰਤਾਰ. "ਕੋਰਖ ਸੇ ਜਿਨਿ ਗੋਇ ਉਠਾਲੀ." (ਰਾਮ ਮ: ੨) ੨ ਗੋ (ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ) ਦਾ ਚਕਕ, ਆਤਮਾ. "ਉਪਰਿ ਕਰਨੁ, ਕਰਨ ਪਰਿ ਕੋਰਖੁ, ਤਾਕਾ ਅਕਮੁ ਗੁਰੁ ਪੁਨਿ ਵਾਸੀ." (ਮਾਰੂ ਮ: ੧) ਬਰੀਰ ਉੱਪਰ ਦਸਮਦ੍ਵਾਰ, ਉਸ ਪੁਰ ਬਸਣ ਵਾਲਾ ਆਤਮਾ, ਫਿਰ ਉਸ ਦਾ ਫੁਰੂ ਸੇ ਅਕਮਰੂਪ ਹੈ (ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ) ਉਸ ਵਿੱਚ ਨਿਵਾਸ ਕਰਤਾ (ਸਤਿਗੁਰੂ). ੩ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਪਾਨਕ ਵਿਸਨੁ. "ਗੁਰੁ ਈਸਰੁ ਗੁਰੁ ਕੋਰਖੁ ਬਰਮਾ." (ਜਪੁ) ਗੁਰੂ ਹੀ ਸਿਵ ਵਿਸਨੁ ਅਤੇ ਬ੍ਰਹਮਾ ਹੈ। ੪ ਜੋਗੀਆਂ ਦਾ ਆਚਾਰਯ ਗੋਰਖਨਾਥ, ਜਿਸ ਦਾ ਜਨਮ ਗੋਰਖਪੁਰ ਨਗਰ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ. ਬਹੁਤਿਆਂ ਨੇ ਗੋਰਖ ਨੂੰ ਮਣੇਂਦ੍ਰ (ਮਤਸਯੇਂਦ੍ਰ) ਨਾਥ ਦਾ ਬੇਲਾ ਅਤੇ ਪੁਤ੍ਰ ਲਿਖਿਆ ਹੈ. ਗੋਰਖਨਾਥ ਦੀ ਨੌਂ ਨਾਥਾਂ ਵਿੱਚ ਗਿਣਤੀ ਹੈ. ਜੋਗੀਆਂ ਦਾ ਕਨਪਟਾ ਪੰਥ ਇਸੇ ਮਹਾਤਮਾ ਤੋਂ ਚੱਲਿਆ ਹੈ. "ਜੋਗੀ ਗੋਰਖ ਗੋਰਖ ਕਹਿਆ." (ਕਉ ਮ: ੪) "ਪੁਨ ਹਰਿ ਗੋਰਖ ਕੋ ਉਪਰਾਜਾ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ) ੫ ਭਾਈਆਂ ਦਾ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ. ਕੋਪਲ. ਕਦਯਾ.

*ਇਸ ਦਾ ਉੱਚਾਣ ਗੁਰੂ ਭੀ ਹੈ.

ਕੋਰਖ ਹਟਤੀ. ਪੇਸ਼ਾਵਰ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਉੱਚੀ ਥਾਂ, ਜਿਥੇ ਸਿੱਖ ਰਾਜ ਸਮੇਂ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਕਿਲਾ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ. ਹੁਣ ਇਥੇ ਪੁਲੀਸ ਦਾ ਡੇਰਾ ਹੈ. ਅੰਦਰ ਕੁਝ ਕੁਝ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਪੁਕਾੜ ਹੋਂਦਾ ਹੈ. ਇੱਕ ਹਿੰਦੂ ਮੰਦਿਰ ਭੀ ਹੈ. ਲੋਕ ਆਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਕਿਸੇ ਸਮੇਂ ਕੋਰਖ ਨਾਥ ਇਸ ਥਾਂ ਵਿਚਾਜੇ ਸਨ.

ਕੋਰਖਪੁਰ. ਯੂ. ਪੀ. ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਸ਼ਹਿਰ, ਜੋ ਕੋਰਖਪੁਰ ਜਿਲੇ ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਅਸਥਾਨ ਅਤੇ ਬੰਗਾਲ ਐਂਡ ਨਾਰਥ ਵੈਸਟਰਨ ਰੇਲਵੇ ਦਾ ਭਾਰੀ ਸਟੇਸ਼ਨ ਹੈ. ਇਹ ਕਾਨਪੁਰ ਤੋਂ ੨੧੭ ਮੀਲ ਹੈ. ਆਬਾਦੀ ੫੬੮੮੨ ਹੈ.

ਕੋਰਖਪੁਤ, ਸੰਕੜਾ—ਕੋਰਖਨਾਥ ਦਾ ਢੋਲ. ਕੋਰਖ ਦਾ ਨਾਦੀ ਪੁਤ੍ਰ. "ਕੋਰਖਪੁਤ ਰੁਹਾਰੀਪਾ ਢੋਲੈ." (ਸਿਧਯੋਗੇਸ਼ਟਿ)

ਕੋਰਖਪੰਥੀ. ਜੋਗੀ. ਕੋਰਖ ਦੇ ਦੱਸੇ ਰਾਹ ਤੇ ਚਲਣ ਵਾਲਾ. ਕੋਰਖ ਦਾ ਮਤ ਧਾਰਨ ਵਾਲਾ.

ਕੋਰਖਮਤਾ. ਦੇਖੋ, ਨਾਨਕਮਤਾ.

ਕੋਰਖਰ. ਡਾ ੨/੨ ਸੰਕੜਾ—ਪੰਛਮੀ ਭਾਵਤ ਅਤੇ ਮੱਧ ਏਸ਼ੀਆ ਵਿੱਚ ਹੋਣ ਵਾਲਾ ਇੱਕ ਗਧੇ ਦੀ ਕਿਸਮ ਦਾ ਪਸ਼ੂ, ਜੋ ਕੱਦ ਵਿੱਚ ਖੇਰੇ ਤੋਂ ਛੋਟਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. Zebra.

ਕੋਰਖਾ. ਸੰਕੜਾ—ਨੈਪਾਲ ਰਾਜ ਦਾ ਇੱਕ ਪਰਗਨਾ, ਜਿਸ ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਨਗਰ ਕੋਰਖਾ ਹੈ. ਇਹ ਨੈਪਾਲ ਪਤਿ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਨਾਰਾਯਣ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਸੀ। ੨ ਕੋਰਖਾ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਨਿਵਾਸੀ.

ਕੋਰਖੁ. ਦੇਖੋ, ਕੋਰਖ.

ਕੋਰਲ. ਦੇਖੋ, ਕੁਰਲ.

ਕੋਰਾ. ਵਿ—ਕੋਰ. ਗੋਰੇ ਰੰਗ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਕੜਾ—ਕੋਲਾ. "ਗੋਰੇ ਕੋਰੀ ਕਰਖਾ ਬਰਖਹਿੰ." (ਗੁਪਤੁ) "ਕਿ ਫੁੱਟੇਤ ਕੋਰੀ. ਕਿ ਖੁੱਟੇਤ ਚਿਰ." (ਕਲਕੀ) ਕੋਲੇ ਫੁੱਟੇ, ਮਾਨੇ ਚਿਲੇ (ਕੁੱਤੇ) ਵਰਸ ਕਏ। ੩ ਕੁਰੀਲ. ਕੋਲਾਕਾਰ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ. "ਕੋਰਾ ਆਇ ਉਚਾਰਨ ਕੀਜੀ." (ਜਨਾਮ) ੪ ਯੂਰਪ ਦੇ ਵਸਨੀਕ ਨੂੰ ਕੋਰ ਰੰਗ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਲੋਕ ਕੋਰਾ ਆਖਦੇ ਹਨ.

ਕੋਰਾ ਬਾਦਲ. ਦੇਖੋ, ਕੋਰਾ ਬਾਦਲ.

ਕੋਰੀ. ਸੰਕੜਾ—ਗੋਲੀ. ਗੋਲਿਕਾ. "ਫੁਟੈ ਬਾਣ ਕੋਰੀ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ) ੨ ਕੋਰੀ. ਦੁਰਗਾ. ਪਾਰਵਤੀ। ੩ ਵਿ—ਗੋਰੇ ਰੰਗ ਵਾਲੀ. ਭਾਵ—ਸੁੰਦਰ ਇਸਤਰੀ. ਭਾਰਯਾ. ਬਹੁਟੀ. "ਕੋਰੀ ਸੋਤੀ ਤੁਣੈ ਭਤਾਰ." (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਮਾਭ) "ਫੈਲ ਲਘੀਏ ਪਾਰਿ ਕੋਰੀ ਮਨੁ ਧੀਰਿਆ." (ਆਸਾ ਵਰੀਦ) ਇਸ ਥਾਂ ਫੈਲ ਬ੍ਰਹਮਚੇਤਾ ਅਤੇ ਕੋਰੀ ਜਿਯੋਗਸੂ ਹੈ। ੪ ਚਿੱਟੀ. "ਪਨੀ ਮੇਲਾ ਮਾਟੀ ਕੋਰੀ। ਇਸ ਮਾਟੀ ਕੀ ਪੁਤਰੀ ਜੋਰੀ." (ਕਉਂ ਕਬੀਰ) ਮਾਂ ਦੀ ਰਕਤ ਮੇਲੀ, ਪਿਤਾ ਦਾ ਵੀਰਯ ਚਿੱਟਾ। ੫ ਗੋਰ ਦਾ ਵਸਨੀਕ. ਦੇਖੋ, ਸ਼ਹਾਬੁੱਦੀਨ ਗੋਰੀ ਅਤੇ ਕੋਰ ੪। ੬ ਬਾਦਮੀ ਰੰਗ ਵਾਲੀ ਭਾਂ.

ਕੋਰੂ. ਸੰਕੜਾ—ਭਾਈਆਂ ਦਾ ਵੱਡਾ. ਚੋਟਾ. "ਹਮ ਕੋਰੂ ਤੁਮ ਕੁਆਰ ਗੁਸਾਈ." (ਆਸਾ ਕਬੀਰ) ੨ ਭਿੰਗ. ਦੋ ਕੋਰ ਦਾ ਮਨ (ਮਾਘ).

ਅੱਧ ਕੋਲਨ.

ਕੋਰੋਚਨ. ਸੰ. ਸੰਕੜਾ—ਭਾਂ ਅਥਵਾ ਬੈਲ ਦੇ ਪਿੱਤੇ ਵਿੱਚੋਂ ਨਿਕਲਿਆ ਇੱਕ ਪਦਾਰਥ, ਜੋ ਪੀਲੇ ਰੰਗ ਦਾ ਸੁਗੰਧ ਵਾਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਹਿੰਦੂਮਤ ਵਿੱਚ ਇਹ ਬਹੁਤ ਪਵਿਤ੍ਰ ਮੰਨਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਦਾ ਤਿਲਕ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਕੋਰੋਚਨ ਦੀ ਅਸ਼ੁਕੰਧ ਵਿੱਚ ਗਿਣਤੀ ਹੈ. ਇਹ ਅਨੇਕ ਦਵਾਈਆਂ ਵਿੱਚ ਭੀ ਵਰਤੀਦਾ ਹੈ. L. Bezoar. ਕੀਮੀਆਂ ਨਾਲ ਏਹ ਬਣਾਉਣੀ ਭੀ ਬਣਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਨੂੰ ਕੋਰਾ ਅਤੇ ਕੋਰਾ ਭੀ ਆਖਦੇ ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਕੋਰਾ ੬.

ਕੋਰੰਗ. ਖੁਰਾਜਨ ਦਾ ਇੱਕ ਨਗਰ। ੨ ਟਾਂਕ (ਡੇਰਾ ਇਸਮਾਈਲ ਖਾਂ) ਨਾਲ ਲਗਦਾ ਸਰਹੱਦੀ ਨਗਰ ਅਤੇ ਇਲਾਕਾ.

ਕੋਰੰਡ. ਤਵਿਸਤਰ ਪੁਰਾਣ ਵਿੱਚ ਕੁਰੰਡ, ਗੋਰੰਡ ਅਤੇ ਕੋਰੰਡ ਇੱਕ ਜਾਤਿ ਦੇ ਨਾਉਂ ਆਏ ਹਨ, ਜੋ ਕਲਿਜੁਗ ਵਿੱਚ ਰਾਜ ਕਰੇਗੀ. ਕਰਨਲ ਟਾਂਡ ਇਸ ਦਾ ਅਰਥ ਗੋਰਨਿਵਾਸੀ ਕੋਰੀ ਖਾਨਦਾਨ ਸਮਝਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਬਹਾਬੁੱਦੀਨ ਮੁਹੰਮਦ ਗੋਰੀ ਮੁੱਖ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਕਈ ਸਿੱਖ ਇਸ ਦਾ ਅਰਥ ਕੁਰੂ ਨਾਲਕ ਦੇਵ ਦੀ ਕੱਦੀ ਪੁਰ ਇਸਥਿਤ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਕੁਰੂਜੰਪੁਦਾਈ ਖਿਆਲ ਕਰਦੇ ਹਨ. ਕਿਤਨਿਆਂ ਨੇ ਯੂਰਪ ਨਿਵਾਸੀਆਂ ਨੂੰ ਕੁਰੰਡ ਕਲਪਿਆ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਕੁਰੰਡ.

ਕੋਲ. ਸੰ. ਵਿ—ਕੋਲਕਾਰ. ਚਕ੍ਰ ਦੇ ਆਕਾਰ ਦਾ. ਕੋਂਦ ਦੇ ਆਕਾਰ ਦਾ। ੨ ਸੰਕੜਾ—ਕੋਲਕਾਰ ਗੋਲ ਦਾ ਟੋਲਾ. "ਗੋਲ ਚਮ੍ਹ ਕੋ ਸੰਗ ਲੈ." (ਗੁਪਤੁ) ਡਾ ੧/੧ ਕੋਲ। ੩ ਗੋਲਾ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. ਗੁਲਾਮ. ਮੁੱਲ ਖਰੀਦਿਆ ਦਾਸ. "ਕਰ ਦੀਨੇ ਜਗਤੁ ਸਭੁ ਗੋਲ ਅਮੋਲੀ." (ਕਉਂ ਮ: ੪) ਬਿਨਾ ਮੁੱਲ ਗੋਲਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ. "ਸਤਗੁਰ ਕੇ ਗੋਲ ਕੋਲੇ." (ਮ: ੪ ਵਾਰ ਸੋਰ) ਗੋਲਿਆਂ ਦੇ ਗੋਲੇ. ਦਾਸਾਨੁਦਾਸ। ੪ ਭਿੰਗ. ਗੁਲਾ. ਇਸਨਾਨ.

ਕੋਲਕ. ਸੰ. ਸੰਕੜਾ—ਕੋਲਕਾਰ ਵਸਤੂ. ਕੋਲ ਪਿੰਡ। ੨ ਮਿੱਟੀ ਦਾ ਕੁੰਡਾ। ੩ ਵਿਧਵਾ ਦੇ ਉਦਰ ਤੋਂ ਜਾਦ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ. ਦੇਖੋ, ਪਾਚਾਲਰ ਸਿਮ੍ਹਿਰਿ ਅ: ੪. ਸ. ੨੩। ੪ ਨੇਤ੍ਰ ਕੰਨ ਆਦਿਕ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਦੇ ਛਿਦ੍ਰ. ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਇੰਦ੍ਰਿਯ ਨਿਵਾਸ ਕਰਦੇ ਹਨ। ੫ ਡਾ ੨/੨ ਅਥਵਾ ੨/੨ ਨਕਦੀ ਰੱਖਣ ਦਾ ਪਾਤ੍ਰ. "ਗੁਰੂ ਕਾ ਸਿੱਖ ਗਰੀਬ ਕੀ ਬਸਨਾ ਕੋ ਕੁਰੂ ਕੀ ਗੋਲਕ ਜਾਣੇ." (ਰਹਿਤ ਭਾਈ ਦਯਾ ਸਿੰਘ) "ਕੋਲਕ ਰਾਖੇ ਨਾਹਿ ਜੋ ਫਲ ਕਾ ਕਰੈ ਵਪਾਰ." (ਭਨਾਮਾ)

ਕੋਲਕ ਰੱਖਣਾ. ਫਿ—ਕਰਤਾਰ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਵਾਸਤੇ ਇੱਕ ਕਰਤਨ ਵਿੱਚ ਦਸਵੰਧ ਆਦਿ ਦਾ ਧਨ ਜਮਾ ਕਰਨਾ. ਦੇਖੋ, ਗੋਲਕ ਪ.

ਕੋਲਕੁੰਡਾ } ਸੰ. ਕਲਕੁੰਡ. ਹੋਦਰਾਬਦ ਦੱਖਣ ਤੋਂ ਪੰਜ ਮੀਲ ਪੱਛਮ
ਕੋਲਕੀਤਾ } ਇੱਕ ਪੁਰਾਣਾ ਕਿਲਾ ਅਤੇ ਨਗਰ, ਜੋ ਸਰਵਦਰਸਨ ਸਾਚਸੰਕਰ ਆਦਿਕ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਦੇ ਕਰਤਾ ਮਾਧਵਾਚਾਰਯ ਦਾ ਜਨਮ ਅਸਥਾਨ ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਨਾਉਂ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਨੇ ਮੁਹੰਮਦਨਗਰ ਰੱਖ ਦਿੱਤਾ ਸੀ. ਇਹ ਸਨ ੧੫੧੮ ਤੋਂ ਸਨ ੧੬੮੭ ਤਕ ਕੁਰਬਜ਼ਾਹੀ

ਖਾਨਦਾਨ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਰਿਹਾ ਹੈ।¹ ਹੁਣ ਇਹ ਨਜ਼ਾਮ ਹੈਦਰਾਬਾਦ ਦੇਖਣ ਦਾ ਇੱਕ ਪ੍ਰਧਾਨ ਕਿਲਾ ਹੈ। "ਹਨੇ ਬੀਰ ਬੀਜਪੁਰੀ ਕੋਲਕੰਡੀ." (ਕਲਕੰਡੀ) ਦੇਖੋ, ਹੈਦਰਾਬਾਦ.

ਕੋਲਪੁਰਾ. ਜਿਲਾ ਅੰਬਾਲਾ, ਤਸੀਲ ਬਾਣਾ ਜਗਾਧਰੀ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਮਸ਼ਹੂਰ ਪਿੰਡ ਬਲਾਸਪੁਰ ਹੈ। ਇਸ ਪਿੰਡ ਤੋਂ ਉੱਤਰ ਪੱਛਮ ਡੇਢ ਮੀਲ ਦੇ ਕਰੀਬ ਕੋਲਪੁਰਾ ਬਾਗ਼ ਪਾਸ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਕੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਵਿਰਾਸਤ ਦਾ ਅਸਥਾਨ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਪਾਲਮੋਚਨ ਤੋਂ ਇੱਥੇ ਸੈਰ ਕਰਨ ਆਏ ਠਹਿਰੇ ਹਨ। ਕੋਵਲ ਮੰਜੀ ਸਾਹਿਬ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਕੋਟੀ ਸੇਵਾਦਾਰ ਨਹੀਂ। ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਜਗਾਧਰੀ ਤੋਂ ਉੱਤਰ ਪੂਰਬ ਨੌਂ ਮੀਲ ਦੇ ਕਰੀਬ ਕੱਚਾ ਰਸਤਾ ਹੈ।

ਕੋਲ ਬੀਆਬਾਨੀ. ਉਹ ਰੇਗਿਸਤਾਨ ਜਿਸ ਦੇ ਚਾਰੇ ਪਾਸੇ ਕਿਤੇ ਜਲ ਅਤੇ ਸਬਜ਼ੀ ਨਾ ਹੋਵੇ। ੨ ਸਾਯਬੇਰੀਆ ਦਾ ਜੁੰਨਦੇਸ਼। ੩ ਗੁਲੇ ਬੀਆਬਾਨ. ਮਿਰ ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਦਾ ਪਾਣੀ. ਉਹ ਛਲਾਵਾ (mirage) ਜੋ ਰੇਗਿਸਤਾਨ ਵਿੱਚ ਦਿਸਦਾ ਹੈ ਤੇ ਭਜਾ ਭਜਾਏ ਮੁਸਾਫਰਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। "ਕੋਲ ਬੀਆਬਾਨੀ ਮੇ ਸਭ ਹੀ ਕੋ ਮਾਰ ਹੈ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੨੧੭)

ਕੋਲਾ. ਸੰਕੜਾ—ਕੋਲਾਕਾਰ ਪਿੰਡ। ੨ ਤੋਪ ਦਾ ਕੋਲਾ. "ਕੋਲਾ ਗਿਆਨ ਚਲਾਇਆ." (ਭੈਰ ਕਬੀਰ) ੩ ਕੋਲਾ. ਕੁਲਾਮ. "ਤੂੰ ਸਾਚਾ ਸਾਹਿਬ ਦਾਸ ਤੇਰਾ ਗੋਲਾ." (ਮਾਰ ਅ: ਮ: ਪ) ਦੇਖੋ, ਕੁਲਾਮ। ੪ ਪੋਸ਼ਾਵਰ ਦੇ ਚੁਲਾਹਿਆਂ ਦੀ ਗੋਲਾ ਸੰਕੜਾ ਹੈ। ੫ ਰਾਜਿਆਂ ਦੀਆਂ ਦਾਸੀਆਂ ਦੇ ਪੁਤ੍ਰ ਭੀ ਕੋਲੇ ਕਹੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ੬ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਇੱਕ ਸਿੱਖ.

ਕੋਲਾਮਾਲਾ
ਕੋਲਾਕੋਤਨਿ
ਕੋਲਾਧਰਣੀ
ਕੋਲਾਲਾ
ਕੋਲਾਲਿਮਾਲੀ

ਗੋਲੇ ਕੋਲੀ ਦਾ ਘਰ. ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਕੋਲਾ ਕੱਸਿਆ ਜਾਵੇ. ਗੋਲੇ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਵਿੱਚ ਲੈਣ ਵਾਲੀ. ਤੋਪ. ਬੰਦੂਕ. (ਸਨਾਮਾ) ਦੇਖੋ, ਕੋਤਨਿ.

¹ਬਾਹਮਨੀ ਸਲਤਨਤ ਦੇ ਟੁੱਟਣ ਉੱਤੇ ਬਿੰਤ ਰਾਜ ਕਾਇਮ ਹੋਏ ਸਨ—ਅਹਿਮਦਸ਼ਾਹ, ਬੀਜਾਪੁਰ ਅਤੇ ਕੋਲਕੰਡਾ ਕੋਲਕੰਡੇ ਦੀ ਸੰਖੇਪ ਕਥਾ ਇਉਂ ਹੈ—ਬਨੀਸਾ ਨਾਮਕ ਰਾਜੇ ਤੋਂ ਮਹਮੂਦ ਸ਼ਾਹ ਬਾਹਮਨੀ ਨੇ ਸਨ ੧੩੬੨ ਵਿੱਚ ਕੋਲਕੰਡਾ ਜਿੱਤਿਆ ਅਤੇ ਨਾਮ ਮੁਹੰਮਦ ਨਗਰ ਰੱਖਿਆ. ਮਹਮੂਦ ਸ਼ਾਹ ੩ (111) ਲੜਕੀ ਦੇ ਪੁਤ੍ਰ ਮਹਮੂਦਸ਼ਾਹ ਨੇ ਆਪਣੇ ਨਾਮਕ ਹਜ਼ਾਰ ਅਹਲਕਾਰ ਸੁਲਤਾਨ ਕੁਲੀ ਨੂੰ ਕੋਲਕੰਡੇ ਦਾ ਇਲਾਕਾ ਸਾਜੀਰ ਵਿੱਚ ਭੇਜੇ ਕਿਸਤਾਬ ਕੁਰਬਾਨ ਮੁਲਕ ਬਖਸ਼ਿਆ ਸਨ ੧੫੧੮ ਵਿੱਚ ਮਹਮੂਦ ਸ਼ਾਹ ਦੇ ਮਰਨ ਪਿੱਛੋਂ ਕੁਤਬ ਸ਼ਾਹ ਸੂਤੰਤੁ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਹੋ ਗਿਆ ਅਰ ਕੁਤਬਸ਼ਾਹੀ ਵੰਸ਼ ਦਾ ਮੋਢੀ ਹੋਇਆ. ਇਹ ੮੯ ਵਰ੍ਹੇ ਦੀ ਉਮਰ ਤੱਕ ਸਨ ੧੫੫੨ ਵਿੱਚ ਮੋਇਆ ਇਸ ਪਿੱਛੋਂ ਇਸ ਦੀ ਵੰਸ਼ ਦੇ ਅੰਤਵੇਂ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਅਬੁਲਹਸਨ (ਤਾਲਾਸ਼ਾਹ) ਨੂੰ ੨੧ ਸਿਤੰਬਰ ਸਨ ੧੬੮੭ ਨੂੰ ਸਿੱਧ ਕੇ ਐਂਗਰੇਜ਼ੋਕ ਨੇ ਕੋਲਕੰਡਾ ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਰਾਜ ਨਾਲ ਜੋੜਾਇਆ. ਤਾਲਾਸ਼ਾਹ ਦੌਲਤਾਬਾਦ ਦੇ ਕਿਲੇ ਸਾਹੀ ਬੈਦੀ ਰਹਿ ਕੇ ਸਨ ੧੭੦੪ ਵਿੱਚ ਮੋਇਆ.

ਕੋਲੀ. ਸੰਕੜਾ—ਛੋਟਾ ਕੋਲਾ. ਗੁਲਿਕਾ।^੨ ਦਵਾਈ ਦੀ ਵੱਟੀ। ੩ ਦਾਸੀ. ਮੁੱਲ ਲਈ ਟਹਿਲਣ. ਕੋਲੀ.

ਕੋਲੀਆ. ਮਾਹੀਪੁਸ਼ੁ ਜੇਹੀ ਤਲਵਾਰ, ਜੋ ਖਮਦਾਰ ਹੋਂਦੀ ਹੈ.

ਕੋਲੀ ਦੀ ਮਾਰ. Musket shot. ਜਦ ਮੂੰਹ ਤੋਂ ਰਹਨ ਵਾਲੀ ਬੰਦੂਕ ਪਹਿਲਾਂ ਤਿਆਰ ਹੋਈ, ਤਦ ਉਸ ਦੀ ਮਾਰ ਦੇ ਸੋ ਕਜ਼ ਤੀਕ ਸੀ, ਇਸ ਲਈ ਦੋ ਸੋ ਕਜ਼ ਦੀ ਦੂਰੀ ਦਾ ਨਾਉਂ ਕੋਲੀ ਦੀ ਮਾਰ ਠਹਿਰਿਆ. ਏਹ ਜਤੋਂ ਜਤੋਂ ਬੰਦੂਕ ਦੀ ਮਾਰ ਵਧਦੀ ਗਈ ਤਤੋਂ ਤਤੋਂ ਇਸ ਦੀ ਵਿੱਥ ਦੀ ਦੂਰੀ ਭੀ ਵਧਦੀ ਗਈ.

ਕੋਲੇਰ. ਦੇਖੋ, ਗੁਲੇਰ ਅਤੇ ਗੁਲੇਰੀਆ.

ਕੋਲੇਵਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਸਿਉਰਸੀ.

ਕੋਲੋਕ. ਸੰਕੜਾ—ਕੁਹਮਵੈਰਤ ਪੁਰਾਣ ਦੇ ਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਇੱਕ ਵਡੇ ਕੇ (ਪੁਕਾਸ਼) ਵਾਲਾ ਲੋਕ, ਜੋ ਵੈਰੁੰਠ ਤੋਂ ਉੱਪਰ ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਵਿਸਤਾਰ ਪਚਾਸ ਕੁੰਡ ਯੋਜਨ ਹੈ. ਕੋਲੋਕ ਵਿੱਚ ਕ੍ਰਿਸਨ ਜੀ, ਰਾਧਾ ਅਤੇ ਗੋਪੀਆਂ ਨਿਵਾਸ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ. ਵਿਰਜਾ ਨਦੀ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਸੋਨੇ ਦੇ ਰਤਨਾਂਸਤੇ ਮਹਿਲ ਹਨ. ਜੋ ਰਾਧਾ ਕ੍ਰਿਸਨ ਦੀ ਭਗਤੀ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਉਹੀ ਇਸ ਲੋਕ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰੀ ਹਨ.

ਕੋਲੋਦਾਜ਼. ਭਾ ੫੬੫੫ ਸੰਕੜਾ—ਤੋਪਚੀ. ਤੋਪ ਦੇ ਗੋਲੇ ਨੂੰ ਵੈਕਣ (ਵਰਸਾਉਣ) ਵਾਲਾ. ਕੋਲਮਦਾਜ਼.

ਕੋੱਲਾ. ਦੇਖੋ, ਕੁਲਾਮ.

ਕੋਵਨ. ਕ੍ਰਿ—ਕਬਨ. ਕੋ (ਬਾਣੀ) ਦਾ ਉੱਚਾਰਣ. "ਮੁਖ ਕੋਵਹਿ ਗਿਆਨ." (ਆਸਾ ਮ: ੫)

ਕੋਵਰਧਨ. ਸੰ. ਗੋਬਰ੍ਧਨ. ਸੰਕੜਾ—ਕੁਝੀਆਂ ਦੇ ਵਧਾਉਣ ਵਾਲਾ ਇੱਕ ਪਹਾੜ, ਜੋ ਬ੍ਰਿੰਦਾਵਨ ਤੋਂ ੧੮ ਮੀਲ ਤੇ (ਕੁ. ਪੀ. ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਮਥੁਰਾ ਜਿਲੇ) ਵਿੱਚ ਹੈ. ਸ਼੍ਰੀ ਕ੍ਰਿਸਨ ਜੀ ਇਸ ਉੱਪਰ ਕੁਝੀਆਂ ਚਰਾਇਆ ਕਰਦੇ ਸਨ. ਜਦ ਇੰਦ੍ਰ ਨੇ ਕੋਪਾਂ ਵੱਲੋਂ ਆਪਣੀ ਪੂਜਾ ਹਟੀ ਦੇਖੀ, ਤਦ ਉਸ ਨੇ ਕ੍ਰੋਧ ਨਾਲ ਮੁਸਲਧਾਰ ਵਰਖਾ ਕਰਕੇ ਕ੍ਰਿਸਨ ਨੂੰ ਭੇਡਣਾ ਚਾਹਿਆ. ਕ੍ਰਿਸਨ ਜੀ ਨੇ ਕੋਵਰਧਨ ਛਤਰੀ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਠਾਕੇ ਕੋਪ ਅਤੇ ਕੁਝੀਆਂ ਦੀ ਰਖੜਾ ਕੀਤੀ. "ਕੁਰਮਤਿ ਕ੍ਰਿਸਨ ਗੋਵਰਧਨ ਧਾਰੇ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੧) ਕੋਵਰਧਨ ਉੱਤੇ "ਹਰਿਦੇਵ" ਨਾਮਕ

ਜਲ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕੋਲੀ ਪੱਥਰ ਦੀ ਵੇਰ ਲੋਹੇ ਦੀ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਸੀ. ਪਿੱਛੋਂ ਸਿੰਧੀ ਦੀ ਛਲਨ ਲੱਗੀ.

ਮਹਾਰਾਜ ਬਣਸੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਤੋਪਕਾਰਿਆਂ ਦੇ ਕੋਲੋਦਾਜ਼ ਆਪਣੀ ਵਿਦਾ ਵਿੱਚ ਭਾਰਤ ਅੰਗ ਅਰੁਤੀ ਸਨ. ਇਸ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਦੇਖੋ. Life of Lord Lawrence by R. Bosworth Smith, Vol-II, P 107. "There was, for example, a want of gunners at Delhi, Sir John Lawrence, having first convinced himself that it was safe to do so, called boldly on the old Sikh artillerymen, who had dealt death into our ranks in the two Sikh Wars, to leave their ploughs and go and deal death in our defence, on the rebellious city."

ਕ੍ਰਿਸਨ ਜੀ ਦਾ ਪੁਸਿੱਧ ਮੰਦਿਰ ਹੈ। ੭ ਬੰਬਈ ਰਾਜੇ ਵਿੱਚ ਜਿਲ ਨਾਸਿਕ ਦਾ ਇੱਕ ਪਹਾੜ।

ਗੋਵਰਧਨਧਾਰੀ. ਵਿ—ਗੋਵਰਧਨ ਪਹਾੜ ਦੇ ਚੁੰਠਾਉਣ ਵਾਲਾ।

੭ ਸੰਕੜਾ—ਕ੍ਰਿਸਨਦੇਵ. ਦੇਖੋ, ਗੋਵਰਧਨ.

ਗੋਵਲੀਆ. ਗੋਪਾਲਕ. ਦੇਖੋ, ਗੋਪਾਲ. "ਬਾਪ ਗੋਵਲੀਆ ਬਲਿ ਜਾਸਉ." (ਬੰਨੋ)

ਗੋਵਿੰਦ. ਦੇਖੋ, ਗੋਬਿੰਦ. "ਗੋਵਿੰਦ ਨਾਮ ਅਜਿਹਾ." (ਸੁਹੀ ਛੰਤ ਮ: ੫)

ਗੋਵਿੰਦ. ਦੇਖੋ, ਗੋਬਿੰਦ. "ਗੋਵਿੰਦ ਗੋਵਿੰਦ ਬਖਾਨੀਐ." (ਆਸਾ ਮ:

੫) ੭ ਕ੍ਰਿਸਨ. "ਆਖਹਿ ਕੋਪੀ ਤੇ ਗੋਵਿੰਦ." (ਜਪੁ) ੩ ਘੋਟੀ ਗੋਰ ਦਾ ਇੱਕ ਪ੍ਰੇਮੀ, ਜੋ ਕੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਦਾ ਸਿੱਖ ਸੀ.

ਗੋਵਿੰਦ ਸਿੰਘ ਸਤਿਗੁਰੂ. ਦੇਖੋ, ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਸਤਿਗੁਰੂ.

ਗੋਵਿੰਦਾ. ਸੰਬੋਧਨ. ਹੇ ਗੋਵਿੰਦ! ੭ ਕੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਇੱਕ ਸੇਵਕ.

ਗੋਵਿੰਦੁ } ਗੋ (ਵੇਦ) ਵਿੰਦੁ (ਵੇਤਾਂ). ਦੇਖੋ, ਗਾਇਤ੍ਰਾ. ੭ ਦੇਖੋ,

ਗੋਵਿੰਦੁ } ਗੋਬਿੰਦ. "ਗੋਵਿੰਦੁ ਗੁਣੀਨਿਧਾਨ ਹੈ." (ਸੁੀ ਮ: ੩)

"ਗੁਰੂ ਗੋਵਿੰਦੁ, ਗੋਵਿੰਦੁ ਗੁਰੂ ਹੈ." (ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ੪)

ਗੋਤ੍ਰਾ. ਸੰਕੜਾ—ਪਿੰਜੀ ਹੋਈ ਰੂਟੀ ਦਾ ਗੋਲ ਪਿੰਡ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਪੁਣੀਆਂ ਬਣਾਈਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ.

ਗੋ. ਸੰ. ਸੰਕੜਾ—ਗਉ. ਗਾਂ. ੭ ਕਮਨ ਕਰਨਵਾਲੀ (ਚਲਨੇਵਾਲੀ) ਵਸਤੂ.

ਗੋ. ਦੇਖੋ, ਗਉ.

ਗੋਸ. ਅ. ੫. ਗੋਸ ਸੰਕੜਾ—ਭਰਿਆਵ ਸੁਣਨ ਵਾਲਾ।

੭ ਮੁਸਲਮਾਨ ਭਾਈਰਾਂ ਦਾ ਇੱਕ ਖਾਸ ਦਰਜਾ. "ਕਿਰਾਜੀਂ ਕਟੇ ਅੰਗ ਬਸਤ੍ਰੋਂ ਲਪੇਟੇ। ਜੁਮੇ ਕੇ ਮਨੋਂ ਰੋਜ ਮੇ ਗੋਸ ਲੇਟੇ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੪੦੫)

ਕਿਰਤੋਂ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦਾ ਨਿਸ਼ਚਾ ਹੈ ਕਿ ਗੋਸ ਭਾਈਰ ਧਰਮ—ਪਰਾਇਣ ਹੋਏ ਆਪਣੇ ਅੰਗ ਵਿਖੇਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ.

ਗੋਸੀਆ. ਵਿ—ਗੋਸ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ। ੭ ਗੋਸ ਦਾ ਚੇਲਾ. ਦੇਖੋ, ਗੋਸ.

ਗੋਹ. ਦੇਖੋ, ਗਹੁ.

ਗੋਹਰ. ਦੇਖੋ, ਗਉਹਰ. ੭ ਸ. ਗਾਈਆਂ ਨੂੰ ਜਾਣ ਵਾਲਾ।

੩ ਗਾਈਆਂ ਚੁਰਾਉਣ ਵਾਲਾ.

ਗੋਹਰਥਾਰ. ਭਾ. ਵਿ—ਮੋਤੀਆਂ ਦੀ ਵਰਖਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਵਾਲੀ.

"ਈ ਚਲਮੇ ਗੋਹਰ ਥਾਰ." (ਦੀਗੋ)

ਗੋਹਾਟੀ. ਦੇਖੋ, ਗਉਹਾਟੀ.

ਗੋਕਾ. ਅ. ੬. ਗੋਕਾ. ਸੰਕੜਾ—ਜਨਸਮੁਦਾਯ. ਆਦਮੀਆਂ ਦੀ ਭੀੜ।

੭ ਭਾ. ਸ਼ੇਰ. ਭੰਡ ਗੋਲਾ। ੩ ਅਭਵਾਹ. ਜਨਸੁਤਿ.

ਗੋਫਾ. ਅੰਗੋਫਾ ਦਾ ਰੂਪਾਂਤਰ. ਦੇਖੋ, ਅੰਗੋਫਾ.

ਗੋਭ. ਸੰਕੜਾ—ਇੱਕ ਰਾਗ, ਜੋ ਸੰਪੂਰਣਜਾਤਿ ਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਵਿੱਚ ਸ਼ਯਮ ਰਿਸ਼ਭ ਮੱਧਮ ਪੰਚਮ ਨਿਸਾਦ ਸੁੱਧ, ਭਾਂਧਾਰ ਅਤੇ ਧੈਵਤ ਕੋਸਲ ਹਨ. ਗੁਹਸੁਰ ਭਾਂਧਾਰ, ਵਾਦੀ ਪੰਚਮ ਅਤੇ ਸੰਵਾਦੀ ਮੱਧਮ ਹੈ. ਭਾਉਣ

ਦਾ ਵੇਲਾ ਦੋਪਹਿਰ (ਮਧਯਾਨ) ਹੈ.

ਸਰਭਮ—ਸ ਰ ਮ ਮ ਪ ਧਾ ਸ ਧਾ ਨ ਪ ਮ ਗਾ ਮ ਚ ਸ.

ਸ਼੍ਰੀ ਕੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ਗੋਭ ਦਾ ਸਤਾਰਵਾਂ ਨੰਬਰ ਹੈ।

੭ ਮਧਯ ਭਾਰਤ (ਸੀ. ਪੀ.) ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਜਾਤਿ। ੩ ਦੇਖੋ, ਗੋਤਾ

੪ ਕੁਤ ਦਾ ਬਣਿਆ ਕੋਈ ਪਦਾਰਥ.

ਗੋਭ. ਦੇਖੋ, ਗੋਭ ੧.

ਗੋਣ. ਦੇਖੋ, ਕਉਣ। ੭ ਸੰ. ਵਿ—ਸਾਮਾਨਤ. ਸਾਧਾਰਣ. ਜੋ ਮੁੱਖ ਨਾ

ਹੋਵੇ। ੩ ਸਹਾਇਕ। ੪ ਗੋਣੀ ਲੱਛਣਾਂ ਕਰਕੇ ਜਿਸ ਅਰਥ ਦਾ ਭਾਵਨ ਹੋਵੇ.

ਗੋਣੀ. ਸੰਕੜਾ—ਲੱਛਣਾਂ (ਲੱਛਣਾਂ) ਦਾ ਇੱਕ ਭੇਦ. ਕਿਸੇ ਵਸਤੂ ਦਾ ਕੁਝ ਦੂਸਰੇ ਭਾਂ ਅਚੇਪਣਾ ਜੈਸੇ—"ਸਤਿਗੁਰੂ ਬਾਵਨ ਚੰਦਨੋ ਵਾਸ ਸੁਵਾਸ ਕਰੇ ਲਾਖੀਣਾ." (ਭਾਰੁ)

ਗੋਤਮ. ਗੋਤਮ ਵੰਸ਼ ਵਿੱਚ ਹੋਣ ਵਾਲਾ. ਗੋਤਮ ਨਾਮ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਸੰਬੰਧ. ਦੇਖੋ ਗੋਤਮ। ੭ ਮਹਾਤਮਾ ਬੁੱਧ, ਜਿਸ ਦੀ ਮਾਤਾ ਮਾਯਾਦੇਵੀ

ਪੁਤ੍ਰ ਜਣਨ ਤੋਂ ਸੱਤਵੇਂ ਦਿਨ ਮਥ ਗਈ ਸੀ, ਇਸ ਲਈ ਬੁੱਧ ਨੂੰ ਮਥੇਈ ਗੋਤਮੀ ਨੇ ਪਾਲਿਆ, ਜਿਸ ਕਾਰਣ ਨਾਮ ਗੋਤਮ ਹੋਇਆ.

ਦੇਖੋ, ਭੁਧ। ੩ ਦੇਖੋ, ਗੋਤਮ ੪.

ਗੋਤਮੀ. ਸੰ. ਵਿ—ਗੋਤਮ ਗੋਤ੍ਰ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ. ਗੋਤਮ ਦੀ ਕੁਲ ਵਿੱਚ

ਹੋਣਵਾਲੀ। ੭ ਸੰਕੜਾ—ਗੋਤਮ ਰਿਖੀ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ, ਅਹਲਤਾ।

੩ ਵਿਪਾਚਾਰਯ ਦੀ ਵਹੁਟੀ। ੪ ਕੋਦਾਵਰੀ ਨਦੀ, ਜੋ ਗੋਤਮ ਪਹਾੜ ਤੋਂ ਨਿਕਲਦੀ ਹੈ, ਅਛਾ ਗੋਤਮ ਦੁਆਰਾ ਲਿਆਈ ਹੋਈ. ਦੇਖੋ, ਕੋਦਾਵਰੀ.

ਗੋਨ. ਦੇਖੋ, ਕਉਣ ਅਤੇ ਗੋਣ। ੭ ਅੰ. Gown. ਲੰਮਾ ਚੋਲਾ.

ਗੋਨਤ. ਕਮਨਤ. ਜਾਂਦਾ. "ਗੋਨਤ ਭੀ ਅਵਿਲੋਕਤ ਪੀਠ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਗੋਨਾ. ਸੰਕੜਾ—ਦੁਰਾਕਮਨ. ਦੁਲਹਨ (ਨਾਤੀ) ਦਾ ਸਹੁਰੇ ਘਰ ਦੁਸੀਵਾਰ ਆਉਣਾ. ਮੁਕਲਾਵਾ.

ਗੋਰ. ਸੰ. ਵਿ—ਗੋਰਾ. ਚਿੱਟਾ। ੭ ਪੀਲੇ ਚੰਗਾ। ੩ ਲਾਲ ਚੰਗਾ.

੪ ਸੰਕੜਾ—ਸੁਵਰਣ. ਸੋਨਾ। ੫ ਕੇਸਰ। ੬ ਚੰਦ੍ਰਮਾ। ੭ ਹਭਤਾਲ।

੮ ਅ. ੫. ਗੋਰ. ਸੋਰ. ਵਿਚਾਰ। ੯ ਮਿਆਲ. ਧਰਮ.

ਗੋਰਸਾਲ. ਇਹ ਭਾਈ ਗੋਰੇ ਦਾ ਪੂਰਾ ਨਾਮ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਗੋਰਾ ੫.

ਗੋਰਤਾ. ਸੰਕੜਾ—ਗੁਰੂਤ੍ਵ. ਭਾਰੀਪਨ। ੭ ਗੋਰਾਪਨ.

ਗੋਰਮੁਖ. ਦੇਖੋ, ਨੈਮਿਸਾਚਣਤ.

ਗੋਰਵ. ਸੰ. ਸੰਕੜਾ—ਭਾਰੀਪਨ। ੭ ਵਛਾਈ. ਮਹੜਾ. ੩ ਸਨਮਾਨ.

ਇੱਜਤ। ੪ ਵਿ—ਗੁਰੂ ਦਾ.

ਗੋਰਵਤਾ } ਸੰ. ਸੰਕੜਾ—ਵਡਿਆਈ. ਬਹੁਰਗੀ। ੭ ਭਾਰੀਪਨ.

ਗੋਰਵਤਾਈ } ਗੁਰੂਤ੍ਵ. "ਵਿਸਮਿਤ ਪਿਖ ਗੁਰੂ ਗੋਰਵਤਾਈ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

(ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਗੋਰਾ. ਵਿ—ਗੁਰੂਤਾ ਵਾਲਾ. ਭਾਰੀ. ਦੇਖੋ, ਕਉਰਾ। ੭ ਸੰ. ਸੰਕੜਾ—

ਗੋਰੀ ਇਸਤ੍ਰੀ। ੩ ਪਾਰਵਤੀ। ੪ ਹਲਦੀ। ੫ ਭਾਈ ਭਗਵੰਤੀ ਭਾਈ

ਗੋਰਾ, ਜੋ ਕੁਰੂ ਹਰਿਰਾਇ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਪੁਸਿੱਧ ਸਿੱਖ ਹੋਇਆ ਹੈ.

ਇਸ ਨੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੇ ਚੌਰਬਰਦਾਰ ਸੱਸੇ ਨੂੰ, ਠੱਠਾ ਕਰਨ ਪੁਰ ਰੱਜ

ਹੋਕੇ ਮਾਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ, ਜਿਸ ਪੁਰ ਫੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਪੰਗਤਿ ਵਿੱਚੋਂ ਕੱਢ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਨਾਉਂ ਭਗਤ ਦਾ ਨਿਨਾਵਾਂ ਰੱਖਿਆ, ਪਰ ਇਸ ਨੇ ਸੇਵਾ ਕਰਕੇ ਸਤਿਨਾਮ ਤੋਂ ਅਪਰਾਧ ਬਖਸ਼ਾਇਆ। ਦੇਖੋ, ਭਗਤੁ ਭਾਈ। ੬ ਗੋਰੋਚਨਾ. "ਮਿਥਮਦ ਕੋਰਾ ਚੋਆ ਚੰਦਨ." (ਭਾਗੁ ਕ) ਦੇਖੋ, ਗੋਰੋਚਨ. ਨਾਉਂ ਭਗਤੁ ਦਾ ਨਿਨਾਵਾਂ ਰੱਖਿਆ.

ਕੋਰਾਂਕ. ਕੋਰੇ ਹਨ ਅੰਗ ਜਿਸ ਦੇ ਸਿਵ, ਮਹਾਦੇਵ। ੨ ਦੇਖੋ, ਚੈਤਨ ੪.

ਕੋਰਾਂਬਾਦਲ. ਚਤੋਤ ਦੇ ਰਾਜਾ ਚਤਨ ਸਿੰਘ (ਚਤਨ ਸੇਨ) ਦੇ ਦੋ ਸੁਹਬੀਲ ਸਰਦਾਰ ਕੋਰਾ ਅਤੇ ਬਾਦਲ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਚਤੋਤ ਦੇ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਕੁੱਝ ਬਹਾਦਰੀ ਵਿਖਾਈ। ਅਜਮੇਰ ਨਿਵਾਸੀ ਮਹਾਮਹੋਪਾਧਿਆਏ ਰਾਏ ਬਹਾਦਰ ਕੋਰੀ ਜੰਗਰ ਹੀਰਾ ਚੰਦ ਚੰਚਾ ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਵਿਦੁਸੀ ਦੀ ਛੇਵੀਂ ਸਦੀ ਵਿੱਚ ਕੋਰਵੰਸ ਮੇਵਾਤ ਵਿੱਚ ਰਾਜ ਕਰਦਾ ਸੀ. ਇਸੇ ਕੁਲ ਵਿੱਚ ਕੋਰਾ ਬਾਦਲ ਹੋਯਾ ਹੈ. ਬਾਦਲ ਉਸ ਦਾ ਨਾਮ ਸੀ ਅਤੇ ਕੋਰਾ ਵੰਸ਼ ਦੀ ਉਪਾਧੀ ਸੀ.^੨ ਪਰ ਸਾਧਸੀ ਅਤੇ ਸਟਮਲ ਨੇ ਇਹ ਦੋ ਯੋਧੇ ਭਿੰਨ ਭਿੰਨ ਨਾਮਾਂ ਦੇ ਲਿਖੇ ਹਨ, ਇਸ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਦਰਮ ਗੁੱਬ ਦੇ ਤ੍ਰਿਯਾ ਚਰਿਤ੍ਰਾਂ ਵਿੱਚ ਹੈ। ੨ ਚਤੋਤ ਦੇ ਰਾਜਾ ਦਾ ਇੱਕ ਨੁਹਾਰ. ਦੇਖੋ, ਚਰਿਤ੍ਰ ੨੯੯ ਅਤੇ ਚਤੋਤ.

ਕੋਰਿ. ਦੇਖੋ, ਕੋਰੀ.

ਕੋਰਿਸੇ. ਸੰਗਤ—ਕੋਰੀ (ਪਾਰਵਤੀ) ਦਾ ਸਹੁ (ਪਤਿ) ਸਿਵ. ਰਿਸ਼ਿਸਾਪਤਿ. "ਐਸ ਗੋਰਿਸੇ" ਕਾਹ ਕਰਨ ਸਰ ਲਾਯਕੈ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧੪੨)

ਕੋਰੀ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਪਾਰਵਤੀ. ਗਿਰਿਜਾ ੧। ੨ ਪ੍ਰਿਥਵੀ। ੩ ਹਲਦੀ। ੪ ਚਰੁਣ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ। ੫ ਕੁਲਸੀ। ੬ ਅੱਠ ਵਰ੍ਹੇ ਦੀ ਕੰਨੜਾ। ੭ ਗਉੜੀ ਰਾਗਿਨੀ। ੮ ਵਿ—ਕੋਰੇ ਚੰਗ ਵਾਲੀ। ੯ ਕਰੁਵੀ (ਬਜਨਦਾਰ) ਦੀ ਭਾਂਡੀ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਵਰਤਿਆ ਹੈ. "ਨਈ ਭਾਲ ਚੋਰੀ। ਹੁਡੀ ਭਾਰ ਗੋਰੀ." (ਗੁਪਤੁ)

ਕੋਰੀਯ. ਦੇਖੋ, ਕੋਰੀ-ਦੀਸ਼. ਕੋਰੀਨਾਥ.

ਕੋਰੀਸੁਤ. ਦੇਖੋ, ਕਉਰੀਸੁਤ.

ਕੋਰੀ ਕੁੰਡ. ਕੈਲਾਸ ਤੋਂ ੧੫ ਮੀਲ ਮਨਸਰੋਵਰ ਪਾਸ ਇਕ ਕੁੰਡ, ਜੋ ਪੁਰਾਣਾ ਅਨੁਸਾਰ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਤੀਰਥ ਹੈ.

ਕੋਰੀਤ੍ਰਿਤੀਯਾ. ਦੇਖੋ, ਤੀਆਂ.

ਕੋਰੀਨਾਥ } ਕੋਰੀ (ਪਾਰਵਤੀ) ਦਾ ਪਤਿ ਸਿਵ। ੨ ਵਰੁਣ ਦੇਵਤਾ, ਕੋਰੀਪਤਿ } ਜਿਸ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਦਾ ਨਾਉਂ ਕੋਰੀ ਹੈ। ੩ ਰਾਜਾ, ਜੋ ਕੋਰੀ (ਪ੍ਰਿਥਵੀ) ਦਾ ਪਤਿ ਹੈ.

ਕੋਰੀਪ੍ਰਿਤ੍ਰ. ਸੰਗਤ—ਪਾਰਵਤੀ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਕਟੋਯਾ ੨ ਸੁਮਿਸ਼ਚਤਿਕੋਯਾ.

"ਇਹ ਕਾਫ਼ ਮਲਿਕ ਮੁਹੰਮਦ ਸਾਧਸੀ ਦੇ ਗ੍ਰੰਥ "ਪਦਮਾਵਤ" ਵਿੱਚ ਜਿਸਤਾਰ ਨਾਮ ਆਈ ਹੈ. ਸਟਮਲ ਦੀ ਨਿਖੀ ਕੋਰਾ ਬਾਦਲ ਦੀ ਬਹਾਦਰੀ ਦੀ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ ਕਰਦਾ ਹੈ.

ਦੇਖੋ, ਨਾਗਰੀ ਪੁਰਾਣਿਣੀ ਪਤ੍ਰਿਕਾ—ਭਾਗ ੧੨, ਅੰਕ ੧. ਪੰਨਾ ੭.

"ਕਾਇਕਾ ਪੁਰਾਣ ਅਧਿਆਏ ੪੫ ਵਿੱਚ ਕਹਾ ਹੈ ਕਿ ਕਾਲੀ ਦੇਵੀ ਨੇ ਆਕਾਸ਼ ਕੋਰਾ ਵਿੱਚ ਸਨਾਨ ਕਰਕੇ ਚੰਗ ਭੋਰਾ ਕਰ ਲਿਆ. ਜਿਸ ਤੋਂ ਕੋਰੀ ਸੰਗਤ ਹੋਈ.

੨ ਦੇਖੋ, ਕਉਰੀਸੁਤ ੨.

ਕੋਰੰਗ. ਦੇਖੋ, ਚੈਤਨ ੪.

ਕੋਲ. ਦੇਖੋ, ਕੁਲ ੫ ਅਤੇ ੬.

ਕੋਲਨਾ. ਕੋਰ (ਵਿਚਾਰ) ਕਰਨਾ. ਸੋਚਣਾ.

ਕੋੜ. ਸੰ. ਕੋਝ. ਸੰਗਤ—ਪੁਰਵ ਬੰਗਲ ਅਤੇ ਉੜੀਸੇ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰਲਾ ਦੇਸ਼। ੨ ਕੋੜ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਵਸਨੀਕ। ੩ ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਜਾਤਿ। ੪ ਰਾਜਪੂਤਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਜਾਤਿ। ੫ ਵਿ—ਕੁੜ ਦਾ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਪਦਾਰਥ.

ਕੋੜੀ. ਦੇਖੋ, ਕਉੜੀ। ੨ ਸੰ. ਘੀਠੀ. ਸੰਗਤ—ਗੁਰ ਦੀ ਸਰਾਬ। ੩ ਕਾਵਤ ਅਨੁਸਾਰ ਰਚਨਾ ਦਾ ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਓਜ ਗੁਣ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਰ ਟਵਰਕ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਕਰੀਦਾ ਹੈ.^੧ ਗੋੜ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਕਵਿ ਇਸ ਨਾਉਂ ਦਾ ਕਾਢਣ ਹਨ.

ਕੋਉ. ਸੰਗਤ—ਕਮਲ. ਗਤਿ. "ਬਹਿਟ ਤਿਦਾਉ ਕੋਉ ਕਰੇ." (ਸ. ਭਰੀਦ) ੨ ਦੇਖੋ, ਕਉਂ.

ਕੰਗ. ਸੰ. ਕੰਗਾ. ਸੰਗਤ—ਕੰਗਾ ਨਦੀ. "ਕੰਗ ਬਨਾਰਸਿ ਸਿਫਤਿ ਕੁਮਾਰੀ." (ਆਸਾ ਮ: ੧) ਦੇਖੋ, ਕੰਗਾ। ੨ ਨਦੀ, ਜੋ ਸਦਾ ਕਮਲ ਕਰਦੀ ਹੈ. "ਕੰਗ ਤਰੰਗ ਅੰਤ ਕੈ ਪਾਵੈ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੩ ਕੇ) ੩ ਇੱਕ ਕਵਿ, ਜੋ ਧ੍ਰ. ਪੀ. ਦੇ ਇਕਨੌਰ (ਜਿਲੇ ਇਟਾਵੇ) ਦਾ ਵਸਨੀਕ ਸੀ. ਇਸਦਾ ਜਨਮ ਸਨ ੧੫੩੮ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ. ਇਹ ਹਿੰਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਦਾ ਉੱਤਮ ਕਵੀ ਸੀ ਅਰ ਵੀਰਬਲ, ਖਾਨਖਾਨਾ ਆਦਿਕਾਂ ਨਾਲ ਮਿਤ੍ਰਤਾ ਰਖਦਾ ਸੀ. ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਅਕਬਰ ਭੀ ਇਸ ਦਾ ਸਨਮਾਨ ਕਰਦਾ ਸੀ. ਇਸ ਦਾ ਪੂਰਾ ਨਾਉਂ ਗੰਗਾਪ੍ਰਸਾਦ ਹੈ, ਪਰ ਇਹ ਕਵਿਤਾ ਵਿੱਚ ਕੇਵਲ ਕੰਗ ਲਿਖਦਾ ਸੀ।^੧ ੪ ਕੁਲਕਸ਼ ਕਰਤਾ ਇੱਕ ਭੱਟ.

ਕੰਗਈ. ਕੰਗੁਸਾਹੀ. ਦੇਖੋ, ਗੰਗੁਸਾਹ.

ਕੰਗਸਰ. ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਵਿੱਚ, ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਦਾ ਸੰਮਤ ੧੬੫੬ ਵਿੱਚ ਲਗਵਾਇਆ ਵਡਾ ਚੌਤਾ ਖੂਹ। ੨ ਜੈਤੋ (ਰਾਜ ਨਾਭ) ਦੇ ਫ਼ਰਦੂਦੇ ਪਾਸ ਦਾ ਰਾਨ. ਦੇਖੋ, ਜੈਤੋ.

ਕੰਗਸਿੰਧ. ਭਾਈ ਸੁੱਖਾ ਸਿੰਘ ਨੇ ਕੰਗਸਾਗਰ (ਟੂਟੀਦਾਰ ਕਝਵੇ) ਨੂੰ ਕੰਗਸਿੰਧ ਪਹੇਲੀ ਦੇ ਵੰਗ ਲਿਖਿਆ ਹੈ. "ਕੰਗਸਿੰਧ ਅਪਨੇ ਕਰ ਧਾਰਤ." (ਕੁਵਿ ੧੦)

ਕੰਗਕਤ. ਦੇਖੋ, ਕੰਧ ੨.

ਕੰਗ ਜਮਨ. ਕੰਗ ਅਤੇ ਯਮੁਨਾ. "ਕੰਗ ਜਮਨ ਜਉ ਉਲਟੀ ਬਹੇ." (ਭੈਰ ਨਾਮਦੇਵ) ੨ ਦੇਖੋ, ਕੰਗਾ ਜਮੁਨਾ.

ਕੰਗਧਰ. ਸਿਵ, ਜੋ ਸਿਰ ਪੁਰ ਕੰਗ ਧਾਰਨ ਕਰਦਾ ਹੈ. ਗੰਗਾਧਰ। ੨ ਸਮੁੰਦਰ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਕੰਗਾ ਸਮਾਉਂਦੀ ਹੈ। ੩ ਦੇਖੋ, ਸਵੈਯੇ ਦਾ ਰੂਪ ੨੨.

"ਇਕਟ ਭਟ ਭਟਕ ਰਿਪੁ ਭਟਕ ਤਨ ਤਜਤ ਜਗ ਭਜਤ ਕੁਰੁਸਿੰਧ ਭਲ ਭਜਤ ਭੰਗ." (ਸਿੰਘੀਪੁਰਾਣ)

ਕਈ ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਕਾਵਿ ਕੰਗ ਨਿਯਤਕ ਅਤੇ ਪ੍ਰਿਟਿਤ ਨਾਵ ਕਹਿਣ ਤੋਂ ਕਾਫ਼ੀ ਦੇ ਪੈਰਾਂ ਹੇਠ ਕੁਚਲ-ਕੇ ਮਲਵਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ.

ਗੰਗਾਧਾਰ. ਸੰਗਤ—ਗੰਗਾ ਦਾ ਧਾਰਣ. “ਮਹੇਸ਼ ਗੰਗਾਧਾਰ ਕੇ.” (ਅਕਾਲ)

ਗੰਗਾਧਾਰ. ਸੰਗਤ—ਗੰਗਾ ਦੀ ਧਾਰਾ। ੨ ਗੰਗਾ ਧਾਰਨ ਵਾਲਾ ਸਿਵ। ੩ ਹਿਮਾਲਯ। ੪ ਰਾਜਪੂਤਾਨੇ ਵਿੱਚ ਰਿਆਸਤ ਚਾਲਾਵਾਰ ਦਾ ਇੱਕ ਨਗਰ. “ਗੰਗਾ ਕੋਸੀ ਗੰਗਾਧਾਰ.” (ਅਕਾਲ) ੫ ਦੇਖੋ, ਗੰਗਾਧਾਰ ੨.

ਗੰਗਾਨਿ } ਸੰਗਤ—ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ, ਜੋ ਗੰਗਾ ਨੂੰ ਧਾਰਨ ਕਰਦੀ ਹੈ.
ਗੰਗਾਨੀ } (ਸਨਾਮ)

ਗੰਗਾਭੋਟਨੀ. ਸੰਗਤ—ਗੰਗਾ ਨਾਲ ਸੰਗਮ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਸਰਸੁਤੀ ਨਦੀ. (ਸਨਾਮ)

ਗੰਗਾ. ਸੰ. ਗੰਗਾ. ਸੰਗਤ—ਭਾਰਤ ਦੀ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਨਦੀ, ਜੋ ਹਿੰਦੂਮਤ ਵਿੱਚ ਅਤਿਪਵਿਤ੍ਰ ਮੰਨੀ ਗਈ ਹੈ. ਇਹ ਕੇਂਦਰੀ ਚਲਾਏ ਤੋਂ (ਜੋ ਹਰਿਦੁਆਰ ਤੋਂ ੧੮੦ ਮੀਲ ਉੱਪਰ ਹੈ ਅਤੇ ਜਿਸ ਦੀ ਝਲੀ ੧੩੮੦੦ ਫੁਟ ਹੈ) ਨਿਕਲਦੀ ਹੈ. ਰਸਤੇ ਵਿੱਚ ਅਨੇਕ ਜਲਧਾਰਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਮਿਲਾਉਂਦੀ ਹੋਈ ਹਰਿਦੁਆਰ ਦੇ ਮਕਾਮ ਭਾਰੀ ਨਦੀ ਬਣ ਜਾਂਦੀ ਹੈ. ਅਨੇਕ ਅਸਥਾਨਾਂ ਵਿੱਚਦੀ ੧੫੫੦ ਮੀਲ ਵਹਿੰਦੀ ਹੋਈ ਗੰਗਾਸਾਗਰ ਦੇ ਸੰਗਮ ਪੁਰ ਸਮੁੰਦਰ ਨਾਲ ਜਾ ਮਿਲਦੀ ਹੈ. “ਜਨ ਕੇ ਚਰਨ ਤੀਰਥ ਕੋਟਿ ਗੰਗਾ.” (ਬਿਲਾ ਮ: ੫)

ਗੰਗਾ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇ ਪੁਰਾਣਾਂ ਵਿੱਚ ਅਨੇਕ ਪ੍ਰਸੰਗ ਹਨ. ਇੱਕ ਥਾਂ ਇਸ ਨੂੰ ਵਾਮਨ ਭਗਵਾਨ ਦੇ ਪੈਰਾਂ ਦਾ ਜਲ ਨਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਜਦ ਵਾਮਨ ਦਾ ਪੈਰ ਬ੍ਰਹਮਲੋਕ ਤਕ ਪਹੁੰਚਿਆ, ਤਦ ਬ੍ਰਹਮਾ ਨੇ ਧੋਕੇ ਜਨ ਕਮੰਡਲ ਵਿੱਚ ਪਾ ਲਿਆ ਅਤੇ ਭਗੀਰਥ ਦੀ ਪੁਰਬਨਾ ਪੁਰ ਬ੍ਰਹਮਲੋਕ ਤੋਂ ਛੱਡਿਆ, ਜੋ ਸਿਵ ਦੀ ਜਟਾਂ ਵਿੱਚ ਡਿੱਗੇ ਫੇਰ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਉੱਤੇ ਵਹਿਆ.

ਵਾਲਮੀਕੀਯ ਰਾਮਾਇਣ ਵਿੱਚ ਲੇਖ ਹੈ ਕਿ ਹਿਮਾਲਯ ਪਰਬਤ ਦੇ ਘਰ, ਸੁਮੇਰੂ ਦੀ ਕੰਨਯਾ ਮੇਨਕਾ ਦੇ ਉਦਰ ਤੋਂ ਗੰਗਾ ਅਤੇ ਉਮਾ ਦੇ ਭੈਣਾਂ ਪੈਦਾ ਹੋਈਆਂ. ਇੱਕ ਵਾਰ ਸਿਵ ਨੇ ਆਪਣਾ ਵੀਰਯ ਗੰਗਾ ਵਿੱਚ ਪਾਇਆ, ਪਰ ਗੰਗਾ ਉਸ ਨੂੰ ਧਾਰਣ ਨਾ ਕਰ ਸਕੀ ਅਤੇ ਗਰਭ ਨੂੰ ਸਿੱਟਕੇ ਬ੍ਰਹਮਾ ਦੇ ਕਮੰਡਲ ਵਿੱਚ ਜਾ ਰਹੀ. ਫੇਰ ਭਗੀਰਥ ਦੀ ਪੁਰਬਨਾ ਪੁਰ ਕਮੰਡਲ ਤੋਂ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਪੁਰ ਆਈ.

ਗੰਗਾ ਨੂੰ ਰਾਜਾ ਸ਼ਾਂਤਨੁ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਭੀ ਨਿਖਿਆ ਹੈ. ਇਸੇ ਦੇ ਉਦਰ ਤੋਂ ਭੀਸਮ (ਪਿਤਾਮਹ) ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਜਿਸ ਕਾਰਣ ਉਸ ਦਾ ਨਾਉਂ ਗਾਂਗੇਯ ਪਿਆ. ਦੇਖੋ, ਜਨ੍ਹਰਸੁਤਾ.

ਸਨ ੧੫੩੦ ਵਿੱਚ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜਗਤ ਦਾ ਉੱਧਾਰ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਗੰਗਾ (ਹਰਿਦੁਆਰ) ਪੁਰ ਪਹੁੰਚੇ ਸਨ. ਇੱਥੇ ਸੂਰਜ ਅਤੇ ਪਿਤਰਾਂ ਨੂੰ ਜਲ ਪੁਰਾਣ ਦਾ ਮਿਥਨਾ ਖਿਆਲ ਖੰਡਨ ਕਰਕੇ ਸਤ੍ਯ ਦਾ ਨਿਸ਼ਚਾ ਕਰਾਇਆ.

ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਦਾ ਭੀ ਅਸਥਾਨ ਸਤੀਘਾਟ ਪੁਰ ਵਿਦਰਮਾਨ। ੨ ਦੇਖੋ, ਗੰਗਾ ਮਾਤਾ।

੩ ਸਹਿਗਨ ਗੋਰੂ ਦਾ ਇੱਕ ਪ੍ਰੇਮੀ, ਜੋ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਦਾ

ਸਿੱਖ ਹੋਇਆ. ਇਹ ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦੀ ਫੌਜ ਵਿੱਚ ਨੌਕਰ ਸੀ. ਫੇਰ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਫੌਜ ਵਿੱਚ ਰਹਿਕੇ ਦੇਸ਼ ਸੇਵਾ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ। ੪ ਯੋਗਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਖੱਬਾ ਸੁਰ (ਟਿੱਤਾ). “ਉਲਟੀ ਗੰਗਾ ਜਮੁਨ ਮਿਲਾਵਉ.” (ਗਉ ਕਰੀਰ) ਜਮੁਨਾ ਪਿੰਗਲਾ (ਸੱਜਾ ਸੁਰ) ਹੈ.

ਗੰਗਾਏਸ. ਗੰਗਾ ਦਾ ਪਤਿ ਰਾਜਾ ਸ਼ਾਂਤਨੁ। ੨ ਗੰਗਾ ਦਾ ਸੁਆਮੀ ਸਮੁੰਦਰ. (ਸਨਾਮ)

ਗੰਗਾਏਸ ਈਸ ਸਸਤ੍ਰ. ਗੰਗਾ ਦਾ ਸੁਆਮੀ ਸਮੁੰਦਰ, ਉਸ ਦਾ ਸੁਆਮੀ ਵਰੁਣ, ਉਸ ਦਾ ਸਸਤ੍ਰ ਭਾਸੀ (ਪਾਸ). (ਸਨਾਮ)

ਗੰਗਾਸਤ. ਗੰਗਾ (ਪੁਰਾਣ) ਬਤ (ਸੋ) ਬਤਵ੍ਰਥ. ਸਤਨੁਜ. “ਤਰੇ ਨਦੀ ਗੰਗਾਸਤ ਰਾਜੀ.” (ਗੁਵਿ ੧੦)

ਗੰਗਾਸਾਗਰ. ਗੰਗਾਲ ਵਿੱਚ ਉਹ ਥਾਂ, ਜਿੱਥੇ ਕਪਿਲ ਰਿਖੀ ਨੇ ਸਗਰ ਦੇ ਪੁੱਤਾਂ ਨੂੰ ਭਸਮ ਕੀਤਾ ਸੀ ਅਤੇ ਗੰਗਾ ਸਮੁੰਦਰ ਨਾਲ ਮਿਲਦੀ ਹੈ. “ਗੰਗਾਸਾਗਰ ਛੋਟੀ ਸੰਗਮੁ.” (ਮਾਧੂ ਸੋਨਰੇ ਮ: ੧) ੨ ਟੁਟੀ ਵਾਲਾ ਲੋਣਾ.

ਗੰਗਾਸੁਤ. ਭੀਸਮਪਿਤਾਮਾ. ਦੇਖੋ, ਗੰਗਾ.

ਗੰਗਾਜਮਨੀ. ਵਿ—ਗੰਗਾ ਅਤੇ ਜਮੁਨਾ ਦੇ ਰੰਗ ਦੀ ਵਸਤੂ। ੨ ਸੁਵਰਣ ਅਤੇ ਚਾਂਦੀ ਦਾ ਮਿਲਵਾਂ ਕੰਮ। ੩ ਮਾਂਹ ਅਤੇ ਛੇਲਿਆਂ ਦੀ ਮਿਲਵੀਂ ਦਾਲ.

ਗੰਗਾਜਮੁਨਾ. ਯੋਗਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਟਿੱਤਾ ਅਤੇ ਪਿੰਗਲਾ. ਦੇਖੋ, ਗੰਗਾ ੪.

ਗੰਗਾਜਲ. ਸੰਗਤ—ਗੰਗਾ ਦਾ ਪਾਣੀ. “ਗੰਗਾਜਲ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਨਾਮ.” (ਭੈਰ ਮ: ੫) ੨ ਵਿ—ਨਿਰਮਲ. ਸੁੱਧ. “ਸੋ ਗਿਰਹੀ ਗੰਗਾ ਕਾ ਨੀਰ.” (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਰਾਮ ੧) ਗੰਗਾ ਦਾ ਜਲ ਜੋ ਹਿਮਾਲਯ ਤੋਂ ਚਰਦਾ ਹੈ ਉਹ ਅਤਿ ਨਿਰਮਲ ਹੈ, ਇਸੇ ਲਈ ਇਹ ਦੇਰ ਤੀਕ ਬਿਨਾ ਸਤੇ ਰਹਿ ਸਕਦਾ ਹੈ. ਪਵਿਤ੍ਰ ਵਸਤੂ ਨੂੰ ਗੰਗਾਜਲ ਦਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ. Bernier ਲਿਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਗੰਗਾਜਲ ਨੂੰ ਨਿਰਮਲ ਜਾਣਕੇ ਮੁਗਲ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਆਪਣੇ ਪੀਣ ਲਈ ਵਰਤਦੇ ਸਨ, ਜਿਸ ਲਈ ਉੱਠਾਂ ਦੀ ਭਾਕ ਮੁਕੱਰਰ ਸੀ. ਬਰਾ ਵਿੱਚ ਪੱਕਾ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਭੀ ਗੰਗਾਜਲ ਵਰਤਦਾ ਸੀ.

ਗੰਗਾਜਲੀ. ਸੰਗਤ—ਉਹ ਪਾਤ੍ਰ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਗੰਗਾਜਲ ਚੱਖਿਆ ਜਾਵੇ। ੨ ਨਹਿਰੀਏਦਾਰ ਬੁਣਤ ਦਾ ਵਸਤੂ.

ਗੰਗਾਤਾ. ਗੰਗਾ—ਯਾਤ੍ਰਾ। ੨ ਗੰਗਾ ਦੇ ਯਾਤ੍ਰੀਆਂ ਦੀ ਟੋਲੀ “ਮੁੰਡਿ ਮੁਕਾਇਐ ਜੇ ਗੁਰੂ ਪਾਈਐ, ਹਮ ਗੁਰੂ ਕੀਨੀ ਗੰਗਾਤਾ.” (ਗਉ ਮ: ੧) ਹਿੰਦੂ ਤੀਰਥਯਾਤ੍ਰੀ ਭੰਦਕ ਕਰਾਉਂਦੇ ਹਨ.

ਗੰਗਾਦ੍ਰੀ. ਸੰਗਤ—ਗੰਗਾ ਨਿਕਲੀ ਹੈ ਜਿਸ ਅੰਦ੍ਰਿ (ਪਹਾੜ) ਵਿੱਚੋਂ. ਹਿਮਾਲਯ। ੨ ਹਿਮਾਲਯ ਦੇ ਵਸਨੀਕ. “ਗੰਗਾਦ੍ਰੀ ਜਮੁਨਾਦ੍ਰੀ ਹਨੇ.” (ਚਰਿਤ੍ਰ ੫੨)

ਗੰਗਾਧਰ. ਦੇਖੋ, ਗੰਗਾਧਰ। ੨ ਦੇਖੋ, ਸਵੈਯੇ ਦਾ ਰੂਪ ੨੨। ੩ ਪੁਰਵੀ 'ਭਵਾ ਜਗਦੀ ਗੰਗਾ ਕਿਛੁਗਾ ਬਸੁਨਾ ਨਦੀ (ਯਥਕੇਥ ਪ੍ਰਦੀਪਿਕਾ)

ਬੰਗਲ ਦੇ ਗੋਪਾਲਪਾਰਾ ਜਿਨੇ ਵਿੱਚ ਵਹਿਣ ਵਾਲਾ ਇੱਕ ਦਰਿਆ।
ਭੰਗਾਨੀਰ। ਦੇਖੋ, ਗੰਗਾਜਲ।

ਭੰਗਾਪੁਤ੍ਰ। ਦੇਖੋ, ਗੰਗਾਸੁਤ। ੨ ਹਰਿਦ੍ਵਾਰ ਕਨਕਲ ਦੇ ਪੰਡੇ ਆਪਣੇ
ਭਾਈ ਗੰਗਾਪੁਤ੍ਰ ਕਹਾਉਂਦੇ ਹਨ।

ਭੰਗਾ ਪੁਤ੍ਰ ਅਰਿ ਸੁਤਰਿ। ਭੰਗਾ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਭੀਸਮ, ਉਸ ਦਾ ਵੈਰੀ
ਅਚਯੁਨ, ਉਸ ਦਾ ਸੂਤ (ਰਬਵਾਹੀ) ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ, ਉਸ ਦਾ ਵੈਰੀ ਤੀਰ.
(ਸਨਾਮ)

ਭੰਗਾਮਾਤਾ। ਮਊ (ਅਥਵਾ ਮੇ) ਨਿਵਾਸੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ (ਕਿਸ਼ਨ) ਚੰਦ
ਖੜੀ ਦੀ, ਧਨਵੰਤੀ ਦੇ ਉਦਰ ਤੋਂ ਉਤਪੰਨ ਹੋਈ ਸੁਪੁਤ੍ਰੀ, ਜਿਸ ਦਾ
ਵਿਆਹ ੨੩ ਹਾਭ ਸੰਮਤ ੧੬੩੬ ਨੂੰ ਕੁਰੂ ਅਰਜਨਦੇਵ ਜੀ ਨਾਲ
ਹੋਇਆ। ਇਸ ਦੇ ਉਦਰ ਤੋਂ ਮਹਾਵੀਰ ਕੁਰੂ ਹਰਿਕੋਬਿੰਦ ਜੀ ਪ੍ਰਕਟੇ.
੧੫ ਹਾਭ ਸੰਮਤ ੧੬੮੫ ਨੂੰ ਮਾਤਾ ਜੀ ਨੇ ਬਕਾਲੇ ਵਿੱਚ ਦੇਹ
ਤਿਆਗੀ, ਜਿੱਥੇ ਦੇਹਰਾ ਵਿਦਯਮਨ ਹੈ। ਦੇਖੋ, ਮੋਊ।

ਭੰਗਾਰਾਮ। ਭਟਿੰਡੇ ਦਾ ਵਸਨੀਕ ਇੱਕ ਬ੍ਰਾਹਮਣ, ਜੋ ਪੰਜਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰੂ
ਦਾ ਸਿੱਖ ਹੋਇਆ। ਇਸ ਨੇ ਹਰਿਮੰਦਿਰ ਛਟਨ ਸਮੇਂ ਛਹੁਤ ਅੰਨ
ਲੰਗਰ ਲਈ ਅਰਪਿਆ ਸੀ। ਭਾਈ ਮੁਲਚੰਦ (ਸਿਧੀਚੰਦ ਖੜੀ ਦਾ
ਪੁਤ੍ਰ) ਜਿਸ ਦੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਅਸਥਾਨ ਸੁਨਾਮ ਅਤੇ ਸੰਕਰੂਰ ਹਨ, ਇਸੇ
ਮਹਾਤਮਾ ਦਾ ਚੇਲਾ ਸੀ। ੨ ਭੀਕੀ ਵੀਰੋ ਦਾ ਸੁਪੁਤ੍ਰ, ਜਿਸ ਨੇ ਭੰਗਣੀ
ਦੇ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਵਡੀ ਵੀਰਤਾ ਦਿਖਾਈ ਹੈ। "ਹਰਕੇ ਮਾਰੀ ਚੰਦਯੋ
ਭੰਗਰਾਮੇ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ) ੩ ਇੱਕ ਕਸ਼ਮੀਰੀ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਜੋ ਪਹਿਲਾਂ
ਕਸ਼ਾਲੀਅਰ ਅਤੇ ਦਿੱਲੀ ਨੌਕਰ ਰਿਹਾ, ਦੀਵਾਨ ਦੀਨਾ ਨਾਥ ਇਸ ਦਾ
ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ ਸੀ, ਇਸ ਲਈ ਇਸ ਨੂੰ ਦਿੱਲੀ ਦੀ ਨੌਕਰੀ ਛੁਡਾ ਕੇ
ਲਹੌਰ ਭੁਲਾ ਜਿਆ। ਸਨ ੧੮੧੪ ਵਿੱਚ ਇਸ ਨੇ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ
ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਨੌਕਰੀ ਕੀਤੀ। ਮਹਾਰਾਜਾ ਨੇ ਇਸਨੂੰ ਫੌਜ ਦਾ ਖਜ਼ਾਨਚੀ
ਬਣਾਇਆ, ਸਨ ੧੮੨੧ ਵਿੱਚ ਇਹ ਗੁਜਰਾਤ ਦਾ ਹਾਕਿਮ ਹੋਇਆ।
ਇਸ ਨੇ ਆਬਕਾਰੀ ਦੇ ਨਿਯਮ ਛਣਾਏ ਅਤੇ ਹੋਰ ਕਈ ਸਲਾਖਾ
ਯੋਗਤ ਕੰਮ ਕੀਤੇ। ਭੰਗਾ ਰਾਮ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਸਨ ੧੮੨੬ ਵਿੱਚ
ਹੋਇਆ। ੪ ਭੇਤੇ ਨੂੰ ਭੀ ਲੋਕ ਭੰਗਾਰਾਮ ਆਖਦੇ ਹਨ। ਭੰਗਾ-ਰਾਮ
ਆਦਿ ਨਾਉਂ ਬੋਲਣ ਤੋਂ ਇਹ ਸੰਕਤਾ ਹੋਈ ਹੈ।

ਭੰਗਾਲਹਿਰੀ। ਦੇਖੋ, ਪਦਮਾਕਰ ੨.

ਭੰਗਿਆਚ। ਗੰਗੂਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਮੰਨਣ ਵਾਲਾ। ਦੇਖੋ, ਗੰਗੂਸ਼ਾਹੀ "ਰਸਤੇ
ਮੇ ਮਿਲਤੋ ਖਤਕ ਸਿੰਘ ਗੰਗਿਆਚ." (ਪ੍ਰਾਪੰਪੁ)

ਭੰਗੂ। ਸੁੀ ਕੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਦਾ ਇੱਕ ਆਤਮਯੋਗੀ ਸਿੱਖ।
੨ ਇੱਕ ਪ੍ਰੇਮੀ ਨਾਈ, ਜੋ ਕੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਦਾ ਸਿੱਖ ਹੋ ਕੇ ਰਾਤ
ਦਿਨ ਧੇਰਾ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਚਿਤਾਇਆ ਕਰਦਾ ਸੀ।

੩ ਖੇਤੀ ਪਿੰਡ ਦਾ ਵਸਨੀਕ ਇੱਕ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਕੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਕਪਟੀ
ਸੇਵਕ ਜੋ ਕੁਛ ਸਮੇਂ ਲਈ ਮਸੰਦ ਭੀ ਰਿਹਾ ਸੀ। "ਕੁਮ ਨਾਮ
ਖੇਤੀ ਹੁਤੇ ਦਿਸ ਅਧਮ ਕੁਚਾਹੀ। ਕੁਛਕ ਮਸੰਦੀ ਭੀ ਕਰੀ ਇਸ
ਹੇਤੁ ਚਿਨਾਰੀ." (ਗੁਪ੍ਰਸ਼) ਸੰਮਤ ੧੭੬੧ ਵਿੱਚ ਜਦ ਕੁਰੂ ਸਾਹਿਬ
ਨੇ ਆਨੰਦਪੁਰ ਤਿਆਗਿਆ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਇਹ ਮਾਤਾ ਕੁਸਰੀ ਅਰ

ਛੋਟੇ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਿਆਂ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਆਪਣੇ ਪਿੰਡ ਪਹੁੰਚਿਆ, ਮਾਤਾ
ਜੀ ਦਾ ਸਾਰਾ ਧਨ ਰਾਤ ਨੂੰ ਚੁਰਾਕੇ ਸਵੇਰੇ ਬਾਣੇਦਰ ਨੂੰ ਆਪਣੇ
ਪ੍ਰਤਿਪਾਲਕਾਂ ਦੇ ਛਤਾਉਣ ਲਈ ਚੜ੍ਹਾ ਜੋ ਆਇਆ ਅਤੇ ਤੇਰਾਂ
ਨੂੰ ਕੈਦ ਕਰਵਾਕੇ ਸਰਹਿੰਦ ਭਿਜਵਾਇਆ, ਜਿੱਥੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ
ਸ਼ਹੀਦੀ ਪਾਈ। ਬੰਦਾ ਬਹਾਦਰ ਨੇ ਸੰਮਤ ੧੭੬੭ ਵਿੱਚ ਕੱਕੂ ਨੂੰ
ਪਰਿਵਾਰ ਸਮੇਤ ਕਤਲ ਕਰਕੇ ਖੇਤੀ ਦਾ ਖੋਹ ਕੀਤਾ। ਹੁਣ ਨਵੀਂ ਬਸਤੀ
ਦਾ ਨਾਉਂ ਸਰੋਤੀ ਹੈ। ਦੇਖੋ, ਸਰੋਤੀ ੨ ਅਤੇ ਖੇਤੀ ੩। ੪ ਦੇਖੋ,
ਭੰਗੂਸ਼ਾਹ।

ਗੰਗੂਸ਼ਾਹ } ਕੁਰੂਸੰਕਰ ਦਾ ਵਸਨੀਕ ਗੰਗੂਦਾਸ ਬਸੀ ਖੜੀ ਕੁਰੂ
ਗੰਗੂਸ਼ਾਹੀ } ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਦਾ ਸਿੱਖ ਹੋਇਆ। ਕੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ
ਇਸ ਨੂੰ ਧਰਮਪ੍ਰਚਾਰ ਲਈ ਸਰਮੋਰ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਭੇਜਿਆ ਅਤੇ ਮੰਜੀ
ਬਖਸ਼ੀ। ਇਸ ਦਾ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਅਸਥਾਨ "ਦਾਉਂ" (ਜਿਲਾ ਅੰਬਾਲਾ)
ਵਿੱਚ ਹੈ। ਭੰਗੂਸ਼ਾਹ ਦਾ ਪਤੋਤਾ ਜਵਾਹਰ ਸਿੰਘ ਵਡਾ ਕਰਨੀ ਵਾਲਾ
ਹੋਇਆ ਹੈ। ਪਹਾੜੀ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਜਵਾਹਰ ਸਿੰਘ ਦਾ ਚੰਡਾ ਅਨੇਕ ਥਾਂ
ਭੂਲਦਾ ਹੈ। ਜਵਾਹਰ ਸਿੰਘ ਦਾ ਦੇਹਰਾ ਖਟਕਤ ਕਲਾਂ (ਜਿਲਾ ਜਲੰਧਰ)
ਵਿੱਚ ਹੈ। ਇਸ ਦੀ ਸੰਪ੍ਰਦਾਯ ਦੇ ਲੋਕ ਆਪਣੇ ਭਾਈ ਗੰਗੂਸ਼ਾਹੀ
ਸਦਾਉਂਦੇ ਹਨ।

ਭੰਗੋਰੀ। ਸੰ. ਜਨਮਲਿ. ਸੰਗਤ—ਜਲਜਲਾਹਾ। ਮਕਤੀ ਜੇਹਾ ਜੀਵ,
ਜੋ ਜਲ ਪੁਰ ਵਡੀ ਤੇਸੀ ਨਾਲ ਫਿਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਪਾਣੀ ਉਸ ਨੂੰ ਸਪਰਸ਼
ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ। "ਜਲੰ ਜਤੋਂ ਭੰਗੋਰੀ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ)

ਭੰਗੋਵ } ਸੰ. ਧਾਕਗੋਬ—ਭੰਗੋਜ. ਭੰਗਾ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਭੀਸਮ,
ਭੰਗੋਵਪਿਤਾਮਹ } ਜੋ ਕੋਰਵ ਪਾਂਭਵਾਂ ਦਾ ਪਿਤਾਮਹ (ਦਾਦਾ) ਸੀ.
ਦੇਖੋ, ਭੰਗਾ. "ਸੋਈ ਨਾਮ ਸਿਮਰਿ ਭੰਗੋਵਪਿਤਾਮਹ." (ਸਵੈਯੋ ਮ:
੨ ਕੇ)

ਭੰਗੋ. ਇੱਕ ਸ਼ਾਹੂਕਾਰ ਜੋ ਬੰਸੀ ਗੋਤ ਦਾ ਖੜੀ ਸੀ। ਇਹ ਕੁਰੂ
ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਦਾ ਸਿੱਖ ਹੋਇਆ।

ਭੰਗੋਤਰੀ } ਸੰ. ਗਯਾਕਤਾਰ—ਗੰਗਾਵਤਾਰ. ਕੁਰੂਵਾਲ ਦੇ ਇਲਾਕੇ
ਭੰਗੋਤ੍ਰੀ } ਇੱਕ ਅਸਥਾਨ, ਜਿੱਥੇ ਭੰਗਾ ਉੱਪਰੋਂ ਉਤਰੀ ਹੈ। ਇਸ
ਥਾਂ ਦਾ ਜਲ ਲੋਕ ਬੋਤਲਾਂ ਵਿੱਚ ਪਾਕੇ ਦੂਰ ਦੂਰ ਤੀਕ ਵੇਚਦੇ ਹਨ.
ਇਸ ਜਗ੍ਹਾ ਦੀ ਕਲੰਦੀ ੧੦੪੧੯ ਫੁਟ ਹੈ ਅਤੇ ਗੋਮੁਖ ਤੋਂ ਅੱਠ ਮੀਲ
ਦੇ ਫਾਸਲੇ ਪੁਰ ਹਿਠਾਹਾਂ ਨੂੰ ਹੈ।

ਭੰਗੋਦਕ. ਸੰਗਤ—ਭੰਗਾ ਦਾ ਉਦਕ (ਜਲ). ੨ ਦੇਖੋ, ਸਵੈਯੋ ਦਾ
ਭੇਦ ੨੨.

ਭੰਗੋਵੀ. ਭੰਗ—ਹੋਵੇ. ਭੰਗਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. "ਮਿਲਿ ਭੰਗ ਗੰਗੋਵੀ."
(ਭਾਗੁ)

ਭੰਜ. ਸੰਗਤ—ਸਿਰ ਦੇ ਕੇਸਾਂ ਦਾ ਅਭਾਵ. ਟੋਟਣ ਪੁਰ ਥਾਨਾਂ ਦਾ ਨਾ
ਹੋਣਾ. ਖਲ੍ਹਣਾ। ੨ ਸੰ. ਧ ੨੨. ਅਵਗਤਾ. ਅਨਾਦਰ। ੩ ਖਾਨਿ.
ਕਾਨ। ੪ ਪਾਤ੍ਰ ਰੱਖਣ ਦਾ ਘਰ। ੫ ਦੁਕਾਨ. ਹੋਟ। ੬ ਥਜਾਰ ਦਾ
ਹਿੱਸਾ. ਛਟਤਾ। ੭ ਸ਼ਰਾਬਖਾਨਾ। ੮ ਗਾਈਆਂ ਬੰਨ੍ਹਣ ਦਾ ਘਰ।
੯ ਫਾ ਹੁੰਦਾ. ਅੰਬਾਰ। ੧੦ ਖਜ਼ਾਨਾ। ੧੧ ਚੰਗੇ ਪੁਰਖਾਂ ਦੀ

ਯਾਦਗਾਰ ਦਾ ਮੰਦਿਰ, ਜਿਵੇਂ—ਸ਼ਹੀਦਗੰਜ਼.

ਗੰਜਕ } ਫਿ—ਗੰਜ (ਅਨਾਦਰ) ਕਰਨ ਵਾਲਾ. “ਗੋਲ ਗੰਜਕ
ਗੰਜਖ } ਬਖਾਨੀਐ.” (ਗ਼ਜ਼ਨ) ਵੈਰੀਆਂ ਦੇ ਭਰੋਹ ਦਾ ਤ੍ਰਿਸਕਾਰ
ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ.

ਗੰਜਣਾ } ਫਿ—ਅਨਾਦਰ ਕਰਨਾ. ਤ੍ਰਿਸਕਾਰ ਕਰਨਾ. ਅਪਮਾਨ
ਗੰਜਨ } ਕਰਨਾ. ੨ ਅੰਤ ਵਿਚ ਆਇਆ ਗੰਜਨ ਸ਼ਬਦ ਗੰਜਨ
ਗੰਜਨਾ } ਕਰਤਾ ਅਰਥ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਦਾ ਹੈ. “ਕਰਬਗੰਜਨ ਸਰਬ
ਬੰਸਨ.” (ਜਾਪੁ) ਦੇਖੋ, ਗੰਜ ੨.

ਗੰਜਕਾ. ਭਾ. ੨/ ਅਬਦਾ ੨/ ਸੰਗਤ—ਤਾਲ ਦੀ ਤਰਾਂ ਦਾ ੯੬
ਗੋਲ ਪੀਂਡਿਆਂ ਦਾ ਇੱਕ ਖੇਤ. ਗੰਜਕੇ ਦੇ ਅੰਤ ਰੰਗ ਹੁੰਦੇ ਹਨ,
ਅਰਥਾਤ—ਤਾਜ, ਸ਼ਕੋਦ, ਸਮਸ਼ੇਰ, ਕੁਲਾਮ, ਸੁਰਖ, ਬਰਾਤ, ਕਮਾਚ
ਅਤੇ ਚੰਦ. ਹਰੇਕ ਰੰਗ ਦੇ ਬਾਰਾਂ ਬਾਰਾਂ ਪੰਡੇ ਹੋਇਆ ਕਰਦੇ ਹਨ.
ਇਸ ਦੇ ਖਿਲਾਦੀਆਂ ਨੇ ਇੱਕ ਚੌਪਾਈ ਖਤ ਰੱਖੀ ਹੈ ਕਿ—

“ਤਾਜ ਸ਼ਕੋਦ ਸਮਸ਼ੇਰ ਕੁਲਾਮ,
ਜਤੋਂ ਬਹੁਤੇ ਤਤੋਂ ਆਵੈਂ ਕਾਮ.
ਸੁਰਖ ਬਰਾਤ ਕਮਾਚੇ ਚੰਦ,
ਜਤੋਂ ਬੈਤੇ ਤਤੋਂ ਮਾਰੇ ਸੰਕ.”

ਗੰਜਬਖਸ਼ } ਕੁਰਦਾਸਪੁਰ ਦਾ ਨਿਵਾਸੀ ਇੱਕ ਭਕੀਰ, ਜੋ ਕੁਰੂ
ਗੰਜਬਖਸ਼ੀਏ } ਅਮਰਦਾਸ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਸਿੱਖ ਹੋ ਕੇ ਧਰਮਪੁਰਾਬ
ਬਰਦਾ ਰਿਹਾ. ਇਸ ਦੀ ਸੰਪ੍ਰਦਾਯ ਦੇ ਗੰਜਬਖਸ਼ੀਏ ਸਦਾਉਂਦੇ ਹਨ.

ਗੰਜਾ. ਫਿ—ਜਿਸ ਦੇ ਸਿਰ ਗੰਜ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਗੰਜ. ੨ ਸੰ. ੧-੧੫.
ਸੰਗਤਾ—ਸ਼ਰਾਬ ਦੀ ਦੁਕਾਨ.

ਗੰਠ. ਸੰ. ਕੁੰਭਿ. ਸੰਗਤਾ—ਗੰਠ. ਕਿਰਹਾ. ੨ ਜੋਡ. ਮੇਲ. ਮਿਕੁਤਾ.
੩ ਦੇਖੋ, ਗੰਧ ੪.

ਗੰਠਕਤਰਾ. ਦੇਖੋ, ਗਠਕਤਰਾ.

ਗੰਠਨ. ਫਿ—ਗੰਢਣਾ. ਗੰਠਣਾ. ਗੁਧਨ.

ਗੰਠੜੀ. ਸੰਗਤਾ—ਗਠੜੀ. ਕੁੰਭਿ. “ਕਿਸੁ ਪਹਿ ਖੋਲਉ ਗੰਠੜੀ?”

(ਸੁਹੀ ਛੰਤ ਮ: ੧) “ਜੇ ਗੁਣ ਹੋਵਹਿ ਗੰਠੜੀਐ.” (ਸੁਹੀ ਮ: ੧)

ਗੰਠਿ } ਸੰਗਤਾ—ਗੰਠ. ਜੋਡ. “ਟੂਟੇ ਗੰਠਿ ਪਤੈ ਵੀਚਾਰੁ.”

ਗੰਠੀ } (ਚਿਅੰਕਾਰ) ੨ ਫਿ. ਫਿ—ਗੰਢਕੇ. ਗੰਠਕੇ. “ਲੇਖ ਗੰਠਿ

ਗੰਠਿ ਖਰਾ ਬਿਕੁਚਾ.” (ਸੋਰ ਰਵਿਦਾਸ) ੩ ਸੰਗਤਾ—ਗਠੜੀ. ਪੋਟ।

੪ ਕੁੰਭਿ. ਗਾਠ. “ਨਾਨਕ ਸਹਸੈ ਗੰਠਿ.” (ਵਾਚ ਕਉ ੨ ਮ: ੫)

“ਤੂੰ ਗੰਠੀ, ਮੇਰੁ ਸਿਰਿ ਤੂੰ ਹੈ.” (ਮਾਰ ਮ: ੫)

ਗੰਭ. ਸੰ. ਗਭ. ਸੰਗਤਾ—ਕਪੋਲ. ਗਲੁ. ੨ ਕਨਪਟੀ. ਗਲੁ ਅਤੇ

ਕੰਨ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰਲਾ ਥਾਂ. “ਦਾਨ ਗਜਗੰਭ ਮਹਿ ਸੋਭਤ ਅਪਚ ਹੈ.”

(ਨਾਪੁ) ੩ ਗੋਲ ਘੇਰਾ. ੪ ਚੌਕੀ ਦਾ ਉਹ ਕੋਲ ਘੇਰਾ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ

ਆਟਾ ਅਟਕਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ੫ ਗੰਭਾ. ੬ ਫੌਤਾ. ੭ ਗੰਠ. ਗੰਠ।

੮ ਖੂਹ ਦਾ ਚੌਕਾ. ੯ ਮਿੱਟੀ, ਧੂਨੇ ਜਾਂ ਕਾਠ ਦਾ ਵਡਾ ਗੋਲ ਭਾਂਡਾ, ਜੋ

ਥਾਲ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਵਿੱਚ ਪੱਕੀ ਹੋਈ ਇੱਥ ਦੇ ਰਸ

ਦੀ ਚਾਸਣੀ ਪਾਕੇ ਗੁਝ ਅਤੇ ਸ਼ੱਕਰ ਬਣਾਉਂਦੇ ਹਨ. ਚੱਕ.

ਗੰਭਕ. ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਖਤਰ. ਤਲਵਾਰ। ੨ ਦੇਖੋ, ਗੰਭਾ. ੩ ਗੰਭਾ.

੪ ਫਿ—ਮੂਰਖ.

ਗੰਭਕਾ. ਸੰ. ਬਝਿਕਾ ਅਬਦਾ ਗਭਕੀ—ਗੰਭਕੀ. ਇੱਕ ਨਦੀ,

ਜੋ ਨੰਪਾਲ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਵਿੱਚੋਂ ਸਪਤਗੰਭਕੀ ਪਹਾੜ ਤੋਂ ਨਿਕਲਦੀ ਹੈ

ਅਤੇ ਪਟਨੇ ਪਾਸ ਗੰਭਾ ਵਿੱਚ ਮਿਲ ਜਾਂਦੀ ਹੈ. ਇਸ ਵਿੱਚੋਂ ਕਾਲੇ ਰੰਗ

ਦੇ ਗੋਲ ਪੱਥਰ ਨਿਕਲਦੇ ਹਨ, ਜੋ ਸ਼ਾਲਿਕ੍ਰਮ ਕਹੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ. ਇਨ੍ਹਾਂ

ਨੂੰ ਵਿਸ਼ਨੁਰੂਪ ਜਾਣਕੇ ਵੈਸ਼ਨਵ ਪੂਜਦੇ ਹਨ. “ਪੂਜੈਂ ਹਮ ਰੁਮੈ, ਨਹਿ

ਪੂਜੈਂ ਸੁਤਗੰਭਕਾ.” (ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾਵ)

ਵਰਾਹਪੁਰਾਣ ਵਿੱਚ ਕਹਾ ਹੈ ਕਿ ਗੰਭਕੀ ਨੇ ਦਸ ਹਜ਼ਾਰ ਵਰ੍ਹਾ

ਘੇਰ ਤਪ ਕਰਕੇ ਵਿਸ਼ਨੁ ਨੂੰ ਪ੍ਰਸੰਨ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਵਰ ਮੰਗਿਆ ਕਿ ਉਂ

ਮੇਰੇ ਭਰਤ ਤੋਂ ਪੁਤ੍ਰਰੂਪ ਹੋ ਕੇ ਜਨਮ ਲੈ. ਵਿਸ਼ਨੁ ਨੇ ਆਖਿਆ ਕਿ ਮੈਂ

ਸ਼ਾਲਿਕ੍ਰਮਰੂਪ ਹੋ ਕੇ ਤੇਰੇ ਵਿੱਚੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਵਾਂਗਾ.

ਇਹ ਭੀ ਕਹਾ ਹੈ ਕਿ ਵਿਸ਼ਨੁ ਦੇ ਦੋ ਗੰਭਾਂ (ਕਨਪਟੀਆਂ) ਤੋਂ

ਪਸ਼ੀਨਾ ਨਿਕਲਿਆ ਇੱਕ ਚਿੱਟਾ ਦੂਜਾ ਕਾਲਾ. ਕਾਲੇ ਤੋਂ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾ

ਨਦੀ ਅਤੇ ਚਿੱਟੇ ਤੋਂ ਗੰਭਕੀ ਹੋਈ। ੨ ਗੰਭੇ ਦੀ ਮਦੀਨ, ਗੰਭੀ.

ਗੰਭਕਾਸੁਤ. ਸ਼ਾਲਿਕ੍ਰਮ. ਦੇਖੋ, ਸੁਤਗੰਭਕਾ ਅਤੇ ਗੰਭਕਾ.

ਗੰਭ ਕਾ ਬੋਹ. ਮਾਲਕੇ ਵਿੱਚ ਭਗਤੇ ਪਿੰਡ ਕੋਲ ਇੱਕ ਪੁਰਾਣਾ

ਬੋਹ, ਜਿੱਥੇ ਸ਼੍ਰੀ ਕੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਇੱਕ ਭਿੱਤਰ ਨੂੰ

ਮੁਕਤ ਕੀਤਾ. “ਬੋਹ ਗੰਭ ਕੇ ਨਾਮ ਕਹਾਵੈ.” (ਰੁਪਸੁ)

ਗੰਭਕੀ. ਦੇਖੋ, ਗੰਭਕਾ.

ਗੰਭਕੀਸਿਲਾ. ਗੰਭਕੀ ਨਦੀ ਵਿੱਚੋਂ ਨਿਕਲੀ ਕਾਲੀ ਸ਼ਿਲਾ,

ਸ਼ਾਲਿਕ੍ਰਮ. “ਲਲਿਤ ਵਿਲੋਚਨ ਦਲ ਉਤਪਲ ਸੇ। ਤਾਥੇ ਸ਼ਾਮ

ਗੰਭਕੀਸਿਲ ਸੇ.” (ਨਾਪੁ) ਅੱਖਾਂ ਦੀਆਂ ਕਾਲੀ ਪੀਰੀਆਂ ਸ਼ਾਲਿਕ੍ਰਮ

ਜੇਹੀਆਂ. ਦੇਖੋ, ਗੰਭਕਾ.

ਗੰਭਮਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਹੰਜੀਰਾ.

ਗੰਭਾ. ਸੰ. ਬਝਕ—ਗੰਭਕ. ਸੰਗਤਾ—ਚਾਰ ਕੋਢੀਆਂ ਦਾ ਸਮੂਹ।

੨ ਨਿਸ਼ਾਨ. ਚਿੰਨ੍ਹ। ੩ ਵਿਘਨ. ਰੁਕਾਵਟ.

ਗੰਭਾਸਾ. ਸੰਗਤਾ—ਗੰਭਕ (ਤਲਵਾਰ) ਜੈਸਾ. ਗੰਭਕ ਸਾ. ਛਕੀ ਦੀ

ਕਿਸਮ ਦਾ ਇੱਕ ਸੰਦ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਚਾਰਾ ਕੁਤਰੀਦਾ ਹੈ.

ਗੰਭਿਕਾ. ਦੇਖੋ, ਗੰਭਕਾ.

ਗੰਭੁਆਂ. ਰਿਆਸਤ ਪਟਿਆਲਾ, ਨਜ਼ਾਮਤ ਤਸੀਲ ਬਾਣਾ ਸੁਨਾਮ

ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਪਿੰਡ ਹੈ. ਇਸ ਪਿੰਡ ਤੋਂ ਉਤਰ ਪੂਰਬ ਦੇ ਫਰਲਾਂਕ ਦੇ

ਕਰੀਬ ਸ਼੍ਰੀ ਕੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਦਾ ਕੁਰਦਾਰਾ ਹੈ. ਕੇਵਲ ਮੰਜੀ

ਸਾਹਿਬ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਕੁਰਦਾਰੇ ਨਾਲ ੧੫੦ ਵਿੱਥੇ ਸ਼ਮੀਨ

ਪਟਿਆਲੇ ਵੱਲੋਂ ਹੈ. ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਫ਼ਾਜ਼ਲੀ ਤੋਂ ਲਹਿੰਦੇ ਵੱਲ ਚਾਰ

ਮੀਲ ਦੇ ਕਰੀਬ ਕੱਚਾ ਰਸਤਾ ਹੈ.

ਗੰਭੇਰੀ. ਸੰਗਤਾ—ਗੰਠਿ (ਪੇਲੇ) ਦੀ ਕੱਟੀ ਅਤੇ ਛਿੱਲੀ ਹੋਈ ਗੰਭ (ਗੰਠ).

ਗੰਧ. ਸੰਗਤਾ—ਜੋਤ. ਮੇਲ. ਸੰਬੰਧ। ੨ ਗੰਠ. ਕੁੰਭਿ. ੩ ਮਿਕੁਤਾ.

“ਮਨਿ ਨਹੀ ਪ੍ਰੀਤਿ ਮੁਖਹੁ ਗੰਧ ਨਾਥਤ.” (ਜੁਖਮਨੀ) ਦੇਖੋ, ਗੰਧ

੩। ੪ ਵਿਆਹ ਦੇ ਮੌਕੇ ਮਿਠਾਈ ਮੇਏ ਆਦਿ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧੀ ਨੂੰ

ਭੋਜੀ ਖੰਮੁਟੀ (ਮੰਗਲ ਸੂਤ੍ਰ). ਇਸ ਤੋਂ ਭਾਵ ਇਹ ਹੋਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਪ
ਨਾਨ ਸਾਭਾ ਜੋੜ ਮੇਲ (ਕੰਥ) ਹੈ.

ਕੰਥ ਕਤਰਾ. ਦੇਖੋ, ਕੱਠ ਕਤਰਾ.

ਕੰਥਣਾ } ਕ੍ਰਿ—ਜੋੜਨਾ. ਕੁੰਥਿ ਦੇਹੀ. ਕੁਥਨ. ਕੁੰਥਨ. "ਕੰਥੋਦਿਆ
ਕੰਥਣੁ } ਫਿਅ ਮਾਹ, ਕੁਥੋਦਿਆ ਹਿਕੁ ਖਿਨੋ." (ਆਸਾ ਫਰੀਦ)
ਕੰਥਨਾ } "ਸੁਣਿ ਸੁਣਿ ਗੰਥਣੁ ਕੰਥੀਐ." (ਸੁ ਮ: ੧)

ਕੰਥਾ. ਸੰਗਤਾ—ਗਠਾ. ਪਿਆਜ. ਜ਼ਮੀਨ ਵਿੱਚੋਂ ਉਪਜਿਆ ਕੱਠ ਦੇ
ਆਕਾਰ ਦਾ ਇੱਕ ਕੰਦ. ਦੇਖੋ, ਕੱਠਾ.

ਕੰਥਿ. ਸੰਗਤਾ—ਕੁੰਥਿ. ਕੱਠ. "ਫੀਜੇ ਦੇਹ ਖੁਲੈ ਇਕ ਕੰਥਿ."
(ਚਮਕਾਰ) ਪੁਣਾ ਦੀ ਗੱਠ ਖੁਲ੍ਹਣ ਤੋਂ। ੨ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਕੰਥਕੇ.

ਕੰਥਕੇ.

ਕੰਥੀ. ਕੁੰਥੀ. ਕੱਠ. ਕਿਰਹ.

ਕੰਥੀਫੋਰਾ. ਸੰਗਤਾ—ਠਕ, ਜੋ ਗੱਠ ਵਿੱਚੋਂ ਪਨ ਫੁੱਫਾ ਲੈਂਦਾ (ਖੋਲ੍ਹ
ਲੈਂਦਾ) ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਗਠਕਤਰਾ.

ਕੰਥੂ. ਦੇਖੋ, ਗੰਥ. ੨ ਸੰਬੰਧ. ਸੋਭ. "ਪੁਤੀ ਕੰਥੂ ਪਵੈ ਸੰਸਾਰਿ."
(ਮ: ੧ ਵਾਰ ਮਾਤ) "ਸਾਢੇ ਨਾਲਿ ਤੇਰਾ ਕੰਥੂ ਲਾਗੈ." (ਆਸਾ ਫੰਤ
ਮ: ੨) ੨ ਮਿਥੁਤਾ. ਦੋਸਤੀ. "ਜਿਹਰੁ ਪੈਨਨਿ ਖਾਵਨੇ ਤਿਹਰੁ
ਰਖਨਿ ਕੰਥੂ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੨ ਮ: ੫)

ਕੰਥੂਆਂ. ਦੇਖੋ, ਗੰਥੂਆਂ.

ਕੰਥਵਜ. ਜਾਣ ਯੋਗਤ. ਪੁੱਜਣ ਲਾਇਕ.

ਕੰਥਾ. ਸੰ. ਗਥ—ਕੰਥੂ. ਵਿ—ਜਾਣਵਾਲਾ. "ਸਰਬੰਗਤਾ." (ਜਪੁ)
ਸਭ ਅਸਥਾਨਾਂ ਵਿੱਚ ਪਹੁੰਚਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਕਥਾਤਾ. ਜਾਣਨ ਵਾਲਾ.
"ਸਰੰਸਾਸਤੁ ਕੰਥਾ." (ਰਾਮਾ) ਸਰੰਸਾਸਤੁ (ਧਨੁਰਵੇਦ) ਦਾ ਕਥਾਤਾ.
ਸਸਤੁਵਿਦਤਾ ਵਿੱਚ ਨਿਪੁਣ.

ਕੰਥੀ. ਸੰ. ਗਥੀ. ਜਿਸ ਦੁਆ ਜਾਣੀਏ. ਗੰਥੀ ਆਦਿਕ ਸਵਾਰੀ।
੨ ਵਿ—ਜਾਣ ਵਾਲੀ.

ਕੰਥ. ਸੰਗਤਾ—ਮੇਲ. ਮਲੀਨਤਾ। ੨ ਕੰਦਗੀ. ਕੁੰਥ.

ਕੰਦਗੀ. ਭਾ ੬੬ ਸੰਗਤਾ—ਵਿਸ਼ਾ। ੨ ਮੇਲ. ਮਲੀਨਤਾ.

ਕੰਦਮ. ਕਣਕ. ਦੇਖੋ, ਕੇਧੁਮ.

ਕੰਦਲ. ਸੰਗਤਾ—ਕੋਭ. ਲਗਰ. "ਫਰੀਦਾ ਏ ਵਿਸੁਕੰਦਲਾ ਧਰੀਆਂ
ਖੰਡੁ ਲਿਵਾਤਿ." (ਸ. ਫਰੀਦ) ਪਰ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਖੰਡ ਪਾਥੀਆਂ ਵਿਖ
ਕੰਦਲਾਂ ਹਨ.

ਕੰਦਲਾ. ਵਿ—ਮੇਲ ਨਾਲ ਮਿਲਿਆ ਹੋਇਆ. ਕੰਧਲਾ.

ਕੰਦਾ. ਭਾ ੬੬ ਵਿ—ਮੇਲ. ਮਲੀਨ. "ਕੰਦੇ ਭੂਮਿ ਪਈਆਸੁ." (ਮ:
੫ ਵਾਰ ਸੁੀ)

ਕੰਦਾਧੂਆਂ } ਸੰਗਤਾ—ਮੇਲ (ਅਪਵਿਤ੍ਰ) ਧੂਆਂ. ਤਮਾਖੂ ਦਾ ਧੂਆਂ.
ਕੰਦਾਧੂਮ } "ਕੰਦਾਧੂਮ ਵੈਸ ਤੇ ਤਮਾਕੁਰੁ." (ਭੁਪਤਿ)

ਕੰਦੋਰਾ } ਸੰਗਤਾ—ਖੰਡ (ਕੰਦ) ਰੋਟਿਕਾ. ਇਸ ਰੋਟੀ ਦਾ ਪੁਰਾਣੇ
ਕੰਦੋਰਾ } ਸਮਾਨੇ ਵਿਆਹ ਅਤੇ ਬਚਰਕ ਦੀ ਮਿਤਕਫਿਯਾ ਦੀ
ਸਮਾਪਤੀ ਪੁਰ ਦੱਖਣਾ ਸਮੇਤ ਵੰਡਣ ਦਾ ਬਹੁਤ ਰਿਵਾਜ ਸੀ. ਇਸ

ਨੂੰ "ਕੰਦੋਰਾ ਫੋਰਨਾ" ਆਖਦੇ ਹਨ.

ਕੰਧ. ਸੰ. ਗਥ. ਧਾ—ਦੁੱਖ ਦੇਣਾ—ਮਾਰਨਾ—ਜਾਣਾ—ਮੰਗਣਾ—
ਸੋਭਾ ਸਹਿਤ ਕਰਨਾ। ੨ ਸੰਗਤਾ—ਨੱਕ (ਨਾਸਿਕਾ) ਕਰਕੇ ਗੁਹਣ
ਕਰਣ ਯੋਗਤ ਫੁਟ. ਬੁ. ਬਾਸ. ਮਹਕ. "ਸਹਜ ਤਵ ਕੰਧ ਇਵ
ਢਲਤ ਮੋਹੀ." (ਸੋਹਿਲਾ) ੩ ਕੰਧਰਕ. ਕੰਧਕ। ੪ ਅਹੰਕਾਰ।
੫ ਦੇਖੋ, ਕੰਧ ੨ ਅਤੇ ੩.

ਕੰਧਣੀਆ. ਵਿ—ਸੁਗੰਧਿਤ. ਖੁਸਬੂਦਾਰ. "ਚੰਦਨ ਵਾਸ ਸੁਗੰਧ
ਕੰਧਣੀਆ." (ਬਿਲਾ ਮ: ਮ: ੪) ੨ ਸੰਗਤਾ—ਗਾਂਧੀ. ਕੰਧ ਛਣਾਉਣ
ਵਾਲਾ.

ਕੰਧਸਾਰ. ਸੰਗਤਾ—ਇਤਰ। ੨ ਭਿੰਗ. ਚੰਦਨ.

ਕੰਧਸੂਜੀ. ਸੰਗਤਾ—ਉਹ ਹਾਥੀ, ਜਿਸ ਦੇ ਗੰਥਾਂ ਤੋਂ ਮਏ ਟਪਕਦਾ ਹੈ.
ਕੰਧਕ. ਸੰ. ਗਥਕ. ਸੰਗਤਾ—ਕੰਧਰਕ. ਗੋਕਿਰਦ. Sulphur.
ਇਹ ਖਾਨਿ ਵਿੱਚੋਂ ਨਿਕਲਦੀ ਹੈ. ਚੰਗ ਪੀਲਾ ਅਤੇ ਲਾਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.
ਇਹ ਖਲਤੀ (ਰੁਚਾ) ਦੇ ਰੋਗਾਂ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਵਰਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ. ਹੋਰ
ਅਨੇਕ ਬੀਮਾਰੀਆਂ ਵਿੱਚ ਵੀ ਇਸ ਨੂੰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ. ਕੰਧਕ ਬਾਰੂਦ ਦਾ
ਭੀ ਇੱਕ ਅੰਗ ਹੈ. ਜੋ ਵੈਦਕ ਕੁੰਥ ਭਾਵ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਆਦਿ ਪਾਏ ਨੂੰ
ਸਿਵ ਦਾ ਵੀਰਯ ਮੰਨਦੇ ਹਨ ਉਹ ਕੰਧਕ ਨੂੰ ਪਾਰਬਰੀ ਦੀ ਰਜ ਦੱਸਦੇ
ਹਨ। ੨ ਵਿ—ਸੁਚਕ. ਸਰਲਾਉਣ ਵਾਲਾ। ੩ ਕੰਧ (ਭੂ) ਕਰਨ ਵਾਲਾ.
ਕੰਧਣ. ਸੰ. ਗਥਨ. ਸੰਗਤਾ—ਇਲੇਰੀ। ੨ ਹਿੰਸਾ। ੩ ਚੁਗਲੀ.
ਚੁਗਲਾਯੋਰੀ.

ਕੰਧਣਵੈਣ. ਸੰਗਤਾ—ਇਲੇਰੀ ਦੇ ਬਚਨ। ੨ ਚੁਗਲੀ ਅਤੇ ਨਿੰਦਾ ਦੇ
ਵਾਕ. ਦੇਖੋ, ਕੰਧਣ. "ਕੰਧਣਵੈਣ ਸੁਣਹਿ ਉਰਭਾਵਹਿ." (ਆਸਾ
ਮ: ੫)

ਕੰਧਣਵੈਣਿ. ਚੁਗਲੀ ਅਤੇ ਨਿੰਦਾ ਦੇ ਵਾਕਾਂ ਵਿੱਚ. ਦੇਖੋ, ਕੰਧਣ.
"ਕੰਧਣਵੈਣਿ ਰਤਾ ਹਿਰਕਾਧੀ, ਸਭੈ ਸੁਰਤਿ ਨ ਆਈ." (ਸੋਰ
ਮ: ੧)

ਕੰਧਬਿਲਾਈ } ਸੰ. ਗਥਬਿਲਾਥ. ਸੰਗਤਾ—ਮੁਸਕ—ਬਿਲਾਈ.
ਕੰਧਬਿਲਾਵ } ਮੁਸਕਬਿਲਾਈ ਦੇ ਚਿੰਤਤ ਪਾਸ ਇੱਕ ਕਿਨਟੀ
ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚੋਂ ਲੋਸਦਾਰ ਪੀਲਾ ਪਦਾਰਕ ਸੁਗੰਧ ਵਾਲਾ
ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ. ਵੈਦ ਇਸ ਨੂੰ ਅਨੇਕ ਦਵਾਈਆਂ ਵਿੱਚ ਵਰਤਦੇ ਹਨ.
ਦੇਖੋ, ਮੁਸਕਬਿਲੀ.

ਕੰਧਮਾਦਨ. ਇੱਕ ਪਹਾੜ, ਜੋ ਪੁਰਾਣਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਸੁਮੇਰੂ ਦੇ ਦੱਖਣ
ਵੱਲ ਹੈ. ਇਸ ਦੇ ਪਾਸ ਦਾ ਸੰਗਲ ਭੀ ਕੰਧਮਾਦਨ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ.
ਰਾਮਾਇਣ ਅਨੁਸਾਰ ਇਹ ਪਹਾੜ ਕੈਲਾਸ ਪਾਸ ਹੈ. ਚੁਗਰਾਫੀਏ ਦੀ
ਭਿਕਸ਼ਨਰੀ (Geographical Dictionary) ਅਨੁਸਾਰ ਇਹ
ਕੁਦ੍ਰਹਿਮਾਲਾ ਦਾ ਇੱਕ ਹਿੱਸਾ ਹੈ. ਇਹ ਬਦਰਿਕਾਸ਼ੁਮ ਤੋਂ ਥੋੜੀ ਦੂਰ
ਉੱਤਰ ਪੂਰਬ ਤੋਂ ਅਰੰਭ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ੨ ਦੇਖੋ, ਕਸਤੂਰੀ ਵਾਲਾ ਮ੍ਰਿਗ।
੩ ਕੁਮਰ (ਭੋਰਾ), ਜੋ ਖੁਸਬੂ ਪੁਰ ਮਸਤ ਹੈ.

ਕੰਧਮਿਊਕ. ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਕਸਤੂਰ. ਉਹ ਮ੍ਰਿਗ, ਜਿਸ ਦੀ ਨਾਭੀ
'ਇਸੇ ਲਈ ਇਸਦਾ ਨਾਮ 'ਕੰਧਮਿਊ' ਹੈ.

ਤੋਂ ਕਸਤੂਰੀ ਨਿਕਲਦੀ ਹੈ। ਦੇਖੋ, ਕਸਤੂਰੀ।

ਗੰਧਰਬ. ਦੇਖੋ, ਗੰਧਰਬ.

ਗੰਧਰਬ. ਸੰ. ਗੰਧਰਬ. ਵਿ—ਜੇ ਸੁਰੰਧ ਨੂੰ ਅੰਗੀਕਾਰ ਕਰੇ. ਖੁਸ਼ਬੂ ਦਾ ਪਿਆਰਾ, ਅਥਵਾ ਜੋ ਗਾਇਨ ਵਿਦਵਾ ਧਾਰਣ ਕਰੇ। ੨ ਸੰਗਤ—ਦੋ ਵਲੋਂ ਦਾ ਗਵੇਸ਼ਾ. ਅਥਰਵਦੇਵ ਵਿੱਚ ਗੰਧਰਵਾਂ ਦੀ ਕਿਣਤੀ ਫੜਝੜ ਹੈ. ਸਾਰੇ ਗੰਧਰਵਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਅੱਠ ਪ੍ਰਧਾਨ ਹਨ—

ਹਾਹਾ, ਹੂਹੂ, ਚਿਰੁਰਬ, ਚੰਸ, ਵਿਸ਼ੁਵਸੁ, ਗੋਮਾਧ, ਤੁੰਬਰੁ ਅਤੇ ਨੰਦਿ. ਪੁਰਾਣਕਲਪਨਾ ਹੈ ਕਿ ਦਫ਼ ਦੀ ਦੋ ਪੁਤ੍ਰੀਆਂ “ਮੁਨਿ” ਅਤੇ “ਪ੍ਰਧਾ” ਕਨ੍ਹ (ਕਥਾ) ਰਿਖੀ ਨੇ ਵਿਆਹੀਆਂ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਉਲਾਦ ਗੰਧਰਵ ਹਨ. ਵਿਸ਼ਨੁਪੁਰਾਣ ਦਾ ਲੇਖ ਹੈ ਕਿ ਗੰਧਰਵਾਂ ਦੀ ਉਤਪੱਤੀ ਬ੍ਰਹਮਾ ਤੋਂ ਹੈ. ਹਰਿਵੰਸ਼ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ “ਅਰਿਸ਼੍ਵ” ਦੇ ਗਰਭ ਤੋਂ ਗੰਧਰਵ ਪੈਦਾ ਹੋਏ। ੩ ਕਸਤੂਰੀ ਵਾਲਾ ਮ੍ਰਿਗ। ੪ ਕੋਕਿਲਾ. ਕੋਇਲ। ੫ ਸੰਗੀਤ ਅਨੁਸਾਰ ਭਾਲ ਦਾ ਇੱਕ ਭੇਦ। ੬ ਵਿਧਵਾ ਇਸਤ੍ਰੀ ਦਾ ਦੂਜਾ ਪਤਿ। ੭ ਖੇਡਾ। ੮ ਪ੍ਰਾਣ। ੯ ਦਿਨ. ਗੰਧਰਬਨਗਰ } ਦੇਖੋ, ਹਰਿਸ਼੍ਵਦ੍ਰ. ੨ ਮਹਾਭਾਰਤ ਅਨੁਸਾਰ ਗੰਧਰਬਪੁਰ } ਮਾਨਸਰੋਵਰ ਪਾਸ ਇੱਕ ਨਗਰ, ਜਿਸ ਦੀ ਰਖਤਾ ਗੰਧਰਵ ਕਰਦੇ ਹਨ.

ਗੰਧਰਬਵੇਦ. ਸੰ. ਗਾਯਤਰੀ—ਗੰਧਰਵੇਦ. ਇੱਕ ਉਪਵੇਦ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਰਾਗਵਿਦਵਾ ਦਾ ਸਿਕਰ ਹੈ. ਸੰਗੀਤਸ਼ਾਸਤ੍ਰ. ਇਸ ਉਪਵੇਦ ਦਾ ਬਰਤਾ ਬਰਤ ਮੁਨਿ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਦਾ ਸਾਥੀਦ ਨਾਲ ਖਾਸ ਸੰਬੰਧ ਹੈ. ਗੰਧਰਬੀ. ਸੰਗਤ—ਗੰਧਰਬੀ. ਗੰਧਰਵ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ. “ਪੂਰਬ ਜਨਮ ਮਮ ਹੈ ਗੰਧਰਬੀ.” (ਗੁਪਤੁ)

ਗੰਧਰਵ. ਦੇਖੋ, ਗੰਧਰਵ.

ਗੰਧਰਾਜ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਚੰਦਨ। ੨ ਗੁੰਗਲ.

ਗੰਧਲਾ. ਵਿ—ਦੇਖੋ, ਗੰਦਲਾ.

ਗੰਧਵਤੀ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ, ਜੋ ਗੰਧ ਭੂਟ ਧਾਰਨ ਕਰਦੀ ਹੈ। ੨ ਮਹਾਭਾਰਤ ਅਨੁਸਾਰ ਵਾਸ ਦੀ ਮਾਤਾ ਸਤ੍ਰਯਵਤੀ, ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਉਂ ਮਤਸਰਗੰਧਾ ਭੀ ਹੈ. ਇਹ ਜਾਨਿਕ ਮਨਾਹ ਦੀ ਪ੍ਰਤ੍ਰੀ ਸੀ ਅਤੇ ਪਿਤਾ ਦੀ ਆਗਤਾ ਨਾਲ ਗਾਹੀਆਂ ਨੂੰ ਨਦੀ ਪਾਰ ਕੀਤਾ ਕਰਦੀ ਸੀ. ਇੱਕ ਦਿਨ ਪਰਾਸਰ ਰਿਖੀ ਉਸ ਨੂੰ ਦੇਖਕੇ ਮੋਹਿਤ ਹੋ ਕਣੇ ਅਰ ਉਸ ਦੇ ਸਰੀਰ ਵਿੱਚੋਂ ਮੱਛੀ ਦੀ ਬਦਬੂ ਦੂਰ ਕਰਕੇ ਸੁਰੰਧ ਵਸਾਈ ਅਤੇ ਭੋਗ ਕਰਕੇ ਵਾਸਰਿਖੀ ਪੈਦਾ ਕੀਤਾ. ਉਸ ਦਿਨ ਤੋਂ ਮਤਸਰਗੰਧਾ ਦਾ ਨਾਉਂ ਗੰਧਵਤੀ ਹੋਇਆ। ੩ ਸ਼ਰਾਬ। ੪ ਚਮੇਲੀ.

ਗੰਧਾ. ਸੰਗਤ—ਚਮੇਲੀ ਦੀ ਕਲੀ.

ਗੰਧਾਗਿਰਿ. ਗੰਧਮਾਦਨ ਪਹਾੜ. ਦੇਖੋ, ਗੰਧਮਾਦਨ.

ਗੰਧਾਰ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਸਿੰਧੂ ਨਦ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਦਾ ਦੇਸ਼, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਪੇਸ਼ਾਵਰ, ਬੰਹਾਟ, ਬੁਨੇਰ ਆਦਿ ਇਲਾਕਾ ਹੈ ਇਹ ਪੂਰਬ ਪੱਛਮ ਵਿੱਚੋਂ ਰਿਕਵੇਦਵਿਕ ਭਾਰ ਪੁਸਤਕਾਂ ਹਨ, ਉਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿਸੇ ਇੱਕ ਪੇਸ਼ਾ ਦੀ ਨਾਉਂ ‘ਗੰਧਰਵਵੇਦ’ ਨਹੀਂ. ਭਿੰਤੁ ਰਾਗ ਵਿਦਵਾ ਸੰਗੀਤੀ ਸਾਰੇ ਗ੍ਰੰਥ ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਵਿੱਚ ਆ ਜਾਂਦੇ ਹਨ

ਵੱਲ ੧੨੦ ਮੀਲ ਲੰਮਾ ਅਤੇ ਉੱਤਰ ਦੱਖਣ ਵੱਲ ੧੦੦ ਮੀਲ ਚੌੜਾ ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਸਿਕਰ ਅਥਰਵਦੇਵ ਵਿੱਚ ਆਇਆ ਹੈ। ੩ ਦੇਖੋ, ਗੰਧਾਰ। ੩ ਦੇਖੋ, ਗੰਧਾਰ.

ਗੰਧਾਰਾ. ਵਿ—ਸੁਰੰਧ ਵਾਲਾ.

ਗੰਧਾਰੀ. ਸੁਰੰਧ ਵਾਲੀ। ੨ ਦੇਖੋ, ਗੰਧਾਰੀ.

ਗੰਧਾਲਾ. ਸੰਗਤ—ਕਾਠ ਦੇ ਦਸਰੇ ਵਾਲਾ ਇੱਕ ਲੋਹੇ ਦਾ ਸੰਕਲ ਜੇਹਾ ਸੰਦ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਟੋਟੇ ਪੱਟੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ੨ ਵਿ—ਗੰਧ (ਸੁਰੰਧ) ਵਾਲਾ. “ਚੰਦਨ ਅਤਿ ਸੁੰਦਰ ਗੰਧਲਾ.” (ਗੁਪਤੁ)

ਗੰਧਿ. ਸੰਗਤ—ਸੁਰੰਧ। ੨ ਦੇਖੋ, ਗੰਧ। ੩ ਸੰ. ਰੋਹਿਤ (ਤ੍ਰਿਣਕੁੰਭਮ) ਵਾਹ.

ਗੰਧੀ. ਸੰ. ਗਾਥਿਕ—ਗੰਧਿਕ. ਸੰਗਤ—ਅੰਤਾਰ. ਭਾਈ. “ਕਰ ਕੁਲੇਸ ਕੋ ਆਚਮਨ ਮੀਠੇ ਕਹਿਤ ਸਰਾਹਿ. ਰੂਪ ਰਹਿਯੋ ਗੰਧੀ ਸੁਖਰ। ਇਤਰ ਦਿਖਵਤ ਕਾਹਿ?” (ਵਿੰਦ) ੨ ਸੰ. ਗਥੀ. ਕਸਤੂਰੀਮ੍ਰਿਗ। ੩ ਦੇਖੋ, ਗੰਦਗੀ. “ਚਿੰਤੁ ਭਰੀ ਗੰਧੀ ਆਇ.” (ਸਵਾ ਮ: ੧) ਗੰਧੀਲਾ. ਵਿ—ਗੰਧਲਾ. ਮਿਲਾ। ੨ ਸੰਗਤ—ਭਧੇ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ ਪੁਰਖ। ੩ ਬਾਉਰੀਆਂ ਜੇਹੀ ਇੱਕ ਜਾਤੀ. ਇਸ ਜਾਤੀ ਦੇ ਲੋਕ ਪੈਰ ਚੁੱਤੀ ਨਹੀਂ ਪਾਉਂਦੇ, ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇੱਕ ਵਾਰ ਸਾਡਾ ਵਡੇਰਾ ਰਾਜਾ ਸੀ. ਜਦ ਤੀਕ ਮੁਤ ਰਾਜ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਾ ਹੋਵੇ ਅਸੀਂ ਚੁੱਤੀ ਨਹੀਂ ਪਹਿਰਾਂਗੇ ਅਤੇ ਸਿਰ ਤੇ ਪੱਕ ਨਹੀਂ ਬੰਨ੍ਹਾਂਗੇ. ਗੰਧੀਲੇ ਗਧੇ ਰਖਦੇ ਅਤੇ ਸਿਰਕੀਆਂ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ.

ਗੰਧੂ. ਦੇਖੋ, ਗੰਧ। ੨ ਗੰਦ. ਬਦਬੂ. “ਬਿਟੁ ਨਾਵੈ ਮੁਹਿ ਗੰਧੂ.” (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਮਲਾ) ੩ ਦੁਖਦਾਈ ਵਾਕ. ਨਿੰਦਾ. ਦੇਖੋ, ਗੰਧ ਧਾ. “ਰਿਤੁ ਦਿਨਿ ਬੋਲਨਿ ਗੰਧੂ.” (ਰਾਮ ਵਾਰ ੨ ਮ: ੫)

ਗੰਧੂਪ } ਦੇਖੋ, ਗੰਧਰਬ. “ਕਿੰਨਰ ਗੰਧੂਪ ਕਾਨ ਕਰੈ” (ਚੰਡੀ ੧)
ਗੰਧੂਬ } “ਗੰਧੂਬ ਕੋਟਿ ਕਰਹਿ ਜੈਕਾਰ.” (ਭੈਰ ਮ: ਕਈਰ)
ਗੰਧੂਬਾਨਗਰੀ. ਗੰਧਰਬਨਗਰ. ਦੇਖੋ, ਹਰਿਸਚੰਦ੍ਰ. “ਜਾਣ ਗੰਧੂਬਾਨਗਰੀ.” (ਵਾਰ ਮਾਧੂ ੨ ਮ: ੫)

ਗੰਧੂਬਿਸ. ਗੰਧਰਵ-ਟੀਸ਼. ਗੰਧਰਵਰਾਜ. ਦੇਖੋ, ਗੰਧਰਬ.

ਗੰਨ } ਕਿਛ ਦਾ ਪੇਲਾ. ਕੋਲੀ. “ਢੇਰੇ ਗੰਨ ਤਖਾਈ.” (ਚੰਡੀ ੩)
ਗੰਨਲਾ } ੨ ਖੰਡ. ਟੁਕੜਾ. “ਸਿਰ ਧਤ ਬਾਹਾ ਗੰਨਲੇ.” (ਚੰਡੀ ੩)

ਗੰਨਾ. ਸੰਗਤ—ਗੰਡ (ਗੰਨ) ਧਾਰਨ ਵਾਲਾ ਇੱਕ ਅਥਵਾ ਪੇਸ਼ੇ ਦਾ ਭਾਡ. “ਵਾਸਹੁ ਮੁਨ ਨ ਹੋਵੇ ਗੰਨਾ.” (ਭਾਰੁ) ੨ ਗਣਨਾ. ਸੁਮਾਰ. “ਤੇਇਅਹੁ ਤ੍ਰਿਭਵਣ ਗੰਨਾ.” (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਮਲਾ)

ਗੰਨੀ. ਸੰਗਤ—ਇੱਕ ਦੀ ਇੱਕ ਕਿਸਮ, ਜਿਸ ਦਾ ਗੰਨਾ ਪਤਲਾ ਅਤੇ ਲੰਮੀ ਪੇਰੀ ਦਾ ਨਰਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ੨ ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਪੁੱਠੀ. ਜਿਸ ਦੀ ਜੜ ਗੰਨੇ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਜੇਹੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ੩ ਅੱਖ ਦੀ ਕੋਰ. ਪਲਕਾਂ ਦਾ ਮੂਲ। ੪ ਗੰਡੀ ਦੇ ਪਹੀਏ ਦੀ ਪੁੱਠੀ. ਦੇਖੋ, ਗੰਡ.

ਗੰਡਨ. ਸੰ. ਗਯਨ. ਸੰਗਤ—ਬੱਲਾ. ਭਾਹ.

ਗੰਡਰੀ. ਵਿ—ਗੰਡੀਰਤਾ ਵਾਲੀ.

ਗੰਡੀਰ. ਸੰ. ਵਿ—ਭਹਰਾ. ਭੁੰਘਾ. ਅਥਾਹ. “ਗੰਡੀਰ ਧੀਰ ਨਾਮ

ਹੀਰ." (ਰਾਮ ਪੜਤਾਲ ਮ: ੫) ੩ ਜਿਸ ਦਾ ਭਾਵ ਜਾਣਨਾ ਔਖਾ ਹੋਵੇ। ੪ ਭਾਰੀ, ਵੱਡਾ, ਜੈਸੇ—ਗੰਢੀਰਨਾਦ, ਗੰਢੀਰ ਸੁਰ। ੫ ਸੰਕੜਾ—ਕਮਲ। ੬ ਇੱਕ ਰੋਗ, ਦੇਖੋ, ਗੰਢੀਰ ੨.

ਗੰਢੀਰੀ, ਵਿ—ਗੰਢੀਰਤਾ ਵਾਲੀ। ੭ ਸੰਕੜਾ—ਗੰਢੀਰਤਾ, ਨੰਮੂਤਾ, ਦੇਖੋ, ਪੈਚਿਹਰੀ.

ਗੰਮ, ਦੇਖੋ, ਗੰਮਿ ਅਤੇ ਗੰਮਰ.

ਗੰਮਤ, ਦੇਖੋ, ਗੰਮਿਤ ਅਤੇ ਗੰਮਤਤਾ। ੨ ਮਰਾ, ਸੰਕੜਾ—ਮੋਜ਼, ਬਹਾਰ। ੩ ਆਨੰਦ ਬਿਨੋਦ। ੪ ਕਮਨ ਦੀ ਭਿਯਾ, ਸਫਰ. "ਗੰਮਤ ਕਰਤੇ ਜਹਿਜਸੁਭਾਏ। ਨਵਪੁਰ ਮਾਹੀ ਚਲਕਰ ਆਏ." (ਨਾਪੁ)

ਗੰਮਤਾ, ਦੇਖੋ, ਗੰਮਤਤਾ.

ਗੰਮਿ, ਸੰ. ਗਮਤ. ਵਿ—ਗਮਨਯੋਗਤਾ, ਜਾਣ ਨਾਇਕ. "ਸਾਧੂ ਕੈ ਸੰਗਿ ਸਰਬ ਬਾਨ ਗੰਮਿ." (ਸੁਖਮਨੀ) ੭ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣ ਯੋਗਤਾ, ਨਤਰ। ੩ ਸਿੱਧ ਹੋਣ ਨਾਇਕ.

ਗੰਮਿਆ, ਵਿ—ਪਹੁੰਚਿਆ, ਦੇਖੋ, ਗਮ ਧਾ। ੭ ਗਵਿਆ, ਗਵਿਨ ਭੀਤਾ। ੩ ਦੇਖੋ, ਗੰਮਤਾ.

ਗੰਮਿਤ, ਸੰ. ਗਮਿਤ. ਵਿ—ਜਾਣਿਆ ਹੋਇਆ, ਦੇਖੋ, ਗਮ ਧਾ. "ਗਿਆਨ ਗੁਰੂ ਗੰਮਿਤ." (ਗਉ ਕਬੀਰ)

ਗੰਮਤ, ਦੇਖੋ, ਗੰਮਿ. "ਤੈ ਲੋਕ ਗੰਮਤ." (ਸਹਸ ਮ: ੫)

ਗੰਮਤਤਾ, ਸੰਕੜਾ—ਪਹੁੰਚ, ਦਮਲ, ਪ੍ਰਵੇਸ਼, ਰਸਾਈ.

ਗੰਮਤਾ, ਸੰ. ਗਮਤਾ. ਵਿਆਹੀ ਹੋਈ ਇਸਤ੍ਰੀ (ਧਰਮਪਤ੍ਰੀ), ਜੋ ਕਮਨ (ਭੋਕਣ) ਯੋਗਤਾ ਹੈ। ੭ ਕਿਤਨਿਆਂ ਨੇ ਵੇਲਤਾ ਨੂੰ ਕਮਤਾ ਲਿਖਿਆ ਹੈ.

ਗਤ, ਸੰ. ਗ (ਜ), ਸੰਗਤਾ—ਗਤਾਨ, ਸਮਤਾ। ੭ ਪੰਡਿਤ। ੩ ਵਿ—ਗਤਾਤਾ, ਜਾਣਨਵਾਲਾ, ਇਸ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਸਬਦ ਦੇ ਅੰਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜੈਸੇ—ਕੁਣਗਤ, ਰਸਗਤ.

ਗਤਪ, ਸੰ. ਗਤ, ਧਾ—ਜਾਣਨਾ, ਸਮਝਣਾ, ਸਿਖਾਉਣਾ, ਸਮਝਾਉਣਾ, ਪ੍ਰਸੰਨ ਕਰਨਾ, ਦੇਖਣਾ, ਤਾਤਨਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਜਪਿਆ ੩.

ਗਤਾ, ਸੰ. ਗਤ, ਸੰਕੜਾ—ਜਾਣਨਾ.

ਗਤਾਤ, ਸੰ. ਗਤ, ਵਿ—ਜਾਣਿਆ ਹੋਇਆ, ਮਾਲੁਮ.

ਗਤਾਤਯੋਗਨਾ, ਕਾਵਤ ਅਨੁਸਾਰ ਉਹ ਨਾਇਕ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਯੋਗਨ ਆਏ ਦਾ ਗਤਾਨ ਹੋਵੇ.

ਗਤਾਤਵਤ, ਵਿ—ਜਾਣਨ ਯੋਗਤਾ.

ਗਤਾਤਾ, ਸੰ. ਗਤ, ਗਤਾਤਿ. ਵਿ—ਜਾਣਨ ਵਾਲਾ.

ਗਤਾਤਿ } ਸੰ. ਗਤਿ, ਸੰਕੜਾ—ਛਾਪ ਦਾਦੇ ਦੀ ਰੁਲ ਵਿੱਚ ਹੋਣ
ਗਤਾਤੀ } ਵਾਲਾ, ਬਿਰਾਦਰੀ ਦਾ ਪੁਰਖ. "ਪਿਤਾ ਪਿਤਾਨੁਜ ਔਰ
ਜਿ ਗਤਾਤੀ." (ਨਾਪੁ) "ਏਕ ਗਤਾਤਿ ਕੈ ਰਹਾ ਨ ਕੋਈ." (ਕਲਕੀ)

੭ ਗਤ, ਗਤਾਤਿ. ਵਿ—ਜਾਣਨ ਵਾਲਾ, ਗਤਾਤਾ.

ਗਤਾਨ, ਦੇਖੋ, ਗਿਆਨ.

ਗਤਾਨਇੰਦ੍ਰੀ, ਗਤਾਨੋਂਦ੍ਰਿਯ—ਕੰਨ, ਤੁਚਾ, ਨੇਤ੍ਰ, ਜੀਭ, ਨੱਕ, ਸ਼ਬਦ ਸਪਰਸ਼, ਰੂਪ ਰਸ, ਗੰਧ ਨੂੰ ਗ੍ਰਹਣ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਇੰਦ੍ਰਿਯ.

ਗਤਾਨਕ੍ਰਪ, ਦੇਖੋ, ਗਤਾਨਵਾਪੀ.

ਗਤਾਨਗਮਤ, ਗਤਾਨ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣ ਯੋਗਤਾ, ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ.

ਗਤਾਨਚਕ੍ਰ, ਸੰ. ਗਤਾਨਚਕ੍ਰ, ਵਿ—ਗਤਾਨਕ੍ਰਪ ਨੇਤ੍ਰਾਂ ਵਾਲਾ, ਵਿਦ੍ਵਾਨ, ਆਤਮਗਤਾਨੀ। ੨ ਅੰਨ੍ਹੇ (ਅੰਧ) ਨੂੰ ਭੀ ਗਤਾਨਚਕ੍ਰ ਆਖਦੇ ਹਨ.

ਗਤਾਨਦੇਵ, ਵਿੱਠਲਪੰਥ ਨਾਮਕ ਬ੍ਰਹਮਣ, ਜੋ ਆਲੰਦੀ ਰੂਮ (ਦੱਖਣ) ਦਾ ਨਿਵਾਸੀ ਸੀ. ਉਸ ਦੇ ਘਰ ਸਨ ੧੨੭੫ ਵਿੱਚ ਗਤਾਨਦੇਵ ਦਾ ਜਨਮ ਹੋਇਆ. ਇਹ ਵਿਦ੍ਵਾਨ ਕਵਿ ਅਤੇ ਆਤਮਗਤਾਨੀ ਪੁਰਖ ਸੀ. ਦੇਖੋ, ਨਾਮਦੇਵ.

ਗਤਾਨਨਾਥ, ਦੇਖੋ, ਦੀਨਾਨਾਥ ੨ ਅਤੇ ਨਾਥਾ.

ਗਤਾਨਬੰਧ, ਵਿ—ਗਤਾਨ ਦੇ ਅਭਿਮਾਨ ਵਿੱਚ ਬੰਨ੍ਹਿਆ ਹੋਇਆ, ਅਤੇ ਵਾਸਤਵ ਗਤਾਨ ਤੋਂ ਰਹਿਤ. "ਇਕ ਨਰ ਗਤਾਨਬੰਧ ਜੇ ਹੋਇ। ਤਿਨ ਕੀ ਬੁਧ ਕਰੇ ਨਹਿ ਕੋਇ." (ਗੁਪ੍ਰਸ਼ੁ)

ਗਤਾਨਮਧ, ਵਿ—ਗਤਾਨ ਦੀ ਹੈ ਪ੍ਰਧਾਨਤਾ ਜਿਸ ਵਿੱਚ, ਵਡੇ ਗਤਾਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਕਰਤਾਰ.

ਗਤਾਨਰਤਨਾਵਲੀ, ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਦਾ ਟੀਕਾਕ੍ਰਪ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਦੀ ਜਨਮਸਾਖੀ, ਜੋ ਭਾਈ ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਲਿਖੀ ਹੈ.

ਗਤਾਨਵਾਨ, ਵਿ—ਗਤਾਨ ਵਾਲਾ, ਗਤਾਨੀ.

ਗਤਾਨਵਾਪੀ, ਕਾਲੀ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਖੂਹ, ਜੋ ਸਕੰਦ ਪੁਰਾਣ ਅਨੁਸਾਰ ਸਿਵ ਨੇ ਆਪਣੇ ਤ੍ਰਿਸੁਲ ਨਾਲ ਖੋਦਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਜਿਸ ਵਿੱਚੋਂ ਗਤਾਨ ਹੀ ਜਨਮਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਕੇ ਵਹਿਆ ਹੈ. ਕਾਲੀ ਵਿੱਚ ਇਹ ਕਥਾ ਪ੍ਰਚਲਿਤ ਹੈ ਕਿ ਜਦ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਬਨਾਰਸ ਪਹੁੰਚਿਆ, ਤਦ 'ਵਿਸ਼ਨੁਬ ਸਿਵਲਿੰਗ' ਕੁੰਦਕੇ ਗਤਾਨਕ੍ਰਪ ਵਿੱਚ ਡਿੱਗ ਪਿਆ। ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਨੇ ਵਿਸ਼ਨੁਬ ਦਾ ਮੰਦਿਰ ਤੋੜਕੇ ਉਸ ਥਾਂ ਮਸਜਿਦ ਬਣਵਾਈ, ਜੋ ਹੁਣ ਵਿਦੜ ਮਾਨ ਹੈ.

ਗਤਾਨਵੰਤ, ਵਿ—ਗਤਾਨਵਾਨ, ਗਤਾਨੀ.

ਗਤਾਨੀ, ਦੇਖੋ, ਗਿਆਨੀ। ੭ ਪੰਜਾਬੀ ਦਾ ਉੱਚ ਦਰਜੇ ਦਾ ਇਮਤਿਹਾਨ। ੩ ਉਹ ਪੁਰਖ ਜਿਸ ਨੇ ਗਿਆਨੀ ਦੀ ਪਰੀਖਤਾ ਪਾਸ ਕੀਤੀ ਹੈ। ੪ ਭ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥਸਾਹਿਬ ਦੇ ਅਰਬਾਂ ਦਾ ਗਤਾਤਾ, ਸਿੱਖ ਪੰਡਿਤ.

ਮਰੂਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਨੇ ਸਿਵਲਿੰਗ ਪੁੰਟਕੇ ਥੋੜ੍ਹੇ ਦੂਰ ਵਿੱਚ ਸੁੱਟ ਦਿੱਤਾ.

ਭ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਅਰਬ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਗਤਾਨੀ ਆਪਣੀ ਸੰਪੂਰਨ (ਸੰਪੂਰਣ) ਇਉਂ ਦਸਦੇ ਹਨ—ਕਲਕੀਧਰ ਤੋਂ ਭਾਈ ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਜੀ ਅਤੇ ਕਰਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਅਰਬ ਪੜ੍ਹੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਦੀਵਾਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਘਨਾਨ ਸਿੰਘ ਨੇ, ਉਸ ਤੋਂ ਗੁਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਨੇ, ਉਸ ਤੋਂ ਗੁਰੂਬਾਖਸ਼ ਸਿੰਘ ਨੇ, ਉਸ ਤੋਂ ਅਮਰ ਸਿੰਘ, ਕੌਰ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਸੂਰਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਪੜ੍ਹੇ ਅਮਰ ਸਿੰਘ ਤੋਂ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਨੇ, ਉਸ ਤੋਂ ਡਿਆਂਡ ਸਿੰਘ ਨੇ, ਉਸ ਤੋਂ ਚੰਦਾ ਸਿੰਘ ਨੇ ਸੰਕਾ ਲਈ ਉੱਪਰ ਲਿਖੇ ਸੂਰਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਤੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸੁਪੁਤ੍ਰ ਭਾਈ ਸੰਤ ਸਿੰਘ ਹਰਿਮੰਦਿਰ ਦੇ ਗਤਾਨੀ ਨੇ ਅਰਬ ਪੜ੍ਹੇ, ਭਾਈ ਸੰਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਚਾਟਕਾ ਕਵਿਰਾਜ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਹੋਇਆ ਭਾਈ ਚੰਦਾ ਸਿੰਘ ਕਾਇਮ ਗਤਾਨੀਆਂ ਦੀ ਸੰਪੂਰਨ ਇਸ ਕੋਲੇ ਬਰਾਬਰ ਜਾਦੀ ਹੈ.

ਕੁਭਿ. ਕਰਤ ਮੇਂ. "ਜੀਉ ਬਹੁਤ ਕੁਭਿ ਵਾਸੇ." (ਬਾਵਨ)
 ਕੁਭਿ. ਵਿ—ਕੁਹਣ ਕਰਤਾ. ਕੁਹਣ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. "ਸਰਕਾ ਬੀਰਹਾ." (ਸਨਾਮ) ਸਰ (ਤੀਰ) ਨੂੰ ਫਤਨ ਵਾਲਾ ਧਨੁਖ ਦਾ ਚਿੰਨ੍ਹ.
 ਕੁਸ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਬੁਰਕੀ. ਲੁਧਮਾ. ੨ ਭਾਵ—ਭੋਜਨ. ਅਹਾਰ.
 "ਕੁਸ ਦੇਹੁ ਪਰ ਬਾਸ ਨ ਦੇਉ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) "ਸਾਸ ਕੁਸ ਕੇ ਦਾਠੇ ਠਾਕੁਰ." (ਗਉ ਕਬੀਰ)
 ਕੁਸਨਾ. ਦੇਖੋ, ਕੁਸਨਾ. "ਜਮਹਿ ਕੁਸੇ ਚੋਟ." (ਸਚ ਮ: ੫)
 ਕੁਸਿ. ਕੁਸ ਕਰਦੇ. ਭਾਵ—ਭੋਟੀ ਖਾਣ ਵਿੱਚ. ਦੇਖੋ, ਕੁਸ. "ਸਾਸਿ ਕੁਸਿ ਹਰਿਨਾਮੁ ਸਮਾਜਿ." (ਸੁਖਮਨੀ) ਸੁਸ ਲੈਂਦੇ ਅਤੇ ਅਹਾਰ ਕਰਦੇ. ੨ ਕੁਸਕੇ. ਕੁਸਨ ਕਰਕੇ. "ਹਉਮੇ ਕੁਸਿ ਇਕਤੁ ਬਾਇ ਕੀਏ." (ਆਸਾ ਅ: ਮ: ੧)
 ਕੁਹ. ਦੇਖੋ, ਗੁਹਾਰ ੨.
 ਕੁਹਕ. ਸੰ. ਵਿ—ਲੈਣ ਵਾਲਾ. ਕੁਹਣ ਕਰਤਾ. ੨ ਸੰਗਤ—ਮਰੀਦਾਰ. ਮੁੱਲ ਲੈਣ ਵਾਲਾ. ਕੁਹਕਾ ੨ ਫੰਧਕਾ. ੪ ਬਾਸ, ਜੋ ਭਿੱਤਰ ਆਇ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਫਤ ਲੈਂਦਾ ਹੈ.
 ਕੁਹਜ } ਸੰ. ਕੁਹਜ. ਵਿ—ਲੈਣ ਯੋਗਤ. ਕੁਹਣ ਕਰਨ ਲਾਇਕ.
 ਕੁਹਜਿ } "ਏਕ ਮਹਾਂਨਿ ਤੂੰ ਸਭ ਕਿਛੁ ਕੁਹਜ." (ਗਉ ਮ: ੫)
 ਕੁਹਜੁ } "ਸੰਭਿ ਬਿਖਿਆ ਲੇ ਕੁਹਜੁ ਕੀਨੀ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫)
 "ਸਤਿ ਸੰਤੋਖੁ ਕੁਹਜਿ ਲਯੋ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੨ ਕੇ) ੨ ਅੰਗੀਕਾਰ ਕਰਨ ਯੋਗਤ. ੩ ਜਾਣਨ ਲਾਇਕ.
 ਕੁਹੀ. ਸੰਗਤ—ਬੁਰਕੀ. ਕੁਜਾ. ੨ ਸੰ. ਹਠਿ. ਵਿ—ਕੁਹਣ ਕਰਤਾ. ਫਤਨ ਵਾਲਾ. ਲੈਣ ਵਾਲਾ.
 ਕੁਹਜ. ਦੇਖੋ, ਕੁਹਜ.
 ਕੁਮ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਗਾਵ. ਪਿੰਡ. "ਕੁਮ ਕੁਮ ਨਗਰ ਸਭ ਫਿਰਿਆ." (ਨਟ ਅ: ਮ: ੪) ੨ ਸਮੂਹ. ਸਮੁਦਾਯ. ੩ ਰਾਗ ਦੀ ਸਰਗਮ ਦੀ ਇਸਥਿਤੀ ਦਾ ਮੂਲਰੂਪ ਸੁਰ (ਸੁਰ). ਸੰਗੀਤਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਵਿੱਚ ਸਤਜ, ਮਧਮ ਅਤੇ ਗਾਧਾਰ ਤਿੰਨ ਕੁਮ ਨਿਯੋ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦੂਜੇ ਨਾਉਂ, 'ਨੰਦਾਵਰਤ' 'ਸੁਭਦ੍ਰ' ਅਤੇ 'ਜੀਮੂਤ' ਹਨ. ਸਤਜ ਨੂੰ ਮੁੱਖ ਰੱਖਕੇ ਜੇ ਬਾਕੀ ਸੁਰਾਂ ਦਾ ਫੈਲਾਉ ਕਰੀਏ ਤਦ ਸਤਜ ਕੁਮ ਹੈ, ਐਸੇ ਹੀ ਮਧਮ ਅਤੇ ਗਾਧਾਰ ਨੂੰ ਜਾਣੇ. ਕਈਆਂ ਦੇ ਮਤ ਵਿੱਚ ਗਾਧਾਰ ਦੀ ਥਾਂ ਪੰਚਮ ਤੀਸਰਾ ਕੁਮ ਹੈ.
 ਕਈ ਸੰਗੀਤਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿੱਚ 'ਮੰਦੁ' ਕੁਮ ਸਤਜ ਹੈ, ਮਧਮ 'ਮਧ' ਕੁਮ ਹੈ, ਨਿਸਾਦ 'ਭਾਰ' ਕੁਮ ਹੈ.
 ਕੁਮਪਾਲ } ਸੰਗਤ—ਪਿੰਡ ਦਾ ਸੁਆਮੀ. ਵਿਸਵੇਦਾਰ. ੨ ਨਿਸ਼ਰਦਾਰ.
 ਕੁਮਾਧੀਸ }
 ਕੁਮੀਣ } ਵਿ—ਦੇਹਾਤੀ. ਪੇਂਡੂ. ੨ ਸੰਗਤ—ਪਿੰਡ ਦੇ ਵਸਨੀਕ
 ਕੁਮੀਨ } ਲੋਕ. "ਕਹੈ ਸੁ ਮਾਨੈ ਨਹਿ ਕੁਮੀਨ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)
 ਕੁਮਜ. ਸੰ. ਵਿ—ਪਿੰਡ ਦਾ. ਪੇਂਡੂ. ੨ ਭੰਵਾਰ. ਮੁਰਖਾ. ੨ ਸੰਗਤ—ਉਹ ਕਾਵਜ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਗੋਵਾਰੁ ਸ਼ਬਦ ਵਰਤੇ ਜਾਣ. ੪ ਪਿੰਡ ਦੇ ਆਸਰੇ ਪਰਵਰਿਸ਼ ਪਾਉਣ ਵਾਲੇ ਕਪੇ ਸੁਰ ਆਦਿਕ ਪਸ਼ੂ.

ਕ੍ਰਿਸਟ. ਬਹੁਤ ਭਾਰਾ, ਭਾਰੀ. ਦੇਖੋ, ਗਰਿਸ੍ਟ. "ਗਦਾ ਕ੍ਰਿਸਟ ਖਾਣ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ) ੨ ਭਿੱਠ. ਦੇਖੋ, ਕ੍ਰਿਸਟ. "ਮੁਸਟਿ ਅੰਗੁਸਟ ਕ੍ਰਿਸਟ ਪ੍ਰਮਾਣ." (ਜਨਮੇਲਕ)
 ਕ੍ਰਿਸਤ. ਸੰ. ਕ੍ਰਿਸਾਬ. ਸੰਗਤ—ਘਰ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਪੁਰੁਸ਼. ਭਾਰਯਾ (ਜੇਹੂ) ਸਾਬ ਸੋਝੇ ਜੋੜਕੇ ਘਰ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਆਦਮੀ. ੨ ਕ੍ਰਿਸਾਬ ਆਸ਼ੁਮ. "ਵਿਚੇ ਕ੍ਰਿਸਤ ਉਦਾਸ ਰਹਾਈ." (ਕੁਜ ਮ: ੪) ੨ ਬਸਤੁਨਾਮਾਲਾ ਵਿੱਚ ਲਿਖਾਰੀਆਂ ਨੇ ਕ੍ਰਿਸਤ ਦੀ ਥਾਂ ਕ੍ਰਿਸਤ ਸ਼ਬਦ ਅਨੇਕ ਥਾਂ ਲਿਖਿਆ ਹੈ.
 ਕ੍ਰਿਹ. ਸੰ. ਗ੍ਰਹ. ਸੰਗਤ—ਘਰ. "ਕ੍ਰਿਹ ਬਨ ਸਮਸਰ." (ਆਸਾ ਮ: ੧) ੨ ਕੁਟੰਬ. ਕੁੰਭਾ. ਪਰਿਵਾਰ. "ਵਿਚੇ ਕ੍ਰਿਹ ਗੁਰਬਚਨਿ ਉਦਾਸੀ." (ਮ: ੩ ਵਾਰ ਕੁਜ ੧) ਦੇਖੋ, ਨਰਕੁਹ.
 ਕ੍ਰਿਹਸਤ }
 ਕ੍ਰਿਹਸਤੀ } ਦੇਖੋ, ਕ੍ਰਿਸਤ. ਕ੍ਰਿਹਸਬਆਸ਼ੁਮ ਅਤੇ ਕ੍ਰਿਹਸਬਾਸ਼ੁਮ
 ਕ੍ਰਿਹਸਬ } ਧਾਰਨ ਵਾਲਾ ਪੁਰਖ. "ਕ੍ਰਿਸਤਨ ਮੇ ਤੂੰ ਬਣੇ ਕ੍ਰਿਹਸਤੀ." (ਕੁਜ ਅ: ਮ: ੫)
 ਕ੍ਰਿਹਸਬੀ }
 ਕ੍ਰਿਹਸਬ }
 ਕ੍ਰਿਹਟੀ. ਸੰ. ਜੂਹਿਨੀ—ਕ੍ਰਿਹਿਟੀ. ਸੰਗਤ—ਘਰ ਵਾਲੀ. ਭਾਰਯਾ. ਜੇਹੂ.
 ਕ੍ਰਿਹਪਰਮ. ਸੰਗਤ—ਕ੍ਰਿਹਸਬੀ ਦਾ ਧਰਮ. ਕ੍ਰਿਹਸਬਾਸ਼ੁਮ ਦਾ ਧਰਮ. "ਕ੍ਰਿਹਪਰਮ ਰਵਾਏ ਸਤਿਗੁਰੁ ਨ ਭੋਟੇ." (ਮਾਧੂ ਅ: ਮ: ੧)
 ਕ੍ਰਿਹਬਸਤੁ. ਤੰਬੂ. ਦੇਖੋ, ਕਸਤੁਕ੍ਰਿਹ. ੨ ਘਰ ਵਿੱਚ ਗੋਤਿਆ ਅਤੇ ਬੁਣਾਇਆ ਵਸਤੂ.
 ਕ੍ਰਿਹਭਉਣ. ਸੰਗਤ—ਕੁਹਚਕ. ਸੁਰਜਾਇ ਕੁਹਾਂ ਦਾ ਭ੍ਰਮਣ. ੨ ਜੋਤਿਸ ਅਨੁਸਾਰ ਕੁਹਾਂ ਦੀ ਦਸ਼ਾ ਦਾ ਕੇਤਾ. "ਪ੍ਰਭੂ ਹਮਾਰੈ ਸਾਸਤ੍ਰ ਸਚਿਟੁ. ਸੁਖ ਸਹਜ ਆਨੰਦ ਕ੍ਰਿਹਭਉਣ." (ਭੈਰ ਮ: ੫)
 ਕ੍ਰਿਹਭਿਖੇਕ. ਕੁਹ—ਅਭਿਸੇਕ. ਕੁਹਪੁਸ਼ਨ. ਕੁਹਾਸਕਤਿ. ਕੁਹ (ਘਰ) ਆਸਕ੍ਰਿ (ਪ੍ਰੀਤੀ) ਘਰ ਦੀ ਮੁਹੱਬਤ.
 ਕੁਹਾਸਕਤਿ. ਕੁਹ (ਘਰ) ਆਸਕ੍ਰਿ (ਪ੍ਰੀਤੀ). ਘਰ ਦੀ ਮੁਹੱਬਤ.
 ਕ੍ਰਿਹਮੇਧੀ. ਦੇਖੋ, ਕ੍ਰਿਹਮੇਧੀ.
 ਕ੍ਰਿਹਾਰਬ. ਸੰ. ਗ੍ਰਹਾਥ. ਸੰਗਤ—ਕ੍ਰਿਹ (ਘਰ) ਦੇ ਆਥ (ਪਦਾਰਥ). ਕ੍ਰਿਹਾਥ: ੨ ਘਰ ਦਾ ਕੰਮ ਕਾਜ. "ਪ੍ਰਿਭ ਸਨੇਹੈ ਕ੍ਰਿਹਾਰਬਕਹ." (ਸਹਸ ਮ: ੫)
 ਕ੍ਰਿਹਿ. ਸੰ. ਗ੍ਰਹਿ. ਸੰਗਤ—ਘਰ ਦਾ ਮਾਲਿਕ. ਘਰ ਵਾਲਾ ਪੁਰਖ.
 ਕ੍ਰਿਹਿਣੀ. ਘਰਵਾਲੀ. ਦੇਖੋ, ਕ੍ਰਿਹਟੀ.
 ਕ੍ਰਿਹੀ. ਸੰ. ਗ੍ਰਹਿਨ. ਕ੍ਰਿਹਸਬੀ. ਘਰਬਾਰੀ. "ਜੇਗੀ ਕ੍ਰਿਹੀ ਪੀਤਰ ਭੇਖਾਰੀ." (ਭੈਰ ਮ: ੩) ੨ ਕ੍ਰਿਹਹੀ. ਘਰ ਹੀ. "ਕ੍ਰਿਹੀ ਅੰਤਰਿ ਸਾਚਿ ਲਿਵ ਲਾਗੀ." (ਗਉ ਅ: ਮ: ੩)
 ਕ੍ਰਿਹੀਤ. ਸੰ. ਗ੍ਰਹੀਤ. ਵਿ—ਪਕੜਿਆ (ਫੜਿਆ) ਹੋਇਆ. ੨ ਅੰਗੀਕਾਰ ਕੀਤਾ. ਮਨਜੁਰ ਕੀਤਾ. ੩ ਹਾਸਿਲ (ਪ੍ਰਾਪਤ) ਕੀਤਾ.
 ਕ੍ਰਿਹੀਤ੍ਰਾ. ਸੰ. ਗ੍ਰਹੀਤ੍ਰਾ. ਕੁਹਣ ਕਰਕੇ. ਫਤਕੇ. "ਕ੍ਰਿਹੀਤ੍ਰਾ ਸਬੈ

ਸਮਝ ਅਸਰੁ ਅਪਾਰੰ." (ਪਰਸਾਵ)
ਗ੍ਰਿਹੁ. ਘਰ. ਦੇਖੋ, ਗ੍ਰਿਹ. "ਧੰਨੁ ਤੁ ਗ੍ਰਿਹੁ ਜਿਹੁ ਪ੍ਰਭਾਟੀ ਆਇ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) ੨ ਗ੍ਰਿਹਸਥ. "ਜਉ ਗ੍ਰਿਹੁ ਕਰਹਿ ਤ ਧਰਮੁ ਕਰੁ." (ਸ. ਕਬੀਰ) ੩ ਘਰ ਵਾਲਾ. ਪਤਿ. "ਗ੍ਰਿਹੁ ਵਸਿ ਗੁਰਿ ਕੀਨਾ ਹਉ ਘਰ ਬੀ ਨਾਰਿ" (ਸੁਰੀ ਮ: ੫) ੪ ਸੰ. ਗ੍ਰਿਹ. ਮੰਡਤਾ. ਭਿਖਾਰੀ. ਘਰ ਮੰਗਕੇ ਗੁਜਾਰਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ.

ਗ੍ਰਿਜਨ. ਸੰ. ਗ੍ਰਿਜਾ. ਸੰਗਤਾ—ਗਜਰਾ. ੨ ਸਲਗਮ। ੩ ਲਸਨ. ਗ੍ਰਿਧ. ਸੰ. ਗ੍ਰਿਧ. ਧਾ—ਚਾਹਣਾ, ਇੱਛਾ ਕਰਨਾ, ਲਲਚਾਉਣਾ. ਗ੍ਰਿਧੁ. ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਗਿਰਤ, ਗੀਧ, ਗਿੰਧ, ਮਾਸ ਨੂੰ ਦੇਖਕੇ ਲਲਚਾਉਣ ਵਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਗ੍ਰਿਧ.

ਗ੍ਰੀਖਮ. ਸੰ. ਗ੍ਰੀਸਮ. ਸੰਗਤਾ—ਸਾਂਤਿਸੁਖ ਨੂੰ ਰੂਸ ਲੈਣ ਵਾਲੀ ਰੁੱਤ. ਨਿਦਾਘ. ਗਰਮੀ ਦੀ ਰੁੱਤ. ਜੇਠ ਹਾਥ ਦੀ ਰੁੱਤ. "ਗ੍ਰੀਖਮ ਗੁਤਿ ਅਤਿ ਛਾਖਤੀ ਜੇਠਿ ਅਖਤੈ ਘਮ ਜੀਉ." (ਰਾਮ ਰੁਤੀ ਮ: ੫) ਦੇਖੋ, ਖਟਹਿਤੁ.

ਗ੍ਰੀਵ. ਗਰਦਨ. ਦੇਖੋ, ਗ੍ਰੀਵਾ. ਸਮਾਸ ਹੋਣ ਪੁਰ ਸਬਦ ਦੇ ਅੰਤ ਗ੍ਰੀਵਾ ਦੀ ਥਾਂ ਗ੍ਰੀਵ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਸੇ—ਲਗ੍ਰੀਵ. ਸੁੰਦਰ ਗ੍ਰੀਵਾ (ਗਰਦਨ) ਵਾਲਾ.

ਗ੍ਰੀਵਹਾ. ਸੰਗਤਾ—ਗਰਦਨ ਵਿੱਚ ਪੈ ਕੇ ਜਾਨ ਲੈਣ ਵਾਲੀ ਫਾਂਸੀ. ਪਾਸ਼. (ਸਨਾਮ) ੨ ਵਿ—ਕਲ ਵੇਖਣ ਵਾਲਾ. ਗਰਦਨਸ਼ਲ.

ਗ੍ਰੀਵਾ. ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਗਰਦਨ, ਕਲ। ੨ ਸੰਘੀ. ਖੰਡੀ. ਗ੍ਰੀਵਾਅਰਿ. ਖਡਗ. (ਸਨਾਮ) ਖਡਗ ਨਾਲ ਗਰਦਨ ਕੱਟੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ੨ ਫਾਹੀ. ਪਾਸ਼. (ਸਨਾਮ)

ਗ੍ਰੇਹ. ਗ੍ਰਿਹ. ਯੋਹ. "ਧਨ ਦਾਰਾ ਸੰਪਤਿ ਗ੍ਰੇਹ." (ਬਸੰ ਮ: ੮) "ਭਨਿਤਾ ਸੁਤ ਦੇਹ ਗ੍ਰੇਹ." (ਧਨਾ ਕਬੀਰ)

ਗ੍ਰੇਹਣ] ਘਰ ਵਾਲੀ ਚਹੁਟੀ. ਦੇਖੋ, ਗ੍ਰਿਹਿਣਿ. ਯੋਹਣਿ. "ਸੁਨਤ ਗ੍ਰੇਹਣਿ] ਸੇਕ ਕੀਨਸ ਯੁਤ ਗ੍ਰੇਹਣ." (ਗੁਪਤੁ)

ਗ੍ਰੰਥ. ਸੰ. ਗ੍ਰਾਥ. ਸੰਗਤਾ—ਗ੍ਰੰਥਨ. ਗ੍ਰੰਦਣਾ। ੨ ਪ੍ਰਸੂਕ (ਕਿਤਾਬ), ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਮਜਮੂਨ ਗ੍ਰੰਥਨ ਕੀਤੇ (ਗ੍ਰੰਦੇ ਕਏ) ਹਨ.

ਗ੍ਰੰਥਸਾਹਿਬ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ. ਸਾਰੇ ਧਰਮਗ੍ਰੰਥਾਂ ਦਾ ਸੁਆਮੀ. ਸਿੰਘਰਾਮ ਦਾ ਮਹਾਮਾਨਤ ਪ੍ਰਸੂਕ. ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਨੇ ਪਹਿਲੇ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੀ ਬਾਣੀ ਏਕਤੁ ਕਰਕੇ ਸੰਮਤ ੧੬੬੦ ਵਿੱਚ, ਇਹ ਰਾਮਸਰ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ (ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ) ਬਾਣੀ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਤੋਂ ਲਿਖਾਉਣਾ ਅਦੀਭਿਆ. ਆਪਣੀ ਰਚਨਾ ਅਤੇ ਭਗਤ ਆਦਿਕਾਂ ਦੀ ਬਾਣੀ 'ਸ਼ਾਮਿਲ ਕਰਕੇ' ਭਗਤਾਂ ਦੀ ਬਾਣੀ ਕਦੀ ਪ੍ਰਸਤੁਤਾਂ ਤੋਂ ਅਤੇ ਭਗਤਾਂ ਦੇ ਸੇਵਕ ਸੰਤਾਂ ਤੋਂ ਜੋ ਕੇ ਨਿਯਮਿਤ ਕੀਤੀ ਹੈ. ਕਿਤੇ ਕਿਤੇ ਭਗਤ ਦੇ ਭਾਵ ਨੂੰ ਲੈਕੇ ਪਦ ਰਚਨਾ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਆਪ ਕੀਤੀ ਹੈ. ਕੋਇੰਦਵਾਲ ਜੋ ਬਾਬਾ ਮੋਹਨ ਜੀ ਵਾਲੀ ਖੋਬੀ ਹੈ, ਉਸ ਵਿੱਚ ਭਗਤ ਬਾਣੀ ਲਿਖੀ ਹੋਈ ਹੈ. ਪਦਾਂ ਦੇ ਬਹੁਤ ਛੋਟੇ ਹਨ.

ਮਹਾਮ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, "ਬਾਣੀ ਗੁਰਦਾਸ ਕੀ ਆਖਤਾ ਕਰੀ। ਸਭ ਕਰ ਇਕਤੁ ਬਾਨੀ ਇਸ ਕਰੀ। ਬਾਨੀ ਭਗਤਨ ਕੀ ਸਭ ਮੇਲੇ। ਸਾਚੀ ਰਾਖੇ, ਰੂਹੀ ਪੇਲੇ."

ਸੰਮਤ ੧੬੬੧ ਵਿੱਚ ਸਮਾਪਤ ਕੀਤਾ. ਇਸੇ ਸਾਲ ਭਾਦੋਂ ਸੁਦੀ ੧ ਨੂੰ ਹਰਿਮੰਦਿਰ ਵਿੱਚ ਗੁਰਮਤ ਦੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਲਈ ਅਸਥਾਪਨ ਕਰਕੇ ਬਾਬਾ ਬੁੱਢਾ ਜੀ ਨੂੰ ਗ੍ਰੰਥੀ ਬਾਪਿਆ.

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥਸਾਹਿਬ ਦੀਆਂ ਤਿੰਨ ਬੀਤਾਂ (ਜਿਲਦਾਂ) ਦੇਖੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ:—ਬਾਣੀ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਦੀ. (੨) ਬਾਣੀ ਬੰਨੇ ਦੀ. (੩) ਦਮਦਮੇ ਵਾਲੀ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਬੀਤਾਂ ਦਾ ਵੇਰਵਾ ਇਉਂ ਹੈ—

(੧) ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਜੋ ਜਿਲਦ ਬਾਣੀ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਦੀ ਕਲਮ ਤੋਂ ਲਿਖਵਾਈ, ਉਸ ਦਾ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਨਾਉਂ ਬਾਣੀ ਗੁਰਦਾਸ ਵਾਲੀ ਹੋ ਗਿਆ. ਇਸ ਵਿੱਚ ਸ੍ਰੀ ਰਾਗ ਤੋਂ ਜੋ ਕੇ ਪ੍ਰਭਾਤੀ ਤੀਕ ੩੦ ਰਾਗ ਹਨ ਅਤੇ ਗੁੱਲ ਬਾਣੀ ਸਬਦ ਸਲੋਕ ਪੌਤੀ ਆਦਿ ਦੀ ਗਿਨਤੀ ਮੁੰਦਾਵਨੀ ਤੀਕ ੫੭੫੧ ਹੈ. ਇਹ ਬੀਤ ਹੁਣ ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੀ ਜਿਲਦ ਕਿਤਾਬੀ ਅਰ ਸਾਰੇ ਪੜ੍ਹੇ ੮੭੫ ਹਨ,^੧ ਹਾਜ਼ੀਆ ਹਰੇਕ ਪੜ੍ਹੇ ਦਾ ਨਵਾਂ ਚੜ੍ਹਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਕਲਮ ਤੋਂ ਜਪੁ ਦੇ ਆਦਿ ਦਾ ਮੁਲਮੰਤੁ ਹੈ ਅਤੇ ਪੰਨੇ ੫੪੧ ਪੁਰ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਦਸੁਖਤ ਹਨ.

ਆਸਾ ਰਾਗ ਵਿੱਚ ਕਬੀਰ ਜੀ ਦੇ ਸਬਦ—"ਰਹੁ ਰਹੁਰੀ ਬਹੁਰੀਆ"—ਅਤੇ—"ਕਰਵਤੁ ਭਲਾ ਨ ਕਰਵਟ ਤੇਰੀ"—ਦੇ ਮੱਧ—"ਦੇਖਹੁ ਲੋਗ"—ਨੰਬਰ ੩੫ ਦਾ ਸਬਦ ਲਿਖਕੇ ਹਰਤਾਲ ਨਾਲ ਕਟ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਪਰ ਉਸ ਦੇ ਅੰਖਰ ਪੜ੍ਹੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਰ ਅੰਕਾਂ ਦਾ ਸਿਲਸਿਲਾ ਜਿਉਂ ਦਾ ਰਿਉਂ ਹੈ. ਮਾਧੂ ਰਾਗ ਵਿੱਚ ਮੀਰਾਂਬਾਣੀ ਦਾ ਸਬਦ ਲਿਖਕੇ ਫੇਰ ਉੱਪਰ ਕਲਮ ਫੇਰੀ ਹੋਈ ਹੈ.

ਬਹੁਤ ਸਿੱਖ ਆਖਿਆ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੋ ਨੌਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੀ ਬਾਣੀ ਲਈ ਖਾਲੀ ਪੜ੍ਹੇ ਛੱਡ ਦਿੱਤੇ ਸਨ, ਪਰ ਇਹ ਖਿਆਲ ਕਲਤ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਪੜ੍ਹੇ ਅਜੇਹੀ ਥਾਂ ਖਾਲੀ ਹਨ ਜਿਸ ਥਾਂ ਗੁਰੂ ਤੇਗਬਹਾਦਰ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਬਾਣੀ ਦਰਜ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ, ਜਿਸੇ ਪੰਨਾ ੬੦ ਦਾ ਇੱਕ ਪਾਸਾ ਖਾਲੀ ਅਤੇ ਸੁਰਿਯਾ ਵਿੱਚ ਪੰਜਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੀ ਬਾਣੀ ਵਿੱਚ ਤਿੰਨ ਪੜ੍ਹੇ ਖਾਲੀ ਪਏ ਹਨ, ਆਸਾ ਦੀ ਵਾਰ ਦੇ ਅੰਤ ਵਿੱਚ ੭ ਪੜ੍ਹੇ ਖਾਲੀ ਹਨ, ਆਦਿ. ਅਰ ਨੌਵੇਂ ਮਹਲ ਦੇ ਸਲੋਕਾਂ ਲਈ ਕੋਈ ਪੜ੍ਹਾ ਖਾਲੀ ਨਹੀਂ.

(੨) ਮਾਂਕਟ ਨਿਵਾਸੀ ਬਾਣੀ ਬੰਨੇ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਮੰਗਕੇ ਅਥਵਾ ਲਹੌਰ ਜਿਲਦ ਬੰਧਵਾਉਣ ਸਮੇਂ ਜੋ ਨਕਲ ਕੀਤੀ, ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਇੱਛਾ ਅਨੁਸਾਰ ਕੁਝ ਵਾਧੂ ਬਾਣੀ ਦਰਜ ਕੀਤੀ, ਉਸ ਦਾ ਨਾਉਂ ਬਾਣੀ ਬੰਨੇ ਦੀ ਬੀਤ ਹੋ ਗਿਆ. ਇਸ ਵਿੱਚ ਭੀ ਤੀਸ ਹੀ ਰਾਗ ਹਨ ਅਰ ਸਬਦ ਸਲੋਕ ਆਦਿ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ੫੭੫੭ ਹੈ. ਇਹ ਬੀਤ ਹੁਣ ਮਾਂਕਟ (ਜਿਲਾ ਕੁਸ਼ਤਰਾਤ) ਵਿੱਚ ਬਾਣੀ ਬੰਨੇ ਦੀ ਔਲਾਦ ਪਾਸ ਹੈ. ਜਿਲਦ ਕਿਤਾਬੀ ਸ਼ਕਲ ਦੀ ਹੈ. ਪੜ੍ਹੇ ੮੬੭ ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਮਾਂਕਟ.

^੧ਪੰਨਿਆਂ ਦਾ ਅੰਕ ਤਤਕਾਲੇ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਅਰ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਦੇ ਨਿਯਮ ਅਨੁਸਾਰ ਦੂਜੇ ਸਥੇ ਤੇ ਲਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ.

ਭਾਈ ਬੰਨੇ ਦੀ ਬੀਤ ਵਿੱਚ ਵਾਧੂ ਭਾਈ ਦਾ ਵੇਰਵਾ ਇਹ ਹੈ—

(ੳ) ਰਾਗ ਸੋਰਠਿ ਵਿੱਚ—“ਅਉਧੁ ਸੇ ਜੋਗੀ ਕੁਧੁ ਮੇਰਾ। ਇਸ ਪਦ ਕਾ ਜੋ ਕਰੇ ਨਿਬੇਰਾ。” ਸ਼ਬਦ ਹੈ।

(ਅ) ਰਾਮਕਲੀ ਵਿੱਚ ਮ: ਪ—“ਕੁਣਕੁੰਭਨਤਾ”—ਸ਼ਬਦ ਦੀਆਂ ਦੋ ਤੁਕਾਂ ਦੇ ਥਾਂ, ਪੂਰੇ ਚਾਰ ਪਦ ਹਨ।

(ੲ) ਮਾਰੂ ਰਾਗ ਵਿੱਚ ਮਹਿਰਾਣੀ ਦਾ ਸ਼ਬਦ ਹੈ।

(ਸ) ਸਾਰੰਗ ਵਿੱਚ—“ਫਾਡਿ ਮਨ, ਹਰਿਬਿਮੁਖਨ ਕੇ ਸੰਗ”—ਸਾਰਾ ਸ਼ਬਦ ਹੈ।

(ਹ) ਅੰਤ ਵਿੱਚ—“ਜਿਤੁ ਦਰਿ ਲਖ ਮਹੰਦਾ”—“ਏਸੁ ਕਲੀਚਿ ਪੰਜ ਬੀਤੀਚਿ”—ਅਤੇ—“ਦਿਸਟਿ ਨ ਰਹੀਆ ਨਾਨਕਾ”—ਸਲੋਕ ਮ: ੧. ਸਿਰਲੇਖ ਹੇਠ ਤਿੰਨ ਸਲੋਕ ਹਨ।

(ਕ) “ਬਾਇ ਆਤਸ ਆਬ”—ਮਹਲਾ ੧ ਦਾ ਸੋਲ੍ਹਾਂ ਪਦਾਂ ਦਾ ਸ਼ਬਦ ਹੈ।

(ਖ) “ਆਸਨ ਸਾਧ ਨਿਰਾਜਮ ਰਹੈ”—ਤੋਂ ਆਰੰਭ ਹੋਕੇ—“ਨਾਨਕ ਕਹੈ ਬੈਰਾਗੀ ਸੋਈ”—੨੫ ਪਦਾਂ ਦੀ ਚਤੁਰਮਾਲਾ ਨਾਮਕ ਭਾਈ ਹੈ।

(ਗ) ਹਕੀਕਤ ਚਾਹ ਮੁਕਾਮ ਸਿਵਨਾਭਿ ਰਾਜੇ ਕੀ ਵਾਰਤਿਕ ਪਾਠ ਹੈ।

(ਘ) ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਸਿਆਹੀ ਦੀ ਬਿਧਿ—ਲਿਖੀ ਹੈ। ਜੇ ਰਾਮਕਲੀ ਅਤੇ ਸਾਰੰਗ ਦਾ ਨੰਬਰ ਛੱਡ ਦੇਈਏ, ਤਦ ਕੇਵਲ ਸੱਤ ਨੰਬਰ ਦਾ ਵਾਧਾ ਹੈ।

ਭਾਬਾ ਅਜਾਪਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਨਾਭੇ ਇੱਕ ਪੁਰਾਣੀ ਲਿਖਤ ਦਾ ਅਸਵਾਰਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੇ ਪੱਤਰੇ ੭੪੧ ਹਨ। ਉਸ ਵਿੱਚ ਮਹਲਾ ਦੀ ਥਾਂ ਪਾਰਸਾਹੀ ਸ਼ਬਦ ਹਰ ਥਾਂ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਕੂਜਰੀ ਵਿੱਚ ਤ੍ਰਿਲੋਚਨ ਦਾ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਹੈ, ਜੋ ਭਾਈ ਬੰਨੇ ਦੀ ਹੋਰ ਬੀਤਾਂ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਹੈ—

ਨਵ ਨਿਧਿ ਪਰਸੀ ਕਾਇ ਰੇ

ਚਿੰਤਾ ਅਚਿੰਤ ਕਲਪਤਰੇ।

ਕੋਣ ਪਾਸਿ ਹਉ ਮਾਗਤ ਆਵਉ

ਮੇਰਾ ਪੁਤ੍ਰ ਨਾਸਿ ਨਾਭ ਬਰੇ।੧।

ਗੋਬਿੰਦ ਗੋਬਿੰਦ ਗੋਬਿੰਦ

ਗੋਬਿੰਦ ਬਿਨੁ ਮੈ ਅਵਰੁ ਨ ਜਾਚਉ

ਨਾਮ ਵਖਾਣਉ ਗੋਬਿੰਦ ਕਾ।ਰਹਾਉ॥

ਗੋਬਿੰਦ ਕੇਰੀ ਮੁਕਤੀ ਦਾਸੀ

ਸਨਿਆਸੀ ਸਿਵ ਰਾਚੀਲੇ॥

ਤਾਈ ਦਾਸੀ ਮਹਾ ਅਸਟ ਸਿਧਿ

ਨਾਹੀ ਕਾਚੁ ਹਮਾ ਤਿਸੁ ਸੋਭੀ॥੨॥

ਧਾਤੁਰਬਾਜੀ ਰਸਾ ਉਪਜੀਲੇ

ਤਜਿਲੇ ਦੇਹ ਕੁਰੁਪੀ॥

ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਭਾਈ ਬੰਨੇ ਦੀ ਹੋਰ ਕਾਪੀਆਂ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਮਨਿ ਚੀਤਰਿ ਬੀਚਾਰਿ ਨ ਦੇਖਹਿ

ਗੋਬਿੰਦਗਤਿ ਭਲੀ ਰਸੁ ਸੁਪੀ॥੩॥

ਗੋਬਿੰਦ ਕੇਰੀ ਬਾਤ ਸੁਣੀਜੇ

ਕਹੁ ਕਿਨਿ ਦੇਖਿਆ ਨੈਣੀ॥

ਗੋਬਿੰਦਨਾਮ ਚਰਿਤ ਸਦਾ ਹਰਿ

ਗੋਬਿੰਦੁ ਸਦਾ ਸੰਤ ਕੀ ਬੋਣੀ॥੪॥

ਗੋਬਿੰਦ ਕੇਰੀ ਭਾਉ ਭਾਗਵਤੁ

ਜਾਨਿ ਮਥਰੁ ਸਦਾ ਹਰਹਰੁ॥

ਬਦਤ ਤ੍ਰਿਲੋਚਨ ਸੁਨਿ ਰੇ ਪ੍ਰਾਨੀ

ਮਾਗਉ ਜੇ ਸੰਸਾਰਿ ਬਿਰਕਤਾਪ॥

ਐਸੇ ਹੀ ਰਾਵਲਪਿੰਡੀ ਵਿੱਚ ਨਿਰੰਕਾਰੀਆਂ ਦੇ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਸੰਮਤ ੧੮੪੨ ਦੀ ਲਿਖੀ ਹੋਈ ਇੱਕ ਜਿਲਦ ਹੈ, ਉਸ ਵਿੱਚ ਨਾਮਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਛੀ ਨੰਬਰ ਦਾ ਇੱਕ ਵਾਧੂ ਸ਼ਬਦ ਹੈ, ਜਿਸਦੀ ਪਹਿਲੀ ਤੁਕ ਹੈ— “ਸਾਤ ਸਮੁੰਦ ਜਾਂਕੀ ਹੈ ਕਿਰਣੀ ਧਰਤੀ ਜਾਕਾ ਬੋਣੇ。”

(ੳ) ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਸ੍ਰਾਮੀ ਨੇ ਦਮਦਮੇ ਦੇ ਮਝਾਮ ਸੰਮਤ ੧੭੬੨—੬੩ ਵਿੱਚ ਜੋ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਨਿਖਵਾਇਆ, ਉਸ ਦਾ ਨਾਉਂ ਦਸਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦਾ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਹੋਇਆ, ਪਰ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਨਾਉਂ ਦਮਦਮੇ ਵਾਲੀ ਬੀਤ ਹੈ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਜੈਜਾਵੰਤੀ ਸਮੇਤ ੩੧ ਰਾਗ ਹਨ, ਅਰ ਸ਼ਬਦ ਸਲੋਕ ਪੋਤੀ ਆਦਿ ਦੀ ਜਪੁ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਮੁੰਦਾਵਣੀ ਤੀਕ ਗਿਣੀ ੫੮੬੭ ਹੈ।

ਇਸ ਵਿੱਚ—“ਸੋਪੁਰਖੁ”—ਸਿਰਲੇਖ ਹੇਠ ਚਾਰ ਸ਼ਬਦ ਹਨ ਅਰ ੧੧੫ ਸ਼ਬਦ ਸਲੋਕ ਗੁਰੂ ਤੇਗਬਹਾਦਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ, ਅਤੇ ਇੱਕ ਸਲੋਕ “ਭਲ ਹੋਆ ਬੰਧਨ ਛੁਟੇ”—ਦਸਮੇਸ਼ ਦਾ ਹੈ। ਕਈ ਆਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸੋਰਠਿ ਵਿੱਚ ਕਬੀਰ ਜੀ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਤੁਕ ਪਹਿਲਾਂ “ਖਲਸੇ” ਪਾਠ ਵਾਲੀ ਸੀ, ਕਲਕੀਧਰ ਨੇ “ਖਲਸੇ” ਸ਼ਬਦ ਬਦਲਿਆ ਹੈ, ਪਰ ਇਹ ਗੁੱਲ ਹੈ। ਕਬੀਰ ਜੀ ਦਾ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਪਾਠ “ਖਲਸੇ” ਹੈ।

ਇਹ ਦਮਦਮੇ ਵਾਲੀ ਜਿਲਦ ਸੰਮਤ ੧੮੧੮ ਵਿੱਚ ਕੁੰਪਰਹੀੜੇ ਦੇ ਜੰਗ “ਕੜੇ ਕੱਲ੍ਹਖਾਢੇ” ਵਿੱਚ ਖਾਲਸਾ ਦਲ ਦੇ ਹੱਥਾਂ ਜਾਂਦੀ ਰਹੀ, ਪਰ ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇਸ ਦੀਆਂ ਬਹੁਤ ਕਾਪੀਆਂ ਹੋ ਚੁੱਕੀਆਂ ਸਨ।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਭਾਈ ਪਦ, ਸ਼ਬਦ, ਸਲੋਕ, ਛੰਤ, ਪੋਤੀ ਆਦਿ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਇਉਂ ਹੈ:—

ਅਮਰਦਾਸ ਸਤਿਗੁਰੂ	੮੬੯
ਅਰਜਨ ਸਤਿਗੁਰੂ	੨੩੧੨
ਅੰਗਦ ਸਤਿਗੁਰੂ (ਕੇਦਰ ਸਲੋਕ)	੬੩
ਸੱਤਾ ਬਾਲਵੰਡ, ਵਾਰ ਰਾਮਕਲੀ ੩, ਪਦ.	੮

ਅਰਜਨ ਕਹੈ ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਅਤੇ ਮੰਗਤ ਵਾਲੀਆਂ ਬੀਤਾਂ ਦੇ,

ਭਾਈ ਕਾਪੀ ਲੇਖਕਾਂ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਅਸਲ ਕਾਪੀ ਕਾਬੂਲ ਹੈ, ਪਰ ਅਸੀਂ ਡਾਕਟਰਮੈਂਟ ਦੀ ਮਾਰਫਤ ਅਤੇ ਆਪ ਕਾਬੂਲ ਜਾ ਕੇ ਪੂਰਾ ਨਿਰਣਾ ਕਰ ਲੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਉਥੇ ਇਹ ਜਿਲਦ ਕਿਸੇ ਸਮੇਂ ਭੀ ਨਹੀਂ ਸੀ।

ਸਧਨਾ	੧
ਸੁੰਦਰ, ਰਾਮਕਲੀ ਸਦ੍ਰ, ਪਦ	੬
ਸੁਰਦਾਸ ^੧	੭
ਸੈਣ	੧
ਕਬੀਰ ਜੀ	੫੩੪
ਕੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਸਤਿਗੁਰੂ, ਸਲੋਕ	੧
ਜੈਦੇਵ	੭
ਤੋਗਾਵਾਦਰ ਸਤਿਗੁਰੂ	੧੧੫
ਤ੍ਰਿਲੋਚਨ	੫
ਧੰਨਾ	੪
ਨਾਨਕਦੇਵ ਸਤਿਗੁਰੂ	੯੪੭
ਨਾਮਦੇਵ	੬੭
ਪਰਮਾਨੰਦ	੧
ਪੀਪਾ	੧
ਫਰੀਦ ਜੀ	੧੨੪
ਬੇਟੀ	੪
ਭੱਟਾਂ ਦੇ ਸਵੈਯੇ, ^੨	੧੭੪
ਭੀਖਨ	੭
ਮਰਦਾਨਾ, ਵਾਰ ਬਿਹਾਗਤਾ ਵਿੱਚ ਸਲੋਕ	੩
ਰਵਿਦਾਸ	੪੦
ਰਾਮਦਾਸ ਸਤਿਗੁਰੂ	੬੩੮
ਰਾਮਾਨੰਦ	੧

ਕਈ ਇਤਿਹਾਸ ਲੇਖਕ ਅਤੇ ਸਾਂਪ੍ਰਦਾਈ ਫ਼ੜਾਨੀ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਵਾਰਾਂ ਪੁਰ ਨੌਂ ਧੁਨੀਆਂ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਰਚਾਈਆਂ ਹਨ^੧, ਪਰੰਤੂ ਇਹ ਭਾਰੀ ਫੁੱਲ ਹੈ। ਧੁਨੀਆਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਨੇ ਹੀ ਰਾਗੀਆਂ ਨੂੰ ਗਾਉਣ ਦੀ ਧਾਰਣਾ ਦੱਸਣ ਲਈ ਲਿਖੀਆਂ ਹਨ। ਦੇਖੋ, ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਵਾਲੀ ਬੀੜ।

ਗੁੰਬ ਸਾਹਿਬ ਨਾਲ “ਗੁਰੂ” ਸ਼ਬਦ ਜੰਮਰ ੧੭੬੫ ਤੋਂ ਨਾਉਣਾ ਆਰੰਭ ਹੋਇਆ, ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਅਭਿਚਲਨਕਰ ਗੁਰੂ ਕੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਗੁਰੂਤਾ ਸਿੱਖਧਰਮ ਦੇ ਆਧਾਰਰੂਪ ਗੁੰਬ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀ।

ਬਹੁਤ ਸਿੱਖ, ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ ਨਾਲ ਭੀ “ਗੁਰੂ” ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਜੋ ਗੁਰਮਤ ਵਿਰੁੱਧ ਹੈ। ਦੇਖੋ, ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ ਸ਼ਬਦ।

ਕਵਿਕੁਲ ਦੇ ਰਤਨ ਸੰਤ ਨਿਹਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੁੰਬ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਲਿਖਦੇ ਹਨ—

(ੳ) ਆਨੰਦ ਕੇ ਘਰ ਹੈ ਕਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਕੇ ਸਰ ਹੈ ਕਿ

‘ਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ਸੁਰਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਇੱਕ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਕੇਵਲ ਇੱਕ ਰੁਕ ਹੈ—“ਭਾਇ ਮਨ, ਹਰਿਗੁਮਾਨ ਕੇ ਸੰਭ”

^੧ਦੇਖੋ, ਭੱਟ ਨੰ: ੩।

^੨ਦੇਖੋ, ਗੁਰੂ ਵਿਲਾਸ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ੬, ਅ: ੮ “ਭਾਈ ਵਾਰ ਕੀ ਧੁਨਿ ਰੁਨਿ ਬਾਈ। ਨੌਂ ਧੁਨਿ ਉਪਰਿ ਵਾਰ ਚਤਾਈ।” (੧੭੬)

ਦੇਵਨ ਕੇ ਤਰਾ ਹੈ ਕਿ ਰਜਾਨ ਕੇ ਸਮਾਜ ਹੈ,
ਕਾਲ ਹੂੰ ਕੇ ਕਾਲ ਹੈ ਕਿ ਚੀਤਿ ਹੀ ਕੀ ਪਾਲ ਹੈ ਕਿ
ਭਾਰਤੀ ਕੇ ਮਾਲ ਹੈ ਕਿ ਭਵ ਕੇ ਜਹਾਜ ਹੈ,
ਵੇਦਾਂ ਕੇ ਸਿਧਾਂਤ ਹੈ ਕਿ ਧਾਰਮੇ ਰੂਪ ਸਾਂਤਿ ਹੈ ਕਿ
ਮੇਖ ਹੂੰ ਕੇ ਕਾਂਤ ਹੈ ਕਿ ਬ੍ਰਹਮ ਹੀ ਵਿਰਾਜ ਹੈ,
ਰਾਜਨ ਕੇ ਬਾਛ ਹੈ ਕਿ ਜੀਵਨ ਕੇ ਭਾਗ ਹੈ ਕਿ
ਧਰਾ ਕੇ ਸੁਹਾਭ ਹੈ ਕਿ ਗੁੰਬਮਹਾਰਾਜ ਹੈ।

(ਅ) ਏਕ ਹੀ ਚਬਾਏ ਫਲ ਚਾਰੋਂ ਫਲ ਦੇਤ ਜੋਈ
ਧਾਮੇ ਕੋਟਿ ਜੀਵਨ ਕੇ ਚੀਤਿ ਆਏ ਧਸਕੇ,
ਪਾਥਕੀ ਮਲੀਨ ਅਕੁਲੀਨ ਫੀਨ ਦੀਨਨ ਕੇ
ਜਾਂਕੇ ਨੈਕ ਦੇਖਤੇ ਕਰੋਰੋਂ ਪਾਪ ਨਸਰੇ,
ਆਲਸੀ ਅਭਾਗੀ ਭੀਰੁ ਭੋਕਨ ਕੇ ਰਾਗੀ ਮੁਢ
ਭਾਨੀ ਕੇ ਪੁਤਾਪ ਸੇ ਸੁ ਪ੍ਰੇਮਸੁਧਾ ਚਸਰੇ,
ਫਸਕੇ ਫਰੀਲੇ ਰੰਭ ਰੂਪ ਸੋ ਨਿਹਾਰੇ ਨੈਨ
ਗੁੰਬਮਹਾਰਾਜ ਜੁ ਹਮਾਰੇ ਮਨ ਭਸਰੇ।

(ੲ) ਤੈਲੇ ਹੀਯੇ ਧੀਰਜ ਪੁਮਾਨ ਕੇ ਭਜੇਰੇ ਕੀਨ
ਜੋਲੇ ਮ੍ਰਿਕਨੈਨੀ ਨ ਕਟਾਫ਼ਕਾਨ ਮਾਰੇ ਹੈ,
ਤੋਲੇ ਤਮ ਤੋਮ ਹੈ ਜਹਾਨ ਸੇ ਘਨੇਰੇ ਨੀਭ
ਜੋਲੇ ਮਾਰੰਡ ਨ ਪੁਤਾਪ ਕੇ ਬਿਥਾਰੇ ਹੈ,
ਤੋਲੇ ਦੂਖ ਦਾਰਦ ਸੇਂ ਦੀਨਤਾ ਵਿਖਾਈ ਦੇਤ
ਜੋਲੇ ਦੇਵਤਰੁ ਕੇ ਸਮੀਪ ਨ ਪਧਾਰੇ ਹੈ,
ਤੋਲੇ ਪੀਨ ਪਾਪਨ ਕੇ ਵੁੰਡਨ ਕੇ ਵੁੰਡ ਗਾਸੇ
ਜੋਲੇ ਮਹਾਰਾਜ ਗੁਰੂਗ੍ਰੰਥ ਨ ਨਿਹਾਰੇ ਹੈ।

(ੳ) ਧੰਨਤ ਕੁਲ ਭੋਤੁ ਤਾਕੇ ਜਨਨੀ ਜਨਕ ਧੰਨਤ
ਪ੍ਰਸੰਨੀਯ ਸੋਈ ਚੰਦ ਸੂਰਜ ਵਰਨ ਕੇ,
ਕੇਸਰੀਨਿਹਾਲ ਸੇ ਨਿਹਾਲ ਹੈ ਪੁਨਾਮ ਤਾਕੇ
ਹੋਤਭਾ ਪੁਮੇਦ ਵਾਕੇ ਨਾਖੋਂ ਹੀ ਵਰਨ ਕੇ,
ਨੈਕ ਜੋ ਨਿਹਾਰੇ ਕੋਟਿ ਪਾਤਕ ਪਲੈਹੈ ਭੋਗ
ਚਾਰੋਂ ਫਲ ਦੇਤ ਓਖੇ ਚਾਰੋਂ ਹੀ ਵਰਨ ਕੇ,
ਪ੍ਰੀਤਿ ਸੋ ਪ੍ਰਤੀਤਿ ਸੋ ਅਭੀਤਯੋ ਉਚਾਰੇ ਜਾਸ
ਗੁੰਬ ਮਹਾਰਾਜ ਜੁ ਕੇ ਏਕ ਹੀ ਵਰਨ ਕੇ।

(ੴ) ਬ੍ਰਹਮ ਕੰਠ ਕੀਏ ਖੁਈ ਮੋਜ ਬੇਲੁਮਾਰ ਬੋਲ
ਕੰਠ ਜੇ ਅਨਾਦਿ ਕੀ ਭਟਾਕ ਹੀਏ ਖੋਲਹੈ,
ਕੇਸਰੀਨਿਹਾਲ ਭਾਗ ਭਾਲ ਕੇ ਭਲਾਈ ਵੂਰਿ
ਪ੍ਰਸੰਕੇ ਅਘੋਖ ਭਾਰੀ ਮੋਦ ਮੇ ਚਕੋਲਹੈ,
ਬੂਨਤੋ ਪ੍ਰਪੰਚ ਰੂਪ ਭੀਤਿ ਕੇ ਜੁ ਭੈਨ ਭੀਮ
ਪ੍ਰੇਮਸੁਧਾ ਸਿੰਧੁ ਮੇ ਧਕੋਲ ਜੀਵ ਖੋਲਹੈ,
ਹ੍ਰੀਹਰਤੋ ਅਲੋਲ ਚੀਤ ਫੋਰਕੇ ਕਲੋਲ ਭੈਨ

^੩ਤਸ਼ੁ. ਕਲਪਵ੍ਰੁਕ.

^੪ਭਜਨ. ਵਿਦਤਾ.

ਏਕ ਏਕ ਬੋਲ ਗੁੰਥਨਾਥ ਕੇ ਅਮੋਲਹੀ.

(ਕ) ਕਾਹੂੰ ਕੇ ਭਰੋਸੇ ਹੈ ਜਮੀਨ ਕੇ ਜਮਾਨੇ ਬੀਚ
ਕਾਹੂੰ ਕੇ ਭਰੋਸੇ ਜੋਰ ਚਾਕਰੀ ਜਹਾਜ ਪੇ,
ਕਾਹੂੰ ਕੇ ਭਰੋਸੇ ਭਾਰੀ ਬਾਹ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਮੀਤ
ਕਾਹੂੰ ਕੇ ਭਰੋਸੇ ਹੈ ਕੁਟੰਬੀ ਕਰੈ ਕਾਜ ਪੇ,
ਕਾਹੂੰ ਕੇ ਭਰੋਸੇ ਦੇਵਦਾਨੀ ਅਰੁ ਪਾਰਸੀ ਕੇ
ਕਾਹੂੰ ਕੇ ਭਰੋਸੇ ਸੰਤਗੀਰੀ ਕੀ ਮਿਜਾਜ ਪੇ,
ਕਾਹੂੰ ਕੇ ਭਰੋਸੇ ਚਾਰੁ ਚਾਰੁਰੀ ਚਲਾਕੀ ਚੋਖ
ਮੋਕੇ ਤੇ ਭਰੋਸੇ ਏਕ ਗੁੰਥਮਹਾਰਾਜ ਪੇ.

(ਖ) ਵਰਸ ਪਰਸ ਕੀਨੇ ਗੁੰਥਮਹਾਰਾਜ ਜੁ ਕੇ
ਪਾਪ ਜਨਮਾਂਤਰ ਕੇ ਪੁੰਨਰੂਪ ਧਾਰਤੇ,
ਦਾਰਦ ਘਨੇਰੇ ਸੇ ਅਨੇਕਧਾ ਵਿਭੂਤਿ ਹੋਤ
ਹੋਤ ਹੈ ਪ੍ਰਕਾਸ ਅਛੈ ਭਾਰੀ ਅੰਧਕਾਰ ਤੇ,
ਮੰਦਧੀ ਰੁਬੁਧ ਹੈ ਛਿਨੋਕ ਸੇ ਅਨੇਕ ਭਾਰਿ
ਰੋਕ ਤੇ ਪ੍ਰਮੋਦ ਭਲੀ ਰੀਤਿ ਵਰਾਚਾਰ ਤੇ,
ਜੇਤੇ ਰਿਪੁ ਭੰਡਨ ਕੇ ਭੰਡ ਅਪਧਾਰੀ ਨੀਚ
ਤੇਤੇ ਮੀਰ ਹੈਕੈ ਨੀਤ ਕਾਜ ਕੇ ਸਵਾਰਤੇ.

(ਗ) ਹੋਤੇ ਸਭੈ ਭੋਰ ਤਬੈ ਹੋਤ ਹੈ ਘਨੇਰੇ ਦੁਖ
ਚੋਰਨ ਕੇ ਭੰਡ ਕੇ ਚਕੋਰਨ ਕੀ ਪਾਲ ਕੇ,
ਹੋਤੇ ਸਭੈ ਚੰਦਮਾ ਅਕਾਸ ਸੇ ਪ੍ਰਕਾਸ ਤਬੈ
ਹੋਤ ਹੈ ਜੰਗੇਰ ਕੰਜ ਪੰਥ ਸਰਮਾਬਲ ਕੇ,
ਹੋਤ ਹੈ ਚਾਵਾਣੀ ਜਬੈ ਸੂਰਬੀਰ ਸਿੰਘਨ ਕੀ
ਤਬੈ ਝੂਮੀ ਹੀਯੋ ਹਾਲੈ ਦੁੱਜਨ ਕਰਾਲ ਕੇ,
ਹੋਤ ਹੈ ਸੁ ਪਾਠ ਜਬੈ ਗੁੰਥਮਹਾਰਾਜ ਜੁ ਕੇ
ਤਬੈ ਕਾਲੇ ਹੋਤੇ ਮੁਖ ਕਾਲ ਕਲਿਕਾਲ ਕੇ.

(ਘ) ਜੇਤੇ ਦੇਵ ਰਾਵਸ ਅਧੀਨ ਹੈਂ ਅਧੇਨ ਹੂੰ ਤੇ
ਜਾਹਿ ਕੀ ਤ੍ਰਿਲੋਕੀ ਬੀਚ ਜਾਗਤੀ ਸੁ ਜੋਤ ਹੈ,
ਕੇਸਰੀ ਨਿਹਾਲ ਜਥੇ ਨੈਸਕ ਹੂੰ ਧਰਾਨ ਧਾਰੇ
ਪਾਪ ਜੇ ਬਿਦਾਰੇਜਾਤ ਪੁੰਨ ਤੇ ਬੁਏਤ ਹੈ,
ਭਾਨੁ ਸੇ ਪਧਾਰੇ ਜਹਾਂ ਟਾਰੇ ਅੰਧਕਾਰ ਕਨੁ
ਬੁਲੇ ਹੂੰ ਨਿਹਾਰੇ ਤੇ ਕ੍ਰਿਤਾਂਤ ਦੁਖੀ ਰੋਤ ਹੈ,
ਭਾਕੀ ਗੁਰੁਗ੍ਰੰਥ ਮਹਾਰਾਜ ਕੀ ਤ੍ਰਿਲੋਕੀ ਜਬੈ
ਭਾਕੀ ਈਸ ਦੁਸਰੇ ਕੀ ਲਾਲਸਾ ਨ ਹੋਤ ਹੈ.

ਸ੍ਰੀਗੁਰੂ ਗੁੰਥਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਪਾਠ ਕਰਨ ਦੀ ਰੀਤਿ—

(ੳ) ਅੰਨ ਕੇ ਬੰਧੋਜ ਭਾਧ ਆਸਨ ਕੇ ਸਾਧ ਬੋਲ
ਗਾਤ ਕੇ ਅਲੋਲ ਸੁਧਿ ਏਕ ਰਾਲ ਨੀਜਿਯੇ,
ਚੀਤ ਕੇ ਨਿਰੋਧਕੈ ਪ੍ਰਬੋਧਕੈ ਪ੍ਰਕਾਸ ਪ੍ਰੇਮ
ਗਾਈ ਨ ਵਿਵਾਧ ਨ ਪ੍ਰਮੋਕ ਹਾਥ ਦੀਜਿਯੇ.^੧

^੧ਚੰਦਨਤਾ ਭਿਆ. ਅਚਲ.

ਅੰਗੀ ਸਾਹਿਬ ਪੁਰ ਗੁਫਟੀ ਅਤੇ ਹੋਰ ਨਹੀਂ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੀਏ.

ਖਾਂਸੀ ਗੁੰਥ ਵਾਰਤਾ ਜੰਭਾਈ ਐ ਡਕਾਰ ਛੀਂਬ
ਹਾਸੀ ਸੀਂਬ ਮੰਦਪੋਨ^੨ ਬੁਕ ਨਾ ਕਰੀਜਿਯੇ,
ਸਾਹੁਕੀ ਸੁਭਾਇ ਸੋਂ ਅਕਾਲ ਸੋਂ ਲਗਾਇ ਧਰਾਨ
ਗੁੰਥਜੁ ਕੇ ਪਾਠ ਪੜਾਏ, ਅੰਗੀ ਭਾਂਤ ਕੀਜਿਯੇ.

(ਸੰਤ ਨਿਹਾਲ ਸਿੰਘ)

ਗੁੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਜਿਲਦਾਂ (ਬੀੜਾਂ) ਦੇ ਛੇਦ. ਦੇਖੋ, ਗੁੰਥ
ਸਾਹਿਬ.

ਗੁੰਥਕਰਤਾ } ਫਿ—ਗੁੰਥਕਰਨਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਗੁੰਥ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲਾ.
ਗੁੰਥਕਾਰ }

ਗੁੰਥਜੁਬਕ. ਸੰਗਤ—ਪੋਥੀ ਉਮਣ ਵਾਲਾ ਪੁਰਖ. ਜੋ ਗੁੰਥ ਦਾ ਵਿਚਾਰ
ਕੀਤੇ ਬਿਨਾ ਕੇਵਲ ਪਾਠ ਕਰਦਾ ਹੈ. ਸਿੱਧਾਂਤ ਜਾਣੇ ਬਿਨਾ ਬਹੁਤ
ਪੋਥੀਆਂ ਪੜ੍ਹਨ ਵਾਲਾ. ੨ ਪੂਰਣ ਵਿਦਵਾ ਤੋਂ ਖਾਲੀ ਅਨੇਕ ਪੋਥੀਆਂ
ਫਰੋਲਣ ਵਾਲਾ.

ਗੁੰਥਿ. ਸੰ. ਧਮਿਕ. ਸੰਗਤ—ਗੱਠ, ਭਾਠ. ੧ ਗਠਤੀ. ੨ ਸਦੀਰ ਦੇ
ਜੋਤਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ. ੪ ਇੱਕ ਰੋਗ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਜੋਤਾਂ ਵਿੱਚ ਦਰਦ ਅਤੇ
ਸੋਜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਗਠੀਆ ੨. ੫ ਗੁਟਿਲਤਾ. ੬ ਮਾਯਾ—ਜਾਲ.
ਗੁੰਥਿਏਦਕ. ਸੰਗਤ—ਠਗ. ਗਠਕਤਰਾ. ੧ ਆਤਮ ਗਤਾਨ, ਜਿਸ
ਤੋਂ ਅਵਿਦਵਾ ਦੀ ਕੰਠ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ.

ਗੁੰਥੀ. ਸੰ. ਧਮਿਕ. ਫਿ—ਗੁੰਥ ਵਾਲਾ. ਜਿਸ ਪਾਸ ਗੁੰਥ ਹੈ.
੧ ਗੁੰਥ ਦੇ ਪੜ੍ਹਨਵਾਲਾ. ੨ ਗੱਠਦਾਰ. ਗੰਢੀਲਾ. ੪ ਸੰਗਤ—ਸ੍ਰੀ
ਗੁਰੂ ਗੁੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਪਾਠ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਅਤੇ ਸੇਵਾਦਾਰ ਸਿੰਘ.
ਭਲਾਨਿ. ਦੇਖੋ, ਭਲਾਨਿ.

ਗੁਰ } ਸੰਗਤ—ਗੋਪਾਲ, ਗੋਪਾਲਿਕਾ, ਗੋਪ, ਗੋਪੀ. ਗਵਾਲਾ
ਗੁਰਨਿ } ਗਵਾਲੀ.
ਗੁਰਨੀ }

ਗੁਰੀਏਰ. ਦੇਖੋ, ਗਵਾਲੀਅਰ.

ਗੁਲ. ਸੰਗਤ—ਗੋਪਾਲ, ਗਵਾਲਾ. ਅਹਿਰਿ. ੧ ਮਧੁਰਾ ਨਿਵਾਸੀ
ਸੇਵਾਰਾਮ ਭੱਟ ਦਾ ਸੁਪੁਤ੍ਰ ਕਵਿ ਰਤਨ, ਜੋ ਨਾਭਾਪਤਿ ਰਾਜਾ ਜਸਵੰਤ
ਸਿੰਘ, ਲਹੋਰਪਤਿ ਮਹਾਰਾਜਾ ਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਵਿੱਚ ਮਾਲ
ਸਹਿਤ ਰਿਹਾ ਅਤੇ ਅੰਤਿਮ ਅਵਸਥਾ ਨਾਭਾਪਤਿ ਮਹਾਰਾਜਾ ਭਰਪੂਰ
ਸਿੰਘ ਜੀ ਪਾਸ ਵਿਰਾਈ. ਗੁਲ ਦੀ ਕਵਿਤਾ ਮਨੋਹਰ ਹੈ. ਇਸ ਨੇ
ਸੰਮਤ ੧੮੧੭ ਵਿੱਚ ਗੁਰਪੁਰਾਸਾ (ਪੰਚਾਇਤ) ਲਿਖਿਆ ਹੈ, ਜਿਸ
ਵਿੱਚੋਂ ਇਹ ਕਵਿਤਾ ਹਨ—

ਪਥਕੈ ਤਿਹਾਰੀ ਭਾਨੀ ਸੁਮਿਨ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ!

ਸੀਵਨਮੁਕਤ ਜਨ ਚੋਯਰਹੈ ਅਗ ਮੇ,

ਸਾਧੁ ਮੇ ਨ ਬੋਰਪਨ ਬੋਰ ਮੇ ਨ ਸਾਧੁਪਨ,

ਦੇਉਪਨ ਦੇਖਿਯਤ ਆਪ ਹੀ ਕੇ ਮਗ ਮੇ.

^੨ਅਪਨਾਧਾਧੁ. ਗੋਲ.

^੩“ਗੁੰਥ ਸ੍ਰੀ ਗੁੰਥਿਕਾ ਸ਼ੇਖਰਾ ਗੁੰਥਿਕਾ ਗੁੰਥਿਕਾ ਕਰਾ ਧਾਰਿਕੀ
ਭਵਿਨ ਗੋਬਿੰਦ ਗੁੰਥਿਕੀ ਕਰਕਸਾਧਿਨ.” (ਮਨੁ ਅ: ੧੭, ਭ: ੧੦੩)

ਗੁਲ ਕਵਿ ਅਦਭੁਤ ਥਾਤੋਂ ਬਹੀਂ ਕੋਨ ਕੋਨ,
 ਭੋਨ ਭੋਨ ਜਾਹਰ ਸਹੂਰ ਪਕ ਪਕ ਮੇ,
 ਸਿੱਖ ਜੇ ਤਿਹਾਰੇ ਸਭ ਸੰਗਯਾ ਮਾਹਿ ਸਿੱਖ ਭਏ,
 ਸਮਰ ਮੇ ਸਿੱਖ ਭਏ ਸਿੱਖ ਭਏ ਜਕ ਮੇ.

ਦੁਸ਼ਮੇਸ਼ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾਣ—

ਪਾਨ ਲੁ ਭਰੀ ਹੈ ਖਰਸਾਨ ਪੈ ਧਰੀ ਹੈ ਖਰੀ,
 ਸਾਨ ਸੇ ਭਰੀ ਹੈ ਮਾਨਭਰੀ ਚਕੁ ਆਨ ਹੈ,
 ਭਾਨੁ ਕੇ ਸਮਾਨ ਤੇਜ਼ ਬੈਚਿਨ ਕੇ ਭਾਨ ਜਕ,
 ਭਾਨ ਭਾਨ ਭਾਰੇ ਰਹੀ ਤਿਨ ਮੁਖ ਭਾਨ ਹੈ,

ਗੁਲ ਕਵਿ ਰਣ ਵਿਵਧਾਨ ਨ ਰਹਿਨਦੇਤ,
 ਬੰਕਤਾ ਵਿਧਾਨ ਭਰੀ ਅੰਤਰ ਕ੍ਰਿਸਾਨ ਹੈ,
 ਚਕੁਪਾਨਿ ਪਾਨ ਪੈ ਤਿਹਾਰੇ ਲੁੀ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੱਖ,
 ਤੇਰੀ ਜੇ ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਪਰੈ ਜਾਂ ਪਰ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨ ਹੈ.

ਗੁਲਨਿ }
 ਗੁਲਨੀ } ਦੇਖੋ, ਗੁਰ-ਗੁਲਨੀ.
 ਗੁਲਾ }
 ਗੁਲਿਯਰ }
 ਗੁਲੀਅਰ } ਦੇਖੋ, ਗੁਲੀਅਰ.

ਘ

ਘ. ਪੰਜਾਬੀ ਵਰਣਮਾਲਾ ਦਾ ਨੌਵਾਂ ਅੱਖਰ। ਇਸ ਦਾ ਉੱਚਾਰਣ ਕੰਠ ਤੋਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ੭ ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਘੰਟਾ। ੩ ਘਰ ਘਰ ਸ਼ਬਦ। ੪ ਘਾਮ। ੫ ਮੇਘ। ੬ ਘੋੜਾ। ੭ ਮਾਰਨਾ। ੮ ਭਾਤਨਾ। ੯ ਵਰ੍ਹਾ। ੧੦ ਸਾਲ।

ਘਈ। ਘਾਇਲ ਕੀਤੀ। ਘਾਈ। “ਦ੍ਰਿੜ ਸਾਇਕ ਕੇ ਜਨੁ ਘਾਇ ਘਈ ਹੈਂ।” (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧੧੧) ੭ ਫ੍ਰਿਜ਼। ਵਿ—ਕੰਠੀਰ। ਅਘਾਹ। ੩ ਸੰਗਤਾ—ਜਨ ਦੀ ਭੋਰੀ। ਜਲਚਕ੍ਰ। ੪ ਚੁਨੀ। ਥੱਤੀ। ਥੰਮ੍ਹੀ।

ਘਸ. ਸੰ. ਘੜ. ਧਾ—ਘਸਾਉਣਾ। ਚਗੜਨਾ। ੭ ਸੰ. ਘੜ. ਧਾ—ਖਾਣਾ (ਭਭਣ ਕਰਨਾ)।

ਘਸਣਾ } ਸੰ. ਘਬੰਧ—ਘਸੰਣ। ਵਿ—ਚਗੜਨਾ। ੭ ਘਿਸਨਾ।
ਘਸਨ } ੩ ਭਿੰਡ. ਖਾਣਾ (ਭੋਜਨ ਕਰਨਾ)। ਦੇਖੋ, ਘੜ ਧਾ।

ਘਸਮਰ. ਸੰ. ਘਸਮਰ. ਵਿ—ਖਾਉਂਦਾ। ਭਭਣ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ਖਾਦੜ।

ਘਸਰ. ਸੰਗਤਾ—ਚਗੜਾ। ੭ ਘਸਣ ਤੋਂ ਹੋਇਆ ਚਿੰਨ੍ਹ। ਦੇਖੋ, ਘਸ

ਘਸਾਉਣਾ। ਦੇਖੋ, ਘਸਣਾ।

ਘਸਿ. ਫਿ. ਵਿ—ਘਸਾਕੇ। ਘਸੰਣ ਕਰਕੇ। ਚਗੜਕੇ। “ਘਸਿ ਚੰਦਨ ਚੋਆ ਝਰੁ ਸੁਗੰਧ।” (ਕਸੰ ਰਾਮਾਨੰਦ) “ਭਿਨ ਘਸਿ ਘਸਿ ਨਕ ਚਵਾਇਆ।” (ਰਾਮ ਮ: ੪)

ਘਸਿਆਰਾ } ਵਿ—ਘਾਸ ਹਰਣ ਵਾਲਾ। ਘਾਹ ਖੇਤਕੇ ਨਿਆਉਣ ਵਾਲਾ। ਘਾਸਹਾਰਕ।

ਘਸਿਚੰਦਨੁ. ਚੰਦਨ ਘਸਾਇਆ ਜਾਏ ਸਿਸ ਉੱਤੇ, ਉਰਸਾ। “ਘਸਿਚੰਦਨੁ ਜਸੁ ਘਸਿਆ।” (ਕਲਿ ਮ: ੪)

ਘਸੀਐ। ਘਸੰਣ ਕਰੀਐ। ਘਸਾਈਐ। ੭ ਭਾਵ—ਅਭਿਆਸ ਕਰੀਏ।

ਘਸੀਟਣਾ } ਫਿ—ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਖਿੱਚਣਾ ਕਿ ਕੋਈ ਵਸਤੂ ਜ਼ਮੀਨ
ਘਸੀਟਨਾ } ਨਾਲ ਰਗੜ (ਘਸੰਣ) ਹੁੰਦੀ ਜਾਵੇ।

ਘਸੁੰਨ. ਸਿਸ ਦਾ ਘ (ਪੁਰਾਚ—ਅਘਾਤ) ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਖੁੰਨ ਕਰ ਦੇਵੇ। ਮੁੱਕਾ. ਹੁਰਾ. ਘੁੰਸਾ।

ਘਸੋਟੀ. ਦੇਖੋ, ਕਸਉਟੀ।

ਘਹਚਨ } ਫਿ—ਕੰਠੀਰ ਧੁਨਿ ਨਾਲ ਕਰਜਣਾ। “ਜਬ ਹੀ ਸੰਘਸਰਦ
ਘਹਚਨਾ } ਘਹਚਾਏ।” (ਪਦਸਾਵ) ੭ ਘੋੜਨ ਦਾ ਕਰਜਣਾ।

ਘਹਿਣਾ. ਫਿ—ਘਰ ਰਹਿਣਾ। ਨਿਵਾਸ ਕਰਨਾ। “ਸਰਜ ਘਰ ਘਹਿਣਾ।” (ਰਾਘ) ੭ ਦੇਖੋ, ਘੋਣਾ।

ਘਹਿਚਣਾ } ਦੇਖੋ, ਘਹਚਨਾ।
ਘਹਿਚਨ }

ਘੱਕਾਘੱਟਲੀ. ਦੇਖੋ, ਟਾਲੂਸਾਹਿਕ ੩.

ਘਗਰਾ. ਦੇਖੋ, ਘਘਰਾ।

ਘਘਰ. ਦੇਖੋ, ਘੱਘਰ।

ਘਘਰਾ. ਸੰਗਤਾ—ਘੋਰਦਾਰ ਵਸਤੂ, ਜੋ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਤੋੜ ਪਹਿਰਦੀਆਂ ਹਨ। ਘਘਰਾ. ਨਹਿੰਗਾ।

ਘਘਾ. ਪੰਜਾਬੀ ਘ ਅੱਖਰ ਦਾ ਉੱਚਾਰਣ। ੭ ਘ ਅੱਖਰ. “ਘਘਾ, ਘਾਸਹੁ ਮਨਹਿ ਏਹ ਬਿਨ ਹਰਿ ਦੂਸਰ ਨਾਹਿ।” (ਰਾਵਨ) “ਘਘੀ, ਘਾਲ ਸੇਵਰੁ ਜੇ ਘਾਲੈ।” (ਆਸਾ ਪਟੀ ਮ: ੧)

ਘਘਿਆਉਣਾ. ਦੇਖੋ, ਘਿਘਿਆਉਣਾ।

ਘਘੂਟਾ. ਸੰਗਤਾ—ਘੁੰਘੂ (ਉੱਲੂ) ਦਾ ਬੱਚਾ। ੭ ਘੋਗਾ।

ਘੱਘਰ. ਸੰ. ਦੁਬਫ਼ਤੀ—ਦੁਸਦੁਤੀ. ਸੰਗਤਾ—ਘਰ ਘਰ ਸ਼ਬਦ ਸਹਿਤ ਸਿਸ ਦਾ ਵੇਡ ਨਾਲ ਜਨ ਚਲਦਾ ਹੈ। ਇੱਕ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਨਦੀ, ਜੋ ਸਰਮੋਰ (ਨਾਹਨ) ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਤੋਂ ਨਿਕਲਕੇ ਅੰਛਾਲੇ ਅਤੇ ਪਟਿਆਲੇ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਵਹਿੰਦੀ ਹੋਈ ਭੀਕਾਨੇਰ ਦੇ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਹਨੂਮਾਨਕਯੁ ਪਾਸ ਰੇਤੇ ਵਿੱਚ ਲੀਨ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਨਦੀ ਦਾ ਸਿਕਰ ਰਿਕਵੇਦ ਵਿੱਚ ਆਇਆ ਹੈ। ੭ ਦੇਖੋ, ਘਘਘਰਾ।

ਘੱਘਰੀਸਾਸਤੁ. ਘੱਘਰ-ਈਸ-ਅਸਤੁ. ਘੱਘਰ ਦਾ ਸੁਆਮੀ ਵਰੁਣ, ਉਸ ਦਾ ਅਸਤੁ ਭਾਸੀ. (ਸਨਾਮ)

ਘਚੋਲਣਾ. ਫਿ—ਘਰ ਘਰ ਸ਼ਬਦ ਕਰਨਾ। ਜਨ ਨੂੰ ਚਿਤਕਕੇ ਉਸ ਤੋਂ ਘਰ ਘਰ ਸ਼ਬਦ ਉਤਪੰਨ ਕਰਨਾ। ੭ ਜਨ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਵਸਤੂ ਨੂੰ ਚਿਤਕਕੇ ਮਿਲਾਉਣਾ।

ਘਚੋਲਾ. ਸੰਗਤਾ—ਬੋਰ. ਗੁਲ. ਭੰਡ. ਚੋਲਾ. ਗਤਰੜ. “ਸਬਦ ਨ ਚੁਣਈ ਝਰੁ ਚੋਲ ਘਚੋਲਾ।” (ਮ: ੪ ਗਉ ਵਾਰ ੧) ੭ ਘਚੋਲਣ ਦਾ ਭਾਵ।

ਘਟ. ਸੰ. ਘਟੁ. ਧਾ—ਹੋਣਾ. ਕਰਨਾ, ਘੋਟਣਾ, ਇੱਥਣਾ ਕਰਨਾ, ਚਮਕਣਾ, ਦੁੱਖ ਦੇਣਾ, ਸ਼ਬਦ ਕਰਨਾ। ੭ ਸੰਗਤਾ—ਘਤਾ. ਕਲਸਾ।

“ਭਭਕੰਤ ਘਟੰ ਅਤਿ ਨਾਦ ਹੁਕੰ।” (ਰਾਮਾਵ) ੩ ਦੇਹ ਸਰੀਰ।

“ਘਟ ਝੂਟੇ ਕੋਊ ਭਾਤ ਨ ਪੁਛੈ।” (ਆਸਾ ਕਬੀਰ) ੪ ਦਿਲ. ਮਨ।

ਅੰਤਹਕਰਣ. “ਘਟ ਦਾਮਨਿ ਚਮਕਿ ਭਰਾਇਓ।” (ਸੋਰ ਮ: ੫)

“ਘਟ ਘਟ ਵਾਸੀ ਸਰਬ ਨਿਵਾਸੀ।” (ਜੁਗੀ ਭੰਤ ਮ: ੫) ੫ ਘਾਟੀ।

ਦਫਾ। ੬ ਰਾਬੀ ਦੇ ਕੰਨਾਂ ਉੱਪਰ ਉਭਰਿਆ ਹੋਇਆ ਸਿਰ ਦਾ ਹਿੱਸਾ, ਚੁੰਭ। ੭ ਥੱਤੀ ਸੋਰ ਤੋਲ। ੮ ਘਟਿਕਾ. ਘਤੀ. “ਅਉਘਟ ਕੀ ਘਟ ਨਾਕੀ ਆਇ।” (ਭੋਰ ਨਾਮਦੇਵ) ਵਿਪਦਾ ਦੀ ਘਤੀ ਆਲੋਕੀ।

੯ ਬੰਦਲਾਂ ਦੀ ਘਟਾ। ੧੦ ਵਿ—ਘੱਟ. ਕਮ. “ਘਟਿ ਫੂਟੇ ਘਟ ਕਰਹਿ ਨ ਹੋਈ.” (ਕਉ ਕਬੀਰ ਬਾਵਨ) ਦੇਹ ਨਾਥ ਹੋਣ ਤੋਂ ਆਤਮਾ ਘੱਟ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ੧੧ ਜਨਮਸਾਖੀ ਵਿੱਚ ਪੇਟ (ਉਦਰ) ਵਾਸਤੇ ਭੀ ਘਟ ਸ਼ਬਦ ਆਇਆ ਹੈ, ਯਥਾ—“ਬੁੱਖ ਦੇ ਮਢੇ ਮੇਲ ਘਟ ਮਿਲਗਇਆ ਹੈ, ਮੈਂ ਰਬਾਬ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਜਾਵਾਂ?” ਪੇਟ ਸੁਕੜ (ਸੁੰਗੜ) ਕੇ ਪਿੱਠ ਨਾਲ ਜਾ ਲੱਗਾ ਹੈ।

ਘਟਸੁਤ. ਸੰਗਤ—ਘੜੇ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਅਗਸਤ ਮੁਨਿ. ਦੇਖੋ, ਅਗਸੁ। ੨ ਏਣਚਾਰਯ.

ਘਟਕਾਨ. ਸੰਗਤ—ਘਟ (ਕੁੰਡ) ਕਾਨ. ਰਾਵਣ ਦਾ ਭਾਈ ਕੁੰਡਕਰਣ. “ਘਟਕਾਨਸੁ ਸੇ ਪਨ ਬੀਚ ਪਛਾਏ.” (ਵਿਚਿਤ੍ਰ)

ਘਟਕਾਰ. ਸੰਗਤ—ਘਟ (ਘੜਾ) ਬਣਾਉਣ ਵਾਲਾ. ਕੁੰਡਕਾਰ. ਕੁਮਾਰ. ਘਟਜ. ਘੜੇ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਣ ਵਾਲਾ ਅਗਸਤ ਮੁਨਿ. ਦੇਖੋ, ਅਗਸੁ.

ਘਟਣਾ. ਫਿ—ਕਮ ਹੋਣਾ. ਨਤੂਨ ਹੋਣਾ. “ਘਟੰਤ ਨਲਨਾ ਸੁਰ ਭਾਤ ਹੀਤੰ.” (ਸਹਸ ਮ: ੫) ੨ ਦੇਖੋ, ਘਟਨਾ ੪.

ਘਟਤਨਯ. ਦੇਖੋ, ਘਟਸੁਤ.

ਘਟਤੀ. ਸੰਗਤ—ਕਮੀ. ਨਤੂਨਤਾ. ਘਟਾ। ੨ ਘਤਤੀ. ਘਤਤ. ਘਟਦੀਪਕ } ਸੰਗਤ—ਸਰੀਰ ਦਾ ਦੀਵਾ. ਦਿਲ ਦਾ ਦੀਵਾ.

ਘਟਦੀਪਕੁ } ਜੀਵਾਤਮਾ। ੨ ਆਤਮ—ਕਰਾਨ. ਤਤੁਏਧਰੂਪ ਦੀਪਕ. “ਘਟਦੀਪਕੁ ਰੁਚਮੁਖਿ ਜਾਤਾ ਹੇ.” (ਮਾਰੂ ਸੈਲਹੇ ਮ: ੧)

ਘਟਨ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਹੋਣਾ. ਹੋਣ ਦਾ ਭਾਵ। ੨ ਘੜਿਆ ਜਾਣਾ.

ਘਟਨਾ. ਦੇਖੋ, ਘਟਣਾ. “ਨਹ ਕਰਨ ਘਟਨ ਤਿਨੁਸਾਰ.” (ਬਾਵਨ) ੨ ਸੰ. ਫਿ—ਇੱਕਠਾ ਕਰਨਾ. ਜੋੜਨਾ। ੩ ਬਣਾਉਣਾ. ਚਰਣਾ।

੪ ਸੰਗਤ—ਹਾਦਸਾ. ਵਾਰਦਾਤ. ਜਿਵੇਂ—ਇਹ ਘਟਨਾ ਨੰਮਤ ੧੯੦੦ ਵਿੱਚ ਹੋਈ, ਆਦਿ.

ਘਟਨੰਦਨ

ਘਟਪੁਤ੍ਰ

ਘਟਪੁਤ

ਘਟਕਾਰ

ਘਟਕੀਨ

ਘੜੇ ਤੋਂ ਉਪਜਣ ਵਾਲਾ ਅਗਸਤ ਮੁਨਿ. ਦੇਖੋ, ਅਗਸੁ.

ਘਟਾ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਮੇਘ ਦਾ ਸਮੁਦਾਯ. ਮੇਘਮਾਲਾ. “ਦਹ ਦਿਸ ਭਤ੍ਰ ਮੇਘਘਟਾ.” (ਸੋਰ ਮ: ੫) ੨ ਦੇਖੋ, ਘਟਣਾ। ੩ ਦੇਖੋ, ਘੱਟਾ.

ਘਟਾਉਣਾ. ਫਿ—ਕਮ ਕਰਨਾ. ਘੱਟ ਕਰਨਾ। ੨ ਨਿਰਾਦਰ ਕਰਨਾ. ਮਨ ਭੇਡਣਾ। ੩ ਗਣਿਤ ਵਿਦਯਾ ਅਨੁਸਾਰ ਕਿਸੇ ਗਿਣਤੀ ਵਿੱਚੋਂ ਅੰਗਾਂ ਦਾ ਘੱਟ ਕਰਨਾ. ਮਨਭੀ (minus) ਕਰਨ ਦੀ ਫ਼ਿਯਾ.

ਘਟਾਉ. ਵਿ—ਘੜੇ ਦਾ. ਘੜੇ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ. “ਜਿਉ ਜਲ ਘਟਾਉ ਚੰਦਮਾ.” (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੨ ਮ: ੫) ਘੜੇ ਦੇ ਜਲ ਵਿੱਚ ਜੈਸੇ ਚੰਦਮਾ ਦਾ ਪ੍ਰਤਿਬਿੰਬ। ੨ ਘਟਾਉਣ ਵਾਲਾ। ੩ ਘੜੀ ਦਾ ਪ੍ਰਮਾਣ. “ਸੁਖ ਘਟਾਉ ਭੂਇ.” (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੨ ਮ: ੫) ਸੁਖ ਦੇ ਘੜੀਮਾਤ੍ਰ ਹੈ.

ਘਟਾਕਬਾਨ. ਘਟਾ—ਕਮਾਨ. ਸੰਗਤ—ਇੰਦ੍ਰਧਨੁਸ. “ਘਟਾਕਬਾਨ ਉੱਭੀਰੰ” (ਕਰਾਨ) ਇੰਦ੍ਰਧਨੁਖ ਜੇਹੀ ਉੱਚੀ ਕਲਗੀ ਹੈ.

ਘਟਾਕਾਸ਼. ਸੰਗਤ—ਘੜੇ ਦੇ ਅੰਦਰ ਆਇਆ ਆਕਾਸ਼. ਘੜੇ ਦੇ ਅੰਦਰ ਦੀ ਪੁਲਾਤ। ੨ ਭਾਵ—ਜੀਵਾਤਮਾ.

ਘਟਾਘਟ. ਘਟ ਘਟ ਮੈਂ. ਹਰੇਕ ਸਰੀਰ ਵਿੱਚ। ੨ ਦੇਹਵਾਨ ਅਤੇ ਦੇਹ ਰਹਿਤ ਪਦਾਰਥਾਂ ਵਿੱਚ. “ਬਸੈ ਘਟਾਘਟ ਨੀਪ ਨ ਡੀਪੇ.” (ਕਲ ਨਾਮਦੇਵ)

ਘਟਾਟੋਪ. ਸੰਗਤ—ਬੰਦਲਾਂ ਦਾ ਚਾਰੇ ਪਾਸਿਓਂ ਉਮਛਕੇ ਟੋਪ ਤੁੱਲ ਆਕਾਰ। ੨ ਮੇਘਾਤੰਬਰ.

ਘਟਾਣਾ. ਵਿ—ਘਟਿਆ ਹੋਇਆ। ੨ ਘਟ (ਮਨ) ਦਾ. ਚਿੱਤ ਸੰਬੰਧੀ. “ਹਤ ਰਸ ਮਾਏ ਭੋਗ ਘਟਾਣੇ.” (ਸਾਰ ਫੰਰ ਮ: ੫)

ਘਟਿ. ਦਿਲ ਵਿੱਚ. ਮਨ ਅੰਦਰ. “ਤਿਤ੍ਰ ਘਟਿ ਦੀਵਾ ਨਿਹਚਲੁ ਹੋਇ.” (ਰਾਮ ਮ: ੧) “ਘਟਿ ਬ੍ਰਹਮੁ ਨ ਚੀਨਾ.” (ਗੁਜ ਫ਼ਿਲੋਸਫ਼ਨ)

੨ ਘੜੇ ਅੰਦਰ. “ਘਟਿ ਮਹਿ ਸਿੰਧੁ ਕੀਚਿ ਪਰਭਾਸ.” (ਰਾਮ ਮ: ੫) ਤੁੱਛ ਜੀਵ ਵਿੱਚ ਸਮੁੰਦਰ (ਆਤਮਾ) ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੋਇਆ ਹੈ।

੩ ਸਰੀਰ ਵਿੱਚ. “ਜਿਚਲੁ ਘਟਿ ਅੰਤਰਿ ਹੈ ਸਾਸਾ.” (ਸੋਰ ਮ: ੩) ਘਟਿ ਅਵਘਟਿ. ਫ਼ਿ. ਵਿ—ਅੰਦਰ ਬਾਹਰ. “ਘਟਿ ਅਵਘਟਿ ਰਵਿਅ ਸਤ ਠਾਈ, ਹਰਿ ਪੂਰਨ ਬ੍ਰਹਮੁ ਦਿਖਾਈਐ.” (ਦੇਵ ਮ: ੫)

੨ ਮਨ ਤਨ ਮੈਂ.

ਘਟਿਕਾ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਘੜੀ. ੨੪ ਮਿਨਟ ਪ੍ਰਮਾਣ ਸਮਾਂ. ਦੇਖੋ, ਕਾਲਪ੍ਰਮਾਣ ਘੜੀ ਅਤੇ ਚਉਸਠ ਘੜੀ। ੨ ਮਿੰਟੀ ਦੀ ਮੋਘੀ. ਛੋਟਾ ਘੜਾ.

ਘਟਿ ਘਟਿ. ਹਰੇਕ ਦਿਲ ਅਤੇ ਸਰੀਰ ਵਿੱਚ. “ਰੂਪਤ ਪ੍ਰਗਟ ਹਰਿ ਘਟਿ ਘਟਿ ਦੇਖਹੁ.” (ਮਾਰੂ ਸੈਲਹੇ ਮ: ੧)

ਘਟੀ. ਘੜੀ. ਦੇਖੋ, ਘਟਿਕਾ ਅਤੇ ਘੜੀ। ੨ ਵਿ—ਕਮ ਹੋਈ। ੩ ਸੰਗਤ—ਚਰਨਾ. ਘਾਤਤ. “ਰਿਖਿ ਪੂਜਿ ਘਟੀ ਸਭ ਪਾਪਘਟੀ.” (ਦੌਤਾਵ)

ਘਟੀਆ. ਵਿ—ਘੱਟ ਮੁੱਲ ਦਾ। ੨ ਕਮੀਨਾ. ਅਦਨਾ.

ਘਟੀਸੰਤ੍ਰ. ਸੰਗਤ—ਹਰਣ. ਅਰਘੱਟ. ਪਾਣੀ ਕੱਢਣ ਦੀ ਕਲ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਘੜੀਆਂ (ਟਿੱਭਾਂ) ਬੰਨ੍ਹੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। ੨ ਪਾਣੀ ਦੀ ਘੜੀ। ੩ ਘਟਿਕਾ ਯੰਤ੍ਰ. ਯਾਤ੍ਰ ਚੇਤੇ ਆਦਿਕ ਦਾ ਉਹ ਯੰਤ੍ਰ, ਜੋ ਵੇਲੇ ਦਾ ਪ੍ਰਮਾਣ ਦੱਸੇ. ਦੇਖੋ, ਘੜੀ ੨.

ਘਟੁ. ਦੇਖੋ, ਘਟ. “ਘਟੁ ਬਿਨਸੈ ਦੁਖ ਅਗਲੈ.” (ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ: ੧) ਦੇਹ ਬਿਨਸੈ.

ਘਟੇਤਕਚ. ਸੰ. ਬਟੋਤਕਚ. ਸੰਗਤ—ਹਿਤਿੰਬਾ (ਫਿਫਿਅੰਬੀ) ਦੇ ਉਦਰ ਤੋਂ ਅਰਜੁਨ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ. ਇਸ ਨੂੰ ਮਹਾਚਾਰਤ ਦੇ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਕਰਣ ਨੇ ਕਰਛੀ ਨਾਲ ਮਾਰਿਆ ਸੀ। ੨ ਦੇਖੋ, ਰੂਪਤ ੪.

ਘਟੇਤਕਚਅਚਿ. ਸੰਗਤ—ਕਰਣ। ੨ ਬਰਛੀ. “ਲਛਮਨ ਔਰ ਘਟੇਤਕਚ ਏ ਪਦ ਪ੍ਰਿਥਮ ਉਚਾਰਾ ਪੁਨ ਅਰਿ ਰਾਖੇ ਬਕਤਿ ਕੇ ਨਿਕਸੈਂ ਨਾਮ ਅਪਾਰ.” (ਸਨਾਮਾ) ਲਛਮਣ ਬਰਛੀ ਨਾਲ ਮੁਰਛਿਤ ਹੋਇਆ ਅਤੇ ਘਟੇਤਕਚ ਮੋਇਆ ਸੀ.

ਘਟੇਤਕਚ. ਸੰਗਤ—ਘੜੇ ਤੋਂ ਉਦਭਵ (ਪੈਦਾ) ਹੋਇਆ ਅਗਸਤ

ਮੁਨਿ. ਦੇਖੋ, ਅਕਸ਼ੁ.

ਘੱਟ. ਵਿ—ਕਮ. ਨਤੁਨ। ੨ ਸੰ. ਬਦ੍ਰ. ਧ—ਜਾਣਾ, ਫੈਲਾਉਣਾ, ਮੰਜਣਾ, ਵਿਕਾਸਤਾ। ੩ ਸੰਗਤ—ਘਾਟ. ਪਾਣੀ ਭਰਨ ਅਤੇ ਇਸਨਲ ਦਾ ਅਸਥਾਨ.

ਘੱਟਾ. ਸੰਗਤ—ਗਰਦ. ਧੁਨਿ. ਧੁਨਿ.

ਘਾਟਾ. ਸਿੰਧੀ. ਵਿ—ਅਸਿਧਾ. “ਘਾਟਿਆ ਘਾਟਿਆ ਮੁਹ ਘਾਟਾ.” (ਵਾਰ ਕੁਜ ੨ ਮ: ੫)

ਘਣ. ਸੰ. ਬਯ. ਧਾ—ਬਮਕਣਾ, ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਹੋਣਾ। ੨ ਭਿੰਨ ਮੇਘ. ਬੱਦਲ. ਦੇਖੋ, ਘਨ. “ਘਣ ਵਰਸਹਿ ਹੁਤਿ ਘਾਟੇ.” (ਰੁਖਾ ਬਾਰਹਮਾਹਾ) “ਘਣ ਉਨਵਿ ਭੁਠੇ.” (ਰਾਮ ਕੂਤੀ ਮ: ੫) ੩ ਵਿ—ਬਹੁਤ. ਅਧਿਕ. “ਮੇ ਜੇਹੀ ਘਣ ਚੇਰੀ.” (ਗੁਰੀ ਭੰਤ ਮ: ੫) ੪ ਨੁਹਾਰ ਦਾ ਹਥੜਾ। ੫ ਅਹਰਣ.

ਘਣਹਣ. ਸੰਗਤ—ਘਣਹਰ. ਮੇਘ. “ਘਣਹਣਖੋਰੀ। ਜਨੁ ਭਣ ਮੇਰੀ.” (ਸੁਰਜਾਵ) ੨ ਅਨਕਾਰ. ਅਨਖੋਰ.

ਘਣਚਾਲ. ਇੱਕ ਖੇਡ. “ਸਾਹਿਬ (ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਜੀ) ਲੜਕਿਆਂ ਨਾਲ ਘਣਚਾਲ ਖੇਡਦੇ ਸੇ.” (ਵਾਰਤਿਕ ਮਹਮਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼)

ਘਣਾ. ਸਿੰਧੀ. ਵਿ—ਬਹੁਤਾ. ਅਧਿਕ. “ਬਹੁਤ ਉਪਜੈ ਮਨਿ ਘਣਾ.” (ਗੁਰੀ ਭੰਤ ਮ: ੫) “ਕੋਵਿੰਦੁ ਅਰਾਧੀਐ ਹੋਵੈ ਅਨੰਦੁ ਘਣਾ.” (ਮਾਭ ਬਾਰਹਮਾਹਾ) ੨ ਸੰਘਣਾ. ਗਾੜ੍ਹਾ.

ਘਣੀ. ਸਿੰਧੀ. ਵਿ—ਬਹੁਤੀ। ੨ ਸੰਘਣੀ. ਗਾੜ੍ਹੀ.

ਘਣੀਅਰ. ਸੰਗਤ—ਘਨ. ਹਥੜਾ. “ਘਣੀਅਰ ਮਾਰੇ ਤਿਤ ਭਾਲ ਸਿਉ.” (ਮ: ੧ ਭੰਨੇ) ੨ ਮੇਘ. ਬੱਦਲ. ਦੇਖੋ, ਘਨਹਰ.

ਘਣੇਰਾ } ਵਿ—ਬਹੁਤਾ. ਬਹੁਤੀ. ਦੇਖੋ, ਘਣਾ ਅਤੇ ਘਣੀ. “ਮਿਤੁ ਘਣੇਰੀ } ਘਣੇਰੇ ਕਰਿਬਕੀ.” (ਸੁੀ ਮ: ੩) “ਕਿਸੇ ਥੋਤੀ ਕਿਸੇ ਹੀ ਘਣੇਰੀ.” (ਮਾਭ ਮ: ੩)

ਘਣੈ. ਸਿੰਧੀ ਅਤੇ ਭਿੰਗ. ਵਿ—ਬਹੁਤਾ. ਅਧਿਕ. “ਘਣੈ ਘਣੈ ਘਣੈ ਸਦ ਲੋਭੈ.” (ਟੋਭੀ ਮ: ੫)

ਘਣੈਕ. ਸੰਗਤ—ਘਮਕ. ਚਟਕਾਰ. ਘੱਟਾ. ਘੁੰਘਰੂ ਆਦਿਕ ਦੀ ਧੁਨਿ. “ਘਣੈਕ ਘੁੰਘਰੂ ਸੁਰੀ.” (ਰਾਮਾਵ) ੨ ਬੱਦਲ ਦੀ ਅਨਖੋਰ.

ਘਤਣਾ } ਕ੍ਰਿ—ਪਾਉਣਾ. ਭਾਲਨਾ। ੨ ਫੈਕਣਾ. ਸੁੱਟਣਾ. “ਤਿਨਿ ਘਤਣੁ } ਜਨਿ ਸਭਿ ਭਰ ਸੁਟਿਘਤੇ.” (ਮ: ੪ ਬਿਹਾ ਭੰਤ) ੩ ਭੇਜਣਾ.

ਘਤਿ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਸੁੱਟਕੇ. “ਕਿਥੇ ਵੰਞਾ ਘਤਿ.” (ਸ. ਫਰੀਦ) ੨ ਭਾਲਕੇ. ਪਾਕੇ. “ਘਤਿ ਕਲਾਵਾ ਚਾਨਿਆ.” (ਮ: ੪ ਵਾਰ ਕਉ) ੩ ਭੇਜਕੇ.

ਘੱਤਾ. ਪਿੰਗਲਕੁੰਬ ਵਿੱਚ ਘੱਤਾ ਦੇ ਚਰਣ ਦਾ ਛੰਦ ਹੈ. ਲੱਟਣ—ਪੁਤਿ ਚਰਣ ੩੦ ਮਾਤ੍ਰਾ. ਅੱਠ ਅੱਠ ਮਾਤ੍ਰਾ ਪੁਰ ਚਾਰ ਵਿਸ਼ੁਮ, ਅੰਤ ਕੁਰੁ ਨਖੁ ਦਾ ਨਿਯਮ ਨਹੀਂ.

ਉਦਾਹਰਣ—

ਉੱਤਮ ਕਰਣੀ, ਨਿਤਪੁਤਿ ਕਰਣੀ.

ਹੈ ਘਹਿ ਵਰਣੀ, ਸਿੱਖਨ ਗੀਤੀ. xxx

(੨) ਕੋਥਵਦਾਸ ਨੇ ਘੱਤਾ ਦਾ ਰੂਪ ਦਿੱਤਾ ਹੈ—ਦੋ ਚਰਣ, ਪੁਤਿ ਚਰਣ ੩੦ ਮਾਤ੍ਰਾ, ਪਹਿਲਾ ਵਿਸ਼ੁਮ ਦਸ ਪੁਰ, ਦੂਜਾ ਅੱਠ ਪੁਰ, ਤੀਜਾ ੧੨ ਪੁਰ, ਅੰਤ ਤਿੰਨ ਲਖੁ, ਅਰਥਾਤ ਨਗਣਾ।।

ਉਦਾਹਰਣ—

ਨਿੰਦਾ ਕੇ ਤਰਾਗੀ, ਕੁਰੁਅਨੁਰਾਗੀ,

ਕੁਰੁਸਿਖ ਧਾਰੀ ਸਦਕੁਨ. xxx

(੩) ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ ਵਿੱਚ ਘੱਤਾ ਤਿੰਨ ਚਰਣ ਦਾ ਛੰਦ ਹੈ. ਪਹਿਲੇ ਚਰਣ ਵਿੱਚ ੨੪ ਮਾਤ੍ਰਾ, ੧੧—੧੩ ਪੁਰ ਵਿਸ਼ੁਮ, ਦੂਜੇ ਚਰਣ ਦੀਆਂ ੧੬ ਮਾਤ੍ਰਾ, ੮—੮ ਪੁਰ ਵਿਸ਼ੁਮ. ਤੀਜੇ ਵਿੱਚ ੨੨ ਮਾਤ੍ਰਾ, ੮—੮ ਅਤੇ ੧੬ ਪੁਰ ਵਿਸ਼ੁਮ, ਅੰਤ ਦੋ ਲਖੁ. ਇਹ ਛੇਦ ਵਿਖਮਤਰ ਛੰਦ ਹੈ.

ਉਦਾਹਰਣ—

“ਧਰਮ ਨ ਕਰਹੀਂ ਏਕ, ਅਨੇਕ ਪਾਪ ਕੈਹੋਂ ਸਭ।

ਜਨ ਬੇਚ ਭਾਹਿ, ਫਿਰੈ ਸਕਲ ਜਗ।

ਪਾਪ ਕਮਿਹੋਂ, ਦੁਰਗਤਿ ਪੈਹੋਂ, ਪਾਪਸਮੁੰਦ ਜੈਹੋਂ ਨਹੀਂ ਤਰ.”

(ਕਲਕੀ)

ਘਨ. (ਸੰ. ਹਨ—ਅਧ) ਸੰਗਤ—ਬੱਦਲ. ਮੇਘ. “ਜੈਰ ਘਣਾ ਘਨ ਆਏ ਸਖੀ.” (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੨ ਕਾਂਸੀ ਆਦਿਕ ਧਾਤੂ ਦਾ ਵਜਾ.

“ਗੀਤ ਰਾਗ ਘਨ ਭਾਲ ਸਿ ਕੂਚੇ.” (ਬਿਨਾ ਅ: ਮ: ੧) ੩ ਮੁਦਕਰ. ਲੋਹੇ ਦਾ ਮੁਸਲ. “ਜਹਿ ਆਵਣੇ ਬਹੁਤ ਘਨ ਸਾਬ.” (ਆਸਾ ਮ: ੫) ੪ ਪੁਵਾਹ. ਹੜ੍ਹ। ੫ ਅਹਰਣ. ਲੋਹੇ ਦਾ ਪਿੰਡ, ਜਿਸ ਉੱਪਰ ਨੁਹਾਰ ਘਤਦਾ ਹੈ। ੬ ਮੋਰਾ। ੭ ਦੇਹ. ਸਰੀਰ। ੮ ਲੋਹਾ। ੯ ਕਪੂਰ। ੧੦ ਅਭਰਕਾ। ੧੧ ਵਿ—ਸੰਘਣਾ. “ਆਸ ਪਾਸ ਘਨ ਤੁਰਸੀ ਕਾ ਚਿਹਵਾ.” (ਕਉ ਕਚੀਰ) “ਏਰੁ ਭਗੀਚਾ ਪੇਰੁ ਘਨ ਕਚਿਆ.” (ਆਸਾ ਮ: ੫) ੧੨ ਸਮੂਹ. ਰਮਾਮ. ਸਭ. “ਕੂਬੇ ਨਾਮ ਬਿਨੁ ਘਨ ਸਾਬ.” (ਮਧੂ ਮ: ੫) ੧੩ ਕਟੋਰ. ਸਖਤ. ਕਰਤਾ। ੧੪ ਠੋਸ. ਨਿੱਕਰ। ੧੫ ਬਹੁਤ. ਅਨੇਕ. “ਬਿਥਾਰ ਘਨ.” (ਦੁਨਹੇ ਮ: ੫)

ਘਨਸਾਰ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਜਨ। ੨ ਕਪੂਰ. “ਚੰਦਨ ਸੋ ਘਨਸਾਰ ਮਿਲੇ.” (ਹਨੁ) ੩ ਚੰਦਨ.

ਘਨ ਸਿੰਘ. ਫਾਜਿਲਕਾ ਪਿੰਡ (ਜਿਲਾ ਫਿਰੋਜਪੁਰ) ਦਾ ਵਸਨੀਕ ਇੱਕ ਪ੍ਰੇਮੀ. ਇਸ ਨੇ ਕਲਗੀਧਰ ਤੋਂ ਅਮ੍ਰਿਤ ਫਕਿਆ ਅਤੇ ਅਨੰਦਪੁਰ ਦੇ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਵਡੀ ਵੀਰਤਾ ਵਿਖਾਈ.

ਘਨਸੂਰ. ਸੰਗਤ—ਜਨ, ਜੋ ਮੇਘ ਦਾ ਪ੍ਰਕ੍ਰ ਹੈ. (ਸਨਾਮਾ)

ਘਨਸੂਤ ਧਰ. ਸੰਗਤ—ਜਨਧਰ, ਮੇਘ. (ਸਨਾਮਾ)

ਘਨਸੂਤ ਧਰ ਧੁਨਿ ਤਾਤ ਅਰਿ. ਸੰਗਤ—ਘਨ ਸੂਤਧਰ (ਮੇਘ) ਧੁਨਿ (ਨਾਦ), ਤਾਤ (ਪਿਤਾ) ਉਸ ਦਾ ਵੈਰੀ, ਤੀਰ. ਮੇਘਨਾਦ ਦਾ ਪਿਤਾ ਰਾਵਣ, ਉਸਦਾ ਵੈਰੀ ਤੀਰ. (ਸਨਾਮਾ)

ਘਨੰਸੁਰ. ਸੰਗਤ—ਘਨਸੂਰ. ਬੱਦਲ ਜੇਹੀ ਕੰਡੀਰ ਆਵਾਜ਼. “ਬਹੁਰੇ

ਘਨਸ਼ਾਮ ਘਨਸੁਰ ਕੈ." (ਕਿਸਨਾਵ)

ਘਨਸ਼ਾਮ. ਸੰਗਤ—ਬੀ ਕ੍ਰਿਸਨ, ਜੋ ਬੰਦਲ ਜੇਹਾ ਸ਼ਾਮਲੀਕਾ ਹੈ।
੨ ਕਾਨਾ ਬੰਦਲ। ੩ ਦੇਖੋ, ਬਦੰਜਾ ਕਵਿ.

ਘਨਹਰ } ਸੰਗਤ—ਘਨਸੁਰ, ਜਲਧਰ, ਬੰਦਲ. "ਘਨਹਰ ਘੋਰ
ਘਨਹਾਰ } ਦਸੇ ਦਿਸਿ ਬਰਸੇ." (ਮਲਾ ਅ: ਮ: ੧) "ਜਬ ਉਨਵੈ
ਘਨ ਘਨਹਾਰੇ." (ਨਟ ਅ: ਮ: ੪) ਜਦ ਘਨ (ਗੜ੍ਹਾ) ਘਨਹਾਰ
(ਬੰਦਲ) ਉਮਛਦਾ ਹੈ.

ਘਨਕਲਾ. ਇਸ ਛੰਦ ਦਾ ਨਾਉਂ. "ਚਿਤ੍ਰਕਲਾ" ਭੀ ਹੈ. ਲੰਛਣ—
ਚਾਰ ਚਰਣ, ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ੬੩ ਮਾਤ੍ਰਾ. ਤਿੰਨ ਵਿਸ਼ੁਮ ਸੋਲਾਂ ਸੋਲਾਂ
ਮਾਤ੍ਰਾ ਪੁਰ, ਚੌਥਾ ਪੰਦਾਂ ਪੁਰ, ਅੰਤ ਕੁਝ ਲਘੁ. ਪਹਿਲੇ ਅਤੇ ਦੂਜੇ
ਵਿਸ਼ੁਮ ਦਾ ਅਨੁਪ੍ਰਾਸ ਮਿਲਦਾ.

ਉਦਾਹਰਣ—

ਹਰਿ ਹਰਿ ਸਿਮਰਹੁ ਅਕਸ ਅਪਾਰਾ,
ਜਿਸੁ ਸਿਮਰਤੁ ਦੁਖ ਮਿਟੈ ਹਮਾਰਾ,
ਹਰਿ ਹਰਿ ਸਤਿਗੁਰਪੁਰਖੁ ਮਿਲਾਵਹੁ,
ਕੁਰਿ ਮਿਲਿਐ ਸੁਖੁ ਹੋਈ ਰਾਮ. xxx

(ਸੋਰ ਮ: ੪)

ਸੁਣਿ ਸੁਣਿ ਜੀਵਾ ਸੋਇ ਰੁਮਾਰੀ,
ਤੂੰ ਪ੍ਰੀਤਮ ਠਾਕੁਰ ਅਤਿ ਭਾਰੀ,
ਰੁਮਰੇ ਕਰਤਭ ਰੁਮਹੀ ਜਾਣਹੁ,
ਰੁਮਹੀ ਓਟ ਰੁਪਾਲਾ ਜੀਉ. xxx

(ਮਾਰ ਮ: ੫)

੨ ਦੂਜਾ ਰੂਪ—ਚੌਥੀ ਯਤਿ ੧੪ ਮਾਤ੍ਰਾ ਪੁਰ, ਅੰਤ ਦੇ ਕੁਝ. ਕੁੱਲ
੬੦ ਮਾਤ੍ਰਾ.

ਉਦਾਹਰਣ—

ਵੇਕੀ ਵੇਕੀ ਜੰਤ ਉਪਾਏ,
ਦੁਇ ਪੰਦੀ ਦੁਇ ਰਾਹ ਚਲਾਏ,
ਗੁਰ ਪੁਰੇ ਦਿਣੁ ਮੁਕਤਿ ਨ ਹੋਈ,
ਸੋਚਨਾਮ ਜਪਿ ਲਾਹਾ ਹੋ. xxx

(ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੧)

ਕੁਰਬਾਣੀ ਰਿਦ ਮਾਹਿ ਛਾਓ,
ਧਰਮਬਿਰਤ ਕਰਿ ਛਕੇ ਛਕਾਓ,
ਦੇਸ਼ ਕੌਮ ਪੈ ਤਨੁ ਧਨੁ ਵਾਰੇ,
ਇਹ ਕੁਰਸਿੱਖੀ ਚੀਤੀ ਹੈ. xxx

੩. ਤੀਜਾ ਰੂਪ—ਚੌਥਾ ਵਿਸ਼ੁਮ ੧੩ ਮਾਤ੍ਰਾ ਪੁਰ ਅੰਤ ਲਘੁ ਕੁਝ.
ਕੁੱਲ ੬੧ ਮਾਤ੍ਰਾ.

ਉਦਾਹਰਣ—

ਜੋ ਦੀਸੈ ਜੋ ਏਕੈ ਰੂ ਹੈ,
ਬਾਣੀ ਤੇਰੀ ਸੁਵਣਿ ਸੁਣੀਐ,
ਦੂਜੀ ਅਬਰੁ ਨ ਜਾਪਿਸ ਕਾਈ,

ਸਗਲ ਰੁਮਾਰੀ ਧਾਰਣਾ. xxx

(ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫)

ਪੜ੍ਹਦਾ ਜਾਂ ਸਿ ਪਾਪਾਂ ਪੱਟੀ,
ਬਹਿੰਦਾ ਬੂਤ ਬਪਟ ਦੀ ਹੱਟੀ,
ਸਤਿਗੁਰੁ ਮੇਰੀ ਦੁਵਿਧਾ ਕੱਟੀ,
ਨਰਕਹੂੰ ਪਕੜ ਨਿਕਾਲਿਆ.
ਕੋਠੀ ਅੰਧੀ ਸੁਝੈ ਨਾਹੀ,
ਭੇਤੇ ਖਾਂਦਾ ਮਾਧਾ ਮਾਹੀ,
ਸਤਿਗੁਰੁ ਸੱਚੇ ਨੇ ਸਾਲਾਹੀ,
ਛਾਨਣ ਕਰਿ ਵੇਖਾਲਿਆ.
ਦਾੜੀ ਤੇਰੀ ਨੂਚ ਚਮਕੈ,
ਮੱਥਾ ਕੋਨਾਂ ਵਾਂਗ ਟਹੱਕੈ,
ਜਗਨ ਤੇਰਿ ਜਮ ਜੇਹ ਨ ਸਾਕੈ,
ਜੇਵਕ ਕੇ ਰਖਵਾਲਿਆ.
ਸਾਪੁਜਨ ਗੁਰਦਰਸਨ ਕੀਤਾ,
ਧੋ ਚਰਨਾਮ੍ਰਿਤ ਕੁਰੁ ਦਾ ਪੀਤਾ,
ਨਾਮਦਾਨ ਕੁਰੁ ਪੂਰੇ ਦੀਥਾ,
ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨਾਮ ਪਿਆਲਿਆ.

(ਗੁਵਿ ੬)

ਘਨ ਕੋਈਭ. ਸੰਗਤ—ਇੰਦ੍ਰਚਾਪ. ਦੇਖੋ, ਇੰਦ੍ਰਧਨੁਖ.

ਘਨਘੋਖ } ਸੰਗਤ—ਬੰਦਲ ਦੀ ਘੋਸ (ਧੁਨਿ). ਮੇਘ ਦੀ ਗਰਜ.
ਘਨਘੋਰ } "ਘਨਘੋਖਨ ਜੜੇ ਘਹਿਰਾਘਹਿਰੇ." (ਕਲਕੀ) "ਘਨਘੋਰ
ਪ੍ਰੀਤਿ ਮੇਰ." (ਮਲਾ ਮ: ੫) ਘੋਰ (ਭਯਾਨਕ) ਬੰਦਲ. "ਘਨਘੋਰ
ਉਠੇ ਘਨਘੋਰ ਤਥੈ." (ਨਾਪੁ)

ਘਨਜ. ਸੰਗਤ—ਘਨ (ਬੰਦਲ) ਤੋਂ ਉਪਜਿਆ ਜਲ.

ਘਨਜਜ. ਸੰਗਤ—ਘਨਜ (ਜਲ), ਉਸ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਫਿਰਫ.
(ਸਨਾਮ) ੨ ਕਮਲ.

ਘਨਜਪਰਨ. ਸੰਗਤ—ਘਨਜ (ਜਲ), ਉਸ ਦੇ ਧਾਰਨਵਾਲਾ ਮੇਘ.
ਜਲਧਰ. (ਸਨਾਮ)

ਘਨਤਾਤ. ਸੰਗਤ—ਮੇਘ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਜਲ. "ਜੜੇਂ ਸਫਰੀ ਘਨਤਾਤ
ਭਿਨਾ." (ਗੁਵਿ ੬)

ਘਨਤਾਲ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਝਾਤਕ. ਪਾਪੀਹਾ. ੨ ਕਰਤਾਲ. ਖਤਤਾਲ.
੩ ਦੇਖੋ, ਘਨ.

ਘਨਨਾਦ. ਸੰਗਤ—ਮੇਘ ਦੀ ਧੁਨਿ ੨ ਮੇਘ ਜੇਹੀ ਗੰਭੀਰ ਆਵਾਜ਼.
੩ ਰਾਵਣ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਮੇਘਨਾਦ.

ਘਨਨਾਦਨਿ. ਸੰਗਤ—ਬੰਦਲ ਵਾਂਗ ਕਤਕਣ ਵਾਲੀ ਬੰਦੂਕ. (ਸਨਾਮ)
ਘਨ ਨਿਸੁਨ. ਸੰਗਤ—ਘਨ (ਬੰਦਲ) ਜੇਹਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਨਿ: ਸੁਨ
(ਸੁਰ) ਮੇਘਨਾਦ. (ਸਨਾਮ)

ਘਨਪਾਲ. ਵਰਣਿਕਛੰਦ "ਰੂਪਘਨਾਦਰੀ," ਗਣਛੰਦ ਹੋਕੇ
"ਘਨਪਾਲ" ਸੰਗਤ ਧਾਰਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਦੇ ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ੩੨ ਅੱਖਰ

ਇਸ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਹੋਇਆ ਕਰਦੇ ਹਨ:—ਰ, ਤ, ਨ, ਨ, ਰ, ਜ,
ਰ, ਨ, ਭ, ਨ, ਗ, ਲ. SLS, SSI, III, III, SLS, LSI, SLS, III, SII,
III, S, I. ਅੱਠ ਅੱਠ ਅੱਖਰਾਂ ਪੁਰ ਚਾਰ ਵਿਸ਼ੁਮ.

ਉਦਾਹਰਣ—

ਜਾਨਤੋ ਨਾ ਅੰਤ ਜਿਹ, ਨਿਗਮ ਪੁਰਾਣ ਵੇਦ,
ਹਾਰ ਹਾਰ ਬੇਸਮਤਿ, ਪਾਏ ਨ ਸਕਤ ਜਾਂਹਿ।
ਕਾਲ ਹੂੰ ਕੇ ਕਾਲ ਅਜ, ਅਮਰ ਦਯਾਲੁ ਦੇਵ,
ਪੁਜਤੋ ਵਿਸੇਸਹਰਿ, ਲਾਭ ਚਿਤ ਹਿਤ ਤਾਂਹਿ. XXX
ਘਨਪ੍ਰਿਯ. ਸੰਗਤ—ਮੋਰ। ੨ ਭਾਤਕ. ਪਪੀਹਾ.
ਘਨਸੁੰਦ. ਸੰਗਤ—ਸੁਤਿਸੁੰਦ. “ਅਸ ਘਨਸੁੰਦ ਪ੍ਰਿਯ ਪ੍ਰਿਯ ਕੁਨਕਾਨ
ਹੈ.” (ਭਾਤਕ ਕ)
ਘਨਰਸ. ਸੰਗਤ—ਜਲ। ੨ ਕਪੂਰ। ੩ ਕਾਫ਼ਾ ਰਸ.
ਘਨਵਾਹ. ਸੰਗਤ—ਪਵਨ. ਵਾਹੁ. ਹਵਾ, ਜੋ ਬੰਦਨ ਨੂੰ ਉਡਾ ਲੈ
ਜਾਂਦੀ ਹੈ.
ਘਨਾ. ਦੇਖੋ, ਘਟਾ.
ਘਨਾਛਰੀ } ਇਹ ਛੰਦ, ‘ਕਥਿੰਤ’ ਦਾ ਹੀ ਇੱਕ ਰੂਪ ਹੈ. ਲੱਛਣ—
ਘਨਾਛਰੀ } ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ੩੨ ਅੱਖਰ, ਅੱਠ ਅੱਠ ਅੱਖਰਾਂ ਪੁਰ ਚਾਰ
ਵਿਸ਼ੁਮ, ਅੰਤ ਦੇ ਲਖੁ.

ਉਦਾਹਰਣ—

(ੳ) ਨਿਕਸਤ ਮਰਾਨ ਤੇ ਹੀ, ਛਟਾ ਘਨ ਮਰਾਨ ਤੇ ਹੀ,
ਕਾਲਜੀਹ ਲਹ ਲਹ, ਹੋਯਹੀ ਚਲ ਹਲ।
ਲਾਰੀ ਅਰਿ ਗਰ ਗੇਰੇ, ਧਰ ਪਰ ਧਰ ਸਿਰ,
ਧਰਤ ਨ ਧੀਰ ਚਾਰੇ, ਚੰਕ ਪਰੇ ਚਲ ਚਲ. XX

(ਭਾਤਕ)

ਚਾਰ ਵਿਸ਼ੁਮਾਂ ਦੀ ਛਾਂ ਸੋਲਾਂ ਸੋਲਾਂ ਪੁਰ ਦੋ ਵਿਸ਼ੁਮਾਂ ਦਾ ਭੀ
ਘਨਾਛਰੀ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਜਥਾ:—

ਰਿਹ ਜਨ ਜਾਬਹੁ ਜਗਤੁ ਪਰ ਜਾਨੀਅਰੁ,
ਬਾਸੁਰ ਭਯਨਿ ਬਾਸੁ ਜਾਏ ਹਿਤੁ ਨਾਮ ਸਿਉ।
ਪਰਮ ਅਤੀਤੁ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੈ ਚੰਗਿ ਰੰਗੇ,
ਬਾਸਨਾ ਤੇ ਭਾਹਰਿ ਪੈ ਦੇਖੀਅਤੁ ਧਾਮ ਸਿਉ. XX
(ਸਵੈਯੇ ਮ: ੫ ਕੇ)

(ਅ) ਘਨਾਛਰੀ ਦਾ ਦੂਜਾ ਰੂਪ ਹੈ “ਰੂਪ—ਘਨਾਛਰੀ.” ਪ੍ਰਤਿ
ਚਰਣ ੩੨ ਅੱਖਰ, ਇਕਤੀਹਵਾਂ ਦੀਰਘ, ਅਤੇ ਬਤੀਹਵਾਂ ਲਖੁ.
ਸੋਲਾਂ ਸੋਲਾਂ ਪੁਰ ਦੋ ਵਿਸ਼ੁਮ.

ਉਦਾਹਰਣ—

ਅਥਿਚਲ ਨਗਰ ਉਜਾਗਰ ਸਗਲ ਜਗ,
ਜਾਹਰ ਜਹੂਰ ਜਹਾ ਜੀਤਿ ਹੈ ਜਬਰ ਜਾਨ।
ਖੰਡੇ ਹੈ ਪ੍ਰਚੰਡ ਖਰ ਖਤਕ ਕੁਵੰਡ ਧਰੇ,
ਖੰਜਰ ਤੁਫੰਗ ਪ੍ਰਿਯ ਕਰਦ ਫਿਪਾਨ ਭਾਨ।
ਸਕਤੀ ਸਰੋਹੀ ਸੈਭ ਸਾਯ ਜਮਦਾਤੁ ਚਕੁ.

ਵਾਲੇ ਕਨ ਭਾਲੇ ਰਿਪੁ ਘਾਲੇ ਫਿਪੁ ਜੰਗ ਠਾਨ।
ਚਮਕਤ ਚਾਰੇ ਚਿਰ ਘੋਰ ਰੂਪ ਕਾਲਿਕਾ ਕੇ,
ਬੰਦਨਾ ਕਰਤ ਕਵਿ ਸੋਰ ਪਾਨਿ ਤਾਂਹਿ ਬਾਨ।

(ਭਾਤਕ)

ਸੰਪਤਿ ਅਤੋਟ ਜਾਂਕੇ ਕੰਚਨ ਰਚਿਤ ਕੋਟ,
ਸੁੰਦਰ ਸਰੂਪ ਕਾਮ ਕਾਮਿਨੀ ਕਰਤ ਰਾਗ।
ਪਾਕ ਕਰੇ ਪਾਵਕ ਪਿਲਾਇ ਪਾਨੀ ਪਾਨੀਪਤਿ,
ਸੋਜਾ ਰਚੇ ਸੁਰਪਤਿ ਪਵਨ ਬੁਹਾਰੇ ਬਾਗ।
ਜੀਵਨ ਮ੍ਰਿਗੇਦੁ ਇਕ ਕਰਤਾਰ ਸੇਵ ਬਿਨ,
ਦੀਸ ਨ ਬਚਾਇ ਸਕੇ ਕਾਮ ਕੀ ਸਰਤ ਆਗ।
ਕਾਲ ਤੇ ਨ ਭਰੇ ਲਰ ਮਰੇ ਤਾਂਕੇ ਸੀਸ ਬੈਠ,
ਮੁਛਨ ਪੈ ਪ੍ਰਭ ਫੇਰ ਚੁੰਚ ਨ ਸਵਾਰੇ ਕਾਗ।

(ਸਿਕਾ ਸੁਧਾਸਰ)

ਦੇਖਕੇ ਪੁਤਾਪ ਰਾਖ ਰਪਨ ਕੇ ਮੰਦ ਹੋਤ,
ਭਰੁਨ ਹਰਨ ਤੇਸ ਕਾਲ ਕੀਨ ਭੀਨ ਭੀਨ।
ਸਜਿਮੁਖੀ ਪਿਕਬੈਨੀ ਸੁੰਦਰੀ ਕੁਰੰਗਨੈਨੀ,
ਸੁਰੀ ਨਰੀ ਕਿੰਨਰੀ ਪ੍ਰਬੀਨ ਜੀਨ ਬੀਨ।
ਜੀਵਨ ਮ੍ਰਿਗੇਦੁ ਜਾਂਕੇ ਕੰਚਨ ਰਚਿਤ ਗਤੁ,
ਸੁਵਾ ਜੋਰ ਰਾਮ ਬੈਰ ਭਾਵਨ ਸੇ ਪੀਨ ਪੀਨ।
ਜਿਵ ਸੇ ਸਹਾਈ ਭਾਈ ਜਾਂਕੇ ਕੁੰਡਕਾਨਨ ਸੇ,
ਇੰਦ੍ਰਜੀਤ ਸੇ ਸੁਪੁਤ ਭਿਕੇ ਕੋਭੀ ਤੀਨ ਤੀਨ.

(ਸਿਕਾ ਸੁਧਾਸਰ)

(ੲ) ਘਨਾਛਰੀ ਦਾ ਤੀਜਾ ਰੂਪ ਹੈ “ਜਲਹਰਣ.” ਲੱਛਣ—ਪ੍ਰਤਿ
ਚਰਣ ੩੨ ਅੱਖਰ. ਸੋਲਾਂ ਸੋਲਾਂ ਪੁਰ ਦੋ ਵਿਸ਼ੁਮ. ਇਕਤੀਹਵਾਂ ਅੱਖਰ
ਲਖੁ ਅਤੇ ਬਤੀਹਵਾਂ ਦੀਰਘ.

ਉਦਾਹਰਣ—

ਦੇਵਨ ਕੇ ਧਾਮ ਧੂਲਿ ਧੁੰਸਨ ਕੈ ਧੇਨੁਨ ਕੇ,
ਧਰਾਧਰ ਦੋਹ ਧੂਮ ਧਾਮ ਧਰੁ ਧਾਕ ਧਰਾ।
ਸਾਹਿਬ ਸੁਜਾਨ ਫਤੇ ਸਿੰਘ ਦੇਕ ਭੇਗ ਧਨੀ,
ਦੇਤ ਜੋ ਨ ਭਾਰਨ ਸੋ ਸੀਸ ਧਰ ਪੁੰਨ ਹਰਾ।
ਚਾਰੇ ਦਿਸਾ ਸਿੰਧੁ ਲੋ ਅਭਾਵ ਕੈ ਮੁਧਾਦ ਬਿੰਦੁ,
ਹਿੰਦੁ ਉਚ ਨੀਚਨ ਮੇਂ ਹੋਤੀ ਟਿਸਲਾਮੀਸਰਾ।
ਲੋਪ ਹੋਤੀ ਬਰਮ ਐ ਮਰਮ ਨ ਪਾਤੇ ਧੀਰ,
ਕਰਮ ਪਲਾਤੇ ਵਰੋਮ ਧਰਮ ਧਸਾਤੇ ਧਰਾ

(ਸਿੰਘੀ ਪ੍ਰਭਾਕਰ)

(ੳ) ਘਨਾਛਰੀ ਦਾ ਚੌਥਾ ਰੂਪ ਹੈ “ਦੇਵਘਨਾਛਰੀ.” ਲੱਛਣ—
ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ੩੩ ਅੱਖਰ, ਤਿੰਨ ਵਿਸ਼ੁਮ ਅੱਠ ਅੱਠ ਪੁਰ, ਚੌਥਾ ਨੌ
ਪੁਰ, ਅੰਤ ਨਗਣ।।।

ਉਦਾਹਰਣ—

ਸਿੰਘ ਜਿਮ ਰਾਜੇ ਸਿੰਘ, ਸੇਨਾ ਸਿੰਘ ਘਟਾ ਅਰੁ,

ਬੀਜਰੀ ਜੜੇ ਖੋਰ ਉਠੇ, ਤੀਖਨ ਚਮਕ ਚਮਕ. xx
ਅਨੰਤਕਰ. ਸੰਗਤ—ਅਨ-ਅੰਤਕਰ. ਪਦਨ, ਜੋ ਮੇਘ ਨੂੰ ਉਡਾ
ਦਿੰਦੀ ਹੈ. (ਸਨਾਮ)

ਅਨਾਨੰਦ. ਸੰਗਤ—ਸੰਘਣਾ ਅਨੰਦ. ਜਿਸ ਅਨੰਦ ਵਿੱਚ ਵਿੱਥ
ਨਹੀਂ. ਅਤਮਾਨੰਦ. ੨ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ. ਵਾਹਿਗੁਰੂ. “ਅਨਾਨੰਦ ਕੇ
ਬੀਚ ਸਮਾਏ.” (ਨਾਮੁ) “ਅਨਾਨੰਦ ਪੂਰਨ ਇਕਸਾਰ.” (ਨਾਮੁ)
ਅਨਿ. ਅਨ (ਮੇਘ) ਨੇ. ਬੱਦਲ ਨੇ. “ਅਨਿ ਹਰਿ ਬਰਸਿ ਸਗਲ ਜਗੁ
ਛਾਇਆ.” (ਮਲਾ ਮ: ੫) ਹਰਿ (ਜਲ) ਵਰਸਾਏ.

ਅਨਿਸੂ } ਸੀ. ਧਨਿਚ. ਵਿ—ਗਾਤਾ. ਸੰਘਣਾ. ੨ ਪਾਸ ਦਾ.
ਅਨਿਸੂ } ਨਜ਼ਦੀਕੀ.

ਅਨੀ. ਦੇਖੋ. ਘਣੀ. “ਕਾਰਜੁ ਸਾਢੇ ਤੀਨਿ ਰਬ ਅਨੀ ਤ ਪਉਨੇ
ਚਾਰਿ ” (ਸ ਕਬੀਰ) ਸਾਢਾ ਕੰਮ ਤਾਂ ਸਾਢੇ ਤਿੰਨ ਹੱਥ ਵਿੱਚ ਹੀ ਸਰ
ਸਕਦਾ ਹੈ, ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਪੇਟੇ ਚਾਰ ਹੱਥ ਛਾਨਿ ਕੁਝਰ ਨਈਂ ਕਰੁਣ
ਹੈ.

ਅਨੀਅਰ. ਦੇਖੋ. ਅਨਹਰ.

ਅਨੇਰਾ } ਕਹੁਤਾ. ਕਹੁਤੀ. “ਬਿਨਸਹਿ ਪਾਪ ਅਨੇਰੇ.” (ਬਿਲਾ
ਅਨੇਰੀ } ਮ: ੫) “ਕਰਸਹੁ ਅਉਧ ਅਨੇਰੀ.” (ਬੈਰ ਨਾਮਦੇਵ)
ਇਸ ਥਾਂ ਵਰਤਾਰ ਹੈ ਕਿ ਪ੍ਰਹਲਾਦ ਦੀ ਸ਼੍ਰੀਮਤ ਦਾ ਖਾਤਮਾ ਕਰਾਏ.
ਅਨੇ. ਦੇਖੋ. ਬਨੇ ੨.

ਅਨੇਯਾ. ਦੇਖੋ. ਅਨੇਯਾ ੨ ਖੁੱਲ੍ਹ ਜਾਤਿ ਦਾ ਇੱਕ ਪ੍ਰੇਮੀ, ਜੋ ਗੁਰੂ
ਚਮਦਾਸ ਜੀ ਦਾ ਸਿੱਖ ਮੀ। ੩ ਦੇਖੋ. ਕਨੇਯਾ.

ਅਨੇ. ਦੇਖੋ. ਅਣੇ.

ਅਨੀਪਲ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਅਨ (ਬੱਦਲ) ਦਾ ਉਪਲ (ਪੱਥਰ). ਓਲਾ.
ਕਤਾ.

ਅਨੇਲਾ. ਗੀਰਤਪੁਰ ਤੋਂ ਨੌਂ ਕੌਹ ਪੂਰਵ ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜਿੱਥੇ ਕਲਗੀਧਰ
ਨਾਠ ਨੂੰ ਜਾਂਦੇ ਹੋਏ ਫਿਰਾਜੇ ਹਨ. ਇਹ ਜਿਲਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ, ਤਸੀਲ
ਰੋਪੜ ਵਿੱਚ ਹੈ ਅਰ ਰੋਪੜ ਤੋਂ ਛੀ ਮੀਲ ਪੂਰਬ ਹੈ. ਛੋਟਾ ਜਿਹਾ
ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ.

ਅਨੇਤ ਜੀਟੀ. ਹਿਆਸਰ ਪਟਿਆਲਾ, ਨਜ਼ਾਮਤ ਸੁਲਾਮ, ਤਸੀਲ
ਭਵਾਨੀਗੜ੍ਹ, ਬਾਣਾ ਦਿਕੁਵਾ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਪਿੰਡ ਹੈ. ਇਸ ਪਿੰਡ ਤੋਂ
ਉੱਤਰ ਪੱਛਮ ਪਾਸ ਹੀ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਅਤੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ
ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਹੈ. ਦਰਬਾਰ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ.
ਪੁਜਾਰੀ ਸਿੰਘ ਹੈ. ਜਾਬੀਰ ਛਾਨਿ ਨਾਲ ਰੁਝ ਨਹੀਂ.

ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਨਾਭੇ ਤੋਂ ਉੱਤਰ ਪੂਰਵ ਵਾਈ ਮੀਲ ਦੇ ਕਰੀਬ
ਪੱਕੀ ਸੜਕ ਅਤੇ ਕੁਝ ਕੱਚਾ ਰਸਤਾ ਹੈ.

ਅਨੇਯਾ. ਅਨ ਜੇਹਾ ਸ਼ਾਮ ਰੂਪ, ਫਿਸਲਦੇਵ. ੨ ਦੇਖੋ. ਕਨੇਯਾ.

ਅਨੇਯਾ ਦੀ ਮਿਸਲ. ਦੇਖੋ. ਕਨੇਯਾ ਦੀ ਮਿਸਲ.

ਅਥ. ਦੇਖੋ. ਘਰੂ.

ਅਥਰਾਉਣਾ. ਹਿ—ਧੀਰਯ ਤਜਾਗਣਾ. ਵਜਾਹੁਲ ਹੋਣਾ.

ਅਥਰਾਹਟ. ਸੰਗਤ—ਵਜਾਹੁਲਤਾ. ਅਸਾਤਿ.

ਅਥਾਕ } ਸੰਗਤ—ਅਨੁ. ਅਥ ਸਬਦ ਦਾ ਹੋਣਾ. ਜਲ ਵਿੱਚ ਲਾਹੀ
ਅਥਾਕਾ } ਆਦਿ ਫੋਰਨ ਤੋਂ ਅਥਵਾ ਪੇਟ ਜੇਹੇ ਨਰਮ ਥਾਂ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਦੇ
ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਤੋਂ ਹੋਈ ਧੁਨਿ. “ਅਗਤਦੀ ਅਥਾਕ.” (ਚੰਡੀ ੨)

ਅਥੁ. ਸੰਗਤ—ਅਰਦੁਵਰ. ਗ੍ਰਿਹਦੁਵਰ. ਘਰ ਦਾ ਮਾਲ. “ਦਿਹੁ
ਦੀਵੀ ਅੰਧਘੋਰ ਅਥੁ ਮੁਹਾਈਐ.” (ਸੁਹੀ ਅ: ਮ: ੧)

ਅਥੁਦਥੁ. ਗ੍ਰਿਹਦੁਵਰ. ਦੇਖੋ. ਦਥੁ.

ਅਮ. ਦੇਖੋ. ਕਰਮ.

ਅਮਸਾਣ } ਸੰਗਤ—ਜੰਗ. ਯੁੱਧ. ੨ ਭਯਨਕ. ਲੜਾਈ। ੩ ਫਿਸਾਦ.

ਅਮਸਾਨ } ਉਪਦ੍ਰਵ. ੪ ਰੋਲਾ ਫੋਲਾ. ਸ਼ੋਰ ਸਰਾਬਾ.

ਅਮਸਾਣ ਚੋਦੋਂ. ਤਾਵ—ਅਪ੍ਰਮਾਣ ਕੱਜ. ਬੇਹਿਸਾਬੀ ਭਾਤ. ਇਸ
ਦਾ ਮੂਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ—ਇੱਕ ਅਨਪੜ੍ਹ ਪਾਧਾ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਤਿਥਾਂ ਦੱਸਣ
ਨਈਂ ਬੱਕਰੀ ਦੀ ਇੱਕ ਮੋਢਣ ਏਕਮ ਤੋਂ ਅਤੇ ਵਿੱਚ ਹਰ ਚੋਜ ਪਾ
ਦਿੰਦਾ, ਜਦ ਕੋਈ ਪੁੱਛਣ ਆਉਂਦਾ ਰਾ ਮੋਢਣਾਂ ਕਿਣ ਲੈਂਦਾ, ਜੇ ਚੋ
ਹੋਂਦੀਆਂ ਤਾਂ ਦੂਜ, ਜੇ ਪੰਜ ਹੋਂਦੀਆਂ ਪੰਚਮੀ ਆਦਿ ਦੱਸ ਦੇਂਦਾ. ਇੱਕ
ਦਿਨ ਬੱਕਰੀ ਨੇ ਅਤੇ ਵਿੱਚ ਮੋਢਣਾਂ ਕਰ ਦਿੱਤੀਆਂ, ਜਦ ਪਾਧੇ ਨੇ
ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦੇ ਉੱਤਰ ਵਿੱਚ ਤਿੱਥਿ ਦੱਸਣੀ ਚਾਹੀ ਤਾਂ ਹਿਸਾਬ ਠੀਕ ਨਾ
ਭੋਲਾ, ਅਰ ਪੁੱਛਣ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਦਸਿਆ ਕਿ ਅੱਜ ਅਮਸਾਨ ਚੋਦੋਂ ਹੈ.

ਅਮਕ } ਸੰਗਤ—ਅਮ ਅਮ ਧੁਨਿ. ਘਮਾਕਾ.
ਅਮਕਾਰ }

ਅਮਰੋਦਾ. ਰਾਜਪੂਤਾਨੇ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜਿੱਥੇ ਕਲਗੀਧਰ ਦੱਖਣ
ਨੂੰ ਜਾਂਦੇ ਲਾਨੀ ਤੋਂ ਚੱਲਕੇ ਫਿਰਾਜੇ ਹਨ. “ਪੂਰ ਅਮਰੋਦਾ ਸੁਨਿਯਰ
ਜਹਾਂ.” (ਗੁਪਤੁ)

ਅਮਾਕਾ } ਸੰਗਤ—ਅਨੁ. ਧਮਾਕਾ. ੨ ਛਟਕਾਰ. “ਘੁੰਘਰੂ
ਅਮੈਕ } ਅਮੈਕਤ ਜਸਾਏ ਗੀਚ ਕਰ ਕੇ.” (ਗੁਪਤੁ) ੩ ਦੇਖੋ.
ਅਮੈਕਾ } ਅਮਕਾਰ.

ਅਮਰੰਦੁ. ਸੰ. ਧਰੰਕਣ—ਅਮਰੰਦੁ. ਸੰਗਤ—ਸੂਰਜ. ਮਾਰਤੰਡ.
“ਅਮਰੰਦੁ ਚੜ੍ਹ ਫਿਰੀ ਰਾਮ ਦੇਹੀ.” (ਰਾਮਾਵ) ਜਿੱਥੋਂ ਤੀਕ ਸੂਰਜ
ਦਾ ਰਬ ਫਿਰਦਾ ਹੈ ਉੱਥੋਂ ਤੀਕ ਰਾਮ ਦੀ ਆਗਤਾ ਚੱਲੀ.

ਅਮੰਡ. ਸੰਗਤ—ਅਭਿਮਨ. ਅਹੰਕਾਰ. ੨ ਅਮਸਾਣ. ਸੰਗ. “ਘਾਲ
ਅਮੰਡ ਅਮੰਡ ਚੰਦ ਬਹੁ ਨੀਜਿਤ ਮੁਖ ਨਹਿ ਮੇਰਾ.” (ਗੁਪਤੁ)

ਅਮੰਡਚੰਦ. ਕਾਕਤੇ ਦਾ ਕਟੋਰ ਰਾਜਾ, ਜਿਸ ਦਾ ਜਿਕਰ ਅਨੰਦਪੁਰ
ਦੇ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਕਈ ਵਾਰ ਆਇਆ ਹੈ.

ਅਮੰਡਿਤ } ਵਿ—ਅਭਿਮਾਨੀ. ਅਹੰਕਾਰੀ. “ਰਣ ਮੰਡ ਉਦੰਤ
ਅਮੰਡੀ } ਅਮੰਡਿਤ ਚੰਡ.” (ਨਾਮੁ)

ਅਰ ਅਥਵਾ ਘਰੂ. ਸੰਗਤ—ਗ੍ਰਿਹ. ਨਿਵਾਸ ਦਾ ਥਾਂ. “ਅਰ ਮਹਿ
ਸੁਖ ਬਾਹਰਿ ਫੁਨਿ ਸੁਖਾ.” (ਆਸਾ ਮ: ੫) ੨ ਦੇਹ. ਸਰੀਰ. “ਅਰ
ਮਹਿ ਪੰਥ ਵਰਤਦੇ.” (ਆਸਾ ਅ: ਮ: ੩) ਸਰੀਰ ਵਿੱਚ ਪੰਜ ਰਾਮ
ਆਦਿ ਵਿਕਾਰ ਵਰਤ ਰਹੇ ਹੋਣ। ੩ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ. ਉਹ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ, ਜਿਸ
ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਮਤ ਦੇ ਨਿਯਮ ਹੋਣ, ਦਬੰਨ. “ਫਿਅ ਅਰ ਫਿਅ ਗੁਰ
ਫਿਅ ਉਪਦੇਸ਼.” (ਜੋਹਿਲਾ) ਦੇਖੋ. ਅਟਸਾਸਕੁ ਅਤੇ ਫਿਅ ਉਪਦੇਸ਼।

੪ ਰੁਤਰਾ. ਪਦਵੀ. "ਸੇ ਘਰੁ ਗੁਰਿ ਨਾਨਕ ਕਉ ਦੀਆ." (ਗਉ ਮ: ੫) ਉਹ ਰੁਤਰਾ ਗੁਰੂ (ਕਰਤਾਰ) ਨੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।
੫ ਗੁਰਮਤ ਸੰਗੀਤ ਅਨੁਸਾਰ ਘਰ ਦੇ ਦੋ ਅਰਥ ਹਨ ਇੱਕ ਤਾਲ, ਦੂਜਾ ਸੂਰ ਅਤੇ ਮੁਰਫ਼ਾ ਦੇ ਭੇਦ ਕਰਕੇ ਇੱਕ ਹੀ ਚੰਗੇ ਦੇ ਸਰਲ-ਮੁਸ਼ਰ ਅਨੁਸਾਰ ਗਾਉਣ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਰ. ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ੧ ਤੋਂ ੧੭ ਤੀਕ ਘਰ ਲਿਖੇ ਹਨ. ਇਸ ਤੋਂ ਗਵੀਏ ਨੂੰ ਸੂਚਨਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਬਬਦ ਨੂੰ ਇਸ ਰਾਗ ਦੇ ਇਤਨਵੇਂ ਨੰਬਰ ਦੇ ਸੂਰਮੁਸ਼ਰ ਅਨੁਸਾਰ ਗਾਇ।
੬ ਮਨ. ਦਿਲ. ਅੰਤਹਕਰਣ. "ਘਰ ਭੀਰਿ ਘਰੁ ਗੁਰੁ ਦਿਖਾਇਆ." (ਸੋਰ ਮ: ੧) ੭ ਘਰ ਵਾਲੀ. ਵਹੁਟੀ. ਜੇਰੂ. "ਘਰ ਕਾ ਮਾਸੁ ਚੰਗੇਰਾ." (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਮਲਾਰ) ੮ ਬਰੀਰ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਅੰਗ ਅਤੇ ਨਾਤਾਂ. "ਬਹਰਿ ਘਰ ਇਕੁ ਪੁਰਖੁ ਸਮਾਇਆ." (ਸੁਹੀ ਕਬੀਰ) ੯ ਛੰਦ ਦਾ ਚਰਣ. ਤੁਕ. "ਦਸ ਦੁਇ ਲਖੁ ਵਸ ਘਰ ਘਰ." (ਗੁਪਦੀਪ) "ਬਾਰਾਂ ਲਖੁ ਪੁਤਿਰਣ ਹੋਣ। ੧੦ ਕੁਲ. ਵੰਸ਼. ਖਾਨਦਾਨ. "ਉਹ ਆਦਮੀ ਵਡੇ ਘਰ ਦਾ ਹੈ." (ਲੋਕੋ) ੧੧ ਜਨਮਕੁੰਡਲੀ ਦਾ ਖਾਲਾ. "ਉਸ ਦੇ ਤੀਜੇ ਘਰ ਬਹੁਤ ਚੰਕੇ ਗੁਰ ਪਏ ਹਨ" (ਲੋਕੋ) ੧੨ ਬਰੀਰ ਦੇ ਨੌਂ ਦੁਆਰ. ਦੇਖੋ, ਨਵਕੁਹ ੨। ੧੩ ਦੇਖੋ, ਘੜਨਾ. "ਕੇਤਕ ਆਨਹਿ ਤਾਲ ਨਜੀਕੇ। ਕੋ ਘਰ ਘਰ ਨਵਰ ਹੈ ਨੀਕੇ." (ਗੁਪੁਰ) ਘੜ ਘੜਕੇ ਲਾਉਂਦੇ ਹਨ.

ਘਰਉਚਾ. ਸੰਗਤਾ—ਉੱਚ ਅਸਥਾਨ (ਅਕਾਸ਼) ਵਿੱਚ ਹੈ ਨਿਵਾਸ ਜਿਸ ਦਾ, ਮੇਘ. ਛੰਦਲ. ਦੇਖੋ, ਨਿਰਣਉ ਕ.

ਘਰਅਰਿ. ਸੰਗਤਾ—ਘੋੜਾ ਅਰਿ. ਘੋੜੇ ਦਾ ਵੈਰੀ ਸ਼ੇਰ. "ਘਰਅਰਿ ਨਾਦਨਿ ਆਇ ਕਹਿ." (ਸਨਾਮ) ਸਿੰਘਨਾਇਨੀ ਬੰਦੂਕ.

ਘਰਸਨ. ਸੰ. ਘਸਣ. ਸੰਗਤਾ—ਘਸਨਾ. ਘਸਾਉਣਾ. ਰਕਤਨਾ। ੨ ਘਸੀਟਣਾ.

ਘਰਹਾਈ. ਵਿ—ਘਰਬਿਗਾਫੂ. ਘਰਪੱਟੂ. ਘਰ ਬਰਬਾਦ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. "ਭਗੁਰੁ ਕਰੈ ਘਰਹਾਈ." (ਗਉ ਕਬੀਰ) ਦੇਖੋ, ਗਜਨਵ. ਘਰਹਿ. ਘਰ ਵਿੱਚ ਹੀ. ਗ੍ਰਿਹ ਮੇਂ ਹੀ. "ਅੰਭੈ ਨਿਰੰਜਨੁ ਘਰਹਿ ਲਹਾ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ)

ਘਰ ਕਾ ਕਾਜ } ਸੰਗਤਾ—ਕਾਸ ਆਪਣਾ ਕੰਮ. ਨਿਜ ਦਾ ਕੰਮ.
ਘਰ ਕਾ ਕੰਮ } ਭਾਵ—ਪਰਮਾਰਥ ਦਾ ਕਾਰਜ. ਆਪਣੇ ਜਨਮ ਸੁਧਾਰਣ ਦਾ ਕੰਮ. "ਘਰ ਕਾ ਕਾਜੁ ਨ ਜਾਣੀ ਰੂੜਾ." (ਸੁਹੀ ਮ: ੫) ਦੇਖੋ, ਘਰ ਕੈ ਕੰਮ.

ਘਰ ਕਾ ਨ ਘਾਟ ਕਾ. ਇਹ ਅਖਾਣ ਧੋਬੀ ਦੇ ਕੁੱਤੇ ਤੋਂ ਚੱਲਿਆ ਹੈ, ਪਰ ਇਸ ਦਾ ਭਾਵ ਹੈ—ਨਾ ਘਰ ਦੇ ਕੰਮ ਦਾ ਨਾ ਸਮਾਜ ਦਾ. ਨਾ ਲੋਕ ਦਾ ਅਤੇ ਨਾ ਪਰਲੋਕ ਦਾ. "ਘਰਕੇ ਰਹੇ ਨ ਘਾਟਕੇ ਇਮ ਲੋਕ ਬਖਾਨੇ." (ਗੁਪੁਰ)

ਘਰ ਕਾ ਮਾਸ. ਸੰਗਤਾ—ਧਰਮਪਤ੍ਰੀ. ਭਾਰਯਾ. ਜੇਰੂ. "ਘਰ ਕਾ ਮਾਸ ਚੰਗੇਰਾ." (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਮਲਾ)

ਘੋਕ ਹੈ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਦੱਸੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਰਾਗਾਂ ਦੇ ਘਰ (ਸੂਰਮੁਸ਼ਰ) ਹੁਣ ਕਾਫੀ ਫੁਲਾ ਭੈਰੇ ਹਨ.

ਘਰ ਕੀ ਭੀਹਨਿ } ਧਰਮਪਤ੍ਰੀ. ਵਿਵਾਹਿਤਾਇਸਤ੍ਰੀ. "ਘਰ ਕੀ ਘਰ ਕੀ ਨਾਰਿ } ਭੀਹਨਿ ਚੰਕੀ." (ਧਨਾ ਧੰਨਾ) "ਘਰ ਕੀ ਨਾਰਿ ਬਹੁਤ ਹਿਤ ਜਾ ਸਿਉ" (ਸੋਰ ਮ: ੯)

ਘਰ ਕੀ ਬਿਲਾਈ. ਦੇਖੋ, ਅਧਮ ਚੰਡਾਲੀ ਅਤੇ ਮੂਸਾ ੪. ਘਰ ਕੇ ਜਠੇਰੇ ਕੀ ਚੁਕੀ ਕਾਟਿ. (ਆਸਾ ਮ: ੫) ਭਾਵ—ਧਰਮਰਾਜ ਦੀ ਕਾਣ ਚੁਕੀ.

ਘਰ ਕੇ ਦੇਵ. ਸੰਗਤਾ—ਕੁਲਦੇਵਤਾ. "ਘਰ ਕੇ ਦੇਵ ਪਿਤਰ ਕੀ ਫੈਡੀ, ਕੁਰ ਕੇ ਸਥਾਨੁ ਨਾਇਰ." (ਬਿਲਾ ਬਕੀਰ) ੨ ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਆਦਿ ਬਰੁਰਕ.

ਘਰ ਕੈ ਕੰਮਿ. ਘਰ ਦੇ ਕੰਮ ਵਿੱਚ. ਦੇਖੋ, ਘਰ ਕਾ ਕੰਮ. "ਮੇਰੇ ਰਾਮ! ਤੇਤਿ ਬੰਧਨ ਮਾਇਆ, ਘਰ ਕੈ ਕੰਮਿ ਹਮ ਨਾਇ." (ਗਉ ਮ: ੪) "ਸੇ ਘਰ ਕੈ ਕੰਮਿ ਹਰਿ ਨਾਇਆ." (ਗਉ ਮ: ੪)

ਘਰ ਕ੍ਰਿਤ. ਘਰ ਕਰਤਾ. ਕ੍ਰਿਹ ਕਤਿ. ਰਾਜ ਅਤੇ ਰਖਾਣ. "ਘਰ ਕ੍ਰਿਤ ਅਰੁ ਮਸੰਦ ਮਿਲਕੈ ਸਭ." (ਗੁਪੁਰ)

ਘਰਖਨ. ਦੇਖੋ, ਘਰਸਨ. "ਦੁਖ ਬੇ ਜੁ ਜਿਤੇ ਸਭ ਹੀ ਘਰਖੇ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ਜਾਰੇ ਦੁੱਖ ਮਿਟ ਗਏ.

ਘਰਖੇਉ. ਵਿ—ਘਰ ਦਾ ਮਾਲ ਧਨ ਖੋਦੇਣ ਵਾਲਾ. ਘਰਪੱਟੂ. ਘਰਕੇਹਣਿ. ਸੰਗਤਾ—ਵਿਵਾਹਿਤਾ ਇਸਤ੍ਰੀ. "ਪੁਰਕਲੇ ਕ੍ਰਿਤ ਕਰਮ, ਨ ਮਿਟੈ ਹੀ ਘਰਕੇਹਣਿ!" (ਧਨਾ ਕ੍ਰਿਲੇਚਨ)

ਘਰਗੋਲਾ. ਸੰਗਤਾ—ਮਨਹਬਾਦ ਕੁਲਾਮ. ਘਰ ਦੇ ਗੁਲਾਮ ਦੀ ਔਲਾਦ. "ਗਰਿ ਕਿਰਪਾ ਕੀਨੇ ਘਰਗੋਲੇ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੧)

ਘਰਘਰਾ. ਯੂ. ਪੀ. ਦੀ ਇੱਕ ਨਦੀ, ਜੋ ਕੁਮਾਊਂ ਤੋਂ ਨਿਕਲਕੇ ਸਰਜੂ ਵਿੱਚ ਮਿਲਦੀ ਹੈ. ਗੋਕਰਾ.

ਘਰਘਾਲਕ. ਵਿ—ਘਰਉਜਾਫੂ. ਘਰ ਬਰਬਾਦ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਘਰ ਘਾਲਨਾ. ਵਿ—ਘਰ ਬਰਬਾਦ ਕਰਨਾ. ਦੇਖੋ, ਰੂਡੀ.

ਘਰਣਿ } ਸੰ. ਗ੍ਰਿਹੀ—ਗ੍ਰਿਹਿਣੀ. ਸੰਗਤਾ—ਇਸਤ੍ਰੀ. ਭਾਰਯਾ.
ਘਰਣੀ } ਜੇਰੂ. ਘਰਵਾਲੀ. ਵਹੁਟੀ.

ਘਰਦਰ } ਸੰਗਤਾ—ਘਰ ਅਤੇ ਭਿਹੁਡੀ. ਭਾਵ ਜਾਧਾਰਣ ਲੋਕਾਂ
ਘਰਦਾਰ } ਦੇ ਘਰ ਅਤੇ ਰਾਜਦਾਰ. "ਘਰਦਰ ਫਿਰਿਬਾਕੀ ਬਹੁਤੇਰੇ." (ਓਅੰਕਾਰ) ਤਾਤਪਰਯ ਨੀਚ ਉੱਚ ਯੋਨੀਆਂ ਤੋਂ ਹੈ.

ਘਰਦੀਬਾਨੁ. ਸੰਗਤਾ—ਦੀਵਾਨਖਾਨਾ. ੨ ਨਜ਼ਮਗ਼ਾਲਾ. ਅਦਾਲਤ ਦਾ ਘਰ. "ਸਤਿਗੁਰੁ ਮੇਰਾ ਘਰ ਦੀਬਾਨੁ." (ਬੈਰ ਮ: ੫)

ਘਰਨਾ. ਵਿ—ਘੜਨਾ. ਕਰਨ. "ਇਸੁ ਪਾਨੀ ਤੇ ਜਿਨ ਤੂ ਘਰਿਆ." (ਰਾਮ ਅ: ਮ: ੩)

ਘਰਨੀ. ਦੇਖੋ, ਕੁਰੁਘਰਨੀ ਅਤੇ ਘਰਣੀ.

ਘਰਨੀਸ } ਸੰਗਤਾ—ਘਰਨੀ ਦਾ ਈਲ. ਗ੍ਰਿਹਿਣੀ ਦਾ ਸੁਆਮੀ. ਘਰ
ਘਰਨੇਸ } ਦਾ ਮਾਲਿਕ. "ਸੋਭਾ ਸਭ ਭਾਈ ਮਨ ਮੱਧ ਘਰਨੀਸ ਕੇ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੨ ਈਲ (ਰਾਜਾ) ਦੀ ਰਾਣੀ.

ਘਰਥਾਰ. ਸੰਗਤਾ—ਘਰ ਅਤੇ ਉਸ ਦੀ ਸਾਮਗ੍ਰੀ. ਧਨਧਾਮ. ਘਰ ਦੀ ਸਭ ਸੰਪਤਿ. "ਗਿਰਹੀ ਜੋਗੀ ਤਜਿਕਏ ਘਰਥਾਰ." (ਬਿਨਾ ਮ: ੫)

ਘਰਬਾਰੀ. ਵਿ—ਕ੍ਰਿਹਸਰੀ. “ਇਕਿ ਉਦਾਸੀ ਇਕਿ ਘਰਬਾਰੀ.”
 (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫) “ਘਰਬਾਰੀ ਕੁਰਸਿੱਖ ਹੁਇ.” (ਫਾਰੂ)
 ਘਰਬਾਰੂ. ਦੇਖੋ, ਘਰਬਾਰ.
 ਘਰ ਬਾਲੂ ਕਾ. ਸੰਗਤ—ਰੋਤੇ ਦਾ ਘਰ. ਭਾਵ ਬਿਨਸਨਹਾਰ ਦੇਹ
 ਅਤੇ ਮਾਇਕ ਪਦਾਰਥ. “ਘਰੁ ਬਾਲੂ ਕਾ ਖੁਮਨੁ ਖੋਰ.” (ਫਾਰੂ ਮ:
 ੧)
 ਘਰ ਤੀਤਰਿ ਘਰੁ. ਘਰ (ਦੇਹ) ਵਿੱਚ ਨਿਵਾਸ ਦਾ ਅਸਥਾਨ।
 ੨ ਮਨ ਅੰਦਰ ਆਤਮਾ ਦਾ ਨਿਵਾਸ. “ਘਰ ਤੀਤਰਿ ਘਰੁ ਭਰੂ
 ਦਿਖਾਇਆ.” (ਸੋਰ ਮ: ਮ: ੧)
 ਘਰਮ. ਸੰ. ਘਮ. ਸੰਗਤ—ਧੁੱਪ. ਆਮ। ੨ ਪਸ਼ਿਆ. ਮੁਕੁਕਾ।
 ੩ ਕਰਮੀ ਦਾ ਮੋਸਮ। ੪ ਨਿਰੁਕੁ ਅਨੁਸਾਰ ਘੀ, ਦੁੱਧ ਆਦਿ ਉਹ
 ਪਦਾਰਥ, ਜੋ ਯੋਗ ਸਮੇਂ ਪੀਣ ਲਈ ਕਰਮ ਕੀਤੇ ਜਾਣਨ.
 ਘਰਮਹਲ. ਸੰਗਤ—ਨਿਵਾਸ ਦਾ ਮੌਕਾ. ਇਸਥਿਤੀ ਦਾ ਸਮਾਂ।
 ੨ ਰਹਿਣ ਦੀ ਥਾਂ.
 ਘਰ ਮੰਦਰ. ਗ੍ਰਿਹ ਅਤੇ ਮੰਦਿਰ. ਸਾਧਾਰਣ ਘਰ ਅਤੇ ਰਾਮਮੰਦਿਰ।
 ੨ ਘਰ ਅਤੇ ਨਗਰ. “ਘਰ ਮੰਦਰ ਖੁਸੀਆਂ ਭਰੀ.” (ਵਾਰ ਕਉ ੨
 ਮ: ੫) ਦੇਖੋ, ਮੰਦਿਰ ੨ ਅਤੇ ੩.
 ਘਰਰ. ਦੇਖੋ ਘਰਰ ਅਤੇ ਘਰਰਨਾ.
 ਘਰਰਿ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਘਰਰਕੇ. ਰਗਰਕੇ. ਘਸਾਕੇ. “ਭਾਵੈ ਲਾਂਭੇ ਰੋਸ
 ਕਰਿ, ਭਾਵੈ ਘਰਰਿ ਮੁਭਾਇ.” (ਸ. ਕਬੀਰ) ਖੁਹ ਜਟਾਧਾਰੀ
 ਹੋਸਾ, ਭਾਵੇਂ ਚੋਟੀ ਰਹਿਰ ਸੰਨਤਾਸੀ.
 ਘਰਵਾਸ } ਸੰਗਤ—ਅੰਤਰਕਰਣ ਦੀ ਇਸਥਿਤੀ. ਮਨ ਦਾ ਦੇਹ
 ਘਰਵਾਸੁ } ਵਿੱਚ ਅਚਲ ਹੋਣਾ. “ਭਿਨੁ ਹਰਿ ਕਿਉ ਘਰਵਾਸੁ?”
 (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧) ੨ ਇਸਤ੍ਰੀ ਨਾਲ ਸਹਵਾਸ. ਇਸਤ੍ਰੀਸੰਗਮ. “ਖੁਸਰੋ
 ਕਿਆ ਘਰਵਾਸ?” (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਮਾਭ) ੩ ਗ੍ਰਿਹ ਵਿੱਚ ਨਿਵਾਸ.
 ਘਰ ਦੀ ਰਹਾਇਸ਼.
 ਘਰਵਾਲ. ਰਾਜਪੂਤਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਜਾਤੀ.
 ਘਰਵਾਲਾ } ਸੰਗਤ—ਘਰ ਦਾ ਮਾਲਿਕ. ਪਤੀ. ਸੁਆਮੀ. ਗ੍ਰਿਹਿਣੀ.
 ਘਰਵਾਲੀ } ਭਾਰਯਾ. ਸੌਰੂ.
 ਘਰਤ. ਅਧਾਰਿਤਕ. ਮਠਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਘਰਤਨਾ.
 ਘਰਤਨਾ. ਕ੍ਰਿ—ਘਸਟਣ. ਘਸਾਉਣਾ. ਰਗਤਨਾ. ਖੁਰਚਣਾ.
 ਘਰਤਿ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਘਰਤਕੇ. ਘਸਾਕੇ. ਦੇਖੋ, ਘਰਰਿ.
 ਘਰਾਉ. ਵਿ—ਘਰ ਦਾ. ਘਰੇਰੂ। ੨ ਦੇਖੋ, ਘਰਾਹੁ। ੩ ਦੇਖੋ, ਘੁਉ.
 ਘਰਾਹੁ. ਘਰੋ. ਘਰ ਸੇ. “ਹਉਮੇ ਮੁਈ ਘਰਾਹੁ.” (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧)
 ਭਾਵ—ਦਿਲੋਂ.
 ਘਰਾਟ. ਸੰ. ਘਰਟਟ—ਘਰੱਟ. ਸੰਗਤ—ਚੰਕੀ. ਦਾਣਾ ਪੀਰਣ ਦਾ
 ਯੋਤ੍ਰ. ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਪਨਚੰਕੀ ਦੀ ਘਰਾਟ ਸੰਗਤਾ ਹੈ.
 ਘਰਾਣਾ } ਸੰਗਤ—ਸ਼ਾਨਦਾਨ. ਭੁਲ. ਵੰਸ਼. ਦੇਖੋ, ਘਾਰਾਨਾ।
 ਘਰਾਨਾ } ੨ ਵਿ—ਘਰ ਦਾ. ਘਰ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ.
 ਘਰਾਵਲ. ਸੰਗਤ—ਘੜਿਆਲ. ਤਵੇ ਦੇ ਆਕਾਰ ਦਾ ਕਾਂਸੀ ਆਦਿ

ਧਾਤੁ ਦਾ ਵਜਾ. “ਬਹੁ ਬਜਹਿ ਘਰਾਵਲ ਨਾਦੰ.” (ਗੁਪਤੁ)
 ਘਰਿ. ਘਰ ਵਿੱਚ. ਗ੍ਰਿਹ ਮੇ. “ਘਰਿ ਭਾਹਰਿ ਤੇਰਾ ਭਰਵਾਸਾ.”
 (ਧਨਾ ਮ: ੫) ੨ ਦੇਹ (ਸ਼ਰੀਰ) ਵਿੱਚ. “ਪਿੰਡਿ ਮੁਐ ਜੀਉ ਕਿਹ
 ਘਰਿ ਜਾਣਾ?” (ਕਉ ਕਬੀਰ) ੩ ਘੜਕੇ. “ਕੋ ਘਰਿ ਘਰਿ ਲਾਵਰ
 ਹੈਂ ਨੀਕੇ.” (ਗੁਪਤੁ)
 ਘਰਿਆਰ. ਦੇਖੋ, ਘੜਿਆਲ.
 ਘਰਿਆਰੀ. ਸੰਗਤ—ਘੜਿਆਲ ਬਜਾਉਣ ਵਾਲਾ ਪਹਿਰੂ.
 ਘੜਿਆਲੀਆ.
 ਘਰਿਆਵਲ } ਦੇਖੋ, ਘਰਾਵਲ. “ਘਰਿਆਵਲ ਬਜਤ ਠਨਕਾਰਾ.”
 ਘਰਿਆਰ } (ਗੁਪਤੁ)
 ਘਰਿਆਰੀ. ਦੇਖੋ, ਘਰਿਆਰੀ. “ਜਥ ਘਰਿਆਰੀ ਘਰੀ ਬਜਾਵੈ.”
 (ਚਰਿਤ੍ਰ ੨੪੬)
 ਘਰਿਵਾਸੁ. ਘਰ ਵਿੱਚ ਨਿਵਾਸ. “ਸਾਸੁ ਭਰੀ ਘਰਿਵਾਸੁ ਨ ਦੇਵੈ.”
 (ਆਸਾ ਮ: ੧) ਅਵਿਦਯਾ, ਆਤਮਪਦ ਵਿੱਚ ਨਿਵਾਸ ਨਹੀਂ ਹੋਣ
 ਦਿੰਦੀ। ੨ ਦੇਖੋ, ਘਰਵਾਸੁ.
 ਘਰੀ. ਸੰਗਤ—ਘੜੀ. ਘਟਿਕਾ. “ਆਧੀ ਘਰੀ ਆਧੀਹੂ ਤੇ ਆਧ.”
 (ਸ. ਕਬੀਰ) ੨ ਮਿੰਟੀ ਦੀ ਮੱਘੀ। ੩ ਘਰ ਮੇਂ. “ਏਤੇ ਜੀਅ ਜਾਏ
 ਹਰਿ ਘਰੀ.” (ਮਲਾ ਨਾਮਦੇਵ)
 ਘਰੀਸ. ਘੜੀਭਰ. ਘਟਿਕਾਮਾਤ੍ਰ. “ਰਾਮਨਾਮ ਭਿਨੁ ਘਰੀਅ ਨ
 ਜੀਥਉ.” (ਆਸਾ ਨਾਮਦੇਵ) ਅ ਪ੍ਰਤੰਗ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਅਰਥ ਭਰ
 (ਮਾਤ੍ਰ) ਹੈ.
 ਘਰੀਆ. ਸੰਗਤ—ਸੁਨਿਆਰ ਦੀ ਗੁਠਾਲੀ। ੨ ਵਿ—ਘਰਨ ਵਾਲਾ.
 ਘਰੀਆਲ. ਦੇਖੋ, ਘੜਿਆਲ.
 ਘਰੀਮੀਕ. ਇੱਕ ਘੜੀ. ਦੇਖੋ, ਮੀਕ.
 ਘਰੁ. ਦੇਖੋ, ਘਰ. “ਘਰੁ ਨਮਕਰੁ ਸਭੁ ਤੇਰਾ.” (ਸੋਰ ਮ: ੫)
 ਘਰੁ ਮਹਲੁ. ਦੇਖੋ, ਘਰਮਹਲ. “ਘਰੁ ਮਹਲੁ ਨ ਕਬਹੂ ਪਾਇਦਾ”
 (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੩)
 ਘਰੁਆ. ਸੰਗਤ—ਕ੍ਰਿਹ. ਘਰ. “ਭਰੁਆ ਕੋ ਘਰੁਆ ਮਹਿ ਬਸਾਏ.”
 (ਕੇਦਾ ਕਬੀਰ) ਰੋਤੇ ਦਾ ਘਰ ਸ਼ਰੀਰ ਹੈ.
 ਘਰੇਰੂ. ਵਿ—ਘਰ ਦਾ. ਘਰੇਰੂ। ੨ ਘਰਪਾਲਤੁ.
 ਘਰੈ. ਘਰ ਦੇ. “ਘਰੈ ਅੰਦਰਿ ਸਭੁ ਵਸੁ ਹੈ.” (ਆਸਾ ਮ: ੩)
 ੨ ਘਰ ਦੇ ਹੀ. ਘਰ ਵਿੱਚ ਹੀ. “ਘਰੈ ਅੰਦਰਿ ਕੋ ਘਰੁ ਪਾਏ.”
 (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੩) ੩ ਘੜਦਾ ਹੈ. “ਘਰੈ ਈਟਿਕਾ ਪ੍ਰੇਮ ਸਮੇਤ.”
 (ਗੁਪਤੁ)
 ਘਲਣਾ. ਕ੍ਰਿ—ਭੋਜਣਾ. “ਆਪਿ ਹਰਿ ਘਲੈ.” (ਮ: ੩ ਵਾਰ ਮਾਰੂ
 ੧) ੨ ਦੇਖੋ, ਘਲਣਾ.
 ਘੱਲਕਲਾਂ. ਇਹ ਪਿੰਡ ਜਿਨਾ ਡਿਰੋੜਪੁਰ, ਤਸੀਲ ਥਾਣਾ ਮੋਗਾ
 ਵਿੱਚ ਹੈ, ਜੋ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ “ਘੱਲ ਕਲਾਂ” ਤੋਂ ਪੱਛਮ ਅੱਧ ਮੀਲ ਹੈ.
 ਇਸ ਪਿੰਡ ਤੋਂ ਉੱਤਰ ਪੱਛਮ ਪਾਸ ਹੀ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ
 ਘਰ ਭਾਰਵ ਇਕੱਠਾ ਪਦ ਸੁਦੇਸ਼ ਅਤੇ ਵਿਦੇਸ਼ ਦਾ ਭੋਧਕ ਹੀ ਹੋਂਦਾ ਹੈ.

ਜੀ ਦਾ ਕੁਰਦਾਰਾ ਹੈ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਭਰੋਲੀ ਜਾਂਦੇ ਇੱਥੇ ਚਰਣ ਪਾਏ ਹਨ। ਦਰਬਾਰ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਕੁਰਦਾਰੇ ਨਾਲ ੧੦ ਯੁਆਉਂ ਜ਼ਮੀਨ ਪਿੰਡ ਵੱਲੋਂ ਹੈ।

ਘੱਲਾਂ। ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜੋ ਜਿਲਾ ਲੁਧਿਆਣਾ, ਤਸੀਲ ਸਮਰਾਲਾ ਵਿੱਚ ਹੈ। ਇੱਥੇ ਦਸਮੇਸ਼ ਜੀ ਦਾ ਕੁਰਦਾਰਾ ਹੈ।

ਘੱਲੂਘਾਰਾ, ਰਬਾਹੀ, ਭਾਰਤੀ, ਸਰਵਨਾਸ Holocausti ੨ ਜੇਠ ਸੰਮਤ ੧੮੦੩ ਵਿੱਚ ਲਾਹੌਰ ਦੇ ਸੂਬੇ ਘਰਿਆ ਖਾਨ ਦੀ ਅਮਲਦਾਰੀ ਅੰਦਰ, ਉਸ ਦੇ ਵਜ਼ੀਰ ਦੀਵਾਨ ਨਾਮਪਤਰਾਇ ਨਾਲ ਜੋ ਖਾਲਸੇ ਦੀ ਲੜਾਈ ਕਾਨੁਵਾਟ ਦੇ ਛੱਡ ਪਾਸ ਹੋਈ, ਉਹ ਛੋਟਾ ਘੱਲੂਘਾਰਾ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਦਸ ਗ਼ਰਾਬਾਂ ਹਜ਼ਾਰ ਦੇ ਕਰੀਬ ਸਿੰਘਾਂ ਦਾ ਸਹੀਦ ਹੋਣਾ ਅਨੁਮਾਨ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਅਤੇ ੨੮ ਮਾਘ ਸੰਮਤ ੧੮੧੮ ਨੂੰ ਜੋ ਅਮਲਦਾਰ ਦੁੱਰਾਨੀ ਨਾਲ ਰਾਇਪੁਰ ਕੁੰਜਰਵਾਲ ਪਾਸ ਕੁੱਪਰਹੀਤੇ ਦੇ ਮਕਾਮ ਹੋਈ, ਉਹ ਵਡਾ ਘੱਲੂਘਾਰਾ ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ, ਇਸ ਘੱਲੂਘਾਰੇ ਵਿੱਚ ਅਠਾਰਾਂ ਵੀਹ ਹਜ਼ਾਰ ਦੇ ਕਰੀਬ ਸਿੰਘ, ਅਤੇ ਇਤਨੀ ਹੀ ਦੁੱਰਾਨੀ ਫੌਜ ਖੇਤ ਚਹੀ ਸੀ।

ਘਬਿੰਡੀ, ਜਿਲਾ ਲਹੌਰ ਛਾਣਾ ਬਰਕੀ ਵਿੱਚ ਜਿਮੀਦਾਰ ਸਿੰਘਾਂ ਦਾ ਇੱਕ ਪਿੰਡ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਦੱਖਣ ਪੱਛਮ ਅੱਧ ਮੀਲ ਦੇ ਕਰੀਬ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਕੁਰਦਾਰਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਜੀ "ਜਾਹਮਣ" ਤੋਂ ਚੱਲਕੇ ਇੱਥੇ ਆਏ ਸਨ। ਇਸੇ ਨੂੰ "ਲਹੜਾ ਸਾਹਿਬ" ਕਹੀਆਂ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਵੇਲੇ ਲਹੜੇ ਦਾ ਦਰਅਤ ਇੱਥੇ ਸੀ, ਜਿਸ ਹੇਠ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਵਿਰਾਜੇ ਸਨ।

ਇਸ ਪਿੰਡ ਦੇ ਇੱਕ ਵਣਜਾਰੇ ਦੇ ਘਰ ਲੜਕਾ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ, ਜਿਸ ਪੁਰ ਸਭ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਕਰ ਚੁੱਕੇ ਸਨ। ਭਾਈ ਮਰਦਾਨੇ ਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਪਾਸ ਭੇਜਣੀ ਕੀਤੀ ਕਿ ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਮੈਂ ਦੇ ਦਿਨਾਂ ਤੋਂ ਛੁੱਧਾ ਹਾਂ ਜੋ ਹੁਕਮ ਦੇਵੇ ਤਾਂ ਪਿੰਡ ਵਿੱਚੋਂ ਹੋਟੀ ਖਾ ਆਵਾਂ। ਗੁਰੂ ਜਾਹਿਬ ਨੇ ਫਰਮਾਇਆ ਕਿ ਮਰਦਾਨਿਆਂ! ਚਲਾ ਤਾਂ ਭਾਵੇਂ ਜਾਹ, ਪਰ ਮੂੰਹ ਤੋਂ ਮੰਗਕੇ ਹੋਟੀ ਨਾ ਖਾਵੀਂ। ਮਰਦਾਨਾ ਚਿਰ ਤੀਕ ਵਣਜਾਰਿਆਂ ਦੇ ਦਰ ਬੈਠਾ, ਪਰ ਉਹ ਇਤਨੀ ਖੁਸ਼ੀ ਵਿੱਚ ਸਨ ਕਿ ਭਾਈ ਮਰਦਾਨੇ ਵੱਲ ਨਿਗਾਹ ਨਾ ਕੀਤੀ।

ਕਰਤਾਰ ਦਾ ਭਾਣਾ ਐਸਾ ਹੋਇਆ ਕਿ ਉਹ ਲੜਕਾ ਚਲਾਣਾ ਕਰ ਗਿਆ ਅਤੇ ਸਭ ਹੋਣ ਪਿੱਟਣ ਲੱਗ ਪਏ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਭਾਣਾ ਮੰਨਣ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਸ਼੍ਰੀ ਰਾਗ ਵਿੱਚ ਸ਼ਬਦ ਉੱਚਾਚਰ ਕੀਤੇ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਿਰਲੇਖ "ਪਹਰੇ" ਹੈ।

ਕੁਰਦਾਰਾ ਛੋਟਾ ਜਿਹਾ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਅੰਦਰ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ੨੦ ਵਿੱਘੇ ਜ਼ਮੀਨ ਦਰਬਾਰ ਨਾਲ ਹੈ। ਸੁੱਧਾਂ ਦੀ ਦਸਮੀ ਨੂੰ ਮੇਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਹੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ "ਜੱਲੋ" ਤੋਂ ਦੱਖਣ ਪੱਛਮ ਗਿਆਰਾਂ ਮੀਲ ਦੇ ਕਰੀਬ ਹੈ।

ਘਵੇਰੀ, ਸੰਕਤਾ—ਖੁਮੇਰ, ਗਿਰਦਨੀ, ਚੱਕਰਾ ੨ ਸਿਰ ਦੀ ਘੇਰ, ਸਿਰ ਖੁਮੇਰ ਦੀ ਢਿੱਕਾ। ੩ ਸੁਰੀਧ ਦੀ ਮਹਿਕਾਰ, "ਫੁਲੇਲ ਘਵੇਰੀ।" (ਭਾਗੁ)

ਘੜ, ਸੰਕਤਾ—ਕੇਲੇ ਦੀ ਫਲੀ। ੨ ਦੇਖੋ, ਘੜਨਾ। ੩ ਘਟ, ਘੜਾ, ਘੜਤ, ਸੰਕਤਾ—ਗੜਤ, ਘੜਤ, ਬਣਾਉਣ, ਚਰਨਾ, ਘੜਬਲੀ, ਸੰਕਤਾ—ਘਟਬਲੀ, ਘੜੀਂਜੀ। ੨ ਪਿਆਉ ਪੈ, ਪੁਪਾ, ਫਰੀਲ, "ਸਪਤ ਸਮੁੰਦਰ ਜਾਰੇ ਘੜਬਲੀ।" (ਮਲਾ ਨਾਮਦੇਵ)

ਘੜਨਾ, ਕ੍ਰਿ—ਰਚਣਾ, ਬਣਾਉਣਾ, ਗਵਨ, "ਘੜੀਐ ਸਭਦੁ ਸਚੀ ਟਕਸਾਲ।" (ਜਪੁ), ੨ ਤਰਬਣਾ ਛਿੱਲਣਾ, ਘੜਵੀਂਜੀ, ਘਟ ਮੱਚ, ਘੜੇ ਰੱਖਣ ਦੀ ਮੰਜੀ, ਘੜੀਂਜੀ, ਘੜਾ, ਸੰਕਤਾ—ਘਟ, ਕੁੰਭ, ਕਲਸ਼, "ਕੀਧ ਕੁਹਾੜਾ ਸਿਰਿ ਘੜਾ," (ਸ. ਫਰੀਦ)

ਘੜਿ, ਕ੍ਰਿ, ਵਿ—ਘੜਕੇ, "ਘੜਿ ਭਾਂਡੇ ਜਿਨਿ ਆਵੀ ਜਾਸੀ।" (ਆਸਾ ਪਟੀ ਮ: ੧)

ਘੜਿਆਲ, ਸੰਕਤਾ—ਘੱਟਾ—ਕਾਲ, ਵੇਲਾ ਦੱਸਣ ਦਾ ਘੱਟਾ। ੨ ਕਾਂਸੀ ਆਦਿ ਧਾਤੂ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਆਕਾਰ ਦੀ ਇੱਕ ਵਸਤੂ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਦੇਵ ਮੰਦਿਰਾਂ ਵਿੱਚ ਵਜਾਈਦਾ ਹੈ। ੩ ਸੰ, ਘਾਟਿਕ—ਘੱਟਿਕ, ਮਕਰਮੱਛ, ਨਾਢ, ਨਿਹੰਗ, Alligator, ਘੜਿਆਲ ਕੁੰਭਾ, ਅਮਿਤਸਰ ਹਰਿਮੰਦਿਰ ਦੀ ਦਰਜਨੀ ਡਿਹੜੀ ਅਤੇ ਉਹ ਕੁੰਭਾ, ਜਿਥੇ ਸਮੇਂ ਦੇ ਗੜਨ ਲਈ ਘੜਿਆਲ ਵਜਦਾ ਹੈ, ਘੜਿਆਲੀ } ਘੜਿਆਲ ਵਜਾਉਣ ਵਾਲਾ, ਘੜਿਆਲੀਆਂ }

ਘੜਿਆਲੂ, ਦੇਖੋ, ਘੜਿਆਲ। ੨ ਦੇਖੋ, ਘੜਿਆਲ ੩, ਘੜੀ, ਸੰਕਤਾ—ਘਟਿਕਾ, ਘਟੀ, ੨੪ ਮਿਨਟਾਂ ਦਾ ਸਮਾਂ, ਦੇਖੋ, ਕਾਲਪੁਸ਼ਟ, "ਏਕ ਘੜੀ ਆਈ ਘਰੀ।" (ਸ. ਕਬੀਰ) ਦੇਖੋ, ਚਉਸਠ ਘੜੀ। ੨ ਮੱਘੀ, ਕਲਸੀ, "ਲਾਗੁ ਘੜੀ ਸਿਉਂ ਤੂਟਿਪੜੀ," (ਕਹਿ ਕਬੀਰ) ਦੇਹ ਘੜੀ, ਰੱਸੀ ਉਮਰ।

੩ ਘੜੀ ਘੱਟਾ ਆਦਿਕ ਸਮਾਂ (ਵੇਲਾ) ਮਾਪਣ ਦਾ ਯੰਤ੍ਰ, ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਧੁਪਘੜੀ (Sundial) ਅਤੇ ਜਲਘੜੀ (Clepsydra) ਪੁਰਾਣੇ ਭਿਦਨਾਂ ਨੇ ਛਣਾਈ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਿਕਰ 'ਕੋਲਾਪਯਾਜ' ਆਦਿ ਜੋਤਿਸ਼ ਦੇ ਪੁਰਾਣੀ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਕ੍ਰਿਤਾਂ ਵਿੱਚ ਪਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ੨ ਭਾਲੂਘੜੀ (Sandglass) ਅਤੇ ਪਿੱਤਲ ਲੋਹੇ ਆਦਿਕ ਧਾਤਾਂ ਦੇ ਚੜ੍ਹਾਂ ਤੇ ਕਮਣੀਆਂ ਵਾਲੀ ਕਲਦਾਰ ਘੜੀ (Clock, Timepiece, Pocket watch) ਵਿਦੇਸ਼ੀਆਂ ਦੀ ਕਾਢ ਹੈ।

ਇਤਿਹਾਸ ਤੋਂ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਘਟਿਕਾਯੰਤ੍ਰ ਪਹਿਲਾਂ ਹੈਨਰੀ ਡਿ ਵਿਕ (Henry de Wyck) ਨਾਮੇ ਜਰਮਨ ਨੇ ਸਨ ੧੩੭੮ ਵਿੱਚ ਈਜਾਦ ਕਰਕੇ ਪੈਰਿਸ ਵਿੱਚ, ਫਰਾਂਸ ਦੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਚਾਰਲਸ ਪੰਜਵੇਂ ਦੀ ਭੇਟਾ ਕੀਤਾ, ਇਸ ਆਦਿ ਘੜੀ ਦੀਆਂ ਸੁਧਾਰਪ੍ਰਤਿਤ 'ਸੁਰੀਧ: ਚੰਦ੍ਰਮੀਨੀ ਵਸੁਦੀ: ਭਵਨਿ: ਧਰ੍ਮਸਥਾਯ ਘਟਿਕਾ ਭਵਭਵਿ:। (ਜਯੋਤਿਸ)

ਦਸ ਗੁਰੂ ਅੰਗਾਂ ਦੇ ਉੱਚਾਰਣ ਨੂੰ ਜਿਤਨਾ ਸਮਾ ਲਗਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਇੱਕ ਅਸੁ (ਪ੍ਰਾਣ—ਸੁਾਸ) ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਭੀ ਪ੍ਰਾਣ ਦਾ ਇੱਕ ਪਲ, ਸੱਠ ਪਲ ਦੀ ਇੱਕ ਘੜੀ, ਦੇਖੋ, ਸਲਾਬਤੀ।

ਤਬਦੀਲੀਆਂ ਤਦ ਤੋਂ ਹੁਣ ਤਕ ਲਗਾਤਾਰ ਹੁੰਦੀਆਂ ਆਈਆਂ ਹਨ, ਪਰ ਸਲਾਮਤ ਯੋਗ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤਬਦੀਲੀਆਂ ਸਨ ੧੬੫੭ ਵਿੱਚ ਹਿਊਜਨਜ਼ (Huygens) ਨੇ, ੧੬੬੬ ਵਿੱਚ ਡਾਕਟਰ ਹੁਕ (Hooke) ਨੇ, ੧੭੧੫ ਵਿੱਚ ਗ੍ਰੇਹਮ (Graham) ਨੇ, ਅਤੇ ੧੭੨੬ ਵਿੱਚ ਹੈਰੀਸਨ (Harrison) ਨੇ ਕੀਤੀਆਂ। ਹੁਣ ਆਮ ਤੌਰ ਪੂਰ ਤਿੰਨ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀਆਂ ਘੜੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ, ਅਰਥਾਤ—ਜੇਬ ਘੜੀਆਂ, ਕੰਧ ਘੜੀਆਂ, ਅਤੇ ਮੁਨਾਰ ਘੜੀਆਂ। ਸਭ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀਆਂ ਘੜੀਆਂ ਨੂੰ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਯਾ ਕੁਝ ੨ ਦਿਨਾਂ ਮਗਰੋਂ ਇੱਕ ਕਲਾ ਦੁਆਰਾ ਕੋਕਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਕੁੰਜੀ ਯਾ ਚਾਬੀ ਦੇਣਾ ਆਖਦੇ ਹਨ। ਐਸਾ ਕਰਨ ਨਾਲ ਵਲ੍ਹੇਟੀ ਹੋਈ ਕਮਾਈ, ਜੋ ਚਕ੍ਰਾਂ ਨੂੰ ਹਰਕਤ ਦੇਂਦੀ ਰਹੀ ਹੈ ਅਤੇ ਹੌਲੀ ਹੌਲੀ ਬਿਲੀ ਹੋ ਕੇ ਬਿਲਕੁਲ ਖੁਲ੍ਹ ਚੁਕੀ ਅਤੇ ਸੰਤਾਹੀਨ ਹੋ ਗਈ ਸੀ, ਮੁੜਕੇ ਵਲ੍ਹੇਟੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਹੁਣ ਅਨੇਕ ਘੜੀਆਂ ਬਿਜਲੀ ਦੀ ਤਾਕਤ ਨਾਲ ਡੀ ਚਲਦੀਆਂ ਹਨ।

ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੀਆ ਘੜੀਆਂ ਲੰਡਨ ਦੇ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟ ਘਰ ਦੇ ਮੁਨਾਰੇ ਪੂਰ, ਅਤੇ ਲੰਡਨ ਦੇ ਬਿਲੋਰ ਮਹਲ (Crystal Palace) ਦੀ ਕੰਧ ਪੂਰ ਹਨ। ਕਈ ਕਾਲਕੋਟ ਡੈਕਟ੍ਰੀ, ਨਰੂਬਰਗ (ਅਮ੍ਰੀਕਾ) ਦੀ ਘੜੀ ਨੂੰ ਸੰਸਾਰ ਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਘੜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ।

ਪਾਰਲੀਮੈਂਟ ਘਰ (ਲੰਡਨ) ਦੇ ਮੁਨਾਰੇ ਦੀਆਂ ੪੬੦ ਪੇੜੀਆਂ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਿਖਰ ਪੂਰ "ਬਿਗਬੈਨ" ਨਾਮੇ ਘੜੀ ਲੱਗੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਲੱਗੇ ਕਰੀਬਨ ੫੫ ਸਾਲ ਹੋ ਚੱਲੇ ਹਨ। ਇਸ ਦੀ ਅਦਭੁਤ ਬਿਜਲੀ ਦਾ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਵੇਖਣ ਤੋਂ ਹੀ ਚੰਡੀ ਤਰਾਂ ਮਨੁੱਖ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਘੜੀ ਦੇ ਚਾਰ ਮੁਖ (Dial) ਹਨ। ਪ੍ਰਤੱਕ ਦਾ ਚੁੱਤਰ ੨੩ ਫੁਟ ਹੈ। ਮਿੰਟਾਂ ਦੀਆਂ ਸੂਈਆਂ ਚੌਦਾਂ ਚੌਦਾਂ ਫੁਟ ਲੰਮੀਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਦੇ ਲੰਗਰ (Pendulum) ਦਾ ਵਜ਼ਨ ਪੰਜ ਮਣ ਪੱਚੀ ਸੋਰ (੪੫੦ ਪੌਂਡ) ਹੈ ਹਰ ਇੱਕ ਹਿੰਦਸਾ (ਅੰਕ) ਦੇ ਫੁਟ ਲੰਮਾ ਹੈ। ਮਿੰਟਾਂ ਦੀਆਂ ਵਿੱਚਾਂ ਇੱਕ ਇੱਕ ਫੁਟ ਮੁਰੱਬਾ ਹਨ ਇਸ ਦੇ ਘੜਿਆਲ ਦਾ ਵਜ਼ਨ ੩੭੮ ਮਣ ਪੱਕਾ (ਸਾਢੇ ੨੩ ਟਨ) ਹੈ। ਅਰ ਜਿਸ ਹੱਥੀਏ ਨਾਲ ਇਹ ਖੜਕਦਾ ਹੈ ਉਸ ਦਾ ਵਜ਼ਨ ਭੀ ਦੋ ਮਣ ਪੱਕਾ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਹਛਤੇ ਵਿੱਚ ਤਿੰਨ ਵੇਰ ਚਾਬੀ ਲਗਾਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਅਤੇ ਚਾਬੀ ਲਾਉਣ ਨਈਂ ਦੇ ਆਦਮੀਆਂ ਨੂੰ ਪੰਜ ਘੰਟੇ ਲਗਦੇ ਹਨ।

ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ (੧੯੨੭ ਵਿੱਚ) ਇੱਕ ਅਤੰਤ ਅਦਭੁਤ ਘੜੀ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਸੰਸਾਰ ਦਾ ਅੰਤਵਾਂ ਅਜੁਬਾ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਆਸਟ੍ਰੀਆ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ, ਵੀਐਨਾ ਵਿੱਚ ਤਿਆਰ ਹੋਈ ਹੈ। ਇਹ ਸੰਗੀਤ ਘੜੀ ਹੈ, ਅਤੇ ਸੋਲਾਂ ਵਰ੍ਹਿਆਂ ਵਿੱਚ ਬਣੀ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਹਰ ਇੱਕ ਹਿੰਦਸਾ ੬ ਫੁਟ ਉੱਚਾ ਹੈ। ਯੂਰਪ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿੱਚੋਂ ਭਾਰੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਭਾਵਸਾਰਾਂ ਦੇ ਬੂਤ, ਇਸ ਵਿੱਚ ਅਜੇਹੇ ਢੰਗ ਨਾਲ ਰੂਪਤ ਰੱਖੇ ਹਨ ਕਿ ਸਦ ਘੰਟਾ ਪੂਰਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਚੁਣ ਇੱਕ ਖਾਸ (ਵਿਸ਼ੇਸ਼) ਬੂਤ ਸਨਮੁਖ ਆ ਜਾਂਦਾ, ਅਤੇ ਠੀਕ ਘੰਟਾ ਤਰ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਗੋਚਰ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਪ੍ਰਤੱਕ ਬੂਤ 'ਜੇਬ ਘੜੀ' ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਨਰਨਬਰਗ (Nurnberg-Bavaria) ਦੇ ਚਾਰੀਗਰ ਪੀਟਰਹੋਲ (Peter Hole) ਨੇ ਪੇਦ੍ਰਵੀਂ ਸਲੀ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਕੱਚੀ ਹੈ।

ਦੀ ਮੋਜੂਦਗੀ ਵਿੱਚ ਲਗਾਤਾਰ ਇੱਕ ਖਾਸ (ਵਿਸ਼ੇਸ਼) ਸੰਗੀਤ ਭੀ ਵਜਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।

ਚਤੁਰ ਕਾਰੀਗਰਾਂ ਨੇ ਘਟਿਕਾਯੰਤ੍ਰ (ਘੜੀਆਂ) ਵਿੱਚ ਨਵੀਂ ਤੋਂ ਨਵੀਂ ਥਾਵਾਂ ਕੱਢਕੇ ਜੋ ਸਮੇਂ ਸਮੇਂ ਸਿਰ ਇਸ ਦੀ ਕਾਇਆਂ ਪਲਟੀ ਹੈ ਉਹ ਅਨੇਕ ਰੂਪਾਂ ਵਿੱਚ ਹੁਣ ਵੇਖੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਘੜੀਆਲ। ਇੱਕ ਪਟੂਆ (ਰੇਸ਼ਮ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲਾ) ਪ੍ਰੇਮੀ, ਜੋ ਕੁਝ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਦਾ ਅਨੰਨਸਿੱਖ ਸੀ। ੨ ਵਿ—ਘੜਨਵਾਲਾ ਘੜੀਆਲ } ਦੇਖੋ, ਘੜਿਆਲ। "ਘੜੀਆਲ ਜਿਉਂ ਝੁਖੀ ਰੋਣਿ ਘੜੀਆਲੁ" ਵਿਹਾਇ।" (ਸ. ਫਰੀਦ) "ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਸਾਇਕੇ ਕਿਉਂ ਡਿਠੇ ਘੜੀਆਲੁ।" (ਸ. ਫਰੀਦ)

ਘੜੂਆਲੋਂ। ਡਿੱਕ—ਸੰਗਤ—ਕਲਜ਼। ਘੜਾ. ਘਟ. ਭੁੰਡ. "ਜਿਉਂ ਅਕਾਲੀ ਘੜੂਆਲੋਂ ਮ੍ਰਿਗਤ੍ਰਿਸਨਾ ਤਰਿਆ।" (ਗੁਰੂ ਨਾਮਦੇਵ) ਮ੍ਰਿਗਤ੍ਰਿਸਨਾ ਦੇ ਸਲ ਨਾਲ ਭਰਿਆ ਆਕਾਸ਼ ਵਿੱਚ ਘੜਾ. ਦੇਖੋ, ਨੈਜਰਿਆ.

ਘੜੂਆਂ. ਦੇਖੋ, ਚੰਕ ਦਾਸ.

ਘੜੂਕਾ. ਇਹ ਘਟੋਤਕਚ ਦਾ ਹੀ ਨਾਉਂ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਘਟੋਤਕਚ.

"ਮਚਰੇ ਯੁੱਧ ਜਤੋਂ ਕਰਨ ਸੰਭੰ ਘੜੂਕੇ." (ਨਰਸਿੰਘਾਵ)

ਘੜੋਟਾ } ਸੰਗਤ—ਘਟ. ਘੜਾ. ਮੱਘਾ. ਮਟਕਾ "ਬੂਤ ਸੋਚ ਜਿਉਂ ਘੜੋਲਾ" ਵੱਟ ਘੜੋਟਾ. (ਭਾਰੁ) ੨ ਫੋਟਾ ਘੜਾ.

ਘੜੋਂਚੀ } ਘਟਮੰਚ. ਘਟ (ਘੜਾ) ਉੱਚ ਚੱਖਣ ਦੀ ਟਿਕਟਿਕੀ. ਘੜੋਂਜੀ } ਘੜਵੰਜੀ.

ਘੜੀਮ. ਅਨੁ. ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਭਾਰੀ ਵਸਤੂ ਦੇ ਡਿਗਣ ਤੋਂ ਹੋਈ ਆਵਾਜ਼.

ਘਾਂ. ਘਾਤਕ ਦਾ ਸੰਖੇਪ। ੨ ਘਾਹ (ਘਾਸ) ਦਾ ਸੰਖੇਪ। ੩ ਚਿਰ. ਦਿਸ਼ਾ. ਤਰਫ. "ਹੋਊ ਇਤ ਖੁਮਰ ਪ੍ਰੇਮ ਡਕੀ, ਅਤਿ ਘੋਰਤ ਹੈ ਉਹ ਘਾ ਘਨ ਕਾਰੋ." (ਅਸਵੇ) ੪ ਘਾਵ (ਜ਼ਖਮ) ਦਾ ਸੰਖੇਪ.

ਘਾਂ. ਸੰਗਤ—ਦਿਸ਼ਾ. ਚਿਰ. ਤਰਫ. "ਰਾਹ ਲਾਗ ਦੁਹ ਘਾਂ ਤੇ ਹੋਯੋ." (ਨਾਮੁ) ਲਾਗੀਆਂ ਨੂੰ ਲਾਗ ਦੇਣ ਦੀ ਰਸਮ ਦੇਹਾਂ ਪਾਸਿਆਂ ਤੋਂ ਹੋਈ. "ਭਟੇ ਉਹ ਘਾਂ ਨਿਕਰ." (ਗੁਦਵਾ) ਭੀਲ ਦੂਸਰੇ ਪਾਸੇ ਨਿਕਲ ਕਢੇ. "ਵੇਰਤ ਹੋਂ ਕੁਰ ਕੇ ਚਹੁ ਘਾਂਦੀ." (ਗੁਰਿ ੧੦)

ਘਾਉ. ਸੰਗਤ—ਘਾਤ. ਜ਼ਖਮ. ਵੱਟ. "ਨਹਿ ਘਾਉ ਕਟਾਰਾ ਕਰਿ ਸਕੈ." (ਸੁੀ ਮ: ੧) ੨ ਪੁਹਾਰ ਅਘਾਤ. ਚੋਟ. "ਪਰਿਚਿ ਨੀਸਾਨੈ ਘਾਉ." (ਮਧੂ ਕਰੀਰ) ਨਸ਼ਾਨੇ ਉੱਪਰ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਦਾ ਵਾਹ ਪਿਆ.

ਘਾਇ. ਦੇਖੋ, ਘਾਉ। ੨ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਘਾਤ ਕਰਕੇ. ਵਧ ਕਰਕੇ. ਮਾਰਕੇ. "ਬ੍ਰਾਹਮਣੁ ਨਾਵੈ ਜੀਆ ਘਾਇ." (ਧਨਾ ਮ: ੧)

ਘਾਇਕ. ਵਿ—ਘਾਤਕ. ਮਾਰਨ ਵਾਲਾ.

ਘਾਇਲ. ਵਿ—ਜਿਸ ਦੇ ਘਾਤ ਲੱਗਿਆ ਹੈ, ਜ਼ਖਮੀ. ਵੱਟਤ.

ਘਾਈ. ਦੇਖੋ, ਘਾਹੀ। ੨ ਘਾਇਲ ਕੀਤੀ. ਦੇਖੋ, ਘਾਉ.

ਘਾਂਦੀ. ਦੇਖੋ, ਘਾਂ.

ਘਾਸ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਤ੍ਰਿਣ. ਘਾਹ. ਕੱਖ. ਭਾ. ਗਿਆਹ. ਦੇਖੋ, ਅੰ grass। ੨ ਰਗੜ. ਘਸਣ (ਘਸਿਣ) ਤੋਂ ਹੋਇਆ ਚਿੰਨ੍ਹ. ਔਟਣ.

“ਧਨੁਖਘਾਸ ਇਨ ਸਰਹਿਨ ਹਾਥ.” (ਗੁਪਤੁ)
 ਘਾਸ ਮੂੰਹ ਲੈਣਾ. ਦੇਖੋ, ਘਾਹ ਮੂੰਹ ਵਿੱਚ ਲੈਣਾ.
 ਘਾਸੀ. ਸੰਗਤਾ—ਘਾਸਣ (ਘਸਣ) ਤੋਂ ਹੋਈ ਰੋਖਾ. ਘਾਸੀਟ. ਰਕਤਾ।
 ੭ ਭਾਵ—ਪਰੰਪਰਾ ਦੀ ਰੀਤਿ। ੩ ਘਾਸ ਖੋਦਣਵਾਲਾ. ਘਾਸਿਆਰਾ.
 ਘਾਹੀ. “ਜੇ ਰਾਜ ਬਹਾਲੇ ਤਾਂ ਹਰਿਗੁਨਾਮ, ਘਾਸੀ ਕਉ ਹਰਿਨਾਮ
 ਕਢਾਈ.” (ਗੁਰੂ ਮ: ੪) ੪ ਸੰ ਅਗਨਿ ਦੇਵਤਾ.
 ਘਾਸੀਦਾਸ. ਦੇਖੋ. ਸਤਨਾਮੀ ੩.
 ਘਾਹ. ਦੇਖੋ, ਘਾਸ ੧. “ਸੀਹਾ ਬਜਾ ਚਰਗਾ ਕੁਹੀਆ ਏਨਾ ਖਵਾਲੇ
 ਘਾਹ.” (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਮਾਭ)
 ਘਾਹ ਮੂੰਹ ਵਿੱਚ ਲੈਣਾ. ਫਿ—ਦੀਨਤਾ ਪ੍ਰਭਟ ਕਰਨੀ. ਇਹ
 ਜਾਹਿਰ ਕਰਨਾ ਕਿ ਮੈਂ ਆਪ ਦੀ ਗੁਰੂ ਹਾਂ ਪਸੂ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਆਪ ਦੀ
 ਤਾਬੇਦਾਰੀ ਕਰਾਂਗਾ.
 ਘਾਹੀ. ਦੇਖੋ, ਘਾਸੀ ੩.
 ਘਾਹੁ. ਦੇਖੋ, ਘਾਸ ਅਤੇ ਘਾਹ। ੭ ਭਾਵ—ਅਦਨਾ. ਰੁੱਝ. ਕਮੀਨਾ.
 ਕੰਧ ਜੇਹਾ. “ਨਦਰਿ ਉਪਠੀ ਜੇ ਕਰੇ ਸੁਲਤਾਨਾ ਘਾਹੁ ਕਰਾਇਦਾ.”
 (ਵਾਰ ਆਸਾ)
 ਘਾਕੀ. ਫਿ—ਘਾਤਿਕਾ, ਘਾਤ ਕਰਨਵਾਲੀ. “ਸੈਨਾ ਅਰਿ ਘਾਕੀ.”
 (ਕਵਿ ੫੨)
 ਘਾਕਾਰਾ. ਦੇਖੋ, ਘਾਘਰਾ.
 ਘਾਕਾ. ਸੰਗਤਾ—ਘੋਰਾ. ਗੋਲਾਕਾਰ ਚੜ੍ਹ. ਮੰਡਲ.
 ਘਾਘ. ਭੱਜੇਸ ਦਾ ਵਸਨੀਕ ਇੱਕ ਵਡਾ ਚਰਚ ਪੰਛਿਰ, ਜਿਸ ਦੇ
 ਜਤੀਤਸਫਲ ਦੱਸਣ ਵਾਲੇ ਵਾਕ ਜਤਤ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹਨ. ਇਹ ਸਨ
 ੧੬੬੬ ਵਿੱਚ ਪੈਰਾ ਹੋਇਆ ਸੀ। ੭ ਭਾਵ—ਚਰਚ. ਦਾਨਾ।
 ੩ ਚਾਲਾਕ. ਹੋਸ਼ਿਆਰ.
 ਘਾਘਰਾ } ਦੇਖੋ, ਘਾਘਰਾ. “ਪਰਦੇਸੀ ਕੈ ਘਾਘਰੈ ਰਹੁ ਦਿਸਿ ਲਾਗੀ
 ਘਾਘਰੈ } ਆਗਿ.” (ਸ. ਕਬੀਰ) ਇਸ ਥਾਂ ਘਾਘਰਾ ਦੇਹ ਹੈ.
 ਜੀਵਾਤਮਾ ਦੇ ਚੋਲੇ ਨੂੰ ਚਾਰੇ ਪਾਸਿਓਂ ਅੱਗ ਲੱਗੀ ਹੈ.
 ਘਾਟ ਅਥਵਾ ਘਾਟੁ. ਸੰਗਤਾ—ਘਾਤਤ. “ਘਾਟ ਘਾਤਤ ਤਰੈ ਸੁਰਨ
 ਕੈ.” (ਚਰਿਤ੍ਰ ੭੦) ੨ ਸੰ. ਘੱਟ. ਜਲਮਾਰਗ. ਘਾਣੀ ਭਰਨ ਦਾ
 ਰਸਤਾ. “ਕੰਠ ਜਮੁਨ ਕੇ ਅੰਤਰੇ ਸਹਜ ਸੁੰਨ ਕੇ ਘਾਟ.” (ਸ.
 ਕਬੀਰ) ਕੰਠ ਜਮੁਨਾ ਤੋਂ ਭਾਵ ਇਤਾ ਪਿੰਡਲਾ ਹੈ। ੩ ਰਸਤਾ.
 ਮਾਰਗ. “ਆਪੇ ਗੁਰੂ, ਚੇਲਾ ਹੈ ਆਪੇ, ਆਪੇ ਦਸੇ ਘਾਟੁ.” (ਮ: ੩
 ਵਾਰ ਗੁਜ ੧) ੪ ਮਨ ਦੀ ਘਾਤਰ. ਸੰਕਲਪ. ਘਰਾਨਾ. “ਤਲ ਮਈ
 ਰੇ ਘਾਟ ਕੇ ਘਾਟ.” (ਆਸਾ ਮ: ੧) ੫ ਅਸਥਾਨ. ਜਗਹਿ. “ਨਾਨਕ
 ਕੇ ਪੁਰੁ ਘਾਟਿ ਘਟੇ ਘਾਟਿ ਹਰਿ ਘਾਟ.” (ਕਾਨ ਮ: ੪ ਪਤਤਾਲ)
 ੬ ਫਿ—ਘੱਟ. ਕਮ. ਨਤੂਨ. “ਘਾਟ ਨ ਕਿਨ ਹੀ ਕਹਾਇਆ.” (ਸੁੀ
 ਅ: ਮ: ੫) ੭ ਦੇਖੋ, ਘਾਟ.
 ਘਾਟਾ. ਸੰਗਤਾ—ਕਮੀ. ਤੋਟਾ। ੨ ਪਹਾੜੀ ਰਸਤਾ. ਘੱਟ. “ਘਾਟਾ
 ਰੋਕਲੇਹੁ ਦਿਨ ਠਾਢੇ.” (ਗੁਪਤੁ) ੩ ਦੇਖੋ, ਘਾਟਾ.
 ਘਾਟਿ. ਘਾਟ (ਰਾਹ) ਵਿੱਚ. ਮਾਰਗ ਮੇ. “ਜਾਉ ਨ ਜਮ ਕੈ ਘਾਟਿ.”

(ਮਲਾ ਮ: ੫) ੨ ਸੰਗਤਾ—ਨਤੂਨਤਾ. ਕਮੀ. ਦੇਖੋ, ਵਾਧਿ.
 ਘਾਟੀ. ਸੰਗਤਾ—ਪਤਲਾ ਖੰਦਰ। ੨ ਪਹਾੜੀ ਰਾਹ. ਪਰਬਤ ਦਾ
 ਦਰਾ. “ਘਾਟੀ ਚਤਤ ਬੈਨ ਇਹੁ ਬਾਕਾ.” (ਗੁਰੂ ਕਬੀਰ) ਪਾਪਗੁਪੀ
 ਬੈਨ ਨਾਮ ਦਾ ਅਭਰਾਸਰੂਪ ਘਾਟੀ ਚੜ੍ਹਦਾ ਹੁਣ ਸਫਰ ਕਰਨੋਂ ਠਹਿਰ
 ਗਿਆ ਹੈ.
 ਘਾਟੀ. ਘਾਟੀਆਂ ਵਿੱਚ. ਦੇਖੋ, ਚੰਚਲਚੀਤ.
 ਘਾਟੁ. ਦੇਖੋ, ਘਾਟ.
 ਘਾਟੇ ਘਾਟ. ਫਿ. ਫਿ—ਰਸਤੇ ਰਸਤੇ. ਰਾਹੇ ਰਾਹ। ੨ ਹਰੇਕ ਰਸਤੇ
 ਵਿੱਚ। ੩ ਤੋਟਾ ਹੀ ਤੋਟਾ. ਘਾਟਾ ਹੀ ਘਾਟਾ. “ਬਿਨੁ ਗੁਰੁ ਘਾਟੇ
 ਘਾਟ.” (ਸਿਧਕੋਸਟਿ)
 ਘਾਟੈ. ਘਟਦਾ ਹੈ. ਕਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. “ਮਾਨੁ ਮਹਤੁ ਜਸੁ ਘਾਟੈ.” (ਗੁਜ
 ਮ: ੫)
 ਘਾਟੈ. ਦੇਖੋ, ਘਾਟਾ.
 ਘਾਠ. ਸੰ. ਵਾਟਰ. ਸੰਗਤਾ—ਫਿਨਕਾ ਉਤਾਰਕੇ ਝੁੰਨੇ ਹੋਏ ਜੋ.
 ਘਾਠਾ. ਸੰਗਤਾ—ਝੁੰਨੇ ਹੋਏ ਜੋ (ਘਾਠ) ਉਥਲਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕੱਚਿਆ
 ਹੋਇਆ ਡਾਕੂ ਜਨ. ਆਥੇ ਜੋ.
 ਘਾਠੈ. ਸੰਗਤਾ—ਘਾਟਾ। ੨ ਵਿੱਪਤਿ. ਮੁਸੀਬਤ. “ਤਾਤ ਭਯੈ ਜਥ
 ਘਾਠੈ.” (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ਜਦ ਬ੍ਰਹਮਾ ਨੂੰ ਮੁਸੀਬਤ ਪਈ.
 ਘਾਣ. ਸੰਗਤਾ—ਘਨ. ਡਾਕੂ ਚਿੰਘੜ. ਜੋ ਲਿਪਾਈ ਲਈ ਬਣਾਇਆ
 ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ੨ ਕੋਲੂ ਆਦਿਕ ਵਿੱਚ ਜੋ ਇੱਕ ਵਾਰ ਪੀਤਨ ਲਈ ਵਜਤੁ
 ਸਮਾ ਸਕੇ, ਉਤਨਾ ਪ੍ਰਮਾਣ। ੩ ਧੁੰਧ. ਸੰਗ. “ਇਸ ਡਾ ਬਾਪ ਮੁਕੇ
 ਵਿਚ ਘਾਣ.” (ਪ੍ਰਾਪੰਪੁ) ੪ ਫਿ—ਸਭ. ਤਮਾਮ ਕੁੱਲ.
 ਘਾਣਿ } ਸੰਗਤਾ—ਦੇਖੋ, ਘਾਣ ੪. “ਸਭਿ ਚੰਗ ਗਵਾਏ ਦੁਖਾ
 ਘਾਣੀ } ਘਾਣਿ.” (ਮ: ੪ ਵਾਰ ਸੋਰ) ੨ ਘਾਣ ਦਾ ਇਸਤ੍ਰੀ
 ਲਿੰਗ. ਦੇਖੋ, ਘਾਣ ੭. “ਲੇਖਾ ਧਰਮ ਭਇਆ ਤਿਲੁ ਪੀਤੇ ਘਾਣੀ.”
 (ਬਿਹਾ ਛੰਤ ਮ: ੫) ੩ ਦੇਖੋ, ਘਾਣ ੧. “ਰਣ ਵਿਚ ਘੱਤੀ ਘਾਣੀ
 ਲੋਹੁ ਮਿੰਜ ਦੀ.” (ਚੰਡੀ ੩) ੪ ਸਿੰਧੀ. ਘਾਣੀ. ਵਿਪਦਾ. ਮੁਸੀਬਤ.
 ਘਾਣੀ ਪੀਤਨਾ. ਫਿ—ਅਤਰੰਤ ਦੁੱਖ ਦੇਣਾ. ਘਾਣੀ ਵਾਂਗ ਪੀਤਨ
 ਕਰਨਾ. ਸਰਵਨਾਸ਼ ਕਰਨਾ। ੨ ਜਾਰ ਤਤਾਕਕੇ ਅਸਾਰ ਕ੍ਰਹਿਣ
 ਕਰਨਾ. “ਘਾਣੀ ਪੀਤਤੇ ਸਤਿਗੁਰ ਲੀਏ ਛਡਾਇ.” (ਸ. ਕਬੀਰ)
 ਤੇਲੀ ਘਾਣੀ ਪੀਤਕੇ ਤੇਲ ਮਾਲਿਕ ਨੂੰ ਦਿੰਦੇ ਅਤੇ ਮਜ਼ਦੂਰੀ ਵਿੱਚ ਖਲ
 ਲੈਂਦੇ ਹਨ.
 ਘਾਤ. ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਪ੍ਰਹਾਰ. ਚੋਟ। ੨ ਤੀਰ. ਭਾਣ। ੩ ਮਾਰਨਾ.
 ਹਤਾ. “ਕਰੈ ਸੁ ਘਾਤ ਘਾਤ ਕੇ ਪਾਇ.” (ਗੁਪਤੁ) ੪ ਦਾਉ. ਪੌਂਚ।
 ੫ ਮੌਕਾ. ਅਵਸਰ. “ਘੋਸ ਘਾਤ ਫਿਰ ਹਾਥ ਨ ਐਹੈ.” (ਵਿਚਿਤ੍ਰ)
 ਘਾਤਕ }
 ਘਾਤਕੀ } ਫਿ—ਘਾਤ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਹਤਾਕਾਰਾ.
 ਘਾਤਿਕ }
 ਘਾਤੀ }
 ਘਾਤੁਕ. ਫਿ—ਮਾਰਨ ਵਾਲਾ. ਹਤਾਕਾਰਾ। ੨ ਦਾਉ ਲਾਉਣ ਵਾਲਾ.

ਘਾਤ ਦੇਖਣ ਵਾਲਾ.

ਘਾਮ } ਸੰ. ਘਸ਼—ਘਮ. ਸੰਗਤ—ਤਪਤ. ਤਾਪ. “ਚੰਦਨ ਚੰਦ
ਘਾਮ } ਨ ਸਰਬ ਰੁਤਿ ਮੂਲ ਨ ਮਿਟਈ ਘਾਮ.” (ਵਾਰ ਸੰਤ)
ਘਾਮ } ੨ ਗੁੰਪ. ਆਤਪ. “ਜੈਸੇ ਤਪਤੇ ਨਿਰਮਲ ਘਾਮ ਤੈਸੇ
ਘਾਮ } ਰਾਮ ਨਾਮ ਬਿਨੁ ਬਾਪੁਰੇ ਨਾਮ.” (ਕੌਡ) ਜੈਸੇ ਨਿਰਮਲ
ਘਾਮ (ਗੁੰਪ) ਤੋਂ ਤਾਪ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਤੈਸੇ ਨਾਮ ਬਿਨ ਨਾਮ ਸੰਤਪਤ
ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ੩ ਮੁਕੁਕਾ. ਪਸੀਨਾ। ੪ ਕਰਮ ਰੁੱਤ. ਗੁੰਪਮ. “ਆਗੈ
ਘਾਮ ਪਿਛੈ ਰੁਤਿ ਜਾਭਾ.” (ਤੁਖਾ ਬਾਰਹ ਮਾਹ)

ਘਾਯ. ਦੇਖੋ, ਘਾਇ। ੨ ਘਾਉ. ਛੱਟ.

ਘਾਯਲ. ਦੇਖੋ, ਘਾਇਲ.

ਘਾਰ. ਸੰਗਤ—ਪਾਣੀ ਦੇ ਬਹਾਉ ਨਾਲ ਮਿੱਟੀ ਕਟਕੇ ਬਣਿਆ
ਹੋਇਆ ਚਿੰਨ੍ਹ. ਘਾਰਾ। ੨ ਘਰ ਦੀ ਥਾਂ ਭੀ ਘਾਰ ਸ਼ਬਦ ਆਇਆ ਹੈ.
“ਤਿਥੇ ਘਾਰ ਘਾਲੇ.” (ਚੰਡੀ ੨) ਉਤਨੇ ਹੀ ਘਰ ਭਾਲੇ।

੩ ਇੱਕ ਰੋਕ. ੪ ਸਦਰ. Giddiness. ਘਾਰ ਨਾਲ ਸਿਰ ਨੂੰ
ਘੁਮੇਰੀ ਆਉਂਦੀ ਹੈ, ਅੱਖਾਂ ਅੱਗੇ ਅੰਧੇਰਾ ਛਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਦੇ
ਕਾਰਣ ਹਨ—ਲਹੂ ਦੀ ਖਰਾਬੀ, ਮੇਦੇ ਦੀ ਕਮਜ਼ੋਰੀ, ਕਬਜ਼, ਬਹੁਤ
ਮੈਥੂਨ, ਨਸ਼ਿਆਂ ਦਾ ਜਾਦਾ ਵਰਤਣਾ, ਦਿਲ ਅਤੇ ਫੁਰਦੇ ਦੀਆਂ
ਬੀਮਾਰੀਆਂ ਦਾ ਹੋਣਾ. ਬਹੁਤ ਰੋਣਾ, ਰਿਝ ਬਹੁਤ ਆਉਣੀ, ਬੰਬੇ ਨੂੰ
ਚਿਰ ਤੀਕ ਦੁੱਧ ਚੁੰਘਾਉਂਦੇ ਰਹਿਣਾ ਆਦਿਕ.

ਇਸ ਦਾ ਉੱਤਮ ਟਿਲਾਜ ਹੈ ਕਿ ਅੰਤਰੀ ਸਾਥ ਰੱਖੀ ਜਾਵੇ, ਮਲ
ਜਮਾ ਨਾ ਹੋਵੇ, ਮੇਦਾ ਗੰਦਾ ਹੋਣਾ ਨਾ ਪਾਵੇ, ਹਲਕੀ ਕਿਸਾ ਅਤੇ
ਉੱਤਮ ਫਲ ਖਾਧੇ ਜਾਣ.

ਚਿੱਟਾ ਚੰਨਣ ਨੇ ਮਾੜੇ ਰੁਲਾਥ ਵਿੱਚ ਘਜਾਕੇ ਪੀਣਾ, ਧਨੀਆ
ਰੁਲਾਥ ਵਿੱਚ ਰਕੜਕੇ ਬਹਿਦ ਮਿਲਾਕੇ ਚੱਟਣਾ, ਆਉਲੇ ਦਾ ਮੁਰੰਬਾ
ਚਾਂਦੀ ਦਾ ਵਰਕ ਨਾਕੇ ਖਾਣਾ ਅਤੇ ਕੱਦੂ ਦੇ ਬੀਜਾਂ ਦਾ ਸਰਬਤ ਪੀਣਾ,
ਗੁਟਕਾਰੀ ਹਨ.

ਘਾਰਾਨਾ. ਆਨਦਾਨ. ਫੁਲ. ਦੇਖੋ, ਘਰਾਨਾ. “ਕੌਨ ਫਕੀਰ ਕਿਸ
ਕਾ ਘਾਰਾਨਾ?” (ਭਾਗੁ)

ਘਾਰੀ. ਸੰਗਤ—ਖੂਹ ਦੀ ਮਣ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ ਸੁਰਾਖ. ਆਸ ਪਾਸ
ਦਾ ਜਲ ਜਦ ਖੋਰ ਬਰਦਾ ਹੈ ਤਦ ਕਮਜ਼ੋਰ ਚਿਣਾਈ ਨੂੰ ਘਾਰਕੇ
ਰਸਤਾ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ੨ ਪਸ਼ੂ ਬੰਨ੍ਹਣ ਲਈ ਬਣਾਇਆ ਛੱਪਰ।
੩ ਦੇਖੋ, ਗੁਲਘਾਰੀ। ੪ ਵਿ—ਘਾਤ ਕਰਨ ਵਾਲੀ. ਹਤਹਾਰੀ. “ਮੇਦ
ਏਸਣੀ ਆਇ ਉਚਰੀਐ। ਘਾਲੀ ਅੰਤ ਸਬਦ ਕਹੁ ਧਰੀਐ.” (ਸਲਾਮ)
ਮੇਦਾ (ਮੇਦਿਨੀ) ਈਸ਼ (ਰਾਜਾ), ਉਸ ਦੀ ਸੈਨਾ, ਉਸ ਦੇ ਨਾਬ ਕਰਨ
ਵਾਲੀ (ਘਾਰੀ) ਬੰਦੂਕ.

ਘਾਲ. ਸੰਗਤ—ਦੇਖੋ, ਘਾਲਣਾ। ੨ ਸੇਵਾ. ਟਹਿਲ. “ਘਾਲ ਸਿਆਣਪ
ਉਕਤਿ ਨ ਮੇਰੀ.” (ਰਾਮ ਅ: ਮ: ੫) ੩ ਮਿਹਨਤ. ਮੁਸ਼ੱਕਤ.
“ਸਾਧ ਕੈ ਸੰਗਿ ਨਹੀ ਕਛੁ ਘਾਲ.” (ਸੁਖਮਨੀ) ੪ ਕਰਟੀ. ਕਮਾਈ.
“ਪਹੁਚਿ ਨ ਸਾਕਉ ਤੁਮਰੀ ਘਾਲ.” (ਬਿਲਾ ਮ: ੫) ੫ ਵਿਨਾਸ਼.
ਵਧ. “ਪਾਲਕ ਘਾਲ ਸੰਸਾਰ ਗੁਬਿੰਦੁ.” (ਨਾਪੁ) ੬ ਦੁੱਧ ਨੂੰ ਉਬਾਲਣ

ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਮਿਲਾਇਆ ਪਾਣੀ. ਹੰਘਾਲ. ਆਵਟਣ.

ਘਾਲਕ. ਵਿ—ਵਿਨਾਸ਼ਕ। ੨ ਪੁਰਕ. ਚਲਾਉਣ ਵਾਲਾ. “ਸਰਬ
ਪਾਲਕ ਸਰਬ ਘਾਲਕ ਸਰਬ ਕੋ ਪੁਨ ਕਾਲ.” (ਜਾਪੁ) ੩ ਭਾਲਨੇ
ਵਾਲਾ. ਪਾਉਣਵਾਲਾ। ੪ ਭੋਜਣ ਵਾਲਾ.

ਘਾਲਣਾ. ਫਿ—ਭੋਜਣਾ. ਘੱਲਣਾ. “ਮਤ ਘਾਲਹੁ ਜਮ ਕੀ ਖਬਰੀ.”
(ਬਿਲਾ ਕਬੀਰ) ੨ ਤਬਾਹ ਕਰਨਾ. ਬਰਬਾਦ ਕਰਨਾ. “ਆਪਿ ਗਏ
ਅਉਰਨ ਹੂੰ ਘਾਲਹਿ.” (ਗਉ ਕਬੀਰ) ੩ ਮਿਹਨਤ ਕਰਨਾ. “ਕਈ
ਕੋਟਿ ਘਾਲਹਿ ਬਕਿਪਾਹਿ.” (ਸੁਖਮਨੀ) ੪ ਪ੍ਰਹਾਰ ਕਰਨਾ. ਵਾਰ
ਕਰਨਾ. “ਇਸੇ ਤਰਾਵਹੁ ਘਾਲਹੁ ਸਾਟਿ.” (ਕੌਡ ਕਬੀਰ) ੫ ਭਾਲਨਾ.
ਪਾਉਣਾ. ਮਿਲਾਉਣਾ. “ਜਿਸ ਕਾ ਸਾ ਤਿਸੁ ਘਾਲਣਾ.” (ਮਾਰੂ
ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫) ੬ ਸੰਗਤ—ਕਮਾਈ. “ਇਹੁ ਭਕਤਾ ਕੀ ਘਾਲਣਾ.”
(ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫)

ਘਾਲਤ. ਮਿਹਨਤ ਕਰਦਾ ਹੈ. “ਆਨ ਸੰਜਾਰ ਭਿਥਾ ਸੁਮ ਘਾਲਤ.”
(ਸਾਰ ਮ: ੫) ੨ ਭੋਜਦਾ ਹੈ। ੩ ਨਾਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ। ੪ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ.
ਭਾਲਤਾ ਹੈ.

ਘਾਲਣਾ. ਦੇਖੋ, ਘਾਲਣਾ.

ਘਾਲਿ. ਘਾਲ (ਮਿਹਨਤ) ਕਰਕੇ. “ਘਾਲਿ ਖਾਇ ਕਿਛੁ ਹਰਹੁ
ਦੇਇ.” (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਸਾਰ) ੨ ਭਾਲਕਰ. ਪਾਕੇ.

ਘਾਲਿਓ. ਤਬਾਹ ਕੀਤਾ. ਬਰਬਾਦ ਕੀਤਾ. “ਭੂਭੀ! ਘਰ ਘਾਲਿਓ.”
(ਧਨਾ ਛੰਤ ਮ: ੧) ੨ ਘੱਲਿਆ. ਭੋਜਿਆ। ੩ ਭਾਲਿਆ, ਪਾਇਆ.
ਘਾਲਿਚਿਨ੍ਹ. ਉਸ ਨੇ ਨੈ ਕੀਤਾ ਹੈ. ਸਮੇਟਿਆ ਹੈ. “ਆਪੇ ਰਚਨੁ
ਰਚਾਇ ਆਪੇ ਹੀ ਘਾਲਿਚਿਨ੍ਹ.” (ਮ: ੪ ਵਾਰ ਸੋਰ) ੨ ਪਾਇਆ ਹੈ।
੩ ਉਸ ਨੇ ਕਮਾਇਆ ਹੈ.

ਘਾਲਿਆ. ਸੇਵਿਆ. ਕਮਾਇਆ. “ਤੇਰਾ ਘਾਲਿਆ ਸਭ
ਬਾਇਪਾਈ.” (ਕੌਡ ਮ: ੪) ੨ ਦੇਖੋ, ਘਾਲਿਓ.

ਘਾਲਿਕ. ਦੇਖੋ, ਘਾਲਕ.

ਘਾਲੀ. ਘਾਲ (ਸੇਵਾ) ਲਈ. “ਸੋ ਕੰਮ ਸੁਹੇਲਾ ਜੋ ਤੇਰੀ ਘਾਲੀ.”
(ਮਾਰ ਮ: ੫) ੨ ਦੇਖੋ, ਘਾਲਣਾ। ੩ ਭਾਲੀ. ਪਾਈ। ੪ ਘੱਲੀ.
ਭੋਜੀ। ੫ ਘਾਲ (ਸੇਵਾ) ਕਰਨ ਵਾਲਾ.

ਘਾਲੀਅਨੁ. ਪਾਈਦੇ ਹਨ। ੨ ਘਾਲਣਾ ਕੀਤੀ. “ਆਪੇ ਸੇਵ
ਘਾਲੀਅਨੁ.” (ਮ: ੪ ਵਾਰ ਸੁੀ)

ਘਾਲੈ. ਘਾਲਨਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ੨ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ. ਭਾਲਤਾ ਹੈ. “ਹਮਰੀ
ਕੁਮਿ ਕਉਣੁ ਘਾਲੈ ਪੈਰ?” (ਗਉ ਮ: ੫) ੩ ਕਮਾਵੇ. ਘਾਲਨਾ ਕਰੇ.
“ਘਾਲ ਸੇਵਕ ਜੋ ਘਾਲੈ.” (ਆਸਾ ਪਟੀ ਮ: ੧) ੪ ਮਿਲਾਉਂਦਾ ਹੈ.
ਜੋੜਦਾ ਹੈ. “ਪਰ ਨਾਰੀ ਸਿਉ ਘਾਲੈ ਧੰਧਾ.” (ਭੈਰ ਨਾਮਦੇਵ)

ਘਾਵ. ਦੇਖੋ, ਘਾਉ.

ਘਾਵਰਿਯਾ } ਘਾਵ (ਜ਼ਖਮ) ਦੀ ਦਵਾਈ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਜੱਰਾਹ.
ਘਾਵਰੀਆ } “ਪਹੁਚਤੇ ਘਾਵਰਿਯਾ ਕੋ ਘਰ ਮੇ.” (ਵਿਚਾਰਸਾਗਰ)
ਘਾੜਤ } ਦੇਖੋ, ਘੜਤ. “ਘਾੜਤ ਤਿਸ ਕੀ ਅਪਰ ਅਪਾਰ.” (ਮ:
ਘਾੜਤਿ } ੧ ਵਾਰ ਰਾਮ ੧)

ਘਾਤੁ. ਵਿ—ਘਤਨ ਵਾਲਾ.

ਘਿਉ } ਸੰ. ਧ੍ਰੁਤ—ਘਿਤ. ਸੰਗਤ—ਘੀ. “ਘਿਉ ਸੇਵਾ ਖਾਣ.”
ਘਿਅ } (ਵਾਰ ਰਾਮ ੩) “ਘਿਅ ਪਟ ਭਾਭਾ ਕਹੈ ਨ ਕੋਇ.”
(ਤਿਲ ਮ: ੧) ਘੀ ਅਤੇ ਰੋਸਮ ਨੂੰ ਕੋਈ ਭਿੰਨਤਾ ਨਹੀਂ ਕਹਿੰਦਾ.

ਘਿਅਮਾਡਾ. ਸੰਗਤ—ਘਿਤਮਾਡਾ. ਘੀ ਰੱਖਣ ਦਾ ਪਾਤ੍ਰ.

ਘਿਅਲੀ. ਵਿ—ਘਿਤ ਵਾਲੀ. ਘੀ ਨਾਲ ਮਿਲੀ ਹੋਈ. “ਰਸੁ
ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਖੀਰਿ ਘਿਅਲੀ.” (ਵਾਰ ਰਾਮ ੩)

ਘਿਇ. ਸੰਗਤ—ਘਿਤ. ਘੀ. ੨ ਫਿ. ਵਿ—ਘਿਤ ਸੇ. ਘੀ ਨਾਲ.

“ਤਿਉ ਘਿਇ ਹੋਮ ਜਗ ਸਦ ਪ੍ਰਸਾ.” (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਮਾਭ)

ਘਿਸਰਨਾ. ਫਿ—ਘਸੀਨ ਨਾਲ ਘਸੀਟ ਕਰਕੇ (ਘਸਕੇ) ਚਲਣਾ.

“ਭੈਰਵੇ ਘਿਸਰ ਘਿਸਰ ਕਰ ਚਾਲਹਿ.” (ਗੁਪਤੁ)

ਘਿਸੁਆ. ਸੰਗਤ—ਅਲਾਤ. ਮੁਰਿਆਤ. ਚੁਆਤੀ. “ਘਿਸੁਆ ਜਨੁ
ਫੇਰਤ ਹੈ ਨਰਕਾ.” (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਘਿਘ. ਸੰਗਤ—ਦੀਨਤਾ. ਆਜਿਗੀ. ੨ ਘਸਰਾਹਟ. ਵਡਾਚੁਲਤਾ.

“ਘਿਘਕੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਨਾਮ ਉਚਾਰਾ.” (ਨਾਪੁ)

ਘਿਘਿਆਉਣਾ } ਫਿ—ਦੀਨਤਾ ਸਹਿਤ ਚੋਲਣਾ. ਲੋਕੁਤੀਆਂ
ਘਿਘਿਆਨਾ } ਕੱਢਣੀਆਂ. ਕੱਠ ਦੇ ਭੈਣਵੇਂ ਸੁਰ ਨਾਲ ਹੇਠਲਾ
ਬੁਲ ਨੀਵਾਂ ਕਰਕੇ ਦੀਨਤਾ ਭਰੀ ਚੋਲਤੀ ਕਰਨਾ. “ਬਿਨਯ ਕਹੈ
ਘਿਘਿਆਇਕੈ.” (ਗੁਰਮੋਖ)

ਘਿਣ } ਸੰ. ਧ੍ਰੁਤਾ. ਸੰਗਤ—ਨਿੰਦਾ. ਹਜਵਾ. ੨ ਫਿਪਾ. ਦਯਾ.

ਘਿਣਾ } ੩ ਗਲਾਨੀ ਘਿਨ.

ਘਿਣਾਵਣਾ. ਵਿ—ਘਿਣਾ ਯੋਗਤ. ਗਲਾਨੀ ਜਾਇਕਾ. ੨ ਨਿੰਦਾ
ਯੋਗਤ.

ਘਿਣਾਵਣੇ. ਘਿਣਾ (ਗਲਾਨੀ) ਕਰਨ ਤੋਂ. “ਨਾ ਤੂੰ ਆਵਹਿ ਵਸਿ
ਘੁਰਤ ਘਿਣਾਵਣੇ.” (ਮ: ੫ ਵਾਰ ਰਾਮ ੨) ੨ ਘਿਣਾਵਣਾ ਦਾ
ਘੁਰਾਹਨ.

ਘਿਰਾ. ਸੰ. ਗ੍ਰਹਿਤ—ਗ੍ਰਹਿਤ. ਵਿ—ਗ੍ਰਹਣ ਕੀਤਾ. ੨ ਹਾਸਿਲ
ਕੀਤਾ. ਪਾਇਆ. ਲੀਤਾ. “ਕਿਉ ਵੀਐ ਘਿਰਾ?” (ਵਾਰ ਰਾਮ ੨
ਮ: ੫) ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ?

ਘਿਧਾ } ਗ੍ਰਹਿਤ. ਦੇਖੋ, ਘਿਤਾ. ੨ ਸਿੰਧੀ. ਗਿਧਾ. ਖਰੀਦਿਆ.

ਘਿਧੀ } ਮੁੱਲ ਲੀਤਾ. ਸੰ. ਗ੍ਰਹਿਤ. “ਮੁਨਿ ਨ ਘਿਧਾ, ਸਿਰੁ ਸਤਿਗੁਰ
ਦਿਤਾ.” (ਵਾਰ ਰਾਮ ੨ ਮ: ੫) ੩ ਅੰਗੀਕਾਰ ਕੀਤਾ. ਸੁਘਾਰ
ਕੀਤੀ. ਗ੍ਰਹਿਤਾ. “ਭਾਹ ਪਕਤਿ ਨਾਚੁਰ ਹਉ ਘਿਧੀ.” (ਜੈਤ ਵੰਤ
ਮ: ੫)

ਘਿਨ. ਦੇਖੋ, ਘਿਣਾ. ੨ ਦੇਖੋ, ਘਿਨ.

ਘਿਨਣਾ } ਸਿੰਧੀ. ਫਿ—ਲੈਣਾ. “ਕਿਆ ਗਿਆ ਘਿਨਣਾ ਤੇਰਾ ਨਾਉ
ਘਿਨਣੁ } ਜੀ.” (ਸੁਹੀ ਮ: ੧. ਕੁਚਲੀ) ੨ ਖਰੀਦਣਾ. ਮੁੱਲ
ਲੈਣਾ. “ਸਸਤ ਵਖਰੁ ਤੂੰ ਘਿਨਹਿ ਨਾਹੀ.” (ਆਸ ਮ: ੫) “ਖੰਡ
ਵਿਕਾਦਤੇ ਜੇ ਨਹਾ ਘਿਨਾ ਸਾਵੀ ਤੋਲਿ.” (ਸਵਾ ਮ: ੫) ਦੇਖੋ, ਘਿਨ
ਧਾ.

ਘਿਨਾਰ. ਇਹ ਗਿਰਿਨਾਰ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਹੀ ਰੂਪ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਗਿਰਿਨਾਰ.
੨ ਵਿ—ਘਿਣਾ (ਗਲਾਨੀ) ਕਰਨ ਵਾਲਾ.

ਘਿੰਨ. ਸੰ. ਧਿਯਾ. ਧਾ—ਲੈਣਾ, ਪਕਤਨਾ (ਗ੍ਰਹਣ).

ਘਿਰ. ਸੰਗਤ—ਘੇਰਾ. ਚੱਕਰ ਭੇੜਾ. ੨ ਗ੍ਰਿਹ. ਘਰ.

ਘਿਰਣਾ. ਫਿ—ਘੇਰੇ ਵਿੱਚ ਆਉਣਾ. ੨ ਸਿਰ ਦਾ ਘੁੰਮਣਾ. ਸਿਰ
ਫਿਰਣਾ. ਸੰ. ਧ੍ਰੁਤਨ.

ਘਿਰਣੀ. ਸੰਗਤ—ਚਰਮੀ. ੨ ਸੂਤ ਕੱਟਣ ਦਾ ਨਾਟੁ. ੩ ਘੁਮੇਰੀ.
ਸਿਰ ਦਾ ਚੱਕਰ.

ਘਿਰਤ } ਸੰ. ਧ੍ਰੁਤ—ਘਿਤ. ਸੰਗਤ—ਘੀ. “ਪੰਜਵਾਂ ਪਾਇਆ
ਘਿਰਤੁ } ਘਿਰਤੁ.” (ਵਾਰ ਆਸਾ)

ਘਿਰੀਆ. ਵਿ—ਘਿਰਿਆ ਹੋਇਆ (ਹੋਈ). “ਬਿਖੋਨਾ ਘਿਰੀਆ,”
(ਸੁਹੀ ਮ: ੫ ਪੜਤਾਲ) ਵਿਸਿਆਂ ਕਰਕੇ ਪਰਿਵਾਰਿਤ.

ਘੀ } ਸੰਗਤ—ਘਿਤ. “ਦਾਲ ਸੀਧਾ ਮਾਧਉ ਘੀਉ.” (ਧਨਾ
ਘੀਉ } ਧੰਨਾ)

ਘੀਅ } ਧੰਨਾ

ਘੀਆ. ਘਿਤ. ਘੀ. “ਸਗਲ ਦੂਧ ਮਹਿ ਘੀਆ.” (ਸੋਰ ਮ: ੫)
੨ ਘੀ ਸੇਹੀ ਰੁੱਝ ਵਾਲਾ ਕੱਦੂ.

ਘੀਸ. ਸੰਗਤ—ਘਸੀਟ ਤੋਂ ਹੋਈ ਨੀਕ. ਚਗਤ. ਘਸੀਟ. “ਗਹਿ
ਯੋਗਨ ਤੇ ਤਬ ਘੀਸ ਦਯੋ.” (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) “ਘੀਸਤ ਘੀਸਤ ਚੁਖਲਹਿ
ਕਾਨੁ ਉਧਾਰਤ ਜਾਪੁ.” (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੨ ਚੂਹੇ ਦੀ ਟਿੱਕ ਜਾਤਿ. ਘੀਸ
ਚੂਹੇ ਨਾਲੋਂ ਬਹੁਤ ਵੱਡੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ. “ਘੀਸ ਕਲਚੁਰੇ ਨਿਆਵੈ.”
(ਆਸ ਕਰੀਰ) ਦੇਖੋ, ਭੀਲੁ.

ਘੀਸਨਾ. ਦੇਖੋ, ਘਸੀਟਣਾ.

ਘੀਜ. ਸੰ. ਧਾਹ੍ਧ—ਧਾਹ੍ਧ. ਵਿ—ਗ੍ਰਹਣ ਕਰਨ ਯੋਗਤ. ਧਾਹ੍ਧ
ਜਾਇਕਾ. “ਹਰਿ ਭਗਤੀ ਅਸਨੇਹੁ ਗੁਰਮੁਖਿ ਘੀਜਈ.” (ਮ: ੧
ਵਾਰ ਮਲਾ)

ਘੁ. ਸੰ. ਧਾ—ਸ਼ਬਦ ਕਰਨਾ (ਆਵਾਜ਼ ਕਰਨਾ).

ਘੁਸ. ਸੰਗਤ—ਪ੍ਰਵੇਸ਼. ਦਾਖਲਾ. ੨ ਸੰ. ਧ੍ਰੁਤ. ਧਾ—ਸ਼ਬਦ ਕਰਨਾ,
ਉਸਤਤਿ ਕਰਨਾ, ਵੰਢੇਰਾ ਦੇਣਾ, ਵਧ (ਕੁਤਲ) ਕਰਨਾ.

ਘੁਸਣਾ. ਫਿ—ਧਸਣਾ. ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰਨਾ. ਦਾਖਲ ਹੋਣਾ. ੨ ਫੁੱਲਣਾ.
ਧੁਕਣਾ. ੩ ਭੈਰ ਹਾਜਿਰ ਹੋਣਾ. “ਸਤਿਗੁਰ ਕੀ ਕਣਤੈ ਘੁਸੀਐ,
ਦੁਖੇਦੁਖਿ ਵਿਹਾਇ.” (ਮ: ੩ ਵਾਰ ਕਉ ੧)

ਘੁਸਰ. ਸੰਗਤ—ਉਹ ਸ਼ਬਦ, ਜੋ ਸਪਸ਼ਟ ਨਾ ਹੋਵੇ. ੨ ਦੇਖੋ, ਘੁਸਰਨਾ.

ਘੁਸਰਨਾ } ਫਿ—ਧਸਣਾ. ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰਨਾ. ਪਿਠਨਾ. “ਬਹਿਜਾਇ
ਘੁਸਰਨਾ } ਘੁਸਰਿ ਬਲੁਨਾਚੇ.” (ਮ: ੪ ਵਾਰ ਕਉ ੧) ਬਲੁਨੇ
ਜੇਹੇ ਪਾਖੰਡੀ ਪਰਮਹੰਸਾ ਦੀ ਸਭਾ ਵਿੱਚ ਘੁਸੜਕੇ ਬੈਠ ਜਾਂਦੇ ਹਨ.

ਘੁਸਾਉਣਾ. ਫਿ—ਧਸਾਉਣਾ. ਗੱਭਣਾ. ੨ ਭੁਲਾਉਣਾ. ੩ ਟਾਲਣਾ.
ਖੁੰਚਾਉਣਾ. “ਘਾਵਤ ਵਖਤ ਘੁਸਾਵਤ ਨਾਹੀ.” (ਨਾਪੁ)

ਘੁਸਿ. ਘੁਸਕੇ. ਧਸਕੇ. ਦੇਖੋ, ਘੁਸਰਨਾ.

ਘੁਸੇਤਨਾ. ਫਿ—ਧਸਾਉਣਾ. ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰਨਾ.

ਘੁੱਕੇਵਾਲੀ. ਜਿਲਾ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ, ਤਸੀਲ ਚਾਣਾ ਅਜਨਾਲਾ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜੋ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਤੋਂ ੧੫ ਮੀਲ ਉੱਤਰ ਹੈ. ਰਾਜਸਾਸੀ ਤਕ ਪੱਕੀ ਸੜਕ ਹੈ, ਅੱਗੇ ਚਾਰ ਮੀਲ ਕੱਚਾ ਰਸਤਾ ਹੈ. ਇੱਥੇ ਦੇ ਭਰਦੂਚੇ ਹਨ, ਜੋ ਪਹਿਲਾਂ ਪਿੰਡ 'ਸਹਿੰਸਰੇ' ਵਿੱਚ ਸਨ.

(੧) ਗੁਰੂ ਕਾ ਬਾਗ਼, ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਨੂੰ ਸਹਿੰਸਰੇ ਦੀ ਸੰਗਤਿ ਪ੍ਰੇਮਭਾਵ ਨਾਲ ਇੱਥੇ ਲੈ ਆਈ ਸੀ. ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਕਈ ਦਿਨ ਰਹੇ. ਦਰਬਾਰ ਬਹੁਤ ਸੁੰਦਰ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੀ ਸੇਵਾ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਕਰਵਾਈ ਸੀ. ਭਰਦੂਚੇ ਨਾਲ ਸੌ ਘੁਮਾਉਂ ਸ਼ਮੀਨ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਬਾਗ਼ ਹੈ. ਇਹ ਬਾਗ਼ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਲਗਵਾਇਆ ਸੀ. ਪਹਿਲਾਂ ਇਸ ਗੁਰਅਸਥਾਨ ਦਾ ਨਾਂਉਂ 'ਗੁਰੂ ਕੀ ਚੌਤ' ਸੀ. ਹਰ ਪੂਰਨਮਾਸੀ ਅਤੇ ਅਮਾਵਸ ਨੂੰ ਮੇਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਇਸੇ ਬਾਂ ਨੰਗਰ ਨਈਂ ਲੱਕੜਾਂ ਕੱਟਣ ਪੂਰ ਚਰਭਾ ਹੋਕੇ ਇਤਨੀ ਤਵਾਲਤ ਹੋਈ ਕਿ ਲਿਓਮਣੀ ਭਰਦੂਚਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਨੂੰ ੧੨ ਅਗਸਤ ਸਨ ੧੯੨੨ ਨੂੰ ਭਾਈ ਮੇਰਚਾ ਲਾਉਣਾ ਪਿਆ, ਜੋ ੧੭ ਨਵੰਬਰ ਸਨ ੧੯੨੨ ਨੂੰ ਸਮਾਪਤ ਹੋਇਆ.

(੨) ਪਿੰਡ ਤੋਂ ਦੱਖਣ ਦੇ ਫਰਲਾਂਕ ਦੇ ਕਰੀਬ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਹੈ. ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਵੱਲੋਂ ਤੋਂ ਆਏ ਇੱਥੇ ਰੁਝ ਕਾਲ ਰਹੇ. ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਗੁਰੂ ਕੀ ਚੌਤ ਵਿੱਚ ਬਾਗ਼ ਲਾਉਣ ਦੀ ਸੰਗਤਿ ਨੂੰ ਆਗਾਜ਼ ਦਿੱਤੀ.

ਘੁਗ. ਦੇਖੋ, ਘੁਘ.

ਘੁੰਗਚੀ. ਸੰਗਤ—ਭੁੰਜਾ. ਚੌਤਕ. ਲਾਲਤੀ.

ਘੁੰਗਟ. ਸੰ. ਅਵਰੁੰਠਨ. ਮੁਖ ਚਕਟ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਘੁੰਡ ਕੱਢਣਾ. ੨ ਮੂੰਹ ਚਕਟ ਦਾ ਵਸਤੂ. ਨਕਾਬ.

ਘੁੰਗਣੀ. ਦੇਖੋ, ਘੁੰਘਣੀ.

ਘੁੰਗਰਾਰ. ਦੇਖੋ, ਘੁੰਘਰਾਲ.

ਘੁੰਗਰਾਰਾ. ਵਿ—ਖਮਦਾਰ ਪੇਚਦਾਰ. "ਕਚ ਘੁੰਗਰਾਰੀ" (ਰਾਮਾਵ) ੨ ਘੁੰਘਰੂਆਂ ਵਾਲਾ.

ਘੁੰਗਰਾਲ. ਦੇਖੋ, ਘੁੰਘਰਾਲ.

ਘੁੰਗਰੂ. ਦੇਖੋ, ਘੁੰਘਰੂ.

ਘੁੰਗ. ਦੇਖੋ, ਘੁਘ.

ਘੁੰਗੀ. ਸੰਗਤ—ਭਾਖਤਾ (dove).

ਘੁਘ. ਵਿ—ਸੰਘਣਾ ਸਘਨ. "ਭੁਠਾ ਘੁਘ ਗਿਰਾਉ ਜੀਉ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੫ ਪੈਪਾਇ) ਪਿੰਡ ਸੰਘਣਾ ਵਸਿਆ ਹੈ. ਭਾਵ ਉਥੇ ਭੁਠਾਂ ਦੀ ਆਬਾਦੀ ਹੋਈ ਹੈ। ੨ ਸੰਗਤ—ਕੰਠ ਦਾ ਸੁਰ. ਗਲ ਦੀ ਆਵਾਜ਼. ਜਿਵੇਂ—"ਉਸ ਦਾ ਘੁਘ ਬੈਠ ਗਿਆ ਹੈ."

ਘੁੰਘਚੀ. ਦੇਖੋ, ਘੁੰਗਚੀ.

ਘੁੰਘਟ. ਦੇਖੋ, ਘੁੰਗਟ.

'੧੨ ਅਗਸਤ ਤੋਂ ੧੭ ਨਵੰਬਰ ੧੯੨੨ ਤਕ ਕੁੱਲ ੫੬੦੫ ਸਿੱਖ ਬੰਦ ਹੋਏ ਸਨ. ਦੇਖੋ, ਭਰਦੂਚਾ ਨੰ: ੩

ਘੁੰਘਟ ਖੋਲ੍ਹਣਾ } ਕ੍ਰਿ—ਲੋਕਲਾਜ ਤੜਕਣੀ। ੨ ਨਿਰਲੇਸ ਹੋਣਾ. ਘੁੰਘਟ ਲਾਹੁਣਾ } ਦੇਖੋ, ਘੁਘਟ.

ਘੁੰਘਣੀ. ਸੰਗਤ—ਬੱਧੁਨੀ. ਜਲ ਵਿੱਚ ਉਥਾਲਿਆ ਹੋਇਆ ਅੰਨ. ਘੁੰਘਣੀਆ ਸਿੰਘ. ਜਦ ਦਸਮੇਸ਼ ਭਗਤੇ ਪਿੰਡ (ਰਾਜ ਫਰੀਦਕੋਟ) ਉਤਰੇ ਹੋਏ ਸਨ, ਤਦ ਇੱਕ ਪ੍ਰੇਮੀ ਸਿੱਖ ਆਪਣੇ ਲੜਕੇ ਦੇ ਸਿਰ ਘੁੰਘਣੀਆਂ ਚੁਕਵਾਕੇ ਲਿਆਇਆ. ਕਲਗੀਧਰ ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ ਕਿ ਲੜਕੇ ਦਾ ਨਾਂਉਂ ਕੀ ਹੈ. ਸਿੱਖ ਨੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ, ਅਜੇ ਨਾਂਉਂ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਰੱਖਿਆ. ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਅਮ੍ਰਿਤ ਛਕਾਕੇ ਘੁੰਘਣੀਆਸਿੰਘ ਨਾਂਉਂ ਬਾਪਿਆ.

ਘੁਘਨਾ. ਵਿ—ਸਘਨ. ਸੰਘਣਾ। ੨ ਘੁਕ (ਉੱਲੂ) ਸਮਾਨ. ਘੁਘ ਦੀ ਤਰਾਂ. "ਮਾਇਆ ਮਕਨ ਭੁਮਤ ਘੁਘਨਾ." (ਸਵੈਯੇ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ਮ: ੫)

ਘੁੰਘਰ. ਸੰਗਤ—ਪੇਚ. ਵਲ. ਖਮ। ੨ ਘੁੰਘਰੂ. ਛੁਦ੍ਰੁਖਣਾ. "ਧੁਨੀ ਘੁੰਘਰਾਣੀ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ)

ਘੁੰਘਰਾਰ. ਦੇਖੋ, ਘੁੰਘਰਾਲ। ੨ ਵਿ—ਪੇਚਦਾਰ. ਖਮਦਾਰ. ਮਰੋਤੀਦਾਰ.

ਘੁੰਘਰਾਰਾ. ਵਿ—ਪੇਚਦਾਰ. ਮਰੋਤੀਦਾਰ. ਵਲਦਾਰ.

ਘੁੰਘਰਾਲ. ਸੰਗਤ—ਘੁੰਘਰੂਆਵਲਿ. ਘੁੰਘਰੂ (ਛੋਟੇ ਘੰਟੇ) ਹਨ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤੇ, ਅਜਿਹਾ ਕੂਸਣ.

ਘੁੰਘਰਾਲਾ. ਵਿ—ਘੁੰਘਰਾਲ ਵਾਲਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਘੁੰਘਰਾਰਾ.

ਘੁੰਘਰੂ. ਸੰਗਤ—ਛੋਟਾ ਘੰਟਾ. ਮੰਜੀਰ. "ਘੁੰਘਰੂ ਵਾਜੈ ਜੇ ਮਨੁ ਲਾਗੈ." (ਆਸਾ ਮ: ੧) ਜਿਸੇ ਲੈ ਤਾਰ ਨਾਲ ਨਿੱਤ ਸਮੇਂ ਘੁੰਘਰੂ ਵਜਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਇਸੇ ਤਰਾਂ ਮਨ ਭੀ ਲਗ ਜਾਵੇ.

ਘੁਘਿ } ਦੇਖੋ, ਘੁਘ.

ਘੁਘੁ. ਸੰ. ਘੁਕ. ਸੰਗਤ—ਉੱਲੂ. "ਘੁਘੁ ਸੁਭ ਨ ਜੁਝਈ." (ਭਾਰੂ) ਘੁਘੁ (ਉੱਲੂ) ਨੂੰ ਸੁਭ (ਸੂਯ) ਨਹੀਂ ਸੁਝਦਾ (ਦਿਖਾਈ ਦਿੰਦਾ).

ਘੁੰਘੁ. ਦੇਖੋ, ਘੁੰਘਰ.

ਘੁਟ. ਸੰ. ਘੁਟ. ਧਾ—ਲੋਟਣਾ (ਪਰਤਣਾ), ਬਦਲਣਾ, ਮਾਰਨਾ (ਵਧ ਕਰਨਾ), ਰੋਕਣਾ, ਰਖਣਾ ਕਰਨਾ। ੨ ਸੰਗਤ—ਜਲ ਦੁੱਧ ਆਦਿ ਪਦਾਰਥ ਦਾ ਉਤਨਾ ਪ੍ਰਮਾਣ ਜੋ ਇੱਕ ਵਾਰ ਮੂੰਹ ਵਿੱਚ ਆ ਸਕੇ. ਘੁਟ। ੩ ਦੇਖੋ, ਘੁਟਣਾ. "ਤੇ ਸਾਕਤ ਨਰ ਜਮਿ ਘੁਟੀਐ." (ਗਉ ਮ: ੪)

ਘੁਟਣਾ } ਕ੍ਰਿ—ਨਿਪੀਡਨ. ਦਬਾਉਣਾ। ੨ ਸੰਗਤ—ਜਾਨੂ. ਛੋਡਾ. ਘੁਟਨਾ }

ਘੁਟਾਈ. ਸੰਗਤ—ਘੋਟਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਘੋਟਣ ਦੀ ਸਜਦੂਰੀ. ਘੁਟਿ. ਘੁੱਟ (ਨਿਪੀਡ) ਕੇ. "ਘੁਟਿ ਘੁਟਿ ਜੀਆ ਖਵਣੇ." (ਸੁਰੀ ਮ: ੧)

ਘੁਟੁੰਨਾ. ਸੰਗਤ—ਘੁਟਨਿਆਂ (ਗੋਡਿਆਂ) ਦੇ ਢੱਕਣ ਦਾ ਵਸਤੂ. ਪਸਾਮ। ੨ ਘੁਟਵਾਂ (ਤੰਗ) ਪਸਾਮ. ਭੀੜੀ ਸਲਵਾਰ.

www.sikhbookclub.com

ਘੁਟੂਆ. ਫਿ. ਵਿ—ਘੁਟਨੇ ਬਲ. ਗੋਡਣੀਏਂ. “ਕਾਨੁ ਚਲੇ ਘੁਟੂਆ
ਘਰ ਭੀਤਰ.” (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਘੁੱਟਣਾ. ਨਿਪੀਤਨ. ਦੇਖੋ, ਘੁਟਣਾ ੧.

ਘੁੱਟੀ. ਸੰਗਤ—ਜਨਮ ਸਮੇਂ ਬਾਲਕ ਨੂੰ ਜਿਸ ਔਖੜ ਦੀ ਘੁੱਟ ਦਿੱਤੀ
ਜਾਂਦੀ ਹੈ. ਜੰਮਣਘੁੱਟੀ. ਗੁਰੂਤੀ. “ਘੁੱਟੀ ਵੱਟੀ ਦੇਇ ਨਿਹਾਰੇ.”
(ਭਾਗੁ) ਘੁੱਟੀ ਵਿੱਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਸਤੂਆਂ ਦਾ ਮੇਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ—ਵਡੀ ਰਚਤ,
ਸਨਾ, ਦਿੰਦੂਜੋਂ, ਅੰਮਲਤਾਸ ਦੀ ਗੁੱਦ, ਜਵਾਇਣ, ਸੌਫ ਅਤੇ ਮੁਨੱਕ
ਦਾਦ.

ਘੁੱਡ. ਦੇਖੋ, ਘੁੰਗਟ. “ਘੁੱਡ ਕਰੇ ਮੁਖ ਭੈਣ ਸਮੀਪਾ.” (ਨਾਪੁ)

ਘੁੱਡੀ. ਸੰਗਤ—ਮਰੋਤੀ. ਵੱਟ. “ਘੁੱਡੀ ਬਿਨ ਕਿਆ ਗੱਠਿ
ਚੜਾਈਐ?” (ਗੋਂਡ ਕਬੀਰ) ੨ ਬਟਨ ਅਬਦਾ ਤੋਡੀ ਬਮਾਉਣ ਦੀ
ਮਰੋਤੀ. ਜੈਸੇ ਕੁਝਤੇ ਆਇ ਦੀ ਘੁੱਡੀ। ੩ ਕੁਲਝਟ, ਮੁਲਕਲ ਨਾਲ
ਹੱਲ ਹੋਣ ਵਾਲੀ ਗੱਲ। ੪ ਦਿਨ ਵਿੱਚ ਪਈ ਗੱਲ.

ਘੁਣ } ਸੰ. ਬੁਧ. ਧਾ—ਘੁੰਮਣਾ, ਭਿਰਨਾ, ਲੋਟਣਾ। ੨ ਸੰਗਤ—
ਘੁਣਾ } ਵਜੂਕੀਟ. ਲਕੜੀ ਦਾ ਕੀਤਾ. “ਜਿਉ ਘੁਣ ਖਾਧੀ ਲੱਕੜੀ.”
(ਭਾਗੁ)

ਘੁਣਾਕਰ ਨਤਾਜ਼. ਦੇਖੋ, ਨਤਾਜ਼ ੨੫.

ਘੁਬਣਾ } ਫਿ—ਬੁਕਨਾ. ਮਤਾ ਖਾਣੀ. ਘੁੱਸਣਾ. “ਘਸਮਹੁ ਘੁਬੀਆ
ਘੁਬਨਾ } ਫਿਰਹਿ ਨਿਮਾਣੀਆ.” (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧. ਜੋਗੀ ਅੰਦਰ)

ਘੁਬਾ. ਫਿ—ਘੁੱਸਿਆ ਹੋਇਆ. ਝੁੱਲਿਆ ਹੋਇਆ. “ਮੁੰਢਹੁ ਘੁਬਾ
ਜਾਇ.” (ਮ: ੨ ਵਾਰ ਆਸਾ)

ਘੁੰਦਾ. ਜਦ ਦਸਮੇਸ਼ ਮਾਲਕੇ ਵਿੱਚ ਕੋਠੇ ਅਤੇ ਮਲੁਕੇ ਪਿੰਡ ਦੇ
ਵਿਚਕਾਰ ਵਿਰਾਜੇ ਹੋਏ ਸਨ, ਤਦ ਇੱਕ ਦਿਵਾਨਾ ਸਾਧ
ਪਹਿਰੇਬਰਦਾਰ ਦੇ ਵਰਜਣ ਤੇ ਭੀ ਗੁਰੂਸਾਹਿਬ ਦੇ ਤੰਬੂ ਵਿੱਚ ਦਾਖਿਲ
ਹੋਣ ਲੱਗਾ, ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਸਿਪਾਹੀ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਅਜੇਹਾ ਮਾਰਿਆ ਕਿ
ਉਹ ਮਰ ਗਿਆ. ਉਸ ਦਾ ਬਦਲਾ ਲੈਣ ਲਈ ਦਿਵਾਨਿਆਂ ਦਾ ਮਹੰਤ
ਘੁੰਦਾ, ਬਾਸਕ ਦੇ ਮੁਕਾਮ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਪਾਸ ਪੁੱਜਾ, ਪਰ ਦਰਸ਼ਨ
ਕਰਕੇ ਬਾਂਤ ਹੋ ਗਿਆ. ਇਸ ਦੇ ਸਾਥੀ ਸੁੱਖੂ ਅਤੇ ਬੁੱਧੂ ਦਿਵਾਨਿਆਂ ਨੇ
ਪ੍ਰੇਮਭਾਵ ਨਾਲ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਪੇਂਡੂ ਧਾਰਣਾ ਦੇ ਗੀਤ
ਗਾਕੇ ਸੁਣਾਏ. ਦੇਖੋ, ਬਾਸਕ.

ਘੁਨ. ਦੇਖੋ, ਘੁਣ.

ਘੁੰਨਾ. ਵਿ—ਮਨ ਦੇ ਬਾਵ ਨੂੰ ਗੁਪਤ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਨਾਲਗੀ. ਸੰ.
ਬੁਧਾਯ. ਧਾਤੂ ਤੋਂ ਇਹ ਬਬਦ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਲੈਣਾ.

ਘੁਪ. ਵਿ—ਗਾੜਾ. ਸੰਘਣਾ. ਜਿਵੇਂ—ਹਨੇਰ ਘੁਪ

ਘੁਮਘਾ. ਕੁਰਬਾਨ ਹੁੰਦਾ ਹਾਂ. “ਹਮ ਨਾਮ ਇਟਹੁ ਸਦ ਘੁਮਘਾ.”
(ਸੁਹੀ ਮ: ੪)

ਘੁਮਜਾਣਾ. ਫਿ—ਚੁਫੇਰੇ ਫਿਰਜਾਣਾ. ਪਰਿਯੁਕਤ ਕਰਨੀ. ਆਪਣੇ
ਤਾਈਂ ਵਾਰ ਦੇਣਾ. “ਜਿਨਿ ਕੁਰਮੁਖਿ ਪਿਆਰਾ ਸੇਵਿਆ ਤਿਨ ਕਉ
ਘੁਮਿਜਾਇਆ.” (ਤਿਲੰ ਮ: ੪) “ਹਉ ਵਾਰੀ ਘੁਮਜਾਂਵਦਾ.” (ਸ੍ਰੀ
ਮ: ੫ ਪੈਪਾਇ)

ਘੁਮਝਣਾ } ਫਿ—ਘਟਾ ਦਾ ਉਮਝਣਾ. ਘਨ ਦਾ ਉਮਝ ਕੇ ਆਉਣਾ.
ਘੁਮਝਨਾ }
ਘੁੰਮਣ. ਦੇਖੋ, ਘੁਮਨ.

ਘੁੰਮਣਘੇਰ. ਸੰਗਤ—ਸਿਰ (ਇਮਾਨ) ਦਾ ਚੱਕਰ. ਘੁਮੇਰੀ. ਘੇਰੀ।
੨ ਜਲਚਕ੍ਰਿਕਾ. ਪਾਣੀ ਦੀ ਭੋਰੀ. ਗਿਰਦਾਬ ਭੰਵਰ Whirlpool।
੩ ਸਮੁੰਦਰੀ ਵਾਵਰੇਲੇ ਦੇ ਕਾਰਣ ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਪਿਆ ਪ੍ਰਬਲ ਘੁਮਾਉ.
ਘੁੰਮਣਵਾਣੀ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਪੈ ਕੇ ਜਹਾਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਭੀ ਨਿਕਲਨਾ ਔਖਾ ਹੁੰਦਾ
ਹੈ. ਸਰ ਨੇਪੀਅਰ ਸ਼ਾ (Sir Napier Shaw) ਨੇ ਘੁੰਮਣਘੇਰ ਦਾ
ਕਾਰਣ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸਮੁੰਦਰ ਦੇ ਤੱਤੇ ਖੰਡਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਸੇ ਉੱਪਰ.
ਬਹੁਤ ਸਾਰੀ ਭਰਮ ਹਵਾ ਜੋ ਭਾਬੀ ਨਮਦਾਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਅਟਕ ਜਾਂਦੀ
ਹੈ, ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਉਹ ਹੋਰ ਥੀ ਨਮਦਾਰ ਅਤੇ ਤੰਤੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ.
ਭਰਮੀ ਇਕੱਠੀ ਹੋ ਕੇ ਵਿਚਕਾਰ ਅਟਕੀ ਹੋਈ ਵਾਊ ਨੂੰ ਫੈਲਾ ਦੇਂਦੀ
ਹੈ, ਅਤੇ ਔਧੂ ਉਹ ਹਵਾ ਘੱਟ ਸੰਘਣੀ ਹੋ ਕੇ ਉਤਾਰ ਨੂੰ ਉਠਦੀ ਹੈ.
ਉੱਠਣ ਨਾਲ ਉਹ ਕੁਝ ਕੁਝ ਠੰਢੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀ
ਨਮੀ ਜੰਮਕੇ ਬੱਦਲ ਬਣ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਅਜੇਹਾ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀ
ਗੁੱਚੀ ਭਰਮੀ ਨਿਕਲ ਜਾਂਦੀ ਅਤੇ ਹਵਾ ਦੀ ਸੰਘਣਾਈ ਘਟ ਜਾਂਦੀ ਹੈ
ਅਤੇ ਥੱਲੇ ਦੀ ਥਾਂ ਕੁਝ ਖਾਲੀ ਜੇਹੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ. ਉਸ ਖਾਲੀ ਥਾਂ ਨੂੰ
ਭਰਨ ਵਾਸਤੇ ਚੁਫੇਰੇ ਦੀ ਹਵਾ ਪ੍ਰਬਲ ਵੇਗ ਨਾਲ ਆਉਂਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ
ਦੀ ਚਾਲ ਪੁਰਿ ਘੰਟਾ ੧੦੦ ਤੋਂ ੩੦੦ ਮੀਲ ਤਕ ਹੁੰਦੀ ਹੈ. ਇਹੀ
ਚੱਕਰਦਾਰ ਹਵਾ (Cyclone) ਘੁੰਮਣਘੇਰ ਪੈਦਾ ਕਰਦੀ ਹੈ.

ਘੁੰਮਣਘੇਰਿ. ਘੁੰਮਣਘੇਰੀ ਵਿੱਚ। ੨ ਘੁੰਮਣਘੇਰ ਨਾਲ. ਦੇਖੋ,
ਘੁੰਮਣਘੇਰ.

ਘੁੰਮਣਘੇਰੀ. ਦੇਖੋ, ਘੁੰਮਣਘੇਰ.

ਘੁੰਮਣਵਾਣੀ. ਸੰਗਤ—ਪਾਣੀ ਦੀ ਘੁਮੇਰੀ, ਘੁਮਰੀ. ਜਲਚਕ੍ਰਿਕਾ.
“ਘਰ ਘੁੰਮਣਵਾਣੀ ਭਾਈ.” (ਮਾਰੂ ਮ: ੧) ਦੇਖੋ, ਘੁੰਮਣਘੇਰ ੨
ਅਤੇ ੩.

ਘੁੰਮਣਾ } ਦੇਖੋ, ਘੁਮਨ.
ਘੁਮਨ }

ਘੁਮਨਘੇਰ. ਦੇਖੋ, ਘੁੰਮਣਘੇਰ ਅਤੇ ਘੁਮਨਘੇਰ.

ਘੁਮਰ } ਦੇਖੋ, ਘੁਮਰ.
ਘੁਮਰ }

ਘੁੰਮਰਿਆਰਿ. ਦੇਖੋ, ਘੁਮਰਿਆਰਿ.

ਘੁਮਰਿ. ਦੇਖੋ, ਘੁਮਰ.

ਘੁਮਰਿਆਰਿ } ਵਿ—ਘੁਮੇਰੀ ਪਾਉਣ ਵਾਲੀ. ਚੱਕਰ ਲਾਉਣ
ਘੁੰਮਰਿਆਰਿ } ਵਾਲੀ. ਗੇਤੇ ਦੇਣ ਵਾਲੀ। ੨ ਘਮਰਿਆਰਿ. ਸੰਗਤ—
ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ ਗਰਮੀ ਤੋਂ ਭਾਪ ਰੂਪ ਹੋਇਆ ਜਲ, ਜੋ ਹਵਾ ਵਿੱਚ ਸਰਦੀ
ਦੇ ਕਾਰਣ ਗਾੜਾ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ. ਪੁੰਦ. ਨੀਹਾਰ. “ਘੁੰਮਰਿਆਰਿ
ਸਿਆਲੀ ਬਣੀਆਂ ਕੇਜਮਾਂ.” (ਚੰਡੀ ਵਾਰ) ਮਾਨੋ ਆਕਾਸ਼ ਵਿੱਚ
ਸਿਆਲ ਦੀ ਪੁੰਦ ਛਾਈ ਹੈ, ਅਜੇਹੀਆਂ ਤਲਵਾਰਾਂ ਯੋਧਿਆਂ ਦੀਆਂ
ਚੁੱਪੜ੍ਹਮਿ ਨੂੰ ਢਕ ਰਹੀਆਂ ਹਨ, ਦੇਖੋ, ਕੇਜਮ ੨.

ਘੁਮਰੀ, ਸੰਗਤ—ਜਲਚਕ੍ਰਿਕਾ, ਭੋਰੀ। ੨ ਘੁਮਡੀ, ਉਮਡੀ, "ਸਤਾਮ ਘਟਾ ਘੁਮਰੀ ਘਨਘੋਰਕੀ" (ਚੰਡੀ ੨)

ਘੁਮਰੇਰੀ, ਸੰਗਤ—ਘੁਮਿਆਰ (ਕੁੰਡਕਾਰ) ਦੀ ਇਸਤਰੀ, "ਧੋਬਨ ਘੁਮਰੇਰੀ ਚਮਚੇਰੀ" (ਗੁਪਤ)

ਘੁਮਵਾਰਨਾ, ਫਿ—ਸਿਰ ਉੱਪਰ ਘੁਮਾਏ ਕੁਰਬਾਨੀ ਕਰਨਾ, ਸਿਰਵਾਰਨਾ ਕਰਨਾ

ਘੁਮਾਂ, ਦੇਖੋ, ਘੁਮਾਂਊਂ

ਘੁਮਾਉ, ਦੇਖੋ, ਘੁਮਾਂਊਂ। ੨ ਚੱਕਰ, ਫੇਰਾ, ਫੇਰਾ, ਦੇਖੋ, ਘੁਮ। ੩ ਵਿੰਕ, ਟੇਕ

ਘੁਮਾਂਊਂ, ਸੰਗਤ—ਜਮੀਨ ਦਾ ਇੱਕ ਮਾਪ, ਜੋ ਅੱਠ ਕਨਾਲ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਦੇਖੋ, ਮਿਣਤੀ

ਘੁਮਾਉਣਾ, ਫਿ—ਫੇਰਨਾ, ਫੇਰਾ ਦੇਣਾ। ੨ ਕੁਰਬਾਨੀ ਲਈ ਕੋਈ ਪਦਾਰਥ ਸਿਰ ਅਰਥਾ ਸਰੀਰ ਦੇ ਚਾਰੇ ਪਾਸੇ ਫੇਰਨਾ, "ਹਉ ਸਤਿਗੁਰੂ ਵਿਟਹੁ ਘੁਮਾਇਆ" (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧ ਜੋਗੀ ਅੰਦਰ) "ਸਤਿਗੁਰੂ ਵਿਟਹੁ ਘੁਮਾਈਆ ਜੀਉ" (ਮਾਭ ਮ: ੪)

ਘੁਮਾਲ, ਸੰਗਤ—ਚੁਲਾਰੇ ਦੀ ਉਹ ਲੱਕੜ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਤੰਤੂਆਂ (ਤਾਗਿਆਂ) ਦੇ ਸਿਰੇ ਫਸਾਏ ਉਹ ਤਾਣੀ ਤਿਆਰ ਕਰਦਾ ਹੈ

ਘੁਮਿ, ਫਿ, ਵਿ—ਘੁਮਾਏ, ਲੈਣਕੇ, ਪਰਤਕੇ, "ਜੇ ਜਾਣਾ ਮਰਿਜਾਈਐ ਘੁਮਿ ਨ ਆਈਐ" (ਆਸਾ ਫਰੀਦ) "ਜੇ ਤੇ ਮਾਰਨਿ ਮੁਕੀਆ ਤਿਨਾ ਨ ਮਾਰੇ ਘੁਮਿ" (ਸ: ਫਰੀਦ)

ਘੁਮਿਆਰ, ਕੁੰਡਕਾਰ ਅਤੇ ਕੁਸ਼ੀਕਾਰ

ਘੁਮੀਸਿੰਘ, ਪਿੰਡ ਕੋਟਭਾਈ (ਜਿਲਾ ਫਿਰੋਜ਼ਪੁਰ) ਵਿੱਚ ਜਦ ਦਲਮੇਸ਼ ਜੀ ਪਧਾਰੇ, ਤਦ ਚੰਗੀ ਅਤੇ ਖੁਸ਼ੀ ਬਾਣੀਏ ਹਾਜਿਰ ਹੋਏ, ਦਲਮੇਸ਼ ਜੀ ਨੇ ਅਮ੍ਰਿਤ ਛਕਾਏ ਸਿੰਘ ਸਜਾਏ

ਘੁਮੇਰ } ਸੰਗਤ—ਸਿਰ ਨੂੰ ਆਇਆ ਚੱਕਰ, ਕਿਰਦਈ।
ਘੁਮੇਰੀ } ੨ ਝਾਟਣੀ

ਘੁਮੇਰੂ, ਵਿ—ਘੁਮਾਉਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਤ—ਉਹ ਲਾਟੂ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਘੁਮਾਏ ਸੁਤ ਕੱਤਿਆ ਜਾਵੇ

ਘੁਮੇਰਚੰਦ, ਦੇਖੋ, ਘੁਮੇਰਚੰਦ

ਘੁਰ, ਸੰਗਤ—ਕਰਜ, ਧੁਨਿ। ੨ ਖੇਡਾ, ਦੇਖੋ, ਘੁਰਸਾਰ। ੩ ਸੰ, ਧੁਰ, ਧਾ—ਫਰਕੇ ਚਿੱਲਾਉਣਾ। ੪ ਸੂਰ ਆਦਿ ਪਸ਼ੂਆਂ ਦਾ ਲਥਦ

ਘੁਰਸਾਰ, ਸੰਗਤ—ਘੁਤ (ਘੋਟਕ) ਬਾਲਾ, ਅਸਰਬਾਲ, ਭਥੇਰਾ, "ਘੁਰਸਾਰਹਿ ਘੋਰ ਬੰਧਾਇਹੋ" (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧੪੫)

ਘੁਰਕਣਾ } ਫਿ—ਘੁਰ ਘੁਰ ਲਥਦ ਕਰਨਾ। ੨ ਘੁਰਨਾ, ਝਿੜਕਣਾ,
ਘੁਰਕਨਾ } "ਬੈਪ ਸਮੇ ਨਿਜ ਨਾਹ ਕੇ ਘੁਰਕਤ ਆਏ ਜਾਮ" (ਚਰਿਤ੍ਰ ੪)

ਘੁਰਕੀ, ਸੰਗਤ—ਫਿੜਕੀ, ਧਮਕੀ

ਘੁਰਣਾ } ਫਿ—ਕਰਸਣਾ, "ਘੁਰਨ ਘਟਾ ਅਤਿ ਕਾਲੀਆ" (ਵਾਰ
ਘੁਰਨਾ } ਮਾਰੂ ੨ ਮ: ੫) "ਘੁਰੇ ਨਗਾਰੇ" (ਚੰਡੀ ੩)
੨ ਸੰਗਤ—ਜੰਗਲੀ ਪਸ਼ੂਆਂ ਦਾ ਘੁਰਾ, ਗ੍ਰਿਹਵਨ, ਵਨਕ੍ਰਿਹ

ਘੁਰਬੇ, ਬੱਦਲ ਨਗਾਰੇ ਆਦਿ ਦਾ ਕਰਜਨਾ। ੨ ਘੁਲਨਾ, ਕੁਸਤੀ ਕਰਨਾ, "ਬਹੁਰ ਕਹਤੇ ਮੌਲਨ ਕੇ ਘੁਰਬੇ" (ਗੁਪਤ)

ਘੁਰਚਾਟਾ } ਸੰਗਤ—ਘੁਰ ਘੁਰ ਦੀ ਆਹਟ, ਘੋਰ ਨਿੰਦਾ ਵਿੱਚ
ਘੁਰਚਾਟਾ } ਸੁੱਤੇ ਆਦਮੀ ਦੇ ਕੰਠ ਤੋਂ ਉਪਜੀ ਘਰ ਘਰ ਧੁਨੀ

ਘੁਰਾ, ਸੰਗਤ—ਜੰਗਲੀ ਪਸ਼ੂਆਂ ਦਾ ਘਰ, "ਹੋਇ ਸਰਾਣਾ ਘੁਰੈ ਨ ਮਾਵੈ" (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਮਲਾ)

ਘੁਰਾਤਾ, ਦੇਖੋ, ਘੁਰਚਾਟਾ

ਘੁਲਣਾ } ਫਿ—ਕੁਸਤੀ ਕਰਨੀ, ਮੱਲਸੁੱਧ ਕਰਨਾ। ੨ ਮਿਲਣਾ,
ਘੁਲਨਾ } ਫਲਣਾ, "ਜੇ ਕੀਚਨਿ ਲਖ ਉਪਾਵ ਤਾ ਕਹੀ ਨ ਘੁਲੀਐ" (ਵਾਰ ਰਾਮ ੨ ਮ: ੫) ੩ ਹੱਲ ਹੋਣਾ, ੪ ਢਲਣਾ

ਘੁਲਾਵੇਗੇ, ਦੇਖੋ, ਘੁਮਨਿਘੋਰਿ

ਘੁਤ, ਸੰਗਤ—ਘੋਟਕ, ਘੋਤਾ, ਅਸ਼ੁ

ਘੁਤਸਾਲ, ਸੰਗਤ—ਘੋਟਕਸਾਲ, ਘੋੜਿਆਂ ਦੇ ਚਹਿਣ ਦਾ ਮਕਾਨ, ਘੁਤਸਾਲਾ

ਘੁਤਚੜ੍ਹਾ, ਸੰਗਤ—ਘੋਤੇ ਦਾ ਸਵਾਰ, ਘੋਤੇ ਪੁਰ ਸਵਾਰ ਹੋਇਆ ਪੁਰਖ

ਘੁਤਦੋੜ, ਸੰਗਤ—ਘੋੜਿਆਂ ਦੀ ਭਾਜ। ੨ ਘੋੜਿਆਂ ਦੀ ਭਾਜ ਪਰਖਣ ਦੀ ਖੇਡ

ਘੁਤਨਾਲ, ਸੰਗਤ—ਘੋਤੇ ਦੇ ਪੈਰ ਲੱਗਿਆ ਲੋਹੇ ਦਾ ਰਨਾਲ। ੨ ਦੇਖੋ, ਘੁਤਨਾਲਿਕਾ

ਘੁਤਨਾਲਿਕਾ, ਸੰਗਤ—ਉਹ ਭੈਪ, ਜੋ ਘੋੜਿਆਂ ਨਾਲ ਖਿੱਚੀ ਜਾਵੇ, ਜਿਸ ਦੇ ਨੈ ਜਾਣ ਲਈ ਘੋਤੇ ਜੋਤੇ ਜਾਣ

ਘੁਤਬਹਿਲ, ਸੰਗਤ—ਉਹ ਬਹਿਲੀ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਘੋਤੇ ਜੋਤੇ ਜਾਵਨ, ਘੋੜਿਆਂ ਦਾ ਰਥ

ਘੁਤਵਾਲ, ਸੰ, ਘੋਟਕ ਪਾਲ, ਘੋਤੇ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਸਾਈਸ, ਘੁਤਾਣੀ, ਇਲਾਕਾ ਪਟਿਆਲਾ, ਨਜਾਮਤ ਸੁਨਾਮ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਪਿੰਡ ਹੈ, ਇਥੇ ਰਾਮਰਾਈਏ ਗੁਰਨਿੰਦਕ ਮਸੰਦ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਭੁਲਾਕੀ ਸਿੰਘ ਚਾਕੀ ਦਾ ਨਿਰਾਦਰ ਕਰਕੇ ਦੁਤਾਰਾ ਭੰਨ ਦਿੱਤਾ ਸੀ

ਇਸ ਲਈ ਬੰਦਾ ਬਹਾਦਰ ਨੇ ਸੰਮਤ ੧੭੬੭ ਵਿੱਚ ਇਸ ਪਿੰਡ ਨੂੰ ਫੜੇ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਮਸੰਦਾਂ ਨੂੰ ਵੰਡ ਦਿੱਤਾ, ਇਸ ਪਿੰਡ ਵਿੱਚ ਕੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਕੁਰਦੁਆਰਾ ਹੈ, ਕੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਸੂਰਤੀਏ ਮਸੰਦ ਨੂੰ ਇੱਕ ਚੋਲਾ ਬਾਸਿਆ, ਜੋ ਉਸ ਦੀ ਔਲਾਦ ਪਾਸ ਹੈ

ਕੁਰਦੁਆਰੇ ਨਾਲ ੧੦ ਵਿੱਥੇ ਭਮੀਨ ਹੈ, ਹੋਲੇ ਨੂੰ ਮੇਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਹੋਲਏ ਸਟੇਸ਼ਨ ਦੇਰਾਹੇ ਤੋਂ ਸੱਤ ਮੀਲ ਪੱਛਮ ਹੈ

ਘੁਤਾਮ, ਪਟਿਆਲੇ ਤੋਂ ੧੨ ਕੋਹ ਦੱਖਣ ਪੂਰਬ ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਇਸ ਥਾਂ ਵਡੇ ਅਰੰਕਾਰੀ ਪਠਾਣ ਵਸਦੇ ਸਨ, ਬੰਦਾ ਬਹਾਦਰ ਨੇ ਖਾਨਸਾਦਨ ਨਾਲ ਇਸ ਨਗਰ ਨੂੰ ਸੰਮਤ ੧੭੬੬ ਵਿੱਚ ਫੜੇ ਕੀਤਾ

ਘੁਸ } ਸੰਗਤ—ਹਿਸਵਤ, ਵੱਢੀ

ਘੁਸ } ਸੰਗਤ—ਗਾੜੀ ਨੀਂਦ (ਸੁਖਪਤੀ) ਦੀ ਹਾਲਤ, "ਸੁੱਤਾ ਘੁਕ"

ਘੁਕ, ਸੰਗਤ—ਗਾੜੀ ਨੀਂਦ (ਸੁਖਪਤੀ) ਦੀ ਹਾਲਤ, "ਸੁੱਤਾ ਘੁਕ"

ਘੁਸ } ਸੰਗਤ—ਹਿਸਵਤ, ਵੱਢੀ

ਘੁਕ, ਸੰਗਤ—ਗਾੜੀ ਨੀਂਦ (ਸੁਖਪਤੀ) ਦੀ ਹਾਲਤ, "ਸੁੱਤਾ ਘੁਕ"

(ਪ੍ਰਾਪ੍ਰ) ੨ ਸੰ. ਉੱਚੁ. ਉੱਚੁਕ.

ਘੁਕਾਰਿ. ਘੁਕ (ਉੱਚੁ) ਦਾ ਵੈਰੀ ਕਾਉਂ. ਕਾਕ.

ਘੁੰਕਰ. ਦੇਖੋ, ਘੁੰਕਰ.

ਘੁੰਕਟ } ਅਵਰੁੰਨ. ਘੁੰਡ. ਨਕਾਬ. ਦੇਖੋ, ਘੁੰਕਟ. "ਰਹੁ ਰਹੁ
ਘੁੰਕਟ } ਰੀ ਰਹੁਰੀਆ, ਘੁੰਕਟ ਜਿਨ ਕਾਵੇ." (ਆਸ ਕਰੀਰ)
"ਜਬ ਨਾਚੀ ਤਬ ਘੁੰਕਟ ਕੈਸਾ?" (ਰੁਖਾ ਮ: ੧) "ਘੁੰਕਟ ਖੋਲਿ
ਚਲੀ." (ਚਮਕਾਰ) ਭਾਵ—ਲੋਕ ਨਾਜ ਤਰਾਫ਼ ਇੱਤੀ.

ਘੁੰਕਰ } ਸੰਕਤਾ—ਘੁੰਕਰ. ਫੋਟਾ ਘੱਟਾ. "ਘੁੰਕਰ ਬਾਧਿ ਬਜਾਵਹਿ
ਘੁੰਕਰ } ਤਾਲ." (ਪੁਛਾ ਅ: ਮ: ੫) "ਘੁੰਕਰ ਬਾਧਿ ਤਏ
ਰਾਮਦਾਸ." (ਮਾਰੂ ਮ: ੫)

ਘੁਟ } ਦੇਖੋ, ਘੁਟ.
ਘੁੰਟ }

ਘੁਟਲਾ. ਘੁੰਟ ਲੈਂਦਾ. ਘੁੰਟ ਭਰਦਾ. "ਬਨ ਚੋਖਤਾ ਮਾਖਨ ਘੁਟਲਾ."
(ਗੋਡ ਨਾਮਦੇਵ) ਦੇਖੋ, ਮਾਖਨ ਕ.

ਘੁਟਾ. ਘੁੰਟ ਭਰਿਆ. ਪੀਤਾ. "ਹਰਿਰਸ ਘੁਟਾ." (ਸਾਰ ਮ: ੫)

ਘੁਟੀਐ. ਘੁੰਟ ਭਰੀਏ. ਭਾਵ—ਪਾਨ ਕਰੀਏ. "ਹਰਿਰਸ ਘੁਟੀਐ."
(ਬਿਲਾ ਮ: ੫ ਪਭਤਾਲ)

ਘੁਪ. ਦੇਖੋ, ਘੁਪਾ ੨ ਸਖਨ ਅੰਧਕਾਰ. ਭਾਵਾ ਹਨੇਰਾ. "ਤਮ
ਅਗਿਆਨ ਮੋਹਤ ਘੁਪ." (ਬਿਲਾ ਅ: ਮ: ੫) ੩ ਉੱਚੁਕ. ਘੁਕ.
ਉੱਚੁ.

ਘੁਮਣ. ਸੰ. ਧੂਸ, ਧਾ—ਚਕਾਕਾਰ ਘੁਮਣਾ, ਘੁਮੇਰੀ (ਝੁਆਟਣੀ)
ਲੈਣੀ.

ਘੁਮਣਘੇਰੀ. ਦੇਖੋ, ਘੁਮਣਘੇਰੀ.

ਘੁਮਣਾ } ਸੰ. ਘੁਮਣ. ਸੰਕਤਾ—ਏਧਰ ਓਧਰ ਫਿਰਨਾ. ਚੱਕਰ
ਘੁਮਣ } ਲਾਉਣਾ.

ਘੁਮਣਘੇਰੀਆ } ਸੰਕਤਾ—ਘੁਮਣਵਾਣੀ. ਦੇਖੋ, ਘੁਮਣਘੇਰ.
ਘੁਮਣਘੇਰ } "ਘੁਮਣਘੇਰ ਅਗਾਹ ਭਾਖਰੀ ਰੁਹਸਵਦੀ ਪਰ
ਘੁਮਣਘੇਰਿ } ਉਰੀਐ." (ਆਸ ਮ: ੫) "ਘੁਮਣਘੇਰਿ
ਘੁਮਣਘੇਰੀ } ਮਹਾ ਅਤਿ ਬਿਖਤੀ." (ਰਾਮ ਅ: ਮ: ੫)
ਘੁਮਣਘੇਰਿ. } "ਘਰੁ ਘੁਮਣਘੇਰਿ ਘੁਲਾਵੈਕੇ." (ਕਾਨ ਅ:
ਮ: ੪) ੨ ਸਿਰ ਦਾ ਚੱਕਰ. ਘੁਮੇਰੀ. ਰਿਸਦਣੀ. ੩ ਭਾਵ—
ਅਵਿਦਯਾ ਦਾ ਝੁਲੇਖਾ. ੪ ਚੌਰਾਸੀ ਦਾ ਫੇਰਾ.

ਘੁਮਰ } ਸੰਕਤਾ—ਘੁਮੇਰੀ. ਚਕਾਕਾਰ ਫਿਰਨਾ. ੨ ਇੱਕ ਪੁਕਾਰ
ਘੁਮਰਿ } ਦਾ ਨਾਚ (ਨ੍ਰਿਤ), ਜੋ ਚਕਾਕਾਰ ਫਿਰਕੇ (ਘੁਮੇਰੀ ਪਾ
ਕੇ) ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ. "ਹਰਿਜਸ ਘੁਮਰਿ ਪਾਵਹੁ." (ਜੇਤ ਮ: ੪)

ਘੁਮਰਿਆਰ ਸਿਆਲੀ. ਦੇਖੋ, ਘੁਮਰਿਆਰ ੨.

ਘੁਰ. ਸੰ. ਧੂਰ, ਧਾ—ਹਿੰਸਾ ਕਰਨਾ, ਦੁੱਖ ਦੇਣਾ, ਪੁਰਣਾ ਹੋਣਾ.
੨ ਸੰਕਤਾ—ਫ਼ੋਧਾਂਦ੍ਰਸੀ ਨਾਲ ਤੱਕਣ ਦੀ ਫ਼ਿਯਾ.

ਘੁਰਣ. ਸੰ. ਧੂਰ, ਧਾ—ਚਕਾਕਾਰ ਫਿਰਨਾ, ਘੁੰਮਣਾ. ੨ ਫ਼ੋਧਾਂਦ੍ਰਸੀ
ਨਾਲ ਤਾੜਨਾ.

ਘੁਰਣਾ. ਸੰਕਤਾ—ਫ਼ੋਧ ਦੀ ਨਜ਼ਰ ਨਾਲ ਤਾੜਨਾ. ਦੇਖੋ, ਘੁਰਣ ਧਾ.
ਘੁਰਮ. ਦੇਖੋ, ਘੁਰਣ ਧਾ. ੨ ਘੁਮੇਰ. ਸਿਰ ਦਾ ਚੱਕਰ. ੩ ਨਜ਼ੇ
ਆਦਿ ਕਰਕੇ ਚਕਰਾਇਆ ਸਿਰ.

ਘੁਰਾ. ਸੰਕਤਾ—ਬੁਤਾ. ਸੰਬਰਣ. ੨ ਹੁੰ ਰੁਹੁ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਦਾ ਇੱਕ
ਪ੍ਰੇਮੀ ਸਿੱਖ. "ਘੁਰਾ ਲਟਕਣ ਜਾਣੀਐ." (ਭਾਰੁ) ੩ ਖੜ੍ਹੀਆਂ ਦਾ
ਇਕ ਖੇਤ.

ਘੁਲਨ. ਫ਼ਿ—ਘੁਲਣਾ. ਹੱਲ ਹੋਣਾ. ਮਿਲਣਾ. ਅਭੇਦ ਹੋਣਾ. "ਘੁਲਹਿ
ਤਉ ਮਨ, ਜਉ ਆਵਹਿ ਸਰਨਾ." (ਬਾਵਨ) "ਤਉ ਪੁਸਾਈ ਘੁਲੀਐ."
(ਜੇਤ ਫ਼ਤ ਮ: ੫) "ਜਿਸੁ ਫ਼ਿਪਾਲੁ ਤਿਸੁ ਸਾਧ ਸੰਗਿ ਘੁਲੈ."
(ਆਸ ਮ: ੫)

ਘੇਉ. ਸੰਕਤਾ—ਘੁਤ. ਘੀ. "ਦਹੀ ਵਿਜੇਈ ਘੇਉ ਕਵਾਇਆ."
(ਭਾਰੁ)

ਘੇਉਰ. ਦੇਖੋ, ਘੇਵਰ.

ਘੇਇਯਾ. ਦੇਖੋ, ਘੇਟੀਆ.

ਘੇਈ. ਖੜ੍ਹੀਆਂ ਦਾ ਇੱਕ ਭੋਤ, ਜੋ ਘੀ ਦਾ ਵਪਾਰ ਕਰਨ ਤੋਂ
ਹੋਇਆ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਸੈਏ. ੨ ਘੀ ਦਾ ਵਪਾਰੀ. ੩ ਘੀ ਨਾਲ ਮਿਲਿਆ
ਹੋਇਆ.

ਘੇਈਆ. ਸੰਕਤਾ—ਮੱਖਣ ਆਂਡਾ ਆਦਿਕ ਪਦਾਰਥ ਫੋਟਕੇ ਘੀ ਦੀ
ਬਕਲ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ. ੨ ਰਿਤਕਣ ਸਮੇਂ ਨਰਮ ਮੱਖਣ ਨੂੰ ਲੱਸੀ
ਉੱਪਰੋਂ ਟਿਕੋਲਾ ਕਰਕੇ ਬਣਾਇਆ ਹੋਇਆ ਪਿੰਨਾ. ਘੋਯਾ. "ਮਖਨੀ
ਨੈ ਘੇਈਆ ਤਿਹ ਕਰਕੇ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧੩੨)

ਘੋਸ. ਸੰਕਤਾ—ਮਲਨਾਪਨ. ੨ ਖਿਰ. ੩ ਕਚੀਲੀ.

ਘੋਸਲਾ. ਸੰ. ਬਾਧਾਜਲ—ਘੁਸ਼ਟਾਨ. ਸੰਕਤਾ—ਪੀਹਣ ਦਾ ਵੱਟਾ.
੨ ਸੋਟਾ ਭੰਡਾ. ਰੁਤਕਾ. ੩ ਉਹ ਸੋਟਾ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਘਸ਼ਿਤ ਕਰੀਏ.
ਘੋਟਣਾ.

ਘੋਪ } ਵਤਰਸੰਗ ਅਤੇ ਪਿੰਡੀਘੋਬ ਦਾ ਫਿਲਾਫਾ, ਜੋ ਜਿਲਾ ਕੋਬਲਪੁਰ
ਘੋਬ } ਵਿੱਚ ਹੈ. "ਧੰਨੀ ਘੋਬ ਕਿ ਪੇਠੋਹਰ." (ਰੁਪਸੁ)

ਘੋਰ. ਸੰਕਤਾ—ਘੁਮੇਰੀ. "ਤੀਨ ਆਵਰਤ ਕੀ ਸੂਕੀ ਘੋਰ." (ਰਾਮ
ਮ: ੫) ਤਿੰਨ ਰੂਟਾਂ ਦੀ ਘੁਮਣਵਾਣੀ ਤੋਂ ਹੋਈ ਸਿਰ (ਆਤਮਾ) ਨੂੰ
ਘੁਮੇਰੀ ਮਿਟ ਕਣੀ. ਅਰਥਾਤ ਤ੍ਰਿਗੁਣਾਤਮਕ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤੀ ਆਪਣਾ ਵਰਜ
ਪੂਰਾ ਕਰਕੇ ਮੁਕੁਤਮਾ ਤੋਂ ਉਪਰਾਮ ਹੋ ਗਈ. ੨ ਵਲਾਣਾ. ੩ ਚੌਫੇਰਾ.
ਚੌਕਰਦਾ.

ਘੋਰਣਾ. ਫ਼ਿ—ਘਾਬੇ ਪਾਸਿਓਂ ਰੋਕਣਾ. ਵਲਨਾ.

ਘੋਰਣੀ. ਸੰਕਤਾ—ਘੁਮੇਰੀ. ਸਿਰ ਦਾ ਚੱਕਰ. ੨ ਇੱਕ ਕੋਲਾਕਾਰ
ਥੰਤ੍ਰ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਫੇਰਕੇ ਸੁਤ ਵੱਟੀਦਾ ਹੈ. ੩ ਚਰਮੀ, ਜਿਸ ਪੁਰ
ਮੁਜਰਮਾਂ ਨੂੰ ਚੜ੍ਹਕੇ ਪੁਰਾਣੇ ਬਮਲੇ ਸਜਾ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ. ਦੇਖੋ,
ਚਰਮੀ.

ਘੋਰਭ. ਇੱਕ ਖੜ੍ਹੀ ਭੋਤ. ਰਕਵਾਨਦਾਸ, ਜਿਸ ਨੇ ਹੁੰ ਗੋਬਿੰਦਪੁਰ
(ਹਰਿਗੋਬਿੰਦਪੁਰ) ਵਿੱਚ ਛੀਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੀ ਬੇਅਦਬੀ ਕੀਤੀ ਸੀ,
ਪਹਿਲਾਂ ਇਹ ਚਾਲਸਿੰਧੀ ਸਿਧੇ ਵਿੱਚ ਸੀ.

ਇਸੇ ਗੱਲ ਦਾ ਸੀ. ਦੇਖੋ, ਸ਼੍ਰੀਗੋਬਿੰਦਪੁਰ.

ਘੇਰਾ. ਸੰਗਤ—ਚਾਰੇ ਪਾਸੇ ਦੀ ਸੀਮਾ (ਹੱਦ). ੨ ਦਾਇਰਾ. ਚੱਕਰ. ਮੰਡਲ (Circumference). ੩ ਚੁਕੋਰਿਓ ਰੋਕਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਆ. ੪ ਕੁਝ. “ਮੁਆ ਕਰਤ ਸਗ ਘੇਰਾ.” (ਵਿਚਿਤ੍ਰ) ਧਨ ਅਤੇ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਪੁਰ ਕੁਝਾ ਕਰਦਾ.

ਘੇਰਵਰ. ਸੰ. ਖਿਤਬਰ, ਖਿਤਪੁਰ. ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਮਿਠਾਈ, ਜੋ ਬਹੁਤ ਘੀ ਨਗਕੇ ਬਣਦੀ ਹੈ. ਇਸਦੀ ਸ਼ਕਲ ਸਹਿਦ ਦੇ ਛੱਤੀ ਜੇਹੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ. “ਘੇਰਵਰ ਸੇਤ ਸਿਤਾ ਬਹੁ ਪਾਏ.” (ਨਾਪੁ) ਘੇਰਵਰ ਮਾਸ ਕਰਕੇ ਵਰਖਾ ਕੁੰਭ ਵਿੱਚ ਜਾਦਾ ਬਣਾਈਦਾ ਹੈ.

ਘੈਕੈ. ਫ਼ਿ. ਵਿ—ਘਾਇਲ (ਜ਼ਖਮੀ) ਕਰਕੇ. “ਘਾਇਲ ਕੇ ਸੰਗ ਘੈਕੈ.” (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੨ ਮਾਰਕੇ. ਘਾਤ ਕਰਕੇ.

ਘੈਣਾ. ਫ਼ਿ—ਘੋਲਣਾ. ਭੋਜਣਾ. ੨ ਘਾਇਲ (ਫੱਟਣ) ਕਰਨਾ.

ਘੋਰ. ਸੰਗਤ—ਆਕਾਸ਼ ਵਿੱਚ ਛਾਈ ਹੋਈ ਭਹਿਰ (ਧੁੜ). ੨ ਨਿੰਦਾ ਦੀ ਚਰਚਾ. ਬਦਨਾਮੀ.

ਘੋਸ. ਦੇਖੋ, ਘੁਸ ਯਾ ਅਤੇ ਘੋਖ.

ਘੋਸਲਾ } ਸੰਗਤ—ਘਾਸ-ਆਲਸ਼. ਘਾਸ ਦਾ ਬਣਾਇਆ ਘਰ,
ਘੋਸਲਾ } ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਪੰਛੀ ਆਏ ਦਿੰਦਾ ਹੈ. ਆਹਲਣਾ. “ਘੋਸਲਾ ਮੇ ਅੰਡਾ ਤਸ ਉਭਤ ਅਕਾਸ਼ਚਾਰੀ.” (ਭਾਗੁ ਕ)

ਘੋਖ. ਸੰ. ਘੋਸ. ਸੰਗਤ—ਗਰਜਨ ਦਾ ਸ਼ਬਦ. ਉੱਚੀ ਧੁਨਿ. “ਹੋਤ ਘੋਖ ਜਿਹ ਗਰਜ ਸੁਹਾਵਤ.” (ਨਾਪੁ) ੨ ਅਹੀਰਾਂ ਦੀ ਬਸਤੀ, ਜਿੱਥੇ ਛਾਈਆਂ ਘੋਸ ਕਰਦੀਆਂ (ਚੰਡੀਆਂ) ਹਨ। ੩ ਬੰਗਾਲੀ ਕਾਯਾਬਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਜਾਤਿ.

ਘੋਖਣਾ } ਸੰ. ਘੋਸਣਾ. ਸੰਗਤ—ਉੱਚੇ ਸੁਰ ਨਾਲ ਸੁਚਨਾ ਕਰਨੀ.
ਘੋਖਣ } ਮੁਨਾਦੀ. “ਸਿਆ ਪੁਰਾ ਘੋਖੀਕੈ.” (ਵਾਰ ਰਾਮ ੩) ਦੇਖੋ,
ਘੋਖਣਾ } ਨੰ. ੪ ਦਾ ਅਰਥ। ੨ ਗਰਜਨ. ਉੱਚੀ ਧੁਨਿ. “ਘਨ ਘੋਖਨ ਜਤੋ ਘਹਿਰਾਵਹਿਗੋ.” (ਕਲਕੀ) ੩ ਉੱਚੀ ਆਵਾਜ਼ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹਨਾ. “ਘੋਖੇ ਸਸਰੁ ਭੇਦ ਸਭ.” (ਰਾਵਨ) “ਘੋਖੇ ਮੁਨਿਜਨ ਸਿਮੁਤਿ ਪੁਰਾਨਾ.” (ਧਨਾ ਮ: ੫) “ਚਾਰੇ ਕੁੰਭਾਂ ਘੋਖਾ.” (ਧਨਾ ਮ: ੫) ੪ ਪੋਟੋਹਰ ਵਿੱਚ ਘੋਖਣਾ ਦਾ ਅਰਥ ਕੁੰਭੀ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨੀ ਹੈ.

ਘੋਖਾ. ਦੇਖੋ, ਘੋਖਣਾ.

ਘੋਖਿ. ਘੋਸਣ ਕਰਕੇ. ਪੁਕਾਰਕੇ. “ਭੇਦ ਪੁਕਾਰਹਿ ਘੋਖਿ.” (ਧਨਾ ਮ: ੫) ਦੇਖੋ, ਘੋਖਣਾ.

ਘੋਖੇ. ਦੇਖੋ, ਘੋਖਣਾ.

ਘੋਕੜ. ਸੰਗਤ—ਇੱਕ ਸਿਲਖਾਣਾ ਪੰਛੀ, ਜੋ ਡਿਰਦ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਬਲਮੁਰਗ. ੨ ਭਾਵ—ਅਭਿੱਖ ਖਾਣ ਵਾਲਾ. ੩ ਘੋਅਕਲ.

ਘੋਗਾ. ਇੱਕ ਜਲਜੀਵ, ਜਿਸ ਦੀ ਹੱਡੀ ਛੋਟੇ ਸੰਖ ਜੇਹੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ. ਸੰ. ਕੰਬੁਕ. ੨ ਨਨਹੇੜੀ ਪਿੰਡ (ਰਾਜ ਪਟਿਆਲਾ) ਦਾ ਵਸਨੀਕ ਇੱਕ ਮਸੰਦ, ਜੋ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ ਵੇਖੁਖ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ. ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਪਟਨੇ ਤੋਂ ਆਨੰਦਪੁਰ ਨੂੰ ਆ ਰਹੇ

ਸਨ, ਤਦ ਇਸ ਨੇ ਅਪਰਾਧ ਬਖਸ਼ਾਇਆ, ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਘਰ ਲੈ ਗਿਆ. ਦੇਖੋ, ਨਨਹੇੜੀ.

ਘੋਖਾਰਾ. ਸੰਗਤ—ਜਲ ਪੁਰ ਤਰਨ ਲਈ ਹਵਾ ਨਾਲ ਭਰਿਆ ਚੰਮ ਦਾ ਬੈਲਾ. ਇਹ ਬੈਲਾ ਉੱਚੇ ਥਾਂ ਤੋਂ ਡਿਗਣ ਵੇਲੇ ਭੀ ਜੋਕ ਲਰੀਰ ਨਾਲ ਬੰਨ੍ਹ ਲੈਂਦੇ ਹਨ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਸੱਟ ਨਹੀਂ ਵਜਦੀ. “ਬਾਂਧ ਘੋਖਾਰੇ ਪਵਨ ਨਖ ਕੁਦਤ ਭਯੋ ਬਨਾਯ.” (ਚਰਿਤ੍ਰ ੨੨)

ਘੋਖੜ. ਦੇਖੋ, ਘੋਗੜ.

ਘੋਖਾ. ਦੇਖੋ, ਘੋਗਾ.

ਘੋਟ. ਸੰਗਤ—ਖਿੰਚਾ. ੨ ਦਬਾਉ. ਦਾਬਾ.੩ ਦੇਖੋ, ਘੋਟਣਾ. ੪ ਸੰ. ਘੋਤਾ. ਅਸ਼ੁ.

ਘੋਟਕ. ਵਿ—ਘੋਟਣ ਵਾਲਾ. ੨ ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਘੋਤਾ.

ਘੋਟਣਾ } ਫ਼ਿ—ਰਗੜਨਾ. ਪੀਸਣਾ. ਦੇਖੋ, ਖੁਟ ਯਾ. ੨ ਤੇਖੋ, ਘੋਸਲਾ
ਘੋਟਣਾ } ੨ ਅਤੇ ਘੋਟਨਾ ੨.

ਘੋਟਨਾ. ਦੇਖੋ, ਘੋਟਣਾ ਅਤੇ ਖੁਟ ਯਾ. ੨ ਸੰਗਤ—ਸੈਂਟਾ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਘੋਟੀਏ. “ਭਾਂਗਘੋਟਨਾ ਹਾਥ ਸੰਭਾਰਾ.” (ਚਰਿਤ੍ਰ ੩੮੦)

ਘੋਟਾ. ਸੰਗਤ—ਘੋਟਣ ਦਾ ਸੰਦ. ੨ ਘੋਟਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਆ.

ਘੋਟਿਮ. ਘੋਟਨੇ ਜੋ. ਘਸਾਉਣ ਤੋਂ. “ਘੋਟਿਮ ਕਾਲਤੀ ਮਸ਼ੁ.” (ਸੁਹੀ ਮ: ੧)

ਘੋਪ. ਸੰਗਤ—ਸਿੱਧੀ ਭਲਵਾਰ, ਜੋ ਸੈਂਟੀ ਵਿੱਚ ਗੋਪ ਰੱਖੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ. ਰੁਪਤੀ. ੨ ਬਿਨਾਸ਼. ਭਧ. “ਜਿਨੇ ਸਰੁ ਘੋਪੈ.” (ਵਿਚਿਤ੍ਰ)

ਘੋਪਾ. ਸੰਗਤ—ਬੇਚੋਬਾ ਤੰਬੂ. ਉਹ ਤੰਬੂ, ਜਿਸ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਚੋਬ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ. ੨ ਉਹ ਥਾਂ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਦਮ ਕੁਝੇ. ਸਾਧ ਹੁੰਦੇ ਹੋਏ.

ਘੋਰ. ਸੰਗਤ—ਘੋਟ. ਘੋਤਾ. “ਮ੍ਰਿਗ ਪਛਰੇ ਡਿਨ ਘੋਰ ਹਥੀਆਧ.” (ਭੋਰ ਮ: ੫) “ਘੋਰ ਡਿਨਾ ਕੈਸੇ ਅਜਵਾਹ?” (ਗੋਂਡ ਕਬੀਰ)

੨ ਸੰ. ਵਿ—ਭਾੜਾ. ਸੰਘਣਾ. ੩ ਭਯੋਕਰ. ਭਰਾਉਣਾ. “ਕੁਰ ਡਿਨ ਘੋਰ ਅੰਧਾਧ.” (ਮ: ੨ ਵਾਰ ਆਸਾ) ੪ ਦਯਾਹੀਨ. ਡਿਪਾ ਰਹਿਤ.

ਭੋਰਮ। ੫ ਸੰਗਤ—ਭਰਜਨ. ਗੰਜਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਆ. “ਚਾੜ੍ਹਕ ਮੋਰ ਭੋਲਤ ਦਿਨ ਰਾਤੀ ਸੁਨਿ ਘਨਹਰ ਕੀ ਘੋਰ.” (ਮਲਾ ਮ: ੪ ਪਛਤਾਲ)

੬ ਧੁਨਿ. ਰੁੱਜ. “ਤਾਧ ਘੋਰ ਭਾਸਿੰਗੁ ਭਹਿ.” (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਮਲਾ) ੭ ਦੇਖੋ, ਘੋਲਨਾ. “ਮ੍ਰਿਕਮਦ ਕੁਲਾਭ ਕਰਪੂਰ ਘੋਰ.” (ਕਲਕੀ)

“ਹਲਾਹਲ ਘੋਰਤ ਹੋਂ.” (ਰਾਮਾਵ)

ਘੋਰਨੀ. ਸੰਗਤ—ਘੋਰਿਆਂ ਵਾਲੀ ਸੈਨਾ. ਹਯਸੇਨਾ. ਰਸਲਾ. (ਸਨਾਮ)

ਘੋਰਾ. ਘੋਤਾ. ਦੇਖੋ, ਘੋਰ ੧. “ਚਾਰੋਈ ਘੋਰਨ ਘਾਯਲਕੈ.” (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) “ਘੋਰੇ ਚਰਿ ਭੈਸ ਚਰਾਵਨ ਜਾਈ.” (ਆਸਾ ਕਬੀਰ) ਦੇਖੋ, ਪਹਿਲਾ ਪੁਤਾ ੨ ਦੇਖੋ, ਘੋਰ ੫. “ਧੁਨਿ ਵਾਜੇ ਅਨਹਦ ਘੋਰਾ.” (ਰਾਮ ਮ: ੧) ੩ ਸੰ. ਅੰਧੇਰੀ ਰਾਤ.

ਘੋਰਾਂਤਕ ਧੁਨਿਨੀ. ਘੋਤੇ ਦਾ ਅੰਤ (ਨਾਜ) ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਸੋਰ, ਉਸ ਜੇਹੀ ਆਵਾਜ਼ ਵਾਲੀ ਬੰਦੂਕ. (ਸਨਾਮ)

ਘੋਰੀ. ਸੰਗਤ—ਘੋਰੀ. ਘੋਟਿਕਾ. ੨ ਦੇਖੋ, ਅਘੋਰੀ ੨। ੩ ਵਿ—ਸਿਲਾ ਅਤੇ ਡਰਾਵਨਾ.

ਖੋਰੰਧਾਰ, ਖੋਰ—ਅੰਧਕਾਰ, ਭਯਾਨਕ ਅੰਧੇਰਾ, “ਗੁਰੂ ਬਿਨੁ ਖੋਰੰਧਾਰ,” (ਪ੍ਰਭਾ ਅ: ਮ: ੨) ੨ ਭਾਵਾ ਹਨੇਰਾ, ਭਾਵ—ਅਭਯਾਨ, ਖੋਲ, ਦੇਖੋ, ਖੋਲਣਾ ੨ ਜੰ. ਸੰਕਟ—ਅਧਿਕਤਕ, ਮਠਾ ੨ ਖੰਟੀ ਲੱਸੀ, ਤੜਾ ੪ ਕੇਸ ਧੋਣ ਦਾ ਖਾਦ ੫ ਦੇਖੋ, ਖੁਲਣਾ, “ਇਸ ਪੁਕਾਰ ਬਹੁ ਖੋਲ ਦਿਖਾਏ,” (ਗੁਪਤ) ਕੁਸਤੀ ਵਿਖਾਈ.

ਖੋਲਖੰਡਣਾ } ਫਿ—ਵਾਰਨੇ ਹੋਣਾ, ਬਲਿਹਾਰ ਹੋਣਾ, ਪੁਰਾਣੀ
ਖੋਲਖੁਮਾਉਣਾ } ਭੀਤਿ ਹੈ ਕਿ ਪਰਮ ਸਨੇਹੀ ਦੇ ਸਿਰ ਉੱਪਰੋਂ
ਪਾਣੀ ਵਾਰਕੇ ਪੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਭਾਵ ਇਹ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਨੇਹੀ ਦੇ ਸਾਰੇ ਦੁੱਖ ਆਭਤਾਂ ਸੁਭਚਿੰਤਨ ਦੇ ਕਾਰਣ ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਹੋਲ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਅਰ ਪੀਣਵਾਲਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਪ ਅੰਗੀਕਾਰ ਕਰਦਾ ਹੋਇਆ ਸਨੇਹੀ ਦਾ ਸੁਖ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ, “ਹਉ ਖੋਲੀ ਜੀਉ ਖੋਲਿਖੁਮਾਈ ਤਿਸੁ ਸਬੇ ਕੁਰਦਰਬਾਰੇ ਜੀਉ,” (ਮਾਰ ਮ: ੫) “ਹਉ ਤਿਸੁ ਖੋਲ ਖੁਮਾਇਆ ਕੁਰਮਤਿ ਰਿਦੈ ਕਰੀਬੀ ਆਵੈ,” (ਭਾਗੁ)

ਖੋਲਣਾ } ਫਿ—ਪਾਣੀ ਅਥਵਾ ਕਿਸੇ ਦੂਜੇ ਪਦਾਰਥ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ
ਖੋਲਣਾ } ਵਸਤੂ ਨੂੰ ਮਿਲਾਉਣਾ, ਹੱਲ ਕਰਨਾ, “ਖੋਲੀ ਕੇਹੁ ਰੰਗੁ ਚੜਾਇਆ,” (ਮਾਰੂ ਅ: ਮ: ੧)

ਖੋਲਿ, ਫਿ, ਵਿ—ਖੋਲਕੇ, ਮਿਲਾਕੇ, ਹੱਲ ਕਰਕੇ, “ਖੋਲਿ ਮਹਾ ਧਰੁ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਤਿਹ ਪੀਆ,” (ਭਾਵਨ)

ਖੋਲੀਆ, ਵਾਰਨੇ ਹੋਇਆ, “ਤਿਨ ਵਿਟਹੁ ਸਦੁ ਯੁਮਿ ਖੋਲੀਆ,” (ਮ: ੪ ਵਾਰ ਗਉ ੧) ਦੇਖੋ, ਖੋਲਖੰਡਣਾ.

ਖੋਰਕਾ } ਸੰਕਟ—ਖੋਟਕ, ਖੋੜਾ, “ਚੜਕੈ ਖੋੜੈ ਕੁੰਦੇ ਪਛਤਹਿ,”
ਖੋਰਕਾ } (ਕਉ ਵਾਰ ੨ ਮ: ੫) ਦੇਖੋ, ਕੁੰਦਾ.

ਖੋੜਾ, ਜੰ. ਖੋਟ, ਖੋਟਕ, ਅਧੁ, ਤੁਰਗ, ਹਧ, ਸੈਧਵ, ਖਿੱਕੜਾਨ, ਵਾਜੀ, “ਖੋੜਾ ਕੀਤੇ ਸਹਜ ਦਾ,” (ਵਾਰ ਰਾਮ ੩)

ਰਸਪੂਰਾਨੇ ਵਿੱਚ ਰੰਗਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਖੋੜਿਆਂ ਦੇ ਇਹ ਨਾਉਂ ਹਨ—

- ਚਿੱਟਾ—ਕਰਕ.
- ਚਿੱਟਾ ਪੀਲਾ—ਖੋਗਾ.
- ਪੀਲਾ—ਹਰਿਕ.
- ਦੂਪੀਆ—ਸੇਰਾਹ.
- ਕਾਲਾ—ਖੁੰਕਾਹ.
- ਲਾਲ—ਕਿਯਾਹ.
- ਕਾਲੀ ਪਿੰਜਣੀਆਂ ਵਾਲਾ ਚਿੱਟਾ—ਉਗਾਹ.
- ਕਬਰਾ—ਹਲਾਹ.
- ਪਿਲੰਤਣ ਨਾਲ ਕਾਲਾ—ਤ੍ਰਿਯੁਹ.
- ਕਾਲੇ ਕੋਭਿਆਂ ਵਾਲਾ ਪੀਲਾ—ਕੁਲਾਹ.
- ਲਾਲੀ ਦੀ ਚਲਕ ਨਾਲ ਪੀਲਾ—ਉਕਨਾਹ.
- ਨੀਲਾ—ਨੀਲਕ.
- ਗੁਲਾਬੀ—ਰੋਵੰਤ.
- ਹਰੀ ਤਲਕ ਨਾਲ ਪੀਲਾ—ਹਲਕ.

ਭਾਤੀ ਖੁਰ ਮੁਖ ਅਯਾਲ ਪੂਛ ਜਿਸ ਦੇ ਚਿੰਟੇ ਹੋਣ—ਅਸੁਮੰਗਲ, ਪੂਛ ਭਾਤੀ ਸਿਰ ਦੇਵੇਂ ਪਸਵਾਏ ਜਿਸ ਦੇ ਚਿੰਟੇ ਹੋਣ—ਪੰਡਤ, (ਭਿੰਗਲਾਕੇਸ)

ਖੋੜੀ, ਸੰਕਟ—ਖੋਟਿਕਾ, ਖੋੜੇ ਦੀ ਮਦੀਨ, ਅਸ਼ਿਨੀ ੨ ਕਾਠ ਦੀ ਟਿਕਟਿਕੀ, ਜਿਸ ਤੇ ਵਸਤੂ ਸੁਕਾਈਏ ਹਨ। ੩ ਥਾਣੀ ਆਇਕ ਰੱਖਣ ਦੀ ਤਿਆਈ। ੪ ਥਾਈ ਸਮੇਂ ਦੀ ਇੱਕ ਰਸਮ, ਦੇਖੋ, ਖੋੜੀਆਂ। ੫ ਖੋੜੀ ਦੀ ਰਸਮ ਸਮੇਂ ਦਾ ਗੀਤ। ੬ ਸਿਰੰਦਾ ਸਿਤਾਰ ਆਦਿ ਸਾਜ਼ ਦੀ ਉਹ ਟਿਕਟਿਕੀ, ਜਿਸ ਉੱਪਰ ਤਾਰਾਂ ਰੱਖੀਆਂ ਹਨ, ਦੇਖੋ, ਸੁਰਪਰੀ ਅਤੇ ਜਵਾਹਰੀ। ੭ ਸੋਮੀਆਂ ਖੱਟਣ ਦੀ ਮਸ਼ੀਨ.

ਖੋੜੀਆਂ, ਥਾਈ ਦੇ ਮੌਕੇ ਬਰਾਤ ਨੂੰ ਡੇਰਾ ਦੇਣ ਪਿੱਛੋਂ, ਵਿਆਹ ਸੰਸਕਾਰ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਦੁਲਹਾ (ਜਾਤੇ) ਨੂੰ ਖੋੜੀ ਪੁਰ ਸਵਾਰ ਕਰਕੇ ਦੁਲਹਾਨਿ (ਜਾਤੀ) ਦੇ ਘਰ ਲੈ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਇਸ ਦਾ ਨਾਉਂ ਖੋੜੀ ਦੀ ਰਸਮ ਹੈ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਜੋ ਗੀਤ ਗਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤਾ—“ਖੋੜੀਆਂ” ਹੈ, ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਕੰਦੇ ਗੀਤਾਂ ਦੀ ਕੁਰੀਤੀ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਲਈ “ਖੋੜੀਆਂ” ਸਿਰਲੇਖ ਹੇਠ ਵਡਹੰਸ ਰਾਗ ਵਿੱਚ ਭਾਣੀ ਰਚੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਲੋਕ ਪਰਲੋਕ ਵਿੱਚ ਸੁਖ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਹੈ, “ਦੇਹ ਤੇਜਣਿ ਜੀ ਰਾਮ ਉਪਾਈਆ,” ਆਦਿ.

ਖੋੜੇਵਾਹਾ, ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜੋ ਜਿਲਾ ਤਸੀਲ ਗੁਰਦਾਸ ਪੁਰ ਵਿੱਚ ਹੈ, ਇਥੇ ਭਵਿੱ ਸਰਿਕੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਹੈ। ੨ ਖੋੜੇ ਹੱਕਣ ਵਾਲਾ, ਖੰਘੋਰਨਾ } ਫਿ—ਜਲ ਨੂੰ ਹਿਲਾਕੇ ਕਿਸੇ ਵਸਤੂ ਨੂੰ ਉਸ ਵਿੱਚ
ਖੰਘੋਲਣਾ } ਮਿਲਾਉਣਾ, ੨ ਜਲ ਹਿਲਾਕੇ ਸੋਧ ਕਰਨਾ। ੩ ਕਿਸੇ ਵਸਤੂ ਨੂੰ ਸਿਲ ਕੱਢਣ ਲਈ ਜਲ ਵਿੱਚ ਚਕਰੇਲਣਾ.

ਖੰਟ, ਜੰ. ਧਾਧ, ਧਾ—ਭੋਲਣਾ, ਚਮਕਣਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਖੰਟਕ, ਖੰਟਕ, ਖੰਟਾ, ਟੱਲੀ, ਦੇਖੋ, ਖੰਟਿਕਾ, “ਖੰਟਕ ਜੌਂ ਸੁਨਕੈ ਭਰ ਭਾਨੀ। ਰਹੈ ਨਾਭ ਢਿਗ ਮ੍ਰਿਕਹਿ ਸਮਾਨੀ,” (ਨਾਪੁ) ਦੇਖੋ, ਖੰਟਕਹੋਰਿ, ਖੰਟਕਹੋਰਿ, ਸੰਕਟ—ਅਹੋਰੀ (ਸ਼ਿਕਾਰੀ) ਦੀ ਖੰਟੀ, ਖੰਟਾਹੋਰਾ, ਮ੍ਰਿਕ ਭਤਨ ਵਾਲੇ ਦਾ ਖੰਟਾ, “ਭਲਕੇ ਕਹੁ ਖੰਟਕਹੋਰਿ ਬਜਾਏ,” (ਕੁਸਨਾਥ) ਜੰਗਲ ਵਿੱਚ ਲੁਕਕੇ ਸ਼ਿਕਾਰੀ ਖੰਟਾ ਬਜਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਸੁਣਨ ਲਈ ਮ੍ਰਿਕ ਉਸ ਵੱਲ ਚਲਾ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਮਨੁੱਖ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਧੁਨੀ ਕਿੱਥੋਂ ਆ ਰਹੀ ਹੈ.

ਖੰਟਕਾ, ਦੇਖੋ, ਖੰਟਿਕਾ.

ਖੰਟਾ, ਜੰ. ਸੰਕਟ—ਟੱਲ, ਕਾਂਸੀ ਆਦਿ ਧਾਤੂ ਦਾ ਮੁਧੇ ਭਭਕੇ (ਕਲਾਸ) ਦੇ ਅਧਾਰ ਦਾ ਭਾਂਡਾ, ਜਿਸ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਬਾਹਰ ਵੱਲ ਉਭਰੇ ਹੋਏ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਇਹ ਵਾਲਕੇ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਅਰ ਅੰਦਰੋਂ ਇੱਕ ਲਟਕਦੀ ਹੋਈ ਹਥੋਤੀ ਦੁਆਰਾ ਵਜਦਾ ਹੈ, ਜਾਂ ਬਾਹਰੋਂ ਹਥੋਤੀ ਨਾਲ ਵਜਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਨਿੱਕੇ ਘੰਟੇ ਬਹੁਤ ਪੁਰਾਣੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਚਲੇ ਆਉਂਦੇ ਹਨ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਮਿਸਰ ਦੀਆਂ ਪੁਰਾਣੀਆਂ ਕਬਰਾਂ ਵਿੱਚੋਂ, ਅਰ ਨਿਨੀਵੇ (Nineveh) ਦੇ ਖੰਡਰਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਲੱਭੇ ਹਨ, ਰੋਮ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਹੀ ਸਨਾਨ ਦਾ ਸਮਾਂ ਘੰਟੇ ਦੁਆਰਾ ਦੱਸਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ, “ਭਈ ਭਾਈ ਲਾਤੇ ਦੇ ਘਰੋਂ ਜੋਤ ਕੁਰਣ ਵੇਲੇ ਭੀ ਘੋੜੀ ਦੀ ਰਸਮ ਹੁੰਦੀ ਹੈ.

ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਘੰਟੇ ਬਹੁਤ ਪੁਰਾਣੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਦੇਵਾਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਵਰਤੇ ਆਏ ਹਨ। ਹਿੰਦੂਸਤਾਨ ਵਿੱਚ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਘੰਟਾ ਸੋਮਨਾਥ ਦੇ ਮੰਦਿਰ ਵਿੱਚ ਸੀ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਮਹਾਮੁਦ ਗਜਨਵੀ ਨੇ ਚੂਰ ਚੂਰ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਸੋਨੇ ਦਾ ਜੰਜੀਰ ਲੁਟਿਆ।

ਇਸ ਵੇਲੇ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਘੰਟਾ ਮਾਸਕੋ (ਰੂਸ) ਵਿੱਚ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਵਜ਼ਨ ਪੰਜ ਹਜ਼ਾਰ ਪੰਜ ਸੌ ਚੁਤਲੀ ਮਣ ਪੱਕੇ (੧੯੮ ਟਨ) ਹੈ ਇਹ ਸਨ ੧੭੩੩ ਵਿੱਚ ਢਾਲਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਸੇ ਸ਼ਹਰ ਵਿੱਚ ਇਕ ਹੋਰ ਘੰਟਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਵਜ਼ਨ ਤਿੰਨ ਹਜ਼ਾਰ ਪੰਜ ਸੌ ਚੁਤਲੀ ਮਣ ਪੱਕੇ (੧੭੮ ਟਨ) ਹੈ। ਬਰਮਾ, ਪੈਕਿੰਗ (ਚੀਨ), ਕੋਲਾਨ (ਜਰਮਨੀ), ਵੀਅਨਾ ਅਤੇ ਪੈਰਿਸ ਵਿੱਚ ਵੀ ਵਜ਼ਨਦਾਰ ਤੇ ਕੰਟਾਵਰ ਘੰਟੇ ਹਨ। ਇੰਗਲਿਸ਼ਤਾਨ ਵਿੱਚ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਘੰਟਾ ਕੁੱਲ ਚਾਰ ਸੌ ਅਠਤਾਲੀ ਮਣ ਪੱਕੇ (੧੬ ਟਨ) ਦਾ ਹੈ, ਜੋ "ਸੇਂਟ ਪਾਲ" ਨਾਮੇਂ ਮਹਾਨ ਗਿਰਜੇ ਵਿੱਚ ਮੌਜੂਦ ਹੈ। "ਘੰਟਾ ਜਾਕਾ ਸੁਨੀਐ ਚਹੁ ਕੁੰਟ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) ਭਾਵ—ਅਨਹਤਨਾਦ। ੨ ਵਾਈ ਘੜੀ ਦਾ ਸਮਾ. ੬੦ ਮਿਨਟ ਪ੍ਰਮਾਣ ਸਮਾਂ. Hour. ਦੇਖੋ, ਕਾਲਪ੍ਰਮਾਣ। ੩ ਘੰਟੇ ਦਾ ਪ੍ਰਮਾਣ ਦੱਸਣ ਵਾਲਾ ਯੰਤ੍ਰ. Clock. ਦੇਖੋ, ਘੜੀ ਨੰ: ੩.

ਖੰਟਾਹੋਰਾ. ਦੇਖੋ, ਘੰਟਕਹੋਰਿ.

ਖੰਟਾਕਰਣ. ਸੰਗਤ—ਮੰਗਲ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ, ਜੋ ਮੇਧਾ ਦੇ ਉਦਰ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ। ਇਹ ਸ਼ਿਵ ਦਾ ਭਣ ਸੀ। ਇਹ ਸੁਪ ਦੇ ਕਾਰਣ ਮਨੁੱਖ ਜੋਤਿ ਵਿੱਚ ਆਇਆ ਅਤੇ ਉਜੈਨੀ ਨਗਰੀ ਵਿੱਚ ਭਾਰੀ ਪੇਂਡਿਤ ਹੋਇਆ। ੨ ਹਰਿਵੰਸ਼ ਅਨੁਸਾਰ ਇੱਕ ਪਿਲਾਚ, ਜੋ ਸ਼ਿਵ ਦਾ ਭਰਤ ਸੀ। ਵਿਸ਼ਨੁ ਦਾ ਨਾਉਂ ਕਿਤੇ ਕੰਨ ਵਿੱਚ ਨਾ ਪੈ ਜਾਵੇ, ਇਸ ਲਈ ਚੰਦਾ ਕੰਨਾ ਨਾਲ ਘੰਟੇ ਲਟਕਾਕੇ ਰਖਦਾ ਸੀ। ੩ ਸਰਬਲੋਹ ਅਨੁਸਾਰ ਬ੍ਰਿਜਨਾਥ (ਵੀਰਯਨਾਥ) ਦਾਨਵ ਦਾ ਸੈਨਾਨੀ। "ਘੰਟਾ ਕਰਣ ਭਟ." (ਸਲੋਹ)

ਖੰਟਿਕ. ਦੇਖੋ, ਘਣਿਆਲ ੩.

ਖੰਟਿਕਾ. ਸੰ. ਘਣਿਕਾ. ਸੰਗਤ—ਘੰਟੀ. ਟੱਲੀ। ੨ ਕੰਠ ਦੀ ਹੱਡੀ. ਘੰਡੀ. ਸੰਖੀ. Adam's Apple.

ਘੰਟੀ. ਦੇਖੋ, ਘੰਟਿਕਾ ੧.

ਘੰਡ. ਸੰਗਤ—ਘੰਟਾ. ਟੱਲਾ ੨ ਕੰਠ ਦੀ ਨਲਕੀ. ਘੰਡੀ. ਦੇਖੋ, ਘੰਟਿਕਾ ੨। ੩ ਸੰ. ਘਾਫ. ਭੋਰਾ. ਭੁਮਰਾ: ੪ ਵਿਸਟੀ. ਪਾਮਰ. "ਚਖ ਮਾਰਨਿ ਸਭ ਨਿੰਦਕ ਘੰਡਾ ਰਾਮ." (ਬਿਹਾ ਛੰਡ ਮ: ੪) ੫ ਸ਼ਰਾਰਤੀ। ੬ ਬਹੁਜਾਈ ਖੜੀਆਂ ਦਾ ਇੱਕ ਗੋਤ੍ਰ.

ਘੰਡ ਵੱਜਣਾ. ਕੰਠ ਦੀ ਨਾਲੀ (ਘੰਟਿਕਾ) ਵਿੱਚ ਬਲਗਮ ਫਸਕੇ ਸਾਹ ਨਾਲ ਘਰ ਘਰ ਸ਼ਬਦ ਹੋਣਾ। ੨ ਮਰਣ ਵੇਲੇ ਕਛ ਦੇ ਕਾਰਣ ਕੰਠ ਤੋਂ ਘਰਘਰਾਟ ਨਾਲ ਸਾਹ ਦਾ ਆਉਣਾ.

ਘੰਡਾ. ਦੇਖੋ, ਘੰਡ ੪। ੨ ਘੰਟਾ. "ਖੰਡਾਹੋਰਾ ਸਿਰਫ ਜਿਉ." (ਭਾਗੁ) ਜਿਵੇਂ ਅਚੇਤੀ (ਸ਼ਿਕਾਚੀ) ਦਾ ਘੰਟਾ ਮ੍ਰਿਕ ਦੀ ਚਾਲ ਰੋਕ

ਦਿੰਦਾ ਹੈ.

ਖੰਡਾਹੋਰਾ. ਦੇਖੋ, ਘੰਟਕਹੋਰਿ ਅਤੇ ਘੰਡਾ ੨.

ਖੰਡੀ. ਦੇਖੋ, ਘੰਟਿਕਾ ੨.

ਖੂ. ਸੰ. ਵਿ—ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਦੋ ਅੰਤ ਆਕੇ ਮਿਟਾਉਣ ਵਾਲਾ, ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਆਦਿ ਅਰਥ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਜੈਸੇ—ਕ੍ਰਿਤਖੂ—ਕਰੀਖੋ. ਕੋਖੂ—ਭਾਂ ਮਾਰਨ ਵਾਲਾ.

ਖੂ. ਸੰ. ਧਾ—ਜੁੱਖਣਾ, ਚੁੰਮਣਾ.

ਖੂਊ. ਸੰਗਤ—ਭੱਧ. ਭੂ. ਸੰ. ਖੂਯ. ਦੇਖੋ, ਖੂ ਧਾ. "ਜਿਉ ਉਦਿਆਨ ਕੁਸਮ ਪਰਭੂਲਿਤ ਕਿਨੈ ਨ ਖੂਊ ਲਇਓ." (ਗਉ ਕਰੀਚ)

ਖੂਣ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਖੂ (ਗੰਧ) ਜੈਣ ਦਾ ਇੰਦ੍ਰਿਯ. ਨਾਸਿਕਾ. ਨੱਕ. "ਖੂਣ ਵਿਲੋਚਨ ਪੋਞਿ ਚੀਰ." (ਫੁਪ੍ਰਸੁ) ੨ ਵਿ—ਸੁੱਖਿਆ ਹੋਇਆ. ਖੂਤ.

ਖੂਤ. ਸੰ. ਵਿ—ਸੁੱਖਿਆ ਹੋਇਆ.

ਖੂਮ. ਸੰ. ਧਾ—ਖਮ. ਸੰਗਤ—ਭਰਮੀ। ੨ ਧੁੱਪ। ੩ ਭਰਮੀ ਦੀ ਕੁੰਤ। ੪ ਪਸੀਨਾ. ਮੁੜਕਾ. "ਨ ਖੂਮ ਹੈ ਨ ਘਾਮ ਹੈ." (ਅਕਾਲ)

ਖ਼ਿ. ਸੰ. ਧਾ—ਕਿੱਲਾ ਕਰਨਾ, ਚਮਕਣਾ, ਟਪਕਣਾ (ਚੁਟਿਣਾ).

ਖ਼ਿਸ. ਸੰ. ਧਾ—ਪੀਸਣਾ, ਕੁੱਟਣਾ, ਘਸਾਉਣਾ.

ਖ਼ਿਣ. ਸੰ. ਧਾ—ਛਮਕਣਾ (ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਹੋਣਾ), ਗਲਾਨੀ ਕਰਨਾ.

ਖ਼ਿਣਾ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਭਲਾਨੀ. ਨਡਰਤ। ੨ ਨਿੰਦਾ। ੩ ਦਯਾ.

ਖ਼ਿਪਾ. "ਤਸਿ ਤਾਤ ਖ਼ਿਣਾ ਬਨ ਬੀਚ ਨਿਕਾਏ." (ਰਾਮਾਵ)

ਖ਼ਿਤ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਖ਼ੀ. ਖ਼ਿਉ. "ਕਾਕਦੁ ਨੁਣ ਰਹੈ ਖ਼ਿਤ ਸੰਗੇ." (ਰਾਮ ਮ: ੧) ੨ ਨਿਰੁਕਤ ਵਿੱਚ ਜਨ ਦਾ ਨਾਉਂ ਭੀ ਖ਼ਿਤ ਹੈ।

੩ ਵਿ—ਛਿਡਕਿਆ ਹੋਇਆ। ੪ ਚੋਪਡਿਆ ਹੋਇਆ। ੫ ਚਮਕੀਲਾ. ਦੇਖੋ, ਖ਼ਿ ਧਾ.

ਖ਼ਿਤਾਚੀ] ਸੰ. ਧੁੱਗਾਥੀ. ਮਹਾਭਾਰਤ ਆਦਿ ਗ੍ਰੰਥ ਅਨੁਸਾਰ ਇੱਕ ਖ਼ਿਤਾਚੀ] ਅਪਸਰਾ, ਜੋ ਬਹੁਤ ਸੁੰਦਰ ਨਿਖੀ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਦੇਖਕੇ ਵਰਾਸ ਰਿਖੀ ਦਾ ਵੀਰਯ ਪਾਤ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਸ਼ੁਕਦੇਵ ਜਨਮਿਆ। ਚਰਚਨ ਰਿਖੀ ਦੇ ਪੁਤ੍ਰ ਪ੍ਰਮਿਤਿ ਨੇ ਇਸ ਦੇ ਗਰਭ ਤੋਂ ਹੁਰ ਨਾਮਾ ਪੁਤ੍ਰ ਪੈਦਾ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਕਨੋਜ ਦੇ ਰਾਜਾ ਕੁਸ਼ਨਾਥ ਨੇ ਖ਼ਿਤਾਚੀ ਦੇ ਉਦਰ ਤੋਂ ਸੌ ਕੰਨਣਾ ਉਤਪੰਨ ਕੀਤੀਆਂ ਸਨ। ਦੇਖੋ, ਕਨੋਜ. ਭਰਦ੍ਵਾਜ ਜੀ ਭੀ ਇਸ ਅਪਸਰਾ ਪੁਰ ਮੋਹਿਤ ਹੋ ਗਏ ਸਨ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਵੀਰਯ ਛਿਡ ਪਿਆ ਅਤੇ ਉਹ ਵੀਰਯ ਦ੍ਰੋਣਿ (ਭੋਨੀ) ਵਿੱਚ ਰੱਖਣ ਤੋਂ ਦ੍ਰੋਣਾਚਾਰਯ ਜਨਮਿਆ। "ਖ਼ਿਖਭਾਨੁਸੁਤਾ ਕੀ ਬਰਾਬਰ ਮੂਰਤਿ ਬ੍ਰਾਮ ਕਹੈ ਸੁ ਨਹੀ ਖ਼ਿਤਾਚੀ ਹੈ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) "ਸਿੰਧੁਸੁਤਾ ਹੁ ਖ਼ਿਤਾਚੀ ਕ੍ਰਿਯਾ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ਸਮੁੰਦਰ ਦੀ ਭੇਟੀ ਲੱਭਮੀ ਅਤੇ ਖ਼ਿਤਾਚੀ। ੨ ਹਵਨ ਵਿੱਚ ਘੀ ਟਪਕਾਉਣ ਦੀ ਕਤਾਵੀ। ੩ ਨਿਕੰਟ ਵਿੱਚ ਰਾਤ (ਰਾਤ੍ਰੀ) ਦਾ ਨਾਉਂ ਖ਼ਿਤਾਚੀ ਹੈ। ੪ ਉਹ ਰਾਤ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਤੁਲ ਪਵੇ. ਚਿੰਨੀ ਰੋਣਿ.

ਭ. ਪੰਜਾਬੀ ਵਰਣਮਾਲਾ ਦਾ ਦਸਵਾਂ ਅੱਖਰ। ਇਸ ਦਾ ਉੱਚਾਰਣ ਕੰਠ ਅਤੇ ਨਾਸਿਕਾ (ਨੱਕ) ਤੋਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ੨ ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਭੋਗ ਦੀ ਚਾਹ. ਭੋਗ ਦਿੱਛਾ। ੩ ਸ਼ਬਦ ਸਪਰਸ਼ ਆਦਿ ਵਿਸ਼ੇ। ੪ ਭੈਰਵ ਦੇਵਤਾ।

ਭਛਾ. ਸੰਗਤਾ—ਭ ਅੱਖਰ। ੨ ਭ ਅੱਖਰ ਦਾ ਉੱਚਾਰਣ. ਦੇਖੋ, ਭੰਛਾ. ਭਟ. ਦੇਖੋ, ਭਟਨਾ.

ਭਟਤੀ } ਸੰਗਤਾ—ਗਣਨਾ. ਗਣਿਤ. ਹਿਸਾਬ. ਕੁਮਾਰ. "ਭਟਤੀ ਭਟਨਾ" } ਭਟੀ ਨਹੀਂ ਕੋਊ ਛੂਟੇ." (ਬਾਵਨ)

ਭਟਿ. ਗਿਣਕੇ. ਭਟਨਾ ਕਰਕੇ. "ਭਟਿ ਖਾਲੇ ਸਭ ਦਿਵਸ ਸਾਸ." (ਬਾਵਨ)

ਭਟੀ. ਗਣਨਾ ਕੀਤੀ. ਗਿਣੀ। ੨ ਗਿਣਤੀ ਕਰਨ ਤੋਂ. ਭਟਨ ਦੁਆ. ਦੇਖੋ, ਭਟਤੀ.

ਭਰਾਸ. ਦੇਖੋ, ਭਾਸ.

ਭਿਆਰਾ. ਵਿ—ਭਰਾਰਾ. ਜਾਣਨ ਵਾਲਾ. "ਭਛਾ ਖਟਸਾਸਤ੍ਰ ਹੋਇ

ਭਿਆਰਾ." (ਬਾਵਨ)

ਭਿਆਨ. ਸੰਗਤਾ—ਭਰਾਨ. ਭੋਧ. ਟਿਲਮ. "ਅਨਿਭ ਭੋਖ ਅਰੁ ਭਿਆਨ ਧਿਆਨ." (ਬਾਵਨ)

ਭਿਆਨੀ. ਵਿ—ਭਰਾਨੀ. ਭਰਾਨਵਾਨ. "ਭਗਤ ਭਿਆਨੀ ਸੋਇ." (ਬਾਵਨ)

ਭਿਆਨੁ. ਦੇਖੋ, ਭਿਆਨ.

ਭੁ. ਸੰ. ਧ—ਸ਼ਬਦ ਕਰਨਾ.

ਭੰਛਾ. ਭ ਅੱਖਰ. ਦੇਖੋ, ਭੰਛਾ. "ਭਛਾ ਭਿਆਨੁ ਨਹੀਂ ਮੁਖਭਾਰਉ." (ਬਾਵਨ)

ਭੂਸ. ਸੰਗਤਾ—ਭਾਸ. ਭੁਲਕੀ। ੨ ਨਿਗਲਣਾ. ਭੂਸ ਲੈਣਾ. "ਭੰਛਾ ਭੂਸੇ ਕਾਲ ਤਿਹ." (ਬਾਵਨ)

ਭ੍ਰਿਹਾਲ. ਵਿ—ਭੋਭਾ. ਭੋਗਣਵਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਭ ੨. "ਭ੍ਰਿਅਸਤ੍ਰਾ ਭ੍ਰਿਹਾਲ." (ਭਰਾਨ) ਭ ਅੱਖਰ ਦੁਆਰਾ ਤੂੰ ਭੋਭਾ (ਭੋਗਣਵਾਲਾ) ਹੈ।

੨ ਭਰਾਨੀ ਭ੍ਰਿਹਾਲ ਦਾ ਅਰਥ ਗ੍ਰਿਹਸਥੀ ਕਰਦੇ ਹਨ.

ਚ. ਪੰਜਾਬੀ ਵਰਣਮਾਲਾ ਦਾ ਕਤਾਰਵਾਂ (ਯਕੁਵਾਂ) ਅੱਖਰ. ਇਸ ਦਾ ਉੱਚਾਰਣ ਤਾਲੂਣੇ ਤੋਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ੨ ਪੁਤਰ—ਗ. ਦਾ. “ਸਿੰਘਰ ਭੋਜਨ ਜੋ ਨਰ ਜਾਨੈ.” (ਆਸਾ ਨਾਮਦੇਵ) ੩ ਸੰ. ਵਡ—ਪੁਨਹ. ਔਰ. ਫਿਰ। ੪ ਨਿਸ਼ਚਾ. ਯਕੀਨ। ੫ ਤੁੱਲ. ਮਾਨਿਦਾ। ੬ ਸੰਗਤ—ਸੁਰਜਾ। ੭ ਚੰਦਮਾ। ੮ ਕੱਢਾ। ੯ ਚੋਰ। ੧੦ ਦੁਰਜਨ. ਖੇਟਾ ਆਦਮੀ। ੧੧ ਸ਼ਿਵ। ੧੨ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ, “ਵਿੱਚ” ਦਾ ਸੰਖੇਪ, ਜਿਵੇਂ—ਬੇਤੇ ਇਨਾਂਚ ਇਹ ਕੰਮ ਹੋ ਜਾਊਗਾ।

ਚਉ. ਚਵਤ ਦਾ ਅਮਰ. ਆਖ. ਕਬਜ਼ਕਰ. ਥਹੁ. ਦੇਖੋ, ਚਵਤ. “ਤੂੰ ਚਉ ਸਜਣ ਮੇਡਿਆ.” (ਬਾਰ ਮਾਧੂ ੨ ਮ: ੫) ੨ ਦੇਖੋ, ਚਉ। ੩ ਚਤੁਰ. ਚਾਰ. “ਸੇਖਾ, ਚਉ ਚਕਿਆ ਚਉ ਵਾਇਆ.” (ਮ: ੩ ਵਾਰ ਸੋਚ) ਦੇਖੋ, ਚਉਚਕਿਆ ਅਤੇ ਚਉਚਾਇਆ। ੪ ਚਉ. ਉਮੰਗ. ਉਤਸਾਹ. “ਨਖਰੇ ਅਜ ਕਲ ਹੋ ਚਉ ਬਾਝੇ.” (ਨਾਪੁ)

ਚਉਸਠ. ਦੇਖੋ, ਚਉਸਠਿ.

ਚਉਸਠ ਕਲਾ. ਦੇਖੋ, ਕਲਾ ੧੧ ਅਤੇ ਚੌਸਠ ਕਲਾ ੨.

ਚਉਸਠ ਚਾਰ. ਅਠਸਠ. “ਭਰੇ ਜੋਗਣੀ ਪਤ੍ਰ ਚਉਸਠ ਚਾਰੰ.” (ਚੰਡੀ ੨) ਦੇਖੋ, ਯੋਜਿਨੀ.

ਚਉਸਠਿ. ਸੰ. ਬਹੁ:ਬਧਿ—ਬਹੁ:ਸਾਧਿ. ਚਾਰ ਅਤੇ ਸੱਠ—੬੪. ਚਉਸਠਿ ਘੜੀ } ਇਨ ਰਾਤ. ਅੱਠ ਪਹਿਰਾਂ ਦਾ ਸਮਾਂ. ਅੱਜਕਲ੍ਹ ਚਉਸਠਿ ਘੜੀ } ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਇਨ ਰਾਤ ਦੀਆਂ ੬੦ ਘੜੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ, ਕਿਉਂਕਿ ੨੪ ਮਿੰਨਟ ਦੀ ਘੜੀ ਹੈ, ਪਰ ਪੁਰਾਣੇ ਸਮੇਂ ੨੨ ਮਿਨਟ ਦੀ ਘੜੀ ਮੰਨੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ, ਜਿਸ ਤੋਂ ੬੪ ਘੜੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਸਨ. “ਆਠ ਜਾਮਿ ਚਉਸਠਿ ਘੜੀ ਰੁਖ ਨਿਰਖਤ ਰਹੀ ਸੀਉ.” (ਸ. ਕਵੀਰ)

ਚਉਸਰ } ਸੰ. ਬਹੁ:ਜਾਗਿ—ਚਤੁਰਸਾਰਿ. ਸੰਗਤ—ਚਾਰ ਪੱਲਿਆਂ ਚਉਸਰ } ਵਾਲਾ ਖੇਲ। ੨ ਚਾਰ ਨਰਦਾਂ ਦੀ ਬਾਜ਼ੀ. ਚੋਪਤ. ਦੇਖੋ, ਚਉਪਤ ਅਤੇ ਪੱਕੀ ਸਾਰੀ.

ਚਉਸੀ. ਸੰਗਤ—ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਦੇਸੀ ਵਸਤੂ, ਜਿਸ ਦਾ ਚਾਰ ਸੌ ਤੰਤੂ (ਤੰਦ) ਰਾਣੀ ਵਿੱਚ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.

ਚਉਹਟਾ. ਸੰਗਤ—ਉਹ ਬਾਜ਼ਾਰ, ਜੋ ਚਾਰੇ ਪਾਸੇ ਹੱਟਾਂ ਰੱਖਦਾ ਹੈ. ਚੌਕ। ੨ ਚੋਪਤ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਦਾ ਬਾਜ਼ਾਰ.

ਚਉਹਠ. ਦੇਖੋ, ਚਉਸਠਿ.

ਚਉਹਾਣ } ਦੇਖੋ, ਚੌਹਾਣ.

ਚਉਹਾਣ }

ਚਉਕ. ਦੇਖੋ, ਚੌਕ। ੨ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਦਾ ਇੱਕ ਗਹਿਣਾ, ਜੋ ਸਿਰ ਪੁਰ ਪਹਿਰੀਦਾ ਹੈ.

ਚਉਕਸ. ਦੇਖੋ, ਚੌਕਸ.

ਚਉਕਸਾਈ } ਦੇਖੋ, ਚੌਕਸਾਈ ਅਤੇ ਚੌਕਸੀ.

ਚਉਕਰੀ. ਸੰਗਤ—ਚੌਕਤੀ. ਚਾਰ ਦਾ ਸਮੁਦਾਯ. ਚਾਰ ਦਾ ਇਕੱਠ. “ਚੁਕਨ ਕੀ ਚਉਕਰੀ ਫਿਰਾਏਈ ਫਿਰਤ ਹੈ.” (ਅਕਾਲ) ੨ ਦੇਖੋ, ਚਉਕਤੀ.

ਚਉਕਤ. ਸੰਗਤ—ਚਾਰ ਕੋਈਆਂ (ਕੋਝਾਂ) ਦਾ ਸਮੁਦਾਯ. ਗੰਡਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਚਉਕਤ ਖਰਚਣਾ। ੩ ਚਾਰ ਰਾਹ (ਤੰਦਾਂ) ਦਾ ਗਣਿਆ ਹੋਇਆ ਭੇਰਾ.

ਚਉਕਤ ਖਰਚਣਾ. ਫ਼ਿ—ਚਾਰ ਕੋਈਆਂ ਖਰਚਣੀਆਂ. ਜ਼ਾਦੀ ਸਮੇਂ ਦੀ ਇੱਕ ਰਸਮ, ਜੋ ਪੁਤ੍ਰ ਵਾਲਿਆਂ ਵੱਲੋਂ, ਨਾਨੀ ਦੇ ਅਢ ਜਾਕੇ ਨਾਨੀਆਂ ਨੂੰ ਇਨਾਮ ਆਦਿ ਦੇਣ ਦੀ ਹੈ, ਇਸ ਵਾਕ ਦਾ ਨੰਮੂਨਾ ਪ੍ਰਕਟ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਭਾਵ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਤੁੱਛ ਧਨ ਮਰਚ ਕਰਦੇ ਹਾਂ. “ਭਲ ਕਰ ਚਉਕਤ ਖਰਚਨ ਕਰੀਐ.” (ਨਾਪੁ)

ਚਉਕਤਿ. ਚਾਰ ਕੋਈਆਂ ਤੋਂ. “ਚਉਕਤਿ ਮੁਨਿ ਅਣਾਇਆ.” (ਬਾਰ ਆਸਾ) ਜਨੇਊ ਚਾਰ ਕੋਝਾਂ ਤੋਂ ਮੁੱਲ ਮੰਗਵਾਇਆ. ਦੇਖੋ, ਚਉਕਤ.

ਚਉਕਤੀ. ਸੰਗਤ—ਚੌਕੋਟੀ ਬਤੀ। ੨ ਚਾਰ ਦਾ ਸਮੁਦਾਯ (ਇਕੱਠ). ੩ ਚਾਰ ਆਦਮੀਆਂ ਦੀ ਟੋਲੀ. ਭਾਵ—ਮੰਡਲੀ. “ਦੂਸਟਚਉਕਤੀ ਸਦਾ ਰੂਤ ਕਮਾਵਹਿ.” (ਸੋਚ ਮ: ੩) ੪ ਚੌਖੀ ਦੇ ਚਾਰ ਘੋੜਿਆਂ ਦੀ ਮੰਡਲੀ। ੫ ਚਾਰੇ ਚੁਗਾਂ ਦਾ ਸਮੁਦਾਯ. ਦੇਖੋ, ਚੁਗ। ੬ ਚਾਰੇ ਪੈਰ ਚੁੱਕਕੇ ਮਾਰੀ ਹੋਈ ਡਾਲ. ਮਿਠ ਦੀ ਚਉਕਤੀ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ। ੭ ਚਪਲੀ. ਪਥਲੀ. ਚਉਕਤੀ ਮਾਰਕੇ ਬੈਠਣ ਦਾ ਭਾਵ.

ਚਉਕਾ. ਸੰਗਤ—ਚਾਚਕੋਣਾ (ਚੌਹੁੱਠਾ) ਵੋਹੜਾ ਅਥਵਾ ਪੱਥਰ ਆਦਿ ਦਾ ਟੁਕੜਾ। ੨ ਚਾਰ ਦਾ ਸਮੁਦਾਯ. ਚਾਰ ਦਾ ਟੋਲਾ। ੩ ਚਾਰ ਸੰਖਤਾਂ ਬੋਧਕ ਅੰਗ। ੪ ਰਸੋਈ ਦਾ ਚਾਰ ਕੋਣਾ ਮੰਡਲ (ਘੇਰਾ). “ਯੋਥਰੂ ਜੁਹਾ ਚਉਕਾ ਜੁਹਾ.” (ਬਸੰ ਕਵੀਰ) ੫ ਰਸੋਈ ਦੇ ਥਾਂ ਪੁਰ ਕੀਤਾ ਲੇਪਨ. “ਦੇਖੈ ਚਉਕਾ ਕਵੀ ਕਾਰ.” (ਬਾਰ ਆਸਾ) ੬ ਚਾਰ ਦੰਦਾਂ ਵਾਲਾ ਪਸ਼ੂ। ੭ ਦੋ ਉੱਪਰਲੇ ਅਤੇ ਦੋ ਹੇਠਲੇ ਦੰਦ. “ਚਿਤ੍ਰਕ ਚਾਰੁ ਵਿਸਤ੍ਰਿਤ ਕਯੂ ਚੌਕਾ ਚਮਕਾਵੈ.” (ਗੁਪਤੁ).

ਚਉਕੀ. ਸੰਗਤ—ਚੌਕੀ. ਚਾਰ ਪਾਵਿਆਂ ਵਾਲਾ ਕੁਰਸੀ ਆਦਿ

ਚਉਥਿ. ਚੜ੍ਹਦੀ. ਦੇਖੋ, ਚਉਥ. "ਚਉਥਿ ਉਪਾਏ ਚਾਚੇ ਬੇਦ." (ਭਿਲਾ ਭਿਤੀ ਮ: ੧)

ਚਉਥੀ. ਚਉਥਾ ਦਾ ਇਸਤ੍ਰੀ ਨਿੰਗ. "ਚਉਥੀ ਨੀਅਤਿ ਰਾਸਿ ਕਰ." (ਵਾਰ ਮਾਤ ਮ: ੧)

ਚਉਦਸ. ਸੰਕੜਾ—ਚੜ੍ਹਦੀਸ. ਚੌਦਾਂ. ਚਾਰ ਅਤੇ ਦਸ—੧੪.

ਚਉਦਸਿ. ਸੰ. ਚੜ੍ਹਦੀਸੀ. ਸੰਕੜਾ—ਚੌਦ੍ਰਮਾਂ ਦੇ ਚਾਨਣੇ ਅਤੇ ਅਨ੍ਹੇਰੇ ਪੱਖ ਦੀ ਚੌਦਵੀਂ ਤਿਥਿ. ਚੌਦੇ. "ਚਉਦਸਿ ਚਉਦਹ ਲੋਕ ਮਝਾਰਿ." (ਭਉ ਭਿਤੀ ਕਥੀਰ)

ਚਉਦਹ. ਚੜ੍ਹਦੀਸ. ਚੌਦਾਂ. "ਚਉਦਹ ਭਵਨ ਤੇਰੇ ਹਟਨਾਲੇ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੩)

ਚਉਦਹ ਰਤਨ. ਪੁਰਾਣਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਭੀਰ (ਖੀਰ) ਸਮੁੰਦਰ ਨੂੰ ਰਿਤਕਕੇ ਭੱਜੇ ਚੌਦਾਂ ਉੱਤਮ ਪਦਾਰਥ. ਦੇਖੋ, ਰਤਨ ੪. "ਚਉਦਹ ਰਤਨ ਨਿਕਾਲਿਅਨੁ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੩)

ਚਉਦਹ ਲੋਕ. ਦੇਖੋ, ਚੌਦਾਂ ਲੋਕ.

ਚਉਦਹ ਵਿਦਯਾ. ਚਾਰ ਵੇਦ, ਫੀ ਵੇਦਾਂਕ, ਨਯਾਕ, ਮੀਮਾਂਸਾ, ਪੁਰਾਣ ਅਤੇ ਧਰਮਸ਼ਾਸਤ੍ਰ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਚੌਦਾਂ ਦਾ ਭਾਗਨ. ਦੇਖੋ, ਵਿਸਨੁ ਪੁਰਾਣ ਅੰਸ ੩ ਅ: ੬ ਭਾਈ ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਚਉਦਾਂ ਵਿਦਯਾ ਇਹ ਲਿਖੀਆਂ ਹਨ:—

"ਸ਼੍ਰੀ ਆਖਰ ਜਲਤਰਨ ਚਕਿਤਸਾ ਔਰ ਰਸਾਇਨ,
ਜੋਤਕ ਜੋਰਿ ਪੁਛੀਨ ਰਾਗ ਖਟ ਰਾਗਿਨ ਭਾਇਨ,
ਕੈਕਕਲਾ ਵਯਾਕਰਨ ਔਰ ਭਾਜੰਤ੍ਰ ਬਜਾਇਨ,
ਤੁਰਹਿ ਤੋਰ ਨਟ ਨਿੰਤ ਔਰ ਸਰ ਧਨੁਖ ਚਲਾਇਨ,
ਗਯਾਨ ਕਰਨ ਔ ਚਾਤੁਰੀ ਏਭ ਨਾਮ ਵਿਦਯਾ ਭਰੇ,
ਏਹ ਚਉਦਸ ਜਗਤ ਮੇ ਚਉਰ ਸਮਥ ਮਨ ਮੇ ਧਰੇ."

(ਜਸਭਾਮ)

ਦੇਖੋ, ਅਠਾਰਹਿ ਵਿਦਯਾ ਅਤੇ ਵਿਦਯਾ ਸ਼ਬਦ.

ਚਉਦਹਿ. ਦੇਖੋ, ਚਉਦਹ। ੨ ਚੜ੍ਹਦੀਸੀ. ਚੌਦੇਂ ਰਿਥਿ. "ਚਉਦਹਿ ਚਾਰਿ ਚੁੰਟ ਪੁਛ ਆਪਿ." (ਭਉ ਭਿਤੀ ਮ: ੫)

ਚਉਦਣੋਚਕ. ਚੜ੍ਹਦੀਸ ਚੜ੍ਹ (ਮੰਡਲ). ਚੌਦਾਂ ਲੋਕ. "ਚੌਚਕ ਚਉਦਣੋਚਕ." (ਰਾਮਾਵ) ਚੌਦਾਂ ਲੋਕ ਚਕਿਤ (ਹੋਰਾਨ) ਹੋ ਗਏ। ੨ ਚੌਦਵਾਂ (ਚੜ੍ਹਦੀਸਮ) ਲੋਕ.

ਚਉਦਾਂ. ਕਥਨ ਕਰਦਾ. ਬੋਲਦਾ. ਦੇਖੋ, ਚਉ ਅਤੇ ਚਵਣ. "ਜੋ ਕੁਰਬਾਣੀ ਮੁਖਿ ਚਉਦਾਂ ਜੀਉ." (ਮਾਤ ਮ: ੪) ੨ ਦੇਖੋ, ਚਉਦਹ. ਚਉਦਾਂ. ਦੇਖੋ, ਚਉਦਹ.

ਚਉਦਿਆ. ਫਿ. ਵਿ—ਉੱਚਾਰਣ ਕਰਦਿਆਂ. "ਆਸ ਪੂਰੀ ਹਰਿ ਚਉਦਿਆ." (ਸੁਹੀ ਛੰਤ ਮ: ੪) ਦੇਖੋ, ਚਵਣ.

ਚਉਦੇ. ਵਿ—ਚਵਣ (ਉੱਚਾਰਣ) ਯੋਗਤ. ਕਥਨੀਯ. "ਚਉਦੇ ਮੁਖਿ ਅਲਾਇ." (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੨ ਮ: ੫) ੨ ਉੱਚਾਰਣ ਕਰਦਾ.

ਚਉਧ } ਦੇਖੋ, ਚੌਧ ਅਤੇ ਚੌਧਨਾ.
ਚਉਧਨਾ }

ਚਉਧਰੀ. ਸੰਕੜਾ—ਚਉ ਧਾਰਣ ਵਾਲਾ. ਧਰਧਰ. ਕਾਜਤਕਾਰ। ੨ ਸੰ. ਬਹੁਧਰੀਯ—ਚੜ੍ਹਦੀਸ. ਚਾਰ ਆਦਮੀਆਂ ਵਿੱਚ ਮੁਖੀਆ. "ਚਉਧਰੀ ਰਾਉ ਸਦਾਈਐ." (ਸੁੀ ਅ: ਮ: ੧) ੩ ਪਿੰਡ ਦਾ ਨੰਬਰਦਾਰ. ਪੰਡ. ਪੈਂਚ.

ਚਉਧਰੀ ਦਾ ਘਰ. ਰਿਆਸਤ ਨਾਭੇ ਦਾ ਰਾਜਵੰਸ਼. ਭਾਬਾ ਰਿਲੋਕ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਭਾਬੇ ਭੂਨ ਦਾ ਵੰਡਾ ਪੁਤ੍ਰ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਚਉਧਰ ਪਦਵੀ ਮਿਲੀ ਹੋਈ ਸੀ. ਤਿਲੋਕ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਵੰਡੀ ਸ਼ਾਖ ਨਾਭਾ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਇਸ ਨੂੰ ਚਉਧਰੀ ਦਾ ਘਰ ਸਦੇ ਹਨ.

ਚਉਧਿਤ. ਦੇਖੋ, ਚੌਧਨਾ.

ਚਉਪ. ਦੇਖੋ, ਚੌਪ.

ਚਉਪਈ. ਦੇਖੋ, ਚੌਪਈ.

ਚਉਪਦਾ. ਸੰਕੜਾ—ਚੜ੍ਹਪਦਾ. ਚਾਰ ਪਦਾਂ ਵਾਲਾ ਛੰਦ. ਉਹ ਸ਼ਬਦ, ਜਿਸਦੇ ਚਾਰ ਪਦ ਹੋਣ. ਦੇਖੋ, ਰਾਕ ਕੂਜਰੀ ਵਿੱਚ—"ਕਿਰਿਆ ਚਾਰ ਕਹਹਿ ਖਟ ਕਹਮ"—ਕੁਝ ਅਯਨ ਦੇਵ ਦਾ ਸ਼ਬਦ। ੨ ਦੇਖੋ, ਚੌਪਦ ੨.

ਚਉਪਦਾ ਦੁਪਦਾ. ਦੋ ਦੋ ਰੁਕਾਂ ਤੇ ਅੰਗ ਵਾਲਾ ਉਹ ਸ਼ਬਦ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਚਾਰ ਦੋ ਪਦੇ ਹੋਣ, ਅਰਥਾਤ ਦੋ ਦੋ ਰੁਕਾਂ ਦੇ ਚਾਰ ਪਦ.

ਚਉਪਰ } ਸੰ. ਬਹੁਪਦ—ਚੜ੍ਹਪਦ. ਚਾਰ ਪਦਾਂ ਦਾ ਵਸਤੂ ਅਤੇ
ਚਉਪਤ } ਉਸ ਉੱਪਰ ਖੇਡਣ ਦਾ ਖੇਡ. "ਹਉਮੈ ਚਉਪਤਿ ਖੇਲਣਾ
ਚਉਪਤਿ } ਭੂਠੇ ਅਹੰਕਾਰ." (ਆਸਾ ਅ: ਮ: ੧) "ਕਰਮ ਧਰਮ
ਤੁਮ ਚਉਪਤਿ ਸਜਹੁ, ਸਹੁ ਕਹਹੁ ਤੁਮ ਸਾਰੀ." (ਬਸੰ ਮ: ੫) ਦੇਖੋ,
ਚਉਸਰ ਅਤੇ ਪੰਛੀ ਸਾਰੀ.

ਚਉਪਾਈ. ਦੇਖੋ, ਚੌਪਈ। ੨ ਚਾਰਪਾਈ. ਮੰਜੀ। ੩ ਵਿ—ਚਾਰ ਪੈਰਾਂ ਵਾਲੀ. "ਖਾਟ ਮਾਰਉ ਚਉਪਾਈ." (ਸੋਰ ਕਥੀਰ) ਪਾਏ ਬਿਨਾ ਭਖਤੇ ਦਾ ਨਾਮ ਭੀ ਖਾਟ ਹੈ.

ਚਉਥਾਰਾ. ਸੰਕੜਾ—ਚਾਰੇ ਪਾਸੇ ਥਾਰਾਂ ਵਾਲਾ ਉੱਪਰਲੀ ਮੰਜਿਲ ਦਾ ਘਰ. "ਚਾਰਿ ਚੁੰਟ ਚਉਥਾਰਾ." (ਸੋਰ ਮ: ੧)

ਚਉਥਾਰੇ. ਚਉਥਾਰਾ ਦਾ ਭਰਵਰਨ. "ਸੇ ਅਸਥਨ ਸੈਟਿਨਚਉਥਾਰੇ." (ਮਾਤ ਮ: ੫) ਸੋਨੇ ਦੇ ਚੌਥਾਰੇ। ੨ ਫਿ. ਵਿ—ਚੁਥੇਰੇ. ਚਾਰੇ ਪਾਸੇ. "ਪਵਨ ਕੋਟਿ ਚਉਥਾਰੇ ਫਿਰਹਿ." (ਭੋਰ ਅ: ਕਥੀਰ) ੩ ਚਉਥਾਰੇ ਵਿੱਚ. ਚਉਥਾਰੇ ਤੇ.

ਚਉਥੀਸ } ਦੇਖੋ, ਚੌਥੀਸ.
ਚਉਥੀਹ }

ਚਉਥੋਲਾ. ਇੱਕ ਛੰਦ, ਜਿਸ ਦਾ ਲੱਛਣ ਹੈ—ਚਾਰ ਚਰਣ, ਪੁਤਿ ਚਰਣ ੧੫ ਮਾਰੂ, ਅੰਤ ਲਖੁ ਗੁਰੂ. ਇਹ ਚੌਪਈ ਦਾ ਹੀ ਇੱਕ ਰੂਪ ਹੈ। ੨ ਕਿਸੇ ਜਾਤਿ ਦਾ ਛੰਦ, ਜਿਸ ਦੇ ਰੁਕਾਂਤ ਤਿੰਨ ਤਿੰਨ ਹੋਣ. ਚਾਰ ਅਨੁਪਾਸ ਵੱਖਰੇ ਹੋਣ ਕਾਰਣ ਇਹ ਸੰਕੜਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਰਾਮਾਵਤਾਰ ਵਿੱਚ ਸਵੈਯੇ ਦੀ ਇਸੇ ਕਾਰਣ ਚਉਥੋਲਾ ਸੰਕੜਾ ਹੋ ਗਈ ਹੈ, ਯਥਾ:—

ਸੁੀ ਰਘੁਰਾਜ ਸਰਾਸਨ ਲੈ

ਹਿਸ ਠਨ ਘਨੀ ਠਨ ਬਨ ਪੁਹਾਏ,
ਬੀਰਨ ਮਾਰ ਦੁਸਾਰ ਗਏ ਸਰ
ਅੰਬਰ ਤੇ ਬਰਸੇ ਜਨੁ ਚਿਰੇ,
ਭਾਜਿ ਗਜੀ ਚਬ ਸਾਜ ਨਿਰੇ ਧਰ
ਪੱਤਿ ਅਨੇਕ ਸੁ ਕੋਨ ਕਨਾਵੈ,
ਫਾਗੁਨ ਪੋਨ ਪੁਚੰਤ ਬਹੇ
ਬਨਪਤ੍ਰਿਨ ਕੇ ਮਨੁ ਪਤ੍ਰ ਉਛਾਨੇ.

੨ ਸੰਗੀਤ ਅਨੁਸਾਰ ਚਤੁਰੰਗ (ਚੌਰੰਗ) ਦਾ ਨਾਮ ਭੀ ਚਉਬੋਲਾ ਹੈ। ਜਿਸ ਪ੍ਰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਸਾਧਾਰਣ ਭੀਤ, ਸਰਕਮ, ਤਰਾਨਾ ਅਤੇ ਮ੍ਰਿਦੰਗ ਦੇ ਬੋਲ ਹੋਣ, ਉਹ ਚਤੁਰੰਗ ਹੈ। ਦੇਖੋ, ਹੇਠ ਲਿਖਿਆ ਵਿੰਦਾਬਨੀ ਸਾਰੰਗ ਦਾ ਚਤੁਰੰਗ:—

“ਚਤੁਰੰਗ ਗੁਨੀਅਨ ਮਿਲਿ ਗਾਈਏ ਬਜਾਈਏ ਰਿਚਾਈਏ।
ਗੁਨੀਅਨ ਕੇ ਆਗੇ ਨੈ ਕੇ ਸੰਪੂਰਨ ਕਰ ਦਿਖਾਈਏ।

ਨ ਸ ਰ ਮ ਰ ਮ ਪ ਧ, ਪ ਮ ਰ ਮ ਰ ਸ ਨ ਸ

ਦਿਰ ਦਿਰ ਤਾ ਨਾ ਨਾ ਦਿਰ ਤਾ ਨਾ, ਨਾ ਤਾ ਰੇ ਨਾ ਤੋਮ
ਭਾਨਾ.

ਧਿਰ ਧਿਰ ਧੁਮ ਕਿਟ ਰਫ਼ਾਨ ਧਾ, ਤਫ਼ਾਨ ਧਾ ਧੁਮ ਕਿਟ
ਭਫ਼ਾਨ ਧਾ ਧਾ.”

੪ ਜਿਸ ਛੰਦ ਵਿੱਚ ਚਾਰ ਭਾਸ਼ਾ (ਬੋਲੀਆਂ) ਹੋਣ ਉਹ ਭੀ “ਚਉਬੋਲਾ” ਹੈ। ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਉਦਾਹਰਣ ਵਿੱਚ ਬ੍ਰਿਜਭਾਸ਼ਾ, ਮੁਲਤਾਨੀ, ਭਿੰਗਲ ਅਤੇ ਹਿੰਦੀ ਪਾਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ:—

ਭਾਸੇ ਮਹਾਂ ਸੁਰ ਘੁੰਮੀ ਰਣੈ ਹੂਰ
ਕੁਮੀ ਨਭੈ ਪੂਰ ਭੋਖੈ ਅਨੁਪੰ,
ਬਲੇ ਵਲੀ ਸਾਈ ਜੀਵੀ ਜੁਗੈ ਭਾਈ
ਤੋਭੇ ਖੋਲੀ ਜਾਈ ਅਲਾਵੀ ਤ ਅਯੇ,
ਨਕੋਂ ਨਾਰ ਭਾਨੇ ਭਰੇ ਰਾਜ ਮੁਨੇ
ਕਹੋਂ ਔਰ ਕਾਨੇ ਹਠੀ ਭਾਭ ਭੋਜੇ,
ਬਰੇ ਅਨ ਮੇਕੇ ਭਜੋਂ ਅਜ ਤੋਕੇ
ਚਲੇ ਦੇਵਲੋਕੈ ਤਜੇ ਬੇਕ ਲੋਕਾ.

(ਰਾਮਾਵ)

੫ ਉਹ ਛੰਦ ਭੀ ਚਉਬੋਲਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਚੌਥੇ ਪਦ ਦੇ ਆਦਿ ਸੰਬੰਧਕ ਪਦ ਹੋਵੇ, ਦੇਖੋ, ਅਤਿੱਲ ਦਾ ਚੌਦ ੪। ੬ ਭੀ ਰੂਪ ਕ੍ਰਿਤ ਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ਚਾਰ ਪ੍ਰੇਮੀਆ ਦੇ ਪਰਚਾਇ ਬੋਲ (ਵਚਨ) ਜਿਸ ਭਾਣੀ ਵਿੱਚ ਔਤਰ ਸਾਤਰ ਰਾਗ ਹੈ। ਇਸਦਾ ਵਾਦੀ ਅਤੇ ਪੰਚਮ ਸੰਵਾਦੀ ਹੈ। ਭਾਉਣ ਦਾ ਬੋਲ ਬਿਨ ਚਾ ਬੀਜਾ ਪਹਿਰ ਹੈ।

ਆਰੋਹੀ—ਸ ਰ ਮ ਪ ਨ ਸ,

ਅਵਰੋਹੀ—ਸ ਨ ਧ ਪ ਮ ਰ ਸ,

“ਚਤੁਰੰਗ ਦੇ ਬੋਲ ਭਵੀਰੇ ਰਾਜ ਰੂਪ ਦਾ ਖਿਆਲ ਰੱਖਕੇ ਸਭ ਲਿੰਦੇ ਹਨ, ਪਿੰਡਲ ਦੇ ਨਿਰੰਗ ਦਾ ਛੰਦ ਧਰਮ ਰੱਖਕੇ ਹਨ।

ਮਿਸ਼, ਮੁਸਲ, ਜਾਮਾ, ਪਤੰਗ.

ਵਿੱਚ ਕਬਨ ਕੀਤੇ ਹਨ, ਉਸ ਦੀ “ਚਉਬੋਲਾ” ਸੰਗਤਾ ਹੈ, ਚਾਰੇ ਛੰਦ ਇਸ ਦਾ ਦੋਹਾ ਹੈ, ਬਾਬ:—

ਮੁਸਲ ਮਸਕਰ ਪੁੰਮ ਭੀ ਰਹੀ ਜੁ ਅੰਬਰਿ ਫਾਇ,
ਭੀਧੇ ਬਾਧੇ ਕਮਲ ਮਹਿ ਭਵਰ ਰਹੇ ਲਪਟਾਇ.

(ਚਉਬੋਲੇ ਮ: ੫)

੭ ਕਿਸੇ ਕਿਸੇ ਦੇ ਮਤ ਵਿੱਚ “ਤਾਟੰਕ” ਛੰਦ ਦਾ ਨਾਮ ਹੀ ਚਉਬੋਲਾ ਹੈ। ਦੇਖੋ, ਤਾਟੰਕ। ੮ ਅਨੇਕ ਕਵੀਆਂ ਨੇ ਦੋ ਚਰਣ ਦਾ ਚਉਬੋਲਾ ਛੰਦ ਮੰਨਿਆ ਹੈ। ਪੂਰਿ ਚਰਣ ੩੦ ਮਾਰਾ। ਪਹਿਲਾ ਚਿਸ਼ਮਾ ੧੬ ਪੁਰ, ਦੂਜਾ ੧੭ ਪੁਰ, ਅੰਤ ੧੫ ਰੂਪ.

ਉਦਾਹਰਣ—

ਬਸਰੁ ਸਜਾਇ ਧਰਾਯ ਜਗਾਈਸੁਰ,
ਸੁਰਵੀਰਤਾ ਚਿੰਤ ਧਰੀ,
ਆਨਸ ਕਾਇਰਤਾ ਕੰਜੁਸੀ,
ਕਈ ਨ ਟਿਨ ਕਾ ਸੰਗ ਕਰੇ.

ਚਉਮੁਖ. ਸੰਗਤਾ—ਚਤੁਮੁਖ. ਚਾਰ ਮੁਹਾਂ ਵਾਲਾ ਬੁਹਮਾ। ੨ ਵਿ—
ਚਾਰਮੁਹਾਂ. “ਚਉਮੁਖ ਦੀਵਾ ਜੋਤਿ ਦੁਆਰ.” (ਰਾਮ ਬੋਣੀ) ਭਾਵ
ਚਾਰੇ ਪਾਸੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਅਤਮਪ੍ਰਕਾਸ਼.

ਚਉਰ. ਦੇਖੋ, ਚਾਮਰ. ਦੇਖੋ, ਚਉਰਫੂਲ। ੨ ਦਿਸਾ. ਚਿਰ. ਭਰਭ.
“ਸਭਨਾਂ ਚਉਚਾਂ ਵਿਖੇ ਆਸਣ ਬਾਧੇ.” (ਮਠੋ)

ਚਉਰਫੂਲ. ਸੰਗਤਾ—ਚੌਰ (ਚਾਮਰ) ਦਾ ਚੌਰਨ (ਫਿਰਟਾ). ਚੌਰ
ਫੇਰਣ ਦਾ ਭਾਵ. “ਚਉਰਫੂਲ ਸਾਧੀ ਹੈ ਪਥਵੁ.” (ਮਲਾ ਨਾਮਦੇਵ)
ਚਉਰਾਸੀ } ਸ. ਚਤੁਰਸ਼ੀਤਿ. ਸੰਗਤਾ—ਚੌਰਾਸੀ. ਚਾਰ ਅਤੇ ਅੱਸੀ
ਚਉਰਾਸੀਹ } ੮੪। ੨ ਭਾਵ ਆਵਾਗਮਨ. ਚੌਰਾਸੀ ਲੱਖ ਯੋਨਿ ਦਾ
ਗੋਤਾ.

ਚਉਰਾਸੀਹ ਸਿਧ. ਦੇਖੋ, ਚੌਰਾਸੀ ਸਿੰਧ. “ਸਿਧ ਚਉਰਾਸੀਹ
ਮਾਇਆ ਮਹਿ ਖੋਲਾ.” (ਭੈਰ ਕਵੀਰ)

ਚਉਰਾਸੀਹ ਨਰਕ. ਚੌਰਾਸੀ ਲੱਖ ਯੋਨਿ, ਜੋ ਮਹਾਂ ਦੁਖਦਾਈ
ਨਰਕ ਰੂਪ ਹੈ. “ਚਉਰਾਸੀਹ ਨਰਕ ਸਾਕਤ ਭੋਗਾਈਯੋ.” (ਮਾਰੂ
ਸੋਨਹੇ ਮ: ੧) ਦੇਖੋ, ਨਰਕ.

ਚਉਰਾਸੀਹ ਲਖ ਜੋਨਿ. ਦੇਖੋ, ਚੌਰਾਸੀ ਲੱਖ ਯੋਨਿ.

ਚਉਰਾਹਾ. ਸੰਗਤਾ—ਉਹ ਅਸਥਾਨ, ਜਿੱਥੇ ਚਾਰ ਰਾਹ (ਰਸਤੇ)
ਇਕੱਠੇ ਹੋਣ. ਚਤੁਸਪਥ.

ਚਉਰਾਨਵੇ. ਚਤੁਰੰਗਤਿ. ਨਵੇ ਉੱਪਰ ਚਾਰ—੮੪.

ਚਉਵਾਇਆ. ਵਿ—ਚਾਰ ਦਾ ਭਜਾਇਆ. ਭਾਵ—ਆਪਣੀ ਅਕੁਲ
ਤੋਂ ਮਾਰਿਜ ਅਤੇ ਚਾਰ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਵਾਸੇ ਵਾਂਗ ਬਲਾਉਣ ਤੋਂ ਬੇਲਣ
ਵਾਲਾ. “ਸੇਖਾ! ਚਉਚਕਿਆ ਚਉਵਾਇਆ!” (ਮ: ੩ ਵਾਰ ਸੋਰ)
੨ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਚਾਰੇ ਪਾਸੇ. ਚੁਫੇਰੇ. “ਪਉਣ ਭਿਰੈ ਚਉਵਾਇਆ.”
(ਤਾਰੂ)

ਚਉਵੀਹ. ਦੇਖੋ, ਚੌਬੀਸ.

ਚਉਤ. ਸੰਗਤਾ—ਲਛਾ। ੨ ਖੇਲ. ਕ੍ਰੀਤਾ. ਦੇਖੋ, ਚੁਛ ਧਾ। ੨ ਰਤਾ.

ਚੌੜ. ਸੇਦਾਨ. ਜਿਵੇਂ—ਉਸ ਨੇ ਚੌੜਾ ਚਉਤਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ, ਭਾਵ—
ਮਕਾਨ ਦਾ ਥੋਹ (ਚੌੜਾ) ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ। ੪ ਦੇਖੋ, ਚੌੜ ੨।
੫ ਤਰਾਹੀ. ਬਰਬਾਦੀ. ਜਿਵੇਂ—ਉਸ ਨੇ ਚਉਤਰ ਕਰ ਦਿੱਤੀ. (ਲੋਕੋ)
ਚਉਤਰਪੱਟ. ਚਾਰੇ ਪਾਸੇ ਸਫਾਈ. ਭਾਵ—ਸਰਬਨਾਸ਼. ਪੂਰੀ ਤਰਾਹੀ.
ਦੇਖੋ, ਚੌੜ ਚਪੱਟ.

ਚਉਤਿ. ਕਿ. ਵਿ—ਰਤੇ. ਸੇਦਾਨ ਵਿੱਚ. “ਏ ਨਰ, ਨਾਵ ਚਉਤਿ
ਕਤ ਬੋਤੀ?” (ਗੁਰੂ ਕਬੀਰ)

ਚਉਤੁ. ਵਿ—ਰਤਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਭਾਵ—ਅਥਾਵਾ ਚਾ ਨੂੰ ਥੋਹ ਕਰਨ
ਵਾਲਾ. ਤਰਾਹ ਕਰਤਾ। ੨ ਲਾਡਲਾ। ੩ ਦਿੱਲਤੀ.

ਚਉ. ਸੰਗਤ—ਹਲ ਦਾ ਉਹ ਭਾਗ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਲੋਹੇ ਦਾ ਫਾਲਾ
ਜੜਿਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਜ਼ਮੀਨ ਨੂੰ ਪਾਤਦਾ ਹੈ.

ਚਉਣ }
ਚਉਣਾ } ਵਿ—ਚੜ੍ਹਕਣ. ਚੌਰੁਣਾ. ਚਹਾਰਚੰਦ. ਚੌਰੁਣੀ. ਚਹਾਰ
ਚਉਣੀ } ਕੁਨੀ. “ਦੁਣ ਚਉਣੀ ਦੇ ਵਡਿਆਈ.” (ਸੋਹ ਮ: ੫)
ਚਉਣ } “ਇਨ ਪੁਤਿ ਦੁਨ ਚਉਣ ਵਿਸਾਨਾ.” (ਨਾਪੁ).
ਚਉਣਾ }
ਚਉਣੀ }

ਚਈਆ. ਸੰਗਤ—ਚਾਉ. ਉਮੰਗਾ ੨ ਚਾਹ. ਇੱਛਾ. ਰੁਚੀ. “ਪੁਰ
ਦੇਖਨ ਕੇ ਬਹੁਤ ਮਨਿ ਚਈਆ” (ਬਿਲਾ ਅ: ਮ: ੪) ੩ ਦੇਖੋ,
ਚੈਯਾ। ੪ ਵਿ—ਚਾਉਵਾਲਾ. ਉਤਸਾਹੀ.

ਚਸ. ਸੰ. ਚਸ—ਚਸ. ਧਾ—ਮਾਰ ਸੁੱਟਣਾ, ਚੁੱਘ ਦੇਣਾ, ਖਣਾ.
ਚਸਕ. ਸੰਗਤ—ਚੀਸ. ਕਰਕ. ਚੁਫਾਵੀਂ ਪੀੜਾ। ੨ ਸੰ. ਚਸਕ.
ਸਰਾਬ ਪੀਣ ਦਾ ਪਾਤ੍ਰ। ੩ ਸਹਦ. ਮਧੁ.

ਚਸਕਾ } ਸੰਗਤ—ਸਰਾਬ ਪੀਣ ਦੀ ਵਾਦੀ। ੨ ਚਸਕਾ ਦੇ ਸਵਾਦ
ਚਸਕਾਰ } ਦੀ ਪ੍ਰਭਾਵਤਾ। ਦੇਖੋ, ਚਸ ਧਾ ਅਤੇ ਚਸਕ ੨.

ਚਸਪਾ. ਭਾ ੫੫ ਵਿ—ਚਿਮੜਿਆ (ਚਿਪਕਿਆ) ਹੋਇਆ।
੨ ਭੁੱਲ. ਸਮਾਨ. ਭੁੱਕਵਾਂ.

ਚਸਪੀਦਨ. ਭਾ ੫੫ ਵਿ—ਚਿਪਕਾਉਣਾ. ਚਮੋੜਨਾ.

ਚਸਮ. ਭਾ ੫੫ ਸੰਗਤ—ਚੜ੍ਹ. ਨੌੜ. ਅੱਖ। ੨ ਨਜ਼ਰ. ਨਿਗਾਹ.
ਦ੍ਰਿਸ਼੍ਟਿ.

ਚਸਮਦੀਦ. ਭਾ ੫੫ ਵਿ—ਅੱਖੀਂ ਵੇਖਿਆ. “ਬੰਦੇ! ਚਸਮਦੀਦੇ
ਭਨਾਇ.” (ਤਿਲ ਮ: ੫)

ਚਸਮਰੁਮਾਈ. ਭਾ ੫੫ ਸੰਗਤ—ਅੱਖ ਦਿਖਾਉਣ ਦੀ ਗ੍ਰਿਯਾ.
ਕੈਪਟਿਨਿ ਨਾਲ ਤੱਕਣਾ.

ਚਸਮਪੋਈ. ਭਾ ੫੫ ਸੰਗਤ—ਅਪਰਾਧ ਕਮਾ (ਖਿਆ) ਕਰਨ
ਦੀ ਗ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਦੇਖਕੇ ਅਣਭਿੰਨ ਕਰਨ ਦੀ ਗ੍ਰਿਯਾ.

ਚਸਮਾ. ਭਾ ੫੫ ਸੰਗਤ—ਸੂਰਜ। ੨ ਪਾਣੀ ਦਾ ਸੋਤ. ਉਮਾਰੂ
ਪਾਣੀ ਦਾ ਚੋਹਾ। ੩ ਸੂਈ ਦਾ ਨੱਕਾ। ੪ ਐਨਕ. “ਲਾਇ ਚਸਮੇ
ਸਹ ਰਹਾ ਮਉਚੁਦ.” (ਤਿਲ ਕਬੀਰ) ਭਾਨ ਅਤੇ ਵਿਦੇਸ਼ਰੂਪ
ਚਸਮਾ.

ਚਸਮਾਏ ਕੋਸਰ. ਭਾ ੫੫ ਚਸਮਾਏਕੋਸਰ. ਬਹਿਸ ਦੀ ਇੱਕ
ਨਦੀ, ਜਿਸ ਦੇ ਪਾਣੀ ਦਾ ਹੱਡ ਦੁੱਧ ਤੋਂ ਚਿੱਟਾ ਅਤੇ ਲਹਿਦ ਤੋਂ ਮਿੱਠਾ
ਹੈ.

ਚਸਮਾਸਾਹਿਬ. ਦੇਖੋ, ਚੋਹਾ ਸਾਹਿਬ ੨ ਅਤੇ ਸੁਲਤਾਨ ਪੁਰ (੬).
ਚਸਾ. ਦੇਖੋ, ਕਾਲਪੁਮਾਣ. “ਸੇਵ ਕਰੀ ਪਲ ਚਸਾ ਨ ਵਿਛੁੜਾ.”
(ਮਾਤ ਮ: ੫)

ਚਸਿਆ. ਚਸਾ ਦਾ ਬਹੁਵਚਨ. “ਵਿਲੁਟੇ ਚਸਿਆ ਘੜੀਆ ਪਹਰਾ
ਬਿਤੀ ਵਾਰੀ ਮਾਰੁ ਹੋਆ.” (ਸੋਹਿਲਾ) ੨ ਚਸਿਆ ਨਾਲ.

ਚਸੀਦਹ. ਭਾ ੫੫ ਚਸਿਆ. ਖਾਧਾ.

ਚਸੀਦਨ. ਭਾ ੫੫ ਵਿ—ਚੱਖਣਾ. ਦੇਖੋ, ਚਸ ਧਾ.

ਚਸੁਆ. ਕਿ. ਵਿ—ਚਸਮਾਤ੍ਰ. ਚਸਾਭਰ. “ਉਸ ਤੇ ਘਟੇ ਨਹੀ ਰੁਚਿ
ਚਸੁਆ.” (ਗੁਰੂ ਮ: ੫)

ਚਹ. ਸੰ. ਚਹ. ਧਾ—ਠਡਣਾ, ਹੱਕਾਰੀ ਹੋਣਾ, ਪੀਹਣਾ.

ਚਹਚਹਾ. ਵਿ—ਮਨਝਾਉਂਦਾ. ਪਸੰਦ। ੨ ਸੋਖ.

ਚਹਬੱਚਾ. ਭਾ ੫੫ ਸੰਗਤ—ਚਾਹਬੱਚਾ. ਹੌਜ. ਚੁੰਡ. “ਚਹਬੱਚਾ ਮੇ
ਨੂਨ ਲਿਧਏ.” (ਚਉਤਰ ੨੬੬)

ਚਹਮਚ. ਸੰਗਤ—ਪੁਸ਼ਨਤਾ. ਖੁਸ਼ੀ. “ਚਹਮੁਖ ਭਾਇ ਭਗਣਿ
ਚਹਮਚੇ.” (ਭਾਗੁ) ੨ ਭੀਤ ਭੱਜਕਾ.

ਚਹਲ. ਸੰਗਤ—ਉਤਸਵ. ਚਾਉ. ਆਨੰਦ। ੨ ਗਾਠਾ. ਚਿੱਕੜ.

ਚਹਲਕਦਮੀ. ਦੇਖੋ, ਚਿਹਲਕਦਮੀ.

ਚਹਲਪਹਲ. ਸੰਗਤ—ਚੱਲਕਾ। ੨ ਪ੍ਰੰਮਧਮ.

ਚਹਲਾ. ਦੇਖੋ, ਚਲਾ.

ਚਹਾ. ਵਿ—ਚਾਹਿਆ ਹੋਇਆ। ੨ ਸੰਗਤ—ਸਲ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਰਹਿਣ
ਵਾਲਾ ਇੱਕ ਪੰਛੀ. Snipe.

ਚਹਾਰ. ਭਾ ੫੫ ਸੰਗਤ—ਚਾਰ. ਸੰ. ਚੜ੍ਹਾਵ੍.

ਚਹਾਚਮ. ਭਾ ੫੫ ਵਿ—ਚੋੜਾ.

ਚਹਾਚਮੀ. ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ ਪੈਦਾਵਾਰ ਤੋਂ ਚੌੜਾ ਹਿੱਸਾ ਲੈਣ ਵਾਲਾ.
ਚੌਥਦਾਰ. ਦੇਖੋ, ਚੌਥ ੩.

ਚਹਿ. ਸੰਗਤ—ਦਾੜ. ਥੱਥਾ. “ਭਨ ਕੇ ਚਹਿ ਨਹਿ ਲਚਾਨ ਪਏ.”
(ਗੁਪਤ) ੨ ਕਿ. ਵਿ—ਚਾਹਕੇ. ਲੋੜ ਕੇ.

ਚਹਿਕਨਾ. ਦੇਖੋ, ਚੁਹਕਾਰ.

ਚਹੁ. ਦੇਖੋ, ਚਹਿ ੨ ਚਰਾਚ. ਚਾਰ. “ਚਹੁ ਛਿਅ ਮਹਿ ਸੰਨਿਆਸੀ.”
(ਪ੍ਰਭਾ ਅ: ਮ: ੧) ਦਸ ਫਿਰਕਿਆਂ ਵਿੱਚ ਸੰਨਿਆਸੀ. ਦੇਖੋ, ਦਸ
ਨਾਮ ਸੰਨਿਆਸੀ. “ਸੇਈ ਸੁਖੀਏ ਚਹੁਜਗੀ.” (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੩) ੨ ਚਾਰ
ਨੂੰ. ਚਾਰ ਨੇ. “ਅਸਟਦਸੀ ਚਹੁ ਭੇਦ ਨ ਪਾਇਆ.” (ਅਸਾ ਮ:
੧)

ਚਹੁ. ਕਿ. ਵਿ—ਚਾਰੋਂ. ਚਾਰੇ.

ਚਹੁ ਉਮਾਰਾ ਹੋਇ. (ਵਾਰ ਮਨਾ ਮ: ੧) ਨਾਕਾਂ, ਮਿਰਕਾਂ,
ਮੰਡੀਆਂ, ਚਸੀਆਂ.

ਚਹੁਚੁੰਡੀ. ਚਾਰੇ ਇਕ ਵਿੱਚ. ਚਤੁਰ ਰੂਟ ਮੇ. “ਜਿਨਿ ਜਨਿ

ਗੁਰਮੁਖਿ ਬੁਝਿਆ ਸੁ ਚਹੁਕੁੰਡੀ ਜਾਪੈ." (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੨ ਮ: ੫)
ਚਹੁਚਕ. ਸੰ. ਫਿ. ਵਿ—ਚਾਰੋਂ ਚਰ. ਚਾਰੇ ਪਾਸੇ. "ਚਹੁਚਕੀ
ਕੀਅਨੁ ਲੋਆ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੨)

ਚਹੁਛਿਆ. ਦਸ. ਦੇਖੋ, ਚਹੁ ੨.

ਚਹੁਬਦਨ ਕੋ ਜਾਨ. ਚਾਰ ਵਦਨ (ਮੁਖ) ਵਾਲਾ ਬੁਧਮਾ, ਉਸ ਦਾ
ਯਾਨ (ਸਵਾਰੀ) ਹੰਸ. "ਚਹੁਬਦਨ ਕੋ ਜਾਨ ਹੈ." (ਨਾਪੁ)

ਚਹੁ ਵੇਛੋੜਾ ਹੋਇ. (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਮਲਾ) ਗਾਈ-ਪੁੱਤਾਂ, ਨਿਰਧਨਾ,
ਪੰਥੀ, ਚਾਕਰ.

ਵਰਖਾ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬੀਲ ਜੋਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਇਸ ਲਈ ਵੱਡੇ ਤੋਂ
ਵਿਛੁੜਦੇ ਹਨ. ਕੰਗਾਲ ਮਜ਼ਦੂਰੀ ਅਥਵਾ ਖੇਤੀ ਕਰਨ ਵਿਦੇਸ਼ ਨਿਕਲ
ਜਾਂਦੇ ਹਨ. ਰਾਹੀਂ ਮਿਲਕੇ (ਸਭਕਾਂ ਨਾ ਹੋਣ ਕਾਰਣ) ਚਲ ਨਹੀਂ
ਸਕਦੇ, ਆਪਣੇ ਆਪਣੇ ਠਿਕਾਣੇ ਬੈਠ ਜਾਂਦੇ ਹਨ. ਨੌਕਰਾਂ ਨੂੰ ਪੁਰਾਣੇ
ਜ਼ਮਾਨੇ ਬਰਸਾਤ ਵਿੱਚ ਮੁਹਿੰਮ ਕੰਦ ਹੋਣ ਕਾਰਣ ਛੁੱਟੀ ਮਿਲ ਜਾਂਦੀ,
ਇਸ ਲਈ ਛਾਵਨੀ ਵਿੱਚ ਇਕੱਠੇ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਸਕਦੇ ਸਨ.

ਚਹੂੰ. ਫਿ. ਵਿ—ਚਾਰੋਂ. ਚਾਰੋਂ.

ਚਹੁਘਾ. ਫਿ. ਵਿ—ਚਾਰੋਂ ਚਰ. ਚਾਰੇ ਪਾਸੇ.

ਚਹੁਚਕ } ਦੇਖੋ, ਚਹੁਚਕ.

ਚਹੁਕੁ. ਦੇਖੋ, ਚਹੁਕੁ.

ਚਹੋਰਾ } ਸੰਗਤ—ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਧਾਨ, ਜਿਸ ਦਾ ਬਾਵਨ ਸੁਰੰਧ
ਚਹੋੜਾ } ਵਾਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.

ਚਕ. ਸੰ. ਚਕ. ਧਾ—ਚਮਕਣਾ, ਹਟਾਉਣਾ (ਨਿਵਾਰਨ ਕਰਨਾ),
ਬਿਪਤ ਹੋਣਾ. ੨ ਸੰ. ਚਕੁ. ਸੰਗਤ—ਦਿਲਾ. "ਚਕੁ ਚਕੁ ਫਿਰੇ
ਚਕੁਰ ਚਕ." (ਜਾਪੁ) ੩ ਰਬ ਦਾ ਪਹੀਆ. "ਰਬ ਕੇ ਚਕ
ਕਾਟਨਿਰਾਏ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੪ ਕੁੰਭਕਾਰ (ਕੁੰਭਾਰ) ਦਾ ਚਕੁ. "ਕੇਲੁ
ਚਰਖਾ ਚਕੀ ਚਕੁ." (ਵਾਰ ਆਸਾ) "ਚਕੁ ਕੁਮਿਆਰ ਛਵਾਇਆ." (ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ੪) ੫ ਖੂਹ ਦਾ ਚਕੁ, ਜਿਸ ਪੁਰ ਮਣ ਦੀ ਚਿਣਾਈ
ਹੁੰਦੀ ਹੈ. "ਪੁਨ ਕਾਸਟ ਕੇ ਚਕ ਖਰਵਾਈ." (ਗੁਪਤ) ੬ ਵਿ—
ਚਕਿਤ. ਹੈਰਾਨ. "ਲਕੜੇ ਭਾਲ ਮੇ ਰਹੜੇ ਚਕ." (ਰਾਮਾਵ) ੭ ਦੇਖੋ,
ਚੱਕ.

ਚਕਈ. ਸੰਗਤ—ਛੋਟਾ ਚਕੁ. ਚਕਈ. "ਕਰਤੇ ਚਕਈ ਮਨੋ ਛੁਟਚਲੀ
ਹੈ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੨ ਦੇਖੋ, ਚਕਈ. ੩ ਸੰ. ਚਕੁਵਾਕੀ. ਚਕਈ.
"ਚਕਈ ਜਚਿ ਨਿਸਿ ਬੀਛਰੈ." (ਸ. ਕਬੀਰ) ਦੇਖੋ, ਸੁਰਖਾਬ ਅਤੇ
ਚਕਵਾ.

ਚਕਹੀ. ਸੰਗਤ—ਚਕ੍ਰਿਕਾ. ਲਾਟੂ ਦੀ ਤਰਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਚਕਈ, ਜਿਸ
ਨੂੰ ਡੋਰਾ ਲਪੇਟਕੇ ਹੱਥ ਤੋਂ ਛੱਡੀਦਾ ਹੈ ਅਰ ਉਹ ਚਕੁ ਖਾਕੇ
ਫੇਰ ਹੱਥ ਵਿੱਚ ਹੀ ਆ ਜਾਂਦੀ ਹੈ. "ਚਕਹੀ ਜਨੁ ਆਚਰ ਹੈ ਕਰ ਮੇ
ਫਿਰ ਧਾਏ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਚਕਚੌਧ. ਦੇਖੋ, ਚਕਚੌਧ.

ਚਕਚੌਧਰ. ਦੇਖੋ, ਚਕਚੌਧ.

ਚਕਚੌਰ. ਸੰਗਤ—ਚਕੁ (ਚੱਕੀ) ਵਿੱਚ ਪੀਠਾ ਚੁਰਣ (ਆਟਾ)
੨ ਆਟੇ ਵਾਂਗ ਪੀਠੀ ਵਸਤੂ. "ਮਾਰ ਕੈ ਪੂਰ ਕਿਯੋ ਚਕਚੌਰ." (ਚੰਡੀ
੧)

ਚਕਚੌਧ. ਸੰਗਤ—ਅਜੇਹੀ ਚਮਕ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਨੇਤ੍ਰ ਚੁੰਧਿਆ
ਜਾਣ. ਦੇਖੋ, ਚਕ ਧਾ. ੨ ਵਿ—ਚਕਿਤਾਧ. ਹੈਰਾਨ. "ਚਕਚੌਧ ਚਹੇ
ਜਨ ਦੇਖ ਸਭੈ." (ਨਰਸਿੰਘਾਵ)

ਚਕਚੌਧੀ. ਸੰਗਤ—ਨੇਤ੍ਰਾਂ ਨੂੰ ਚੁੰਧਿਆ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਚਮਕ. ਦੇਖੋ,
ਚਕ ਧਾ. ੨ ਹੈਰਾਨੀ. ਚਿੰਤਕੁਮ.

ਚਕਟੀ. ਸੰ. ਚਕਾਟੀ. ਸੰਗਤ—ਵਿਸ ਦੂਰ ਕਰਨ ਦੀ ਔਖਧਾ.
੨ ਤੀਵੁ ਇੰਛਾ. ਅਤੱਤ ਰੁਚਿ. "ਸਾਧੁ ਜਨਾ ਪਗ ਚਕਟੀ." (ਦੇਵ ਮ: ੪)

ਚਕਣਾ. ਫਿ—ਉੱਚਾ ਕਰਨਾ. ਉਚਾਨਾ. ਉਠਾਉਣਾ. ਉਰਧ ਕਰਣਾ.
੨ ਉਭਾਰਨਾ. ਭੜਕਾਉਣਾ. ਦੇਖੋ, ਚਉਚਕਿਆ.

ਚਕਤ. ਦੇਖੋ, ਚਕਿਰ.

ਚਕਤੀ. ਪੁ. ਸੰਗਤ—ਟਾਕੀ. ਬਿਗਲੀ. ੨ ਅਰਧਚੰਦ੍ਰ ਆਕਾਰ ਦੀ
ਫੁਰੀ. "ਚਕਤੀ ਰਪਤਾ ਅਸਿ ਧਾਰ ਸਿਪਰ." (ਸਲੋਹ)

ਚਕਫੇਰ. ਸੰਗਤ—ਚਕੁ ਦਾ ਗੇੜਾ. "ਮਾਰੂ ਬੂੰਦ ਤੇ ਧਰਿ ਚਰੁ
ਫੇਰਿ." (ਬਸੰ ਅ: ਮ: ੧) ਦੇਖੋ, ਮਾਰੂ ੬.

ਚਕਮਕ. ਭੁ ੫੨ ਚਕਮਾਕੁ. ਸੰਗਤ—ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਕਰਤਾ
ਪੱਥਰ, ਜੋ ਲੋਹੇ ਆਦਿਕ ਨਾਲ ਘਸਕੇ ਅੱਗ ਦਿੰਦਾ ਹੈ. Flint.
ਪਹਿਲਾਂ ਪਥਰੀਦਾਰ ਬੰਦੂਕਾਂ (ਪਥਰਕਲਾਂ) ਇਸੇ ਪੱਥਰ ਨਾਲ ਚਲਾਈਆਂ
ਜਾਂਦੀਆਂ ਸਨ. ਬੰਦੂਕ ਦੇ ਹਥੜੇ ਦੇ ਮੂੰਹ ਅੱਗੇ ਚਕਮਾਕੁ ਦਾ ਟੁਕੜਾ
ਰਹਿੰਦਾ, ਜਦ ਕਲਾ ਦੱਬੀ ਜਾਂਦੀ ਤਦ ਪੱਥਰ ਲੋਹੇ ਨਾਲ ਟਕਰਾਕੇ
ਅੱਗ ਦਿੰਦਾ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਪਲੀਤੇ ਦੀ ਬਾਹੁਦ ਮੱਥ ਉਠਦੀ. "ਚਕਮਕ
ਕੀ ਸੀ ਆਕ." (ਓਨੁ)

ਚਕਰ. ਜਿਲਾ ਲੁਧਿਆਣਾ, ਤਸੀਲ, ਬਾਣਾ ਜਗਰਾਉਂ ਦਾ ਇੱਕ
ਪਿੰਡ, ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਉੱਤਰ ਪੱਛਮ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ
ਅਤੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਇੱਕੋ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਹੈ. ਇਸ ਨੂੰ
"ਗੁਰੂਸਰ" ਭੀ ਆਖਦੇ ਹਨ. ਛੀਵੇਂ ਸਤਿਨਾਮੁ ਲੇਖਕੇ ਤੋਂ ਅਤੇ ਦਸਮ
ਗੁਰੂ ਜੀ ਲੰਮੇ ਤੋਂ ਦੇਖੇ ਪਧਾਰੇ ਹਨ. ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਜਗਰਾਉਂ ਤੋਂ
ਥਾਰਾ ਮੀਲ ਦੱਖਣ ਹੈ. ੨ ਦੇਖੋ, ਚਕੁ.

ਚਕਰਤਨ } ਛਾ ਚਕੁ ਚਕ ਕਰਦਨ. ਖੰਡਨ. ਚੀਰ ਦੇਣ ਦੀ
ਚਕਰਦਨ } ਕ੍ਰਿਧਾ. "ਸੁੰਭ ਚਕਰਤਨ." (ਅਕਾਲ) "ਧੂਮਰਾਭ
ਚੰਡ ਮੁੰਡ ਚਕਰਦਨ." (ਨਾਪੁ)

ਚਕਰਾਉਣਾ } ਫਿ—ਚਕਿਤ ਹੋਣਾ. ਹੈਰਾਨ ਹੋਣਾ. ੨ ਸਿਰ ਦਾ
ਚਕਰਾਉਣਾ } ਚਕੁ ਵਾਂਗ ਘੁੰਮਣਾ. ਚੱਕਰ ਖਾਣਾ.

ਚਕਰੀ. ਸੰਗਤ—ਚਕ੍ਰਿਕਾ. ਤੋਰੀ. ਜਲ ਦੀ ਘੁਮੇਰੀ. ਘੁੰਮਣਵਾਈ.
੨ ਛੋਟਾ ਚਕੁ. ੩ ਦੇਖੋ, ਚਕੀ.

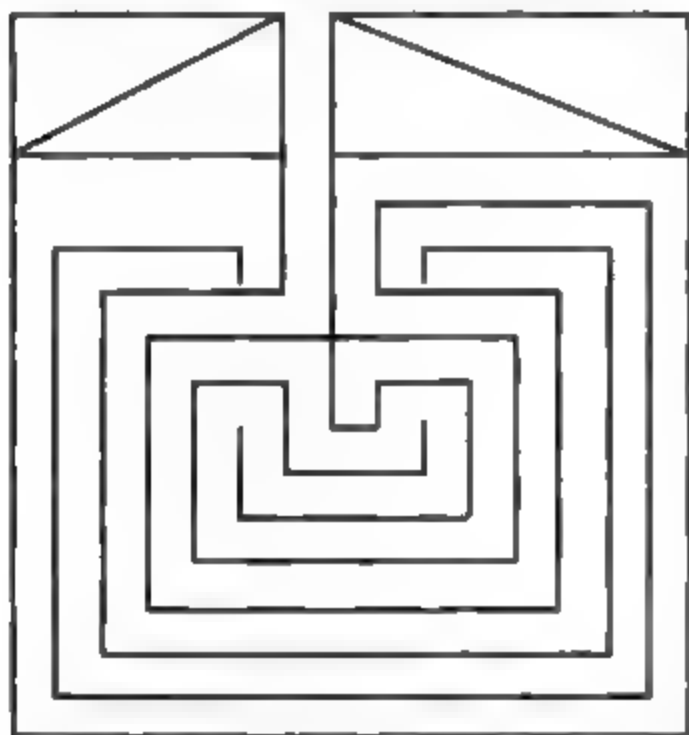
ਚਕਰੀਲ. ਵਿ—ਚਾਕਰੀ ਕਰਨਵਾਲਾ. ਨੌਕਰੀਪੇਸ਼ਾ. ੨ ਚੱਕਰ ਲਾਉਣ
ਵਾਲਾ. ਫਿਰਤੂ ਖਿਚਤੂ. "ਇਹ ਚਕਰੀਲ ਫਿਰਤ ਥੇ ਰਹੇ." (ਪੰਪੁ)

ਚਕਲਾ, ਸੰਗਤ—ਚਕ ਦੇ ਆਕਾਰ ਦਾ ਕਾਨ ਜਾਂ ਪੱਥਰ ਦਾ ਇੱਕ ਟੁਕੜਾ, ਜਿਸ ਉੱਪਰ ਰੋਟੀ ਬੋਲੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ੨ ਵਿਚਚਾਰਿਣੀ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਦਾ ਅੰਡਾ। ੩ ਛਾ. ਫਿਲਾਕਾ. ਜਿਲਾ. ਦੇਸਮੰਡਲ। ੪ ਕੁਤਰਾ. ਬੂੰਦ.

ਚਕਵਾ } ਸੰਗਤ—ਚਕਵਾਕ. ਚਕਵਾਕੀ. ਕੋਕ. ਸੁਰਮਾਬ. Anas
ਚਕਵੀ } Casarca. (Ruddy goose ਅਕਸਰ Brahminy
duck) ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸੁਰਜ ਨਾਲ ਪ੍ਰੇਮ ਹੈ. ਰਾਤ ਨੂੰ ਕਾਢਕੁੰਥਾਂ
ਅਨੁਸਾਰ ਇਹ ਆਪੋਵਿੱਚੀ ਵਿਵਾਦ ਜਾਂਦੇ ਹਨ. "ਐਸੀ ਹਰਿ ਸਿਉ
ਪ੍ਰੀਤਿ ਕਰਿ ਜੈਸੀ ਚਕਵੀ ਸੁਰ." (ਸੁੀ ਅ: ਮ: ੧) ਦੇਖੋ, ਚਕਵੀ ੩.
ਚਕਾਸ. ਜੀ. ਬਕਾਥ. ਧਾ—ਚਮਕਣਾ (ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਹੋਣਾ).

ਚਕਾਚਾਕ. ਛਾ ੨੬੬ ਅਨੁ. ਤਲਵਾਰ ਆਦਿ ਲਸਤਾਂ ਦੇ ਪਰਸਪਰ
ਭਿੜਨ ਤੋਂ ਹੋਇਆ ਸ਼ਬਦ.

ਚਕਾਬਨ੍ਹਰ. ਸੀ. ਚਕਾਬਨ੍ਹਰ. ਸੰਗਤ—ਚਕ ਦੇ ਆਕਾਰ ਦਾ ਫੌਜ ਦਾ
ਚੁੰਮਨ. ਇਸ ਚਕ ਦੇ ਘੇਰੇ ਵਿੱਚ ਅੱਖੇ ਵੈਰੀ ਬਾਹਰ ਨਹੀਂ ਨਿਕਲ
ਸਕਦਾ ਸੀ. Maze. ਅਰਜੁਨ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਅਭਿਮਨੁ ਚਕਾਬਨ੍ਹਰ ਵਿੱਚ
ਹੀ ਫਸਕੇ ਮੋਇਆ ਸੀ. ਇਸ ਦਾ ਨਕਲਾ ਇਹ ਹੈ:—

ਚਕਿ. ਚਕਿਤ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. ਹੋਰਾਨ. "ਚਕਿ ਚਕਿ ਰਹੈ ਦੇਵ ਦਾਨਖ
ਮੁਨਿ." (ਹਸਾਰੇ ੧੦) ੨ ਫਿ. ਵਿ—ਚੁੱਕਕੇ. ਉਠਾਕੇ.

ਚਕਿਤ. ਸੀ. ਵਿ—ਭਰਿਆ ਹੋਇਆ। ੨ ਹੋਰਾਨ ਹੋਇਆ.

ਚਕਿਯਾ. ਪੂ. ਸੰਗਤ—ਚਕਿਕਾ. ਚੱਕੀ. ਆਟਾ ਪੀਹਣ ਦਾ ਬੱਤੂ.
"ਚਕਿਯਾ ਕੇ ਸੇ ਪਟ ਬਨੇ ਕਰਨ ਭੂਮਿ ਪੁਨ ਦੇਇ." (ਚਰਿਤ੍ਰ
੮੧)

ਚਕੀ. ਸੰਗਤ—ਚਕਿਕਾ. ਚੱਕੀ. "ਕੋਨੁ ਚਰਖਾ ਚਕੀ ਚਕੁ."

(ਵਾਰ ਆਸ) ੨ ਵਿ—ਚੱਕੀ. ਚੁੱਕੀ. ਉਠਾਈ। ੩ ਭੜਕਾਈ. ਉਠਾਈ.
ਉਕਸਾਈ.

ਚਕੀਆ. ਪੂ. ਦੇਖੋ, ਚਕਿਕਾ.

ਚਕੀਓਣੀ. ਫਿ—ਚੱਕੀ ਚਲਾਉਣੀ. ਆਟਾ ਪੀਹਣ ਲਈ ਚੱਕੀ
ਭੇੜਨੀ। ੨ ਭੜਕਾ ਭੇੜਨਾ. "ਪੂਤ ਚੁਪੁਤ ਚਕੀ ਉਠਿ ਚੈਈ."
(ਭਾਰੁ)

ਚਕੀਦਨ. ਛਾ ੨੬੬ ਫਿ—ਟਪਕਣਾ. ਚੁਇਣਾ (ਚੋਣਾ).

ਚਕੀਰਾ } ਸੰਗਤ—ਚੱਕੀਰਾ ਪੰਛੀ. ਚਿਤੀ—ਤੁਖਾਣ. ਇਸ
ਚਕੀਰਾ } ਦੀ ਚੁੰਜ ਚੱਕੀ ਰਾਹੁਣ ਵਾਲੇ ਸੱਦ ਜੋਹੀ ਤੋਂ ਇਹ ਸੰਗਤ
ਹੋਈ ਹੈ. Lap wing. ਅ ੪੪ ਹੁਦਹੁਦ. ਦੇਖੋ, ਸੁਲੇਮਾਨ.

ਚਕੁ. ਦੇਖੋ, ਚਕ.

ਚਕੋਤਰਾ. ਸੰਗਤ—ਚੱਕ ਕੱਟੁ ਜੋਹਾ ਇੱਕ ਵਡੇ ਕੱਦ ਦਾ ਨਿਝ.
ਸੰਗੀਰ. ਮਾਤੁਲੰਗ. Citrus Decumana.

ਚਕੋਤਰੀ. ਸੰਗਤ—ਛੋਟਾ ਚਲਾਤ (ਊਂਠ).

ਚਕੋਤਾ. ਸੰਗਤ—ਚਕ (ਖੇਤ) ਦੀ ਫੂਤ ਕਰਕੇ ਪੈਦਾਵਾਰ ਦੀ ਨਕਦੀ
ਮੁਕੱਰਰ ਕਰਨ ਦੀ ਫਿਯਾ. ਫਸਲ ਦੀ ਵੰਡਾਈ ਦੀ ਥਾਂ ਨਕਦ
ਲਗਾਨ.

ਚਕੋਰ. ਸੀ. ਸੰਗਤ—ਪਹਾਤੀ ਤਿੱਤਰ, ਜੋ ਲਾਲ ਟੰਗਾਂ ਵਾਲਾ ਹੁੰਦਾ
ਹੈ. Greek partridge. ਇਸ ਦੀ ਕਵੀਆਂ ਨੇ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਨਾਲ
ਪ੍ਰੀਤਿ ਦੱਸੀ ਹੈ. ਜਤੋਤਸ੍ਰਾਪਿਯ. "ਮਨ ਪ੍ਰੀਤਿ ਚੰਦ ਚਕੋਰ." (ਬਿਲਾ
ਅ: ਮ: ੫) ਪੁਰਾਣੇ ਸਮੇਂ ਰਾਜੇ ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ ਚਕੋਰ ਪਾਲਦੇ ਸਨ ਅਤੇ
ਖਾਣ ਯੋਗਤ ਪਦਾਰਥ ਚਕੋਰ ਅੱਡੇ ਰਖਦੇ, ਜੋ ਚਕੋਰ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ
ਵੇਖਕੇ, ਭੁਰਾ ਅਸਰ ਨਾ ਹੋਵੇ, ਤਦ ਖਾਂਦੇ ਸਨ. ਵਿਸ਼ਾਸ ਇਹ ਸੀ ਕਿ
ਜੇ ਖਾਣੇ ਵਿੱਚ ਬਹਿਰ ਹੋਵੇ, ਤਦ ਚਕੋਰ ਦੇ ਦੇਖਣਸਾਰ ਨੇਰੁ ਲਾਲ ਹੋ
ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਰ ਫੂਰਤ ਮਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਇਸੇ ਲਈ ਚਕੋਰ ਦਾ ਨਾਮ
"ਵਿਸਦਾਸੀਨਮਿਤ੍ਰਕੁ" ਹੈ.

ਅਨੇਕ ਕਵੀਆਂ ਨੇ ਚਕੋਰ ਨੂੰ ਅੰਗਾਰ ਖਾਣ ਵਾਲਾ ਲਿਖਿਆ ਹੈ,
ਜੋਹਾ ਕਿ—"ਚੁੰਚਨ ਚਾਪ ਚਹੂੰ ਦਿਸਿ ਭੋਲਤ ਚਾਚੁ ਚਕੋਰ ਅੰਗਾਰਨ
ਭੋਰੇ." (ਕੋਸ਼ਥ) ਇਸ ਦਾ ਮੂਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਚਕੋਰ ਚਿੰਗਣਜੋਤਿ
(Glow-worm) ਖਾਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਦੇ ਭੁਲੇਵੇਂ ਅੰਗਾਰ
ਨੂੰ ਚੁਕਣ ਲਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ੨ ਦੇਖੋ, ਚਿਤ੍ਰਪਦਾ ੨ ਅਤੇ ਸਵੈਯੇ ਦਾ ਰੂਪ
੧੧। ੩ ਚੱਕੋਰ. ਦੇਖੋ, ਚੁਕੋਰ.

ਚਕੋਰੀ. ਚਕੋਰ ਦੀ ਮਦੀਨ.

ਚਕੌਤ. ਚਕਿਤ (ਹੋਰਾਨ) ਹੇਥਤ. "ਚਕੌਤ ਚਾਚੁ ਚੰਦ੍ਰਿਕਾ." (ਗਜਾਨ)
ਚੱਕ. ਸੰਗਤ—ਉਕਸਾਵਟ. ਭੜਕਾਉ। ੨ ਦੋ ਉਪਰਲੇ ਦੋ ਹੋਰਲੇ

ਦੰਦਾਂ ਨਾਲ ਵੱਢੀ ਹੋਈ ਦੰਦੀ। ੩ ਪਿੰਡ. ਭਾਂਵ। ੪ ਚਕ ਦੇ ਆਕਾਰ
ਦੀ ਵਸਤੂ, ਜੈਸੇ ਕੁੰਡਾਰ ਦਾ ਚੱਕ. ਖੂਹ ਦਾ ਚੱਕ. ਲੱਕਰ ਫੂਤ
ਕਣਾਉਣ ਦਾ ਗੰਡ ਆਦਿ। ੫ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਦਾ ਸਿਰਕੁਸਣ, ਜੋ ਕੋਲਾਕਾਰ
ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ੬ ਦਿਸ਼ਾ. ਤਰਫ. "ਚਾਰ ਚੱਕ ਸਿੱਖੀ ਵਿਸਤਾਰੀ."
(ਗੁਪਤੁ) ੭ ਦੇਖੋ, ਚਕ.

ਚੱਕ ਚੁਕਾ ਕਾ. ਦੇਖੋ, ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ। ੨ ਦੇਖੋ, ਫੁਰਪੁਤਾਪ.

ਚੱਕਣਾ. ਦੇਖੋ, ਚਕਣਾ ਅਤੇ ਚੁੱਕਣਾ.

ਚੱਕਪੁਮਾ. ਦੇਖੋ, ਚੱਛਾਸਾਹਿਬ ੨.

ਚੱਕ ਫਤੇਸਿੰਘ } ਜਿਲਾ ਫਿਰੋਜ਼ਪੁਰ, ਬਾਣਾ ਨਬਾਣਾ ਵਿੱਚ
ਚੱਕ ਫਤੇਸਿੰਘਵਾਲਾ } ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜੋ ਰੋਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਫੁਸਮੰਡੀ
ਦੇ ਨੇੜੇ ਹੈ. ਇਸ ਪਿੰਡ ਦੇ ਚੜ੍ਹਦੇ ਵੱਲ ਬੁੱਧ ਕੋਥਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ
ਕੁਰਦਾਰਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਨਾਲ ੪ ਘੁਮਾਉਂ ਦੇ ਕਰੀਬ ਜ਼ਮੀਨ ਹੈ, ਪੁਜਾਰੀ
ਨਿਰਮਲਾ ਸਿੰਘ ਹੈ, ਦਸਮੇਸ਼ ਦੇ ਵਿਰਾਜਣ ਦੇ ਅਸਥਾਨ ਨੂੰ "ਬੁਰਜ
ਸੰਗ੍ਰਹਿਸਿੰਘ ਵਾਲਾ" ਭੀ ਸੱਦਦੇ ਹਨ. ਭਾਈ ਭਰਤੂ ਦਾ ਪੇਤਾ ਰਾਮ
ਸਿੰਘ, ਕਲਗੀਧਰ ਜੀ ਨੂੰ ਬੇਨਤੀ ਕਰਕੇ ਆਪਣੇ ਘਰ ਲੈ ਗਿਆ
ਸੀ.

ਚੱਕਭਾਈਕੇ. ਚੱਕ ਭਤੇ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਹੀ ਕਈ ਚੱਕ ਭਾਈ ਕੇ ਆਖਦੇ
ਹਨ। ੨ ਜਿਲਾ ਕਰਨਾਲ ਰੋਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਬੁਢਲਾਡੇ ਪਾਸ ਸੰਮਤ
੧੮੯੯ ਵਿੱਚ ਭਾਈ ਭਰਤੂਵੰਸੀ ਭਾਈ ਮਸੰਦਾ ਸਿੰਘ ਦਾ ਵਸਾਇਆ
ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਭਾਈਕੇ ਮਾਲਿਕ ਹਨ.

ਚੱਕਰ. ਦੇਖੋ, ਚਕਰ। ੨ ਦੇਖੋ, ਚਕੁ.

ਚੱਕ ਰਾਮਦਾਸ. ਜਿਲਾ ਗੁੱਜਰਾਂਵਾਲਾ, ਬਾਣਾ ਮਾਂਡੇ ਵਿੱਚ ਇੱਕ
ਪਿੰਡ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਭਾਈ ਪਿਰਾਣੇ ਦੇ ਪੁੱਤ ਨਾਲ ਪਿੱਛੇ ਹੋਏ ਚੁਕੂ
ਅਰਜਨ ਸਾਹਿਬ ਆਏ. ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੇ ਨਿਵਾਸ ਦੇ ਥਾਂ ਕੁਰਦਾਰਾ
ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਸਿੱਖਰਾਜ ਸਮੇਂ ਦੀ ਚਾਲੀ ਘੁਮਾਉਂ
ਜ਼ਮੀਨ ਮੁਆੜ ਹੈ. ਇਹ ਰੋਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਏਮਨਾਬਾਦ ਤੋਂ ਦਸ ਮੀਲ
ਪੂਰਬ ਹੈ। ੨ ਚੁਕੂ ਕਾ ਚੱਕ, ਚੱਕ ਰਾਮਦਾਸ ਅਤੇ ਰਾਮਦਾਸਪੁਰ
ਇਹ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੇ ਨਾਮ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਸਮੇਂ ਸੱਦੇ ਜਾਂਦੇ
ਸਨ.

ਚੱਕਵੈ. ਦੇਖੋ, ਚਕੁਵਰਤੀ ਅਤੇ ਚਕੁਵੈ.

ਚੱਕਾ. ਸੰਗਤ—ਬਡੀ ਚੱਕੀ. ਪੱਥਰ ਦਾ ਵਡਾ ਚਕੁ.

ਚੱਕੀ. ਸੰਗਤ—ਦੇਖੋ, ਚਕੀ। ੨ ਚੱਕੇ ਦੇ ਟਿਲਾਕੇ ਦੀ ਇੱਕ ਪਹਾੜੀ
ਨਦੀ, ਜੋ ਕੁਰਦਾਸਪੁਰ ਦੇ ਟਿਲਾਕੇ ਵਿਆਜ (ਵਿਪਾਕ) ਵਿੱਚ ਮਿਲਦੀ
ਹੈ। ੩ ਚੱਕੇ ਦੀ ਚਰਬੀਲੀ ਚੱਕੀ.

ਚੱਕੀ ਸਾਹਿਬ. ਦੇਖੋ, ਏਮਨਾਬਾਦ.

ਚੱਕੂ. ਸੰਗਤ—ਚਾਕੂ. ਕਲਮਤਰਾਸ.

ਚਕੁ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਚਕਵਾ. ਚਕੁਵਾਕ. ਸੁਰਮਾਬ। ੨ ਸਮੁਦਾਕ.
ਗਰੋਹ। ੩ ਦੇਸ਼. ਮੰਡਲ. "ਚਕੁਪਤਿ ਆਗਤਾਵਰਤੀ." (ਸਲੋਹ)
੪ ਦਿਸ਼ਾ. ਤਰਫ. ਸਿਮਤ. "ਚਤੁਰ ਚਕੁ ਵਰਤੀ." (ਸਾਪੁ)
੫ ਸੈਨਾ. ਭੌਜ. "ਭੋਦਕੈ ਅਰਿਚਕੁ " (ਸਲੋਹ) ੬ ਰਬ ਦਾ ਪਹੀਆ.
"ਸਤੰਦਨ ਚਕੁ ਸਬਦ ਇਸਿ ਰੋਹ." (ਗੁਪਤੂ) ੭ ਦੰਦੇਦਾਰ ਫੋਲ
ਸ਼ਸਤ੍ਰ, ਜੋ ਵੈਰੀ ਦਾ ਸਿਰ ਕੱਟਣ ਲਈ ਘੁਮਾਕੇ ਚਲਾਇਆ ਜਾਂਦਾ
ਹੈ। "ਚਕੁ ਚਲਾਇ ਕਿਰਾਇ ਦਯੋ ਅਰਿ." (ਚੰਡੀ ੧)

ਇਸ ਵੇਲੇ ਚਕੁ ਦੀ ਧਾਰ ਦੰਦੇਦਾਰ ਨਹੀਂ ਵੇਖੀ ਜਾਂਦੀ, ਪੁਰਾਣੇ ਚਕੁ ਲਭ ਆਏ
ਜੇਹੇ ਦੰਦੇਦਾਰ ਹੁੰਦੇ ਸਨ. ਦੇਖੋ, ਸ਼ਸਤ੍ਰ.

੮ ਘੁਮਿਆਰ (ਕੁੰਡਕਾਰ) ਦਾ ਚੱਕ। ੯ ਆਗਤਾ. ਹੁਕੂਮਤ. "ਚਤੁਰ
ਦਿਸ ਚਕੁ ਫਿਰੇ." (ਅਕਾਲ) ੧੦ ਰਾਜਾ ਦੇ ਨਿਕਟਵਰਤੀਆਂ ਦੀ
ਮੰਡਲੀ। ੧੧ ਦੇਹ ਦੇ ਡੀ ਚਕੁ. ਦੇਖੋ, ਖਟਚਕੁ। ੧੨ ਜਲ ਦੀ ਡੋਰੀ.
ਖੁੰਮਣਵਾਣੀ. "ਸੁੰਟਤ ਨੀਰ ਮੇ ਚਕੁ ਜੜੋ ਚਕੁ ਫਿਰੇ ਗਰਤਾ." (ਚੰਡੀ ੧) ੧੩ ਸਾਮੁਦ੍ਰਿਕ ਅਨੁਸਾਰ ਅੰਗੂਠੇ ਅਤੇ ਅੰਗੂਲੀਆਂ ਤੇ
ਚਕੁ ਦੇ ਆਕਾਰ ਦੀ ਰੇਖਾ. "ਚਕੁ ਚਿਹਨ ਅਰੁ ਬਰਣ ਜਾਤਿ." (ਸਾਪੁ) ੧੪ ਵਾਅਦਾਗੀਆਂ ਦਾ ਭੈਰਵਚਕੁ, ਕਾਲੀਚਕੁ, ਪਸ਼ੁਚਕੁ,
ਵੀਰਚਕੁ, ਦਿਵਾਚਕੁ. ਆਦਿਕ ਪੂਜਨ ਸਮੇਂ ਬਣਾਇਆ ਹੋਇਆ
ਮੰਡਲ (ਦਾਇਰਾ). "ਚਕੁ ਬਣਾਇ ਕਰੈ ਪਾਖੰਡ." (ਭੈਰ ਮ: ੫)
੧੫ ਪਾਖੰਡ. ਦੰਡ। ੧੬ ਚੰਦਨ ਨਾਲ ਸ਼ਰੀਰ ਪੂਰ ਕੀਤਾ ਵਿਸਨੁ ਦੇ
ਚਕੁ ਦਾ ਚਿੰਨ੍ਹ. "ਕਰਿ ਇਸਨਾਨ ਤਨਿ ਚਕੁ ਬਣਾਏ." (ਪੁਰਾ
ਅ: ਮ: ੫) "ਦੇਹੀ ਧੋਵੈ ਚਕੁ ਬਣਾਏ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੨ ਮ: ੫)
੧੭ ਗੁਰਾਂ ਦੀ ਕਤਿ (ਗਰਦਿਸ਼). ਗੁਹਰਕੁ। ੧੮ ਵਲਕਣ. ਘੋਰਾ.
Circle। ੧੯ ਪਹਾੜ. ਪਰਬਤ.

ਚਕੁਕ } ਦੇਖੋ, ਚਕੁਕਾ.
ਚਕੁਕਾ }

ਚਕੁਖਟ. ਦੇਖੋ, ਖਟਚਕੁ.

ਚਕੁਕਣੇਸੰ. ਦੇਖੋ, ਭਟੇਸਚਕੁ.

ਚਕੁਚਿਹਨ. ਦੇਖੋ, ਚਿੰਨ੍ਹਚਕੁ.

ਚਕੁਜੀਵਕ } ਮਿੱਟੀ ਦੇ ਭਾਂਡੇ ਘੜਨ ਦਾ ਚੱਕ ਵੇਰਕੇ, ਗੁਜਾਰਾ
ਚਕੁਜੀਵੀ } ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਚੁੰਡਕਾਰ (ਘੁਮਾਰ).

ਚਕੁਣੀ. ਚਕੁ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਧਾਰਨ ਵਾਲੀ ਸੈਨਾ. (ਸਨਾਮ)

ਚਕੁਤ. ਦੇਖੋ, ਚਕਿਤ.

ਚਕੁਤਨ. ਦੇਖੋ, ਚਕਰਦਨ.

ਚਕੁਤੀਰਬ. ਸੰ. ਚਕੁਤੀਰਬ. ਸੰਗਤ—ਚਿੱਖਮੁਕ (ਚਿਸਤਮੁਕ)
ਪਰਬਤ ਪਾਸ ਤੁੰਡਭਦ੍ਰਾ ਨਦੀ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਇੱਕ ਤੀਰਥ.

੨ ਚੁਜਰਾਤ (ਦੱਖਣ) ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਭਾਸ ਕੋਤੂ (ਭੇਤੂ) ਦਾ ਇੱਕ
ਵੈਸਨਵ ਤੀਰਥ. "ਚਕੁਤੀਰਬ ਜਾਇ ਭੰਡਉਤ ਕੀਆ." (ਸਸਭਾਮ)
ਇਸ ਨਾਮ ਦੇ ਹੋਰ ਭੀ ਅਨੇਕ ਤੀਰਥ ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਸਕੰਦਪੁਰਾਣ,
ਪ੍ਰਭਾਸਖੰਡ. ਜਿਸ ਥਾਂ ਵਿਸਨੁ ਅਬਵਾ ਕਿਸੇ ਦੇਵਤਾ ਨੇ ਵੈਰੀਆਂ ਨੂੰ
ਮਾਰਕੇ ਨਹੁ ਨਾਲ ਲਿਥਤਿਆ ਚਕੁ ਧੋਤਾ ਹੈ, ਉੱਥੇ ਹੀ ਚਕੁਤੀਰਬ ਹੋ
ਗਿਆ ਹੈ। ੩ ਸੱਖਰ ਪਾਸ ਸਾਪੁਬੇਲਾ ਕੁਰਅਸਥਾਨ ਭੀ ਚਕੁਤੀਰਬ
ਹੈ। ੪ ਰੁਕੁਕੋਤੂ ਦਾ ਇੱਕ ਤੀਰਥ। ੫ ਰਾਮੇਸ਼ੁਰ ਪਾਸ ਇੱਕ ਚਕੁ
ਤੀਰਥ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ.

ਚਕੁਦਨ. ਦੇਖੋ, ਚਕਰਦਨ.

ਚਕੁਪਰ. ਵਿ—ਚਕੁ ਚੱਖਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਤ—ਵਿਸਨੁ ਜੋ ਸੁਦਰਸ਼ਨ
ਚਕੁ ਧਾਰਣ ਕਰਦਾ ਹੈ। ੩ ਨਿਹੰਗ ਸਿੰਘ। ੪ ਰਾਜਾ, ਜੋ ਚਕੁ
(ਦੇਸ਼) ਦਾ ਪਤਿ ਹੈ। ੫ ਟਿਲਾਕੇ ਦਾ ਹਾਕਿਮ। ੬ ਚੁੰਡਕਾਰ.
ਕੁਚੀਕਰ। ੭ ਕਚਤਾਰ, ਜੋ ਸੰਸਾਰਚਕੁ ਨੂੰ ਧਾਰਣ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ.
"ਭਜ ਚਕੁਪਰ ਸਰਣ." (ਕੁਜ ਸੰਦੇਵ) ੮ ਸਰਪ, ਜੋ ਚਕੁ ਦੇ

ਆਕਾਰ ਬੈਠਦਾ ਹੈ।

ਚਕ੍ਰਵਰਤਿਤੁ ਚਾਰੁ ਚੰਦ੍ਰਿਕਾ। ਕਵਿ ਵਰ ਪੰਡਿਤ ਨਿਹਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਰਚਿਆ ਹੋਇਆ ਜਾਪੁ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਟੀਕਾ। ਇਹ ਤਿਲਕ ਸੰਮਤ ੧੮੨੭ ਤੋਂ ਆਰੰਭ ਹੋ ਕੇ ੧੮੭੮ ਵਿੱਚ ਸਮਾਪਤ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਦੇਖੋ, ਨਿਹਾਲ ਸਿੰਘ ਨੇ: ੩.

ਚਕ੍ਰਵਾਰੀ। ਦੇਖੋ, ਚਕ੍ਰਵਰ। ੨ ਵੈਸਨਵ ਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਉਹ ਵੈਸਨਵ, ਜੋ ਆਪਣੇ ਸਰੀਰ ਤੇ ਵਿਸਨੁ ਦੇ ਚਕ੍ਰ ਆਇ ਚਿੰਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਛਾਪਾ ਲਗਵਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਵਿੱਧ ਹਾਰੀਤ ਸੰਹਿਤਾ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਅਧਯਾਇ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਵੇਦ ਪਾਠੀ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਭੀ, ਜੋ ਚਕ੍ਰਵਾਰੀ ਨਹੀਂ ਉਹ ਚਾਂਡਾਲ ਸਮਾਨ ਹੈ।

ਚਕ੍ਰਪਾਣਿ। ਵਿ—ਚਕ੍ਰ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਹੱਥ ਵਿੱਚ। ੨ ਸੰਕ੍ਯਾ—ਵਿਸਨੁ। ੩ ਦੇਖੋ, ਚਕ੍ਰਵਰ।

ਚਕ੍ਰਵਰਤੀ। ਸੰ. ਚਕ੍ਰਵਰਤਿਨ. ਸੰਕ੍ਯਾ—ਸਾਰੇ ਚਕ੍ਰ (ਦੇਸ਼ ਮੰਡਲ) ਵਿੱਚ ਜਿਸ ਦਾ ਹੁਕਮ ਵਰਤੋ। ਮਹਾਰਾਜਾਧਿਰਾਜ. ਬਾਰਨਸਾਹ. ਸਾਰੀ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਤੇ ਸੈਨਾ ਦਾ ਚਕ੍ਰ ਫੇਰਨ ਵਾਲਾ। ਜਿਸ ਦੀ ਭੈਸ ਬਿਨਾ ਚੋਕ ਟੋਕ ਫੁੱਲੇ ਪੁਰ ਫਿਰੇ।

ਚਕ੍ਰਵਾਕ } ਦੇਖੋ, ਚਕਵਾ—ਚਕਵੀ.
ਚਕ੍ਰਵਾਕੀ }

ਚਕ੍ਰਵੈ। ਦੇਖੋ, ਚਕ੍ਰਵਰੀ। “ਮਾਧਾਤਾ ਕੁਣ ਰਵੈ ਜੇਨ ਚਕ੍ਰਵੈ ਕਹਾਇਓ.” (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੧ ਕੇ)

ਚਕ੍ਰਵਰ੍ਯੁਹ। ਦੇਖੋ, ਚਕਾਬਰ੍ਯੁਹ.

ਚਕ੍ਰਾਕਿਤ. ਸੰ. ਚਕ੍ਰਾਕ੍ਰਿਤ. ਵਿ—ਵਿਸਨੁ ਦੇ ਸੰਖ ਚਕ੍ਰ ਆਇ ਚਿੰਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਔਕਿਤ (ਚਿੰਨ੍ਹ ਸਹਿਤ) ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਦੇਹ. ਸੰਖ ਚਕ੍ਰ ਦੇ ਛਾਪੇ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਕ੍ਯਾ—ਵੈਸਨਵਾਂ ਦਾ ਇੱਕ ਭਿਰਵਾ, ਜੋ ਦ੍ਵਾਰਿਕਾ ਅਸ਼ਵਾਂ ਆਪਣੇ ਗੁਰੂ ਦੇ ਆਸ਼ਰਮ ਵਿੱਚ ਧਾਰੁ ਦੀ ਮੁਹਰ ਭਾਖੇ ਆਪਣੇ ਸਰੀਰ ਪੁਰ ਵਿਸਨੁ ਦੇ ਸੰਖ ਚਕ੍ਰ ਦਾ ਨਿਸ਼ਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਦੇਖੋ, ਇਸ ਵਿਸ਼ੇ ਪਦਮਪੁਰਾਣ ਅ: ੨੫੧.

ਚਕ੍ਰਿਕਾ. ਸੰ. ਸੰਕ੍ਯਾ—ਚਕਰੀ. ਛੋਟਾ ਚਕ੍ਰ। ੨ ਚਕਰੀ ਦੇ ਆਕਾਰ ਦੀ ਗੋਡੇ ਦੀ ਹੱਡੀ, ਚੰਪਈ। ੩ ਚੰਕੀ. ਆਟਾ ਪਹਿਣ ਦਾ ਯੰਤ੍ਰ। ੪ ਚੋਰੀ. ਜਲ ਦੀ ਘੁਮੇਰੀ। ੫ ਚਰਚਾ ਦਾ ਇੱਕ ਦੋਸ, ਮੁਤਾਬਿਤ ਦਲੀਲ ਦਾ ਉਸੇ ਥਾਂ ਆ ਜਾਣਾ ਅਤੇ ਯੁਕਤੀ ਦਾ ਅੰਗ ਨਾ ਵਧਣਾ.

ਚਕ੍ਰਿਤ. ਦੇਖੋ, ਚਕਿਤ.

ਚਕ੍ਰੀ. ਸੰ. ਚਕ੍ਰਿਨ. ਵਿ—ਚਕ੍ਰਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਕ੍ਯਾ—ਵਿਸਨੁ। ੩ ਕਰਤਾਰ। ੪ ਚਕਵਾ। ੫ ਚਕ੍ਰਵਰਤੀ ਰਾਜਾ। ੬ ਭੁਮਿਆਰ। ੭ ਸਰਪ। ੮ ਜਾਸੁਸ. ਮੁਖਬਿਰ। ੯ ਭੋਲੀ। ੧੦ ਭਧਾ। ੧੧ ਕਾਉਂ। ੧੨ ਰਬ ਦਾ ਸਵਾਰ। ੧੩ ਨਿਹੰਕ ਸਿੰਘ.

ਚਕ੍ਰੀਮਾਲ. ਕਵਿ ਨਿਹਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਮਾਲ ਟੋਕਤੀ ਚੁਰਦਾਰੇ ਲਈ ਇਹ ਨਾਮ ਵਰਤਿਆ ਹੈ। ਚਕ੍ਰੀ (ਟੋਕਤੀ—ਪਹਾੜੀ) ਨਾਲ

“ਚਕ੍ਰਵਾਰੀ ਹੀ ਕਿਸੇ ਚਕ੍ਰ ਵੇਦ ਕ੍ਰਮੇਸ਼ਿ ਭਾਗ ਚਕ੍ਰਿਨੇਸ਼ ਚਕ੍ਰਾਨੇ, ਗੁਰੀ ਨਿਯ ਜਾਪੁਧਾਰੁ.”

ਮਾਲ ਸ਼ਬਦ ਜੋਤਨ ਤੋਂ ਇਹ ਨਾਮ ਬਣਿਆ ਹੈ। ਦੇਖੋ, ਅਥਿਚਲ ਨਗਰ ਦਾ ਅੰਕ ੮.

ਚਕ੍ਰ. ਸੰ. ਚਕ੍ਰ—ਧਾ—ਸਾਫ ਥੋਲਣਾ, ਦੇਖਣਾ, ਚੂਸਣਾ.

ਚਕ੍ਰ. ਸੰ. ਨੇਤ੍ਰ. ਦੇਖੋ, ਚਖਾ ੨ ਵਿਸਨੁਪੁਰਾਣ ਅਨੁਸਾਰ ਇੱਕ ਦਫਿਅ, ਜਿਸ ਦਾ ਹੁਣ ਨਾਉਂ ‘ਆਖੁ’ (Oxus) ਹੈ.

ਚਖ. ਸੰ. ਚਖ—ਚਸ਼. ਧਾ—ਖਾਣਾ (ਭੋਜਨ ਖਰਨਾ). “ਆਖਾਏ ਰਸ ਚਖ.” (ਸਾਰ ਮ: ੫) ੨ ਸੰ. ਚਕ੍ਰ. ਚਕ੍ਰ. ਧਾ—ਸਾਫ ਥੋਲਣਾ, ਦੇਖਣਾ, ਚੂਸਣਾ। ੩ ਸੰ. ਚਕ੍ਰ. ਸੰਕ੍ਯਾ—ਨੇਤ੍ਰ. ਅੱਖ। ੪ ਛਾ ਨੂ ਚਖ. ਜੰਗ. ਯੁੱਧ। ੫ ਬਰੂਤਾ. ਦੁਸ਼ਮਣੀ। ੬ ਯਤਨ. ਕੋਸ਼ਿਸ਼.

ਚਖਕ. ਦੇਖੋ, ਚੱਖਕ.

ਚਖ ਕੋਲ. ਕਮਲ ਨੈਨ. ਕਮਲ ਜੇਹੇ ਹਨ ਚਖ ਜਿਸ ਦੇ.

ਚਖਣਾ } ਵਿ—ਸੁਆਦ (ਚਸ) ਲੈਣਾ. “ਚਖਿ ਅਨਦ ਪੁਰਨ
ਚਖਣਾ } ਸਾਦ.” (ਬਿਲਾ ਅ: ਮ: ੫)

ਚਖਮਕ. ਦੇਖੋ, ਚਕਮਕ.

ਚਖਿ. ਵਿ. ਵਿ—ਚੱਖਕੇ ਦੇਖੋ, ਚਖਣਾ.

ਚਖੀ. ਵਿ—ਉੱਤਮ ਚਖ (ਨੇਤ੍ਰਾਂ) ਵਾਲਾ, ਮ੍ਰਿਕ. (ਸਨਾਮ) ੨ ਦੇਖੋ, ਚੱਖੀ.

ਚਖੀਦਨ. ਛਾ ਚਖੀ ਲੜਨਾ. ਭਗਤਨਾ.

ਚਖੁ. ਚਖ. ਨੇਤ੍ਰ. ਅੱਖ.

ਚਖੰਗੀ. ਵਿ—ਚਕ-ਅੰਗੀ. “ਚੰਚਲਾ ਚਖੰਗੀ.” (ਅਕਾਲ) ਬਿਜਲੀ ਜੇਹੇ ਨੇਤ੍ਰਅੰਗ ਵਾਲੀ. ਜਿਸ ਦੀ ਅੱਖਾਂ ਬਿਜਲੀ ਸਮਾਨ ਨਿਸਕਦੀਆਂ ਹਨ.

ਚੱਖਕ. ਸੰ. ਚਸਕ, ਚੱਖਣ ਵਾਲਾ. ਛਕਾਵਲ, ਚਾਸਨੀਭੀਰ. Taster. ਪੁਰਾਣੇ ਸਮੇਂ ਛਾਦਸਾਹਾਂ ਅਤੇ ਮਹਾਰਾਜਿਆਂ ਦੇ ਲੰਕਰ ਖਾਨੇ ਵਿੱਚ “ਚੱਖਕ” ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ ਜੋ ਖਾਣ ਦੇ ਪਦਾਰਥ ਪਹਿਲਾਂ ਆਪ ਚੱਖ ਕੇ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਸਰੀਰ ਤੇ ਵਿਖ ਆਇ ਦਾ ਅਸਰ ਪਰਖ ਕੇ ਆਪਣੇ ਮਾਲਿਕਾਂ ਨੂੰ ਭੋਜਨ ਦਿੰਦੇ ਸਨ.

ਚੱਖੀ. ਦੇਖੋ, ਚਖ ਧਾ। ੨ ਸੰਕ੍ਯਾ—ਭਾਸ਼ ਆਦਿਕ ਭਿਕਾਰੀ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਭਿਕਾਰ ਦੀ ਚਾਟ ਲਈ ਸਵੇਰ ਵੇਲੇ ਮਾਸ ਚਖਾਉਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਚੱਖੀ ਬੋਤੀ ਵਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਤੋਂ ਪੇਟ ਨਾ ਭਰੇ. “ਚੱਖੀ ਬਾਜ ਦੇਤ ਭਿਕਸਾਏ.” (ਚੁਪ੍ਰਧੁ)

ਚਕਤਾ } ਚੰਗੇਜ਼ਾਂ ਤਾਰਾਭੀ ਮੁਕਲ ਦਾ ਛੋਟਾ ਚਕਤਾਈਆਂ,
ਚਕਤਾਈਆਂ } ਸਨ ੧੭੨੭ ਵਿੱਚ ਬਲਕ, ਬਦਮਸ਼ਾਂ ਆਦਿਕ ਦਾ
ਚਕਤਾ } ਰਾਜਾ ਸੀ. ਇਸ ਦੀ ਵੰਸ਼ ਵਿੱਚ ਹੋਣ ਵਾਲੇ
ਮਹਮੂਦਖਾਂ ਮੁਕਲ ਦੀ ਭੈਣ ਬਾਬਰ ਦੀ ਮਾਂ ਸੀ. ਨਾਨਕੇ ਗੋਰੂ ਕਰਕੇ
ਬਾਬਰਵੰਸ਼ੀ ਚਕਤਾਈ ਅਸਵਾ ਚਕਤਾ ਕਰੇ ਜਾਂਦੇ ਸਨ। ੨ ਦੇਖੋ,
ਚੱਕਤਾ.

ਚਕਲ. ਸੰਕ੍ਯਾ—ਕਿਸੇ ਵਸਤੂ ਨੂੰ ਮੂੰਹ ਵਿੱਚ ਪਾਕੇ ਅੰਦਰ ਲੰਘਾਣ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਮੂੰਹ ਵਿੱਚ ਫੇਰਣ ਦਾ ਭਾਵ। ੨ ਭਾਵ—ਚੁਠੀ ਅਤੇ ਅਪਵਿਤ੍ਰ ਵਸਤੂ। ੩ ਛਾ ਚਕਲ. ਚਮੜੇ ਦੀ ਬੋਝੀ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਇਸਨਾਨ

ਸਮੇਂ ਸਰੀਰ ਉੱਪਰ ਜਲ ਪਾਈਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਸਾਰੇ ਵਰਤ ਲੈਂਦੇ ਹਨ, ਇਸੇ ਕਾਰਣ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ ਜੂਠੀ ਵਸਤੂ ਅਤੇ ਘਮੀਲੇ ਘਾਦਮੀ ਨੂੰ ਚਗਲ ਆਖਦੇ ਹਨ।

ਚਗਾਰ. ਦੇਖੋ, ਚੁਗਾਰ.

ਚਗੁਨ. ਵਿ—ਚਾਰ ਚੁਣਾਂ. ਚੋਗੁਣਾ. “ਇਨਪੁਤੀ ਚਾਹ ਚਿਤ ਚਗੁਨ ਹੋਇ.” (ਗੁਪਤ)

ਚਗੁਨ. ਦੇਖੋ, ਚਗੁਨ। ੨ ਫਾ ੭੬ ਕੈਫੀਯਤ. ਕੋਹ ਅਤੇ ਕਿਸ ਤਰਾਂ ਹੈ, ਇਹ ਪੁਲਨ. ਦੇਖੋ, ਚੋਚਗੁਨ.

ਚਚਹਜਾਰਾ. ਦੇਖੋ, ਛਛ ਹਜਾਰਾ.

ਚਚਕ. ਬਿਕਰੇ ਦੀ ਮਦੀਨ. ਇਸ ਨੂੰ ਚਿਪਕ ਭੀ ਆਖਦੇ ਹਨ. ਸਿਕਰੀ. ਦੇਖੋ, ਸਿਕਰਾ.

ਚਚੱਕ. ਦੇਖੋ, ਚਚੁਦਣੱਚਕ.

ਚਚਰ. ਸੰ. ਵਿ—ਚਲਾਇਮਾਨ. ਅਨਿਸ਼ਚਤ.

ਚਚਚਚਰੀ. ਸੰ. ਚਚਰੀਕ. ਸੰਗਤ—ਮਾਂਕ. ਕੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਸਿੰਗਚਣ ਦੀ ਰਚਨਾ. “ਚਚਚਚਰੀ ਕੰਕਨ ਮੁਦ੍ਰਿਕਾ ਮਹਿਦੀ ਬਨੀ.” (ਭਾਰਤ ਕ)

ਚਚਰੀਆ. ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦਾ ਉਦਾਹਰਣ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ, ਪਰ ਬਸਤੁਨਾਮਾਲਾ ਵਿੱਚ ਹਵਾਲਾ ਹੈ, ਯਥਾ:—

“ਹੈ, ਛੰਦ ਚਚਰੀਆ ਮਾਂਹਿ ਨਿਲੰਕ ਪੁਮਾਨਿਕੈ.” (ਪਿੰਡਨਗ੍ਰੰਥ) ਵਿੱਚ ਇਸ ਦੇ ਨਾਮ ਚਚਰੀ, ਚੱਚਰੀ, ਚੱਚਲੀ ਅਤੇ ਵਿਥੁਧਪਿਯਾ ਆਏ ਹਨ. ਲੱਛਣ—ਚਾਰ ਚਰਣ, ਪੁਤਿ ਚਰਣ ਚ, ਸ, ਜ, ਜ, ਭ, ਚ. SLS, IIS, ISI, IS, SI, SIS.

ਉਦਾਹਰਣ—

ਆਇਓ ਤਿਹਕਾਲ ਕਾਹਮਣ ਯਕਤ ਕੇ ਛਲ ਦੇਖੀ,
ਤਾਹਿ ਪ੍ਰਭਤ ਬੋਲਕੈ ਰਿਖਿ ਭਾਂਤ ਭਾਂਤ ਵਿਸੇਖੀ,
ਸੰਗ ਸੁੰਦਰ ਰਾਮ ਨਕਸ਼ਣ ਦੇਖਿ ਦੇਖਿ ਸੁ ਹਖੰਈ,
ਬੈਠਕੈ ਸੁਇ ਰਾਸਮੰਡਲ ਵਣੀਈ ਸੁਖ ਵਖੰਈ.

(ਰਾਮਚੰਦ੍ਰਿਕਾ)

੨ ਮਾਤ੍ਰਿਕ ਚੱਚਰੀ ਦਾ ਸਰੂਪ ਹੈ—ਚਾਰ ਚਰਣ, ਪੁਤਿ ਚਰਣ ੪੬ ਮਾਤ੍ਰਾ, ਤਿੰਨ ਵਿਸ਼ੁਮ ੧੨—੧੨ ਮਾਤ੍ਰਾ ਪੁਰ ਅਨੁਪੁਸ ਸਹਿਤ, ਚੌਥਾ ਵਿਸ਼ੁਮ ਦਸ ਮਾਤ੍ਰਾ, ਪੁਰ, ਅੰਤ ਚੁਰੁ. ਇਸ ਭੇਦ ਦਾ ਨਾਮ “ਹਰਿਪ੍ਰਿਯਾ” ਭੀ ਹੈ.

ਉਦਾਹਰਣ—

ਤਤਕਦੇਹੁ ਮਨੋ ਪਾਪ, ਕੀਜੇ ਸਭ ਸੇ ਮਿਲਾਪ,
ਜਾਪੋ ਕਰਤਾਰ ਜਾਪ, ਸਾਂਤਚਿਤ ਹੋਇਕੈ,
ਦੋਸ ਸਾਥ ਪ੍ਰੇਮ ਧਾਰ, ਜਾਤੀਅਤਿਮਾਨ ਟਾਰ,
ਵਿਦਯਾ ਕਰਕੈ ਪੁਰਚ, ਅਭਿਮਾਨ ਖੋਇਕੈ. x x x

ਇਸ ਦਾ ਅਤੇ ਕੀਬੰਤ (ਮਨਹਰ) ਦਾ ਟਿਰਨਾ ਹੀ ਭੇਦ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਵਿੱਚ ਮਾਤ੍ਰਾ ਦਾ ਅਤੇ ਮਨਹਰ ਵਿੱਚ ਅੱਖਰਾਂ ਦਾ ਹਿਸਾਬ ਮੁੱਖ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਜੇ ਇਸ ਦੀ ਤੁਕ ਇਉਂ ਪੜ੍ਹੀ ਜਾਵੇ—“ਤਤਕਦੇਹਿ

ਮਨੋ ਪਾਪ, ਕੀਜੇ ਸਭ ਸੇ ਮਿਲਾਪ, ਜਾਪੋ ਕਰਤਾਰ ਜਾਪ, ਸਾਂਤਚਿਤ ਹੋਇਕੈ.” ਤਦ ਮਨਹਰ ਤਾਂ ਰਹੇਗਾ, ਪਰ ਚੱਚਰੀ (ਹਰਿਪ੍ਰਿਯਾ) ਨਹੀਂ ਕਹਾਵੇਗਾ.

ਚਚਾ. ਸੰਗਤ—ਚਾਰਾ. ਪਿਤਾ ਦਾ ਛੋਟਾ ਭਾਈ। ੨ ਚੱਚਾ ਅੱਖਰ.

“ਚਚਾ ਚਰਨਕਮਲ ਚੁਰ ਲਾਗਾ.” (ਬਾਵਨ) ੩ ਚ ਅੱਖਰ ਦਾ ਉੱਚਾਘਣ। ੪ ਚਚਾ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. “ਅਲੀ ਅਲਿ ਮੇਰ ਚਚਾ ਕੁਨ ਰੇ.” (ਮਾਰੂ ਮ: ੧) ਭੋਰਾ ਭੋਰੀ ਕਮਲ ਦੀ ਗੁਨਚਰਚਾ ਵਿੱਚ ਮਸਤ ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਮੇਰ ੩.

ਚਚਾਫੱਕੋ. ਬਿਹਾਰ ਦੇ ਫਿਲਾਕੇ ਜਿਲਾ ਲਾਹਬਾਦ ਦੀ ਤਸੀਲ ਸਸਰਾਮ ਦਾ ਵਸਨੀਕ ਇੱਕ ਸੇਠ, ਜੋ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦਾ ਅਨੰਨ ਸਿੱਖ ਸੀ. ਇਸ ਨੇ ਨਵਾਂ ਘਰ ਬਣਾਏ ਪੁਤਿਗਤਾ ਕੀਤੀ ਸੀ ਕਿ ਜਦ ਤੀਕ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਇਸ ਵਿੱਚ ਨਿਵਾਸ ਨਾ ਕਰਨ, ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਵਸਾਂਗਾ. ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗਬਹਾਦਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਇਸ ਦੇ ਘਰ ਚਰਣ ਪਾ ਕੇ ਘਰ ਨੂੰ ਪਵਿਤ੍ਰ ਕੀਤਾ. ਹੁਣ ਇਸ ਥਾਂ ਫੁਰਦਾਰਾ ਹੈ.

“ਭਮਨੇ ਸਤਿਗੁਰ ਭਟੇ ਅਗਾਰੀ।

ਸਹਸਰਾਥ ਕੇ ਪਹੁਚ ਮਠਾਰੀ।

ਚਚਾਫੱਕੋ ਕੇ ਘਰ ਭਟੇ।

ਕਰੀ ਪੁਤਿਗਤਾ ਪੁਰਤ ਭਟੇ।” (ਗੁਪਤ)

ਚਚੀਭਾ. ਸੰ. ਚਚੇਭਾ. ਇੱਕ ਭੋਲ ਅਤੇ ਉਸ ਦਾ ਕਕੜੀ ਦੀ ਕਿਸਮ ਦਾ ਲੰਮਾ ਫਲ, ਜਿਸ ਦੇ ਉੱਪਰ ਚਿੱਟੇ ਦਾਗ ਹੁੰਦੇ ਹਨ. ਇਹ ਗਰਮੀ ਅਤੇ ਵਰਖਾ ਦੀ ਰੁੱਤ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਦੀ ਤਰਕਾਰੀ ਬਣਦੀ ਹੈ. Snake gourd.

ਚਚੁੰਧਰ } ਸੰ. ਚੁਛੁੰਦਰੀ—ਛੱਛੁੰਦਰੀ. ਛੱਛੁੰਦਰ. mole. ਰੱਧ
ਚਚੁੰਦਰ } ਮੁਸਿਕਾ. ਸੰਗਤ—ਚੁੰਦੇ ਦੀ ਇੱਕ ਜਾਤਿ, ਜਿਸ ਤੋਂ
ਚਚੁੰਧਰ } ਵੱਡੀ ਵਰਤੀਯ ਆਉਂਦੀ ਹੈ. ਇਹ ਪੁਸਿੱਧ ਹੈ ਕਿ ਜੇ
ਸੱਪ ਚਚੁੰਦਰ ਨੂੰ ਫੜ ਲਵੇ, ਤਦ ਦੁਰਲੱਧ ਕਾਰਣ ਘਾ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ,
ਅਤੇ ਖਾਣ ਤੋਂ ਕੋੜ੍ਹੀ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਜੇ ਛੱਛ ਦੇਵੇ ਤਦ ਚਚੁੰਧਰ ਸੱਪ ਦੇ
ਨੇੜੇ ਭੱਜ ਦਿੰਦੀ ਹੈ. “ਗਹੀ ਬਨੀ ਚਚੁੰਧਰ ਤਸੀ ਨ ਖਾਇ ਯੋ ਫਯੋ.”
(ਨਾਪੁ). ੨ ਇੱਕ ਪੁਕਾਰ ਦੀ ਆਤਿਸਥਾਈ ਜੋ ਚਚੁੰਧਰ ਵਾਂਗ ਨੱਠੀ
ਫਿਰਦੀ ਹੈ.

ਚਚੇਰਾ. ਵਿ—ਚਾਢੇ ਦਾ. ਚਾਢੇ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ, ਜਿਵੇਂ—ਚਚੇਰਾ ਭਾਈ.

ਛਛ. ਨੇੜ. ਦੇਖੋ, ਚਗੁ, ਚਖ ਅਤੇ ਚੱਛ.

ਚਛਰਾਸੁਰ } ਸੰ. ਚਛੁਰੰ—ਚਛੁਰੰ. ਇੱਕ ਦੈਤ, ਜੋ ਦ੍ਰਿਸ਼ੀ ਨਾਲ
ਚਛਰ } ਹੀ ਵੈਰੀ ਨੂੰ ਨਾਸ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਸੀ। ੨ ਸੰ. ਕਿਸੂਰ—
ਚਿਕੁਰ. ਇੱਕ ਦੈਤ, ਜਿਸ ਦਾ ਯੁੱਧ ਦੁਰਗਾ ਨਾਲ ਹੋਇਆ. ਦੇਖੋ,
ਦੇਵੀ ਭਗਵਤ, ਸਕੰਧ ੫, ਅ: ੧੪ “ਚਛਰਾਸੁਰ ਮਾਰਣ.” (ਅਕਾਲ)
ਦੇਖੋ, ਚਿਕੁਰ.

ਚੱਛ. ਸੰ. ਚਛੁ. ਸੰਗਤ—ਨੇੜ. ਅੱਖ. ਚਸਮ.

ਚਜ. ਸੰਗਤ—ਚਨਾਬ (ਚੰਦ੍ਰਾਬਾ) ਅਤੇ ਜੇਹਲਮ (ਵਿਤਸੁਰ) ਦੇ ਮੱਧ

ਦਾ ਦੋਆਬ। ੨ ਸੰ. ਥਯ—ਚਯ. ਕਰਨ ਯੋਗਤ ਕਰਮ. ਆਚਾਰ. ਕੰਮ ਕਰਨ ਦਾ ਵੰਨ. "ਚਯ ਆਚਾਰ ਕਿਛੁ ਬਿਧਿ ਨਹੀਂ ਜਾਨੀ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) ਦੇਖੋ, ਚਯੁ.

ਚਯੁ. ਦੇਖੋ, ਚਯ ੨ ਅਤੇ ਬ੍ਰਹਮਚਰ੍ਯ. "ਕੁਰ ਮਿਲਿ ਚਯੁ ਅਚਾਰੁ ਸਿਖੁ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੫)

ਚਟ. ਸੰ. ਕਟ. ਧਾ—ਬਰਸਣਾ, ਲਪੇਟਣਾ, ਤੋੜਨਾ, ਉੱਚਾਟਨ ਕਰਨਾ, ਉਖੇੜਨਾ। ੨ ਸੰ. ਭਟਿਤਿ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਛੇਤੀ. ਛੋਰਨ. "ਤ੍ਰਿਯ ਰੋਚਤ ਬੁਟਵਾਰ ਕੇ ਤਟ ਚਟ ਕੂਕੀ ਜਾਇ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੨੬)

੩ ਸੰਗਤਾ—ਚਟ. ਚੱਟਾ. ਚਾਟਤਾ. ਚੋਲਾ। ੪ ਵਿਦਯਾਰਥੀ.

ਚਟਸਾਰ } ਸੰ. ਚਟਸਾਲਾ. ਸੰਗਤਾ—ਚਟ (ਚੋਲਿਆਂ) ਦੇ ਪੜ੍ਹਨ
ਚਟਸਾਲ } ਦਾ ਘਰ. ਪਾਠਸਾਲਾ. ਅਦਰਸਾ। ੨ ਵਿਦਯਾਰਥੀਆਂ
ਚਟਸਾਲਾ } ਦੇ ਰਹਿਣ ਦਾ ਮਕਾਨ. Boarding house.

ਚਟਸਾਲਿ. ਪਾਠਸਾਲਾ ਵਿੱਚ. "ਚਟਸਾਲਿ ਬਾਲਕੁ ਪਾਇਆ." (ਰਾਮ ਮ: ੫ ਬੰਨੇ)

ਚਟਕ. ਸੰਗਤਾ—ਪ੍ਰੇਮ. ਲਗਨ। ੨ ਢਮਕ. ਭੜਕ। ੩ ਚਪਲਤਾ. ਝੁਰਤੀ। ੪ ਚਟ ਚਟ ਧੁਨਿ. ਪਾਟਣ ਦੀ ਆਵਾਜ਼। ੫ ਸੰ. ਚਿਤਾ.

ਚਟਕਣਾ } ਕ੍ਰਿ—ਪਾਟਣਾ. ਚਟਪਟ ਸ਼ਬਦ ਕਰਨਾ। ੨ ਪਟਕਣਾ.
ਚਟਕਣਾ } ਪਛਾਤਨਾ. "ਛਿਤਿ ਪੈ ਚਟਕੈ ਚਟਕੀਲੇ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧) ੩ ਉਤਰਨਾ.

ਚਟਕਾ. ਸੰਗਤਾ—ਸੁਆਦ. ਢਸਕਾ। ੨ ਚਟ ਚਟ ਸ਼ਬਦ. ਚਿਰਕਾਣਾ। ੩ ਸੰ. ਚਿਤੀ. ਚਟਕ ਦੀ ਮਈਨ.

ਚਟਕੀਲਾ. ਵਿ—ਚਮਕਦਾਰ। ੨ ਚਾਲਾਕ. ਦੇਖੋ, ਚਟਕਣਾ ੨। ੩ ਜੋੜਾ ਵਾਲਾ। ੪ ਖਿਤਿਆ ਹੋਇਆ. "ਉਪਬਨ ਮੇ ਕੁਲਾਭ ਚਟਕੀਲੇ." (ਗੁਪ੍ਰਸੁ)

ਚਟਣਾ } ਕ੍ਰਿ—ਜੀਭ ਨਗਾਕੇ ਖਾਣਾ. ਚਾਟਨਾ. ਲੇਹਨ. "ਸਿਲ ਜੋਕੁ
ਚਟਨਾ } ਅਲੂਣੀ ਚਟੀਐ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੩) ਦੇਖੋ, ਸਿਲ.

ਚਟਨੀ. ਸੰਗਤਾ—ਚੱਟਣ ਯੋਗਤ ਪਦਾਰਥ. ਲੇਹਨ ਵਸਤੁ। ੨ ਪੇਦੀਨਾ. ਖਟਾਈ. ਨਮਕ. ਮਿਰਚ ਆਦਿਕ ਵਸਤੂਆਂ ਦਾ ਚਰਪਚਾ ਚੱਟਣ ਲਾਇਕ ਭੋਜਨ. ਅਮਰੂਰ, ਆਦਾ, ਛੁਹਾਰਾ, ਦਾਖ਼, ਮਿਸ਼ਰੀ, ਸਿਰਕਾ ਆਦਿ ਦੇ ਮੇਲ ਤੋਂ ਅਨੇਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀਆਂ ਚਟਨੀਆਂ ਬਣਦੀਆਂ ਹਨ.

ਚਟਪਟ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਤੁਰੰਤ. ਛੇਤੀ. ਛੋਰਨ. "ਚਟਪਟ ਭਾਜੇ." (ਰਾਮਾਵ)

ਚਟਪਟਾਨਾ. ਕ੍ਰਿ—ਵਜ਼ਰੂਨ ਹੋਣਾ. ਘਬਰਾਉਣਾ। ੨ ਛੇਤੀ ਕਰਨੀ. ਕਹਲੇ ਪੈਣਾ। ੩ ਤੜਫਣਾ। ੪ ਚਟ ਚਟ ਸ਼ਬਦ ਕਰਨਾ. "ਚਟਪਟਾਇ ਤ੍ਰਿਣ ਜੜੋਂ ਜਰੜੇ." (ਖਾਮ)

ਚਟਪਟੀ. ਸੰਗਤਾ—ਉਚਾਵਲੀ. ਸ਼ੀਖ੍ਰਤਾ। ੨ ਘਬਰਾਹਟ। ੩ ਕਰਾਰੀ ਅਤੇ ਸਵਾਦੀ ਚੀਜ਼.

ਚਟਵਾਨਾ. ਦੇਖੋ, ਚਟਾਉਣਾ.

ਚਟਾ. ਸੰਗਤਾ—ਚਾਟਤਾ. ਚੋਲਾ. ਚਟਾ। ੨ ਚਾਟਾ. ਮਟਕਾ। ੩ ਉੱਜਲ. (ਅੰਜਲਿ). ਚੁੱਕ. "ਸਤਿ ਚਟੇ ਸਿਰਿ ਛਾਈ." (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਮਾਭ) ੪ ਦੇਖੋ, ਚੱਟਾ.

ਚਟਾਉਣਾ. ਕ੍ਰਿ—ਚੱਟਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ ਕਰਾਉਣਾ। ੨ ਰਿਸ਼ਵਤ ਖਵਾਉਣੀ. "ਕਾਹੂੰਕੇ ਮੁਹਰੈ ਚਟਵਾਈ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੫੫)

ਚਟਾਈ. ਸੰਗਤਾ—ਚੱਟਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਘਾਹ ਅਥਵਾ ਤੀਲੀਆਂ ਆਦਿਕ ਦਾ ਆਸਨ. ਸਫ਼.

ਚਟਾਕ. ਸੰਗਤਾ—ਦਾੜ. ਪੱਥਾ। ੨ ਚਟਾਕਾ. ਚਟ ਚਟ ਧੁਨਿ। ੩ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਤੁਰੰਤ. ਛੇਤੀ. "ਚਟਾਕ ਚੱਟੇ." (ਰਾਮਾਵ)

ਚਟਾਨ. ਸੰਗਤਾ—ਪਹਾੜੀ ਜ਼ਮੀਨ ਦਾ ਪੱਧਰ ਸੈਦਾਨ. ਚਿਟਾਨ ਸਿਨ ਪੱਥਰ.

ਚਟਾਨਾ. ਦੇਖੋ, ਚਟਾਉਣਾ.

ਚਟਾਰਾ. ਸੰ. ਚਾਟਕੋਰ. ਸੰਗਤਾ—ਚਿਥੇ ਦਾ ਬੱਚਾ. "ਚਿਰਕਟ ਛਾਰਿ ਚਟਾਰਾ ਨੈਗਇਓ." (ਆਸਾ ਕਬੀਰ) ਚਟਾਰਾ ਸੂਖਮ (ਨਿੱਕ) ਸਰੀਰ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਚਿਰਕਟ.

ਚਟੀ. ਸੰਗਤਾ—ਚੱਟੀ. ਚੁਰਮਾਨਾ. "ਭਧਾ ਚਟੀ ਜੋ ਭਰੇ, ਨਾ ਕੁਛ ਨਾ ਉਪਕਾਰੁ." (ਮ: ੨ ਵਾਰ ਸੂਹੀ) ਹਾਕਮ ਦਾ ਬੱਧਾ ਜੋ ਚੱਟੀ ਭਰਦਾ ਹੈ ਉਹ ਕੁਛ ਅਤੇ ਉਪਕਾਰ ਵਿੱਚ ਹੁਮਾਰ ਨਹੀਂ. ਦੇਖੋ, ਕੁਛ ੨੨.

ਚਟੀਆ. ਸੰਗਤਾ—ਚਾਟੀ. ਮੱਟੀ। ੨ ਚਟਕਣ. ਚਾਟਤੋ. ਚੋਲੇ. ਦੇਖੋ, ਚਟ. "ਚਟੀਆ ਸਭੇ ਛਿਛਾਰੇ." (ਭੈਰ ਨਾਮਦੇਵ)

ਚਟੁ. ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਪੜਾਵਾ ਵਾਕਤਾ। ੨ ਖੁਸ਼ਾਮਦ. ੩ ਚੁੜੀ ਪੁਰੁਸ ਦਾ ਆਸਨ। ੪ ਉਦਰ. ਪੇਟ। ੫ ਚਾਟਤਾ. ਚੋਲਾ। ੬ ਵਿ—ਸੁੰਦਰ. ਮਨੋਹਰ.

ਚਟੁਕਾਰ. ਸੰ. ਖੁਸ਼ਾਮਦੀ.

ਚੱਟਾ. ਸੰਗਤਾ—ਚਾਟਤਾ. ਚੋਲਾ। ੨ ਚਿੱਟੀ ਦਾ ਚਿਟਕੇ ਲਾਇਆ ਢੇਰ। ੩ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਤੁਰੰਤ. ਛੋਰਨ "ਕਰ ਤਉ ਅਪਨੇ ਬਲ ਕੇ ਤਨ ਚੱਟਾ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਚੱਟੀ. ਦੇਖੋ, ਚਟੀ ੧। ੨ ਲੇਹਨ ਕੀਤੀ. ਦੇਖੋ, ਚਟਣਾ। ੩ ਬਦਰੀਨਾਰਾਇਣ ਦੇ ਰਾਹ ਵਿੱਚ ਮੁਸਾਫਿਰਾਂ ਦੇ ਪੜਾਉ ਨੂੰ ਚੱਟੀ ਆਖਦੇ ਹਨ.

ਚੱਠ } ਸੰ. ਚੈਤਯੋਸ਼ਿ. ਸੰਗਤਾ—ਚੈਤਨ (ਘਰ) ਦਾ ਟਿਸ਼੍ਰ (ਯਗਤ)
ਚੱਠ } ਸੰਨ. ਘਰ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰਨ ਵੇਲੇ ਜੋ ਯਗਤ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ. "ਚੱਠ ਅਰੰਭੀ ਕੁਰੁ ਕਰਤਾਰ." (ਗੁਪ੍ਰਸੁ)

ਚੱਠਾ. ਇੱਕ ਜੱਟ ਗੋਬ੍ਰ. ਚੱਠਿਆਂ ਦੀ ਜਤਾਈ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨਾਲ ਹੋਈ ਸੀ, ਜਿਸ ਦਾ ਸਿਕਰ "ਚੱਠਿਆਂ ਦੀ ਵਾਰ" ਵਿੱਚ ਵੇਖੀਦਾ ਹੈ। ੨ ਇਸ ਗੋਬ੍ਰ ਦੇ ਜ਼ਿਮੀਦਾਰਾਂ ਦੇ ਵਸਾਏ ਕਈ ਪਿੰਡ, ਚੱਠਾ ਨਾਮ ਤੋਂ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹਨ.

ਚੌਭਾ } ਸੰਗਤਾ—ਚਾਟ. ਖੁਸ਼ਾਮਦ. "ਤਿਨ੍ਹਾ ਨਾਹੀ ਕਿਸੇ ਦੀ ਕਿਛੁ
ਚੌਭਾ } ਚਤਾ ਰਾਮ." (ਬਿਹਾ ਫੰਤ ਮ: ੪) ੨ ਕਮਰ ਦੇ ਪਾਸ ਪੱਟਾਂ

ਦੇ ਜੋੜ ਦਾ ਅਸਥਾਨ. ਕੁੱਲਾ ੩ ਦੇਖੋ, ਚੰਦੇ.

ਚੰਡੇ ਗਾਣੇ ਕਰਨਾ. ਕਿ—ਜੋੜ ਦੇ ਜੋੜ ਵਿੱਚ ਹੋਭ ਪਾ ਕੇ ਜਰਦਨ
ਭਾਰ ਸਿੱਟਣਾ. "ਕਹੈ ਮਲਦਾਨਾ ਯਾਕੇ ਮਾਰੇ ਚੰਡੇ ਗਾਣੇ ਕਰ." (ਨਾਪੁ)

ਚੰਡਤ. ਸੰਗਤ—ਚੜ੍ਹਤ. ਦੇਵਤੇ ਅਥਵਾ ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਚੜ੍ਹਾਈ ਹੋਈ
ਵਸਤੂ. ਭੋਟਾ. ਚੜ੍ਹਾਵਾ. ੨ ਧਾਵਾ. ਭੋਜਕਸ਼ੀ. ਚੜ੍ਹਾਈ.

ਚੜ੍ਹਨਾ. ਕਿ—ਚੜ੍ਹਨਾ. ਸਵਾਰ ਹੋਣਾ. ੨ ਆਰੋਹਣ ਕਰਨਾ. ਉੱਪਰ
ਵੱਲ ਜਾਣਾ. ੩ ਦੁਸ਼ਮਨ ਪੁਰ ਚੜ੍ਹਾਈ ਕਰਨੀ.

ਚੜ੍ਹਾਉ. ਸੰਗਤ—ਚੜ੍ਹਾਉ. ਚੜ੍ਹਨ ਦਾ ਭਾਵ. ੨ ਟਿੱਧੀ. ਉੱਨਤੀ.
ਤਰੀਕੀ.

ਚੜ੍ਹਾਉਣਾ. ਕਿ—ਚੜ੍ਹਾਉਣਾ ਆਰੋਹਣ ਕਰਵਾਉਣਾ. ਉੱਪਰ ਵੱਲ
ਲੈ ਜਾਣਾ. ਉੱਨਤ ਕਰਨਾ. "ਧਰਤੀ ਤੇ ਆਕਾਸਿ ਚੜ੍ਹਾਵੈ." (ਸਾਰ
ਕਬੀਰ)

ਚੜ੍ਹਾਈ. ਸੰਗਤ—ਚੜ੍ਹਾਈ. ਚੜ੍ਹਨ ਦੀ ਕਿਯਾ. ੨ ਦੁਸ਼ਮਨ ਪੁਰ
ਭੋਜਕਸ਼ੀ. ੩ ਰੁਚ. ਰਵਾਨਗੀ. ੪ ਮਾ. ਪਰਲੋਕ ਭਰਨ.

ਚੜ੍ਹਾਵਨਾ. ਕਿ—ਚੜ੍ਹਾਉਣਾ. ਆਰੋਹਣ ਕਰਾਉਣਾ. "ਬੁਝਿਮੁਏ
ਨਉਕਾ ਮਿਲੈ ਕਹੁ ਕਾਹਿ ਚੜ੍ਹਾਵਉ?" (ਬਿਲਾ ਸਧਨਾ)

ਚੜ੍ਹਾਵਾ. ਸੰਗਤ—ਚੜ੍ਹਾਵਾ. ਦੇਵਤੇ ਨੂੰ ਅਰਪਿਆ ਹੋਇਆ ਪਦਾਰਥ.
ਭੋਟਾ. ੨ ਨਾਤੇ ਵੱਲੋਂ ਲਾਤੀ ਨੂੰ ਸ਼ਾਦੀ ਸਮੇਂ ਪਹਿਰਣ (ਕਰੀਬ ਪੁਰ
ਚੜ੍ਹਾਉਣ) ਨਈਂ ਭੇਜੇ ਵਸਤੂ ਅਤੇ ਰੂਪਣ. ਵਰੀ.

ਚੰਡਾ. ਦੇਖੋ, ਚੰਡਾ. ੨ ਦੇਖੋ, ਚੰਦੇ.

ਚੰਦੇ. ਜੱਟਾਂ ਦਾ ਇੱਕ ਕੋੜ੍ਹਾ. ੨ ਖੁਖਰਾਣ ਖੜ੍ਹੀਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਉੱਚੀ
ਜਾਤਿ. "ਜੱਟੁ ਭਾਨੁ ਤੀਰਥਾ ਚਾਟਿਚਟੀਲੇ ਚੰਦੇ ਚਾਰੇ." (ਭਾਯ)

ਚਣ. ਸੰਗਤ—ਇੱਖ ਦੀ ਇੱਕ ਕਿਸਮ. ਚਣ ਕਾਸਦ ਦਾ ਮਿੱਠਾ
ਬਹੁਤ ਉੱਤਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ੨ ਸੀ. ਪੁਤਰ-ਪੁਸ਼ਿਧ. ੩ ਨਿਪੁਣ. ਇਹ
ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਲਗਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ—ਵਿਦਨਾਚਣ.

ਚਣਕ } ਸੀ. ਭਾਗ. ਸੰਗਤ—ਭੋਲਾ. ਨੁਮੁਦ. ਚਨਾ. ਦੇਖੋ, ਭੋਲਾ
ਚਣਾ

ਚਣਾਕਾ. ਦੇਖੋ, ਚਾਣਕਾ.

ਚਤਰ. ਦੇਖੋ, ਚਤੁਰ.

ਚਤੁ } ਸੀ. ਚਤੁਰ—ਚਤੁਰ. ਚਾਰ. ਚਹਾਰ. "ਪਲਕੇ ਕਰੇ ਚਤੁ
ਚਤੁਆਰ } ਭਾਇ." (ਗ਼ਜ਼ਨ) ਮਾਸ ਦੇ ਚਾਰ ਹਿੱਸੇ ਕੀਤੇ.
"ਵਰਤਹਿ ਜੁਗ ਚਤੁਆਰੇ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੧)

ਚਤੁਸਟਯ } ਦੇਖੋ, ਚਤੁਸ੍ਰਯ.
ਚਤੁਸਟੈ }

ਚਤੁਸਪਦੀ. ਸੀ. ਚਤੁਸਪਦੀ. ਸਾਮਾਨਤ ਕਰਕੇ ਚਾਰ ਪਦਾਂ
ਵਾਲੇ ਛੰਦ ਦੀ ਇਹ ਸੰਗਤ ਹੈ. ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਇੱਕ ਛੰਦ ਦਾ
ਰੂਪ ਹੈ—ਚਾਰ ਚਰਣ, ਪੁਤਿ ਚਰਣ ੩੦ ਮਾਤ੍ਰਾ, ਪਹਿਲਾ ਵਿਸ਼ੁਮ
੧੦ ਪੁਰ, ਦੂਜਾ ੮ ਪੁਰ, ਤੀਜਾ ੧੨ ਪੁਰ, ਅੰਤ ਇੱਕ ਸਕਣ
ਇੱਕ ਰੁਤ੍ਰ. ਇਸ ਦਾ ਨਾਮ "ਚਾਪੀਯਾ" ਅਥਵਾ "ਚੋਪੀਯਾ"

ਭੀ ਹੈ.

ਉਦਾਹਰਣ—

ਜਪਹੈ ਨ ਭਵਾਨੀ, ਅਕਥ ਕਰਾਨੀ,
ਪਾਪਕਰਮ ਰਤਿ ਮੇਸੇ,
ਮਾਨਹੈ ਨ ਦੇਵ, ਅਲਖ ਅਭੇਵ,
ਦੁਰਥਿਤ ਮੁਨਿਵਰ ਜੇਸੇ,
ਚੀਨਹੈ ਨ ਬਾਤ, ਪਰਤਿਯ ਰਾਤ,
ਧਰਮ ਨ ਕਰਮ ਉਦਾਸੀ,
ਜਾਨਹੈ ਨ ਭਾਤ, ਅਧਿਕ ਅਗਤਾਤ,
ਅੰਤ ਨਰਕ ਕਰ ਬਾਸੀ. (ਕਲਕੀ)

ਚਤੁਸ੍ਰਯ } ਸੀ. ਚਤੁਸ੍ਰਯ. ਸੰਗਤ—ਚਾਰ ਵਸਤੂਆਂ ਦਾ ਸਮੁਦਾਯ
ਚਤੁਸ੍ਰੀ } (ਇਕੱਠ). ਜਿਵੇਂ—ਚਤੁਸ੍ਰਯ ਸਾਧਨ, ਅਰਥਾਤ—
ਵੇਰਾਕਤ, ਵਿਵੇਕ, ਖਟਸੰਪਤਿ ਅਤੇ ਮੁਮੁਕ੍ਸ਼ਤਾ.

ਚਤੁਸ੍ਰੀਸਾਧਨ. ਦੇਖੋ, ਚਤੁਸ੍ਰਯ.

ਚਤੁਰ. ਸੀ. ਵਿ—ਚਾਨਕਾ. ੨ ਸਾਵਧਾਨ. ਆਲਸ ਰਹਿਤ. "ਜਾਨਹੁ
ਚਤੁਰ ਸੁਜਾਨ." (ਸ. ਮ: ੮) ੩ ਨਿਪੁਣ. ਦਾਨਾ. ਸਿਆਣਾ. ਕਿਸੇ
ਕੁਠ ਵਿੱਚ ਤਾਕ. ੪ ਸੀ. ਚਤੁਰ. ਚਾਰ. "ਚਤੁਰ ਦਿਸਾ ਕੀਨੋ ਬਲ
ਅਪਨਾ." (ਧਨਾ ਮ: ੫)

ਚਤੁਰ ਅਵਸਥਾ ਅਹਿ. ਚੌਥੀ ਉਮਰ ਭੁਵਾਪਾ, ਉਸ ਦਾ ਵੈਰੀ
ਅਮ੍ਰਿਤ. (ਸਨਾਮਾ) ਦੇਖੋ, ਚਤੁਰਥ ਅਵਸਥਾ ੨.

ਚਤੁਰਈ. ਚਤੁਰਾਈ, ਚਾਤੁਰ.

ਚਤੁਰ ਸਿੰਘ. ਦੇਖੋ, ਚਿੱਲੀਆਂ ਵਾਲਾ.

ਚਤੁਰਕੁਣ. ਦੇਖੋ, ਚਉਕੁਣ.

ਚਤੁਰਚਾਤੁਰ. ਵਿ—ਚਾਤੁਰ ਵਿੱਚ ਚਤੁਰ. ਪ੍ਰਬੀਨਤਾ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ.

ਚਤੁਰਰਾ. ਚਤੁਰਾਈ. ਹੋਇਆਰੀ.

ਚਤੁਰਥ. ਵਿ—ਚਤੁਰ. ਚੌਥਾ.

ਚਤੁਰਥ ਅਵਸਥਾ. ਸੰਗਤ—ਗ਼ਜ਼ਨ ਅਵਸਥਾ, ਜੋ ਜਾਗਰ,
ਸੁਪਨ, ਸੁਖਪਤਿ ਤੋਂ ਪਰੇ ਹੈ. ੨ ਵਿੱਧ ਅਵਸਥਾ, ਜੋ ਚੌਥੀ ਹੈ—
ਵਾਲਕ, ਕੁਮਾਰ, ਯੁਵਾ ਅਤੇ ਜਰਾ.

ਚਤੁਰਥ ਅਵਸਥਾ ਅਹਿ. ਚੌਥੀ ਅਵਸਥਾ ਜਰਾ, ਉਸ ਦਾ ਵੈਰੀ
ਅਮ੍ਰਿਤ. (ਸਨਾਮਾ) ੨ ਵੈਦਕ ਅਨੁਸਾਰ ਮਕਰਪੂਜ ਆਦਿ ਰਸ, ਜੋ
ਭੁਵਾਪੇ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ.

ਚਤੁਰਥਪਦ. ਸੰਗਤ—ਤੁਰੀਯ (ਤੁਰੀਆ) ਪਦ. ਗ਼ਜ਼ਨ—
ਅਵਸਥਾ. ੨ ਛੰਦ ਦਾ ਚੌਥਾ ਚਰਣ.

ਚਤੁਰਥਿ } ਸੀ. ਚਤੁਰੀ. ਸੰਗਤ—ਚੌਦ੍ਰਮਾ ਦੇ ਚਾਨਣੇ ਅਤੇ ਹਨ੍ਰੇਰੇ
ਚਤੁਰਥੀ } ਪੱਖ ਦੀ ਚੌਥੀ ਤਿਥਿ. ਚੌਥ. "ਚਤੁਰਥਿ ਚਾਰੇ ਬੇਦ ਸੁਣਿ
ਸੋਧਿਓ ਤਤੁਰੀਚਾਰੁ." (ਗਉ ਬਿਤੀ ਮ: ੫)

ਚਤੁਰਦਸ. ਸੀ. ਚਤੁਰਦਸ. ਸੰਗਤ—ਚੌਦਾਂ. ਦਸ ਅਤੇ ਚਾਰ ੧੪
"ਚਤੁਰਦਸ ਹਾਟ ਦੀਰੇ ਦੁਇ ਸਾਖੀ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੧) ਚੌਦਾਂ
ਦੇਖੋ, ੪੮ ਸੰਖਿਤ.

ਲੋਕ, ਚੰਦਮਾ ਅਤੇ ਸੂਰਜ.

ਚਤੁਰਦਸ ਹਾਟ. ਚੌਦਾ ਲੋਕ. ਦੇਖੋ, ਚਤੁਰਦਸ.

ਚਤੁਰਦਸ ਵਿਦਯਾ. ਦੇਖੋ, ਚਉਦਰ ਵਿਦਯਾ.

ਚਤੁਰਦਸੀ. ਸੰ. ਚਤੁਰਦਸੀ. ਸੰਗਤ—ਚੰਦਮਾ ਦੇ ਹਨ੍ਹੇਰੇ ਅਤੇ ਚਨਣੇ ਪੱਖ ਦੀ ਚੌਦਵੀਂ ਤਿਥਿ. ਚੌਦੇਂ.

ਚਤੁਰਦਸ. ਕਾਸ਼ੀ ਨਿਵਾਸੀ ਇੱਕ ਪੰਡਿਤ, ਜੋ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਦਾ ਸਿੱਖ ਹੋਇਆ। ੨ ਯਸਮੀਨ ਨਿਵਾਸੀ ਇੱਕ ਵਿਦਵਾਨਭਿਆਨੀ ਪੰਡਿਤ, ਜੋ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਸੁਣਕੇ ਕੁਰਸਿੱਖ ਹੋਇਆ। ੩ ਕਪੂਰ ਜਾਤਿ ਦਾ ਇੱਕ ਖਤ੍ਰੀ, ਜੋ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਦਾ ਸਿੱਖ ਬਣਕੇ ਆਤਮਗਤਾਨੀ ਹੋਇਆ.

ਚਤੁਰਧਾ. ਸੰ. ਚਤੁਰਧੀ. ਵਿ—ਚਾਰ ਹਿੱਸਿਆਂ ਵਿੱਚ ਵੰਡਿਆ ਹੋਇਆ। ੨ ਚਾਰ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ, ਦੀ. "ਮੁਕਤਿ ਚਤੁਰਧਾ ਅਹੈ ਪੁਲੋਕ." (ਗੁਪਤ) ਦੇਖੋ, ਚਾਰਮੁਕਤਿ.

ਚਤੁਰਪਦੀ. ਦੇਖੋ, ਚਤੁਸਪਦੀ.

ਚਤੁਰਬਕਤ੍ਰ. ਸੰ. ਚਤੁਰੰਕਤ੍ਰ. ਸੰਗਤ—ਚਾਰ ਮੁਖ ਵਾਲਾ ਬੁਧਮਾ. ਚਤੁਰਾਨਨ. "ਸੁ ਕੋਟਿ ਚਤੁਰਬਕਤ੍ਰਣ." (ਗਣਨ)

ਚਤੁਰਬਕੀਤਾ. ਚਤੁਰ ਵਕਤਾ. ਦੇਖੋ, ਬਕੀਤਾ.

ਚਤੁਰਬਾਹੀ. ਸੰ. ਚਤੁਰੰਗੀ—ਚਤੁਰੰਗੀ. ਵਿ—ਚਾਰ ਬਾਹੁ (ਫੁਜਾ) ਵਾਲੀ। ੨ ਸੰਗਤ—ਚਾਰ ਬਾਹੁ (ਫੁਜਾ) ਰੱਖਣ ਵਾਲੀ ਦੁਰਗਾ। ੩ ਸੰ. ਚਤੁਰੰਗੀ ਚਾਰ ਘੋੜੇ ਦੀ ਗੱਡੀ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਚਾਰ ਮਿਲਕੇ ਚੱਲਦੇ ਹਨ.

ਚਤੁਰਭੁਜ. ਸੰ. ਚਤੁਰੰਭੁਜ. ਵਿ—ਚਾਰ ਬਾਹਾਂ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਤ—ਵਿਸਨੂ, ਜਿਸ ਦੀਆਂ ਚਾਰ ਬਾਹਾਂ ਹਨ। ੩ ਕਰਤਾਰ, ਜੋ ਚਾਰ ਦਿਸ਼ਾ ਨੂੰ ਰੂਜ (ਪਾਲਨ) ਕਰਦਾ ਹੈ. "ਚਤੁਰਾਈ ਨ ਚਤੁਰਭੁਜ ਪਾਈਐ." (ਕਉ ਕਬੀਰ)

ਚਤੁਰਭੁਜੀ. ਦੇਵੀ. ਭਾਗਵਤ ਅਨੁਸਾਰ ਚਾਰ ਬਾਹਾਂ ਵਾਲੀ ਇੱਕ ਦੇਵੀ.

ਚਤੁਰਮਾਸ. ਦੇਖੋ, ਚਤੁਰਮਾਸ.

ਚਤੁਰਮੁਖ. ਚਾਰ ਮੁਖਾਂ ਵਾਲਾ ਬੁਧਮਾ.

ਚਤੁਰਵਕਤ੍ਰ. ਦੇਖੋ, ਚਤੁਰਬਕਤ੍ਰ.

ਚਤੁਰਵਰਗ. ਸੰ. ਚਤੁਰੰਗ. ਸੰਗਤ—ਚਾਰ ਦਾ ਸਮੁਦਾਯ (ਇਕੱਠ)—ਅਰਬ, ਧਰਮ, ਕਾਮ ਅਤੇ ਮੋਕ। ੨ ਗਣਨਪ੍ਰਬੰਧ ਅਨੁਸਾਰ— "ਇਕ ਰਾਜਧਰਮ ਇਕ ਦਾਨਧਰਮਾ ਇਕ ਚੋਗਧਰਮ ਇਕ ਮੋਕਧਰਮ। ਇਹ ਚਤੁਰਵਰਗ ਸਭ ਜਗ ਭਣੈ." (ਗੁਰਮਤਿ)

ਚਤੁਰਵਰਣ. ਵਾਹਗੁਰੂ ਮੰਤ੍ਰ ਦੇ ਚਾਰ ਅੱਖਰ। ੨ ਦੇਖੋ, ਚਾਰ ਵਰਣ. ਚਤੁਰਬੇਦ. ਚਾਰ ਵੇਦ. ਦੇਖੋ, ਵੇਦ.

ਚਤੁਰਵੇਦੀ. ਸੰ. ਚਤੁਰੰਵਿਨ. ਚਾਰ ਵੇਦਾਂ ਦਾ ਗਣਤਾ। ੨ ਬੁਧਮਣਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਜਾਤਿ. ਇਸ ਦਾ ਮੂਲ ਚਾਰ ਵੇਦਾਂ ਦਾ ਗਣਨ ਹੈ.

ਚਤੁਰਵ੍ਰਜ. ਸੰ. ਚਤੁਰੰਗ. ਸੰਗਤ—ਚਾਰ ਵਸਤੂਆਂ ਦਾ ਸਮੁਦਾਯ। ਪੁਰਾਣਾਂ ਵਿੱਚ ਦੋ ਰੁਜੀ, ਚਾਰ ਰੁਜੀ, ਅਸ਼ੁਰਜੀ ਅਤੇ ਚਤੁਰੰਗੀ ਦੇਵੀ ਲਿਖੀ ਹੈ.

ਚਾਰ ਦਾ ਇੱਕੱਠ. "ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕੋ ਵਾਹਗੁਰੂ ਚਤੁਰਵ੍ਰਜ ਅਵਤਾਰ ਮਿਲਿਆ ਹੈ." (ਜਸਗਾਨ) ਚਾਰ ਅੱਖਰਾਂ ਦਾ ਸਮੁਦਾਯ ਵਾਹਗੁਰੂ ਮੰਤ੍ਰ। ੨ ਵੈਸਨਾਵਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਵਾਸੁਦੇਵ ਸੰਕਸ਼ਿਟ, ਪ੍ਰਦੁਰਮਨ ਅਤੇ ਅਨਿਰੁੱਧ. ਨਾਰਦ ਪੰਚਰਾਤ੍ਰ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਵਾਸੁਦੇਵ (ਈਸ਼ੁਰ) ਤੋਂ ਸੰਕਸ਼ਿਟ (ਜੀਵ), ਸੰਕਸ਼ਿਟ ਤੋਂ ਪ੍ਰਦੁਰਮਨ (ਮਨ), ਪ੍ਰਦੁਰਮਨ ਤੋਂ (ਅਨੰਕਾਰ) ਉਤਪੰਨ ਹੋਇਆ.

ਚਤੁਰਾਈ. ਸੰਗਤ—ਚਤੁਰਗ. ਚਾਤ੍ਰਯ. "ਚਤੁਰਾਈ ਨ ਪਾਇਆ ਕਿਨੈ ਰੂ." (ਅਨੰਦ)

ਚਤੁਰਾਂਗ } ਸੰ. ਚਤੁਰੰਗ—ਚਤੁਰੰਗ. ਸੰਗਤ—ਭੌਜ ਦੇ ਚਾਰ
ਚਤੁਰਾਂਗ } ਅੰਗ—ਹਾਥੀ, ਰਥ, ਘੋੜੇ, ਪੈਦਲ. "ਹਸਤਿ ਰਥ ਅਸੁ
ਪਵਨਤੇਜ ਧਣੀ ਰੂਮਨ ਚਤੁਰਾਂਗ." (ਸੈਭ ਮ: ੫) ੨ ਵਿ—
ਚਤੁਰੰਗੀ ਭੌਜ ਵਾਲਾ.

ਚਤੁਰਾਨਨ. ਚਾਰ ਹਨ ਆਨਨ (ਮੁਖ) ਜਿਸ ਦੇ, ਬੁਧਮਾ. "ਜਿਹ ਪਾਰ ਨ ਪਾਵਤ ਹੈ ਚਤੁਰਾਨਨ." (ਗੁਪਤ)

ਚਤੁਰਿਧਾ. ਵਿ—ਚਾਤ੍ਰਯ ਵਾਲੀ ਇਸਤ੍ਰੀ. ਚਤੁਰਾ.

ਚਤੁਰੰਗ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਚੌਪਤ। ੨ ਦੇਖੋ, ਚਤੁਰਾਂਗ। ੩ ਰਾਜਾ, ਜੋ ਚਤੁਰੰਗੀ ਸੈਨਾ ਰਖਦਾ ਹੈ। ੪ ਬਤਰੰਜ, ਜਿਸ ਦੇ ਘੋੜਾ, ਭੀਨ, ਬੁਤਰ ਅਤੇ ਪਿਆਵਾ ਚਾਰ ਅੰਗ ਹਨ। ੫ ਦੇਖੋ, ਚਤੁਰੰਗੇ ਦਾ ਭੇਦ ੩.

ਚਤੁਰੰਗੀ } ਵਿ—ਚਾਰ ਅੰਗਾਂ ਵਾਲੀ। ੨ ਸੰਗਤ—ਚੌਹ ਸੈਨਾ,
ਚਤੁਰੰਗੀ } ਜਿਸ ਦੇ ਚਾਰ ਅੰਗ ਹੋਣ. ਦੇਖੋ, ਚਤੁਰਾਂਗ.

ਚਤੋਨ. ਦੇਖੋ, ਚਿਤੋਨ.

ਚਤੋਰ } ਚਤੁਰੰਗ—ਚਤੁਰੰਗ. ਰਾਜਪੂਰਨੇ ਵਿੱਚ ਇੱਕ
ਚਤੋਰ } ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਕਿਲਾ, ਜੋ ਪੁਰਾਣੇ ਸਮੇਂ ਮੇਵਾਰ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ
ਚਤੋਰ } ਸੀ. ਇਸ ਦੀ ਸੰਭਾਵੀ ਸਥਾ ਤਿੰਨ ਮੀਲ ਅਤੇ
ਚੌੜਾਈ ਥਾਂ ਸੈਂ ਗਜ਼ ਹੈ. ਸਾਲੀ ਜ਼ਮੀਨ ੬੬੦ ਫੇਡ ਹੈ. ੫੦੦
ਫੁਟ ਦੀ ਚੌੜੀ ਪਹਾੜੀ ਪੁਰ ਇਹ ਦਿਮਾਬਤ ਬਣਾਈ ਗਈ ਹੈ.
ਇਹ ਕਿਲਾ ਮੋਰੀ ਰਾਜਪੂਤ ਚਿਤ੍ਰਾਂਗ ਨੇ ਈਸਵੀ ਸੱਤਵੀਂ ਸਦੀ ਵਿੱਚ
ਬਣਾਇਆ ਹੈ.^੧ ਇਸ ਪੁਰ ਬੰਪਾਰਾਥ ਨੇ ਸਨ ੭੨੪ ਵਿੱਚ ਕਬਜ਼ਾ
ਕੀਤਾ. ਇਸ ਪਿੱਛੋਂ ਇਹ ਮੇਵਾਰ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਸਨ ੧੫੬੭ ਤੀਕ
ਚਿਰਾ.

ਇਸ ਕਿਲੇ ਤੇ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾ ਹਮਲਾ ਮੇਵਾਰਪਤਿ ਰਾਜ ਰਤਨ ਸਿੰਘ ਦੀ ਮਨੋਹਰ ਪਦਮਿਨੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਪਦਮਾਵਤੀ ਦੇ ਨੈਣ ਲਈ ਅਲਾਉਂਦੀਨ ਖਲਜੀ ਦਾ ਸੰਮਤ ੧੩੫੬ (ਸਨ ੧੩੦੨) ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ. ਇਸ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਫੋਰਾ ਬਦਲ ਰਾਜਪੂਤ ਸੂਰਵੀਰਾਂ ਨੇ ਵੱਡੀ ਬਹਾਦਰੀ ਅਤੇ ਨੀਤੀ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਸੁਆਮੀ ਦੀ ਸੇਵਾ ਰਾਜ ਚਿਤ੍ਰਾਂਗ ਦਾ ਬਣਾਇਆ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਇਸ ਕਿਲੇ ਦਾ ਨਾਉਂ ਚਿਤ੍ਰਕੋਟ ਅਰਥਾ ਚਿਤ੍ਰਾਂਕੋਟ ਤੀ ਕਈ ਵਿਚੁਜ ਮੰਨਦੇ ਹਨ.

^੧ਇਹ ਹਮੀਦਨਗਰ ਦੀ ਪੁਰੀ ਸੀ. ਸਾਦਗੀ ਨੇ ਇਸ ਦਾ ਪਿਛਾ ਚੌਹਰ ਦੇਸੀ ਚੰਦਰਾ ਸੇਨ ਲਿਖਿਆ ਹੈ.

ਕੀਤੀ।^੧ ਕਿਲਾ ਫਤੇਹ ਕਰਕੇ ਸਦ ਅਲਾਉਂਦੀਨ ਅੰਦਰ ਗਿਆ, ਤਦ ਪਦਮਾਵਤੀ ਦੀ ਚਿਤਾ ਦੀ ਭਾਸ਼ਮ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਉਸ ਨੂੰ ਕੁਝ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ। ਅਲਾਉਂਦੀਨ ਨੇ ਇਹ ਕਿਲਾ ਆਪਣੇ ਥੋਟੇ ਮਿਸਰ ਖਾਂ ਦੇ ਸਪੁਰਦ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਨਾਮ ਮਿਸਰਾਬਾਦ ਰੱਖਿਆ।

ਦੂਜਾ ਧਾਵਾ ਇਸ ਪੁਰ ਚਾਣਾ ਉਦਕ ਸਿੰਘ ਦੇ ਸਮੇਂ ਭਾਦਸ਼ਾਹ ਅਕਬਰ ਦਾ ਸੰਮਤ ੧੬੨੪ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ। ਚਾਣਾ ਜ਼ਖਮੀ ਹੋ ਕੇ ਭੱਜ ਗਿਆ ਅਤੇ ਜੈਮਲ (ਜੀਤ ਮੱਲ) ਰਬਾ ਫੱਤਾ (ਪੱਤੋ) ਬੜੀ ਬਹਾਦਰੀ ਨਾਲ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋਏ। ਇਸ ਪਿੱਛੋਂ ਮੇਵਾਰ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਉਦਯਪੁਰ ਹੋ ਗਿਆ।

ਚਤੁਰ ਵਿੱਚ ਕਈ ਮੰਦਿਰ ਅਤੇ ਸਮਾਧਕ ਚਿੰਨ੍ਹ ਪੁਰਾਣਾ ਇਤਿਹਾਸ ਸਮਰਪਣ ਕਰਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਸਭ ਤੋਂ ਮੁੱਖ ਦੋ ਹਨ—

੧. ਚਾਣਾ ਕੁੰਡ, ਜਿਸ ਨੇ ਸਨ ੧੪੨੪ ਤੋਂ ੧੪੬੮ ਤੀਕ ਮੇਵਾਰ ਦਾ ਪਿੰਡੀ ਵਰ੍ਹੇ ਰਾਜ ਕੀਤਾ, ਉਸ ਦਾ ਕੀਰਤੀਸਤੰਭ, ਜੋ ਨੌਂ ਮੰਜ਼ਿਲਾ ੧੨੦ ਫੁਟ ਉੱਚਾ ਹੈ।

੨ ਦੂਜਾ ਜੈਮਲ ਅਤੇ ਫੱਤਾ ਬਹਾਦਰ ਰਾਜਪੂਤਾਂ ਦਾ ਹੈ।^੨ ਇਸ ਕਿਲੇ ਵਿੱਚ ਜੈਨ ਤੀਰਥੰਕਰ “ਆਦਿਨਾਥ” ਦਾ ਭੀ ਇਕ ਕੀਰਤੀਸਤੰਭ ਹੈ, ਜੋ ੮੦ ਫੁਟ ਹੈ। ਚਤੁਰ ਨੂੰ ਚਿਤੋਤ ਭੀ ਆਖਦੇ ਹਨ।^੩

ਚਤੁਰ ਗੁਰੂ ਤੇਤਨਾ, ਕ੍ਰਿ—ਖਾ. ਪੇਸ਼ਾਬ ਕਰਨਾ, ਭਾਵ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸ ਕੰਮ ਨੂੰ ਲੋਕ ਬਹੁਤ ਹੀ ਔਖਾ ਸਮਝਦੇ ਹਨ, ਉਸਨੂੰ ਖਾਲਸਾ ਵੱਡੀ ਆਸਾਨੀ ਨਾਲ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਚਤੁਰ ਮਾਰੇਗਾ ਪਾਪ, ਦੇਖੋ, ਅਕਬਰ.

ਚੜ੍ਹ. ਦੇਖੋ, ਚੜ੍ਹ. “ਚੜ੍ਹ ਚੜ੍ਹ ਬਰਤਾ.” (ਜਾਪੁ) ਚੜ੍ਹ ਚੜ੍ਹ ਕਰਤਾ.

ਚੜ੍ਹਆਨ. ਬੁਹਮਾ. ਦੇਖੋ, ਚੜ੍ਹਆਨਨ. “ਬਿਸੇਖ ਚੜ੍ਹਆਨ ਕੇ.” (ਬੁਹਮਾਵ)

ਚੜ੍ਹਰ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਚੌਤਰਾ, ਭਾਵ। ੨ ਚੌਰਾਹਾ, ਚੁਰਸਤਾ। ੩ ਹੇਮ ਵਾਸਤੇ ਸਾਫ਼ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਥਾਂ। ੪ ਚੜ੍ਹਰ. ਚਾਰ. ਚਹਾਰ.

ਚੜ੍ਹਾਸ } ਸੰ. ਬਰਜ—ਬਰਜਾਰ. ਚਤੁਰ—ਚੜ੍ਹਰ. ਚਾਰ. ਚਹਾਰ.

ਚੜ੍ਹਾਰ } ਸੰ. ਬਿ—ਚਾਲੀਸਵਾਂ.

‘ਦੇਖੋ, ਚੌਰਾ ਬਾਦਲ.

ਮੰਦਿਰ ਸਿੱਕ ਦੀ ਰਾਈਮ ਮਲਿਕ ਖੁਸਰੋ ਨੇ ੧੧ ਮੁਹਰਮ ਸਨ ਹਿਜਰੀ ੭੦੪ (ਭਾਵੇਂ ਲਈ ੧੪ ਸੰਵਤ ੧੪੬੦ ਅਕਸਰ ੭੬, ਸਨ ੧੩੦੪ ਲਿਖੇ ਹੋ.)

ਦੇਖੋ, ਅਕਬਰ.

‘ਚਤੁਰ ਦੇ ਚਾਣਾ ਕਿਲਾ ਸਿੰਘ (ਸੰਗਤ) ਦੀ ਲਾਵੀ, ਖਨੂਆਂ ਅਕਬਾ ਬਾਨੂਵਾ ਦੇ ਸਿਵਾਨ ਵਿੱਚ, (ਜੋ ਆਜ਼ਰੇ ਤੋਂ ਪੱਛਮ ਵੱਲ ਰਿਆਸਤ ਭਰਤਪੁਰ ਵਿੱਚ ਹੈ) ੧੬ ਸਾਲ ਸਨ ੧੫੨੭ ਨੂੰ ਬਾਬਰ ਨਾਲ ਹੋਈ ਸੀ ਇਸ ਜੇਠ ਵਿੱਚ ਚਾਣੇ ਨੇ ਰਾਜ ਖਾਧੀ। ਚਾਣਾ ਸੰਗਤ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਸਨ ੧੫੨੯ (ਸੰਵਤ ੧੫੮੬) ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ।

ਚੜ੍ਹਾਰੀਸਤ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਚਾਲੀਸ. ੪੦.

ਚਨਕ. ਦੇਖੋ, ਚਣਕ.

ਚਨਣਾਠੀ. ਚੰਦਨ—ਕਾਠੀ. ਸੰਗਤ—ਚੰਨਣ ਦੀ ਲੱਕੜ ਦਾ ਟੁਕੜਾ. ਚਨਣਾਠੀ. “ਤੇਰਾ ਨਾਮ ਕਰੀ ਚਨਣਾਠੀਆ ਜੇ ਮਨੁ ਉਰਸਾ ਹੋਇ.” (ਕੁਜ ਮ: ੧)

ਚਨਾ. ਦੇਖੋ, ਚਣਾ ਅਤੇ ਛੋਲਾ. “ਜਿਉ ਕਪਿ ਕੇ ਕਰ ਮੁਸਟਿ ਚਨਨ ਕੀ.” (ਗੁਰੂ ਕਬੀਰ) “ਕਬਹੂ ਕੁਰਨੁ ਚਨੇ ਬਿਨਾਵੈ.” (ਭੈਰ ਨਾਮਦੇਵ)

ਚਨਾਇਣ. ਸੰਗਤ—ਚੌਦ੍ਰਕ. ਚਾਂਦਨੀ। ੨ ਪੁਕਾਸ਼. ਰੋਸ਼ਨੀ.

ਚਨਾਬ. ਦੇਖੋ, ਚੰਦ੍ਰਬਾਗ.

ਚਨਾਰ. ਡਾ ੨. ਸੰਗਤ—ਟਿੱਕ ਬਿਰਫ਼ ਜੋ ਉੱਤਰੀ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ (ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਕਸਮੀਰ) ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. L. Platanum Orientalis (Poplar) ਇਸ ਦੀ ਛਾਉਂ ਬਹੁਤ ਸੰਖਣੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਕੁੱਦ ਵਿੱਚ ਚੜ੍ਹਤਾ ਵੱਡਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਪੱਤੇ ਆਦਮੀ ਦੇ ਪੱਤੇ ਦੇ ਆਕਾਰ ਦੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ. ਇਸ ਦੀ ਲੱਕੜ ਟਿਮਾਰਤ ਅਤੇ ਮੇਜ਼ ਕੁਰਸੀ ਲਈ ਵਰਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ. ਡਾਰਸੀ ਦੇ ਕਵੀ ਨਿਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਚਨਾਰ ਆਪਣੇ ਵਿੱਚੋਂ ਨਿਕਲੀ ਅੱਕ ਨਾਲ ਜਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, “ਅੰ ਚੁਨਾ ਸੋਝੇਮ ਜਾਂ ਆਤਿਸ਼ਾ ਹਰ ਕਿ ਬਜੁਨੀਦ ਚੁੰ ਚਨਾਰ ਬਸੋਖਤ (ਦੀਗੋ)” ੨ ਦੇਖੋ, ਚੁਨਾਰ.

ਚਪ. ਸੰ. ਚਪ. ਧਾ—ਜਾਂਚ ਕਰਨਾ, ਸਮਝਾਉਣਾ, ਪੀਸਣਾ, ਕੁੱਟਣਾ, ਠਕਣਾ। ੨ ਸੰਗਤ—ਹਠ. ਜਿਦ। ੩ ਡਾ ੪. ਕਪਟ. ਕਰੋਕ। ੪ ਵਿ—ਖੱਭਾ. ਬਾਧਾ। ੫ ਵਿਰੋਧੀ। ੬ ਸੰਗਤ—ਉਹ ਭਲਵਾਹ ਜਿਸ ਦਾ ਖੱਭਾ ਪਾਸਾ ਝੋਨਾਈ ਅਤੇ ਸੱਜਾ ਸਕੇਲੇ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਇਹ ਦੋ ਪੜ੍ਹੇ ਜਿਤ ਕੇ ਬਣਾਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ੭ ਡਪ ਦੀ ਥਾਂ ਭੀ ਚਪ ਲਬਦ ਆਇਆ ਹੈ—“ਸਾਧੁ ਸਾਧੁ ਪ੍ਰਸੰਨ ਫਿਰੈਂ ਜਕ, ਸਤ੍ਰੁ ਸਭੈ ਅਵਿਲੋਕ ਚਪੀਕੇ,” (ਅਭਾਸ) ਚੋਪ. ਉਮੱਕ. ਉਤਸਾਹ। ੮ ਦੇਖੋ, ਭਾਨੁਸੁਅੰ.

ਚਪਕ. ਭਿੰਕ. ਸੰਗਤ—ਭੋਜ ਦਾ ਖੱਭਾ ਭਾਗ.

ਚਪਟਾ. ਦੇਖੋ, ਚਿਪਟਾ.

ਚਪਟੀ. ਦੇਖੋ, ਚਿਪਟੀ। ੨ ਸੰਗਤ—ਬਣਾਉਣੀ ਜਨਨੇਂਦ੍ਰਿਯ (ਲਿੰਗ). ਦੇਖੋ, ਚਰਿਤ੍ਰ ੧੦੯, ਛੰਦ ੫੨.

ਚਪਣਾ } ਡਿ—ਅਭਾ. ਮੁਕਾਬਲਾ ਕਰਨਾ। ੨ ਸਮਜਾਣਾ। ੩ ਘਿਰਣਾ। ਚਪਨਾ } ੪ ਖਿਚਣਾ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੇ ਲਬਦਾਂ ਦਾ ਮੂਲ ਡਾਰਸੀ “ਚਪ” ਹੈ.

ਚਪਰਾਸ. ਸੰਗਤ—ਪੇਟੀ ਅਬਰਾ ਪਰਤਲੇ ਤੇ ਲਾਈ ਹੋਈ ਧਾਤੂ ਦੀ ਤਖਤੀ, ਜਿਸ ਪੁਰ ਮਹਿਕਮੇ ਅਬਰਾ ਅਹੁਦੇ ਦਾ ਨਾਮ ਲਿਖਿਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਰ ਜਿਸ ਨੂੰ ਚਪਰਾਸੀ ਪਹਿਰਦਾ ਹੈ. ਚਪਤਾਸ. ਦੇਖੋ, ਚਪਰਾਸੀ.

ਚਪਰਾਸੀ. ਸੰਗਤ—ਅਹੁਦੇਦਾਰ ਦੇ ਚਪ (ਖੱਬੇ) ਰਾਸੂ (ਸੱਜੇ) ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਅਰਦਾਸੀ. ਚਪਤਾਸੀ। ੨ ਰਸਤਾ ਸਾਫ਼ ਕਰਨ ਲਈ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਖੱਬੇ ਸੱਜੇ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਸਿਪਾਹੀ। ੩ ਖੱਬੇ ਸੱਜੇ ਨਜ਼ਰ ਮਾਰਨ

ਵਾਲਾ ਅਭਵਲੀਆ।

ਚਪਰਾਹਤਪੁਰ } ਕਬੀਰ ਨੂੰ ਜਾਂਦੇ ਸੁੰ ਫੁਰੂ ਹਰਿ ਕੋਇੰਦ ਸਾਹਿਬ
ਚਪਰਾਹਤ } ਇਸ ਥਾਂ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਇੱਥੇ ਬਰਫਾ ਮਾਰਕੇ ਫੁਰੂ
ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਸੈਨਾ ਅਤੇ ਸੰਗਤ ਦੇ ਵਰਤਣ ਲਈ ਜਨ ਕੀਤਾ।
ਹੁਣ ਇਹ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਰਹਿਸਮਾ ਪਿੰਡ ਦੀ ਜਮੀਨ ਵਿੱਚ ਹੈ। ਦੇਖੋ,
ਰਹਿਸਮਾ।

ਚਪਲ, ਸੰ. ਵਿ—ਚੰਚਲ, ਅਧਿਕਾਰ. “ਚਪਲਾਧਿ ਸਿਉ ਕਹਾ
ਬਾਣਿ.” (ਬਸੰ ਕਬੀਰ) ੨ ਸੰਗਤਾ—ਪਾਰਾ। ੩ ਮੰਡੀ.

ਚਪਲਤਾ } ਸੰਗਤਾ—ਚੰਚਲਤਾ. ਚਪਲਾਈ.
ਚਪਲਤਾਈ }
ਚਪਲਤਾ }
ਚਪਲਤਾਈ }
ਚਪਲਤਾ }
ਚਪਲਤਾਈ }

ਚਪਲਾ, ਸੰ. ਵਿ—ਚੰਚਲਾ. ਨਾ ਇਸਥਿਤ ਰਹਿਣ ਵਾਲੀ।
੨ ਸੰਗਤਾ—ਬਿਜਲੀ। ੩ ਲਕਸ਼ਮੀ. ਮਾਇਆ। ੪ ਵੇਸ਼ਣਾ. ਕੰਚਨੀ।
੫ ਰਸਨਾ. ਜੀਤ.

ਚਪਲੀ, ਸੰਗਤਾ—ਚੰਚਲੀ ਪਚਲੀ. ਪੱਟ ਅਤੇ ਗਿੱਟੇ ਬਮੀਨ ਨਾਲ
ਲਾ ਕੇ ਬੈਠਣ ਦੀ ਮੁਢਾ। ੨ ਕਬੀਰੀ (ਅਥਵਾ ਪਹਾੜੀ) ਚੁੱਤੀ, ਜੋ
ਘਾਸ ਅਤੇ ਚੰਮ ਦੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ.

ਚਪਲੰਗ, ਵਿ—ਚਪਲੰਗ. ਚਪਲ (ਚੰਚਲ) ਹਨ ਜਿਸ ਦੇ ਅੰਗ.
“ਤਾਹੀ ਸਮੇ ਚਪਲੰਗ ਤੁਰੰਗਨ.” (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਚਪਤਾ, ਸੰਗਤਾ—ਸਾਥ ਕੀਤੀ ਹੋਈ ਨਾਥ ਦਾ ਚਪਟਾ ਟੁਕੜਾ।
੨ ਇੱਕ ਪੁਕਾਰ ਦੀ ਚਪਟੀ ਤਲਵਾਰ, ਜੋ ਲੰਮੀ ਬੋਤੀ ਅਤੇ ਚੋਤੀ
ਜਾਂਦਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ. “ਚਪਤਾ ਅਸਿ ਸਾਰ ਸਿਪਰ.” (ਸਲੋਹ)

ਚਪਤਾਸ } ਦੇਖੋ, ਚਪਤਾਸ ਅਤੇ ਚਪਤਾਸੀ.
ਚਪਤਾਸੀ }

ਚਪਾਤੀ, ਭਾ ੫੫ ਸੰਗਤਾ—ਪਤਲੀ ਅਤੇ ਚੋਤੀ ਹੋਈ. ਮੰਡਾ.

ਚਪਿ, ਭਿ. ਵਿ—ਸਰੂਤਾ (ਵੈਰ) ਕਰਕੇ। ੨ ਖਿਓਕੇ। ੩ ਅਭਕੇ.
ਦੇਖੋ, ਚਪਟਾ.

ਚਪੇਟ } ਸੰ. ਚਪੇਟ, ਸੰਗਤਾ—ਜੋ ਚਪ (ਸਮਝਾਉਣ) ਲਈ
ਚਪੇਟ } ਲਗਾਈ ਜਾਵੇ. ਧੰਨਾ ਤਮਾਸ਼ਾ. ਚੰਪੜ

ਚਪੇਲ, ਭਰਤੀ ਦਾ ਹੱਲਾ. ਵੈਰੀ ਉੱਤੇ ਅਚਾਨਕ ਕੀਤੀ ਚਪਟ.

ਚੰਪਣੀ, ਘੋੜੇ ਹਾਂਡੀ ਆਦਿ ਦਾ ਮੂੰਹ ਬਕਣ ਦੀ ਟੂਠੀ। ੨ ਚੰਪਣ ਦੇ
ਆਕਾਰ ਦੀ ਕੋਢੇ ਦੀ ਹੱਡੀ. Patella.

ਚੰਪਾ, ਸੰਗਤਾ—ਚੰਬਾ ਪਾਦ. ਚੰਬਾ ਹਿੱਸਾ। ੨ ਚਾਰ ਉੱਕਲ ਪ੍ਰਮਾਣ
ਮਾਪ। ੩ ਨੌਕਾ ਚਲਾਉਣ ਦਾ ਡੰਡਾ ਜਿਸ ਦਾ ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਫਿਰਨ
ਵਾਲਾ ਹਿੱਸਾ ਚੰਡਾ ਹੋਂਦਾ ਹੈ। ੪ ਹੱਥ ਦਾ ਅਕਲਾ ਹਿੱਸਾ.

ਚਬੱਚਾ, ਭਾ ੫੫ ਚਾਹਬੱਚਾ. ਸੰਗਤਾ—ਬੁੱਢੇ. ਰੋਜ਼। ੨ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੇ
ਜਨਮਅਸਥਾਨ ਪੁਰ ਬਣਾਇਆ ਉਹ ਮਾਸ ਬੁੱਢ, ਜਿਸ ਥਾਂ ਜਨਮ
ਸਮੇਂ ਇਸਨਾਨ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਬੁੱਢਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤਾ ‘ਚਬੱਚਾਸਾਹਿਬ’
ਹੈ। ੩ ਦੇਖੋ, ਚੁਬੱਚਾਸਾਹਿਬ.

ਚਬੱਚਾਸਾਹਿਬ, ਦੇਖੋ, ਚਬੱਚਾ ੨ ਅਤੇ ਚੁਬੱਚਾਸਾਹਿਬ.

ਚਬਣ } ਸੰ. ਚਵੰਣ. ਸੰਗਤਾ—ਦੰਦ ਜਾਬਾਂ ਨਾਲ ਪੀਸਣਾ. ਦੰਦਾਂ
ਚਬਾਨਾ } ਨਾਲ ਛੋਟੇ ਛੋਟੇ ਟੁਕੜੇ ਕਰਨੇ. ਚਾਬਨਾ. “ਸਾਰੁ ਚਬਿ
ਚਬਿ ਹਰਿਨਾਸ ਪੀਜੈ.” (ਕਲਿ ਅ: ਮ: ੪) ੨ ਚਬਣ ਦਾ ਸਾਧਨ ਰੂਪ
ਦੰਦ. “ਚਬਣ ਚਲਣ ਚਰੰਨ ਜੋ ਸੁਟੀਅਰ ਬਹਿ ਗਏ.” (ਸ. ਫਰੀਦ)
ਦੰਦ, ਪਿਰ, ਅੱਖਾਂ ਅਤੇ ਕੰਨ ਬੁਝਾਪੇ ਵਿੱਚ ਹਾਥਕੇ ਬੈਠ ਗਏ.

ਚਬਿ, ਚਵੰਣ ਕਰਕੇ. ਚੰਬਕੇ. ਦੇਖੋ, ਚਬਣ ੧.

ਚਬੀਣਾ } ਸੰਗਤਾ—ਚਵੰਣ ਯੋਗਤਾ ਵਸਤੂ. ਚੁੱਨੇ ਹੋਏ ਦਾਣੇ ਆਦਿ.
ਚਬੀਨਾ }

ਚਬੁਤਰਾ, ਸੰਗਤਾ—ਦੇਖੋ, ਚਬੁਤਰਾ.

ਚਬੋਲਨਾ, ਭਿ—ਬਿਨਾ ਦੰਦ ਦਾੜ੍ਹ ਲਾਏ ਜੀਭ ਅਤੇ ਮਸੂੜਿਆਂ ਦੀ
ਸਹਾਇਤਾ ਨਾਲ ਕਿਸੇ ਵਸਤੂ ਨੂੰ ਮੂੰਹ ਵਿੱਚ ਲੈ ਕੇ ਰਸ ਚੂਸਣਾ.
ਪਪੋਲਨਾ.

ਚਬੋਲਾ, ਦੇਖੋ, ਚਬੋਲਾ। ੨ ਵਿ—ਚਵੰਣ ਕੀਤਾ. ਚੰਬਿਆ।
੩ ਛਟਕਿਆ. ਪੀੜਾ. “ਪ੍ਰੇਮ ਪਿਆਲਾ ਚੁੱਪ ਚਬੋਲਾ.” (ਭਾਗੁ)

ਚੱਢਾ, ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਤੋਂ ਚਾਟੀ ਕੋਹ ਦੱਖਣ ਇੱਕ ਪਿੰਡ. ਇਸ ਥਾਂ ਡੀਵੇਂ
ਸਤਿਗੁਰੂ ਦਾ ਅਸਥਾਨ “ਸੰਗਰਾਣਾ” ਨਾਮ ਦਾ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ. ਸੁਲੱਖਣੀ
ਜੱਟੀ ਨੂੰ ਵਰ ਇਸੇ ਥਾਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ ਸੀ. ਦੇਖੋ, ਸੰਗਰਾਣਾ
ਸਾਹਿਬ.

ਚਮ, ਸੰ. ਚਮ. ਧਾ—ਖਾਣਾ, ਪਤਲਾ ਪਦਾਰਥ ਮੂੰਹ ਵਿੱਚ ਲੈਣਾ,
ਅਚਮਨ ਕਰਨਾ। ੨ ਸੰ. ਚਮ (ਚੰਮ) ਦਾ ਸੰਖੇਪ.

ਚਮਈਆ, ਵਿ—ਚੰਮ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰੋੜਾ (ਕਰਨ ਵਾਲਾ). ਚੰਮ ਦੇ
ਕੰਮ ਨਾਲ ਉਪਜੀਵਿਕਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. “ਰਵਿਦਾਸ ਚਮਿਆਰ
ਚਮਈਆ.” (ਬਿਲਾ ਅ: ਮ: ੪)

ਚਮਸ } ਸੰ. ਚਮਜ, ਸੰਗਤਾ—ਚਮ (ਪੀਣ) ਦਾ ਪਾਤ੍ਰ. ਪਿਆਲਾ.
ਚਮਸਾ } ਵੈਦਿਕ ਯਗਤ ਦਾ ਇੱਕ ਪਾਤ੍ਰ। ੨ ਚਮਚਾ.

ਚਮਕ, ਸੰਗਤਾ—ਚਮਤਕਾਰ, ਪ੍ਰਕਾਸ਼. ਰੋਸ਼ਨੀ.

ਚਮਕਣਾ } ਭਿ—ਲਸਕਣਾ (ਲਿਸਕਣਾ), ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨਾ। ੨ ਭੜਕਣਾ.
ਚਮਕਣਾ }

ਚਮਕਾ, ਵਿ—ਚੋਕਣਾ, ਹੇੜਿਆਰ. ਸਾਵਧਾਨ. “ਜੈ ਨਿਪ ਚਮਕਾ
ਨਾ ਰਹੈ.” (ਚਰਿਤ੍ਰ ੫੦)

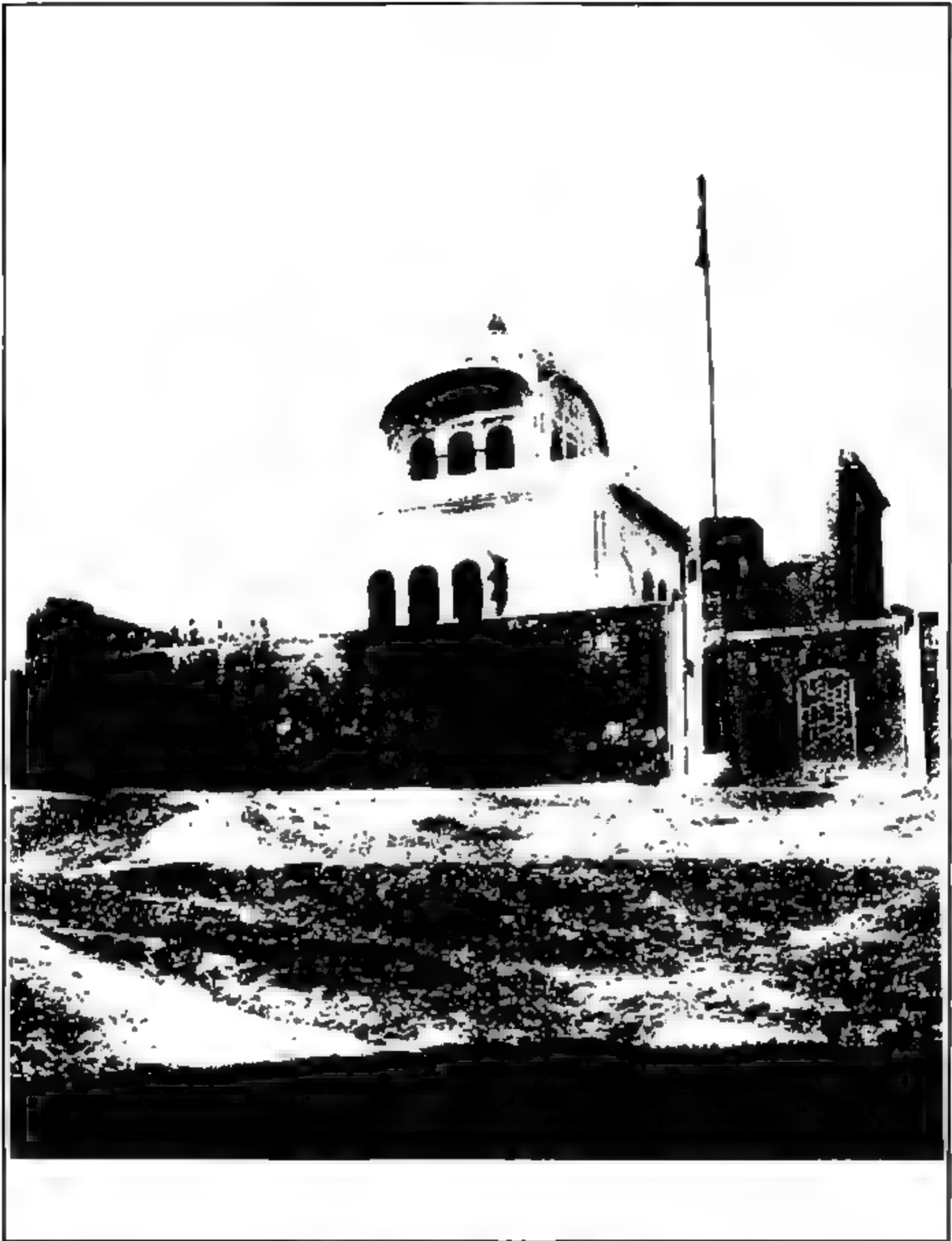
ਚਮਕਾਰ } ਸੰਗਤਾ—ਚਮਕਾਰ. ਪ੍ਰਭਾ. “ਚਮਕਾਰ ਬੀਜੁਲ ਤਹੀ.”
ਚਮਕਾਰ } (ਸੋਰ ਨਾਮਦੇਵ) ੨ ਭੜਕਾਉਣ (ਉਕਸਾਉਣ) ਦੀ
ਕ੍ਰਿਯਾ. “ਹਸਤੀ ਦੀਨੋ ਚਮਕਾਰ.” (ਭੈਰ ਨਾਮਦੇਵ)

ਚਮਕਿ, ਭਿ. ਵਿ—ਚਮਕਕੇ. “ਦਾਮਨਿ ਚਮਕਿ ਭਰਾਇਓ.” (ਸੋਰ
ਮ: ੪)

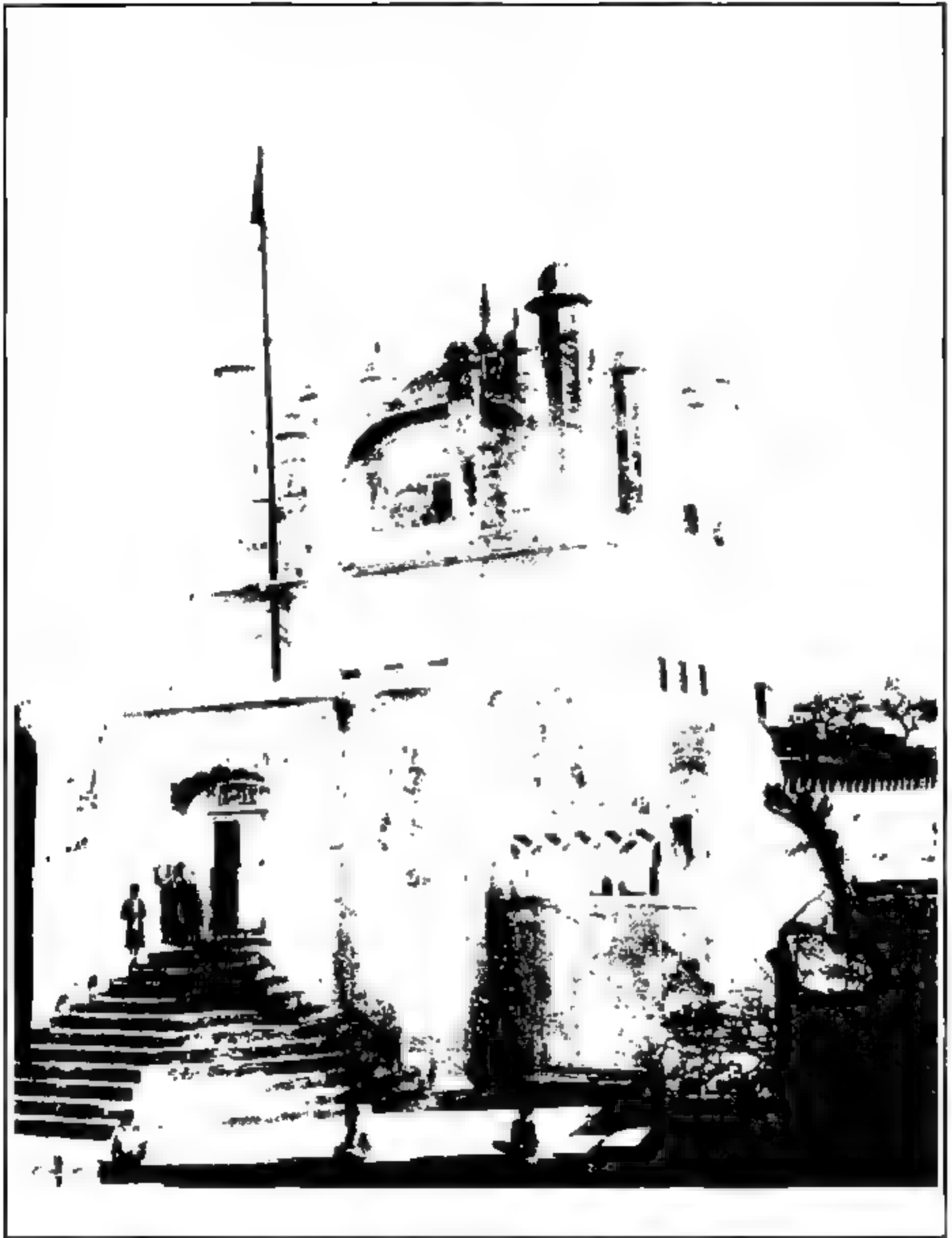
ਚਮਕੀ, ਸੰਗਤਾ—ਚੰਮ ਦਾ ਕੋਰੜਾ. ਚੰਮ ਦੀ ਪਤਲੀ ਛਟੀ.

ਚਮਕੌਰ ਸਾਹਿਬ, ਜਿਲਾ ਅੰਬਾਲਾ, ਤਸੀਲ ਰੋਪੜ, ਥਾਣਾ ਮੋਰੜਾ
ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਪਿੰਡ ਹੈ, ਜਿਥੇ ਤਿੰਨ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਹਨ—

(੧) ਆਨੰਦਪੁਰ ਛੱਡਣ ਪਿੰਡ ੭ ਪੈਰ ਸੰਮਤ ੧੭੬੧ ਨੂੰ ਚਾਲੀ
‘ਚੋਲਾ’ ਦਾ ਫੁਟ ਨੋਟ ਵੇਖੋ.

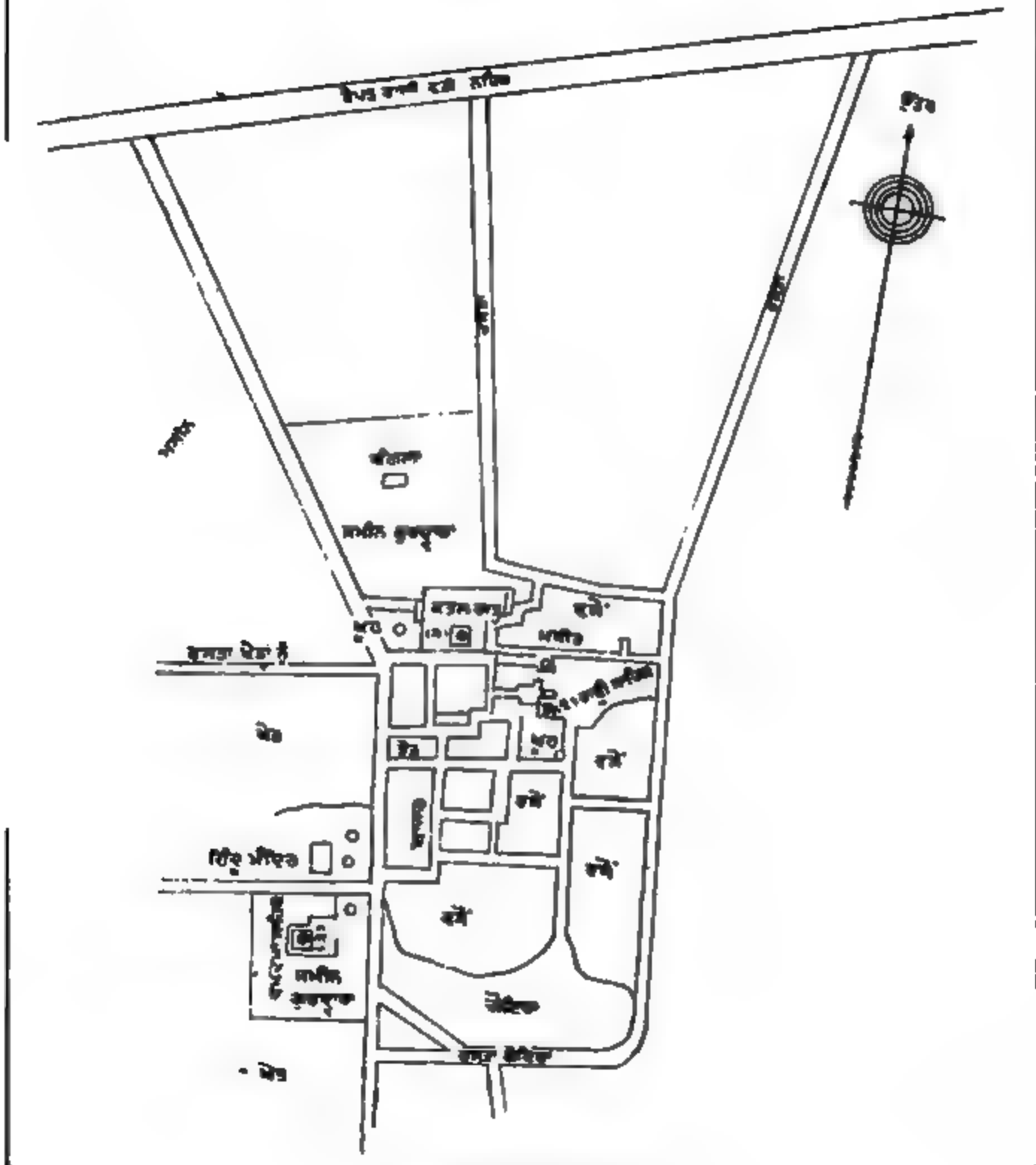
ਬਿਲਕ ਅਸਥਾਨ—ਓਮਕੋਰ ਸਾਹਿਬ

ਕੁਰਦਾਰਾ ਕਰਲਕਰ—ਚਮਕੌਰ ਸਾਹਿਬ

—ਨਕਸ਼ਾ ਚਮਕੌਰ ਸਾਹਿਬ—

ਨਸਲ ਗੁਰਦੁਆਰਾ - - - - - ●

ਨਕਸ਼ਾ ਚਮਕੌਰ ਸਾਹਿਬ

ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਸਾਹਜ਼ਾਦਾ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ, ਜੁਝਾਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਸਹਿਤ ਇਸ ਗੁੱਤੀ ਵਿੱਚ ਪੁੱਛੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹੀ ਸੈਨਾ ਦਾ ਟਾਕਰਾ ਕੀਤਾ, ਉਸ ਦਾ ਨਾਉਂ "ਗੁੱਤੀ ਸਾਹਿਬ" ਹੈ। ਇੱਥੇ ਛੋਟਾ ਜੇਹਾ ਦਰਬਾਰ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਰਿਆਸਤ ਪਟਿਆਲੇ ਵੱਲੋਂ ੨੫ ਰੁਪਏ ਸਾਲਾਨਾ ਮਿਲਦੇ ਹਨ ਖਾਲਸੇ ਨੂੰ ਕੁਰੁਤਾ ਦਸਮੇਸ਼ ਨੇ ਇਸੇ ਥਾਂ ਬਖਸ਼ੀ ਹੈ, ਇਸ ਕਾਰਣ ਤੋਂ, ਇਸ ਦਾ ਨਾਉਂ "ਤਿਲਕ ਅਸਥਾਨ" ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਚੋਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਦੇਰਾਹੇ ਤੋਂ ਇਹ ਕੁਰੁਤਾ ੨੫ ਮੀਲ ਪੂਰਬ ਹੈ।

(੨) ਕਤਲਕਤੂ। ਚਮਕੌਰ ਦੀ ਯੁੱਧਰੂਮਿ ਵਿੱਚ ਜਿਸ ਥਾਂ ਬਾਬਾ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਅਤੇ ਸਾਹਿਬ ਜੁਝਾਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਅਲੌਕਿਕ ਵੀਰਤਾ ਵਿਖਾਉਂਦੇ ਹੋਏ ੮ ਪੋਹ ਸੰਮਤ ੧੭੬੧ ਨੂੰ ਬਹੀਦ ਹੋਏ ਅਤੇ ਜਿਸ ਥਾਂ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਿਆਂ ਅਰ ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਦਾ ਸਸਕਾਰ ਹੋਇਆ। ਇੱਥੇ ਬਹੁਤ ਸੁੰਦਰ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ੮ ਪੋਹ ਨੂੰ ਭਾਰੀ ਮੇਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਸੋ ਵਿੱਖੇ ਜ਼ਮੀਨ ਸਿੱਖਰਾਜ ਸਮੇਂ ਦੀ ਅਤੇ ਤਿੰਨ ਸੌ ਰੁਪਯਾ ਸਾਲਾਨਾ ਜਾਗੀਰ ਪਿੰਡ ਰਾਇਪੁਰ ਤੋਂ ਰਾਜਾ ਰੂਪ ਸਿੰਘ ਦੀ ਜਾਈ ਹੋਈ ਅਤੇ ਫੀ ਸੌ ਇਕਾਹਤ ਰੁਪਯੇ ਰਿਆਸਤ ਪਟਿਆਲੇ ਤੋਂ ਮਿਲਦੇ ਹਨ।

(੩) ਚਮਦਮਾ ਸਾਹਿਬ। ਦਸਮੇਸ਼ ਇੱਕ ਵਾਰ ਕੁਰੁਭੇਤੂ ਨੂੰ ਜਾਂਦੇ ਹੋਏ ਇੱਥੇ ਬਿਰਾਜੇ ਸਨ। ਦਰਬਾਰ ਨਾਲ ੧੭ ਖੁਮਾਉਂ ਜ਼ਮੀਨ ਹੈ।

ਚਮਕੌਰ ਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ਧਰਮਵੀਰ ਜੀਵਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਬਹੀਦਭੰਗਾ ਭੀ ਪਵਿਤ੍ਰ ਅਸਥਾਨ ਹੈ।

ਚਮਕੀਲਿ। ਚਮਤਕਾਰ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ। "ਬਿਜੁਲੀਆ ਚਮਕੀਲਿ ਖੁਰਨਿ ਘਟਾ।" (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੨ ਮ: ੫)

ਚਮਗਾਦਰ } ਸੰਗਤ—ਗਿੱਦਤ ਜੇਹੇ ਮੁਖ ਵਾਲਾ ਇੱਕ ਪੰਛੀ। ਜਿਸ ਚਮਗਿੱਦਤ } ਦੇ ਪੰਖ (ਖੰਡ) ਹੀਮ ਦੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਉਲਟਾ ਹੋ ਕੇ ਬਿਲਕੁਲ ਨਾਲ ਲਟਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਰਾਤ ਨੂੰ ਉਡਕੇ ਫਲ ਆਦਿਕ ਦਾ ਆਹਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ। Flying fox. Bat (Pteropus medius).

ਚਮਚ } ਦੇਖੋ, ਚਮਸ. ਛਾ ੬ ਚਮਚਹ. ਛੋਟੀ ਕਤੜੀ। ਚਮਚਾ }

ਚਮਚਿੱਚੜ. ਸੰਗਤ—ਚੰਮ (ਚਰਮ) ਨੂੰ ਚਿਮਤ (ਚੰਬਤ) ਜਾਣ ਵਾਲਾ ਇੱਕ ਜੀਵ। ਇਹ ਖਲੜੀ ਵਿੱਚ ਫੋਕ ਕਰਕੇ ਲਗ ਪੀਂਦਾ ਹੈ। ਕਿਲਨੀ ਚਮਕੀਲਿ (Tick). ੨ ਚਿੱਚਤ ਵਾਂਗ ਚਿਮਤ ਜਾਣ ਵਾਲਾ ਆਦਮੀ, ਜੋ ਪਿੰਡਾ ਨਾ ਛੱਡੇ। ੩ ਗੁਣ ਤੜਾਕਕੇ ਔਰੁਣ ਕੁਰੁਣ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਪੁਰਖ।

ਚਮਚੁੰ. ਚਰਮਕੂਕ. ਚਮਤੀ ਨੂੰ ਚਿਮਕਨ ਵਾਲੀ ਇੱਕ ਪੁਕਾਰ ਦੀ ਚੁੰ। Tick louse.

ਚਮਚਕਾਰ. ਸੰ. ਚਸਕਾਧ—ਸੰਗਤ—ਅਚਰਜ. ਅਚੰਭਾ। ੨ ਹੈਰਾਨ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਵਿਸਯ। ੩ ਕਰਮਾਤ. ਸਿੱਧੀ। ੪ ਪ੍ਰਕਾਸ਼.

"ਦਮਿਨੀ ਚਮਤਕਾਰ ਤਿਉ ਵਰਤਾਰਾ ਜਗਥੇ।" (ਕਉ ਵਾਰ ੨ ਮ: ੫) ੫ ਥਾਵਰ ਦਾ ਉਹ ਗੁਣ, ਜੋ ਸ਼ੁੱਧ ਅਤੇ ਵਧਤਾ ਦੇ ਚਿੰਤ ਨੂੰ ਰੋਸ਼ਨ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਚਮਤਕਾਰੀ. ਵਿ—ਅਦਭੁਤ. ਅਨੂਠਾ। ੨ ਕਰਮਾਤੀ। ੩ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਣ ਵਾਲਾ. ਰੋਸ਼ਨ.

ਚਮਤਕ੍ਰਿਤਿ. ਸੰਗਤ—ਅਸਚਰਜ। ੨ ਅਨੂਠਾਪਨ। ੩ ਕਰਮਾਤ. ਸਿੱਧੀ.

ਚਮਨ. ਛਾ ੬ ਸੰਗਤ—ਹਰੀ ਕਿਆਰੀ। ੨ ਫੁਲਭਾਤੀ. ਪ੍ਰਾਪਵਾਟਿਕਾ। ੩ ਬਲੋਚਿਸਤਾਨ ਦੀ ਹੱਦ ਤੇ ਇੱਕ ਅਸਥਾਨ, ਜਿੱਥੇ ਚੋਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਹੈ। ਇਸ ਦੀ ਜਮੁੰਦਰ ਤੋਂ ਉਚਾਈ ੪੩੧੧ ਫੁਟ ਹੈ, ਅਤੇ ਲਹੌਰੋਂ ਰੇਲ ਦੇ ਰਸਤੇ ੭੮੮ ਮੀਲ ਹੈ।

ਚਮਰ. ਸੰ. ਚਸੀ—ਚਮਰੀ. ਸੰਗਤ—ਸੁਰਾ ਭਾਂ। ੨ ਸੁਰਾ ਗੁਰੂ (ਚਮਰੀ) ਦੀ ਪੁਛ ਦੇ ਅਕੁਝਾਨ ਦੇ ਰੋਮਾਂ ਦਾ ਗੁੱਛਾ, ਚਮਰ. "ਤਾਂ ਪਰ ਹੋਤ ਚਮਰ ਛਾਛਿ ਭਾਗ." (ਨਾਪੁ) ੩ ਚਰਮ ਦਾ ਉਲਟ. "ਚਮਰਪੇਸ ਕਾ ਮੰਦਰ ਤੇਰਾ." (ਭੈਰ ਨਾਮਦੇਵ) ਚਰਮਪੇਸ ਦਾ ਤੇਰਾ ਮੰਦਰ ਹੈ। "ਭਾਵ ਚੰਮ ਨਾਲ ਢਕੀ ਹੈ ਦੇਹ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ, ਜੀਵ ਜੰਤ੍ਰ। ੪ ਚਿਮਤ (ਚਿਮਟ) ਦੀ ਥਾਂ ਭੀ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਚੰਮਤ (ਚੰਬਤ). "ਜਾਹਿ ਚਮਰ ਤੂੰ ਮੁਖ ਤੇ ਕਹਿ ਹੈਂ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੬੮)

ਚਮਰਸ. ਸੰਗਤ—ਚਰਮ ਦੀ ਰਗਤ ਨਾਲ ਹੋਇਆ ਛਾਲਾ ਅਥਵਾ ਘਾਉ.

ਚਮਰਟਾ. ਸੰਗਤ—ਚਰਮਕਾਰ ਦਾ ਛੋਟਾ. ਚਮਿਆਰ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ. "ਚਮਰਟਾ ਗਾਂਠਿ ਨ ਜਨਣੀ." (ਸੋਰ ਰਵਿਦਾਸ) ਦੇਖੋ, ਚਮਰੇਟਾ.

ਚਮਰਨਾ. ਕ੍ਰਿ—ਚਿੰਮਤਨਾ. ਚਿਪਕਨਾ.

ਚਮਰਪੇਸ. ਦੇਖੋ, ਚਮਰ ੩.

ਚਮਰਵਾ. ਵਿ—ਚਮਾਰ ਦਾ. ਚਰਮਕਾਰ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ.

ਚਮਰਾ. ਸੰਗਤ—ਚਮੜਾ. ਚਮ. ਖੋਲ. ਰੁਚਾ। ੨ ਵਿ—ਚਮਿਆਰ ਦਾ. ਚਮਿਆਰ. "ਸਭਿ ਦੇਖ ਗਏ ਚਮਰੇ." (ਮਾਰੂ ਮ: ੪) ਚਮਾਰ (ਰਵਿਦਾਸ) ਦੇ ਸਾਰੇ ਦੇਖ ਦੂਰ ਹੋ ਗਏ. "ਉਹ ਵੇਵੇ ਵੇਰ ਹਾਥਿ ਚਮੁ ਚਮਰੇ." (ਫਿਲਾ ਮ: ੪) ਚਮਾਰ ਦੇ ਹੱਥ ਸਦਾ ਚੰਮ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ। ੩ ਚਿੰਮਤਿਆ, ਚਿਮਟਿਆ ਚਿਪਕਿਆ.

ਚਮਰੇਟਾ. ਸੰਗਤ—ਚਮਰ ਦਾ ਛੋਟਾ. ਚਮਾਰਪੁਤ੍ਰ.

ਚਮਰੇਰੀ. ਸੰਗਤ—ਚਰਮਕਾਰੀ. ਚਮਿਆਰੀ. ਦੇਖੋ, ਘੁਮਰੇਰੀ.

ਚਮਤ } ਸੰਗਤ—ਚਰਮ. ਚੰਮ. ਖੋਲ. "ਕਾਪਤੁ ਛੋਡੇ ਚਮਤ ਲੀਏ." ਚਮਤਾ } (ਆਸ ਮ: ੧) ਮ੍ਰਿਗਚਰਮ ਧਾਰਣ ਕੀਤੇ। ੨ ਦੇਖੋ, ਚਮਰਨਾ.

ਚਮਤੀ. ਦੇਖੋ, ਗਲਿਚਮਤੀ। ੨ ਸੰਗਤ—ਚਰਮ. ਖੋਲ. "ਖਪਰੀ ਲਕਤੀ ਚਮਤੀ." (ਆਸ ਮ: ੧) ਕਾਪਲਿਕ, ਦੰਤੀ ਅਤੇ ਮ੍ਰਿਗਚਰਮ ਧਾਰੀ ਬ੍ਰਹਮਚਾਰੀ.

ਚਮਾਰ } ਸੰ. ਚਮਕਾਰ. ਸੰਗਤ—ਚੰਮ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਚਮਿਆਰ } ਜੋ ਪਸ਼ੂਆਂ ਦਾ ਚੰਮ ਲਾਹੇ, ਰੰਗੇ ਅਤੇ ਚੰਮ ਦਾ ਸਾਮਾਨ

ਬਣਾਵੇ. "ਮੁਕਤ ਭਇਓ ਚਮਿਆਰੇ." (ਗੁਜ ਮ: ੫) ੨ ਹਿੰਦੂਮਤ ਦੇ ਧਰਮਸ਼ਾਸਤਰ ਅਨੁਸਾਰ ਖੜੀ ਦੀ ਕੰਨੜਾ ਤੋਂ ਸੂਤ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਚਮਿਆਰ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਔਲਨਸੀ ਸਿਮ੍ਰਿਤਿ ੪: ੪.

ਚਮਿਆਲ. ਦੇਖੋ, ਚੰਬਿਆਲ.

ਚਮੁ. ਚਮ. ਚਮ। ੨ ਦੇਖੋ, ਚਮੁ.

ਚਮੁਟਾ. ਵਿ—ਚਿਮਤਿਆ ਹੋਇਆ. ਚਿਮਟਿਆ. "ਜਣੁ ਭਾਸਿ ਚਮੁਟੇ ਆਵਲੇ." (ਚੰਡੀ ੩)

ਚਮੁਡ } ਦੇਖੋ, ਚਮੁਡਾ.
ਚਮੁਡਾ }

ਚਮੁ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਜੋ ਵੀਰੀ ਨੂੰ ਚਮ (ਖ) ਜਾਵੇ. ਸੈਨਾ ਫੌਜ. "ਤਜੀ ਚਮੁ ਸਭ ਦਾਨਵੀ." (ਚੰਡੀ ੧) ੨ ਖਾਸ ਗਿਣਤੀ ਦੀ ਫੌਜ—੭੨੯ ਹਾਥੀ, ੭੨੯ ਰਥ, ੭੧੮੭ ਸਵਾਰ ਅਤੇ ੨੬੪੫ ਪਿਆਦੇ.

ਚਮੁਚਾਲ. ਸੰਗਤ—ਫੌਜ ਵਿੱਚ ਹਲਚਲ। ੨ ਫੌਜ ਦਾ ਰੂਪ.

ਚਮੁਨਾ. ਦੇਖੋ, ਨਾਨੂ ੬.

ਚਮੇਲੀ. ਸੰ. ਚੰਦ੍ਰਵੱਲੀ. ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਜੇਹੇ ਚਿੱਟੇ ਫੁੱਲਾਂ ਦੀ ਫੇਲ. L. Jasminum grandiflorum. ਚਮੇਲੀ ਦੇ ਫੁੱਲ ਵਧੀ ਸੁਰੰਧ ਵਾਲੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ੧੨ ਮਹੀਨੇ ਖਿੜਦੇ ਹਨ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਫੁੱਲਾਂ ਦਾ ਫੁਲੇਲ ਅਤੇ ਇੰਤਰ ਬਹੁਤ ਉੱਤਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਭਾਰਤੀ ਚਮੇਲੀ ਦਾ ਨਾਮ "ਚੰਦ੍ਰਵੱਲੀ" ਹੈ. ਇਸ ਦੇ ਫੁੱਲਾਂ ਵਿੱਚ ਸੁਰੰਧ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ.

ਚਮੇਟਾ. ਸੰਗਤ—ਚੰਮ (ਚਮ) ਦਾ ਟੁਕੜਾ। ੨ ਵਿ—ਚੰਮ ਦਾ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ.

ਚਮੇਰਨ } ਫਿ—ਚਿਖਾਉਣਾ. ਚਮੇਰਨਾ. ਸਾਥ ਨਾਉਣਾ. ਚਸਪਾਂ
ਚਮੇਰਨਾ } ਕਰਨਾ. ਜੋੜਨਾ. "ਦਸ ਨਾਰੀ ਅਉਧੁਤ ਦੇਨਿ ਚਮੇਰੀਐ." (ਬਾਬ ਗੁਜ ੨ ਮ: ੫) ਦਸ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਅਥਪੂਤਾਂ ਨੂੰ ਭੀ ਵਿਸਿਆਂ ਵਿੱਚ ਜੋੜ ਦਿੰਦੀਆਂ ਹਨ.

ਚਯ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਸਮੂਹ. ਢੇਰ। ੨ ਕੋਟ. ਭਸੀਲ. ੩ ਨਿਊਂ. ਨੀਂ. ਬੁਨਿਆਦ। ੪ ਚੋਟਰਾ. ਬੜਾ.

ਚਯਨ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਜਮਾ ਕਰਨਾ. ਇੱਕਠਾ ਕਰਨਾ। ੨ ਚਿਣਨਾ. ਚਿਣਾਈ ਕਰਨੀ। ੩ ਚੁਗਣਾ. ਚੁਣਨਾ.

ਚਰ. ਸੰ. ਚਰ. ਧਾ—ਜਾਣਾ, ਵਿਚਰਨਾ, ਖਾਣਾ, ਠਛਣਾ, ਟੂਣਾ ਕਰਨਾ, ਆਕੜਾ ਭੰਗ ਕਰਨਾ, ਜੇਵਾ ਕਰਨਾ, ਵਿਚਾਰ ਕਰਨਾ, ਉੱਤਮ ਆਚਰਣ ਕਰਨਾ, ਵਿਚਾਰ ਕਰਨਾ। ੨ ਸੰਗਤ—ਖਬਰ ਲੈਣ ਲਈ ਫਿਰਣ ਵਾਲਾ ਦੂਤ. ਜਾਸੂਸ। ੩ ਵਿ—ਵਿਚਰਣ ਵਾਲਾ। ੪ ਦੇਖੋ, ਚਰਨਾ। ੫ ਚਰਨ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. "ਆਧਰੇ ਕੇ ਸਬਦ ਸੁਰਤਿ ਕਰ ਚਰ ਟੇਕ." (ਭਾਫੂ ਕ) ਦੇਖੋ, ਚਰਜ.

ਚਰ ਅਚਰ. ਸੰਗਤ—ਚੇਤਨ ਅਤੇ ਜੜ੍ਹ। ੨ ਵਿਚਰਣ ਵਾਲਾ ਅਤੇ

ਚਰਸ } ਰਸ (ਜਲ) ਖਿੰਚਣ ਲਈ ਚਮ (ਚੰਮ). ਦੇਖੋ, ਚੜਸ ਅਤੇ
ਚਰਸਾ } ਚੜਸਾ.

ਚਰਕ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਦੂਤ. ਜਾਸੂਸ। ੨ ਭਿਖੜਾ ਮੰਗਣਵਾਲਾ। ੩ ਚਾਹੀ. ਬਟੋਹੀ. ਪਥਿਕ। ੪ ਇੱਕ ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਰਿਖੀ, ਜਿਸ ਨੇ "ਚਰਕਸੰਹਿਤਾ" ਵੈਦਕਵਿਦਯਾ ਦਾ ਗ੍ਰੰਥ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਦੇ ਵਿਦੁਨ ਆਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸ਼ੇਸਨਾਥ ਨੇ, ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਤੇ ਚਰ (ਦੂਤ) ਰੂਪ ਹੋ ਕੇ, ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਦੁੱਖਾਂ ਨੂੰ ਦੇਖਕੇ ਰਿਖੀਵੇਸ਼ ਧਾਰਕੇ, ਵੈਦਕਵਿਦਯਾ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕੀਤਾ ਹੈ। ੫ ਚਰਕਸੰਹਿਤਾ ਦਾ ਸੰਖੇਪ ਨਾਮ। ੬ ਦੇਖੋ, ਚਰਕ ੨.

ਚਰਕਟਾ. ਸੰਗਤ—ਚਾਹ ਕੱਟਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਹਾਥੀ ਦਾ ਚਾਹ ਵੱਢਕੇ ਲਿਆਉਣ ਅਤੇ ਪ੍ਰਯਾਉਣ ਵਾਲਾ। ੩ ਹੁਣ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ ਕਮੀਨੇ ਆਦਮੀ ਨੂੰ ਭੀ ਚਰਕਟਾ ਸਦਦੇ ਹਨ.

ਚਰਕਣਾ. ਫਿ—ਚਰ ਚਰ ਸਬਦ ਕਰਨਾ। ੨ ਅੰਤਰੀ ਵਿੱਚ ਅਣਪਛ ਅਤੇ ਬਾਈ ਦੇ ਵਿਕਾਰ ਕਰਕੇ ਚਰ ਚਰ ਸਬਦ ਨਾਲ ਮੇਲ ਦਾ ਭਿਰਣਾ। ੩ ਭਰ ਦੇ ਮਾਰੇ ਦਸਤ ਲੱਗਣੇ.

ਚਰਖ. ਭਾ ੬੫ ਚਰਖ. ਸੰਗਤ—ਗੋਲਾਕਾਰ ਚਕ੍ਰ। ੨ ਖਰਾਦ। ੩ ਸਾਣ। ੪ ਖਗੋਲ. ਆਕਾਸ਼ਚਕ੍ਰ। ੫ ਯਜਮਨੀ ਪਾਸ ਇੱਕ ਪਿੰਡ। ੬ ਕਿਸੇ ਧਾਤੂ ਦਾ ਅੰਗ ਪੂਰ ਯਜਮਨੇ ਚਕ੍ਰ ਖਾਜਾਣਾ.

ਚਰਖਰ. ਸੰਗਤ—ਆਰਦਾਰ ਚਰਖ. ਚਕ੍ਰ. "ਚਰਖਰ ਸੰਗੀ." (ਰਾਮਾਵ)

ਚਰਖੜੀ. ਦੇਖੋ, ਚਰਖੀ.

ਚਰਖਾ. ਭਾ ੫੨ ਚਰਖਾ. ਸੰਗਤ—ਗੋਲਾਕਾਰ ਚਕ੍ਰ। ੨ ਸੂਤ ਕੱਤਣ ਦਾ ਯੰਤ੍ਰ. "ਕੋਨੁ ਚਰਖਾ ਚਕੀ ਚਕੁ." (ਬਾਬ ਆਸਾ)

ਚਰਖਾ ਸਹੇਤਨਾ. ਫਿ—ਚਰਖਾ ਕੱਤਣ ਵਾਲੀ ਭਾਰਯਾ (ਜੇਹੂ) ਨੂੰ ਸਹੇਤਨਾ (ਸਾਥੀ ਬਣਾਉਣਾ) ਭਾਈ ਕਰਨੀ. "ਅਭ ਸਹੇਤਨੇ ਚਰਖਾ ਚਹੀਐ। ਜਿਸ ਤੇ ਬੁੱਧਪਨੇ ਨਿਰਭਰੀਐ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਚਰਖੀ. ਚਰਖੜੀ. ਚਰਖੇ ਦੇ ਆਕਾਰ ਦਾ ਇੱਕ ਗੋਲ ਯੰਤ੍ਰ, ਜਿਸ ਤੇ ਅਪਰਾਧੀ ਦਾ ਅੱਧਾ ਸਰੀਰ ਬੰਨ੍ਹਕੇ ਅੱਧਾ ਖੁਲ੍ਹਾ ਲਟਕਦਾ ਰਹਿਣ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ. ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਚਰਖੀ ਜੇਹ ਨਾਲ ਘੁਮਾਈ ਜਾਂਦੀ, ਤਦ ਲਟਕਦੇ ਹੋਏ ਅੰਗ ਢਟਕੇ ਨਾਲ ਚੁਰ ਹੋ ਜਾਂਦੇ. ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦੇ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਆਦਮੀ ਚਰਖੀ ਚਾਕੂਕੇ ਮਾਰੇ ਜਾਂਦੇ ਸਨ. ਵਕੀਲ ਸਬੋਗ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਬਾਹਬਾਜ਼ ਸਿੰਘ ਆਦਿਕ ਅਨੇਕ ਸਿੰਘ ਤੁਰਕਾਂ ਨੇ ਇਸੇ ਯੰਤ੍ਰ ਨਾਲ ਮਾਰੇ. "ਚਾਕੂ ਚਰਖੜੀ ਮਾਰੋਂ ਦੁਖ ਵੈ ਭਾਰੇ." ਅਤੇ "ਸਿੰਘ ਚਰਖੀ ਪਰ ਚੜ੍ਹਾਏ". (ਪੰਪੁ) ੨ ਘੋੜੇ ਦੀ ਚਕਰੀ. ਚਕ੍ਰ ਵਾਂਗ ਘੋੜੇ ਦੇ ਪ੍ਰਮਣ ਦੀ ਫਿਕਾ. "ਚਰਖੀ ਫਿਰ ਕੇਰਹਿ ਅਸਵਾਰ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੩ ਛੋਟਾ ਚਰਖਾ.

ਚਰਖੀ ਚੜ੍ਹਾਉਣਾ. ਫਿ—ਚਰਖੀ ਉੱਪਰ ਚੜ੍ਹਾ ਦੇਣਾ. ਦੇਖੋ, ਚਰਖੀ ੧. ਚਰਗ. ਸੰਗਤ—ਚਰ (ਵਿਚਰਣਾ) ਭ (ਆਕਾਸ਼). ਆਕਾਸ਼ ਵਿੱਚ ਵਿਚਰਣ ਵਾਲਾ ਇੱਕ ਪੰਛੀ, ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਮ ਭਾ ੬੫ ਚਰਗ ਅਤੇ ਭਾ ੫ ਸਕਰ ਹੈ. ਇਹ ਸਤਾਹਚਲਮ ਸ਼ਿਕਾਰੀ ਪੰਛੀ ਹੈ. ਚਰਗ ਕੱਚ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਨਾਲੋਂ ਕੁਝ ਛੋਟਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਦੇ ਪੰਜੇ ਭਾਰੀ ਅਤੇ ਜੇ ਯਮਲ ਕਰਦਾ (ਉਡਦਾ ਉਡਦਾ) ਯਮੇ (ਖਾਵੇ), ਉਹ ਭੀ ਚਰਗ ਸੰਧੀਦਾ ਹੈ.

ਬਹੁਤ ਫੁਰਤੀਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਅੱਖ ਇੱਕ ਨਾਲੋਂ ਵੱਡੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਵਸਨੀਕ ਨਹੀਂ, ਨੰਦੇ ਪਹਾੜਾਂ ਤੋਂ ਸਰਦੀ ਦੇ ਲੂਹੇ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਗਰਮੀਆਂ ਵਿੱਚ ਮੁੜ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਰ ਪਹਾੜ ਦੀਆਂ ਖੁੰਡਾਂ ਵਿੱਚ ਆਭੇ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਚੂਹੇ ਕਿਰਲੇ ਖਾਧੇ ਫੁਸਾਰਾ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਕਦੇ ਕਦੇ ਪੰਛੀਆਂ ਨੂੰ ਭੀ ਮਾਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਪਾਲਿਆ ਹੋਇਆ ਚਰਫ ਸਹੇ ਦਾ ਚੰਗਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕੁੱਜ ਨੂੰ ਭੀ ਫੜ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਸ਼ਿਕਾਰੀ ਇਸ ਨੂੰ ਛੀ ਮਹੀਨੇ ਆਪਣੇ ਪਾਸ ਰੱਖਦੇ ਹਨ, ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਇੱਕ ਵਾਰ, ਇਸ ਪਿੱਛੋਂ ਇਹ ਨਿਕੰਮਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਮਾਸ ਖਾਣ ਵੇਲੇ ਇਹ ਬਹੁਤ ਸਿਰ ਹਿਲਾਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਚਰਫ ਮਦੀਨ ਹੈ, ਇਸ ਦਾ ਨਰ ਚਰਫੇਲਾ ਕਹਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਕੰਦ ਵਿੱਚ ਛੋਟਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸ਼ਿਕਾਰ ਲਈ ਨਿਕੰਮਾ ਪੰਛੀ ਹੈ। ਦੇਖੋ, ਸ਼ਿਕਾਰੀ ਪੰਛੀਆਂ ਦਾ ਚਿਤ੍ਰ। "ਸੀਹਾ ਭਾਜਾ ਚਰਫਾ ਗੁਹੀਆ ਏਨਾ ਖਾਲੇ ਆਹ।" (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਮਾਝ) ੨ ਚਰਫ (ਚਰਫ hyena) ਨੂੰ ਭੀ ਲੋਕ ਚਰਫ ਅਤੇ ਚਰਫ ਆਖਦੇ ਹਨ।

ਚਰਫੇਲਾ, ਚਰਫ ਦਾ ਨਰ. ਦੇਖੋ, ਚਰਫ. ਚਰਫੇਲਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਲਈ ਨਹੀਂ ਪਾਲਿਆ ਜਾਂਦਾ.

ਚਰਚ, ਸੰ. ਬਧ੍. ਧਾ—ਬੋਲਣਾ, ਚਰਚਾ ਕਰਨਾ, ਪੋਚਣਾ. ਨਿੰਦਾ ਕਰਨਾ, ਦੁੱਖ ਦੇਣਾ, ਵਿਚਾਰਨਾ, ਪੜ੍ਹਨਾ. ੨ ਦੇਖੋ, ਚਰਚਨਾ. ੩ ਦੇਖੋ, ਚਰਚਾ.

ਚਰਚਨ } ਫਿ—ਲੇਪਨ. ਚੰਦਨ ਆਦਿ ਦਾ ਪੇਚਾ ਦੇਣਾ. ੨ ਢੇਵਤਾ ਚਰਚਨਾ } ਗੁੰਥ ਆਦਿ ਨੂੰ ਚੰਦਨ ਦਾ ਤਿਲਕ ਕਰਨਾ.

ਚਰਚਰੀ. ਦੇਖੋ, ਚਰਚੀਆ. ੨ ਸੰ. ਚਰਚੀ. ਸੰਗਤ—ਭਾਗ ਦਾ ਗੀਤ. ਹੋਲੀ ਦਾ ਗਾਇਨ. ੩ ਛਵਾ. ੪ ਨ੍ਰਿਤਜ ਅਤੇ ਗਾਇਨ ਦੀ ਧੁੰਮ. "ਕਰਤ ਕਰਤ ਚਰਚ ਚਰਚ ਚਰਚਰੀ." (ਕਾਨ ਮ: ੫) ਪੁਸ਼ਕ ਲੋਕ ਚਰਚਨ ਅਤੇ ਨ੍ਰਿਤਜ ਕਰਦੇ ਹਨ. ੫ ਗਿੱਧਾ. ੬ ਇੱਕ ਛੰਦ. ਦੇਖੋ, ਚਾਰਚੀ. ੭ ਯੋਗ ਦੀ ਇੱਕ ਖੁਦਾ.

ਚਰਚਾ, ਸੰ. ਚਾਚੀ. ਸੰਗਤ—ਚਰਣਨ. ਭਾਗ (ਬਿਆਨ). ਕਥਨ. ੨ ਪੁਸ਼ਨ ਉੱਤਰ. ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਨੇ ਚਰਚਾ ਦੇ ਚਾਰ ਭੇਦ ਰਾਖੇ ਹਨ—

(ੳ) ਵਾਦ, ਪ੍ਰੇਮਭਾਵ ਨਾਲ ਪਰਸਪਰ ਪੁਸ਼ਨ ਉੱਤਰ ਕਰਕੇ ਤਾਂਲੀ ਕਰਨੀ.

(ਅ) ਹਿਡ, ਬਿਨਾ ਈਰਖਾ ਤੋਂ ਖੰਡਨ ਮੰਡਨ ਕਰਨਾ.

(ੲ) ਜਲਪ, ਆਪਣੇ ਮਤ ਦੀ ਪੁਸ਼ੀ ਲਈ ਦੂਜੇ ਦੀ ਦਲੀਲ ਨੂੰ ਖੋਂਦ ਕਰਨਾ.

(ਸ) ਵਿਤੰਡਾ, ਦੂਜੇ ਦਾ ਪੱਖ ਡੇਰਾਣ ਵਾਸਤੇ ਫਲ ਕਪਟ ਈਰਖਾ ਹਰ ਨਾਲ ਮਿਲੀ ਬਹਿਸ ਕਰਨੀ.

੩ ਪੁਸ਼ਾ. ਚੰਦਨ ਆਦਿਕ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦਾ ਲੇਪਨ. ੪ ਸੁਹਰਤ. ਅਫਵਾਹ.

ਚਰਚਾ ਚਰਚ. ਸੰਗਤ—ਕਰਤਾਰ ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਦੀ ਚਰੀ ਰੂਪ, ਚਰੀ (ਪੁਸ਼ਾ).

ਚਰਚਾਰ. ਸੰ. ਚਰਚਾਰ—ਚਰੀ, ਵਿ—ਪੁਸ਼ਨ ਯੋਗਤਾ ੨ ਸਿਕਰ

ਕਰਨੇ ਲਾਇਕ. "ਚਰਚਾਰ ਚਰਚਾਰਕੀ ਹੁਹਰੀ." (ਵਿਨਾ) ਚਰਚਿਤ. ਸੰ. ਚਰਚਿਤ. ਵਿ—ਪੁਸ਼ਿਤ. ਚੰਦਨ ਆਦਿ ਦੇ ਲੇਪ ਸਹਿਤ.

ਚਰਚੀਲਾ. ਵਿ—ਸਿੰਗਾਰਿਆ ਹੋਯਾ. "ਚਿਤਵੰਤ ਵਿਨੋਚਨ ਤੇ ਚਰਚੀਲਾ." (ਭੁਪੁਸ਼ੁ)

ਚਰਜ. ਦੇਖੋ, ਚਰਯ.

ਚਰਣ. ਸੰ. ਧਾ—ਜਾਣਾ, ਡਿਰਨਾ, ਵਿਚਰਨਾ. ੨ ਸੰਗਤ—ਪੈਰ. ਪਾਦ. "ਚਰਣ ਠਾਕੁਰ ਕੇ ਰਿਦੈ ਸਮਾਏ." (ਮਾਝ ਮ: ੫) ੩ ਛੰਦ ਦੀ ਤੁਕ. "ਤਿਥਿ ਹੋਇ ਕਲਾ ਪੁਥਮੇ ਚਰਣ." (ਰੂਪਦੀਪ) ੪ ਛੰਦਨ ਕਰਨਾ, ਖਾਣਾ. ੫ ਆਚਰਣ. ਸੁਤਾਵ. ਆਚਾਰ. "ਜਿਨ ਸਾਧੂ ਚਰਣ ਸਾਧਯਕ ਸੇਧੇ." (ਜੈਤ ਮ: ੪)

ਚਰਣਸਮੂਹ. ਸੰ. ਚਰਣਸਮੂਹ—ਚਰਣਸਮੂਹ, ਸਾਰੇ ਅਸਥਾਨਾਂ ਵਿੱਚ ਵਿਚਰਣ ਵਾਲਾ. ਸਰਵਵਤਾਪੀ. "ਮਟੀ ਗੀ, ਮਤੀ ਚਰਣਸਮੂਹ." (ਸਾਧ ਮ: ੫)

ਚਰਣਕਮਲ } ਵਿ—ਕਮਲ ਜੇਹੇ ਚਰਣ. ਕਮਲਰੂਪ ਚਰਣ. ਚਰਣਕਵਲ } "ਚਰਣਕਮਲ ਮਨ ਪ੍ਰਾਣ ਅਧਾਰੀ." (ਸੁਹੀ ਮ: ੫) ੨ ਸੰਗਤ—ਦੇਖੋ, ਚਾਰ ਚੌਕੀਆ. ੩ ਦੇਖੋ, ਚਰਣਕੋਲ ੨.

ਚਰਣਕੋਲ. ਦੇਖੋ, ਚਰਣਕਵਲ. ੨ ਸਿਲਾ ਜਾਲੰਧਰ, ਤਸੀਲ ਨਵਾਂਬਹਿਰ, ਕਾਣਾ ਬੰਡੇ ਵਿੱਚ ਜੀਂਦੇਵਾਲ ਪਿੰਡ ਹੈ. ਇਸ ਪਿੰਡ ਤੋਂ ਉੱਤਰ ਪੱਛਮ ਦੇ ਫਰਲਾਕ ਦੇ ਕੁਰੀਸ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਹੈ. ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਫਰਕਾਤੇ ਤੋਂ ਕੀਰਤਪੁਰ ਜਾਂਦੇ ਇੱਥੇ ਕਈ ਦਿਨ ਨਿਵਾਸ ਕੀਤਾ, ਕਿਉਂਕਿ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਸੁਹੇਲਾ ਖੇੜਾ ਇਸ ਕਾਂ ਬੀਮਾਰ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ.

ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਨਾਲ ਕਪ ਖੁਮਾਉਂ ਬਮੀਨ ਪਿੰਡ ਤਾਹਰਪੁਰ ਅਤੇ ਬੰਡੇ ਵਿੱਚ ਹੈ. ਪੁਜਾਰੀ ਉਦਾਸੀ ਸਾਧੂ ਹੈ. ਰਹਾਇਸ਼ੀ ਮਕਾਨਾਂ ਅਤੇ ਦਰਬਾਰ ਦੀ ਸੇਵਾ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਕਰਾਈ ਹੈ. ਦਰਬਾਰ ਦੇ ਪਾਸ ਹੀ ਇੱਕ ਵੱਡਾ ਭਾਰੀ ਤਾਲਾਬ ਹੈ, ਜੋ ਸਰਦਾਰ ਧੰਨਾ ਸਿੰਘ ਦੀ ਲੜਕੀ ਨੇ ਛਟਵਾਇਆ ਸੀ. ਚੇਤਚੰਦਸ ਨੂੰ ਮੇਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਬੰਡੇ ਤੋਂ ਇੱਕ ਮੀਲ ਪੂਰਬ ਹੈ.

ਚਰਣ ਕੰਠਾ. ਜਲ ਦਾ ਉਹ ਕੁੰਡ ਅਥਵਾ ਫਕਦੀ ਧਾਰਾ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਦਾਖਿਲ ਹੋਣ ਸਮੇਂ ਚਰਣ ਧੌਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ.

ਚਰਣਦਾਸ. ਰਿਆਸਤ ਅਲਵਰ ਦੇ ਪਿੰਡ "ਭੋਹਰਾ" ਵਿੱਚ ਮੁਰਲੀਧਰ ਭੁਸ਼ਲ ਦੇ ਕਰ ਸੰਮਤ ੧੭੬੦ ਵਿੱਚ ਫਣਜੀਤ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ, ਜੋ ਸੁਰਤ ਸੰਗਲਕੇ ਵੈਰਾਕਵਾਨ ਹੋ ਕੇ ਸਾਧੂ ਬਣ ਗਿਆ ਅਰ ਨਾਉਂ ਚਰਣਦਾਸ ਰਖਾਇਆ. ਇਸ ਨੇ ਰਾਧਾ ਅਤੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਦੀ ਉਪਾਸਨਾ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ. ਚਰਣਦਾਸ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਸੰਮਤ ੧੮੨੯ ਨੂੰ ਦਿੱਲੀ ਹੋਇਆ. ਇਸ ਦੀ ਸਮਧ ਤੇ ਵਸੰਤਪੰਚਮੀ ਨੂੰ ਮੇਲਾ ਭਰਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਢੇਲੇ ਚਰਣਦਾਸੀਏ ਸਦਾਉਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਗੁਰੂ ਚਰਣਦਾਸ ਨੂੰ ਬੁਕਦੇਵ ਦਾ ਅਵਤਾਰ ਮੰਨਦੇ ਹਨ. ਚਰਣਦਾਸੀਏ ਵਿਰਕਤ ਅਤੇ ਕ੍ਰਿਹਮਬੀ ਦੇਵੇਂ ਹੁੰਦੇ ਹਨ. ਇਹ ਭਗਵਤਗੀਤਾ ਅਤੇ ਚਰਣਦਾਸ ਕ੍ਰਿਤ

“ਸੁਰੇਦਕ” ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰੇਮ ਅਤੇ ਸ਼ੁੱਧ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹਦੇ ਹਨ। ਵਿਭਾਵ, ਨਿੰਦਾ, ਹਿੰਸਾ ਅਤੇ ਬੁਕਾਰਾਂ ਦੇ (ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸੰਕੇਤ ਵਿੱਚ “ਨਾਮ” ਸੰਗਤਾ ਹੈ) ਤਿਆਗਣ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਦੇਖੋ, ਸੁਰੇਦਾ।

੨ ਮਾਰਾ ਜੁੰਦਰੀ ਸੀ ਦਾ ਇੱਕ ਪਾਲਿਤ ਨਤਕਾ, ਜੋ ਪੁਰੇਲੇ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੇ ਕਤਲ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਪਿੱਛੋਂ ਦਿੱਲੀ ਤੋਂ ਰੱਜ ਗਿਆ ਅਤੇ ਸਿੰਘ ਨਾਮ ਤਜਾਰਕੇ ਦਾਸ ਪਦਵੀ ਧਾਰਣ ਕੀਤੀ। ਇਸ ਨੇ ਆਪਣੀ ਭਾਈ ਜਿੰਦਗੀ ਤੋੜੋਤ (ਰਜ ਪਟਿਆਲਾ) ਵਿੱਚ ਰਹਿਕੇ ਵਿਤਾਈ। ਦੇਖੋ, ਭੇਦੋਤ।

ਚਰਣਦਾਸੀ। ਸੰਗਤਾ—ਚਰਨਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਫੌਜੀ। ਟਹਿਲਨ। ੨ ਸਾਧੂ ਜੁੰਦਰੀ ਨੂੰ ਭੀ ਚਰਣਦਾਸੀ ਆਖਦੇ ਹਨ। ੩ ਕਈ ਲੋਕ ਆਪਣੀ ਇਸਤ੍ਰੀ (ਭਾਰਯਾ) ਨੂੰ ਭੀ ਚਰਣਦਾਸੀ ਸਦਦੇ ਹਨ। ਅਰ ਪਤਿ ਵਿੱਚ ਸ਼ੁੱਧ ਰੱਖਣ ਵਾਲਿਆਂ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਆਪਣੇ ਭਾਈ ਚਰਣ ਦਾਸੀ ਕਹਿਣ ਕਹਾਉਣ ਵਿੱਚ ਮਾਨ ਸਮਝਦੀਆਂ ਹਨ।

ਚਰਣਦਾਸੀਆ। ਦੇਖੋ, ਚਰਣਦਾਸ।

ਚਰਣਪੂਤਿ। ਚਰਣਪੂਲਿ। ਚਰਣਰਜ। “ਚਰਣਪੂਤਿ ਤੇਰੇ ਜਨ ਕੀ ਹੋਵਾ।” (ਸੁਰੀ ਮ: ੫)

ਚਰਣਪ। ਚਰਣ ਨਾਲ ਪੀਣ ਵਾਲਾ। ਪਾਦਪ। ਜਤ ਨਾਲ ਪਾਣੀ ਖਿੱਚਣ ਵਾਲਾ ਭਿਰਭ।

ਚਰਣਪਾਦਕਾ। ਸੰਗਤਾ—ਖਤਾਊਂ। ਪਉਆ। ੨ ਦੇਖੋ, ਚਰਨਪਾਦਕਾ ੨।

ਚਰਣਬੰਦਨਾ। ਸੰਗਤਾ—ਪਾਦਪੁਟਾਮ। ਚਰਣਾਂ ਪੁਰ ਨਾਮਸਕਾਰ ਕਰਨ ਦੀ ਢਿਯਾ। “ਚਰਣਬੰਦਨਾ ਅਮੇਲ ਦਾਸਰੇ।” (ਸਾਰ ਮ: ੫)

ਚਰਣਰਜ } ਸੰਗਤਾ—ਚਰਣਾਂ ਦੀ ਧੂਲਿ। ਚਰਣਪੂਤਿ। “ਚਰਣਰੇਣੁ ਚਰਣਰੇਣੁ } ਕੁਰ ਕੀ ਮੁਖਿ ਨਾਕੀ।” (ਗਉ ਮ: ੫)

ਚਰਣਾ। ਢਿ—ਫਿਰਣਾ। ਵਿਚਰਣਾ। “ਕਰਨੁ ਚਰਾਇਆ ਹੁਕਮੇ ਚਰਣਾ।” (ਮਾਰੂ ਸੋਨਹੇ ਮ: ੫) ਆਕਾਸ਼ ਦਾ ਫਿਰਣਾ (ਕਰਦਿਸ਼) ਹੁਕਮ ਵਿੱਚ ਰੱਖੀ ਹੋਈ ਹੈ। ੨ ਪਾਸ਼ੂਆਂ ਦੇ ਚਰਣ ਨਈਂ ਵਸਰੂ ਅਥਵਾ ਚਿਣਾਈ ਦਾ ਬਣਾਇਆ ਬਾਂ। ਖੁਰਨੀ। ੩ ਦੇਖੋ, ਚਰਣ। “ਬਲਿ ਬਲਿ ਜਾਈ ਸਤਿਗੁਰੂ ਚਰਣਾ।” (ਭੈਰ ਮ: ੫) ੪ ਖਾਣਾ। ਭਫਣ ਕਰਨਾ। ਦੇਖੋ, ਚਰ ਧਾ। ਦੇਖੋ, ਚਰਦਿਨ।

ਚਰਣਾਕਾ। ਦੇਖੋ, ਚਾਣਕਾ।

ਚਰਣਾਠੀ। ਦੇਖੋ, ਚਨਣਾਠੀ।

ਚਰਣਾਮਤ। ਦੇਖੋ, ਚਰਣਾਮਿਤ।

ਚਰਣਾਮਤਿ। ਚਰਣਾਂ ਵਿੱਚ ਪੂਜਨਮਤਿ। ਚਰਣਾਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ੁੱਧਾ। “ਰਖ ਨੈ ਰਜ ਬਿਧਿ ਚਰਣਾਮਤਿ।” (ਰਾਮਾ) ਹੇ ਰਾਮ! ਰਜ ਕਾਜ ਵਿੱਚ ਲੱਗੇ ਹੋਏ ਦੀ ਮੇਰੀ ਸ਼ੁੱਧਾ ਆਪਣੇ ਚਰਣਾਂ ਵਿੱਚ ਰੱਖ ਨੈ।

ਚਰਣਾਮਿਤ। ਸੰਗਤਾ—ਚਰਣਾਂ ਦਾ ਅਮਿਤ। ਚਰਣੇਦਕ। ਦੇਵਤਾ ਦੀ ਮੂਰਤੀ ਅਥਵਾ ਧਰਮਉਪਦੇਸ਼ਾ ਰੂਪ ਦੇ ਚਰਣਾਂ ਦਾ ਜਨ। ਉਹ ਜਨ,

ਇਹ ਚਰਣ ਦਾ ਭਯਨ ਹੈ।

ਜਿਸ ਨਾਲ ਰੂਪ ਦੇ ਪੈਰ ਧੋਤੇ ਹਨ। ਨੌ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਵੇਲੇ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਵਿੱਚ ਲਿਆਉਣ ਨਈਂ ਚਰਣਾਮਿਤ ਪਿਆਇਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ।^੨ ਇਸ ਦਾ ਨਾਮ ਚਰਣਪਾਹੁਲ ਅਤੇ ਪੜਪਾਹੁਲ ਭੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ। “ਚਰਣਾਮਿਤ ਕਾਮਲ ਕਟੇ।” (ਭਾਗੁ) ਦੇਖੋ, ਚਰਣਾਮਿਤ।

ਚਰਣਾਧੂਧ। ਸੰਗਤਾ—ਚਰਣ ਹੀ ਹਨ ਜਿਸ ਦੇ ਆਧੂਧ (ਸਸਰੂ) ਮੁਰਛਾ। ਕੁੱਕਤ।

ਚਰਣਾਰਬਿੰਦ } ਢਿ—ਅਰਬਿੰਦ (ਕਮਲ) ਰੂਪ ਚਰਣ। ਚਰਣਕਮਲ। ਚਰਣਾਰਵਿੰਦ } “ਚਰਣਾਰਬਿੰਦ ਮਨ ਬਿਧਰੈ।” (ਗਾਥਾ)

ਚਰਣਿ। ਚਰਣਾਂ ਨਾਲ। ਪੈਰੋਂ ਸੇ। ੨ ਸੰ, ਸੰਗਤਾ—ਮਨੁੱਖ। ੩ ਢਿ—ਵਿਚਰਨ ਵਾਲਾ।

ਚਰਣੀ। ਦੂਜੀ ਇਤਭਿ। ਚਰਣਾਂ ਨੂੰ। “ਚਰਣੀ ਨਾਕੈ ਤ ਮਹਲੁ ਪਾਵੈ।” (ਗਉ ਅ: ਮ: ੩) ੨ ਰੁਤੀਯਾ। ਚਰਣਾਂ ਦੁਆ। ਪੈਰਾਂ ਨਾਲ। “ਚਰਣੀ ਚਲਉ ਮਾਰਗਿ ਠਾਕੁਰ ਕੈ” (ਸਾਰ ਮ: ੫) ੩ ਸਪੁਸੀਂ। ਚਰਣੋਂ ਮੇਂ। ਦੇਖੋ, ਚਰਨੀ।

ਚਰਣੀਠਾ। ਸੰ, ਇਸੁ ਚਰਣ। ਪਸਾਰੇ ਚਰਣ। “ਬਲਿ ਬਲਿ ਪੂਰੁ ਚਰਣੀਠਾ।” (ਸਾਰ ਮ: ੫)

ਚਰਣੇਦਕ। ਸੰ, ਸੰਗਤਾ—ਚਰਣਾਂ ਦਾ ਉਦਕ (ਜਲ), ਚਰਣਾਮਿਤ। “ਚਰਣੇਦਕ ਨੈ ਆਚਮਨ ਹਉਮੈ ਦੁਬਿਧਾ ਰੋਗ ਕਵਾਏ।” (ਭਾਗੁ)

ਚਰਨ। ਦੇਖੋ, ਚਰਣ। ੨ ਚਰਣਾਂ। ਚੁਕਣਾ। “ਉਠਕੈ ਚਰਨ ਨਗੇ ਪੁਨ ਸਾਰੇ।” (ਨਾਪੁ) ੩ ਆਚਰਣ। ਆਚਾਰ। “ਸੰਤ ਚਰਨ ਚਰਨ ਮਨ ਨਾਈਐ।” (ਬਿਲਾ ਮ: ੫) ਸਾਧੂ ਦੇ ਚਰਨ (ਪੈਰ) ਅਤੇ ਸਾਧੂ ਦੇ ਆਚਾਰ ਵਿੱਚ ਮਨ ਨਾਈਐ। ੪ ਚੜ੍ਹਨਾ। ਸਵਾਰ ਹੋਣਾ। “ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਆਪ ਚਰਨ ਕੇ। ਰਖਵਾਯੋ ਕਰ ਸੁਸੁ ਵਰਨ ਕੇ।” (ਰੂਪਸੁ) ਖੇਤਾ ਆਪਣੇ ਚੜ੍ਹਨ ਨਈਂ ਰਖਵਾਇਆ। “ਤੀਰਥ ਚਰਨ ਵਾਰੀ ਹੋਸ ਪੈ ਚਰਨ ਵਾਰੀ, ਪਾਵਨ ਚਰਨ ਵਾਰੀ ਬੰਦਨਾ ਹਮਾਰੀ ਹੈ।” (ਵਲਮੀਕਿ ਰਾਮਾਯਣ ਕ੍ਰਿਤ ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ)। ੫ ਸਹਾਗਿਰ ਵੇਲੇ ਰੂਪਕੇ ਦੇ ਚੌਥੇ ਹਿੱਸੇ ਦਾ ਸਿੱਕਾ। ਉਸ ਸਮੇਂ ਦੀ ਚੁਆਨੀ।

ਚਰਨਕਮਲ } ਦੇਖੋ, ਚਰਣਕਮਲ। “ਚਰਨਕਮਲ ਅਸਥਿਤ ਰਿਚ ਚਰਨਕਵਲ } ਅੰਤਰਿ।” (ਸਾਰ ਮ: ੫) “ਚਰਨਕਵਲ ਹਿਰਦੈ ਡਹਿ ਨਾਨਕ।” (ਗਉ ਮ: ੫) ੨ ਦੇਖੋ, ਚਾਚ ਚੌਕੀਆ।

ਚਰਨਦਾਸ। ਦੇਖੋ, ਚਰਣਦਾਸ। ੨ ਭਾਈ ਫੇਰੂ ਸੱਚੀ ਦਾਫ਼ੀ ਦਾ ਇੱਕ ਚੇਲਾ, ਜੋ ਵਡੀ ਕਰਨੀ ਵਾਲਾ ਸਾਧੂ ਹੋਇਆ ਹੈ।

ਚਰਨਪਾਹੁਲ। ਦੇਖੋ, ਚਰਣਾਮਿਤ, ਪੜਪਾਹੁਲ ਅਤੇ ਪਾਹੁਲ।

ਚਰਨਪਾਦਕਾ। ਦੇਖੋ, ਚਰਣਪਾਦਕਾ। ੨ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਦੇ ਕਈ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਇਸ ਨਾਮ ਦੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹਨ। ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪ੍ਰੇਮੀ ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਪਉੜੇ ਸਨਮਾਨ ਵਾਸਤੇ ਪਹਿਲੇ ਸਮੇਂ

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜਾਹਿਗ ਭੀ ਖੰਡੇ ਦੇ ਅਮ੍ਰਿਤ ਦੀ ਗੰਭਿਰ ਸਾਥੀ ਭਰਨ ਤੋਂ ਪੂਰਵ, ਚਰਣਾਮ੍ਰਿਤ ਪਿਆਉਂਦੇ ਸੇ। ਦੇਖੋ, ਆਜਮ ਦੇ ਰਾਮੇ ਕਰਨ ਭਾਯ ਨੂੰ ਪੜਪਾਹੁਲ ਦੇਣੀ—x x “ਪਦ ਅਰਬਿੰਦ ਪਯਾਰੇ। ਪਾਹੁਲ ਵਡੀ ਭਾਯ ਜਿਸ ਭਾਯੇ। ਵਾਹਗੁਰੂ ਜਿਸ ਮੰਗੁ ਦਿਵਾਯੇ।” (ਰੂਪਸੁ)

ਇਨ੍ਹਾਂ ਅਸਥਾਨਾਂ ਵਿੱਚ ਅਸਥਾਪਨ ਕੀਤੇ ਹਨ। ਦੇਖੋ, ਸ਼੍ਰੀ ਨਗਰ ੨, ਕੋਟਦੁਰ ੩, ਚੂਨਗੜ੍ਹ ਅਤੇ ਢਾਕਾ।

ਚਰਨਬੀਜਕ, ਵਿ—ਚਰਣਵੇਦਕ, ਪੈਰ ਵਿੰਨ੍ਹਣ ਵਾਲਾ, “ਚਰਨਬੀਜਕ ਜਨ ਤੇਊ ਮੁਕਤ ਭਏ.” (ਗੁਰੂ ਨਾਮਦੇਵ) ਕਿਸਨ ਜੀ ਦੇ ਪੈਰ ਨੂੰ ਤੀਰ ਨਾਲ ਵਿੰਨ੍ਹਣ ਵਾਲਾ ਸ਼ਿਕਾਰੀ ਮੁਕਤ ਹੋਇਆ। ਦੇਖੋ, ਸਰ ੫.

ਚਰਨਰਜ

ਚਰਨਰਵਾਰ

ਚਰਨਰਵਾਲ

ਚਰਨਰੇਣੁ

ਚਰਨਰੇਨ

ਸੰਕਯ—ਚਰਣਰਜ, ਚਰਣਪੁਲਿ (ਪੁਤ), “ਚਰਣ ਚਰਨਰਵਾਰੈ.” (ਗੁਜ ਮ: ੫) “ਚਰਨਰੇਨ ਬਾਣੀ ਨਿਤ ਨਾਨਕ.” (ਧਲਾ ਮ: ੫)

ਚਰਨਾ, ਦੇਖੋ, ਚਰਣਾ ੨ ਚਰਨਾ, ਆਰੋਹਣ ਕਰਨਾ, “ਮੰਦਰਿ ਚਰਿਕੈ ਪੰਥੁ ਨਿਹਾਰਉ.” (ਸੋਰ ਮ: ੫) “ਚਰਿ ਸੰਤਨ ਨਾਵ ਚਰਾਇਓ.” (ਗੁਰੂ ਅ: ਮ: ੫) ੩ ਲੰਡਣਾ, ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣਾ, “ਭਿਰਿ ਇਆ ਅਉਸਰੁ ਚਰੈ ਨ ਹਾਥਾ.” (ਥਾਵਨ) ੪ ਉਏ ਹੋਣਾ, “ਆਸ ਚਕਰੀ ਦਿਨ ਚਰੈ” (ਬਿਨਾ ਛੰਤ ਮ: ੫)

ਚਰਨਾਠੀ, ਦੇਖੋ, ਚਨਣਾਠੀ.

ਚਰਨਾਮਤ } ਚਰਣਾਂ ਦਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤ, ਦੇਖੋ, ਚਰਣਾਮ੍ਰਿਤ. “ਚਰਨਾਮ੍ਰਿਤ ਚਰਨਾਮ੍ਰਿਤ” ਸਿੱਖਾਂ ਪੀਲਾਯਾ.” (ਭਾਫੁ)

ਚਰਨਾਰਬਿੰਦ, ਚਰਣਕਮਲ, ਦੇਖੋ, ਚਰਣਾਰਬਿੰਦ, “ਚਰਨਾਰਬਿੰਦ ਘਸਾਇ ਹਿਰਦੈ.” (ਸਾਰ ਮ: ੫)

ਚਰਨਾਰੋ, ਦ੍ਰਿਤੀਯਾ, ਚਰਣਾਂ ਨੂੰ, ਚਰਣਾਂ ਪ੍ਰਤਿ ੨ ਚਰਣਰੇਣੁ ਦਾ ਸੰਖੇਪ.

ਚਰਨਾਵੈ, ਸੰ, ਚਰਾਜੇਵ—ਚਰਣਮੇਵ, ਚਰਨ ਹੀ, ਕੇਵਲ ਚਰਨ. “ਮਨ ਅਵਰ ਨ ਭਾਵੈ ਚਰਨਾਵੈ ਚਰਨਾਵੈ.” (ਬਿਲਾ ਮ: ੫ ਪਭਤਾਲ)

ਚਰਨੀ, ਸਪੁਮੀ, ਚਰਨੇ ਮੇਂ, “ਗੁਰਚਰਨੀ ਮਨ ਲਾਯਾ.” (ਸੋਰ ਮ: ੧) ੨ ਦੇਖੋ, ਚਰਣੀ। ੩ ਸੰਕਯ—ਚਰਨਪਾਹੁਲੀ ਸਿੱਖ, ਦੇਖੋ, ਸਹਜੀ.

ਚਰਨੇਰੈ, ਤ੍ਰਿਤੀਯਾ, ਚਰਣਾਂ ਨੂੰ, “ਸੇਵਉ ਸਾਧ ਸੰਤ ਚਰਨੇਰੈ.” (ਕਾਨ ਮ: ੫)

ਚਰਨੇਦਕ, ਦੇਖੋ, ਚਰਣੇਦਕ.

ਚਰਨੇਲੀ, ਸਿਲਾ ਹੁਸਿਆਰਪੁਰ, ਤਸੀਲ ਚੂਨਾ, ਥਾਣਾ ਨੁਰਪੁਰ ਦਾ ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜੋ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਨਵਾਂਸ਼ਹਿਰ ਤੋਂ ੨੮ ਮੀਲ ਦੱਖਣ ਪੂਰਬ ਹੈ ਅਤੇ ਕੀਰਤਪੁਰ ਤੋਂ ਦਰਿਆ ਦੇ ਪਾਰ ਦੋ ਮੀਲ ਤੋਂ ਭੀ ਘੱਟ ਹੈ. ਇਸ ਪਿੰਡ ਦੇ ਵਿੱਚ ਸਤਿਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਕੁਰਦੁਆਰਾ ਹੈ. ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀਰਤਪੁਰ ਤੋਂ ਸਤਲੁਜ ਪਾਰ ਆਉਂਦੇ ਅਤੇ ਦੁਆਬੇ ਵੱਲੋਂ ਜਾਂਦੇ ਇੱਥੇ ਠਹਿਰਦੇ ਹੁੰਦੇ ਸਨ. ਮੰਜੀ ਸਾਹਿਬ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਸਿੱਖ ਪੁਜਾਰੀ ਹੈ. ਕੁਰਦੁਆਰੇ ਨਾਲ ਲਮੀਨ ਜਾਗੀਰ ਕੁਝ ਨਹੀਂ.

ਚਰਪਟ, ਸੰ, ਚਪਟ, ਸੰਕਯ—ਚਪੇਤ, ਥੱਪਤ, ਧੱਭਾ। ੨ ਉਚੱਕਾ, ਕਿਸੇ ਦੀ ਵਸਤੂ ਨੂੰ ਉਠਾਏ ਚੱਪਤ ਹੋ ਜਾਣ (ਭੱਜ ਜਾਣ) ਵਾਲਾ। ੩ ਇੱਕ ਯੋਗੀ, ਜੋ ਮਛੇਂਦਰਨਾਥ ਦੀ ਦ੍ਰਿਸ਼੍ਟਿ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਨਿਖਿਆ ਹੈ. “ਚਕਿਤ ਚਿਤ ਚਟਪਟ ਹੈ ਦਿਖਸਾ। ਚਰਪਟ ਨਾਥ ਤਦਿਨ ਸੇ ਨਿਕਸਾ.” (ਪਾਰਸਾਵ) ੪ ਇੱਕ ਗੋਰਖਪੰਥੀ ਯੋਗੀ, ਜਿਸ ਦੀ ਚਰਚਾ ਕੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਨਾਲ ਹੋਈ. “ਚਰਪਟੁ ਬੋਲੈ, ਅਉਧੁ ਨਾਨਕ.” (ਸਿਧਗੋਸਟਿ) ੫ ਇੱਕ ਛੰਦ, ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ ਵਿੱਚ ਇਸ ਛੰਦ ਦੇ ਦੋ ਸਰੂਪ ਹਨ—ਇੱਕ ਭ, ਛ, ਛ, 51, 5, 5. ਇਹ “ਉਛਾਲ” “ਹੰਸਕ” ਅਤੇ “ਪੰਥਿ” ਦਾ ਹੀ ਨਾਮਾਂਤਰ ਹੈ.

ਉਦਾਹਰਣ—

ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਕਮੇਂ। ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਧਮੇਂ।

ਅੰਖਲ ਜੋਗੇ। ਅੰਚਲ ਭੋਗੇ ॥ (ਜਾਪੁ)

(ਅ) ਦੂਜਾ ਰੂਪ, ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ਸ, ਛ, ਛ, 115, 5, 5, ਛਕਾ:—

ਸਰਬੰ ਦੇਵੰ। ਸਰਬੰ ਭੋਵੰ।

ਸਰਬੰ ਕਾਲੇ। ਸਰਬੰ ਪਾਲੇ॥

(ਜਾਪੁ)

ਦੱਤਾਤਰਾਧ ਵਿੱਚ ਇਹੀ ਰੂਪ ਚਰਪਟ ਦਾ ਵੇਰ ਆਇਆ ਹੈ, ਛਕਾ:—

ਕਨਿਤੰ ਜੋਗੰ। ਦਨਿਤੰ ਭੋਗੰ।

ਭਗਵੇ ਭੋਸੰ। ਸੁਭਨੇ ਦੇਸੰ॥

੬ ਵਿ—ਚੋਤਾ ਅਤੇ ਚਪੇਤਨਾ.

ਚਰਪਟ ਫੀਕਾ, ਇਹ ਚਰਪਟ ਛੰਦ ਦਾ ਹੀ ਇੱਕ ਭੇਦ ਹੈ, ਫੀ ਮਾਤ੍ਰਾ ਅਤੇ ਇੱਕ ਕੁਰੂ, ਅਰਥਾਤ ਕੁੱਲ ਅੱਠ ਮਾਤ੍ਰਾ.

ਉਦਾਹਰਣ—

ਚਿਤ੍ਰੰ ਭਰਮਾ। ਚਾਰੰ ਚਰਮਾ।

ਬੀਰੰ ਭਰਣੰ। ਭੀਰੰ ਭਰਣੰ।

(ਰਾਮਾਵ)

੨ ਉੱਪਰਲਾ ਲੰਡਣ ਅਰਥਾਤ ਫੀ ਮਾਤ੍ਰਾ ਅਤੇ ਕੁਰੂ ਹੀ ਸਹੀ ‘ਚਰਪਟਨਾਥ’ ਅਤੇ ਕੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਸੰਵਾਦ ਦੀ ਇੱਕ ਮਾਤ੍ਰਾ ਹੈ, ਜੋ ਉਦਾਸੀ ਸਾਧੂਆਂ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਾਮਾਣਿਕ ਮੰਨੀ ਗਈ ਹੈ ਮਾਤ੍ਰਾ ਦਾ ਕੁਝ ਪਾਠ ਇਹ ਹੈ—

“ਸੇਲੀ ਨ ਭਾਧੋ ਨ ਪਹਿਰੋ” ਮ੍ਰਿਗਾਨੀ।

ਬਿਛਾ ਨ ਓਥੋਂ ਸੋ ਹੋਇਸਾਇ ਪੁਛਾਨੀ।

ਬਿਛੂਤੀ ਨ ਚਤਾਓਂ ਸੋ ਉਤਰ ਉਤਰ ਲਾਇ।

ਘਰ ਚਾਕਰ ਜੇਤੇਗੀ ਮੇਰੀ ਭਲਾਇ।

ਦੁਆਬਾ ਦੇਖ ਧੁਟੀ ਨ ਪਾਉਂ।

ਸੰਧਿਆ ਦੇਖ ਸਿੱਧੀ ਨ ਭਜਾਉਂ।

ਕੁਹਿ ਕੁਹਿ ਕੁਝ ਨਿਆਈਂ ਮਾਂਡਣ ਨ ਜਾਉਂ।

ਭੇਖ ਗਾ ਜੋਗੀ ਕਥੇ ਨ ਕਹਾਉਂ.” XXX

ਚੱਪਕੇ ਇਹ ਛੰਦ "ਅਕਵਾ", "ਅਜਬਾ" "ਕੰਨਡਾ" ਅਤੇ
"ਤਿਲਕਾ" ਦਾ ਭੀ ਰੂਪ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ. ਯਥਾ:—

ਖੱਡੀ ਖਜਾਤਾ। ਫ਼ਤਾਨੀ ਫ਼ਤਾਤਾ।

ਚਿਤ੍ਰੰ ਜੋਧੀ। ਚੁੱਪੰ ਚੁੱਪੀ॥

(ਰਾਮਾਵ)

ਚਰਪਟਨਾਥ. ਦੇਖੋ, ਚਰਪਟ ੩ ਅਤੇ ੪.

ਚਰਪਟੁ. ਦੇਖੋ, ਚਰਪਟ ੪.

ਚਰਪਰਾ. ਵਿ—ਤੀਕਣ. ਤਿੱਖਾ. ਮਿਰਚ ਆਦਿ ਦਾ ਸਵਾਦ ਜਿਸ
ਰਸ ਵਿੱਚ ਮਿਲਿਆ ਹੈ. "ਮਧੁਰ ਸਲਵਣ ਤੁਰਬ ਚਰਪਰੇ." (ਭੁਪੁਸ਼ੁ)

(ਭੁਪੁਸ਼ੁ)

ਚਰਬ. ਸੰ. ਚਬ੍. ਧਾ—ਜਾਣਾ, ਗਮਨ ਕਰਨਾ, ਖਾਣਾ, ਚੱਬਣਾ।
੨ ਡਾ ੫੨ ਵਿ—ਤੇਜ਼. ਤਿੱਖਾ। ੩ ਸੰਖਣਾ. ਡਾਕੂ। ੪ ਪੁਥਲ।

੫ ਚਿਕਣਾ. ਸ਼ਿਰਗ। ੬ ਸੰਗਤ—ਫਤੇ. ਜਿੱਤ. "ਅਰਬ ਖਰਬ ਪੁਰੰ
ਚਰਬ ਸਰਬ ਕਰੇ." (ਰਾਮਾਵ)

ਚਰਬਣ } ਸੰ. ਚਬਣ. ਸੰਗਤ—ਚਬੀਣਾ. ਚੁੰਨਿਆ ਹੋਇਆ ਅੰਨ।
ਚਰਬਨ } ੨ ਚੱਬਣ ਦੀ ਫ਼ਿਯਾ. ਚਬਨਾ. ਚਬਾਉਣਾ.

ਚਰਬਨੀ. ਵਿ—ਚੱਬ ਜਾਣ ਵਾਲੀ. ਚਬਾਨੇ ਵਾਲੀ.

ਚਰਬਾਫ } ਵਿ—ਚਾਬੁ ਵਾਯੜ ਕਹਿਣ ਵਾਲਾ. ਖੁਸ਼ਕੀ. ਚਰਬ
ਚਰਬਾਥ } ਜ਼ਬਾਨ. "ਦੂਤ ਗੋ ਚਰਬਾਥ." (ਰਾਮਾਵ) ੨ ਡਾ ੫੫੫

ਚਾਰਬਾਂਗ. ਚਾਲਾਕ। ੩ ਮੁਸਤਫਿਦ. ਕੰਮ ਵਿੱਚ ਚੌਕਸ.

ਚਰਬੀ. ਵਿ—ਚਰਬੀ ਵਾਲਾ. ਮੋਟਾ। ੨ ਚਰਬ (ਫਤੇ) ਪਾਉਣ
ਵਾਲਾ. ਬਿਜਲੀ. ਦੇਖੋ, ਚਰਬ ੬. "ਸਰਬ ਚਰਬੀਅਨ ਚਰਬ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੨੧੨) ੩ ਡਾ ੫੨ ਸੰਗਤ—ਮਿੱਜ. ਵਸਾ. ਫਦਨ ਦੀ

ਚਿਕਨਾਈ.

ਚਰਬੀਦਨ. ਡਾ ੫੫੬ ਫ਼ਿ—ਗ਼ਲਿਬ ਆਉਣਾ. ਫਤੇ ਪਾਉਣਾ।
੨ ਕਿਸੇ ਤੋਂ ਵਧਕੇ ਰਹਿਣਾ.

ਚਰਮ. ਸੰ. ਵਿ—ਅੰਤਿਮ. ਅਖੀਰੀ। ੨ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੀਆ।
੩ ਸੰਗਤ—ਪਸ਼ਚਿਮ ਦਿਸ਼ਾ. ਪੱਛੋਂ। ੪ ਅੰਤ। ੫ ਸੰ. ਚਮ. ਚੰਮ.

ਚਮਭਾ. ਰੁਚਾ. "ਲੇਪਨੀ ਰਕਤ ਚਰਮਣਹ." (ਸਹਸ ਮ: ੫)
੬ ਚਾਲ. ਜੋ ਗੈਰੇ ਦੀ ਖੱਲ ਤੋਂ ਬਣਦੀ ਹੈ. "ਓਟ ਫ਼ਰਸਬਦ ਕਰ
ਚਰਮਣਹ." (ਸਹਸ ਮ: ੫) "ਫ਼ਟੀ ਹਾਥ ਚਰਮ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ) ਹੱਥ

ਚਾਲ ਛੁੱਟ ਗਈ.

ਚਰਮਕਾਰ. ਦੇਖੋ, ਚਮਾਰ.

ਚਰਮਖ. ਸੰ. ਚਮੱਖ. ਸੰਗਤ—ਚਰਖੇ ਦੇ ਤੰਗਲੇ ਦੀ ਆਧਾਰਰੂਪ
ਤੀਸੀ.

ਚਰਮਛੇਦਕ. ਸੰਗਤ—ਤੀਰ. ਚਾਲ ਵਿੱਚ ਛੇਕ ਕਰਨ ਵਾਲਾ.
(ਸਨਾਮ) ੨ ਚਮਾਰ ਦਾ ਸੁਆ.

ਚਰਮਣ. ਸੰ. ਚਰੱਘ—ਚਮਣੜ. ਚੰਮ ਦਾ ਛਣਿਆ ਹੋਯਾ ਸਾਮਾਨ।
੨ ਦੇਖੋ, ਚਰਮ ੬.

ਚਰਮਣੀ. ਚਾਲ ਹੈ ਜਿਸ ਪਾਸ, ਐਸੀ ਸੈਨਾ. (ਸਨਾਮ)

ਚਰਮਦ੍ਰਿਸ਼ਿ. ਸੰਗਤ—ਭੌਤਿਕ ਅੱਖਾਂ ਦੀ ਨਜ਼ਰ. ਮਾਸ ਚੰਮ ਦੀਆਂ
ਅੱਖਾਂ ਦੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਿ. "ਚਰਮਦ੍ਰਿਸ਼ਿ ਮੁੰਦ. ਪੇਖੇ ਇੰਬਦ੍ਰਿਸ਼ਿ ਕੀ." (ਭਾਗੁ
ਕ) ੨ ਅਖੀਰ ਨਤੀਜਾ ਸੋਚਣਵਾਲੀ ਨਜ਼ਰ. ਅੰਤਿਮਫਲ ਨੂੰ ਦੇਖਣ
ਵਾਲੀ ਵਿਚਾਰਦ੍ਰਿਸ਼ਿ. ਦੇਖੋ, ਚਰਮ.

ਚਰਮਨਿਭ. ਚਰਮ (ਪੱਛਮ) ਦਾ ਨਭ (ਪਹਾੜ). ਅਸਤਾਚਲ.

ਚਰਮਨੂਤੀ. ਦੇਖੋ, ਚੰਬਲ ੨.

ਚਰਮਪੋਸ. ਵਿ—ਚੰਮ ਪਹਿਰਨਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਤ—ਚੰਮ ਦਾ ਉਹ
ਥੀਲਾ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸਿਪਾਹੀ ਬਹੁਦ ਫੋਲੀ ਆਦਿ ਸਾਮਾਨ ਰੱਖਦਾ ਹੈ.

"ਲੱਕ ਜਿਨਾਂ ਦੇ ਚਰਮਪੋਸ." (ਜੰਗਨਾਮ)

ਚਰਮਰਿ. ਚਰਮ (ਚਾਲ) ਦਾ ਅਰਿ (ਵੈਰੀ) ਖੜਗ। ੨ ਤੀਰ.
ਵਾਣ. (ਸਨਾਮ) ੩ ਬੰਦੂਕ.

ਚਰਯ. ਸੰ. ਚਯੰ. ਵਿ—ਕਰਨ ਯੋਗੜ. ਕਰਤਵੜ. ਕਰਨ ਲਾਇਕ
ਕਰਮ.

ਚਰਯਾ. ਸੰ. ਚਯੰ. ਸੰਗਤ—ਆਚਰਣ. ਆਚਾਰ. ਚਾਲ. ਚਲਨ।
੨ ਫ਼ਿਯਾ. ਚੇਲਾ। ੩ ਉਪਜੀਵਿਕਾ. ਭੁਜਾਰਾ। ੪ ਖਾਣ ਦੀ ਫ਼ਿਯਾ।
੫ ਚਮਨ. ਜਾਣਾ.

ਚਰਯਜ. ਸੰਗਤ—ਚਰਣ—ਰਸ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. ਚਰਨਾ ਦੀ ਧੂਲਿ (ਧੂਤ).
"ਜਨ ਚਰਯਜ ਮੁਖਿ ਮਾਥੈ ਲਾਗੀ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫)

ਚਰਵਾਹਾ } ਸੰਗਤ—ਚਾਰਨ ਲਈ ਪਸ਼ੂਆਂ ਨੂੰ ਲੈ ਜਾਣ ਵਾਲਾ.
ਚਰਵਾਰਾ } ਵੱਡੇ ਦਾ ਪਾਲੀ. ਗੋਪਾਲ। ੨ ਵਿ—ਚਾਰਨ ਵਾਲਾ.
ਚਰਵਾਰੋ } ਚੁਗਾਉਣ ਵਾਲਾ. "ਚਰਵਾਰੋ ਸਤਾਮ ਧੇਨੁ ਹੈ." (ਫ਼ਿਸਨਾਵ) ਦੇਖੋ, ਚਰਵੇਦਾਰ.

ਚਰਵੇਦਾਰ. ਡਾ ੫੫੫ ਚਾਰਵਾਦਾਰ. ਚੁਪਾਏ ਪਸ਼ੂਆਂ ਨੂੰ ਰੱਖਣਵਾਲਾ.
ਪਾਲੀ. ਵੱਡੇ ਦਾ ਰਾਖਾ. "ਚਰਵੇਦਾਰ ਭਾਹਿ ਲੈਗਯੋ." (ਚਰਿਤ੍ਰ
੧੦੨)

ਚਰਾਉਣਾ. ਫ਼ਿ—ਚਾਰਨਾ. ਚੁਗਾਉਣਾ. "ਕਛਹੂੰ ਨ ਪਾਰ ਚੁਤਾਰਿ
ਚਰਾਇਹੁ (ਆਸਾ ਕਬੀਰ) ੨ ਚੜ੍ਹਾਉਣਾ. "ਭਸਮ ਜਰਾਇ ਚਰਾਈ
ਬਿਜੂਤਾ." (ਕਉ ਮ: ੫)

ਚਰਾਇਰਾ. ਦੇਖੋ, ਚਿਰਾਘੜਾ.

ਚਰਾਈ. ਚਾਰਨ ਦੀ ਮਜ਼ਦੂਰੀ। ੨ ਚਾਰਨ ਦੀ ਫ਼ਿਯਾ। ੩ ਦੇਖੋ,
ਚਰਾਉਣਾ ੨.

ਚਰਾਹਾ. ਦੇਖੋ, ਚਰਵਾਹਾ. "ਭਨਿ ਆਪੇ ਗੁਰਿਚਰਾਹਾ." (ਸੋਰ
ਮ: ੪)

ਚਰਾਕ } ਡਾ ੬੫ ਚਰਾਗ. ਸੰਗਤ—ਦੀਵਾ। ੨ ਭਾਵ—ਪ੍ਰਕਾਸ਼.
ਚਰਾਕ } "ਕੋਟਿ ਚੰਦ੍ਰਮੇ ਕਹਹਿ ਚਰਾਕ." (ਗੈਰ ਅ: ਕਬੀਰ)

"ਗੁਰੂ ਚਾਨਣ ਗਿਆਨਚਰਾਗ." (ਮ: ੪ ਵਾਰ ਬਿਲਾ)

ਚਰਾਚਰੀ. ਡਾ. ਤੁ ੧੫੫ ਵਿ—ਚਰਾਗ (ਦੀਵਾ) ਮਚਾਉਣ ਵਾਲਾ।
੨ ਸੰਗਤ—ਮਸ਼ਾਅਲਦਾਰੀ.

ਚਰਾਗਾਹ. ਡਾ ੫੫੫ ਸੰਗਤ—ਚਰਨ ਦੀ ਥਾਂ. ਪਸ਼ੂਆਂ ਦੇ ਚਰਨ ਦਾ
ਅਧਾਰਨ.

ਚਰਾਡੋਸਹਾ } ਭਾ ਅਖੌਲ ਸੰਗਤ—ਜਹਾਨ ਅਖੌਲ ਫਲਕ
ਚਰਾਡੋ ਫਲਕ } (ਜਗਤ) ਦਾ ਦੀਵਾ ਸੁਰਜ।

ਚਰਾਚਰ, ਚਰ ਅਤੇ ਅਚਰ, ਜੰਗਮ ਅਤੇ ਸਥਾਵਰ, ਚੇਤਨ ਅਤੇ ਜਤ੍ਰ, ਚਰਾਨ, ਚਰਨ ਦਾ ਬਹੁ ਚਰਨ, “ਸੇਵਾ ਕੁਚਰਾਨ ਹੈ,” (ਆਸਾ ਮ: ੫) “ਬਸਹਿ ਰਿਦੈ ਮੋਹਿ ਹਰਿ ਚਰਾਨੈ,” (ਕਲਿ ਮ: ੫)

ਚਰਾਚਨ, ਫਿ—ਚੁਕਾਉਣਾ, ਚਾਰਨਾ। ੨ ਚੜ੍ਹਾਉਣਾ, ਲਗਾਉਣਾ, “ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਚਰਾਚਨੁ ਰੰਗਨਿ,” (ਆਸਾ ਮ: ੫) ੩ ਅਰਪਣ ਕਰਨਾ, ਭੇਟਾ ਚੜ੍ਹਾਉਣੀ, “ਗੋਬਿੰਦ ਪੁਜ ਕਹਾਂ ਨੈ ਚਰਾਚਉ?” (ਕੁਜ ਰਵਿਦਾਸ) ੪ ਉੱਪਰ ਚੱਖਣਾ, “ਭਾਸਨ ਮਾਜਿ ਚਰਾਚਹਿ ਬ੍ਰਿਪਹਿ,” (ਆਸਾ ਕਬੀਰ) ੫ ਆਰੋਹਣ ਕਰਾਉਣਾ, ਕਿਸੇ ਸਵਾਰੀ ਤੇ ਚੜ੍ਹਾਉਣਾ।

ਚਰਾਵਾ, ਦੇਖੋ, ਚਰਵਾਹਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਚੜ੍ਹਾਵਾ।

ਚਰਿ, ਦੇਖੋ, ਚਰਨਾ। ੨ ਚੜ੍ਹਕੇ, “ਕਹੂੰ ਚਰਿ ਸਿੰਘ ਪਾਏ ਪਾਵੈ,” (ਕਹਿ ਮ: ੫) ੩ ਉੱਤੇ ਚੜ੍ਹਕੇ ਸੋਚ ਤੇ ਯੋਜਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਸਫਲਮਨੋਰਥ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ।

ਚਰਿਓ } ਫਿ—ਚੁਕਿਆ, ਖਾਧਾ। ੨ ਲੰਭਿਆ, ਹਾਸਿਲ ਹੋਇਆ।
ਚਰਿਆ } “ਹਾਥ ਚਰਿਓ ਹਰਿ ਬੋਕਾ,” (ਕੁਜ ਮ: ੫)
੩ ਵਿਚਰਿਆ, ਫਿਰਿਆ, “ਖੋਲ੍ਹ ਚਰਿਓ ਦੇਖਉ ਪ੍ਰਿਅ ਜਾਣੀ,” (ਸੁਰੀ ਮ: ੫) ਦੇਖੋ, ਚਰ।

ਚਰਿਆਚ, ਫਿ—ਚਾਰ ਹੋਣ ਜਿਸ ਦੇ ਯਾਰ, “ਚਰਿਆਚ ਨਰਿ ਅਨਖੇਲੀ,” (ਭਾਫੁ) ੨ ਵਿਚਰਨ ਵਾਲਾ। ੩ ਚਰਣ (ਪਾਣ) ਵਾਲਾ, ਦੇਖੋ, ਚਰ।

ਚਰਿਕੈ, ਚੜ੍ਹਕੇ, ਦੇਖੋ, ਚਰਨਾ ੨।

ਚਰਿਤ, ਸੰ, ਸੰਗਤ—ਆਚਰਣ, ਕਰਤੂਤ। ੨ ਕਰਮ, ਕ੍ਰਿਯਾ, “ਅਪਨੇ ਚਰਿਤ ਪ੍ਰਭਿ ਆਪਿ ਬਨਾਏ,” (ਸੁਖਮਨੀ) ੩ ਹੀਤਿ, ਚਸਮ। ੪ ਭ੍ਰਿਤਾਂਤ, ਹਾਲ।

ਚਰਿਤਾਰਥ, ਸੰ, ਚਰਿਤਾਰਥ, ਫਿ—ਕ੍ਰਿਤ ਕ੍ਰਿਤਤ, ਕ੍ਰਿਤਾਰਥ। ੨ ਸਫਲ। ੩ ਜੋ ਭਾਤ ਠੀਕ ਘਟੇ (ਆਯਦ ਹੋਏ)।

ਚਰਿਤ੍ਰ, ਸੰ, ਸੰਗਤ—ਪਿਆਰਾ, ਪਿਦਲ, ਪਦਾਂਤ। ੨ ਕਰਨੀ, ਕਰਤੂਤ, ਆਚਾਰ। ੩ ਭ੍ਰਿਤਾਂਤ, ਹਾਲ।

੪ ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ ਵਿੱਚ ਇਸਤਰੀ ਪੁਰਖਾਂ ਦੇ ਫਲ ਕਪਟ ਭਰੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਜਿਸ ਭਾਗ ਵਿੱਚ ਯਨ, ਉਸ ਦੀ “ਚਰਿਤ੍ਰਪਾਖਡਾਨ” ਸੰਗਤਾ ਹੈ, ਪਰ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਨਾਮ “ਚਰਿਤ੍ਰ” ਹੀ ਹੈ।

ਚਰਿਤ੍ਰਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ੪੦੮ ਹੈ, ਪਰ ਸਿਲਸਿਲੇ ਵਾਰ ਲਿਖਣ ਵਿੱਚ ੪੦੫ ਹੈ, ਤਿੰਨ ਸੌ ਪਚੀਹ (੩੦੫) ਵਾਂ ਚਰਿਤ੍ਰ ਲਿਖਿਆ ਨਹੀਂ ਗਿਆ, ਪਰ ਉਸ ਦੇ ਅੰਤ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਲਿਖਕੇ ੩੦੫ ਨੰਬਰ ਦਿੱਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ।

ਇਸ ਪੋਥੀ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ (ਦੂਜੇ ਚਰਿਤ੍ਰ) ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਰਾਜਾ ਚਿਤ੍ਰ ਸਿੰਘ ਦਾ ਸੁੰਦਰ ਰੂਪ ਵੇਖਕੇ ਇੱਕ ਅਪਸਰਾ ਮੋਹਿਤ
“ਚਿਤ੍ਰਵਤੀ ਨਗਰੀ ਵਿਖੇ ਚਿਤ੍ਰਸਿੰਘ ਨਿਪੁ ਏਕ,”

ਹੋ ਗਈ ਅਰ ਉਸ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ ਜੋਤਕੇ ਹਨੁਵੰਤ ਸਿੰਘ ਮਨੋਹਰ ਪੁਤ੍ਰ ਪੈਦਾ ਕੀਤਾ ਚਤ੍ਰ ਸਿੰਘ ਦੀ ਨਵੀਂ ਵਿਆਹੀ ਰਾਣੀ ਚਿਤ੍ਰਮਤੀ, ਚੁਕਾ ਹਨੁਵੰਤ ਸਿੰਘ ਦਾ ਅਦਭੁਤ ਰੂਪ ਵੇਖਕੇ ਮੋਹਿਤ ਹੋ ਗਈ ਅਰ ਰਾਜਕੁਮਾਰ ਨੂੰ ਕੁਕਰਮ ਨਈ ਪ੍ਰੇਰਿਆ, ਪਰ ਧਰਮੀ ਹਨੁਵੰਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਆਪਣੀ ਮਤੋਈ ਨੂੰ ਰੱਖਾ ਜਵਾਬ ਦਿੱਤਾ, ਇਸ ਪੁਰ ਰਾਣੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪਤੀ ਪਾਸ ਬੂਠੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਬਣਾਕੇ ਪੁਤ੍ਰ ਦੇ ਮਾਰੇ ਜਾਣ ਦਾ ਹੁਕਮ ਦਿਵਾ ਦਿੱਤਾ, ਰਾਜੇ ਦੇ ਸਿਆਣੇ ਮੰਤ੍ਰੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਸ਼ਾਮੀ ਨੂੰ ਚਾਲਾਕ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਦੇ ਕਪਟ ਭਰੇ ਅਨੇਕ ਚਰਿਤ੍ਰ ਸੁਣਾਕੇ ਰਾਜਕੁਮਾਰ ਵੱਲੋਂ ਸ਼ੌਕ ਦੂਰ ਕਰਨ ਦਾ ਯਤਨ ਕੀਤਾ।^੧

ਇਨ੍ਹਾਂ ਚਰਿਤ੍ਰਾਂ ਵਿੱਚ ਪੁਰਾਤਨ ਹਿੰਦੂ ਪੁਸਤਕਾਂ ਤੋਂ, ਬ੍ਰਹਮਦਾਨਿਕ ਕਿਤਾਬ ਤੋਂ, ਮੁਗਲਾਂ ਦੀ ਮਾਨਦਾਨੀ ਕਹਾਣੀਆਂ ਤੋਂ, ਰਾਜਪੂਤਾਨੇ ਦੇ ਕਥਾ ਪੁਸਤਕਾਂ ਤੋਂ, ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਕਿੱਸੇ ਕਹਾਣੀਆਂ ਤੋਂ, ਚੁਭ ਆਪਣੇ ਤਜਰਬਿਆਂ ਤੋਂ ਚਰਿਤ੍ਰ ਲਿਖੇ ਗਏ ਹਨ, ਅਰ ਸਿੱਧਾਂਤ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਕਾਮ ਦੇ ਦਾਸ ਹੋ ਕੇ ਚਾਲਾਕ ਪਰਦਿਸਤ੍ਰੀਆਂ ਦੇ ਪੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਫਸਣਾ ਚਾਹੀਏ, ਅਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਇਤਭਾਵ ਕਰਕੇ ਆਪਣਾ ਸਰਵਨਾਸ਼ ਨਹੀਂ ਕਰ ਲੈਣਾ ਚਾਹੀਏ,^੨

ਇਸ ਤੋਂ ਇਹ ਸਿੱਟਾ ਨਹੀਂ ਕੱਢਣਾ ਚਾਹੀਏ ਕਿ ਆਪਣੀ ਧਰਮਪਤਨੀ ਅਤੇ ਯੋਗਤ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਤੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਕਰਨਾ ਅਯੋਗ ਹੈ, ਭਾਵ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਕਾਮਾਤੁਰ ਹੋ ਕੇ ਪਰਦਿਸਤ੍ਰੀਆਂ ਦੇ ਪੇਚ ਵਿੱਚ ਫਸਕੇ ਲੋਕ ਪਰਲੋਕ ਖੋ ਲੈਣਾ ਕੁਕਰਮ ਹੈ।

ਚਰਿਤ੍ਰਤਿ, ਚਰਿਤ੍ਰ—ਅਤਿ।

ਚਰਿਤ੍ਰਪਾਖਡਾਨ, ਦੇਖੋ, ਚਰਿਤ੍ਰ ੪।

ਚਰੀ, ਜਵਾਰ, ਜੁਆਰ, ਦੇਖੋ, ਜਵਾਰ। ੨ ਫਿ—ਖਾਧੀ ਹੋਈ, ਭਫਟ ਕੀਤੀ। ੩ ਚੜ੍ਹੀ, ਜਵਾਰ ਹੋਈ, “ਚੌਪ ਚਰੀ ਚਤੁਰੰਗ ਚਮੁ,” (ਕਲਕੀ) ੪ ਲੱਭੀ, ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ, ਹਾਸਿਲ ਕੀਤੀ, “ਅਚਿੰਤ
^੧ ਚਰੀ ਅਪਸਰਾ ਚੀਤ੍ਰ ਰੂਪ ਲਖ ਵਾਇ ਕੇ,”

^੨ ਏਕ ਪੁਤ੍ਰ ਭਾਂਡੇ ਭਰੇ ਅੰਮੀਭ ਰੂਪ ਬੀ ਮਾਜਿ। ਮਹਾਰਾਜੂ ਹੂੰ ਫਿਕ ਕਰੇ ਭਾਮਦੇਵ ਪਰਿਵਾਰੀ,”

^੩ ਚਿਤ੍ਰਕੋਸ਼ਾ ਕੀ ਹਿਰੁ ਚਿਤ੍ਰਮਤੀ ਤਿਹ ਨਾਮ। ਯਸਵਤ ਸਿੰਘਾਹਿ ਜੋ ਚਰੀ ਚਿਤ੍ਰਵਤ ਆਹੋ ਨਾਮ,”

“ਚਾਚੀ ਕਹੀ ਨ ਨਿਪਸੁਤ ਮਾਨੀ। ਚਿਤ੍ਰਮਤੀ ਤਰ ਭਈ ਖਿਸਨੀ,”

“ਫਾਰ ਚੀਤ੍ਰ ਕਰ ਆਪਨੇ ਮੁਖ ਨਾਮਾਇ ਲਗਾਇ। ਰਾਜਾ ਕੇ ਰੋਖਿਤ ਕਿਯੇ ਤਸ ਕੇ ਚਿਹਨ ਦਿਖਾਇ,”

“ਕਰਨ ਸੁਨਤ ਫੁੱਧਿਭ ਨਿਪੁ ਭਰੇ। ਮਾਦਨ ਹੋਰ ਨੁਤਿਹ ਨੈਭਰੇ,”

“ਮੰਤ੍ਰਿਨ ਕਾਜ ਚਾਵ ਸਮਾਧਯੋ। ਤ੍ਰਿਤਚਰਿਤ੍ਰ ਫਿਨਾਹੁ ਨਹਿ ਪਾਯੋ,”

“ਕੋਟਿ ਕਸੂ ਸਭਾਨੇ ਸਹੈ, ਕੀਸੇ ਦਰੈ ਯਨੰਗ, ਨੈਭ ਨੇਹ ਨਹਿ ਬੀਜਿਯੋ ਤਯੁ ਤਰੁਨਿ ਕੇ ਸੰਗ, (ਚਰਿਤ੍ਰ ੭੧)

“ਪਰੀ ਆਪਣਾ ਕੋਸਿਯੋ ਕੋਟਿ ਕਸੂ ਸਹਿਲੇਤ, ਤਯੁ ਨੁਕਲ ਨਰ ਇਸਤ੍ਰਿਅਨ ਭੇਦ ਨ ਆਪਨੋ ਦੇਤ,” (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧੯)

ਚਰੀ ਹਰਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਟੇਕਾ." (ਭੈਰ ਅ: ਮ: ੫) ਅਚਿੰਤਤ ਦੀ ਟੇਕ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਈ ਹੈ।

ਚਰੀਆ. ਵਿ—ਚਾਰਣ ਵਾਲਾ. "ਚਰੀਆ ਜੋਧੀ ਬਾਛੇ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ਵੱਡੇ ਚਾਰਨ ਵਾਲਾ।

ਚਰੀਐ. ਭਫਣ ਕਰੀਐ. ਖਾਈਏ। ੨ ਚੜ੍ਹੀਐ. ਸਵਾਰ ਹੋਈਏ "ਬੋਹਿਥਿ ਚਰੀਐ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੧)

ਚਰੀਦਨ. ਫ਼ਾ ਚੜ੍ਹਾ ਕਿ—ਚਰਨਾ. ਪਸ਼ੂਆਂ ਦੇ ਖਾਰ ਚਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਦੇਖੋ, ਸੰ. ਚਰ ਧਾ.

ਚਰੁ. ਸੰ. ਸੰਕੜਾ—ਅਹੁਤਿ (ਅਹੁਤੀ) ਦੇਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਅੰਨ। ੨ ਚੂਹ ਭਾਛਾ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਹਵਾਨ ਦਾ ਅੰਨ ਰੱਖਿਆ ਜਾਵੇ। ੩ ਚੂਹਲੇ ਹੋਏ ਚਾਵਲ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪਿੰਡ ਨਹੀਂ ਕੱਢੀ ਗਈ। ੪ ਪਸ਼ੂਆਂ ਦੇ ਚਰਨ ਦੀ ਸ਼ਮੀਲ. ਚਰਾਗਾਹ। ੫ ਚਰਾਗਾਹ ਦਾ ਮਹਿਸੂਲ। ੬ ਯਗੜ (ਸੰਕ). ੭ ਚੱਦਲ. ਮੇਘ.

ਚਰੁ. ਦੇਖੋ, ਚਰੁ.

ਚਰੈ. ਚਰਦਾ ਹੈ. "ਭੁਦਿ ਭੁਦਿ ਚਰੈ ਚਸਾਰਨਿ ਪਾਇ." (ਕਹਿ ਕਬੀਰ) ੨ ਚੜ੍ਹੀ. ਮਿਲੈ. ਲੱਭੈ. "ਫਿਰਿ ਟਿਆ ਅਉਲਚ ਚਰੈ ਨ ਹਾਰਾ." (ਬਾਬਨ) ੩ ਚੁੰਦੈ ਹੋਵੈ. "ਸੁਰ ਚਰੈ ਪ੍ਰਿਥੁ ਦੇਖੈ ਨੈਨੀ." (ਮਲਾ ਮ: ੫ ਪਛਰਾਨ) ੪ ਚੜ੍ਹਦਾ ਹੈ. "ਭਾਰ ਪਛਾਈ ਸਿਰਿ ਚਰੈ." (ਸ. ਕਬੀਰ)

ਚਰੈਯਾ. ਵਿ—ਚਾਰਣ ਵਾਲਾ. ਚਰਵਾਹਾ। ੨ ਵਿਚਰਨ ਵਾਲਾ. ਚਿਰਨ ਵਾਲਾ। ੩ ਚੜ੍ਹੀਯਾ. ਚੜ੍ਹਨ ਵਾਲਾ.

ਚਰੋਂਜੀ. ਦੇਖੋ, ਚਿਰੋਂਜੀ.

ਚਰੋਂਜੀਵੀ. ਦੇਖੋ, ਚਿਰਜੀਵੀ. "ਭਾਪੁ ਹਮਾਰਾ ਸਦ ਚਰੋਂਜੀਵੀ." (ਭੈਰ ਮ: ੫)

ਚਰੋਂਤਰਾ. ਸੰਕੜਾ—ਚਰਚੁ. ਚੱਲਣ ਦਾ ਭਾਵ. ਹੁਰਕਤ. "ਸਬਾਰੋਂ ਨਿਬਰਤਰਾ, ਚਰੋਂ ਬਿਖੈ ਚਰੋਂਤਰਾ." (ਨਾਪੁ)

ਚਰੋਂਨ. ਚਰਨਾਂ ਨੂੰ. ਦੇਖੋ, ਚਰਣ. "ਦੇਖ ਚਰੋਂਨ ਅਖੰਨ ਹਰਨਉ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ)

ਚਰੋਂਨਿ. ਚਰਨੀਂ. ਪੈਰੀਂ. ਚਰਨੋਂ ਮੇਂ. "ਚੁ ਚਰੋਂਨਿ ਚੁਰੂ ਚਿਤ ਲਾਵਰ ਹੈ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ)

ਚਰੁਾਵਨ. ਕਿ—ਚਰੁਾਉਣਾ. ਅਰਪਣਾ. "ਮਨਹਿ ਚਰੁਾਵਉ ਧੂਪ." (ਜੈਤ ਮ: ੪)

ਚਰੁਾਵਾ. ਸੰਕੜਾ—ਚਰੁਾਵਾ. ਭੇਟਾ. ਪੁਜਾ. "ਕੋਊ ਚਰੁਾਵਾ ਨੂਟਤਯੋ." (ਨਾਪੁ)

ਚਰੁੈ. ਚੜ੍ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਚਰੈ.

ਚਲ. ਸੰ. ਚਲ. ਧਾ—ਚੱਲਣਾ, ਕੰਬਣਾ, ਠਿਕਾਣੇ ਤੋਂ ਟਲਣਾ, ਖੇਲਣਾ। ੨ ਵਿ—ਚੱਲਣ. ਨਾ ਠਹਿਰਨ ਵਾਲਾ. "ਚਲ ਚਿਤ ਚਿਤ ਅਨਿਤ ਪ੍ਰਿਅ ਬਿਨ." (ਬਿਹਾ ਫੰਤ ਮ: ੫) ੩ ਸੰਕੜਾ—ਪਾਰਾ। ੪ ਮਨ. ਦਿਲ। ੫ ਦੋਹਰੇ ਦਾ ਇੱਕ ਰੋਦ. ਦੇਖੋ, ਦੋਹਰੇ ਦਾ ਰੂਪ ੮। ੬ ਛਲ. ਛਪਣਾ। ੭ ਦੋਸ. ਐਥ.

ਚਲਗੋਜਾ. ਦੇਖੋ, ਚਿਲਗੋਜਾ.

ਚਲਚਾਲ. ਚਪਲ ਹੈ ਜਿਸ ਦੀ ਚਾਲ. ਚਾਲਾਕ. "ਹਕ ਚਲ ਚਾਲ ਅਰੁਧਨ ਹੋਵਾ." (ਭੁਪਸੂ)

ਚਲਚਿਤ } ਸੰ. ਚਲਚਿਤ. ਵਿ—ਚੱਲਣ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਚਿੱਤ. ਜਿਸ ਚਲਚਿਤ } ਦਾ ਮਨ ਇਸਥਿਤ ਨਹੀਂ। "ਚਲਚਿਤ ਚਿਤ ਭੂਮਾ ਭੂਮੰ." (ਕੁਜ ਅ: ਮ: ੧) "ਮਤਿ ਭਵੀ ਫਿਰਹਿ ਚਲਚਿਤੁ." (ਸਦਾ ਮ: ੩)

ਚਲਣ. ਸੰਕੜਾ—ਚਲ ਚਲਨ. ਕਰਤੂਤ. Character। ੨ ਗਮਨ. ਚੁਰ. ਭਾਵ—ਮਚਣ. "ਜਿਨੀ ਚਲਣ ਜਾਣਿਆ, ਸੇ ਕਿਉ ਕਰਹਿ ਵਿਬਾਰ?" (ਮ: ੨ ਵਾਰ ਸੁਹੀ) ੩ ਚੀਤਿ ਚਿਦਾਸ। ੪ ਗਤਿ. ਚਾਲ। ੫ ਡਿੰਕ. ਚਰਨ. ਪੈਰ. ਚੱਲਣ ਦਾ ਸਾਧਨਰੂਪ ਅੰਕ. "ਚਬਣ ਚਲਣ ਰਤੰਨ." (ਸ. ਫਰੀਦ) ਦੰਦ, ਪੈਰ ਅਤੇ ਨੋੜੁ.

ਚਲਣਹਾਰ } ਵਿ—ਚਲਾਇਆ। ੨ ਜਾਣ ਵਾਲਾ. ਨਾ ਠਹਿਰਨ ਚਲਣਹਾਰ } ਵਾਲਾ. "ਚਲੇ ਚਲਣਹਾਰ." (ਆਸਾ ਫਰੀਦ) "ਸਭ ਚਲਣਹਾਰੁ } ਸਭ ਚਲਣਹਾਰੁ." (ਵਾਰ ਆਸਾ)

ਚਲਣਵਾਰਾ. ਵਿ—ਦੇਖੋ, ਚਲਣਹਾਰਾ। ੨ ਸੰਕੜਾ—ਚੱਲਣ ਦਾ ਵੇਲਾ. "ਅੰਤ ਸਖਾਈ ਚਲਣਵਾਰਾ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੧)

ਚਲਣਾ. ਕਿ—ਗਮਨ. ਡੁਰਨਾ। ੨ ਠਿਕਾਣੇ ਤੋਂ ਟਲਣਾ. ਦੇਖੋ, ਛਲ.

ਚਲਣੁ. ਦੇਖੋ, ਚਲਣ ੨. "ਚਲਣੁ ਰਿਦੈ ਸਮਾਲਿ." (ਮਲਾ ਮ: ੩) ੩ ਦੇਖੋ, ਚਲਣ ੩. "ਅਠੈ ਚਲਣੁ ਐਰ ਹੈ ਭਾਈ." (ਮਾਨੀ ਮ: ੫).

ਚਲਤ. ਸੰ. ਚਰਿਤ ਸੰਕੜਾ—ਚਰਿਤੁ. "ਜਿਸ ਦੇ ਚਲਤ ਅਯੋਕ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੫) ੨ ਭਾਣੀਏ ਦਾ ਚਲਦਾ ਹਿਸਾਬ. ਛਨੀਏ ਦੀ ਚੁੰਧਾਰ ਦਿੱਤੀ ਹੋਈ ਰਕਮ ਅਥਵਾ ਵਸਤੂ। ੩ ਵਿ—ਚਲਾਇਆ. ਨਾ ਇਸਥਿਤ. "ਭਨ ਧਨ ਜੋਧਨ ਚਲਤ ਗਇਆ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫)

|| ਚਲਣਾ. ਗਮਨ ਕਰਾਣਾ ||

ਚਲਤਉ. ਵਿ—ਚਲਣਾ ਹੋਇਆ. ਚੱਚਲ. "ਚਲਤਉ ਮਨੁ ਰਾਖੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਚਾਖੇ." (ਆਸਾ ਮ: ੧)

ਚਲਤਰੁ. ਦੇਖੋ, ਚਲਦਲ.

ਚਲਤੀਬਾਰ. ਸੰਕੜਾ—ਅੰਤ ਸਮਾਂ. ਦੁਨੀਆਂ ਤੋਂ ਰੂਚ ਕਰਨ ਦਾ ਵੇਲਾ। ੨ ਫ਼ਿ. ਵਿ—ਅੰਤ ਸਮੇਂ. ਮਰਨ ਵੇਲੇ. "ਚਲਤੀਬਾਰ ਤੇਰੇ ਕਛੁ ਨਾਹਿ." (ਬਸੰ ਅ: ਮ: ੧)

ਚਲਤੋਂ } ਵਿ—ਚਲਾਇਆ. ਚੱਚਲ। ੨ ਸੰਕੜਾ—ਮਨ. "ਚਲਤੋਂ ਚਲਤੋਂ } ਠਾਕਿ ਰਖਰੁ ਘਰਿ ਅਪਨੈ." (ਸੋਧ ਮ: ੧)

ਚਲਦਲ. ਸੰ. ਸੰਕੜਾ—ਪਿੱਪਲ, ਜਿਸ ਦੇ ਦਲ (ਪੱਤੇ) ਸਦਾ ਚੱਚਲ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ. ਚਲਤਰੁ. L. Ficus religiosa. "ਸੋ ਚਲਦਲ ਕੋ ਤਰੁ ਤਤਕਾਲਾ ਹਰੇ ਹੋਤਭਾ ਪਤੁ ਬਿਸਾਲਾ." (ਨਾਪੁ)

੧ ਚਲਾਇਤਰਕ ਚਲਾਇਤਰਿ: (ਚਾਣਕਯ ਸੂਤ੍ਰ ੧੦੩)

ਚਲਨ. ਦੇਖੋ, ਚਲਣ। ੨ ਸੰਗਤ—ਗਮਨ. ਗਤਿ. "ਚਰਨ ਚਲਨ ਕਰਿ." (ਰਾਮ ਅ: ਮ: ੫)

ਚਲਨਹਾਰ } ਦੇਖੋ, ਚਲਣਹਾਰ.
ਚਲਨਹਾਰਾ }

ਚਲਨਾ. ਕ੍ਰਿ—ਗਮਨ ਕਰਨਾ, ਚੁਰਨਾ. "ਚਲਾਂ ਤ ਭਿਜੈ ਕੰਬਲੀ." (ਸ. ਭਰੀਦ) ੨ ਵਜ ਚਲਣਾ. ਜੋਰ ਪੁੱਕਣਾ. "ਦਾਤੀ ਸਾਹਿਬ ਸੰਦੀਆ ਥਿਆ ਚਲੈ ਤਿਸੁ ਨਾਲਿ?" (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਸ੍ਰੀ) "ਜੀਵਜੰਤੁਨ ਕਾ ਚਲੀ? ਚਿਤ ਲੋਤ ਚੋਰ ਸੁ ਮੈਨ." (ਪਾਰਸਾਚ) ਪ੍ਰਾਣੀਆਂ ਦੀ ਕੀ ਲਕਤਿ ਹੈ? ਮੈਨ (ਕਾਮ) ਦਾ ਭੀ ਚਿੰਤ ਬੁਧਾ ਲੈਂਦੀ ਹੈ.

ਚਲਨੀ. ਚੱਲਣੇ. ਚਲਾਇਮਨ ਹੁੰਦੇ. ਟਲਦੇ. "ਸਾਹੇ ਲਿਖੇ ਨ ਚਲਨੀ." (ਸ. ਭਰੀਦ) ਭਾਵ—ਮੇਭ ਦਾ ਵੇਲਾ ਨਹੀਂ ਟਲਦਾ ੨ ਸੰਗਤ—ਛਾਲਣੀ. ਚਾਲਣੀ. ਛਾਣਣੀ. Sieve. "ਚਲਨੀ ਮੇ ਜੇਸੇ ਦੇਖੀਅਤ ਹੈ ਅਨੇਕ ਛਿਦ੍ਰ." (ਭਾਗੁ ਕ)

ਚਲਵੰਯਾ. ਵਿ—ਚਲਾਉਣ ਵਾਲਾ. ਪ੍ਰੇਰਨ ਕਰਤਾ ੨ ਚਾਲ ਵਾਲਾ. ਚਾਲਾਕ. ਸਿਵੇ—ਚਲਵੰਯਾ ਘੋੜਾ.

ਚਲਾ. ਦੇਖੋ, ਚਲਾ। ੨ ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਬਿਜਲੀ। ੩ ਲਕਸ਼ਮੀ. ਮਾਇਆ. ਚਲਾਉਣਾ. ਕ੍ਰਿ—ਭੇਰਨਾ. ਹੱਕਣਾ. ਪ੍ਰੇਰਨਾ. ਗਮਨ ਕਰਾਉਣਾ। ੨ ਮਿਟਾਉਣਾ. ਦੂਰ ਕਰਨਾ "ਨ ਚਲੈ ਚਲਾਇਆ." (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਮਾਰ) ਕਰਮਭਲ ਕਿਸੇ ਦਾ ਚਲਾਇਆ ਟਲਦਾ ਨਹੀਂ.

ਚਲਾਉ. ਵਿ—ਚਲਾਇਮਨ. ਜੋ ਬਿਰ ਨਹੀਂ. "ਜੈ ਨਿਵਾਹੁ ਗਡਿ, ਜੈ ਚਲਾਉ ਨ ਬੀਐ." (ਵਾਰ ਮਾਰ ੨ ਮ: ੫) ੨ ਚਲਾਉਣ ਵਾਲਾ.

ਚਲਾਇਹਿ. ਚਲਾਉਂਦਾ ਹੈ। ੨ ਪ੍ਰੇਰਨ ਕਰਦਾ ਹੈ. "ਜਿਉ ਤੂ ਚਲਾਇਹਿ ਤਿਵ ਚਲਹ ਸੁਆਮੀ." (ਅਨੰਦੁ)

ਚਲਾਈ. ਸੰਗਤ—ਚਲਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਚਲਣ ਦਾ ਭਾਵ। ੨ ਗਤਿ. ਚਾਲ। ੩ ਸਿਕਰ. ਪ੍ਰਸੰਗ. "ਮਾਨੁਖ ਕੀ ਕਹੁ ਕੋਤ ਚਲਾਈ?" (ਆਸਾ ਮ: ੫) ਆਦਮੀ ਦੀ ਕੀ ਕਥਾ ਕਹਿਣੀ ਹੈ?

ਚਲਾਹਾ. ਵਿ—ਚਲਾਇਮਨ ਹੋਇਆ। ੨ ਮਿਟਾਇਆ. "ਕਿਰਤ ਨ ਚਲੈ ਚਲਾਹਾ ਹੈ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੩)

ਚਲਾਕ } ਦੇਖੋ, ਚਲਾਕ—ਚਲਾਕੀ.
ਚਲਾਕੀ }

ਚਲਾਚਲ. ਸੰਗਤ ਅਤੇ ਅਚਲ. ਚੇਤਨ ਜਤੁ.

ਚਲਾਣਾ. ਪ੍ਰਾਥਮ. ਬੁਧ। ੨ ਭਾ. ਮਰਨਾ. ਦੇਹ ਤਿਆਗਕੇ ਪ੍ਰਾਣੀ ਦਾ ਪਰਲੋਕਗਮਨ. ਦੇਖੋ, ਮ੍ਰਿਤਕ ਸੰਸਕਾਰ ੨.

ਚਲਾਵਾ. ਵਿ—ਚਲਾਉਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਤ—ਗਤਿ. ਚਾਲ. ਭੋਰ. ਚਲਿ. ਚਲਾਇਮਨ ਹੋ ਕੇ. ਚਪਲਤਾ ਸੇ. "ਮਨੁ ਦਹ ਦਿਸਿ ਚਲਿ ਚਲਿ ਭਰਮਿਆ." (ਸੁਹੀ ਫੰਤ ਮ: ੪) ੨ ਚੱਲਕੇ. ਚੁਰਕੇ.

ਚਲਿਤ } ਦੇਖੋ, ਚਰਿਤ ਅਤੇ ਚਰਤਿ. "ਚਲਿਤ ਤੁਮਾਰੇ ਪ੍ਰਕਟ
ਚਲਿਤੁ } ਪਿਆਰੇ." (ਮਾਰ ਮ: ੫)

ਚਲਿੰਦਾ. ਵਿ—ਚਲਾਉਣ ਵਾਲਾ. "ਚਾਪ ਕੇ ਚਲਿੰਦਾ." (ਗੜਪਨ)

ਧਨੁਖ ਦੇ ਚਲਾਉਣ ਵਾਲੇ। ੨ ਚਲਾਇਮਨ.

ਚਲੁੰਭ } ਦੇਖੋ, ਚਲੁੰਭ.
ਚਲੁੰਭਾ }

ਚਲੁਲ } ਚੁੰ—ਚੁਲ੍ਹ. ਮੋਤੀ ਤੁੱਲ. ਮੋਤੀ ਜੇਹੀ ਚਮਕ ਵਾਲਾ।
ਚਲੁਲਾ } ੨ ਚੁੰ—ਲਾਲਚ. ਗੁਲਦੁਪਹਿਰੀਏ (ਲਾਲਚ) ਜੇਹਾ
ਚਲੁਲਿਆ } ਭਾਤਾ ਸੁਰਮ. "ਸੁਕੇ ਕਾਸਟ ਹਰੇ ਚਲੁਲ." (ਰਾਮ
ਚਲੁਲੀ } ਮ: ੫) ਸੁੱਕੇ ਬਿਰਫ ਹਰੇ ਪੱਤਿਆਂ ਵਾਲੇ ਅਤੇ
ਚਲੁਲੁ } ਲਾਲ ਫੁੱਲਾਂ ਵਾਲੇ ਹੋ ਕਟੇ. ਭਾਵ—ਭਠੇ ਦੀਨ ਦੁਖੀ
ਚਲੁਲੇ } ਆਨੰਦ ਨਾਲ ਪ੍ਰਫੁੱਲਿਤ ਹੋ ਕਟੇ. "ਚੰਗ ਚਲੁਲੈ
ਨਾਇ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੪) "ਬਸਤੁ ਹਮਾਰੇ ਚੰਗ ਚਲੁਲ." (ਆਸਾ ਮ:
੫) "ਕੂੜੇ ਲਾਲ ਚਲੁਲੁ." (ਸੋਹ ਅ: ਮ: ੧)

ਚਲੇਸਹਿ. ਬਲਿਘਾਤਿ. ਚਲੇਗਾ. ਜਾਵੇਗਾ.

ਚਲੰਤਾ. ਵਿ—ਅਧਿਕਾਰ. ਚਲਾਇਮਾਨ। ੨ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਚਲਦਾ. ਚੁਰਦਾ। ੩ ਜਾਰੀ.

ਚਲੰਤੀਖੇਲ. ਸੰਗਤ—ਹਥੇਰੀ. ਇੰਦੁਜਾਲ ਦੀ ਖੇਡ. "ਸੈਤਿਕ ਵੀਦ ਚਲੰਤੀਖੇਲੇ." (ਭਾਗੁ) ੨ ਚਰਿਤੁ ਖੇਡਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ.

ਚਲੰਬੋ } ਵਿ—ਗਮਨਸ਼ੀਲ. ਜਾਣ ਵਾਲਾ. "ਕੀਰਤਿ ਸਾਬ ਚਲੰਬੋ."
ਚਲੰਬੋ } (ਗਾਥਾ)

ਚਲੰਭ. ਦੇਖੋ, ਚਲੰਭ.

ਚਲੁ. ਭਾ ੨੫ ਚਹਲਾਯ. ਸੰਗਤ—ਚਹ (ਚਾਹ-ਕੁਆ) ਲਧ (ਚਿੱਕਤ). ਖੁਹ ਪਾਸ ਦਾ ਚਿੱਕਤ। ੨ ਚਿੱਕਤ ਦਾ ਟੋਆ.

ਚਵ. ਸੰਗਤ—ਚਾਰ. ਚਹਾਰ. "ਚੜੀ ਚਵਗਟਿ ਵੰਨੀ." (ਮ: ੪ ਵਾਰ ਵਡ) ੨ ਦੇਖੋ, ਚਵਟੁ.

ਚਵਕਾ. ਦੇਖੋ, ਚਉਕਾ.

ਚਵਕਟ } ਵਿ—ਚੋਕਟਾ. ਚਤੁਰੰਤ. ਦੇਖੋ, ਚਵ.
ਚਵਗਟਿ }

ਚਵਗੰਤਾ. ਦੇਖੋ, ਚਗੰਤਾ. "ਚਾਰ ਕਰੈ ਤੁਮ ਸੋ ਚਵਗੰਤਾ." (ਕੁਵਿ ੧੦) ਇਥੇ ਚਵਗੰਤਾ ਦਾ ਅਰਥ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਹੈ.

ਚਵਗੁਣ } ਦੇਖੋ, ਚਵਗਣ.
ਚਵਗੁਨ }

ਚਵਟੁ. ਸਿੰਧੀ. ਸੰਗਤ—ਕਥਨ. ਉੱਚਾਰਣ. "ਗੁਰਬਾਣੀ ਨਿਤ ਨਿਤ ਚਵਾ." (ਸੁਹੀ ਫੰਤ ਮ: ੪) "ਨਾਨਕ ਧਰਮ ਐਸੇ ਚਵਹਿ." (ਸਵਾ ਮ: ੫) "ਸਭਿ ਚਵਹੁ ਮੁਖਧੁ ਜਗੰਨਾਥ." (ਮ: ੪ ਵਾਰ ਕਾਨ) "ਸਚੁ ਚਵਾਈਐ." (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਮਾਰ) "ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮ ਚਵਿਆ." (ਤੁਖਾ ਫੰਤ ਮ: ੪) "ਝੁੱਠੇ ਬੈਣ ਚਵੇ ਕਾਮਿ ਨ ਆਵਟੇ ਜੀਉ." (ਧਨਾ ਫੰਤ ਮ: ੧)

ਚਵਤਾਲ. ਦੇਖੋ, ਚਾਰ ਤਾਲ। ੨ ਵਿ—ਚੋਤਾਲੀਸ਼ਾਂ. "ਸਤ੍ਰਹਿ ਸੈ ਚਵਤਾਲ ਮੇ ਸਾਵਨ ਸੁਇ ਬੁਧਵਾਰ। ਨਗਰ ਪਾਵਟਾ ਮੇ ਤੁਮੇ ਰਚਿਚਿ ਕੁੰਭ ਸੁਧਾਰ." (ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾਵ)

ਚਵਦਾਹ. ਸੰਗਤ—ਚੌਦਾਂ, ਚਾਰ ਅਤੇ ਦਸ. ਚਤੁਰਦਸ—੧੪.

ਚਰਧ. ਸੰਗਤ—ਚਮਕ। ੨ ਚਹਿਲ. ਧੜਕਾ. “ਧੜਨ ਤਜ ਪਰਤ ਚਰਧ ਮੁਨਿ.” (ਰਮਾਵ)

ਚਦਨ. ਦੇਖੋ, ਚਵਟਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਚੜਵਨ.

ਚਵਧਿਯਾ. ਦੇਖੋ, ਚਤੁਸਪਦੀ ਅਤੇ ਪਦਮਾਵਤੀ ੫.

ਚਵਰ. ਸੰਗਤ—ਚਮਰ. ਚੌਰ. “ਪਵਨੁ ਚਵਰੇ ਕਰੈ.” (ਸੋਹਿਲਾ)

ਚਵਰਾ. ਵਿ—ਚੌਤਾ. “ਮੁਖ ਚਵਰਾਯੋ.” (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੨ ਦੇਖੋ, ਚੌਰਾ.

ਚਵਰਾਸੀ } ਸੰ. ਚਤੁਰਸੀਤਿ. ਚੌਰਾਸੀ. ਚਾਰ ਉੱਪਰ ਅੱਧੀ—
ਚਵਰਾਸੀਹ } ੮੪. “ਚਵਰਾਸੀਹ ਲਖ ਜੋਨਿ ਉਪਾਈ.” (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ)

ਚਵਰਾਸੀਹ ਸਿੰਧ. ਦੇਖੋ, ਚੌਰਾਸੀ ਸਿੰਧ.

ਚਵਰਾਸੀਹ ਲਖ ਜੋਨਿ. ਦੇਖੋ, ਚੌਰਾਸੀ ਲੱਖ ਯੋਨਿ.

ਚਵਰਾਯੋ. ਚੌਤਾ ਕੀਤਾ. ਪਸਾਰਿਆ. ਦੇਖੋ, ਚਵਰਾ.

ਚਵਰੁ. ਚੌਰ. ਦੇਖੋ, ਚਵਰ. “ਕੋਸਾ ਕਾ ਕਰਿ ਚਵਰੁ ਭੁਲਾਵਾ.” (ਸੁਹੀ ਮ: ੫)

ਚਵਾਂ. ਬੰਨਾਂ. ਕਥਨ ਕਰਾਂ. ਦੇਖੋ, ਚਵਟੁ.

ਚਵਾਉ }
ਚਵਾਇਆ } ਕਥਨ. ਕਹਿਣਾ. ਆਖਿਆ. ਆਖੀ. ਕਥਨ ਕਰੀਏ.
ਚਵਾਈ } ਆਖੀਏ. ਦੇਖੋ, ਚਵਟੁ.
ਚਵਾਈਐ }

ਚਵਾਣ. ਸੰਗਤ—ਚਵਟੁ (ਕਥਨ) ਦਾ ਅਸਥਾਨ. ਮੁਖ. “ਫੁਟਿ ਚਵਾਣ.” (ਚੰਡੀ ੨) “ਥੋਪਰ ਧੂਰ ਚਵਾਣੀ.” (ਚੰਡੀ ੩) ਥੋਪਰੀ ਅਤੇ ਮੁਖ ਨੂੰ ਧੂਰਨ ਕਰਕੇ.

ਚਵਾਣੀ } ਦੇਖੋ, ਚਵਟੁ। ੨ ਚਵਾ ਜਾਣੀ. ਚਵਣ ਕਰੀ. “ਕੁਝੁਪਿ
ਚਵਾਣੀ } ਚਵਾਣੀ ਸੇ ਕਿਤੁ ਠਾਇ?” (ਸਿਧਗੋਸਟਿ)

ਚਵੀ. ਦੇਖੋ, ਚਵਟੁ. “ਚਵੀ ਚਾਵਡੀ.” (ਵਿਚਿਤ੍ਰ) ਚਮੁੰਡਾ ਬੋਲੀ। ੨ ਦੇਖੋ, ਚਵੀ.

ਚਵੇ }
ਚਵੀ } ਬਹੇ. ਆਖੇ. ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਚਵਟੁ.
ਚਵੀਦਾ }

ਚਵੀ. ਚੌਥੀਸ. ਚਤੁਰਵਿੰਸਤਿ—੨੪.

ਚੜ. ਦੇਖੋ, ਚਤਨਾ.

ਚੜਸ. ਸੰਗਤ—ਚਰਸ. ਚਰਸਾ. ਚਰਮ ਦਾ ਬੈਲਾ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਖੂਹ ਵਿੱਚੋਂ ਪਾਣੀ ਕੱਢੀਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਚਤਸਾ। ੨ ਚਰਸ. ਇੱਕ ਨਸੀਲਾ ਪਦਾਰਥ, ਜੋ ਮਦੀਨ ਭੰਗ (ਸਿੰਧਪਤ੍ਰੀ—*Canabis sativa*) ਦੇ ਕੋਮਲ ਪੱਤਿਆਂ ਦੇ ਚੀਕਣੇ ਲੋਸ ਤੋਂ ਕਣਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਵੀ ਕਾਸੇ ਵਾਝ ਸਿੰਧਪਤ੍ਰੀ ਦਾ ਵਿਕਾਰ ਹੈ. ਇਸ ਨੂੰ ਚਿਲਮ ਵਿੱਚ ਰੱਖਕੇ ਸੁਆਂ ਪੀਤਾ (ਭਿੰਗਿਆ) ਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਦੀ ਤਾਸੀਰ ਗਰਮ ਖੁਸ਼ਕ ਹੈ. ਇਮਾਗ ਅਤੇ ਪੱਠਿਆਂ ਤੇ ਇਸ ਦਾ ਬਹੁਤ ਬੁਰਾ ਅਸਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਚੜਸ ਪੀਣ ਵਾਲੇ ਮਹਾ ਮਲੀਨ ਰਹਿੰਦੇ ਅਤੇ ਪੁਰਖਾਰਥਹੀਨ ਹੁੰਦੇ

ਹਨ.

ਚੜਸਾ. ਦੇਖੋ, ਚਤਸ ੧। ੨ ਦਸ ਏਕਡ ਜ਼ਮੀਨ ਦਾ ਪ੍ਰਮਾਣ. ਜਿਵੇਂ—ਜਿਤਨੀ ਜ਼ਮੀਨ ਨੂੰ ਹਲ ਵਾਹ ਬੀਜ ਸਕੇ, ਉਸ ਦੀ “ਹਲ” ਸੰਗਤ—ਹੈ, ਤਿਵੇਂ ਜਿਤਨੀ ਜ਼ਮੀਨ ਨੂੰ ਇੱਕ ਚੜਸਾ ਚੰਗੀ ਤਰਾਂ ਪਾਣੀ ਦੇ ਸਕੇ, ਉਤਨੀ ਦਾ ਨਾਮ ‘ਚੜਸਾ’ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ. ਪਾਣੀ ਦੀ ਛਹਿਰਾਈ ਦੇ ਭੇਦ ਕਰਕੇ ਚੜਸੇ ਦਾ ਪ੍ਰਮਾਣ ਵੱਧ ਘੱਟ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਕੋਚਰਮ ੨.

ਚੜਸੀ. ਵਿ—ਚੜਸ ਪੀਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਚੜਸੇ ਨਾਲ ਪਾਣੀ ਕੱਢਣ ਵਾਲਾ.

ਚੜਤ. ਸੰਗਤ—ਚੜਤ. ਭੋਟਾ. ਪੂਜਾ. ਦੇਵਤਾ ਨੂੰ ਅਰਪੀ ਹੋਈ ਵਸਤੁ। ੨ ਬੂਝ. ਚੜਾਈ. ਪੁਸ਼ਥਾਨ। ੩ ਫੈਜ਼ਲੀ. ਦੁਸ਼ਮਨ ਪੁਰ ਫੌਜ ਦਾ ਬੂਝ.

ਚੜਤ ਸਿੰਘ. ਦਸਮੇਸ਼ ਦਾ ਹਜ਼ੂਰੀ ਮਲਵਈ ਸਿੰਘ ਦਾਨ ਸਿੰਘ ਦਾ ਭਾਈ। ੨ ਸੁਕਚੱਕੀਆਂ ਦੀ ਮਿਸਲ ਦਾ ਮੋਢੀ, ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦਾ ਦਾਦਾ, ਜੋ ਸੰਮਤ ੧੭੭੯ ਵਿੱਚ ਜਨਮਿਆ ਅਤੇ ਖਾਲਸਾਦਲ ਨਾਲ ਮਿਲਕੇ ਅਨੇਕ ਧਰਮਯੁੱਧ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ, ਇਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਬਲ ਨਾਲ ਰੂਜਰਾਵਾਲੇ ਦੀ ਵਡੀ ਰਿਆਸਤ ਬਣਾ ਲਈ ਸੀ. ਇਸ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਆਪਣੀ ਹੀ ਬੰਦੂਕ ਪਾਟ ਜਾਣ ਤੋਂ ਸੰਮਤ ੧੮੩੨ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ. ਪ੍ਰਚੀਨ ਪੰਥਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦਾ ਨਾਮ ਚੜ੍ਹ ਸਿੰਘ ਲਿਖਿਆ ਹੈ.

ਚੜਨਾ. ਫਿ—ਸਵਾਰ ਹੋਣਾ. “ਚਤਿ ਦੇਹਤਿ ਘੋੜੀ.” (ਵਡ ਘੋੜੀਆਂ) ੨ ਆਰੋਹਣ ਕਰਨਾ. “ਚਤਿ ਬੋਹੈ ਚਾਲਸਹਿ.” (ਮ: ੪ ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੧) ੩ ਖਾ. ਪਰਲੋਕਗਮਨ ਕਰਨਾ। ੪ ਵੈਦੀ ਪੁਰ ਚੜ੍ਹਾਈ ਕਰਨੀ। ੫ ਉੱਪਰ ਵੱਲ ਜਾਣਾ.

ਚੜਾ. ਸੰਗਤ—ਚੜ੍ਹਾ. ਚਿਨ੍ਹ. ਚਾਵੰਡਾ. “ਭਜਿ ਮਾਸ ਚੜਾ ਉਡ ਅਪ ਚਲੀ.” (ਦੱਤਾਵ)

ਚੜਾਉ. ਸੰਗਤ—ਚੜ੍ਹਨ ਦਾ ਭਾਵ। ੨ ਚਿੱਧੀ. ਚੁੰਨੀ. ਤਰੱਕੀ। ੩ ਸਮਰਪਨ. ਭੋਟਾ. “ਸੇਵਕ ਸੇਵਹਿਕਰਮਿ ਚੜਾਉ.” (ਵਾਰ ਅਸਾ) ਭਕਤਜਨ ਸੇਵਾ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਰਮਭਜਨ ਅਰਪਨ ਕਰਕੇ. ਭਾਵ—ਕਰਮ ਦੇ ਫਲ ਦੀ ਇੱਛਾ ਨਹੀਂ ਰਖਦੇ.

ਚੜਾਉਣਾ. ਫਿ—ਆਰੋਹਣ ਕਰਾਉਣਾ। ੨ ਸਵਾਰ ਕਰਾਉਣਾ। ੩ ਅਰਪਣ ਕਰਨਾ। ੪ ਪਹਿਰਨਾ. “ਕਾਪਤ ਐਗਿ ਚੜਾਇਆ.” (ਭਿਲਾ ਮ: ੩)

ਚੜਾਉ. ਫਿ—ਚੜ੍ਹਾਉਣ ਵਾਲਾ. ਅਰਪਣ ਕਰਤਾ। ੨ ਚੜ੍ਹਨ ਵਾਲਾ. ਸਵਾਰ ਹੋਣ ਵਾਲਾ. “ਭਉ ਬੋਤਾ, ਜੀਅ ਚੜਾਉ.” (ਮਾਰੂ ਮ: ੧)

ਚੜਿ. ਫਿ. ਵਿ—ਚੜ੍ਹਕੇ. ਦੇਖੋ, ਚਤਨਾ.

ਚੜੀ. ਦੇਖੋ, ਚਤਨਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਚੜਾ। ੩ ਚੜਸੀ. ਚੜ੍ਹੇਗਾ. “ਸਤਿਗੁਰੁ ਅਪਨਾ ਮਨਾਇ ਨੈ ਤਾ ਰੂਪ ਚੜੀ.” (ਮ: ੩ ਵਾਰ ਜੁਹੀ)

ਚੜੀਐ. ਵਿ—ਵਧੀਆ. ਸਭ ਤੋਂ ਚੜ੍ਹਦਾ. “ਸਭ ਦਾ ਖਸਮੁ ਹੈ ਸਭ ਦੂ ਤੂ ਚੜੀਐ.” (ਮ: ੪ ਵਾਰ ਕਉ ੧) ੨ ਦੇਖੋ, ਚਤਨਾ.

ਚਤੋਂਦਾ } ਵਿ—ਵਧੀਆ, ਆਲਾ ਦਰਜੇ ਦਾ, ਮੁੰਤਖਿਬ, ਚੁਣਿਆ
ਚਤੋਂਦਾ } ਹੋਇਆ, “ਇਕ ਦੂ ਇਕ ਚਤੋਂਦੀਆਂ ਕਉਣੁ ਜਾਣੈ
ਚਤੋਂਦੀ } ਮੇਰਾ ਨਾਉ ਜੀਉ?” (ਸੁਹੀ ਮ: ੧ ਕੁਚਜੀ)

ਚੜ੍ਹ ਸਿੰਘ, ਦੇਖੋ, ਚਤਤ ਸਿੰਘ ੨.

ਚੜ੍ਹਤ, ਦੇਖੋ, ਚਤਤ.

ਚੜ੍ਹਨਾ, ਦੇਖੋ, ਚਤਨਾ.

ਚੜ੍ਹਾਉਣਾ, ਦੇਖੋ, ਚੜ੍ਹਾਵਨਾ ਅਤੇ ਚੜ੍ਹਾਉਣਾ.

ਚੜ੍ਹਾਵਾ, ਸੰਗਤ—ਭੋਟਾ, ਪੂਜਾ, ਦੇਵਤਾ ਨੂੰ ਅਰਪਿਆ ਪਦਾਰਥ।
੨ ਧਾਵਾ, ਕੁਚ। ੩ ਸ਼ਾਈ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦੁਲਹਨਿ (ਲਾੜੀ) ਲਈ
ਭੇਜੇ ਵਸਤੂ ਰੁਖਣ ਆਦਿ, ਰੋਪਨਾ, ਸਾਚਕ.

ਚਾ, ਸੰਗਤ—ਚਾਉ, ਉਮੰਗ ੨ ਚੁਚਾਉਣ (ਚੁਠਾਉਣ) ਦੀ ਕ੍ਰਿਆ।
੩ ਦੇਖੋ, ਚਾਕ ੩.

ਚਾਉ, ਸੰਗਤ—ਉਤਸਾਹ, ਉਮੰਗ, ਆਨੰਦ ਦੀ ਲਹਿਰ, “ਮਨਿ
ਚਾਉ ਭਇਆ ਪੂਰ ਅਥਮੁ ਸੁਣਿਆ.” (ਅਨੰਦ)

ਚਾਉ ਚਾਈਲਾ, ਵਿ—ਆਨੰਦ ਨਾਲ ਉਮੰਗ ਸਹਿਤ, “ਮਿਲਿ
ਚਾਉ ਚਾਈਲੇ ਪੂਨ.” (ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ੫)

ਚਾਉਣਾ, ਵਿ—ਚੁਠਾਉਣਾ, ਚੁਚਾਉਣਾ, ਚੁੱਕਣਾ.

ਚਾਉਲ, ਸੰਗਤ—ਤੰਬੂਲ, ਚਾਵਲ, “ਚਾਉਲ ਪਕਮ ਦੇਸ ਮਮ ਹੋਈ.”
(ਨਪੁ)

ਚਾਉਲਾ, ਦੇਖੋ, ਚਾਵਲਾ.

ਚਾਉਡ, ਸੰਗਤ—ਚਾਪਲੜ, ਚੰਬਲਪੁਣਾ ੨ ਟਿੱਲਤ.

ਚਾਉ, ਵਿ—ਚਾਉ ਵਾਲਾ ੨ ਸੰਗਤ—ਬੰਧੀ ਕੋਤ ਦਾ ਇੱਕ ਪ੍ਰੇਮੀ,
ਜੋ ਸੁਨਤਾਨਪੁਰ ਦਾ ਵਸਨੀਕ ਸੀ, ਇਸ ਨੇ ਕੁਝ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਤੋਂ
ਸਿੱਖੀ ਧਾਰਨ ਕਰਕੇ ਜਨਮ ਸਫਲ ਕੀਤਾ.

ਚਾਉ, ਦੇਖੋ, ਚਾਉ ਅਤੇ ਚਿਓਤ.

ਚਾਉਣ, ਦੇਖੋ, ਚਾਉ ਅਤੇ ਚਾਕ, “ਸਦਾ ਚਾਉ ਹਰਿ ਭਾਇ.”
(ਸਵੈਕੇ ਮ: ੪ ਕੇ) “ਤਮਾਸੇ ਬਹੁ ਭਿਧੀ ਚਾਉ ਲਗਿ ਰਹਿਆ.”
(ਸੁੀ ਅ: ਮ: ੫) ੨ ਫਿ, ਵਿ—ਚੁਠਾਕੇ, ਚੁਠਾਕਰ, ਚੁੱਕਕੇ, “ਹਰ
ਚਾਉ ਦੀਜੀ.” (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧੦੮)

ਚਾਇਆ, ਚੁੱਕਿਆ, ਦੇਖੋ, ਚਾਉਣਾ ੨ ਸੰਗਤ—ਚਾਉ, ਉਮੰਗ,
“ਮਨਿ ਉਪਜਿਆ ਚਾਇਆ.” (ਕਿਲਾ ਛੰਤ ਮ: ੫)

ਚਾਇਣ, ਸਿੱਧੀ, ਵਿ—ਕਹਿਣਾ ਅਥਵਾ ਕਹਾਉਣਾ, ਦੇਖੋ, ਚਾਣਾ,
੨ ਚੁਠਾਉਣਾ, ਚੁੱਕਣਾ.

ਚਾਈ, ਚੁਠਾਈ, ਚੁਚਾਈ, ਚੁੱਕੀ ੨ ਵਿ—ਚਾਉ ਵਾਲਾ, ਉਮੰਗੀ,
ਉਤਸ਼ਾਹੀ.

ਚਾਈਆ } ਵਿ—ਉਤਸ਼ਾਹੀ, ਆਨੰਦੀ, ਚਾਉਵਾਲਾ, “ਸਜਣੁ ਮਿਥਾ
ਚਾਈਲਾ } ਚਾਈਆ.” (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੨ ਮ: ੫)

ਚਾਸ } ਭਿੰਗ, ਸੰਗਤ—ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ, ਜ਼ਮੀਨ ੨ ਭਾ ੭੫ ਚਾਲਨੀ.
ਚਾਸਨੀ } ਸੰਗਤ—ਚੱਖਣ ਦੀ ਵਸਤੂ ੩ ਪਕਾਕੇ ਭਾਤਾਂ ਕੀਤਾ
ਸਰਬਤ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਭੋਧਕੇ ਜਲੇਰੀ ਆਦਿ ਮਿਠਾਈ ਬਣਾਈ

ਹੈ, ਦੇਖੋ, ਸੰ. ਚਸ ਧਾ ੪ ਸੁਵਰਣ (ਸੋਨੇ) ਅਤੇ ਚਾਂਦੀ ਦੀ ਰੰਗਤ,
ਜਿਸ ਤੋਂ ਧਾਤੂ ਦੀ ਨਿਰਮਲਤਾ ਜਾਣੀ ਜਾਵੇ.

ਚਾਸਵਿਦਾਰ, ਭਿੰਗ, ਸੰਗਤ—ਚਾਸ (ਜ਼ਮੀਨ) ਨੂੰ ਪਤਨ ਵਾਲਾ,
ਹਲਵਾਹਕ, ਕਿਰਸਾਨ ੨ ਲੋਹੇ ਦਾ ਛਾਲਾ, ਜੋ ਹਲ ਅੰਗੇ ਲੱਗਾ ਹੁੰਦਾ
ਹੈ। ੩ ਕੁਦਾਲ.

ਚਾਹ, ਸੰਗਤ—ਇੱਛਾ, ਅਭਿਲਾਖਾ, “ਚਾਹਿ ਰੁਝਹਿ ਦਇਆਰ।”
(ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ੫) ੨ ਚਿਤਵਨ, ਦ੍ਰਿਸ਼੍ਟ, ਨਜ਼ਰ, “ਚਾਹ ਰਹੈ ਚਿੱਤ
ਮੇ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕੀ ਏਕ ਚਾਹ ਕੀ.” (ਪ੨ ਕਵਿ) ੩ ਭਾ ੫ ਖੂਹ ਰੂਪ।
੪ ਦੇਖੋ, ਚਾਕ ੩.

ਚਾਹਕ } ਵਿ—ਚਾਹੁਣ ਵਾਲਾ, ਇੱਛਾਵਾਨ, “ਚਾਹਕ ਤਤ ਸਮਤ
ਚਾਹਕੁ } ਸਰੇ.” (ਸਵੈਕੇ ਮ: ੪ ਕੇ) ਤਤੁ ਦੇ ਚਾਹਕ ਅਤੇ ਸਮਤ
ਦੇ ਸਰੋਵਰ ੨ ਦੇਖਣਵਾਲਾ, ਦ੍ਰਸ਼੍ਟਾ.

ਚਾਹਤ, ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਇੱਛਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ੨ ਦੇਖਦਾ ਹੈ, ਤੱਕਦਾ ਹੈ।
ਚਾਹਨ } ਫਿ—ਇੱਛਾ ਕਰਨਾ, ਲੱਭਨਾ ੨ ਦੇਖਣਾ, ਦੇਖੋ, ਟੁਕਾ.
ਚਾਹਨਾ } ੩ ਸੰਗਤ—ਇੱਛਾ, ਅਭਿਲਾਖਾ, “ਮਨਹੁ ਪ੍ਰਤੀਖਤ
ਪੁਰੀ ਚਾਹਨ.” (ਕੁਪੁਰੁ)

ਚਾਹਲ, ਇੱਕ ਜੱਟ ਕੋਤੂ ੨ ਜਿਲਾ ਤਸੀਲ ਨਹੋਰ, ਭਾਣਾ ਬਰਕੀ
ਦਾ ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਇਸ ਪਿੰਡ ਵਿੱਚ ਸ੍ਰੀ ਕੁਝ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ
ਕੁਰਦਾਹਾ ਹੈ, ਇੱਥੇ ਕੁਝ ਜੀ ਦੇ ਨਾਨਕੇ ਸਨ, ਇਸ ਲਈ ਸਤਿਕੁਝ
ਕਈ ਵੇਰ ਆਏ, ਭੀਖੀ ਨਾਨਕੀ ਜੀ ਦਾ ਜਨਮ ਹੀ ਇੱਥੇ ਹੀ ਹੋਇਆ
ਸੀ, ਸਧਾਰਣ ਜੇਹਾ ਕੁਰਦਾਹਾ ਹੈ, ਸ੍ਰੀ ਕੁਝ ਕੁੰਬ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ
ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਸਿੰਘ ਪੁਜਾਰੀ ਹੈ, ੩੦ ਵਿੱਖੇ ਦੇ ਕੁਰੀਬ ਬਸੰਤ ਹੈ,
ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ “ਭਾਉਣੀ ਲਹੌਰ,” ਭੈਂ ਅੱਠ ਮੀਲ ਦੱਖਣ ਪੂਰਬ
ਹੈ.

ਚਾਹਿ, ਦੇਖੋ, ਚਾਹ ੨ ਫਿ, ਵਿ—ਲੋਭਕੇ, ੩ ਵੇਖਕੇ, ਤੱਕਕੇ.

ਚਾਹਿਏ } ਵਜ—ਚਾਹੀਏ, ਲੋਭੀਏ ੨ ਉਚਿਤ (ਯੋਗਕ) ਹੈ.

ਚਾਹਿਕੇ, ਦੇਖੋ, ਚਾਹਨ.

ਚਾਹੀ, ਵਿ—ਚਾਹੁਣ ਵਾਲਾ, ਇੱਛਾਵਾਨ ੨ ਭਾ ੭੫ ਖੂਹ ਨਾਲ
ਸੰਬੰਧਤ ੩ ਸੰਗਤ—ਉਹ ਜ਼ਮੀਨ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਚਾਹ (ਖੂਹ) ਤੋਂ
ਪਾਣੀ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ.

ਚਾਹੀਏ } ਦੇਖੋ, ਚਾਹਿਏ.

ਚਾਹੇ, ਵਜ—ਯਾ, ਅਥਵਾ, ਖੂਹ, ਭਾਵੇਂ ੨ ਦੇਖੋ, ਚਾਹਨ.

ਚਾਕ, ਸੰਗਤ—ਚੜ੍ਹ, ਚੱਕ, “ਚਾਕ ਤੇ ਕੁੰਭ ਤੁਰੰਤ ਉਤਾਰਕੇ.”
(ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੨ ਪਹੀਆ ੩ ਇੱਕ ਜੱਟ ਕੋਤੂ ੪ ਭਾ ੭੫ ਦਰਾਰ,
ਤੇਤਾ ੫ ਤਲਵਾਰ ਆਦਿਕ ਬਸਤਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਗਰ ਦੀ ਧੁਨਿ। ੬ ਭਾ ੭੫
ਚਾਕ ਵਿ—ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ, ਮਜਬੂਤ, ੭ ਅਰੋਕ, ਤਨਦੁਰਸ, ਨਰੋਆ।
੮ ਸੰਗਤ—ਸ਼ਮਾ, ਵੇਲਾ ੯ ਅੰ. Chalk ਖਰੀਆ ਮਿੱਟੀ.

ਚਾਕ ਚਕੜ, ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਚਮਕ ਦਮਕ ੨ ਉਜੁਲਤਾ ੩ ਬੇਭਾ.

ਚਾਕਰਪੁਰ. ਫੁੱਟਰ. ਦੇਖੋ, ਚਰੁਪਰ. "ਕਿਤੇ ਚਾਕਰਪੁਰ ਚੜ੍ਹੇ ਕਾਕਾਈ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੪੦੫)

ਚਾਕਰ. ਛਾ ੧/੪ ਸੰਕਤਾ—ਨੌਕਰ. ਜੇਵਕ.

ਚਾਕਰੀ. ਸੰਕਤਾ—ਚਾਕਰ ਦਾ ਕਰਮ. ਨੌਕਰੀ. ਜੇਵਕੀ. "ਜਿਨਿ ਗੁਰ ਕੀ ਕੀਤੀ ਚਾਕਰੀ ਤਿਨਿ ਸਦ ਬਲਿਹਾਰੀ." (ਤਿਲ ਮ: ੪)

ਚਾਕਰੁ. ਦੇਖੋ, ਚਾਕਰ. "ਚਾਕਰੁ ਨਕੈ ਚਾਕਰੀ ਜੇ ਚਲੈ ਖਸਮਿ ਤਾਇ." (ਵਾਰ ਅਸਾ)

ਚਾਕਰੇਮ. ਛਾ ੧/੪ ਚਾਕਰ ਹਸੇਮ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. ਅਸੀਂ ਨੌਕਰ ਹਾਂ. ਚਾਕਰੀ. ਸੰਕਤਾ—ਚਾਕਰ. ਚੱਕੀ. ਆਟਾ ਪੀਹਣ ਦਾ ਥੰਨ. "ਚਾਕੀ ਚਾਟਹਿ ਚੂਨ ਖਾਹਿ." (ਬਸੰ ਕਬੀਰ) ੨ ਥਰਵੀ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਦੀ ਜਮਾਈ ਹੋਈ ਵਸਤੂ. ੩ ਬੂਟੇ ਦਾ ਚਾਕੁਲ.

ਚਾਕੁ. ਦੇਖੋ, ਚਾਕ.

ਚਾਕੁ. ਛਾ ੧/੪ ਚਾਕੁ ਸੰਕਤਾ—ਕੁਲਮਤਰਾਸ. ਕਾਕੁ.

ਚਾਖ. ਦੇਖੋ, ਚਾਖਨਾ. ਸੰ. ਚਕ. ਖਾਣਾ ੨ ਦੇਖੋ, ਚਾਖੁ.

ਚਾਖਤ. ਰਖਦਾ ਹੋਇਆ. ਸਵਾਦ ਨੈਦਾ. ੨ ਚੱਖਣ ਸਾਰ. ਚਖਦੇਹੀ.

"ਚਾਖਤ ਹੋਇ ਰਹਿਹਿ ਬਿਸਮਾਦੁ." (ਗਉ ਮ: ੫) ੩ ਸੰ. ਚਕੁਸਾ. ਨੇੜੁ ਕਰਕੇ. ਅੱਖ ਨਾਲ. "ਪੇਖਤ ਚਾਖਤ ਕਹੀਐ ਅੰਧ." (ਸੁਹੀ ਮ: ੫) ਅੱਖਾਂ ਨਾਲ ਵੇਖਦਾ ਭੀ ਅੰਨ੍ਹਾ ਕਹੀਦਾ ਹੈ.

ਚਾਖਨਾ. ਫਿ—ਚੱਖਣਾ. ਚਸਨਾ ਨਾਲ ਸੁਆਦ ਨੈਣਾ. ਦੇਖੋ, ਚਲ. ਚਾਖਿ. ਚੱਖਕੇ. ਸੁਆਦ (ਜਾਕਤਾ) ਨੈ ਕੇ. "ਚਾਖਿ ਕੁੰਕਾ ਮੁਸਕਾਵਤ." (ਸਾਰ ਮ: ੫)

ਚਾਖਿਅਰਾ. ਸੁਆਦ ਲਿਆ. ਚੱਖਿਆ. ਚਸਣ ਕੀਤਾ. "ਚਾਖਿਅਰਾ ਸਿ ਹਰਿਰਸ ਮੀਟਾ." (ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ੪)

ਚਾਖਿਬਾ. ਚੱਖਿਆ. ਸੁਆਦ ਲਿਆ. "ਹਰਿਰਸ ਚਾਖਿਬਾ." (ਸਿਤ ਮ: ੪)

ਚਾਖੀ. ਚਸਣ ਕੀਤੀ. ਚੱਖੀ. "ਮਹਾ ਬਿਖਿਅਮਾਦ ਚਾਖੀ." (ਸਾਰ ਮ: ੪) ੨ ਸੰਕਤਾ—ਚੱਖੀ. ਬਾਜ ਆਇ ਸਿਕਾਰੀ ਪੰਛੀਆਂ ਨੂੰ ਸਿਕਾਰ ਪੁਰ ਲਾਉਣ ਲਈ ਮਾਸ ਦਾ ਚਸਕਾ ਦੇਣ ਦੀ ਭੈਣੀ. "ਬਾਜ ਹੈ ਕੁਚਲ ਕਾਨੁ ਵਈ ਜਬ ਚਾਖੀ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਚਾਖੁ. ਸੰ. ਚਾਕੁਸ—ਚਾਕੁਸ. ਫਿ—ਨੇੜੁ ਦਾ. ਨੇੜੁ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ. ੨ ਸੰਕਤਾ—ਬਦਨਜਰ. "ਹਰਿ ਸਿਮਰਤ ਕਛੁ ਚਾਖੁ ਨ ਜੋਹੈ." (ਭੈਰ ਮ: ੫) "ਚਮ ਨਾਮ ਜੋ ਜਨ ਜਪੈ x x x ਤੰਤੁ ਮੰਤੁ ਨਹ ਜੋਹਈ ਤਿਤੁ ਚਾਖੁ ਨ ਲਾਗੈ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫)

ਚਾਖੈ. ਚਖਦਾ ਹੈ. ਚਸਣ ਕਰਦਾ ਹੈ. ਚਸਨਾ ਨਾਲ ਸੁਆਦ ਨੈਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਚਸ. ੨ ਚਛੁ (ਨੇੜੁ) ਦੁਆ ਅਨੁਭਵ ਕਰਦਾ ਹੈ. ਦੇਖਦਾ ਹੈ. "ਸਭਦੁ ਵੀਖਛੁ ਵਰਤੇ ਤਿਹੁ ਲੋਇ। ਜੇ ਚਾਖੈ ਸੋ ਨਿਰਮਲੁ ਹੋਇ." (ਧਨਾ ਮ: ੩)

ਚਾਕ. ਸੰਕਤਾ—ਪੁਕਾਰ. ਕੁਹਾਰ. ਸੰਦ. "ਕੁਕੇਇਆ ਚਾਕੇਇਆ ਮਤੀ ਦੇਇਆ ਨਿਤ." (ਸ. ਫਰੀਦ) ੨ ਸਿੰਧੀ. ਫਿ—ਬਹਾਦੁਰ. ੩ ਸੰ. ਚਾਕੁ ਸੰਕਤਾ—ਦੰਦਾ ਦੀ ਚੁੰਜਲਤਾ ਅਥਵਾ ਸੁੰਦਰਤਾ.

ਚਾਕਾ } ਸੰ. ਚਕੁ. ਚੰਗ. ਫਿ—ਸੁੰਦਰ. ਸ਼ੋਭਾ ਸਹਿਤ. "ਸਿਉ ਚਾਕਾ } ਕੁਸਮ ਚਾਰਿ ਦਿਨ ਚਾਕਾ." (ਮਾਲੀ ਮ: ੪)

ਚਾਕੇਇਆ. ਚਾਕਾ ਮਾਰਦਿਆਂ. ਦੇਖੋ ਚਾਕ.

ਚਾਚਰ } ਦੇਖੋ, ਚਰਚਰੀ. ੨ ਇੱਕ ਛੰਦ. ਇਹ "ਸੁਧੀ" ਛੰਦ ਦਾ ਚਾਚਰੀ } ਹੀ ਨਾਮਾਂਤਰ ਹੈ. ਲੱਛਣ—ਚਾਰ ਚਰਣ, ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ਜ, ਛ, ਡ, ੧, ੨, ੩.

ਉਦਾਹਰਣ—

ਅਲੇਖ ਹੈ। ਅਲੇਖ ਹੈ।

ਅਨਾਮ ਹੈ। ਅਨਾਮ ਹੈ।

(ਜਾਪੁ)

(ਅ) ਚਾਚਰੀ ਦਾ ਦੂਜਾ ਰੂਪ ਹੈ "ਸ਼ਲਿ" ਛੰਦ. ਅਰਥਾਤ—ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ਇੱਕ ਸ਼ਕਣ, ਯਥਾ:—

ਗੁਧਿਏ। ਮੁਕੰਏ। ਉਦਾਰੇ। ਅਪਾਰੇ। (ਜਾਪੁ)

ਕਲਕੀ ਅਵਤਾਰ ਵਿੱਚ ਭੀ ਇਹੀ ਰੂਪ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਯਥਾ:—

ਹਕਾਰੈ। ਪਚਾਰੈ। ਪ੍ਰਹਾਰੈ। ਕੁਵਾਰੈ।

ਕੁਰਪੁਤਾਪ ਸੁਰਸ ਵਿੱਚ ਭੀ ਇਹੀ ਰੂਪ ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, ਯਥਾ:—

ਤੁਫੰਕੈ। ਨਿਸੰਕੈ। ਉਰਾਟੀ। ਚਲਾਟੀ।

੩ ਸੰ. ਚਾਚਲਿ. ਫਿ—ਅਤਿ ਚੰਚਲ. ੪ ਟੇਚਾ ਜਾਣ ਵਾਲਾ.

੫ ਸੰਕਤਾ—ਰਲਵਾਰ. ਖਭਗ. ਜਿਸ ਦੀ ਚਾਲ ਤਿਰਛੀ ਹੈ. "ਚਾਚਰ ਚਮਕਾਚਨ." (ਅਕਾਲ)

ਚਾਚਰੋਚਰੈ. ਚਰਚਰੀ—ਚੁੰਚਰੈ. ਫਾਗ (ਹੌਲੀ) ਦਾ ਗੀਤ ਕਾਉਂਦੇ ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਚਰਚਰੀ ੨. "ਕਰੰਤ ਚਾਚਰੋਚਰੈ." (ਰਾਮਾਵ)

ਚਾਚਲ } ਸੰ. ਚਾਕੁਚਲ. ਸੰਕਤਾ—ਚੰਚਲਤਾ. ਚਪਲਤਾ. ਚਾਚਲਤ } "ਅਚਾਚਲ ਅੰਗ." (ਦੱਤਾਵ) ਚੰਚਲਤਾ ਭਿਨਾ ਅੰਗ. ਚਾਚਾ, ਪਿਤਾ ਦਾ ਛੋਟਾ ਭਾਈ. ਚਚਾ.

ਚਾਚਾਛੱਕੋ. ਦੇਖੋ, ਚਚਾਛੱਕੋ.

ਚਾਚੂਆ. ਨੌਹਾ ਤਪਾ ਕੇ ਸ਼ਰੀਰ ਤੇ ਦਾਗ ਲਾਉਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਭਹੁਤ ਵੈਦ ਕਠੀਏ ਅਤੇ ਨਮੋਨੀਏ ਆਇ ਰੋਗਾਂ ਦੀ ਪੀੜ ਮਿਟਾਣ ਲਈ ਚਾਚੂਏ ਲਾਇਆ ਕਰਦੇ ਹਨ.

ਚਾਟ. ਸੰਕਤਾ—ਚੱਟਣ ਦੀ ਇੱਛਾ. ਸੁਆਦ ਦੀ ਅਭਿਲਾਖਾ. "ਚਾਟਉ ਪਕ, ਚਾਟ." (ਕਲ ਮ: ੪ ਪਭਤਾਲ) ੨ ਚੱਟਣ ਯੋਗਤ ਜੇਹੜ ਪਦਾਰਥ. ੩ ਸੰ. ਵਿਸ਼ੁਸਾਖਾਤੀ. ੪ ਠਕ.

ਚਾਟਸਾਰ } ਚਟੁਸਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਚਟਸਾਲ. "ਆਪੇ ਚਾਟਸਾਲ ਚਾਟਸਾਲ } ਆਪਿ ਹੈ ਪਾਯਾ". (ਮ: ੪ ਵਾਰ ਬਿਹਾ)

ਚਾਟਨਾ. ਫਿ—ਸੀਭ ਨਾਲ ਚਟ ਚਟ ਸਬਦ ਕਰਕੇ ਖਾਣਾ. ਚੱਟਣਾ. "ਜਨ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰੀਤਿ ਜਾਪਪਗ ਚਾਟੇ." (ਕਉ ਮ: ੪)

ਚਾਟਤਾ. ਸੰਕਤਾ—ਚਟ. ਚੇਟਕ. ਚੇਲਾ. ਬਾਕਿਲਦ. ਇਹ ਸਬਦ ਚਟ ਧਾਤੁ ਤੋਂ ਬਣਿਆ ਹੈ. ਜਿਸ ਦਾ ਮਨ ਹੋਰ ਵੱਲੋਂ ਚੁੱਚਾਟ ਹੈ ਕੇ

ਗੁਰੂ ਦੀ ਸਿਖਤਾ ਵਿੱਚ ਲੱਗੇ, ਉਹ ਚਾਣਕਾ ਹੈ। “ਆਪਿ ਹੈ ਪਾਪ, ਆਪੇ ਚਾਣਕੇ ਪੜਣ ਭਉ ਆਏ।” (ਮ: ੪ ਵਾਰ ਬਿਹਾ) “ਪਾਪ ਗੁਰਮੁਖਿ ਆਖੀਐ ਚਾਣਕਿਆ ਮਤਿ ਦੇਇ।” (ਓਅੰਕਾਰ)

ਚਾਣਾ } ਸੰਕਤਾ—ਵਡਾ ਘੜਾ, ਤੋਲਾ, ਮੱਟੀ।
ਚਾਣੀ }

ਚਾਣੂ, ਸੰ. ਸੰਕਤਾ—ਮਿੱਠੀ ਗੱਲ। ੨ ਖੁਸ਼ਮਦ.

ਚਾਂਡਾਲ, ਦੇਖੋ, ਚੰਡਾਲ। ੨ ਵਿ—ਚੰਡਾਲ ਦਾ.

ਚਾਂਡੂਰ } ਦੇਖੋ, ਚੰਡੂਰ. “ਕੱਸ ਕੇਸੁ ਚਾਂਡੂਰੁ ਨ ਕੋਈ.” (ਜਉ ਅ:
ਚਾਂਡੂਰ } ਮ: ੧)

ਚਾਣਕੜ, ਸੰ. ਵਿ—ਚਣਿਆਂ (ਫੋਲਿਆਂ) ਦਾ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਪਦਾਰਥ. ਥੋਸਣੀ। ੨ ਸੰਕਤਾ—ਚਣਕ ਰਿਖੀ ਦੀ ਚੰਬ ਵਿੱਚ ਹੋਣ ਵਾਲਾ ਇੱਕ ਨੀਤਿਵੇਤਾ ਪੰਛਤ, ਜਿਸ ਦੀ ਬਣਾਈ “ਚਾਣਕੜਨੀਤਿ” ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ। ਇਹ ਘਟਨਾਪਤਿ ਰਾਜਾ ਚੰਦ੍ਰਕੁਪਤ ਮੌਰਯਵੰਸ਼ੀ ਦਾ ਮੰਤ੍ਰੀ ਸੀ। ਇਸ ਦਾ ਅਸਲ ਨਾਮ ਵਿਸਨੁਕੁਪਤ ਹੈ। ਚਾਣਕੜ ਨੇ ਆਪਣੀ ਚਤੁਰਾਈ ਦੇ ਬਲ, ਨੰਦਵੰਸ਼ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਕਰਕੇ ਚੰਦ੍ਰਕੁਪਤ ਨੂੰ ਮਾਹਾਰਾਜਾਪਿਰਾਜ ਬਣਾਇਆ। ਚਾਣਕਪਿੰਡੀ ਦੇ ਜਿਲੇ ਤਕਸ਼ਿਲਾ ਨਗਰ ਚਾਣਕੜ ਦਾ ਜਨਮ ਅਸਥਾਨ ਹੈ। ਚਾਣਕੜ ਦਾ ਕੋਟਿਲੜ ਨਾਮ ਭੀ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਆਇਆ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਲਿਖੇ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਦਾ ਨਾਉਂ ਅਰਥਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਅਤੇ ਕੋਟਿਲੜ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਹੈ। ਦੇਖੋ, ਸੈਨਾਪਤਿ ੨.

ਚਾਣਕੜਨੀਤਿ } ਚਾਣਕੜਨੀਤਿਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਨੂੰ ਲੋਕ ਬਣਾਕਾ,
ਚਾਣਾਕਾ } ਚਰਣਾਕਾ, ਚਾਣਾਕਾ ਆਦਿ ਨਾਮਾਂ ਨਾਲ ਪ੍ਰਕਾਰਦੇ ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਸੈਨਾਪਤਿ ੨

ਚਾਂਡੂਰ, ਦੇਖੋ, ਚੰਡੂਰ। ੨ ਮਹਾਬਾਰਤ ਅਨੁਸਾਰ ਇੱਕ ਰਾਜਾ.

ਚਾਂਡਕ, ਸੰ. ਸੰਕਤਾ—ਮੇਘ ਤੋਂ ਚਤ (ਮੱਕਣ) ਵਾਲਾ ਪੰਛੀ. ਜੋ ਸਦਾ ਚਤ (ਯਾਚਨਾ) ਕਰਦਾ ਹੈ। ਚਾਂਡਕ, ਪਪੀਹਾ, ਬੀਹਾ, ਸਾਰੰਗ. ਤੋਕਕ. ਮੇਘਜੀਵਨ, *L. Cucculus melanooleucus*. ਜਿਵੇਂ ਕੋਕਿਲਾ ਭਾਂ ਦੇ ਆਲ੍ਹਣੇ ਵਿੱਚ ਆਭੇ ਇੰਦੀ ਹੈ। ਤਿਵੇਂ ਪਪੀਹਾ ਗੋਗਾਈ ਦੇ ਆਲ੍ਹਣੇ ਵਿੱਚ ਆਭੇ ਦੇ ਕੇ ਸੇਵਨ ਅਤੇ ਬੱਚੇ ਪਾਲਨ ਦੀ ਬਿੰਬਾ ਤੋਂ ਬਚ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜਹਾਂਗੀਰ ਨੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਵਿੱਚ ਇਹ ਆਖੀ ਭਿੰਠਾ ਹਾਨ ਤੁਰਕ ਜਹਾਂਗੀਰੀ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ.

ਚਾਂਡਰ } ਸੰ. ਚਾਨੂਰ. ਵਿ—ਚਤੁਰ. ਹੋਸ਼ਿਆਰ। ੨ ਖੁਸ਼ਮਦੀ।
ਚਾਂਡੂਰ } ੩ ਸੰਕਤਾ—ਚੁਕੋਟੀ ਮਸਨਦ (ਕੋਈ). ੪ ਚਾਰ ਪਹਿਏ ਦੀ ਗੱਡੀ.

ਚਾਂਡੂਰਮਾਸ, ਸੰ. ਚਾਨੂਰਮਾਸ. ਸੰਕਤਾ—ਚਾਰ ਮਹੀਨੇ ਵਿੱਚ ਹੋਣ ਵਾਲਾ ਕਰਮ। ੨ ਹਾਤ ਸੁਦੀ ੧੨ ਤੋਂ ਕੱਤਕ ਸੁਦੀ ੧੨ ਤੱਕ ਦਾ ਸਮਾ. ਪੁਰਾਣੇ ਕਮਾਨੇ ਸਤਕਾਂ ਅਤੇ ਠਹਿਰਨ ਦੇ ਥਾਂ ਨਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਧਨੀ ਲੋਕ ਸਾਧੂ ਵਿਦੁਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਆਪਣੇ ਨਗਰਾਂ ਵਿੱਚ ਠਹਿਰਾ ਲੈਂਦੇ ਸਨ, ਚਾਂਕਿ ਵਰਖਾ ਅਤੇ ਗਰਮੀ ਵਿੱਚ ਤਕਲੀਫ਼ ਨਾ ਹੋਵੇ।

ਮਹਾਰਾਜਾ ਨਰੋਂਦ੍ਰਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਪਟਿਆਲਾਪਤੀ, ਚਾਂਡੂਰਮਾਸ (ਓਮਾਸੇ) ਲਈ ਹਰ ਸਾਲ ਸਦਾ ਲੱਖ ਰੁਪਯਾ ਖਰਚਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ.

ਚਾਂਡੂਰਘ, ਸੰ. ਚਾਨੂਘ. ਚਤੁਰਾਈ. ਨਿਪੁਣਤਾ.

ਚਾਂਡੂਰਾ, ਵਿ—ਚਤੁਰਾਈ ਵਾਲੀ. ਚਤੁਰ ਇਸਤ੍ਰੀ.

ਚਾਂਡੂਰੀ, ਸੰਕਤਾ—ਚਾਂਡੂਰ. ਹੋਸ਼ਿਆਰੀ। ੨ ਫਨ। ੩ ਵਿ—ਚਤੁਰਾਈ ਵਾਲਾ. ਚਾਨਾਕ. “ਕਾਮੀ ਕ੍ਰੋਧੀ ਚਾਂਡੂਰੀ.” (ਮਾਧੂ ਕਬੀਰ)

ਚਾਂਡੂਕ } ਸੰਕਤਾ—ਪਪੀਹਾ. ਦੇਖੋ, ਚਾਂਡਕ. “ਚਾਂਡੂਕ! ਤੂੰ ਨ
ਚਾਂਡੂਕ } ਜਾਣਹੀ ਕਿਯਾ ਤੁਧੁ ਵਿਚਿ ਤਿਆ ਹੈ.” (ਮ: ੩ ਵਾਰ ਮਲਾ) ੨ ਭਾਵ—ਜਿਗੜਾਸੂ, ਜੋ ਹਰਿਰਸ ਤੋਂ ਛੁੱਟ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਰਸ ਬੱਲ ਧਰਨ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ.

ਚਾਂਡੂਕਚਿਤ, ਵਿ—ਚਾਂਡਕ (ਪਪੀਹੇ) ਜੇਹਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਚਿੱਤ. ਸੁਤਿਕੁੰਦ ਛਿਨਾ ਹੋਰ ਨੂੰ ਨਾ ਚਾਹੁਣ ਵਾਲਾ. “ਚਾਂਡੂਕਚਿਤ ਸੁਚਿਤ ਸੁ ਸਾਜਨ ਬਾਹਿਐ.” (ਫੁਨਹੇ ਮ: ੫)

ਚਾਂਦ, ਸੰਕਤਾ—ਚੰਦ੍ਰ. ਚੰਦ੍ਰਮਾ। ੨ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਦੇ ਅਕਾਰ ਦੀ ਕੋਈ ਵਸਤੂ। ੩ ਦੇਖੋ, ਚਾਂਦਮਾਰੀ.

ਚਾਂਦਨਾ, ਸੰਕਤਾ—ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼। ੨ ਉਜਾਲਾ. ਰੋਸ਼ਨੀ. “ਚਾਂਦਨਾ ਚਾਂਦਨੁ ਅੰਗਨਿ ਪ੍ਰਭਜੀਉ ਅੰਤਰਿ ਚਾਂਦਨਾ.” (ਮਾਧੂ ਅ: ਮ: ੫)

ਚਾਂਦਨੀ, ਸੰਕਤਾ—ਚੰਦ੍ਰਕਾ, ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਦੀ ਰੋਸ਼ਨੀ। ੨ ਚਿੱਟੀ ਚਾਦਰ, ਜੋ ਭਰਸ਼ ਪੁਰ ਵਿਛਾਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ੩ ਇੱਕ ਫੁੱਲਦਾਰ ਫੂਟਾ, ਜੋ ਬਹੁਤ ਚਿੱਟੇ ਫੁੱਲਾਂ ਵਾਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, *Tabernaemontana Coronaria*. ਇਸ ਦੇ ਫੁੱਲਾਂ ਦਾ ਰਸ ਖੋਲ ਵਿੱਚ ਮਿਲਾਕੇ ਸ਼ਰੀਰ ਤੇ ਮਲਨ ਤੋਂ ਖਾਸ ਦੂਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਚਾਂਦਨੀ ਦੇ ਪੱਤਿਆਂ ਦਾ ਫੁੱਧ ਜੇਹਾ ਰਸ ਅਤੇ ਜੜਾਂ, ਅਨੇਕ ਦਵਾਈਆਂ ਵਿੱਚ ਵਰਤੀਆਂ ਹਨ। ੪ ਸਾਧਨ (ਚੰਦੋਏ) ਨੂੰ ਭੀ ਚਾਂਦਨੀ ਆਖਦੇ ਹਨ.

ਚਾਂਦਨੀਚੋਕ, ਸੰਕਤਾ—ਸ਼ਹਿਰ ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਚੋਕ, ਜਿਸ ਥਾਂ ਚਾਰ ਬਾਜ਼ਾਰ ਆਭੇ ਮਿਲਣ. ਸਾਰੇ ਸ਼ਹਿਰ ਦੀ ਚੋਨਕ ਦਾ ਬਾਜ਼ਾਰ. “ਤਿਨ ਕੀ ਚੋਕਚਾਂਦਨੀ ਮਾਰਜੇ.” (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧੬੩) ੨ ਸਾਹਜਹਾਨਾਬਾਦ (ਦਿੱਲੀ) ਦਾ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਬਾਜ਼ਾਰ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗਬਹਾਦਰ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਸ਼ਹੀਦੀ ਅਸਥਾਨ “ਸੀਸਗੰਜ” ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਦਿੱਲੀ.

ਚਾਂਦਮਾਰੀ, ਸੰਕਤਾ—ਚੰਦ੍ਰਕ ਚਲਾਉਣ ਦਾ ਅਭਿਆਸ ਕਰਨ ਲਈ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਦੇ ਅਕਾਰ ਵਾਲੀ ਗੁਲਜ਼ਰੀ (Bull's eye) ਵਿੱਚ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਲਾਉਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ.

ਚਾਂਦਰ, ਡਾ ੪ ਸੰਕਤਾ—ਚੰਦਰ. ਸ਼ਰੀਰ ਪੁਰ ਚਿਛਣ ਦਾ ਵਸਤੂ. ਸੰਵਰਾਨ। ੨ ਜਲਜੰਤੂ (ਭੁਹਾਰੇ) ਅੱਥੇ ਨਹਿਰੀਏਦਾਰ ਪੱਥਰ ਆਦਿ ਦਾ ਤਖਤਾ, ਜਿਸ ਉੱਪਰਲੀ ਪਾਈ ਡਿਕਦਾ ਸੁੰਦਰ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਆਬਸਾਰ. “ਨੀਰ ਭਰੇ ਕਹੂੰ ਚਾਂਦਰ.” (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੩ ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਆਤਿਸ਼ਬਾਜ਼ੀ, ਜਿਸ ਦੇ ਫੁੱਲ ਖਿੜਕੇ ਚਾਂਦਰ ਵਾਂਗ ਫੈਲ ਜਾਂਦੇ ਹਨ. “ਚਾਂਦਰ ਭਾਰ ਛੁਟਤ ਫੁਲਵਾਰੀ.” (ਗੁਪਤੁ)

ਚਾਂਦਰ ਕੀ ਲਾਜ, ਸੰਕਤਾ—ਇਸਤ੍ਰੀ ਨੇ ਪਤਿ ਧਾਰਣ ਵੇਲੇ ਜੋ

ਸੁਆਮੀ ਦੀ ਚਾਦਰ ਚਿੰਨੀ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਧਰਮ ਨਾਲ ਨਿਬਧਾਣਾ। ਚਾਦਰ (ਅਚਰਣ) ਨੂੰ ਦਾਗ਼ ਨਾ ਲਗਣ ਦੇਣਾ। ੨ ਕਿਸੇ ਪਤਿਵਰਤਾ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਕਲੰਕ ਤੋਂ ਬਚਾ ਲੈਣਾ। “ਚਾਦਰ ਕੀ ਲੱਜਾ ਤੈਂ ਰਖੀ।” (ਚਰਿਤ੍ਰ ੩੦੨)

ਚਾਦਰ ਪਾਉਣੀ। ਫ਼ਿ—ਕਿਸੇ ਵਿਧਵਾ ਇਸਤਰੀ ਪੁਰ ਆਪਣੀ ਚਾਦਰ ਪਾਕੇ ਭਾਰਯਾ (ਵਰ੍ਹਣੀ) ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਫ਼ਿਯਾ।

ਚਾਦਰ ਲਾਹੁਣੀ। ਫ਼ਿ—ਪਤੀ ਦੀ ਉਹ ਚਾਦਰ, ਜੋ ਵਿਆਹ ਸਮੇਂ ਚਿੰਨੀ ਹੈ, ਉਤਾਰ ਦੇਣੀ। ਭਾਵ—ਪਤੀ ਦਾ ਤੜਾਕਾ ਕਰਨਾ। ੨ ਨਿਰਲੱਜ ਹੋਣਾ।

ਚਾਦਰਸਾ। ਸੰਗਤ—ਚੰਦ੍ਰਵੰਸ਼ੀ ਰਾਜਾ। ੨ ਚੰਦ੍ਰਗਿਰਿ ਦਾ ਰਾਜਾ। ੩ ਚੰਦ੍ਰਨਗਰ ਦਾ ਰਾਜਾ।

ਚਾਦਵਾਸੀ। ਵਿ—ਚੰਦ੍ਰਨਗਰ ਦਾ ਨਿਵਾਸੀ। ੨ ਚੰਦ੍ਰਗਿਰਿ ਵਿੱਚ ਬਹਿਣ ਵਾਲਾ।

ਚਾਂਦਾ } ਮੱਧ ਭਾਰਤ (ਸੀ. ਪੀ.) ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਨਗਰ, ਚਾਂਦਾਕੜ } ਜਿਸ ਦਾ ਪੁਰਾਣਾ ਨਾਮ ਚੰਦ੍ਰਪੁਰ ਹੈ। “ਚਾਂਦਨੀ ਸੀ ਚਾਂਦਾਕੜੁ।” (ਅਕਾਲ)

ਚਾਂਦਾਗਿਰਿ। ਦੇਖੋ, ਚੰਦ੍ਰਗਿਰਿ।

ਚਾਂਦੀ। ਸੰਗਤ—ਰਾਜਭ. ਰੂਪਾ. ਰੁੱਪਾ. ਇੱਕ ਚਿੱਟੀ ਧਾਤੂ, ਜਿਸ ਦੇ ਰੂਪਕੇ ਅਤੇ ਰੂਪਕਣ ਬਣਦੇ ਹਨ। ੨ ਸਿਰ ਦੀ ਟੱਟਰੀ। ਕੋਸ਼ਾਂ ਬਿਨਾ ਚਮਕਦੀ ਹੋਈ ਖੋਪਰੀ। “ਜਲ ਚੋਵਤ ਸਿਰ ਚਾਂਦੀ ਪਰੀ।” (ਰੁਪਸੁ)

ਚਾਂਦੀਕੋੜ੍ਹ। ਰੂਨਗਿਰੀ। ਦੇਖੋ, ਜੋਤਰਸ੍ਰੁ।

ਚਾਂਦ੍ਰ. ਸੰ. ਵਿ—ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਦਾ. ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ। ੨ ਸੰਗਤ—ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਦਾ ਲੋਕ. ਚੰਦ੍ਰਮੰਡਲ। ੩ ਭੀਰ ਤਿਥਾਂ ਦਾ ਮਹੀਨਾ। ੪ ਚਾਂਦ੍ਰਾਕਣਕ੍ਰਤ। ੫ ਚੰਦ੍ਰਮੁਨਿ ਦਾ ਰਚਿਆ ਵਰਾਚਰਣ. ਦੇਖੋ, ਅਸਟ ਸਾਜ ਸਾਜਿ। ੬ ਚੰਦ੍ਰਕਾਂਤ ਮਣਿ। ੭ ਅਦਰਕ. ਆਦਾ। ੮ ਮ੍ਰਿਗਸ਼ਿਰਾ ਨਿਕ੍ਰੁ।

ਚਾਂਦ੍ਰਮਾਸ. ਦੇਖੋ, ਚੰਦ੍ਰਮਾਸ ਅਤੇ ਮਾਸ।

ਚਾਂਦ੍ਰਾਕਣ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਚਾਂਦ੍ਰ: ਅਯਤਨੇ ਅਨੇਨ. ਉਹ ਵ੍ਰਤ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਚੰਦ੍ਰਲੋਕ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੋਵੇ. ਇੰਦ੍ਰਵ੍ਰਤ. ਇਸ ਵ੍ਰਤ ਦੀ ਵਿਧੀ “ਮਿਤਾਕਰਾ” ਅਨੁਸਾਰ ਦਿੱਤੀ ਹੈ—ਚਾਨਣੀ ਏਕਮ ਨੂੰ ਚਿੰਨ ਦੇਨੇ ਸਨਾਨ ਕਰਕੇ ਸੰਤ ਸਮੇਂ ਮੋਰ ਦੇ ਅੰਡੇ ਦੇ ਆਕਾਰ ਦਾ ਇੱਕ ਕੁਸ ਖਾਵੇ. ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਦੋ ਕੁਸ. ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੁਮ ਅਨੁਸਾਰ ਇੱਕ ਕੁਸ ਵਧਾਉਂਦਾ ਹੋਇਆ ਪੂਰਣਮਾਸੀ ਨੂੰ ਪੰਦ੍ਰਾਂ ਕੁਸ ਖਾਵੇ. ਫੇਰ ਅੰਧੇਰੇ ਪੱਖ ਦੀ ਏਕਮ ਨੂੰ ਚੰਦਾਂ, ਦੂਜ ਨੂੰ ਤੇਰਾਂ, ਯੇਸੇ ਹੀ ਯਥਾਕ੍ਰਮ ਘਟਾਉਂਦਾ ਹੋਇਆ ਅੰਧੇਰੀ ਚੰਦ੍ਰਾਂ ਨੂੰ ਇੱਕ ਕੁਸ ਖਾਵੇ ਅਤੇ ਅਮਾਵਸ ਦੇ ਦਿਨ ਬ੍ਰਤ ਨਾ ਖਾਵੇ. ਇਸ ਵ੍ਰਤ ਦੇ ਹੋਰ ਭੀ ਕਈ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹਿੰਦੂਮਤ ਦੇ ਧਰਮਸ਼ਾਸਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਲਿਖੇ ਹਨ, ਪਰ ਸਭ ਦਾ ਮਤ ਇੱਕੋ ਹੈ ਕਿ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਦੇ ਵਧਣ ਘਟਣ ਨਾਲ ਕੁਸਾਂ ਦਾ ਵਧਾਉਣਾ ਘਟਾਉਣਾ. ਦੇਖੋ, ਚੰਦ੍ਰਾਇਣਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਪੁਨਰਾ ਅਤੇ ਅਤਿੰਨ ਦਾ ਰੂਪ ੩.

ਚਾਨਣ } ਸੰਗਤ—ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼. ਚੰਦ੍ਰਿਕਾ। ੨ ਉਜਲਾ. ਚਾਨਣਾ } ਪ੍ਰਕਾਸ਼. “ਬਾਹਰਿ ਦਿਸੈ ਚਾਨਣਾ, ਦਿਲਿ ਅੰਧਿਆਰੀ ਰਾਤਿ.” (ਸ. ਫਰੀਦ) ਭਾਵ—ਬਾਹਰੋਂ ਜੁੱਧ ਅਤੇ ਵਿਦਰਾ ਸਹਿਤ ੩ ਦੇਖੋ, ਚਾਨਣੁ.

ਚਾਨਣਿ. ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕਰਕੇ. ਰੋਸ਼ਨੀ ਨਾਲ “ਰਿਸ ਦੇ ਚਾਨਣਿ ਸਭ ਮਹਿ ਚਾਨਣੁ ਹੋਇ.” (ਸੋਹਿਲਾ)।

ਚਾਨਣੁ } ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼. ਚੰਦ੍ਰਿਕਾ। ੨ ਰੋਸ਼ਨੀ. ਉਜਲਾ. ਚਾਨਣੁ } “ਸਭ ਮਹਿ ਚਾਨਣੁ ਹੋਇ.” (ਸੋਹਿਲਾ) “ਕਹਿ ਸੁਰਜੁ ਚੰਦ੍ਰ ਚਾਨਣੁ.” (ਸੋਰ ਮ: ੪) ੩ ਵਿਦਰਾ ਦਾ ਚਮਤਕਾਰ. ਦੇਖੋ, ਚਾਨਣ ੨। ੪ ਅਤਮਕਰਾਨ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼. “ਚਾਨਣੁ ਹੋਵੈ ਛੋਭੇ ਹਰਿਮੇ ਮੇਰਾ.” (ਮਾਭ ਅ: ਮ: ੩)

ਚਾਪ. ਸੰਗਤ—ਭਾਸ ਦਾ ਧਨੁਖ. ਦੇਖੋ, ਚਪ ਧਾ। ੨ ਦਬਾਉ. ਦਾਬਾ. “ਕਾਲੁ ਨ ਚਾਪੈ ਦੁਖੁ ਨ ਸੰਤਾਪੈ.” (ਮਾਭ ਅ: ਮ: ੩) “ਕਾਲੁ ਨ ਚਾਪੈ ਹਰਿਕੁਣ ਭਾਇ.” (ਚੰਮਕਾਰ) “ਇਤ ਉਤ ਜਾਹਿ ਕਾਲ ਕੇ ਚਾਪੇ.” (ਆਸਾ ਅ: ਮ: ੧) ੩ ਦੇਖੋ, ਚਾਪਣਾ.

ਚਾਪਕੁਣ. ਸੰਗਤ—ਧਨੁਖ ਦੀ ਚੱਸੀ. ਚਿੱਲਾ. ਸਿਹ.

ਚਾਪਣਾ. ਫ਼ਿ—ਦਬਾਉਣਾ. ਦੇਖੋ, ਚਪਾ। ੨ ਮੁੱਠੀ ਚਾਪੀ ਕਰਨਾ. “ਪਾਉ ਚਾਪ ਲੁਮ ਮਗ ਕਾ ਰਹਹੇ.” (ਨਾਪੁ) ੩ ਪੈਂਡਾ ਕੱਟਣਾ. “ਭਟ ਚਾਪੇ ਜਾਤ ਹੋ.” (ਰਾਮਾਵ)

ਚਾਪਣੀ. ਚਾਪ (ਧਨੁਖ) ਵਾਲੀ ਸੈਨਾ. (ਸਨਾਮਾ)

ਚਾਪਣੁ. ਸਿੰਧੀ. ਦੇਖੋ, ਚਾਪਣਾ.

ਚਾਪਨ } ਦੇਖੋ, ਚਾਪਣਾ. ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ Shampoo ਲਬਦ ਦਾ ਮੂਲ ਚਾਪਨਾ } ਦਿਹੀ ਹੈ.

ਚਾਪਨੁਸੀ. ਭਾ. ਸੰਗਤ—ਚਾਟੁਕਾਰੀ. ਮੁਜਾਮਦ.

ਚਾਪੀ. ਸੰ. ਆਪਿਕ੍. ਵਿ—ਚਾਪ (ਧਨੁਖ) ਧਾਰਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਤ—ਸਿਹਾ. ੩ ਚਾਬੀ. ਚੁੰਜੀ। ੪ ਮੁੱਠੀ ਚਾਪੀ. ਹੱਥ ਨਾਲ ਅੰਡਾਂ ਨੂੰ ਦਬਾਉਣ ਦੀ ਫ਼ਿਯਾ. “ਬਕਿਤ ਹੋਇ ਤਿਹ ਚਾਪੀ ਭਰੋਂ.” (ਰੁਪਸੁ)

ਚਾਬ. ਸੰਗਤ—ਚਰਵਣ (ਬਰਾਂਸ) ਯੋਗਤ ਪਦਾਰਥ. ਚਬੀਣਾ. ਦਾਣੇ ਆਦਿ ਅੰਨ.

ਚਾਬਕ } ਭਾ ੨੬ ਚਾਬੁਕ. ਵਿ—ਚੁਸ਼ੁ. ਚਾਲਕਾ। ੨ ਸੰਗਤ—ਚਾਬਕੁ } ਕੋਰਤਾ. ਕਬਾ. “ਤਨਿ ਪ੍ਰੇਮੁ ਹਰਿ ਹਰਿ ਲਾਇ ਚਾਬਕੁ.” (ਬਭ ਮ: ੪ ਘੋੜੀਆ)

ਚਾਬਨ } ਫ਼ਿ—ਚਵੰਟ. ਚੱਥਣਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਚਾਬਨੁ. ਚਾਬਨਾ }

ਚਾਬਨੁ. ਸੰਗਤ—ਚਵੰਟ ਯੋਗਤ ਪਦਾਰਥ. ਚਬੀਣਾ. “ਹਮ ਕਹਿ ਚਾਬਨੁ, ਉਨ ਕਹਿ ਚੋਟੀ.” (ਜੋਤ ਕਬੀਰ) ੨ ਦੇਖੋ, ਚਾਬਨ.

ਚਾਬੀ. ਸੰਗਤ—ਚੁੰਜੀ. ਤਾਲੀ.

ਚਾਬੁਕ. ਦੇਖੋ, ਚਾਬਕ. “ਹਿਰਹਿ ਤ ਪ੍ਰੇਮ ਕੇ ਚਾਬੁਕ ਮਾਰਉ.” ਦੇਖੋ, ਕਲੋਪਨਿਸ਼ਦ ੨-੧੫

(ਗਉ ਕਬੀਰ)

ਚਾਬੁਕ ਰਕੇਬ. ਛਾ ਚਾਬੁਕ ਵਿ—ਪੱਕਾ ਖੋਤਚਰਾ. ਬਹਸਵਾਰ. ਚਾਬੁ. ਵਿ—ਚੱਥਣ ਵਾਲਾ. ੨ ਚੱਥਣ ਖੋਤਚਰ. ਚਾਬੁਕੇ ਲਾਇਕ. ਜਿਵੇਂ—ਮੱਲੀ ਚਾਬੁ ਹੋ ਕਈ ਹੈ.

ਚਾਬੁਲਨਾ. ਕਿ—ਮਸਤਨਾ. ਸਿਰ ਹੋਣਾ. ਬੇਅਦਬ ਹੋਣਾ. ਦੇਖੋ, ਚਾਮਲਾ.

ਚਾਮ. ਸੰਗਤ—ਚਮ. ਚੰਮ. ਤੁਚਾ. ੨ ਚਾਨ. ਸਿਪਰ. "ਚਾਮ ਕੀ ਓਟ ਨਿਵਾਰਨੇ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਚਾਮਕਨ } ਚਮਕਦੇ ਹਨ. ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਦੇ ਹਨ. "ਚਾਮਕਨਿ ਤਾਚੇ." ਚਾਮਕਨਿ } (ਆਸਾ ਛੰਡ ਮ: ੫)

ਚਾਮ ਕੇ ਚਾਕਰ. ਸੁੰਦਰ ਚੰਮ ਵੇਖਕੇ ਕੁਲਾਮ ਛਣ ਜਾਣ ਵਾਲੇ. ਛਾਵ—ਪਰਦਿਸਤੀਆਂ ਦੇ ਦਾਸ, ਕਾਮੀ.

ਲੋਭੀ ਲਵਾਰ ਗੰਵਾਰ ਮਹਾਂ ਸਰ

ਭੋਖ ਬਨਾਯ ਚਹੈ ਸੁਖ ਧਾਮ ਕੇ,

ਸੀਸ ਮੁੰਡਾਯ ਅਸੀ ਸਮ ਹੋਵਤ

ਭਾਵ ਕੇ ਭਾਵ ਕੁਲਾਮ ਹੈ ਕਾਮ ਕੇ,

ਨਹ ਕਬੈ ਤਿਨ ਕੋ ਸੁਖ "ਦਾਸ ਰੂ"

ਜੇ ਗੁਰੁਨਿਦਕ ਆਠਹੂੰ ਜਾਮ ਕੇ,

ਰਾਮ ਕੇ ਨਾਮ ਕੇ ਕਾਮ ਕੇ ਨਾਹਨ

ਕਾਮ ਕੇ ਕੁਕਰ ਚਾਕਰ ਚਾਮ ਕੇ.

ਚਾਮ ਕੇ ਦਾਮ. ਸੰਗਤ—ਚੰਮ ਦੇ ਸਿੱਕੇ. ਚਮਚੇ ਦੇ ਰੁਪਯੇ ਪੈਸੇ. ਇਹ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ ਕਿ ਨਿਜਾਮ ਰਿਸ਼ਤੀ ਨੇ ਹੁਮਾਯੂੰ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਫੁਕਦੇ ਛੁਡਾਇਆ ਸੀ, ਜਿਸ ਉਪਕਾਰ ਦੇ ਬਦਲੇ ਅੱਧੇ ਦਿਨ ਲਈ ਬਾਦਸ਼ਾਹਤ ਪਾਈ. ਇਤਨੇ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਹੀ ਉਸ ਨੇ ਧਾਤੂ ਦੇ ਸਿੱਕੇ ਦੀ ਥਾਂ ਚੰਮ ਦੇ ਸਿੱਕੇ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕੀਤਾ. ੨ ਛਾਵ—ਮਨਮੋਨੀ ਭੱਲ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ. "ਚਾਮ ਕੇ ਦਾਮ ਚਲਾਇ ਲਏ ਕੁਮ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਸਾਹਿਬੀ ਪਾਇ ਅਜਾਨ ਕਹੂੰ ਤੁ

ਜੁਜਾਨਨ ਹੀ ਕੇ ਭੁਰੇ ਕਹੂੰ ਧਾਵੈ,

ਜੋ ਧਨ ਹਾਥ ਭੁਰੇ ਕੇ ਪਰੈ ਤੁ

ਭਲੇਨ ਹੂੰ ਕੇ ਕਛ ਕਾਮ ਨਾ ਅਵੈ,

ਜੋਕਿ ਬਵੈ ਤੁ ਬਨਾਯਕੈ ਖੰਪਰ

ਚੰਦਨ ਬਾਟ ਭਿਕੂਤ ਬਨਾਵੈ,

ਜੋ ਦਿਨ ਚਾਰ ਮਿਲੈ ਕਹੂੰ ਰਾਜ

ਚਮਾਰ ਤੁ ਚਾਮ ਕੇ ਦਾਮ ਚਲਾਵੈ.

ਚਾਮਚਤ੍ਰਿਕ. ਸੰ. ਚਮਚਟਕਾ. ਸੰਗਤ—ਚੰਮ ਦੇ ਖੋਤਾਂ ਵਾਲੀ ਚਿਤੀ. ਇਹ ਚਮਚਾਦਰ ਦੀ ਕ੍ਰਿਸਮ ਵਿੱਚੋਂ ਹੈ. ਇਹ ਦਿਨ ਨੂੰ ਅੰਧੇਰੇ ਅਸਥਾਨਾਂ ਵਿੱਚ ਲੁਕਕੇ ਰਹਿੰਦੀ ਅਤੇ ਰਾਤ ਨੂੰ ਉਭਰਕੇ ਮੰਡਰ ਆਦਿ ਜੀਵਾਂ ਦਾ ਆਹੁਚ ਕਰਦੀ ਹੈ.

ਚਾਮਚ. ਸੰਗਤ—'ਚਮਚੀ' ਕਹੂੰ ਦੀ ਪੁਛ ਦੇ ਰੋਮਾਂ ਦਾ ਕੁੰਡਾ. ਚੋਰ. ਦੇਵਤਾ ਅਤੇ ਰਾਜਾ ਦੇ ਸਿਰ ਤੇ ਚੋਰ ਫੇਰਨਾ ਮਾਨ ਦਾ ਚਿੰਨ੍ਹ ਅਤੇ ਸ਼ੋਭਾ

ਦਾ ਕਾਰਣ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਹੈ. ਤੁਲਕੇ ਚਾਬੁਕੀ ਅਤੇ ਜਹਾਂਗੀਰੀ ਤੋਂ ਮਨੁੱਖ ਹੋਣਾ ਹੈ ਕਿ ਅੱਢਲ ਦਰਜੇ ਦੇ ਅਮੀਰਾਂ ਨੂੰ ਬਾਦਸ਼ਾਹਾਂ ਵੱਲੋਂ ਜੋ ਖੰਡਾ ਮਿਲਦਾ ਸੀ, ਜਿਸ ਨੂੰ "ਕੁਕ" ਆਖਦੇ ਸਨ. ਉਸ ਦੇ ਸਿਰ ਤੇ ਚੋਰ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਸੀ. ੨ ਇੱਕ ਛੰਟ. ਇਸ ਦਾ ਨਾਮ "ਸੋਮਵੱਲਰੀ" ਅਤੇ "ਕੁਕ" ਭੀ ਹੈ. ਲੱਛਣ—ਚਾਚ ਚਰਣ, ਪੁਤਿ ਚਰਣ ਗੁਰੂ ਲਖ ਦੇ ਕੁਮ ਅਨੁਸਾਰ ੧੫ ਅੱਖਰ, ਅਥਵਾ ਪੁਤਿ ਚਰਣ—ਰ, ਜ, ਰ, ਜ, ਰ. ੧੧, ੧੨, ੧੩, ੧੪, ੧੫.

ਉਦਾਹਰਣ—

ਸਾਤੁ ਆਤੁ ਨੈ ਲਕੈਪ ਬੀਰ ਬੋਲਕੈ ਸਬੈ,
ਕੋਪ ਓਪ ਦੇ ਹਠੀ ਸੁ ਧਾਯਕੈ ਪਰੇ ਤਬੈ,
ਕਾਨ ਕੇ ਪੁਮਾਨ ਬਾਨ ਬਾਨ ਬਾਨ ਫੇਰਹੀ,
ਚੁਭ ਚੁਭਕੈ ਮਰੈ ਨ ਨੈਕ ਮੁੱਖ ਮੋਰਹੀ.

(ਕਲਕੀ)

੨ ਇੱਕ ਦੋਰ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਦੁਰਗਾ ਨੇ ਮਾਰਿਆ. "ਚਾਮਰ ਸੇ ਰਣ ਚਿੰਡਰ ਸੇ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ) ੪ ਦਸਮ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਦੇ ਗੁਰੂਵਿਨਾਸ ਵਿੱਚ ਭਾਈ ਸੁੱਖ ਸਿੰਘ ਨੇ ਚਰਮ ਦੀ ਥਾਂ ਚਾਮਰ ਸ਼ਬਦ ਵਰਤਿਆ ਹੈ. "ਲਯੋ ਤਬੈ ਚੁਕਾਇ ਨਾਥ ਤੋਨ ਜਨ ਚਾਮਰ." ਉਸ ਦਾ ਚਮਡਾ ਉਠਵਾਲਿਆ.

ਚਾਮਰੀ. ਸੰਗਤ—ਚਮਰੀ ਕਹੂੰ. ਸੁਰਾ ਛਾਇ. Yak. ਇਹ ਤਿੱਬਤ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ.

ਚਾਮਰੋ. ਸੰਗਤ—ਚਮਤਾ. ਚਰਮ. "ਪਵਨਿ ਅਵਾਰ ਤੋਰ ਚਾਮਰੋ." (ਸਾਰ ਮ: ੫) ੨ ਦੇਖੋ, ਚਾਮਰ.

ਚਾਮਰੰਗ. ਬਿਰਾਧਰ—ਚਿਵੰਭਵੀ ਜਾਂ ਚਿਤੰਭਵੀ. ਮਦਰਾਸ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਮਦਰਾਸ ਤੋਂ ਛੇਵੇਂ ਸੌ ਮੀਲ ਦੱਖਣ ਇੱਕ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਨਗਰ, ਜਿੱਥੇ ਮਹਾਦੇਵ ਦਾ ਮਸ਼ਹੂਰ ਮੰਦਿਰ ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਜਿਕਰ ਦੇਵੀ ਭਾਗਵਤ ਦੇ ਛੇਵੇਂ ਸਕੰਧ ਦੇ ਅਠਤੀਹਵੇਂ ਅਧਿਆਯ ਵਿੱਚ ਆਇਆ ਹੈ. "ਚਾਮਰੰਗ ਕੇ ਦੇਸ ਮੇ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੮੬)

ਚਾਮਲਾ. ਦੇਖੋ, ਚਾਬਲਨਾ. "ਭਾਮਿਨੀ ਜੇ ਕਾਮਰਤ ਚਾਮਲੀ ਅਪਾਰ ਹੀ." (ਨਾਪੁ)

ਚਾਮਕਿਰ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਚਮਕਿਰ (ਕ੍ਰਿਤਸੂਰ) ਨਾਮਕ ਖਾਨਿ ਤੋਂ ਉਪਜਿਆ ਪਦਾਰਥ. ਸੁਵਰਣ. ਸੋਨਾ.

ਚਾਮੁੰਡਾ. ਸੰ. ਚਾਮੁੰਡਾ. ਸੰਗਤ—ਚੰਡ ਮੁੰਡ ਨੂੰ ਮਾਰਨ ਵਾਲੀ ਦੁਰਗਾ. ੨ ਚੰਡ ਅਤੇ ਮੁੰਡ ਦੇ ਰਾਖਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰਨ ਲਈ ਦੁਰਗਾ ਦੇ ਮੱਥੇ ਵਿੱਚੋਂ ਉਤਪੰਨ ਹੋਈ ਇੱਕ ਦੇਵੀ. ਮਾਰਕੰਡੇਯ ਪੁਰਾਣ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦੀ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚੋਂ ਨਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਦੁਰਗਾ ਦੇ ਤਿਉਤੀ ਪਦੇ ਮੱਥੇ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਦੇਵੀ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਈ, ਜਿਸ ਦੀ ਬਕਲ ਕਾਲੀ ਅਤੇ ਛਰਾਉਣੀ ਸੀ, ਇਸ ਦੇ ਇੱਕ ਹੱਥ ਤਲਵਾਰ ਅਤੇ ਇੱਕ ਵਿੱਚ ਫਾਹੀ ਅਰ ਮੱਥੇ ਤੇ ਇੱਕ ਛਾਹੀ ਛਾਦਾ ਸੀ. ਗਲ ਵਿੱਚ ਮੁੰਡਾਂ ਦੀ ਮਾਲਾ, ਸ਼ਰੀਰ ਤੇ ਹਾਥੀ ਦੀ ਖੱਲ, ਮੂੰਹ ਭਯਾਨਕ ਅੰਭਿਆ ਹੋਇਆ, ਜੁਧਾਨ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲੀ ਹੋਈ, ਅੱਖੀਆਂ ਲਾਲ ਅਤੇ ਕਿਲਕਾਰੇ ਮਾਰ

ਰਹੀ ਸੀ। ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਇਸ ਨੇ ਚੋਰਾ ਦੋਰਾ ਨੂੰ ਮਾਰ ਲਿਆ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਿਰ ਦੁਰਭਾ ਪਾਸ ਨੈ ਕਈ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਦੁਰਭਾ ਨੇ ਪੁਸ਼ਨ ਹੋ ਕੇ ਇਸ ਦਾ ਨਾਮ "ਚਾਮੁੰਡਾ" ਰੱਖ ਦਿੱਤਾ।

ਚੰਬੇ ਦੇ ਰਸ ਵਿੱਚ ਸਿੰਧਾਲ ਗੁਮ ਪਾਸ ਚਾਮੁੰਡਾ ਦਾ ਵਡਾ ਪੁਸ਼ਿੱਧ ਮੰਦਿਰ ਹੈ, ਜਿਸ ਥਾਂ ਬਹੁਤ ਪਸ਼ੂ ਬਲੀ ਦਿੱਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ੩ ਕੋਰਿਨੀ। ੪ ਇਨ੍ਹ। ਚੀਨ੍ਹ। ੫ ਕਿਰਤ। ਕਿੰਧ।

ਚਾਮੁੰਡਾਨੰਦਨ. ਚਾਮੁੰਡਾ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਭੈਰਵ ਦੇਵਰਾ.

ਚਾਯ. ਸੰ. ਚਾਯ. ਧਾ—ਸਾਣਨਾ, ਸਮਝਣਾ, ਪੂਜਾ ਕਰਨਾ, ਸਨਮਾਨ ਕਰਨਾ। ੨ ਸੰਕਣਾ—ਚਉ. ਉਮੰਕ. "ਸਦਾ ਚਾਯ ਮੁਖਿ ਸਿਧੂ ਬਾਣੀ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੩ ਕੇ) ੩ ਚੀਨੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ "ਚਾ" ਸੰਕਣਾ ਦਾ ਇੱਕ ਭੂਟਾ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਪੱਤੇ. ਚਾਯ ਦੇ ਪੱਤੇ ਉਥਲਕੇ ਪੀਣ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਹੁਣ ਸਾਰੀ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿੱਚ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ. ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਚਾਯ ਪੀਣ ਦੀ ਕਾਢ ਚੀਨੀਆਂ ਨੇ ਕੱਢੀ ਹੈ. ਚੀਨੀ ਆਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਚਾਯ ਦੀ ਉਤਪੱਤੀ ਇੱਕ ਰਿਖੀ ਦੇ ਭੋਰਾਂ ਦੇ ਵਾਲਾਂ ਤੋਂ ਹੋਈ ਹੈ. ਡਾ ੮੫ ਚਾਯ. ਅੰ. Tea. L. Camellia Thea. ਚਾਕ ਦੀ ਰਾਸ਼ੀਭ ਕਰਮ ਖੁਸ਼ਕ ਹੈ. ਕਰਮ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦੇ ਨਿੱਤਪੀਣ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਨੁਕਸਾਨ ਹੁੰਦੇ ਹਨ.

ਚਾਰ. ਸੰ. ਚਤੁਰ. ਸੰਕਣਾ—ਚਾਰਚ. ਚਤੁਰ—੪. "ਚਾਰ ਪਦਾਰਥ ਜੇ ਕੇ ਮਾਂਗੀ." (ਲੁਖਮਨੀ) ੨ ਸੰ. ਚਾਰ. ਚੁਪਚਾਪਤ. ਚੁਪਤ ਰਹਿਤ ਨਾਲ ਵਿਚਰਨ ਵਾਲਾ. "ਲੇ ਕਰ ਚਾਰ ਚਲਣੇ ਭਤਕਾਲ." (ਲੁਪੁਸੁ) ੩ ਜੇ. ਕੈਦਮਨਾ। ੪ ਕਮਨ. ਜਾਣਾ। ੫ ਦਾਸ. ਸੇਵਕ। ੬ ਆਚਾਰ. ਰੀਤਿ. ਰਸਮ। ੭ ਪ੍ਰਚਾਰ. "ਭੇਟ ਨਾ ਕੇ ਚਾਰ ਕੀਓ." (ਅਯਾਨ) ੮ ਚਾਲ ਦੀ ਥਾਂ ਭੀ ਚਾਰ ਸ਼ਬਦ ਆਇਆ ਹੈ. "ਲਖੀ ਤਿਹ ਪਾਵਚਾਰ." (ਰਮਾਵ) ਪੈਰਚਾਲ। ੯ ਦੇਖੋ, ਚਾਰ। ੧੦ ਅਭਿਚਾਰ (ਮੰਤ੍ਰਪ੍ਰਯੋਗ) ਦੀ ਥਾਂ ਭੀ ਚਾਰ ਸ਼ਬਦ ਵਰਤਿਆ ਹੈ. "ਜਬ ਲਗ ਮੰਤ੍ਰਚਾਰ ਤੋਂ ਕਰਹੈ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੪੯੪) ੧੧ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ ਅਚਾਰ ਦਾ ਸੰਖੇਪ ਭੀ ਚਾਰ ਹੈ. "ਭੋਲਿਆਂ ਦਾ ਚਾਰ ਦੁੱਧ ਦਹੀਂ ਦੀ ਬਹਾਰ." (ਭਗਵਾਲ ਸਿੰਘ)

ਚਾਰ ਉਪਦਿਸ਼ਾ. ਦੇਖੋ, ਉਪਦਿਸ਼ਾ.

ਚਾਰ ਔਖਾਂ ਹੋਣੀਆਂ } ਫਿ—ਮਿਥੁ ਦੀ ਦੇ ਔਖਾਂ ਨਾਲ ਆਪਣੀਆਂ
ਚਾਰ ਔਖਾਂ ਕਰਨੀਆਂ } ਦੇ ਔਖਾਂ ਜੋਤਕੇ ਇੱਕ ਰੂਪ ਹੋਣਾ.
ਪਰਲਪਰ ਪ੍ਰੇਮਭਰੀ ਨਜ਼ਰ ਦੇ ਮਿਲਾਪ ਨਾਲ ਮਨ ਦਾ ਮੇਲ ਕਰਨਾ.
"ਤਾਰਿ ਤੇ ਚਾਧੇ ਕਹੈ ਤੁਮ ਸੋ, ਅਬ ਚਾਰ ਭਈ ਤੁ ਬਿਚਾਰ ਨ ਕੀਸੇ." ਅਤੇ "ਚਾਰ ਭਈ ਤੁ ਬਿਚਾਰ ਕਰਾ ਹੈ?" (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)
ਚਾਰ ਅਗਨਿ } ਦੇਖੋ, ਚਾਰ ਨਦੀਆਂ। ੨ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਦੇ ਵਿਦ੍ਵਾਨਾਂ
ਚਾਰ ਅਗਨਿਆਂ } ਨੇ ਅਗਨਿ ਦੇ ਚਾਰ ਭੇਦ ਮੰਨੇ ਹਨ—

ਦਾਵਾ ਅਗਨਿ (ਜਿਸ ਨਾਲ ਰੋਟੀ ਪਕਾਈਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਜੋ ਸੰਕਲਾਂ ਨੂੰ ਸਾੜਦੀ ਹੈ)

ਜਠਰਾਗਨਿ (ਮੇਏ ਦੀ ਕਰਮੀ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਖਾਧਾ ਰੋਜਨ ਹਸ਼ਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ) ਦੇਖੋ, ਜਠਰਾਗਨਿ.

ਅੰਬਿਧਨਾਗਨਿ (ਜੋ ਜਲ ਨੂੰ ਭਸਮ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਬਿਜਲੀ ਅਤੇ ਵਤਵਾ ਅਗਨਿ)

ਆਕਰਸ਼ਾਗਨਿ, ਅਰਥਾਤ ਖਾਨਿ ਦੀ ਅੰਗ, ਸੁਵਰਣ (ਸੋਨਾ). ੩ ਈਰਖਾ ਅਗਨਿ, ਹੋਸਿ ਅਗਨਿ, ਕ੍ਰੋਧ ਅਗਨਿ ਅਤੇ ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਅਗਨਿ. "ਚਾਰੇ ਅਗਨਿ ਨਿਵਾਰਿ ਮਧੁ ਕੁਰਮੁਖਿ ਹਰਿਜਨੁ ਪਾਇ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧) ਇਸੇ ਸ਼ਬਦ ਵਿੱਚ ਇਹ ਤੁਕ ਭੀ ਹੈ—

"ਹਿੰਸਾ ਹਉਸੇ ਛਤੁ ਕਏ ਨਾਹੀ ਸਹਸਾ ਸੋਭੁ." ਇਸ ਤੋਂ ਕਈ ਵਿਦ੍ਵਾਨ ਮਿਆਲ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਹਿੰਸਾ, ਅਭਿਮਾਨ, ਸ਼ੌਂਕ ਅਤੇ ਸ਼ੋਕ ਇਹ ਚਾਰ ਅਗਨੀਆਂ ਹਨ.

ਚਾਰ ਅਚਾਰ. ਚਾਰ ਵਰਣ ਆਸ਼ੁਮਾਂ ਦੇ ਆਚਾਰ. "ਚਾਰ ਅਚਾਰ ਰਹੇ ਚੁਰਚਾਇ." (ਗਉ ਕਬੀਰ) ੨ ਬਾਸਤ੍ਰਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਸੁਭ ਅਸੁਭ (ਵਿਹਿਤ ਨਿਸ਼ਿੱਧ) ਕਰਮ.

ਚਾਰ ਅਵਸਥਾ. ਦੇਖੋ, ਅਵਸਥਾ ਅਤੇ ਅਵਸਥਾ ਚਤੁਸ੍ਰਯ.

ਚਾਰ ਆਸ਼ੁਮ. ਹਿੰਦੂਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਜੀਵਨ ਦੇ ਚਾਰ ਦਰਜੇ—

(ੳ) ਬ੍ਰਹਮਚਰ੍ਯ ਆਸ਼ੁਮ, ਅਰਥਾਤ ਅੱਠ ਵਰ੍ਹੇ ਦੀ ਉਮਰ ਤੋਂ ਜਨੇਊ ਧਾਰਕੇ ਵੇਦ ਪੜ੍ਹਨ ਵਾਸਤੇ ਗੁਰੂ ਦੇ ਪਾਸ ੨੪ ਵਰ੍ਹੇ ਦੀ ਉਮਰ ਤੱਕ ਕਾਮਾਦਿ ਵਿਕਾਰ ਭੜਕਾਕੇ ਰਹਿਣਾ.

(ਅ) ਇਸ ਪਿੱਛੋਂ ਗੁਰੁਦਕਿਣਾ ਦੇ ਕੇ ਘਰ ਆਕੇ ਇਸਤ੍ਰੀ ਵਿਆਹਕੇ ੨੫ ਵਰ੍ਹੇ ਦੀ ਉਮਰ ਤੋਂ ੬੮ ਵਰ੍ਹੇ ਦੀ ਉਮਰ ਤੱਕ ਰਿਹਾਸਕਸੀਵਨ ਕੁਸ਼ਾਚਨਾ ਕ੍ਰਿਹਾਚਾਸ਼ੁਮ ਹੈ.

(ੲ) ਇਸ ਪਿੱਛੋਂ ਇਸਤ੍ਰੀ ਸਮੇਤ ਅਥਵਾ ਇਕੱਲੇ ਹੀ ਵਾਨਪ੍ਰਸਥ ਕਰਨਾ, ਅਰਥਾਤ ੬੯ ਵਰ੍ਹੇ ਦੀ ਉਮਰ ਤੋਂ ੭੮ ਵਰ੍ਹੇ ਦੀ ਉਮਰ ਤੱਕ ਬਨ ਵਿੱਚ ਰਹਿਕੇ ਅਗਨਿਹੋਤ੍ਰ ਆਦਿਕ ਕਰਮ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਏਕਾਂਤ ਜੀਵਨ ਬਿਤਾਉਣਾ.

(ਸ) ੭੯ ਵਰ੍ਹੇ ਦੀ ਉਮਰ ਤੋਂ ਸੰਨਯਾਸ ਧਾਰਕੇ ਅਗਨਿਹੋਤ੍ਰ ਆਦਿ ਸਭ ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਭੜਕ, ਅਰ ਭਿਖੜਾ ਨਾਲ ਸ਼ਰੀਰ ਦਾ ਨਿਰਵਾਹ ਕਰਨਾ. ਕਿਤਨੇ ਕੁਝਾਂ ਵਿੱਚ ਵਾਨਪ੍ਰਸਥ ਆਸ਼ੁਮ ੬੯ ਵਰ੍ਹੇ ਤੋਂ ਕੇਵਲ ੭੦ ਤਕ, ਅਰਥਾਤ ਇੱਕ ਵਰ੍ਹਾ ਅਤੇ ਸੰਨਯਾਸ ੭੨ਵੇਂ ਵਰ੍ਹੇ ਤੋਂ ਚੁਰੂ ਹੋਂਦਾ ਹੈ. "ਚਾਰ ਵਰਨ ਚਾਰ ਆਸ਼ੁਮ ਹਹਿ, ਜੋ ਹਰਿ ਧਿਆਵੈ ਸੋ ਪਰਧਾਨੁ." (ਗੋਭ ਮ: ੪)

ਚਾਰ ਅੰਗ ਨੀਤਿ ਦੇ. ਦੇਖੋ, ਨੀਤਿ ਦੇ ਚਾਰ ਅੰਗ.

ਚਾਰ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ. ਵੇਈ, ਤੇਹਨ, ਭੱਜੇ ਅਤੇ ਸੋਈ, ਜੋ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੀ ਵੰਸ਼ ਵਿੱਚ ਜਨਮੇ ਹਨ। ੨ ਸ੍ਰੀ ਕਨਕੀਧਰ ਜੀ ਦੇ ਚਾਰ ਸੁਪੁੱਤ੍ਰ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਦੇਸ਼ ਕੌਮ ਤੋਂ ਆਪਣੇ ਪ੍ਰਾਣ ਵਾਰ ਦਿੱਤੇ.

ਚਾਰ ਸਾਧਨ. ਮੁਕਤਿ ਦੇ ਚਾਰ ਉਪਾਊ—ਵਿਵੇਕ, ਵੈਰਾਗਤ, ਖਟਸੰਪਤਿ ਅਤੇ ਮੁਮੁਕ੍ਸ਼ਤਾ. ਦੇਖੋ, ਖਟ ਸੰਪਤਿ.

ਚਾਰ ਸਿੱਧਿ. ਦੇਖੋ, ਚਾਰ ਮੁਕਤਿ। ੨ ਧਰਮ, ਅਰਥ, ਕਾਮ, ਮੋਕ ਦੀ ਸਿੱਧਿ.

ਚਾਰਹ. ਦੇਖੋ, ਚਾਰਾ.

ਚਾਰਹਸਾਬੀ. ਡਾ ੮੫੫ ਸੰਕਣਾ—ਹੀਨਾ (ਬਹਾਨਾ) ਕਰਨ ਦੀ

ਕਿਯਾ। ੨ ਯਤਨ ਕਰਨਾ।

ਚਾਰਕ. ਵਿ—ਚਲਾਉਣ ਵਾਲਾ. ਪੁਰਕ। ੨ ਸੰਗਤ—ਚਰਵਾਹ।
੨ ਸਾਸੁਸ. ਦੂਤ.

ਚਾਰ ਕਿਤਾਬਾਂ. “ਵੇਖ ਰੋਰੇਰ ਅੰਜੀਲ ਨੂੰ ਬੰਬੂਰੇ ਫੁਰਕਾਨ.”
(ਮਕੈ) ਦੇਖੋ, ਕਤੇਬ.

ਚਾਰ ਕਿਲਵਿਖ. ਫਾਂਦੇਕੜ ਉਪਨਿਸਦ, ਮਨੁ ਅਤੇ ਨਿਖਿਤ ਸਿਮ੍ਰਿਤੀ
ਵਿੱਚ ਦੋਸੇ ਚਾਰ ਪਾਪ—ਬੁਰ-ਹਤਯਾ, ਸ਼ਰਾਬ ਦਾ ਪੀਣਾ, ਚੋਰੀ,
ਕੁਰੁਟਿਸਤਰੀਗਮਨ। ੨ ਬੁਰ-ਸ਼ੇਰਾ ਦਾ ਮਾਰਨਾ ਗਰੁੰਦਧ, ਕੰਨਯਾਦਧ,
ਬ੍ਰਹਮਚਾਰੀ ਦਾ ਅੰਨ ਖਾਣਾ. “ਬੁਰਮਣ ਕੈਨੀ ਖਾਤੁ ਕੰਵਕ ਅਣਚਾਰੀ
ਕਾ ਧਾਨੁ.” (ਸਵਾ ਮ: ੩) “ਚਾਰੇ ਕਿਲਵਿਖ ਉਨਿ ਅਖ
ਕੀਏ ਹੋਆ ਅਸੁਰ ਸੰਘਾਰ.” (ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ: ੫) ੩ ਮਾਨਸਮਤ
ਅਨੁਸਾਰ—ਮੁੰਡਨ ਕਰਾਉਣਾ, ਪਰਟਿਸਤਰੀਗਮਨ, ਤਮਾਸੂ ਆਦਿ
ਨੀਤਿਆਂ ਦਾ ਵਰਤਣਾ, ਕੁੰਠਾ ਖਾਣਾ, ਇਹ ਮਹਾਨ ਚਾਰ ਕਿਲਵਿਖ
ਸਨ।

ਚਾਰ ਕੁਰਹਿਤਾਂ. ਦੇਖੋ, ਚਾਰ ਕਿਲਵਿਖ ੩.

ਚਾਰਕੋਬ. ਡਾ. ਚੁਕੋਟਾ ਸ਼ਾਲ, ਜਿਸ ਤੇ ਪਸ਼ਮੀਨੇ ਜਾਂ ਬਰੀ ਦਾ ਕੰਮ
ਹੋਵੇ.

ਚਾਰਗਾਹ. ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਸਿਤਾਰ, ਜਿਸ ਦੇ ਚਾਰ ਤਾਰਾਂ ਹੁੰਦੀਆਂ
ਹਨ. ਬਜਾਉਣ ਦਾ ਜੋੜਾ ਅਤੇ ਦੋ ਤਾਰਾਂ ਸੁਰ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਨਈਂ.
ਧਾਰ ਦੀ ਉਂਦਰੀਆਂ ਦੇ ਬਾਂ, ਤੰਦ ਦੇ ਬੰਦ ਬੰਧੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ੨ ਦੇਖੋ,
ਸਿਤਾਰ.

ਚਾਰਚੰਛ. ਵਿ—ਚਾਰੇ ਪਾਸੇ ਚੜ੍ਹ (ਨੇੜ) ਚੰਛਣ ਵਾਲਾ. ਸਾਵਯਾਨ.
ਹੋਸ਼ਿਆਰ। ੨ ਸੰ. ਚਾਰਚੰਛ: ਚਾਰ (ਦੂਤ) ਹਨ ਜਿਸ ਦੇ ਨੇੜ. ਬੁਖਾਰ
ਦੂਤਾਂ ਨਾਲ ਪੁਜਾ ਦਾ ਹਾਲ ਵੇਖਣ ਵਾਲਾ ਰਾਜਾ.

ਚਾਰਚਰਣ } ਸੰਗਤ—ਪਸ਼ੂ. ਬੁਪਾਇਆ. “ਚਾਰਚਰਨ ਬਹਿ
ਚਾਰਚਰਨ } ਬਹੁ ਆਗਰ.” (ਗਰੁੰ ਕਬੀਰ) ੨ ਚਾਰ ਰਾਗ. ਚਾਰ
ਹਿੱਸੇ। ੩ ਧਰਮ ਦੇ ਚਾਰ ਪਾਦ. ਦੇਖੋ, ਚਾਰ ਪੜ ਅਤੇ ਧਰਮ ਦੇ ਚਾਰ
ਚਰਣ। ੪ ਛੰਦ ਦੀਆਂ ਚਾਰ ਤੁਕਾਂ.

ਚਾਰ ਚੌਕੀਆਂ. ਕੀਰਤਨ ਦੀਆਂ ਚਾਰ ਸਮੇਂ ਤਜਨ ਮੰਤਰੀਆਂ.
ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਬਾਪੀ ਹੋਈ ਚਾਰ ਸਮੇਂ ਕੀਰਤਨ ਦੀ
ਰੀਤੀ—

੧. ਅਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਆਸਾ ਦੀ ਵਾਰ ਦੀ ਚੌਕੀ. ਦੇਖੋ, ਆਸਾ ਦੀ
ਵਾਰ.

੨ ਸਵਾ ਪਹਿਰ ਦਿਨ ਚੜ੍ਹੇ ਚਰਨਕਵਲ ਦੀ ਚੌਕੀ. “ਚਰਨਕਵਲ
ਪੁਤ ਕੇ ਨਿਤ ਪਿਆਏ”—ਬਥਦ ਗਾਏ ਜਾਣ ਤੋਂ ਇਹ ਸੰਗਤ ਹੈ.
ਇਸ ਦਾ ਨਾਉਂ ਕਿਲਵਲ ਦੀ ਚੌਕੀ ਭੀ ਹੈ.

੩ ਸੰਤ ਵੇਲੇ ਰਹਿਰਾਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸੇਦਰ ਦੀ ਚੌਕੀ. “ਸੇਦਰ
ਕੇਹਾ ਸੇ ਘਰ ਕੇਹਾ” ਬਥਦ ਕਰਕੇ ਇਹ ਸੰਗਤ ਹੈ.

ਨਿਖਿਤ ਸਿਮ੍ਰਿਤੀ ਵਿੱਚ ਪੰਜਵਾਂ ਪਾਪ ਨਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਚਾਰ ਪਾਪਾਂ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ
ਸੰਗਤਿ ਕਰਨੀ.

੪ ਚਾਰ ਘੜੀ ਰਾਤ ਵੀਰਣ ਪੁਰ ਕੁਲਜਾਨ ਦੀ ਚੌਕੀ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ
ਕਲਜਾਨ ਰਾਗ ਦੇ ਬਥਦ ਗਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ. ਇਸੇ ਸਮੇਂ ਕਾਨੜੇ ਦੇ
ਬਥਦ ਗਾਏ ਜਾਣ ਤੋਂ ਇਸ ਦਾ ਨਾਉਂ ਕਾਨੜੇ ਦੀ ਚੌਕੀ ਭੀ ਹੈ.^੧

ਚਾਰਛਿਆ. ਚਾਰ ਅਤੇ ਛੀ, ਦਸ. “ਇਹ ਬਿਖਿਆ ਦਿਨ
ਚਾਰਛਿਆ.” (ਬਾਵਨ) ਭਾਵ—ਚੰਦਰੋਜਾ। ੨ ਚੰਦਮਾ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਵਰ੍ਹੇ
ਵਿੱਚ ਦਸ ਦਿਨਾਂ ਦਾ ਫਰਕ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਤੀਜੇ ਵਰ੍ਹੇ ਲੋਂਦ ਦਾ ਮਹੀਨਾ
ਛਣਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦੇ ਮਹੀਨੇ ਮੌਸਮਾਂ ਵਿੱਚ ਬਦਲਕੇ
ਆਉਂਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ. ਭਾਵ—ਜੇ ਇੱਕਰਸ ਨਾ ਰਹੇ.

ਚਾਰਜ. ਦੇਖੋ, ਆਚਾਰਯ.

ਚਾਰਜਸੁਰੂ. ਲੁਧਾਚਾਰਯ ਦੇਖੋ, ਸੁਰੂ ੪.

ਚਾਰਜਾਮਾ. ਡਾ ੪੪ ਸੰਗਤ—ਘੋੜੇ ਦਾ ਜ਼ੀਨ. ਨਮਦੇ ਨਾਲ
ਭਰਿਆ ਘੋੜੇ ਦੀ ਪਿੱਠ ਪੁਰ ਰੱਖਿਆ ਕੋਮਲ ਆਸਨ.

ਚਾਰਣ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਵੰਸ਼ ਦੀ ਕੀਰਤਿ ਗਾਉਣ ਵਾਲਾ ਬੰਟ. ਬੰਟੀਜਨ.
“ਜਿਸ ਕੇ ਜਸ ਭੇਦ ਪਵੈ ਸਮ ਚਾਰਣ.” (ਗੁਪਤੁ) ੨ ਚਾਜਪੁਤਾਂ ਦੀ

ਇੱਕ ਜਾਤਿ। ੩ ਚਰਣ (ਵਿਚਰਣ) ਦਾ ਭਾਵ. “ਚੰਚਲ ਚਖ ਚਾਰਣ
ਮੱਛ ਫਿਛਾਰਣ.” (ਗ਼ਜ਼ਨ) ਚੰਚਲਤਾ ਨਾਲ ਨੇੜਾਂ ਦਾ ਫਿਰਣਾ, ਮੱਛੀ
ਦੀ ਚਪਲਤਾ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਦਾ ਹੈ। ੪ ਸੰਗੀਤ ਅਨੁਸਾਰ ਨ੍ਰਿਤਯ ਵੇਲੇ
ਘੁੰਘਰੂ ਬਜਾਉਣ ਵਾਲਾ ਅਤੇ ਹਾਸੀ ਦੇ ਵਚਨ ਕਹਿਣ ਵਾਲਾ ‘ਚਾਰਣ’
ਹੈ। ੫ ਵਿ—ਫਿਰਣ ਵਾਲਾ। ੬ ਦੇਖੋ, ਚਾਰਣੇ.

ਚਾਰਣੀ. ਚਾਰਣ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ। ੨ ਚਲਨੀ (ਛਾਨਨੀ) ਲਈ ਭੀ ਇਹ
ਸ਼ਬਦ ਵਰਤਿਆ ਹੈ. “ਲੋਹੁ ਚਾਰਣੀ ਸੋ ਤਿਹ ਛਾਣ.” (ਗੁਪਤੁ)
੩ ਦੇਖੋ, ਚਾਰਣੀ ਦੇਹਰਾ.

ਚਾਰਣੀ ਦੇਹਰਾ. ਦੇਖੋ, ਦੇਹਰੇ ਦਾ ਰੂਪ ੮.

ਚਾਰਣੀ. ਵਿ—ਚਰਣਾਂ ਦਾ. “ਨਾਨਕ ਬਿਰਹੀ ਚਾਰਣੇ.” (ਵਾਰ ਰਾਮ
੨ ਮ: ੫) ਚਰਣਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮੀ। ੨ ਦੇਖੋ, ਚਾਰਣ.

ਚਾਰ ਤਖਤ. ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਚਾਰ ਸਿੰਘਾਸਨ. ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਿੱਚ
ਅਕਾਲਗੁਰੂ, ਪਟਨੇ ਵਿੱਚ ਹਰਿਮੰਦਿਰ ਆਨੰਦਪੁਰ ਵਿੱਚ ਖ਼ੈਸਰਗੁਰੂ
ਅਤੇ ਨੰਦੇੜ ਪਾਸ ਅਬਿਚਲਨਗਰ.

ਚਾਰ ਰਨਖਾਰਾਂ. ਧਰਮਦੰਡ ਯੋਕੜ ਚਾਰ ਪਾਪ. ਦੇਖੋ, ਚਾਰ ਕਿਲਵਿਖ
੩.

ਚਾਰ ਤਾਲ. ਸੰਗਤ—ਚੰਤਾਲ. ਸੰਗੀਤ ਅਨੁਸਾਰ ਤਾਲ ਦਾ ਇੱਕ
ਭੇਦ. ਇਸ ਤਾਲ ਵਿੱਚ ਛੀ ਦੀਰਖ ਅਤੇ ਛਾਰਾਂ ਲਘੁ ਮਾਤ੍ਰਾ ਹੁੰਦੀਆਂ
ਹਨ. ਚਾਰ ਆਖਾਰ ਅਤੇ ਦੋ ਖਾਲੀ.

ਇਸ ਦਾ ਛੋਲ—

ਧ ਧ ਧਿਨਤਾ ਕੱਤਾ ਕੇਦਿਨਤਾ ਤੇ ਟੇਕਤਾ ਕੇਦਿ ਧਿਨ.

ਹੋਰ—

ਪਿੰ ਪਿੰ ਧਾਗੇ ਤੁਕ, ਤਿੰ ਤਾ ਤਿੰ ਤਿੰ, ਧਾਗੇ ਤੁਕ, ਪਿੰ ਧਾ.

ਖ਼ੈਰੀ ਖਾਤਸਾਹੀ ਦੇ ਗੁਰੂ ਬਿਲਾਸ ਦੇ ਆ: ੮ ਵਿੱਚ ਪੰਜ ਚੌਕੀਆਂ ਲਿਖੀਆਂ ਹਨ—

੧ ਆਸਾ ਵਾਰ ਦੀ. ੨ ਅੰਧਾ ਪਹਰ ਦਿਨ ਚੜ੍ਹੇ ਆਨੰਦ ਦੀ. ੩ ਸਵਾ ਪਹਰ ਦਿਨ
ਚੜ੍ਹੇ ਚਰਨ ਛਾਲ ਦੀ. ੪ ਸੇਦਰ ਦੀ ਚੌਕੀ. ੫ ਕਾਨੜੇ ਦੀ ਚੌਕੀ.

ਚਾਰਦਿਸ਼ਾ. ਪੂਰ (ਪੂਰਬ). ਮਸ਼ਰਿਕ East. ਪਸ਼ਿਮ (ਪੱਛਮ) ਮਸ਼ਰਿਬ. West. ਉੱਤਰ. ਸ਼ਮਲ. North. ਦੱਖਣ (ਦੱਖਣ). ਜਨੁਬ. South.

ਚਾਰ ਦਿਨ } ਭਾਵ—ਚੰਦ ਰੋਜ਼. ਬੈਠੇ ਦਿਨਾਂ ਨਈਂ. ਬੈਠੇ ਦਿਨਾਂ ਦੀ ਖੇਡ. ਬੈਠੇ ਦਿਨ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ. ਚਾਰ ਦਿਨ ਨੌਬਤ ਬਜਾਉਣੀ ਚਾਰ ਦਿਨ ਹੁਕੂਮਤ ਦਾ ਵਜਾ ਬਜਾਉਣਾ "ਚਾਰ ਦਿਵਸ ਕੇ ਪਾਹੁਨੇ." (ਮ. ਕਬੀਰ) "ਚਾਰ ਦਿਨ ਅਪਨੀ ਨਉਬਤਿ ਚਲੇ ਬਜਾਇ." (ਕੇਦਾ ਕਬੀਰ)

ਮਾਨਿਕ ਨਗੀਨੇ ਲਾਲ ਹੀਰਨ ਕੇ ਪੈਲਹਰ
ਦੇਵਨ ਕੇ ਕਾਫੀਕਰ ਆਨਕੈ ਸਜਾ ਕਏ,
ਪੇਖਤੇ ਪੁਰੰਡ ਨਵੇਂ ਖੰਡ ਮੇ ਅਭਿਯ ਓਜ
ਦੇਖਤੇ ਪੁਤਾਪੈਂ ਮਾਰਤੰਡ ਸੇ ਲਜਾ ਕਏ,
ਕੋਟਿ ਕੋਟਿ ਬੀਰ ਏਕੇ ਰੀਰ ਸੋ ਚਲਾਏ ਵਡੇਮ
ਚਾਪ ਕੇ ਚਵਾਏ ਵੁੰਡ ਬਾਹਨੀ ਭਜਾਕਏ,
"ਕੋਸਰੀਨਿਹਲ" ਕਹਾਂ ਝੂਲਤੇ ਨਿਸਲ ਵਾਕੇ?
ਚਾਰ ਵਤੋਸ ਆਪਨੀ ਸੁ ਨੌਬਤ ਬਜਾ ਕਏ.
ਪਾਣਿ ਪੁਰਤਾਈ ਕਛੁ ਕੀਜਿਯੇ ਭਲਾਈ, ਭਾਈ!
ਫੋਡਿ ਸਥਰਾਈ ਬੈਨ ਮਾਨਿਯੇ ਕਵਿਨ ਕੇ
ਜਸ ਅਪਜਸ ਰਹਿਜਾਤ ਪੁਹਮੀ ਕੇ ਰੀਚ
ਮੁਲਕ ਖਜਾਨਾ ਔਰ ਸਾਭ ਕਛੁ ਕਿਨ ਕੇ,
ਛੁਦੁ ਛਿਤਿਪਾਲਨ ਕੀ ਕਿਨਤੀ ਕਰਾਵੈ ਕੋਨ?
ਰਾਵਨ ਸੇ ਹੂੰਗਏ ਬੁਲੈਕਿ ਬਸਿ ਜਿਨ ਕੇ,
ਬੈਥਦਾਰ ਚਾਕਰ ਚਮੁਪਤਿ ਚਮਰ ਕਰੈ
ਮੰਦਿਰ ਮਤੰਕ ਯੇ ਭਮਾਏ ਚਾਰ ਦਿਨ ਕੇ.

ਚਾਰ ਦੀਵੇ. ਚਾਰ ਧੁਨਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ ਚਾਰ ਧਰਮ. ਦੇਖੋ, ਧੁਨਧਰਮ.
"ਚਾਰੇ ਦੀਵੇ ਚਹੁ ਹਥਿ ਦੀਏ, ਏਕਾ ਏਕਾ ਵਾਰੀ." (ਬਸੰ. ਅ: ਮ: ੧) ੨ ਚਾਰ ਵਰਣ ਆਸ਼ੂਮਾਂ ਦੇ ਧਰਮ.

ਚਾਰਪੁੰਏ } ਦੇਖੋ, ਉਦਾਸੀ.
ਚਾਰਪੁੰਏ }
ਚਾਰਪੁੰਏ }

ਚਾਰਨ. ਦੇਖੋ, ਚਾਰਣ. ੨ ਅਰੇਤੀਆਂ ਦੀ ਇੱਕ ਜਾਤਿ.
ਚਾਰ ਨਦੀਆਂ. "ਹੰਸੁ ਹੇਤੁ ਨੇਰੁ ਕੋਪੁ ਚਾਰੇ ਨਦੀਆਂ ਅਗਿ." (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਮਾਰ)

ਹਿੰਸਾ—ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਦੁਖ ਦੇਣਾ.

ਹਿਤ (ਮੋਰ)—ਅਕਸ਼ਾਨਵਸਿ ਹੋ ਕੇ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦਾ ਸਨੇਹ.

ਲੋਚ—ਅਯੋਗ ਰੀਤਿ ਨਾਲ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੇ ਲੈਣ ਦੀ ਇੱਛਾ.

ਕ੍ਰੋਧ—ਅਕਾਸ਼ਟ ਹੁੰਸੇ ਵਿੱਚ ਸਤਨਾ ਅਤੇ ਹੋਰਨਾਂ ਨੂੰ ਹਾਨੀ ਪੁਚਾਉਣੀ.

ਚਾਰ ਪਗ. ਧਰਮ ਦੇ ਚਾਰ ਭਾਗ. ਚਾਰ ਅੰਗ—ਸੰਤੋਖ, ਜਤ, ਤਪ,

ਨਾਮਕੀਰਤਨ. "ਪਗ ਚਾਰੇ ਧਰਮ ਧਿਆਨ ਜੀਉ." (ਆਸਾ ਫੰਤ ਮ: ੪) ੨ ਕਿਤਨੇ ਗੁੰਥਾਂ ਵਿੱਚ—ਸਤਨ, ਤਪ, ਦਯਾ, ਦਾਨ—ਇਹ ਧਰਮ ਦੇ ਚਾਰ ਪੈਰ ਲਿਖੇ ਹਨ। ੩ ਦੇਖੋ, ਧਰਮ ਦੇ ਚਾਰ ਚਰਣ.

ਚਾਰ ਪਦਾਰਥ. ਅਰਥ, ਧਰਮ, ਕਾਮ, ਮੋਕਸ਼. "ਚਾਰ ਪਦਾਰਥ ਜੇ ਕੇ ਮਾਫੈ। ਸਾਪੁਜਨਾ ਕੀ ਸੇਵਾ ਨਾਕੈ." (ਸੁਖਮਨੀ) "ਅਰਥ ਧਰਮ ਕਾਮ ਮੋਖ ਕਾ ਦਾਤਾ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੪)

ਚਾਰ ਪਾਤਕ } ਦੇਖੋ, ਚਾਰ ਕਿਲਵਿਖ.
ਚਾਰ ਪਾਪ }

ਚਾਰ ਪੁਰਖ. ਚਾਰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦਾ ਪੁਰੁਸ਼.

"ਨਰ ਏਕ ਅਕੀਨਹੀ ਪ੍ਰੀਤਿ ਕਰੇ
ਇਕ ਕੀਨ ਕਰੇ, ਇਕ ਕੀਨ ਓ ਜਾਨੇ,
ਏਕ ਨ ਪ੍ਰੀਤਿ ਕੇ ਭੇਦ ਜਾਨੈ
ਜੋਧੁ ਪ੍ਰੀਤਿ ਕਰੈ ਅਰਿਕੈ ਰਿਹ ਮਾਨੇ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਇੱਕ ਆਦਮੀ ਬਿਨਾ ਪ੍ਰੀਤਿ ਕੀਤੇ ਹੀ, ਅਰਥਾਤ ਜੇ ਚਿੰਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਪ੍ਰੇਮ ਨਾ ਭੀ ਕਰੀਏ, ਤਦ ਭੀ ਦੂਜਿਆਂ ਨਾਲ ਪ੍ਰੇਮ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਇਕ ਪ੍ਰੀਤਿ ਦੇ ਬਦਲੇ ਪ੍ਰੇਮ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਇੱਕ ਕੀਤੇ ਉਪਕਾਰ ਨੂੰ ਮੰਨਦੇ ਹਨ, ਇੱਕ ਪ੍ਰੀਤਿ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਨਾਲ ਪ੍ਰੇਮ ਦੀ ਥਾਂ ਵੈਰ ਕਰਦੇ ਹਨ। ੨ ਚਤੁਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਅਨੁਸਾਰ—ਸ਼ਸਤ੍ਰ, ਹਰਿਣ, ਵਿਸਭ ਅਤੇ ਕੁਰੰਗ. ਦੇਖੋ, ਪੁਰਖਜਾਤਿ.

ਚਾਰਪੈਰ. ਦੇਖੋ, ਚਾਰ ਚਰਣ. ੨ ਚੰਦ੍ਰਚੰਦ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਦੋ ਯੋਧਾ. ਸੰਗ ਵਿੱਚ ਚੁਟੇ ਹੋਏ ਦੋ ਸੂਰਮੇ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਚਾਰ ਪੈਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ. "ਨ ਚਾਰ ਪੈਰ ਭਾਜਿਯੈ." (ਬਿਚਿਤ੍ਰ) ੩ ਚਾਰ ਕਦਮ. ਚਾਰ ਭਿੰਘ.

ਚਾਰ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਚਰਚਾ. ਦੇਖੋ, ਚਰਚਾ ੨.

ਚਾਰ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਗੁਰੂ. ਦੇਖੋ, ਗੁਰੂ ੨.

ਚਾਰ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਭਕਤ. ਦੇਖੋ, ਭਕਤ ੩.

ਚਾਰ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਭੋਗ. ਓ—ਖਾਣਾ ਪੀਣਾ. ਅ—ਵਸਤੂ ਰਹਿਣੇ ਮਕਾਨ ਆਦਿ ਦੇ ਆਨੰਦ. ਟ—ਸਵਾਰੀਆਂ. ਸ—ਲੋਕਾਂ ਤੋਂ ਹਕੂਮਤ. ਰਾਜਸ਼ ਦਾ ਆਨੰਦ। ੨ ਕਾਮ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਵਿੱਚ ਇਹ ਚਾਰ ਭੋਗ ਹਨ—ਕਾਮ ਦੇ ਵਧਾਉਣ ਅਤੇ ਬਲ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਰਸਾਂ ਦਾ ਸੇਵਨ, ਆਲਿੰਗਨ, ਚੁੰਬਨ, ਅਤੇ ਮਿਥੁਨ. "ਚਾਰ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੇ ਭੋਗ ਕਰਤੈ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ਚਾਰ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਭੋਜਨ. ਭਕਤ, ਭੋਜਨ, ਲੋਹਨ ਅਤੇ ਪੇਸ਼. ਦੇਖੋ, ਭੋਜਨ.

ਚਾਰ ਫਰਿਸ਼ਤੇ. ਦੇਖੋ, ਫਰਿਸ਼ਤਾ

ਚਾਰਬਕਤੂ. ਸੰਕਤਾ—ਚਾਰ ਹਨ ਵਧੂ (ਮੁਖ) ਜਿਸ ਦੇ ਬ੍ਰਹਮਾ. ਚਤੁਰਾਨਨ. "ਭਰਤੈ ਚਾਰਬਕਤੂ." (ਚੰਡੀ ੨)

ਚਾਰ ਬਰਣ } ਦੇਖੋ, ਚਾਰਿ ਵਰਣ. "ਚਾਰਿ ਬਰਨ ਚਾਰਿ ਆਸੁਮ
ਚਾਰ ਬਰਨ } ਹੈ." (ਕਾਨ ਪਤਤਾਲ ਮ: ੪)

ਚਾਰਬਾਕ. ਵਿ—ਚੰਚਲ. ਚਾਲਾਕ। ੨ ਦੇਖੋ, ਚਾਰਵਾਕ.

'Prosperity. goodness, success, salvation.

(ਅ) ਛਤ੍ਰੀ (ਕਤ੍ਰਿਯ) ਦੇ ਚਾਰ ਕਰਮ ਹਨ—ਵੇਦ ਪੜ੍ਹਨਾ, ਯਜਮ ਕਰਨਾ, ਦਾਨ ਦੇਣਾ ਅਤੇ ਪੁਜਾ ਦੀ ਰਖਤਾ ਕਰਨੀ।

(ੲ) ਵੈਸ਼ਯ ਦੇ ਤਿੰਨ ਕਰਮ ਹਨ—ਖੇਤੀ ਕਰਨੀ, ਵਣਿਜ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਪਸ਼ੂਆਂ ਦੀ ਪਾਲਨਾ ਕਰਨੀ।

(ਸ) ਸ਼ੂਦ੍ਰ ਦਾ ਇੱਕ ਕਰਮ ਹੈ ਕਿ ਤੇਰਾਂ ਵਰਣਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਨੀ।

ਪਹਿਲੇ ਤਿੰਨ ਵਰਣ ਵਿੱਚ ਕਹੀਏ ਹਨ, ਕੌਰੋਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦੋ ਜਨਮ ਹਨ, ਇੱਕ ਮਾਤਾ ਦੇ ਉਦਰ ਤੋਂ, ਦੂਜਾ ਧਰਮ ਦੇ ਸੰਸਕਾਰ ਤੋਂ। ਸੰਸਕਾਰ ਜਨਮ ਦਾ ਪਿਤਾ ਰੂਪ ਅਤੇ ਮਾਤਾ ਭਾਯਤ੍ਰੀ ਨਿਖੀ ਹੈ।

ਗਰਭਾਧਾਨ ਤੋਂ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਦਾ ਅੰਠਵੇਂ, ਕਤ੍ਰਿਯ ਦਾ ਭੜਾਧਵੇਂ, ਵੈਸ਼ਯ ਦਾ ਭਾਧਵੇਂ ਵਧੇ ਜਨੇਊ ਸੰਸਕਾਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜਨੇਊ ਪਾਰਕੇ ਤਿੰਨੇ ਵਰਣ ਬ੍ਰਾਹਮਚਰਯ ਸਹਿਤ ਰੂਪ ਦੇ ਘਰ ਵਿੱਚ ਰਹਿਕੇ ਵੇਦ ਦਾ ਅਭਿਆਸ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਬ੍ਰਾਹਮਚਰਯ ਪਾਠਣ ਸਮੇਂ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਦਾ ਭੰਡਾ (ਦੰਡ) ਚੋਟੀ ਤੀਕ ਲੰਮਾ ਛੋਕ (ਪਲਾਸ) ਜਾਂ ਬਿੱਲ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜਨੇਊ ਕਪਾਸ ਦਾ ਵਿਧਾਨ ਹੈ। ਕਤ੍ਰਿਯ ਦਾ ਭੰਡਾ ਬਰੋਟੇ ਦਾ ਮੱਥੇ ਤੀਕ ਲੰਮਾ ਅਤੇ ਜਨੇਊ ਅਲਸੀ ਦੀ ਸਟ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਵੈਸ਼ਯ ਦਾ ਦੰਡ ਗੁੱਲਰ ਦਾ ਮੁੱਖ ਤੀਕ ਲੰਮਾ ਅਤੇ ਜਨੇਊ ਉੱਨ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਨੂੰ ਕਾਲੇ ਮਿਠ ਦਾ ਚਰਮ, ਕਤ੍ਰਿਯ ਨੂੰ ਲਾਲ ਮਿਠ ਦੀ ਖਲਤੀ, ਵੈਸ਼ਯ ਨੂੰ ਕੱਚੇ ਅਥਵਾ ਬਕਰੇ ਦਾ ਚਰਮ ਓਢਣਾ ਵਿਧਾਨ ਹੈ।

ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਦੇ ਨਾਮ ਨਾਲ ਸ਼ਮੀ, ਛਤ੍ਰੀ ਦੇ ਚਮੀ, ਵੈਸ਼ਯ ਦੇ ਰੂਪ ਅਤੇ ਸ਼ੂਦ੍ਰ ਦੇ ਨਾਮ ਦੇ ਅੰਡ ਦਾਸ ਨਾਉਣਾ ਚਾਹੀਏ।

ਵਿੱਧ ਭੋਤਮਸੰਹਿਰਾ ਦੇ ਅੰਠਵੇਂ ਅਧਯਾਯ ਵਿੱਚ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦਾ ਯੁਧਿਸ਼੍ਠਿਰ ਨੂੰ ਉਪਦੇਸ਼ ਹੈ ਕਿ—ਮਨ ਦੇ ਭਾਵ ਹੀ ਵਰਣ ਹਨ। ਜਿਸ ਸਮੇਂ ਜੋ ਭਾਵ ਪ੍ਰਭਵ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਉਸ ਵੇਲੇ ਪੁਰਖ ਨੂੰ ਉਸੇ ਵਰਣ ਦਾ ਸਮਝਣਾ ਚਾਹੀਏ। ਭਰਥ, ਵੈਰ, ਦੰਭ ਆਦਿ ਭਾਵ ਛਤ੍ਰੀ ਹਨ; ਭਨ, ਚੁਗਲੀ, ਭੂਠ ਆਦਿ ਭਾਵ ਵੈਸ਼ਯ ਹਨ; ਆਲਸ, ਭਕਤਾ, ਕਾਇਰਤਾ, ਭਰ, ਅਪਵਿਤ੍ਰਤਾ ਆਦਿ ਸ਼ੂਦ੍ਰ ਹਨ। ਜੇ ਵੇਦਪਾਠੀ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਦੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਕਾਇਰਤਾ, ਅਪਵਿਤ੍ਰਤਾ ਆਦਿ ਭਾਵ ਵਰਤ ਰਹੇ ਹਨ, ਤਦ ਉਸ ਸਮੇਂ ਉਸ ਨੂੰ ਸ਼ੂਦ੍ਰ ਮੰਨਣਾ ਚਾਹੀਏ। ਐਸੇ ਹੀ ਹੋਰਨਾਂ ਬਾਭਰ ਸਮਝੋ।

ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਵਿੱਚ ਵਿਹਾਰ ਅਨੁਸਾਰ ਜਨਮ ਤੋਂ ਵਣ ਨਹੀਂ, ਕਿੰਤੂ ਕਰਮ ਅਨੁਸਾਰ ਹਨ ਅਤੇ ਧਰਮ ਅਨੁਸਾਰ—“ਚਾਰ ਵਰਣ ਇਕਵਰਣ ਕਰਾਇਆ” (ਭਾਗੁ) ਦੇਖੋ, ਜਾਤਿ।

ਚਾਰਵਾਕ, ਸੰ, ਚਾਰਵਾਕ, ਵਿਹਸਪਤਿ ਦਾ ਚੇਲਾ ਇੱਕ ਮੁਨਿ, ਜਿਸ ਨੇ ਨਾਸਿਕਮਤ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕੀਤਾ ਅਤੇ “ਚਾਰਵਾਕ ਦਰਸ਼ਨ” ਰਚਿਆ। ਚਾਰਵਾਕ ਮਤ ਦਾ ਸਿੱਧਾਂਤ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਦੇਹ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਥੋੜੀ ਆਤਮਾ ਨਹੀਂ। ਸੰਸਾਰ ਵਿੱਚ ਸੁਖ ਭੋਕਣਾ ਹੀ ਮੁੱਖ ਪੁਰੁਸਾਰਥ ਹੈ। ਪੁਰਤਕ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਥੋੜੀ ਪ੍ਰਮਾਣ ਨਹੀਂ। ਚਾਰ ਤੱਤਾਂ ਤੋਂ ਸਾਰੀ

‘ਇਸ ਨਿਬੰਧ ਵਿੱਚ ਦੇਖੋ, ਗੀਤਾ ਅ: ੧੮, ਭ: ੪੨-੪੩-੪੪:

ਸਿਸ੍ਰਿ ਅਤੇ ਚੈਤਨਤ ਦੀ ਉਤਪੱਤੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਪਰਲੋਕ ਅਤੇ ਪੁਨਰਜਨਮ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਮਰ ਜਾਣਾ ਹੀ ਮੁਕਤਿ ਹੈ। ਇਸ ਮਤ ਦੇ ਲੋਕ ਵੇਦਾਂ ਨੂੰ ਭੰਡ ਧੂਰਤ ਅਤੇ ਨਿਸ਼ਾਚਰਾਂ ਦੀ ਰਚਨਾ ਮੰਨਦੇ ਹਨ^੨ ਇਸ ਮਤ ਦਾ ਨਾਉਂ ਲੋਕਾਯਤ ਭੀ ਹੈ। ੨ ਇੱਕ ਰਾਖਸ, ਜੋ ਦੁਰਯੋਧਨ ਦਾ ਮਿਤ੍ਰ ਸੀ। ਇਸ ਨੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਦਾ ਕਪਟਵੇਖ ਧਾਰਕੇ ਪਾਂਡਵਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕੀਤਾ ਸੀ।

ਚਾਰ ਵਾਣੀਆਂ। ਦੇਖੋ, ਚਾਰ ਬਾਣੀਆਂ।

ਚਾਰਵੇਦ। ਹਿੰਦੂ ਧਰਮ ਦਾ ਆਧਾਰ ਅਤੇ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲੇ ਚਾਰ ਪੁਸ਼੍ਤਕ, ਰਿਕ, ਸਾਮ, ਯਜੁਰ ਅਤੇ ਅਥਰਵ। ਦੇਖੋ, ਵੇਦ।

ਚਾਰਾ, ਸੰਕਤਾ—ਚਮੀ, ਆਚਾਰ, “ਮਹਾ ਨਿਰਮਲ ਚਾਰਾ” (ਸੂਹੀ ਭੰਡ ਮ: ੫) ੨ ਚਰਨ (ਖਾਣ) ਯੋਗਤ ਪਦਾਰਥ। ੩ ਮਾਸ ਕਰਕੇ ਪਸ਼ੂਆਂ ਦੇ ਚਰਨ ਦੀ ਵਸਤੂ। ੪ ਭਾ ੫ ਚਾਰਹ, ਸਹਾਇਤਾ। ੫ ਉਪਾਉ, ਯਤਨ। “ਜਿਉਂ ਤੂੰ ਰਾਖਹੁ ਇਉਂ ਰਹਾ ਅਵਰ ਨਹੀ ਚਾਰਾ” (ਬਿਨਾ ਮ: ੪) ੬ ਵਸ, ਚੋਰ “ਜਿਸੁ ਠਾਕੁਰ ਸਿਉ ਨਹੀ ਚਾਰਾ” (ਸੁਖਮਨੀ)

ਚਾਰਾਣੀ, ਸੰਕਤਾ—ਚਾਰਣ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ। ੨ ਵਿ—ਵਿਚਰਨ ਵਾਲੀ। ਚਾਰਿ, ਚਾਰੇ, ਚਾਰੇ, “ਜੇ ਵੇਦ ਪੜ੍ਹਹਿ ਚੁਗ ਚਾਰਿ” (ਵਾਰ ਸੋਰ ਮ: ੩) ੨ ਚਹਾਰ, ਚਤੁਰ, “ਚਾਰਿ ਪ੍ਰਕਾਰਹਿ ਨਾ ਤੂ ਮਾਨਹਿ” (ਰਾਮ ਮ: ੫)

ਚਾਰਿਓ } ਚੜ੍ਹਾਇਆ, “ਹਰਿ ਚਾਰਿਓ ਰੰਗ” (ਮਾਲੀ ਮ: ੪)
ਚਾਰਿਆ } ੨ ਚਰਾਇਆ, ਚੁਕਾਇਆ।

ਚਾਰੀ, ਸੰਕਤਾ—ਚੁਕਲੀ। ੨ ਚਮੀ, ਆਚਾਰ, ਗ੍ਰਿਯਾ, “ਵਭਾਈ ਚਾਰੀ” (ਭਾਗੁ) ੩ ਸੰ, ਚਾਰਿਯ, ਪਿਆਦਾ, ਪੈਦਲ ਸਿਪਾਹੀ। ੪ ਵਿ—ਵਿਚਰਨ ਵਾਲਾ, ਭਿਰਨ ਵਾਲਾ। ੫ ਦੱਲੀ (ਕੁੱਟਨੀ) ਵਾਸਤੇ ਭੀ ਚਾਰੀ ਸ਼ਬਦ ਆਇਆ ਹੈ। “ਸਤਰ ਛੋਡ ਆਈ ਕੌਰੋ ਚਾਰੀ?” (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧੨੧) ੬ ਚਲਦਾ (ਚਲਤਾ) ਭੋਧਕ ਸ਼ਬਦ ਭੀ ਚਾਰੀ ਹੈ। “ਨਾ ਹਮਰੇ ਫਸ ਚਾਰੀ?” (ਸਾਰ ਮ: ੫) ਸਾਭਾ ਬਸ ਨਹੀਂ ਚਲਦਾ।

ਚਾਰੂ, ਦੇਖੋ, ਚਾਰ। ੨ ਸੰ, ਵਿ—ਸੁੰਦਰ, ਮਨੋਹਰ, “ਨਾਮ ਬਿਨਾ ਕੈਸੇ ਕੁਨ ਚਾਰੂ?” (ਬਸੰ ਅ: ਮ: ੧) “ਕੁਰਿ ਮੇਲੀ ਗੁਣ ਚਾਰੂ” (ਸੁੀ ਅ: ਮ: ੧) ੩ ਸੰਕਤਾ—ਵਿਹਸਪਤਿ। ੪ ਚੁਕਮਿਣੀ ਦੇ ਉਦਰ ਤੋਂ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦਾ ਇੱਕ ਪੁਤ੍ਰ। ੫ ਕੇਸਰ, ਚਾਫ਼ਰਾਨ, ਕਸਮੀਰਜ।

ਚਾਰੁਚਰੁ } ਵਿ—ਸੁੰਦਰ ਹਨ ਜਿਸ ਦੇ ਚਰੁ (ਨੇਤ੍ਰ), ਮਨੋਹਰ ਅੱਖਾਂ
ਚਾਰੁਚੱਢ } ਵਾਲਾ ੨ ਸੰਕਤਾ—ਮ੍ਰਿਕ, (ਸਨਾਮ)

ਚਾਰੁਮਤੀ, ਦੇਖੋ, ਅਸ਼ੋਕ ੬।

ਚਾਰੇ, ਚੜ੍ਹਾਏ, ਅਚਪੇ, ਅਚਰਨ ਕਰੇ, “ਘਸਿ ਜਪੇ ਨਾਮ ਲੈ ਤੁਹਹਿ ਕਉ ਚਾਰੇ” (ਘਨਾ ਰਵਿਦਾਸ) ੨ ਕ੍ਰਿ, ਵਿ—ਚਾਰੇ ਹੀ।

^੨“ਤਥੇ ਭੋਕਣਕ ਚਾਰਿ ਚਾਰ ਚੁਠੀ ਨਿਸ਼ਾਚਰ” (ਸਭਦ ਚਰਣਨ ਸੰਗ੍ਰਹ)

ਚਾਰ ਬਾਕ. ਰੱਖਤ ਦੀ ਸਕਲ ਦਾ ਬਾਕ. ਵਿਚਕਾਰ ਚੜ੍ਹਤਰ ਬਣਾ ਕੇ ਉਸ ਤੋਂ ਚਾਰੇ ਪਾਸੇ ਸੀਧ ਵਿੱਚ ਕੱਢੀਆਂ ਚਾਰ ਰਦਾਂ ਵਾਲਾ ਬਾਕ

ਚਾਰ ਬਾਣੀਆਂ. ਪਰਾ, ਪਸ਼ਰਤੀ, ਮਧਮਾ, ਵੈਖਰੀ. ਮੁਲਾਧਾਰ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਸ਼ਬਦ ਪਰਾ, ਮੁਲਾਧਾਰ ਤੋਂ ਉਠਕੇ ਹਿੰਦੇ ਵਿੱਚ ਆਇਆ ਸ਼ਬਦ ਪਸ਼ਰਤੀ. ਹਿੰਦੇ ਤੋਂ ਕੰਠ ਵਿੱਚ ਆਇਆ ਸ਼ਬਦ ਮਧਮਾ, ਮੁਖ ਤੋਂ ਉੱਚਾਰਣ ਹੋਇਆ ਸ਼ਬਦ ਵੈਖਰੀ ਬਾਣੀ ਹੈ. "ਬਾਣੀ ਚਾਰੇ ਬਾਣੀ ਭੇਦਾ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੧. ਬਿਤੀ) "ਬਾਥੇ ਕਹਿਆ ਚਾਰ ਬਾਣੀਆਂ ਹਨ—ਪਹਿਲੇ ਪਰਾ, ਦੂਜੀ ਪਸ਼ਰਤੀ (ਪਸ਼ਰਤੀ), ਤੀਜੀ ਮੱਧਮਾ (ਮਧਮਾ), ਚੌਥੀ ਵੈਖਰੀ (ਵੈਖਰੀ), ਪਰ ਸੋਈ ਬਾਣੀ ਵਿਸੇਖ ਹੈ ਜੋ ਯਕਦਿਲ ਹੋ ਕੇ ਕਰਤਾਰ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰੀਏ." (ਸਾਧਮ)

ਚਾਰ ਬਾਰ ਨਾਇਕ ਪਦ } ਸ਼ਸਤ੍ਰਨਾਮਾਲਾ ਵਿੱਚ ਇਹ ਪਦ
ਚਾਰ ਬਾਰ ਨਿਪ ਪਦ } ਕਈ ਵਾਰ ਆਉਂਦੇ ਹਨ. ਯਥਾ:—
ਚਾਰ ਬਾਰ ਪਤਿ ਪਦ } "ਆਦਿ ਸ਼ਬਦ ਮਾਤੰਗ ਭਟੀਜੀ. ਚਾਰ ਬਾਰ ਨਿਪ ਪਦ ਥੀ ਢੀਜੀ. ਅਰਿਣੀ ਤਾਕੇ ਅੰਤ ਕਥਾਨੇ. ਸਭ ਸ੍ਰੀ ਨਾਮ ਰੁਪਕ ਕੇ ਜਾਨੇ." (੧੨੫੦) ਮਾਤੰਗ ਨਿਪ ਨਿਪ ਨਿਪ ਨਿਪ ਅਰਿ. ਮਾਤੰਗ (ਹਾਥੀ) ਦਾ ਸ਼੍ਰਮੀ ਇੰਦ੍ਰ, ਉਸ ਦਾ ਸ਼੍ਰਮੀ ਕਲਾਪ, ਉਸ ਦੀ ਮਾਲਕੀਯਤ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ, ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਰਖਤਾ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਰਾਜਾ ਦੀ ਸੈਨਾ, ਉਸ ਦੀ ਵੈਰਣ ਬੰਦੂਕ. ਇਥੋਂ ਹੀ ਨਿਪ ਦੀ ਥਾਂ ਕਿਤੇ ਨਾਇਕਪਦ ਅਤੇ ਕਿਤੇ ਪਤਿ ਸ਼ਬਦ ਆਉਂਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਅੰਗ ੧੨੮੪.

ਚਾਰ ਬਿਚਾਰ. ਆਚਾਰ ਅਤੇ ਵਿਚਾਰ. ਕ੍ਰਿਯਾ ਅਤੇ ਵਿਚਾਰਸ਼ਕਤਿ. "ਚਾਰ ਬਿਚਾਰ ਬਿਨਸਿਓ ਸਭ ਦੁਆ." (ਬਾਵਨ)

ਚਾਰ ਬਿਨਾਸੀ ਖਟਹਿ ਬਿਨਾਸੀ. (ਸਾਰ ਮ: ੫) ਚਾਰ ਵਰਣ ਖਟ ਦਰਸ਼ਨ. ੨ ਚਾਰ ਵੇਦ ਖਟ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ.

ਚਾਰ ਵੀਰ. ਕਾਵਰ ਅਨੁਸਾਰ ਵੀਰ ਰਸ ਦੇ ਚਾਰ ਭੇਦ. ਦਾਨ ਵੀਰ, ਧਰਮ ਵੀਰ, ਦਯਾ ਵੀਰ, ਧੁੰਧ ਵੀਰ, ਦੇਖੋ, ਵੀਰ ੨.

ਚਾਰ ਵੇਦ. ਦੇਖੋ, ਵੇਦ.

ਚਾਰਭਟੀ. ਦੇਖੋ, ਚਾਰ ਅੱਖਾਂ ਹੋਣੀਆਂ.

ਚਾਰ ਕੂਖਣ. ਦੇਖੋ, ਕੂਖਣ ੨.

ਚਾਰ ਕੂਖਣ ਵਿਦਯਾ ਦੇ. ਦੇਖੋ, ਵਿਦਯਾ ਦੇ ਚਾਰ ਕੂਖਣ.

ਚਾਰ ਮਫਜ਼. ਸੰਗਤ—ਚਹਾਰ ਮਫਜ਼. ਚਾਰ ਕਿਰੀਆਂ, ਜੋ ਸਰਦਾਈ ਅਤੇ ਅਨੇਕ ਦਵਾਈਆਂ ਵਿੱਚ ਵਰਤੀਆਂ ਹਨ—ਖੱਖਤੀ, ਮਰਯੁਜ਼ਾ, ਕੱਢ ਅਤੇ ਤਰਥੁਜ਼ ਦੀ ਕਿਰੀ.

ਚਾਰ ਮਜਬ. ਦੇਖੋ, ਸੁੰਨੀ ੨. ੨ ਨਿਰੰਕਾਰੀ, ਮੁਰਤੀਪੂਜਕ, ਮਾਧਾ (ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤਿ) ਉਪਾਸਕ, ਨਾਸਿਕ.

ਚਾਰ ਮਰੰਤਰ } ਦੇਖੋ, ਏਕ ਮਰੰਤਰ.
ਚਾਰ ਮਰੰਤਰ }

ਵੈਖਰੀ ਦਾ ਦੂਜਾ ਨਾਉਂ ਪਰਾਬੀ ਬਾਣੀ ਭੀ ਹੈ.

ਚਾਰ ਮਾਲਾ. ਚਾਰ ਮਤਾਂ ਦੀ ਮਾਲਾ. ਵੈਸਨਵਾਂ ਦੀ ਮਾਲਾ ਰੁਲਸੀ, ਕਮਲਕੰਠਾ ਅਤੇ ਸ਼ਭੇਦ ਚੰਦਨ ਦੀ। ਸ਼ਾਕ੍ਰਿਕਾਂ ਦੀ ਮਾਲਾ ਨਾਲ ਚੰਦਨ ਦੀ। ਸੈਵਾਂ ਦੀ ਮਾਲਾ ਕੁਦਾਕ ਦੀ। ਸੋਰ (ਸੂਰਯ ਉਪਾਸਕਾਂ) ਦੀ ਮਾਲਾ ਸੁਵਰਣ (ਸੋਨੇ) ਦੀ। "ਮਾਲਾ ਮੇਲੀ ਚਾਰ." (ਸ. ਕਬੀਰ) ੨ ਚਾਰ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਮਾਲਾ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸਭ ਮਤਾਂ ਦੀਆਂ ਜਪਨੀਆਂ ਆ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ—ਕਾਸ਼ਮਾਲਾ, ਵਨਮਾਲਾ, ਧਾਤੁਮਾਲਾ ਅਤੇ ਰਤਨਮਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਜਪਮਾਲਾ.

ਚਾਰਮੁਕਤਿ. ਚਾਰ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਮੁਕਤਿ.

(੧) ਸਾਲੋਕਤ. ਆਪਣੇ ਇਸ਼ ਦੇ ਲੋਕ ਵਿੱਚ ਨਿਵਾਸ ਕਰਨਾ.

(੨) ਸਾਮੀਪਤ. ਇਸ਼ ਦੇ ਨਿਕਟਵਰਤੀ ਹੋਣਾ.

(੩) ਸਾਧੁਪਤ. ਇਸ਼ ਦੇ ਰੁਲਤ ਸ਼ਕਲ ਦਾ ਹੋਣਾ.

(੪) ਸਾਧੁਜਤ. ਉਪਾਸਤ ਨਾਲ ਉਪਾਸਕ ਦਾ ਜੁੜ ਜਾਣਾ.

"ਚਾਰ ਮੁਕਤਿ ਚਾਰੇ ਸਿਧਿ ਮਿਲਿਕੈ ਦੁਲਹ ਪ੍ਰਭੂ ਕੀ ਸਭਨਿ ਪਰਿਓ." (ਮਧੂ ਨਾਮਦੇਵ) ਜਦ ਸੀਵ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਬਰਨ ਪਿਆ, ਭਦ ਉਸ ਨੂੰ ਮਿਲਕੇ ਚਾਰੇ ਮੁਕਤੀਆਂ ਸਿੱਧ ਹੋ ਗਈਆਂ. ਦੇਖੋ, ਮੁਕਤਿ.

ਚਾਰ ਮੰਗਨਾ. ਚਾਰ—ਅੰਗਨਾਂ ਦੀ ਥਾਂ ਇਹ ਪਾਠ ਲਿਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ. ਜੁੰਦਰ ਅੰਗਾਂ ਵਾਲੀ ਇਸਤ੍ਰੀ. "ਨਚਾਤ ਚਾਰ ਮੰਗਨਾ." (ਰਾਮਾਵ) ਚਾਰ ਯਾਰ. ਮੁਹੰਮਦ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਚਾਰ ਮਿਤ੍ਰ. ਜੋ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧਕੇ ਇਸਲਾਮ ਦੇ ਪ੍ਰਚਾਰਕ ਸਨ. ਜੋ ਪਹਿਲੇ ਚਾਰ ਖਲੀਫੇ ਹਨ ਉਹੀ ਚਾਰ ਯਾਰ ਸੰਦੀਏ ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਖਲੀਫਾ.

ਚਾਰਯਾਰੀ. ਸੰਗਤ—ਚਾਰ ਮਿਤ੍ਰਾਂ ਦੀ ਮੰਗਨੀ ੨ ਹਜਰਤ ਮੁਹੰਮਦ ਦੇ ਚਾਰ ਯਾਰਾਂ ਦੀ ਟੋਲੀ। ੩ ਚਾਰ ਯਾਰਾਂ ਦੀ ਸੰਪ੍ਰਦਾਯ.

ਚਾਰ ਵਰਣ } ਹਿੰਦੂਮਤ ਦੇ ਧਰਮਸ਼ਾਸਤ੍ਰਾਂ ਵਿੱਚ ਮੰਨੇ ਹੋਏ ਮਨੁੱਖਾਂ
ਚਾਰ ਵਰਣ } ਦੇ ਮੁੱਖ ਚਾਰ ਵਰਣ. ਚਾਰ ਜਾਤੀਆਂ.

"ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਖੜ੍ਹੀ ਰੁਦ ਵੈਸ ਚਾਰਿ ਵਰਨ, ਚਾਰ ਆਸ਼੍ਰਮ ਹਰਿ, ਜੋ ਹਰਿ ਧਿਆਵੈ ਸੋ ਪਰਧਾਨੁ." (ਗੋਭ ਮ: ੪) ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਦਾ ਖਿਆਲ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਸਮੇਂ ਕੋਰਾ, ਭਾਲਾ ਆਦਿ ਵਰਣ (ਵੰਗ) ਹੀ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਜਾਤੀ ਦਾ ਕਾਰਣ ਸਨ, ਪਰੰਤੂ ਸਮੇਂ ਦੇ ਫੇਰ ਨਾਲ ਆਸ ਕੁਲ ਦਾ ਰੂਚੀ ਨਾਮ ਹੋ ਕੇ ਭਿੰਨ ਜਾਤੀ ਬਾਪੀ ਕਈ. ਦੇਖੋ, ਵਿਸ਼ਨੁਪੁਰਾਣ ਅੰਸ਼ ੨ ਅ: ੪ ਸਿਮ੍ਰਿਤੀਆਂ ਅਨੁਸਾਰ ਚਾਰ ਵਰਣਾਂ ਦੇ ਕਰਮ ਇਉਂ ਹਨ—

(ੳ) ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਦੇ ਫੀ ਕਰਮ ਹਨ—ਵੇਦ ਪੜ੍ਹਨਾ, ਪੜ੍ਹਾਉਣਾ, ਯਯਤ ਕਰਨਾ, ਕਰਾਉਣਾ, ਦਾਨ ਦੇਣਾ ਅਤੇ ਲੈਣਾ.

ਭਸ਼ਿਕ੍ਰੁਕਾਂ ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਚੌਹਾਂ ਤੋਂ ਛੁਟ ਧੰਨਵੀਂ ਮੁਕਤਿ "ਸਾਮਿ" (ਗਾਥਿ) ਲਿਖੀ ਹੈ. ਅਰਥਾਤ ਉਪਾਸਤ ਦੇ ਨਾਲ ਐਕੁਰਯ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੋਣੀ.

ਮੇਰੁਦੇਵ ਮ: ੩੧ ਦੇ ੧੧ ਵੇਂ ਮੰਤ੍ਰ ਵਿੱਚ ਆਜੀ ਪਰੁਦੇ ਹੀ—ਗਾਯਾਤ੍ਰੇਯ ਸੁਕਤਾਚਾਰੀਯਾਨੁ ਜਾਯਾਯ: ਕ੍ਰੁਹ:। ਯਯ ਨਦਯਯ ਕਵਿਯਯ: ਧਦਯਾ ਕ੍ਰੁਹੇਯਾਯਯ:।

ਅਰਥਾਤ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਇਸ (ਪਰਮਾਤਮਾ) ਦਾ ਮੁਖ ਹੋਇਆ, ਭਾਹ ਫੜੀ ਕੀਤਾ, ਵੈਸ਼ਵ ਇਸ ਦਾ ਪੰਟ ਹੈ, ਪਿਥਾਂ ਤੋਂ ਰੂਪ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ.

“ਚਾਰੇ ਬੇਦ ਮੁਖਾਰ ਪਾਠਿ.” (ਬਸੰ ਮ: ੧) ੨ ਚਰਾਏ.
ਚੁਗਾਏ। ੪ ਸੰ. ਚਰੁ. ਸੰਗਤਾ—ਹਵਨ ਦੀ ਸਾਮਗ੍ਰੀ. “ਚਾਰਿ ਨਦੀਆ
ਅਗਨੀ ਭਨਿ ਚਾਰੇ.” (ਬਸੰ ਮ: ੩) ਹਿੰਸਾ, ਮੋਹ, ਲੋਭ, ਕ੍ਰੋਧ ਚਾਰ
ਅਗਨਿ ਨਦੀਆਂ ਤਨ (ਜ਼ਬੀਹ) ਨੂੰ ਚਰੁ ਵਾਂਗ ਖਾ ਰਹੀਆਂ ਹਨ.

ਚਾਰੇ ਅਗਨਿ. ਦੇਖੋ, ਚਾਰ ਅਗਨਿ.

ਚਾਰੇ ਕਿਲਵਿਖ. ਦੇਖੋ, ਚਾਰ ਕਿਲਵਿਖ.

ਚਾਰੇ ਕੁੰਟਾਂ } ਦੇਖੋ, ਚਾਰ ਦਿਸ਼ਾ.
ਚਾਰੇ ਕੁੰਡਾ }

ਚਾਰੇ ਜਾਗੇ ਚਰੁ ਜੁਕੀ. ਵਾ—ਚਾਰ ਸਤਿਗੁਰੂ—ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ,
ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਜੀ, ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਸ੍ਰਾਮੀ
ਗ਼ਜ਼ਾਨ ਸਹਿਤ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ੇ ਚਾਰ ਯੁਗ (ਸਮਿਆਂ) ਵਿੱਚ, ਹੁਣ ਪੰਜਵਾਂ
ਆਯੁਗ (ਸਰੂਪ) ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਵਾਹਗੁਰੂ ਆਪ ਹੀ ਹੋਇਆ ਹੈ.
(ਵਾਰ ਰਾਮ ੩)

ਚਾਰੇ ਦੀਵੇ. ਦੇਖੋ, ਚਾਰ ਦੀਵੇ.

ਚਾਰੇ ਪੈਰ ਧਰੀਮ ਦੇ. (ਭਾਗੁ) ਦੇਖੋ, ਚਾਰ ਪੜ ਅਤੇ ਧਰਮ ਦੇ
ਚਾਰ ਚਰਣ.

ਚਾਰੇ. ਦੇਖੋ, ਚਾਰਾ.

ਚਾਲ. ਸੰਗਤਾ—ਗਤਿ. ਫ਼ਮਨ। ੨ ਆਚਰਣ. ਚੀਤਿ. ਮਯੀਦਾ.
“ਭਕਤਾ ਕੀ ਚਾਲ ਸਭੀ ਅਤਿ ਨਿਰਮਲ.” (ਸੁਹੀ ਭੰਤ ਮ: ੩)
“ਭਕਤਾ ਕੀ ਚਾਲ ਨਿਰਾਲੀ.” (ਅਨੰਦੁ) ੩ ਦੇਖੋ, ਗਤਿ.

ਚਾਲਸਉ. ਚਲਸਾਂ. ਚੱਲਾਕਾ.

ਚਾਲਸਿ. ਚਲੇਕਾ. “ਸੰਗਿ ਨ ਚਾਲਸਿ ਭੇਰੈ ਧਨਾ.” (ਸੁਖਮਨੀ)

ਚਾਲਕ. ਵਿ—ਚਲਾਉਣ ਵਾਲਾ. ਪ੍ਰੇਰਕ. ਹੱਕਣ ਵਾਲਾ.

ਚਾਲ ਚਲਨ. ਸੰਗਤਾ—ਆਚਾਰਵਿਹਾਰ. ਚੀਤਿ ਰਿਵਾਜ. ਚਰਿਤ੍ਰ.
ਕਰਤੂਰ.

ਚਾਲਤ. ਚਲਦਾ. ਫ਼ਮਲ ਕਰਤਾ. “ਚਾਲਤ ਬੈਸਤ ਸੇਵਤ ਹਰਿਸਸ.”
(ਆਸਾ ਮ: ੫) ੨ ਚਲਦੇ ਹੋਏ.

ਚਾਲਨ. ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਚਲਾਉਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਗਤਿ. ਫ਼ਮਨ.
ਕੁਰਨਾ.

ਚਾਲਨਹਾਰ } ਵਿ—ਚਲਣਵਾਲਾ. ਅਭਿਯੋਗ. ਬਿਨਸਨਹਾਰ.
ਚਾਲਨਹਾਰੁ }

ਚਾਲਨੀ. ਸੰ. ਦੇਖੋ, ਚਲਨੀ ੨.

ਚਾਲਾ. ਸੰਗਤਾ—ਪ੍ਰਸਥਾਨ. ਰਵਾਨਗੀ। ੨ ਰਿਵਾਜ. ਦਸੂਰ.

ਚਾਲਾਕ. ਡਾ ۛۛۛ ਵਿ—ਚਤੁਰ. ਹੋਸ਼ਿਆਰ। ੨ ਚੰਚਲ. ਚਪਲ.
ਚਾਲਾਕਦਸੂ. ਡਾ ۛۛۛ ਵਿ—ਕੁਰਤੀਲੇ ਹੱਥ ਵਾਲਾ. ਜਿਸ ਦੇ
ਹੱਥ ਕੰਮ ਵਿੱਚ ਭੇਤੀ ਚਲਦੇ ਹਨ.

ਚਾਲਾਕੀ. ਡਾ ۛۛۛ ਸੰਗਤਾ—ਚਤੁਰਾਈ। ੨ ਚਾਲਬਾਜ਼ੀ। ੩ ਫੁਰਤੀ.

ਚਾਲੀ. ਸੰਗਤਾ—ਚਾਲੀਸ. ਚਰ੍ਹਾਹਿੰਸਤ—੪੦। ੨ ਭਾਟ ਨਾਉਣ ਦਾ
ਵਾਂਚਾ। ੩ ਚੀਤੀ. ਚਾਲ. ਮਯੀਦਾ. “ਕੁਰਸਿਖ ਮੀਤ, ਚਲਹੁ
ਗੁਰਚਾਲੀ.” (ਧਨਾ ਮ: ੪) ੪ ਚੱਲੀ. ਪ੍ਰਵਿਰਤ ਹੋਈ. “ਕਥਾ

ਪੁਨੀਤ ਨ ਚਾਲੀ.” (ਸਾਰ ਪਰਮਾਨੰਦ)

ਚਾਲੀਸ. ਚਰ੍ਹਾਹਿੰਸਤ—੪੦.

ਚਾਲੀਸਾ. ਸੰਗਤਾ—ਚਾਲੀਸ ਵਸਤੂਆਂ ਦਾ ਇਕੱਠ। ੨ ਚਾਲੀ ਫੰਦਾਂ
ਦਾ ਸਮੂਹ। ੩ ਚਾਲੀਸਵੇਂ ਦਿਨ ਗੰਭੀ ਹੋਈ ਕ੍ਰਿਯਾ. “ਇਤ ਗੰਭਾ ਨੇ
ਕਰ ਚਾਲੀਸਾ.” (ਗੁਪਤੁ) ੪ ਚਾਲੀਸ ਦਿਨ ਵਿੱਚ ਹੋਣ ਵਾਲਾ
ਜਪਪ੍ਰਯੋਗ. “ਇਕ ਚਾਲੀਸਾ ਜੇ ਤੁਮ ਕਰੋ.” (ਗੁਪਤੁ) ੫ ਵਿ—
ਚਾਲੀਸਵਾਂ.

ਚਾਲੀਹ. ਦੇਖੋ, ਚਾਲੀਸ.

ਚਾਲੀਮੁਕਤੋ. ਦੇਖੋ, ਮੁਕਤੋ ੪-੫.

ਚਾਲੂ. ਵਿ—ਚਲਾਇਆਨ. ਅਭਿਯੋਗ. ਨਾਪਾਇਦਾਰ। ੨ ਭਗੋਤਾ.

ਚਾਲੂਕਤ. ਦੇਖੋ, ਸੈਲੀਕੀ.

ਚਾਵ. ਸੰਗਤਾ—ਚਾਉ. ਉਮੇਗ. “ਚਾਵ ਮੰਗਲ ਰਸ ਭਰੇ.” (ਆਸਾ
ਭੰਤ ਮ: ੫) ੨ ਪ੍ਰਥਮ ਦਿੱਛਾ.

ਚਾਵਡ } ਦੇਖੋ, ਚਾਮੁੰਡਾ.
ਚਾਵਡਾ }

ਚਾਵਰ. ਸੰਗਤਾ—ਚਾਵਲ. ਤੰਡੁਲ. “ਚਾਵਰ ਭਾਰਤ ਚੀਰ ਨ ਜੋਹੈ.”
(ਚਰਿਤ੍ਰ ੨੬੬) ੨ ਚਾਵਰ. ਚੌਤ. ਚਪਲਤਾ. ਦਿੱਲਤ। ੩ ਚਾਮਰ.
ਚੌਥ। ੪ ਸੰ. ਚਾਮਰਿਕ. ਚੌਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਚੌਰਬਰਦਾਰ. “ਭਤ੍ਰ ਨ
ਪਤ੍ਰ ਨ ਚਰਿਤ੍ਰ ਨ ਚਾਵਰ ” (ਸਵੈਯੇ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ਮ: ੫)

ਚਾਵਲ. ਸੰਗਤਾ—ਧਾਨ ਦਾ ਬੀਜ. ਤੰਡੁਲ. ਚੌਲ. ਚਾਉਲ. “ਚਾਵਲ
ਕਾਰਣੇ ਤੁਖ ਕਹੁ ਮੁਹਲੀ ਨਾਇ.” (ਮ: ੫ ਵਾਰ ਰਾਮ ੨) ਤੁਖ
ਕਾਰਣੇ ਚਾਵਲ ਕੇ ਮੁਹਲੀ.

ਚਾਵਲਾ. ਵਿ—ਚਾਉਵਾਲਾ। ੨ ਉਮੇਗ ਵਧਾਉਣ ਵਾਲਾ. “ਰਣ ਘੁਰੇ
ਨਕਾਰੇ ਚਾਵਲੇ.” (ਚੰਡੀ ੩) ੩ ਸੰਗਤਾ—ਇੱਕ ਅੰਨ, ਜੋ ਮਾਸ
(ਮਾਹ) ਦੀ ਕਿਸਮ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਦੀ ਫਲੀ ਬਹੁਤ ਲੰਮੀ ਹੁੰਦੀ
ਹੈ. L. Dolichos Sinesis । ੪ ਅਭੇਤਿਆਂ ਦੀ ਇੱਕ ਜਾਤਿ.
ਚਾਵਲਾਂ ਦਾ ਵਪਾਰ ਕਰਨ ਤੋਂ ਇਹ ਸੰਗਤਾ ਪਹਿਲੇ ਸਮੇਂ ਹੋਈ
ਹੈ.

ਚਾਵਲੀ ਮਥਾਇਕ } ਜਿਲਾ ਮੁਲਤਾਨ, ਤਸੀਲ ਮਿਲਸੀ, ਥਾਣਾ
ਚਾਵਲੀ ਮਥਾਯਕ } ਸਾਹੇਕੇ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਪਿੰਡ ਹੈ, ਜੋ ਚੇਲਵੇ
ਸਟੇਸ਼ਨ “ਰਿਸ਼ਤੀਆਂ” ਤੋਂ ਉੱਤਰ ਵੱਲ ੧੬ ਮੀਲ ਦੇ ਕਰੀਬ ਹੈ.
ਦੂਜੇ ਰਸਤੇ “ਮੀਆਂ ਚੰਨੂ” ਸਟੇਸ਼ਨ ਤੋਂ ੨੫ ਮੀਲ ਦੇ ਕਰੀਬ ਹੈ.
ਇਸ ਪਿੰਡ ਵਿੱਚ ਬ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਪਧਾਰੇ ਹਨ. ਸਾਧਾਰਣ
ਦਰਫਾਰ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਅਕਾਲੀ ਸਿੰਘ ਸੇਵਾਦਾਰ ਹਨ.

ਚਾਵਤ. ਸੰਗਤਾ—ਚਪਲਤਾ. ਦਿੱਲਤ. ਚੌਤ.

ਚਾਵਡਾ } ਦੇਖੋ, ਚਾਮੁੰਡਾ.
ਚਾਵਡਾ }

ਚਾਤਨਾ. ਕਿ—ਉੱਪਰ ਰੱਖਣਾ। ੨ ਉੱਪਰ ਵੱਲ ਪਕੇਲਣਾ।
੩ ਪਹਿਚਾਉਣਾ। ੪ ਚੁਲ੍ਹੇ ਉੱਪਰ ਪਕਾਉਣ ਲਈ ਕਿਸੇ ਵਸਤੂ ਦਾ
ਰੱਖਣਾ। ੫ ਭੇਟਾ ਅਰਪਣ ਕਰਨਾ.

ਚਾਬੀ. ਸੰਗਤ—ਚਾਟ. ਰਿਸ਼ਤ. “ਲੋਕ ਮੁਹਾਵਰਿ ਚਾਬੀ ਖਾਇ.”
(ਮ: ੧ ਵਾਰ ਰਾਮ ੧) ੨ ਸੰ. ਚਾਟਤਾ. ਖੁਸ਼ਾਮਦ. ਚੂਠੀ
ਉਪਮਾ. “ਲਾਡੀ ਚਾਬੀ ਲਾਇਤਬਾਰੁ.” (ਚਿਅੰਕਾਰ) ਦੇਖੋ, ਲਾਡੀ
ਚਾਬੀ.

ਚਾੜੇ } ਦੇਖੋ, ਚਾੜਨਾ। ੨ ਵਿ—ਚੜਕੇ. ਵਧੀਆ. “ਹਿਕ ਦੂ
ਚਾੜੇਹ } ਹਿਕਿ ਚਾੜੇ.” (ਜੈਤ ਫੰਤ ਮ: ੫) ਇੱਕ ਤੋਂ ਇੱਕ ਵਧੇ.
ਚਿ. ਸੰ. ਚਾ—ਚੁੰਦਣਾ, ਇਕੱਠਾ ਕਰਨਾ. ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨਾ, ਨਿਸ਼ਚਾ
ਕਰਨਾ, ਕਿਲਾਨੀ ਕਰਨਾ, ਦੇਖਣਾ। ੨ ਡਾ ੩ ਕਤਾ. ਕੀ. ਕਿਸ.
ਦੇਖੋ, ਚਿਕਾਰ.

ਚਿਉਤਾ. ਦੇਖੋ, ਚਿਤਵਾ.

ਚਿਸਤ. ਡਾ ੩ ਖੁਸ਼ਾਸਾਨ ਦਾ ਇੱਕ ਨਗਰ.

ਚਿੰਸਤ. ਚਿੰਘਾਰਦਾ. ਚਿੰਕਾਰ ਕਰਦਾ. “ਹਿੰਸਤ ਹੈ ਬਰ ਚਿੰਸਤ
ਭਾਰਨ.” (ਗੁਰਿ ੧੦) ਖੋਲੇ ਹਿਣਕਦੇ ਅਤੇ ਹਾਥੀ ਚਿੰਘਾਰਦੇ ਹਨ.

ਚਿਸਤੀ. ਵਿ—ਚਿਸਤ ਨਗਰ ਦਾ ਨਿਵਾਸੀ. ਦੇਖੋ, ਚਿਸਤ।
੨ ਸੰਗਤ—ਅਸੂ ਇਸ਼ਾਕ ਚਿਸਤਨਿਸ਼ਾਸੀ ਦੀ ਔਲਾਦ ਅਤੇ ਸੰਪ੍ਰਦਾਯ.
ਇਹ ਸੂਫੀਆਂ ਦੀ ਭਾਰੀ ਜਮਾਤ ਹੈ.

ਚਿੰਸਨ. ਸੰਗਤ—ਹਾਥੀ ਦਾ ਚਿੰਘਾਰਨਾ. ਚੀਕਣਾ.

ਚਿਹ. ਸੰਗਤ—ਚਿਤਾ. ਚਿਖਾ. “ਸਤੀ ਪੁਕਾਰੈ ਚਿਹ ਚਤੀ.” (ਸ.
ਕਬੀਰ) ੨ ਸਿਦ. ਹਠ। ੩ ਡਾ ੩ ਕਤਾ—ਕੀ.

ਚਿਹਕਾ. ਦੇਖੋ, ਚੀਕਾ ੨.

ਚਿਹਨ } ਸੰ. ਚਿੰਨ੍ਹ. ਸੰਗਤ—ਚੰਡਾ. ਧੁਜਾ। ੨ ਦਾਗ਼. ਲੱਛਨ।
ਚਿਹਨੁ } ੩ ਲੱਛਣ. ਅਲਾਮਤ. “ਸੋਹਾਗਣਿ ਕਾ ਕਿਆ ਚਿਹਨੁ
ਹੈ?” (ਮ: ੩ ਵਾਰ ਸੂਰੀ) ੪ ਨਿਸ਼ਾਨ. ਚਿੰਨ੍ਹ “ਭਲ੍ਹ ਚਿਹਨ ਅਸੁ
ਬਰਨ ਜਾਤਿ.” (ਜਾਪੁ) “ਤੂੰ ਵਰਨਾ ਚਿਹਨਾ ਭਾਰਾ.” (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੫
ਪੈਮਾਇ).

ਚਿਹਰ. ਮੁਖ. ਦੇਖੋ, ਚਿਹਰਾ. “ਵੇਂ ਫੁਲਚਿਹਰ ਕਹਾਂ ਹੈ?” (ਰਾਮਾਵ)
ਫੁਲਾਹ ਦੇ ਫੁੱਲ ਜੇਹੇ ਮੁਖ ਵਾਲਾ ਕਿੱਥੇ ਹੈ?

ਚਿਹਰਾ. ਡਾ ੩ ਸੰਗਤ—ਮੁਖ (Face). ੨ ਛਵਿ. ਸੋਭਾ।
੩ ਸਰੀਰ ਦੇ ਚਿੰਨ੍ਹ ਚਕ੍ਰ ਦਾ ਹੁਨੀਆ. ਦੇਖੋ, ਚਿਹਰਾ ਲਿਖਣਾ.

ਚਿਹਰਾ ਲਿਖਣਾ. ਫਿ—ਕਿਸੇ ਦੇ ਸਰੀਰ ਦੇ ਚਿੰਨ੍ਹ ਚਕ੍ਰ ਨੇਕਰ
ਰੱਖਣ ਵੇਲੇ ਲਿਖਣੇ. “ਕਥ ਰਾਖਤ ਬੀਸ ਪਚੀਸਨ ਕੋ। ਚਿਹਰਾ
ਲਿਖਤੇ ਕਬਤੀਸਨ ਕੋ.” (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ਦੇਖੋ, ਚੇਹਰਾ ਲਿਖਾਉਣਾ.

ਚਿਹਰੇਸਾਹੀ. ਦੇਖੋ, ਚੇਹਰੇਸਾਹੀ.

ਚਿਹਲ. ਡਾ ੩ ਸੰਗਤ—ਚਾਲੀ. ਚਤੁਰਵਿੰਸਤ—੪੦.

ਚਿਹਲਕਦਮੀ. ਡਾ ੩ ਸੰਗਤ—ਕਬਰ ਤੋਂ ਚਾਲੀ ਕਦਮ
ਪਿੱਛੇ ਹਟਕੇ ਅਤੇ ਵੇਰ ਚਾਲੀ ਕਦਮ ਅੱਗੇ ਵਧਕੇ ਮੁਰਦੇ ਦੇ ਹੁੱਕ ਵਿੱਚ
ਦੁਆ ਮੰਗਣੀ. ਦੇਖੋ, ਮਿਲਕਾਤ। ੨ ਭਾਵ—ਟਹਿਲਣਾ.

ਚਿਹਲਤਨਾ. ਡਾ ੩ ਚਿਹ ਚਾਲੀ ਆਦਮੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ
ਅਬਦਾਲਾਂ ਵਿੱਚ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਅਬਦਾਲ.

ਚਿਹਲਨਰ. ਚਾਲੀ ਮਨੁੱਖ. ਚਾਲੀ ਧੋਧਾ। ੨ ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਚਮਕੌਰ

ਦੇ ਚਾਲੀ ਧਰਮਵੀਰ. “ਫੁਰਸਨਹ ਚਿਕਾਰੇ ਕੁਨਦ ਚਿਹਲ ਨਰ?”
(ਜ਼ਬਰ)

ਚਿਹਲਬਾਜੀ. ਚਾਲੀ ਦਿਨਾਂ ਦਾ ਖੇਡ। ੨ ਚੋਹਲਬਾਜੀ. ਦਿਲਲਗੀ.

ਦੇਖੋ, ਚੋਹਲ. “ਖਲਕ ਚਿਹਲਬਾਜੀ ਨ ਕੀਨਾ ਜਨੇਹ.” (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)
ਚਿਹਲਮ. ਡਾ. ਵਿ—ਚਾਲੀਸਵਾਂ। ੨ ਸੰਗਤ—ਮਰੇ ਪ੍ਰਾਣੀ ਦਾ
ਚਾਲੀਹਵੇਂ ਦਿਨ ਕੀਤਾ ਸੁਧ ਕਰਮ. ਮੁਹੱਰਮ ਦੇ ਤਾਜੀਏ ਦੌਰਣ ਪਿੱਛੋਂ
ਚਾਲੀਹਵੇਂ ਦਿਨ ਦਾਨ ਪੁੰਨ ਆਦਿ ਕਰਮ.

ਚਿਹਲੀ. ਵਿ—ਚਾਲੀ ਦਿਨ ਦਾ ਵ੍ਰਤ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਦੇਖੋ,
ਸੋਮਚਿਹਲੀ.

ਚਿਹਾ. ਡਾ ੩ ਕੀ. ਕਤਾ.

ਚਿਕ. ਤੁ. ੩ ਚਿਕ. ਸੰਗਤ—ਬਾਂਸ ਦੀਆਂ ਪਤਲੀਆਂ ਛਟੀਆਂ ਦਾ
ਭਰੋਖੇਦਾ ਪਤਦਾ, ਜੋ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਅੱਗੇ ਲਟਕਾਈਦਾ ਹੈ. “ਚਿਕਨ
ਤਰੋਖੇ ਲਗੇ ਖਨੇਰੇ.” (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੨ ਅੰ. Cheque. ਹੁੰਡੀ.
ਟੋਂਕੂ.

ਚਿਕਣ } ਸੰ. ਚਿਕੁਣ. ਵਿ—ਚਿਕਨ. ਚੰਧਾ. ਕੋਮਲ. ਸ਼੍ਰੋਕਧ.
ਚਿਕਣਾ } ਸਾਫ਼.

ਚਿੱਕਣੀ. ਵਿ—ਚੀਕਣਵਾਲੀ. ਚਿੰਘਾਰਨਵਾਲੀ. ਚੀਤਕਾਰ ਕਰਨ
ਵਾਲੀ.

ਚਿਕਦ. ਡਾ ੩ ਟਪਕਦਾ ਹੈ. ਚੁਟਿੰਦਾ ਹੈ ਟਪਕੇਗਾ. ਟਪਕੇ. ਇਸ
ਦਾ ਮੂਲ ਚਕੀਦਨ ਹੈ.

ਚਿਕਨ. ਦੇਖੋ, ਚਿਕਣ। ੨ ਡਾ ੩ ਕਤੀਦਾ। ੩ ਕਤੀਦੇ ਵਾਲਾ
ਵਸਤੂ

ਚਿਕਨਤਾ. ਸੰਗਤ—ਚਿਕੁਣਤਾ. ਚਿਕਨਾਪਨ.

ਚਿਕਨਾ. ਦੇਖੋ, ਚਿਕਣ.

ਚਿਕਨਿ } ਵਿ—ਬਾਂਕਾ. ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਸਾਫ਼ ਅਤੇ ਚਿਕਨਾ ਰੱਖਣ
ਚਿਕਨਿਯਾ } ਵਾਲਾ. “ਯੋਂ ਛਲ ਛੇਨਿ ਚਿਕਨਿ ਸਨ ਕਣੀ.”
(ਚਰਿਤ੍ਰ ੩੪੫)

ਚਿਕਰ. ਦੇਖੋ, ਚਿਕੁਰ। ੨ ਦੇਖੋ, ਚਿੱਕਤ.

ਚਿਕਤ. ਸੰ. ਚਿਕਿਲ. ਸੰਗਤ—ਗਾਰਾ. ਕੀਰ. ਪੰਕ.

ਚਿਕਤਿ. ਚਿੱਕਤ (ਗਾਰੇ) ਨਾਲ. “ਚਿਕਤਿ ਲਾਇਐ ਕਿਆ ਬੀਐ
ਜਾਂ ਤੁਣੈ ਪਥਰਬੰਧ?” (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਮਲਾ) ੨ ਚਿੱਕਰ (ਗਾਰੇ)
ਚਿੱਚ.

ਚਿਕਤੀ. ਸੰਗਤ—ਚਿਹ ਗਾਰਾ, ਜੋ ਬਹੁਤ ਗਹਿਰਾ ਨਹੀਂ। ੨ ਇੱਕ
ਲੱਕੜ, ਜੋ ਪੀਲੇ ਰੰਗ ਦੀ ਬਹੁਤ ਚਿਕਨੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ. ਇਸ ਦੇ ਕੰਧੇ,
ਪਉਣੇ, ਤਸਵੀਰਾਂ ਦੀ ਫ਼੍ਰੇਮ ਆਦਿ ਸਾਮਾਨ ਬਹੁਤ ਸੁੰਦਰ ਬਣਦੇ ਹਨ.
Buxus Wallichiana.

ਚਿਕਾਰ. ਡਾ ੩ ਕਤਾ ਕਾਰਜ. ਕਿਸ ਕੰਮ. “ਤਬ ਚਿਕਾਰੇ
ਬਿਦਾਇ.” (ਤਿਲੰ ਮ: ੫)

ਚਿੱਕਾਰ. ਸੰ. ਚੀਕਾਰ—ਚੀੜਕਾਰ. ਸੰਗਤ—ਚਿੱਲਾਨੇ (ਚੀਕਣ)
ਦਾ ਸ਼ਬਦ. ਚਿੱਲਾਹਟ। ੨ ਹਾਥੀ ਆਦਿ ਜੀਵਾਂ ਦੀ ਚਿੰਘਾਰ.

ਚਿਕਾਰਾ } ਸੰਗਤ—ਇੱਕ ਤਾਰਦਾਰ ਵਜਾ, ਜਿਸ ਦੇ ਚਾਰ ਜਾਂ
ਚਿੱਕਾਰਾ } ਪੰਜ ਤਾਰਾਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਕੁਝ ਨਾਲ ਵਜਾਈਦਾ ਹੈ।
੨ ਹੱਤਾ ਹਰਿਣ. ਨਾਲ ਮਿਥਾ. ਇਹ ਦੋਵੇਂ ਨਾਮਾਂ ਚੀਤਕਾਰ ਕਰਦਾ
ਹੈ. ਇਹ ਰੇਤਲੀ ਜ਼ਮੀਨ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਸੰ. ਚਿਕਾਰ —
ਛਿਕਾਰ. gazelle.

ਚਿਕਿਤਸਕ. ਸੰ. ਚਿਕਿਤਸਾ. ਸੰਗਤ—ਚਿਕਿਤਸਾ (ਰੋਗ
ਦੂਰਕਰਨ ਦਾ ਯਤਨ) ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਵੈਦਕ.

ਚਿਕਿਤਸਾ. ਸੰ. ਚਿਕਿਤਸਾ. ਸੰਗਤ—ਇਲਾਜ ਰੋਗ ਦੂਰ ਕਰਨ
ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਵੈਦਗੀ. ਵੈਦਗੀ.

ਚਿਕੀਰਸਾ } ਸੰ. ਚਿਕੀਰਾ. ਸੰਗਤ—ਕੰਮ ਕਰਨ ਦੀ ਇੱਛਾ.
ਚਿਕੀਰਖਾ } ਕਿਸੇ ਕੰਮ ਦੇ ਕਰਨ ਦੀ ਖੁਹਿਸ਼.

ਚਿਕੁਰ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਕੋਈ. ਸਿਧ ਦੇ ਰੋਮ। ੨ ਪੇਟਕਲ
ਚਲਣ ਵਾਲੇ ਜੀਵ। ੩ ਛੱਦਰ. ਚੜ੍ਹਪਰ। ੪ ਕਾਟੇ. ਗਿਲਹਰੀ.

ਚਿਕੁਰ

ਚਿੱਕੜ. ਦੇਖੋ, ਚਿਕੜ.

ਚਿਕੁਣ } ਚਿਕਣਾ. ਚੰਪਾ. ਦੇਖੋ, ਚਿਕਣ. "ਚਿਕੁਣ ਬਾਸਨ ਹੁੰਦ
ਚਿਕੁਣ } ਜਿਸ ਫੁਟੀ ਨ ਮਨ ਕਢ ਲਗਾਇ." (ਗੁਪਤ)

ਚਿਖ } ਸੰ. ਚਿਖਾ. ਸੰਗਤ—ਮੁਰਦਾ ਦਾਹ ਕਰਨ ਲਈ ਲੱਕੜਾਂ ਦਾ
ਚਿਖਾ } ਚਿਣਿਆ ਹੋਇਆ ਢੇਰ. ਹਿੰਦੂ ਧਰਮ ਦੇ ਕੁੰਝਾਂ ਵਿੱਚ
ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਬਿਰਛਾਂ ਵਿੱਚ ਦੁੱਧ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਲੱਕੜ ਚਿਖਾ
ਲਈ ਉੱਤਮ ਹੈ, ਅਤੇ ਨਰ ਮੁਰਦੇ ਨੂੰ ਦੱਖਣ ਵੱਲ ਪਿਰ ਕਰਕੇ ਚਿਖਾ
ਪੁਰ ਮੁਧਾ ਪਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦੇ ਅਤੇ ਇਸਤ੍ਰੀ ਨੂੰ ਸਿੱਧੇ ਮੂੰਹ ਜੋਟਾਉਣਾ
ਵਿਧਾਨ ਹੈ. ਸਿੱਖਮਰ ਵਿੱਚ ਚਿਖਾ ਸੰਬੰਧੀ ਕੋਈ ਖਾਸ ਲੱਕੜ ਜਾਂ
ਦਿਸ਼ਾ ਦਾ ਨੋਮ ਨਹੀਂ ਹੈ.

ਚਿੱਗਾਰੀ } ਦੇਖੋ, ਚਿਨਗਾਰੀ.
ਚਿੱਗਿਆਈ }

ਚਿੱਘਾਰ } ਦੇਖੋ, ਚਿੱਘਾਰ. ਕੁਕ. ਪੁਕਾਰ. "ਚਿੱਟੀ ਕੀ ਚਿੱਘਾਰ
ਚਿੱਗਿਆਈ } ਪਹਿਲੇ ਹੀ ਸੁਨਿਅਤ ਹੈ." (ਅਕਾਲ)

ਚਿਚੜ } ਸੰਗਤ—ਚਰਮਕ੍ਰਿਮਿ. ਲਹੂ ਪੀਣ ਵਾਲਾ ਇੱਕ ਜੀਵ, ਜੋ
ਚਿਚੜੀ } ਤੁਝਾ (ਖੱਲ) ਨਾਲ ਰਿਮਟਕੇ ਚੜ੍ਹਦਾ ਹੈ (lick).

੨ ਕੁਣ ਤਨਾਕੇ ਔਰੁਣ ਕੁਹਿਣ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਪੁਰਖ। ੩ ਚਿਚਿਕਾ.
ਦੁਰਗਾ. ਦੇਵੀ. "ਚਿਚੜੀ ਬਾਵਭਾ." (ਪਾਰਸਾਵ)

ਚਿੱਚਾ. ਸੰ. ਚਿਕਾ. ਸੰਗਤ—ਇਮਲੀ ਦਾ ਦਰਖਤ.

ਚਿੱਚੜ } ਦੇਖੋ, ਚਿਚੜ—ਚਿਚੜੀ.
ਚਿੱਚੜੀ }

ਚਿੱਛਰ } ਦੇਖੋ, ਚਛਰਾਸੁਰ. "ਥਲੀ ਚਾਮਰੇਵੀ. ਹਠੀ ਚਿੱਛਰੇਵੀ."
ਚਿੱਛਰ } (ਚੰਡੀ ੨)

ਚਿੱਚੁ } ਸੰ. ਚਕੁ—ਚੰਚੁ. ਸੰਗਤ—ਚੰਜ. "ਚੋਂਚ ਚਿੱਚੁ ਰਹੀ
ਚਿੱਚੁ } ਗੰਧੀ ਆਇ." (ਸਵਾ ਮ: ੧) "ਚਿੱਚੁ ਬੋਝਨਿ ਨ ਪੀਵਰਿ."
(ਸ. ਭਰੀਦ)

ਚਿਟ. ਸੰ. ਚਿਟ. ਧਾ—ਜੇਦਕ ਹੋਣਾ. ਦਾਜ ਬਣਨਾ। ੨ ਅੰ. Chit
ਵਿ—ਨਿੱਕਾ. ਨਨਾ। ੩ ਸੰਗਤ—ਪਰਚਾ. ਚੁੱਕਾ.

ਚਿਟਕਾਰ. ਸੰਗਤ—ਚਿਟ ਚਿਟ ਧੁਨੀ। ੨ ਕ੍ਰਿਸਨਾਵਤਾਰ ਵਿੱਚ
ਲਿਖਾਰੀ ਨੇ ਛਿਟਕਾਰ ਦੀ ਥਾਂ ਚਿਟਕਾਰ ਸ਼ਬਦ ਲਿਖ ਦਿੱਤਾ ਹੈ.
ਯਥਾ:—"ਚਿਟਕਾਰਨ ਸੋ ਭਿਰਹੋ ਤਿਹ ਜਾ." (੫੦੨) ਪਾਣੀ ਦੇ
ਛੱਟਿਆਂ ਨਾਲ ਛਿੜਦੇ ਹਨ.

ਚਿਟਵਾ } ਵਿ—ਚਿੱਟਾ. ਚਿੱਟੀ. ਚੁੱਜਨ. "ਮਨਹੁ ਕੁਸੁਧਾ ਕਾਲੀਆ,
ਚਿਟਵੀ } ਬਾਹਰਿ ਚਿਟਵੀਆਹ." (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਸ੍ਰੀ)

ਚਿਟਾ. ਵਿ—ਸ਼ਬਦ. ਨਿਰਮਲ. ਚੁੱਜਨ. "ਚਿਟੇ ਜਿਨ ਕੇ ਭਾਪੜੇ,
ਸੇਠੇ ਚਿਤੁ ਕਠੋਰ ਜੀਉ." (ਸੁਹੀ ਅ: ਮ: ੧)

ਚਿਟਾਨ. ਦੇਖੋ, ਚਟਾਨ.

ਚਿੱਟਾ. ਦੇਖੋ, ਚਿਟਾ.

ਚਿੱਟਾ ਬਾਜ਼. ਸ਼ਬਦ ਬਾਜ਼. ਸੁਗਨ. ਚਿੱਟੇ ਰੰਗ ਦਾ ਬਾਜ਼ ਖੱਟ
ਮਿਲਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਦੀ ਸੁੰਦਰਤਾ ਅਤੇ ਚਾਲਾਕੀ ਸ਼ਿਕਾਰੀਆਂ ਨੇ ਬਹੁਤ
ਸਲਾਹੀ ਹੈ. ਵੱਡੇ ਵੱਡੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹਾਂ ਅਤੇ ਦਲਮੇਸ਼ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿੱਚ
ਚਿੱਟੇ ਬਾਜ਼ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ.

ਚਿੱਟੇ ਬਾਜ਼ ਵਾਲਾ. ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ, ਜੋ ਚਿੱਟਾ
ਬਾਜ਼ ਰੱਬ ਤੇ ਚੱਖਦੇ ਹਨ. ਸ਼੍ਰੋਤ ਬਾਜ਼ ਵਾਲਾ. ਚੱਗੇ ਬਾਜ਼ ਵਾਲਾ.

ਨੀਚ ਨੀਚ ਆਖਕੇ ਅਫ਼ੂਤ ਦੁਰਕਾਰਿਆਂ ਨੂੰ
ਕੌਣ ਚੁੱਕ ਪੁੱਤਾਂ ਵਾਧ ਛਾਤੀ ਨਾਲ ਲਾਉਂਦਾ?
ਇੱਕ ਘਰ ਹੋਣ ਜਿੱਥੇ ਭਾਰੇ ਚੁਲ੍ਹੇ ਵੱਖ ਵੱਖ
ਕੌਣ ਉਨ੍ਹਾਂ ਇੱਕ ਭਾਭੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਪਿਆਉਂਦਾ?
ਛਿਨਾ ਘਰ ਧਰ ਜੇਕ੍ਹੇ ਫਿਰਨ ਵਿਜੇਸਹਰਿ
ਕੌਣ ਰਿਨ੍ਹਾਂ ਰਾਜ ਦੇ ਸਿੰਘਾਸਨ ਬਹਾਉਂਦਾ?
ਹੁੰਦੇ ਕਿਵੇਂ ਚਿੱਠੇ ਬਾਜ਼ ਕਿੰਦੜ ਬਰਫ਼ ਸ਼ੇਰ
ਚਿੱਟੇ ਬਾਜ਼ਵਾਲਾ ਸੇ ਨਾ ਜਗ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦਾ?

ਚਿੱਟਾ. ਸੰਗਤ—ਤਨਮੂਹ ਦਾ ਹਿਸਾਬ. ਬਰਾਬਰਦਾ। ੨ ਲੰਮੀ ਚਿੱਠੀ.
"ਚਿੱਟਾ ਖੋਲ ਜਨ ਸਭ ਆਸਕ." (ਗੁਪਤ) ੩ ਹਿਸਾਬ ਦੇ ਵੇਰਵੇ ਦਾ

ਜਾਣਨ.

ਚਿੱਠੀ. ਸੰਗਤ—ਪਤ੍ਰਿਕਾ. ਖੜ. ਨਾਮਹ.

ਚਿੱਠੀ ਪਾਉਣੀ } ਪੁਰਾਣੇ ਸਮੇਂ ਦੀ ਇੱਕ ਰੀਤਿ. ਕਿਸੇ ਕਾਰਜ
ਚਿੱਠੀਆਂ ਪਾਉਣੀਆਂ } ਦੇ ਕਰਨ ਲਈ ਪੁਸਤ ਦੇਵਤਾ ਦਾ ਹੁਕਮ
ਜੈਣਾ. ਇੱਕ ਚਿੱਠੀ ਤੇ ਕਰਨ ਦੀ ਆਗਤਾ ਦੂਜੀ ਤੇ ਨਿਸ਼ੇਧ ਲਿਖਕੇ
ਇਸ ਅੱਗੇ ਚਿੱਠੀਆਂ ਰੱਖ ਦਿੱਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਸਨ. ਇੱਕ ਬਾਲਕ
ਨੂੰ ਆਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਕਿ ਦੋਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਚਿੱਠੀ ਉਠਾ ਲਓ. ਉਸ
ਚਿੱਠੀ ਵਿੱਚ ਜੋ ਕੁਛ ਲਿਖਿਆ ਹੁੰਦਾ ਸੁਧਾਯ ਉਸ ਪਰ ਅਮਲ ਕਰਦੇ
ਸਨ.

ਸਿੱਖਾਂ ਵਿੱਚ ਹੀ ਇਹ ਰੀਤਿ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਚਲਿਤ ਸੀ. ਦੇਖੋ,
ਬੰਦੇ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸ. ਸਨ ੧੮੨੩ ਵਿੱਚ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ
ਸਿੰਘ ਨੇ ਕਪਤਾਨ ਵੇਡ ਨੂੰ ਆਖਿਆ ਸੀ ਕਿ ਚਿੱਠੀ ਦੁਆ ਗੁਰੂ

ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਹੁਕਮ ਲਿਖਣ ਤੇ ਹੀ ਮੈਂ ਹੁਲਕਰ ਨੂੰ ਸਹਾਇਤਾ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ।
 ਚਿੱਠੀ। ਦੇਖੋ, ਚਿੱਠੀ।
 ਚਿੱਠੀ। ਸੰਗਤ—ਚਿੱਠੀ। ਅਕਾਲੀ ਦਾ ਬਰਾ। ਸੁਭਿੱਠੀ। ਚਿੱਠੀ।
 ੨ ਇੱਕ ਮੁੜ੍ਹੇਗ। ਦੇਖੋ, ਚਿੱਠੀ ੨।
 ਚਿੱਠੀ। ਸੰਗਤ—ਚਿੱਠੀ। ਉਸਾਰੀ। ਦੇਖੋ, ਚਿੱਠੀ।
 ਚਿੱਠੀ। ਸੰ. ਚੜ੍ਹਨ। ਸੰਗਤ—ਉਸਾਰੀ ਕਰਨੀ। ਇੰਟ ਪੱਕਰ ਅਦਿਕ
 ਨੂੰ ਕਾਰੇ ਚੁੰਨੇ ਆਦਿ ਨਾਲ ਯਕਾਫ਼ਮ ਫ਼ਿਮਾਰਤ ਵਿੱਚ ਲਾਉਣਾ।
 ੨ ਚਿੱਠੀ ਦੇਵ ਲਾਉਣਾ।
 ਚਿੱਠੀ। ਸੰ. ਚਿੱਠੀ। ਦੇਖੋ, ਅੰਤਰਕਰਣ. “ਚੇ ਚਿੱਠੀ, ਚੇਤਸਿ ਕੀਨ
 ਦਇਆਲ?” (ਆਸਾ ਪੰਨਾ) ੨ ਸੰ. ਚਿੱਠੀ. ਧ—ਵਿਚਾਰ ਕਰਨਾ,
 ਯਾਦ ਕਰਨਾ। ੩ ਸੰਗਤ—ਯਾਨ. ਚੇਤਨਾ। ੪ ਵਿ—ਚਿੱਠੀਆ
 ਹੋਇਆ। ੫ ਫ਼ਕਿਆ ਹੋਇਆ। ੬ ਚਿੱਤਨ ਦੀ ਥਾਂ ਭੀ ਚਿੱਤ ਸ਼ਬਦ
 ਆਇਆ ਹੈ। ਦੇਖੋ, ਮਨ ੧੧। ੭ ਦੇਖੋ, ਚਿੱਤ ੨। ੮ ਚਿੱਤਵਰ ਦਾ
 ਸੰਖੇਪ. ਦੇਖਣ ਸਾਥ. “ਲੀਨੋ ਮਨ ਮੇਰੇ ਹਰ ਨੈਨਕੋਰ ਚਿੱਤਹੀ.”
 (ਚੰਡੀ ੧) ਦੇਖਦੇ ਹੀ ਮਨ ਹਰਲੀਨੋ.
 ਚਿੱਤ. ਸੰ. ਚਿੱਤ. ਧ—ਵਿਚਾਰ ਕਰਨਾ, ਸਮਝਣ ਕਰਨਾ।
 ੨ ਸੰਗਤ—ਫ਼ਿਕਰ. ਚਿੱਤਾ. “ਚਿੱਤ ਕਦੀ ਨਹਿ ਸਤਿਗੁਰ ਪਾਏ.”
 (ਭੈਰ ਮ: ੫) ੩ ਚਿੱਠੀਆ. ਹਸਦ. “ਯਮ ਨਹੀ ਚਿੱਤ ਪਰਾਈ ਚੁਖ.”
 (ਵਾਰ ਵਡ ਮ: ੪)
 ਚਿੱਤਉਰ. ਦੇਖੋ, ਚਿੱਤਉਰ.
 ਚਿੱਤਕ. ਵਿ—ਚਿੱਤਵਨ ਵਾਲਾ. ਵਿਚਾਰਨ ਵਾਲਾ. ਸੋਚਣ ਵਾਲਾ.
 ਚਿੱਤਕਬਰਾ. ਵਿ—ਚਿੱਤ ਕਬੂਰ. ਭੱਬ ਖੱਬਰਾ.

¹The Panjab as a Sovereign State ਦੇ ਪੰਨੇ ੩੨੦ ਤੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ—

He (M. Ranjit Singh) said “I will tell you a good story. Holkar pressed by the British solicited my assistance and made temporary offers to secure my co-operation. Uncertain as to the part I should take, I resorted to a measure I have often adopted to determine my decision in doubtful cases. I took two slips of papers and writing on one the proposition of Holkar and on the other whether I should preserve peace with the British. I put them into the leaves of the Granth (the sacred book of the Sikhs) and desired a boy of innocent years to bring one of the papers to me. He brought that on which the last was written and I acted accordingly.” (Letter from Captain C. M. Wade, Political Assistant, Ludhiana, to Sir C. T. Metcalfe, Resident, dated 1st August, 1827)

ਚਿੱਤਕਾਰ. ਦੇਖੋ, ਚਿੱਤਕਾਰ. “ਤਸਿ ਚਿੱਤ੍ਰ ਚੇਤਹੁ ਚਿੱਤਕਾਰੀ.”
 (ਕਥੀ ਕਬੀਰ ਬਾਵਨ) ਚਿੱਤ੍ਰ ਜਗਤ, ਚਿੱਤਕਾਰ ਕਰਤਾਰ.
 ਚਿੱਤਕਾਰੀ. ਸੰਗਤ—ਚਿੱਤਕਾਰੀ. ਮੁਸੱਵਰੀ। ੨ ਚਿੱਤਕਾਰ ਨੂੰ.
 ਦੇਖੋ, ਚਿੱਤਕਾਰ.
 ਚਿੱਤਗੁਪਤ. ਦੇਖੋ, ਚਿੱਤਗੁਪਤ. “ਚਿੱਤਗੁਪਤ ਕਰਮਹਿ ਜਾਨ.”
 (ਬਿਲਾ ਅ: ਮ: ੫) ਕਰਮ ਹੀ ਚਿੱਤਗੁਪਤ ਹਨ.
 ਚਿੱਤਚਰਨ. ਵਿ—ਚਿੱਤ ਵਿੱਚ ਵਸਣ ਵਾਲਾ. “ਚਿੱਤਚਰਨ ਨਾਮ.”
 (ਜਾਪੁ)
 ਚਿੱਤਚਾਰ. ਵਿ—ਚਿੱਤ ਵਿੱਚ ਵਿਚਰਨ ਵਾਲਾ. ਮਨਭਾਵਨ.
 ਚਿੱਤਚੇਰ. ਵਿ—ਚਿੱਤ ਚਰਾਉਣ ਵਾਲਾ. ਮਨਹਰ.
 ਚਿੱਤਤ. ਸੰ. ਚਿੱਤਤ. ਵਿ—ਚਿੱਤਵਿਆ. “ਮਨਚਿੱਤਤ ਸਕਲੇ ਵਲ
 ਪਾਏ.” (ਆਸਾ ਮ: ੫) ੨ ਚਿੱਤਤਾਰ. ਫ਼ਿਕਰਮੰਦ. “ਚਿੱਤਤ ਹੀ
 ਦਸਿ ਸਭਕੋਇ.” (ਚਿੱਤਕਾਰ)
 ਚਿੱਤਨ. ਦੇਖੋ, ਚਿੱਤਨ। ੨ ਸੰ. ਚੇਤਨ. “ਕਹਾ ਚਿੱਤਨ ਕੀ
 ਚੇਸਟਾ?” (ਅਕਾਲ)
 ਚਿੱਤਨ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਜਮਰਣ. ਵਿਚਾਰ. ਧਰਾਨ. “ਸੁਭਚਿੱਤਨ
 ਕੋਬਿੰਦਰਮਣ.” (ਵਾਰ ਗੁਜ ੨ ਮ: ੫)
 ਚਿੱਤਪੁਰਣੀ } ਚਿੱਤਪੁਰਣੀ. ਹਿੰਦੂਆਲ ਅਨੁਸਾਰ ਚਿੱਤਤਿਤ
 ਚਿੱਤਪੁਰਣੀ } (ਚਿੱਤਚੇ) ਸੰਕਲਪ ਦੇ ਪੂਰਣ ਵਾਲੀ ਇੱਕ ਦੇਵੀ,
 ਜਿਸਦਾ ਮੰਦਿਰ ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ ਦੇ ਬਿਲੇ ਹੈ.^੨ ਮੇਲਾ ਸਾਉਣ ਸੁਦੀ ੮
 ਨੂੰ ਚੁੜਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਦੇਵੀ ਦੇ ਨਾਮ ਤੋਂ ਪਿੰਡ ਦਾ ਨਾਮ ਭੀ ਚਿੱਤਪੁਰਣੀ
 ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ੨ ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ ਦੇ ਬਿਲੇ ਇੱਕ ਪਹਾੜਧਾਰਾ ਜਿਸ ਨੂੰ
 ਸੈਲਾਸਿੰਘੀ (ਸੈਲਹ ਸਿੰਘੀ) ਭੀ ਆਖਦੇ ਹਨ. ਇਹ ਜਸਵਾਨ ਦੂਨ ਦੀ
 ਪੁਰਾਣੀ ਹੱਦ ਹੈ.
 ਚਿੱਤਬਿਭ. ਦੇਖੋ, ਚਿੱਤ ਅਤੇ ਭਿਤ। ੨ ਚਿੱਤਵਿੱਤਿ ਮਨ ਦੀ
 ਚਿਰਤੀ.
 ਚਿੱਤਭਵਨ. ਸੰਗਤ—ਸ਼ੋਕਭਾਰ. ਚਾਜਮਹਿਲ ਵਿੱਚ ਉਹ ਕਮਰਾ,
 ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸ਼ੋਕ ਸਮੇਂ ਬੈਠੀਦਾ ਹੈ.
 ਚਿੱਤਭਵਨਿ. ਸ਼ੋਕਭਾਰ ਵਿੱਚ. ਦੇਖੋ, ਚਿੱਤਭਵਨ. “ਚਿੱਤਭਵਨਿ
 ਮਨ ਪਰਿਓ ਯਾਚਾ.” (ਆਸਾ ਕਬੀਰ) ੨ ਚਿੱਤਾ ਦੀ ਕੁਮਰੀ
 (ਯੁੰਮਣਖੇਰੀ).
 ਚਿੱਤਕੁਮ. ਸੰਗਤ—ਚਿੱਤਕੁਮ. ਦਿਲ ਦਾ ਵਹਿਮ. “ਹਰਿਚੰਦਉਰੀ
 ਚਿੱਤਕੁਮ ਸਖੀਏ.” (ਬਿਲਾ ਮ: ੫)
 ਚਿੱਤਮਨ. ਦੇਖੋ, ਚਿੱਤਵਨ.
 ਚਿੱਤਮਿਤਾਲਾ. ਵਿ—ਚਿੱਤ ਵਿਚਿਤ੍ਰ. ਚੰਗ ਬਰੰਗਾ. ਭੱਬਖੱਬਰਾ.
 ਦੇਖੋ, ਚੇਤਨਾ.
 ਚਿੱਤਵਉ. ਚਿੱਤਵਨ ਕਰੋ. ਧਰਾਨ ਕਰੋ. “ਚਿੱਤਿ ਚਿੱਤਵਉ
 ਚਰਣਚਰਿੰਦ.” (ਬਾਵਨ) ੨ ਚਿੱਤਵਉ ਚਿੱਤਨ ਕਰਦਾ ਹੈ.
 ਚਿੱਤਵਹਿ. ਚਿੱਤਨ ਕਰਦਾ ਹੈ. ਸੋਚਦਾ ਹੈ. ਖਿਆਲ ਕਰਦਾ ਹੈ.
^੨ਇਸ ਮੰਦਿਰ ਵਿੱਚ “ਚਿੱਤਮਯਾ” ਦੇਵੀ ਦੀ ਮੂਰਤਿ ਹੈ.

“ਜੇ ਜੇ ਚਿਤਵਹਿ ਸਾਧੁਜਨ ਸੇ ਲੇਤਾ ਮਾਨਿ.” (ਕਿਲਾ ਮ: ੫)
੨ ਚਿਤਵਹਿ. ਚਿਤਵਦੇ ਹਨ.

ਚਿਤਵਤ. ਚਿਤਨ ਕਰਦੇ ਹੋਏ. ਵਿਚਾਰਦੇ. ਸੋਚਦੇ ਹੋਏ. “ਚਿਤਵਤ
ਪਾਪ ਨ ਆਲਸੁ ਆਵੈ.” (ਭੈਰ ਮ: ੫)

ਚਿਤਵਨ. ਸੰਗਤ—ਚਿਤਨ. ਵਿਚਾਰ. ਧਰਮ. “ਚਿਤਵਉ
ਚਰਨਾਰਬਿੰਦ.” (ਕਾਨ ਮ: ੫) ੨ ਦੇਖਣਾ. ਤੋਝਣਾ. ਅਵਲੋਕਨ।
੩ ਨਿਗਾਹ. ਦ੍ਰਿਸ਼੍ਟਿ.

ਚਿਤਵਨਿ } ਸੰਗਤ—ਵਿਚਾਰ. ਸੋਚ. “ਹਮਲੀ ਚਿਤਵਨੀ ਹਰਿ
ਚਿਤਵਨੀ } ਪੁਰੁ ਜਾਨੈ.” (ਕਲਿ ਮ: ੪) ੨ ਦ੍ਰਿਸ਼੍ਟੀ. ਨਜ਼ਰ.
ਨਿਗਾਹ. ੩ ਫਿ. ਵਿ—ਚਿਤਨਸ਼ਕਤੀ (ਸੋਚ) ਦੁਆਰਾ. “ਚਿਤਵਨਿ
ਚਿਤਵਉ ਪ੍ਰਿਅ ਪ੍ਰੀਤਿ ਬੈਰਾਗੀ.” (ਸਾਰ ਮ: ੫)

ਚਿਤਵਾ. ਦੇਖੇ, ਚਿਤਕ. ਚਿਤਾ. “ਜਤੋ ਚਿਤਵਾ ਮ੍ਰਿਕ ਪੇਖੈ
ਦੋਰਤ.” (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਚਿਤਵੀ. ਚਿਤਨ ਕੀਤੀ. ਵਿਚਾਰੀ। ੨ ਚਿਤ੍ਰਤ. ਚਿਤੀ ਹੋਈ.
“ਕੋਨੇ ਮੋਢਪ ਮਾਤੀਆ ਪਾਸਹੁ ਚਿਤਵੀਆਹਾ.” (ਸੁਹੀ ਮ: ੧) ਜੋ
ਥਾਹੇ ਪਾਸਿਓ ਚਿਤੀਆਂ ਹੋਈਆਂ।

ਚਿਤਵੈ. ਚਿਤਨ ਕਰਦਾ ਹੈ. ਚਿਤਵਦਾ ਹੈ. “ਅਨਦਿਨੁ ਚਿਤਾ
ਚਿਤਵੈ.” (ਸਵਾ ਮ: ੪)

ਚਿਤਾ. ਦੇਖੇ, ਚਿਖਾ। ੨ ਚਿਤਾ. ਦੇਖੇ, ਚਿਤਕ.

ਚਿਤਾ. ਜੋ. ਸੰਗਤ—ਫਿਕਰ. ਸੋਚ. “ਨਾਨਕ ਚਿਤਾ ਮਤ ਕਰਹੁ
ਚਿਤਾ ਤਿਸ ਹੀ ਹੋਇ.” (ਮ: ੨ ਵਾਰ ਰਾਮ ੧) ੨ ਧਰਮ. ਚਿਤਨ.
“ਐਸੀ ਚਿਤਾ ਮਹਿ ਜੇ ਮਰੈ.” (ਗੁਜ ਤੁਲੋਚਨ)

ਚਿਤਾਉਣਾ. ਫਿ—ਚੇਤੇ ਲਿਆਉਣਾ. ਚਿਤਨ ਕਰਾਉਣਾ। ੨ ਫੂਜੇ
ਦਾ ਮਨ ਆਪਣੇ ਵੱਲ ਲਿਆਉਣਾ. ਚਿਤ ਖਿੱਚ ਲੈਣਾ. “ਬਹਿਰ
ਚਿਤਾਇ ਲਿਆਉ.” (ਜਸਭਾਮ) ੩ ਛਕੀਰਾਂ ਦੇ ਸੰਕੇਤ ਵਿੱਚ ਮੰਗਣਾ.

ਚਿਤਾਸਾ. ਸੰਗਤ—ਚਿਤ ਆਸਾ. ਹਿੰਦਸ ਸਥਲ. “ਜਿਨ ਹਰਿਪ੍ਰੀਤਿ
ਚਿਤਾਸਾ.” (ਕੋਭ ਮ: ੪) ੨ ਚਿਤ—ਆਸਾ. ਮਨ ਦੀ ਇੱਛਾ. ਦਿਲੀ
ਖੁਸ਼ਿ.

ਚਿਤਾਪੂਰਨੀ. ਦੇਖੇ, ਚਿਤਪੂਰਣੀ.

ਚਿਤਮਣਿ } ਸੰਗਤ—ਪੁਰਾਣਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਇੱਕ ਮਣਿ (ਰਤਨ).
ਚਿਤਮਨਿ } ਜੋ ਮਨਚਿਤਵੇ ਪਦਾਰਥ ਇੰਦੀ ਹੈ। ੨ ਗੁਰਬਾਣੀ
ਅਨੁਸਾਰ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ. ਕਰਤਾਰ. “ਚਿਤਮਣਿ ਕਰੁਣਾਮਣੇ.” (ਕਉ
ਮ: ੫) “ਨਾਨਕ ਕਹਿਤ ਚੇਤ ਚਿਤਮਨਿ.” (ਸੋਰ ਮ: ੮)

ਚਿਤਾਰਣ } ਫਿ—ਚਿਤ ਧਾਰਣਾ. ਚਿਤਨ ਕਰਨਾ. “ਨਾਨਕ
ਚਿਤਾਰਣਾ } ਦਾਸ ਚਿਤਾਰਣਾ.” (ਮਾਰੂ ਸੋਜਹੇ ਮ: ੫)
ਚਿਤਾਰਨਾ }

ਚਿਤਾਰਾ. ਚਿਤਨ ਕੀਤਾ. “ਸਾਧੁਸੰਗਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਚਿਤਾਰਾ.”
(ਟੋਭੀ ਮ: ੫)

ਚਿਤਾਰਿ. ਫਿ. ਵਿ—ਚਿਤਨ ਕਰਕੇ. “ਗੁਰਮੰਤ੍ਰਤਾ ਚਿਤਾਰਿ, ਨਾਨਕ
ਦੁਖ ਨ ਕੀਵਈ.” (ਵਾਰ ਗੁਜ ੨ ਮ: ੫) ੨ ਸੰਗਤ—ਚਿਤਨ ਦੀ

ਕ੍ਰਿਯਾ. ਧਰਮ। ੩ ਚਿਤਨਸ਼ਕਤਿ. “ਸਾਸਿ ਸਾਸਿ ਹਰਿ, ਦੇਹੁ
ਚਿਤਾਰਿ.” (ਭੈਰ ਮ: ੫)

ਚਿਤਾਰੀ. ਚਿਤਾਰਕੇ. ਸਿਮਰਕੇ. “ਹਰਿਜਨੁ ਜੀਵੇ ਨਾਮੁ ਚਿਤਾਰੀ.”
(ਕਉ ਮ: ੫) ੨ ਯਾਦ ਕੀਤੀ. “ਚੰਤ ਚਿਤਾਰੀ ਕਾਲਿਕਾ.” (ਚੰਡੀ
੩)

ਚਿਤਾਵਨੀ. ਸੰਗਤ—ਚਿਤਨ ਕਰਾਉਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਸੁਚਨਾ. ਚੇਤੇ
ਕਰਾਉਣ ਦਾ ਭਾਵ.

ਚਿਤਿ. ਸੰਗਤ—ਚਿਤਣ (ਚਿਤ੍ਰ) ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. “ਦੁਯਾ ਕਾਕਲੁ
ਚਿਤਿ ਨ ਜਾਣਦਾ.” (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੫) ਕਰਤਾਰ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਤੋਂ ਛੁੱਟ
ਦੂਜਾ ਕਾਕਲ ਲਿਖਣਾ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦਾ। ੨ ਚਿਤ ਖਿੱਚ, ਚਿਤ ਅੰਦਰ,
“ਹਰਿਨਾਮੁ ਚਿਤਿ ਨ ਆਵਈ.” (ਮਲਾ ਅ: ਮ: ੩) ੩ ਸੰ. ਚਿਤਾ.
ਚਿਖਾ। ੪ ਸਮੂਹ. ਚੇਰ। ੫ ਚਿਣਾਈ. ਇੱਟ ਪੱਥਰ ਆਦਿ ਦੇ ਚਿਣਨ
ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੬ ਚੇਤਨਤਾ। ੭ ਦੁਰਗਾ। ੮ ਦੇਖੇ, ਭਾਖੀ। ੯
੯ ਨਿਰਵਿਕਲਪ ਭਰਮ.

ਚਿਤਿਤ. ਦੇਖੇ, ਚਿਤਤ.

ਚਿਤੀ. ਸੰਗਤ—ਚਿਤਾ. “ਚੂਕੈ ਮਨ ਕੀ ਚਿਤੀ.” (ਸੋਰ ਮ: ੫)
ਚਿਤੀਸ. ਸੰਗਤ—ਚਿਤੋਰਾ. ਚਿਤਣ ਵਾਲਾ. ਚਿਤਕਾਰ। ੨ ਕਾਠ
ਪੱਥਰ ਆਦਿ ਉੱਤੇ ਟਕਾਈ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. “ਦਿਪਿ ਚਾਰ
ਪਾਏ। ਚਿਤੀਸ ਬਨਾਏ.” (ਗੁਰਿ ੧੦) ੩ ਚਿਤ-ਟੀਸ਼. ਮਨ ਦਾ
ਸੁਆੀ. ਔਰਹੰਕਾਰ ਦਾ ਪ੍ਰੇਰਕ ਆਤਮਾ.

ਚਿਤ੍ਰਗੁਪਤ } ਦੇਖੇ, ਚਿਤ੍ਰਗੁਪਤ. “ਕਾਵਹਿ ਚਿਤ੍ਰਗੁਪਤੁ ਨਿਖਿ
ਚਿਤ੍ਰਗੁਪਤੁ } ਜਾਣਹਿ.” (ਜਪੁ)

ਚਿਤੋ. ਚਿਤ੍ਰਤ ਕੀਤੇ. ਚੰਕੇ ਹੋਏ. “ਚਿਤੇ ਦਿਸਹਿ ਧਰ੍ਮਿਨਾਰ.” (ਸ੍ਰੀ
ਅ: ਮ: ੧)

ਚਿਤੋਹੀਆ. ਚੇਤੇ ਹਾਂ. ਯਾਦ ਹਾਂ. ਚਿਤ ਖਿੱਚ ਆਈ ਹਾਂ. “ਹਉ
ਕਿਸ ਚਿਤੋਹੀਆ?” (ਜੋਤ ਛੰਤ ਮ: ੫)

ਚਿਤੋਨ. ਵਿ—ਜਤ੍ਰਤਾ ਰਹਿਤ. ਚੇਤਨਤ. ਸਾਵਧਾਨ. “ਗੁਰਿ ਕੀਏ
ਸੁਚਿਤ ਚਿਤੋਨ.” (ਕਾਨ ਮ: ੪) ੨ ਚਿਤਵਨ ਮਾਤ੍ਰ ਤੋਂ.
ਦੇਖਣਸਾਰ.

ਚਿਤੋਰਾ. ਸੰਗਤ—ਚਿਤਕਾਰ. ਮੁਸੱਵਰ. “ਤਜਿ ਚਿਤ੍ਰੇ ਚਿਤ੍ਰ ਰਾਖਿ
ਚਿਤੋਰਾ.” (ਕਉ ਕਬੀਰ ਬਾਵਨ) ਚਿਤ੍ਰ ਜਕਤ ਅਤੇ ਚਿਤਕਾਰ
ਕਰਤਾਰ ਹੈ.

ਚਿਤੋਰੀ. ਚਿਤ੍ਰ ਲਿਖਣ ਵਾਲੀ। ੨ ਚਿਤਨ ਕੀਤੀ. ਵਿਚਾਰੀ.
ਚਿਤੋਰੇ. ਚਿਤੋਰਾ ਦਾ ਛਹੁਵਚਨ। ੨ ਚਿਤਨ ਕਰਕੇ. ਯਾਦ ਕਰਕੇ.
“ਅਨੁ ਜੀਵੇ ਪੁਤਨਾਮੁ ਚਿਤੋਰੇ.” (ਵਭ ਮ: ੫)

ਚਿਤੈ. ਚਿਤਵਦਾ ਹੈ. ਚਿਤਨ ਕਰਦਾ ਹੈ. “ਚਿਤੈ ਬਿਕਾਰਾ.”
(ਮਾਰੂ ਸੋਜਹੇ ਮ: ੩) ੨ ਚਿਤ ਦੇ. ਮਨ ਦੇ. “ਚਿਤੈ ਅੰਦਰਿ
ਸਭਕੈ.” (ਵਾਰ ਆਸਾ) ੩ ਚਿਤ੍ਰ ਦੇ. ਮੂਰਤੀ ਦੇ. “ਚਿਤੈ
ਅੰਦਰ ਚੇਤ ਚਿਤੋਰੈ.” (ਭਾਗੁ) ਚਿਤ੍ਰ ਦੇ ਖਿੱਚ ਚਿਤਕਾਰ ਨੂੰ ਧਰਮ

■

ਉਦਾਹਰਣ—

ਮੀਰਾ ਦਾਨਾ ਦਿਲ ਸੋਚ,
ਮੁਹਬਤੇ ਮਨਿ ਤਨਿ ਬਸੈ ਸਚੁ ਸਾਹ ਬੰਦੀਮੋਚ.
ਦੀਦਨੇ ਦੀਦਾਰ ਸਾਹਿਬ ਕਛੁ ਨਹੀ ਇਸ ਕਾ ਮੋਨੁ,
ਪਾਕ ਪਰਵਾਇਗਾਰ ਤੂ ਖੁਦਿ ਖਸਮੁ ਵਡਾ ਅਬੋਨੁ,
ਦਸੁਗੀਰੀ ਦੇਹਿ ਦਿਨਾਵਰ ਤੂਹੀ ਤੂਹੀ ਏਕ,
ਕਰਤਾਰ ਕੁਦਰਤਿ ਕਰਣ ਖਾਲਕ ਨਾਨਕ ਤੇਰੀ ਏਕ.

(ਤਿਲੰ ਮ: ੧)

ਗਾਜੇ ਮਹਾਸੁਰ ਖੁੰਮੀ ਰਣੰ ਹੁਰ
ਖੁੰਮੀ ਨਭੰ ਪੂਰ ਭੋਖੰ ਅਨੁਪੰ,
ਬਲੇ ਬਲੀ ਸਾਂਈ ਜੀਵੀ ਲੁਕਾਂ ਤਾਈ
ਤੋਭੇ ਘੋਲੀ ਜਾਂਈ ਅਲਾਵੀ ਤ ਅੰਮੇ,
ਲਗੇ ਨਾਥ ਬਾਨੇ ਬਡੇ ਰਾਸ ਮੂਨੇ
ਕਹੈ ਔਰ ਕਾਨੇ ਹਈ ਛਾਡ ਚੇਸੇ,
ਬਹੈ ਆਨ ਮੋਕੈ ਭਜੈ ਆਸ ਤੋਕੈ
ਢਲੇ ਦੇਵਨੋਕੈ ਭਜੈ ਭੋਗ ਲੰਕਾ.

(ਰਾਮਾਵ)

ਆਭਤਾਬ ਸੇ ਰੋਸਨ ਹੈ ਭੁਮ ਹਿਮਕਰ ਸੇ ਅਤਿ ਸੀਰ,
ਧਰਤੀ ਵਾਂਭ ਖਿਆਂ ਨੂੰ ਧਰਦੇ ਰਹੇਂ ਸਦਾ ਨਿਰਭੀਤ.
ਪ ਚਿਤ੍ਰ ਅਲੰਕਾਰ ਦਾ ਇੱਕ ਭੇਦ "ਅਰਥਚਿਤ੍ਰ" ਭੀ ਕਵੀਆਂ
ਨੇ ਮੰਨਿਆ ਹੈ, ਜੋ ਉਤਪਾਲਕਾਰ ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਰੂਪ ਹੈ ਕਿ ਪੁਸ਼ਤ ਦਾ
ਪਦ ਹੀ ਉੱਤਰ ਹੋਵੇ.
ਜਹਿੰ ਭੂਚਰ ਕਛੁ ਭਾਤ ਕੇ ਉੱਤਰ ਸੋਈ ਭਾਤ,
ਚਿਤ੍ਰ ਕਹਿਓ ਮਤਿਰਾਮ ਕਥਿ ਸਕਨ ਸੁ ਮਤਿ ਅਵਦਾਤ.

(ਲਲਿਤ ਨਲਾਮ)

ਉਦਾਹਰਣ—

ਕੈ ਕਹਿਯੋ ਜਲ ਤੇ ਸੁਖੀ, ਕਾ ਕਹਿਯੋ ਪਰ ਸ਼ਰਾਮ?

(ਚਿਤ੍ਰਚੰਦ੍ਰਿਕਾ)

ਕੈ ਕਹਿਯੋ ਜਲ ਤੇ ਸੁਖੀ?
ਇਸ ਦਾ ਉੱਤਰ—ਕੈਕ ਹਿਯੋ ਜਲ ਤੇ ਸੁਖੀ.
ਕਾ ਕਹਿਯੋ ਪਰ ਸ਼ਰਾਮ?

ਇਸ ਦਾ ਉੱਤਰ—ਕਾਕ ਹਿਯੋ ਪਰ ਸ਼ਰਾਮ.

(ਅ) ਅਨੇਕ ਪੁਸ਼ਤਾਂ ਦਾ ਇੱਕ ਪਦ ਨਾਲ ਹੀ ਉੱਤਰ ਦੇਣਾ,
ਇਹ ਅਰਥਚਿਤ੍ਰ ਦਾ ਦੂਜਾ ਰੂਪ ਹੈ. ਇਸ ਦੀ ਸੰਕੜਾ ਸ਼ਾਸਨੋੱਤਰ
ਹੈ.

ਪ੍ਰਸ਼ੁ ਅਨੇਕਨ ਕੈ ਇੱਕ ਉੱਤਰ।
ਭੇਦ ਚਿਤ੍ਰ ਜਾਨੇ ਸ਼ਾਸਨੋੱਤਰ.

ਉਦਾਹਰਣ—

ਕੈ ਸਤ੍ਰ ਰਤਿਨਾਥ ਕੋ? ਸਿਵਅਰਿ ਕੋ ਕੜਾ ਨਾਮ?
ਕਿਹ ਬਿਨ ਜੀਵਨ ਦੁਖੀ ਹੈ? ਉੱਤਰ ਟੀਨੋ 'ਕਾਮ'.

ਤਿੰਨਾਂ ਪੁਸ਼ਤਾਂ ਉੱਤਰ "ਕਾਮ" ਪਦ ਨਾਲ ਦਿੱਤਾ. "ਕਾਮ"
ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਮਹਾਦੇਵ, ਅਨੰਗ ਅਤੇ ਕੰਮ.

ਰਾਜਦੁਾਰ ਅਰੁ ਮਾਨਸਰ ਕਮਲ ਦੇਵਤਾਅੰਗ,
ਕਿਸ ਸੇ ਸੋਭਨ ਹੋਤ ਹੈ? ਉੱਤਰ ਹੈ ਸਾਰੰਗ.

"ਸਾਰੰਗ" ਬਬਦ ਨਾਲ ਚੌਥਾਂ ਪੁਸ਼ਤਾਂ ਦਾ ਉੱਤਰ ਦਿੱਤਾ, ਅਰਥਾਤ
ਰਾਜਦੁਾਰ ਹਾਥੀ ਖੋਤੇ ਨਾਲ ਸੋਭਦਾ ਹੈ, ਮਾਨਸਰੋਵਰ ਰਾਜਹੰਸਾਂ ਸਾਥ,
ਕਮਲ ਭੋਰਿਆਂ ਕਰਕੇ ਅਤੇ ਦੇਵਤਾ ਦੇ ਅੰਗ ਚੰਦਨ ਕਪੂਰ ਨਾਲ ਸੋਭਾ
ਪਾਉਂਦੇ ਹਨ.

੬ ਅਰਥਪ੍ਰਹੇਲਿਕਾ ਅਰਥਲੰਕਾਰ ਚਿਤ੍ਰ ਦਾ ਤੀਜਾ ਰੂਪ ਹੈ.
ਇਹ ਐਸੀ ਭੂਚਾਰਤ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਅਰਥਵਿਚਾਰ ਤੋਂ
ਵਸਤੂ ਦਾ ਕਯਾਨ ਹੋਵੇ, ਪਰ ਭੂਚਾਰਤ ਵਿੱਚ ਸਪਸ਼ਟ ਨਾਮ ਨਾ ਦੱਸਿਆ
ਜਾਵੇ.

ਉਦਾਹਰਣ—

ਪਉਣੈ ਪਾਣੀ ਅਡਨੀ ਕਾ ਮੇਲ,
ਚੰਚਲ ਚਪਲਭੁਧਿ ਕਾ ਖੇਲੁ,
ਨਉ ਦਰਵਾਜੇ ਦਸਵਾਂ ਦੁਆਰੁ,
ਭੁਭੁ ਰੇ ਭਿਆਨੀ ਦੇਹੁ ਬੀਚਾਰੁ."

(ਗਉ ਮ: ੧)

ਇਸ ਭੂਚਾਰਤ ਵਿੱਚ ਸ਼ਰੀਰ ਦਾ ਵਰਣਨ ਹੈ.

ਪੰਚ ਮਨਾਏ ਪੰਚ ਕੁਸਾਏ,
ਪੰਚ ਵਸਾਏ ਪੰਚ ਕਵਾਏ,
ਇਨ ਬਿਧਿ ਨਗਰੁ ਕੁਠਾ ਮੇਰੇ ਭਾਈ.

(ਆਸਾ ਅ: ਮ: ੫)

ਸਾਰਾ ਪਉਣਾ ਦੂਜਾ ਕਉਣਾ,
ਨਰ ਨਾਥੀ ਕੇ ਦੋਨੇ ਭਉਣਾ,
ਕੁਛ ਖਾਧਾ ਕੁਛ ਨੀ ਕੇ ਸਉਣਾ,
ਉੱਤਰ ਦੇਹ ਰੂਹੁ ਜੀ ਕਉਣਾ?

ਇੱਕ ਰਾਜਕੁਮਾਰੀ ਨੇ ਦਸਮੇਸ਼ ਪਾਸ ਇਹ ਪੁਸ਼ਤ ਕੀਤੇ,
ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਉੱਤਰ ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਲਿਖਣ ਅਨੁਸਾਰ ਇਹ
ਹੈ:—

ਜਾਣੈ ਸਾਰਾ ਦੇਵਤਨ ਪੈਣਾ ਮਾਣਸਦੇਹ,
ਦੁਵਿਧਾ ਦੂਜੀ ਕਰ ਕਮਨ ਨਰ ਨਾਥੀ ਹੈ ਖੇਹ,
ਉੱਤੈ ਲੋਕ ਭੋਦਾਂ ਵਿਰੈ ਖਾਧਾ ਬਰਚ ਜਮਾਲ,
ਪੁਨੈ ਭਈ ਸੋਣਾ ਹੁਆ ਉੱਤਰ ਤੁਮਰਾ ਬਾਲ.

(ਗੁਪਤੁ)

ਪਾਨੀ ਮੇ ਨਿਸ ਦਿਨ ਚਰੇ ਜਾਂਕੇ ਹਾਡ ਨ ਮਾਸ,

ਸਤ੍ਰ ਸੰਤੋਖ ਦਾ ਧਰਮ ਅਤੇ ਧੀਰਜ ਮਨਾਏ,
ਕਾਮ ਰੋਧ ਲੋਭ ਮੋਹ ਅਤੇ ਅੰਧਕਾਰ ਕੁਸਾਏ.
ਪੰਜ ਤੱਤਾਂ ਦੇ ਰੂਪ ਚਿੰਮ ਆਦਿ ਵਸਾਏ,
ਲਾਭ ਸਪਰਧ ਆਦਿ ਪੰਜ ਵਿਸ਼ਯ ਕਵਾਏ.

ਕਾਮ ਕਰੇ ਤਰਵਾਰ ਕੇ ਫਿਰ ਪਾਨੀ ਮੇ ਬਾਸ.

(ਚਿਤ੍ਰਚੰਦ੍ਰਿਕਾ)

ਇਹ ਕੁੰਡਕਾਰ (ਕੁਮ੍ਹਿਆਰ) ਦਾ ਭੋਰਾ ਹੈ। ੭ ਦੇਖੋ, ਚਿਤ੍ਰਕੁਸ਼੍ਰ।

੮ ਚਰਾਇਤਾ। ੯ ਵਿ—ਰੰਗਬਰੰਗਾ, ਤੱਬਖਤੱਬਾ.

ਚਿਤ੍ਰਸਾਲ } ਸੰਗਤ—ਉਹ ਮਕਾਨ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸੁੰਦਰ ਤਸਵੀਰਾਂ
ਚਿਤ੍ਰਸਾਲਾ } ਲਿਖੀਆਂ ਹੋਣ। ੨ ਮੁਰਤਿ ਆਇ ਨਾਲ ਸਜਿਆ
ਹੋਇਆ ਮਕਾਨ. Picture-gallery. "ਚਿਤ੍ਰਸਾਲ ਸੁੰਦਰ ਬਾਗ
ਮੰਦਰ." (ਗੁਜ ਮ: ੫) "ਥੈਕੁੰਠਭਵਨ ਚਿਤ੍ਰਸਾਲਾ." (ਮਲਾ
ਨਾਮਦੇਵ) ੩ ਉਹ ਘਰ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਤਸਵੀਰਾਂ ਬਣਾਈਆਂ ਜਾਣ.
Studio.

ਚਿਤ੍ਰਕ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਚੀਤਾ. ਚਿੱਤਾ. ਕੁਲਦਾਭ ਬਾਘ ਜੇਹਾ ਇੱਕ
ਬੁਧਾਇਆ ਜੀਵ, ਜੋ ਮਾਸ ਆਹਾਰੀ ਹੈ. ਇਸ ਨੂੰ ਸਿਧਯੋ ਮ੍ਰਿਗ ਦਾ
ਸਿਕਾਰ ਭੀ ਕਰੀਦਾ ਹੈ. ਯੂਜ਼. Leopard. ਦੇਖੋ, ਸਾਰਦੂਲ ਅਤੇ
ਸਿੰਘ ਸ਼ਬਦ। ੨ ਮੁਸੰਵਰ. ਤਸਵੀਰ ਨਿਖਣ ਵਾਲਾ। ੩ ਇੱਕ ਬੂਟੀ.
ਚਿਤ੍ਰਾ. ਇਹ ਲਹੂ ਨੂੰ ਸਾਥ ਕਰਦੀ ਅਤੇ ਬਲਤਮ ਦੂਰ ਕਰਦੀ ਹੈ,
ਇਸ ਦੀ ਤਸਵੀਰ ਕਰਮ ਮੁਸਕ ਹੈ. L. Plumbago Zeylanical
੪ ਕੋਇਆਲਾ ਸੱਪ। ੫ ਏਰੰਡ.

ਚਿਤ੍ਰਕਲਾ. ਸੰਗਤ—ਤਸਵੀਰ ਨਿਖਣ ਦੀ ਵਿਦਯਾ. ਮੁਸੰਵਰੀ.
੨ ਦੇਖੋ, ਘਨਕਲਾ.

ਚਿਤ੍ਰਕਾਰ. ਸੰਗਤ—ਤਸਵੀਰ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲਾ. ਮੁਸੰਵਰ।

ਚਿਤ੍ਰਕਾਰੀ. ਸੰਗਤ—ਤਸਵੀਰ ਨਿਖਣ ਦੀ ਵਿਯਾ. ਮੁਸੰਵਰੀ.

ਚਿਤ੍ਰਕੁਸ਼੍ਰ } ਦੇਖੋ, ਸ਼੍ਰੇਤਕੁਸ਼੍ਰ.
ਚਿਤ੍ਰਕੁਸ਼੍ਰ }

ਚਿਤ੍ਰਕੁਟ. ਮੱਧਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਕੁੰਦੇਲਖੰਡ ਦੇ ਭਾਂਦਾ ਜ਼ਿਲੇ ਵਿੱਚ ਇੱਕ
ਪਹਾਡ, ਜੋ ਪ੍ਰਸਿੱਧੀ (ਮੰਦਾਕਿਨੀ) ਨਦੀ ਦੇ ਪਾਸ ਹੈ. ਇਹ ਜੀ.
ਆਈ. ਪੀ. ਰੋਲਜ਼ ਦੇ ਚਿਤ੍ਰਕੁਟ ਸਟੇਸ਼ਨ ਤੋਂ ਕਰੀਬ ਚਾਰ ਮੀਲ ਹੈ.
ਇਸ ਪਹਾਡ ਪੁਰ ਰਾਮ, ਸੀਤਾ, ਅਤੇ ਲਕਸ਼ਮਨ ਬਨਬਾਸ ਸਮੇਂ ਕੁਟੀ
ਬਣਾਏ ਰਹੇ ਸਨ. ਵਾਲਮੀਕਿ ਰਿਖੀ ਦਾ ਆਸ਼੍ਰਮ ਭੀ ਇਸ ਪਹਾਡ
ਪੁਰ ਹੈ.

ਚਿਤ੍ਰਕੁੰਠ. ਸੰਗਤ—ਰੰਗ ਬਰੰਗਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਕਲਾ, ਕਬੂਤਰ.

ਚਿਤ੍ਰਗੁਪਤ. ਸੰ. ਬਿਕਾਗੁਪਤ, ਗੁਰਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਸਾਖੀ ਆਤਮਾ.
ਸਮੀਰ, ਜੋ ਰੂਪਤ ਰੀਤਿ ਨਾਲ ਬੁਝ ਅਜੁਭ ਕਰਮਾਂ ਨੂੰ ਚਿਤ੍ਰ ਕਰਦਾ
ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਕਾਇਭੁਢੇਰੂ। ੨ ਪੁਰਾਣਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਧਰਮਰਾਜ ਦਾ ਇੱਕ
ਮੁਨਸ਼ੀ, ਜੋ ਸਾਰੇ ਜੀਵਾਂ ਦੇ ਕਰਮ ਰੂਪਤ ਰੀਤਿ ਨਾਲ ਸਿਖਦਾ ਹੈ.
ਸਕੰਦਪੁਰਾਣ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਸ ਖੰਡ ਵਿੱਚ ਲੇਖ ਹੈ ਕਿ ਇੱਕ "ਚਿਤ੍ਰ" ਨਾਉਂ
ਦਾ ਰਾਜਾ, ਹਿੰਸਾਬ ਵਿੱਚ ਵਭਾ ਨਿਪੁਣ ਸੀ. ਯਮਰਾਜ ਨੇ ਆਪਣੇ
ਦਫ਼ਤਰ ਦਾ ਹਿੰਸਾਬ ਠੀਕ ਰੱਖਣ ਵਾਸਤੇ ਉਸ ਨੂੰ (ਜਦ ਕਿ ਉਹ ਨਦੀ
ਵਿੱਚ ਨ੍ਰਾਉਣ ਵਾਤਿਆ) ਜੁੱਕ ਮੰਗਵਾਇਆ ਅਤੇ ਦਫ਼ਤਰ ਦਾ ਕੰਮ
ਉਸ ਦੇ ਸਪੁਰਦ ਕੀਤਾ.

ਭਵਿਸ਼ਯ ਪੁਰਾਣ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਜਦ ਬੁਧਮਾ ਸ੍ਰਿਸ਼੍ਟਿ

ਰਚਕੇ ਧਰਾਨਪਰਾਇਣ ਹੋਇਆ. ਤਦ ਉਸ ਦੇ ਸਰੀਰ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ
ਚਿਤ੍ਰ (ਰੰਗ ਬਰੰਗਾ) ਪੁਰੁਸ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਇਆ, ਜਿਸ ਦੇ ਹੱਥ ਕਲਮ
ਦਵਾਰ ਸੀ. ਬੁਧਮਾ ਦੀ ਅੱਖ ਖੁੱਲਣ ਪੁਰ ਉਸ ਨੇ ਆਖਿਆ ਕਿ
ਮੇਰਾ ਨਾਮ ਅਤੇ ਕੰਮ ਦੱਸੋ. ਬੁਧਮਾ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਤੂੰ ਮੇਰੇ ਕਾਯ
(ਸਰੀਰ) ਤੋਂ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਇਆ ਹੈਂ, ਇਸ ਲਈ 'ਕਾਯਾਬ' ਸੰਗਤ
ਹੋਈ, ਅਰ ਤੇਰਾ ਕੰਮ ਜੀਵਾਂ ਦੇ ਕਰਮ ਨਿਖਣ ਦਾ ਹੋਵੇਗਾ. ਕਾਯਾਬ
ਲੋਕ ਆਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸਾਡਾ ਵਡੇਰਾ ਇਹੀ ਹੈ.

ਕਰੁਤਪੁਰਾਣ ਅਨੁਸਾਰ ਚਿਤ੍ਰਗੁਪਤ ਦੀ ਪੁਰੀ ਚੁਦੀ ਹੈ, ਜੋ
ਯਮਰਾਜ ਦੀ ਪੁਰੀ ਦੇ ਪਾਸ ਹੈ. ਚਿਤ੍ਰਗੁਪਤ ਦੀ ਪੂਜਾ ਕੰਤਕ ਸੁਦੀ
੨ (ਕਮਦਿਤੀਯਾ—ਭਾਈਦੂਜ) ਨੂੰ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ. "ਚਿਤ੍ਰਗੁਪਤ
ਕਾ ਕਾਯਾਵ ਵਾਰਿਆ ਜਮਦੂਤਾਂ ਬਛੂ ਨ ਚਲੀ." (ਸ੍ਰੀ ਫੰਡ ਮ:
੫)

ਇਸਲਾਮ ਮਤ ਵਿੱਚ ਭੀ ਚਿਤ੍ਰਗੁਪਤ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਕਿਰਾਮਨ
ਕਾਤਿਬੀਨ ਫਰਿਸ਼ਤੇ ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਫਰਿਸ਼ਤਾ ੪.

ਚਿਤ੍ਰਜੋਧੀ. ਵਿ—ਵਿਚਿਤ੍ਰ ਚੁੱਧ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. "ਰਭੋ ਚਿਤ੍ਰਜੋਧੀ
ਕਰੋਧੀ ਕਰਾਲ." (ਪਾਰਸਾਵ)

ਚਿਤ੍ਰਦਰਬਨ. ਸੰਗਤ—ਕਾਯਾ ਅਨੁਸਾਰ ਪ੍ਰੀਤਮ ਦਾ ਚਿਤ੍ਰ ਦੇਖਕੇ
ਮਨ ਵਿੱਚ ਮਿਤ੍ਰ ਦੀ ਮੁਰਤਿ ਦਾ ਧਰਮ ਆਉਣਾ. ਮੁਰਤਿ ਦੇਖਕੇ ਚਿਤ੍ਰ
ਦਾ ਰੂਪ ਹੀ ਹੋ ਜਾਣਾ. ਦੇਖੋ, ਦਰਸਨ ੨.

ਚਿਤ੍ਰਧਨੀ. ਸੰਗਤ—ਚਿਤ੍ਰਵਿਦਯਾ ਦਾ ਧਨੀ. ਉੱਤਮ ਚਿਤ੍ਰਕਾਰ
(ਮੁਸੰਵਰ). "ਮਯੋ ਲਿਖੀ ਚਿਤ੍ਰਧਨੀ." (ਹਨੁ)

ਚਿਤ੍ਰਨਿ. ਦੇਖੋ, ਚਿਤ੍ਰਿਨੀ। ੨ ਦੇਖੋ, ਚਿਤ੍ਰਨਿਦਿਸ.

ਚਿਤ੍ਰਨਿਦਿਸ. ਚਿਤ੍ਰਾ ਨਕਸ਼ ਦਾ ਟੀਸ (ਸ਼੍ਰਾਮੀ) ਰੰਦਮਾ. "ਤਮਅੰਤਕ
ਪਰਕਾਸ ਸਕਲ ਜਿਸ। ਇਜਵਰ ਪੁਜਾਨਾਭ ਚਿਤ੍ਰਨਿਦਿਸ." (ਸਲੋਹ)

ਚਿਤ੍ਰਨੀ. ਦੇਖੋ, ਚਿਤ੍ਰਿਨੀ.

ਚਿਤ੍ਰਪਦਾ. ਇੱਕ ਫੰਦ. ਲੱਛਣ—ਚਾਰ ਚਰਣ, ਪੁਤਿ ਚਰਣ ਦੇ
ਭਗਣ, ਦੋ ਗੁਰੂ, ੫, ੫, ੫, ੫. ਇਸ ਭੇਦ ਦਾ ਨਾਮ ਵਿਚਿਤ੍ਰਪਦਾ
ਭੀ ਹੈ.

ਉਦਾਹਰਣ—

ਪ੍ਰੇਮ ਕਰੈ ਕੁਰੁਭਾਨੀ। ਸੀਖ ਧਰੈ ਸੁਖਦਾਨੀ।

ਕੇਸ ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਧਰੰਤੋ। ਸਿੰਘ ਸਰੂਪ ਲਖੰਤੋ।

(੨) ਚਿਤ੍ਰਪਦਾ ਦਾ ਦੂਜਾ ਰੂਪ—ਪੁਤਿ ਚਰਣ ਸੱਤ ਭਗਣ ਅੰਤ
ਗੁਰੂ ਲਖੁ. ੫, ੫, ੫, ੫, ੫, ੫, ੫, ੫, ੫. ਇਸ ਦੀ
"ਚਕੋਰ" ਸੰਗਤ ਭੀ ਹੈ.

ਉਦਾਹਰਣ—

ਪਾਠ ਪਠੇ ਲਗਾਗਰ ਤੇ ਉਰ

ਤੇ ਪਰਦਾ ਕੁਮ ਕੇ ਸਭ ਪਾਠ,

ਪਾਰਦ ਕੇ ਸਮ ਜੋ ਮਨ ਚੰਚਲ

ਤਾ ਮਹਿ ਮੂਲ ਵਿਕਾਭ ਉਪਾਰ,

ਪਾਰਨ ਪ੍ਰੇਮ ਕਰੈ ਫੁਰ ਨਾਨਕ
ਜੋ ਬਰਣਾਗਤ ਕੇ ਪ੍ਰਤਿਪਾਰ,
ਪਾਰਸ ਜਤੋ ਫੁਟਿ ਜਾਤ ਜਿਨੈ
ਸਮ ਲੋਹ ਜੁ ਕੰਢਨ ਹੋਤ ਅਪਾਰ.

(ਭੁਪੁ)

ਚਿਤ੍ਰਪ੍ਰਤਿਕਾ. ਸੰਗਤ—ਚਿਤ੍ਰਪ੍ਰਤਿਲਿਖਾ. ਨਿਖੀ ਹੋਈ ਮੂਰਤਿ.
ਚਿਤ੍ਰਭਾਨੁ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਅਗਨੀ. ਅੰਗ. ੨ ਸੂਰਜ. ੩ ਅਸ਼ਿਨੀ
ਕੁਮਾਰ. ੪ ਅੰਗ. ੫ ਮਣਿਪੁਰ ਦਾ ਰਾਜਾ, ਜੋ ਚਿਤ੍ਰਕੰਧਾ ਦਾ ਪਿਤਾ
ਅਤੇ ਅਰਜੁਨ ਦਾ ਸਹੁਰਾ ਸੀ.

ਚਿਤ੍ਰਰਥ. ਰੰਗ ਬਰੰਗੇ ਰਥਵਾਲਾ ਸੂਰਜ. ੨ ਦਫ ਦੀ ਪੁਤ੍ਰੀ ਮੁਨਿ ਦੇ
ਉਦਰ ਤੋਂ ਬਸਤ੍ਰ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਇੱਕ ਗੰਧਰਵ. ੩ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦਾ ਇੱਕ
ਪੋਤਾ, ਜੋ ਕਦ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਸੀ.

ਚਿਤ੍ਰਰਿਖਾ } ਸੰ. ਚਿਤ੍ਰਲੇਖਾ—ਭਾਣ (ਭਾਣਾਸੁਰ) ਦੇ ਮੰਤ੍ਰੀ ਕੁਸਮੰਡ
ਚਿਤ੍ਰਰੇਖ } ਦੀ ਪੁਤ੍ਰੀ, ਜੋ ਤਸਵੀਰ ਲਿਖਣ ਦੀ ਅਲੌਕਿਕ ਵਿਦਯਾ
ਚਿਤ੍ਰਰੇਖਾ } ਜਾਣਦੀ ਸੀ. ਇਹ ਭਾਣ ਦੀ ਪੁਤ੍ਰੀ ਉਸ ਦੀ ਪਿਆਰੀ
ਚਿਤ੍ਰਲੇਖਾ } ਸਹੇਲੀ ਸੀ. ਦੇਖੋ, ਉੱਪਰ. “ਤੋ ਨਕ ਚਿਤ੍ਰਰਿਖਾ ਜੁ
ਹੁਤੀ ਸੁ ਸਖੀ ਇਹ ਕੀ ਇਹ ਕੇ ਫਿਕ ਆਈ.” (ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾਵ)
“ਚਿਤ੍ਰਰੇਖ ਤਭ ਸੇਭ ਜਨਾਈ.” (ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾਵ)

ਚਿਤ੍ਰਵਿਦਯਾ. ਸੰਗਤ—ਤਸਵੀਰ ਲਿਖਣ ਦੀ ਵਿਦਯਾ. ਮੁਸੰਵਰੀ.
੨ ਅਲੌਕਿਕ ਵਿਦਯਾ.

ਚਿਤ੍ਰਵਿਲਾਸ. ਸੰਗਤ—ਚਿਤ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਇੱਕ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਚੇਲਾ. ੨ ਨਹੋਰ
ਨਿਵਾਸੀ ਅਮ੍ਰਿਤਰਾਜ ਕਵਿ ਦਾ ਰਚਿਆ ਇੱਕ ਕਾਵਯ ਦਾ ਕੁੰਬ.
ਦੇਖੋ, ਅਮ੍ਰਿਤਰਾਜ.

ਚਿਤ੍ਰਾ. ਦੇਖੋ, ਚਿਤ੍ਰਕਾ. ੨ ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਇੱਕ ਨਕਸ਼ਾ, ਜਿਸ ਦੀ
'ਤਾਰਾ' ਸੰਗਤ ਭੀ ਹੈ. ਪੁਰਾਣ ਵਿੱਚ ਚਿਤ੍ਰਾ ਨੂੰ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ
ਲਿਖਿਆ ਹੈ. “ਚਿਤ੍ਰਾ ਕੇ ਸਮੇਤ ਚੰਦ ਆਨਖ ਬਲੰਦ ਕਰ.” (ਗੁਪਤੁ)
੩ ਮਸ਼ੀਨ. ੪ ਅਜਾਧਾਨ. ੫ ਸੂਰਗ ਦੀ ਇੱਕ ਅਪਸਰਾ. ੬ ਭਰਖਤੀਬੀ
(ਚਿਤਕਭਰੀ) ਕਹਿ. ੭ ਇੱਕ ਨਦੀ, ਜੋ ਕਿਸੇ ਸਮੇਂ ਫਿਰੋਜ਼ਪੁਰ ਦੇ
ਇਲਾਕੇ ਵਹਿੰਦੀ ਸੀ. ਦੇਖੋ, ਭਟਨੀ. ੮ ਇੱਕ ਝੂਟੀ. ਦੇਖੋ, ਚਿਤ੍ਰਕ. ੯.

ਚਿਤ੍ਰਾਗ. ਵਿ—ਭਰਖਤੀਬੀ ਅੰਗਾਂ ਵਾਲਾ. ਅਭਲਕਾ. ਚਿਤਕਭਰਾ.
੨ ਸੰਗਤ—ਚਿੰਤਨ. ਚਿਤ੍ਰਮੁਕ. ੩ ਕੋਭਿਆਲਾ ਸੰਪ.

ਚਿਤ੍ਰਾਗਦ. ਸਤੋਜਾਤੀ ਦੇ ਉਦਰ ਤੋਂ ਰਾਜਾ ਸ਼ਾਂਤਨੁ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ, ਜੋ
ਭੀਸਮ ਦਾ ਮਤੇਰਾ ਭਾਈ ਸੀ.

ਚਿਤ੍ਰਾਲੰਕਾਰ. ਦੇਖੋ, ਚਿਤ੍ਰ. ੪.

ਚਿਤ੍ਰਿਣੀ. ਕਾਵਯ ਅਨੁਸਾਰ ਇਸਤ੍ਰੀ ਦੀ ਇੱਕ ਜਾਤਿ.

“ਨਿਤਤ ਗੀਤ ਕਵਿਤਾ ਰੂਚੇ ਅਚਲਚਿੰਤ ਚਲਦਿਸ੍ਰਿ,
ਬਿਹਰਤ ਰਤਿ ਅਤਿ ਸੁਰਤ ਜਲ ਮੁਖ ਸੁਗੰਧ ਕੀ ਸਿਸ੍ਰਿ,
ਵਿਰਲ ਲੋਮ ਤਨੁ ਮਦਨਹਿੰਦੁ ਭਾਵਤ ਸਕਲ ਸੁਵਾਸ,
ਮਿਤ੍ਰਚਿੰਤ ਪਿਯ ਚਿਤ੍ਰਿਣੀ ਜਾਨਹੁ ਕੋਲਵਾਦਸ.”

(ਰਸਿਕਪ੍ਰਿਯਾ)

ਚਿਤ੍ਰੋਤਰ. (ਚਿਤ੍ਰ—ਤਸਵੀਰ, ਉੱਤਰ—ਜਵਾਬ) ਇਹ ਸ਼ਬਦਲੰਕਾਰ
ਹੈ, ਚਿਤ੍ਰੋਤਰ ਦਾ ਰੂਪ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਤਸਵੀਰ ਵਿੱਚ ਲਿਖੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦਾ
ਤਸਵੀਰ ਦੁਆਰਾ ਹੀ ਉੱਤਰ ਦੇਣਾ.

ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਲਿਖੇ ਮੂਰਤਿ ਵਿਖੇ ਉੱਤਰ ਹੈ ਤਸਵੀਰ,
ਚਿਤ੍ਰੋਤਰ ਤਾਕੋ ਕਹੈ ਕਵਿਜਨ ਮਤਿਗੰਭੀਰ.

ਉਦਾਹਰਣ—

ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਲਾਹੌਰ ਤੋਂ ਚਾਤਕ ਕੀ ਤਸਵੀਰ,
ਪੁਕਟ ਕਰਨ ਅਪਨੀ ਦਸ ਭੋਜੀ ਸਤਿਨਾਮ ਤੀਰ.
ਰਾਮਦਾਸ ਸਤਿਨਾਮ ਨੇ ਮੇਖ ਤਾਨੁ ਲਿਖਦੀਨ,
ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਆਨੰਦ ਭੇ ਵਾਂਛਿਤ ਉੱਤਰ ਚੀਨ.

ਕੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਨੇ ਦਰਸ਼ਨ ਨਦੀ ਵਜ਼ਾਬੁਲਤਾ ਪੁਕਟ ਕਰਨ
ਹਿਤ ਚਾਤਕ ਦੀ ਮੂਰਤੀ ਲਿਖੀ. “ਮੇਰਾ ਮਨੁ ਲੈਚੈ ਗੁਰਦਰਸਨ
ਰਾਈ। ਬਿਲਖ ਕਰੇ ਚਾਤ੍ਰਕ ਕੀ ਨਿਆਈ ” ਸਤਿਨਾਮ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ
ਨੇ ਬੰਦਨ ਅਤੇ ਸੂਰਜ ਲਿਖਕੇ ਉੱਤਰ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਕੌਲ ਸੂਰਜ ਨਿਕਲਦੇ
ਹੀ ਆਪ ਨੂੰ ਫੁਰਮੇਖ ਤੋਂ ਸੁਤਿਬੁੰਦ ਮਿਲੇਗੀ.

ਕਿਤਨੇ ਕਵੀਆਂ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ “ਚਿਤ੍ਰ” ਅਲੰਕਾਰ ਦੇ ਹੀ ਅੰਦਰ
ਮੰਨਿਆ ਹੈ, ਅਤੇ ਬਹੁਤਿਆਂ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ “ਸੁਕਮ” ਅਲੰਕਾਰ ਦਾ
ਭੇਦ ਕਲਪਿਆ ਹੈ.

ਚਿਬਣਾ. ਸੰ. ਚੀਟ. ਫਿ—ਚਬਾਉਣਾ. Chewing. ਦਾਬਾ ਨਾਲ
ਪੀਸਣਾ. ੨ ਮਸਨਣਾ. ਦਰਝਨਾ. “ਸਫੁ ਕੀਸਾਰਾ ਚਿਬਿਆ.” (ਮ:
੧ ਵਾਰ ਮਾਰ)

ਚਿਦ. ਦੇਖੋ, ਚਿਤ.

ਚਿੰਦ. ਸੰਗਤ—ਚਿੰਤਾ. “ਭੈ ਬਿਨਸੇ ਉਤਰੀ ਜਭ ਚਿੰਦ.” (ਪੁਭਾ
ਮ: ੫) ੨ ਫਿਕਰ. ਧੜਨ. “ਜਿਸਹਿ ਹਮਾਰੀ ਚਿੰਦ.” (ਮ: ੪
ਵਾਰ ਸਾਰ) ੩ ਚਿੰਤਨ. ਚਿਚਾ. “ਭਾਨਿ ਬਿਨੋਦ ਚਿੰਦ ਰਸ ਲਾਗਾ.”
(ਸ੍ਰੀ ਭੋਟੀ)

ਚਿਦਜਬ ਕੁੰਧਿ. ਸੰ. ਚਿਯਯਭ ਚੁਧਿ. ਸੰਗਤ—ਚੇਤਨ ਅਤੇ
ਜਬ ਦੀ ਭੰਨ. ਅਹੰਕਾਰ. ਅਭਿਮਾਨ. ਹੋਮੇ.

ਚਿੰਦਭਵਨ. ਦੇਖੋ, ਚਿੰਤਭਵਨ.

ਚਿੰਦਤੀ. ਸੰਗਤ—ਚਿੰਤਾ. ੨ ਚਿੰਤਨਸ਼ਕਤਿ.

ਚਿੰਦਾ. ਸੰਗਤ—ਚਿੰਤਾ. “ਮਨ ਵਿਆਪਿਆ ਚਿੰਦਾ (ਮਾਰੂ ਅ: ਮ:
੫) ੨ ਚਿੰਤਨ. “ਨਿੰਦਾ ਚਿੰਦਾ ਕਰਹਿ ਪਰਾਈ.” (ਗਉ ਮ: ੧)
ਪਰਾਈ ਨਿੰਦਾ ਦਾ ਚਿੰਤਨ.

ਚਿਦਾਕਾਸ. ਸੰਗਤ—ਆਕਾਸ਼ ਵਤ ਪੂਰਣ ਬ੍ਰਹਮ. ਨਿਰਲੇਪ
ਭਗਤਾ.

ਚਿਦਾਤਮਾ. ਸੰ. ਚਿਦਾਤਮਾ. ਚੇਤਨਸੂਰੂਪ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ.

ਚਿਦਾਨੰਦ. ਸੰਗਤ—ਚੇਤਨ ਅਤੇ ਆਨੰਦਰੂਪ ਬ੍ਰਹਮ.

ਚਿਦਾਭਾਸ. ਸੰਗਤ—ਚੇਤਨ (ਬ੍ਰਹਮ) ਦਾ ਆਭਾਸ (ਪ੍ਰਤਿਬਿੰਬ)
ਰੂਪ ਸੀਵਾਤਮਾ. ੨ ਮਹੱਤਤ੍ਵ ਅਭਵਾ ਅੰਤਹਕਰਣ ਵਿੱਚ ਪਰਮਾਤਮਾ
ਦਾ ਪ੍ਰਤਿਬਿੰਬ.

ਚਿਦਾਰ } ਭਾ ੨, ਚਿਦਾਰ. ਸੰਗਤ—ਘੋੜੇ ਦੇ ਰੋਸ਼ਮੀ ਰੋਸ਼ੇ,
ਚਿਦਾਰਦ } ਰੋਸ਼ਮੀ ਅਗਤੀ ਪਿਛਤੀ। ੨ ਭਾ ੨, ਚਿਦਾਰਦ.
ਕੀ ਰਖਦਾ ਹੈ? "ਨਾਮ ਚਿਦਾਰ?" (ਨਾਪੁ)

ਚਿੰਦਿਆ } ਚਿੰਤਨ ਕੀਤਾ. ਚਿਤਵਿਆ? "ਮਨ ਚਿੰਦਿਆ
ਚਿੰਦਿਆ } ਫਲ ਪਾਇਆ." (ਬਿਹਾ ਵੰਤ ਮ: ੪) "ਮਨ
ਚਿੰਦਿਆ ਸਤਿਗੁਰੁ ਦਿਵਾਇਆ." (ਆਸਾ ਮ: ੫)

ਚਿੰਦੀ. ਚਿੰਤਨ ਕੀਤੀ. ਚਿਤਵੀ। ੨ ਚਿੰਤਿਤ. ਚਿਤਵਿਆ. "ਮਨਚਿੰਦੀ
ਸੇ ਵਲ ਪਾਇਦਾ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੫ ਪੀਪਾਇ)

ਚਿੰਦੇ. ਚਿੰਤਨ ਕੀਤੇ. ਚਿਤਵੇ.

ਚਿਦੂਪ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਚੇਤਨਰੂਪ ਬ੍ਰਹਮ. ਗੁਣਨਸੂਰੂਪ.

ਚਿਨਗ. ਸੰਗਤ—ਚਿਨਗਾਰੀ. ਪੁਸ਼ੁਲਿਤ ਅਕਤੀ ਦਾ ਕਣ. ਸਫ਼ਲਿੰਗ।
੨ ਇੱਕ ਮੁਤਰੇਂਗ. "ਚਿਨਗ ਪੁਮੇਹ ਭਕਿੰਦੁ ਦਖੁਕਾ." (ਚਰਿਤ੍ਰ
੪੦੫)

ਇਹ ਦੁਖਮੁਕੇ ਦਾ ਹੀ ਭੇਦ ਹੈ. ਵੈਦਕ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦਾ ਨਾਉਂ
"ਮੁਤ੍ਰਾਘਾਤ" ਹੈ. ॥॥॥. ਉਸਰੁਲਥੋਨ. Dyasuria. ਇਹ ਰੋਗ
ਗਰਮਮੁਸ਼ਕ ਅਤੇ ਮਿਰਚ ਆਦਿਕ ਤੇਜ ਚੀਜ਼ਾਂ ਖਾਣ, ਬਹੁਤ ਸ਼ਰਾਬ
ਪੀਣ, ਪੇਸ਼ਾਬ ਦੀ ਹਜ਼ਤ ਰੋਕਣ, ਰਿਤੁ ਵਾਲੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਨਾਲ ਮੇਥੁਨ
ਕਰਨ ਤੋਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਪੇਸ਼ਾਬ ਦੀ ਨਾਲੀ ਵਿੱਚ ਸੋਜ ਹੋ ਕੇ ਮੂਤ੍ਰ ਆਉਣ
ਵੇਲੇ ਚਿਨਗ ਨਕਦੀ ਹੈ, ਕਦੇ ਕਦੇ ਪੀਪ ਆਉਣ ਲਗ ਜਾਂਦੀ
ਹੈ.

ਇਸ ਦਾ ਸਾਧਾਰਣ ਇਲਾਜ ਇਹ ਹੈ—

(੧) ਭੰਖਣਾ, ਖਰਬੂਜੇ ਦੇ ਬੀਜ, ਭਾਸਨੀ, ਚਿੱਟਾ ਸੀਰਾ, ਬਹੁਤਲੀ
ਅਤੇ ਇਲਾਇਚੀਆਂ ਦੀ ਸਰਦਾਈ ਘੋਟਕੇ ਪੀਣੀ. ਜੇ ਸਰਦ ਰੁੱਤ ਹੋਵੇ
ਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਔਖਦਾਂ ਦਾ ਕਾਤ੍ਰਾ ਦੇਣਾ.

(੨) ਵੈਸਲੈਯਨ, ਇਲਾਇਚੀਆਂ, ਸਰਦਚੀਨੀ, ਸਤਬਰੇਜ, ਥੱਕ,
ਇਹ ਸਭ ਸਮ ਵਜਨ ਪੀਸਕੇ ਭੋਫ ਭੋਫ ਮਾਸੇ ਦੀਆਂ ਪੁਤੀਆਂ ਕਰਨੀਆਂ,
ਦੋ ਜਾਂ ਤਿੰਨ ਪੁਤੀਆਂ ਬੱਕਰੀ ਦੇ ਦੁੱਧ ਜਾਂ ਬੱਝੀ ਲੋਸੀ ਨਾਲ ਦਿਨ ਵਿੱਚ
ਦੇਣੀਆਂ.

(੩) ਸੰਦਲ ਜਾਂ ਬਰੋਜੇ ਦਾ ਤੇਲ ਮਿਸ਼ਰੀ ਦੇ ਸਰਬਤ ਜਾਂ ਦੁੱਧ
ਉੱਪਰ ਪੇਸ਼ ਪੇਸ਼ ਚੁੰਦਾ ਪਾ ਕੇ ਦਿਨ ਵਿੱਚ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਪਿਆਉਣਾ.

(੪) ਕੁਲਰਾ ਸੰਗਯਗੁਦ (ਪੱਥਰਬੇਰ) ਇੱਕ ਇੱਕ ਮਾਸਾ ਦਿਨ
ਵਿੱਚ ਦੋ ਵਾਰ ਦੁੱਧ ਨਾਲ ਦੇਣਾ.

(੫) ਖਾਣ ਲਈ ਚਾਉਲ ਦੁੱਧ ਮੁੰਗੀ ਪਲਕ ਖਿਚਤੀ ਕੱਟੁ ਆਦਿ
ਦੇਣਾ.

(ਅ) ਖੱਟੇ ਚਰਪਥੇ ਪਦਾਰਥ ਬਹੁਤ ਖਾਣ ਤੋਂ ਪਿੱਤ ਵਿਕਾਰੀ ਹੋ
ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸਰੀਰ ਵਿੱਚੋਂ ਚਿਣਕਾਂ ਚੁੱਟਣ ਲਗਦੀਆਂ ਹਨ. ਸਿਰ
ਪਿੱਠ ਅਤੇ ਪਸਲੀਆਂ ਵਿੱਚ ਚਿਣਕਾਂ ਸੁਈ ਵਾਂਗ ਚੁਭਦੀਆਂ ਹਨ.
ਇਸ ਰੋਗ ਦੇ ਦੂਰ ਕਰਨ ਦਾ ਉਪਾਉ ਹੈ ਕਿ ਸਰ੍ਹੋਂ ਦਾ ਤੇਲ ਸਰੀਰ ਤੇ
ਮਲਣਾ. ਸਫੇਦ ਚੰਦਨ, ਕਬੂਰ, ਧਨੀਆਂ, ਕੁਲਸੇਰਾ, ਭਾਸਨੀ, ਇਹ
ਸਭ ਸਮਾਨ ਲੈਕੇ ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਪੀਸਕੇ ਵਟਣੇ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਰੀਰ ਤੇ

ਮਾਲਿਸ਼ ਕਰਨੀ. ਨਹੂ ਸਾਫ਼ ਕਰਨ ਵਾਲੀਆਂ ਕਬਜ਼ਕੁਸ਼ਾ ਦਵਾਈਆਂ
ਵਰਤਣੀਆਂ, ਹਰਤ ਅਤੇ ਬਹਿਦ ਦਾ ਸੇਵਨ ਕਰਨਾ. ਦੁੱਧ ਚਾਉਲ
ਖਿਚਤੀ ਆਦਿ ਨਰਮ ਗਿਜਾ ਖਾਣੀ.

ਚਿਨਗਾਰੀ. ਦੇਖੋ, ਚਿਨਗ.

ਚਿਨਤੀ. ਸੰਗਤ—ਚਿਣਾਈ. ਉਸਾਰੀ. "ਤਹਿ ਬਜਾਰ ਕੀ ਚਿਨਤੀ
ਹੋਇ." (ਗੁਪਤੁ) ਦੇਖੋ, ਚਿਣਨਾ.

ਚਿਨਮਘ. ਸੰ. ਬਿਨਾਧ. ਵਿ—ਚੇਤਨਸੂਰੂਪ. ਗੁਣਨਰੂਪ.

ਚਿਨਮਾਤ੍ਰ. ਸੰ. ਬਿਨਾਕ. ਵਿ—ਕੇਵਲ ਚੇਤਨਗ.

ਚਿਨਵਤ ਪੇਰੇਤ੍ਰ. ਦੇਖੋ, ਸਿਰਾਤ ੩.

ਚਿਨਾਰ. ਸੰਗਤ—ਪਹਿਚਾਨ. ਚਿੰਨ੍ਹ ਦਾ ਗੁਣਨ. "ਇਕ ਬਿਨ
ਦੂਸਰ ਸੋ ਨ ਚਿਨਾਰ." (ਰਜਾਰੇ ੧੦) ੨ ਚਨਾਰ ਬਿਰਛ. ਦੇਖੋ,
ਚਨਾਰ. "ਬਝੇ ਚਿਨਾਰ ਤਰੇ ਸੇਵਤ ਛਈ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੨੨੨)

ਚਿਨਾਰੀ. ਸੰਗਤ—ਪਹਿਚਾਨ. ਚਿੰਨ੍ਹਪਰੀਕਾ. "ਬਿਨਾ ਚਿਨਾਰੀ
ਮਿਲ ਹੈ ਜੈਸੇ." (ਨਾਪੁ)

ਚਿਨੀ. ਭਾ ੨, ਚੁਨੀ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਐਸਾ. ਅਜੇਹਾ. "ਮਮ ਟੀ ਚਿਨੀ
ਅਹਿਵਾਲ." (ਤਿਲੰ ਮ: ੧)

ਚਿੰਨ੍ਹ. ਸੰ. ਬਿਨ੍ਹ. ਧਾ—ਨਿਸ਼ਾਨ ਕਰਨਾ।

੨ ਸੰਗਤ—ਨਿਸ਼ਾਨ। ੩ ਲਕਣ (ਲੱਕਣ).

ਚਿੰਨ੍ਹਚਕ੍ਰ. ਸਰੀਰ ਦੇ ਚਕ੍ਰ ਆਦਿ ਚਿੰਨ੍ਹ (ਨਿਸ਼ਾਨ). ਹੁਨੀਆ.

ਚਿਨ੍ਹਾਰ } ਦੇਖੋ, ਚਿਨਾਰ—ਚਿਨਾਰੀ.
ਚਿਨ੍ਹਾਰੀ }

ਚਿਨ੍ਹਿਤ. ਵਿ—ਚਿੰਨ੍ਹ ਸਹਿਤ, ਨਿਸ਼ਾਨ ਵਾਲਾ.

ਚਿਪਕ. ਸੰਗਤ—ਚੇਪ. ਲੇਸ। ੨ ਇੱਕ ਸ਼ਿਕਾਰੀ ਪੰਛੀ, ਜੋ ਸ਼ਿਕਰੇ
ਦਾ ਨਰ ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਬੱਦ ਸ਼ਿਕਰੇ ਤੋਂ ਛੋਟੇ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਸ਼ਿਕਾਰੀ ਇਸ
ਨੂੰ ਘੱਟ ਪਾਲਦੇ ਹਨ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਸ਼ਿਕਾਰ ਚੰਗਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ.
ਇਸ ਨੂੰ ਸ਼ਿਕਾਰੀਯਾ ਭੀ ਆਖਦੇ ਹਨ. "ਚਿਪਕ ਧੂਤੀਯੋ ਜਾਤ ਨ
ਗਨੀ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੩੦੭) ਦੇਖੋ, ਸ਼ਿਕਰਾ ਅਤੇ ਸ਼ਿਕਾਰੀ ਪੰਛੀ.

ਚਿਪਕਣਾ } ਕ੍ਰਿ—ਚਿਮਟਨਾ, ਚਿਪਜਾਣਾ. ਚੁੜਨਾ। ੨ ਚੁੱਲੀ ਹੋਈ
ਚਿਪਕਣਾ } ਵਸਤੂ ਦਾ ਦਬਕੇ ਪੜਾਵਾ ਹੋ ਜਾਣਾ.

ਚਿਪਟਾ } ਸੰ. ਚਿਪਿਟ. ਵਿ—ਜੋ ਕਿਤੋਂ ਉਭਰਿਆ ਹੋਇਆ ਨਾ
ਚਿਪਟੀ } ਹੋਵੇ. ਬੈਠਵਾਂ. ਦਬੀ ਹੋਈ। ੨ ਪੱਧਰਾ. ਪੱਧਰੀ.

ਚਿਪੀਆ. ਸੰਗਤ—ਚਿੱਪੀ. ਦਰਿਆਈ ਨਲੋਰ (Sea Coconut)
ਦੇ ਕਰਤੋਂ ਫਿਲਕੇ ਦਾ ਪਾਤ੍ਰ, ਜੋ ਡਕਰਿ ਪਾਣੀ ਅਤੇ ਭਿਖਰਾ ਲਈ
ਭਯਦੇ ਹਨ. "ਹਾਥਨ ਮੇ ਚਿਪੀਆ ਗਹਿਲੈ ਹੈ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ਦੇਖੋ,
ਚਿੱਪੀ.

ਚਿੱਪਣਾ. ਕ੍ਰਿ—ਚੁੱਟਕੇ ਜਾਂ ਦੱਬਕੇ ਚਿਪਿਟ ਕਰਨਾ. ਚਪਟਾ ਬਣਾਉਣਾ.
ਚਿੱਪੀ. ਦੇਖੋ, ਚਿਪੀਆ. "ਮਨ ਹੋਵੇ ਚੰਗਾ ਤਾਂ ਚਿੱਪੀ ਵਿੱਚ ਕੱਗਾ."
(ਲੋਕੋ)

ਚਿਬੁਕ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਠੋਭੀ. "ਚਿਬੁਕ ਅਮੋਨ ਫਾਇ ਹੋਰੇ ਤੇ
ਲੁਭਾਈ." (ਨਾਪੁ)

ਚਿਤਰ. ਸੀ. ਚਿਤਰ. ਸੰਗਤ—ਸਾਉਣੀ ਦੀ ਫਸਲ ਵਿੱਚ ਹੋਣ ਵਾਲਾ ਇੱਕ ਫਲ, ਜੋ ਬੋਲ ਨੂੰ ਨਰਮ ਅਤੇ ਖਟਮਿਠਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਵੱਡੇ ਆਕਾਰ ਦਾ 'ਰਾਇ ਚਿਤਰ' ਕਹਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਚਿਤਰ ਨੂੰ ਚੀਰਕੇ ਸੁਕਾ ਲੈਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਦਾਲ ਤਰਕਾਰੀ ਵਿੱਚ ਖਟਿਆਈ ਕਰਨ ਲਈ ਪਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਦੀ ਭਾਸ਼ੀਰ ਕਰਮ ਭਰ ਹੈ। *L. Cucumis utilissimus.*

ਚਿਮਟਨਾ. ਫਿ—ਚਿਮਟਨਾ। ੨ ਲਿਪਟਨਾ.

ਚਿਮਟਾ. ਸੰਗਤ—ਵਸਤੂ ਨੂੰ ਚਿਮਟ ਜਾਣ ਵਾਲਾ ਇੱਕ ਸੰਦ, ਜੋ ਵੱਡੇ ਮੋਚਨੇ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਦਸੁਪਨਾਰ. ਇਹ ਰਸੋਈ ਕਰਨ ਵੇਲੇ ਬਹੁਤ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਧੁੰਦੀ ਪਾਣ ਵਾਲੇ ਛਕੀਰ ਭੀ ਹੱਥ ਰਖਦੇ ਹਨ। ਅੱਜਕਲ੍ਹ ਕਈ ਭਜਨਮੰਡਲੀਆਂ ਚਿਮਟੇ ਨਾਲ ਕੀਰਤਨ ਕਰਨ ਵੇਲੇ ਤਾਲ ਪੂਰਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਇਸ ਦਾ ਨਾਮ ਭਵਖੰਡਨ ਬਾਧ ਲਿਆ ਹੈ।

ਚਿਮਨੀ. ਇੱਕ ਜੱਟ ਭੋਤ. ਖਰਲ ਜਾਰਿ ਦੀ ਇੱਕ ਬਾਮ। ੨ Chimney. ਨੈਪ. ਭੱਠੀ, ਅੰਗਰੀ ਆਦਿ ਦਾ ਧੂੰਆਂ ਖਿੱਚਣ ਵਾਲੀ ਨਲਕੀ.

ਚਿਮਨੀ ਭੋਗਮ. ਅਡੀਮ. ਇਹ ਅਡੀਮੀਆਂ ਦਾ ਸੰਕੇਤ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ.

ਚਿਰ. ਸੀ. ਵਿ—ਬਹੁਤ ਦਿਨ ਦਾ। ੨ ਫਿ. ਵਿ—ਬਹੁਤ ਸਮੇਂ ਤੀਕ। ੩ ਸੰਗਤ—ਚੋਰੀ. ਚਿੱਲ.

ਚਿਰਕਾ } ਵਿ—ਦੇਰ ਦਾ. ਬਹੁਤ ਦਿਨ ਦਾ. ਬਹੁਤ ਸਮੇਂ ਦੀ.
ਚਿਰਕੀ }

ਚਿਰਗਟ. ਸੀ. ਚਟਕਗਟ. ਚਟਕਕ੍ਰਿਹ. ਸੰਗਤ—ਪਿੱਛਾ. ਚਿਰੇ ਦੇ ਰਹਿਣ ਦਾ ਘਰ. "ਚਿਰਗਟ ਫਾਰ ਚਟਾਰਾ ਲੈ ਕਟਿਓ." (ਆਸਾ ਕਬੀਰ) ਪਿੱਛਾ ਦੇਹ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਚਟਾਰਾ.

ਚਿਰਜੀਵਨ } ਸੰਗਤ—ਚਿਰ ਤੀਕ ਜੀਵਨਦਲਾ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣਾ।
ਚਿਰਜੀਵਨੁ } ੨ ਵਿ—ਚਿਰਜੀਵੀ. "ਚਿਰਜੀਵਨੁ ਉਪਜਿਆ ਸੰਜੋਗਿ." (ਆਸਾ ਮ: ੫)

ਚਿਰਜੀਵੀ. ਸੀ. ਚਿਰਜੀਵਿਨ੍ਹ. ਵਿ—ਚਿਰ ਤੀਕ ਜੀਉਣ ਵਾਲਾ. ਜੋ ਦੇਰ ਤਕ ਜ਼ਿੰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ. "ਕਈ ਕੋਟਿ ਕੀਏ ਚਿਰਜੀਵੇ." (ਰੁਖਮਨੀ) ੨ ਸੰਗਤ—ਪੁਰਾਣੇ ਵਿੱਚ ਸੱਤ ਚਿਰਜੀਵੀ ਲਿਖੇ ਹਨ, ਜੋ ਪੁਲੈ ਤਕ ਨਹੀਂ ਮਰਦੇ. ਮਾਰਕੰਡੇਯ, ਅਸ਼ੁੱਧਮਾ, ਭਲਿ, ਹਨੁਮਾਨ, ਵਿਭੀਸ਼ਣ, ਕ੍ਰਿਪਾਚਾਰਯ, ਪਰਸੁਰਾਮ. ਕਈ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਵਰਾਹ ਨਾਲ ਮਿਲਾਕੇ ਅੱਠ ਚਿਰਜੀਵੀ ਮੰਨੇ ਹਨ। ੩ ਚਿਸਨੁ। ੪ ਕਾਉਂ। ੫ ਸਿੰਮਲ ਚਿਰਯ.

ਚਿਰਤ. ਚਿਤਰ. ਖਿਚਦਾ. "ਸਭ ਚਿੱਤ ਚਿਰਤ। ਉਠ ਸੈਣ ਪਿਰਤ." (ਕਲਕੀ)

ਚਿਰਪਾਣ. ਸੰਗਤ—ਦੇਖੋ, ਚਿਰਜੀਵੀ ੨.

ਚਿਰਮਰ } ਦੇਖੋ, ਚਿਰਵਾ ਅਤੇ ਚਿਰਵਾ.
ਚਿਰਮਿਰ }

ਚਿਰੰਯ. ਵਿ—ਚੀਰਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਤ—ਚਿਤੀਆਂ. ਪੰਡੀ. "ਨਭ

ਕੇ ਉਡੰਯ ਕੇ ਚਿਰੰਯ ਕੈ ਬਖਾਨੀਐ." (ਅਕਾਲ)

ਚਿਰਚਾਨਾ. ਫਿ—ਚਿਰਤਾਉਣਾ. ਚਿਰ ਚਿਰ ਸਬਦ ਕਰਨਾ। ੨ ਵਿ—ਚਿਰਤਾਇਆ.

ਚਿਰਵਾ. ਦੇਖੋ, ਚਿਤਵਾ. "ਸੇਵਕੀਆਂ ਚਿਰਵੇ ਲਭੁਆ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ਚਿਰਵਾਉਣਾ. ਚੀਰਾ ਦਿਵਾਉਣਾ, ਚੀਰਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ ਕਰਾਉਣੀ. ਚਿਰਾ. ਚਿਤਾ. ਚਟਕਾ ੨ ਛਾ ੫ ਕੌਂ. ਬਿਸ ਵੇਲੇ.

ਚਿਰਾਇ. ਚਿਰ ਚਿਰ ਬਰਦ ਕਰਦਾ ਹੈ. ਚਿਤ ਚਿਤ ਪੁਨੀ. "ਚਿਰਾਇ ਜੌਂ ਭਠੀ." (ਕਲਕੀ) ੨ ਚਿਤ (ਖਿਤ) ਕੇ.

ਚਿਰਾਇਤਾ. ਦੇਖੋ, ਚਿਰਾਯਤਾ.

ਚਿਰਾਈ. ਚੀਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਚੀਰਨ ਦੀ ਮਜ਼੍ਹਰੀ.

ਚਿਰਾਯ. ਦੇਖੋ, ਚਰਾਯ.

ਚਿਰਾਣਾ } ਵਿ—ਚਿਰਕਾਲ ਦਾ. ਦੇਰੀਨਾ. "ਮਿਟਹਿ ਕਮਾਏ ਪਾਪ
ਚਿਰਾਣੇ } ਚਿਰਾਣੇ." (ਧਨਾ ਮ: ੫) ੨ ਭਾਵ—ਅਨਾਦਿ. "ਸਾਰਾ ਮਹਿਨ ਚਿਰਾਣਾ." (ਰੁਖਾ ਭੰਡ ਮ: ੧) "ਪੁਤ੍ਰ ਪੁਰਖ ਚਿਰਾਣੇ." (ਬਿਰਾ ਭੰਡ ਮ: ੫) ੩ ਚਿਰਪਾਣ. ਚਿਰਜੀਵੀ.

ਚਿਰਾਤ. ਚਿਰਕਾਲ ਤੋਂ। ੨ ਚਿਤਾਤ. ਖਿਚਦਾ ਹੈ. "ਚਿਰਾਤ ਬਸਾਤ ਕਛੂ ਨ." (ਰਾਮਾਵ)

ਚਿਰਾਨਾ } ਵਿ—ਚਿਰਕਾਲ ਦਾ। ੨ ਅਨਾਦਿ. "ਪੂਰਨ ਭਗਤ
ਚਿਰਾਨੀ } ਚਿਰਾਨੇ." (ਮਥਾ ਮ: ੫) ੩ ਪ੍ਰਾਚੀਨ. "ਅਭ ਉਚਰੋਂ ਚਿਰਾਨੇ } ਸੇ ਕਛਾ ਚਿਰਾਨੀ." (ਬ੍ਰਹਮਾਵ) ੪ ਦੇਖੋ, ਚਿਰਾਣਾ.
ਚਿਰਾਮੀ. ਫਿ. ਵਿ—ਚਿਰ ਪ੍ਰਯੰਤ. ਦੇਰ ਤੀਕ. "ਕਲਿਭਗਵਤ ਬੰਦ ਚਿਰਾਮੀ." (ਪ੍ਰਭਾ ਬੇਣੀ) ਚਿਰ ਤੀਕ ਬੰਦਨਾ ਕਰਦਾ ਹੈ.

ਚਿਰਾਯਤਾ. ਸੀ. ਚਿਰਤਿਯੁ. ਵਿਸੇਸ ਕਰਕੇ ਪਹਾਡਾਂ ਪੂਰ ਪੈਦਾ ਹੋਣ ਵਾਲਾ ਇੱਕ ਪੇਧਾ, ਜਿਸ ਦਾ ਇਸਤੇਮਾਲ ਅਨੇਕ ਰੋਗਾਂ ਦੇ ਦੂਰ ਕਰਨ ਲਈ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਇਹ ਭੋਤਾ ਅਤੇ ਗਰਮ ਖੁਸ਼ਕ ਹੈ. ਰੁਖਾਚ ਦੂਰ ਕਰਨ ਲਈ ਉੱਤਮ ਦਵਾ ਹੈ. ਲਹੂ ਨੂੰ ਸਾਫ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ. ਵੱਖ ਵਧਾਉਂਦਾ ਹੈ. ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦੇ ਨਾਮ—ਕਿਰਾਤ, ਚੂਨਿਭ, ਕਟੁ, ਰਾਮਯੋਨ ਆਦਿਕ ਅਨੇਕ ਹਨ. *L. Agathotes Chirata.*

ਚਿਰਾਯੁ } ਵਿ—ਚਿਰਜੀਵੀ. ਵਡੀ. ਉਮਰ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਤ—
ਚਿਰਾਯੁਸ੍ } ਚਿਰਾਯੁਸ੍ } ਦੇਵਤਾ.
ਚਿਰਾਯੁਖ }

ਚਿਰਿ. ਸੀ. ਯ—ਦੁੱਖ ਦੇਣਾ, ਪੀੜਾ ਕਰਨਾ। ੨ ਸੰਗਤ—ਤੌੜਾ. ਸੁਕ.

ਚਿਰੀ. ਫਿ. ਵਿ—ਚਿਰੀ. ਚਿਰਕਾਲ ਤੋਂ "ਚਿਰੀ ਚਿਰੀ ਮੇਲਿਅਨੁ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੩) ੨ ਸੰਗਤ—ਚਿਤੀ. ਚਟਕਾ.

ਚਿਰੀ. ਦੇਖੋ, ਚਿਰੀ ੧.

ਚਿਰੀਆ. ਸੰਗਤ—ਚੋਰੀ. ਦਾਸੀ. ਟਹਿਲਣ. "ਤੇਰੀ ਪ੍ਰਿਯ ਚਿਰੀਆ." (ਸਾਰ ਮ: ੫) ੨ ਚਿਤੀਆ. ਚਿਤੀ. ਚਟਕਾ.

ਚਿਰੀਯਾ. ਦੇਖੋ, ਚਿਰੀਆ ੨. "ਚਿਰੀਯਾ ਬਨ ਮੇ ਹੁਕਮੈਂ ਤਕ ਲੈ."

(ਕ੍ਰਿਸਨਾ)

ਚਿਰੁ. ਦੇਖੋ, ਚਿਰ. "ਚਿਰੁ ਹੋਆ ਦੇਖੇ ਸਾਰੰਕਪਨੀ." (ਮਾਤ ਮਾ ਪ)

ਚਿਰੇ. ਚਿਰੇ. ਖਿਰੇ. "ਚਿਰੇ ਚਾਰ ਚੁਕੇ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ) ਖਿਰੇ ਚਾਰੇ ਪਾਸਿਓਂ ਚੁਕੇ। ੨ ਚਿਰਾ (ਚਿਤਾ) ਦਾ ਬਹੁਵਚਨ.

ਚਿਰੋਕਣਾ. ਵਿ—ਚਿਰਕਾਲ ਦਾ. ਦੇਰੀਨਾ.

ਚਿਰੋਜੀ. ਸੰਗਤ—ਚਾਰ ਬੀਜਾਂ ਦਾ ਸਮੁਦਾਯ ਇੱਕ ਫਿਲਕੇ ਵਿੱਚ ਹੋਣ ਵਾਲਾ ਇੱਕ ਮੇਵਾ. ਪ੍ਰਿਯਾਲ ਫਿਰਫ ਦੇ ਬੀਜਾਂ ਦੀ ਡਿਰੀ. ਜਿਸਦਾ ਸੁਆਦ ਬਾਦਾਮ ਜੇਹਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਦੀ ਤਾਸੀਰ ਗਰਮ ਤਰ ਹੈ. *L. Chironjia aspida*. "ਦਾਖ ਚਿਰੋਜੀ ਮਿਲਦਾ ਆਇ." (ਗੁਪਤ)

ਚਿਰੋਕਾਲ. ਸੰਗਤ—ਚਿਰਕਾਲ. ਬਹੁਤ ਸਮਾਂ। ੨ ਫਿ. ਵਿ—ਚਿਰ ਪਿਛੋਂ ਬਹੁਤ ਦੇਰ ਬਾਦ. "ਚਿਰੋਕਾਲ ਇਹੁ ਦੇਹ ਸੰਜਰੀਆ." (ਕਉ ਮ: ਪ)

ਚਿਰੋਜੀਵ } ਦੇਖੋ, ਚਿਰਜੀਵੀ ਅਤੇ ਚਿਰਯੁ.
ਚਿਰੋਜੀਵੀ }

ਚਿਲ. ਸੰ. ਚਿਲ. ਧਾ—ਬਪੜੇ ਪਹਿਰਨਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਚਿੱਲ.

ਚਿਲਕ. ਸੰਗਤ—ਚਮਕ. ਪ੍ਰਕਾਸ਼. ਨਿਸ਼ਕ.

ਚਿਲਕਣਾ. ਫਿ—ਚਮਕਣਾ. ਚਲਕਣਾ. ਨਿਸ਼ਕਣਾ। ੨ ਵਿ—ਚਮਕਣ ਵਾਲਾ. ਚਮਕੀਲਾ. "ਉਜਨੁ ਕੈਹਾ ਚਿਲਕਣਾ." (ਸੁਹੀ ਮ: ੧)

ਚਿਲਕਾ. ਸੰਗਤ—ਚੇਲਾ. ਜਿਸਤ. "ਚਿਲਕਾ ਹੈਹੋਂ ਅਧਿਕ ਸੁ ਔਰੋ." (ਗੁਵਿ ੧੦)

ਚਿਲਕਿਚਿਨੁ. ਉਸ ਨੇ ਚੌਜਨ ਕੀਤਾ. ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ. "ਕਰਿ ਆਵਾਗੋਣ ਚਿਲਕਿਚਿਨੁ." (ਬਾਰ ਰਾਮ ੩)

ਚਿਲਗੋਬਾ. ਭਾ. ਸੰਗਤ—ਚੀਲ (ਜਨੇਬਰ) ਦੇ ਫਲ ਵਿੱਚੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਇੱਕ ਮੇਵਾ. ਨਿਉਜਾ. ਦੇਖੋ, ਨੇਬਲਾ.

ਚਿਲਚਿਲਾਤ. ਵਿ—ਚਿਮਚਿਮਾਤ. ਮੱਧਮ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸਹਿਤ. "ਰਵਿ ਬੋਰਕ ਚਿਲਚਿਲਾਤ" (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧੮੩) ੨ ਚਿੱਲਚੁੰਦਾ. ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਦਾ. ਚੀਕਾਂ ਮਾਰਦਾ.

ਚਿਲਤਹ } ਭਾ. ਸੰ. ੨ ਸੰਗਤ—ਕੁਤਬੇ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਦਾ ਕਵਚ.
ਚਿਲਤਾ } ਖੜਤਾਨ. "ਚਿਲਤਾ ਕਰਕੇ ਸਭ ਸਾਜ ਹੀ ਸੋਂ ਭਰਨੇ ਹਥਿਆਰ." (ਗੁਰੂ ਸੋਭਾ) "ਭਿਧਰੰ ਚਿਲਤਿਅੰ ਦੁਲ ਪਾਰੰ ਪਧਾਰੰ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ) ਖੜਤਾਨ ਵਿੰਨ੍ਹਕੇ ਪੇਟੀ ਦੇ ਤਸਮੇ ਤੋਂ ਤੀਰ ਪਾਰ ਹੋ ਗਿਆ. ਕਈ ਅਵਾਣ ਨਿਖਾਰੀਆਂ ਨੇ "ਚਿਲਕਤ" ਪਾਠ ਲਿਖ ਦਿੱਤਾ ਹੈ.

ਚਿਲਮ. ਭਾ. ੬ ਪਿਆਲੇ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਦਾ ਇੱਕ ਮਿੱਟੀ ਦਾ ਪਾਤ੍ਰ. ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਚਰਸ ਤਮਾਕੂ ਆਦਿ ਚੁੱਤੇ ਅੱਛ ਰੱਖਕੇ ਅਨੇਕ ਲੋਕ ਧੁੰਆਂ ਪੀਂਦੇ (ਖਿੱਚਦੇ) ਹਨ.

^੧ਜਲਗੋਬਾ ਭੀ ਬਾਦਸੀ ਬਕਦ ਹੈ.

ਚਿਲਮਿਲਾ } ਸੰ. ਚਿਲਮਿਲਿਕਾ. ਬਿਜਲੀ. ਵਿਦਯੁਤ. "ਚਿਲਮਿਲਿ
ਚਿਲਮਿਲਿ } ਬਿਸੀਆਰ ਦੁਨੀਆਂ ਭਾਨੀ." (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਮਲਾ)

ਬਿਜਲੀ ਵਾਂਗ ਚਲਾਇਆਨ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਵਾਲੀ ਦੁਨੀਆਂ ਬਿਨਸਨਹਾਰ ਹੈ। ੨ ਭਾ. ੨੬ ਚਲਮਲਹ. ਬਿਨਾ ਸਬੂਤ.

ਚਿੱਲ. ਸੰ. ਚਿਲਕ. ਧਾ—ਬੋਲ੍ਹਣਾ, ਚਿੱਲਾ ਕਰਨਾ, ਮਨ ਦਾ ਭਾਵ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨਾ. ਠਗਵਿਦਤਾ ਕਰਨਾ, ਛਲਣਾ। ੨ ਸੰਗਤ—ਇਨ੍ਹ ਚੰਨ੍ਹ.

ਚਿੱਲਾ. ਸੰਗਤ—ਕਮਾਣ ਦਾ ਭੋਰਾ ਗੁਣ. ਜਤਾ। ੨ ਪੱਗ ਦਾ ਜ਼ਰੀਦਾਰ ਪੱਲਾ (ਲਤ). ੩ ਭਾ. ੨ ਚਿੱਲਹ. ਚਾਲੀ ਦਿਨ ਦਾ ਵ੍ਹਰ ਆਇ ਕਰਮ. ਚਾਲੀਸਾ.

ਚਿੱਲੀ. ਸੰਗਤ—ਛੱਟ. ਕੁੰਟ। ੨ ਸੰ. ਇੱਕ ਬਿਕਾਰੀ ਪੰਛੀ। ੩ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ ਇਹ ਚਿਹਲੀ ਦਾ ਰੂਪਾਂਤਰ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਚਿਹਲੀ.

ਚਿੱਲੀਆਂਵਾਲਾ. ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਕੁਜਰਾਤ ਦੀ ਫਾਲੀਆ ਤਸੀਲ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਪਿੰਡ. ਇੱਥੇ ੧੩ ਜਨਵਰੀ ਸਨ ੧੮੪੯ ਨੂੰ ਲਾਰਡ ਗਫ (Gough) ਦਾ, ਸਰਦਾਰ ਚਰੂਰ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਪੁਤ੍ਰ ਰਾਜਾ ਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ ਅਣਾਰੀ ਵਾਲੇ ਦੀ ਕਮਾਣ ਹੇਠ ਸਿੱਖਸੈਨਾ ਨਾਲ ਅਕਾਸ਼ਟ ਜੰਗ ਹੋਇਆ.^੨ ਇਸ ਲੜਾਈ ਵਿੱਚ ਅਠਾਈ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ ਸਰਦਾਰ, ਦੋ ਸੌ ਫ਼ਿਆਜੀ ਕੋਰੇ ਛੋਟੇ ਅਹੁਦੇਦਾਰ ਅਤੇ ਸਿਪਾਹੀ; ਅਠਾਰਾਂ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨੀ ਸਰਦਾਰ ਅਤੇ ੨੭੮ ਸਿਪਾਹੀ ਕੁੱਲ ੬੧੦ ਮੋਟੇ. ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਸਰਦਾਰ ਨੇ ਇਸ ਜੰਗ ਦੀ ਯਾਦਗਾਰ ਬਣਾਈ ਹੋਈ ਹੈ.^੩ ਹੁਣ ਚਿੱਲੀਆਂਵਾਲਾ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ, ਨਾਲਾਯੂਸਾ ਅਤੇ ਅਲਕਵਾਲ ਲੈਨ (line) ਪੁਰ ਹੈ.

ਚਿਤ. ਸੰਗਤ—ਹਠ. ਜਿਵ। ੨ ਖਿਤਣ ਦਾ ਭਾਵ. ਸੰ. ਚੜ੍ਹ. ਧਾ—ਕੁੰਧ ਕਰਨਾ.

ਚਿਤਨਾ. ਫਿ—ਖਿਤਣਾ. ਦੇਖੋ, ਚਿਤ.

ਚਿਤਦਾ. ਸੰ. ਚਿਪਿਟ ਅਰਥਾ ਚਿਵਿਦ. ਸੰਗਤ—ਚਿਤ੍ਰਿਕੇ ਜਾਂ ਚੋਤਾ ਉਥਲਕੇ ਛੱਟੀ ਵਿੱਚ ਚੁੰਨਕੇ ਚਪਟਾ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਚਾਵਨ. ਚਿਤ੍ਰਤਾ. ਇਹ ਪੂਰਬੀਏ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਪਤਾਰ ਭੋਜਨ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਚਿਰਵਾ.

ਚਿਤਾ. ਸੰਗਤ—ਚਟਕ. ਇੱਕ ਪੁਸ਼ਿੱਧ ਪੱਖੇਰੂ, ਜੋ ਬਹੁਤ ਕਰਕੇ ਘਰਾਂ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ.

^੨ਇਸ ਵਿਸ਼ੇ ਦੇਖੋ, "Annexation of the Punjab" by Major Evans

■

^੩To Record

The names of the brave officers

Who fell in the great battle

Fought on the adjoining plain

13th January, 1849.

This cross is placed beside

Their tomb by Richard 6th

Earl of Mayo, Viceroy and Governor—

General. 1871.

ਚਿਤਾਉਣਾ. ਫਿ—ਖਿਤਾਉਣਾ. ਕ੍ਰੋਧੀ ਕਰਨਾ. (ਸੰ. ਚਕ੍. ਧਾ—
ਕ੍ਰੋਧ ਕਰਨਾ). "ਦੁਸਟ ਦੋਤ ਚਿਤਾਇਆ." (ਭੈਰ ਮ: ੩)

ਚਿਤਾਈ. ਸੰਗਤ—ਚਿਤਨ ਦਾ ਭਾਵ. ਖਿਤਾਵਟ। ੨ ਵਿ—ਚਿਤਨ
(ਖਿਤਾਣ) ਦੀ ਹਾਲਤ ਵਿੱਚ ਲਿਆਈ. ਭਾਵ—ਰੁੱਧ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰੇਰੀ.
"ਚਿਨੀ ਭੁਪਕ ਰਾਣਿ ਚਲਾਈ, ਚਿਨੀ ਹਸਤਿ ਚਿਤਾਈ." (ਆਸਾ
ਅ: ਮ: ੧) ਮੁਗਲਾਂ ਨੇ ਸ਼ਿਸਤ ਲੈ ਕੇ ਰੋਪਾਂ ਦੀ ਥਾੜ ਝਾੜੀ, ਪਠਾਣਾਂ
ਨੇ ਹਸਿਸੈਨਾ (ਹਾਥੀਆਂ ਦੀ ਕਤਾਰ) ਅੰਗੁਲ ਮਾਰਕੇ ਅੱਗੇ ਵਧਾਈ.
ਪੁਰਾਣੇ ਜੰਗਾਂ ਵਿੱਚ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦੇ ਅਮੀਰ, ਹਾਥੀਆਂ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਕਰਕੇ
ਜੰਗ ਕੀਤਾ ਕਰਦੇ ਸਨ, ਪਰ ਹਾਥੀ ਕਦੇ ਬੰਦੂਕ ਅਤੇ ਤੋਪ ਅੱਗੇ
ਠਹਿਰ ਨਹੀਂ ਸਕੇ.

ਚਿਤੀ. ਸੰਗਤ—ਚਟਕਾ. ਚਿਤੋ ਦੀ ਮਦੀਨ. "ਚਿਤੀ ਚੁਹਕੀ ਪਹੁ
ਫੂਟੀ." (ਵਾਰ ਗਉ ੨ ਮ: ੫)

ਚੀ. ਕੀ. ਦੀ. "ਸੰਤਰੀ ਸੰਗਤਿ ਸੰਤਰੀਯਾ ਰਸ." (ਆਸਾ ਰਵਿਦਾਸ)

ਚੀਂ. ਸੰਗਤ—ਚੁਹਕ. ਚਿਤੀ ਆਇ ਦਾ ਲਬਦ। ੨ ਚੀਤਕਾਰ.

ਚੀਕ. ਚੀਂ ਚੀਂ ਪੁਨਿ। ੩ ਭਾ ੨ ਸੰਗਤ—ਸ਼ਿਕਨ. ਚਲ. ਸਲਾਵਟ।

੪ ਦੇਖੋ, ਚੀਨ। ੫ ਵਿ—ਚੁਗਣ ਵਾਲਾ. ਇਹ ਲਬਦ ਦੇ ਅੰਤ ਆਉਂਦਾ

ਹੈ. ਜਿਵੇਂ—ਚੁਨਚੀਂ. ਚੁੱਲ ਚੁਕਣ ਵਾਲਾ.

ਚੀਸ. ਸੰਗਤ—ਚਸਕ. ਪੀੜ ਦੀ ਚੋੜ। ੨ ਚੀਕ. ਚੀਤਕਾਰ. ਚਿੰਘਾਰ.

"ਹਸਤਿ ਭਾਕਕੀ ਚੀਸਾ ਮਾਰੈ." (ਭੋਭ ਕਬੀਰ)

ਚੀਸਤਾਂ. ਭਾ ੨ ਸੰਗਤ—ਬੁਝਾਰਤ. ਪਹੋਲੀ। ੨ ਭਾ ੨ ਚੀਸਤਾਂ

ਚੀਸੁ—ਆਂ. ਕੀ ਹੈ ਚੀ?

ਚੀਹਕਾ. ਦੇਖੋ, ਚੀਕਾ ੨.

ਚੀਹਾਣ. ਸੰਗਤ—ਖੇਡੇ ਦੇ ਹਿਟਕਣ ਦੀ ਪੁਨਿ. ਹੇਸਾ. "ਚੰਦਲੀਏ

ਭਾਜੀ ਚੀਹਾਣ." (ਰਾਮਾਥ)

ਚੀਕ. ਸੰ. ਚੀਕ. ਧਾ—ਸਹਾਰਨਾ, ਭਾਹਲੇ ਪੈਣਾ, ਉਤਾਰਨਾ ਹੋਣਾ,

ਸਪਲਸ਼ ਕਰਨਾ, ਫੁਹਿਣਾ। ੨ ਸੰਗਤ—ਚੀਤਕਾਰ. ਚਿੰਘਾਰ.

ਚੀਕਣਾ. ਫਿ—ਚੀਤਕਾਰ ਕਰਨਾ. ਚਿੰਘਾਰਨਾ. ਦੁੱਖ ਨਾਲ ਉੱਚੀ

ਸੁਰ ਨਾਲ ਪੁਕਾਰਨਾ. ਕ੍ਰੋਧ ਨਾਲ ਚੀਕਾਂ ਮਾਰਨੀਆਂ। ੨ ਦੇਖੋ, ਚਿਕਣਾ.

ਚੀਕਨਤਾ. ਚਿਕਨਾਪਨ. ਚਿਕਣਾਈ.

ਚੀਕਨਾ. ਦੇਖੋ, ਚੀਕਣਾ। ੨ ਵਿ—ਚਿਕਣਾ. ਮੁਨਾਇਮ. ਕੋਮਲ।

੩ ਚਿੰਧਾ. ਦੇਖੋ, ਚਿਕਣਾ.

ਚੀਕਰ } ਸੰਗਤ—ਚਿਕਰ. ਕੀਚ. ਪੰਕ. ਦੇਖੋ, ਚਿਕਰ. "ਚਿਕ

ਚੀਕਰ } ਕ੍ਰਮ ਕੀ ਚੀਕਰ ਬਿਚਾਰਾਵਾ." (ਗੁਪਤ)

ਚੀਕਤਿ. ਚਿਕਤ ਵਿੱਚ. "ਮੇਰ ਚੀਕਤਿ ਭਾਬੇ." (ਆਸਾ ਫੰਤ ਮ: ੪)

ਚੀਕਤੁ. ਦੇਖੋ, ਚੀਕਰ. "ਕਵਿ ਪਾਣੀ ਚੀਕਤੁ ਪਾਵੈਗੇ." (ਕਾਲ

ਅ: ਮ: ੪)

ਚੀਕਾ. ਸੰਗਤ—ਦੁਬਾਰੇ ਦੀ ਸਕਨ ਦਾ ਇੱਕ ਸਾਜ, ਜੋ ਕਜ ਨਾਲ

ਵਜਾਈਦਾ ਹੈ। ੨ ਜਿਲਾ ਕਰਨਾਲ, ਤਸੀਲ ਥੋਕਲ ਚਾਣਾ ਚੂਨਾ ਦਾ

ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਅਤੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ

ਤੇਗਬਹਾਦਰ ਜੀ ਦਾ ਕੁਰਦੁਆਰਾ ਹੈ. ਮੰਦਿਰ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਪਰ

ਕੋਈ ਸੇਵਾਦਾਰ ਨਹੀਂ ਹੈ. ਚੋਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਪਟਿਆਲੇ ਤੋਂ ੨੦. ਮੀਲ

ਦੱਖਣ ਪੱਛਮ ਕੱਚਾ ਰਸਤਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਗਲੋਰਾ.

ਚੀਕ. ਪੈਰਾਂ ਦੀ ਅੰਗੂਲਾਂ ਅਥਵਾ ਚੰਡੇ ਆਇ ਬਾਂਬਾਂ ਵਿੱਚ ਮੁੜਕਾ ਜਾਂ

ਪਾਣੀ ਦੀ ਤਰਾਉਤ ਹੋਣ ਕਰ ਕੇ ਮਾਸ ਗਲ ਕੇ ਹੋਇਆ ਲਬਮ.

ਚੀਂਘਣ. ਡਿੱਗ. ਸੰਗਤ—ਮੁਰਦਾ ਜਨਾਉਣ ਲਈ ਸਹਾਇਤਾ ਦੇਣ

ਵਾਲੀ ਨੀਮੀ ਲਾਟੀ. ਟੀਮਣ ਕਪਾਲ-ਕਿਯਾ ਕਰਨ ਦੀ ਬੰਨੀ.

ਚੀਚਵਹੁਟੀ. ਸੰਗਤ—ਇੰਦੁਵਹੁ. ਬੀਰਵਹੁਟੀ. ਬਰਸਾਤ ਦੀ ਮੋਸਮ

ਹੋਣ ਵਾਲਾ ਇੱਕ ਨਾਲ ਜੀਵ, ਜਿਸ ਉੱਪਰ ਨੁੱਖਾਂ ਮਖਮਲ ਜੇਹਾ

ਹੁੰਦਾ ਹੈ. Mylabris Cichorii. (Lady-fly) ਵੈਦ ਇਸ ਨੂੰ

ਅਧਰੰਗ ਦੇ ਹੋਗ ਵਿੱਚ ਵਰਤਦੇ ਹਨ. ਮੋਮ ਨਾਲ ਮਿਲਾਕੇ ਚੀਚਵਹੁਟੀ

ਦਾ ਚੂਰਨ ਸੁੱਜੇ ਹੋਏ ਅੰਗਾਂ ਤੇ ਮਲਣਾ ਰੁਣਕਾਰੀ ਹੈ.

ਚੀਚੀ. ਸੰਗਤ—ਸਭ ਤੋਂ ਛੋਟੀ ਚੁੰਕਲੀ. ਕਨਿਸ਼ਿਕਾ.

ਚੀਚੁੰਕਲੀ. ਚੀਚੀ—ਅੰਗੂਲਿ (ਚੁੰਕਲ). "ਜਿਉਂ ਲਹੁਤੀ ਚੀਚੁੰਕਲੀ

ਪੈਸੀ ਛਾਪ ਮਿਲੀ ਵਡਿਆਈ." (ਭਾਗੁ)

ਚੀਜ ਅਥਵਾ ਚੀਜੁ. ਭਾ ੨ ਸੰਗਤ—ਵਸਤੁ. ਪਦਾਰਥ. ਦੁਵਜ.

"ਦੋਰੁ ਚੀਜੁ ਮੁਏ ਦੇਹਿ, ਅਵਰ ਜਹਰ ਚੀਜ ਨ ਭਾਇਆ." (ਮ: ੧

ਵਾਰ ਮਲਾ) ੨ ਭੋਜਨ. ਆਂ. ਅਹਾਰ. "ਧਰਤੀ ਚੀਜੀ ਕਿ ਕਰੇ ਜਿਸੁ

ਵਿਚਿ ਸਭੁ ਕਿਛੁ ਹੋਇ." (ਮ: ੨ ਵਾਰ ਮਾਰ) ਇਹ ਇਸ਼ਾਰਾ ਹੈ

ਉਸ ਰਸਮ ਵੱਲ, ਜੋ ਯਕਤ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਨੂੰ ਆਂ ਦੀ ਗਨਿ ਅਰਪੀ

ਜਾਂਦੀ ਹੈ. ਭਾਵ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜਿਵੇਂ ਸਮੁੰਦਰ ਨੂੰ ਜਲਦਾਨ ਹੈ, ਤਿਵੇਂ

ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਨੂੰ ਆਂਦਾਨ ਹੈ। ੩ ਚੋਜ (ਖੇਲ—ਕੌਤਕ) ਦੀ ਥਾਂ ਭੀ ਚੀਜ

ਲਬਦ ਆਇਆ ਹੈ. "ਚੀਜ ਕਰਨਿ ਮਨਿ ਭਾਵਦੇ ਹਰਿ ਬੁਝਨਿ ਨਾਹੀ

ਹਾਰਿਆ." (ਵਾਰ ਆਸਾ)

ਚੀਜੀ. ਚੀਜਾਂ ਵਿੱਚ. ਵਸਤਾਂ ਅੰਦਰ. "ਹਰ ਚੀਜੀ ਜਿਨਿ ਰੰਗ

ਕੀਆ." (ਆਸਾ ਪਟੀ ਮ: ੧) ੨ ਭਾ ਚੀਜੇ. ਕੋਈ ਵਸਤੁ। ੩ ਦੇਖੋ.

ਚੀਜ ੨.

ਚੀਜੁ. ਦੇਖੋ, ਚੀਜ.

ਚੀਟਾ } ਕੀਟ—ਕੀਟੀ. ਕੀਤਾ—ਕੀਤੀ. ਚੜ੍ਹੀ. "ਚੀਟੀ ਚੀਟਾ

ਚੀਟੀ } ਬਿਲ ਸੇ ਨਿਕਸ." (ਭਾਗੁ ਕ) "ਚੀਟੀ ਹੋਇ ਚੁਨਿ

ਖਾਈ." (ਰਾਮ ਕਬੀਰ) ਇਸ ਭਾਂ ਭਾਵ ਨੰਮੂਤਾ ਤੋਂ ਹੈ. "ਚੀਟੀ ਤੇ

ਚੁੰਚਰ ਅਸਥੁਲਾ." (ਚੋਪਈ).

ਚੀਣਾ. ਸੰ. ਚੀਨਕ. ਸੰਗਤ—ਇੱਕ ਆਂ, ਜੋ ਸਾਂਉਣੀ ਦੀ ਫਸਲ

ਵਿੱਚ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਇਹ ਚਾਉਲਾਂ ਵਾਕਰ ਰਿਹੁ ਕੇ ਖਾਧਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ. L.

Panicum miliaceum. ਆਂ. Common millet).

ਚੀਤ ਅਥਵਾ ਚੀਤੁ. ਸੰ. ਚਿਤ—ਚਿਤ. ਅੰਤਹਕਰਣ. "ਪ੍ਰਭੁ

ਸਿਉ ਲਾਕਿਰਹਿਚਿ ਮੇਰਾ ਚੀਤੁ." (ਧਨਾ ਮ: ੫) ੨ ਯਾਦ ਸਮਰਣ.

ਚਿੰਤਨ. "ਮਨੁਆ ਭੋਲੈ ਚੀਤ ਅਨੀਤਿ." (ਬਸੰ ਅ: ਮ: ੧) ਅਨੀਤਿ

ਚਿੰਤਨ ਕਰਦਾ ਮਨੁਆ ਭੋਲੈ। ੩ ਚਿਤ੍ਰ ਦੀ ਥਾਂ ਭੀ ਚੀਤ ਲਬਦ

ਆਇਆ ਹੈ. "ਅਨਿਕ ਰੂਪਤ ਪ੍ਰਗਟੇ ਤਹਿ ਚੀਤ." (ਸਾਰ ਅ: ਮ:

੫) ਚੀਤਰੂਪਤ. ਚਿਤ੍ਰਰੂਪਤ.

ਚੀਤਕਾਰ. ਸੰ. ਚੀਤਕਾਰ. ਸੰਗਤ—ਚੀਕ. ਚੀਤਕਾਰ. "ਚੀਤ ਚਿਤ
ਤੇ ਚਾਣੀ ਚੀਤਕਾਰੀ." (ਚੀਤਕਾਰ ੯੬)

ਚੀਤਗੁਪਤ. ਦੇਖੋ, ਚੀਤ ੨.

ਚੀਤਨਹਾਰਾ. ਵਿ—ਚਿਤ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਚਿਤੋਰਾ। ੨ ਸੰਗਤ—
ਮੁਸੱਵਰ. ਚਿਤਕਾਰ. "ਕਿਨ ਚਿਤ ਚੀਤੇ ਚੀਤਨਹਾਰੇ?" (ਕਹਿ
ਕਹਿਰ)

ਚੀਤਰ } ਸੰਗਤ—ਚਿਤਮਿਗ. ਸਰੀਰ ਪੁਰ ਚਿੱਟੇ ਦਾਗਾਂ ਵਾਲਾ
ਚੀਤਲ } ਇੱਕ ਮਿਗ. spotted deer. "ਚੀਤਰ ਔਰ ਸਸੇ ਬਹੁ
ਮਾਰੇ." (ਕਿਸਨਾਵ)

ਚੀਤਾ. ਦੇਖੋ, ਚਿਤਕ. "ਬੰਤਰ ਚੀਤੇ ਅਰੁ ਸਿੰਘਾਤਾ." (ਬੰਤਰ
ਕਹਿਰ) ੨ ਆ. ਪੇਸ਼ਾਬ. ਮੁਤਾ. ੩ ਦੇਖੋ, ਚੀਤ ੧. "ਨਿਰਮਲ ਤਏ
ਚੀਤਾ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫) ੪ ਚੇਤਨ. "ਮਨ ਮਹਿ ਮਨੁਆ ਚਿਤ ਮਹਿ
ਚੀਤਾ." (ਬਸੰ ਅ: ਮ: ੧) ਮਨ ਵਿੱਚ ਮਾਨਸ ਅਤੇ ਚਿੱਤ ਵਿੱਚ
ਚੇਤਨ (ਕਰਤਾਰ). ੫ ਵਿ—ਚਿਤ੍ਰਿਤ. ਚਿੱਤਿਆ ਹੋਇਆ.

ਚੀਤਾਬੁਦਾਉਣਾ } ਆ. ਫਿ—ਪੇਸ਼ਾਬ ਕਰਨਾ. ਮੁਤਾ ਤਜਰਾ ਕਰਨਾ.
ਚੀਤਾਬੁਜਾਉਣਾ }

ਚੀਤਿ. ਚਿੱਤ ਵਿੱਚ. "ਚੀਤਿ ਚਿਤਵਉ ਮਿਟੁ ਅੰਧਾਰੇ." (ਬਿਲਾ
ਭੰਤ ਮ: ੫) ੨ ਚਿੱਤ ਕਰਕੇ. ਦਿਲੋਂ.

ਚੀਤੁ. ਦੇਖੋ, ਚੀਤ. ਚਿੱਤ. ਅੰਤਰਕਰਣ. "ਅਰਪਉ ਅਪਨੇ ਚੀਤੁ."
(ਧਨਾ ਮ: ੫)

ਚੀਤੇ. ਚਿੱਤੇ. ਚਿਤ੍ਰਿਤ ਕੀਤੇ. ਦੇਖੋ, ਚੀਤਨਹਾਰਾ। ੨ ਚਿਤਕ (ਚਿੱਤਾ)
ਦਾ ਬਹੁਵਚਨ. ਦੇਖੋ, ਚੀਤਾ ੧.

ਚੀਬਨ } ਦੇਖੋ, ਚਿਬਣਾ.
ਚੀਬਨਾ }

ਚੀਬਰਾ } ਸੰਗਤ—ਪਾਣੇ ਅਤੇ ਪੁਰਾਣੇ ਵਸਤੂ ਦਾ ਟੁਕੜਾ. ਪਚੀਲਾ.
ਚੀਬਰਾ } "ਚਾਕੀ ਕਾ ਚੀਬਰਾ ਕਹਾ ਜੈਜਾਹਿ?" (ਬਸੰ ਕਹਿਰ)
ਚੀਦਨ. ਭਾ ੭੫ ਚੁਕਣਾ. ਚੁਣਨਾ। ੨ ਚਿੱਤਮਾਭ ਕਰਨਾ. ਭਾਂਟਣਾ.
ਚੀਦਾ. ਭਾ ੧੪ ਚੀਦਹ. ਵਿ—ਚੁਣਿਆ ਹੋਇਆ. ਮੁੰਤਮਿਭ. ਚੋਣਵਾਂ.
ਚੀਨ. ਸੰਗਤ—ਚਿੰਨ੍ਹ. ਨਿਸ਼ਾਨ। ੨ ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਪੁਰਾਣੇ ਏਸ਼ੀਆ ਦਾ
ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਦੇਸ਼, ਜੋ ਭਾਰਤ ਦੇ ਉੱਤਰ ਹਿਸਾਬੇ ਤੋਂ ਪਰੇ ਹੈ. ਇਹ ਬਹੁਤ
ਪੁਰਾਣਾ ਨਾਉਂ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਦੇ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਦੇਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਚੀਨਰਾਜ
ਦਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ੫੪੪੫੯੮੦ ਵਰਗ ਮੀਲ ਹੈ, ਅਤੇ ਜਨਸੰਖਿਆ—
(ਆਬਾਦੀ) ੪੩੬੦੯੧੯੫੪ ਹੈ. ਚੀਨ ੧੮ ਵੱਡੇ ਇਲਾਕਿਆਂ ਵਿੱਚ
ਵੰਡਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਚੀਨੀ ਲੋਕ ਭੁੱਖਮਤ ਦੇ ਹਨ.
ਰਾਜਧਾਨੀ ਦਾ ਨਾਉਂ ਪੇਕਿਨ (Peking) ਹੈ. "ਚੀਨ ਮਚੀਨ ਕੇ
ਸੀਸ ਨਕਾਵੈ." (ਅਕਾਲ) ਦੇਖੋ, ਚੀਨੀ ਯਾਤ੍ਰੀ। ੩ ਚੀਣਾ ਐਨਾ
੪ ਤਾਕਾ. ਸੂਤ। ੫ ਚੰਡੀ. ਧੁਜਾ। ੬ ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਕਮਾਦ, ਜਿਸ
ਦਾ ਚਠ ਨਾਉਂ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ। ੭ ਚੀਨ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਨਿਵਾਸੀ। ੮ ਚੀਨ
ਦੇਸ਼ ਦਾ ਵਸਤੂ। ੯ ਚੀਨਨਾ ਕ੍ਰਿਯਾ ਦਾ ਅਮਰ. ਦੇਖ। ਪਛਾਣ।

¹Peking or Pesping.

ਚੀਨਨਾ. ਕ੍ਰਿ—ਚਿੰਨ੍ਹ ਦੇਖਕੇ ਪਹਿਚਾਣਨਾ। ੨ ਜਾਣਨਾ. ਸਮਝਣਾ.
"ਜਬ ਨਹੀ ਚੀਨਸਿ ਆਤਮ ਰਾਮ." (ਕਹਿ ਕਹਿਰ) "ਜਿਨਿ
ਆਤਮਤਤੁ ਨ ਚੀਨਿਆ." (ਪ੍ਰਭਾ ਬੋਲੀ) ੩ ਦੇਖਣਾ. ਵਿਚਾਰ ਦ੍ਰਿਸ਼ੀ
ਨਾਲ ਦੇਖਣਾ.

ਚੀਨਾ. ਦੇਖੋ, ਚੀਨਨਾ। ੨ ਚੀਨ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਵਸਨੀਕ. ਚੀਨੀ। ੩ ਲਾਲ
ਅਤੇ ਚਿੱਟਾ. ਡਬਕੜਾ। ੪ ਦੇਖੋ, ਚੀਣਾ। ੫ ਚੀਨਨਾ ਦਾ ਭੂਤਕਾਲ.
ਦੇਖਿਆ. ਪਛਾਣਿਆ.

ਚੀਨਾਬੁਕ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਚੀਨ ਦਾ ਅੰਸ਼ੁਕ (ਵਸਤੂ). ਰੇਸ਼ਮੀ ਕਪੜਾ.
ਪੁਰਾਣੇ ਸਮਾਨੇ ਤੋਂ ਚੀਨ ਦੇ ਰੇਸ਼ਮੀ ਵਸਤੂ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹਨ।
੨ ਲਾਲ ਬਾਨਾਤ ਜੋ ਚੀਨ ਵਿੱਚ ਉਮਦਾ ਬਣਦੀ ਸੀ.

ਚੀਨਿ. ਦੇਖਕੇ। ੨ ਜਾਣਕੇ. ਸਮਝਕੇ. "ਸਬਦ ਚੀਨਿ ਸੁਖ ਪਾਇਆ.
(ਪ੍ਰਭਾ ਅ: ਮ: ੩) "ਆਤਮ ਚੀਨਿ ਭਏ ਨਿਰੰਕਾਰੀ." (ਆਸਾ ਅ:
ਮ: ੧)

ਚੀਨੀ. ਵਿ—ਚੀਨ ਦੇਸ਼ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ. ਚੀਨ ਦਾ. ਚੀਨ ਦੀ ਵਸਤੂ।
੨ ਸੰਗਤ—ਦਾਣੇਦਾਰ ਸਾਡਾ ਖੰਡ. ਮੇਲ ਬਿਨਾ ਉੱਤਮ ਖੰਡ। ੩ ਚੀਨ
ਦੇਸ਼ ਦੀ ਸਫੇਦ ਮਿੱਟੀ, ਜੋ 'ਕਿਭਰਿਚੀਨ' ਪਹਾੜ ਤੋਂ ਨਿਕਲਦੀ ਹੈ
ਅਤੇ ਜਿਸ ਦੇ ਬਰਤਨ ਸੁੰਦਰ ਬਣਦੇ ਹਨ. ਚੀਨਾ ਮੱਟੀ. ਚੀਨ ਦੇਸ਼
ਵਿੱਚ ਇਸ ਦਾ ਨਾਮ "ਕੇਚਿਲਿਨ" ਹੈ। ੪ ਚੀਨਾ ਦਾ ਇਸਤਰੀ ਲਿੰਗ.
ਵੇਖੀ. "ਅਦਭੁਤ ਮੂਰਤਿ ਚੀਨੀ." (ਜਲੰਹ)। ੫ ਦੇਖੋ, ਚੀਨੀ
ਵਾਲਾ.

ਚੀਨੀ ਦਾ ਸਵਾਰ. ਦੇਖੋ, ਚੀਨੀ ਵਾਲਾ.

ਚੀਨੀ ਯਾਤ੍ਰੀ. ਚੀਨ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਬੌਧ ਯਾਤ੍ਰੀ, ਜੋ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਅਨੇਕ
ਆਏ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਦੋ ਹਨ. Fa-hien ਅਰਥਾ Fa-
Hien. ਜੋ ਸਨ ੩੯੯ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਸਨ ੪੧੪ ਤਕ ਸਫਰ ਕਰਦਾ
ਰਿਹਾ ਅਤੇ ਸਨ ੪੦੧ ਤੋਂ ੪੧੦ ਤਕ ਜਿਸ ਨੇ ਹਿੰਦ ਵਿੱਚ
ਬਿਰਾਏ. ਇਹ ਚੰਦ੍ਰਗੁਪਤ ਦੂਜੇ ਦੇ ਅਹਿਦ ਵਿੱਚ ਇੱਥੇ ਆਇਆ ਸੀ.
ਦੂਜਾ Hiuen-Tsang ਅਰਥਾ Hiwen Tsiang, ਜੋ ਸਨ
੬੨੯ ਵਿੱਚ ਦੇਸ਼ੋਂ ਤੁਰਿਆ ਅਰ ਸਨ ੬੩੦ ਵਿੱਚ ਗੰਧਾਰ
ਦੇਸ਼ ਔਦਰ ਦਾਖਿਲ ਹੋਇਆ ਅਤੇ ਸਨ ੬੪੩ ਤਕ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਵਿੱਚ
ਫਿਰਦਾ ਰਿਹਾ. ਇਹ ਸਨ ੬੦੦ ਵਿੱਚ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਅਤੇ ੬੬੪
ਵਿੱਚ ਮੋਇਆ. ਇਹ ਦੋਵੇਂ ਕਾਬੁਲ ਵਾਲੇ ਰਸਤੇ ਆਏ ਸਨ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ
ਲੇਖਾਂ ਤੋਂ ਇਤਿਹਾਸ ਲੇਖਕਾਂ ਨੇ ਬਹੁਤ ਕੰਮਾਂ ਲਈਆਂ ਹਨ.

ਚੀਨੀ ਵਾਲਾ. ਨਾਮਧਾਰੀਏ ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਬਾਬਾ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ
ਇਹ ਨਾਮ ਬਾਪਿਆ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਚੀਨੀ ਘੋੜੀ ਤੇ ਸਵਾਰ
ਹੋਇਆ ਕਰਦੇ ਸਨ.

ਚੀਨੁ. ਦੇਖੋ, ਚਿੰਨ੍ਹ। ੨ ਗੜਾਨ. ਅਨੁਭਵ. "ਰਾਮਰਸਾਇਣੁ ਰਸਨਾ
ਚੀਨੁ." (ਭੈਰ ਮ: ੫)

ਚੀਨ੍ਹ. ਦੇਖੋ, ਚੀਨ੍ਹ.

ਚੀਫ ਖਾਲਸਾ ਦੀਵਾਨ. ਦੇਖੋ, ਸਿੰਘਸਥਾ.

ਚੀਮਾ. ਇੱਕ ਜੱਟ ਜਾਤਿ, ਜਿਸ ਦਾ ਨਿਕਾਸ ਚੌਹਾਨ ਰਾਜਪੂਤਾਂ ਵਿੱਚੋਂ

ਹੈ। ੨ ਚੀਮਾ ਗੋਤ ਦੇ ਜੱਟਾਂ ਦਾ ਵਸਾਇਆ ਪਿੰਡ। ਦੇਖੋ, ਅਤਰ ਸਿੰਘ ੨।

ਚੀਰ, ਸੰਗਣ—ਚੀਰਨ ਦਾ ਚਿੰਨ੍ਹ। ੨ ਸੰ. ਵਸਤੂ. "ਕਾਇਆ ਕਾਹੀ, ਕਾਹੀ ਚੀਰ ਹੋਵਾਏ." (ਮਾਤ ਅ: ਮ: ੩) ੨ ਬਿਰਛ ਦੀ ਫਿੱਲ। ੪ ਗਊ ਦਾ ਬਣ। ੫ ਭਾ ੬ ਵਿ—ਦਿਲੋਰ, ਦਿਲਾਵਰ। ੬ ਵਿਸ਼ਵੀ, ਜਿੱਤਣ ਵਾਲਾ। ੭ ਸੰਗਣ—ਜਿੱਤ, ਫਤਹ। ੮ ਬਚੁਰਗੀ. "ਜੈ ਰਿਦਰੂਪ ਚਿਰਜੀਵ ਸਦੈਵੀ ਚੀਰ ਨ ਜਾਨਤ ਕੋਇ ਤੁਮਾਰੀ." (ਸਲੋਹ) ਚੀਰਹਦਸੁਰੀ. ਭਾ ੭੧੬ ਸੰਗਣ—ਬਚਰਦਸੁਰੀ. ਪੱਕੇਬਾਜ਼ੀ। ੨ ਪੁਬਲਤਾ, ਭਲਾਈ।

ਚੀਰਹਰਣ. ਵਸਤੂ ਦੇ ਬੁਰਾਉਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਵਸਤੂ ਨੂੰ ਜਾਣ ਦਾ ਭਾਵ. ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾਵਤਾਰ ਵਿੱਚ ਇਹ ਇੱਕ ਕਥਾ ਹੈ. ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਜਮਨਾ ਵਿੱਚ ਇਸਨਾਨ ਕਰਦੀਆਂ ਗੋਪੀਆਂ ਦੇ ਵਸਤੂ ਚੁੱਕਕੇ ਬਿਰਛ ਤੇ ਚੜ੍ਹ ਗਏ ਸਨ. "ਚੀਰ ਹਰੇ ਹਮਰੇ ਹਰਿ ਜੀ, ਦਈ ਭਾਗਿ ਤੇ ਨਾਚਾਰੀ ਕਚੇਂ ਹਮ ਕੈਸੇ." (ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾਵਤ)

ਚੀਰਣ. ਜੰ. ਚੀਣ. ਵਿ—ਕੱਟਿਆ ਹੋਇਆ. ਪਾਤਿਆ ਹੋਇਆ। ੨ ਇਕੱਠਾ ਕੀਤਾ, ਬਿਠਿਆ ਹੋਇਆ.

ਚੀਰਣਾ } ਫਿ—ਪਾਤਨਾ. ਦੇ ਖੰਡ ਕਰਨਾ. ਦੇਖੋ, ਚੀਰਣ.
ਚੀਰਨਾ }

ਚੀਰਾ, ਚੀਰਣ ਤੋਂ ਹੋਇਆ ਘਾਉ. ਝੱਟ। ੨ ਦੋ ਰਿਆਸਤਾਂ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਨੂੰ ਚੀਰਣ (ਅਲਾਹ)ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਨਿਸ਼ਾਨ. ਸਰਹੰਦੀ ਚਿੰਨ੍ਹ. ਬਾਦਸ਼ਾਹਤ ਦੀ ਹੱਦਬੰਦੀ। ੩ ਭਾ ੬ ਦਿਲੋਰੀ, ਬਹਾਦੁਰੀ। ੪ ਵਿਸ਼ੇ, ਭਤੇ। ੫ ਸਰਬੰਦੀ. ੬ ਬਲ, ਸ਼ਕਤੀ. "ਕੋਇ ਨ ਜਾਣੈ ਤੇਰਾ ਕੇਰਾ ਕੇਭਰ ਚੀਰਾ." (ਸੋਦਰ) "ਸਭ ਜਗੁ ਤਿਸ ਕੈ ਵਸਿ ਹੈ ਸਭ ਤਿਸ ਕਾ ਚੀਰਾ." (ਮ: ੩ ਵਾਰ ਕੁਜ ੧) "ਸਭ ਕੇ ਜਮ ਕੇ ਚੀਰੇ ਵਿਚਿ ਹੈ." (ਮ: ੩ ਵਾਰ ਬਿਲਾ) "ਹਰਿ ਜੀ ਸਚਾ ਸਚੁ ਰੂ ਸਭ ਕਿਛੁ ਤੇਰੇ ਚੀਰੇ." (ਸੁੀ ਮ: ੩) ੭ ਵਿ—ਦਿਲੋਰ, ਬਹਾਦੁਰ। ੮ ਉੱਚਾ, ਭੰਡਾ। ੯ ਦਾਨ। ੧੦ ਰੁਕੁਬਿਲਾਸ ਵਿੱਚ ਰਿਹਾਈ ਦੀ ਥਾਂ ਚੀਰਾ ਸ਼ਬਦ ਆਇਆ ਹੈ—"ਲਿਖੋਂ ਭਾਸ ਚੀਰਾ." ਦੇਖੋ, ਚਿਹਰਾ ਲਿਖਣਾ। ੧੧ ਚੀਰ (ਵਸਤੂ) ਦਾ ਬਹੁ ਬਚਨ. "ਲਾਭੀ ਕੁੰਭ ਭਾਨੜੇ ਸਿਰ ਚੀਰਾ। ਅਪਰ ਸਰੀਰ ਬਿਖੇ ਵਧ ਚੀਰਾ." (ਗੁਪਤ)

ਚੀਰੀ. ਖੜ. ਚਿੱਠੀ. "ਚੀਰੀ ਆਈ ਚਿਲ ਨ ਕਾਉ." (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਰਾਮ ੧) "ਸਿਨ ਕੀ ਚੀਰੀ ਦਰਗਹਿ ਪਾਟੀ." (ਆਸਾ ਅ: ਮ: ੧) ੨ ਆਕਾਸ਼ਪਤ੍ਰ. ਪਰਵਾਨਾ. "ਚੀਰੀ ਜਾਕੀ ਨਾ ਕਿਰੈ ਸਾਹਿਬੁ ਸੈ ਪਰਵਾਨੁ." (ਮ: ੨ ਵਾਰ ਸਾਚ) ੩ ਸੰ. ਚਿੱਲੀ, ਚਿੰਡਾ.

ਚੀਰੀ ਪਾਟਣੀ. ਅਵਸਥਾ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ ਹੋਣੀ. ਮ੍ਰਿਤਤਾ ਹੋਣੀ. ਫਾਰਤ ਵਿੱਚ ਰਿਵਾਜ ਹੈ, ਜਿਸ ਚਿੱਠੀ ਵਿੱਚ ਮਰਨ ਦੀ ਖਬਰ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇ, ਉਸ ਦਾ ਸਿਰਾ ਪਾੜ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ੨ ਦੇਖੋ, ਚੀਰੀ।

ਚੀਰਪੁਰਾਣੇ ਵੱਲ ਗਈ ਰੰਗੇ ਸਰਬੰਦ ਨੂੰ ਚੀਰਾ ਸਦੇ ਹਨ. ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ ਵਸਤੂ, ਲੋਭ (ਭਾਜਾ) ਆਦਿ ਅਰਥ ਸੇ ਚੀਰਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਦਾ ਮੂਲ ਭੀ ਇਹੀ ਸ਼ਬਦ ਹੈ.

੨ ਪਰਚਾ ਢਾਕ ਹੋਣਾ.

ਚੀਰੂ. ਦੇਖੋ, ਚੀਰ.

ਚੀਲ } ਸੰਗਣ—ਇਲੂ. ਦੇਖੋ, ਚਿੱਲ। ੨ ਇੱਕ ਪਹਾੜੀ ਬਿਰਛ.
ਚੀਲੂ } ਚੀਰੂ. L. Pinus Longifolia. ਇਸ ਦੇ ਕੁੰਦ ਨੂੰ ਬਰੋਜਾ ਆਖਦੇ ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਨੇਵਜਾ.

ਚੀਵ. ਜੰ. ਚੀਯ. ਧਾ—ਪਹਿਰਨਾ, ਪਕੜਨਾ, ਰਮਕਣਾ, ਬੋਲਣਾ. ਚੀਵਰ. ਸੰਗਣ—ਕੁੰਭਕਾਰ (ਖੁਮਿਆਰ) ਦਾ ਡੋਰਾ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਚੱਕ ਉੱਪਰੋਂ ਬਰਤਨ ਨੂੰ ਕੱਟਕੇ ਉਤਾਰਦਾ ਹੈ। ੨ ਸੰ. ਪਾਟਿਆ ਪੁਰਾਣਾ ਵਸਤੂ. ਚੀਥਤਾ.

ਚੀਤ੍ਰ. ਸੰਗਣ—ਲੋਸ. ਚੇਪ। ੨ ਇੱਕ ਪਹਾੜੀ ਬਿਰਛ ਚੀਲੂ, ਜਿਸ ਵਿੱਚੋਂ ਬਰੋਜਾ ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ. "ਸਰਲੀ ਉਚੇ ਬਲ ਬਹੁ ਚੀਤ੍ਰ." (ਗੁਪਤ) ਦੇਖੋ, ਚੀਲੂ ੨। ੩ ਉੱਠ ਦਾ ਪੇਸ਼ਾਬ.

ਚੀਤ੍ਰਾ. ਵਿ—ਲੋਸਦਾਰ. ਚੇਪ ਵਾਲਾ. ਚੀਤ੍ਰ (ਚੀਲੂ) ਵਿੱਚੋਂ ਨਿਕਲੇ ਬਰੋਜੇ ਜੇਹੇ.

ਚੂ. ਦੇਖੋ, ਚੂ. "ਚੂ ਕਾਰਜ ਹਮਰ ਹੀਲਤੋਂ ਦਰਭੁਜਸੂ." (ਸਫਰ) ੨ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ ਇਹ ਚੋ (ਚਾਰ) ਦੀ ਥਾਂ ਭੀ ਆਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ. ਜਿਵੇਂ—ਚੁਹੱਤਰ, ਚੁਰਸਤਾ, ਚੁਰਾਸੀ ਆਦਿ ਵਿੱਚ.

ਚੁਆਉਣਾ. ਵਿ—ਟਪਕਾਉਣਾ, ਚੜ੍ਹਤ ਕਰਾਉਣਾ. ਦੇਖੋ, ਚੜ੍ਹ ਅਤੇ ਚੜ੍ਹਤ.

ਚੁਆਤਾ } ਸੰਗਣ—ਮੁਆਤਾ. ਮੁਆਤੀ. ਮੁਰਿਆਤ. ਚੁਲਕਾ.
ਚੁਆਤੀ } ਚੁਮਾਤਾ.

ਚੁਇਣਾ. ਵਿ—ਟਪਕਣਾ, ਰਸਣਾ, ਚੋਣਾ. ਦੇਖੋ, ਚੜ੍ਹ.

ਚੁਈਸੀ. ਟਪਕੀਸੀ. ਚੋਈਸੀ. ੨ ਟਪਕਦਾ (ਸੁਵਦਾ) ਹੈ. ਚੁਇੰਦਾ ਹੈ. "ਰਜੁਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਦਸਵੈ ਚੁਈਸੀ." (ਕਾਨਿ ਅ: ਮ: ੪) ਦੇਖੋ, ਚੜ੍ਹ.

ਚੁਸਕਣਾ. ਵਿ—ਧੀਮੀ ਆਵਾਜ਼ ਨਾਲ ਬੋਲਣਾ। ੨ ਸੁਕਣਾ.

ਚੁਸਕੀ. ਚਿੰਕ. ਸੰਗਣ—ਸਰਾਬ ਪੀਣ ਦੀ ਪਿਆਲੀ.

ਚੁਸਤ. ਭਾ ੬੬ ਚੁਸ਼. ਵਿ—ਕਸਿਆ ਹੋਇਆ। ੨ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ. ਪੱਕਾ। ੩ ਫੁਰਤੀਲਾ. ਅਲਸ ਰਹਿਤ.

ਚੁੰਸਨ. ਜੰ. ਚੋਸਣ. ਸੰਗਣ—ਚੁਸਣਾ. "ਸੁੰਭਰ ਚੁੰਸਨ." (ਅਕਾਲ)

ਚੁਹਕ } ਸੰਗਣ—ਚਿਤੀ ਆਦਿ ਪੰਡੀਆਂ ਦਾ ਚੁਹ ਚੁਹ ਸ਼ਬਦ.
ਚੁਹਕਾਰ } "ਚਿਤੀ ਚੁਹਕੀ ਪਹੁ ਝੁਟੀ." (ਵਾਰ ਕਉ ੨ ਮ: ੫)

ਚੁਹਕ. ਦੇਖੋ, ਚੁਹਕਾਰ। ੨ ਵਿ—ਟਪਕਦਾ ਹੋਇਆ. ਚੁਇੰਦਾ.

ਚੁਹਚੁਹਾ. ਵਿ—ਰਠ. ਭਹਿਰਾ. ਫੁੜਾ.

ਚੁਹਟੀ. ਸੰਗਣ—ਚੁੰਢੀ. ਹੱਥ ਦੇ ਅੰਗੂਠੇ ਅਤੇ ਤਰਜਨੀ ਉੱਕਲ ਨਾਲ ਲੁੰਨੀ ਵਾਂਗ ਮਾਸ ਨੂੰ ਨਿਪੀੜਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. "ਚੋਰ ਚਾਹਿਯੇ ਚਾਵਯੇ ਸੂਰੀ, ਚੁਹਟੀ ਨਗਾਇ ਛਾਡੀਯੇ ਰੋ ਕਹਾ ਮਾਰ ਹੈ?" (ਭਾਗੁ)

■

ਚੁਹੱਤਰ. ਚੜ੍ਹ: ਸਪੁਤਿ. ਸੱਤਰ ਪੁਰ ਚਾਰ—੭੪.

² ਚੀਲਾ ਜੇ.

[ਹਰ]

ਚੁੱਕਲ, ਸੰਕੜਾ—ਚਿਤੀ ਆਦਿ ਪੰਡੀਆਂ ਦਾ ਚੁੱਕਕਾਰ. "ਪ੍ਰਾਤ ਭਯੋ
ਚੁੱਕਲਤ ਚਿਰੀ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੨ ਹਾਸੀ. ਮਖੌਲ. ੩ ਵਿਲਾਸ.
ਦੇਖੋ, ਚੌਹਲ.

ਚੁੱਕਲਬਾਜ਼. ਵਿ—ਮਸਖਰਾ. ਮਖੌਲੀਆ। ੨ ਵਿਲਾਸੀ.
ਚੁੱਕਲਬਾਜ਼ੀ. ਸੰਕੜਾ—ਹਾਸੀ. ਠਠੇਲੀ. ਦਿਲਨਗੀ.
ਚੁੱਕਣ. ਦੇਖੋ, ਚੌਹਲ.

ਚੁੱਕ. ਸੰਕੜਾ—ਕਮਰ ਦੀ ਨਾੜੀ ਦਾ ਆਪਣੇ ਥਾਂ ਤੋਂ ਟਲਣਾ. ਨਾੜੀ
ਦਾ ਠਿਕਾਣਿਓ ਖਿਸਕਣਾ. ਦੇਖੋ, ਚੁੱਕ ਧਾ। ੨ ਚੁੱਕ. ਚੁੱਲ. ਖੜਾ.
"ਐਸ ਸਮੇ ਤੇ ਜੋ ਚੁੱਕਸਾਈ." (ਨਾਪੁ) ੩ ਸਮਾਪਤੀ. ਅੰਤ. "ਸਕਲ
ਚੁੱਕੀ ਮੁਹਤਾਈਐ." (ਸਾਰ ਮ: ੫) ੪ ਦੇਖੋ, ਚੁੱਕਣਾ.
ਚੁੱਕਈ. ਸਮਾਪਤ ਹੁੰਦਾ. ਮਿਟਦਾ. "ਆਵਡੁ ਜਾਣੁ ਨ ਚੁੱਕਈ."
(ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧) "ਕੁਝ ਪੁਕਾਰ ਨ ਚੁੱਕਈ." (ਮ: ੩ ਵਾਰ ਸੋਰ)
ਚੁੱਕਸਾਈ. ਦੇਖੋ, ਚੋਕਸਾਈ. "ਸਰਿਕੁਰੁ ਕੇਵਟ ਮਿਲਹਿ ਜਿਆਈ।
ਮਰਿ ਨੇਕਾ ਪਰ ਹੈ ਚੁੱਕਸਾਈ." (ਨਾਪੁ)
ਚੁੱਕਣਾ. ਕਿ—ਚੁੱਕਾਉਣਾ. ਚੁੱਕਣਾ। ੨ ਚੁੱਕਣਾ. ਚੁੱਕਣਾ। ੩ ਮਤਮ
ਹੋਣਾ। ੪ ਮਿਟਣਾ.
ਚੁੱਕਾ. ਦੇਖੋ, ਚੁੱਕਣਾ ੪. "ਚੁੱਕਾ ਨਿਹੇਰਾ ਸਖੀ ਸਹੇਰੀ." (ਆਸਾ
ਮ: ੫)

ਚੁੱਕਾਉਣਾ. ਕਿ—ਚੁੱਕਾਉਣਾ। ੨ ਚੁੱਕਾਉਣਾ. ਚੁੱਕਾਉਣਾ।
੩ ਮਿਟਾਉਣਾ. "ਮਾਇਆਮੋਹ ਚੁੱਕਾਇਦਾ" (ਮਾਧੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੩)
"ਮਨ ਰੇ, ਦੂਜਾਭਾਉ ਚੁੱਕਾਇ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੩) ੪ ਮੁੱਲ ਤੜਕਰਨਾ.
ਕੀਮਤ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕਰਨਾ। ੫ ਹਿਸਾਬ ਮੁਕਾਉਣਾ.
ਚੁੱਕਾਠ. ਸੰਕੜਾ—ਚਾਰ ਕਾਜ਼ੂ, ਚਤੁਰਕਾਜ਼ੂ. ਦਰਵਾਜੇ ਵਿੱਚ
ਲਗਾਇਆ ਚਾਰ ਕਾਠਾਂ ਦਾ ਢਾਂਚਾ. ਦੇਹਲੀ, ਸੋਰਵਾ ਅਤੇ ਦੋ ਕਾਜ਼ੂ.
ਚੁੱਕਣ.

ਚੁੱਕੋਣਾ } ਵਿ—ਚਤੁਰਕੋਣ, ਚੌਕੋਰ. ਚਾਚਕੋਣਾ. ਚੌਰਸ. "ਭਗੁ ਦਿਸ
ਚੁੱਕੋਰ } ਛਾਨੀ ਲੁਪਾਨ ਚੁੱਕੋਰ." (ਰੂਪਸੁ)
ਚੁੱਕੋਦਰ. ਛਾ ੫ ਚਤੁਰ ਮਿਠਾਸ ਵਾਲਾ ਇੱਕ ਕੰਦ, ਜੋ ਵਿਸੇਸ
ਲਾਲ ਰੰਗ ਦਾ ਗਜਰ ਅਤੇ ਬਲਜਮ ਸੇਹਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਵਿੱਚੋਂ ਖੰਡ
ਭੀ ਕੱਢੇ ਹਨ. L. Beta Vulgaris ਅੰ. Beet.
ਚੁੱਕ. ਦੇਖੋ, ਚੁੱਕਾ। ੨ ਸੰ. ਚੁੱਕਾ. ਧਾ—ਦੁੱਖ ਦੇਣਾ, ਦੁੱਖ ਹੋਣਾ।

੩ ਸੰਕੜਾ—ਭਤਕਾਉ. ਚੁੱਕਸਾਵਟ.
ਚੁੱਕਣਾ. ਕਿ—ਚੁੱਕਕਰਣ. ਚੁੱਕਾਉਣਾ। ੨ ਚੁੱਕਾਉਣਾ. ਭਤਕਾਉਣਾ।
੩ ਚੋਰਾ ਚੁੱਕਣਾ. ਖੜਾ ਕਰਨਾ.

ਚੁੱਕਾ. ਚੁੱਕਣਾ ਦਾ ਚੁੱਕਕਾਲ. ਚੁੱਕਿਆ। ੨ ਸੰਕੜਾ—ਹੱਥ ਦੀਆਂ
ਅਗਲੀਆਂ ਚੁੱਕਲਾਂ ਉੱਤੇ ਰੱਖਕੇ ਜਿੰਨੀ ਢਸਤੂ ਆ ਸਕੇ. ਇਹ
ਚੁੱਕਾ ਦਾ ਹੀ ਰੂਪਾਂਤਰ ਹੈ.
ਚੁੱਖ. ਵਿ—ਤਨਿਕ ਬੋਤਾ. ਅਲਪ. "ਜੇ ਕਲ ਕਪਹਿ ਚੁੱਖ." (ਸ.
ਫਰੀਦ) ੨ ਸ਼ਰਾ ਲਰਾ. ਬੋਤਾ ਬੋਤਾ. "ਮਿਊ ਪਕਦੇ ਘਰਿ ਆਣੇ
ਹਾਟਿ। ਚੁੱਖ ਚੁੱਖ ਲੈ ਕਦੇ ਥਾਂਥੇ ਛਾਟਿ." (ਭੈਰ ਮ: ੫) ੩ ਸੰਕੜਾ—

ਟੂਥ. ਖੰਡ. "ਤੇਰੇ ਨਾਮ ਵਿਟਹੁ ਬਿੰਦ ਬਿੰਦ ਚੁੱਖ ਚੁੱਖ ਹੋਇ." (ਧਨਾ
ਮ: ੧) ੪ ਚਸਾ ਦਾ ਤੀਹਵਾਂ ਹਿੱਸਾ ਸਮਾਂ.
ਚੁੱਖਕ } ਤਨਿਕਮਾਤ੍ਰ. ਬੋਤਾਸ. "ਚੁੱਖਲੁ ਲੈ ਕੇ ਚੁੱਖਿਆ." (ਭਾਰੁ)
ਚੁੱਖਲੁ } ਕਣਕਮਾਤ੍ਰ ਲੈ ਕੇ ਚੁੱਖਿਆ.
ਚੁੱਖਚੁੱਖ. ਦੇਖੋ, ਚੁੱਖ ੩.
ਚੁੱਖਾ. ਤਨਿਕਮਾਤ੍ਰ. ਚੰਦਕਤਰ. "ਨਾਹੀ ਚਿੰਤ ਪਰਾਈ ਚੁੱਖਾ." (ਮ:
੪ ਵਾਰ ਚੜ)

ਚੁੱਖੰਡੀ. ਦੇਖੋ, ਜੁਲਤਾਨ ੪.
ਚੁੱਕ. ਸੰਕੜਾ—ਕਰੋਹ. ਟੋਲਾ. "ਥੱਕੇ ਚੁੱਕ ਥਾਂਥੇ ਜਹਾ ਸਤ੍ਰੁ ਆਵੈ."
(ਰੂਪਸੁ) ੨ ਦੇਖੋ, ਚੰਦਲਾ। ੩ ਦੇਖੋ, ਚੁੱਕਾ ੨ ਅਤੇ ਚੁੱਕੀ
ਚੁੱਕਣਾ. ਕਿ—ਚੁੱਕਣਾ. ਬੀਨਣਾ. ਪੰਡੀਆਂ ਦਾ ਚੁੱਕ ਨਾਲ ਦਾਣੇ
ਚੁੱਕਣਾ. ਪਸ਼ੂਆਂ ਦਾ ਘਰ ਆਦਿ ਮੂੰਹ ਨਾਲ ਚਰਨਾ। ੨ ਇੰਤਜਾਬ
ਕਰਨਾ. ਚੁੱਕਣਾ.
ਚੁੱਕਦ. ਛਾ ੫ ਚੁੱਕਦ. ਸੰਕੜਾ—ਚੁੱਕੁ. ਚੁੱਕੁਕ. ਘੁੱਕ. ਦੇਖੋ,
ਚੁੱਕਲਾ ੨ ਭਾਵ—ਮੁਰਖ.
ਚੁੱਕਨਿ. ਚੁੱਕਦੇ ਹਨ. "ਕਕਰੁ ਚੁੱਕਨਿ ਛਲਿ ਢਸਨਿ." (ਸ.
ਫਰੀਦ)

ਚੁੱਕਲ. ਸੰਕੜਾ—ਚੁੱਕੁ. ਚਕੋਤਰੀ. ਦੇਖੋ, ਚੁੱਕਦ ੧. ਇਸ ਦਾ ਨਾਮ
ਚੋਰਾਂ ਨੇ ਚੁੱਕਲ ਇਸ ਲਈ ਰੱਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਰਾਤ ਨੂੰ ਇਹ ਪ੍ਰਾਣੀਆਂ
ਨੂੰ ਦੇਖਕੇ ਸੋਰ ਮਚਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਲੋਕ ਸਾਬਯਾਨ ਹੋ ਜਾਂਦੇ
ਹਨ। ੨ ਛਾ ੫ ਚੁੱਕਲ. ਪਿੱਠ ਪਿੱਛੇ ਚੁੱਕਾਈ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. "ਨ
ਸੁਣਈ ਕਹਿਆ ਚੁੱਕਲ ਕਾ." (ਮ: ੪ ਵਾਰ ਸ੍ਰੀ)
ਜਿਸੇ ਬੇਸ਼ਕੀਮਤੀ ਕੇ ਮੁਸਾ ਥਾਨ ਕਾਟਜਾਤ
ਵਾਯਸ ਥਿਟਾਚਜਾਰ ਕਲਬ ਕੇ ਨੀਰ ਕੇ,
ਸਾਂਧ ਭਸਜਾਰ ਵਿਖ ਰੋਮ ਰੋਮ ਫੈਲਜਾਤ

ਚੁੱਤਾ ਕਾਟਖਾਤ ਚਾਹਚਲਤ ਫਕੀਰ ਕੇ,
ਕਹੈ "ਹਰਿਕੇਸ" ਜੇਸੇ ਬਿੰਝੁ ਭੰਡ ਮਾਰਜਾਤ
ਕਛੁ ਨ ਭਸਾਤ ਭਯੋ ਵਡਾਕੁਲ ਸਰੀਰ ਕੇ,
ਤੈਸੇ ਹੀ ਚੁੱਕਲ ਹੋਕ ਨਾਠਕ ਬਿਰਾਨੇ ਕਾਮ
ਦੇਤ ਹੈ ਧਿਕਾਰ ਕੇ ਨ ਭਰ ਚਪੁਧੀਰ ਕੇ.

ਚੁੱਕਲ. ਸੰਕੜਾ—ਕਰੋਹ. ਟੋਲਾ. ਜਮਾਤ। ੨ ਛਾਝ ਆਦਿ ਸਿਕਾਰੀ
ਪੰਡੀਆਂ ਦੇ ਚਾਰ ਅੰਗੁਲਾਂ ਦੀ ਕਰਿਫਤ ਦੇਖੋ, ਚੰਦਲਾ। ੩ ਪੰਜਾ.
ਚੁੱਕਲੀ. ਛਾ ੫ ਸੰਕੜਾ—ਪਿੱਠ ਪਿੱਛੇ ਕੀਤੀ ਚੁੱਕਾਈ. ਕੀਰਪਾਜਿਰੀ
ਵਿੱਚ ਕੀਤੀ ਨਿੰਦਾ. "ਨਿਤ ਚੁੱਕਲੀ ਕਰੈ ਅਣਹੋਈ ਪਰਾਈ." (ਮ:
੪ ਵਾਰ ਰਹਿ ੧)

ਚੁੱਕਾ. ਦੇਖੋ ਚੋਕਾ ੨। ੨ ਦੇਖੋ, ਚੁੱਕਾ.
ਚੁੱਕਾਠ. ਚੌਕਾਠ. ਦੇਖੋ, ਚੁੱਕਾਠ.
ਚੁੱਕਾਰ. ਛਾ ੫ ਚੁੱਕਾਰ. ਸੰਕੜਾ—ਨਿਰਲੋਜ ਇਸਤ੍ਰੀ.
ਚੁੱਕਾਰਾ. ਵਿ—ਬਿਭਚਾਰੀ. ਦੇਖੋ, ਚੁੱਕਾਰ. "ਚੋਰ ਚੁੱਕਾਰਾ." (ਭਾਰੁ)
ਚੁੱਕੀ. ਸੰਕੜਾ—ਚਾਰ ਅੰਗੁਲਾਂ ਵਿੱਚ ਜਿਤਨੀ ਢਸਤੂ ਆ ਸਕੇ,

ਚੁੰਗਾ ਪੁਆਣ, ਮਹਿਸੂਲ ਲੈਣ ਵਾਸਤੇ ਕਿਸੇ ਵਸਤੂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਲੱਪ ਭਰ ਲੈਣਾ। ੨ ਸਹਿਰ ਵਿੱਚ ਬਾਹਰੋਂ ਆਈ ਵਸਤੂ ਤੇ ਲਗਾਇਆ ਮਹਿਸੂਲ। ੩ ਚਿ—ਚੁੰਗ (ਟੋਲੀ) ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ। ਚੁੰਗਦਾਰ। “ਬੰਧੇ ਚੁੰਗ ਚੁੰਗੀ ਚਲੇ ਖੇਤ ਆਏ।” (ਚਰਿਤ੍ਰ ੨੨੦)

ਚੁੰਗਾ. ਸੰਗਤ—ਚਾਰ ਦੰਦਾਂ ਵਾਲਾ ਬੈਲ. ਚੋਂਗਾ। ੨ ਟੀਚਾ. ਭੋਂਗਾ. ਚੁਨੱਖਾ.

ਚੁੰਘਣਾ } ਫਿ—ਚੋਲਣ ਕਰਨਾ. ਚੁਸਨਾ. ਥਣ (ਸੁਨ) ਵਿੱਚੋਂ ਦੁੱਧ ਚੁੰਘਣਾ } ਚੁਸਣਾ.

ਚੁੰਘਾਵੀ. ਚੁੰਘਾਉਣ ਵਾਲੀ. ਦਾਈ. ਧਾਤੀ. ਦੇਖੋ, ਚੁੰਘਣਾ.

ਚੁੰਝਿਆ. ਚਯਨ (ਚੁਕਣ) ਵਾਲੀ. ਰਸ ਕੁਹਣ ਕਰਨ ਵਾਲੀ। ੨ ਭਾਵ ਪਿੰਗਲਾ ਨਾਤੀ. “ਭਾਨੀ ਗਕਨੁ ਸਿੰਝਿਆ ਅਰੁ ਚੁੰਝਿਆ, ਕਨਕ ਕਲਸ ਇਰੁ ਪਾਇਆ.” (ਸ੍ਰੀ ਕਬੀਰ) ਦਸਮਦੁਾਰ ਭੱਠੀ ਹੈ, ਇਥਾ ਪਿੰਗਲਾ ਨਾਲ ਹਨ, ਸੁੱਧ ਅੰਤਰਕਰਣ ਕਨਕਕਲਸ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਰਸ ਟਪਕਕੇ ਜਾਮਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਸਿੰਝਿਆ.

ਚੁੰਚ. ਸੰ. ਬੜ੍ਹਾ—ਚੁੰਚ. ਸੰਗਤ—ਚੋਂਚ. ਚੁੰਜ. “ਸੇ ਸਿਰਿ ਚੁੰਚ ਸਵਾਰਹਿ ਕਾਕ.” (ਕਉ ਕਬੀਰ)

ਚੁੰਚਕਿਆਨ. ਸੰਗਤ—ਕੇਵਲ ਕਹਿਣੀ ਦਾ ਗ਼ਜ਼ਾਨ. ਅਮਲ ਬਿਨਾ ਗ਼ਜ਼ਾਨਚਰਚਾ. “ਜਕ ਕਉਆ ਮੁਖਿ ਚੁੰਚਕਿਆਨ.” (ਬਿਨਾ ਅ: ਮ: ੩)

ਚੁੰਚਕਿਆਨੀ. ਚਿ—ਕਹਿਣੀ ਦਾ ਗ਼ਜ਼ਾਨੀ. ਅਮਲ ਰਹਿਤ ਵਕਤਾ. ਚੁੰਚਵਾਰ } ਚੁੰਦਿੰਦਾ (ਚੜਵਨ ਹੁੰਦਾ) ਹੈ. ਟਪਕਦਾ ਹੈ। ੨ ਚੁੰਦਿੰਦਾ ਚੁੰਚਾਰ } ਹੋਇਆ. ਟਪਕਦਾ. “ਸੁੰਨ ਸੋਂ ਦੇਕ ਚਿਓ ਚੁੰਚਵਾਤੇ.” (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਚੁੰਚਾਨ. ਚੁੰਦਿਆ. ਟਪਕਿਆ. ਚੜਵਨ ਹੋਇਆ. “ਰਕਤ ਨੇਰੁ ਚੁੰਚਾਨ.” (ਗ਼ਜ਼ਾਨ) ਅੱਖਾਂ ਤੋਂ ਨਰੁ ਟਪਕਿਆ.

ਚੁੰਚੜ. ਸੰ. ਬੁਝ. ਧਾ—ਅਰਥ ਕੱਢਣਾ, ਇਸਲਾਨ ਕਰਨਾ.

ਚੁੰਜ. ਦੇਖੋ, ਚੁੰਚ.

ਚੁੰਜਵੀਰੀ. ਸੰਗਤ—ਚੁੰਚ (ਚੁੰਜ) ਦੇ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰਨ ਦੀ ਫ਼ਿਯਾ. ਚੁੰਚ ਦਾ ਭਾਲਨਾ. ਚੁੰਜ ਪਾਉਣੀ. “ਖੀਰ ਨੀਰ ਨਿਰਨਉ ਚੁੰਜਵੀਰੀ.” (ਭਾਗੁ)

ਚੁਟ. ਸੰ. ਬੁਟ. ਧਾ—ਛੱਟਾ ਹੋਣਾ, ਕਤਰਨਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਚੁੱਟ.

ਚੁਟਕਾ. ਚੁਟਕੀ ਦਾ ਪੁਲਿੰਗ. ਦੇਖੋ, ਚੁੱਕਾ ੨.

ਚੁਟਕਾਰੀ. ਸੰਗਤ—ਚੁਟਕੀ ਦੀ ਧੁਨੀ। ੨ ਚੁਟ ਚੁਟ ਧੁਨੀ.

ਚੁਟਕੀ. ਸੰਗਤ—ਅੰਗੂਠੇ ਅਤੇ ਮਧਯਮਾ ਅੰਗੂਲਿ ਦੇ ਮੇਲ ਤੋਂ ਕੀਤੀ ਹੋਈ ਧੁਨੀ. ਸੰ. ਛੋਟਿਕਾ। ੨ ਉਤਨੀ ਵਸਤੂ ਜੋ ਅੰਗੂਠੇ ਅਤੇ ਤਰਜਨੀ ਅੰਗੂਲਿ ਵਿੱਚ ਆ ਸਕੇ. ਜਿਵੇਂ—ਚੁਟਕੀਭਰ ਲੂਣ। ੩ ਚੁੱਕੀ.

ਚੁਟਾਏ. ਕੱਟੇ. ਕਤਰੇ. ਟੁੱਕੇ. ਦੇਖੋ, ਚੁਟ ਧਾ. “ਕੁਸਾਏ, ਚੁਟਾਏ.” (ਭਾਮਾਵ)

ਚੁਟਾਲਾ. ਸੰਗਤ—ਚੁਟ ਚੁਟ ਧੁਨੀ। ੨ ਚਿਤੀ ਆਦਿ ਪੰਡੀਆਂ ਦਾ

ਬੋਰ। ੨ ਚਾਰ ਟਾਹਣਿਆਂ ਵਾਲੀ ਇੱਕ ਟਾਲੀ (ਸੀਸਮ), ਜੋ ਕੁਰੂ ਹਰਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਸਸੁਰਾਰ ਮੰਡਿਆਲੀ ਵਿੱਚ ਹੈ. ਜਿਸ ਹੇਠ ਜਗਤਕੁਰੂ ਵਿਰਾਜਦੇ ਰਹੇ. “ਨਾਮ ਚੁਟਾਲਾ ਯਾਹਿ, ਜੇਉ ਦਰਸ ਇੱਛਾ ਕਰੇ.” (ਗੁਣ ੬) ਦੇਖੋ, ਮਹਾਦੇਵੀ ੨.

ਚੁਟੀਆ. ਸੰਗਤ—ਚੋਟੀ. ਬੋਟੀ. ਜਿਖਾ. “ਹੋਇ ਬਡੀ ਰੁਮਰੀ ਚੁਟੀਆ.” (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੨ ਦੇਖੋ, ਚੋਟੀ.

ਚੁਟੀਆਉਣੁ. ਸੰਗਤ—ਚੋਟੀ (ਬੋਟੀ) ਵਾਲਾ ਉਣੁ (ਤਾਰਾ). ਪੁਅਕੇਤੁ. “ਚੁਟੀਆਉਣੁ ਤੇਜ ਮਨੋ ਦਰਸਾਏ.” (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਚੁੱਟ. ਸੰ. ਬੁਟ. ਧਾ—ਕਮ (ਅਲਪ) ਹੋਣਾ. ਬਾਹਰੋਣਾ. ਛੋਟੇਰਨਾ (ਇਕੱਠਾ ਕਰਨਾ).

ਚੁੱਟੀ. ਚੁਟਕੀ ਪੁਆਣ. ਚੁਟਕੀ ਮਾਤ੍ਰ। ੨ ਚੁਟਕੀ ਜੇ. ਚੁਟਕੀ ਨਾਲ. “ਦੇ ਚਾਵਲ ਚੁੱਟੀ.” (ਭਾਗੁ) ਚੁਟਕੀ ਨਾਲ ਚਾਵਲਭਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ.

ਚੁੱਡ. ਸੰ. ਬੁਝ. ਧਾ—ਲਪੇਟਣਾ, ਘੇਰਨਾ, ਛਿਪਣਾ (ਨੁਕਣਾ).

ਚੁੱਡ. ਸੰ. ਬੁਝ. ਧਾ—ਬਰਤਣਾ, ਕਾਮਫ਼ੀਤਾ ਕਰਨਾ, ਇਥਾਰਾ ਕਰਨਾ। ੨ ਸੰਗਤ—ਭਡ. ਯੋਨਿ.

ਚੁੱਡੁ. ਚਿ—ਭਡਲੀਪਟ. ਕਾਮੀ. ਦੇਖੋ, ਚੁੱਡ.

ਚੁੱਣ. ਸੰ. ਬੁਝ. ਧਾ—ਕਤਰਨਾ. ਹਿੰਸਾ ਕਰਨਾ (ਵਿਭਾਗ ਕਰਨਾ).

ਚੁੱਣਨਾ. ਫਿ—ਚੁਕਣਾ। ੨ ਚਯਨ ਕਰਨਾ. ਚਿਣਨਾ। ੨ ਇੰਤਿਖਾਬ ਕਰਨਾ. ਚੋਣ ਕਰਨੀ.

ਚੁੱਛਿ. ਚੁਟਕੇ. ਛਾਟਕੇ. “ਛਿਟੁ ਨਾਵੈ ਚੁੱਛਿ ਸੁਟੀਆਹਿ.” (ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ: ੧)

ਚੁੱਤ. ਸੰ. ਬੁਝ. ਧਾ—ਗਿੱਲਾ ਹੋਣਾ, ਚੁੱਛਣਾ। ੨ ਸੰਗਤ—ਗੁਦਾ. ਪੁਲਦਾਰ. “ਸੇ ਚੁੱਤੀ ਸੇ ਵਾਤ ਮਿਲਾਵੈ.” (ਭਾਗੁ) ਗੁਦਾ ਅਤੇ ਪ੍ਰੇਹ ਨੂੰ ਓਹੀ ਹੱਥ ਸਪਰਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ। ੩ ਦੇਖੋ, ਚੁੱਤੁ.

ਚੁੱਤਲ } ਸੰਗਤ—ਚੁੱਤ-ਤਲ. ਚੁੱਤ (ਗੁਦਾ) ਦੇ ਦੋਹਾਂ ਪਾਸਿਆਂ ਦੇ ਚੁੱਤੜ } ਮਾਸਪਿੰਡ. ਨਿਰੰਡ. ਚਿੱਤੜ.

ਚੁੱਤਾਲੀ. ਦੇਖੋ, ਚੋਤਾਲੀ.

ਚੁੱਤੀ. ਦੇਖੋ, ਚੁੱਤ ੨.

ਚੁੱਟ. ਸੰ. ਬੁਝ. ਧਾ—ਪ੍ਰੇਰਣਾ, ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਰਨਾ, ਪ੍ਰਵਿੱਤ ਕਰਨਾ, ਬੀਖੁਤਾ (ਕਾਹਲੀ) ਕਰਨੀ.

ਚੁੱਧ. ਸੰਗਤ—ਚੜ (ਨੇਰੁ) ਨੂੰ ਅੰਧ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਚਮਕ.

ਚੁੱਧਲਾਉਣਾ } ਫਿ—ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਨਾਲ ਅੱਖੀਆਂ ਦੀ ਨਜ਼ਰ ਦਾ ਚੁੱਧਿਆਉਣਾ } ਕਮਜ਼ੋਰ ਹੋਣਾ। ੨ ਰੋਜ਼ ਰੋਬਨੀ ਨਾ ਸਹਾਰਕੇ ਨੇਤ੍ਰਾਂ ਦਾ ਮਿਚਣਾ. ਦੇਖੋ, ਚੁੱਧ.

ਚੁਨਨਾ. ਇੰਤਿਖਾਬ ਕਰਨਾ. ਦੇਖੋ, ਚੁਣਨਾ. “ਮੇਲਤ ਚੁਨਤ ਖਿਨੁ ਪਲ ਚਾਣ ਲਾਗੈ.” (ਆਸਾ ਮ: ੪) ਸਾਜਾਂ ਦਾ ਸੁਰ ਮੇਲਦੇ ਅਤੇ ਰਾਗ ਅਬਦਾ ਗੀਤ ਇੰਤਿਖਾਬ ਕਰਦੇ ਕੁਝ ਸਮਾਂ ਲਗਦਾ ਹੈ.

ਚੁਨਰੀ. ਸੰਗਤ—ਚੁੰਨੀ. ਚਿਢਨੀ.

ਚੁਨਾ. ਡਾ ੫੫ ਚਿ—ਸਮਾਨ. ਸਦ੍ਰਿਸ਼. ਮਾਨਿੰਦ. ਜੇਹਾ.

ਚੁਨਾਚਿ. ਡਾ ੫੫ ਫਿ. ਚਿ—ਤਬਾਹ. ਉਸ ਅਨੁਸਾਰ. ਇਸ ਲਈ.

ਚੁਨਾਰ. ਸੰਮਿਲਿਤ ਪੁੰਤ (ਧੂ. ਪੀ) ਦੇ ਜਿਲੇ ਮਿਰਜਾਪੁਰ ਵਿੱਚ ਕੰਡਾ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਇੱਕ ਸ਼ਹਿਰ ਅਤੇ ਉਸ ਦਾ ਪੁਰਾਣਾ ਕਿਲਾ, ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਮ ਕਿਸੇ ਸਮੇਂ 'ਚਰਣਾਦ੍ਰਗ' ਸੀ. ਦੇਖੋ, ਜਿੰਦਕੋਰ.

ਇਸੇ ਕਿਲੇ ਵਿੱਚ ਭਗਤਿਹਰਿ (ਭਗਤਰੀ) ਦੇ ਰਹਿਣ ਦੇ ਮਕਾਨ, ਉਸ ਦੀ ਸਮਾਧਿ ਅਤੇ ਉਹ ਬਿਲਾ, ਜਿਸ ਪੁਰ ਬੈਠਕੇ ਉਹ ਯੋਗਾਯਾਤਾ ਕੀਤਾ ਕਰਦਾ ਸੀ, ਵਿਦਰਮਾਨ ਹਨ.

ਚੁਨਿ. ਚੁਣਕੇ. ਚਯਨ ਕਰਕੇ. ਚੁਕਕੇ. "ਕੰਦ ਮੁਲ ਚੁਨਿ ਖਾਇਆ." (ਸੋਰ ਕਬੀਰ)

ਚੁਨੀ. ਦੇਖੋ, ਚਿਨੀ। ੨ ਦੇਖੋ, ਚੁਣਨਾ. "ਹਾਥੀ ਚੁਨੀ ਨ ਜਾਇ." (ਸ. ਕਬੀਰ) ਹਾਥੀ (ਹੰਕਾਰੀ) ਤੋਂ ਚੁਕੀ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੀ.

ਚੁਨੀ. ਦੇਖੋ, ਚੁਨਰੀ। ੨ ਦੇਖੋ, ਚੁਨੀਆ

ਚੁਨੀਆ. ਸੰਗਤ—ਚੁਨਰੀ. ਚਿਨੀ. ਚੁਨੀ. "ਓਢਕੈ ਲਾਲ ਚੁਨੀ ਚੁਨੀਆ ਹੈ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਬ) ੨ ਮਾਣਿਕ ਦੀ ਕਣੀ. ਚੁਨੀ. "ਕੰਚਨ ਮੇ ਚੁਨੀਆ ਚੁਨਿ ਖਾਧੀ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਬ) ੩ ਚੰਡਕ (ਮੁਰਗਈ) ਦੀ ਇੱਕ ਜਾਤੀ.

ਚੁਨੀਆਂਬੋਗਮ. ਫੀਮ ਖਾਣ ਵਾਲੇ, ਅਫੀਮ (ਅਫ਼ਯੂਨ) ਨੂੰ ਚੁਨੀਆਂਬੋਗਮ ਸਦੇ ਹਨ.

ਚੁਪ. ਸੰ. ਚੁਪ. ਧਾ—ਧੀਰੇ ਧੀਰੇ ਚਲਨਾ। ੨ ਸੰਗਤ—ਖਾਮੋਸ਼ੀ. ਮੋਨ। ੩ ਵਿ—ਖਾਮੋਸ਼. ਅਥੋਲਾ. ਮੋਨੀ.

ਚੁਪਕਾ } ਵਿ—ਮੋਨੀ. ਅਥੋਲਾ.
ਚੁਪਕੀਤਾ }

ਚੁੱਪ. ਦੇਖੋ, ਚੁਪ. "ਮੁਰਖ ਨਾਲਿ ਚੰਗੇਰੀ ਚੁੱਪ." (ਭਾਗੁ)

ਚੁਪਟ. ਸੰ. ਚਪਟ. ਵਿ—ਭਿਨਾ ਉਭਾਰ. ਉਭਾਰੀ ਨੀਚਾਈ ਭਿਨਾ. ਹਮਵਾਰ. ਪੱਧਰ। ੨ ਚੜ੍ਹਤਪਟ. ਬਿਨਾਪਤਦਾ. ਥੋਪਤਦ। ੩ ਕਿਵਾਤਾਂ ਭਿਨਾ ਦਰ.

ਚੁਪਰਾ. ਵਿ—ਚੋਪਤਿਆ ਹੋਇਆ. ਘੀ ਜਾਂ ਤੇਲ ਨਾਲ ਤਰ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ. "ਚੁਪਰੇ ਚਾਢੁ ਚਿਕਨੇ ਕੋਸ." (ਪਾਰਸਾਬ)

ਚੁਪਕ. ਸੰਗਤ—ਕੰਠੇ ਆਦਿ ਦਾ ਚੁਪਟ ਪਿੱਛੋਂ ਰਿਹਾ ਫੋਕ. "ਪਰੇ ਚੁਪਕ ਚੁਪ ਤਿਹ ਠਾਨੇ." (ਗੁਪਤੁ) ੨ ਵਿ—ਚੁਪਟ ਵਾਲਾ. ਚੋਪਟ ਕਰਤਾ.

ਚੁਪਾਤਾ. ਵਿ—ਚੁਪਕੀਤਾ. ਭਿਨਾ ਬੋਲਣ ਤੋਂ. "ਗੁਰੂ ਜੀ ਚੁਪਾਤੇ ਹੀ ਚਲਦੇ ਰਹੇ." (ਜਸਰਾਮ)

ਚੁਪੀ. ਚੁਪ (ਮੋਨ) ਤੋਂ. ਖਾਮੋਸ਼ੀ. ਸੋ. "ਚੁਪੀ ਚੁਪ ਨ ਹੋਵਈ." (ਜਪੁ) ਮੋਨ ਰਹਿਣ ਤੋਂ ਮਨ ਚੁੱਪ (ਸ਼ਾਂਤ) ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ੨ ਚੁੱਪ ਹੀ. "ਚੁਪੀ ਚੰਗਾ ਨਾਨਕਾ." (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਮਲਾ) ਚੁੱਪ ਹੀ ਭਲੀ ਹੈ.

ਚੁਫੇਰ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਚਾਚੋਂ ਓਰ. ਚਾਰੇ ਪਾਸੇ.

ਚੁਫੇਰਕੜੀਆ. ਵਿ—ਚਾਰੇ ਪਾਸੇ ਕੱਠ (ਜੋਤ) ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ. ਹਰਦੇਗੀ ਚਮਚਾ. ਖੁਸ਼ਾਮਦੀ. ਜੋ ਕਿਸੇ ਨਿਕਮ ਦਾ ਪਾਬੰਦ 'ਇਸ ਦਾ ਨਾਮ ਚੰਦੇਲਗੁਰੂ ਹੀ ਆਇਆ ਹੈ. ਚੰਦਾਲ ਦੇ ਪਾਲਸ਼ੰਨੀ ਰਾਜਿਆਂ ਨੇ ਇਹ ਬਿਨਾ ਬਣਵਾਇਆ ਸੀ.

ਨਹੀਂ.

ਚੁੰਬ. ਸੰ. ਚੁੰਬ. ਧਾ—ਚੁੰਮਣਾ. ਚੁੰਮਨਾ, ਹਿੰਸਾ ਕਰਨਾ.

ਚੁੰਬਕ. ਵਿ—ਚੁੰਮਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਤ—ਇੱਕ ਖਾਸ ਧਾਤੂ, ਜੋ ਲੋਹੇ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਵੱਲ ਖਿੱਚ ਲੈਂਦੀ ਹੈ. ਅਯਸਕਾਂਤ. ਇਹ ਖਾਨਿ (ਖਾਣ) ਤੋਂ ਭੀ ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਰਸਾਇਨਵਿਦਕਾਂ ਨਾਲ ਭੀ ਬਣਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਮ.ਕਨਾਡੀਸ. Loadstone. (Magnet).

ਚੁਬੱਚਾ. ਦੇਖੋ, ਚਬੱਚਾ.

ਚੁਬੱਚਾ ਸਾਹਿਬ. ਦੇਖੋ, ਚੁਬੱਚਾ ੨। ੨ ਜਿਨਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ, ਤਸੀਲ ਤਰਨਤਾਰਨ ਦੇ ਸਰਹਾਲੀ ਪਿੰਡ ਪਾਸ ਪੁਰਵ ਵੱਲ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਕੁਰਦਾਰਾ, ਜਿਸ ਦਾ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਨਾਉਂ "ਚੁਬੱਚਾਸਾਹਿਬ" ਹੈ ਸਤਿਗੁਰੂ ਮਾਤਾ ਕੰਕਾ ਜੀ ਸਮੇਤ ਕੁਝ ਸਮਾਂ ਇੱਥੇ ਵਿਰਾਜੇ ਸਨ. ਇਸ ਥਾਂ ਤੋਂ ਚੋਰ੍ਹੇ ਸਾਹਿਬ ਚਰਨ ਪਾਏ. ਕੁਰਦਾਰੇ ਨਾਲ ੨੫ ਖੁਮਾਉਂ ਲਾਮਿਨ ਹੈ. ਪੁਜਾਰੀ ਉਦਾਸੀ ਸਾਧੂ ਹੈ. ਇਹ ਅਸਥਾਨ ਰੋਜ਼ਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਪੱਟੀ ਤੋਂ ਪੁਰਵ ਵੱਲ ਕਰੀਬ ਚਾਰ ਮੀਲ ਹੈ। ੩ ਦੇਖੋ, ਚਾਏ.

ਚੁਬੱਚਾ ਰਾਮਚਾਇ. ਦੇਖੋ, ਮੁਕਨਪੁਰਾ.

ਚੁੰਬਨ. ਸੰ. ਚੁੰਬਨ. ਸੰਗਤ—ਚੁੰਮਣਾ. ਚੁੰਮੀ ਲੈਣੀ. ਭੋਸਾ ਲੈਣਾ. ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ ਹੋਠਾਂ ਦਾ ਸਪਰਸ਼ ਕਰਨਾ.

ਚੁਬਰਸੀ. ਸੰਗਤ—ਦੇਹਾਂਤ ਪਿੱਛੋਂ ਚੋਰ੍ਹੇ ਚਰ੍ਹੇ ਹੋਈ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਮੇਟੇ ਪ੍ਰਾਣੀ ਦਾ ਚੋਰ੍ਹੇ ਚਰ੍ਹੇ ਕੀਤਾ ਬ੍ਰਾਂਧਕਰਮ.

ਚੁਬਾਰਾ. ਦੇਖੋ, ਚਉਬਾਰਾ.

ਚੁਬਾਰਾਸਾਹਿਬ. ਦੇਖੋ, ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਨੰ: ੫ ਅਤੇ ਮਨਸੂਰਪੁਰ (ਫੀਟਵਾਲਾ).

ਚੁਬੰਦੀ. ਸੰਗਤ—ਚਾਰੇ ਪੈਰਾਂ ਦੇ ਬੰਨ੍ਹਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਘੋੜੇ ਆਦਿ ਪਸ਼ੂਆਂ ਦੇ ਚਾਰੇ ਪੈਰਾਂ ਨੂੰ ਨਾਲ ਲਗਾਉਣ ਦਾ ਕਰਮ.

ਚੁਭਕੀ. ਸੰਗਤ—ਚੁੰਡੀ. ਭੋਰਾ. ਚੁੰਡੀ. ਦੇਖੋ, ਚੁਭਤ ਧਾ.

ਚੁਭਣਾ } ਵਿ—ਭਭਣਾ. ਧਸਣਾ। ੨ ਖਟਕਣਾ. ਮਨ ਵਿੱਚ ਚੁਭਨਾ } ਰਤਕਣਾ. "ਜਿਉ ਜਿਉ ਚਲਹਿ ਚੁਭੈ ਦੁਖ ਪਾਵਹਿ." (ਸੋਹਿਲਾ)

ਚੁੰਭਾ. ਸੰਗਤ—ਭੋਰਾ. ਦੇਖੋ, ਚੁਭਕੀ.

ਚੁਭਾਉਣਾ. ਵਿ—ਧਸਾਉਣਾ. ਭਭਾਉਣਾ. ਚੋਭਣਾ.

ਚੁਭਾਲ. ਦੇਖੋ, ਭਭਾਲ.

ਚੁੰਭਾ } ਸੰਗਤ—ਦੇਖੋ, ਚੁਭਕੀ.
ਚੁੰਭੀ }

ਚੁੰਮਕ. ਦੇਖੋ, ਚੁੰਬਕ. "ਚੁੰਮਕ ਭੋਲਤ ਬੀਰ ਮਲੇ ਜਲ ਲੋਹ ਕੀ ਸੁਈ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਬ)

ਚੁੰਮਣਾ. ਦੇਖੋ, ਚੁੰਬਨ.

ਚੁੰਮਾਂ. ਭਾਗੀ. ਬੋਸਾ। ੨ ਚੁੰਬਨ ਕਰਨਾ। ੩ ਚੁੰਬਨ ਕਰਦਾ ਹਾਂ. "ਚੁੰਮਾਂ ਪੈਰ ਮੂੰ." (ਆਸਾ ਭਰੀਦ)

ਚੁੰਮਾਸਾ. ਦੇਖੋ, ਚਾਤੁਰਮਾਸ.

ਚੁਮਾਤਾ. ਦੇਖੋ, ਚੁਮਾਤਾ. "ਜੁਨਿਤ ਹਾਥ ਮੇ ਫਰਕੇ ਚੁਮਾਤਾ." (ਚੁਪਸੁ)

ਚੁਮਿ. ਚੁਮਕੇ. ਚੁੰਥਨ ਕਰਕੇ. "ਆਪਨਤੈ ਘਰਿ ਜਾਈਐ ਪੈਰ ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਚੁੰਮਿ." (ਸ. ਭਰੀਵੰ)

ਚੁਥ. ਸੰਗਤ—ਜਿਮੀਏਜ਼ ਚੁਲ੍ਹਾ। ੨ ਵਿ—ਪੁਰੁਹ (ਬਹੁਤ—ਅਧਿਕ) ਦਾ ਸੰਖੇਪ। ੩ ਸੰ ਚੁਰ੍ਹ. ਧਾ—ਚੁਰਾਉਣਾ, ਜਲਣਾ, ਮੱਚਣਾ.

ਚੁਰਸਥਾ. ਸੰ. ਚਤੁਸ੍ਪਥ. ਸੰਗਤ—ਉਹ ਥਾਂ, ਜਿੱਥੇ ਚਾਰ ਰਾਹ ਇਕੱਠੇ ਹੋਣ.

ਚੁਰਸਤੀਅਟਾਰੀ. ਔਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੇ ਪਾਸ ਇੱਕ ਥਾਂ, ਜਿੱਥੇ ਸ਼ਾਹੀਸੈਨਾ ਨਾਲ ਛੇਵੇਂ ਸਤਿਨਾਮ ਦਾ ਸੰਮਤ ੧੬੮੫ ਵਿੱਚ ਪਹਿਲਾ ਸੰਗ ਹੋਇਆ. ਇੱਥੇ ਚੌਰਾਹੇ ਤੇ ਇੱਕ ਅਟਾਰੀ ਬਣੀ ਹੋਈ ਸੀ, ਜਿਸ ਕਾਰਣ ਇਹ ਸੰਗਤ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੋਈ.

ਚੁਰਟ. ਤੈਮਿਲ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ Shurutu ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਤਮਾਖੂ ਦਾ ਲਪੇਟਿਆ ਹੋਇਆ ਥੱਤੀ ਦੇ ਆਕਾਰ ਦਾ ਪੱਤਾ. ਇਸੇ ਦੇ ਅਨੇਕ ਰੂਪ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਲੇਖਕਾਂ ਨੇ ਬਣਾ ਲਏ, ਜਿਵੇਂ:—Cheroot, Cherute, chiroot, Sharute, sharoot. ਚੁਰਟ ਦੀਆਂ ਅਨੇਕ ਸ਼ਕਲਾਂ ਬਦਲੀਆਂ ਹਨ. ਇਸ ਵੇਲੇ ਸੰਗਤ Cigar ਅਤੇ Cigarette ਵੀ ਇਸੇ ਦੇ ਹੀ ਰੂਪਾਂਤਰ ਹਨ. ਵਿਦੁਨ ਭਾਕਟਰਾਂ ਨੇ ਇਸ ਦੇ ਅਨੇਕ ਔਗੁਣ ਦੱਸੇ ਹਨ ਅਰ ਸਿੱਧ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਦਿਮਾਕ ਪੱਤੇ ਜਿਹਰ ਅਤੇ ਮੇਏ ਆਦਿਕ ਅੰਗਾਂ ਤੇ ਇਸ ਦਾ ਛਹੁਰ ਭੁਰਾ ਅਸਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਪਰ ਇਸ ਦੇ ਵਰਤਣ ਦੀ ਭੀਤੀ ਵਾਲੀ ਘਟਣ ਦੀ ਥਾਂ ਨਿੱਤ ਵਧ ਰਹੀ ਹੈ, ਜੇਹਾ ਕਿ Imperial Economic Committee ਦੀ ਰਪੋਰਟ ਤੋਂ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ—
The annual consumption of cigarettes in India is now about 6, 500, 000, 000 as compared with under 1, 000, 000, 000 before the war. ਦੇਖੋ, ਤਮਾਖੂ.

ਚੁਰਟ. ਸੰ. ਚੁਰਾਧ. ਧਾ—ਚੁਰਾਉਣਾ, ਮੁਸਨਾ, ਹਰਣ.

ਚੁਰਵਾ. ਪ੍ਰ. ਚੋਰ. ਚੁਰਾਉਣ ਵਾਲਾ.

ਚੁਰਾ. ਦੇਖੋ, ਚੁਲਾ. "ਚੁਰਾ ਕੀਤ ਮੁਖ ਰਾਥ ਪਖਾਏ." (ਚੁਪਸੁ)

ਚੁਰਾਉਣਾ. ਕਿ—ਕਿਸੇ ਚਸ਼ੂ ਨੂੰ ਮਾਨਿਕ ਦੇ ਫੜਾਨ ਬਿਨਾ ਆਪਣੇ ਵਰਤਣ ਲਈ ਲੈ ਜਾਣਾ. ਹਰਣ. ਦੇਖੋ, ਚੁਰ ਕ.

ਚੁਰਾਸੀ. ਦੇਖੋ, ਚਉਰਾਸੀ.

ਚੁਰੀ. ਸੰਗਤ—ਚੁਲੀ. "ਪੁਨ ਜਲਪਾਨ ਚੁਰੀ ਕਰਲੇਹਿ." (ਚੁਪਸੁ) ੨ ਚੁਤੀ. ਥੰਗ.

ਚੁਰ੍ਹ. ਸੰਗਤ—ਚੁੱਲ੍ਹ. ਦੇਖੋ, ਚੁਲੁਕ.

ਚੁਰ੍ਹਚਰ. ਚੁਲੀਆੜ.

ਚੁਰ੍ਹ ਭਾਰਿ. ਚੁਲੀ ਭਰਕੇ. "ਆਪਿ ਨ ਦੇਹਿ ਚੁਰ੍ਹ ਭਰਿ ਪਾਨੀ." (ਗਉ ਕਬੀਰ)

ਚੁਰੇਲ. ਚੁਤਲ. ਚੁਤਲੀ. "ਮਰੇ ਪਰਾਤ ਚੁਰੇਲ ਚੁ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੯੧)

ਚੁਰੇਯਾ. ਪ੍ਰ. ਵਿ—ਚੁਰਾਉਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਤ—ਚੁਤੀ. ਥੰਗ. ਚੁਰੇਲ. ਦੇਖੋ, ਚੁਤਲ.

ਚੁਰੰਜਾ. ਚਤੁਸ੍ਪੰਚਾਸਤ. ਪੰਜਹ ਉੱਪਰ ਚਾਰ—੫੪.

ਚੁਲ. ਸੰ. ਚੁਲ੍ਹ. ਧਾ—ਉੱਚਾ ਕਰਨਾ, ਭਿਉਣਾ, ਭੋਥਣਾ.

ਚੁਲਾ. ਸੰਗਤ—ਚੁਲੁਕ. ਇੱਕ ਹੱਥ ਵਿੱਚ ਲਿਆ ਹੋਇਆ ਜਲ। ੨ ਚੁਰਲੀ. ਮੂੰਹ ਸਾਥ ਕਰਨ ਲਈ ਮੁਖ ਵਿੱਚ ਲੀਤਾ ਪਾਣੀ। ੩ ਚੁਰਲੀ ਕਰਕੇ ਵਾਹਗੁਰੂ ਅੰਗੇ ਸੁਕਰਕੁਜਾਰੀ ਦੀ ਪੁਰਬਨਾ. "ਤ੍ਰਿਪਤ ਹੋਇ ਮੁਖ ਰਾਥ ਪਖਾਰਹੁ। ਤਿਸ ਪਸਰਾਤੀ ਚੁਲਾ ਉਚਾਰਹੁ." (ਚੁਪਸੁ) ਚੁਲੇ ਦਾ ਪਾਠ ਇਹ ਹੈ:—

"ਦੇਵਟਹਾਰੁ ਦਾਤਾਰੁ ਕਿਤੁ ਮੁਖਿ ਸਾਲਾਹੀਐ,
ਜਿਸੁ ਰਬੇ ਕਿਰਪਾ ਧਾਰਿ ਰਿਜਥੁ ਸਮਾਹੀਐ,
ਕੋਇ ਨ ਕਿਸ ਹੀ ਵਸਿ ਸਭਨਾ ਇਕ ਧਰ,
ਪਾਲੇ ਬਾਲਕ ਵਾਗਿ ਦੇਕੈ ਆਪਿ ਕਰ,
ਕਰਵਾ ਅਨਦ ਬਿਨੈਦ ਕਿਥੁ ਨ ਜਾਣੀਐ,
ਸਰਬਧਾਰ ਸਮਰਥ ਹਉ ਤਿਸੁ ਕੁਰਬਾਣੀਐ,
ਭਾਈਐ ਰਾਬ ਦਿਨੰਤੁ ਕਾਵਣਜੋਗਿਆ,
ਜੇ ਕੁਰ ਕੀ ਪੈਰੀ ਪਾਹਿ ਤਿਨੀ ਹਰਿਰਸੁ ਭੋਗਿਆ."

(ਬਾਰ ਰਾਮ ੨ ਮ: ੫)

"ਦਾਣਾ ਪਾਣੀ ਚੁਰ੍ਹ ਕਾ, ਟਹਿਲ ਭਾਵਨਾ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ, ਤੇਰੀ ਦੇਹੋ ਪੁਸਾਦ ਛੁਕਿਆ, ਦੇਕ ਸਵਾਈ ਤੇਕ ਭਰਹ, ਜੋ ਜੀਅ ਆਵੇ ਜੋ ਰਾਜੀ ਜਾਵੇ, ਤੇਰਾ ਨਾਮ ਚਿੱਤਿ ਆਵੇ." ਇਤਯਾਦਿ.

ਚੁਲਿਆਲਾ. ਇੱਕ ਛੰਦ, ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਮ ਚੁਲਕਾ ਵੀ ਹੈ. ਲੱਛਣ—
ਦੋ ਚਰਣ, ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ੭੯ ਮਾਤ੍ਰਾ. ੧੩—੧੬ ਪੁਰ ਵਿਸ਼ੁਮ ਅੰਤ ਯਕਣ ISS. ਅਥਵਾ ਇਉਂ ਕਹੋ ਕਿ ਦੋਹਰੇ ਦੇ ਅੰਤ ਇੱਕ ਯਗਣ ਜੋਤਨ ਤੋਂ ਇਹ ਛੰਦ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ.

ਚੁਦਾਹਰਣ—

ਮਰਦਾਨਾ ਜੁਨਕਰ ਰਬੇ, ਪਦ ਪਰ ਧਾਰ ਲਿਖਾਰ ਅਲਾਵੈ। ਸਰਤ ਵਚਨ ਕੁਮ ਕਰਿਤ ਹੋ, ਜੇ ਭਵ ਕੇ ਦੁਖ ਵਾਰਿ ਮਿਟਾਵੈ. (ਨਾਪ੍ਰ)

ਚੁਲੀ. ਸੰਗਤ—ਚੁਰਲੀ. ਮੂੰਹ ਸਾਥ ਕਰਨ ਲਈ ਵਰਤਿਆ ਜਲ। ੨ ਇੱਕ ਹੱਥ ਵਿੱਚ ਜਿਰਨਾ ਪੁਮਾਣ ਜਲ ਆ ਸਕੇ। ੩ ਸੰ. ਚੁਲੁਕ. ਕਿਸੇ ਸੰਕਲਪ ਨੂੰ ਪ੍ਰਤਿਯੋਗ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨ ਲਈ ਹੱਥ ਵਿੱਚ ਜਲ ਦਾ ਲੈਣਾ. "ਨਾਨਕ ਚੁਲੀਆ ਸੁਚੀਆ ਜੇ ਭਰਿ ਜਾਣੈ ਕੋਇ... ਰਾਜੇ ਚੁਲੀ ਨਿਆਵ ਕੀ." (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਸਾਰ)

ਚੁਲੁਕ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਭਾਤ੍ਰਾ ਚਿੱਕਤ। ੨ ਛੋਟੀ ਹਾਂਡੀ। ੩ ਚੁਲੀ. ਅੰਗੁਲਿ.

ਚੁਲੁਪ. ਸੰ. ਚੁਲੁਧ. ਧਾ—ਕਤਰਨਾ. ਨਸ਼ ਹੋਣਾ, ਝੂਲਣਾ.

ਚੁਲੁੰਭ } ਸੰ. ਚਲਾਯਾ—ਚਲੰਭ. ਵਿ—ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਸਮਾਨ ਸੀਤਲ.

ਚੁਲੰਭੁ } "ਮਨੁ ਤਨੁ ਹੋਇ ਚੁਲੰਭੁ." (ਸੂਹੀ ਅ: ਮ: ੧) ੨ ਭਰ. ਆਵ੍ਰ. ਦੇਖੋ, ਚੁਲ ਅਤੇ ਅੰਭ.

ਚੁਲ੍ਹ } ਸੰ. ਚੁਲਿ—ਚੁਲਿ ਸੰਕਤਾ—ਅੱਗ ਰੱਖਣ ਦੀ ਥਾਂ. ਭੋਜਨ
ਚੁਲ੍ਹ } ਪਕਾਉਣ ਲਈ ਜਿੱਥੇ ਅੱਗ ਮਚਾਈ ਜਾਵੇ.

ਚੁੱਲ. ਸੰ. ਚੁਲ੍ਹ. ਧਾ—ਆਪਣਾ ਅਭਿਪ੍ਰਾਯ (ਮਨਸ਼ਾ) ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨਾ,
ਵਿਲਾਸ ਕਰਨਾ.

ਚੁਵਨਾ. ਦੇਖੋ. ਚੁਇਣਾ.

ਚੁਤ. ਦੇਖੋ. ਚੁਤ.

ਚੁਤੱਤ. ਚੈਤਨ ਵੱਲ ਦਾ ਫੈਲਾਉ Latitude.

ਚੁਤੋਲ } ਸੰਕਤਾ—ਭਾਇਣ ਚੁਤਨੀ. ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਘੇਰ ਲੈਣ ਵਾਲੀ.

ਚੁਤੋਲ } ਦੇਖੋ. ਚੁਤ. ਕਈਆਂ ਨੇ ਚੁਤੋਲ ਨੂੰ ਚੁਤਾ (ਚੁਤਾ) ਲਘਤ
ਤੋਂ ਬਣਿਆ ਦੱਸਿਆ ਹੈ. ਜਿਸ ਦੇ ਸਿਰ ਪੁਰ ਉੱਚਾ ਚੁਤਾ ਹੋਵੇ. ਚੁੱਭੋ.
ਭਾਇਣ ਦੇ ਸਿਰ ਉਲਤੇ ਕੇਸਾਂ ਦਾ ਚੁਤਾ ਦੱਸੀਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਇਸਤ੍ਰੀ,
ਜਿਸ ਦੀ ਟਿੱਕਾ (ਥਾਣੀ) ਚੰਡ (ਕੋਤੀ) ਹੈ. ਖੋਟੇ ਵਚਨ ਬੋਲਣ
ਵਾਲੀ.

ਚੁ. ਭਾ ੬ ਵਰ—ਜਬ. ਜਦ। ੨ ਤਬ. ਤਦ। ੩ ਇਸ ਤਰਾਂ.
ਟਿੱਕੇ। ੪ ਵਾਭ. ਵਾਕਰ.

ਚੁੰ. ਸੰਕਤਾ—ਚੁੰਕਾਰ. ਚੁੰ ਚੁੰ ਧੁਨਿ। ੨ ਭਾ ੭੬ ਵਿ—ਤੁੱਲ. ਮਨਿਦ.
ਸਮਾਨ। ੩ ਵਰ—ਜਬ. ਜਦ. “ਚੁੰ ਸਵਦ ਤਕਰੀਰ.” (ਤਿਲੰ ਮ:
੧) ਦੇਖੋ. ਤਕਰੀਰ। ੪ ਕਿਸ ਤਰਹਿ. ਕੈਸੇ. ਕਿਵੇਂ.

ਚੁਸ. ਸੰ. ਚੁਥ. ਧਾ—ਚੁਸਣਾ, ਚੋਸਣ ਕਰਨਾ.

ਚੁਸਣਾ } ਫਿ—ਚੋਸਣ ਕਰਨਾ. ਜੀਭ ਅਤੇ ਹੋਠਾਂ ਦੇ ਸੰਯੋਗ ਨਾਲ
ਚੁਸਣਾ } ਕਿਸੇ ਪਦਾਰਥ ਦਾ ਰਸ ਖਿੰਚਣਾ। ੨ ਕਿਸੇ ਵਸਤੂ ਦਾ
ਸਾਰ ਖਿੰਚ ਲੈਣਾ।

ਚੁਹਣੀਆ. ਨਹੋਰ ਜਿਲੇ ਦੀ ਇੱਕ ਤਸੀਲ ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਨਗਰ, ਜੋ
ਭਾਂਗਮੰਡਾ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਤੋਂ ੮ ਮੀਲ ਦੱਖਣ ਹੈ. ਇਸ ਥਾਂ ਦੇ
ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਸੋਠੀ ਜਾਤਿ ਦੇ ਉਗਵੰਦਾ (ਗੋਬਿੰਦਾ) ਅਤੇ ਸਭਾਦਾ ਸ੍ਰੀ
ਗੁਰੂ ਅਰਜਨਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਅਨੰਨਸਿੰਘ ਹੋਏ ਹਨ. ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਵੰਸ਼ ਵਿੱਚੋਂ
ਹੁਣ ਬਸਾਖੀ ਤੇ ਸਨਮਾਤ ਦੁਕਾਨਦਾਰ ਹਨ.

ਚੁਹਮਾਰ. ਚੁਹੇਮਾਰ. ਦੇਖੋ. ਮੁਸ਼ਖੋਰ.

ਚੁਹਰਾ. ਸੰ. ਚਤੁਰਹਰਾ. ਸ਼ਰੀਰ ਤੋਂ ਡਿਗਿਆ ਮਲ ਮੂਤ੍ਰ ਨੇ ਜਾਣ
ਵਾਲਾ. ਚੰਗੀ. ਚੁਹਤਾ. ਮਾਕਰੋਬ.

ਚੁਹਤ. ਦੇਖੋ. ਪੁਰੀਆ. ਪੁਰੀਏ ਦਾ ਭਾਈ ਇੱਕ ਨੰਬਰਦਾਰ, ਜਿਸ
ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨਦੇਵ ਨੇ ਸਿੱਖ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਪੁਣ ਕਰਾਇਆ ਕਿ
ਕਦੇ ਦੂਰ ਨਹੀਂ ਭੋਲਣਾ. ਇਸ ਨੇ ਸਤਨਾਮਕਤਾ ਅਤੇ ਸਦਾਰਤੀ
ਹੋਕੇ ਬੁੀ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਜੀ ਦੀ ਵਡੀ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ। ੨ ਸੋਠੀ ਜਾਤਿ
ਦਾ ਇੱਕ ਪ੍ਰੇਮੀ, ਜੋ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨਦੇਵ ਦਾ ਸਿੱਖ ਹੋਇਆ. ਇਹ
ਕੀਰਤਨ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਵਡਾ ਨਿਪੁਣ ਸੀ। ੩ ਲਖਨਊ ਨਿਵਾਸੀ
ਇੱਕ ਪ੍ਰੇਮੀ ਜੋ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਸਿੱਖ ਹੋਇਆ.
ਇਸ ਨੂੰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨੇ ਸਿੱਖੀ ਦੇ ਨਿਯਮ ਅਤੇ ਭੇਦ ਦੱਸਕੇ ਨਿਰਾਲ
ਕੀਤਾ.

ਚੁਹਤਕਾਣਾ. ਜਿਲਾ, ਤਸੀਲ, ਥਾਣਾ ਬੇਖੁਪੁਰਾ ਦਾ ਇੱਕ ਪਿੰਡ,

ਜਿਸ ਦੀਆਂ ਦੋ ਆਬਾਦੀਆਂ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ “ਖਰਾਸੋਦਾ” ਗੁਰਦੁਆਰਾ
ਹੈ. ਇਸ ਸਥਾ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਪਿਤਾ ਦੀ ਆਕਾਸ਼ ਅਨੁਸਾਰ—
ਕਿ ਲਾਭ ਵਾਲਾ ਵਪਾਰ ਕਰਨਾ—ਬੁੱਧੇ ਵਿਦਵਾਨ ਸਾਧੂਆਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਸਾਦ
ਛਕਾਣ ਲਈ ਪੁੱਜੀ ਖਰਚ ਕੀਤੀ ਸੀ. ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸੁੰਦਰ ਬਣਿਆ
ਹੋਇਆ ਹੈ, ਨਾਲ ੨੫੦ ਵਿੱਖੇ ਸ਼ਮੀਨ ਹੈ. ਵੈਸਾਖੀ, ਮਾਘ ਸੁਦੀ ੧.
ਅਤੇ ਕੱਤਕਪੁਨਾ ਨੂੰ ਮੇਲਾ ਲਗਦਾ ਹੈ. ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਚੁਹਤਕਾਣੇ
ਤੋਂ ਥਰੀਥ ਦੇ ਮੀਲ ਉੱਤਰ ਹੈ.

ਚੁਹਤਵਾਲ. ਦੇਖੋ. ਤਾਤਸਾਹਿਬ ੧.

ਚੁਹਤਾ } ਚੰਡਾਲ—ਚੰਡਾਲੀ. ਭੰਗੀ. ਮਾਕਰੋਬ. ਦੇਖੋ. ਚੁਹਰਾ.

ਚੁਹਤੀ } “ਪਰਨਿਦਾ ਘਟਿ ਚੁਹਤੀ.” (ਵਾਰ ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧)

ਚੁਹਾ. ਸੰਕਤਾ—ਮੁਸਾ—ਮੁਸਕ. “ਜਮ ਚੁਹਾ ਕਿਰਸ ਨਿਤ ਕੁਰਕਦਾ.”
(ਮ: ੪ ਵਾਰ ਗੁਰੂ ੧) ੨ ਨੱਕ ਦਾ ਮਵਾਦ ਜੋ ਮੁਸਕ ਹੋਕੇ ਸਮਤ ਹੋ
ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਭੀ ਚੁਹਾ ਆਖਦੇ ਹਨ.

ਚੁਹੀ. (ਚੁਹੇ ਦੀ ਮਈਨ). ਮੁਸਿਕਾ. ਮੁਸੀ.

ਚੁਹੇਮਾਰ. ਦੇਖੋ. ਮੁਸ਼ਖੋਰ.

ਚੁਕ. ਸੰਕਤਾ—ਚੁੱਲ. ਖਰਾ. “ਸਤਿਗੁਰੂ ਕਿਆ ਕਰੈ ਜਉ ਸਿਆ
ਮਹਿ ਚੁਕ.” (ਸ. ਕਬੀਰ) ੨ ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਪਾਲਕ, ਜਿਸ ਦਾ
ਰਸਦਾਇਕ ਸਾਥ ਬਣਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਭੋਭਾ ਖੱਟਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. “ਸੋਆ
ਚੁਕ ਪ੍ਰਕਾਰਤ ਭਈ.” (ਦੱਰਾਬ) ਮਾਲਣ (ਮਾਲਿਨੀ) ਨੇ ਹੋਕਾ
ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਸੋਆ ਚੁਕ (ਪਾਲਕ). ਦੱਤ (ਦੱਤਾਤ੍ਰੇਯ) ਨੇ ਇਸ ਤੋਂ
ਸਿਖਤਾ ਲਈ ਕਿ ਜੋ ਸੋਇਆ (ਸੁੱਚਾ), ਉਹ ਚੁੱਕਿਆ। ੩ ਦੇਖੋ.
ਚੁਕਣਾ.

ਚੁਕਟੀ. ਚੁਲਦਾ. ਮਤਾਖਾਂਦਾ। ੨ ਮਿਟਦਾ. ਸਮਾਪਤ ਹੁੰਦਾ. ਦੇਖੋ.
ਚੁਕਟੀ.

ਚੁਕਣਾ } ਫਿ—ਚੁੱਲਣਾ। ੨ ਸਮਾਪਤ ਹੋਣਾ. ਖਤਮ ਹੋਣਾ. “ਚੁਕਾ
ਚੁਕਣਾ } ਆਵਣ ਜਾਣ.” (ਮ: ੩ ਵਾਰ ਸੋਰ) “ਜਬ ਚੁਕੈ
ਪੰਚਾਤਰ ਕੀ ਰਚਨਾ.” (ਮਾਰੂ ਕਬੀਰ) ੩ ਔਸਾਨ ਦਾ ਅਭਾਵ ਹੋਣਾ.
“ਪਛੋਤਾਵਾ ਨ ਮਿਲੈ ਜਬ ਚੁਕੈਗੀ ਸਾਥੀ.” (ਤਿਲੰ ਮ: ੧) ੪ ਦੇਖੋ.
ਚੁਲਾ ੨.

ਚੁੱਕਿ. ਭਾ ੬੬ ਫਿ. ਵਿ—ਕਿਉਂਕਿ. ਇਸ ਕਾਰਣ ਤੋਂ. ਇਸ ਹੇਤੂ.

ਚੁਖਾ. ਭਾਈ ਫੇਰੂ ਸੰਗੀਦਾਤ੍ਰੀ ਦਾ ਇੱਕ ਕਰਨੀ ਵਾਲਾ ਚੇਲਾ, ਜਿਸ ਨੇ
ਸਿੱਖਧਰਮ ਦਾ ਉੱਤਮ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕੀਤਾ.

ਚੁੱਕ. ਦੇਖੋ. ਚੁੱਕ.

ਚੁਕਹਿ. ਚੁਕਦਾ ਹੈ. “ਉਜਲ ਮੋਤੀ ਚੁਕਹਿ ਹੰਸ.” (ਆਸ ਮ: ੧)
ਹੰਸ ਚਿਵੇਕੀ, ਅਤੇ ਮੋਤੀ ਸੁਤਕੁਣ.

ਚੁਖਨਾ } ਦੇਖੋ. ਚੁੱਕਣਾ. “ਲੇਲੇ ਕਉ ਚੁਘੇ ਨਿਤ ਭੇਡ.” (ਗੁਰੂ
ਚੁੱਖਨਾ } ਕਬੀਰ) ਲੇਲਾ ਜੀਵ ਅਤੇ ਭੇਡ ਮਾਇਆ.

ਚੁਚਕ. ਹੀਰ ਦਾ ਪਿਤਾ. “ਜੁਨ ਜਾਣ ਕੀ ਤਿਨ ਧਰੀ ਮ੍ਰਿਤਮੰਡਲ ਮੇ
ਆਇ। ਚੁਚਕ ਕੇ ਉਪਜੀ ਭਵਨ ਹੀਰ ਨਾਮ ਧਰਵਾਇ.” (ਚਰਿਤ੍ਰ
੯੮) ਦੇਖੋ. ਹੀਰ.

ਬੁਢਾ, ਕੁੱਕੜ ਦਾ ਬੱਚਾ, ਇਹ ਬੁਢਾ ਦਾ ਹੀ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ ਰੂਪਾਂਤਰ ਹੈ, ਦੇਖੋ, ਬੁਢਾ।

ਬੁਢੀ, ਸੰ. ਬੁਢੁਕ—ਬੁਢੁਕ, ਸੰਕੜਾ—ਸੁਨ (ਮੱਥੇ) ਦੇ ਸਿਰ ਦੀ ਛੋੜੀ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਬੱਚਾ ਮੂੰਹ ਵਿੱਚ ਲੈ ਕੇ ਦੁੱਧ ਚੁੰਘਦਾ ਹੈ, Nipple.

ਬੁਢਾ } ਡਾ. ਡਾ. ਕੁੱਕੜ (ਮੁਰਗੀ) ਦਾ ਬੱਚਾ, Chicken.
ਬੁਢਾ }

ਬੁਢਨਾ, ਫਿ—ਦੰਦ ਅਥਵਾ ਚੁੰਜ ਨਾਲ ਨਿਚਟਾ.

ਬੁਢਾ, ਦੇਖੋ, ਬੁਢਾ.

ਬੁਢਾਬੰਡ } ਸੰਕੜਾ—ਬੁਢਾਬੰਡਾ, ਪੁਰਾਣੇ ਰਿਵਾਜ ਅਨੁਸਾਰ ਇੱਕ
ਬੁਢਾਬੰਡ } ਪੁਰਾਣੇ ਦੀ ਵੰਡ, ਤਕਸੀਮ ਜਾਬਦਾਦ ਦਾ ਇੱਕ ਤਰੀਕਾ
ਕਿ ਪੁਤਿ ਬੁਢਾ (ਭਾਵ ਹਰ ਇੱਕ ਬਹੁਟੀ ਪਿਛੇ) ਸਮਾਨ ਹਿੱਸਾ
ਕਰਨਾ, ਸੰਰਾਨ ਦੇ ਨਿਰਾਸ਼ ਨਾਲ ਨਹੀਂ, ਕਿੰਤੂ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਦੇ
ਲਿਹਾਜ ਨਾਲ ਵੰਡ ਕਰਨੀ, ਜਿਵੇਂ ਇੱਕ ਆਦਮੀ ਦੇ ਦੋ ਬਹੁਟੀਆਂ
ਹਨ ਪਹਿਲੀ ਦੇ ਦੋ ਪੁੱਤ੍ਰ ਅਤੇ ਪਿਛਲੀ ਦੇ ਇੱਕ ਹੋ ਅਰ ਜਾਗੀਰ
ਅਥਵਾ ਜ਼ਮੀਨ ਆਦਿ ਕੋਈ ਵਸਤੂ ਦੇ ਹਜ਼ਾਰ ਸਾਲ ਦੀ ਆਮਦਨ
ਦੀ ਹੈ, ਬਦ ਅੱਧੀ ਅੱਧ ਕਰਕੇ ਹਜ਼ਾਰ ਹਜ਼ਾਰ ਦੀ ਵੰਡ ਲੈਣੀ, ਦੇਖੋ,
ਪੱਕਵੰਡ.

ਬੁਢਿ, ਬੁਢਕੇ, ਨੱਚਕੇ, ੨ ਬੁਢਣਾ ਫਿਯਾ ਦਾ ਅਮਰ, “ਬਾਕਾ!
ਬੁਢਿ ਨ ਪਿੰਜਰਾ.” (ਸ. ਭਰੀਦ)

ਬੁਢੀ, ਹੱਥ ਦੇ ਅੰਗੂਠੇ ਅਤੇ ਤਰਜਨੀ ਉੱਕਲ ਨਾਲ ਸੰਨ੍ਹੀ ਵਾਂਗ
ਨਿਪੀਤਨ (ਘੁੱਟਣ) ਦੀ ਫਿਯਾ, ਜਿਵੇਂ—ਬੁਢੀ ਵੱਢਣੀ.

ਬੁਢ, ਸੰ. ਬੁਢ, ਧਾ—ਬਿੱਢਣਾ, ਸੰਕੋਚ ਕਰਨਾ.

ਬੁਢ, ਸੰ. ਸੰਕੜਾ—ਅੰਭ ਦਾ ਬਿਰਭ ਅਤੇ ਭਲਾ ੨ ਸੰ. ਚਤੁਰਿ,
ਭਗ, ਕੋਨਿ.

ਬੁਢਕ, ਦੇਖੋ, ਬੁਢਕ.

ਬੁਢ ਦੰਦ ਅਸਦਹ, (ਰਾਮਾ) ਵਿਸਧਰ ਸੰਪ ਤੁੱਲ ਕੁੰਧੀ.

ਬੁਢ, ਦੇਖੋ, ਬੁਢ.

ਬੁਢੀ, ਸੰਕੜਾ—ਤਖਤੋ ਦੀ ਬੁਲ.

ਬੁਨ, ਸੰ. ਬੁਣ, ਸੰਕੜਾ—ਆਣਾ, ਪਿਸਾਨ, “ਭਾਖੀ ਭਾਟਹਿ ਬੁਨ
ਆਹਿ.” (ਭਸੰ ਕਬੀਰ) ੨ ਬੁਨਾ, ਪੱਥਰ ਦੀ ਖਿੱਲ, “ਬੁਨ ਚਿਹਨ ਨ
ਚਹਾਇ.” (ਸ. ਕਬੀਰ) ੩ ਦੇਖੋ, ਬੁੰ ੨.

ਬੁਨਰੀ, ਸੰਕੜਾ—ਚੁੰਨੀ, ਚਿਛਣੀ, “ਬੁਨਰੀ ਨਵੀਨ ਨਾਲ.” (ਨਾਪੁ)

ਬੁਨਤੀ, ਦੇਖੋ, ਬੁਨਰੀ, ੨ ਫਿ—ਚੋਲਣ (ਚੁਸਣ) ਵਾਲੀ, “ਜੀਭ
ਕਸਾਇਣਿ ਬੁਨਤੀ.” (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਮਾਧੂ ੧) ੩ ਦੇਖੋ, ਬੁਨੀ.

ਬੁਨਾ, ਦੇਖੋ, ਬੁਨ, “ਬੁਣਿ ਸੇਰ ਮਾਕਉ ਬੁਨਾ.” (ਸੇਰ ਕਬੀਰ)
੨ ਬੁਕੇ ਹੋਏ ਕੰਕਰ ਅਥਵਾ ਪੱਥਰ ਦਾ ਬੁਣੀ, ੩ ਫਿ—ਚੜਵਨ.

ਬੁਣਿਣਾ, ਟਪਕਣਾ.

ਬੁਨੀ, ਸੰਕੜਾ—ਮਾਣਿਕ ਦੀ ਕਣੀ, ਨਾਲ ਰਤਨ ਦਾ ਛੋਟਾ ਟੁਕੜਾ
੨ ਚੁੰਨੀ, ਚੁਨਰੀ.

ਬੁਨੀਆਂ, ਦੇਖੋ, ਬੁਨੀਆਂ, ੨ ਬੁਨੀ ਦਾ ਬਹੁਵਚਨ.

ਬੁਨੀਆਂ, ਨਹੋਰ ਦਾ ਇੱਕ ਬਾਜ਼ਾਰ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ
ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਜਨਮ ਅਸਥਾਨ ਹੈ, ਦੇਖੋ, ਨਹੋਰ.

ਬੁਪ, ਦੇਖੋ, ਬੁਪ, “ਸਹਜੇ ਬੁਪ, ਸਹਜੇ ਹੀ ਜਪਨਾ.” (ਭਉ ਅ: ਮ:
੫) ੨ ਦੇਖੋ, ਬੁਪਨਾ.

ਬੁਪਣਾ } ਫਿ—ਚੋਲਣ ਕਰਨਾ, ਚੁਸਣਾ.
ਬੁਪਨਾ }

ਬੁਪੀ, ਦੇਖੋ, ਬੁਪਣਾ, ੨ ਫਿ, ਫਿ—ਬੁਪਕੇ, ਬਿਨਾ ਸ਼ੇਰ ਤੋਂ, “ਬੁਪੀ
ਨਿਰਣਉ ਪਾਇਆ.” (ਆਸਾ ਮ: ੧) ਦੇਖੋ, ਅਧਮ ਚੰਡਾਲੀ ਅਤੇ
ਦਾਈ ੨.

ਬੁਰ ਅਥਵਾ ਬੁਰ, ਸੰ. ਬੁਰ, ਧਾ—ਜਲਾਉਣਾ, ਭਸਮ ਕਰਨਾ,
੨ ਸੰਕੜਾ—ਬੁਰਣ ਦਾ ਸੰਖੇਪ, “ਨਿੰਦਾ ਤੇਰੀ ਜੋ ਕਰੇ ਸੇ
ਵੈਥੇ ਬੁਰ.” (ਵਾਰ ਰਾਮ ੨) ਬੁਰਣ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ੩ ਦੇਖੋ, ਬੁਤ ਅਤੇ
ਮੋਤੀ ਬੁਰ ੨, “ਮੋਤੀਬੁਰ ਕਛ ਗਹਿਨ ਗਹਿਨਦੀਆ.” (ਬਿਲਾ ਅ:
ਮ: ੪)

ਬੁਰਣ, ਸੰ. ਬੁਰ, ਧਾ—ਬਿੱਢਣਾ, ਸੰਕੋਚ ਕਰਨਾ, ਪ੍ਰੇਰਨਾ, ਪੀਸਣਾ,
ਦਬਾਉਣਾ, ੨ ਸੰਕੜਾ—ਆਣਾ, ਪਿਸਾਨ, ੩ ਪੀਸੀ ਹੋਈ ਦਵਾਈ,
ਜਿਸੇ—ਹਾਥਮੇ ਦਾ ਬੁਰਣ ਆਦਿ, ੪ ਧੂਨਿ (ਧੂਤ), ਯਜ, “ਬੁਰਣ ਤਾਂ
ਚਰਣਾ ਬਲਿਹਾਰੀ.” (ਨਾਪੁ)

ਬੁਰਣਾ, ਫਿ—ਬੁਣ ਕਰਨਾ, ਪੀਸਣਾ, “ਕਹਤ ਕਬੀਰ ਪੰਚ ਜੋ
ਬੁਰੇ.” (ਆਸਾ)

ਬੁਰਣਿ, ਵੈਰੀ ਨੂੰ ਬੁਰਣ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਭੰਦੂਕ, (ਸਨਾਮਾ)

ਬੁਰਨ, ਦੇਖੋ, ਬੁਰਣ.

ਬੁਰਮਾ, ਸੰਕੜਾ—ਰੋਟੀ ਨੂੰ ਬੁਰਣ ਕਰਕੇ ਘੀ ਵਿੱਚ ਚੁੰਨਕੇ ਮਿੱਠੇ ਦੇ
ਮੇਲ ਤੋਂ ਬਣਾਇਆ ਹੋਇਆ ਪੰਜੀਰੀ ਜੇਹਾ ਭੰਘ ਪਦਾਰਥ, ੨ ਘੀ
ਵਿੱਚ ਮੇਲਦਾਰ ਮਿੱਠੇ ਦੀਆਂ ਟਿੱਕੀਆਂ ਚੁੰਨਕੇ ਅਤੇ ਚੁੰਨਾ ਨੂੰ ਬੁਰਣ
ਕਰਕੇ ਖੰਡ ਮਿਲਾਉਣ ਤੋਂ ਭੀ ਬੁਰਮਾ ਬਣਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਭੋਜਨ ਮਾਸ
ਕਰਕੇ ਉਦਾਸੀਨ ਸਾਧੂ ਭਾਵਾ ਸ਼੍ਰੀਚੰਦ ਜੀ ਨਿਮਿੱਤ ਅਰਪਦੇ ਹਨ ਅਰ
“ਰੋਟ ਪੁਸਾਦ” ਬੋਲਦੇ ਹਨ, ਹਿੰਦੂ ਹਨੁਮਾਨ ਅਤੇ ਬੈਰਵ ਨੂੰ ਬੁਰਮਾ
ਅਰਪਦੇ ਹਨ.

ਬੁਰਾ, ਦੇਖੋ, ਬੁਰਾ ੫, “ਸੰਖ ਮੋਤੀਬੁਰਾ.” (ਭਾਫੁ) ਸਿੱਪ ਨੂੰ ਤਿਰੋਮਾਣਿ
ਮੋਤੀ ਬਣਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ੨ ਬੁਰਮਾ, “ਅਖੰਡ ਕੀਰਤਨੁ ਤਿਨਿ ਚੋਜਨੁ
ਬੁਰਾ.” (ਭਉ ਅ: ਮ: ੫) ੩ ਬੁਰਣ ਕਰੀ ਹੋਈ ਵਸਤੂ, ਬੁਰਣਾ,
੪ ਫਿ—ਬੁਰਣ ਕੀਤਾ, ਪੀਸਿਆ, ੫ ਦੇਖੋ, ਬੁਰਾ ੬, “ਇਕ ਬੁਰਾ
ਕੈਭੇ ਕੋ ਬਨੈ.” (ਭਾਧੁ)

ਬੁਰੀ, ਸੰਕੜਾ—ਬੁਰਣ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਘੀ ਖੰਡ ਮਿਲਾਕੇ ਚੁੰਨੀ ਹੋਈ
ਰੋਟੀ, ੨ ਚੁਤੀ, ਬੰਗ.

ਬੁਰੁ, ਦੇਖੋ, ਬੁਰ.

ਬੁਰੁ, ਰਾਜਪੁਤਾਨੇ ਦਾ ਇੱਕ ਨਗਰ, “ਬੁਰੁ ਪੁਰ ਕੀ ਚੁਨਿ ਵਡ
ਮਾਯਾ.” (ਭਾਧੁ)

ਬੁਲ, ਸੰਕੜਾ—ਤਖਤੋ ਦਾ ਪਤਨਾ ਸਿਰ, ਚੋ ਸਰਦਲ ਦੇ ਛੇਕ ਵਿੱਚ

ਪੁਰ ਦੀ ਤਰਾਂ ਫਸਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਤਖ਼ਤੇ ਦਾ ਹੇਠਲਾ ਉਹ ਭਾਗ, ਜੋ ਟੋਟ੍ਹੇ ਪੁਰ ਟਿਕਦਾ ਹੈ। ਚੂੜੀ। ਇਸੇ ਅਕਾਰ ਦਾ ਘੜੀ ਅਕਾਰ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਮਸ਼ੀਨ ਦਾ ਪੁਰਜ਼ਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਚੂਲ੍ਹ। ੩ ਸੰ. ਸਿਖ. ਚੋਟੀ. ਬੰਦੀ.

ਚੂਲਕਾ. ਦੇਖੋ, ਚੁਲਿਆਲਾ.

ਚੂਲ ਵਿੱਚੀ ਹੋਣੀ. ਭਾਵ—ਕਲ (ਮਸ਼ੀਨ) ਦੇ ਪੁਰਜ਼ੇ ਦਾ ਵਿਭਾਜਣਾ। ੨ ਬਰੀਰ ਰੂਪੀ ਕਲ ਦਾ ਠੀਕ ਨਾ ਰਹਿਣਾ. ਹੋਰੀ ਹੋਣਾ। ੩ ਕਿਸੇ ਵਿਹਾਰ ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਵਿਘਨ ਆ ਪੈਣਾ.

ਚੂਲਾ. ਦੇਖੋ, ਚੂਲ। ੨ ਪੱਟ ਅਤੇ ਉਦਰ ਦੀ ਸੰਧੀ. ਪੱਟ ਅਤੇ ਕਮਰ ਦੀ ਹੱਡੀ ਦਾ ਜੋੜ. ਚੂਕਣਾ। ੩ ਦੇਖੋ, ਚੂਲ੍ਹਾ.

ਚੂਲ੍ਹ } ਸੰ. ਚੂਲ ਅਤੇ ਚੂਲੀ. ਸੰਗਤ—ਰਸੋਈਘਰ ਵਿੱਚ ਅੱਡ ਚੂਲ੍ਹਾ } ਮਚਾਉਣ ਦਾ ਅਸਥਾਨ. “ਬਸੁਧਾ ਖੋਇ ਕਰਹਿ ਦੁਇ ਚੂਲ੍ਹੇ.” (ਆਸਾ ਕਬੀਰ)

ਚੂਬਨ. ਸੰ. ਚੁਬਨ. ਚੁਟਿਣਾ. ਟਪਕਣਾ.

ਚੂਤ } ਸੰਗਤ—ਚੋਟੀ. ਸਿਖਾ। ੨ ਕਲਗੀ। ੩ ਪਹਾੜ ਦੀ ਚੋਟੀ। ਚੂਤਕ } ੪ ਕੰਕਨ. ਕਤਾ। ੫ ਹਾਥੀ ਦੇ ਦੰਦਾਂ ਪੁਰ ਚੜ੍ਹਾਇਆ ਹੋਇਆ ਕਤਾ. “ਚੂਤ ਚੜ੍ਹਾਇ ਹੈਂ ਦਾਂਤਨ ਦੇਉ.” (ਗੁਰਮੁਖ)

ਚੂਤਾ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਚੋਟੀ. ਬੰਦੀ। ੨ ਮੋਰ ਆਦਿਕ ਸੀਵਾਂ ਦੇ ਸਿਰ ਦੀ ਕਲਗੀ। ੩ ਖੂਹ (ਰੂਪ) ਦੀ ਮਣ. ਮੋਢਾ। ੪ ਮਸਤਕ. ਮੋਢਾ। ੫ ਮੁਕੁਟ. ਰਾਸ। ੬ ਕਤਾ. ਕੰਕਨ. ਕਲਯ. “ਚੂਤਾ ਭੰਨੁ ਪਲੰਘ ਸਿਉ ਮੁਧੇ।” (ਬਭ ਮ: ੧)

ਚੂਤਾਮਣਿ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਮੁਕੁਟ (ਰਾਸ) ਦੀ ਮਣ (ਚਤਨ). ੨ ਸਿਰ ਪੁਰ ਪਹਿਰਣ ਦਾ ਚਤਨ। ੩ ਭਾਵ—ਸਰਤਾਜ.

ਚੂਤਿਕਾ. ਵਿ—ਮੁਕੁਟ ਧਾਰਨ ਵਾਲੀ। ੨ ਸੰਗਤ—ਚੂੜੀ. ਭੰਗ. ਚੂੜੀ. ਸੰਗਤ—ਛੋਟਾ ਚੂੜਾ. ਕੰਗਣੀ. ਭੰਗ. “ਨਾ ਮਲਿਆਰੁ, ਨ ਚੂੜੀਆ.” (ਬਭ ਮ: ੧)

ਚੂੜੀਸਚੋਟ. ਦੇਖੋ, ਜਵਾਸਾ.

ਚੂੜੀਲੀ } ਦੇਖੋ, ਚੂੜੀਲਾ। ੨ ਵਿ—ਚੂੜਾ ਪਹਿਰਨ ਵਾਲੀ. ਚੂੜਾ ਵਿੱਚ ਚੂੜੀਲੀ } ਚੂੜਾ ਧਾਰਨ ਵਾਲੀ ਇਸਤ੍ਰੀ. “ਫਿਰ ਸੋਪੀ ਚੂੜੀਲੀਆਂ ਕੱਤਣ ਭਾਂਹ ਪਸਾਰ.” (ਮਥੀ)

ਚੂੜਾ } ਦੇਖੋ, ਚੂਹਰਾ. ਚੂਹਰਾ ਅਤੇ ਚੂੜੀ. ਚੂੜੀ }

ਚੋ. ਪੁਰਖ. ਸੰਬੰਧ ਪੁਗਟ ਕਰਤਾ. ਦਾ. ਕਾ. “ਨਦੀ ਚੋ ਨਾਵੀ.” (ਧਨਾ ਤ੍ਰਿਲੋਚਨ) “ਨਾਮੇ ਚੋ ਸੁਆਮੀ.” (ਗੁਜਰੀ) ੨ ਵਡ—ਭੋ. ਤਾਂ. “ਤੁਮ ਚੋ ਪਾਦਸੁ ਹਮ ਚੋ ਲੋਹਾ.” (ਪ੍ਰਭਾ ਨਾਮਦੇਵ) “ਤੁਮ ਚੋ ਧਨੀ ਧਨਾਥ ਨਖਮੀਬਰ, ਮਥੇ ਚੋਰੇ ਅਨੁਚਰ ਕਿੰਕਰ.” (ਸਲੋਹ) ੩ ਦੇਖੋ, ਚਿਹ '੩.

ਚੋਸਟਾ. ਦੇਖੋ, ਚੋਸ਼ਾ. “ਕਹੂੰ ਚੋਸਟਾ ਬਾਬੁ ਚਿਤ੍ਰੰ ਸਰੂਪੰ.” (ਅਕਾਲ) ਚੋਸ਼ਾ. ਸੰ. ਚੋਖਾ. ਧਾ—ਚੋਸ਼ਾ (ਹਰਕਤ) ਕਰਨਾ, ਜਤਨ ਕਰਨਾ, ਤਹਾਜ਼ਾ ਕਰਨਾ, ਵਿਚਰਨਾ, ਚਿਹਰਾ.

ਚੋਸ਼ਾ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਧਰਨ. ਚੋਸ਼ਮ। ੨ ਕਰਮ. ਕੰਮ। ੩ ਹਰਕਤ। ੪ ਤਲਾਬ. ਚੁੰਭ.

ਚੋਹਰਾ. ਦੇਖੋ, ਚਿਹਰਾ.

ਚੋਹਰਾ ਲਿਖਾਉਣਾ. ਫਿ—ਨੌਕਰ ਭਰਤੀ ਹੋਣਾ. ਨੌਕਰ ਰੱਖਣ ਵੇਲੇ ਚਿਹਰੇ ਦੇ ਚਿਨ੍ਹ ਚੜ੍ਹ ਲਿਖੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਇਸ ਲਈ ਚੋਹਰਾ ਹੋਣਾ, ਚੋਹਰਾ ਲਿਖਣਾ ਅਤੇ ਚੋਹਰਾ ਲਿਖਾਉਣਾ ਆਦਿ ਪਦ ਵਰਤੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਚਿਹਰਾ.

ਚੋਹਰੇਸਾਹੀ } ਉਹ ਰੂਪੰਯਾ, ਜਿਸ ਪੁਰ ਭਾਵਸ਼ਾਹ ਦਾ ਚੋਹਰੇਸਾਹੀ ਰੂਪੰਯਾ } ਚਿਹਰਾ ਹੋਵੇ. ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ ਰਾਜ ਦੇ ਸਿੱਕੇ ਦੇ ਰੂਪਕੇ ਦਾ ਇਹ ਨਾਮ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ. ਇਸ ਨੂੰ ਟਕਸਾਲ ਦੀ ਮਸ਼ੀਨ (ਕਲ) ਵਿੱਚ ਬਣਨ ਕਰਕੇ ਕਲਦਾਰ ਰੂਪੰਯਾ ਭੀ ਆਖਦੇ ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਰੂਪਇਆ.

ਚੋਚਕ. ਭਾ ੬ ਸੰਗਤ—ਭੀਤਲਾ. ਮਾਤਾ ਚੋਗ. Small-pox. ਦੇਖੋ, ਸੀਤਲਾ ੩.

ਚੋਚਰ. ਚਾਚਰ ਦਾ ਰੂਪਾਂਤਰ. ਹੋਲੀ ਦਾ ਭੀਤ.

ਚੋਟ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਦਾਸ. ਸੇਵਕ। ੨ ਪਤਿ. ਭਰਤਾ। ੩ ਭੰਡ. ਮਸ਼ੀਨ। ੪ ਕਾਦਰ ਅਨੁਸਾਰ ਨਾਟਿਕ ਅਤੇ ਨਾਟਿਕਾ ਨੂੰ ਮਿਲਾਉਣ ਵਾਲਾ ਭੋਟੂ. ਦੱਲਾ. ਭਰੂਆ.

ਚੋਟਕ. ਸੰਗਤ—ਭੰਡਾਂ ਦਾ ਭਮਾਜਾ. ਕੋਤੁਕਾ। ੨ ਟਿੰਦੂ—ਜਾਲ ਦਾ ਖੇਡ. “ਨਾਟਕ ਚੋਟਕ ਕਿਯੇ ਚੁਕਾਜਾ.” (ਵਿਚਿਤ੍ਰ) “ਕਿਨਹੂ ਸਿਧਿ ਭਹੁ ਚੋਟਕ ਜਾਏ.” (ਰਾਮ ਅ: ਮ: ੫) ੩ ਲਕਨ. ਕਿਸੇ ਗੱਲ ਦਾ ਲੋਕ.

ਚੋਟਕਈਆ } ਵਿ—ਕੋਤੁਕ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਟਿੰਦੂਜਾਲ ਦਾ ਚੋਟਕਈ } ਭਮਾਜਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਜਾਦੂਗਰ. “ਮਾਗਹਿ ਰਿਧਿ ਸਿਧਿ ਚੋਟਕ, ਚੋਟਕਈਆ.” (ਬਿਲਾ ਅ: ਮ: ੪) ੩ ਲੋਕੀਨ. ਚੋਤ. ਸੰ. ਚੇਤ੍. ਵਡ—ਯਾਦਿ ਅਕਰ. ਜੈ। ੨ ਸ਼ਾਯਦ। ੩ ਸੰ. ਚੇਤ੍. ਸੰਗਤ—ਚਿੱਤ. ਦਿਲ. “ਭੋਰ ਚੋਤ ਹਰਿ ਕਿਸੇ ਨ ਮਿਲਿਓ.” (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧. ਪਹਿਰੇ) ੪ ਆਤਮਾ। ੫ ਭਰਤਨ. ਚੋਧ। ੬ ਵਿ—ਚੋਤਨਤਾ ਸਹਿਤ. ਸਾਵਧਾਨ. “ਘਟਿ ਏਕ ਭਿਖੇ ਰਿਪੁ ਚੋਤ ਭਯੋ.” (ਤੁਵਾਚ) ੭ ਚੋਤ ਦਾ ਮਹੀਨਾ. ਦੇਖੋ, ਚੇਤ੍ਰ। ੮ ਦੇਖੋ, ਚੋਤਾਈ। ੯ ਚੋਤਣਾ ਕਿਯਾ ਦਾ ਅਮਰ. ਤੂੰ ਯਾਦ ਕਰ.

ਚੋਤਉ. ਚਿੱਤਨ ਕਰੋ. ਧਾਵ ਕਰੋ. ਸਮਰਣ ਕਰੋ. ਦੇਖੋ, ਚੋਤਣਾ.

ਚੋਤਸਿੰਘ. ਦੇਖੋ, ਨੌਨਿਹਾਲ ਸਿੰਘ

ਚੋਤਹੁ. ਦੇਖੋ, ਚੋਤਉ. “ਚੋਤਹੁ ਬਾਸੁ ਦੇਉ ਬਨਵਾਲੀ.” (ਗੁਜ ਅ: ੫: ਮ: ੧)

ਚੋਤਕੀ. ਵਿ—ਚੇਤ੍ਰ ਮਹੀਨੇ ਵਿੱਚ ਹੋਣ ਵਾਲਾ. ਚੋਤੀ। ੨ ਸੰਗਤ—

‘ਭਿਗਮਿਭਿਰ ਭਾਧਿ ਚਰਿਤਾਰਾਧਾ ਭਿਗਾ ਬੇਘਾ

ਅਕਰਾਰ

ਹਿਰ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਅਤੇ ਅਹਿਰ ਦੇ ਦੂਰ ਕਰਨ ਲਈ ਜੋ ਭਗੀਰ ਦੀ ਹਰਕਤ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਚੋਸ਼ਾ ਆਖਦੇ ਹਨ.

ਹਰਕ. ਹਰੀਤਕੀ. ਕਿਤਨੇ ਵੇਦਜ ਉਸ ਹਰਕ ਨੂੰ ਚੇਤਕੀ ਆਖਦੇ ਹਨ, ਜਿਸ ਦੇ ਹੱਥ ਵਿੱਚ ਰੱਖਣ ਤੋਂ ਦਸਤ ਆ ਜਾਵੇ.

ਚੇਤਨਾ. ਫਿ—ਚਿੰਤਨ ਕਰਨਾ ਯਾਦ ਕਰਨਾ. "ਅਕੋਟੇ ਜੇ ਚੇਤੀਐ, ਤਾ ਕਾਇਤੁ ਮਿਲੈ ਸਜਾਇ." (ਆਸਾ ਅ: ਮ: ੧)

ਚੇਤਨ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਚੇਤਨਰੂਪ ਆਤਮਾ. ਜੀਵਾਤਮਾ ੨ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ. ਕਰਤਾਰ। ੩ ਪੁਸ਼ਕਰ ਤੀਰਥ ਦਾ ਇੱਕ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਪੰਡਾ, ਜੋ ਦਸਮੇਸ਼ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿੱਚ ਪੁਸ਼ਕਰ ਤੇ ਹਾਜਿਰ ਹੋਇਆ ਅਤੇ ਖ਼ਾਲਸੇ ਬਾਬਰ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕੀਤਾ. "ਵਿਪ੍ਰ ਵਣਿਕ ਤੋਂ ਆਇਕ ਜਾਨ। ਚਲਾਏ ਚੇਤਨ ਦਿਸ ਨਾਲ." (ਕੁਪਸੂ) ੪ ਵਿ—ਚੇਤਨਤਾ ਸਹਿਤ। ੫ ਹੋਸ਼ਿਆਰ. ਜਾਵਾਨ.

ਚੇਤਨਤਾ. ਸੰਗਤ—ਚੇਤਨ ਦਾ ਧਰਮ. ਚੇਤਨਤਾ.

ਚੇਤਨ ਬਣ } ਕਾਲੀ ਵਿੱਚ ਉਹ ਅਸਥਾਨ, ਜਿਥੇ ਭਾਈ ਕੁਰਦਾਸ ਚੇਤਨ ਮਠ } ਸੀ ਧਰਮ ਪੁਰਾਣ ਲਈ ਕੁਝ ਸਮਾਂ ਰਹੇ ਅਤੇ ਚੇਤਨ ਬਣ } ਭਾਈ ਕਲਮ ਸਿੰਘ ਗੰਡਾ ਸਿੰਘ ਆਦਿਕ ਕਲਗੀਧਰ ਦੇ ਭੇਜੇ ਸਿੰਘ, ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਵਿਦਵਾ ਪੜ੍ਹਨ ਲਈ ਠਹਿਰੇ ਸਨ. ਇਹ ਥਾਂ ਨਿਰਮਲੇ ਸਿੰਘਾਂ ਦੇ ਕਬਜ਼ੇ ਵਿੱਚ ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਪੁਰਾਣਾ ਨਾਉਂ ਘਰਨਵਟੇਸੁਰ ਸ਼ਿਵਮੰਦਿਰ ਦੇ ਕਾਰਣ "ਘਰਨਵਟ" ਸੀ.

ਚੇਤਨਾ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਬੁੱਧਿ. ਸਮਝ. "ਚੇਤਨਾ ਹੈ, ਤਉ ਚੇਤਨੈ." (ਤਿਲ ਮ: ੯) ਜੋ ਸਮਝ ਹੈ, ਤਦ ਚੇਤਨੈ। ੨ ਚੇਤਨਤਾ. "ਕਤਹੁ ਸੁਚੇਤ ਹੈਕੈ ਚੇਤਨਾ ਕੈ ਚਾਰ ਕੀਓ." (ਅਕਾਲ)

ਚੇਤਨੀ. ਚਿੰਤਨ ਕਰਦੇ. "ਨਾਨਕ ਕੁਹੁ ਨ ਚੇਤਨੀ." (ਵਾਰ ਆਸਾ) ੨ ਚਿੰਤਨ ਕਰਨਗੇ. ਸੋਚਣਗੇ। ੩ ਦੇਖੋ, ਚੇਤਨੀਕ.

ਚੇਤਨੀਕ. ਸੰ. ਵਿ—ਜਾਣਨ ਯੋਗਤਾ ੨ ਯਾਦ ਕਰਨ ਲਾਇਕ.

ਚੇਤਰ. ਦੇਖੋ, ਚੇਤੁ.

ਚੇਤਵਿਆ. ਵਿ—ਚਿਤਵਿਆ. ਚਿੰਤਨ ਕੀਤਾ. "ਮਰਣ ਭਇਆ ਰਬ ਚੇਤਵਿਆ." (ਆਸਾ ਪਟੀ ਮ: ੧)

ਚੇਤਾ. ਸੰਗਤ—ਚਿੰਤਨ ਦਾ ਭਾਵ. "ਚੇਤਾ ਕਤੁ." (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਰਾਮ ੧) ਕਰਤਾਰ ਦਾ ਯਾਦ ਕਰਨਾ, ਜਮੀਨ ਦੀ ਕਤੁ ਹੈ. "ਕਰਨਮੰਡਲ ਮਹਿ ਰਾਖੇ ਚੇਤਾ." (ਚਤਨਮਾਲਾ ਬੰਨੇ) ਇਮਾਨ ਵਿੱਚ ਭਾਗਿਗੁਰੂ ਦਾ ਧਿਆਨ ਰਖਦਾ ਹੈ. "ਦਾਸ ਜਾਨ ਚਿਤ ਚੇਤੇ ਕਰੀਐ." (ਨਾਪੁ)

ਚੇਤਾਇਆ. ਯਾਦ ਕਰਾਇਆ. ਚਿੰਤਨ ਕਰਾਇਆ। ੨ ਚੇਤੇ ਆਇਆ. ਦਿਲ ਵਿੱਚ ਫੁਰਿਆ.

ਚੇਤਾਈ. ਸੰਗਤ—ਚੇਤਨਤਾ ੨ ਦਾਨਾਈ. ਸਮਝ. "ਚੇਤਾਈ, ਤਾ ਚੇਤ." (ਕਉ ਵਾਰ ੨ ਮ: ੫) ਜੋ ਅਕਲ ਹੈ, ਤਾਂ ਚੇਤ (ਚਿੰਤਨਕਰ).

ਚੇਤਾਵਨੀ. ਸੰਗਤ—ਚੇਤੇ ਕਰਾਉਣ ਦੀ ਫ਼ਿਯਾ। ੨ ਸਿਮ੍ਰਿਤੀ. ਯਾਦਦਾਸ਼। ੩ ਵਿਗੜਾਪਨ. ਨੋਟਿਸ. "ਇਹੁ ਚੇਤਾਵਨੀ, ਮਤ ਸਹਿਸਾ ਰਹਿਜਾਇ." (ਸ. ਕਬੀਰ)

ਚੇਤਿ. ਚਿੰਤਨ ਕਰਕੇ ਸਮਝਣ ਕਰਕੇ. "ਹਰਿ ਚੇਤਿ ਖਾਹਿ ਤਿਨਾ ਸਫਲੁ ਹੈ." (ਮ: ੪ ਵਾਰ ਸ੍ਰੀ)

੨ ਚੇਤੁ ਮੇਂ. ਚੇਤ ਵਿੱਚ. "ਚੇਤਿ ਕੋਇੰਦੁ ਅਰਾਧੀਐ." (ਮਾਰ ਬਾਰਹਮਾਹ) ੩ ਚੇਤਣਾ ਫ਼ਿਯਾ ਦਾ ਅਮਰ. ਤੂੰ ਯਾਦ ਕਰ. "ਚੇਤਿ ਮਲਾ, ਪਾਰਬ੍ਰਹਮੁ." (ਕਉ ਮ: ੫) "ਮੇਰੇ ਮਨ। ਚੇਤਿ ਮਲਾ ਸੋਇ." (ਵਡ ਮ: ੩)

ਚੇਤੀ. ਵਿ—ਚੇਤ ਦੇ ਮਹੀਨੇ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ, ਜਿਸੇ—ਚੇਤੀ ਕੁਲਾਬ ਆਇ.

ਚੇਤੁ. ਦੇਖੋ, ਚੇਤ.

ਚੇਤੁ } ਸੰਗਤ—ਚੇਤਨ ਆਤਮਾ. ਦੇਖੋ, ਕਾਇਤੁ ਚੇਤੁ। ੨ ਇੱਕ ਚੇਤੀ } ਮਸੰਦ, ਜੋ ਆਨੰਦਪੁਰ ਕਲਗੀਧਰ ਦੇ ਹਰਚਰ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ. ਦਸਮੇਸ਼ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਕੁਕਰਮੀ ਜਾਣਕੇ ਦੰਡ ਦਿੱਤਾ. ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਸੀ ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਕਿਸੇ ਪ੍ਰੇਮੀ ਸਿੰਘ ਨੇ ਕੀਮਤੀ ਵਸਤੂ ਆਇ ਸਾਮਨ ਮਾਤਾ ਸੀ ਲਈ ਚੇਤੁ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਕੀਤਾ ਸੀ. ਇਸ ਨੇ ਇਹ ਸਭ ਸਾਮਨ ਆਪਣੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਨੂੰ ਦੇ ਦਿੱਤਾ. ਜਦ ਪ੍ਰੇਮੀ ਸਿੰਘ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੇ ਹਰਚਰ ਆਇਆ, ਤਦ ਚੇਤੁ ਦਾ ਪਾਸ ਖੁਲ ਗਿਆ.

ਚੇਤਨ } ਨਿਰਾਲਸ, ਹੋਸ਼ਿਆਰ. ਦੇਖੋ, ਚੇਤਨ ਅਤੇ ਚੇਤਨਕ. ਚੇਤਨੁ } "ਗਿਆਨੀ ਹੋਇ ਸੁ ਚੇਤਨੁ ਹੋਇ." (ਮ: ੩ ਵਾਰ ਬਿਹਾ) ਚੇਦਿ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਬੁੱਧੇਲਖੰਡ ਵਿੱਚ ਚੰਦੇਰੀ ਨਕਸ਼ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਪਾਸ ਦਾ ਫ਼ਿਲਾਫ਼ਾ. ਮਹਾਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦਾ ਨਾਮ ਚੈਦਜ ਅਤੇ ਤ੍ਰੈਪੁਰ ਭੀ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਚੰਦੇਰੀ. ਇਸ ਦਾ ਰਾਜਾ ਸ਼ਿਸ਼ੁਪਾਲ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦਾ ਵਿਰੋਧੀ ਸੀ, ਜੋ ਖੋਟੇ ਭਚਨ ਬੋਲਣ ਕਾਰਣ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਨੇ ਕਤਲ ਕੀਤਾ। ੨ ਇੱਕ ਜਾਤਿ, ਜਿਸ ਦਾ ਜਿਕਰ ਰਿਗਵੇਦ ਵਿੱਚ ਹੈ.

ਚੇਦਿਨਾਥ } ਚੇਦਿ ਦਾ ਰਾਜਾ ਸ਼ਿਸ਼ੁਪਾਲ. ਦੇਖੋ, ਚੇਦਿ ਅਤੇ ਚੰਦੇਰੀ. ਚੇਦਿਪਤਿ } ਚੇਦਿ ਦਾ ਰਾਜਾ ਸ਼ਿਸ਼ੁਪਾਲ. ਦੇਖੋ, ਚੇਦਿ ਅਤੇ ਚੰਦੇਰੀ. ਚੇਦਿਰਾਜ }

ਚੇਨਾਥ. ਚਨਾਂ. ਦੇਖੋ, ਚੰਦੁਭਾਭਾ.

ਚੇਪ. ਸੰਗਤ—ਚਿਪਕਾਉ. ਲੇਸ. ਚੀਕੁ.

ਚੇਰ. ਸੰਗਤ—ਇੱਕ ਪੁਰਾਣਾ ਦੇਸ਼, ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਮ ਕੇਚਲ ਭੀ ਹੈ. ਹੁਣ ਇਹ ਮਲਾਭਾਰ ਕੋਚਿਨ ਅਤੇ ਟ੍ਰਾਵਨਕੋਰ ਦਾ ਫ਼ਿਲਾਫ਼ਾ ਹੈ। ੨ ਦੇਖੋ, ਚੇਰਾ. "ਹੁਤੋ ਰਸੋਈ ਚੇਰ." (ਨਾਪਰ) ਰਸੋਈ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਸੇਵਕ ਸੀ.

ਚੇਰਾ. ਦਾਸ. ਸੇਵਕ। ੨ ਚੇਲਾ. ਚਾਟਤਾ.

ਚੇਰਿ } ਸੰ. ਚੋਟੀ. ਚੇਟਿਕਾ. ਦਾਸੀ. ਟਹਿਲਣ. "ਸਰਬ ਜੋਤਿ ਚੇਰਿਕਾ } ਨਾਮੇ ਕੀ ਚੇਰਿ." (ਬਸੰ ਅ: ਮ: ੧) "ਤਹਾ ਏਕ ਚੇਰੀ } ਚੇਰਿਕਾ ਨਿਹਾਰੀ." (ਦਤਾਵ) "ਚੇਰੀ ਕੀ ਸੇਵਾ ਕਰੈ ਚੇਰੁਲੀ } ਰਾਗੁਰ ਨਹੀ ਦਸਿ." (ਕਉ ਅ: ਮ: ੧) ਇੱਥੇ ਚੇਰੀ ਤੋਂ ਭਾਵ ਮਾਇਆ ਹੈ. "ਜਾ ਪ੍ਰਭੁ ਕੀ ਹਉ ਚੇਰੁਲੀ ਜੋ ਸਭ ਤੇ ਚੁਚਾ." (ਆਸਾ ਮ: ੫)

ਚੇਲ. ਦੇਖੋ, ਚੇਲਾ। ੨ ਸੰ. ਕੇਲ. ਧਾ—ਹਿੱਲਣਾ, ਹਰਕਤ ਕਰਨਾ. "ਸ੍ਰਿਸਟਿ ਸਭ ਤੁਮਰੀ ਜੋ ਦੇਹੁ ਮਤੀ ਤਿਤੁ ਚੇਲ." (ਆਸਾ ਮ: ੪) ੩ ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਵਸਤੂ. ਕਪੜਾ.

ਚੋਲਕ } ਚੋਟਕ. ਚਾਟਕ. ਬਿਸਕ. "ਸੁ ਸੋਭਿਤ ਚੋਲਕ ਸੰਗ
ਚੋਲਕਾ } ਨਰੰ." (ਦੰਤਾਵ) "ਜੋ ਗੁਰੂ ਕੋਪੇ ਆਪਣਾ ਕਿਉ ਸਿਭਹਿ
ਚੋਲਾ } ਚੋਲਾ?" (ਭਾਗੁ) ੨ ਕਿਸੇ ਦੇਵਤਾ ਦਾ ਉਹ ਭਗਤ, ਜੋ
ਆਪਣੇ ਵਿੱਚ ਦੇਵਤਾ ਦਾ ਆਵੇਸ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਪੁਸ਼ਨਾਂ ਦੇ
ਉੱਤਰ ਦੇਵਤਾ ਵੱਲੋਂ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਚੋਲਾ ਕਹਾਉਂਦਾ ਹੈ.

ਚੋਲਿਕਾ } ਚੋਲਕ ਦਾ ਇਸਤ੍ਰੀ ਲਿੰਗ. ੨ ਉਹ ਇਸਤ੍ਰੀ, ਜੋ ਕਿਸੇ
ਚੋਲੀ } ਦੇਵਤਾ ਅਕਸਰ ਪੀਰ ਦੀ ਰੂਪ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਵਿੱਚ ਆਈ
ਦੱਸਕੇ, ਖੇਡਦੀ ਅਤੇ ਪੁਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਉੱਤਰ ਦੇਵਤਾ ਵੱਲੋਂ ਦਿੱਤੀ ਹੈ।
੩ ਸ਼ਿਸ਼ਾ.

ਚੈ. ਦੇਖੋ. ਚਯ.

ਚੈਤ. ਦੇਖੋ. ਚੈਤ ਅਤੇ ਚੈਤੁ.

ਚੈਤਕੀ. ਸੰ. ਚੈਤਕ ਚਰੁ. ਸੰਗਤ—ਪਿੱਪਲਾ ੨ ਦੇਖੋ. ਚੈਤਕੀ.

ਚੈਤਨਜ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਚੈਤਨ ਆਤਮਾ. ੨ ਭਾਨਾ. ੩ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ.
ਕਰਤਾਰ. ੪ ਬੰਗਲ ਨਿਵਾਸੀ ਇੱਕ ਮਹਾਤਮਾ ਸਾਧੂ, ਜੋ ਨਦੀਆ
(ਨਵਦੀਪ) ਵਿੱਚ ਜਗੰਨਾਥ ਮਿਸ਼੍ਰ ਦੇ ਘਰ ਸ਼ਚੀਦੇਵੀ ਦੇ ਉਦਠ ਤੋਂ
ਸਨ ੧੪੮੫ ਵਿੱਚ ਜਨਮਿਆ. ਇਹ ਵੈਸ਼ਨਵਮਤ ਦੀ ਇੱਕ ਸ਼ਾਖਾ
ਦਾ ਆਚਾਰਯ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਚੈਤਨਜ ਨੇ ਭਗਤ ਕੁਰੀਤੀਆਂ
ਦੂਰ ਕੀਤੀਆਂ ਅਤੇ ਜਾਤਿ ਪਾਤਿ ਦੇ ਬੰਧਨਾਂ ਨੂੰ ਭੀ ਕੁਝ ਵਿੱਲਾ
ਕੀਤਾ. ਧਰਮਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਚੈਤਨਜ ਦਾ ੪੮ ਵਰ੍ਹੇ ਦੀ
ਉਮਰ ਵਿੱਚ ਦੇਹਾਂਤ ਹੋਇਆ. ਬੰਗਲ ਵਿੱਚ ਹੁਣ ਭੀ ਚੈਤਨਜ ਦੇ
ਉਪਾਸਕ ਭਗਤ ਦੇਖੀਏ ਹਨ. ਇਸ ਮਹਾਤਮਾ ਦਾ ਪੂਰਾ ਨਾਮ ਭੀ
ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਚੈਤਨਜਦੇਵ ਹੈ ਅਤੇ ਭੋਰਾ ਰੰਗ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਗੋਰਾਂਗ
ਭੀ ਸੱਦੀਦਾ ਹੈ। ੫ ਵਿ—ਸਚੇਤ. ਚੈਤਨਤਾ ਸਹਿਤ। ੬ ਹੋਸ਼ਿਆਰ.
ਸਾਧਨ.

ਚੈਤੜ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਮੰਦਿਰ. ਮਹਿਲ. ੨ ਦੇਵਾਲਕ. ਦੇਵਤਾ ਦਾ
ਮੰਦਿਰ। ੩ ਯਗਯਸ਼ਾਲਾ। ੪ ਪਿੱਪਲ। ੫ ਨਗਰ ਦੀ ਹੋਂਦ ਪੂਰ
ਲਾਇਆ ਹੋਇਆ ਕਿਰਫ। ੬ ਬੌਧ ਸਾਧੂਆਂ ਦੇ ਰਹਿਣ ਦਾ ਮਨ।
੭ ਵਿ—ਚਿਤਾ (ਚਿਖਾ) ਨਾਲ ਹੈ ਸੰਬੰਧ ਸਿਸ ਦਾ.

ਚੈਤੁ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਚੈਤ ਦਾ ਮਹੀਨਾ. ਉਹ ਮਹੀਨਾ, ਜਿਸ ਦੀ
ਪੂਰਣਮਾਸੀ ਨੂੰ ਚਿਤ੍ਰਾ ਨਛਤ੍ਰ (ਨਕਤ੍ਰ) ਹੋਵੇ. ਚਾਦ੍ਰ (ਚੰਦ ਦੇ) ਸੰਵਤ
(ਸੰਮਤ) ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਮਹੀਨਾ.

ਚੈਤੁਰਬ. ਸੰਗਤ—ਚਿਤ੍ਰਚਰ ਨਾਮਕ ਕੰਧਰਵ ਦਾ ਲਾਇਆ ਹੋਇਆ
ਭਾਗ. ਜੋ ਕੁਬੇਰ ਦੇ ਕੁਬਜ਼ੇ ਵਿੱਚ ਹੈ। ੨ ਚੰਦ੍ਰਵੰਸ਼ੀ ਰਜਾ ਕੁਰੂ ਦਾ
ਇੱਕ ਪੁਰ.

ਚੈਨ. ਸੰਗਤ—ਸੁਖ. ਸਾਂਝ. "ਹਰਿ ਪਿਥ ਬਿਨੁ ਚੈਨ ਨ ਪਾਈਐ."
(ਮਾਭ ਦਿਨ ਚੈਨ) ੨ ਦੇਖੋ. ਚਯਨ.

ਚੈਯਾ. ਭੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਬਾਪਿਆ ਹੋਇਆ ਬਿਹਾਰ
ਦਾ ਇੱਕ ਮਸੰਦ. ਇਹ ਕੁਝ ਕਾਲ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਦੇ ਸਮੇਂ ਭੀ ਆਪਣੇ
ਅਧਿਕਾਰ ਪੂਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ੨ ਵਿ—ਚਾਉ (ਉਮੰਗ) ਵਾਲਾ ੩ ਦੇਖੋ.
ਚਈਆ.

ਚੈਰੀ. ਦੇਖੋ. ਭਲਾਸ ੩.

ਚੈਲ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਪੋਸ਼ਕ. ਪਹਿਰਣ ਯੋਗਤ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ
ਵਸਤੂ. "ਧੋਇ ਸੁਕਾਇ ਚੈਲ ਨੈ ਆਵਾ." (ਨਾਪੁ)

ਚੈਲਧਾਵ. ਚੈਲ (ਭਸਤ੍ਰ) ਧੋਣ ਵਾਲਾ. ਧੋਈ. ਰਜਕ.

ਚੈ. ਸੰਬੰਧ ਜੋਤਨ ਵਾਲਾ ਪੁਰਤਾ. ਦਾ. ਕਾ. "ਸੰਤ ਚੈ ਮਾਰਗ."
(ਆਸਾ ਰਵਿਦਾਸ) ੨ ਸੰਗਤ—ਮੁਆਤਾ. ਮੁਰਿਆਤਾ. ੩ ਦੇਖੋ.
ਚੈਣ.

ਚੋਆ. ਸੰਗਤ—ਟਪਕਿਆ ਹੋਇਆ ਜਲ। ੨ ਜਲ ਦੇ ਟਪਕਣ ਦਾ
ਭਾਵ। ੩ ਅਜਰ ਦੀ ਲੱਕੜ ਤੋਂ ਟਪਕਾਇਆ ਹੋਇਆ ਤੇਲ. ਅਯਰਸਾਰ।
੪ ਰੁਨਾਕ ਕੇਵਲੇ ਆਦਿ ਦਾ ਅਰਥ। ੫ ਬਰਸਾਤੀ ਨਾਲ, ਜੋ ਪਹਾੜ
ਦੇ ਜਲ ਟਪਕਣ ਤੋਂ ਬਣਿਆ ਹੈ.

ਚੋਆ ਸਾਹਿਬ. ਦੇਖੋ. ਨਾਭਾ ੨.

ਚੋਆ ਚੰਦਨ. ਅਯਰ ਦਾ ਤੇਲ ਅਤੇ ਚੰਦਨ। ੨ ਚੰਦਨ ਦਾ ਤੇਲ.
ਦਿਤਰ. ਸੁਗੰਧਿਸਾਰ. "ਚੋਆ ਚੰਦਨੁ ਲਾਈਐ ਕਾਪਤ੍ਰ ਰੂਪ ਸੀਗਾਰ."
(ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ: ੧)

ਚੋਇਆ. ਸੰ. ਚੜ੍ਹੇਤਿਤੰ. ਚੋਇਆ ਹੋਇਆ.

ਚੋਸ } ਸੰ. ਚੋਸਤ. ਵਿ—ਚੂਸਨੇ ਯੋਗਤ. ਚੂਪਣ ਲਾਇਕ।
ਚੋਸਤ } ੨ ਸੰਗਤ—ਚੂਸਣ ਯੋਗਤ ਪਦਾਰਥ. ਜੈਸੇ—ਅੰਬ ਗੰਨਾ
ਆਦਿ. ਦੇਖੋ. ਚੂਸ.

ਚੋਹਲ. ਹਾਸਤ ਵਿਲਾਸ. ਠੱਠਾ ਮਖੌਲ.

ਚੋਹਸਾਹਿਬ. ਦੇਖੋ. ਜਲਾਲਾਬਾਦ। ੨ ਜਿਨਾ ਜੇਹਲਮ, ਬਾਣਾ
ਦੀਨਾ ਦਾ ਇੱਕ ਪਿੰਡ ਰੋਹਤਾਸ ਹੈ. ਜੋ ਚੋਲਯੇ ਸਟੇਸਨ ਦੀਨਾ ਤੋਂ
ਕੁਰੀਭ ਤਿੰਨ ਮੀਲ ਪੱਛਮ ਹੈ. ਰੋਹਤਾਸ ਤੋਂ ਉੱਤਰ, ਪਹਾੜੀ ਦੇ
ਹੇਠ ਕੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਦਾ ਕੁਰੂਦਾਰਾ "ਚੋਹਸਾਹਿਬ" ਨਾਮ ਕਰਕੇ
ਪੁਸ਼ਿੰਧ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਕੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਦੀ ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ ਪੂਰ
ਇਸ ਥਾਂ ਪੱਥਰ ਢੁੱਕਕੇ ਜਲ ਦਾ ਪ੍ਰਵਾਹ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਸੀ. ਇਸ ਜਲ
ਦੇ ਸੰਤ ਪਾਸ ਇਕ ਛੋਟਾ ਭਾਨ ਹੈ, ਹਰ ਵੇਲੇ ਨਿਰਮਲ ਜਲ ਵਹਿੰਦਾ
ਹੈ. ਇਸ ਨੂੰ "ਭਲਾ ਸਾਹਿਬ" ਭੀ ਆਖਦੇ ਹਨ. ਚਲਮੇ ਤੋਂ ਪੂਰਬ
ਵੱਲ ਦਰਬਾਰ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ. ੨੬੦ ਰੂਪਯੇ ਜਾਲਾਨਾ ਅਤੇ
੨੭ ਖੁਮਾਉਂ ਜ਼ਮੀਨ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੇ ਵੇਲੇ ਤੋਂ ਹੈ.
ਕੱਤਕ ਸੁਦੀ ੧੫ ਨੂੰ ਮੇਨਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.

ਚੋਕ. ਸੰਗਤ—ਚੋਤ. ਨੇਕੀਲੀ ਚੀਜ਼ ਦੇ ਚੁਰਣ ਦਾ ਭਾਵ.

ਚੋਕਰ. ਸੰਗਤ—ਅੰਨ ਦਾ ਸੁਰਾ. ਛਾਟਸ.

ਚੋਖ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਚੋਸ. ਸੰਤਾਪ. ਜਲਨ. "ਕਰਕ ਸਬਦ ਅਸੰਤੋਖ
ਚੋਖ ਸੁਮ ਹੈ." (ਭਾਗੁ ਕ)

ਚੋਖਣ. ਸੰ. ਚੋਸਣ. ਸੰਗਤ—ਚੂਸਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਚੂਸਣਾ.

ਚੋਖਤ } ਚੋਸਣ ਕਰਦਾ. ਚੁੰਘਦਾ. ਦੇਖੋ. ਚੋਖਣ. "ਭਨ ਚੋਖਤਾ
ਚੋਖਤਾ } ਮਾਖਨ ਘੁਟਲਾ." (ਗੋਬ ਨਾਮਦੇਵ)

ਚੋਖਾ. ਸੰ. ਚੋਕ. ਵਿ—ਜਾਫ. ਸੁਬਰਾ. ਨਿਰਮਲਾ ੨ ਕਾਫੀ (ਭਗਤ)

*ਇਹ ਨਗਰ ਮਾਝਾ ਸਾਹਿਬਕੋਚ ਸ਼੍ਰੀ ਦੇ ਨਾਮ ਦਾ ਅਸਥਾਨ ਹੈ ਦੇਖੋ. ਰੋਹਤਾਸ.

ਅਰਥ ਵਿੱਚ ਹੀ ਚੋਖਾ ਲਥਦ ਵਰਤੀਦਾ ਹੈ। ੩ ਸੰਗਤ—ਚਾਖਲ (ਚਾਉਲ).

ਚੋਖੀ. ਚੋਖਾ ਦਾ ਇਸਤ੍ਰੀ ਲਿੰਗ. “ਅਖਰ ਬਿਰਖ ਝਾੜ ਭੁਟਿ ਚੋਖੀ.” (ਆਸਾ ਮ: ੧) ਅਕਰ (ਉੱਤਮ ਗੁੰਥ) ਬਿਰਛਾਂ ਦਾ ਝਾੜ, ਅਤੇ ਸੁੱਧ ਅੰਤਰਕਰਣ ਸੁਬਰੀ ਜ਼ਮੀਨ ਹੈ.

ਚੋਗ } ਸੰਗਤ—ਪੰਛੀਆਂ ਦੇ ਚੁਕਣ ਧੋਕਣ ਵਸਤੂ. ਦਾਏ ਆਦਿ
ਚੋਗਤੀ } ਅੰਨ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਪੰਛੀ ਚੁਕਣ. “ਜਾਨੁ ਪਸਾਰਿ ਚੋਗ
ਬਿਸਥਾਰੀ.” (ਬਿਲਾ ਮ: ੫) “ਭਾਭਾ ਚੁਗੈ ਨਿਤ ਚੋਗਤੀ.” (ਮਾਰੂ
ਅ: ਮ: ੧)

ਚੋਗਾ. ਦੇਖੋ, ਚੋਗਾ ੨ ਚੁ ੨੨ ਚੋਗਾ. ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਲੰਮਾ
ਦਰਬਾਰੀ ਵਸਤੂ. ਇਸ ਦਾ ਰੂਪਾਂਤਰ ਚੁਗਰ (ਚੁਗਾ) ਵੀ ਹੈ. ਲੈਟਿਨ
ਵਿੱਚ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਲਪੇਟੀ ਚਾਦਰ (ਗਤੀ) ਦੀ Toga ਸੰਗਤ ਹੈ.
ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸੇ ਮੂਲ ਤੋਂ ਚੋਗਾ ਬਣਿਆ ਹੈ.

ਚੋਚ. ਭਿੰਗ. ਸੰਗਤ—ਬਿਰਛ ਦੀ ਡਿੱਲ.

ਚੋਚ. ਦੇਖੋ, ਚੋਜ.

ਚੋਚਲਾ. ਸੰਗਤ—ਹਾਵ ਝਾਵ। ੨ ਨਖਰਾ. ਨਾਖ.

ਚੋਜ. ਸੰ. ਬੇਨੋਯ—ਚੋਤੇਜ. ਸੰਗਤ—ਓਂਤ ਵਿੱਚ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ
ਉਤਸਾਹ। ੨ ਤਮਾਸ਼ਾ. ਕੌਤੁਕ. “ਸਭ ਤੇਰੇ ਚੋਜ ਬਿਛਾਣਾ.” (ਸੋਪੁਸ਼ੁ)
“ਤਿਸ ਕਾ ਚੋਜ ਸਭਾਇਆ.” (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੧) “ਕਰਿ ਵੇਖੇ
ਆਪਿ ਚੋਜਾਹਾ.” (ਸੋਰ ਮ: ੪) ੩ ਚਯਾ—ਚਯੀ. ਵਿਹਾਰ.
ਕ੍ਰਿਯਾ.

ਚੋਜਵਿਛਾਣੀ. ਵਿ—ਵਿਛੋੜਨ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਕੌਤੁਕ ਕਰਨ ਵਾਲਾ.
ਜਿਸ ਦੇ ਖੋਲ ਅਕਲ ਨੂੰ ਹੈਰਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ. “ਹਰਿ ਧਿਆਵਹੁ
ਚੋਜਵਿਛਾਣੀ ਹੇ.” (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੪)

ਚੋਜੀ. ਵਿ—ਵਿਲਾਸੀ. ਕੌਤੁਕੀ. “ਹਰਿ ਪ੍ਰਭੁ ਮੇਲਾ ਚੋਜੀ ਜੀਉ.”
(ਗਉ ਮ: ੪) ਦੇਖੋ, ਚੋਜ.

ਚੋਜੁ. ਦੇਖੋ, ਚੋਜ.

ਚੋਟ. ਸੰਗਤ—ਸੱਟ. ਆਖਾਤ. ਪ੍ਰਹਾਰ. ਦੇਖੋ, ਚੁਟ ਧਾ. “ਚੋਟ
ਸਹਾਈ ਸਭਦ ਕੀ.” (ਸ. ਕਬੀਰ) ੨ ਨਗਾਰੇ ਪੁਰ ਚੋਬ ਦੀ ਸੱਟ.
“ਚਣ ਚੋਟ ਪਈ ਪਗ ਏ ਨ ਟਲੇ ਹੋ.” (ਵਿਚਿਤ੍ਰ) ੩ ਥਾਸ਼ੁ ਦਾ
ਆਖਾਤ (ਪ੍ਰਹਾਰ).

ਚੋਟੀ. ਸੰਗਤ—ਸ਼ਿਖਾ. ਛੋਟੀ। ੨ ਥੋਸਾਂ ਦਾ ਰੁਤਾ। ੩ ਪਹਾੜ ਦਾ
ਉੱਚਾ ਟਿੱਲਾ, ਮੰਦਿਰ ਬਿਰਛ ਮੁਨਾਰੇ ਆਦਿ ਦੀ ਟੀਸੀ.

ਚੋਣ. ਸੰਗਤ—ਚਾਨ. ਚੁਕਣਾ. ਇੰਤਿਖਾਬ.

ਚੋਣਾ. ਕ੍ਰਿ—ਚੋ ਲੈਣਾ. ਚੁਯਨ ਕਰਨਾ. ਚੁਆਉਣਾ ਟਪਕਾਉਣਾ.
“ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਹਰਿ ਮੁਖਿ ਚੋਣਿ ਜੀਉ.” (ਆਸਾ ਡੰਡ ਮ: ੪) ਚੁਇਣਾ
ਕ੍ਰਿਯਾ ਦਾ ਰੂਪਾਂਤਰ ਹੀ ਚੋਣਾ ਹੈ. ਟਪਕਣਾ। ੨ ਵਿ—ਚੁਕਣ ਵਾਲਾ.
ਚੁਟਨ ਵਾਲਾ। ੩ ਸੰਗਤ—ਇੱਕ ਖੜੀ ਗੋਤ੍ਰ. ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ
ਦਾ ਸਹੁਰਾ ਬਾਬਾ ਮੂਲਚੰਦ ਇਸੇ ਜਾਤਿ ਦਾ ਸੀ.

“ਭਾਖਤ ਜੈਰਾਮ ਚੋਣਾ ਗੋਤ ਮੁਲਾ ਨਾਮ ਤਿੰਭ

ਤਨੁਜਾ ਹੈ ਧਾਮ ਸੇ ਰੰਧਾਵੇ ਪਟਵਾਰੀਆ.”

(ਨਾਪੁ)

ਚੋਣੀ. ਵਿ—ਚੁਣਨ ਵਾਲੀ। ੨ ਚੋਣਾ ਗੋਤ੍ਰ ਦੀ. ਮਾਤਾ ਸੁਲਖਨੀ ਜੀ
ਨੂੰ ਚੋਣਾ ਗੋਤ੍ਰ ਦੀ ਹੋਣ ਤੋਂ ਸਾਖੀਆਂ ਵਿੱਚ ਮਾਤਾ ਚੋਣੀ ਕਰਕੇ
ਲਿਖਿਆ ਹੈ. “ਚੋਣੀ ਬਚਨ ਕੁਚਿਰ ਤਵ ਕਹੇ.” (ਨਾਪੁ)

ਚੋਣੀ ਮਾਤਾ. ਦੇਖੋ, ਚੋਣੀ ੨.

ਚੋਦ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਖਰਾਣੀ. ਉਹ ਸੋਟੀ ਜਿਸ ਦੇ ਸਿਰੇ ਪੁਰ ਨੌਕਦਾਰ
ਸੁਈ (ਅਚ) ਲੱਗੀ ਹੋਵੇ ਇਹ ਮੱਠੇ ਪਸ਼ੂ ਨੂੰ ਹੱਕਣ ਦੇ ਕੰਮ ਆਉਂਦੀ
ਹੈ। ੨ ਚਾਬੁਕ. ਕੋਰਤਾ.

ਚੋਦਨਾ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਪੁਰਨਾ। ੨ ਵਿਧਿ ਵਾਕਤ. ਉਹ ਵਾਕ,
ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਕਰਮ ਦੇ ਕਰਨ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਿਆ ਜਾਵੇ.

ਚੋਂਦਾ. ਟਪਕਦਾ. ਦੇਖੋ, ਚੋਣਾ.

ਚੋਪ. ਸੰਗਤ—ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਦੇ ਪਹਿਰਣ ਦਾ ਇੱਕ ਖਾਸ ਵਸਤੂ,
ਜਿਸ ਪੁਰ ਕਈਏ ਦਾ ਕੰਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ੨ ਦੇਖੋ, ਚੋਪ। ੩ ਦੇਖੋ,
ਚੋਬ.

ਚੋਪਡ. ਸੰ. ਮਲਾਟੀ. ਟੁੱਧ ਦੀ ਥਾਲਾਣੀ.

ਚੋਪਦਾਰ. ਦੇਖੋ, ਚੋਬਦਾਰ.

ਚੋਪਰਾ } ਸੰਗਤ—ਇੱਕ ਖੜੀ ਗੋਤ੍ਰ। ੨ ਵਿ—ਚੋਪਤਿਆ ਹੋਇਆ.
ਚੋਪਰਾ } ਚਿਕਨਾਈ ਨਾਲ ਪੋਰਿਆ.

ਚੋਪਤੀ. ਵਿ—ਖੀ ਆਦਿ ਨਾਲ ਪੋਰੀ ਹੋਈ. ਚੁਪਤੀ. “ਦੇਖਿ
ਪਰਾਣੀ ਚੋਪਤੀ.” (ਸ. ਫਰੀਦ)

ਚੋਪਤੀਪਰੀਤਿ. ਸੰਗਤ—ਦਿਖਾਵੇ ਦੀ ਪ੍ਰੀਤਿ. ਜਾਹਰਾ ਪੋਥੇ ਦੀ
ਪ੍ਰੀਤਿ. “ਦਰ ਦਰਬੇਸੀ ਗਾਖਤੀ ਚੋਪਤੀ ਪਰੀਤਿ.” (ਸ. ਫਰੀਦ)

ਚੋਬ. ਡਾ ੨੨ ਸੰਗਤ—ਲੰਕਤ। ੨ ਸੋਟੀ. ਲਾਟੀ. ਆਸਾ। ੩ ਖੋਮੇ
(ਤੰਬੂ) ਦਾ ਚੰਡਾ। ੪ ਨਗਾਰਾ ਬਜਾਉਣ ਦਾ ਡੰਡਾ. “ਦੁਹਰੀ ਚੋਬ
ਨਗਾਰੇ ਪਈ.” (ਗੁਪਤੁ)

ਚੋਬਚੀਨੀ. ਡਾ ੨੨ ਇੱਕ ਦਵਾਈ, ਜੋ ਖੋਲ ਦੀ ਜੜ ਹੈ. ਚੀਨ
ਦੇਸ ਦੀ ਚੋਬ (ਲੰਕਤ) ਹੋਣ ਤੋਂ ਇਹ ਸੰਗਤ ਹੈ. ਇਸ ਦੀ ਰਾਸ਼ੀਰ
ਕਰਮ ਤਰ ਹੈ. ਲਧੂ ਸਾਫ ਕਰਨ ਲਈ ਅਤੇ ਜੋੜਾਂ ਦੇ ਦਰਦ ਦੂਰ
ਕਰਨ ਲਈ ਇਸ ਦਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਇਸ਼ਰਾਮਾਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. L. Smilax
China.

ਚੋਬਦਾਰ. ਸੰਗਤ—ਚੋਬ (ਆਸਾ) ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ ਨੌਕਰ. ਦੰਭਧਰ.
ਚੋਤ੍ਰਪਾਣਿ. ਚੋਬਦਾਰ ਮਹਾਰਾਜਿਆਂ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਤੇ ਹਾਜਿਰ ਰਹਿੰਦੇ
ਅਤੇ ਅੱਗੇ ਅੱਗੇ ਚਲਦੇ ਹਨ.

ਚੋਭਾ. ਵਿ—ਚੋਬ ਵਾਲਾ. ਜੈਸੇ—ਵੈ ਚੋਭਾ ਖੋਮਾ ਅਰ ਬੋਢੇਕਾ ਤੰਬੂ।
੨ ਦੇਖੋ, ਚੋਭਾ.

ਚੋਬੀ. ਵਿ—ਚੋਬ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਤ—ਨਗਾਰਚੀ ਨੌਕਾਰਹ
ਬਜਾਉਣ ਵਾਲਾ. “ਚੋਬੀ ਧਉਸ ਬਜਾਈ.” (ਚੰਡੀ ੩)

‘ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਲਥਦ ਚੋਣ ਅਤੇ ਚੋਣਾ ਤੋਂ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਡੀਏ ਅਰਥ ਚੋਖਣ ਵਾਲੇ
ਲਥਦ ਭੀ ਬਣ ਛਟੇ ਹਨ.

ਚੋਖੀ, ਚੋਖਾਂ ਨਾਲ.

ਚੋਡ. ਸੰਕਤਾ—ਚੁਡਣ ਦਾ ਭਾਵ. ਨੌਕੀਲੀ ਚੀਜ਼ ਦੇ ਚੁਡਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ।
੨ ਚਤਕ. ਕਰਕ. ਚੁਡਵੀਂ ਪੀਤ. "ਅਜੇ ਸੁ ਚੋਡ ਕਉ ਬਿਲਲ
ਬਿਨਲਾਏ." (ਰਾਮ ਕਬੀਰ) ੩ ਟੀਰਖਾ. ਡਾਹ. ਸਾਤਾ. "ਨ ਲੋਭੋ ਨ
ਚੋਭੋ." (ਅਕਾਲ)

ਚੋਡਕ. ਚਿ—ਚੁਡਾਉਣ (ਚੋਡਣ) ਵਾਲਾ।

ਚੋਡਣਾ. ਚਿ—ਚੁਡਾਉਣਾ. ਨੌਕਦਾਰ ਚੀਜ਼ ਨੂੰ ਧਸਾਉਣਾ।

ਚੋਰ. ਸੰ. ਸੰਕਤਾ—ਚੁਰਾਉਣ ਵਾਲਾ ਆਦਮੀ. ਤਸਕਰ. ਦੁਰਦ.
ਦੇਖੋ, ਚੁਰ ਧਾ. "ਅਸੰਖ ਚੋਰ ਹਰਾਮਖੋਰ." (ਜਪੁ) ਦੇਖੋ, ਚੋਰ।
੨ ਸੰ. ਚੋਯ. ਚੋਰੀ. ਦੁਸਦੀ. ਚੋਰ ਦਾ ਕਰਮ. "ਕਹਿ ਦੁਸਦੀ ਚੋਰ
ਚੁਰਾਇਆ." (ਗਉ ਮ: ੪) ੩ ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ ਦੇ ੧੭ ਚਰਿਤ੍ਰ ਵਿੱਚ
ਲਿਖਾਈ ਨੇ ਚੋਰ ਦੀ ਥਾਂ ਚੋਰ ਬਰਦ ਲਿਖ ਦਿੱਤਾ ਹੈ.

ਚੋਰਈ. ਸੰਕਤਾ—ਛਪਾਉ. ਦੁਰਾਉ. ਲੁਕਾਉ. ਚੋਰੀ. "ਤਿਸੁ ਪਾਸਹੁ
ਮਨ ਗਿਆ ਚੋਰਈ ਹੈ." (ਗੋਬ ਮ: ੪) ੨ ਚੁਰਾਉਂਦਾ.

ਚੋਰਖੋਤੀਆ. ਸੰਕਤਾ—ਖੋਤੋ ਪੁਰ ਚੜ੍ਹਿਆ ਜਾਸੂਸ, ਜੋ ਵੇਸ (ਭੋਖ)
ਬਦਲਕੇ ਚਾਤ ਨੂੰ ਦੁਸਮਨ ਦੀ ਖਬਰ ਲਿਆਵੇ. "ਚੋਰਖੋਤੀਆ ਮੁਹਿਰੇ
ਭੋਰੇ." (ਪ੍ਰਾਪ੍ਰ)

ਚੋਰਚਕਾਰ. ਦੇਖੋ, ਚੋਰ ਅਤੇ ਚੁੱਢਕਾ.

ਚੋਰਣਾ } ਚਿ—ਚੋਰੀ ਨਈ ਅਣਨ (ਫਿਰਨ) ਵਾਲਾ—ਵਾਲੀ.
ਚੋਰਣੀ } ਚੁਰਾਉਣ ਵਾਲਾ (ਵਾਲੀ). "ਕਬੀਰ ਮਾਇਆ ਚੋਰਣੀ."
(ਸ:)

ਚੋਰਤਾਪ. ਚਾਤ ਨੂੰ ਹੋਣ ਵਾਲਾ ਰਾਪ, ਜੋ ਦਿਨ ਵਿੱਚ ਉਤਰ ਜਾਵੇ.
ਚੋਰਪਹਿਰਾ. ਚੋਰਾਂ ਤੋਂ ਰਖਕਾ ਨਈ ਚਾਤ ਨੂੰ ਕਾਇਮ ਕੀਤਾ
ਪਹਿਰਾ. ਚਾਤ ਦੀ ਚੋਖੀਦਾਰੀ.

ਚੋਰਾਇ. ਚਿ. ਚਿ—ਚੁਰਾਕੇ. ਚੋਰੀ ਕਰਕੇ. "ਧਨੁ ਚੋਰਾਇ ਆਇ
ਮੁਹਿ ਪਾਇਆ." (ਮ: ੪ ਚਾਰ ਸਾਰ)

ਚੋਰੀ. ਸੰਕਤਾ—ਚੋਰ ਦਾ ਕਰਮ. ਚੋਯ. "ਕਹਿ ਚੋਰੀ ਸੇ ਜਾਂ ਚਿਛੁ
ਲੀਆ." (ਗਉ ਮ: ੧)

ਚੋਲ. ਸੰ. ਸੰਕਤਾ—ਚੋਲਾ. ਪੀਚਾਹਨ। ੨ ਭਾਵ—ਦੇਹ. ਸਰੀਰ.
"ਇਹੀ ਅੰਤ ਕੋ ਚੋਲ." (ਗੁਪ੍ਰਸੁ) ੩ ਕਵਚ. ਭਕਤਗ। ੪ ਕਾਏਮੰਡਲ
ਸਾਹਿਲ ਦੇ ਬਿਨਾਂ ਫਿਸਲਾ ਨਈ ਅਤੇ ਕਾਵੇਰੀ ਨਈ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ
ਦਾ ਦੇਸ਼, ਜਿਸ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਕਾਂਚੀ ਸੀ। ੫ ਚੋਲ ਦੇਸ਼ ਦਾ
ਵਸਨੀਕ.

ਚੋਲਣਾ } ਦੇਖੋ, ਚੋਲ ੧. ਅਤੇ ੨ "ਗੁਣਨਿਧਾਨੁ ਪ੍ਰਕਟਿਓ ਇਹ
ਚੋਲਣਾ } ਚੋਲੈ." (ਕਾਲ ਮ: ੫) "ਨਾਲ ਚੋਲਣਾ ਏ ਭਨਿ
ਚੋਲਣਾ } ਸੋਹਿਆ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) "ਭਇਆ ਪੁਰਾਣਾ ਚੋਲਾ."
ਚੋਲਾ } (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧) "ਮੇਰੇ ਕੰਝ ਨ ਭਾਵੈ ਚੋਲਣਾ." (ਤਿਲ
ਮ: ੧) ਪਾਖੰਡ ਦਾ ਲਿਬਾਸ ਨਹੀਂ ਭਾਉਂਦਾ.

ਚੋਲਣੀ ਕੁੰਝ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦਾ ਨਾਉਂ ਦੁਬਿਤ ਹੀ ਆਇਆ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਪਦਮਪੁਰਾਣ,
ਆਦਿ ਖੰਡ, ਅ: ੬.

ਚੋਲਾਸਾਹਿਬ. ਸਾਹਿਬ (ਸੁਆਮੀ ਸਤਿਗੁਰੂ) ਦਾ ਪਹਿਰਿਆ ਹੋਇਆ
ਚੋਲਾ. ਉਹ ਜਾਮਾ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਸਰੀਰ ਸਪਰਸ਼ ਕਰਨ
ਦਾ ਮਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ ਹੈ.

ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਚੋਲੇ ਇਹ ਹਨ—

(ੳ) ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਦਾ ਡੇਰਾ (ਦੇਹਰਾ) ਥਾਣਾ ਨਾਨਕ
ਵਿੱਚ ਬੇਦੀ ਕਾਬੁਲੀਮੰਨ ਜੀ ਦੇ ਘਰ ਚੋਲਾ, ਜਿਸ ਪੁਰ ਚੁਰਾਨ
ਦੀਆਂ ਆਖਤਾਂ ਅਤੇ ਖੁਦਾ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਕਸੀਦੇ ਨਾਲ ਕੰਢੀ ਹੋਈ ਹੈ.
ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿੱਚ ਇਸ ਚੋਲੇ ਦਾ ਬਛਦਾਦ ਦੇ ਹਾਕਿਮ ਵੱਲੋਂ
ਅਰਪੇਸ਼ਾਣਾ ਲਿਖਿਆ ਹੈ. ਮਹੰਤ ਭਗਵਾਨ ਸਿੰਘ ਜੋ ਚੋਲੇਸਾਹਿਬ
ਦਾ ਪੁਜਾਰੀ ਹੈ ਬਿਆਨ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਚੋਲਾ ਅਰਬ
ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ
ਅਛਗਿਨਿਸਤਾਨ ਨਿਵਾਸੀ ਇੱਕ ਪ੍ਰੇਮੀ ਸਿੱਖ ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ. ਬਹੁਤ
ਸਮੇਂ ਪਿਛੋਂ ਸੁਪਨੇ ਵਿੱਚ ਇਸ਼ਾਰਾ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬੇਦੀ ਕਾਬੁਲੀਮੰਨ
ਜੀ ਆਪ ਅਛਗਿਨਿਸਤਾਨ ਜਾ ਕੇ ਇਕ ਕੰਦਰਾ ਵਿੱਚੋਂ ਚੋਲਾ
ਲਿਆਏ.

ਵਾਸਤਵ ਵਿੱਚ ਅਰਬ, ਭਾਰਤ ਅਥਵਾ ਮਿਸਰ ਦੇ ਕਿਸੇ
ਪ੍ਰੇਮੀ ਨੇ ਇਹ ਚੋਲਾ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੀ ਭੇਟਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ,
ਅਰਬੀ ਆਦਿ ਸਾਰੀ ਭੋਲੀਆਂ ਨੂੰ ਸਮਾਨ ਜਾਣਨ ਵਾਲੇ ਸਾਹਕਾਹੀ
ਜਗਤਗੁਰੂ ਨੇ ਸਾਇਕ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਅਨੁਸਾਰ ਚੋਲਾ ਅੰਗੀਕਾਰ ਕੀਤਾ
ਹੈ. ਇਸ ਚੋਲੇ ਦਾ ਦਰਸ਼ਨ ੨੧—੨੨—੨੩ ਚੱਕਰ ਅਮ ਸੰਗਤਿ
ਨੂੰ ਕਰਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਹੋਰ ਸਮਿਆਂ ਵਿਚ ਭੀ ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ ਨੂੰ
ਖਾਸ ਤੌਰ ਤੇ ਦਰਸ਼ਨ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ. ਚੋਲਾ ਸਾਹਿਬ ਨਾਮ ਦਾ
ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਇਸ ਮਕਾਨ ਤੋਂ ਕੁਝ ਵਿੱਚ ਤੇ ਮੋਜੂਦ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ
ਪ੍ਰਬੰਧ ਦੇਹਰਾ ਥਾਣਾ ਨਾਨਕ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਦੀ ਸਕਾਨਕ ਗੁਰਦੁਆਰਾ
ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਹੱਥ ਹੈ. ਪਹਿਲਾਂ ਚੋਲਾ ਇਸੇ ਥਾਂ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ
ਸੀ.

(ਅ) ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਜੀ ਵਿੱਚ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਦੀ ਕਲੀ ਅੰਦਰ ਭਾਹਮਣਾਂ
ਦੇ ਘਰ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਚੋਲਾ. ਦੇਖੋ, ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਅੰਗ
੧੮.

(ੳ) ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਚੋਲਾ, ਜੋ ਰਿਆਸਤ
ਨਾਭੇ ਦੇ ਰਾਜਭਵਨ ਦੇ ਗੁਰਦੁਆਰੇ 'ਸਿਰੋਪਾਉ ਸਾਹਿਬ' ਵਿੱਚ ਹੈ. ਇਹ
ਕਲਗੀਧਰ ਨੇ ਥਾਣਾ ਤਿਲੋਕ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਹੁਕਮਨਾਮੇ
ਦੇ ਨਾਲ ਬਖਸ਼ਿਆ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਨਾਭਾ.

(ਸ) ਹੋਰ ਭੀ ਕਈ ਥਾਈਂ ਸਤਿ ਗੁਰਾਂ ਦੇ ਚੋਲੇ ਵੇਖੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ.
ਚੋਲਾ ਛੱਡਣਾ } ਭਾਵ—ਸਰੀਰ ਤਿਆਗਣਾ ਅਤੇ ਨਵਾਂ ਸਰੀਰ
ਚੋਲਾ ਧਾਰਣਾ } ਧਾਰਨ ਕਰਨਾ.

ਚੋਲੀ. ਛੋਟਾ ਚੋਲਾ. ਦੇਖੋ, ਚੋਲ। ੨ ਭਾਵ—ਦੇਹ ਅਤੇ ਬੁੱਧਿ. "ਕਾਮ
ਕ੍ਰੋਧ ਕੀ ਕਚੀ ਚੋਲੀ." (ਮਾਧੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੧) "ਹਰਿਪ੍ਰੇਮ ਭਿੰਨੀ
ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਬਛਦਾਦ ਪਧਾਰੇ ਹਨ, ਤਦ ਉੱਥੋਂ ਦਾ ਹਾਕਿਮ
"ਇਲਾਹੀਲ ਸਕਦੀ" ਸੀ. ਦੇਖੋ, ਬਛਦਾਦ.

ਚੋਲੀਐ." (ਦੇਵ ਮ: ੪)

ਚੋਲੀਪੰਥ } ਵਾਮਮਾਰਗ ਦਾ ਇੱਕ ਫਿਰਕਾ, ਜੋ ਪੂਜਨਚਕੁ ਵਿੱਚ
ਚੋਲੀਮਾਰਗ } ਬੈਠਕੇ ਸਚਾਬ, ਮਾਸ ਆਦਿ ਵਰਤਦਾ ਹੈ। ਪੂਜਨ
ਸਮੇਂ ਦੇਕੜ ਹੋਈਆਂ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਦੀਆਂ ਚੋਲੀਆਂ ਉਤਾਰਕੇ ਇੱਕ
ਮੱਟੀ ਵਿੱਚ ਪਾਈਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਮਹੰਤ ਦੀ ਆਗ਼ਾ ਨਾਲ
ਮੁਖੀ ਚੋਲਾ ਮੱਟੀ ਵਿੱਚ ਹੱਥ ਪਾ ਕੇ ਪਹਿਲੇ ਚੋਲੀ ਕੱਢਦਾ ਹੈ, ਇਸੇ
ਤਰਾਂ ਹੋਰ ਲੋਕ। ਜਿਸ ਇਸਤ੍ਰੀ ਦੀ ਚੋਲੀ ਜਿਸ ਮਰਦ ਦੇ ਹੱਥ
ਆਉਂਦੀ ਹੈ, ਉਹ ਉਸ ਸਮੇਂ ਲਈ ਉਸ ਦੀ ਔਰਤ ਮੰਨੀ ਜਾਂਦੀ
ਹੈ।

ਚੋਲੀ, ਚੋਲੇ ਮੇਂ, ਚੋਲੇ ਵਿੱਚ। ੨ ਚੋਲੀ ਵਿੱਚ. "ਸਾਧਨ ਲਭ ਰਸ
ਚੋਲੀ." (ਤੁਖਾ ਬਾਰਹਮਾਹ)

ਚੋਲ੍ਹਾ. ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੇ ਜਿਲੇ, ਬਾਣਾ ਸਰਹਾਲੀ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਪਿੰਡ,
ਜੋ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਪੱਟੀ ਤੋਂ ੮ ਮੀਲ ਦੱਖਣ ਪੂਰਬ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ
ਪਹਿਲਾ ਨਾਮ ਚੋਟੀ ਸੀ। ਪੰਜਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦਾ ਇੱਥੇ ਕੁਰਦਾਰਾ ਹੈ।
ਸੰਮਤ ੧੬੪੨ ਵਿੱਚ ਰਸਦਾਇਕ ਭੋਜਨ (ਚੋਲ੍ਹਾ) ਛਣਕੇ ਇੱਕ
ਮਾਈ ਇੱਥੇ ਲਿਆਈ ਜਿਸ ਪਰਚਾਇ ਰੂਪ ਸਾਹਿਬ ਨੇ. "ਹਰਿ
ਨਾਮ ਭੋਜਨ ਇਹੁ ਨਾਨਕ ਕੀਨੇ ਚੋਲ੍ਹਾ." (ਧਨਾ ਮ: ੫) ਸ਼ਬਦ
ਉਚਾਰਿਆ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਪਿੰਡ ਦਾ ਨਾਮ ਚੋਲ੍ਹਾ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੋਇਆ। ਇਹ
ਕ੍ਰਮ ਮੁਗਲਰਾਜ ਸਮੇਂ ਦਾ ਕੁਰਦਾਰਾ ਨੂੰ ਜਾਕੀਰ ਹੈ। ਦਰਬਾਰ ਸੁੰਦਰ
ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਇਸ ਪਿੰਡ ਅੰਦਰ ਮਾਤਾ ਕੰਕਾ ਜੀ ਦਾ ਭੀ
ਅਸਥਾਨ ਹੈ। ਜਦ ਰੂਪ ਸਾਹਿਬ ਚੋਲ੍ਹੇ ਕ੍ਰਮ ਬਹੁਤ ਚਿਰ ਰਹੇ, ਤਦ
ਮਾਤਾ ਜੀ ਭੀ ਇਸ ਕਾਂ ਆਕੇ ਠਹਿਰੇ ਸਨ। ੨ ਰਸਦਾਇਕ ਭੋਜਨ.
ਉੱਤਮਾਜਿਕਾ.

ਚੋਵਤ, ਚੋਂਦਾ ਹੈ। ੨ ਟਪਕਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਚੋਵਨ.

ਚੋਵਨ. ਫਿ. —ਚੜਵਨ. ਚੁਟਿਣਾ. ਟਪਕਣਾ. "ਚੋਵਤ ਜਾਤ ਜਵਨ
ਤੇ ਵਾਚਾ." (ਬਰਿਤ੍ਰ ੩੮੪)

ਚੋਵਨਾ. ਦੇਖੋ, ਚੋਣਾ ਅਤੇ ਚੋਵਨ.

ਚੋ. ਦੇਖੋ, ਚਉ.

ਚੋਸਠ. ਦੇਖੋ, ਚਉਸਠਿ.

ਚੋਸਠ ਕਲਾ. ਦੇਖੋ, ਕਲਾ। ੨ ਸੁਕੁਨੀਤਿ ਵਿੱਚ ਚੋਸਠ ਕਲਾ
(ਭਗੁ:ਭਭਿ ਕਲਾ) ਇਹ ਲਿਖੀਆਂ ਹਨ:—ਹਾਥਭਾਵ ਸਹਿਤ
ਨਾਥ, ਵਾਜਿਆਂ ਦਾ ਵਸਾਉਣਾ, ਵਸਤੂ ਗਹਿਣੇ ਸਜਾਉਣ ਦਾ
ਢੰਗ, ਅਨੇਕ ਰੂਪ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਵਿਦਯਾ, ਝੁੱਲਾਂ ਦਾ ਗੁੰਦਣਾ,
ਜੁਆ ਆਦਿ ਖੇਲ, ਕਾਮ ਦੇ ਆਸਣਾਂ ਦਾ ਕੜਾਨ, ਮਦਿਰਾ
ਆਦਿ ਰਸਾਂ ਦਾ ਬਣਾਉਣਾ, ਨਾਡੀਆਂ ਦੇ ਘਾਵ ਮਿਟਾਉਣ ਦੀ
ਵਿਦਯਾ, ਅੰਨ ਦੇ ਅਨੇਕ ਰਸਾਂ ਦਾ ਬਣਾਉਣਾ, ਵਿਕ ਨਾਉਣ
ਪਾਲਣ ਦਾ ਇਲਮ, ਧਾਤੂਆਂ ਦਾ ਪਿਘਾਰਨਾ ਅਤੇ ਕਠੋਰ ਕਰਨਾ,
ਗੁੜ ਆਦਿ ਰਸ ਪਕਾਉਣੇ, ਧਾਤੂ ਦੀ ਦਵਾ ਬਣਾਉਣੀ,
ਮਿਲੀ ਧਾਤਾਂ ਨੂੰ ਅਲਗ ਕਰਨਾ, ਧਾਤਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲਾਉਣਾ, ਇਮਾਰਤ
ਰਚਣਾ, ਬਸਤ੍ਰਾਂ ਦਾ ਬਣਾਉਣਾ, ਮੱਲਯੁੱਧ, ਯੰਤ੍ਰ ਨਾਲ ਅਸਤ੍ਰਾਂ

ਦਾ ਬੈਂਕਣਾ, ਫੌਜ ਦਾ ਕਿਲਾ ਰਚਣਾ, ਹਾਥੀ ਘੋੜੇ ਆਦਿ ਦਾ
ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਯੋਗ ਕਰਨ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਰ, ਦੇਵਤਾ ਦਾ ਆਰਾਧਨ,
ਘੋੜੇ ਹਾਥੀ ਨੂੰ ਚਾਲ ਸਿਖਾਉਣਾ, ਮਿੱਟੀ ਦੀਆਂ ਵਸਤੂਆਂ ਰਚਣੀਆਂ,
ਕਾਠ ਦੇ ਪਦਾਰਥ ਬਣਾਉਣੇ, ਪੱਥਰ ਦਾ ਸਾਮਾਨ ਰਚਣਾ, ਧਾਤੂ
ਦੀ ਵਸਤੂ ਬਣਾਉਣੀ, ਖਾਨਿ (ਆਕਰ) ਦਾ ਗੜਾਨ, ਤਾਲ
ਬਾਦਲੀ ਰੂਪ ਆਦਿ ਦੀ ਰਚਨਾ, ਘਟੀਯੰਤ੍ਰ ਦੀ ਰਚਨਾ, ਚੰਗਾਂ ਦੇ
ਮੇਲ ਨਾਲ ਅਨੇਕ ਗੰਭ ਰਚਣੇ, ਜਲ ਪਵਨ ਅਗਨਿ ਦੇ ਸੰਯੋਗ
ਨਾਲ ਰੋਗਾਇ ਰੋਕਣ ਦੀ ਫ਼ਿਯਾ, ਕਿਸਤੀ ਦੀ ਰਚਨਾ, ਰੱਸੀ
ਚੱਟਣੀ, ਕਪੜਾ ਬੁਣਨਾ, ਰਤਨਾਂ ਦੀ ਪਰਖ, ਅਸਲ ਅਤੇ
ਬਨਾਵਟੀ ਧਾਤੂ ਦਾ ਕੜਾਨ, ਕਹਿਣੇ ਘੜਨੇ, ਲੇਪ ਬਣਾਉਣ ਦੇ
ਪ੍ਰਕਾਰ, ਪਸ਼ੂ ਪਾਲਨ, ਦੁੱਧ ਚੋਣਾ, ਕਪੜਾ ਸਿਉਣਾ, ਪਾਣੀ ਪੂਰ
ਬਰਨਾ, ਬਰਤਨ ਸਾਫ਼ ਕਰਨ ਦਾ ਕੜਾਨ, ਕੱਪੜੇ ਧੋਣ ਦਾ
ਇਲਮ, ਕੇਸਾਂ ਦੇ ਸਿੰਭਾਰਣ ਦਾ ਵੰਨ, ਮਾਲਿਸ਼ ਦੇ ਢੰਗ, ਤੇਲ
ਕੱਢਣ ਦਾ ਕੜਾਨ, ਮੁਢੰਬੇ ਆਦਿ ਬਣਾਉਣੇ, ਦਰਖਤ ਪੂਰ
ਚੜ੍ਹਨਾ, ਬਲ ਕਾਰਕ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੇ ਸੇਵਨ ਦੀ ਸਮਝ, ਬਾਂਸ
ਕੂੜ ਆਦਿ ਤੋਂ ਪਾਤ੍ਰ ਰਚਣੇ, ਕੱਚ ਦੇ ਭਾਂਡੇ ਬਣਾਉਣੇ, ਜਲ
ਸਿੱਕਣਾ, ਜਲ ਸਾਫ਼ ਕਰਨਾ, ਹਥਿਆਰ ਘੜਨੇ, ਪਸ਼ੁਚਿੰਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ
ਫਲਾ ਬੁਰਾ ਫਲ ਸਮਝਣ ਦੀ ਸਮਝ, ਬੰਬੇ ਪਾਲਣਾ, ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ
ਸਿਖਰਾ, ਬੱਚਿਆਂ ਨਾਲ ਖੇਡਣਾ, ਅਨੇਕ ਅੱਖਰਾਂ ਦਾ ਸੁੰਦਰ
ਨਿਮਣਾ, ਅਪਰਾਧੀ ਨੂੰ ਦੰਡ ਦੇਣ ਦਾ ਕੜਾਨ, ਪਾਨਾਂ ਦਾ ਰਕਣ
ਅਤੇ ਭੀੜੀ ਆਦਿ ਦੀ ਰਚਨਾ ਦਾ ਕੜਾਨ. ਦੇਖੋ, ਵਿਦਯਾ
ਸ਼ਬਦ.

ਚੋਸਠਘੜੀ. ਦੇਖੋ, ਚਉਸਠਿ ਘੜੀ.

ਚੋਸਠਚਾਰ. ਅਠਾਸਠ. ਦੇਖੋ, ਚਉਸਠਚਾਰ.

ਚੋਸਠ ਜੋਕਣੀ. ਦੇਖੋ, ਚੋਗਿਨੀ.

ਚੋਸਠ ਵਿਦਯਾ. ਦੇਖੋ, ਕਲਾ ੧੧, ਚੋਸਠ ਕਲਾ ੨ ਅਤੇ ਵਿਦਯਾ
ਸ਼ਬਦ.

ਚੋਸਰ } ਸੰਕੜਾ—ਚਾਰ ਲੜੀਆਂ ਦਾ ਹਾਰ। ੨ ਚਾਰ ਸਾਰੀਆਂ
ਚੋਸਾਰ } ਵਾਲਾ ਖੇਲ, ਚੋਪੜਾ। ੩ ਚਿ—ਚਾਰ ਲੜੀਆਂ ਦਾ, ਚੋਲਤਾ.
"ਚਮਕਤ ਚੋਸਰ ਹਾਰ ਉਦਾਧੂ." (ਲੁਪਸੁ)

ਚੋਸੀ. ਦੇਖੋ, ਚਉਸੀ.

ਚੋਹਟ. ਦੇਖੋ, ਚਉਸਿਠ ਅਤੇ ਚਉਹਟਾ.

ਚੋਹਟਾ. ਦੇਖੋ, ਚਉਹਟਾ.

ਚੋਹੱਤਰ. ਦੇਖੋ, ਚਉੱਤਰ.

ਚੋਹਾਣ } ਰਾਜਪੂਤਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਜਾਤਿ, ਜੋ ਅਗਨਿਕੁਲ ਮੰਨੀ ਜਾਂਦੀ
ਚੋਹਾਨ } ਹੈ. ਕਥਾ ਇਉਂ ਪ੍ਰਚਲਿਤ ਹੈ ਕਿ ਰਾਖਸਾਂ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ
ਲਈ ਅਰਥੁਦ (ਆਰੂ) ਪਹਾੜ ਪੂਰ ਰਿਖੀਆਂ ਨੇ ਜੰਗ ਕੀਤਾ. ਜੰਗ
ਦੇ ਗੁੰਝ ਤੋਂ ਚਾਰ ਪੁਤਰਪੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਪ੍ਰਕਟ ਹੋਏ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਮ
ਹਨ—ਪੁਮਾਰ, ਚੋਹਾਨ, ਸੋਲੰਕੀ ਅਤੇ ਪਰਿਹਾਰ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਚਾਰ
ਰਾਜਪੂਤਾਂ ਤੋਂ ਚਾਰ ਵੰਸ਼ ਚੱਲੇ, ਜੋ ਹੁਣ ਰਾਜਪੂਤਾਨੇ ਵਿੱਚ ਮੁਖੀ ਹਨ.

ਇਹ ਕਹਾਵਤ ਭੀ ਹੈ ਕਿ ਚੌਹਾਨ ਦੇ ਚਾਰ ਝੁਜਾ ਸਨ. ਮਨਾ ਪੁਤਾਪੀ ਪ੍ਰਿਥੀਰਾਜ ਇਸੇ ਵੰਸ਼ ਦਾ ਰੂਸਣ ਸੀ. ਦੇਖੋ, ਰਾਜਪੂਤ. "ਮੱਲਣ ਹਾਸ ਚੌਹਾਣ ਰਿਤਾਰੀ." (ਭਾਗੁ)

ਚੌਕ. ਸੰਗਤ—ਚਤੁ: ਕੋਣ (ਚੁਕੋਣਾ) ਸਹਨ. ਵੇਹਤਾ. ੭ ਬਾਜਰ ਦਾ ਉਹ ਥਾਂ, ਜਿੱਥੇ ਚਾਰ ਕੂਚੇ ਆਖੇ ਮਿਲਣ। ੩ ਕੁਹ ਆਦਿ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੀ ਪੂਜਾ ਲਈ ਬਣਾਇਆ ਚੁਕੋਣਾ ਥੰਡ। ੪ ਚਮਕ. ਭਰ ਸਹਿਤ ਕੰਪ. "ਚੌਕ ਪਈ ਤਬ ਹੀ ਇਹ ਯੋ ਸਿਮ ਚੌਕ ਪਈ ਤਮ ਮੇ ਭਰ ਖੁਸ਼ੀ." (ਗ੍ਰਿਸਨਾਥ)

ਚੌਂਕ. ਦੇਖੋ, ਚੌਕ। ੭ ਦੇਖੋ, ਚੌਂਕਣਾ.

ਚੌਕਸ. ਵਿ—ਚਾਚੇ ਪਾਸਿਓਂ ਕਸਿਆ ਹੋਇਆ. ਸਾਵਧਾਨ. ਚੌਕੰਨਾ. ਹੋਸ਼ਿਆਰ। ੭ ਚਾਕੁਸ. ਨਜਰਬਾਜ਼.

ਚੌਕਸਾਈ } ਸੰਗਤ—ਚੌਕਸਪਨ. ਸਾਵਧਾਨਤਾ. ਹੋਸ਼ਿਆਰੀ.
ਚੌਕਸੀ } ਮਥਰਦਾਰੀ.

ਚੌਂਕਣਾ. ਚਮਕ ਪੈਣਾ. ਭੜਕਣਾ। ੭ ਅਚਾਨਕ ਜਾਗਣਾ.

ਚੌਂਕਰੀ } ਦੇਖੋ, ਚੌਂਕੜੀ. "ਚੁਕਲ ਦੀ ਚੌਂਕਰੀ ਫਿਰਦੇ ਈ ਫਿਰਦੇ ਚੌਂਕਰੀ } ਹੈ." (ਅਕਾਲ) ੭ ਚਾਚੇ ਪਿਰ ਉਠਾ ਕੇ ਮਾਰੀ ਭਾਲ. "ਕੁਦਤ ਕਰਤ ਚੌਂਕਰੀ ਚੌਂਕਤ." (ਗੁਪਤੁ)

ਚੌਂਕੜ } ਦੇਖੋ, ਚੌਂਕੜ ਅਤੇ ਚੌਂਕੜ ਖਰਚਣਾ.

ਚੌਂਕੜੀ. ਦੇਖੋ, ਚੌਂਕੜੀ.

ਚੌਂਕਾ. ਦੇਖੋ, ਚੌਂਕਾ.

ਚੌਂਕਾਠ. ਦੇਖੋ, ਚੁਕਾਠ.

ਚੌਂਕੀ. ਦੇਖੋ, ਚੌਂਕੀ.

ਚੌਂਕੀਦਾਰ. ਸੰਗਤ—ਚਾਚੇ ਪਾਸੇ ਮਥਰ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ. ਪਹਿਰੂ.

ਚੌਂਕੀਦਾਰੀ. ਸੰਗਤ—ਚਖਵਾਲੀ. ਪਹਿਰੇ ਦਾ ਕਰਮ। ੭ ਚੌਂਕੀਦਾਰ ਦੀ ਬਨਸ਼ਾਹ ਅਥਵਾ ਮਜ਼ਦੂਰੀ.

ਚੌਂਕੀਭਰਣੀ. ਫਿ—ਫਿਸੇ ਦੇ ਦਰ ਤੇ ਪਹਿਰੂ ਵਾਂਗ ਰਾਜਿਰ ਰਹਿਣਾ। ੭ ਕੁਝ ਪੀਰ ਦੇ ਮੀਂਦਰ ਪੁਰ ਜਾ ਕੇ ਰਾਤ ਨੂੰ ਜ਼ਮੀਨ ਪੁਰ ਸੋਟਾ ਅਤੇ ਚਾਤ੍ਰਸਾਕਰਣ (ਚਾਤਜਾਗਾ) ਕਰਕੇ ਫੁਣ ਕਾਉਣੇ।

ਚੌਂਖੁਟਾ. ਚਤੁਸਕੋਣ. ਵਿ—ਚਾਰ ਕਿਨਾਰਿਆਂ ਤੋਂ ਇਕੋ ਜੇਹਾ। ੭ ਸੰਗਤ—ਚੁਕੋਣਾ ਵਸਤੂ ਆਦਿ ਪਟਾਚਕ.

ਚੌਖੰਨ } ਦੇਖੋ, ਚੌਖੰਨ ਅਤੇ ਚੌਖੰਨੀਐ ਵੰਦਣਾ.
ਚੌਖੰਨੀਐ }
ਚੌਖੰਨੀਐ ਵੰਦਣਾ }

ਚੌਂਕਣ. ਦੇਖੋ, ਚੌਂਕਣ.

ਚੌਂਕੌਤਾ. ਦੇਖੋ, ਚੌਂਕੌਤਾ। ੭ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੇ ਜਿਲੇ ਮੁਗਲਾਂ ਦਾ ਇੱਕ ਗੋੜਾ। ੪ ਮੁਲਤਾਨ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਜੱਟ ਗੋੜਾ.

ਚੌਂਕਾਂ } ਭਾ ੭੬ ਸੰਗਤ—ਖੁੱਦੇ ਖੁੰਡੀ ਦਾ ਖੋਲ. ਦੇਖੋ, ਖੋਲੋ.
ਚੌਂਕਾਨ } ੭ ਖੁੱਦੇ ਖੋਡਣ ਦੀ ਖੁੰਡੀ। ੨ ਖੁੱਦੇ ਖੁੰਡੀ ਖੋਡਣ ਦਾ ਸਾਫ ਮੈਦਾਨ। ੪ ਨਗਰੇ ਦੀ ਚੌਥ.

ਚੌਂਕੁਣ. ਦੇਖੋ, ਚੌਂਕੁਣ.

ਚੌਂਕਰ } ਦੇਖੋ, ਚੌਂਕਰ.
ਚੌਂਕੜ }

ਚੌਂਚ. ਦੇਖੋ, ਚੁੰਚ। ੭ ਚੁਬਨੀ. ਬੁਧੀ. "ਕੂਕਰ ਜੌਂ ਚੌਂਚ ਕਾਢ ਚਾਕੀ ਚਾਣਕੇ ਕੋ ਜਾਣਿ." (ਭਾਗੁ ਕ)

ਚੌਂਚੋਬਾ. ਵਿ—ਚਾਰ ਚੋਬਾਂ ਵਾਲਾ. "ਚੌਂਚੋਬਾ ਗ੍ਰਿਹ ਵਸਤੂ ਬਨਾਯੋ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੭੪) ਚਾਰ ਚੋਬਾਂ ਦਾ ਗ੍ਰਿਹਵਸਤੂ (ਤੰਬੂ).

ਚੌਂਕੌਤਾ. ਵਿ—ਚਾਰ ਛੱਤਾਂ ਵਾਲਾ, ਚਾਰ ਮੀਂਸਲਾ ਮਕਾਨ.

ਚੌਂਕੜ. ਦੇਖੋ, ਚੌਂਕੜ.

ਚੌਂਕਾ. ਦੇਖੋ, ਚੌਂਕੁਣ ਅਤੇ ਚੌਂਕੁਣਾ.

ਚੌਂਕੀ. ਵਿ—ਚਤੁਰ ਚੁਣੀ. ਚੌਂਕੁਣੀ. "ਚੁਣੀ ਚੌਂਕੀ ਕਰਮਾਤ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ਕ)

ਚੌਂਤਰਾ. ਇੱਕ ਪਿੰਡ. "ਭਮਨੇ ਹੋਇ ਚੌਂਤਰੇ ਨੇਰਾ." (ਗੁਪਤੁ) ਦੇਖੋ, ਚੌਂਤਰਾ.

ਚੌਂਤਰਾਸਾਹਿਬ. ਸੰਗਤ—ਸਾਹਿਬ (ਸਤਿਗੁਰੂ) ਦੇ ਵਿਰਾਜਣ ਦਾ ਚਸ਼ੁਤਰਾ। ੭ ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਮਨ੍ਹਾ ਪਿੰਡ (ਰਿਆਸਤ ਪਟਿਆਲਾ ਤਸੀਲ ਭਟਿੰਡਾ) ਵਿੱਚ ਡੀਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦਾ ਬੜਾ, ਜੋ ਜੈਤੋ ਰੋਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਤੋਂ ੭ ਮੀਲ ਪੂਰਬ ਹੈ. ਗੁਰੂ ਹਰਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਇਸ ਥਾਂ ਤਿੰਨ ਦਿਨ ਵਿਰਾਜੇ ਸਨ. ਇੱਥੇ ਇੱਕ ਸੋਪਣੀ ਦਾ ਉੱਪਰ ਕੀਤਾ. ਫੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਨਾਲ ੧੮੦ ਖੁਮਾਂਉਂ ਜਮੀਨ ਹੈ. ਮੇਨਾ ਵੈਸਾਖੀ ਨੂੰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.

ਚੌਂਤਰਾ ਜੀ. ਦੇਖੋ, ਚੌਂਤਰੇ ਜੀ.

ਚੌਂਤਾ. ਦੇਖੋ, ਚੌਂਤਾ.

ਚੌਂਤਾਲ. ਦੇਖੋ, ਚਾਰ ਤਾਲ.

ਚੌਂਤਾਲੀ } ਚਤੁਸ਼ੁਰਾਹਿੰਸਤ. ਚਾਲੀ ਉੱਪਰ ਚਾਰ ੪੪.
ਚੌਂਤਾਲੀਸ }

ਚੌਂਤੀ. ਦੇਖੋ, ਚੌਂਤੀ.

ਚੌਂਤੀਅੱਖਰ } ਦੇਖੋ, ਚੌਂਤੀਸ ਅੱਖਰ.
ਚੌਂਤੀਸਅੱਖਰ }

ਚੌਂਤੁਕਾ. ਦੇਖੋ, ਚੌਂਤੁਕਾ.

ਚੌਂਤੋ ਜੀ. ਰਿਆਸਤ ਕਪੂਰਥਲਾ, ਥਾਣੇ ਫਗਵਾੜੇ ਦਾ ਪਿੰਡ ਬੰਬੋਲੀ ਹੈ. ਇਸ ਤੋਂ ਉੱਤਰ ਵੱਲ ਚਾਰ ਫਗਵਾੜੇ ਤੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਰਾਇ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਫੁਰਦ੍ਵਾਰਾ "ਚੌਂਤੋ ਜੀ" ਨਾਮ ਤੋਂ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ. ਇਸ ਨਾਲ ੧੦੦ ਖੁਮਾਂਉਂ ਦੇ ਕਰੀਬ ਜਮੀਨ ਹੈ. ਵੈਸਾਖੀ ਨੂੰ ਚਾਰੀ ਮੇਨਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਰੋਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਫਗਵਾੜੇ ਤੋਂ ੭ ਮੀਲ ਉੱਤਰ ਹੈ.

ਚੌਥ. ਦੇਖੋ, ਚੌਥ। ੭ ਚਿੱਥਣ ਦੀ ਫ਼ਿਯਾ. ਫੇਹਣਾ. "ਏਕਹਿ ਘਾਇ ਚੌਥ ਸਿਰ ਡਾਰੈ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੫੨) ੩ ਚਤੁਰਥੀ. ਚੌਥਾ ਭਾਗ. ਪੁਰਾਣੇ ਸਮੇਂ, ਮਾਲਗੁਜ਼ਾਰੀ ਦਾ ਚੌਥਾ ਹਿੱਸਾ ਪਰਕਨੇ ਦੇ ਸਰਦਾਰ ਨੂੰ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਵੱਲੋਂ ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਮੁਆਫ਼ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਚੌਥ ਇਸ ਦਾ ਮੂਲ ਚੌਂਤਰਾ (ਚੌਥਰਾ) ਕਰਦਾ ਹੈ, ਜੀ ਸਨਮਾਨ ਭੋਧਕ ਹੈ.

ਦੀ ਮੁਆਫੀ ਨੇ ਕੇ ਕੁਝ ਫੌਜ ਰੱਖਕੇ ਦਿਲਾਕੇ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਂਤਿ ਰੱਖੇ। ਇਸ ਮੁਆਫੀ ਦਾ ਨਾਮ "ਚੋਬ" ਅਤੇ ਮੁਆਫੀਦਾਰ ਨੂੰ "ਚੋਬਦਾਰ" ਆਖਦੇ ਸਨ।

ਚੋਬਦਾਰ. ਦੇਖੋ, ਚੋਬ ਕ.

ਚੋਬਾ. ਦੇਖੋ, ਚਉਬਾ.

ਚੋਬਾਈਆ. ਦੇਖੋ, ਚੋਬਾਯਾ। ੨ ਚੋਬਾ ਹਿੱਸਾ ਨੇ ਕੇ ਖੇਤੀ ਵਪਾਰ ਆਦਿ ਵਿੱਚ ਸਾਂਝ ਕਰਨ ਵਾਲਾ।

ਚੋਬਾਪਦ. ਦੇਖੋ, ਚਉਬਾਪਦ.

ਚੋਬਾ ਪੇੜਾ. ਚੰਘੜੇਟੇ ਸਿੱਖ (ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਚੂਹੜੇ ਸ਼ਾਂਤਿ ਵਿੱਚੋਂ ਅਮ੍ਰਿਤ ਛਕ ਕੇ ਖਾਲਸਾ ਧਰਮ ਧਾਰਨ ਕੀਤਾ ਹੈ) ਚੋਬੇ ਪੇੜੇ ਵਾਲੇ ਕਹੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਕਿਉਂਕਿ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਜੀ ਦੇ ਦੁਬੇਰੇ ਜਦ ਚੁੰਗੇ ਬਣਨ ਲੱਗੇ, ਤਦ ਚੋਬੀ ਬਾਹੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਵੰਡ ਵਿੱਚ ਆਈ ਸੀ।

ਚੋਬਾਯਾ ਅਥਵਾ ਚੋਬੀਯਾ ਤਾਪ. ਚਤੁਰਥ (ਚੋਬੇ) ਦਿਨ ਆਉਣ ਵਾਲਾ ਤਾਪ. "ਜੁਖਾ ਜੁਰ ਤੇਈਆ ਚੋਬਾਯਾ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੪੦੫) ਦੇਖੋ, ਤਾਪ (ਹ)

ਚੋਦਸ } ਦੇਖੋ, ਚਉਦਸ ਅਤੇ ਚਉਦਸਿ.
ਚੋਦਸਿ }

ਚੋਦਹ. ਦੇਖੋ, ਚਉਦਹ.

ਚੋਦਹ ਦਾ ਫ਼ਦਰ. ਸੰਮਤ ੧੯੧੪ (ਸਨ ੧੮੫੭) ਦਾ ਰਾਜਕੋਲਾ. ਫੌਜ ਦੀ ਭਗਵਤ. Mutiny.

ਕਈ ਰਾਜਨੀਤਿ ਅਤੇ ਮਸਹਬੀ ਮੁਆਮਲਿਆਂ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਈ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਨਾਰਾਜ਼ਗੀ ਤੋਂ ਇਹ ਭਗਵਤ ਭਿਤਿਆ. ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਬੰਗਾਲ ਵਿੱਚ ਮੁਰਸ਼ਿਦਾਬਾਦ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਦੀ ਛਾਉਣੀ ਫ਼ਰਹਾਮਪੁਰ (ਫ਼ਰਹਾਮਪੁਰ) ਦੀ ਫੌਜ ਨੇ ੨੫ ਫ਼ਰਵਰੀ ੧੮੫੭ ਦੀ ਰਾਤ ਨੂੰ ਭਗਵਤ ਕੀਤੀ, ਫੇਰ ਬੰਬਈ ਦੀਆਂ ਫੌਜਾਂ ਵਿੱਚ ਕੁੱਝ ਕਤਬਖ਼ੀ ਹੋਈ. ੧੦ ਮਈ ਨੂੰ ਮੇਰਠ ਰਸਾਲਾ ਭਿਕਤ ਬੈਠਾ ਅਤੇ ੨੪ ਨੰਬਰ ਦੇ ਸਿਪਾਹੀਆਂ ਨੇ ਫੇਰੇ ਅਫ਼ਸਰ ਨੂੰ ਵੱਢ ਦਿੱਤਾ. ਫੂਜ ਦੀ ਅੱਗ ਵਾਂਝ ਸਾਰੇ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਵਿੱਚ ਇਹ ਭਗਵਤ ਫੈਲ ਗਈ. ਕਾਨਪੁਰ ਲਖਨਊ ਆਦਿਕ ਥਾਵਾਂ ਦੇ ਬਹੁਤ ਅੰਗਰੇਜ਼, ਬੰਦੇ ਅਤੇ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਸਮੇਤ ਮਾਰੇ ਗਏ. ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਬਹਾਦੁਰ ਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਬਿਕਤੀ ਹੋਈ ਫੌਜ ਅਤੇ ਬਹੁਤ ਮੁਲਕੀ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਆਪਣਾ ਮਾਲਿਕ ਮੰਨਕੇ ਦਿੱਲੀ ਨੂੰ ਜੰਗ ਦਾ ਅੱਗਾ ਬਣਾਇਆ. ਅੰਤ ਨੂੰ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਕੈਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਪੁਤ੍ਰ ਮਾਰੇ ਗਏ.

ਇਸ ਗਦਰ ਵਿੱਚ ਕੁਲਕੀਆਂ ਸਿੱਖ ਰਿਆਸਤਾਂ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਤਮਾਮ ਰਾਜੇ, ਸਰਦਾਰ ਅਤੇ ਪੇਂਡੂ ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਫ਼ਵਰਨਮੇਂਟ ਬਰਰਾਨੀਆ ਦੀ ਵਡੀ ਸਹਾਇਤਾ ਕੀਤੀ. ਦਿੱਲੀ ਦੀ ਫਤੇ ਵਿੱਚ ਭਾਰੀ ਹਿੱਸਾ ਸਿੱਖ ਮਰਾਥਾਜੇ ਅਤੇ ਸਿੱਖਾਂ ਦਾ ਸੀ. ੧੦ ਨਵੰਬਰ ਸਨ ੧੮੫੮ ਨੂੰ ਇਹ ਗਦਰ ਸਮਾਪਤ ਹੋਇਆ. ਇਹ ਘਟਨਾ ਲਾਰਡ ਕੈਨਿੰਗ Lord Canning ਗਵਰਨਰ ਜਨਰਲ ਵੇਲੇ ਹੋਈ 'ਦੀਲੀ ਸਨ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਇਸ ਨੂੰ ਸਤਵੰਸ (ਸਰਵਨ) ਦਾ ਗਦਰ ਆਖਦੇ ਹਨ.

ਚੋ. ੨

ਚੋਦਹ ਭਵਨ. ਚਤੁਰਦਸ਼ ਭਵਨ. ਦੇਖੋ, ਚੋਦਾਂ ਲੋਕ.

ਚੋਦਹ ਰਰਨ. ਦੇਖੋ, ਰਤਨ ਚ.

ਚੋਦਹ ਲੋਕ. ਦੇਖੋ, ਚੋਦਾਂ ਲੋਕ.

ਚੋਦਹਵਾਂ. ਚਤੁਰਦਸ਼ਮ.

ਚੋਦਹ ਵਿਦਯਾ. ਦੇਖੋ, ਚਉਦਹ ਵਿਦਯਾ.

ਚੋਦਹਿ. ਦੇਖੋ, ਚਉਦਹ.

ਚੋਦਾ. ਦੇਖੋ, ਚਉਦਾ.

ਚੋਦਾਂ. ਦੇਖੋ, ਚਉਦਹ.

ਚੋਦਾਂ ਕੁਣ ਸ਼ੁੱਤਾ ਅਤੇ ਵਕਤਾ ਦੇ. ਦੇਖੋ, ਸ਼ੁੱਤਾ ਦੇ ਕੁਣ ਅਤੇ ਵਕਤਾ ਦੇ ਕੁਣ.

ਚੋਦਾਂ ਰਤਨ. ਦੇਖੋ, ਰਤਨ ਚ.

ਚੋਦਾਂ ਲੋਕ. ਸੱਤ ਆਕਾਸ਼ ਅਤੇ ਸੱਤ ਪਾਤਾਲ, ਅਰਥਾਤ— ਭੂ:, ਭੁਵ:, ਸੁ:, ਮਯ:, ਜਨ:, ਤਪ: ਅਤੇ ਸਤ੍ਰਜ. ਅਤਲ, ਸੁਤਲ, ਵਿਤਲ, ਫ਼ਤਸ਼ਿਮਤ (ਰਲਾਰਲ), ਮਹਾਰਲ, ਰਸਾਤਲ ਅਤੇ ਪਾਤਾਲ. ਜੌਤਿਸਕ੍ਰੀਥ ਸਿੰਧਾਂਤਸਿਰੋਮਣਿ ਵਿੱਚ ਜਮੀਨ ਉੱਤੇ ਹੀ ਚੋਦਾਂ ਲੋਕ ਹੋਣੇ ਮੰਨੇ ਹਨ.

ਚੋਦਾਂ ਵਿਦਯਾ. ਦੇਖੋ, ਚਉਦਹ ਵਿਦਯਾ.

ਚੋਧ. ਸੰਕੜਾ—ਚਮਕ. ਪ੍ਰਕਾਸ਼। ੨ ਚੁਭਵੀਂ ਚੋਸ਼ਨੀ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਔਖਾਂ ਨਾ ਸਹਾਰ ਸਕਣ.

ਚੋਧਨਾ. ਚਿ—ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਣਾ. ਚਮਕਣਾ. "ਚੋਧਿਤ ਚਾਰ ਇਸ਼ਾ ਭਈ." (ਪਾਰਸਵ) ਚਾਓਂ ਇਸ਼ਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ (ਚੋਸ਼ਨ) ਹੋ ਗਈਆਂ.

¹Lord Canning in writing to the Queen on September 25, 1857 says:-

There is a rabid and indiscriminate vindictiveness abroad, even amongst many who ought to set a better example, which it is impossible to contemplate without a feeling of shame for one's countrymen. Not one man in ten seems to think that the hanging and shooting of forty to fifty thousand mutineers, besides other rebels can be otherwise than practicable and right nor does it occur to those who talk and write most upon the matter, that for the sovereign of England to hold and govern India without employing, and to a great extent, trusting natives both in civil and military service, is simply impossible.

...

Life of Lord Lawrence

By

R. Bosworth Smith, M.A.

Vol.II-Page 262.

ਚੋਧਰ. ਸੰਗਤ—ਚੋਧਰੀ ਦਾ ਕਰਮ. ਨੰਬਰਦਾਰੀ. “ਚੋਧਰ ਕਰਹਿ ਬਨਾਇ.” (ਚਰਿਤ੍ਰ ੪੦)

ਚੋਧਰਾਨੀ. ਚੋਧਰੀ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ.

ਚੋਧਰੀ. ਦੇਖੋ, ਚਉਧਰੀ। ੨ ਸੂਰੀ ਕੀਤ ਦਾ ਇੱਕ ਪ੍ਰੇਮੀ, ਜੋ ਰੂਹ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਦਾ ਸਿੱਖ ਹੋ ਕੇ ਆਤਮ ਗੁਣਾਨੀ ਅਤੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਬ੍ਰਿਖਕਾਰੀ ਹੋਇਆ.

ਚੌਧੀ. ਸੰਗਤ—ਚਮਕ। ੨ ਤੇਜ਼ ਰੌਸ਼ਨੀ ਦੇ ਬਾਰਣ ਅੰਧਾਂ ਦੇ ਮਿਥ ਜਾਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੩ ਇਸ਼ਾਕੁਮ। ੪ ਕ੍ਰਮਦ੍ਰਿਸ਼ੀ. ਦ੍ਰਿਸ਼ਿਕੁਮ.

ਚੌਧੇ ਦਾ ਫ਼ਦਰ, ਦੇਖੋ, ਚੌਦਰ ਦਾ ਫ਼ਦਰ.

ਚੌਪ } ਸੰਗਤ—ਚਾਉ ਦੀ ਉਮੰਗ ਹੁਲਾਸ. ਉੱਲਾਸ। ੨ ਸ਼ੌਕ.

ਚੌਪਈ. ਚਤੁਸਪਈ. ਚੌਪਾਈ. ਇੱਕ ਮਾਤ੍ਰਿਕ ਛੰਦ, ਜਿਸ ਦਾ ਲੱਛਣ ਹੈ—ਚਾਚ ਚਰਣ, ਪੁਤਿ ਚਰਣ ੧੫ ਮਾਤ੍ਰਾ, ਪਹਿਲਾ ਵਿਸੁਮ ਅੱਠ ਪੁਰ, ਦੂਜਾ ਸੱਤ ਪੁਰ, ਅੰਤ ਰੂਹ ਨਖੁ. ਇਸ ਦਾ ਨਾਮ, “ਜਯਕਰੀ” ਭੀ ਹੈ.

ਉਦਾਹਰਣ—

ਸੁਣਿਐ ਟੀਸਰੁ ਬਰਮਾ ਟਿੰਦੁ,
ਸੁਣਿਐ ਮੁਖਿ ਸਾਲਾਹਣ ਮੰਦੁ,
ਸੁਣਿਐ ਸੇਕ ਜੁਗਤਿ ਤਨ ਭੇਦ,
ਸੁਣਿਐ ਸਾਸਤ ਸਿੰਮ੍ਰਿਤਿ ਵੇਦ.

(ਜਪੁ)

(ਅ) ਜੋ ਪੰਦ੍ਰਾਂ ਮਾਤ੍ਰਾ ਦੀ ਚੌਪਈ ਦੇ ਅੰਤ ਜਗਣ ਹੋਵੇ, ਚਦ “ਗੁਪਾਲ” ਅਤੇ “ਵ੍ਰਜੰਗਨੀ” ਸੰਗਤਾ ਹੈ.

ਉਦਾਹਰਣ—

ਸੁਣਿਐ ਸਤੁ ਸੰਤੋਖੁ ਗਿਆਨੁ,
ਸੁਣਿਐ ਅਠਸਠਿ ਕਾ ਇਸਨਾਨੁ,
ਸੁਣਿਐ ਪਤਿ ਪਤਿ ਪਾਵਹਿ ਮਾਨੁ,
ਸੁਣਿਐ ਲਾਗੈ ਸਹਜਿ ਧਿਆਨੁ.

(ਜਪੁ)

(ੳ) ਪੁਤਿ ਚਰਣ ੧੬ ਮਾਤ੍ਰਾ, ਅੰਤ ਰੂਹ, ਇਸ ਚੌਪਈ ਦਾ ਨਾਮ “ਰੂਪਚੌਪਈ” ਭੀ ਹੈ. ਇਸ ਦੇ ਅੰਤ ਜਗਣ ਅਤੇ ਤਗਣ ਦਾ ਨਿਸ਼ੇਧ ਹੈ.

ਉਦਾਹਰਣ—

ਜਾਤਿ ਪਾਤਿ ਜਿਹ ਚਿਹਨ ਨ ਬਰਨਾ,
ਅਭਿਗਤ ਦੇਵ ਅਛੈ ਅਨਭਰਮਾ,
ਸਬ ਕੋ ਕਾਲ ਸਭਿਨ ਕੋ ਕਰਤਾ,
ਰੋਗ ਸੋਕ ਦੇਖਨ ਕੋ ਹਰਤਾ.

(ਅਕਾਲ)

(ਸ) ਜੋ ੧੬ ਮਾਤ੍ਰਾ ਦੀ ਚੌਪਈ ਦੇ ਅੰਤ ਦੇ ਰੂਹ ਹੋਣ, ਤਦ “ਬੰਧਿਨੀ” ਸੰਗਤਾ ਹੈ. ਕਿਤਨਿਆਂ ਦੇ ਮਤ ਵਿੱਚ ਬੰਧਿਨੀ ਚੌਪਈ ਦੇ

ਅੰਤ ਜਗਣ ਹੋਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ. ਇਹ ਦੋਵੇਂ ਲੱਛਣ ਅੱਗੇ ਲਿਖੇ ਉਦਾਹਰਣਾਂ ਵਿੱਚ ਘਟਦੇ ਹਨ, ਯਥਾ:—

ਨੈਨਹੁ ਦੇਖੁ ਸਾਧਦਰਸੇਰੈ,
ਸੇ ਪਵੈ ਜਿਸੁ ਲਿਖਤੁ ਲਿਲੇਰੈ,
ਸੇਵਉ ਸਾਧਸੰਤ ਚਰਨੇਰੈ,
ਭਾਛਉ ਧੂਰਿ ਪਵਿਤ੍ਰ ਕਰੇਰੈ.

(ਕਾਨ ਮ: ੫)

ਤਾਤ ਮਾਤ ਜਿਹ ਜਾਤ ਨ ਪਾਤਾ,
ਦੇਕ ਰੰਗ ਕਾਹੂ ਨਹਿ ਚਾਤਾ,
ਸਰਬ ਜੋਤਿ ਕੇ ਬੀਚ ਸਮਾਨਾ,
ਸਬ ਹੂੰ ਸਰਬਨੇਰ ਪਹਿਚਾਨਾ.

(ਅਕਾਲ)

੨ ਇੱਕ ਮਾਸ ਭਾਈ, ਜਿਸ ਦੀ ਚਚਨਾ ਚੌਪਈ ਛੰਦ ਵਿੱਚ ਹੋਣ ਤੋਂ ਇਹ ਸੰਗਤਾ ਹੈ. ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ ਦੇ ੪੦੫ ਵੇਂ ਚਰਿਤ੍ਰ ਵਿੱਚ ਇਹ ਕਥਾ ਹੈ ਕਿ—ਸਤਯੁਗ ਵਿੱਚ ਰਾਜਾ ਸਤਰਸੰਧ ਅਤੇ ਦੀਰਘਦਾਤ੍ਰ ਦਾਨਵ ਦਾ ਯੁੱਧ ਹੋਇਆ. ਦੋਹਾਂ ਦੇ ਘੋਰ ਸ਼ਸਤ੍ਰਪ੍ਰਹਾਰ ਤੋਂ ਜੋ ਅਗਨਿ ਦੀ ਲਾਟ ਨਿਕਲੀ, ਉਸ ਵਿੱਚੋਂ “ਦੂਨਹਦੇਈ” ਨਾਮ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਉਪਜੀ. ਦੂਨਹਦੇਈ ਨੂੰ ਮਨਭਾਉਂਦਾ ਪਤੀ ਕੋਈ ਨਾ ਮਿਲੇ. ਇਸ ਪੁਰ ਉਸੇ ਨੇ ਵਡਾ ਕਠਿਨ ਤਪ ਕਰਕੇ ਦੁਰਗਾ (ਦੇਵੀ) ਨੂੰ ਪ੍ਰਸੰਨ ਬੀਤਾ. ਦੇ ਵੀ ਜੋ ਗੀਤਕੇ ਵਰ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਤੈਨੂੰ ਅਕਾਲ ਵਰੇਗਾ. ਚਾਤ ਨੂੰ ਰੁਪਨੇ ਵਿੱਚ ਅਕਾਲ ਨੇ ਦੂਨਹਦੇਈ ਨੂੰ ਆਖਿਆ ਕਿ ਜੇ ਤੂੰ ਸ੍ਰਾਸਵੀਰਯ ਦਾਨਵ ਨੂੰ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਮਾਰੇਂਗੀ, ਤਦ ਮੇਰੀ ਅਰਧਾਂਗਿਨੀ ਹੋ ਸਕੇਂਗੀ. ਇਸ ਪੁਰ ਦੂਨਹਦੇਈ ਨੇ ਸ੍ਰਾਸਵੀਰਯ ਨਾਲ ਘੋਰ ਜੰਗ ਕੀਤਾ. ਜਦ ਚਿਰ ਤੀਕ ਲੜਦੀ ਬਹੁਤ ਥਕ ਗਈ, ਭੳ ਸਹਾਇਤਾ ਨਈ ਮਹਾਕਾਲ ਦਾ ਧਰਾਨ ਬੀਤਾ. ਦੂਨਹਦੇਈ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਨ ਨਈ ਮਹਾਕਾਲ ਨੇ ਸੇਦਾਨਜੰਗ ਵਿੱਚ ਆਕੇ ਰਯੰਕਰ ਯੁੱਧ ਕੀਤਾ. ਦੂਨਹਦੇਈ ਅਤੇ ਅਕਾਲ ਨੇ ਸ੍ਰਾਸਵੀਰਯ ਦੀ ਸੈਨਾ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਕਰਕੇ—“ਪੁਨ ਰਾਵਸਾ ਕਾ ਕਾਟਾ ਸੀਸਾ.”

ਇਸ ਅਲੰਕਾਰਪੂਰਿਤ ਕਥਾ ਦੇ ਅੰਤ—“ਕਵਿ ਉਵਾਚ ਬੇਨਤੀ ਚੌਪਈ”—ਸਿਰਲੇਖ ਹੇਠ ਇੱਕ ਚਿਨ੍ਯ (ਬੇਨਤੀ) ਹੈ, ਜਿਸਦਾ ਅਰੰਭ “ਹਮਰੀ ਕਰੋ ਹਾਥ ਦੇ ਰੰਝਾ.” ਤੋਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.

ਇਸ ਚੌਪਈ ਦਾ ਪਾਠ ਰਹਿਰਾਸ ਵਿੱਚ ਕੁਰਸਿੱਖ ਨਿੱਤ ਕਰਦੇ ਹਨ. ਇਸ ਭਾਣੀ ਦੇ ਅੰਤ ਮਹਾਤਮਰੂਪ ਰਾਕ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ—

“ਦੂਖ ਦਰਦ ਤੈ ਨਿਕਟ ਨ ਤਿਨ ਨਰ ਕੇ ਰਹੈ,
ਹੋ! ਜੋ ਯਾਚੀ ਏਕਥਾਰ ਚੌਪਈ ਕੇ ਕਹੈ.”

ਚੌਪਸਰ. ਸੰਗਤ—ਚੌਪਕਲੀ. ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਦਾ ਇੱਕ ਮਾਸ ਰੂਪਣ. ਚੌਪਖਾ. ਵਿ—ਚਾਚ ਕੋਣਾ. ਚਾਰ ਪਹਿਨੁ ਵਾਨਾ। ੨ ਸੰਗਤ—ਚਾਰ ਲਤੀ ਦਾ ਹਾਰ। ੩ ਚੁਕੋਣਾ ਮਕਾਨ। ੪ ਚਾਰ ਖਟ ਦਾ ਮਕਾਨ. ਚੌਪਟ. ਦੇਖੋ, ਚਉਪਤ.

*ਸ੍ਰਾਸਵੀਰਯ ਦਾਨਵ.

ਚੌਪਦ. ਦੇਖੋ, ਚੌਪਦਾ। ੨ ਇੱਕ ਆਸ ਛੰਦ, ਜਿਸ ਦਾ ਲੱਛਣ ਹੈ—
ਚਾਰ ਚਰਣ, ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ੨੪ ਮਾਤ੍ਰਾ. ੧੧—੧੩ ਪੁਰ ਵਿਸੁਮ,
ਅੰਤ ਦੇ ਗੁਰੂ. ਦੇਖੋ, ਚਸਾਵਲ ਦਾ ਰੂਪ ੪.

ਚੌਪਦਾ. ਦੇਖੋ, ਚੌਪਦਾ.

ਚੌਪਰ. ਦੇਖੋ, ਚੌਪਰ। ੨ ਮੱਥਾ. ਭਾਲ. ਪੇਸ਼ਾਨੀ. "ਚਾਰ ਚਿਹਰ
ਚੌਪਰ ਚਮਕਾਏ." (ਗੁਪਤ)

ਚੌਪਰਬਾਜ਼. ਸੰਗਤ—ਚੌਪਤ ਦਾ ਖਿਡਾਰੀ. "ਚੌਪਰਬਾਜ਼ ਤੋਹਿ ਤਬ
ਜਾਨੇ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੯੭)

ਚੌਪਤ. ਦੇਖੋ, ਚੌਪਤ.

ਚੌਪਾਈ. ਦੇਖੋ, ਚੌਪਾਈ ਅਤੇ ਚੌਪਈ.

ਚੌਪਾ ਸਿੰਘ. ਪਿੰਡ ਦੁਬਰੀ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਸਿਆਲਕੋਟ ਦਾ ਵਸਨੀਕ.
ਇਹ ਸੰਜਨ ਦਸਮੇਸ਼ ਦਾ ਖਿਡਾਰਾ ਅਤੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦਾ ਅਨੰਤ ਸਿੱਖ
ਸੀ. ਇਸ ਦਾ ਛਟਾਇਆ ਇੱਕ ਰਹਿਤਨਾਮਾ ਭੀ ਹੈ, ਜੋ ਅਛੜਾਨੀ
ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਬਹੁਤ ਅਸ਼ੁੱਧ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਗੁਰਮਤਸੁਧਾਕਰ ਦੀ
ਕਲਾ ੧੦.

ਚੌਪਾਯਾ. ਸੰ. ਚਤੁਸ੍ਰਪਦ, ਸੰਗਤ—ਚਾਰ ਪੈਰਾਂ ਵਾਲਾ ਪਸ਼ੂ. ਗਾਂ,
ਮਹਿੰ (ਮੱਥਾ) ਆਦਿਕ ਮ੍ਰਿਗ.

ਚੌਪਾਭ. ਉਹ ਮਕਾਨ, ਜਿਸ ਦੇ ਚਾਰ ਪਾਟ (ਤਖਤੋ) ਹੋਣ. ਚੌਦਰੀ।
੨ ਪਿੰਡ ਦੀ ਅਛਾਈ. ਸੰਘ.

ਚੌਪੈਯਾ. ਦੇਖੋ, ਚਤੁਸ੍ਰਪਈ. ੨ ਦੇਖੋ, ਚੌਪਾਯਾ.

ਚੌਫੇਰ. ਫ਼ਿ. ਵਿ—ਚਾਰੋਂ ਓਰ, ਚਾਰੇ ਪਾਸੇ. ਚੁਫੇਰੇ.

ਚੌਫਟਾ. ਸੰਗਤ—ਉਹ ਥਾਂ, ਜਿੱਥੇ ਚਾਰ ਛਾਟ (ਮਾਝ) ਇਕੱਠੇ
ਹੋਣ. ਚੁਰਸਤਾ. "ਚੌਰ ਚਾਹੀਐ ਚੌਫਟੇ ਸੁਰੀ ਚੌਫਟਾ ਮੇ."
(ਭਾਗੁ ਕ)

ਚੌਫਦਸੀ. ਸੰਗਤ—ਚੌਥੇ ਬਰਸ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਸ਼ੁੱਧ ਕਰਮ. ਪ੍ਰਾਈ
ਦੇ ਮਰਨ ਤੋਂ ਚੌਥੇ ਵਰ੍ਹੇ ਦੀ ਸ਼ਾਧ ਆਦਿ ਫ਼ਿਕਾ.

ਚੌਥਾ. ਸੰ. ਚਤੁਰਥੀ. ਵਿ—ਚਾਰ ਵੇਦ ਦਾ ਕਠਾਰਾ। ੨ ਸੰਗਤ—
ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਜਾਤਿ। ੩ ਮਥੁਰਾ ਆਦਿ ਤੀਰਥਾਂ ਦਾ ਪੰਡਾ।

ਚੌਥਾਰਾ. ਦੇਖੋ, ਚੌਥਾਰਾ.

ਚੌਥਾਰਾਸਾਹਿਬ. ਦੇਖੋ, ਬੇਇੰਦਵਾਲ ਅੰਗ ੫। ੨ ਦੇਖੋ, ਮਨਸੂਰਪੁਰ.

ਚੌਥਾਰੇ ਚਤ੍ਰਿਆ. ਆ. ਸੰਗਤ—ਥੇਲਾ. ਬਹਿਰਾ.

ਚੌਬਿਸ } ਚਤੁਰਵਿੰਸਤਿ. ਚਾਰ ਅਤੇ ਵੀਹ—੨੪.

ਚੌਬੀਸ ਅਵਤਾਰ. ਪੁਰਾਣਾਂ ਵਿੱਚ ਲਿਖੇ ਚੌਵੀਹ (ਚਤੁਰਵਿੰਸਤਿ)
ਅਵਤਾਰ:—

ਮੱਛ, ਕੱਛਪ, ਵਰਾਹ, ਮੋਹਿਨੀ, ਨਿਸਿੰਹ, ਪਰਸੁਰਾਮ, ਰਾਮਚੰਦ੍ਰ,
ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ, ਬਲਰਾਮ, ਵਾਮਨ, ਬੁੱਧ, ਨਾਰਦ, ਰਿਸ਼ਭਦੇਵ, ਕਪਿਲ,
ਵਾਸ਼ਸ, ਹੰਸ, ਪ੍ਰਿਥੁ, ਦੰਤਾਕ੍ਰੇਯ, ਨਰ, ਨਾਰਾਯਣ, ਹਯਗ੍ਰਿਵ,
ਜੈ ੨ ਅਤੇ ੩ ਦਾ ਪੁਸ਼ ਭੀ ਚਤੁਰਵੇਦੀ ਹੈ. ਪੁਰਾਣੇ ਸਮੇਂ ਤੀਰਥਾਂ ਦੇ ਪੁਜਾਰੀ
ਬ੍ਰਾਹਮਣ, ਚਾਰਵੇਦਾਂ ਦੇ ਪੀਤਰ ਹੋਇਆ ਕਰਦੇ ਸਨ.

ਵੈਵਸ੍ਵਤਮਨੁ, ਧਨ੍ਵੰਤਰਿ ਅਤੇ ਕਲਕੀ.

ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ ਵਿੱਚ ੨੪ ਅਵਤਾਰਾਂ ਦੀ ਕਥਾ ਲਿਖੀ ਗਈ ਹੈ, ਜਿਸ
ਦੇ ਮੁੱਢ ਇੱਕ ਮੁਖਬੰਧ ਹੈ. ਉਸ ਤੋਂ ਕਰਤਾ ਦਾ ਭਾਵ ਪ੍ਰਕਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ,
ਯਥਾ:—

"ਅਬ ਚੌਬਿਸ ਚੌਬਰੇ' ਅਵਤਾਰਾ,
ਜਿਹਿ ਬਿਧਿ ਤਿਨ ਕਾ ਲਖਾ ਅਖਾਰਾ. xx
ਜਬ ਜਬ ਰੋਤ ਅਰਸਿ ਅਪਾਰਾ.
ਤਬ ਤਬ ਦੇਹ ਧਰਤ ਅਵਤਾਰਾ.
ਕਾਲ ਸਤਿਨ ਕਾ ਪੇਖ ਤਮਾਸਾ,
ਅੰਤਹਿ ਕਾਲ ਕਰਤ ਹੈ ਨਾਸਾ. xx
ਜੋ ਚੌਬਿਸ ਅਵਤਾਰ ਕਹਾਏ,
ਤਿਨ ਭੀ ਤੁਮ ਪ੍ਰਭੂ! ਤਨਿਕ ਨ ਪਾਏ. xx
ਬ੍ਰਹਮਾਦਿਕ ਸਭ ਹੀ ਪਚਹਾਰੇ,
ਬਿਸਨੁ ਮਹੇਸ਼ੁਰ ਕਵਨ ਬਿਚਾਰੇ?
ਚੰਦ ਸੂਰ ਜਿਨ ਕਰੇ ਬਿਚਾਰਾ,
ਤਾਂਤੇ ਜਨਿਯਤ ਹੈ ਕਰਾਰਾ.
ਏਕਪੁਰਖ ਜਿਨ ਨੈਕ ਪਛਾਨਾ,
ਤਿਨ ਹੀ ਪਰਮਤ੍ਵ ਕਹਿ ਜਾਨਾ." xxx

ਚੌਬੀਹ. ਦੇਖੋ, ਚੌਬੀਸ.

ਚੌਬੋਲਾ. ਦੇਖੋ, ਚੌਬੋਲਾ.

ਚੌਮਾਸਾ. ਦੇਖੋ, ਚਤੁਰਮਾਸ.

ਚੌਮੁਖ } ਦੇਖੋ, ਚੌਮੁਖ. "ਭਾਰ ਚੌਮੁਖੇ ਤਾਂ ਮਹਿੰ ਦੀਪਾ." (ਨਾਪ੍ਰ)

ਚੌਰ. ਸੰਗਤ—ਚੋਰ. ਦੂਸਰੇ ਦੀ ਵਸਤੂ ਚੁਰਾਉਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਦੇਖੋ,
ਚਾਮਲ। ੩ ਸੰ. ਚੋਲ. ਚੂਤਾ. ਮੁਢੁਟ. ਤਾਜ. "ਗਿਰੀ ਚੋਰ ਚਾਰੰ."
(ਰਾਮਾਯ) ੪ ਨਾਚਨਰਾਜ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਪਹਾੜ ਦਾ ਟਿੱਲਾ "ਚੋਰ"
ਨਾਮ ਤੋਂ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੀ ਬਲੰਦੀ ੧੧੯੨੨ ਫੁਟ ਹੈ. ਇਸ ਨੂੰ
ਚੂਤ ਭੀ ਆਖਦੇ ਹਨ। ੫ ਚੌਤੇ ਨਦੀ ਭੀ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਵਰਤਿਆ ਹੈ.
"ਸਿੱਖ ਸੁਪੌਰ ਚੌਤੇ ਉਚ ਠੋਰਹਿ ਚੋਰ ਬਿਸਾਲ." (ਗੁਪਤ)

ਚੌਰਸ. ਸੰ. ਚਤੁਰਥ. ਵਿ—ਚਾਰੇ ਪਾਸਿਓਂ ਇੱਥੇ ਜੇਹਾ. ਚੁਕੋਣਾ.
ਚੌਰਾ. ਵਿ—ਚੌਰ ਜੇਹੀ ਦਾੜੀ ਵਾਲਾ। ੨ ਚੌਤਾ ਦੀ ਥਾਂ ਭੀ ਚੌਰਾ ਪਦ
ਕਈ ਲਿਖਦੇ ਹਨ. "ਚੌਰਾ ਚਾਰਹੁਂ ਬੋਸ ਚਲੰਤਾ." (ਗੁਪਤ)
੩ ਪਿੰਡ ਦੀ ਸੰਘ। ੪ ਦੇਵਤਾ ਦਾ ਅਸਥਾਨ. ਦੇਵਮੰਦਿਰ। ੫ ਚਿੱਟੀ
ਪੂਛ ਵਾਲਾ ਬੈਠ. ਇਸੇ ਤੋਂ ਚਿਟਦਾੜੀਏ ਨਦੀ ਨਵਰਤ ਬੋਧਕ ਚੌਰਾ
ਸ਼ਬਦ ਵਰਤਦੇ ਹਨ.

ਚੌਰਾਸੀ. ਦੇਖੋ, ਚੌਰਾਸੀ.

ਚੌਰਾਸੀ ਆਸਨ. ਯੋਧੀਆਂ ਨੇ ਪਸ਼ੂ ਪੰਖੀਆਂ ਦੀ ਬੈਠਕ ਤੋਂ
ਚੌਰਾਸੀ ਆਸਨ ਬੁਣੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਅਭਾਸ ਅਸ੍ਰਾਂਕਯੋਗ ਦੇ
ਸਾਧਕ ਨੂੰ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ. ਆਸਨਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਤੋਂ ਹੀ ਪਾਠਕ
ਇਹ 'ਚਤੁਰਸ੍ਰ' ਭੀ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਲਭਣ ਸਹੀ ਹੈ

ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਰੂਪ ਨੂੰ ਸਮਝ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਯਥਾ:—ਸਿੰਹਾਸਨ, ਹੰਸਾਸਨ, ਕੁਮੰਸਨ, ਮਾਂਝਕਾਸਨ ਆਦਿ। ੨ ਰਤਿਸਾਸਤੁ (ਕੋਕ) ਵਿੱਚ ਤੀ ਯੋਗੀਆਂ ਵਾਂਗ ਸੈਥੁਨ ਦੇ ਚੋਰਾਸੀ ਆਸਨ ਕਲਪੇ ਹਨ। ਦੇਖੋ, ਆਸਣ।

ਚੋਰਾਸੀ ਸਿੱਧ. ਬ੍ਰਹਮਾਣੀਤਿ ਸਿਧ. ਯੋਗੀਆਂ (ਯੋਗਪੰਥੀਆਂ) ਦੇ ਮੰਨੇ ਹੋਏ ਸਿਰੋਮਣੀ ਯੋਗੀ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕਿਣਤੀ ਚੋਰਾਸੀ ਹੈ।

ਬ੍ਰਹਮਿ, ਅਸੁਨਾਥ, ਅਸੁਰਵਿਨਾਸੀ, ਅਨਰਦਬਬਦੀ, ਅਭਿਨਾਸੀ, ਅਮਰਨਿਧਿ, ਅਮ੍ਰਿਤਭੰਗੀ, ਅਨੰਦਰੂਪੀ, ਅਪਸਰੂਪੀ, ਔਖਡ, ਈਸ਼ੁਰ, ਏਕਰੰਗੀ, ਏਕਾਂਗੀ, ਏਕਾਂਤਵਾਸੀ, ਸਮਾਰਤ, ਸਰਸੁਤੀ, ਸਾਰਥ, ਸਿੰਧਸੇਨ, ਸੀਤਲ, ਸੁਰਤਿਸਿੰਧ, ਸ਼ੰਕਰ, ਸੰਭਾਲਕਾ, ਸੰਭੂ, ਸੁਰਸਿੰਧ, ਹਨੀਫਾ, ਹਰਸਨਿਧਿ, ਕਲਕ, ਕਲੀਫਾ, ਕਮਲਸੈਨ, ਕਰਮਨਾਸੀ, ਕਲਾਵਿਲਾਸੀ, ਕਲੇਸ਼ਨਾਸੀ, ਕਾਲੇਂਦ੍ਰ, ਕੋਲਿਕਰਨ, ਕੇਵਲਕਰਮੀ, ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਕੁਮਾਰ, ਖਲਕਨਿਧਿ, ਖਿੰਬਤ, ਕਕਨਵਾਸੀ, ਗਿਰਿਧਰ, ਗਿਰਿਬੋਧ, ਕੁਫਾਬਾਸੀ, ਕੋਪਾਲ, ਗੋਵਰਧਨ, ਘਨਾਨੰਦੀ, ਚਤੁਰਬੈਨ, ਚਲਨਿਧਿ, ਸਾਲਕ, ਸੋਗਅਨੂਪੀ, ਜੋਤਿਮਕਨ, ਜੋਤਿਲਗਨ, ~~ਭਿਲ~~, ਤਪਨ, ਤਰੰਗੀ, ਦਰਸ਼ਨਜੋਤਿ, ਦੁੱਖਨਾਸੀ, ਧੁਰਮ, ਨਿਤਰਸਿੰਧ, ਨਿਰਤ, ਪਰਵਤ, ਪਲਕਨਿਧਿ, ਪਲਾਸਭੋਗੀ, ਪੂਰਨ, ਪ੍ਰਾਣਨਾਥ, ਬਿਹੰਗਮਭੋਗੀ, ਬਿੰਬਸਾਥ, ਬਿਮਲਜੋਤਿ, ਬੁਹਮ, ਬੁਹਮਭੋਗੀ, ਬੁਹਮਯੋਗੀ, ਚਰਚਾਰਿ, ਚੂਰਨਾਥ, ਚੰਗਰ, ਮਹਾਯੋਗੀ, ਮਗਨਧਾਰ, ਮੁਕਤੋਬ੍ਰਹਮ, ਮੁਨਮੰਤ੍ਰੀ, ਯੋਗਨਿਧਿ, ਰਾਮਸਿੰਧ, ਰੰਗਨਾਥ, ਲੋਹਾਰੀਪਾ, ਲੰਕਾਰ, ਵਿਸਨੁਪਤਿ ਅਤੇ ਵਿਚਿਕ੍ਰਕਰਮੀ।

ਚੋਰਾਸੀ ਲੱਖ ਜੀਵ } ਹਿੰਦੁਮਤ ਦੇ ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਨੇ ਜੀਵਾਂ
ਚੋਰਾਸੀ ਲੱਖ ਯੋਗਿ } ਦੀਆਂ ਜਾਤੀਆਂ ਚੋਰਾਸੀ ਲੱਖ ਮੰਨੀਆਂ
ਹਨ, ਅਰਥਾਤ ਚੋਰਾਸੀ ਲੱਖ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਸ਼ਬਾਰ ਸੰਕਮ ਜੀਵ ਹਨ।
ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਨੌਂ ਲੱਖ ਸਲਵਾਸੀ, ਦਸ ਲੱਖ ਪੋਣ ਵਿੱਚ ਉਡਣ ਵਾਲੇ
ਪੰਛੀ, ਬੀਸ ਲੱਖ ਇਸਥਿਤ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਚਿਰਫ਼ ਆਦਿ, ਗਿਅਰਾਂ
ਲੱਖ ਪੇਟਬਲ ਚਲਣ ਵਾਲੇ ਸਰਪ ਭਿਮਿ ਆਦਿ, ਤੀਸ ਲੱਖ ਚੋਪਾਏ
ਅਤੇ ਚਾਰ ਲੱਖ ਮਨੁੱਖ ਜਾਤਿ ਦੇ ਜੀਵ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਛਾਂਦਰ,
ਬਨਮਾਨੁਖ ਆਦਿ ਸਭ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹਨ।^੧

ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਚੋਰਾਸੀ ਲੱਖ ਜੀਵਾਂ ਦੀ ਵੰਡ ਇਉਂ ਮੰਨੀ ਹੈ—

੭ ਲੱਖ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਵਿੱਚ, ੭ ਲੱਖ ਜਲ ਵਿੱਚ, ੭ ਲੱਖ ਪੋਣ ਵਿੱਚ, ੭ ਲੱਖ ਅਗਨਿ ਵਿੱਚ, ੧੦ ਲੱਖ ਕੰਦ (ਗਜਰ ਮੁਲੀ ਆਦਿ) ਵਿੱਚ, ੧੪ ਲੱਖ ਝਾਤੀ ਬਿਰਫ਼ ਆਦਿ ਵਿੱਚ, ੨ ਲੱਖ ਦੇ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਵਾਲੇ ਅਰਥਾਤ ਜੋ ਤੁਚਾ ਅਤੇ ਮੂੰਹ ਰੱਖਦੇ ਹਨ, ੨ ਲੱਖ ਤਿੰਨ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਵਾਲੇ, ਅਰਥਾਤ ਜੋ ਤੁਚਾ, ਮੁਖ ਅਤੇ ਨੇਤ੍ਰ ਰੱਖਦੇ ਹਨ, ੨ ਚਤੁਰ ਭੁੱਖਾਂ ਵਿੱਚ ਅਨੇਕ ਨਾਲੇਓਰ ਹਨ, ਵਾਸਤਵ ਵਿੱਚ ਸਾਰੇ ਲਾਮ ਸਹੀ ਨਹੀਂ। ਜੋ ਸਿੰਧਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਕਲਪਿਤ ਨਾ ਹੁੰਦੇ, ਤਦ ਪਰਸਪਰ ਵਿਰੋਧ ਨਾ ਹੁੰਦਾ।

ਕਈ ਭੁੱਖਾਂ ਵਿੱਚ ੪੨ ਲੱਖ ਜਲ ਦੇ ਅਤੇ ੪੨ ਲੱਖ ਖੁਸ਼ਕੀ ਦੇ ਜੀਵ ਮੰਨੇ ਗਏ ਹਨ। ਦੇਖੋ, ਬਦਿਆਲੀਸ਼।

ਲੱਖ ਚਾਰ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਵਾਲੇ, ਅਰਥਾਤ ਜੋ ਤੁਚਾ, ਮੁਖ, ਨੱਕ ਅਤੇ ਨੇਤ੍ਰ ਰੱਖਦੇ ਹਨ, ੪ ਲੱਖ ਦੇਵਤਾ, ਜੋ ਸੁਰਗ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ, ੪ ਲੱਖ ਨਰਕ ਦੇ ਜੀਵ, ੧੪ ਲੱਖ ਮਨੁੱਖਜਾਤਿ, ਜੋ ਇੱਕ ਟੰਗੀਏ ਅਤੇ ਦੁੱਟੰਗੇ ਹਨ, ੪ ਲੱਖ ਚੋਪਾਏ ਪਸ਼ੂ।

ਚੋਰੀ. ਛੋਟਾ ਚੋਰ (ਚਾਮਰ), ੨ ਚੋੜੀ. ਦੇਖੋ, ਭੋਰੀ ੮.

ਚੋਰੰਗ. ਵਿ—ਚਾਰ ਚੰਗ ਵਾਲਾ. ਚੋਰੰਗ। ੨ ਚਾਰ ਖੰਡ (ਟੁਕੜੇ) ਕੀਤਾ। ੩ ਸੰਭਾ—ਤਲਵਾਰ ਦਾ ਇੱਕ ਹੱਥ, ਅਰਥਾਤ ਵਾਰ ਕਰਨ ਦਾ ਚੰਕ, ਦਾਣਾ ਚੁਗਦੇ ਛਕਰੇ ਦੀ ਗਰਦਨ ਪੂਰ, ਵੀਰਾਸਨ ਬੈਠਕੇ ਤਲਵਾਰ ਦਾ ਅਜਿਹਾ ਵਾਰ ਕਰਨਾ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਗਰਦਨ, ਦੋਵੇਂ ਮੁਹਰਲੀਆਂ ਅਤੇ ਪਿਛਲੀ ਸੱਜੀ ਨੱਤ ਕਟ ਜਾਵੇ। ੪ ਦੇਖੋ, ਚਉਬੇਲਾ ਦਾ ਨੰ: ੩.

ਚੋਵੀਹ. ਦੇਖੋ, ਚੋਬੀਸ.

ਚੋੜ. ਦੇਖੋ, ਚਉੜ। ੨ ਸੰ. ਚੋੜ. ਉਤਰੀ ਹੋਈ ਥਾਂ. ਉੱਚੀ ਥਾਂ। ੩ ਬੇਹ। ੪ ਰਤਾ ਸੇਦਾਨ.

ਚੋੜ ਚਪਟ. ਚਪਟਾ ਸੇਦਾਨ. ਪੱਧਰਾ ਸੇਦਾਨ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਘਾਹ, ਬਿਰਫ਼ ਆਦਿ ਨਾ ਹੋਣ.

ਚੋੜਾ } ਵਿ—ਲੰਬਾਈ ਰੁਖ ਦੇ ਦੋਹਾਂ ਪਾਸਿਆਂ ਤੋਂ ਬਿੰਨ ਦਿਸ਼ਾ
ਚੋੜੀ } (ਅਰਥ) ਵਿੱਚ ਫੈਲਿਆ ਹੋਇਆ, (ਹੋਈ).

ਚੋੜੋਤਰੀ. ਖੜ੍ਹੀਆਂ ਦੀ ਇੱਕ ਜਾਤਿ. “ਕੋਤਰਿਆ ਚੋੜੋਤਰੀ.” (ਭਾਰੁ)

ਚੌਰੁਰ. ਚੋਰ. ਦੇਖੋ, ਚਾਮਰ. “ਸੰਤ ਚੌਰੁਰ ਚੁਲਵਾਉ.” (ਸੁਰੀ ਮ: ੫)

ਚੰਗ. ਸੰਭਾ—ਵਡਾ ਪਤੰਕ. ਫੁੱਕਲ. “ਸੇ ਨਹਿ ਤਾਂਹਿ ਚਚਾਇਵ ਚੰਗ.” (ਕੁਪੁਸ਼ੁ) ੨ ਵਿ—ਚੰਗਾ. ਦੇਖੋ, ਚੰਗ ਚੰਗਨਾ। ੩ ਸੰ. ਚੜ੍ਹੀ. ਛਡਾਤਾ. ਜਾਣਨ ਵਾਲਾ। ੪ ਸੰਗੀਤ ਅਨੁਸਾਰ ਧਾਰੂ ਦਾ ਤ੍ਰਿਸੁਲ ਆਕਾਰ ਵਾਲਾ, ਜੋ ਲੋਹੇ ਦੇ ਕੀਲ ਨਾਲ ਵਜਾਈਦਾ ਹੈ। ੫ ਛਾ. ੬ ਫੁਨੁਨ. Harp. ਸਠ ਤਰਾਂ ਦਾ ਇੱਕ ਵਜਾ। ੬ ਪੰਜਾ. ਆਦਮੀ ਅਬਾ ਸੋਚ ਆਦਿ ਦੇ ਖੰਜ ਉੰਗਲਾਂ ਦੀ ਪਕੜ। ੭ ਹਾਥੀ ਦਾ ਅੰਗੁਲ.

ਚੰਗ ਚੰਗਨਾ. ਵਿ—ਚੰਗੇ ਤੋਂ ਚੰਗਾ. ਅਤਿ ਉੱਤਮ. “ਗੁਰਮਤੀ ਹਰਿ ਚੰਗ ਚੰਗਨਾ.” (ਮ: ੪ ਵਾਰ ਕਾਨ) ੨ ਮਹਾਕਰਾਨੀ. ਦੇਖੋ, ਚੰਗ ੩.

ਚੰਗਤਾ } ਵਿ—ਚੰਗਾ. ਚੰਗੀ. ਹੋਵਾ. ਹੋਫੀ. ਉੱਤਮ. “ਦੇਹ ਸੁ
ਚੰਗਤੀ } ਕੰਚਨ ਚੰਗਤੀਆ.” (ਵਡ ਮ: ੪ ਯੋਤੀਆ)

ਚੰਗਤੀਆ }
ਚੰਗਾ. ਵਿ—ਉੱਤਮ. ਬੋਲ. ਸਿੰਧੀ. ਚੜ੍ਹੇ. “ਜੋ ਮੁਕਤ ਨਾਨਕ ਸਿਸੁ ਸਤਿਗੁਰੁ ਚੰਗਾ.” (ਕਾਨ ਮ: ੫) ੨ ਅਚੋਗ. ਨਰੋਆ। ੩ ਸੰਭਾ—ਬਹਿਲ ਭੋਤ ਦਾ ਇੱਕ ਪ੍ਰੇਮੀ, ਜੋ ਸ੍ਰੀ ਕੁਰੂ ਅਰਜਨਦੇਵ ਦਾ ਸਿੱਖ ਹੋ ਕੇ ਆਤਮਕਰਾਨੀ ਹੋਇਆ.

ਚੰਗਾ ਭਾਟੜਾ. ਲੰਕਾ (Ceylon) ਨਿਵਾਸੀ ਭੱਟ ਵੰਸ਼ ਵਿੱਚ ਹੋਣ

ਵਾਲਾ ਚੰਗਾ ਨਾਮਕ ਪ੍ਰੇਮੀ, ਜੋ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਦਾ ਸਿੱਖ ਹੋਇਆ। ਇਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਰਹਾਇਸ਼ੀ ਮਕਾਨ ਤੇ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਬਣਾਏ ਧਰਮਪੁਰਾਣ ਦਾ ਕੰਮ ਅਚੰਡਿਆ। ਭਾਈ ਬੰਨੇ ਦੀ ਖੀਡ ਵਿੱਚ "ਰਕੀਕਤ ਰਾਹ ਮੁਕਾਮ ਬਿਬਨਾਤਿ ਰਾਜੇ ਕੀ" ਵਿੱਚ ਇਸੇ ਪ੍ਰੇਮੀ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੀ ਸੰਗਤਿ ਦਾ ਜਿਕਰ ਹੈ।

ਚੰਗਿਆਈ. ਸੰਗਤ—ਚੰਗਾਪਨ. ਭਲਿਆਈ. ਨੇਕੀ. "ਚੰਗਿਆਈ ਆਲਗੁ ਬਠੇ ਬੁਧਿਆਈ ਹੁਇ ਸੇਹੁ." (ਵਾਰ ਕੂਜ ੨ ਮ: ੫)

ਚੰਗਿਆਰਾ. ਸੰਗਤ—ਬੂਟੇ ਅੰਗਾਰ. ਮਚਦੇ ਹੋਏ ਅੰਗਾਰ ਦੀ ਚਿਣਗ.

ਚੰਗੁਲ. ਭਾ ੫੫ ਪੰਜਾ। ੨ ਚਾਰ-ਅੰਗੁਲ.

ਚੰਗੇਸ਼. ਭਾ. ੫੬ ਵਿ—ਬਹੁਤ ਵਡਾ.

ਚੰਗੇਸ਼ਮਾਂ. ਭਾ ੫੬ ਮੁਗਲਵੰਸ਼ੀ ਯੋਸੁਫੀ ਮਾਨ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ, ਜੋ ਭਾਤਾਰ ਦਾ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਸੀ. ਇਸ ਦਾ ਸਨਮ ਸਨ ੧੧੫੪ ਵਿੱਚ ਅਤੇ ਦੇਹਾਂਤ ਸਨ ੧੨੨੭ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ. ਇਸ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ. ਕੁਰਾ. ਕੁਰਮ ਸੀ. ਦੇਖੋ, ਚਗਰਾਈ ਮਾਂ.

ਚੰਗੇਰ. ਸੰ. ਥਾਕਗੇਰਿਕ—ਚੰਗੇਰਿਕ. ਸੰਗਤ—ਵਡਾ ਅਤੇ ਚੋਤਾ ਟੋਕਰਾ. "ਅਸਨ ਚੰਗੇਰ ਸੀਸ ਪਰ ਧਰਕੈ." (ਨਾਪੁ)

ਚੰਗੇਰਾ. ਵਿ—ਚੰਗਾ. ਉੱਤਮ. "ਹਰਿ ਕਿਸਰਿਆ ਪੁਰਖ ਚੰਗੇਰਾ." (ਟੋਡੀ ਮ: ੪) ੨ ਭਾਗੀ. ਦੇਖੋ, ਚੰਗ ੩.

ਚੰਚ. ਸੰ. ਥਾਕ. ਧਾ—ਜਾਣਾ, ਚੁੱਦਣਾ, ਹਿੱਲਣਾ। ੨ ਸੰਗਤ—ਜੀਭ. ਰਸਨਾ. ਇਹ ਚੰਚਲ ਦਾ ਸੰਖੇਪ ਹੈ. "ਬੁਕਰ ਜਤੋ ਚੰਚ ਕਾਇ ਚਾਕੀ ਚਾਟਕੇ ਕੇ ਜਾਇ." (ਭਾਗੁਕ)

ਚੰਚਰੀ. ਸੰਗਤ—ਸੁਰਹ ਕੜ੍ਹੀ (ਚਮਚੀ), ਜਿਸ ਦੀ ਪੂਛ ਦਾ ਚੋਰ ਬਣਦਾ ਹੈ। ੨ ਸੰ. ਥਾਕਚਰੀ. ਚੁਮਰੀ. ਭੋਰੀ। ੩ ਇੱਕ ਫੰਦ. ਦੇਖੋ, ਚਚਰੀਆ.

ਚੰਚਰੀਆ. ਦੇਖੋ, ਚਚਰੀਆ.

ਚੰਚਰੀਕ } ਸੰ. ਥਾਕਚਰੀਕ. ਸੰਗਤ—ਕੁਮਰ. ਭੋਰਾ. "ਜੇਥੇ ਚੰਚਰੀਟ } ਹਿਤ ਨਾਈ ਚੰਚਰੀਕ ਜਤੋ ਰੁਝਾਈ ਉਰ ਜਾਨੈ ਭਤਿਦਾਈ ਏ ਚਰਨ ਜਲਜਾਤ ਹੈ." (ਨਾਪੁ) "ਚੰਚਰੀਟ ਡਥਿ ਹੋਰ ਭਏ ਅਭ ਲਗੈ ਦਿਵਾਨੇ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧੪੨)

ਚੰਚਲ. ਵਿ—ਚਲਾਇਮਾਨ. ਜੋ ਸਿਥਰ ਨਹੀਂ. ਦੇਖੋ, ਚੰਚ ਧਾ. "ਚੰਚਲ ਲੁਪਨੈ ਹੀ ਉਰਭਾਇਓ." (ਦੇਵ ਮ: ੫) ੨ ਕਾਮਾਤੁਰ. "ਚੰਚਲ ਚੀਤ ਨ ਰਹਿਣੀ ਠਾਇ." (ਚਿਅੰਕਾਰ) ੩ ਸੰਗਤ—ਪਵਨ. ਹਵਾ. ਕਵੀਆਂ ਨੇ ਇਹ ਪਦਾਰਥ ਚੰਚਲ ਲਿਖੇ ਹਨ—

ਹਾਥੀ ਦੇ ਕੰਨ, ਘੋੜਾ, ਪੇਟ, ਬਾਂਦਰ, ਬਾਲਕ, ਬਿਜਲੀ, ਭੋਰਾ, ਮਨ, ਮਮੇਲਾ, ਵੇਲਾ ਦੇ ਨੇੜ੍ਹ, ਰਸਨਾ.

ਚੰਚਲਚੀਤ. ਵਿ—ਚਲਚਿੱਤ. ਚਪਲ ਹੈ ਮਨ ਜਿਸ ਦਾ। ੨ ਸੰਗਤ—ਚੰਚਰੀਕ. ਕੁਮਰ. ਭੋਰਾ. "ਨਖ ਘਾਟੀ ਉਥੋਂ ਘਨੇ ਚੰਚਲਚੀਤ ਬਿਹਾਲ। ਨੀਚ ਕੀਚ ਨਿਮ੍ਰਿਤ ਘਨੀ ਕਰਨੀ ਕਮਲ ਜਮਾਲ." (ਚਉਬੇਲੇ ਮ: ੫) ਲੱਖਾਂ ਉੱਚੀਆਂ ਘਾਟੀਆਂ ਵਿੱਚ ਕੁਮਰ ਬਰਦਾ ਹੋਇਆ ਕੁਮਰ,

ਨੀਚ ਕੀਚ ਵਿੱਚ ਨਿਵਾਸ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਕਮਲ ਦੀ ਨੰਮ੍ਰਤਾ ਅਤੇ ਖੂਬੀ ਪੁਰ ਬਿਹਾਲ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ.

ਚੰਚਲਚੋਰ. ਸੰਗਤ—ਕਾਮ. ਅਨੰਗ. "ਹਰਿਹਾਰ, ਚੰਚਲਚੋਰਹਿ ਮਾਰ." (ਭੁਨਹੇ ਮ: ੫) ੨ ਮਨ. ਅੰਤਰਕਰਣ.

ਚੰਚਲਤਾ. ਸੰਗਤ—ਚਪਲਤਾ. ਅਸਿਥਰਤਾ.

ਚੰਚਲਾ. ਚੰਚਲ ਨੂੰ ਸੰਕੋਪਨ. ਹੋ ਚਪਲ। "ਏ ਮਨ! ਚੰਚਲਾ!" (ਅਨੰਦੁ) ੨ ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਲਗਮੀ. ਮਾਇਆ। ੩ ਬਿਜਲੀ. ਤਰਿਤ। ੪ ਚੰਚਲ—ਇਸਤ੍ਰੀ।

੫ ਇੱਕ ਫੰਦ. ਇਸ ਦਾ ਨਾਮ "ਚਿਤ੍ਰ" "ਬਿਰਾਜ" ਅਤੇ "ਬੁਹਮਨੁਪਕ" ਭੀ ਹੈ. ਲੱਛਣ—ਚਾਰ ਚਰਣ. ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ਗੁਰੂ ਲਖ ਕੁਮ ਨਾਲ ੧੬ ਅੱਖਰ ਅਕਾਰ—ਰ, ਜ, ਰ, ਜ, ਰ, ਲ. SLS, ISI, SLS, ISI, SLS, I.

ਉਦਾਹਰਣ—

ਮਾਰਥੇ ਕੁ ਤਾਂਹਿ ਤਾਕ ਧਾਇ ਬੀਰ ਸਾਵਧਾਨ,
ਹੋਨਲਾਗ ਯੁੱਧ ਕੇ ਜਹਾਂ ਤਹਾਂ ਸਭੈ ਬਿਧਾਨ,
ਭੀਮ ਭਾਰ ਧਾਇਕੈ ਨਿਸੰਗ ਘਾਇ ਕਤ ਆਇ,
ਜੁਭ ਜੁਭਕੈ ਪਰੈ ਸੁ ਦੇਵਨੋਕ ਬਸੁ ਜਾਇ.

(ਕਲਕੀ)

ਦੇਖੋ, ਬਿਰਾਜ ਦਾ ਦੂਜਾ ਨਾਪ.

ਚੰਚਲਿ. ਚੰਚਲਤਾਵਾਨੀ. ਚੰਚਲਾ. "ਚੰਚਲਿ ਅਨਿਕ ਭਾਵ ਦਿਖਾਵਏ." (ਬਿਲਾ ਫੰਤ ਮ: ੫)

ਚੰਚਲੀ. ਦੇਖੋ, ਚੰਚਲਿ। ੨ ਸੰਗਤ—ਦੇਖੋ, ਚਚਰੀਆ.

ਚੰਚਲਿਕਾ } ਬਿਜਲੀ. ਦੇਖੋ, ਚੰਚਲਾ ੩. "ਕਿ ਚੰਚਲਿਕਾ ਫੈ." ਚੰਚਲੀ } (ਦੱਤਾਵ) "ਘਣ ਮੰਝੇ ਜੈਸੇ ਚੰਚਲੀ." (ਦੱਤਾਵ)

ਚੰਚੁ. ਸੰ. ਥਾਕ. ਸੰਗਤ—ਚੁੱਜ. ਚੌਂਚ। ੨ ਏਰੰਡ। ੩ ਵਿ—ਪ੍ਰਸਿੱਧ. ਮਸ਼ਹੂਰ.

ਚੰਡ. ਸੰ. ਥਾਕ. ਧਾ—ਗੁੱਸਾ ਕਰਨਾ। ੨ ਸੰਗਤ—ਇਮਲੀ ਦਾ ਬਿਰਛ। ੩ ਤਾਪ. ਕਰਮੀ। ੪ ਇੱਕ ਯਮਗਣ। ੫ ਵਿਸਨੁ ਦਾ ਇੱਕ ਪਾਸੰਦ। ੬ ਰਾਮਚੰਦ੍ਰ ਜੀ ਦੀ ਸੈਨਾ ਦਾ ਇੱਕ ਭਾਂਦਰ। ੭ ਬੁੱਢ ਅਸੁਰ ਦੇ ਸੈਨਾਪਤਿ ਮੁੰਡ ਦਾ ਫੋਟਾ ਭਾਈ, ਜਿਸ ਦੇ ਮਾਰਨ ਤੋਂ ਦੁਰਗਾ ਦਾ ਨਾਮ ਚੰਡਿਕਾ ਅਤੇ ਚੰਡੀ ਹੋਇਆ. "ਮੁੰਡ ਕੇ ਮੁੰਡ ਉਤਾਰਦਯੋ ਅਭ ਚੰਡ ਕੇ ਹਾਕਲਗਾਵਤ ਚੰਡੀ." (ਚੰਡੀ ੧) ੮ ਯੋਗਨਿਦ੍ਰਾ. ਟੀਸੂਰ ਦੀ ਸੁਪਨ ਅਵਸਥਾ. "ਫੁਟੀ ਚੰਡ ਜਾਗੇ ਬੁਹਮ." (ਚੰਡੀ ੧) ੯ ਚੰਡਿਕਾ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. "ਨਿਰਥ ਰੂਪ ਬਰ ਚੰਡ ਕੇ ਕਿਰਤੋ ਮੁਰਛਾ ਖਾਇ." (ਚੰਡੀ ੧) ੧੦ ਵਿ—ਤਿੱਖ. ਤੇਜ਼। ੧੧ ਕਰਮ. "ਅਭ ਸੁਰਜ ਕੀ ਚੰਡ ਕਿਰਨ ਭੀ." (ਗੁਪ੍ਰਸੁ) ੧੨ ਕ੍ਰੋਧ ਸਹਿਤ. ਕੁਸੈਲਾ। ੧੩ ਘੋਰ. ਭਯਾਨਕ. ਭਰਾਵਣਾ. "ਚੰਡ ਕੇਪ ਕੈ ਚੰਡਿਕਾ ਦੇ ਆਗੂਧ ਕਰਲੀਨ." (ਚੰਡੀ ੧) ੧੪ ਸਿੰਧੀ. ਸੰਗਤ—ਚੰਦ. ਚੰਦ੍ਰਮਾ.

ਚੰਡੀਆ. ਵਿ—ਚੰਡ (ਘੋਰ) ਵਿੱਤੀ ਵਾਲਾ. ਤਾਮਸੀ. "ਚੰਡਾਲ

ਚੰਡੀਆ." (ਬਿਲਾ ਅ: ਮ: ੪)

ਚੰਡਕਰ. ਸੂਰਜ. "ਦੇਹਤ ਕਰਚੰਡ ਮਹਿ." (ਨਾਪੁ) ਰੋਸਨੀ ਸੂਰਜ ਵਿੱਚ. ਦੇਖੋ, ਚੰਡਾਸ਼ੁ.

ਚੰਡਣਾ. ਫਿ—ਚੰਡ (ਤਿੱਖਾ) ਕਰਨਾ। ੨ ਤਾਤਨਾ.

ਚੰਡਰਸਾ. ਦੇਖੋ, ਅਕਰਾ.

ਚੰਡਾਇਲ } ਇੱਕ ਰਾਜਪੂਤ ਜਾਤਿ. ਖਰਨਲ ਟਾਡ ਨੇ ਲਿਖਿਆ
ਚੰਡਾਇਲਾ } ਹੈ ਕਿ ਟੀਸਵੀ ਬਾਰਵੀਂ ਸਦੀ ਵਿੱਚ ਜਮੁਨਾ ਤੋਂ
ਨਰਮਦਾ ਤੱਕ ਚੰਡਾਇਲ ਰਾਜ ਕਰਦੇ ਸਨ.

ਚੰਡਾਈ. ਸੰਕੜਾ—ਚੰਡ (ਤਿੱਖਾ) ਕਰਾਉਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਆ। ੨ ਚੰਡ
ਕਰਵਾਈ ਦੀ ਮਸ਼ਹੂਰੀ। ੩ ਚੰਡਤਾ. ਕੂਰਤਾ. ਚੁਲਮ.

ਚੰਡਾਸ਼ੁ. ਸੰ. ਸੰਕੜਾ—ਚੰਡ (ਤਿੱਖੀਆਂ) ਅੰਸ਼ (ਕਿਰਨਾਂ) ਵਾਲਾ,
ਸੂਰਜ. ਚੰਡਕਰ.

ਚੰਡਾਰ } ਦੇਖੋ, ਚੰਡਾਲ ਅਤੇ ਚੰਡਾਲੀ. "ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਚੰਡਾਰ."
ਚੰਡਾਰਨੀ } (ਮਲਾ ਮ: ੧) "ਬਸਇ ਸਰੀਰ ਕਰੋਧ ਚੰਡਾਰ."
ਚੰਡਾਰੀ } (ਸੁਹੀ ਮ: ੫)

ਚੰਡਾਲ. ਸੰ. ਧਾਧਗਲ—ਚੰਡਾਲ. ਸੰਕੜਾ—ਤਾਮਸੀ ਸੁਭਾਉ ਵਾਲਾ.
ਤਾਮਸੀ ਉਪਜੀਵਿਕਾ ਵਾਲਾ ਆਦਮੀ। ੨ ਚੂੜਾ ਆਦਿ ਨੀਚ ਜਾਤਿ
ਦਾ। ੩ ਹਿੰਦੂਜਾਤਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਭਾਹਮਣੀ ਦੇ ਉਦਰ ਤੋਂ ਸ਼ੁਦ੍ਰ ਦੀ
ਔਲਾਦ. ਦੇਖੋ, ਔਸਨਸੀ ਸਿਮ੍ਰਿਤਿ ੩: ੮.

ਚੰਡਾਲਨੀ }
ਚੰਡਾਲਿ } ਚੰਡਾਲ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ.
ਚੰਡਾਲੀ }

ਚੰਡਾਲੀਆ. ਦੇਖੋ, ਚੰਡਾਇਲਾ। ੨ ਇੱਕ ਖਰੀ ਕੋੜ੍ਹ. "ਪਿਤਾ ਜਾਤਿ
ਚੰਡਾਲੀਆ." (ਭਾਬੁ)

ਚੰਡਿਕਾ } ਫਿ—ਕ੍ਰੋਧ ਵਾਲੀ ਇਸਤ੍ਰੀ. ਲਭਾਕੀ। ੨ ਸੰਕੜਾ—
ਚੰਡੀ } ਦੁਰਗਾ. ਚੰਡ ਦੇਵ ਦੇ ਮਾਚਨ ਵਾਲੀ. "ਕਤਕ ਉਠੀ ਰਣ
ਚੰਡੀ ਫੌਜਾਂ ਦੇਖਕੈ." (ਚੰਡੀ ੩) ੩ ਕਾਲੀ ਦੇਵੀ। ੪ ਮਾ. ਅਗਨਿ.
ਅੱਗ। ੫ ਚੰਡੀ ਨਾਮ ਦਾ ਇੱਕ ਪ੍ਰੇਮੀ, ਜੋ ਕੁਰੂ ਅਰਜਨ ਸਾਹਿਬ ਦਾ
ਅਨੰਨ ਸਿੱਖ ਸੀ. ਇਸ ਨੇ ਸ਼੍ਰੀ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਬਣਨ ਸਮੇਂ ਵਡੀ ਸੇਵਾ
ਕੀਤੀ.

ਚੰਡੀਆ. ਯੀਰ ਭੋਤ ਦਾ ਇੱਕ ਪ੍ਰੇਮੀ, ਜੋ ਕੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਦਾ
ਸਿੱਖ ਸੀ। ੨ ਜੱਟ ਅਤੇ ਬਲੋਚਾਂ ਦਾ ਇੱਕ ਭੋਤ.

ਚੰਡੀ ਚਰਿਤ੍ਰ. ਚੰਡ ਦੇਵ ਦੇ ਮਾਚਨ ਵਾਲੀ ਦੁਰਗਾ ਦਾ ਹੈ ਚਰਿਤ੍ਰ
ਜਿਸ ਵਿੱਚ. ਮਾਰਕੰਡੇਯ ਪੁਰਾਣ ਵਿੱਚ ੭੦੦ ਸ਼ਲੋਕ ਦੇਵੀ ਦੀ ਕਥਾ
ਅਤੇ ਮਹਿਮਾ ਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਅਧਯਾਯ ੮੧ ਤੋਂ ੮੪ ਤੱਕ ਦਾ ਪਾਠ ਹੈ.
ਇਸ ਦਾ ਸੁਤੰਤ੍ਰ ਅਨੁਵਾਦ ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ ਵਿੱਚ ਤਿੰਨ ਸ਼ਕਲਾਂ ਵਿੱਚ
ਹੈ—

(ੳ) ਕਬਿੱਤ ਸਵੈਯੇ ਆਦਿ ਛੰਦਾਂ ਵਿੱਚ ਵੱਡਾ ਚੰਡੀ ਚਰਿਤ੍ਰ.

(ਅ) ਭੁਜੰਗ ਪ੍ਰਯਾਤ ਆਦਿ ਛੰਦਾਂ ਵਿੱਚ ਛੋਟਾ ਚੰਡੀ ਚਰਿਤ੍ਰ.

(ੲ) ਪੋਤੀ ਛੰਦ ਵਿੱਚ ਪੰਜਾਬੀ ਰਚਨਾ, ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਮ ਚੰਡੀ ਦੀ ਵਾਰ

ਅਤੇ ਭਗੋਤੀ ਕੀ ਵਾਰ ਹੈ.

ਚੰਡੀ ਦੀ ਵਾਰ. ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ ਵਿੱਚ ਦੋ ਚੰਡੀਚਿਤ੍ਰਾਂ ਪਿਛੇ ਪੋਤੀਛੰਦ
ਵਿੱਚ ਲਿਖੀ ਪੰਜਾਬੀ ਕਵਿਤਾ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਦੁਰਗਾ ਦੀ ਯੁੱਧਕਥਾ ਹੈ.
ਇਸ ਦਾ ਨਾਮ "ਭਗੋਤੀ ਕੀ ਵਾਰ" ਭੀ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਚੰਡੀ ਚਰਿਤ੍ਰ.
ਚੰਡੀਪਾਠ. ਮਾਰਕੰਡੇਯ ਪੁਰਾਣ ਵਿੱਚੋਂ ਦੇਵੀ ਦੀ ਕਥਾ ਅਤੇ ਮਹਾਤਮ
ਦਾ ਸੱਤ ਸੌ ਸ਼ਲੋਕ, ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਮ 'ਦੁਰਗਾਸਪਤਸਤੀ' ਅਤੇ
'ਦੁਰਗਾਪਾਠ' ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਸਤਸਈ.

ਚੰਡੀਵਾਹਨ. ਚੰਡੀ (ਦੁਰਗਾ) ਦਾ ਵਾਹਨ, ਬੇਰ ਸਿੰਹ. ਸਿੰਘ.

ਚੰਡੂ. ਅਫੀਮ ਤੋਂ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਇੱਕ ਨਸ਼ਾ, ਜਿਸ ਦਾ ਧੂਆਂ
ਤਮਾਖੂ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਨੂੰ ਮਦਕ ਭੀ ਆਖਦੇ
ਹਨ. ਇਹ ਦਿਲ ਦਿਮਾਗ ਅਤੇ ਪੱਠਿਆਂ ਨੂੰ ਨਿਕੀਮਾ ਕਰ ਦਿੰਦਾ
ਹੈ.

ਚੰਡੂਰ. ਸੰ. ਚਾਣੂਰ ਕੰਸ ਦਾ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਪਹਿਲਵਾਨ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ
ਜੀ ਨੇ ਅਖਾੜੇ ਵਿੱਚ ਮਾਰਿਆ. "ਚੰਡੂਰ ਕੰਸ ਕੋਸੁ ਮਰਾਹਾ." (ਸੋਰ
ਮ: ੪) ਦੇਖੋ, ਮੁਸਟ.

ਚੰਡੋਲ. ਸੰਕੜਾ—ਖਾਕੀ ਚੰਗ ਦਾ ਇੱਕ ਛੋਟਾ ਪੰਛੀ, ਜੋ ਜਮੀਨ ਤੇ
ਫੈਲਕੇ ਅਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਭਹੁਤ ਮਿੱਠੀ ਅਤੇ ਕਈ ਪੰਛੀਆਂ ਦੀ ਫੌਲੀ
ਫੌਲਦਾ ਹੈ. ਇਹ ਅਕਸਰ ਤੋਂ ਜੁਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਦੇ ਸਿਰ ਤੇ ਕਲਗੀ
ਜੇਹੀ ਵਾਲਾਂ ਦੀ ਟੋਪੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ. ਇਹ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਵਸਨੀਕ ਪੰਛੀ ਹੈ.
ਆਲਣਾ ਘਾਹ ਵਿੱਚ ਜਮੀਨ ਉੱਤੇ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਦੀ ਖੁਰਾਕ
ਅੰਨ ਅਤੇ ਟਿੱਡੀ ਕੀਤੇ ਹਨ. ਖੁਬਕਈ. Lark. ਕਈ ਇਸ ਨੂੰ
'ਹਜਾਰਦਾਸਤਾਂ' ਭੀ ਆਖ ਦਿੰਦੇ ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਹਜਾਰਦਾਸਤਾਂ।
੨ ਸੰ. ਬਿਯੋਗ—ਹਿੰਦੋਲ. ਝੂਲਾ. ਝੂਟਣ ਦਾ ਮੋਢ (ਪੰਥੂੜਾ).
੩ ਚੰਪਨ. "ਐਯਹੁ ਆਪ ਚੰਡੋਲ ਚੜ੍ਹਕੈ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧੧੨)
੪ ਚੜ੍ਹਚ ਹਿੰਦੋਲ. ਚਾਰ ਝੂਲਿਆਂ ਦਾ ਇੱਕ ਝੜ੍ਹ, ਜਿਸ ਪੁਰ ਫੈਲਕੇ
ਲੋਕ ਝੂਟੇ (ਹੂਟੇ) ਲੈਂਦੇ ਹਨ.

ਚੰਦ. ਸੰ. ਚੰਦ. ਧਾ—ਚਮਕਣਾ, ਖੁਸ਼ ਹੋਣਾ। ੨ ਸੰ. ਚੰਦ੍ਰ.
ਸੰਕੜਾ—ਚੰਦ੍ਰਮਾ. ਚਾਂਦ. "ਚੰਦ ਦੇਖਿ ਬਿਗਸਹਿ ਕਉਲਾਰ."
(ਰਸ ਮ: ੫) ਦੇਖੋ, ਜੇਮ ੨। ੩ ਇੱਕ ਸੰਖੜਾ ਛੋਧਕ, ਕਿਉਂਕਿ
ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਇੱਕ ਮੰਨਿਆ ਹੈ. "ਚੰਦ ਅਗਨਿ ਰਸ ਮਹੀ ਗਿਨ ਭਾਦੋਂ
ਪੁਰਨਾਮਸ." (ਗੁਪ੍ਰਸੁ) ਅਰਥਾਤ ੧੬੩੧। ੪ ਚੰਦ੍ਰਸੂਰ. ਇਤਾ
ਨਾਤੀ. "ਚੰਦ ਸਤ ਭੋਇਆ." (ਮਾਧੂ ਜੀਦੇਵ) ਦੇਖੋ, ਚੰਦਸਤ
੨। ੫ ਭਾਵ—ਭਾਤਮਾ. "ਚੰਦ੍ਰ ਕੁਪਤੁ ਗੀਣਾਰਿ." (ਬਿਲਾ ਬਿਤੀ
ਮ: ੧) ਭਾਤਮਾ ਕੁਪਤ ਹੈ ਦਸਮਦੁਆਰ ਵਿੱਚ। ੬ ਚੌਹਾਨਵੀਂਸੀ
ਪ੍ਰਿਥੀਰਾਜ ਦਿੱਲੀਪਤਿ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਦਾ ਭੂਸਣ ਚੰਦਕਵਿ, ਜਿਸ ਨੇ
੬੮ ਅਧਯਾਯਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਿਥੀਰਾਜਰਾਜਸੇ" ਨਾਮਕ ਗ੍ਰੰਥ ਰਾਜਪੂਤਵੰਸ਼
ਦਾ ਇਤਿਹਾਸਰੂਪ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, ਇਸ ਦਾ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਨਾਮ ਚੰਦ
ਕਰਦਾਈ ਹੈ। ੭ ਮਹਾਭਾਰਤ ਦੇ ਉਦਯੋਗ ਪਰਵ ਦਾ ਉਲਥਾਕਾਰ
ਇੱਕ ਸੁਨਿਆਚਾ ਕਵਿ। ੮ ਡਾ. ੨ ਫਿ—ਕੁਛ. ਤਨਿਕ. ਬੋਤਾ.
ਚੰਦ (੧), ਅਗਨਿ (੨), ਰਸ (੬), ਅਲੀ (੧).

“ਚੰਦ ਰੋਜ ਚਲਨਾ ਕਿਛੁ ਪਕੜੋ ਕਰਾਥ.” (ਨਸੀਹਤ) ੯ ਕਿਤਨਾ ਕਿਸਕਦਰ.

ਚੰਦਸਤ. ਦੇਖੋ, ਚੰਦ ੪ ਅਤੇ ਸਤ ੧੪। ੨ ਮਾਰੂ ਰਾਗ ਵਿੱਚ ਜਿੰਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਸ਼ਬਦ ਹੈ:—

੧ ਚੰਦਸਤ ਭੋਇਆ ਨਾਦਸਤ ਪੂਰਿਆ ਸੁਰਸਤ ਖੇਤਜਾ ਦਰੁ ਕੀਆ।

੨ ਅਬਲ ਬਲੁ ਤੋਤਿਆ ਅਬਲ ਬਲੁ ਬਪਿਆ ਅਖਤੁ ਘਤਿਆ ਰਹਾ ਅਪਿਉ ਪਿਆ।

੩ ਮਨਆਇ ਰੁਣਆਇ ਵਖਾਣਿਆ।

੪ ਤੇਰੀ ਦੁਖਿਧਾਇਸਟਿ ਸੰਮਾਨਿਆ।

ਪਅਰ ਧਿ ਕਉ ਅਰਧਿਆ ਸਰਧਿ ਕਉ ਸਰਧਿਆ ਸਲਲ ਕਉ ਸਲਲਿ ਸੰਮਾਨਿ ਆਇਆ।

੬ ਭਦਤਿ ਜਿੰਦੇਉ ਜਿੰਦੇਵ ਕਉ ਰੰਮਿਆ ਬੁਹਮੁ ਨਿਰਥਾਣੁ ਨਿਵਲੀਣੁ ਪਾਇਆ।

ਇਸ ਦਾ ਰਾਗ ਹੈ:—

੧ ਚੰਦਸੁਰ ਨਾਲ ਪ੍ਰਾਣਾਂ ਨੂੰ ਓਅੰ ਮੰਤ੍ਰ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਨਾਲ ਭੋਇਆ (ਪੂਰਕ ਕੀਤਾ), ਫੇਰ ਪੂਰਿਆ (ਕੁੰਭਕ ਕੀਤਾ), ਸੁਰਸੁਰ ਨਾਲ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਾਰ ਓਅੰ ਮੰਤ੍ਰ ਜਪਕੇ ਸ਼੍ਰਾਵ ਨੂੰ ਦਾਨ ਕੀਤਾ (ਚੇਚਕ ਕੀਤਾ)।

੨ ਸ਼ਰੀਰ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਦਾ ਬਲ ਤੋਤਕੇ ਨਿਰਥਾਣ ਕੀਤਾ, ਚੰਚਲ ਮਨ ਨੂੰ ਅਬਲ ਕਰਕੇ ਭਾਪਿਆ, ਜੋ ਸੁਧਾਇਆ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਚਿੱਤ, ਉਸ ਨੂੰ ਸਵਾਰਕੇ ਅਮ੍ਰਿਤ ਪੀਤਾ।

੩ ਅੰਤਹਕਰਣ ਦੀ ਆਇ ਅਤੇ ਰੁਣਾਂ ਦਾ ਮੂਲ ਜੋ ਕਰਤਾਰ ਹੈ, ਉਸ ਦਾ ਰੂਪ ਭਾਇਆ।

੪ ਇਸ ਤੋਂ ਤੇਰੀ ਦੁਖਿਧਾਇਸ਼੍ਰੀ ਲੀਨ ਹੋ ਗਈ।

੫ ਆਰਾਧਨ ਯੋਗ ਨੂੰ ਅਰਾਧਿਆ, ਸ਼ੁੱਧ ਕਰਨ ਯੋਗ ਤੇ ਸ਼ੁੱਧ ਕੀਤੀ, ਜਲ ਨਾਲ ਜਲ ਦੀ ਸਮਾਨਤਾ ਹੋ ਗਈ।

੬ ਜਿੰਦੇਵ ਆਖਦਾ ਹੈ ਜਦ ਸਭ ਨੂੰ ਜੋ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਦੇਵ ਦਾ ਨਾਮ ਜਪਿਆ, ਤਦ ਨਿਰਥਾਣ ਬੁਹਮ ਵਿੱਚ ਲੀਨਤਾ ਹੋਈ।

ਚੰਦ ਸੁਰਜ. ਇਤਾ ਅਤੇ ਪਿੰਗਲਾ. “ਚੰਦ ਸੁਰਜ ਕੀ ਪਾਏ ਗੀਥ.” (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਰਾਮ ੧)

ਚੰਦਕਲਾ. ਦੇਖੋ, ਚੰਦ੍ਰਕਲਾ.

ਚੰਦਕੋਰ. ਭਰੋਗੜ੍ਹ (ਜਿਲਾ ਕੁਰਦਾਸਪੁਰ) ਦੇ ਰਈਸ ਸਰਦਾਰ ਜੈਮਲ ਸਿੰਘ ਕਨ੍ਹੋਏ ਦੀ ਸੁਪੁਤ੍ਰੀ, ਜੋ ਸਨ ੧੮੧੨ ਵਿੱਚ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੇ ਵਡੇ ਪੁਤ੍ਰ (ਵਲੀਅਹਿਦ) ਖੜਕ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਵਿਆਹੀ ਗਈ. ਇਸ ਦੀ ਕੁੱਖ ਤੋਂ ਸਨ ੧੮੨੧ (ਸੰਮਤ ੧੮੭੯) ਵਿੱਚ ਕੌਰ ਨੌਨਿਹਾਲ ਸਿੰਘ ਜਨਮਿਆ. ਇਹ ਆਪਣੇ ਪਤੀ ਅਤੇ ਪੁਤ੍ਰ ਦੇ ਮਰਣ ਪੁਰ ਰੁਤ ਸਮੇਂ ਲਈ ਲਹੌਰ ਦੇ ਰਾਜ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰਦੀ ਗ਼ਜ਼ਲੀ ਸਿੱਖ ਫ਼ੌਜ ਤੇ ਇਸ ਦਾ ਚੰਦ ਤੋਂ ਭਾਵ ਲੱਤਿ ਅਤੇ ਸੂਰ ਤੋਂ ਗ਼ਿਲਾ ਤਾਮ ਦਾ ਅਰਥ ਲੈਂਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਜਿੰਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਇਹੋ ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਚਿੰਤਿ ਅਨੁਸਾਰ ਪ੍ਰਾਣਾਯਾਮ ਦੇ ਅਭਿਆਸ ਨਾਲ ਨਾਮ ਜਪ ਤੋਂ ਹੈ.

ਕਰਦੀ ਰਹੀ.

ਰਾਜਾ ਧਰਾਨ ਸਿੰਘ ਭੋਰੇ ਅਤੇ ਮਹਾਰਾਜਾ ਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ ਦੀ ਸਾਸ਼ਿਕ ਨਾਲ ਸਨ ੧੮੪੨ (ਸੰਮਤ ੧੮੯੯) ਵਿੱਚ ਮਹਾਰਾਜੀ ਚੰਦਕੋਰ ਕਤਲ ਕੀਤੀ ਗਈ।^੨

੨ ਸਰਦਾਰ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਢਿੱਲੋਂ ਦੀ ਸੁਪੁਤ੍ਰੀ ਅਤੇ ਨਾਭਾਪਤਿ ਰਾਜਾ ਜਸਵੰਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਰਾਣੀ, ਜੋ ਵਡੀ ਧਰਮਾਤਮਾ, ਦਿਲੇਰ, ਰਾਜਕਾਜ ਵਿੱਚ ਨਿਪੁਣ ਅਤੇ ਕੁਲ ਪਾਲਣ ਵਾਲੀ ਸੀ. ਕੁਲ ਕੀ ਹਿਆਸਤਾਂ ਵਿੱਚ ਇਹ ਬਹੁਤ ਹੀ ਸਨਮਾਨ ਨਾਲ ਵੇਖੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ. ਇਸ ਨੇ ਰਾਜਾ ਭਰਪੂਰ ਸਿੰਘ ਦੀ ਨਾਥਾਲਗੀ ਵੇਲੇ ਬਹੁਤ ਉੱਤਮ ਰਾਜ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕੀਤਾ। ੩ ਕੌਰ ਹਿੰਮਤ ਸਿੰਘ ਦੀ ਸੁਪੁਤ੍ਰੀ ਅਤੇ ਰਾਜਾ ਅਮਰ ਸਿੰਘ ਪਟਿਆਲਾਪਤਿ ਦੀ ਭਤੀਜੀ, ਜਿਸ ਦੀ ਸ਼ਾਦੀ ਸਰਦਾਰ ਤਾਰਾ ਸਿੰਘ ਰਈਸ ਰਾਹੋਂ ਦੇ ਸੁਪੁਤ੍ਰ ਸਰਦਾਰ ਦਸੋਧਾ ਸਿੰਘ ਨਾਲ ਸੰਮਤ ੧੮੩੪ ਵਿੱਚ ਹੋਈ। ੪ ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਦੀ ਸੁਪੁਤ੍ਰੀ ਅਤੇ ਰਾਜਾ ਭਜਪਤਿ ਸਿੰਘ ਸ਼ੀਦਪਤਿ ਦੀ ਪਤੋਤੀ, ਜਿਸ ਦੀ ਸ਼ਾਦੀ ਰਨੇਸਰ ਦੇ ਰਈਸ ਸਰਦਾਰ ਫਤੇ ਸਿੰਘ ਨਾਲ ਹੋਈ। ੫ ਸਰਦਾਰ ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਨਲਵੇ ਦੀ ਸਰਦਾਰਨੀ ਦੇਸਾਂ ਦੀ ਕੁੱਖ ਤੋਂ ਜਨਮੀ ਸੁਪੁਤ੍ਰੀ, ਜਿਸ ਦੀ ਸ਼ਾਦੀ ਸਰਦਾਰ ਲਹਨਾ ਸਿੰਘ ਖਲਜਾਖੀਏ ਨਾਲ ਹੋਈ। ੬ ਦੇਖੋ, ਖੁਦਾ ਸਿੰਘ.

ਚੰਦ ਚੜ੍ਹਨਾ. ਫਿ—ਸਤੋਕਣ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੋਣਾ। ੨ ਆਤਮਿਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦਾ ਉਦੈ ਹੋਣਾ. “ਮਿਟਿਆ ਅੰਧੇਰਾ ਚੰਦ ਚੜਿਆ.” (ਆਸਾ ਮ: ੫) ੩ ਕਿਸੇ ਐਸੇ ਕਰਮ ਦਾ ਹੋਣਾ, ਜਿਸ ਵੱਲ ਸਭ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਲਗ ਜਾਣ. ਜਿਵੇਂ ਦੂਜ ਦੇ ਚੰਦ ਨੂੰ ਲੋਕ ਵੇਖਦੇ ਹਨ ਤਿਵੇਂ ਕਿਸੇ ਕਰਮ ਵੱਲ ਸਭ ਦੀ ਨਜਰ ਖਿੱਚੀ ਜਾਵੀ.

ਚੰਦ ਚੰਦਾਖੀ. ਦੇਖੋ, ਚੰਦ ਅਤੇ ਚੰਦਾਕੀ.

ਚੰਦਨ. ਸੰ. ਚਾਨਨ. ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ—ਇੱਕ ਸੁਗੰਧ ਵਾਲਾ ਫਿਰਫ ਅਤੇ ਉਸ ਦਾ ਕਾਠ, ਜੋ ਸਭ ਦੇ ਚਿੱਤ ਨੂੰ ਚਿਦ (ਪ੍ਰਸੰਨ) ਕਰਦਾ ਹੈ. ਸੁਗੰਧ. ਸੰਦਲ. *L. Santalum album*. ਇਹ ਮਿਸੋਰ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਅਤੇ ਮਦਰਾਸ ਦੇ ਦੱਖਣੀ ਭਾਗ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਦੀ ਤਾਜੀਰ ਸਰਦ ਭਰ ਹੈ. ਚੰਦਨ ਦੇ ਕਾਠ ਤੋਂ ਕੀਤਾ ਤੇਲ ਬਹੁਤ ਸੁਗੰਧ ਵਾਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਇਸੇ ਤੋਂ ਸਾਰੇ ਇਤਰ ਛਣਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਅਨੇਕ ਰੋਗਾਂ ਲਈ ਵਰਤੀਦਾ ਹੈ. ਚੰਦਨ ਘਸਾਕੇ ਦੇਵਤਾ ਨੂੰ ਚੜ੍ਹਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਮੱਥੇ ਤੇ ਟਿੱਕਾ ਅਨੇਕ ਹਿੰਦੂ ਲਾਉਂਦੇ ਹਨ. ਗ਼ਜ਼ਲੀ ਤੋਂ ਹੋਈ ਸਿਰ ਪੀਤ ਨੂੰ ਇਸ ਦਾ ਮੱਥੇ ਤੇ ਕੀਤਾ ਲੇਪ ਬਹੁਤ ਕੁਣਕਾਰੀ ਹੈ. ਚੰਦਨ ਦਾ ਸਰਬਤ ਪਿੱਤ ਤੋਂ ਹੋਏ ਤਾਪ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਦਾ ਹੈ. ਚੰਦਨ ਦੇ ਕਾਠ ਤੇ ਚਿਤਾਈ ਦਾ ਕੰਮ ਬਹੁਤ ਉੱਦਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਤੋਂ ਛਣੇ ਕਲਮਦਾਨ ਭੰਬੇ ਆਦਿਕ ਦੂਰ ਦੂਰ ਜਾਂਦੇ ਅਤੇ ਬਹੁਤ ਮੁੱਲ ਪਾਉਂਦੇ ਹਨ. “ਚੰਦਨ ਚੰਦੁ ਨ ਸਰਦ ਰੁਤਿ ਮੁਲਿ ਨ ਮਿਟਈ ਘਾਮ.” (ਵਾਰ ਜੈਤ) ੨ ਇੱਕ ਕਵਿ, ਜੋ ਕੁਝ ਅਰਥ ਮਹਾਰਾਣੀ ਦੀਆਂ ਟਹਿਲਕਾਂ ਦੀ ਮਾਰਫਤ ਉਸ ਨੂੰ ੨੮ ਜੇਠ ਨੂੰ ਵੇਰਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ. ਜਿਸ ਭਾਰਤ ਚੰਦ ਕੌਰ ੩੧ ਜੇਠ ਨੂੰ ਮੋਈ.

ਵਾਲਾ ਸਵੈਯਾ ਬਣਾਏ ਦਸਮੇਸ਼ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਹਾਜਿਰ ਹੋਇਆ ਸੀ ਅਤੇ ਸਿਆਲ ਕਰਦਾ ਸੀ ਕਿ ਕੋਈ ਇਸ ਦਾ ਅਰਥ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕੇਗਾ, ਪਰ ਕਵਿ ਧੰਨਾ ਸਿੰਘ ਨੇ ਇਸ ਦਾ ਹੱਕਾਰ ਦੂਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ।
ਦੇਖੋ, ਧੰਨਾ ਸਿੰਘ।

ਚੰਦਨਗਿਰਿ। ਉਹ ਪਹਾੜ, ਜਿਸ ਪੁਰ ਵਿਸੇਸ ਚੰਦਨ ਦੇ ਖਿਡ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਮਲਕ ਗਿਰਿ। ਦੇਖੋ, ਮਲਕ।

ਚੰਦਨਰਾਇ } ਇੱਕ ਚੰਦੇਲ ਰਾਜਪੂਤ ਸਰਦਾਰ। ਦੇਖੋ, ਵਿਚਿਤ੍ਰਨਾਟਕ
ਚੰਦਨਰਾਯ } ਅ: ੧੨। ੨ ਕਵਿ ਚੰਦਨ ਦਾ ਭੀ ਇਹ ਨਾਮ ਹੈ।
ਦੇਖੋ, ਧੰਨਾ ਸਿੰਘ।

ਚੰਦਨਾਚਲ } ਚੰਦਨ ਵਾਲਾ ਅਚਲ ਅਥਵਾ ਆਦਿ (ਪਹਾੜ)। ਦੇਖੋ,
ਚੰਦਨਾਦਿ } ਚੰਦਨਗਿਰਿ ਅਤੇ ਮਲਕ।

ਚੰਦਨਿ। ਚੰਦਨ (ਚੰਨਣ) ਨਾਲ। ਦੇਖੋ, ਖਚਿਲਣਾ।

ਚੰਦਨਿਕੇਤ। ਚੰਦ ਦਾ ਘਰ ਰਾਤ੍ਰਿ। ਰਾਤ। ੨ ਚੰਦ (ਭਾਵ—
ਸੀਤਲਤਾ) ਦਾ ਘਰ। ਸ਼ਾਂਤਿ ਰੂਪ, "ਸ੍ਰੀ ਹਰਿ ਗੋਬਿੰਦ ਚੰਦ ਨਿਕੇਤ।"
(ਭਾਸ਼ਾ)

ਚੰਦ ਨੂੰ ਤਿਨਕਾ ਪਰਚਾਨ। ਕੋਸ਼ੀਤਕੀ ਉਪਨਿਸਦ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਹਰੇਕ ਚਾਂਦਨੀ ਦੂਜ ਨੂੰ ਚੰਦਮਾ ਨੂੰ ਘਾਹ ਦੇ ਦੋ ਪੱਤੇ ਅਚਪਣ ਕਰਕੇ ਪੁਰਬਨਾ ਕਰੇ, ਅਸਿਹਾ ਕਰਨ ਤੋਂ ਸੰਤਾਨ ਨਹੀਂ ਮਰਦੀ। ੨ ਹੁਣ ਇਹ ਕਹਾਵਤ ਹੋ ਗਈ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਭਾਵ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਵੱਡੇ ਆਖਰੀ ਰੁੱਖ ਭੋਟਾ ਅੰਗੀਕਾਰ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ੩ ਇਸ ਕਹਾਵਤ ਦਾ ਭਾਵ ਇਹ ਭੀ ਵਰਤੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਿਵੇਂ ਦੂਜ ਵਾਲੇ ਦਿਨ ਚੰਦ ਨੂੰ ਇੱਕ ਤੰਦ ਦਿੱਤੀ ਹੀ ਪਰਚਾਨ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਪਰ ਇਸ ਪਿੱਛੋਂ ਕੀਮਤੀ ਵਸਤੂ ਭੀ ਅਰਪੀਏ ਤਾਂ ਕਿਸੇ ਅਰਥ ਨਹੀਂ, ਇਵੇਂ ਹੀ ਮੇਰੇ ਸਿਰ ਭੋਟਾ ਅਤੇ ਸਹਾਇਤਾ ਕੰਮ ਸਵਾਰ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਸਮਾਂ ਲੰਘ ਜਾਣ ਪਿੱਛੋਂ ਵਡੀ ਪ੍ਰਸਾਦੇਣਾ ਭੀ ਕਿਸੇ ਕੰਮ ਦੀ ਨਹੀਂ।

ਚੰਦਪੁਰ। ਜਿਲਾ ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ ਦੀ ਰਸੀਲ ਚੁੰਨਾ ਦਾ ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜੋ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਨਵਾਂਸ਼ਹਿਰ ਅਤੇ ਗੜ੍ਹਸ਼ੰਕਰ ਤੋਂ ੨੦ ਮੀਲ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਜੁਰਦੁਆਰਾ ਹੈ।

ਚੰਦ ਬਰਦਾਈ। ਦੇਖੋ, ਚੰਦ ੬।

ਚੰਦਮੱਲ। ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਦੇ ਭਤੀਜੇ। ਸਾਵਨਮੱਲ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ।
ਚੰਦਮੁਖੀ। ਵਿ—ਚੰਦਮਾ ਜੇਹੇ ਮੁਖ ਵਾਲੀ। ਚੰਦਮੁਖੀ। ੨ ਸੰਗਤ—
ਨੀਲੋਭਰ। ਕੁਮੁਦਿਨੀ। ਬਮੁਲ।

ਚੰਦਰਾ। ਸੰ. ਧਨੁਰਿ—ਚੰਦ੍ਰਾਰਿ। ਸੰਗਤ—ਰਾਹੂ। ਚੰਦਮਾ ਦਾ ਵੈਰੀ।
੨ ਵਿ—ਰਾਹੂ ਜੇਹਾ ਦੁਖਦਾਈ। ਕੁਸਫ ਵਾਲਾ। ੩ ਸੰਗਤ—
ਅੰਗੁਲੀਪਯਾ। ਬੁਰਨਾਮਾ।

ਚੰਦਰਾਤ। ਸੰਗਤ—ਚੰਦਮਾ ਦੇ ਮਹੀਨੇ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਉਹ ਰਾਤ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਚੰਦਮਾ ਦਿਖਾਈ ਦੇਵੇ। ੨ ਚਾਂਦਨੀ ਦੂਜ।

ਦੂਜ ਦੇ ਚੰਦ ਨੂੰ ਹਿੰਦੂ ਫੱਪਣੇ ਦਾ ਭੰਦ ਅਰਥਾਤ ਹਨ, ਉਸਦਾ ਮੂਲ ਦਿਹੀ ਜੇਖ
੬।

ਚੰਦਾ। ਸੰਗਤ—ਚੰਦ੍ਰ (ਚੰਦਮਾ) ਦਾ ਬਹੁਵਚਨ। "ਜੇ ਸਚੁ ਚੰਦਾ ਉਗਰਿ।" (ਵਾਰ ਆਸਾ) ੨ ਰਜਾਈ ਦੇ ਉੱਪਰਲਾ ਵਸਤੂ, ਜਿਸ ਪੁਰ ਚੰਦਮਾ ਦੇ ਆਕਾਰ ਦੀ ਛਪਾਈ ਹੋਵੇ। ੩ ਭਾ ੨੨ ਉਗਰਾਈ। ੪ ਕਿਸੇ ਸਭਾ ਅਥਵਾ ਗ੍ਰੰਥ ਅਥਵਾ ਆਦਿ ਦਾ ਮਾਹਵਾਰੀ ਚੰਦਾ (subscription) ੫ ਚੰਦ੍ਰ ਦੇ ਆਕਾਰ ਦਾ ਧਾਤੂ ਅਥਵਾ ਕਾਗਜ ਆਦਿ ਦਾ ਟੁਕੜਾ। "ਚੰਦਾ ਭੋਰ ਮੇ ਪਾਵਤਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਗੁੱਡੀ ਨੂੰ ਜਾਇ ਪਹੁੰਚਤਾ ਹੈ।" (ਜਸਭਾਮ)

ਚੰਦਾਂ। ਭਾ ੨੨ ਕੁਝ ਸਰਦਾਰ। ਕੁਝ ਅਸਿਹਾ।

ਚੰਦਾਇਣੁ। ਸੰਗਤ—ਚੰਦਮਾ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼। ਚੰਦ੍ਰਿਕਾ। ੨ ਚਾਂਦਨਾ, ਰੋਸ਼ਨੀ। ਬਮਕ। ੩ ਆਕਾਸ਼। ਚੰਦਮਾ ਦਾ ਅਯਨ (ਘਰ)। "ਨਿਸਿ ਦਾਮਨਿ ਸਿਉ ਚਮਕਿ ਚੰਦਾਇਣੁ ਦੇਖੇ।" (ਮਾਰੂ ਜੋਲਹੇ ਮ: ੧)

ਚੰਦਾਕੀ। ਸੰ. ਧਨੁਰਿ—ਚੰਦ੍ਰਿਕਾ। ਸੰਗਤ—ਚਾਂਦਨੀ। ਚੰਦਮਾ ਦੀ ਰੋਸ਼ਨੀ। "ਤ੍ਰਿਸਨਅਗਨਿ ਬੁਝਾਨੀ, ਸਿਵ ਚਰਿਓ ਚੰਦ ਚੰਦਾਕੀ।" (ਧਨਾ ਮ: ੪) ਸਿਵ (ਕਨਕਾਣ ਰੂਪ) ਚਤ੍ਰਿਓ, ਜੋ ਚੰਦਮਾ ਨੂੰ ਚੰਦ੍ਰਿਕਾ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਹੈ।

ਚੰਦਾਯਣੁ } ਦੇਖੋ, ਚੰਦਾਇਣੁ। ੨ ਭਧਕ (ਭੰਧਕ) ਦਾ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ
ਚੰਦਾਯਨ } ਪ੍ਰਕਾਸ਼, ਜਿਸ ਨੂੰ ਦੇਖਕੇ ਰਾਤ ਵੇਲੇ ਮ੍ਰਿਗ ਪਾਸ ਆ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਚੰਦਿਰ। ਸੰ. ਧਨੁਰਿ ਸੰਗਤ—ਚੰਦਮਾ। ੨ ਚਾਂਦੀ।

ਚੰਦੀ } ਭਾ ੨੨ ਚੰਦ-ਈਂ। ਕਿਤਨੇ ਹੀ। ਕਿਤਨੇ, "ਚੰਦੀ ਹਜਾਰ
ਚੰਦੀ } ਆਲਮ ਦੇਕਲ ਖਯਾ।" (ਤਿਲੋ ਨਾਮਦੇਵ)

ਚੰਦ੍ਰ। ਚੰਦ। ਚੰਦਮਾ। ਦੇਖੋ ਚੰਦ ੨ ਅਤੇ ਚੰਦਨ।

ਚੰਦ੍ਰ। ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਦਾ ਇੱਕ ਪ੍ਰੇਮੀ ਸਿੱਖ। ੨ ਲਹੌਰ ਨਿਵਾਸੀ ਇੱਕ ਖੜੀ, ਜੋ ਭਾਦਸਾਹ ਜਹਾਂਗੀਰ ਵੇਲੇ ਮਾਲੀ ਅਹੁਦੇਦਾਰ ਸੀ। ਇਹ ਆਪਣੀ ਪੁਤ੍ਰੀ ਦਾ ਨਾਤਾ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਨਾਲ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਪਰ ਦਿੱਲੀ ਦੀ ਸੰਗਤ ਨੇ ਇਸ ਦੇ ਅਹੰਕਾਰ ਭਰੇ ਬਚਨ ਸੁਣਕੇ ਪੰਜਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿੱਚ ਅਰਦਾਸ ਲਿਖੀ ਕਿ ਇਸ ਮਨਮੁਖ ਦਾ ਨਾਤਾ ਨਹੀਂ ਲੈਣਾ। ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਇੱਛਾ ਅਨੁਸਾਰ ਸਾਕ ਲੈਣੇ ਟਿਨਕਾਰ ਕੀਤਾ, ਇਸ ਪੁਰ ਇਹ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਦਾ ਵੈਰੀ ਬਣ ਗਿਆ।

ਜਹਾਂਗੀਰ ਭਾਦਸਾਹ, ਜੋ ਅਨੇਕ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਨੂੰ ਸਿੱਖ ਹੋਂਦਾ ਵੇਖ ਕੇ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਦਾ ਸਰਵਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਲਈ ਤੁਲਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਉਸ ਪਾਸ ਬਾਹਸ਼ਾਦਾ ਖੁਸਰੋ ਨੂੰ ਆਲੀਸ਼ਵਾਦ ਅਤੇ ਸਹਾਯਤਾ ਦੀ ਕੱਲ ਅੱਛੇ ਰੱਖ ਕੇ ਅਤੇ ਅਨੇਕ ਰੂਠੀ ਉਸਾਂ ਨਾ ਕੇ ਚੰਦ੍ਰ ਨੇ ਭਾਦਸਾਹ ਤੋਂ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਮੁਰਤਜਾ ਮਾਨ ਦੁਆਰਾ ਅਤੰਤ ਅਸਹਿ ਕਾਸ਼ੁ ਦਿਵਾਏ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਾਰਣ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਜੈਤੀ ਜੀਤਿ ਸਮਾਏ।^੨

ਸੰਮਤ ੧੬੭੦ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਹੱਥੋਂ ਚੰਦ੍ਰ ਵਡੀ ਦੁਰਗਤਿ ਨਾਲ ਲਹੌਰ ਮੋਇਆ।

ਦੇਖੋ, ਜਹਾਂਗੀਰ ੨ ਫੁਟਨੋਟ ਸਮੇਤ।

ਚੰਦ੍ਰਸ਼ਾਹ } ਚੰਦ੍ਰ ੨ ਦਾ ਸਨਮਾਨ ਬੋਧਕ ਸ਼ਬਦ. ਸਿੱਖਾਂ ਵਿੱਚ ਇਸੇ
ਚੰਦ੍ਰਸ਼ਾਹ } ਦਾ ਨਾਂਉਂ ਅਮਾਨ ਬੋਧਕ ਸ਼ਾਹ ਦੀ ਥਾਂ ਸੁੱਚ ਹੈ.
ਚੰਦੇਰੀ. ਮੱਧਭਾਰਤ (ਸੀ. ਪੀ.) ਦੇ ਨਲਿਤਪੁਰ ਜਿਲੇ ਦੀ ਪੁਰਾਣੀ
ਨਗਰੀ, ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਮ ਚੰਦ੍ਰਵਤੀ ਵੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ. ਇਹ ਨਲਿਤਪੁਰ
ਤੋਂ ੧੮ ਮੀਲ ਪੱਛਮ ਅਤੇ ਆਕਸ਼ੇ ਤੋਂ ੮੦ ਕੋਹ ਦੱਖਣ ਹੈ. ਇਹ
ਓਦਿ ਇਲਾਕੇ ਦੀ ਪ੍ਰਧਾਨ ਨਗਰੀ ਅਤੇ ਸਿਧੂਪਾਲ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਸੀ.
ਦੇਖੋ, ਓਦਿ. ਚੰਦੇਰੀ ਵਿੱਚ ਚੰਦੇਲਾ ਰਾਜਪੂਤ ਯਕੋਵਰਮਾ ਨੇ ਸਨ ੮੮੨
ਤੋਂ ੧੦੧੨ ਤੱਕ ਰਾਜ ਕੀਤਾ. ਇਸੇ ਕਾਰਣ ਓਦਿ ਤੋਂ ਚੰਦੇਰੀ ਨਾਮ
ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੋਇਆ. ਭਾਵਰ ਨੇ ਇਸ ਪੁਰ ਸਨ ੧੫੨੮ ਵਿੱਚ ਕਬਜ਼ਾ
ਕੀਤਾ ਸੀ.

ਚੰਦੇਰੀਨਾਥ } ਸਿਧੂਪਾਲ. ਦੇਖੋ, ਓਦਿਪਤਿ.
ਚੰਦੇਰੀਪਤਿ }

ਚੰਦੇਲ } ਛਤ੍ਰੀਆਂ ਦੀ ਇੱਕ ਜਾਤਿ, ਜਿਸ ਦੀ ਉਤਪੱਤੀ ਇਉਂ ਦੱਸੀ
ਚੰਦੇਲ } ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ—ਕਾਸ਼ੀ ਦੇ ਰਾਜਾ ਟਿੰਦ੍ਰਜਿਤ ਦਾ ਪੁਰੋਹਿਤ
ਹੇਮਰਾਜ ਸੀ. ਉਸ ਦੀ ਪੁਤ੍ਰੀ ਹੇਮਵਤੀ ਜੋ ਵਡੀ ਸੁੰਦਰੀ ਸੀ, ਇੱਕ
ਦਿਨ ਗੰਗਾ ਤਿਸਨਾਨ ਕਰਨ ਗਈ, ਉਸ ਨੂੰ ਦੇਖਕੇ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਮੋਹਿਤ ਹੋ
ਗਿਆ ਅਤੇ ਹੇਮਵਤੀ ਨੂੰ ਕਰਤ ਸਹਿਤ ਕੀਤਾ. ਹੇਮਵਤੀ ਦੀ ਸੰਤਾਨ
ਚੰਦੇਲ ਛਤ੍ਰੀ ਹਨ.

ਦੂਜੀ ਕਲਪਣਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਮਹੀਸ਼ੀ ਦੇ ਪੁਤ੍ਰ ਚੰਦ੍ਰਾਕ੍ਰੇਸ਼ ਤੋਂ
ਚੰਦੇਲਜੰਗ ਚੱਲਿਆ ਹੈ। ੨ ਇੱਕ ਰਾਜਪੂਤ ਜਾਤਿ. "ਚੰਦੇਲ ਚੋਪਿਯੋਂ
ਤਥੇ ਰਿਸਾਰ ਧਾਤ ਭੇ ਸਥੇ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ) ਬਿਲਾਸਪੁਰ ਦੇ ਰਾਜੇ ਇਸੇ
ਕੇਤ੍ਰ ਦੇ ਹਨ.

ਚੰਦੇ. ਦੇਖੋ, ਚੰਦੇ ਮਾਤਾ.

ਚੰਦੇਆ. ਸੰਗਤ—ਅਸਿਹਾ ਸਾਇਵਾਨ, ਜਿਸ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਚੰਦ੍ਰਮਾ
ਦੀ ਮੂਰਤਿ ਬਣੀ ਹੋਵੇ. "ਤਖਤਿ ਬੈਠਾ ਅਰਜਨ ਕੁਰੂ ਸਰਿਰੁਰ ਭਾ
ਖਿਥੈ ਚੰਦੇਆ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੩) ਦੇਖੋ, ਚੰਦ੍ਰਾ ੪.

ਚੰਦੇ ਦੀਪਾਇਆ. ਵਿ—ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਹੋਇਆ. ਭਾਵ—
ਆਤਮਿਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਉਦੈ ਹੋਇਆ. "ਚੰਦੇ ਦੀਪਾਇਆ ਦਾਨਿ ਹਰਿ
ਕੈ." (ਸੁਹੀ ਛੰਤ ਮ: ੧)

ਚੰਦੇ ਮਾਤਾ. ਭ੍ਰੀ ਕੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਸੰਸ. ਭਾਵ ਮੁਲਚੰਦ ਚੰਦੇ
ਦੀ ਧਰਮਪਤ੍ਰੀ ਅਤੇ ਸੁਮਿਤੀ ਮਾਤਾ ਸੁਨਖਣੀ ਜੀ ਦੀ ਮਾਤਾ.

ਚੰਦੇਵ } ਦੇਖੋ, ਚੰਦੇਆ. "ਕਿੰਤਿ ਚੰਦੇਵ ਦਸੋ ਦਿਸਿ ਤਨਕੇ."
ਚੰਦੇਵ } (ਪਾਰਸਾਵ) ਕੀਰਤੀ ਦਾ ਚੰਦੇਆ.

ਚੰਦੇਲ. ਭਿੰਗ. ਸੰਗਤ—ਫੌਜ ਦਾ ਪਿਛਲਾ ਭਾਗ.

ਚੰਦ੍ਰ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਚੰਦ੍ਰਮਾ. ਚੰਦ੍ਰ. ੨ ਮੋਰ ਦੇ ਪੰਖ (ਖੰਡ) ਪੁਰ ਚੰਦ੍ਰ
ਜੇਹਾ ਚਿੰਨ੍ਹ. ੩ ਜਲ. ੪ ਸੁਵਰਣ. ਸੋਨਾ. ੫ ਨੈਪਾਲ ਦੇ ਰਾਜ ਦਾ
ਇੱਕ ਪਰਬਤ. ਦੇਖੋ, ਚੰਦ੍ਰਗਿਰਿ. ੬ ਕਪੂਰ. ੭ ਮੋਤੀ, ਜੋ ਕੁਲਾਬੀ
ਭਜਕ ਵਾਲਾ ਹੋਵੇ. ੮ ਯੋਗਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਇਤਾ ਸੁਰਾ. ੯ ਇੱਕ
ਗਿਣਤੀ ਬੋਧਕ, ਕਿਉਂਕਿ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਇੱਕ ਮੰਨਿਆ ਹੈ। ੧੦ ਅਰਧਚੰਦ੍ਰ
'ਪੁਰਾਣੀ ਓਰੇਰੀ ਦੇ ਬੰਡਹਰ ਨਹੀਂ ਆਖਦੀ ਤੋਂ ਅੱਠ ਮੀਲ ਉੱਤਰ ਪੱਛਮ ਹਨ.

ਭਾਣ. "ਕਿਤੇ ਚੰਦ੍ਰ ਤ੍ਰਿਸੁਲ ਸੈਥੀ ਸੰਭਾਰੈ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੮੬) ੧੧
ਵਿ—ਸੁੰਦਰ. ਮਨੋਹਰ.

ਚੰਦ੍ਰਸੇਖਰ. ਸੰ. ਬੰਦਰਾਕਾਰ. ਸੰਗਤ—ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਨੂੰ ਸਿਰ ਪੁਰ
ਧਾਰਨ ਵਾਲਾ ਸਿੱਖ. ਮਹਾਦੇਵ. ੨ ਦੇਖੋ, ਸੇਖਰ ੩.

ਚੰਦ੍ਰਸੇਖਰੀ. ਸੰਗਤ—ਦੁਰਗਾ. ਦੇਵੀ, ਜੋ ਸੇਖਰ (ਸਿਰ ਦਾ ਕੁਸਣ)
ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਰਖਦੀ ਹੈ.

ਚੰਦ੍ਰਸੇਨੀ ਰਾਹ. ਸੰਗਤ—ਚੰਦ੍ਰਹਾਰ. ਨੌਲੱਖਾ ਹਾਰ. ਸੁਵਰਣ ਦਾ
ਜਲਾਊ ਹਾਰ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਅੱਧੇ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਦੇ ਆਕਾਰ ਦੇ ਛੋਟੇ ਵੱਡੇ
ਮਣਕੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਵਿਚਕਾਰ ਪੂਰੇ ਚੰਦ ਦੇ ਆਕਾਰ ਦਾ ਚੌਕ ਹੁੰਦਾ
ਹੈ. ਇਹ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਦਾ ਪੜਾਵਾ ਕੁਖਣ ਹੈ. "ਚੰਦ੍ਰਸੇਨਿਨ ਮੰਨਿਨ
ਹੀਰਨ." (ਸਲੋਹ)

ਚੰਦ੍ਰਹੜਾ. ਦੇਖੋ, ਧੁਨੀ (ੳ)

ਚੰਦ੍ਰਹਾਸ } ਸੰ. ਬੰਦਰਾਕਾਰ. ਸੰਗਤ—ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਜੇਹਾ ਹੈ ਹਾਸ
ਚੰਦ੍ਰਹਾਸ } (ਪ੍ਰਕਾਸ਼) ਜਿਸ ਦਾ, ਤਲਵਾਰ ਖਤਰਾ, ਇਹ ਸਕੇਲੇ ਦਾ
ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਫੌਲਾਦ ਤੋਂ ਚੰਦ੍ਰਹਾਸ ਨਹੀਂ ਬਣਾਈਦਾ "ਚੰਦ੍ਰਹਾਸ ਕਰ ਭਰ
ਧਰੇ ਜਨੁ ਜਮ ਲੀਨੇ ਦੰਡ." (ਚੰਡੀ ੧) ੨ ਰਾਵਣ ਦੀ ਖਾਸ ਤਲਵਾਰ,
ਜੋ ਸਿਵ ਤੋਂ ਉਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਈ ਸੀ. "ਚੰਦ੍ਰਹਾਸ ਏਕੈ ਕਰ ਧਾਰੀ."
(ਰਾਮਾਵ) ੩ ਚਾਂਦੀ. ਰਜਤ.

੪ ਇੱਕ ਦੱਖਣ ਦਾ ਰਾਜ, ਜਿਸ ਦੀ ਕਥਾ ਮਹਾਭਾਰਤ ਵਿੱਚ
ਇਉਂ ਲਿਖੀ ਹੈ ਕਿ—ਚੰਦ੍ਰਹਾਸ ਦੇ ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਛੋਟੀ ਉਮਰ
ਵਿੱਚ ਮਰ ਗਏ ਅਤੇ ਰਾਜ ਦੇ ਮੰਤ੍ਰੀ ਪ੍ਰਿਸ਼੍ਰੁਧ ਨੇ ਸਾਰੀ ਰਿਆਸਤ
ਸਾਂਭ ਲਈ. ਇੱਕ ਦਿਨ ਕਿਸੇ ਜਥੇਤੀਸੀ ਨੇ ਬਾਲਕ ਚੰਦ੍ਰਹਾਸ ਨੂੰ
ਦੇਖਕੇ ਆਖਿਆ ਕਿ ਇਹ ਛਤ੍ਰਵਰਤੀ ਰਾਜਾ ਹੋਵੇਗਾ. ਇਹ ਸੁਣਕੇ
ਪ੍ਰਿਸ਼੍ਰੁਧ ਨੂੰ ਬਾਲਕ ਮਾਰਣ ਲਈ ਅਨੇਕ ਯਤਨ ਕਰਨੇ ਪਏ,
ਪਰ ਕਰਤਾਰ ਨੇ ਉਸ ਦੀ ਰਖਤਾ ਕੀਤੀ. ਅੰਤ ਨੂੰ ਮੰਤ੍ਰੀ ਨੇ
ਚੰਦ੍ਰਹਾਸ ਹੱਥ ਆਪਣੇ ਪੁਤ੍ਰ ਮਦਨ ਦੇ ਨਾਮ ਚਿੱਠੀ ਦਿੱਤੀ ਕਿ
ਇਸ ਨੂੰ ਵਿਸ ਦੇ ਦਿਓ. ਚੰਦ੍ਰਹਾਸ ਉਹ ਚਿੱਠੀ ਲੈਕੇ ਗਿਆ ਅਤੇ
ਝਕੇਵਾਂ ਦੂਰ ਕਰਨ ਲਈ ਮਦਨ ਦੇ ਭਾਗ ਵਿੱਚ ਸੌਂ ਗਿਆ. ਮਦਨ
ਦੀ ਭੈਣ ਵਿਸਯਾ ਭਾਗ ਵਿੱਚ ਆਈ ਉਸ ਨੇ ਸੁੱਤੇਪਏ ਚੰਦ੍ਰਹਾਸ
ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਦੇਖਕੇ ਪਤਿ ਧਾਰਣ ਦਾ ਪੱਕਾ ਸੰਕਲਪ ਕਰ ਲਿਆ.
ਚੰਦ੍ਰਹਾਸ ਦੇ ਪੱਲੇ ਤੋਂ ਚਿੱਠੀ ਖੋਲ੍ਹਕੇ ਦੇਖੀ ਤਾਂ ਵਿਸਯਾ ਵਡੀ ਵੁਖੀ
ਹੋਈ ਅਤੇ ਨੇਤ੍ਰ ਦੇ ਕੰਜਲ ਨਾਲ ਵਿਸ ਦੀ ਥਾਂ ਵਿਸਯਾ ਸ਼ਬਦ
ਬਣਕੇ ਚਲੀ ਗਈ. ਚੰਦ੍ਰਹਾਸ ਜਾਗਕੇ ਮਦਨ ਪਾਸ ਪੁੱਜਾ ਅਤੇ
ਚਿੱਠੀ ਦਿੱਤੀ. ਮਦਨ ਨੇ ਰੁਰਤ ਹੀ ਆਪਣੀ ਭੈਣ ਦੀ ਬਾਦੀ
ਚੰਦ੍ਰਹਾਸ ਨਾਲ ਕਰ ਦਿੱਤੀ. ਇਹ ਸਭ ਮਾਨੁਸ਼ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਿਸ਼੍ਰੁਧ
ਨੂੰ ਅੱਗ ਲੱਗ ਗਈ. ਉਸ ਨੇ ਚੰਡਾਲਾਂ ਨੂੰ ਧਨ ਦੇ ਕੇ ਇਹ ਬੌੱਤ
ਕੀਤੀ ਕਿ ਦੇਵਮੰਦਿਰ ਪੂਜਨ ਗਏ ਚੰਦ੍ਰਹਾਸ ਦਾ ਸਿਰ ਕੱਟ ਦਿੱਤਾ
ਜਾਵੇ. ਦੈਵਕੋਕ ਨਾਲ ਮਦਨ, ਮੰਦਿਰ ਵਿੱਚ ਚੰਦ੍ਰਹਾਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ
ਪੁੱਜਾ ਅਤੇ ਚੰਡਾਲਾਂ ਤੋਂ ਕੁਤਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ. "ਜਿਉ ਜਨ
ਚੰਦ੍ਰਹਾਸ ਦੁਖਿਆ ਪ੍ਰਿਸਟਬੁਧੀ, ਅਪਨਾ ਘਰੂ ਲੁਕੀ ਜਾਰੇ."

(ਨਟ ਅ: ਮ: ੪) ੫ ਮਦਿਰਾ (ਜਰਾਬ) ਦਾ ਇੱਕ ਭੇਦ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਅਨੇਕ ਬੂਟੀਆਂ ਅਤੇ ਕਸਤੂਰੀ ਕੇਸਰ ਆਦਿ ਵਸਤਾਂ ਮਿਲਾਈਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ।

ਚੰਦ੍ਰਾਵਰ, ਦੇਖੋ, ਚੰਦ੍ਰਸੇਨੀ ਹਾਰ।

ਚੰਦ੍ਰਕ. ਸੰ. ਸੰਕ੍ਯਾ—ਚੰਦ੍ਰਮਾ. ਚਾਂਦ। ੨ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਦੇ ਆਕਾਰ ਦਾ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਦਾ ਮਸਤਕਰੂਸਣ। ੩ ਇੱਕ ਰਿਖੀ. ਦੇਖੋ, ਜਰਾਸੰਧ. “ਚੰਦ੍ਰਕ ਨਾਮ ਰਿਖੀਸੁਰ ਏਕ.” (ਰੁਪਸੁ) ੪ ਕਪੂਰ. “ਚੰਦ੍ਰਕ ਸੇਰ ਨਗੜੇ ਤਨ ਸੰਗ.” (ਰੁਪਸੁ)

ਚੰਦ੍ਰਕ ਛਾਣ. ਦੇਖੋ, ਅਰਧਚੰਦ੍ਰ ਛਾਣ ਅਤੇ ਚੰਦ੍ਰ ੧੦.

ਚੰਦ੍ਰਕਲਾ, ਸੰ. ਸੰਕ੍ਯਾ—ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਦਾ ਸੋਲਵਾਂ ਤਾਰ. ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਦੀਆਂ ਸੋਲਾਂ ਕਲਾ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਦੇ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਨੇ ਇਹ ਲਿਖੀਆਂ ਹਨ—ਅਮ੍ਰਿਤਾ, ਮਾਨਦਾ, ਪ੍ਰਸਾ, ਪ੍ਰਸਿ, ਤ੍ਰਸਿ, ਰਤਿ, ਪ੍ਰਿਤਿ, ਸ਼ਸ਼ਿਨੀ, ਚੰਦ੍ਰਿਕਾ, ਭਾਂਤਿ, ਜਯੋਤਸ੍ਨਾ, ਸ਼੍ਰੀ, ਪ੍ਰੀਤਿ, ਅੰਗਦਾ, ਪ੍ਰਯਾਣਾ ਅਤੇ ਪੂਰਣਾ.

ਕਾਮਯਾਸਤ੍ਰ ਅਨੁਸਾਰ ਸੋਲਾਂ ਕਲਾ ਇਹ ਹਨ—ਪ੍ਰਸਾ, ਯਯਾ, ਸੁਮਨਸਾ, ਰਤਿ, ਪ੍ਰਾਪ੍ਰ, ਪ੍ਰਿਤਿ, ਰਿੰਧਿ, ਸੋਮਤਾ, ਮਹੀਚਿ, ਅੰਸੁਮਾਨਿਨੀ, ਅੰਗਿਰਾ, ਸ਼ਸ਼ਿਨੀ, ਛਾਣਾ, ਸੰਪ੍ਰਣਿਭਲਾ, ਤ੍ਰਸਿ ਅਤੇ ਅਮ੍ਰਿਤਾ। ੨ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਅਨੁਸਾਰ ਲੰਕਾਪਤਿ ਸਿਵਨਾਭ ਦੀ ਪਟਚਾਨੀ, ਜਿਸ ਨੇ ਜਗਤਗੁਰੂ ਦੀ ਸਿੱਖੀ ਧਾਰਨ ਕੀਤੀ. “ਚੰਦ੍ਰਕਲਾ ਨੇ ਰਾਨੀ ਸੰਕਾ। ਆਵਾ ਰੂਪਤਿ ਹ੍ਰਿਦੇ ਉਮੰਗਾ.” (ਨਾਪੁ) ੩ ਦੇਖੋ, ਸਵੈਯੇ ਦਾ ਰੂਪ ੧੫.

ਚੰਦ੍ਰਕਾ. ਦੇਖੋ, ਚੰਦ੍ਰਿਕਾ.

ਚੰਦ੍ਰਕਾਂਤ } ਸੰ. ਚੰਦ੍ਰਕਾਸ਼ਾ. ਸੰਕ੍ਯਾ—ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਦੇ ਕਵੀਆਂ ਦੇ
ਚੰਦ੍ਰਕਾਂਤਾ } ਸ਼ਿਅਲ ਅਨੁਸਾਰ ਇੱਕ ਮਣਿ, ਜੋ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਿੱਚ ਅਮ੍ਰਿਤ ਸੁਵਦੀ ਹੈ। ੨ ਚੰਦਨ। ੩ ਕੁਮੁਦ. ਨੀਲੋਤਲ। ੪ ਕਲਤਾਣ ਠਾਣ ਦਾ ਸਾਤਵ ਸੰਪੂਰਣ ਰਾਗ “ਚੰਦ੍ਰਕਾਂਤ” ਹੈ. ਆਰੋਹੀ ਵਿੱਚ ਮੱਧਮ ਵਰਜਿਤ ਹੈ, ਅਵਰੋਹੀ ਸੰਪੂਰਣ ਹੈ. ਵਾਦੀ ਸੁਰ ਗਾਂਧਾਰ ਹੈ. ਕਾਉਣ ਦਾ ਵੇਲਾ ਸੱਚ ਹੈ.

ਚੰਦ੍ਰਕੁਮਾਰ. ਸੰਕ੍ਯਾ—ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਦਾ ਪ੍ਰਭੂ ਭੁਧ. “ਜਿਹ ਸਮ ਇੰਦ੍ਰ ਨ ਚੰਦ੍ਰਕੁਮਾਰਾ.” (ਚਰਿਤ੍ਰ ੨੭੩) ਭੁਧ ਬਹੁਤ ਸੁੰਦਰ ਨਿਖਿਆ ਹੈ.

ਚੰਦ੍ਰਕਿਰਿ. ਨੈਪਾਲ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਪਹਾਡ, ਜਿਸ ਦੀ ਉਚਾਈ ੮੫੦੦ ਫੁਟ ਹੈ। ੨ ਸ਼੍ਰੀਰੰਗ ਪੱਤਨ (Srīrangapatnam) ਪਾਸ ਇੱਕ ਪਹਾਡੀ, ਜਿੱਥੇ ਜੈਨੀਆਂ ਦਾ ਪਵਿਤ੍ਰ ਤੀਰਥ ਹੈ.

ਚੰਦ੍ਰਕੁਪਤ. ਸੰ. ਚੰਦ੍ਰਗੁਪਤ. ਮਗਧ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਮੌਲਕਾ ਵੰਸ਼ ਦਾ ਮੁਖੀਆ ਰਾਜਾ, ਜਿਸ ਨੇ ਚਾਂਡਿਕਾ (ਵਿਸਨੁਕੁਪਤ) ਮੰਤ੍ਰੀ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਨਾਲ ਰਾਜਾ ਮਹਾਨੰਦ ਅਤੇ ਨੰਦਵੰਸ਼ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਕਰਕੇ ਪਾਟਲੀਪੁਤ੍ਰ (ਪਟਨੇ) ਵਿੱਚ ਰਾਜਧਾਨੀ ਕਾਇਮ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਸਾਰੇ ਭਾਰਤ ਨੂੰ ਅਧੀਨ ਕੀਤਾ ਸੀ. ਇਸ ਦੇ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਅਫ਼ਗਾਨਿਸਤਾਨ, ਬਿਹਾਰ, ਕਾਠੀਆਵਾਡ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬ ਆਦਿ ਦੇਸ਼ ਸ਼ਾਮਲ ਸਨ. ਚੰਦ੍ਰਕੁਪਤ ਦੀ ਮਾਤਾ ਦਾ ਨਾਮ “ਯੁਕਾ” ਸੀ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਪੁਤ੍ਰ ਅਤੇ ਕੁਲ ਦੀ ਸੰਕ੍ਯਾ ਮੌਲਕ ਹੋਈ.

ਚੰਦ੍ਰਕੁਪਤ ਨੇ ਕੁਨਾਨੀ ਰਾਜਾ (Seleukos) ਦੀ ਪੁਤ੍ਰੀ ਹੇਲੇਨਾ ਨਾਲ ਵਿਆਹ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਮੁਦਾਰਾਕਸ ਨਾਟਕ ਵਿੱਚ ਚੰਦ੍ਰਕੁਪਤ ਦੀ ਸੁੰਦਰ ਕਥਾ ਮਿਲਦੀ ਹੈ. ਇਹ B. C. ੩੮੨ ਵਿੱਚ ਰਾਜਸਿੰਘਾਸਨ ਤੇ ਬੈਠਾ ਅਤੇ ੨੪ ਵਰ੍ਹੇ ਰਾਜ ਕੀਤਾ. ਚੰਦ੍ਰਕੁਪਤ ਦੀ ਚਤੁਰੰਗਿਨੀ ਭੈਜ ੬੮੦੦੦੦ ਸੀ.^੨ ਇਸ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਬਿੰਦੁਸਾਰ ਭੀ, ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਮ ਅਮ੍ਰਿਤਕਾਂਤ ਹੈ, ਪੁਤਾਪੀ ਮਹਾਰਾਜਾ ਹੋਇਆ ਹੈ।^੪ ੨ ਦੇਖੋ, ਕੁਪਤ ੪। ੩ ਚੰਦ੍ਰਕੁਪਤ ਦਾ ਨਾਮ ਭੀ ਚੰਦ੍ਰਕੁਪਤ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਆਇਆ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਚੰਦ੍ਰਕੁਪਤ.

ਚੰਦ੍ਰਕੁਤ. ਸੰ. ਚੰਦ੍ਰਕੂਟ. ਸੰਕ੍ਯਾ—ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਨੂੰ ਚੁਤ (ਮੁਕੁਟ) ਵਿੱਚ ਧਾਰਨ ਵਾਲਾ. ਜਿਸ ਦੇ ਚੁਤੋਂ ਪੁਰ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਹੈ. ਸ਼ਿਵ ਚੰਦ੍ਰਮੋਲਿ.

ਚੰਦ੍ਰਚੰਦ੍ਰ. ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ. ਦੇਖੋ, ਚੰਦ੍ਰ. “ਨਮੋ ਚੰਦ੍ਰਚੰਦ੍ਰੇ.” (ਜਾਪੁ)

ਚੰਦ੍ਰਜੋਨਿ } ਸੰਕ੍ਯਾ—ਚੰਦ੍ਰ ਪਹਾਡ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਈ, ਚੰਦ੍ਰਭਾਗਾ ਨਦੀ.
ਚੰਦ੍ਰਜੋਨਿ } (ਸਨਾਮਾ) ਚੰਦ੍ਰ ਪਹਾਡ ਹੈ ਜਿਸ ਦੀ ਯੋਨਿ (ਉਤਪੱਤੀ) ਦਾ ਅਸਥਾਨ.

ਚੰਦ੍ਰਣੀ. ਸੰਕ੍ਯਾ—ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਦੀ ਸ਼ਕਤਿ। ੨ ਚੰਦ੍ਰਿਕਾ. ਚਾਂਦਨੀ. ਚੰਦ੍ਰਧਰ. ਸੰਕ੍ਯਾ—ਸ਼ਿਵ, ਜੋ ਸਿਰ ਪੁਰ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਰਖਦਾ ਹੈ। ੨ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਨੂੰ ਧਾਰਨ ਵਾਲਾ, ਆਕਾਸ਼ (ਸਨਾਮਾ)

ਚੰਦ੍ਰਧਰਚਰ. ਸੰਕ੍ਯਾ—ਚੰਦ੍ਰਧਰ (ਆਕਾਸ਼) ਵਿੱਚ ਵਿਚਰਨ ਵਾਲਾ ਭੀਰ. (ਸਨਾਮਾ) ੨ ਪੰਡੀ.

ਚੰਦ੍ਰਪੁਰ. ਦੇਖੋ, ਚਾਂਦਾ.

ਚੰਦ੍ਰਬਾਣ. ਦੇਖੋ, ਅਰਧਚੰਦ੍ਰ ਅਤੇ ਚੰਦ੍ਰ ੧੦.

ਚੰਦ੍ਰਬਿੰਦੁ. ਇਸ ਦਾ ਚਿੰਨ੍ਹ ੮ ਇਹ ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਉੱਚਾਰਣ ਅਨੁਨਾਸਿਕ (ਨੁਨ ਗੂੰਨੇ ਸਮਾਨ) ਹੈ. ਮਾਤ੍ਰਾ ਇੱਕ ਹੈ. ਇਸ ਨੂੰ ਅਰਥ ਬਿੰਦੂ ਭੀ ਆਖਦੇ ਹਨ. ਉਦਾਹਰਣ—ਨਹੂੰ. ਜਿਹੂੰ, ਕਿਹੂੰ, ਜਹੂੰ, ਤਹੂੰ.

ਚੰਦ੍ਰਬਿੰਬ. ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਦਾ ਅਕਸ.

ਚੰਦ੍ਰਬੂਤ. ਦੇਖੋ, ਚਾਂਦ੍ਰਬੂਟ, ਚੰਦ੍ਰਾਇਣ ਅਤੇ ਚੈਸ ੬.

ਚੰਦ੍ਰਭਾਗਾ. ਰਾਧਾ ਦੀ ਇੱਕ ਪਤਾਫੀ ਸਹੇਲੀ. “ਚੰਦ੍ਰਭਾਗਾ ਜਿਹ ਨਾਮ ਸਖੀ ਕੋ ਹੈ.” (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੨ ਚਨਾਂ. ਦੇਖੋ, ਚੰਦ੍ਰਭਾਗਾ. “ਐਰਾਬਤੀ ਏਕ ਦਿਸਿ ਵਾਰੀ। XX ਚੰਦ੍ਰਭਾਗਾ ਦਿਸਿ ਦੁਤਿਯ ਸੁਹਾਈ.” (ਨਾਪੁ) ਚੰਦ੍ਰਭਾਗਾਨਿ. ਚੰਦ੍ਰਭਾਗਾ (ਭਨਾਂ) ਨਦੀ ਦੇ ਧਾਰਨ ਵਾਲੀ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ. (ਸਨਾਮਾ)

ਚੰਦ੍ਰਭਾਗਾ. ਸੰ. ਹਿਮਾਲਯ ਦੇ ਚੰਦ੍ਰਭਾਗਾ ਨਾਮਕ ਅਸਥਾਨ ਤੋਂ ਬਿੱਚ ਨਾਟਕ ਵਿਸ਼ਾਖਣਡ ਕਵੀ ਨੇ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਵਿੱਚ ਛਾਤ ਮਨੋਹਰ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਇਸ ਦਾ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ ਉੱਤਮ ਉਦਾਹਰਣ ਕਵਿ ਲਲੀਤ ਸਿੰਘ “ਅਲੋਕ” ਨੇ ਕੀਤਾ ਹੈ. ਮੰਦਿਰ ਵਿੱਚੋਂ ਪੈਦਲ ੬੦੦੦੦੦, ਹਾਥੀ ੮੦੦੦, ਘੋੜਚੜ੍ਹੇ ੩੦੦੦੦ ਸਨ, ਭਾਰੀ ਰਥ ਸਮਝਣੇ ਚਾਹੀਏ.

ਚੰਦ੍ਰਭਾਗਾ ਕੀ.ਸੀ. ੩੫੮ ਵਿੱਚ ਸਿੰਘਾਸਨ ਤੇ ਬੈਠਾ ਅਤੇ ੨੮ ਵਰ੍ਹੇ ਰਾਜ ਕੀਤਾ.

ਨਿਕਲੀ ਹੋਈ ਇੱਕ ਨਦੀ, ਚਨਾਬ, ਭਨਾ, ਰਿਕਵੇਦ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦਾ ਨਾਮ ਅਸਿਥੀ ਹੈ, ਨਾਹੁਲ ਪਾਸੋਂ ਚਨਾਬ ਦੇ ਦੋ ਪ੍ਰਵਾਹ ਨਿਕਲਦੇ ਹਨ, ਮੁੱਢ ਦੇ ਸੋਮੇ ਤੋਂ ੧੧੫ ਮੀਲ ਪੂਰਬ ਤੱਟੀ ਪਾਸ ਦੋਵੇਂ ਇਕੱਠੇ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਇਹ ਨਦੀ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੇ ਦਿਲਾਕੇ ਅਖਨੂਰ ਕਿਲ੍ਹਾਦਾਰ ਅਤੇ ਚੰਬਾ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਵਹਿੰਦੀ ਹੋਈ ਅਰ ਸਿਆਲਕੋਟ ਵਜ਼ੀਰਾਬਾਦ ਦੀ ਜ਼ਮੀਨ ਨੂੰ ਸੈਰਾਬ ਕਰਦੀ ਭੰਡ ਦੇ ਜਿਲੇ ਜੇਹਲਮ ਨਾਲ ਮਿਲਕੇ, ਅਰ ਸਿੰਧੂ ਪਾਸ ਚਾਵੀ ਨਾਲ ਇਕੱਠੀ ਹੋਕੇ ਮਿੰਨਨਕੋਟ ਦੇ ਮਕਾਮ ਸਿੰਧੂਨਦ ਵਿੱਚ ਜਾ ਮਿਲਦੀ ਹੈ।

ਚੰਦ੍ਰਾਕਾ ਏਸਾਯੁਧ, ਚੰਦ੍ਰਾਕਾ ਨਦੀ ਦਾ ਟੀਸ਼ (ਸੁਮੀ) ਵਰਤ, ਉਸ ਦਾ ਆਰੂਧ (ਸ਼ਸਤ੍ਰ) ਫਾਸੀ (ਪਾਸ਼), (ਸਨਾਮਾ)

ਚੰਦ੍ਰਾਨ } ਤਨਵੰਤੀ ਨਿਵਾਸੀ ਸੰਧੂ ਜੱਟ, ਜੋ ਭਾਈ ਕਲੇ ਦਾ ਪਿਤਾ
ਚੰਦ੍ਰਾਨੁ } ਸੀ। ੨ ਜੋਤਿਸ ਅਨੁਸਾਰ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਅਤੇ ਸੂਰਜ ਅਮਾਵਸ ਨੂੰ ਇੱਕਠੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਅਮਾਵਸ ਦਾ ਜੰਮਿਆ ਆਦਮੀ ਸੁਸਤ ਅਤੇ ਦਰਿਦ੍ਰੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਕਾਰਣ ਆਲਸੀ ਆਦਮੀ ਨੂੰ ਲੋਕ ਚੰਦ੍ਰਾਨ ਅਖਦੇ ਹਨ। ੩ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦੀ ਪਤਨੀ ਗੋਪੀ ਚੰਦ੍ਰਾਵਲੀ ਦਾ ਪਿਤਾ, ਜੋ ਮਹੀਭਾਨ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਸੀ।

ਚੰਦ੍ਰਾਨਾ, ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਨੂੰ ਭਾਲ (ਮੰਥੇ) ਉੱਪਰ ਧਾਰਨ ਵਾਲੀ ਸ਼ਿਵਾ, ਦੁਰਗਾ, ਦੇਵੇ, ਸਸਿਸੇਖਰੀ।

ਚੰਦ੍ਰਮਣਿ } ਦੇਵੇ, ਚੰਦ੍ਰਕਾਂਤ। ੨ ਦੇਵੇ, ਉੱਤਮਾ।
ਚੰਦ੍ਰਮਣੀ }

ਚੰਦ੍ਰਮਾ, ਸੰਕੜਾ—ਚੰਦ, ਚਾਂਦ, ਦੇਵੇ, ਸੋਮ ੨। ੨ ਇੱਕ ਭਿਣਤੀ ਦਾ ਬੋਧਕ।

ਚੰਦ੍ਰਮਾਸ, ਸੰਕੜਾ—ਚੰਦ੍ਰਮਾਸ, ਚੰਦ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਤਿਥਾਂ ਦਾ ਮਹੀਨਾ, ਸੁਦੀ ੧, ਤੋਂ ਅਮਾਵਸਯਾ ਤੀਥ ਤੀਸ ਤਿਥਿ ਦਾ ਸਮਾਂ, ਦੇਵੇ, ਮਾਸ।

ਚੰਦ੍ਰਮੁਖੀ, ਦੇਵੇ, ਚੰਦ੍ਰਮੁਖੀ।

ਚੰਦ੍ਰਮੋਲਿ, ਸ਼ਿਵ, ਦੇਵੇ, ਚੰਦ੍ਰਚੁਡ।

ਚੰਦ੍ਰਮੰਡਲ, ਸੰ, ਸੰਕੜਾ—ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਦਾ ਘੇਰਾ, ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਦੀ ਟਿੱਕੀ। ੨ ਚੰਦ੍ਰਲੋਕ।

ਚੰਦ੍ਰਵਤੀ, ਇਹ ਚੇਦਿ ਅਥਵਾ ਚੰਦੇਰੀ ਦਾ ਹੀ ਨਾਮ ਹੈ, ਦੇਵੇ, ਚੰਦੇਰੀ।

ਚੰਦ੍ਰਵਰਮਾ, ਦੇਵੇ, ਵਿਸਨੁਪਦ ੨।

ਚੰਦ੍ਰਵੰਸ਼, ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਦੀ ਔਲਾਦ, ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਤੋਂ ਚਲੀ ਹੋਈ ਕੜੀ ਕੁਲ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਯਾਦਵ, ਕੋਚਵ, ਪਾਂਡਵ ਪਰਮ ਪੁਰਾਪੀ ਹੋਏ ਹਨ, ਦੇਵੇ, ਕੁਰੁਵੰਸ਼।

ਚੰਦ੍ਰਵੰਸ਼ੀ, ਵਿ—ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਦੀ ਕੁਲ ਵਿੱਚ ਹੋਣਵਾਲਾ।

ਚੰਦ੍ਰਾ, ਦੇਵੇ, ਚੰਦਰਾ। ੨ ਸੰ, ਚਨ੍ਦ੍ਰਾ, ਸੰਕੜਾ—ਛੋਟੀ ਦਿਲਾਇਚੀ। ੩ ਗਿਲੇ, ਗੁਰੂਚੀ। ੪ ਚੰਦੋਆ, ਵਿਭਾਨ। ੫ ਅੰਗੁਲੀਪਾਕਾ, ਭੁਰਨਾਮਾ।

ਚੰਦ੍ਰਾਇਣ, ਦੇਵੇ, ਚਾਂਦ੍ਰਾਯਣ, “ਵਰਤ ਕਰਹਿ ਚੰਦ੍ਰਾਇਣਾ ਸੇ ਕਿਤੇ ਨ ਲੇਖੇ,” (ਬਾਰ ਮਧੂ ੨ ਮ: ੫) ੨ ਦੇਵੇ, ਚੰਦ੍ਰਾਇਣੁ।

ਇਸੇ ਨਾਮ ਨੂੰ ਵਿਕਾਤਕੇ ਧੁਨਾਨੀਆਂ ਨੇ Accusatives ਲਿਖਿਆ ਹੈ।

ਚੰਦ੍ਰਾਇਣੁ, ਵਿ—ਚੰਦ੍ਰਾਕਾ (ਚਾਂਦਨੀ) ਸਹਿਤ। ੨ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ। ੩ ਸੰਕੜਾ—ਪ੍ਰਕਾਸ਼, ਚਮਤਕਾਰ, “ਫਾਬੋਹੁ ਮਿਰਗ ਜਿਵੈ ਪੇਖਿ ਰੈਣਿ ਚੰਦ੍ਰਾਇਣੁ,” (ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ੫) ਇਸ ਤੋਂ ਸ਼ਿਕਾਰੀ ਦੇ ਕੀਤੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦਾ ਸ਼ਿਕਰ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਵੇਖਕੇ ਮ੍ਰਿਗ ਹੈਰਾਨ ਹੋਇਆ ਨੇੜੇ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਮਾਣਿਕ ਚਮਤਕਾਰੇ ਚੰਦ੍ਰਾਇਣੁ ਹੈ।

ਚੰਦ੍ਰਾਇਨ, ਦੇਵੇ, ਚਾਂਦ੍ਰਾਯਣ।

ਚੰਦ੍ਰਾਗਿਰਿ, ਦੇਵੇ, ਚੰਦ੍ਰਗਿਰਿ, “ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਸੀ ਚੰਦ੍ਰਾਗਿਰਿ,” (ਅਕਾਲ)

ਚੰਦ੍ਰਾਨਨ, ਵਿ—ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਜੇਹਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਆਨਨ (ਮੁਖ)।

ਚੰਦ੍ਰਾਨਨੀ, ਵਿ—ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਜੇਹੇ ਮੁਖਵਾਲੀ।

ਚੰਦ੍ਰਾਯਣ, ਦੇਵੇ, ਚਾਂਦ੍ਰਾਯਣ ਅਤੇ ਚੰਦ੍ਰਾਇਣੁ।

ਚੰਦ੍ਰਾਵਲਿ } ਚੰਦ੍ਰਮਤੀ ਦੇ ਉਦਭ ਤੋਂ ਚੰਦ੍ਰਾਨੁ ਦੀ ਕੰਨੜਾ (ਇੱਕ
ਚੰਦ੍ਰਾਵਲੀ } ਕੋਪੀ), ਜਿਸ ਤੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਮੋਹਿਤ ਹੋ ਕਦੇ ਸਨ

ਅਤੇ ਅਨੇਕ ਉਪਾਵਾਂ ਨਾਲ ਕਾਬੂ ਕੀਤੀ ਸੀ, ਇਹ ਗੋਵਰਧਨਮੰਲ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਸੀ, ਅਤੇ ਕਰੋਲਾ ਪਿੰਡ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦੀ ਸੀ, “ਚੁਜ ਮਹਿ ਜੋਰਿ ਛਲੀ ਚੰਦ੍ਰਾਵਲਿ ਕਾਨੁ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਸਾਦਮੁ ਭਇਆ,” (ਬਾਰ ਆਸਾ)

੨ ਚੰਦ੍ਰਵੰਸ਼ ਦੀ ਨਡੀ, ਚੰਦ੍ਰਕੁਲ ਦੀ ਪੀੜ੍ਹੀ।

ਚੰਦ੍ਰਕ, ਦੇਵੇ, ਚੰਦ੍ਰਕ ਅਤੇ ਚੰਦ੍ਰਿਕਾ।

ਚੰਦ੍ਰਿਕਾ, ਸੰ, ਸੰਕੜਾ—ਚੰਦ ਦੀ ਚਾਂਦਨੀ, “ਸ੍ਰੀ ਕੁਰੁ ਪਗਨਖ ਕਾਤਿ ਜੋ ਰੁਚਿਰ ਚੰਦ੍ਰਿਕਾ ਮਾਨ,” (ਨਾਪੁ) ੨ ਮੋਰ ਦੀ ਪੂਛ ਦੇ ਖੰਭਾਂ ਪੂਰ ਚੰਦ ਦੇ ਅਘਾਹ ਦੀ ਟਿੱਕੀ। ੩ ਵਡੀ ਦਿਲਾਇਚੀ।

੪ ਚੰਦ੍ਰਾਕਾ ਨਦੀ, ਚਨਾਬ। ੫ ਚਮੇਲੀ। ੬ ਚੰਦ ਜੇਹੇ ਅਘਾਹ ਦਾ ਇੱਕ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਦਾ ਗਹਿਣਾ, ਜੋ ਸਿਰ ਪੂਰ ਪਹਿਰੀਦਾ ਹੈ। ੭ ਵਰਾਕਰਣ ਦਾ ਇੱਕ ਗੁੰਭ, ਜੋ ਰਾਮਾਸ਼ੁਮਚਾਰਯ ਨੇ ਰਚਿਆ ਹੈ।

ਚੰਦ੍ਰੀ, ਸੰਕੜਾ—ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਦੀ ਸਕਤਿ, “ਸਾਵਿਤ੍ਰੀ ਚੰਦ੍ਰੀ ਟਿੰਦ੍ਰਾਣੀ,” (ਦੱਤਾਵ)

ਚੰਦ੍ਰੋਤੁਜਿਯਾਰੋ, ਵ—ਚੰਦ੍ਰ-ਵਤ-ਉਜਿਯਾਰੋ, ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਜੇਹਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼, (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧੩੧)

ਚੰਦ੍ਰੋਦਯ, ਸੰ, ਸੰਕੜਾ—ਚੰਦ੍ਰ-ਉਦਯ, ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਦਾ ਚੜ੍ਹਨਾ। ੨ ਵੈਦਕ ਅਨੁਸਾਰ ਇੱਕ ਰਸ, ਜੋ ਗੰਧਕ, ਪਾਰੇ ਅਤੇ ਸੁਇਨੇ ਦੇ ਮੇਲ ਤੋਂ ਬਣਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਸਿਧਾਚਕ ਨਿਖਿਆ ਹੈ।

੩ ਚੰਦੋਆ, ਸਾਧਵਾਨ। ੪ ਦੇਵੇ, ਗੁਰੁਨਾਨਕ ਚੰਦ੍ਰੋਦਯ।

ਚੰਨ, ਸੰਕੜਾ—ਚੰਦ੍ਰ, ਚੰਦ੍ਰਮਾ, ਚਾਂਦ।

ਚੰਨਣ, ਦੇਵੇ, ਚੰਦਨ।

ਚੰਪ, ਸੰ, ਚਾਧ, ਚਾ—ਜਾਣਾ, ਇਸੇ ਤੋਂ ਚੰਪਤ ਲਬਦ ਬਣਿਆ ਹੈ।

ਚੰਪਕ, ਸੰ, ਸੰਕੜਾ—ਚੰਪਾ, ਚੰਕੇ ਦਾ ਬਿਰਛ ਅਤੇ ਫੁੱਲ, ਇਸ ਦੇ ਫੁੱਲਾਂ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਸੁਗੰਧ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਭੋਰੇ ਮਸਤ ਹੋ ਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਘੁਮੇਰੀਆਂ ਪਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਚੰਗ ਹਲਕਾ ਪੀਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਹਿੰਦੂ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਇਹ ਦੇਵਤਿਆਂ ਤੇ ਚੜ੍ਹਾਉਣੇ ਪੁੰਨਕਰਮ ਹੈ, ਚੰਪੇ ਦਾ ਛਿੱਲ

ਫ. ਪੰਜਾਬੀ ਵਰਣਮਾਲਾ ਦਾ ਬਾਰਵਾਂ ਅੱਖਰ। ਇਸ ਦਾ ਉੱਚਾਰਣ ਤਾਲੂਏ ਤੋਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ੨ ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਫੋਟਨ। ਖੰਡਨ। ੩ ਫਕਣਾ। ਆਵਾਜ਼ਨ ਕਰਨਾ। ੪ ਘਰ। ਗ੍ਰਿਹ। ੫ ਟੁਕੜਾ। ਖੰਡ। ੬ ਵਿ—ਫੋਦਕ। ਕੱਟਣ ਵਾਲਾ। ੭ ਨਿਰਮਲ। ਸਾਫ। ੮ ਚੰਚਲ। ਚਪਲ। ੯ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ ਇਹ ਫੀ (ਸਟ) ਦਾ ਫੋਪਕ ਹੈ ਦੇਖੋ, ਫਤਿਹ। ੧੦ ਕ ਵੀ ਥਾਂ ਭੀ ਇਹ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ—ਫੋਤ, ਪੁਤੰਡ ਆਦਿ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ।

ਫਉਹੀ. ਦੇਖੋ, ਫੋਹੀ.

ਫਉਨਾ. ਦੇਖੋ, ਫੋਨਾ.

ਫਉਨੀ. ਦੇਖੋ, ਫੋਟਿ ਅਤੇ ਫਾਵਨੀ.

ਫਉਤ, ਸੰਗਤਾ—ਫਾਦਕ (ਫਕਣਵਾਲਾ) ਪਤਦਾ. ਨੇਤ੍ਰ ਦੀ ਨਜਰ ਨੂੰ ਚੋਕਣ ਵਾਲਾ ਮੋਤੀਆਬਿੰਦੂ ਆਦਿਕ ਅਵਰਣ. "ਭਰਸੇ ਕੇ ਫਉਤ ਕਟਿਕੇ ਅੰਤਰਿ ਜੋਤਿ ਧਰੇਹੁ." (ਮ: ੩ ਵਾਰ ਬਿਹਾ)

ਫਉਤੀ. ਸੰਗਤਾ—ਫੋਤਨਾ (ਫੋਤਵਾਲੀ) ਟਿਸਤ੍ਰੀ. ਫਬਿ ਵਾਲੀ ਨਾਚੀ. "ਥੇਮੁਖ ਸੁਖ ਨ ਦੇਖਈ ਸਿਉਂ ਫੁੱਟਣ ਫਉਤੀ." (ਭਾਬੁ)

ਫਟਿ. ਸੰਗਤਾ—ਫਿਨਾਜ. ਨਾਜ। ੨ ਫਯ (ਖਈ) ਰੋੜ. ਦੇਖੋ, ਖਈ ੩.

ਫਟਿਓ. ਫਯ (ਨਾਜ) ਹੋਇਆ। ੨ ਫਾਦਨ ਕੀਤਾ. ਫਕਿਆ.

ਫਟੀ. ਫਯ ਫਟੀ. ਨਾਜ ਹੋਈ. "ਚਿਤਚਿਤਾ ਅਯ ਸਯਾਨੀ ਫਟੀ." (ਗੁਪਤੁ) ੨ ਸੰਗਤਾ—ਫਯ ਚੋਕ. ਖਈ ਰੋੜ. "ਫਟੀ ਰੋੜ ਅਸੁ ਸੰਨਿਪਾਤ ਗਨ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੪੦੫) ਦੇਖੋ, ਖਈ ੩.

ਫਟੀਆ. ਵਿ—ਫਯ (ਫੈ) ਕਰਤਾ. ਫਿਨਾਸਕ। ੨ ਫਾਉਂ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੩ ਫਕਣ ਵਾਲਾ. ਆਵਾਜ਼ਨ.

ਫਟੀਮਈ. ਵਿ—ਫਾਯਮਯ. ਫਾਇਆਰੂਪ. ਦੇਖੋ, ਫਾਟੀ ਮਾਟੀ.

ਫਟੇ. ਫਯ ਫਟੇ. ਨਾਜ ਹੋਏ। ੨ ਫਾਟੇ. ਚਕੇ। ੩ ਸਜੇ. ਫਬਿ (ਫੋਤਾ)

ਸਹਿਤ ਹੋਏ. "ਤਨ ਰੂਪ ਫਟੇ ਹੈਂ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਫਹ. ਸੰਗਤਾ—ਸਟ. ਫੀ. ਫੇ. "ਚਾਰ ਮਹੰਤਹ ਫਹ ਮੁਏ." (ਸ. ਕਬੀਰ) ਦੇਖੋ, ਏਕ ਮਹੰਤੇ. "ਫਹੂੰ ਦਿਸ ਧਾਇ." (ਕਉਂ ਬਿਤੀ ਕਬੀਰ) ੨ ਫੋਟਨ. ਕੱਟਣਾ. "ਖੜਕੋਸ ਸੁ ਸੀਸ ਫਹੇ ਹੈਂ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਫਹਫਰ. ਫਾਇਆ ਹੋਇਆ ਅਯੂ. ਫੈਲਿਆ ਹੋਇਆ ਅਯਰ (ਖੰਦਲ).

"ਟਿੰਦ੍ਰੈ ਨੋ ਕੁਹਮਾਇਆ ਭੂਠਾ ਫਹਫਰ ਨਾਇ." (ਮ: ੩ ਵਾਰ ਮਲਾ)

ਫਤੀ ਨਾ ਕੇ ਵਰਸਿਆ.

ਫਹੂ ਪੰਜਾਬੀ ਫ ਨੂੰ ਸ ਅਤੇ ਸ ਦੀ ਥਾਂ ਭੀ ਵਰਤਦੇ ਹਨ, ਜਿਵੇਂ ਫਕਣ ਫਤਾਬੀ ਅਤੇ ਫਕੀਲ ਆਦਿ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ.

ਫਹਮੂਏ. ਦੇਖੋ, ਏਕ ਮਹੰਤੇ.

ਫਹਵੀ. ਫਯੀ. ਦੇਖੋ, ਫੋਹੀ. "ਤਰਕਸ ਕੁਰਸਾਂ ਫਹਵੀਆ." (ਮ: ੧. ਕੰਨ)

ਫਹਿਣ. ਸੰਗਤਾ—ਫੋਤ. ਚੀਲ. ਉਹ ਨਿਵਾਣ, ਜਿਸ ਥਾਂ ਬਰਖਾ ਦਾ ਜਲ ਬਹੁਤ ਜਮਾ ਹੁੰਦਾ ਅਤੇ ਚਿਥ ਤੀਕ ਰਹਿਬਦਾ ਹੈ। ੨ ਦੇਖੋ, ਫਹਿਣਾ.

ਫਹਿਣਾ. ਫਿ—ਫਯ ਹੋਣਾ. ਨਾਜ ਹੋਣਾ। ੨ ਰੂਪਤ ਹੋਣਾ. ਲੁਕਣਾ.

"ਹੋਇ ਅਫਲ ਫਲ ਅੰਦਰ ਫਹਿਣਾ" (ਭਾਬੁ) ਨਿਸਕਪਣ ਹੋਕੇ ਫਨਰੂਪ ਪ੍ਰਪੰਚ ਵਿੱਚ ਆਪਣੀ ਪ੍ਰਸਿੱਧੀ ਨਾ ਚਾਹੁਣੀ.

ਫਹੀਆ. ਸੰਗਤਾ—ਫਾਇਆ. ਫਾਉਂ. ਸਾਯਾ. "ਧੂਪ ਨਹੀ ਫਹੀਆ." (ਕਉਂ ਕਬੀਰ)

ਫਹੂੰਦਿਸ. ਫਿ. ਵਿ—ਫੀ ਦਿਸਾ ਵੱਲ. ਪਾਤਲ, ਅਕਾਸ਼ ਅਤੇ ਚੌਹਾਂ ਦਿਸ਼ਾ ਵੱਲ. ਭਾਵ—ਸਰਬ ਚਰ. ਦੇਖੋ, ਫਹ.

ਫਹੂੰਮੁਖ. ਦੇਖੋ, ਖਟਮੁਖ ਅਤੇ ਖਠਾਨਨ.

ਫਹੇ. ਦੇਖੋ, ਫਹ ੨.

ਫਹੇਫੂ. ਫਾਹ (ਫਾਫ) ਦਾ ਮੱਖਣ ਵਿੱਚ ਰਿਹਾ ਕੁੱਝ ਹਿੱਸਾ, ਜੋ ਕਰਮ ਕਰਨ ਤੋਂ ਛੱਲੇ ਰਹਿ ਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਚਹੇਫੂ.

ਫਕ. ਸੰਗਤਾ—ਤ੍ਰਿਪਤਿ. ਦੇਖੋ, ਚਕ ਧਾ। ੨ ਸੋਭਾ. ਦੇਖੋ, ਫਕਣਾ। ੩ ਦੇਖੋ, ਫੱਕ.

ਫਕਫਕਾ. ਵਿ—ਫਕਾਫਕ. ਤ੍ਰਿਪਤ. ਸੰਤੁਸ਼. "ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਫਕਫਕੇ." (ਆਸਾ ਫੰਤ ਮ: ੪)

ਫਕਣਾ. ਫਿ—ਫਾਣਾ. ਚੋਜਨ ਕਰਨਾ। ੨ ਤ੍ਰਿਪਤ ਹੋਣਾ. ਅਘਾਨਾ।

੩ ਸੋਭਾ ਸਹਿਤ ਹੋਣਾ. ਸਜਨਾ. "ਫਕਿ ਫਕਿ ਫਕੇਮ ਬਿਵਾਨੰ." (ਹਜਾਰੇ ੧੦) ਦੇਖੋ, ਚਕ ਧਾ.

ਫਕਤ. ਦੇਖੋ, ਕੁਲਕ ਦਾ ਰੂਪ ੨.

ਫਕਣਾ. ਦੇਖੋ, ਫਕਣਾ। ੨ ਹੋਰਾਨ ਹੋਣਾ. ਚਥਿਤ ਹੋਣਾ.

ਫਕਵਾਰੀ. ਵਿ—ਵਾਰਿ (ਜਨ) ਫਕਣ ਵਾਲਾ. ਜਲਾਹਾਰੀ. "ਕਹੂੰ ਫਾਲਾ ਧਰੇ ਫੈਲ ਫਾਰੀ, ਕਹੂੰ ਫਕਵਾਰੀ." (ਅਕਾਲ) ੨ ਫਕਣ ਵਾਲਾ. ਖਾਉਂ। ੩ ਸੋਭਾਵਾਨ। ੪ ਲਕੀਲ. ਸੋਹਣੀ ਸ਼ਕਲ ਵਾਲਾ.

ਫਕੜਾ. ਸੰਗਤਾ—ਫਕਣ. ਫੱਡਾ.

ਫਕਾ. ਦੇਖੋ, ਫਕਿਆ। ੨ ਦੇਖੋ, ਫੱਕਾ.

ਫਕਾਉਣਾ. ਫਿ—ਫਵਾਉਣਾ. ਪਿਆਉਣਾ। ੨ ਸਜਾਉਣਾ. ਸਿੰਕਾਰਨਾ। ੩ ਪ੍ਰਸੰਨ ਕਰਨਾ.

ਰਿਆਸਤ ਦਾ ਫਕਤਾ ੩੨੦੦ ਵਰਗ ਮੀਲ ਅਤੇ ਆਬਾਦੀ ੪੧੮੬੭ ਹੈ। ੧ ਨਵੰਬਰ ਸਨ ੧੯੨੧ ਤੋਂ ਰਿਆਸਤ ਦਾ ਨੀਤਿ ਸਬੰਧ 'ਏ. ਜੀ. ਜੀ. ਪੰਜਾਬ ਸਟੇਟਸ ਨਾਲ ਹੈ। ਚੰਬੇ ਦਾ ਦਰਜਾ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਰਿਆਸਤਾਂ ਵਿੱਚ ਚੌਦਵਾਂ ਹੈ। ਇਸ ਵੇਲੇ ਰਾਜ ਕੱਦੀ ਤੇ ਰਾਜਾ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਹੋ ਸਿੰਘ ਦਾ ਜਨਮ ੧੦ ਅਕਤੂਬਰ ਸਨ ੧੮੯੦ ਨੂੰ ਹੋਇਆ ਹੈ।

੩ ਵਿ—ਚਿਤ੍ਰ ਵਿਚਿਤ੍ਰ ਭੱਬ ਖੜੋਥਾ. "ਚੰਬੀ ਬਤਵਾ ਨਿਕਟ ਅਨਾਏ." (ਗੁਪਤੁ)

ਚੰਬਿਆਲ. ਇੱਕ ਰਾਜਪੂਤ ਜਾਤਿ ਚੰਬੇ ਦੇ ਰਾਜੇ ਇਸੇ ਕੌੜ ਦੇ ਹਨ. ਚੰਬਿਆਲੀ. ਸੰਕੜਾ—ਚੰਬੇ ਦੇ ਇਨਾਕੇ ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ (ਬੋਲੀ).

੨ ਚੰਬਿਆਲ ਕੌੜ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ। ੩ ਵਿ—ਚੰਬੇ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ.

ਚੰਬੋਲੀ. ਦੇਖੋ, ਚਮੋਲੀ ਅਤੇ ਚੰਦ੍ਰਿਕਾ ਪ.

ਚੰਮ. ਸੰਕੜਾ—ਚਮ. ਚਮ. ਤੁਝਾ. ਖੱਲ.

ਚੰਮਚੌਰ. ਪਰਇਸਤ੍ਰੀ ਚੁਰਾਉਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਵਿਭਚਰੀ.

ਚੰਮੜਨਾ. ਫਿ—ਚਿਪਟਨਾ. ਚਿਪਕਨਾ. ਲਿਪਟਨਾ.

ਚੰਮਾਰ. ਦੇਖੋ, ਚਮਾਰ. "ਮੇਰੀ ਜਾਤਿ ਬਿਖਿਆਤ ਚੰਮਾਰ" (ਮਲਾ ਰਵਿਦਾਸ)

ਚੰਮਿ. ਚਮ ਮੇਂ. ਚਮਕੇ ਵਿੱਚ. "ਪਸੁ ਮਾਣਸਿ ਚੰਮਿ ਘੋਟੇ." (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਮਲਾ)

ਚੰਮੁ. ਚੰਮੀ. ਚਮ. ਚੰਮ. ਚਮ. ਤੁਝਾ. "ਜੀਉ ਪਿੰਡ ਚੰਮੁ ਤੇਰਾ

ਹਭੇ." (ਮ: ੪ ਵਾਰ ਕਉ ੧)

ਚੰਮੋਲੀ. ਦੇਖੋ, ਚਮੋਲੀ ਅਤੇ ਚੰਦ੍ਰਿਕਾ ਪ.

ਚੜਵਨ. ਪੁਲੋਮਾ ਦੇ ਫਰਭ ਤੋਂ ਬ੍ਰਿਗੁ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਇੱਕ ਰਿਖੀ. ਮਹਾਬਾਰਤ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਜਦ ਇਹ ਫਰਭ ਵਿੱਚ ਸੀ, ਤਦ ਇਸ ਦੀ ਮਾਤਾ ਨੂੰ ਰਾਖਸ ਘਰੋਂ ਚੁੱਕ ਕੇ ਲੈ ਜਾਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ, ਇਸ ਪੁਰ ਫਰਭ ਵਿੱਚੋਂ ਨਿਕਲਕੇ ਫਾਲਕ ਨੇ ਰਾਖਸ ਦਾ ਆਪਣੇ ਭੋਜ ਨਾਲ ਨਾਸ਼ ਕੀਤਾ. ਫਰਭ ਤੋਂ ਚੜਵਨ (ਭਿਗਣ) ਦੇ ਕਾਰਣ ਨਾਮ ਚੜਵਨ ਹੋਇਆ. ਇਸ ਨੇ ਰਾਜਾ ਬਰਯਾਤਿ ਦੀ ਪੁਤ੍ਰੀ ਸੁਕੰਨਾ ਨਾਲ ਵਿਆਹ ਕੀਤਾ ਸੀ. ਚੜਵਨ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਔਰਥ ਅਤੇ ਪੋਤਾ ਰਿਚੀਕ ਸੀ. ਰਿਚੀਕ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਜਮਦਗਨਿ ਅਤੇ ਜਮਦਗਨਿ ਦਾ ਪਰਸੁਰਾਮ ਹੋਇਆ।

੨ ਚੁਟਿਣਾ. ਟਪਕਣਾ. ਭਰਨਾ.

ਚੁਟੁ. ਸੰ. ਧਾ—ਟਪਕਣਾ. ਚੁਟਿਣਾ, ਭਿਗਣਾ, ਪਤਨ ਹੋਣਾ.

ਚੁੜੁਤ. ਸੰ. ਘੁੜੁ. ਧਾ—ਸਿੰਜਣਾ, ਭਿਗੋਣਾ, ਭਿੱਜਾ ਕਰਨਾ, ਵਹਿਣਾ।

੨ ਵਿ—ਭਿਗਿਆ ਹੋਇਆ. ਪਤਿਤ। ੩ ਚਿਮੁਖ (ਥੋਮੁਖ).

੪ ਟਪਕਿਆ ਹੋਇਆ. ਚੁਟਿਆ.

ਚੁੜੁਤਿ. ਸੰ. ਸੰਕੜਾ—ਚੁਟਿਣ ਦਾ ਫਿਕਾ। ੨ ਰਿਚਾਉ. ਪਾਤਾ .

੩ ਚੁੱਲ. ਖੜਾ। ੪ ਚੁਦਾ। ੫ ਚੁਕ. ਯੋਨਿ.

ਚੁੰ. ਫਿ. ਵਿ—ਚੁਟਿੰਦਾ. ਟਪਕਣਾ. ਭਰਦਾ ਹੋਇਆ। ੨ ਚੁਟਿਕੇ. ਟਪਕਕੇ. "ਚੁੰ ਚਲੀ ਆਸਵ ਧਾਵ." (ਨਿਪਸੰਭੁ)

ਫ. ਪੰਜਾਬੀ ਚਰਣਮਾਲਾ ਦਾ ਬਚਵਾਂ ਅੱਖਰ. ਇਸ ਦਾ ਉੱਚਾਰਣ ਰਾਧੁਏ ਤੋਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ੨ ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਫੇਦਨ. ਖੰਡਨ। ੩ ਚਕਣਾ. ਆਛਾਦਨ ਕਰਨਾ। ੪ ਘਰ. ਕ੍ਰਿਹ। ੫ ਟੁਕੜਾ. ਖੰਡ। ੬ ਵਿ—ਫੇਦਕ. ਬੱਟਣ ਵਾਲਾ। ੭ ਨਿਰਮਲ. ਸਾਭ। ੮ ਚੰਚਲ. ਚਪਲ। ੯ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ ਇਹ ਫੀ (ਸਟ) ਦਾ ਬੋਧਕ ਹੈ ਦੇਖੋ, ਫਤੀਹ। ੧੦ ਕ ਦੀ ਥਾਂ ਭੀ ਇਹ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ—ਫੋਰ, ਪੁਰੱਫ ਆਦਿ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ।

ਫਉਹੀ. ਦੇਖੋ, ਫੋਹੀ.

ਫਉਨਾ. ਦੇਖੋ, ਫੋਨਾ.

ਫਉਨੀ. ਦੇਖੋ, ਫੋਣਿ ਅਤੇ ਫਾਵਨੀ.

ਫਉੜ. ਸੰਗਤਾ—ਫਾਦਕ (ਚਕਣਵਾਲਾ) ਪਕੜਾ. ਨੇੜ ਦੀ ਨਜ਼ਰ ਨੂੰ ਚੋਕਣ ਵਾਲਾ ਮੋਤੀਆਬਿੰਦੂ ਆਦਿਕ ਆਵਰਣ. “ਤਰਸੇ ਕੇ ਫਉੜ ਕਟਿਕੇ ਅੰਤਰਿ ਜੋਤਿ ਧਰੇਹੁ.” (ਮ: ੩ ਵਾਰ ਫਿਰਾ)

ਫਉੜੀ. ਸੰਗਤਾ—ਸੋਭਨਾ (ਸੋਭਾਵਾਲੀ) ਇਸਤ੍ਰੀ. ਫਥਿ ਵਾਲੀ ਨਾਰੀ. “ਬੇਮੁਖ ਸੁਖ ਨ ਦੇਖਈ ਜਿਉਂ ਫੁੱਟਤ ਫਉੜੀ.” (ਭਾਉ)

ਫਾਇ. ਸੰਗਤਾ—ਵਿਨਾਸ. ਨਾਸ। ੨ ਕਯ (ਖਈ) ਚੋਗ. ਦੇਖੋ, ਖਈ ਬ.

ਫਾਇਓ. ਕਯ (ਨਾਸ) ਹੋਇਆ। ੨ ਫਾਦਨ ਕੀਤਾ. ਢਕਿਆ.

ਫਈ. ਕਯ ਫਈ. ਨਾਸ ਹੋਈ. “ਚਿਤਚਿਤਾ ਅਸ ਸਕਲੀ ਫਈ.” (ਗੁਪਤ) ੨ ਸੰਗਤਾ—ਕਯ ਚੋਗ. ਖਈ ਚੋਗ. “ਫਈ ਚੋਗ ਅਰੁ ਸੰਨਿਪਤ ਕਨ.” (ਚਰਿਤ੍ਰ ੪੦੫) ਦੇਖੋ, ਖਈ ੩.

ਫਈਆ. ਵਿ—ਕਯ (ਫੈ) ਕਰਤਾ. ਵਿਨਾਸਕ। ੨ ਫਾਉਂ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੩ ਚਕਣ ਵਾਲਾ. ਆਛਾਦਕ.

ਫਈਮਈ. ਵਿ—ਫਾਯਾਮਯ. ਫਾਇਆਰੂਪ. ਦੇਖੋ, ਫਾਈ ਮਾਈ.

ਫਏ. ਕਯ ਫਏ. ਨਾਸ ਹੋਏ। ੨ ਫਾਏ. ਢਕੇ। ੩ ਸਜੇ. ਫਥਿ (ਸੋਭਾ) ਸਹਿਤ ਹੋਏ. “ਤਨ ਰੂਪ ਫਏ ਹੈ.” (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਫਹ. ਸੰਗਤਾ—ਸਟ. ਫੀ. ਫੇ. “ਚਾਰ ਮਹੰਤਰ ਫਹ ਮੁਏ.” (ਸ. ਕਬੀਰ) ਦੇਖੋ, ਏਕ ਮਹੰਤੋ. “ਫਹੂੰ ਦਿਸ ਧਾਇ.” (ਕਉ ਚਿਤੀ ਕਬੀਰ) ੨ ਫੇਦਨ. ਬੱਟਣਾ. “ਖੜਕੋਸ ਸੁ ਸੀਸ ਫਹੇ ਹੈ.” (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ਫਹਫਰ. ਫਾਇਆ ਹੋਇਆ ਅਰੁ. ਫੈਨਿਆ ਹੋਇਆ ਅਥਰ (ਬੰਦਨ). “ਇੰਦ੍ਰੇ ਨੇ ਫੁਰਮਾਇਆ ਫੁਠਾ ਫਹਫਰ ਨਾਇ.” (ਮ: ੩ ਵਾਰ ਮਲਾ) ਫਤੀ ਲਾ ਕੇ ਵਰਜਿਆ.

ਫਹਮੁਏ. ਦੇਖੋ, ਏਕ ਮਹੰਤੋ.

ਫਹਵੀ. ਫਹੀ. ਦੇਖੋ, ਫੋਹੀ. “ਤਰਲਸ ਕੁਰਜਾਂ ਫਹਵੀਆ.” (ਮ: ੧. ਬੰਨੇ)

ਫਹਿਣ. ਸੰਗਤਾ—ਫੰਤ. ਫੀਨ. ਉਹ ਨਿਬਾਣ, ਜਿਸ ਬਾਂ ਬਰਖਾ ਦਾ ਜਲ ਬਹੁਤ ਜਲ ਹੁੰਦਾ ਅਤੇ ਚਿਰ ਤੀਕ ਰਹਿਬਦਾ ਹੈ। ੨ ਦੇਖੋ, ਫਹਿਣਾ.

ਫਹਿਣਾ. ਫਿ—ਕਯ ਹੋਣਾ. ਨਾਸ ਹੋਣਾ। ੨ ਫੁਪਤ ਹੋਣਾ. ਲੁਕਣਾ. “ਹੋਇ ਅਛਨ ਫਨ ਅੰਦਰ ਫਹਿਣਾ” (ਭਾਉ) ਨਿਸਕਪਣ ਹੋਕੇ ਫਲਰੂਪ ਪ੍ਰਪੰਚ ਵਿੱਚ ਆਪਣੀ ਪ੍ਰਸਿੱਧੀ ਨਾ ਚਾਹੁਣੀ.

ਫਹੀਆ. ਸੰਗਤਾ—ਫਾਇਆ. ਫਾਉਂ. ਸਾਭਾ. “ਧੂਪ ਨਹੀ ਫਹੀਆ,” (ਕਉ ਕਬੀਰ)

ਫਹੂੰਫਿਸ. ਫਿ. ਵਿ—ਫੀ ਦਿਸਾ ਵੱਲ. ਪਾਤਲ, ਅਕਾਸ਼ ਅਤੇ ਚੌਰਾਂ ਦਿਸਾ ਵੱਲ. ਫਾਵ—ਸਰਬ ਓਰ. ਦੇਖੋ, ਫਹ.

ਫਹੂੰਮੁਖ. ਦੇਖੋ, ਖਟਮੁਖ ਅਤੇ ਖਛਾਨਨ.

ਫਹੇ. ਦੇਖੋ, ਫਹ ੨.

ਫਹੇੜ. ਫਾਹ (ਫਾਫ) ਦਾ ਮੱਖਣ ਵਿੱਚ ਰਿਹਾ ਚੁੱਥ ਹਿੱਸਾ, ਜੋ ਗਰਮ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬੱਲੇ ਰਹਿ ਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਚਹੇੜ.

ਫਕ. ਸੰਗਤਾ—ਕ੍ਰਿਪਤਿ. ਦੇਖੋ, ਚਕ ਧਾ। ੨ ਸੋਭਾ. ਦੇਖੋ, ਫਕਣਾ। ੩ ਦੇਖੋ, ਫੱਕ.

ਫਕਫਕਾ. ਵਿ—ਫਕਾਫਕ. ਕ੍ਰਿਪਤ. ਸੰਤੁਸ਼. “ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਫਕਫਕੇ.” (ਆਸਾ ਫੰਤ ਮ: ੪)

ਫਕਣਾ. ਕ੍ਰਿ—ਖਾਣਾ. ਬੋਜਨ ਕਰਨਾ। ੨ ਕ੍ਰਿਪਤ ਹੋਣਾ. ਅਛਾਨਾ। ੩ ਸੋਭਾ ਸਹਿਤ ਹੋਣਾ. ਸਜਨਾ. “ਫਕਿ ਫਕਿ ਬਨੇਮ ਬਿਵਾਨੰ.” (ਹਜਾਰੇ ੧੦) ਦੇਖੋ, ਚਕ ਧਾ.

ਫਕਫ. ਦੇਖੋ, ਕੁਲਕ ਦਾ ਰੂਪ ੨.

ਫਕਲਾ. ਦੇਖੋ, ਫਕਣਾ। ੨ ਹੈਰਾਨ ਹੋਣਾ. ਚਕਿਤ ਹੋਣਾ.

ਫਕਵਾਰੀ. ਵਿ—ਵਾਰਿ (ਜਲ) ਫਕਣ ਵਾਲਾ. ਜਲਾਹਾਰੀ. “ਕਹੂੰ ਫਾਲਾ ਧਰੇ ਫੈਲ ਫਾਰੀ, ਕਹੂੰ ਫਕਵਾਰੀ.” (ਅਥਲ) ੨ ਫਕਣ ਵਾਲਾ. ਖਾਧੀ. ੩ ਬੋਝਾਵਾਨ। ੪ ਸਕੀਨ. ਸੋਹਣੀ ਸਕਲ ਵਾਲਾ.

ਫਕਰਾ. ਸੰਗਤਾ—ਸਕਟ. ਕੱਠਾ.

ਫਕਾ. ਦੇਖੋ, ਫਥਿਆ। ੨ ਦੇਖੋ, ਫੱਕਾ.

ਫਕਾਉਣਾ. ਕ੍ਰਿ—ਖਵਾਉਣਾ. ਪਿਆਉਣਾ। ੨ ਸਜਾਉਣਾ. ਸਿੰਕਾਰਨਾ। ੩ ਪ੍ਰਸੰਨ ਕਰਨਾ.

ਪੇਂਡੂ ਪੰਜਾਬੀ ਫ ਨੂੰ ਸ ਅਤੇ ਥ ਦੀ ਥਾਂ ਭੀ ਵਰਤਦੇ ਹਨ, ਜਿਵੇਂ ਫਤਕ ਫਤਵੀ ਅਤੇ

ਫਤਨ ਆਦਿ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ

ਭਵਿ. ਭਵਿਤ ਦਾ ਸੰਖੇਪ। ੨ ਭਕਕੇ. ਦੇਖੋ, ਭਕਣਾ ੨. "ਭਕਿ ਕਿਨ ਹਰਹੁ ਭਾਭਿ ਕਿਨ ਆਸਾ?" (ਕਹਿ ਬਾਵਨ ਕਬੀਰ) ੩ ਸਜਕੇ. ਸੋਭਾ ਸਹਿਤ ਹੋ ਕੇ. ਦੇਖੋ, ਭਕਣਾ ੩

ਭਕਿਆ. ਭਕਣ ਕੀਤਾ. ਖਾਧਾ। ੨ ਤ੍ਰਿਪਤ ਹੋਇਆ। ੩ ਸਜਿਆ. ਬ੍ਰਹਿਮਤ ਹੋਇਆ.

ਭਕਿਤ. ਵਿ—ਬ੍ਰਹਿਮਤ. ਸੋਭਾ ਅਤੇ ਸਿੰਗਾਰ ਸਹਿਤ। ੨ ਤ੍ਰਿਪਤ. ਸੰਤੁਸ਼ਟ.

ਭਕੋਣ. ਫੀ ਕੋਣਾ. Hexagon. ਉਹ ਚੀਜ਼, ਜਿਸ ਦੇ ਛੇ ਕੋਣੇ ਹੋਣ.

ਭੱਕ. ਫਕ (ਸੋਭਾ) ਦਾ ਸਾਮਾਨ. ਨਾਨਕਿਆਂ ਵੱਲੋਂ ਦੋਹੜੇ ਅਤੇ ਦੋਹੜੀ ਨੂੰ ਵਿਆਹ ਸਮੇਂ ਦਿੱਤਾ ਵਸਤੂ ਭੁਖਣ ਆਦਿ ਸਾਮਾਨ. ਨਾਨਕਭੱਕ. ਭੱਕਾ. ਸੰਕੜਾ—ਭੀ ਦਾ ਸਮੁਦਾਇ (ਇਕੱਠ). ੨ ਭੀ ਭੰਦਾ ਦਾ ਮਸਮੂਆ. ਦੇਖੋ, ਆਸਾ ਰਾਗ ਵਿੱਚ ਕੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਭੱਕੇ, ਜੋ ਆਸਾ ਦੀ ਵਾਰ ਨਾਲ ਮਿਲਾਏ ਗਈਏ ਹਨ। ੩ ਜੁਟੇ ਦਾ ਇੱਕ ਦਾਉ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਕੋਢੀਆਂ ਸਿੱਟਣ ਤੋਂ ਭੀ ਕੋਢੀਆਂ ਚਿੱਤ ਪੈਂਦੀਆਂ ਹਨ। ੪ ਪੰਜ ਗਣਨਾਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਅਤੇ ਅੰਤਰਕਰਣ.

ਭੱਕਾ ਭੁੱਟਣਾ } ਫਿ—ਪੰਜ ਗਣਨਾਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਅਤੇ ਮਨ ਦਾ ਕਰਮ
ਭੱਕਾ ਭੁੱਟਣਾ } ਭੁੱਟਣਾ. ਸੁਧ ਭੁਧਿ ਦਾ ਮਿਟ ਜਾਣਾ. ਹੋਸ਼ ਹਵਾਸ ਨਿਕਾਣੇ ਨਾ ਰਹਿਣੇ। ੨ ਜੁਟੇ ਵਿੱਚ ਹਾਰਨਾ. ਹਾਰ ਦੇ ਕਾਰਣ ਹੱਥ ਕੋਢੀਆਂ ਦਾ ਡਿਭ ਪੈਣਾ.

ਭੱਕੇ. ਭੱਕਾ ਦਾ ਬਹੁ ਵਚਨ। ੨ ਦਲਮੇਸ਼ ਦੇ ਨਾਮ ਤੋਂ ਕਿਸੇ ਦੁਰਭਾਗਤ ਦੀ ਰਚਨਾ ਦੇ ਭੀ ਭੰਦ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮੁੱਢ ਪਾਠ ਹੈ—"ਨਮੋ ਉਕ੍ਰੁਦੰਤੀ ਅਨੰਤੀ ਸਿਵੈਕ." xxx ਆਦਿ.

ਭਗਲ. ਸੰ. ਸੰਕੜਾ—ਭਕਰਾ. ਭਾਗ. ਫੇਲਾ। ੨ ਭਾਗ (ਭਕਰੇ) ਦੀ ਖੱਲ। ੩ ਭਕਰੇ ਦੀ ਖੱਲ ਦੀ ਬੈਲੀ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਪਾਣੀ ਰੱਖੀਦਾ ਹੈ. ਕੁਨ੍ਹਾ. ਭਾਗਲ.

ਭਭ } ਸੰਕੜਾ—ਜਿਲੇ ਅਟਕ ਦੀ ਅਟਕ ਤਸੀਲ ਵਿੱਚ
ਭਭ ਹਜਾਰਾ } ਸਿੰਧੂ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਦਾ ਇੱਕ ਇਲਾਕਾ, ਜੋ ੧੯ ਮੀਲ ਲੰਮਾ ਅਤੇ ੯ ਮੀਲ ਚੌੜਾ ਹੈ. ਇਸ ਨੂੰ ਚਚ ਹਜਾਰਾ ਭੀ ਆਖਦੇ ਹਨ. "ਭਖਤ ਹਜਾਰਾ ਭਭ ਹਜਾਰਾ." (ਗੁਪਤੁ)

ਭਭਰੋਲੀ. ਦੇਖੋ, ਕਲਸੀਆ.

ਭਭਾ. "ਭ" ਅੱਖਰ ਦਾ ਉੱਚਾਰਣ। ੨ ਭਭਾ ਅੱਖਰ. "ਭਭਾ ਫੋਹਰੇ ਦਾਸ ਰੁਮਾਰੇ." (ਬਾਵਨ)

ਭਭਾਹਾ. ਸੰਕੜਾ—ਚਹਚਹਾ. ਚਹਾ. ਇੱਕ ਜਲਜੀਵ. ਦੇਖੋ, ਚਹਾ. "ਭੀਕੇ ਚੁਣ ਚੁਣ ਖਾਇ ਭਭਾਹਾ." (ਭਾਗੁ)

ਭਭੁੰਦਰ. ਸੰ. ਚੁਭਕੁੰਦਰੀ—ਭੁੱਭੁੰਦਰੀ. ਭੰਧਮੁਸਿਕਾ. ਦੇਖੋ, ਚਭੁੰਧਰ. ਭਜ. ਸੰਕੜਾ—ਭਾਜ. ਭੱਜ. ਸੁਰਪ (ਜੂਪ). ਅੰਨ ਵਿੱਚੋਂ ਕੁਤਾ ਮਿੱਟੀ ਅਲਗ ਕਰਨ ਦਾ ਸੰਦ. "ਕੁਹਾ ਖਭਿ ਨ ਮਾਵਈ ਤਿਕਲਿ ਬੰਨ੍ਹੇ ਭਜ." (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਮਲਾ) ਦੇਖੋ, ਤਿਕਲਿ। ੨ ਦੇਖੋ, ਭਜਨਾ.

ਭਜਕਰਨ. ਦੇਖੋ, ਭੱਜਕਰਣ.

ਭਜਨਾ. ਫਿ—ਸਜਨਾ. ਫਭਿ (ਸੋਭਾ) ਸਹਿਤ ਹੋਣਾ.

ਭਜਲੀ. ਸੰਕੜਾ—ਭੰਟਾ ਭੱਜ. ਭਾਜਲੀ। ੨ ਭਨੀਅਤ ਸੱਪ. ਭੋਗੀ. ਭਜਾ. ਦੇਖੋ, ਭੱਜਾ. "ਅੰਦਰਿ ਕੋਟ ਭਜੇ ਹਟਨਾਲੇ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੧)

ਭਜਿ. ਜਿੰਧੀ. ਭਭਿ. ਸੰਕੜਾ—ਪੁਵਾਹ. ਹਕੁ. "ਅਮਿਉ ਕੁਠਉ ਭਜਿ." (ਸਵੈਕੇ ਮ: ੨ ਕੇ) ੨ ਫਿ. ਵਿ—ਸਜਕੇ. ਭਭਿ ਸਹਿਤ ਹੋਕੇ.

ਭੱਜ. ਦੇਖੋ, ਭਜ.

ਭੱਜਕਰਣ. ਵਿ—ਭੱਜ ਜੇਹੇ ਹਨ ਜਿਸ ਦੇ ਕੰਨ. ਭੱਜ—ਕੰਨਾ। ੨ ਸੰਕੜਾ—ਭੱਜਕੰਨਾ ਮਨੁੱਖ ਅਬਵਾ ਦਾਨਵ. "ਭੱਜਾਇ ਕਰਣ ਏਕਾਇ ਪਾਵ." (ਕਲਕੀ) ੩ ਹਾਥੀ.

ਭੱਜਰ } ਇੱਕ ਜੱਟ ਕੋਤ. "ਪੈਰਾ ਸਿਖ ਭੱਜਲ ਤਿਸ ਜਾਤੀ."
ਭੱਜਲ } (ਗੁਪਤੁ) ੨ ਵਿ—ਭੱਜ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲਾ। ੩ ਭੱਜ ਰੱਖਣ
ਭੱਜਰ } ਵਾਲਾ. ਜਿਸ ਦੇ ਹੱਥ ਭੱਜ ਹੈ.

ਭੱਜਾ. ਸੰਕੜਾ—ਘਰ ਦੀ ਛੱਤ ਦਾ ਉਹ ਭਾਗ, ਜੋ ਬਾਹਰ ਨੂੰ ਵਧਿਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਦੀਵਾਰ ਦੀ ਸੋਭਾ ਨੂੰ ਵਧਾਉਣ ਵਾਲਾ ਕਰਦਨਾ। ੨ ਸੰਯਾ. ਸੇਜਾ. ਭੋਜ.

ਭੱਜਾਇ ਕਰਨ. ਭੱਜਕਰਣ ਆਦਿ. ਦੇਖੋ, ਭੱਜਕਰਣ.

ਭੱਜੂ. ਲਹੌਰ ਨਿਵਾਸੀ ਇੱਕ ਭਗਤ, ਜੋ ਭਾਈਆਂ ਜਾਤਿ ਦਾ ਸੀ ਅਰ ਸਰਾਭ ਦੀ ਕਿਰਤ ਕਰਦਾ ਸੀ. ਇਹ ਜਹਾਂਗੀਰ ਅਤੇ ਸ਼ਾਹਜਹਾਂ ਦੇ ਸਮੇਂ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਇਸ ਦੀ ਦੁਕਾਨ ਦੇ ਬਾਂ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਸੁੰਦਰ ਮੰਦਿਰ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ, ਜੋ ਹੁਣ ਮੇਯੋ ਹਾਸਪਿਟਲ (Mayo Hospital) ਪਾਸ ਰਣਨਰੰਦ ਦੀ ਸਰਾਂ ਦੇ ਦੱਖਣ ਹੈ. ਇਸੇ ਬਾਂ ਸੰਕਮਰਮਲ ਦੀ ਭੱਜੂ ਦੀ ਸਮਾਧਿ ਹੈ. ਅਸਥਾਨ ਦੇ ਪੁਜਾਰੀ ਦਾਦੂਪੰਥੀ ਸਾਧੂ ਹਨ. ਭੱਜੂ ਭਗਤ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਸੰਮਤ ੧੬੯੬ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਭੱਜੂ ਦੇ ਇਸ ਅਸਥਾਨ ਨੂੰ ਲੋਕ ਭੱਜੂ ਭਗਤ ਦਾ ਚੌਥਾਰਾ ਆਖਦੇ ਹਨ. ਇੱਕ ਇਸੇ ਭਗਤ ਦੇ ਭਜਨ ਕਰਣ ਦਾ ਬਾਂ ਢਾਲ ਮਹੱਲੇ ਵਿੱਚ ਭੀ ਭੱਜੂ ਭਗਤ ਦਾ ਚੌਥਾਰਾ ਨਾਮ ਤੋਂ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਕਾਨ੍ਹਾ ਅਤੇ ਭੱਜੂਪੰਥੀ.

੨ ਕੋਹਲੀ ਕੋਤ ਦਾ ਇੱਕ ਪ੍ਰੇਮੀ, ਜੋ ਸੁਲਤਾਨਪੁਰ ਦਾ ਨਿਵਾਸੀ ਸੀ. ਇਹ ਕੁਰੂ ਅਰਜਨਦੇਵ ਦਾ ਸਿੱਖ ਹੋ ਕੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਉਪਕਾਰੀ ਹੋਇਆ ਹੈ।

੩ ਕੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਸੈਨਾਨੀ, ਜਿਸ ਨੇ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਜੀ ਦੇ ਸੰਗ ਵਿੱਚ ਵਡੀ ਵੀਰਤਾ ਦਿਖਾਈ. "ਭੱਜੂ ਗੱਜੂ ਮੁਹੁਰੂ ਚੰਧਾਵਾ ਤੇ ਲੁਜਾਨਾ ਭੀਰ." (ਗੁਪਤੁ)

੪ ਪੰਜੇਖਰਾ (ਜਿਲਾ ਅੰਬਾਲਾ) ਨਿਵਾਸੀ ਇੱਕ ਮਹਾਂ ਮੂਰਖ ਭੀਵਰ, ਜਿਸ ਪੁਰ ਫ਼ਿਪਾਟ੍ਰਿਸ਼ਿ ਕਰਕੇ ਕੁਰੂ ਹਰਿਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਐਸਾ ਵਿਦਰਾਬਲ ਬਖਸ਼ਿਆ ਜਿਸ ਤੋਂ ਪੰਛਿਤ ਨਾਲਰੰਦ ਨੂੰ ਗੀਤਾ ਦੇ ਅਰਥ ਸੁਣਾਏ ਸ਼ਾਸ਼ੁਰਭ ਵਿੱਚ ਨਿਰੰਤਰ ਕੀਤਾ.

"ਕੁਮ ਹੋ ਪੰਜੇਖਰਾ ਦਿਲੀ ਕੋ ਜਾਤੇ ਮਕ ਮਾਹਿ"

ਬਰਾਂ ਆਪ ਬੋਲੇ ਆਜ ਇਹਾਂ ਰਹੜੇ ਚਹਿਰੇ, x x
ਕਾਲ ਕਵਿ ਕਹੈ ਫੱਜੂ ਭੀਵਰ ਤਹਾਂ ਕੈ ਹੁਤੋ

ਵਾਂਕੇ ਫਰੀ ਫੁਾਇ ਕਹਿਵਾਏ ਅਥ ਸਹਿਯੋ."

(ਗੁਰੂਪੰਥਾਸ)

ਬੰਦੂ ਦਾ ਚੋਬਾਰਾ. ਬੰਦੂ ਤਕਤ ਦੇ ਰਹਿਣ ਦਾ ਚੋਬਾਰਾ, ਜੋ ਲਹੌਰ ਵਿੱਚ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਬੰਦੂ ੧. ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ ਅਖਾਣ ਹੈ ਕਿ—"ਜੇ ਸੁਖ ਬੰਦੂ ਦੇ ਚੋਬਾਰੇ, ਨਾ ਬਲਖ, ਨਾ ਬੁਖਾਰੇ." (ਲੋਕੀ) ਭਾਵ—ਅਖਾਣੇ ਅਰ ਜੇਹਾ ਸੁਖ ਨਹੀਂ.

ਬੰਦੂਪੰਥੀ. ਲਹੌਰ ਦੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਭਗਤ ਬੰਦੂ ਦਾ ਭਿਰਵਾ, ਜਿਸ ਦੇਨਿਯਮ ਹਿੰਦੂ ਅਤੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਧਰਮ ਦੇ ਮਿਲਾਵੇਂ ਹਨ. ਇਸ ਦਾ ਮੁੱਖ ਅਸਥਾਨ ਮੰਟਗੁਮਰੀ (Montgomery) ਦੇ ਜਿਲੇ ਪਾਕਪਟਨ ਤਸੀਲ ਵਿੱਚ ਮਲਕਹੌਸ ਹੈ. ਇਸ ਭਿਰਵੇ ਦੇ ਲੋਕ ਕੋਈ ਨਾਤਾ ਨਹੀਂ ਵਰਤਦੇ ਅਤੇ ਮਾਸ ਨਹੀਂ ਖਾਂਦੇ. ਦੇਖੋ, ਬੰਦੂ ੧.

ਭਟ. ਦੇਖੋ, ਭੱਟ ਅਤੇ ਭੱਟੀ.

ਭਟਕਨਾ. ਫ਼ਿ—ਭੁਟਨਾ. ਭੁਟਕਾਰਾ ਪਾਉਣਾ. ੨ ਪਛਾਤਨਾ. ਪਟਕਨਾ. "ਮੁੰਡ ਭਟਕਤ ਮਿਲੁ ਪੁਤ੍ਰ ਹੂੰ ਕੇ ਸੋਕ ਸੋ." (ਅਕਾਲ)

ਭਟਮ. ਦੇਖੋ, ਭਨਮ.

ਭਟਾ. ਸੰ. ਸੰਕਤਾ—ਚਮਕ. ਪ੍ਰਭਾ. "ਲਿਖੇ ਭਰਭੀ ਕਰ ਭਿੰਨਭਟਾ." (ਚੰਡੀ ੧) ੨ ਸੋਭਾ. ਭਭਿ. ੩ ਭਿਜਲੀ.

ਭਟਾਕ. ਸੰ. ਭਟਕ—ਸਟੰਕ. ਸੰਕਤਾ—ਭੀ ਟੰਕ ਪ੍ਰਮਾਣ. ਸੋਭ ਦਾ ਸੋਲਕਾ ਹੋਸਾ. ਪੰਜ ਤੈਲਾਭਰ.

ਭਟਾਭਟ. ਫ਼ਿ. ਵਿ—ਭਟਿਭਿ. ਚਟਪਟ. ਤੁਰੰਤ. ਭੋਰਨ.

ਭਟਿਕਾ } ਸੰਕਤਾ—ਭਤੀ. ਸੋਟੀ. ਪਤਲੀ ਨਾਹੀ. ੨ ਦੇਖੋ, ਭੱਟੀ. ਭਟੀ

ਭਟੀਐ. ਭੱਟਾ (ਕੂਟਾ) ਦਾ. "ਭੰਨਿ ਭਾਬੁ ਉਚਾਇਨਿ ਭਟੀਐ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੩)

ਭੱਟ. ਕੂਟ. ਭੋਰੀ. ਦੇਖੋ, ਭੱਟੀ.

ਭੱਟਾ. ਸੰਕਤਾ—ਭਿੱਟਾ. ਭੀੱਟਾ. ਜਨ ਅਥਵਾ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਦੂਜ ਪਦਾਰਥ ਦਾ ਤੁਕਕਾ. ੨ ਜਲਕੂੰਦਾ ਦੀ ਤਰਾਂ ਖੇਤ ਵਿੱਚ ਬੀਜ ਦੇ ਫਰਖਾਉਣ ਦੀ ਫ਼ਿਕਾ. ਪੋਰ ਤੋਂ ਬਿਨਾ, ਹੱਥ ਨਾਲ ਬੀਜ ਦਾ ਵਿਖੇਰਨਾ. ੩ ਵਿ—ਮੁੰਚਿਭ. ਭੀਭਿਆ. "ਭਟਏ ਭੱਟਾ." (ਦੱਤਾਵ) ਭਟਿਭਿ (ਭੋਰੀ) ਭੀਭਿਆ.

ਭੱਟੀ. ਸੰਕਤਾ—ਕੂਟ. ਭੋਰੀ. ੨ ਖੋਰਭ ਫਾਏ ਆਇ ਪੁਰ ਲੱਦਣ ਦੀ ਚੁੰਹ ਬੋਲੀ, ਜਿਸ ਦਾ ਪਿੱਠ ਤੇ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਭਾਗ ਖਾਲੀ ਅਤੇ ਦੋਹਾਂ ਕਿਨਾਰਿਆਂ ਪੁਰ ਭੋਰ ਭਭਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਭਟੀਐ.

ਭਨ. ਸਟ. ਭੀ. "ਰਾਤ ਕਰੀ ਭਨ ਮਾਸਨ ਕੀ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੨ ਦੇਖੋ, ਭਨਿ.

ਭਨਮ } ਸੰ. ਸਸ੍ਰ. ਵਿ—ਭੀਵਾਂ. ਭਨਾ

ਭਨਿ } ਸੰ. ਸਸ੍ਰੀ. ਸੰਕਤਾ—ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਦੇ ਦੋਹਾਂ ਪੱਖਾਂ ਦੀ ਫੀਵੀ ਭਨੀ } ਤਿਭਿ. ਭਨ. "ਭਨਿ ਖਟਚਕੁ ਭਨੁ ਇਸ ਧਾਇ." (ਕਹਿ ਪੁਰਾਣੇ ਸਮੇਂ ਦਾ ਭਟਾਕ ਪ੍ਰਮਾਣ ਹੁਣ ਦੇ ਦੋ ਭੋਲੇ ਭਾਗਵਤ ਹੈ.

ਭਿਤੀ ਕਬੀਰ) ਦੇਖੋ, ਖਟਚਕੁ ੨. ੨ ਜਨਮ ਤੋਂ ਫੀਵੀਂ ਤਿਭਿ. ੩ ਬੰਦੇ ਦੇ ਜਨਮ ਤੋਂ ਫੀਵੀਂ ਦਿਨ ਕੁਲਗੀਤਿ ਅਨੁਸਾਰ ਕੀਤੀ ਰਸਮ. ਭਨੇ ਕਰਮ. ਭੀ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਕਰਮ. ਦੇਖੋ, ਖਟਕਰਮ.

ਭਭਣਾ } ਫ਼ਿ—ਤਭਾਭਣਾ. ਤਤਕ ਕਰਨਾ. "ਭਭਿ ਖਤੋਤੇ ਖਿਨੈ ਭਭਣਾ" ਮਾਰਿ ਜਿਨ ਸਿਉ ਲਗਾ ਹੋਤੁ." (ਮਾਭ ਭਾਰਮਾਹਾ) ੨ ਰਿਕਾ ਕਰਨਾ. ਬੰਧਨ ਰਹਿਤ ਕਰਨਾ. ੩ ਵਿ—ਤਭਾਭਣ ਯੋਗਤ "ਜੇ ਭਭਣਾ ਸੁ ਅਸਥਿਭੁ ਕਰਿ ਮਾਨੈ." (ਸੁਖਮਨੀ)

ਭਭਿ. ਭੱਭਏ. ਦੇਖੋ, ਭਭਣਾ. ੨ ਭੱਭਣਾ ਕ੍ਰਿਯਾ ਦਾ ਅਮਰ.

ਭਣ. ਸੰ. ਭਣ. ਸੰਕਤਾ—ਭਿਨ. ਨਯਾ. ਨਮਾਹਾ. ੨ ਦੇਖੋ, ਭਣਨਾ. ਭਣਦਾ. ਭਿੰਕ. ਸੰਕਤਾ—ਚਾਤ੍ਰ. ਰਾਤ.

ਭਣਨਾ. ਫ਼ਿ—ਸੁਭਣ. ਚੁਟਿਕਾ. ਟਪਕਣਾ. ਜਿਸੇ—ਗਰਭ ਭਣਨਾ. ੨ ਪੁਟੇ ਜਾਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ.

ਭਰ. ਦੇਖੋ, ਭਭਾ. ੨ ਭਾਤ. ਭੱਤ. ਸਕਤ. ਮਥਾਨ ਦਾ ਚਕਾਢੀ. ੩ ਭਤ. ਖਾਢੀ. ਚਮ. "ਆਧੁਧ ਕੇ ਭਤ ਨਾਕ ਨ ਕੋਢੀ." (ਨਾਪੁ)

ਭਤਜ. ਸੰਕਤਾ—ਭਤ (ਭਾਭ) ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਨਰੁ. (ਸਨਾਮ) ੨ ਨਾਲ ਵਰਣ. ਨਰੁਰੰਕ ਦੀ ਵਸਤੁ. (ਸਨਾਮ)

ਭਤਧਰ. ਦੇਖੋ, ਭਤ੍ਰਧਰ. ੨ ਭੱਤਭ. ਦੇਖੋ, ਭਤ ੩.

ਭਤਾਭ. ਸੰਕਤਾ—ਘਰ ਦੇ ਅੰਗੇ ਦਾ ਵਰਾਂਭਾ. ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਅੰਗੇ ਖੁਲੀ ਭੱਤ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਖਿਵਾਭ ਨਾ ਹੋਣ. ਭਤਭਾ. ੨ ਭਤ੍ਰਕ. ਭਤ੍ਰ ਦੇ ਆਕਾਰ ਦੀ ਖੁੰਭ. ਪਦਥਹੇਤਾ. ਕੰਕਨਪੂਨ. "ਭਤ੍ਰ ਕੇ ਭਦਲੇ ਜਿਸੇ ਭਰਨਾ ਕੀ ਭਾਧ ਭੈਠੇ." (ਭਾਭੁ ਕ)

ਭਭਪ. ਭਿੰਕ. ਸੰਕਤਾ—ਭਤ੍ਰਪਤਿ ਰਾਜਾ.

ਭਤਪਭੁ. ਕਮਲ. ਦੇਖੋ, ਸਤਪਭੁ.

ਭਤ ਭਨੁਭ. ਦੇਖੋ, ਭੱਤ ਭਨੁਭ.

ਭਰਭ. ਦੇਖੋ, ਭਰੁ ਅਤੇ ਭਰੁ.

ਭਰਭਧਾਰ. ਦੇਖੋ, ਭਤ੍ਰਧਾਰ.

ਭਤਰੀ. ਸੰਕਤਾ—ਭੱਟਾ ਭਤ੍ਰ. ਭਾਤਾ. ੨ ਰਭ ਅਥਵਾ ਅੰਧਾਰੀ ਦੀ ਭਤ੍ਰ ਦੇ ਆਕਾਰ ਦੀ ਭੱਤਾ. ੩ ਰਾਜਪੁਤਾਨੇ ਵਿੱਚ ਗੁੰਥਦਾਰ ਸਮਾਧ (ਮਝੀ) ਦੀ 'ਭਤਰੀ' ਸੰਕਤਾ ਹੈ. ੪ ਦੇਖੋ, ਭਤ੍ਰੀ.

ਭਤਤਾ. ਦੇਖੋ, ਭਤਨਾ. ੨ ਵਿ—ਭੱਤਿਆ ਹੋਇਆ. ਆਭਾਇਤ. "ਭਤਤੇ ਭਾਜਾਰ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੨ ਮ: ੫) ਭੱਤਦਾਰ ਭਾਜਾਰ ਵਿੱਚ ਸਰਦੀ, ਕਰਮੀ, ਵਰਖਾ ਵਿੱਚ ਅਖੰਡ ਵਪਾਰ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਭਾ ਭਤਤਾ ਭਾਜਾਰ ਸਾਧੁਸੰਗਤਿ ਹੈ.

ਭਤਾਭ } ਭਾ ੨੯ ਭਿਤਾਭ. ਫ਼ਿ. ਵਿ—ਭੋਰਨ. ਤੁਰੰਤ. ਭਤਾਭੀ

ਭਤਾਰ. ਵਿ—ਭਤ੍ਰੇ (ਮੀਥੇ) ਦਾ. "ਭਿਨ ਸਿਮਰਨ ਜਿਸੇ ਸੰਗ ਭਤਾਰ." (ਕਹਿ ਅ: ਮ: ੫) ੨ ਸੰਕਤਾ—ਭੀ ਤਰਾਂ ਦਾ ਵਜਾ. ੩ ਭੀ ਤੰਦਾਂ ਦਾ ਵੀਟਿਆ ਹੋਇਆ ਭੋਰਾ.

ਭਤਾਭ. ਸੰਕਤਾ—ਸੰਕਤਿ ਅਨੁਸਾਰ ਫੇ ਤਾਲ. ਦੇਖੋ, ਖਟਤਾਲ.

ਭਤਧਾ. ਵਿ—ਭੀ ਤਾਲ ਦਾ ਕਣਤਾ. ੨ ਭਾਵ—ਹੋਸ਼ਿਯਾਰ. ਚਾਲਕਾ.

ਬ ਸੰਗਤ—ਫ਼ੀ ਤਾਲ ਦਾ ਗੀਤ। ੪ ਫ਼ਤ-ਆਲਾਹ. ਬਾਮਾਂ ਦਾ ਘਰ.
ਰਣਭੂਮਿ. ਸੇਦਾਨੇਜੰਗ. "ਨੂ ਬਾਸੰ ਫ਼ਤਾਲੰ." (ਕਲਕੀ)
ਫ਼ਤਿਹਾ. ਸੰਗਤ—ਫ਼ਤੀ. ਸੀਨਾ। ੨ ਫ਼ਤਰੀ. ਫ਼ੋਟਾ ਫ਼ਤ੍ਰ.
ਫ਼ਤੀ. ਦੇਖੇ, ਫ਼ਤੀਸ। ੨ ਫ਼ਤਿ. ਹਾਨਿ. ਨੁਕਸਾਨ। ੩ ਵਿ—ਫ਼ਤ
(ਘਾਉ) ਵਾਲਾ. ਬਾਮੀ. ਫ਼ੋਟਤ.

ਫ਼ਤੀਆ. ਸੰਗਤ—ਫ਼ਤੀ. ਸੀਨਾ। ੨ ਫ਼ਤਰੀ.

ਫ਼ਤੀਸ. ਸੰਗਤ—ਫ਼ੀ ਅਤੇ ਤੀਸ. ਸਟਰਿੰਜਤ੍ਰ—ਫ਼ੇ.

ਫ਼ਤੀਸ ਪਖੰਡ. ਫ਼ਤੀਸ ਪੁਕਾਰ ਦੇ ਪਖੰਡ. ਭਾਵ ਅਨੇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦੰਡ.
ਇਸ ਥਾਂ ਮਾਸ ਗਿਣਤੀ ਪਾਖੰਡਾਂ ਦੀ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਭਾਵ ਅਨੇਕ ਪਾਖੰਡਾਂ
ਤੋਂ ਹੈ. ਚੀਨੀ ਯਾਤ੍ਰੀ "ਫ਼ਾਹਿਯਾਨ" ਨੇ ਭਾਰਤ ਦੀ ਯਾਤ੍ਰਾ ਕਰਦੇ ਹੋਏ
ਨਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਮਧਯ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ੯੬ ਪਾਖੰਡਾਂ ਦਾ ਪੁਕਾਰ ਹੈ. ਇਸ
ਦਾ ਭਾਵ ਭੀ ਅਨੇਕ ਪਾਖੰਡਾਂ ਤੋਂ ਹੈ. "ਖਟਦਰਸਨ ਫ਼ਤ੍ਰ ਵੈਰ ਕਰ
ਨਾਲ ਫ਼ਤੀਸ ਪਖੰਡ ਚਲਾਏ." (ਭਾਗੁ)

ਫ਼ਤੀਹ. ਦੇਖੇ, ਫ਼ਤੀਸ.

ਫ਼ਤੀਹ ਅੰਮ੍ਰਿਤ. ਫ਼ਤੀਹ (ਫ਼ੇ) ਪੁਕਾਰ ਦੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਤੁੱਲ ਰਸਦਾਇਕ
ਭੋਜਨ. ਕਈ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਨੇ ਖਾਣਯੋਗਤ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੀ ਫ਼ੇ ਗਿਣਤੀ
ਕੀਤੀ ਹੈ, ਪਰ ਇਹ ਕੇਵਲ ਕਪੋਲਕਲਪਨਾ ਹੈ. ਫ਼ਾਈ ਕੁਰਦਾਸ ਜੀ
ਨੇ ਫ਼ਤੀਹ ਭੋਜਨਾਂ ਦਾ ਸੁੰਦਰ ਨਿਰਣਾ ਕੀਤਾ ਹੈ—"ਖਟ ਰਸ ਮਿਲਰਸ
ਮੇਲਕੇ ਫ਼ਤੀਹ ਭੋਜਨ ਹੋਨ ਰਸੇਈ." ਇੱਕ ਇੱਕ ਰਸ ਦੇ ਫ਼ੀ ਫ਼ੀ ਭੇਦ
ਪਰਸਪਰ ਮੇਲ ਤੋਂ ਹੈ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਇਹ ਅਰਥ ਸਾਰੇ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ
ਘਟ ਸਕਦਾ ਹੈ. "ਜਿਹ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਫ਼ਤੀਹ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਘਾਹਿ." (ਸੁਖਮਨੀ)
"ਫ਼ਤੀਹ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਭੋਜਨ ਖਾਣਾ." (ਮਾਭ ਮ: ੫) ੨ ਭਾਵ—ਸਰਵ
ਪੁਕਾਰ ਦੇ ਭੋਜਨ.

ਫ਼ਤੀਹ ਯੁਗ. ਫ਼ਤੀਸ (ਫ਼ੇ) ਯੁਗ ਦੇ ਥਾਲ ਦਾ ਪ੍ਰਮਾਣ. ਅਰਥਾਤ
ਚਾਰ ਯੁਗਾਂ ਦੀਆਂ ਨੌਂ ਚੌਕਭੀਆਂ. ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਦੀ ਇਹ ਕਲਪਨਾ
ਹੈ ਕਿ ਪ੍ਰਾਣੀ ਹੋਣ ਪਿੱਛੋਂ ਫ਼ਤੀਹ ਯੁਗ ਦੇ ਸਮੇਂ ਤੀਕ ਸੁੰਨਦਲਾ ਰਹਿੰਦੀ
ਹੈ. "ਫ਼ਤੀਹ ਯੁਗ ਕੁਥਾਥੁ ਸਾ ਆਪੇ ਕਟਰ ਕੀਨੀ." (ਮ: ੩ ਵਾਰ
ਰਾਮ ੧) "ਜੁਗ ਫ਼ਤੀਹ ਗੁਥਾਥ ਕਰ." (ਭਾਗੁ)

ਫ਼ਤੀਹ ਭੋਜਨ. ਦੇਖੇ, ਫ਼ਤੀਹ ਅੰਮ੍ਰਿਤ.

ਫ਼ਤ੍ਰ. ਸੰ. ਫ਼ਤ੍ਰ. ਸੰਗਤ—ਫ਼ਤਾ. ਫ਼ਤਰੀ। ੨ ਰਾਜਿਆਂ ਦਾ ਰਾਜਓਨੁਰੂਪ
ਫ਼ਤ੍ਰ (ਆਤਪਤ੍ਰ). "ਨਿਹਚਲੁ ਚਰਿਤ੍ਰ ਫ਼ਤ੍ਰ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੨ ਮ: ੫)
"ਇਥੁ ਸਾਹਿਬੁ ਸਿਰ ਫ਼ਤ੍ਰ." (ਆਸਾ ਮ: ੫)

ਫ਼ੱਤ. ਸੰਗਤ—ਫ਼ਾਤ. ਫ਼ਾਥਾ. ਸਫ਼ਤ ਇਸ ਦਾ ਮੂਲ ਫ਼ਾਇਤ ਹੈ।
੨ ਫ਼ਤ੍ਰ. ਆਤਪਤ੍ਰ। ੩ ਦੇਖੇ, ਫ਼ੱਤ ਬਨੂਤ.

ਫ਼ੱਤ ਬਨੂਤ. ਪਟਿਆਲਾ ਰਾਜ ਦੀ ਨਜ਼ਾਮਤ ਪਟਿਆਲਾ ਵਿੱਚ ਫ਼ੱਤ
ਅਤੇ ਬਨੂਤ ਦੋ ਪਿੰਡ ਪਾਸ ਪਾਸ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਇਹ ਮਿਲਵਾਂ ਨਾਉਂ
ਬੋਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਸਚਹਿੰਦ ਫਤੇ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸੰਮਤ ੧੭੬੭
ਵਿੱਚ ਖਾਲਸਾ ਦਲ ਨੇ ਬੰਦਾ ਬਹਾਦਰ ਨਾਲ ਮਿਲਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਫਤੇ
ਕੀਤਾ ਸੀ.

ਫ਼ੱਥਾ. ਸੰਗਤ—ਫ਼ਤ੍ਰ. ਫ਼ਾਥਾ. ਫ਼ਤਰੀ। ੨ ਫ਼ੱਤਿਆ ਹੋਇਆ ਫ਼ਾਥਾਥ,

ਕੂਥਾ। ੩ ਸਹਿਦ ਦੀਆਂ ਮੱਖੀਆਂ ਅਥਵਾ ਭਰਿੰਡਾਂ ਦਾ ਘਰ. ਦੇਖੇ,
ਫ਼ਤ੍ਰਕ ੪। ੪ ਸਿਰ ਦੇ ਉਲਝੇ ਹੋਏ ਕੋਸ। ੫ ਸ਼ਾਹਪੁਰ ਵੱਲ ਸਿਰ ਦੇ
ਲਮਕਦੇ ਵਾਲਾਂ ਨੂੰ ਫੱਤੇ ਆਖਦੇ ਹਨ.

ਫ਼ੱਤੀਸ. ਫ਼ੀ ਅਤੇ ਤੀਸ. ਦੇਖੇ, ਫ਼ਤੀਸ.

ਫ਼ੱਤੀਸਵਾਨੰ. ਵਿ—ਫ਼ੱਤੀਸਵਾਂ. "ਚਹੜੇ ਨਾਥ ਮੇ ਕੁਸੁ ਫ਼ੱਤੀਸਵਾਨੰ."
(ਜਨਮੇਸਯ) ਕੁਸੁ ਦਾ ਫ਼ੱਤੀਸਵਾਂ ਭਾਗ ਬਾਝੀ ਰਹਿ ਗਿਆ.

ਫ਼ੱਤਿਆਣਾ. ਜਿਲਾ ਫਿਰੋਜ਼ਪੁਰ, ਫਾਣਾ ਕੋਟਗਾਈ ਦਾ ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜੋ
ਮੁਕਤਸਰ ਤੋਂ ਦਸ ਕੋਹ ਪੂਰਬ ਹੈ. ਇਸ ਥਾਂ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ
ਦਾ 'ਰੂਪਤਸਰ' ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਹੈ. ਦੇਖੇ, ਰੂਪਤਸਰ ਅਤੇ ਬਹਮੀਸ਼ਾਹ.

ਫ਼ਤਰੇ. ਫਤ (ਘਾਉ) ਸਹਿਤ ਕੀਤਾ. ਬਾਮੀ ਕੀਤਾ. ਘਾਟਿਲ ਕੀਤਾ.
"ਸਹਸੁ ਸਾਧਕੰ ਫ਼ਤਰੇ." (ਪਾਰਸਾਵ) ਹਜ਼ਾਰ ਤੀਥਾਂ ਨਾਲ ਘਾਟਿਲ
ਕੀਤਾ.

ਫ਼ਤ੍ਰ. ਸੰਗਤ—ਦੇਖੇ, ਫ਼ਤ੍ਰ. "ਫ਼ਤ੍ਰ ਨ ਪਤ੍ਰ ਨ ਚਰਿਤ੍ਰ ਨ." (ਸਵੈਯੇ ਜੂੀ
ਮੁਖਾਥ ਮ: ੫) ੨ ਸੰ. ਫ਼ਤ੍ਰ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. ਘਰ. ਨਿਵਾਸ. "ਸੰਨਕਨ
ਸਭ ਸੁਖ ਫ਼ਤ੍ਰ." (ਮਾਥੂ ਅ: ਮ: ੫) ਆਕਾਸ਼ ਸਭ ਨਾਲ ਸਮਾਨ
ਲੱਗਾ ਹੋਇਆ ਅਤੇ ਸਭ ਨਈ ਸੁਖਦਾਈ ਨਿਵਾਸ ਦਾ ਅਸਥਾਨ ਹੈ।
੩ ਵਿ—ਫ਼ਤ੍ਰਾਥ. ਘਟਾਟੇਪ. "ਦਹ ਇਸ ਫ਼ਤ੍ਰ ਮੇਘ ਘਟਾ." (ਸੋਰ
ਮ: ੫) ੪ ਫ਼ਤ੍ਰਿਯ. ਫ਼ਤ੍ਰੀ. ਦੇਖੇ, ਫ਼ਿਤ੍ਰੀਸ.

ਫ਼ਤ੍ਰਾਸਨ. ਭੁੰਦੇਲਖੰਡੀ ਚੰਪਰਾਣਿ ਦਾ ਪੁਰ ਪੰਨੇ ਦਾ ਇੱਕ ਪੁਰਾਖੀ
ਰਾਜਾ, ਜਿਸ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਦਾ ਫ਼ਤ੍ਰਾਸ ਨਾਲ ਕਵਿ ਸੀ. ਇਸ ਦਾ
ਦੇਹਾਂਤ ਸਨ ੧੭੩੪ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ। ੨ ਕੋਪੀਨਾਥ ਦਾ ਪੁਰ ਚੋਹਾਨਵੀਸ
ਦਾ ਫ਼ਤ੍ਰਾਸ ਭੁੰਦੀ ਦਾ ਰਾਜਾ, ਜੋ ਦਾਰਾਸ਼ਿਕੋਹ ਦਾ ਸਹਾਇਕ ਸੀ. ਇਹ
ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਅਤੇ ਦਾਰਾ ਦੀ ਲੜਾਈ ਵਿੱਚ ਸਨ ੧੬੫੮ ਵਿੱਚ ਮੋਇਆ.

ਫ਼ਤ੍ਰਸਿਰ. ਵਿ—ਸਿਰ ਪੁਰ ਫ਼ਤ੍ਰ ਧਾਰਣ ਵਾਲਾ. "ਪਾਤਸ਼ਾਹੁ ਫ਼ਤ੍ਰਸਿਰ
ਸੋਢੀ." (ਭਾਵਨ)

ਫ਼ਤ੍ਰਕ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਫ਼ੁਫ਼ੇਤ. ਫ਼ਤ੍ਰ ਦੇ ਆਕਾਰ ਦੀ ਖੁੰਬ, ਜੋ ਵਰਖਾ
ਰੁੱਤ ਵਿੱਚ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ੨ ਫ਼ਤਰੀਦਾਥ ਬਿਰਛ। ੩ ਫ਼ਤਰੀ. ਫ਼ਾਤਾ।
੪ ਸਹਿਦ ਦਾ ਫ਼ੱਤਾ.

ਫ਼ਤ੍ਰਚਾਲਾ. ਫ਼ਤ੍ਰ ਨੂੰ ਸਿਰ ਪੁਰ ਚੁਲਵਾਉਣ (ਫਿਚਾਉਣ) ਵਾਲਾ
ਰਾਜਾ. ਫਾਦਯਾਹ. "ਫ਼ਤ੍ਰਚਾਲਾ ਚਾਲ ਖਟੇ ਜਤ੍ਰ ਕਤ੍ਰ ਜਾਤ ਹੈ." (ਭਾਗੁ ਕ) ਜਦ ਰਾਜਾ ਚਲਾਇਮਨ ਹੋ ਜਾਵੇ, ਤਦ ਉਸ ਦੇ ਅਧੀਨ ਜੋ
ਲੋਕ ਹਨ, ਖਿੰਡ ਜਾਂਦੇ ਹਨ.

ਫ਼ਤ੍ਰਈ. ਫ਼ਤ੍ਰਧਾਰੀ ਰਾਜਾ ਦੀ ਅਨੀ (ਫ਼ੋਜ). ੨ ਫ਼ਤ੍ਰੀਆਂ ਦੀ ਸਮਾਤ.
(ਸਮਾਮ)

ਫ਼ਤ੍ਰਧਾਰ. ਸੰਗਤ—ਫ਼ਤ੍ਰ ਦੇ ਧਾਰਨ ਵਾਲਾ ਬਾਦਸ਼ਾਹ. ਮਹਾਰਾਜਾ।
੨ ਫ਼ਤਰੀਬਰਦਾਰ. ਜੋ ਰਾਜੇ ਦਾ ਫ਼ਤ੍ਰ ਧਾਰਨ ਕਰਦਾ (ਹੱਥ ਰਖਦਾ) ਹੈ.
ਫ਼ਤ੍ਰਧਾਰ. ਦੇਖੇ, ਫ਼ਤ੍ਰਧਾਰ। ੨ ਮਾ. ਅਫ਼ੀਮ. ਪੋਸਤ ਦੇ ਛੋਛੇ ਪੁਰ ਫ਼ਤ੍ਰ
ਦਾ ਚਿੰਨ੍ਹ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਤੋਂ ਇਹ ਸੰਗਤ ਹੋਈ ਹੈ.

ਫ਼ਤ੍ਰਧਾਰ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ. ਚਕ੍ਰਵਰਤੀ ਰਾਜਾ. "ਫ਼ਤ੍ਰਧਾਰ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀਆਂ."
(ਸੁੀ ਮ: ੫)

ਫਤੁਧਾਰੀ. ਦੇਖੋ, ਫਤੁਧਾਰ.

ਫਤੁਪਰਿ. ਸੰਗਤ—ਫਤੁ ਦਾ ਸੁਆਮੀ ਰਾਜਾ। ੨ ਵਿ—ਫਤੁ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ. ਫਤੁਧਾਰੀ. "ਪੰਡਿਤ, ਸੂਰ, ਫਤੁਪਤਿ ਰਾਜਾ, ਭਕਤ ਬਰਾਬਰਿ ਅਉਰੁ ਨ ਕੋਇ." (ਬਿਲਾ ਰਵਿਦਾਸ)

ਫਤੁਪਾਣਿ. ਵਿ—ਫਤੁ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਹੱਥ ਵਿਚ। ੨ ਸਸਤੁਪਾਣਿ ਦੀ ਥਾਂ ਭੀ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਵਰਤਿਆ ਗਿਆ ਹੈ.

ਫਤੁਪਾਲ. ਸੰਗਤ—ਰਾਜਾ. ਸਾਦਥਾਹ.

ਫਤੁਭੰਗ. ਰਾਜੇ ਦਾ ਮਰਨਾ। ੨ ਰਾਜ ਦਾ ਵਿਗੜ ਜਾਣਾ। ੩ ਰੰਡੇਪਾ. ਵਿਧਵਾ ਹੋਣਾ.

ਫਤੁ. ਸੰਗਤ—ਮੀਚਾ, ਸਿੰਗਾ ਵਾਲਾ ਮੀਚਾ। ੨ ਉਹ ਮੀਚਾ ਜਿਸ ਦੀ ਦੁਮ ਪੁਰ ਚਰਬੀ ਦੀ ਬੱਝੀ ਹੋਵੇ। ੩ ਸੰ. ਖੁੰਭ. ਫਤੁ ਦੇ ਆਕਾਰ ਦੀ ਖੁੰਭ। ੪ ਧਨੀਆਂ। ੫ ਮਸੀਨ.

ਫਤੁਫਰੀ. ਸੰਗਤ—ਫਤਿਯ ਜਾਤਿ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ. ਫਤੁਨੀ. ਫਤਿਯਾ (ਣੀ). "ਕਿ ਫਤੁਫਰੀ ਹੈ." (ਦੱਤਾਵ)

ਫਤੁਨੇਰ. ਉਦੇਲਖੰਡ ਵਿੱਚ ਪੰਨੇ ਦੇ ਪਾਸ ਇੱਕ ਨਕਸ਼, ਜਿਸ ਨੂੰ ਹੁਣ ਫਤੁਪੁਰ ਆਖਦੇ ਹਨ. "ਭਾਵ ਕੈਸੀ ਫਤੁਨੇਰ." (ਅਕਾਲ)

ਫਤੁਪਨ. ਸੰਗਤ—ਫਤਿਯਤੁ. ਫਤੁਪੁਣਾ.

ਫਤੁਲਿਕਾ. ਵਿ—ਫਤੁ ਧਾਰਨ ਵਾਲੀ। ੨ ਸੰਗਤ—ਮਹਾਰਾਣੀ. "ਕਿ ਫਤੁਲਿਕਾ ਹੈ." (ਦੱਤਾਵ)

ਫਤੁ } ਦੇਖੋ, ਫਤਿਯ. "ਕਿ ਫਤੁ ਫਤੁ ਹੈ." (ਸਾਪੁ) ਫਤੁਆਂ ਦਾ ਫਤੁ } ਫਤੁ ਹੈ. ਮਹਾਨ ਫਤੁ ਹੈ.

ਫਤੁਆਣੀ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਫਤਿਯ (ਫਤੁ) ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ. ਫਤਿਯਾ (ਣੀ).

ਫਤੁਭਿੰਤਿ. ਸੰ. ਫਤਿਯਭਿੰਤਿ. ਸੰਗਤ—ਫਤਿਯਰਾਮ ਅਨੁਸਾਰ ਉਪਜੀਵਿਕਾ. "ਫਤੁਭਿੰਤਿ ਅਨਨ੍ਯੋਪਾਸਕ ਤਤਾਗੀ ਹਠੀ ਸੂਰ ਭੁਵਨੇਸੁਰ" (ਸਲੋਹ)

ਫਤੁ. ਦੇਖੋ, ਫਤੁ. "ਲਹਿਣੇ ਧਰਿਓਨੁ ਫਤੁ ਸਿਰਿ" (ਵਾਰ ਰਾਮ ੩) ੨ ਫਤਿਯਯੁਭ. ਸਸਤੁਧਾਰੀਆਂ ਦਾ ਟੋਲਾ. "ਚਾਹ ਸੋਜਨ ਫਤੁ ਚਲੈਕਾ." (ਧਨਾ ਨਾਮਦੇਵ)

ਫਦ. ਸੰ. ਚੜ੍ਹ. ਧਾ—ਫਕਣਾ, ਆਵਾਦਨ ਕਰਨਾ, ਲੁਕੋਣਾ। ੨ ਸੰਗਤ—ਆਵਰਣ. ਪਤਾਦਾ। ੩ ਮਿਆਨ. ਨਗਮ. ਫਦਨ। ੪ ਪੰਡਿਆਂ ਦਾ ਪੱਖ (ਖੰਡ). ੫ ਪੱਤਾ. ਪਤੁ। ੬ ਫਤ (ਫਤ-ਫੱਟ) ਦੀ ਥਾਂ ਭੀ ਇਹ ਵਰਤਿਆ ਹੈ. "ਫਦ ਕੀ ਪੀਰ ਨਿਵਾਰੀ." (ਗੁਪਤੁ)

ਫਦਮ. ਸੰ. ਚੜ੍ਹ. ਸੰਗਤ—ਫਪਟ. ਫਲ। ੨ ਧੋਆ. "ਇਹਾਂ ਨ ਚਲੈ ਸਤੁ ਕੇ ਫਦਮ." (ਗੁਪਤੁ) ੩ ਲੁਕਾਉ. ਫਿਪਾਉ. "ਆਪਿ ਆਪੁ ਕੀਓ ਫਦਮ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੋ) ੪ ਫਹਾਨਾ. ਹੀਨਾ.

ਫਦਮ. ਸੰਗਤ—ਫੈਦਮ. ਪਿਸੇ ਦਾ ਚੌਥਾ ਤਾਗ. ਚੌਵੀਰ ਦਾਮਾਂ ਦਾ ਇੱਕ ਪੈਸਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.

ਫਦੰਫ. ਫਦਪਤੁ. ਤੇਜਪੱਤਾ. ਦੇਖੋ, ਤੇਜਪਤੁ. "ਕੁਲਕ ਤਿਲਕ ਚਲਦਨ ਸੁ ਫਦੰਫ." (ਗੁਪਤੁ)

ਫਨ. ਦੇਖੋ, ਫਣ.

ਫਨਫਰੀ. ਵਿ—ਫੰਨ (ਫੁਪਤ) ਨੂੰ ਹਠੀ (ਬਾਹਰ ਨਿਕਾਉਣ ਵਾਲੀ). "ਪਛ ਨੇਵਰ ਫਨਕ ਫਨਫਰੀ." (ਗੋਬ ਕਰੀਚ) ਤਾਜਰ (ਨੂਪਰ) ਦੀ ਫਨਕ, ਕੁਟੀ ਵਿੱਚ ਲੁਕਕੇ ਬੈਠੇ ਯੋਗੀਆਂ ਨੂੰ ਫਾਹਰ ਨੈ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ੨ ਫਣਕਾਰ ਕਰਨ ਵਾਲੀ. ਫਣਕਣ ਵਾਲੀ। ੩ ਫਿਨਮਾਰੂ ਵਿੱਚ ਹਰਨੇ ਵਾਲੀ.

ਫਨਕ } ਸੰਗਤ—ਫਨ ਫਨ ਸ਼ਬਦ. ਘੁੰਮਲੂ ਆਦਿ ਦਾ ਫਣਕਾਰ. ਫਨਕਾਰ }

ਫਨਾਰ } ਦੇਖੋ, ਫਿਨਾਲ. ਫਨਾਲ }

ਫਨਿਕ. ਦੇਖੋ, ਫਣਿਕ.

ਫਨਿਫਰ. ਸੰ. ਫਨੈਸੂਰ. ਦੇਖੋ, ਸਨਿ ੬. ਇੱਕ ਰਾਸ਼ੀ ਵਿੱਚ ਢਾਈ ਵਰ੍ਹੇ ਰਹਿਣ ਤੋਂ ਇਸ ਦੀ ਸਨੈਸੂਰ ਸੰਗਤ ਹੈ, ਅਰਥਾਤ—ਸਨੇ ਸਨੇ (ਹੌਲੀ ਹੌਲੀ) ਚਰ (ਚਲਨ) ਵਾਲਾ. Saturn। ੨ ਇਸ ਗ੍ਰਹ ਦੇ ਨਾਮ ਪੁਰ ਸਪਤਾਹ ਦਾ ਇੱਕ ਦਿਨ. Saturday.

ਫਨਿਫਰਫਾਰਿ. ਸਨੈਸੂਰ ਵਾਰ ਨੂੰ. "ਫਨਿਫਰ ਫਾਰਿ ਸਉਣ ਸਾਸਤ ਬੀਚਾਰੁ." (ਕਿਲਾ ਮ: ੩ ਵਾਰ ੭)

ਫਪ. ਦੇਖੋ, ਫਪਣਾ ਅਤੇ ਫਪਾ ੨.

ਫਪਸ. ਸੰਗਤ—ਫਪਾ (ਫਪਾ) ਟੀਸ਼. ਰਾਗਿ ਦਾ ਸੁਆਮੀ ਚੰਦਮਾ. ਚਲਨੀਪਤਿ. "ਚਲਸਤੁਪੀ. ਫਪਸਤੁਪੀ." (ਗ਼ਜ਼ਾਨ) ਤੂੰ ਸੂਰਜ ਹੈਂ, ਤੂੰ ਚੰਦਮਾ ਹੈਂ.

ਫਪਸਿ. ਫਿਪੇਗਾ. ਲੁਕੋਗਾ.

ਫਪਕੀ. ਸੰਗਤ—ਫਿਪਕਲੀ. ਕਿਰਲੀ. ਗੁਹਕੋਧਾ.

ਫਪਣਾ. ਫਿ—ਫਿਪਣਾ. ਫੁਪਤ ਹੋਣਾ. ਲੁਕਣਾ. "ਕਹੈ ਨਾਨਕੁ ਫਪੇ ਕਿਉ ਫਪਿਆ." (ਆਸਾ ਮ: ੧) ੨ ਫਾਪੇ ਜਾਣਾ. ਚਿੰਨ੍ਹਿਤ ਹੋਣਾ.

ਫਪਨ. ਦੇਖੋ, ਫੱਪਨ. "ਫਪਨ ਕੋਟਿ ਜਾਕੈ ਪੁਤਿਹਾਰ." (ਭੈਰ ਅ: ਕਰੀਚ) ਦੇਖੋ, ਪੁਤਿਹਾਰ ੪। ੨ ਦੇਖੋ, ਫਪਣਾ.

ਫਪਨ ਕੋਟਿ. ਦੇਖੋ, ਫਪਨ.

ਫਪਨਾ. ਦੇਖੋ, ਫਪਣਾ.

ਫਪਕ. ਦੇਖੋ, ਫੱਪਕ.

ਫਪਰ } ਸੰਗਤ—ਪਰਣਾਵਾਦਿਤ ਗ੍ਰਿਹ. ਕੂਸ ਦੀ ਫੱਟ ਵਾਲਾ ਘਰ. ਫਪਰਾ } "ਭਾਵ ਧੁਨੀਆਂ ਫਪਰਾ ਬਾਮਿਆ." (ਆਸਾ ਮ: ੫)

ਦੇਖੋ, ਅਸਮ ਚੰਡਾਲੀ.

ਫਪਰਿ. ਫੱਪਰ (ਫੰਨ) ਵਿੱਚ. ਫਪਰ ਅੰਦਰ. "ਕਿਚਰੁ ਭਤਿ ਲੰਘਾਣੀਐ ਫਪਰਿ ਤੁਟੈ ਮੇਹੁ?" (ਜ. ਫਰੀਦ) ਭਾਵ—ਜਰਾ ਅਤੇ ਰੋਗਕ੍ਰਮਿਤ ਦੇਹ ਵਿੱਚ.

ਫਪਰੁ. ਦੇਖੋ, ਫਪਰ.

ਫਪਭ. ਸੰਗਤ—ਫਿਤਿਗਤ. ਟੋਭਾ. ਟੋਭਤੀ. ਕੱਚਾ ਤਾਲ. ਰਲਾਈ.

ਫਪਤਿ. ਫੱਪਤ (ਟੋਭੇ) ਵਿੱਚ. "ਫਪਤਿ ਨਾਭੈ ਸਕਰੀ ਮਨੁ ਨਾਏ." (ਮ: ੪ ਵਾਰ ਮਾਭ)

ਫਪਤੀ. ਫੋਟਾ ਫਪਤ. ਟੋਫਤੀ. "ਕਲਰ ਕੇਰੀ ਫਪਤੀ ਆਇ ਉਲਥੇ ਹੰਤ." (ਸ. ਫਰੀਦ) ਸੰਸਾਰ ਕੱਲਰ ਦੀ ਫੱਪਤੀ ਹੈ, ਸੰਤ ਹੰਸ ਹਨ. ਫਪਾ. ਦੇਖੋ, ਫੱਪਯ। ੨ ਸੰ. ਫਪਾ. ਰਾਤ੍ਰਿ. ਰਾਤ. "ਉਫੁਕਨ ਅੰਧ ਨਿ ਫਪਾ ਸੀ ਅਨਪਰੀ ਹੈ." (ਸ਼ੇਖਰ)

ਫਪਾਉ. ਸੰਗਤਾ—ਫਿਪਾਉ. ਦੁਰਾਉ. ਨੁਕਾਉ.

ਫਪਾਉਣਾ. ਫਿ—ਫਿਪਾਨਾ. ਨੁਕੋਣਾ. ਦੁਰਾਉ ਕਰਨਾ। ੨ ਮੁਢਿਤ ਕਰਾਉਣਾ. ਫਪਾ ਨਵਾਉਣਾ. "ਦੁਰਿਕਾ ਫਪਾਏ ਕਹਾ? ਤਨ ਤਾਈਅਤ ਹੈ." (੫੨ ਕਵਿ)

ਫਪਾਕਰ. ਨੁਕੋਕੇ. ਫੁਪਾਕੇ। ੨ ਸੰ. ਫਪਾਕਰ. ਸੰਗਤਾ—ਫਪਾ (ਰਾਤ) ਵਿੱਚ ਕਰ (ਕਿਰਨਾ) ਨਾਲ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਚੰਦ੍ਰਮਾ.

ਫਪਾਚਰ. ਸੰ. ਫਪਾਚਰ. ਫਪਾ (ਰਾਤ) ਵਿੱਚ ਫਿਰਨ ਵਾਲਾ. ਨਿਸ਼ਾਚਰ। ੨ ਚੋਰ। ੩ ਸੂਰ ਸੇਹ ਆਦਿਕ ਜੀਵ.

ਫਪਾਨਾ. ਦੇਖੋ, ਫਪਾਉਣਾ.

ਫਪਾਵ. ਦੇਖੋ, ਫਪਾਉ. "ਕਰਤੈ ਫਪਾਵ ਮਹਿਦ ਫਲ ਠਾਨਕੇ." (ਫੁਪ੍ਰਸੂ) ਫਪਿ. ਫਿ. ਫਿ—ਨੁਕੋਕੇ. "ਬਲ ਬੰਧ ਫਪਿ ਕਰਤ ਉਪਾਵ." (ਸਵੈਯੇ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਬਾਕ ਮ: ੫)

ਫਪੇ. ਦੇਖੋ, ਫੱਪਯ। ੨ ਦੇਖੋ, ਫਪਣਾ.

ਫਪੰਜਾ. ਸਟ ਪੰਚਾਸਤ੍ਰ. ਪੰਜਾਹ ਉੱਪਰ ਫੀ—੫੬.

ਫੱਪਨ. ਸੰਗਤਾ—ਫੀ ਅਤੇ ਪਚਾਸ. ਫਪੰਜਾ. ਸਟਪੰਚਾਸਤ—੫੬.

ਫੱਪਯ. ਇੱਕ ਫੰਦ. ਫੀ ਚਰਣ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਇਸ ਦਾ ਨਾਮ "ਖਟਪਦ" ਅਤੇ "ਫੱਪਯ" ਹੈ. ਇਸ ਫੰਦ ਦੀਆਂ ਤਿੰਨ ਜਾਈਆਂ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹਨ:—

(ੳ) ਪਹਿਲੀਆਂ ਚਾਰ ਤੁਕਾਂ ਰੋਲਾ, ਅਰਥਾਤ ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ੨੪ ਮਾਤ੍ਰਾ, ੧੧—੧੩ ਪੁਰ ਵਿਸ਼ੁਮ. ਅੰਤ ਦੀਆਂ ਦੋ ਤੁਕਾਂ ਉੱਲਾਲ ਫੰਦ. ਅਰਥਾਤ ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ੨੮ ਮਾਤ੍ਰਾ. ੧੫—੧੩ ਪੁਰ ਵਿਸ਼ੁਮ. ਕੁੱਲ ੧੫੨ ਮਾਤ੍ਰਾ.

ਉਦਾਹਰਣ—

ਦ੍ਰਿਸਟਿ ਧਰਤ ਰਮਹਰਨ

ਦਹਨ ਅਥ ਪਾਪ ਪੁਨਾਸਨ,

ਸਬਦਸੁਰ ਬਲਵੰਤ ਕਾਮ

ਅਰੁ ਕ੍ਰੋਧ ਬਿਨਾਸਨ,

ਲੋਭ ਮੋਹ ਵਸਿਕਰਣ ਸਰਣ

ਜਾਚਿਕ ਪ੍ਰਤਿਪਾਲਣ,

ਆਤਮਰਤ ਸੰਕੁਹਣ ਕਹਣ

ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਕਲ ਢਾਲਣ,

ਸਤਿਕ੍ਰਮ ਕਲਰ ਸਤਿਗੁਰ ਤਿਲਕੁ

ਸਤਿ ਨਾਫੇ ਜੋ ਪੀ ਤਰੈ,

ਗੁਰਸਕਤ ਫਿਰਣ ਸੀਹ ਅੰਗਰਉ

ਰਾਜੁ ਜੋਗੁ ਨਹਣਾ ਕਰੈ.

(ਸਵੈਯੇ ਮ: ੨ ਕੇ)

(ਅ) ਪਹਿਲਾਂ ਰੋਲਾ, ਅੰਤ ਦੇ ਚਰਣ ਦੋਹਾ. ਇਸ ਦੀ ਸੰਗਤਾ

"ਰੋਲਹੀਮ" ਹੈ. ਕੁੱਲ ਮਾਤ੍ਰਾ ੧੪੪ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ.

ਉਦਾਹਰਣ—

ਅਮਿਅਦ੍ਰਿਸਟਿ ਸੁਭ ਬਰੈ ਹਰੈ ਅਥ ਪਾਪ ਸਕਲ ਮਲ,
ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਅਰੁ ਲੋਭ ਮੋਹ ਵਸਿ ਕਰੈ ਸਭੈ ਬਲ,
ਸਦਾ ਸੁੱਖੁ ਮਨਿ ਵਸੈ ਦੁੱਖੁ ਸੰਸਾਰਹਿ ਖੋਵੈ,
ਗੁਰੁ ਨਵਨਿਧਿ ਦਰਿਆਉ ਜਨਮ ਹਮ ਕਾਲਖ ਧੋਵੈ,
ਜੁ ਕਹੁ ਟੱਲ ਗੁਰੁ ਸੇਵਿਐ ਅਹਿਨਿਸਿ ਸਹਿਜਿਸੁਭਾਇ,
ਦਰਸਨਿ ਪਰਸਤੈ ਗੁਰੁ ਕੈ ਜਨਮ ਮਰਣ ਦੁਖੁ ਜਾਇ.

(ਸਵੈਯੇ ਮ: ੨ ਕੇ)

(ੲ) ਅੰਤ ਦਾ ਉੱਲਾਲ ਫੰਦ ੨੮ ਮਾਤ੍ਰਾ ਦੀ ਥਾਂ ੨੬ ਮਾਤ੍ਰਾ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਰ ਮਾਤ੍ਰਾ ਦੀ ਕੁੱਲ ਗਿਣਤੀ ੧੪੮ ਹੁੰਦੀ ਹੈ. ੨੬ ਮਾਤ੍ਰਾ ਦਾ ਉੱਲਾਲ, ਦੇਹੇ ਦੇ ਅੰਤ ਦੇ ਲਖੁ ਅਥਵਾ ਇੱਕ ਗੁਰੁ ਜੋਤਨ ਤੋਂ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਤੇਰਾਂ ਤੇਰਾਂ ਮਾਤ੍ਰਾ ਪੁਰ ਦੋ ਵਿਸ਼ੁਮ, ਯਥਾ:—

ਮੰਦ ਕਰਮ ਨਹਿ ਕੀਨ ਜਿਨ,

ਨਿਭੈ ਚਹਿਤ ਸੰਸਾਰ ਨਿਤ.

ਅਥਵਾ—

ਨਿਭੈ ਚਹਿਤ ਸੰਸਾਰ ਸੈ.

ਲਖੁ ਗੁਰੁ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਕਰਕੇ ਫੱਪਯ ਦੇ ਕਵੀਆਂ ਨੇ ਅਨੇਕ ਭੇਦ ਬਾਧੇ ਹਨ. ਪਰ ਇੱਥੇ ਉਹ ਦਿਖਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਜੋ ਸਿੱਖ ਕਾਵਿ ਵਿੱਚ ਆਏ ਹਨ—

(੧) ਜਿਸ ਫੱਪਯ ਵਿੱਚ ੧੨ ਗੁਰੁ ਅਤੇ ੧੨੮ ਲਖੁ ਹੋਣ, ਉਸ ਦੀ "ਕਗਨ" ਸੰਗਤਾ ਹੈ. ਉਦਾਹਰਣ—

ਗੁਰਤ ਸਰਨ ਭਰ ਸਰਪ ਸਰਦ ਭਲ ਭਵਨ ਤਪਤ ਭਰ,
ਭਰ ਤਸਕਰ ਚਿਕ ਭੂਪ ਅਗਨਿ ਭਰ ਬਰਸਤ ਘਨਭਰ,
ਕਨਧ ਗੁਰੁ ਭਲ ਚਹਿਤ ਫਿਪਤ ਭਰ ਤਸ ਭਰ ਦਿਨਕਰ,
ਮਲਯਾਚਨ ਦੁਰਕੰਧ ਹਿਮਾਚਨ ਧੂਲਿ ਭਰਤ ਨਰ,
ਘਰ ਸਾਰਦੂਲ ਸ੍ਰਿਗਲਾ ਭਰ ਚਟਕ ਛਟਕਾ ਭਰ ਬਾਸ ਪਗ,
ਧਰ ਗੁਰੁ ਪੰਥ ਪੁਨ ਯਮ ਨਰਕ ਭਰ ਵਢ ਅਚਰਜ ਸਮਭ ਜਗ.

(ਸਿੱਖੀ ਪ੍ਰਭਾਕਰ)

(੨) ਜਿਸ ਫੱਪਯ ਦੇ ੨੨ ਗੁਰੁ ਅਤੇ ੧੦੮ ਲਖੁ ਹੋਣ ਉਸਦੀ "ਕ੍ਰਿਸ਼੍ਣ" ਸੰਗਤਾ ਹੈ, ਯਥਾ:—

ਅਮਰ ਸਿਮਰ ਕਰ ਜਾਹਿ ਸਮਰਾ ਜਗ ਪਾਵਹਿ ਅਹਿ ਹਰ,
ਹਰ ਨਿਤ ਨਵਹਿ ਧਰਾਨ ਗਰਾਨ ਪਾਵਹਿ ਮੁਨਿ ਉਰ ਧਰ,
ਧਰਨਿ ਭਜਨ ਵਿਦਤਾਯ ਸਤਿਨ ਮੇਂ ਵਰਾਪਤੈ ਸਮਾਨਾ,
ਸਰਨ ਦਾਸ ਗਤਿ ਨਹਿਤ ਦਹਿਤ ਦੁਖ ਦੇਖਨ ਕੇ ਦਰ.

‘ਕਿੰਨਾ.

‘ਘੋਰੇ ਦਾ ਕੰਨਾ.

‘ਦੇਵਤਾ.

‘ਗੁੱਧ.

‘ਭਰ, ਭਕ.

ਦਰ ਦੇਤ ਬਤਾਇ ਸੁ ਮੁਕਿ ਕੋ ਹੋਹਿ ਪੁਸੀਦਿਤ^੧ ਚਿਤ ਸਿਮਰ,
ਮਰ ਜਨਮਨ ਕੋ ਸੰਕਟ ਕਟਤ ਜਯ ਜਯ ਜਯ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਅਮਰ.
(ਗੁਪਤੁ)

(੩) ਜਿਸ ਫੱਪਯ ਵਿੱਚ ੨੩ ਗੁਰੁ ਅਤੇ ੧੦੬ ਲਘੁ ਹੋਣ,
ਉਸਦਾ ਨਾਮ “ਕਨਕ” ਹੈ, ਯਥਾ:—

ਬਨ ਟੁੱਟਤ ਕਿਰਿ ਫਟਤ ਫੁਟਤ ਪੀਰਜ ਸੁ ਧਰਨਿ ਤਨ,
ਇੰਗਜ ਇਕ ਕਨਮਨਿਤ^੨ ਹਲਤ ਤਨ ਏਸ ਨਾਕ ਮਨ,
ਉਡਤ ਰੇਨੁ ਹਯ ਖੁਰਨ ਸੁਰ ਬਰ ਥਹੁ ਲੁੱਕ ਭਯ,
ਭੱਤੀਛਨ ਭਰਹਰਤ ਮੁੰਦ ਕਥ ਦੁਰ ਦੁਰਤ ਭਯ,
ਕਰ ਗਹਿ ਫਿਪਾਣ ਕੋਬਿੰਦ ਗੁਰੁ ਜਥ ਸਲੋਹ ਪੱਖਰ ਸਜਤ,
ਹਲ ਚਲਤ ਤਿਹੁ ਪੁਰ ਬਫੁਵੈ^੩ ਘਰਨਿ ਛਾਤ ਘਰ ਤੇ ਭਜਤ.
(ਹੰਸ ਰਾਮ, ਦਸਮੇਸ਼ ਦਾ ਦਰਬਾਰੀ ਕਵਿ)

(੪) ਗੁਰੁ ੨੫ ਅਤੇ ੧੦੨ ਲਘੁ ਵਾਲਾ ਫੱਪਯ “ਮਲਯ” ਹੈ,
ਯਥਾ:—

ਗੁਰੁ ਜਿਨ ਕਉ ਸੁਪੁਸੰਨ ਨਾਮਹਰਿ ਰਿਦੈ ਨਿਵਾਸੈ,
ਜਿਨ ਕਉ ਗੁਰੁ ਸੁਪੁਸੰਨ ਦੁਰਤ ਦੁਰੰਤਰ ਨਾਸੈ,
ਗੁਰੁ ਜਿਨ ਕਉ ਸੁਪੁਸੰਨ ਮਨ ਅਭਿਮਾਨ ਨਿਵਾਸੈ,
ਜਿਨ ਕਉ ਗੁਰੁ ਸੁਪੁਸੰਨ ਸਬਦ ਲਗ ਭਵਜਨ ਤਾਸੈ,
ਪਰਚਉ ਪੁਮਾਣ ਗੁਰੁ ਪਾਇਅਉ ਤਿਨ ਸਕਯਬਉ ਜਨਮਜਗ,
ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਸਰਣ ਰਜ ਕਲਯਕਥਿ ਗੁਗਤਿ ਮੁਕਤਿ ਸਭ ਗੁਰੁ ਲਗ.
(ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ, ਸਵੈਯੇ ਮ. ੪ ਕੇ)

(੫) ਜਿਸ ਵਿੱਚ ੨੬ ਗੁਰੁ ਅਤੇ ੧੦੦ ਲਘੁ ਹੋਣ ਉਹ “ਯਵਨ”
ਫੱਪਯ ਹੈ, ਯਥਾ:—

ਰਤਨ ਜਟਿਤ ਰਥ ਸੁਭਤ, ਖਚਿਤ ਬਜਨ ਮੁਕਤਾਵਨ^੪.
ਹੀਰ ਚੀਰ ਆਵਰਨ ਧਰੇ ਸਾਰਥੀ ਮਹਾਬਲ,
ਕਨਕ ਦੇਖ ਕੁਰਾਰਤ^੫ ਕਠਿਨ ਕਾਮਨਿ ਬ੍ਰਿਤਿ ਰਾਹਤ,
ਪਟ ਅੰਬਰ ਜਰਕਸੀ ਪਰਮ ਬੂਖਨ ਤਨ ਧਾਰਤ,
ਇਹ ਛਬਿ ਅਨੰਦ ਮਦਨਜ^੬ ਨਿਪਤਿ ਜਦਿਨ ਕਲਜ ਦਲ ਕਰ ਹੈ,
ਚਿਣ ਇੱਕ ਪੀਰਜ ਸੁਨ ਰੇ ਨਿਪਤਿ! ਔਰ ਸਮੁਹਿ ਕੋ ਚਾਹ ਹੈ?
(ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ ਪਾਰਸਨਾਥ)

(੬) ਜਿਸ ਫੱਪਯ ਵਿੱਚ ੨੮ ਗੁਰੁ ਅਤੇ ੯੬ ਲਘੁ ਹੋਣ, ਉਹ
“ਕਰਤਲ” ਹੈ, ਯਥਾ:—

ਦਿਸਟਿ ਧਰਤ ਤਮ ਹਰਨ ਦਹਨ ਅਥ ਪਾਪ ਪੁਨਾਸਨ,
ਸਬਦ ਸੁਰ ਬਲਵੰਤ ਕਾਮ ਅਰ ਕੁੰਧ ਬਿਨਾਸਨ,

^੧ਪੁਸੰਨਰਾ ਸਹਿਤ.

^੨ਬਧਾਭੁਲ.

^੩ਭਵਾਵਰਤੀ ਰਾਜੇ.

^੪ਹੀਰੇ.

^੫ਕੁਕੁਦਾ ਹੈ, ਹਸਦ ਕਰਦਾ ਹੈ.

^੬ਕਾਮ ਦਾ ਪੁਰ.

ਲੋਭ ਮੋਹ ਵਸਿ ਕਰਣ ਸਰਣ ਜਾਰਕ ਪੁਤਿਪਾਲਣ,
ਆਤਮਰਤ ਸੰਗੁਹਣ ਕਹਣ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਕਲ ਚਾਲਣ,
ਸਤਿਗੁਰੁ ਕਲਜ ਸਤਗੁਰੁ ਤਿਲਕ ਸਤਿ ਲਾਗੈ ਸੇ ਪੇ ਤਰੈ,
ਗੁਰੁ ਜਗਤ ਵਿਰਣਸੀ ਅੰਗਰਉ^੭ ਰਾਜ ਜੋਗ ਲਹਣਾ ਕਰੈ.
(ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ, ਸਵੈਯੇ ਮਹਲੇ ੨ ਕੇ)

(੭) ਗੁਰੁ ੨੯ ਅਤੇ ੯੪ ਲਘੁ ਵਾਲੇ ਫੱਪਯ ਦੀ “ਬੁੱਧਿ”
ਸੰਗਣਾ^੮ ਹੈ, ਉਦਾਹਰਣ—

ਚਕੁ ਚਿਹਨ ਅਰੁ ਬਰਨ ਜਾਤਿ ਅਰੁ ਪਾਤਿ ਨਹਿਨ ਜਿਹ,
ਰੂਪ ਚੰਗ ਅਰੁ ਰੇਖ ਭੋਖ ਕੇ ਕਹਿ ਨ ਸਕਤ ਕਿਹ,
ਅਚਲ ਮੁਤਿ ਅਨੁਭਵ ਪ੍ਰਕਾਸ ਅਮਿਤੋਸ^੯ ਕਹਿਜੈ,
ਕੋਟਿ ਇੰਦ੍ਰ ਇੰਦ੍ਰਾਣ ਸਾਹੁ ਸਾਹਾਨ ਕਾਇੰਜੈ,
ਤ੍ਰਿਭਵਤ ਮਹੀਪ ਨਰ ਨਰ ਅਸੁਰ ਨੇਤਿ ਨੇਤਿ ਬਨ ਤ੍ਰਿਣ ਕਹਿਤ,
ਤਵ ਸਰਬ ਨਾਮ ਕਥੈ ਕਵਨ? ਕਰਮ ਨਾਮ ਬਰਣਤ ਸੁਮਤਿ.
(ਜਪੁ, ਪਾਰਸ਼ਾਹੀ ੧੦)

(੮) ਜਿਸ ਵਿੱਚ ੩੦ ਗੁਰੁ ਅਤੇ ੮੮ ਲਘੁ ਹੋਣ, ਉਸ ਦਾ ਨਾਮ
“ਮਕਰ” ਹੈ, ਉਦਾਹਰਣ—

ਪੁਰਖ ਯਨੁਸ ਅਲਿ ਪਨਥ^{੧੦} ਮਤਸ ਜਿਹ ਧੁਜਾ ਬਿਰਾਜੈ,
ਬਾਜਤ ਭਾਰਤ ਕੂਰ ਮਧੁਰ ਬੀਣਾ ਧੁਨਿ ਬਾਜੈ,
ਸਭ ਬਜੰਤੁ ਜਿਹ ਸੰਗ ਬਜਤ ਸੁੰਦਰ ਛਬਿ ਸੋਹਤ,
ਸੰਗ ਸੈਨ ਅਬਲਾ ਸੰਬੁਹ ਸੁਰ ਨਰ ਮੁਨਿ ਮੋਹਤ,
ਅਸ ਮਦਨ ਰਾਜ ਰਾਜਾ ਨਿਪਤਿ ਜਦਿਨ ਕੁੰਧ ਕਰ ਧਾਇ ਹੈ,
ਬਿਨ ਇਕ ਬਿਬੇਕ ਤਾ ਕੇ ਸਮੁਹਿ ਔਰ ਦੁਸਰ ਕੇ ਜਾਇ ਹੈ?
(ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ, ਪਾਰਸਨਾਥ)

(੯) ਜਿਸ ਫੱਪਯ ਦੇ ੩੨ ਗੁਰੁ ਅਤੇ ੮੬ ਲਘੁ ਹੋਣ, ਉਹ
“ਮੇਰੂ” ਹੈ, ਉਦਾਹਰਣ—

ਕਰਤ ਨਿਰਤ ਸੁੰਦਰੀ ਬਜਤ ਬੀਣਾ ਧੁਨਿ ਮੰਗਲ,
ਉਪਜਤ ਰਾਗ ਸਬਹ ਬਜਤ ਬਿਰਾਹੀ ਬੰਗਲ,
ਭੈਰਵ ਰਾਗ ਬਸੰਤ ਦੀਪ^{੧੧} ਹਿੰਡੋਲ ਮਹਾ ਸੁਰ,
ਉਘਟਤ ਤਾਨ ਤਰੰਗ ਸੁਨਤ ਬੀਛਤ ਧੁਨਿ ਸੁਰ ਨਰ,
ਇਹ ਛਬਿ ਪ੍ਰਭਾਵ ਰਿਤੁਰਾਜ^{੧੨} ਨਿਪ ਜਦਿਨ ਰੋਸ ਕਰ ਧਾਇ ਹੈ,
ਬਿਨ ਇਕ ਬਿਬੇਕ ਤਾਕੇ ਨਿਪਤਿ! ਔਰ ਸਮੁਹਿ ਕੋ ਜਾਇ ਹੈ?
(ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ, ਪਾਰਸਨਾਥ)

(੧੦) ਗੁਰੁ ੩੪, ਲਘੁ ੮੪ ਵਾਲਾ ਫੱਪਯ “ਸਾਰਸ” ਹੈ,

‘ਮੇਰੂ’ ਦੇ ਸਿੰਹ ਰੂਪ ਪੁਰੁ ਗੁਰੁ ਘੋਰਣ ਜੀ.

‘ਜਾਈ ਨਿਹਾਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ‘ਚਕ੍ਰਾਧਰ ਚਰਿਤੁ ਚਾਤੁ ਰੰਦ੍ਰਿਕਾ’ ਵਿਖੇ ਇਸ ਦੀ

“ਚਕ੍ਰਾਧਰ” ਸੰਗਣਾ ਦੱਸੀ ਹੈ.

ਅਨਿਲ-ਓਸ. ਅਪ੍ਰਾਪਤ ਕਲ.

‘‘ਰੋਹਿਤ’’ ਦਾ ਚਿੰਨ੍ਹ.

‘‘ਦੀਪਕ.’’

‘‘ਭਜੰਤ.’’

ਉਦਾਹਰਣ—

ਗੁਣ ਗਾਵੈ ਰਵਿਦਾਸ ਰਗਤ ਜੈ ਦੇਵ ਤ੍ਰਿਲੋਚਨ,
ਨਾਮਾ ਤਗਤ ਕਬੀਰ ਸਦਾਗਾਵਹਿ ਸਮਲੋਚਨ।
ਰਗਤ ਬੋਝਿ ਗੁਣ ਰਵੈ ਸਹਿਜ ਆਤਮ ਚੰਗ ਮਾਣੈ,
ਜੋਗ ਧਰਮ ਗੁਰੂ ਕਰਨ ਬਿਨਾ ਪੁਰੁ ਅਵਰ ਨ ਜਾਣੈ,
ਸੁਖ ਦੇਉ ਪਰੀਖਤ ਗੁਣ ਰਵੈ ਕੋਤਮ ਰਿਖਿ ਜਸ ਗਾਇਓ,
ਕਹਿ ਕੰਨ ਸੁਜਸ ਨਾਨਕ ਗੁਰੂ ਨਿਤ ਨਵਤਨ ਜਗ ਭਾਇਓ।

(ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ, ਸਵੈਯੇ ਮ: ੧. ਕੇ)

(੧੧) ਜਿਸ ਵਿੱਚ ੩੫ ਗੁਰੂ ਅਤੇ ੮੨ ਲਖ ਹੋਣ, ਉਸ ਦੀ

“ਸਮਲ” ਸੰਕਤਾ ਹੈ, ਯਥਾ:—

ਸੁਮੁ ਧੁਜਾ ਭਥ ਧੁਮੁ ਸਾਰਥੀ ਸੁਮੁ ਬਿਰਾਜਤ,
ਧੁਮੁ ਬਸਤੁ ਤਨ ਧਰੇ ਨਿਰਥ ਧੁਮੁਹਿ ਮਨ ਲਸਤ,
ਧੁਮੁ ਧਨੁਖ ਥਰ ਭਗਤੋ ਬਾਨ ਧੁਮਰੇ ਸੁਹਾਏ,
ਸੁਭ ਨਰ ਨਾਭ ਭੁਜੰਗ ਜੰਭ ਅਰੁ ਅਸੁਰ ਲਜਾਏ,
ਇਹ ਭਵਿ ਪੁਰਾਖ ਅਲਸ ਨਿਪਤਿ। ਜਦਿਨ ਜੁੱਧ ਕਹਿ ਜੁੱਟ ਹੈ,
ਉੱਦਮ ਕਿਹੀਨ ਸੁਨ ਰੇ ਨਿਪਤਿ। ਔਰ ਸਥਲ ਦਲ ਭੁੱਟ ਹੈ।

(ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ, ਪਾਰਸਨਾਥ)

(੧੨) ਜਿਸ ਛੱਪੜ ਵਿੱਚ ੩੮ ਗੁਰੂ ਅਤੇ ੭੬ ਲਖ ਹੋਣ, ਉਹ

“ਅਸੰਗਮ” ਹੈ, ਯਥਾ:—

ਬੇਦ ਬੇਦ ਨਹਿ ਲਖੇ ਕੁਹਮ ਕੁਹਮਾ ਨਹਿ ਕੁੰਝੇ,
ਬਰਾਸ ਪਰਾਸਰ ਸੁਕ ਸਨਾਇ ਸਿਵ ਅੰਤ ਨ ਜੁੰਝੇ,
ਸਨਤਕੁਾਰ ਸਨਕਾਇ ਸਭ ਜੈ ਸਮਾ ਨ ਪਾਵਹਿ,
ਲਖ ਲਖਮੀ ਲਖ ਬਿਸਨੁ ਕਿਸਨ ਕਹਿ ਨੇਤਿ ਭਭਾਵਹਿ,
ਅਸੰਭ ਰੂਪ ਅਨੰਭ ਪ੍ਰਭਾ ਅਤਿ ਬਲਿਸੁ ਜਲਜਲ ਕਰਣ,
ਅੰਬੁਤ ਅਨੰਤ ਅਦੈ ਅਮਿਤ ਨਾਥ ਨਿਰੰਜਨ ਕੁ ਬਰਣ।

(ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ, ਭਗਤ ਪੁਰੋਖ)

(੧੩) ਗੁਰੂ ੪੧ ਲਖ ੭੦ ਵਾਲਾ ਛੱਪੜ “ਯਹਨ” ਹੈ।

ਉਦਾਹਰਣ—

ਗੁਣ ਗਾਵਹਿ ਨਵ ਨਾਥ ਧੰਨ ਗੁਰੂ ਸਾਥ ਸਮਾਯੇ,
ਮਾਧਾਰਾ ਗੁਣ ਰਵੈ ਜੋਨ ਚਰਵੈ ਕਹਾਯੇ,
ਗੁਣ ਗਾਵੈ ਬਲਿਦਾਉ ਸਪਤ ਪਾਤਾਲ ਭਸੰਤੋ,
ਭਰਬਰਿ ਗੁਣ ਉੱਚਰੈ ਸਦਾ ਗੁਰੂ ਸੰਗ ਰਹੰਤੋ,
ਦੁਰਬਾ ਪਰੁਰਉ ਅੰਗਰੈ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜਸ ਗਾਇਓ,
ਕਹਿ ਕੰਨ ਸੁਜਸ ਨਾਨਕ ਗੁਰੂ ਘਟ ਘਟ ਸਹਿਜ ਸਮਾਇਓ।

¹ਸਮਾਧੁਰਾ।

²ਅਜਨਮ ਰੂਪ।

³ਚਰੁਚਰੀ।

⁴ਦੁਰਬਾਸਾ

⁵ਪੁਰੁਰਾ।

⁶ਅੰਗਰਾ।

(ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ, ਸਵੈਯੇ ਮ: ੧. ਕੇ)

(੧੪) ਗੁਰੂ ੪੨ ਲਖ ੬੬ ਵਾਲਾ ਛੱਪੜ “ਕਮਲ” ਹੈ।

ਉਦਾਹਰਣ—

ਜਬਨ ਕੁੱਧ ਕੈ ਜੁੱਧ ਕਰਣ ਕੈਰਵ ਰਣ ਘਾਏ,
ਜਾਸ ਕੋਪ ਕੇ ਕੀਨ ਸੀਸ ਦਸ ਸੀਸ ਗਵਾਏ,
ਜੋਨ ਕੁੱਧ ਕੇ ਕਿਯੇ ਦੇਵ ਦਾਨਵ ਰਣ ਲੁੱਠੇ,
ਜਾਸ ਕੁੱਧ ਕੇ ਕੀਨ ਖਸ੍ਰੂ ਕੁਲ ਜਾਦਵ ਜੁੱਠੇ,
ਸੇ ਤਾਸ ਮਾਨ ਸੈਨਾਧਿਪਤਿ ਜਦਿਨ ਚੋਸ ਵਹ ਆਇ ਹੈ,
ਬਿਨ ਇਕ ਬਿਭੇਕ ਸੁਨ ਹੋ ਨਿਪਤਿ। ਅਰਥ ਸਮੁਹਿ ਕੈ ਜਾਇ ਹੈ?

(ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ, ਪਾਰਸਨਾਥ)

ਇਸ ਵਿਸਥ ਦੇਖੋ, ‘ਗੁਰੁਦੰਦ ਦਿਵਾਕਰ’ ਗ੍ਰੰਥ।

ਛੱਪੜ. ਦੇਖੋ, ਛਪੜ.

ਭਗ. ਸੋਭਾ. ਦੇਖੋ, ਭਗਿ. ੨ ਭਾ. ੩ ਬਭ. ਰਾਗਿ. ਰਾਤ. ਦੇਖੋ, ਭਗਿ. ੫.

ਭਗਬੀ. ਸੰਕਤਾ—ਭਪਕੀ. ਭਿਪਕਲੀ. ਬਿਰਲੀ.

ਭਗਿ. ਸੰ. ਭਗਿ. ਸੰਕਤਾ—ਸੋਭਾ. ਸੁੰਦਰਤਾ. ੨ ਪ੍ਰਭਾ. ਚਮਕਾ.

੩ ਦੇਖੋ, ਮਧੁਭਾਰ. ੪ ਭਿੰਡ. ਰੁਚਾ. ਖਲਭੀ. ੫ ਭਿ. ਵਿ—ਸਭ

(ਰਾਤ) ਨੂੰ. ਰਾਤ ਵੇਲੇ. “ਪਹਰਾਅਰਾ ਭਗਿ ਚੇਰੁ ਨ ਲਾਕੈ.” (ਆਸਾ

ਮ: ੧) ਪਹਰਾ ਰੱਖਣ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਰਾਤੀ ਚੋਰ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ.”

ਭਗੀਸ } ਸੰਕਤਾ—ਭੀ ਅਤੇ ਭੀਸ. ਸਵਿੱਸਤਿ—੨੬

ਭਗੀਰ } ਭਗੀਰ

ਭਗੀਲ. ਅ. ੫ ਸਥੀਲ. ਸੰਕਤਾ—ਰਾਹ. ਰਾਹੀਕਾ. ਚੰਕਾ.

੨ ਮਾਧਕ. ਰਸਤਾ. ੩ ਸਰੂਰਤਾ. ੪ ਪਉ. ਜਲ ਪੀਣ ਦਾ ਅਸਥਾਨ।

੫ ਮਾਸ ਕਰਕੇ ਉਹ ਪਉ, ਜੋ ਮੁਹਰਮ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਦਸ ਦਿਨਾਂ ਵਿੱਚ

ਪਿਆਸਿਆਂ ਨਈਂ ਲਾਇਆ ਜਾਵੇ। ੬ ਵੈਰੀ ਪੁਰ ਹੱਲਾ ਕਰਨ ਦਾ

ਮੋਕਾ.

ਭਗੀਲਾ } ਵਿ—ਭਗਿ ਵਾਲਾ (ਵਾਲੀ). ਸੁੰਦਰ—ਸੁੰਦਰੀ. “ਪਿਰੁ

ਭਗੀਲੀ } ਫੈਲ ਭਗੀਲਾ ਭਗਿ ਕਵਾਇਓ.” (ਵਾਰ ਰਾਮ ੨ ਮ: ੫)

“ਸੁੰਦਰ ਬਚਨ ਕੁਮ ਸੁਣਹੁ ਭਗੀਲੀ!” (ਵਾਰ ਰਾਮ ੨ ਮ: ੫)

ਭੰਭਾ. ਸੰਕਤਾ—ਭਗਿ (ਸੁੰਦਰਤਾ) ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਰੋਸਮ ਅਥਵਾ ਜ਼ਰੀ

ਆਇ ਦਾ ਗੁੰਢਾ। ੨ ਬਾਲਕਾਂ ਦੇ ਸਿਰ ਦਾ ਇੱਕ ਕੁਖਣ. ਨੂਲੂ।

੩ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਉੱਪਰ ਚਾਨਣੀ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਲਾਇਆ

ਹੋਇਆ ਰੇਖਮ ਸੋਨੇ ਚਾਂਦੀ ਆਦਿ ਦਾ ਕੁਖਣ.

ਭੰਭੀ } ਦੇਖੋ, ਭਗੀਸ.

ਭੰਭੀਰ }

ਭਮ. ਸੰਕਤਾ—ਅਨੁ. ਭਮਕਾਰ. ਭਮ ਭਮ ਧੁਨਿ. ਪਾਣੀ ਅਥਵਾ

ਕੁੰਘਰੂ ਆਦਿਕ ਦਾ ਸਭਦ। ੨ ਸੰ. ਭਮ. ਵਿ—ਭਿਮਾ ਵਾਲਾ.

¹ਭਗਿ. ਸੰਭ.

²ਭੇਸਾ ਅਧਿਪਤਿ. ਸਿੰਘ ਸਲਾਹ.

³ਮਨ ਉਪਰ ਕੋਧੀ ਰੱਖਣ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਇਸਤ੍ਰੀ ਆਦਿਕ ਦੀ ਭਗਿ (ਸੋਭਾ) ਦਾ ਚੋਰ

ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ.

ਸਹਨਸੀਲ. ਦੇਖੋ, ਸਵਾਦਮ ੨.

ਫ਼ਮਕਣਾ } ਫ਼ਿ—ਘੀ ਤੇਲ ਆਦਿਕ ਵਿੱਚ ਤਤਕਾ ਲਾਉਣਾ. ਤਪੇ
ਫ਼ਮਕਣਾ } ਹੋਏ ਘੀ ਵਿੱਚ ਵਸਤੂ ਦੇ ਪਾਉਣ ਤੋਂ ਫ਼ਮ ਸਬਦ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.
ਦੇਖੋ, ਫ਼ਮਕਾ.

ਫ਼ਮਕਾ. ਸੰਗਤਾ—ਤਤਕਾ. ਘੀ ਆਦਿ ਵਿੱਚ ਝੁੰਨਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ.
“ਦਾਲ ਉਰਦ ਕੀ ਫ਼ਮਕ ਬਨਾਈ.” (ਗੁਪਤੁ)

ਫ਼ਮ ਫ਼ਮ } ਸੰਗਤਾ—ਅਨੁ. ਫ਼ਲਕਾਰ. ਫ਼ਮ ਫ਼ਮ ਧੁਨਿ. “ਲੇਤ
ਫ਼ਮ ਫ਼ਮਕਾਰ } ਭਵਾਰੀ ਫ਼ਮ ਫ਼ਮਕਾਰੀ.” (ਨਾਪੁ)

ਫ਼ਮਫ਼ਰ. ਸੰ. ਫ਼ਮਾਫ਼ਰ—ਫ਼ਮਾਫ਼ਰ. ਸੰਗਤਾ—ਫ਼ਮਾ (ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ) ਪੁਰ
ਫਿਰਨ ਵਾਲਾ, ਮਰਤਕ. ਮਨੁੱਖ.

ਫ਼ਮਫ਼ਰੀ. ਵਿ—ਫ਼ਮਾਫ਼ਰ ਨਾਲ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਸੰਬੰਧ. ਮਨੁੱਖ ਦਾ.
ਦੇਖੋ, ਫ਼ਮਾਫ਼ਰ ਅਤੇ ਫ਼ਮਿਫ਼ਰੀ.

ਫ਼ਮਾ. ਦੇਖੋ, ਫ਼ਮਾ ਅਤੇ ਖਿਮਾ. ੨ ਸੰ. ਫ਼ਮਾ. ਕੜ. ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ.
ਜ਼ਮੀਨ.

ਫ਼ਮਾਸੀ. ਸੰਗਤਾ—ਫ਼ੀ ਮਾਸੇ ਸੁਥਰਣ ਦੀ ਮੁਹਰ. ਉਹ ਸੁਥਰਣਮੁਦ੍ਰਾ,
ਜਿਸ ਦਾ ਤੇਲ ਫ਼ੀ ਮਾਸੇ ਹੋਵੇ. ੨ ਵਿ—ਫ਼ੀ ਮਹੀਨੇ ਨਾਲ ਹੈ ਜਿਸ
ਦਾ ਸੰਬੰਧ. ਫ਼ੇਮਾਹਾ.

ਫ਼ਮਾਹੀ. ਸੰਗਤਾ—ਫ਼ੀ ਮਹੀਨੇ ਪਿੱਛੋਂ ਮਿਲਣ ਵਾਲੀ ਤਨਮੁਹਰ ਅਥਵਾ
ਉਪਜੀਵਿਕਾ. ਦੇਖੋ, ਫ਼ਿਮਾਹੀ. ੨ ਵਿ—ਫ਼ੀ ਮਹੀਨੇ ਦਾ (ਦੀ).

ਫ਼ਮਾਫ਼ਰ. ਫ਼ਮਾਫ਼ਰ. ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਤੇ ਫਿਰਨ ਵਾਲਾ. ੨ ਭਾਵ—ਮਨੁੱਖ.
ਦੇਖੋ, ਫ਼ਮਿਫ਼ਰੀ.

ਫ਼ਮਾਫ਼ਰ. ਵਿ—ਫ਼ਮਾ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ. ਖਿਮਾਵਾਨ. ੨ ਸੰਗਤਾ—ਫ਼ਮ
(ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ) ਧਾਰਨ ਵਾਲਾ, ਲੇਸਨਾਗ. ੩ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀਪਤਿ, ਰਜਾ.
(ਸਨਾਮਾ) ੪ ਭੂਧਰ, ਪਹਾੜ.

ਫ਼ਮਾਫ਼ਰਿਸਟੀ. ਸੰਗਤਾ—ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਦੇ ਧਾਰਨ ਵਾਲਾ ਰਜਾ, ਉਸ
ਦੀ ਸੈਨਾ. (ਸਨਾਮਾ)

ਫ਼ਮਾਧਨ. ਸੰ. ਫ਼ਮਾਧਨ. ਸੰਗਤਾ—ਫ਼ਮਾ (ਖਿਮਾ) ਕਰਨ ਦਾ ਭਾਵ.
ਮੁਆਫ਼ੀ. ੨ ਮੁਆਫ਼ ਕਰਾਉਣਾ.

ਫ਼ਮਿ. ਵਿ—ਫ਼ਮਾ (ਖਿਮਾ) ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ. ੨ ਕੜ (ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ) ਨਾਲ
ਸੰਬੰਧ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ. (ਸਨਾਮਾ)

ਫ਼ਮਿਫ਼ਿਸਟੀ. ਸੰਗਤਾ—ਫ਼ਮਾ (ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ) ਦਾ ਸੁਆਮੀ ਰਜਾ, ਉਸ ਦੀ
ਸੈਨਾ. (ਸਨਾਮਾ)

ਫ਼ਮਿਫ਼ਰੀ. ਫ਼ਮਾ (ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ) ਤੇ ਫਿਰਣ ਵਾਲਿਆਂ ਸੰਬੰਧੀ. ਭਾਵ—
ਪਿਤਰਾਂ ਨਿਮਿੱਤ. “ਇਕ ਲੋਕੀ ਹੋਰ ਫ਼ਮਿਫ਼ਰੀ ਬੁਧਮਣੁ ਵਟਿ ਪਿੰਡੁ
ਖਾਇ.” (ਆਸਾ ਮ: ੧) ਇੱਕ ਪਿੰਡ ਲੋਕੀ (ਦੇਵਤਿਆਂ) ਨਿਮਿੱਤ
ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਫ਼ਮਾਫ਼ਰ (ਪਿਤਰਾਂ) ਲਈ. ਦੇਖੋ, ਲੋਕੀ ੩. ੨ ਦੇਖੋ,
ਜਿਨ.

ਫ਼ਮੀ. ਸੰ. ਫ਼ਮੀ ਵਿ—ਫ਼ਮਾ (ਖਿਮਾ) ਵਾਨ. ਸਹਨਸੀਲ. “ਫ਼ਮੀ
ਪੁਰਸ ਕੇ ਕਾਜ ਦੁਇਰਾਗ ਨਸੂ ਹੋਤ ਜਿਮ ਅਗਨੀ ਪਾਰਾ.” (ਗੁਪਤੁ)
੨ ਫ਼ਮਾਧਨ ਕੀਤੀ. ਮੁਆਫ਼ ਕੀਤੀ. “ਨਹਿ ਜਾਤ ਫ਼ਮੀ.”

(ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਫ਼ਮੀਆ. ਵਿ—ਫ਼ਮਾ (ਖਿਮਾ) ਕਰਨ ਵਾਲਾ.

ਫ਼ਮੁਖ. ਸੰਗਤਾ—ਫ਼ੀ ਮੁਹਾਂ ਵਾਲਾ ਕਾਰਿਕਿਯ. ਖੜ੍ਹਾਨਨ.

ਫ਼ਯ. ਸੰਗਤਾ—ਫ਼ੀ. ਸਟ. ਫੇ. ੨ ਨਾਸ਼. ਦੇਖੋ, ਫ਼ਯ ਅਤੇ ਫ਼ੀ.

ਫ਼ਯੋ. ਵਿ—ਫ਼ਾਇਆ. ਫੈਲਿਆ ੨ ਫ਼ਯ (ਨਾਸ਼) ਕੀਤਾ. “ਸਾਧਨ
ਬਾਖੈ ਸਤੁ ਫ਼ਯੋ.” (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਫ਼ਰ. ਸੰਗਤਾ—ਫ਼ਲ. ਬਪਟ. “ਇਰਖਾ ਪਰੁਖਾ ਫ਼ਰ ਆਮਰਖਾ.”
(ਨਾਪੁ) ਈਰਖਾ, ਰੁੱਖਪਨ, ਫ਼ਲ ਅਤੇ ਫ਼ੋਧ. ੨ ਦੇਖੋ, ਫ਼ਰਨਾ.

ਫ਼ਰਹਰ. ਵਿ—ਫ਼ਰ ਕਰਤਾ. ਜ਼ਮੀ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਖਾਇਕ. “ਫ਼ਰਹਰ
ਅੰਗੋ.” (ਰਾਮਾਵ) ੨ ਫ਼ੋਹਲਾ. ਚਾਲਾਕ. ਫ਼ੁਰਤੀਲਾ.

ਫ਼ਰਹਰਾ } ਵਿ—ਫ਼ਰਿਲ. ਫ਼ੁਰਤੀਲਾ. “ਫ਼ੈਲ ਫ਼ਰਹਰੋ ਸ਼੍ਰਾਨ.”
ਫ਼ਰਹਰੋ } (ਚਰਿਤ੍ਰ ੨੨੪) ੨ ਕੀਟਾਂਗ. ਪਰਨਾ. ਸੁਖਮ ਅੰਗਾਂ
ਵਾਲਾ.

ਫ਼ਰਰਾ. ਸੰਗਤਾ—ਫ਼ਲ ਦਾ ਭਾਵ. ੨ ਵਿ—ਫ਼ਲਣ ਵਾਲਾ. “ਫ਼ਰਰਾ
ਮੰਤਿ ਕੋ ਨਖ ਚਾਤੁਰਤਾ.” (ਗੁਪਤੁ)

ਫ਼ਰਵ. ਸੰ. ਚੜ੍ਹ. ਧਾ—ਵਮਨ ਕਰਨਾ, ਕੁਯ (ਉਲਟੀ) ਕਰਨਾ.
੨ ਸੰਗਤਾ—ਫ਼ਮਲ. ਕੁਯ. ਦੇਖੋ, ਫ਼ਰਦਿ.

ਫ਼ਰਦਿ. ਸੰ. ਫ਼ਦਿ. ਵਮਨ ਰੋਕ. ਉਲਟੀ ਹੋਣ ਦੀ ਬੀਮਾਰੀ. ਕੁਯ
(ਕੈ). Vomiting. ਵਾਤ ਪਿੱਤ ਕਫ਼ ਦੇ ਕੰਪ ਤੋਂ, ਕੰਦੀ ਮੰਦੀ ਚੀਜ਼ਾਂ
ਖਾਣ ਤੋਂ, ਅਣਪਚ ਤੋਂ, ਘ੍ਰਿਣਯੋਗਤ ਪਦਾਰਥ ਦੇ ਦੇਖਣ ਅਤੇ ਸੁੰਘਣ
ਤੋਂ ਫ਼ਰਦਿ ਰੋਗ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਇਸਦੀਆਂ ਨੂੰ ਕਰਤ ਚਹਿਰਣ ਪਿੱਛੋਂ ਹੀ
ਫ਼ਰਦਿ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ.

ਫ਼ਰਦਿ ਦਾ ਉੱਤਮ ਇਲਾਜ ਹੈ ਕਿ—

(੧) ਨਿਮ ਦੀ ਗਿੱਲੀ ਫ਼ਿੱਲ ਫ਼ੀ ਮਾਸੇ, ਫ਼ੋਟੀਆਂ ਇਲਾਇਚੀਆਂ
ਸੱਤ, ਲੋਂਗ ਇੱਕ, ਪੇਦੀਨਾ ਫ਼ੀ ਮਾਸੇ, ਸੌਫ਼ ਫ਼ੀ ਮਾਸੇ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਚੰਗੀ
ਤਰਾਂ ਘੋਟਕੇ ਦੇ ਫ਼ਟਾਕ ਪਾਣੀ ਬਣਾਕੇ ਮਿਸ਼ਰੀ ਪਾ ਕੇ ਇੱਕ ਜਾਂ ਦੋ
ਤੇਲੇ ਰੋਕੀ ਨੂੰ ਕਈ ਵੇਰ ਪਿਆਓ.

(੨) ਸੌਫ਼ ਦੇ ਅਲਕ ਵਿੱਚ ਜਹਿਰਮੁਹਰਾ ਸਾਂ ਦਰਿਆਈ ਖੋਪਾ
ਖਸਾਕੇ ਚਟਾਓ.

(੩) ਫ਼ੋਟੀਆਂ ਇਲਾਇਚੀਆਂ ਦੇ ਬੀਜ, ਕੁਲਖੇਰਾ; ਨਯਰਮੇਥਾ,
ਬੇਰ ਦੀ ਕੁਲੀ ਦੀ ਕਿਰੀ, ਮਖਾਂ, ਚਿੱਟਾ ਚੰਦਨ, ਧਾਨਾਂ ਦੀਆਂ
ਖਿੱਲਾਂ, ਲੋਂਗ, ਨਾਕਕੇਸਰ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਮ ਵਜਨ ਦਵਾਈਆਂ ਦਾ
ਬੂਰਣ ਸਹਿਦ ਅਤੇ ਮਿਸ਼ਰੀ ਮਿਲਾਕੇ ਖਵਾਓ.

(੪) ਕੇਰੀ ਨੂਨੀ ਅੰਗ ਵਿੱਚ ਲਾਲ ਕਰਕੇ ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਪੰਜ ਫ਼ੀ
ਵਾਰ ਬੁਝਾਓ, ਇਹ ਪਾਣੀ ਪੀਣ ਲਈ ਦੇਓ.

(੫) ਸੁਕੰਧ ਵਾਲੇ ਪਦਾਰਥ ਸੁੰਘਾਓ.

(੬) ਸਰੀਰ, ਘਰ, ਵਸਤੂ ਆਦਿ ਨਿਰਮਲ ਰੱਖੋ.

ਫ਼ਰਨ } ਵਿ—ਫ਼ਤਨਾ. ਕੁਚਲਣਾ. ਦਰਤਨਾ “ਤੁਹ ਮੁਸਲਹਿ
ਫ਼ਰਨਾ } ਫ਼ਰਾਇਆ.” (ਟੋਡੀ ਮ: ੫) “ਪੀਰ ਮੀਰ ਸਿਧ ਦਰਪ
ਫ਼ਰਨ ਕੋ.” (ਨਾਪੁ) “ਚਾਵਰ ਜੜੋਂ ਰਨ ਮਾਹਿ ਫ਼ਰੇ ਹੈਂ.”

(ਕਿਸਨਾਵ) ੨ ਫਲਨਾ. ਧੋਖਾ ਦੇਣਾ। ੩ ਛੱਡਣਾ. ਤਰਕਕਣਾ. "ਤਿਸੁ ਪਾਏ ਬਚਰੇ ਫਰਿਆ." (ਸੋਦਰੁ)

ਫਰਹਾ. ਸੰਗਤਾ—ਫਰਹਾ—ਫਰਹਾ. ਬੰਦੂਕ ਤੋਂ ਕਰ ਹੋਕੇ (ਨਿਕਲਕੇ) ਹਰਨ (ਮਾਰਨ) ਵਾਲਾ. ਸਿੱਕੇ ਦੀ ਬਾਰੀਕ ਕੋਲੀ, ਜੋ ਬੰਦੂਕ ਵਿੱਚ ਚਲਾਈਦੀ ਹੈ. Shot.

ਫਰਹਾ ਛੱਡਣਾ. ਆ. ਪੇਸ਼ਾਬ ਕਰਨਾ.

ਫਰਹਾਇਆ } ਦੇਖੋ, ਫਰਨਾ.
ਫਰਿਆ }

ਫਰਿਆ. ਦੇਖੋ, ਫਰਿਆ.

ਫਰੀ. ਸੰਗਤਾ—ਫਰੀ. ਪਤਲੀ ਸੋਟੀ. ਫਰੀ। ੨ ਫਰੀ ਦੀ ਥਾਂ ਫਰੀ ਸ਼ਬਦ ਆਇਆ ਹੈ. "ਪੁਰਹੂਤ ਸਭਾ ਦੁਤਿ ਲਿਨ ਫਰੀ." (ਨਾਪੁ)

ਫਰੀਆ } ਫਰੀ ਫਰਦਾਰ. ਚੋਕਦਾਰ. ਆਸਾ ਫਰਦਾਰ. "ਕਿਸੁ
ਫਰੀਦਾਫ } ਨ ਫਰੀਆ ਕੋਊ ਹਟਾਵੈ." (ਗੁਰਿ ੧੦) ੨ ਦੰਫਧਰ.
ਫਰੀਯਾ } ਕੋਤਵਾਲ. "ਸਿਵ ਸੇ ਫਰੀਆ ਫੁਨ ਚਾਖਤ ਕੋਈ." (ਕਿਸਨਾਵ) ੩ ਫਲੀਆ. ਕਪਟੀ.

ਫਰਜੇ. ਫਲਜੇ. "ਫਲ ਸੇਂ ਜੁ ਫਰਜੇ ਹੈ." (ਕਿਸਨਾਵ) ੨ ਦੇਖੋ, ਫਰਨਾ.

ਫਲ. ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਅਸਨੀਅਤ ਨੂੰ ਲੁਕੋਕੇ ਕਪਟ ਨਾਲ ਹੋਰ ਭਾਤ ਅਥਵਾ ਵਸਤੂ ਨੂੰ ਪੁਕਟ ਕਰਨਾ। ੨ ਧੋਖਾ. ਫਰੋਭ। ੩ ਨਤਾਜਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਕਿਸੇ ਦੇ ਕਹੇ ਹੋਏ ਵਾਕ ਨੂੰ ਤਰਕ ਅਥਵਾ ਹਾਸੀ ਨਾਲ ਉਲਟੇ ਅਰਥ ਵਿੱਚ ਲਾਉਣਾ, ਜਿਵੇਂ ਕੋਈ ਕਹੇ ਕਿ—ਸਾਡੀ ਸਭਾ ਵਿੱਚ ਦੋ ਸਰੀਰ ਹੋਰ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਹਨ—ਇਸ ਦੇ ਉੱਤਰ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਆਖੇ ਕਿ ਸਰੀਰ ਤਾਂ ਇੱਕ ਹੀ ਆਫ਼ਤ ਲਿਆ ਦੇਵੇਗਾ, ਜੇ ਦੋ ਆ ਕਦੇ ਭਏ ਭਾਰੀ ਦੁਰਗਤਿ ਹੋਵੇ। ੪ ਪਲਮ. Gangrene. ਘਾਉ ਦਾ ਸਭਾਜਾ. "ਘਾ ਲੁਕਮ ਲਾਭੇ ਹੁਇ ਜੀਵਨ, ਫਲ ਤੇ ਬਠੈ ਨ ਪ੍ਰਾਨ ਨਸਾਇ." (ਗੁਪ੍ਰਸੁ) ੫ ਵਿ—ਫਲਾਨ. ਫਲੀ. "ਫਲ ਬਪੁਰੀ ਇਹ ਕਉਲਾ ਫਰਪੀ." (ਮਾਰੂ ਮ: ੫)

ਫਲਕ. ਸੰਗਤਾ—ਪਾਣੀ ਆਦਿ ਦੁਆਰਾ ਪਦਾਰਥ ਦੀ ਫੱਲ। ੨ ਤਰੰਗ ਦੇ ਟਕਰਾਉਣ ਤੋਂ ਉਪਜੀ ਧੁਨਿ। ੩ ਸੰ. ਵਿ—ਫਲ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੪ ਬੰਦੂਕਾਂ ਦੀ ਸਲਾਕ ਲਈ ਭੀ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ ਫਲਕ ਸ਼ਬਦ ਵਰਤੀਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਸਲਾਕ.

ਫਲਫਿਦੁ. ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਕਪਟ ਦਾ ਵਿਹਾਰ. ਧੋਖੇਬਾਜ਼ੀ. "ਤਬ ਫਲਫਿਦੁ ਲਗਤ ਕਹੁ ਕੀਸ?" (ਸੁਖਮਨੀ)

ਫਲਫਿਦ. ਸੰਗਤਾ—ਬਲਬਾਜ਼ੀ. ਕਪਟ ਦਾ ਜਾਲ.

ਫਲਨ. ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਫਲ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਧੋਖੇਬਾਜ਼ੀ.

ਫਲਨਾ. ਫਿ—ਧੋਖਾ ਦੇਣਾ. ਠਗਣਾ. "ਫਲਿਓ ਫਲਿ ਬਾਦਨ ਭਾਇਓ." (ਸਥੀਯੋ ਮ: ੧. ਕੋ)

ਫਲਨਾਫਲਿ. ਸੰਗਤਾ—ਧੋਖਾ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਸਰਪਟੀ, ਮਾਇਆ. "ਫਲਨਾਫਲਿ ਸਿਉ ਮੇਰੀ ਟੁਟਨਿ ਹੋਈ." (ਪ੍ਰਭਾ ਆ: ਮ: ੫)

ਫਲਨੀ. ਵਿ—ਫਲਣ ਵਾਲੀ। ੨ ਫਲਨੀ. ਦੇਖੋ, ਚਲਨੀ ੨.

ਫਲਾਂਕ. ਸੰਗਤਾ—ਉਫਲ-ਅੰਕ. ਅੰਕਾਂ ਦਾ ਉਫਲਨਾ. ਫਾਲ. ਟਪੁਸੀ. ਫਲਾਂਕ.

ਫਲਾਰ } ਵਿ—ਫਲਣ ਵਾਲਾ. ਫਲਕਾਰ. ਫਲ-ਕਰਿੰਦਾ.
ਫਲਿੰਦਾ }

ਫਲੀ. ਵਿ—ਫਲੀਆ. ਫਲ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਤਾ—ਫਾਲਾ. ਤੁਚਾ. ਖਲਤੀ. "ਫਲੀ ਬਾਰਣੀਸੰ." (ਕਲਕੀ) ਕਜਰਾਜ ਦੀ ਖਲਤੀ। ੩ ਦੇਖੋ, ਫੱਲੀ.

ਫਲੀਆ. ਵਿ—ਫਲ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਕਪਟੀ. ਧੋਖੇਬਾਜ਼.

ਫਲੋਟੀ. ਸੰਗਤਾ—ਫਲ-ਓਟੀ. ਫਾਇਨ. ਓਚਨੀ. ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਦੀ ਚਾਦਰ.

ਫਲੋਟੀ ਸਿੰਟਰੀ } ਵਿ—ਫਾਇਨ ਤਰਾਕਣੀ. ਭਾਵ—ਪਤੀ ਦੀ
ਫਲੋਟੀ ਲਾਹੁਟੀ } ਚਾਦਰ ਸਿਰੋਂ ਲਾਹੁਟੀ. ਦੇਖੋ, ਚਾਦਰ ਲਾਹੁਟੀ।
੨ ਪਤੀ ਦੇ ਮਰਨ ਪਿੱਛੋਂ ਪਹੋਏ ਆਇਕ ਤੀਰਥਾਂ ਤੇ ਸਿਰ ਦੀ ਚਾਦਰ ਦਲ ਫਰਨੀ. ਹਿੰਦੂ ਵਿਧਵਾ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਅਜਿਹਾ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ.

ਫਲੰਗੀ. ਵਿ—ਅੰਕਾਂ ਦੇ ਉਫਲਣ ਵਾਲਾ. ਚੁੱਟਣ ਵਾਲਾ. "ਉਫਲੇ ਫਾਲ ਫਲੰਗੀ." (ਕਲਕੀ)

ਫੱਲ. ਸੰਗਤਾ—ਦੇਖੋ, ਫਲਕ ੧—੨। ੨ ਪਾਣੀ ਦੀ ਲਹਿਰ (ਮੋਜ), ਜੋ ਕੰਢਿਆਂ ਨਾਲ ਟਕਰਾਏ ਟੁੱਟ ਜਾਂਦੀ ਹੈ. Breaker.

ਫੱਲਾ. ਸੰਗਤਾ—ਰੋਵੇ ਬਿਨਾ ਮੁੰਦਰੀ. ਉਹ ਅੰਗੂਠੀ, ਜਿਸ ਦੇ ਰੋਵਾ ਨਹੀਂ.

ਫੱਲਿ. ਪ੍ਰਾ. ਫਿਲਕਾ.

ਫੱਲੀ. ਸੰਗਤਾ—ਮੱਕੀ ਦੀ ਭੁਕਤੀ, ਜਿਸ ਪੁਰ ਫੱਲਿ (ਫਿਲਕਾ) ਹੋਵੇ। ੨ ਕੇਵਲੇ (ਕੇਤਕੀ) ਦਾ ਫੁੱਲ। ੩ ਸੂਤ ਦਾ ਗਲੇਟਾ, ਜੋ ਮੱਕੀ ਦੀ ਫੱਲੀ ਦੇ ਆਕਾਰ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.

ਫਵਾਉਣਾ. ਫਿ—ਫਾਇਆ ਕਰਵਾਉਣਾ. ਫਤਵਾਉਣਾ. "ਕਾਪਹਿ ਫਾਨਿ ਫਵਾਈ ਹੋ?" (ਸੋਰ ਨਾਮਦੇਵ)

ਫਵਿ. ਦੇਖੋ, ਫਵਿ.

ਫਵੀ. ਦੇਖੋ, ਫੋਹੀ.

ਫੜ. ਸੰਗਤਾ—ਧਾਰੂ ਅਥਵਾ ਕਾਠ ਦਾ ਪਤਲਾ ਅਤੇ ਲੰਮਾ ਭੰਡਾ। ੨ ਬਰਫੇ ਨਿਲਾਨ ਆਦਿ ਦਾ ਭੰਡਾ, ਜਿਸ ਦੇ ਸਿਰਿਆ ਪੁਰ ਲੋਹੇ ਦੇ ਫਲ ਹੋਣ। ੩ ਪਸ਼ੂ ਦਾ ਖੁਰ. ਸੁੰਮ. "ਧੁਤ ਉਤਾਰਾ ਘਾਲੀ ਫੜੀ ਕੁਰੰਘਾ." (ਚੰਡੀ ੩) ੪ ਪਸ਼ੂ ਦੀ ਲੱਤ। ੫ ਪਸ਼ੂ ਦੀ ਲੱਤ ਦਾ ਪੁਰਾਹ। ੬ ਦੇਖੋ, ਫੜਨਾ.

ਫੜਨਾ. ਫਿ—ਫੜਾਭਨਾ. ਚੁੱਟਣਾ। ੨ ਨਿਖੇਰਨਾ। ੩ ਫਿਲਕਾ ਲਾਹੁਟ ਲਈ ਧਾਨ ਜੋ ਆਦਿ ਨੂੰ ਉਖਲੀ ਵਿੱਚ ਮੁਹਲੇ ਨਾਲ ਚੁੱਟਣਾ.

ਫੜਾ. ਸੰ. ਬਸਾਫ. ਵਿ—ਇਕੋਲਾ. ਸਾਥੀ ਬਿਨਾ। ੨ ਕੁਆਰਾ. ਜੋ ਵਿਆਹਿਆ ਹੋਇਆ ਨਹੀਂ.

ਫੜਿਆਲ. ਫਿੰਗ. ਸੰਗਤਾ—ਫੜਵਾਲਾ ਨੇਜਾ. ਭਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਫੜ.

ਫਤੀ. ਫਤਾ ਦਾ ਇਸਤ੍ਰੀ ਲਿੰਗ। ੨ ਸੰਗਤਾ—ਫਤੀ. ਸੋਟੀ। ੩ ਕੁੱਝੇ ਪੀਰ ਦੀ ਧੁਜਾ (ਭੰਡਾ). ੪ ਫਲਸੀਰ ਵਿੱਚ ਅਮਰਨਾਥ ਅਤੇ ਕੁੰਨੂ ਵਿੱਚ ਸ਼੍ਰੀ ਮਨਮੋਹਨ ਦੀ ਧੁਜਾ ਨੂੰ ਭੀ “ਫਤੀ” ਆਖਦੇ ਹਨ, ਜਿਸ ਪਿੱਛੇ ਯਾਤ੍ਰੀਲੋਕ ਚਲਦੇ ਹਨ.

ਫਤੀ ਅਸਵਾਰੀ. ਸੰਗਤਾ—ਸਾਦੀ ਅਸਵਾਰੀ. ਬਿਨਾ ਧੂਮ ਧਾਮ ਦੇ ਪ੍ਰਸਥਾਨ. “ਗਮਲੇ ਪੁਰੁ ਅਸਵਾਰੀ ਫਤੀ.” (ਗੁਪਤੁ)

ਫਤੀਆ. ਵਿ—ਫਤਨ ਵਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਫਤਨਾ। ੨ ਸੰਗਤਾ—ਚੋਬਦਾਰ. ਆਸਾ ਬਰਦਾਰ.

ਫਤੀਦਾਰ } ਸੰਗਤਾ—ਚੋਬਦਾਰ. ਆਸਾਬਰਦਾਰ. ਵੇਤੂਧਰ.
ਫਤੀਬਰਦਾਰ } “ਫਤੀਦਾਰ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਖਲੀਰਾ.” (ਭਾਰੁ)

ਫਾ. ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਸਾਵਕ. ਬੱਚਾ। ੨ ਪਾਰਾ ੩ ਵਿ—ਫੈਟਨ ਕਰਤਾ. ਚਿੰਨ੍ਹਣ ਵਾਲਾ ਕੱਟਣ ਵਾਲਾ.

ਫਾ } ਸੰਗਤਾ—ਫਾਇਆ. ਸਾਯਹ. “ਪਹਿਲੇਏ ਜਤ ਅੰਦਰਿ
ਫਾਉ } ਜੰਮੇ ਤਾ ਉਪਰਿ ਹੋਏ ਫਾਉ.” (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਮਲਾ)
ਫਾਉ } ੨ ਆਸਰਾ. ਰਕਾ. ਸਰਪਰਸੁ. “ਸਕਲਿਆ ਭੇਰੀ
ਫਾਉ.” (ਕੇਦਾ ਮ: ੫) “ਸਭਨਾ ਜੀਆ ਟਿਕਾ ਫਾਉ.” (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਸੁੀ) ੩ ਪ੍ਰਤਿਬਿੰਬ. ਅਕਸ.

ਫਾਉਣਾ. ਫਿ—ਫੱਤਣਾ. ਫਾਇਆ ਕਰਨਾ। ੨ ਫੈਲਣਾ. ਵਿਸੁਰ ਸਹਿਤ ਹੋਣਾ. “ਖਿਨੁ ਪੁਰਬਿ ਖਿਨੁ ਪਛਮਿ ਫਾਏ.” (ਆਸਾ ਫੰਤ ਮ: ੪) ੩ ਢਕਣਾ. ਆਢਾਦਨ ਕਰਨਾ. “ਉਨਵਿ ਘਨ ਫਾਏ ਬਰਸੁ ਜੁਫਾਏ.” (ਰੁਖਾ ਬਾਰਹਮਾਰਾ)

ਫਾਉਣੀ. ਦੇਖੋ, ਫਾਵਨੀ.

ਫਾਉਤ. ਦੇਖੋ, ਫਾਉਤ। ੨ ਫਾਉਂ. ਫਾਇਆ.

ਫਾਇ. ਦੇਖੋ, ਫਾਉਂ ਅਤੇ ਫਾਇਆ। ੨ ਫਿ. ਵਿ—ਫਾਕਰ. ਢਕਕੇ। ੩ ਫੈਲਕੇ.

ਫਾਇਆ. ਸੰ. ਫਾਯਾ. ਸੰਗਤਾ—ਸੁਰਜ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਨੂੰ ਫਿੰਨ ਕਰਨ ਵਾਲੀ, ਫਾਉਂ. ਸਾਯਹ. “ਤ੍ਰਿਣ ਕੀ ਅਗਨਿ, ਮੇਖ ਕੀ ਫਾਇਆ.” (ਟੋਡੀ ਮ: ੫) ੨ ਰਖਣਾ (ਰਕਾ) “ਫਾਇਆ ਪੁਤਿ ਫਤੁਪਤਿ ਕੀਨੀ.” (ਸੁਹੀ ਫੰਤ ਮ: ੫) ੩ ਅਥਿਦਾ. “ਹਉ ਬਿਚਿ ਮਾਇਆ, ਹਉ ਬਿਚਿ ਫਾਇਆ.” (ਵਾਰ ਆਸਾ) “ਫਾਇਆ ਫੂਛੀ ਸਕਤ ਭੁਲਾਨਾ.” (ਓਅੰਕਾਰ) ੪ ਪ੍ਰਤਿਬਿੰਬ. ਅਕਸ. ਭਾਵ—ਜੀਵਾਤਮਾ. “ਆਪੇ ਮਾਇਆ, ਆਪੇ ਫਾਇਆ.” (ਮਾਭ ਅ: ਮ: ੩) ੫ ਅਸਰ. ਤਾਸੀਰ. “ਜੇ ਪਰਕਰ ਉਪਦੇਸ ਬਰਾਵੈ. ਆਪ ਨਹੀਂ ਸੁਭ ਕਰਮ ਕਮਾਵੈ. ਤਿਸ ਕੀ ਫਾਯਾ ਪਰਹਿ ਨ ਕਿਸ ਪੈ.” (ਗੁਪਤੁ) ੬ ਸੁਰਜ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ. ਮਹਾਬਾਰਤ ਵਿੱਚ ਕਥਾ ਹੈ ਕਿ ਵਿਸ਼ੁਕਰਮਾ ਦੀ ਪੁਤ੍ਰੀ ਸੰਗਤਾ (ਜੰਗਾ) ਸੁਰਜ ਨੂੰ ਵਿਆਹੀ ਕਈ. ਉਹ ਸੁਰਜ ਦਾ ਤੌਜ ਨਾ ਸਹਾਰਕੇ ਆਪਣੇ ਜੇਹੀ ਟਿੱਕ ਇਸਤ੍ਰੀ “ਫਾਯਾ” ਸੁਰਜ ਦੇ ਘਰ ਛੱਡਕੇ ਚਲੀ ਕਈ. ਫਾਯਾ ਦੇ ਉਦਰ ਤੋਂ ਸੁਰਜ ਦੇ ਪੁਤ੍ਰ ਸਾਵਰਣਿ ਅਤੇ ਬਨੈਸੁਰ ਹੋਏ.

ਇਨਪਤਿ ਸਬੈ ਤ੍ਰਾਸ ਉਪਾਯੋ.

ਫਾਯਾ ਸਾਥ ਬ੍ਰਿਤਾਂਤ ਬਤਾਯੋ,
ਤੁਮਦਾਰਾ ਕਮਨੀ ਪਿਤ ਓਰ,
ਮੁਭ ਕੋ ਕਈ ਰਾਖ ਇਸ ਠੋਰ. (ਗੁਪਤੁ)

ਦੇਖੋ, ਸੰਗਤਾ ੪। ੭ ਰੂਤ ਪੁਤ ਦਾ ਅਵੇਸ਼. “ਰੇਵ ਲਖੇ ਕਿ ਪਰੀ ਤਿਹ ਫਾਯਾ.” (ਨਾਪੁ) ੮ ਪੁਤਾ. ਦੀਪੁ. ਚਮਕ. ਭਾਂਤਿ ਸੋਭਾ। ੯ ਸਮਾਨਤਾ. ਮਿਸਾਲ। ੧੦ ਕਿਸੇ ਕੁੰਬ ਅਬਾ ਕਾਵਰ ਦੇ ਭਾਵ ਦੀ ਤਲਕ। ੧੧ ਫਾਰ (ਸੁਆਹ) ਵਾਸਤੇ ਭੀ ਫਾਇਆ ਸਬਦ ਆਇਆ ਹੈ. “ਨਿੰਦਕ ਕੈ ਮੁਖਿ ਫਾਇਆ.” (ਸੋਰ ਮ: ੫) ੧੨ ਵਿ—ਆਫਾਇਤ. ਢਬਿਆ ਹੋਇਆ. “ਕਹਭਤਤਾ ਗ੍ਰਿਣਿ ਫਾਇਆ.” (ਵਾਰ ਮਾਧੂ ੨ ਮ: ੫) ੧੩ ਫੁੱਤਿਆ ਹੋਇਆ. “ਉਚੇ ਮੰਦਰ ਸੁੰਦਰ ਫਾਇਆ.” (ਗੁਹੀ ਮ: ੫) ੧੪ ਫੈਲਿਆ. ਵਿਸਤੀਰਣ. “ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਜਨੁ ਫਾਇਆ ਪੂਰਨ ਸਾਰੁ ਕਰਾਇਆ.” (ਸੁਹੀ ਫੰਤ ਮ: ੫)

ਫਾਇਆਕਰ. ਸੰਗਤਾ—ਫਾਯਾ (ਪੁਰਾ) ਕਰ. ਸੁਰਜ. ਦੇਖੋ, ਫਾਯਾਕਰ। ੨ ਫਾਯਾਕਰ. ਚੰਦਮਾ.

ਫਾਇਲ. ਸੰਗਤਾ—ਫਾਪੀ ਹੋਈ ਚਾਦਰ. “ਥਾਹੇ ਭੀਪਹੁ ਫਾਇਲੈ ਰਾਮ ਨ ਲਾਵਹੁ ਚੀਤੁ?” (ਸ. ਕਬੀਰ)

ਫਾਈ. ਸੰਗਤਾ—ਫਾਇਆ. ਫਾਉ. “ਜਿਉ ਬਾਦਰ ਕੀ ਫਾਈ.” (ਕਉ ਮ: ੮) ੨ ਪ੍ਰਤਿਬਿੰਬ ਅਕਸ. “ਮੁਕਰ ਮਾਹਿ ਜੈਸੇ ਫਾਈ.” (ਧਨਾ ਮ: ੮) ੩ ਫਾਰ. ਸੁਆਹ. “ਸਿਰ ਫਾਈ ਪਾਈ.” (ਵਾਰ ਆਸਾ) “ਮੁਖਿ ਨਿੰਦਕ ਕੈ ਫਾਈ.” (ਸੋਰ ਮ: ੫) ੪ ਮਾਕ. ਸੁਲਿ. “ਜਗ ਖਿਰੈ ਤਭ ਫਾਈ.” (ਸਾਰ ਫੰਤ ਮ: ੫) ੫ ਦਾਗ. ਸੈਲ. “ਲਕੀ ਸਭ ਫਾਈ.” (ਵਾਰ ਭਸੀ) ੬ ਵਿ—ਫੈਲੀ. ਵਿਸਤੀਰਣ ਹੋਈ. “ਕੀਰਤਿ ਸਭ ਫਾਈ.” (ਗੁਪਤੁ)

ਫਾਈਆਈ } ਵਿ—ਫਾਯਾਮਯ. ਫਾਇਆਰੂਪ. ਫਾਯ—ਫਾਇਆ
ਫਾਈਆਈ } ਵਾਭ ਲੇਪ ਹੋਣ ਵਾਲਾ. “ਕਹਾ ਸੁ ਪਨ ਤੰਗੇਲੀ ਹਰਮਾ ਹੋਈਆ ਫਾਈਆਈ.” (ਆਸਾ ਅ: ਮ: ੧) ੨ ਸੰ. ਬਧਸਧੀ. ਨਾਸਰੂਪ.

ਫਾਹ. ਸੰਗਤਾ—ਫਾਫ. ਤਰੁ. ਲੰਸੀ. “ਧਉਲੇ ਦਿੱਸਨਿ ਫਾਹ ਦੁੱਧ.” (ਭਾਰੁ) ੨ ਫਾਇਆ. ਸਾਯਹ। ੩ ਪ੍ਰਤਿਬਿੰਬ. ਅਕਸ.

ਫਾਹ. ਸੰਗਤਾ—ਫਾਇਆ. “ਫੈ ਨ ਸਕੈ ਤਿਹ ਫਾਹ ਕੇ.” (ਵਿਚਿਤੁ) ੨ ਪ੍ਰਤਿਬਿੰਬ. ਅਕਸ। ੩ ਰਕਾ. ਰਖਣਾ। ੪ ਪਨਾਹ. ਓਟ. “ਹੈਂ ਸਿਹ ਬਸਤ ਫਾਹ ਕੀ ਫਾਹੀ.” (ਚਿਤ੍ਰ ੨੮) ਫਾਹਾਂ ਦੀ ਓਟ ਵਿੱਚ.

ਫਾਹਿ. ਦੇਖੋ, ਫਾਹ.

ਫਾਹੀ. ਸੰਗਤਾ—ਫਾਇਆ. “ਜਿਉ ਬਾਦਰ ਕੀ ਫਾਹੀ.” (ਸਾਰ ਮ: ੮) ੨ ਪ੍ਰਤਿਬਿੰਬ. ਫਾਈ.

ਫਾਂਹੀ. ਦੇਖੋ, ਫਾਂਹ.

ਫਾਕ. ਸੰਗਤਾ—ਫਿਪਤਿ। ੨ ਮਦ. ਨਸ਼ਾ। ੩ ਸਿੱਧੀ. ਬਲ. ਤ੍ਰਾਕਤ ਫਾਕਿ. ਫਿ. ਵਿ—ਫਕਕੇ. “ਫਾਕਿ ਸੁਧਾ ਬਲਵਾਨ ਭਾਏ.” (ਸਲੋਹ)

੨ ਸਜਕੇ।
 ਭਾਗ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਮੀਥਾ। ੨ ਬੱਕਰਾ. ਅਜ. ਦੇਖੇ, ਬਕਰਾ।
 ਭਾਗ. ਸੰਗਤ—ਵਢਾਗ. ਕਿਸੇ ਬਿਰਭ ਆਦਿ ਦੇ ਫੇਦਨ ਕੀਤੇ
 ਅੰਗ।
 ਭਾਗਤਾ } ਫਿ—ਅੰਗਾਂ ਦਾ ਫੇਦਨ ਕਰਨਾ. ਕੱਟਣਾ. ਸ਼ਾਖਤਰਾਈ
 ਭਾਗਤਾ } ਕਰਨੀ।
 ਭਾਗਤ } ਸੰਗਤ—ਭਾਗ (ਬਕਰੇ) ਦੀ ਖੱਲ। ੨ ਬਕਰੇ ਦੀ ਖੱਲ ਦੀ
 ਭਾਗਤ } ਬੈਲੀ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਪਾਣੀ ਰੱਖੀਦਾ ਹੈ। “ਭਾਗਤ ਹੁਤੀ ਸੁ
 ਖਲੇ ਤੀਰ.” (ਗੁਪਤੁ)
 ਭਾਗਵਾਹਨ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਭਾਗ (ਬਕਰਾ) ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਵਾਹਨ
 (ਸਵਾਰੀ) ਅਗਨਿ।
 ਭਾਗ. ਵਿ—ਫੀ ਉਂਗਲਾਂ ਵਾਲਾ. ਜਿਸਦੇ ਪੰਜੇ ਵਿੱਚ ਛੇ ਉਂਗਲਾਂ
 ਹੋਣ।
 ਭਾਗੀ. ਸੰ. ਬਕਰੀ. ਅਜ।
 ਭਾਗ. ਸੰ. ਫੰਡਿਕਾ. ਸੰਗਤ—ਭਾਗ. ਖੱਟੀ ਜੱਸੀ. “ਭਾਗ ਕੈਸੀ
 ਫੁਲਾਏਰ.” (ਅਕਾਲ)
 ਭਾਗਕਮਨੀ. ਸੰਗਤ—ਰਫ਼ਾਪਿਯਾ. ਸੀਤਲਾ ਦੇਵੀ. “ਭਾਗਕਮਨੀ
 ਕੀ ਪੂਜਾ ਹਿਤ.” (ਚਰਿਤ੍ਰ ੩੩੭)
 ਭਾਗਿ. ਭਾਗ ਨੂੰ. ਦੇਖੇ, ਭਾਗ। ੨ ਭਾਵ—ਅਸਾਰ. “ਭਾਗਿ ਪੀਐ
 ਸੰਸਾਰੁ.” (ਸ. ਕਬੀਰ) ੩ ਭਾਵ—ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਭੰਗ. “ਕਿਉ ਮੇਟੈਕੋ
 ਭਾਗਿ ਤਿਹਾਰੀ?” (ਸੋਰ ਕਬੀਰ)
 ਭਾਗੀ. ਕੋਹਲੀ ਖੜੀਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਖਾਨਦਾਨ, ਜੋ ਜਿਲਾ
 ਕੁਸ਼ਨਾਵਾਲੇ ਵਿੱਚ ਹੈ। ਭਾਗ ਦਿਲਾਏ ਵਿੱਚ ਪਹਿਲੇ ਵਸਣ ਤੋਂ ਇਹ
 ਸੰਗਤ ਹੋਈ ਹੈ. ਦੇਖੇ, ਭਾਗ।
 ਸਰਦਾਰ ਟਹਿਲ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਪੁਤ੍ਰ ਜੱਸਾ ਸਿੰਘ, ਬੇਰ
 ਸਿੰਘ, ਭਤੇ ਸਿੰਘ ਆਦਿ ਇਸ ਵੰਸ਼ ਦੇ ਵਡੇ ਸੂਰਬੀਰ ਹੋਏ ਹਨ,
 ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਿੰਘਜਾਹਿਰ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੇ ਪਿਤਾ ਅਤੇ ਮਹਾਰਾਜੇ ਨਾਲ
 ਮਿਲਕੇ ਅਨੇਕ ਇਲਾਕੇ ਫਤੇ ਕੀਤੇ।
 ਭਾਜ. ਦੇਖੇ, ਭਜਾ। ੨ ਸਜਾਵਟ. ਸ਼ਿੰਗਾਰ. ਭਵਿ. “ਸਭ ਭਾਜ ਸੁ ਸਜ
 ਦੀਏ.” (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)
 ਭਾਜਕਰਨ. ਦੇਖੇ, ਭੱਜਕਰਣ।
 ਭਾਜਨਾ. ਫਿ—ਸਜਣਾ. ਭਵਿ (ਸੋਭਾ) ਸਹਿਤ ਹੋਣਾ।
 ਭਾਜਾ. ਦੇਖੇ, ਭੱਜਾ। ੨ ਗਜਰ ਆਦਿ ਕੰਦ ਦਾ ਪੱਤਾ। ੩ ਭੱਪਰ।
 ਭੰਨ। ੪ ਵਿ—ਸਜਿਆ ਹੋਇਆ. ਭਵਿ (ਸੋਭਾ) ਸਹਿਤ. “ਤੀਨਿ
 ਭਵਨ ਪਰ ਭਾਜਾ.” (ਬਿਲਾ ਕਬੀਰ)
 ਭਾਂਟਨਾ. ਫਿ—ਨਿਖੇਰਨਾ. ਚੁਕਣਾ. “ਕਬਹੂ ਨ ਸਾਕੈ ਭਾਂਟਿ.”
 (ਸਾਰ ਮ: ੫) ੨ ਕੱਟਣਾ. ਤਰਾਸ਼ਣਾ।
 ਭਾਂਟਾ. ਸੰਗਤ—ਓਮ ਦੀ ਭਾਰੀਕ ਬੱਧਰੀਆਂ ਦਾ ਚਾਕੁਕ।
 ਭਾਂਟਿ. ਫਿ. ਵਿ—ਚੁਟਕੇ. ਭਾਂਟਕੇ. “ਕਿਲਬਿਖ ਕਾਢੇ ਹੈ ਭਾਂਟਿ.”
 (ਮਲਾ ਮ: ੫)

ਭਾਭਨਾ. ਫਿ—ਭੱਭਣਾ. ਤਰਕ ਕਰਨਾ. ਤਰਾਸ਼ਣਾ।
 ਭਾਭਿ. ਭੱਭਕੇ. ਤਰਾਸ਼ਕੇ. “ਭਾਭਿ ਸਿਆਨਪ ਬਹੁ ਚੜ੍ਹਦੀ.”
 (ਬਾਵਨ) ੨ ਭੱਭਣਾ ਫਿਯਾ ਦਾ ਅਮਰ. ਭੱਭ. ਤਰਾਸ਼. “ਭਾਭਿ ਮਨ
 ਹਰਿਬਿਮੁਖਨ ਕੋ ਸੰਭੁ.” (ਸਾਰ ਮ: ੫)
 ਭਾਭੈ. ਭਭਦਾ. ਤਰਾਸ਼ਦਾ. ਭਭਦੇ. “ਤੈਸੇ ਸੰਤਜਨਾ ਰਾਮਨਾਮ ਨ
 ਭਾਭੈ.” (ਬਸੰ ਨਾਮਦੇਵ)
 ਭਾਭੈ. ਭਭਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੇ, ਭਭਦਾ।
 ਭਾਟਸ. ਸੰਗਤ—ਸੂਰਾ. ਚੋਕਰ. ਆਟਾ ਫਾਣਨ ਤੋਂ ਫਾਲਨੀ ਵਿੱਚ
 ਰਿਹਾ ਰੂਸ. ਅੰਨ ਦਾ ਫਿਲਕਾ।
 ਭਾਟਨਾ. ਫਿ—ਫਿਯਾਂ ਵਿੱਚਦੀਂ ਕੱਢਣਾ. ਚਾਲਨੀ (ਫਲਨੀ) ਅਥਵਾ
 ਵਸਤੂ ਵਿੱਚਦੀਂ ਕਿਸੇ ਵਸਤੂ ਨੂੰ ਕੱਢਣਾ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਉਸ ਦਾ ਸੁਖਮ
 ਭਾਗ ਪਰ ਨਿਕਲ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਮੋਟਾ ਹੋਇਆ ਅੰਦਰ ਰਹਿ ਜਾਵੇ।
 “ਭਾਟੀ ਖਾਧੁ ਬਿਭੁਤ ਚੜ੍ਹਦੀ.” (ਮਾਧੂ ਅ: ਮ: ੧) ੨ ਨਿਖੇਰਨਾ.
 ਅਲਗ ਕਰਨਾ। ੩ ਖੋਜ ਕਰਨਾ. ਅਸਲੀਅਤ ਜਾਣਨ ਦਾ ਯਤਨ
 ਕਰਨਾ।
 ਭਾਟਨੀ. ਦੇਖੇ, ਚਲਨੀ ੨।
 ਭਾਟਿ. ਭਾਟਕੇ. ਚੁਟਕੇ. “ਦੁਸਟ ਦੂਰ ਹਰਿ ਕਾਢੇ ਭਾਟਿ.” (ਬਿਲਾ
 ਮ: ੫)
 ਭਾਤ. ਸੰਗਤ—ਭੱਤ. “ਚਹੂੰ ਦਰ ਪਰ ਕਰ ਕਰ ਟਿਕ ਭਾਤ.”
 (ਗੁਪਤੁ) ੨ ਸੰ. ਵਿ—ਦੁਬਲਾ. ਪਤਲਾ।
 ਭਾਰਾ. ਸੰਗਤ—ਭਰੂ. ਭਰੀ।
 ਭਾਰੀ. ਸੰਗਤ—ਸੀਨਾ. ਵਧਾਬਲ. Thorax. “ਭਾਰੀ ਸੀਰਲ
 ਮਨ ਸੁਖੀ.” (ਬਾਵਨ)
 ਭਾਰੀਭੋਰ. ਸੰਗਤ—ਅਜੀਰਣ. ਬਦਹਸਮੀ। ੨ ਕਲਕਮ ਨਾਲ ਫਿਯਦੇ
 ਦੇ ਫਿਯਾਂ ਦਾ ਚੁਕਣਾ. “ਭਾਰੀਭੋਰ ਹੋਤ ਦੁਖ ਭਾਰਾ.” (ਨਾਪੁ)
 ਭਾਵ—ਹੋਮੇਰੂਪ ਭਾਰੀਭੋਰ।
 ਭਾਬੂ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਵਿਦਯਾਰਥੀ. ਤਾਲਿਬੋਦਿਲਮ। ੨ ਸਹਿਦ. ਜੋ ਭੁਭੂ
 (ਭੱਤੇ) ਵਿੱਚੋਂ ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ। ੩ ਵਿ—ਭਾਬੂ. ਭਰਿਯ (ਭਰੀ) ਦਾ।
 “ਚੁੰਧ ਕਰਕੇ ਕਰਕੈ ਧੂਮ ਭਾਬੂ.” (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ਭਰਿਯਦਮ ਕਰਕੇ।
 ਭਾਬੂਵਿੱਤਿ. ਸੰਗਤ—ਵਜੀਫਾ ਭਾਬੂ (ਵਿਦਯਾਰਥੀ) ਦੇ ਵਿੱਤਿ
 (ਨਿਰਵਾਹ) ਲਈ ਮੁਕੱਰਰ ਕੀਤਾ ਧਨ. Scholarship
 ਭਾਬੂਸੁਮ } ਸੰਗਤ—ਭਾਬੂ (ਵਿਦਯਾਰਥੀਆਂ) ਦੇ ਰਹਿਣ ਦਾ ਮਕਾਨ।
 ਭਾਬੂਲਕ } ਬੋਰਡਿੰਗ ਹਾਊਸ (Boarding house).
 ਭਾਦਕ. ਵਿ—ਅਭਾਦਨ (ਚਕਣ) ਵਾਲਾ। ੨ ਭੱਪਰ ਪਾਉਣ ਵਾਲਾ।
 ਭੱਤ ਪਾਉਣ ਵਾਲਾ। ੩ ਕਿਸੇ ਅਭਾਟ ਨਿਖਾਰੀ ਨੇ ਸਸਤੁਨਾਮਮਾਲਾ
 ਵਿੱਚ ਛੇਦਕ ਦੀ ਥਾਂ ਭਾਦਕ ਨਿਖਿਆ ਹੈ। “ਨਾਮ ਚਰਮ ਕੇ ਪ੍ਰਿਯਮ
 ਕਹਿ ਭਾਦਕ ਬਹੁਰ ਬਖਾਨ.” ਚਰਮ (ਚਾਲ) ਛੇਦਕ, ਤੀਰ।
 ਭਾਦਨ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਭਭਣਾ। ੨ ਪਭਦਾ. ਗਿਲਾਵਾ। ੩ ਵਸਤੂ।
 “ਭਾਦਨ ਭੋਜਨ ਕੀ ਆਸਾ.” (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਮਾਭ) ੪ ਪੱਤਾ।
 ੫ ਪੰਖ (ਖੰਭ)।

ਫਾਦਾ. ਸੰਗਤ—ਹਿੱਸਾ. ਭਾਗ. ਥਾਂ. ਵਰਤਾਰਾ.

ਫਾਦੇਗ } ਸੰ. ਚਾਨ੍ਹੀਯ, ਸਾਮਵੇਦ ਦੀ ਇੱਕ ਉਪਨਿਸਦ।
ਫਾਦੇਗ } ੨ ਸਾਮਵੇਦ ਦਾ ਇੱਕ ਬ੍ਰਾਹਮਣਭਾਗ, ਜਿਸ ਦੇ ਪਹਿਲੇ
ਦੋ ਭਾਗਾਂ ਵਿੱਚ ਵਿਆਹ ਆਦਿ ਸੰਸਕਾਰਾਂ ਦਾ ਵਰਣਨ ਹੈ ਅਤੇ ਅੱਠ
ਭਾਗ (ਪ੍ਰਪਾਠਕਾਂ) ਵਿੱਚ ਉਪਨਿਸਦ ਹੈ। ਇਸ ਪੁਰ ਸੰਕਰਚਾਰਯ ਦਾ
ਉੱਤਮ ਭਾਸ਼ਣ ਹੈ। ਫਾਦੇਗ ਉਪਨਿਸਦ ਵਿੱਚ ਓਅੰ (ਓ) ਦੀ
ਵਰਤਾਰਾ, ਯੋਗਾਂ ਦੀ ਵਿਧੀ ਅਤੇ ਆਤਮਵਿਦਯਾ ਦਾ ਵਰਣਨ ਹੈ।
ਫਾਨ. ਦੇਖੋ, ਫਾਣਨਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਫਾਨਿ। ੩ ਸਿੰਧੀ. ਫਲ. ਠੱਗੀ.
ਫਾਨਣੀ. ਸੰਗਤ—ਫਾਨਣ ਦਾ ਯੰਤ੍ਰ. ਫਾਨਣੀ. ਫਲਣੀ.

ਫਾਨਣਾ. ਦੇਖੋ, ਫਾਣਨਾ.

ਫਾਨਣੀਨ. ਸੰਗਤ—ਖੋਜਪਤਰਾਲ. ਫੁੱਧਾ ਵਿਚਾਰ. ਸਤਰ ਅਸਤਰ
ਦਾ ਨਿਰਣਾ.

ਫਾਨਾ. ਸੰ. ਚਮ—ਫੋਨ. ਵਿ—ਲੁਕਿਆ. ਰੂਪਤ. ਪੋਸ਼ੀਦਾ. "ਸੋਈ
ਅਜਾਣੁ ਕਹੈ ਮੈ ਜਾਨਾ, ਜਾਨਣਹਾਰੁ ਨ ਭਾਨਾ ਭੇ." (ਆਸਾ ਮ: ੫)
ਫਾਨਿ. ਸੰਗਤ—ਫੋਨ. ਰੂਸ ਦਾ ਫੱਪਰ. ਰੂਸ ਨਾਲ ਫੋਨ (ਚਕਿਆ)
ਮਕਾਨ. "ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਫਾਨਿ ਪਰੀ ਧਰ ਉਪਰਿ." (ਕਹਿ ਕਬੀਰ)
"ਕਾਪਹਿ ਫਾਨਿ ਭਵਾਈ ਹੋ?" (ਸੋਰ ਨਾਮਦੇਵ) ੨ ਫਿ. ਵਿ—
ਫਾਣਕੇ.

ਫਾਨੀ. ਵਿ—ਲੁਕੀ ਹੋਈ. ਰੂਪਤ. ਫੋਨ. "ਰਹੈ ਨ ਕਛੁਐ ਫਾਨੀ." (ਸੋਰ ਮ: ੫)

ਫਾਪ. ਸੰਗਤ—ਮੁਹਰ ਦਾ ਚਿੰਨ੍ਹ. ਮੁਦ੍ਰਾ. "ਸਤਿਗੁਰਿ ਕਰਿਦੀਨੀ ਪੁਰ
ਭੀ ਫਾਪ." (ਆਸਾ ਅ: ਮ: ੫) ੨ ਉਹ ਅੰਗੂਠੀ, ਜਿਸ ਦੇ ਥੋੜੇ
ਉੱਤੇ ਅੱਖਰ ਖੁਦੇ ਹੋਏ ਹੋਣ। ੩ ਚਿੰਨ੍ਹ. ਨਿਸ਼ਾਨ। ੪ ਕਈ ਦਾ ਸੰਕੇਤ
ਕੀਤਾ ਨਾਉਂ. Nom de plume. ਤਮੋਲੁਸ. ਜੈਸੇ ਭਾਈ ਨੰਦਲਾਲ
ਜੀ ਦੀ ਫਾਪ "ਫੇਯਾ" ਹੈ। ੫ ਵਪਾਰੀ ਦਾ ਸੰਕੇਤ ਚਿੰਨ੍ਹ. Trade
mark.

ਫਾਪਣ. ਦੇਖੋ, ਫਾਪਣਾ। ੨ ਫਿਪਣਾ. ਲੁਕਣਾ. ਅੰਤਰਧਾਨ ਹੋਣਾ।
੩ ਭਾਵ—ਅਰਨਾ. "ਭਾਗੁਤਿ ਜਨਮ ਨ ਫਾਪਣ." (ਧਨਾ ਮ: ੫)

ਫਾਪਣਾ } ਫਿ—ਮੁਦ੍ਰਿਤ ਕਰਨਾ. ਉਥੇ ਅਥਵਾ ਖੁਦੇ ਹੋਏ ਅੱਖਰਾਂ
ਫਾਪਣਾ } ਦਾ ਚਿੰਨ੍ਹ ਕਿਸੇ ਵਸਤੂ ਪੁਰ ਲਾਉਣਾ। ੨ ਵਸਤੂ ਆਦਿਕ
ਤੇ ਰੰਗਦਾਰ ਚਿਤ੍ਰਾਂ ਦਾ ਲਾਉਣਾ.

ਫਾਪਰ. ਦੇਖੋ, ਫੱਪਰ.

ਫਾਪਰੀ. ਸੰਗਤ—ਫਾਪਰੀ. ਰੂਸ ਦੀ ਕੁਟੀ. ਫੋਨ. "ਭਲੀ ਸੁਹਾਵੀ
ਫਾਪਰੀ ਜਾ ਮਹਿ ਗੁਨ ਗਾਏ." (ਸੁਰੀ ਮ: ੫) ੨ ਸਿਲਾ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ,
ਤਸੀਲ ਰਚਨਤਾਰਨ, ਥਾਣਾ ਸਰਹਾਲੀ ਦਾ ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜਿੱਥੇ
ਹੋਮੇ ਪ੍ਰੇਮੀ ਦੀ ਫਾਪਰੀ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਨਿਵਾਸ ਕੀਤਾ
ਅਤੇ ਉੱਪਰ ਲਿਖਿਆ ਸ਼ਬਦ ਉਚਾਰਿਆ.

ਇਸ ਥਾਂ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਸਾਹਿਬ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਭੀ
ਚਰਣ ਪਏ ਹਨ, ਅਰ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਭੀ ਪਧਾਰੇ ਹਨ.

*ਚਕਿਤਾਰ ਵਿਯਾਨਗ। ਚਿਤਾਰਕਵਿਯਾਨਗਾਯ. (ਭੋਨ ੨, ੩)

੧੪ ਘੁਮਾਉਂ ਸਮੀਨ ਪਿੰਡ ਖਾਨਫਾਪਰੀ, ਖਾਨਯਾਦਾ ਅਤੇ ਚੱਕ
ਮਹਿਰਾ ਵਿੱਚ ਹੈ. ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਤਰਨਤਾਰਨ ਤੋਂ ਫਾਪਰੀ ੧੦ ਮੀਲ
ਉੱਤਰ ਪੱਛਮ ਹੈ.

ਫਾਪਰੂ. ਦੇਖੋ, ਫੱਪਰ. "ਫਾਪਰੂ ਬਾਂਧਿ ਸਵਾਰੈ ਕ੍ਰਿਟ ਕੋ." (ਸਾਰ ਮ:
੫)

ਫਾਪਾ. ਸੰਗਤ—ਕੰਡੇਦਾਰ ਮੋੜੀ। ੨ ਰਾਤ ਨੂੰ ਸੁੱਤੇ ਪਏ ਵੈਰੀ ਪੁਰ
ਛਿਪਕੇ ਕੀਤਾ ਧਾਵਾ. ਸ਼ਬਦ. "ਮਏਂ ਫਾਪਾ ਚਾਤ ਕੋ ਜੰਗਲ ਮੇ ਸੇ
ਆਇ." (ਪੰਪੁ)

੩ ਫਾਪਣ (ਮੁਦ੍ਰਿਤ ਕਰਨ) ਦੀ ਕਲਾ. ਮੁਦ੍ਰਾਯੰਤ੍ਰ. Printing
Press. ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਫਾਪਣ ਦੀ ਵਿਦਯਾ ਚੀਨੀਆਂ ਨੇ ਕੱਢੀ,
ਫੇਰ ਸਨ ੧੪੨੦ ਤੋਂ ੧੪੩੮ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਹੋਲੈਂਡ ਅਤੇ ਜਰਮਨੀ
ਦੇ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਤਰੱਕੀ ਦਿੱਤੀ. ਇੰਗਲੈਂਡ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦਾ
ਪ੍ਰਚਾਰ ੧੪੭੪ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ. ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਪੁਰਤਗਾਲੀਆਂ ਨੇ
ਈਸਵੀ ਸਤਾਰਵੀਂ ਸਦੀ ਵਿੱਚ ਗੋਆ ਵਿੱਚ ਫਾਪੇਸ਼ਾਨਾ ਖੋਲਿਆ.
ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਮੁਦ੍ਰਾਯੰਤ੍ਰ ਸਨ ੧੮੪੪—੪੫ ਵਿੱਚ ਲੁਧਿਆਣੇ ਅਤੇ
ਸਨ ੧੮੪੮ ਵਿੱਚ ਲਹੌਰ ਕਾਇਮ ਹੋਇਆ. ਜਮੇਂ ਦੇ ਫੇਰ ਨਾਲ
ਫਾਪਾ ਭੀ ਅਪਣੀ ਸ਼ਕਲ ਬਦਲਦਾ ਆਇਆ ਹੈ. ਹੁਣ ਟਾਈਪ
ਫੋਂਡਰੀ (Type Foundry) ਵਿੱਚ ਢਲੇ ਅਕਰ ਅਨੇਕ ਪ੍ਰਕਾਰ
ਦੇ ਬਹੁਤ ਮਨੋਹਰ ਦੇਖੀਏ ਹਨ ਗੁਰਮੁਖੀ ਦਾ ਟਾਈਪ ਸਭ ਤੋਂ
ਪਹਿਲਾਂ ਲੁਧਿਆਣੇ ਦੇ ਮਿਸ਼ਨਰੀਆਂ ਨੇ ਸਨ ੧੮੪੫ ਵਿੱਚ
ਬਣਾਇਆ, ਫੇਰ ਲਹੌਰ ਨਿਵਾਸੀ ਭਾਈ ਹੀਰਾਨੰਦ ਮਰਵਾਹਾ ਬੜੀ
ਨੇ ਸੁਫਲ ਅੱਖਰ ਸਨ ੧੮੮੭ ਵਿੱਚ ਬਣਵਾਏ. ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ
ਸਾਹਿਬ ਛੋਟੇ ਅਕਾਰ ਦਾ ਪੰਜ ਜਿਲਦਾਂ ਵਿੱਚ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ
ਟਾਈਪ ਦੇ ਅੱਖਰਾਂ ਵਿੱਚ ਹੀਰਾਨੰਦ ਨੇ ਹੀ ਸੰਮਤ ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ
੪੨੦ ਵਿੱਚ ਛਾਪਿਆ ਹੈ.^੧ ਹੁਣ ਗੁਰਮੁਖੀ ਦਾ ਟਾਈਪ ਕਈ ਤਰਾਂ
ਦਾ ਮਨੋਹਰ ਬਣ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਦੀਆਂ ਕਈ ਫੋਂਡਰੀਆਂ ਪੰਜਾਬ
ਅਤੇ ਹੋਰ ਸੂਬਿਆਂ ਵਿੱਚ ਖੋਲ੍ਹੀਆਂ ਹਨ। ੪ ਸੰਮਤ ੧੮੪੫, ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ੪੨੦ ਨੂੰ
ਬਣਤਰ ਸ੍ਰੀ ਬਰਥਾਨ ਸਾਹਿਬ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਜੀ ਤੋਂ ਹੋਏ ਲਿਖਿਆ ਇਸਤਿਹਾਰ
ਜਾਰੀ ਹੋਇਆ—

"ਇਸ ਇਤਿਹਾਸ ਕ੍ਰਮ ਹਰ ਮਾਸ ੪ ਆਮ ਅੱਛੇ ਪ੍ਰਕਟ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ
ਇਨ੍ਹਾਂ ਪੇਸ਼ੀਆਂ ਨੂੰ ਵਿਕਤ ਕਰਕੇ ਇੱਕ ਨਿਸ਼ਾਨ ਕੋਈ ਨਾ ਬਰਾਬੇ, ਜੇ ਕੋਈ ਇਸ
ਇਤਿਹਾਸ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਕਰੇਗਾ ਉਹ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਵਿਅਾਈ
ਬਦਨ ਵਾਲਾ ਸਮਝਿਆ ਜਾਵੇਗਾ ਅਤੇ ਜੇਕਰ ਪਰਲੋਕ ਵਿੱਚ ਵਾਹਰੂ ਦਾ
ਦੇਵਦਾਰ ਹੋਵੇਗਾ ਅਰ ਉਸ ਨੂੰ ਕਾਨੂੰਨ ਫੌਜਦਾਰੀ ਦੀਆਂ ਕਈ ਟੋਕ ਦਾ ਬਮੁਸਬ
ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਸਾਮੁਦੇ ਪੰਥ ਨੂੰ ਜਵਾਬ ਦੇਣਾ ਪਵੇਗਾ.

ਵਸਤੁਮਤ.

ਸਰਦਾਰ ਮਨ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਆਈ.ਈ., ਸਰਦਾਰ ਬਹਾਦੁਰ,
ਮੇਜਰ ਭਾਗਦੇਵ, ਅਜਨਾਰੀ ਮਿਸਿਸਟਰੇਟ, ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਨ
ਸ੍ਰੀ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ,
ਪ੍ਰੀਸ਼ੀਏਟਿੰਗਯਾਨ ਸ੍ਰੀ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ."

ਵਿੱਚ ਦੇਖੀਦੀਆਂ ਹਨ। ੪ ਫਾਪਣ ਦਾ ਕਰਮ। ੫ ਉਥਾਰਾ, ਸੁੱਤੇ ਹੋਏ ਆਦਮੀ ਨੂੰ ਆਇਆ ਦਾਬਾ. "ਸਭੁ ਜਗ ਦਥਿਆ ਫਾਪੈ." (ਮਲਾ ਮ: ੧) ਦੇਖੋ, ਉਥਾਰਾ। ੬ ਸੰਖ ਚਕ੍ਰ ਆਦਿਕ ਵਿਸ਼ਨੁ ਦੇ ਚਿੰਨ੍ਹ ਤਪਾਕੇ ਸ਼ਰੀਰ ਪੁਰ ਲਾਉਣ ਦੀ ਕਿਯਾ. "ਤਾਵੈ ਜਾਇ ਵਾਰਿਕਾ ਦਰਬ ਦੇਹ ਕਰੈ ਫਾਪਾ." (ਕਵਿ ੫੨) ਦੇਖੋ, ਚਕ੍ਰਪਾਈ ੨.

ਫਾਥਾ } ਸੰਗਤਾ—ਤੱਕਤੀ (ਤਰਾਜ਼) ਦਾ ਪਲਤਾ. "ਜਿਹੜਾ ਭੰਡੀ ਫਾਥਾ } ਇਹ ਘਟੁ ਫਾਥਾ." (ਮਾਰੂ ਮ: ੧) ੨ ਟੋਕਰੀ. ਛੋਟਾ ਟੋਕਰਾ, ਜੋ ਬਹੁਤ ਛੁੱਪਾ ਨਹੀਂ.

ਫਾਮ. ਸੰਗਤਾ—ਫਾਇਆ. ਫਾਉਂ. "ਹਰਿ ਕੇ ਨਾਮ ਕੀ ਰੂਮ ਉਪਰਿ ਫਾਮ." (ਸੁਖਮਨੀ) ੨ ਰਕਾ. ਸਰਪਰਸ਼ੀ. ਹਿਫਾਜਤ. "ਹਲਤਿ ਪਲਤਿ ਜਾਕੀ ਸਦ ਫਾਮ." (ਭੈਰ ਮ: ੫)

ਫਾਮਨੀ. ਸੰਗਤਾ—ਫਾਇਆ. ਸਾਯਹ. "ਇਹ ਬਿਰਖ ਫਾਮਨੀ." (ਰਾਮ ਮ: ੫ ਪਤਰਾਲ) ੨ ਦੇਖੋ, ਫਾਵਨੀ.

ਫਾਯਲ. ਦੇਖੋ, ਫਾਇਲ.

ਫਾਯਾ. ਦੇਖੋ, ਫਾਇਆ.

ਫਾਯਾਕਰ. ਸੰਗਤਾ—ਫਾਯਾ (ਪੁਤਾ) ਕਰ. ਸੁਰਜ. "ਲਖੇ ਫੈਲ ਫਾਯਾਕਰੇ ਤੇਜ ਲਾਜ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ) ੨ ਫਤ੍ਰ। ੩ ਬਿਰਭ। ੪ ਸਾਯਥਾਨ.

ਫਾਯਾਕੁਹਿਣੀ } ਦੇਖੋ, ਸਿੰਹਿਕਾ.
ਫਾਯਾਕੁਹਿਣੀ }

ਫਾਯਾਦਾਨ } ਹਿੰਦੂਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਦਾਨ, ਜਿਸਦੀ ਫਾਯਾਕੁ } ਰੀਤਿ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਕਾਸੀ ਦੇ ਛੰਨੇ (ਕਟੋਰੇ) ਵਿੱਚ ਪਾਥਰਿਆ ਹੋਇਆ ਘੀ ਪਾ ਕੇ ਦਾਨ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਆਪਣੀ ਫਾਇਆ (ਪ੍ਰਤਿਬਿੰਬ) ਵੇਖਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਘੀ ਵਿੱਚ ਸੋਨਾ ਮੋਤੀ ਆਦਿ ਪਾਕੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਨੂੰ ਫਾਯਾਪਾਕੁ ਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਦਾਨ ਤੋਂ ਕੁਹਾਂ ਦੀ ਖੇਟੀ ਦਸ਼ਾ ਦਾ ਦੂਰ ਹੋਣਾ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਛੰਨਾ.

ਫਾਯਾਪੁਰਖ } ਯੋਗਪ੍ਰਦੀਪਿਕਾ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਕ ਨੇ ਫਾਯਾਪੁਰਖ } ਪਾਰਵਤੀ ਨੂੰ ਆਖਿਆ ਕਿ ਜੇ ਨਿੱਤ ਆਪਣੀ ਫਾਉਂ ਨੂੰ ਏਕਾਕ੍ਰਮਨ ਅਤੇ ਇਕਟਕ ਹੈ ਕੇ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਪੁਰ ਦੇਖਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਆਕਾਸ਼ ਵੱਲ ਚੱਕਣ ਤੋਂ ਆਪਣਾ ਸਰੂਪ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ. ਇਸੇ ਦਾ ਨਾਮ ਫਾਯਾਪੁਰਖ ਹੈ. ਜੇ ਫਾਯਾਪੁਰਖ ਦਾ ਸਿਰ ਨਜ਼ਰ ਨਾ ਆਵੇ, ਤਦ ਵੀ ਮਹੀਨੇ ਅੰਦਰ ਪ੍ਰਾਣੀ ਦੀ ਮੌਤ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ. ਜੇ ਪੈਰ ਨਾ ਦਿਖਾਈ ਦੇਣ ਤਦ ਇਸਤ੍ਰੀ, ਜੇ ਹੱਥ ਨਾ ਦਿਸਣ ਤਦ ਭਾਈ ਮਰਦਾ ਹੈ. ਫਾਯਾਪੁਰਖ ਦੀ ਮੋਤੀ ਸ਼ਕਲ ਦਿੱਸਣ ਤੋਂ ਰੋਗ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਇਤਯਾਦਿ। ੨ ਜਾਸੂਸ. ਜੋ ਫਾਉਂ ਵਾਂਗ ਸਾਥ ਚਹੇ. Detective.

ਫਾਯਾਯੰਤ੍ਰ. ਸੰਗਤਾ—ਧੁਪਘਤੀ. ਉਹ ਯੰਤ੍ਰ, ਜਿਸ ਦੀ ਫਾਯਾ ਤੋਂ ਸਮੇਂ ਦਾ ਗੜਾਨ ਹੋਵੇ. Sun-dial. ਦੇਖੋ, ਘਤੀ ੩.

ਫਾਯ ਅਬਦਾ ਫਾਯ. ਸੰਗਤਾ—ਫਾਯ. ਖਾਰਾ ਪਟਾਰਬਾ ੨ ਨਮਕ. ਲੁਣ। ੩ ਸੁਹਾਗਾ। ੪ ਸੌਜੀ। ੫ ਭਸਮ. ਸੁਆਹ. "ਸਿਰਿ ਭੀ ਫਿਰਿ

ਪਾਵੈ ਫਾਯੁ." (ਮ: ੪ ਵਾਰ ਕਾਨ) ੬ ਰਜ. ਧੂਲਿ (ਧੂਤ). "ਫਾਯਾ! ਫਾਯੁ ਹੋਤ ਤੇਰੇ ਸੰਤਾ." (ਭਾਵਨ) ੭ ਫਾਲ. ਟਪੂਸੀ. "ਮਰ ਫਾਰ ਕਾ ਅਗਨਿ ਮਰਾਰਾ." (ਨਾਪੁ) ੮ ਫਾਇਆ. "ਉਲਟਰ ਜਾਤ ਬਿਰਖ ਕੀ ਫਾਰਹੁ." (ਸਵੈਯੇ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ਮ: ੫)

ਫਾਰਹੁ. ਫਾਯਾ ਸਮਾਨ. ਦੇਖੋ, ਫਾਰ ੮.

ਫਾਰਕ. ਵਿ—ਫਾਰ (ਸੁਆਹ) ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰ. ਫਾਰਕ. ਸੰਗਤਾ—ਫੁਹਾਰਾ. ਖਜੂਰ ਦਾ ਫਲ.

ਫਾਰ ਕੀ ਪੁਤਰੀ } ਮਾਕ ਦੀ ਪੁਤਲੀ. ਮਿੱਟੀ ਦੀ ਗੁੱਡੀ ਭਾਵ—
ਫਾਰ ਕੀ ਪੁਤਲੀ } ਦੇਹ. "ਫਾਰ ਕੀ ਪੁਤਰੀ ਪਰਮਗਤਿ ਪਾਈ." (ਭਾਵਨ)

ਫਾਰਤਾ. ਸੰਗਤਾ—ਫਾਰਤਾ. ਖਾਰਾਪਨ. "ਜਵਨ ਫਾਰਤਾ ਸਾਗਰ ਮਾਹੀ." (ਸਲੋਹ)

ਫਾਰਾ. ਦੇਖੋ, ਫਾਰ ੬. "ਹਉ ਚਰਨਕਮਲ ਪਗ ਫਾਰਾ." (ਸੂਹੀ ਛੰਤ ਮ: ੫) ੨ ਸੰ. ਝਾਰਾ. ਇੱਕ ਕਾਉਂ ਦੀ ਜਾਤਿ. "ਟਿੱਲ ਮਲਾਲੀ ਗਿੱਟਰ ਫਾਰਾ." (ਭਾਰੂ) ਚੀਨ੍ਹ. ਸ਼ਰਮਾ ਚਿਤ੍ਰੀ, ਗਿੱਟਰ ਅਤੇ ਕਾਉਂ. ਵਹਿਮੀ ਲੋਕ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬੋਲੀ ਅਰਥਾ ਦਰਸਨ ਤੋਂ ਸੁਭ ਅਸੁਭ ਫਲ ਮੰਨਦੇ ਹਨ.

ਫਾਰੂ. ਦੇਖੋ, ਫਾਰ ੫—੬.

ਫਾਲ. ਸੰ. ਫਿਲਕਾ. ਫਿੱਲ. ਫਲਕਲ। ੨ ਸੰ. ਚਟਕਾਲ—ਉਤ੍ਰਕਾਲ. ਸੰਗਤਾ—ਟਪੂਸੀ. ਕੁਦਾਤੀ. "ਸਭਨੀ ਫਾਲਾ ਮਾਰੀਆ." (ਵਾਰ ਆਸਾ)

ਫਾਲਸ. ਸੰ. ਫਾਲਨ. ਸੰਗਤਾ—ਧੋਟਾ। ੨ ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਸਿਨੇ ਵਸਤੂ ਨੂੰ ਭਰਦੀਲਣਾ.

ਫਾਲਨੀ. ਦੇਖੋ, ਚਲਨੀ ੨ ਅਤੇ ਫਲਨੀ ੨.

ਫਾਲਾ. ਸੰਗਤਾ—ਫਿਲਕਾ. ਫਲਕਲ. ਬਿਰਭ ਆਦਿ ਦੀ ਫਿੱਲ। ੨ ਫਫੇਲਾ. ਆਥਲਾ। ੩ ਖੱਲ. ਤੁਚਾ. "ਮ੍ਰਿਕਫਾਲਾ ਪਰ ਧੈਠੇ ਕਥੀਲ." (ਭੈਰ ਕਥੀਲ)

ਫਾਲੀ. ਸੰਗਤਾ—ਕਤਰੀ ਹੋਈ ਸੁਪਾਰੀ. ਕੱਟਿਆ ਹੋਇਆ ਪ੍ਰੀਤੀਫਲ.

ਫਾਥ } ਸੰਗਤਾ—ਫਾਇਆ. ਸਾਯਹ. ਫਾਉਂ. "ਧੁਪ ਫਾਥ ਜੇ ਸਮਕਾਰਿ ਫਾਥ } ਸਹੀ." (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਰਾਮ ੧) ਦੇਖੋ, ਧੁਪ ਫਾਥ.

ਫਾਵਨੀ. ਸੰਗਤਾ—ਫੋਪਰਾਂ ਦੀ ਧੜਾਧ. ਛੰਨਾਂ ਦੀ ਜੁੱਟੀ। ੨ ਫੋਜ ਦੇ ਚਹਿਣ ਦੀ ਥਾਂ. ਪੁਰਾਣੇ ਸਮੇਂ ਫੋਜ ਨਦੀ ਛੱਪਰ ਛਾਏ ਜਾਂਦੇ ਸਨ, ਇਸ ਕਾਰਣ ਇਹ ਸੰਗਤਾ ਹੋਈ। ੩ ਫਾਉਂਕ ਦਾ ਫਾਥ. ਵਧਾਪਕਤਾ. "ਘਟਿ ਘਟਿ ਲਾਲਨ ਫਾਵਨੀ ਨੀਕੀ." (ਮਲਾ ਮ: ੫ ਪਤਰਾਲ)

ਫਾਵਰ. ਸੰਗਤਾ—ਨਿਫਾਵਰ. ਵਾਰਨਾ. ਸਿਰਕੁਰਬਾਨੀ. "ਕੀਨੇ ਹਜਾਰ ਫਾਵਰ." (ਰਾਮਾਵ)

ਫਾਵਾਣ. ਫਾ ਯੁ. ਸਾਯਥਾਨ. ਸੰਗਤਾ—ਫੋਦੋਆ. "ਸਯਸ ਫਾਵਾਣ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ) ਗੜਾਨ ਦਾ ਸਾਯਥਾਨ ਹੈ. "ਮਿਹਰ ਫਾਵਾਣਿਆ." (ਮ: ੫ ਵਾਰ ਮਲਾ) ੨ ਫਾਇਆ—ਚਣ. ਮਾਲ ਬਿਰਭ ਦੀ ਫਾਇਆ. "ਸਤਹੁ ਖੇਤ ਜਮਾਇਆ ਸਤਹੁ ਫਾਵਾਣ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੨) ਦੇਖੋ,

ਕਿਆਰਾ ਸਾਹਿਬ ਅਤੇ ਮਾਲ ਸਾਹਿਬ.

ਛਾਓ. ਤਿੱਕ. ਸੰਗਤਾ—ਪੁਤ੍ਰ. ਬੇਟਾ. ਦੇਖੋ, ਸਾਵਕ.

ਛਿ } ਫੇ. ਫੀ. ਸਟ. "ਛਿਅ ਦਰਸਨ ਕੀ ਸੋਝੀ—ਪਾਇ." (ਰਾਮ
ਛਿਅ } ਮ: ੧)

ਛਿਅ ਉਪਦੇਸ਼ } "ਛਿਅ ਘਰ ਛਿਅ ਗੁਰ ਛਿਅ ਉਪਦੇਸ਼."
ਛਿਅ ਗੁਰ } (ਸੋਹਿਲਾ) ਫੀ ਸਾਸਤ੍ਰ. ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਆਚਾਰਯ ਫੀ
ਛਿਅ ਘਰ } ਰਿਖੀ, ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਫੀ ਉਪਦੇਸ਼. ਦੇਖੋ.

ਖਟਾਸਤ੍ਰ

ਛਿਆਚਾਰ. ਫੀ ਅਤੇ ਚਾਰ ਦਸ. ਭਾਵ—ਦਸ ਸੰਗਤਾ ਦੇ ਸੰਨਤਾਸੀ.
"ਸੰਨਿਆਸੀ ਛਿਆਚਾਰ." (ਸਿਧਗੋਸਟਿ) ਦੇਖੋ, ਦਸ ਨਾਮ
ਸੰਨਤਾਸੀ.

ਛਿਅ ਜਤੀ. ਥਤ ਰੱਖਣ ਵਾਲੇ ਫੀ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਮਹਾਯਾ. ਹਨੂਮਨ,
ਚੀਮਪਿਤਾਮਾ, ਨਛਮਣ (ਨਛਮਨ), ਭੈਰਵ, ਕੋਰਥ, ਦੱਤਾਤ੍ਰੇਯ,
"ਛਿਅ ਜਤੀ ਮਾਇਆ ਕੇ ਬੰਦਾ." (ਭੈਰ ਕਬੀਰ) ਮਿੰ ਜਤੀ ਹਾਂ,
ਇਸ ਅਭਿਮਾਨ ਨੇ ਜਤੀਆਂ ਨੂੰ ਭੀ ਦਾਸ ਬਣਾ ਲਿਆ. ਜਤੀ ਦੀ
ਜਿਫ਼ਰ ਹੈ ਵਿਭਚਾਰ ਰਹਿਤ ਹੋਣਾ. ਇਸੇ ਕਾਰਣ ਵਧੂਟੀ ਪੁੱਤਾਂ ਵਾਲੇ
ਨਛਮਣ ਦੀ ਜਤੀਆਂ ਵਿੱਚ ਕਿਣਤੀ ਹੈ.

ਛਿਅ ਦਰਸਨ. ਦੇਖੋ, ਖਟਸਾਸਤ੍ਰ ਅਤੇ ਖਟਦਰਸਨ.

ਛਿਅ ਵਰਭਾਓ. ਸਭ ਕਰਮਾਂ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਵਰਤਣ ਵਾਲੇ ਫੀ ਅੰਗ. ਪੰਜ
ਗੁਣਾਂ ਟਿੰਦ੍ਰਿਯ (ਟਿੰਦ੍ਰੀਆਂ) ਅਤੇ ਅੰਤਹਕਰਣ. "ਛਿਅ ਵਰਭਾਓ
ਵਰਹਿ ਪੂਤ." (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਰਾਮ ੧) ਸਾਧੁਜਨ ਫੀ ਅੰਗਾਂ ਨੂੰ
ਪਵਿਤ੍ਰਤਾ ਵਿੱਚ ਵਰਭਾਉਂਦੇ ਹਨ। ੨ ਖਟਦਰਸਨ.

ਛਿਆਸਭ. ਸਟਸਮ੍ਰਿ. ਜੱਠ ਉੱਪਰ ਫੀ. ਛਿਆਹਟ—੬੬.

ਛਿਆਸੀ } ਸੰਗਤਾ—ਸਟ-ਅਥੀਰਿ. (ਸਭਸੀਰਿ). ਅੱਸੀ
ਛਿਆਸੀਯ } ਉੱਪਰ ਫੀ—੮੬

ਛਿਆਸੀ ਜੂਨ. ਇਸ ਦਾ ਮੂਲ ਹੈ ਛਿਆਸੀ ਹਜਾਰ ਯੋਜਨ. ਹਿੰਦੂਮਤ
ਦੇ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾਰ ਛਿਆਸੀ ਹਜਾਰ ਯੋਜਨ ਲਿਖਿਆ
ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਵਿਹਸਪਤਿ ਸੰਹਿਤਾ. ਭ. ੩੧. ਛਿਆਸੀ ਜੂਨ ਭਟਕਣ ਤੋਂ
ਭਾਵ ਹੈ ਕਿ ਸਾਰੀ ਧਰਤੀ ਪੂਰ ਭਟਕਦੇ ਛਿਰਨਾ.

ਛਿਆਹਟ. ਦੇਖੋ, ਛਿਆਸਭ.

ਛਿਆਨਵੇ. ਸੰ. ਸੱਠਵਤਿ. ਫੀ ਅਤੇ ਨੌਵੇ—੮੬.

ਛਿਆਜੀ. ਸਟ ਚਤੁਰੰਸਤ. ਚਾਲੀ ਉੱਪਰ ਫੀ—੪੬.

ਛਿਹੱਤਰ. ਸਟ ਸਪੁਤਿ. ਸੱਤਰ ਅਤੇ ਫੀ—੭੬.

ਛਿਹਰਟਾ. ਇੱਕ ਵਡਾ ਖੂਹ, ਜਿਸ ਉੱਤੇ ਫੀ ਹਰਟ (ਅਰਘੱਟ) ਚਲ
ਸਕਦੇ ਹਨ. ਇਹ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਤੋਂ ਚਾਰ ਕੋਹ ਪੱਛਮ ਵੱਲ ਵਡਾਲੀ
ਪਿੰਡ ਪਾਸ ਹੈ. ਇਹ ਸੰਮਤ ੧੬੫੪ ਵਿੱਚ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨਦੇਵ ਜੀ
ਨੇ ਬਣਵਾਇਆ ਸੀ. ਦੇਖੋ, ਵਡਾਲੀ ਗੁਰੂ ਕੀ.

ਛਿਕ. ਫਿ—ਪੱਕਾ. ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ. ਮਜਬੂਰ। ੨ ਸੰਗਤਾ—ਪਿੱਛ. ਕਾਇਜ.
ਥਸਟ ਦਾ ਭਾਵ. "ਪੰਜੇ ਦੂਤ ਕੀਤੇ ਵਸਿ ਛਿਕੇ." (ਮ: ੪ ਵਾਰ ਗੁਰੂ
੧) ੩ ਦੇਖੋ, ਛਿੱਕ.

ਛਿਕਨੀ. ਸੰਗਤਾ—ਛਿੱਕ (ਨਿੱਛ) ਲਿਆਉਣ ਵਾਲੀ ਵਸਤੂ. ਨਸਵਾਰ।
੨ ਇੱਕ ਮਾਸ ਬੇਨ, ਜਿਸ ਦਾ ਰਸ ਨੱਕ ਵਿੱਚ ਲਾਉਣ ਤੋਂ ਛਿੱਕਾਂ
(ਨਿੱਛਾਂ) ਆਉਂਦੀਆਂ ਹਨ. ਸੰ. ਚਿਕਨੀ. L. Sentipeda
Orbicularis ਇਸ ਦੀ ਤਾਸੀਰ ਕਰਮ ਖੁਸ਼ਕ ਹੈ. ਲੋਕ ਪ੍ਰਸਿੱਧ
ਇਸ ਦਾ ਨਾਉਂ ਨਕ ਛਿਕਨੀ ਹੈ.

ਛਿਕਿ. ਘੁੱਟਕੇ. ਕਸਕੇ. "ਮੈ ਪਲੇ ਥਾ ਛਿਕਿ ਜੀਉ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੫
ਪਿਪਇ)

ਛਿਕੁਨੀ. ਸੰਗਤਾ—ਫੇਕਦਾਰ ਛੁਕਨੀ, ਜੋ ਪਸ਼ੂ ਦੇ ਮੂੰਹ ਪੁਰ ਇਸ
ਵਾਸਤੇ ਬੰਨ੍ਹੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਖੇਤੀ ਦਾਣਾ ਆਦਿ ਨਾ ਖਾ ਸਕੇ ਅਤੇ ਨਾ
ਚੱਕ ਚੱਕ ਸਕੇ.

ਛਿੱਕ. ਸੰ. ਥਾਧੁ—ਥਵਧੁ. سحر ਅਤਸ. Sneezing ਸਾਧਾਰਨ
ਛਿੱਕਾਂ ਮਿਲਚ ਆਦਿਕ ਦੀ ਧਾਂਸ ਨੱਕ ਵਿੱਚ ਚੜ੍ਹਨ ਤੋਂ, ਸੂਰਜ ਵੱਲ
ਤੱਕਣ ਤੋਂ, ਨੱਕ ਵਿੱਚ ਬੱਤੀ ਆਦਿਕ ਪਾਉਣ ਤੋਂ, ਨੱਕ ਦੀ ਕਿਣਟੀਆਂ
ਵਿੱਚ ਖਸ ਹੋਣ ਤੋਂ ਆਇਆ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ, ਜੋ ਹਾਨੀਕਾਰਕ ਨਹੀਂ.
ਜੇ ਛਿੱਕਾਂ ਇਮਾਕ ਦੀ ਕਮਜ਼ੋਰੀ, ਪੁਰਾਣੀ ਰੋਇਥ (ਪੀਨਸ) ਅਤੇ
ਵਾਰ ਕਫ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਤੋਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ, ਉਹ ਰੋਗਰੂਪ ਮਹਾ ਦੁਖਦਾਈ
ਹਨ. ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਫੇਫੜਿਆਂ ਵਾਸਤੇ ਖਾਸੀ ਦੁਖਦਾਈ ਹੈ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ
ਇਮਾਕ ਨੂੰ ਛਿੱਕਾਂ ਨੁਕਸਾਨ ਦੇਣ ਵਾਲੀਆਂ ਹਨ, ਪਰ ਉਹ ਛਿੱਕਾਂ
ਇਮਾਕ ਨਦੀ ਹਾਨੀਕਾਰਕ ਨਹੀਂ ਜੋ ਨਜਲੇ ਦੇ ਆਰਿਜ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ
ਦਵਾਈਆਂ ਨਾਲ ਦਿੱਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ.

ਛਿੱਕਾਂ ਦਾ ਸਾਧਾਰਨ ਇਲਾਜ ਇਹ ਹੈ ਕਿ—ਸਲ੍ਹੇਂ ਦੇ ਰੇਨ,
ਥਵਮਰੋਕਨ, ਸੀਰੂਨ ਦੇ ਰੇਨ ਅਤੇ ਕੱਦੂ ਦੇ ਰੇਨ ਦੀ ਨਸਵਾਰ ਲੈਣੀ.
ਮੱਥੇ ਨੂੰ ਕੋਸੇ ਪਾਣੀ ਦੇ ਛਿੱਟੇ ਮਾਰਨੇ ਅਤੇ ਸਿਰ ਤੇ ਕੱਦੂ ਦਾ ਰੇਨ
ਮਲਣਾ. ਇਮਾਕ ਨੂੰ ਤਾਕਤ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਨਰਮ ਗਿਜਾ ਖਾਣੀ. ਸਿਰ
ਮੱਥੇ ਨੂੰ ਠੰਢੀ ਹਵਾ ਤੋਂ ਬਚਾਉਣਾ. ਬਹਿਦਾਣਾ ਰਿੰਨ ਮਾਥੇ, ਉਨਾਥ
ਪੰਜ ਦਾਣੇ, ਸਪਿਸਤਾਂ ਨੇ ਦਾਣੇ, ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਉਥਾਲਕੇ ਛਾਣਕੇ ਦੇ
ਚੌਲੇ ਸਰਬਤ ਭਨਫਸਾ ਅਤੇ ਇੱਕ ਤੋਲਾ ਕੱਦੂ ਦੇ ਗੀਜਾਂ ਦਾ ਸਰਬਤ
ਮਿਲਾਕੇ ਪੀਣਾ.

ਹਿੰਦੂਮਤ ਦੇ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਛਿੱਕ ਦੇ ਲੁਭ ਅਲੁਭ ਅਨੇਕ ਢਲ ਲਿਖੇ
ਹਨ, ਯਥਾ—ਦੱਖਣ-ਪੂਰਬ ਵਿੱਚ ਛਿੱਕ ਹੋਣ ਤੋਂ ਸ਼ੋਕ, ਦੱਖਣ ਵਿੱਚ
ਨੁਕਸਾਨ, ਪੱਛਮ ਵੱਲ ਛਿੱਕ ਹੋਣ ਤੋਂ ਮਿੱਠੇ ਅੰਨ ਦਾ ਨਾਥ, ਉੱਤਰ-
ਪੱਛਮ ਵਿੱਚ ਅੰਨ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ, ਉੱਤਰ ਵਿੱਚ ਕਲਹ, ਉੱਤਰ-ਪੂਰਬ
ਵਿੱਚ ਛਿੱਕ ਹੋਣ ਤੋਂ ਮਰਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਇਤਯਾਦਿ. ਦੇਖੋ, ਗਰੁਤ
ਜਮੋਤਿਸਾਚ੍ਰ.

ਗੁਰਮਤ ਵਿੱਚ ਛਿੱਕ ਦਾ ਲੁਭ ਅਲੁਭ ਢਲ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ.
"ਭਾਖ ਸੁਭਾਖ ਵਿਚਾਰ, ਨਾ ਛਿੱਕ ਮਨਾਇਆ." (ਭਾਗੁ) ਦੇਖੋ,
ਅਵਾਸੀ.

ਛਿੱਕਾ. ਦੇਖੋ, ਸਿੱਕਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਛਿੱਕ। ੩ ਦੇਖੋ, ਛੀਕਾ.

ਛਿੱਕੁਲ. ਇੱਕ ਸਤਾਹਚਸਮ ਤਿਕਾਈ ਪੰਛੀ, ਜੋ ਸਰਦੀਆਂ ਵਿੱਚ
ਪੰਜਾਬ ਆਉਂਦਾ ਹੈ. ਕਰਮੀ ਪੇਸ਼ਾਵਰ ਵੱਲ ਸਰਹੱਦੀ ਪਹਾੜਾਂ ਵਿੱਚ

ਕਟਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਬਾਜ਼ੇ ਦੀ ਸੁਰਤ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਚੰਗ ਖਾਥੀ ਅਤੇ ਸਿਰ ਚਿੱਟਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਫਿੱਕੁਲ ਆਕਾਸ ਵਿੱਚ ਉੱਡਦਾ ਹੋਇਆ ਇੱਕੋ ਥਾਂ ਬਹਿਰਾਉਣ ਲੱਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਰ ਕਦੇ ਕਦੇ ਅਚਲ ਭਾਸਦਾ ਹੈ। ਜਦ ਕਿਰਲੀ ਆਇ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਦੇਖਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਵੱਡੀ ਤੇਜੀ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਡਿਕਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਚੂਹਮਾਰ ਤੋਂ ਜੁਦਾ ਪੰਛੀ ਹੈ। ਕੋਈ ਸ਼ਿਕਾਰੀ ਫਿੱਕੁਲ ਨੂੰ ਸ਼ਿਕਾਰ ਲਈ ਨਹੀਂ ਪਾਲਦਾ।

ਫਿੱਕ } ਸੰਗਤ—ਧਾਤ ਦੀ ਪਤਲੀ ਸੂਈ ਅਥਵਾ ਨੌਕਦਾਰ ਪਤਲਾ ਫਿੱਕ } ਡੱਕਾ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਦੰਦਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਡਸਿਆ ਐਨ ਆਇ ਕੱਢੀਦਾ ਹੈ। ਮਿਲਾਲ, Tooth-pick. "ਆਪੇ ਜਲ ਆਪੇ ਦੇ ਫਿੱਕ." (ਮ: ੪ ਵਾਰ ਬਿਹਾ)

ਫਿੱਕਰਾ. ਪਲਾਸ (ਢੱਕ) ਦਾ ਝੂਟਾ। ੨ ਪਲਾਸ ਦਾ ਪੱਤਾ. ਦੇਖੋ, ਪਲਾਸ ੪.

ਫਿੱਕਰਾ ਸਾਹਿਬ. ਦੇਖੋ, ਕਰਤਾਰਪੁਰ.

ਫਿੱਕਲਾ. ਵਿ—ਫਿੱਟਿਆਂ ਨਾਲ ਲਿਥਤਿਆ। ੨ ਸੰਗਤ—ਦੁਰਗਾ, ਕਾਲੀ, ਜੋ ਲਹੂ ਦੇ ਫਿੱਟਿਆਂ ਨਾਲ ਲਿਥਤੀ ਹੋਈ ਹੈ.

ਫਿੱਕਲੀ. ਸੰਗਤ—ਪਤਲੀ ਠੀਕਰੀ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਭਾਲਕ ਪਾਣੀ ਉੱਪਰ ਚਲਾਉਂਦੇ ਹਨ. ਕਾਤਰ. "ਚਲਾਵਤ ਹੈ ਫਿੱਕਲੀ ਨਰਕਾ." (ਚੰਡੀ ੧)

ਫਿੱਕ. ਸੰਗਤ—ਫਿੱਟਾ. ਛੀਟਾ. ਦੇਖੋ, ਇੱਛ. "ਅਤਿ ਉੱਡਲ ਫਿੱਕ ਤ੍ਰਿਕੁਟ ਛਕੇ." (ਰਾਮਚੰਦ੍ਰਕਾ)

ਫਿੱਕਰਾ. ਦੇਖ, ਫਿੱਕਰਾ.

ਫਿੱਜ. ਦੇਖੋ, ਫਿੱਜਨਾ.

ਫਿੱਜ. ਦੇਖੋ, ਫਿੱਜ.

ਫਿੱਜਣਾ } ਵਿ—ਸਿੰਧੀ ਵਿੱਚ ਫਿੱਜਣ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਟੁੱਟਣਾ. ਫਿੱਜਣ } ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ 'ਫਿੱਜਣ' ਨਾਲ ਹੋਣਾ. "ਨਲਕ ਖੇਰੁਨ ਫਿੱਜਣੀ." ਫਿੱਜਣਾ } (ਵਾਰ ਕੁਜ ੨ ਮ: ੫) "ਇਕੁ ਫਿੱਜਹਿ ਬਿਆ ਲਤਾਤੀਅਹਿ." (ਸ. ਫਰੀਦ) "ਕਿਤ ਹੀ ਕੀਮਿ ਨ ਫਿੱਜੀਐ ਜਾ ਹਿਰਦੈ ਸਭਾ ਸੋਇ." (ਸੁੀ ਮ: ੫) "ਰਿਨ ਕਾ ਕੰਧੁ ਨ ਕਥਹੁ ਫਿੱਜੈ." (ਮ: ੪ ਵਾਰ ਕਹਿ ੧) ੨ ਵਿ—ਫਿੱਜਣ ਵਾਲਾ. ਖੁਲ੍ਹਾਣ ਵਾਲਾ. "ਜੇ ਜਾਣਾ ਨਹੁ ਫਿੱਜਣਾ ਪੀਛੀ ਪਾਈਂ ਗੀਵਿ." (ਸ. ਫਰੀਦ)

ਫਿੱਜਣਾ. ਵਿ—ਫਿੱਜ (ਨਾਲ) ਹੋਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਖੁਲ੍ਹਾ ਜਾਣ ਵਾਲਾ.

ਫਿੱਜਤੀ } ਕਯਤੀ. ਕਯ ਹੋਵਤੀ. ਕੀਟ ਹੋਵਤ. "ਫਿੱਜਤ ਮਹਾਂ ਫਿੱਜੀਤ } ਸੁੰਦਰੀ ਕਾਇਆ." (ਸਹਸ ਮ: ੫) ੨ ਕਯ ਕੁਰਬੀਤ. ਕਯ ਕਰਤੀ. "ਨਹ ਫਿੱਜੀਤਿ ਤਰੰਗ ਤੇਯਣਹ." (ਸਹਸ ਮ: ੫)

ਸਮੁੰਦਰਜਲ ਦੇ ਤਰੰਗ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ.

ਫਿੱਜਦਤੀ } ਵਿ—ਫਿੱਜ (ਨਾਲ) ਹੋਣ ਵਾਲੀ। ੨ ਘਟਣ ਵਾਲੀ. ਫਿੱਜਦਾ } "ਦੇਹ ਫਿੱਜਦਤੀ ਉਟਮਤੁਟਾ, ਕੁਝ ਸਜਣ ਜੀਉ ਫਿੱਜਦੀ } ਧਰਾਇਆ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੨ ਮ: ੫) ੩ ਟੁੱਟਣ ਵਾਲਾ, ਵਾਲੀ.

ਫਿੱਭ. ਸੰਗਤ—ਮੱਲਅਖਾਤਾ. "ਹਉ ਬਾਹੁਤਿ ਫਿੱਭ ਨ ਨਰਉ."

(ਸੁੀ ਮ: ੫ ਪੈਪਾਇ) ੨ ਮੱਲਯੁੱਧ. ਘੋਲ. ਕੁਸਤੀ। ੩ ਮੱਲਯੁੱਧ ਵੇਖਣ ਲਈ ਜੁਤੇ ਹੋਏ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਸਮੁਦਾਯ. "ਸਭ ਹੋਈ ਫਿੱਭ ਇਕਠੀਆ." (ਸੁੀ ਮ: ੫ ਪੈਪਾਇ)

ਫਿੱਟ. ਦੇਖੋ, ਫਿੱਟ.

ਫਿੱਟਕਨ. ਵਿ—ਫਿੱਟਕਣਾ. ਕੇਸਰ ਰੁਲਾਬ ਆਇ ਦੀ ਵਰਖਾ ਕਰਨੀ. ਤੁੱਕਣਾ. "ਵਸਤੁ ਮਨੇ ਫਿੱਟਕਾਇ ਜਲੇਤੀ ਸੇ ਚਥੇ." (ਸੁਰਜਾਵ) ੨ ਝੂਟਣਾ. ਨਿਰਬੰਧ ਹੋਣਾ.

ਫਿੱਟਕਾਈ. ਵਿ. ਵਿ—ਝੂਟਕਾਧਾ ਪਾਥੇ. "ਚਲਿਓ ਕੋਨਿ ਫਿੱਟਕਾਈ." (ਕਹਿ ਕਬੀਰ) ੨ ਫਿੱਟਕੀ. "ਛੀਟ ਛਾਫ ਕੀ ਤਨ ਫਿੱਟਕਾਈ." (ਕੁਮ੍ਹੁ)

ਫਿੱਟਕਾਏ. ਵਿ. ਵਿ—ਖੇਲੁਕੇ. ਰਿਖੇਰਕੇ. "ਜਟ ਫਿੱਟਕਾਏ ਤਿਰੀਅ ਰੇਵੈ." (ਆਸਾ ਕਬੀਰ)

ਫਿੱਟਕਾਰ. ਸੰਗਤ—ਫਿੱਟਿਆਂ ਦੀ ਬੁਝਾਤ। ੨ ਫਿੱਟਕਾਉ. ਫਿੱਟਕਨ ਦੀ ਧੁੰਧਾ. "ਨਾਮ ਤੇਰਾ ਕੇਸਰੋ ਲੇ ਫਿੱਟਕਾਰੇ." (ਪਨਾ ਰਵਿਦਾਸ) ੩ ਝੂਟਕਾਰਾ. ਰਿਹਾਈ.

ਫਿੱਟਕੀ. ਝੂਟ ਕਈ. ਨਿਰਬੰਧ ਹੋਈ। ੨ ਫਿੱਟਕੀ. ਕੁੱਕੀ.

ਫਿੱਟਕ } ਵਿ—ਫਿੱਟਿਆਂ ਵਾਲਾ. ਜਿਸ ਦੇ ਫਿੱਟੇ ਲੱਕੇ ਹਨ. ਭਾਵ—ਫਿੱਟਕ } ਦਾਗੀ. "ਦੇਖੋ! ਫਿੱਟਕਿ ਬੀਦੇ." (ਵਾਰ ਮਧੂ ੨ ਮ: ੫) ਫਿੱਟਕ } ਫਿੱਟਿਕ

ਫਿੱਟੀ. ਸੰਗਤ—ਫਿੱਟੀ. ਲਾਖਾ. ਟਾਹਨੀ। ੨ ਹੱਥੀ. ਪਸਲੀ. "ਰਸਾਭਲ ਪਰਿਓ ਫਿੱਟੀ ਫਿੱਟੀ ਜਿਚਫਾਏ." (ਸਾਰ ਮ: ੫) ੩ ਸੋਟੀ. ਫਿੱਟੀ.

ਫਿੱਟ } ਸੰਗਤ—ਝੂਝਕਾ. ਝੂਂਦ. ਝੜਕਾ। ੨ ਚਿੱਕੜ ਦਾ ਕਣਕਾ. ਫਿੱਟਾ } ੩ ਚਿੱਕਾਰੀ. ਚਿਨਗ. "ਲੋਹ ਕੀ ਫਿੱਟ ਝੂਟੇ." (ਰਾਮਾਵ) ੪ ਵਿ—ਦਾਗੀ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਕਲੰਕਿਤ ਕਰ ਦੇਣ ਵਾਲਾ.

ਫਿੱਟ. ਦੇਖੋ, ਫਿੱਟ ਅਤੇ ਖਿਨ.

ਫਿੱਟਫਿੱਭ. ਦੇਖੋ, ਕਣਕੀਰੁਲ ਅਤੇ ਖਿਨਕੀਰਨ.

ਫਿੱਭ. ਦੇਖੋ, ਫਿੱਭ.

ਫਿੱਭਪਤਾਓ } ਸੰਗਤ—ਫਿੱਭਪਤਿ (ਰਾਜੇ) ਸਹਿਭ ਸੈਨਾ. ਉਹ ਫਿੱਭਪਤਾਓ } ਫੌਜ ਜਿਸ ਦਾ ਪ੍ਰੇਰਕ ਰਾਜਾ ਹੈ. (ਸਨਾਮਾ)

ਫਿੱਭਪਤਿ. ਦੇਖੋ, ਫਿੱਭਪਤਿ.

ਫਿੱਭਰ. ਦੇਖੋ, ਫਿੱਭਰ.

ਫਿੱਭਰਾਉਣਾ. ਵਿ—ਫਿੱਭਰਾਂ ਨਾਲ ਮਾਰਨਾ. ਜੁਤਿਆਉਣਾ.

ਫਿੱਭਾਰ } ਸੰਗਤ—ਫਿੱਭਪਾਲ. ਪ੍ਰਿਥਿਵੀਪਾਲਕ ਰਾਜਾ। ੨ ਖਟਰਾਲ. ਫਿੱਭਾਰ } ਡੀ ਤਾਲ.

ਫਿੱਭਾਲਾ. ਵਿ—ਡੀ ਤਾਲ ਦੇ ਜਾਣਨਵਾਲਾ। ੨ ਫਿੱਭਿ (ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ) ਵਾਲਾ. ਸਮੀਦਾਰ। ੩ ਚਾਲਾਕ. ਹੋਸ਼ਿਆਰ. "ਤੇਜਵਾਨ ਬਲਵਾਨ ਫਿੱਭਾਲਾ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੨੦੨) ੪ ਸੰਗਤ—ਡੀ ਤਾਲ ਦਾ ਗੀਤ.

ਫਿੱਭਿ. ਸੰ. ਫਿੱਭਿ. ਸੰਗਤ—ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ. ਭੂਮਿ। ੨ ਇੱਕ ਸੰਖਯਾ ਛੇਧਕ. ਇੱਕ ਦੀ ਗਿਣਤੀ.

ਭਿਤਿਨਾਥ } ਸੰਗਤ—ਭਿਤਿ (ਭੂਮਿ) ਪਾਲ. ਰਾਜ. ਪ੍ਰਿਥੀਪਾਲ.
 ਭਿਤਿਪਤਿ } ਪ੍ਰਿਥੀਵੀ ਦਾ ਈਸ਼ਵਰ. "ਫੈਲਰੂਪ ਭਿਤਿਨਾਥ."
 ਭਿਤਿਪਾਲ } (ਗਤਾਨ) "ਜਨ ਭਿਤੋਸ! ਕਸ ਚਿਤਾ ਠਾਨੀ."
 ਭਿਤੀਸ } (ਨਾਪੁ) ੨ ਭਤ੍ਰਿਸ. "ਰਾਮ ਭਿਤਿਪਾਲ ਪਰ."
 ਭਿਤੋਸ } (ਗੁਪਤ) ਪਰਸੁਰਾਮ ਫਤ੍ਰੀਆਂ ਤੇ ਪ੍ਰਬਲ.
 ਭਿਤੀਕੀਸ. ਭਿਤਿ-ਟਿਕੀਸ. "ਕਲੀ ਫਤ੍ਰਹੀਣੀ ਭਿਤੀਕੀਸ ਬਾਰੇ."
 (ਪਾਰਸਾਵ) ਪਰਸੁਰਾਮ ਨੇ ਇੱਕੀ ਵਾਰ ਪ੍ਰਿਥੀਵੀ ਫਤ੍ਰੀਆਂ ਭਿਨਾ ਕੀਤੀ.
 ਭਿਤਰ. ਸੰਗਤ—ਭਿਤਿ-ਤ੍ਰ. ਜਮੀਨ ਉੱਤੇ ਪਏ ਕੰਕਰ ਕੱਢੇ ਆਦਿ
 ਤੋਂ ਪੈਰਾਂ ਨੂੰ ਬਚਾਉਣ ਵਾਲਾ ਜੋਤਾ. ਰੁੱਤੀ। ੨ ਅੱਡੀ ਬਿਨਾ ਜੁੱਤਾ.
 ਭਿਥਾ } ਵਿ—ਲੱਜਿਤ. ਸਰਮਿੰਦਾ। ੨ ਪਤਿਤ. ਭੀਣ ਸਰਾਜ ਹੋਇਆ
 ਭਿਥਾ } ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ. ਨਿਕਾਏ ਤੋਂ ਭਿਗਿਆ। ੩ ਸਰਮਿੰਦਗੀ ਨਾਲ
 ਭੁੱਲੇ ਹੋਇਆ.
 ਭਿਥ. ਸੰ. ਚਿਥ. ਧਾ—ਟੁਕੜੇ ਕਰਨਾ, ਖੰਡ ਖੰਡ ਕਰਨਾ, ਖੋਰ ਨਾਲ
 ਭੜਨਾ, ਹਿੰਸਾ ਕਰਨਾ.
 ਭਿੰਦ ਭਿੰਦ. ਸੰ. ਚਿਥਿ ਚਿਥਿ. ਕੱਟੇ ਵੱਢੇ. "ਭਿੰਦ ਭਿੰਦ ਬਹੁ
 ਘਾਤ ਪ੍ਰਹਾਰਹਿ." (ਨਾਪੁ) ਭਿੰਧਿ ਭਿੰਧਿ ਆਖਕੇ ਸ਼ਸਤ੍ਰਾਂ ਦੇ ਵਾਰ
 ਕਰਦੇ ਹਨ.
 ਭਿਦਰ. ਦੇਖੋ, ਭਿਦੁ.
 ਭਿਦਿਰ. ਸੰ. ਤਲਵਾਰ। ੨ ਕੁਹਾੜਾ। ੩ ਅਭਗਿਨ.
 ਭਿਦੁਰ. ਸੰ. ਵਿ—ਫੇਦਨ ਕਰਤਾ. ਕੱਟਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਤ—ਵੈਰੀ.
 ਦੁਸ਼ਮਣ.
 ਭਿੰਦਾ. ਵਿ—ਭਿਦਾਂ ਵਾਲਾ. ਚਿਰਨਾ. ਜੋ ਸੰਘਣਾ ਨਹੀਂ.
 ਭਿਦੁ. ਸੰ. ਚਿਦੁ. ਧਾ—ਸੁਰਾਖ (ਭੋਕ) ਕਰਨਾ, ਕੰਨਾਂ ਵਿੱਚ ਫੇਦ
 ਕਰਨਾ। ੨ ਸੰਗਤ—ਸੁਰਾਖ. ਫੇਦਾ। ੩ ਖੰਡ. ਭਿਨ। ੪ ਮੁਖ ਨਾਲ
 ਆਦਿ ਸ਼ਰੀਰ ਦੇ ਨੇੜੇ. "ਨਯੇ ਭਿਦੁ ਸੁਰਹਿ ਅਘਵਿਤ੍ਰਾ." (ਮਧੁ
 ਮ: ੪) ੫ ਦੇਸ. ਐਥ. "ਜਿਹ ਪੁਸਾਇ ਭੇਰੇ ਸਗਲ ਭਿਦੁ ਢਾਕੇ."
 (ਸੁਖਮਨੀ) "ਜਉ ਦੇਖੇ ਭਿਦੁ ਤਉ ਨਿੰਦਕ ਉਮਦੀ." (ਬਿਨਾ ਮ :
 ੫) "ਭਲੰ ਭਿਦੁੰ ਕੋਟਿ ਬਿਘਨੰ." (ਸਹਸ ਮ: ੫) ੬ ਘਾਵ. ਭਾਖ.
 ਭਾਵ—ਨਾਸੁਰ ਆਦਿਕ. "ਘਾਇਆ ਰੋਗ ਨ ਭਿਦੁ ਕਿਛੁ." (ਸ੍ਰੀ
 ਅ: ਮ: ੫) ੭ ਸ਼ਰੀਰ ਦੇ ਨੇਮਕੁਪ. ਮਸਾਮ. Pore.
 ਭਿਦੁਦਰਸੀ. ਸੰ. ਚਿਦਰਸਿੰ. ਵਿ—ਪਰਾਇਆ ਦੇਸ ਦੇਖਣ ਵਾਲਾ.
 ਐਥਲੇ.
 ਭਿੰਧਿਭਿੰਧਿ. ਦੇਖੋ, ਭਿੰਦ ਭਿੰਦ.
 ਭਿਨ. ਸੰ. ਕਣ. ਸੰਗਤ—ਖਿਨ. ਬੋਤਾ ਸਮਾਂ. "ਭਿਨ ਮਹਿ ਰਾਉ
 ਚੰਕ ਕਉ ਕਰਈ." (ਬਿਰਾ ਮ: ੯) ੨ ਦੇਖੋ, ਭਿਨੁ.
 ਭਿੰਨ. ਸੰ. ਚਿਨ. ਵਿ—ਖੰਡਿਤ. ਕੱਟਿਆ ਹੋਇਆ. ਦੇਖੋ, ਭਿਨੁ.
 ਭਿਨਕ. ਦੇਖੋ, ਭਿਨਿਕ.
 ਭਿਨਕੁ. ਸਿੰਧੀ. ਕ੍ਰਿ—ਟੁੱਟਣਾ। ੨ ਘਟਣਾ। ੩ ਨਾਸ ਹੋਣਾ.
 ਭਿੰਨ ਭਿੰਨ. ਸੰ. ਚਿਨ ਚਿਨ. ਵਿ—ਕੱਟਿਆ ਅਤੇ ਅਲਗ
 (ਵੱਖ) ਕੀਤਾ. ਵੱਢਕੇ ਜੁਦਾ ਕੀਤਾ। ੨ ਨਸ਼ੁ ਭੂਸ਼ੁ.

ਭਿੰਨ ਮਧੁ. ਦੇਖੋ, ਚਿੰਤ ਪੂਰਨੀ.
 ਭਿਨਵੇ } ਸਟ-ਨਵਤਿ. ਨਵੇ ਉੱਪਰ ਫੀ. ਭਿਆਨਵੇ—੯੬. "ਭਿਨਵੇ
 ਭਿਨਵੇ } ਕਰੋਤੀ ਮੇਘਮਾਲਾ." (ਮਲਾ ਨਾਮਦੇਵ)
 ਭਿਨਾ. ਵਿ—ਕਣ (ਖਿਨ) ਮਾਤ੍ਰ। ੨ ਕੀਟ. ਕੰਕਾਲ. "ਜੋ ਪੂਰਕਰੀਮਾ
 ਨਾ ਭਿਨਾ." (ਮਧੁ ਸੋਨਹੇ ਮ: ੫)
 ਭਿੰਨਾ. ਸੰ. ਚਿਨ. ਸੰਗਤ—ਵੇਸਤਾ. ਕੰਚਨੀ। ੨ ਭਿਨੇ. ਕਤੂਚੀ।
 ੩ ਵਿ—ਪਾਇਆ ਹੋਇਆ. ਭਟਿਆ. "ਚੀਰ ਸਭਿ ਭਿੰਨਾ." (ਵਾਰ
 ਜੋਤ)
 ਭਿਨਾਰ } ਸੰ. ਭਿੰਨਾ-ਨਾਰਿ. ਦੇਖੋ, ਭਿੰਨਾ. ਵਿਭਚਾਰ ਕਰਨਵਾਲੀ
 ਭਿਨਾਰ } ਇਸਤ੍ਰੀ. "ਬਡੀ ਭਿਨਾਰ ਜਗਤ ਮੇਜਨਿਯਕ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧੪)
 ਭਿਨਿਕ. ਕਣ-ਇਕ.
 ਭਿਨੁ. ਦੇਖੋ, ਖਿਨ, ਖਿੰਨ, ਭਿਨ ਅਤੇ ਭਿੰਨ. "ਭਿਨੁ ਭਿਨੁ ਤਨੁ ਭੀਸੇ
 ਜਰਾ ਜਨਾਵੈ." (ਸੋਹ ਕਬੀਰ) "ਕਹਾ ਭਇਓ ਜਉ ਤਨੁ ਭਇਓ
 ਭਿਨੁ ਭਿਨੁ?" (ਆਸਾ ਰਵਿਦਾਸ) ਭਿੰਨ (ਟੁਕੜੇ ਟੁਕੜੇ)
 ਭਿੰਨੇ. ਭੀਨੇ. ਖੋਹੇ. ਭੀਣ ਕੀਤੇ. "ਦਿਨੇ ਨਿਕਾਰ ਭਿੰਨੇ ਸੁ ਦੀਪ." (ਭੁਘਮਾਵ)
 ਭਿਨੇਕ. ਕਣ-ਟੋਕ. "ਚੁੰਭ ਨਿਸੁੰਭ ਸੇ ਕੋਟਿ ਨਿਸਾਚਰ, ਜਾਹਿ ਭਿਨੇ
 ਕ ਭਿਥੇ ਹਨ ਭਾਰੇ." (ਬਿਚਿਤ੍ਰ)
 ਭਿਪਕਲੀ } ਸੰਗਤ—ਗ੍ਰਿਹਗੋਪਾ. ਭੱਤ ਨੂੰ ਚਿਪਕ ਜਾਣ ਵਾਲੀ
 ਭਿਪਕੀ } ਕਿਰਲੀ.
 ਭਿਪਣਾ } ਕ੍ਰਿ—ਲੁਕਣਾ. ਅੰਤਰਧਨ ਹੋਣਾ. ਅੱਖਾਂ ਤੋਂ ਚਿੱਲ੍ਹੇ ਹੋਣਾ.
 ਭਿਪਨਾ } ਅਸੁ ਹੋਣਾ.
 ਭਿਪਾਉ } ਸੰਗਤ—ਦੁਰਾਉ. ਲੁਕਾਉ.
 ਭਿਪਾਵ }
 ਭਿਪੁ. ਸੰ. ਭਿਪੁ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਭੇਤੀ. ਚੁਰੰਤ. ਭੋਰਨ.
 ਭਿਮਨ. ਸੰਗਤ—ਭਮਾਪਨ. ਭਮਾ (ਧਿਮਾ) ਕਰਨ ਦਾ ਭਾਵ. ਮੁਆਫ਼
 ਕਰਨਾ.
 ਭਿਮਾ. ਦੇਖੋ, ਭਮਾ ਅਤੇ ਧਿਮਾ.
 ਭਿਮਾਹੀ. ਵਿ—ਭੀ ਮਹੀਨੇ ਵਿੱਚ ਹੋਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਭੀ ਮਹੀਨੇ ਪਿੱਛੋਂ।
 ੩ ਸੰਗਤ—ਭੀ ਮਹੀਨੇ ਦਾ ਸਮਾਂ। ੪ ਭੀ ਮਹੀਨੇ ਦੀ ਤਨਮੁੱਹ ਅਥਵਾ
 ਕੋਈ ਬੰਧਾਨ. "ਦਈ ਭਿਮਾਹੀ ਬੰਧ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੨੩)
 ਭਿਮੀ. ਸੰ. ਭਮਿਨ੍. ਵਿ—ਭਿਮਾ ਵਾਲਾ. ਸਾਂਤਰਿੰਤ. "ਭਏ ਭਿਮੀ
 ਰਿਸ ਖੋਇ ਵਿਸੇਖਿ." (ਗੁਪਤੁ)
 ਭਿਮੜੇ. ਭਮਾਪਨ ਕੀਤਾ. ਮੁਆਫ਼ ਕੀਤਾ। ੨ ਸਹਾਰਿਆ. ਬਰਦਾਸ਼ਤ
 ਕੀਤਾ. "ਸੋਨ ਕਯੋ ਤਿਨ ਪਾਸ ਭਿਮੜੇ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)
 ਭਿਥ. ਦੇਖੋ, ਭਿਅ.
 ਭਿਥਕਾ. ਦੇਖੋ, ਭਿਤਕਾ.
 ਭਿਰਕਾ. ਦੇਖੋ, ਭਿੜਕਾ. "ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਕਹਿ ਭਿਰਕਾ ਦੀਨੇ." (ਨਾਪੁ)
 ੨ ਦੇਖੋ, ਭਿਲਕਾ.
 ਭਿਰਕਾਵ. ਦੇਖੋ, ਭਿੜਕਾਉ.

ਫਿਰਨਾ. ਦੇਖੋ, ਫਿਰਨਾ. "ਇਤਯਾਦਿਕ ਕਥਿ ਫਿਰੇ ਪ੍ਰਸੰਗ." (ਗੁਪਤੁ)

ਫਿਰਨੀ. ਫਿਰੀ. ਆਰੰਭ ਹੋਈ। ੨ ਚੱਲੀ. ਤੁਰੀ. "ਕਾਇ ਫਿਰਨੀ." (ਗੁਪਤੁ) ਕਾਈਆਂ ਚਰਨ ਲਈ ਘਰੋਂ ਫਿਰੀਆਂ.

ਫਿਰੰਖੋਰ. ਸੀਰ ਖੋਰ. ਦੁੱਧ ਪੀਣ ਵਾਲਾ. ਭਾਈ ਸੁੱਖ ਸਿੱਖ ਨੇ ਇਹ

ਸ਼ਬਦ ਵਰਤਿਆ ਹੈ. "ਫਿਰੰਖੋਰ ਭਾਲੇ। ਦਿਖੇ। ਕੀਨ ਕਾਲੇ." (ਗੁਰੂ ੧੦)

ਫਿਲ } ਸੰਗਤ—ਭਾਲਾ. ਰੁਚਾ. ਬਲਕਲ. ਸੰ. ਫੀਲ.

ਫਿਲਕ } ਫਿਲ—ਫਿੱਲ ਉਤਾਰਨਾ. ਉਚੇੜਨਾ. ਉਧੇੜਨਾ. ਫੀਲਨਾ.

ਫਿਲਕਾ } ਫਿੱਲ. ਦੇਖੋ, ਫਿਲ। ੨ ਸਾਂਭ (ਸਾਂਭ) ਭਰਕੇ ਨੂੰ ਭੀ ਫਿੱਲ ਆਖਦੇ

ਹਨ. ਭੋਕ.

ਫਿਲੜ. ਦੇਖੋ, ਫਿਲਕਾ। ੨ ਆ. ਰੁਪਯਾ. ਰਸਤਪਣ.

ਫਿਵੇ. ਫਿ. ਵਿ—ਫੀਮੇ. ਫੀਥੀਂ ਅਸਥਾ ਵਿੱਚ. "ਫਿਵੇ ਕਾਮੁ ਨ ਪੂਏ

ਜਾਤਿ." (ਮ: ੧ ਚਾਰ ਮਾਭ)

ਫਿਝਕਣਾ } ਫਿ—ਫੀਰ (ਜਲ) ਕਣ (ਰੁਝਕਾ) ਫੀਰਕਣ ਕੀਟ.

ਫਿਝਕਨਾ } ਜਲ ਦੇ ਫਿੱਟੇ ਭੋਗਣੇ. ਤੁੱਕਣਾ. ਪੁੱਛਣ.

ਫਿਰਕਾ. ਸੰਗਤ—ਭੱਟਾ. ਪਾਣੀ ਦੀ ਝੁਹਾਰ. ਝੁਝਾਤ.

ਫਿਰਕਾਉ. ਸੰਗਤ—ਪਾਣੀ ਦੇ ਫਿਝਕਣ ਦੀ ਫਿਝਾ.

ਫਿਝਨਾ. ਫਿ—ਆਰੰਭ ਹੋਣਾ। ੨ ਤੁਰਨਾ. ਰਵਾਨਾ ਹੋਣਾ। ੩ ਘੋੜੇ

ਦਾ ਉਫਲਨਾ. ਘੋੜੇ ਦਾ ਭੁੰਦਣਾ। ੪ ਖਿਰਣਾ. ਫਿਝਨਾ.

ਫੀ. ਸੰਗਤ—ਭੇ. ਖਟ. ਸਟ.

ਫੀ ਸਾਸਕੁ. ਦੇਖੋ, ਖਟਸਾਸਕੁ.

ਫੀਝ } ਦੇਖੋ, ਫਿਕ। ੨ ਦੇਖੋ, ਫਿੱਕ.

ਫੀਝਕਮ. ਦੇਖੋ, ਖਟਕਮ.

ਫੀਕਾ. ਸੰਗਤ—ਸੰ. ਤਿਕਤਾ—ਫੀਤ ਨਾਲ ਲਟਕਾਇਆ ਟੇਕਰਾ,

ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਖਾਣ ਦੇ ਪਦਾਰਥ ਰੱਖੀਏ ਹਨ. "ਫੀਕੇ ਪਰ ਤੇਰੀ ਬਹੁਤ

ਫੀਠ." (ਬਸੰ ਕਬੀਰ) ਭਾਵ ਸੁਰਕ ਆਦਿ ਲੋਕ। ੨ ਪਸ਼ੂ ਦੇ ਮੁਖ

ਪੁਰ ਬੰਨ੍ਹਣ ਦਾ ਫਿਦਦਾਰ ਟੋਪਾ. ਫਿਰੁਲੀ.

ਫੀਕਿ. ਫਿ. ਵਿ—ਘੁੱਟਕੇ. ਖਿੱਚਕੇ. "ਮੇ ਫੀਕਿ ਗਾਠਰੀ ਬਾਧਾ." (ਸਾਭ ਮ: ੫)

ਫੀ ਕਿਲੇ. ਦੇਖੋ, ਖੜ ਦੁਰਗ.

ਫੀ ਜਰੀ. ਦੇਖੋ, ਫਿਅ ਜਤੀ ਅਤੇ ਜਤੀ ੩.

ਫੀਜਨਾ. ਫਿ—ਫੀਟ ਹੋਣਾ. ਘਟਣਾ. "ਫੀਜੈ ਜੋਬਨੁ ਜਰੂਆ ਸਿਰਿ

ਕਾਲ." (ਚਿਅੰਕਾਰ) ੨ ਕਯ ਹੋਣਾ. ਨਾਸ ਹੋਣਾ। ੩ ਖੁਲ੍ਹਣਾ.

ਫੂਟਨਾ. "ਕਾਹੂ ਕੇ ਧਨੁਖ, ਕਾਹੂ ਤੋਰਤੇ, ਕਾਹੂ ਰਾਖਤੇ ਘਰ, ਕਹੇ।

ਯਾਕੀ ਗਾਠ ਕੇ ਕਹਾਂ ਭਏ ਹੈ ਫੀਜਨੇ." (ਹਨੂ) ਇਸ ਦੀ ਗੱਲੋਂ ਕੀ

ਖੁਲ੍ਹਿਆ ਹੈ? ਭਾਵ—ਇਸ ਦਾ ਕੀ ਨੁਕਸਾਨ ਹੋਯਾ ਹੈ.

ਫੀਟ. ਸੰਗਤ—ਫੀਟਾ. ਬੂੰਦ। ੨ ਬੋਲਬੂਟੇ ਵਾਲਾ ਵਸਤੂ. Chintz.

ਫੀਟਵਾਲਾ. ਫੀਟਾਂ ਦਾ ਕੰਮ ਚੰਗਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਇਹ ਮਨਸੂਰਪੁਰ ਦਾ

ਨਾਮ ਹੋ ਗਿਆ. ਦੇਖੋ, ਮਨਸੂਰਪੁਰ.

ਫੀਟ } ਸੰ. ਫੀਟ. ਵਿ—ਕਮਜ਼ੋਰ। ੨ ਦੁਕਲਾ. ਪਤਲਾ। ੩ ਘਟਿਆ

ਹੋਇਆ। ੪ ਮੋਇਆ। ੫ ਕੰਗਲ. ਨਿਰਧਨ। ੬ ਫਿ.

ਵਿ—ਲਏ ਬਨੇ. ਮੰਦ ਮੰਦ. "ਬੀਨ ਭੀਤ ਫੀਨ." (ਬਾਮਾਦ), ੭

ਆਵਾਣ ਨਿਖਾਰੀ ਨੇ ੨੫੩ ਚਰਿਤ੍ਰ ਵਿੱਚ "ਪੀਨ" ਦੀ ਥਾਂ ਫੀਨ

ਲਿਖ ਦਿੱਤਾ ਹੈ—"ਦੇਹ ਫੀਨ ਤੇ ਉਠ ਨ ਸਕਤ ਭਯੋ." ਚਾਹੀਏ

"ਦੇਹ ਪੀਨ ਤੇ." ਮੋਟਾ ਜਿਸਮ ਹੋਣ ਕਰਕੇ.

ਫੀਤ ਸੁਆਮੀ. ਵੈਸਨਵ ਭਕਤ ਅਤੇ ਕਥਿ, ਜਿਸ ਦੀ ਅਸੂਫਾਪ ਵਿੱਚ

ਕਿਣਤੀ ਹੈ. ਇਹ ਵੱਲਰਾਚਾਯ ਦਾ ਸਿੱਖ ਸੀ. ਇਸ ਦੇ ਚਚੇ ਮਨੋਹਰ

ਪਦ ਹੁਣ ਭੀ ਕਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ. ਫੀਤ ਦਾ ਜਨਮ ਸਨ ੧੫੬੭ ਵਿੱਚ

ਹੋਇਆ ਸੀ.

ਫੀ ਦੇਵਤਾ. ਦੇਖੋ, ਦੇਵ ਖਟਕ.

ਫੀਨ. ਦੇਖੋ, ਫੀਟ, ਪੀਨ ਅਤੇ ਫੀਟਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਫੀਨਣਾ.

ਫੀਨਖਰੇ } ਖੋਹਕੇ ਨੈ ਕਏ, ਖੋਹਲੀਏ.

ਫੀਨਖਰੇ } ਫੀਨਖਰੇ. ਖੋਹਣਾ. ਖੋਸ ਲੈਣਾ.

ਫੀਨਣਾ. ਸੰ. ਫੀਨਣਾ. ਸੰਗਤ—ਕਮੀ. ਘਾਟਾ। ੨ ਦਰਿਦ੍ਰਤਾ.

ਨਿਰਧਨਤਾ. "ਦੀਨੋ ਜਿਨ ਦਾਨ ਪੁੰਨ ਫੀਨਤਾ ਉਦੇਤ ਹੈ." (ਗੁਪਤੁ)

੩ ਦੁਕਲਪਨ.

ਫੀਨਣਾ. ਦੇਖੋ, ਫੀਨਣਾ.

ਫੀਨਾ. ਫਿਨਡਰ. ਕਣਮਾਤ੍ਰ. "ਕਹੂੰ ਨ ਮਾਨਿਓ ਮਨ ਫੀਨਾ." (ਬਿਲਾ

ਮ: ੫) ੨ ਫਿੱਨ ਹੋਇਆ. ਕੱਟਿਆ. "ਭਜਰ ਕੁਠਾਰੁ ਮੋਹ ਹੈ

ਫੀਨਾ." (ਧਨਾ ਨਾਮਦੇਵ) ੩ ਸੰਗਤ—ਇੱਕ ਜੱਟ ਗੋਤ. ਭਾਈ

ਬਿਧੀਚੰਦ ਜੀ ਇਸੇ ਗੋਤ ਵਿੱਚੋਂ ਸਨ। ੪ ਫੀਨਾ ਗੋਤ ਦੇ ਜੱਟਾਂ ਦਾ

ਵਸਾਇਆ ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜੋ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰੋਂ ੩੧ ਮੀਲ ਹੈ.

ਫੀਨਿ. ਫਿ. ਵਿ—ਫੀਨ (ਖਸੇਟ) ਕੇ. ਖੋਹਕੇ. "ਪਰਧਨ ਫੀਨਿ

ਅਭਿਆਨ ਹਰਿਓ ਹੈ." (ਸਵੈਯੇ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ਮ: ੫)

ਫੀਪ. ਸੰਗਤ—ਫਿਪਾਉ. ਦੁਰਾਉ. "ਬਸਿ ਘਟਾਘਟ ਲੀਖ ਨ ਫੀਪੇ."

(ਕਾਨ ਨਾਮਦੇਵ) ੨ ਫਾਪਾ. ਚਿੰਨ੍ਹ. ਮੁਦ੍ਰਾ. "ਕਾਏ ਫੀਪਹੁ ਫਾਇਨੈ?"

(ਸ. ਕਬੀਰ) ੩ ਸੰ. ਸਿਲਪ—ਸਿਲਪ. ਦਸੁਕਾਰੀ. ਹੁਨਰ।

੪ ਸਿੰਕਾਰਣ ਅਤੇ ਰੰਗਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ.

ਫੀਪਹੁ. ਦੇਖੋ, ਫੀਪ ੨-੩-੪.

ਫੀਪਣਾ } ਫਿ—ਸਿਲਪਨ. ਫਾਪਣਾ. ਦੇਖੋ, ਫੀਪ ੩-੪.

ਫੀਪਣਾ } ਫੀਪਣਾ. ਸੰ. ਸਿਲਪਿਨ. ਸੰਗਤ—ਵਸਤੂ ਪੁਰ ਬੋਲ ਬੂਟੇ ਫਾਪਣ

ਵਾਲਾ ਕਾਰੀਗਰ. ਫੀਪਾ. "ਆਥ ਦਾਮ ਕੇ ਫੀਪਰੇ ਹੋਇਓ

ਫੀਪੀ ਨਾਖੀਣਾ." (ਆਸਾ ਪੰਨਾ) "ਨਾਮਦੇਅ ਪ੍ਰੀਤਿ ਲਗੀ

ਹਰਿ ਸੇਤੀ ਲੋਕ ਫੀਪਾ ਕਹੇ ਬੁਲਾਇ." (ਸੂਰੀ ਮ: ੪) ੨ ਚਿਤ੍ਰਕਾਰ.

ਮੁਸੰਦਰ.
 ਫੀਪੋ. ਫਿਪਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਫੀਪ ੧.
 ਫੀ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ਾਂ. ਦੇਖੋ, ਉਦਾਸੀ.
 ਫੀਯਾ } ਦੇਖੋ, ਫੀਪਾ. "ਨਾਮਾ ਫੀਯਾ ਕਬੀਰ ਜੋਲਾਚਾ ਪੂਰੇ ਫੁਰੂ ਤੇ
 ਫੀਯਾ } ਗਤਿ ਪਾਈ." (ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ: ੩)
 ਫੀਮਲ. ਦੇਖੋ, ਮਲ ੩.
 ਫੀਰ. ਸ੍ਰੀ. ਫੀਰ. ਸੰਗਤਾ—ਦੁੱਧਾ. ੨ ਜਲ.
 ਫੀਰਸਮੁਦ੍ਰ }
 ਫੀਰਸਿੰਧੁ } ਸੰਗਤਾ—ਫੀਰ (ਦੁੱਧ) ਦਾ ਸਮੁੰਦਰ. ਫੀਰਾਥਿਪਿ.
 ਫੀਰਨਿਧਿ } "ਫੀਰ ਕੋਸੀ ਫੀਰਾਥਿਪਿ." (ਅਕਾਲ)
 ਫੀਰਾਥਿਪਿ }
 ਫੀਰੁਤਾਂ. ਦੇਖੋ, ਖਟਰਿਤੁ ਅਤੇ ਰਿਤੁ.
 ਫੀਰੋਧਜਾ. ਫੀਰੋਧ (ਦੁੱਧ ਦੇ ਸਮੁੰਦਰ) ਤੋਂ ਜਾ (ਪੈਦਾ ਹੋਈ) ਲੱਛਮੀ.
 ਫੀਰੋਦਜਾ.
 ਫੀਲਕ. ਵਿ—ਫਿਲਟ ਵਾਲਾ. ੨ ਸੰਗਤਾ—ਫਿਲਕਾ. ਫਿਲ. "ਫਿਲ
 ਸ ਫੀਲਕ ਜਨੁ ਸੁਕ ਕੋਲੇ." (ਗੁਪਤੁ)
 ਫੀਲਜਾ. ਫਿ—ਫਿਲਕਾ ਉਤਾਰਨਾ. ਫਿਲਟਾ.
 ਫੀਲਰ. ਸੰਗਤਾ—ਫਿਲਤ. ਫਿਲਕਾ. "ਫੀਲਰ ਖਾਨ ਰਿਖੇ ਹਿਤ
 ਧਾਰੀ." (ਨਾਪੁ) ੨ ਉਹ ਰਾਲ, ਜਿਸ ਦਾ ਪਾਣੀ ਬਹੁਤ ਗਹਿਰਾ
 ਨਹੀਂ ਅਤੇ ਛੋਟੀ ਮੁਸ਼ਕ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ੩ ਖੂਹ ਦੇ ਪਾਸ ਦਾ ਟੋਆ,
 ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸਿਲਾ ਪਾਣੀ ਜਮਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ
 ਫੀਵ. ਫਿੰਕ. ਮਤਵਾਲਾ. ਸ੍ਰੀ. ਫੀਵ. ਦੇਖੋ, ਖੀਵਾ.
 ਫੀ ਵਾਜੇ. ਦੇਖੋ, ਵਾਜਾ ੨.
 ਫੀ ਵਿਕਾਰ. ਦੇਖੋ, ਖਟ ਵਿਕਾਰ.
 ਫੁਆਰਾ. ਦੇਖੋ, ਫੁਹਾਰਾ. ੨ ਚੰਕ ਵੱਲ ਫਿੱਕਰੇ (ਬਾਲਕ) ਨੂੰ ਫੁਆਰਾ
 ਸਦੇ ਹਨ.
 ਫੁਹ. ਸੰਗਤਾ—ਸਪਰਸ਼. ਫੁਹਣ ਦਾ ਭਾਵ. ਹਿਸ.
 ਫੁਹਣਾ } ਫਿ—ਸਪਰਸ਼ ਕਰਨਾ. ਫੁਨਾ.
 ਫੁਹਣਾ }
 ਫੁਹਣਾ. ਸੰਗਤਾ—ਫਾਰਕ. ਸੁੱਕਾ ਹੋਇਆ ਅਰਬੀ ਖਜੂਰ ਦਾ ਫਲ.
 ਮੁਕਾਮ. "ਕਰੀ ਫੁਹਾਏ ਖਾਂਦੀਆ." (ਆਸਾ ਅ: ਮ: ੧) ਦੇਖੋ,
 ਖਾਰਕ.
 ਫੁਕਟੀ. ਫੁੱਟੀ. ਨਿਰਬੰਧ ਹੋਈ. ਮੁਕਤ ਭਈ. "ਕੁਰੁ ਸਤਿਗੁਰੁ ਪਾਏ
 ਫੁਕਟੀ." (ਦੇਵ ਮ: ੪)
 ਫੁਕਰਾ. ਸੰਗਤਾ—ਫੋਕਰਾ. ਬਾਵਕ. ਬੱਚਾ. "ਫੀਟਨ ਤੇ ਫੁਕਰਾਨ
 ਨਰਾਏ." (ਗੁਪਤੁ)
 ਫੁੰਗ. ਸੰਗਤਾ—ਚੁੰਗ. ਟੋਲਾ. ਕਰੋਹ। ੨ ਖੁੰਗਰੂਦਾਰ ਅੰਗੂਰੀ। ੩ ਦੇਖੋ,
 ਫੁੰਗਣਾ.
 ਫੁੰਗਣਾ. ਫਿ—ਉੱਤੇ ਖਿਚਣਾ. ਜਿਵੇਂ—ਪਸਾਮਾ ਫੁੰਗਣਾ.
 ਫੁੰਫੀਦਰੀ. ਦੇਖੋ, ਚਹੂੰਧਰ. ਫੁੰਫੀਦਰ.

ਫੁੰਫ. ਵਿ—ਫੁਫਾ. ਖਾਲੀ. "ਫੁੰਫ ਕਿਕਾਣ." (ਚੰਡੀ ੨) ੨ ਸੁੱਫ.
 ਨਿਰਮਲ. ਸਾਡਾ ੩ ਦੇਖੋ, ਫੁਫ ੩।
 ਫੁਟ. ਸ੍ਰੀ. ਫੁਟ. ਫਾ—ਫੁਟਰਨਾ, ਤੋਤਨਾ, ਫਕਣਾ.
 ਫੁਟਕਤ. ਫੁਟਤ. "ਫੁਟਕਤ ਬਜਰਕਪਾਟ." (ਗੁਰੂ ਰਵਿਦਾਸ)
 ੨ ਅਲਕ ਹੋ ਕੇ. ਤਤਾਕਕੇ. "ਫੁਟਕਤ ਹੋਇ ਰਵਾਰੈ." (ਸਾਬ
 ਮ: ੫) ਹੋ ਕਰਤਾਰ! ਤੇਥੋਂ ਫੁੱਟਕੇ ਜੀਵ ਰਵਾਲ (ਪ੍ਰਤ) ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ.
 ਫੁਟਕਨ. ਸੰਗਤਾ—ਫੁੱਟਣਾ ਰਿਹਾਈ. "ਅਸੁਰ ਜਤਨ ਫੁਟਕਨ ਕੇ
 ਕੀਨੇ." (ਸਲੋਹ)
 ਫੁਟਕਾਥੀ. ਵਿ—ਫੁਟਨੇ ਕਾ ਆਕਾਥੀ. ਫੁਟਕਾਰਾ ਪਾਉਣ ਦੀ ਇੱਛਾ
 ਵਾਲਾ. "ਬਿਵ ਫੁਟਹਿ ਹਮ ਫੁਟਕਾਥੀ." (ਧਨਾ ਮ: ੪)
 ਫੁਟਕਾਰ } ਸੰਗਤਾ—ਮੁਕਤਿ. ਰਿਹਾਈ. ਬੰਧਨ ਦਾ ਅਭਾਵ. "ਇਨ
 ਫੁਟਕਾਰ } ਤੇ ਕਹਰੁ, ਕਵਨ ਫੁਟਕਾਰ." (ਜੁਖਮੀਨੀ) "ਬਿਨ
 ਹਰਿਜਨ ਨਹੀ ਫੁਟਕਾਰ." (ਬਾਵਨ)
 ਫੁਟਕਾਵਨਿ. ਫੁਡਾਉਣ ਨਈ. ਬੰਧਨ ਦੂਰ ਕਰਾਉਣ ਵਾਸਤੇ. ਅਸਾਈ
 ਰਾਸਿਲ ਕਰਨ ਨਈ. "ਜਾ ਪਹਿ ਜਾਊ ਆਪ ਫੁਟਕਾਵਨਿ, ਤੇ ਭਾਧੇ
 ਭਰੁ ਫੰਧਾ." (ਗੁਰੂ ਕਬੀਰ)
 ਫੁਟਕਿਓ. ਫੁਟਕਿਆ. ਮਿਟ ਗਿਆ. ਦੂਰਭਯਾ. "ਘਨ ਫੁਟਕਿਓ
 ਬੰਧਨ ਪਰੇ." (ਸ: ਮ: ੯)
 ਫੁਟਕੀ. ਫੁੱਟੀ. ਅਲਕ ਹੋਈ. ਟੁੱਟੀ. "ਫੁੱਟੇ ਕੀ ਚੇ ਫੁਰ ਪਰੀਤਿ
 ਫੁਟਕੀ." (ਦੇਵ ਮ: ੫) ੨ ਬੰਧਨ ਰਹਿਤ ਹੋਈ. "ਕੁਰ ਸਤਿਗੁਰ
 ਪਾਏ ਫੁਟਕੀ." (ਦੇਵ ਮ: ੪) ੩ ਹੱਥੋਂ ਨਿਕਲੀ.
 ਫੁਟਕੀਤ. ਬੰਧਨ ਰਹਿਤ ਹੋਵੇਤ. ਫੁਟਕਾਰਾ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ। ੨ ਫੁੱਟਕੇ
 ਵਹਿੰਦਾ ਹੈ. ਵਗਦਾ ਹੈ. "ਅਮ੍ਰਿਤ ਪ੍ਰਵਾਹ ਫੁਟਕੀਤ ਸਦ ਦ੍ਰਾਬ ਜਿਸ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ)
 ਫੁਟਕਤਾ. ਫੁਟਕਿਆ. ਮਿਟਿਆ. "ਭਰਮ ਸਭ ਫੁਟਕਤਾ." (ਸਵੈਯੇ
 ਮ: ੪ ਕੇ)
 ਫੁਟਣਾ } ਫਿ—ਬੰਧਨਰਹਿਤ ਹੋਣਾ. ਅਜਾਦ ਹੋਣਾ. ਖਲਾਸ ਹੋਣਾ.
 ਫੁਟਨਾ }
 ਫੁਟਪਨ. ਫਿ—ਫੋਟਾਪਨ. ਫੁਟਿਆਈ. ਨਖੁਤਾ। ੨ ਓਛਾਪਨ.
 ਫੁੱਫਤਾ.
 ਫੁਟਤ } ਵਿ—ਤਤਾਕੀ ਹੋਈ. "ਜਿਉ ਫੁਟਤਿ ਘਰਿ ਘਰਿ ਭਿਓ
 ਫੁਟਤਿ } ਦੁਹਚਾਰਣਿ ਬਦਨਾਉ." (ਮ: ੩ ਵਾਰ ਸੋਰ)
 ਫੁਟਾ ਘਾਟਕਾ. ਜਨਮਸਾਖੀ ਵਿੱਚ ਇਹ ਨਾਉਂ ਬੰਗਾਲ ਦੇ ਸਰਹੱਦੀ
 ਜਿਲੇ ਚਟਗਾਂਵ ਦੇ ਬਦਲੇ ਆਇਆ ਹੈ.
 ਫੁਟਾਲਾ. ਫੁਟਕਿਆ. ਬੰਧਨਰਹਿਤ ਹੋਇਆ। ੨ ਫਿ—ਫੁਡਾਉਣਾ.
 ਅਜਾਦ ਕਰਾਉਣਾ. "ਚਲੇ ਭੇਡ ਤਿਹ ਕਰਹਿ ਫੁਟਾਲਾ." (ਨਾਪੁ)
 ਫੁਟਾਰ } ਸੰਗਤਾ—ਫੁਟਕਾਰ. ਰਿਹਾਈ. ਖਲਾਸੀ. "ਅਹੰਬੁਧਿ
 ਫੁਟਾਰ } ਬੰਧਨ ਪਰੇ ਨਾਨਕ ਨਾਮਿ ਫੁਟਾਰ." (ਬਾਵਨ) "ਅਨਿਕ
 ਜਤਨ ਨਹੀ ਹੋਤ ਫੁਟਾਰ." (ਗੁਰੂ ਮ: ੫)
 ਫੁਟੀਵੇ. ਫੁਟਕਾਰਾ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ. "ਤਿਨ ਪਿਛੈ ਸਭ ਜਕਤ ਫੁਟੀਵੇ."

(ਵਾਰ ਸ੍ਰੀ ਮ: ੪)

ਫੁਟੇਰਾ, ਫੁੱਟਰ, ਫੁੱਟਰ ਫੋਟਾ.

ਫੁੱਟਰ, ਦੇਖੋ, ਫੁੱਟਰਿ.

ਫੁੱਟੀ, ਸੰਕਤਾ—ਕੁਮਸਤ, ਵਿਦਾਇਕੀ। ੨ ਮੁਕਤਿ, ਰਿਹਾਈ.

ਫੁੱਟ, ਸੰ. ਫੁੱਟ, ਧਾ—ਕੱਢਣਾ, ਲੁਕੋਣਾ, ਆਛਾਦਨ ਕਰਨਾ.

ਫੁੱਟਾਉਣਾ, ਫਿ—ਬੰਧਨ ਦੂਰ ਕਰਾਉਣਾ, ਮੁਕਤ ਕਰਾਉਣਾ.

ਫੁੱਟ } ਸੰਕਤਾ—ਫੁੱਟ, ਫਿੱਟ। ੨ ਫੋਹ, ਸਪਰਸ਼.

ਫੁੱਥਿਆਂ, ਫੁਹਣ ਤੋਂ, ਸਪਰਸ਼ ਸੇ, “ਹੱਥੀ ਕਾਲਖ ਫੁੱਥਿਆਂ ਅੰਦਰ
ਕਾਲਖ ਲੋਭ ਲੁਭਾਏ.” (ਭਾਵ)

ਫੁਦ, ਸੰ. ਫੁਦ, ਧਾ—ਪੀਸਣਾ, ਖੁਚਲਣਾ.

ਫੁਦ, ਸੰ. ਫੁਦ, ਵਿ—ਫੁੱਟ, ਅਦਨਾ, “ਕਟੀ ਫੁਦ ਫੁਦ ਸਰੂਪ.”
(ਅਕਾਲ) ੨ ਫੋਟਾ, ੩ ਨੀਰ, ਅਧਮ। ੪ ਨਿਰਧਨ, ਕੰਡਾਲ।
੫ ਫੁਰ, ਫੇਰਹਮ। ੬ ਸੰਕਤਾ—ਚਾਵਲ ਦੀ ਕਟੀ। ੭ ਧਰੁਹਾ।
੮ ਮੱਖੀ। ੯ ਮੱਛਰ। ੧੦ ਅਸੁਲੀਲ (Vulgar), ਬਦ, ਦੇਖੋ,
ਮਦ ੨.

ਫੁਦਖੰਟਾ } ਸੰਕਤਾ—ਫੁਦ (ਫੋਟੀ) ਖੰਟੀਆਂ (ਖੰਘਰੂਆਂ)
ਫੁਦਖੰਟਿਕਾ } ਵਾਲੀ ਚਤਾਈ, ਬਜਨੀ, “ਅੰਗੀਆ ਅਨੁਪ ਫੁਦ
ਫੁਦਪੀਠ } ਪੀਠ ਕਟਿ ਧਾਰ ਹੈ.” (ਭਾਵ ਕ) ੨ ਖੰਘਰਾਨ.
ਫੋਰੇ ਵਿੱਚ ਪਥੇਤੇ ਫੋਟੇ ਖੰਘਰੂ, ਜੋ ਨਿਤਰ (ਨਾਚ) ਲਮੇ ਪੈਰ ਆਇ
ਅੰਗਾਂ ਪੁਰ ਫੋਧੇ ਜਾਣ.

ਫੁਦਾ, ਸੰ. ਫੁਦਾ, ਸੰਕਤਾ—ਸਹਿਦ ਦੀ ਫੋਟੀ ਮੱਖੀ। ੨ ਨਟਣੀ।
੩ ਵੇਸਤਾ। ੪ ਫੋਟੀ ਦਾਖ.

ਫੁਧ, ਸੰ. ਫੁਧ, ਧਾ—ਫੁੱਧ ਲੱਗਣੀ, ਫੁਧਿਤ ਹੋਣਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਫੁਧਾ.

ਫੁਧਾ, ਸੰ. ਫੁਧਾ, ਸੰਕਤਾ—ਖਾਣ ਦੀ ਟਿੱਛਾ, ਫੁੱਧ.

ਫੁਧਾਫੁਧ, ਵਿ—ਫੁਧਾ ਨਾਲ ਆਤੁਰ (ਦੁਖੀ), ਫੁੱਧ ਨਾਲ ਵਜਾਚੁਲ.

ਫੁਧੰ, ਦੇਖੋ, ਫੁਧਾ। ੨ ਅਵਾਣ ਲਿਖਾਰੀ ਨੇ ਫੁਦੰ ਦੀ ਥਾਂ ਕਤਾਨਪੁਰੋਧ
ਵਿੱਚ ਫੁਧੰ ਪਾਠ ਲਿਖ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, “ਫੁਧੰ ਸਸਤੁਧਾਰੰ.” (ਕਤਾਨ)
ਦੇਖੋ, ਫੁਦ.

ਫੁਪ, ਸੰ. ਫੁਪ, ਧਾ—ਫੁਹਣਾ, ਸਪਰਸ਼ ਕਰਨਾ, ਦੇਖੋ, ਆਵੇਪ।
੨ ਦੇਖੋ, ਫੁਪ ੨, “ਹੈਤ ਭਯੋ ਫੁਪ ਫੁਪ ਮਹਾਨ.” (ਗੁਪਤੁ)

ਫੁਭ, ਦੇਖੋ, ਫੋਤ ਅਤੇ ਫੋਭ.

ਫੁਭਿਤ, ਵਿ—ਫੁਭਿਤ, ਫੋਭ ਸਹਿਤ, ਘਬਰਾਇਆ ਹੋਇਆ.

ਫੁਰ, ਸੰ. ਫੁਰ, ਧਾ—ਕਤਰਨਾ, ਕੱਟਣਾ, ਤੋੜਨਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਫੁਰ.

ਫੁਰਥਾਰੀ, ਸੰਕਤਾ—ਫੁਰੀ, ਦੇਖੋ, ਫੁਰਿਕਾ, “ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਲੁਧਾਰੀ
ਫੁਰਥਾਰੀ.” (ਰਾਮਾਵ)

ਫੁਰਤ, ਫੁਟਤ, ਮਿਟਤ, “ਭਗਤਿਮਤਿ ਫੁਰਤ ਨਾਹੀ.” (ਭਾਵ ਕ)

ਫੁਰਾ, ਸੰਕਤਾ—ਫੁਰ (ਕੱਟਣ) ਦਾ ਹਥਿਆਰ, ਫੁਰਾ ਪੇਸ਼ਕਸ਼ਸ.
“ਫੁਰਾ ਫੁਰਾ ਮੁਰਾ ਮੁਰਦਾਬੁ.” (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧) ੨ ਫੁਰ, ਉਸਤਰਾ।

੩ ਖੜੀਆਂ ਦੀ ਇੱਕ ਜਾਤਿ, “ਭਗਤੁ ਫੁਰਾ ਵਖਾਣੀਐ.” (ਭਾਵ)

ਫੁਰਾਨਾ } ਫਿ—ਫੁਰਾਉਣਾ, “ਕੋਪ ਫੁਰਾਇਐ.” (ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾਵ)
ਫੁਰਾਵਨ } “ਦੁਰਭ ਫੁਰਾਇ ਫਿਨਿਕ ਮੇ ਲਿਜਿਐ.” (ਚਰਿਤੁ
੧੭੫)

ਫੁਰਿਕਾ } ਸੰ. ਚੁਰਿਕਾ, ਸੰਕਤਾ—ਫੁਰੀ, ਫੋਟਾ ਫੁਰਾ, “ਫੁਰਿਕਾ
ਫੁਰੀ } ਬਿਬੇਕ ਲੇ ਹਾਥ.” (ਪਾਰਸਾਵ) “ਹਥਿ ਫੁਰੀ
ਫੁਰੁਧੁਕਾ } ਜਗਤਕਾਸਾਈ.” (ਵਾਰ ਆਸਾ) “ਫੁਦ ਮੀਨ
ਫੁਰੁਧੁਕਾ.” (ਚੰਡੀ ੨) ਨਹੂ ਦੀ ਧਾਰਾ ਵਿੱਚ ਜੋ ਫੁਰੀਆਂ ਵਹਿੰਦੀਆਂ
ਹਨ, ਮਾਨੋ ਫੋਟੀਆਂ ਮੱਛੀਆਂ ਹਨ.

ਫੁਲਕਣਾ } ਫਿ—ਕਣ (ਅੰਨ) ਦਾ ਫਿਲਕਾ ਲਾਹੁਣਾ, ਉਖਲੀ
ਫੁਲਕਣਾ } ਵਿੱਚ ਅੰਨ ਪਾ ਕੇ ਮੁਸਲ ਨਾਲ ਫੜਨਾ.

ਫੁਲਫੁਲਾ, ਵਿ—ਓਫਾ, ਫੁੱਫਾ, ੨ ਹਲਕਾ, ਘਟੀਆ.

ਫੁੜਕਾਨਾ, ਫਿ—ਫੁੱਟਣਾ, ਫਿਕਣਾ, ਪਾਤ ਹੋਣਾ, “ਏਹੁ ਫੁੜਕਿਆ
ਠਹਿਰ ਨ ਪਾਇ.” (ਆਸਾ ਮ: ੪) ੨ ਫੁੱਟਣਾ, ਖੰਡਿਤ ਹੋਣਾ,
“ਲਿਖ ਫੁੜਕੀ ਲਕੀ ਤ੍ਰਿਸਨਾ.” (ਅਨੰਦ) ੩ ਬੰਧਨ ਰਹਿਤ ਹੋਣਾ,
ਖਲਾਸ ਹੋਣਾ। ੪ ਹੱਥਿ ਫੁੱਟਣਾ.

ਫੁੜਕੀ, ਦੇਖੋ, ਫੁੜਕਣਾ ੪, “ਪਉਤੀ ਫੁੜਕੀ ਕਿਰਿ ਹਾਥਿ ਨ
ਯਾਵੈ.” (ਬਿਲਾ ਮ: ੩)

ਫੁ, ਸੰਕਤਾ—ਸਪਰਸ਼, ਫੁਹਣ ਦਾ ਭਾਵ, ਦੇਖੋ, ਅਫੁ.

ਫੁਧਨ, ਦੇਖੋ, ਫੁਹਣਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਖੁਹਣਿ ਅਤੇ ਫੁਹਨਿ.

ਫੁਹਨਿ, ਅਫੋਹਿਣੀ, ਦੇਖੋ, ਖੁਹਣਿ, “ਤੇਈਸ ਫੁਹਨਿ ਲੈ ਦਲ ਸੰਕ.”
(ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾਵ)

ਫੁਭਕ, ਦੇਖੋ, ਫੁਭਕ.

ਫੁਭ, ਵਿ—ਫੁਭਾ, ਖਾਲੀ। ੨ ਫੁੱਫਾ, ਹਲਕਾ। ੩ ਇੱਕ ਹਾਲੇਂ ਜੇਹੀ
ਫੁਟੀ, ਜਿਸ ਦੀ ਫੁੱਧੀ ਵਾਤਨਾਸਕ ਹੈ.

ਫੁਭਕ, ਦੇਖੋ, ਸੁਰਕਾ। ੨ ਭਾਲਕ ਦੇ ਜੰਮਣ ਤੋਂ ਡੀਵੇਂ ਦਿਨ ਦੀ
ਕਿਯਾ, ਫੁਭੀ, ਸਸੀ। ੩ ਪਤਨੀ ਫੁਟੀ, ਭਾਖੀ, “ਖੇਲਨ ਮੇ ਜੀਉ
ਤੇਰੇ, ਖਾਇ ਫੁਭਕਾਨ ਕੈ.” (ਨਾਪੁ)

ਫੁਭਾ, ਵਿ—ਸੱਖਣਾ, ਖਾਲੀ, “ਕਹੁ ਕਬੀਰ ਫੁਭਾ ਘਟ ਬੇਲੈ.”
(ਗੋਭ) ੨ ਫੁੱਫਾ, ਘਟੀਆ, “ਕਹਿ ਕਬੀਰ ਸਕਨੇ ਮਦ ਫੁਭੇ.”
(ਰਾਮ) ੩ ਨਿਰਧਨ, ਕੰਡਾਲ.

ਫੁਭੀ, ਵਿ—ਫੁਭੀ, ਖਾਲੀ, ਜੋ ਭਰਨ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ, “ਭਾਇਆ
ਫੁਭੀ ਸਕਤੁ ਫੁਲਾਨਾ.” (ਓਅੰਕਾਰ) ੨ ਓਭੀ, ਫੁੱਫਾ। ੩ ਸੰਕਤਾ—
ਫੋਟੀ ਕਟੇਰੀ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਚੰਦਨ ਕੇਸਰ ਆਦਿ ਘਸੇ ਹੋਏ ਪਦਾਰਥ
ਚੱਪੀਏ ਹਨ। ੪ ਨੂਟੀ.

ਫੁਟ, ਸੰਕਤਾ—ਫੁੱਟਣ ਦਾ ਭਾਵ, “ਪ੍ਰਾਨ ਜਾਹਿਕੇ ਫੁਟਿ.” (ਸ.
ਕਬੀਰ) ਪ੍ਰਾਣ ਫੁਟਿ ਜਾਹਿਕੇ। ੨ ਰਿਹਾਈ, ਫੁਟਕਾਰਾ। ੩ ਹਮਲਾ,
ਹੱਲਾ, ਧਾਵਾ, “ਪਯੋ ਪੰਥ ਕਰ ਫੁਟ.” (ਪ੍ਰਾਪਪ੍ਰ) ੪ ਫੁਟਿ, ਫੁੱਟਣ ਦਾ
ਭਾਵ। ੫ ਲਿਖਣ ਵੇਲੇ ਭੁੱਲ ਦੇ ਕਾਰਣ ਕਿਸੇ ਪਾਠ ਦਾ ਲਿਖਾਰੀ ਤੋਂ
ਫੁਟਜਾਣ ਦਾ ਭਾਵ.

ਫੁਟਸਿ, ਫੁਟੇਰਾ, ਫੁਟੇਰਾ, ਮਲਾਸ ਹੇਥੋਂਕਾ, “ਫੁਟਸਿ ਮੂਝੇ! ਕਵਰ

ਗੁਣੀ?" (ਮਾਰੂ ਮ: ੧)

ਫੁਟਕ. ਫੁਟਦਾ ਹੈ. ਬੰਧਨਰਹਿਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.

ਫੁਟਨ } ਫਿ—ਮੁਕਤ ਹੋਣਾ. ਰਿਹਾ ਹੋਣਾ. ਬੰਧਨ ਰਹਿਤ ਹੋਣਾ.
ਫੁਟਨਾ } "ਫਾਸਨ ਕੀ ਬਿਧਿ ਸਰਕੋਉ ਜਾਨੈ, ਫੁਟਨ ਕੀ ਇਉ
ਕੇਈ." (ਗੁਰੂ ਕਬੀਰ)

ਫੁਟਰ } ਵਿ—ਫੁੱਟੜ. ਤੜਕੀ ਹੋਈ. "ਫੁਟਰਿ ਤੇ ਫੁਰੁ ਕੀਈ
ਫੁਟਰਿ } ਸੁਰਾਕਨਿ." (ਸਾਬ ਮ: ੫) "ਉਠਿ ਸਿਧਾਇਓ ਫੁਟਰਿ
ਮਾਟੀ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫) ਜਦ ਜੀਵ ਚਲਾ ਗਿਆ, ਮਿੱਟੀ
(ਦੇਹ) ਫੁੱਟੜ ਹੋ ਗਈ.

ਫੁਟਲਾ. ਵਿ—ਫੁੱਟਿਆ ਹੋਇਆ. ਖੁਲਿਆ. "ਜੈਸੇ ਫਾਇ ਕਾ ਭਾਫਾ
ਫੁਟਲਾ." (ਗੋਬਿੰਦ ਨਾਮਦੇਵ)

ਫੁਟਕ. ਦੇਖੋ, ਫੁਟਕ ਅਤੇ ਫੁਟਰ.

ਫੁਟਿ. ਫੁੱਟਕੇ.

ਫੁਰ. ਸੰਕੜਾ—ਫੁਰਦਾ ਦਾ ਭਾਵ. ਸਪਰਸ਼। ੨ ਫਿੱਟ. ਅਪਵਿਤ੍ਰ ਦੇ
ਫੁਰਦ ਤੋਂ ਹੋਈ ਅਪਵਿਤ੍ਰਤਾ। ੩ ਸਪਰਸ਼ ਤੋਂ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਰੋਗ ਦੀ
ਸ਼ਕਤੀ.

ਫੇ. ਦੇਖੋ, ਫੀ ਅਤੇ ਫੈ। ੨ ਸੰਬੰਧ ਬੰਧਕ ਪੁਰਸ਼ਕ. ਫਾ. ਕੇ. "ਪੂਰੇ
ਮਾਨਸ ਤਿਨ ਫੇ." (ਬਸੰ ਮ: ੪) ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਨੋਰਥ ਪੂਰਣ ਹੋਏ।
੩ ਫਿ. ਵਿ—ਫੀਤਰ. ਅੰਦਰ. ਵਿੱਚ. "ਧਾਰਿਓ ਹਰਿ ਉਰਫੇ."
(ਬਸੰ ਮ: ੪)

ਫੇਆ. ਵਿ—ਫਯ ਹੋਣ ਵਾਲਾ. ਫਿਨਾਸ਼ੀ. "ਫੇਆ ਨਿਤ ਦੇਖੁ ਜਗਿ
ਹੀਥ." (ਓਅੰਕਾਰ) ੨ ਸੰਕੜਾ—ਫੀਨਤਾ. ਘਾਟਾ. ਕਮੀ।
੩ ਵਿੱਥ. ਪਾੜਾ.

ਫੇਰ. ਸੰਕੜਾ—ਫੇਰਨ: ਖੰਡਨ. ਨਾਸ਼। ੨ ਫੇਕ. ਸੁਰਾਖ. ਫਿਦੁ.

ਫੇਕ. ਸੰਕੜਾ—ਫੇਦ. ਸੁਰਾਖ. ਚੰਧੂ. ਮੋਰੀ. "ਪਰਾ ਕਰੇਜੇ ਫੇਕੁ."
(ਸ. ਕਬੀਰ) "ਫੇਡਾ ਜਲਜਰਾ ਫੂਟੇ ਫੇਕ ਹਜਾਰ." (ਸ. ਕਬੀਰ)
੨ ਖੰਡਨ. ਨਿਸ਼ੇਧ. "ਫੇਕ ਛਾਡੇ ਛਤ੍ਰੀ, ਕਥ ਕਾਹੂੰ ਅਕੁ ਨਾ ਧਰਤੇ."
(ਕਵਿ ੫੨) ਦੇਖੋ, ਫੇਕਣਾ। ੩ ਸੰ. ਪਾਲਤੂ ਪੰਛੀ। ੪ ਵਿ—ਚਤੁਰ.

ਫੇਕ ਅਨੁਪਾਸ, ਦੇਖੋ, ਫੇਕਾਨੁਪਾਸ.

ਫੇਕਣਾ } ਫਿ—ਖੰਡਨ ਕਰਨਾ। ੨ ਨਿਸ਼ੇਧ ਕਰਨਾ। ੩ ਪੰਕਤੀ
ਫੇਕਣਾ } (ਪੰਕਤ) ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਕੱਢਣਾ. ਸਮਾਜ ਅਤੇ ਜਾਤਿ ਤੋਂ
ਬਾਹਰ ਕਰਨਾ. "ਚਾਮਰਾਇ ਕੇ ਫੇਕ ਸੁ ਦੀਨਾ." (ਗੁਪਤੁ)
੪ ਸੁਰਾਖ (ਫਿਦੁ) ਕਰਨਾ.

ਫੇਕਾਨੁਪਾਸ. ਦੇਖੋ, ਅਨੁਪਾਸ (ੳ).

ਫੇਕਾਪਨੁਤਿ. ਦੇਖੋ, ਅਪਨੁਤਿ ੩ ਦਾ (ਹ).

ਫੇਕੁ. ਦੇਖੋ, ਫੇਕ.

ਫੇਕੋਕਿ. (ਫੇਕ—ਚਤੁਰ, ਉਕਤਿ—ਬਥਨ). ਜੇ ਲੋਕੋਕਿ ਨੂੰ ਕੁਝਭਾਵ
ਨੈ ਕੇ ਚਤੁਰਾਈ ਨਾਲ ਵਰਣਨ ਕਰੀਏ, ਤਦ "ਫੇਕੋਕਿ" ਅਨੰਕਾਰ
ਹੁੰਦਾ ਹੈ. "ਫੇਕ ਉਕਤਿ ਲੋਕੋਕਿ ਕੇ ਸਾਭਿਪਾਯ ਬਖਾਨ." (ਕਾਵਯਪ੍ਰਭਾਕਰ)

ਉਦਾਹਰਣ—

ਅਪਰਾਧੀ ਦੂਣਾ ਨਿਵੈ ਜੇ ਹੰਤਾ ਮਿਰਗਾਹਿ,
ਸੀਸਿ ਨਿਵਾਇਐ ਬਿਆ ਬੀਐ
ਜਾ ਰਿਵੈ ਕਸੁਧੇ ਜਾਹਿ?

(ਵਾਰ ਆਸਾ)

ਧਰਿ ਤਾਰਾਯੁ ਤੇਲੀਐ ਨਿਵੈ ਸੁ ਕਉਰਾ ਹੋਇ.

(ਵਾਰ ਆਸਾ)

ਜਾਨ ਸੁਜਾਨ ਮੇ ਪ੍ਰੀਤਿ ਕਤੀ ਸਹਿਕੈ
ਜਗ ਕੀ ਬਹੁ ਭਾਂਤ ਹੋਸਾਈ,
ਤਰੈ "ਹਰਿਚੰਦ" ਜੁ ਜੈ ਜੈ ਕਹਤੇ
ਸੁ ਕਰਤੇ ਚੁਪ ਹੋਕਰ ਕੋਟਿ ਉਪਾਈ,
ਜੇਉ ਨਹੀਂ ਨਿਬਹੀ ਉਨ ਸੋ
ਅਰੁ ਤੋਰਤ ਭਾਰ ਕਾਛੁ ਨਹਿ ਲਾਈ,
ਸਚ ਭਈ ਕਹਨਾਵਤ ਯਾ ਅਹਿ!

ਉਚੀ ਵਕਾਨ ਕੀ ਫੀਕੀ ਮਿਠਾਈ.

ਫੇਜ. ਸੰਕੜਾ—ਫਾਜਰ ਆਦਿ ਕੰਦ ਦੇ ਪੱਤੇ। ੨ ਦੇਖੋ, ਸੇਜ।
੩ ਦੇਖੋ, ਫੰਜਾ.

ਫੇਡ. ਫੇਕਣ ਦਾ ਭਾਵ. "ਫੈ ਕਰੈ ਨ ਫੇਡ." (ਰਤਨਮਾਲ) ੨ ਦੇਖੋ,
ਫੇਕੁ.

ਫੇਡੀ. ਫਿ. ਵਿ—ਫਿਰਾਬ. ਸਦੜ. ਫੇਰਨ। ੨ ਸੰਕੜਾ—ਸ਼ਿਖੁਰਾ.
ਫੇਡੁ. ਤੀਰਥ. ਦੇਖੋ, ਫੇਡੁ ੫. "ਵਿਪੁ ਫੇਡੁ ਕੇ ਮਿਲ ਸਮੁਦਾਏ."
(ਗੁਪਤੁ)

ਫੇਡੁਜ. ਦੇਖੋ, ਫੇਡੁਜ.

ਫੇਦ. ਸੰ. ਫਿਦੁ. ਧਾ—ਕਤਰਨਾ, ਟੁਕੜੇ ਕਰਨਾ। ੨ ਸੰਕੜਾ—ਖੰਡ.
ਟੁਕੜਾ: ੩ ਫੇਦਨ ਦਾ ਭਾਵ. ਖੰਡਨ. "ਫੇਦ ਦਿਯੋ ਜਿਨ ਸਕੁ ਸਭੈ."
(ਗੁਪਤੁ) ੪ ਨਾਸ਼। ੫ ਅਨਕ ਕਰਨ ਦਾ ਨਿਸ਼ਾਨ। ੬ ਫਿਦੁ.
ਸੁਰਾਖ.

ਫੇਦਕ. ਵਿ—ਫੇਦਨ (ਕੱਟਣ) ਵਾਲਾ। ੨ ਅਨਕ (ਵੰਧ) ਕਰਨ
ਵਾਲਾ.

ਫੇਦਨ. ਸੰ. ਸੰਕੜਾ—ਕੱਟਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਚੀਰਣ ਦਾ ਭਾਵ. ਖੰਡਨ.
"ਕਿਉ ਫੇਦੇ ਵੈਰਾਈਐ?" (ਸਿਧ ਗੋਸਟਿ)

ਫੇਦਨੀਕ. ਵਿ—ਫੇਦਣ (ਕੱਟਣ) ਲਾਇਕ.

ਫੇਦਿ. ਫੇਦਕੇ. ਕੱਟਕੇ. "ਕਾਢਿ ਖਤਲੁ ਗੁਰ ਗਿਆਨੁ ਕਰਾਰਾ ਬਿਖੁ
ਫੇਦਿ ਫੇਦਿ ਰਸੁ ਪੀਜੈ." (ਕਲਿ ਅ: ਮ: ੪)

ਫੇਦਕ. ਵਿ—ਫੇਦਨ ਯੋਕਸ. ਕੱਟਣ ਲਾਇਕ.

ਫੇਦਕਤੇ. ਫਿਦਕਤੇ. ਫੇਦਨ ਹੁੰਦਾ. "ਨਾਨਕ ਰੇਮ ਨ ਫੇਦਕਤੇ."
(ਸਹਸ ਮ: ੫)

ਫੇਧ. ਦੇਖੋ, ਫੇਦ. "ਬਡੇ ਰੂਪਤਿ ਰਾਜੇ ਹੋ ਫੇਧੇ" (ਗੋਬਿੰਦ ਕਬੀਰ)

ਫੇਧੇ. ਫੇਦਨ ਕੀਤੇ. ਦੇਖੋ, ਫੇਧ.

ਫੇਨਾ. ਸੰ. ਸੰਕੜਾ—ਦੁੱਧ ਪਾਤਕੇ ਕੱਢਿਆ ਹੋਇਆ ਪਨੀਰ.

ਫੋਪ. ਸੰ. ਫੋਪ. ਸੰਗਤ—ਵਿਭੋਪ. ਕਲੇਸ਼। ੨ ਨਿਦਾ। ੨ ਅਹੰਕਾਰ.
“ਨਾਨਕ ਲੇਖ ਫੋਪ ਨ ਲਿਖਤੀ.” (ਸਹਸ ਮ: ੫) ੪ ਭੋਜਣ।
੫ ਲੰਘਣ। ੬ ਦੇਰੀ. ਚਿਰ.

ਫੋਪਕ } ਦੇਖੋ, ਫੋਪਕ ਅਤੇ ਫੋਪਣ.
ਫੋਪਣ }

ਫੋਮ. ਦੇਖੋ, ਫੋਮ ਅਤੇ ਫੋਮ. “ਧੁਰਥੈ ਫੋਮ ਸਰੀਰ ਕੀ ਤਾ ਫਿਨ.”
(ਨਾਪੁ)

ਫੋ ਮਲ. ਦੇਖੋ, ਫੁਸਟਭਾਉ.

ਫੋਮੋਚਿਤ. ਫੋਮ (ਮੋਕ) ਦੇ ਉਚਿਤ (ਯੋਗਤ). ਮੁਕਤਿ ਲਾਇਕ.
“ਫੋਮੋਚਿਤ ਕਰੇ ਕਿਤੇ.” (ਨਾਪੁ)

ਫੋਰ. ਸੰਗਤ—ਫੋਰ. ਸੁਰਾਮ. ਫਿਦਾ. ੨ ਫੋਰਖਾਨੀ. ਚਿਤਾਉਣ ਦੀ
ਕ੍ਰਿਯਾ. “ਨਰ ਹੇਰਕੈ ਕੋਈ ਨ ਫੋਰ ਕਰੈ.” (ਗੁਪਤ) ੩ ਹੱਥਿਆ
ਹੋਇਆ ਪਸ਼ੂਆਂ ਦਾ ਟੋਲਾ. ਫੋਰ। ੪ ਪਿੰਡਾਂ ਤੋਂ. ਹੁਕਮਨ ਮੰਗਵਾਇਆ
ਆਦਮੀਆਂ ਦਾ ਭਰੋਹ. ਪੁਰਾਣੇ ਸਮਾਨੇ ਰਾਜੇ ਅਤੇ ਜਾਗੀਰਦਾਰ ਸੰਗ
ਵਿੱਚ ਲੜਨ ਲਈ ਪਿੰਡਾਂ ਦੇ ਆਦਮੀ ਇਕੱਠੇ ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਸਨ. “ਸਭੈ
ਆਪਦੇਸੈ ਸੁ ਫੋਰੈ ਭੁਲਾਈ.” (ਗੁਰੂ ੧੦)

ਫੋਰਾ. ਸੰਗਤ—ਫੋਰਾ. ਫਕਰਾ. ਫਕ. “ਫੋਰਾ ਸਭਰ ਕਰਾਧੂ ਨਯਾਏ.”
(ਚਰਿਤ੍ਰ ੨੪) ਫਕਰਾ, ਸੰਕਰ, ਕਚਾਦੂ ਲਿਆਏ.

ਫੋਰੀ } ਸੰਗਤ—ਫੋਰੀ. ਫਕਰੀ. ਦੇਖੋ, ਫੋਲਿਕਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਫੋਰੀ.
ਫੋਰੀ }

ਫੋਰੀ. ਫੋਰ (ਫਿਦਾ) ਮੇਂ. ਸੁਰਾਮਾਂ ਵਿੱਚ. “ਫੋਰੀ ਭਰਮੇ ਮੁਕਤਿ ਨ
ਹੋਇ.” (ਫਿਲਾ ਮ: ੧ ਥਿਤੀ) ਪਿੰਡਾਂ ਦੇ ਫਿਦਾ ਵਿੱਚ ਭੁਮਟ ਤੋਂ
ਪੰਛੀ ਫੁਟਕਾਰਾ ਨਹੀਂ ਪਾਉਂਦਾ. ਭਾਵ—ਪਾਖੰਡਕਰਮਾਂ ਤੋਂ ਮੁਕਤਿ
ਨਹੀਂ.

ਫੋਲ } ਸੰ. ਚੇਲਕ. ਸੰਗਤ—ਫੋਲ. ਮੋਮਣਾ. “ਕੁਦਮ ਕਰੇ ਭਾਡਰ
ਫੋਲਕ } ਸਿਉ ਫੋਲ.” (ਰਾਮ ਮ: ੫) ੨ ਫਕਰਾ.
ਫੋਲਾ }

ਫੋਲਿਕਾ } ਸੰ. ਚੇਲਿਕਾ. ਸੰਗਤ—ਫਕਰੀ. ਅਜਾ.
ਫੋਲੀ }

ਫੋਰ. ਸੰਗਤ—ਫੋਰ। ੨ ਆਖਾਤ. ਪੁਰਾਰ. ਚੋਟ. ਸੱਟ।੩ ਘਾਉ.
ਚਮਮ. ਚੱਟ.

ਫੋਰਾ. ਸੰਗਤ—ਜੁਦਾ ਕਰਨ ਦਾ ਚਿੰਨ੍ਹ. ਉਹ ਨਿਸ਼ਾਨ, ਜੋ ਪਦਫੋਦ
ਕਰਨ ਲਈ ਵਰਤੀਦਾ ਹੈ। ੨ ਵਿ—ਫੋਰਾ. ਸਮੁ. ਭਰਾ. “ਪੰਜ ਤਤੁ
ਕਰਿ ਤੁਸੁ ਸਿਸਟਿ ਸਭ ਸਾਜੀ, ਕੋਈ ਫੋਰਾ ਕਰਿਉ ਜਿ ਕਿਛੁ ਕੀਤਾ
ਹੋਵੈ.” (ਸੂਰੀ ਮ: ੪)

ਫੋਰ. ਦੇਖੋ, ਫੋਰ ੨। ੨ ਫੋਰਨ ਦਾ ਭਾਵ.

ਫੋਰਖਾਨੀ. ਫੋਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਉਕਸਾਥਟ.

ਫੋਰਣ } ਵਿ—ਫੁਹਣਾ. ਸਪਸ਼ਟ ਕਰਨਾ। ੨ ਚੱਥਣਾ. ਪੁਰਣਾ।
ਫੋਰਨਾ } ੩ ਕਾਰਜ ਆਰੰਭ ਕਰਨਾ। ੪ ਉਕਸਾਉਣਾ. ਉਰਾਧਨਾ।
੫ ਖਿਚਾਉਣਾ.

ਫੋਰੀ } ਵਿ—ਫੋਰਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਤ—ਪਸ਼ੂਆਂ ਨੂੰ ਚੱਥਣ ਵਾਲਾ
ਫੋਰੂ } ਪਾਲੀ ਜੋ ਚਰਾਉਣ ਲਈ ਭਾਰ ਫੋਰ (ਫੋਰ) ਨੂੰ ਲੈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ.
ਫੋ. ਫਿੰਗ. ਸੰਗਤ—ਅਸਿ. ਹੈ. “ਫੁਤਰ ਮਾਇਆ ਫੋ.” (ਦੇਵ ਮ:
੫) ੨ ਫੀ. ਖਟ. ਸਟ. ਦੇਖੋ, ਫੋਮੁਖ। ੩ ਕਯ. ਨਾਜ. “ਸਤ੍ਰੁ ਭਏ
ਫੋ.” (ਸਲੋਹ)

ਫੋਹਰਣਾ. ਦੇਖੋ, ਫਿਹਰਣਾ ਅਤੇ ਵਧਾਲੀ ਰੂਪੁ ਕੀ.

ਫੋਣ. ਵਿ—ਫਯ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਫਿਨਾਸਕ. ਮਾਰਨ ਵਾਲਾ. ਅੰਤਕ.
“ਕੁਲੰਫੈ ਕਰਮੰ.” (ਭਗਨ) ਕੁਲਨਾਸਕ ਕਰਮ.

ਫੋਣਾ. ਸੰਗਤ—ਫਣਕਾਰ ਕਰਨ ਦਾ ਵਾਜਾ, ਕਾਂਸੀ ਦਾ ਤਾਲ, ਜੋ
ਮੰਦਿਰਾਂ ਵਿੱਚ ਆਰਤੀ ਕੀਰਤਨ ਆਦਿ ਸਮੇਂ ਵਜਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।
੨ ਦੇਖੋ, ਫੋਨਾ ੨.

ਫੋਟੀ. ਸੰਗਤ—ਫੋਟਨ ਕਰਨ ਵਾਲੀ. ਪੱਥਰ ਅਤੇ ਲੋਹਾ ਕੱਟਣ ਦੀ
ਫੋਟੀ ਨਿਹਾਨੀ (ਟੰਕੀ).

ਫੋਨ. ਦੇਖੋ, ਫੋਨ। ੨ ਦੇਖੋ, ਫੋਨਾ. “ਕਹੂੰ ਫੋਨ ਤੂਰੈ ਨਭਾਰੇ ਮ੍ਰਿਦੰਗੋ.”
(ਚਰਿਤ੍ਰ ੪੦੫)

ਫੋਨਾ. ਦੇਖੋ, ਫੋਨਾ। ੨ ਫਿ—ਫੀਰ ਹੋਣਾ. ਫਿਜਣਾ। ੩ ਭਾ ਜਾਣਾ.
ਫੋਨਣਾ.

ਫੋਨੀ. ਦੇਖੋ, ਫੋਟੀ. “ਕਟ ਓਠ ਦਏ ਜਿਮ ਲੋਹ ਕੋ ਫੋਨੀ.” (ਚੰਡੀ
੧) ੨ ਵਿ—ਨਾਥ ਕਰਨ ਵਾਲੀ. ਫਯ ਕਰਨ ਵਾਲੀ. “ਫੋਨੀ ਸਤ੍ਰੁਨ.”
(ਸਲੋਹ)

ਫੋਮੁਖ. ਸੰਗਤ—ਖਤਾਨਨ, ਛੀ ਮੁਹਾਂ ਵਾਲਾ ਜਿਵ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ.
“ਕਾਤਿਕਿਯ. “ਫੋਮੁਖ ਦੇਵਨ ਕੋ ਸੋਨਾਨੀ.” (ਸਲੋਹ)

ਫੋਯ. ਵਿ—ਫਯ (ਨਾਜ) ਕਰਤਾ। ੨ ਫਾਉਣ ਵਾਲਾ. ਫੋਨਣ ਵਾਲਾ।
੩ ਸੰਗਤ—ਫਲਕ. ਫੋਨਾ.

ਫੋਲ. ਵਿ—ਫਵਿ ਵਾਲਾ. ਸਕੀਲ. ਸੋਭਨ. ਸੁੰਦਰ. ਮਨੋਹਰ. ਖੁਸ਼ਕੁਰਤ.
“ਆਏ ਗਾਏ ਫੋਲ ਫੁਲੈਦ.” (ਗੁਪਤ) ੨ ਫਾਕਾ। ੩ ਸਜਿਆ
ਹੋਇਆ. ਸਿੰਗਾਰ ਸਹਿਤ। ੪ ਸੰਗਤ—ਸੁੰਦਰ ਚੁਆਨ ਪੁਰਖ. “ਫੋਲ
ਲੇਖੋਏ ਪਾਰਿ ਫੋਰੀ ਮਨੁ ਪੀਰਿਆ.” (ਆਸਾ ਫਰੀਦ) ਫੋਲ ਤੋਂ ਭਾਵ
ਸੁਭ ਫੁਟਾਂ ਨਾਲ ਸੋਭਨ ਸਾਧੂ ਜਨ ਹੈ.

ਫੋਲ ਫਕੀਲਾ. ਵਿ—ਸਕੀਲ ਅਤੇ ਫਵਿ ਵਾਲਾ. ਸਿੰਗਾਰ ਸਹਿਤ ਅਤੇ
ਸੁੰਦਰ. ਚੁਦਾ ਅਤੇ ਸੋਭਾ ਵਾਲਾ. “ਪਿਰੁ ਫੋਲ ਫਕੀਲਾ ਫਤਿ ਕਵਾਇਓ.”
(ਵਾਰ ਰਾਮ ੨ ਮ: ੫)

ਫੋਲੀਨ } ਵਿ—ਫੋਲ ਦਾ ਇਸਤ੍ਰੀ ਨਿੰਗ. ਸੁੰਦਰੀ. ਸਕੀਲਾ. “ਫਲਰੂਪੀ
ਫੋਲੀ } ਫੋਲੀ ਸਦਾ ਫਕੀ ਰਹਿਤ ਫਿਰਿ ਮਾਹਿ.” (ਚਰਿਤ੍ਰ ੨੦)

ਫੋਲੁ. ਦੇਖੋ, ਫੋਲ.

ਫੋਲੀ. ਕਮਾਦ (ਇੱਥ) ਦੀ ਫਿੱਲ. ਪੱਤੀ.

ਫੋਰ. ਫਿੰਗ. ਸੰਗਤ—ਫੋਯ. ਗੁੱਸਾ. ਸੰ. ਫੋਰ. “ਸਤ੍ਰੁ ਕਹੈ ਤਾ ਫੋਰੇ
ਆਵੈ.” (ਵਾਰ ਰਾਮ ੨ ਮ: ੫) ੨ ਦਯਾ. ਕ੍ਰਿਪਾ. ੩ ਮੋਹ.
ਪਿਆਰ। ੪ ਫੁਹਣ ਦਾ ਭਾਵ। ੫ ਫੂਤ. ਚਿੱਟ.

ਫੋਹਣ. ਸੰ. ਫੋਰਣ. ਫੋਰ ਸਹਿਤ ਹੋਣ ਦਾ ਭਾਵ। ੨ ਫੁਹਿਣਾ.

ਸਪਰਸ਼ ਕਰਨਾ.

ਫੋਹਨਿ } ਦੇਖੋ, ਖੁਹਿਣ. "ਫੋਹਨਿ ਭਈ ਅਸੁਦਸ ਅਨੀ." (ਗੁਪ੍ਰਸੁ)
ਫੋਹਨੀ } ਅਨਾਚਾ ਅਭੋਹਿਣੀ ਫੋਹ ਇਕੱਠੀ ਹੋ ਕਈ.

ਫੋਹਰ } ਸੰਗਤ—ਸਾਵਕ. ਫੋਕਰਾ. ਲਤਕਾ. ਫੋਕਰੀ. ਭਾਲਕੀ.
ਫੋਹਰਾ } "ਸੰਤਜਨਾ ਕਾ ਫੋਹਰਾ ਤਿਸੁ ਚਰਣੀ ਲਾਗਿ." (ਬਿਲਾ
ਫੋਹਰਿ } ਮ: ੫) "ਫੋਹਰਾ ਫੋਹਰੇ ਦਾਸ ਤੁਮਾਰੇ." (ਬਾਵਨ) "ਘਰ
ਫੋਹਰੀ } ਵਰੁ ਸਹਰੁ ਨ ਜਾਣੈ ਫੋਹਰਿ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੧)
ਭਾਵ—ਅਗਨਾਨਦਸਾ ਵਾਲੀ.

ਫੋਹਾਇਆ. ਫੋਭ ਸਹਿਤ ਹੋਇਆ. ਫੋਧੀ ਹੋਇਆ. "ਸਤਿ ਸੁਨਤ
ਫੋਹਾਇਆ." (ਆਸਾ ਮ: ੫)

ਫੋਹਰਾ. ਦੇਖੋ, ਫੁਹਾਰਾ.

ਫੋਹਿਓ. ਫੋਭਿਤ ਹੋਇਆ. ਫੋਧ ਸਹਿਤ ਭਇਆ. "ਕਵਨ ਚਿਹਨ
ਸੁਨਿ ਧੁਪਰਿ ਫੋਹਿਓ." (ਮਾਰੂ ਮ: ੫)

ਫੋਹੀ. ਵਿ—ਫੋਹਵਾਨ. ਫੋਧੀ.

ਫੋਹੈ. ਫੁਹਦਾ (ਸਪਰਸ਼ ਕਰਦਾ) ਹੈ। ੨ ਫੋਭ ਸਹਿਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਫੋਧ
ਕਰਦਾ ਹੈ.

ਫੋਕ. ਦੇਖੋ, ਸੰਗਤ. ੨ ਵਿ—ਫੋਕਿਆ ਹੋਇਆ. ਜਾਤਿਚਰੁਤ. "ਬਿਦਰ
ਦਾਸੀਸੁਤ ਫੋਕ ਫੋਹਰਾ ਬਿਸਨੁ ਅੰਕ ਗਲਿ ਲਾਵੈਕੋ." (ਕਾਨ ਅ: ਮ:
੪)

ਫੋਕਰਾ } ਸਾਵਕ. ਦੇਖੋ, ਫੋਹਰਾ—ਫੋਹਰੀ.
ਫੋਕਰੀ }

ਫੋਕਾ } ਵਿ—ਫੋਕਾ. ਮਾਲੀ। ੨ ਫੁੱਕ. ਘਟੀਆ. "ਫੋਕਾ ਇਸ ਦਾ
ਫੋਕੀ } ਮੁਕੁ." (ਮ: ੩ ਵਾਰ ਸ੍ਰੀ) "ਫੋਕੀ ਨਲੀ ਤੰਤੁ ਨਹਿ
ਨਿਕਸੈ." (ਕਹਿ ਕਾਬੀਰ) ਦੇਖੋ, ਗਲਨਾਵ.

ਫੋਟ. ਸੰਗਤ—ਫੁਟਕਾਰਾ. ਰਿਹਾਈ। ੨ ਕਰਜ ਵਿੱਚੋਂ ਰੁਚ ਲਭਮ ਦੀ
ਮੁਆਬੀ। ੩ ਪੁਰਾਣੇ ਜ਼ਮਾਨੇ ਦੀ ਇੱਕ ਮੁਆਬੀ, ਜੋ ਜ਼ਮੀਨ ਦੇ
ਮੁਆਮਲੇ ਵਿੱਚੋਂ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸ ਫੋਟ ਦੇ ਕਦੇ ਰਿਆਸਤ
ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਾਈ ਜਾਂਦੀ ਸੀ. ਜਿਵੇਂ—ਕਿਸੇ ਇਲਾਕੇ ਦਾ ਇੱਕ ਲੱਖ
ਰੁਪਯਾ ਮੁਆਮਲਾ ਹੈ, ਤਦ ਉਸਦੇ ਸਰਦਾਰ ਨੂੰ ਪੈਂਦੀ ਹਜ਼ਾਰ ਜਾਂ ਇਸ
ਤੋਂ ਘੱਟ ਵੱਧ ਫੋਟ ਰਿਆਸਤ ਵੱਲੋਂ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ. ਫੋਟਦਾਰ ਦਾ
ਕਰਜ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਸੈਨਾ ਰੱਖਕੇ ਸਲਤਨਤ ਦੀ ਯੋਗਤ ਸੇਵਾ ਕਰੇ ਅਤੇ
ਇਲਾਕੇ ਵਿੱਚ ਅਮਨ ਰੱਖੇ। ੪ ਵਿ—ਫੋਟਾ. "ਫੋਟ ਭਤੀਜ ਨਖੇ
ਕਰਕੈ" (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਫੋਟਦਾਰ. ਦੇਖੋ, ਫੋਟ ੩

ਫੋਟਾ. ਵਿ—ਉਮਰ ਅਥਵਾ ਕੱਦ ਵਿੱਚ ਘੱਟ। ੨ ਓਛਾ. ਤੁੱਛਾ. ੩ ਸੰ.
ਬੀਟੀਘ—ਬੀਟੀਘ. ਸੰਗਤ—ਥਲ. ਪਰਾਕ੍ਰਮ. "ਕੋਟ ਨ ਓਟ ਨ
ਕੇਸ ਨ ਫੋਟਾ." (ਸਵੈਯੇ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਬਾਕ ਮ: ੫)

ਫੋਟ ਦੀ ਕਕਮ 'ਫੋਭ' ਵਾਂਗ ਮੁਕਰੱਚ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦੀ ਮਲਕੀ ਅਤੇ
ਫੋਟਦਾਰ ਦੀ ਹੋਸ਼ੀਰ ਅਤੇ ਰਾਜਕੁਮਾਰੀ ਅਨੁਸਾਰ ਇਸ ਦਾ ਫੋਹਿਲਾ ਕੀਤਾ
ਜਾਂਦਾ ਸੀ.

ਫੋਟਾ ਖਖਾਤਾ. ਦੇਖੋ, ਆਖਾਤਾ.

ਫੋਟਾ ਖੱਲੁਖਾਰਾ. ਦੇਖੋ, ਖੱਲੁਖਾਰਾ.

ਫੋਟਾ ਨਾਨਕਿਆਨਾ. ਦੇਖੋ, ਮਾਂਗਾ. ੨ ਜਿਲਾ ਸਿਆਲਕੋਟ, ਤਸੀਲ
ਬਾਦਾ ਭਸਕਾ ਦਾ ਪਿੰਡ ਸੀਓਕੇ ਹੈ. ਇਸ ਤੋਂ ਅੱਧ ਮੀਲ ਦੱਖਣ ਪੱਛਮ
ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਦਾ ਅਸਥਾਨ ਫੋਟਾ ਨਾਨਕਿਆਨਾ ਹੈ. ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ
ਗੁਪੇ ਨਾਮਕ ਸਿੱਖ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮ ਦੇਖਕੇ ਕੁਝ ਕਾਲ ਇੱਥੇ ਰਹਿਕੇ ਸਨ.
ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਨਾਲ ਸੋਲਾਂ ਘੁਮਾਉਂ ਜ਼ਮੀਨ ਪਿੰਡ ਵੱਲੋਂ ਹੈ. ੨੫—੨੬
ਹਜ਼ਾਰ ਨੂੰ ਮੇਲਾ ਲਗਦਾ ਹੈ. ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਸਿਆਲਕੋਟ ਤੋਂ ੧੨ ਮੀਲ
ਦੱਖਣ ਹੈ. ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਇੱਥੇ ਆਏ ਹਨ, ਉਸ ਸਮੇਂ
ਉਸ ਪਿੰਡ ਦਾ ਨਾਮ 'ਭਾਰੋਵਾਨ' ਸੀ.

ਫੋਟਾ ਮਿਲਜਾਪੁਰ. ਕਾਸ਼ੀ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਕੋਹ ਦੱਖਣ ਗੰਗਾ ਪਾਰ ਇੱਕ
ਨਗਰ. ਦਸਮੇਸ਼ ਪਟਨੇ ਤੋਂ ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਆਉਂਦੇ ਇੱਥੇ ਚਿਰਾਜੇ ਹਨ.
ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਦਾ ਨਾਉਂ ਗੁਰੂ ਕਾ ਬਾਗ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਕਾਸ਼ੀ (ਸ)

ਫੋਟਾਮੀਰ. ਜਲੰਧਰ ਦੇ ਜਿਲੇ ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਪਾਸ ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜਿਸ
ਵਿੱਚ ਪੈਂਦੇ ਖਾਂ ਦਾ ਘਰ ਸੀ, "ਸਦਨ ਮੀਰਫੋਟੇ ਬਨਵਾਏ." (ਗੁਪ੍ਰਸੁ)

ਫੋਟਾਮੇਲ. ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਿਥੀਚੰਦ.

ਫੋਟਿ. ਸੰਗਤ—ਫੁੱਟੀ. ਰਿਹਾਈ. ਮੁਕਤਿ. ਖਲਾਸੀ. "ਨਿਮਖ ਮਾਹਿ
ਹੋਵੇ ਤੇਰੀ ਫੋਟਿ." (ਗੁਉ ਮ: ੫) "ਕੁਮਰੇ ਪੁਕਾਰਹਿ, ਕਤਹਿ ਨਾਹੀ
ਫੋਟਿ." (ਗੁਜ ਮ: ੫)

ਫੋਟੀ. ਫੋਟਾ ਦਾ ਇਸਤ੍ਰੀ ਲਿੰਗ। ੨ ਸੰਗਤ—ਲਖੁਸੰਗ. ਮੁਕੁ ਦਾ
ਤਜਾਕ. ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਹੀ ਵਰਤਦੀਆਂ ਹਨ.

ਫੋਟੀ ਗੁਜਰਾਤ. ਗੁਜਰਾਤ (ਦੱਖਣ) ਦੀ ਬਣੀ ਹੋਈ ਸਕੇਲੇ ਦੀ
ਤਲਵਾਰ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਤਿੰਨ ਸੀਖਾਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ. ਜੋ ਦੋ ਸੀਖਾਂ ਹੋਣ,
ਤਦ ਤਲਵਾਰ ਦੀ ਸੰਗਤਾ ਵਡੀ ਗੁਜਰਾਤ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਸਸਤ੍ਰ.

ਫੋਭਣਾ } ਸੰ. ਭੇਡਣ—ਫੁੱਡਣ. ਕਿ—ਭੜਾਗਣਾ. ਪਕੜ ਤੋਂ ਅਲਗ
ਫੋਭਨਾ } ਕਰਨਾ. ਤਰਕ ਕਰਨਾ. ਮੋਚਨ. "ਫੋਭਹੁ ਕਪਟੁ ਹੋਇ
ਨਿਰਵੈਰਾ." (ਸਾਰ ਮ: ੫)

ਫੋਭਾਇਸੀ. ਫੁਭਾਵੇਗਾ. ਰੰਧਨ ਰਹਿਤ ਕਰਾਵੇਗਾ. "ਹਰਿ ਹਲਤਿ
ਪਲਤਿ ਫੋਭਾਇਸੀ." (ਮ: ੪ ਵਾਰ ਗੁਉ ੧)

ਫੋਭਿ. ਕਿ. ਵਿ—ਫੋਭਕੇ. ਤਜਾਕੇ. "ਫੋਭਿ ਸਿਆਨਮ ਬਹੁ ਚਰੁਰਾਈ."
(ਟੋਭੀ ਮ: ੫) ੨ ਵਿ—ਫੋਭਾਇਤ. ਢਕਿਆ ਹੋਇਆ. ਗੁਪਤ.
"ਭ੍ਰਾਤਿ ਤਜਿ ਫੋਭਿ ਤਉ ਅਪਿਉ ਪੀਜੈ." (ਮਾਰੂ ਮ: ੧) ਦੇਖੋ, ਫੁਭ
ਧਾ ੩ ਫੋਭਣਾ ਦਾ ਅਮਰ. ਫੱਭ. "ਫੋਭਿ ਆਨ ਬਿਉਹਾਰ." (ਗੁਜ
ਮ: ੫)

ਫੋਭਿ ਫੁਭਾਨਾ. ਫੋਭਕੇ ਚਲਾ ਜਾਣ ਵਾਲਾ. ਭਾਵ—ਜਗਤ ਦੇ ਪਦਾਰਥ.
"ਉਰਥਿ ਪਰੇ ਜੇ ਫੋਭਿ ਫੁਭਾਨਾ." (ਬਾਵਨ)

ਫੋਭੀਲੇ. ਫੱਭਕੇ. ਤਜਾਕ ਕਰਕੇ. "ਫੋਭੀਲੇ ਪਾਖੰਤਾ." (ਵਾਰ ਆਸਾ)
ਫੋਭਿ. ਸੰ. ਫੋਟਿ. ਸੰਗਤ—ਪ੍ਰਿਥੀਵੀ. ਭੂਮਿ. "ਭੂਜਾ ਦੰਭਕੈ ਫੋਟਿ
ਫਤ੍ਰੀ ਫਿਨਾਈ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ) ੨ ਇਸਤ੍ਰੀ. ਨਾਰੀ.

ਫੋਹਿਧਾਰੀ. ਸੰਗਤ—ਫੋਟਿ (ਪ੍ਰਿਥੀਵੀ) ਧਾਰਨ ਵਾਲਾ. ਗੁਪਤਿ.

ਰਾਜਾ। ੭ ਫਿਮੀਦਾਰ।

ਫੋਟੀ. ਦੇਖੋ, ਫੋਟਿ.

ਫੋਟੀਕਰ. ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਦੇ ਚਰਣ ਵਾਲਾ. "ਫੋਟੀਕਰ ਫਿਤਿਨਾਕ ਫੋਟੀਕਰ." (ਗ਼ਜ਼ਲ)

ਫੋਤ. ਦੇਖੋ, ਫੂਤ ਅਤੇ ਫੋਤਿ.

ਫੋਬਅਫੋਰਾ. ਵਿ—ਫਿੱਟਤਾਂ ਨੂੰ ਫੂਤਰਹਿਤ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਅਧੁੰਧਾਂ ਨੂੰ ਪਵਿਤ੍ਰ ਕਰਤਾ. "ਨਾਉ ਨਰਾਇਣ ਫੋਤ ਅਫੋਤਾ." (ਭਾਵ)

ਫੋਤਿ. ਸੰਕਤਾ—ਫੂਤ. ਫਿੱਟ. ਅਪਵਿਤ੍ਰਤਾ. "ਬਿਨੁ ਨਾਵੈ ਸੁਤਕ ਸਭ ਫੋਤਿ." (ਆਸਾ ਅ: ਮ: ੧) "ਜਾਕੀ ਫੋਤਿ ਜਗਤ ਕਉ ਲਾਏ, ਤਾ ਪਰ ਤੁਹੀ ਚਰੈ." (ਮਾਰੂ ਰਵਿਦਾਸ)

ਫੋਚ. ਸੰ. ਸੰਕਤਾ—ਚੁਰਾ. ਝੁਕਨੀ.

ਫੋਨਿ } ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ. ਦੇਖੋ, ਫੋਟਿ.
ਫੋਨੀ }

ਫੋਪ. ਸੰਕਤਾ—ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਦੇ ਚਿਵਟ ਦਾ ਵਸਤੂ, ਜੋ ਨਾਲ ਰੰਗ ਦਾ ਕਸੀਦੇਦਾਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ੭ ਫੁਪਾਉ. ਦੁਰਾਉ। ੩ ਸਪਲਸ. ਫੁਹਣਾ.

ਫੋਡ. ਸੰ. ਫੋਡ, ਘਬਰਾਹਟ, ਵਜਾਬੁਲਤਾ ੭ ਕੁੱਧ. ਕੁੱਸਾ। ੩ ਫਰ। ੪ ਸੋਕ.

ਫੋਡਿਤ. ਵਿ—ਫੋਡਿਤ. ਫੋਡ ਸਹਿਤ. ਘਬਰਾਇਆ—ਹੋਇਆ. ਵਜਾਬੁਲਾ। ੭ ਕੁੱਧੀ.

ਫੋਰ. ਸੰਕਤਾ—ਕਿਨਾਰਾ. ਸਿਰਾ. "ਜਰੀ ਫੋਰ ਦੈ ਬਹੁਤ ਲਗਾਈ." (ਗੁਪਤ) ੭ ਮੁੱਚ. ਆਰੰਭ. "ਫੋਰਕਕਾ ਸਭ ਹੀ ਤਥ ਕਹਿਓ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ) ਆਇਕਾਲ ਦੀ ਕਕਾ. ਦੇਖੋ, ਫੋਰਿ। ੩ ਫੋਡ ਦਾ ਰੂਪਾਂਤਰ. ਫੋਡ.

ਫੋਰਨ. ਫਿ—ਫੋਡਨਾ. ਫੋਡਣਾ.

ਫੋਰਾ. ਦੇਖੋ, ਫੋਰਾ। ੭ ਫੋਡਿਆ. ਫੋਤਾ.

ਫੋਰਿ. ਫਿ. ਵਿ—ਫੋਡਕੇ. "ਪਾਚਰੋਤਰੇ ਫੋਰਿ ਚੋਧਰੀ ਆਇਯੋ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧੫੬) ੭ ਖੋਲ੍ਹਕੇ. "ਪਰਿਯਾ ਤਿਨ ਫੋਰਿ ਭਰਾਈ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧੩੫) ਚਿੱਠੀ ਖੋਲ੍ਹਕੇ ਪੜ੍ਹਵਾਈ। ੩ ਮੁੱਚ (ਭੁਭੁ) ਤੋਂ. "ਹਮਰੀ ਕਥਾ ਫੋਰਿ ਤੇ ਕਹਿਯਹੁ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧੪੭) ੪ ਮੁਛੱਸਲ. ਵਜੋਰੇਵਾਰ.

ਫੋਰੀ. ਦੇਖੋ, ਫੋਹਰੀ। ੭ ਫੋਤੀ. ਤਨਾਕੀ। ੩ ਖੋਲ੍ਹੀ. "ਤੇਰੀ ਨ ਰੂਟੇ ਫੋਰੀ ਨ ਫੂਟੇ." (ਬਿਨਾ ਮ: ੫)

ਫੋਰੂ. ਦੇਖੋ, ਫੋਹਰਾ. ਬਾਲਕ. ਬੱਚਾ. "ਹਮ ਫੋਰੂ ਬਾਰੇ." (ਆਸਾ ਅ: ਮ: ੧) ੭ ਫੋਡਣ ਵਾਲਾ। ੩ ਫੋਰ ਦੇ ਰੱਸੇ ਖੋਲ੍ਹਕੇ ਚਾਰਣ ਨਈ ਨੇ ਜਾਣ ਵਾਲਾ.

ਫੋਲ. ਸੰਕਤਾ—ਫਰੀਟ. ਰਗੜਾ ੭ ਫਿੱਲਣ ਦਾ ਭਾਵ. ਫਿਲਕਾ ਉਤਾਰਨਾ. "ਫੋਲ ਦੇਹੁ ਤੁਭ ਦੇਉ ਸਵਾਰੀ." (ਗੁਪਤ) ਤੈਨੂੰ ਫਿੱਲਕੇ ਸਵਾਰ ਦੇਵਾਂਗਾ.

ਫੋਲਦਾਰੀ. ਸੰਕਤਾ—ਸਿਪਾਹੀ (soldier) ਦਾ ਫੋਟਾ ਖੋਜ. ਪਾਲ. ਮਲਾਝਾਰ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦਾ ਨਾਮ Choultry ਹੈ.

ਫੋਲਨ } ਫਿ—ਫਿੱਲਣਾ. ਫਿਲਕਾ ਉਤਾਰਨਾ. ਰੰਦਣਾ. ਖਰਾਦਣਾ.
ਫੋਲਨਾ }

ਫੋਲਾ. ਸੰਕਤਾ—ਚਣਕ. ਚਣਾ. ਨਖੁਦ. Cicor Arientum. ਇਹ ਵੱਡਾ ਲਾਭਦਾਇਕ ਅੰਨ ਹੈ. ਇਸ ਦੇ ਬੇਸਟ ਤੋਂ ਅਨੇਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਖਾਣ ਯੋਗ ਪਦਾਰਥ ਬਣਦੇ ਹਨ. ਖੋਤੋ ਅਤੇ ਲਵੇਰੇ ਪਸ਼ੂਆਂ ਨੂੰ ਚਾਰਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਕਣਕ ਦੇ ਆਟੇ ਨਾਲ ਮਿਲਾਕੇ ਇਸ ਦੀ ਪਕਾਈ ਮਿੱਸੀ ਚੋਟੀ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ. ਚੋਟੀ ਵਿੱਚ ਫੂਨੇ ਫੋਲੇ ਸਿਪਾਹੀ ਅਤੇ ਮੁਸਾਫਿਰਾਂ ਦਾ ਉੱਤਮ ਭੋਜਨ ਹੈ.

ਫੋਹਨੀ } ਦੇਖੋ, ਖੁਹਣਿ.
ਫੋਹਿਨੀ }

ਫੋਹੀ. ਸੰਕਤਾ—ਫੂਹੀ. ਭੇਜ ਅਤੇ ਨਮਾ ਭੰਡਾਸਾ. "ਸੋਧੀ ਸਰਾਕ, ਫੋਹੀ ਫਤਾਕ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ) ਦੇਖੋ, ਸਸਤ੍ਰ.

ਫੋਕਨਾ. ਫਿ—ਦਲ ਰਠਕਾਦੀ ਨੂੰ ਸੁਰੱਖ ਵਾਲੇ ਮਸਾਲੇ ਨਾਲ ਤਰਕਣਾ. ਦੇਖੋ, ਫ਼ਾਕਨਾ.

ਫੋਟੀ. ਦੇਖੋ, ਫੋਟਿ। ੭ ਦੇਖੋ, ਫ਼ਾਵਨੀ.

ਫੋਨਾ. ਸੰ. ਸੂਨੁ. ਸੰਕਤਾ—ਬੱਚਾ. ਬਾਲਕ "ਫਿਤਿ ਫੋਨਾ ਸਭੇ ਦੁਧਾਧਾਰੀ." (ਅਕਾਲ) ੭ ਸਿਵ ਦਾ ਦਿੱਕ ਭਟ.

ਫੋਨੀ. ਦੇਖੋ, ਫੋਟਿ। ੭ ਫੋਨਾ ਦਾ ਇਸਤ੍ਰੀ ਲਿੰਗ. ਫੋਟੀ. ਕਨਾ. ਫੋਰ. ਸੰਕਤਾ—ਚਰੀ, ਮੱਕੀ ਆਦਿਕ ਪੈਲੀ ਕੱਟਕੇ ਰੁਹਾਰੇ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਦਾ ਨਾਇਆ ਅੰਬਾਰ। ੭ ਦੇਖੋ, ਫੋਰ.

ਫੋਰੀ. ਸੰਕਤਾ—ਫੋਟਾ ਫੋਰ. ਦੇਖੋ, ਫੋਰ ੧.

ਫੋਤ. ਦੇਖੋ, ਫ਼ਰਿਤ.

ਫੋਡਾ. ਦੇਖੋ, ਫ਼ਾਡਾ.

ਫੋਡਾਰ } ਵਿ—ਕਥ ਹੋ ਗਈ ਹੈ ਜਿਸ ਦੀ ਫ਼ਾਰ. ਧੁੰਦੋਂ ਅਤੇ
ਫੋਡਾਰ } ਧੁੰਧਲਾਪਨ ਤੋਂ ਰਹਿਤ. "ਤਹਿ ਦੀਪਕ ਜਲੈ ਫੋਡਾਰਾ." (ਸੋਰ ਨਾਮਦੇਵ) ਫ਼ਾਵ—ਆਤਮਾ ਦਾ ਯਥਾਰਥ ਗ਼ਜ਼ਨ। ੭ ਸੰਕਤਾ—ਚੰਚਲਾ. ਬਿਜਲੀ.

ਫੋਡਾਲ. ਸੰਕਤਾ—ਚੰਚਲਾ. ਬਿਜਲੀ। ੭ ਫਿੱਕ—ਹਾਥੀ. ਹਸੀ.

ਫੋਡਾਲੀ. ਸੰਕਤਾ—ਚੰਚਲਾ. ਬਿਜਲੀ. "ਘਨ ਵਿਚ ਜਤੋਂ ਫੋਡਾਲੀ ਤੇਕਾਂ ਹੱਸੀਆਂ." (ਚੰਡੀ ੩) ੭ ਫੋਡਾਲ (ਗਜ) ਸੈਨਾ. ਹਾਥੀਆਂ ਦੀ ਫੌਜ. ਦੇਖੋ, ਫੋਡਾਲ ੨.

ਫੋਡਣਾ } ਫਿ—ਫਾਟਨਾ. ਨਿਰਾਨਾ (ਵੱਖ) ਕਰਨਾ। ੭ ਫੋਡਣਾ.
ਫੋਡਣਾ } ਫੋਡਣਾ. "ਸਰ ਫੋਡਹਿਕੇ." (ਕਲਕੀ) "ਸੈਥੀਨ ਕੇ ਵਾਰ ਫੋਡੇ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧੭੩) "ਸਿਰ ਜੁੱਭ ਹੱਥ ਦੁ ਫੋਡੀਐ." (ਚੰਡੀ ੨) ਜੁੱਭ ਦੋਤ ਦਾ ਸਿਰ ਫਤਕੇ ਦੁਰਯਾ ਨੇ ਜੋਰ ਨਾਲ ਘੁਮਾਇਆ ਅਰ ਦੇਰ ਪਟਕਾਉਣ ਨਈ ਦੋਹਾਂ ਹੱਥਾਂ ਤੋਂ ਫੋਡ ਦਿੱਤਾ.

ਫੋਤ. ਸੰ. ਚਾਵ—ਫੋਦ. ਪਦਕਾਵਰ ਦਾ ਨਾਮ "ਫੋਦ" ਹੈ. ਇਸ ਸਿਰਲੇਖ ਹੇਠ ਅਨੇਕ ਜਾਤੀਆਂ ਦੇ ਫੋਦ ਕੁਰਬਾਣੀ ਵਿੱਚ ਪਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਸਿਰਲੇਖ ਕੇਵਲ ਫੋਤ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਯਕਾ—

(੧) ਹੁੱਲਾਸ ਦਾ ਫੋਦ ਰੂਪ ਫੋਤ (ਫੋਦ)—

ਅਨਦੇ ਅਨਦੁ ਘਣਾ ਸੇ ਸੇ ਪੁਰੁ ਭੀਨਾ ਰਾਮ,
ਚਾਖਿਅਤਾ ਚਾਖਿਅਤਾ ਸੇ ਹਰਿਰਸੁ ਮੀਨਾ ਰਾਮ,—
ਹਰਿਰਸੁ ਮੀਨਾ ਮਨ ਮਹਿ ਭੂਰਾ

ਸਤਿਗੁਰੁ ਭੂਨਾ ਸਹਚੁ ਭਇਆ।¹
ਕ੍ਰਿਸ਼ੁ ਵਸਿ ਆਇਆ ਮੰਗਲੁ ਭਇਆ।²
ਪੰਚ ਦੁਸ੍ਰੁ ਚਿੰਟਿ ਭਾਗਿ ਭਇਆ।³
ਸੀਤਲ ਆਘਾਏ ਅੰਮ੍ਰਿਤਬਾਏ
ਸਾਜਨ ਸੰਤ ਬੀਨਾ,
ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਹਰਿ ਸਿਉ ਮਨੁ
ਮਾਨਿਆ ਸੇ ਪੁਰੁ ਨੈਣੀ ਭੀਨਾ.

(ਆਸਾ ਭੰਤ ਮ: ੫)

(੨) ਸੁਗੀਤਿਕਾ ਦਾ ਇੱਕ ਭੇਦ ਆਸਾ ਰਾਗ ਦੇ ਝੰਤਾਂ ਵਿੱਚ
ਦੇਖੀਦਾ ਹੈ। ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ੨੫ ਮਾਤ੍ਰਾ, ੧੫—੧੦ ਪੁਰ ਵਿਸੁਮ,
ਅੰਤ ਦੇ ਗੁਰੁ.

ਉਦਾਹਰਣ—

ਹਰਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਚਿੰਨੇ ਲੋਇਣਾ,
ਮਨੁ ਪ੍ਰੇਮ ਰਝੀਨਾ,
ਮਨੁ ਰਾਮਕਸਰਟੀ ਲਾਇਆ,
ਕੰਚਨੁ ਸੋਢੀਨਾ. xxx

(ਆਸਾ ਭੰਤ ਮ: ੪)

“ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਭੰਤ ਕੋਇੰਦ ਹਰਿ ਕੇ.”

(ਆਸਾ ਭੰਤ ਮ: ੫)

ਭੰਦ. ਸੰ. ਚਾਨ੍ਦ. ਧਾ—ਫਲਵਾਨ ਹੋਣਾ, ਚਕਣਾ, ਆਵਾਦਨ ਕਰਨਾ,
ਲਪੇਟਣਾ। ੨ ਸੰਗਤਾ—ਉਹ ਕਾਵਯ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਮਾਤ੍ਰਾ, ਅੱਖਰ,
ਗਣ ਆਦਿ ਦੇ ਨਿਯਮਾਂ ਦੀ ਪਾਬੰਦੀ ਹੋਵੇ, ਪਦਯ, ਨਜਮ।
੩ ਵੇਦ। ੪ ਉਹ ਵਿਦਯਾ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਭੰਦਾਂ ਦੇ ਨਿਯਮਾਂ ਦਾ ਫਰਕ
ਹੋਵੇ, ਪਿੰਡਲ. ਇਹ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ, ਵੇਦਾਂ ਦੇ ਭੀ ਅੰਗਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਹੈ।
੫ ਅਭਿਨਾਯ. ਇੱਛਾ. “ਤਜੇ ਸਰਬ ਆਸਾ ਰਹੇ ਏਕ ਭੰਦੰ.”
(ਦੱਤਾਚੰਦ) ੬ ਭੰਧਨ. “ਸਭ ਚੁਕੇ ਜਮ ਕੇ ਭੰਦੇ.” (ਬਿਲਾ ਮ: ੪)
੭ ਕਪਟ. ਛਲ। ੮ ਅਭਿਪ੍ਰਾਯ. ਮਤਲਬ। ੯ ਚੱਕਰ. ਪਰਦਾ.
ਨਿਰੁਕਤ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਦੇਵਤਿਆਂ ਨੇ ਮੋਤ ਅਰ ਦੁੱਖ ਤੋਂ
ਭਰਕੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਮੰਤ੍ਰਾਂ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਭਾਈ ਵਰਿਆ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਭੰਦ
ਸੰਗਤਾ ਹੋ ਗਈ ਅਤੇ ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਵੇਦ ਦਾ ਨਾਉਂ “ਭੰਦ” ਪਿਆ।
੧੦ ਨਰੁਪਤਪ ਸੁਰਯ ਵਿੱਚ ਕੇਵਲ “ਭੰਦ” ਪਦ ਲਿਖਕੇ “ਰੰਸਗਤਿ”
ਭੰਦ ਦਾ ਰੂਪਾਂਤਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਯਥਾ:—

ਗੁਰੁ ਤੇ ਵਿਛਰਾ ਸਿੰਖ, ਜੋਤੀ ਨਾਮ ਕਹੁ,
ਬਖਸੀ ਗੁਰੁ ਬਖਸੰਦ, ਮੇਲੈ ਭਾਭਰਹੁ,
ਔਗੁਣਹਾਰੇ ਨੀਭ, ਚਲੇ ਨ ਸਾਚਮਭ,
ਲੰਪਟਰਏ ਕੁਟੰਬ, ਨ ਮਿਥਣਾ ਲਖਕੇ ਜਕ.

^{1,2}ਭੰਦ ਦੀ ਚਾਲ ਲਈ ਉੱਚਾਰਣ ਛੰਦ, ਆਧਾ, ਭਾਧਾ ਅਤੇ ਭਧਾ ਹੈ.

ਭੰਦਸਾਸਤ੍ਰ. ਸੰ. ਚਾਨ੍ਦ: ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ. ਭੰਦਵਿਦਯਾ ਦਾ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ. ਪਿੰਡਲਸ਼ਾਸਤ੍ਰ.
Prosody. ਇਲਮੇ ਅਰੁਜ.

ਭੰਦਕ. ਸੰ. ਵਿ—ਫਲੀਆ. ਫਰੇਬੀ। ੨ ਰਖਣਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ।
੩ ਸੰਗਤਾ—ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਦੇਵ। ੪ ਛਲ. ਛਰੇਛ। ੫ ਭੁੱਧ ਭਗਵਾਨ ਦਾ
ਹਯਵਾਜ਼ੀ.

ਭੰਦਖੇਡ. ਸੰਗਤਾ—ਸ਼ਮਕ ਅਨੁਪਾਸ ਆਦਿ ਸ਼ਬਦਾਲੰਕਾਰ ਅਤੇ
ਪਹੇਲੀ ਆਦਿ ਰਚਨਾ. “ਤੀਨਿ ਭੰਦੇ ਖੇਲੁ ਆਏ” (ਟੋਡੀ ਨਾਮਦੇਵ)
ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਵਿੱਚ ਤਿੰਨ ਤਿੰਨ ਅਨੁਪਾਸਾਂ ਦਾ ਮੇਲ ਹੈ, ਯਥਾ:—ਕੋਲ
ਕੋਲ ਤੋਲ ਆਇ.

ਭੰਦਬੰਦ. ਸੰਗਤਾ—ਫਲਰਚਨਾ. ਦਾਉ ਪੇਚ. “ਭੰਦ ਬੰਦ ਨਹਿ ਨੈਕ
ਬਿਚਾਰਾ.” (ਬਿਚਿਤ੍ਰ) ੨ ਨਜਮ. ਪਦਯ ਕਾਵਯ.

ਭੰਦਮੁਨੀਸੁਰ. ਸੰਗਤਾ—ਵੇਦਮੰਤ੍ਰਾਂ ਦੇ ਰਚਣ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੁਨਿ.
ਵੇਦਿਕ. ਰਿਸ਼ੀ. “ਬ੍ਰਹਮਾਦਿਕ ਸਿਧ ਭੰਦਮੁਨੀਸੁਰ.” (ਸਵੈਕੇ ਸ੍ਰੀ
ਮੁਖਵਾਕ ਮ: ੫) ੨ ਪਿੰਡਲਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਦੇ ਆਚਾਰਯ ਮੁਨੀ.

ਭੰਦਕੁਯਤਿ. ਵਾ—ਭੰਦ-ਅਰੁ-ਉਕਤਿ। ੨ ਭੰਦਨਿਰੁਕਤਿ.

ਭੰਦ ਵਡਾ. ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ ਵਿੱਚ “ਹਰਿਗੀਤਿਕਾ” ਲਿਖਣ ਦੀ ਵਾਂ
“ਭੰਦ ਵਡਾ” ਪਾਠ ਲਿਖਿਆ ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਲੱਛਣ ਹੈ—ਚਾਰ ਚਰਣ,
ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ੨੮ ਮਾਤ੍ਰਾ, ੧੬—੧੨ ਪੁਰ ਵਿਸੁਮ, ਅੰਤ ਰਗਣ
੩੬.

ਉਦਾਹਰਣ—

ਪਤਿ ਸ਼ਬਦ ਆਇ ਉਚਾਯੈਰ
ਮਿਥ ਸ਼ਬਦ ਕਹੁਰ ਭਾਨਿਯੈ,
ਅਰਿ ਸ਼ਬਦ ਕਹੁਰ ਉਚਾਰ ਤੁੰਪਕ
ਨਾਮ ਕੇ ਪਹਿਚਾਨਿਯੈ,
ਨਹਿ ਭੇਦ ਯਾ ਮਹਿ ਨੈਕ ਹੈ
ਸਭ ਲੁਕਵਿ ਮਾਨਹੁ ਚਿੰਤ ਮੇ,
ਜਹਿ ਜਾਨਿਯੇ ਤਹਿ ਦੀਜਿਯੇ
ਪਦ ਭੰਦ ਔਰ ਕਥਿੰਤ ਮੇ.

(ਸਨਾਮਾ)

੨ ਦੰਡਕ ਭੰਦ. ਦੇਖੋ, ਦੰਡਕ ੩.

ਭੰਦਵਿਦਯਾ. ਜਿਸ ਵਿਦਯਾ ਤੋਂ ਭੰਦਰਚਨਾ ਦਾ ਗਯਾਨ ਹੋਵੇ.
ਪਿੰਡਲਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਦਾ ਫਰਕ. ਦੇਖੋ, ਭੰਦਸਾਸਤ੍ਰ.

ਭੰਦ. ਅਭਿਨਾਯ. ਇੱਛਾ. ਦੇਖੋ, ਭੰਦ ੫. “ਪਿਰੁ ਅਪਣਾ ਭਾਣਾ
ਕਿਛੁ ਨੀਸੀ ਭੰਦਾ.” (ਜੀਤ ਭੰਤ ਮ: ੫)

ਭੰਦਬੰਦਾ. ਦੇਖੋ, ਭੰਦਬੰਦ ੧. “ਸਤਿਗੁਰੁ ਕੇਪਰਚਾਰੁ ਸਿਰੀਦਾ ਨਾ
ਜਮਕਾਣਿ ਨ ਭੰਦਬੰਦਾ.” (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੧) ੨ ਵੇਦਾਂ ਦਾ ਗੁਣਨਾਮ.

ਭੰਦੁ. ਦੇਖੋ, ਭੰਦਾ ੨ ਸੰ. ਚਾਨ੍ਦ. ਵਿ—ਮਨਭਾਵਨ. ਮਨੋਹਰ.

ਭੰਦੇ. ਦੇਖੋ, ਭੰਦ ੬ ਅਤੇ ਭੰਦ ਖੇਲ.

ਭੰਦੇਕ. ਦੇਖੋ, ਭੰਦੇਕਾ ੨ ਸੰ. ਚਾਨ੍ਦੋਗ. ਵਿ—ਭੰਦ (ਵੇਦ) ਕ
(ਕਾਉਟ ਵਾਲਾ).

ਫੰਨ. ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਅਤੇ ਮੁਲਤਾਨ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਇੱਕ ਸੱਟ ਕੋੜ੍ਹਾ ੨ ਸੌ.
 ਚੜ੍ਹ. ਵਿ—ਢਕਿਆ ਹੋਇਆ. ਗੁਪਤ। ੩ ਸੰਗਤ—ਭੱਪਰ. ਛਾਨ.
 ਫੰਨਾ. ਸੰਗਤ—ਛਾਟੀ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਦਾ ਚਪੇਤਲਾ ਢਾਕਾ ਕਟੋਰਾ, ਜੋ ਕਿਸੇ
 ਸ ਕਰਕੇ ਕਾਂਸੀ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਇਹ ਦੁੱਧ ਲੱਸੀ ਪੀਣ ਅਤੇ ਖਿਚੜੀ
 ਆਦਿ ਅੰਨ ਖਾਣ ਲਈ ਵਰਤੀਦਾ ਹੈ. ਤੰਬੂਸਾਸਤ੍ਰ ਅਨੁਸਾਰ ਇਸ ਦਾ
 ਪ੍ਰਯੋਗ ਛਾਯਾਦਾਨ ਵਾਸਤੇ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਇਸੇ ਲਈ ਫੰਨੇ ਦਾ ਨਾਮ
 ਛਾਯਾਪਾਤ੍ਰ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਛਾਯਾਦਾਨ.

“ਸਭ ਛਾਤ ਬਨਾਇ ਕਹੀ ਤੁਮਲੀ
 ਤਬ ਕੂਪਤਿ ਕੇ ਹਠ ਛਾਤਾ ਰਹਾ,
 ਸਭ ਕੀਨ ਰਸਾਈ ਮੁਸਾਹਿਬ ਸੋ
 ਤਬ ਤੋ ਤਨ ਨੈਕ ਇਸ਼ਾਰਾ ਰਹਾ,
 ਕਵਿ ਦਾਸ ਖਿਸਾਰਾ ਕਵੇਂ ਸਗਰੋ
 ਤਨ ਸੋ ਅਪਨਾ ਮਨ ਮਾਰਾ ਰਹਾ,

ਸਭ ਕੀ ਅਰੁ ਫੰਨਾ ਤੁਮਾਰਾ ਰਹਾ
 ਪਰ ਬੀਚ ਕਾ ਮਾਲ ਹਮਾਰਾ ਰਹਾ.”

(ਛਾਤਾ ਰਾਮਦਾਸ)

੨ ਫੰਨ (ਛਾਨ) ਢਕਿਆ ਹੋਇਆ. ਗੁਪਤ. ਪੋਸ਼ੀਦਾ.
 ਫੰਨੀ. ਵਿ—ਛਾਨੀ. ਲੁਕੀ ਹੋਈ. “ਗੁਤੀ ਫੰਨੀ ਨਾਹੀ ਬਾਤ.” (ਆਸਾ
 ਮ: ੫) ਕੂਚ ਅਤੇ ਗੁਪਤ ਬਾਤ ਨਹੀਂ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਫੰਨ ੨.
 ਫੰਨ. ਸੰਗਤ—ਛ (ਘਰ) ਅੰਬ (ਜਲ). ਜਲ ਦੇ ਰਹਿਣ ਦਾ ਅਸਥਾਨ.
 ਭੀਲ. lake। ੩ ਨਮਕੀਨ ਪਾਣੀ ਦੀ ਭੀਲ. Lagoon.
 ਕੂ. ਦੇਖੋ, ਕੂ.
 ਕੂਚਾ. ਛੁਹਾਇਆ. ਸਪਰਸ਼ ਕੀਤਾ. “ਨਿਸ ਬਰ ਸੰਖ ਤਵੈ ਮੁਖ
 ਕੂਚਾ.” (ਨਾਮੁ)
 ਕੂ. ਵਿ. ਵਿ—ਕੂਹਕੇ. ਸਪਰਸ਼ ਕਰਕੇ। ੨ ਸੰਗਤ—ਸਪਰਸ਼. ਛੁਹਣਾ.
 “ਵੈ ਨ ਸਕੈ ਤਿਹ ਛਾਹ ਕੇ.” (ਵਿਚਿਤ੍ਰ)

‘ਮਹਾਰਾਜਾ ਨਰੋਂਦੁ ਸਿੰਘ ਜਾਹਿਰ ਪਟਿਆਲਾਪਤਿ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਦੇ ਕੂਸ਼ਲ ਛਾਤਾ
 ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਜੋ, ਇੱਕ ਦਾਸਾਧਰਕ (ਦਾਸ ਦੇ ਦਰੋਹੇ) ਦੀ ਬਦਦਿਆਨਤੀ
 ਵੇਖਕੇ (ਸੋ ਫੰਨਾ ਅਤੇ ਕੀ ਯਾਦਗਾਰ ਨੂੰ ਦੇ ਢਿੰਢਾ ਅਤੇ ਸੋਨੇ ਦੀ ਟੁਕੜੀ ਅਤੇ
 ਮੋਤੀ ਆਦਿਕ ਯਾਦ ਰੱਖ ਲੈਂਦਾ ਸੀ) ਇਹ ਲਭੀਦਾ ਨਿਅਕੇ ਮਹਾਰਾਜਾ ਪਾਸ ਹੋ
 ਗਿਆ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਅੱਗੋਂ ਲਈ ਯੋਗਤ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕੀਤਾ ਗਿਆ.

ਜ

ਜ. ਪੰਜਾਬੀ ਵਰਣਮਾਲਾ ਦਾ ਤੇਰਵਾਂ ਅੱਖਰ, ਇਸ ਦਾ ਉੱਚਾਰਣ ਅਸਥਾਨ ਤਾਨੁਆ ਹੈ. ਸੰ. ਸੰਕਰਾ—ਜਨਮ। ੨ ਪਿਤਾ। ੩ ਵਿਸ. ਬਹਿਰ। ੪ ਮੁਕਿ. ਮੋਕ। ੫ ਤੇਜ। ੬ ਜਗਤ ਦਾ ਸੰਖੇਪ ਨਾਮ। ੭ ਵਿ—ਵੇਡਵਾਨ. ਭੋਜ ਚਾਲ ਵਾਲਾ। ੮ ਜਿੰਤਣ ਵਾਲਾ। ੯ ਪੁਤਰ—ਉਤਪੰਨ. ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ. ਅਜਿਹੀ ਦਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਇਹ ਕਿਸੇ ਬਰਦ ਦੇ ਅੰਤ ਆਉਂਦਾ ਹੈ. ਜਿਵੇਂ ਜਨਮ, ਦੇਸ਼ਜ ਆਦਿ। ੧੦ ਜਉ (ਯਾਦਿ) ਦਾ ਸੰਖੇਪ. ਅਗਰ. ਜੇ. “ਜਪੀਐ ਨਾਮ ਜਪੀਐ ਅੰਨ.” (ਕੌਡ ਕਬੀਰ) ਨਾਮ ਜਪਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜੋ (ਯਾਦਿ) ਪਾਨ ਕਰੀਏ ਅਤੇ ਖਾਈਏ। ੧੧ ਯਸਤ ਅਥਵਾ ਸਿਸ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. “ਨ ਦਨੇਤਿ ਜਸਮਲਏ ਨ ਜਨਮ ਜਰਾਧਿ.” (ਕੁਜ ਸੈਦੇਵ) ੧੨ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ ਇਹ ਕ ਦੇ ਬਾਂਭੀ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਜਿਵੇਂ—ਜਮ ਜੁਗ ਸੋਗ ਆਦਿ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਹੈ। ੧੩ ਕਦੇ ਕਦੇ ਦ ਅਤੇ ਙ (ਜ-ਙ) ਦੀ ਬਾਂਭੀ ਇਹ ਵਰਤੀਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ—ਜਸਰਬ ਅਤੇ ਜਪਨ। ੧੪ ਙਾ, ਙ. ਇਹ ਸੰਖੇਪ ਹੈ ਅਸ ਦਾ. ਜੇ. ਤੋਂ.

ਜਉ. ਸੰਕਰਾ—ਯਵ. ਜੋ. “ਜਉ ਕੀ ਭੂਸੀ ਖਾਉ.” (ਸ. ਕਬੀਰ) ੨ ਵਰ—ਯਾਦਿ. ਅਗਰ. “ਜਉ ਭੁਮ ਕਿਰਿਵਰ ਤਉ ਹਮ ਮੇਰਾ.” (ਸੋਰ ਰਵਿਦਾਸ) ਜੋ ਭੂਸੀ ਕਿਰਿਵਰ (ਵਾਰਿਗੀਰ—ਬੰਦਲ) ਹੋਂ, ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਮੇਰ ਹਾਂ. ਇੱਥੇ ਕਿਰਿਵਰ ਦਾ ਅਰਥ ਪਰਾਤ ਨਹੀਂ, ਕਿਉਂਕਿ ਪਰਾਤ ਨਾਲ ਮੇਰ ਦੀ ਪ੍ਰੀਤਿ ਨਹੀਂ ਅਤੇ ਨਾ ਮੇਰ ਪਰਾਤੀ ਪੰਛੀ ਹੈ। ੩ ਸਭ. ਜਿਸ ਵੇਲੇ. “ਜਉ ਸੰਓ ਤਉ ਭਉ ਮਨ ਮਾਹੀ.” (ਮਧੂ ਮ: ੫ ਅੰਤਰਲੀ)

ਜਉਹਰੀ. ਦੇਖੋ, ਜੋਹਰੀ.

ਜਉਤ. ਵਰ—ਯਾਦਿ. ਅਗਰ. ਜੇਕਰ. “ਜਉਤ ਸਭ ਸੁਖ ਇਤ ਉਤ ਭੁਮ ਬੰਭਵਹੁ.” (ਸਵੈਯੋ ਮ: ੪ ਕੇ) ੭ ਯਾਦਿ—ਭੁਮ. ਜੋ ਭੂਸੀ.

ਜਉਨ. ਦੇਖੋ, ਜੰਨ.

ਜਉਪੈ. ਵਰ—ਅਗਰ. ਯਾਦਿ. “ਜਉਪੈ ਹਮ ਨ ਪਾਪ ਕਰੰਤਾ.” (ਸੁ ਰਵਿਦਾਸ)

ਜਉਲਉ। ਕਿ. ਵਿ—ਜਭ ਰਕ. ਜਦ ਤੋੜੀ. “ਜਉਲਉ ਭਾਉ ਜਉਲਉ” ਅਥਵਾ ਇਹ ਮਾਨੈ, ਤਉ ਲਉ ਮਿਲਣ ਦੁਰਾਈ. (ਸੋਰ ਮ: ੫) “ਜਉਲਉ ਜੀਉ ਪਰਾਣ, ਸਭੁ ਧਿਆਈਐ.” (ਆਸਾ ਮ: ੧)

ਜਉਲਾ. ਙਾ ਜਲਾਨ. ਸੰਕਰਾ—ਬੰਧਨ. ਭੇਤੀ. “ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਭੁਮ ਕਟੇ ਕਿਵਾਤਾ, ਭਹੁਤਿ ਨ ਹੋਈਐ ਜਉਲਾ ਜੀਉ” (ਮਾਭ ਮ:

੫) “ਇਸੁ ਮਾਰੀ ਬਿਨੁ ਸਭੁਕਿਯੁ ਜਉਲਾ.” (ਗੁਰੂ ਅ: ਮ: ੫) ਸਭ ਕੁਝ ਬੰਧਨਰੂਪ ਹੈ। ੭ ਆ. ਘੋਰਨਾ. ਵੇਸ਼ਨ ਕਰਨਾ. “ਹਰਿ ਵਸੈ ਨਿਕਟਿ, ਸਭ ਜਉਲਾ.” (ਮ: ੪ ਵਾਰ ਕਾਨ) ੩ ਦੋੜਨਾ. ਨੱਠਣਾ. ਭਾਵ—ਕਿਨਾਰੇ ਹੋਣਾ. “ਜਭ ਇਸ ਤੇ ਟਿਹੁ ਹੋਇਓ ਜਉਲਾ.” (ਗੁਰੂ ਅ: ਮ: ੫) ੪ ਵਿ—ਅਲਗ. ਵੱਖ. ਦੇਖੋ, ਉਦਾਹਰਣ ੭ ਨੰਬਰ ਦਾ. ਕਰਤਾਰ ਨੇੜੇ ਵਸਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸਭ ਤੋਂ ਨਿਰਲੇਪ ਹੈ.

ਜਉ. ਵਰ—ਯਾਦਿ. ਜੇਕਰ.

ਜਉਪਿਸਟਰ. ਦੇਖੋ, ਯੁਪਿਸ਼ੁਰ। ੨ ਸੰ. ਯੋਪਿਸ਼ੁਰ. ਵਿ. ਯੁਪਿਸ਼ੁਰ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ. ਯੁਪਿਸ਼ੁਰ ਦਾ.

ਜਯਪ. ਜਪ. ਆਰਾਧਨ। ੨ ਸੰ. ਯਲਪਨਯੁ—ਜਲਪਨ. ਕਥਨ. ਦੇਖੋ, ਜਟਿਅੰਪਹਿ.

ਜਟਿ. ਸੰ. ਜਯ. ਸੰਕਰਾ—ਜਿੰਤ. ਫਤੇ. ਜੈ। ੨ ਦੇਖੋ, ਜਟੀ ੪. ਜਟਿਆ, ਸੰਕਰਾ—ਜੇਕਾਰ. “ਨਾਨਕ ਉਚਰੈ ਹਰਿ ਕੀ ਜਟਿਆ.” (ਬਿਲਾ ਮ: ੫) ਨਾਨਕ ਉਚਰੈ ਵਾਹਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫਤਹ। ੨ ਵਿ—ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ. ਜਨਮਿਆ. ਜਾਤ. “ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਬਿਨੁ ਬਾਦ ਜਟਿਆ.” (ਰਾਮ ਅ: ਮ: ੧)

ਜਟਿਅੰਪਹਿ. ਜਲਪਿ. ਜਲਪਨ (ਉੱਚਾਰਣ) ਕਰਦਾ ਹੈ. “ਜੈ ਜੈ ਜਟਿਅੰਪਹਿ ਸਗਲ ਜਾਕਉ.” (ਬਿਲਾ ਫੱਤ ਮ: ੫) ਦੇਖੋ, ਜਲਪਨ। ੨ ਜਯ-ਆਲਾਪਿ. ਜੋ ਜੇਕਾਰ ਬੋਲਦਾ ਹੈ.

ਜਟਿਥੈ. ਕ੍ਰਿ—ਜਨਮ ਲੈਣਾ. ਪੈਦਾ ਹੋਣਾ. “ਮਰਿਜਟਿਥੈ ਕਉ ਕਿਆ ਕਰਹੁ ਅਭਾਯੋ?” (ਸੁਹੀ ਕਬੀਰ) ੨ ਜਾਣਾ. ਗਮਨ.

ਜਟੀ. ਸੰਕਰਾ—ਉਤਪੰਤੀ. “ਮਨ ਪ੍ਰੀਤਿ ਨਈ ਕੀ ਜਟੀ ਉਪਜਾਈ.” (ਨਾਪੁ) ੨ ਵਿ—ਉਪਜੀ. ਪੈਦਾ ਹੋਈ। ੩ ਜਾਣੀ. ਜਾਣੀ. ਜਾਵੇ. ਮਿਟੇ. “ਜਾਂਤੇ ਹਉਮੈ ਜਟੀਹੈ.” (ਗੁਰੂ ਕਬੀਰ) ੪ ਸੰ. ਜਟਿਨ੍ਹ. ਵਿਜਯੀ. ਜਿੰਤਣ ਵਾਲਾ. ਜਯੀ। ੫ ਦੇਖੋ, ਜਵੀ ੩.

ਜਟੀਏ. ਜਾਣੀਏ. ਜਾਵੀਏ. “ਤਾਂਕੇ ਸਦ ਬਲਿਹਾਰੀ ਜਟੀਏ.” (ਸਲੋਹ)

ਜਟੀਫ. ਆ جہ جہੀਫ. ਵਿ—ਜੁਆਫ ਵਾਲਾ. ਭੁੱਢਾ. ਭਿੰਧ। ੭ ਕਮੀਰ. ਨਿਰਬਲ. ਦੇਖੋ, ਜੋਫ.

ਜਟੇ. ਪੈਦਾ ਹੋਏ. ਉਪਜੇ. “ਕਾਬੀ ਬੀਚ ਜਟੇ, ਤੇ ਕਮਾਉਂ ਜਾਇ ਮਰੇ ਹੈਂ.” (ਰਹਿਤੁ ੨੬੬)

ਜਸ. ਵਿ—ਯਾਦਿਸ. ਜੇਸਾ. ਜੇਹਾ. “ਜਸ ਓਹੁ ਹੈ, ਤਸ ਲਖੇ ਨ

ਕੋਈ." (ਗੁਰੂ ਕਬੀਰ) "ਜਸ ਦੇਖੀਐ ਤਰਵਰ ਕੀ ਛਾਇਆ." (ਗੁਰੂ ਕਬੀਰ) ੨ ਯਸਜ. ਛੀਵੀਂ ਵਿਭਕ੍ਰਿ. ਜਿਸ ਨੂੰ. ਜਿਸ ਕੀ. ੩ ਸੰ. ਯਸਜ. ਯਸ. ਸੰਗਤ—ਕੀਰਤਿ ਵਡਿਆਈ. ਕੁਣਾਨੁਵਾਦ. "ਸਿਰ ਪ੍ਰਾਨੀ ਹਰਿਜਸ ਕਹਿਹਿ." (ਸ: ਮ: ੯) ੪ ਸਨਮਾਨ. ਇੰਜਤ. ੫ ਸੰ. ਯਸ. ਯ—ਛੱਡਣਾ, ਮੁਕਤ ਕਰਨਾ, ਤਾਤਨਾ, ਨਿਰਾਦਰ ਕਰਨਾ। ੬ ਦੇਖੋ, ਜਾਸੁਸ.

ਜਸਕੀਰਤਿ. ਸਨਮਾਨ (ਆਦਰ) ਅਤੇ ਤਾਰੀਫ਼. ਦੇਖੋ, ਜਸ ੪. ਮਾਨ ਅਤੇ ਵਡਿਆਈ.

ਜਸਤ. ਜਿਸਤ. ਜਸਦ. ਸਮ.

ਜਸਤਾਈ. ਸੰਗਤ—ਯਸ ਦਾ ਭਾਵ. ਕੀਰਤਿ. "ਭਨੈ ਪੁਰ ਕੀ ਜਸਤਾਈ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਜਸਦ. ਵਿ—ਯਸ ਦੇਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਜਿਸਤ ਧਾਤੂ. ਦੇਖੋ, ਜਿਸਤ ੨। ੩ ਅ. ੨. ਸਰੀਰ. ਬਦਨ. "ਚਵਰੇ ਭੀਰ ਰਸ ਜਸਦ ਅਪਾਰੇ." (ਪੋਪੁ)

ਜਸਨ. ਛਾ ੨. ਸੰਗਤ—ਉਤਸਵ. ਜਨਸਾ। ੨ ਖੁਸ਼ੀ. ਆਨੰਦ। ੩ ਆਨੰਦ ਦਾ ਇਕੱਠ. ਉਤਸਵ ਦਾ ਸਮਾਗਮ.

ਜਸਪਤਿ ਰਾਇ. ਏਹ ਕਨਾਨੇਰ ਦਾ ਵਸਨੀਕ ਦੀਵਾਨ ਲਖਪਤਿਰਾਇ ਦਾ ਭਾਈ ਸੀ. ਜਸਪਤਿ ਪਹਿਲਾਂ ਜਲੰਧਰ ਦਾ ਹਾਕਮ ਸੀ. ਜਕਰੀਆ ਮਾਨ ਸੁਭਾ ਲਹਿਰ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਏਮਨਬਾਦ ਛੋਟੇ ਪਰਕਨੇ ਦਾ ਦੀਵਾਨ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਇਸ ਦੀ ਥਾਂ ਅਈਨਾਬੇਗ ਨੂੰ ਜਲੰਧਰ ਦਾ ਹਾਕਮ ਛੁਟਾ ਦਿੱਤਾ. ਇਸ ਗੱਲ ਤੋਂ ਜਸਪਤਿ ਅਤੇ ਅਈਨਾਬੇਗ ਦੀ ਖਟਪਟੀ ਹੋ ਗਈ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਸਿੰਘਾਂ ਨੇ ਲਾਭ ਉਠਾਇਆ.

ਮਾਘ ਚਗੁਣ ਸੰਮਤ ੧੮੦੨ (ਸਨ ੧੭੪੪) ਵਿੱਚ ਇਸ ਦੀ ਸਿੰਘਾਂ ਦੇ ਇੱਕ ਜਥੇ ਨਾਲ ਮੁਠ ਭੇਡ ਹੋ ਗਈ. ਨਿਰੰਕੂ ਸਿੰਘ ਚੰਘਰੇਟੇ ਨੇ ਬੰਦੇ ਕੀ ਕੁਸਾਈਆਂ ਪਿੰਡ ਪਾਸ ਜਸਪਤਿ ਦੇ ਹਾਥੀ ਤੇ ਚੜ੍ਹਕੇ ਇਸ ਦਾ ਸਿਰ ਚੱਢ ਲਿਆ. ਭਾਵਾ ਕਿਰਪਾਦਾਮ ਕੁਸਾਈ ਨੇ, ਜੋ ਜਸਪਤਿ ਦਾ ਕੁਲਕੁਰੂ ਸੀ ਪੰਜ ਸੌ ਰੁਪਏ ਭੇਟਾ ਦੇ ਕੇ ਸਿੰਘਾਂ ਤੋਂ ਸਿਰ ਲੈ ਕੇ ਸਸਕਾਰ ਦਿੱਤਾ. ਜਸਪਤਿ ਦੀ ਸਮਾਧ ਬੰਦੇ ਕੀ ਕੁਸਾਈਆਂ ਕੋਲ (ਜਿਥੇ ਕੁਸਰਾਵਾਲੇ) ਵਿਦਯਮਾਨ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਲਖਪਤਿਰਾਇ.

ਜਸਪਦ. ਸੰ. ਸਪਦਿ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਭਟ. ਚੋਰਨ. ਤੁਰੰਤ. "ਆਨਰੇ ਜਸਪਦ ਸਰਗੁਰੂ ਪਾਸ." (ਨਾਪੁ) ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਨੇ ਅਨੇਕ ਥਾਂ ਸਪਦਿ ਦੀ ਥਾਂ, ਜਸਪਦ ਬਥਵ ਵਰਤਿਆ ਹੈ.

ਜਸਪਾਲ ਭਾਈਕੋ. ਜਿਲਾ, ਤਸੀਲ ਅਤੇ ਥਾਣਾ ਲੁਦਿਆਨਾ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਪਿੰਡ ਹੈ, ਜੋ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ "ਝੰਡਾਰੀ ਕਲਾ" ਤੋਂ ਦੋ ਮੀਲ ਦੱਖਣ-ਪੱਛਮ ਹੈ. ਇਸ ਪਿੰਡ ਵਿੱਚ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਰਾਇ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਇੱਕ ਜੋੜੀ ਤਖਤ ਅਤੇ ਇੱਕ ਲੋਹ (ਤਵੀ) ਹੈ, ਜੋ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਲਾਗਤੀ ਸਿੰਘ "ਸਾਗਰ ਮੱਲ" ਨੂੰ ਛਾਡੀ ਸੀ.

ਇੱਕ ਵੇਰ ਜਲੰਧਰ ਦਾ ਸੁਭਾ ਈਨਮੁਹੰਮਦ ਦੁਰਾਹੇ ਤੋਂ ਆਪਣੀ ਫੌਜ ਸਮੇਤ ਜਲੰਧਰ ਵੱਲ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ. ਉਸ ਦੇ ਨਾਲ ਦੀਵਾਨ

ਗੁਰਮਤਰਾਇ ਸੀ. ਉਸ ਸਮੇਂ ਇਸ ਭੇਰੇ ਦੇ ਸੇਵਾਦਾਰਾਂ ਨੇ ਦੀਵਾਨ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮ ਕਰਕੇ ਸਾਰੀ ਫੌਜ ਨੂੰ ਖੁਸਾਦ ਛਕਾਇਆ. ਦੀਵਾਨ ਗੁਰਮਤਰਾਇ ਨੇ ਦੋ ਹਜ਼ਾਰ ਵਿੱਖੇ ਚਮੀਨ ਦਿੱਤੇ, ਅਤੇ ਇੱਕ 'ਭਰੀਬਨਕਰੀ' ਪਿੰਡ ਇਸ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਨਾਲ ਨਕਵਾਇਆ.

ਜਸਮਤ. ਯਸੇਦਾ. ਨੰਦ ਗੋਪ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ, ਕ੍ਰਿਸਨ ਜੀ ਦੀ ਪਾਲਨ ਵਾਲੀ ਮਾਤਾ.

ਜਸਮਚਟੇਨ. ਯਸਤ—ਸਮਰਟੇਨ. ਜਿਸ ਦਾ ਸਿਮਰਣ ਕਰਨ ਤੋਂ ਜਿਸ ਦੇ ਆਰਾਧਨਾ ਸੇ. "ਨ ਦਨੋਤਿ ਜਸਮਚਟੇਨ ਜਨਮ ਜਰਾਧਿ ਮਰਣ ਭਇਅੰ." (ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇਵ)

ਜਸਮਾਤ. ਯਸੇਦਾ. ਦੇਖੋ, ਜਸਮਤ. "ਜਸਮਾਤ ਪ੍ਰਸੰਨ ਭਈ ਮਨ ਮੇ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੨ ਯਸਮਾਤ. ਪੰਚਮੀ ਵਿਭਕ੍ਰਿ. ਜਿਸ ਸੇ. ਜਿਸ ਤੋਂ.

ਜਸਰਬ. ਦਸਰਬ. ਅਯੋਧਯਾਪਤਿ ਸੁਰਯਵੰਸ਼ੀ ਰਾਜਾ, ਜੋ ਰਾਮਚੰਦ੍ਰ ਜੀ ਦਾ ਪਿਤਾ ਸੀ. ਦੇਖੋ, ਦਸਰਬ. "ਜਸਰਬ ਰਾਇ ਨੰਦੁ ਰਾਜਾ ਮੇਰਾ ਰਾਮਚੰਦ੍ਰ." (ਰਾਮ ਨਾਮਦੇਵ) ਦਸਰਬ ਰਾਜਾ ਦੇ ਪੁਤ੍ਰ ਦਾ ਰਾਜਾ, ਮੇਰਾ ਰਾਮਚੰਦ੍ਰ ਹੈ. ਭਾਵ—ਰਾਮਚੰਦ੍ਰ ਜੀ ਦਾ ਭੀ ਉਪਾਸਤ ਦੇਵ.

ਜਸਰੋਟ. ਜਸਵਾਲ ਰਾਜਪੂਤਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਸ਼ਾਖ. ਇਸੇ ਗੋਤ ਦਾ ਵਸਾਇਆ ਜਸਰੋਟਾ ਨਗਰ ਜੰਮੂ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਭਾਈਧਾਰ.

ਜਸਰੋਟਾ. ਦੇਖੋ, ਜਸਰੋਟ.

ਜਸਰੋਟੀਆ. ਜਸਰੋਟ ਗੋਤ ਦਾ। ੨ ਜਸਰੋਟੇ ਦੇ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਜਸਰੋਟ.

ਜਸਵਾਲ. ਛਟੋਰ ਰਾਜਪੂਤਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਸ਼ਾਖ. ਇਸ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ "ਜਸਵਾਲ" ਸੀ. ਦੇਖੋ, ਭਾਈਧਾਰ.

ਜਸਵੰਤ. ਵਿ—ਯਸ (ਕੀਰਤਿ) ਵਾਲਾ. ਯਸਾਸ਼ੀ.

ਜਸਵੰਤ ਸਿੰਘ. ਜੋਧਪੁਰ ਦਾ ਰਾਜਾ ਜੋ ਕਸ ਸਿੰਘ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਸੀ. ਇਹ ਸੰਮਤ ੧੬੯੪ (ਸਨ ੧੬੩੮) ਵਿੱਚ ਗੱਦੀ ਤੇ ਬੈਠਾ. ਇਹ ਪਹਿਲਾਂ ਬਾਹਜਰਾ ਦਾ ਫੌਜਦਾਰ ਸੀ ਫੇਰ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਦਾ ਸੱਤਰਜ਼ਾਰੀ ਮਨਸਬਦਾਰ ਹੋਇਆ. ਇਸ ਨੂੰ ਜਮਰੋਦ ਦਾ ਫੌਜਦਾਰ ਬਣਾਏ ਭੇਜਿਆ ਗਿਆ, ਜਿੱਥੇ ਸਨ ੧੬੭੮ ਵਿੱਚ ਮੋਇਆ. ਇਸ ਦੇ ਮਰਣ ਪੁਰ ਆਲਮਗੀਰ ਨੇ ਇਸ ਦੀ ਸੰਤਾਨ ਨੂੰ ਮੁਸਲਮਾਨ ਕਰਨਾ ਚਾਹਿਆ, ਪਰ ਚਤੁਰ ਰਾਣੀ ਅਤੇ ਅਹਿਲਕਾਰਾਂ ਦੇ ਯਤਨ ਨਾਲ, ਇਸ ਦਾ ਕੁਟੰਬ ਦਿੱਲੀ ਤੋਂ ਭੱਜ ਆਇਆ. ਸ਼ਾਹੀ ਫੌਜ ਨੇ ਪਿੰਡਾ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਸਾਰੇ ਦਲ ਨੂੰ ਮਾਰ ਮੁਕਾਇਆ. ਯੇਦਲ ਟਿੱਕਾ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਉਸ ਦੀ ਮਾਂ ਲੁਕਕੇ ਛਰੇ. ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਦੇ ਮਰਣ ਪੁਰ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਜੋਧਪੁਰ ਰਿਆਸਤ ਸਨ ੧੭੧੧ ਵਿੱਚ ਵਾਪਿਸ ਮਿਲੀ ਅਤੇ ਫਰਰੁਖਸਿਯਰ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨੇ ਉਸ ਦੀ ਬੇਟੀ ਨਾਲ ਸ਼ਾਦੀ ਕੀਤੀ. ਦੇਖੋ, ਫਰਰੁਖਸਿਯਰ.

੨ ਗੁਲਵੰਸ਼ੀ ਰਾਜਾ ਹਮੀਰ ਸਿੰਘ ਨਾਭਾਪਤਿ ਦਾ ਰਾਣੀ ਰਾਜ ਕੋਰ 'ਭਜਨ ਟਾਢ' 'ਦੀ ਰਾਜਕਾਨ' ਵਿੱਚ ਲਿਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਬਹਿਰ ਦਿਵਾਕੇ ਮਾਰਿਆ.

ਦੇ ਉਦਰ ਤੋਂ ਸੁਪੁਤ੍ਰ, ਜਿਸ ਦਾ ਜਨਮ ਸਨ ੧੭੭੫ ਵਿੱਚ ਬਛਵਰ ਪਿੰਡ ਹੋਇਆ। ਪਿਤਾ ਦੇ ਮਰਣ ਪਿੱਛੋਂ ਇਹ ਔਠ ਵਰ੍ਹੇ ਦੀ ਉਮਰ ਵਿੱਚ ਸਨ ੧੭੮੩ ਵਿੱਚ ਨਾਭੇ ਦੀ ਫੌਦੀ ਤੇ ਬੈਠਾ। ਇਸ ਦੀ ਨਾਬਾਲਗੀ ਦੇ ਸਮੇਂ ਉਸ ਦੀ ਮਾਤਾ ਦੀ ਮੌਤ ਹੋਈ, ਜੋ ਵੱਡੀ ਧਰਮਾਤਮਾ ਅਤੇ ਨੀਤਿਨਿਪੁਣ ਸੀ, ਰਾਜਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰਦੀ ਰਹੀ। ਰਾਜਾ ਜਸਵੰਤ ਸਿੰਘ ਵਡਾ ਦੂਰਦੇਸ਼ ਅਤੇ ਚਤੁਰ ਰਾਜਾ ਸੀ। ਇਸ ਨੇ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਅਨੇਕ ਜੰਗਾਂ ਵਿੱਚ ਸਹਾਇਤਾ ਦਿੱਤੀ। ਪੁਜਾ ਦੀ ਪਾਲਨਾ ਅਤੇ ਵਿਦਿਆ ਨੂੰ ਸਨਮਾਨ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਪਾਸ ਰੱਖਣਾ ਇਸ ਦਾ ਮੁੱਖ ਕਰਮ ਸੀ। ਰਾਜਾ ਜਸਵੰਤ ਸਿੰਘ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ੨੨ ਮਈ ਸਨ ੧੮੪੦ ਨੂੰ ਛਿਆਹਠ ਵਰ੍ਹੇ ਦੀ ਉਮਰ ਵਿਚ ਨਾਭੇ ਹੋਇਆ। ੩ ਦੇਖੇ, ਖੁਦਾ ਸਿੰਘ।

ਜਸਮਤ. ਅ. ۱۰۰ ਸੰਕਤਾ—ਜਿਸਮ (ਸਰੀਰ) ਦਾ ਭਰਵਾਂ ਭੀਨ ਅਤੇ ਭੋਲ।

ਜਸਰੋਟ. ਜਸਰੋਟੇ ਦਾ. "ਜਸਰੋਟ ਰਾਜ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ) ਜਸਰੋਟੀਆ ਸੁਖਦੇਵ ਰਾਜਾ. ਦੇਖੋ, ਜਸਰੋਟ.

ਜਸਿ. ਯਸ (ਜਸ) ਤੋਂ. ਸੁਯਸ਼ ਸੇ. "ਸਭਿ ਕਿਨਬਿਖ ਹਰਿ ਜਸਿ ਜਾਨਾ." (ਮਾਲੀ ਮ: ੪) ੨ ਯਸਜ. ਜਿਸ ਦਾ.

ਜਸੀ } ਵਿ—ਯਸ ਵਾਲਾ. ਯਸਸੀ. ਰਾਖਿਓ ਵਾਲਾ. ਨੇਕਨਾਮ. ਜਸੀਆ }

ਜਸੀਮ. ਅ. ਕੱਚਾਵਰ ਅਤੇ ਮੋਟਾ. ਦੇਖੋ, ਜਿਸਮ.

ਜਸੁ. ਦੇਖੋ, ਜਸ ੩. "ਜਸੁ ਗਾਥਤ ਪਾਪ ਨਹਾਮ." (ਕਾਨ ਮ: ੪) ਦੇਖੋ, ਜਸ ੪. "ਜਸੁ ਕੀਰਤਿ ਜਗ ਲੇਇ." (ਜਪੁ) ਮਾਨ ਅਤੇ ਚਭਿਆਈ.

ਜਸੁਦਾ } ਸੰ. ਯਸੋਦਾ. ਵਿ—ਯਸ ਦੇਣ ਵਾਲੀ। ੨ ਸੰਕਤਾ—ਨੰਦ ਜਸੁਦਾ } ਰੋਪ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ. ਜਿਸ ਨੇ ਕ੍ਰਿਸਨ ਜੀ ਨੂੰ ਪਾਲਿਆ. "ਜਿਉ ਜਸੁਦਾ ਘਰਿ ਕਾਨੁ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧ ਪਹਰੇ)

ਜਸੁਆ. ਸੰਕਤਾ—ਯਸ. ਕੀਰਤਿ. "ਦ੍ਰਿਤੀ ਨਾਨਕ ਦਾਸ ਭਗਤਿ ਹਰਿਜਨੁਆ." (ਕਠੂ ਮ: ੫) ੨ ਵਿ—ਯਸ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਭੁਣਾਰੁਵਾਦ ਭਾਉਣਵਾਲਾ.

ਜਸੁਸ. ਦੇਖੋ, ਜਾਸੁਸ. "ਵਹ ਆਨ ਜਸੁਸ ਬਤਾਇ ਦਏ." (ਅਜੈਸਿੰਘ)

ਜਸੁਸੀ. ਦੇਖੋ, ਜਾਸੁਸੀ.

ਜਸੋ. ਦੇਖੋ, ਜਸ। ੨ ਜਸੋਧਾ (ਯਸੋਦਾ) ਦਾ ਸੰਖੇਪ। ੩ ਜਸਵਾਲੀਆ ਜਸਰੋਟੀਆ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. "ਜਸੋ ਭੰਚਵਾਲ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ) ਜਸਰੋਟੀਆ ਅਤੇ ਭਚਵਾਲੀਆ.

ਜਸੋਦ } ਯਸੋਦਾ. ਦੇਖੋ, ਜਸੁਦਾ. "ਕਹਨ ਮਾ ਜਸੋਦ ਜਿਸਹਿ ਜਸੋਦਾ } ਦਹੀ ਭਾਤ ਖਾਹਿ ਜੀਉ." (ਸਵੀਯੋ ਮ: ੪ ਕੇ) "ਜਥੇ ਜਸੋਧਾ } ਸੁਇਗਈ ਮਾਯਾ ਕਿਯੋ ਪ੍ਰਕਾਸ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ਜਸੋਧਾ } "ਨੰਦ ਜਸੋਮਤ ਮੋਹ ਬਥਾਇਕੈ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ਜਸੋਮਤ }

ਜੱਸਾ. ਦੇਖੋ, ਭੋਰਾ ਪ.

ਜੱਸਾ ਸਿੰਘ. ਆਹਲੂਵਾਲ ਦਾ ਵਸਨੀਕ ਬਦਰ ਸਿੰਘ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ. ਜੋ ਸਨ ੧੭੧੮ ਵਿੱਚ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ. ਇਹ ਨਵਾਬ ਕਪੂਰ ਸਿੰਘ ਦੀ ਸੰਗਤਿ ਕਰਕੇ ਕਰਣੀ ਵਾਲਾ ਸਿੰਘ ਹੋਇਆ. ਆਹਲੂਵਾਲੀਆ ਮਿਸਲ ਦੀ ਇਸ ਨੂੰ ਜਾਨ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੀਏ. ਮਾਤਾ ਜੁੰਦਰੀ ਜੀ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਆਸੀਰਵਾਦ ਦੇ ਕੇ ਇੱਕ ਕੁਰਜ ਬਖਸ਼ੀ ਸੀ. ਪੰਥ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦਾ ਭਾਰੀ ਮਾਨ ਸੀ. ਪਟਿਆਲਾਪਾਤਿ ਰਾਜਾ ਅਮਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਜੱਸਾ ਸਿੰਘ ਤੋਂ ਅਮ੍ਰਿਤ ਛਕਿਆ ਸੀ. ਇਸ ਯੋਧਾ ਨੇ ਸਨ ੧੭੪੮ ਵਿੱਚ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੇ ਹਾਕਮ ਜਲਾਬਤਖਾਨ ਨੂੰ ਕਤਲ ਕਰਕੇ ਭਹੁਤ ਦਿਲਾਝਾ ਆਪਣੇ ਕਬਜ਼ੇ ਕੀਤਾ ਅਰ ਸਨ ੧੭੪੯ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਹਨਵਾਜ਼ ਨੂੰ ਮੁਲਤਾਨੋਂ ਮਾਰਿਸ਼ ਕਰਨ ਲਈ ਦੀਵਾਨ ਕੌਤਾਮੇਲ ਨੂੰ ਭਾਰੀ ਸਹਾਇਤਾ ਦਿੱਤੀ ਸੀ. ਸਨ ੧੭੫੩ ਵਿੱਚ ਜਲੰਧਰ ਦੇ ਹਾਕਿਮ ਅਦੀਨਾਬੇਗ ਨੂੰ ਜਿੱਤਕੇ ਭਤੇਹਵਾਦ ਪਰਕਤੇ ਪੁਰ ਕਬਜ਼ਾ ਕੀਤਾ. ਅਹਮਦਸ਼ਾਹ ਦੁਰਾਨੀ ਦੇ ਕੁਲਾਮ ਬਟਾਉਣ ਲਈ ਭਤੇ ਹੋਏ ਹਿੰਦੂ ਮਰਦ ਐਰਾਤ ਨੂੰ ਭੁਭਾਕੇ ਇਸ ਨੇ 'ਬੰਦੀਫੇਤ' ਪਦਵੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ. ਸਨ ੧੭੫੮ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਸਮੇਂ ਲਈ ਖਾਲਸਾ ਦਲ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਨਹੋਰ ਰੇ ਭੀ ਕਬਜ਼ਾ ਕੀਤਾ. ਸਰਦਾਰ ਜੱਸਾ ਸਿੰਘ ਨੇ ਵਡੇ ਖੱਲੁਘਾਏ ਵਿੱਚ ਅਦੁੱਤੀ ਵੀਰਤਾ ਵਿਖਾਈ, ੨੨ ਬਖ਼ਮ ਖਾਕੇ ਭੀ ਹੌਸਲੇ ਨਾਲ ਲੜਦਾ ਰਿਹਾ. ਸਨ ੧੭੭੪ ਵਿੱਚ ਇਸ ਨੇ ਕਪੂਰਥਲਾ ਜਿੱਤ ਕੇ ਆਪਣੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਕਾਇਮ ਕੀਤੀ.

ਧਰਮਸ਼ੀਰ ਜੱਸਾ ਸਿੰਘ ਨਿਰਮਾਨ, ਦਾਨੀ, ਦੇਸਹਿਰੇਸੀ ਅਤੇ ਵਡਾ ਸਦਾਚਾਰੀ ਸੀ. ਇਸ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਸੰਮਤ ੧੮੪੦ (ਸਨ ੧੭੮੩) ਵਿੱਚ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਹੋਇਆ. ਸਮਾਧਿ ਬਾਬਾ ਅਟਲ ਜੀ ਦੇ ਦੇਹਰੇ ਪਾਸ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਕਪੂਰਥਲਾ.

੨ ਈਰੋਗਿੱਲੀਆ ਜੱਸਾ ਸਿੰਘ, ਜੋ ਗ਼ਜ਼ਨੀ ਭਗਵਾਨ ਸਿੰਘ ਦਾ ਸੁਪੁਤ੍ਰ ਸੀ. ਇਹ ਯਸਤ੍ਰਵਿਦਯਾ ਦਾ ਧਨੀ ਅਤੇ ਵਡਾ ਹਿੰਮਤੀ ਸੀ. ਇਕ ਵਾਰ ਖਾਲਸਾ ਪੰਥ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਕੁਝੀ ਮਾਰਨ ਦੇ ਸ਼ੱਕ ਵਿੱਚ ਪੰਡਤ ਵਿੱਚੋਂ ਢੇਕ ਦਿੱਤਾ, ਇਹ ਆਪਣੇ ਚਾਰ ਭਾਈਆਂ ਸਮੇਰ ਜਲੰਧਰ ਦੇ ਹਾਕਮ ਅਦੀਨਾਬੇਗ ਪਾਸ ਨੌਕਰ ਜਾ ਹੋਇਆ, ਅਤੇ ਭਾਰੀ ਨੌਕਰ ਸਿੰਘਾਂ ਦੀ ਟੌਲੀ ਦਾ ਅਭਾਸਰ ਬਣਿਆ. ਜਦ ਸ਼ਾਹਜ਼ਾਦਾ ਤੇਮੂਰ ਪੰਜਾਬ ਆਇਆ ਅਤੇ ਅਦੀਨਾਬੇਗ ਪਹਾੜ ਵੱਲ ਨੱਠ ਗਿਆ, ਤਾਂ ਜੱਸਾ ਸਿੰਘ ਨੇ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਜਾ ਕੇ ਪੰਥ ਤੋਂ ਮੁਆਫੀ ਮੰਗ ਲਈ ਅਤੇ ਨੰਦ ਸਿੰਘ ਸੰਘਾਣੀ ਨਾਲ ਮਿਲਕੇ ਪੰਥ ਦੀ ਅਦੁੱਤੀ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਹਾਂ ਨੇ ਰਾਮਚੌਣੀ ਨੂੰ ਨਵੇਂ ਸਿਰਿਓਂ ਬਣਾਇਆ. ਅਦੀਨਾਬੇਗ ਦੇ ਜਰਨੈਲ ਨੇ ਇਸ ਕਤ੍ਰੀ ਨੂੰ ਚਰਾ ਦਿੱਤਾ, ਪਰ ਜੱਸਾ ਸਿੰਘ ਨੇ ਰਾਮਚੌਣੀ ਨੂੰ ਮੁੜ ਉਸਾਰਿਆ ਅਤੇ ਨਾਮ "ਰਾਮਗੜ੍ਹ" ਰੱਖਿਆ. ਖਾਲਸਾ ਪੰਥ ਨੇ ਜੱਸਾ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਰਾਮਗੜ੍ਹ ਦਾ ਸੰਬੰਧ ਬਾਪਿਆ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਰਾਮਗੜ੍ਹੀਆ ਜੱਸਾ ਸਿੰਘ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੋਯਾ.

ਜੱਸਾ ਸਿੰਘ ਨੇ ਕਨ੍ਹੜ ਮਿਸਲ ਨਾਲ ਮਿਲਕੇ ਦੀਨਾਨਗਰ,

ਭਟਾਲਾ, ਕਨਾਨੌਰ, ਸ੍ਰੀ ਭੋਇੰਦਪੁਰ, ਬਾਦੀਆਂ, ਯੁਮਾਣ ਆਦਿ ਨਗਰ ਅਤੇ ਕੁਝ ਦੁਆਬੇ ਦਾ ਇਲਾਕਾ ਛੱਡੇ ਕਰਕੇ ਅਪਣੀ ਹੁਕੂਮਤ ਬੈਠਾਈ, ਪਰ ਆਹਨੁਵਾਲੀਏ ਜੱਸਾ ਸਿੰਘ ਨਾਲ ਟਾਕਰਾ ਹੋਣ ਤੋਂ ਇਸਨੂੰ ਇੱਕ ਵਾਰ ਸਤਲੁਜੋਂ ਪਾਰ ਹੋ ਕੇ ਸਰਸੇ ਦਿਨ ਵਿਤਾਉਣੇ ਪਏ। ਸਨ ੧੭੮੩ ਤਕ ਇਹ ਸਰਸੇ ਵੱਲ ਰਹਿਕੇ ਦਿੱਲੀ ਮੋਰਟ ਤਕ ਮਾਰਾਂ ਮਾਰਦਾ ਰਿਹਾ। ਹਿਸਾਬ ਦੇ ਹਾਕਮ ਪਾਸੋਂ ਬੁਹਮਣ ਲਭਕੀਆਂ ਨੂੰ ਜੰਗ ਕਰਕੇ ਫੁੜਾਉਣ ਤੋਂ ਇਸ ਦੀ ਉਸ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਵਡੀ ਮਹਿਮਾ ਬੈਲੀ। ਇਹ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮੀ ਵਰਤਾਕੇ ਛਕਣ ਵਾਲਾ ਅਤੇ ਨਿਡਰ ਯੋਧਾ ਸੀ। ਅਹੁਮਦਸ਼ਾਹ ਦੁੱਰਾਨੀ ਨਾਲ ਜੋ ਖਾਸਸੇ ਦੇ ਜੰਗ ਹੋਏ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਇਹ ਸ਼ਾਮਿਲ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਜੱਸਾ ਸਿੰਘ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਸਨ ੧੮੦੨ (ਸੰਮਤ ੧੮੬੦) ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ। ਇਸ ਦੇ ਪੁਤ੍ਰ ਜੋਧ ਸਿੰਘ ਨੇ ਸਨ ੧੮੦੮ ਵਿੱਚ ਮਹਾਰਾਜਾ ਚਣੀਤ ਸਿੰਘ ਦੀ ਸਰਣ ਅੰਗੀਕਾਰ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਮਿਤ੍ਰਤਾਵ ਨਾਲ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਨਾਲ ਵਰਤਿਆ।

ਜੱਸੀ, ਰਿਆਸਤ ਪਟਿਆਲਾ, ਨਜ਼ਾਮਤ ਬਰਨਾਲਾ, ਤਸੀਲ ਬਾਟਾ ਚਟਿੰਡਾ ਦਾ ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜਿੱਥੇ ਢਲਮੇਸ਼ ਨੇ ਚਰਣ ਪਾਏ। ਕੁਰਦੂਰੇ ਪਾਸ ਜੋ ਤਾਲ ਹੈ ਉਸ ਵਿੱਚਦੀਂ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੀਲੇ ਵਸਤ੍ਰਾਂ ਸਹਿਤ ਘੋੜੇ ਪੁਰ ਚੜ੍ਹੇ ਹੋਏ ਲੰਘੇ ਅਰ ਸਾਰਾ ਲਿਬਾਸ ਛੱਡਾ ਹੋ ਗਿਆ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਤਾਲ ਦਾ ਨਾਮ "ਛੱਲਸਰ" ਹੋਇਆ। ਇੱਥੋਂ ਦੇ ਵਸਨੀਕ ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੀ ਭੋਟਾ ਗੁਡ ਕੀਤਾ। "ਜੱਸੀ ਆਇ ਚਲੇ ਕੁਝ ਖਾਇ।" (ਗੁਪਤ)

ਗੁਰਦੁਰੇ ਨਾਲ ੬੦ ਵਿੱਖੇ ਜ਼ਮੀਨ ਪਿੰਡ ਪਕਰਾਨੇ ਵਿੱਚ, ਬੀਸ ਵਿੱਖੇ ਜੱਸੀ ਵਿੱਚ ਅਤੇ ਸਾਢੇ ਚਾਰ ਸੌ ਵਿੱਖੇ ਭਿਡੀ ਹੈ। ੧੬੦) ਗੁਪਕੇ ਪਟਿਆਲੇ ਵੱਲੋਂ ਸਾਲਾਨਾ ਹਨ। ਚੇਲਾਏ ਸਟੇਸ਼ਨ ਸੰਗਤ (ਬੀ. ਡੀ. ਸੀ. ਆਈ. ਚੇਲਾਏ) ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਮੀਲ ਦੱਖਣ ਹੈ।

ਜਸੜ. ਜਿਸ ਨੂੰ. ਦੇਖੋ, ਜਸ ੨. "ਜਸੜ ਲਖੇਣ ਕੋਪਾਲਹ." (ਸਹਸ ਮ: ੫)

ਜਸ੍ਵਾਹ. ਦੇਖੋ, ਜਸਵਾਲ. "ਉਤੈ ਬੀਰ ਧਾਏ ਸੁ ਬੀਰੰ ਜਸ੍ਵਾਹ." (ਚਿਚੜ)

ਜਹ] ਫ਼ਿ. ਵਿ—ਜਹਾਂ. ਜਿੱਥੇ. ਜਿਸ ਥਾਂ. "ਜਹ ਸਾਧੂ ਕੋਇਦਯਜਨੁ." ਜਹ] (ਬਾਬਨ) "ਜਹ ਤਹੋ ਭਈ ਧਰਮਗਤਿ ਲੋਪ." (ਕਲਕੀ)

੨ ਸੰ. ਯਰ. ਸੰਗਤ—ਤਸਾਯ. ਤਰਕ.

ਜਹਤ ਲਕਣਾ. ਸੰ. ਯਹਤਲਕਾਯਾ. ਦੇਖੋ, ਜਹਤਿ.

ਜਹਤਾਜਹਤਿ. ਸੰ. ਯਹਤਜਹਤਲਕਾਯਾ. ਸੰਗਤ—ਲਕਣਾ ਦਾ ਇੱਕ ਭੇਦ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਵਾਚਯ ਅਰਥ ਦਾ ਕੁਝ ਭਾਗ ਛੱਡਕੇ ਕੁਝ ਕ੍ਰਹਿਣ ਕਰੀਏ। ਜੈਸੇ ਫਾਦੇਕੜ ਉਪਨਿਸਦ ਵਿੱਚ ਉਪਦੇਸ਼ ਹੈ—"ਤਰੁਮਸਿ ਸ਼੍ਰੋਤਕੇਤੋ." ਹੇ ਸ਼੍ਰੋਤਕੇਤੁ! ਉਹ ਤੂੰ ਹੀ ਹੈਂ। ਇਸ ਥਾਂ ਬੁਹਮ ਦੀ ਸਰਵਯਗਤਾ ਅਰ ਸ਼੍ਰੋਤਕੇਤੁ ਦੀ ਅਲਪਗਤਾ, ਬੁਹਮ ਦੀ ਸਰਵਵਯਾਪਿਤਾ ਅਰ ਸ਼੍ਰੋਤਕੇਤੁ ਦੀ ਏਕਦੋਸ਼ਿਤਾ ਦੀ

ਏਕਤਾ ਦਾ ਕ੍ਰਹਿਣ ਹੈ। ਇਸ ਲਕਣਾ ਦਾ ਨਾਮ "ਭਾਗ ਤਸਾਯ" ਹੀ ਹੈ।

ਜਹਤਿ. ਸੰ. ਯਹਤਲਕਾਯਾ—ਜਹਤਸਾਯੀ. ਸੰਗਤ—ਲਕਣਾ ਦਾ ਇੱਕ ਭੇਦ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਪਦ ਆਪਣੇ ਵਾਚਯ ਅਰਥ ਨੂੰ ਛੱਡਕੇ ਭਾਵ ਅਰਥ ਬੋਧਨ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਜੈਸੇ—"ਮੇਰਾ ਘਰ ਕੰਗਾ ਵਿੱਚ ਹੈ—ਮੈਂ ਹਰ ਵੇਲੇ ਕੰਗਾ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦਾ ਹਾਂ।" ਇਸ ਥਾਂ ਕੰਗਾ ਦਾ ਪ੍ਰਵਾਹ ਤਸਾਯਕੇ ਕਿਨਾਰੇ ਦਾ ਕ੍ਰਹਣ ਹੈ।

ਜਹਨ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਤਸਾਯ. ਛੱਡਣਾ. ਤਰਕ ਕਰਨਾ.

ਜਹਮਤ. ਯਹ ਸੰਗਤ—ਰੋਗ। ੨ ਦੁੱਖ. ਕਸੂ.

ਜਹਮਤੀ. ਵਿ—ਰੋਗੀ. "ਭਏ ਜਹਮਤੀ ਨੈਨ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੨੬੪)

ਜਹਰ. ਦੇਖੋ, ਜਹਿਰ.

ਜਹਰ ਚੀਜ਼. ਵਿਸਰੂਪ ਪਦਾਰਥ. ਦੇਖੋ, ਚੀਜ਼.

ਜਹਲ. ਯਹ ਸੰਗਤ—ਅਵਿਦਯਾ. ਨਾਦਾਨੀ. ਬੇਸਮਝੀ. "ਮਾਈ ਬਾਪ ਪਰੇ ਹੋਂ ਜਹਲ ਮੇ." (ਹਨੂ)

ਜਹ] ਫ਼ਿ. ਵਿ—ਜਿੱਥੇ. ਜਿਸ ਅਸਥਾਨ ਮੇਂ. "ਜਹ ਸੁਵਨਿ ਜਹ] ਹਠਿਕਾ ਨ ਸੁਨੀਐ." (ਸਾਰ ਮ: ੫) "ਜਹ ਸਥਦੁ ਵਸੈ ਤਹਾਂ ਦੁਖ ਜਾਏ." (ਆਸਾ ਮ: ੩) ੨ ਭਾ ਯਹ ਸੰਗਤ—ਜਹਾਨ. ਸੰਸਾਰ। ੩ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਪਦਾਰਥ.

ਜਹਾਕ. ਦੇਖੋ, ਜਹਾਕ.

ਜਹਾਂ ਕਹਾਂ. ਫ਼ਿ. ਵਿ—ਜਿੱਥੇ ਕਿੱਥੇ। ੨ ਭਾਵ—ਹਰ ਥਾਂ. ਸਰ ਅਸਥਾਨਾਂ ਵਿੱਚ. "ਜਹਾਂ ਕਹਾਂ ਪੁਰੂ ਤੂੰ ਵਰਤੈਰਾ." (ਬੈਰ ਮ: ੫)

ਜਹਾਂਗੀਰ. ਭਾ ਯਹ ਵਿ—ਜਹਾਨ ਨੂੰ ਛੱਡੇ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਛੱਡਕੇ ਵਿੱਚ ਨੈਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਤ—ਅਕਬਰ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਸਲੀਮ, ਜੋ ਬਿਹਾਰੀਲੋਨ ਲਕਵਾਹੇ ਦੀ ਕੰਨੜਾ ਮਰੀਅਮ ਜ਼ਮਾਨੀ ਦੇ ਉਦਰ ਤੋਂ ਸਿਕਰੀ ਦੇ ਮਕਾਮ ੩੧ ਅਗਸਤ ਸਨ ੧੫੬੯ (ਸੰਮਤ ੧੬੨੭) ਨੂੰ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ। ਇਹ ੨੪ ਅਕਤੂਬਰ ਸਨ ੧੬੦੫ ਨੂੰ ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਤਖਤ ਪੁਰ ਬੈਠਾ, ਅਰ ਆਪਣਾ ਨਾਮ ਜਹਾਂਗੀਰ ਰੱਖਿਆ। ਇਸਦੇ ਜ਼ਮਾਨੇ ਇੰਗਲੈਂਡ ਦੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਜੇਮਸ ੧ (James I) ਵੱਲੋਂ ਪਤ੍ਰ ਲੈ ਕੇ ਕਪਤਾਨ ਹਾਕਿਨਸ (Hawkins) ਅਰ ਸਰ ਟਾਮਸ ਰੋ (Sir Thomas Roe) ਵਪਾਰ ਦੀ ਖ਼ਿੱਧੀ ਲਈ ਆਏ ਸਨ, ਜਿਸ ਦਾ ਫਲ ਸੂਰਤ ਪਾਸ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਕੋਠੀਆਂ ਅਤੇ ਕਾਰਖਾਨੇ ਕਾਇਮ ਹੋਏ।

ਇਸਦਾ ਭੋਟਾ ਮੁਸਰੋਂ ਤਖਤ ਦੀ ਇੱਛਾ ਕਰਕੇ ਵਿਰੋਧੀ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ, ਜਿਸ ਪੁਰ ਉਸ ਨੂੰ ਕੈਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਅਰ ਉਸ ਦੇ ਸੰਗੀ ਕਤਲ ਕੀਤੇ ਗਏ। ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨਦੇਵ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਜਹਾਂਗੀਰ ਮਜਹਬੀ ਤਅੱਸੂਬ ਕਰਕੇ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਕੁਝ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਇਸ ਪੁਰ ਚੰਦ੍ਰ ਆਦਿਕਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਕਾਇਤ ਕਰਨ ਦਾ ਇਹ ਮੌਕਾ ਮਿਲਿਆ ਕਿ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਮੁਸਰੋਂ ਦੇ ਹੱਕ ਦੁਆ ਮੰਗੀ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਰਾਜ ਤਿਲਕ ਦਿੱਤਾ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਜਹਾਂਗੀਰ ਨੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਜਹਾਂਗੀਰ ਨੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ ਦਾ ਪੂਰਾ ਨਾਮ ਹੈ—"ਨੂਰੁਦੀਨ ਮੁਹੰਮਦ ਜਹਾਂਗੀਰ ਪਾਦਸ਼ਾਹ ਭਾਈ।"

ਮਕਾਮ ਤਖਤ ਪੁਰ ਬੈਠਾ, ਇਹ ਬਹੁਤ ਪਾਮਰ ਅਤੇ ਜਾਲਿਮ ਸੀ।
ਸਨ ੧੭੧੩ (ਸੰਮਤ ੧੭੭੧) ਵਿੱਚ ਭਰਦੁਸ਼ ਸਿਕਰ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ
ਮਾਰਕੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹਤ ਸਾਂਝੀ। ਜਹਾਂਦਾਰ ਸ਼ਾਹ ਆਪਣੀ ਕੰਚਨੀ ਲਾਲ
ਕੁੰਢਰ (ਇਮਰਤਾਜ ਮਹਲ) ਦੇ ਹੱਥ ਕਠਪੁਤਲੀ ਸੀ। ਇੱਕ ਦਿਨ
ਕੰਚਨੀ ਨੇ ਜਮਨਾ ਵਿੱਚ ਕਿਸਤੀਆਂ ਤੇ ਲੋਕ ਸੈਰ ਕਰਦੇ ਵੇਖਕੇ
ਜਹਾਂਦਾਰ ਨੂੰ ਆਖਿਆ ਕਿ ਮੈਂ ਕਦੇ ਨਦੀ ਵਿੱਚ ਡੁਬਦੇ ਲੋਕ ਨਹੀਂ
ਭਿੰਨੇ, ਇਸ ਪੁਰ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨੇ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਇੱਕ ਭਰੀ ਹੋਈ
ਕਿਸਤੀ ਭੇਜ ਕੇ ਲਾਲ ਕੁੰਢਰ ਨੂੰ ਵਿਖਾਓ। ਇਸ ਹੁਕਮ ਦੀ ਫੋਰਨ
ਰਾਮੀਨ ਹੋ ਗਈ। (ਦੇਖੋ, "ਦੀ ਲੇਟਰ ਮੁਗਲਸ," ਜਿਲਦ ੧,
ਪੰਨਾ ੧੮੭)

ਜਹਾਂਦੀਦਾ, ਭਾ ੨੬੫ ਵਿ—ਜਿਸ ਨੇ ਦੁਨੀਆਂ ਨੂੰ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ
ਵੇਖਿਆ ਹੈ, ਤਜਰਬੇਕਾਰ, ਅਨੁਭਵੀ।

ਜਹਾਨ ਅਬਦਾ ਜਹਾਨੁ, ਭਾ ੨੬੫ ਸੰਗਤ—ਜਗਤ, ਸੰਸਾਰ।
"ਤਾਰਿਆ ਜਹਾਨੁ ਲਾਹਿਆ ਅਭਿਮਾਨੁ," (ਕਹਿ ਭੰਤ ਮ: ੫)

ਜਹਾਨਮਾਨ, ਅਖ਼ਮਦਸ਼ਾਹ ਅਬਦਾਲੀ ਦੇ ਛੋਟੇ ਤੈਮੂਰ ਦਾ ਛੋਟਾਦਾਰ
ਅਤੇ ਮੰਤ੍ਰੀ, ਜੋ ਸਿੱਖਾਂ ਦਾ ਸਰਵਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਲਈ ਮਾਰੇ ਵਿੱਚ ਮੁਕੱਰਰ
ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਹ ਸਨ ੧੭੫੬ ਤੋਂ ੧੭੫੮ ਤਕ ਲਹੌਰ ਦਾ
ਸੂਬਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਅਮਿਰਸਰ ਦੇ ਪਾਸ ਪਿੰਡ ਗੋਲੇਰਵਾਲ ਦੇ ਮੈਦਾਨ
ਵਿੱਚ ਇਹ ਸ਼ਹਿਦ ਦੀਪ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਸਾਥੀ ਧਰਮਸ਼ੀਰ ਦਯਾਲ ਸਿੰਘ
ਦੇ ਹੱਥ ਮਾਰਿਆ ਗਿਆ।

ਜਹਾਨਰਾਬ } ਭਾ ੨੬੫ ਵਿ—ਜਹਾਨ ਨੂੰ ਭੇਜਨ ਕਰਨ ਵਾਲਾ।
ਜਹਾਨਰਾਬਾਂ } "ਬੁਖਸਰ ਜਹਾਨਰਾਬਾਂ," (ਰਾਮਾਬ) ਕੁਮਸਾਰ
(ਕਪੇਲ) ਜਹਾਨ ਨੂੰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਣ ਵਾਲੇ ਹਨ। ੨ ਸੰਗਤ—ਸੁਰਜ।

ਜਹਾਨਰਾਬਾਂ, ਪੀਲੀਭੀਤ ਦੇ ਜਿਲੇ ਇੱਕ ਕਸਬਾ। ੨ ਜਹਾਨਰਾਬਾਂ
(ਦਿੱਲੀ) ਦਾ ਸੰਖੇਪ, "ਸਰ ਜਹਾਨਰਾਬ ਬਸਤ ਜਹਿ। ਜਹਾਨਰਾਬ
ਰਾਜ ਕਰਤ ਰਹਿ।" (ਚਰਿਤ੍ਰ ੨੭੮) ੩ ਭਾਗ ਦੇ ਜਿਲੇ ਇੱਕ
ਨਕਸ਼, ਜੋ ਕਿਸੇ ਸਮੇਂ ਵਪਾਰ ਦਾ ਕੇਂਦਰ ਸੀ।

ਜਹਾਨੁ, ਦੇਖੋ, ਜਹਾਨ।

ਜਹਾਨੈ, ਜਹਾਨ ਨੂੰ, ਸੰਸਾਰ ਪ੍ਰਤਿ, "ਸਾਂਝੀ ਸਕਲ ਜਹਾਨੈ," (ਮ:
੩ ਵਾਰ ਸੋਰ)

ਜਹਾਂਪਨਾਹ, ਭਾ ੨੬੫ ਵਿ—ਸਕਤ ਦਾ ਜਹਾਨ। ੨ ਸੰਗਤ—
ਵਾਹਲੂਰ। ੩ ਬਾਦਸ਼ਾਹ।

ਜਹਾਲਤ, ਭਾ ੨੬੫ ਸੰਗਤ—ਜਹਲ (ਨਾਦਾਨੀ) ਦਾ ਭਾਵ।
ਬੇਸਮਈ, ਅਵਿਦਯਾ।

ਜਹਿ } ਦੇਖੋ, ਜੰਹ।
ਜਹਿ }

ਜਹਿਤ, ਜੰ, ਵਿ—ਤਜਾਗਿਆ ਹੋਇਆ, ਭੰਡਿਆ ਹੋਇਆ।

ਜਹਿਮਤ } ਦੇਖੋ, ਜਹਮਤ ਅਤੇ ਜਹਮਤੀ।
ਜਹਿਮਤੀ }

ਜਹਾਂਦਾਰ ਦੀ ਮੌਤ ਮੁਹੱਰਰਮ ੧੭, ਸਨ ਹਿਜਰੀ ੧੧੭੫ ਨੂੰ ਹੋਈ।

ਜਹਿਰ, ਭਾ ੨੬੫ ਜਹਿਰ, ਸੰਗਤ—ਭੋਧ। ੨ ਵਿਸ ਵਿਖ, ਮਹੁਰਾ।

"ਆਨ ਜਹਿਰ ਦੀਜ ਨ ਭਾਇਆ," (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਮਲਾ)

ਜਹਿਰੀ, ਵਿ—ਜਹਿਰ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਗੁੱਸੇ ਵਾਲਾ, ਭੋਧੀ।

ਜਹਿਰੀਲਾ, ਭਾ ੨੬੫ ਵਿ—ਵਿਸੈਲਾ, ਜਹਿਰ ਦੇ ਅਸਰ ਵਾਲਾ।

੨ ਸੰਗਤ—ਜਹਿਰ ਦੇ ਅਸਰ ਵਾਲਾ ਪਦਾਰਥ।

ਜਹਿਰਵਾ, ਭਾ ੨੬੫ ਵਿ—ਜਿੱਥੇ, ਜਿਸ ਅਸਥਾਨ ਮੇਂ, "ਬੁੀ ਨਾਨਕ ਕੀ
ਟਿੱਛਾ ਜਹਿਰਵਾ ਵਿਚਰਹਿ ਬਾਲਕ ਮੇ ਮਿਲ ਭਹਿਰਵਾ," (ਨਾਪੁ)

ਜਹੀਂ, ਭਾ ੨੬੫ ਵਿ—ਜਹਾਂ, ਜਿਸ ਥਾਂ। ੨ ਜਹਾਂ ਹੀ, ਜਿੱਥੇ ਹੀ।

ਜਹੀਨ, ਭਾ ੨੬੫ ਜਹੀਨ, ਵਿ—ਜਹਨ (ਬੁੱਧਿ) ਵਾਲਾ, ਚੰਕੇ ਚੇਤੇ
ਵਾਲਾ, ਤਿੱਖੀ ਸਮਝ ਵਾਲਾ।

ਜਹੀਰ, ਭਾ ੨੬੫ ਜਹੀਰ, ਵਿ—ਸ਼ੇਕਾਰੂਰ, ਡਮਕੀਨ, ਸ਼ੁਰ, "ਹੱਕ
ਬਿਕਾਨਾ ਜੋ ਰਖਨ ਜੋ ਹੋਸਨ ਬਹੁਤ ਜਹੀਰ," (ਜਸਾ) "ਇਕਨਾ
ਵਡੀ ਆਜਾ, ਇਕਿ ਮਹਿ ਹੋਹਿ ਜਹੀਰ," (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਮਲਾ)

੨ ਢੇਡ ਨਾਲ ਘਸੇਰਾ। ੩ ਭਾ ੨੬੫ ਜਹੀਰ, ਉਹ ਵਕਤ, ਜਿਸ ਦਾ
ਸੁਰ ਉੱਚਾ ਅਤੇ ਸਪਸ਼ਟ ਹੋਵੇ, "ਇਸਨ ਬਥੇ ਜਹੀਰ," (ਮਲੋ)

ਜਹੀਰੀ, ਸੰਗਤ—ਵਡਾਖਤਾਜ ਸ਼ਕਤਿ, ਵਕਤਿਤਾ, ਦੇਖੋ, ਜਹੀਰ
੩ "ਭਦੀਰੀ ਜਹੀਰੀ ਅਕਲਗੀਰੀ," (ਗੁਪਤੁ)

ਜਹੂਰੀ, ਦੇਖੋ, ਜੋਹਰੀ। ੨ ਅਭੀਮ ਦੀ ਟਪਕਾਈ ਹੋਈ ਰੋਟੀ, ਜੋ
ਕੁਲੁੰਭੇ ਦੇ ਰੰਗ ਜੋਹੀ ਹੁੰਦੀ ਅਤੇ ਰਾਜਪੂਤਾਨੇ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਪੀਤੀ ਜਾਂਦੀ
ਹੈ।

ਜਹੂਦ } ਦੇਖੋ, ਯਹੂਦੀ।
ਜਹੂਦੀ }

ਜਹੂਰ, ਭਾ ੨੬੫ ਜਹੂਰ, ਸੰਗਤ—ਪ੍ਰਕਾਸ਼, ਚਮਤਕਾਰ, "ਕਿ ਜਹਰ
ਜਹੂਰ ਹੈ," (ਜਾਪੁ) ੨ ਵਿ—ਪ੍ਰਕਟ, ਜਾਹਿਰ।

ਜਹੂਰਾ, ਭਾ ੨੬੫ ਵਿਖਾਵਾ। ੨ ਪ੍ਰਕਾਸ਼, ਦੇਖੋ, ਜਹੂਰ।

ਜਹੇ, ਭਾ ੨੬੫ ਵਜ—ਵਾਹ! ਖੁਸ਼! ਧਨਤ! "ਜਹੇ ਪਿਥਕਾਰੀਯੇ ਕਿ
ਪੁਰ ਜਾਅਦਰਾਨੀ," (ਦੀਕੋ)

ਜਹੇਬ, ਭਾ ੨੬੫ ਸੰਗਤ—ਦਹੇਜ, ਦਾਜ, ਕੰਨੜਾਂ ਦੇ ਵਿਆਹ ਸਮੇਂ
ਦਿੱਤਾ ਧਨ ਪਦਾਰਥ, ਇਹ ਜਹਾਜ਼ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਹੀ ਰੂਪਾਂਤਰ ਹੈ, ਅਲਫ
ਯੋ ਨਾਲ ਬਦਲ ਗਿਆ ਹੈ।

ਜਹੀਨਮ, ਭਾ ੨੬੫ ਸੰਗਤ—ਨਰਕ, ਦੋਸ਼ਮ। ੨ ਦੁਖਦਾਇਕ ਥਾਂ,^੨
ਜਹੂ, ਦੇਖੋ, ਜਹੂ।

ਜਕ, ਸੰਗਤ—ਬੱਕ, ਸੰਸਾਰ। ੨ ਕੁਝਾਵਟ, ਤਿਜਕ। ੩ ਭਾ ੨੬੫
ਜਕ, ਹਾਰ, ਪਰਾਜਯ। ੪ ਨਿਰਾਦਰ। ੫ ਭਰ। ੬ ਭਾ ੨੬੫ ਜਕਾ,
ਪ੍ਰਸੂਤਿਤ ਅਕਤੀ, "ਜਕ ਜਾਹੇਈ ਮਰਤ ਹੈ," (ਅਕਾਲ) ੭ ਤੀਖਣ
ਬੁੱਧਿ।

ਜੇਹਨਾਨੀ Gehenna ਸ਼ਬਦ ਤੋਂ ਹੀ ਇਹ ਬਣਿਆ ਹੈ, Ge-Hinnom ਦੀ
ਜਾਂਦੀ ਵਿੱਚ ਇਕ ਥਾਂ ਤੇ ਛੋਟੇ ਛੋਟੇ ਥਾਂ ਨੂੰ ਦੇਵਤਾ ਨਿਮਿੱਤ ਹੋਮ ਕਰਦੇ ਸਨ।
ਭੀਛਾਂ ਦੀ ਚੀਜ਼ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਨੂੰ ਧਰਮਿੱਤ ਲਈ ਛੋਲ ਛੋਲੇ ਬਜਾਉਂਦੇ ਸਨ, ਇਸ
ਆਵਾਜ਼ ਦਾ ਨਾਂਵ Gehenna ਸੀ।

ਜਕਣਾ } ਫਿ—ਭਿਜਕਣਾ, ਭੁਕਣਾ। ੨ ਸੰਕਣਾ, ਦੇਖੋ, ਜਕ ੩.

ਜਕਣਾ } ਫਿ—ਭਿਜਕਣਾ, ਭੁਕਣਾ। ੨ ਸੰਕਣਾ, ਦੇਖੋ, ਜਕ ੩.

ਜਕਣਾ } ਫਿ—ਭਿਜਕਣਾ, ਭੁਕਣਾ। ੨ ਸੰਕਣਾ, ਦੇਖੋ, ਜਕ ੩.

ਜਕਣਾ } ਫਿ—ਭਿਜਕਣਾ, ਭੁਕਣਾ। ੨ ਸੰਕਣਾ, ਦੇਖੋ, ਜਕ ੩.

ਜਕਣਾ } ਫਿ—ਭਿਜਕਣਾ, ਭੁਕਣਾ। ੨ ਸੰਕਣਾ, ਦੇਖੋ, ਜਕ ੩.

ਜਕਣਾ } ਫਿ—ਭਿਜਕਣਾ, ਭੁਕਣਾ। ੨ ਸੰਕਣਾ, ਦੇਖੋ, ਜਕ ੩.

ਜਕਣਾ } ਫਿ—ਭਿਜਕਣਾ, ਭੁਕਣਾ। ੨ ਸੰਕਣਾ, ਦੇਖੋ, ਜਕ ੩.

ਜਕਣਾ } ਫਿ—ਭਿਜਕਣਾ, ਭੁਕਣਾ। ੨ ਸੰਕਣਾ, ਦੇਖੋ, ਜਕ ੩.

ਜਕਣਾ } ਫਿ—ਭਿਜਕਣਾ, ਭੁਕਣਾ। ੨ ਸੰਕਣਾ, ਦੇਖੋ, ਜਕ ੩.

ਜਕਣਾ } ਫਿ—ਭਿਜਕਣਾ, ਭੁਕਣਾ। ੨ ਸੰਕਣਾ, ਦੇਖੋ, ਜਕ ੩.

ਜਕਣਾ } ਫਿ—ਭਿਜਕਣਾ, ਭੁਕਣਾ। ੨ ਸੰਕਣਾ, ਦੇਖੋ, ਜਕ ੩.

ਜਕਣਾ } ਫਿ—ਭਿਜਕਣਾ, ਭੁਕਣਾ। ੨ ਸੰਕਣਾ, ਦੇਖੋ, ਜਕ ੩.

ਜਕਣਾ } ਫਿ—ਭਿਜਕਣਾ, ਭੁਕਣਾ। ੨ ਸੰਕਣਾ, ਦੇਖੋ, ਜਕ ੩.

ਜਕਣਾ } ਫਿ—ਭਿਜਕਣਾ, ਭੁਕਣਾ। ੨ ਸੰਕਣਾ, ਦੇਖੋ, ਜਕ ੩.

ਜਕਣਾ } ਫਿ—ਭਿਜਕਣਾ, ਭੁਕਣਾ। ੨ ਸੰਕਣਾ, ਦੇਖੋ, ਜਕ ੩.

ਜਕਣਾ } ਫਿ—ਭਿਜਕਣਾ, ਭੁਕਣਾ। ੨ ਸੰਕਣਾ, ਦੇਖੋ, ਜਕ ੩.

ਜਕਣਾ } ਫਿ—ਭਿਜਕਣਾ, ਭੁਕਣਾ। ੨ ਸੰਕਣਾ, ਦੇਖੋ, ਜਕ ੩.

ਜਕਣਾ } ਫਿ—ਭਿਜਕਣਾ, ਭੁਕਣਾ। ੨ ਸੰਕਣਾ, ਦੇਖੋ, ਜਕ ੩.

ਜਕਣਾ } ਫਿ—ਭਿਜਕਣਾ, ਭੁਕਣਾ। ੨ ਸੰਕਣਾ, ਦੇਖੋ, ਜਕ ੩.

ਜਕਣਾ } ਫਿ—ਭਿਜਕਣਾ, ਭੁਕਣਾ। ੨ ਸੰਕਣਾ, ਦੇਖੋ, ਜਕ ੩.

ਜਕਣਾ } ਫਿ—ਭਿਜਕਣਾ, ਭੁਕਣਾ। ੨ ਸੰਕਣਾ, ਦੇਖੋ, ਜਕ ੩.

ਜਕਣਾ } ਫਿ—ਭਿਜਕਣਾ, ਭੁਕਣਾ। ੨ ਸੰਕਣਾ, ਦੇਖੋ, ਜਕ ੩.

ਜਕਣਾ } ਫਿ—ਭਿਜਕਣਾ, ਭੁਕਣਾ। ੨ ਸੰਕਣਾ, ਦੇਖੋ, ਜਕ ੩.

ਜਕਣਾ } ਫਿ—ਭਿਜਕਣਾ, ਭੁਕਣਾ। ੨ ਸੰਕਣਾ, ਦੇਖੋ, ਜਕ ੩.

ਨ ਯਾਹਿ ਮਹਾਤਮ ਸੇ ਅਵਤਾਰ ਉਜਾਗਰ ਅਨਿ ਕੀਅਹਿ " (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੫ ਕੇ) ਜਿਸ ਨੇ ਮਹਾਤਮ (ਘੋਰ ਕਲਿਕਾਲ) ਵਿੱਚ.

ਜਗਦੀ. ਜਕਣਾ ਹੈ. ਸਾਵਧਾਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.

ਜਗਹ } ਭਾ ੬ ਸੰਕਣਾ—੬੫ ਜਾਥੇ—ਗਾਹ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. ਸਥਾਨ.

ਜਗਹਿ } ਭਾ. ਠਿਕਣਾ.

ਜਗਜੀਵਣ } ਸੰਕਣਾ—ਘਰਤਾਰ, ਜੋ ਜਗਤ ਦਾ ਜੀਵਨਰੂਪ ਹੈ.

ਜਗਜੀਵਨ } ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਚੇਤਨਸੰਤਾ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਵਾਰਗੁਰੂ.

"ਜਗਜੀਵਨ ਸਿਉ ਆਪਿ ਚਿਤੁ ਲਾਏ." (ਬਜੇ ਮ: ੩) "ਆਪੇ

ਜਗਜੀਵਨ ਸੁਖਦਾਤਾ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੩) ੨ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿੱਚ ਜਿਉਣਾ.

੩ ਦੇਖੋ, ਸਤਨਾਮੀ.

ਜਗਜੀਵਨਦਾਸ. ਦੇਖੋ, ਸਤਨਾਮੀ ੨.

ਜਗ ਜੀਵਨਿ. ਜਗਤ ਨੂੰ ਜੀਵਨ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਨੇ. "ਜਿਨ ਕਉ ਫਿਪਾ

ਕਰੀ ਜਗ ਜੀਵਨਿ." (ਜੈਤ ਮ: ੪)

ਜਗਜੀਵਨੁ. ਦੇਖੋ, ਜਗਜੀਵਨ.

ਜਗਜੋਨੀ. ਸੰ. ਯਥਾਧੀਮਿ. ਸੰਕਣਾ—ਪ੍ਰਿਥਵੀ। ੨ ਬੁਧਾ।

੩ ਵਿਸ਼ਨੂ। ੪ ਜਗਤ ਨੂੰ ਚਰਣ ਵਾਲਾ ਘਰਤਾਰ. "ਯੋ ਵਿਚਾਰ ਭੋਲੇ

ਜਗਜੋਨੀ." (ਨਾਪੁ)

ਜਗਣ. ਸੰਕਣਾ—ਵਰਣਿਕ ਗਣ. ਜਿਸ ਦਾ ਸਰੂਪ ਹੈ ਮਧਯ ਗੁਰੂ.

੧੨.

ਜਗਤ. ਸੰ. ਯਗਤ. ਸੰਕਣਾ—ਪਵਨ. ਵਾਯੂ. ਹਵਾ। ੨ ਮੁਲਕ.

ਦੇਖ. "ਸਤਪੁਰਖ ਕਾ ਅਨੁਯਾਯ ਸੁਣ, ਇਕ ਭੇਤੇ ਸਭ ਜਗਤ ਮਰਾਵੈ."

(ਭਾਬੁ) ੩ ਸੰਕਮ. ਫਿਰਨ ਤੁਰਨ ਵਾਲੇ ਜੀਵ। ੪ ਸੰਸਾਰ. ਵਿਸ਼ੁ.

ਦੁਨੀਆਂ. "ਇਹ ਜਗਤ ਸੇ ਕਿਨਿ ਜਪਿਓ ਕੁਰਮੰਤੁ." (ਸ: ਮ: ੯)

੫ ਲੋਕ. ਜਨ. ਨਿਬੰਧ ਵਿੱਚ ਜਗਤ ਦਾ ਅਰਥ ਮਨੁੱਖ (ਆਦਮੀ) ਹੈ.

"ਸੁਣਹੁ ਸੰਤਹੁ! ਸਭ ਜਗਤ ਪੈਰੀ ਪਾਇ ਲੀਉ." (ਰਾਮ ਸਦੁ)

੬ ਫਿ. ਵਿ—ਜਾਯਦੇ. ਜਾਯਦੇ ਹੋਏ. "ਮਹਾਗੁਰੂ ਕੇ ਭਵਨ ਜਗਤ

ਚਜੀ ਕਈ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧੪੬) ੭ ਦੇਖੋ, ਜਗਤਸੇਠ.

ਜਗਤਉਧਾਰਨੁ } ਵਿ—ਜਗਤ ਉੱਧਾਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ

ਜਗਤਉਧਾਰਨ } ਮੁਕਤਿ ਦੇਣ ਵਾਲਾ. "ਜਗਤਉਧਾਰਨ ਨਾਮ

ਪ੍ਰਿਅ." (ਕਾਨ ਮ: ੫) ੨ ਸੰਗਣਾ—ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ. "ਭੈ

ਜਗਤਉਧਾਰਨੁ ਪਾਇਅਹਿ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ)

ਜਗਤਸੇਠ ਅਥਵਾ ਜੈਤਾ ਮੱਲ. ਇਹ ਪਹਿਲਾਂ ਪਟਨੇ ਵਿੱਚ

ਹਲਾਵਾਦੀ ਦੀ ਦੁਕਾਨ ਕਰਦਾ ਸੀ, ਫੇਰ ਵਡਾ ਧਨੀ ਹੋਕੇ ਸੇਠ (ਸ਼ਾਹੂਕਾਰ

ਹੋਇਆ. ਇਸ ਨੇ ਨੌਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੀ ਅਤੇ ਦਸਮੇਸ਼ ਦੀ ਪਟਨੇ ਵਿੱਚ

ਭਰਤ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ. ਦੇਖੋ, ਜੀਵਨ ਸਿੰਘ ਦਾ ਫੁਟਨੋਟ.

ਜਗਤਸੇਤੁ. ਸੰਕਣਾ—ਸੰਸਾਰਸਾਗਰ ਤੋਂ ਪਾਰ ਹੋਣ ਲਈ ਪੁਲਰੂਪ

ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥਾਹਿਬ। ੨ ਕਰਤਾਰ ਦਾ ਨਾਮ। ੩ ਸਤਿਗੁਰੂ। ੪ ਸਤਿਸੰਗ।

੫ ਵਾਰਗੁਰੂ.

ਜਗਤ ਸੰਸਾਰ. ਵਿ—ਜਗਤ (ਚਲਾਇਮਾਨ) ਸੰਸਾਰ (ਦੁਨੀਆਂ).

ਅਨਿਤਤ ਸੰਸਾਰ। ੨ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਲੋਕ. "ਸਤਿਗੁਰ ਨੇ ਸਭਕੇ ਵੇਖਦਾ

ਜੇਤਾ ਜਗਤ ਸੰਸਾਰ।" (ਮ: ੩ ਵਾਰ ਵਡ) ਦੇਖੋ, ਜਗਤ।
 ਜਗਤਕਸਾਈ। ਵਿ—ਦੇਸ਼ਘਾਤਕ। ੨ ਸੰਸਾਰ ਦਾ ਭੁਰਾ ਕਰਨ
 ਵਾਲਾ, ਦੇਖੋ, ਜਗਤਕਸਾਈ।
 ਜਗਤਕਰਤਾ। ਵਿ—ਸੰਸਾਰ ਚਲਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਤ—ਪਾਠਸ਼ੁਰਮ।
 ਵਾਹਗੁਰੂ।
 ਜਗਤਕਸਾਈ। ਦੇਖੋ, ਜਗਤਕਸਾਈ। "ਹਥਿ ਭੁਰੀ ਜਗਤਕਸਾਈ।"
 (ਵਾਰ ਆਸਾ)
 ਜਗਤਗੁਰੂ } ਸੰ. ਯਗਦਗੁਰੂ। ਸੰਗਤ—ਕਰਤਾਰ। "ਤੂੰ ਕਹੀਅਤ
 ਜਗਤਗੁਰੂ } ਹੈ ਜਗਤਗੁਰੂ ਸੁਆਮੀ।" (ਸੋਤ ਰਵਿਦਾਸ) ੨ ਵਿ—
 ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਹਿਤ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। "ਮਿਲ ਨਾਨਕ ਦੇਵ
 ਜਗਤਗੁਰੂ ਕੇਰੈ।" (ਕਾਨ ਮ: ੫) "ਜਗਤਗੁਰੂ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਉ।"
 (ਭਾਰੁ) ੩ ਸੰਗਤ—ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ। ੪ ਸੰਕਰਚਾਰਯ ਦੀ ਕੱਟੀ
 ਦਾ ਮਹੀਤ ਭੀ ਜਗਤਗੁਰੂ ਅਖਵਾਦਾ ਹੈ।
 ਜਗਤਜੀਤ ਸਿੰਘ ਮਹਾਰਾਜਾ, ਦੇਖੋ, ਕਪੂਰਥਲਾ।
 ਜਗਤਜੀਵਨ। ਦੇਖੋ, ਜਗਤਜੀਵਨ।
 ਜਗਤਧਾਰਾ। ਸੰ. ਯਗਦਧਾਰਾ। ਸੰਗਤ—ਜਗਤ ਦਾ ਰਕਕ ਵਾਹਗੁਰੂ।
 ੨ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ। ੩ ਪੁਰਾਣੇ ਅਨੁਸਾਰ ਬੁਧਮਾ। ੪ ਵਿਸਨੁ।
 ਜਗਤਪਤਿ। ਸੰਗਤ—ਜਗਤ ਦਾ ਸੁਆਮੀ ਕਰਤਾਰ।
 ਜਗਤਪਿਤਾ } ਸੰਗਤ—ਸੰਸਾਰ ਉਤਪੰਨ ਕਰਤਾ ਵਾਹਗੁਰੂ।
 ਜਗਤਪਿਤਾ } "ਜਗਤਪਿਤਾ ਹੈ ਸਰਬ ਪੁਨ ਕੇ ਅਧਾਰ।" (ਸਵੈਯੇ
 ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ਮ: ੫) ੨ ਬੁਧਮਾ। "ਜਗਤਪਿਤਾ ਪਦ ਪ੍ਰਿਥਮ ਕਹਿ
 ਸੁਤ ਪਦ ਅੰਤ ਭਖਾਨ।" (ਸਨਾਮਾ) ਜਗਤਪਿਤਾ (ਬੁਧਮਾ) ਸੁਤ
 (ਪੁਤ੍ਰ) ਬੁਧਮਪੁਤ੍ਰ ਦਰਿਆ।
 ਜਗਤਪਿਤਾਸੁਤ। ਬੁਧਪੁਤ੍ਰ ਨਦ। ਦੇਖੋ, ਜਗਤਪਿਤਾ ੨।
 ੨ ਨਾਰਦਮੁਨਿ। ੩ ਸਨਕਾਦਿ ਰਿਖੀ।
 ਜਗਤਪ੍ਰਾਣ। ਸੰਗਤ—ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਪ੍ਰਾਣਰੂਪ ਕਰਤਾਰ। ੨ ਪਵਨ।
 ਪੇਣ।
 ਜਗਤਾ। ਭੁਰਾਹਲਪੁਰ ਨਿਵਾਸੀ ਫੀਕੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦਾ ਸਿੱਖ, ਜੋ ਮਹਾਨ
 ਯੋਧਾ ਅਤੇ ਆਤਮਕਾਨੀ ਸੀ। ੨ ਬੁਧਮਾ ਜਾਤਿ ਤੋਂ ਸਿੱਖ ਬਣਿਆ
 ਹੋਇਆ ਇੱਕ ਮਸੰਦ, ਜੋ ਲਹੌਰ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ। ਮਸੰਦਾਂ ਨੂੰ ਦੰਡ
 ਦੇਣ ਅਤੇ ਦਸਮੇਸ਼ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ੩ ਭਾਈ ਫੇਰੂ
 ਸੱਚੀਦਾਸੀ ਦਾ ਪੋਤਾਚੇਲਾ ਸੰਤ, ਜੋ ਵਡੀ ਕਰਣੀ ਵਾਲਾ ਹੋਇਆ
 ਹੈ।
 ਜਗਤਾਰਥ। ਸੰਗਤ—ਜਗਤ-ਅਰਥ। ਜਗਤ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੋਣ ਵਾਲਾ।
 ਜਗਤ ਦਾ ਮੂਲ ਕਾਰਣ। "ਕਹੈ ਸਰਣ ਜਗਤਾਰਥ।" (ਜਸਾਰੇ
 ੧੦)
 ਜਗਤਾਵਲਿ। ਸੰਗਤ—ਜਗਤਾਵਲਿ। ਜਗਤ ਦੀ ਰਚਨਾ ਦਾ ਸਿਲਸਿਲਾ।
 "ਜਗਤਾਵਲਿ ਕਰਤਾ।" (ਕੜਾਨ)
 ਜਗਤੀ। ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ। ੨ ਸੰਸਾਰ, ਜਗਤ। ੩ ਇੱਕ
 ਵੈਦਿਕ ਛੰਦ, ਜਿਸ ਦੇ ਹਰੇਕ ਚਰਣ ਵਿੱਚ ਛਾਹਾਂ ਅੱਥਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

ਛਾਹ ਚਰਣਾਂ ਦੇ ੪੮ ਅੱਥਰ ਕਾਮਿਨੀ ਮੋਹਨਾ, ਤੋਟਕ ਅਤੇ ਭੁਜੰਗਪ੍ਰਯਾਤ
 ਆਦਿ ਛੰਦ ਸਭ "ਜਗਤੀ" ਜਾਤਿ ਦੇ ਹਨ।
 ਜਗਤੀਸ। ਜਗਤ-ਟੀਸ਼। ਦੇਖੋ, ਜਗਦੀਸ਼।
 ਜਗਤੁ। ਦੁਨੀਆਂ। ਸੰਸਾਰ। ਦੇਖੋ, ਜਗਤ। "ਨਿਜਕਰਿ ਦੇਖਿਓ ਜਗਤੁ
 ਮੈ, ਕੋ ਕਾਹੂ ਕੋ ਨਾਹਿ।" (ਸ: ਮ: ੯) ੨ ਲੋਕ। "ਜਗਤੁ ਭਿਖਾਰੀ
 ਚਿਰਤ ਹੈ।" (ਸ: ਮ: ੯)
 ਜਗਤੁ ਸੰਸਾਰ। ਦੇਖੋ, ਜਗਤ ਸੰਸਾਰ।
 ਜਗਤੁੱਲਾ। ਭਾਉ ਗੋਤ ਦਾ ਗੁੱਜਰ ਸਰਦਾਰ, ਜੋ ਪਹਾੜੀ ਰਾਜਿਆਂ
 ਨਾਲ ਮਿਲਕੇ ਦਸਮੇਸ਼ ਨਾਲ ਆਨੰਦਪੁਰ ਨਜ਼ਨ ਆਇਆ, ਅਤੇ
 ਪੜ੍ਹੇ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਦੀ ਗੋਲੀ ਨਾਲ ਮੋਇਆ।
 ਜਗਤੋਸ਼। ਜਗਤ-ਟੀਸ਼। ਜਗਦੀਸ਼ੁਰ।
 ਜਗਤੁ। ਜਗਤ ਮਾਤੁ ਦਾ ਸੰਖੇਪ। "ਜੈ ਜੈਕਾਰ ਜਗਤੁ ਮਹਿ।" (ਬਿਲਾ
 ਮ: ੫) ੨ ਯਗਦਧਾਰਾ। ਤਿੰਨ ਲੋਕ।
 ਜਗਤੁਲੁਰੂ। ਜਗਤ ਮਾਰੂ ਅਛਾ ਤਿੰਨ ਲੋਕ ਦਾ ਗੁਰੂ। "ਭਨਦਾਸ ਸੁ
 ਆਸ ਜਗਤੁਲੁਰੂ ਕੀ।" (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ)
 ਜਗਦ. ਸੰ. ਵਿ—ਰਕਕ. ਪਾਲਕ।
 ਜਗਦਗੁਰੂ। ਦੇਖੋ, ਜਗਤਗੁਰੂ ਅਤੇ ਜਗਦਗੁਰੂ।
 ਜਗਦਧਾਰ। ਸੰਗਤ—ਜਗਤ ਦਾ ਆਸਚਰ੍ਯ ਕਰਤਾਰ। ੨ ਪਵਨ।
 ਪੇਣ।
 ਜਗਦੀਸ਼. ਸੰਗਤ—ਜਗਤ ਦਾ ਟੀਸ਼ (ਮਾਲਿਕ) ਕਰਤਾਰ। "ਸਦਾ
 ਭਜਹੁ ਜਗਦੀਸ਼।" (ਗੁਜ ਮ: ੫)
 ਜਗਦੀਸ਼ ਟੀਸ਼. ਵਿ—ਜਗਤ ਦੇ ਟੀਸ਼ ਰਾਜੇ ਆਦਿ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ
 ਸੁਆਮੀ ਕਰਤਾਰ। ੨ ਜਗਤ ਦੇ ਪ੍ਰਸੰਨ ਬੁਧਮਾ, ਵਿਸਨੁ ਆਦਿ ਦੇਵਤੇ,
 ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਸੰਨ ਵਾਹਗੁਰੂ। "ਜਗਦੀਸ਼ ਟੀਸ਼ ਗੋਪਾਲ ਮਾਏ।" (ਰਾਮ
 ਛੰਤ ਮ: ੫)
 ਜਗਦੀਸ਼ੁਰ } ਸੰ. ਯਗਦੀਸ਼ੁਰ. ਸੰਗਤ—ਜਗਤ ਦਾ ਸੁਆਮੀ
 ਜਗਦੀਸ਼ੁਰ } ਕਰਤਾਰ। ਜਗਤਨਾਥ ਵਾਹਗੁਰੂ। "ਸਰਬਗੁਰੂ
 ਜਗਦੀਸ਼ੁਰ } ਜਗਦੀਸ਼ੁਰ।" (ਰਾਮ ਛੰਤ ਮ: ੫) "ਜਗਦੀਸ਼ੁਰ
 ਜਗਦੀਸ਼ੁਰ } ਚਰਨਸਰਨ ਜੋ ਆਏ।" (ਕਲਿ ਮ: ੪) "ਸਦਾ
 ਆਨੰਦੁ ਜਪਿ ਜਗਦੀਸ਼ੁਰ।" (ਸਾਰ ਮ: ੪ ਪਭਤਾਲ) "ਧਨ ਚਰਣ
 ਰਖਣਾ ਜਗਦੀਸ਼ੁਰਹ।" (ਸਹਸ ਮ: ੫)
 ਜਗਦੀਪ. ਸੰ. ਯਗਦੀਪ. ਸੰਗਤ—ਜਗਤ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ ਕਰਤਾਰ।
 ੨ ਸੂਰਜ।
 ਜਗਦੀਥਾ. ਸੰ. ਯਗਦਥਾ. ਸੰਗਤ—ਜਗਤ ਦੀ ਅੰਥਾ (ਮਾਤਾ)
 ਮਾਇਆ ੨ ਦੁਰਗਾ. ਦੇਵੀ। ੩ ਮਾਤਾ ਸੁਲਖਨੀ। ੪ ਮਾਤਾ ਸਾਹਿਬ
 ਕੌਰ।
 ਜਗਦ੍ਗੁਰੂ. ਸੰਗਤ—ਜਗਤ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ਕ. ਜਗਤਪ੍ਰਸੰਨ ਵਾਹਗੁਰੂ।
 "ਹੇ ਪੁਣਨਾਥ ਗੋਬਿੰਦਹ ਕ੍ਰਿਪਾਨਿਧਾਨ ਜਗਦ੍ਗੁਰੋ।" (ਸਹਸ ਮ: ੫)
 ੨ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ।
 ਜਗਧ. ਸੰ. ਯਗਧ. ਵਿ—ਘਾਟ ਹੋਇਆ। ਛਕਿਆ। ੨ ਸੰਗਤ—

ਭੋਜਨ.

ਸਰਗਧਾਤਾ. ਦੇਖੋ, ਜਗਤਧਾਤਾ.

ਜਗਧਿ. ਸੰ. ਯਥਿ. ਸੰਗਤਾ—ਭੋਜਨ. ਗਿਜ. ਅਰਾਹ.

ਜਗਨ. ਸੰ. ਯਜਨ. ਸੰਗਤਾ—ਪੂਜਨ। ੨ ਹਵਨ। ੩ ਯਜਨ. ਦੇਖੋ, ਯਜ ਧਾ. "ਜਗਨ ਹੋਮ ਪੁੰਨ ਤਪ ਪੂਜਾ ਦੇਹ ਦੁਖੀ ਨਿਤ ਦੁਖ ਸਹੈ." (ਭੈਰਵ ਮਹਲਾ ੧) "ਅਸੁਮੇਧ ਜਗਨੇ." (ਗੋਤ ਨਾਮਦੇਵ) ੪ ਸੰ. ਯਗਨ੍—ਸਕੰਨ. ਅਗਨਿ। ੫ ਸੰਤੁ. ਸੀਵ. "ਭਤੰਤ ਅਗਨੰ, ਜਗੰਤ, ਜਗਨੰ." (ਰਾਮਾਵ) ੬ ਦੇਖੋ, ਜਗਨਾ। ੭ ਦੇਖੋ, ਜਗਣ.

ਜਗਨਾ. ਦੇਖੋ, ਜਾਗਨਾ। ੨ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨਦੇਵ ਦਾ ਪਰੋਪਕਾਚੀ ਬ੍ਰਹਮਕ੍ਰਾਨੀ ਸਿੱਖ, ਜਿਸ ਨੇ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਅਗਤਾ ਨਾਲ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੇ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਭਾਈ ਵੀਰਤਾ ਦਿਖਾਈ.

ਜਗਨਾਬ. ਦੇਖੋ, ਸਕੰਨਾਬ। ੨ ਖਤਕ. ਸ੍ਰੀ ਸਾਹਿਬ. "ਸਭੈ ਨਾਮ ਜਗਨਾਬ ਕੇ ਸਦਾ ਰਿਦੇ ਮੇ ਰਾਖ." (ਸਨਾਮ)

ਜਗਨਿਦਾਸ. ਸੰ. ਯਗਥਿਕਾਸ. ਸੰਗਤਾ—ਵਾਹਗੁਰੂ (ਕਰਤਾਰ), ਜੋ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਵਿੱਚ ਨਿਦਾਸ ਦਿੰਦਾ ਹੈ.

ਜਗਨੈਣ. ਜਗਤ ਦੇ ਨੇਤ੍ਰਰੂਪ ਸੂਰਜ। ੨ ਵਿਵਿਆ. ਇਲਮ.

ਜਗਬਕਤੁ. ਯੁਕ—ਵਕਤੁ. ਯੁਕ (ਬਾਹ) ਯਨ ਵਕਤੁ (ਮੁਖ) ਜਿਸ ਦੇ, ਬ੍ਰਹਮਾ. ਅਵਾਣ ਨਿਖਾਈ ਨੇ ਜੁਕ ਬਕਤੁ ਦੀ ਥਾਂ ਜਗਬਕਤੁ ਲਿਖ ਦਿੱਤਾ ਹੈ. "ਜਗਬਕਤੁ ਹੁਟਿ ਕਰੇ ਬੇਦ ਭਖਾਨ." (ਸਨਾਮ)

ਜਗਬੰਦ } ਵਿ. ਜਗਤ ਕਰਕੇ ਵੰਦਤ (ਵੰਦਨੀਯ) ਨਮਸਕਾਰ
ਜਗਬੰਦਨ } ਕਰਨ ਯੋਗਤ, "ਨਹਿ ਨਾਰਾ ਜੀਜੈ ਜਗ ਬੰਦ." (ਗੁਪਤੁ) ੨ ਸੰਗਤਾ—ਕਰਤਾਰ ਵਾਹਗੁਰੂ. "ਨਾਨਕ ਸਰਨਿ ਪਰਿਓ ਜਗਬੰਦਨ." (ਜੈਤ ਮ: ੯) ੩ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ.

ਜਗਮਗ } ਵਿ—ਭੋਜਨ. ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ "ਜਗਮਗ ਸੋਤਿ ਵਿਰਜਈ
ਜਗਮਗਤ } ਅਭਿਚਲ ਨਗਰ ਅਪਾਰ." "ਜਗਮਗਤ ਰੋਜ
ਜਗਮਗਿਤ } ਪੂਰਨ ਪੁਤਾਪ." (ਅਕਾਲ)

ਜਗਮਾਤ } ਸੰਗਤ—ਜਗਤ ਦੀ ਮਾਂ ਮਾਇਆ। ੨ ਸੰਸਾਰ ਰਚਣ
ਜਗਮਾਤਾ } ਵਾਲੀ ਅਕਾਲ ਦੀ ਸ਼ਕਤਿ. "ਜਗਮਾਤ ਕੇ ਧਯਾਨ ਧਰਤੇ ਜਿਯ ਮੇ." (ਚੰਡੀ ੧) ੩ ਦੁਰਗਾ। ੪ ਜਗਤ ਦਾ ਸਨਮਾਦਾਰ, ਕਰਤਾਰ. "ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰੀ ਹਮ ਪਰ ਜਗਮਾਤਾ." (ਓਪਣੀ) "ਤੂੰ ਮੇਰਾ ਪਿਤਾ ਤੂੰ ਹੈ ਮੇਰਾ ਮਾਤਾ." (ਭੈਰ ਮ: ੫) ੫ ਤਲਵਾਰ. ਕ੍ਰਿਪਾਣ. "ਸਭੈ ਨਾਮ ਜਗਮਾਤ ਕੇ ਨੀਜਹੁ ਜੁ ਕਵਿ ਵਿਚਾਰ." (ਸਨਾਮ) ੬ ਮਾਤਾ ਸੁਲਖਨੀ। ੭ ਮਾਤਾ ਸਾਹਿਬ ਕੌਰ.

ਜਗਮੋਹਨੀ. ਸੰਗਤਾ—ਜਗਤ ਨੂੰ ਮੋਹਣ ਵਾਲੀ ਮਾਇਆ. "ਜਗਮੋਹਨੀ ਹਮ ਰਿਆਗਿ ਗਵਾਈ." (ਅਸਾ ਮ: ੫)

ਜਗਧ. ਸੰਗਤਾ—ਪ੍ਰਕਾਸ਼. ਚਮਤਕਾਰ। ੨ ਸੰ. ਕਵਰ. ਭਕਤਰ. ਸੰਜੋਆ.

ਜਗਰ ਮਗਰ. ਸੰਗਤਾ—ਜਗਮਗਾਹਟ. ਚਮਕ ਦਮਕ. "ਤੇਰੇ ਜਸ 'ਇਹ ਪਾਠ ਗੁਰਵਾਚੇ ਅਭਿਚਲਾਗਰ (ਹਜੂਰ ਸਾਹਿਬ) ਦੀ ਮੁਹਰ (ਮੁਦ੍ਰਾ) ਦਾ

ਜਗਰ ਮਗਰ ਰਏ, ਬੋਰਾ ਗਈ ਮੇਰੁ ਕੀ." (ਹੰਸਰਾਮ)

ਜਗਰਾਉਂ } ਜਿਲੇ ਲੁਦਿਆਨੇ ਦੀ ਇਕ ਤਸੀਲ ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਨਗਰ,
ਜਗਰਾਵਾਂ } ਜੋ ਲੁਦਿਆਨੇ ਤੋਂ ੨੬ ਮੀਲ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਕਲ੍ਹਾਰਾਘ ਅਤੇ ਰਾਯਕੋਟ.

ਜਗਾ. ਸੰਗਤਾ—ਜਾਗਰਣ. ਜਾਗਣਾ. ਦੇਖੋ, ਰਾਤਜਾਗਾ। ੨ ਜਗਹ. ਜਾਘੜਾਹ. ਥਾਂ. ਸ੍ਰਬਾਨ। ੩ ਸੰਗੀਤ ਅਨੁਸਾਰ ਤਾਲ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ ਦਾ ਅਸਥਾਨ. ਸਮ.

ਜਗਾਉਣਾ. ਕ੍ਰਿ—ਜਾਗੁਤ ਅਵਸਥਾ ਵਿੱਚ ਨਿਆਉਣਾ। ੨ ਉੱਚੇ ਸੁਰ ਨਾਲ ਪ੍ਰਕਾਰਨਾ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਲੋਕ ਜਾਗ ਉੱਠਣ। ੩ ਅਲੱਖ ਆਇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦਾ ਉੱਚੀ ਪ੍ਰਕਾਰਨਾ. "ਗੋਰਖਨਾਥ ਜਗੈਹੈ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੪ ਦੇਖੋ, ਜਗਾਵਨ ੩.

ਜਗਾ ਸਿੰਘ. ਦੇਖੋ, ਜੰਗਾ ਸਿੰਘ.

ਜਗਾਤ } ਅ. ੨੪ ਅਥਵਾ 15; ਜਗਾਤ. ਸੰਗਤਾ—ਸੁੱਧੀ.
ਜਗਾਤਿ } ਪਵਿਤ੍ਰਤਾ। ੨ ਆਪਣੇ ਮਾਲ ਵਿੱਚੋਂ ਧਰਮਅਰਥ ਜੋ ਹਿੱਸਾ ਕੱਢਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਉਸ ਦਾ ਨਾਮ "ਜਗਾਤ" ਇਸ ਨਦੀ ਹੈ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਭਾਗ ਦੇ ਦੇਣ ਨਾਲ ਧਨ ਮਾਲ ਪਵਿਤ੍ਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਕੁਰਾਨ ਵਿੱਚ ਜਗਾਤ ਦੇਣਾ ਧਾਰਮਿਕ ਨਿਯਮ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਸੁਰਤ ਭਕਰ, ਆਯਤ ੪੩.

ਜੇ ਮਾਲ ਇੱਕ ਵਧਾ ਕੁਥਾਜੇ ਵਿੱਚ ਰਹੇ ਉਸ ਦੀ ਜਗਾਤ ਦੇਣੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ, ਇਸ ਤੋਂ ਘੱਟ ਸਮੇਂ ਪੂਰ ਨਹੀਂ. ਹਦੀਸਾਂ ਦੇਖਣ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਹਰੇਕ ਮਾਲ ਉੱਪਰ ਜੁਦੀ ਜੁਦੀ ਜਗਾਤ ਹੈ, ਜੈਸੇ—ਚਾਰ ਉੱਠ ਜਿਸ ਪਾਸ ਹੋਣ ਉਸ ਉੱਪਰ ਜਗਾਤ ਨਹੀਂ, ਪਰ ਪੰਜ ਉੱਠ ਦੇ ਮਾਲਿਕ ਨੂੰ ਇੱਕ ਛੇਡ ਜਾਂ ਛਕਰਾ ਹਰ ਸਾਲ ਜਗਾਤ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਏ, ਦਸ ਉੱਠ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਦੋ, ਅਤੇ ਚਾਲੀ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਚਾਰ ਛਕਰੇ ਦੇਣੇ ਚਾਹੀਏ. ਤੀਹਾਂ ਤੋਂ ਘੱਟ ਗਊ ਭੈਸਾਂ ਉੱਤੇ ਜਗਾਤ ਨਹੀਂ. ਤੀਹਾਂ ਦੇ ਮਾਲਿਕ ਨੂੰ ਹਰ ਸਾਲ ਇੱਕ ਵਰ੍ਹੇ ਦੀ ਉਮਰ ਦਾ ਵੱਡਾ ਜਗਾਤ ਵਿੱਚ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਏ. ਚਾਲੀ ਪਸ਼ੂਆਂ ਪਰ ਦੋ ਵਰ੍ਹੇ ਦੀ ਉਮਰ ਦਾ ਵੱਡਾ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਏ. ਘੋੜਿਆਂ ਦੀ ਕੀਮਤ ਨਾਕੇ ਪੰਜ ਫੀ ਸਦੀ ਜਗਾਤ ਹੈ, ਪਰ ਜੇ ਘੋੜੇ ਜੰਗ ਦੇ ਕੰਮ ਆਉਣ ਜਾਂ ਗੱਡੀਆਂ ਵਿੱਚ ਜੋਤੇ ਜਾਣ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਉੱਤੇ ਜਗਾਤ ਨਹੀਂ. ਦੋ ਜੈ ਦਿਰਹਮ ੧੦ ਤੋਂ ਘੱਟ ਚਾਂਦੀ ਉੱਪਰ ਜਗਾਤ ਨਹੀਂ, ਇਸ ਤੋਂ ਵੱਧ ਹੋਵੇ ਤਦ ਪੰਜ ਫੀ ਸਦੀ ਜਗਾਤ ਹੈ. ਫੀਸ ਮਿਸਕਾਲ (੧੫੮) ਤੋਂ ਘੱਟ ਸੁਇਨੇ ਤੇ ਜਗਾਤ ਨਹੀਂ. ਇਸ ਤੋਂ ਵੱਧ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਫੀ ਮਿਸਕਾਲ ਦੇ ਕ੍ਰੀਰਾਤੁ (੫੨੨) ਜਗਾਤ ਹੈ. ਘਰ ਦੇ ਮਾਲ ਅਸਥਾਥ ਉੱਤੇ ਜੋ ਵਰਤੋਂ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ ਅਰ ਦੇ ਜੋ ਦਿਰਹਮ ਤੋਂ ਵਧੀਕ ਮੁੱਲ ਦਾ ਹੋਵੇ ਥਾਂ ਚਾਂਦੀ ਫੀ ਸਦੀ ਜਗਾਤ ਹੈ, ਇਤਯਾਦਿ.

ਜਗਾਤ ਦਾ ਮਾਲ ਸੱਤ ਥਾਂਈਂ ਖਰਚਣਾ ਲਿਖਿਆ ਹੈ:—

ਘੋੜੀਓ ਚੰਡੀ ਦਾ ਇੱਕ ਚਾਂਦੀ ਦਾ ਸਿੱਕਾ.

ਅਥੇ ਚਾਰ ਮਥੇ ਚਾਂਦੀ ਦਾ ਸਿੱਕਾ, ਅਥਵਾ ਸਾਥੇ ਚਾਰ ਮਾਸਾ ਭਰ ਤੋਲ.

ਏ ਵੱਡੀ ਭਥ.

(ਬੀ) ਫ਼ਕੀਰਾਂ ਨੂੰ. (ਅ) ਅਨਾਥਾਂ ਨੂੰ. (੮) ਜਕਾਤ ਕੱਠਾ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ. (ਸ) ਫ਼ੁਲਾਮਾਂ ਦੇ ਆਜ਼ਾਦ ਕਰਾਉਣ ਵਿੱਚ. (ਹ) ਮਕਰੂਜ਼ਾਂ (ਕਰਜ਼ਦਾਰਾਂ) ਨੂੰ. (ਕ) ਮੁਦਾ ਦੇ ਨਾਮ ਅਥਵਾ ਧਰਮ ਦੇ ਜੰਗ ਲਈ. (ਖ) ਮੁਸਾਫ਼ਿਰਾਂ ਨੂੰ।

੨ ਰਾਜ ਅਥਵਾ ਨਗਰ ਅੰਦਰ ਆਉਣ ਵਾਲੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਤੇ ਲਾਇਆ ਮਸ਼ੁਲ. Octroi. "ਜੇਜੀਆ ਛੱਡ ਕੇ ਲਏ ਨ ਜਕਾਤਿ." (ਆਸਾ ਮ: ਮ: ੪)

ਜਗਾਤੀ } ਸੰਗਤ—ਜਕਾਤ ਲੈਣ ਵਾਲਾ. ਮਹਿਸੂਲੀਆ. "ਕਾਮ ਜਗਾਤੀਆ" } ਫ਼ੌਜ ਦੁਇ ਭਏ ਜਗਾਤੀ. "(ਕਹਿ ਕਬੀਰ)" ਜਗਾਤੀਆ ਮੋਹਣ ਮੁਦਇ ਪਈ. " (ਤੁਖਾ ਫ਼ਤ ਮ: ੪)

ਜਗਾਇ. ਜਗਤ ਦੇ ਆਇਕਾਨ ਵਿੱਚ. "ਜਗਾਇ ਤੁਹੀ ਪੁਛ ਫੈਨ ਰਹਜੇ." (ਸਵੈਯੇ ਕਥ) ੨ ਜਗਤ ਦੀ ਆਇ. ਜਗਤ ਦਾ ਮੁੱਢ। ੩ ਯਕਤ—ਆਇ. ਯਕਤਾਇ ਕਰਮ. "ਜਗਾਇ ਆਇ ਧਰਮਣ." (ਕਾਨਾਨ)

ਜਗਾਧਰੀ. ਜਿਲੇ ਅੰਬਾਲੇ ਵਿੱਚ ਪੁਰਾਣਾ ਅਤੇ ਮਸ਼ਹੂਰ ਸ਼ਹਿਰ ਹੈ. ਇਸ ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਹਨੂੰਮਾਨ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਦੇ ਅੰਦਰਵਾਰ ਸ਼੍ਰੀ ਕੁਰੂਕੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਕੁਰਦੁਆਰਾ ਹੈ. ਕੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਕਪਾਲਮੋਚਨ ਨਿਵਾਸ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਇੱਥੇ ਚਰਣ ਪਾਏ ਹਨ. ਕੁਰਦੁਆਰਾ ਛੋਟਾ ਜਿਹਾ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਅਕਾਲੀ ਸਿੰਘ ਪੁਜਾਰੀ ਹੈ. ਰੋਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਜਗਾਧਰੀ ਤੋਂ ੩ ਮੀਲ ਉੱਤਰ ਪੂਰਬ ਹੈ.

ਜਗਾਨਾ } ਫ਼ਿ—ਜਾਗੂਤ ਅਵਸਥਾ ਵਿੱਚ ਲਿਆਉਣਾ। ੨ ਸਾਵਧਾਨ ਜਗਾਵਨ } ਕਰਨਾ। ੩ ਤੰਤ੍ਰਸਾਸਤ੍ਰ ਅਨੁਸਾਰ ਮੁਰਦੇ ਦੀ ਕੂਹ ਨੂੰ ਮੰਤ੍ਰਸ਼ਕਤਿ ਨਾਲ ਸ਼ਮਸ਼ਾਨ ਵਿੱਚੋਂ ਉਠਾਉਣਾ. "ਹਰਿ ਕਾ ਸਿਮਰਨੁ ਛਾਡਿਕੈ ਰਾਤਿ ਜਗਾਵਨ ਜਾਇ." (ਸ. ਕਬੀਰ)

ਜਗਿ. ਜਗਤ ਮੇਂ. ਸੰਸਾਰ ਵਿੱਚ. "ਜਗਿ ਸੁਵਿਤ ਕੀਰਤਿ ਨਾਮ ਹੈ." (ਬਿਲਾ ਫ਼ਤ ਮ: ੪) ੨ ਯੱਕਾਂ ਕਰਕੇ. ਯਕਤ ਦੁਆਰਾ। ੩ ਜਗਤ ਦੇ "ਲਬਿਅਤੇ ਜਗਿ ਤਾਪਾ ਰਾਮ." (ਵਛ ਫ਼ਤ ਮ: ੪) ੪ ਜਗਤ ਨੇ. ਦੁਨੀਆਂ ਨੇ. "ਨਾਨਕ ਗਿਆਨੀ ਜਗੁ ਜੀਤਾ, ਜਗਿ ਜੀਤਾ ਸਗੁ ਕੀਇ." (ਵਾਰ ਬਿਹਾ ਮ: ੩) ਗਿਆਨੀ ਨੇ ਜਗਤ ਜਿੱਤਿਆ ਹੈ. ਜਗਤ ਨੇ ਹੋਰ ਸਭ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਜਿੱਤ ਲਿਆ ਹੈ। ੫ ਸੰ. ਯਕਿ—ਜਕਿਤ. ਯਕਤਾ. ਪੀਛਤ. "ਬਿਨੁ ਨਾਵੈ ਸਭਿ ਭਰਮਏ ਨਿਰ ਜਗਿ ਤੇਟਾ ਸੈਸਾਰਿ." (ਮ: ੩ ਵਾਰ ਸੋਰ)

ਜਗਿਆਸੀ. ਦੇਖੋ, ਜਿਗਿਆਸੁ.

ਜਗਿਸ਼੍ਰੀ. ਸੋਫੀਸ਼੍ਰਰ. ਖ਼ੀਕਿਰਾਜ. "ਮਸਤਕਰਨ ਇਕ ਨਿਪਤਿ ਜਗਿਸ਼੍ਰੀ। ਤੇਜਵਾਨ ਬਲਵਾਨ ਰਪਸ਼੍ਰੀ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੨੬੦)

ਜਗਿਜੀਵਨੁ. ਜਗਤ ਵਿੱਚ ਜਿਉਣਾ. ਦੁਨੀਆਂ ਅੰਦਰ ਜਿੰਦਗੀ ਬਿਤਾਉਣੀ. "ਜਗਿਜੀਵਨੁ ਐਸਾ ਲੁਪਨੇ ਸੈਸਾ." (ਆਸਾ ਕਬੀਰ) ੨ ਦੇਖੋ, ਜਗਜੀਵਨ.

ਜਗਿੰਦਾ. ਵਿ—ਜਗਾਉਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਪੁਜ਼ਲਿਤ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਮਥਾਉਣ ਵਾਲਾ। ੩ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਣ ਵਾਲਾ. "ਜੇਤ ਕੇ ਜਗਿੰਦਾ."

(ਕਾਨਾਨ)

ਜਗੀ. ਜਗੀ. ਸਾਵਧਾਨ ਹੋਈ। ੨ ਜੱਕ (ਯਕਤ) ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੩ ਜੱਕੀਂ. ਜੱਕਾਂ ਕਰਕੇ. "ਸਤਸੁਗਿ ਸਤੁ, ਤੇਤਾ ਜਗੀ." (ਕਹਿ ਰਵਿਦਾਸ)

ਜਗੀਸ. ਜਗਦੀਸ ਦਾ ਸੰਖੇਪ.

ਜਗੀਰ. ਦੇਖੋ, ਜਾਗੀਰ.

ਜਗੀਰਦਾਰ. ਜਾਗੀਰ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ. ਜਿਸ ਪਾਸ ਜਾਗੀਰ ਹੈ.

ਜਗੁ. ਦੇਖੋ, ਜਗ ਅਤੇ ਜਗਤ. "ਜਗੁ ਉਪਜੈ ਬਿਨਸੈ." (ਆਸਾ ਫ਼ਤ ਮ: ੪) ੨ ਜਨਸਮੁਦਾਯ. ਲੋਕ. "ਜਗੁ ਰੋਗੀ ਰੋਗੀ." (ਆਸਾ ਮ: ੧)

ਜਗੇਨ. ਤ੍ਰਿਤੀਯਾ. ਯਗੇਨ. ਯਗਤ ਕਰਕੇ. "ਜਗੇਨ ਕਿੰ, ਜਗੇਨ ਕਿੰ?" (ਗੁਜ ਸੈਦੇਵ)

ਜਗੇਤਾ. ਇਹ ਪਿੰਡ ਜਿਲਾ ਤਸੀਲ ਲੁਧਿਆਨਾ, ਰਾਣਾ ਭੋਹਲੋਂ ਵਿੱਚ ਹੈ, ਜੋ ਰੋਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਅਹਮਦਗੜ੍ਹ ਤੋਂ ਛੇ ਮੀਲ ਉੱਤਰ ਪੂਰਬ ਹੈ. ਇਸ ਪਿੰਡ ਤੋਂ ਪੱਛਮ ਉੱਤਰ ਪਾਸ ਹੀ ਸ਼੍ਰੀ ਕੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਜੀ ਦਾ ਕੁਰਦੁਆਰਾ ਹੈ, ਜੋ ਛੋਟਾ ਜਿਹਾ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਪੁਜਾਰੀ ਉਦਾਸੀ ਸਾਧੂ ਹੈ. ਕੁਰਦੁਆਰੇ ਨਾਲ ੮ ਵਿੱਖੇ ਦੇ ਕਬੀਰ ਜ਼ਮੀਨ ਪਿੰਡ ਵੱਲੋਂ ਹੈ.

ਜਗੇਟਾ. ਸੰਗਤ—ਉਂਨ ਦੀਆਂ ਫੌਜੀਆਂ ਦਾ ਗੁੰਦਕੇ ਬਣਾਇਆ ਹੋਇਆ ਰੱਸਾ, ਜੋ ਫ਼ਕੀਰ ਕਮਰ ਨੂੰ ਲਪੇਟਦੇ ਹਨ. "ਸਹਜ ਜਗੇਟਾ ਬੰਧਨ ਤੇ ਛੁਟਾ." (ਰਾਮ ਮ: ੧) ੨ ਜੰਘਰੇਟਾ. ਜੰਘੀਆ. ਦੇਖੋ, ਜਾਗੇਟੀ। ੩ ਜਗਾਉਣ ਲਈ ਦਿੱਤਾ ਹੋਕਾ.

ਜਗੇਲ } ਡਾ ۞ ਜਗੇਲਾ. ਸੰਗਤ—ਘੁੰਘਰੂ ਦਾ ਦਾਣਾ. ਘੁੰਗਰੂ. ਜਗੇਲਾ } "ਉਕਾਥ ਬਸੀਨਨ ਕੇ ਸਜ, ਕੱਠ ਜਗੇਲਨ ਵਾਲ ਨਵੀਨੇ." (ਕਿਸਨਾਥ) ਸਿਕਾਰੀ ਪੰਛੀ ਦੇ ਕਲ ਅਥਵਾ ਪੈਰ ਘੁੰਘਰੂ ਇਸ ਲਈ ਪਹਿਰਾਈਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਸੁਣਕੇ ਜਾਨਵਰ ਦਹਿਲ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਚਾਲ ਅਤੇ ਉਡਾਰੀ ਵਿੱਚ ਕਮੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਅਤੇ ਸੰਘਣੇ ਸੰਗਲ ਵਿੱਚ ਘੁੰਘਰੂ ਦੇ ਖਤਰੇ ਨਾਲ ਖਾਸ ਆਇਕ ਆਸਾਨੀ ਨਾਲ ਲੱਭੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ.

ਜਗੰਨਬਈ } ਸੰ. ਯਗਨਬ. ਸੰਗਤ—ਜਗਤ ਦਾ ਸੁਆਮੀ ਕਰਤਾਰ. ਜਗੰਨਾਥ } ਜਗਤਪਤਿ ਵਾਹਗੁਰੂ. "ਹਰਿ ਜਪਿਓ ਜਗੰਨਬਈ." (ਕਲਿ ਮ: ੪) "ਜਗੰਨਾਥ ਸਭ ਜੰਤੁ ਉਪਾਏ."

(ਨਟ ਅ: ਮ: ੪) "ਜਗੰਨਾਥ ਜਗਦੀਸੁ ਜਪਾਇਆ." (ਮ: ੩ ਵਾਰ ਕਥ) ੨ ਵਿਸ਼ਨੁ ਅਥਵਾ ਵਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦੀ ਇੱਕ ਖਾਸ ਮੂਰਤਿ ਦਾ ਨਾਮ ਜਗੰਨਾਥ ਹੈ, ਜੋ ਬੰਗਾਲ ਅਤੇ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦੇ ਕਈ ਹੋਰ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਪੂਜੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਪਰ ਉਤੀਸੇ ਵਿੱਚ ਕਟਕ ਦੇ ਜਿਲੇ ਸਮੁੰਦਰ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ "ਪੁਰੀ" ਵਿੱਚ ਇਸ ਦੀ ਬਹੁਤ ਹੀ ਮਾਨਤਾ ਹੈ. ਕਈ ਯਾਤ੍ਰੀ ਬਾਹਰਲੇ ਦੇਸ਼ਾਂ ਤੋਂ ਚੰਬੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ. ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਇਹ ਲੋਕ ਰਥਯਾਤ੍ਰਾ ਦੇ ਦਿਨਾਂ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਜਮਾ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਜੋ

ਹਾਤ ਸੁਦੀ ੨ ਨੂੰ ਮਨਾਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਸਮੇਂ ਜਥੇਨਾਥ (ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ) ਦੀ ਮੂਰਤਿ ਨੂੰ ਰਬ ਵਿੱਚ ਬੈਠਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਜੋ ੧੬ ਪਹੀਏ ਦਾ ੪੮ ਫੁਟ ਉੱਚਾ ਹੈ। ਭਗਤ ਲੋਕ ਏਸ ਰਬ ਨੂੰ ਖਿੱਚਦੇ ਹਨ। ਜਥੇਨਾਥ ਦੇ ਰਬ ਨਾਲ ਦੋ ਰਬ ਹੋਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਬਲਰਾਮ ਦਾ ਚੌਦਾਂ ਪਹੀਏ ਦਾ ੪੪ ਫੁਟ ਉੱਚਾ, ਤਦਾ ਦਾ ੧੨ ਪਹੀਏ ਦਾ ੪੩ ਫੁਟ ਉੱਚਾ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਦੋਹਾਂ ਦੀਆਂ ਮੂਰਤੀਆਂ ਰੱਖੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਪੁਰਾਣੇ ਸਮੇਂ ਬਹੁਤ ਲੋਕ ਰਬ ਦੇ ਪਹੀਏ ਹੇਠ ਆਏ ਮਰਣ ਤੋਂ ਮੁਕਤਿ ਹੋਣੀ ਮੰਨਕੇ ਪਾਣ ਤੜਕਦੇ ਸਨ।

ਸਕੰਦਪੁਰਾਣ ਵਿੱਚ ਜਥੇਨਾਥ ਦੀ ਬਾਬਤ ਇੱਕ ਅਣਖੀ ਕਥਾ ਹੈ ਕਿ ਜਦ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਨੂੰ ਸ਼ਿਕਾਰੀ "ਜਰ" ਨੇ ਮਾਰ ਦਿੱਤਾ, ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਰੀਰ ਇੱਕ ਕਿਰਣ ਦੇ ਬੱਲੇ ਹੀ ਪਿਆ ਪਿਆ ਸਤਰਿਆ, ਪਰ ਕੁਝ ਕਾਲ ਪਿੱਛੋਂ ਕਿਸੇ ਪ੍ਰੇਮੀ ਨੇ ਅਸਥੀਆਂ ਨੂੰ ਇੱਕ ਸੰਦੂਕ ਵਿੱਚ ਪਾ ਕੇ ਰੱਖ ਦਿੱਤਾ। ਉਤੀਸੇ ਦੇ ਰਾਜੇ ਇੰਦ੍ਰਦੁਮਨ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ਨੁ ਵੱਲੋਂ ਹੁਕਮ ਹੋਇਆ ਕਿ ਜਥੇਨਾਥ ਦਾ ਇੱਕ ਬੁਤ ਬਣਾਏ ਉਹ ਅਸਥੀਆਂ ਉਸ ਵਿੱਚ ਸਥਾਪਨ ਕਰੇ। ਇੰਦ੍ਰਦੁਮਨ ਦੀ ਪੁਰਬਨਾ ਮੰਨਕੇ, ਵਿਸ਼ੁਕਰਮਾ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦਾ ਮਿਸਤਰੀ, ਬੁਤ ਬਣਾਉਣ ਲਗ ਪਿਆ, ਪਰ ਰਾਜੇ ਨਾਲ ਇਹ ਸ਼ਰਧਾ ਬਰ ਨਈ ਕਿ ਜੇ ਕੋਈ ਬਣਦੀ ਹੋਈ ਮੂਰਤਿ ਨੂੰ ਮੁਕੰਮਲ (ਪੂਰਣ) ਹੋਈ ਬਿਨਾ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਦੇਖ ਲਵੇਗਾ, ਤਦ ਮੈਂ ਕੰਮ ਉਥੇ ਦਾ ਉਥੇ ਹੀ ਛੱਡ ਦੇਵਾਂਗਾ। ਪੰਦਰਾਂ ਦਿਨਾਂ ਮਗਰੋਂ ਰਾਜਾ ਬੇਸਬਰਾ ਹੋ ਗਿਆ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ੁਕਰਮਾ ਪਾਸ ਜਾ ਪੁੱਜਾ। ਵਿਸ਼ੁਕਰਮਾ ਨੇ ਕੁੱਸੇ ਵਿੱਚ ਆ ਕੇ ਕੰਮ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਜਥੇਨਾਥ ਦਾ ਬੁਤ ਬਿਨਾ ਹੱਥਾਂ ਅਤੇ ਪੈਰਾਂ ਦੇ ਹੀ ਰਹਿ ਗਿਆ। ਰਾਜਾ ਇੰਦ੍ਰਦੁਮਨ ਨੇ ਬੁਰਮਾ ਅੱਗੇ ਪੁਰਬਨਾ ਕੀਤੀ, ਜਿਸ ਨੇ ਕਿ ਉਸ ਬੁੱਤ ਨੂੰ ਅੱਖਾਂ ਅਤੇ ਆਤਮਾ ਬਖਸ਼ਕੇ ਆਪਣੇ ਹੱਥੀਂ ਪ੍ਰਤਿਸ਼੍ਠਾ ਕਰਕੇ ਜਗਤਮਾਨਤਾ ਬਾਪਿਆ।

ਇਤਿਹਾਸ ਤੋਂ ਸਿੱਧ ਹੋ ਕਿ ਜਥੇਨਾਥ ਦਾ ਮੰਦਿਰ ਰਾਜ ਅੰਤਰਾਲ ਨੇ ਬਣਵਾਇਆ ਹੈ, ਜੋ ਸਨ ੧੦੭੬ ਤੋਂ ਸਨ ੧੧੪੭ ਤੀਕ ਰੰਗ ਅਤੇ ਕੋਦਾਵਰੀ ਦੇ ਮੱਧ ਰਾਜ ਕਰਦਾ ਸੀ।

ਇਸ ਮੰਦਿਰ ਦਾ ਫਾਹਰ ਦਾ ਹਾਤਾ ੬੬੫ ਫੁਟ ਲੰਮਾ ੬੪੪ ਫੁਟ ਚੌਤਾ ਹੈ। ਚਾਰਦਿਵਾਰੀ ੨੪ ਫੁਟ ਦੀ ਉੱਚੀ ਹੈ ਅਤੇ ਮੰਦਿਰ ਦੀ ਉਚਾਈ ਕੁਲ ੧੯੨ ਫੁਟ ਹੈ। ਇਸ ਪੁਰ ਵਿਸ਼ਨੁ ਦਾ ਚਿੱਨ੍ਹ ਚੜ੍ਹ ਵਿਰਜਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਮੰਦਿਰ ਤੇ ਬਹੁਤ ਮੂਰਤੀਆਂ ਨਿਰਲੱਜਤਾ ਦਾ ਨਮੂਨਾ ਹਨ, ਇਸ ਲਈ ਵਿਦੁਨ ਖਿਆਲ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਹ ਅਸਥਾਨ ਵਾਮਮਾਰਗੀਆਂ ਦਾ ਸੀ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਵੈਸਨਵਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ

1 "ਜਾਪਨ ਵਿੱਚ ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਇਹ ਆਮਲਾ ਹੈ ਕਿ ਭੁੱਖ ਭਰਵਾਨ ਦੇ ਰਬ ਹੇਠ ਦਬ ਕੇ ਮਰ ਜਾਣ ਨਾਲ ਮੁਕਤੀ ਮਿਲ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਜਾਪਨ ਵਿੱਚ ਭੁੱਖ ਭਰਵਾਨ ਦਾ ਰਬ ਹਰ ਸਾਲ ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਦੇ ਕਾਰਣ ਹਰ ਸਾਲ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਨਰ ਨਾਰੀ ਉਸ ਰਬ ਹੇਠ ਆ ਕੇ ਜਾਨਾਂ ਦੌਂਦੇ ਹਨ। ਸਨ ੧੯੧੪ ਵਿੱਚ ੧੨੭੦੬ ਇਸਤਰੀ ਪੁਰਖਾਂ ਨੇ ਇਸ ਧਾਰਮਕ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਦੇ ਕਾਰਣ ਆਤਮ ਕੁਰਬਾਨੀ ਕਰ ਦਿੱਤਾ।" (ਅਰਥਾਤ ਸਮਾਚਾਰ)

ਕੁਝਜੇ ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ।

ਜਥੇਨਾਥ ਦੇ ਭੰਡਾਰੇ ਦਾ "ਮਹਾਪ੍ਰਸਾਦ"1 ਯਾਤਰੀ ਲੋਕ ਬਿਨਾ ਚਾਰ ਵਰਣ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤੇ ਫੂਰ ਛਾਤ ਤੜਕਕੇ ਲੈਂਦੇ ਹਨ।

ਇਸ ਥਾਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਸੰਮਤ ੧੫੬੬ ਵਿੱਚ ਸ਼ੁਭ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੇਣ ਲਈ ਗਏ ਸਨ। "ਗਗਨਮੀ ਬਾਲ" ਧਨਾਸਰੀ ਦਾ ਸ਼ਬਦ ਇਸੇ ਥਾਂ ਉਚਰਿਆ ਹੈ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਾਲ ਕਲਿਯੁਗ ਪੰਡਾ ਆਇ ਅਨੇਕ ਪਾਖੰਡੀ ਅਤੇ ਕੁਕਰਮੀ ਗੁਰਮੁਖ ਪਦਵੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਏ। ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜਿੱਥੇ ਟਿਕੇ ਸਨ ਉਸ ਜਗਾ ਦਾ ਨਾਮ "ਮੰਗੁਮਨ" ਹੈ, ਅਤੇ ਇੱਕ ਬਾਵਲੀ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਨਾਮ ਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਜਲ ਮਿੱਠਾ ਹੈ, ਇਸ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਦੀ ਸੇਵਾ ਉਦਾਸੀ ਸਾਧੂ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਸੰਗ. ਸੰ. ਬਡ—ਯਗੜ. ਸੰਗੜ—ਪੁਜਨ। ੨ ਪੁਰਬਨਾ. ਅਰਦਾਸ। ੩ ਕੁਰਬਾਨੀ. ਬਲਿਦਾਨ. "ਕੀਜੀਐ ਅਭ ਜੰਗ ਕੋ ਆਰੰਭ." (ਗਗਨ)

ਜੰਗਖੰਡ } ਸੰਗੜ—ਯਗੜ—ਸੁੰਭ. ਯਗੜ ਦੇ ਥਾਂ ਕੀਤਾ ਉੱਚਾ
ਜੰਗਖੰਡ } ਸਰੂਨ. ਦੇਖੋ, ਯੂਪ. "ਪਗ ਪਗ ਜੰਗਖੰਡ ਕਹੁ ਕਾਢਾ." (ਰਾਮਰਾਜ)

ਜੰਗਪੁਰਖ. ਸੰ. ਬਡਪੁਰਖ. ਸੰਗੜ—ਵਿਸਨੁ। ੨ ਅਗਨਿ. ਅੱਗ। ੩ ਯਗੜ ਦੀ ਬਲੀ ਲੈਣ ਵਾਲਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਦੇਵਤਾ. "ਜੰਗ ਕੁੰਭਹੁ ਤੇ ਉਠੇ ਤਬ ਜੰਗਪੁਰਖ ਕੁਲਾਟਿ." (ਰਾਮਾਵ) ਅਕੁਲਾਟਿਕੇ ਪ੍ਰਕਟ ਹੋਏ।

ਜੰਗਾ. ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਦਾ ਇੱਕ ਪ੍ਰੇਮੀ ਸਿੱਖ. ਇਹ ਗ੍ਰਿਹਸਥ ਦਾ ਤੜਕਾ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ, ਸਤਿਗੁਰੂ ਨੇ ਗ੍ਰਿਹਸਥ ਵਿੱਚ ਰਹਿਕੇ ਭਗਤਿ ਕਰਨ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ. "ਜੰਗਾ ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ ਚਿਕ ਆਯੋ." (ਗੁਪ੍ਰਸ਼ੁ)

ਜੰਗਾ ਸਿੰਘ. ਦਸਮੇਸ ਦਾ ਇੱਕ ਪ੍ਰੇਮੀ ਨਵਰ.

ਜੰਗੁਪਵੀਤ. ਜਨੇਊ. ਦੇਖੋ, ਯਗੜੋਪਵੀਤ "ਜੰਗੁਪਵੀਤ ਗਏ ਜਿਮ ਪਾਥਨ." (ਗੁਪ੍ਰਸ਼ੁ)

ਜਗੜਾਸਾ. ਦੇਖੋ, ਜਿਗੜਾਸਾ.

ਜਗੜਾਸੀ } ਦੇਖੋ, ਜਿਗੜਾਸੁ.
ਜਗੜਾਸੁ }

ਜਗੜਪਵੀਤ. ਜਨੇਊ. ਦੇਖੋ, ਯਗੜੋਪਵੀਤ. "ਜਗੜਪਵੀਤ ਦੇਨ ਹਿਤ ਧਾਰਾ." (ਨਾਪੁ)

ਜਗੜੇਸ਼ੁਰ. ਸੰ. ਬਡੇਸ਼ੁਰ. ਸੰਗੜ—ਯਗੜ ਦਾ ਸੁਮੀ ਵਿਸਨੁ। ੨ ਅਗਨਿ। ੩ ਦੇਖੋ, ਜੰਗਪੁਰਖ.

ਜਗੜੋਪਵੀਤ. ਦੇਖੋ, ਜਨੇਊ ਅਤੇ ਯਗੜੋਪਵੀਤ.

ਜਿਘਨ. ਸੰ. ਸੰਗੜ—ਫੌਜ ਦਾ ਪਿਛਲਾ ਭਾਗ। ੨ ਚਿੱਤਤ. ਨਿਤੰਭ। ੩ ਪੇਡੂ.

1 ਇਸ ਸੰਬੰਧ ਵਿਚ ਦੇਖੋ, "ਵੰਨਭ ਭਨ ਕਪਟ ਦਰਪਣ" ਗ੍ਰੰਥ. 2 ਦੇਵਤਾ ਨੂੰ ਅਰਪਿਤਾ ਐਨ.

ਜਥਾ } ਦੇਖੋ, ਜਥਾ.

ਜਥਾ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਸੁਦ. ੨ ਮੁੱਲ ਨਿਆ ਹੋਇਆ ਵਾਸ.
ਜਥਾ. ੩ ਵਿ—ਨੀਓ. ੪ ਕਮੀਨਾ. ੫ ਅੰਤਿਮ. ਪਿਛਲਾ.

ਜਥਾ. ਵਿ—ਜਾਚਨਾ. ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਕਰਨਾ. ਅਨੁਮਾਨ ਕਰਨਾ.
੨ ਫਰਨਾ. “ਜਾ ਉਹੁ ਨਿਰਮਲ, ਤਾ ਹਮ ਜਥਾ.” (ਅਸਾ ਮ: ੫)
ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਭੀ ਨਿਰਮਲ ਵਧਦੇ ਹਾਂ। ੩ ਨਿਸ਼ਚੇ ਕਰਨਾ. “ਬਾਲ ਕਾ
ਕਾਲ ਨਿਰੰਜਨ ਜਥਾ.” (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ) ੪ ਸੰਗਤ—ਮਿਆਲ.
ਸੰਗਤਪ. “ਕਹਿ ਕਹਿ ਦੇਖੇ ਅਪਣੇ ਜਥਾ.” (ਮਧੂ ਅ: ਮ: ੫)
੫ ਵਿ—ਯਾਚਕ. ਜਾਚਨਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਰਿਖਾਰੀ. “ਕਹੁ ਨਾਨਕ
ਪ੍ਰਭੁ ਕੇ ਸਭਿ ਜਥਾ.” (ਬਿਲਾ ਮ: ੫)

ਜਥਾ. ਸੰ. ਯਾਚਨੀਯ. ਵਿ—ਮੰਗਣ ਯੋਗਤਾ. ੨ ਉਹ ਵਸਤੁ ਜਿਸ
ਨਈ ਯਾਚਨਾ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ. “ਜੇ ਇਛੈ ਸੇ ਫਲੁ ਪਾਇਸੀ, ਸਭ ਖਰੇ
ਵਿਚ ਜਥਾ.” (ਮ: ੩ ਵਾਰ ਸੁਹੀ) ੩ ਦੇਖੋ, ਜਥਾ.

ਜਥਾ. ਵਿ—ਯਾਚਕ. ਰਿਖਾਰੀ. “ਸਦਾ ਸਲਾਹੀਐ ਸਭ ਤਿਸ ਕੇ
ਜਥਾ.” (ਮ: ੩ ਵਾਰ ਮਧੂ ੧) ੨ ਜਾਂਚਿਆ. ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਕੀਤਾ.
ਦੇਖੋ, ਜਥਾ. ੩ ਭਾ ੪. ਜੋਚਾ. ਸੰਗਤ—ਪ੍ਰਸੂਤਾ ਇਸਤ੍ਰੀ. ਜਿਸ ਨੇ
ਸੰਤਾਨ ਜਣੀ ਹੈ.

ਜੋਚਾ. ਦੇਖੋ, ਜਥਾ ੩.

ਜਥਾ } ਦੇਖੋ, ਜਥਾ. ਜੱਖ ਅਤੇ ਯਥਾ.

ਜੱਫਹਰਿ, ਸਿੰਘ. ਖੇਰ. ਦੇਖੋ, ਹਰਜੱਫ. “ਧਰਮ ਜੱਫਹਰਿ ਇੱਕ
ਜੱਫਹਰ.” (ਗੁਰਿ ੧੦) ਧਰਮ ਸਿੰਘ. ਭਾਈ ਜੁੱਖ ਸਿੰਘ ਨੇ ਸਿੰਘ
ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਥਾਂ ਜੱਫਹਰਿ ਸ਼ਬਦ ਵਰਤਿਆ ਹੈ.

ਜੱਫਣੀ. ਥਕ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ. ਯਥਾਣੀ.

ਜੱਫਪ } ਯਥਾਪਤਿ. ਯਥਾ ਦਾ ਰਾਜਾ ਰੁਬੇਰ.

ਜਜ. ਦੇਖੋ, ਯਜ ਧਾ. “ਜਜਿ ਕਾਜਿ ਪਰਬਾਣਿ ਜੁਹਾਈ.” (ਅਸਾ
ਮ: ੫) ਯਜਨ (ਏਵਪੁਜਨ) ਅਤੇ ਵਿਵਾਹ ਆਦਿ ਪਰਬਾਣਿ (ਪੂਜਾ)
ਵਿੱਚ ਜੁਹਾਈ। ੨ ਸੰ. ਜਜ ਯੋਧਾ. ਜੰਗ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਬਹਾਦੁਰ।
੩ ਸਿੰਧੀ. ਸ਼ਾਈ ਸਮੇਂ ਕੀਤੀ ਜਯਾਤਤਾ। ੪ ਭਰਾਤ. ਜਨੇਤ.

ਜਜਨ. ਪੁਜਣਾ. ਯੱਗ ਕਰਣਾ. ਦੇਖੋ, ਯਜਨ.

ਜਜਥ. ਅ. ੪. ਜਜਥ. ਸੰਗਤ—ਆਪਣੀ ਵੱਲ ਖਿੱਚਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ।
੨ ਸੇਖਣਾ. ੩ ਮਿਲ ਜਾਣਾ.

ਜਜਥਾ. ਅ. ੪. ਜਜਥਾ. ਸੰਗਤ—ਦਿਲ ਦੀ ਖਿੱਚ। ੨ ਸੰਗਤਪ।
੩ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੪ ਇੱਛਾ. ਵਾਸਨਾ.

ਜਜਮ. ਦੇਖੋ, ਜਜਮ। ੨ ਦੇਖੋ, ਜਜਮਾਲਿਆ। ੩ ਅ. ੧੨ ਜਜਮ.
ਵਿ—ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ (ਪੱਕਾ) ਸੰਗਤਪ.

ਜਜਮਾਨ } ਦੇਖੋ, ਯਜਮਾਨ. ਯਯਗ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਜੇ ਪੁਰੋਹਿਤ ਤੋਂ
ਜਜਮਾਨੁ } ਯਯਗ ਕਰਾਉਂਦਾ ਹੈ. “ਕਰਤਾ, ਰੂ ਮੇਰਾ ਜਜਮਾਨ.”

(ਪ੍ਰਭਾ ਮ: ੧) “ਸਾਈ ਪ੍ਰਤੀ ਜਜਮਾਨ ਕੀ ਸਾ ਰੋਰੀ, ਏਰੁ ਯਾਨਿ
ਖਾਧੈ ਤੇਰਾ ਜਨਮੁ ਕਾਇਆ.” (ਅਸਾ ਪਟੀ ਮ: ੩)

ਜਜਮਾਲਾ } ਵਿ—ਜੁਜਮਵਾਲਾ. ਕੁਸੁ ਰੋਗ ਵਾਲਾ.
ਜਜਮਾਲਿਆ } ਕੰਤ੍ਰੀ। ੨ ਭਾਵ—ਵਿਸਟੀ ਪਾਮਰ, ਜਿਸ ਦੇ
ਜਜਮਾਲੇ } ਸੰਗ ਤੋਂ ਰੋਗ ਹੋਣ ਦਾ ਭਰ ਹੈ. “ਚੁਣਿ ਵਖਿ ਕਥੇ
ਜਜਮਾਲਿਆ.” (ਵਾਰ ਅਸਾ) “ਸਚੈ ਵਖਿ ਕਥੇ ਜਜਮਾਲੇ.” (ਮ:
੪ ਵਾਰ ਗੁਰੂ ੧) ੩ ਪੱਕੇ ਟਿਰਾਏ ਵਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਜਜਮ ੩. “ਨਿਤ
ਮਾਇਆ ਨੇ ਫਿਰੈ ਜਜਮਾਲਿਆ.” (ਮ: ੪ ਵਾਰ ਗੁਰੂ ੧)

ਜਜਰ } ਸੰ. ਜਜਰ. ਵਿ—ਜੀਰਣ. ਪੁਰਾਣਾ. “ਇਹੁ ਸਰੀਰੁ
ਜਜਰਾ } ਜਜਰੀ ਹੈ ਇਸ ਨੇ ਸਭ ਪਹੁੰਚੇ ਆਏ.” (ਵਛ ਮ:
ਜਜਰੀ } ੩ ਅਲਾਹਣੀ) ੨ ਬੁੱਢਾ। ੩ ਟੁੱਟਿਆ ਢੁੱਟਿਆ.

ਜਜਾ. ਜਜੇ ਦਾ ਉੱਚਾਰਣ ਸਕਾਰਾ। ੨ ਕੁਰਮੁਖੀ ਦਾ ਤੇਰ੍ਹਵਾਂ ਅੱਖਰ.
“ਜਜਾ ਜਾਨੈ ਹਉ ਕਛੁ ਹੁਆ.” (ਭਾਵਨ) ੩ ਦੇਖੋ, ਜਜਾ ੪ ਅ. ੧੨
ਜਜਾ. ਪ੍ਰਤਿਬਦਨਾ। ੫ ਕਰਮ ਦਾ ਫਲ.

ਜਜਾਤਿ } ਦੇਖੋ, ਯਜਾਤਿ.

ਜਜਿ. ਦੇਖੋ, ਜਯਿ ਅਤੇ ਜਜ.

ਜਜੀਆ. ਦੇਖੋ, ਜੇਜੁਆ.

ਜਜੀਰਾ. ਅ. ੪. ਜਜੀਰਹ. ਸੰਗਤ—ਟਾਪੂ. ਵੀਪ. ਜਮੀਨ ਦਾ ਉਹ
ਭਾਗ, ਜਿਸ ਦੇ ਚੁਕੜੇ ਪਾਣੀ ਹੋਵੇ.

ਜਜੀ. ਯਜਨ (ਪੁਜਨ) ਕਰਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਯਜਨ. “ਜਗਦੀਸ ਜਜੀ
ਜਗ.” (ਗੁਪਤੁ)

ਜੱਜਾ. ਦੇਖੋ, ਜਜਾ। ੨ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੇ ਜਿਲੇ ਇੱਕ ਕਾਸ਼ਤਕਾਰ
ਜਾਤੀ। ੩ ਸਿਆਲਕੋਟ ਵੱਲ ਦੇ ਸੂਬਾਜਵਾਨੀ ਰਾਜਪੂਤਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਜਥੇਲ
ਜਾਤੀ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਗੋਤੁ. “ਯਜਾ ਜੱਜਾ ਜਾਣੀਐ, ਭਾਲਾ ਮਰਵਾਰਾ
ਵਿਕਸੇਦਾ.” (ਭਾਰੁ)

ਜਜੁ } ਭਿੰਡ. ਸੰਗਤ—ਧਰਮਰਾਜ.

ਜਟ. ਦੇਖੋ, ਜਟਾ. “ਭਟ ਨ ਖਟ ਨ ਜਟ ਨ ਹੋਮ ਨ.” (ਕਾਨ ਮ:
੫) ਨਾ ਤੀਰਥਾਂ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਨਿਵਾਸ, ਨਾ ਖਟਕਰਮ, ਨਾ ਜਟਾ
ਧਾਰਣ, ਨਾ ਹੋਮਕਰਨਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਜਟੁ ਅਤੇ ਜੱਟ.

ਜਟਹੁ. ਜਟੋ. “ਜਟਹੁ ਨਾਮ ਹਰਿ ਹੀਰਾ.” (ਨਾਪੁ)

ਜਟਕਾ. ਵਿ—ਜੱਟ ਦਾ. ਜਿਵੇਂ ਜਟਕਾ ਕੰਮ.

ਜਟਕੇ ਸੰਦ. ਉਹ ਸੰਦ (ਔਲਾਹ) ਜੋ ਜੱਟ ਦੇ ਵਰਤਣ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦੇ
ਹਨ, ਹਲ, ਮੁਹਾਕਾ, ਸਲੀਖ, ਤੰਗੁਲੀ, ਪੋਰ, ਪੰਜਾਲੀ, ਗੱਡਾ,
ਕਹੀ, ਮੁਹਾਖਾ (ਰੰਘਾ) ਦਾੜੀ, ਫੌਜ, ਕਰਾਹ, ਕੁਹਾੜੀ, ਕੰਡਾਸਾ
ਆਦਿ.

ਜਟਜ } ਸੰਗਤ—ਗੰਗਾ, ਜੋ ਸਿਵ ਦੀ ਜਟਾ ਤੋਂ ਉਪਜੀ ਹੈ.
ਜਟਜਾ } (ਸਨਾਮ)

ਜਟਜਾਸੁਤ. ਗੰਗਾ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਭੀਸ਼ਮ. (ਸਨਾਮ)

ਜਟਜਾਟ. ਜਟਾਜੂਟ. ਜਟਾ ਦਾ ਜੂਤਾ. "ਕਰਿ ਜਟ ਜਟਾ ਜਟਜਾਟ." (ਕਨ ਮ: ੪ ਪੜਤਾਲ)

ਜਟਧਾਰ. ਵਿ—ਜਟਾ ਦੇ ਧਾਰਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਕੜਾ—ਵੈਰਾਗੀ ਸਾਧੂ. "ਦੰਡਧਾਰ' ਜਟਧਾਰੈ ਪੇਖਿਓ ਵਰਤ ਨੇਮ ਤੀਰਥਾਏ." (ਭੈਰ ਮ: ੫) ੩ ਸਿਵ. ਦੇਖੋ, ਜਟਾਧਰ। ੪ ਵਟ (ਬੋਹੜ).

ਜਟਧਾਰੀ. ਦੇਖੋ, ਜਟਾਧਰ। ੨ ਜਟਾ ਵਿੱਚੋਂ ਨਿਕਲੀ ਹੋਈ ਧਾਰਾ. ਗੰਗਾ. "ਜਾਪੇ ਚੱਲੇ ਰੱਤ ਦੇ ਸਲਲੇ ਜਟਧਾਰੀ." (ਚੰਡੀ ੩)

ਜਟਨਿ. ਸਿਵ ਦੀ ਜਟਾ ਵਿੱਚ ਨਿਵਾਸ ਕਰਨ ਵਾਲੀ, ਗੰਗਾ. (ਸਨਾਮਾ)

ਜਟਨਿਨ. ਜਟਨਿ (ਗੰਗਾ) ਵਾਲੀ. ਕੰਗਾ ਨੂੰ ਧਾਰਨ ਵਾਲੀ, ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ. (ਸਨਾਮਾ)

ਜਟਪੁਰਾ. ਦੇਖੋ, ਲੰਮੇ ੩ ਅਤੇ ਲੰਮੇਜਟਪੁਰੇ.

ਜਟਭੂਕ. ਸੰ. ਜਟਾ ਧਾਰਨ ਵਾਲਾ ਵਟ (ਬਰੇਟਾ). "ਜਿਮਿ ਬਟਬੀਜ ਵਿਖੇ ਜਟਭੂਕ ਦਲ ਸਾਖਾ ਕਾਂਡ ਸਹਿਤ ਢਲ ਆਹਿ." (ਗੁਪਤੁ) ਜਿਵੇਂ ਬੋਹੜ ਦੇ ਬੀਜ ਵਿੱਚ ਪੱਤੇ ਟਾਹਣੀਆਂ ਭਾਹਣੇ ਅਤੇ ਢਲ ਸਮੇਤ ਜਟਭੂਕ (ਵਟ) ਹੈ.

ਜਟੋਲ. ਸੰਕੜਾ—ਜਟਕੀ ਗੱਲ. ਗੰਗਾ ਦਾ ਭਾਗ। ੨ ਭਾਵ ਕੱਪ. ਝੁੱਠੀ ਕਹਾਣੀ. ਮਨਕਲਪਿਤ ਭਾਤ.

ਜਟਾ. ਸੰ. ਸੰਕੜਾ—ਸਿਰ ਦੇ ਉਲਥੇ ਅਤੇ ਚੱਸੀ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਦੇ ਕੇਸ. ਬੋਹੜ ਆਦਿ ਦਾ ਦੁੱਧ ਨਾ ਕੇ ਕਣੀ ਲੋਕ ਕੇਸਾਂ ਨੂੰ ਚੱਸੀ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵੱਟ ਲੈਂਦੇ ਹਨ. ਰਾਮ ਚੰਦ੍ਰ ਜੀ ਨੇ ਵਣਵਾਸ ਸਮੇਂ ਆਖਿਆ ਸੀ. "ਜਟਾ: ਚਿਤ੍ਰਾ ਕਮਿਸ਼ਾਮਿ ਨਕਰਗੋਪੰ ਕੀਰਮਾਨਯ." (ਵਾਸਮੀਕਿ ਰਾਮਾਯਣ, ਅਯੋਧਯਾ ਕਾਂਡ, ਸਰਗ ੫੨) "ਜਟਾਮੁਕਟੁ ਤਨਿ ਚਸਮ ਲਗਾਈ." (ਭੈਰ ਮ: ੧) ੨ ਬਿਰਛ ਦਾ ਬਚੀਕ ਭਟਾ। ੩ ਟਾਹਣੀ. ਲਾਖਾ। ੪ ਵੇਦਪਾਠ ਦੀ ਇੱਕ ਰੀਤਿ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਪਹਿਲੇ ਪੜ੍ਹੇ ਪਦ ਨੂੰ ਦੁਬਾਰਾ ਅਗਲੇ ਪਦ ਨਾਲ ਮਿਲਾਕੇ ਪੜ੍ਹਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ.

ਜਟਾਊ. ਸੰਕੜਾ—ਜਟਾ ਦਾ ਲਮ੍ਹਾਵਾ. ਜਟਾ ਦਾ ਜੂਤਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਜਟਾਯੂ.

ਜਟਾਜੂਟ. ਸੰਕੜਾ—ਜਟਾ ਦਾ ਜੂਤਾ. "ਜਟਾਜੂਟ ਭੇਖ ਕੀਏ ਫਿਰਤ ਉਦਾਸ ਕਉ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ) ੨ ਆ. ਵਿ—ਸੋ ਸਿਰ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਪੈਰਾਂ ਤੱਕ ਦੇ ਰੋਮ ਨਹੀਂ ਕਟਦਾ. "ਜਟਾਜੂਟ ਰਹਿਓ ਅਨੁਰਾਗਹੁ." (ਗੁਣਿ ੧੦)

ਜਟਾਣੀ. ਸੰਕੜਾ—ਜਟਾਧਰ (ਸਿਵ) ਦੀ ਚਾਟੀ ਦੁਰਗਾ. "ਮਾਚੇ ਵੀਰ ਜਟਾਣੀ." (ਚੰਡੀ ੩) ੨ ਜੱਟ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ. ੩ ਵਿ—ਜੱਟ ਦੀ ਜੱਟ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ.

ਜਟਾਧਰ } ਵਿ—ਜਟਾ ਦੇ ਧਾਰਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਕੜਾ—ਸਿਵ।
ਜਟਾਧਾਰ } ੩ ਵੈਰਾਗੀ ਸਾਧੂ। ੪ ਹੁਣ ਉਦਾਸੀ ਸੰਨਿਆਸੀ ਆਦਿ
ਜਟਾਧਾਰੀ } ਮਤ ਦੇ ਬਹੁਤ ਸਾਧੂ ਜਟਾ ਰਖਦੇ ਹਨ। ੫ ਵਟ

ਜਟੀ ਸੰਨਿਆਸੀ

(ਬੋਹੜ—ਬਰੇਟਾ) ਦਰਖਤ.

ਜਟਾਮੁਕਟੁ } ਜਟਾ ਦਾ ਮੁਕੁਟ. ਜਟਾ ਦਾ ਜੂਤਾ. ਦੇਖੋ, ਜਟਾ ੧.
ਜਟਾਮੁਕਟੁ } ਜਟਾ ਦਾ ਮੁਕੁਟ. ਜਟਾ ਦਾ ਜੂਤਾ. ਦੇਖੋ, ਜਟਾ ੧.
ਜਟਾਯੂ. ਪੁਰਾਣਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਸ਼ਕੋਨੀ ਦੇ ਉਦਰ ਤੋਂ ਸੂਰਜ ਦੇ ਰਬਵਾਹੀ ਅਰੁਣ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ, ਜੋ ਸੰਪਾਤੀ ਦਾ ਭਾਈ ਅਤੇ ਗਿਰਥਾ ਦਾ ਰਾਜਾ ਸੀ. ਇਹ ਰਾਜਾ ਦਸਰਥ ਦਾ ਮਿਤ੍ਰ ਸੀ. ਇਸ ਨੇ ਸੀਤਾਹਰਣ ਸਮੇਂ ਰਾਵਣ ਨਾਲ ਘੋਰ ਯੁੱਧ ਕੀਤਾ ਸੀ. "ਉਤ ਰਾਵਣ ਆਨ ਜਟਾਯੂ ਘਿਰੇ." (ਰਾਮਾਵ) ਰਾਵਣ ਦੇ ਖਤਰ ਨਾਲ ਜਟਾਯੂ ਜ਼ਖਮੀ ਹੋ ਕੇ ਜ਼ਮੀਨ ਪੁਰ ਛਿੱਕਾ, ਜਦ ਰਾਮਚੰਦ੍ਰ ਜੀ ਸੀਤਾ ਦੀ ਭਾਲ ਵਿੱਚ ਫਿਰ ਰਹੇ ਸਨ, ਤਦ ਇਸ ਨੇ ਸੀਤਾਹਰਣ ਦਾ ਪ੍ਰਸੰਗ ਸੁਣਾਕੇ ਪ੍ਰਾਣ ਤਿਆਗੇ। ੨ ਵਾਯੂਪੁਰਾਣ ਅਨੁਸਾਰ ਇੱਕ ਮੁਕੁਟ.

ਜਟਾਯੂਅਰਿ } ਜਟਾਯੂ ਦਾ ਵੈਰੀ ਰਾਵਣ (ਸਨਾਮਾ)
ਜਟਾਯੂਰਿਪੁ }

ਜਟਾਲ } ਵਿ—ਜਟਾਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਕੜਾ—ਸਿਵ. "ਉਘੇ ਜਟੁ ਨੇਜੇ ਜਟਾਲਾ" ਜਟਾਲੇ." (ਰਾਮਾਵ) ਨੇਜੇ ਮਾਨੋ ਸਿਵ ਦਾ ਤ੍ਰਿਸੁਲ ਹਨ.
ਜਟਾਲ } ਵਿ—ਜਟਾ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਕੜਾ—ਸਿਵ। ੩ ਸਿਵ ਦਾ ਜਟਾਵਾਲਾ } ਨਾਈਆ. ਉਹ ਬੈਲ, ਜਿਸ ਪੁਰ ਸਿਵ ਸਵਾਰੀ ਕਰਦਾ ਹੈ. "ਬੈਲ ਨਗਰੇ ਪੋਣ ਦੇ ਉੱਘਨ ਜਾਨੁ ਜਟਾਵਲੇ." (ਚੰਡੀ ੩) ਜਿਵੇਂ ਨਾਈਆ ਬੜ੍ਹਕਦਾ ਹੈ ਤਿਵੇਂ ਨਗਰੇ ਆਦਿ ਦੀ ਗਰਜ ਹੈ ਰਹੀ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਉੱਘਨ ੨। ੪ ਵੈਰਾਗੀ ਸਾਧੂ। ੫ ਵਟ (ਬੋਹੜ—ਬਰੇਟਾ).

ਜਟਿਤ. ਸੰ. ਵਿ—ਜਟਿਆ ਹੋਇਆ. ਜਟਾਊ.

ਜਟਿਧੂਰ. ਦੇਖੋ, ਪੂਰਜਟੀ.

ਜਟਿਯਾ. ਵਿ—ਜਟਾਧਾਰੀ। ੨ ਸੰਕੜਾ—ਜੱਟੀ. ਜੱਟ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ. ਜਟਿਯਾਰਾ. ਵਿ—ਜਟਾ ਵਾਲਾ. "ਨਿਭੂ ਕਦਮ ਸੁ ਵਟ ਜਟਿਯਾਰੇ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੨੫੬) ਜਟਾਵਾਲੇ ਬੋਹੜ.

ਜਟਿਲ. ਸੰ. ਵਿ—ਜਟਾਵਾਲਾ। ੨ ਔਖਾ ਮਜ਼ਮੂਨ, ਜਿਸ ਦਾ ਜਟਾ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜੁਲਝਣਾ ਔਖਾ ਹੋਵੇ. ਕਹਿਨਾ। ੩ ਸੰਕੜਾ—ਭ੍ਰਮਮਚਾਰੀ। ੪ ਬਰਥ ਸੋਰ। ੫ ਸਿਵ.

ਜਟੀ. ਵਿ—ਜਟਾ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਕੜਾ—ਵਟ. ਬੋਹੜ। ੩ ਪਿਲਖਨ। ੪ ਸਿਵ। ੫ ਦੇਖੋ, ਜੱਟੀ.

ਜਟੀਸ. ਸੰਕੜਾ—ਜਟਾਧਾਰੀਆਂ ਦਾ ਟੀਲ ਸਿਵ. "ਵਰੁਣ ਵਿਰੰਚਿ ਜਟੀਸ ਸੁਰ." (ਗੁਣਿ ੧੦)

ਜਟੀਲਾ. ਦੇਖੋ, ਜਟਿਲ.

ਜਟੂ. ਦੇਖੋ, ਜੱਟ. "ਧੰਨਾ ਜਟੂ ਭਾਲਮੀਕੁ ਬਟਵਾਰਾ, ਗੁਰਮੁਖਿ ਪਾਰਿਪਾਇਆ." (ਮਯੂ ਮ: ੪)

ਜਟੂਆ. ਵਿ—ਜਟਾ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਕੜਾ—ਜਟਾਜੂਟ. ਜਟਾ ਦਾ ਜੂਤਾ. "ਬੰਧਹਿ ਬਹੁ ਜਟੂਆ." (ਸਵੈਯੇ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ਮ: ੫)

ਜਟੇਟਾ. ਜੱਟ ਦਾ ਬੇਟਾ. ਜੱਟਪੁਤ੍ਰ.

ਜੰਟ. ਇੱਕ ਜਾਤਿ, ਜੋ ਕਿਤਨਿਆਂ ਦੇ ਖ਼ਾਸ ਅਨੁਸਾਰ ਰਾਜਪੂਤਾਂ ਦੀ ਸ਼ਾਖ਼ ਹੈ. ਜੰਟ, ਹਿੰਦ ਵਿੱਚ ਮੱਧ ਏਸ਼ੀਆ ਤੋਂ ਆਏ ਪੱਛਮੀ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਵਿੱਚ ਆਕਾਸ਼ ਹੋਏ ਸਨ. ਕਰਨਾਨ ਟਾਡ ਨੇ ਜੰਟਾਂ ਨੂੰ ਯਵਦੰਸੀ ਦੱਸਿਆ ਹੈ. ਇਤਿਹਾਸਕਾਰਾਂ ਨੇ ਇਸੇ ਜਾਤਿ ਦੇ ਨਾਮ Jit—Jute—Getae ਆਦਿ ਲਿਖੇ ਹਨ. ਇਸ ਜਾਤਿ ਦੇ ਬਹੁਤ ਲੋਕ ਖੇਤੀ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਹਨ. ਭੌਜੀ ਕੰਮ ਲਈ ਭੀ ਇਹ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹਨ. ਜੰਟ ਬੰਦਾਵਰ, ਸੁਭੋਨ, ਬਲਵਾਨ, ਨਿਸਕਪਟ, ਸ਼ਾਮੀ ਦੇ ਭਗਤ ਅਤੇ ਉਦਾਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

ਜੰਟਾ. ਵਿ—ਜਟਾਧਾਰੀ. “ਫ਼ੁਮਤੇ ਜੰਟਾ.” (ਦੱਤਾਵ) ੨ ਸੰਬੋਧਨ. ਐ ਜੰਟ।

ਜੰਟੀ. ਜੰਟ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ.

ਜੰਟੂ. ਤਿਵਾਤੀ ਬ੍ਰਾਹਮਣ, ਜੋ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨਦੇਵ ਦਾ ਸਿੱਖ ਹੋਇਆ। ੨ ਚੰਡਾ ਗੋਤ ਦਾ ਇੱਕ ਪ੍ਰੇਮੀ, ਜੋ ਪੰਜਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦਾ ਸਿੱਖ ਹੋਇਆ। ੩ ਭੀਵਾ ਗੋਤ ਦਾ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨਦੇਵ ਸ਼ਾਮੀ ਦਾ ਸਿੱਖ। ੪ ਭੰਡਾਰੀ ਗੋਤ ਦਾ ਬਾਹਦਰਾ ਨਿਵਾਸੀ ਪੰਜਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦਾ ਸਿੱਖ। ੫ ਜੋਨਪੁਰ ਨਿਵਾਸੀ ਇੱਕ ਤਪਾ, ਜੋ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਸੇਵਕ ਹੋਇਆ। ੬ ਛੀਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦਾ ਇੱਕ ਯੋਧਾ ਸਿੱਖ।

ਜਠਰ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਪੇਟ. ਢਿੱਡ. “ਕਰਿ ਦੇਖ ਜਠਰ ਕਉ ਭਰਤੇ.” (ਮਨਾ ਮ: ੫) ੨ ਮੇਦਾ. ਪਕਾਅਤ। ੩ ਬੰਦੇਦਾਨ. ਭਰਤਾਅਤ।

ਜੰਟ ਜਾਤਿ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ Col. W. A. Sleeman ਦੀ ਢਿੱਠੀ Sir John Logan (ਮਹਾਰਾਜਾ ਦਲਿਪ ਸਿੰਘ ਦੇ ਅਭਾਨੀਕ) ਦੇ ਨਾਮ ਲਿਖੀ, ਚੋਖਾ ਯੋਗ ਹੈ—

Lucknow. 17th march, 1854.

My Dear Login,

I have been reading up the book I spoke to the Maharajah about (“Pictorial History of England”) since he left. You must get it for him, and let him see for himself, that he is of the same race as the men of Kent. They moved from Jutland, and came into England with the Saxon from Friesland and Angles from Holstein, who dispossessed the old Britons in the 5th century. They were the Jats or old Getae of the Greeks and Romans, who came from the countries about Kashgar. Some came down and settled on the banks of the Indus whence they spread to the Jumna and Chumbal; whilst others went and settled in Western Europe (Sweden and Denmark); from them Jutland received its name. Tell His Highness that their Chiefs Hengist and Horsa, were Juts like himself. their family came from Kashgar and the Caspian and

ਹਿਰਮ. “ਕਿਮ ਦੇਵਕਿ ਕੇ ਜਠਰੰਤਰਿ ਆਏ.” (ਸਵੈਯੇ ਕ: ੪) ੪ ਵਿ—ਭੁੱਢਾ.

ਜਠਰ ਰੋਗ. ਸੰ. ਜਾਹਰ ਰੋਗ ਸੰਗਤ—ਮੇਢੇ ਢਿੱਡ ਆਦਿ ਵਿੱਚ ਹੋਣ ਵਾਲਾ ਰੋਗ. ਦੇਖੋ, ਉਦਰਰੋਗ.

ਜਠਰਾਕਾਨਿ } ਸੰਗਤ—ਪੇਟ ਦੀ ਅਗੂ. ਮੇਢੇ (ਭਾਵ—ਜਰੀਰ)
ਜਠਰਾਨਲ } ਦੀ ਉਹ ਛਤਮੀ (blood heat), ਜਿਸ ਨਾਲ
ਭੋਜਨ ਪਚਦਾ ਅਤੇ ਦੇਹਰੂਪ ਕਲ ਚਲਦੀ ਹੈ. ਇਹ ਜਗ੍ਹਾ ਦੀ ਹਰਕਤ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਈ ਹਰਾਤ ਹੈ, ਜੋ ੯੮—੪ ਦਰਜੇ ਫਾਰਨਹਾਈਟ (Fahm heit) ਥਰਮਾਮੀਟਰ (Thermometer) ਦੀ ਹੈ.

ਜਠੇਰਾ. ਸੰ. ਜਠੇਰੂ. ਵਿ—ਜੇਰਾ. ਵਡਾ. ਦੇਖੋ, ਜਿਠੇਰਾ.

ਜੱਠ. ਦੇਖੋ, ਚੱਠ. “ਜੱਠ ਅਰੰਭੀ ਗੁਰੂ ਕਰਤਾਰ.” (ਗੁਪਤੁ)

ਜਡ. ਸੰ. ਯਡ. ਧਾ—ਜਮਜਾਟਾ, ਇਕੱਠਾ ਹੋਣਾ। ੨ ਗਡਣਾ. ਦੇਖੋ,

ਜਡਨਾ. “ਜਿਹ ਕੇ ਮਨ ਮੇ ਜਰਾਰਾਯ ਜਡੈ.” (ਕ੍ਰਿਸਨਾਬ) ੩ ਸੰ.

ਯਡ. ਵਿ—ਅਚੇਤਨ. ਜਡਾ.੪ ਮੰਦਭੁੱਧਿ. ਮੁਰਖ। ੫ ਸੰਗਤ—ਜਲ.

ਜਡ. ਦੇਖੋ, ਜਡ ੩ ਅਤੇ ੪.

ਜਣ. ਦੇਖੋ, ਜਨ. “ਜਣ ਜਣ ਸਿਉ ਛਾਡ ਧੋਹੁ.” (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪

ਕੇ) ੨ ਦੇਖੋ, ਜਣਨਾ। ੩ ਦੇਖੋ, ਜਣੂ.

ਜਣਨ. ਸੰ. ਜਨਨ. ਸੰਗਤ—ਉਤਪੱਤੀ. ਪੈਦਾਇਸ਼। ੨ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ.

settled in Jutland, while his part of the family settled on the Indus spreading to the Punjab. The Juts took possession of Kent, and some of the first kings were Juts, like the Maharajah's ancestors, and both might, with equal justice, boast descent from Odin, the God of War. They also took possession of the Isle of Wight and the Isle of Thanet. All the old Kentish families are descendants of Juts; and of the same race as Duleep Singh. You can show him some of the beauties of Kent, as you go up the Thames, and he will have an opportunity of seeing it if he visits Lord Hardinge. x x x

Believe me, my dear Login,

Yours very truly, I

W. A. Sleeman.

ਇਹ French scale of measuring temperature ਹੈ. ਯਵਦ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਦੀ ਹਰਾਤ ਨੂੰ ੩੭ ਨੰਬਰ ਦੀ ਮੰਨੀ ਪਾਣੀ ਉਬਲਣ ਦੀ ਛਤਮੀ ੨੧੨ ਦਰਜੇ ਮੰਨੀ ਹੈ. ਇਸ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰਲੇ ਦਰਜੇ ਛਤਮੀ ਦੇ ਵੱਡੇ ਢਿੱਡੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ. ਇਸ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਅੰਗ੍ਰੇਜੀ Centigrade ਢਿੱਡੇ (ਸਿਧਰ) ਤੋਂ ੧੦੦ (0—100) ਹੈ, ਅਤੇ ਰੂਸੀ Reaumer ਢਿੱਡੇ ਤੋਂ ੮੦ (0—80) ਹੈ.

ਦੇਖੋ, ਥਰਮਾਮੀਟਰ.

ਜਣਨਾ. ਫਿ—ਉਤਪੰਨ ਕਰਨਾ. ਪੈਦਾ ਕਰਨਾ. ਜਮਾਉਣਾ. ਦੇਖੋ, ਜਣਨ. "ਅਉਤ ਜਣੇਦਾ ਜਾਇ." (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਰਾਮ ੧) "ਧੰਨ ਜਣੇਦੀ ਮਾਇ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੨) "ਜਿਨ ਕੇ ਜਣੇ ਬਡੀਰੇ ਤੁਮ ਹਉ ਤਿਨ ਸਿਉ ਭਗਰਤ ਪਾਪ." (ਸਾਰ ਮ: ੪)

ਜਣਾ. ਜਨਾਂ ਦਾ. ੨ ਜਾਣਾਂ. ਗਿਣਾਂ. "ਭਿਰਥਾ ਜਨਮੁ ਜਣਾ." (ਮਾਭ ਬਾਰਹਮਾਹਾ) ੩ ਆਦਮੀ.

ਜਣਾਉਣਾ. ਫਿ—ਭਰਾਨ ਕਰਾਉਣਾ. ਸਮਝਾਉਣਾ. ੨ ਜਨਨ ਕਰਾਉਣਾ. ਜਮਾਉਣਾ.

ਜਣਾਕਣਾ } ਹਰਯਕ (ਹਰੇਕ). ਪੁਤਰੇਕ. ਦੇਖੋ, ਜਨਾਕਨਾ. ੨ ਆਮ ਜਣਾਖਣਾ } ਆਦਮੀ.

ਜਣਾਵਣਾ. ਦੇਖੋ, ਜਣਾਉਣਾ.

ਜਣਿ. ਫਿ. ਵਿ—ਜਣਕੇ. ਪੈਦਾ ਕਰਕੇ. "ਜਿਉ ਜਨਨੀ ਸੁਤ ਜਣਿ ਪਾਨਤੀ." (ਕਉ ਮ: ੪)

ਜਣੀ. ਦੇਖੋ, ਜਨੀ. ੨ ਵਰ—ਨਾ. ਜਿਨ. ਮਤ. "ਜਣੀ ਲਖਾਵਹੁ ਅਸੰਤ ਪਾਪੀ ਸਣਿ." (ਆਸਾ ਰਵਿਦਾਸ) ਅਸੰਤ ਪਾਪੀ ਨਾਲ ਸਾਡੀ ਬਿੰਦਗੀ ਨਾ ਭੁਜਾਰੋ. ੩ ਜਨਨ (ਪੈਦਾ) ਕੀਤੀ. ੪ ਸਿੰਧੀ. ਮਰਨੇ ਦਾ ਭੋਜਨ ਵੰਡਣ ਦੀ ਫਿਯਾ. ਜਿਥੇ—ਕੰਦੋਤਾ ਲੱਭੂ ਆਇ ਵੰਡੇ ਜਾਏ ਹਨ। ੫ ਭਿੰਕ. ਮਾਭਾ. ਜਨਨੀ.

ਜਣੁ. ਸਿੰਧੀ. ਫਿ. ਵਿ—ਮਾਨੇ. ਭੋਯਾ. ਜਾਣੀਓ. "ਜਿਸ ਨੇ ਵਿਸਰੇ ਮੇਰਾ ਰਾਮ ਸਨੇਹੀ, ਤਿਸੁ ਨਾਭ ਬੇਦਨ ਜਣੁ ਆਈ." (ਸੋਰ ਮ: ੫)

ਜਣੈ. ਦੇਖੋ, ਜਣਨਾ. ੨ ਜਣ (ਜਨ) ਦਾ ਬਹੁਵਚਨ. ਜਿਥੇ—"ਦੇ ਜਣੇ ਆਏ."

ਜਣੇਦਾ } ਜਨਨ ਕਰੇਦਾ. ਕਰੇਦੀ. ਦੇਖੋ, ਜਣਨਾ. "ਤਿਨ ਧੰਨੁ ਜਣੇਦੀ } ਜਣੇਦੀ ਮਾਉ ਆਏ ਸਣਨੁ ਸੇ." (ਆਸਾ ਰਵਿਦਾਸ)

ਜਣੇਪਾ. ਜਣਨ (ਪੁਸ਼ਵਨ) ਦਾ ਭਾਵ. ਭੱਚਾ ਜਣਨ ਦੀ ਫਿਯਾ. ਪੁਸ਼ਤਿ.

ਜਣੈ. ਭਿੰਗ. ਸੰਕਸ਼ਾ—ਪਿਰਾ. ਜਨਕਾ. ੨ ਦੇਖੋ, ਜਣਾ.

ਜਣੈਤ. ਜਨਨ ਕਰੰਤ. ਪੈਦਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ੨ ਜਾਣੈਤ. ਜਾਣਦਾ ਹੈ. "ਜਣੈਤ ਚਾਰ ਚਕੁਣੀ." (ਭਰਾਨ) ਚਾਰੋਂ ਚੱਕ ਜਾਣੈਤ.

ਜਤ. ਸੰ. ਯਤੁ. ਫਿ. ਵਿ—ਜਿਥੇ. ਜਹਾਂ. "ਜਤ ਜਤ ਜਾਣੀਐ ਤਤ ਤਤ ਦ੍ਰਿਸਟਾਏ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫) ੨ ਦੇਖੋ, ਜਤੁ ਅਤੇ ਕਤ। ੩ ਦੇਖੋ, ਜੰਤ.

ਜਤਹ } ਯਤੁ ਹੀ. ਜਿਥੇ ਹੀ. ਜਹਾਂ.

ਜਤਕਤ } ਸੰ. ਯਤੁ ਕਤੁ. ਫਿ. ਵਿ—ਜਿਥੇ ਕਿਥੇ. ਜਹਾਂ ਕਹਾਂ.

ਜਤਕਤਹ } "ਜਤਕਤ ਤੁਮ ਭਰਪੂਰ ਰਹੁ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫)

ਜਤਕਤਾ } "ਜਤਕਤਹ ਤਤਹ ਦ੍ਰਿਸਟੇ." (ਸਹਸ ਮ: ੫)

ਜਤਨ. ਸੰ. ਯਤੁ. ਸੰਕਸ਼ਾ—ਉਪਾਯ. "ਜਤਨ ਬਹੁਤ ਸੁਖ ਕੇ ਕੀਏ." (ਸ. ਮ: ੯) ੨ ਯਤ ਧਾਰਣ. ਇੰਦ੍ਰਿਯਨਿਕ੍ਰਿਯ. "ਜਤਨ

ਤਪਨ ਕ੍ਰਮਨ." (ਕਾਨ ਮ: ੫)

ਜਤਬੁਤ. ਸੰਕਸ਼ਾ—ਯਤਬੁਤ. ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਦੇ ਸੰਕ੍ਰਮ ਦਾ ਨਿਯਮ. "ਦਾਨ ਦਯਾ ਦਮ ਸੰਜਮ ਨੇਮ ਜਤਬੁਤ." (ਸਵੈਯੇ ੩੩)

ਜਤਲਾਉਣਾ } ਫਿ—ਦੜੇਤਨ ਕਰਨਾ. ਕੜਾਤ ਕਰਾਉਣਾ. ਮਾਨੁਮ ਜਤਲਾਨਾ } ਕਰਾਉਣਾ. ਇਲਮ ਵਿੱਚ ਲਿਆਉਣਾ. ਆਕਾਹ ਜਤਾਉਣਾ } ਕਰਨਾ. ੨ ਪਤਾ ਦੇਣਾ.

ਜਤਿ. ਦੇਖੋ, ਯਤਿ. ੨ ਜਾਤਿ. "ਜਤਿ ਮੇਰੀ ਪਤਿ ਮੇਰੀ ਧਨ ਹਰਿ ਨਾਮ." (ਸੁਹੀ ਮ: ੫) ੩ ਸੰਗੀਤ ਅਨੁਸਾਰ ਗਾਯਨ ਦੀ ਧਾਰਣਾ ਦਾ ਨਾਉਂ ਜਤਿ (ਯਤਿ) ਹੈ. ਅਤੇ ਮ੍ਰਿਦੰਗ ਦੇ ਬੇਲ ਦਾ ਜਿੱਥੇ ਵਿਸ਼ਾਮ ਹੋਵੇ ਉਸ ਦੀ ਭੀ ਜਤਿ ਸੰਕਸ਼ਾ ਹੈ. ਡਾਕਟਰ ਚਰਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ "ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥਸਾਹਿਬ ਬੇਉਰੇ" ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ—ਜਤਿ, ਯਤਿ, ਸਾਥ, ਇਹ ਤਿੰਨੋਂ ਜੋਤੀ ਦੇ ਕਰਤਬ ਹਨ. ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਸੱਜਾ ਹੱਥ ਗਤਿ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰੇ, ਅਰਥਾਤ ਗਤਿ ਵਾਕਰ ਉਂਗਲੀਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਜੋਤੀ ਦੇ ਬਿਨਾਏ ਅਤੇ ਵਿਚਕਾਰ ਕੰਮ ਕਰੇ, ਅਤੇ ਖੱਬਾ ਹੱਥ ਸਾਥ ਵਾਕਰ ਖੁਲਾਸਾ ਵਜਾਏ, ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਜਤਿ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ. ਅਤੇ ਜਦੋਂ ਦੋਹਾਂ ਹੱਥਾਂ ਦੀਆਂ ਉਂਗਲੀਆਂ ਹਰਥ ਕੱਢਣ ਜੋ ਪਾਟਾਥਰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਆਵਾਜ ਵੀ ਨਰਮ ਨਰਮ ਨਿਕਲੇ, ਉਸ ਨੂੰ ਗਤਿ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ. ਜਦ ਦੋਵੇਂ ਹੱਥ ਖੁਲ੍ਹੇ ਕੰਮ ਕਰਨ ਅਤੇ ਆਵਾਜ ਵੀ ਖੁਲ੍ਹੀ ਨਿਕਲੇ (ਜਿਸ ਨੂੰ ਕਤ ਫੁੱਟ ਆਖਦੇ ਹਨ) ਤਾਂ ਉਸ ਦੀ ਸੰਗਤਾ ਸਾਥ ਹੁੰਦੀ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਬਿਲਾਵਲ ਮ: ੧ ਬਿਤੀ, ਘਰੂ ੧੦ ਜਤਿ।

੪ ਫਿ. ਵਿ—ਯਤੁ. ਜਿਥੇ. ਜਹਾਂ. "ਜਤਿ ਜਾਤ ਸਦਾ ਕਾਲ ਹਈ." (ਕਾਨ ਮ: ੫)

ਜਤਿ ਪਤਿ. ਜਾਤਿ ਅਤੇ ਪੱਕ੍ਰ. ਜਾਤਿ ਗੋਕ੍ਰ. ਜਿਥੇ ਜਾਤਿ ਖਕ੍ਰੀ ਅਤੇ ਗੋਕ੍ਰ ਸੂਰੀ ਕਪੂਰ ਆਇ ਹਨ. "ਭਗਤਿ ਰਤੇ ਸੇ ਚ੍ਰਿਤਮਾ, ਜਤਿ ਪਤਿ ਸਬਦੇ ਹੋਇ." (ਆਸਾ ਅ: ਮ: ੪) ੨ ਜਾਤਿ ਅਤੇ ਪੁਤਿਸ੍ਰਾ.

ਜਤੀ. ਸੰ. ਯਤਿ. ਵਿ—ਯਤ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ. ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਨੂੰ ਕਾਬੂ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. "ਜਤੀ ਸਤੀ ਕੇਤੇ ਬਨਵਾਸੀ." (ਮਾਧੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੧) ੨ ਸੰਕਸ਼ਾ—ਮੁਨਿ. ਭੁਕਮੁਖ। ੩ ਕਈ ਲੇਖਕਾਂ ਨੇ ਭੀ ਜਤੀ ਕਿਏ ਹਨ—"ਅਭ ਜੇ ਜਤੀ ਸੁਨਹੁ ਦੇ ਕਲਾ" ਲਛਮਣ ਕੋਰਖ ਅਲ੍ਹ ਹਨੁਮਨਾ। ਭੀਮ ਭੈਰਵ ਦੱਤ ਪਛਾਨੇ." (ਨਾਪ੍ਰ) ਦੇਖੋ, ਟਿਅ ਜਤੀ। ੪ ਬ੍ਰਹਮਚਾਰੀ. "ਨਾ ਇਹੁ ਜਤੀ ਕਹਾਵੈ ਸੇਉ." (ਗੋਂਡ ਕਬੀਰ) ਨਾ ਬ੍ਰਹਮਚਾਰੀ ਨਾ ਸੰਨ੍ਯਾਸੀ। ੫ ਸੈਨਮਤ ਦਾ ਸਾਧੂ.

ਜਤੀਲੀ. ਵਿ—ਜੰਤ (ਚੰਡ) ਵਾਲੀ. ਜਿਥੇ—ਜਤੀਲੀ ਭੋਭ। ੨ ਸੰ. ਜਤਿਲੀ. ਜਿੰਤਣ ਵਾਲੀ. "ਜਤੀਲੀ ਤੁੰਦਮਤੇ" (ਅਕਾਲ)

ਜਤੁ. ਸੰ. ਯਤੁ. ਸੰਕਸ਼ਾ—ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਨੂੰ ਕਾਬੂ ਕਰਨਾ. "ਜਤੁ ਪਹਾਰਾ ਧੀਰਜੁ ਸੁਨਿਆਵੁ." (ਜਪੁ) ੨ ਸੰ. ਜਤੁ. ਗੁੰਦ। ੩ ਨਾਥ (ਲਾਥਾ) ਜਤੋ ਕਾ. ਕਤ ਦਾ. "ਤੁੰਤੋ ਰਭੁ ਜਤੋ ਕਾ." (ਵਾਰ ਆਸਾ)

ਜਤੋਲੀ. ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜੋ ਜਿਲਾ ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ, ਤਸੀਲ ਚੂਨੇ ਵਿੱਚ

ਹੈ. ਇਥੇ ਦਮਦਮਾ ਸਾਹਿਬ ਦਸਵੀਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਦਾ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਹੈ.

ਜਤੰਨ } ਦੇਖੋ, ਜਤਨ. "ਸੋਈ ਜਤੰਨੁ ਬਤਾਇ." (ਗੁਨਹੇ ਮ: ੫).
ਜਤੰਨੁ

ਜੱਤ. ਬਕਰੀ ਭੇਡ ਆਦਿ ਪਸ਼ੂਆਂ ਦੀ ਲੰਮੀ ਉੱਨ. ਤੰਤ.

ਜੜ੍ਹ. ਸੰ. ਯੜ੍ਹ. ਫਿ. ਵਿ—ਜਹਾਂ. ਜਿੱਥੇ. "ਜੜ੍ਹ ਜਾਉ ਤਤ ਬੀਨਲੁ
ਭੈਲਾ." (ਆਸਾ ਨਾਮਦੇਵ)

ਜੜ੍ਹਕਤਾ } ਸੰ. ਯੜ੍ਹਕਤੁ. ਯੜ੍ਹਤਤੁ. ਫਿ. ਵਿ—ਜਿੱਥੇ ਕਿੱਥੇ,
ਜੜ੍ਹਕਤੁ } ਜਹਾਂ ਕਹਾਂ. ਜਹਾਂ ਤਹਾਂ. ਭਾਵ—ਹਰਥਾਂ. "ਪੇਖਿਓ
ਜੜ੍ਹਕਤਾ." (ਗੁਜ ਮ: ੫) "ਜੜ੍ਹਕਤੁ ਤੁ ਸਰਬ
ਜੀਆ." (ਭੈਰ ਮ: ੧) "ਜੜ੍ਹਤਤੁ ਬਿਰਾਜਹੀ."

(ਜਾਪੁ) "ਜਬਕਥ ਰਮਣੇ ਸਰਣੇ ਸਰਬਤੁ ਜੀਅਦਹ." (ਗਾਥਾ)

ਜਬਾ. ਦੇਖੋ, ਯਬਾ ੨ ਸੰਕਤਾ—ਯੂਥ. ਕਰੋਹ. ਟੋਲਾ. ਦੇਖੋ, ਯੂਥ.

ਜਬਾ ਕਰਮ. ਦੇਖੋ, ਯਬਾਕਰਮ.

ਜਬਾਜੇਕ. ਦੇਖੋ, ਯਬਾਜੇਕ.

ਜਬਾਤਬ. ਦੇਖੋ, ਯਬਾਤਬ.

ਜਬਾਮਤਿ. ਦੇਖੋ, ਯਬਾਮਤਿ.

ਜਬਾਰਬ. ਦੇਖੋ, ਯਬਾਰਬ.

ਜਬਾਵਤ. ਦੇਖੋ, ਯਬਾਵਤ.

ਜਬੇਦਾਰ. ਸੰਕਤਾ—ਜਬਾ (ਯੂਥ) ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ ਮੁਖੀਆ. ਮੰਡਲੀ
ਦਾ ਸਰਦਾਰ. ਯੂਥਪ. ਇਹ ਪਦ ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਖਾਲਸੇ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਚਲਿਤ
ਹੈ. "ਜਬੇਦਾਰ ਜੋਕਫੁ ਕਹਿਦੇਰਾ। ਸੋਈ ਪੰਥ ਮਾਨ ਸਭ ਲੋਤਾ."
(ਪੰਪੁ)

ਜਬੇਬੰਦੀ. ਸੰਕਤਾ—ਜਬੇ (ਯੂਥ) ਨੂੰ ਇੱਕ ਨਿਯਮ ਵਿੱਚ ਬੰਨ੍ਹਣ ਦੀ
ਕਿਯਾ। ੨ ਜਬੇ ਦਾ ਮੇਲ. ਜਬੇ ਦਾ ਟੋਕਾ.

ਜਬੇਚਿਤ. ਯਬਾ—ਉਚਿਤ. ਜਿਸੇ ਮੁਨਾਸਿਬ. ਦੇਖੋ, ਯਬੇਚਿਤ. "ਇਕ
ਸਿਰਪਾਉ ਜਬੇਚਿਤ ਜਾਨੇ." (ਗੁਪ੍ਰਸੁ)

ਜਦ. ਸੰ. ਯਦਾ. ਫਿ. ਵਿ—ਜਬ. ਜਿਸ ਵੇਲੇ. ਜਦੋਂ। ੨ ਭਾ ੧, ਜਦ.
ਸੰਕਤਾ—ਚੋਟ. ਸੱਟ। ੩ ਨਿਸ਼ਾਨਾ। ੪ ਦੇਖੋ, ਜੱਦ.

ਜਦਰੁ. ਦੇਖੋ, ਜਦ ੧ "ਜਦਰੁ ਆਪੇ ਬਾਣੁ ਕੀਆ ਬਹਿ ਕਰਤੈ."
(ਮ: ੪ ਵਾਰ ਬਿਹਾ)

ਜਦਕਦ. ਸੰ. ਯਦਾਕਦਾ. ਫਿ. ਵਿ—ਜਦਕਦੀ. ਜਬਕਥੀ.

ਜਦਨ. ਭਾ ੨੫ ਫਿ—ਚੋਟ ਮਾਰਨਾ. ਪੁਰਾਬ ਕਰਨਾ। ੨ ਨਿਸ਼ਾਨਾ
ਲਾਉਣਾ.

ਜਦਪਿ. ਵਤ—ਥਾਹੇ. ਭਾਵੇਂ. ਅਕਰਚੇ. ਦੇਖੋ, ਯਦਪਿ.

ਜਦਰ } ਅ ੧੫ ਸੰਕਤਾ—ਜੰਗ. ਯੁੱਧ. ਲੜਾਈ.
ਜਦਲ }

ਜਦਾ. ਦੇਖੋ, ਜਦ ਅਤੇ ਯਦਾ। ੨ ਭਾ. ਜਦਹ. ਮਾਰਿਆ ਹੋਇਆ.
ਦੇਖੋ, ਜਦਨ.

ਜਦਾਪਿ. ਸੰ. ਯਦਾਪਿ. ਦੇਖੋ, ਜਦਪਿ ਅਤੇ ਯਦਪਿ.

ਜਦਿ. ਸੰ. ਯਦਿ. ਵਤ—ਜੇ. ਅਗਲਾ ੨ ਜਿਸ ਵੇਲੇ. ਜਦੋਂ. "ਦੂਖ

ਤਦੇ ਜਦਿ ਵੀਸਰੈ." (ਬਿਨਾ ਮ: ੫)

ਜਦਿ ਚਿੰਤ. ਸੰ. ਯਦ—ਅਭਿਨਵ. "ਜਦਿ ਚਿੰਤ ਸਰਬਗਤੰ."
(ਗੁਜ ਜੈਦੇਵ) ਜੋ ਚਿੰਤਨ ਰਹਿਤ ਹੈ.

ਜਦਿਨ. ਜਿਸ ਦਿਨ. ਜਿਸ ਰੋਜ਼. "ਜਦਿਨ ਰੋਸ ਵਹ ਆਇ ਹੈ."
(ਪਾਰਸਾਵ)

ਜਦੀ. ਦੇਖੋ, ਜੁਦਿ। ੨ ਯਦੁਵੰਸ਼ੀ. ਯਾਦਵ. "ਭਗਵਾਨ ਜਦੀ."
(ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੩ ਦੇਖੋ, ਜੱਦੀ.

ਜਦੀਦ. ਅ ੪੫ ਵਿ—ਨਵਾਂ. ਤਾਜਾ ੨ ਵਰਤਾਨ ਲਏ ਦਾ.

ਜਦੁ. ਸੰ. ਯਦੁ. ਯਾਦਵਾਂ ਦਾ ਮੁਖੀਆ ਇੱਕ ਰਾਜਾ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਕੁਲ ਦਾ
ਨਾਮ ਯਾਦਵ ਹੋਇਆ. ਦੇਖੋ, ਕੁਰੁਵੰਸ਼ ਅਤੇ ਯਦੁ.

ਜਦੁਨਾਇਕ. ਯਦੁਵੰਸ਼ੀਆਂ ਦਾ ਸ਼ਾਮੀ ਕ੍ਰਿਸਨਦੇਵ.

ਜਦੁਨਾਇਕ ਨਾਇਕਾ. ਯਦੁਨਾਯਕ (ਕ੍ਰਿਸਨ) ਦੀ ਨਾਇਕਾ
ਯਮੁਨਾ. (ਸਨਾਮਾ)

ਜਦੁਨਾਥ. ਯਾਦਵਨਾਥ ਕ੍ਰਿਸਨ ਜੀ.

ਜਦੁਨਾਥ ਕੀ ਦਾਰਾ. ਯਾਦਵਪਤਿ ਕ੍ਰਿਸਨ ਜੀ ਦੀ ਵਹੁਟੀ ਯਮੁਨਾ.
(ਸਨਾਮਾ)

ਜਦੁਪਤਾਰਿ. ਯਾਦਵਪਤਿ (ਕ੍ਰਿਸਨ ਜੀ) ਦਾ ਵੈਰੀ, ਤੀਰ. (ਸਨਾਮਾ)
ਤੀਰ ਨਾਲ ਕ੍ਰਿਸਨ ਜੀ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਹੋਇਆ ਸੀ। ੨ ਜਰ ਨਾਮ ਦਾ

ਸ਼ਿਕਾਰੀ, ਜਿਸ ਨੇ ਕ੍ਰਿਸਨ ਜੀ ਨੂੰ ਤੀਰ ਨਾਲ ਮਾਰਿਆ ਸੀ.

ਜਦੁਪਤਿ } ਯਾਦਵਪਤਿ ਅਤੇ ਯਾਦਵਾਂ ਦਾ ਰਾਜਾ ਕ੍ਰਿਸਨਦੇਵ.
ਜਦੁਰਾ } "ਜਦੁਪਤਿ ਮੋਹਿ ਸਨਾਥ ਕੀਰਿ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਜਦੁਰਾਇ

ਜਦੁਰਾਕੁਜ. ਯਦੁਰਾਜ—ਅਗੁਜ. ਯਦੁਰਾਜ (ਕ੍ਰਿਸਨ ਜੀ) ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ
ਜੰਮਣ ਵਾਲਾ ਬਲਰਾਮ. ਕ੍ਰਿਸਨ ਜੀ ਦਾ ਵਡਾ ਭਾਈ ਬਲਰਾਮ. "ਹੇ
ਜਦੁਰਾਕੁਜ! ਹੇ ਸਾਧੁਮੁਖ!" (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਜਦੁਵੀ. ਵਿ—ਯਾਦਵਾਂ ਦੀ. ਯਾਦਵੀ. "ਚੋਰ ਪਰਤੇ ਜਦੁਵੀ ਪੁਤਨਾ
ਪਰ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਜਦੁਵੀ ਪੁਤਨਾ. ਯਾਦਵਾਂ ਦੀ ਪੁਤਨਾ (ਵੇਸ). ਦੇਖੋ, ਜਦੁਵੀ.

ਜਦੁਦਨ. ਭਾ ੨੫੫ ਫਿ—ਸਾਫ਼ ਕਰਨਾ. ਮੇਲ ਦੂਰ ਕਰਨੀ.

ਜਦੇਸ. ਯਾਦਵੇਸ਼. ਯਾਦਵਾਂ ਦਾ ਈਸ਼ ਸ੍ਰੀ ਕ੍ਰਿਸਨ. (ਸਨਾਮਾ)

ਜਦੇਸਨਿ. ਯਾਦਵੇਸ਼ (ਸ੍ਰੀ ਕ੍ਰਿਸ਼) ਦੀ ਰਾਣੀ ਯਮੁਨਾ. (ਸਨਾਮਾ)

ਜਦੇਸਰਿ. ਯਾਦਵ-ਈਸ਼-ਅਰਿ. (ਸਨਾਮਾ) ਦੇਖੋ, ਜਦੁਪਤਾਰਿ.

ਜਦੇਵ. ਦੇਖੋ, ਜੈਦੇਵ.

ਜਦੋਂ. ਦੇਖੋ, ਜਦ ਅਤੇ ਜਦਹ.

ਜੱਦ. ਅ ੫ ਨਨਾ ੨ ਦਾਦਾ. ਪਿਤਾਮਹ। ੩ ਕੁਲ. ਵੰਸ਼। ੪ ਭਾਯ.
ਨਸੀਬ। ੫ ਬਚੁਰਕੀ.

ਜੱਦਹ. ਦੇਖੋ, ਮੱਕਾ.

ਜੱਦੀ. ਅ ੪੫ ਵਿ—ਕੁਲ ਨਾਲ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਸੰਬੰਧ. ਦਾਦੇਨਾਹੀ
(Paternal).

ਜਦ੍ਯੋਸ. ਯਾਦਵ ਈਸ਼. ਯਾਦਵੇਸ਼ ਕ੍ਰਿਸਨ ਜੀ. "ਹੈ ਨ ਰਖ੍ਯੋਸ

ਜਦ੍ਰੇਸ ਰਮਾਪਤਿ, ਤੈ ਜਿਨ ਕੇ ਵਿਸੁਨਾਥ ਪਛਾਨੈ." (ਸਵੈਯੇ ੩੩)

ਜਨ ਅਥਵਾ ਜਨੁ. ਸੰ. ਜਨੁ. ਧਾ—ਉਤਪੰਨ ਕਰਨਾ, ਜਣਨਾ, ਪੈਦਾ ਕਰਨਾ। ੨ ਵਿ—ਉਤਪੰਨ. ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ। ੩ ਸੰਗਤ—ਲੋਕ.
"ਓਇ ਪੁਰਖ ਪ੍ਰਾਣੀ ਧੰਨਿ ਜਨ ਹਰਿ." (ਮ: ੪ ਵਾਰ ਕਉ ੧)
੪ ਸਮੂਹ. ਸਮੁਦਾਯ. "ਸੁਰਿ ਨਰ ਮੁਨਿ ਜਨ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਖੋਜਦੇ." (ਅਨੰਦੁ) ੫ ਭਗਤ. ਸਾਧੁ. "ਦੁਸਟਾ ਸੇਤੀ ਪਿਰਹਤੀ ਜਨ ਸਿਉ ਵਾਝੁ ਕਰੀਨਿ." (ਮ: ੨ ਵਾਰ ਬਿਲਾ) ੬ ਦਾਸ. ਸੇਵਕ. "ਪੁਤ੍ਰ ਤੇ ਜਨੁ ਜਾਨੀਜੇ ਜਨ ਤੇ ਸੁਆਮੀ." (ਸ੍ਰੀ ਰਵਿਦਾਸ) ੭ ਪੁਰਖ. ਪ੍ਰਾਣੀ.
"ਸੰਤ ਸਭਨਿ ਸੇ ਜਨੁ ਪਰੈ ਸੇ ਜਨੁ ਉਧਰਨਹਾਰ." (ਸੁਖਮਨੀ) ੮ ਪੁਰਾਣਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਉੱਪਰਲੇ ਸੰਤ ਲੋਕਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਪੰਜਵਾਂ ਲੋਕ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਬ੍ਰਹਮਾ ਦੇ ਪੁਤ੍ਰ ਸਨਕਾਦਿ ਅਤੇ ਮਹਾਨ ਯੋਗੀ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ੯ ਭਾ ੭। ਜਨ. ਰਾਹਯ. ਜੇਠੁ. ਵਹੁਟੀ. "ਜਨ ਪਿਸਰ ਪਦਰ ਬਿਰਾਦਰਾ." (ਤਿਲੰ ਮ: ੧) ੧੦ ਇਸਤ੍ਰੀ. ਨਾਰੀ. "ਖੀਰੀ ਨੋਕ ਜਨ ਜਿਉ ਬਹੁਤੀ ਛਾਉ ਪੜ੍ਹਾਨੀ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੩) ੧੧ ਮਾਥ. ਪੁਰਾਰ. ਇਹ ਅਮਰ ਹੈ ਜਦਨ ਦਾ. "ਮਸਨ ਤੇਕੁ ਭਰ ਮੂਨ ਕਸ ਬੇਦਰੋਜ਼." (ਜਫਰ) ੧੨ ਪੁਰਤ—ਮਾਰਟ ਵਾਲਾ. ਇਹ ਦੂਜੇ ਲਛਣ ਦੇ ਅੰਤ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ—ਤੋੜਖਨ। ੧੩ ਜੈਨ (ਚਾਦਨੀ) ਦੇ ਅਰਥ ਵਿੱਚ ਭੀ ਜਨ ਸ਼ਬਦ ਆਇਆ ਹੈ. "ਪੁਛਮੇ ਨਾਨਕ ਚੰਦੁ ਜਗਤ ਭਯੋ ਆਨੰਦੁ ਭਾਰਨਿ ਮਨੁਖਜ ਜਨ ਕੀਅਉ ਪ੍ਰਕਾਸ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ) ਪਹਿਲੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਚੰਦਮਾਧੂਪ ਹੋਏ, ਤਾਰਾਧੂਪ ਮਨੁੱਖਾਂ ਵਿੱਚ ਆਪਣੀ ਜਨ (ਜੈਨ) ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕੀਤਾ. ਇਸ ਭਾਂ ਤਾਰਨ ਸ਼ਬਦ ਲਲੇਸ ਹੈ. ਤਾਰਾਗਟ (ਨਕਤੁ) ਅਤੇ ਤਾਰਟ (ਉੱਪਰਦ). ੧੪ ਜਾਣਨ ਲਈ ਭੀ ਜਨ ਸ਼ਬਦ ਆਇਆ ਹੈ, ਯਥਾ—"ਆਇ ਅੰਤ ਜਿਨ ਜਨਲਯੋ." (ਗੁਰਸੇਭਾ) ਜਿਸ ਨੇ ਜਾਣ ਲੀਤਾ। ੧੫ ਦੇਖੋ. ਜੰਨ.

ਜਨਣੀ. ਜਾਣਈ. ਜਾਣਦਾ ਹੈ. "ਚਮਰਟਾ ਭਾਠਿ ਨ ਜਨਣੀ." (ਸੋਰ ਰਵਿਦਾਸ) ੨ ਜਣਦਾ ਹੈ. ਜਨਨ ਕਰਦਾ ਹੈ.

ਜਨਸੰਖਯਾ. ਦੇਖੋ. ਮਰਦੁਮਸ਼ੁਮਾਰੀ.

ਜਨਸਾਥਾਨ. ਯੋਦਥਾਰੀ ਅਤੇ ਫ਼ਿਸਨਾ ਨਦੀ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਦਾ ਦੇਸ਼.

ਜਨਹੋ. ਜਾਣੇ. ਸਮਝੇ. "ਝੂਠ ਨਹੀ ਸਤਿਕੈ ਜਨਹੋ." (ਫ਼ਿਸਨਾਵ)

ਜਨਕ ਅਥਵਾ ਜਨਕੁ. ਫ਼ਿ. ਵਿ—ਜਨੁ. ਜਾਣੀਓ. ਮਾਨੋ. ਭੋਯਾ.

"ਤਾਰਿਕਾ ਮੰਡਲ ਜਨਕ ਮੋਤੀ." (ਸੋਹਿਲਾ) ੨ ਵਿ—ਜਾਣਨ ਵਾਲਾ.

ਗੜਾਤਾ. ਗਿਆਨੀ. "ਜਨਕੁ ਸੋਇ ਜਿਨਿ ਜਾਣਿਆ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ)

"ਹਰਿ ਭਾ ਨਾਮ ਜਨਕ ਉਧਾਰੈ." (ਗਉ ਮ: ੫) "ਜਨਕ ਜਨਕ ਬੈਠੇ ਸਿੰਘਾਸਨਿ." (ਕਾਨ ਅ: ਮ: ੪) ਗਿਆਨੀ ਜਨਕ ਸਿੰਘਾਸਨ ਤੇ ਬੈਠੇ। ੩ ਸੰ. ਜਨਕ. ਵਿ—ਜਨਮਦਾਤਾ. ਜਣਨ ਵਾਲਾ.

ਉਤਪੰਨ ਕਰਤਾ। ੪ ਸੰਗਤਾ—ਪਿਤਾ. ਬਾਪ.

ਲੋਕਰ ਦੁਤਾਰਾ ਭਾਵੇ ਸੰਗਤਿ ਮੇਂ ਵਾਰ ਆਸਾ.

ਪਕਤ ਦੁਧਾਰਾ ਵਾਰੈ ਸਤੁ ਸਿਰ ਆਰਾ ਹੈ.

ਕਤਵਾ ਲੈ ਹਾਥ ਬਰਤਾਵਤ ਅਤੁੰਟ ਦੇਗ ਕਠਿਨ ਕੇਦੰਡ ਵਾਣ ਵੇਧ ਕਰੈ ਪਾਰਾ ਹੈ, ਭਕਿ ਕਰਨ ਪ੍ਰੇਮ ਔ ਵੈਰਾਭ ਭੀ ਸੁਨਾਵੈ ਕਰਾ ਚੜ੍ਹਕੈ ਤੁਰੰਕ ਜੰਗ ਦੇਵੈ ਲਲਕਾਰਾ ਹੈ, ਤਤੁਕਤਾਨੀ ਦਾਨੀ ਯੋਧਾ ਗ੍ਰਿਹੀ ਤਤਕੀ ਕੁਰੁਚੇਲਾ ਵਾਹ ਵਾਹ! ਧਨਕ ਧਨਕ! "ਜਨਕ" ਹਮਾਰਾ ਹੈ.

੫ ਪੰਚ ਸਿਖਮੁਨੀ ਦਾ ਚੇਲਾ, ਰਾਮਚੰਦ੍ਰ ਸੀ ਦਾ ਸਹੁਰਾ, ਸੀਤਾ ਦਾ ਪਿਤਾ ਸੀਰਧੂਜ, ਜੋ ਆਤਮਤਤ੍ਵ ਦਾ ਵੱਤਾ ਅਤੇ ਨੀਤਿ ਦਾ ਪੁੰਜ ਸੀ. ਇਹ ਰਾਜ ਕਰਦਾ ਹੋਇਆ ਭੀ ਸੰਨਤਾਸੀ ਸੀ. ਜਨਕ ਦੀ ਸਭਾ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਅਤੇ ਰਿਖੀਆਂ ਨਾਲ ਭਰਪੂਰ ਰਹਿੰਦੀ ਸੀ. "ਜਪਿਓ ਨਾਮੁ ਸੁਕ ਜਨਕੁ ਫੁਰਬਚਾਨੀ." (ਮਾਧੂ ਮ: ੪)

ਮਿਥਿਲਾ ਦੇ ਪਤੀ ਰਾਜਿਆਂ ਦਾ "ਜਨਕ" ਮਿਤਾਬ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਵੰਸ਼ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਪ੍ਰਤਾਪੀ ਜਨਕ ਨਾਉਂ ਦਾ ਰਾਜਾ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਵਾਲਮੀਕਿ ਕਾਛ ੧, ਅ: ੨੧ ਵਿੱਚ ਜਨਕਵੰਸ਼ ਇਉਂ ਲਿਖਿਆ ਹੈ:—

ਪਹਿਲਾ ਮਿਥਿਲਾ ਦਾ ਰਾਜਾ ਨਿਮਿ ਹੋਇਆ, ਉਸ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਮਿਥਿ, ਉਸ ਦਾ ਜਨਕ, (ਇਸੇ ਜਨਕ ਤੋਂ ਵੰਸ਼ ਦਾ ਨਾਮ "ਜਨਕ" ਪਿਆ), ਜਨਕ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਉਦਾਯਤੁ, ਉਸ ਦਾ ਨੰਦਿਵਰਧਨ, ਉਸ ਦਾ ਸੁਕੇਤੁ, ਉਸ ਦਾ ਦੇਵਰਾਤ ਹੋਇਆ (ਇਸ ਪਾਸ ਸ਼ਿਵ ਨੇ ਧਨੁਖ ਟਿਮਾਨਤ ਰੱਖਿਆ, ਜੋ ਸੀਤਾ ਦੇ ਸੁਯੋਧਰ ਵੇਲੇ ਰਾਮਚੰਦ੍ਰ ਸੀ ਨੇ ਤੇਡਿਆ), ਦੇਵਰਾਤ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਬ੍ਰਿਹਦਾਭ, ਉਸ ਦਾ ਮਹਾਵੀਰ, ਉਸ ਦਾ ਸੁਪ੍ਰਿਤਮਾਨ, ਉਸ ਦਾ ਪ੍ਰਿਸ਼ਕੇਤੁ, ਉਸ ਦਾ ਹਰਿਯਤੁ, ਉਸ ਦਾ ਮਰੁ, ਉਸ ਦਾ ਪੁਤੀਧਕ, ਉਸ ਦਾ ਕੀਰਤਿਰਥ, ਉਸ ਦਾ ਦੇਵਮੀਵ, ਉਸ ਦਾ ਵਿਬੁਧ, ਉਸ ਦਾ ਮਹੀਧਕ, ਉਸ ਦਾ ਕੀਰਤਿਰਾਤ, ਉਸ ਦਾ ਮਹਾਰੋਮਾ, ਉਸ ਦਾ ਸੁਰਣਰੋਮਾ, ਉਸ ਦਾ ਹੁਸੁਰੋਮਾ ਹੋਇਆ. ਹੁਸੁਰੋਮਾ ਦੇ ਦੋ ਪੁਤ੍ਰ ਹੋਏ, ਇੱਕ ਸੀਰਧੂਜ, ਜੋ ਰਾਮ ਅਤੇ ਲਕਸ਼ਮਣ ਦਾ ਸਹੁਰਾ ਸੀ, ਦੂਜਾ ਕੁਸਪੂਜ, ਜੋ ਭਰਤ ਅਤੇ ਜਤੂਘਨ ਦਾ ਸਹੁਰਾ ਸੀ.

ਜਨਕ ਸੁਤਾ. ਸੀਰਧੂਜ ਜਨਕ ਦੀ ਪੁਤ੍ਰੀ ਸੀਤਾ ਦੇਖੋ, ਜਨਕ ੫.

ਜਨਕ ਜਨਾਕ. ਵਿ—ਜਨਕ (ਪਿਤਾ ਕਰਤਾਰ) ਦੇ ਜਨਾਉਣ (ਭਰਾਨ ਕਰਾਉਣ) ਵਾਲਾ. ਬ੍ਰਹਮਕ੍ਰਾਨ ਦਾਤਾ. "ਤੇ ਜਨ ਉਤਮ ਜਨਕ ਜਨਕ." (ਕਾਨ ਮ: ੪)

ਜਨਕਜਾ

ਜਨਕਤਨਯਾ

ਜਨਕਤਨੀਆ

ਜਨਕਦੁਹਿਤਾ

ਜਨਕਪੁਤ੍ਰੀ

ਜਨਕਪੁਰ

ਜਨਕਪੁਰੀ

ਜਨਕ ਦੀ ਪੁਤ੍ਰੀ. ਜਾਨਕੀ. ਸੀਤਾ. ਦੇਖੋ, ਸੀਤਾ ੮ ਅਤੇ ਜਨਕ ੫.

ਰਾਜਾ ਜਨਕ ਦਾ ਨਗਰ ਮਿਥਿਲਾ. ਦੇਖੋ, ਮਿਥਿਲਾ ੨.

ਜਨਕ ਰਾਜ. ਸੰਗਤਾ—ਬ੍ਰਹਮਕ੍ਰਾਨੀ ਜਨਕ ਜੇਹਾ ਰਾਜ. ਭੋਕ ਵਿੱਚ

ਯੋਗ. "ਇਹ ਜਨਕਰਾਜ ਹਰ ਰਾਮਦਾਸ ਤੁਝ ਹੀ ਬਣਿਆਵੇ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ)

ਜਨਕਰਾਜ. ਦੇਖੋ, ਜਨਕ ਪ। ੨ ਜਨਕ (ਵਿਦੇਹ) ਜੇਹਾ ਕ੍ਰਿਪਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਅਸੰਕ. "ਤੁਹਾ ਜਨਕਰਾਜ ਅਉਤਾਰ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੨ ਕੇ) ੩ ਜਨਕ (ਪਿਦਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ) ਰਾਜਾ (ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ). ਜੋਤਿਰੂਪ ਕਰਤਾਰ.

ਜਨਕਵੰਸ਼. ਦੇਖੋ, ਜਨਕ ਪ.

ਜਨਕਾਇ } ਜਨਕ-ਆਇ. ਕਿਣਨ ਸਮੇਂ ਜਨਕ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ
ਜਨਕਾਇਕ } ਪਹਿਲੇ, ਅਤੇ ਹੋਰ ਅਜਿਹੇ ਹੀ ਉੱਤਮ ਪੁਰੁਸ਼.

ਜਨਕੁ. ਦੇਖੋ, ਜਨਕ.

ਜਨਕੈ. ਜਾਣਕੇ. ਮਾਨੁਮ ਕਰਕੇ. "ਜੇ ਨਰਕਾ ਜਨਕੈ ਖਿਤ ਹੈ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) "ਬੋਲੇ ਦਯਾਲੁ ਬਿਰਦ ਨਿਜ ਜਨਕੈ." (ਨਾਪੁ) ੨ ਜਨਨ ਕਰਕੇ. ਉਤਪੰਨ ਕਰਕੇ.

ਜਨਮ } ਭਾ ਜਨਮ ਸੰਗਤ—ਠੰਡੀ. ਚਿਬੁਕ. "ਅੰ ਰੁਹੇ ਸੇਭੇ
ਜਨਮਦਾਂ } ਜਨਮਦਾਨੇ ਸੁਮਾ." (ਦੀਵਾਨ ਕੋਧਾ)

ਜਨਮੇ. ਦੇਖੋ, ਮੇ। ੨ ਜਨਾਕਿ ਸੇ. ਭਗਤਜਨਾਂ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾਵਿਸ਼੍ਰਿ ਵਾਰਾ. ਕ੍ਰਿਪਾਕਟਾਕ ਸੇ. "ਹਰਿ ਤਾਚੇ ਸੰਗਿ ਜਨਮੇ." (ਨਟ ਮ: ੪)

ਜਨਗੇ. ਜਨਾਂ ਦੀ. ਭਗਤਜਨਾਂ ਦੀ. "ਪੁਛਿ ਰਾਖੀ ਪੈਜ ਜਨਗੇ." (ਨਟ ਮ: ੪) ੨ ਜਨ—ਗੇਸ਼. ਗਾਉਣ ਯੋਗਤ ਜਨ. ਕੀਰਤਨ ਕਰਨ ਯੋਗਤ ਸਾਧੁਜਨ.

ਜਨਤਾ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਜਨ ਸਮੂਹ. ਲੋਕ। ੨ ਸੰ. ਜਨਿਤੁ. ਜਣਨ ਵਾਲਾ ਪਿਤਾ (ਯਨਿਤੁ). ੩ ਜਨਿਤ੍ਰੀ. ਮਾਤਾ. (ਯਨਿਤ੍ਰੀ).

ਜਨਦ. ਭਾ ਮਾਹਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਜਦਨ.

ਜਨਨ. ਦੇਖੋ, ਜਣਨ.

ਜਨਨਿ } ਵਿ—ਜਣਨ ਵਾਲੀ. ਪਿਦਾ ਕਰਨਵਾਲੀ "ਨਾਨਕ ਜਨਨੀ
ਜਨਨੀ } ਧੰਨੀ ਮਾਇ." (ਮਨਾ ਮ: ੧) ੨ ਸੰਗਤ—ਮਾਤਾ. ਮਾਂ. "ਜਨਨਿ ਪਿਤਾ ਲੋਕ ਸੁਤ ਬਨਿਤਾ." (ਸੇਦਰੁ) "ਜਿਉ ਜਨਨੀ ਸੁਤ ਜਾਇ ਪਾਲਤੀ." (ਗਉ ਮ: ੪)

ਜਨਨੋਂਦਿਯ } ਸੰਗਤ—ਉਤਪੰਨ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਟਿੰਦਿਯ ਲਿੰਗ.
ਜਨਨੋਂਦੀ }

ਜਨਪਤਿ. ਪੁਜਾਪਤਿ ਰਾਜਾ ੨ ਭਗਤਾਂ ਦਾ ਸੁਮੀ ਕਰਤਾਰ.

ਜਨਪਦ. ਭਗਤਜਨਾਂ ਦੇ ਚਰਣ। ੨ ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਦੇਸ਼. ਲੋਕ. ਮੁਲਕ। ੩ ਪੁਜਾ.

ਜਨਪਦੇਸ. ਜਨਪਦ (ਦੇਸ਼ ਅਥਵਾ ਪੁਜਾ), ਉਸ ਦਾ ਈਸ਼ ਰਾਜਾ. (ਸਨਾਮ)

ਜਨਪੰਚ. ਦੇਖੋ, ਪੰਚਜਨ। ੨ ਦੇਖੋ, ਪੰਚਜਨਤ.

ਜਨਪ੍ਰਿਯ. ਵਿ—ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਪਿਆਰਾ. ਸਭ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਤ—ਧਣੀਆਂ। ੩ ਸੁਰਜਨੇ ਦਾ ਬਿਰਛ। ੪ ਰੂਹ ਨਾਨਕਦੇਵ.

ਜਨਬ. ਭਾ ਇੱਕ ਨਕਰ, ਜਿਥੇ ਪੁਰਾਣੇ ਸਮੇਂ ਬਹੁਤ ਉਮਦਾ ਤਲਵਾਰਾਂ ਬਣਦੀਆਂ ਸਨ. ਹੁਣ ਇਹ ਆਰਮੇਨੀਆ ਵਿੱਚ ਹੈ ਦੇਖੋ. ਜਨਬੀ.

ਜਨਬੀ } ਜਨਬ ਦਾ ਵਸਨੀਕ। ੨ ਜਨਬ ਦੀ ਬਣੀ ਹੋਈ
ਜਨਬੀ } ਤਲਵਾਰ. ਦੇਖੋ, ਜਨਬ. "ਸਭ ਸਰੋਹੀ ਜਾਤਿ ਜਨਬੀ." (ਗੁਪਤੁ)

ਜਨਮ. ਸੰ. ਯਜ. ਸੰਗਤ—ਉਤਪੱਤਿ. ਪੈਦਾਇਸ਼. "ਜਨਮ ਸਫਲੁ ਹਰਿਚਰਣੀ ਨਾਕੇ." (ਮਾਧੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੨) ੨ ਜੀਵਨ. ਜ਼ਿੰਦਗੀ। ੩ ਨਿਰੁਕੁ ਵਿਚ ਜਨ ਦਾ ਨਾਉਂ ਜਨਮ ਆਇਆ ਹੈ.

ਜਨਮਅਸਟਮੀ. ਦੇਖੋ, ਜਨਮਾਸ਼੍ਰਮੀ. "ਜਨਮਅਸਟਮੀ ਕੋ ਦਿਨ ਆਵਾ." (ਗੁਪਤੁ)

ਜਨਮਸਾਖੀ. ਸੰਗਤ—ਜੀਵਨ ਵਿੱਤਾਂਤ. ਸਵਾਨਿਧ. ਉਮਰੀ. Biography। ੨ ਸ਼੍ਰੀ ਰੂਹ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਦੇ ਜੀਵਨ ਦੀ ਕਥਾ. ਰੂਹ ਨਾਨਕਸਾਹਿਬ ਦੀਆਂ ਅਨੇਕ ਜਨਮਸਾਖੀਆਂ ਵੇਖੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ, ਪਰ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਦੋ ਹਨ. ਇੱਕ ਭਾਈ ਬਾਲੇ ਵਾਲੀ, ਦੂਜੀ ਭਾਈ ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ. ਸੁਰਬੀ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅਸਲ ਰੂਪ ਨਹੀਂ ਰਹਿਣ ਦਿੱਤੇ. ਬਹੁਤ ਪੁਸ਼ਟ ਘਟਾ ਵਧਾ ਕੇ ਗੁੰਝ ਵਿਗਾਤ ਛੱਡੇ ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਮਕਾਲਿਫ Macauliffe ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਸਨ ੧੮੮੫ ਵਿੱਚ ਕੁਲਸਨ ਪੰਜਾਬ ਪ੍ਰੈਸ ਲਾਵਲਪਿੰਡੀ ਵਿੱਚ ਛਪਵਾਈ ਜਨਮਸਾਖੀ ਦੀ ਕੁਮਿਕਾ.

ਜਨਮਸਿ } ਜਨਮੇਸ਼.
ਜਨਮਸੀ }

ਜਨਮ ਸੰਸਕਾਰ. ਬੱਚੇ ਦੇ ਜਨਮ ਸਮੇਂ ਕੀਤਾ ਹੋਯਾ ਧਾਰਮਿਕ ਸੰਸਕਾਰ. ਵਾਹਗੁਰੂ ਦੇ ਧਨਯਵਾਦ ਦੀ ਅਨਦਾਸ ਅਤੇ ਸਤਿਨਾਮੁ ਵਾਹਗੁਰੂ ਰੂਪਮੰਤ੍ਰ ਨਾਲ ਕੁੜਤੀ ਆਦਿ ਦਾ ਹੋਣਾ. ਦੇਖੋ, ਨਾਮਕਰਣ. ਜਨਮਸੜ. ਦੇਖੋ, ਤਸੜ.

ਜਨਮਕੁੰਡਲੀ. ਦੇਖੋ, ਜਨਮਪਤੀ.

ਜਨਮਤ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਜਨਮਦੇ ਹੀ. ਜਨਮ ਲੈਂਦੇ ਹੀ. "ਭੈ ਜਨਮਤ ਕੁਰਮਤਿ ਕੁਰਮ ਪਛਾਇਓ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੫ ਕੇ) ੨ ਕ੍ਰਿ—ਜਨਮਦਾ ਹੈ। ੩ ਸੰਗਤ—ਜਨ-ਮਤ. ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਮਤ। ੪ ਭਗਤਜਨਾਂ ਦਾ ਮਤ.

ਜਨਮਦ. ਸੰ. ਯਸ਼ਵ. ਸੰਗਤ—ਜਨਮ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਪਿਤਾ। ੨ ਅਕਤਾਨ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਆਵਾਗੋਣ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.

ਜਨਮਦਿਨ. ਸੰਗਤ—ਜੰਮਣ ਦਾ ਦਿਨ. ਉਹ ਦਿਨ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਜਨਮ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਰੋਜ਼ੇ ਪੈਦਾਯਸ (birthday).

ਜਨਮਪਤ੍ਰ } ਸੰਗਤ—ਉਹ ਪਤ੍ਰ, ਜਿਸ ਉੱਪਰ ਕਿਸੇ ਦੇ
ਜਨਮਪਤ੍ਰਿਕਾ } ਜਨਮ ਸਮੇਂ ਦੇ ਦਿਨ ਤਿਥਿ ਸਾਲ ਯੋਗ ਕਰਣ
ਜਨਮਪਤ੍ਰੀ } ਫਤ੍ਰ ਰਾਸ਼ਿ ਅਤੇ ਗ੍ਰਹਾਂ ਦੀ ਸੁਭ ਅਸੁਭ ਦਸ਼ਾ ਦਾ
ਨਿਰਣਾ ਲਿਖਿਆ ਹੋਵੇ. ਜਨਮਕੁੰਡਲੀ ਦੇ ਨਿਰਣੇ ਦਾ ਚਿੰਨਾ.
Horoscope.

ਜਨਮਪਦਾਰਥ. ਸੰਗਤ—ਪਦਾਰਥਰੂਪ ਜਨਮ. ਮਨੁੱਖ ਜਨਮ.

“ਜਨਮਪਦਾਰਥ ਸਫਲ ਹੈ.” (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੫)

ਜਨਮਭੂਮਿ. ਸੰਗਤ—ਉਹ ਸਥਾਨ ਅਤੇ ਦੇਸ਼, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਜਨਮ ਲਿਆ ਹੈ. ਸੁਦੇਸ਼.

ਜਨਮਵਿਜੇਗ. ਜਨਮ ਜਨਮਾਂਤਰਾਂ ਦਾ ਵਿਭੇਦ। ੧ ਜਨਮ ਅਤੇ ਦੋਹ ਨਾਲੋਂ ਜੀਵ ਦੀ ਜੁਦਾਈ (ਮਰਣ). ੨ ਉਮਰ ਦਾ ਵਿਭੇਦ. ਜੀਵਨਭਰ ਦਾ ਵਿਭੇਗ. “ਲਗਨਿ ਜਨਮਵਿਜੇਗ.” (ਮਾਥ ਬਾਰਹਮਾਹ)

ਜਨਮਤਾ. ਸੰਗਤ—ਜਨਮ. ਉਤਪੱਤਿ. “ਭਗੁਤਿ ਨ ਹੋਵੀ ਜਨਮਤਾ.” (ਵਾਰ ਮਾਥ ੨ ਮ: ੫)

ਜਨਮਤੀਆਹ. ਜਨਮਦੀਆਂ. ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੀਆਂ. “ਭਗੁਤਿ ਨ ਜਨਮਤੀਆਹ.” (ਮਾਥ ਬਾਰਹਮਾਹ)

ਜਨਮਾਸ਼੍ਰਮੀ. ਸੰ. ਯਯਾਦਯੀ. ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦੇ ਜਨਮ ਦੀ ਅੱਠੇ. ਭਾਵੇਂ ਭਈ ੮. “ਜਨਮਾਸ਼੍ਰਮੀ ਰਾਮਨੰਮੀ.” (ਭਾਗੁ ਕ)

ਜਨਮਾਂਤਰ } ਜਨਮ ਅਤੇ ਅੰਤ (ਮਰਣ). ੨ ਜਨਮਾਂਤਰ. ਹੋਰ ਜਨਮਾਂਤਰ } ਜਨਮ. “ਮੋਟਿਆ ਜਨਮਾਂਤਰ.” (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ) ਜਨਮਾਧੇ. ਜਨਮ ਧਾਰਧੇ. “ਭਗੁਤਿ ਭਗੁਤਿ ਜਨਮਾਧੇ.” (ਆਸਾ ਮ: ੫)

ਜਨਮਿ. ਫਿ. ਵਿ—ਜਨਮਕੇ. ਜੰਮਕੇ. “ਜਨਮਿ ਮਰਹਿ ਜੁਐ ਭਾਜੀ ਹਾਜੀ.” (ਆਸਾ ਮ: ੪) ੨ ਜਨਮ ਮੇਂ. “ਪੁਰਖ ਜਨਮਿ ਭਗਤਿ ਕਰਿ ਆਏ.” (ਫਿਲਾ ਅ: ਮ: ੪)

ਜਨਮਿਮੂਏ. ਜਨਮੇ ਅਤੇ ਮਰੇ। ੨ ਜਨਮਦੇ ਹੀ ਮੇਏ। ੩ ਜਨਮ ਤੋਂ ਨੈ ਕੇ ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪੁਰੁਸਾਰਥੀਨ ਵਿਤਾਈ ਹੈ. ਜਨਮਦੇ ਹੀ ਮੁਰਦਾ. “ਜਨਮਿਮੂਏ ਨਹਿ ਜੀਵਣ ਆਸਾ.” (ਚਿਅੰਕਾਰ)

ਜਨਮੇਸ } ਅਰਜੁਨ ਦਾ ਪਤੰਤਾ. ਅਭਿਮਨਯੁ ਦਾ ਪੋਤਾ. ਜਨਮੇਸਯ } ਪਰੀਕਿਤ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ. ਕੁਰੁਵੰਸ਼ੀ ਰਾਜਾ ਜਨਮੇਸਯ. ਜੈ ਜਨਮੇਸਾ } ਸਰਪਾਂ ਦਾ ਵੈਰੀ ਸੀ. ਜਨਮੇਸਯ ਦੇ ਪਿਤਾ ਪਰੀਕਿਤ ਨੂੰ ਤਕਕ ਨੇ ਕੱਟ (ਭਸ) ਲਿਆ ਸੀ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਉਸ ਦੀ ਮੋਤ ਹੋਈ. ਜਨਮੇਸਯ ਨੇ ਭਾਪ ਦਾ ਬਦਲਾ ਲੈਣ ਲਈ ਸਰਪਮੇਧ ਯਗਰ ਰਚਿਆ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਅਨੰਤ ਸਰਪ ਭਸਮ ਹੋਏ, ਅੰਤ ਨੂੰ ਆਸ਼੍ਰਿਤ ਚਿਖੀ ਦੀ ਭੱਲ ਮੰਨਕੇ ਜਨਮੇਸਯ ਨੇ ਸਰਪਯਗਰ ਬੰਦ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਤਕਕ ਦੀ ਜਾਨ ਭਖਾਈ. ਦੇਖੋ, ਤਕਕ ੪ ਅਤੇ ਨਾਗ ੪. “ਜਨਮੇਸ ਰਾਜ ਮਹਾਨ.” (ਗੜਾਨ) “ਚੰਵਹਿ ਜਨਮੇਸਾ ਖੁਇਗਇਆ.” (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਰਾਮ ੧)

ਜਨਮੇਜੈ. ਜਨਮੇਸਯ ਨੇ. “ਜਨਮੇਜੈ ਕੁਰਸਬਦ ਨ ਜਾਨਿਆ.” (ਕਉ ਅ: ਮ: ੧) ਵਰਾਸ ਦਾ ਰਾਕ ਨਾ ਮੰਨਣ ਪੁਰ ਜਨਮੇਸਯ ਨੂੰ ਰੋਕ ਨੇ ਕੁਸਿਆ। ੨ ਦੇਖੋ, ਜਨਮੇਸਯ.

ਜਨਮੇਤਸਵ. ਜਨਮ-ਉਤਸਵ. ਜਨਮਦਿਨ ਦਾ ਉਤਸਾਹ.

ਜਿਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਏ ਜਨਮੇਸਯ ਹੋਰ ਹੈ ਖੁਏ ਹਨ, ਇਸ ਲਈ ਇਸ ਨੂੰ ਜਨਮੇਸਯ ੩ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੀਏ.

ਜਾਨਕਿਰਹ ਦਾ ਤਰੋਹਾਰ.

ਜਨਵਾਸਾ. ਜਨਤ (ਜਨੇਤ) ਦੇ ਵਾਸ ਦਾ ਸਥਾਨ. ਉਹ ਥਾਂ, ਜਿੱਥੇ ਭਗਤ ਠਹਿਰਾਈ ਜਾਏ.

ਜਨਵਾਡਾ } ਹੋਦਰਾਬਦ ਦੱਖਣ ਦੇ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਬਿਦਰ ਦੇ ਪਾਸ ਜਨਵਾਰਾ } ਇੱਕ ਨਗਰ, ਜਿਸ ਦੇ ਰਈਸ ਕੁਸਤਮਰਾਇ ਅਤੇ ਜਨਵਾਡਾ } ਬਾਲਾਰਾਇ ਨੂੰ ਦਸਮੇਸ਼ ਨੇ ਕੈਦ ਤੋਂ ਛੁਡਾਇਆ ਸੀ. ਜਨਵੇਸੁਰ. ਜਨਵਾਡੇ ਦਾ ਟੀਸੁਰ. ਜਨਵਾਰੇ ਦਾ ਰਈਸ. ਦੇਖੋ, ਜਨਵਾਡਾ.

ਜਨਾ. ਪੁਰੁਸ. ਮੁਖ. “ਅਵਹਿ ਪੰਥ ਹਮ ਏਕ ਜਨਾ.” (ਕਉ ਮ: ੧) ਅਖਰ (ਵੈਰੀ) ਪੰਜ ਅਤੇ ਮੈਂ ਇੱਕ ਜਣਾ (ਇਕੱਠਾ). ੨ ਸੰ. ਉਤਪੱਤਿ. ਪੈਦਾਇਸ਼। ੩ ਵਿ—ਜਣਿਆ ਹੋਇਆ. ਉਤਪੰਨ ਕੀਤਾ। ੪ ਜਨ ਦਾ ਬਹੁਵਚਨ. “ਸੰਤਜਨਾ ਜੁਨਹਿ ਸੁਭਬਚਨ.” (ਸੁਖਮਨੀ) ੫ ਦੇਖੋ, ਜਿਨਾ ੫.

ਜਨਾਉਣਾ. ਦੇਖੋ, ਜਣਾਉਣਾ.

ਜਨਾਉਰ. ਦੇਖੋ, ਜਨਵਰ.

ਜਨਾਇਆ. ਕਤਾਤ ਕਰਾਇਆ. ਕਤਾਨ ਵਿੱਚ ਲਿਆਂਦਾ. “ਪੁਤ੍ਰ ਜਨਾਇਆ ਤਬ ਹੀ ਜਾਤਾ.” (ਪੁਰਾ ਅ: ਮ: ੫) ੨ ਪੈਦਾ ਕਰਾਇਆ.

ਜਨਾਇਤ. ਦੇਖੋ, ਜਨਾਭ ਅਤੇ ਜਿੰਨਾਭ.

ਜਨਾਈ. ਸਮਝਾਈ. ਕਤਾਤ ਕਰਾਈ. “ਜੇਤੀ ਪੁਤ੍ਰ ਜਨਾਈ ਰਸਨਾ ਤੇਤ ਭਨੀ.” (ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ੫) ੨ ਪੈਦਾ ਕਰਾਈ। ੩ ਜਣਾਉਣ ਦੀ ਮਜ਼ਦੂਰੀ. ਬੱਚਾ ਪੈਦਾ ਕਰਾਉਣ ਦਾ ਹੱਕ.

ਜਨਾਹ. ਦੇਖੋ, ਜਿਨਾ ੫.

ਜਨਾਕ. ਵਿ—ਜਾਣਨਾ ਕਰਾਉਣਾ ਵਾਲਾ. ਕੜਾਨਦਾਤਾ. ਦੇਖੋ, ਜਨਕ ਜਨਾਕ.

ਜਨਾ ਕਨਾ. ਵਿ—ਹਰ ਏਕ. ਪੁਤ੍ਰਯੋਕ. “ਜਨ ਰੀਤਰ ਹੈ ਸੁ ਜਨੇਥੁ ਕਨੇ.” (ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾਵ) ਦੇਖੋ, ਜਣਾਖਣਾ.

ਜਨਾਜਾ. ਅ. ਜਨਾਜਾ. ਸੰਗਤ—ਲੋਕ. ਮੁਰਦਾ ਜ਼ਰੀਹ। ੨ ਮੁਰਦਾ ਭਰੀਹ ਨੂੰ ਫੁਕਣ ਦੋਬਣ ਆਦਿ ਦੀ ਥਾਂ ਨੈ ਜਾਣ ਦੀ ਢਿਯਾ। ੩ ਮੁਰਦੇ ਦਾ ਵਿਮਾਨ.

ਜਨਾਤ. ਅ. ਜਨਾਤ. ਸੰਗਤ—ਜੰਨਤ ਦਾ ਬਹੁਵਚਨ. ਭਡੀਓ. ਭਾਡ। ੨ ਦੇਖੋ, ਜਿੰਨਾਤ। ੩ ਹਿੰ. ਕੜਾਨ ਕਰਾਤ. ਜਣਾਉਣਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਜਾਨਾਤ.

ਜਨਾਨਾ. ਹਿੰ. ਫਿ—ਜਤਾਨਾ. ਮਾਲੁਮ ਕਰਾਉਣਾ। ੨ ਉਤਪੰਨ ਕਰਾਉਣਾ. ਜਮਾਉਣਾ। ੩ ਭਾ. ਵਿ—ਇਸਤ੍ਰੀ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ. ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਦਾ. ਜਿਥੇ ਜਨਾਨਾ ਘਰ ਅਤੇ ਲਿਭਾਸ ਆਦਿ.

ਜਨਾਬ. ਅ. ਜਨਾਬ. ਸੰਗਤ—ਆਦਰ ਭੋਧਕ ਜਬਦ. ਮਹਾਸ਼ਯ. ਸ੍ਰੀ ਮਾਨ. ਮਹੇਦਰ. ਜਨਾਬ (ਜਨ-ਆਭਾ).

ਜਨਾਰਦਨ. ਸੰ. ਜਨਾਦੰਨ. ਵਿ—ਜਨਮ ਨਾਸ਼ ਕਰਤਾ. ਜਨਮ ਦੇ ਮਿਟਾਉਣ ਵਾਲਾ. ਜਿਸ ਦੀ ਢਿਯਾ ਨਾਲ ਪੁਨਰਜਨਮ ਨਾ ਹੋਵੇ

੨ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਦੁਖ ਦੇਣ ਵਾਲਾ, ਲੋਕਵਿਨਾਸਕ। ੨ ਸੰਗਤ—ਵਿਸਮ।
ਜਨਾਵਰ, ਦੇਖੋ, ਜਨਾਵਰ। ੨ ਪੰਛੀ, “ਕਣਕ ਜਨਾਵਰ ਕੀ ਨਈ
ਬਾਸ ਹੈ ਚਾਖੀ.” (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ਬਾਸ ਬਣ ਕੇ ਕਣਕ ਰੂਪ ਪੰਛੀ ਦੇ
ਮਾਸ ਦੀ ਚੋਖੀ ਨਈ.

ਜਨਿ, ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਉਤਪੱਤਿ, ਜਨਮ। ੨ ਮਾਤਾ, ਮਾਂ। ੩ ਜਨਮਭੂਮਿ।
੪ ਜਨ ਅਥਵਾ ਜਨਾਨੀ, “ਜਿਨਿ ਜਨਿ ਸੁਣੀ, ਮਨੀ ਹੈ ਜਿਨ ਜਨਿ.”
(ਨਣ ਪਭਤਾਲ ਮ: ੪)

ਜਨਿਅਤ, ਜਾਨੀਅਤ, ਜਾਣੀਦਾ, “ਜਾਕੇ ਰੂਪ ਰੰਗ ਨਹਿ
ਜਨਿਅਤ.” (ਹਜਾਰੇ ੧੦)

ਜਨਿਤ, ਸੰ. ਵਿ—ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ, “ਮੇਰ ਜਨਿਤ ਸੰਸਾਰ ਹਰਹੀਂ.”
(ਨਾਪੁ) ੨ ਉਤਪੰਨ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ.

ਜਨਿੰਦਾ, ਵਿ—ਜਾਣਨ ਵਾਲਾ, ਗਿਆਤ। ੨ ਜਨਨ ਕਰਿੰਦਾ, ਉਤਪੰਨ
ਕਰਿੰਦਾ.

ਜਨਿੰਦੂ, ਜਨ-ਇੰਦੂ, ਜਨੇੰਦੂ, ਜਨਾ ਦਾ ਸੁਆਮੀ, ਨਰਪਤਿ, ਰਾਜਾ।
੨ ਭਗਤਾਂ ਦਾ ਸੁਆਮੀ ਕਰਤਾਰ, “ਸ੍ਰੀ ਜਨਿੰਦੂ ਕੇ ਚੋਜ ਬਿਸਾਲਾ.”
(ਸਲੋਹ)

ਜਨਿਯਤ, ਜਾਣੀਦਾ, ਦੇਖੋ, ਜਨਿਅਤ, “ਅਧਿਕ ਰੂਪ ਜਨਿਯਤ
ਤਾਂਕੇ ਜਕ.” (ਚਰਿਤ੍ਰ ੨੫੧) “ਜਗਤ ਭਯੋ ਤਾਂਤੇ ਜਥ ਜਨਿਯਤ.”
(ਚੋਬੀਸਾਵ)

ਜਨੀ, ਜਨੀ, ਜਨਾਂ ਨੇ, ਜੇਵਕਾਂ ਨੇ, “ਇਹ ਬੀਚਾਰੀ ਹਰਿਜਨੀ.”
(ਰਸ ਮ: ੫) ੨ ਜਾਣੀ, ਸਮਝੀ, “ਮੁਰਖ ਬਾਤ ਜਨੀ ਨ ਕਛੂ.”
(ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੩ ਸੰ. ਦਾਸੀ। ੪ ਭਾਰਯਾ, ਸੇਵਾ। ੫ ਇਸਤ੍ਰੀ, ਨਾਰੀ.

ਜਨੀ, ਜਨਾਂ ਨੇ, ਦੇਖੋ, ਜਨੀ ੧.

ਜਨੀਆ, ਦੇਖੋ, ਜਨੀ ੩ ਅਤੇ ਰਾਮਜਨੀਆ.

ਜਨੀਯਤ, ਦੇਖੋ, ਜਨਿਅਤ, ਜਨਿਯਤ ਅਤੇ ਜਾਨੀਯਤ.

ਜਨੁ, ਸੇਵਕ ਦਾਸ, ਦੇਖੋ, ਜਨ ੬ “ਜਨੁ ਨਾਨਕ ਮੰਗੇ ਦਾਨੁ.” (ਵਾਰ
ਰਾਮ ੨ ਮ: ੫) ੨ ਪੁਰਖ, ਮਨੁੱਖ, ਦੇਖੋ, ਜਨ ੭, “ਸੰਤ ਸਰਨਿ ਜੇ
ਜਨੁ ਪਰੈ.” (ਸੁਖਮਨੀ) ੩ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਮਨੋ, ਜਾਣੀਓ, ਭੋਯਾ.
“ਸੁੰਦਰ ਧਾਰ ਚਲੀ ਨਭ ਕੇ ਜਨੁ ਸੁਰ ਕੇ ਰਾਮ ਜਲਾਚੁਲਿ ਦੀਨੋ.”
(ਚੰਡੀ ੧) “ਨਾਮ ਸੁਨਤ ਜਨੁ ਬਿਭੂਅ ਤਸਾਨਾ.” (ਰਾਮ ਮ: ੫)
੪ ਸੰ. ਜਨਮ, ਉਤਪੱਤਿ.

ਜਨੁਕ } ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਜਾਣੀਓ, ਮਾਨੋ, ਭੋਯਾ, “ਜਨੁਕਰ ਜਏ ਨ
ਜਨੁਕਰ } ਕਾਖ ਤੇ.” (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧੨੫) ਜਾਣੀਓ ਮਾਂ ਦੀ ਰੁੱਖ ਤੋਂ
ਪੈਦਾ ਨਹੀਂ ਹੋਏ.

ਜਨੁਕੀਸ਼, ਜਨੁਕ-ਈਸ਼, ਮਨੋ ਬ੍ਰਹਮਾ ਨੇ, “ਆਪ ਹਾਥ ਜਨੁਕੀਸ਼
ਸਵਾਰੀ.” (ਚਰਿਤ੍ਰ ੨੨੦) ਮਨੋ ਬ੍ਰਹਮਾ ਨੇ ਆਪਣੇ ਹੱਥੀਂ ਰਚੀ
ਹੈ.

ਜਨੁਵਨਿ, ਯੋ. ਜਾਨੁਵੀ (ਗੰਗਾ) ਧਾਰਨ ਵਾਲੀ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ, “ਜਨੁਵਨਿ
ਪਦ ਕੋ ਆਦਿ ਉਚਾਰੋ। ਜਾਚਰ ਕਹਿ ਨਾਯਕ ਪਦ ਭਾਰੋ। ਸਤੁ ਸਬਦ
ਯੋਖ, ਕ੍ਰਿ.

ਕੇ ਬਹੁਰ ਭਣਿਯੋ। ਨਾਮ ਤੁਫੰਕ ਚੀਨ ਚਿਤ ਲਿਯੋ.” (ਸਨਾਮ)
ਜਾਨੁਵੀ ਧਾਰਣ ਵਾਲੀ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ, ਉਸ ਤੋਂ ਜਾ (ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ)
ਘਾਹ, ਉਸ ਦੇ ਚਰਨ ਵਾਲਾ ਮਿਠ, ਉਸ ਦਾ ਨਾਯਕ ਸੇਰ, ਉਸ ਦੀ
ਵੈਰਣ ਬੰਦੂਕ.

ਜਨੁਆ, ਜਨਾਂ ਦੀ, ਭਗਤਾਂ ਦੀ, “ਧੁਰਿ ਪੁਨੀਤ ਤੇਰੇ ਜਨੁਆ.”
(ਭਾਵਨ) ੨ ਜਨ (ਸੇਵਕ) ਨਾਲ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਸੰਬੰਧ.

ਜਨੁਨ, ਅ. ਰਾਮ ਸੰਗਤ—ਦੀਵਾਨਗੀ, ਪਾਗਲਪਨ, ਦੇਖੋ, ਸਿਰਭ,
ਜਨੁਬ, ਅ. ਰਾਮ ਸੰਗਤ—ਦੱਖਣ ਦਿਸ਼ਾ, ਦੇਖੋ, ਦਿਸ਼ਾ.

ਜਨੁਬੀ, ਵਿ—ਜਨੁਬ (ਦੱਖਣ) ਨਾਲ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਸੰਬੰਧ ਦੱਖਣੀ.

ਜਨੇਊ, ਸੰਗਤ—ਯਕੋਪਵੀਤ, ਜੰਬੂ, ਬ੍ਰਹਮਸੂਤ੍ਰ, “ਸਤ ਵਿਣ ਸੰਜਮ,
ਜਤ ਵਿਣ ਕਾਹੇ ਜਨੇਊ?” (ਰਾਮ ਅ: ਮ: ੧) ਹਿੰਦੂਮਤ ਦੇ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰਾਂ
ਵਿੱਚ ਜਨੇਊ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਵਿਧਿ ਇਉਂ ਹੈ:—

ਵੇਦਮੰਤ੍ਰ ਪੜ੍ਹਕੇ ਖੇਤ ਵਿੱਚੋਂ ਕਪਾਹ ਲੈਣੀ, ਉਸ ਦੀ ਹੂੰ ਹੱਥਾਂ ਨਾਲ
ਕੰਢਕੇ ਖੂਹ ਦੀ ਮਣ ਉੱਤੇ ਝੋਲਕੇ ਲਾਟੂ ਫੇਰਕੇ ਲੂਤ ਕੱਤਣਾ, ਖੂਹ
ਵਿੱਚ ਲਟਕਾਇਆ ਹੋਇਆ ਲਾਟੂ ਆਪਣੇ ਚਕ ਨਾਲ ਤਾਕੇ ਨੂੰ ਵੱਟ
ਇੰਦਾ ਹੋਇਆ ਜਦ ਇਤਨਾ ਲੰਮਾ ਸੂਤ ਬਣਾ ਦੇਵੇ ਕਿ ਜਿਸ ਨਾਲ
ਜਨੇਊ ਦਾ ਪ੍ਰਮਾਣ ਪੂਰਾ ਹੋ ਜਾਵੇ, ਰਦ ਉਸ ਤਾਕੇ ਨੂੰ ਤਿਹਰਾ ਕਰਕੇ
ਇੱਕ ਡੋਰ ਵੱਟਣੀ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਤਿਹਰੀ ਤਿੰਨ ਡੋਰਾਂ ਦਾ ਇੱਕ ਅੱਗੁ ਹੁੰਦਾ
ਹੈ, ਦੋ ਅੱਗਾਂ ਦਾ ਇੱਕ ਜਨੇਊ ਬਣਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਦ੍ਰਿਸ਼ਾਂ ਦੇ ਪਹਿਰਣ
ਯੋਗਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਖੰਡੇ ਮੇਥੇ ਤੇ ਪਹਿਨਕੇ ਸੱਜੀ ਵੱਖੀ ਵੱਲ
ਲਟਕਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਪਿਤ੍ਰਿਕਯਮ ਕਰਨ ਵੇਲੇ ਸੱਜੇ ਮੇਥੇ ਤੇ ਪਹਿਰਦਾ
ਹੈ.

ਮਨੁ ਦੇ ਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਦਾ ਜਨੇਊ ਕਪਾਸ ਦਾ, ਕੜੀ ਦਾ
ਸਣ ਦਾ ਅਤੇ ਵੈਸ਼ਣ ਦਾ ਮੀਵੇ ਦੀ ਚੁੰਨ ਦਾ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦੇ.
ਜਨੇਊ ਸੰਸਕਾਰ ਸਮੇਂ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਨੂੰ ਕਾਲੇ ਹਰਿਣ ਦੀ, ਕੜੀ ਨੂੰ ਲਾਲ
ਮਿਠ ਦੀ ਅਤੇ ਵੈਸ਼ਣ ਨੂੰ ਭੰਕਰੇ ਦੀ ਖੋਲ ਪਹਿਰਨੀ ਚਾਹੀਦੇ, ਅਰ
ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਨੂੰ ਖਿੱਲ ਜਾਂ ਪਲਾਹ ਦਾ, ਕੜੀ ਨੂੰ ਵਟ (ਝੋਲਣ) ਦਾ ਅਤੇ
ਵੈਸ਼ਣ ਨੂੰ ਪੀਨੂ ਕ੍ਰਿਕ (ਮਾਲ) ਦਾ ਭੰਡਾ ਧਾਰਨ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦੇ.^੨

ਭਰਭ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਦਾ ਅੱਠਵੇਂ, ਕੜੀ ਦਾ ਭਾਗਵੇਂ ਅਤੇ
ਵੈਸ਼ਣ ਦਾ ਭਾਗਵੇਂ ਚੜ੍ਹੇ ਜਨੇਊ ਸੰਸਕਾਰ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦੇ.

ਨਾਰਦ ਦੇ ਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਦਾ ਬਸੰਤ ਰੁੱਤ ਵਿੱਚ, ਕੜੀ
ਦਾ ਕ੍ਰੀਖਮ ਵਿੱਚ ਅਤੇ ਵੈਸ਼ਣ ਦਾ ਸ਼ਰਦ ਰੁੱਤ ਵਿੱਚ ਜਨੇਊ ਸੰਸਕਾਰ
ਹੋਣਾ ਯੋਗਤ ਹੈ.

ਜਨੇਊ ਦਾ ਹੱਥ } ਤਲਵਾਰ ਦਾ ਇੱਕ ਵਾਰ, ਜੋ ਜਨੇਊ ਵਾਂਗ
ਜਨੇਊ ਦਾ ਵਾਰ } ਰਾਮ ਦਾ ਨਿਸ਼ਾਨ ਕਰੇ, ਅਰਥਾਤ—ਖੰਡੇ ਮੇਥੇ
ਤੋਂ ਸੱਜੀ ਵੱਖੀ ਤੀਕ ਸ਼ਰੀਰ ਚਿਰਕੇ ਦੋ ਟੁੱਕ ਕਰ ਦੇਵੇ.

ਜਨੇਸ਼, ਸੰਗਤ—ਜਨ-ਈਸ਼, ਪ੍ਰਜਾ ਦਾ ਸੁਆਮੀ ਰਾਜਾ। ੨ ਕਰਤਾਰ,
ਜਨੇਤ, ਸੰਗਤ—ਭਾਰਤ, ਜੰਵ, ਦੇਖੋ, ਜਨਤ ੪ ਅਤੇ ੧੧.

ਜਨੇਤਾ, ਭਿੰਗ, ਸੰਗਤ—ਪਿਤਾ, ਸੰ. ਜਨਿਤ੍ਰ (ਜਨਿਤ੍ਰ).

ਯੋਖੋ, ਮਨੁ ਅ: ੨, ੩ : ੪੪-੪੫.

ਜਨੇਤੀ. ਬਰਾਤੀ. ਜਾਂਵੀ. ੨ ਭਿੰਡ. ਮਾਤਾ. ਸੰ. ਜਨਿਤੀ (ਯਨਿਤੀ).
ਜਨੇਦੁ. ਜਨ-ਇੰਦੁ. ਰਾਜਾ. ਨਿਪਤਿ. ੨ ਕਰਤਾਰ.

ਜਨੇਵਨ. ਜਨੇਊਅਨ. ਜਨੇਊਆਂ ਨੂੰ. "ਤੁਮ ਤੋਰ ਜਨੇਵਨ ਦੇਹੁ
ਅਬੈ." (ਗ਼ਜ਼ਾਨ)

ਜਨੈਕੈ. ਜਣਾਕੇ. ਮਾਨੁਮ ਕਰਾਕੇ. "ਅਤਿ ਓਜ ਅਖੰਡ ਜਨੈਕੈ."
(ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੨ ਪੈਦਾ ਕਰਵਾਕੇ.

ਜਨੈਮ. ਦੇਖੋ, ਜਨਮ. "ਸਾਧ ਕੈ ਸੰਗਿ ਸਫਲ ਜਨੈਮ." (ਸੁਖਮਨੀ)
"ਕੋਟਿ ਜਨੈਮ ਕਹਾ ਦੁਖ ਭਉ." (ਸਵੈਯੇ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ਮ: ੫)

ਜਨੂ. ਸੰ. ਯਹਨੂ. ਇੱਕ ਚੰਦਵੰਸੀ ਰਾਜਾ, ਜੋ ਪੁਰੁਸ਼ਵਾ ਦੀ ਭੁਲ ਵਿੱਚ
ਹੋਇਆ ਹੈ. ਇਸ ਦੇ ਪਿਤਾ ਦਾ ਨਾਮ ਸੁਹੇਤ ਅਤੇ ਮਾਤਾ ਦਾ ਨਾਮ ਕੇ
ਸ਼ਿਨੀ ਸੀ. ਇਸ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਕਾਬੇਰੀ ਸੀ. ਦੇਖੋ, ਜਨੁਸੁਤਾ.

ਜਨੁਸੁਤਾ } ਜਨੂ ਦੀ ਪੁਤ੍ਰੀ ਕੰਗਾ. ਦੇਖੋ, ਜਨੂ. ਹਰਿਵੰਸ਼ ਵਿੱਚ
ਜਨੁਕਨਾ } ਕਥਾ ਹੈ ਕਿ ਇੱਕ ਵਾਰ ਕੰਗਾ ਜਨੂ ਨੂੰ ਪਤੀ
ਜਨੁਜਾ } ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਗਈ, ਪਰ ਜਨੂ ਨੇ ਉਸ ਦੀ
ਜਨੁਤਨਿਯਾ } ਇੱਛਾ ਪੂਰੀ ਨਾ ਕੀਤੀ, ਇਸ ਪੁਰ ਕ੍ਰੋਧ ਵਿੱਚ
ਜਨੁਪੁਤ੍ਰੀ } ਆਕੇ ਕੰਗਾ ਨੇ ਜਦ ਜਨੂ ਦਾ ਆਸ਼ੁਮ ਫੁੱਝੇਟਾ
ਚਾਹਿਆ, ਤਾਂ ਜਨੂ ਨੇ ਕੰਗਾ ਪੀ ਲਈ. ਫੇਰ ਰਿਖੀਆਂ ਕਹਿਣ ਪੁਰ
ਸਰੀਰ ਵਿੱਚੋਂ ਕੱਢੀ, ਇਸ ਲਈ ਕੰਗਾ ਦਾ ਨਾਮ ਜਨੁਸੁਤਾ ਅਤੇ
ਜਨੁਵੀ ਹੋਇਆ.

ਰਾਮਾਇਣ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ਨੁਪੁਰਾਣ ਵਿੱਚ ਕਥਾ ਹੈ ਕਿ ਜਦ ਰਾਜਾ
ਭਰੀਚ ਆਪਣੇ ਪਿਤਰਾਂ ਦੇ ਉੱਧਾਰ ਵਾਸਤੇ ਕੰਗਾ ਨੇ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ,
ਤਦ ਜਨੂ ਯਕਸ਼ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ. ਜਦ ਕੰਗਾ ਨੇ ਯਕਸ਼ਗਾਲਾ ਫੁੱਝੇ
ਦਿੱਤੀ, ਤਦ ਕੁੰਜੇ ਵਿੱਚ ਆਕੇ ਜਨੂ ਨੇ ਕੰਗਾ ਪੀਲਈ. ਭਰੀਚ ਦੀ
ਪ੍ਰਾਚਕਾਨ ਪੁਰ ਜਨੂ ਨੇ ਕੰਗਾ ਨੂੰ ਕੰਨ ਦੇ ਰਸਤੇ ਸਰੀਰ ਤੋਂ ਬਾਹਰ
ਕੱਢਿਆ, ਤਦ ਜਨੁਸੁਤਾ ਨਾਮ ਹੋਇਆ.

ਭਾਕਨਪੁਰ ਦੇ ਪੱਛਮ, ਸੁਲਤਾਨਗੰਜ (E. I. Ry.) ਪਾਸ ਜਨੂ
ਦਾ ਆਸ਼ੁਮ ਵੇਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ.

ਜੋਨ. ਅ. ੧ ਜਨ. ਭਰਮ. ਸੰਕ. ਸੰਦੇਹ. ਭਟਕਮਾਨੀ.

ਜੋਨਤ. ਅ. ੧ ਸੰਗਤਾ—ਜਥਾ ਟਾਹਣੀਆਂ ਨਾਲ ਜਿਸ ਦੀ ਸ਼ਮੀਨ
ਢਕੀ ਹੋਵੇ, ਉਹ ਭਾਗ. ੨ ਸੁਰਗ ਦਾ ਭਾਗ. ੩ ਸੁਰਗ. ਬਹਿਸ਼ਤ.

ਜਨਤ. ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਧੁੱਧ. ਜੰਗ. ੨ ਬਾਜਾਬ. ੩ ਨਿਦਾ. ੪ ਜਨੇਤੀ.
ਬਰਾਤੀ. ੫ ਜਾਮਾਤਾ. ਦਾਮਾਦ. ੬ ਬੇਟਾ. ੭ ਸ਼ਰੀਰ. ਦੇਹ. ੮ ਲਿਵ.
੯ ਜਨਮ. ੧੦ ਜਾਤਿ. ੧੧ ਜਨ (ਲੋਕਾਂ) ਦਾ ਸਮੁਦਾਯ. ੧੨ ਵਿ—
ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ. ਉਪਜਿਆ. ੧੩ ਕਿਸੇ ਦੇਸ਼ ਅਠਵਾ ਜਾਤਿ ਨਾਲ
ਸੰਬੰਧ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ.

ਜਪ. ਸੰ. ਯਧ. ਧਾ—ਜਪਨਾ, ਮਨ ਵਿੱਚ ਕਹਿਣਾ. ੨ ਸੰਗਤਾ—
ਮੰਤ੍ਰਪਾਠ. "ਜਪਹੀਨ ਭਪਹੀਨ ਭੁਲਹੀਨ ਕਰਮਹੀਨ." (ਕਉ
ਨਾਮਦੇਵ) ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਜਪ ਤਿੰਨ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਹੈ—

(ੳ) ਵਾਚਿਕ, ਜੋ ਸਪਸ਼ਟ ਅੱਖਰਾਂ ਵਿੱਚ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ. ਜਿਸ ਨੂੰ ਸੁਣਕੇ
ਸੁੱਤਾ ਅਰਥ ਸਮਝ ਸਕੇ.

(ਅ) ਉਪਾੰਸੁ, ਜੋ ਹੋਰਾਂ ਅੰਦਰ ਬਹੁਤ ਧੀਮੀ ਆਵਾਜ਼ ਨਾਲ ਕੀਤਾ
ਜਾਵੇ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਪਾਸ ਬੈਠਣ ਵਾਲਾ ਭੀ ਨਾ ਸਮਝ ਸਕੇ.

(ੲ) ਮਾਨਸ, ਜੋ ਮਨ ਦੇ ਚਿੰਤਨ ਤੋਂ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ.

ਤੰਤ੍ਰਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਅਨੁਸਾਰ ਮੰਤ੍ਰਾਂ ਦੇ ਜਪ ਦੀ ਗਿਣਤੀ, ਭਿੰਨ ਭਿੰਨ
ਸਾਮਗ੍ਰੀ ਅਤੇ ਜੁਦੇ ਜੁਦੇ ਫਲ ਅਨੇਕ ਜਾਪਣਾਂ ਨੇ ਲਿਖੇ ਹਨ, ਜਿਸ ਦੀ
ਨਕਲ ਕਿਸੇ ਸਿੱਖ ਨੇ ਕੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਨਾਮ ਲੈਕੇ "ਸਰਧਾਪੁਰਕ"
ਪ੍ਰਸੂਤ ਵਿੱਚ ਕੀਤੀ ਹੈ. ੨ ਉਹ ਮੰਤ੍ਰ ਅਥਵਾ ਵਾਕ, ਜਿਸ ਦਾ ਜਪ
ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ. ੪ ਦੇਖੋ, ਜਪੁ ਅਤੇ ਜਪੁਜੀ. ੫ ਇਹ ਗ਼ੜਪ (ਭਾਧ) ਦਾ
ਭੀ ਰੂਪਾਂਤਰ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਜਪਹ ਜਾਪਣਾ ਆਦਿ. ਰਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ
ਜੀ ਲਿਖਦੇ ਹਨ. "ਜਪ ਅਰੁ ਭੇਦ ਅਰਥ ਇਕ ਧਰਤੀ ਕ੍ਰਮ ਜਾਨਬੋ
ਕੇ ਇਹ ਨਾਮੁ." (ਭੁਪ੍ਰਸੂ)

ਜਪਈ. ਜਪਦਾ. "ਨਾਮੁ ਨ ਜਪਈ ਕਿਉ ਸੁਖ ਪਾਵੈ?" (ਮਾਰੂ ਅ:
ਮ: ੧)

ਜਪਸਿ. ਜਪਦਾ. "ਹਰਿ ਕਾ ਨਾਮੁ ਨ ਜਪਸਿ ਗਵਾਰਾ." (ਸੋਰ
ਕਬੀਰ) ੨ ਜਪੇਕਾ.

ਜਪਗ

ਜਪਹਿ } ਜਪਦਾ ਹੈ. ਜਪਦੇ ਹਨ.

ਜਪਹਿ

ਜਪਹੁ. ਜਪੇ. ਜਪ ਕਰੋ. "ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਜਪਹੁ ਜਪੁ ਰਸਨਾ."

(ਕਉ ਮ: ੫) ੨ ਜਾਵੇ. ਸਮਝੋ. ਦੇਖੋ, ਗ਼ੜਪ (ਭਾਧ) ਧਾ. "ਐਸਾ
ਗਿਆਨ ਜਪਹੁ ਮਨ ਮੇਰੇ." (ਸੁਹੀ ਮ: ੧)

ਜਪਜੀ. ਦੇਖੋ, ਜਪੁ ਅਤੇ ਜਪੁਜੀ.

ਜਪਣਾ. ਦੇਖੋ, ਜਪਨ.

ਜਪਤ. ਜਪ ਕਰਤ. "ਜਪਤ ਜਪਤ ਭਏ ਈਨ ਦਇਆਲਾ."

(ਆਸਾ ਮ: ੫) ੨ ਦੇਖੋ, ਜਬਤ. "ਸੋ ਸਭ ਜਪਰ ਕਰੋ ਘਰ ਬਾਰਾ."
(ਭੁਪ੍ਰਸੂ)

ਜਪਨ } ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਜਪਣ ਦਾ ਕੰਮ. ਜਪ. "ਮਨ ਹਰਿ ਹਰਿ
ਜਪਨਾ } ਜਪਨ ਕਰੇ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੪ ਵਣਜਾਰਾ) ੨ ਕ੍ਰਿ—ਜਪ

ਕਰਨਾ. ੩ ਵਿ—ਜਪਨੀਯ. ਜਪ ਕਰਨ ਯੋਗਤ. "ਨਾਨਕ ਜਪ ਜਪੇ
ਹਰਿ ਜਪਨਾ." (ਕਉ ਮ: ੫)

ਜਪਨੀ. ਸੰਗਤਾ—ਜਪਮਾਲਾ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਜਪ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ. ਦੇਖੋ,
ਜਪਮਾਲਾ. "ਮੋਕਉ ਦੇਹੁ ਹਰੇ ਹਰਿ ਜਪਨੀ." (ਆਸਾ ਮ: ੫)

"ਜਪਨੀ ਕਾਠ ਕੀ ਕਿਆ ਇਖਲਾਵਹਿ ਲੋਇ?" (ਸ. ਕਬੀਰ)
੨ ਕੌਮੁਖੀ. ਉਹ ਬੋਲੀ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਮਾਲਾ ਫੇਰੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ.

ਜਪਨੀਯ. ਸੰ. ਵਿ—ਜਪਨ ਯੋਗਤ. ਜੋ ਜਪ ਕਰਨ ਲਾਇਕ ਹੋਵੇ.

ਜਪਨੁ. ਦੇਖੋ, ਜਪਨ. "ਹਰਿ ਹਰਿ ਜਪਨੁ ਜਪਉ ਦਿਨ ਰਾਤੀ."
(ਧਨਾ ਮ: ੪)

ਜਪਨੋ. ਦੇਖੋ, ਜਪਨੀਯ. "ਹਰਿ ਕਾ ਜਪੁ ਜਪਹੁ ਜਪੁ ਜਪਨੇ."
(ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫) ਹਰਿਨਾਮ ਦਾ ਜਾਪ ਜਪੋ, ਜੋ ਜਪਨੀਯ ਜਪ

ਦੇਖੋ, ਹਾਥੀ ਸਿਮ੍ਰਿਤਿ ਅ: ੪, ਸ ੪੦ ਤੋਂ ੪੫

“ਜਪਿ ਹਰਿ ਚਰਣ ਮਿਟੀ ਖੁਧ ਤਾਸ.” (ਕਉ ਮ: ੫)
 ਜਪਿਆਂ. ਜਪ ਕਰਦਿਆਂ। ੨ ਜਪ ਕਰਨ ਤੋਂ। ੩ ਭਗਤਿਆਂ.
 ਪ੍ਰਸੰਨ ਕਰਣ ਤੋਂ, ਦੇਖੋ, ਭਗਤ ਧਾ. “ਤੇ ਸਾਧੁ ਹਰਿ ਮੇਲਹੁ ਸੁਆਮੀ!
 ਜਿਨ ਜਪਿਆ ਗਤਿ ਹੋਇ ਹਮਾਰੀ.” (ਭੈਰ ਮ: ੪)
 ਜਪਿੰਦਾ. ਜਪਗੁਨਿੰਦਾ. ਜਾਪਕ. “ਜਾਪ ਕੇ ਜਪਿੰਦਾ.” (ਗੁਣਨ)
 ਜਪੀ. ਜਪੀਂ. ਜਪਾਂ. ਜਪ ਕਰਾਂ. “ਅਹਿਨਿਸਿ ਜਪੀ ਸਦਾ ਸਾਲਹੀ.”
 (ਸੁਹੀ ਫੰਤ ਮ: ੪) ੨ ਸੰ. ਯਧਿਨ੍. ਵਿ—ਜਪ ਕਰਨ ਵਾਲਾ.
 ਜਾਪਕ. “ਜਪੀ ਤਪੀ ਸਭ ਚਰਨੀ ਲਾਏ.” (ਗੁਪ੍ਰਸੁ)
 ਜਪੀਐ. ਜਪ ਕਰੀਐ. “ਪ੍ਰੀਤਿ ਸਹਿਤ ਜਪੀਐ ਗੁਹਮੰਤ੍ਰ.” (ਗੁਪ੍ਰਸੁ)
 ੨ ਜਪੀਐ. ਜੇ ਪਾਨ ਕਰੀਏ “ਜਪੀਐ ਨਾਮ ਜ ਪੀਐ ਅੰਨੁ.”
 (ਗੋਡ ਕਬੀਰ) ਨਾਮ ਬਦ ਜਪੀਐ ਜੇ ਪਾਨ ਕਰੀਏ ਅਤੇ ਖਾਈਏ.
 ਖਾਨ ਪਾਨ ਬਿਨਾ ਨਾਮ ਜਪਣ ਲਈ ਦੇਹ ਸੁਰਬ ਨਹੀਂ. ਦੇਖੋ,
 ਅੰਨ.
 ਜਪੀਸ. ਜਪ-ਈਸ. ਸਾਰੇ ਜਪਾਂ ਦਾ ਸ੍ਰਾਮੀ. “ਹਰਿ ਹਰਿ ਬਬਦ
 ਜਪੀਸ.” (ਕਾਨ ਮ: ੪ ਪਤਤਾਨ)
 ਜਪੀਸੀ. ਜਪ ਕਰੀਸੀ. “ਜਿਨਿ ਧਾਰੇ ਗੁਹਮੰਤ ਖੇਡ ਹਰਿ, ਤਥੈ
 ਨਾਮੁ ਜਪੀਸੀ ਹੈ.” (ਕਉ ਮ: ੫)
 ਜਪੁ. ਜਪੁ ਨਾਮਕ ਗੁਰਬਾਣੀ, ਜੋ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਨਿੱਤਨੇਮ ਦਾ ਮੂਲ ਹੈ.
 ਇਹ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥਸਾਹਿਬ ਦੇ ਆਰੰਭ ਵਿੱਚ ਹੈ. ਇਸ ਦੇ ਸਲੋਕ
 ਸਮੇਤ ੩੯ ਪਦ ਹਨ. “ਜਪੁਸੀ ਬੰਠ ਨਿਤਾਪੁਤਿ ਰਣੈ. ਜਨਮ
 ਜਨਮ ਕੇ ਕਲਮਲ ਕਟੈ.” (ਨਾਪੁ) ੨ ਮੰਤ੍ਰਪਾਠ. “ਜਪੁ ਤਪੁ
 ਸੰਜਪੁ ਧਰਮੁ ਨ ਕਮਾਇਆ.” (ਸੰਪੁਰਖੁ) ੨ ਜਪੜ. ਵਿ—ਜਪਣ
 ਯੋਗਤ.
 ਜਪੁਜੀ. ਜਪੁ ਨਾਮਕ ਗੁਰਬਾਣੀ ਨਾਲ ਜੀ ਸ਼ਬਦ ਸਨਮਾਨ ਭੇਖਣ
 ਲਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਜਪੁ ੧.
 ਜਪੁ ਨੀਸਾਣੁ. ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਤਤਕਰੇ ਵਿੱਚ ਇਹ
 ਜਪੁ ਬਾਣੀ ਦਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਣ ਹੈ. ਨਿਲਾਨਰੂਪ ਜਪੁ.
 ਜਪੇਉ. ਵਿ—ਜਪਨੀਯ. ਜਪ ਕਰਨ ਯੋਗਤ. “ਗੁਰ ਨਾਮ ਦ੍ਰਿੜਾਇਆ
 ਜਪੁ ਜਪੇਉ.” (ਬਸੰ ਮ: ੧)
 ਜਪੇਨ. ਜਪਦੇ ਹਨ। ੨ ਤ੍ਰਿਤੀਯਾ ਵਿਭਕਤਿ. ਜਪ ਕਰਕੇ. ਜਪ ਜੇ.
 ਜਪੇਨਿ. ਜਪਦੇ ਹਨ. “ਮਨਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮ ਜਪੇਨਿ.” (ਕਾਨ
 ਮ: ੪)
 ਜਪੇਰੈ. ਜਪਦਾ ਹੈ. ਜਪ-ਈਰ. ਜਪ ਉੱਚਾਰਣ ਕਰਦਾ ਹੈ. “ਸਾਧੁ
 ਸੰਗਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਜਪੇਰੈ.” (ਦੇਵ ਮ: ੫)

‘ਬਾਣੀ ਆਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜਪੁ ਦੇ ੫੦ ਪਦ ਹਨ. ਉਹ ਜੁਗੀ ਦੀ ਚਾਰ ਦਾ ਸਲੋਕ ਮ:
 ੧ “ਭੁਇ ਵੀਯੇ ਭਉਦਰ ਘਟ ਨਾਲੇ” ਜਪੁ ਦਾ ਪਾਠ ਕਿਰਦੇ ਹਨ. ਭਾਵ ਸਾਹਿਬ
 ਸਿੰਘ ਜੀ ਵੇਦੀ ਦੇ ਸੋਕਕ—“ਇਹੁ ਜਪੁ ਕਰਤੇ ਪੁਰਖ ਕਾ ਸਭੁ ਨਾਨਕ ਬੀਯਾ
 ਬਖਾਨ.” ਇਹ ਪਦ ਨਾਲ ਜੋੜਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਇਹ ਸਾਰੀਆਂ ਅਨੁਸ਼ਲੀਸ਼ਤ ਭੋਲਾਂ
 ਹਨ. ਜਿਤਨਾ ਪਦ ਜਪੁ ਦਾ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥਸਾਹਿਬ ਦੇ ਮੁੱਢ ਵੇਖੀਦਾ ਹੈ, ਇਹ
 ਮੁਕੰਮਲ ਬਾਣੀ ਹੈ.

ਜਪੈਨੀ. ਜਪ ਕਰਤਾ. ਜਾਪਕ। ੨ ਜਪਦੇ ਹਨ। ੩ ਜਪਨੀਯ. ਜਪ
 ਕਰਨ ਯੋਗਤ. “ਕੋ ਜਪੈ ਹਰਿਮੰਤ੍ਰੁ ਜਪੈਨੀ.” (ਬਿਲਾ ਮ: ੪)
 ਜਪੀਬ } ਯਧਨ੍ਯਨ੍. ਜਪੰਦਾ. ਜਪ ਕਰਦਾ. “ਇਨੁ ਰੈਨਿ
 ਜਪੀਬਾ } ਜਪੰਬਾ.” (ਵਾਰ ਮਧੂ ੨ ਮ: ੫) ੨ ਜਪੰਤਿ ਜਪਦੇ
 ਜਪੀਬਿ } ਹਨ. “ਜੇ ਸਿਕਾਧ ਜਪੀਬਿ ਨਰਾ.” (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੩ ਕੇ)
 ਜਪੰਦਤਾ } ਜਪ ਕਰਦਾ. ਜਪ ਕਰਦੀ. “ਨਾਮ ਜਪੰਦਤੀ ਨਾਲੀ.”
 ਜਪੰਦਤੀ } (ਵਾਰ ਰਾਮ ੨ ਮ: ੫)
 ਜਪੰਨ. ਜਪਦੇ ਹਨ.
 ਜਪੰਨਾ. ਦੇਖੋ, ਜਪਨ. “ਕਾਚੇ ਕਉ ਕੀਜੇ ਧਿਆਨੁ ਜਪੰਨਾ?”
 (ਆਸਾ ਨਾਮਦੇਵ) ੨ ਦੇਖੋ, ਜਪਨਾ.
 ਜਪੰਨਿ. ਦੇਖੋ, ਜਪੰਨ.
 ਜਪੁਉ } ਜਪਿਆ. “ਜਪੁਉ ਸਿਨੁ ਅਰਜੁਨਦੇਵ ਗੁਰੂ.” (ਸਵੈਯੇ
 ਜਪੜਉ } ਮ: ੫ ਕੇ) ੨ ਜਾਣਿਆ। ੩ ਪ੍ਰਸੰਨ ਬੀਤਾ. ਦੇਖੋ, ਭਗਤ
 ਧਾ.
 ਜਪੜੇਸੁਰ. ਦੇਖੋ, ਜਾਲੜੇਸੁਰ.
 ਜਫਰ. ਅ ਜਫਰ. ਸੰਗਤ—ਫਤੇ. ਜਿੱਤ. ਵਿਜਯ। ੨ ਕਾਰਜ
 ਦੀ ਸਫਲਤਾ. ਕਾਮਯਾਬੀ। ੩ ਵਿੱਲੀ ਦੇ ਅੰਤਿਮ ਮੁਕਤ ਬਾਦਸ਼ਾਹ
 (ਬਹਾਦੁਰਸ਼ਾਹ ਚੰਗੀਲੋ) ਦਾ ਤਖੱਲੁਸ (ਨਾਮ) ਜਫਰ ਸੀ. ਦੇਖੋ,
 ਬਹਾਦੁਰਸ਼ਾਹ ੨.
 ਜਫਰ ਨਾਮਹ } ਫਾ ਜਫਰਨਾਮਹ. ਵਿਜਯਪਤ੍ਰ. ਫਤੇ ਦਾ
 ਜਫਰ ਨਾਮਾ } ਮਤਾ ੨ ਤੈਮੂਲ ਦੀ ਤਵਾਰੀਖ, ਜੋ ਸ਼ਰਫੁੱਦੀਨ ਨੇ
 ਸਨ ੧੪੨੫ (ਸੰਮਤ ੧੪੮੨) ਵਿੱਚ ਲਿਖੀ ਹੈ।
 ੩ ਸੰਮਤ ੧੭੬੩ ਵਿੱਚ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਨੇ
 ਕਾਂਗੜਾ ਰਾਮ ਤੋਂ ਫਾਰਸੀ ਅਭਯਾਤ (ਭੀਰ) ਦੀ ਚਿੱਠੀ, ਜੋ
 ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਨੂੰ ਭਾਈ ਦਯਾ ਸਿੰਘ ਧਰਮ ਸਿੰਘ ਹੱਥ ਅਹਿਮਦਨਗਰ
 (ਦੱਖਣ) ਭੇਜੀ ਸੀ, ਉਸ ਦਾ ਨਾਮ ਜਫਰਨਾਮਾ (ਵਿਜਯਪਤ੍ਰ) ਹੈ.
 ਇਸ ਵਿੱਚ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਅਤੇ ਅਯੋਗ ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਵਰਣਨ
 ਤਥਾ ਹਿਤਭਰੀ ਸਿਖਤਾ ਹੈ.
 ਜਫਰਨਾਮਹ ਦਾ ਪਾਠ ਅਣਜਾਣ ਲਿਖਾਰੀਆਂ ਨੇ ਬਹੁਤ ਅਸੁੱਧ
 ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਪਰ ਅਸੀਂ ਵਭੇ ਸ਼ਰਨ ਨਾਲ ਅਨੇਕ ਨੁਸਖੇ ਏਕਤ੍ਰ
 ਕਰਕੇ ਜੋ ਪਾਠ ਸੋਧਿਆ ਹੈ, ਉਹ ਫਾਰਸੀ ਅਤੇ ਗੁਰਮੁਖੀ ਅੱਖਰਾਂ
 ਵਿੱਚ ਅਰਥਾਂ ਸਮੇਤ ਛਪਵਾਏ ਪਾਠਕਾਂ ਦੀ ਭੇਟਾ ਬੀਤਾ ਗਿਆ
 ਹੈ.
 ਜਫਰਨਾਮਾ ਸਾਹਿਬ. ਰਾਜ ਨਾਥੇ ਦੀ ਨਜਾਮਤ ਫੂਲ ਵਿੱਚ ਪਿੱਛ
 ਦਿਆਲਪੁਰੇ ਦੀ ਕਾਂਗੜ ਪੱਤੀ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਗੁਰਦੁਆਰਾ, ਜਿਸ ਦੀ
 ਆਲੀਸ਼ਾਨ ਟਿਮਾਰਤ ਭਾਈ ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਗੁਰਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ
 ਪ੍ਰੇਰਕੇ ਬਣਵਾਈ ਹੈ. ਇੱਥੇ ਵਿਰਾਜਕੇ ਕਲਗੀਧਰ ਨੇ ਜਫਰਨਾਮਾ
 ਲਿਖਿਆ ਹੈ. ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਨੂੰ ਰਿਆਸਤ ਵੱਲੋਂ ਦੋ ਹਲ ਦੀ ਜਮੀਨ
 ਮੁਆਫ਼ ਹੈ. ਹਰ ਮੇਸ ਨੂੰ ਸੰਗਤਿ ਦਾ ਮੇਲਾ ਹੋਂਦਾ ਹੈ.
 ਜਦੋਂ ਕਲਗੀਧਰ ਇੱਥੇ ਵਿਰਾਜੇ ਸਨ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਦਿਆਲਪੁਰਾ

ਆਬਾਦ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਇਹ ਜਮੀਨ ਕਾਂਕੜ ਪਿੰਡ ਦੀ ਸੀ। ਦੇਖੋ, ਜਥਰਨਾਮਾ ੩ ਅਤੇ ਦੀਨਾ ੩।

ਜਥਾ. ਅ ੬ ਜੁਲਮ। ੨ ਚੁੱਖ. ਕਸੂ. "ਕਰ ਕੌਤਕ ਪੈ ਰਿਪੁ ਟਾਰ ਦੇਖੇ ਬਿਨ ਹੀ ਧਰਦੇ ਸਭ ਸਜਾਮ ਜਥਾ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੩ ਦੇਖੋ, ਜੱਫਾ.

ਜਥਾਕਸ਼. ਭਾ ੧੬ ਵਿ—ਜੁਲਮ ਉਠਾਉਣ ਵਾਲਾ. ਕਸੂ ਸਹਾਰਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਭਾਵ—ਮਿਹਨਤੀ.

ਜੱਫਾ } ਸੰਕੜਾ—ਦੋਹਾਂ ਬਾਰਾਂ ਵਿੱਚ ਨੈ ਕੇ ਖੁੱਟਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਖੁੱਟਕੇ
ਜੱਫੀ } ਛਾਤੀ ਨਾਲ ਨਾਉਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਇਸ ਦਾ ਮੂਲ ਭੀ ਭਾਰਜੀ
ਸ਼ਬਦ "ਜਥਾ" ਹੈ.

ਜਥ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਜਿਸ ਸਮੇਂ. ਜਿਸ ਵੇਲੇ. "ਜਥ ਹਮ ਸਰਣਿ ਪੁਤ੍ਰ ਕੀ ਆਈ." (ਦੇਵ ਮ: ੪)

ਜਥਹ. ਦੇਖੋ, ਜਥ ਅਤੇ ਜਥ ਹੀ। ੨ ਦੇਖੋ, ਜਿਥਹ.

ਜਥਹੀ. ਦੇਖੋ, ਜਥ. "ਜਥਹੀ ਨਿਰਧਨ ਦੇਖਿਓ ਨਰ ਕਉ, ਸੰਕ ਛਾਡਿ ਸਭ ਭਾਗੇ." (ਸੋਹ ਮ: ੯)

ਜਥ ਕਥ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਜਦ ਕਦ. ਜਿਸ ਕਿਸ ਵੇਲੇ. "ਜਥ ਕਥ ਤੁਹੀ ਤੁਹੀ." (ਰਾਮ ਕਬੀਰ)

ਜਥਤ, ਅ ੧ ਜਥਤ. ਸੰਕੜਾ—ਅਧਿਕਾਰ ਵਿੱਚ ਲੈਣਾ. ਕਿਸੇ ਦੀ ਵਸਤੂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਕਬਜ਼ੇ ਕਰਨਾ। ੨ ਨਿਕੁਹ. ਰੋਕਣ ਦਾ ਭਾਵ। ੩ ਰੋਚਦਾਬ। ੪ ਪ੍ਰਬੰਧ.

ਜਥ ਤਕ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਜਦ ਤੋਂਤੀ. ਜਦ ਤੀਕ. ਜਦੋਂ ਤਾਈਂ. ਦੇਖੋ, ਜਾਵਤ ੨.

ਜਥਤੀ. ਭਾ ੧੮ ਜਥਤੀ. ਜਥਤ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਦੇਖੋ, ਜਥਤ.

ਜਥਰ. ਅ ੨ ਜਥਰ. ਸੰਕੜਾ—ਲਿਖਣਾ। ੨ ਸਮਝਣਾ।

੩ ਧੀਰਯ। ੪ ਚਰਚਾ। ੫ ਭਾ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਉੱਪਰ. ਉੱਤੇ। ੬ ਵਿ—ਪ੍ਰਭਲ. ਸ਼ਿਰਾਵਰ। ੭ ਸੰਕੜਾ—ਵਧਾਉਣ ਦਾ ਇੱਕ ਚਿੰਨ੍ਹ, ਜੋ ਸੂਰ ਨੂੰ ਹੁਸ਼ ਬਣਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ. "ਸੇਭ ਤੇ ਜਥਰ ਔਰ ਮਾਯਨੇ ਕਿਤਾਬਨ ਕੇ." (ਨਾਪੁ) ੮ ਅ ੨ ਧੰਕੋਬਾਜ਼ੀ। ੯ ਜਵਾਨ. ਯੁਵਨ। ੧੦ ਯੋਧਾ. ਬਹਾਦਰ। ੧੧ ਵਿ—ਅਤਿ. ਬਹੁਤ. "ਜੇਬਰ ਜਥਰ ਜਵਾਹਰ ਜਰੇ." (ਗੁਪਤ) ੧੨ ਬੀਜਗਣਿਤ. ਅਲਜਬਰਾ.

ਜਥਰਜੰਗ. ਵਿ—ਯੋਧਾ. ਜੰਗ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਭਲ. ਵਰਿਆਮ। ੨ ਸੰਕੜਾ—ਕੁਦਾਲ. ਬਸੇਲਾ। ੩ ਜੰਬੂਰਾ. ਰੋਪ. ਰੁਝਾਵਾ. ਨੀਮੀ ਖੰਭੂਕ. ਜੰਜੀਲ. "ਅਸਟ ਧਾਤੁ ਦਾ ਜਥਰਜੰਗ." (ਭਾਗੁ) "ਜਥਰਜੰਗ ਹਮ ਕਟੀ ਚਨਾਈ." (ਗੁਰਿ ੧੦) "ਤੁਪਕ ਭਨ ਜਥਰ ਜੰਗ ਹਕਨਾਲ." (ਸਨਾਮ)

ਜਥਰਦਸੂ. ਭਾ ੨੬ ਵਿ—ਪ੍ਰਭਲ ਹੈ ਹੱਥ ਜਿਸ ਦਾ. ਕਰਤਾ ਹੱਥ ਪਾਉਣ ਵਾਲਾ. ਜ਼ੋਰਾਵਰ. ਬਲੀ.

ਜਥਰਦਸੂਖੀ. ਜਥਰ ਦਾ ਫੌਜਦਾਰ, ਜੋ ਵਰੀਯਮ ਸਰਹਿੰਦੀ ਨਾਲ ਮਿਲਕੇ ਦੁਸ਼ਮਣ ਨੂੰ ਆਨੰਦਪੁਰ ਸੰਮਤ ੧੭੬੧ ਵਿੱਚ ਫਤਨ ਆਇਆ ਸੀ. ਇਹ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਸਹਾਇਆਰਸ਼ਾਹ ਦੇ

ਵੇਲੇ ਲਹੌਰ ਦਾ ਸੂਬਾ ਬਾਪਿਆ ਗਿਆ ਸੀ.

ਜਥਰਨ. ਅ ੧੬ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਭਲਪ੍ਰਵੰਕ. ਮੌਲੋਜੋਰੀ. ਧੰਕੋਬਾਜ਼ੀ ਨਾਲ.

ਜਥਰਾ. ਜਥਰਦਸੂਖਨ ਨਦੀ ਇਹ ਅਪਮਾਨਬੋਧਕ ਸ਼ਬਦ ਵਰਤਿਆ ਹੈ.

ਜਥਰਾਈਲ. ਦੇਖੋ, ਤ੍ਰਿਕੁਟੀ ੪ ਅਤੇ ਫਰਿਸ਼ਤਾ.

ਜਥਲਉ } ਕ੍ਰਿ—ਵਿ—ਜਦ ਤੋਂਤੀ. ਜਦ ਤੀਕ. "ਜਥ ਨਉ ਨਹੀ
ਜਥਲਗੁ } ਰਾਕ ਲਿਲਾਰ ਉਏ." (ਸਵੈਯੋ ਮ: ੫ ਕੇ) "ਜਥਲਗੁ
ਸਸ ਹੋਇ ਮਨ ਅੰਤਰਿ." (ਕਲਿ ਅ: ਮ: ੪) ਜਦ ਤੀਕ ਮਨੁੱਖ
ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਾਣ ਹੋਣ.

ਜਥਾ } ਭਾ ੧੬ ਸੰਕੜਾ—ਰਸਨਾ. ਜੀਤ। ੨ ਭਾਸ਼ਾ. ਬੋਲੀ.
ਜਥਾਨ } Language.

ਜਥਾਬ ਅਬਵਾ ਜਥਾਬੁ. ਅ ੧੬ ਜਵਾਬ. ਸੰਕੜਾ—ਉੱਤਰ. "ਸਲਾਮੁ ਜਥਾਬੁ ਦੇਵੈ ਕਰੇ ਮੁੰਚਹੁ ਖੁਬਾ ਜਾਇ." (ਮ: ੨ ਵਾਰ ਆਸਾ) ੨ ਦ੍ਰਿਸ਼ਾਂਤ. ਮਿਸਾਲ.

ਜਥਾਬਦਿਹੀ. ਭਾ ੧੬ ਜਵਾਬਦਿਹੀ. ਸੰਕੜਾ—ਜਵਾਬ ਦੇਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਪ੍ਰਤੱਤਰ ਦੇਣਾ. "ਕਰੇ ਜਥਾਬਦਿਹੀ ਇਨ ਸੰਕ." (ਗੁਪਤ) ਜਥਾਬੁ. ਦੇਖੋ, ਜਵਾਬ.

ਜੱਥਾਰ. ਅ ੧੬ ਸੰਕੜਾ—ਕੁਰਾਨ ਅਨੁਸਾਰ ਕਰਤਾਰ ਦਾ ਇੱਕ ਨਾਮ। ੨ ਵਿ—ਪ੍ਰਭਲ. ਜਥਰਦਸੂ.

ਜੱਥੂਰ. ਅ ੧੬ ਵਿ—ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ. ਲਿਖਿਤ। ੨ ਸੰਕੜਾ—ਤਹਿਰੀਫ਼. ਨਵਿਸਤ। ੩ ਹਜਰਤ ਦਾਉਦ ਦੁਆ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆਂ ਪਰਮਪੁਸ਼ਕ, ਜਿਸ ਦੀ ਆਸਮਾਨੀ ਕਿਤਾਬਾਂ ਵਿੱਚ ਗਿਣਤੀ ਹੈ. Psalms of David. ਦੇਖੋ, ਕਤੋਬ ੨ ਅਤੇ ਚਾਰ ਕਿਤਾਬਾਂ.

ਜਮ. ਜਨਮ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. "ਜਮ ਭਾਲ ਸਿਰੋ ਨ ਉਤਰੈ." (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਮਾਭ) ਜਨਮ ਅਤੇ ਮਰਣ ਸਿਰੋਂ ਨਾ ਉਤਰੈ। ੨ ਸੰ. ਕਮ. ਬਨੀਸੂਰ. ਛਨਿੱਛਰ। ੩ ਨਿਤਸਕਰਮ। ੪ ਯੋਗ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਅੰਗ, ਜਿਸ ਦੇ ਦਸ ਅੰਗ ਇਹ ਹਨ—ਅਹਿੰਸਾ, ਸਤ੍ਯ, ਚੋਰੀ ਦਾ ਭਯਾਨਕ, ਬ੍ਰਹਮਚਰਯ, ਦਯਾ, ਸਿੰਧਾਪਨ (ਕਪਟ ਦਾ ਅਭਾਵ), ਫਿਮਾ, ਧੀਰਯ, ਅਨਪਾਲ ਦਾ ਸੰਘਮ ਅਤੇ ਪਰਿਤ੍ਰਤਾ। ੫ ਧਰਮਰਾਜ. "ਜਮ ਦਰਿ ਬਧਾ ਚੋਟਾ ਖਾਏ." (ਮਾਭ ਅ: ਮ: ੧) ੬ ਭਾਲ. ਪ੍ਰਾਣ ਕੱਢਣ ਵਾਲਾ ਦੇਵਤਾ. "ਜਮ ਕੀ ਕਟੀਐ ਤੇਰੀ ਭਾਸ." (ਰਾਮ ਮ: ੫) ੭ ਭਾ ੧ ਵਡਾ ਪਾਤਸ਼ਾਹ. ਸ਼ਹਨਸ਼ਾਹ। ੮ ਭਾਵ—ਜੁਲਮਨ ਅਤੇ ਜ਼ਬੰਦ.

ਜਮਈਆ. ਜਮਾ (ਗਭਾ) ਲਈਆ. ਦ੍ਰਿਸ਼ੁ ਵਸਾਈ ਹੈ. "ਹਰਿ ਹਰਿ ਭਗਤਿ ਜਮਈਆ." (ਬਿਲਾ ਅ: ਮ: ੪) ੨ ਜਮਾਉਣ ਵਾਲਾ। ੩ ਜਵਾਈ. ਜਮਾਤਾ.

ਜਮਹ } ਯਮ ਦਾ. ਕਾਲ ਦਾ. "ਹਰਿ ਹਰਿ ਕਰਤ ਨਹੀ ਦੁਖ
ਜਮਹਿ } ਜਮਹ." (ਗੋਡ ਨਾਮਦੇਵ) "ਦੂਤਾ ਆਇਓ ਜਮਹਿ
ਤਣਾ." (ਸ੍ਰੀ ਤ੍ਰਿਲੋਚਨ) ੨ ਯਮ ਨੂੰ. ਕਾਲ ਪ੍ਰਤਿ। ੩ ਜਨਮਦੇ ਹਨ.

ਜਮਹਿਰਿ "ਪ੍ਰਭੂ ਬਿਸਤਤ ਮਹਿ ਜਮਹਿ ਅਭਾਯੇ." (ਗੁਰੂ ਬਿਤੀ ਮ: ੫) ੪ ਦੇਖੋ, ਜਮਾ ੫ ਦੇਖੋ, ਜਮੈ.

ਜਮਹੂਰ. ਅ. ੫. ਸਭ. ਤਮਾਮ. ਆਮ. ਸਾਮਾਨਤ. Republic.
ਜਮਹੂਰੀ. ਅ. ੫. ਸਭ ਦੀ. ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਦੀ, ਜਿਥੋਂ—ਜਮਹੂਰੀ
ਸਲਤਨਤ. Republican (Democracy).

ਜਮਕ. ਦੇਖੋ, ਯਮਕ.

ਜਮਕਾਗਰ. ਯਮ ਦਾ ਕਾਗਜ਼. ਧਰਮਰਾਜ ਦਾ ਦਫਤਰ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ
ਜੀਵਾਂ ਦੇ ਕਰਮ ਦਰਜ ਹਨ. "ਫਾਏ ਜਮਕਾਗਰ." (ਗੁਰੂ ਮ: ੫)

ਜਮ ਕਾ ਘਾਟ. ਯਮ ਮਾਰਕ. "ਜਾਉ ਨ ਜਮ ਕੈ ਘਾਟ." (ਮਲਾ
ਮ: ੫)

ਜਮਕਾਲ } ਸੰ. ਯਮਕਾਲ. ਦੋ ਕਾਲ. ਦੋ ਵੇਲੇ. ਜਨਮ ਅਤੇ ਮਰਣ
ਜਮਕਾਲ } ਦਾ ਸਮਾਂ. "ਜਮਕਾਲ ਤੇ ਭਏ ਨਿਕਾਟੇ." (ਧਨਾ ਮ:
੫) "ਜਮਕਾਲ ਤਿਸੁ ਨੋਤਿ ਨ ਆਵੈ." (ਮਾਰ ਅ: ਮ: ੫)
੨ ਵਿ—ਮਾਰਕ ਯਮ. ਕਾਲ ਕਰਤਾ ਯਮ.

ਜਮਕੀਕਰ } ਸੰ. ਯਮਕੀਕਰ. ਸੰਗਤ—ਯਮ ਦਾ ਦਾਸ. ਯਮਕਾਟ.
ਜਮਕੀਕਰ } ਯਮਦੂਤ. "ਜਮਕੀਕਰ ਮਾਰਿ ਬਿਦਾਰਿਆਨੁ."
ਜਮਕੀਕਰ } (ਸਵਾ ਮ: ੪) "ਜਮਕੀਕਰੁ ਨੋਤਿ ਨ ਆਇਆ." (ਸੋਰ ਮ: ੫)

ਜਮਘਟ. ਸੰਗਤ—ਸੰਘਟ. ਭੀਤ ੨ ਯਮ ਘਟ. ਯਮਾਰਕ.

ਜਮਘਟ. ਦੇਖੋ, ਜਮ ਕਾ ਘਾਟ.

ਜਮਜਮ. ਅ. ੫. ਮੌਕੇ ਨਗਰ ਕਾਢੇ ਦੇ ਪਾਸ ਇੱਕ ਖੂਹ, ਜੋ ਪਵਿਤ੍ਰ
ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਹੈ. ਇਸ ਦੇ ਨਾਮ ਦਾ ਕਾਰਣ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਜਦ
ਇਬਰਾਹੀਮ ਦੀ ਬਹੁਤੀ ਹਜ਼ਰਤ (੫੫) ਆਪਣੇ ਪੁਤ੍ਰ ਇਸਮਾਈਲ
ਸਮੇਤ ਪਿਆਸੀ ਇਸ ਖੂਹ ਪਾਸ ਆਈ, ਤਦ ਉਸ ਨੇ ਪਾਣੀ ਦੇਖਕੇ
ਪੁਤ੍ਰ ਨੂੰ ਪੁਕਾਰਿਆ—"ਠਹਿਰ ਠਹਿਰ!" ਮਿਸਰ ਦੀ ਭੋਲੀ ਬਿੰਬ
ਜਮ ਦਾ ਅਰਥ ਠਹਿਰਨਾ ਹੈ. ਕਈ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ "ਜਮ" ਦਾ
ਅਰਥ ਭਰਣਾ ਹੈ. ਇਸ ਖੂਹ ਦੇ ਥਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਅਤਿਸਪਰਸ਼ਾਂ ਦਾ ਕੁੰਡ
ਸੀ, ਪਰ ਹਜ਼ਰਤ ਅਤੇ ਇਸਮਾਈਲ ਰਿਖਾਤੁਰ ਹੋਕੇ ਜਦ ਇਸ ਟੋਏ
ਪਾਸ ਆਏ ਅਤੇ ਪਾਣੀ ਨਾ ਦੇਖਕੇ ਨਿਰਾਸ ਹੋਏ, ਤਦ ਖੁਦਾ ਅੱਗੇ
ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ ਕੀਤੀ ਕਿ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਕੇ ਇਸ ਨੂੰ ਜਲ ਨਾਲ ਭਰ ਦੇ, ਇਸ
ਪੂਰ ਪਾਣੀ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਇਆ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਪੀਕੇ ਮਾਂ ਪੁੱਤ ਨੇ ਪਿਆਸ
ਬੁਝਾਈ.

ਹਾਜੀ ਲੋਕ ਜਮਜਮ ਦਾ ਪਾਣੀ ਪੀਣਾ ਪਵਿਤ੍ਰ ਕਰਮ ਜਾਣਦੇ
ਹਨ, ਅਤੇ ਕਈ ਇਸ ਖੂਹ ਦੇ ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਰੋਜ਼ਾ ਖੋਲ੍ਹਦੇ ਹਨ.
ਕੰਗੋਤਰੀ ਅਤੇ ਹਰਿਦ੍ਵਾਰ ਤੋਂ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਕੰਗਜਲ ਲੋਕ ਲਿਆਉਂਦੇ
ਹਨ, ਤਿਥੋਂ ਜਮਜਮ ਦਾ ਪਾਣੀ ਬੀਜੀਆਂ ਵਿੱਚ ਦੇਸ਼ ਦੇਸ਼ਾਂਤਰ ਜਾਂਦਾ
ਹੈ. ਇਹ ਪਾਣੀ ਖਾਰਾ ਅਤੇ ਬਹੁਤ ਭਾਰੀ ਹੈ. ਮਰਣ ਸਮੇਂ ਪਾਣੀ
ਦੇ ਮੂੰਹ ਵਿੱਚ ਜਮਜਮ ਦਾ ਪਾਣੀ ਪਾਉਣਾ ਭੀ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਵਿੱਚ
ਪਵਿਤ੍ਰ ਕਰਮ ਹੈ. ੨ ਕਰਜ. ਸਿੰਘ ਨਾਦਾ ੩ ਦੇਖੋ, ਭੰਗੀਆਂ ਦੀ

ਭੰਪ.

ਜਮਜਮਾ. ਅ. ੫. ਸੰਗਤ—ਪਾਰਸੀ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਉਹ ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ, ਜੋ
ਉਹ ਅਗਨੀ ਦੀ ਪੂਜਾ ਅਤੇ ਖਾਣ ਪੀਣ ਵੇਲੇ ਹੌਲੀ ਹੌਲੀ ਪੜ੍ਹਦੇ ਹਨ।
੨ ਰਾਗਵਿਦਯਾ ਅਨੁਸਾਰ ਸੂਰ ਦਾ ਕੰਪ. ਕੰਠ ਤੋਂ ਅਥਵਾ ਤਾਰ ਤੋਂ
ਕੰਥਦਾ ਹੋਇਆ ਸੂਰ ਕੰਥਣਾ. ਖੰਥੇ ਹੱਥ ਦੀ ਤਰਜਨੀ ਨਾਲ ਤਾਰ ਤੇ
ਮੀਂਡ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਵਿਚਕਾਰਲੀ ਉਂਗਲ ਦੇ ਪੋਟੇ ਨਾਲ
ਜਮਜਮਾ ਕੱਢੀਦਾ ਹੈ. "ਬਿਸਨਵੀ ਫਰ ਜਮਜਮਹ ਅਜ ਤਾਰ ਇਲਕ." (ਦੀਵਾਨ ਕੋਕਾ)

ਜਮਜਾਲ. ਸੰਗਤ—ਯਮ ਦੀ ਭਾਗੀ। "ਨਿਤ ਜੋਹੇ ਜਮਜਾਲੇ." (ਸੁਹੀ
ਮ: ੩) ੨ ਫੰਧਕ ਦਾ ਜਾਲ.

ਜਮਜਾਲਿ. ਯਮ ਅਥਵਾ ਫੰਧਕ. ਦੇ ਜਾਲ ਵਿੱਚ. "ਜਿਉ ਮਛਲੀ
ਭਾਬੀ ਜਮਜਾਲਿ." (ਚੰਮਕਾਰ)

ਜਮਜੇਵਰਾ } ਯਮ ਦੀ ਭਾਗੀ. ਯਮਭੰਦਾ. "ਭਗੁਦਿਸ ਪਸਰਿਓ ਹੈ
ਜਮਜੇਵਰੀ } ਜਮਜੇਵਰਾ." (ਸੋਰ ਕਬੀਰ)
ਜਮਜੇਵਰਾ }

ਜਮਜੰਦਾਰ. ਜੰਨਾਦ ਯਮ. ਦੇਖੋ, ਜਿੰਦਾਰ ਅਤੇ ਜੰਦਾਰ. "ਜਮਜੰਦਾਰੁ
ਨ ਆਵੈ ਨੇਤੋ." (ਧਨਾ ਮ: ੫)

ਜਮਭੰਢ. ਸੰਗਤ—ਕਟਾਰ. ਦੇਖੋ, ਜਮਦਾਰ. "ਜਮਭੰਢ ਕ੍ਰਿਪਾਣ
ਨਿਕਾਰਹਿਗੇ." (ਕਲਕੀ)

ਜਮਭਾਂਡ } ਯਮਭੰਡ. "ਮਿਲੈ ਜਮਭਾਂਡਾ." (ਸੁਹੀ ਮ: ੫)
ਜਮਭਾਂਡਾ }

ਜਮਭਾਢ. ਦੇਖੋ, ਜਮਦਾਰ.

ਜਮਭੰਡਾ } ਯਮਭੰਡ. ਯਮ ਦਾ ਸੋਟਾ। ੨ ਯਮ ਵੱਲੋਂ ਮਿਲੀ ਸਜਾ.
ਜਮਭੰਡੁ } "ਜਮਭੰਡੁ ਸਹਿ ਸਦਾ ਦੁਖ ਪਾਏ." (ਗੁਰੂ ਅ: ਮ: ੩)

ਜਮਣ. ਦੇਖੋ, ਜੰਮਣ.

ਜਮਤ. ਜੰਮਣ. ਜਨਮ ਲੈਣਾ। ੨ ਸੰ. ਜਾਮਿਤ. ਸੰਗਤ—ਅਪਣਾਇਤ.
ਯਕਾਨਕਤ. "ਪੇਰ ਭੂਤ ਭਸਿ ਕੀਨੇ ਜਮਤ ਨ ਤ੍ਰਾਸ." (ਸਵੈਯੇ
ਮ: ੪ ਕੇ) ਪੇਰ ਭੂਤ ਅਪਣਾਕੇ ਕਾਬੂ ਕੀਤੇ ਹਨ, ਭੈ ਵਿਖਾਕੇ
ਨਹੀਂ.

ਜਮਤੁ. ਜਨਮਤ. ਜਨਮ ਲੈਂਦਾ ਹੈ. "ਬੇਸੁਆ ਕੇ ਘਰਿ ਪੂਤ ਜਮਤੁ
ਹੈ." (ਦੇਵ ਮ: ੪)

ਜਮਤੁੱਲਾ ਭਾਉ. ਕਹਨੂਰ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਦਾ ਇੱਕ ਸਰਦਾਰ ਜੋ
ਕੁੱਜਰਾਂ ਦਾ ਪੁਧਾਨ ਸੀ. ਇਹ ਭੀਮ ਚੰਦ ਨਾਲ ਹੋ ਕੇ ਪਿੰਡਾਂ ਦੀ
ਫੋਤਾਂ ਦਾ ਜੰਬੇਦਾਰ ਬਣ ਕੇ ਅਨੰਦਪੁਰ ਰੂਹ ਸਾਹਿਬ ਨਾਲ ਲੜਦਾ
ਮਰਿਆ ਗਿਆ. ਇਸ ਦਾ ਗੋਤ ਭਾਉ ਸੀ. ਅਤੇ ਸਹੀ ਨਾਮ ਅਜਮਤੁੱਲਾ
ਹੈ.

ਜਮਦਗਨ } ਸੰ. ਯਮਦਗਿਨ. ਰਿਗਵੇਦ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਬ੍ਰਾਹਮਣ,
ਜਮਦਗਨਿ } ਜੋ ਰਿਚੀਕ ਅਤੇ ਸਤਸਵਤੀ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਸੀ. ਜਮਦਗਨਿ
ਦੀ ਮਾਤਾ ਸਤਸਵਤੀ ਛਤ੍ਰੀ ਵੰਸ਼ ਦੇ ਕਾਧਿ ਨਾਮੋ ਰਾਜੇ ਦੀ ਪੁਤ੍ਰੀ
ਸੀ. ਵਿਸਨੁਪੁਰਾਣ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇੱਕ ਸਮੇਂ ਰਿਚੀਕ

ਚਿਖੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਤਪ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨਾਲ ਇੱਕ ਦਿਵੜ ਭੋਜਨ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ, ਜਿਸ ਦੇ ਖਾਣ ਤੋਂ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਦੀਆਂ ਸਿਫਤਾਂ ਵਾਲਾ ਪੁਤ੍ਰ ਹੋਵੇ। ਉਸ ਨੇ ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਇੱਕ ਹੋਰ ਆਹਾਰ ਤਿਆਰ ਕਰਕੇ ਸਰਸਵਤੀ ਦੀ ਮਾਤਾ ਨੂੰ ਭੀ ਦਿੱਤਾ, ਜਿਸ ਦੇ ਅਸਰ ਨਾਲ ਯੌਧਾ ਪੁਤ੍ਰ ਜਨਮੇ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਮਾਵਾਂ ਧੀਆਂ ਨੇ ਉਹ ਆਹਾਰ ਆਪਸ ਵਿੱਚ ਬਦਲ ਲਏ, ਇਸ ਲਈ ਚਿਖੀਕ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਜਮਦਗਨਿ ਤਾਂ ਯੌਧਾ ਹੋਇਆ, ਤੇ ਗਾਧਿ ਫਤ੍ਰੀ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਵਿਸ਼੍ਵਾਮਿਤ੍ਰ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਹੋਇਆ।

ਮਹਾਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਜਮਦਗਨਿ ਨੇ ਜਦ ਸਾਰੇ ਦੇ ਦਾਂ ਦਾ ਅਭਿਆਸ ਕਰ ਲਿਆ, ਤਾਂ ਨੂਰਜਵੰਸ਼ੀ "ਰੇਣੂ" ਅਰਥਾ "ਪ੍ਰਸੇ ਨਸਿਤ" ਰਾਜੇ ਪਾਸ ਗਿਆ ਅਤੇ ਉਸ ਦੀ ਕੰਨੜਾ ਰੇਣੂਕਾ ਮੰਗੀ। ਰਾਜੇ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਕੰਨੜਾ ਦੇ ਦਿੱਤੀ, ਜਿਸ ਦੇ ਉਦਰ ਤੋਂ ਜਮਦਗਨਿ ਦੇ ਪੰਜ ਪੁਤ੍ਰ ਹੋਏ—ਕੁਮਨਾਨ, ਸੁਸੇਣ, ਵਹੁ, ਵਿਸ਼੍ਵਾਦਹੁ ਅਤੇ ਪਰਸਰਾਮ।

ਜਮਦਗਨਿ ਦੇ ਰਹਿਣ ਦਾ ਥਾਂ ਗਾਧਿਪੁਰ ਜਿਲੇ ਵਿੱਚ "ਜਮਨਿਆ" ਨਾਮ ਤੋਂ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ, ਜੋ ਜਮਦਗਨੀਯ ਤੋਂ ਵਿਕਸਤ ਕੀਤਾ ਹੈ। "ਗਾਧੇ ਜਮਦਗਨਿ ਪਰਸ ਰਾਮੇਸੁਰ।" (ਸਵੇਯੇ ਮ: ੧ ਕੇ) ਦੇਖੋ, ਸਹਸ੍ਰਬਾਹੁ, ਚੜਵਨ, ਪਰਸਰਾਮ ਅਤੇ ਰੇਣੂਕਾ।

ਜਮਦੰਢ } ਸੰ. ਯਮਦੰਸ਼੍ਟਾ. ਸੰਗਤਾ—ਕਟਾਰ, ਜੋ ਯਮ ਦੀ ਦਾੜ੍ਹ
ਜਮਦਾਥੁ } ਜੇਹਾ ਹੈ। ੨ ਬਿਛ੍ਰਆ. ਯਮਦਾਥ ਨੇਕ ਵਾਲਾ ਪੋਸ਼ਕਯਜ।
ਜਮਦਾਥੁ } ੩ ਦੇ ਮੂੰਹਾਂ ਵਾਲਾ ਕਟਾਰ, ਦੇਖੋ, ਸ਼ਸਤ੍ਰ।

ਜਮਦੀਪਕ. ਸੰਗਤਾ—ਯਮਦੀਪਕ. ਯਮ ਨਿਮਿੱਤ ਕੱਤਕ ਕਦੀ ੩ ਨੂੰ ਘਰ ਦੇ ਵਹੀਣ ਵਿੱਚ ਮਚਾਇਆ ਹੋਇਆ ਦੀਵਾ।

ਜਮਦੁਤੀਆ } ਦੇਖੋ, ਯਮਦੂਜ, "ਜਮ ਦੁਤੀਆ ਉਦਰਤੋਂ ਕੁਹ
ਜਮਦੂਜ } ਰਾਈ." (ਗੁਪਤ) ਕੱਤਕ ਸੁਦੀ ਦੂਜ ਦਾ ਚੰਦ
ਭੜਿਆ।

ਜਮਦੂਤ, ਸੰਗਤਾ—ਯਮਦੂਤ. ਯਮ ਦਾ ਸਿਪਾਹੀ. ਯਮਗਣ. "ਜਮਦੂਤ ਨ ਆਵੈ ਨੌਰੇ." (ਸੋਰ ਮ: ੫)

ਜਮਧਰ } ਦੇਖੋ, ਜਮਦਾਥੁ.
ਜਮਧਰ }

ਜਮਧਾਣ. ਯਮ-ਧਾਨ. ਨਗਾਰਾ. ਧੌਂਸਾ. ਇਸ ਨਾਮ ਦਾ ਕਾਰਣ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜੰਗ ਸਮੇਂ ਯਮ (ਦੇ) ਨਗਾਰੇ ਘੇਰੇ ਆਇ ਪੁਰ ਧਾਰਣ ਕੀਤੇ (ਚੰਬੇ) ਜਾਂਦੇ ਹਨ. "ਸੱਟ ਪਈ ਜਮਧਾਣ ਕਉ." (ਚੰਬੀ ੩) ੨ ਬਰਖਿਧਾਨ—ਰਾਮਪਿਧਾਨ. ਚੰਮ ਨਾਲ ਮਰਿਆ ਹੋਇਆ ਵਜਾ. ਜਮਧਾਣੀ. ਸੰਗਤਾ—ਯਮਧਾਣੀ. ਯਮ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ। ੨ ਜਮਧਾਣਾਂ (ਧੌਂਸਿਆ) ਉੱਪਰ. ਜਮਧਾਨੋਂ ਪਰ. "ਸੱਟ ਪਈ ਜਮਧਾਣੀ." (ਚੰਬੀ ੩) ਦੇਖੋ, ਜਮਧਾਣ.

ਜਮਧਾਰ. ਦੇਖੋ, ਜਮਦਾਥੁ.

ਜਮਧਾਰਾ. ਦੇਖੋ, ਜਮਦਾਥੁ। ੨ ਯਮ ਦੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਧਾਰਾ (ਦਫ਼ਤਰ). ਪੁਰਾਣਕਾਰ ਹੈ ਕਿ ਜਮਦਗਨਿ ਦੇ ਪਿਤਾ ਦੇ ਵਰਦਾਨ ਕਰਕੇ ਯੌਧਾ ਦੇ ਕੁਟ ਪੁਤ੍ਰ ਦੀ ਥਾਂ ਪੋਤੇ ਪਰਸਰਾਮ ਵਿੱਚ ਬਦਲ ਗਏ.

"ਅਵਣੁ ਜਾਣੁ ਨਹੀ ਜਮਧਾਰਾ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੧)

ਜਮਨ. ਦੇਖੋ, ਜੰਮਣ। ੨ ਦੇਖੋ, ਜਮੁਨ। ੩ ਦੇਖੋ, ਯਮਨ। ੪ ਦੇਖੋ, ਯਵਨ. "ਆਏ ਅਹੰਮੇਵ ਯੁਤ ਜਮਨ." (ਗੁਪਤ) ਤੁਰਕ ਲੋਕ ਹੰਕਾਰ ਸਹਿਤ ਆਏ.

ਜਮਨਪਿਤਾ. ਯਮੁਨਾ ਦਾ ਪਿਤਾ ਸੂਰਜ. "ਜਮਨਪਿਤਾ ਚਤ੍ਰ ਕਰਨ ਮਥਾਰਾ." (ਗੁਵਿ ੧੦)

ਜਮਨਾ. ਸੰ. ਯਮੁਨਾ. ਭਾਰਤ ਦੀ ਇੱਕ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਨਦੀ, ਜਿਸ ਦੀ ਭਿਟਤੀ ਤ੍ਰਿਵੇਣੀ ਵਿੱਚ ਹੈ. ਪੁਰਾਣਾਂ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਸੂਰਜ ਦੀ ਪੁਤ੍ਰੀ ਦੱਸਿਆ ਹੈ. ਇਹ ਟੋਹਰੀ ਦੇ ਫਿਲਾਕੇ ਹਿਮਾਲਯ ਤੋਂ ੧੦੮੫੦ ਫੁਟ ਦੀ ਢਲੀਵੀ ਤੋਂ ਨਿਕਲਕੇ ੮੬੦ ਮੀਲ ਵਹਿੰਦੀ ਹੋਈ ਪ੍ਰਯਾਗ ਪਾਸ ਭੰਗਾ ਵਿੱਚ ਮਿਲਦੀ ਹੈ. ਹਿੰਦੂਆਂ ਦਾ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਹੈ ਕਿ ਯਮੁਨਾ ਵਿੱਚ ਇਲਾਨ ਕਰਨ ਤੋਂ ਯਮ ਦੰਭ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ. "ਰਸਨਾ ਰਾਮ ਨਾਮ ਹਿਤ ਜਾਕੈ, ਕਹਾ ਕਰੈ ਜਮਨਾ?" (ਆਸਾ ਕਬੀਰ)

ਜਮਨਾਪਤਿ. ਯਮੁਨਾ ਦਾ ਭਰਤਾ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਦੇਵ। ੨ ਯਮੁਨਾ ਨਦੀ ਦਾ ਸ਼੍ਰਾਮੀ ਵਰੁਣ ਦੇਵਤਾ. (ਸਨਾਮ)

ਜਮਨਾਪਤਿ ਆਧੁਧ. ਯਮੁਨਾ ਦਾ ਸ਼੍ਰਾਮੀ ਵਰੁਣ, ਉਸ ਦਾ ਸਸਤ੍ਰ ਭਾਹੀ. (ਸਨਾਮ) ੨ ਯਮੁਨਾ ਦਾ ਸ਼੍ਰਾਮੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਦੇਵ, ਉਸ ਦਾ ਸਸਤ੍ਰ ਸੁਦਰਸਨ ਚਕ੍ਰ (ਸਨਾਮ)

ਜਮਨਾਪਿਤ. ਯਮੁਨਾ ਦਾ ਪਿਤਾ ਸੂਰਜ। ੨ ਕਲਿੰਦ ਪਹਾੜ.

ਜਮਨੋਤਰੀ. ਯਮੁਨੋਤ੍ਰੀ. ਹਿਮਾਲਯ ਵਿੱਚ ਬਾਂਦਰਪੁੰਡ ਨਾਮਕ ਪਹਾੜ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਕਲਿੰਦਗਿਰਿ ਭੀ ਆਖਦੇ ਹਨ, ਜਮਨਾ ਦਾ ਜਨਮਾਸਥਾਨ ਹੈ. ਇੱਥੋਂ ਜਮਨਾ ਨਦੀ ਉਤਰੀ ਹੈ। ੨ ਪ੍ਰਯਾਗ ਵਿੱਚ ਉਹ ਥਾਂ ਜਿੱਥੇ ਭੰਗਾ ਜਮਨਾ ਨਾਲ ਮਿਲੀ ਹੈ.

ਜਮਪਾਸ. ਯਮਪਾਸ. ਯਮ ਦੀ ਭਾਹੀ.

ਜਮਪਾਸਿ. ਯਮਪਾਸ ਮੇਂ. ਜਮ ਦੀ ਭਾਹੀ ਵਿੱਚ. "ਨਾਮੁ ਨ ਪਾਇਆ, ਤੇ ਚਾਕਹੀਣ ਜਮਪਾਸਿ." (ਸੋਦਰੁ)

ਜਮਪੰਥ } ਯਮਪਾਰਥ. "ਜਮਪੰਥ ਬਿਖੜਾ." (ਗੁਣ ਗੱਤ ਮ: ੫)
ਜਮਪੰਥੁ }

ਜਮਬਾਹਣ } ਯਮ ਦਾ ਵਾਹਨ ਚੋਟਾ. "ਜਮਬਾਹਣ ਜਿਉ ਅਰਝਾਏ."
ਜਮਬਾਹਨ } (ਚੰਬੀ ੩)

ਜਮਮੰਡਿ. ਯਮਮੰਡ ਮੇਂ. "ਜਮਮੰਡਿ ਨ ਜਾਵਹੁ." (ਗੁਣ ਗੱਤ ਮ: ੧)

ਜਮਮਰੁ } ਯਮਮਾਰਥ. ਯਮਪੁਤ੍ਰੀ ਦਾ ਰਸਤਾ. "ਜਮਮਾਰਥ ਕੈ
ਜਮਮਾਰਗ } ਸੰਗੀ ਪਾਥ." (ਭੈਰ ਮ: ੫)

ਜਮਰਾ } ਯਮਰਾਜ. ਧਰਮਰਾਜ. "ਕਹਾ ਕਰੈ ਜਮਰਾ?"
ਜਮਰਾਇ } (ਆਸਾ ਕਬੀਰ)

ਜਮਰਾਜ

ਜਮਰਾ ਦੇ ਮੂਲਰੂਪ ਯਮਰੇ ਦਾ ਪਾਣੀ ਵਰੁਣ ਯਮ ਹੈ ਆਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਯਮੁਨਾ ਨੇ ਸੱਟਾ ਫੂਕਕੇ ਆਪਣੀ ਪੁਛ ਇੱਥੇ ਆਕੇ ਭੁਭਾਈ ਸੀ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਪਈ ਭਾਗ ਹੈ ਅਤੇ ਪਰਾਤ ਦਾ ਨਾਮ ਭਾਂਦਰਪੁੰਡ ਹੈ ਦੇਖੋ, Geographical Dictionary by Nundo Lal Dey.

ਜਮਰੋਦ. ਦੇਖੋ, ਹਰੀ ਸਿੰਘ ੨.

ਜਮਲ. ਦੇਖੋ, ਯਮਲ.

ਜਮਲਾਰਜਨ. ਸੰ. ਯਮਲਾਰਜਨ. ਯਮਲ (ਜੈਤਾ) ਅਰਜੁਨ ਬਿਰਛ ਦਾ. ਭਾਗਵਤ ਵਿੱਚ ਕਥਾ ਹੈ ਕਿ ਕੁਬੇਰ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਨਲਕੁਵਰ ਅਤੇ ਉਸ ਦਾ ਭਾਈ ਮਣਿਗ੍ਰੀਵ ਕੈਲਾਸ ਪਾਸ ਗੰਗਾ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਨਿਰਲੇਸ਼ ਹੋਏ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਕ੍ਰੀੜਾ ਕਰਦੇ ਸਨ, ਇਸ ਪੁਰ ਨਾਰਦ ਨੇ ਸੁਪ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਬਿਰਛ ਹੋਕੇ ਮਾਤ (ਮਰਤਰ) ਲੋਕ ਵਿੱਚ ਰਹੋ. ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਦੋਵੇਂ ਅਰਜੁਨ (ਕਬੂ) ਬਿਰਛ ਬਣਕੇ ਵ੍ਰਜਵ੍ਰਮਿ ਵਿੱਚ ਪੈਦਾ ਹੋਏ. ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਨੇ ਬਾਲ ਅਵਸਥਾ ਵਿੱਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਬਿਰਛਾਂ ਦੇ ਜੇਠੇ ਨੂੰ ਉੱਖਲੀ ਫਸਾਏ ਤੋੜਿਆ ਅਤੇ ਦੋਵੇਂ ਭਾਈ ਸੁਪ ਤੋਂ ਛੁਟਕਾਰਾ ਪਾਕੇ ਦੇਵਲੋਕ ਨੂੰ ਗਏ।

੨ ਨਲਕੁਵਰ ਅਤੇ ਮਣਿਗ੍ਰੀਵ ਦਾ ਨਾਮ ਭੀ ਜਮਲਾਰਜਨ ਹੋ ਗਿਆ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਅਰਜੁਨ ਬਿਰਛ ਦਾ ਜੇਠਾ ਬਣੇ ਸਨ. "ਉੱਖਲ ਬਾਨੁ ਅਰਾਇ ਕਿਧੈ ਬਲਕੈ ਤਨ ਕੈ ਤਲੁ ਤੋਰਦਏ ਹੈ। ਤੋ ਨਿਕਲੇ ਤਿਨਤੇ ਜਮਲਾਰਜਨ ਕੈ ਬਿਨਤੀ ਸੁਰਲੋਕ ਕਏ ਹੈ।" (ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾਵ)

ਜਮਵਾਹਨ. ਯਮਵਾਹਨ. ਯਮ ਦੀ ਸਵਾਰੀ ਢੋਟਾ. ਦੇਖੋ, ਜਮਵਾਹਨ. ਜਮਵਾਰ. ਜਨਮਜਵਾਰ. ਜੰਮਣ ਦਾ ਸਮਾ ੨. ਉਮਰ. ਅਵਾਥਾ. "ਤਿੰਨ ਵੇਸ ਜਮਵਾਰ ਵਿੱਚ." (ਭਾਗੁ) ਬਚਪਨ, ਜੁਆਨੀ, ਬੁਢਾਪ ਤਿੰਨ ਵੇਸ.

ਜਮਵਾਲ. ਰਾਜਪੂਤਾਂ ਦਾ ਕੋੜ੍ਹ. ਜੰਮੂ ਦਾ ਰਾਜ ਜਮਵਾਲਾਂ ਦਾ ਭਾਪਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ.

ਜਮਾ. ਅ. ਜਮਾ. ਸੰਗਤ—ਜੋਤ, ਮੀਸ਼ਾਨ। ੨ ਸੰਗ੍ਰਹਿ। ੩ ਜਮਾ ਸਬਦ ਖਾਤਿਰਜਮਾ (ਤਸੱਲੀ) ਲਈ ਭੀ ਵਰਤਿਆ ਹੈ. "ਇਸ ਬਿਧਿ ਤਾਂਕੀ ਜਮਾ ਕਰਾਈ." (ਭੁਵਿ ੧੦)

ਜਮਾਂ. ਦੇਖੋ, ਜਮਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਜਮਨ ੪. "ਜਮੀਨੁਲ ਜਮਾਂ ਹੈ." (ਜਾਪੁ)

ਜਮਾਉਣਾ. ਕ੍ਰਿ—ਜਨਮ ਕਰਾਉਣਾ. ਪੈਦਾ ਕਰਾਉਣਾ। ੨ ਕਾਤਾ ਕਰਨਾ, ਜੈਸੇ—ਦੁੱਧ ਜਮਾਉਣਾ। ੩ ਮਨ ਵਿੱਚ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਵਸਾਉਣਾ। ੪ ਉਤਪੰਨ ਕਰਨਾ. ਉਗਾਉਣਾ.

ਜਮਾਇਣ. ਦੇਖੋ, ਜਮਾਯਨ.

ਜਮਾਇਣੁ. ਸਿੱਧੀ. ਦੁੱਧ ਦੀ ਲਾਗ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਦੁੱਧ ਜਮਕੇ ਦਹੀਂ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਧਾਰਦਾ ਹੈ। ੨ ਕ੍ਰਿ—ਜਮਾਉਣਾ.

ਜਮਾਇਤ. ਦੇਖੋ, ਜਮਾਤ.

ਜਮਾਈ. ਉਗਾਈ. ਪੈਦਾ ਕੀਤੀ। ੨ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਕਰਾਈ. "ਹਿਰਦੈ ਰਾਮ ਨਾਮ ਲੇਹੁ ਜਮਾਈ." (ਭੈਰ ਮ: ੩) ਨਾਮ ਨੂੰ ਮਨ ਵਿੱਚ ਜਮਾ (ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਵਸਾ) ਲਓ। ੩ ਸੰ. ਯਾਥਾਤ੍ਰਿ—ਜਮਾਤ੍ਰਿ. ਜਵਾਈ. ਦਮਾਦ. ਪੁਤ੍ਰੀ ਦਾ ਪਤਿ.

ਜਮਾਣਾ } ਵਿ—ਯਮ ਦਾ. ਯਮ ਦੀ. "ਚੁਕੀ ਕਾਣ ਜਮਾਣੀ." (ਖਤ)
ਜਮਾਣੀ } ਫੰਤ ਮ: ੫) "ਦੁਖ ਸਹੈ ਜਮਾਣੀ." (ਭਾਗੁ)

ਦੇਖੋ, ਅਗਲ ੩.

ਜਮਾਤ. ਅ. ਜਮਾਤ. ਸੰਗਤ—ਜਥਾ. ਯੂਥ. ਮੰਡਲੀ. ਟੋਲਾ। ੨ ਨਮਾਜ਼ੀਆਂ ਦੀ ਪੰਕ੍ਤਿ. ਸਭ. (ਕਤਾਰ).

ਜਮਾਤਾਂ. ਦੇਖੋ, ਜਮਾਈ ੩.

ਜਮਾਤੀ. ਵਿ—ਜਮਾਤ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ. ਭਾਵ—ਬਰਾਭਰ ਦਾ. "ਆਈਪੰਥੀ ਸਕਲ ਜਮਾਤੀ." (ਜਪੁ) ਸਭ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਬਰਾਬਰ ਦਾ ਸਮਾਣਾ, ਭਾਵ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਨੀਚ ਨਾ ਜਾਨਣਾ, ਆਈਪੰਥ ਦਾ ਸਾਂਪ੍ਰਦਾਈ ਹੋਣਾ ਹੈ। ੨ ਹਮਜਮਾਤੀ. Class-fellow.

ਜਮਾਦਾਰ. ਵਿ—ਜਿਪਾਹੀ ਮਜਦੂਰ ਆਦਿਕਾਂ ਨੂੰ ਜਮਾ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਜਮੀਅਤ ਦਾ ਸਰਦਾਰ। ੩ ਸੰਗਤ—ਵੈਸ ਦਾ ਇੱਕ ਅਹੁਦੇਦਾਰ.

ਜਮਾਇ. ਯਮ—ਆਇ. ਜਮ ਆਇਕ. "ਇਛਸਿ ਜਮਾਇ ਪਰਾਭਯੰ." (ਗੁਜ ਜੈਦੇਵ) ਦੇਖੋ, ਪਰਾਭਯੰ.

ਜਮਾਨ. ਜਯਮਨ. ਜਯਵਾਨ. "ਜੰਤ ਜਮਾਨੇ ਆਇ ਅੰਤੇ." (ਅਕਾਲ)

੨ ਜਾਮਿਨ. ਬਿੰਮੇਵਾਰ. "ਨਹਿ ਉਕੈ ਖੇਤ ਹਮ ਹੈ ਜਮਾਨ." (ਨਾਪੁ)

੩ ਅ. ਜਮਾਤ—ਵੇਲਾ. ਸਮਾਂ. ਕਾਲ। ੪ ਆਸਮਾਨ. "ਜਮੀਨ ਜਮਾਨ ਸਬਾਨ ਕੈ ਪੇਥੀ." (ਅਕਾਲ) "ਜਮੀਨ ਕੈ ਦੇਤ ਜਮਾਨ ਕੈ ਦੈਹੀ." (ਅਕਾਲ)

ਜਮਾਨਸ਼ਾਹ. ਜਮਾਨੀ ਅਤੇ ਕਾਬੂਲ ਦਾ ਬਾਦਸ਼ਾਹ, ਜੋ ਤੈਮੂਰਸ਼ਾਹ ਦਾ ਭੋਟਾ ਅਤੇ ਅਹਮਦਸ਼ਾਹ ਅਬਦਾਲੀ ਦਾ ਪੋਤਾ ਸੀ. ਇਹ ਸਨ ੧੭੯੩ ਵਿੱਚ ਤਖ਼ਤ 'ਤੇ ਬੈਠਾ. ਇਸ ਨੇ ਸਨ ੧੭੯੭ ਵਿੱਚ ਪੰਜਾਬ ਪੁਰ ਚੜ੍ਹਾਈ ਕਰਕੇ ਸਿੱਖ ਅਤੇ ਹਿੰਦੂਆਂ ਨੂੰ ਅਨੇਕ ਕਾਜ ਦਿੱਤੇ. ਜਦ ਇਸ ਨੇ ਸੁਣਿਆ ਕਿ ਇਸ ਦੀ ਰਿਆਸਤ ਵਿੱਚ ਅਜ਼ਾਦੀ ਵੈਸ ਕਈ ਹੈ, ਤਦ ਆਪਣੇ ਛੋਟੇ ਕਿਰਾਨਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਛੱਡਕੇ ਕਸ਼ਮੀਰੀ ਨੂੰ ਵਾਪਿਸ ਚਲਾ ਗਿਆ. ਸਨ ੧੮੦੦ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦੇ ਛੋਟੇ ਭਾਈ ਮਹਮੂਦਸ਼ਾਹ ਨੇ ਇਸ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਕਢਵਾਕੇ ਇਸ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਦੁਖੀ ਕੀਤਾ.

ਜਮਾਨਠ. ਅ. ਜਮਾਨਤ. ਸੰਗਤ—ਜਿੰਮੇਵਾਰੀ.

ਜਮਾਨਾ. ਵਿ—ਯਮ ਦਾ. ਯਮ ਸੰਬੰਧੀ. "ਤਿਸ ਨਾਰੀ ਕੈ ਦੁਖ ਨ ਜਮਾਨੈ." (ਕਉ ਮ: ੫) ੨ ਅ. ਜਮਾਨਹ. ਸੰਗਤ—ਸਮਾਂ. ਵੇਲਾ. ੩ ਸੰਸਾਰ. ਜਗਤ। ੪ ਬਾਮਿਨ ਦੀ ਥਾਂ ਭੀ ਇਹ ਸਬਦ ਆਇਆ ਹੈ. "ਅਹਿ ਵਧ ਘਾਟੇ ਕੇ ਸੋਊ ਜਮਾਨਾ." (ਨਾਪੁ) ਵਾਧੇ ਘਾਟੇ ਦਾ ਉਹ ਜਿੰਮੇਵਾਰ ਹੈ.

ਜਮਾਨੈ. ਦੇਖੋ, ਜਮਾਨਾ। ੨ ਜਮਾਨੇ ਵਿੱਚ.

ਜਮਾਰ. ਦੇਖੋ, ਸ਼ਾਰ.

ਜਮਾਲ. ਅ. ਜਮਾਤ—ਸੁੰਦਰਤਾ. "ਕਿ ਹੁਸਨੁਲਜਮਾਲ ਹੈ." (ਜਾਪੁ) ੨ ਖੁਬੀ. ਫੁਣ. "ਕਰਨੀ ਕਮਲ ਜਮਾਲ." (ਚਉਬੇਲੇ ਮ: ੫) ਦੇਖੋ, ਚੰਦਲਬੀਤ। ੩ ਭ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਦਾ ਇੱਕ ਅਨੰਤ ਸੇਵਕ। ੪ ਇੱਕ ਪ੍ਰੇਮੀ, ਜੋ ਇਸਲਾਮ ਤਰਾਕਕੇ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਸਿੱਖ ਬਣਿਆ, ਅਤੇ ਅਤਮਗਣਨ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ. "ਮੀਆਂ ਜਮਾਲ ਨਿਹਲ ਹੈ." (ਭਾਗੁ) ੫ ਲਹੌਰ ਨਿਵਾਸੀ ਇੱਕ

ਫ਼ਕੀਰ, ਜੋ ਕਮਾਲ ਦਾ ਭਾਈ ਸੀ। ਇਸ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਸਨ ੧੬੫੦ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ ਹੈ।

ਜਮਾਲਮਾਂ. ਦੇਖੋ, ਰੂਪਕਲਾ।

ਜਮਾਲਗੋਟਾ. ਸੀ. ਜਯਪਾਲ. L. Croton liglium. ਇੱਕ ਬਿਰਥ, ਜਿਸ ਦੇ ਫਲਾਂ ਦੇ ਬੀਜਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਤੇਲ ਕੱਢੀਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਜੁਲਾਬ ਲਈ ਵਰਤੀਦਾ ਹੈ। ਜਮਾਲਗੋਟਾ ਖੁਸ਼ਕ, ਬਹੁਤ ਕਰਮ ਤੇ ਤਿੱਖਾ (ਤੀਕਟ) ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਵਰਤਣਾ ਸਾਵਧਾਨੀ ਨਾਲ ਵੈਦਕ ਦੀ ਸਿਖਣ ਅਨੁਸਾਰ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦੇ। ਇਹ ਸਰੀਰ ਦੀ ਬਹੁਤ ਖੁਸ਼ਕ ਕਰਦਾ, ਨਰੂ ਅਤੇ ਖਲਤੀ ਦੇ ਰੋਗ ਮਿਟਾਉਂਦਾ ਹੈ।

ਜਮਾਵਨ. ਦੇਖੋ, ਜਮਾਉਣਾ।

ਜਮਿ. ਯਮ ਨੇ. "ਜਮਿ ਪਕੜਿਆ ਤਬ ਹੀ ਪਛੁਤਾਨਾ." (ਕਹਿ ਅ: ਮ: ੩) ੨ ਜਮਕੇ. ਪਿਦਾ ਹੋਕੇ. "ਜਮਿ ਜਮਿ ਮਰੇ." (ਮਾਰੂ ਅੰਗੁਲੀ ਮ: ੫)

ਜਮੀ. ਦੇਖੋ, ਜਮੀਨ। ੨ ਜਨਮੀ. ਉਪਜੀ। ੩ ਜਮਦੂਤਾਂ ਨੇ. ਯਮਾਂ ਨੇ। ੪ ਯਮੀ. ਯਮੁਨਾ ਨਦੀ। ੫ ਯਮ (ਸਾਧਨ) ਧਾਰਨ ਵਾਲਾ. ਬਸਿਨ੍ਹ.

ਜਮੀਅਤ. ਅ. ۱۰۰۰ ਆਦਮੀਆਂ ਦਾ ਇਕੱਠ। ੨ ਇਜ਼ਮੀਨਾਨ. ਭਸ਼ੋਲੀ.

ਜਮੀਂਦਾਰ. ਡਾ. ۱۰۰ ਜਮੀਨ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ. ਪ੍ਰਿਥਿਵੀਪਤਿ। ੨ ਜੱਟ। ੩ ਬੰਗਲ ਵਿੱਚ ਉਹ ਲੋਕ ਜਮੀਂਦਾਰ ਬਹਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਜੋ ਜਮੀਨਾਂ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਦਾਰ ਹਨ. ਉਹ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਮੁਆਮਲਾ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਆਪ ਭਾਸ਼ਤਕਾਰਾਂ ਤੋਂ ਉਕਰਾਉਂਦੇ ਹਨ.

ਜਮੀਂਦਾਰੀ. ਜਮੀਨ ਰੱਖਣ ਦਾ ਭਾਵ. ਜਮੀਨ ਪੁਰ ਹੁੱਕ ਰੱਖਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਜਮੀਂਦਾਰ ਦੀ ਕਿਰਤ.

ਜਮੀਨ. ਡਾ. ۱۰ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ. ਭੂਮਿ. ਸੀ. ਯਮਾ. ਜਮ.

ਜਮੀਆ. ਅ. ۱۰ ਜਮੀਆ. ਸੰਗਣ—ਵਾਧੂਪਤ੍ਰ. ਇੱਕ ਲਿਖਤ ਦੇ ਨਾਲ ਲਾਇਆ ਹੋਇਆ ਫ਼ੋਂਡਪਤ੍ਰ. Appendix.

ਜਮੀਰ. ਅ. ۱۰ ਜਮੀਰ. ਸੰਗਣ—ਅੰਤਹਕਰਣ ਦੀ ਵਿਚੇਕਸ਼ਕਤਿ. Conscience। ੨ ਦਿਲ। ੩ ਦਿਲ ਦੀ ਬਾਤ.

ਜਮੁ. ਸੀ. ਯਮ. ਮੌਤ ਦਾ ਦੇਵਤਾ. ਧਰਮਰਾਜ. "ਜਿਨਿ ਜਮੁ ਬੀਤਾ ਸੇ ਜੇਵੀਐ." (ਵਾਰ ਵਡ ਮ: ੩)

ਜਮੁਨ. ਯਮੁਨਾ ਨਦੀ. ਦੇਖੋ, ਜਮਨਾ. "ਦੁਤੀਆ ਜਮੁਨ ਛੇਟੇ." (ਰੁਖਾ ਛੱਤ ਮ: ੪) ਕੁਰੁਕੇਤ੍ਰ ਤੋਂ ਦੂਸਰੇ ਤੀਰਥ ਯਮੁਨਾ ਪੁਰ ਗਏ। ੨ ਯੋਗਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਪਿੰਡਲਾ ਨਾਭੀ ਵਿੱਚ ਚਲਦਾ ਸੂਰ. "ਉਲਟੀ ਛੰਗ ਜਮੁਨ ਮਿਲਾਵਉ." (ਕਹਿ ਕਬੀਰ)

ਜਮੁਨਨੀ. ਯਮੁਨਾ ਨਦੀ ਦੇ ਧਾਰਨ ਵਾਲੀ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ. (ਸਨਾਮ)

ਜਮੁਨਾ. ਦੇਖੋ, ਜਮਨਾ.

ਜਮੁਨਾਦ੍ਵੀ. ਯਮੁਨਾ ਜਿਸ ਅੰਦ੍ਰਿ (ਪਹਾੜ) ਤੋਂ ਨਿਕਲਦੀ ਹੈ, ਉਹ "ਕਲਿੰਦ" ਪਰਬਤ. ਦੇਖੋ, ਜਮਨੋਤਰੀ। ੨ ਕਲਿੰਦ ਪਹਾੜ ਦਾ ਵਸਨੀਕ. ਦੇਖੋ, ਛੰਗਾਦ੍ਵੀ.

ਜਮੁਨਾਪਤਿ } ਬ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਅਤੇ ਵਰੁਣ ਦੇਖੋ, ਜਮਨਾਪਤਿ ਅਤੇ ਜਮੁਨਾਪਿਤ } ਜਮਨਾਪਿਤ.

ਜਮੁਨਾਤਾਰ. ਯਮੁਨਾ ਦਾ ਭਾਈ ਯਮ. ਪੁਰਾਣਕਥਾ ਹੈ ਕਿ ਸੂਰਜ ਦੇ ਜੰਤੇ ਸੰਤਾਨ, ਯਮ ਅਤੇ ਯਮੁਨਾ ਹੋਏ.

ਜਮੁਨਿਨੀ. ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ. ਦੇਖੋ, ਜਮੁਨਨੀ.

ਯਮੁੰਰੁਦ. ਅ. ۱۰ ਸੰਗਣ—ਸਬਜ਼ਾ ਰਤਨ. ਮਰਕਤ ਮਣਿ. Emerald.

ਜਮੁਆ. ਯਮ। ੨ ਪੁਣ ਅੰਤ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਦੂਤ. "ਜਮੁਆ ਤਾਕੈ ਨਿਕਟਿ ਨ ਜਾਏ." (ਗੋਬ ਅ: ਮ: ੫)

ਜਮੁਰਾ. ਸੰਗਣ—ਨਟਵਟ. ਨਟ ਦੀ ਆਕੜਾ ਅਨੁਸਾਰ ਖੇਲ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਨੜਕਾ। ੨ ਜੰਬੂਰਕ. ਦੇਖੋ, ਜੰਬੂਰਾ.

ਜਮੈ. ਜਨਮੈ. ਉਪਜੈ. ਉਕਦਾ ਹੈ. "ਕੁਰਮੁਖਿ ਬੀਜੈ ਸਚੁ ਜਮੈ." (ਆਸਾ ਅ: ਮ: ੩) ੨ ਜਮਅਤ. "ਜੋਗੀ ਦਿਗੰਬਰ ਜਮੈ ਸਟੁ ਜਾਸੀ." (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੨ ਮ: ੫) ੩ ਡਾ. ਜਮੀਅਤ. ਬਿਲਕੁਲ. "ਜਮੈ ਕਾਨੈ ਤੇ ਛੁਟੈ." (ਭੋਰ ਮ: ੩)

ਜਮਿਯਤ. ਦੇਖੋ, ਜਮੀਅਤ.

ਜਯ. ਸੰ. ਸੰਗਣ—ਜੀਰ. ਭਤਹਿ. "ਦੇਵ ਤੋਹਿ ਜਸ ਸਯ ਜਾਤ ਜੰਪਹਿ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੫ ਕੇ) ੨ ਬਿਸਨੁ ਦਾ ਇੱਕ ਪਾਸੈਦ (ਨਫਰ). ਦੇਖੋ, ਜਯ ਵਿਜਯ। ੩ ਇੰਦ੍ਰ. ਦੇਵਰਾਜ। ੪ ਮਹਾਭਾਰਤ ਕ੍ਰਿਥ ਦਾ ਪੁਰਾਣਾ ਨਾਉਂ। ੫ ਪਦਮਾਵਤੀ ਦੇ ਉਦਰ ਤੋਂ ਕਲਕੀ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ. ਦੇਖੋ, ਤਲਾਹੀ.

ਜਯ ਸਿੰਘ. ਕਛਵਾਹਾ ਵੰਸੀ ਅੰਬਰ ਦਾ ਰਾਜਾ, ਜੋ ਮਹਾ ਸਿੰਘ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਸੀ। ਇਹ ਭਾਦਸ਼ਾਹ ਸ਼ਾਹਜਹਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿੱਚ ਹਾਜ਼ਿਰ ਰਿਹਾ ਅਰ "ਮਿਰਜ਼ਾ" ਖਿਤਾਬ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ। ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਸਨ ੧੬੬੪ ਵਿੱਚ ਦੱਖਣ ਦਾ ਕਬਰਨਰ ਬਾਪਿਆ। ਇਸ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਸਨ ੧੬੬੬ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ। ਇਹ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਅਰਬੀ ਫਾਰਸੀ ਆਦਿ ਦਾ ਪੰਡਿਤ ਅਤੇ ਨੀਤਿਨਿਪੁਣ ਸੀ। ਕੁਰੂ ਹਰਿਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਇਹ ਪਰਮ ਭਗਤ ਸੀ। ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਸੀ ਨੇ ਭੁੱਲਕੇ ਇਸ ਨੂੰ ਸਵਾਈ ਜਯ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਜਯਪੁਰਪਤਿ ਲਿਖਿਆ ਹੈ.^੧

੨ ਜਯ ਸਿੰਘ ਸਵਾਈ ਬਿਸਨ ਸਿੰਘ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਸੀ। ਇਸੇ ਨੇ ਜਯਪੁਰ ਸ਼ਹਿਰ ਵਸਾਏ ਅੰਬਰ ਤੋਂ ਰਾਜਧਾਨੀ ਬਦਲੀ। ਇਹ ਰਾਜਯੋਦੀ ਪੁਰ ਸਨ ੧੬੬੭ (ਸੰਮਤ ੧੭੫੫) ਵਿੱਚ ਭੈਣਾ. ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਦੇ ਮਰਣ ਪੁਰ ਜੋ ਸ਼ਾਹਜ਼ਾਦਿਆਂ ਦਾ ਅਪੋਵਿੱਚੀ ਰਾਜ ਲਈ ਢਗੜਾ ਹੋਇਆ, ਉਸ ਵਿੱਚ ਇਸ ਨੇ ਅਜਮਜ਼ਾਹ ਦਾ ਪੱਖ ਲੀਤਾ. ਕਹਾਵੁਰਸਾਹ ਨੇ ਜਯ ਸਿੰਘ ਦੀ ਰਿਆਸਤ ਜ਼ਬਤ ਕਰਕੇ ਜਯਪੁਰ ਦਾ ਗਵਰਨਰ

^੧"ਭਾਈ ਕਥਾ ਕੁਹੀਰ ਖੋਕ." (ਮਹਾਭਾਰਤ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਸ਼ਲੋਕ).

ਜੰਤਾ ਬਿਨੁ ਨਿਪੁ ਜਯ ਸਿੰਘ ਸਵਾਈ। ਜਨ ਬ੍ਰਿਤਾਂਤ ਸਭ ਕਹਾਏ ਭਾਈ." (ਰਾਮਪੁਰ ਰਾਜ ੧੦ ਅ: ੩੭)

^੨ਕੁਰੂ ਹਰਿਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਸਾਹਿਬ ਸੰਮਤ ੧੭੭੧ ਵਿੱਚ ਜੰਤੀਸੋਤਿ ਸਮਾਏ ਹਨ

ਸੈਂਯਦ ਹੁਸੈਨਅਲੀ ਖਾਨ ਮੁਕੱਦਰ ਕੀਤਾ। ਜਦ ਬਹਾਦੁਰਸ਼ਾਹ ਦੱਖਣ ਵੱਲ ਆਪਣੇ ਭਾਈ ਕਾਮਬਖਸ਼ ਨੂੰ ਸਭ ਕਰਨ ਗਿਆ, ਤਦ ਜਯ ਸਿੰਘ ਨੇ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਰਾਠੌਰ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਨਾਲ ਸਨ ੧੭੦੮ ਵਿੱਚ ਜਯਪੁਰ ਉੱਪਰ ਫਿਰ ਕਬਜ਼ਾ ਕਰਲਿਆ।

ਫ਼ਰਰੁਖਸਿਯਰ ਦੇ ਜ਼ਮਾਨੇ ਜਯ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਚੰਡਾ ਮਾਨ ਰਿਹਾ। ਮੁਹੰਮਦਸ਼ਾਹ ਨੇ ੧੭ ਜੂਨ ਸਨ ੧੭੨੩ ਨੂੰ ਰਾਜਾਏ ਰਾਜੇਸ਼ੁਰ ਸ਼੍ਰੀ ਰਾਜਾਧਿਰਾਜ ਮਹਾਰਾਜਾ ਜਯ ਸਿੰਘ ਸਵਾਈ ਖ਼ਿਤਾਬ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਮਾਲਕੇ ਦਾ ਭਵਰਨਰ ਬਾਪਿਆ, ਇਹ ੪੭ ਵਰ੍ਹੇ ਦੀ ਉਮਰ ਭੋਗ ਕੇ ਸਨ ੧੭੪੩ ਵਿੱਚ ਮੋਇਆ। ਇਸ ਦੇ ਮਰਣ ਪੁਰ ਇਸ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਈਸ਼ੁਰ ਸਿੰਘ ਰਾਜਕੁੰਦੀ ਤੇ ਬੈਠਾ।

ਇਹ ਦੂਜਾ ਜਯ ਸਿੰਘ ਸਵਾਈ ਜੋਤਿਸ਼ਵਿਦਯਾ ਦਾ ਪੰਡਿਤ ਸੀ। ਇਸੇ ਦੇ ਬਣਾਏ ਕੁਹ ਰਾਸ਼ਿਰਕੁ (Observatory, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਲੋਕ ਜੰਤੂ ਮੰਨੁ ਆਖਦੇ ਹਨ) ਦਿੱਲੀ, ਬਨਾਰਸ, ਮਥੁਰਾ, ਉਜੈਨ ਅਤੇ ਜਯਪੁਰ ਵਿੱਚ ਵਿਦਯਮਾਨ ਹਨ। ਵੰਸ਼ਾਵਲੀ ਇਉਂ ਹੈ:—

ਭਾਰਮੱਲ (ਉਪਨਾਮ ਬਿਹਾਰੀਮੱਲ)^੨

|

ਭਗਵਾਨਦਾਸ

|

ਮਾਨ ਸਿੰਘ

|

ਭਾਉ ਸਿੰਘ

|

ਮਹਾ ਸਿੰਘ

|

ਜਯ ਸਿੰਘ ਮਿਰਜ਼ਾ

|

ਰਾਮ ਸਿੰਘ

|

ਬਿਸਨ ਸਿੰਘ

|

ਜਯ ਸਿੰਘ ਸਵਾਈ

|

ਈਸ਼ੁਰੀ ਸਿੰਘ

੩ ਜਹਾਂਗੀਰ ਦੀ ਸਵਾਈ ਦਾ ਇਕ ਪੁਸਿਧ ਰਾਬੀ।

ਜਯਸਿੰਘਪੁਰਾ, ਦਿੱਲੀ ਪਾਸ ਮਿਰਜ਼ਾ ਜਯ ਸਿੰਘ ਦਾ ਜਿਸ ਥਾਂ ਕੈਂਪ ਰਿਹਾ ਕਰਦਾ ਸੀ, ਇਸ ਥਾਂ ਵਸਿਆ ਹੋਇਆ ਕੁਮ, ਜੋ ਜਯ ਸਿੰਘ ਦੇ ਲਸਕਰ ਦੀ ਜਰੂਰਤ ਪੂਰੀ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਕੁਰੂ ਹਰਿਕ੍ਰਿਸਨ ਸਾਹਿਬ ਇਹ Observatory ਸਨ ੧੭੧੦ ਵਿੱਚ ਜਯਸਿੰਘ ਸਵਾਈ ਨੇ ਬਣਵਾਈ ਹੈ। ਸ਼ਹੀ ਨਾਮ ਬਹਾਰ ਮੌਸ ਹੈ। ਇਸਦਾ ਰਾਜ ਸਨ ੧੫੪੮ ਤੋਂ ੧੫੭੪ ਤਕ ਹੈ।

ਜਯ ਸਿੰਘ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮ ਦੇਖਕੇ ਜਯਸਿੰਘਪੁਰੇ ਪਾਸ ਕੁਹ ਕਾਲ ਵਿਰਾਜੇ। ਕੁਰਦੂਚੇ ਦਾ ਨਾਮ “ਬੰਡਲਾ ਸਾਹਿਬ” ਹੈ, ਜੋ ਹੁਣ ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ ਦੀ ਜਯ ਸਿੰਘ ਰੋਡ ਅਤੇ ਕੰਟੋਨਮੈਂਟ (Cantonment) ਰੋਡ ਦੇ ਮੱਧ ਹੈ ਅਤੇ ਪਿੱਠ ਅਲੋਕ ਰੋਡ ਵੱਲ ਹੈ। ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ (New Delhi) ਵਸਾਉਣ ਸਮੇਂ ਜਯਸਿੰਘਪੁਰਾ ਉਜਾੜ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਕੇਵਲ ਦੇਵਮੰਦਿਰ ਆਦਿਕ ਕੁਝ ਮਕਾਨ ਰਹਿ ਗਏ ਹਨ।

ਜਯਕਰੀ. ਦੇਖੋ, ਚੌਪਈ ਦਾ ਭੇਟ ੧.

ਜਯਕ੍ਰਿਸ਼. ਕੁਪਈਪ ਪਿੰਡਲ ਦਾ ਕਰਤਾ ਕਵਿ.

ਜਯਕੁੰਦਾ, ਬਾਲੀ ਦੀ ਬਕਲ ਦਾ ਵਜਾ, ਜੋ ਕਪੜੇ ਨਾਲ ਮਥ੍ਹੇ ਹੋਏ ਭੰਕੇ ਨਾਲ ਵਜਾਈਦਾ ਹੈ, ਭਾਲਰ, ਚੱਲਰੀ, ਬਿਜਯਕੁੰਦਾ, ਹਿੰਦੂਮੰਦਿਰਾਂ ਵਿੱਚ ਆਰਤੀ ਵੇਲੇ ਇਸ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਵਜਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਪੁਰਾਣੇ ਸਮੇਂ ਇਹ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਵਜਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ।

ਜਯਚੰਦ. ਕਹਰਵਾਚ ਜਾਤਿ ਦਾ ਰਾਠੌਰ ਰਾਜਪੂਤ, ਕਨੌਜ ਦਾ ਅਖੀਰੀ ਰਾਜਾ ਜਯਚੰਦ. ਇਹ ਬਿਜਯਚੰਦ ਦਾ ਪੁਰੁ ਅਤੇ ਗੋਵਿੰਦਚੰਦ ਦਾ ਪੋਤਾ ਅਰ ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਮਹਾਰਾਜਾ ਅਨੰਗਪਾਲ ਦਾ ਵੇਹਤਾ ਸੀ। ਇਸ ਨੇ ਪ੍ਰਿਥੀਰਾਜ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਲਈ ਸ਼ਾਹਬੁੰਦੀਨ ਫ਼ੋਰੀ ਨੂੰ ਭਰਤ ਭੁਤਕਾਇਆ ਕਿਉਂਕਿ ਪ੍ਰਿਥੀਰਾਜ ਇਸ ਦੀ ਪੁਤ੍ਰੀ ਨੂੰ ਖੋਹਕੇ ਲੈ ਗਿਆ ਸੀ। ਪਾਨੀਪਤ ਦੀ ਲੜਾਈ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਿਥੀਰਾਜ ਮਾਰਿਆ ਗਿਆ ਅਤੇ ਹਿੰਦੂਰਾਜ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ ਹੋਈ। ਬੱਚੇ ਹੀ ਸਮੇਂ ਪਿੱਛੋਂ ਜਯਚੰਦ ਨੂੰ ਭੀ ਦੇਸ਼ਘਾਤ ਦਾ ਫਲ ਭੋਗਣਾ ਪਿਆ। ਇਹ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਤੋਂ ਹਾਰਕੇ ਭਜਦਾ ਹੋਇਆ ਇੱਕ ਨਦੀ ਵਿੱਚ ਡੁੱਬ ਮੋਇਆ। ਇਹ ਘਟਨਾ ਸੰਮਤ ੧੨੫੨ (ਸਨ ੧੧੮੪) ਦੀ ਹੈ। ੨ ਭਾਂਡੇ ਦਾ ਰਾਜਾ, ਜੋ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਅਕਬਰ ਵੇਲੇ ਰਾਜ ਕਰਦਾ ਸੀ।

ਜਯਜੀਵ. ਜਯਦਯਾ ਅਤੇ ਜਯਜੀਵ^੧ ਪਦ ਪਹਾੜ ਵਿੱਚ ਰਾਮ ਰਾਮ, ਜਲਾਮ ਅਤੇ ਫ਼ਤੇ ਦੀ ਥਾਂ ਵਰਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ— ਜਯ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਜੀਵਿਤ ਰਹੇ. ਦੇਵ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਾਲ ਆਪਣੀ ਜੀ ਹੋਵੇ. ਪਰੰਤੂ ਇਸ ਪਦ ਦੇ ਕਹਾਉਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਕੇਵਲ ਉੱਚਵੰਸ਼ ਦੇ ਰਾਜਪੂਤਾਂ ਨੂੰ ਹੈ. ਵਡੀ ਕੁਲ ਦਾ ਰਾਜਪੂਤ ਕਦੀ ਛੋਟੀ ਕੁਲ ਨੂੰ ‘ਜਯਦਯਾ’ ਨਹੀਂ ਆਖਦਾ. ਰਾਜਾ ਬੀਰ ਸਿੰਘ ਨੂਰਪੁਰੀਏ ਨੇ ਰਾਜ ਖੁਹਾਕੇ ਭੰਡੀ ਦੀ ਹਾਲਤ ਵਿੱਚ ਭੀ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਸੀਤ ਸਿੰਘ ਦੀ ਭਖਲੀ ਹੋਈ ਪੱਚੀ ਹਜ਼ਾਰ ਸਾਲਾਨਾ ਜਾਗੀਰ ਦੀ ਸਨਦ, ਰਾਜਾ ਧਰਾਨ ਸਿੰਘ ਭੋਫਰੇ ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਲਈ ਸੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਧਰਾਨ ਸਿੰਘ, ਬੀਰ ਸਿੰਘ ਤੋਂ ਜਯਦਯਾ ਅਖਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ, ਅਰ ਬੀਰ ਸਿੰਘ ਆਪ ਨੂੰ ਉੱਚਕੁਲ ਦਾ ਜਾਣਕੇ ਮੀਏਂ ਧਰਾਨ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਜਯਦਯਾ ਕਦੇ ਆਖਣਾ ਪਸੰਦ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਸੀ।

ਜਯਤਧੁਨਿ. ਜੀਕਾਰ ਧੁਨਿ. ਜਯਧੁਨਿ. “ਕ੍ਰਮਿ ਕ੍ਰਮਿ ਉੱਠੀ ਜਯਤਧੁਨਿ.” (ਕੜਾਨ)

ਪੁਰਾਣੇ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਕੁੰਢਾਂ ਵਿੱਚ “ਜਯਜੀਵ” ਲਭਦ ਛੋਟੀ ਥਾਂ ਆਇਆ ਹੈ। ਸੁਮੇਰ ਮੰਥ੍ਰੀ ਨੇ ਰਾਜਾ ਦਲਰਭ ਪਾਸ ਜਾਕੇ ਇਹ ਉੱਚਾਰਣ ਕੀਤਾ ਸੀ ਦੇਖੋ, ਅਧਯਾਤਮ

ਜਥਾਦਯਾ. ਦੇਖੋ, ਜਥਾਦਯਾ.

ਜਥਾਦਯਾ. ਦੇਖੋ, ਜਥਾਦਯਾ.

ਜਥਾਪਤਾਕਾ. ਸੰਗਤ—ਜੀਤ ਦਾ ਚੰਡਾ. ਫਤੇ ਦਾ ਨਿਬਾਨ.

ਜਥਾਪਤਾ. ਸੰਗਤ—ਜਥਾਦਯਾ. ਫਤੇ ਦਾ ਮਤ। ੨ ਉਹ ਨਿਖਿਤ, ਜੋ ਹਾਥਿਆ ਹੋਇਆ ਫਰੀਕ ਵਿਜਈ ਨੂੰ ਨਿਖਕੇ ਦਿੰਦਾ ਹੈ. "ਜਥਾਪਤਾ ਪਾਏ ਸੁਖ ਪਾਛਵੇਟ." (ਫਤਾਨ)

ਜਥਾਪਾਲ. ਹਿਤਪਾਲ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਰਾਜਾ, ਜਿਸ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਲਹੌਰ ਅਤੇ ਭਟਿੰਡਾ ਸੀ. ਸੁਬਕਤਗੀਨ ਕਸ਼ਮੀ ਦੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨੇ ਸਨ ੯੮੬ ਵਿੱਚ ਲਗਮਾਨ ਦੇ ਮੇਦਾਨ ਇਸ ਨੂੰ ਭਾਰੀ ਹਾਰ ਦਿੱਤੀ. ਫੇਰ ਸੁਬਕਤਗੀਨ ਦੇ ਪੁਤ੍ਰ ਸੁਲਤਾਨ ਮਹਮੂਦ ਨੇ ੧੦੦੧ ਨੂੰ ਜਥਾਪਾਲ ਨੂੰ ਜਿੱਤਕੇ ਸੰਬੰਧੀਆਂ ਸਮੇਤ ਕੈਦੀ ਕਰ ਲਿਆ. ਜਥਾਪਾਲ ਨੇ ਮਹਮੂਦ ਦੀ ਤਾਬੇਦਾਰੀ ਮੰਨਕੇ ਰਿਹਾਈ ਪਾਈ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਪੁਤ੍ਰ ਅਨੰਗਪਾਲ ਨੂੰ ਰਾਜ ਦੇ ਕੇ ਚਿਤਾ (ਚਿਖਾ) ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਦੇਹ ਤਿਆਗ ਦਿੱਤੀ. ਕਈ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰਾਂ ਨੇ ਜਥਾਪਾਲ ਨੂੰ ਰਾਜਪੂਤ ਅਤੇ ਜੱਟ ਭੀ ਨਿਖਿਆ ਹੈ. ਜਥਾਪਾਲ ਦੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਪੰਡਿਤ ਉਗ੍ਰਾਤ੍ਰਤੀ ਨੇ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਦਾ ਉੱਤਮ ਵਾਕਯਕਤ ਰਚਿਆ ਹੈ।

੨ ਅਨੰਗਪਾਲ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਜਥਾਪਾਲ ੨, ਜੋ ਸਨ ੧੦੧੩ ਵਿੱਚ ਲਹੌਰ ਦੇ ਰਾਜਸਿੰਘਾਸਨ ਤੇ ਬੈਠਾ. ਇਸ ਨੂੰ ਸੁਲਤਾਨ ਮਹਮੂਦ ਨੇ ਹਾਰੀ ਦੇ ਬਿਨਾਂ ਸਨ ੧੦੨੨ ਵਿੱਚ ਭਾਰੀ ਹਾਰ ਦਿੱਤੀ. ਜਥਾਪਾਲ ਅਜਮੇਰ ਵੱਲ ਭੱਜ ਗਿਆ ਅਰ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦੀ ਬਾਦਸ਼ਾਹੀ ਪੱਕੀ ਜਮ ਕਈ.

ਜਥਾਪੁਰ. ਦੇਖੋ, ਜਥਾ ਸਿੰਘ.

ਜਥਾਮਾਲਾ. ਜਿੱਤ ਦਾ ਹਾਥ. ਫਤੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣ ਪੁਰ ਜੋ ਮਾਲਾ ਵਿਜਈ ਦੇ ਗਲ ਪਹਿਰਾਈ ਜਾਏ। ੨ ਸੁਯੰਬਰ ਵਿੱਚ ਕਨਕਾ ਕਰਕੇ ਵਰ ਨੂੰ ਪਹਿਰਾਈ ਹੋਈ ਮਾਲਾ.

ਜਥਾ ਵਿਜਯ. ਵਿਸਨੂੰ ਦੇ ਸੇਵਕ ਅਤੇ ਵਾਰਪਾਲ. ਇੱਕ ਵਾਰ ਜਥਾ ਅਤੇ ਵਿਸਯ ਨੇ ਸਨਕਾਇ ਰਿਖੀਆਂ ਨੂੰ ਵਿਸਨੂੰ ਪਾਸ ਜਾਣ ਤੋਂ ਰੋਕ ਦਿੱਤਾ ਸੀ, ਇਸ ਪੁਰ ਸ੍ਰਾਪ ਮਿਲਿਆ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਦੋਵੇਂ ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਪੁਰ ਜਾ ਕੇ ਰਾਖਸ ਬਣੋ. ਪੁਰਾਣਕਥਾ ਹੈ ਕਿ ਜਥਾ ਵਿਜਯ ਹਿਰਨਯਕਸਿਪੁ, ਰਾਵਣ ਅਤੇ ਕੰਸ ਆਦਿ ਹੋਏ। ੨ ਕਲਕੀ ਅਵਤਾਰ ਦੇ ਪੁਤ੍ਰ. ਦੇਖੋ, ਕਲਕੀ.

ਜਥਾ. ਸੰ. ਜਥਾਪੁਰ ਦੁਰਗਾ। ੨ ਹਰੀ ਚੁੰਭ। ੩ ਹਰਤਾ। ੪ ਧੁਜਾ. ਪਤਾਕਾ। ੫ ਭੰਗ. ਵਿਜਯਾ. ਵਿਜੀਆ.

ਜਥਾ. ਦੇਖੋ, ਜਥਾਨ.

ਜਥਾਦਯਾ. ਅ. ੧੧ ਵਿ—ਅਧਿਕ. ਵਿਸੇਸ. ਬਹੁਤ. ਵੱਧ.

ਜਥਾਨ. ਫਾ ੧੧ ਸੰਗਤ—ਹਾਥਿ. ਨੁਕਸਾਨ. ਭਤਿ.

ਮੁਸਲਮਾਨ ਲੇਖਕਾਂ ਨੇ ਭਟਿੰਡੇ ਨੂੰ "ਭਥਵਿੰਦ" ਨਿਖਿਆ ਹੈ. ਭਟਿੰਡੇ ਦਾ ਹੀ ਵਿਕਸਿਤ ਰੂਪ "ਭਥਿੰਡਾ" ਹੈ.

ਕਈ ਲੇਖਕਾਂ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਆਨੰਦਪਾਲ ਨਿਖਿਆ ਹੈ.

ਜਥਾਫਤ. ਅ. ੧੧ ਜਥਾਫਤ. ਪਰਾਚੁਣੇ ਨੂੰ ਭੋਜਨ ਖਵਾਉਣ ਦਾ ਕਰਮ। ੨ ਪ੍ਰੀਤਿਭੋਜਨ.

ਜਥਾਰਤ. ਅ. ੧੧ ਸੰਗਤ—ਮੁਲਾਕਾਤ. ਭੇਟ. ਦਰਸ਼ਨ. "ਜਥਾਰਤ ਕਰਿ ਮੁਲਤਾਨ ਦੀ ਫਿਰ ਕਰਤਾਰਪੁਰੇ ਨੂੰ ਆਯਾ." (ਭਾਗੁ)

ਜਥੀ. ਦੇਖੋ, ਜਥੀ ੩.

ਜਥੇ. ਜਨਮਿਆ. ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ। ੨ ਪੈਦਾ ਕੀਤਾ. ਜਣਿਆ. "ਪ੍ਰਿਥਮ ਜਥੇ ਤਿਨ ਰਾਮ ਕੁਮਾਰਾ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ) ੩ ਦੇਖੋ, ਜਥੇਜਥ.

ਜਥੇਜਥ. ਜੈ ਜੈ ਕਾਰ. "ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜਥੇਜਥ ਜਗ ਮਹਿ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੩ ਕੇ)

ਜਥੇਕਰ. ਜਥਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਵਿਜਯੀ "ਜਥੇਕਰ ਜਥੇਕਰ ਮਾਨੀਐ," (ਪਾਸਾਵ)

ਜਥੇਕਾਰ. ਦੇਖੋ, ਜੇਕਾਰ। ੨ ਜੈ (ਜਿੱਤਣ) ਕਰਨ ਵਾਲਾ.

ਜਥੇਤ. ਸੰ. ਯਯਨ. ਵਿ—ਵਿਜਯੀ. ਜਿੱਤਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਬਹੁਰੂਪੀਆ.

੩ ਸੰਗਤ—ਇੰਦ੍ਰ। ੪ ਇੰਦ੍ਰ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ। ੫ ਸ਼ਿਵ ਦਾ ਭੇਟਾ ਕਾਰਤਿਕੇਯ।

੬ ਅਕੂਰ ਯਾਦਵ ਦਾ ਪਿਤਾ। ੭ ਰਾਜਾ ਦਸਰਥ ਦਾ ਇੱਕ ਮੰਤ੍ਰੀ।

੮ ਭੀਸ਼ਮੇਨ ਦਾ ਉਪਨਾਮ, ਜਦ ਉਹ ਨੁਕਕੇ ਵਿਰਾਟ ਰਾਜਾ ਦੇ ਘਰ ਰਿਹਾ ਸੀ.

ਜਥੇਤੀ. ਵਿ—ਜਥਾ ਕਰਨ ਵਾਲੀ। ੨ ਸੰਗਤ—ਧੁਜਾ. ਪਤਾਕਾ। ੩ ਹਲਦੀ। ੪ ਦੁਰਗਾ। ੫ ਸਾਲਕਿਰਹ ਦਾ ਉਰਸਵ। ੬ ਸ੍ਰੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਅਤੇ ਰਾਮਚੰਦ੍ਰ ਜੀ ਦੇ ਜਨਮ ਦੀ ਤਿਥਿ. ਭਾਵੇਂ ਕਈ ੮ ਅਤੇ ਚੇਤਸੁਦੀ ੯.

ਜਥੇਪੁਰ. ਦੇਖੋ, ਜਥਾਪੁਰ.

ਜਰ. ਜਥਾ. ਮੂਲ. "ਭਾਵੇਂ ਸਰ ਹੀ ਉਖਾਰਕੀ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

੨ ਜਲਨਾ. ਦਰਧ ਹੋਣਾ. "ਦੇਖਤ ਪ੍ਰਭੁਤਾ ਜਰ ਬਰ ਗਯੇ." (ਗੁਪ੍ਰਸੁ)

੩ ਦੇਖੋ, ਜਰਨਾ. "ਜਰ ਜਾਇ ਨਹੀਂ ਕਿਸਤੇ ਅਜਰੀ, ਅਸਪਾਇ ਗਏ ਸਕਰੀ ਉਥ ਮੇ ਜਰ." (ਗੁਪ੍ਰਸੁ) ੪ ਸੰ. ਜਰਾ. ਭੁਭਾਪਾ.

ਕ੍ਰਿਧਵਾਥਾ. ਦੇਖੋ, ਜਰਵਾਣਾ ਅਤੇ ਜਰੁ। ੫ ਉਹ ਸ਼ਿਕਾਰੀ, ਜਿਸ ਨੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦੇ ਪੈਰ ਤੀਰ ਮਾਰਕੇ ਦੇਹਾਂਤ ਕੀਤਾ ਸੀ। ੬ ਭਾ ੭ ਜਰ ਸੋਨਾ. ਸੁਵਰਣ. "ਮਾਤੇ ਮਤੰਗ ਜਰੇ ਜਰ ਸੰਗ." (ਅਕਾਲ)

੭ ਦੌਲਤ. "ਇਸੁ ਜਰ ਕਾਰਣਿ ਘਣੀ ਵਿਗੁਤੀ." (ਆਸਾ ਅ: ਮ:

੧) "ਪਰੰਦਟੇ ਨ ਕਿਰਾਹ ਜਰ." (ਵਾਰ ਮਾਭ ਮ: ੧) ਪੰਛੀਆਂ ਦੀ

ਕੱਠ ਵਿੱਚ ਧਨ ਨਹੀਂ। ੮ ਸੈਨ. ਜੰਗਲ. ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਧਾਤੁ ਦੀ ਸੈਨ.

ਜਰਸ. ਅ. ੧੨ ਸੰਗਤ—ਘੜਿਆਲ. ਘੰਟਾ. ਖੰਡੂ.

ਜਰਹ. ਅ. ੧੩ ਜਰਹ. ਸੰਗਤ—ਕਣ. ਅਣ. ਬਹੁਤ ਛੋਟਾ ਰਜਕਣ. ਕਿਣਕਾ.

ਜਰਕ. ਸੰਗਤ—ਭਟਕਾ। ੨ ਲਕੜੀ ਆਦਿ ਦੇ ਟੁੱਟਣ ਦੀ ਧੁਨਿ।

੩ ਅ. ੧੪ ਜਰਕ. ਭੂਠ. ਅਸਤਤਾ। ੪ ਕਪਟ। ੫ ਭਾ ੧੪ ਜਰਕ

ਸੁਵਰਣ (ਸੋਨੇ) ਦਾ ਪਤਾ.

ਜਰਕਸ } ਭਾ ੧੫ ਜਰੀਕਸ. ਜਰੀ ਨਾਲ ਕੱਢਿਆ ਹੋਇਆ.

ਜਰਕਸੀ } ਸਨਮੇ ਸਤਾਏ ਨਾਲ ਮਤ੍ਰਿਆ ਹੋਇਆ. "ਪਟੰਬਰ

ਜਰਕਸੀ." (ਪਾਸਾਥ)

ਜਰਕਣਾ. ਫ਼ਿ—ਜੇਰ ਨਾਲ ਰਟਕਾ ਦੇਣ ਤੋਂ ਅਥਵਾ ਭਾਰੀ ਬੋਰ ਪੈਣ ਦੇ ਕਾਰਣ ਜਰ ਜਰ ਸ਼ਬਦ ਬਰਨਾ.

ਜਰਕ ਬਰਕ. ਆ جرك برك ਜਰਕੋ ਬਰਕ. ਟੀਪਟਾਪ. ਬਾਹਰਲੀ ਚਮਕ ਦਮਕ. ਦੇਖੋ, ਜਰਕ ਪ.

ਜਰਕੋਬ. ਫ਼ਾ جركوب ਸੰਗਤ—ਸੈਨੇ ਚਾਂਦੀ ਦੇ ਵਰਕ ਕੁੱਟਣ ਵਾਲਾ. ਜਰਕੋਬਰ. ਸੰਗਤ—ਜਰਕ-ਅੰਬਰ. ਸੁਦਰਣ ਦੇ ਪਰਿਯੋਗ ਵਾਲੇ ਵਸਤੂ. ਸਲਮੇ ਸਤਾਰੇ ਨਾਲ ਮੜ੍ਹੇ ਕਪੜੇ. "ਆਇ ਗਏ ਜਰਕੋਬਰ ਸੇ ਅਜ, ਅੰਬਰ ਸੇ ਨਿਪ ਕੰਬਰ ਕੀਨੇ." (ਅਜਰਾਜ) ਜਰਕ ਅੰਬਰ ਸੇ ਹੇ ਰਾਜਾ ਅਜ ਸਦ ਆਏ, ਤਦ ਕਪਾਸ ਵਸਤੂ ਜੇਹੇ ਰਾਜਾ, ਕੰਬਲ ਕਰ ਦਿੱਤੇ. ਭਾਵ—ਸਤਾਰ ਹੋ ਗਏ.

ਜਰਖ. ਭਿੰਗ. ਸੰਗਤ—ਇੱਕ ਕਿਸਮ ਦਾ ਬਖਿਆਤ. ਸੰ. ਭਰਕੁ. ਦੇਖੋ, ਭਰਕ ਖ.

ਜਰਖਬਾਹਣੀ. ਭਿੰਗ. ਸੰਗਤ—ਤਰਕ (ਤਰਕੁ) ਉੱਤੇ ਚੜ੍ਹਨ ਵਾਲੀ ਭਾਇਣ. ਦੇਖੋ, ਭਰਕ ਖ.

ਜਰਖਰੀਦ. ਚੋਲਤ ਨਾਲ ਮੁੱਲ ਲੀਤਾ. "ਅਸੀਂ ਤਾਇਆ ਤੇਰੀ ਜਰਖਰੀਦ." (ਜੰਗਨਾਮ) ੨ ਮੁੱਲ ਲੀਤਾ ਕੁਲਾਮ.

ਜਰਖਲ. ਵਿ—ਜਰਜਰ. ਜਰ ਦਾ ਖਾਧਾ ਹੋਇਆ.

ਜਰਮੇਜ. ਫ਼ਾ جرمج ਵਿ—ਧਨ ਉਤਪੰਨ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਭੂਮਿ. ਉਪਜਾਊ ਰਸੀਨ.

ਜਰਗਰ. ਫ਼ਾ جركر ਬਰ (ਸੈਨੇ) ਦਾ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਉਚਰਣਕਾਰ. ਸੁਨਿਆਰ.

ਜਰਗਰੀ. ਫ਼ਾ جركري ਸੁਚਰਣਕਾਰ ਦਾ ਕੰਮ. ਸੁਨਿਆਰਪੁਣਾ.

ਜਰਜਰ } ਸੰ. ਯਯੰ-ਯਯੰਰਿਥ-ਯਯੰਰੀਥ. ਵਿ—ਜੀਰਣ.
ਜਰਜਰਾ } ਬਹੁਤ ਪੁਰਾਣਾ. ਬਹੁਤ ਬੁੱਢਾ. ਟੁੱਟਿਆ ਭੁੱਟਿਆ.
ਜਰਜਰੀ } "ਬੇੜਾ ਜਰਜਰਾ ਫੂਟੇ. ਛੋਕ ਯਾਰ." (ਸ. ਕਬੀਰ)
ਜਰਜਰੀਕ } ਇਸ ਥਾਂ ਬੋਲੇ ਤੋਂ ਭਾਵ ਸ਼ਰੀਰ ਹੈ.

ਜਰਠ. ਸੰ. ਵਿ—ਬੁੱਢਾ ੨ ਪੁਰਾਣਾ ੩ ਕਨੋਰ. ਕਰਤਾ. ੪ ਸੰਗਤ—ਬੁਢਾਪਾ.

ਜਰਠਾਇਆ } ਬੁੱਢਾ ਹੋਇਆ. ਜਰਾਬੁਸਿਤਾ. ੨ ਬੈਠਾ ਹੋਇਆ.
ਜਰਠਿਆ } ਦੇਖੋ, ਜਰਠ.

ਜਰਣ } ਫ਼ਿ—ਜਰਨਾ. ਸਹਾਰਨਾ. ਬਰਦਾਸ਼ੁ ਕਰਨਾ. ਦੇਖੋ, ਜਰਣੁ
ਜਰਣਾ } ੨. "ਮੇਰੀ ਬਹੁਤ ਇਆਨਪ ਜਰਣ." (ਦੇਵ ਮ: ੫)
੨ ਹਸਮ ਕਰਨਾ. ੩ ਜਲਨਾ. ਦਗਧ ਹੋਣਾ. "ਹਾਡ ਜਰੇ ਜਿਉ ਲਾਕਰੀ." (ਸ. ਕਬੀਰ) "ਇਹੁ ਜਗੁ ਜਰਤਾ ਦੇਖਕੈ." (ਸ. ਕਬੀਰ) ੪ ਸੰ. ਜਰਣ. ਸੰਗਤ—ਜੀਰਾ. ੫ ਬੁਢਾਪਾ. ਜਰਾ. "ਗੁਸਤ ਜਾਤ ਬਨ ਜਰਣੀ." (ਸਾਚ ਮ: ੫) ੬ ਸੰ. ਜਟ. ਚੰਦਮਾ. ੭ ਭਿਕ. ਦਰਖਤ.

ਜਰਣੀ. ਦੇਖੋ, ਜਰਣ ਪ.

ਜਰਣੁ. ਸਿੰਧੀ. ਫ਼ਿ—ਜਲਨਾ. ੨ ਸਹਾਰਨਾ. ਬਰਦਾਸ਼ੁ ਕਰਨਾ.

ਚੋਲਣਾ.

ਜਰਤ. ਦੇਖੋ, ਜਰਣਾ ੧। ੨ ਦੇਖੋ, ਜਰਣ ੨। ੩ ਜਟਿਤ. ਜਰਾਉ. "ਪਨਹੀ ਕੁਝ ਕੀ ਜੇ ਰਰ ਜਰਤ." (ਗੁਵਿ ੧੦) ਸੈਨੇ ਨਾਲ ਜੜੀ ਹੋਈ। ੪ ਸੰ. ਯਯੰ. ਵਿ—ਬੁਢਾ. ੫ ਪੁਰਾਣਾ.

ਜਰਤਾ. ਜਲਤਾ. ਦੇਖੋ, ਜਰਣ ੩। ੨ ਸਹਾਰਣਾ. ਦੇਖੋ, ਜਰਣੁ ੨ ਜਰਤਾਰੀ. ਸੰਗਤ—ਜਰਬਾਫ਼ਤਾ ਚਿੰਨੀ. ਜਰੀ ਦੀਆਂ ਭਾਰਾਂ ਨਾਲ ਭੁਟੀ ਹੋਈ ਚਾਦਰ. "ਤੇਤ ਪਟੰਬਰ ਸਿਰ ਜਰਤਾਰੀ." (ਨਾਪੁ)

ਜਰਤੀ. ਜਰਤੀ. ਜਰਤਾ. ੨ ਜਲਦੀ, ਦਗਧ ਹੋਈ.

ਜਰਦ. ਫ਼ਾ جرد ਵਿ—ਸੈਨੇ ਚੰਗਾ. ਪੀਲਾ. ਬਸੰਤੀ.

ਜਰਦਕਦਕ. ਫ਼ਾ جردكدر جارسਰ.

ਜਰਦਗਦ. ਸੰ. ਯਯੰਗਯ. ਸੰਗਤ—ਬੁੱਢਾ ਬੋਲ. ੨ ਵਿ—ਪੁਰਾਣਾ. ਪੁਰੀਨ.

ਜਰਦਗੁ. ਫ਼ਾ جردگو ਵਿ—ਪੀਲੇ ਮੂੰਹ ਵਾਲਾ. ਲੱਜਾ ਅਤੇ ਭੈ ਨਾਲ ਜਿਸ ਦਾ ਚੋਹਰਾ ਢਿੱਕਾ ਹੈ। ੨ ਸ਼ਰਮਿੰਦਾ.

ਜਰਦਗੁਈ. ਫ਼ਾ جردگوئی ਸੰਗਤ—ਸ਼ਰਮਿੰਦਗੀ. ਮੂੰਹ ਤੇ ਪੀਲੇਤਣ ਦਾ ਨਾਮ ਦਾ ਭਾਵ.

ਜਰਦ ਰੂਬਾਨੀ. ਮੁਖ ਦੀ ਜਰਦ ਵੰਨੀ. ਚੋਹਰੇ ਦਾ ਪੀਲਾ ਵਰਣ. "ਦਿਲ ਖਲਹਲੁ ਜਾਕੈ ਜਰਦ ਰੂਬਾਨੀ." (ਭੈਰ ਕਬੀਰ) ਜਾਕੇ ਦਿਲ ਖਲਹਲ, ਤਾਕੇ ਚੋਹਰੇ ਦੀ ਰੰਗਤ ਪੀਲੀ.

ਜਰਦਾ. ਫ਼ਾ جردا ਸੰਗਤ—ਬਸੰਤੀ ਚੰਗ ਦਾ ਪੁਲਾਉ.

ਜਰਦਾਲੂ. ਫ਼ਾ جردالو ਸੰਗਤ—ਪੀਲੇ ਚੰਗ ਦਾ ਆਲੂ. ਕਾਠੀ ਖੁਰਮਾਨੀ. ਇਹ ਮੇਵਾ ਠੰਢੇ ਪਰਾਤਾਂ ਪੁਰ ਅਤੇ ਕਸਮੀਰ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.

ਜਰਦਾਸੁ. ਫ਼ਾ جرداسو ਪਾਚਸੀਆਂ ਦਾ ਧਰਮਗੁਰੂ, ਅਤੇ "ਜੰਦ" ਬੁੱਢ ਦਾ ਕਰਤਾ. ਦੇਖੋ, ਜੰਦ ੩ ਅਤੇ ਪਾਚਸੀ.

ਜਰਨ } ਦੇਖੋ, ਜਰਣ. "ਜਰਹਿ ਨਹੀ ਉਰ ਜਰਹਿ ਕੁਝਾਰੇ."
ਜਰਨਾ } (ਗੁਪਤ) ਮਨ ਵਿੱਚ ਸਹਾਰਦੇ ਨਹੀਂ, ਕੁਝਾਲੀ ਸੜਦੇ ਹਨ. "ਆਪਨ ਬਿਭਉ ਆਪ ਹੀ ਜਰਨਾ." (ਬਿਨਾ ਮ: ੫)
੨ ਸਤਨਾ. ਜਲਨਾ. "ਅਜ ਉਚਿਤ ਨਹੀਂ ਜਰਨ ਤਿਹਾਰੈ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧੮੨) "ਪਰ ਸੰਪਤਿ ਕੈ ਦੇਖਤ ਜਰਨਾ. ਪਰਜਸ ਸੁਨਤ ਰਿਦੇ ਨਹਿ ਜਰਨਾ." (ਗੁਪਤ) ੩ ਜੜਨਾ. "ਰਵਾ ਸੁ ਜਰਕੈ ਤਾਸ ਪੈ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧੩੨)

ਜਰਨਿਗਾਰ. ਫ਼ਾ جرنغار ਸੈਨੇ ਨਾਲ ਜਤਿਆ ਹੋਇਆ. ਕੁੰਦਨ ਕੀਤਾ. ੨ ਸੁਨਹਿਰੀ.

ਜਰਨੈਲ. ਅੰ. General. ਫ਼ੌਜ ਦਾ ਵਡਾ ਸਰਦਾਰ.

ਜਰਪੋਸ. ਫ਼ਾ جردپوس ਸੈਨੇ ਦਾ ਮੁਲੀਮ. "ਗਹਿਏ ਜਿਉ ਜਰਪੋਸ ਦੇ." (ਭਾਰੁ)

ਜਰਫ. ਆ جرف ਜਰਫ. ਬਰਤਨ. ਪਾਤ੍ਰ. ੨ ਯੋਗਤਾ. ਨਾਯਕੀ. ਲਿਆਕਤਾ ੩ ਹੌਸਲਾ. ਉਤਸਾਹ.

ਜਰਬ. ਸੰਗਤ—ਤੋਪ. "ਚੜਾਵੇ ਗਿਰਿ ਪਰ ਜਰਬ." (ਗੁਵਿ ੧੦) ੨ ਆ جرب ਜਰਬ. ਸੱਟ. ਚੋਟ. ਆਖਾਤ.

ਜ਼ਰਬਤ. 3. سبّ, ਸੰਗਤ—ਜਰੀ ਦੀਆਂ ਤਾਰਾਂ ਨਾਲ ਮਿਲਾਕੇ ਬੁਣਿਆ ਹੋਇਆ ਵਸਤੂ.

ਜ਼ਰਬਾਰ. ਜਲਬਲਕੇ. ਸਤਮੋਚਕੇ.

ਜ਼ਰਬਾਫ਼. ਦੇਖੋ, ਜ਼ਰਬਤ. "ਜ਼ਰਬਾਫ਼ ਦਿਵਾਦਤ ਹੈਂ ਇਜ ਜੇਰੇ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ਜ਼ਰਬਤ ਜੋੜੇ (ਪੁਸ਼ਾਕ) 2. 3. سبّ ਕੋਟਾ ਬੁਣਨ ਵਾਲਾ. 3 ਜ਼ਰੀ ਨਾਲ ਬੋਲਬੁਟੇ ਕੱਢਣ ਵਾਲਾ.

ਜ਼ਰਬੀਲਾ. ਵਿ—ਜ਼ਰਬ (ਸੱਟ) ਲਾਉਣ ਵਾਲਾ. 2 ਤਤਕੀਲਾ ਅਤੇ ਸੁੰਦਰ. "ਜੋਬਨ ਜੋਤਿ ਜਕੇ ਜ਼ਰਬੀਲੇ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧੧੧)

ਜ਼ਰਬੁਲਮਸਲ. 4. سبّ ਜ਼ਰਬੁਲਮਸਲ. ਮਿਸਲ (ਦ੍ਰਿਸ਼ਤ) ਲਈ ਕਬੀ ਹੋਈ ਕਹਾਵਤ Proverb.

ਜ਼ਰਮ. ਜ਼ਨਮ. ਉਤਪੱਤਿ. "ਜ਼ਰਮ ਕਰਮ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ) 2 ਅੰ. Germ. ਅੰਕੁਰ. ਬੀਜ. 3 ਅਸਲ ਮੂਲ. 4 ਅਣਕੀਟ, ਜੋ ਲਹੂ ਜਲ ਦੁੱਧ ਆਦਿ ਪਦਾਰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਹੁੰਦੇ ਹਨ.

ਜ਼ਰਮੇਖ. ਦੇਖੋ, ਜ਼ਰਮੇਖ. "ਰਾਬਨ ਬਾਗ਼ ਕੀ ਮੂਲਹੁ ਤੇ ਜ਼ਰਮੇਖ ਉਖਾਰੀ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਜ਼ਰਬ. 4. سبّ ਜ਼ਰਬ. ਸੰਗਤ—ਹਾਨੀ. ਨੁਕਸਾਨ. 2 ਸੱਟ. ਚੋਟ. ਜ਼ਰਬਾ. 4. سبّ ਜ਼ਰਬਾ. ਸੰਗਤ—ਅਣੂ. ਕਣਕਾ. ਜੋ ਦਾ ਸੋਵਾਂ ਹਿੱਸਾ. 2 ਜਵਾਬ, ਜੁਆਬ ਅਨਾਜ. 3 ਵਿ—ਤਨਿਕ. ਬੋਤਾ. "ਸਿਨ ਕੇ ਮਨ ਮੇ ਜ਼ਰਬਾਫ਼ੁ ਜਫ਼ੇ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ਮਨ ਵਿੱਚ ਬੋਤਾ ਜੇਹਾ **ਜ਼ਰਬਾਫ਼**

ਜ਼ਰਬਾਫ਼ਾ } ਵਿ—ਜ਼ਰਬਾਫ਼. ਬਲਵਾਨ. "ਜਥੁ ਜ਼ਰਬਾਫ਼ਾ ਕੀਨ." }
ਜ਼ਰਬਾਨਾ } (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧ ਪਹਿਰੇ) "ਜ਼ਰਬਿ ਨ ਸੀਸ ਕਾਲ }
ਜ਼ਰਬਾਨਾ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੨੬੬) 2 ਸੰ. ਜ਼ਰਬਾਫ਼ਨ. ਸੰਗਤ—ਬੁਢਾਪਾ }
ਹੈ ਜਿਸ ਦੀ ਸਵਾਰੀ, ਥਾਲ. ਮਿਤ੍ਰਤਾ. 3 ਜ਼ਰਬਾਰਣ. ਭੁਭੇਪੇ ਦਾ }
ਚੰਕ. ਸਭੋਟ ਰੋਮ. "ਜੇ ਜ਼ਰਬਾਫ਼ਾ ਪਰਹਰੀ ਜਥੁ ਵੇਸ ਕਰੇਈ }
ਆਈਐ." (ਵਾਰ ਆਸਾ) ਜੇ ਚਿੱਟੇ ਰੋਮ ਕੋਈ ਪੁੱਟ ਦੇਵੇ ਜਾਂ ਚੰਗ }
ਲਵੇ, ਤਦ ਜਰਾ ਆਪਣਾ ਚੰਗ ਸ਼ਰੀਰ ਪੁਰ ਬਰਾਬਰ ਕਰਦੀ ਆਉਂਦੀ }
ਹੈ।

4 ਵੀਰਭਵ. ਸ਼ਿਵ ਦਾ ਪੁਪਾਨ ਅਤੇ ਮਹਾਵੀਰ ਗੱਟ, ਜੋ ਦੱਬ ਦਾ ਯਗਤ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਲਈ ਸ਼ਿਵ ਦੇ ਮੱਥੇ ਵਿੱਚੋਂ ਪ੍ਰਕਟ ਹੋਇਆ. "ਜਾਗ ਸੁ ਜੀਮੀ ਚੁੱਧ ਨੂੰ ਜ਼ਰਬਾਫ਼ਾ ਜਣੁ ਮਿਰਤਾਇ ਕੈ." (ਚੰਤੀ 3) ਜਾਗ (ਅਭੀਨੀ) ਰੂਪ ਕਾਲੀ ਚੁੱਧ ਲਈ ਜਨਮੀ, ਮਾਨੋ ਮਿਰਤਾਇ (ਮ੍ਰਿਤ—ਸ਼ਿਵ) ਤੋਂ ਵੀਰਭਵ ਉਪਜਿਆ.

ਜ਼ਰਵੈਰੋ. ਜਲਬਾਊਗਾ. ਭਸਮ ਕਰਵੈਰੋ. "ਤਿਹ ਭੀਨਹਿ ਸੋਂ ਇਹ ਕੇ ਜ਼ਰਵੈਰੋ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਜ਼ਰਾ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਬੁਢਾਪਾ. "ਜਰਾ ਕਾ ਭਉ ਨਾ ਹੋਵਈ, ਜੀਵਨੁਪਦਵੀ ਪਾਇ." (ਕ੍ਰਿਸ ਮ: ੩)

ਬ੍ਰਹਮਵੈਦਤ ਪੁਰਾਣ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਜਰਾ ਕਾਲ ਦੀ ਪੁਤ੍ਰੀ ਹੈ, ਜੋ ਆਪਣੇ ਭਾਈ ਚੋਸਠ ਰੋਗਾਂ ਨੂੰ ਨਾਲ ਲੈ ਕੇ ਸੰਸਾਰ ਪੁਰ ਵਿਚਰਦੀ ਹੈ। 2 ਦੇਖੋ, ਜ਼ਰਾ। 3 ਇਕ ਰਾਖਸੀ. ਦੇਖੋ, ਜ਼ਰਾਸੰਧ.

ਜ਼ਰਾਉ. ਦੇਖੋ, ਜ਼ਰਾਉ. "ਜ਼ਰਾਉ ਜਵਾਹਰ ਜਰੇ." (ਕੁਪਸੂ)

ਜ਼ਰਾਉ. ਦੇਖੋ, ਜ਼ਰਾਉ.

ਜ਼ਰਾਇ. ਦੇਖੋ, ਜ਼ਰਾਉ. "ਜਟਿਤ ਜੀਨ ਜਰਾਇ." (ਰਾਮਾਵ) 2 ਜਤਵਾਕੇ. ਜਟਿਤ ਕਰਾਕੇ। 3 ਜਲਾਕੇ. ਭਸਮ ਕਰਕੇ। 4 ਜਲਾਵੇ. "ਕਬੀਰ ਐਸਾ ਕੇ ਨਹੀ ਮੰਦਰ ਦੇਇ ਜਰਾਇ." (ਸ:) ਜ਼ਰਾਇਤ. ਦੇਖੋ, ਜ਼ਰਾਤ.

ਜ਼ਰਾਏ. ਜਲਾਏ. ਦਗਧ ਕੀਤੇ। 2 ਬਰਦਾਸ਼ਤ ਕਰਾਏ. ਸਹਨਸ਼ੀਲਤਾ ਦੇਵੇ. "ਜਿਸਹਿ ਜਰਾਏ ਆਪਿ, ਸੋਈ ਅਜਰੁ ਜਰੈ." (ਵਾਰ ਰਾਮ 2 ਮ: ੫)

ਜ਼ਰਾਸੰਧ } ਸੰ. ਯਰਾਸੰਧ. ਜਰਾ ਰਾਖਸੀ ਦੁਆ ਜੋਤਿਆ ਹੋਇਆ }
ਜ਼ਰਾਸੰਧ } ਮਲਕ ਦਾ ਰਾਜਾ, ਜੋ ਕੰਸ ਦਾ ਸਹੁਰਾ ਅਤੇ ਕ੍ਰਿਸਨ }
ਜ਼ਰਾਸੰਧ } ਜੀ ਦਾ ਵਡਾ ਵੈਰੀ ਸੀ. ਮਹਾਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਲੇਖ ਹੈ }
ਕਿ ਰਾਜਾ ਬ੍ਰਿਹਦਰਥ ਨੇ ਸੰਤਾਨ ਲਈ ਚੰਡਕੌਸ਼ਿਕ (ਚੰਦ੍ਰਕ) ਰਿਖੀ ਤੋਂ }
ਇੱਕ ਫਲ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ. ਬ੍ਰਿਹਦਰਥ ਨੇ ਇਹ ਫਲ ਦੋ ਟੁਕੜੇ ਕਰਕੇ }
ਆਪਣੀਆਂ ਦੋ ਚਾਟੀਆਂ ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਅੱਧ ਅੱਧ ਟੁਕੜਾ }
ਕਾਲਕ ਦਾ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ. ਰਾਜੇ ਨੇ ਇਹ ਦੋਵੇਂ ਟੁਕੜੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਵਿੱਚ }
ਸਿਟਵਾ ਦਿੱਤੇ. ਉਸ ਵਾਂ ਇੱਕ ਜਰਾ ਨਾਮ ਰਾਖਸੀ ਰਹਿੰਦੀ ਸੀ, ਉਸ }
ਨੇ ਦੋਵੇਂ ਖੰਡ ਜੋਤਕੇ ਬੱਚਾ ਜ਼ਿੰਦਾ ਕਰਨਿਆ ਅਤੇ ਬ੍ਰਿਹਦਰਥ ਨੂੰ }
ਕਾਲਕ ਦੇ ਕੇ ਆਖਿਆ ਕਿ ਇਹ ਮਹਾ ਪੁਤ੍ਰਾਪੀ ਹੋਵੇਗਾ ਅਰ ਜਦ }
ਤੀਕ ਇਸ ਦਾ ਜੋਤ ਨਾ ਖੁਲ੍ਹੇਗਾ, ਤਦ ਤੀਕ ਇਸ ਦੀ ਮੌਤ ਨਹੀਂ }
ਵੇਖੇਗੀ।

ਜ਼ਰਾਸੰਧ ਪੁਤ੍ਰਾਪੀ ਰਾਜਾ ਹੋਇਆ ਅਤੇ ਇਸ ਦੀਆਂ ਦੋ ਪੁਤ੍ਰੀਆਂ 'ਅਜਿ' ਅਤੇ 'ਪ੍ਰਾਪਿ' ਕੰਸ ਨੂੰ ਵਿਆਹੀਆਂ ਗਈਆਂ. ਜ਼ਰਾਸੰਧ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਨਾਲ ਕੰਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪਿਤਾ ਉਕ੍ਰੁਸੇਨ ਨੂੰ ਗੱਦੀਓਂ ਲਾਹਕੇ ਆਪ ਰਾਜ ਸਥਾਪਿਆ. ਜਦ ਕ੍ਰਿਸਨ ਜੀ ਨੇ ਕੰਸ ਮਾਰਕੇ ਉਕ੍ਰੁਸੇਨ ਮਝਰਾ ਦਾ ਰਾਜਾ ਬਾਇਆ, ਤਦ ਜ਼ਰਾਸੰਧ ਨੂੰ ਵਡਾ ਭ੍ਰੰਧ ਆਇਆ ਅਰ ਆਪਣੇ ਸਹਾਈ ਕਾਲਕਾਥਨ (ਕਾਲਜਮਨ) ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਮਝਰਾ ਪੁਰ ਚੜ੍ਹਾਈ ਕੀਤੀ, ਜਿਸ ਪੁਰ ਹਮੇਸ਼ਾ ਲਈ ਯਾਦਵਾਂ ਨੂੰ ਮਝਰਾ ਛੱਡਣੀ ਪਈ.

ਬ੍ਰਹਿਸਪਤਿ ਦੇ ਰਾਸਸੂਯ ਯਗਤ ਵੇਲੇ ਸ੍ਰੀ ਕ੍ਰਿਸਨ, ਅਰਜੁਨ ਅਤੇ ਭੀਮ ਜ਼ਰਾਸੰਧ ਦੇ ਘਰ ਬ੍ਰਹਮਚਾਰੀ ਬਣਕੇ ਕਟੇ, ਅਤੇ ਯੁੱਧ ਮੰਗਿਆ. ਜ਼ਰਾਸੰਧ ਭੀਮ ਨਾਲ ਦੁੰਦਯੁੱਧ ਕਰਨ ਲੱਗਾ. ਕ੍ਰਿਸਨ ਜੀ ਨੇ ਇੱਕ ਤਿਣਕਾ ਚੀਰਕੇ ਭੀਮ ਨੂੰ ਸਮਝਾਇਆ ਕਿ ਜ਼ਰਾਸੰਧ ਦੇ ਸ਼ਰੀਰ ਨੂੰ ਦੋ ਟੁਕੜੇ ਕਰ ਦੇ. ਭੀਮ ਨੇ ਜਰਾ ਰਾਖਸੀ ਦਾ ਲਾਇਆ ਸੰਤ ਖੋਲ੍ਹ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਜ਼ਰਾਸੰਧ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ ਹੋਈ. "ਜ਼ਰਾਸੰਧਿ ਕਾਲਜਮਨੁ ਸੰਘਾਰੇ." (ਕੁਊ ਅ: ਮ: ੧) "ਦੇਖ ਤਿਨੈ ਨਿਪੁ ਸਿੰਧਜਰਾ ਹਕਿਕਾਰ ਧਰੇ ਲਖ ਬੀਰੇ ਪਚਾਰੇ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਜ਼ਰਾਹ. 4. سبّ ਜ਼ਰਾਹ. ਸੰਗਤ—ਚੀਰਨ ਵਾਲਾ. ਵੈਦਤ (Surgeon) "ਦੇਕ ਜ਼ਰਾਹ ਹੋਤ ਹੈਂ ਸਭਾਨੇ." (ਨਾਪੁ)

ਜ਼ਰਾਹੀ. ਸੰਗਤ—ਜ਼ਰਾਹ ਦਾ ਕਰਮ। 2 ਜ਼ਰਾਹ ਦੀ ਵਿਦਤਾ.

Surgery.

ਜਰਾਰ. ਅ. جرح ਜਰਾਅਤ. ਸੰਗਤ—ਖੇਤੀ. ਕਿਸਿ.
 ਜਰਾਂਦ. ਦੇਖੋ, ਜੀਰਾਂਦ। ੨ ਇੱਕ ਜੱਟ ਅਤੇ ਖੇਤੀ ਜਾਤਿ. "ਪਿਰਥੀ
 ਮਲ ਜਰਾਂਦ ਬੁਧਿਸਾਰੂ" (ਗੁਪਤੁ)
 ਜਰਾਦੀ. ਦੇਖੋ, ਜੱਰਾਦ। ੨ ਦੇਖੋ, ਖਾਨਜਰਾਦੀ.
 ਜਰਾਂਦੀ. ਜਰਾਂਦ ਜਾਤਿ ਦਾ. ਦੇਖੋ, ਜਰਾਂਦ ੨.
 ਜਰਾਧਿ. ਜਰਾ ਆਦਿ ਆਧਿ (ਭੋਗ). "ਜਨਮ ਜਰਾਧਿ ਮਰਣ
 ਭਇਅੰ." (ਗੁਜ ਸਿੰਦੇਵ)
 ਜਰਾਨਾ. ਜਨਾਨਾ. ਦਗਧ ਕਰਨਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਯਰਾਨਾ.
 ਜਰਾਫਤ. ਅ. جرحه ਜਰਾਫਤ. ਸੰਗਤ—ਬੁੱਧਿ. ਦਾਨਾਈ।
 ੨ ਹਾਸੀ. ਮਖੋਲ. ੩ ਚਿੱਤ ਦੀ ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ.
 ਜਰਾਬ. ਦੇਖੋ, ਜੁੱਰਾਬ.
 ਜਰਾਬਾ. ਦੇਖੋ, ਜਰਬ. "ਜਲਮ ਜੁਲਮ ਨ ਜੇਰ ਜਰਾਬਾ." (ਭਾਗੁ)
 ਜਲਿਮ, ਜੁਲਮ ਅਤੇ ਜੇਰ ਨਾਲ ਜਰਬ ਨਹੀਂ ਮਾਰ ਸਕਦਾ.
 ਜਰਾਮ. ਜੈਰਾਮ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. "ਧਾਮ ਜਰਾਮ ਨਾਨਕੀ ਦੇਉ." (ਨਾਪੁ)
 ਦੇਖੋ, ਜੈਰਾਮ.
 ਜਰਾ ਮਰਾ. ਭੁਭਾਪਾ ਅਤੇ ਮੌਤ. "ਜਰਾ ਮਰਾ ਨਹ ਵਿਆਪਈ." (ਭਿਨਾ ਮ: ੫)
 ਜਰਾਯੂ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਉਹ ਚਿੱਲੀ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਬੱਚਾ ਚਿਹਮ ਅੰਦਰ
 ਲਿਪਟਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ. ਆਉਲ. ਜੇਰ (The outer skin of
 embryo)। ੨ ਯੋਨਿ. ਭਗ। ੩ ਕਰਵਾ। ੪ ਸੱਪ ਦੀ ਕੁੰਜ।
 ੫ ਪੁਰਾਣਾ ਗਿਲਾਫ਼.
 ਜਰਾਯੂਜ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਉਹ ਪ੍ਰਾਣੀ, ਜੋ ਜੇਰ ਵਿੱਚ ਲਿਪਟਿਆ
 ਪੈਦਾ ਹੋਵੇ. ਜੇਰਜ.
 ਜਰਾਰ. ਅ. جرح ਜਰਾਰ. ਵਿ—ਖਿੱਚਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਪ੍ਰਫਲ. ਖੋਰਾਵਰ।
 ੩ ਬਹਾਦੁਰ ਵੀਰ. "ਨਮਸਤੰ ਜਰਾਰੰ." (ਜਾਪੁ)
 ਜਰਾਰਦਨ. ਵਿ—ਜਰਾ—ਅਦੰਨ. ਜਰਾ ਦਾ ਬਿਨਾਸਕ. "ਜਰਾਰਦਨ
 ਵੀਨਦਯਾਲੁ ਕ੍ਰਿਪਾਲੁ ਭਵੇ ਹੈ." (ਸਵੈਯੋ ੩੩) ੨ ਸੰਗਤ—ਅਮ੍ਰਿਤ.
 ਰੂਪ.
 ਜਰਾਰਿ } ਭੁਭਾਪੇ ਦਾ ਵੈਰੀ, ਅਮ੍ਰਿਤ. (ਸਨਾਮ) "ਆਨ
 ਜਰਾਰਿਪੁ } ਜਰਾਰਿ ਦਯੋ ਹਮ ਕੇ ਫਲ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੨੦੯)
 ਅਮ੍ਰਿਤਫਲ ਲਿਆਕੇ ਦਿੱਤਾ.
 ਜਰਾਰਿਫਲ. ਜਰਾ ਅਰਿ ਫਲ. ਅਮ੍ਰਿਤਫਲ. ਦੇਖੋ, ਜਰਾਰਿ.
 ਜਰਾਵ. ਦੇਖੋ, ਜਤਾਉ.
 ਜਰਾਵਉ. ਜਤਾਉ। ੨ ਜਲਾਉ. ਮਥਾਉ.
 ਜਰਾਵੈ. ਜਨਾਵੈ. "ਜਜਾ ਜਉ ਰਨ ਜੀਵਤ ਜਰਾਵੈ." (ਕਉ ਭਾਵਨ
 ਕਬੀਰ) ੨ ਜਤਾਵੈ.
 ਜਰਿ. ਜਰਾ ਨੇ. "ਜਰਿ ਜੀਤਿਆ ਸਿਰ ਕਾਲੇ." (ਭੈਰ ਮ: ੧)
 ੨ ਜਰਾ ਕਰਕੇ. ਭੁਭਾਪੇ ਨਾਲ। ੩ ਜਲਕੇ. ਦਗਧ ਹੋਕੇ। ੪ ਸੰਗਤ—
 ਜਨਨ. ਦਾਹ. ਸੰਤਾਪ.

ਜਰਿਓ. ਦੇਖੋ, ਜਰਣਾ। ੨ ਜਲਾਇਆ. ਦਗਧ ਕੀਤਾ. "ਪਾਵਰੁ
 ਜਰਿਓ ਨ ਜਾਤ." (ਸਵੈਯੋ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ਮ: ੫) ਅਗਨਿ ਤੋਂ
 ਜਲਾਇਆ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ.

ਜਰਿਯਾ. ਸੰਗਤ—ਜਤੀ. ਝੂਟੀ। ੨ ਪਹਾੜ ਦੀ ਦੇਵੀ. ਭਾਕਿਨੀ.
 ਜਰਿਯਾਖੇਲ. ਸੰਗਤ—ਝੂਟਨੀਆਂ ਦਾ ਖੇਡ. ਕਈ ਪਹਾੜੀ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ
 ਆਪਣੇ ਵਿੱਚ ਜਰਿਯਾ (ਦੇਵੀ) ਆਈ ਦੱਸਕੇ ਖੇਡਦੀਆਂ ਅਤੇ ਪੁੰਡ ਦਾ
 ਉੱਤਰ ਦਿੰਦੀਆਂ ਹਨ. "ਜਰਿਯਾਖੇਲ ਕੁਕ ਜਬ ਦੀਜੇ." (ਚਰਿਤ੍ਰ
 ੧੭੮)

ਜਰੀ. ਜਰਾ. (ਵਿੱਧ) ਅਵਸਥਾ. "ਆਵਤ ਨਿਕਟਿ ਬਿਖੰਮ ਜਰੀ." (ਸਵੈਯੋ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ਮ: ੫) ੨ ਮ੍ਰਿਤਤ੍ਵ. ਮੌਤ. "ਜੁਨ ਹੰਤ ਜਰੀ." (ਗੁਪਤੁ) ਫੁਰਕਾ ਸੁਣਕੇ ਕਾਲ ਦਾ ਭੈ ਨਾਬ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ੩ ਜਲੀ. ਝੂਟੀ. "ਹਰਾਰ ਜੁਰ ਕੀ ਸੁਖਪ੍ਰਿਯ ਜਰੀ." (ਗੁਪਤੁ) "ਕਾਮ ਜਰੀ ਇਹ ਕੀਨ ਜਰੀ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ਕਾਮ ਨਾਲ ਜਲੀ ਦੀ ਇਹ ਰਵਾਈ ਕੀਤੀ। ੪ ਵਿ—ਜਲੀ ਹੋਈ. ਦਗਧ ਹੋਈ। ੫ ਸਹਾਰੀ. ਬਰਾਜ਼ਤ ਕੀਤੀ. "ਜਰੀ ਨ ਫੁਰਕੀਰਤਿ ਮਤਿ ਜਰੀ." (ਗੁਪਤੁ) ੬ ਜਟਿਤ. ਜਲੀ ਹੋਈ. ਜਤਾਉ. "ਬਾਰ ਜਰਾਉ ਜਰੀ." (ਗੁਪਤੁ) ੭ ਜਰ (ਜੁਵਰਣ) ਦੀ ਤਰ. ਬਰੀ. "ਜਰੀਦਾਰ ਅੰਬਰ ਪਟੰਬਰ ਰੁਹਾਇ ਬੀ." (ਗੁਪਤੁ)

ਜਰੀਆ. ਜਤੀ. ਝੂਟੀ। ੨ ਜਰਣ ਦੀ ਚੀਜ਼. ਬਰਦਾਸ਼ ਕਰਨ ਦੀ ਆਦਤ. "ਜਿਸੁ ਨਾਭੀ ਪੀਰ ਪਿਰੰਮ ਕੀ ਸੇ ਜਾਣੈ ਜਰੀਆ." (ਅਸਾ ਫ਼ਤ ਮ: ੪) ੩ ਜਲਿਆ. "ਕੈਪ ਜਰੀਆ." (ਕਾਨ ਮ: ੫) ੪ ਜਰਾ. ਭੁਭਾਪਾ. "ਨਹ ਮਰੀਆ ਨਹ ਜਰੀਆ." (ਸੂਹੀ ਮ: ੫ ਪਤਤਾਲ) ੫ ਜਾਲੀ. ਮੱਛੀ ਡਾਹੁਣ ਦਾ ਜਾਲ. "ਜਰੀਆ ਅੰਧ ਕੰਧ ਪਰ ਡਾਢੇ." (ਦੱਤਾਵ) ਦੇਖੋ, ਅੰਧ ੧੦। ੬ ਅ. جرح ਜਰੀਆਹ. ਵਸੀਲਾ. ਸੰਬੰਧ. ਦੁਰਾ. ਮਾਰਫ਼ਤ.

ਜਰੀਐ. ਜਲੀਐ. "ਜਬ ਜਰੀਐ ਤਬ ਹੋਇ ਰਸਮ ਤਨ." (ਜੇਰ ਕਬੀਰ) ੨ ਸਹਾਰੀਐ. ਬਰਦਾਸ਼ ਕਰੀਐ. "ਅੰਤਰ ਕੀ ਦੁਬਿਧਾ ਅੰਤਰਿ ਜਰੀਐ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੧)

ਜਰੀਦਾ. ਅ. جرحه ਵਿ—ਟਿੱਕਨਾ। ੨ ਸੰਗਤ—ਦਫ਼ਤਰ। ੩ ਅਧਿਕਾਰ.

ਜਰੀਦੇਜ. ਡਾ جرحه ਜਰਦੇਜ. ਵਿ—ਜਰੀ ਨਾਲ ਕੱਢਿਆ ਹੋਇਆ. ਜ਼ਰਫ਼ਾਤਹ. "ਜਰੀਦੇਜ ਫਿਰੋ ਬਿਜਨਾ ਸਭ ਪੈ." (ਨਾਪੁ)

ਜਰੀਨ. ਡਾ جرحه ਜਰੀਨ. ਵਿ—ਜੁਵਰਣ ਦਾ. ਜੁਨਹਿਰੀ। ੨ ਸੰਗਤ—ਸੋਨੇ ਦੀ ਤਰ ਆਦਿ.

ਜਰੀਨਾ. ਡਾ جرحه ਜਰੀਨਾ. ਵਿ—ਸੋਨੇ ਦਾ। ੨ ਸੁਣੀਮੁਦਾ. ਅਸਰਫ਼ੀ ਆਦਿ. "ਤੁਮਹਿ ਖਜੀਨਾ ਤੁਮਹਿ ਜਰੀਨਾ." (ਸਾਰ ਮ: ੫)

ਜਰੀਫ. ਅ. جرحه ਜਰੀਫ. ਵਿ—ਦਾਨਾ. ਭੁੱਧਿਆਨਾ। ੨ ਪ੍ਰਸੰਨਮਨ. ਮੁਸਦਿਲਾ. ਮਖੋਲੀਆ. ਮਸਮਰਾ.

ਜਰੀਬ. ਅ. جرحه ਸੰਗਤ—ਜਮੀਨ ਮਿਣਨ ਦੀ ਜੰਜੀਰੀ, ਜੋ ੪੫ ਵੁਟ ਅਬਾ ੧੫ ਫ਼ਸ ਦੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ. ਤਨਾਬ. ਦੇਸ਼ਭੇਦ ਕਰਕੇ ਜਰੀਬ ਦਾ

ਪੁਮਣ ਵੱਧ ਘੱਟ ਭੀ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਜੈਸੇ—ਕੁੱਲ ਕਾਂਕੜੇ ਵਿੱਚ
੪੬ ਝੁਟ ੮ ਇੰਚ ਦੀ ਜਰੀਬ ਹੈ।

ਜਰੂ. ਜਰਾ. ਭਿੱਧ ਅਵਸਥਾ. ਦੇਖੋ, ਜਰ ੭. “ਜਰੂ ਆਈ ਜੋਬਨਿ
ਹਾਰਿਆ.” (ਵਾਰ ਅਸਾ)

ਜਰੂਆ. ਜਰਾ. ਭੁਝਾਪਾ. “ਜੋਬਨ ਘਟੈ ਜਰੂਆ ਜਿਣੈ.” (ਸੁੀ ਮ: ੧
ਪਹਿਰੇ) “ਖਿਸੈ ਜੋਬਨੁ ਬਧੈ ਜਰੂਆ.” (ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ੫)

ਜਰੂਸਲਮ. ਅ. Jerusalem . ਏਸਰਾਈਲ
ਵੰਸ਼ੀਆਂ ਦਾ ਪੁਰਾਣਾ ਪਵਿਤ੍ਰ ਸ਼ਹਿਰ, ਜੋ ਇਸ ਵੇਲੇ ਪੈਲਸਟਾਈਨ
(Palestine) ਵਿੱਚ ਹੈ। ਇਸ ਥਾਂ ਜੁਲੇਮਾਨ ਦਾ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਮੰਦਰ ਹੈ,
ਜਿਸ ਨੂੰ ਬੈਰੁਲਮੁਕੱਦਸ (ਪਵਿਤ੍ਰਘਰ) ਆਖਦੇ ਹਨ। ਖਲੀਫਾ ਉਮਰ
ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਸਨ ੬੩੭ ਵਿੱਚ ਜਿੱਤਕੇ ਉੱਥੇ ਇੱਕ ਮਸੀਤ ਬਣਵਾਈ,
ਜੋ “ਮਸਜਿਦੁਲਅਕਸਾ” ਨਾਉਂ ਤੋਂ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ, ਹਜ਼ਰਤ ਈਸਾ ਦੀ
ਕਬਰ ਇੱਥੇ ਈਸਾਈਆਂ ਦਾ ਪਵਿਤ੍ਰ ਧਾਮ ਹੈ। ਦੇਖੋ, ਜੁਲੇਮਾਨ ਅਤੇ
ਦਰੂਦ.

ਜਰੂਰ. ਅ. Jerur . ਜਰੂਰ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ.—ਅਵਸਥਾ. ਬਿਨਾ ਸੰਸੇ. ਨਿਰਸੰਦੇਹ.
ਜਰੂਰਤ } ਅ. Jerur ਜਰੂਰਤ. ਸੰਗਤ—ਆਵਸਥਕਤਾ. ਲੋਤ.
ਜਰੂਰਤਿ } ਹਾਜਤ. “ਜੈਸਾ ਕਰੈ ਕਹਾਵੈ ਤੈਸਾ ਐਸੀ ਬਨੀ
ਜਰੂਰਤਿ.” (ਮ: ੨ ਵਾਰ ਸਾਰ)

ਜਰੇ. ਸਹਾਰੇ. ਬਰਦਾਸ਼ੁ ਕਰੇ. “ਜਰੇ ਨ ਕਰੇ ਸੁਨੇ ਗੁਨ ਗੁਰੂ ਕੇ.”
(ਗੁਪਤੁ) ੨ ਜਲੇ. ਮੱਚੇ. “ਬੰਦ ਸੁਰਜ ਦੁਇ ਜਰੇ ਬਰਾਯਾ.” (ਚਮ
ਮ: ੫) ੩ ਜਰੇ. ਬੰਦ ਕੀਤੇ. ਰੇਤੇ. “ਜਰੇ ਕਿਵਾਰਾ.” (ਸੁਹੀ ਅ:
ਮ: ੫) ੪ ਜਟਿਤ. ਜਤਾਉ. “ਭੁਖਨ ਰਤਨ ਜਰੇ.” (ਗੁਪਤੁ) ੫ ਸਭ
ਜਾਰੇ. ਦਰਧ ਹੋਵੇ. “ਬਿਨੁ ਗੁਰਸਬਦੈ ਜਨਮੁ ਜਰੇ.” (ਮਾਰੂ ਅ: ਮ:
੧)

ਜਰੰਗਾ. ਵਿ—ਜੁਲਿਤ-ਅੰਗ. ਜਲਦੇ ਅੰਗਾਂ ਵਾਲਾ. ਜਿਸ ਦਾ ਸ਼ਰੀਰ
(ਅੰਗ) ਜਲ ਰਿਹਾ ਹੈ. “ਅੰਤਿ ਰੁਸਨ ਜਰੰਗਾ.” (ਕਾਨ ਮ:
੫)

ਜਰੰਗਾਰੀ. ਦੇਖੋ, ਜਰੰਗਰੀ.

ਜੰਰਾਦ. ਅ. Jindra ਸੰਗਤ—ਤਾਬੇ ਦੇ ਬਰਤਨਾਂ ਨੂੰ ਸਿਕਲ ਕਰਨ
ਵਾਲਾ। ੨ ਅ. Jindra ਜੰਰਾਦ. ਸੰਜੀਆ (ਕਵਚ) ਬਣਾਉਣ ਵਾਲਾ.

ਜੰਰਾਰ. ਅ. Jindra ਵਿ—ਜੰਰਾਰ. ਭਲੀ. “ਪਾਏ ਜੰਰਾਰ ਵੀਰ.”
(ਜਲੋਹ) ੨ ਕੋਧਾ. ਵੀਰ.

ਜਲ. ਸੰ. ਯਕ. ਧਾ—ਰਿੱਖਾ ਕਰਨਾ, ਧਨਵਾਨ ਹੋਣਾ, ਚਕਣਾ
(ਆਛਾਦਨ ਕਰਨਾ). ੨ ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਪਾਣੀ, ਜੋ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਜਿਵਾਉਂਦਾ
ਹੈ, ਅਥਵਾ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਨੂੰ ਢਕਦਾ ਹੈ. “ਜਲ ਬਿਹੂਨ ਮੀਨ ਕਤ
ਜੀਵਨ?” (ਬਿਨਾ ਮ: ੫) ੩ ਜਲ. ਲਾਟਾ. ਡਾਂਡਤ. “ਹਉਮੀ ਜਲ
ਤੇ ਜਲਿ ਮੂਏ.” (ਮ: ੩ ਵਾਰ ਸੋਰ) ਹੰਕਾਰ ਦੀ ਲਾਟ ਨਾਲ ਜਲਕੇ
ਮੇਏ। ੪ ਡਾ Jal ਚੰਡੇਲ ਪੰਛੀ। ੫ ਸਮੁੰਦਰ ਦਾ ਮੱਧ ਭਾਗ. “ਜਲ ਤੇ
ਥਲ ਕਰ.” (ਸਾਰ ਕਬੀਰ) ਭਾਵ—ਝੁੰਘੇ ਸਮੁੰਦਰ ਤੋਂ ਖੁਸ਼ਕ ਥਾਂ ਕਰ
ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ੬ ਮੁੱਠਾ. ਕੁਬਜਾ। ੭ ਡਾਡਾ. ਡੋਰਾ.

ਜਲਅਸ਼ੁ. ਦਰਿਆਈ ਘੋੜਾ. ਦੇਖੋ, ਪਾਗਾ.

ਜਲਅੰਤ. ਸੰ. ਯਕਸ—ਜਲੰਤ. ਜਲ ਨਾਲ ਅੰਤ (ਭਰਿਆ ਹੋਇਆ)
ਤਾਲ. ਜਲਪੂਰਿਤ ਤਲਾਉ. “ਜਿਉ ਜਲਅੰਤ ਉਪਰਿ ਕਮਲ
ਕਿਨਾਰੇ.” (ਆਸਾ ਮ: ੧)

ਜਲਈ. ਜਲਦਾ ਹੈ. ਦਰਧ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ੨ ਦੇਖੋ, ਜਲੀਈ.

ਜਲਸਾ. ਅ. Jals ਸੰਗਤ—ਸਭਾ. ਦੀਵਾਨ। ੨ ਉਤਸਵ ਮਨਾਉਣ
ਲਈ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਇਕੱਠ। ੩ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਦੇ ਨਿਬਾਸ ਵਿੱਚ ਜੋ ਨੌਜਵਾਨ
ਭਾ ਬਜ ਕੇ ਅਖਾਰ ਬੰਨ੍ਹਦੇ ਹਨ, ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਉਸ ਦੀ ਭੀ ਜਲਸਾ
ਸੰਗਤ ਹੈ.

ਜਲਸਾਈ. ਸੰ. ਯਕਸਾਧਿਨ. ਸੰਗਤ—ਵਿਸ਼ਨੁ, ਜੋ ਜਲ ਵਿੱਚ
ਸੌਂਦਾ ਹੈ. ਨਾਰਾਯਣ.

ਜਲਸਾਈ. ਜਲਾਂ ਦਾ ਸੁਆਮੀ. ਜਲਪਤਿ. ਵਰੁਣ.

ਜਲਸਿ. ਜਲੇਕਾ. ਦਰਧ ਹੋਉ। ੨ ਸਸਰੁਨਾਮਾਲਾ ਵਿੱਚ ਅਵਾਣ
ਨਿਖਾਰੀ ਨੇ ਜਲੀਬ (ਵਰੁਣ) ਦੀ ਥਾਂ ਜਲਸਿ ਸ਼ਬਦ ਨਿਖਿਆ ਹੈ.

ਦੇਖੋ, ਅੰਗ ੮੨੭। ੩ ਦੇਖੋ, ਜਲਸੀ.

ਜਲਸੀ. ਜਲੇਕਾ. ਦਰਧ ਹੋਉ.

ਜਲਹਰ. ਸੰਗਤ—ਜਲਧਰ. ਮੇਖ. ਬੰਦਲ। ੨ ਜਲਹਾਰ. ਜਲ ਨੈ
ਜਾਣ ਵਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਜਲਹਰੁ.

ਜਲਹਰਣ. ਦੇਖੋ, ਘਨਯਰੀ ਦਾ ਰੂਪ (੮) ੨ ਪਾਣੀ ਢੇਰ ਵੀ
ਕਿਯਾ.

ਜਲਹਰਬਿੰਬ. ਸੰਗਤ—ਜਲਧਰ ਬਿੰਬ. ਇੰਦ੍ਰਧਨੁਖ. ਆਕਾਸ਼ ਵਿੱਚ
ਫੈਲੇ ਹੋਏ ਜਲਕਣਕਿਆਂ ਵਿੱਚ ਸੂਰਜ ਦੀ ਕਿਰਣਾਂ ਨਾਲ ਹੋਈ
ਅਨੇਕ ਰੰਗਾਂ ਦੀ ਭਲਕ. “ਜਲਹਰਬਿੰਬ ਜੁਗਤਿ ਜਗੁ ਰਚਾ.” (ਸਵੈਯੇ
ਮ: ੪ ਕੇ) ਇੰਦ੍ਰਧਨੁਖ ਵਾਂਗ ਅਨੇਕ ਰੰਗਾਂ ਦੀ ਸੰਸਾਰ ਰਚਨਾ ਖਿਨ
ਵਿੱਚ ਵਿਖਾਈ ਦਿੰਦੀ ਅਤੇ ਖਿਨ ਵਿੱਚ ਲੋਪ ਹੋਣ ਵਾਲੀ ਹੈ। ੨ ਜਲ
ਵਿੱਚ ਹਾਰਿ (ਸੂਰਜ) ਦਾ ਬਿੰਬ (ਅਕਸ)

ਜਲਹਰੀ. ਸੰਗਤ—ਜਲਧਰੀ. ਅਰਥੇ ਦੇ ਅਧਾਰ ਦਾ ਇੱਕ ਪੱਥਰ,
ਜਿਸ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਸਿਵਲਿੰਗ ਸਥਾਪਨ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ.

ਜਲਹਰੁ. ਜਲਧਰ ਮੇਖ. ਦੇਖੋ, ਜਲਹਰ. “ਜਲਹਰੁ ਬਰਸਨਹਾਰੁ.”
(ਮ: ੨ ਵਾਰ ਮਲਾ)

ਜਲਹਾਰ. ਸੰਗਤ—ਕਹਾਰ. ਪਾਨੀਹਾਰ। ੨ ਮੇਖ. ਬੰਦਲ.

ਜਲਕੇਸ. ਸੰਗਤ—ਸਿਵਾਰ. ਪਾਨੀ ਦਾ ਜਾਲਾ.

ਜਲਕੋਟਕ. ਸਿੰਗਟਕ. ਸਿੰਘਾਰਾ (ਸਿੰਘਾਰਾ).

ਜਲਕੁਤਿ. ਸੰਗਤ—ਜਲਖੇਲ. ਜਲਵਿਹਾਰ। ੨ ਡਾਰੀ. ਜਲ ਪੁਰ
ਤਰਨਾ.

ਜਲਖਗ. ਸੰਗਤ—ਪਾਣੀ ਦਾ ਪੇਂਡੀ. ਮੁਰਗਾਬੀ.

ਜਲਖੀਨਾ. ਵਿ—ਦਰਧ ਹੋਕੇ ਭੀਣ (ਨਸ) ਹੋਇਆ.

ਜਲਘਟਾਉ. ਘੜੇ ਦੇ ਜਲ ਵਿੱਚ. “ਹਭ ਸਮਾਣੀ ਜੋਤਿ ਜਿਉ
ਜਲਘਟਾਉ ਚੰਦੁਆ.” (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੨ ਮ: ੫) ੨ ਸੰਗਤ—ਪਵਨ.
ਪੋਣ, ਜੋ ਪਾਣੀ ਨੂੰ ਸੁਕਾਕੇ ਘਟਾ ਦਿੰਦੀ ਹੈ.

ਜਲਖਤੀ. ਸੰਗਤ—ਜਲਖਟਿਕਾ. ਪਾਣੀ ਦੀ ਘਤੀ. ਜਲ ਦੁਆਰਾ ਘਤੀ ਦਾ ਸਮਾ ਜਾਣਨ ਦਾ ਯੰਤ੍ਰ. Elepsydra. (Water-clock) ਦੇਖੋ, ਘਤੀ.

“ਭਾਰਤੀਯ ਨਾਟਕ ਸ਼ਾਸਤਰ” ਦੇ ਲੇਖ ਅਨੁਸਾਰ ਇਹ ਬਹੁਤ ਪੁਰਾਣੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਚਲਿਤ ਹੈ. ਉਸ ਵੇਲੇ ਇਸ ਦਾ ਨਾਂ “ਉਦਕ ਨਾਲਿਕਾ” ਸੀ. ਇਸ ਦੀ ਰਚਨਾ ਦੋ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹੁੰਦੀ ਸੀ—

(ੳ) ਧਾਤੂ ਦੀ ਇੱਕ ਲੰਮੀ ਨਾਲੀ ਬਣਾਈ ਜਾਂਦੀ, ਜਿਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਅਤੇ ਬਾਹਰ ਘਤੀਆਂ ਦੇ ਅੰਗ ਲਾਏ ਜਾਂਦੇ ਅਤੇ ਬੱਲੇ ਠੀਕ ਅੰਦਾਜ਼ੇ ਦਾ ਛੇਕ ਹੁੰਦਾ, ਨਾਲੀ ਨੂੰ ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਰੱਖਣ ਤੋਂ ਛੇਕ ਵਿਚਲੀ ਉਤਨਾ ਪਾਣੀ ਨਾਲੀ ਵਿੱਚ ਆ ਸਕਦਾ, ਜੋ ਇੱਕ ਘਤੀ ਅੰਦਰ ਇੱਕ ਅੰਗ ਤੀਕ ਪਹੁੰਚ ਸਕਦਾ.

(ਅ) ਧਾਤੂ ਦੀ ਇੱਕ ਹਲਕੀ ਕਟੋਰੀ ਬਣਾਈ ਜਾਂਦੀ, ਉਸ ਦੇ ਬੱਲੇ ਠੀਕ ਪੁਮਾਣ ਦਾ ਛੇਕ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਕਟੋਰੀ ਨੂੰ ਜਲਭਰੇ ਭਾਂਡੇ ਵਿੱਚ ਪਾਣੀ ਤੇ ਰੱਖ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ. ਜਦ ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਭਰਕੇ ਕਟੋਰੀ, ਡੁੱਬ ਜਾਂਦੀ, ਤਦ ਘਤੀ ਭਰ ਸਮਾ ਸਮਝਿਆ ਜਾਂਦਾ.

ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਤੋਂ ਘਤੀ ਦੀ ਥਾਂ ਘੰਟੇ ਦਾ ਸਮਾ ਪ੍ਰਚਲਿਤ ਹੋਇਆ, ਤਦ ਤੋਂ ਇਸ ਕਟੋਰੀ ਅਤੇ ਛੇਕ ਦਾ ਆਕਾਰ ਅਜੇਹਾ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਜੋ ਵਾਈ ਘਤੀ ਅਥਵਾ ਸੌਠ ਮਿਨਟਾਂ ਵਿੱਚ ਭਰਕੇ ਡੁੱਬੇ.

ਇਸ ਸਮੇਂ ਭੀ ਬਹੁਤ ਫੌਜਾਂ ਅਤੇ ਕਾਰਖਾਨਿਆਂ ਵਿੱਚ ਜਲਖਤੀ ਦਾ ਵਰਤਾਉ ਹੈ.

ਜਲਚਰ. ਸੰਗਤ—ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਜੀਵ. ਕੱਛੂ, ਮੱਛੀ, ਨਾਭੂ ਆਦਿ.

ਜਲਚਰਕੇਤੂ. ਸੰਗਤ—ਕਾਮਦੇਵ. ਜਲ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਮੱਛ ਅਥਵਾ ਮਕਰ, ਉਸ ਦਾ ਚਿੰਨ੍ਹ ਹੈ ਜਿਸ ਦੀ ਧੁਜਾ ਵਿੱਚ. ਮੱਛਕੇਤੂ. ਮਕਰਕੇਤੂ.

ਜਲਚਰੀ. ਸੰਗਤ—ਮੱਛੀ.

ਜਲਚਾਰੀ. ਜਲਚਾਰਿਨ੍. ਦੇਖੋ, ਜਲਚਰ.

ਜਲਜ. ਵਿ—ਜਲ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ. ੨ ਸੰਗਤ—ਕਮਲ. ੩ ਵਿੱਕ (ਬਿਰਛ). ੪ ਘਾਹ. ੫ ਖੇਤੀ. ੬ ਮੋਤੀ. “ਜਲਜ ਅਭਿੰਧ ਸੁ ਤਾਹਿ ਅਹਾਰੰ.” (ਗੁਰੂ ੧੦) ਅਣਬਿੰਧ ਮੋਤੀ ਹੋਸ ਦਾ ਅਹਾਰ ਹੈ. ੭ ਮੱਛ. ੮ ਸ਼ੀਖ. ੯ ਚੰਦ੍ਰਮਾ.

ਜਲਜ ਕੁੰਦਨੀ. ਸੰਗਤ—ਜਲਜ (ਬਿਰਛ) ਦੇ ਕੁੰਦੇ ਵਾਲੀ ਬੰਦੂਕ (ਸਨਾਮਾ)

ਜਲਜਗੁਣ. ਸੰਗਤ—ਕਮਲਾਂ ਦੀ ਰਖਤਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਤਾਲ. ੨ ਜਲਜੀਰੂਆਂ ਨੂੰ ਪਨਾਹ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਤਾਲ. (ਸਨਾਮਾ) ੩ ਸਮੁਦ੍ਰ. ਜਲਜਪੀਠ } ਸੰਗਤ—ਬੰਦੂਕ. ਜਲਜ (ਬਿਰਛ) ਦਾ ਹੈ ਕੁੰਦਾ ਜਲਜਪ੍ਰਿਸਟਣੀ } ਜਿਸ ਦਾ. (ਸਨਾਮਾ) “ਖਤਕ ਕੰਠ, ਕਰ ਜਲਜਪੀਠ.” ਗਾੜ੍ਹੇ ਤਲਵਾਰ ਅਤੇ ਹੱਥ ਬੰਦੂਕ. ਅਤੇ —“ਜਲਜ

ਪ੍ਰਿਸਟਣੀ ਕਰਨ ਅਪਾਰ.” (ਗੁਰੂ ੧੦)

ਜਲਜਲਾ. ਅ. جلا ਅਥਵਾ جلا ਸੰਗਤ—ਬੁਕੰਪ. ਦੇਖੋ, ਬੁਢਾਨ. ਜਲਜਾਇ. ਦੇਖੋ, ਜਲਜਾਤ. “ਜਲਜਾਇ ਨੈਨ ਲਹਿ ਰੋਸ ਮਾਨ.” (ਦੱਤਾਵ) ਨੇਤ੍ਰਾਂ ਨੂੰ ਦੇਖਕੇ ਕਮਲ ਰੋਸ ਮੰਨਦਾ ਹੈ. ੨ ਜਲਜਾਏ! ਦਰਧ ਹੋਵੇ!

ਜਲਜੱਛ. ਸੰ. ਯਤਯਾਛ. ਵਿ—ਜਲਜ (ਕਮਲ) ਜੇਹੀ ਹੈ ਅੱਖ ਜਿਸ ਦੀ. ਕਮਲਜੈਨਾ ੨ ਦਿਲਨ.

ਜਲਜਾਤ. ਵਿ—ਜੋ ਜਲ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਵੇ. ੨ ਸੰਗਤ—ਕਮਲ. ੩ ਦੇਖੋ, ਜਲਜ.

ਜਲਜਿਯ } ਸੰਗਤ—ਜਲਜੰਤੂ. ਜਲਚਰ. ਜਲਜੀਵ }

ਜਲਜੀਵੀ. ਸੰਗਤ—ਪੀਵਰ. ਮੱਛੀਆਂ ਫਤਨ ਵਾਲਾ. ਮਾਛੀ. ੨ ਮੱਲਾਹ.

ਜਲਜੋਛਣ. ਵਿ—ਜਲਜ-ਟੀਕਣ. ਕਮਲਨੇਤ੍ਰ. ਕਮਲ ਜੇਹੇ ਪੁਲ ਨੇਤ੍ਰ ਜਿਸ ਦੇ. “ਜਲਜੋਛਣ ਹੈ.” (ਕਲਕੀ) ਦੇਖੋ, ਜਲਜੱਛ.

ਜਲਜੋਕਨ. ਸੰ. ਯਤਯੋਗਿਨ੍. ਜਲਜੀਵ. ਜਲਜੰਤੂ. ਰੰਦੂਆ. ਮਕਰਮੱਛ ਆਦਿ. “ਜਲਜੋਕਨ ਤੇ ਬਹੁ ਭਾਂਡ ਬਚਾਵੈ.” (ਅਕਾਲ) ੨ ਜਲਜਾਗ੍ਰਿ. ਬਿਜਲੀ. ਤਰਿਤ.

ਜਲਜੰਘਿ } ਜਲਜ (ਕਮਲ) ਜੇਹੇ ਅੰਧਿ (ਚਰਣ). “ਜਲਜੰਘੀ ਜਲਜੰਘੀ } ਜਲਵਾਉ.” (ਨਾਪੁ) ਚਰਨ ਕਮਲ ਜਜਨ (ਪੂਜਨ) ਕਰਵਾਉ.

ਜਲਜੰਤੂ. ਦੇਖੋ, ਜਲਜੀਵ.

ਜਲਜੰਮ. ਜਲ ਤੋਂ ਉਪਜਿਆ ਕਮਲ. ਦੇਖੋ, ਜਲਜ.

ਜਲਣ } ਸੰਗਤ—ਜਲਨ. ਦਾਹ. ਜੁਨਨ. “ਜਲਣਿ ਭੁਝੀ ਸੀਰਲ ਜਲਣਿ } ਭਏ.” (ਰਾਮ ਮ: ੫ ਕੁਰੀ)

ਜਲਤ. ਜਲਦਾ. ਸਭਦਾ ਹੋਇਆ. ਜਲਦਿਆਂ ਹੋਇਆ. ਜਲਦੇ ਹੋਏ. “ਅਛ ਮੋਹਿ ਜਲਤ ਰਾਮਜਨੁ ਪਾਇਆ.” (ਗੁਰੂ ਕਬੀਰ) ੨ ਸੰਗਤ—ਜਲਨ. ਦਾਹ. “ਰਾਮਉਦਕਿ ਤਨੁ ਜਲਤ ਭੁਝਾਇਆ.” (ਗੁਰੂ ਕਬੀਰ) ੩ ਵਿ—ਜੁਲਿਤ. “ਜਲਤ ਅਕਨਿ ਮਹਿ ਜਨ ਆਪਿ ਉਧਾਰੇ.” (ਬਿਲਾ ਮ: ੫) ਮਰਦੀ ਹੋਈ ਅੱਗ ਵਿੱਚੋਂ ਵਾਸ ਬਾਹਰ ਕੱਢ ਲਏ.

ਜਲਤਰ. ਦੇਖੋ, ਜਲਤਰੰਗ. “ਭਵ ਭਾਂਬ ਝੋਲ ਜਲਤਰ ਉਪੇਕ.” (ਮਨੁਰਜ) ੨ ਜਲ ਉੱਪਰ ਤਰਨ ਵਾਲਾ ਕਾਠ. (ਸਨਾਮਾ).

ਜਲਤਰ ਪ੍ਰਿਸਟਣਿ. (ਸਨਾਮਾ) ਕਾਠ ਦੇ ਕੁੰਦੇ ਵਾਲੀ ਬੰਦੂਕ. ਦੇਖੋ, ਜਲਤਰ ੨

ਜਲਤਰੰਗ. ਸੰਗਤ—ਜਲਵਾਦਕ. ਇੱਕ ਵਾਜਾ, ਜੋ ਧਾਤੂ ਅਥਵਾ ਚੀਨੀ ਦੀ ਛੋਟੀਆਂ ਵਡੀਆਂ ਵਾਈ (੨੨) ਕਟੋਰੀਆਂ ਵਿੱਚ ਜਲ ਪਾ ਕੇ ਬਣਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਵਡੀ ਅਤੇ ਬਹੁਤੇ ਜਲ ਵਾਲੀ ਕਟੋਰੀ ਦਾ ਸੁਰ ਉਤਰਿਆ ਅਤੇ ਛੋਟੀ ਤਰਾ ਬੋਝੇ ਪਾਣੀ ਵਾਲੀ ਦਾ ਚੜ੍ਹਿਆ ਸੁਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਪਾਣੀ ਵੱਧ ਘੱਟ ਕਰਨ ਤੋਂ ਸੁਰ ਠੀਕ ਕਰ ਜਾਣੀਦਾ ਹੈ.

ਅਰਥ ਨਾਟ ਬਣਾਏ ਨਕਤੀ ਦੀ ਛੋਟੀ ਮੁੰਕਲੀ ਅਥਵਾ ਸੋਟੀ ਨਾਲ ਇਸ ਨੂੰ ਬਜਾਈਦਾ ਹੈ। ੨ ਜਲ ਦੀ ਜਹਿਰ. ਪਾਣੀ ਦੀ ਮੋਜ. "ਜਲਤਰੰਗ ਅਥਵਾ ਪਵਨੇ ਫੁਨਿ ਤ੍ਵੇ ਮਿਲਿ ਜਗਤੁ ਉਪਾਇਆ." (ਪ੍ਰਭਾ ਅ: ਮ: ੧) ਰਕਤ ਵੀਰਯ ਦਾ ਸੰਗਮ, ਉਸਨਤਾ ਅਤੇ ਪ੍ਰਾਣ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਪ੍ਰਾਣੀਆਂ ਦੀ ਰਚਨਾ ਹੋਈ ਹੈ.

ਜਲਤੀ. ਮਚਦੀ ਹੋਈ. ਜੁਲਿਤ. "ਜਲਤੀ ਅਗਨਿ ਨਿਵਾਰੇ." (ਗਉ ਮ: ੫) ੨ ਜਲਦੀ (ਸੀਖਤਾ) ਦੀ ਥਾਂ ਭੀ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ ਜਲਤੀ ਲਥਦ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ.

ਜਲਤੁਰਾ } ਸੰਗਤਾ—ਜਲਤੁਰਗ. ਦਰਿਆਈ ਖੇਤਾ.
ਜਲਤੁਰੀ }
ਜਲਤੁਰੰਗ }

ਜਲਤੋਰੀ. ਥਾਂ. ਮੱਛੀ.

ਜਲਤੰਤ੍ਰ. ਸੰਗਤਾ—ਕਾਹ. ਤੋਂਦੁਆ. ਦੇਖੋ, ਤੰਦੁਆ। ੨ ਮੱਛੀ ਫੜਨ ਦਾ ਜਲ. "ਜਿਉ ਜਲਤੰਤ੍ਰ ਪਸਾਰਿਓ ਭਧਕਿ." (ਕਾਨ ਮ: ੪) ੩ ਸਿਵਾਰ. ਜਲਕੇਸ਼.

ਜਲ ਬਲ. ਜਲ ਅਤੇ ਸਬਲ. ਤਰੀ ਅਤੇ ਮੁਸਕੀ. "ਜਲ ਬਲ ਬਲ ਪਰਬਤ ਪਾਤਾਲ." (ਗਉ ਬਿਤੀ ਮ: ੫) ੨ ਜਲ ਸਬਲ. ਜਲ ਵਾਲਾ ਥਾਂ. ਨਦੀ, ਤਾਲ ਆਦਿ. "ਜਲਬਲ ਨੀਰਿ ਭਰੇ." (ਮਾਭ ਮ: ੫)

ਜਲਦ. ਸੰ. ਵਿ—ਜਲ ਦੇਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਤਾ—ਭੱਦਲ. ਮੇਘ। ੩ ਅ. ੪ ਵਿ—ਚੁਸ਼. ਚਾਲਾਕ। ੪ ਭਾ ਵਿ. ਵਿ—ਭੋਤੀ. ਰੁਚਿਤ. ਭੋਚਨ। ੫ ਰੋਜ਼ੀ ਸੇ. ਵਰਤੀ ਨਾਲ.

ਜਲਦਾਤਾ } ਵਿ—ਜਲ ਦੇਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਤਾ—ਹਿੰਦੁਸਤ ਅਨੁਸਾਰ
ਜਲਦਾਨੀ } ਉਹ ਸੰਬੰਧੀ, ਜੋ ਪਿਤਰਾਂ ਨੂੰ ਜਲ ਦੇਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਦੇਂਦਾ ਹੈ। ਉਦਕਦ. ਜਲਦਾਤ੍ਰਿ. ਜਲਦਾਨੀ। ੩ ਕਹਾਰ. ਭਿਸ਼ਤੀ. "ਜਲਦਾਨੀ ਡਿਓ ਪੀਛੇ ਹੱਕਤ." (ਗੁਪ੍ਰਸ਼ੁ)

ਜਲਦੀ. ਦਕਧ ਹੁੰਦੀ. ਸਤਦੀ ਹੋਈ. "ਜਲਦੀ ਕਰੇ ਪੁਕਾਰ." (ਵਾਭ ਆਸਾ) "ਅਨਦਿਨੁ ਸਦਾ ਜਲਦੀਆ ਵਿਰਹਿ." (ਆਸਾ ਅ: ਮ: ੩) ੨ ਭਾ ੫ ਸੰਗਤਾ—ਜੀਖਤਾ. ਫੁਰਤੀ.

ਜਲ ਦੁੱਧ ਛਾਣਨਾ. ਵਿ—ਜਲ ਅਤੇ ਪਾਣੀ ਵੱਖ ਕਰਨਾ. ਭਾਵ—ਸਰਸ ਅਸਰਤ ਦਾ ਨਿਖੇੜਨਾ. ਇਨਸਾਫ਼ ਕਰਨਾ.

ਜਲਧ } ਵਿ—ਜਲ ਧਾਰਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਤਾ—ਮੇਘ. ਭੱਦਲ।
ਜਲਧਰ } ੩ ਸਮੁੰਦਰ। ੪ ਤਾਲ. ਝੀਲ.

ਜਲਧਰਾ. ਦੇਖੋ, ਜਲਧਰ। ੨ ਦੇਖੋ, ਜਲਧਾਰਾ. "ਚਾਕੁਕ ਮੁਖਿ ਜੈਸੇ ਜਲਧਰਾ." (ਧਨਾ ਨਾਮਦੇਵ) ਇਸ ਥਾਂ ਜਲਧਾਰਾ ਤੋਂ ਭਾਵ ਸੁਤਿਸੁੰਦ ਹੈ.

ਜਲਧਰਾਜ. ਸੰਗਤਾ—ਵਰੁਣ, ਜੋ ਸਮੁੰਦਰ (ਜਲਧਿ) ਦਾ ਰਾਜਾ ਹੈ. (ਸਨਾਮਾ)

ਜਲਧਰਾਜ ਸਸਤੁ } ਸੰਗਤਾ—ਭਾਗੀ. ਪਾਬ, ਜੋ ਜਲਧਿਰਾਜ
ਜਲਧਰਾਜ ਹਥਿਆਰ } (ਵਰੁਣ) ਦਾ ਸਸਤੁ ਹੈ. (ਸਨਾਮਾ)

ਜਲਧਾਰਾ. ਸੰਗਤਾ—ਪਾਣੀ ਦੀ ਧਾਰਾ। ੨ ਹਿਮ ਰੁੱਤ ਵਿੱਚ ਘੱਤੇ ਵਿੱਚ ਛੇਕ ਕਰਕੇ ਤਪੀਏ ਸਾਧੂ ਦੇ ਸਿਰ ਪੁਰ ਟਪਕਾਈ ਹੋਈ ਪਾਣੀ ਦੀ ਧਾਰਾ। ੩ ਪਿਤਰਾਂ ਨਿਮਿੱਤ ਪਿੱਪਲ ਦੀ ਜਤ ਵਿੱਚ ਘੱਤੇ ਤੋਂ ਟਪਕਾਈ ਹੋਈ ਜਲ ਦੀ ਧਾਰਾ, ਜੋ ਹਿੰਦੁਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਪੁੰਨਕਰਮ ਹੈ.

ਜਲਧਿ. ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਜਲਧਾਰਨ ਵਾਲਾ ਸਮੁੰਦਰ. "ਜਲਧਿ ਭਾੰਧਿ ਧੂ ਭਾੰਧਿ ਹੋ." (ਸੋਰ ਨਾਮਦੇਵ) ਸਮੁੰਦਰ ਨੂੰ ਸੀਮਾ ਵਿੱਚ ਬੰਨ੍ਹਿਆ ਅਤੇ ਧੂਣ ਨੂੰ ਤਾਰਿਆਂ ਦੇ ਮੱਧ ਲੱਠਰੂਪ ਸਥਾਪਨ ਕੀਤਾ ਹੈ. ਸਮੁੰਦਰ ਦਾ ਪੁਲ ਬੰਨ੍ਹਿਆ ਅਤੇ ਧੂਣ ਨੂੰ ਅਟਲ ਪਦਵੀ ਦਿੱਤੀ। ੨ ਦਸ ਸੀਖ ਦੀ ਕਿਣਤੀ ਅਰਥਾਤ ਮਹਾ ਪਦਮ. ਦੇਖੋ, ਸੰਖਤਾ.

ਜਲਧਿਸੁਤ } ਸੰਗਤਾ—ਸਮੁੰਦਰ ਦਾ ਥੋਟਾ ਅਮ੍ਰਿਤ। ੨ ਚੰਦ੍ਰਮਾ।
ਜਲਧਿਜ } ੩ ਐਰਾਵਰ ਹਾਥੀ। ੪ ਸੂਰਜ ਦਾ ਖੇਤਾ, ਧਨੁੰਤਰਿ
ਜਲਧਿਨੰਦ } ਆਦਿ, ਜੋ ਪੁਰਾਣਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਸਮੁੰਦਰ ਵਿੱਚੋਂ ਨਿਕਲੇ ਹਨ, ਸਾਰੇ ਜਲਧਿਸੁਤ ਕਰੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ.

ਜਲਨ. ਦੇਖੋ, ਜੁਲਨ. ਦਾਹ. ਤਪਤ। ੨ ਜਲਾਂ ਵਿੱਚ. ਜਲੋਂ ਮੇਂ. "ਜਲਨ ਬਲਨ ਬਸੁਧ ਕਰਨ." (ਰਾਮ ਮ: ੫ ਪਤਰਾਲ)

ਜਲਨਾ. ਵਿ—ਦਕਧ ਹੋਣਾ. ਸਤਨਾ. ਦੇਖੋ, ਜੁਲਨ.

ਜਲਨਿ. ਦੇਖੋ, ਜਲਨ ੧. "ਜਲਨਿ ਭੂਚੀ ਸੀਤਲ ਹੋਇ ਮਨੁਆ." (ਮਾਭ ਮ: ੫) ੨ ਜਲਦੇ ਹਨ.

ਜਲਨਿਧ } ਸੰਗਤਾ—ਮੇਘ. ਭੱਦਲ. "ਭਾਬੀਰਾ ਪ੍ਰਿਉ ਪ੍ਰਿਉ ਕਰੈ
ਜਲਨਿਧਿ } ਜਲਨਿਧਿ ਪ੍ਰੇਮ ਪਿਆਰ." (ਜਵਾ ਮ: ੩)
੨ ਅਮ੍ਰਿਤ. "ਜਿਸੁ ਜਲਨਿਧਿ ਕਾਢਣਿ ਕੁਮ ਜਕਿ ਆਏ, ਸੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਫੁਰ ਪਾਹੀ ਜੀਉ." (ਸੋਰ ਮ: ੧) ੩ ਸੰ. ਸਮੁੰਦਰ, ਜੋ ਸਾਰੇ ਜਲਾਂ ਦੀ ਰਾਸ਼ਿ ਹੈ.

ਜਲਨੀ. ਜਲ ਧਾਰਨ ਵਾਲੀ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ. (ਸਨਾਮਾ)

ਜਲਨੀਧ. ਦੇਖੋ, ਜਲਨਿਧਿ.

ਜਲਨੀਧੇ. ਜਲਨਿਧਿ ਵਿੱਚ. "ਹਰਿਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਹਰਿ ਜਲਨੀਧੇ. (ਬਸੰ ਮ: ੪) ੨ ਹੇ ਜਲਨਿਧਿ!

ਜਲਪ. ਸੰ. ਯਲ੍ਧ. ਧਾ—ਭੋਲਣਾ, ਛਕਣਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਚਰਚਾ ੨. ਜਲਪਕ. ਸੰ. ਯਲ੍ਧਕ. ਵਿ—ਛਕਾਈ. ਭਾਬੂਨੀ। ੨ ਭੋਲਣ ਵਾਲਾ। ੩ ਚਰਚਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ.

ਜਲਪਤਿ. ਸੰਗਤਾ—ਜਲਾਂ ਦਾ ਸੁਆਮੀ, ਵਰੁਣ। ੨ ਸਮੁੰਦਰ. ਦੇਖੋ, ਜਲਨੀ.

ਜਲਪਨ } ਸੰ. ਯਲ੍ਧਨ. ਸੰਗਤਾ—ਛਕਾਈ ੨ ਜੋਖੀ ਮਾਰਨੀ।
ਜਲਪਨਾ } ੩ ਚਰਚਾ। ੪ ਵਿ—ਛਕਾਈ ਕਰਨਾ.

ਜਲਫਲ. ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਸਿੰਘਾਤਾ. ਸੰਘਾਤਾ. ਸਿੰਘਾਟਕ.

ਜਲਫਲ. ਦੇਖੋ, ਜਲਿਫਲਿ.

ਜਲਬਿੰਬ. ਸੰਗਤਾ—ਭੁਲਭੁਲਾ. ਭੁਦਭੁਦਾ। ੨ ਜਲ ਵਿੱਚ ਸੂਰਜ ਆਦਿ ਦਾ ਪ੍ਰਤਿਬਿੰਬ.

ਜਲਬਿਲਾਵ. ਉਦਭਿਗਲ. ਜਲਮਜੀਰ. ਉਦਭਿਲਾਵ ਪਾਣੀ ਦਾ

ਬਿੱਲਾ. ਲੋਧ. ਵੇਦਾਂ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦਾ ਨਾਮ ਉਦੁ ਆਇਆ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਐ. Otter.

ਜਲਬੰਧੁ. ਸੰਗਤ—ਮੱਛੀ. ਮੀਨ.

ਜਲਭਉਰਿ } ਸੰਗਤ—ਜਲਭੂਮਿ. ਜਲਾਵਤ. ਪਾਣੀ ਦਾ ਚਕੁ
ਜਲਭੋਰੀ } (ਘੁਮੇਰੀ) Whirlpool.

ਜਲ ਮਹਿ ਉਪਜੈ. ਵਾ—“ਜਲ ਮਹਿ ਉਪਜੈ ਜਲ ਤੇ ਦੂਰਿ। ਜਲ ਮਹਿ ਜੋਤਿ ਰਹਿਆ ਭਰਪੂਰਿ.” (ਆਸਾ ਅ. ਮ: ੧) ਜਲ ਵਿੱਚ ਸੂਰਜ ਦਾ ਪ੍ਰਤਿਬਿੰਬ ਉਪਜਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਜਲ ਤੋਂ ਸੂਰਜ ਦੂਰ ਹੈ, ਕੇਵਲ ਉਸ ਦੀ ਜੋਤਿ ਜਲ ਵਿੱਚ ਵਧਾਪਈ ਹੈ. ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਆਤਮਾ ਦਾ ਹਰ ਥਾਂ ਰਮਤਕਾਰ ਭਾਸਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਆਤਮਾ ਨਿਰਲੇਪ ਹੈ.

ਜਲਮੁਖ } ਸੰਗਤ—ਜਲ ਮੋਚਨ (ਫੱਫਣ) ਵਾਲਾ ਮੋਖ. “ਭਏ ਸੇਤ
ਜਲਮੋਖ } ਜਲਮੁਖ ਜਲਹੀਨ.” (ਨਾਪੁ)

ਜਲਯਾਨ. ਸੰਗਤ—ਜਲ ਦੀ ਸਵਾਰੀ, ਨੌਕਾ. ਭੇੜੀ। ੨ ਸਹਾਜ. ਦੇਖੋ, ਨੌਕਾ ਅਤੇ ਸਹਾਜ ਰ.

ਜਲਯੰਤ੍ਰ. ਸੰਗਤ—ਪਾਣੀ ਦੀ ਘੜੀ. ਦੇਖੋ, ਘੜੀ ਅਤੇ ਜਲਘੜੀ। ੨ ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਚਲਣ ਵਾਲੀ ਕਲ। ੩ ਪਾਣੀ ਕੱਢਣ ਦੀ ਕਲ. ਹਟ ਪੰਪ ਆਦਿ। ੪ ਫੱਵਾਰਾ (ਫੁਹਾਰਾ). ੫ ਜਲਤਰੰਗ ਵਜਾ.

ਜਲ ਰਸ ਸਨਨੀ. ਸੰਗਤ—ਜਲ ਸਨਨੀ. ਰਸ ਸਨਨੀ. ਜਲ ਸਹਿਤਾ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ. ਰਸ (ਜਲ) ਨੂੰ ਧਾਰਨ ਵਾਲੀ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ. (ਸਨਾਮਾ) ਜਲਰਾਸਿ. ਸੰਗਤ—ਸਮੁੰਦਰ. ਜਲਨਿਧਿ.

ਜਲਰਸ. ਜਲਾਂ ਦਾ ਰਸਾ ਚਰੁਣ.

ਜਲਰੁਹ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਜਲ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਣ ਵਾਲਾ ਕਮਲ. ਜਲਜ. ਜਲਲਾਗ. ਦੇਖੋ, ਪਾਨੀਲਾਗ.

ਜਲਲੈ. ਸੰ. ਜਲ ਆਲਯ. ਸੰਗਤ—ਸਮੁੰਦਰ, ਜੋ ਜਲ ਦਾ ਆਲਯ (ਘਰ) ਹੈ. “ਜਲਪਤਿ ਜਲਲੈ ਨਦੀਪਤਿ.” (ਸਨਾਮਾ)

ਜਲਵਹ } ਅ. ੫ ਸੰਗਤ—ਪੁਛਾ. ਚਮਕ. ਪ੍ਰਕਾਸ਼. “ਜਲਵਾ
ਜਲਵਾ } ਸਰਵ ਸਰੀਰਨ ਸੋਊ.” (ਨਾਪੁ) ੨ ਸੋਭਾ. ਅਭਾ। ੩ ਪ੍ਰਕਟ ਹੋਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੪ ਦਰਸ਼ਨ ਦੇਣਾ.

ਜਲਵਾਯਰ. ਡਾ ੫. ੫ ਵਿ—ਦਰਸ਼ਨ ਦੇਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਦੀਦਾਰੀ। ੩ ਸੋਭਾਵਾਲਾ। ੪ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਮਾਨ

ਜਲਾ. ਜਲ ਦਾ ਬਹੁ ਵਚਨ. “ਆਨ ਜਲਾ ਸਿਉ ਕਾਰੁ ਨ ਕਛੁਐ.” (ਕਲਿ ਅ: ਮ: ੫) ੨ ਦੇਖੋ, ਜਲਾਉਣਾ। ੩ ਜੁਲਾ. ਅਯਾਨ ਦੀ ਲਾਟ. “ਜੈਸੇ ਮੈਲ ਨ ਲਾਏ ਜਲਾ.” (ਸੁਖਮਨੀ) ੪ ਦੇਖੋ, ਜੀਲਾ.

ਜਲਾਉਣਾ. ਵਿ—ਜੁਲਨ. ਮਚਾਉਣਾ. ਦਗਧ ਕਰਨਾ.

ਜਲਾਸਰਾ } ਸੰ. ਜਲਯੁਕ. ਸੰਗਤ—ਸਮੁੰਦਰ. “ਨਮਸਤੋ ਜਲਾਸਰੇ.”
ਜਲਾਸਰੇ } (ਜਾਪੁ) ਸਮੁਦ੍ਰੁਪ ਕਰਤਾਰ ਨੂੰ ਨਮਸਤੋ। ੨ ਵਿ—ਜਲ ਦਾ ਆਧਾਰ.

ਜਲਾਸ੍ਰੀ. ਵਿ—ਜਲ ਦੇ ਆਸ਼ੁਯ (ਆਧਾਰ) ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ. ਕੇਵਲ ਪਾਣੀ ਪੀਕੇ ਲੁਧਾਰਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਜਵੀ ੨.

ਜਲਾਜਲ. ਸੰ. ਯਗਤ੍ਰਯਲਿ—ਜਲਾਜਲ. ਸੰਗਤ—ਪਾਣੀ ਦਾ ਚਰਣਾ. ਚਸਮਾ। ੨ ਨਾਲਾ. ਵਾਹਾ। ੩ ਡਾ ੫. ਜਲਾਜਲ ਘੋੜੇ ਦੀ ਕਰਦਨ ਨੂੰ ਬੰਨ੍ਹੀ ਹੋਈ ਖੁੰਕਰੂਆਂ ਦੀ ਮਾਲਾ। ੪ ਘੰਟੀਦਾਰ ਢੋਲ ਅਥਵਾ ਤੰਬੂਰ. “ਨੰਦੀ ਹਰ ਚੜ੍ਹੇ ਚੜ੍ਹੇ ਇਸ ਜਲਾਜਲ ਬਾਜਗੀ.” (ਸਲੋਹ)

ਜਲਾਜਲਿ. ਸੰ. ਯਗਤ੍ਰਯਲਿ. ਸੰਗਤ—ਪਾਣੀ ਦੀ ਭਰੀ ਹੋਈ ਅੰਜਲਿ. ਚੁਲੀ. ਭੁੱਕਾ। ੨ ਹਿੰਦੂਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਸੂਰਜ ਆਦਿ ਦੇਵਤਾ ਅਤੇ ਪਿਤਰਾਂ ਨੂੰ ਅਰਪਨ ਕੀਤੀ ਹੋਈ ਪਾਣੀ ਦੀ ਚੁਲੀ. ਹਾਰੀਤ ਰਿਖੀ ਲਿਖਦਾ ਹੈ ਕਿ “ਮੰਦੋਹ” ਨਾਮਕ ਰਾਖਸਾਂ ਦਾ ਟੋਲਾ, ਪ੍ਰਾਤਰਕਾਲ ਸੂਰਜ ਪੁਰ ਹਮਾਲਾ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਜਦ ਭਾਹਮਣ ਜਲ ਦੀ ਚੁਲੀ ਮੰਤ੍ਰ ਪੜ੍ਹਕੇ ਸੂਰਜ ਵੱਲ ਸਿੱਟਦੇ ਹਨ, ਭਦ ਸਾਰੇ ਰਾਖਸ ਤਿਤਰ ਬਿਤਰ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ.

ਜਲਾਦ. ਦੇਖੋ, ਜੱਲਾਦ. “ਹੁਕਮ ਜਲਾਦਨ ਤਬੈ ਚੁੰਚਾਰਾ.” (ਗੁਪਤੁ) ੨ ਸੰ. ਜਲਾਹਾਰੀ ਜਲ-ਅਦ.

ਜਲਾਧਿਪ } ਸੰਗਤ—ਜਲਾਂ ਦਾ ਅਧਿਪਤਿ (ਸੁਮੀ) ਵਰੁਣ.
ਜਲਾਧਿਪਤਿ }

ਜਲਾਨਾ. ਵਿ—ਜੁਲਨ. ਜਾਭਨਾ. ਦਗਧ ਕਰਨਾ. ਮਚਾਉਣਾ. ਜਲਾਬਿੰਬ. ਜਲ ਦੇ ਤਰੰਗ. “ਜਲਾਬਿੰਬ ਅਸਰਾਲ.” (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਮਲਾ) ੨ ਦੇਖੋ, ਜਲਬਿੰਬ.

ਜਲਾਲ. ਅ. ੫. ਸੰਗਤ—ਤੇਜ. ਪ੍ਰਕਾਸ਼। ੨ ਅਜਮਤ. ਬਚੁਰਗੀ। ੩ ਰਿਆਸਤ ਨਾਭਾ, ਨਜਾਮਤ ਫੂਲ ਦਾ ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜੋ ਦਿਆਲਪੁਰੇ ਬਾਏ ਵਿੱਚ ਹੈ. ਇਸ ਥਾਂ ਸ਼੍ਰੀ ਕੁਰੂ ਔਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਦੀਨੇ ਤੋਂ ਚੱਲਕੇ ਵਿਰਾਜੇ ਹਨ. ਹੁਣ ਕੁਰਦਾਰਾ ਕੁਰੂਸਰ ਪਿੰਡ ਵਿੱਚ ਹੈ. ਰਿਆਸਤ ਵੱਲੋਂ ਕੁਰਦਾਰੇ ਦੀ ਸੇਵਾ ਲਈ ਜਮੀਨ ਲੱਗੀ ਹੋਈ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਕੁਰੂਸਰ ਨੰ: ੭.

ਇੱਥੇ ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨਿਰਮਲੇ ਸੰਤ ਵਡੇ ਵਿਦਵਾਨ ਹੋਏ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਅਨੇਕ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਵਿਦਵਾ ਦਾਨ ਦਿੱਤਾ। ੪ ਉੱਚ ਨਿਵਾਸੀ ਇੱਕ ਫ਼ਕੀਰ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਕੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਨੇ ਕੁਰਮੁਖ ਪਦਵੀ ਘੋਸ਼ੀ। ੫ ਦੇਖੋ, ਭੁੱਢਾ ਬਾਬਾ। ੬ ਨਾਹਨ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਨਾਲਾ, ਜੋ ਵਰਖਾ ਦੀ ਚੁੱਤੇ ਵਹਿੰਦਾ ਹੈ.

ਜਲਾਲਮਾਨ. ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਦਾ ਸੈਨਾਪਤਿ, ਜੋ ਹੁਸੈਨੀ ਸਿਪਹਸਾਲਾਰ ਦੇ ਅਧੀਨ ਸੀ, ਅਤੇ ਪਹਾੜੀ ਰਾਜਿਆਂ ਤੋਂ ਰਾਜਕਰ ਵਸੂਲ ਕਰਨ ਲਈ ਲਤਿਆ. “ਲਏ ਕੁਰਜ ਚੱਲੇ ਜੁ ਜਲਾਲਮਾਨੇ.” (ਵਿਚਿਤ੍ਰ ਅ: ੧੧) ੨ ਦੇਖੋ, ਜਲਾਲਾਬਾਦ ੨.

ਜਲਾਲਤ. ਅ. ੫. ਸੰਗਤ—ਬਚੁਰਗੀ। ੨ ਸੋਭਾ.

ਜਲਾਲਧ. ਸੰਗਤ—ਜਲ ਦਾ ਆਲਯ (ਘਰ) ਸਮੁੰਦਰ.

ਜਲਾਲਾਬਾਦ. ਅਫ਼ਗਾਨਿਸਤਾਨ ਵਿੱਚ ਕਾਬੁਲ ਦੀ ਸਭਕ ਪੁਰ ਇੱਕ ਨਗਰ, ਜਿਸ ਥਾਂ ਅਫ਼ਗਾਨ ਕਵਰਨਮੈਂਟ ਦਾ ਕਵਰਨਰ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਤੋਂ ਪੰਜ ਮੀਲ ਦੀ ਵਿੱਥ ਤੇ ਇਸ ਥਾਂ ਸ਼੍ਰੀ ਕੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਦਾ ਪਵਿਤ੍ਰ ਅਸਥਾਨ “ਚੇਰਾਸਾਹਿਬ” ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਕਾਬੁਲ। ੨ ਸਹਾਰਨਪੁਰ

ਤੋਂ ਵੀਹ ਕੋਹ ਦੇ ਕਰੀਬ ਦੱਖਣ, ਜਿਲਾ ਮੁਜ਼ੱਫ਼ਰਨਗਰ ਦਾ ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜੋ ਹਸਾਰਖਾਨ ਦੇ ਪੁਰ੍ਹੂ ਜਲਾਲਖਾਨ ਪਠਾਣ ਨੇ ਰਾਜਪੂਤਾਂ ਦਾ ਨਗਰ 'ਖੇੜਮਨਿਹਾਰ' ਉਜਾੜਕੇ ਵਸਾਇਆ ਸੀ। ਇਸ ਨੂੰ ਸਰਹਿੰਦ ਮਾਰਨ ਪਿੱਛੋਂ ਖ਼ਾਲਸਾਦਲ ਨੇ ਛੱਡੇ ਕੀਤਾ।

ਜਲਾਵਤੀਨ ਫੀਰੋਜ਼ ਮਲਜੀ। ਦੇਖੋ, ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦਾ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਰਾਜ ਨੰ. ੧੧।

ਜਲਾਵਤੀਨੀ। ਵਿ—ਜਲਾਵਨੇ ਯੋਗੜ। ਜਲ ਜਾਣ ਵਾਲੀ। "ਜਿਹਵਾ ਜਲਉ ਜਲਾਵਤੀ ਨਾਮੁ ਨ ਜਪੈ।" (ਸੁੀ ਅ: ਮ: ੧)

ਜਲਾਵਤੀਨੀ। ਫ਼ਾ ਜ਼ੁਲਮ ਸੰਗਤ—ਦੋਸ਼ ਨਿਕਾਲਾ। ਵਤਨ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਕੱਢਣ ਦੀ ਥਿਯਾ। ਨਿਰਵਾਸਨ।

ਜਲਾਵਨ। ਵਿ—ਦੇਖੋ, ਜਲਾਉਂਟਾ।

ਜਲਾਵਰਤ। ਸੰ. ਜਲਾਵਰਜ਼। ਸੰਗਤ—ਪਾਣੀ ਦੀ ਆਵਤ (ਭੋਰੀ)। ਜਲਬਫ਼। ਦੇਖੋ, ਜਲਭੋਰੀ।

ਜਲਿ। ਸੰਗਤ—ਜੁਲਾ। ਅਗਨਿ। "ਅੰਤਰਿ ਲਾਗੀ ਜਲਿ ਭੂਤੀ।" (ਸੁੀ ਮ: ੧) "ਜਲਿ ਭੂਤੀ ਭੂਤਹਿ ਭੂਤਾਈ।" (ਸੋਰ ਅ: ਮ: ੧)

"ਭਲਈ ਜਲਿ ਨਿਬਰੈ ਕਿਰਪਾ ਰੇ।" (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੧) ੨ ਕਿ. ਵਿ—ਜਲਦ। ਸੀਖੁ। "ਹਰੁ ਨ ਨਾਇ ਕਸੁੰਭਤੈ ਜਲਿਜਾਸੀ ਢੋਲਾ।" (ਸੁਹੀ ਫਰੀਦ) ਇਹ ਚੰਕ ਛੇਤੀ ਮਿਟ ਜਾਣ ਵਾਲਾ ਹੈ। ੩ ਜਲ ਕਰਕੇ। ਜਲ ਨਾਲ। "ਜਲਿ ਮਲਿ ਕਾਇਆ ਮਾਂਸੀਐ ਭਾਈ।" (ਸੋਰ ਅ: ਮ: ੧) ੪ ਜਲ ਵਿੱਚ। "ਬੋਰੈ ਜਲਿ ਮਾਛੁਲੀ।" (ਸ. ਕਬੀਰ) ੫ ਜਲ (ਦਰਘ ਹੈ) ਕੇ। ਦੇਖੋ, ਜਲ ੩ "ਜਲਿਮੁਏ।" (ਮ: ੩ ਵਾਰ ਸੋਰ)

ਜਲਿਐ। ਜਲਨ ਤੋਂ। ਜਲਨੇ ਜੇ। ੨ ਜਲੇ ਹੋਏ ਨੇ। "ਜਿਨਿ ਜਲਿਐ ਨਾਮ ਵਿਸਾਰਿਆ।" (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਸੁਹੀ)

ਜਲਿਸ। ਦੇਖੋ, ਜਲੀਸ।

ਜਲਿਬਲਿ। ਜਲ ਸਥਲ ਮੇ। ਜਲ ਬਲ ਵਿੱਚ। "ਜਲਿ ਬਲਿ ਪੂਰਿ ਰਹਿਆ ਕੋਸਾਈ।" (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫)

ਜਲਿੰਦ } ਸੰਗਤ—ਜਲ ਦਾ ਇੰਦੂ (ਸੁਅੀ) ਵਰ੍ਹਣ। ਜਲੇੰਦ੍ਰ। ਜਲੇਸ਼।

ਜਲਿੰਦ੍ਰ } ਜਲਿ ਬਲਿ। ਜੁਲਾ ਦੀ ਬਲਿ। ਅਗਨਿ ਦੀ ਭੋਟਾ। "ਹਰਿ ਬਿਨੁ ਜੀਉ ਜਲਿ ਬਲਿ ਜਾਉ।" (ਸੁੀ ਮ: ੧) ੨ ਕਿ. ਵਿ—ਸਤ ਮੰਚਕੇ।

"ਬਿਨੁ ਕੁਰਸਬੈ ਜਲਿ ਬਲਿ ਰਾਤਾ।" (ਸਿਧਕੋਸਟਿ)

ਜਲਿਮਲਿ। ਜਲ ਨਾਲ ਮਰਦਾਨ ਕਰਕੇ। ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਮਲਾਏ। ਦੇਖੋ, ਜਲਿ ਅਤੇ ਮਲਿ।

ਜਲੀਈ। ਜਲੀਆਂ (ਸਤੀਆਂ) ਹੋਈਆਂ ਨੇ। "ਦੇਲੀ ਜਲੀਈ ਨਾਮੁ ਵਿਸਾਰਿਆ।" (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਮਲਾ)

ਜਲੀਸ। ਸੰਗਤ—ਜਲ-ਈਸ਼। ਜਲਾਂ ਦਾ ਸੁਅੀ ਵਰ੍ਹਣ। ਜਲੇਸ਼। ੨ ਜਲਪਤਿ, ਸਮੁੰਦਰ। "ਸੁਨ ਅਰਜ ਦਾਸ ਕਰੁਣਾਜਲੀਸ।" (ਗੁਰੂ ੧੦) ਹੇ ਕਰੁਣਾਨਿਧਿ।

ਜਲੀਖਾਂ। ਦੇਖੋ, ਜੁਲੇਖਾਂ ਅਤੇ ਯੂਸਫ਼। "ਰੂਮ ਖ਼ਹਰ ਕੇ ਸ਼ਾਹ ਕੀ ਸੁਤਾ

ਜਲੀਖਾਂ ਨਾਮ।" (ਬਰਿਤ੍ਰ ੨੦੧)

ਜਲੀਲਿ। ਅ ਜ਼ੁ, ਜਲੀਲਿ। ਵਿ—ਖ਼ੁਬ। ਬੇਇੱਜ਼ਤ। ਅਪਮਾਨਿਤ। ੨ ਅ ਜ਼ੁ, ਜਲੀਲਿ। ਜਲਾਲ ਵਾਲਾ। ਵਡਾ। ਬਹੁਤਗ। ਦਿੱਜਤ ਵਾਲਾ। ੩ ਪੁਕਾਸ਼ ਵਾਲਾ।

ਜਲੁ। ਦੇਖੋ, ਜਲ। "ਜਲੁ ਮਬੀਐ ਜਲੁ ਦੇਖੀਐ ਭਾਈ!" (ਸੋਰ ਅ: ਮ: ੧)

ਜਲੁਸ। ਅ ਜ਼ੁ, ਜਲੁਸ। ਸੰਗਤ—ਬੈਠਣਾ। ੨ ਰਾਜਸਿੰਘਾਸਨ ਪੁਰ ਬੈਠਣਾ। ੩ ਕਚਹਿਰੀ ਕਰਨ ਬੈਠਣਾ। ੪ ਸਜ ਪਸ ਦੀ ਸਵਾਰੀ ਅਤੇ ਇਕੱਠ। "ਮਰਾ ਜਲੁਸ ਚਹੂੰ ਦਿਸ ਕਰੇ।" (ਗੁਪਤੁ)

ਜਲੁਸੀ ਸਨ } ਕਿਸੇ ਮਹਾਰਾਜੇ ਅਰਥਾ ਭਾਦਸ਼ਾਹ ਦੇ ਜਲੁਸ

ਜਲੁਸੀ ਸਾਨ } (ਕੱਦੀ ਤੇ ਬੈਠਣ) ਦਾ ਵਰ੍ਹਾ। ਮਸਨਦਨਬੀਨੀ ਦਾ ਸਨ। ਕੱਦੀ ਬੈਠਣ ਦੀ ਤਾਰੀਖ ਤੋਂ ਇਹ ਸਾਨ ਸ਼ੁਰੂ, ਅਤੇ ਮਸਨਦ

ਨਬੀਨ ਦੇ ਦੇਹਾਂਤ ਹੋਣ ਤੋਂ ਸਮਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਕੋਈ ਰਾਜਾ ਸੰਮਤ ੧੮੦੦ ਵਿੱਚ ਕੱਦੀ ਬੈਠਾ ਹੈ, ਤਦ ਸੰਮਤ ੧੮੦੫ ਵਿੱਚ ਜਲੁਸੀ ਸਨ ਪੰਜ ਸਮਝੇ। ਜਲੁਸੀ ਸਨ ਦਾ ਚਿਵਾਸ ਬਿਕ੍ਰਮੀ ਈਸਵੀ ਅਤੇ ਹਿਜਰੀ

ਆਦਿਕ ਸਾਲਾਂ ਦੇ ਆਰੰਭ ਤੋਂ ਭੀ ਪਹਿਲਾਂ ਦਾ ਹੈ।

ਜਲੇਸ਼। ਸੰਗਤ—ਜਲ-ਈਸ਼। ਵਰ੍ਹਣ।

ਜਲੇਖਾਂ। ਦੇਖੋ, ਜੁਲੇਖਾਂ ਅਤੇ ਯੂਸਫ਼।

ਜਲੇਤਾ। ਸੰਗਤ—ਈਧਨ। ਅਗਨਿ ਜੁਲਨ ਕਰਨ ਦੀ ਸਾਮਗ੍ਰੀ। "ਕਾਮ ਭੋਧੁ ਦੁਇ ਕੀਏ ਜਲੇਤਾ।" (ਰਾਮ ਕਬੀਰ)

ਜਲੇਬ। ਸੰਗਤ—ਵਡੀ ਜਲੇਬੀ। ੨ ਅ ਜ਼ੁ, ਵੇਚਣ ਲਈ ਲਿਆਂਦਾ

ਭਾਜਾ।

ਜਲੇਬਦਾਰ। ਇਸ ਦਾ ਮੂਲ ਫ਼ਾ ਜ਼ੁ, ਜਲੇਬਦਾਰ ਹੈ। ਜਿਲੇ (ਘੋੜੇ ਦੀ ਭਾਗ) ਦਾਰ (ਫਤਨ ਵਾਲਾ)। ਜੋ ਅਮੀਰ ਦੇ ਘੋੜੇ ਦੀ ਭਾਗ ਫਤਕੇ

ਸਾਥ ਚਲੇ। ਜਿਲੇਬਦਾਰ। "ਕਿਤਕੇ ਲੱਖ ਜਲੇਬਦਾਰ ਕਾਫ਼ੀਵਾਨ ਚਲਾਇ ਛਡੀਰਾ।" (ਭਾਰੂ)

ਜਲੇਬੀ। ਇੱਕ ਪੁਕਾਸ਼ ਦੀ ਮਿਠਾਈ। ਕਰਣਸ਼ਸ਼ੁਕੁਲੀ।

ਜਲੈ। ਜਲਦਾ ਹੈ। ਦੇਖੋ, ਜਲਨਾ। ੨ ਜਲਨ ਤੋਂ। ਜਲਨੇ ਜੇ। "ਜਲੈ ਨ ਪਾਈਐ ਰਾਮ ਸਨੇਹੀ।" (ਗੁਰੂ ਮ: ੫) ੩ ਜਲਵੈ। ਦਰਘ ਕਰੈ।

"ਹਰਿ ਸੰਗਿ ਰਾਤੇ ਭਾਰਿ ਨ ਜਲੈ।" (ਗੁਰੂ ਮ: ੫)

ਜਲੇਦਰ। ਸੰਗਤ—ਉਦਰ (ਪੇਟ) ਵਿੱਚ ਜਲ (ਪਾਣੀ) ਪੈ ਜਾਣਾ। ਜਲੰਧਰ ਰੋਗ। ਜ਼ੁ, ਇਸਤਿਸਕਾ। Dropsy। ਇਹ ਰੋਗ ਜਿਗਰ

ਫੁਰਦੇ ਤਿੱਲੀ ਆਦਿ ਦੇ ਰੋਗਾਂ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਦਾ ਸਿੱਟਾ ਹੈ। ਅੰਦਰ ਦੇ ਹਿੱਸਿਆਂ ਦੀਆਂ ਜਲ ਵਾਲੀਆਂ ਚਿੱਲੀਆਂ ਵਿੱਚ ਖੂਨ ਦਾ ਪਾਣੀ

ਛਿੱਟਕੇ ਜਮਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਕਾਰਣ ਬਿਦ੍ਰਾਨਾਂ ਨੇ ਇਹ ਮੰਨੇ ਹਨ—

ਇਨ ਸੰਬੰਧੀ ਨਾਤੀਆਂ ਵਿੱਚ ਸੁੱਦਾ ਰਹਿਣਾ, ਰਕਤ ਵਾਹੀ ਨਾਤੀਆਂ ਵਿੱਚ ਰੋਕ ਹੋਣੀ, ਕਮਜ਼ੋਰੀ ਦੇ ਕਾਰਣ ਨਰੂ ਦਾ ਪਤਲਾ ਪੈਕੇ

ਪਾਟ ਜਾਣਾ, ਖੂਨ ਵਿੱਚੋਂ ਫੈਲਾਈ ਹਿੱਸਾ ਘਟ ਜਾਣਾ, ਮਲ ਮੂਰ੍ਹ ਦੇ ਤਿਆਗ ਪਿੱਛੋਂ ਬਹੁਤ ਪਾਣੀ ਪੀਣਾ, ਕਿੱਲੇ ਵਸਤੂ ਪਹਿਰਨੇ,

ਪੇਸ਼ਾਬ ਦਾ ਜਹਿਰ ਅਤੇ ਪਸੀਨਾ ਰੁਕ ਜਾਣਾ, ਹਜਮੇ ਦਾ ਵਿਗਾੜ ਹੋਣਾ, ਪੁਸ਼ਤ ਸਮੇਂ ਜੱਚਾ ਦਾ ਬੇਤਹਾਸਾ ਜਲ ਪੀਣਾ, ਅਤੇ ਅੰਦਰ ਮਵਾਦ ਦਾ ਗਲ ਸਭ ਜਾਣਾ ਆਦਿ।

ਜਲੰਦਰ ਰੋਗ ਜੋ ਦਿਲ ਅਤੇ ਫੇਫੜਿਆਂ ਦੀ ਖਰਾਬੀ ਤੋਂ ਹੋਵੇ, ਤਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸੋਜ ਪੈਰਾਂ ਤੇ ਫੇਰ ਪੇਟ ਤੇ ਉਪਰੰਤ ਸਾਰੇ ਸਰੀਰ ਤੇ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਜੇ ਜਿਗਰ ਦੀ ਖਰਾਬੀ ਤੋਂ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਸੋਜ ਪਹਿਲਾਂ ਪੇਟ ਤੇ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਜੇ ਗੁਰਦਿਆਂ ਦੀ ਖਰਾਬੀ ਤੋਂ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸੋਜ ਅੱਖਾਂ ਤੇ ਚੋਹਰੇ ਉਪਰ ਹੋਕੇ ਵਿਗਾੜ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਆਰਾਮ ਕਰਨ ਤੋਂ ਸੋਜਾਂ ਵਧ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਫਿਰਨ ਤੁਰਨ ਤੋਂ ਘਟ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਜੇ ਪਾਣੀ ਰੋਗ ਦੇ ਕਾਰਣ ਜਲੰਦਰ ਹੋਵੇ ਤਦ ਸੋਜ ਸਾਧਾਰਣ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਆਰਾਮ ਕਰਨ ਤੋਂ ਸਵੇਰ ਵੇਲੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਹਟ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਰ ਤੁਰਨ ਫਿਰਨ ਤੋਂ ਵਧ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਜੇ ਜਲੰਦਰ ਦਿਲ ਦੀ ਖਰਾਬੀ ਤੋਂ ਹੋਵੇ ਉਹ ਵਡਾ ਬਯੋਕਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਇਸ ਰੋਗ ਦੇ ਹੁੰਦੇ ਹੀ ਸਿਆਣੇ ਆਦਮੀ ਦਾ ਇਲਾਜ ਹੋਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਜਲੰਦਰ ਦੇ ਸਾਧਾਰਣ ਉਪਾਉ ਇਹ ਹਨ—

- (੧) ਪਾਣੀ ਪੀਣਾ ਛੱਦ ਕਰਕੇ ਕੁਝ ਦੀ ਲੱਸੀ, ਅਰਥ ਸੌਂਫ, ਅਰਥ ਮਕੋ, ਉਠਣੀ ਦਾ ਦੁੱਧ ਪੀਣਾ। (੨) ਕਕਜਕੁਸ਼ਾ ਅਤੇ ਪਸੀਨਾ (ਮੁੜਕਾ) ਸਿਆਉਣ ਵਾਲੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਦਾ ਸੇਵਨ ਕਰਨਾ।
 - (੩) ਫਿੱਲਹਰਤ ਇੱਕ ਮਾਸਾ, ਕੁਸ਼ਤਾ ਫੋਲਾਦ ਆਬੀ ਦੇ ਰੱਤੀ, ਕੁਝ ਦੀ ਲੱਸੀ ਨਾਲ ਦਿਨ ਵਿੱਚ ਦੋ ਵਾਰ ਚਰਤਣਾ।
 - (੪) ਫੋਲਾਦ, ਹਰਤ ਦੀ ਫਿੱਲ, ਰੋਵਦ ਖਤਾਈ, ਕੜੂ, ਨਸਾਦਰ, ਇਹ ਸਭ ਸਮਾਨ ਲੈ ਕੇ ਡੇਢ ਡੇਢ ਮਾਸੇ ਦੀਆਂ ਤਿੰਨ ਪੁੜੀਆਂ ਰੋਜ਼ ਗਊ ਦੀ ਲੱਸੀ ਜਾਂ ਅਰਕਮਕੋ ਨਾਲ ਖਾਣੀਆਂ।
 - (੫) ਫੋਲਿਆਂ ਦੀਆਂ ਖਿੱਲਾਂ ੨੧ ਵਾਰ ਧੋਹਰ ਦੇ ਦੁੱਧ ਵਿੱਚ ਭਿਉਂਕੇ ਛਾਓਂ ਸੁਕਾਏ, ਇੱਕ ਤੋਂ ਪੰਜ ਤਕ, ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਰੋਜ਼ ਖਾਣੀਆਂ।
 - (੬) ਚਾਤ ਨੂੰ ਕੋੜੀ ਤੁੰਬੀ ਵਿੱਚ ਸੌਂਫ ਅਤੇ ਮਕੋ ਦਾ ਅਰਕ ਭਰ ਚੱਖਣਾ, ਸਵੇਰ ਵੇਲੇ ਇਸ ਨਾਲ ਨਕਫਿੱਕਣੀ ਝੂਟੀ ਦੀ ਜੜ ਦਾ ਇੱਕ ਮਾਸਾ ਚੂਰਣ ਖਾਣਾ।
 - (੭) ਬਰੇਲੇ ਦਾ ਰਸ ਦੋ ਤੇਲੇ ਰੋਜ਼ ਪੀਣਾ।
 - (੮) ਮਕੋ ਦੀ ਝਰਜੀ ਖਾਣੀ।
 - (੯) ਇੰਦੁਜੋਂ ਵਾਰ ਤੇਲੇ, ਝੁੰਨੀ ਹੋਈ ਹਿੰਕ ਵਾਰ ਤੇਲੇ, ਸੰਖ ਦੀ ਭਸਮ ਚਾਰ ਤੇਲੇ, ਮਖਾਂ ਇੱਕ ਤੇਲਾ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਚੂਰਣ ਕੁਝ ਦੀ ਲੱਸੀ ਨਾਲ ਉਮਰ ਅਤੇ ਫਲ ਅਨੁਸਾਰ ਖਾਣਾ।
 - (੧੦) ਪੁਨਕੰਡਾ ਘੋਟਕੇ ਪੇਟ ਤੇ ਲੇਪ ਕਰਨਾ।
 - (੧੧) ਜਮਾਲਗੋਟੇ ਦੇ ਤੇਲ (Croton Oil) ਦੀਆਂ ਦੋ ਦੋ ਡੂੰਦਾਂ ਦਿਨ ਵਿੱਚ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਖਾਣੀਆਂ।
 - (੧੨) ਸਿਆਣੇ ਡਾਕਟਰ ਤੋਂ ਪੇਟ ਦਾ ਪਾਣੀ ਨਿਕਲਵਾਉਣਾ।
- ਜਲੰਧਰ। ਦੇਖੋ, ਜੋਕ।
ਜਲੰਜਲ। ਜਲਹੀ ਜਲ। ਕੇਵਲ ਜਲ। "ਜਿਉ ਜਲਮੀਨ ਜਲੰਜਲ

ਪ੍ਰੀਤਿ ਹੈ।" (ਕਲਿ ਅ: ਮ: ੪) ੨ ਦੇਖੋ, ਜਲੰਜਲਿ।

ਜਲੰਤ। ਜਲਤ ਹੈ। ਸਤਦਾ ਹੈ। ੨ ਦੇਖੋ, ਜੁਲੰਤ।

ਜਲੰਧਰ। ਇੱਕ ਦੰਤ। ਪਦਮਪੁਰਾਣ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸ਼ਿਵ ਦੀ ਕ੍ਰੋਧਾਗਨਿ ਤੋਂ ਸਮੁੰਦਰ ਵਿੱਚੋਂ ਜਲੰਧਰ ਉਪਜਿਆ। ਇਹ ਇਤਨੇ ਸ਼ੋਰ ਨਾਲ ਰੋਣ ਲੱਗਾ ਕਿ ਤ੍ਰਿਲੋਕੀ ਵਜਾਭੁਲ ਹੋ ਗਈ। ਬ੍ਰਹਮਾ ਨੇ ਜਦ ਕੋਈ ਵਿੱਚ ਚੁੱਕਕੇ ਵਿਰਾਇਆ, ਤਦ ਉਸ ਦੀ ਦਾੜ੍ਹੀ ਇੰਨੇ ਸ਼ੋਰ ਨਾਲ ਖਿੱਚੀ ਕਿ ਬ੍ਰਹਮਾ ਦੀ ਅੱਖਾਂ ਤੋਂ ਜਲ ਵਗ ਪਿਆ, ਇਸ ਕਾਰਣ ਬ੍ਰਹਮਾ ਨੇ ਨਾਮ ਜਲੰਧਰ ਰੱਖਿਆ।

ਫਰਾ ਹੋਣ ਪੁਰ ਜਲੰਧਰ ਨੇ ਇੰਦੁਲੋਕ ਜਿੱਤ ਲਿਆ ਅਤੇ ਦੇਵਤੇ ਦੁਖੀ ਕਰ ਦਿੱਤੇ। ਇੰਦੁ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਵਾਸਤੇ ਸ਼ਿਵ ਜੀ ਜਲੰਧਰ ਨਾਲ ਲੜਨ ਗਏ। ਜਲੰਧਰ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਭ੍ਰਿੰਦਾ (ਜੋ ਕਾਲਨੇਮਿ ਦੀ ਕਨਯਾ ਸੀ) ਪਤਿ ਦੀ ਜੀਤ ਲਈ ਬ੍ਰਹਮਾ ਦੀ ਪੂਜਾ ਕਰਨ ਬੈਠੀ। ਪੂਜਾ ਵਿੱਚ ਵਿਅਨ ਕਰਨ ਲਈ ਵਿਸ਼ਨੁ ਜਲੰਧਰ ਦਾ ਰੂਪ ਧਾਰਕੇ ਭ੍ਰਿੰਦਾ ਪਾਸ ਗਏ, ਪਤਿ ਨੂੰ ਦੇਖਕੇ ਭ੍ਰਿੰਦਾ ਪੂਜਾ ਛੱਡਕੇ ਉਠ ਖਤੀ ਹੋਈ ਅਰ ਜਲੰਧਰ ਉਸੇ ਸਮੇਂ ਮਾਰਿਆ ਗਿਆ। ਇਹ ਪੁਸ਼ੰਗ ਭੀ ਹੈ ਕਿ ਵਿਸ਼ਨੁ ਨੇ ਭ੍ਰਿੰਦਾ ਦਾ ਸਭ ਭੰਗ ਕੀਤਾ।

ਪਦਮਪੁਰਾਣ ਵਿੱਚ ਇਹ ਕਥਾ ਭੀ ਹੈ ਕਿ ਭ੍ਰਿੰਦਾ ਪਤਿ ਨਾਲ ਸਤੀ ਹੋਈ, ਅਤੇ ਵਿਸ਼ਨੁ ਦੇ ਚਰ ਨਾਲ ਭ੍ਰਿੰਦਾ ਦੀ ਭਸਮ ਤੋਂ ਤੁਲਸੀ, ਅਮ੍ਰਿਤਾ, ਪਲਾਸ਼ ਅਤੇ ਪਿੱਪਲ ਚਾਰ ਬਿਰਛ ਪੈਦਾ ਹੋਏ। ਦੇਖੋ, ਤੁਲਸੀ ਸ਼ਬਦ। ੨ ਇੱਕ ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਰਿਖੀ। ੩ ਜਲੰਦਰ ਨੂੰ ਭੀ ਕਈ ਜਲੰਧਰ ਲਿਖਦੇ ਹਨ। ਦੇਖੋ, ਕੁਪੁਸ਼ੁ ਰਾਜਿ ੪, ਅ: ੫੦. "ਰੋਗ ਜਲੰਧਰ ਉਦਰ ਵਿਸਾਲਾ। ਪੀੜਾ ਦੇਖ ਮਹਾ ਸਭ ਕਾਲਾ।" ਦੇਖੋ, ਜਲੰਦਰ। ੪ ਦੁਆਵੇ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਸ਼ਹਿਰ, ਜੋ ਜਿਲੇ ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਨਗਰ ਹੈ। ਪਦਮਪੁਰਾਣ ਵਿੱਚ ਕਥਾ ਹੈ ਕਿ ਜਲੰਧਰ ਨੂੰ ਸਮੁੰਦਰ ਨੇ ਆਪਣਾ ਪੁਤ੍ਰ ਜਾਣਕੇ ਚਹਿਣ ਲਈ ਇਹ ਦੇਸ (ਤ੍ਰਿਕੁਤ) ਦਿੱਤਾ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਜਲੰਧਰ ਸੰਕੜਾ ਹੋਈ ਪਹਿਲਾਂ ਇਹ ਸਮੁੰਦਰ ਦੇ ਜਲ ਨਾਲ ਢਕਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ।

ਜਲੰਧਰੀ। ਸੰਕੜਾ—ਜਲੰਧਰ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਭ੍ਰਿੰਦਾ। ੨ ਜਲੰਧਰ ਦੇ ਨਾਥ ਲਈ ਸ਼ਿਵ ਨੂੰ ਸਹਾਇਤਾ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਦੁਰਗਾ। "ਜਲੰਧਰੀ ਤਾ ਦਿਨ ਤੇ ਨਾਮ। ਜਪੇ ਚੰਡਿਕਾ ਕੋ ਸਭ ਜਾਮ।" (ਰੁਦ੍ਰਾਵ)

ਜਲੰਧਲ। ਸੰ. ਸੰਕੜਾ—ਲਈ. ਦਰਿਆ।

ਜਲ੍ਹ। ਗੁਰੁਕਸ ਕਰਤਾ ਇੱਕ ਭੰਟ। "ਸੁਮਤਿ ਜਲ੍ਹ ਜਾਣੀ ਚਗਤਿ।" (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੩ ਕੇ)

ਜਲ੍ਹਣ } ਗੁਰੁਕਸ ਕਰਤਾ ਇੱਕ ਭੰਟ। "ਜਲ੍ਹਣ ਤੀਰ ਬਿਪਾਸ
ਜਲ੍ਹਣ } ਬਨਯਉ।" (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ) ੨ ਭਛਾਣਾ ਪਿੰਡ (ਜਿਲਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ) ਦਾ ਵਸਨੀਕ ਸਿੰਧੂ ਜੱਟ, ਜੋ ਫਰਾ ਖੁਲਾਸਾ ਭਗਤ ਸੀ। ਇਸ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਦਾ ਨਾਮ ਰਾਮਕੀ ਸੀ। ਇਸ ਦੇ ਸਿੰਧੇ ਸਾਦੇ ਬਚਨ ਸਾਰ ਦੇ ਭਰੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਇੱਕ ਵੇਰ ਗਏ ਲਾ ਰਹੇ ਜਲ੍ਹਣ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ, ਰੱਬ ਦੇ ਪਾਉਣ ਦਾ ਕੀ ਯਤਨ ਹੈ? ਅੱਗੋਂ ਜਵਾਬ ਦਿੱਤਾ—"ਰੱਬ ਦਾ ਕੀ ਪਾਉਣਾ, ਚਿਧੌਂ ਪੁੱਟਣਾ ਤੇ ਐਧਰ ਲਾਉਣਾ।"

ਭਾਵ—ਦੁਨੀਆਂ ਵੱਲੋਂ ਮਨ ਹਟਾਕੇ ਰੱਬ ਵੱਲ ਨਾਉਣਾ। ਇਹ ਮਹਾਤਮਾ ਫੀਵੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਸਮੇਂ ਹੋਇਆ ਹੈ। “ਜਲ੍ਹਾ ਸਾਧ ਹੁਤੇ ਜਿਸ ਬਾਨ। ਤਹਿ ਲਗ ਪਹੁਚੇ ਗੁਰੁ ਭਗਵਾਨ। ਨਾਮ ਰਾਮਕੀ ਤਿਸ ਕੀ ਦਾਰਾ। ਹਰਖਤ ਹੁਰ ਪਿਖ ਵਾਕ ਉਚਾਰਾ॥” (ਗੁਪਤੁ ਰਾਸਿ ੭ ਅ: ੧੫)

ਜਲ੍ਹਾ. ਦੇਖੋ, ਜੱਲਾ.

ਜਲ੍ਹਾ } ਗੁਰੂਪਾਸ ਕਰਤਾ ਇੱਕ ਭੱਟ. ਦੇਖੋ, ਜਲ੍ਹਾ ਅਤੇ ਜਲ੍ਹਨ.
ਜਲ੍ਹਨ } “ਕੋਥਿੰਦ ਪੁਰੀ ਸਮ ਜਲ੍ਹਨ ਤੀਰ ਬਿਪਾਸ ਬਨਾਯਉ.”
(ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੋ)

ਜੱਲਨ. ਦੇਖੋ, ਜਲ੍ਹਨ.

ਜੱਲਾ. ਨਜ਼ਾਮਤ ਅਮਲੋਹ ਵਿੱਚ ਰਾਜ ਨਾਭੇ ਦਾ ਇੱਕ ਪਿੰਡ. ਜਿਸ ਦਾ ਮਾਨਿਕ ਸਰਦਾਰ ਹਿੰਮਤ ਸਿੰਘ ਨਾਭੇ ਦਾ ਮਸ਼ਹੂਰ ਅਹਿਲਕਾਰ ਸੀ. ਭੂਲਕੀਆਂ ਰਿਆਸਤਾਂ ਦੀ ਜਦ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਚਖਾਅ ਅੰਦਰ ਆਉਣ ਦੀ ਸਲਾਹ ਹੋਈ, ਤਦ ਇਹ ਰਿਆਸਤ ਵਲੋਂ ਕਬਰਨਰ ਦੇ ਏਜੰਟ ਪਾਸ ਇੱਲੀ ਗਿਆ ਸੀ. ਸਨ ੧੮੧੨ ਵਿੱਚ ਇਹ ਲਾਹੌਰ ਦਰਬਾਰ ਵਿੱਚ ਵਜ਼ੀਰ ਬਣ ਗਿਆ ਅਤੇ ਅਲਾਵਲਪੁਰ (ਜ਼ਿਲਾ ਜਲੰਧਰ) ਹਿੰਮਤ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਪਾਸ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਸਮੇਤ ਥਾਪ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ, ਜਿਸ ਦੀ ਉਸ ਵੇਲੇ ਆਮਦਨ ਇੱਕ ਲੱਖ ਵੀਹ ਹਜ਼ਾਰ ਸੀ. ਹਿੰਮਤ ਸਿੰਘ ਦੀ ਔਲਾਦ ਹੁਣ ਅਲਾਵਲਪੁਰ ਜ਼ਰੀਦਾਰ ਹੈ.

ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਜੀ ਜੱਲੇ ਵਾਲੀਆਂ ਦਾ ਭੁੰਗਾ ਅਤੇ ਭਾਗ ਇਤਿਹਾਸ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਅਸਥਾਨ ਹਨ. ਇਸ ਭਾਗ ਵਿੱਚ ਜਨਰਲ ਡਾਯਰ (General Dyer). ਨੇ ੧੩ ਅਪ੍ਰੈਲ ਸਨ ੧੯੧੯ ਨੂੰ, ਨੀਤਿ ਸੰਬੰਧੀ ਵਧਾਪਤਾਨ ਚੁਣਨ ਲਈ ਜਮਾ ਹੋਏ ਲੋਕਾਂ ਤੇ ਗੋਲੀ ਚਲਾਈ ਸੀ. ਜਿਸ ਤੋਂ ਸੈਂਕੜੇ ਆਦਮੀ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਅਤੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀਆਂ ਜਾਨਾਂ ਦਾ ਨੁਕਸਾਨ ਹੋਇਆ.

ਜੱਲਾਦ. ਅ. ਸੰਕੜਾ—ਜਿਲਦ (ਖੱਲ) ਉਤਾਰਨ ਵਾਲਾ. ਕੋਰਡੇ ਮਾਰਨ ਵਾਲਾ. ੨ ਵਧ (ਕਤਲ) ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਪੁਾਣਦੰਡ ਦੇਣ ਵਾਲਾ.

ਜੱਲਿਆਂ ਵਾਲਾ ਭਾਗ }
ਜੱਲੇਵਾਲੀਆਂ ਦਾ ਭਾਗ } ਦੇਖੋ, ਜੱਲਾ.
ਜੱਲੇ ਵਾਲੀਏ ਸਰਦਾਰ }

ਜੱਲੋਂ. ਤੁਲਸਪੁਰ ਦਾ ਮਸੰਦ, ਜੋ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕੀਤਾ ਕਰਦਾ ਸੀ.

ਜਵ. ਸੰ. ਸੰਕੜਾ—ਵੇਗ. ੨ ਚਾਲ. ਚੜਤਾਰ. ੩ ਦੇਖੋ, ਯਵ.

ਜਵਨ. ਸੰ. ਵਿ—ਵੇਗਵਾਨ. ਚਾਲਾਕ. ੨ ਸੰਕੜਾ—ਖੇਤਾ. ੩ ਸਰਵ—ਜੋਨ. ਜਿਸ ਨੇ. ਜੋ. “ਜਵਨ ਕਾਲ ਸਭ ਜਕਤ ਬਨਾਏ.” (ਚੰਪਈ) ੪ ਦੇਖੋ, ਯਵਨ. ੫ ਦੇਖੋ, ਜੋਨ ੪.

ਜਵਨਕਰਨ. ਸੰਗੜਾ—ਜੋਨ (ਚਾਂਦਨੀ) ਕਰਨ ਕਾਲਾ, ਚੰਦ੍ਰਮਾ. “ਜਵਨ ਕਰਨ ਕੀ ਭਗਨਿ ਬਖਾਨਹੁ। ਸੁਤ ਚਰ ਕਹਿ ਪੁਨ ਸਬਦ

ਪੁਮਾਨਹੁ। ਤਾਂਕੇ ਅੰਤ ਸਤ੍ਰ ਪਦ ਦੀਜੇ। ਨਾਮ ਰੁਪਕ ਕੇ ਸਭ ਲਹਿ ਲੀਜੇ.” (ਸਨਾਮ) ਚਾਂਦਨੀ ਕਰਨ ਵਾਲੇ (ਚੰਦ੍ਰਮਾ) ਦੀ ਭੈਣ ਚੰਦ੍ਰਾਕਾ ਨਦੀ, ਉਸ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਘਾਹ, ਉਸ ਦੇ ਚਰਨ ਵਾਲਾ ਮ੍ਰਿਗ, ਉਸ ਦੀ ਵੈਰਣ ਬੰਦੂਕ.

ਜਵਨਿਕਾ. ਸੰ. ਯਵਨਿਕਾ. ਸੰਕੜਾ—ਕਨਾਰ. ਪਤਵਾ.

ਜਵਨੀ. ਸੰ. ਸੰਕੜਾ—ਜਵਾਯਨ. ੨ ਤੇਜੀ. ਵੇਗ.

ਜਵਾ. ਦੇਖੋ, ਜਿਹਵਾ ਅਤੇ ਜੁਬਾ. ੨ ਸੰ. ਸੰਕੜਾ—ਗੁਲਦੁਪਹਿਰੀਆ. ਚੰਨੀਗੁਲਾਬ. ੩ ਜਵਾਸਾ. ਜਵਾਹਾਂ. “ਜਵਾਹ ਜੋਮ ਜਾਏ.” (ਵਿਚਿਤ੍ਰ) ੪ ਕੋਸਰ. ੫ ਦੇਖੋ, ਮਿਜਰਾਬ.

ਜਵਾਇਣ } ਦੇਖੋ, ਜਵਾਯਨ.
ਜਵਾਇਨ }

ਜਵਾਈ. ਸੰ. ਜਾਸਾਕ—ਜਾਮਾਤ ਦਾਮਾਦ. ਪੁਤ੍ਰੀ ਦਾ ਪਤਿ. “ਕਿਸ ਹੀ ਪਤਾ ਕੀਆ ਕੁਤਮ ਸਕੇ ਨਾਨਿ ਜਵਾਈ.” (ਆਸਾ ਮ: ੪)

ਜਵਾਸ } ਸੰ. ਯਵਾਸ, ਯਵਾਸਕ ਅਤੇ ਯਾਸਕ. L. Alhagi
ਜਵਾਸਾ } Maurorum. ਸੰਕੜਾ—ਜਵਾਹਾਂ ਕਰਮੀ ਵਿੱਚ ਹੋਣ ਵਾਲਾ ਇੱਕ ਘਾਹ, ਜੋ ਵਰਖਾ ਪੈਣ ਤੋਂ ਸਭ ਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਚੂੜੀਸਰੋਟ. ਮਸ ਦੀ ਟੱਟੀ ਵਾਂਗ ਇਸ ਦੀ ਟੱਟੀ ਛਹੁਤ ਉਮਦਾ ਛਣਦੀ ਹੈ. ਇਸ ਦੇ ਭੀਜ ਵਸਤੂ ਵਿੱਚ ਰੱਖੀਏ ਤਦ ਕੀਤਾ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ. ੨ ਸੰ. ਜਵਾਜ਼. ਵੇਗ. “ਠਾਨ ਜੰਗ ਕੇ ਜਵਾਸ.” (ਪੰਪੁ)

ਜਵਾਹਰ. ਅ. ਸੰ. ਜੋਹਰ ਦਾ ਛਹੁ ਵਚਨ. ਚਤਨ.

ਜਵਾਹਰ ਸਿੰਘ. ਦੇਖੋ, ਗੰਗੂਬਾਹ. ੨ ਆਗਰਾ ਨਿਵਾਸੀ ਜਤੀਆ ਸਿੰਘ, ਜੋ ਦਲਮੇਸ਼ ਦੇ ਆਭਰੇ ਪਧਾਰਨ ਸਮੇਂ ਸਤਸੰਕ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ. ੩ ਮਹਾਰਾਜਾ ਦਲੀਪ ਸਿੰਘ ਦਾ ਮਾਮਾ ਅਤੇ ਵਜ਼ੀਰ, ਜਿਸ ਨੂੰ ੨੧ ਸਿਤੰਬਰ ਸਨ ੧੮੪੫ ਨੂੰ ਫ਼ੌਜ ਨੇ ਲਾਹੌਰ ਕੁਤਲ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਉਸ ਦੀ ਭਾਂਤਲ ਸਿੰਘ ਮੰਤ੍ਰੀ ਬਾਪਿਆ. ਜਵਾਹਰ ਸਿੰਘ ਦੀ ਸਮਾਧ ਮਸਤੀ ਦਰਬਾਰੇ ਹੈ। ੪ ਇੱਕ ਪੰਜਾਬੀ ਕਵਿ, ਜਿਸ ਨੇ ੧੦੨ ਪੋਥੀਆਂ ਦੀ “ਰਾਮਵਾਰ” ੧੩ ਮੱਘਰ ਸੰਮਤ ੧੮੫੪ ਨੂੰ ਲਿਖੀ ਹੈ. ਇਸ ਵਿੱਚ ਰਾਮਾਇਣ ਦੀ ਸੰਖੇਪ ਕਥਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਨਮੂਨੇ ਦੀ ਪੋਥੀ—

“ਸੁਪਨਖਾ ਅਪਣਰਾ ਬਨੀ ਕਰ ਕਾਰਨ ਚਾਲਾ,
ਆਖੇ ਰਾਜੇ ਰਾਮ ਨੂੰ ਸੁਨ ਰਾਉ ਫਰਾਲਾ,
ਮੇਨੂੰ ਤੂੰ ਕਰ ਇਸਤਰੀ ਤਕ ਜੋਧਨ ਬਾਲਾ,
ਤੈਨੂੰ ਹੋਰ ਕੀ ਲੋੜੀਏ ਜਿਸ ਰਾਵਣ ਸਾਲਾ.
ਰਖੁਪਤਿ ਕਹਿ ਸੁਨ ਸੁਪਨਖ, ਇਹ ਗੱਲ ਨ ਮੈਨਾ
ਸਹਸ ਕਸਾਲੇ ਮਾਨਸਾਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਚੰਨਾ,
ਰੂਪ ਵਟਾਇਆ ਰਾਖਸੀ ਬਨ ਆਈ ਬੰਨਾ,
ਪਲਕਾਂ ਉੱਤੇ ਜਾਨਕੀ ਮੁਹ ਕਰਦੀ ਵੰਨਾ,
ਲਛਮਨ ਨੱਕ ਉਤਾਰਿਆ ਨਾਲੇ ਦੇ ਕੰਨਾ. xxx

ਜਵਾਹਰ ਮੱਲ. ਭਗਤ ਜਵਾਹਰ ਮੱਲ ਸਾਈਂ. ਦੇਖੋ, ਰਾਮ ਸਿੰਘ ੮

ਜਵਾਹਰਾਂ. ਦੇਖੋ, ਜਵਾਸਾ। ੨ ਪੋਟੋਹਾਰ ਵਿੱਚ ਤਰੇ ਮੀਰੇ ਨੂੰ ਤੀ
ਜਵਾਹਾਂ ਆਖਦੇ ਹਨ।

ਜਵਾਨ. ਸੰ. ਯੁਵਨ੍. ਛਾ ੫੨ ਸੰਗਤਾ ਅਤੇ ਵਿ—ਯੁਵਾ ਅਵਾਸ
ਵਾਲਾ।

ਜਵਾਨਾਂ. ਜਵਾਨ ਦਾ ਬਹੁਵਚਨ।

ਜਵਾਨੀ. ਛਾ ੫੨ ਸੰਗਤਾ—ਯੋਵਨ. ਤਰੁਣਾਈ।

ਜਵਾਬ. ਉੱਤਰ. ਦੇਖੋ, ਜਵਾਬ।

ਜਵਾਮਰਦ. ਛਾ ੫੨ ਵਿ—ਬਹਾਦਰ ਆਦਮੀ. ਸ਼ੁਰਵੀਰ।
੨ ਜੁਆਨ ਆਦਮੀ।

ਜਵਾਮਰਦੀ. ਛਾ ੫੨ ਸੰਗਤਾ—ਵੀਰਤਾ. ਬਹਾਦਰੀ।

ਜਵਾਯਨ. ਸੰ. ਯਵਾਨੀ-ਯਵਾਨੀ. ਸੰਗਤਾ—ਅਜਵਾਯਨ. ਜਮਾਇਕ.
Ptychotis ajowan. ਛਾ. ਨਾਨਕੂਹ. ਇੱਕ ਸੋਢੇ ਜੇਹੀ ਔਖਧ,
ਜੋ ਵਿੱਡਪੀੜ ਅਵਾਥਾ ਅਤੇ ਅਜੀਰਣ (ਬਦਹਲਸੀ) ਦੂਰ ਕਰਨ ਲਈ
ਬਰਤੀਈ ਹੈ. ਜਵਾਯਨ ਪੇਸ਼ਾਬ ਜਵਾ ਲਿਆਉਂਦੀ ਹੈ. ਮਸ਼ਨੇ ਅਤੇ
ਜਿਕਰ ਦੇ ਰੋਗ ਦੂਰ ਕਰਦੀ ਹੈ।

ਇਹ ਮੱਖਰ ਮਹੀਨੇ ਬੀਜੀ ਅਤੇ ਵਸਾਖ ਵਿੱਚ ਕੱਟੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ.
ਕੱਦ ਧਨੀਏ ਦੇ ਥੁਣੇ ਜਿਹਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਦੀ ਭਾਸ਼ੀਰ ਕਰਮ ਮੁਸ਼ਕ
ਹੈ. "ਮੇਲ ਜਵਾਯਨ ਖਾਣਿ ਸੁ ਬਦਨਾ." (ਨਾਪੁ) ਦੇਖੋ, ਅਨਪਹਿਰੀ
ਅਤੇ ਸੂਨ ਕ ਦਾ ਥੁੱਟ ਜੋਟ।

ਜਵਾਬ. ਸੰਗਤਾ—ਸਾਉਣੀ ਦੀ ਭਸਨ ਦਾ ਇੱਕ ਅੰਨ. ਲੁਆਬ ਸੰ
ਜੁਣੀਯੂਕ. L. Sorghum Vulgare. (ਅੰ. Great millet)
੨ ਅ ੫੨ ਪਤੋਸ। ੩ ਆਸ ਪਾਸ ਦਾ ਦੇਸ਼।

ਜਵਾਬਭਾਟਾ. ਦੇਖੋ, ਜੁਾਬਭਾਟਾ।

ਜਵਾਰੀ. ਤੰਤ੍ਰਾਸਨ. ਸੁਰਧਰੀ. ਰਾਵਾਂ ਦੀ ਖੋਭੀ. ਜਤਾਰ ਵੀਣਾ ਸਰੰਦੇ
ਆਇ ਤਾਰਦਾਰ ਵਾਜਿਆਂ ਦੀਆਂ ਤਾਰਾਂ ਜਿਸ ਤੋਂ ਟਿਕਦੀਆਂ ਹਨ।
੨ ਦੇਖੋ, ਜੁਆਰੀ।

ਜਵਾਲ } ਅ ੫੨ ਜਵਾਲ. ਸੰਗਤਾ—ਘਟਾਉ. ਅਵਨਤਿ. ਕਿਰਾਉ.
ਜਵਾਲੁ } "ਖਉਫੁ ਨ ਖਤਾ ਨ ਤਰਲੁ ਜਵਾਲੁ." (ਗਉ ਰਵਿਦਾਸ)
ਉਸ ਥਾਂ ਭਰ ਨਹੀਂ, ਭੁੱਲ ਨਹੀਂ, ਨ ਕਿਰਾਉ ਦਾ ਤਰਸ (ਭੈ) ਹੈ।
੨ ਛਾ ੫੨ ਬੋਲਾ। ੩ ਛਲ. ਧੋਖਾ। ੪ ਵਿ—ਬਿਨਾ ਓਟ, ਪਰਦੇ
ਬਿਨਾ. "ਜਵਾਲ ਦੁਹਾਂ ਨੈਣਾਂ ਨੂੰ ਨਚਾਵਣਾ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੨੨੮)
੫ ਅ ੫੨ ਜਵਾਲ. ਜਬਲ (ਪਹਾੜ) ਦਾ ਬਹੁਵਚਨ. "ਓਲੇ ਅਚਲ
ਜਵਾਲ." (ਕਲਕੀ) ਪਹਾੜਾਂ ਜੇਹੇ ਅਚਲ ਯੋਧਾ ਹੋਣ ਛੱਡੇ। ੫ ਦੇਖੋ,
ਜੁਾਲ।

ਜਵਿੜੀ. ਦੇਖੋ, ਜਾਵਿੜੀ।

ਜਵੀ. ਸੰ. ਯਕਿਨ੍. ਵਿ—ਤੇਜ ਚਾਲ ਵਾਲਾ. ਚਾਲਾਕ. "ਸੁਨਤ ਦੂਤ
ਲੇ ਜਵੀ ਤੁਹੰਗ." (ਗੁਪਤੁ) ੨ ਜੋ (ਯਵ) ਖਣ ਵਾਲਾ. ਜੋ ਅਹਾਰੀ.
"ਜਲਾਸ਼ੀ ਜਵੀ." (ਪਾਰਸਾਵ) ਜਲ ਦੇ ਆਧਾਰ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਅਤੇ
ਜੋ ਖਾਣ ਵਾਲੇ। ੩ ਸੰਗਤਾ—ਜੋ ਦੀ ਕਿਸਮ ਦਾ ਇੱਕ ਅਨਾਜ. ਜਵੀ.
ਇਸ ਦੀ ਖਾਣ ਪਸ਼ੂਆਂ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਚਾਰੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ. L. Avena

Sativa.

ਜਵੇਹਣਾ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਜੇਹਾ. ਜੈਸਾ. "ਪਛਾਂ ਜਵੇਹਣੇ." (ਚੰਡੀ ੩)
ਪਹਾੜਾਂ ਵਰਗੇ।

ਜਵੇਹਰ. ਦੇਖੋ, ਜਵਾਹਰ. "ਨਾਲ ਜਵੇਹਰ ਮਾਣਕੀ ਕੁਰਬੰਭਾਏ
ਸੋਇ." (ਸੁੀ ਅ: ਮ: ੧)

ਜਵੇਹਰੀ. ਦੇਖੋ, ਜਵੇਹਰ। ੨ ਸੰਗਤਾ—ਜੋਹਰੀ. ਰਤਨਾਂ ਦੀ ਪਰਖ
ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੩ ਜਵੇਹਰੀਂ. ਜਵਾਹਰਾਂ (ਰਤਨਾਂ) ਦਾ. "ਹਰਿਧਨੁ
ਰਤਨ ਜਵੇਹਰੀ ਸੇ ਗੁਰਿ ਹਰਿਧਨੁ ਹਰਿ ਪਾਸਹੁ ਦੇਵਾਇਆ." (ਮ:
੪ ਵਾਰ ਬਿਨਾ)

ਜਵੇਹਾ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਜੇਹਾ. ਜੈਸਾ.

ਜਵੰਧਾ. ਇੱਕ ਜੱਟ ਕੋਝ। ੨ ਜਵੰਧੇ ਕੋਝ ਵਾਲਿਆਂ ਦਾ ਵਜਾਇਆ
ਪਿੰਡ।

ਜੜ. ਸੰ. ਜੜ ਵਿ—ਅਚੇਤਨ। ੨ ਮੂਰਖ. ਜੜ੍ਹ. "ਜੜ ਭਾਮਨ ਇਨ
ਰਸਨ ਬੈ ਜਾਨੈ ਕਹਾਂ ਉਪਾਇ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੩ ਜੜ. ਮੂਲ ੪ ਨਿਉਂ
ਭੁਨਿਯਾਦ। ੫ ਦੇਖੋ, ਜਤਨਾ।

ਜਤਤ. ਵਿ—ਜਟਿਤ. ਜਤਿਆ ਹੋਇਆ। ੨ ਸੰਗਤਾ—ਜਤਾਉ.
ਜਤਨ ਦਾ ਭਾਵ।

ਜਤਤਾ. ਸੰਗਤਾ—ਜਾਤਤ. ਜੜ੍ਹਤਾ. ਮੂਰਖਤਾ। ੨ ਅਚੇਤਨਤਾ।
੩ ਵਿ—ਜਤਨ ਵਾਲਾ।

ਜਤਨਾ. ਕ੍ਰਿ—ਜਟਿਤ ਕਰਨਾ. ਜਟਨ. ਕਿਸੀ ਵਸਤੂ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਚੀਜ਼
ਵਿੱਚ ਠੋਕਰੇ ਖਿਨਾਉਣਾ।

ਜਤਤਚਰਤ. ਸੰ. ਯਥਾਚਰਤ. ਭਾਰਵਰ ਵਿੱਚ ਕਰਾ ਹੈ ਕਿ ਰਜਾ
ਭਰਤ ਨੇ ਇੱਕ ਮ੍ਰਿਕ ਪਾਲਿਆ, ਮਰਨ ਵੇਲੇ ਉਸ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰੇਮ ਰਿਹਾ,
ਇਸ ਕਾਰਣ ਮ੍ਰਿਕਯੋਨੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਈ. ਹਰਿਣ ਦਾ ਸਰੀਰ ਤੜਕਕੇ
ਭੇਰ ਝਾਹ-ਝਟ ਦੇ ਘਰ ਜਨਮਿਆ. ਪੂਰਵਜਨਮ ਦਾ ਗ਼ੜਾਨ ਹੋਣ ਕਰਕੇ
ਉਸ ਨੇ ਸਭ ਨਾਲੋਂ ਮੋਹ ਤੋੜਕੇ ਜੜ੍ਹਵਤ ਜੀਵਨ ਵਿਤਾਇਆ, ਇਸ
ਲਈ ਇਹ ਸੰਗਤਾ ਹੋਈ।

ਜਤਮੇਖ. ਸੰਗਤਾ—ਉਹ ਮੇਖ, ਜੋ ਕਿਸੇ ਮਕਾਨ, ਥਾਗ ਆਦਿ ਦੇ
ਰਚਨ ਵੇਲੇ ਬਿਧੀ ਨਾਲ ਗੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ. ਭੁਨਿਆਈ ਚਿੰਨ੍ਹ।

ਜਤਵਤ. ਵਿ—ਜਾਤਵਤ. ਪਾਲੇ ਦਾ ਜੜ੍ਹ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ. "ਆਈ
ਮਸਟਿ ਜਤਵਤ ਕੀ ਨਿਆਈ." (ਸਾਚ ਮ: ੫) ੨ ਜੜ੍ਹ ਦੀ ਤਰਾਂ.
ਜਤ ਵਾਂਗ।

ਜਤਾ. ਵਿ—ਜੜ੍ਹਤਾ ਵਾਲਾ. ਮੂਰਖ. "ਕਵਨ ਸੁ ਸੁਰਤਾ ਕਵਨੁ
ਜਤਾ?" (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫) ੨ ਜਤਿਆ ਹੋਇਆ।

ਜਤਾਉ. ਸੰਗਤਾ—ਰਤਨ ਆਦਿ ਦੇ ਜਤਨ ਦੀ ਖ਼ਿਯਾ. "ਗੁਰ
ਕਾ ਸਬਦ ਰਤਨੁ ਹੈ ਹੀਰੇ ਜਿਤੁ ਜਤਾਉ." (ਅਨੰਦੁ) ੨ ਜਟਾ ਦਾ
ਰੁਤਾ।

ਜਤਾਉ. ਵਿ—ਜਟਿਤ. ਜਤਿਆ ਹੋਇਆ. ਜਿਸ ਵਿਚ ਰਤਨ ਜਤੇ
ਹੋਣ।

ਜਤਾਵ. ਦੇਖੋ, ਜਤਾਉ ੧. "ਬਿਨ ਜਤੀਏ ਨੈ ਜਤਿਓ ਜਤਾਵਾ."

(ਆਸਾ ਮ: ੫) ਉਂਕਿ ਯੁਕਿ ਨਾਲ ਵਾਚਰਚਨਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਪੰਡਿਤ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਹੀ, ਆਮਿਲ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਸੁਭਾਵੀ ਨਾਲ ਅੰਤਰਕਰਣ ਸੁਸਿਤ ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ।

ਜਭਾਵੀ. ਵਿ—ਜਟਿਤ. ਜਭਾਉ ਵਾਲੀ. “ਧਰਣਿ ਸੁਵੰਨੀ ਖਤ ਰਤਨ ਜਭਾਵੀ.” (ਵਾਰ ਕਉ ੨ ਮ: ੫) ਘਾਸਰੂਪ ਰਤਨ ਨਾਲ ਜਭੀ ਹੋਈ.

ਜਤਿਤ. ਵਿ—ਜਟਿਤ. ਜਤਿਆ ਹੋਇਆ. ਜਭਾਉ.

ਜਤੀ. ਸੰਗਤ—ਬੂਟੀ। ੨ ਦੇਖੋ, ਜਤਨਾ.

ਜਤੀਆ. ਸੰਗਤ—ਰਤਨ ਜਤਨ ਵਾਲਾ ਕਾਰੀਗਰ. ਦੇਖੋ, ਜਤਾਵ। ੨ ਜੀਂਦ ਦੇ ਜੋਟਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਜਾਤੀ, ਜੋ ਪੰਜ ਕੋਤਾਂ ਵਿੱਚ ਵੰਡੀ ਹੋਈ ਹੈ—ਰੰਗੀ, ਜਤੀਆ, ਬੇਰੀਆ, ਤਾਤੀ ਅਤੇ ਖਿਚਰ.

ਜਤ੍ਰ. ਦੇਖੋ, ਜਭ ਅਤੇ ਜਭ ੧-੨.

ਜਾ. ਸਰਬ—ਜਿਸ. “ਜਾ ਦਿਨਿ ਕਿਸਰੈ ਪੂਨ ਸੁਖਦਾਤਾ, ਸੇ ਦਿਨੁ ਜਾਤ ਅਜਾਏ.” (ਕਉ ਮ: ੫) ੨ ਵਡ—ਯਾਦਿ. ਜਾਂ. ਅਗਰ. ਜੇ. “ਜਾ ਪਤਿ ਲੇਖੇ ਨਾ ਪਵੈ ਤਾਂ ਸਭ ਨਿਰਾਵਲ ਕਾਮ.” (ਆਸਾ ਮ: ੧) ੩ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਜਕ. ਜਿਸ ਵੇਲੇ. “ਜਾ ਆਪਿ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਹੋਵੈ ਹਰਿ ਸੁਆਮੀ.” (ਮ: ੪ ਵਾਰ ਬਿਹਾ) ੪ ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਮਾਤਾ. ਮਾਂ। ੫ ਦੇਵਰ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ. ਦੇਰਾਨੀ। ੬ ਵਿ—ਪੈਦਾ ਹੋਈ. ਉਤਪੰਨ. ਇਸ ਦਾ ਵਰਤਾਉ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਅੰਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਜਿਵੇਂ—ਜਨਕਜਾ, ਗਿਰਿਜਾ ਆਦਿ। ੭ ਭਾ ੪ ਕਾਂ. ਜਗਾ. “ਕਿ ਸਰਬਤ੍ਰ ਜਾ ਹੈ.” (ਜਾਪੁ) ੮ ਬਜਾ (ਜਗਸਿਰ) ਦਾ ਸੰਖੇਪ। ੯ ਸਿੰਧੀ. ਦਾ. ਕਾ. ਦੇਖੋ, ਮਹਿੰਜਾ। ੧੦ ਜਾਣਾ ਕ੍ਰਿਯਾ ਦਾ ਅਮਰ. ਜਾਹ.

ਜਾਂ. ਦੇਖੋ, ਜਾ ੨ “ਜਾਂ ਆਪੇ ਨਵਰਿ ਕਰੇ ਹਰਿ ਪ੍ਰਭੁ ਸਾਚਾ.” (ਮਲਾ ਮ: ੩) ੨ ਜਾਨ ਦਾ ਸੰਖੇਪ। ੩ ਅਜ-ਆ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. ਉਸ ਤੋਂ.

ਜਾਉ. ਸੰਗਤ—ਉਤਪੱਤਿ. ਜਨਮ। ੨ ਜਾਵੇ. ਦੂਰ ਹੋਵੇ. ਜਾਵੇਂ. “ਮੇਹਣੀਆਂ ਇਸਤਰੀਆਂ ਹੋਵਨਿ ਨਾਨਕ ਸਭੋ ਜਾਉ.” (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਮਾਭ) ੩ ਜਾਉਂ. ਜਾਵਾਂ. “ਜਾਉ ਨ ਜਮ ਕੈ ਘਾਟ.” (ਮਲਾ ਮ: ੫)

ਜਾਇ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਜਾ ਕੇ. ਪਹੁੰਚਕੇ. “ਜਾਇ ਪੁਛਾ ਰਿਨ ਮਸਣਾ.” (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੪) ੨ ਸੰਗਤ—ਉਤਪੱਤਿ. ਜਨਮ. “ਹੈ ਭੀ ਹੋਸੀ ਜਾਇ ਨ ਜਾਸੀ.” (ਜਪੁ) ਹੈ, ਭਯਾ, ਹੋਸੀ, ਨਾ ਜਨਮੈ ਨ ਜਾਸੀ (ਮਰਸੀ). ੩ ਜਾਵੇ. ਮਿਟੇ. “ਜਿਤੁ ਭਉ ਖਸਮ ਨ ਜਾਇ.” (ਮ: ੨ ਵਾਰ ਆਸਾ) ੪ ਜਾਂਦਾ. ਜਾਤਾ. “ਫਭਾ ਨ ਹੋਵੈ ਘਾਟਿ ਨ ਜਾਇ.” (ਸੈਦਰੁ) ੫ ਭਾ ੨੪ ਜਾਯ. ਸੰਗਤ—ਜਗਾ. ਕਾਂ. “ਦੂਜੀ ਨਾਹੀ ਜਾਇ.” (ਵਾਰ ਆਸਾ) “ਦਰਗਹਿ ਮਿਲੈ ਤਿਸੈ ਹੀ ਜਾਇ.” (ਧਨਾ ਮ: ੫) ੬ ਦੇਖੋ, ਆਖੇ.

ਜਾਇਆ. ਪੈਦਾ ਕੀਤਾ. ਉਪਜਾਇਆ. “ਧਨੁ ਜਨਨੀ ਜਿਨਿ ਜਾਇਆ.” (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੩) ੨ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ. ਉਪਜਿਆ. “ਨਾ ਓਹ ਮਰੈ ਨ ਜਾਇਆ.” (ਭੈਰ ਮ: ੩) ੩ ਸੰ. ਜਾਯਾ. ਮਾਤਾ. ਮਾਂ। ੪ ਜੇਰੂ. ਭਾਯਾ. ਦਹੁਣੀ. ਦੇਖੋ, ਜਾਯਾ ਨੋ: ੧. “ਤਹ ਮਾਤ ਨ ਬੰਧੁ

ਨ ਮੀਤ ਨ ਜਾਇਆ.” (ਮਾਰੂ ਮ: ੫) ੫ ਭਾ ੨੮ ਜਾਇਆ. ਵਿ—ਵਡਰਬ. ਨਿਸਫਲ। ੬ ਮਰਾਬ. ਨਿਕੀਆ.

ਜਾਇਕੈ. ਜਨਾਕੇ. ਪੈਦਾ ਹੋ ਕੇ. “ਜੀਵਣੁ ਮਰਣਾ ਜਾਇਕੈ.” (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧) ੨ ਜਾ ਕੇ. ਪਹੁੰਚਕੇ. “ਜਾਇਕੈ ਭਾਤ ਭਖਾਨੀ.” (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ਜਾਇਥਾ. ਜਾਂਦਾ ਸੀ. ਜਾਤਾ ਥਾ. “ਹਜ ਕਾਬੈ ਹਉ ਜਾਇਥਾ.” (ਸ. ਕਬੀਰ)

ਜਾਇਦਾਤ } ਭਾ ੨੪ ਮਾਲ. ਅਸਥਾਵ. ਧਨ ਸੰਪੱਤਿ.

ਜਾਇਦਾਰ } ਦੇਖੋ, ਜਾਵਰ ੧.

ਜਾਇਥਾ } ਕ੍ਰਿ—ਜਾਣਾ. ਕਮਲ. ਪ੍ਰਸਥਾਨ. “ਨਾ ਕਛੁ ਆਇਥੇ ਜਾਇਥੇ } ਨਾ ਕਛੁ ਜਾਇਥੇ.” (ਧਨਾ ਪੀਪਾ)

ਜਾਈ. ਜਾਂਦਾ. “ਇਹ ਬਿਧਿ ਮਿਲਣ ਨ ਜਾਈ.” (ਸੋਰ ਅ: ਮ: ੫) ੨ ਜਾਯ (ਕਾਂ) ਦਾ ਬਹੁਵਚਨ. ਥਾਵਾਂ. “ਸਭ ਤਿਸੈ ਕੀਆ ਜਾਈ ਜੀਉ.” (ਮਾਭ ਮ: ੫) ੩ ਪੈਦਾ ਕੀਤੀ. ਜਟੀ। ੪ ਬੋਟੀ. ਪੁਤ੍ਰੀ। ੫ ਜਾਇਆ. ਵਡਰਬ.

ਜਾਏ. ਜਾਵੇ। ੨ ਜੰਮੇ. ਪੈਦਾ ਕਰੇ। ੩ ਬੰਧੇ. “ਜਾਏ ਅਪਨੇ ਖਾਇ.” (ਸ. ਕਬੀਰ) ੪ ਜਾਯ. ਲਥਾਨ. “ਬਾਗ ਮਿਲਖ ਸਭ ਜਾਏ.” (ਕਉ ਮ: ੫) ੫ ਜਾਇਆ. ਵਡਰਬ.

ਜਾਸ. ਸੰਗਤ—ਯਸ. ਕੀਰਤਿ. “ਜਿਤੁ ਕ੍ਰਿਪਿ ਮੰਦਰਿ ਹਰਿ ਹੋਤ ਜਾਸ.” (ਕਾਨ ਮ: ੪ ਪਛਤਾਨ) “ਅਭਿਨਾਸੀ ਬਿਮਲ ਜਾਕੇ ਜਾਸ.” (ਟੋਡੀ ਮ: ੫) ੨ ਦੇਖੋ, ਜਾਸੁ। ੩ ਜਾਵੀਸ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. ਜਾਉਕਾ.

ਜਾ ਸਉ. ਜਿਸ ਸੇ. ਜਿਸ ਸਾਥ. “ਇਹੁ ਮਨ ਬਭਾ ਕਿ ਜਾ ਸਉ ਮਨ ਮਾਨਿਆ?” (ਕਉ ਕਬੀਰ)

ਜਾਸਨ. ਵਿ—ਯਸਸਿਨ੍ਹ. ਕੀਰਤਿਮਾਨ. “ਆਪਹਿ ਸੁਨਤ ਆਪ ਹੀ ਜਾਸਨ.” (ਬਾਬਨ) ਆਪ ਹੀ ਯਸ ਵਾਲਾ ਹੈ, ਆਪ ਹੀ ਆਪਣੇ ਯਸ ਨੂੰ ਸੁਣਦਾ ਹੈ। ੨ ਦੇਖੋ, ਜਾਸਨਿ.

ਜਾਸਨਥਾਸਨ. ਵਿ—ਯਸਪਾਤ੍ਰ. “ਜਾਸਨਥਾਸਨ ਸਹਿਜਕੇਲ ਕਰੁਣਮੇ.” (ਦੇਵ ਮ: ੫)

ਜਾਸਨਿ. ਜਾਵੇਂਗੇ. ਜਾਣਗੇ. “ਜਾਸਨਿ ਜਨਮੁ ਸਭੁ ਹਾਰਿ.” (ਮ: ੩ ਵਾਰ ਰਾਮ ੧)

ਜਾਂ ਸਪੁਰਦ. ਭਾ ੨੪੫ ਜਨ ਹਵਾਲੇ ਕੀਤੀ. ਭਾਵ—ਮਰਗਿਆ. ਜਾਸਾ } ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ. “ਹਉ ਵਾਰਿ ਵਾਰਿ ਅਪਣੇ ਕੁਤੁ ਕਉ ਜਾਸਾ.”

ਜਾਸਾਂ } (ਦਭ ਮ: ੪) ੨ ਜਾਵਸਾਂ. ਜਾਵਾਂਗਾ.

ਜਾਸਿ } ਜਾਵਸੀ. ਜਾਵੇਗਾ. “ਪੁਤ੍ਰ ਕਨਤੁ ਨ ਸਾਂਝਿ ਕੋਈ ਜਾਸਿ.”

ਜਾਸੀ } (ਮ: ੩ ਵਾਰ ਸੋਰ) “ਜਾਇ ਨ ਜਾਸੀ ਰਚਨਾ ਜਿਨਿ ਰਚਾਈ.” (ਜਪੁ)

ਜਾਸੁ. ਸੰਗਤ—ਯਸ. ਕੀਰਤਿ. “ਜਿਸ ਕਾ ਜਾਸੁ ਸੁਨਤ ਭਵ ਤਰੀਐ.” (ਮਾਰੂ ਮ: ੫) ੨ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ. “ਹਉ ਸਦ ਬਲਿਹਾਰੈ ਜਾਸੁ.” (ਸ੍ਰੀ

ਅ: ਮ: ੧) ੩ ਜਾਵਸਾਂ. ਜਾਵਾਂਗਾ। ੪ ਸਰਵ—ਜਸਰ. ਜਿਸ ਨੂੰ.
“ਜਸੁ ਜਪਤ ਭਉ ਅਪਦਾ ਜਾਇ.” (ਗਉ ਅ: ਮ: ੫)

ਜਾਸੁਸ. ਅ ੭੫ ਸੰਗਤ—ਜਸ (ਤਲਾਬ) ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਭੇਤ ਲੈਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਮੁਖਭਰ. ਖਬਰ ਲੈਣ ਅਤੇ ਦੇਣ ਵਾਲਾ.

ਜਾਸੁਸੀ. ਡਾ ੭੫ ਸੰਗਤ—ਭੇਤ ਲੈਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਮੁਖਭਰੀ. ਖਬਰ ਦੇਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ.

ਜਾਹ. ਤ੍ਰਿਸਕਾਰ ਬੋਧਕ ਸ਼ਬਦ. ਦੂਰ ਹੋ! ਹਟ! ੨ ਦੇਖੋ, ਜਾ ੧੦।
੩ ਡਾ ੭੫ ਸੰਗਤ—ਪਦਵੀ. ਅਧਿਕਾਰ. ਕੁਤਬਾ.

ਜਾਹਜਾਂਦੀ. ਪਦਵੀ ਜਾਂਦੀ. ਦੇਖੋ, ਜਾਹ ੩. “ਪਛੋਤਾਣ ਕਰਨ ਜਾਹ ਜਾਂਦੀ.” (ਭਾਗੁ) ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਪੱਛਮੀ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਅਫਸੋਸ ਅਤੇ ਪਛਤਾਵੇ ਸਮੇਂ ਹੋਂਦ ਮਲਕੇ ਬੋਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ.

ਜਾਹਦ. ਅ ੫੫ ਜਾਹਿਦ. ਸੰਗਤ—ਦੁਨੀਆਂ ਵੱਲੋਂ ਮੂੰਹ ਮੋੜਕੇ ਪਰਮੇ ਸੁਰ ਵੱਲ ਡਿਗਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਅ ੫੫ ਜਾਹਿਦ. ਕਾਬਲ ਨਾਲ ਧਰਮਯੁੱਧ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਮੁਜਾਹਿਦ. ਜਹਾਦ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੩ ਖੋਜ ਕਰਨ ਵਾਲਾ.

ਜਾਹਮਣ. ਜਿਲਾ, ਤਸੀਲ ਨਹਿਰ, ਭਾਣਾ ਕਰਕੀ ਵਿੱਚ ਇਹ ਵਡਾ ਪਿੰਡ ਹੈ. ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਹਰਵਾਰ ਪੂਰਬ ਵੱਲ ਦੇ ਫਰਨਾਂਕ ਦੇ ਕਰੀਬ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਭਰਦੁਆਰਾ ਹੈ. ਇੱਥੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨੇ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਚਰਣ ਪਾਏ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਪਿੰਡ ਤੋਂ ਨੇੜੇ “ਭਾਹਲ” ਗ੍ਰਾਮ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਨਾਨਕੇ ਸਨ. ਜਿੱਥੇ ਗੁਰੂ ਜਾਹਿਬ ਬਿਰਾਜੇ ਸਨ ਉਸ ਦਾ ਨਾਮ “ਰੋਤੀ ਜਾਹਿਬ” ਹੈ, ਜੋ ਪਿੰਡ ਤੋਂ ਦੱਖਣ-ਪੱਛਮ ਦਿੱਕ ਮੀਲ ਦੇ ਕਰੀਬ ਹੈ. ਇਸ ਪਾਸ ਦਿੱਕ ਛੱਪੜ ਸੀ, ਜੋ ਹੁਣ ਸੁੰਦਰ ਤਾਲਾਬ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਦਾ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ. ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮੀ ਸਿੱਖ ਨਰੀਆਂ ਇਸ ਗ੍ਰਾਮ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ, ਜਿਸ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਾਲ ਕਈ ਭਾਬਡੇ ਸੁਮਾਰਕ ਪਏ.

ਇਸ ਦਰਬਾਰ ਦੀ ਸੇਵਾ ਭਾਈ ਬਧਾਵਾ ਸਿੱਖ ਨੇ ਆਰੰਭੀ ਸੀ, ਜੋ ਹੁਣ ਬਹੁਤ ਸੁੰਦਰ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ. ਨਗਰਵਾਸੀ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰੇਮੀ ਹਨ. ਵੈਸਾਖੀ ਅਤੇ ੨੦. ਜੇਠ ਨੂੰ ਮੇਲੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ. ਭਰਦੁਆਰੇ ਨਾਲ ੧੦੦ ਵਿੱਖੇ ਚਮੀਨ ਹੈ. ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਅਟਾਰੀ, ਕਾਨਾ ਕਾਣਾ ਅਤੇ ਵਲਟੋਹਾ ਤੋਂ ੧੨—੧੩ ਮੀਲ ਦੀ ਵਿੱਖ ਤੇ ਹੈ.

ਜਾਹਰ. ਅ ੫੬ ਜਾਹਿਰ. ਵਿ—ਪ੍ਰਗਟ. ਪ੍ਰਤੱਖ.

ਜਾਹਰਨਵੀ. ਸੀ. ਜਾਹੂਵੀ. ਕੰਕਾ. “ਜਾਹਰਨਵੀ ਤਪੇ ਭਗੀਰਥਿ ਆਈ.” (ਮਲਾ ਮ: ੪) ਦੇਖੋ, ਜਨੁਸੁਤਾ ਅਤੇ ਭਗੀਰਥ.

ਜਾਹਰਾ. ਅ ੫੬ ਜਾਹਿਰਾ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਪ੍ਰਗਟ ਰੂਪ ਕਰਕੇ. ਪ੍ਰਤੱਖ ਮੈਂ. “ਨਾਨਕ ਯਾ ਪਾਤਿਸਾਹ ਦਿਸੈ ਜਾਹਰਾ.” (ਆਸਾ ਮ: ੫)

ਜਾਹਰਿ. ਦੇਖੋ, ਜਾਹਰ. “ਅਪੇ ਗੁਪਤੁ ਵਰਤਦਾ ਅਪੇ ਹੀ ਜਾਹਰਿ.” (ਮ: ੪ ਵਾਰ ਬਿਹਾ)

ਜਾਹਲ. ਅ ੫੬ ਜਾਹਿਲ. ਵਿ—ਨਿਰਕਾਰ. ਅਨਪੜ੍ਹ। ੨ ਬੇਮਬਰ.

ਜਾਹਾ. ਜਾਵੇ. ਜਾਂਦਾ ਹੈ. “ਬਾਹਰਿ ਕਾਹੇ ਜਾਹਾ ਹੋ?” (ਮਾਧੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੩)

ਜਾਹਾਨ. ਦੇਖੋ, ਜਹਾਨ.

ਜਾਹਿ. ਜਾਂਹਿ. ਜਾਂਦੇ ਹਨ. “ਜਾਹਿ ਸਵਾਰੈ ਸਾਭ ਭਿਆਨ.” (ਗਉ ਮ: ੧) ੨ ਵਿ—ਜੈਸਾ. ਜੇਹਾ. “ਮੇਰੁ ਕਰੇ ਤ੍ਰਿਣ ਤੇ ਮੁਹਿ ਜਾਹਿ.” (ਵਿਚਿਤ੍ਰ) ਮੇਰੇ ਜੇਹੇ ਨੂੰ ਤ੍ਰਿਣ ਤੋਂ ਮੇਰੁ ਕਰੇ। ੩ ਸਰਵ—ਜਿਸ ਨੂੰ. ਜਿਸੇ. “ਬੇਦ ਸਕੈ ਨਹਿ ਜਾਹਿ ਬਤਾਈ.” (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੪ ਜਿਸ ਨੇ. “ਅਭਾਸੁਰ ਕੀ ਸਿਰੀ ਜਾਹਿ ਭਾਰੀ ਹੈ.” (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਜਾਹਿ. ਦੇਖੋ, ਜਾਹਿ.

ਜਾਹਿਕਾ. ਜਾਵੇਕਾ. ਜਾਵੇਕਾ. ਜਾਹਿਕਾ. “ਜੀਅ ਰੇ ਜਾਹਿਕਾ ਮੈ ਜਾਨਾ.” (ਗਉ ਕਬੀਰ)

ਜਾਹਿਦ. ਦੇਖੋ, ਜਾਹਦ.

ਜਾਹਿਰ. ਦੇਖੋ, ਜਾਹਰ.

ਜਾਹਿਰਜਹੂਰ. ਅ ੫੬ ਜਾਹਿਰ ਜਹੂਰ. “ਕਿ ਜਾਹਿਰ ਜਹੂਰ ਹੈ.” (ਜਾਪੁ) ਉਸ ਦਾ ਜਹੂਰ (ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਣਾ) ਜਾਹਿਰ (ਪ੍ਰਤੱਖ) ਹੈ. ਭਾਵ—ਭਿਨਾ ਸੰਸੇ ਹੈ.

ਜਾਹਿਰਾਜਹੂਰ. ਦੇਖੋ, ਜਾਹਿਰਜਹੂਰ। ੨ ਜਿਲਾ ਬਸੀਲ ਅਤੇ ਭਾਣਾ ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ ਵਿੱਚ ਪਿੰਡ “ਪੁਰ ਹੀਰਾ” ਹੈ. ਇਸ ਪਿੰਡ ਤੋਂ ਉੱਤਰ ਪੱਛਮ ਅੱਧ ਮੀਲ ਦੇ ਕਰੀਬ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਜਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਭਰਦੁਆਰਾ “ਜਾਹਿਰਾਜਹੂਰ” ਹੈ. ਸਤਿਗੁਰੂ ਕਰਨੇਸਾਹਿਬ ਤੋਂ ਕੀਰਤਪੁਰ ਨੂੰ ਜਾਂਦੇ ਇੱਥੇ ਠਹਿਰੇ ਹਨ.

ਸਟੇਸ਼ਨ ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ ਤੋਂ ਦੱਖਣ ਪੱਛਮ ਭੇਵ ਮੀਲ ਦੇ ਕਰੀਬ ਹੈ. ਬਸੰਤਪੰਚਮੀ ਨੂੰ ਮੇਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਪਿੰਡ ਵਾਸੀਆਂ ਨੇ ਸਨ ੧੯੧੫ ਵਿੱਚ ਪੰਜ ਖੁਆਉਂ ਚਮੀਨ ਭਰਦੁਆਰੇ ਨਾਲ ਨੜਾਈ ਹੈ. ਇਸ ਭਰਦੁਆਰੇ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਇਸੇ ਪਿੰਡ ਦੀ ਇੱਕ ਕਮੇਟੀ ਕਰਦੀ ਹੈ.

ਜਾਹਿਲ. ਦੇਖੋ, ਜਾਹਲ.

ਜਾਹੀ. ਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਭੁਭਰਦਾ ਹੈ. “ਜੇ ਦਿਨ ਆਵੈ ਸੇ ਦਿਨ ਜਾਹੀ.” (ਸੁਹੀ ਬਵਿਦਾਸ) ੨ ਜਾਂਦਾ. ਜਾਂਦੇ. “ਬਲਤੁ ਨ ਜਾਹੀ ਲਖਣੇ.” (ਸੁਹੀ ਭੰਤ ਮ: ੫) ਜਾਣੇ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੇ। ੩ ਸਰਵ—ਜਿਸ. “ਜਾਹੀ ਕੇ ਨਾਮ ਪ੍ਰਤਾਪ ਹੂੰ ਤੇ.” (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੪ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਜਿੱਥੇ. ਜਹਾਂ. “ਜਾਹੀ ਓਰ ਜਾਹੀ ਅਤਿ ਆਦਰ ਭਹਾ ਹੀ ਪਾਹੀ.” (ਕਵਿ ੫੨) ਜਾਹੂ. ਜਾਹੂ. ਦੇਖੋ, ਜਾਣਾ. “ਮੇ ਕਉ ਭੋਡਿ ਨ ਆਹੂ ਜਾਹੂ ਰੇ.” (ਗਉ ਕਬੀਰ) ੨ ਸਰਵ—ਜਿਸ. ਜਿਸ ਨੂੰ. ਦੇਖੋ, ਜਾਹੂ ਕਾਹੂ.

ਜਾਹੂ ਕਾਹੂ. ਸਰਵ—ਜਿਸ ਕਿਸ ਨੂੰ. “ਜਾਹੂ ਕਾਹੂ ਅਪੁਨੇ ਹੀ ਚਿਤਿ ਆਵੈ.” (ਸਰ ਮ: ੫)

ਜਾਹੂਵੀ. ਦੇਖੋ, ਜਨੁਸੁਤਾ ਅਤੇ ਜਾਹਰਨਵੀ.

ਜਾਕ. ਦੇਖੋ, ਯਕ। ੨ ਜਕਾਖੇਲ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. ਦੇਖੋ, ਜਕਾਖੇਲ. “ਭੁਰੀਖੇਲ ਮਹਮੰਦਲੇ ਜਾਕ ਧਾਏ.” (ਚਰਿਤ੍ਰ ੯੬)

ਜਾਕਉ } ਦੇਖੋ, ਜਾ ਅਤੇ ਕਉ. ਸਰਵ—ਜਿਸ ਨੂੰ, ਜਿਸ ਦਾ, ਜਿਸ
ਜਾਕਹੁ } ਦੀ, ਜਿਸ ਦੇ. “ਜਾਕਉ ਅਪਨੀ ਕਰੇ ਬਖਸੀਸ.”
ਜਾਕਾ } (ਸੁਖਮਨੀ) “ਜਾਕਾ ਕੀਆ ਸਭਾਕਿਛੁ ਹੋਇ.” (ਭੈਰ
ਜਾਕਾ } ਮ: ੫)

ਜਾਂਕਿ. ਭਾ ੬੬; ਅਜ—ਆ—ਕਿ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. ਕਿਉਂਕਿ.
ਜਾਂਕਿਰ. ਅ ੬੭; ਜਾਂਕਿਰ. ਵਿ—ਜਿਕਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ੨ ਸਿਮਰਣ
ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਨਾਮ ਜਪਣ ਵਾਲਾ.

ਜਾਂਕੀ } ਜਿਸ ਦੀ. ਜਿਸ ਦੇ. "ਜਾਂਕੀ ਪ੍ਰੀਤਿ ਸਦਾ ਸੁਖ ਹੋਇ." (ਗਉ ਮ: ੫)
ਜਾਂਕੀ } "ਜਾਂਕੇ ਚਾਕਰ ਕਉ ਨਹੀ ਭਾਨ." (ਗਉ ਅ: ਮ: ੫)
ਜਾਂਕੇ } "ਜਾਂਕੇ ਅੰਗਰਿ ਭਸੈ ਪੁਰੁ ਆਪਿ" (ਸੁਖਮਨੀ)
ਜਾਂਕੇ } (ਸੁਖਮਨੀ)

ਜਾਂਕੇ ਭਸੀਸਿ. ਜਾਂਕੇ—ਅਭ—ਸੀਸ ਪੁਰ. "ਜਾਂਕੇ ਭਸੀਸਿ ਧਰਿਓ
ਫੁਰਿ ਹਥੁ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ)

ਜਾਂਕੇ } ਜਿਸ ਨੂੰ. ੨ ਜਿਸ ਦਾ. "ਜਾਂਕੇ ਮੰਤ੍ਰ ਉਤਾਰੈ ਸਹਸਾ." (ਸਾਰ ਮ: ੫)
ਜਾਂਕੇ } (ਸਾਰ ਮ: ੫)

ਜਾਂਗ. ਸੰਗਤ—ਜਾਮਣ. ਦੁੱਧ ਜਾਮਉਣ ਦੀ ਲਾਗ. ੨ ਹਿੰ. ਅਗਨਿ.
"ਜਾਂਗ ਸਰਾਵਭ ਨਗਰ ਕੇ." (ਵਿੰਦ) "ਜਾਂਗ ਲੁ ਸੀਮੀ ਲੁੱਧ ਨੂੰ." (ਚੰਡੀ ੨) ੩ ਦੇਖੋ. ਯਾਗ. ੪ ਜਾਂਗਰਣ. ਜਾਂਗਣ ਦਾ ਭਾਵ.
੫ ਜਗਹ. ਸਥਾਨ. ੬ ਭਾ ੬੭; ਜਾਂਗ ਕਾਉ. ਯਾਗ.

ਜਾਂਗਸਿ. ਜਾਂਗੇਗਾ. "ਜਾਂਗਸਿ ਜੀਵਣ ਜਾਂਗਣਹਾਰਾ." (ਪੁਭਾ ਮ: ੧)

ਜਾਂਗਸੇਨਿ. ਸੰ. ਯਾਗਸੇਨੀ—ਯਾਗਸੇਨੀ. ਯਾਗਸੇਨ (ਦੁਪਦ) ਦੀ
ਪੁਤ੍ਰੀ, ਦੁਪਦੀ. ਦੇਖੋ. ਜਾਂਗਸੇਨਿ.

ਜਾਂਗਣਾ. ਫਿ—ਜਾਂਗਰਣ. ਨੀਂਦ ਤੜਕਣੀ. ੨ ਅਵਿਦਯਾਨੀਂਦ
ਤੜਕਣੇ ਗਤਾਨ ਦਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨਾ. ੩ ਵਿ—ਜਾਂਗਣ. ਜਾਂਗਣ
ਵਾਲਾ. "ਹਉ ਲੁਤੀ ਪਿਰੁ ਜਾਂਗਣਾ." (ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ: ੧)

ਜਾਂਗਰ. ਜਾਂਗਦਾ. "ਜਾਂਗਤ ਸੁਤਾ ਭਰਮਿ ਵਿਰੁਤਾ." (ਮਾਰੂ ਮ: ੫
ਅੰਗੁਲੀ) ੨ ਜਾਂਗਣ ਦੀ ਹਾਲਤ ਵਿੱਚ. ਜਾਂਗਦੇ ਹੀ. "ਜਾਂਗਤ ਮੁਸੀਅਤ
ਹਉ ਰੇ ਭਾਈ." (ਰਾਮ ਕਬੀਰ)

ਜਾਂਗਤਸੋਤਿ. ਸੰਗਤ—ਚੇਤਨਪ੍ਰਕਾਸ਼, ਜੋ ਜਤ੍ਰਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਤੋਂ ਭਿੰਨ ਹੈ.
੨ ਕਰਤਾਰ, ਜੋ ਚੇਤਨ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਰੂਪ ਹੈ. "ਜਾਂਗਤਸੋਤਿ ਸਪੇ ਨਿਸਿ
ਭਾਸਰ." (ਬੜ ਸਵੈਯੇ)

ਜਾਂਗਤੁ. ਸੰਗਤ—ਜਾਂਗਣ ਦੀ ਦਸ਼ਾ. ਜਾਂਗਣ ਦਾ ਭਾਵ. ੨ ਗਤਾਨ
ਅਵਸਥਾ. ੩ ਵਿ—ਗਤਾਨਅਵਸਥਾ ਵਾਲਾ. "ਜਾਂਗਤੁ ਜਾਂਗਿਰਹੈ
ਲਿਵ ਲਾਇ." (ਬਿਨਾ ਬਿਤੀ ਮ: ੧)

ਜਾਂਗਨ } ਦੇਖੋ. ਜਾਂਗਣਾ. "ਜਾਂਗਨਾ ਜਾਂਗਨੁ ਨੀਕਾ ਹਰਿਕੀਰਤਨ
ਜਾਂਗਨਾ } ਮਹਿ ਜਾਂਗਨਾ." (ਮਾਰੂ ਅ: ਮ: ੫)
ਜਾਂਗਨੁ }

ਜਾਂਗਸੇਨਿ. ਦੇਖੋ. ਜਾਂਗਸੇਨਿ. ਅਵਸਥਾ ਲਿਖਾਰੀ ਨੇ ਜਾਂਗਸੇਨਿ ਦੀ
ਥਾਂ ਅਸੁੱਧ ਸ਼ਬਦ ਲਿਖਿਆ ਹੈ—"ਜਾਂਗਸੇਨਿ ਕੇ ਪ੍ਰਿਥਮ ਕਹਿ ਪਤਿ
ਪਦ ਬਹੁਰ ਉਚਾਰਾ. ਅਨੁਸ ਆਇ ਸੰਤਾਂਤ ਅਰਿ ਸਭ ਸਰ ਨਾਮ
ਅਪਾਰ." (ਸਨਾਮਾ) ਸੁੱਧ ਪਾਠ ਇਉਂ ਹੈ—"ਯਾਗਸੇਨਿ ਕੇ ਪ੍ਰਿਥਮ
ਕਹਿ ਪਤਿ ਪਦ ਬਹੁਰ ਉਚਾਰਾ. ਅਨੁਸ ਆਇ ਸੁਤਾਂਤ ਅਰਿ ਸਭ ਸਰ

ਨਾਮ ਅਪਾਰ." ਯਾਗਸੇਨਿ (ਦੁਪਦੀ) ਦਾ ਪਤਿ ਯੁਧਿਸ਼੍ਠਿਰ, ਉਸ ਦਾ
ਛੋਟਾ ਭਾਈ ਅਰਜੁਨ, ਉਸ ਦਾ ਸੁਤ (ਰਬਦਾਹੀ) ਸ੍ਰੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ, ਉਸ
ਦਾ ਵੈਰੀ, ਭੀਸ਼ਮ.

ਜਾਂਗਰ } ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਨੀਂਦ ਦਾ ਅਭਾਵ. ਜਾਂਗਾ. ੨ ਗਤਾਨਅਵਸਥਾ.
ਜਾਂਗਰਣ } "ਨਿਤ ਨਿਤ ਜਾਂਗਰਣੁ ਕਰਹੁ." (ਸਾਰ ਮ: ੪ ਪਤਤਾਲ)
ਜਾਂਗਰਣੁ }

ਜਾਂਗਰਤ. ਸੰ. ਜਾਂਗਰਿਤ. ਸੰਗਤ—ਨੀਂਦ ਨਾ ਹੋਣ ਦਾ ਭਾਵ.
੨ ਗਤਾਨ ਦੀ ਹਾਲਤ.

ਜਾਂਗਲ. ਸੰ. ਵਿ—ਜਾਂਗਲੀ. ਜਾਂਗਲ ਨਾਲ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਸੰਬੰਧ.
੨ ਸੰਗਤ—ਉਹ ਦੇਸ਼, ਜਿਥੇ ਵਰਖਾ ਖੱਟ ਹੋਵੇ. ੩ ਤਿੰਤਰ, ਮ੍ਰਿਗ
ਆਦਿ ਜਾਂਗਲੀ ਜੀਵ.

ਜਾਂਗਲਿਕ. ਸੰ. ਵਿ—ਜਾਂਗਲੀ. ੨ ਸੰਗਤ—ਜਾਂਗਲੀ ਜੀਵ. "ਜਾਂਗਲ
ਕਰ ਜਾਂਗਲਿਕ ਵਿਸੇਸ." (ਰੁਪੁਸੁ) ੩ ਸਪੇਰਾ. ਸੱਪ ਭੜਨ ਵਾਲਾ.
ਜਾਂਗਵਲਕ. ਦੇਖੋ. ਯਾਗਵਲਕ.

ਜਾਂਗਾ. ਸੰਗਤ—ਜਗਹ. ਥਾਂ. ੨ ਜਾਂਗਰਣ. ਜਾਂਗਣ ਦਾ ਭਾਵ.
੩ ਵਿ—ਜਾਂਗਿਆ. "ਜਨਮ ਜਨਮ ਕਾ ਸੋਇਆ ਜਾਂਗਾ." (ਭੈਰ ਮ: ੫)

ਜਾਂਗਾਇ. ਫਿ. ਵਿ—ਜਾਂਗਾਏ. ੨ ਮਚਾਏ. ਪ੍ਰਸੂਲਿਤ ਕਰਕੇ.
"ਪਰਮਜੋਤਿ ਜਾਂਗਾਇ." (ਸਵਾ ਮ: ੧)

ਜਾਂਗਾਇਣੁ. ਸਿੱਧੀ. ਫਿ—ਜਾਂਗਰਣ ਕਰਾਉਣਾ. ਜਾਂਗਾਉਣਾ.
੨ ਮਚਾਉਣਾ. ਪ੍ਰਸੂਲਿਤ ਕਰਨਾ.

ਜਾਂਗਾਏ. ਜਾਂਗਾਏ. ਨੀਂਦ ਦੂਰ ਕਰਾਏ. "ਜਿਸੁ ਤੇ ਸੁਤਾ ਨਾਨਕਾ
ਜਾਂਗਾਏ ਸੋਈ." (ਆਸਾ ਅ: ਮ: ੧)

ਜਾਂਗਾਤ. ਦੇਖੋ. ਜਾਂਗਤ.

ਜਾਂਗਾਤਿ } ਜਾਂਗਤ ਵਸੂਲ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਟੈਕਸ ਲੈਣ ਵਾਲਾ.
ਜਾਂਗਾਤੀ } ਦੇਖੋ. ਜਾਂਗਤੀ. "ਜਮੁ ਜਾਂਗਾਤੀ ਨੇਭਿ ਨ ਆਇਆ." (ਰੁਖਾ ਭੰਤ ਮ: ੪)
ਜਾਂਗਾਤੀਆ } (ਰੁਖਾ ਭੰਤ ਮ: ੪)

ਜਾਂਗਿ. ਜਾਂਗਕੇ. "ਜਾਂਗਤੁ ਜਾਂਗਿਰਹੈ ਰੁਹਸੇਵਾ." (ਮਲਾ ਅ: ਮ: ੧)

ਜਾਂਗੀ. ਭਿੰਗ. ਸੰਗਤ—ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਵੱਸਣ ਵਾਲਾ ਨਕਾਰਾ.

ਜਾਂਗਿਰ. ਭਾ ੬੮; ਸੰਗਤ—ਰਾਜੇ ਵੱਲੋਂ ਦਿੱਤੀ ਜ਼ਮੀਨ ਦੇ ਲੈਣ ਦੀ
ਕ੍ਰਿਯਾ. ੨ ਉਹ ਭਾਂਵ ਅਭਵਾ ਜ਼ਮੀਨ ਜੋ ਰਾਜੇ ਵੱਲੋਂ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਮੁਆਫ਼
ਹੋਵੇ.

ਜਾਂਗਿਰਦਾਰ. ਜਾਂਗਿਰ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ. ਮੁਆਫ਼ੀਦਾਰ.

ਜਾਂਗੁ. ਦੇਖੋ. ਜਾਂਗੁ. "ਜਾਂਗੁ ਰੇ ਮਨ, ਜਾਂਗਨਹਾਰੇ." (ਆਸਾ ਮ: ੫)

"ਜਾਂਗੁ ਸੋਇ ਸਿਮਰਨ ਰਸ ਭੋਗ." (ਰਾਮ ਕਬੀਰ) ੨ ਜਾਂਗੇਗਾ.

"ਨਾ ਆਵੈ ਨਾ ਜਾਂਗੁ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੫)

ਜਾਂਗੁਤਾ. ਜਾਂਗਰਨ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਨੀਂਦ ਦਾ ਤੜਕੀ. "ਕਾਪਤੀ
ਕਉਤੇ ਜਾਂਗੁਤਾ." (ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ: ੫)

ਜਾਂਗੋਟੀ. ਸੰਗਤ—ਜੰਘ—ਓਟੀ. ਕੋਪੀਨ. "ਕਾਇਆ ਕਤਾਸਣੁ ਮਨੁ

ਜਾਗੋਟੀ." (ਸਿਧਕੋਸ਼ਿਟ) ਦੇਖੋ, ਕਤਾਸਨਾ ੨ ਸਿੰਧੀ. ਜਾਗੋਟੇ. ਜੇਡੀਆਂ ਦੇ ਸਿਰ ਬੰਧੀ ਹੋਸੀ.

ਜਾਗੂਣ. ਦੇਖੋ, ਜਾਗਰਣ. "ਭੈ ਭਾਇ ਜਾਗੇ ਸੇ ਜਨ ਜਾਗੂਣ ਕਰਹਿ." (ਪ੍ਰਭਾ ਅ: ਮ: ੩)

ਜਾਗੂਤ. ਦੇਖੋ, ਜਾਗਰਤਾ ੨ ਸੰ. ਵਿ—ਜਾਗਦਾ. ਜਾਗਿਆ ਹੋਇਆ. ਜਾਗ੍ਰਿ. ਸੰ. ਯਾਗ੍ਰ. ਧਾ. ਜਾਗਣਾ. ਨੀਂਦ ਨਾ ਲੈਣੀ.

ਜਾਖ. ਸੰ. ਜਾਖਾ—ਜਾਖਾ. ਸੰਗਤ—ਭਾਨ. ਕੋਭੇ ਅਤੇ ਕਮਰ ਦੇ ਮੱਧ ਦਾ ਭਾਗ. ਚੁਰੂ. ਪੱਟ.

ਜਾਖੀਆ. ਸੰਗਤ—ਜਾਖਾਂ ਪੁਰ ਪਹਿਰਨ ਦਾ ਘੁੱਟਵਾਂ ਵਸਤੂ. ਨੰਗੇਜ ਢਕਣ ਦਾ ਕਪੜਾ, ਜੋ ਛੋਟੀ ਕੱਛ ਜੇਹਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਨੂੰ ਪਹਿਲਵਾਨ ਅਤੇ ਕਸਰਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਲੋਕ ਪਹਿਰਦੇ ਹਨ.

ਜਾਚ. ਦੇਖੋ, ਜਾਚਨਾ. ੨ ਜਾਚ. ਸੰਗਤ—ਪਰਖ. ਇਮਤਿਹਾਨ। ੩ ਤਹਿਕੀਕਾਤ। ੪ ਵੱਲ. ਤਰਕੀਬ.

ਜਾਚ. ਦੇਖੋ, ਜਾਚ ੨, ੩ ਅਤੇ ੪.

ਜਾਚਕ } ਸੰ. ਯਾਚਕ. ਯਾਚਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਮੰਗਤਾ. ਸਵਾਲੀ.
ਜਾਚਕੁ } ਭਿਖਾਰੀ. "ਜਾਚਕ ਜਨ ਜਾਚੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾਨ." (ਸੁਖਮਨੀ)

ਜਾਚਣੁ. ਸਿੰਧੀ. ਦੇਖੋ, ਜਾਚਨ.

ਜਾਚਨ } ਸੰ. ਯਾਚਨ. ਮੰਗਣਾ. "ਜਾਚਉ ਸੰਤਰਾਵਨ." (ਬਿਲਾ
ਜਾਚਨਾ } ਅ: ਮ: ੫) ੨ ਮੰਗ. ਯਾਚਨਾ. "ਸਾਧ ਤੇਰੇ ਕੀ ਜਾਚਨਾ

ਵਿਸਰੁ ਨ ਜਾਸਿ ਗਿਰਾਸਿ." (ਆਸਾ ਅ: ਮ: ੫) ੩ ਜਾਚਨਾ. ਅਨੁਮਾਨ ਕਰਨਾ. ਅਟਕਲਨਾ। ੪ ਇਮਤਿਹਾਨ ਕਰਨਾ. ਪਰਖਣਾ.

ਜਾਚਣੀ. ਸੰਗਤ—ਯਾਚਨਾ. ਮੰਗ. "ਜਾਚਣੀ ਜਾ ਜਾਗੁ." (ਵਾਰ
ਕਉ ੨ ਮ: ੫)

ਜਾਚਾ. ਸੰ. ਯਾਚਾ. ਯਾਚਾ. ਮੰਗਣ ਦਾ ਭਾਵ. ਪੁਰਬਨਾ.

ਜਾਚਿਕ. ਦੇਖੋ, ਜਾਚਕ. "ਜਾਚਿਕ ਮੰਗੇ ਨਿਤ ਨਾਮੁ." (ਵਾਰ ਕਉ
੨ ਮ: ੫)

ਜਾਚੇ. ਯਾਚਨਾ ਕਰਦਾ ਹੈ. ਮੰਗਦਾ ਹੈ. "ਜਾਚਕ ਨਾਮੁ ਜਾਚੇ." (ਕਲਿ ਮ: ੫) ੨ ਜਾਚਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਜਾਚਨਾ/ਓ ਅਤੇ ੪.

ਜਾਚੇ. ਸਰਵ—ਜਿਸ ਦੇ. "ਜਾਚੇ ਘਰਿ ਬੁਲਾਨੁ ਬੁਹਮਾ." (ਮਲਾ
ਨਾਮਦੇਵ) ੨ ਜਾਚ ਕਰਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਜਾਚਨਾ ੩ ਅਤੇ ੪.

ਜਾਚੇਵੈ. ਯਾਚਨਾ ਕਰਦਾ ਹੈ. ਮੰਗਦਾ ਹੈ. "ਜਾਚਕ ਸਦਾ ਜਾਚੇਵੈ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੨ ਮ: ੫)

ਜਾਚੰਗਨਾ. ਸੰਗਤ—ਯਾਚਨਾ. ਭੀਖ. ਦਾਨ. "ਜਨੁ ਕਢੈ ਜਾਚੰਗਨਾ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫) ੨ ਜਨ (ਪੁਰੁਸ਼) ਅਤੇ ਅੰਗਨਾ (ਸ੍ਰੀ) ਸਤ ਉਸ ਤੋਂ ਮੰਗਦੇ ਹਨ.

ਜਾਚੀਤਿ. ਯਾਚੀਤਿ. ਯਾਚਨਾ ਕਰਦੇ (ਮੰਗਦੇ) ਹਨ. ਯਾਚਨਾ ਕਰਦਾ ਹੈ. ਮੰਗਦਾ ਹੈ. "ਜਾਚੀਤਿ ਨਾਨਕ ਕ੍ਰਿਪਾ." (ਸਹਸ ਮ: ੫)

ਜਾਜਕ. ਯਜਨ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਯਾਜਕ.

ਜਾਜਮ. ਡਾ ੮੫ ਜਾਜਿਮ. ਸੰਗਤ—ਬੇਲਬੂਟੇਦਾਰ ਫੁਲਾਂ ਦੀ ਝਾਦਰ. "ਜਾਜਮ ਅਰੁ ਸਤਰੰਜੀ ਸੰਕ." (ਗੁਪਤੁ)

ਜਾਜਰਾ. ਦੇਖੋ, ਜਾਜਰਾ.

ਜਾਜਰੂਰ. ਡਾ ੮੫੫ ਜਾਜਰੂਰ. ਸੰਗਤ—ਪਾਯਯਾਨ. ਟੱਟੀ. ਜਾਜਰੇ. ਦੇਖੋ, ਜਾਜਰਾ.

ਜਾਜੁਲ } ਸੰ. ਜਾਜੁਲ. ਵਿ—ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸਹਿਤ. ਪ੍ਰਸੂਲਿਤ।
ਜਾਜੁਲ } ੨ ਭਿੰਗ. ਸੰਗਤ—ਕ੍ਰੋਧ. ਗੁੱਸਾ.

ਜਾਜੁਲਿਕਾ. ਸੰਗਤ—ਬਿਜਲੀ. ਫਟਾ. ਦੇਖੋ, ਜਾਜੁਲ. "ਕਿ ਜਾਜੁਲਿਕਾ ਫੈ." (ਦੱਤਾਵ)

ਜਾਵੀ. ਜੰਵ (ਜਨੇਰ) ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹੋਣ ਵਾਲਾ. ਜਨੇਤੀ. ਝਰਾਤੀ. ਸੰ. ਜਾਵ. "ਆਪੇ ਜਾਵੀ ਆਪੇ ਮਾਵੀ." (ਆਸਾ ਫ਼ੀਰ ਮ: ੫)

ਜਾਟ. ਦੇਖੋ, ਜੱਟ। ੨ ਜੁਟ. ਜੁਤਾ. "ਕਰਿ ਜਟ ਜਟਾ ਜਟ ਜਾਟ." (ਕਾਨ ਮ: ੪ ਪਤਤਾਲ) ੩ ਸਿੰਧੀ. ਤੀਰਥਯਾਤ੍ਰਾ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਦਾ ਟੋਲ। ੪ ਹਲ ਦਾ ਓਰਾ. ਸਿਆਤ. ਦੇਖੋ, ਯਾਟ.

ਜਾਟਰੇ } ਦੇਖੋ, ਜੱਟ. ਜਟਤਾ. "ਇਹ ਬਿਧਿ ਸੁਨਿਕੈ ਜਾਟਰੇ ਉਠ
ਜਾਟਤਾ } ਭਗਤੀ ਲਾਗ." (ਆਸਾ ਧੀਨਾ)

ਜਾਟੁ. ਦੇਖੋ, ਜੱਟ ਅਤੇ ਜਾਟ.

ਜਾਠਰ. ਸੰ. ਵਿ—ਜਾਠਰ (ਉਦਰ) ਨਾਲ ਹੈ ਜਿਸਦਾ ਸੰਬੰਧ। ੨ ਸੰਗਤ—ਸੰਤਾਨ. ਔਲਾਦ। ੩ ਭੁੱਖ। ੪ ਸਠਾਰਗਿਨ.

ਜਾਠਰ ਰੋਗ. ਜਾਠਰ (ਪੇਟ) ਦੇ ਰੋਗ. ਦੇਖੋ, ਉਦਰ ਰੋਗ.

ਜਾਠ. ਦੇਖੋ, ਜੰਭ.

ਜਾਠਾ. ਜਾਠਾ. ਸੀਤ. ਦੇਖੋ, ਜਾਠੜ ੨. "ਆਗੈ ਘਾਮ ਪਿਛੈ ਰੁਤਿ ਜਾਠਾ." (ਤੁਖਾ ਬਾਰਹਮਾਧਾ)

ਜਾਠੜ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਜੜਤਾ. ਚੇਤਨਤਾ ਦਾ ਅਭਾਵ। ੨ ਸੀਤ. ਠੰਢ. ਜਤਾ। ੩ ਜੁਸਤੀ.

ਜਾਣ. ਸੰਗਤ—ਕਤਾਨ. ਸਮਝ. ਝੋਧ. ਦੇਖੋ, ਜੁਜਾਣ. "ਪੂਰੇ ਗੁਰੂ ਤੇ ਜਾਣੈ ਜਾਣ." (ਰਸੰ ਅ: ਮ: ੧) ੨ ਜਾਣਾ. ਭਰਮਨ। ੩ ਜਾਣਨਾ

ਕ੍ਰਿਯਾ ਦਾ ਅਮਰ. ਤੂੰ ਜਾਣ। ੪ ਦੇਖੋ, ਜਾਣੁ.

ਜਾਣਨਾ. ਕ੍ਰਿ—ਗਤਾਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨਾ. ਸਮਝਣਾ. "ਜਾਣਿਆ ਅਨੰਦੁ ਸਦਾ ਕੁਰੁ ਤੇ." (ਅਨੰਦੁ) "ਜਾਣੈ ਪ੍ਰਭੂ ਜਾਣੈ ਸੁਆਮੀ." (ਰਾਮ ਫ਼ੀਰ ਮ: ੫)

ਜਾਣਨਿ } ਜਾਣਦੇ ਹਨ. "ਮੁਰਖ ਸਬੁ ਨ ਜਾਣਨੀ." (ਵਾਰ ਆਸਾ)
ਜਾਣਨੀ } ਜਾਣਦੇ ਹਨ. "ਮੁਰਖ ਸਬੁ ਨ ਜਾਣਨੀ." (ਵਾਰ ਆਸਾ)

ਜਾਣਲਾ. ਵਿ—ਜਾਣਨ ਵਾਲਾ. ਗਤਾਤਾ. "ਸਭਕਿਛੁ ਜਾਣਲਾ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੨ ਮ: ੫)

ਜਾਣਾ. ਵਿ—ਜਾਣਨ ਵਾਲਾ. ਗਤਾਨੀ. ਦਾਨਾ. "ਰਗਤ ਕੇਈ ਵਿਚਲਾ ਜਾਣਾ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੫) ੨ ਕ੍ਰਿ—ਭਰਮਨ ਕਰਨਾ। ੩ ਜਾਣਦਾ. "ਕਰਮ ਧਰਮ ਨਹੀ ਜਾਣਾ." (ਸੁਹੀ ਮ: ੫)

ਜਾਣਾਇਆ. ਗਤਾਨ ਕਰਵਾਇਆ. ਸਮਝਾਇਆ. "ਗੁਰਿ ਪੂਰੈ ਜਾਣਾਇਆ." (ਸੋਰ ਮ: ੫)

ਜਾਣਾਇਹ. ਗਤਾਨ ਕਰਵਾਉਂਦਾ ਹੈ। ੨ ਜਾਣਵੇਂ. ਸਮਝਾਵੇਂ. "ਜਾ ਰੂ ਜਾਣਾਇਹ ਤਾ ਕੋਈ ਜਾਣੈ." (ਵਡ ਮ: ੫)

ਜਾਣਾਵੇ. ਗੁਰਨ ਕਰਾਵੇ. "ਜਾਣੀਐ ਜੇ ਆਪਿ ਜਾਣਾਵੇ." (ਸੁਹੀ
ਫੰਤ ਮ: ੧)

ਜਾਣਿ. ਵਿ—ਵਿਦਾਨ. "ਗੁਰੁ ਕਉ ਜਾਣਿ ਨ ਜਾਣਈ, ਕਿਆ ਤਿਸੁ
ਚੁ ਅਚਾਰੁ." (ਸੁੀ ਮ: ੧) ੨ ਫਿ. ਵਿ—ਜਾਣਕੇ. ਸਮਝਕੇ.

ਜਾਣੀ. ਵਿ—ਗੁਰਾਨੀ. ਜਾਣਨ ਵਾਲਾ. "ਸਭ ਜੀਅ ਕਾ ਹੈ ਜਾਣੀ." (ਵਾਰ ਬਿਹਾ ਮ: ੪) "ਬਿਨੁ ਗੁਰ ਪੂਰੇ ਕੋਇ ਨ ਜਾਣੀ." (ਆਸਾ
ਅ: ਮ: ੩) ੨ ਜਾਣ ਵਾਲਾ (ਵਾਲੀ). ੩ ਸਮਝੀ. ਮਾਨੁਮ ਕੀਤੀ.
ਜਾਣੀਅ. ਜਾਣਨ ਵਾਲਾ. ਗੁਰਾਨੀ. ਗੁਰਾਤਾ. "ਜਾਣੀਅ ਅਕਲ
ਗਤਿ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੨ ਕੇ) ਅ—ਕਲ (ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ) ਦੀ ਗਤਿ ਦਾ
ਗੁਰਾਤਾ.

ਜਾਣੀਜਾਣੁ. ਵਿ—ਗੁਰਾਨਗੁਰਾਤਾ. ਸਰਵਗੁਰ.

ਜਾਣੀਯ. ਦੇਖੇ. ਜਾਣੀਆ ੨ ਜਾਣਨ ਯੋਗਤ.

ਜਾਣੁ. ਵਿ—ਗੁਰਾਤਾ. ਗੁਰਾਨਵਾਨ. ਜਾਣਨ ਵਾਲਾ. "ਡਿਠਾ ਸਦਾ
ਨਾਲਿ ਹਰਿ ਅੰਤਰਜਾਮੀ ਜਾਣੁ." (ਸੁੀ ਮ: ੫) "ਅੰਧੀ ਦੁਨੀਆ,
ਸਾਹਿਬ ਜਾਣੁ." (ਆਸਾ ਮ: ੧) ੨ ਫਿ—ਜਾਣਨਾ. "ਆਪੇ ਆਖਣੁ
ਆਪੇ ਜਾਣੁ." (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਰਾਮ ੧) ੩ ਵਡ—ਮਾਨੇ. ਕੇਯਾ.
"ਜਾਣੁ ਨ ਜਾਣੇ ਮਾਈਆ ਸੁਭੇ ਸੁਰਮੇ." (ਚੰਡੀ ੩) ੪ ਜਾਣ (ਕਮਨ
ਕਰਨ) ਵਾਲਾ. "ਕਹਾ ਤੇ ਆਇਆ ਕਹਾ ਇਹੁ ਜਾਣੁ." (ਮ: ੧
ਵਾਰ ਮਲਾ) ੫ ਭਾ ੭, ੮ ਜਾਨ. ਸੰਗਤਾ—ਹਾਨੀ. ਨੁਕਸਾਨ.
"ਵਾਹੋਂਦੁ ਜਾਣੁ." (ਮ: ੨ ਵਾਰ ਮਾਰ) ਆਕਾਸ਼ ਨੂੰ ਤੀਰ ਵਾਹੁਣ
ਵਾਲੇ ਦਾ ਹੀ ਨੁਕਸਾਨ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਹਟਕੇ ਉਸੇ ਪੁਰ ਆਵੇਗਾ,
ਆਕਾਸ਼ ਦਾ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਵਿਗੁਣੇਗਾ। ੬ ਅ ੭, ੮ ਜਾਨ. ਏਸ. ਵਿਕਾਰ.
ਐਥਾ ੭ ਦੇਖੇ. ਸੁਜਾਣ ਅਤੇ ਜਾਣ.

ਜਾਣੁ. ਵਿ—ਜਾਣਨ ਵਾਲਾ. ਗੁਰਾਤਾ.

ਜਾਣੈ. ਸਮਝੇ. ਮਾਨੁਮ ਕਰੇ. ੨ ਵਿ—ਜਾਣਨ ਵਾਲਾ. ਗੁਰਾਤਾ.
"ਆਪੇ ਜਾਣੈ ਜਾਣੈ." (ਵਡ ਮ: ੧ ਅਲਾਹੁਈ)

ਜਾਣੈਈ. ਵਿ—ਜਾਣਨ ਵਾਲਾ. "ਜੇ ਸਭਸੈ ਕਾ ਜਾਣੈਈ." (ਸੋਪੁਰਖੁ)

ਜਾਤ. ਸੰਗਤਾ—ਘੋੜੇ ਦੀ ਗਰਦਨ ਦੇ ਬਾਲ. ਅਯਾਨ. "ਮਸਤਕ
ਕਰਨ ਜਾਤ ਦ੍ਰਿਗੁ ਗ੍ਰੀਵਾ." (ਗੁਪ੍ਰਸੁ) ੨ ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਜਨਮ।
੩ ਪੁਤ੍ਰ। ੪ ਵਿ—ਜਨਮਿਆ ਹੋਇਆ. ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ। ੫ ਫਿ.
ਵਿ—ਜਾਣਾ. ਗੁਜਰਦਾ. "ਜਾਤ ਅਕਾਰਬ ਜਨਮ ਪਦਾਰਥ." (ਧਨਾ
ਮ: ੫) ੬ ਜਾਣ ਵੇਲੇ. "ਆਵਤ ਸੰਗ ਨ ਜਾਤ ਸੰਗਤੀ." (ਭੈਰ
ਕਬੀਰ) ੭ ਸੰ. ਯਾਤ. ਵਿ—ਗੁਜਰਿਆ. ਮੋਇਆ. "ਜਾਤ ਜਾਇ
ਦਿਜਬਾਲਕ ਦੇਹੋ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ਮੋਏ ਹੋਏ ਦਿਜਬਾਲਕ ਜਾਇਦੇਹੋ।
੮ ਸੰ. ਗੁਰਾਤ. ਜਾਣਿਆ ਹੋਇਆ। ੯ ਅ ੭, ੮ ਜਾਤ. ਕਿਸੇ ਵਸੂ ਦੀ
ਅਸਲਿਯਤ (ਅਸਲੀਅਤ). ਹਕੀਕਤ। ੧੦ ਜਾਨ. ਗੁਰ।
੧੧ ਜਾਤਿ. ਗੁਰ ਗੋਤੁ ਆਇ ਭੇਦ। ੧੨ ਸਮਸਿਯਤ.

ਜਾਤਕ. ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਬੱਚਾ। ੨ ਸੰਤਾਨ ਦੇ ਲੁਭ ਅਲੁਭ ਗੁਹਾਂ ਦਾ
ਭਲ ਦੱਸਣ ਵਾਲਾ ਗ੍ਰੰਥ। ੩ ਬੌਧ ਮਤ ਦਾ ਇੱਕ ਗ੍ਰੰਥ, ਜਿਸ ਦੇ ੨੨
ਅਧਯਾਯ ਅਤੇ ਬੁੱਧ ਦੇਵ ਦੇ ਪੁਰਵ ਜਨਮਾਂ ਦੀਆਂ ੫੫੦ ਕਹਾਣੀਆਂ

ਕਨ.

ਜਾਤਕਰਮ. ਸੰਗਤਾ—ਜਨਮ ਸਮੇਂ ਦਾ ਸੰਸਕਾਰ.

ਜਾਤਕੀ. ਬੇਟੀ. ਪੁਤ੍ਰੀ. "ਤੇਰੇ ਭਾਗ ਧੰਨ ਭੈਸੀ ਤਵ ਜਾਤਕੀ." (ਗੁਪ੍ਰਸੁ)

ਜਾਤਨ. ਸੰਗਤਾ—ਤਾਤਨਾ. ਸਭਾ. ਦੇਖੇ. ਯਾਤਨਾ. "ਜੇ ਜੇ ਜਿਸ
ਜਾਤਨ ਤੇ ਭਰੇ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ) ੨ ਜਿਸ ਨਾਨ. ਜਿਸ ਸੇ. "ਜਾਤਨ ਮਹੁ
ਕੈਟਕ ਕੇ ਖੰਡਤੋ." (ਪਾਰਸਾਵ)

ਜਾਤ ਨਜਾਤਿ. ਉੱਚ ਅਤੇ ਨੀਚ ਜਾਤਿ. "ਜਾਤ ਨਜਾਤਿ ਦੇਖਿ
ਮਤ ਭਰਮਹੁ, ਸੁਕ ਜਨਕ ਪਰੀ ਲਗਿ ਪਿਆਵੇਕੋ." (ਕਾਨ ਅ: ਮ:
੪)

ਜਾਤਨਾ. ਦੰਡ. ਤਾਤਨਾ. ਦੇਖੇ. ਯਾਤਨਾ.

ਜਾਤਪਾਤ. ਵਿ—ਜੀਮਿਆ ਅਤੇ ਡਿਡਿਆ. ਜਨਮਿਆ ਅਤੇ ਮੋਇਆ।
੨ ਦੇਖੇ. ਜਾਤਿ ਪਾਤਿ.

ਜਾਤਰ. ਜਿਸ ਤੋਂ. ਜਿਸ ਸੇ. "ਜਾਤਰ ਸੱਫ ਕਿਨਰ ਅਸੁਰਨ ਕੀ ਸਭ
ਕੀ ਕ੍ਰਿਯਾ ਹਿਰਾਨੀ." (ਪਾਰਸਾਵ)

ਜਾਤਰੂਪ. ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਜਨਾਘਾ ਯੋਗਤ ਹੈ ਰੂਪ ਜਿਸ ਦਾ, ਸੁਵਰਣ.
ਸੇਨਾ. "ਜਾਤਰੂਪ ਕੇ ਕਟਕ ਸੁਹਾਇ." (ਗੁਪ੍ਰਸੁ) ੨ ਚਾਈ।
੩ ਵਿ—ਸੈਨੇ ਜੇਹਾ ਹੈ ਸੁੰਦਰ ਰੂਪ ਜਿਸ ਦਾ.

ਜਾਤਲਸੰਥ } ਅ ੭, ੮ ਜਾਤਲਸੰਥ. ਸੰ. ਗਾਬੰਗੂਕ—ਪਾਰਸ਼ਸੂਨ.
ਜਾਤਲਸੰਥ } ਪਸਲੀ ਦੀ ਪੀੜ. Pleurisy. ਇਸ ਰੋਗ ਦੇ ਕਾਰਣ
ਕਨ—ਸਰਦੀ ਲੱਗਣੀ, ਮੀਂਹ ਵਿੱਚ ਭਿਜਣਾ, ਗਿੱਲੇ ਵਸਤੂ ਪਹਿਰਣੇ,
ਛਾਤੀ ਦੇ ਸੱਟ ਲੱਗਣੀ, ਪਸਲੀ ਟੁੱਟ ਜਾਣੀ, ਨਸਲੇ ਦਾ ਵਿਗੁਣ
ਜਾਣਾ, ਨਿਮੋਨੀਆ Pneumonia ਰੋਗ ਦਾ ਹੋਣਾ ਆਦਿ.

ਪਹਿਲਾਂ ਛਾਤੀ ਵਿੱਚ ਖਿੱਚ ਤੇ ਖੋਜ ਹੈ ਕੇ ਸਰਦੀ ਦਾ ਹਲਕਾ
ਬੁਖਾਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਫੇਫੜੇ ਦੇ ਕਿਲਾਵ ਵਿੱਚ ਸੋਜ਼ ਹੈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ. ਮੱਥੇ
ਹੇਠ ਸਖਤਨ ਤੇ ਚੋੜ ਪੁਤੀਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਫੇਰ ਅਜੇਹਾ ਦਰਦ ਹੁੰਦਾ ਹੈ
ਮਥੇ ਕੋਈ ਥਰਫੀ ਚੋੜਦਾ ਹੈ. ਸਾਹ ਖਿੱਚਕੇ ਆਉਂਦਾ ਹੈ. ਥੋੜੀ ਖੁਸ਼ਕ
ਖਾਂਸੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ. ਪੇਸ਼ਾਬ ਥੋੜਾ ਅਤੇ ਨਾਲ ਚੰਡ ਦਾ ਆਉਂਦਾ ਹੈ.
ਚੁਬਾਨ ਮਿੱਠੀ ਚੇਹਰਾ ਸੁਰਖ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਇਹ ਰੋਗ ਅਕਸਰ ਇੱਕ ਪਾਸੇ
ਹੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਕਦੇ ਦੋਹਾਂ ਪਾਸੀਂ ਭੀ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ.

ਇਸ ਰੋਗ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਸਿਆਣੇ ਵੈਦ ਹਕੀਮ ਡਾਕਟਰ ਦਾ
ਇਲਾਜ ਕਰਾਉਣਾ ਚਾਹੀਏ.

ਜਾਤਲਸੰਥ ਦਾ ਸਾਧਾਰਣ ਇਲਾਜ ਇਹ ਹੈ:—

(੧) ਰੋਗੀ ਨੂੰ ਕਰਮ ਬਿਸਰਤ ਤੇ ਆਰਾਮ ਨਾਲ ਲਿਟਾਈ
ਰੱਖਣਾ, ਬਹੁਤ ਬੋਲਣ ਅਤੇ ਲੰਮਾ ਸਾਹ ਨਾ ਲੈਣ ਦੇਣਾ.

(੨) ਛਾਤੀ ਤੇ ਥਰਫੀ ਦੇ ਆਂਢੇ ਦਾ ਪੂਤਾ ਬੰਨ੍ਹਣਾ.

(੩) ਸੇਕ ਦੇਣਾ, ਤਾਬਪੀਨ ਦੇ ਤੇਲ ਦੀ ਮਾਲਿਸ਼ ਕਰਨੀ, ਪੇਸਤ
ਦੀ ਟਕੋਰ ਕਰਨੀ, ਕਰਮ ਉੱਨੀ ਵਸਤੂ ਛਾਤੀ ਤੇ ਬੰਨ੍ਹਣਾ ਲਾਭਦਾਇਕ
ਹੈ.

(੪) ਦਰਦ ਦੀ ਥਾਂ ਤੇ ਅਲਸੀ ਦੀ ਪੋਲਟਿਸ poultice

ਬੰਨ੍ਹਣੀ।

(੫) ਗਰਮ ਸ਼ੇਰਵਾ ਪਿਆਉਣਾ।

(੬) ਕੁਸ਼ਤਾ ਬਾਰਾਂਸਿੰਗਾ ਦੇ ਦੋ ਰੱਤੀ ਦਿਨ ਵਿੱਚ ਦੋ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਸ਼ਹਿਦ ਵਿੱਚ ਮਿਲਾਕੇ ਚੁਟਾਉਣਾ।

(੭) ਇੱਕ ਤੋਲਾ ਮੁਨੱਕਾ, ਇੱਕ ਤੋਲਾ ਹਰਤ ਦੀ ਫਿੱਲ, ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਥਾੜਕੇ ਸ਼ਹਿਦ ਮਿਲਾਕੇ ਪਿਆਉਣੇ।

(੮) ਚਿੱਟੀ ਫਟਕਤੀ ਦੀ ਖਿੱਲ ਇੱਕ ਮਾਝਾ, ਖੰਡ ਦੇ ਮਾਝੇ ਮਿਲਾਕੇ ਗਰਮ ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਦੇਣੀ।

(੯) ਗੁੰਦ ਕਿੱਕਰ, ਮੇਥੀ ਦੇ ਬੀਜ, ਅਲਸੀ, ਧਨੀਆ, ਜੌਂ, ਸਭ ਸਮਾਨ ਨੂੰ ਕੇ ਕੁੰਡੇ ਵਿੱਚ ਪਾਣੀ ਪਾ ਕੇ ਅਜਿਹੇ ਘੋਟਣੇ ਕਿ ਲੇਸਦਾਰ ਹੋ ਜਾਣ, ਦਰਦ ਵਾਲੀ ਥਾਂ ਤੇ ਇਹ ਲੇਪ ਕਰਨਾ।

(੧੦) ਫਸਦ ਖੋਲ੍ਹਣੀ, ਸਿੰਗੀ ਅਤੇ ਗਲਾਸ ਲਾਉਣੇ ਭੀ ਕੁਣਕਾਰੀ ਹਨ, ਪਰ ਇਹ ਸਭ ਸਿਆਣੇ ਡਾਕਟਰ ਦੀ ਰੱਖੀ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦੇ, ਅਵਾਣ ਲੋਕ ਖੋਲ੍ਹੇਤਾ ਨਹੀਂ ਕੱਢਕੇ ਭਾਰੀ ਨੁਕਸਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਜਾਤਵਾ, ਵਿ—ਜਾਣਨ ਵਾਲਾ, ਗੁਰਤਾ, "ਸਭਸ ਦਾ ਜਾਤਵਾ ਹੈ।"

(ਜਸਵਾਮ) ੨ ਫਿ. ਵਿ—ਗੁਰਤਾ, ਜਾਣਕੇ।

ਜਾਤਵੇਦ, ਸੰ. ਯਾਜੁਰਵੇਦ, ਸੰਗਤਾ—ਅਭਿਨਿ। ੨ ਕਰਤਾਰ, ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ, ਨਿਰ੍ਰੁਤ੍ਰ ਵਿੱਚ ਅਰਥ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਜਿਤਨੇ ਜਾਤ (ਜਨਮ) ਹਨ, ਸਭ ਨੂੰ ਜਾਣਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਜਾਤਵੇਦ ਹੈ।

ਜਾਤਾ, ਵਿ—ਗੁਰਤਾ, ਜਾਣਨ ਵਾਲਾ, "ਜਨਮ ਜਾਤਾ ਗੁਰਤਾ" (ਅਕਾਲ) ੨ ਗਮਨ ਕਰਤਾ ੩ ਜਾਣਿਆ, "ਜਿਨੀ ਘਰੁ ਜਾਤਾ ਆਪਣਾ" (ਆਸਾ ਮ: ੪) "ਜਿਨਿ ਜਾਤਾ ਸੇ ਤਿਸ ਹੀ ਜੇਹਾ" (ਚਿਅੰਕਾਰ) ੪ ਸੰਗਤਾ—ਯਾਤਾ, "ਹਰਿ ਕੀਟੀ ਹਮਾਰੀ ਸਫਲ ਜਾਤਾ" (ਬਿਲਾ ਮ: ੪ ਪਭਤਾਲ) ਮਨੁੱਖ ਜਨਮ ਦੀ ਯਾਤਾ। ੫ ਸੰ. ਕਨਯਾ, ਪੁਤ੍ਰੀ। ੬ ਉਤਪੱਤਿ, ਪੈਦਾਇਸ਼।

ਜਾਤਿ, ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਜਨਮ, ਉਤਪੱਤਿ। ੨ ਸਮਾਜ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਤੋਂ ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਵੱਖ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਵੰਡ, ਰੋਟੀ ਬੋਟੀ ਦੀ ਸਾਂਝ ਵਾਲੀ ਬਰਾਦਰੀਆਂ ਦੀ ਵੰਡ, ਇਸ ਦਾ ਮੂਲ ਨਸਲੀ ਭੇਦ, ਭੌਤਿਕ ਭੇਦ, ਇਤਿਹਾਸੀ ਵੈਰ, ਕਿਰਤ ਵਿਹਾਰ ਦੇ ਭੇਦ ਆਦਿ ਅਨੇਕ ਹਨ, ਜਾਤਿ ਦੀ ਵੰਡ ਕਿਸੇ ਨਾ ਕਿਸੇ ਸ਼ਕਲ ਵਿੱਚ ਸਾਰੇ ਦੇਸਾਂ ਅਤੇ ਧਰਮਾਂ ਵਿੱਚ ਵੇਖੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਪਰ ਹਿੰਦੂਆਂ ਵਿੱਚ ਹੱਦੋਂ ਵਧਕੇ ਹੈ।

ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਨੇ ਜਾਤਿ ਦੇ ਅਭਿਆਸ ਭਾਰੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸਾਂ ਨੂੰ ਦੇਸ਼ ਲਈ ਹਾਨੀਕਾਰਕ ਜਾਣਕੇ ਇਸ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਆਖਾੜ ਉਠਾਈ ਅਤੇ ਦੇਸ਼ ਦੇਸ਼ਾਂਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਵਿਚਰਕੇ ਆਪਣੀ ਪਵਿਤ੍ਰ ਬਾਣੀ ਦੁਆਰਾ ਨਿਸ਼ਚੇ ਕਰਾਇਆ ਕਿ ਸਾਰੀ ਮਨੁੱਖ ਜਾਤਿ ਉਸ ਇੱਕ ਪਿਤਾ ਦੀ ਸੰਤਨ ਹੈ, ਉੱਚ ਅਤੇ ਨੀਚ ਜਾਤਿ ਕੇਵਲ ਕਰਮਾਂ ਤੋਂ ਹੈ, ਯਥਾ:—

ਜਾਣਹੁ ਜਾਤਿ, ਨ ਪ੍ਰਭਹੁ ਜਾਤੀ, ਆਕੈ ਜਾਤਿ ਨ ਹੇ।

(ਆਸਾ ਮ: ੧)

ਅਥੇ ਜਾਤਿ ਰੂਪੁ ਨ ਜਾਇ। ਤੇਹਾ ਹੋਵੈ ਜੇਹੇ ਕਰਮ ਕਮਾਇ।

(ਆਸਾ ਮ: ੩)

ਭਗਤਿ ਰਤੇ ਸੇ ਉਤਮਾ, ਜਤਿ ਪਤਿ ਸਬਦੇ ਹੋਇ,
ਬਿਨੁ ਨਾਵੈ ਸਭ ਨੀਚ ਜਾਤਿ ਹੈ, ਬਿਸਟਾ ਕਾ ਕੀਤਾ ਹੋਇ।

(ਆਸਾ ਮ: ੩)

ਜਾਤਿ ਕਾ ਕਰਬੁ ਨ ਕਰੀਅਹੁ ਕੋਈ,
ਬ੍ਰਹਮੁ ਬਿੰਦੇ ਸੇ ਬ੍ਰਹਮਣ ਹੋਈ।
ਜਾਤਿ ਕਾ ਕਰਬੁ ਨ ਕਰਿ ਮੁਰਖ ਕਵਾਰਾ,
ਇਸ ਕਰਬ ਤੇ ਚਲਹਿ ਬਹੁਤੁ ਵਿਕਾਰਾ,
ਚਾਰੇ ਬਰਨ ਆਖੈ ਸਰ੍ਹਕੋਈ,
ਬ੍ਰਹਮੁਬਿੰਦੁ ਤੇ ਸਭ ਓਪਤਿ ਹੋਈ।
ਮਾਟੀ ਦੇਕ ਸਕਲ ਸੰਸਾਰਾ,
ਬਹੁ ਬਿਧਿ ਚਾਡੇ ਘੜੇ ਕੁਮਾਰਾ,
ਪੰਚ ਤਤੁ ਮਿਲਿ ਦੇਹੀ ਕਾ ਆਕਾਰਾ,
ਘਟਿ ਵਧਿ ਕੈ ਕਰੈ ਬੀਚਾਰਾ,
ਕਹਤੁ ਨਨਕ ਇਹ ਜੀਉ ਕਲਮੰਤੁ ਹੋਈ,
ਬਿਨ ਸਤਿਗੁਰ ਭੋਟੇ ਮੁਕਤਿ ਨ ਹੋਈ।

(ਭੈਰ ਮ: ੩)

ਜਾਤਿ ਜਨਮੁ ਨਹ ਪ੍ਰਭੀਐ, ਸਬੁਘਰੁ ਲੋਹੁ ਬਰਾਇ,
ਜਾਤਿ, ਸਾ ਪਤਿ ਹੈ, ਜੇਹੇ ਕਰਮ ਕਮਾਇ।

(ਪ੍ਰਭਾ ਮ: ੧)

ਕਰਭਵਾਸ ਮਹਿ ਕੁਲੁ ਨਹੀ ਜਾਤੀ,
ਬ੍ਰਹਮਬਿੰਦੁ ਤੇ ਸਭ ਉਤਪਾਤੀ।
ਕਹੁਰੇ ਪੰਡਿਤ, ਬਾਮਨ ਕਥਕੇ ਹੋਏ,
ਬਾਮਨ ਕਹਿ ਕਹਿ ਜਨਮੁ ਮਭ ਖੋਏ,
ਜੋ ਤੂੰ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਬ੍ਰਾਹਮਣੀ ਜਾਇਆ,
ਤਉ ਅਨ ਬਾਟ ਕਹੇ ਨਹੀ ਆਇਆ?
ਤੁਮ ਕਤ ਬ੍ਰਾਹਮਣ, ਹਮ ਕਤ ਰੂਦ?
ਹਮ ਕਤ ਲੋਹੁ ਤੁਮ ਕਤ ਦੁਧ?
ਕਹੁ ਕਬੀਰ ਜੋ ਬ੍ਰਹਮੁ ਕੀਚਾਰੈ,
ਸੇ ਬ੍ਰਹਮਣੁ ਕਹੀਅਤੁ ਹੈ ਹਮਾਰੈ।

(ਕਉ ਕਬੀਰ)

ਕੋਊ ਬਧੇ ਮੁੰਡੀਆ ਸੰਨਾਸੀ ਕੋਊ ਯੋਗੀ ਭਯੋ,
ਭਯੋ ਬ੍ਰਹਮਚਾਰੀ ਕੋਊ ਯਤੀ ਅਨੁਮਾਨਯੋ,
ਹਿੰਦੂ ਐ ਕੁਰਕ ਕੋਊ ਰਾਝਜੀ ਇਮਾਮ ਸਾਫੀ,
ਮਾਨਸ ਕੀ ਜਾਤਿ ਸਭ ਏਕੈ ਪਹਿਚਾਨਯੋ,
ਦੇਹੁਰਾ ਮਸੀਤ ਸੋਈ, ਪੂਜਾ ਐ ਨਿਮਾਜ ਓਈ,
ਮਾਨਸ ਸਭੈ ਏਕ, ਪੈ ਅਨੇਕ ਕੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਹੈ,
ਦੇਵਤਾ ਅਦੇਵ ਜੱਛ ਕੰਪੁਸ਼ ਤੁਰਕ ਹਿੰਦੂ,

ਜਾਤਿ ਨਾਲ ਪਤਿ ਅਥਵਾ ਪਾਤਿ ਬਧਦ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਇਸਦਾ ਅਰਥ ਪੰਥਿ (ਭੇਤ) ਹੋਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਜਾਤਿ ਖੜੀ ਅਤੇ ਭੇਤ ਭਪੂਰ ਸਰੀਰ ਆਦਿ।

ਨਜਾਰੇ ਨਜਾਰੇ ਦੇਸਨ ਕੇ ਭੇਸ ਕੇ ਸੁਭਾਵ ਹੈ.
 ਏਕੈ ਨੈਨ, ਏਕੈ ਕਾਨ, ਏਕੈ ਦੇਹ, ਏਕੈ ਬਾਨ,
 ਖਾਕ ਬਾਦ ਆਤਸ਼ ਅੰ ਆਥ ਕੇ ਰਲਾਵ ਹੈ.
 ਅੰਲਹ ਅਛੇਖ ਸੋਈ, ਪੁਰਾਨ ਅੰ ਕੁਰਾਨ ਚੰਈ,
 ਏਕਹੀ ਸਰੂਪ ਸਭੈ ਏਕ ਹੀ ਬਨਾਵ ਹੈ.

(ਅਕਾਲ)

ਸਾਧੁ ਕਰਮ ਜੋ ਪੁਰਖ ਕਮਾਵੈ,
 ਨਾਮ ਦੇਵਤਾ ਸਗਤ ਕਹਾਵੈ.
 ਕੁਕਿਤ ਕਰਮ ਜੇ ਜਗ ਮੈ ਕਰਹੀ,
 ਨਾਮ ਅਸੁਰ ਤਿਨ ਕੇ ਜਗ ਧਰਹੀ.

(ਵਿਚਿਤ੍ਰ)

ਪਿਉ ਭਾਂਡਾ ਨ ਵਿਚਾਰੀਐ,
 ਭਗਤ ਜਾਤਿ ਸਨਾਤਿ ਨ ਕਾਈ.

(ਭਾਰੁ, ਵਚ ੨੫)

ਪ੍ਰਿਥੀਮੋਲ ਅਰੁ ਕੁਲਸਾ ਦੇਇ,
 ਹੁਤੇ ਜਾਤਿ ਕੇ ਭੱਲੇ ਸੋਇ,
 ਸੁਨ ਦਰਸਨ ਕੇ ਤਬ ਚਲ ਆਏ,
 ਨਮੋ ਕਰੀ ਬੈਠੇ ਚਿਕ ਬਾਏ.
 ਉਰ ਹੰਕਾਰੀ ਗਿਰਾ ਉਚਾਰੀ:—
 “ਏਕੈ ਜਾਤ ਹਮਾਵ ਤੁਮਾਰੀ.”
 ਸੁਨਿਕਰੁ ਅਮਰ ਭਨਜੇ ਸੁਨ ਸੋਇ:—
 “ਜਾਤਿ ਪਾਤਿ ਗੁਰੂ ਕੀ ਨਹਿ ਕੋਇ.
 ਉਪਜਾਹਿ ਜੇ ਸਚਿ ਸਗ ਮਾਹੀ,
 ਤਿਨ ਕੀ ਜਾਤਿ ਸਾਚ ਸੈ ਨਾਹੀ,
 ਬਿਨਸਸਾਤ ਇਹ ਜਰਜਰਿ ਹੋਇ,
 ਆਗੇ ਜਾਤਿ ਜਾਤ ਨਹਿ ਕੋਇ.
 ‘ਆਈ ਜਾਤਿ ਨ ਜੋਰੁ ਹੈ, ਅਣੈ ਜੀਉ ਨਵੇ,
 ਜਿਨ ਕੀ ਲੇਖੇ ਪਤਿ ਪਵੈ, ਚੰਗੇ ਸੋਈ ਕੋਇ.’
 ਇਮ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਭਾਕ ਉਚਾਰਾ,
 ਆਗੇ ਜਾਤਿ ਨ ਜੋਰ ਸਿਧਾਰਾ,
 ਉਪਜੈ ਤਨ ਇਤਹੀ ਬਿਨਸੰਤੋ,
 ਆਗੇ ਸੰਗ ਨ ਕਿਸੇ ਚਲੰਤੋ.
 ਸਿਮਰੇ ਜਿਨ ਸਤਿਨਾਮੁ ਸਦੀਦਾ,
 ਸਿੱਖਨ ਸੇਵ ਕਰੀ ਮਨ ਨੀਵਾਂ,
 ਤਿਨ ਕੀ ਪਭ ਲੇਖੇ ਪਰਜਾਇ,
 ਜਾਤਿ ਕੁਜਾਤਿ ਨ ਪਰਪਹਿ ਕਾਇ.”

(ਭੁਪਤਿ)

੩ ਕੁਲ. ਵੰਸ਼. “ਭਾਂਪੀ ਨਗੀ ਜਾਤਿ ਭਹਾਇਨਿ.” (ਮ: ੧
 ਵਾਰ ਮਲਾ) ੪ ਗੋਤ੍ਰ. ਗੋਤ੍ਰ. ੫ ਚਮੇਲੀ. ੬ ਜਾਯਵਲ. ੭ ਸ੍ਰਿਸ੍ਰਿ.
 ਮਖਲੁਕਾਤ. “ਜੋਤਿ ਕੀ ਜਾਤਿ, ਜਾਤਿ ਕੀ ਜੋਤੀ.” (ਗੁਰੂ ਕਬੀਰ)

ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਰੂਪ ਕਰਤਾਰ ਦੀ ਸ੍ਰਿਸ੍ਟਿ ਦੀ ਜੋ ਰੇਸ਼ਨ ਬੁੱਧਿ ਹੈ. “ਜਾਤਿ ਮਹਿ
 ਜੋਤਿ, ਜੋਤਿ ਮਹਿ ਜਾਤਾ.” (ਵਾਰ ਆਸਾ) ਸ੍ਰਿਸ੍ਟਿ ਵਿੱਚ ਸ੍ਰਸ੍ਟਾ ਅਤੇ
 ਸ੍ਰਸ੍ਟਾ ਵਿੱਚ ਸ੍ਰਿਸ੍ਟੀ ਹੈ। ੮ ਦੇਖੋ, ਸੁਭਾਵੇਕ੍ਰਿ.

ਜਾਤਿਅਹੁ. ਜਾਨੇ ਪੁਰ. ਜਾਣ ਤੋਂ। ੨ ਜਾਂਦੇ ਹੋਏ. “ਜਿਹ ਦਰ
 ਆਵਰ ਜਾਤਿਅਹੁ ਹਟਕੈ ਨਾਹੀ ਕੋਇ.” (ਸ. ਕਬੀਰ)

ਜਾਤਿ ਅਜਾਤਿ. ਉੱਤਮ ਅਤੇ ਨੀਚ ਜਾਤਿ. “ਜਾਤਿ ਅਜਾਤਿ
 ਨਾਮੁ ਜਿਨਿ ਧਿਆਇਆ.” (ਵਡ ਛੰਡ ਮ: ੪) ੨ ਉੱਚ ਨੀਚ ਜਾਤਿ
 ਦੇ ਲੋਕ. “ਕੇਤੇ ਤੇਰੇ ਰੂਪ ਰੰਗ, ਕੇਤੇ ਜਾਤਿ ਅਜਾਤਿ.” (ਸ੍ਰੀ ਮ:
 ੧)

ਜਾਤਿ ਸਨਾਤਿ } ਪ੍ਰਧਾਨ ਜਾਤਿ ਅਤੇ ਸੰਬੰਧਿਤ ਜਾਤਿ. ਮੁੱਖ ਜਾਤਿ
 ਜਾਤਿ ਸਨਾਤੀ } ਅਤੇ ਦੋਸ਼ਣਾ ਜਾਤਿ। ੨ ਨੀਚ ਵਰਣ. “ਜਾਤਿ
 ਸਨਾਤੀ ਹੋਰਿ ਹਿੰਦਵਾਣੀਆ.” (ਤਿਲੰ ਮ: ੧)

ਜਾਤਿ ਪਤਿ } ਜਾਤਿ ਅਤੇ ਗੋਤ੍ਰ. ਜਾਤਿ ਅਤੇ ਉਸ ਦੀ ਪੱਕ੍ਰ.
 ਜਾਤਿ ਪਾਤਿ } ਵਰਣ ਅਤੇ ਗੋਤ੍ਰ. ਜਾਤਿ ਅਰ ਕੁਲ. ਜਿਥੇ—ਜਾਤਿ
 ਛਤ੍ਰੀ ਅਤੇ ਪਾਤਿ ਛਾਤ੍ਰੀ, ਬ੍ਰਿਜਾਹੀ, ਖੁਖਰਾਣ, ਸਰੀਣ ਆਦਿਕ.
 “ਜਾਤਿ ਪਤਿ ਸਭਿ ਤੇਰੇ ਨਾਇ.” (ਬਸੰ ਮ: ੧) “ਹਮਰੀ
 ਜਾਤਿ ਪਾਤਿ ਕੁਰੁ ਸਤਿਗੁਰੁ.” (ਸੁਹੀ ਮ: ੪)

ਜਾਤਿ ਵਰਣ } ਕੁਲ ਅਤੇ ਵਰਣ. ਗੋਤ੍ਰ ਅਤੇ ਵਰਣ. ਜੈਸੇ ਵਰਣ
 ਜਾਤਿ ਵਰਨ } ਬ੍ਰਾਹਮਣ, ਕੋਤ, ਸਾਰਸੁਤ ਆਦਿ ਜਾਤਿ. “ਜਾਤਿ
 ਵਰਨ ਤੇ ਭਏ ਅਤੀਤਾ.” (ਪੁਰਾ ਮ: ੧)

ਜਾਤੀ. ਦੇਖੋ, ਜਾਤਿ. “ਜਾਤੀ ਦੇ ਗਿਆ ਹਥ, ਸਚੁ ਪਰਖੀਐ.”
 (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਮਾਰ) ੨ ਯਾਤ੍ਰੀ. ਯਾਤ੍ਰਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. “ਜਉ ਰੁਮ
 ਤੀਰਥ, ਤਉ ਹਮ ਜਾਤੀ.” (ਸੋਰ ਰਵਿਦਾਸ) ੩ ਜਾਣੀ. ਸਮਝੀ.
 “ਗ੍ਰਿਹ ਅਪੁਨੇ ਕੀ ਖਬਰਿ ਨ ਜਾਤੀ.” (ਗੁਰੂ ਮ: ੫) “ਗਤਿ
 ਨਾਨਕ ਵਿਰਲੀ ਜਾਤੀ. (ਮਾਰ ਮ: ੫) ੪ ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਚਮੇਲੀ।
 ੫ ਮਾਲਤੀ। ੬ ਡਿੰਗ. ਹਾਥੀ। ੭ ਸ੍ਰੀ ਕੁਰੁ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਦਾ ਇੱਕ ਪ੍ਰੇ
 ਮੀ ਸਿੱਖ। ੮ ਯੁ. ਜਾਤੀ. ਵਿ—ਆਪਣਾ. ਨਿਜਕਾ.

ਜਾਤੀਆਂ. ਜਾਤੀਆਂ. ਜਾਣੀਆਂ. “ਸਭੇ ਫਲਾ ਜਾਤੀਆ.” (ਗੁਰੂ
 ਮ: ੫) ੨ ਸੰ. ਜਾਤੀਯ. ਵਿ—ਜਾਤਿ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ.
 ਜਾਤੀ ਸੁੰਦਰ. ਵਿ—ਸੁਭਾਵਿਕ ਸੁੰਦਰ. ਅਸਲਿਓਂ ਚੰਗਾ।
 ੨ ਸੰਗਤਾ—ਖੋਤਾ.

ਜਾਤੀਮਲਿਕ. ਕੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਸੇਵਕ ਬ੍ਰਾਹਮਣ
 ਸਿੱਖ, ਜੋ ਸੋਚੀਆਂ ਦਾ ਪੁਰੋਹਿਤ ਸੀ. ਇਸ ਨੇ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੇ ਜੰਗ
 ਵਿੱਚ ਵਡੀ ਵੀਰਤਾ ਵਿਖਾਈ. ਇਸ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਦਯਾਰਾਮ ਭੀ ਮਹਾਨ
 ਯੋਧਾ ਹੋਇਆ. ਜਾਤੀ ਮਲਿਕ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਕੀਰਤਪੁਰ ਸੰਮਤ ੧੬੯੯
 ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ. ਦੇਖੋ, ਦਯਾਰਾਮ.

ਜਾਤ੍ਰ. ਸੰ. ਵਡ—ਕਦਾਚਿਤ. ਕਦੇ. ਜੇਕਦੀ। ੨ ਸਾਧਦ। ੩ ਸੰਗਤਾ—
 ਜਾਤ੍ਰ.

ਜਾਤ੍ਰਧਾਨ. ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਜਾਤ੍ਰ (ਜਾਤ੍ਰ) ਧਾਨ (ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ)
 ਜਾਤ੍ਰਕਰ। ੨ ਰਾਖਸ. ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਕੁੰਭਾਂ ਵਿੱਚ ਰਾਖਸਾਂ ਨੂੰ ਵਡਾ ਜਾਤ੍ਰਗਰ

ਸਮਝਿਆ ਗਿਆ ਹੈ।

ਜਾਤੁਲਜੀਬ. ਦੇਖੋ, ਜਾਤਲਜੀਬ.

ਜਾਤੋ. ਜਾਦੋ, ਗਮਨ ਕਰਦੇ। ੨ ਜਾਣੇ. ਸਮਝੇ. "ਗੁਰਪੁਸ਼ਪਿ ਕਾਹੂ ਜਾਤੋ." (ਦੇਵ ਮ: ੫) ੩ ਜਬ ਸੇ. ਜਬ ਤੇ. "ਜਾਤੋ ਸਾਧੁਸਰਣਿ ਗਹੀ। ਸਾਂਤਿ ਸਹਜ ਮਨਿ ਭਇਓ ਪੁਰਾਸਾ." (ਸਾਚ ਮ: ੫) ਦੇਖੋ, ਭਿਰੰਭਨ। ੪ ਜਾ ਤੇ. ਜਿਸ ਸੇ. ਜਿਸ ਤੋਂ "ਹੋਇ ਜਾ ਤੇ ਤੇਰੇ ਨਾਇ ਵਾਸਾ." (ਸੋਹਿਲਾ) ੫ ਦੇਖੋ, ਯਾਂਤੇ.

ਜਾਤੋ. ਗਤਾਤ ਕੀਤਾ. ਜਾਣਿਆ. "ਤੇਰਾ ਕੀਤਾ ਜਾਤੋ ਨਹੀਂ." (ਮੁੰਦਾਵਣੀ ਮ: ੫) ੨ ਜਾਦਾ. "ਜਾਤੋ ਜਾਇ ਕਰਾ ਤੇ ਆਵੈ?" (ਗੁਰੂ ਮ: ੧)

ਜਾਤੁ. ਜਾਤਿ. "ਭਾਸੈ ਦੂਮ ਜਾਤੁ ਕੈ." (ਭਾਭ ਕ) ਵਿਕਲਾਤਿ ਮਾਤੁ ਨੂੰ ਸੁਗੰਧਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ। ੨ ਯਾਤੁ. "ਕਵਨ ਭਵਨ ਜਾਤੁ ਕਰਨ." (ਭੈਰ ਮ: ੫ ਪਤਤਾਲ)

ਜਾਤੁ. ਦੇਖੋ, ਯਾਤੁ. "ਭਈ ਸਭਲ ਜਾਤੁ." (ਧਨਾ ਅ: ਮ: ੫) ਇਸ ਤੋਂ ਜਾਤੁ ਤੋਂ ਭਾਵ ਮਨੁੱਖ ਦੇਹ ਵਿੱਚ ਜੀਉਣ ਵਿਤਾਉਣਾ ਹੈ.

ਜਾਤੁੀ. ਸੰ. ਯਾਤ੍ਰਿਕ. ਵਿ—ਯਾਤੁ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਤਾ—ਮੁਸਾਫਿਰ। ੩ ਜਿਲਾ ਥੇਖਪੁਰਾ, ਥਾਣਾ ਮੰਗਟਵਾਲਾ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜੋ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਥਾਣਾ ਮੰਗਟ ਤੋਂ ਥਾਣਾ ਮੀਲ ਉੱਤਰ ਹੈ. ਇਸ ਤੋਂ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਵਿਰਾਜੇ ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਸੰਭਰ.

ਜਾਤੁ. ਦੇਖੋ, ਜਾਤਵਾ। ੨ ਸੰ. ਯਾਤੁ. ਜਾਣਕੇ.

ਜਾਦ, ਦੇਖੋ, ਯਾਦ। ੨ ਯਾਦ. ਸੰਗਤਾ—ਪੈਦਾਇਸ਼. ਉਤਪੱਤੀ। ੩ ਭੇਟਾ ਅਥਵਾ ਭੇਟੀ। ੪ ਵਿ—ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ. ਯੋਗੀ ਦਰਾ ਵਿੱਚ ਇਹ ਕਿਸੇ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਸੇ—ਯਾਨਹਰਾਦ। ੫ ਅ. ਸੰਗਤਾ—ਸਭਰਾਖਰ.

ਜਾਦਹ. ਅ. ਸੰਗਤਾ—ਰਸਤਾ. ਮਾਰਗ। ੨ ਵਿ—ਜਾਣਿਆ ਹੋਇਆ. ਦੇਖੋ, ਜਾਦਾ ੧.

ਜਾਦਨ. ਯਾਦਨ. ਵਿ—ਜਾਣਨਾ. ਪੈਦਾ ਕਰਨਾ। ੨ ਪੈਦਾ ਹੋਣਾ.

ਜਾਦਮ. ਯਾਦਵ. ਯਾਦਵੀ. "ਕਿਸਨ ਜਾਦਮ ਭਇਆ." (ਵਾਰ ਆਸਾ)

ਜਾਦਮਰਾਇ. ਯਾਦਵਰਾਜ ਕਿਸਨਦੇਵ। ੨ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ. ਕਰਤਾਰ. "ਹੀਨਤੀ ਜਾਤਿ ਮੇਰੀ, ਜਾਦਮਰਾਇਆ।" (ਭੈਰ ਨਾਮਦੇਵ)

ਜਾਦਵ. ਦੇਖੋ, ਯਾਦਵ.

ਜਾਦਵਰਾਇ. ਦੇਖੋ, ਜਾਦਮ ਰਾਇ.

ਜਾਦਵੀ. ਯਾਦਵਾਂ ਦੀ. "ਬਹੁਤ ਸੈਨ ਯਨ ਜਾਦਵੀ." (ਕਿਸਨਾਵ)

ਜਾਦਵੇਸ. ਯਾਦਵ—ਈਸ਼. ਯਾਦਵੇਸ਼ ਕਿਸੂ ਜੀ.

ਕਾਮ ਦੇ ਹਥਾਉਣ ਵਾਲੇ ਕਿਸੇ ਦੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਜੋ ਪੁਰਾਸਦਾ ਹੈ

ਕਾਮ—ਕਾਮਰਸਾਧਕ ਕਾਮ—ਕਾਮਾ ੨. ਰਾਂ ਕਾਮ—ਕਾਮਰਸਾਧਕਾਨ ਦੁਨੀਵੀਦਰਸ਼ਿਨਾ ਬਹੁ: ਧਰੁਵੇਥ

ਕਾਮਕ—ਸ਼ਿਵਰਸਾਧਿਕ ਕਾਮਕੇ ਪਾਯੋਨੇ ਕਵਥ ਕਾਮਾਨਕੁਟਕਾਨਕਾਮੇਯੋਗਿ ਯਾਦਵਰਾਜ: ਗੁਰੂ ੩੩।

ਜਾਦਾ. ਯਾਦਾ ਯਾਦਹ. ਵਿ—ਜਾਤ. ਜਾਣਿਆ ਹੋਇਆ. ਜਿਵੇਂ—ਅਮੀਰਜਾਦਾ। ੨ ਅ. ਯਾਦਾ ਯਾਦਹ. ਬਹੁਤ ਅਧਿਕ। ੩ ਦੇਖੋ, ਜਾਦਹ.

ਜਾਦੁ. ਯਾਦੁ ਸੰਗਤਾ—ਇੰਦੁਜਾਲ. ਤਿਲਸਮ। ੨ ਮੰਤ੍ਰਯੰਤ੍ਰ. ਟੂਣਾ. ਜਾਦੁਕਰ. ਸੰਗਤਾ—ਇੰਦੁਜਾਲ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਮੰਤ੍ਰ ਜੰਤ੍ਰ ਕਰਤਾ. ਜਾਦੁਕਰੀ. ਇੰਦੁ ਜਾਲ. ਮੰਤ੍ਰ ਜੰਤ੍ਰ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ.

ਜਾਦੋ. ਦੇਖੋ, ਯਾਦਵ.

ਜਾਦੋਜਾਇ. ਵਿ—ਨਿਰੰਤਰ ਜਾਂਦਾ ਹੋਇਆ. ਨਗਤਾਰ ਗਮਨ ਕਰਤਾ. "ਹੁਕਮਿ ਜਾਦੋਜਾਇ." (ਸੋਰ ਅ: ਮ: ੧)

ਜਾਦੋਰਾਇ } ਨਵਾਬ ਦੌਲਤਖਾਂ ਦਾ ਮੁਨਸ਼ੀ, ਜੋ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਜਾਦੋਰਾਯ } ਨਾਲ ਮੋਦੀਆਨੇ ਦਾ ਹਿਸਾਬ ਕੀਤਾ ਕਰਦਾ ਸੀ। ੨ ਯਾਦਵਰਾਜ. ਕਿਸਨ ਜੀ। ੩ ਦੇਖੋ, ਜਾਦਮਰਾਇ.

ਜਾਨ. ਸੰਗਤਾ—ਜਨ. ਦਾਸ. "ਤਰੇ ਭਵਸਿੰਧੁ ਤੇ ਭਗਤ ਹਰਿਜਾਨ." (ਕਾਨ ਮ: ੪ ਪਤਤਾਲ) ੨ ਸੰ. ਯਾਨ. ਸਵਾਰੀ। ੩ ਯਾਨ. ਨੁਕਸਾਨ. ਹਾਨਿ। ੪ ਯਾਨ. ਰੂਹ. ਸਿੰਦਾ ੫ ਪੁਣਾ. ੬ ਸੰ. ਯਾਨ—ਯਾਨ. "ਜਾਨ ਪੁਰੀਨ ਸੁਆਮੀ ਪੁਰ ਮੇਰੇ." (ਦੇਵ ਮ: ੫)

੭ ਵਿ—ਜਾਨਕਾਰ. ਯਾਤਾ. "ਜਾਨ ਕੇ ਦੇਤ ਅਜਾਨ ਕੇ ਦੇਤ." (ਅਕਾਲ) ੮ ਯਾਨ—ਜਨੁ. ਮਾਨੋ. ਯੋਯਾ. "ਪਾਹੁਰ ਜਾਨ ਕ੍ਰਿਹਹਿ ਨੈ ਆਏ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ)

ਜਾਨਉ. ਜਾਣੋ. ਸਮਝੋ। ੨ ਜਾਨਉ. ਜਾਣਦਾ. "ਜਾਨਉ ਨਾਹੀ ਭਾਵੈ ਕਵਨ ਭਾਤਾ." (ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ: ੫)

ਜਾਨਬੀਨ. ਯਾਨਬੀਨ. ਸੰਗਤਾ—ਉੱਤਰਾਧਿਕਾਰੀ. ਕਿਸੇ ਦੀ ਥਾਂ ਭੈਣ ਵਾਲਾ. ਯਾਯਮ ਮਕਾਮ.

ਜਾਨਹਾਰ. ਵਿ—ਬਿਨਸਨਹਾਰ. ਜਾਣ ਵਾਲਾ.

ਜਾਨਹੂ. ਜਾਣੋ. ਸਮਝੋ। ੨ ਯਾਨ—ਮਾਨੋ. ਯੋਯਾ. ਜਾਣੀਓ.

ਜਾਨਕ. ਵਿ—ਜਾਣਨ ਵਾਲਾ. ਯਾਤਾ। ੨ ਯਾਨ—ਮਾਨੋ. ਜਨੁ. ਯੋਯਾ. "ਜਾਨਕ ਸਿੰਘ ਸਖਾ ਹੈ ਭਨੇ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ)

ਜਾਨਕਾਰ. ਵਿ—ਜਾਣਨ ਵਾਲਾ. ਯਾਤਾ.

ਜਾਨਕੀ. ਜਾਨਕ ਦੀ ਪੁਤ੍ਰੀ ਸੀਤਾ. ਦੇਖੋ, ਜਾਨਕ ੫.

ਜਾਨਕੀਨਾਥ } ਜੀਤਾਪਤਿ ਰਾਮਚੰਦ੍ਰ ਜੀ.

ਜਾਨਕੀਪਤਿ }

ਜਾਨਕੀਦਨੀ. ਯਾਨਕੀਨਾਥ—ਜਾਨ ਟੁੱਟਣ ਦੀ ਹਾਲਤ.

ਜਾਨਣਹਾਰੁ. ਵਿ—ਜਾਣਨ ਵਾਲਾ. ਯਾਤਾ. "ਜਾਨਣਹਾਰੁ ਰਹਿਆ ਪੁਰੁ ਜਾਨਿ." (ਰਾਮ ਮ: ੫)

ਜਾਨਬ } ਜਾਨਤ. ਜਾਣਦਾ ਹੈ. "ਜੋ ਬਿਨਸਤ ਸੇ ਨਿਹਚਲ ਜਾਨਦ } ਜਾਨਬ." (ਮਾਰੂ ਮ: ੫) "ਸਗਲ ਭੁਣਾ ਬਿਧਿ ਜਾਨਦ." (ਸਾਚ ਮ: ੫) ੨ ਯਾਨਦ. ਯਾਨਦ ਦੇਣ ਵਾਲਾ.

ਜਾਨਦਾਰ. ਯਾਨਦਾਰ. ਵਿ—ਪੁਣਧਾਰੀ. ਪੁਣੀ. ਜਾਨ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ.

ਜਾਨਨ. ਵਿ—ਜਾਣਨਾ. ਯਾਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨਾ.

ਜਾਨਨਹਾਰ } ਵਿ—ਜਾਣਨ ਵਾਲਾ, ਗੁਰਾਤਾ. "ਜਾਨਨਹਾਰ ਪੁਰੂ
ਜਾਨਨਹਾਰ } ਪਰਬੀਨ." (ਸੁਖਮਨੀ)
ਜਾਨਨਾ. ਦੇਖੋ, ਜਾਨਨ. "ਜਨ ਨਾਨਕ ਜਗੁ ਜਾਨਿਓ ਮਿਥਿਆ." (ਗਉ ਮ: ੯)

ਜਾਨਨੀਯ. ਵਿ—ਜਾਣਨ ਯੋਗਤ. ਗੁਰਾਤਵਤ. "ਜਾਨਨੀਯ ਭੁਧਿ
ਕਰਕੈ ਜੋਧਿ." (ਗੁਪਸੁ)

ਜਾਨਪੁਰਾ. ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਗੁਰਪੁਤਾਪ ਸੁਰਯ ਦੀ ਬਾਰੀ
ਚਾਸ਼ ਦੇ ੩੫ ਵੇਂ ਅੰਸੁ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਤੇਗਬਹਾਦਰ
ਸਾਹਿਬ ਜੀਂਦ ਤੋਂ ਚਲਕੇ ਜਾਨਪੁਰੇ ਵਿਚਲੇ ਹਨ. ਇਹ ਪਿੰਡ ਬਾਕਰ
ਵਿੱਚ ਹੈ. ਅਸ਼ ਇੱਥੋਂ ਆਕਰੇ ਨੂੰ ਗਏ ਹਨ.

"ਜਾਨਪੁਰੇ ਇਕ ਹੈ ਗੁਰਬਾਨਾ

ਤਰਾਂ ਕਰਨ ਭੇਰਾ ਹਮ ਜਾਨਾ xxx

ਨਗਰ ਆਗੇ ਮਾਰਫ ਜੋਨ।

ਕਰਕੈ ਸੇਧ ਚਲੇ ਗੁਰੂ ਤੋਨ."

ਜਾਨਬ. ਦੇਖੋ, ਜਾਨਿਬ.

ਜਾਨਬਾਹ. ਵਿ—ਯਾਨ (ਸਵਾਰੀ) ਵਾਹੁਣ ਵਾਲਾ. ਰਥ, ਘੋੜੇ ਆਦਿ
ਏ ਹੱਥਣ ਵਾਲਾ. "ਕੋਊ ਜਾਨਬਾਹੀ." (ਗੁਰਮਤ) ੨ ਅਜਾਨੁਬਾਹੁ ਦਾ
ਸੰਖੇਪ. ਦੇਖੋ, ਅਜਾਨੁਬਾਹੁ.

ਜਾਨਭਾਈ. ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਸਵਾਰੀ ਦਾ ਖਾਸ
ਘੋੜਾ. ਦੇਖੋ, ਗੁਨਬਾਗ ੨ ਖਾਲਸਾ, ਸਵਾਰੀ ਦੇ ਘੋੜੇ ਨੂੰ ਜਾਨਭਾਈ
ਆਖਦਾ ਹੈ.

ਜਾਨ ਮਰਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਮਰਾਲਜਾਨ.

ਜਾ ਨਮਾਜ਼. ਡਾ ੫੫ ਸੰਗਤ—ਮੁਸੱਲਾ. ਉਹ ਵਸਤੂ, ਜਿਸ ਨੂੰ
ਵਿਛਾਕੇ ਨਮਾਜ਼ ਪੜ੍ਹੀਏ.

ਜਾਨ ਮਿਯ. ਚੰਦ. ਦੇਖੋ, ਮਿਯਜਾਨ. "ਜੋਨ ਕੀਨੀ ਜਾਨ ਮਿਯ." (ਨਾਪੁ) ਚੰਦ ਨੇ ਚਿੱਟੀ ਚਾਨਣੀ ਕੀਤੀ ਹੈ.

ਜਾਨਬਰ. ਡਾ ੫੫ ਸੰਗਤ—ਪ੍ਰਾਣਧਾਰੀ. ਪ੍ਰਾਣੀ. ਜੰਤੂ. ਜੀਵ.

ਜਾਨਵਿ } ਦੇਖੋ, ਜਨੁਸੁਤਾ ਅਤੇ ਜਾਹਰਨਬੀ.
ਜਾਨਵੀ }

ਜਾਨਾ. ਕ੍ਰਿ—ਜਾਣਾ. ਗਮਨ ਕਰਨਾ ੨ ਵਿ—ਜਾਣਿਆ. ਸਮਝਿਆ.
੩ ਡਾ ੫੫ ਜਾਨਾ. ਮਾਸੂਕ. ਪਿਆਰਾ. ਪ੍ਰੇਮ ਦਾ ਪਾਤ੍ਰ.

ਜਾਨਾਤ. ਜਾਣਾਉਂਦਾ (ਨਖਾਉਂਦਾ) ਹੈ. "ਆਪਸ ਕਉ ਜਾਨਾਤ." (ਗੁਸ ਮ: ੫)

ਜਾਨਾਨਹ. ਡਾ ੫੫ ਮਾਸੂਕ (ਪਿਆਰੇ) ਦਾ ੨ ਪਿਆਰੇ ਵਾਂਗ.

ਜਾਨਿ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਜਾਣਕੇ. "ਜਾਨਿ ਅਜਾਨ ਭਏ ਹਮ ਭਾਵਰ." (ਸੋਰ ਰਵਿਦਾਸ) ੨ ਜਨ (ਦਾਸ) ਨੂੰ. ਸੇਵਕ ਤਾਈਂ. "ਸਰਨਿ
ਆਇਓ ਉਧਰੁ ਨਾਨਕ ਜਾਨਿ." (ਕਾਨ ਮ: ੫) ੩ ਜੀਵਨ (ਜਿੰਦਗੀ)

ਮੇਂ. ਜੀਵਨ ਭਰ. "ਸਗਲੀ ਜਾਨਿ ਕਰਹੁ ਮਉਦੀਯਾ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ
ਮ: ੫) ਦੇਖੋ, ਮਉਦੀਯਾ। ੪ ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਭਾਰਯਾ. ਸੋਧ. ਬਹੁਟੀ।

੫ ਦੇਖੋ, ਜਾਨੀ.

ਜਾਨਿਬ. ਅ ੫੫ ਤਰਫ ਓਰਾ ੨ ਕਿਨਾਰਾ.

ਜਾਨਿ ਬੁਝਿ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਜਾਣਕੇਓਰੇ. ਸੋਚ ਸਮਝਕੇ. "ਜਾਨਿ ਬੁਝਿ
ਅਪਨਾ ਕੀਓ ਨਾਨਕ." (ਧਨਾ ਮ: ੫)

ਜਾਨਿਯ. ਵਿ—ਜਾਣਨ ਯੋਗਤ. ਗੁਰਾਤਵਤ. ੨ ਗੁਰਾਨੀ. ਜਾਨਕਾਰ.
ਜਾਨੀ. ਜਾਣੀ. ਸਮਝੀ. "ਜਾਨੀ ਜਾਨੀ ਰੇ ਰਾਜਾ ਰਾਮ ਕੀ ਬਹਾਨੀ." (ਰਾਮ ਕਰੀਚ) ੨ ਸੰਗਤ—ਪ੍ਰਾਣੀ. ਜਾਨ ਵਾਲਾ. "ਸਦਤੇ ਆਏ

ਤਿਆ ਜਾਨੀਆਂ." (ਵਡ ਮ: ੧ ਅਲਾਹਣੀ) ੩ ਜਾਂਵੀ. ਬਰਾਤੀ.
ਦੁਲਹਾ ਲਾਤਾ. "ਜਾਨਿ ਮਨਿ ਜਾਨੀ ਨਾਵਾਨਿਆ." (ਵਡ ਮ: ੧

ਅਲਾਹਣੀ) ੪ ਜਾਤੇ. ਜਾਂਦੇ. "ਕਹੇ ਨ ਜਾਨੀ ਅਉਕਣ ਮੇਰੇ." (ਗਉ
ਮ: ੧) ਆਖੇ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੇ। ੫ ਡਾ ੫੫ ਪਿਆਰਾ. ਪ੍ਰਾਣਪ੍ਰਿਯ. "ਕਦ
ਪਸੀ ਜਾਨੀ! ਤੋਹਿ." (ਵਾਹ ਮਾਰੂ ੨ ਮ: ੫) ੬ ਭਾਵ ਜੀਵਾਤਮਾ.

"ਜਾਨੀ ਵਿਛੁੰਨਤੇ ਮੇਰਾ ਮਰਣੁ ਭਇਆ." (ਵਡ ਮ: ੧ ਅਲਾਹਣੀ)

੭ ਅ. ਅਪ੍ਰਾਪੀ. ਮੁਸਰਮ। ੮ ਦਿਲੋਰ। ੯ ਇੱਕ ਪ੍ਰੇਮੀ ਮੁਸਲਮਾਨ,
ਜੋ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਸਿੱਖ ਹੋ ਕੇ ਆਤਮਗੁਰਾਨੀ

ਹੋਇਆ. "ਜਾਨੀ ਕੇ ਇਕ ਜਾਨੀ ਬਿਨ। ਕਛੁ ਨ ਸੁਹਾਵੈ ਚੁਰ
ਇਕ ਛਿਨ." (ਗੁਪਸੁ) ੧੦ ਅ ੫੫ ਜਾਨੀ. ਵਿ—ਵਿਭਚਾਰੀ.

ਜਨਾਬਾਰ। ੧੧ ਸੰ. ਜਾਨਿਨ-ਗੁਰਾਨੀ। ੧੨ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ ਯਾਨੀ
(ਅਰਥਾਤ—ਗੋਯਾਕਿ) ਅਰਥ ਵਿੱਚ ਭੀ ਜਾਨੀ ਸ਼ਬਦ ਵਰਤੀਦਾ

ਹੈ.

ਜਾਨੀਅਤ. ਜਾਣੀਦਾ. ਮਾਨੁਮ ਕਰੀਦਾ.

ਜਾਨੀਅਤਾ. ਜਾਨਧਾਰੀ. ਪ੍ਰਾਣੀ. "ਜਾਨੀਅਤਾ ਖਤਿ ਚਲਾਇਆ." (ਵਡ ਮ: ੧ ਅਲਾਹਣੀ) ੨ ਜਾਣਨ ਵਾਲਾ. ਗੁਰਾਨੀ। ੩ ਪ੍ਰਾਣਪ੍ਰਿਯ.

ਜਾਨ ਜੋਰਾ ਪਿਆਰਾ. "ਜਾਨੀਅਤਾ ਹਰਿ ਜਾਨੀਅਤਾ." (ਰਾਮ ਭੰਤ
ਮ: ੫)

ਜਾਨੀਖਾਂ. ਦੇਖੋ, ਮੇਰੰਡਾ.

ਜਾਨੁ. ਸੰਗਤ—ਗੁਰਾਨ. "ਜਜੈ ਜਾਨੁ ਮੰਗਤਜਨ ਜਾਏ." (ਆਸਾ
ਪਟੀ ਮ: ੧) ੨ ਜਨ. ਦਾਸ. "ਸੇ ਸਚਾ ਹਰਿਜਾਨੁ." (ਵਾਹ ਬਿਰਾ

ਮ: ੪) ੩ ਵਿ—ਗੁਰਾਤਾ. ਜਾਣਨ ਵਾਲਾ. "ਆਪੇ ਸੁਰਤਾ ਆਪੇ
ਜਾਨੁ." (ਕਿਲਾ ਮ: ੧) ੪ ਵਡ—ਜਨੁ. ਮਾਨੀ. ਭੋਯਾ. "ਸੇ ਜਾਨੁ ਏ

ਵ ਅੰਗਨ." (ਰਾਮਾਵ) ੫ ਜਾਨਣਾ (ਜਾਣਨਾ) ਕ੍ਰਿਯਾ ਦਾ ਅਮਰ. ਤੂੰ
ਜਾਣ. "ਭੂਰ ਕੀ ਸੁਰਤਿ ਨਿਕਟਿ ਕਰਿ ਜਾਨੁ." (ਰਾਮ ਮ: ੫)

੬ ਸੰ. ਜਾਨੁ, ਸੰਗਤ—ਗੋਡਾ. ਖੁਟਨਾ. ਡਾ ੫੫ ਲੈਟਿਨ Genu,
ਗ੍ਰੀਕ Genu.

ਜਾਨੁਸੁਤਾ. ਦੇਖੋ, ਜਨੁਸੁਤਾ.

ਜਾਨੁਪਾਨ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਗੋਡੇ ਪਹਾਣੇ. ਜਾਨੁ ਭਲ. "ਜਾਨੁਪਾਨ ਪਰੈ
ਸਥੈ." (ਦੱਤਵ)

ਜਾਨੁਰੋਗ. ਗੋਡਿਆਂ ਦਾ ਦਰਦ. ਸੰ. ਗੋਡੇਦੁਖ ਜੀਖ—ਗੋਡੇਦੁਖ
ਲੀਜ਼. ਭਾਈ ਜਾਂ ਲਗੂ ਦੇ ਵਿਗਾਧ ਕਰਕੇ ਗੋਡਿਆਂ ਵਿੱਚ ਗੋਡੇਦੁਖ

(ਗੋਂਦਤ) ਦੇ ਸਿਰ ਦੇ ਅਖਾਧ ਦੀ ਸੋਜ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਬਹੁਤ
ਪੀੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ. ਚਲਣਾ ਫਿਰਨਾ ਔਖਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਰੋਗ ਦੇ

ਇਹ ਉਪਾਉ ਹਨ—

ਗੁਰੂ ਦੇ ਦੁੱਖ ਵਿੱਚ ਇਰੰਡੀ ਦਾ ਤੇਲ ਪਿਆਉਣਾ।

ਯੋਕਰਾਜ ਕੁੰਡਲ ਖਵਾਉਣੀ।

ਹਰਤ ਬਹੇਰੇ ਆਉਣੇ ਦਾ ਕਾਤੂ ਕੁੰਡਲ ਪਾਕੇ ਪਿਆਉਣਾ।

ਤਿੱਤਰ ਦੀ ਤਰੀ ਨਾਲ ਕੁੰਡਲ ਖਵਾਉਣੀ।

ਕਿਲੇ, ਤ੍ਰਿਫਲਾ, ਦੋ ਦੋ ਤੇਲੇ ਕੁੰਟਕੇ ਕਾਤੂ ਤਣਾਏ ਫੀ ਮਾਥੇ
ਕੁੰਡਲ ਨਾਲ ਪਿਆਉਣਾ।

ਸੁੰਢ, ਏਲੂਆ, ਗੁਰੂ ਦੇ ਮੂੜ੍ਹ ਜਾਂ ਸਿਰਕੇ ਵਿੱਚ ਖਸਾਕੇ ਕਰਮ ਲੇ
ਪ ਕਰਨਾ।

ਨਾਰਾਯਣੀਤੋਲ ਦੀ ਮਾਲਿਜ਼ ਕਰਨੀ। ਉੱਨੀ ਵਸਤੂ ਅਥਵਾ ਲੋਕਤ
ਕਰਮ ਕਰਕੇ ਬੰਨ੍ਹਣਾ। “ਬੀਨਪਾਥ ਪੁਨ ਜਾਨੁਰੋਗਾ।” (ਚਰਿਤ੍ਰ
੪੦੫)

ਜਾਨੂ. ਦੇਖੋ, ਜਾਨੂ ਪ। ੨ ਵਿ—ਜਾਨੂ. ਜਾਣਨ ਵਾਲਾ, ਪਹਿਚਾਨ
ਵਾਲਾ, ਕਣਾਤਾ।

ਜਾਨੂਰੋਗ. ਦੇਖੋ, ਜਾਨੂਰੋਗ.

ਜਾਨੋ. ਜਿਸ ਨੇ। ੨ ਜਾਣੇ. ਸਮਝੇ.

ਜਾਨੈ. ਜਾਣਦਾ ਹੈ. “ਕੋਇ ਨ ਜਾਨੈ ਤੁਮਰਾ ਅੰਤ.” (ਸੁਖਮਨੀ)
੨ ਜਨ (ਦਾਸ) ਦੇ. “ਚਰਨੀ ਆਇਪਈ ਹਰਿਜਨੈ.” (ਕਲਿ ਮ:
੪)

ਜਾਨੋ. ਜਾਣੇ. ਸਮਝੇ। ੨ ਕਿ—ਜਾਣਾ. “ਜਹ ਜਾਨੋ ਸੋ ਚੀਤਿ ਨ
ਆਵੈ.” (ਆਸਾ ਮ: ੫)

ਜਾਨੂਦੀ. ਦੇਖੋ, ਜਨੂਤਾ ਅਤੇ ਜਾਹਰਨਦੀ.

ਜਾਨਕਉ. ਜਾਣਿਆ. “ਨਾਨਕ ਨਾਮ ਨਿਰੰਜਨ ਜਾਨਕਉ.” (ਸਵੀਯੋ
ਮ: ੪ ਕੇ)

ਜਾਪ. ਜੈ. ਸੰਕੜਾ—ਵਾਹਗੁਰੂ ਦੇ ਨਾਮ ਅਥਵਾ ਕਿਸੇ ਮੰਤ੍ਰ ਦਾ
ਜਪਣਾ. ਜਪ। ੨ ਭਾਣੀ ਕੁਰਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਜਪੁਜੀ ਦੇ ਥਾਂ ਭੀ ਜਪ
ਸ਼ਬਦ ਵਰਤਿਆ ਹੈ. “ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਜਾਪ ਉਚਾਰਾ.” (ਵਾਰ ੧)
੩ ਕੜਾਨ, ਦੇਖੋ, ਕੜਪ ਧਾ। ੪ ਦੇਖੋ, ਜਾਪਜੀ. “ਜਪ ਜਪ ਜਪੇ
ਭਿਨਾ ਜੇ ਜੇਵੈ ਪਰਸਾਦ। ਸੇ ਵਿਸਟਾ ਕਾ ਕਿਰਮ ਹੁਇ.” XXX
(ਚਹਿਤ) ੫ ਦੇਖੋ, ਜਾਪਿ। ੬ ਦੇਖੋ, ਜਾਪਨ। ੭ ਦੇਖੋ, ਜਾਪੇ ੮.

ਜਾਪਈ. ਜਾਪਦਾ ਹੈ: ੨ ਜਾਣੀਦਾ ਹੈ. ਮਾਲੂਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. “ਨਾਨਕ
ਹੁਕਮ ਨ ਜਾਪਈ.” (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਮਨਾ) ੩ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.
ਭਾਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. “ਏਵ ਭਿ ਆਖਿ ਨ ਜਾਪਈ.” (ਮ: ੨ ਵਾਰ
ਆਸਾ)

ਜਾਪਸਿ. ਪ੍ਰਤੀਤ ਦੇਵੇਗਾ. ਭਾਨ ਹੋਵੇਗਾ। ੩ ਜਪੇਗਾ.

ਜਾਪਸੀ. ਜਪ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਜਾਪਕ. “ਪ੍ਰਬੋਧ ਹਥੇ ਜਾਪਸੀ.”
(ਅਕਾਲ) ੨ ਦੇਖੋ, ਜਾਪਸਿ.

ਜਾਪਹ] ਦੇਖੋ, ਕੜਪ ਧਾ. ਜਾਪਦਾ ਹੈ. ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ੨ ਪ੍ਰਸਿੱਧ
ਜਾਪਹਿ] ਹੁੰਦਾ ਹੈ. “ਦਰਗਹਿ ਜਾਪਹਿ ਸੇਈ.” (ਸੋਭ ਮ: ੩)
੩ ਜਪਦਾ ਹੈ. ਜਪ ਕਰਦਾ ਹੈ। ੪ ਜਿਸ ਪਾਸੋਂ. ਜਿਸ ਤੋਂ. ਜਿਸ ਦੇ

ਪਾਸ. “ਜਾਪਹਿ ਜਾਉ ਆਪੁ ਫੁਟਕਾਰਨਿ, ਤੇ ਖਾਧੇ ਬਹੁ ਫੰਧਾ.”
(ਕਉ ਕਬੀਰ) ੫ ਦੇਖੋ, ਜਾਪੇ.

ਜਾਪਹੁ. ਜਪੇ. ਜਾਪ ਕਰੋ. “ਮਨੁ, ਜਾਪਹੁ ਰਾਮ ਕੁਪਾਲ ” (ਕਾਨ
ਮ: ੪ ਪਤਤਾਲ)

ਜਾਪਕ. ਵਿ—ਜਾਪ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਜਪੀਆ.

ਜਾਪਜੀ ਅਥਵਾ ਜਾਪੁਜੀ. ਜਾਪੁ. ਜਪੁਜੀ ਤੁਲਜ ਪਵਿਤ੍ਰ ਕੁਰਬਾਣੀ,
ਜੋ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਕੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਰਚਨਾ ਹੈ. ਇਹ ਗੁਰਸਿੱਖਾਂ ਕਰਕੇ
ਨਿੱਤ ਅਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਪੜ੍ਹੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿਤਨੇ ਵਿਦਵਾਨ ਇਸ ਨੂੰ “ਅਕਾਲ
ਸਹਸ੍ਰਨਾਮ.” ਆਖਦੇ ਹਨ. ਜਾਪਜੀ ਭਾਣੀ ਦੇ ਫੰਦ ੧੯੯ ਹਨ, ਜੋ
ਜਾਤਿਭੇਦ ਕਰਕੇ ੧੦ ਹਨ.¹

ਜਾਪਣਾ. ਕਿ—ਭਾਸਣਾ. ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਣਾ। ੨ ਮਾਲੂਮ ਹੋਣਾ. ਦੇਖੋ,
ਕੜਾਪਨ.

ਜਾਪਣੀ. ਦੇਖੋ, ਜਾਪਨੀ.

ਜਾਪਤ. ਜਪਦਾ ਹੈ. “ਬਿਨ ਹਰਿ ਜਾਪਤ ਹੈ ਨਹੀ ਹੋਰ.” (ਮਲਾ
ਮ: ੪ ਪਤਤਾਲ) ੨ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ. ਭਾਸਦਾ. “ਪ੍ਰਗਟ ਪੁਤਾਪੁ ਤਾਹੁ ਕੋ
ਜਾਪਤ.” (ਬਾਵਨ)

ਜਾਪਦਾ. ਮਾਲੂਮ ਹੁੰਦਾ. ਜਾਣੀਦਾ. “ਹਰਿਜੀਉ ਸਬਦੇ ਜਾਪਦਾ.”
(ਸੋਭ ਅ: ਮ: ੩) ਦੇਖੋ, ਕੜਪ ਧਾ। ੨ ਜਪ ਕਰਦਾ.

ਜਾਪਨ. ਕਿ—ਜਾਪਣਾ. ਜਾਪ ਕਰਨਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਕੜਾਪਨ। ੩ ਸੰ.
ਜਾਪਿਨ੍ਹ. ਜਪ ਕਰਤਾ. ਜਾਪਕ. “ਜਪ ਜਾਪਨ ਹੈ.” (ਜਾਪੁ)
੪ ਵੜ—ਜਾਣੀਓ. ਮਾਨੋ. “ਮਾਥੇ ਜਾਪਨ ਬਿਜੁਲੀ.” (ਚੰਡੀ ੩)

ਜਾਪਨੀ. ਸੰਕੜਾ—ਜਪ ਕਰਨ ਦੀ ਮਾਲਾ। ੨ ਜਾਣੇ ਜਾਏ. ਮਾਲੂਮ
ਹੁੰਦੇ. “ਬਿਨੁ ਕੁਰ ਕੁਣ ਨ ਜਾਪਨੀ.” (ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ: ੩) ੩ ਜਪਦੇ
ਹਨ। ੪ ਦੇਖੋ, ਜਾਪਨੀਕ.

ਜਾਪਨੀਕ. ਵਿ—ਜਪਨੀਕ. ਜਪਣ ਯੋਗਤ.

ਜਾਪਯੋ. ਜਾਪਤ ਹੈ. ਜਪਣ ਯੋਗਤ ਹੈ. “ਕਿ ਸਰਬਤ੍ਰ ਜਾਪਯੋ.”
(ਜਾਪੁ) ੨ ਭਾਸ਼ (ਕੜਾਪਨ) ਹੈ. ਜਤਨਾਉਣ ਯੋਗਤ ਹੈ. ਸੁਚਨ
ਕਰਨੇ ਲਾਇਕ ਹੈ.

ਜਾਪ੍ਹ. ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਦਾ ਇੱਕ ਪ੍ਰੇਮੀ ਸਿੱਖ। ੨ ਭੰਡਾਰੀ ਫੌਤ
ਦਾ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਦਾ ਸ਼ਾਹਦਾਰ ਨਿਵਾਸੀ ਇੱਕ ਸਿੱਖ.

ਜਾਪਾਨ. ਇੱਕ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਦੇਸ਼, ਜੋ ਖ਼ਾਤ ਮਹਾਸਾਗਰ (Pacific
Ocean) ਵਿੱਚ ਟਾਪੂਆਂ ਦੀ ਲੜੀ ਪੁਰ ਆਬਾਦ ਹੈ. ਇਸ ਨੂੰ
ਜਾਪਾਨੀ “ਨਿੱਪਾਨ” ਆਖਦੇ ਹਨ, ਜਿਸ ਦਾ ਅਰਥ ਪੂਰਬੀ ਧਰਤੀ
ਹੈ. ਇਸ ਦੀ ਸਰਹ ਬਹੁਤ ਕਰਕੇ ਪਹਾੜੀ ਹੈ, ਇਸ ਵਿੱਚ ਅਨੇਕਾਂ
ਚੁਅਲਾਮੁਖੀ ਪਰਬਤ, ਪ੍ਰਸ਼ਨਿਤ ਅਰ ਝੁਝੇ ਹੋਏ ਮੌਜੂਦ ਹਨ. ਉੱਤਰ
ਨੂੰ ਛੱਡਕੇ ਹਰ ਪਾਸੇ ਅਕਸਰ ਰੂਚਾਲ ਆਉਂਦੇ ਹਨ. ਚੌਕ ਦੂਰ ਕਰਨ
ਵਾਲੇ ਚਸਮੇ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜਲ ਕਰਮ ਅਤੇ ਗੰਧਕ ਆਦਿਕ ਔਖਧਾਂ
ਨਾਲ ਮਿਲਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਅਣਗਿਣਤ ਹਨ. ਸਾਰੇ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਰਕਬਾ
‘ਏਸ਼ੀਆਟੀ, ਹਰਿਭੋਲਮਾ, ਚਕਪਟ, ਚਾਚਰੀ, ਡਬੋ, ਭਰਵਤੀ, ਵੁਲੰਗਪੁਤਾ,
ਮਯਥਾ, ਚਸਵਨ ਅਤੇ ਕੁਆਨ.

੨੬੦, ੭੩੮ ਵਰਗਮੀਲ ਅਤੇ ਆਬਾਦੀ ੭੭, ੦੦੫, ੫੦੦ ਹੈ। ਦਰਿਆ ਲੰਬਾਈ ਵਿੱਚ ਘੱਟ ਹਨ, ਪਰ ਵੇਗ ਵਿੱਚ ਅਤਿ ਪ੍ਰਬਲ ਹਨ। ਹਨੂਲ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤਾ ਮੀਂਹ ਅਤੇ ਬਰਫ਼ਾਂ ਦੇ ਪਿਘਲਣ ਦੇ ਕਾਰਣ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਹੜ੍ਹ ਆ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਹ (ਦਰਿਆ) ਆਬਪਾਸ਼ੀ ਲਈ ਲਾਬਦਾਇਕ ਹਨ ਪਰ ਜਹਾਜ਼ਰਾਨੀ ਲਈ ਉੱਤਮ ਨਹੀਂ। ਆਬੋਹਵਾ ਅਨੇਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਹੈ। ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਉੱਤਰੀ ਇੰਸਿਆਂ ਵਿੱਚ (ਸਿਆਲ ਵਿੱਚ) ਹਰਾਰਤ ਘੱਟ ਤੋਂ ਘੱਟ ਪੰਜ ਦਰਜੇ (ਫਾਰਿਨਹਾਈਟ) ਤਕ ਹੋਰਾਂ ਆ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਅਰ ਹਨੂਲ ਵਿੱਚ ਮਸਾਂ ੮੦ ਤਕ ਬੜ੍ਹਦੀ ਹੈ। ਦੱਖਣ ਵਿੱਚ ੪੭ ਤੋਂ ਹੋਰਾਂ, ਅਰ ੮੮ ਤੋਂ ਉੱਪਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਬਰਖਾ ਉੱਤਰ ਵਿੱਚ ੪੦ ਇੰਚ ਅਰ ਦੱਖਣ ਵਿੱਚ ੮੦ ਇੰਚ ਤੱਕ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਪਰ ਕਈ ਥਾਈਂ ੧੫੦ ਇੰਚ ਤਕ ਭੀ ਆਪਣੇ ਪੈਂਦੀ ਹੈ।

ਜਾਪਾਨ ਦੀ ਮੁੱਖ ਤਿਸਾਰਤ ਖੇਤੀ, ਰੇਸ਼ਮ, ਜੰਗਲ ਅਤੇ ਮੱਛੀ ਸੰਬੰਧੀ ਹੈ। ਮੁਲਕ ਦਾ ਬਹੁਤ ਹਿੱਸਾ ਐਸਾ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਜ਼ਰਾਇਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਥਾਈਂ ਲੋੜਵੰਦਾ ਸਾਮਾਨ ਬਹੁਮ ਨਹੀਂ ਪਹੁੰਚ ਸਕਦਾ।

ਇਸ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਅਨੇਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀਆਂ ਫੇਅੰਤ ਖਾਣਾਂ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਅਪਾਰ ਲਾਭ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਜਾਪਾਨ ਵਿੱਚ ਮਸ਼ਹੂਰੀ ਬਹੁਤ ਸਸਤੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਕਾਰਮਾਨੇ ਛੋਟੀ ਕਾਮਯਾਬ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਉੱਨੀ, ਸੂਤੀ, ਅਤੇ ਰੇਸ਼ਮੀ ਬਾਜ਼ਾਰੀ, ਰੋਗਨੀ ਲੋਕਤ ਅਰ ਲੋਹੇ ਦਾ ਕੰਮ, ਸੀਤਲਪਾਟੀ ਦੀਆਂ ਚਿਕਾਂ, ਚਟਾਈਆਂ ਅਤੇ ਪਰਦੇ, ਦਰੀਆਂ, ਫਲੀਚੇ, ਚੀਨੀ ਡਾਂਡੇ, ਭਾਂਸ ਅਤੇ ਬੈਤ ਦੇ ਸਾਮਾਨ, ਦੀਵਾਲਾਈਆਂ, ਕੱਚ, ਛਤਰੀਆਂ, ਪੱਖੇ, ਲੋਹੇ ਅਤੇ ਫੁਲਾਦ ਦੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ, ਅਤੇ ਖਿਡਾਉਣੇ ਜਾਪਾਨੀ ਬਣਾਉਂਦੇ ਅਰ ਪਰਦੇਸਾਂ ਵਿੱਚ ਖੋਲਦੇ ਹਨ।

ਜਾਪਾਨੀ ਮੰਗੋਲ ਜਾਤਿ ਵਿੱਚੋਂ ਹਨ। ਇਹ ਵਡੇ ਪ੍ਰਸੰਨਹਿੱਤ ਅਤੇ ਵਿਚਾਰਸ਼ੀਲ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਸਹਨਸਕਤਿ ਕਮਾਲ ਦੀ ਹੈ, ਅਰ ਸ਼ਜ਼ਲਖਰਚੀ ਘੱਟ ਹੈ। ਸਭਕਰਾ ਦੇ ਨਿਯਮ ਪਾਲਣ ਵਿੱਚ ਵਡੇ ਪੱਕੇ ਹਨ। ਟੱਬਰਾਂ ਵਿੱਚ ਪੰਜਾਂ (ਮਨੁਖਾਂ) ਦਾ ਹੋਣਾ ਸਾਧਾਰਣ ਤੋਂ ਵੱਧ ਸਮਝਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਆਦਮੀਆਂ ਦੀ ਸਾਧਾਰਣ ਲੰਬਾਈ ਪੰਜ ਫੁਟ ਤੋਂ ਇੱਕ ਯਾ ਦੋ ਇੰਚ ਉੱਪਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਚੀਵੀਆਂ ਅਕਸਰ ੪ ਫੁਟ ਅੱਠ ਇੰਚ ਲੰਮੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਤੀਵੀਆਂ ਦੀ ਕਾਦੀ (ਸ਼ਾਰੀਰਿਕ ਰਚਨਾ) ਕਮਜ਼ੋਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਜਾਪਾਨ ਵਿੱਚ ਘਰ ਨੀਵੇਂ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਦੋ ਮੰਜ਼ਿਲਾਂ ਤੋਂ ਜਾਂਦਾ ਨਹੀਂ। ਕੁਰਸੀਆਂ ਮੇਜ਼ ਆਦਿਕ ਘੱਟ ਵਰਤਦੇ ਹਨ। ਵੰਜੇ ਹੀ ਬਸਤਰੀਆਂ ਵਿੱਚ ਖਾਣਾ ਖਾਂਦੇ ਹਨ ਬਹੁਤ ਕਰਕੇ ਚਾਉਲ ਖਾਂਦੇ ਅਰ ਚਾਹ ਪੀਂਦੇ ਹਨ। ਜ਼ਾਚੀਰਿਕ ਨਿਰਮਲਤਾ ਵਿੱਚ ਜਾਪਾਨੀ, ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਮਿਸਰੀਆਂ ਵਾਂਗ ਅਤਿ ਨਿਯਮਨਿਸ਼੍ਚ ਹਨ। ਖੁਲ੍ਹੀ ਹਵਾ ਵਿੱਚ ਬਾਹਰ ਉਥਲਦੇ ਹੋਏ

ਸਨ ੧੮੭੫ ਦੀ ਮਹਾਮਲੁਮਾਰੀ ਅਨੁਸਾਰ ਆਬਾਦੀ ੮੮, ੭੫੮, ੭੦੫ ਹੈ, ਇਸ ਤੋਂ ਛੁੱਟ ੬੭੫, ੭੩੦ ਜਾਪਾਨੀ ਵਿਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਆਭਾਵ ਹਨ।

ਏਥੇ, ਜਲਰਾਗਨਿ ਬਕਟ ਨੌਟ ਸਮੇਤ ਅਤੇ ਬਰਮਾਮੀਟਰ।

ਜਨ ਦੇ ਖੁਲ੍ਹੇ ਰੁਸਨਖਾਨੇ ਹਨ, ਜਿੱਥੇ ਹਰ ਕੋਈ ਸਭ ਦੇ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਨੁੱਚਿੰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਰਸਮ ਹੀ ਭਾਵੇਂ ਤੁਚਾ ਦੇ ਰੋਗਾਂ ਦਾ ਕਾਰਣ ਹੋਵੇ ਜੋ ਜਾਪਾਨ ਵਿੱਚ ਜਾਂਦਾ ਹਨ। ਹੋਰ ਰੋਗ ਦਿਲ ਦੀ ਬੀਮਾਰੀ, ਬਦਹਜ਼ਮੀ, ਕੋੜ੍ਹ ਅਤੇ ਫੀਲਪਾਦ ਹਨ। ਖੇਲਾਂ ਅਤੇ ਵਰਜ਼ਿਲ ਲਈ ਕੁਸ਼ਤੀ, ਜਾਨੂਕਰੀ ਅਤੇ ਕੁੱਦ ਭੱਜ ਦਾ ਰਿਵਾਜ ਹੈ। ਪਰ ਸਭ ਤੋਂ ਵਿਲਕਣ 'ਜੂ ਜਿਟਸੂ' (ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਐਸੀ ਦਾਉਪੇਚ ਵਾਲੀ ਕੁਸ਼ਤੀ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਵਿਰੋਧੀ ਦਾ ਸਾਰਾ ਰੂਣ ਤੇ ਜੋਰ ਆਪਣੇ ਹੀ ਘਾਤ ਲਈ ਖਰਚ ਹੋਵੇ) ਹੈ, ਜੋ ਮਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਜਨਮ ਤੋਂ ਭੀ ੭੫ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਆਰੰਭ ਹੋਈ ਦਸਦੇ ਹਨ।

ਤਾਲੀਮ, ਛੇ ਤੋਂ ਚੌਦਾਂ ਬਰਸ ਦੇ ਦਰਮਿਆਨ ਬੱਚਿਆਂ ਲਈ, ਆਵਸ਼ਯਕ ਹੈ। ਮੁੱਢਲੇ ਮਦਰਸਿਆਂ ਦੀ ਸੰਖਯਾ ਕਰੀਬਨ ਛੱਬੀ ਹਜ਼ਾਰ ਹੈ। ਹੁਨਰੀ ਮਦਰਸੇ ਛੇ ਸੌ ਹਨ। ਕਿੰਡਰਗਾਰਟਨਾਂ ਦੇ ਮਦਰਸੇ ਸੱਤ ਹਜ਼ਾਰ ਛੇ ਸੌ ਪੈਂਤੀ ਹਨ। ਮਿਡਲ ਸਕੂਲ ਤਿੰਨ ਸੌ ਵੀਹ ਹਨ। ਮੁੱਢਲੇ ਮਦਰਸਿਆਂ ਵਿੱਚ ਸਦਾਚਾਰ, ਜਾਪਾਨੀ ਭਾਸ਼ਾ, ਗਣਿਤ, ਫ੍ਰੇਡੇਲਵਿਦਤਾ, ਅਤੇ ਇਤਿਹਾਸ ਆਦਿਕ ਪੜ੍ਹਾਉਂਦੇ, ਅਰ ਵਰਜ਼ਿਲ ਸਿਖਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਉੱਚ ਮਦਰਸਿਆਂ ਦੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਵਿੱਚ ਉਪਰਲੇ ਮਸ਼ਹੂਰਾਂ ਤੋਂ ਫੁੱਟ, ਚੀਨੀ ਭਾਸ਼ਾ, ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ, ਫਰਾਂਸੀਸੀ, ਜਰਮਨ, ਰੇਖਾਗਣਿਤ, ਪਦਾਰਥਵਿਦਤਾ, ਅਤੇ ਰਾਜਨੀਤੀ ਆਦਿਕ ਵਿਸ਼ੇ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹਨ। ਕੁੜੀਆਂ ਲਈ ਸੌ ਤੋਂ ਉੱਪਰ ਉੱਚ (ਹਾਈ) ਸਕੂਲ ਹਨ। ਰਾਜਧਾਨੀ (ਟੋਕੀਓ) ਵਿੱਚ ਕੁੜੀਆਂ ਲਈ ਇੱਕ ਮਹਾਵਿਦਯਾਲਯ ਭੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਉਸਤਾਨੀਆਂ ਤਿਆਰ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਟੋਕੀਓ ਵਿੱਚ ਭੀਮੀਆਂ ਦਾ ਇੱਕ ਹੋਰ ਮਹਾਵਿਦਯਾਲਯ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ "ਨਾਰੀ ਵਿਸ਼ਵਿਦਯਾਲਯ" ਆਖਦੇ ਹਨ। ਟੋਕੀਓ, ਕਿਓਟੋ, ਟੋਹੋਕੂ, ਹੋਕੋਡੋ, ਅਰ ਕਿਯੂਸ਼ੀਓ ਵਿੱਚ ਸਭ ਤੋਂ ਵਡੇ ਅਰ ਰਾਜਰਾਜਿਤ ਵਿਸ਼ਵਿਦਯਾਲਯ ਹਨ।

ਜਾਪਾਨ ਦਾ ਸਰਕਾਰੀ ਮਤ ਕੋਈ ਨਹੀਂ, ਸਭ ਧਰਮਾਂ ਨੂੰ ਸਮਵ੍ਰਿਸ਼੍ਟਿ ਨਾਲ ਵੇਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸ਼ਿੰਟੋ ਧਰਮ ਅਤੇ ਬੁੱਧਮਤ ਦੀ ਅਧਿਕਤਾ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਹਾਂ ਦੀਆਂ ਥਾਵਾਂ ਥਾਵਾਂ ਸੰਪ੍ਰਦਾਵਾਂ ਹਨ। ਦੇਸ਼ ਦਾ ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਮਤ ਸ਼ਿੰਟੋ ਹੈ, ਬੁੱਧਮਤ ਸਨ ੫੫੨ ਈਸਵੀ ਵਿੱਚ ਕੋਰੀਆ ਤੋਂ ਆਇਆ ਹੈ। ਧਾਰਮਿਕ ਉਤਸਵ ਮਨਾਉਣ ਵਿੱਚ ਜਾਪਾਨੀਆਂ ਦੀ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ ਹੈ।

ਸ਼ਿੰਟੋਮੀਦਿਓ ਗਿਣਤੀ ਵਿੱਚ ਕਾਫ਼ੀ ਹਨ, ਪਰ ਜਾਂਦਾ ਹਨ। ਬੌਧਮੀਦਿਓ ਦੀਆਂ ਇਮਾਰਤਾਂ ਅਤਿ ਸੁੰਦਰ ਤੇ ਵਿਸ਼ਾਲ ਹਨ। ਬੌਧ ਚੀਤੀਆਂ ਭੀ ਸ਼ਿੰਟੋਚੀਤੀਆਂ ਤੋਂ ਅਧਿਕ ਸ਼ੋਭਨੀਕ ਹਨ। ਵਡੇ ਲੋਕਾਂ ਵਿੱਚ ਅਨੇਕਾਂ ਹੀ ਕਨਫੁਸੀਮਿਤ (Confucianism) ਦੇ ਅਨੁਯਾਯੀ ^੧Kindergarten ਜਰਮਨ ਬਕਟ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਬੱਚਿਆਂ ਦਾ ਭਾਗ। Kind (ਬੱਚਾ) Garten (ਭਾਗ)। ਅਰਥਾਤ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਤਸਵੀਰਾਂ, ਫੁੱਲਾਂ ਆਦਿਕ ਖੇਡਣ ਦੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਨਾਲ ਆਖਰ ਸਿਖਾਉਣ ਅਤੇ ਰਿਦਤਾ ਦੇਣ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਰ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮਨ ਉੱਚਾਟ ਨਾ ਹੋਵੇ। ਇਹ Friedrich Frobel (1782-1852) ਦੀ ਕਾਢ ਹੈ

ਭੀ ਹਨ।

ਜਾਪਾਨੀ. ਜਾਪਾਨ ਦਾ ਵਸਨੀਕ। ੨ ਜਾਪਾਨ ਨਾਲ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਸੰਬੰਧ। ੩ ਜਾਪਾਨ ਦੀ ਬੋਲੀ।

ਜਾਪਾ ਪਟਨ. Jafina Patam. ਸਿੰਘਲ ਵੀਪ ਦੇ ਉੱਤਰ ਭਾਗ ਦਾ ਇੱਕ ਨਗਰ, ਜੋ ਸਮੁੰਦਰੀ ਬੰਦਰਗਾਹ ਹੈ।

ਜਾਪਿ. ਜਪਣ ਦਾ ਅਮਰ. ਜਪ. "ਮਨ ਮਾਹਿ ਜਾਪਿ ਤਕਵੰਤੁ." (ਰਾਮ ਮ: ੫) "ਆਠ ਪਹਰ ਪੁਤ ਕਾ ਜਪੁ ਜਾਪਿ." (ਰਾਮ ਮ: ੫) ੨ ਸੰ. ਭਾਇ ਕਰਪਿ. ਸੰਗਤ—ਜਾਨਕਾਰੀ. ਇਲਮ। ੩ ਬੁੱਧਿ। ੪ ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ। ੫ ਸਤੁਤਿ. ਤਾਰੀਖ. "ਆਪਨ ਕੀਆ ਨਾਨਕ ਆਪੇ ਹੀ ਭਿਰਿ ਜਾਪਿ." (ਸੁਖਮਨੀ) ੬ ਜਪੜ. ਜਪਣ ਯੋਗੜ.

ਜਾਪਿਐ. ਜਾਪੜ (ਜਪਣ ਯੋਗੜ) ਹੈ. "ਕਿ ਸਰਬਤੁ ਜਾਪਿਐ." (ਜਾਪੁ) ੨ ਦੇਖੋ, ਜਾਪਯੋ ੨.

ਜਾਪੀ. ਸੰ. ਯਾਪਿਯ. ਵਿ—ਜਪਕਰਤਾ. ਜਪਕ. "ਨਾਨਕ ਜਾਪੀ ਜਪੁ ਜਾਪੁ." (ਰਾਮ ਮ: ੫) ਜਾਪੜ (ਜਪਣ ਯੋਗੜ) ਜਪ ਦਾ ਜਪਕ ਹੈ। ੨ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ. ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ. "ਹੁਕਮੁ ਨ ਜਾਪੀ ਖਸਮ ਕਾ." (ਕਉ ਮ: ੧)

ਜਾਪੀਐ. ਜਪੀਐ. "ਸਾਚਾ ਨਾਉ ਓਥੈ ਜਾਪੀਐ." (ਵਾਰ ਗੁਣ ੨ ਮ: ੫) ੨ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਭਾਸਦਾ ਹੈ। ੩ ਜਾਣੀਦਾ ਹੈ.

ਜਾਪੁ. ਦੇਖੋ, ਜਪ, ਜਪੁ ਅਤੇ ਜਾਪ. "ਜਾਪੁ ਤਾਪੁ ਭਿਆਨੁ ਸਭ ਧਿਆਨੁ." (ਸੁਖਮਨੀ) ੨ ਦਸਮੇਸ਼ ਦੀ ਬਾਣੀ, ਜੋ ਜਪੁ ਦੇ ਤੁੱਲ ਹੀ ਸਿੱਖਾਂ ਦਾ ਨਿੱਤ ਦਾ ਪਾਠ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਜਾਪਨੀ। ੩ ਜਪੜ. ਜਪਣ ਯੋਗੜ. "ਭਾਮਨਾਮ ਜਪ ਜਾਪੁ." (ਸੁ ਮ: ੫)

ਜਾਪੁ. ਧੁੱਟਾ ਗੋਤ ਦਾ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮੀ ਸਿੱਖ। ੨ ਗੋਸੀ (ਵਸੀ) ਗੋਤ ਦਾ ਖੜੀ, ਜੋ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਅਨੰਨ ਸਿੱਖ ਹੋਇਆ. "ਜਾਪੁ ਗੋਸੀ ਸੇਵ ਕਮਾਵੈ." (ਭਾਗੁ)

ਜਾਪੇ. ਜਪਦਾ ਹੈ. "ਆਠ ਪਹਿਰ ਤੁਧੁ ਜਾਪੇ ਪਵਨਾ." (ਮਾਭ ਮ: ੫) ੨ ਸੰਗਤ—ਜਾਪ—ਆਪ. ਸਲਾਪੁਵਾਹ. ਨਾਲਾ. "ਜਾਪੇ ਚੱਲੇ ਰੱਤ ਚੇ." (ਚੰਡੀ ੩) ੩ ਵੜ—ਮਾਨੋ. ਜਾਣੀਓ. "ਜਾਪੇ ਇੰਤੀ ਸਾਈ ਮਾਰਨ ਸੁੱਭ ਦੀ." (ਚੰਡੀ ੩) ੪ ਦੇਖੋ, ਜਾਪੀ.

ਜਾਪੈ. ਜਪਦਾ ਹੈ. ਜਾਪ ਕਰਦਾ ਹੈ। ੨ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. "ਜਾਪੈ ਆਪਿ ਪੁਰੁ ਤਿਹ ਲੋਇ." (ਓਅੰਕਾਰ) "ਨਾਨਕ ਗਇਆ ਜਾਪੈ ਜਾਇ." (ਜਪੁ) ੩ ਜਾਣੀਏ. "ਕਿ ਜਾਪੈ ਸਾਹੁ ਅਵੈ, ਕਿ ਨ ਅਵੈ!" (ਬਿਰਾ ਛੰਤ ਮ: ੪)

ਜਾਪੜ. ਸੰ. ਵਿ—ਜਪਣ ਯੋਗੜ। ੨ ਸੰਗਤ—ਸਤੰਤੁ. ਪ੍ਰਾਚਨਾ। ੩ ਗਾਧ—ਗਤਾਪੜ. ਵਿ—ਜਤਨਾਉਣ—ਯੋਗੜ. ਰੁਚਨਾ ਦੇ ਨਾਇਕ.

ਜਾਵਤ. ਅ. ੨੫ ਜਾਵਾਤਰ. ਸੰਗਤ—ਦਾਵਤ. ਪ੍ਰੀਤਿਭੋਜਨ। ੨ ਮੇਹਮਾਨੀ. ਆਤਿਥੜ. "ਜਾਵਤ ਕੇ ਹੇਤ ਧਨ ਦੀਨੇ ਹੇਤ ਕੀਨੇ ਬਹੁ." (ਰੁਪਸੁ)

ਜਾਵਰ. ਸੰ. ਜਾਤੀਭਨ. ਸੰਗਤ—ਜਾਵਰਨ. L. Myristica

moschata. "ਏਨਾ ਸੁ ਦਾਖ ਜਾਵਰ ਕਪੂਰ." (ਗੁਵਿ ੧੦) ਜਾਵਰਨ ਦੀ ਤਾਸੀਰ ਕਰਮ ਤਰ ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਤੇਲ ਜੋਤਾਂ ਦੀ ਪੀੜ, ਸੰਨਿਪਾਤ ਅਤੇ ਸੂਨ ਆਦਿ ਰੋਗ ਦੂਰ ਕਰਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਜਾਵਨ। ੨ ੫ ਜਾਵਰ. ਵਿ—ਫਤੇ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਵਿਜਯੀ.

ਜਾਵਰਥੇਗ. ਜਾਵਰਥੇਗ. ਅਦੀਨਾਬੇਗ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ, ਜਿਸ ਨੇ ਬਟਾਲੇ ਪਾਸ ਸਿੱਖਾਂ ਨਾਲ ਜੰਗ ਕਰਕੇ ਹਾਰ ਖਾਧੀ ਸੀ.

ਜਾਵਰਨ. ਅ. ੨੫ ਜਾਵਰਨ. ਸੰਗਤ—ਕੈਸਰ. ਕਲਮੀਨਜ। ੨ ਇੱਕ ਤਾਤਾਰੀ ਜਾਤਿ.

ਜਾਵਰੀ. ਅ. ੫੫ ਜਾਵਰੀ. ਸੰਗਤ—ਫਤੇ. ਜਿੱਤ. "ਜੰਗ ਜਾਵਰੀ ਦਿਹੰਦਾ." (ਕਰਾਨ) ੨ ਅ. ੫੫ ਜਾਵਰੀ. ਗੋਦੇ ਦੀ ਕ੍ਰਿਸਮ ਦਾ ਇੱਕ ਫੁੱਲ, ਜੋ ਸੁਨਹਿਰੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.

ਜਾਵਲ. ਦੇਖੋ, ਜਾਵਰ ੧. "ਜਾਵਲ ਸਰਗੁਰੂ ਸਬਦ ਕਰ, ਮੋਹ ਸੰਨਿ ਕਰ ਨਾਸ." (ਨਾਪੁ) ਜਾਤੀਭਨ ਸੰਨਿਪਾਤ ਰੋਗ ਦੂਰ ਕਰਨ ਲਈ ਕੁਣਕਾਰੀ ਹੈ.

ਜਾਵਿਰਾ. ਭਾ. ੫੫ ਵਿ—ਜਾਨ ਵਧਾਉਣ ਵਾਲਾ. ਜਾਨ ਨੂੰ ਤਾਕਤ ਦੇਣ ਵਾਲਾ.

ਜਾਬਸਤਾਨ. ਭਾ. ੭੫੫ ਜਾਬੁਲਸਤਾਨ. ਫ਼ਾਰਸੀ ਸੀਸਤਾਨ ਆਦਿ ਦਾ ਇਲਾਕਾ.

ਜਾਬਜਾ. ਭਾ. ੫੫ ਵਿ. ਵਿ—ਜਗਹ ਜਗਹ. ਹਰ ਥਾਂ. ਥਾਂਓ ਥਾਂਈਂ. ਜਾਬਤਾ. ਦੇਖੋ, ਜਾਬਿਤਾ.

ਜਾਬਮਾਲੀ. ਸੰ. ਯਾਬੁਮਾਲੀ—ਜੰਗਮਾਲੀ. ਪ੍ਰਹਸੁ ਰਾਖਸ ਦਾ ਬੇਟਾ, ਜੋ ਰਾਵਣ ਦਾ ਸੈਨਾਨੀ ਸੀ. ਹਨੂਮਾਨ ਦੇ ਅਬੋਕ ਬਾਗ ਪੁੱਟਣ ਲਮੇਂ ਇਹ ਯਾਦਿਆਂ ਦੇ ਰਬ ਪੁਰ ਚੜ੍ਹਕੇ ਜੰਗ ਕਰਨ ਭਿਆ ਸੀ. ਹਨੂਮਾਨ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਮਾਰਿਆ. "ਜਾਬਮਾਲੀ ਕਲੀ ਪੁਟਹੀਏਂ ਕਰਜੇ." (ਰਾਮਾਵ)

ਜਾਬਵਤੀ. ਸੰ. ਯਾਬਵਤੀ. ਜਾਬਵਾਨ ਦੀ ਕੰਨੜਾ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਕ੍ਰਿਸਨ ਜੀ ਨੇ ਵਿਆਹ ਕੀਤਾ ਸੀ. ਇਸ ਤੋਂ ਸਾਂਭ, ਵਿਜਯ ਆਦਿ ਦਸ ਪੁਤ੍ਰ ਜਨਮੇ. ਦੇਖੋ, ਜਾਬਵੰਤ.

ਜਾਬਵਾਨ } ਸੰ. ਯਾਬਵਾਨ—ਯਾਬਵਾਨ. ਚਿੰਛਾਂ ਦਾ ਸਰਦਾਰ, ਜੋ ਜਾਬਵੰਤ } ਰਾਮਚੰਦ੍ਰ ਜੀ ਦਾ ਲੰਕਾ ਦੇ ਯੁੱਧ ਵਿੱਚ ਭਾਰੀ ਸਹਾਇਕ ਸੀ. ਭਾਗਵਤ ਅਨੁਸਾਰ ਇਸ ਦੀ ਪੁਤ੍ਰੀ ਜਾਬਵਤੀ ਨਾਲ ਕ੍ਰਿਸਨ ਜੀ ਨੇ ਸ਼ਾਦੀ ਕੀਤੀ ਸੀ. ਵਾਲਮੀਕਿ ਕਾਂਡ ੧ ਅ: ੧੭ ਵਿੱਚ ਲੇਖ ਹੈ ਕਿ ਬ੍ਰਹਮਾ ਨੇ ਇੱਕ ਵਾਰ ਅਵਾਸੀ (ਜੰਭਾਵੀ) ਲਈ, ਤਦ ਮੂੰਹ ਵਿੱਚੋਂ ਜਾਬਵਾਨ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ.

ਜਾਬਾਲਿ. ਇੱਕ ਵੈਦਿਕ ਰਿਖੀ.

ਜਾਬਿਤਾ. ਅ. ੫੫ ਜਾਬਿਤਾ. ਸੰਗਤ—ਦਸਤੂਰ. ਤੁਰੀਕਾ. ਰਿਵਾਜ। ੨ ਕਾਨੂੰਨ.

ਜਾਬਿਰ. ਅ. ੫੫ ਵਿ—ਟੁੱਟੇ ਨੂੰ ਜੋਰਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਜਬਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਪੱਕਿਰਾਜ.

ਜਾਬੁਲਸਤਾਨ. ਦੇਖੋ, ਜਾਬਸਤਾਨ.

ਜਾਂਬੂਨਦ. ਸੰ. ਜਾਂਬੂਨਦ. ਸੰਗਤ—ਜਾਂਬੂਨਦ ਵਿੱਚੋਂ ਨਿਕਲਿਆ ਹੋਇਆ ਸੁਵਰਣ (ਸੋਨਾ). ਭਾਗਵਤ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਮੇਰੁਮੰਦਰ ਪਰਬਤ ਪੁਰ ਇੱਕ ਜਾਮਣ ਦਾ ਬਿਰਭ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੇ ਫਲ ਹਾਥੀ ਜਿੰਥੇ ਲਗਦੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਰਸ ਤੋਂ ਜਾਂਬੂਨਦ ਵਰਦਾ ਹੈ. ਇਹ ਦਰਿਆ ਇਲਾਵਿਤ ਵਸੇ ਵਿੱਚ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਰਸ ਨਾਲ ਤਿੰਨੀ ਹੋਈ ਮਿੱਟੀ ਸੂਰਜ ਦੀ ਕਿਰਣਾਂ ਨਾਲ ਖੁਸ਼ਕ ਹੋਕੇ ਸੁਵਰਣ ਬਣ ਜਾਂਦੀ ਹੈ. ਇਸ ਸੋਨੇ ਦੇ ਗਹਿਣੇ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੀਆਂ ਟਿਸਤੀਆਂ ਪਹਿਰਦੀਆਂ ਹਨ। ੨ ਸੁਵਰਣ ਮਾਰੂ. ਸੋਨਾ. “ਜਾਂਬੂਨਦ ਕੇ ਫੂਲ ਲਗਾਏ.” (ਗੁਪਤੁ).

ਜਾਮ. ਸੰਗਤ—ਯਮ. ਯਮ. “ਟਲਹਿ ਜਾਮ ਕੇ ਦੂਤ ਤਿਹ ਜੁ ਸਾਧੂ ਸੰਗਿ ਜਾਮਹਿ.” (ਭਵਨ) ੨ ਜਨਮ. ਉਤਪੱਤਿ. “ਅਨਿਕ ਜੋਨਿ ਜਨਮੇ ਮਹਿ ਜਾਮ.” (ਸੁਖਮਨੀ) ੩ ਯਮ. ਯਮ ਦਾ. ਯਮ ਦਾ ਦੂਤ. ਯਮਗਣ. “ਮੀਤ ਸਜਣ ਸਭ ਜਾਮ.” (ਭਾਰਘਾਹ ਮਾਰ) ਸਾਰੇ ਯਮਦੂਤਰੂਪ ਹਨ. “ਆਦਰ ਦੇਵਤ ਜਾਮ.” (ਜੈਤ ਮ: ੫) ਯਮਗਣ ਅਪਮਾਨ ਕਰਨ ਦੀ ਥਾਂ, ਆਦਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ੪ ਸਿੰਧੀ. ਸੰਗਤ—ਸਰਦਾਰ. ਸਰਕਰਦਾ. ਪ੍ਰਧਾਨ। ੫ ਸੰ. ਰਾਮ ਸੰਗਤ—ਪਹਿਰ. ਤਿੰਨ ਘੰਟਾ ਪੁਮਾਣ ਕਾਲ। ੬ ਅ ੮੫ ਚਾਈ ਦਾ ਪਿਆਲਾ। ੭ ਸਰਾਬ ਪੀਣ ਦਾ ਪਾਤ੍ਰ। ੮ ਸ੍ਰੀ ਕੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਦਾ ਇੱਕ ਸਿਦਕੀ ਸਿੰਘ.

ਜਾਮਜਮ. ਦੇਖੋ, ਜਾਮਜਮ। ੨ ਭਾ ੮੫ ਈਰਾਨ ਦੇ ਭਾਦਸ਼ਾਹ ਨਾਮੀ ਦ ਦਾ ਬਣਾਇਆ ਇੱਕ ਅਣਖ ਪਿਆਲਾ, ਜਿਸ ਵਿੱਚੋਂ ਭੂਕੋਲ ਅਤੇ ਖਕੋਲ ਦਾ ਸਾਰਾ ਹਾਲ ਮਾਰੂਮ ਹੁੰਦਾ ਸੀ.

ਜਾਮਣ } ਸੰ. ਯਾਮੁ—ਜੰਬੂ. ਸੰਗਤ—ਜਾਮਣ. ਇੱਕ ਫਲ, ਜੋ ਜਾਮਣ } ਵਰਖਾ ਰੁੱਤ ਵਿੱਚ ਪਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਖਟਮਿਲਾ ਸਤਾਹ ਰੰਗ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. L. Eugenia Jambolana. ਇਸ ਦੀ ਇੱਕ ਜਾਤਿ ਚਿੱਟੀ ਭੀ ਹੈ. ਜਾਮਣ ਦਾ ਸਿਰਕਾ ਬਹੁਤ ਉਮਦਾ ਛਣਦਾ ਹੈ। ੨ ਦੁੱਧ ਜਾਮੁਣ ਦੀ ਨਾਭ। ੩ ਫਿ—ਜਨਮਣਾ. ਜੰਮਣਾ. “ਜਾਮਣੁ ਮਰਣਾ ਦੀਸੇ ਸਿਰਿ ਉਭੇ.” (ਮਲਾ ਅ: ਮ: ੧)

ਜਾਮਣੂ. ਦੇਖੋ, ਜਾਮਣ ੧। ੨ ਫਿ—ਜਨਮਣਾ ਦਾ. ਜਮਾਂਦਰੂ.

ਜਾਮਦਗਨਿ. ਸੰ. ਯਾਮਦਗਿ. ਜਾਮਦਗਨਿ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਪਰਸੁਰਾਮ. “ਭਯੋ ਜਾਮਦਗਨਿ ਇਸੇ ਆਵਤਾਰੀ.” (ਪਰਸਰਾਮਾਵ) ਦੇਖੋ, ਜਾਮਦਗਨਿ.

ਜਾਮਨ. ਦੇਖੋ, ਜਾਮਣ। ੨ ਅ ੮੫ ਜਾਮਿਨ. ਜਮ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਜੈਤਨਵਾਲਾ। ੩ ਜਿੰਮਦਾਰਾ। ੪ ਸਹਾਇਕ.

ਜਾਮਨੀ. ਦੇਖੋ, ਜਾਮਨਤ। ੨ ਸੰ. ਯਾਮਿਨੀ. ਰਾਤ. ਰਾਤ੍ਰਿ। “ਜਾਮ ਜਾਮਨੀ ਸਬ ਹੀ ਰਹੀ.” (ਗੁਪਤੁ) ੩ ਸੰ. ਯਾਵਨੀ. ਯਵਨ (ਯੂਨਾਨ) ਦੇਸ਼ ਦੀ. “ਕਹੂ ਜਾਮਨੀ ਤੋਰਕੀ ਬੀਰਬਿਦਾ.” (ਅਜੀ ਸਿੰਘ) ੪ ਜਿਲਦਗਰਾਂ ਅਤੇ ਛਾਪੇਖਾਨਿਆਂ ਦੇ ਅਨਪੜ੍ਹ ਲੋਕਾਂ ਨੇ examine ਦੀ ਥਾਂ ਜਾਮਨੀ ਬੋਲਦੇ ਬਣਾ ਲਿਆ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ—ਕਿਤਾਬਾਂ ਦੇ ਸਫ਼ਿਆਂ ਦੀ ਜਾਮਨੀ ਕਰ ਲਓ.

ਜਾਮਨੀਭਾਖਾ. ਦੇਖੋ, ਯਾਵਨੀ ਭਾਖਾ.

ਜਾਮਨੁ. ਦੇਖੋ, ਜਾਮਣੂ.

ਜਾਮਵਾਨ } ਦੇਖੋ, ਜਾਂਬਵਾਨ.

ਜਾਮਾ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਪੁਤ੍ਰੀ. ਬੇਟੀ। ੨ ਭਾ ੫ ਨਿਬਾਸ। ੩ ਵਸਤੂ. “ਜੇ ਰਤੁ ਲਗੈ ਕਪੜੇ ਜਾਮਾ ਹੋਇ ਪਲੀਤੁ.” (ਵਾਰ ਮਾਰ ਮ: ੧) ੪ ਭਾਵ—ਦੇਹ. ਬਰੀਰ. “ਜਾਮਾ ਮੋਹਿ ਤੁਰਕ ਕੇ ਆਹੀ.” (ਨਾਪੁ) “ਚਤੁਰਥ ਜਾਮਾ ਸਬ ਹਮ ਧਰਹੈ.” (ਨਾਪੁ) ੫ ਅ ੮੫ ਜਾਮਅ ਜਮਾ (ਟੇਕਤੁ) ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੬ ਮਸੀਤ ਆਦਿ ਉਹ ਅਸਥਾਨ, ਜਿੱਥੇ ਬਹੁਤ ਜਾਮਾ ਹੋਣ, ਜਿਵੇਂ—ਜਾਮਅ ਮਸਜਿਦ.

ਜਾਮਾਤਾ. ਸੰ. ਯਾਮਾਤੁ. ਜਵਾਈ, ਪੁਤ੍ਰੀ ਦਾ ਪਤੀ. ਦਾਮਾਦ.

ਜਾਮਾ ਤੜਾਕਣਾ } ਭਾਵ ਬਰੀਰ ਫੌਂਡਣਾ ਅਤੇ ਨਵਾਂ ਧਾਰਨ ਕਰਨਾ. ਜਾਮਾ ਧਾਰਨਾ } ਜਾਮਾਰਾਏ. ਦੇਖੋ, ਭੋਹਰਾਸਾਹਿਬ.

ਜਾਮਿ. ਫਿ. ਵਿ—ਜਫ. ਜਿਸ ਵੇਲੇ. “ਸੁਖ ਮਨ ਮਹਿ ਆਇ ਵਸਿਆ ਜਾਮਿ ਤੈ ਭੁਰਮਾਇਆ.” (ਵਫ ਭੰਤ ਮ: ੧) ੨ ਯਦਿ. ਅਕਰ. ਜੇ. “ਜਾਮਿ ਨ ਭੀਜੇ ਸਾਬਨਾਇ.” (ਬਸੰ ਮ: ੧) ੩ ਸੰ. ਜਾਮਿ. ਅਘੋਲੇ ਸੰਬੰਧ ਅਬਾ ਰੇਤੁ ਦੀ ਟਿਸਤੀ। ੪ ਭੈਣ.

ਜਾਮਿਨੀ. ਦੇਖੋ, ਜਾਮਨੀ ੨.

ਜਾਮੀ. ਜੰਮੀ. ਜਨਮੀ। ੨ ਸੰਗਤ—ਯਮ ਦੀ. ਯਮ ਦਾ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਫਾਸੀ. “ਜਾ ਪਦ ਪ੍ਰਿਥਮ ਬਖਾਨਕੈ ਮੀ ਪਦ ਅੰਤ ਬਖਾਨ। ਜਾਮੀ ਪਦ ਇਹ ਹੋਤ ਹੈ ਨਾਮ ਪਾਸ ਕੇ ਜਾਨ.” (ਸਨਾਮ) ੩ ਸਮਝ. ਭਾਨਾਨ. “ਇਹ ਕਾਰਨ ਕਣਾ ਉਚਰੈ ਸੁਆਮੀ। ਇਤ ਉਤ ਧਰਤ ਨ ਹਮ ਕਛੁ ਜਾਮੀ.” (ਗੁਪਤੁ)

ਜਾਮੁਸ. ਅ ੮੫ ਸੰਗਤ—ਭੋਟਾ. ਭੋਸਾ। ੨ ਸਰਵਲੋਹ ਅਨੁਸਾਰ ਵੀਰਯਨਾਦ ਦਾਨਵ ਦਾ ਇੱਕ ਫੋਜੀ ਸਰਦਾਰ.

ਜਾਮੇਜਮ. ਦੇਖੋ, ਜਾਮਜਮ ੨.

ਜਾਮੇ. ਜੰਮਦਾ ਹੈ. ਉਕਦਾ ਹੈ. “ਉਪਰਿ ਜਾਮੇ ਘਾਸ.” (ਸ. ਕਬੀਰ) “ਭਿਨ ਭੀਜੇ ਨਹੀ ਜਾਮੇ.” (ਜਾਰ ਮ: ੫) ੨ ਜਿਸ ਮੇਂ. ਜਿਸ ਵਿੱਚ. “ਜਾਮੇ ਭਜਨੁ ਰਾਮ ਕੇ ਨਾਹੀ.” (ਭਿਨਾ ਮ: ੯)

ਜਾਯ. ਥਾਂ. ਦੇਖੋ, ਜਾਇ.

ਜਾਯਕਹ } ਅ ੮੫; ਜਾਯਕਹ. ਸੰਗਤ—ਥੱਖਣ ਦੀ ਬਥਿ. ਰਸਨਾ ਜਾਯਕਾ } ਵਿੱਚ ਰਸ ਕੁਹਿਣ ਕਰਨ ਦੀ ਸਾਮਰਥਤਾ। ੨ ਸੁਆਦ. ਰਸ.

ਜਾਯਚਹ. ਭਾ ੮੫ ਸੰਗਤ—ਜਨਮਰੁੰਡਨੀ ਜਨਮਪਤ੍ਰ। ੨ ਰਾਜ ਦਾ ਪ੍ਰਸਤਾਰ.

ਜਾਯਚ. ਅ ੮੫ ਫਿ—ਦੁਰਸੁ. ਠੀਕ. ਯੋਗਤ. ਰਵਾ. ਉਚਿਤ.

ਜਾਯਦ. ਭਾ ੮੫ ਫਿ—ਅਧਿਕ. ਜਾਦਾ। ੨ ਵਾਧੂ.

ਜਾਯਦਾਦ. ਭਾ ੮੫ ਸੰਗਤ—ਸੰਪੱਤਿ. ਸੰਪਦਾ.

ਜਾਯਫਰ } ਦੇਖੋ, ਜਾਯਰ ੧.

ਜਾਯਫਲ }

ਜਾਪਲ, ਅ ਜੁ, ਸੰਗਤਾ—ਦੂਰ ਹੋਣਾ, ਮਿਟ ਜਾਣਾ। ੨ ਵਿ—
ਵਿਨਸ਼ੁ, ਨਾਸ਼ ਹੋਇਆ। “ਜਾਪੀ ਜੰਗ ਬੂਮਿ ਭੇ ਜਾਪਲ.” (ਸਲੋਹ)
ਜਾਪਾ, ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਭਾਸ਼ਣਾ, ਜੇਹੁ, ਵਹੁਟੀ, ਹਿੰਦੂ ਧਰਮਗ੍ਰੰਥਾਂ
ਅਨੁਸਾਰ ਹਿੰਦੂ ਇਸਤ੍ਰੀ ਜਾਪਾ ਕਹੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੇ ਪੁਤ੍ਰ ਪੈਦਾ
ਹੋਇਆ ਹੋਵੇ, ਮਨੁ ਲਿਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪਤੀ ਹੀ ਪੁਤ੍ਰਰੂਪ ਹੋਕੇ ਜਨਮਦਾ
ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਭਾਰਯਾ ਜਾਪਾ ਸਦਾਉਂਦੀ ਹੈ, ਦੇਖੋ, ਮਨੁ ਅ: ੯ ਸ:
੮। ੨ ਮਾਤਾ, ਮਾਂ ਭ ਅ ਜੁ ਜਾਇਆ, ਵਿ—ਕੁੰਮ, ਖੋਇਆ
ਹੋਇਆ।

ਜਾਪੁ, ਸੰ. ਵਿ—ਵਿਜਈ, ਵਤਹਮੰਦਾ। ੨ ਭਿੰਗ, ਸੰਗਤਾ—ਔਖਪ,
ਦਵਾਈ।

ਜਾਰ, ਸੰਗਤਾ—ਜਾਲ, “ਬਿਬਰਤੇ ਅਵਿਸ੍ਰ ਜਿਹ ਕਰਮਜਾਰ,”
(ਅਕਾਲ) ੨ ਸੰ. ਪਰਦਿਸਤ੍ਰੀਗਾਮੀ, ਵਿਭਚਾਰੀ, Paramour,
“ਚੋਰ ਜਾਰ ਜੁਆਰ ਪੀਤੋ ਖਾਣੀਐ,” (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਮਲਾ)
੩ ਭੁੰਢਾ, ਜਰਾਗ੍ਰਸਿਤ। ੪ ਜਾਰਨ (ਜਲਯਾ) ਦਾ ਅਮਰ, ਜਲਾ।
੫ ਅ ਜੁ ਪਤੋਸੀ। ੬ ਭਾ ਜੁ ਜਾਰ, ਕੁਦਨ, ਵਿਲਾਪ। ੭ ਇੰਝਾ।
੮ ਜਲਾ, ਸਥਾਨ, ਐਸੀ ਸੂਰਤ ਵਿੱਚ ਇਹ ਕਿਸੇ ਬੰਦ ਦੇ ਅੰਤ
ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਸੇ—ਗੁਨਸਾਰ। ੯ ਸਿੰਧੀ, ਜਾਰ, ਜਲਨ, ਦਾਗ।
੧੦ ਚਿੰਤਾ। ੧੧ ਰੂਸ ਦੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹਾਂ ਦਾ ਖਿਤਾਬ (Czar), ਇਸ
ਦਾ ਮੂਲ ਲੈਟਿਨ ਦਾ ਸ਼ਬਦ Caesar ਹੈ, ਰੂਸ ਵਿੱਚ ਸਭ ਤੋਂ
ਪਹਿਲਾਂ ਇਹ ਖਿਤਾਬ ਡੂਕ ਈਵਾਨ (Grand Duke Ivan
II) 1462-1505) ਨੇ ਧਾਰਨ ਕੀਤਾ, ਪਰ ਪੂਰੇ ਅਧਿਕਾਰ ਨਾਲ
ਇਸ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਈਵਾਨ ਚੌਥੇ (Ivan IV) ਨੇ ਸਨ ੧੫੪੭ ਵਿੱਚ
ਕੀਤੀ, ਜਾਰ ਦਾ ਅਰਥ ਸ਼ਹਨਸ਼ਾਹ ਹੈ, ਜੇਕਰਾਂ ਨੇ ਨਿਖਣ ਵਿੱਚ ਇਸ
ਦੇ ਰੂਪ ਛਣਾ ਦਿੱਤੇ ਹਨ—Czar, Zar, Czar, Czar,
Tzar ਅਤੇ Tsar.

ਜਾਰਉ, ਅਲਾਓ, ਦਗਧ ਕਰੋ, “ਜਾਰਉ ਤਿਸੈ ਜੁ ਰਾਮ ਨ ਚੋਰੈ,”
(ਗੋਡ ਕਬੀਰ)

ਜਾਰਸਿ, ਜਲਾਉਂਦਾ ਹੈ, “ਤਿਸ ਜਿਉ ਜੀਅਦਾ ਜਾਰਸਿ ਰੇ,”
(ਮਾਰੂ ਮ: ੫) ੨ ਜਲਾਵੇਗਾ।

ਜਾਰਕ, ਵਿ—ਜਲਾਉਣ ਵਾਲਾ, ਦਗਧ ਕਰਤਾ।

ਜਾਰਜ, ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਜਾਰ ਤੋਂ ਉਪਜਿਆ ਪੁਤ੍ਰ, ਜੋ ਅਸਲ ਭਾਪ ਦਾ
ਨਹੀਂ, ਕਿੰਤੂ ਜਾਰ ਦੇ ਵੀਰਯ ਤੋਂ ਹੈ।

“ਸੁਤ ਪਿਤਮਾਰਕ ਜੋਗ ਲਖ ਭਯੋ ਹਿਯੋ ਮੇ ਸੇਕ।

ਪੁਨ ਹੁਲਸਯੋ ਜਿਯ ਜੋਇਸੀ ਸਮਝੇ ਜਾਰਜ ਜੋਗ।” (ਬਿਹਾਰੀ)

ਜਰੋਤਿਸੀ ਦੇ ਪੁਤ੍ਰ ਜਨਮਿਆ, ਜਿਸ ਦੇ ਪਿਤਮਾਰਕ ਯੋਗ ਸੀ,
ਇਸ ਤੋਂ ਪਿਤਾ ਨੂੰ ਚਿੰਤਾ ਹੋਈ, ਪਰ ਜਦ ਜਾਰਜ ਯੋਗ ਦੇਖਿਆ ਤਾਂ
ਆਨੰਦ ਹੋਇਆ। ੨ ਅੰ. George, ਜਾਰਜ, ਇਕ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਪੁਰਾਣਾ
‘ਕਈ ਅਵਾਣ ਪੰਜਾਬੀ ਲੇਖਕ, ਜਾਰ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਸ਼ਬਦ ‘ਯਾਰ’ ਵਰਤਦੇ ਹਨ,
ਜੋ ਲੀਕ ਨਹੀਂ, ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਯਾਰ ਦੀ ਭਾਵ ‘ਜਾਰ’ ਲਿਖਣਾ ਅਯੋਗ ਹੈ।

ਇਸ ਵੇਲੇ ਰੂਸ ਦਾ ਕੋਈ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨਹੀਂ, ਸਮਝੂਰੀ ਸਲਤਨਤ ਹੈ।

ਯਿੰਗਾ ਜੋਨੇ ਦਾ ਸੀ, ਜੋ ਫੀ ਲਿਲਿੰਗ ਅਤੇ ਫੀ ਪੈਸ ਦਾ Henry III
ਦੇ ਰਾਜ ਸਮੇਂ ਪ੍ਰਚਲਿਤ ਸੀ। ੩ ਕਈ ਬਾਦਸ਼ਾਹਾਂ ਅਤੇ ਜਾਧਾਰਨ
ਮਨੁੱਖਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਭੀ ਇਹ ਦੇਖੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਜਾਰਜ ਟਾਮਸ, ਦੇਖੋ, ਟਾਮਸ।

ਜਾਰਜ ਪੰਚਮ, George V, ਜਾਰਜ ਪੰਚਮ ਭਾਰਤ ਦਾ ਵਰਤਮਾਨ
ਸ਼ਹਨਸ਼ਾਹ ਅਤੇ ਇੰਗਲੈਂਡ ਦਾ ਕਿੰਗ ਐਡਵਰਡ ਹਫਤਮ (Edward
VIII) ਦਾ ਮਹਾਰਾਣੀ Alexandra ਦੇ ਪੋਟੋ ਛੋਟਾ ਪੁਤ੍ਰ ਜਿਸਦਾ
ਜਨਮ ੧੮੬੫ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ, ਇਹ ਆਪਣੇ ਵਡੇ ਭਾਈ ਦੇ ਮਰਨਪੁਰ
੧੮੮੨ ਵਿੱਚ ਕਲੀ ਅਹਿਦ ਬਣਿਆ, ਮਹਾਰਾਣੀ ਮੇਰੀ Mary
ਨਾਲ ੧੮੮੩ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਦੀ ਹੋਈ, ੧੮੮੫ ਵਿੱਚ ਭਾਰਤ ਜਾਕਾ
ਬੀਤੀ, ਮਈ ਸਨ ੧੮੧੦ ਵਿੱਚ ਪਿਤਾ ਦੇ ਦੋਹਾਂਤ ਹੋਣ ਪੁਰ ਬਾਦਸ਼ਾਹ
ਹੋਇਆ, ਇਸਦੇ ਤਖ਼ਤ ਬੈਠਣੇ ਦੀ ਰਸਮ ਸਨ ੧੮੧੧ ਵਿੱਚ ਵਡੀ
ਧੁਮਧਾਮ ਨਾਲ ਇੰਗਲੈਂਡ ਹੋਈ ਅਤੇ ਇਸੇ ਸਨ ਮਹਾਰਾਣੀ ਅਤੇ
ਸ਼ਹਨਸ਼ਾਹ ਨੇ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਵਿੱਚ ਆ ਕੇ ਤਾਜਪੋਸ਼ੀ ਦਾ ਦਰਬਾਰ ਦਿੱਲੀ
ਕੀਤਾ।

੬ ਮਈ ੧੮੩੫ ਨੂੰ ਜਿਲਸਰ ਜੁਕਲੀ ਇੰਗਲੈਂਡ ਅਤੇ ਇੰਡੀਆ
ਵਿਚ ਧੁਮਧਾਮ ਨਾਲ ਮਨਾਈ ਗਈ।

ਜਾਰਚਾਰ, ਭਾ ਜੁ ਅਰਜੰਤ ਵਿਰਲਾਪ, “ਚੋਵੈ ਜਾਰ ਜਾਰ ਧੁਨੈ
ਸੀਸ ਛਾਤੀ,” (ਸਲੋਹ)

ਜਾਰਨ, ਸੰਗਤਾ—ਜਰਨਤਾ, ਬੁਝਾਪਾ, ਜਰਾ ਦਾ ਭਾਵ।

ਜਾਰਣ, ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਜਲਾਉਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ, ਭਸਮ ਕਰਨਾ।
੨ ਜੀਲਾ, ਜੀਲਕ।

ਜਾਰਤ, ਜਲਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਕੂਕਦਾ ਹੈ, “ਕੇਸ ਕੇਸ ਲਗ ਚਹੁ ਦਿਸ
ਜਾਰਤ,” (ਕੁਪੁਸੁ) ੨ ਅ ਜੁ ਜਾਰਤ, ਸੰਗਤਾ—ਮੁਲਾਝਾਰ,
ਦਰਸ਼ਨ, “ਮੱਕਾ ਆਵਾਜਾਰਤ ਤੋਰੀ,” (ਨਾ ਪੁ.) ਦੇਖੋ, ਜ਼ਯਾਰਤ।
੩ ਕੁਰੂ ਪੀਠ ਅਥਵਾ ਪਵਿਤ੍ਰ ਅਸਥਾਨ ਦਾ ਦਰਸ਼ਨ।

ਜਾਰਨ, ਦੇਖੋ, ਜਾਰਣ।

ਜਾਰਨੀ, ਸੰ. ਜਾਰਿਣੀ, ਜਾਰ ਨਾਲ ਪ੍ਰੀਤਿ ਕਰਨ ਵਾਲੀ, ਵਿਭਚਾਰਿਨੀ,
“ਜੇ ਮਾਂ ਹੋਵੈ ਜਾਰਨੀ,” (ਭਾਰੂ)

ਜਾਰਬਾਰ, ਫ਼ਿ. ਵਿ—ਜੁਲਾ (ਅਕਨਿ) ਨਾਲ ਭਸਮ ਕਰਕੇ, ਫੁਕ
ਸਾੜਕੇ, “ਜਾਰਬਾਰ ਕਰ ਨਾਬ,” (ਚਰਿਤ੍ਰ ੨੪੨)

ਜਾਰਿ, ਫ਼ਿ. ਵਿ—ਜਲਾਏ, ਭਸਮ ਕਰਕੇ। ੨ ਸੰਗਤਾ—ਜਲਾਨੇ
ਵਾਲੀ ਅਕਨਿ। ੩ ਜੁਲਾ ਮੇਂ, ਅਕਨਿ ਵਿੱਚ, “ਮੇਕਉ ਖਾਨਿ
ਜਾਰਿ,” (ਬਸੰਤ ਕਬੀਰ) ੪ ਸਿੰਧੀ, ਇਸਤ੍ਰੀ। ੫ ਜਰਣ (ਜਲਾਉਣ)
ਦਾ ਅਮਰ, ਜਲਾ, ਦਗਧਕਰ, “ਨਾਨਕ ਜਿਸੁ ਪਿੰਜਰ ਮਹਿ ਬਿਰਹਾ
ਨਹੀ ਸੇ ਪਿੰਜਰ ਨੈ ਜਾਰਿ,” (ਮ: ੨ ਵਾਰ ਸੁੀ)

ਜਾਰੀ, ਜਲਾਈ, ਦਗਧ ਕੀਤੀ, “ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਮਾਇਆ ਨੈ ਜਾਰੀ,”
(ਅਜਾ ਕਬੀਰ) ੨ ਸੰਗਤਾ—ਜਾਲੀ, ਫਾਹੀ, “ਬੇਚਤ ਦੈ ਕਰ ਚੀਵਰ
ਜਾਰੀ,” (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੩ ਜਾਰਕ੍ਰਿਯਾ, “ਕਾਨ ਕਹਰੇ ਹਮ ਖੋਲਹਿ
ਜਾਰੀ,” (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ਕਾਮਕ੍ਰੀਤਾ ਕਰੀਏ। ੪ ਦੇਖੋ, ਯਾਰੀ।

ਪ ਅ ੫੫ ਵਿ—ਜਲਦਾ. ਪੁਰਲਿਤ. “ਭਯੋ ਖੁਨ ਜਾਰੀ.” (ਸਲੋਹ)
ਜਾਜ਼. ਦੇਖੋ, ਜਾਰਜ ੨ ਅਤੇ ੩.

ਜਾਲ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਭਰੋਖਾ। ੨ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਫਸਾਉਣ ਲਈ ਤੰਤੂਆਂ
(ਤੰਦਾਂ-ਤਾਕਿਆਂ) ਦੀ ਬਣਾਈ ਹੋਈ ਫਾਸੀ. “ਮਛਲੀ ਜਾਲ ਨ
ਜਾਇਆ.” (ਸੁੀ ਮ: ੧) ੩ ਪੀਲੂ ਦਾ ਦਰਖਤ. ਮਾਲ. ਬਣ.
“ਜਾਲ ਬਿਰਫ਼ ਕੀ ਫਾਯਾ ਹੋਰੀ.” (ਗੁਪਤ) ੪ ਸਮੁਦਾਯ. ਗਰੇਹ.
“ਨਾਸ ਡੇਏ ਅੱਖ ਜਾਲ.” (ਗੁਪਤ) ੫ ਅਹੰਕਾਰ। ੬ ਅੱਖ ਦਾ
ਜਾਲ. “ਧੁੰਧ ਜਾਲ ਪੁਵਾਲ ਖਾਂਸੀ.” (ਸਲੋਹ) ਦੇਖੋ, ਪੁਵਾਲ ੩।
੭ ਅ ੫੫ ਜਾਜ਼. ਚੁਠੀ ਬਣਾਉਣਾ। ੮ ਫਰੇਬ. ਧੋਖਾ. “ਜਾਲ ਅਨੇਕ
ਨਿਸਾਚਰ ਕਰੇ.” (ਸਲੋਹ) ੯ ਸਿੰਧੀ. ਜਾਲ. ਇਸਤ੍ਰੀ.

ਜਾਲਉ. ਜਲਾਉ. “ਜਾਲਉ ਐਸੀ ਰੀਤਿ, ਜਿਤੁ ਮੈ ਪਿਆਰਾ
ਵੀਸਰੈ.” (ਮ: ੧ ਚਾਰ ਵਡ) ੨ ਜਲਉ. ਮੈ ਜਲਉਨਾ ਹਾਂ। ੩ ਮੈ
ਜਲਵਾਂ.

ਜਾਲਸਾਜ. ਡਾ ੫੫ ਸਮਲਸਾਜ. ਵਿ—ਸਮਲ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲਾ.
ਫਲੀਆ. ਫਰੇਬੀ. ਧੋਖਾ ਦੇਣ ਵਾਲਾ.

ਜਾਲਹ. ਡਾ ੫੫ ਜਾਲਹ. ਸੰਗਤ—ਓਲਾ. ਕਤਾ. ਹਿਮੋਪਲ. ਕਰਕਾ.

ਜਾਲਹੁ. ਦੇਖੋ, ਜਲਉ। ੨ ਜਾਲੈ. ਤੁਸੀਂ ਜਲਾਉ.

ਜਾਲਕ. ਵਿ—ਜਲਾਉਣ ਵਾਲਾ. ਦਰਧ ਕਰਤਾ. “ਕਲਮਲ ਸਗਲੇ
ਜਾਲਕਾ.” (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੧) ੨ ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਭੁੱਲ ਦੀ ਕਲੀ।
੩ ਸਮੂਹ. ਗਰੇਹ। ੪ ਬੋਲਾ। ੫ ਪੰਛੀਆਂ ਦਾ ਆਲਾਪ.

ਜਾਲਕਾ. ਹੇ ਜਾਲਨ ਵਾਲੇ! ਦੇਖੋ, ਜਲਕ ੧। ਦੇਖੋ, ਜਾਲਿਕਾ.

ਜਾਲਕ. ਫਿ. ਵਿ—ਜਲ ਤਕ. ਜੋ ਲੈ. “ਜਾਲਕ ਚਿਤ ਨ ਆਵਟੀ.”
(ਚਾਰ ਸੁਰੀ ਮ: ੨) ੨ ਸਿਸ ਵਾਸਤੇ. ਸਿਸ ਲਈ.

ਜਾਲਣ } ਫਿ—ਜਲਾਉਣਾ। ੨ ਸੰਗਤ—ਈਧਨ। ੩ ਸਿੰਧੀ.
ਜਾਲਣੁ } ਸਹਾਰਣਾ। ੪ ਸਮਾਂ ਵਿਤਾਉਣਾ. ਵਕਤ ਗੁਜ਼ਾਰਨਾ.

“ਜਾਲਣ ਗੋਰਾ ਨਾਲਿ ਉਲਾਸੇ ਜੀਅ ਸਹੇ.” (ਆਸਾ ਫਰੀਦ)

ਜਾਲਨਾ. ਫਿ—ਜਲਾਉਣਾ. ਦਰਧ ਕਰਨਾ। ੨ ਐਕਾ ਸਮਾਂ ਲੰਬਾਉਣਾ
(ਵਿਤਾਉਣਾ).

ਜਾਲਪ. ਗੁਰੁਪਦ ਕਰਤਾ ਇੱਕ ਭੱਟ. “ਸਕਯਕ ਸੁ ਸਿਧ ਜਲਪ
ਭਣੈ.” (ਸਵੈਯੋ ਮ: ੩ ਕੇ) “ਜਾਲਪਾ! ਪਦਾਰਥ ਇਤਭੇ” (ਸਵੈਯੋ
ਮ: ੩ ਕੇ)

ਜਾਲਪਾ. ਸੰਗਤ—ਭਾਣੀ ਦੀ ਦੇਵੀ. ਦੇਖੋ, ਜਲਪਨ. “ਜਲਪਾ
ਜਗੰਤੀ.” (ਅਕਾਲ) ੨ ਦੇਖੋ, ਜਲਪਾ ੩ ਜਲਪਾਗਿਰਿ ਵਿੱਚ
ਪੁਜਤ ਦੁਰਗਾ. ਜਲਪੇਸ਼ਰੀ. ਦੇਖੋ, ਜਲਪੀਥ.

ਜਲਪਾਦ. ਹੰਸ ਬੱਤਕ ਆਦਿ ਉਹ ਜੀਵ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪੈਰ ਤਿੰਨੀਏਰ
ਹੋਣ. ਪੈਰ ਦੀਆਂ ਉਂਗਲਾਂ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਜਾਲ ਹੋਵੇ. Web-
footed.

ਜਲਪੀਥ } ਪੂਰਵੀ ਬੰਗਾਲ ਦੇ ਜਿਲੇ ਜਲਪਾਗਿਰਿ ਵਿੱਚ ਤਿਸਤਾ
ਜਲਪੇਸ਼ੁਰ } ਨਦੀ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਮਹਾਦੇਵ ਦਾ ਮੰਦਿਰ. ਇਸ ਦਾ
ਨਾਮ ਜਪੇਸ਼ੁਰ ਭੀ ਹੈ. ਪੁਰਾਣਾਂ ਵਿੱਚ ਜਲਪੀਥ ਦੀ ਬਹੁਤ ਮਹਿਮਾ

ਦੇਖੀਦੀ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਕਾਲਿਕਾਪੁਰਾਣ ਅ: ੨੨.

ਜਾਲਪ੍ਰਾਯਾ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਕਵਚ (ਸੱਜੇਆ), ਜੋ ਲੋਹੇ ਦੀਆਂ
ਕਤੀਆਂ ਦਾ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੋਵੇ. ਇਹ ਵਸਤੂ ਦੀ ਤਰਾਂ ਪਹਿਨੀਦਾ
ਹੈ.

ਜਾਲਮ. ਅ ੫੬ ਜਾਲਮ. ਵਿ—ਜੁਲਮ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰ.
ਕਾਲਮ. ਗੱਦਾਰ. ਅਸਭਾਸ਼ਾ ੩ ਨੀਚ. ਕਮੀਨਾ.

ਜਾਲਮ ਸਿੰਘ. ਜਲ ਫਕਾਣ ਵਾਲਾ ਦਸਮੇਸ਼ ਦਾ ਨਵਰ. ਦੇਖੋ,
ਜਾਲਿਮ ੨.

ਜਾਲਮੀਕ. ਜਾਲਿਮ. ਭਾਬਡ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. “ਜਮਧਰ ਜੰਗ
ਜਲਮੀਕ.” (ਗੁਪਤ)

ਜਾਲਾ. ਸੰਗਤ—ਜੰਗਲ. ਮਿਲ. “ਲਹੈ ਮਨ ਕੀ ਜਾਲਾ.” (ਵਡ ਭੰਤ
ਮ: ੧) ੨ ਜਲ. ਬੰਧਨ. “ਅਮਰ ਅਜੋਨੀ ਜਾਤਿ ਨ ਜਾਲਾ.”

(ਬਿਲਾ ਮ: ੧ ਬਿਤੀ) “ਫਾਬੀ ਮਛਲੀ ਕਾ ਜਾਲਾ ਡੂਟਾ.” (ਰਾਮ ਮ:
੫) ੩ ਅੱਖ ਦਾ ਆਵਰਣ. ਨਜਰ ਨੂੰ ਢਕ ਲੈਣ ਵਾਲੀ ਇੱਕ ਭਾਰੀਕ

ਤਿੱਲੀ। ੪ ਮਕਤੀ ਆਦਿ ਜੀਵਾਂ ਦਾ ਜਾਲ। ੫ ਇੱਕ ਖਤੀ ਗੋਤ।
੬ ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਪੈਦਾ ਹੋਈ ਕਾਟੀ। ੭ ਆਲਾ. ਤਾਕ। ੮ ਵਿ—

ਜਲਾਇਆ.

ਜਾਲਿ. ਫਿ. ਵਿ—ਜਲਾਏ. ਦਰਧ ਕਰਕੇ. “ਜਾਲਿ ਮੇਹੁ ਘੀਸ ਮਸੂ
ਕਰਿ.” (ਸੁੀ ਮ: ੧) ੨ ਸੰਗਤ—ਅਗਨਿ. “ਚਿੰਤਾ ਜਾਲਿ ਤਨੁ

ਜਾਲਿਆ.” (ਮਾਰੂ ਕਬੀਰ) ੩ ਜਲ ਵਿੱਚ. ਜਲਤੰਤੂ ਮੈਂ. “ਭੁੰ ਕੈਸੇ
ਆਇ ਫਾਬੀ ਜਾਲਿ?” (ਮਲਾ ਅ: ਮ: ੧)

ਜਾਲਿਕ. ਸੰ. ਜਲ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਮਦਾਰੀ. ਭਾਜੀਗਰ।
੩ ਮਕਤੀ.

ਜਾਲਿਕਾ. ਸੰ. ਫੰਦਾ. ਭਾਹੀ। ੨ ਕਵਚ. ਸੱਜੇਆ। ੩ ਮਕਤੀ।
੪ ਲੋਹਾ। ੫ ਡਿਧਵਾ ਇਸਤ੍ਰੀ.

ਜਾਲਿਮ. ਦੇਖੋ, ਜਲਮ। ੨ ਭਿੰਗ. ਪੁਖਤ. ਚੋਰਾਵਰ. ਇਸੇ ਅਰਥ
ਨੂੰ ਲੈਕੇ ਰਾਜਪੂਤਾਨੇ ਵਿੱਚ ਜਾਲਿਮਸਿੰਘ ਨਾਮ ਪ੍ਰਤਾਪੀ ਪੁਰੁਸ਼ਾਂ ਦੇ
ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਜਲਮ ਸਿੰਘ.

ਜਾਲੀ. ਛੋਟਾ ਜਾਲ. “ਜਾਲੀ ਰੈਨਿ ਜਾਲੁ ਦਿਨੁ ਹੂਆ.” (ਮਾਰੂ ਮ:
੧) ੨ ਜਲਾਈ. ਦਰਧ ਕੀਤੀ. “ਮਰਤੀ ਭਰ ਅਗਨਿ ਸੋਗਿ ਜਾਲੀ.”

(ਗੁਰੂ ਕਬੀਰ) ੩ ਸੂਤ, ਰੇਲਮ, ਧਾਤੂ, ਪੱਥਰ ਆਦਿ ਦੀ ਡਿਧਵਾਰ
ਰਚਨਾ। ੪ ਅ ੫੫ ਜਲਾਲੀ. ਵਿ—ਬਣਾਉਣੀ. ਨਕਲੀ. ਜੋ ਅਸਲ
ਨਹੀਂ। ੫ ਫਰੇਬੀ. ਜਾਲ ਕਰਨ ਵਾਲਾ.

ਜਾਲੋਨਿ. ਜਲਾਉਂਦੇ ਹਨ. “ਤਨ ਏਵੈ ਜਾਲੋਨਿ.” (ਸ. ਫਰੀਦ)

ਜਾਲੰਧਰ. ਵਿ—ਜਲੰਧਰ ਨਾਲ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਸੰਬੰਧ। ੨ ਸੰਗਤ—
ਦੇਖੋ, ਜਲੰਧਰ। ੩ ਗੋਰਖਨਾਥ ਦਾ ਇੱਕ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਚੇਲਾ. ਜਲੰਧਰਨਾਥ.

ਜਾਲੰਧਰੀ. ਦੇਖੋ, ਜਲੰਧਰੀ.

ਜਾਵਸਿ. ਜਾਵੇਕਾ.

ਜਾਵਕ. ਸੰ. ਮਹਾਵਰ. ਅਸਭਾਸ਼ਾ ਇਸ ਨਾਲ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਹੱਥ ਪੈਰ
ਰੰਗਦੀਆਂ ਹਨ। ੨ ਕਈ ਕਈ ਮੋਹਦੀ ਨੂੰ ਜਾਵਕ ਆਖਦੇ ਹਨ, ਪਰ

ਜਾਵਕ ਭਿੰਨ ਪਦਾਰਥ ਹੈ। ੩ ਦੇਖੋ, ਯਾਵਕ।

ਜਾਵਣਾ. ਕ੍ਰਿ—ਜਾਣਾ. ਭਮਨ ਕਰਨਾ.

ਜਾਵਤ. ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ੨ ਸੰ. ਯਾਕਤ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਜਬ ਤਕ. ਜਦ ਤੋੜੀ. "ਜਾਵਤ ਬੁਧਮ ਨ ਬਿੰਦ ਤੇ." (ਸਹਸ ਮ: ੧)

ਜਾਵਦ. ਦੇਖੋ, ਜਾਵਤ ੨.

ਜਾਵਦੇਕ. ਸੰ. ਯਾਕਆਤ—ਯਕ—ਯਾਵਨਮਾਤ੍ਰ—ਏਕ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਸਿਸ ਕਦਰ ਹਨ, ਸਭ ਇੱਕ. "ਪਰਤਿਅ ਦੀਰਘ ਸਮਨ ਲਖੁ ਜਾਵਦੇਕ, ਜਨਨਿ ਭਗਨਿ ਸੁਤਾ ਰੂਪਕੇ ਨਿਹਾਰੀਐ." (ਭਾਵ ਕ)

ਜਾਵਲ. ਪੁ. ਸੰਗਤ—ਜੰਗਰ. ਮਿਲਾ ੨ ਸਿਵਾਲ.

ਜਾਵਲੀਪੁਰ. ਵਰਤਮਨ ਸੰਬਲਪੁਰ.

ਜਾਵਾ } ਜਾਂਵਾਂ. ਜਾਉਂ. "ਹਉ ਦਾਈ ਕੈ ਦਰਿ ਜਾਵਾ?" (ਫਤ ਮ: ੧)
ਜਾਂਵਾਂ }

ਜਾਵਾਈ. ਜਾਮਾਤਿ. ਦਾਮਾਦ. ਪੁਤ੍ਰੀ ਦਾ ਪਤਿ. "ਪੁਤ੍ਰੀ ਭਾਤੀਈ ਜਾਵਾਈ." (ਮ: ੪ ਵਾਰ ਬਿਲਾ)

ਜਾਵਾਨਿ. ਦੇਖੋ, ਜਾਵਾਨਿ.

ਜਾਵਿਤ੍ਰੀ. ਸੰ. ਜਾਤਿਪਤ੍ਰੀ. L. Myristica Fragrans.

ਸੰਗਤ—ਜਾਕਫਲ ਦੇ ਉੱਪਰਲਾ ਫਿਲਕਾ, ਜੋ ਬਹੁਤ ਸੁਗੰਧ ਵਾਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਇਹ ਪੁਲਾਉ ਆਦਿ ਫੋਜਲਾਂ ਅਤੇ ਅਲੇਕ ਦਵਾਈਆਂ ਵਿੱਚ ਵਰਤੀਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਦੀ ਤਾਸੀਰ ਕਰਮ ਤਰਾ ਹੈ. ਜਾਵਿਤ੍ਰੀ ਕਫ, ਮੁਖ ਅਤੇ ਪੇਟ ਦੇ ਕੀੜੇ, ਖਾਂਸੀ, ਚਮਨ ਆਦਿਕ ਰੋਗ ਦੂਰ ਕਰਦੀ ਹੈ. ਇਲ ਇਮਾਗ ਨੂੰ ਤਾਕਤ ਦਿੰਦੀ ਹੈ. ਕਾਮ ਦੀ ਸ਼ਕਤਿ ਵਧਾਉਂਦੀ ਹੈ. ਪੇਂਠਿਆਂ ਵਿੱਚ ਝੁਰਤੀ ਲਿਆਉਂਦੀ ਹੈ. ਮਸਾਲੇ ਦੇ ਰੋਗ ਦੂਰ ਕਰਦੀ ਹੈ. ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਦੇ ਰਿਹਮ ਦੇ ਰੋਗਾਂ ਲਈ ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਫੁਟਕਾਰੀ ਹੈ.

ਜਾਵੀ. ਜਾਵੇਗੀ. ਦੂਰ ਹੋਵੇ, "ਤਿਨਾ ਭੁਖ ਸਭਿ ਜਾਵੀ." (ਤਿਲ ਮ: ੪) ੨ ਜਾਣ ਵਾਲੀ.

ਜਾਵੀਯਹ. ਅ ੫੫ ਸੰਗਤ—ਭੁਟਾ. ਕੋਨ. ਕੋਸ਼ਾ. ਨੁੱਕਰ.

ਜਾਵੇਦ. ਭਾ ੫੫ ਵਿ—ਦਾਯਮੀ. ਨਿਰਤ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ.

ਜਾਝ. ਸੰਗਤ—ਜਝਾਂ ਦਾ ਸਮੁਦਾਯਾ ੨ ਜਟਾ ਦਾ ਸੰਬੰਧਤਾ ੩ ਦੇਖੋ, ਜਾਝ.

ਜਾੜਾ. ਦੇਖੋ, ਜਾਝਾ ੨ ਦੇਖੋ, ਜਾੜ ੧। ੩ ਖਤ੍ਰੀਆਂ ਦਾ ਇੱਕ ਗੋਤ. ਦੇਖੋ, ਮਨਸੂਰ ਪੁਰ.

ਜਾੜ੍ਹ. ਸੰਗਤ—ਦਾੜ੍ਹ. ਦੰਸ੍ਰਾ. ਪੀਹਣ ਵਾਲਾ ਦੰਦ.

ਜਿ. ਸਰਵ—ਜੀ. ਜੇਹੜਾ. "ਤਿਨ ਕੀ ਭਾਟੀ ਸਦਾ ਸਭੁ ਹੈ ਜਿ ਨਾਮਿ ਰਹੇ ਲਿਵ ਨਾਇ" (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੩) "ਜਿ ਮਤਿ ਕਹੀ ਜੈਦੇਵ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੩ ਕੇ) ੨ ਜਿਸ. "ਜਿ ਦਿਹ ਨਾਲਾ ਕਪਿਆ." (ਸ. ਭਰੀਦ) ੩ ਸੰ. ਜਿ. ਧਾ—ਜਿੱਤਣਾ, ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੇਰੇ ਰਹਿਣਾ.

ਜਿਉ. ਸੰਗਤ—ਜੀਵਾ ੨ ਮਨ. "ਜਿਉ ਮੋਹਿਓ ਉਨ ਮੋਹਨੀ ਭਾਲ." (ਗਉ ਮ: ੫) ੩ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਜੈਸੇ. ਜਿਵੇਂ. ਜਿਸ ਤਰਾ. "ਜਿਉ ਹੋਵੈ

'ਪੁਨਧੀ ਭਰਮ ਭੁਲਕ ਆਖਦੇ ਹਨ.

ਸਾਹਿਬ ਜਿਉ ਮੇਲੁ." (ਸੋਹਿਲਾ) "ਜਿਉ ਆਇਆ ਤਿਉ ਜਾਵਹਿ ਝਰੇ." (ਰਾਮ ਅ: ਮ: ੧)

ਜਿਉਨਾਰ. ਸੰ. ਜੇਸਨਾਰ—ਜੇਮਨਾਰ. ਖਾਣ ਯੋਗਤ ਪਦਾਰਥ. "ਕਾਸ੍ਰਕਾ ਸਭ ਦੇਸ ਕੀ ਸਭ ਦੇਸ ਕੀ ਜਿਉਨਾਰ." (ਫਤਾਨ) ੨ ਭੋਜਨ। ੩ ਰਸੋਈ.

ਜਿਉਪੁਣੀ. ਜੀਵ (ਜਲ) ਪੁਣੀ (ਜੰਤੂ). ਜਲਜੰਤੂ. ਮੱਛ ਆਦਿ. "ਜਿਉ ਪੁਣੀ ਜਲ ਬਿਨੁ ਹੈ ਮਰਤਾ." (ਸੁਹੀ ਅ: ਮ: ੪)

ਜਿਉਰ. ਦੇਖੋ, ਜੇਹਰਾ ੨ ਦੇਖੋ, ਜੜੋਰ.

ਜਿਅ. ਸੰਗਤ—ਜੀਵਾ ੨ ਮਨ. ਚਿੰਤਾ ੩ ਪੁਣੀ। ੪ ਜੀਵਨ.

ਜਿਆ. ਭਾ ੫੫ ਜਝਾਂ. ਸੰਗਤ—ਨੁਕਸਾਨ. ਹਾਨਿ। ੨ ੫੫ ਜਿਆ. ਵਿ—ਝੋਪ ਦਾ ਡਰਿਆ. ਚੁੰਦਰੂ. ਫੁਸੈਲਾ.

ਜਿਆਹੀ. ਜਿਵਾਉਂਦਾ ਹੈ. ਜੀਵਨ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ੨ ਜੇਮਨ ਕਰਾਹੀ. ਖਵਾਉਂਦਾ ਹੈ. "ਨਿਰ ਆਦਰ ਕੈ ਸਤਿਨ ਜਿਆਹੀ." (ਫੁਵਿ ੧੦)

ਜਿਆਦਹ } ਅ ੫੫ ਜਯਾਦਹ. ਵਿ—ਅਧਿਕ. ਵਿਸੇਸ. ਭਹੁਤਾ.
ਜਿਆਦਾ }

ਜਿਆਨ. ਦੇਖੋ, ਜਯਾਨ.

ਜਿਆਫਤ. ਦੇਖੋ, ਜਯਾਫਤ.

ਜਿਆਰਤ. ਦੇਖੋ, ਜਯਾਰਤ ਅਤੇ ਜਾਰਤ ੨.

ਜਿਆ. ਦੇਖੋ, ਜੁਆਂ.

ਜਿਸ } ਸਰਵ—ਜਿਸਪ੍ਰਤਿ. ਜਿਸੇ. ਜਿਸ ਨੂੰ. "ਜਿਸ ਕਉ ਹਰਿ
ਜਿਸਹ } ਪ੍ਰਭੁ ਮਨਿ ਚਿਤਿ ਆਵੈ." (ਲੁਖਮਨੀ) "ਜਿਸਹਿ
ਜਿਸਹਿ } ਜਗਾਇ ਪੀਆਵੈ ਇਹੁ ਚਲੁ." (ਸੋਹਿਲਾ)

ਜਿਸਤ. ਸੰਗਤ—ਜਮ. ਵਿਅਮ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ. ਜੋ ਟੌਕ ਨਹੀਂ. ਜੈਸੇ ਦੇ, ਚਾਹ, ਅੱਠ ਆਦਿ. ਜਸਤਾ ੨ ਸੰ. ਜਸਦ. ਇੱਕ ਧਾਤੂ. ਜਸ੍ਹਾ. Zinc। ੩ ਦੇਖੋ, ਜਿਝੁ.

ਜਿਸਨ. ਸੰ. ਜਿਝਾ—ਜਿਸ੍ਹਾ. ਸੰਗਤ—ਵਿਸਨ। ੨ ਇੰਦ੍ਰ. "ਕ੍ਰਿਸਨ ਭਗਤ ਕੇ ਮੇਖਦ ਜਿਸਨ." (ਭੁਪ੍ਰਸੁ) ੩ ਅਰਚਨਾ। ੪ ਸੂਰਜ। ੫ ਵਿ—ਜਿੱਤਣ ਵਾਲਾ. ਵਿਜਯੀ.

ਜਿਸਨਾ. ਦੇਖੋ, ਜਿਅਨ ੨. "ਹੈ ਪਤਿ ਜਿਸਨਾ ਰੂਪ ਸਹੀ." (ਨਾਪੁ) ਇੰਦ੍ਰ ਦਾ ਸੁਆਮੀ.

ਜਿਸਨਾਂਤਕ. ਜਿਸ੍ਹਾ (ਇੰਦ੍ਰ) ਦਾ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਦੈਤ. (ਸਨਾਮ)

ਜਿਸਨੁ. ਦੇਖੋ, ਜਿਸਨ.

ਜਿਸਨੁ ਅਨੁਜ. ਜਿਸ੍ਹਾ (ਇੰਦ੍ਰ) ਦਾ ਅਨੁਜ (ਛੋਟਾ ਭਾਈ) ਦਾਮਨ (ਜਨਮ)

ਜਿਸਨੁਦੀਸ } ਜਿਸ੍ਹਾ (ਇੰਦ੍ਰ) ਦਾ ਸੁਆਮੀ ਕਸਤੂਰ. (ਸਨਾਮ)
ਜਿਸਨੁਦੇਸ }

ਜਿਸਮ. ਅ ੫੫ ਜਿਸਮ. ਸੰਗਤ—ਦੇਹ. ਬਰੀਰ.

ਜਿਸੁ. ਦੇਖੋ, ਜਿਸ. "ਜਿਸੁ ਸਿਮਰਤ ਦੁਖਭੇਰਾ ਚਰੈ." (ਗਉ ਮ: ੫)

ਜਿਸੈ. ਸਰਵ—ਜਿਸ ਨੂੰ. ਜਿਸ ਦੇ. "ਦੂਖ ਰਿਸੈ ਪਹਿ ਆਖੀਅਹਿ

ਸੁਖ ਜਿਸੇ ਹੀ ਪਾਸਿ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧)

ਚਿਸ਼ੂ. ਡਾ ੨; ਵਿ—ਬੁਰਾ. ਭੈੜਾ। ੨ ਭੱਦਾ. ਬਦਸ਼ਕਲ.

ਜਿਸ਼ੂ. ਦੇਖੋ, ਜਿਸਨ.

ਜਿਹ. ਸਰਵ—ਜਿਸ. ਜਿਸ ਦੇ. "ਜਿਹ ਪੁਸਾਦਿ ਧਰ ਉਪਰਿ ਸੁਖਿ ਬਸਹਿ." (ਸੁਖਮਨੀ) "ਜਾਤਿ ਅਗੁ ਪਾਤਿ ਨਹਨ ਜਿਹ." (ਜਾਪੁ) ੨ ਜਿਸ ਸੇ. ਜਿਸ ਸਾਥ. "ਆਰ ਨਹੀ ਜਿਹ ਭੋਪਉ." (ਸੋਭ ਰਵਿਦਾਸ) ੩ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਜਿਥੇ. ਜਹਾਂ. "ਜਿਹ ਪਉੜੇ ਪੁਤ੍ਰ ਸ੍ਰੀ ਗੋਪਾਲ." (ਭੈਰ ਆ: ਕਬੀਰ) ੪ ਸੰ. ਜਨਾ—ਧਨੁਖ ਦਾ ਚਿੱਲਾ. ਡਾ ੨, ਜਿਹ "ਮ੍ਰਿਤਕ ਸਰਪ ਨਿਹਾਰਕੈ ਜਿਹ ਅਗੁ ਤਾਹਿ ਉਠਾਇ." (ਪਰੀਕ੍ਰਿਤਰਾਜ) ੫ ਵਡ—ਧਨਕ। ੬ ਸ਼ਾਬਾਸ਼। ੭ ਵਾਹ ਵਾਹ!

ਜਿਹਧਰ. ਸੰਗਤ—ਜਿਹ (ਚਿੱਲਾ) ਧਾਰਨ ਵਾਲਾ ਧਨੁਖ. (ਸਨਾਮਾ) ਜਿਹਧਰਸੁਤ. ਸੰਗਤ—ਜਿਹਧਰ (ਧਨੁਖ) ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਤੀਰ. "ਜਿਹਧਰ ਪੁਛਮ ਬਖਾਨ, ਤਿਹ ਸੁਤ ਬਹੁਰ ਬਖਾਨਿਯੋ। ਸਭ ਕੇ ਨਾਮ ਪ੍ਰਮਾਨ, ਚਤੁਰ ਚਿੰਤ ਮਹਿ ਜਾਨਿਅਹੁ." (ਸਨਾਮਾ) ਜਿਥੇ ਬਸਤੁਨਾਮਮਾਲਾ ਵਿੱਚ ਤੀਰ ਨੂੰ ਧਨੁਖ ਅਤੇ ਭੱਬੇ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਨਿਖਿਆ ਹੈ, ਤਿਥੇ ਹੀ ਨਿਰੁਕੁ ਦੇ ਦੇਵਤਕਾਭ ਵਿੱਚ ਭੀ ਹੈ.

ਜਿਹਪਿਓ. ਜਿਸ ਪਾਸੇ. ਜਿਧਰ.

ਜਿਹਨ. ਆ ੨; ਜਿਹਨ. ਸੰਗਤ—ਬੁੱਧਿ. ਸਮਝ.

ਜਿਹਵਾ } ਸੰ. ਜਿਹਾ. ਸੰਗਤ—ਜੀਭ. "ਓ ਜਿਹਵਾ। ਕਰਉ ਸਤ
ਜਿਹਵ } ਖੰਡ." (ਭੈਰ ਨਾਮਦੇਵ) "ਰਾਹ ਬੇਦ ਜਿਹਵ ਭਨੇ."
ਜਿਹਵ } (ਸਾਹ ਮ: ੫ ਪਤਰਾਨ) "ਜਿਹਵਾ ਏਕੁ ਕਵਨੁ ਫੁਨ
ਬਹੀਐ?" (ਧਨਾ ਮ: ੫)

ਜਿਹਬੇਕ. ਜਿਹਵਾ—ਏਕ. ਇੱਕ ਜੀਭ ਨਾਲ. "ਬਭ ਜਿਹਬੇਕ ਬਡੇਯੋ?" (ਪਾਰਸਾਵ)

ਜਿਹਾ. ਦੇਖੋ, ਜੇਹਾ.

ਜਿਹਾਸਾ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਤਰਾਫ਼ ਕਰਨ ਦੀ ਇੱਛਾ.

ਜਿਹਾਸੁ. ਸੰ. ਵਿ—ਤਰਾਫ਼ਟ ਦੀ ਇੱਛਾ ਵਾਲਾ.

ਜਿਹਾਦ. ਦੇਖੋ, ਜਹਾਦ.

ਜਿਹੀਥਾ. ਸੰ. ਜਿਹੀਥਾ. ਸੰਗਤ—ਤਰਾਫ਼ ਦੀ ਇੱਛਾ. ਡੱਭਟ ਦੀ ਚਾਹ.

ਜਿਹੇ. ਦੇਖੋ, ਜੇਹੇ। ੨ ਦੇਖੋ, ਜੇਹੇ.

ਜਿਹਮ. ਸੰ. ਵਿ—ਟੇਵਾ। ੨ ਭੁਟਿਲ. ਭਪਟੀ। ੩ ਸੰਗਤ—ਅਧਰਮ। ੪ ਭਲ.

ਜਿਹੁ } ਦੇਖੋ, ਜਿਹਵਾ.
ਜਿਹਾ }

ਜਿਕਰ. ਆ ੨; ਜਿਕਰ. ਸੰਗਤ—ਪ੍ਰਸੰਗ। ੨ ਚਰਚਾ। ੩ ਬਾਦ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਸਿਮਰਣ। ੪ ਦੇਖੋ, ਜਿੱਕੁਰ.

ਮੇਰੀ, ਰੁੱਤੀ ਦੀ ਨੋਬ ਨੂੰ, ਜਿਸ ਤੇ ਚਿੰਤਾ ਲਾਉਂਦੇ ਹਨ, "ਜਿਹ" ਆਖਦੇ ਹਨ.

ਜਿਕਿਚਿਨੁ. ਵਾ—ਜੋ ਕੀਤੋਨ. ਕੀਤਾ ਹੈ. "ਸਭ ਉਮਤਿ ਵੇਖਹੁ ਜਿਕਿਚਿਨੁ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੩)

ਜਿਕੁ } ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਜਿਸ ਤਰਾਂ. ਜੈਸੇ. ਜਿਵੇਂ. ਜਿਉਂਕਰ.
ਜਿੱਕੁਰ }

ਜਿਕਰ. ਡਾ ੨ ਸੰ. ਧਕੁਰ—ਧਕ੍ਰਿਤ. ਆ. Liver. ਸੰਗਤ—ਫਲੇਜਾ. ਇਸ ਦਾ ਰੰਗ ਸੁਰਖੀ ਮਿਲਿਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਜਿਕਰ ਦਾ ਬਹੁਤ ਹਿੱਸਾ ਸੱਜੇ ਪਾਸੇ ਪਸਲੀਆਂ ਹੇਠਾਂ ਮੇਦੇ ਦੇ ਉੱਪਰ ਅਤੇ ਥੋੜਾ ਹਿੱਸਾ ਖੱਬੇ ਪਾਸੇ ਵੱਲ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਤੋਲ ਸ਼ਰੀਰ ਦੇ ਸਾਰੇ ਭੋਭ ਦਾ ਚਾਲੀਸਵਾਂ ਹਿੱਸਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਜਿਕਰ ਤੋਂ ਪਿੱਤ (ਸਫਰਾ) ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਜਦ ਇਹ ਆਪਣਾ ਕੰਮ ਛੱਡ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਸ਼ਰੀਰ ਰੋਗੀ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ੨ ਭਾਵ—ਹੋਸਲਾ. ਦਿਲੇਰੀ.

ਜਿਕਰਾ. ਸੰਗਤ—ਹੋਸਲਾ. ਧੀਰਕ. ਸਾਹਸ. ਦੇਖੋ, ਜੇਰਾ.

ਜਿਕਰੀ. ਡਾ ੨; ਵਿ—ਅੰਤਰੀਵ. ਦਿਲੀ। ੨ ਜਿਕਰ ਨਾਲ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਸੰਬੰਧ। ੩ ਭਾਵ—ਪਿਆਰਾ. ਜਿਵੇਂ—ਓਹ ਜਿਕਰੀ ਸੰਬੰਧੀ ਹੈ.

ਜਿੱਕਤਾ. ਵਿ—ਜੰਗ ਕਰਨ ਵਾਲੀ. ਲੜਾਈ. "ਜਿੱਕਤਾ ਜਾਲਪਾ." (ਪਾਰਸਾਵ)

ਜਿਕਾ. ਡਾ ੨; ਜਿਕਹ. ਸੰਗਤ—ਮਹਾਬਾਜੇ ਅਤੇ ਪ੍ਰਤਾਪੀ ਪੁਰਖਾਂ ਦੇ ਸਿਰ ਦਾ ਭੂਖਣ. ਜਿਕਾ ਅਤੇ ਕਲਗੀ ਰਾਜਚਿੰਨ੍ਹ ਹਨ.

"ਕੋਰਦਾਰ ਚਹੂੰ ਓਰਨ ਚੀਓ.

ਜਰੇ ਬਿਕੀਮਤ ਤਿਸ ਮਹਿ ਹੀਓ.

ਜਬਰ ਜੇਬ ਜੁਤ ਜਗਮਗਾਯੀ.

ਜਿਕਾ ਦਈ ਸਿਰ ਬੰਧ ਉਦਾਰੀ." (ਗੁਪਤੁ)

ਜਿਕੀਸਾ } ਸੰ. ਯਿਗੀਸਾ—ਜਿਕੀਸਾ. ਸੰਗਤ—ਜੋ ਕਰਨ. ਦੀ
ਜਿਕੀਥਾ } ਇੱਛਾ। ੨ ਉੱਦਮ. ਪੁਰਖਾਬਕ.

ਜਿਕਰਾਸਾ. ਸੰ. ਯਿਕਰਾਸਾ. ਸੰਗਤ—ਜਾਣਨ ਦੀ ਇੱਛਾ. ਸਮਝਣ ਦੀ ਚਾਹ.

ਜਿਕਰਾਸੀ } ਸੰ. ਯਿਕਰਾਸੁ. ਵਿ—ਸਾਣਨ ਦੀ ਇੱਛਾ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ.
ਜਿਕਰਾਸੁ } ੨ ਸੰਗਤ—ਕਰਾਨ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਦੀ ਜਿਸ ਨੂੰ ਇੱਛਾ ਹੈ।

੩ ਸਿੰਧ ਵਿੱਚ ਕੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪੰਥੀ ਇੱਕ ਫਿਰਕਾ ਜਿਸ ਦਾ ਪੂਰਾ ਨਾਉਂ "ਜਿਕਰਾਸੀ ਵਸਤੁ ਵਿਚਾਰੀ" ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਮੋਢੀ ਭਾਈ ਮੋਜ ਰਾਜ ਕੁਰੂ ਅੰਗਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਸਿੱਖ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਜਿਕਰਾਸੀ ਲੋਕ ਕੁਰੂ ਕੁੰਬ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਧਰਮ ਕੁੰਬ ਮੰਨਦੇ ਹਨ. ਜਪੁ ਮੁੰਦਾਵਣੀ ਆਨੰਦ, ਤਿੰਨ ਭਾਣੀਆਂ ਦਾ ਪਾਠ ਕਰਕੇ ਪਾਹੁਲ ਤਿਆਰ ਕਰਦੇ ਹਨ. ਨਾਮ ਕੁਰੂ ਕੁੰਬ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ ਰਖਦੇ ਹਨ. ਸਹਜਧਾਰੀ ਜਿਕਰਾਸੀ ਸਿੱਖ ਬਣਨ ਵੇਲੇ ਆਪਣੀ ਬੋਦੀ, ਅਤੇ ਕੋਸ਼ਧਾਰੀ ਜੂਝਾ ਖੋਲ੍ਹ ਕੇ ਕੁਰੂ ਮੰਤ੍ਰ ਦਾਤਾ ਦੇ ਹੱਥ ਫੜਾਉਂਦਾ ਹੈ. ਕੁਰੂ ਸਤਿਨਾਮੁ "ਅਤੇ ਸਿਰ ਮਸਤਕ ਰਖਣਾ ਪਾਚਬੁਹਮ" ਲਲੋਕ ਪੜ੍ਹਕੇ ਜੂਝਾ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ. ਕਰਾਹ ਪੁਸਾਦ ਲੋਰੇ ਦੀ ਕੰਝਣੀ ਨਾਲ ਭੋਟਾ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਸਿੱਖ ਬਣਨ ਵੇਲੇ ਧਰਮ ਤੇ ਸੱਤ ਚਿੰਨ੍ਹ ਮੰਤ੍ਰ ਵਿਧਿ ਨਾਲ ਧਾਰਨ ਕਰਾਏ

ਜਾਂਦੇ ਹਨ—

(ੳ) ਸਾਢੇ ਦਾ ਮੰਤ੍ਰ—“ਸਾਢਾ ਸਿਰ ਤੇ ਧਾਰੀਏ ਜਿਗੜਾਸੀ ਵਸਤੁ ਵਿਚਾਰ। ਨਾਨਕ ਨਿਮਖ ਨ ਵੀਸਰੈ ਸਤਿਨਾਮੁ ਕਰਤਾਰ।”

(ਅ) ਚਾਦਰ ਦਾ ਮੰਤ੍ਰ—“ਚਾਦਰ ਚਾਰ ਪਦਾਰਥ ਕਰੋ ਜਾਂ ਮਹਿ ਨਗਨ ਨ ਹੋਇ। ਨਾਨਕ ਕਹੈ ਸਿਗੜਾਸੀਓ, ਪਹਰੇ ਪਰਮਕਾਤਿ ਹੋਇ।”

(ੲ) ਕੰਢਣੀ ਦਾ ਮੰਤ੍ਰ—“ਕੰਢਣੀ ਸੋ ਕਰ ਮੋ ਧਰੇ ਜਾ ਪਰਿ ਰੁਤੁ ਭਿਖਾਲ। ਨਾਨਕ ਸੋ ਜਿਗੜਾਸੀ ਨਿਰਮਲ ਭਯਾ, ਜਿਨ ਪਾਈ ਰੁਤੁ ਤੇ ਘਾਲ।”

(ਸ) ਲਿੰਗੋਟੀ ਦਾ ਮੰਤ੍ਰ—“ਮਲਨ ਕਉ ਜੀਤਿਓ ਫੁਲਮਤਿ ਖੋਟੀ। ਜਡ ਕਾ ਆਤਬੰਦ ਸੀਲ ਲਿੰਗੋਟੀ। ਪਹਿਰ ਕੇ ਜਿਗੜਾਸੀ ਵਿਸ਼ੇ ਵਾਸ ਮੋਟੀ। ਨਾਨਕ ਆਖਿ ਏਹੀ ਕਰ ਲਿੰਗੋਟੀ।”

(ਹ) ਤਿਲਕ ਦਾ ਮੰਤ੍ਰ—“ਤਿਲਕ ਲਿਲਾਟ ਜਾਣੈ ਪ੍ਰਭੁ ਏਕਾ ਭੂਏ ਬ੍ਰਹਮ ਅੰਤਰਿ ਬਿਬੇਕ।”

(ਕ) ਮਾਲਾ ਦਾ ਮੰਤ੍ਰ—“ਹਰਿ ਹਰਿ ਅਖਰ ਦੁਇ ਇਹ ਮਾਲਾ। ਸਪਤ ਜਪਤ ਭਏ ਈਨ ਦਿਆਲਾ।”

(ਖ) ਜਨੇਊ ਦਾ ਮੰਤ੍ਰ—“ਦਇਆ ਕਪਾਹ ਸੰਤੋਖ ਸੂਤੁ ਜਡ ਕੰਢੀ ਸਤੁ ਫਟੁ। ਏਹ ਜਨੇਊ ਜੀਅ ਕਾ ਹੋਈ ਭਾਂ ਪਾਂਝੇ ਘਟੁ।

ਇਸ ਭੋਖ ਦੇ ਮੁਖੀਏ ਦੇਵਾ ਸਾਹਿਬ ਜੀ, ਭਗਤ ਭਗਵਾਨ ਜੀ, ਸੰਦਾ ਸਾਹਿਬ ਜੀ, ਟਹਲ ਰਾਮ ਜੀ ਆਦਿਕ ਹੋਏ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਗੱਦੀਆਂ ਦੇ ਥਾਂ ਕੰਢ, ਕੋਟਰੀ ਹੋਦਰਾਬਾਦ ਆਦਿਕ ਨਗਰਾਂ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹਨ। ਇਸ ਮਤ ਵਿੱਚ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾਬੀ ਅਤੇ ਜਿਗੜਾਸੀ ਸਾਧੂ ਭੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ, ਸਾਧੂ ਮਸੀਹੀ ਅਤੇ ਸਿੰਗਰਵੀ ਵਸਤੁ ਪਹਰਦੇ ਹਨ, ਤੇ ਹੁ ਰੰਗੇ ਵਰਸਿਤ ਹਨ।

ਜਿਘਕ੍ਰਸਾ. ਸੰ. ਸੰਗੜਾ—ਕੁਤਲ ਕਰਨ ਦੀ ਇੱਛਾ ਵਾਲਾ। ੨ ਖਾਣ ਦੀ ਇੱਛਾ।

ਜਿਘਕ੍ਰਸੁ } ਸੰ. ਵਿ—ਮਾਰਣ (ਬਧ ਕਰਨ) ਦੀ ਇੱਛਾ ਵਾਲਾ।
ਜਿਘਕ੍ਰਸੁ } ੨ ਖਾਣ ਦੀ ਇੱਛਾ ਵਾਲਾ।

ਜਿਚ. ਭਾ ੬; ਸੰਗੜਾ—ਤੰਗ ਆਉਂਟਾ। ੨ ਥਕ ਜਾਣਾ।

ਜਿਚਰ } ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਯਾਵਤ—ਚਿਰ. ਜਥ ਤਕ. ਜਦ ਤੋੜੀ।
ਜਿਚਰੁ } “ਜਿਚਰ ਸਾਬੀ ਨਾਲਿ.” (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੫) “ਜਿਚਰੁ ਘਟ
ਜਿਚਿਰ } ਅੰਤਰਿ ਹੈ ਸਾਸਾ.” (ਸੋਰ ਮ: ੩)

ਜਿਜਿਆ } ਦੇਖੋ, ਜੋਜੀਆ।
ਜਿਜੀਆ }

ਜਿਠਾਈ. ਸੰ. ਸੰਗੜਾ—ਜਠੇਸ਼ੂਪਨ. ਜੇਠਾਪਨ. ਬਚੁਰਗੀ. “ਭਾਰ ਕੀ ਜਿਠਾਈ.” (ਨਾਪੁ)

ਜਿਠਾਣੀ } ਸੰਗੜਾ—ਜਠੇਸ਼ੂ ਦੀ ਰਾਣੀ. ਜੇਠ ਦੀ ਵਹੁਟੀ. “ਦੇਰ
ਜਿਠਾਣੀ } ਜਿਠਾਣੀ ਮੁਈ ਦੂਖਿ ਸੰਤਾਪ.” (ਆਸਾ ਮ: ੫)

ਭਾਵ—ਆਸਾ ਤ੍ਰਿਸਨਾ।

ਜਿਠੇਰਾ. ਦੇਖੋ, ਜਠੇਰਾ. “ਘਰ ਕੇ ਜਿਠੇਰੇ ਕੀ ਚੂਕੀ ਕਾਣਿ.”

(ਆਸਾ ਮ: ੫) ਭਾਵ—ਧਰਮਰਾਜ ਦੀ ਕਾਣ ਮਿਟ ਗਈ।

ਜਿਣ. ਦੇਖੋ, ਜਿਣਿ ਅਤੇ ਜਿਨ। ੨ ਜਿੱਤ. ਫਤੇ ਜਿਣਕਾ. ਵਿ—ਜਿੱਤਣ ਵਾਲਾ. ਵਿਜਯੀ. “ਜੋ ਕੁਰਮੁਖਿ ਹਰਿ ਜਪਿ ਜਿਣਕਾ.” (ਵਾਰ ਸੋਰ ਮ: ੪)

ਜਿਣਤਿਆ. ਜਿੱਤਦੇ ਹਨ. ਫਤੇ ਕਰਦੇ. “ਗੁਰਸਿਖ ਲੈ, ਮਨ ਜਿਣਤਿਆ.” (ਵਾਰ ਸੋਰ ਮ: ੪)

ਜਿਣਾਇਆ. ਜਿਣ (ਫਤੇ ਕਰਕੇ) ਆਇਆ। ੨ ਜਿਤਵਾਇਆ. ਫਤੇ ਕਰਵਾਇਆ।

ਜਿਣਿ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਜਿੱਤਕੇ “ਮਨੁ ਜਿਣਿ ਪਾਸਾ ਵਾਲਿਆ.” (ਸ੍ਰੀ ਭੰਤ ਮ: ੩)

ਜਿਣਿਜਾਇ. ਜਿੱਤ ਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਫਤੇ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ. “ਮੰਨੇ ਨਾਉ ਸੋਈ ਜਿਣਿਜਾਇ.” (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਰਾਮ ੧)

ਜਿਣੈ. ਜਿੱਤਦਾ ਹੈ. ਫਤੇ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ. “ਜੇਬਨੁ ਘਟੈ ਜਗੁਆ ਜਿਣੈ.” (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧ ਪਹਰੇ) ੨ ਸਰਵ—ਜਿਸ ਨੇ. “ਲਾਇ ਚਾਬਕੁ ਮਨੁ ਜਿਣੈ ਕੁਰਮੁਖਿ ਜੀਤਿਆ.” (ਭਭ ਮ: ੪ ਘੋੜੀਆਂ)

ਜਿਤ. ਸੰ. ਜਿਤ੍. ਵਿ—ਜਿੱਤਣ ਵਾਲਾ. ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਸਮਾਸ ਦੇ ਅੰਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ—ਜਿਵੇਂ—ਇੰਦ੍ਰਜਿਤ, ਸ਼ਤ੍ਰੁਜਿਤ ਆਦਿ। ੨ ਸੰ. ਜਿਤ. ਜਿੱਤਿਆ ਹੋਇਆ। ੩ ਸੰਗੜਾ—ਜੀਤ, ਜਿੱਤ, ਫਤੇ। ੪ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਯਤੁ. ਜਿਧਰ. ਜਿਸ ਪਾਸੇ। ੫ ਦੇਖੋ, ਜਿਤੁ।

ਜਿਤਉ. ਜਿੱਤਿਆ. ਫਤੇ ਕੀਤਾ। ੨ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਜਿਤਨਾ. ਜਿਸ ਕਦਰ. ਯਾਵਤ.

ਜਿਤਕ } ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਯਾਵਤ. ਜਿਤਨਾ. ਜਿਤਨਾ ਇਕ. ਜਿਸ ਕਦਰ.
ਜਿਤਕੁ }
ਜਿਤਤੇ, ਜੀਤਦੇ. ਵਿਜਯ ਕਰਦੇ. “ਜਿਤਤੇ ਬਿਸੁ ਸੰਸਾਰਹ.” (ਸਹਸ ਮ: ੫)

ਜਿਤਨਕੁ }
ਜਿਤਨਾ } ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਯਾਵਤ. ਦੇਖੋ, ਜਿਤਕੁ.
ਜਿਤਨੇ }

ਜਿਤਵਾਰ. ਵਿ—ਜਿੱਤਣ ਵਾਲਾ. ਫਤੇ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. “ਭਭੇ ਜਿਤਵਾਰ ਸੁਲੰਕਨ.” (ਪਾਰਸਾਵ) ੨ ਜਿਸ ਦਿਨ। ੩ ਜਿਸ ਵੇਰ.

ਜਿਤਤਾ } ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਜਿਤਨਾ. ਜਿਤਨੇ. ਯਾਵਤ. ਜਿਸ ਕਦਰ.
ਜਿਤਤੇ } “ਜਿਤਤੇ ਫਲ ਮਨਿ ਬਾਂਝੀਅਹਿ, ਤਿਤਤੇ ਸਤਿਗੁਰ ਪਾਸਿ.” (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੫)

ਜਿਤਾ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਯਾਵਤ. ਜਿਸ ਕਦਰ. ਜਿਤਨਾ. ਜੇਤਾ। ੨ ਜਿੱਤਿਆ. ਫਤੇ ਕੀਤਾ. “ਜਿਤਾ ਜਨਮੁ ਅਪਾਰੁ.” (ਵਾਰ ਕ੍ਰਿਸ਼ ੨ ਮ: ੫)

ਜਿਤਾਤਮਾ. ਸੰ. ਜਿਗਾਤਮਾ. ਵਿ—ਜਿਤੋਦ੍ਰਿਯ. ਜਿਸ ਨੇ ਆਪਣਾ ਆਪ ਜਿੱਤਿਆ ਹੈ.

ਜਿਤਯਾ. ਕ੍ਰਿ—ਜਿਤਾਉਣਾ. ਫਤੇ ਕਰਾਉਣਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਜਤਾਨਾ। ੩ ਜਿੱਤਿਆ. ਫਤੇ ਕੀਤਾ. “ਜਗੁ ਤਿਨਹਿ ਜਿਤਾਨਾ.” (ਮ: ੩ ਵਾਰ

ਮਾਰੂ ੧)

ਜਿਤਾਰੀ. ਵਿ—ਜਿਤਾਰੀਆਂ ੨ ਸੰਗਤ—ਜਿਤ. ਫਤੇ. "ਪੰਡੁਵਨ ਕੀ ਜਿਨ ਕਰੀ ਜਿਤਾਰੀ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੩੭੦)

ਜਿਤਿ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਜਿਤਾਰ. ਜਿਸ ਪਾਸੇ. ੨ ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਜੇ. ਜਿਤਿ. ੩ ਲਾਭ. ਨਫਾ.

ਜਿਤੀ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਜੇਤੀ. ਜਿਤਨੀ. ਜਿਸ ਕਦਰ. "ਜਿਤੀ ਹੋਰੁ ਖਿਆਲੁ." (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੨ ਮ: ੫) ੨ ਸੰ. ਜਿਤਿ—ਜਿਤਿ. ਸੰਗਤ—ਜਿਤ. ਫਤੇ. ੩ ਲਾਭ. "ਤਉ ਜਿਤੀ ਪਿਨਟੇ ਦਰਿ ਕਿਤਰੇ." (ਸਭਾ ਮ: ੫) ਤੈਨੂੰ ਲਾਭ ਹੋ ਕਦੀ ਦਰ ਮੰਗਕੇ.

ਜਿਤੀਆ. ਜੀਤਨੀਆ. "ਤਭ ਜਾਣੈ ਜਗੁ ਜਿਤੀਆ." (ਤਿਲੰ ਮ: ੪) ੨ ਵਿ—ਜੇਤਾ. ਜਿਤਨੀ. ਜਿਤਣ ਵਾਲਾ ੩ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਜਿਤਨੀਆਂ. ਜਿਸ ਕਦਰ.

ਜਿਤੁ. ਦੇਖੇ, ਜਿਤਾ ੨ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਜਥਕਿ. "ਜਿਤੁ ਕੀਤਾ ਪਾਈਐ ਆਪਣਾ ਸਾ ਘਾਲ ਬੁਰੀ ਕਿਉ ਘਾਲੀਐ?" (ਵਾਰ ਆਸਾ) ੩ ਜਿਧਰ. ਜਿਸ ਪਾਸੇ. "ਜਿਤੁ ਕੈ ਨਾਇਆ ਤਿਤੁ ਹੀ ਲਭਾ." (ਆਸਾ ਕਬੀਰ) ੪ ਜਿਥੇ. ਜਹਾਂ. "ਵਿਸਰਹਿ ਨਾਹੀ ਜਿਤੁ ਤੁ ਕਰਹੁ ਸੇ ਬਾਨੁ ਤੇਰਾ ਕੇਹਾ?" (ਸੁਹੀ ਮ: ੫) ੫ ਜਿਸ ਤੋਂ. ਜਿਸ ਸੇ. "ਭਯਾ ਛੁਟਹਿ ਜਿਤੁ." (ਸੁੀ ਮ: ੧ ਪਹਲੇ) ੬ ਸਰਵ—ਜਿਸ. "ਜਿਤੁ ਦਿਹਾਏ ਯਨ ਬਚੀ." (ਸ. ਫਰੀਦ) "ਜਿਤੁ ਸੇਵਿਐ ਸੁਖ ਹੋਇ ਘਨਾ." (ਕਿਲਾ ਮ: ੫)

ਜਿਤੋ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਜਿਤਨੇ. ਜੇਤੋ. "ਜਿਤੋ ਸਸਤੁ ਨਾਮ." (ਸਲਾਮਾ) ੨ ਜਿਤੋ, ਫਤੇ ਕੀਤੇ.

ਜਿਤੋਂਦਿਯੁ } ਵਿ—ਜਿਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਇੰਦ੍ਰਿਯ ਕਾਬੂ ਕੀਤੇ ਹਨ.
ਜਿਤੋਂਦੀ } ਇੰਦ੍ਰਿਯ ਉਪਰ ਭਤੇ ਪਾਉਣ ਵਾਲਾ.

ਜਿਤੋ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਜਿਧਰ. ਯਤੁ. ਜਿਸ ਪਾਸੇ. ੨ ਜਿਤਦਾ ਹੈ.

ਜਿਤੋ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਜਿਤਨਾ. ਯਾਤ. ੩.

ਜਿਥੇ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਜਿਥੇ. ਜਿਸ ਸਥਾਨ ਮੇਂ. ਜਹਾਂ. "ਜਿਥੇ ਜਾਇ ਭੀ ਮੇਰਾ ਸਤਿਗੁਰੁ, ਸੇ ਬਾਨੁ ਸੁਹਾਵਾ." (ਆਸਾ ਛੰਡ ਮ: ੪)

ਜਿਥੇ ਕਿਥੇ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਯਤੁ ਕੁਤੁ. ਜਹਾਂ ਕਹਾਂ. "ਜਿਥੇ ਕਿਥੇ ਸਿਰਜਣਹਾਰੁ." (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਰਾਮ ੧)

ਜਿਥੋਂ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਜਹਾਂ ਸੇ. ਜਿਸ ਸਥਾਨ ਤੋਂ.

ਜਿਦ. ਅ. ਜਿਦ. ਸੰਗਤ—ਮੁਖਲਭਤ. ਵਿਰੋਧ. ੨ ਹਠ. ਦੁਰਾਗ੍ਰਹ. ੩ ਵਿਰੁੱਧ ਬਸਤੁ ਅਥਵਾ ਬਾਤ. ਪਰਸਪਰ ਵਿਰੋਧੀ ਦੁੰਦ (ਦੁੰਦੁ) ਪਦਾਰਥ.

ਜਿੰਦ ਅਥਵਾ ਜਿੰਦੁ. ਭਾ. ਜਿੰਦ. ਸੰਗਤ—ਪ੍ਰਾਣ. ੨ ਰੂਹ. ਜੀਵਨਸੰਤਾ. "ਜਿੰਦੁ ਬਹੁਟੀ ਮਰਣ ਵਰ." (ਸ. ਫਰੀਦ) ੩ ਮਨ. ਅੰਤਹਕਰਣ. "ਉਹ ਚਲੁ ਜਾਣੈ ਜਿੰਦੁ." (ਸੁੀ ਮ: ੫) ੪ ਜੀਵਨ. ਜਿੰਦਗੀ. "ਕਹਿ ਕਿਰਪਾ ਰਾਖੀ ਜਿੰਦੁ." (ਸੁੀ ਮ: ੫)

ਜਿੰਦਹ. ਦੇਖੇ, ਜਿੰਦਾ ੨। ੨ ਭਾ. ਜਿੰਦਹ. ਵਿ—ਖੇਡਨਾਕ. ਭਯਾਨਕ. ੩ ਸੰਗਤ—ਯੋਦਤੀ. ਕੰਬਾ.

ਜਿੰਦਹਪੀਰ. ਦੇਖੇ, ਜਿੰਦਪੀਰ.

ਜਿੰਦਹਪੀਲ. ਭਾ. ਜਿੰਦਹ ਪੀਲ. ਭਯਾਨਕ ਹਾਥੀ. ਖੁਨੀ ਹਾਥੀ.

ਜਿੰਦਕੋਰ. ਪਿੰਡ ਰਾਤ (ਜਿਲਾ ਸਿਆਲਕੋਟ, ਤਸੀਨ ਜਫਰਵਾਲ) ਨਿਵਾਸੀ ਸਰਦਾਰ ਮੰਨਾ ਸਿੰਘ ਅਹਿਲਖ ਸੱਟ ਦੀ ਪੁਰੀ, ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੀ ਮਹਾਰਾਨੀ ਅਤੇ ਮਹਾਰਾਜਾ ਦਲੀਪ ਸਿੰਘ ਦੀ ਮਾਤਾ.

ਲਹੌਰ ਦਾ ਰਾਜਪ੍ਰਬੰਧ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਹੱਥ ਆਉਣ ਪੂਰ ਕੁਝ ਕਲਤਫ਼ਹਿਮੀ ਦੇ ਕਾਰਣ ਇਸ ਮਹਾਰਾਨੀ ਨੂੰ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ਾਂ ਨੇ ੧੮ ਅਕਤੂਬਰ ੧੮੪੭ ਨੂੰ ਲਹੌਰੋਂ ਲੈ ਜਾਕੇ ਪਹਿਲਾਂ ਸ਼ੇਖੂਪੁਰੇ ਨਜ਼ਰਬੰਦ ਰੱਖਿਆ, ਫੇਰ ੧੫ ਮਈ ਨੂੰ ਬਨਾਰਸ ਭੇਜੀ, ਉੱਥੋਂ ੧੯ ਅਕਤੂਬਰ ਸਨ ੧੮੪੮ ਨੂੰ ਚੁਨਾਰ (ਯੂ. ਪੀ. ਜਿਲਾ ਮਿਰਜਾਪੁਰ) ਦੇ ਕਿਲੇ ਕੈਦ ਕੀਤਾ. ੧੮ ਅਪ੍ਰੈਲ ੧੮੪੯ ਨੂੰ ਇੱਥੋਂ ਇਹ ਫਕੀਰੀ ਰੋਸ ਵਿੱਚ ਕੈਦੋਂ ਨਿਕਲਕੇ ਨੇਪਾਲ ਚਲੀ ਗਈ ਅਤੇ ਉੱਥੇ ਸਨਮਾਨ ਸਹਿਤ ਕਾਨਮੰਡੂ ਰਹੀ. ਸਨ ੧੮੬੧ ਵਿੱਚ ਮਹਾਰਾਨੀ ਜਿੰਦਕੋਰ ਆਪਣੇ ਭੋਟੇ ਨਾਲ ਇੰਗਲੈਂਡ ਪਹੁੰਚੀ. ਉੱਥੇ ੧ ਅਕਤੂਬਰ ਸਨ ੧੮੬੩ ਨੂੰ ਇਸ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ੪੬ ਵਰ੍ਹੇ ਦੀ ਉਮਰ ਵਿੱਚ ਲੰਡਨ ਹੋਇਆ. ਨਾਭ ਦਾ ਵਾਹ ਮਹਾਰਾਜਾ ਨੇ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਵਿੱਚ ਭੰਡਵੀ ਅਰਾਏ ਦੇ ਨਾਸਿਕ ਨਗਰ ਆ ਕੇ ਸਿਖ ਰੀਤਿ ਨਾਲ ਕੀਤਾ.

੨੭ ਮਾਰਚ ਸਨ ੧੮੭੪ ਨੂੰ ਮਹਾਰਾਜਾ ਦਲੀਪ ਸਿੰਘ ਦੀ ਸ਼ਾਹਜ਼ਾਦੀ Bamba Dalip Singh ਨੇ ਨਾਸਿਕ ਤੋਂ ਆਪਣੀ ਮਾਤਾ ਦੀ ਭਾਸ਼ਮ ਲਿਆਏ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੀ ਸਮਾਧਿ ਪਾਸ, ਸਰਦਾਰ ਹਰਬੰਸ ਸਿੰਘ ਰਵੀਸ ਅਟਾਰੀ ਤੋਂ ਅਰਦਾਸ ਕਰਾਏ, ਲਹੌਰ ਅਸਥਾਪਨ ਕੀਤੀ. ਦੇਖੇ, ਦਲੀਪ ਸਿੰਘ.

ਜਿੰਦਗਾਨੀ } ਭਾ. ਜਿੰਦਾ ਅਤੇ ਜਿੰਦਾ ਸੰਗਤ—ਜੀਵਨ. ੨ ਉਮਰ.
ਜਿੰਦਗੀ } ਅਵਾਸ.

ਜਿੰਦਗੀਨਾਮਾ. ਦੇਖੇ, ਨੰਦਲਾਲ ਭਾਈ.

ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿਚ ਦੇਖੋ, Rise of the Christian Power in India by Major B.D. Basu. I. M.S., Page 897.

Amir Dost Mohammad also wrote to captain Abbott. "There can be no doubt that the Sikhs are daily becoming more and more discontented. Some have been dismissed from service while others have been banished to Hindustan, in particular the mother of Maharaja Duleep Singh who has been imprisoned and ill-treated. Such treatment is considered objectionable by all creeds and both high and too prefer death."

ਮਹਾਰਾਜਾ ਦਲੀਪ ਸਿੰਘ ਸ਼ਿਕਾਰ ਯੋਗਤ ਲਈ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਇੰਸੀਫ ਸਨ ੧੮੬੦ ਵਿੱਚ ਆਇਆ ਸੀ. ਉਸ ਵੇਲੇ ਆਪਣੀ ਮਾਤਾ ਨੂੰ ਨੇਪਾਲ ਤੋਂ ਮੰਗਵਾਕੇ ਨਾਲ ਲੈ

ਗਏ.

ਜਿੰਦਪੀਰ. ਸੰਗਤ—ਜਿੰਦਹ ਪੀਰ. ਖੁਜਹਮਿਜ਼ਰ. ਬਹੁਤ ਦੇਵਤਾ. ਦੇਖੋ, ਦਰਯਾਪੰਥੀ ਸਿੰਧ ਵਿੱਚ ਭੱਖਰ ਪਾਸ ਸਿੰਧੁਨਦ ਦੇ ਟਾਪੂ ਵਿੱਚ ਜਿੰਦਪੀਰ ਦਾ ਸੁੰਦਰ ਮੰਦਿਰ ਹੈ. ਜਿਸ ਦੇ ਪੂਜਣ ਲਈ ਹਿੰਦੂ ਅਤੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਬਹੁਤ ਜਾਂਦੇ ਹਨ. ਇਸ ਬੰ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਵਿਰਾਜੇ ਹਨ. ਛੋਟਾ ਜੇਹਾ ਅਸਥਾਨ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ੨ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਦਾ ਇੱਕ ਸਿੱਖ, ਜੋ ਇਸਲਾਮ ਤਰਾਫ਼ਕੇ ਸਿੱਖੀ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮੀ ਹੋਇਆ. "ਹੋਆ ਜਿੰਦਪੀਰ ਅਥਿਨਾਸੀ." (ਭਾਗੁ)

ਜਿੰਦਵਤੀ. ਦੇਖੋ, ਕੁਰੂਆਣਾ ੪ ਅਤੇ ਜਿੰਦਵਤੀ.

ਜਿੰਦਰੀ. ਦੇਖੋ, ਜਿੰਦਰੀ.

ਜਿੰਦਾ. ਸੰਗਤ—ਤਾਲਾ. ਕੁਫ਼ਲ। ੨ ਭਾ ੨੦ ਜਿੰਦਹ. ਵਿ—ਜੀਉਂਦਾ. ਜੀਵਨ ਦਾ ਵਾਲਾ.

ਜਿੰਦਾ. ਦੇਖੋ, ਜਿੰਦਕੋਰ.

ਜਿੰਦਾਨ. ਭਾ ੨੨ ਸੰਗਤ—ਜੇਲ. ਕਾਰਾਗ਼ਾਰ. ਬੰਦੀਆਨ.

ਜਿੰਦਾਰ } ਸੰਗਤ—ਜਿੰਦ ਦਾ ਵੀਰੀ. ਪ੍ਰਾਣਾਂਤਕ. ਯਮ। ੨ ਦੇਖੋ, ਜਿੰਦਾਰਿ } ਜੰਦਾਰ.

ਜਿੰਦਿਹ. ਜਿਸ ਦਿਨ. ਜਿਸ ਬੋਲ. "ਜਿੰਦਿਹ ਨਾਨਕ ਕਹਿਆ." (ਸ. ਫਰੀਦ)

ਜਿੰਦੂ. ਦੇਖੋ, ਜਿੰਦ.

ਜਿੰਦੂੜੀ. ਸੰਗਤ—ਜਿੰਦ. ਜੀਵਨ। ੨ ਕੂਹ. ਚੇਤਨ-ਸੱਤਾ। ੩ ਅੰਤਹਕਰਣ. ਮਨ. "ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਧਿਆਈਐ, ਮੇਰੀ ਜਿੰਦੂੜੀਏ।" (ਬਿਹਾ ਛੰਤ ਮ: ੪)

ਜਿੰਦੂ. ਜਿਸ ਤੋਂ. ਜਿਸ ਸੇ. "ਕੁਝ ਸਕਾਹੀ ਆਪਣਾ ਜਿੰਦੂ ਪਾਈ ਪੁਝੁ ਸੇਇ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੩)

ਜਿੰਦੂ. ਸੰਗਤ—ਜਿੰਦ. ਕੂਹ. "ਜਿੰਦੂ ਕੂ ਸਮਝਾਇ." (ਸ. ਫਰੀਦ) ੨ ਜਾਨਧਾਰੀ. ਪ੍ਰਾਣੀ. "ਗੁਰਮੁਖਿ ਜਿੰਦੂ ਜਪਿ ਨਾਮੁ." (ਕਉ ਮ: ੪) ਹੋ ਪ੍ਰਾਣੀ। ਕੂਹ ਦੁਆ ਨਾਮ ਜਪ.

ਜਿਧਰ } ਫਿ. ਵਿ—ਜਿਸ ਪਾਸੇ. ਜਿਸ ਓਰ. "ਜਿਧਰਿ ਰਫ ਜਿਧਰਿ } ਰਜਾਇ." (ਸ. ਫਰੀਦ)

ਜਿਨ. ਸਰਵ—ਜਿਸ ਦਾ ਕੁਝ ਵਚਨ. ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ. "ਜਿਨ ਜਾਨਿਆ ਸੇਈ ਤਰੇ." (ਰਾਮ ਕੁਤੀ ਮ: ੪) ੨ ਵਰ—ਮਤ. ਨਾ. "ਕੁਝ ਸਨਮੁਖ ਜਿਨ ਮਿਥਤਾ ਭਾਯੋ." (ਗੁਪਤ) ਇਸ ਦਾ ਰੂਪ ਜਿਨਿ ਭੀ ਹੈ ਦੇਖੋ, ਜਿਨਿ ੩। ੩ ਜਿਧਰ. ਜਿਸ ਤਰਫ਼. "ਭੋਰੀ ਪੁਝੁ ਪਕੜੀ ਜਿਨ ਖਿਓ ਤਿਨ ਜਾਈਐ." (ਓਅੰਕਾਰ) ਜਿਧਰ ਖਿਓ, ਤਿਧਰ ਜਾਈਐ। ੪ ਸੰ. ਯਿ-ਨਕ. ਵਿ—ਜਿੱਤਣ ਵਾਲਾ. ਵਿਜਯੀ. "ਅਭ ਮੇਤੇ ਏਈ ਜਿਨ ਜਾਈ." (ਪਾਰਸਾਵ) ੫ ਸੰਗਤ—ਵਿਸਨੁ। ੬ ਸੂਰਜ। ੭ ਭੁੱਖ ਭਗਵਾਨ। ੮ ਰਿਸਭਦੇਵ. ਵਿਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਜਿੱਤਣ ਵਾਲਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਰਿਸਭਦੇਵ ਦੀ ਇਹ ਸੰਗਤ ਹੋਈ. ਇਸ ਮਹਾਤਮਾ ਦਾ ਚਲਾਇਆ "ਜੈਨ" ਮਤ ਸੰਸਾਰ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ। ੯ ਜੈਨ ਮਤ ਦਾ ਤੀਰਥੰਕਰ. ਦੇਖੋ, ਤੀਰਥੰਕਰ, ਪਾਰਸਾਵ ਅਤੇ ਰਿਖਭਦੇਵ.

ਜਿੰਨ. ਅ ੨ ਸੰਗਤ—ਵੂਤ. ਪ੍ਰੇਤ. ਦੇਉ. "ਜੇਰੂ ਜਿੰਨਾ ਦਾ ਸਰਦਾਰ." (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਬਿਹਾ) ਦੇਖੋ, ਸ੍ਰਿਸ੍ਰੀਰਚਨਾ.

ਜਿਨਸ. ਅ ੨ ਸੰਗਤ—ਜਾਤੀ. ਕਿਸਮ. ਭਾਂਤ. "ਕਰਿ ਕਰਿ ਜਿਨਸੀ ਮਾਇਆ ਜਿਨਿ ਉਪਾਈ." (ਸੋਦਰੁ) ੩ ਵਸੂ। ੩ ਸਾਮਗ੍ਰੀ। ੪ ਅਨਾਜ. ਭੋਲਾਂ. ਰਸਦ. "ਜਿਨਸ ਬਾਪਿ ਜੀਆ ਕਉ ਭੋਜੈ." (ਮ. ੧ ਵਾਰ ਸਾਚ)

ਜਿਨਸੀ. ਦੇਖੋ, ਜਿਨਸ। ੨ ਕਲਮੀਰ ਦੇ ਸਾਚਸੁਤ ਬ੍ਰਾਹਮਣ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਿੱਖਧਰਮ ਧਾਰਨ ਕੀਤਾ, ਜਿਨਸੀ ਸਦਾਉਂਦੇ ਹਨ. ਇਸ ਨਾਮ ਦਾ ਕਾਰਣ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸਿੱਖਧਰਮ ਸਮੇਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਨੌਕਰੀ ਵਿੱਚ ਨਕਦੀ ਦੇ ਕੇ ਜਿਨਸ ਲੈਣੀ ਅੰਗੀਕਾਰ ਕੀਤੀ ਸੀ.

ਜਿਨਹ } ਸਰਵ—ਜਿਸ ਨੇ. "ਜਿਨਹਿ ਨਿਬਾਜੇ ਤਿਨਹੀ ਸਜੇ." (ਰਾਮ ਮ: ੪) ੨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ. "ਜਿਨਹੁ ਭਾਤ ਨਿਸੁਲ ਜਿਨਹੁ } ਦੂਖ ਜਾਨੀ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੋ)

ਜਿਨ ਕਿਨੈ. ਸਰਵ—ਜਿਸ ਕਿਸੇ ਨੇ. "ਜਿਨ ਕਿਨੈ ਪਾਇਆ ਸਾਧੁਸੰਗਤੀ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੩)

ਜਿਨਾ. ਸਰਵ—ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ. "ਜਿਨਾ ਸਾਸਿ ਗਿਰਾਸਿ ਨ ਵਿਸਰੈ ਹਰਿਨਾਮ." (ਵਾਰ ਕਉ ੨ ਮ: ੪) ੨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ. "ਜਿਨਾ ਪਿਛੈ ਹਉ ਕਈ." (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੨ ਮ: ੪) ੩ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ. "ਜਿਨਾ ਸਤਿਗੁਰ ਟਿਕਮੀਨਿ ਸੇਵਿਆ." (ਸਵਾ ਮ: ੩) ੪ ਜਿੰਤਿਆ "ਜਨਮਪਦਾਰਥ ਸੇ ਜਿਨਾ." (ਮਾਰੂ ਸੋਨਹੇ ਮ: ੪) ੫ ਅ ੨, ਜਿਨਾ. ਸੰਗਤ—ਵਿਭਚਾਰ. ਜਾਰੀ.

ਜਿਨਾਇਤ. ਦੇਖੋ, ਜਿਨਾਤ.

ਜਿਨਾਰ. ਸਰਵ—ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ। ੨ ਦੇਖੋ, ਜਿਨਾ ੫.

ਜਿਨਾਕਾਰੀ. ਭਾ ੨੨ ਸੰਗਤ—ਵਿਭਚਾਰ. ਪਰਦਿਸਤੀ ਭਮਨ ਅਤੇ ਪਰਪੁਰੁਸ ਸੰਗ.

ਜਿਨਿ. ਸਰਵ—ਜਿਸ ਨੇ. "ਜਿਨਿ ਦੇਹੁ ਜਗਤੁ ਉਪਾਇਆ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧) ੨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ. "ਜਿਨਿ ਜਿਨਿ ਨਾਮੁ ਧਿਆਇਆ." (ਮਾਭ ਕਾਰਹਮਹਾ) ੩ ਵਰ—ਨਿਯੋਧ. ਮਤ. ਜਨਿ. ਜਿਨ. "ਉਨਕੀ ਗੈਲਿ ਤੋਹਿ ਜਿਨਿ ਲਾਏ." (ਆਸਾ ਕਬੀਰ) "ਧਨੁ ਦਾਰਾ ਸੰਪਤਿ ਸਕਲ ਜਿਨਿ ਅਪੁਨੀ ਕਰਿ ਮਾਨਿ." (ਸ: ਮ: ੯)

ਜਿਨਿੰਦੂ. ਵਿ—ਜਿੰਨਾਂ ਦਾ ਸ਼੍ਰਾਮੀ ਜਿੰਨ—ਇੰਦੂ. "ਚੁਟੇ ਜਿਨਿੰਦੂ ਈਸ." (ਸਲੋਹ) ਕੂਤਨਾਬ ਲਿਵ ਜੁੱਟੇ। ੨ ਜੈਨ ਮਤ ਦਾ ਤੀਰਥੰਕਰ. ਜਿਨੇਂਦੂ। ੩ ਰਿਸਭਦੇਵ.

ਜਿਨੀ. ਸਰਵ—ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ. "ਜਿਨੀ ਐਸਾ ਹਰਿਨਾਮੁ ਨ ਚੇਤਿਆ." (ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ੪)

ਜਿਨੂਰਾ } ਵਿ—ਜਿੰਨ ਦੀ ਨੁਹਾਰ ਵਾਲਾ (ਵਾਲੀ). ਸ਼ੈਤਾਨ ਮੁਰਤਿ. ਜਿਨੂਰੀ } ਜਿੰਨੂਰਾ. "ਪੁਤ ਜਿਨੂਰਾ ਧੀਅ ਜਿਨੂਰੀ." (ਮ. ੧ ਵਾਰ ਬਿਹਾ)

ਜਿਨੇਹਾ. ਵਿ—ਜੈਸਾ. ਯਾਦਿਸ. "ਕੋਰਤ ਮੇਠ ਜਿਨੇਹਾ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੨ ਮ: ੪)

ਜਿੰਨ. ਦੇਖੋ, ਜਿੰਨ.

ਜਿੰਨਾਰ. ਜਿੰਨ ਦਾ ਬਹੁਵਚਨ. ਦੇਖੋ, ਜਿੰਨ. "ਦੇਵ ਕੂਤ ਜਿੰਨਾਰ ਕਹਿ ਲੇਵਹਿ ਨਿਕਟ ਬੁਲਾਇ." (ਓਰਿਤੁ ੧੩੫)

ਜਿਪਈ. ਜੈ—ਪਾਈ. ਜੈ ਪ੍ਰਾਪਤੀ। ੨ ਜਿੱਤੀ ਜਾਈ. "ਮਨਹਰਿ ਭਰਫ ਨ ਜਿਪਈ." (ਮ: ੨ ਵਾਰ ਸੁਹੀ)

ਜਿਫੀ. ਅ ॥ ਜਫੀ. ਸੰਗਤ—ਦੰਡਵਤ (ਭੰਡੇ ਵਾਂਗ ਸਿੱਧਾ) ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਪੁਰ ਭਿਰਾਉਣਾ. "ਏਕ ਜਿਫੀ ਕਹਿ ਐਸੇ ਧਰਾ, ਇਕ ਕੁਕਤ ਹੈ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਜਿਬਹ } ਅ ॥ ਜਿਬਹ. ਸੰਗਤ—ਭਲ ਵੱਢਕੇ ਪੁਣ ਲੈਣ ਦੀ
ਜਿਬਾਹ } ਫਿਯਾ. ਹਿੰਸਾ। ੨ ਉਹ ਜੀਵ, ਜਿਸ ਦਾ ਭਲ ਵੱਢਿਆ
ਗਿਆ ਹੈ.

ਜਿਬਾਯਸ. ਦੇਖੋ, ਜੇਬਾਯਸ.

ਜਿਬੈ. ਦੇਖੋ, ਜਿਬਹ.

ਜਿਭ. ਜੀਭ. ਦੇਖੋ, ਜਿਹਵਾ.

ਜਿਮ. ਦੇਖੋ, ਜਿਮਿ ਅਤੇ ਜੀਮਨਾ.

ਜਿਮਤਿ. ਜੋ—ਮਤਿ. ਜੈਸੀ ਬੁੱਧਿ. "ਜਿਮਤਿ ਕਹੀ ਜੈਦੇਵ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੩ ਕੇ)

ਜਿਮਨ. ਅ ॥ ਜਿਮਨ. ਫਿ. ਵਿ—ਦਰਮਯਾਨ. ਅੰਦਰ. ਵਿੱਚ.

ਜਿਮਾਇ. ਜੇਮਨ ਕਰਾਕੇ, ਭੋਜਨ ਖਵਾਕੇ.

ਜਿਮਾਵਨ. ਫਿ—ਜੇਮਨ ਕਰਾਉਣਾ. ਭੋਜਨ ਛਕਾਉਣਾ. ਦੇਖੋ, ਜੀਮਨਾ.

ਜਿਮਿ. ਫਿ. ਵਿ—ਜੈਸੇ. ਜਿਵੇਂ. ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ. "ਜਿਮਿ ਅੰਧਕਾਰ ਸੁਰਯ ਹਰੈ." (ਸਲੋਹ)

ਜਿਮੀ } ਸੰ. ਜੁਮਾ. ਦੇਖੋ, ਜਮੀਨ. "ਜਿਮੀ ਨਾਹੀ ਮੈ ਕਿਸੀ ਕੀ
ਜਿਮੀ } ਬੈਠੀ." (ਸੁਹੀ ਕਬੀਰ)

ਜਿਮੀਕੰਦ. ਸੰਗਤ—ਜਮੀਨ ਦਾ ਕੰਦ ਸੁਰਨ. ਸੁਰਣ ਦੇਖੋ, ਸੁਰਣ.

ਜਿਮੀਦਾਰ } ਦੇਖੋ, ਜਮੀਂਦਾਰ ਅਤੇ ਜਮੀਂਦਾਰੀ.
ਜਿਮੀਦਾਰੀ }

ਜਿਮੀਨ. ਦੇਖੋ, ਜਮੀਨ.

ਜਿਮੀਨਦਾਰ. ਦੇਖੋ, ਜਮੀਂਦਾਰ.

ਜਿਮੁ. ਦੇਖੋ, ਜਿਮਿ.

ਜਿਮੁਆਰ. ਸੰਗਤ—ਜੰਬੂਆ. ਜਾਤ੍ਰਾ (ਦਾਤ੍ਰ) ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਦਾ ਪੇਸ਼ਕਾਰ.

ਜਿਮੁ. ਦੇਖੋ, ਜਿਮੁਮ.

ਜਿੰਮਹ. ਅ ॥ ਜਿੰਮਹ. ਸੰਗਤ—ਓਟਣ ਦਾ ਭਾਵ. ਆਪਣੇ ਉੱਪਰ ਲੈਣਾ.

ਜਿੰਮਹਵਾਰ } ਭਾ ॥ ਜਿੰਮਹਵਾਰ. ਸੰਗਤ—ਓਟਣ ਵਾਲਾ.
ਜਿੰਮੇਵਾਰ } ਜਵਾਬਦਿਹ.

ਜਿਯ. ਸੰਗਤ—ਜੀਵ। ੨ ਮਨ. ਚਿੰਤ.

ਜਿਯਬ. ਸੰਗਤ—ਜੀਵਨ. "ਰਹਜੇ ਜਿਯਬ ਜਗ ਬੇਰਾ." (ਸਲੋਹ)

ਜਿਯਰਾ } ਸੰਗਤ—ਜੀਵ। ੨ ਮਨ.
ਜਿਯਰੇ }

ਜਿਯਾਰੇ } ਜਿਵਾਇਆ. ਜੀਵਨਦਫਾ ਵਿੱਚ ਲਿਆਂਦਾ. "ਸੁਨ
ਜਿਯਾਰੇ } ਭਾਨੀ! ਤੈ ਮੇਹਿ ਜਿਯਾਰੇ." (ਓਰਿਤੁ ੧੨੮)

ਜਿਰਹ } ਅ ॥ ਜਿਰਹ. ਸੰਗਤ—ਕੋਟਿ. ਹੁੰਜਤ. ਪੇਚਦਾਰ
ਜਿਰਹਿ } ਪ੍ਰਸ਼ਨ। ੨ ਭਾ ॥ ਜਿਰਹ. ਕਵਚ. ਬਕਤਰ. ਸੰਜੋ.

ਜਿਰਯਾ. ਤੁ ॥ ਸੰਗਤ—ਕਰੋਹ. ਚੁੰਭ. ਆਦਮੀਆਂ ਦਾ ਇਕੱਠ।
੨ ਪੁਜ ਦੇ ਕੁਣਵੇਂ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਜਮਾਤ, ਜੋ ਸਲਾਹ ਮਸ਼ਵਰੇ ਲਈ ਜਮਾ
ਹੋਵੇ. A council of the tribal elders.

ਜਿਰਾ. ਦੇਖੋ, ਜਿਰਹ.

ਜਿਰੇ } ਜਿਰਹ ਦਾ ਬਹੁ ਵਚਨ.
ਜਿਰੈ }

ਜਿਲਤ } ਅ ॥ ਸੰਗਤ—ਖੋਲ. ਤੁਚਾ। ੨ ਪੁਸ਼ੁਕ ਦੀ ਰਖਤਾ
ਜਿਲਦ } ਵਾਸਤੇ ਉੱਪਰ ਲਾਇਆ ਹੋਇਆ ਚਮੜਾ. "ਤਜਰ ਭਯੋ
ਤਥ ਜਿਲਤ ਬੰਧਾਈ." (ਭਾਪੁਸੁ) ੩ ਪੁਸ਼ੁਕ ਦੀ ਪ੍ਰਤਿ. Volume.
ਜਿਵੇਂ—ਇਹ ਕੁੰਬ ਪੰਜ ਜਿਲਦਾਂ ਵਿੱਚ ਹੈ.

ਜਿਲਦਕਰ. ਭਾ ॥ ਸੰਗਤ—ਜਿਲਦ ਬੰਨ੍ਹਣ ਵਾਲਾ. ਜਿਲਦਬੰਦ.
ਜਿਲਦਸਾਜ.

ਜਿਲਦੀ. ਵਿ—ਜਿਲਦ (ਤੁਚਾ) ਨਾਲ ਹੈ ਜਿਸਦਾ ਸੰਬੰਧ।
੨ ਮੁਜੱਲਦ. ਜਿਲਦ ਸਹਿਤ.

ਜਿਲਵਾ. ਦੇਖੋ, ਜਲਵਾ. "ਆਲਮ ਖੁਸ਼ਾਇ ਜਿਲਵਾ." (ਰਾਮਾਵ)
ਜਿਲਾ. ਅ ॥ ਜਿਲਾਮ. ਸੰਗਤ—ਪਰਗਨਾ. ਪ੍ਰਾਂਤ. "ਬਹੁਰੈ ਭਸ
ਤੇਹਿ ਨ ਐਰ ਜਿਲੈ." (ਨਾਪੁ) ੨ ਅ ॥ ਦੂਰ ਕਰਨਾ. ਮਿਟਾਉਣਾ।
੩ ਮੇਲ ਉਤਾਰਕੇ ਸਾਫ਼ ਕਰਨਾ। ੪ ਦੇਸ ਅਬਾਦ ਘਰ ਤੋਂ ਕੱਢਣਾ.
ਜਿਲਾਵਤਨੀ. ਦੇਖੋ, ਜਲਾਵਤਨੀ.

ਜਿਲੈ. ਭਾ ॥ ਖੇਤੋ ਦੀ ਬਾਗ। ੨ ਅ ॥ ਜਿਲਾਮ. ਚਮਕ ਚਮਕ.
ਜਿਲੁਣ } ਸੰਗਤ—ਦਲਦਲ. ਨਦੀ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਅਬਾਦ ਪਹਾੜ ਦੀ
ਜਿੱਲਣ } ਸਫ਼ਾ ਪਾਸ ਦੀ ਧਸਣ. ਗਡਣ. ਖੁਡਣ. ਦੇਖੋ, ਦਲਦਲ.
ਜਿੱਲਤ } ਅ ॥ ਜਿੱਲਤ. ਸੰਗਤ—ਅਨਾਦਰ. ਅਪਮਾਨ.
ਜਿੱਲੀ } ਬੇਇੱਜ਼ਤੀ. ਖੁਾਰੀ.

ਜਿਵ. ਫਿ. ਵਿ—ਜੈਸੇ. ਜਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ. ਜਿਵੇਂ. "ਜਿਵ ਜਿਵ ਹੁਕਮੁ
ਤਿਵੈ ਤਿਵ ਕਾਰ." (ਜਪੁ) "ਜਿਵ ਤੁ ਰਖਹਿ ਤਿਵ ਭਉ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੩ ਕੇ) ੨ ਜਿਵ. "ਜਪਤ ਜਿਵੈ." (ਅਕਾਲ) ੩ ਦੇਖੋ,
ਜਿਹਵ.

ਜਿਵਹਰ. ਦੇਖੋ, ਜੋਹਰ। ੨ ਜੀਵ (ਪ੍ਰਾਣ) ਹਰਣ ਵਾਲਾ. ਜਾਨ ਲੈਣ
ਵਾਲਾ.

ਜਿਵਹਾ. ਦੇਖੋ, ਜਵਾਸ. "ਲਾਇਓ ਕਾਲਰ ਬਿਰਮ ਜਿਵਹਾ"
(ਸਾਰ ਮ: ੫) ੨ ਦੇਖੋ, ਜਿਵੇਹਾ.

ਜਿਵਨਾਰ. ਜੇਮਨਾਰ, ਰਸੋਈ. ਭੋਜਨ. ਦੇਖੋ, ਜਿਉਨਾਰ. "ਬਭ
ਹੋਰਤਈ ਜਿਵਨਾਰ." (ਭਾਪੁਸੁ)

ਜਿਵਰ. ਦੇਖੋ, ਜੇਵਰ। ੨ ਦੇਖੋ, ਜੇਵਰ। "ਜਿਵਰਨ ਸੇ ਤਿਹ ਦ੍ਰਿਤ ਗਹਿਲਰੇ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧੩੬) ਰੱਸਿਆਂ (ਜੇਵਰਿਆਂ) ਨਾਲ ਜਕਤ ਲਿਆ

ਜਿਵਾਉਣਾ. ਫਿ—ਜਿੰਦ ਪਾਉਣੀ. ਜੀਵਨ ਸਹਿਤ ਕਰਨਾ। ੨ ਜੇਮਨ ਕਰਾਉਣਾ. ਖਵਾਉਣਾ.

ਜਿਵਾਇ. ਫਿ. ਵਿ—ਜਿੰਦਹ ਕਰਕੇ। ੨ ਜੇਮਨ ਕਰਾਕੇ. ਭੋਜਨ ਛਕਾਕੇ. "ਲੋਕ ਜਿਵਾਇ ਬਚਨ ਇਮ ਭਾਖ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੨੪੫)

ਜਿਵਾਹਾ. ਦੇਖੋ, ਜਵਾਸਾ. "ਕੇ ਸਾਲ ਜਿਵਾਹੇ ਸਾਲੀ?" (ਵਾਰ ਰਾਮ ੩) ੨ ਦੇਖੋ, ਜਿਵੇਹਾ.

ਜਿਵਾਹੇ ਸਾਲੀ. ਦੇਖੋ, ਸਾਲ.

ਜਿਵਾਯੋ } ਜਿੰਦਹ ਕੀਤਾ. ਜੀਵਨ ਸਹਿਤ ਕੀਤਾ। ੨ ਸਨਮਾਇਆ.
ਜਿਵਾਰਾ } ਪੈਦਾ ਕੀਤਾ. "ਪੁਤ ਆਨ ਕੇ ਆਨ ਜਿਵਾਯੋ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧੫੦) ੩ ਜੇਮਨ ਕਰਾਇਆ. ਖਵਾਇਆ.
ਜਿਵਾਰਜੋ } "ਭੋਜਨ ਧਾਮ ਨਿਜਾਯ ਜਿਵਾਰਜੋ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) "ਸੰਤਨ ਕਰਜੋ ਪੁਸੰਨ ਜਿਵਾਰਾ." (ਨਾਪੁ)

ਜਿਵਾਲਣਾ. ਦੇਖੋ, ਜਿਵਾਉਣਾ.

ਜਿਵਾਲੀਆ. ਵਿ—ਜਿੰਦਹ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਜੀਵਦਾਨ ਦੇਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਜੇਮਨ ਕਰਾਉਣ ਵਾਲਾ. ਭੋਜਨ ਵਰਤਾਉਣ ਵਾਲਾ.

ਜਿਵਾਲੇ. ਜੀਵਨ ਦੇਵੇ। ੨ ਜੀਵਨ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ੩ ਜੇਮਨ ਕਰਾਕੇ. ਭੋਜਨ ਛਕਾਕੇ. "ਮੇ ਕਉ ਦੋਨਉ ਵਖਤ ਜਿਵਾਲੇ." (ਸੋਰ ਕਬੀਰ)

ਜਿਵੇਹਾ. ਫਿ. ਵਿ—ਜੇਹਾ. ਉਸ ਜੇਹਾ. ਤ੍ਰਤ੍ਰ ਤੁਲਨ.

ਜਿਵੈ. ਫਿ. ਵਿ—ਜਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ. ਜਿਵੇਂ. "ਭਾਤ੍ਰਿਕ ਚੁੰਦ ਜਿਵੈ." (ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ੪)

ਜਿਵਾ. ਦੇਖੋ, ਜਿਹਵਾ.

ਜੀ. ਸੰਗਤ—ਜੀਵ. ਪ੍ਰਾਣੀ. "ਬਣਿਆਲੀਸ ਨਖ ਜੀ ਜਨ ਮਹਿ ਹੋਤੇ." (ਆਸਾ ਨਾਮਦੇਵ) ੨ ਮਨ ਚਿੰਤ. "ਗੁਰਮਤੀ ਪਰਗਾਸੁ ਠੇਥਾ ਜੀ." (ਮਾਭ ਅ: ਮ: ੩) ੩ ਉਤਸਾਹ. ਹਿੰਮਤ। ੪ ਵਰ—ਸਨਮਾਨ ਬੋਧਕ ਸ਼ਬਦ. "ਮੇ ਜੀ ਨਾਮਾ ਹੋ ਜੀ." (ਧਨਾ ਨਾਮਦੇਵ) ੫ ਰਾਂ. ਜੀ. ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਕਿਸੇ ਦੇ ਕਬਨ ਦੇ ਉੱਤਰ ਵਿੱਚ ਬੋਲੀਦਾ ਹੈ। ੬ ਸੰਗਤ—ਜੀਵਨ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. ਜਨ. "ਬਰਸੁ ਮੇਖ ਜੀ, ਤਿਨੁ ਕਿਲਮੁ ਨ ਲਾਉ." (ਮਲਾ ਮ: ੫)

ਜੀ. ਜੀਨ (ਕਾਠੀ) ਦਾ ਸੰਖੇਪ। ੨ ਡਾ. ਅਛ-ਈ (ਇਸ ਤੋਂ) ਦਾ ਸੰਖੇਪ.

ਜੀਉ. ਵਰ—ਸਨਮਾਨ ਬੋਧਕ ਸ਼ਬਦ. "ਜਿਉਰੁ ਰਸਿਆ ਕੰਤੁ ਘਰਿ, ਜੀਉ ਜੀਉ ਸਭਿ ਕਹਾਤ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੫) ਇਸ ਥਾਂ ਘਰ ਦੇਹ, ਅਤੇ ਕੰਤ ਜੀਵਾਤਮਾ ਹੈ। ੨ ਸੰਗਤ—ਜੀਵਾਤਮਾ. "ਜੀਉ ਦੇਖੁ ਅਰੁ ਸਕਲ ਸਬੀਰਾ." (ਕਉ ਅ: ਕਬੀਰ) ੩ ਜਾਨ. "ਜੀਉ ਪਿੰਡ ਸਭ ਤੇਰੀ ਰਾਸਿ." (ਸੁਖਮਨੀ) ੪ ਜੀਵਨ. ਜਿੰਦਗੀ. "ਜੀਉ ਸਮਪਉ ਆਪਣਾ." (ਓਅੰਕਾਰ) "ਨੀਪਤ ਜੀਉ ਗਇਓ." (ਬਿਲਾ ਕਬੀਰ)

੫ ਮਨ. ਦਿਲ. "ਜੀਉ ਡਰਤ ਹੈ ਆਪਣਾ." (ਧਨਾ ਮ: ੧) "ਹਮਰਾ ਖੁਸੀ ਕਰੈ ਨਿਤ ਜੀਉ." (ਧਨਾ ਧੰਨਾ) "ਰੂਠ ਨਹੈ ਜੀਉ ਮਾਂਜੀਐ." (ਕੁਜ ਮ: ੧) ੬ ਪ੍ਰਾਣੀ. ਜਨਵਰ। ੭ ਜਨਮ. "ਕਰਮਹਿ ਕਿਨ ਜੀਉ ਦਿਨ ਰੇ?" (ਕੋਭ ਕਬੀਰ) ਕਰਮ ਕਿਸ ਨੇ ਪੈਦਾ ਕੀਤਾ ਹੈ? ੮ ਸੁਰ (ਸੁਰ). "ਜਲ ਜੰਤੀ ਮਹਿ ਜੀਉ ਸਮਾਨਾ." (ਕਉ ਕਬੀਰ) ੯ ਸੁਭਤ. ਖੁਸ਼ਆਮਦੇਦ. "ਜੇ ਕੋ ਜੀਉ ਕਰੈ ਓਨਾ ਕਉ, ਜਮ ਕੀ ਤਲਫ ਨ ਹੋਈ." (ਪ੍ਰਭਾ ਮ: ੧)

ਜੀਉਦਾਨ. ਦੇਖੋ, ਜੀਅਦਾਨ.

ਜੀਉ ਧਰਾਉਣਾ. ਫਿ—ਧੀਰਯ ਦੇਣਾ. ਦਿਲ ਟਿਕਾਉਣਾ. ਹੋਸਲਾ ਦੇਣਾ. "ਕੁਰੁ ਸਜਣ ਜੀਉ ਧਰਾਇਆ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੨ ਮ: ੫) ਜੀਉ ਪਿੰਡ. ਜਾਨ ਅਤੇ ਦੇਹ. ਜਿੰਦਗੀ ਅਤੇ ਜਿਸਮ. "ਜੀਉ ਪਿੰਡੁ ਸਭੁ ਤਿਸ ਕਾ." (ਮ: ੩ ਵਾਰ ਸ੍ਰੀ)

ਜੀਉਵਾਲਾ. ਜਿਲਾ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ, ਤਸੀਲ ਬਾਣਾ ਤਰਨਤਾਰਨ ਦਾ ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜੋ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਜੰਡੋਕੀ ਤੋਂ ਛੇ ਮੀਲ ਪੱਛਮ ਹੈ. ਇਸ ਪਿੰਡ ਤੋਂ ਇੱਕ ਮੀਲ ਦੱਖਣ ਵੱਲ ਕੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਕੁਰਦੁਆਰਾ ਹੈ. ਕੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਚੌਕਲ ਤੋਂ ਇੱਥੇ ਆਏ ਸਨ. ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਕਰੀਬ ਨਾਲ ਘੋੜਾ ਬੰਧਾ ਸੀ, ਉਹ ਹੁਣ ਮੌਜੂਦ ਹਨ ਅਤੇ ਸੰਕਯਾ— "ਅਗਾਥੀ ਪਿਛਾਥੀ ਸਾਹਿਬ" ਪੈ ਕਈ ਹੈ. ਕੁਰਦੁਆਰਾ ਅਤੇ ਰਹਿਣ ਦੇ ਮਕਾਨ ਬਣੇ ਹੋਏ ਹਨ. ਜਾਗੀਰ ਜ਼ਮੀਨ ਨਾਲ ਕੁਝ ਨਹੀਂ. ਛੀਵੇਂ ਸਤਿਨਾਮ ਦੇ ਜਨਮਦਿਨ ਤੇ ਮੇਲਾ ਜਗਦਾ ਹੈ.

ਜੀਅ. ਸੰਗਤ—ਪ੍ਰਾਣੀ ਜੀਵਨ. "ਮੇ ਤਉ ਮੇਲਿ ਮਹਰੀ ਲਈ ਜੀਅ ਸਟੈ." (ਧਨਾ ਰਵਿਦਾਸ) ੨ ਮਨ. ਚਿੰਤ. "ਜੀਅ ਸੀਗਿ ਪੁਰੁ ਅਪਨਾ ਧਰਤਾ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) ੩ ਜਨ. "ਭਾਬੀਹਾ ਬੋਨਤੀ ਕਢੇ ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ ਦੇਹੁ ਜੀਅਦਾਨ." (ਮ: ੩ ਵਾਰ ਮਲਾ) ਇਸ ਥਾਂ "ਜੀਅ" ਦੇ ਅਰਥ ਲਖਦਾ ਹੈ, ਜਨ ਅਤੇ ਜੀਵਨ। ੪ ਜਿੰਦਗੀ। ੫ ਪ੍ਰਾਣੀ. ਜੀਵ. "ਸੇਤੇ ਜੀਅ ਜੀਵਹਿ ਨੈ ਸਾਹਾ." (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਮਾਭ) ੬ ਜੀਵਾਤਮਾ। ੭ ਦੇਖੋ, ਜੀਅ.

ਜੀਅਉ. ਜੀਵੇ. ਚਿਰਜੀਵੀ ਹੋਵੇ. "ਜੀਅਹੁ ਹਮਾਰਾ ਜੀਉ ਦੇਨਹਾਰਾ." (ਆਸਾ ਮ: ੫)

ਜੀਅਹੁ. ਦੇਖੋ, ਜੀਅਉ। ੨ ਜੀਅ (ਮਨ) ਤੋਂ. ਦਿਲ ਸੇ. "ਜੀਅਹੁ ਨਿਰਮਲ ਬਾਚਰਹੁ ਨਿਰਮਲ." (ਅਨੰਦੁ)

ਜੀਅਕਰ. ਸੰ. ਉਪਜੀਵਿਕਾ. ਰੋਜ਼ੀ. "ਉਚਰਣੈ ਸਰਬ ਜੀਅਕਰ." (ਸਹਸ ਮ: ੫) ਸਭ ਕਬਨ ਉਪਜੀਵਿਕਾ ਵਾਸਤੇ ਹੈ। ੨ ਜੀਵ ਦਾ। ੩ ਜੀਵ ਨੂੰ.

ਜੀਅਜੀਨ. ਜੀਵਾਂ ਦਾ ਜੀਵਨ ਕਰਤਾਰ। ੨ ਪਵਨ. ਹਵਾ. ਜੀਅਜੰਤ } ਜੀਵਜੰਤੁ. ਵਢੇ ਛੋਟੇ ਜੀਵ. ਸਰਬ ਜੀਵ. "ਜੀਅਜੰਤੁ
ਜੀਅਜੰਤੁ } ਸਗਲੇ ਪ੍ਰਤਿਪਾਲ." (ਰਾਮ ਮ: ੫) "ਜੀਅਜੰਤੁ
ਜੀਅਜੰਤੁ } ਕਰੇ ਪ੍ਰਤਿਪਾਲ." (ਮਾਲੀ ਮ: ੫)

ਜੀਅਣ } ਦੇਖੋ, ਜੀਵਨ। ੨ ਦੇਖੋ, ਜੀਅਨ.

ਰਾਜਾ ਰਖੁਬੀਰ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ

ਜੀ'ਦਪਤਿ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਬੀਰ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਬਹਾਦੁਰ

ਜੀਅਦਾਨ. ਸੰਕਤਾ—ਜੀਵਨਦਾਨ. ਸੱਚੀ ਜਿੰਦਗੀ ਦੀ ਦਾਤ.
“ਜੀਅਦਾਨ ਦੇ ਭਗਤੀ ਨਾਇਨ.” (ਸੂਹੀ ਮ: ੫) ੨ ਜਨਨਥਾਈ.
ਜੀਵਦਾਨ। ੩ ਜਲਦਾਨ. ਦੇਖੋ, ਜੀਅ ੩.

ਜੀਅਨ. ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ. “ਜੀਅਨ ਸਭਨ ਦਾਤਾ.” (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ)
੨ ਦੇਖੋ, ਜੀਵਨ.

ਜੀਅ ਪਿੰਡ. ਦੇਖੋ, ਜੀਉ ਪਿੰਡ. “ਜੀਅ ਪਿੰਡ ਕੇ ਪੁਲ ਅਧਾਰੇ.”
(ਆਸਾ ਮ: ੫)

ਜੀਅਰਾ } ਸੰਕਤਾ—ਜੀਵਾਤਮਾ। ੨ ਮਨ. ਚਿੰਤ. “ਹਰਿ ਬਿਨ
ਜੀਅਤਾ } ਜੀਅਰਾ ਰਹਿ ਨ ਸਕੈ.” (ਕੁਜ ਮ: ੪) “ਜੀਅਤਾ
ਅਗਨਿ ਬਰਾਬਰਿ ਤਪੈ.” (ਗਉ ਮ: ੧) ੩ ਜੀਵ. ਪ੍ਰਾਣੀ. “ਪਾਪੀ
ਜੀਅਰਾ ਲੋਭ ਕਰਤ ਹੈ.” (ਮਾਰੂ ਕਬੀਰ)

ਜੀਆ. ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ. ਜੀਆਂ. “ਜੀਆ ਕੁਹਤ ਨ ਸੰਭੈ ਪ੍ਰਾਣੀ.” (ਕਉ
ਮ: ੫) ੨ ਜੀਵਾਂ ਦੇ. “ਜੀਆ ਅੰਦਰਿ ਜੀਉ.” (ਬਾਹ ਰਾਮ ੨ ਮ:
੫)

ਜੀਆਇਹ. ਜੀਵਾਉਂਦਾ ਹੈ. ਜੀਵਨ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ। ੨ ਜੀਵਾਂ
ਨੂੰ. ਪ੍ਰਾਣੀਆਂ ਨੂੰ. “ਕਾਹੂ ਬਿਹਾਵੈ ਜੀਆਇਹ ਹਿਰਣੇ.” (ਰਾਮ ਅ:
ਮ: ੫) ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਮਨ ਚੁਰਾਉਂਦੇ ਗੁਜਰਦੀ ਹੈ.

ਜੀਆਵਨਹਾਰਾ. ਜਿੰਦਾ ਬਰਨ ਵਾਲਾ. ਜੀਵਨ ਦੇਣ ਵਾਲਾ. “ਅਕ
ਮੇਹਿ ਮਿਲਿਓ ਹੈ ਜੀਆਵਨਹਾਰਾ.” (ਕਉ ਕਬੀਰ)

ਜੀਐ. ਜੀਵੇ. ਜਿੰਦਾ ਰਹੇ। ੨ ਜੀਵੀਐ. ਦੇਖੋ, ਸਮਜੀਐ ੨.

ਜੀਇ. ਦੇਖੋ, ਜੀਉ ਅਤੇ ਜੀਆ ੨ ਮਨ (ਚਿੰਤ) ਵਿੱਚ. “ਹਾਲੇ
ਜੀਇ ਹੋਰੁ ਮੁਖਿ ਹੋਰੁ ਹੋਤ ਹੈ.” (ਦੇਵ ਮ: ੪)

ਜੀਇਇਫਿਅਤਾ. ਵਿ—ਮਨਵਾਂਫਿਤ. ਮਨ ਲੋਭੀਂਦਾ.
“ਜੀਇਇਫਿਅਤਾ ਫਲੁ ਪਾਇਆ.” (ਸੂ ਮ: ੧ ਸੋਗੀ ਅੰਦਰਿ)

ਜੀਸ. ਦੇਖੋ, ਜਿਸ। ੨ ਜਾਸਾਂ. ਜਾਵਸਾਂ. “ਘੁਮਿ ਘੁਮਿ ਜੀਸ.”
(ਕਾਨ ਮ: ੪ ਪਭਰਾਨ) ੩ ਜੀ ਸੇ. ਦਿਲੋਂ.

ਜੀਸੁ. ਭਾ ੨੫ ਸੰਕਤਾ—ਜਿੰਦਗਾਨੀ. ਜਿੰਦਗੀ.

ਜੀਸੁਨ. ਭਾ ੨੫; ਵਿ—ਜਿਉਣਾ. ਬ੍ਰਿਮਰ ਬਿਤਾਉਣੀ.

ਜੀਹ } ਸੰਕਤਾ—ਜਿਹਾ. ਜੀਤ. ਰਸਨਾ. “ਏਕ ਜੀਹ ਕੁਣ ਕਵਨ
ਜੀਹ } ਬਖਾਨੈ.” (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫) “ਅਰੀ ਜੀਹ। ਪਕਿਯਾ
ਕਹਿਭ, ਬੋਲ ਬੈਨ ਰਸਬੋਰ। ਤੋਰ ਕੁਰਖਤੀ ਤਨਿਕ ਤੋਂ ਹੋ ਕਮਲਖਤੀ
ਮੇਰ.” (ਬਸੰਤ ਸਤਸਈ) ੨ ਜੂਹ (ਸੀਮਾ—ਹੱਦ) ਵਾਸਤੇ ਭਾਈ
ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਵਰਤਿਆ ਹੈ. “ਸੁਣੀ ਦੂਰ ਜੀਹ.”
(ਗੁਪਤੁ)

ਜੀਹਾਂ. ਜਿਸ ਨੇ. ਦੇਖੋ, ਕੀਹਾਂ.

ਜੀਹਿ. ਦੇਖੋ, ਜੀਹ.

ਜੀਕਣ } ਸੰ. ਯੁਕਾਯ—ਜਿੰਗਣ. ਸੰਕਤਾ—ਚੁਕਨੁ. ਖਦੇਤ.
ਜੀਕਣਾ } ਪਟਬੀਜਨਾ. ਟਣਾਣਾ. “ਤਮ ਮੇ ਜਿਮ ਜੀਕਣ
ਜੀਕਣਾ } ਤਮਕੀਤੇ, ਧੁਖੇ ਪਲੀਤੇ ਪੁਜ.” (ਗੁਪਤੁ) ਦੇਖੋ, ਚੁਕਨੁ.
“ਨਿਸ ਮੇ ਚਮਕ ਜੀਕਣਾ ਜੈਸੇ.” (ਗੁਪਤੁ)

ਜੀਜਾ. ਸੰਕਤਾ—ਭੈਣ ਦਾ ਪਤਿ. ਬਹਿਨੋਈ. “ਜੁਨ ਜੀਜਾ, ਭਾਤ
ਸੁਜਾਨੇ.” (ਨਾਪੁ)

ਜੀਜੀਐ. ਜੀਵੀਏ. “ਹਰਿ ਕੰਤ ਬਿਨੁ ਕਿਉ ਜੀਜੀਐ?” (ਬਿਹਾ
ਫੰਤ ਮ: ੫)

ਜੀਜੈ. ਜਿਉਂਦਾ ਹੈ. “ਪੇਖਿ ਦਰਸਨੁ ਨਾਨਕ ਜੀਜੈ.” (ਸੂਹੀ ਫੰਤ ਮ:
੫) ੨ ਜੀਵੀਜੈ.

ਜੀਤ. ਸੰਕਤਾ—ਜਿੱਤ. ਫਤੋ. “ਜੀਤ ਹਾਰ ਕੀ ਸੋਝੀ ਕਰੀ.” (ਕਉ
ਅ: ਮ: ੫) ਦੇਖੋ, ਜੀਤਿ ੩.

ਜੀਤ ਸਿੰਘ. ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਾ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਨਾਮ ਸੈਨਾਪਤਿ
ਕਵਿ ਨੇ “ਗੁਰੂਸੇਭਾ.” ਗ੍ਰੰਥ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ. “ਜੀਤ ਸਿੰਘ ਰਣ
ਮੇ ਮੰਡਰੇ ਹੋਤ ਪਰੁ ਭਰਪੂਰ.” ਦੇਖੋ, ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ.

ਜੀਤਣੁ }
ਜੀਤਨ } ਸੰ. ਯਧਨ. ਵਿ—ਜਿੱਤਣਾ. ਫਤੋ ਕਰਨਾ.
ਜੀਤਨਾ }

ਜੀਤਬ. ਵਿ—ਜਿੱਤਣਾ। ੨ ਜਿਉਣਾ. ਜਿੰਦਗ ਰਹਿਣਾ. “ਕਹਿੰ
ਜੀਤਬ ਕਹਿੰ ਮਰਨ ਹੈ?” (ਅਕਾਲ) ਦੇਖੋ, ਏਕ ਸਮੇ ਸ੍ਰੀ ਆਤਮਾ.
ਜੀਤਮੋਲ. ਦੇਖੋ, ਭੀਰੋ ਬੀਬੀ। ੨ ਬੁਝਕ ਜਹਾਂਗੀਰੀ ਵਿੱਚ ਜੈਮਲ ਦਾ
ਨਾਉਂ ਜੀਤ ਮੋਲ ਲਿਖਿਆ ਹੈ.

ਜੀਤਾ. ਜਿਉਂਦਾ. ਜੀਵਿਤ। ੨ ਜਿੱਤਿਆ. “ਨਾਨਕ ਗਿਆਨੀ ਜਗ
ਜੀਤਾ, ਸਭਸੀਤਾ ਸਭੁਕੋਇ.” (ਮ: ੩ ਵਾਰ ਬਿਹਾ) ਫ਼ਤਾਨੀ ਨੇ
ਸਕਤ ਜਿੱਤਿਆ ਹੈ, ਅਤੇ ਸਭ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਸਕਤ ਨੇ ਜਿੱਤਿਆ ਹੈ.

ਜੀਤਿ. ਵਿ. ਵਿ—ਜਿੱਤਕੇ. “ਜੀਤਿ ਆਵਹੁ ਵਸਹੁ ਘਰਿ ਅਪਨੇ.”
(ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫) ੨ ਜੀ ਤੋਂ. ਦਿਲੋਂ. “ਗੁਮਾਸਤਿ ਜੀਤਿ ਮਿਣਾਵਹੁ.”
(ਆਸਾ ਮ: ੫ ਪਭਰਾਨ) ੩ ਸੰ. ਸੰਕਤਾ—ਜਿੱਤ. ਫ਼ਤਹੁ। ੪ ਹਾਨਿ.
ਨੁਕਸਾਨ. ਭਰਿ.

ਜੀਤਿਆ. ਜਿੱਤਿਆ। ੨ ਜੀਤਿਆਂ. ਵਿ. ਵਿ—ਜਿਉਂਦਿਆਂ.
ਜੀਵਤਿਆਂ। ੩ ਜਿੱਤਿਆਂ.

ਜੀਤਿਆਂ. ਜਿੱਤਣ ਤੋਂ. ਦੇਖੋ, ਜੀਤਿਆ ੨—੩.

ਜੀਤੋ ਮਾਤਾ. ਲਹੌਰ ਨਿਵਾਸੀ ਹਰਿਜਸ ਸੁਭਿਖੀਏ ਖੜੀ ਦੀ ਸੁਪੁਤ੍ਰੀ,
ਜਿਸ ਦਾ ਵਿਆਹ ੨੩ ਹਾਤੁ ਸੰਮਤ ੧੭੩੪ ਨੂੰ ਕੁਰੂ ਕੋਥਿੰਦ ਸਿੰਘ
ਜੀ ਨਾਲ ਅਨੰਦਪੁਰ ਪਾਸ ਗੁਰੂ ਕੇ ਲਹੌਰ ਹੋਇਆ.

ਮਾਤਾ ਜੀ ਦੀ ਕੁੱਖ ਤੋਂ ਬਾਬਾ ਚੁਭਾਚ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਬਾਬਾ ਜੋਰਾਵਰ
ਸਿੰਘ ਜੀ ਅਤੇ ਬਾਬਾ ਛੱਤੇ ਸਿੰਘ ਜੀ ਜਨਮੇ. ਮਾਤਾ ਜੀ ਦਾ ਪਰਲੋਕਗਮਨ
੧੩ ਅੱਸੂ, ਸੰਮਤ ੧੭੫੭ ਨੂੰ ਅਨੰਦਪੁਰ ਹੋਇਆ. ਆਪ ਦਾ ਦੇਹਰਾ
ਅਕੰਮਪੁਰ ਵਿਦਰਮਾਨ ਹੈ. ਮਾਤਾ ਜੀ ਦਾ ਸ਼ੁੱਧ ਨਾਮ ਅਜੀਤੋ ਅਤੇ
ਅਮ੍ਰਿਤ ਸੰਸਕਾਰ ਪਿੱਛੋਂ ਅਜੀਤ ਕੌਰਿ ਨਾਮ ਸੀ.

ਜੀਂਦ. ਚੇਤਨਤਾ ਤੋਂ ੨੫ ਮੀਲ ਉੱਤਰ ਪੱਛਮ ਇੱਕ ਨਗਰ, ਜਿਸ ਦਾ
ਪੁਰਾਣਾ ਨਾਮ ਜਯੰਤਿ ਦੇਵੀ ਦੇ ਮੰਦਿਰ ਕਾਰਣ “ਜਯੰਤਿਪੁਰ” ਸੀ.
ਫੂਲਵੰਸ਼ੀ ਪੁਤਾਪੀ ਰਾਜਾ ਕਜਪਤਿ ਸਿੰਘ ਬਹਾਦਰ ਨੇ ਸਤਾਰਾਂ ਵਰ੍ਹੇ ਦੀ
ਉਮਰ ਵਿੱਚ ਦਿੱਲੀ ਦੀ ਸਲਤਨਤ ਦੇ ਪਰਗਨੇ ਜੀਂਦ ਅਤੇ ਸਥੀਦੋਂ,

ਸਨ ੧੭੫੫ ਵਿੱਚ ਵੱਡੇ ਕੀਤੇ ਅਰ ਸਨ ੧੭੬੬ ਵਿੱਚ ਜੀਵ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਬਣਿਆ। ਸਨ ੧੭੭੫ ਵਿੱਚ ਇੱਥੇ "ਫਤ੍ਹੇਗੜ੍ਹ" ਨਾਉਂ ਦਾ ਸੁੰਦਰ ਕਿਲਾ ਰਚਿਆ।

ਭਾਵੇਂ ਸਨ ੧੮੨੭ ਵਿੱਚ ਰਾਜਾ ਸੰਗਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਸੰਗਰੂਰ ਨੂੰ ਰਾਜਧਾਨੀ ਬਣਾ ਲਿਆ, ਪਰ ਸਰਕਾਰੀ ਕਾਗਜ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਰਿਆਸਤ ਦਾ ਨਾਮ ਜੀਵ ਹੀ ਲਿਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਅਰ ਮਸਨਦਨਸ਼ੀਨੀ ਦੀ ਰਾਮ ਭੀ ਜੀਵ ਵਿੱਚ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਸ੍ਰੀ ਭੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਜੀਵ ਨਗਰ ਨੂੰ ਚਰਨਾਂ ਨਾਲ ਪਵਿਤ੍ਰ ਕੀਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕੁਝ ਸਮਾਂ ਭੂ ਤੇਗਬਹਾਦਰ ਸਾਹਿਬ ਭੀ ਵਿਰਾਜੇ ਹਨ। ਰਾਜਾ ਗਜਪਤਿ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਸੁੰਦਰ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਬਣਾਕੇ ਤੇਗਬਹਾਦਰਪੁਰ ਪਿੰਡ (ਪੁਸ਼ਿੱਪ ਝੰਨਾ) ਜਾਗੀਰ ਵਿੱਚ ਅਰਪਿਆ। ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਰਿਆਸਤ ਦੀ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਹੱਥ ਹੈ। ਨਿੱਤ ਕੀਰਤਨ ਹੁੰਦਾ ਅਤੇ ਲੰਗਰ ਵਰਦਾ ਹੈ।

ਹੁਣ ਜੀਵ ਨਾਗਰ ਵੈਸਟਰਨ ਰੇਲਵੇ ਦਾ ਸਟੇਸ਼ਨ ਹੈ, ਜੋ ਭਟਿੰਡੇ ਤੋਂ ੧੦੫ ਅਤੇ ਦਿੱਲੀ ਤੋਂ ੭੬ ਮੀਲ ਹੈ।

ਜੀਵ ਰਿਆਸਤ

ਜੀਵ ਰਿਆਸਤ ਭੂਲਕੀਆਂ ਰਿਆਸਤਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਸਿੱਖ ਰਿਆਸਤ ਹੈ, ਇਸ ਦਾ ਦਰਜਾ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਤੀਜਾ ਹੈ। ਫਰਕਾ ੧੭੬੮ ਵਰਕ ਮੀਲ ਹੈ। ਸਨ ੧੮੨੧ ਦੀ ਮਰਦਮਸ਼ੁਮਾਰੀ ਅਨੁਸਾਰ ਜਨਸੰਖਯਾ ੩੦੮, ੧੮੩ ਹੈ। ਆਮਦਨ ਸਤਾਈ ਲੱਖ ਰੁਪਯਾ ਸਾਲਾਨਾ ਹੈ।

ਜੀਵ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਚਾਰ ਨਗਰ (ਜੀਵ, ਸੰਗਰੂਰ, ਦਾਦਰੀ, ਸਕੀਏ) ਅਤੇ ੪੪੭ ਪਿੰਡ ਹਨ। ਆਬਾਦੀ ਪੱਖੀ ਜਮਨਾ ਕਨਾਲ ਅਤੇ ਸਰਹਿੰਦ ਕਨਾਲ ਤੋਂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਰਿਆਸਤ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਹੈ।^੨

ਰਿਆਸਤ ਦੀ ਫੌਜ ੭੦੦ ਸਿਪਾਹੀ ਇੰਪੀਰੀਅਲ ਸਰਵਿਸ ਪਲਟਨ ਦਾ, ੧੫੦ ਲੋਕਲ ਪਲਟਨ ਦਾ, ਮਹਾਰਾਜਾ ਦਾ ਭਾਈ ਗਰਭ ਰਸਾਲਾ ੧੧੨, ਖੱਬਰ ਛਾਟਰੀ Mule Battery ਦੇ ਸਿਪਾਹੀ ੨੭ ਹਨ। ਪੁਲਿਸ ਦੇ ਸਿਪਾਹੀ ੩੧੧ ਅਤੇ ਪਿੰਡਾਂ ਦੇ ਚੌਕੀਦਾਰ ੫੦੮ ਹਨ।

ਰਿਆਸਤ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਹਾਈ ਸਕੂਲ, ੨੫ ਮਿਡਲ ਸਕੂਲ, ੩੯ ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਸਕੂਲ ਬਾਲਕਾਂ ਲਈ, ਅਤੇ ੪ ਭਰਲ ਸਕੂਲ ਹਨ।

ਸੰਗਰੂਰ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਵਡਾ ਹਾਸਪਿਟਲ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ੩੦ ਬੀਮਾਰ ਰਹਿ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਜੀਵ ਦਾ ਹਾਸਪਿਟਲ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ੧੫ ਰੋਗੀ ਰਹਿ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਸੁੰਦਰ ਬਣੇ ਹੋਏ ਹਨ ਅਤੇ ਇਲਾਕੇ ਵਿੱਚ ੧੦ ਡਿਸਪੈਨਸਰੀਆਂ (Dispensaries) ਹਨ।

ਭਾਬਾ ਭੂਲ ਦੇ ਵਡੇ ਸੁਪੁਤ੍ਰ ਚੌਧਰੀ ਤਿਲੋਕ ਸਿੰਘ ਦੇ ਛੋਟੇ ਪੁਤ੍ਰ ਸੁਖਚੈਨ ਸਿੰਘ ਤੋਂ ਜੀਵ ਦੀ ਸ਼ਾਖ ਚੱਲੀ ਹੈ। ਸੁਖਚੈਨ ਸਿੰਘ ਦੇ ਘਰ

ਦੇਖੋ, ਨਾਭਾ

੧7.6% ਹੈ ਦੇਖੋ, ਸਤਵਾਹ।

ਮਾਈ ਆਕਾਂ ਦੇ ਉਦਰ ਤੋਂ ਗਜਪਤਿ ਸਿੰਘ ਦਾ ਜਨਮ ਸਨ ੧੭੩੮ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ। ਸਨ ੧੭੫੧ ਵਿੱਚ ਪਿਤਾ ਸੁਖਚੈਨ ਸਿੰਘ ਦੇ ਦੇਹਾਂਤ ਪਿੱਛੋਂ ਗਜਪਤਿ ਸਿੰਘ ਨੇ ਛੋਟੀ ਉਮਰ ਵਿੱਚ ਹੀ ਘਰ ਦਾ ਕੰਮ ਸਾਂਭਿਆ ਅਰ ਜੁਆਨ ਹੋ ਕੇ ਆਪਣੇ ਉੱਦਮ ਨਾਲ ਤਲਵਾਰ ਦੇ ਥਲ ਕਈ ਇਲਾਕੇ ਮੱਲੇ। ਸਨ ੧੭੬੩ ਵਿੱਚ ਸਰਹਿੰਦ ਦੇ ਸੂਬੇ ਜੈਨਮਾਂ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਆਪਣੇ ਭਾਈਆਂ ਨਾਲ ਮਿਲਕੇ ਘੋਰ ਯੁੱਧ ਕੀਤਾ। ਇਸ ਵੱਡੇ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਮਾਲ ਅਤੇ ਕਈ ਪਿੰਡ ਗਜਪਤਿ ਸਿੰਘ ਦੇ ਹੱਥ ਆਏ।

ਸਨ ੧੭੭੭ ਵਿੱਚ ਭੂਲਦੀਪਕ ਗਜਪਤਿ ਸਿੰਘ ਨੇ ਰਾਜਾ ਪਦਵੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਰਾਜ ਕਾਜ ਦੇ ਉੱਤਮ ਨਿਯਮ ਬਾਪੇ। ਇਸ ਦੀ ਸੁਪੁਤ੍ਰੀ ਬੀਬੀ ਰਾਜਕੌਰ ਦਾ ਸਨ ੧੭੭੪ ਵਿੱਚ ਵੱਡੀ ਧੂਮ ਧਾਮ ਨਾਲ ਸਰਦਾਰ ਮਹਾਂਸਿੰਘ ਸੁਕਚਕੀਏ ਨਾਲ ਵਿਆਹ ਹੋਇਆ। ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਪੰਜਾਬ ਕੇਸਰੀ ਦੀ ਮਾਤਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਬੀਬੀ ਰਾਜ ਕੌਰ ਦਾ ਨਾਮ ਵਡੇ ਸਨਮਾਨ ਨਾਲ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਸਨ ੧੭੮੯ ਵਿੱਚ ਰਾਜਾ ਗਜਪਤਿ ਸਿੰਘ ੫੧ ਵਰ੍ਹੇ ਦੀ ਉਮਰ ਭੋਂਕਕੇ ਚਲਾਣਾ ਕਰ ਗਿਆ, ਅਰ ਉਸ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਰਾਜਾ ਭਾਗ ਸਿੰਘ ੭੧ਵਰ੍ਹੇ ਦੀ ਉਮਰ ਵਿੱਚ ਗੱਦੀ ਤੇ ਬੈਠਾ। ਇਸ ਨੇ ਸਨ ੧੮੦੪ ਵਿੱਚ ਜਨਰਲ ਲੇਕ (General Lake) ਨਾਲ ਮਿਤ੍ਰਤਾ ਕੀਤੀ ਅਰ ਕਈ ਜੰਗਾਂ ਵਿੱਚ ਸਹਾਇਤਾ ਦਿੱਤੀ। ਸਨ ੧੮੦੫ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਭਾਈਜੇ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਪਾਸ ਰਾਜਾ ਭਾਗ ਸਿੰਘ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਵਕੀਲ ਬਣਕੇ ਗਿਆ ਕਿ ਸਸਬੰਧਰਾਉਂ ਗੁਲਕਰ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਤੋਂ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਨਾ ਮਿਲੇ। ਇਸ ਕਾਰਜ ਵਿੱਚ ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਸਫਲਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਈ ਅਰ ਬੀਪਨੀ ਸਰਕਾਰ ਤੋਂ ਭਵਾਨਾ ਅਤੇ ਕੋਹਨਾ ਇਲਾਕਾ ਮਿਲਿਆ।

ਸਨ ੧੮੧੯ ਵਿੱਚ ਰਾਜਾ ਭਾਗ ਸਿੰਘ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਹੋਣ ਪੁਰ ਉਸ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਰਾਜਾ ਵੱਡੇ ਸਿੰਘ ਗੱਦੀ ਤੇ ਬੈਠਾ, ਪਰ ਇਹ ਚਿਰ ਭੀਕ ਰਾਜ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਿਆ ੩ ਫਰਵਰੀ ਸਨ ੧੮੨੨ ਨੂੰ ਇਸ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਹੋ ਗਿਆ।

੩੦ ਜੁਲਾਈ ਸਨ ੧੮੨੨ ਨੂੰ ੧੧ ਵਰ੍ਹੇ ਦੀ ਉਮਰ ਵਿੱਚ ਰਾਜਾ ਵੱਡੇ ਸਿੰਘ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਸੰਗਤ ਸਿੰਘ ਜੀਵ ਦੀ ਗੱਦੀ ਤੇ ਬੈਠਾ। ਇਸ ਦਾ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨਾਲ ਬਹੁਤ ਪਿਆਰ ਸੀ। ਰਾਜਾ ਸੰਗਤ ਸਿੰਘ ਬਹੁਤ ਸੁੰਦਰ ਅਤੇ ਸਾਹਸਵਾਹ ਸੀ, ਪਰ ਰਾਜ ਕਾਜ ਵੱਲ ਘੱਟ ਧਿਆਨ ਦੇਂਦਾ ਸੀ। ਇਸ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਤੇਈ ਵਰ੍ਹੇ ਦੀ ਉਮਰ ਵਿੱਚ ੩ ਨਵੰਬਰ ਸਨ ੧੮੩੪ ਨੂੰ ਹੋਇਆ। ਰਾਜਾ ਸੰਗਤ ਸਿੰਘ ਦੇ ਪੁਤ੍ਰ ਨਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਬਾਜੀਦਪੁਰ ਦੇ ਸਰਦਾਰ ਸਰੂਪ ਸਿੰਘ ਨੂੰ, ਜੋ ਕਰੀਬੀ ਹੱਕਦਾਰ ਸੀ, ਸਨ ੧੮੩੭ ਵਿੱਚ ਜੀਵ ਦੀ ਗੱਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਈ।

ਰਾਜਾ ਸਰੂਪ ਸਿੰਘ ਨੇ ਉੱਤਮ ਰੀਤਿ ਛਾਲ ਰਾਜ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕੀਤਾ। ਇਹ ਭਾਬਾ ਕੰਦਾਵਰ, ਸੁਰਵੀਰ, ਦੁਰੰਦੇਸ਼ ਅਤੇ ਨੀਤਿਨਪੁਟ

ਰਾਜਾ ਸੀ।

ਸਨ ੧੮੫੭ ਦੇ ਕਦਰ ਵੇਲੇ ਕਵਰਨਮੇਂਟ ਨੂੰ ਇਸ ਨੇ ਤਨ ਮਨ ਧਨ ਤੋਂ ਪੂਰੀ ਸਹਾਇਤਾ ਦਿੱਤੀ ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਫੌਜ ਦਾ ਮੁਖੀਆ ਹੋ ਕੇ ਆਪ ਦਿੱਲੀ ਪੁੱਜਾ। ਰਾਜਾ ਸਰੂਪ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਦਾਦਲੀ ਦਾ ਪਰਗਨਾ ਅਤੇ ਸੰਗਰੂਰ ਪਾਸ ਤੇਰਾਂ ਪਿੰਡ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਏ ਅਰ ਸਨ ੧੮੬੩ ਵਿੱਚ ਜੀ. ਸੀ. ਐਸ. ਆਈ.² ਦਾ ਖਿਤਾਬ ਮਿਲਿਆ।

ਇਸ ਪੁਰਾਪੀ ਰਾਜੇ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ੨੬ ਜਨਵਰੀ ਸਨ ੧੮੬੪ ਨੂੰ ਹੋਇਆ ਅਤੇ ਇਸ ਦਾ ਯੋਗਤ ਪੁਰੂ ਰਾਜਾ ਰਘੁਬੀਰ ਸਿੰਘ ਤੀਰ ਵਰ੍ਹੇ ਦੀ ਉਮਰ ਵਿੱਚ ੩੧ ਮਾਰਚ ਸਨ ੧੮੬੪ ਨੂੰ ਗੱਦੀ ਤੇ ਬੈਠਾ ਅਰ ਸਲਾਘਾ ਯੋਗਤ ਰਾਜ ਕੀਤਾ। ਇਸ ਦੇ ਅਹਿਦ ਵਿੱਚ ਸਰਹਿੰਦ ਕਨਾਲ ਜਾਰੀ ਹੋਈ ਅਤੇ ਪਿੰਡ ਸੰਗਰੂਰ ਉੱਤਮ ਸ਼ਹਿਰ ਬਣ ਗਿਆ। ਰਾਜਾ ਰਘੁਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਸਨ ੧੮੭੬ ਵਿੱਚ ਜੀ. ਸੀ. ਐਸ. ਆਈ. ਦਾ ਖਿਤਾਬ ਮਿਲਿਆ। ਇਸ ਬਤੂਰ ਰਾਜੇ ਨੇ ਦੂਜੇ ਅਫਗਾਨ ਜੰਗ (ਸਨ ੧੮੭੬) ਵਿੱਚ ਕਵਰਨਮੇਂਟ ਨੂੰ ਫੌਜ ਅਤੇ ਰੁਪਏ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਦਿੱਤੀ, ਅਤੇ “ਰਾਜਾਏ ਰਾਜਗਾਨ” ਆਦਿਕ ਖਿਤਾਬ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੇ।

ਰਾਜਾ ਰਘੁਬੀਰ ਸਿੰਘ ਦੇ ਪੁਰੂ ਟਿੱਕਾ ਫਲਬੀਰ ਸਿੰਘ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਪਿਤਾ ਦੇ ਹੁੰਦੇ ਹੀ ਸਨ ੧੮੮੩ ਵਿੱਚ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ, ਇਸ ਲਈ ਸਨ ੧੮੮੭ ਵਿੱਚ ਰਾਜਾ ਰਘੁਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਹੋਣ ਪੂਰ ਉਸਦਾ ਪੋਤਾ ਰਾਜਗੁਮਾਰ ਚਨਬੀਰ ਸਿੰਘ ਅੱਠ ਵਰ੍ਹੇ ਦੀ ਉਮਰ ਵਿੱਚ ਰਾਜਸਿੰਘਾਸਨ ਤੇ ਵਿਰਾਜਿਆ।

ਕਵਰਮਨ ਮਹਾਰਾਜਾ ਚਨਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਜਨਮ ੧੧ ਅਕਤੂਬਰ ਸਨ ੧੮੭੯ ਨੂੰ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਆਪ ਢਾਦਾ ਜੀ ਦੇ ਦੇਹਾਂਤ ਪਿੱਛੋਂ ਸਨ ੧੮੮੭ ਵਿੱਚ ਗੱਦੀ ਤੇ ਬੈਠੇ ਅਤੇ ਭਾਲਿਕਾ ਹੋ ਕੇ ਸਨ ੧੮੯੯ ਵਿੱਚ ਰਾਜਪ੍ਰਬੰਧ ਆਪਣੇ ਹੱਥ ਲਿਆ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ੧ ਜਨਵਰੀ ਸਨ ੧੯੦੯

¹"In person and presence he was eminently princely, and the stalwart Sikh race could hardly show a taller or stronger man. Clad in armour as he loved to be, at the head of his troops, there was perhaps no other Prince in India who bore himself so gallantly and looked so true a soldier. In character he was honest and just, and though his pride and restlessness led him to quarrel with his neighbours, yet the British Government has never had an ally more true and loyal in heart than Sarup Singh, who served it from affection and not from fear." The Rajas of the Punjab by L.H. Griffin p 374.

²Knight Grand Commander of the Star of India.

ਨੂੰ ਕੇ. ਸੀ. ਐਸ. ਆਈ.³ ਅਤੇ ੧ ਜਨਵਰੀ ਸਨ ੧੯੧੬ ਨੂੰ ਜੀ. ਸੀ. ਆਈ. ਈ.⁴ ਖਿਤਾਬ ਮਿਲਿਆ। ਸਨ ੧੯੧੧ ਦਾ ਸ਼ਾਹੀ ਦਰਬਾਰ ਦਿੱਲੀ ਵਿੱਚ ਮੌਰੂਸੀ (hereditary) ਮਹਾਰਾਜਾ ਪਦਵੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਈ।

ਮਹਾਰਾਜਾ ਚਨਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਸਨ ੧੮੯੭—੯੮ ਦੇ ਤੀਰਾ ਜੰਗ ਅਤੇ ਸਨ ੧੯੧੪ ਦੇ ਵੱਡੇ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਲੱਖਾਂ ਰੁਪਏ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਸ਼ਾਹੀ ਫੌਜ ਦੀ ਸੇਵਾ ਅਰਪਕੇ ਕਵਰਨਮੇਂਟ ਦੀ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਤਾ ਅਤੇ ਧੰਨਵਾਦ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ।

ਮਹਾਰਾਜਾ ਚਨਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਅਹਿਦ ਵਿੱਚ ਰਿਆਸਤ ਦੀ ਸ਼ਾਹੀ ਇਮਾਰਤਾਂ, ਪ੍ਰਾਤਕਾਲਜ, ਸਕੂਲ, ਹਾਸਪਿਟਲ ਆਦਿ ਬਹੁਤ ਉੱਦਰ ਬਣੇ ਹਨ ਅਤੇ ਸਨ ੧੯੦੧ ਵਿੱਚ ਨੁਦਿਆਨਾ ਧੂਰੀ ਜਾਖਲ ਰੇਲਵੇ ਬਣਾਈ ਗਈ ਹੈ, ਜਿਸ ਤੇ ਰਿਆਸਤ ਦਾ ਖਰਚ ੩੮, ੧੩, ੬੬੧ ਰੁਪਏ ਹੋਇਆ ਅਰ ਇਸ ਦੀ ਆਮਦਨ ਸਾਢੇ ਤਿੰਨ ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਸਾਲਾਨਾ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਛੁੱਟ ਜੀਵ ਪਾਨੀਪਤ ਰੇਲਵੇ ਤੇ ੧੭, ੦੦, ੦੦, ਖਰਚ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਇੱਕ ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਸਾਲਾਨਾ ਆਉਂਦਾ ਹੈ।

ਮਹਾਰਾਜਾ ਚਨਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਪੂਰਾ ਖਿਤਾਬ ਹੈ—ਕਰਨੈਲ ਹਿਜ ਹਾਈਨੈਸ (Colonel His Highness) ਕਲਜੰਦੇ ਦਿਲਬੰਦ, ਰਜੁਖੁਲ ਇਤਕਾਦ, ਦਉਲਤੇ ਟਿੱਕਸਿਧੀਆ, ਰਾਜਾਏਰਾਜਗਾਨ, ਮਹਾਰਾਜਾ ਸਰ (Sir) ਚਨਬੀਰ ਸਿੰਘ, ਰਾਜੇਂਦ੍ਰ ਬਹਾਦੁਰ, ਜੀ. ਸੀ. ਆਈ. ਈ., ਕੇ. ਸੀ. ਐਸ. ਆਈ., ਵਾਲੀਏ ਜੀਵ।

ਰਿਆਸਤ ਜੀਵ ਦੀ ਸਲਾਮੀ ੧੨ ਤੋਪਾਂ ਦੀ ਹੈ, ਪਰ ਮਹਾਰਾਜਾ ਦੀ ਜਾਤੀ ਸਲਾਮੀ ੧੫ ਤੋਪਾਂ ਹਨ।

ਪਹਿਲਾਂ ਇਸ ਰਿਆਸਤ ਦਾ ਨੀਤਿਸੰਬੰਧ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਲਾਟਸਹਿਬ ਨਾਲ ਸੀ, ੧ ਨਵੰਬਰ ਸਨ ੧੯੨੧ ਤੋਂ ਕਵਰਨਮੇਂਟ ਦਿੱਤੀਆ ਨਾਲ ਏ. ਜੀ. ਸੀ. (Agent to the Governor General Panjab States) ਦੁਆਰਾ ਹੈ। ਦੇਖੋ, ਸੰਗਰੂਰ ਅਤੇ ਫੂਲਬੰਸ਼। ੭ ਖੂਹ ਦੀ ਭਾਰ ਨੂੰ ਭੀ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ ਜੀਵ ਆਖਦੇ ਹਨ। ਜਿਵੇਂ— ਖੂਹ ਦੀ ਜੀਵ ਕੱਢਣ ਤੋਂ ਪਾਣੀ ਡੁੱਖਾ ਅਤੇ ਸਾਫ਼ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਜੀਵਣਾ। ਕ੍ਰਿ—ਖੂਹ ਦੀ ਭਾਰ ਕੱਢਣੀ।

ਜੀਵ ਰਿਆਸਤ। ਦੇਖੋ, ਜੀਵ।

ਜੀਵੋਵਾਲ। ਦੇਖੋ, ਚਰਕੋਲ।

ਜੀ ਧਰਾਉਣਾ। ਦੇਖੋ, ਜੀਧਿ ਧਰਾਉਣਾ।

ਜੀਨ ਅਰਦਾ ਜੀਨੁ. جین ਜੀਨ. ਸੰਗਤ—ਕਾਠੀ. “ਤਿਨ ਕੇ ਤੁਰੇ ਜੀਨ ਖੂਰਗੀਰ ਸਭ ਪਵਿਤ ਹਹਿ.” (ਮ: ੪ ਵਾਰ ਸੋਰ) “ਦੇਹ ਪਾਧੁ ਜੀਨੁ ਭੁਤਿ ਚੰਡਾ ਰਾਮ.” (ਵਭ ਮ: ੪ ਖੇਤੀਆ) ੨ ਸੰ. ਚੰਮ. ਦਾ ਬੈਲਾ.

ਜੀਨਤ. جنیت ਸੰਗਤ—ਸੋਰਾ. ਜੁੰਦਰਤਾ. ਸਜਾਵਟ.

³Knight Commander of the Star of India.

⁴Knight Grand Commander of the Indian Empire.

ਬੀਨਤ ਮਹਲ. ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਬਹਾਦੁਰ ਸ਼ਾਹ ਦੀ ਬੇਗਮ, ਜਿਸਦੇ ਨਾਮ ਪੁਰ ਇੱਕ ਆਲੀਸ਼ਾਨ ਹਵੇਲੀ ਬਣਾਈ ਗਈ ਸੀ. ਜੋ ਸਰਾਬਨ ਦੇ ਭਵਰ ਪਿਛੋਂ ਫ਼ਕਰਨਸੈਂਟ ਨੇ ਮਹਾਰਾਜਾ ਪਟਿਆਲਾ ਦੀ ਭੇਟਾ ਕੀਤੀ.

ਜੀਨਾ. ਵਿ—ਜਿਉਣਾ. ਜ਼ਿੰਦਗ ਰਹਿਣਾ। ੨ ਛਾ ੨, ਸੰਗਤ—ਪੋਤੀ. ਸੀਦੀ.

ਜੀਨ੍ਹ. ਦੇਖੋ, ਜੀਨ.

ਜੀਤ } ਦੇਖੋ, ਜਿਹਵਾ ਅਤੇ ਜਿਧਾ. "ਜੀਤ ਰਸਾਇਣਿ ਸਾਥੀ ਜੀਤਾ" ਰਾਤੀ." (ਮਾਧੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੧)

ਜੀਤ ਯੋਗ ਅਰੁ ਭੋਗ ਜੀਤ ਸਭ ਰੋਗ ਬਰਾਵੈ,
ਜੀਤ ਕਰੈ ਦੁਇਤੋਗ ਜੀਤ ਨੈ ਕੈਦ ਕਰਾਵੈ,
ਜੀਤ ਸੁਰਗ ਨੈ ਜਾਇ ਜੀਤ ਸਭ ਨਰਕ ਦਿਖਾਵੈ,
ਜੀਤ ਮਿਲਾਵੈ ਰਾਮ ਜੀਤ ਸਭ ਦੇਹ ਧਰਾਵੈ,
ਜੀਤ ਓਹ ਏਕਤੁ ਕਰ ਬਾਟ ਸਿਹਾਰੈ ਰੋਲਿਯੋ,
"ਬੈਤਾਲ" ਕਹੈ ਵਿਦੁਮ ਸੁਨੋ! ਜੀਤ ਸੰਭਾਰੈ ਬੋਲਿਯੋ.

ਜੀ ਭਿਆਣਾ. ਵਜਾਕੁਲ ਚਿੰਤ. "ਬੇਬੇ ਜੀ ਆਪਦੇ ਦਰਸਨ ਲਈ ਜੀ ਭਿਆਣੇ ਹੋ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ." (ਜਲਾ) ੨ ਜਿਸ ਦਾ ਮਨ ਦੁਖ ਗਿਆ ਹੈ.

ਜੀਭੀ } ਜੀਭ ਤੋਂ. "ਜੀਭੀ ਬਾਝਹੁ ਬੋਲਣਾ." (ਮ: ੨ ਵਾਰ ਮਾਭ)
ਜੀਭੀ } "ਇਕ ਦੂ ਜੀਭੀ ਲਖ ਹੋਇ." (ਜਪੁ)

ਜੀਮਕ. ਜੀ (ਪਾਣੀ) ਵਿੱਚ ਜਿਸ ਦਾ ਮਕ (ਰਸਤਾ) ਹੋਵੇ, ਸਰਪ. ਸੰਪ. "ਤਭ ਜੀਮਕ ਪਾਤਲ ਸਿਧਾਯਾ." (ਨਾਪੁ)

ਜੀਮਣਾ } ਸੰ. ਜਿਯ. ਧਾ—ਖਾਣਾ, ਭੋਜਨ ਕਰਨਾ। ੨ ਸੰ. ਜੇਮਨ.
ਜੀਮਣਾ } ਸੰਗਤ—ਭੋਜਨ ਭਰਣ ਕਰਨਾ. ਪ੍ਰਸਾਦ ਭਰਣਾ.

ਜੀਮੁਤ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਜੋ ਜੀ (ਪਾਣੀ) ਨੂੰ ਮੂਤ (ਬੰਨ੍ਹ) ਰੱਖੇ, ਬੰਦਲ. ਮੇਖ. "ਜੀਮੁਤ ਸਮੰ ਬਹਰਾਵਤ ਹੈ." (ਸਲੋਹ) ੨ ਪਰਬਤ। ੩ ਸੂਰਜ। ੪ ਇੰਦ੍ਰ। ੫ ਇੱਕ ਪਹਿਲਵਾਨ, ਜੋ ਭੀਮਸੈਨ ਨੇ ਰਾਜਾ ਬਿਰਾਟ ਦੇ ਅਖਾੜੇ ਵਿੱਚ ਪਛਾੜਿਆ ਸੀ.

ਜੀਮੁਤਵਾਹਨ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਇੰਦ੍ਰ, ਜੋ ਮੇਖ ਨੂੰ ਚਲਾਉਂਦਾ ਹੈ. ਮੇਖ ਦੀ ਸਥਾਰੀ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਇੰਦ੍ਰ ਦੇਵਤਾ। ੨ ਜਾਲਿਵਾਹਨ ਰਾਜੇ ਦਾ ਇੱਕ ਪੁਰੁ.

ਜੀਮੁਤਵਾਹੀ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਪੁੰਘਾਂ. ਯੀਸ਼ੂਰਗਾਹਿਨ੍.

ਜੀਯ. ਦੇਖੋ, ਜਿਯ ਅਤੇ ਜੀਅ.

ਜੀਰ. ਸੰ. ਵਿ—ਚਾਲਾਕ। ੨ ਸੰਗਤ—ਜੀਰਾ. ਜੀਰਕ। ੩ ਖਤਕ. ਸੁੀ ਜਾਹਿਕ। ੪ ਛਾ ੧, ਸਾਬ ਦੀ ਛੋਟੀ ਤਾਰ, ਜਿਸ ਦਾ ਸੁਰ ਉੱਚਾ (ਤਿੱਖਾ) ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ ਜੀਲ ਆਖਦੇ ਹਨ.

ਜੀਰਕ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਜੀਰਾ. ਛਾ ੨, ਜੀਰਹ. L. Cumminum Cyminum. ਸੈਂਫ ਤੋਂ ਛੋਟੇ ਬੀਜ ਅਤੇ ਸੁਗੰਧ ਵਾਲਾ ਇੱਕ ਪੌਧਾ, ਜੋ ਫੇਫ ਦੇ ਹੱਥ ਉੱਚਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਬੀਜ ਮਸਾਲੇ ਅਤੇ ਅਨੇਕ ਦਵਾਈਆਂ ਵਿੱਚ ਵਰਤੀਦਾ ਹੈ. ਇਹ ਸਫੇਦ ਅਤੇ ਕਾਲਾ ਦੋ

ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਚਿੱਟਾ ਸਰਦ ਅਤੇ ਕਾਲਾ ਗਰਮ ਹੈ. ਦੋਵੇਂ ਜੀਰੇ ਪੇਟ ਅਤੇ ਮੂੰਹ ਦੇ ਰੋਗਾਂ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਦੇ ਹਨ. ਆਂਤ ਦੀ ਮੈਲ ਵਿੱਚ ਪੈਦਾ ਹੋਏ ਬੀੜਿਆਂ ਨੂੰ ਮਾਰਦੇ ਹਨ. ਗੁਰਦਿਆਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਸ਼੍ਰ ਕਰਦੇ ਹਨ. ਬਲਗਮ ਹਟਾਉਂਦੇ ਅਤੇ ਰੜ੍ਹਬਤ ਖੁਸ਼ਕ ਕਰਦੇ ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਜੀਰਾ.

ਜੀਰਣ. ਸੰ. ਜੀਣ. ਵਿ—ਪੁਰਾਣਾ। ੨ ਬਹੁਤ ਉੱਚਾ। ੩ ਪਚਿਆ ਹੋਇਆ. ਹਜਮ। ੪ ਸੰਗਤ—ਜੀਰਾ. ਜੀਰਕ। ੫ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ ਅਜੀਰਣ ਦੀ ਥਾਂ ਅਕਸਰ ਜੀਰਣ ਲਭਣ ਆਇਆ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਜੀਰਨ। ੬ ਡਿੰਗ. ਜੁਆਰ. ਜਵਾਰ ਨਾਮਕ ਅੰਨ.

ਜੀਰਣਾਬਰ. ਜੀਣ—ਅੰਬਰ. ਸੰਗਤ—ਪੁਰਾਣੇ ਵਸਤੂ। ੨ ਵਿ—ਪਾਏ ਹੋਏ ਵਸਤੂ ਵਾਲਾ.

ਜੀਰਨ. ਦੇਖੋ, ਜੀਰਣ। ੨ ਅਜੀਰਣ. ਅਨਪਚ. ਦੇਖੋ, ਜੀਰਣ ੫. "ਕਰਤ ਮਾਨ ਇਹ ਹੈ ਵਭ ਜੀਰਨ x x x ਰਿਦੈ ਗਰੀਬੀ ਸੂਰਨ ਖਾਈ." (ਨਾਪੁ)

ਜੀਰਾ. ਦੇਖੋ, ਜੀਰਕ.

"ਧਨੜ ਰੁਹੁ ਪੁਨ ਧਨੜ ਹੈ ਉਧਵ।
ਕੜੋਂ ਨ ਹਰੋਂ ਸਭ ਕੀ ਸਭ ਪੀਰਾ।
ਜਾਨਤ ਧਾਨੁ ਬਨਾਇ ਸਭੈ ਰਸ
ਨਾਰਾ ਬਿਰਾਰ ਜਿਤੀ ਤਦਬੀਰਾ,
ਸਾਧ ਹੂੰ ਵੈਦ ਅਪੁਰਬ ਹੋਂ ਤੁਮ
"ਦਾਸ ਰੂ" ਫੋਰਤ ਕੰਠ ਮਤੀਰਾ,
ਲੋਕਨ ਰੋਗ ਤਦੇ ਰਭ ਹੀ ਸੁਨ
ਜੋਗ ਦਯੋ ਜਕ ਉਟਨ ਜੀਰਾ."

(ਭਾਵਾ ਰਾਮਦਾਸ)

ਜੀਰਾਣ. ਫੁਜ. ਸੰਗਤ—ਮੁਰਦਿਆਂ ਦੇ ਦੰਫਣ ਦੀ ਥਾਂ. ਕੁਭਰਿਸਤਾਨ "ਜਾਇ ਸੁਤੇ ਜੀਰਾਣ ਮਹਿ ਬੀਏ ਅਤੀਮਾ ਕਛ." (ਸ. ਫਰੀਦ) ੨ ਅ ੭੨ ਜੀਰਾਨ. ਜਾਬ (ਪੜੋਸੀ) ਦਾ ਬਹੁ ਵਚਨ. ਪੜੋਸੀਲੋਕ.

ਜੀਰਾਣਿ. ਕੁਭਰਿਸਤਾਨ ਵਿੱਚ. ਦੇਖੋ, ਜੀਰਾਣ ੧. "ਸਜਣ ਮੇਰੇ ਰੰਗਲੇ ਜਾਇ ਸੁਤੇ ਜੀਰਾਣਿ." (ਸੁੀ ਮ: ੧)

ਜੀਰਾਇ. ਸੰਗਤ—ਜੇਰਾ. ਸਰਣਾ. ਸਹਨਸ਼ੀਨਤਾ. "ਦਰਵੇਸ਼ ਨੇ ਲੋੜੀਐ ਰੁਖਾ ਦੀ ਜੀਰਾਇ." (ਸ. ਫਰੀਦ)

ਜੀਰਾਨ. ਦੇਖੋ, ਜੀਰਾਣ ੨.

ਜੀਰੀ. ਸੰਗਤ—ਧਾਨਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਜਾਤਿ, ਇਸ ਦਾ ਚਾਵਲ ਚਿੱਟਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਚਿੱਚ ਤੀਕ ਰਹਿ ਸਕਦਾ ਹੈ. ਜੀਰੀ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਚਲਤੀ ਦੇਖਾਂ ਜੀਰਿਆਂ ਨੂੰ ਗਰਮ ਖੁਸ਼ਕ ਮੰਨਦੇ ਹਨ.

ਜੀਰੀ. ਨਕਸ਼.

"ਉੱਚਾ ਨੂੰ ਜੀਰਾ ਦੇਣਾ" ਇਹ ਵਾਕ ਇਥੋਂ ਹੀ ਬੋਲੀਦਾ ਹੈ, ਜਿਥੋਂ—ਭਾਵਾਂ ਨੂੰ ਛਾਤ ਦੀ ਟੋਪੀ ਅਤੇ ਛੋਡਾਂ ਨੂੰ ਛਾਨਫਲ ਦਾ ਕਰਬਤ. ਭਾਵ—ਅਨਅਧਿਕਾਰੀ ਨੂੰ ਚਾਲ ਦੇਣੀ. ਸਵੈਰੇ ਦਾ ਭਾਵ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸੁਰਤ ਮਾਨਿਦ ਕੋਪੀਆਂ ਨੂੰ ਉਧੇ ਜੋ ਸੋਭ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਜੀਰਾ ਚਿੱਤਾ.

ਬਹੁਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ੨ ਕਲੋਜੀ (ਕਾਲੀ ਜੀਰੀ) ਨੂੰ ਭੀ ਪੋਟੋਹਰ ਵਿੱਚ ਜੀਰੀ ਆਖਦੇ ਹਨ।

ਜੀਲ. ਧਾਰ ਅਥਵਾ ਤੰਦ ਦੀ ਤਾਰ। ੨ ਦੇਖੋ, ਜੀਰ ੪. "ਜੀਲ ਬਿਨਾ ਕੈਸੇ ਬਜੇ ਰਬਾਬ?" (ਭੈਰ ਮ: ੫)

ਜੀਵ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਜੀਵਤਮਾ. "ਈਸੂਰ ਜੀਵ ਏਕ ਇਮ ਜਨਹੁ." (ਗੁਪਤ) ਦੇਖੋ, ਆਤਮਾ। ੨ ਪ੍ਰਾਣੀ. "ਜੀਵ ਜਿਤੇ ਜਲ ਮੇ ਥਲ ਮੇ." (ਅਕਾਲ) ੩ ਵਿਰਸਪਤਿ. ਦੇਵਗੁਰੂ। ੪ ਚੰਦਮਾ। ੫ ਵਿਸ਼ਨੁ। ੬ ਜਲ. "ਜੀਵ ਕਯੋ ਖਟ ਮੇਖਨ ਕੋ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੭ ਦਿਲ, ਮਨ. "ਪਿਤ ਪਰਮੇਸੁਰ ਜਾਨਹਿ ਜੀਵ." (ਗੁਪਤ) ੮ ਜੀਵ. ਧਾ—ਜਿਉਣਾ, ਉਪਜੀਵਿਕਾ ਨਈਂ ਕਮਾਉਣਾ, ਸੁਖ ਨਾਲ ਰਹਿਣਾ.

ਜੀਵਉ. ਜੀਓ. ਜਿੰਦਹ ਰਹੇ। ੨ ਜੀਵਉ. ਜਿਉਂਦਾ ਹਾਂ. "ਜੀਵਉ ਨਾਮ ਸੁਨੀ." (ਬਿਨਾ ਮ: ੫)

ਜੀਵਸਾਂ. ਜੀਵਾਂਗਾ.

ਜੀਵਹਤਾ } ਸੰਗਤ—ਪ੍ਰਾਣਧਾਰੀ ਦਾ ਵਧ। ੨ ਸ਼ਰੀਰ ਨਾਲੋਂ
ਜੀਵਹਿੰਸਾ } ਪ੍ਰਾਣ ਦਾ ਵਿਯੋਗ ਕਰਨਾ। ੩ ਜੀਵ ਮਾਰਣ ਦਾ
ਦੋਸ਼.

ਜੀਵਕ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਪ੍ਰਾਣਧਾਰੀ। ੨ ਸੇਵਕ. ਨੌਕਰ। ੩ ਸਪੈਲਾ. ਜੀਵਕਰਾ. ਜੀਵਨਕਲਾ. ਜੀਵਨਸ਼ਕਤਿ. "ਜਿਹ ਅਹਿ ਕਾਲਕ੍ਰਿਪਾਨ ਬਹੀ ਸਿਰ। ਤਿਨ ਕੇ ਰਹੀ ਨ ਜੀਵਕਰਾ ਭਿਰ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੪੦੫)

ਜੀਵਣ. ਸੰ. ਜੀਵਨ. ਸੰਗਤ—ਜਿਉਂਦੇ ਰਹਿਣ ਦੀ ਹਾਲਤ. ਜੀਵਨਦਸ਼ਾ. "ਜੀਵਣ ਸੰਗਮੁ ਤਿਸੁ ਧਈ." (ਵਾਰ ਜੈਤ) ੨ ਲਹੌਰ ਨਿਵਾਸੀ ਰੁਹਾਬ, ਜੋ ਝੀਂ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਦਾ ਅਨੰਨ ਸਿੱਖ ਸੀ, ਭਾਈ ਬਿਧੀ ਚੰਦ ਨੂੰ ਇਸੇ ਨੇ ਖੁਰਾਕਾ ਬਣਾਏ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ੩ ਦੇਖੋ, ਜੀਵਨ। ੪ ਸੰ. ਯੁਕਾਯ—ਜਿੰਭਣ. ਦੁਲੱਭਾ. ਠੋਕਰ. ਚਟਕੇ ਨਾਲ ਭੀਤਾ ਪੁਰਾਣ. "ਜੀਵਣ ਮਾਰੀ ਲੱਤ ਦੀ." (ਭਾਗੂ) ਮੱਕੇ ਦੇ ਪੁਜਾਰੀ ਨੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇ ਪੈਰ ਕਾਬੇ ਵੱਲ ਵੇਖਕੇ ਲੱਤ ਦੀ ਠੋਕਰ ਮਾਰੀ.

ਜੀਵਣ ਸਿੰਘ. ਦੇਖੋ, ਜੀਵਨ ਸਿੰਘ.

ਜੀਵਣਪਦਵੀ. ਦੇਖੋ, ਜੀਵਨਪਦਵੀ. "ਗੁਰ ਕੈ ਭਾਣੈ ਜੋ ਚਲੈ ਤਾਂ ਜੀਵਣਪਦਵੀ ਪਾਹਿ." (ਵਾਰ ਗੁਜ ੧ ਮ: ੩)

ਜੀਵਣ ਮਰਣ. "ਮਰਣ ਬਿਸਰਣੈ ਗੋਬਿੰਦਹ, ਜੀਵਣੈ ਹਰਿਨਾਮ ਧਿਆਵਹੁ." (ਗਾਥਾ) ੨ ਉੱਦਮ, ਉਪਕਾਰ, ਵਿਦਯਾ, ਸੁਸਤਕਾਰ ਦੀ ਹੋਂਦ, ਜੀਵਣ, ਦਿਨਾਂ ਦਾ ਅਭਾਵ ਮਰਣ ਹੈ.

ਜੀਵਣੁ. ਦੇਖੋ, ਜੀਵਣ. "ਜੀਵਣੁ ਮਰਣਾ ਸਭ ਤੁਧੈ ਤਾਈ." (ਮਾਰ ਅ: ਮ: ੩)

ਜੀਵਤ. ਸੰ. ਜੀਵਿਤ. ਵਿ—ਜਿੰਦਹ. ਜਿਉਂਦਾ. "ਜੀਵਤ ਪਿਤਰ ਨ ਮਾਨੈ ਕੋਊ ਮੁਟੇ ਸਰਾਧ ਕਰਾਹੀ." (ਕਥਿ ਕਬੀਰ) "ਜੀਵਤ ਕਥਿ ਮੁਆ ਕਹੈ." (ਗਥਿ ਅ: ਮ: ੧) ੨ ਰੇਤਨ. "ਸੇ ਜੀਵਤ, ਜਿਹ

ਜੀਵਤ ਜਪਿਆ." (ਬਾਵਨ) ਜਿਸ ਨੇ ਜਗ੍ਹਾ ਉਪਾਸਨਾ ਤਯਾਗਕੇ ਰੇਤਨ (ਕਰਤਾਰ) ਜਪਿਆ ਹੈ, ਉਹ ਜੀਵਿਤ ਹੈ। ੩ ਉਪਜੀਵਿਕਾ (ਰੋਜ਼ੀ) ਨਈਂ ਭੀ ਜੀਵਤ ਸ਼ਬਦ ਆਇਆ ਹੈ. "ਕਾਹੂ ਬਿਹਾਵੈ ਸੋਧਤ ਜੀਵਤ." (ਰਾਮ ਅ: ਮ: ੫)

ਜੀਵਤਮਰਣ } ਜੀਵਿਤ ਮਰਣ. ਜੀਵਨਦਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਹੀ ਮਰਜਾਣਾ.
ਜੀਵਤਮਰਨਾ } ਇਸ ਤੋਂ ਭਾਵ ਹੈ—ਹੋਮੇ ਦਾ ਤਯਾਗ ਕਰਨਾ, ਆਪਣੇ ਤਾਈਂ ਨਾਚੀਜ਼ ਜਾਣਕੇ ਸਭ ਦੇ ਪੈਰਾਂ ਦੀ ਧੂੜਿ ਹੋਣਾ. "ਆਪੁ ਫੋਤਿ ਜੀਵਤਮਰੈ." (ਸੁੀ ਮ: ੩) "ਸਤਿਗੁਰ ਭਾਇ ਚਲਹੁ, ਜੀਵਤਿਆ ਇਵ ਮਰੀਐ." (ਸੁਹੀ ਛੰਤ ਮ: ੪) "ਆਪੁ ਰਿਆਗਿ ਹੋਈਐ ਸਭ ਰੋਣਾ, ਜੀਵਤਿਆ ਇਉ ਮਰੀਐ." (ਸੁਹੀ ਮ: ੫) ੨ ਜੀਵਨਮੁਢਿ.

ਜੀਵਤ ਮਿਰਤਕ. ਸੰ. ਜੀਵਨ੍ਯੁਤ. ਵਿ—ਜੀਵਨ ਦਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਹੀ ਮੁਰਦਾ. ਉੱਦਮ ਦਾ ਤਯਾਗੀ. ਆਲਸੀ। ੨ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਦੇਸ਼ ਅਤੇ ਕੌਮ ਦਾ ਪਿਆਰ ਨਹੀਂ। ੩ ਹੋਮੇ ਦਾ ਤਯਾਗੀ. ਖੁਦੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾ. ਦੇਖੋ, ਜੀਵਤਮਰਨਾ.

ਜੀਵਤਮੁਕਤ. ਦੇਖੋ, ਜੀਵਨਮੁਕਤ. "ਜੀਵਤਮੁਕਤ ਕੁਰਮਤੀ ਲਾਭੇ." (ਮਲਾ ਮ: ੩)

ਜੀਵਤਮ੍ਰਿਤਕ. ਦੇਖੋ, ਜੀਵਤਮਿਰਤਕ.

ਜੀਵਤੁ. ਦੇਖੋ, ਜੀਵਤ. "ਗੁਰ ਕੈ ਸਭਾਇ ਜੀਵਤੁ ਮਰੈ." (ਸੁੀ ਮ: ੩) ੨ ਸੰਗਤ—ਜੀਵਤੁ. ਜੀਵਪਨ.

ਜੀਵਦ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਜੀਵਨਦਾਤਾ, ਵੈਦਯ। ੨ ਵਾਹਗੁਰੂ। ੩ ਅਮ੍ਰਿਤ। ੪ ਪਵਨ. ਪੋਣਾ. ੫ ਅੰਨ.

ਜੀਵਦੰਤ. ਸੰਗਤ—ਅਮ੍ਰਿਤ. (ਸਨਾਮਾ)

ਜੀਵਦਗਾ } ਵਿ—ਜੀਵਿਤ. ਜਿੰਦਹ. ਜਿਉਂਦਾ ਹੋਇਆ. "ਜੀਵਦੜੇ
ਜੀਵਦੜੇ } ਮੁਟਿਓਹਿ." (ਸ. ਫਰੀਦ)

ਜੀਵਦਾਨ. ਦੇਖੋ, ਜੀਅਦਾਨ.

ਜੀਵਦਾਪੁਰਖ. ਸੰਗਤ—ਜੀਵਿਤਪੁਰਖ. ਚੈਤਨਯ ਆਤਮਾ. ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ. "ਨਾਨਕ ਜੀਵਦਾਪੁਰਖੁ ਧਿਆਇਆ ਅਮਰਾਪਦ ਹੋਈ." (ਮ: ੪ ਵਾਰ ਸਾਰ) ੩ ਉਹ ਆਦਮੀ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਸੁ ਸਤਕਾਰ ਅਤੇ ਦੇਸ਼ ਤਯਾਗ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਰਾਖੀ ਦਾ ਧਰਮ ਹੈ.

ਜੀਵਨ. ਦੇਖੋ, ਜੀਵਣ। ੨ ਜਿੰਦਗੀ. "ਜੀਵਨਸੁਖੁ ਸਭੁ ਸਾਧ ਸੰਗਿ." (ਬਿਨਾ ਮ: ੫) ੩ ਜਲ. "ਦੇ ਜੀਵਨ ਜੀਵਨ ਸੁਖਕਾਰੀ." (ਗੁਪਤ) ੪ ਉਪਜੀਵਿਕਾ. ਗੁਜਾਰਾ। ੫ ਪਵਨ। ੬ ਘੀ. ਘ੍ਰਿਤ। ੭ ਕਰਤਾਰ. ਵਾਹਗੁਰੂ। ੮ ਪੁਤ੍ਰ। ੯ ਇਕ ਮਾਤ੍ਰਕ ਛੰਦ. ਦੇਖੋ, ਅਰੁਥਾ। ੧੦ ਭਾਈ ਭਗਤ ਦਾ ਛੋਟਾ ਪੁਤ੍ਰ, ਜੋ ਗੁਰੂ ਹਰਿਰਾਇ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿੱਚ ਰੁਜਿਦ ਰਿਹਾ. ਇਸ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਕੀਰਤਪੁਰ ਹੋਇਆ. ਇਸ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਸੰਤਦਾਸ ਸੀ, ਜਿਸ ਦੀ ਅਲਾਦ ਹੁਣ ਕੁੱਝੋਂ, ਭਾਈ ਕੇ ਚੱਕ ਆਦਿ ਵਿੱਚ ਵਸਦੀ ਹੈ.

ਸੰਤਦਾਸ ਦੇ ਪੁਤ੍ਰ—ਰਾਮ ਸਿੰਘ, ਫਤੇ ਸਿੰਘ, ਬਖਤ ਸਿੰਘ, ਤਖਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਦਮਦਮੇ ਦਸਮੇਸ਼ ਤੋਂ ਅਮ੍ਰਿਤ ਛਕਿਆ ਸੀ. ਦੇਖੋ, ਭਗਤ

ਭਾਈ। ੧੧ ਦੇਖੋ, ਨਹੋਰ ਦਾ ਅੰਕ ੮.

ਜੀਵਨ ਸਿੱਖ। ਇਹ ਵਡਾ ਬਹਾਦਰ ਯੋਧਾ ਸੀ। ਜਦ ਆਨੰਦਪੁਰ ਛੱਡਕੇ ਦਸਮੇਸ਼ ਚਮਕੌਰ ਵੱਲ ਆਏ ਹਨ, ਤਦ ਇਹ ਰਸਤੇ ਵਿੱਚ ਬਾਬਾ ਅਜੀਤ ਸਿੱਖ ਜੀ ਨਾਲ ਮਿਲਕੇ, ਰੁਹਕਾਂ ਨਾਲ ਜੰਗ ਕਰਦਾ ਬਹੀਦ ਹੋਇਆ। ਇਸ ਦਾ ਬਹੀਦਰੀਜ਼ ਚਮਕੌਰ ਹੈ।

ਜੀਵਨਗਤਿ। ਸੰਗਤ—ਜੀਵਨ ਦੀ ਯੁਕਤਿ। ਜਿਉਣ ਦਾ ਢੰਗ। ੨ ਜੀਵਾਂ ਦੀ ਦਸਤ। ੩ ਵਿ—ਜੀਵਾਂ ਦੀ ਗਤਿ ਕਰਨ ਵਾਲਾ।

"ਜੀਵਨਗਤਿ ਸੁਆਮੀ ਅੰਤਰਜਾਮੀ." (ਅਸਾ ਛੰਤ ਮ: ੫)

ਜੀਵਨਚਰਿਤ । ਸੰਗਤ—ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦਾ ਹਾਲ। ਉਹ ਪੁਸ਼ਟ, ਜਿਸ ਜੀਵਨਚਰਿਤੁ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਦੇ ਜੀਵਨ ਦਾ ਹਾਲ (ਜ਼ਿੰਤਾਂਤ) ਹੋਵੇ। ਜਨਮਸਾਖੀ. ਸਵਾਨਿਹ. ਉਮਰੀ. Biography.

ਜੀਵਨਜੀਆ। ਵਿ—ਜੀਵਾਂ ਦਾ ਜੀਵਨ। ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇਣ ਵਾਲਾ। "ਸੇ ਕਿਉਂ ਵਿਸਰੈ ਜਿ ਜੀਵਨ ਜੀਆ." (ਸੁਖਮਨੀ)

ਜੀਵਨਤਲਬ। ਸੰਗਤ—ਜੀਵਨ ਦੀ ਟਿੱਛਾ। ੨ ਜੀਵਾਂ ਦੀ ਮੁਹਿਤ। ਪ੍ਰਾਣੀਆਂ ਦੀ ਮੰਗ। "ਜੀਵਨ ਤਲਬ ਨਿਵਾਰਿ, ਸੁਆਮੀ!" (ਰਾਮ ਮ: ੧)

ਜੀਵਨਦੇਵਾ। ਵਿ—ਜੀਵਨ (ਜ਼ਿੰਦਗੀ) ਪ੍ਰਦਾਤਾ। "ਜੀਵਨ ਦੇਵਾ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਸੇਵਾ." (ਧਨਾ ਮ: ੫) ੨ ਪਾਣੀ ਦੇਣ ਵਾਲਾ। ਦੇਖੋ, ਜਲਦਾਨੀ।

ਜੀਵਨਪਦ। ਸੰਗਤ—ਜੀਵਨ ਦਾ। ਜ਼ਿੰਦਗੀ। "ਜਾਨਚ ਕਰੈ ਜੀਵਨਪਦ ਕਾਰਨ, ਲੋਚਨ ਕਛੁ ਨਾ ਸੁਖੈ." (ਧਨਾ ਕਥੀਰ) ੨ ਵਿ—ਜੀਵਨਪਦ। ਜੀਵਨ ਦੇਣ ਵਾਲਾ। "ਜੀਵਨਪਦ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਭੁ ਮੇਰਾ." (ਮਧੂ ਮ: ੫) ੩ ਦੇਖੋ, ਜੀਵਨਪਦਵੀ।

ਜੀਵਨਪਦਵੀ। ਉਹ ਪਦਵੀ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਕੇ ਵੇਰ ਮਰਣ ਨਾ ਹੋਵੇ, ਨਿਰਵਾਣ ਪਦ। "ਅਭ ਮੋਹਿ ਜੀਵਨਪਦਵੀ ਪਾਈ." (ਮਧੂ ਮ: ੫) ੨ ਸੁ ਸਤਕਾਰ ਨਾਲ ਸੰਸਾਰ ਵਿੱਚ ਜੀਵਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ।

ਜੀਵਨਪੁਰਖੁ। ਸੰਗਤ—ਜੀਵਨਰੂਪ ਕਰਤਾਰ। ਜੀਵਨ ਪ੍ਰਦਾਤਾ ਵਰਾਪਕ ਵਾਹਿਗੁਰੂ। "ਜੀਵਨਪੁਰਖੁ ਮਿਲਿਆ ਹਰਿ ਰਾਇਆ." (ਕਉ ਮ: ੫)

ਜੀਵਨਮੁਕਤ। ਸੰ. ਜੀਵਾਨੁਕ੍ਤ ਵਿ—ਜੇ ਜੀਵਨ ਦਾ ਵਿੱਚ ਹੀ ਆਤਮਗਤਾਨ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਕੇ ਕਰਮਜਾਲ ਅਤੇ ਆਵਰਮਨ ਤੋਂ ਮਿਖਿਯੋਗ ਵਿੱਚ ਆਉਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇਹ ਰੂਪਾ ਜਾਤਿ ਦਾ ਸੀ। ਕਰਨੀ ਕਰਨ ਸਿੱਖ ਨੇ ਤਵਾਰੀਖ ਆਲਮ ਵਿੱਚ ਜਿਤਿਆ ਹੈ ਕਿ ਅਮ੍ਰਿਤ ਛਕਤ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇਸ ਦਾ ਨਾਉਂ ਸੋਤਾ ਸੀ। ਅਤੇ ਜਿੰਨੀ ਤੋਂ ਗੁਰੂ ਤੇਗਬਹਾਦਰ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਸੀਸ ਇਹ ਕੀਰਤਪੁਰ ਲਿਆਇਆ ਸੀ।

ਭਾਈ ਹਰਮ ਸਿੱਖ ਰੂਪੀਆ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਨਿਵਾਸੀ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਜਿਤਾ (ਸਭਤ ਸੇਠ) ਪਟਨੇ ਦਾ ਹਲਾਦੀ ਅਮ੍ਰਿਤ ਛਕਕੇ ਜੀਵਨ ਸਿੱਖ ਹੋਇਆ ਅਤੇ ਇਹੀ ਜਿੰਨੀ ਤੋਂ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਸੀਸ ਲਿਆਇਆ ਸੀ, ਪਰ ਇਸ ਦੀ ਪੁਸ਼ੀ ਨਿੱਕੇ ਨਿੱਕੇ ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਹੋਈ।

ਛੁਟਕਾਰਾ ਪਾਏ। "ਜੀਵਨ ਮੁਕਤ ਜਿਸ ਹਿਰੈ ਭਗਵੰਤ." (ਸੁਖਮਨੀ) "ਮਾਨ ਮੋਹ ਦੇਨੇ ਕਉ ਪਰਹਰਿ ਗੋਬਿੰਦ ਕੇ ਕੁਨ ਕਾਵੈ। ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਇਹ ਬਿਧਿ ਕੇ ਪ੍ਰਾਨੀ ਜੀਵਨਮੁਕਤ ਕਹਾਵੈ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੯) "ਜੀਵਨਮੁਕਤ ਸੁ ਆਖੀਐ ਜਿਸੁ ਵਿਚਹੁ ਹਉਮੈ ਜਾਇ." (ਮਧੂ ਅ: ਮ: ੧)

ਜੀਵਨਮੁਕਤਿ। ਸੰਗਤ—ਜੀਵਨ ਦਾ ਵਿੱਚ ਬੰਧਨ ਰਹਿਤ ਹੋਣ ਦਾ ਢੰਗ।

ਜੀਵਨਮੂਰਿ। ਸੰਗਤ—ਜੀਵਨ ਬੂਟੀ। "ਜੀਵਨ ਮੂਰਿ ਹੁਤੀ ਹਮਰੀ." (ਕਿਸਨਾਵ) ਜੀਵਦਾਨ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਬੂਟੀ। ੨ ਭਾਵ—ਆਤਮਵਿਦਤਾ। ਜੀਵਨਰੂਪ। ਪ੍ਰਾਣਰੂਪ। "ਜੀਵਨਰੂਪ ਸਿਮਰਣੁ ਪ੍ਰਭੁ ਤੇਰਾ." (ਸੁਹੀ ਮ: ੫)

ਜੀਵਨਾ। ਵਿ—ਜਿਉਣਾ। ਜ਼ਿੰਦਗ ਰਹਿਣਾ। "ਅਧੋ! ਜੀਵਨਾ ਵੀਚਾਰਿ ਏਖਿ ਕੇਤੇਕੇ ਦਿਨਾ." (ਧਨਾ ਮ: ੧) "ਜੀਵਨਾ ਸਭਨ ਜੀਵਨ ਸੁਨਿ ਹਰਿ ਜਪਿ ਜਪਿ ਸਦ ਜੀਵਨਾ." (ਮਧੂ ਅ: ਮ: ੫)

ਜੀਵਨਿ। ਸੰਗਤ—ਉਪਜੀਵਿਕਾ। ਚੰਦੀ। "ਹਰਿ ਹਰਿ ਸੰਤ ਜਨਾ ਕੀ ਜੀਵਨਿ" (ਸਾਰ ਮ: ੫) ੨ ਜ਼ਿੰਦਗੀ। "ਮੈ ਗੁਨਭੰਧ ਸਗਲ ਕੀ ਜੀਵਨਿ, ਮੇਰੀ ਜੀਵਨਿ ਮੇਰੇ ਦਾਸ." (ਸਾਰ ਨਾਮਦੇਵ)

ਜੀਵਨੀ। ਸੰਗਤ—ਜੀਵਨਕਰਾ। ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦਾ ਹਾਲ। ਜਨਮਸਾਖੀ। ਦੇਖੋ, ਜੀਵਨਚਰਿਤੁ।

ਜੀਵਨੀਯ। ਸੰ. ਵਿ—ਜਿਉਣ ਯੋਗਤਾ। ੨ ਸੰਗਤ—ਪਾਣੀ। ੩ ਦੁੱਧ।

ਜੀਵਤ। ਇੱਕ ਖੜੀ ਭੈੜ।

ਜੀਵਤਾ। ਵਿ—ਜਿਉਣ ਵਾਲਾ। ਜ਼ਿੰਦਗ। ੨ ਦੇਖੋ, ਮਾਣਕਰੰਦ ੨। ੩ ਮਾਣਕਰੰਦ ਦੀ ਵੰਸ਼ ਦਾ।

ਜੀਵਤੋ। ਦੇਖੋ, ਮਾਣਕਰੰਦ ੨.

ਜੀਵਾ। ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਜੀਵਿਕਾ। ਕੁਜਾਰਾ। "ਚਾਕਰ ਹੂੰ ਜੀਵਾ ਲੁ ਚਲਾਵੈ." (ਗੁਪਤੁ) ੨ ਧਨੁਖ ਦੀ ਚੰਦੀ। ਚਿੱਲਾ। ੩ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ। ੪ ਸ੍ਰੀ ਕੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਦਾ ਲਾਕਰੀ ਭਾਈ ਜੀਵਾ। "ਚਹੁ ਰਾਜੀ ਛਨ ਕੁਰਮੁਖ ਜੀਵਾ." (ਗੁਪਤੁ) ੫ ਜੀਵਾਂ। ਜਿਉਂਦਾ ਹਾਂ। "ਜੀਵਾ ਤੇਰੈ ਨਾਇ." (ਧਨਾ ਛੰਤ ਮ: ੧)

ਜੀਵਾਇਆ। ਜ਼ਿੰਦਗ ਕੀਤਾ। ੨ ਪਾਲਿਆ। "ਦੁਖ ਸੁਖ ਕਰਿਕੈ ਕੁਟੰਬੁ ਜੀਵਾਇਆ." (ਸੁਹੀ ਕਥੀਰ)

ਜੀਵਾਈ। ਜ਼ਿੰਦਗ ਕੀਤੀ। ੨ ਜੀਵਾਈ। ਜਿਉਂਦਾ ਹਾਂ।

ਜੀਵਾਸਾ। ਸੰਗਤ—ਜੀਵਨਾਸਾ। ਜਿਉਣ ਦੀ ਆਸ।

ਜੀਵਾਸਿ। ਜੀਵੇਗਾ। "ਪਿਰੁ ਜੀਵੇ ਪਿਰੁ ਜੀਵਾਸਿ." (ਸੋਦਰੁ) ਬੀਤੀ ਅਤੇ ਆਉਣ ਵਾਲੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਪੁਰ ਧਿਕ ਹੈ।

ਜੀਵਾਤਮਾ। ਸੰ. ਜੀਵਾਤਮਾ। ਸੰਗਤ—ਦੇਹ ਨੂੰ ਚੇਤਨਸੰਤਾ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਆਤਮਾ। ਰੂਹ। ਪ੍ਰਤਯਗਾਤਮਾ। ਦੇਖੋ, ਆਤਮਾ।

ਜੀਵਨਦ। ਜਿਉਂਦਾ ਹੈ। "ਉਹ ਸਦਾ ਸਦਾ ਜੀਵਨਦ." (ਸਾਰ ਮ: ੫) ੨ ਜੀਵਨਦੇਵ। ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦਾ ਆਨੰਦ।

ਜੀਵਾਲਨਹਾਰਾ } ਵਿ—ਜੀਵਨਪ੍ਰਦਾਤਾ, ਜਿਵਾਉਣ ਵਾਲਾ।
ਜੀਵਾਲਨਹਾਰਾ } “ਮਿਸ਼ਤਕ ਕਉ ਜੀਵਾਲਨਹਾਰਾ.” (ਸੁਖਮਨੀ)
ਜੀਵਾਲਨਹਾਰਾ } ੨ ਹੋਸ਼ ਵਿੱਚ ਲਿਆਉਣ ਵਾਲਾ. “ਕੁਰੁ ਅੰਕੁਸੁ
ਮਾਰਿ ਜੀਵਾਲਨਹਾਰਾ.” (ਗਉ ਮ: ੩) ਮਦਮੋਤ ਹਾਥੀ ਨੂੰ ਅੰਕੁਸ
ਮਾਰਕੇ ਹੋਸ਼ ਵਿੱਚ ਲਿਆਉਣ ਵਾਲਾ.

ਜੀਵਾਲਿਅਨੁ. ਉਸ ਨੇ ਜਿਵਾਏ ਯਨ. ਜਿੰਦਾ ਕੀਤੇ ਹਨ. “ਹੋਗ
ਮਿਟਾਇ ਜੀਵਾਲਿਅਨੁ.” (ਬਿਲਾ ਮ: ੫)

ਜੀਵਾਲੇ. ਜਿਵਾਉਂਦਾ ਹੈ. ਜੀਵਨ ਦਿੰਦਾ ਹੈ. “ਜੀਆਂ ਮਾਰਿ ਜੀਵਾਲੇ
ਸੇਈ.” (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਮਾਝ)

ਜੀਵਾਵਉ. ਜੀਵਾਵਉਂ. ਜਿਉਂਦਾ ਹਾਂ. “ਦਰਸਨ ਪੇਖਿ ਜੀਵਾਵਉ.”
(ਬਿਲਾ ਮ: ੫) ੨ ਜੀਵਾਉਂਦਾ ਹਾਂ.

ਜੀਵਿ. ਜੀਉਕੇ. ਜੀਵਨ ਦਾ ਵਿੱਚ ਹੋਕੇ. “ਜੀਵਿ ਜੀਵਿ ਮੁਟੇ.”
(ਮ: ੧ ਵਾਰ ਸਾਰ)

ਜੀਵਿਕਾ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਜੀਵਨਵਿੱਤਿ. ਕੁਸ਼ਾਦਾ. ਚੋਈ.

ਜੀਵਿਤ. ਦੇਖੋ, ਜੀਵਿਤ.

ਜੀਵੀ. ਵਿ—ਜਿਉਣ ਵਾਲਾ. ੨ ਜੀਵਿਕਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ.

ਜੀਵੀਜੀ. ਜੀਵੀਏ. ਜੀਵੀਦਾ ਹੈ.

ਜੀਵੇਸ਼. ਜੀਵਾਂ ਦਾ ਟੀਸ਼ (ਸੁਆਮੀ) ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ.

ਜੀਵੇ. ਜਿਉਂਦਾ ਹੈ. ੨ ਜੀਵੇ. ਜਿਉਂਦਾ ਰਹੇ. “ਜੀਵੇ ਦਾਤਾ
ਦੇਵਟਹਾਰੁ.” (ਗਉ ਮ: ੩)

ਜੀਵੰਦਾ. ਜਿਉਂਦਾ. ਜਿੰਦਗ. ੨ ਸ਼੍ਰੀ ਕੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਦਾ ਇੱਕ
ਪ੍ਰੇਮੀ ਸਿੱਖ.

ਜੀਵੰਦਿਆਂ. ਜਿਉਂਦਿਆਂ. ਜੀਵਨ ਹੁੰਦਿਆਂ. “ਜੀਵੰਦਿਆਂ ਹਰਿ
ਚੇਤਿਆ, ਮਰੰਦਿਆਂ ਹਰਿਚੰਗਿ.” (ਵਾਰ ਕੂਜ ੨ ਮ: ੫)

ਜੀਵੰਧਾ. ਇੱਕ ਜੱਟ ਭੈੜ. ਦੇਖੋ, ਜੀਵੰਧਾ.

ਜੁ. ਭਾ—ਯ: ਜੋ. “ਤੁਮ ਜੁ ਕਹਤ ਹਉ ਨੰਦ ਕਉ ਨੰਦਨ.” (ਗਉ
ਕਬੀਰ) ੩ ਅਗਰ. ਯਾਦਿ. ਜੇ। ੩ ਸਰਬ—ਜੋ ਨੌਕ. “ਕੁਰੁ ਜੁ ਨ
ਚੇਤਹਿ ਆਪਨੇ.” (ਸ. ਕਬੀਰ)

ਜੁਆ. ਯੁਵਾ. ਜੁਆਨ. “ਬਾਲਿਕਾ ਬ੍ਰਿੰਧਣੀ ਅਉ ਜੁਆ ਹੈ.”
(ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੨ ਸੰ. ਜੁਹੂ. ਸੰਗਤ—ਹਵਨ ਕਰਨ ਦੀ ਕਤਭੀ. “ਜੁਆ
ਜੰਗ ਧਾਰੀ.” (ਦੱਤਾਵ)

ਜੁਆਇਆ. ਵਿ—ਯੁਵੁ ਹੋਇਆ. ਸੰਯੋਗੀ ਸੰਬੰਧਿਤ. “ਨਾਨਕ
ਸਰਬ ਜੁਆਇਆ.” (ਗੁਜ ਅ: ਮ: ੧)

ਜੁਆਣ. ਦੇਖੋ, ਜੁਆਣ.

ਜੁਆਣੀ. ਵਿ—ਯੁਵਾ ਅਵਸਥਾ ਵਾਲੀ. “ਤਰਲਾ ਜੁਆਣੀ ਆਪਿ
ਭਾਣੀ.” (ਬਡ ਭੰਤ ਮ: ੧) ੨ ਯੁਵਨੋ (ਜਵਾਨੋ) ਨੇ.

ਜੁਆਨ. ਸੰ. ਯੁਵਨੁ. ਵਿ—ਯੁਵਾ ਅਵਸਥਾਵਾਨ. ਜਵਾਨ. ਤਰੁਣ.

ਜੁਆਨੀ. ਸੰਗਤ—ਯੁਵਾ ਅਵਸਥਾ. ਯੋਵਨ. ਤਰੁਣਾਈ. “ਬਾਲ
ਜੁਆਨੀ ਅਰੁ ਬਿਰਧ ਭੁਨਿ ਤੀਨਿ ਅਵਸਥਾ.” (ਸ: ਮ: ੯)
੨ ਦੇਖੋ, ਜੁਆਣੀ ੨.

ਜੁਆਮਰਦੀ. ਦੇਖੋ, ਜਵਾਮਰਦੀ.

ਜੁਆਰ. ਦੇਖੋ, ਜਵਾਰਾ. ੨ ਦੇਖੋ, ਜੁਆਰ.

ਜੁਆਰਭਾਟਾ. ਦੇਖੋ, ਜੁਾਰਭਾਟਾ.

ਜੁਆਰੀ. ਸੰਗਤ—ਫੋਟੀ ਜਵਾਰ. ਇਹ ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਦੱਖਣ ਵਿੱਚ
ਬਹੁਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ. ਇਸ ਦੀ ਚੋਟੀ ਮਿੱਠੀ ਅਤੇ ਲੇਸਦਾਰ ਹੁੰਦੀ
ਹੈ। ੨ ਵਿ—ਦੁਰਤਕਾਰ. ਜੁਆ ਖੇਡਣ ਵਾਲਾ ਜੁਆਰੀ। ੩ ਦੇਖੋ,
ਜੁਆਰੀ.

ਜੁਆਲ } ਦੇਖੋ, ਜੁਾਲ ਅਤੇ ਜੁਾਲਾ. “ਗਿਰਿ ਤਰੁ ਜਲ ਜੁਆਲਾ
ਜੁਆਲਾ } ਭੈ ਰਾਖਿਰਿ.” (ਭੈਰ ਨਾਮਦੇਵ)

ਜੁਆਲਾਧਰਣੀ } ਸੰਗਤ—ਬੰਦੂਕ, ਜੋ ਅੱਗ ਦੀ ਲਾਟਾ ਧਾਰਨ
ਜੁਆਲਾਬਾਣੀ } ਕਰਦੀ ਅਤੇ ਮੂੰਹੋਂ ਅੱਗ ਵਮਲ ਕਰਦੀ (ਗ੍ਰਿਗਲਟੀ)
ਹੈ. (ਸਨਾਮ)

ਜੁਆਲਾਮੁਖੀ. ਦੇਖੋ, ਜੁਾਲਾਦੇਵੀ.

ਜੁਆਂ. ਸੰ. ਯੁਵਨੁ—ਯੁਵਨ. ਵਿ—ਜਵਾਨ। ੨ ਸੰਗਤ—“ਯੁਵਨ”
ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੀ ਇੱਕ ਖਾਸ ਜਾਤਿ, ਜੋ ਯਕਾਂ ਸੋਹੀ ਹੈ. “ਜਿਹ ਜੰਪਹਿ
ਕਿੰਨਰ ਜੰਭ ਜੁਆਂ.” (ਅਕਾਲ)

ਜੁਮਤਜੁ. ਭਾ ੫੬ ਸੰਗਤ—ਖੋਜ ਭਾਨ. ਭਨਾਸ਼. ਦੇਖੋ, ਜੁਸਤਨ
ਅਤੇ ਜੇਟੀਦਨ.

ਜੁਸਤਨ. ਭਾ ੫੬ ਵਿ—ਟੋਲਣਾ. ਭਨਾਸ਼ ਕਰਨਾ. ਚੁੰਢਣਾ.

ਜੁੱਸਾ. ਸੰਗਤ—ਸੋਭਾ। ੨ ਅ ੫ ਜੁੱਸਹ. ਜਰੀਰ. ਭਦਨ.

ਜੁਸ੍ਹ. ਸੰ. ਯੁਵ. ਵਿ—ਜੁਹਾ। ੨ ਸੇਵਿਤ. ਸੇਵਾ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ।
੩ ਅਨੰਦਦਾਇਕ. “ਜੁਸ੍ਹੁ ਪੁਸ੍ਹੁ ਚਿਸ੍ਹੁ ਅਤਿ.” (ਕੁਪੁਸ੍ਹੁ) ੪ ਘਿਰਿਆ
ਹੋਇਆ. “ਭਟ ਜੁਸ੍ਹੁ.” (ਸਲੋਹ)

ਜੁਹਦ } ਅ ੫੬ ਸੰਗਤ—ਭਾਕਤ। ੨ ਕੋਸ਼ਿਸ਼. ਯਤਨ. “ਜੁਹਦ
ਜੁਹਦਈ } ਕਰਤ ਖੋਜਤ ਸਭ ਚਾਈਂ.” (ਕੁਪੁਸ੍ਹੁ) ੩ ਖਾਲਣਾ.
ਮੁਸ਼ੱਕਤ। ੪ ਅ ੫ ਜੁਹਦ. ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਸੁਖ ਅਤੇ ਰਸਾਂ ਦਾ ਤਜਾਗ।
੫ ਭਗਤਿ.

ਜੁਹਦੀ. ੫੫੬ ਵਿ—ਜੁਹਦ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਸੁਖ ਅਤੇ ਰਸਾਂ
ਦਾ ਤਜਾਗੀ। ੨ ਭਕਤ। ੩ ਜੁਹਦ (ਮੁਸ਼ੱਕਤ) ਕਰਨ ਵਾਲਾ.
ਜੁਹਦਾਇ. ਜੁਹਦ (ਨਮਸਕਾਰ) ਕਰਕੇ. “ਪਦ ਭੂਪ ਕੇ ਜੁਹਦਾਇ.”
(ਪਦਸਾਵ)

ਜੁਹਾਕ. ੫੫੬ ਜੁਹਾਕ. ਅਭਵਾ ਅਜਦਹਾਕ. ਇੱਕ ਵਡਾ ਜਾਨਿਮ
ਭਾਵਸਾਹ, ਜੋ ਭਾਯਸ (ਪਦਸੀਆ) ਦੇ ਭਾਵਸਾਹ ਜਮਸ਼ੀਦ ਨੂੰ ਮਾਰਕੇ
ਉਸ ਦੇ ਤਖਤ ਪੁਰ ਬੈਠਾ. “ਸੁਨ ਜੁਹਾਕ ਪਾਯੋ ਇਹ ਬਿਧਿ ਜਬ.”
(ਚਰਿਤ੍ਰ ੪੦੨)

ਜੁਹਾਰ } ਸੰਗਤ—ਮਾਯਾਪੀ—ਜੁਹਾਰੂ. ਪੁਟਾਮ. ਨਮਸਕਾਰ।
ਜੁਹਾਰੂ } ੨ ਸਾਹਿਬ ਸਨਾਮ. ਆਪੋ ਵਿੱਚੀਂ ਤਿਸ੍ਰਾਚਾਰ. “ਜੁਹਾਰ
ਸਿੰਘ ਸੁੰਦਰ ਭਏ ਤਾਂਕੀ ਰਹੈ ਜੁਹਾਰ.” (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧੮੧) ਸੁੰਦਰ
ਸੁਰਤ ਸਿੰਘ ਨਾਲ ਉਸ ਦਾ ਮੇਲ ਮਿਲਾਪ ਸੀ. ਦੇਖੋ, ਜੋਹਾਰ.

Issac.

ਚੁਗੀ. ਇੱਕ ਪੁਕਾਰ ਦੀ ਚਮੇਲੀ. ਸੰ. ਯੂਬੀ. *L. Jasminum auriculatum* । ੨ ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਕਾਵਯ ਵਿੱਚ ਨਿਖਾਰੀ ਨੇ ਚੁਗੀ ਦੀ ਥਾਂ ਜੁਗੀ ਲਿਖ ਦਿੱਤਾ ਹੈ. "ਬਾਜ਼ ਜੁਗੀ ਲੀਨੇ ਕਾਨ ਆਯੋ." (ਗੁਪਤੁ) ਦੇਖੋ, ਚੁਗੀ.

ਚੁਹੀਰ } ਦੇਖੋ, ਜਹੀਰ ਅਤੇ ਜਹੀਰੀ.
ਚੁਹੀਰੀ }

ਚੁਕਾਮ. ਅ. ੧੪ ਸੰਕੜਾ—ਰੇਜ਼ਿਸ਼. ਦੇਖੋ, ਨਜ਼ਦਾ ੩.

ਚੁਕਿਤੀ. ਸੰ. ਯੂਕ੍ਰਿ. ਸੰਕੜਾ—ਦਲੀਲ। ੨ ਉਪਾਉ. ਯਤਨ.

ਚੁਕਤੀਐ.

ਚੁਕਤੀਐ. ਯੂਕ੍ਰਿ ਸੇ. ਤਦਬੀਰ ਨਾਲ. "ਤੂਟਸਿ ਮੋਹ ਚੁਕਤੀਐ." (ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ੫)

ਚੁਕ. ਸੰਕੜਾ—ਯੁਕ. ਜੋਤਾ. ਦੋ ਵਸਤੂਆਂ ਦਾ ਮੇਲ. ਯੁਕਮ (ਦੋ) ਲਈ ਤੀ ਜੁਗ ਬਥਵ ਵਰਤਿਆ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ—"ਸੂਤ ਮਿਲ ਤੇ ਦੋਤ ਰਥੇ ਜੁਕ ਤਾ." (ਚੰਡੀ ੧) ਕੰਨ ਦੀ ਮਿਲ ਤੋਂ ਦੋ ਦੋਤ (ਮਧੂ ਕੈਟਭ) ਉਸ ਨੇ ਰਥੇ. ਦੇਖੋ, ਤਾ ੫। ੨ ਜਗਤ. "ਜੁਕ ਮਹਿ ਰਾਮ ਨਾਮ ਨਿਸ਼ਚਾਰ." (ਸੁਹੀ ਛੰਤ ਮ: ੩) "ਹਰਿ ਧਿਆਵਹਿ ਤੁਧੁ ਜੀ, ਜੇ ਜਨ ਜੁਕ ਮਹਿ ਸੁਖ ਵਾਸੀ." (ਸੋਪੁਰਖੁ) ੩ ਸਤਯੁਕ ਆਦਿ ਯੁਕ. ਦੇਖੋ, ਯੁਕ. "ਸਤਜੁਗ ਤੇਤਾ ਦੁਆਪਰ ਭਈਐ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) ੪ ਚਾਰ ਸੰਕੜਾ ਭੋਧਕ, ਕਿਉਂਕਿ ਯੁਕ ਚਾਰ ਮੰਨੇ ਹਨ। ੫ ਵਿ—ਯੁਕੁ. ਜੁਤਿਆ ਹੋਇਆ. "ਤੂ ਆਪੇ ਹੀ ਜੁਕ ਜੋਗੀਆ." (ਬਾਰ ਕਾਨ ਮ: ੪) ਯੁਕੁਯੋਗੀ. ਦੇਖੋ, ਯੁੰਜਾਨਯੋਗੀ.

ਚੁਗਐ ਬਾਣਧਰੈ ਅਵਤਾਰਾ. (ਗੁਪਤੁ) ਯੁਕ (੨), ਬਾਣ (੫), ਭਾਵ—ਸੱਤ। ੨ ਯੁਕ (੪), ਬਾਣ (੫) ਭਾਵ ਨੌਂ। ੩ ਬਾਣ (੫) ਨੂੰ ਜੁਗ (ਦੁਣਾ) ਕਰਨ ਤੋਂ ਹੋਏ ਦਸ। ੪ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਸਹੀ ਪਾਠ ਹੈ. "ਜਗ ਆ ਬਾਣ ਧਰੈ ਅਵਤਾਰਾ." ਜਗਤ ਵਿੱਚ ਆਏ ਜਦ ਅਸੀਂ ਪੰਜਵਾਂ (ਬਾਣ) ਅਵਤਾਰ ਪਾਰਾਗੇ, ਅਯਾਤ ਭੂ ਅਰਜਨ ਰੂਪ ਹੋਵਾਂਗੇ.

ਚੁਗਹ ਜੁਕ. ਹਰੇਕ ਯੁਗ ਵਿੱਚ. ਸਦੈਵ. ਨਿਤਤ.

ਚੁਗਹ ਜੁਗੀਰਿ. ਯੁਕਯੁਗੀਰ ਮੇਂ. ਭਾਵ—ਸਰਵਕਾਲ ਮੇਂ. "ਜੁਗਹ ਜੁਗੀਰਿ ਭਗਤ ਤੁਮਾਰੇ." (ਵਡ ਛੰਤ ਮ: ੧)

ਚੁਗਹ ਲਕ. ਯੁਗ ਪ੍ਰਯੰਤ. ਯੁਗ ਤੀਕ.

ਚੁਗਜੁਗ. ਦੇਖੋ, ਜੁਗਹ ਜੁਕ.

ਚੁਗਜੁਬ. ਜਗਤ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਸਮੁਦਾਯ. "ਸਤਿਗੁਰਿ ਖੋਮ ਤਾਇਆ ਜੁਗਜੁਬ ਸਮਾਏ" (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ) ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੇ ਸਾਥਵਾਲ ਹੇਠ ਸਭ ਸਮਾ ਭਏ.

ਚੁਗਜੋਗੀ. ਦੇਖੋ, ਯੁੰਜਾਨਜੋਗੀ. "ਤੂ ਆਪੇ ਹੀ ਜੁਗਜੋਗੀਆ." (ਮ: ੪ ਬਾਰ ਕਾਨ)

ਚੁਗਣੇ. ਸੰਯੋਗ ਯੁਕੁ. "ਸਭ ਜਗ ਜੀਵਨ ਜੁਗਣੇ." (ਨਟ ਮ: ੪)

ਚੁਕਤ. ਸੰ. ਯੂਕ੍ਰ. ਵਿ—ਜੁਤਿਆ ਹੋਇਆ. ਸਾਬ. "ਸਰਬਦਾ ਸਰਬ ਜੁਕਤੇ." (ਜਾਪੁ) ੨ ਦੇਖੋ, ਜੁਗਤਿ.

ਚੁਕਤਜੋਗੀ. ਦੇਖੋ, ਯੂਕੁ ੪.

ਚੁਕਤਾ. ਵਿ—ਯੂਕੁ. ਜੁਤਿਆ ਹੋਇਆ. "ਚੁਕਤਾ ਜੀਉ ਜੁਗਹਜੁਗ ਜੋਗੀ." (ਆਸਾ ਮ: ੧) "ਭਗਉਤੀ ਰਹਿਤ ਜੁਕਤਾ" (ਸ੍ਰੀ ਮ: ਮ: ੫) ਭਗਤੀਆ ਭਗਤੀ ਵਿੱਚ ਜੁਤਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ੨ ਥੰਧ. ਬੰਨ੍ਹਿਆ ਹੋਇਆ. "ਕਉਣੁ ਸੁ ਮੁਕਤਾ ਕਉਣੁ ਸੁ ਜੁਗਤਾ." (ਮਾਭ ਮ: ਮ: ੫) ੩ ਸੰਕੜਾ—ਕਹਿਤ. ਧਾਰਣਾ. ਯੂਕ੍ਰਿ. ਤਦਬੀਰ. "ਬੁਧਮਨਿਆਨੀ ਕੀ ਨਿਰਮਲ ਜੁਗਤਾ." (ਸੁਖਮਨੀ) ੪ ਯੂਕ੍ਰਿ ਕਰਕੇ. ਯੂਕ੍ਰਿ ਸੇ. "ਨਹ ਮਿਲੀਐ ਇਹ ਜੁਕਤਾ." (ਸੋਰ ਮ: ਮ: ੫)

ਚੁਕਤਾਜੁਗਤ. ਯੂਕ੍ਰਾਯੂਕ੍ਰ. ਯੋਗਤ ਅਤੇ ਅਯੋਗਤ ਉਚਿਤਾਨੁਚਿਤ. ਮੁਨਾਸਿਬ ਅਤੇ ਭੈਰ ਮੁਨਾਸਿਬ. "ਸਗਲੀ ਜੁਕਤਾਜੁਗਤ ਨਿਹਰਕੇ." (ਗੁਪਤੁ)

ਚੁਕਤਾਹਿ. ਵਿ—ਯੋਗ ਵਿੱਚ ਜਗੀ ਹੈ ਜਿਸ ਦੀ ਤਾਰ (ਨਿਵਾ). ਇੱਕ ਰਾਜ ਜੁਤਿਆ ਹੋਇਆ. "ਚੁਗੀ ਮੁਕੰਦ ਜੋਗਜੁਗਤਾਹਿ." (ਕੋਭ ਰਵਿਦਾਸ)

ਚੁਕਤਿ. ਸੰ. ਯੂਕ੍ਰਿ. ਸੰਕੜਾ—ਤਦਬੀਰ. "ਜੋਗੀ ਜੁਗਤਿ ਨ ਜਾਣੈ ਅੰਧ." (ਧਨਾ ਮ: ੧) ੨ ਤਰਕ. ਦਲੀਲ. "ਚੁਕਤਿਸੰਧ ਇਹ ਭਾਰ." (ਸਲੋਹ) ੩ ਤਰੀਕਾ. ਢੰਗ. "ਇਆਹੁ ਜੁਗਤਿ ਬਿਹਾਨੇ ਕਈ ਜਨਮ." (ਸੁਖਮਨੀ) ੪ ਪ੍ਰਬੰਧ. ਟਿੱਤਜਾਮ. "ਸੀਅ ਜੁਗਤਿ ਜਾਏ ਹੈ ਰਾਬਿ." (ਕਉ ਮ: ੫) ੫ ਯੋਗ. ਸੰਬੰਧ. ਮਿਲਾਪ. "ਤਿਹ ਜੋਗੀ ਕਉ ਜੁਗਤਿ ਨ ਜਾਨਉ." (ਧਨਾ ਮ: ੮) ਤਿਸ ਯੋਗੀ ਨੂੰ ਯੋਗ ਯੂਕ੍ਰ ਨਾ ਜਾਣੇ, ਅਥਵਾ ਕਰਤਾਰ ਨਾਲ ਜੁਤਿਆ ਨਾ ਜਮਓ। ੬ ਯੋਗਤਾ. "ਜੇ ਵਰਤਾਏ ਸਾਈ ਜੁਗਤਿ." (ਸੁਖਮਨੀ)

ਚੁਕਤਿ ਯੂਕਤਿ. ਦੇਖੋ, ਯੂਕ੍ਰਿ ਅਤੇ ਯੂਕ੍ਰਿ.

ਚੁਕਤਿਜੋਗੇਸੁਰ. ਵਿ—ਯੋਗੀਆਂ ਦੇ ਵੀਸਰਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਯੋਗਤਾ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ. "ਗਵਹਿ ਜਨਕਾਇ ਜੁਗਤਿਜੋਗੇਸੁਰ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੧ ਕੇ) ੨ ਦੇਖੋ, ਯੂਕੁ ੪

ਚੁਕਤੀ. ਦੇਖੋ, ਜੁਗਤਿ.

ਚੁਕਤੁ. ਦੇਖੋ, ਜੁਗਤ। ੨ ਯੋਗਤ. ਉਚਿਤ. "ਜੈਦੀ ਬੁਧਮਣੁ ਪੂਜਣ ਜੁਕਤੁ." (ਸਵਾ ਮ: ੧)

ਚੁਕਤੇ. ਜਤੇ ਹੋਏ, ਯੂਕੁ. "ਸਦਾ ਅਲਪਿਤ ਜੋਗ ਅਰੁ ਜੁਕਤੇ." (ਕਉ ਮ: ੫) ੨ ਯੂਕ੍ਰਿ ਨਾਲ. ਤਦਬੀਰ ਸੇ. "ਨਹਿ ਛੂਟੈ ਇਹ ਜੁਕਤੇ." (ਸਲੋਹ)

ਚੁਕਤੈ. ਯੁਕਪ੍ਰਯੰਤ. ਦੇਖੋ, ਤੈ ੧੨.

ਚੁਕਨਿ. ਜੋਗਿਨ. ਯੋਗਿਨੀ. ਯੋਗ ਦੇ ਧਾਰਨ ਵਾਲੀ. "ਮਹਾਬ੍ਰਹ੍ਮ ਕੇ ਭਵਨ ਜੁਗਨਿ ਹੈ ਆਯੋ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧੪੬)

ਚੁਗਨੀ. ਇੱਕ ਕੰਠਯੂਖਣ, ਜੋ ਰੋਸ਼ਮ ਦੀ ਡੋਰ ਨਾਲ ਥੱਪਾ ਛਾਤੀ ਪੁਰ ਲਟਕਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ.

ਚੁਗਨੁ. ਸੰ. ਯੂਕ੍ਰਾਯ—ਜੁੰਗਣ. ਸੰਕੜਾ—ਪਟਬੀਜਨਾ. ਘਟੇਤ. ਜਗਤਿਰਿਕਣ. ਟਣਾਣਾ. Glow worm. *L. Lampyrus noctiluca*. ਜੁਕਨੂੰ ਦੀ ਪੂਛ ਵਿੱਚ ਦੀਪਕਪਦਾਰਥ

(phosphorus) ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਨਰ ਜੁਗਨੂੰ ਹਵਾ ਵਿੱਚ ਉਡਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਮਦੀਨ ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਤੇ ਚੀਕਦੀ ਹੈ। ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਮਦੀਨ ਦੇ ਭੀ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਨਰ ਦਾ ਨਾਮ ਖਦਰੋਤ ਅਤੇ ਮਦੀਨ ਰਿੰਕਣਜੋਤਿ ਹੈ, ਪਰ ਕਵੀਆਂ ਨੇ ਇਹ ਦੋਵੇਂ ਨਾਮ ਇੱਕ ਹੀ ਨਾਮ ਰੱਖੇ ਹਨ।

ਜੁਗਮ. ਦੇਖੋ, ਯੁਗਮ.

ਜੁਗਰਾਜ. ਰਾਮੇਆਣੇ ਪਿੰਡ ਦਾ ਵਸਨੀਕ ਇੱਕ ਵਿਰਕ ਸੱਟ. ਜਦ ਮਾਂ ਦੇ ਸਿੱਖ ਮਹਾਂਸਿੰਘ ਆਦਿਕ ਦਸਮੇਸ਼ ਦੀ ਭਾਲ ਵਿੱਚ ਮੁਆਫੀ ਮੰਗਣ ਲਈ ਫਿਰ ਰਹੇ ਸਨ, ਤਦ ਇਸ ਨੇ ਖਿਦਰਾਣਾ (ਮੁਕਤਸਰ) ਭਾਲ ਪੁਰ ਜਾਣ ਲਈ ਦੱਸ ਪਾਈ ਸੀ।

ਜੁਗਰਾਫੀਆ } ਯੂ. ਐਸ. ਭੂਗੋਲਵਿਦਯਾ ਦਾ ਨਿਰਣਾ. ਭੂਗੋਲ
ਜੁਗਰਾਫੀਯਹ } ਸੰਬੰਧੀ ਗ੍ਰੰਥ. ਅੰ. Geography.

ਜੁਗਲ. ਦੇਖੋ, ਯੁਗਲ.

ਜੁਗਲ ਜਾਮਨੂ. ਯੁਗਲਜੰਭੂ. ਦੋ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਜਾਮਣ. ਫੁਲਾਬ ਜਾਮਣ ਅਤੇ ਜਮੇਆ. ੨ ਕਾਲੀ ਅਤੇ ਚਿੱਟੀ ਜਾਮਣ.

ਜੁਗਲੈ. ਯੁਗ ਪ੍ਰਯੰਤ. ਯੁਗ ਦੇ ਅੰਤ ਤਕ. "ਜੋ ਰੁਕ ਨੇ ਹੈ ਸੀਵਨ ਨਰ ਕੋ." (ਸਲੋਹ)

ਜੁਗਵਤ. ਯੋਗਵਤਾਵੰਤ. "ਤੈਸੇ ਭਰਸਿੰਘਨ ਕੋ ਜੁਗਵਤ ਜਤਨ ਕੈ." (ਭਾਗੁ ਕ) ੨ ਵਰਤਣ ਲਾਇਕ. ਇਸਤਮਾਲ ਕਰਨ ਯੋਗਤ. "ਜਿਸੇ ਟੁਟੇ ਨਾਗਬੋਲਿ ਸੇ ਵਿਦੇਸ ਚਲਜਾਤ, ਸਨਿਲ ਸੰਸੇਗ ਚਿਰੰਕਲ ਜੁਗਵਤ ਹੈ." (ਭਾਗੁ ਕ)

ਜੁਗਵੈ. ਯੋਗਵਤਾ ਸਹਿਤ. ਮੁਨਾਸਿਬ ਰੀਤਿ ਕਰਕੇ. "ਜਨਨਿ ਜਤਨ ਕਰ ਜੁਗਵੈ ਜਨਰ ਰਾਖੇ." (ਭਾਗੁ ਕ)

ਜੁਗਾਹਾ. ਯੁਗਹਾ. ਅਨੇਕ ਯੁਗ. ੨ ਯੁਗ ਪ੍ਰਯੰਤ (ਤੋਤੀ). ੩ ਚੁਤਿਆ ਹੋਇਆ. ੪ ਯੋਗ ਮੇਂ. ਯੋਗ ਵਿੱਚ. "ਆਪੇ ਜੋਗੀ ਜੁਗਤ ਚੁਗਾਹਾ." (ਜੋਤ ਮ: ੪)

ਜੁਗਾ ਜੁਗੰਤਰਿ. ਦੇਖੋ, ਜੁਗਤ ਜੁਗੰਤਰਿ. "ਜੁਗਾ ਜੁਗੰਤਰਿ ਖਾਰਿ ਪਇਆ." (ਆਸਾ ਪਟੀ ਮ: ੩)

ਜੁਗਾਇ. ਯੁਗ ਦੇ ਆਇ. ਯੁਗ ਮਹਾਯਾਤਾ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ. "ਜੁਗਾਇ ਸਬੁ." (ਜਪੁ) ੨ ਯੁਗਮ. ਦੂਜਾ. "ਜੁਗਾਇ ਫੁਰਦੇ ਨਮਹ." (ਸੁਖਮਨੀ) ਗੁਰੂ ਅੰਗਦੇਵ ਨੂੰ ਨਮਸਕਾਰ ਹੈ.

ਜੁਗਾਵਈ. ਦੇਖੋ, ਜੁਗਾਵਨ.

ਜੁਗਾਵਨ. ਯੁ—ਜੁਤਨਾ. ਮਿਲਨਾ. ੨ ਯੋਗਤ ਹੋਣਾ. "ਜੋਗ ਨ ਜੁਗਾਵਈ." (ਭਾਗੁ ੨) ਯੋਗਤ ਮਨੁਮ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ.

ਜੁਗਾਵਲੀ. ਯੁਗਾਂ ਦੀ ਪੰਕਤਿ, ਜੁਗਾਂ ਦਾ ਸਿਲਸਿਲਾ. ੨ ਕਿਸੇ ਪ੍ਰੇਮੀ ਸਿੱਖ ਦੀ ਜਨਮਸਾਖੀ ਵਿੱਚ ਲਿਖੀ ਰਚਨਾ, ਜੋ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਵੱਲੋਂ ਦੱਸੀ ਗਈ ਹੈ. ਇਸ ਵਿੱਚ ਅਨੰਤ ਯੁਗਾਂ ਅੰਦਰ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਦਾ "ਵਾਹਗੁਰੂ" ਨਾਮਅਭਿਆਸ ਵਰਣਨ ਕੀਤਾ ਹੈ. ਇਹ ਜੁਗਾਵਲੀ ਰਾਵਲਪਿੰਡੀ ਭਾਈ ਭੂਟਾ ਸਿੰਘ ਹਕੀਮ ਦੀ ਧਰਮਸ਼ਾਲਾ ਵਿੱਚ ਪੁਰਾਣੀ ਲਿਖਤ ਦੇ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ਭੀ ਦੇਖੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਜੋ ਪੰਨੇ ੧੩੪੧ ਤੋਂ ਆਰੰਭ ਹੁੰਦੀ ਹੈ.

ਜੁਗਿ. ਯੁਗ ਵਿੱਚ "ਚਰੁ ਜੁਗਿ ਨਿਰਮਲੁ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੪)

੨ ਜੁਗਤ ਵਿੱਚ. ਦੇਖੋ, ਜੁਗ.

ਜੁਗਿਜੁਗਿ. ਯੁਗ ਯੁਗ ਮੇਂ. ਹਰੇਕ ਯੁਗ ਵਿੱਚ. "ਜੁਗਿ ਜੁਗਿ ਸਾਚਾ ਏਕੋ ਦਾਤਾ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੩)

ਜੁਗਿਆ. ਯੋਗੀ. ੨ ਚੁਤਿਆ ਹੋਇਆ.

ਜੁਗੁ. ਦੇਖੋ, ਜੁਗ. "ਕਲਿਸੁਗੁ ਚੁਤਮੋ ਜੁਗਾ ਮਾਹਿ." (ਆਸਾ ਮ: ੫)

ਜੁਗੁ ਜੁਗੁ. ਅਨੇਕ ਯੁਗ. ੨ ਯੁਗਯੁਗ ਮੇਂ. ਹਰੇਕ ਯੁਗ ਵਿੱਚ. "ਹਰਿ ਜੁਗੁ ਜੁਗੁ ਭਕਤ ਚੁਪਾਇਆ." (ਆਸਾ ਫੰਤ ਮ: ੪)

ਜੁਗੁਪਸਾ. ਸੰ. ਯੁਗੁਪਸਾ. ਸੰਕੜਾ—ਨਿੰਦਾ. ਦੇਖੋ, ਗੁਪ ਧਾ. ੨ ਘਿਟਾ. ਕਲਾਨਿ.

ਜੁਗੁਪਸਿਤ. ਸੰ. ਯੁਗੁਪਸਿਤ. ਵਿ—ਨਿੰਦਿਤਾ ੨ ਘਿਟਿਤ. ਕਲਾਨਿ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ.

ਜੁਗੇਸ } ਯੋਗੇਸੁਰ. ਯੋਗੀਆਂ ਦਾ ਸ਼੍ਰਾਮੀ. ਯੋਗੀਸੁਰ. ੨ ਬਿਵਾ.
ਜੁਗੇਸੁਰ } ੩ ਕੇਰਖਾ. ੪ ਕਰਤਾਰ. ੫ ਭਾਬਾ ਸ਼੍ਰੀਚੰਦ ਜੀ.

ਜੁਗੰਤ. ਯੁਗਾਂਤ. ਯੁਗ ਦੇ ਅੰਤ. ੨ ਪੁਨਤ (ਪਰਲੋਂ).

ਜੁਗੰਤਰ. ਯੁਗ ਦੇ ਅੰਤਰ (ਵਿੱਚ). ੨ ਯੁਗਾਂਤਰ. ਦੂਜਾ ਜੁਗ. ਭਾਵ—ਕਈ ਯੁਗ. "ਜਿਸੇ ਜਲ ਅੰਤਰ ਜੁਗੰਤਰ ਬਸੈ ਪਖਾਨ." (ਭਾਗੁ ਕ)

ਜੁਗਣ } ਯੋਗਿਨੀ. ਦੂਰਗਾ ਦੀ ਅਭਾਵਨ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲੀ ਘੋਰ
ਜੁਗਣਿ } ਦੇਵੀ. "ਜਕ ਸੰਪਤੁ ਜੁਗਣ ਸੁਹ ਜੁਅੰ." (ਅਕਾਲ)

ਜੁਛਾਇਆ. ਦੇਖੋ, ਜੋਛਾਇਆ.

ਜੁਜ. ਸੰਕੜਾ—ਯਜੁਰ ਵੇਦ. ਭਾਵ—ਯਜੁਰ ਵੇਦ ਦੀ ਪ੍ਰਧਾਨਤਾ ਵਾਲਾ ਦ੍ਰਾਪਰ. "ਜੁਜ ਮਹਿ ਜੋਰਿ ਛਲੀ ਚੰਦ੍ਰਾਵਲਿ." (ਵਾਰ ਆਸਾ) ੨ ਭਾ

੨ ਜੁਜ. ਵਜ—ਬਡੈਰ. ਸਿਵਾ. ੩ ਅ. ੪ ਜੁਜਵ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. ਸੰਕੜਾ—ਹਿੰਸਾ. ਭਾਕ. ਟੁਕਤਾ. ੪ ਸੰਥੀ. ਨੱਥੀ. ੫ ਭਾ ੨ ਸਿਜ.

ਦੁੱਬੇ ਦੀ ਚੱਕੀ ਦੀ ਝੁੰਨੀ ਹੋਈ ਚਰਬੀ. "ਸਾਲਨ ਐ ਕਿਰੀਆਂ ਜੁਜ ਭਾਹਰੀ." (ਬਿਸਨਾਥ)

ਜੁਜਦਾਨ. ਭਾ. ਸੰਕੜਾ—ਸੰਥੀਆਂ ਰੱਖਣ ਦਾ ਬੈਲਾ. ਫਸਤਾ.

ਜੁਜਬੰਦੀ. ਭਾ. ਸੰਕੜਾ—ਨੱਥੀਆਂ (ਸੰਥੀਆਂ) ਨੂੰ ਇਕੱਠਿਆਂ ਕਰਕੇ ਬੰਨ੍ਹਣ ਦੀ ਝਿਝਾ. ਜਿਲਦਬੰਦੀ.

ਜੁਜਰ ਅਥਵਾ ਜੁਜਰੁ. ਯਜੁਰਵੇਦ. "ਸਾਮ ਵੇਦੁ ਰਿਗੁ ਜੁਜਰੁ ਅਥਰਬਦੁ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੧) ਦੇਖੋ, ਵੇਦ.

ਜੁਜਰੀ. ਯੁਗਮ ਜੋਰੀ. ਦੋਵੇਂ ਹੱਥ ਜੋੜਕੇ. "ਬਹੁ ਬੈਨ ਬਿਨੈ ਭਨ ਹੈ ਜੁਜਰੀ." (ਨਾਪੁ) ੨ ਯਜੁਰਵੇਦ ਦਾ ਕੜਾਤਾ.

ਜੁਜਰੁ. ਦੇਖੋ, ਜੁਜਰ ਅਤੇ ਵੇਦ.

ਜੁਜਾਤ } ਦੇਖੋ, ਯਯਾਤਿ. "ਪੁਨ ਭੜੇ ਜੁਜਾਤ." (ਜਜਾਤਿ) "ਜੁਨਤ
ਜੁਜਾਤਿ } ਜੁਜਾਤੀ ਤੇ ਇਹ ਭਾਤ." (ਗੁਪਸੁ)

ਜੁਜਾਤੀ

ਜੁਜਾਮ. ਅ. ੧੫ ਜੁਜਾਮ. ਸੰਕੜਾ—ਯੁਜੁ. ਯੋਜੁ. ਦੇਖੋ, ਗਲਿਤਯੁਜੁ. ਜੁਝ. ਸੰਕੜਾ—ਯੁਧ. ਜੰਗ.

ਚੁਭਾਉਆ. ਵਿ—ਲੜਾਕਾ. ਯੁੱਧ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਤਾ—ਵੀਰ ਰਸ ਉਤਪੰਨ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਵਾਜਾ. "ਚੁਭੇ ਚੁਭਾਉਆ ਕੇ ਬਜੇ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧੧੬)

ਚੁਭਣਾ. ਵਿ—ਯੁੱਧ ਕਰਨਾ। ੨ ਲੜਮਕੜਾ.

ਚੁਭਾਉ. ਦੇਖੋ, ਚੁਭਾਉਆ. "ਦੁਹ ਦਿਸਿ ਬਜੇ ਚੁਭਾਉ ਬਾਜੇ." (ਭੁਪਾਲ)

ਚੁਭਾਉਰਾਗ. ਸੰਧੂਰੀਆ ਅਤੇ ਮਾਧੂ ਰਾਗ. ਵੀਰ ਰਸ ਉਤਪੰਨ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਰਾਗ। ੨ ਯੋਧਿਆਂ ਦੇ ਹੌਸਲੇ ਵਧਾਉਣ ਵਾਲਾ ਗੀਤ ਅਤੇ ਵਾਜਾ.

ਚੁਭਾਰ. ਵਿ—ਯੁੱਧ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਲੜਾਕਾ ਯੋਧਾ.

ਚੁਭਾਰ ਸਿੰਘ. ਇੱਕ ਪਹਾੜੀ ਰਾਜਪੂਤ, ਜਿਸ ਦਾ ਦਿਲਵਰਧਾਨ ਨਾਲ ਮੁਕਾਬਲਾ ਹੋਇਆ. ਦੇਖੋ, ਵਿਚਿਤ੍ਰਨਾਟਕ ਅ: ੧੨। ੨ ਦੇਖੋ, ਚੁਭਾਰ ਸਿੰਘ ਭਾਬਾ.

ਚੁਭਾਰ ਸਿੰਘ ਭਾਬਾ. ਮਾਤਾ ਜੀਤੋ ਜੀ ਦੇ ਉਦਰ ਤੋਂ ਸੰਮਤ ੧੭੪੭ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਧਰਮਵੀਰ ਸੁਪੁਤ੍ਰ ਦਾ ਸਨਮ ਹੋਇਆ. ਅਤੇ ੮ ਪੋਹ, ੧੭੬੧ ਨੂੰ ਚਮਕੌਰ ਦੇ ਸਿਦਾਨ ਵਿੱਚ ਭਤੀ ਵੀਰਤਾ ਨਾਲ ਸ਼ਹੀਦੀ ਪਾਈ. ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਖ਼ੁੱਨਥੇ ਆਪ ਦਾ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋਣਾ ਸਰਹਿੰਦ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ. ਦਸਮੇਸ਼ ਦੇ ਹੁਜ਼ੂਰੀ ਕਵਿ ਸੈਨਾਪਤਿ ਚਮਕੌਰ ਦੇ ਸੰਗ ਵਿੱਚ ਭਾਬਾ ਚੁਭਾਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਵੀਰਤਾ ਲਿਖਦੇ ਹਨ:—"ਜਬ ਦੇਖਿਓ ਚੁਭਾਰ ਸਿੰਘ ਸਮ ਪਹੁੰਚਤੇ ਆਨ, ਦੌਰਤੇ ਦਲ ਮੇ ਧਾਇਕੈ ਕਰ ਮੇ ਗਹੀ ਕਮਾਨ."

ਚੁੱਭ. ਸੰਗਤਾ—ਯੁੱਧ, ਸੰਗ.

ਚੁੱਭਰ. ਵਿ—ਯੁੱਧ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਚੁਭਾਰ.

ਚੁਟ. ਚੁੱਟ. ਜੋਭਾ. ਦੋ ਦਾ ਇਕੱਠ. ਯੁਧ। ੨ ਦੇਖੋ, ਚੁਟ ੨.

ਚੁਟਸੀ. ਚੁਤਸੀ. ਮਿਲਸੀ. "ਮੇਰਾ ਮੁਖ ਸਾਕਤ ਸੰਗਿ ਨ ਚੁਟਸੀ." (ਦੇਵ ਮ: ੫)

ਚੁਟਕ. ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਜਟਾ ਦਾ ਚੁਤਾ। ੨ ਕੁਲਟਸਾ.

ਚੁਟਣਾ } ਵਿ—ਯੁਧ ਹੋਣਾ. ਚੁਭਾਨਾ। ੨ ਪਰਸਪਰ ਭਿੜਨਾ. ਮੁਕਾਬਲਾ
ਚੁਟਨਾ } ਕਰਨਾ.

ਚੁਟ. ਦੇਖੋ, ਚੁਟਾ। ੨ ਮੇਲ. ਸੰਗਤ. "ਨਾਸੇ ਸੰਗਿ ਚੁਟ." (ਮ: ੫ ਕਉ ਵਾਰ ੧)

ਚੁਠ. ਸੰ. ਚੁਸ਼. ਵਿ—ਚੁਠਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਚੁਠ.

ਚੁਠਾਰਨਾ }
ਚੁਠਾਲਣਾ } ਵਿ—ਚੁਸ਼ (ਚੁਠਾ) ਕਰਨਾ.
ਚੁਠਾਲਨਾ }

ਚੁਠਾਈ. ਸੰਗਤਾ—ਸ਼ੀਤਲਤਾ. ਠੰਢ। ੨ ਮਲੇਰੀਏ ਤਾਪ ਦੀ ਕੰਢਣੀ. ਸ਼ੀਤਜੁਰ ਦਾ ਕੰਪ.

ਚੁਠਾਨਾ. (ਸੰ. ਯੁਧ. ਧਾ—ਜੋਤਨਾ). ਵਿ—ਚੁਠਿਆ ਹੋਇਆ. ਯੁਧ ਹੋਇਆ। ੨ ਜਾਤੇ (ਪਾਲੇ) ਨਾਲ ਸੁੰਗਤਿਆ। ੩ ਸ਼ੀਤਲ ਹੋਇਆ. ਠੰਢਾ ਹੋਇਆ.

ਚੁਠਾਨੀ. ਚੁਤੀ. ਇਕੱਠੀ ਹੋਈ. "ਇਨ ਰੀਤਿ ਬਿਲੈਕ ਬਰਾਤ ਚੁਠਾਨੀ." (ਨਾਪੁ) ੨ ਸ਼ੀਤਲ ਹੋਈ. ਠੰਢੀ ਹੋਈ.

ਚੁੰਡੀ. ਸੰਗਤਾ—ਚੁੰਡ. ਟੋਲੀ. ਮੰਡਲੀ ਦੇਖੋ, ਅੰ. Junto.

ਚੁਤ. ਵਿ—ਯੁਧ. ਮਿਲਿਆ ਹੋਇਆ। ੨ ਯੁਤ. ਸ਼ਾਮਿਲ. ਸਾਥ.

ਚੁਤਉ. ਚੁਤਿਆ ਹੋਇਆ. ਯੁਧ. ਦੇਖੋ, ਬਿੰਨ ਅਤੇ ਬਿੰਨਿ.

ਚੁਤਾ. ਯੁਧਹੋਇਆ. ਚੁਤਿਆ। ੨ ਦੇਖੋ, ਚੁੱਤਾ.

ਚੁਰੇ. ਯੁਧ ਹੋਏ. ਜੋਤੇ. ਜੋਤਲਏ. ਜੋਤੇ. "ਭਤਿ ਜੋਨੀ ਚੁਤੇ." (ਵਾਰ ਕੁਜ ੨ ਮ: ੫)

ਚੁੱਤ ਪਤਾਣ. ਪਰਸਪਰ ਚੁੱਤੇ ਚੁਰੀ ਹੋਣ ਦਾ ਭਾਵ: ਇੱਕ ਨੇ ਮਾਰਣ ਲਈ ਹੱਥ ਚੁੱਤੀ ਫੜੀ ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਨੇ ਭੀ ਪਤਾਣ (ਪਦਤਾਣ) ਕੱਢ ਲਿਆ, ਜਿਵੇਂ—ਚੁੱਥੇ ਬਹੁਤ ਚੁੱਤ-ਪਤਾਣ ਹੋਈ.

ਚੁੱਤਾ. ਦੇਖੋ, ਚੁਤਾ। ੨ ਚੁਤਾ. ਜੋਤਾ. ਪਾਪੇਸ਼. "ਕਾਢ ਚਰਨ ਤੇ ਮਾਰੇ ਚੁੱਤਾ." (ਭੁਪਾਲ) ਦੇਖੋ, ਚੁਤਾ.

ਚੁੱਤੀ. ਦੇਖੋ, ਚੁਤੀ.

ਚੁਥ } ਸੰ. ਯੁਧ. ਸੰਗਤਾ—ਗਰੋਹ. ਇਕੱਠ. ਟੋਲਾ. ਚੁੰਡ.
ਚੁਥ }

ਚੁਦਰੀਆ. ਸੰਗਤਾ—ਚੁਦਰ. ਘਾਲਣਾ. ਸੇਵਾ. ਮੁਸ਼ਕਤ. "ਪਾਇ ਲਕਉ ਨਿਤ ਕਰਉ ਚੁਦਰੀਆ." (ਮਾਲੀ ਮ: ੪)

ਚੁਦਾ. ਭਾ ੧. ਵਿ—ਅਲਗ. ਚਿੱਠ. ਵੱਖਰਾ.

ਚੁਦਾਈ. ਭਾ ੧. ਸੰਗਤਾ—ਵਿਯੋਗ. ਵਿਛੋੜਾ.

ਚੁਧ. ਦੇਖੋ, ਚੁਧ.

ਚੁਧਨਿ. ਯੁੱਧ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਅੱਧੀ (ਜਿਨਾ). ਭੈਜ. (ਸਨਆ)

ਚੁਧਾਬਰ. ਸੰਗਤਾ—ਯੁਧ-ਅੰਬਰ. ਨਿਸ਼ਾਨ. ਪਤਾਕਾ. ਨਿਸ਼ਾਨ ਦਾ ਭਰਹਰਾ. "ਦੇਸ ਭਿਏਸਨ ਜੀਤ ਚੁਧਾਬਰ." (ਪਾਰਸਾਵ) ਦੁਸ਼ਮਣਾਂ ਦੇ ਨਿਸ਼ਾਨ ਜਿੱਤਕੇ। ੨ ਭਭਤਰ. ਲੋਹੇ ਦੀ ਕਤੀਆਂ ਦਾ ਚੁਤਤਾ.

ਚੁਧਿਸਟਰ. ਦੇਖੋ, ਯੁਧਿਸ਼੍ਠਿਰ.

ਚੁਧਿਸਟਰਥੰਪੁਸੁਤਰਿ. ਯੋ. ਯੁਧਿਸ਼੍ਠਿਰ ਦਾ ਭਾਈ ਅਰਜੁਨ, ਉਸ ਦਾ ਸੁਤ (ਰਬਵਾਹੀ) ਸ਼੍ਰੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ, ਉਸ ਦਾ ਅਰਿ (ਵੈਰੀ) ਭੀਸ਼. (ਸਨਆ)

ਚੁਧੀ. ਵਿ—ਯੁੱਧ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਯੋਧਾ.

ਚੁੱਧ. (ਸੰ. ਯੁਧ. ਧਾ—ਜੰਗ ਕਰਨਾ). ਸੰਗਤਾ—ਜੰਗ. ਯੁੱਧ.

ਚੁੱਧਸਾਲੀ. ਸੰ. ਯੁਧਸਾਲਿਨ. ਵਿ—ਯੁੱਧਕਰਤਾ. ਮਹਾਨਯੋਧਾ.

ਚੁੱਧਮਾਲੀ. ਵਿ—ਯੁੱਧ ਦੀ ਮਾਲਾ ਪਹਿਰਨ ਵਾਲਾ. ਛੁੱਤੇ ਦਾ ਹਾਰ ਪਹਿਰਨ ਵਾਲਾ. "ਸਭੈ ਸਤ੍ਰੁ ਸੀਤੇ ਮਹਾਂ ਚੁੱਧਮਾਲੀ." (ਰਾਮਾਵ)

ਚੁਨੱਥੀ. ਦੇਖੋ, ਜਨੱਥੀ.

ਚੁਨੀ. ਸੰਗਤਾ—ਚੁਨੀ. ਯੋਨਿ. "ਭਹੁਤਿ ਨ ਪਾਈਐ ਚੁਨੀਐ."।

'ਭੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ਅਨੇਕ ਥਾਂ ਦੇ ਮਾਤ੍ਰਾ ਇੱਕ ਅੱਖਰ ਨੂੰ ਚੁੰਨੀਆਂ ਹਨ, ਇੱਕ ਮਾਤ੍ਰਾ ਅੱਧ ਭੋਧਕ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਦੂਜੀ ਸੰਗੀਤ ਦੀ ਨੂੰ ਮੁੱਖ ਚੰਨਕੇ ਹੋਇਆ ਭਰਦੀ ਹੈ. ਇੱਥੇ ਪਾਠ ਜੋਨੀ ਹੈ, ਪਰ ਭਾਉਣ ਦੀ ਧਾਰਣਾ ਅਨੁਸਾਰ ਚੁੰਨਾਰਠ ਚੁਨੀ ਹੈ.

(ਸੂਹੀ ਫੰਤ ਮ: ੫)

ਜੁਨੀਐ. ਯੋਨਿ ਮੇ. ਦੇਖੇ, ਜੁਨੀ.

ਜੁਨੂਬੀ. ਦੇਖੇ, ਜਨੂਬੀ.

ਜੁਨੈਦ. ਦੇਖੇ, ਮਨਸੂਰ.

ਜੁਨਾਰ. ਫ਼ਾ ਜਨੇਊ. ਯਗਤੋਪਵੀਤ. ਜੰਝੂ.

ਜੁਨਾਰਦਾਰ. ਫ਼ਾ ਜਨੇਊਧਾਰੀ. ਦ੍ਰਿਸ਼ਾ ੨ ਪਾਰਸੀ, ਜੋ ਜੰਦ ਨੂੰ ਧਰਮਪੁਸ਼ਕ ਮੰਨਦਾ ਹੈ. ਪਾਰਸੀ ਲੋਕ ਦ੍ਰਿਸ਼ਾਂ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤਾਕਾ ਪਹਿਨਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਇਹ ਲੋਕ ਨਾਨ ਬੱਧ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ.

ਜੁਡਤ. ਫ਼ਾ ਜੋਤਾ. ੨ ਜਿਸਤ (ਜਸਤ). even. ਦੇ, ਚਾਹ, ਅੱਠ ਆਦਿ ੩ ਵਿਆਹੀ ਹੋਈ ਇਸਤ੍ਰੀ. ੪ ਵਿ—ਜੁਤਿਆ ਹੋਇਆ.

ਜੁਬਲ. ਦੇਖੇ, ਜੁਬਿਲ.

ਜੁਬਣ. ਵਿ—ਯੂਬਨ. ਜੁਆਨ. ਤਰੁਣ. ੨ ਸੰਗਤ—ਯੋਵਨ. ਯੁਵਾ ਅਵਸਥਾ. "ਜੁਬਣ ਮਯ ਮੱਤੀ." (ਦੱਤਾ) ਜੋਬਨ ਦੇ ਨਸ਼ੇ ਵਿੱਚ ਮਸ਼ੂ.

ਜੁਬਣਹੀਣ } ਵਿ—ਯੋਵਨਹੀਨ. ਜੋਬਨਹੀਤ. ਫ਼ਾ—ਭੁੰਦਾ. "ਜਿਮ
ਜੁਬਣਹੀਨ } ਜੁਬਣਹੀਣ ਨਪਟਾਇ ਨਾਰਿ." (ਰਾਮਾਵ)

ਜੁਬਨ. ਦੇਖੇ, ਜੁਬਣ.

ਜੁਬਾ. ਵਿ—ਯੂਵਾ. ਜਵਾਨ.

ਜੁਬਾ } ਰਸਨਾ ਅਤੇ ਭੋਲੀ (ਭਾਸ਼ਾ). ਦੇਖੇ, ਸਬਾ ਅਤੇ ਜਬਾਨ.
ਜੁਬਾਨ } "ਜਮਸਤੁਨ ਜੁਬਾ ਹੈ." (ਜਾਪੁ)

ਜੁਬਿਲ. ਫ਼ਾ ਜੁਬਿਲ. ਸੰਗਤ—ਕੰਪ. ਹੁਰਕਤ. ਕਾਂਬਾ.

ਜੁਬਣ. ਦੇਖੇ, ਜੁਬਣ ੨.

ਜੁਮਣ. ਵਿ—ਜਨਮਣਾ. ਜਨਮ ਲੈਣਾ. ੨ ਉਕਣਾ. ਪੈਦਾ ਹੋਣਾ. ੩ ਸਿੰਧੀ. ਜਾਣਾ. ਭਰਮਨ ਕਰਨਾ. "ਜੁਮੇ ਕਣਕ ਅਭੂਹਣੀ." (ਚੰਡੀ ੨) ਕਈ ਅਭੋਹਿਣੀ ਦਲ ਚੱਲੇ.

ਜੁਮਣਹਾਰ. ਵਿ—ਜਾਵਣਹਾਰ. ਬਿਨਸਨਹਾਰ. ਦੇਖੇ, ਜੁਮਣ ੨. "ਬਲਿ ਭੁਲਿ ਜੁਮਣਹਾਰ." (ਸੂ ਮ: ੧)

ਜੁਮਲ } ਅ ਜੁਮਲਾ—ਜੋਤ. ਮੀਸ਼ਾਨ. ਸ਼੍ਰੀ ਰੁਤੁ ਰੁੱਖਜਾਹਿਬ
ਜੁਮਲਹ } ਵਿੱਚ ਕਈ ਥਾਂਈਂ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀ ਕਿਟਕੀ ਕਰਕੇ ਜੋਤ ਦਾ
ਜੁਮਲਾ } ਅੰਗ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਉਸ ਥਾਂ ਜੁਮਲਾ ਅਰ ਜੁਮਿਲਾ ਸ਼ਬਦ ਆਇਆ ਹੈ. ੨ ਵਿ. ਵਿ—ਤਮਾਮ. ਸਭ.

ਜੁਮਲਾਰਜੁਨ. ਸੰ. ਯਮਲ—ਅਜੁਨ. ਅਰਜੁਨ ਭਿਰਵਾਂ ਦਾ ਜੋਤਾ. ਦੇਖੇ, ਜਮਲਾਰਜਨ.

ਜੁਮਾ. ਅ ਜੁਮਾਹ. ਦੇਕਤੂ ਹੋਣ ਦਾ ਦਿਨ. ਇਸਲਾਮ ਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਸ਼ੁਕਰਵਾਰ ਪਵਿਤ੍ਰ ਦਿਨ ਹੈ. ਇਹ ਉਹ ਦਿਨ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਆਦਮ ਨੂੰ ਖੁਦਾ ਬਹਿਸਤ ਦੇ ਬਾਗ ਵਿੱਚ ਲੈ ਗਿਆ ਸੀ. ਕੁਯਾਮਤ ਦੇ ਦਿਨ ਕੁਬਰਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਉਠਕੇ ਆਦਮੀ ਇਸੇ ਦਿਨ ਖੁਦਾ ਅੱਗੇ ਅਖੀਰੀ ਫੈਸਲੇ ਲਈ ਪੇਸ਼ ਹੋਣਗੇ.

ਮਿਸ਼ਕਾਤ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਜੋ ਜੁਮੇ ਦੇ ਦਿਨ ਦੁਪਹਿਰ ਦੀ ਨਮਾਜ਼ ਵੇਲੇ ਦਿੱਕਮਨ ਹੋਕੇ ਖੁੜਸ਼ਾ ਸੁਣਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਦੇ ਹਫ਼ਤੇ ਦੇ ਪਾਪ

ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ.

"ਰੋਜ਼ੇ ਜੁਮਾਹ ਮੋਮਨਾਨੇ ਪਾਕਬਾਜ਼।

ਕਿਰਦ ਮੇ ਆਯੰਦ ਅਜ਼ ਬਹਿਰੇ ਨਮਾਜ਼." (ਜਿੰਦਗੀ)

ਜੁਮਾ. ਅ ਜੁਮਾਹ. ਓਟਨਾ. ੨ ਇੱਕ ਰਾਜਪੂਤ ਸਰਦਾਰ, ਜਿਸ ਦਾ ਜਿਕਰ ਹੁਸੈਨੀ ਦੇ ਯੁੱਧ ਵਿੱਚ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਵਿਚਿਤ੍ਰਨਾਟਕ ਅ: ੧੧.

ਜੁਮਾ ਮਸਜਿਦ } ਅ ਜੁਮਾ ਜਮਾਅ ਮਸਜਿਦ. ਉਹ ਮਸੀਤ,
ਜੁਮਾ ਮਸੀਤ } ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਮੁਸਲਮਾਨ ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ ਲਈ ਜਮਾ ਹੋਣ. ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਸ਼ੁਕਰਵਾਰ ਦੇ ਦਿਨ ਜਿਸ ਮਸਜਿਦ ਵਿੱਚ ਦੇਕਤੂਤਾ ਹੋਵੇ. ਇਸ ਨਾਉਂ ਦੀਆਂ ਮਸੀਤਾਂ ਬਹੁਤ ਬਹਿਰਾਂ ਵਿੱਚ ਦੇਖੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ, ਪਰ ਬਾਹਸਰਾਂ ਦੀ ਸਨ ੧੬੫੦ ਵਿੱਚ ਬਣਾਈ ਦਿੱਲੀ ਦੀ, ਅਤੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ ਦੀ ਸਨ ੧੬੭੨ ਵਿੱਚ ਤਿਆਰ ਕਰਵਾਈ ਬਿਲੇ ਪਾਸ ਲਹੌਰ ਦੀ, ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹਨ.

ਜੁਮਿਥਿ. ਦੇਖੇ, ਜੁਮਣ. ੨ ਦੇਖੇ. ਪਛਣਿ.

ਜੁਮਿਲਾ. ਦੇਖੇ, ਜੁਮਲਾ.

ਜੁਮੇ. ਦੇਖੇ, ਜੁਮਣ ੩.

ਜੁਮੇਰਾਤ. ਸੰਗਤ—ਵੀਰਵਾਰ. ਬ੍ਰਿਹਸਪਤਿ ਵਾਰ.

ਜੁਮੇਵਾਰੀ. ਫ਼ਾ ਜੁਮੇਵਾਰੀ. ਸੰਗਤ—ਓਟਣ ਦੀ ਧ੍ਰਿਯਾ. ਆਪਣੇ ਉੱਪਰ ਕਿਸੇ ਭੱਲ ਦੇ ਓਟਲੈਣ ਦਾ ਫ਼ਾਵ.

ਜੁਰ. ਦੇਖੇ, ਜੁਰਨਾ. ੨ ਤਾਪ. ਦੇਖੇ, ਜੁਰ. "ਪਰਗੁਨ ਪਰਧਨ ਪਰਨ ਪ੍ਰਸੰਜਾ. ਜਲੈ ਨ ਇਹ ਜੁਰ ਲਖੇ ਨਿਸੰਜਾ." (ਨਾਪ੍ਰ)

ਜੁਰਾਅ. ਅ ਜੁਰਾਅ. ਸੰਗਤ—ਘੁੱਟ. ਘੁੱਟ.

ਜੁਰਾਅਹ. ਅ ਜੁਰਾਅ. ਕੇਵਲ ਇੱਕ ਜੁਰਾਅ (ਘੁੱਟ)

ਜੁਰਾਅਤ } ਅ ਜੁਰਾਅ. ਸੰਗਤ—ਹੌਸਲਾ. ਸਾਹਸ. ਦਿਲੇਰੀ. "ਜੁਰਾਅਤ
ਜੁਰਾਤ } ਜਮਾਲ ਹੈ." (ਜਾਪੁ) "ਮਮ ਜੁਰਾਤ ਨਾਹਿਨ ਏਤਨੀ." (ਸਲੋਹ)

ਜੁਰਨਾ. ਵਿ—ਜੁਤਨਾ. ਮਿਲਣਾ. ਦੇਕਤੂ ਹੋਣਾ. "ਧਿਆਇ ਨਿਰ ਕਰ ਜੁਰਨਾ." (ਕੌਡ ਮ: ੪)

ਜੁਰਮ. ਅ ਜੁਰਮ. ਸੰਗਤ—ਅਪਰਾਧ. ਕੁਸੁਰ.

ਜੁਰਮਾਨਾ. ਫ਼ਾ ਜੁਰਮ. ਸੰਗਤ—ਜੁਰਮ ਦੀ ਸਜ਼ਾ. ਚੋਟੀ. ਧਨਦੰਡ.

ਜੁਰਰਾ. ਫ਼ਾ ਜੁਰਰਾ. ਸੰਗਤ—ਇਹ ਬਾਜ਼ ਦਾ ਨਰ ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਕੰਦ ਬਾਜ਼ ਨਾਲੋਂ ਛੋਟਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਨੂੰ ਭੀ ਬਾਜ਼ ਵਾਂਗ ਸਿਕਾਰ ਲਈ ਪਾਲਿਆ ਅਤੇ ਸਿਖਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ. Goshawk (male). ਦੇਖੇ, ਲਿਕਾਰੀ ਪੰਛੀ.

ਜੁਰਰੇ. ਦੇਖੇ, ਜੁਰਰਾ. ੨ ਡਿੰਗ. ਵੈਦ. ਜੁਰ-ਹਰੈ ਤੋਂ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਬਣਿਆ ਹੈ.

ਜੁਰਾ. ਦੇਖੇ, ਜੁਰਰਾ. ੨ ਡਿੰਗ. ਨੀਂਦ. ਨਿਦ੍ਰਾ.

ਜੁਰਾਂਕੁਸ. ਸੰ. ਜੁਰਾਂਕੁਸ. ਸੰਗਤ—ਤਾਪ ਨੂੰ ਦਬਾਉਣ ਵਾਲੀ ਦਵਾ. ਹਿੰਦੀਵਿਦਾ ਪਾਰਾ, ਗੰਧਕ ਆਦਿ ਪਦਾਰਥਾਂ ਤੋਂ ਇਹ ਔਸਧ ਬਣਾਉਂਦੇ ਹਨ. ਕੋਈ ਦਵਾਈ, ਜੋ ਤਾਪ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰੇ, ਜੁਰਾਂਕੁਸ ਕਹਾ ਸਕਦੀ

ਹੈ.

ਚੁਥਿ. ਚੁਤਕੇ. ਮਿਲਕੇ. "ਸਕਲ ਬਿਧੀ ਚੁਥਿ ਆਦਰੁ ਕਰਿਆ." (ਮਲਾ ਮ: ੫)

ਚੁਰਿਆ } ਜੁਤਿਆ. ਚੁਕੇ. ਚੁਤਦਾ ਹੈ. ਲਏ. ਭਿਤੇ. "ਕਿਰਤਨ
ਚੁਰੀਆ } ਚੁਰੀਆ." (ਸੁਹੀ ਮ: ੫ ਪਛਤਾਲ) ਕੀਮਾਂ ਵਿੱਚ
ਚੁਰੇ } ਚੁਤੀਆ. "ਸਾਧੂ ਸੌਂਢ ਮੁਖ ਚੁਰੇ" (ਸਾਰ ਮ: ੫)
ਚੁਰੈ } "ਹਰਿ ਸਿਉ ਚੁਰੇ ਤ ਨਿਹਬਲ ਚੀਤੁ." (ਕਉ ਅ:
ਮ: ੫) "ਕਾਲ ਸਿਉ ਚੁਰੇ." (ਭੈਰ ਕਬੀਰ)

ਚੁਰਹ. ਦੇਖੇ, ਚੁਰਹ.

ਚੁਰਾਬ. ਚੁ ਚੁ ਸੰਕੜਾ—ਮੋਜਾ. ਪਾਯੋਤਾਫਾ. Sock. hose.

ਚੁਲ. ਦੇਖੇ, ਚੁਲਣਾ. ੨ ਅ ਚੁ ਸੰਕੜਾ—ਝੁੱਲਾ. ੩ ਦੇਖੇ, ਚੁਲ.

ਚੁਲ ਚੁਲ ਜਨਾਹ. ਚੁਲ (ਦੇ) ਜਨਾਹ (ਪਰ). ਦੋ ਪਰਾਂ ਵਾਲਾ
ਖੋਤਾ, ਮੁਹੰਮਦ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਖੋਤਾ ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਅਲੀ ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ
ਕਰਬਲਾ ਵਿੱਚ ਹਜ਼ਰਤ ਅਮਾਮ ਹੁਸੈਨ ਦੀ ਸਥਾਈ ਵਿੱਚ ਸੀ.

ਚੁਲਈ. ਚੁਲਈ. ਦੇਖੇ, ਚੁਲਣਾ. "ਸਾਬਿ ਨ ਚੁਲਈ ਮਾਇਆ." (ਬਾਰ ਜੈਤ)

ਚੁਲਹਾ. ਚੁਲਾਹਾ. ਕਪੜਾ ਬੁਣਨ ਵਾਲਾ. "ਤੂ ਬਾਮਨੁ ਮੈ ਕਾਸੀਕ
ਚੁਲਹਾ." (ਆਸਾ ਕਬੀਰ) ਦੇਖੇ, ਕਾਸੀਕ ਅਤੇ ਜੋਲਾਹਾ.

ਚੁਲਕਾ. ਛੋਟੇ ਸਰੀਰਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਖੜੀ ਗੋਤ. "ਪਾਰੈ ਚੁਲਕਾ ਪਰਮਹੰਸ." (ਭਾਵ)

ਚੁਲਣਾ } ਸਿੰਧੀ. ਫਿ—ਜਾਣਾ. ਭਰਨਾ. "ਪਾਵ ਸੁਹਾਵੇ ਜਾ ਤਉ
ਚੁਲਣੁ } ਧਿਰਿ ਚੁਲਦੇ." (ਬਾਰ ਰਾਮ ੨ ਮ: ੫) "ਰਾਹ ਵਸਾਈ
ਨਾ ਚੁਲਾਂ." (ਵਡ ਮ: ੧) "ਮੂ ਚੁਲਾਉ ਤਥਿ." (ਵਾਰ ਮਾਧੂ ੨ ਮ:
੫) "ਪਾਵ ਚੁਲਾਈ ਪੰਥ ਤਉ." (ਸੁਹੀ ਅ: ਮ: ੫) "ਘਾਟਾ
ਸੌਂਗ ਚੁਲਿਆ." (ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ੫) "ਪੰਥਿ ਚੁਲੰਦਤੀ ਮੇਰਾ
ਅੰਦਰੁ ਠੰਢਾ." (ਬਾਰ ਰਾਮ ੨ ਮ: ੫)

ਚੁਲਨ. ਦੇਖੇ, ਚੁਲਣਾ. ੨ ਦੇਖੇ, ਚੁਲਨ.

ਚੁਲਫ. ਚੁ ਚੁਲਫ. ਸੰਕੜਾ—ਅਲਕ. ਸਿਰ ਦੇ ਨੀਚੇ ਕੇਸਾਂ ਦੀ
ਲਟ, ਜੋ ਕਲ੍ਹ ਉੱਪਰ ਅਥਵਾ ਪਿਛੇ ਲਟਕਦੀ ਹੋਵੇ. "ਚੁਲਫੇ ਅਨੂਪ
ਜਾਂਕੀ." (ਰਾਮਾਥ)

ਚੁਲਫਕਾਰ. ਚੁ ਚੁਲਫਕਾਰ. ਸੰਕੜਾ—ਫਿਕਾਰ (ਕੰਗਰੋੜ)
ਚੁਲ (ਵਾਲੀ). ਕੰਗਰੋੜ ਜੇਹੀ ਸਕਲ ਵਾਲੀ ਤਲਵਾਰ. ਇਸ ਜਾਤਿ
ਦੀ ਤਲਵਾਰ ਦੀ ਪਿੱਠ ਮੋਟੀ ਅਤੇ ਕੰਗਰੋੜ ਦੀ ਸੰਗਲੀ ਦੇ ਆਕਾਰ ਦੀ
ਹੁੰਦੀ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਸਸਤ੍ਰ. "ਚੁਲਫਕਾਰ ਔ ਮਿਸਰੀ." (ਸਲੋਹ)
੨ ਇਸ ਨਾਮ ਦੀ ਇੱਕ ਖਾਸ ਤਲਵਾਰ, ਜੋ ਹਜ਼ਰਤ ਮੁਹੰਮਦ ਨੇ
ਕਾਫ਼ਿਰ ਭਾਸ ਨੂੰ ਬਦਰ ਦੇ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਵਧੇ ਕਰਕੇ ਲਈ ਅਤੇ
ਆਪਣੇ ਜਵਾਈ ਅਲੀ ਨੂੰ ਬਖਸ਼ੀ ਸੀ.

ਚੁਲਮ. ਚੁ ਚੁਲਮ. ਸੰਕੜਾ—ਗੋਰ. ਧੱਕਾ. ਬਥਾਦਤੀ।
੨ ਬੇ ਇਨਸਾਫੀ. ਅਨਿਆਂ. "ਜੈਰ ਚੁਲਮ ਫੁਲਹਿ ਘਨੇ." (ਬਾਵਨ)

'ਕਿਤਨਿਆਂ ਨੇ ਅਜੁਜਹਲ ਨੂੰ ਮਾਰ ਕੇ ਚੁਲਫਕਾਰ ਦਾ ਨੈਣਾ ਲਿਖਿਆ ਹੈ.

ਚੁਲਾਂ }
ਚੁਲਾਉ } ਦੇਖੇ, ਚੁਲਣੁ.
ਚੁਲਾਈ }

ਚੁਲਾਹਾ } ਚੁ ਚੁਲਾਹ: ਸੰਕੜਾ—ਸੂਤ ਦਾ ਚੁਲਾਹ. (ਪਿੰਨਾ)
ਚੁਲਾਹੇ } ਬੁਣਨ ਵਾਲਾ. ਕਪੜਾ ਬੁਣਨ ਵਾਲਾ. "ਜਾਤਿ ਚੁਲਾਹਾ
ਮਤਿ ਕਾ ਧੀਰ." (ਗੋਡ ਕਬੀਰ) "ਸਿਉ ਸਤਸੰਗਤਿ ਤਰਿਓ ਚੁਲਾਹੇ." (ਕਾਨ ਅ: ਮ: ੪) ਦੇਖੋ, ਜੋਲਾਹਾ. ੨ ਪਾਣੀ ਉੱਪਰ ਫਿਰਨ ਵਾਲਾ
ਇੱਕ ਜਾਸੀਤੁ. ਕੰਗੋਰੀ। ੩ ਦੇਖੋ, ਕਜ ਨਥ.

ਚੁਲਾਬ. ਚੁ ਚੁਲਾਬ. ਸੰਕੜਾ—ਇਸ ਦਾ ਮੂਲ ਗੁਲ-ਆਬ ਹੈ.
ਗੁਲਾਬ ਦਾ ਅਰਥ. ਗੁਲਾਬ ਦਾ ਅਰਥ ਦਸੁਵਰ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ
ਦੁਆਬ ਦਵਾਈਆਂ ਲਈ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਆਮ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ.

ਚੁਲਿਆ. ਦੇਖੋ, ਚੁਲਣੁ.

ਚੁਲੁਸ. ਦੇਖੋ, ਜਲੁਸ.

ਚੁਲੇਆ } ਚੁ ਚੁਲੇਆ. ਦੇਖੋ, ਚੁਲਾ.
ਚੁਲੀਆ }

ਚੁਲੰ. ਦੇਖੋ, ਜੁਲਨ.

ਚੁਲੰਦਤੀ. ਦੇਖੋ, ਚੁਲਣੁ.

ਚੁਲਾ. ਸੰਕੜਾ—ਚੁ ਚੁਲਿਆ ਮੋਟਾ ਅਤੇ ਭਾਰੀ ਵਸਤੂ. ਚੁੰਦਤ.

ਚੁਲਾਬ. ਦੇਖੋ, ਚੁਲਾਬ.

ਚੁਲੀ. ਸੰਕੜਾ—ਚੁ ਚੁਲੀ ਮੋਟੀ ਰਜਾਈ.

ਚੁਵਤੀ. ਚੁਆਨ ਇਸਤ੍ਰੀ. ਦੇਖੋ, ਚੁਵਰੀ.

ਚੁਵਰਾਜ. ਵਲੀਅਹਿਦ. ਦੇਖੋ, ਚੁਵਰਾਜ.

ਚੁਵਾ. ਦੇਖੋ, ਚੁਵਾ.

ਚੁਵਾਰ. ਦੇਖੋ, ਜਵਾਰ.

ਚੁਵਾਲ. ਦੇਖੋ, ਜਵਾਲਾ. ੨ ਦੇਖੋ, ਜੁਲ.

ਚੁਤਨਾ. ਚੁ—ਚੁਤੁ ਹੋਣਾ. ਦੋ ਵਸਤੂਆਂ ਦਾ ਆਪੋਵਿੱਚੀ ਮਿਲਣਾ।
੨ ਏਕਤੁ ਹੋਣਾ. ਜਮਾ ਹੋਣਾ. ੩ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣਾ. ਮੁਹਿਤ ਹੋਣਾ.

ਚੁਤਿ. ਚੁਤਕੇ. "ਚੁਤਿ ਚੁਤਿ ਚਿਛੁਝੇ." (ਮ: ੧ ਬਾਰ ਸਾਰ)

ਚੁਤੰਦਾ. ਚੁ—ਮਿਲਣਾ. ੨ ਮੀਜਨ ਵਿੱਚ ਆਇਆ. "ਚੁਰਿ ਪਾਇਆ
ਕਿਰਤੁ ਚੁਤੰਦਾ." (ਵਡ ਮ: ੪ ਖੋਤੀਆਂ) ੩ ਜਾਣਾ ਦੇਣ ਵਾਲਾ.
ਬੀਤਲ ਕਰੰਦਾ. "ਹਰਿ ਜੋਰਿ ਚੁਤੰਦਾ ਲੋਤੀਐ." (ਮਾਰ ਬਾਰਹਮਾਹਾ)
ਜੇਹ ਵਿੱਚ ਠੰਢ ਪਾਉਣ ਵਾਲਾ ਹਰਿ ਲੋਤੀਐ। ੪ ਜੋਤੁ. ਜਮਾ ਕਰਨ
ਵਾਲਾ.

ਚੁ. ਵਜ—ਆਵਰ. ਭੇਧਕ ਸ਼ਬਦ. ਜੀ. "ਹਰਿ ਚੁ! ਰਾਖਿਲੇਹੁ ਪਤਿ
ਮੇਰੀ." (ਜੈਤ ਮ: ੯) ੨ ਸੰਕੜਾ—ਜਨਮ. ਉਤਪੱਤਿ. "ਪ੍ਰਭੂ ਹੈ।
ਅਜੁ ਹੈ." (ਜਾਪੁ) ੩ ਸੰ. ਵਾਧੂ. ਪਕਨ। ੪ ਸਰਸੁਤੀ। ੫ ਚੁ ਚੁ
ਅਥਵਾ ਚੁ ਚੁਇ. ਨਈ। ੬ ਨਹਿਰ। ੭ ਚੁ ਚੁਢ (ਤਲਾਸ ਕਰ).
ਚੁ. ਜੀ. ਚੁਕਾ. ਸੰਕੜਾ—ਵਸਤੂ ਅਤੇ ਕੇਸਾਂ ਵਿੱਚ ਹੋਣ ਵਾਲਾ ਇੱਕ
ਸ਼ੁਦਸ ਜੰਤੁ. louse. ਬਹੁਵਚਨ lice.

ਚੁਅ. ਦੇਖੋ, ਚੁ। ੨ ਦੇਖੋ, ਚੁਆ.

ਜੁਆ. ਸੰਗਤ—ਜੁਪ. ਸੰ. ਦੁਤ. ਸਰਤੁ ਨਗਾਏ ਖੇਡਿਆ ਹੋਇਆ
ਖੇਲ. ਧਨ ਪਦਾਰਥ ਦੇ ਹਾਰਣ ਅਥਵਾ ਜਿੱਤਣ ਦੀ ਬਾਜ਼ੀ. "ਹਾਰ
ਜੁਆਰ ਜੁਆ ਬਿਧੇ." (ਕਉ ਮ: ੫) ੨ ਭੱਭੇ ਰਥ ਆਦਿ ਦਾ ਜੁਲਾ,
ਜਿਸ ਨਾਲ ਬੈਲ ਅਥਵਾ ਘੋੜੇ ਜੋਤੀਏ ਹਨ। ੩ ਵਿ—ਯੁਵਾ. ਜਵਾਨ.
"ਨਰੇ ਬਾਲ ਐ ਭੁੱਧ ਜੁਆ ਰਿਸੈਕੈ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧੨੦)

ਜੁਆਰ } ਵਿ—ਜੁਆ ਖੇਡਣ ਵਾਲਾ. ਸੰ. ਦੁਤੁਤਕਾਰ. ਜੁਦੇਬਾਜ਼.
ਜੁਆਰੀ } "ਜੁਆਰ ਬਿਸਨੁ ਨ ਜਾਇ." (ਬਿਲਾ ਅ: ਮ: ੫)
"ਜੁਆਰੀ ਜੁਦੇ ਮਾਹਿ ਬੀਤ." (ਬਸੰ ਮ: ੫)

ਜੁਐ ਜਨਮਹਾਰਣਾ. ਵਿ—ਅਮੋਲਕ ਜਨਮ ਕੋਤੀਆਂ ਬਦਲੇ
ਹਾਰਦੇਣਾ. ਨਿਕੰਮੇ ਲਾਭ ਨੁਕਸਾਨ ਵਿੱਚ ਅਰਥਸ਼ਾ ਖੋਟੀ. "ਜਪਿ
ਜੁਐ ਜਨਮ ਨ ਹਾਰੀਐ." (ਸ੍ਰੀ ਛੰਤ ਮ: ੫)

ਜੁਇ. ਦੇਖੋ, ਜੁ ਪ.

ਜੁਈ. ਜੁਆਂ ਨਾਲ. ਯੁਕਾ ਸੇ. ਜੁਈ. "ਮਨੁ ਜੁਈ ਭਰਿਆ ਨੀਕਾ
ਕਾਲਾ ਖਿਯੋਲਤਾ." (ਮ: ੪ ਵਾਰ ਕਉ ੧)

ਜੁਦੇਬਾਜ਼. ਦੇਖੋ, ਜੁਆਰ.

ਜੁਦੇਬਾਰ. ਡਾ ੫੮੨ ਸੰਗਤ—ਨਹਿਰ.

ਜੁਸ. ਸੰ. ਜੁਸ. ਸੰਗਤ—ਦਾਲ ਮਾਸ ਆਦਿ ਦਾ ਰਸ. ਭੋਰਾ.
ਦੇਖੋ, ਅੰ. Juice.

ਜੁਹ. ਸੰਗਤ—ਹੁੰਦ. ਸੀਮਾ. "ਚੜ੍ਹ ਘੋੜੇ ਨਸ ਜਾਣਕੇ ਵਿਚ ਜੁਹ
ਪਰਾਈਆਂ." (ਸੰਗਤਮ) ੨ ਯੁਥ. ਸਮੁਦਾਯ। ੩ ਵਿ—ਸਭ. ਭਾਮ.
"ਮਉਲਿਓ ਮਨ ਰਨ ਜੁਹ." (ਸਾਰ ਮ: ੫) ੪ ਘਾਹ ਵਾਲੀ ਝੁੰਪੀ
ਥਾਂ, ਜੋ ਪਛੂਆਂ ਦੀ ਚਰਾਦ ਨਈਂ ਰੱਖੀ ਜਾਵੇ. ਢਰਾਕਾਹ.

ਜੁਹੀ. ਦੇਖੋ, ਜੁਹੀ.

ਜੁੱਕ } ਸੰਗਤ—ਯੁਕਾ. ਜੁ. "ਜੁੱਕ ਪਰੀ ਭਰੁ ਬਾਰ ਭਯੋ ਸਿਰ."
ਜੁੱਕਾ } (ਭੁਪਤ) ਦੇਖੋ, ਜੁ.

ਜੁਭ. ਸੰਗਤ—ਯੁੱਧ. ਜੰਗ. "ਨਿਤ ਉਠਿ ਜੁਭ ਕਰੀਜੇ." (ਕਲਿ
ਅ: ਮ: ੪)

ਜੁਭਣਾ } ਵਿ—ਯੁੱਧ ਕਰਨਾ। ੨ ਨਭਮਰਨਾ.
ਜੁਭਨਾ }

ਜੁਭਿ. ਵਿ. ਵਿ—ਜੁਭਕੇ. ਨਤਕੇ. "ਮਨ ਸਿਉ ਜੁਭਿ ਮਏ ਪ੍ਰਭ
ਪਾਏ." (ਆਸਾ ਮ: ੧)

ਜੁਟ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਜੁਤਾ. "ਸੀਸ ਜਟਾਨ ਕੇ ਜੁਟ ਜੁਹਾਏ."
(ਵਿਚਿਤ੍ਰ)

ਜੁਟੀ. ਵਿ—ਜੁਤੀ ਹੋਈ। ੨ ਜੁਲਿਤ. ਰੋਸਨ. "ਏਕ ਤੇ ਏਕ
ਜੁਟੀ." (ਰਾਮਾ) ਪਹਾੜ ਦੀ ਬੁਟੀ ਇੱਕ ਤੋਂ ਇੱਕ ਢਲਦੀ
ਹੋਈ.

ਜੁਠ. ਸੰ. ਜੁਸ. ਸੰਗਤ—ਖਾਧੇ ਪਿੱਛੋਂ ਬਚਿਆ ਹੋਇਆ ਅੰਨ.
ਉੱਛਿਸ਼। ੨ ਜੁਠੀ ਵਸਤੁ। ੩ ਅਪਵਿਤ੍ਰਤਾ. ਦੇਖੋ, ਜੁਠਿ। ੪ ਸਿੰਧੀ.

'ਪੁਰਾਣੇ ਸਮੇਂ ਜੁਆ ਖੇਡਣਾ ਰਾਜਵਿਦਾ ਸੀ. ਰਾਜੇ ਅਤੇ ਰਾਧਾਇਕ ਸਿੰਘ ਤੱਕ ਜੁਆ
ਖੇਡਦੇ ਸਨ. ਦੇਖੋ, ਇਕਵੇਦ ੧੦, ੩੪ ਅਤੇ ਅਥਵਾਏ ੨, ੫੦.

ਜੁਠ. ਅਸਤਤ.

ਜੁਠਜੁਠ. ਸੰਗਤ—ਕੁਤਸਿਤ ਜੁਠ. ਨਿਦਿਤ ਜੁਠ. ਵੇਸ਼ਾ ਆਦਿ ਦੀ
ਜੁਠ. "ਭੁਨੈ ਜੁਠ ਭੁਨੈ ਭੁਤੰ ਛੋਰ ਧਰਮਾ." (ਕਲਕੀ)

ਜੁਠਨ. ਜੁਠਾਂ ਨੂੰ. ਦੇਖੋ, ਮਹਿ ੪। ੨ ਜੁਠਾ ਬਰਤਨ. ਜੁਠੀ ਪੱਤਲ.
"ਜੁਠਨ ਜੁਠਿ ਪਈ ਸਿਰ ਚੁਪਿਰ." (ਕਾਲ ਅ: ਮ: ੪) ਪੱਤਲਾਂ ਦੀ
ਜੁਠ ਖੁਕਦੇਵ ਦੇ ਸਿਰ ਪਈ। ੩ ਜੁਠ ਦਾ ਬਹੁ ਵਰਤਨ.

ਜੁਠ ਵਿੱਚ ਧਨ ਪਾਉਣਾ. ਵਿ—ਬੰਜਨ ਕਰਕੇ ਜੁਠੇ ਬਰਤਨਾਂ
ਵਿੱਚ ਮੁਹਰ ਅਥਵਾ ਰੁਪਯਾ ਪਾਉਣਾ. ਜਿਸ ਦੇ ਨੈਣ ਦਾ ਹੱਕ ਨਾਈਂ
ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਇਹ ਰਸਮ ਅਕਸਰ ਵਿਆਹ ਸਮੇਂ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ.
ਲਾਰੇ (ਦੁਲਹਾ) ਦੇ ਜੁਠੇ ਬਾਲ ਵਿੱਚ ਧਨ ਪਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ. "ਜੁਠ
ਬਿਖੇ ਬਹੁ ਧਨ ਕੈ ਭਾਰੇ." (ਭੁਪਤ)

ਜੁਠਾ. ਸੰ. ਜੁਸ. ਵਿ—ਅਪਵਿਤ੍ਰ. ਖਾਧੇ ਪਿੱਛੋਂ ਬਚਿਆ ਹੋਇਆ.
ਜੁਠਾਨ. ਸੰਗਤ—ਜੁਠਾਪਨ. ਅਪਵਿਤ੍ਰਤਾ. "ਅੰਤਰਿ ਲੋਰ ਜੁਠਾਨ."
(ਸਾਰ ਮ: ੫)

ਜੁਠਾਨੈ. ਜੁਠਿਓ ਸੇ. ਜੁਠਿਆਂ (ਪਾਮਰਾਂ) ਨਾਲ. "ਖੇਟੇ ਲਵਰ ਨ
ਪਾਇਨੀ, ਰਲੇ ਜੁਠਾਨੈ." (ਆਸਾ ਅ: ਮ: ੧)

ਜੁਠਾਨੈਦ. ਦੇਖੋ, ਜੁਠਾਨੈਦ.

ਜੁਠਾਰਾ } ਵਿ—ਜੁਠ ਵਾਲਾ (ਵਾਲੀ). ਅਪਵਾਨ. "ਹਮ ਕਿਉਕਰਿ
ਜੁਠਾਰੀ } ਮਿਲਹਿ ਜੁਠਾਰੀ?" (ਦੇਵ ਮ: ੪) "ਭਾਧ ਅਠਾਰਹਿ
ਸਕਲ ਜੁਠਾਰੇ." (ਧਨਾ ਰਵਿਦਾਸ)

ਜੁਠਿ. ਸਿੰਧੀ. ਅਪਵਿਤ੍ਰਤਾ. ਅਲੁੱਧੀ. "ਜੁਠਿ ਨਹੀ ਜੀਉ ਮਾਂਜੀਐ."
(ਕੁਸ ਮ: ੧) "ਇੰਦ੍ਰੀ ਬੀ ਜੁਠਿ ਉਤਰਸਿ ਨਾਹੀ." (ਬਸੰ ਕਬੀਰ)

ਜੁਠ ਤੋਂ. ਅਪਵਿਤ੍ਰਤਾ ਸੇ.

ਜੁਠੀ. ਜੁਠਾ ਦਾ ਇਸਤ੍ਰੀ ਲਿੰਗ.

ਜੁਠਲਾ. ਵਿ—ਜਾਭੇ (ਪਾਲੇ) ਨਾਲ ਜੁਠਨਾ.

ਜੁਠੀਏ. ਜਾਭੇ ਨਾਲ ਜੁਠੀਏ. ਠੰਢ ਮਰੀਏ.

ਜੁਤ } ਸੰਗਤ—ਜੋਤਾ. ਪਨਹੀ. ਪਾਪੋਜ. ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਧਰਮਮਾਸਥਾਨਾਂ
ਜੁਤਾ } ਵਿੱਚ ਜੁਤਾ ਉਤਾਰਕੇ ਜਾਣ ਦੀ ਰੀਤਿ ਹੈ. ਪਹਿਲੂ ਅਸਥਾਨਾਂ
ਜੁਤੀ } ਵਿੱਚ ਜੋਤਾ ਉਤਾਰਕੇ ਜਾਣ ਦੀ ਆਯਤਾ ਛਾਈਫਲ ਵਿੱਚ
ਭੀ ਦੇਖੀਦੀ ਹੈ. ਦੇਖੋ, EX. ਕਾਂਡ ੨, ਆਯਤ ੫, ਅਤੇ Joshua
ਕਾਂਡ ੫, ਆਯਤ ੧੫.

ਜੁਥ. ਸੰਗਤ—ਯੁਥ. ਸਮੁਦਾਯ. ਗਰੋਹ. ਦੇਖੋ, ਯੁਥ. "ਸਤਿਗੁਰਿ
ਖੇਮਾ ਤਾਇਆ ਜੁਗਜੁਥ ਸਮਾਏ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੈ) ਸਤਿਗੁਰੂ ਨੇ
ਸਿੱਖ ਧਰਮਰੂਪ ਖੇਮਾ ਛਾਇਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸਕਤ ਦੇ ਟੋਲੇ ਸਮਾਏ,
ਭਾਵ ਸਭ ਛਾਇਆ ਹੋਠ ਆ ਕਟੇ.

ਜੁਥਪ. ਯੁਥ (ਝੁੰਡ) ਦਾ ਪਠਿ. ਦੇਖੋ, ਯੁਥਪ.

ਜੁਦ. ਡਾ ੫੮ ਜੁਦ. ਵਿ. ਵਿ—ਫੇਤੀ. ਜਲਦ. "ਆਯੋ ਉੱਪਰ ਖਾਲਸੈ
ਜੁਦ." (ਪ੍ਰਪੰਪ) ੨ ਅ. ਜੁਦ. ਵਿ—ਉਦਾਰ। ੩ ਸੰਗਤ—ਆਸਾਦੀ।
ਭੁੱਖ. ਭੁਧਾ.

ਜੈਦਲਾ ਮੂਲ ਯੁਧ ਯੁਧ ਆਦਿ ਬਰਦ ਹਨ.

ਜੁਈ. ਡਾ. ਸੰਗਤ—ਸੀਖਤਾ. ਕਾਹਲੀ.

ਜੁਨ. ਸੰਗਤ—ਅੰਤਰੀ (ਅੰਦ) ਵਿੱਚ ਹੋਣ ਵਾਲਾ ਸਿਲ ਦਾ ਕੀਤਾ. ਮਲੰਪ ਇਹ ਗੰਭੀਰਤਾ ਦੀ ਕਿਸਮ ਦਾ ਮੇਦੇ ਦੀ ਅਪਵਿਤ੍ਰਤਾ ਕਾਰਣ ਅੰਤਰੀ ਵਿੱਚ ਪੈਦਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਜਿਸ ਦੇ ਪੇਟ ਵਿੱਚ ਜੁਨ ਹੋਵੇ ਉਸ ਦੇ ਮੂੰਹ ਤੋਂ ਸੁੱਤੇ ਪਏ ਪਾਣੀ ਵਹਿੰਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਮਲੰਪਾ ੨ ਦੇਖੋ, ਜੁਨਿ.

ਜੁਨਾਕਤ } ਕਾਠੀਆਵਾਹ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਰਿਆਸਤ ਅਤੇ ਉਸ ਦਾ
ਜੁਨਾਕਤ } ਪ੍ਰਧਾਨ ਨਕਰ ਜੋ ਕਿਰਿਨਾਰ ਪਰਬਤ ਪਾਸ ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਨਾਉਂ 'ਕਿਰਿਨਾਰ' ਸੀ. ਇਸ ਥਾਂ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਦਾ ਗੁਰਦੁਆਰਾ "ਚਰਨਪਾਦਕ" ਪਵਿਤ੍ਰ ਅਸਥਾਨ ਹੈ.

ਜੁਨਿ } ਦੇਖੋ, ਯੋਨਿ. ਸੀਵਾਂ ਦੀ ਉਤਪੱਤਿ ਦਾ ਸਥਾਨ. ਆਕਰ.
ਜੁਨੀ } ਜਨਮ. ਭਫ. ਦੇਖੋ, ਅਜੁਨੀ.

ਜੁਪ. ਸੰਗਤ—ਦੁਤਤ. ਜੁਆ. ਦੇਖੋ, ਯੁਪ.

ਜੁਪੀ. ਵਿ—ਜੁਪ (ਦੁਤਤ) ਖੇਡਣ ਵਾਲਾ. ਦੁਤਤਕਾਰ. ਜੁਆਚੀ.
"ਬਡੇ ਬਡੇ ਜੁਪੀ ਜਬ ਹਾਰੇ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੩੩੭)

ਜੁਹੀ. ਦੇਖੋ, ਜੁਤੀ. ੨ ਅੰ. Jury. ਜੱਜ ਨਾਲ ਬੈਠਣ ਵਾਲੀ ਪੰਚਾਇਤ, ਜੋ ਧਰਮ ਨਿਆਂ ਕਰਨ ਦੀ ਪ੍ਰਤਿਭਾ ਕਰੇ. ਜਾਲਿਸਾਂ ਦੀ ਮੰਡਲੀ.

ਜੁਲਾਂ. ਸੰਗਤ—ਕੱਢੇ ਰਬ ਆਦਿ ਦਾ ਉਹ ਡੰਡਾ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਬੈਠ ਘੋੜੇ ਆਦਿ ਜੋਤੀਏ ਹਨ. ਸੰ. ਯੋਕ੍ਤ੍ਰ. "ਜੁਲੇ ਸਾਬ ਜੋਰ ਕਰ ਹੋਰੇ ਬਡ ਤੋਰ ਕਰ." (ਗੁਪ੍ਰਸੁ)

ਜੁਲ. ਸੰਗਤ—ਉਹ ਰੱਸਾ ਜਿਸ ਨਾਲ ਜੁਤੀਏ. ਜਕਰਬੰਦ.

ਜੁਰਨਾ. ਵਿ—ਨਰਭਨਾ. ਕਸਕੇ ਬੰਨ੍ਹਣਾ. ਮੁਸਕਾਂ ਦੇਣੀਆਂ.

ਜੁਕਾਂ. ਸੰਗਤ—ਜੁਟ. ਕੇਸਾਂ ਦੀ ਕੱਠ.

ਜੁਤੀ. ਸੰਗਤ—ਘਾਸ ਰੋਮ ਆਦਿ ਦੀ ਰੁਚੀ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਮਕਾਨ ਸਾਫ਼ ਕਰੀਦਾ ਅਤੇ ਬਰਤਨ ਮਾਂਜੀਏ ਹਨ. ੨ ਟੋਲੀ. ਮੰਡਲੀ. "ਜੁਰ ਗੁਰਮੁਖ ਜੁਤੀ." (ਭਾਗੁ) ੩ ਡੋਟਾ ਜੁਤਾ. ੪ ਫਸਲ ਕਟਦੇ ਹੋਏ ਥੋੜੇ ਥੋੜੇ ਪੁਨਿਆਂ ਦਾ ਭੱਯਾ ਕੱਠਾ.

ਜੁਤੀ ਤਾਪ. ਜਾਭੇ (ਕਾਂਝੇ) ਦਾ ਤਾਪ. "ਦੁਸਟ ਰਿਆਪੇ ਜੁਤੀ ਤਾਪ." (ਮਹਮਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼)

ਜੇ. ਸਰਵ—ਜੇ ਦਾ ਬਹੁਵਚਨ. "ਜੇ ਅਪਨੇ ਗੁਰ ਤੇ ਮੁਖ ਫਿਰਹੈ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ) ੨ ਵਡ—ਯਾਦ. ਅਗਰ. "ਜੇ ਜੁਗ ਚਾਰੇ ਆਰਜਾ." (ਜਪੁ) ੩ ਭਾਰਸੀ ਅੱਖਰ ਜੇ. ਇਸ ਦਾ ਅਰਥ ਸੇ—ਤੋਂ (ਅਸ) ਦੀ ਥਾਂ ਭੀ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ.

ਜੇਊ } ਸਰਵ—ਜੇ. ਜੇਹਤਾ. ਜੇਹਤੇ.
ਜੇਇ }

ਜੇਈ. ਸਰਵ—ਜੇ. ਜੇਹਤੇ. ੨ ਵਿ—ਜੇਮਨ ਕੀਤੀ. ਛਕੀ. ਖਾਧੀ.
"ਜਪਿ ਜੇਈ ਸਿਵ ਸੰਗ ਭਵਾਨੀ." (ਤੁਲਸੀ)

ਜੇਹਤਾਵੀਏ ਦੀ ਕਿਸਮਤੀ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦਾ ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਨਾਮ "ਯਾਨਕਾਰ" ਲਿਖਿਆ

ਜੇਸਟ } ਸੰ. ਜੇਸੂ. ਵਿ—ਭਫਾ. ਬਚੁਰਗ. ੨ ਕਰਤਾਰ. ਵਾਹਗੁਰੂ.
ਜੇਸੂ } ੩ ਪਤਿ ਦਾ ਵਡਾ ਭਾਈ. ਜੇਹ. "ਮਤੀ ਦੇਵੀ ਦੇਵਰ ਜੇਸਟ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) ੪ ਜੇਸੂ. ਜੇਸੂ ਨਭਤ੍ਰ ਵਾਲੀ ਪੁਰਨਮਾਸੀ ਦਾ ਮਹੀਨਾ ਜੇਹ.

ਜੇਸੂ. ਸੰ. ਯੇਝਾ. ਸੰਗਤ—ਕਾਵਤ ਅਨੁਸਾਰ ਉਹ ਨਾਇਕਾ, ਜੋ ਪਤੀ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਪਿਆਰੀ ਹੋਵੇ. ੨ ਵਿਚਕਾਰਲੀ ਉਂਕਲੀ. ੩ ਲਕਮੀ (ਲੱਕਮੀ). ੪ ਸਰਾਈ ਨਭਤ੍ਰਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਅਠਾਰਵਾਂ ਨਭਤ੍ਰ. ੫ ਵਿ—ਵਡੀ. ਜੇਨੀ. ੬ ਸੰਗਤ—ਕਿਰਲੀ. ਫਿਪਕਲੀ.

ਜੇਹ. ਸਰਵ—ਜਿਸ ਦੇ. "ਜੇਹ ਹੀਐ ਅਹਿ ਬੁਧਿ ਬਿਕਾਰਾ." (ਬਾਵਨ) ੨ ਜਿਸ ਨੇ. "ਜੇਹ ਰਸਨ ਚਾਖਿਓ." (ਸਵੈਯੇ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ਮ: ੫) ੩ ਸੰਗਤ—ਕਮਾਣ ਦਾ ਚਿੱਲਾ. ਦੇਖੋ, ਜਿਹ. "ਤੀਰ ਜੇਹ ਮਾਂਹਿ ਜੇਹ ਜੇਹ." (ਗੁਪ੍ਰਸੁ)

ਜੇਹਰ. ਹਿੰ. ਸੰਗਤ—ਪਾਏਕ. ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਦੇ ਪੈਰ ਦਾ ਫੂਖਣ. "ਮੰਡਲ ਰਾਸ x x ਸਮ ਜੇਹਰ ਕੀ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ਰਾਸਮੰਡਲ ਪਾਏਕ ਜੇਹਰ (amphitheatre) ਰਚਿਆ.

ਜੇਹ ਲਗਿ. ਜਿਸ ਦੇ ਆਬੁਯ (ਆਸਰੇ) ਲਗਕੇ. "ਜੇਹ ਲਗਿ ਭਉਸਲੁ ਤਰਨਾ." (ਜਵੈਯੇ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਵਾਕ ਮ: ੫)

ਜੇਹਲਮ. ਵਿਰਸੂ ਨਦੀ, ਜੋ ਕਸ਼ਮੀਰ ਵਿੱਚੋਂ ਵਾਰਿਨਾਕ ਚਲਮੇ ਤੋਂ ਉਪਜਕੇ ਬਾਰਾਮੁਲਾ, ਮੁੱਜਫਰਾਬਾਦ, ਕੋਹਲਾ, ਜੇਹਲਮ, ਗੁਜਰਾਤ, ਬਾਹਪੁਰ, ਭੰਗ ਆਦਿ ਇਲਾਕਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ੪੫੦ ਮੀਲ ਵਹਿੰਦੀ ਹੋਈ ਮਥਿਆਣੇ ਪਾਸ ਚਨਾਬ (ਚੰਦ੍ਰਭਾਗਾ) ਵਿੱਚ ਜਾ ਮਿਲਦੀ ਹੈ. ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਸ਼੍ਰੀਨਗਰ, ਇਸੇ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਆਬਾਦ ਹੈ. ੨ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਇੱਕ ਨਕਰ, ਜੋ ਜੇਹਲਮ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਆਬਾਦ ਅਤੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਅਸਥਾਨ ਹੈ. ਚੋਲ ਦੇ ਰਸਤੇ ਜੇਹਲਮ ਲਹੌਰ ਤੋਂ ੧੦੪ ਮੀਲ ਹੈ.

ਜੇਹਤਾ. ਸਰਵ—ਜੇ. ਜੇਣਸਾ. ੨ ਵਿ—ਜੇਹਾ. ਜੈਸਾ. "ਜੇਹਤਾ ਪੁਰਬ ਕਮਾਇਆ." (ਵਡ ਮ: ੧ ਅਲਾਹਣੀ) "ਸਚੇ ਜੇਹਤਾ ਸੋਇ." (ਮਾਰੂ ਅ: ਮ: ੧) ਸਚੇ ਜੇਹਾ ਸੋਇ.

ਜੇਹਾ. ਵਿ—ਜੈਸਾ. ਯਾਦਿਸ਼. "ਜੇਹਾ ਆਇਆ ਤੇਹਾ ਜਾਸੀ." (ਮਾਰੂ ਅ: ਮ: ੩) ਸਿੰਧੀ. ਜੇਹੇ.

ਜੇਹਾ ਵੇਖਹਿ ਤੇਹਾ ਵੇਖੁ. (ਵਾਰ ਆਸਾ) ਜੇਹਾ ਆਪਣੇ ਤਾਈਂ ਤੂੰ ਦੇਖਦਾ ਹੈ, ਤੇਹਾ ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਦੇਖਾ ੨ ਜਿਸ ਦ੍ਰਿਸ਼ ਨਾਲ ਤੂੰ ਵੇਖੇਗਾ, ਤੇਹੇ ਜਿਹਾ ਤੈਨੂੰ ਨਜ਼ਰ ਆਵੇਗਾ.

ਜੇਹਿ. ਜਿਸ ਨੂੰ. ਜਿਸੇ. ੨ ਦੇਖੋ, ਜਿਹ.

ਜੇਹੀ. ਵਿ—ਜੈਸੀ. "ਜੇਹੀ ਸੁਰਤਿ ਤੇਹਾ ਤਿਨ ਰਾਹੁ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧) ੨ ਸੰਗਤ—ਜਿਹ (ਚਿੱਲਾ) ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ ਧਨੁਖ. ਚਿਲੇਦਾਰ ਕਮਾਨ.

ਜੇਹੀ ਤੇਹੀ. ਵਿ—ਜੈਸੀ ਤੇਸੀ. ੨ ਸਰਵ—ਜਿਸ ਤਿਸ. ਜਣਾ ੨ ਦੇਖੋ, ਭੀਤਾ ਅ: ੬, ੮: ੩੨ ਅਤੇ ਮਹਾਵਾਕ, ਅਨੁਸ਼ਾਸਨ ਪਰਬ ਮ: ੧੧੩ ਸ: ੯-੧੦.

ਬਣਾ. ਰਾਵ—ਹਰ ਯਕ. “ਜੇਹੀ ਤੇਹੀ ਪੈ ਖਿਆਲ ਹੈ.” (ਚਰਿਤ੍ਰ ੨੬੬)

ਜੇਹੋ. ਦੇਖੋ, ਜੇਹਾ.

ਜੇਕਣ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਜਿਵੇਂ ਜਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ.

ਜੇਕਰ } ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਅਗਰ. ਯਦਿ. “ਜੇਕਰਿ ਸੁਤਕੁ ਮੰਨੀਐ.”
ਜੇਕਰਿ } (ਬਾਹ ਆਸਾ)

ਜੇਕਾ. ਜੇ ਕੁਝ. ਦੇਖੋ, ਕਾ ਪ.

ਜੇਥੋਤ. ਮੌਕੇ ਮਈਨੇ ਦੀ ਕੋਸਟਿ ਵਿੱਚ ਧੋਈ (ਜਸਕ) ਦਾ ਇਹ ਨਾਉਂ ਆਇਆ ਹੈ, ਇਸ ਦੇ ਮੂਲ ਦਾ ਕੁਝ ਪਤਾ ਨਹੀਂ.

ਜੇਜਾ } ਅ. ੨. ਜਿਜੀਯਹ. ਮੁਸਲਮਾਨੀ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਜੋ ਲੋਕ
ਜੇਜੀਆ } ਇਸਲਾਮ ਮਰ ਨਹੀਂ ਰਖਦੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਉੱਪਰ ਜੋ ਟੈਕਸ
ਜੇਜੁਆ } ਲਗਾਇਆ ਜਾਵੇ ਉਸ ਦਾ ਨਾਮ “ਜਿਜੀਯਹ” ਹੈ.

ਹਰ ਇੱਕ ਬਾਲਿਕ ਤੋਂ ਇੱਕ ਦੀਨਾਰ ਪੁਤਿ ਜਲ ਜੈਣੀ ਬਿਧਾਨ ਹੈ, ਜੋ ਅਨਮਤੀਏ ਟੈਕਸ ਅਦਾ ਕਰਦੇ ਸਨ, ਉਹ “ਅਮਨ” ਅਰਥਾਤ ਰਾਜ ਵੱਲੋਂ ਰਖਾ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰੀ ਹੁੰਦੇ. ਐਲਫਿਨਸਟਨ Elphinstone ਲਿਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦੇ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਅਮੀਰ ਤੋਂ ੪੮ ਦਿਹਾਮਾ ਜਾਲਨਾ, ਮਾਮੂਲੀ ਦਰਜੇ ਦੇ ਆਦਮੀ ਤੋਂ ੨੪ ਅਤੇ ਮਜ਼ਦੂਰੀ ਪੇਸ਼ਾ ਲੋਕਾਂ ਤੋਂ ੧੨ ਦਿਹਾਮਾ ਸਾਲਾਨਾ ਲਏ ਜਾਂਦੇ ਸਨ. ਇਸਤਰੀਆਂ ਅਤੇ ਬੱਚਿਆਂ ਪੁਰ ਇਹ ਟੈਕਸ ਨਹੀਂ ਲਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ.

ਅਲਾਉਂਦੀਨ ਨੂੰ ਉਸ ਦੇ ਕਾਜੀ ਨੇ ਆਖਿਆ ਸੀ ਕਿ ਇਮਾਮ ਹਨੀਫ਼ਾ ਦੇ ਕਬਨ ਅਨੁਸਾਰ ਜਿਜੀਯਹ ਮੋਤ ਦੇ ਦੰਭ ਭੁੱਲ ਹੈ. ਜੋ ਇਸਲਾਮ ਫ਼ਤਹ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਉਹ ਫ਼ਤਲ ਕਰ ਦੇਣ ਦੇ ਲਾਇਕ ਹੈ, ਪਰ ਇਹ ਕਾਫ਼ਿਰ ਪੁਰ ਦਯਾ ਹੈ ਕਿ ਮਾਫ਼ ਦੀ ਥਾਂ ਉਸ ਪੁਰ ਜਿਜੀਯਹ ਲਗਾਇਆ ਜਾਵੇ. ਜਦ ਹਿੰਦੂ ਤੋਂ ਜਿਜੀਯਹ ਮੰਗਿਆ ਜਾਵੇ ਤਦ ਉਸ ਨੂੰ ਸ਼ੁਕਰਗੁਜ਼ਾਰੀ ਨਾਲ ਅਦਾ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ.

ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਨੇ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਕਿ ਹਰੇਕ ਕਾਫ਼ਿਰ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਹਾਜ਼ਿਰ ਹੋ ਕੇ ਅਪਣੇ ਹੱਥੀਂ ਜੇਜੀਆ ਅਦਾ ਕਰਿਆ ਕਰੇ.

ਜੇਜੀਆ ਭਰਣਵਾਲੇ ਲੋਕਾਂ ਲਈ ਹੁਕਮ ਸੀ ਕਿ ਚਿਹ ਮੋਮਿਨਾਂ ਜੋ ਹੀ ਪੇਸ਼ਾਬ ਨਾ ਪਹਿਰਨ. “ਜੇਜੀਆ ਭੰਨੁ ਕੇ ਲਏ ਨ ਜਕਾਰਿ.” (ਆਸਾ ਅ: ਮ: ੫) “ਇਨੈ ਜੇਜਾ ਨਕੈ ਮਹਾਨ.” (ਗੁਪਤ)

ਜੇਠ. ਦੇਖੋ, ਜੇਸਟ. ੨ ਜੌਸੂ. ਜੇਠ ਦਾ ਮਹੀਨਾ. “ਹਰਿ ਜੇਠ ਜੁਝੰਦਾ ਲੋਤੀਐ.” (ਬਾਰਹਮਾਹਾ ਮਾਭ) ਦੇਖੋ, ਜੁਝੰਦਾ ੩। ੩ ਵਿ—ਜੇਠ.

“ਜਾਭੀਆਂ ਜਿਅਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜੋ ਫੌਜੀ ਸੇਵਾ ਸਲਤਨਤ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ ਸੀ, ਉਸ ਤੋਂ ਜੋ ਜੀਆ ਜਿਅਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ, ਪਰ ਮੁਕਾਬਲਾ ਵੇਲੇ ਹਿੰਦੂ ਰਾਜਪੂਤ ਫੌਜੀ ਸੇਵਾ ਵਿੱਚ ਜੋ ਅਰ ਜੇਜੀਏ ਤੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮੁਆਫੀ ਨਹੀਂ ਸੀ.

੩੨੨ ਚੰਡੀ ਤੋਲ ਦਾ ਇੱਕ ਸੋਨੇ ਦਾ ਸਿੱਕਾ.

ਮੈਂਦਿਕ ਪੁਰਾਣਾ ਚਾਈ ਦਾ ਸਿੱਕਾ, ਜੋ ਇਸ ਸਮੇਂ ਦੀ ਦੁਆਬੀ ਬਾਬਰ ਹੈ.

ਜਾਈ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰਾਂ ਨੇ ਜੇਜੀਏ ਦੀ ਸ਼ਬਦ ਵੱਧ ਘੱਟ ਤੀ ਜਿਅੀ ਹੈ.

ਜੇਠਾ. “ਜੇਠ ਕੇ ਨਾਮਿ ਭਰਉ.” (ਆਸਾ ਕਬੀਰ) ਇਸ ਥਾਂ ਭਾਵ ਘਮਰਾਜ ਤੋਂ ਹੈ. ਸਾਪ੍ਰਦਾਈ ਫ਼ਤਾਨੀ ਆਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਕਾਲ ਰਚਕੇ ਫੇਰ ਜਕਤ ਰਚਿਆ, ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਜੇਠ ਹੈ.

ਜੇਠਾ. ਵਿ—ਜੌਸੂ. ਵਡਾ. ਬਚੁਰਕ. ਦੁੱਧ. ੨ ਜੰਗਾ—ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਨਾਮ। ੩ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਇੱਕ ਪ੍ਰੇਮੀ ਸਿੱਖ। ੪ ਜੇਠੀ ਫੇਤ ਦਾ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨਦੇਵ ਦਾ ਆਤਮਕਯਾਨੀ ਸਿੱਖ, ਜੋ ਲਹੌਰ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨਾਲ ਬੈਠ ਰਿਹਾ. ਇਸ ਨੇ ਕਦਾਲੀਅਰ ਦੇ ਕਿਲੇ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਫੀ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ। ੫ ਬਹਿਲ ਫੇਤ ਦਾ ਇੱਕ ਪ੍ਰੇਮੀ ਜੋ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਦਾ ਸਿੱਖ ਸੀ। ੬ ਹੇਠਰ ਫੇਤ ਦਾ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਸਿੱਖ, ਜੋ ਮਹਾਨ ਭੋਧਾ ਸੀ. ਇਹ ਗੁਰੂਸਰ ਦੇ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋਇਆ।

੭ ਜੈਨਪੁਰ ਨਿਵਾਸੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਸਿੱਖ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਭਾਮੀ ਤਪ ਛੱਡਕੇ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਦਾ ਨਿਗ੍ਰਹਪ ਤਪ ਕਰਨਾ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਕੀਤਾ। ੮ ਲਖਨੌਰ ਨਿਵਾਸੀ ਮਸੰਦ, ਜੋ ਗੁਰੂ ਤੇ ਕਬਹਾਦੁਰ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਸੇਵਕ ਸੀ. ਪਟਨੇ ਤੋਂ ਆਨੰਦਪੁਰ ਨੂੰ ਆਉਂਦੇ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਇਸ ਦੇ ਘਰ ਬਿਰਾਜੇ ਸਨ.

ਜੇਠਾ ਸਿੱਖ. ਅਹਿਮਦਾਬਾਦ ਦਾ ਵਸਨੀਕ ਵਪਾਰੀ ਸਿੱਖ. ਭਾਈ ਦਯਾਸਿੰਘ ਜਥਾਰਨਾਮਾ ਲੈ ਕੇ ਜਦ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਪਾਸ ਦੱਖਣ ਕਢੇ ਹਨ, ਤਦ ਇਸ ਪਾਸ ਠਹਿਰੇ ਸਨ। ੨ ਭਾਈ ਵਯਾ ਸਿੰਘ, ਜੋ ਸਾਰੇ ਅਮ੍ਰਿਤਧਾਰੀ ਸਿੱਖਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਜੇਠਾ ਹੈ.

ਜੇਠਾਨੜੀ } ਜੇਠ ਦੀ ਰਾਨੀ. ਜੇਠ ਦੀ ਵਹੁਟੀ. “ਦੇਰ ਜੇਠਾਨੜੀਆਹ.”
ਜੇਠਾਨੀ } (ਮਾਰੂ ਅ: ਮ: ੧) “ਸਕਲ ਸੰਤੋਖੀ ਦੇਰ ਜੇਠਾਨੀ.”
(ਆਸਾ ਮ: ੫) ੨ ਜੌਸੂ. ਵਡੀ.

ਜੇਠਿ. ਜੇਠ (ਜੌਸੂ) ਵਿੱਚ. “ਨਾਨਕ ਜੇਠਿ ਜਾਣੈ ਤਿਸੁ ਜੈਸੀ.” (ਗੁਪਾ ਬਾਰਹਮਾਹਾ)

ਜੇਠੀ. ਜੌਸੂ. ਵਡੀ. “ਲਹੁਰੀ ਸੀਗਿ ਭਟੀ ਅਬ ਮੈਏ ਜੇਠੀ ਅਉਰੁ ਧਰਿਓ.” (ਆਸਾ ਕਬੀਰ) ਛੋਟੀ ਵਹੁਟੀ ਤੋਂ ਭਾਵ ਬੁਰਮਤਿ ਅਤੇ ਜੇਠੀ ਤੋਂ ਭਾਵ ਮਨਮਤਿ (ਦੁਰਮਤਿ) ਹੈ.

ਜੇਠੁ. ਦੇਖੋ, ਜੇਠ.

ਜੇਠੋਪਉ. ਦੇਖੋ, ਪਉ ੨.

ਜੇਠ } ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਜਿਤਨਾ ਵਡਾ. ਜੇਠ. ਸਿੰਧੀ—ਜੇਠੋ. “ਖਾਕੂ
ਜੇਠਾ } ਜੇਠ ਨ ਕੋਇ.” (ਸ. ਫਰੀਦ)

ਜੇਠੁ } ਜੇਠੋ. ਦੇਖੋ, ਜੇਠ.

ਜੇਠ. ਸੰ. ਬੇਨ. ਸਰਦ—ਜਿਸ ਨੇ. “ਜੇਠ ਜੈਸੇ ਬਿਚਾਰੇ.” (ਰਾਮਾਬ)
ਜੇਠ ਮਧੜ. ਸੰ. ਬਨਾਢੇ. ਜਿਸ ਦੇ ਵਿੱਚ. “ਜੇਠ ਮਧੜ
ਹਰਿਕੀਰਤਨਹ.” (ਕਾਬਾ)

ਜੇਤ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਜਿਤਨਾ. ਜਿਸ ਕਦਰ. “ਜੇਤ ਕੀਨ ਉਪਰਜਨਾ
ਪ੍ਰਭੂ ਦਾਨ ਦੇਇ ਦਤਾਰ.” (ਮਾਲੀ ਮ: ੫) ੨ ਜਿਸ ਤੋਂ. ਜਿਸ ਸਾਥ.

“ਚਰਨ ਭਏ ਸੰਤ ਬੋਹਿਥਾ ਤਰੇ ਸਾਕਰ ਜੇਤ.” (ਬਿਲਾ ਮ: ੫) ਦੇਖੋ, ਜੇਤੂ ੨.

ਜੇਤਾ } ਫਿ. ਵਿ—ਜਿਤਨਾ. ਕਿਸ ਕਦਰ. ਜਿਤਨੇ. ਜੇਤੇ.
ਜੇਤਾ } “ਸੁਣਹਿ ਵਖਾਣਹਿ ਜੇਤਰੇ ਹਉ ਤਿਨ ਬਲਿਹਾਰੈ ਜਾਉ.”
(ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧)

ਜੇਤਾ. ਫਿ. ਵਿ—ਯਾਵਤ. ਜਿਤਨਾ. ਜਿਸ ਪੁਆਣ ਦਾ. “ਜੇਤਾ
ਦੇਹਿ ਤੇਤਾ ਹਉ ਖਾਉ.” (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧) ੨ ਸ੍ਰੀ. ਜੇਤ੍ਰ. ਜਿੱਤਣ ਵਾਲਾ.
ਵਿਜਯੀ. “ਨਾਨਕ ਸਗਲ ਸ੍ਰਿਸਟਿ ਕਾ ਜੇਤਾ.” (ਸੁਖਮਨੀ)

ਜੇਤੀ. ਫਿ. ਵਿ—ਜਿਤਨੀ. “ਜੇਤੀ ਸਿਰਠਿ ਉਪਾਈ ਵੇਖਾ.” (ਜਪੁ)
੨ ਦੇਖੋ, ਜੇਤਾ ੨.

ਜੇਤ੍ਰ. ਫਿ. ਵਿ—ਜਿਤਨਾ ੨ ਜਿਸ ਤੋਂ. ਜਿਸ ਨਾਲ. “ਤਨੁ ਕਰਿ
ਕੁਲਹਾ ਲੰਘਹਿ ਜੇਤ੍ਰ.” (ਰਾਮ ਮ: ੧)

ਜੇਤੋ. ਜਿਤਨੇ ਜਿਸ ਕਦਰ. “ਜੇਤੇ ਦਾਣੇ ਅੰਨ ਕੇ ਜੀਆ ਬਾਝੁ ਨ
ਕੀਏ.” (ਵਾਰ ਆਸਾ)

ਜੇਤੋ. ਜਿੱਤ ਹੈ. ਜੀਤ ਹੈ. “ਹਰ ਨਹੀ ਜਭ ਜੇਤੋ.” (ਕਲ ਮ: ੫)
ਜੇਤੋ. ਦੇਖੋ, ਜੇਤਾ ੧.

ਜੇਨ. ਸ੍ਰੀ. ਯੋਨ. ਤ੍ਰਿਤੀਯਾ. ਜਿਸ ਕਰਕੇ ੨ ਜਿਸ ਨੇ. “ਜੇਨ ਕਲਾ
ਧਾਰਿਓ ਆਕਾਸ਼.” (ਸ. ਸਹਸ ਮ: ੫) ਜਿਸ ਕਰਤਾਰ ਨੇ ਆਪਣੀ
ਕਲਾ ਨਾਲ ਅਕਾਸ਼ ਨੂੰ ਧਾਰਣ ਕੀਤਾ ਹੈ. “ਜੇਨ ਸਰਬਜਿਧੀ.”
(ਸਵਯੋ ਮ: ੩ ਕੇ) ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਸਰਵਜਿਧੀ.

ਜੇਨਕੇਨ, ਯੋਨਕੇਨ. ਤ੍ਰਿਤੀਯਾ. ਜਿਸ ਕਿਸ ਕਰਕੇ. ਜਿਸ ਕਿਸ
ਤਰਾਂ ਨਾਲ. “ਜੇਨ ਕੇਨ ਪਰਕਾਰੇ ਹਰਿਸਲੁ ਜੁਨਹੁ ਸੁਖਨ.” (ਆਸਾ
ਛੰਡ ਮ: ੫) ਯੋਨ ਕੇਨ ਪ੍ਰਕਾਰੇਣ. ਜਿਸਕਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ (ਛੰਡ)
ਨਾਲ ੨ ਜੇਹਏ ਕੇਹਏ ਅਤੇ ਜਿਸ ਕਿਸੇ ਲਈ ਭੀ ਇਹ ਬਰਦ
ਵਰਤਿਆ ਹੈ. “ਲੋਕ ਬੇਦ ਗਣਨ ਉਨਮਾਨ ਜੇਨ ਕੇਨ ਹੈ.”
(ਭਾਗੁਕ)

ਜੇਨਕੇਨ. ਦੇਖੋ, ਜੇਨ ਕੇਨ ੨ ਜਿਸ ਕਿਸੀ ਤੋਂ. ਹਰੇਕ ਤੋਂ. ਜਦੋਂ
ਕਦੇ ਤੋਂ. “ਕਸ੍ਰਯੋਕ ਦੁਸੁਰ ਅਹੀ ਹੋਇ ਨ ਜੇਨਕੇਨ.” (ਨਾਪੁ)

ਜੇਬ. ਜੇਬ. ਸੰਕਤਾ—ਬੇਭਾ ੨ ਤੁ ਜੇਬ. ਖੀਜਾ. ਪਕਟ
pocket । ੩ ਅ. ਪਹੁੰਚੇ ਦੀ ਥੱਪੜਾ ਲਈ ਪਹਿਰਿਆ ਹੋਇਆ.
ਜੇਹੇ ਦਾ ਕਫ਼. “ਜੇਬੋ ਟਿਕੈ ਨ ਬਖਤਰ ਚਹਿ ਹੈ.” (ਚਰਿਤ੍ਰ
੧੯੫)

ਜੇਬਦ. ਜੇਬਦਾ ਹੈ. ਜਜੇ. ਜਜੇਕਾ. ਇਸ ਦਾ ਮੂਲ ਰੋਬੀਦਨ
॥

ਜੇਬਨਸਾ } ਦੇਖੋ, ਜੇਬੁਨਿਸਾ.
ਜੇਬਨਿਸਾ }

ਜੇਬਾਯਸ. ਜੇਬਾਯਸ. ਸੰਕਤਾ—ਬੇਭਾ. ਸੁੰਦਰਤਾ ੨ ਸੁੰਦਰ.
ਜੇਬੀਦਨ. ਜੇਬੀਦਨ. ਜੇਬੀਦਨ. ਸੰਕਤਾ—ਬੇਭਾ. ਸੁੰਦਰ ਲੱਕਣਾ.
ਜੇਬੁਨਿਸਾ. ਜੇਬੁਨਿਸਾ. ਨਿਸਾ (ਟਿਸਤ੍ਰੀ) ਜੇਬ (ਬੇਭਾ). ਟਿਸਤ੍ਰੀਆਂ
ਵਿੱਚੋਂ ਸਿੰਗਾਰ ਰੂਪ ੨ ਸੰਕਤਾ—ਬਾਦਸਾਹ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਦੀ ਪੁਤ੍ਰੀ, ਜੋ

੧੫ ਫਰਵਰੀ ਸਨ ੧੬੩੮ ਨੂੰ ਦਿਲ ਰਾਜ ਬਾਹੂ ਬੇਗਮ ਦੀ ਕੁੱਖ ਤੋਂ
ਦੌਲਤਾਬਾਦ ਜਨਮੀ. ਇਹ ਭਾਰਸੀ ਅਤੇ ਅਰਬੀ ਦੀ ਪੰਡਿਤਾ ਸੀ.
ਸਾਚਾ ਖੁਰਾਨ ਇਸ ਦੇ ਕੰਠਾਬੂ ਸੀ. ਜੇਬੁਨਿਸਾ ਉੱਤਮ ਕਵਿਤਾ
ਕਰਦੀ ਸੀ ਅਤੇ ਛਾਪ (ਤਖੱਲੁਸ) ‘ਮਖ਼ਦੀ’ ਸੀ. ਇਸ ਨੇ ਸਾਦੀ ਨਹੀਂ
ਕਰਵਾਈ. ਸਮੇਂ ਸਮੇਂ ਸਿਰ ਆਪਣੇ ਪਿਤਾ ਨੂੰ ਉੱਤਮ ਸਿਖਤਾ ਦਿਆ
ਕਰਦੀ ਸੀ, ਜਿਸ ਦਾ ਸਿਕਰ ਇੱਕ ਪੰਜਾਬੀ ਕਵੀ ਨੇ ਵਾਰ ਵਿੱਚ
ਕੀਤਾ ਹੈ—

ਜੇਬੁਨਿਸਾ ਫਿਰ ਆਖਦੀ, ਇਕ ਸੁਖਨ ਸੁਣਾਇਆ,
ਜਦ ਦਾ ਬੈਰਾ ਤਖ਼ਤ ਤੇ, ਕੀ ਅਦਲ ਘਾਇਆ?
ਸਾਹਜਹਾਂ ਨੂੰ ਬੈਦ ਕਰ, ਦਾਰਾ ਮਰਵਾਇਆ,
ਤੇਗ ਬਰਦਾਰ ਨਾਲ ਭੀ, ਤੈ ਧੋਹ ਘਾਇਆ,
ਬੀਜਤਾ ਬੀਉਂਤੁ ਜ਼ਹਿਰ ਦਾ, ਫਲ ਖਾਣਾ ਆਇਆ,
ਅੰਗੇ ਲੇਖਾ ਮੰਗੀਐ, ਭਰ ਲੈਕੁ ਸਵਾਇਆ,
ਬਾਹ ਅਦਾਲਤ ਨਾ ਕਰੇ, ਫਿਰ ਦੇਸ਼ ਖਾਇਆ,
ਉਮਰਖ਼ਿਤਾਬ ਅਦਾਲਤੀ, ਬੇਟਾ ਮਰਵਾਇਆ,
ਕੀਤਾ ਅਦਲ ਨੁਸ਼ੇਰਵਾਂ, ਜਸ ਜਗ ਵਿਚ ਛਾਇਆ.

ਜੇਬੁਨਿਸਾ ਬੇਗਮ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਸਨ ੧੭੦੨ ਵਿੱਚ ਦਿੱਲੀ ਹੋਇਆ.

ਦੇਖੋ, ਬਾਲਾਮਾਰ

ਜੇਬੋ. ਜਿਬਰ (ਕਤਨ) ਹੋਏ. “ਕਹੂੰ ਜ੍ਹਾਨ ਜੇਬੋ ਸੁਕਾਤੀ ਕਟਾਰੀ.”
(ਚਰਿਤ੍ਰ ੧੨੦) ੨ ਜੇਬਾਯਸ (ਜੇਬਾ) ਵਾਲੇ.

ਜੇਮ. ਫਿ. ਵਿ—ਜੇਮੇ. ਜਿਮ ਵਾਜ਼. “ਖਟੈ ਜੇਮ ਗਜੇ.” (ਚੰਡੀ ੨)
ਜੇਮਨ. (ਸ੍ਰੀ. ਜਿਯ. ਧਾ—ਖਾਣਾ, ਭੋਜਨ ਕਰਨਾ) ਸੰਕਤਾ—ਜੀਮਨਾ.
ਪ੍ਰਸਾਦ ਛਕਣਾ ੨ ਸ੍ਰੀ. ਜੇਮਨ. ਵਿ—ਜਿਰੋਮਣਿ.

ਜੇਮਿ. ਦੇਖੋ, ਜੇਮ.

ਜੇਮੀ. ਜੇਮਨ ਕੀਤੀ. ਛਕੀ. ਖਾਧੀ. ਦੇਖੋ, ਜੇਮਨ ੧। ੨ ਜਯਮਜੀ.
ਜੈ ਰੂਪ. “ਕਿਲੋਕਾਰ ਜੇਮੀ.” (ਚੰਡੀ ੨)

ਜੇਰ. ਸ੍ਰੀ. ਜਰਾਧੁ. ਸੰਕਤਾ—ਉਹ ਚਿੱਲੀ, ਜਿਸ ਅੰਦਰ ਬੱਚਾ ਕਰਤ
ਵਿੱਚ ਲਪੇਟਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ. ਆਉਲ. Placenta. ਦੇਖੋ, ਜਰਾਧੁ।
੨ ਜੇਰਜ (ਜਰਾਧੁਜ) ਦਾ ਸੰਖੇਪ. “ਅੰਡ ਬਿਨਾਸੀ ਜੇਰ ਬਿਨਾਸੀ.”
(ਸਾਭ ਮ: ੫) ੩ ਜੇਰ. ਵਿ—ਪਰਾਜਿਤ. ਅਧੀਨ. “ਸਭੈ
ਜੇਰ ਕੀਨੇ ਕਲੀ ਕਾਲ ਰਾਬੀ.” (ਵਿਚਿਤ੍ਰ) ੪ ਹੇਠ. ਨੀਚੇ. “ਹਮ
ਜੇਰ ਜਿਮੀ.” (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਮਾਰ) ਹਮਰ (ਤਮਾਮ) ਜਮੀਨ ਦੇ ਨੀਚੇ।
੫ ਸੰਕਤਾ—ਅੱਖਰ ਦੇ ਹੇਠ ਲਾਯਾ ਚਿੰਨ੍ਹ, ਜੋ ਸਿਆਰੀ ਦੀ ਆਵਾਜ਼
ਦਿੰਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਜਬਰ ੨.

ਜੇਰ ਸਾਟੇ. ਦੇਖੋ, ਜੇਰ ਸਾਯਰ.

ਜੇਰ ਸਾਯਰ. ਛਾਉਂ ਹੇਠ ੨ ਅਸਰ ਅੰਦਰ। ੩ ਸਰਪਰਸ਼ੀ ਵਿੱਚ।
੪ ਭਾਵ—ਕਿਸੇ ਵੱਡੇ ਆਦਮੀ ਦੇ ਅਧੀਨ ਜਾਂ ਪੜੋਸ ਵਿੱਚ,
ਜਿਥੋਂ—ਜੋ ਆਪ ਦੇ ਜੇਰ ਸਾਟੇ ਵਸਦਾ ਹਾਂ.

ਜੇਰਜ. ਸ੍ਰੀ. ਜਰਾਧੁਜ. ਸੰਕਤਾ—ਚਿੱਲੀ (ਆਉਲ) ਵਿੱਚੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਣ
ਵਾਲੇ ਜੀਵ. ਮਨੁੱਖ, ਬਾਂਦਰ, ਭਾ ਆਦਿ.

ਜੇਰ ਜਬਰ. ਭਾ ੨੫੨ ਜੇਰੋਜਬਰ. ਹੇਠ ਉੱਤੇ. ਉੱਚਾ ਨੀਵਾਂ।
੨ ਵਰਾਧਰਣ ਅਨੁਸਾਰ ਅੱਖਰਾਂ ਦੇ ਉੱਪਰ ਅਤੇ ਹੇਠ ਲਗਣ ਵਾਲੇ
ਚਿੰਨ੍ਹ. ਦੇਖੋ, ਜਬਰ ੨.

ਬੋਰਦਸੂ. ਭਾ ੨੫੩ ਮੁਗਲਪਤਿ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਦਾ ਸੈਨਾਨੀ, ਜੋ
ਆਨੰਦਪੁਰ ਦੇ ਅਖੀਰੀ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਨਾਲ ਲੜਿਆ।
੨ ਵਿ—ਅਧੀਨ. ਦਸ਼ਵਚਤੀ. ਮਾਤਹਿਤ.

ਬੋਰਬਾਰ. ਭਾ ੨੫੪ ਵਿ—ਬੋਰ ਹੇਠ ਦਬਿਆ ਹੋਇਆ।
੨ ਮੁਸੀਬਰਜ਼ਦਾ. ਵਿਪਦਾ ਦਾ ਗ੍ਰਹਿਣ। ੩ ਕੁਰਸਾਦੀ.

ਬੋਰਬੰਦ. ਭਾ ੨੫੫ ਸੰਗਤ—ਖੇਡੇ ਦੀ ਮੁਹਰੀ ਅਤੇ ਤੰਗ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ
ਬੰਨ੍ਹਿਆ ਹੋਇਆ ਇੱਕ ਤਸਮਾ ਅਬਦਾ ਵਸਤੂ, ਜੋ ਖੇਡੇ ਦੇ ਮੂੰਹ ਨੂੰ
ਬਹੁਤ ਉੱਚਾ ਨਹੀਂ ਹੋਣ ਦਿੰਦਾ. ਸੰ. ਤਲਿਕਾ.

ਜੇਰਲਜ. ਜਲਾਜਲ. ਦੇਖੋ, ਜੇਰਲ. "ਜਿਹ ਅੰਡਜ ਸੇਤਲ ਜੇਰਲਜੰ."
(ਅਕਾਲ)

ਜੇਰਾ. ਭਾ ੨੫੬ ਬਹਰਾ. ਸੰਗਤ—ਦਿਲੇਰੀ. ਹੌਸਲਾ। ੨ ਜਿਕਰ ਤੋਂ
ਜਿਕਰਾ (ਜੇਰਾ) ਦਾ ਭਾਵ ਸਮਾਈ, ਪੀਰਜ ਭੀ ਹੈ. "ਨਿਰਖਿ ਕਰ
ਸਕੇਂ ਨਾ ਹਮ ਸੁ ਜੇਰਾ." (ਗੁਰੂ ੧੦)। ੩ ਨੀਵਾਂ (ਅਣੀਆ) ਅਰਥ
ਵਿੱਚ ਭੀ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਵਰਤਿਆ ਹੈ. "ਕਰਹਿ ਬਰਕ ਬੁਰਕਨ
ਮਰਜੇਰਾ." (ਗੁਪਤ) ਦੇਖੋ, ਜੇਰ ੩ ਅਤੇ ੪.

ਜੇਰੋ. ਸਿੰਧੀ. ਸੰਗਤ—ਅਗਨਿ. ਅੱਗ। ੨ ਦੇਖੋ, ਜੇਰਾ.

ਜੇਰੋਜਬਰ. ਦੇਖੋ, ਜੇਰਜਬਰ.

ਜੇਲ. ਅੰ. Jail. ਸੰਗਤ—ਕੈਦੀਆਂ. ਬਾਰਾਕਦਾ। ੨ ਅੰ. ੫੬
ਜਾਹਿਲ. ਮੁਰਖ. ਅਗਤਾਨੀ. "ਕੈਫੀ ਰੰਤਕ ਜੇਲ ਪਏਈ." (ਬਾਬੁ)
ਜੇਵ. ਫ਼ਿ. ਵਿ—ਜਿਸ. ਜਿਸੇ. ਵਾਂਗ. "ਓਹੁ ਜੇਵ ਸਾਇਰ ਦੇਇ
ਲਹਰੀ." (ਆਸਾ ਫ਼ਤ ਮ: ੧)

ਜੇਵਹਿ. ਜੇਮਨ ਕਰਾਵਹਿ. ਭੋਜਨ ਕਰਾਉਂਦਾ ਹੈ। ੨ ਜੇਮਨ ਕਰਦਾ
ਅਬਦਾ ਕਰਦੇ ਹਨ. "ਜੁਰ ਤੇਤੀਸਉ ਜੇਵਹਿ ਪਾਕ." (ਭੈਰ ਅ:
ਕਬੀਰ) ਰੋਤੀਸ ਕੋਟਿ ਦੇਵਤਾ ਕਰਤਾਰ ਦੀ ਪਾਕਸ਼ਾਲਾ ਵਿੱਚ ਭੋਜਨ
ਕਰਦੇ ਕਰਾਉਂਦੇ ਹਨ.

ਜੇਵਡ. ਫ਼ਿ. ਵਿ—ਜਿਤਨਾ ਵਡਾ. ਦੇਖੋ, ਜੇਵਡ.

ਜੇਵਡਾ. ਦੇਖੋ, ਜੇਵਡ। ੨ ਸੰਗਤ—ਜੇਵਤਾ. ਰੱਸਾ. ਬੰਧਨ. "ਤੇਰੇ
ਮੁੰਧ ਕਟਾਏ ਜੇਵਡਾ." (ਵਡ ਮ: ੧) ਹੇ ਮੁੰਧ (ਮੁਕਾਏ)। ਤੇਰੇ ਕਟਾਏ
(ਕਟਾਕ) ਜੇਵਤਾ.

ਜੇਵਡੁ. ਫ਼ਿ. ਵਿ—ਜਿਤਨਾ ਵਡਾ. "ਜੇਵਡੁ ਭਾਵੈ ਤੇਵਡੁ ਹੋਇ." (ਜਪੁ) ਸਿੰਧੀ. ਜੇਡੋ.

ਜੇਵਣ. ਦੇਖੋ, ਜੇਮਨ.

ਜੇਵਣਹਾਰ } ਫ਼ਿ—ਜੇਮਨਵਾਲਾ. ਖਾਣ ਵਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਜੇਮਨ.
ਜੇਵਣਵਾਰ }

ਜੇਵਨਾਰ. ਦੇਖੋ, ਜਿਉਨਾਰ.

ਜੇਵਰ. ਭਾ ੨੫੭ ਜੇਵਰ. ਸੰਗਤ—ਜੇਬ-ਵਰ. ਸੰਤਾ ਵਾਲਾ. ਭਾਵ—
ਕੁਸ਼ਟ. ਗਹਿਣਾ. ਅਲੰਕਾਰ.

ਜੇਵਰਾ } ਸੰਗਤ—ਜੇਉਤਾ. ਰੱਸਾ. ਬੰਧਨ. ਫਾਹੀ. ਜੜੇਰਾ. ਸੰ.
ਜੇਵਰੀ } ਜੀਵਾ. "ਚਹੁ ਇਸ ਪਸਰਿਓ ਹੈ ਜਮਜੇਵਰਾ."
ਜੇਵਤਾ } (ਜੇਰ ਕਬੀਰ) "ਪ੍ਰੇਮ ਕੀ ਜੇਵਰੀ ਬਾਂਧਿਓ ਤੇਰੇ ਜਨ." (ਆਸਾ ਰਵਿਦਾਸ) "ਜਮ ਕਾ ਗਲਿ ਜੇਵਤਾ ਨਿਤ ਕਾਲ
ਸੰਤਾਵੈ." (ਗੁਰੂ ਅ: ਮ: ੩) "ਗੁਰਿ ਕਟੀ ਮਿਹਡੀ ਜੇਵਤੀ." (ਸੁੀ
ਮ: ੫ ਪੀਪਾਇ)

ਜੇਵਿਆ. ਜੇਮਨ ਕੀਤਾ. ਭੋਜਨ ਖਾਧਾ. ਦੇਖੋ, ਜੇਮਨ. "ਸੁਚਾ ਹੋਇਕੈ
ਜੇਵਿਆ." (ਵਾਰ ਆਸਾ)

ਜੇਵਿਹਾ } ਫ਼ਿ. ਵਿ—ਜਿਸ. ਜਿਵੇਹਾ. ਜਿਸ ਪੁਕਾਰ ਦਾ. ਜਿਸੇ.
ਜੇਵੇਹਾ } ਜੇਹੇ. "ਜੇਵੇਹੇ ਕਰਮ ਕਮਾਵਦੇ ਤੇਵੇਹੇ ਫਲਤੇ." (ਮ: ੪
ਜੇਵੇਹੇ } ਵਾਰ ਗੁਰੂ ੧) "ਫਲ ਤੇਵੇਹੇ ਪਾਈਐ ਜੇਵੇਹੀ ਕਾਰ
ਕਮਾਈਐ." (ਵਾਰ ਆਸਾ) ਦੇਖੋ, ਪਿਰੂ.

ਜੇਡਾ. ਦੇਖੋ, ਜੇਹਡਾ.

ਜੈ. ਸਰਵ—ਜਿਸ. "ਜੈ ਘਰਿ ਕੀਰਤਿ ਆਖੀਐ." (ਸੋਹਿਲਾ) "ਜੈ
ਭਾਵੈ ਤੈ ਦੇਇ." (ਸੁੀ ਮ: ੩) ਜਿਸ ਭਾਵੈ ਤਿਸ ਦੇਇ। ੨ ਵਿ—
ਜਿਤਨੇ. ਯਾਵਤ। ੩ ਸੰ. ਜਕ. ਸੰਗਤ—ਜੀਤ. ਜਿੱਤ. ਫਤੇ. "ਜਾਕੇ
ਭਕਤ ਕਉ ਸਦਾ ਜੈ." (ਬਸੰ ਮ: ੫) ੪ ਵਜ—ਜਕ ਹੈ. ਆਖੀਰਵਾਦ.
"ਜੈ ਜਕਦੀਸ ਤੇਰਾ ਜਸ ਜਾਚਉ." (ਬਸੰ ਅ: ਮ: ੧) ੫ ਸੰਗਤ—
ਵਿਸਨੁ ਦਾ ਇੱਕ ਪਾਰਖਦ. ਜਕ. "ਜੈ ਅਹੁ ਵਿਸੀ ਨਾਮ ਜਿਨ
ਜਲਾ." (ਨਾਪੁ) ੬ ਵਸੁਦੇਵ ਦਾ ਇੱਕ ਪੁਤ੍ਰ, ਜੋ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਤੋਂ
ਪਹਿਲਾਂ ਜਨਮਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਜਿਸ ਨੂੰ ਕੰਸ ਨੇ ਮਰਵਾ ਦਿੱਤਾ ਸੀ.
"ਔਰ ਭਯੋ ਸੁਤ ਜੋ ਉਨ ਕੇ ਗੁਹਿ ਨਾਮ ਧਰਤੀ ਤਿਹ ਕੇ ਤਿਨ ਹੂੰ
ਜੈ." (ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾਵ) ੭ ਦੇਖੋ, ਜਕ.

ਜੈ. ਸਰਵ—ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ. ਜਿਸ ਨੂੰ. "ਜੈ ਸਾਈ ਜੈ ਵਿਸਰੀ." (ਵਾਰ
ਜੈਤ)

ਜੈਸਲ } ਯਦੁਵੰਸ਼ੀ ਭੱਟੀ ਰਾਜਪੂਰ ਦੁਸਸਾ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਰਾਵਲ
ਜੈਸਲਮੇਹੂ } ਜੈਸਲ (ਜਕਸ਼ਾਲ) ਪ੍ਰਤਾਪੀ ਰਾਜਾ, ਜਿਸ ਨੇ ਸਨ
੧੧੫੬ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਨਾਮ ਤੇ ਰਾਜਪੂਤਾਨੇ ਵਿੱਚ ਜੈਸਲਮੇਹੂ ਨਗਰ
ਵਸਾਇਆ. ਇਹ ਜੋਧਪੁਰ ਤੋਂ ਉੱਤਰ ਵੱਲ ਕਰੀਬ ੮੦ ਮੀਲ ਹੈ.
ਕੁਲਵੰਸ਼ ਦਾ ਨਿਕਾਸ ਵੀ ਜੈਸਲ ਤੋਂ ਹੈ.

ਜੈਸਾ. ਸੰ. ਯਾਦਿਸ਼. ਫ਼ਿ. ਵਿ—ਜੇਹਾ. ਜਿਸ ਪੁਕਾਰ ਦਾ. "ਜੈਸਾ
ਸਤਿਗੁਰ ਸੁਣੀਦਾ ਤੇਸੇ ਗੀ ਮੈ ਭੀਰੁ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੨ ਮ: ੫)

ਜੈ ਸਿੰਘ. ਦੇਖੋ, ਜਕ ਸਿੰਘ.

ਜੈ ਸਿੰਘਪੁਰਾ. ਦੇਖੋ, ਜਕਸਿੰਘਪੁਰਾ.

ਜੈਸੀ. ਸੰ. ਯਾਦਿਸ਼ੀ. ਫ਼ਿ. ਵਿ—ਜੇਹੀ. ਜਿਸ ਪੁਕਾਰ ਦੀ. "ਜੈਸੀ ਮੈ
ਆਵੈ ਖਾਸ ਕੀ ਭਾਣੀ." (ਤਿਲ ਮ: ੧)

ਜੈਸੁਖ. ਦੇਖੋ, ਕੇਰਸਾਹਿਬ.

ਜੈਸੇ } ਜਿਸ ਪੁਕਾਰ. ਜਿਸ ਤਰਾਂ। ੨ ਜੇਹਾ. ਜੈਸਾ. ਦੇਖੋ,
ਜੈਸੇ } ਜੈਸਾ. "ਜੈਸੇ ਜਲ ਮਹਿ ਕਮਲ ਨਿਰਾਲਮੁ" (ਸਿਧਗੋਸਟਿ)
"ਜੈਸੇ ਗੁਰਿ ਉਪਦੇਸਿਆ." (ਗੁਰੂ ਮ: ੫)

ਜੈਹਰਿ } ਜਾਵੇਗਾ. "ਜੈਹਰਿ ਆਟਾ ਲੋਨ ਜਿਉ ਸੇਨ ਸਮਾਨਿ
ਜੈਹਰਿ } ਸਰੀਰੁ." (ਸ. ਕਬੀਰ) "ਬੀਤ ਜੈਹਰਿ ਜਨਮੁ ਅਕਾਲ ਰੇ."
(ਜੈਸਾ ਮ: ੯)

ਜੈਕਾਰ } ਸੰਗਤ—ਜਯਕਾਰ. ਜਯਧੁਨਿ. ਜੈ ਬਥਦ ਦਾ ਉੱਚੇ
ਜੈਕਾਰਾ } ਸੁਰ ਨਾਲ ਉੱਚਾਰਣ. ਵਾਹਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫਤਹ ਅਤੇ ਸੱਤ
ਜੈਕਾਰੂ } ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਦਾ ਨਮਾਹਰ. "ਸੱਤ ਸਭਾ ਕਉ ਸਦਾ
ਜੈਕਾਰੈ } ਜੈਕਾਰੁ." (ਕਉ ਮ: ੫)

ਖਾਲਸੇ ਦਾ ਜੈਕਾਰਾ ਇਹ ਹੈ:—

ਸਭ ਧਰਤੀ ਹਲਚਲ ਭਈ ਫੋਫੜੇ ਖਰਬਾਰਾ,
ਬਾਹ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਅਮੀਰਤੇ ਖਪਿ ਹੋਏ ਛਾਰਾ,
ਸਤਿਗੁਰੂ ਬਾਹਰੁ ਕੇ ਨਹੀਂ ਤੈ ਕਾਟਨਹਾਰਾ,
ਚੜ੍ਹਿਆ ਗੁਰੂ ਕੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੈ ਧਰਮ ਨਗਾਰਾ.

ਭੋਖੀ ਭਰਮੀਆਂ ਦੀ ਸਭਾ ਉਠਾਇਕੇ, ਦਬੜ ਖੁਸੜ ਨੂੰ ਭਾਜਤਾਂ
ਪਾਇਕੇ, ਖੇਟੇ ਖਚਰੇ ਦੀ ਸਭਾ ਸਮੇਟਕੇ ਗੁਰਸਿੰਘਾਂ ਰਚਿਆ ਜੈਕਾਰਾ,
ਜੋ ਕੱਜਕੇ ਬੁਲਾਵੇ ਜੋ ਗੁਰੂ ਕਾ ਪਿਆਰਾ—ਸਤਿ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ, ਗੁਰਗੱਦ
ਸਾਹਿਬ.

ਜੈਰੰਦ. ਦੇਖੋ, ਜਯਰੰਦ.

ਜੈਜਏ. ਸੰਗਤ—ਜੈਜੈਕਾਰ. ਜਯਕਾਰ. "ਕੋਲਿ ਸਾਧੁ ਹਰਿ ਜੈਜਏ."
(ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ੫)

ਜੈ ਜਗਦੀਸ. ਵਿ—ਜਯਗੁਪ ਜਗਤਦੀਸ. ਵਿਜਯਗੁਪ ਵਾਹਗੁਰੂ.
"ਜੈ ਜਗਦੀਸ ਕੀ ਗਤਿ ਨਹੀ ਜਾਨੀ." (ਸੁਹੀ ਮ: ੫) ੨ ਵਾਹਗੁਰੂ
ਜੀ ਕੀ ਫਤਹ.

ਜੈਜਾਵੰਤੀ. ਸੰਗਤ—ਜਯਜਾਵੰਤੀ ਅਥਵਾ ਜਯਜਯੰਤਿ. ਯਮਾਹ
ਠਾਟ ਦੀ ਸੰਪੂਰਣ ਜਾਤਿ ਦੀ ਇੱਕ ਰਾਗਿਣੀ. ਜੋ ਧੁਲਸ਼੍ਰੀ ਖਿਲਾਵਲ
ਅਤੇ ਸੋਰਠਿ ਦੇ ਮੇਲ ਤੋਂ ਬਣਦੀ ਹੈ. ਇਸ ਦੇ ਡਾਉਣ ਦਾ ਵੇਲਾ
ਪ੍ਰਾਤਹਕਾਲ ਹੈ. ਇਸ ਵਿੱਚ ਦੋਵੇਂ ਡਾਧਾਰ ਅਤੇ ਦੋਵੇਂ ਨਿਸਾਦ ਲਗਦੇ
ਹਨ. ਆਰੋਹੀ ਵਿੱਚ ਸੁੱਧ ਨਿਸਾਦ ਅਤੇ ਸੁੱਧ ਡਾਧਾਰ ਹੈ. ਅਵਰੋਹੀ
ਵਿੱਚ ਦੋਵੇਂ ਕੋਮਲ ਹਨ. ਪੰਚਮ ਅਤੇ ਰਿਸ਼ਭ ਦੀ ਇਸ ਵਿੱਚ ਸੰਗਤਿ
ਹੈ. ਰਿਸ਼ਭ ਵਾਦੀ ਅਤੇ ਪੰਚਮ ਸੰਵਾਦੀ ਹੈ.

ਆਰੋਹੀ—ਸ ਰ ਗ ਮ ਪ ਧ ਨ ਸ.

ਅਵਰੋਹੀ—ਸ ਨਾ ਧ ਪ ਮ ਡਾ ਰ ਸ.

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥਸਾਹਿਬ ਜੀ ਵਿੱਚ ਜੈਜਾਵੰਤੀ ਦਾ ਨੰਬਰ ਇਕਤੀਹਵਾਂ
ਹੈ. ਇਸ ਵਿੱਚ ਕੇਵਲ ਸ਼੍ਰੀਗੁਰੂ ਤੇਗਬਹਾਦਰ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਢਾਈ ਹੈ.
ਇਹ ਰਾਗਿਣੀ ਨੌਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੀ ਹੋਰ ਥਾਣੀ ਸਮੇਤ ਦਸਮੇਸ਼ ਨੇ ਗੁਰੂ
ਗ੍ਰੰਥਸਾਹਿਬ ਜੀ ਵਿੱਚ ਨਿਖਾਈ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਗ੍ਰੰਥਸਾਹਿਬ.

ਜੈਜੈਕਾਰ. ਦੇਖੋ, ਜੈਕਾਰ. "ਜੈਜੈਕਾਰ ਭਇਆ ਜਗ ਅੰਤਰਿ."
(ਸੁਹੀ ਛੰਤ ਮ: ੫)

ਜੈਤਾ. ਸਰਵ—ਜਿਸ ਦਾ. ਜੈਦਾ. ੨ ਵਿ—ਜਭ. ਜਤੁ. ਮੁਰਖ.
ਉਜੜ. "ਪੰਭਿਤ ਮੋਹਰਹੇ ਸੁਨਕੈ, ਅਰੁ ਮੋਹਕਏ ਸੁਨਕੈ ਜਨ ਜੈਤਾ."

'ਕਈਆਂ ਨੇ ਰਾਤ ਦਾ ਭੀਜਾ ਪਹਿਰ ਇਸ ਦੇ ਡਾਉਣ ਨਈਂ ਦੱਸਿਆ ਹੈ.

(ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਜੈਣ. ਸਰਵ—ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ. "ਜੈਣ ਕੁਲ ਫੋਣ ਧਰਮ." (ਕੜਾਨ)
੨ ਦੇਖੋ, ਜੈਨ.

ਜੈਤ. ਸੰ. ਜਗਤਿ. ਸੰਗਤ—ਵਿਜਯ. ਜੀਤ. ਫਤੇ. ੨ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ
ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਸਿੱਖ, ਜੋ ਸਿੰਗਾਰੂ ਦਾ ਭਾਈ ਸੀ. ਇਸ ਨੇ ਗੁਰੂ
ਹਰਿਕੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਸੈਨਾ ਵਿੱਚ ਫਰਤੀ ਹੋਕੇ ਵਡੀ ਵੀਰਤਾ
ਦਿਖਾਈ. ੩ ਜੈਤ ਸੇਠ ਗੁਰੂ ਹਰਿਕੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਸੇਵਕ. ਜਗਤ
ਸੇਠ ਇਸ ਤੋਂ ਭਿੰਨ ਹੈ. ੪ ਦੇਖੋ, ਦਾਦੂ. ੫ ਦੇਖੋ, ਪਟਨਾ ਅੰਗ ੪.
੬ ਮਾਰੂ ਠਾਟ ਦਾ ਔੜਵ ਰਾਗ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਮੱਧਮ ਅਤੇ ਨਿਸਾਦ
ਵਰਜਿਤ ਹਨ. ਵਾਦੀ ਪੰਚਮ ਅਤੇ ਸੰਵਾਦੀ ਸਤਜ ਹੈ. ਡਾਉਣ ਦਾ
ਵੇਲਾ ਸੰਧ ਹੈ. ਵਿਭਾਸ ਨਾਲੋਂ ਇਸ ਦਾ ਡੇਢ ਕੇਵਲ ਵਾਦੀ ਸੰਵਾਦੀ
ਸੁਰਾਂ ਕਰਕੇ ਹੈ.

ਜੈਤਸਰੀ } ਜਗਤਿਸ਼੍ਰੀ. ਇਹ ਪੂਰਬੀ ਠਾਟ ਦੀ ਔੜਵ ਸੰਪੂਰਣ
ਜੈਤਸਿਰੀ } ਰਾਗਿਣੀ ਹੈ. ਆਰੋਹੀ ਵਿੱਚ ਰਿਸ਼ਭ ਅਤੇ ਧੈਵਤ
ਜੈਤਸ਼੍ਰੀ } ਵਰਜਿਤ ਹਨ. ਅਵਰੋਹੀ ਵਿੱਚ ਸਾਰੇ ਸੁਰ ਹਨ. ਵਾਦੀ
ਸੁਰ ਡਾਧਾਰ ਹੈ, ਮੱਧਮ ਭੀੜ ਹੈ, ਧੈਵਤ ਅਤੇ ਰਿਸ਼ਭ ਕੋਮਲ ਹਨ,
ਬਾਦੀ ਸੁਰ ਸੁੱਧ ਲਗਦੇ ਹਨ. ਡਾਉਣ ਦਾ ਵੇਲਾ ਦਿਨ ਦਾ ਚੌਥਾ ਪਹਿਰ
ਹੈ.

ਆਰੋਹੀ—ਸ ਰ ਮੀ ਪ ਨ ਸ.

ਅਵਰੋਹੀ—ਸ ਨ ਧਾ ਪ ਮੀ ਡਾ ਰਾ ਸ.

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ਜੈਤਸਿਰੀ ਦਾ ਗਿਆਰਵਾਂ ਨੰਬਰ
ਹੈ.

ਜੈਤਧੁਨਿ. ਜਯਤਿ—ਧੁਨਿ. ਜੈਕਾਰ. ਜਯਜਯ ਧੁਨਿ.

ਜੈਤਪਤ੍ਰ. ਜਯਤਿ—ਪਤ੍ਰ. ਦੇਖੋ, ਜਯਪਤ੍ਰ. "ਰੁ ਜੈਤਪਤ੍ਰ ਪਾਇਯੰ."
(ਚੰਡੀ ੨) ੨ ਜਯਤ੍ਰੀ ਪਤਾਕਾ. ਫਤੇ ਦਾ ਨਿਸ਼ਾਨ. ੩ ਜਯਤ੍ਰੀਪਤ੍ਰ.
ਕਲਸ਼ੀ. "ਸਿਰੰ ਜੈਤਪਤ੍ਰੰ ਸਿਰੰ ਫਤ੍ਰ ਫਾਜੈ." (ਰਮਾਵ)

ਜੈਤਰਾਮ. ਦੇਖੋ, ਦਾਦੂ.

ਜੈਤਵਾਰ. ਜਯਤਿ—ਵਾਰ. ਵਿ—ਜਿੱਤਵਾਲਾ. "ਭਗਤਿ ਜੋਗ ਕਉ
ਜੈਤਵਾਰ." (ਸਵੈਕੇ ਮ: ੫ ਕੇ)

ਜੈਤਾ. ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨਦੇਵ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮੀ ਸਿੱਖ. ੨ ਦੇਖੋ, ਜੀਵਨ ਸਿੰਘ
ਦਾ ਫੁਟਨੋਟ.

ਜੈਤਾ ਸੇਠ ਅਥਵਾ ਜੈਤਾਮੇਲ. ਦੇਖੋ, ਜਗਤ ਸੇਠ.

ਜੈਤਿ. ਸੰਗਤ—ਜਯਤਿ. ਜਿੱਤ. ਫਤੇ.

ਜੈਤੂਨ. ਅੰ. Olive. ਮਿਸਰ ਯੂਨਾਨ ਇਟਲੀ ਆਦਿ ਵਿੱਚ ਹੋਣ
ਵਾਲਾ ਇੱਕ ਕਿਰਫ਼, ਜਿਸਦੇ ਫਲਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਤੇਲ ਕੱਢੀਦਾ ਹੈ, ਜੋ
ਦਵਾਈਆਂ ਅਤੇ ਸਸ਼ੁਣਾਂ ਵਿੱਚ ਪੈਂਦਾ ਅਤੇ ਖਾਣ ਦੇ ਕੰਮ ਆਉਂਦਾ ਹੈ.
Olea cuspidata.

ਜੈਤੇਵਾਲ. ਦੇਖੋ, ਬਾਣਗੜ੍ਹ.

ਜੈਤੋ } ਰਾਜ ਨਾਭਾ ਦੀ ਨਜ਼ਮਤ ਫੂਲ ਦਾ ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜੋ ਭਟਿੰਡਾ
ਜੈਤੋ } ਭਿਰੋਜਪੁਰ ਰੋਲਵੇ (ਅਤੇ ਡੀ.ਬੀ. ਅਰੁ ਸੀ. ਆਈ.) ਲੈਨ

ਪੁਰ ਹੈ। ਇਸ ਥਾਂ ਕਿਲੇ ਦੇ ਪਾਸ ਕੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਕੁਰਦੁਰਾ ਹੈ। ਮਹਾਰਾਜਾ ਹੀਰਾ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਮਾਲਵੇਂਦੁ ਬਹਾਦੁਰ ਨੇ ਇਸ ਦੀ ਸੁੰਦਰ ਇਮਾਰਤ ਬਣਵਾਈ ਹੈ। ਕੁਰਦੁਰਾ ਪਾਸ ਦੇ ਤਾਲ ਦਾ ਨਾਮ “ਕੰਗਸਰ” ਹੈ। ਇਸ ਕੁਰਮਸਬਾਨ ਨਾਲ ੭੦ ਖੁਮਾਉਂ ਜ਼ਮੀਨ ਅਤੇ ੪੨੨ ਰੂਪਏ ਸਾਲਾਨਾ ਜਾਗੀਰ ਰਿਆਸਤ ਨਾਭੇ ਵੱਲੋਂ ਹੈ। ੧੮ ਖੁਮਾਉਂ ਜ਼ਮੀਨ ਪਿੰਡ ਵੱਲੋਂ ਹੈ। ਪੋਹ ਸੁਦੀ ੭ ਅਤੇ ਕੱਤਕ ਪੂਰਨਮਾਸੀ ਨੂੰ ਮੇਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਇਸ ਕੁਰਦੁਰਾ ੧੪ ਸਿਤੰਬਰ ਸਨ ੧੯੨੩ ਨੂੰ ਅਖੰਡ ਪਾਠ ਬਾਬਤ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਅਤੇ ਰਿਆਸਤ ਦੇ ਐਡਮਿਨਿਸਟ੍ਰੇਟਰ (Wilson Johnston) ਅਰ ਕਰਮਚਾਰੀਆਂ ਦੀ ਕਸਤਰਫ਼ਿਰਮੀ ਤੋਂ ਮਾਮਲਾ ਇੰਨਾਂ ਬਧਿਆ ਕਿ ੨੧ ਫਰਵਰੀ ਸਨ ੧੯੨੪ ਨੂੰ ਅਕਾਲਤ ਗੋਲੀ ਚੱਲੀ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਕਈ ਜਾਨਾਂ ਦਾ ਨੁਕਸਾਨ ਹੋਇਆ। ਅੰਤ ਨੂੰ ੨੧ ਜੁਲਾਈ ਸਨ ੧੯੨੫ ਨੂੰ ੧੦੧ ਅਖੰਡ ਪਾਠ ਆਰੰਭ ਕਰਦੇ ਅਤੇ ੬ ਅਕਸਰ ਨੂੰ ਚੌਥ ਪੈਕੇ ਜ਼ਾਂਤਿ ਹੋਈ।

ਜੈਤੋ ਕੇਂ ਭੇਦ ਮੀਨ ਉੱਤਰ ਵੱਲ “ਟਿੱਥੀ ਸਾਹਿਬ” ਕੁਰਦੁਰਾ ਹੈ। ਇਸ ਥਾਂ ਕਲਗੀਧਰ ਸੰਭ ਸਮੇਂ ਰਹਿਰਾਸ ਦਾ ਦੀਵਾਨ ਸਜਾਇਆ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਇਸ ਕੁਰਦੁਰਾ ਨਾਲ ੧੭ ਖੁਮਾਉਂ ਜ਼ਮੀਨ ਪਿੰਡ ਵੱਲੋਂ

ਜੈਤੋ ਦੀ ਮੰਡੀ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ, ਇਸ ਥਾਂ ਦੂਰ ਦੂਰ ਦੇ ਲੋਕ ਪਸ਼ੂ ਮਰੀਦਣ ਆਉਂਦੇ ਹਨ। ਜੈਤੋ ਭੀ. ਭੀ. ਅਤੇ ਸੀ. ਆਈ. ਰੇਲਵੇ ਦਾ ਭੀ ਸਟੇਸ਼ਨ ਹੈ। ਜੈਤੋ ਨਹਿੱਰ ੯੬ ਅਤੇ ਭਟਿੰਡੇ ਤੋਂ ੧੭ ਮੀਨ

ਜੈਕੁ. ਸੰ. ਫਿ—ਜਿੱਤਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਕਣ—ਪਾਰਾ।

ਜੈਕੁੀ. ਫਿ—ਜਯਕੁੀ. ਜਿੱਤਣ ਵਾਲਾ. “ਬਡ ਕੇਪਾ ਮਨ ਸਕੂ ਜੈਕੁੀ.” (ਭਾਮੁ)

ਜੈਦ. ਇੱਕ ਸੱਟ ਗੋੜ। ੨ ਜੈਦ ਕੇਤ ਦੇ ਜੱਟਾਂ ਦਾ ਪਿੰਡ, ਜੋ ਰਿਆਸਤ ਨਾਭੇ ਵਿੱਚ ਹੈ। ੩ ਦੇਖੋ, ਕੁਰਾਨ.

ਜੈਦਪਰਾਣਾ. ਇਹ ਮਾਲਵੇ ਵਿੱਚ ਭੋਖਡੀ ਦਾ ਸਰਦਾਰ ਸੀ, ਜੋ ਨਾਲਾ ਜੁੱਲਰ ਨਾਲ ਮਿਲਕੇ ਜੂਲ ਦੇ ਵਡੇਰੇ ਮੇਹਨ ਕਾਲਾ ਆਦਿ ਨੂੰ ਦੁੱਖ ਦਿਆ ਕਰਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਕੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਕਹਿਣ ਪੁਰ ਭੀ ਵਸਣ ਲਈ ਜ਼ਮੀਨ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਸੀ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਨਾਲ ਕਾਲੇ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਮਾਰਕੇ ਮੇਹਰਾਜ ਵਸਾਇਆ. ਦੇਖੋ, ਕੁਲਵੰਸ਼ ਅਤੇ ਮੇਹਰਾਜ.

ਜੈਦਰਬ. ਸੰ. ਜਯਦੁਬ. ਵਿੱਧਕਤੁ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਸੁਰਾਸ਼ਟ (ਕਾਠੀਆਵਾਤ) ਦਾ ਰਾਜਾ, ਜੋ ਦੁਰਯੋਧਨ ਦੀ ਰੈਣ ਦੁ: ਸ਼ਲਾ ਦਾ ਪਤਿ ਸੀ। ਇਹ ਮਹਾਭਾਰਤ ਦੇ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਅਚਰੁਨ ਦੇ ਹੱਥੋਂ ਮਾਰਿਆ ਗਿਆ. ਇਸ ਦੇ ਪੁਤ੍ਰ ਦਾ ਨਾਮ ਸੁਰਬ ਸੀ.

ਜੈਦਰਬਅਰਿ } ਜਯਦੁਬ ਦਾ ਵੈਰੀ ਅਚਰੁਨ.
ਜੈਦਰਬਾਰਿ }

ਜੈਦਾ. ਜਿਸ ਦਾ. “ਜੈਦਾ ਜਸ ਦੇਸ ਦੇਸ ਸਭੇ ਲੋਕ ਭਾਵਦੇ.”

(ਮੰਗਲ ਕਵਿ)

ਜੈਦਿਆ. ਦੇਖੋ, ਜਯਦਯਾ.

ਜੈਦੇ. ਜਿਸ ਦੇ. “ਭਡੇ ਦੀ ਨਿਬਾਨੀ ਜੈਦੇ ਵਾਰ ਦਰਗਾਹ ਦੀ.”

(ਮੰਗਲ ਕਵਿ)

ਜੈਦੇਉ } ਸੰ. ਜਯਦੇਵ. ਵਿਰਮਾਦਿਤਰ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਦਾ ਇੱਕ
ਜੈਦੇਵ } ਪੰਡਿਤ, ਜਿਸ ਦਾ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਨਾਮ “ਪਥਧਰਮਿਸੁ” ਹੈ।
੨ ਕਨੌਜ ਨਿਵਾਸੀ ਭੈਜਦੇਵ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ, ਜੋ ਰਮਾਦੇਵੀ ਦੇ ਉਦਰ ਤੋਂ ਕੇਂਦੁਲੀ (ਜਿਲਾ ਬੀਰਭੂਮਿ ਬੰਗਾਲ) ਵਿੱਚ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ. ਜਯਦੇਵ ਵੈਸਨਵ ਮਤਧਾਰੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਚਿਪਸਕ ਸੀ, ਪਰ ਤਰੁਵੱਤਾ ਸਾਧੂਆਂ ਦੀ ਸੰਗਤਿ ਕਰਕੇ ਕਰਤਾਰ ਦਾ ਅਨੰਨ ਸੇਵਕ ਹੋਇਆ. ਇਹ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਅਤੇ ਪ੍ਰਾਕ੍ਰਿਤ ਦਾ ਪੂਰਣ ਪੰਡਿਤ ਸੀ। ਇਸ ਦਾ ਰਚਿਆ ਗੀਤਗੋਬਿੰਦ ਮਨੋਹਰ ਕਾਵਯ ਹੈ. ਜੈਦੇਵ ਰਾਗਵਿਦਯਾ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮੀ ਸੀ ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਪਦਮਾਵਤੀ ਨਾਲ ਮਿਲਕੇ ਮਨੋਹਰ ਸੁਰ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਰਚੇ ਪਦ ਭਾਇਆ ਕਰਦਾ ਸੀ. ਇਸ ਨੇ ਆਪਣੀ ਉਮਰ ਦਾ ਬਹੁਤਾ ਹਿੱਸਾ ਬੰਗਾਲ ਦੇ ਰਾਜਾ ਬੱਲਾਲਸੇਨ ਦੇ ਪੁਤ੍ਰ ਰਾਜਾ ਲਕਸ਼ਮਣਸੇਨ ਦੇ ਪਾਸ ਰਹਿਕੇ ਬਿਤਾਇਆ. ਇਸੇ ਜੈਦੇਵ ਦੇ ਦੋ ਸ਼ਬਦ ਕੁਰੂ ਕ੍ਰਿਸ਼ਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ਹਿੰਦੀ ਅਤੇ ਪ੍ਰਾਕ੍ਰਿਤ ਭਾਸ਼ਾ ਦੇ ਪਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ. “ਜੈਦੇਵ ਤਿਆਗਿਓ ਅਹੰਮੇਵ.” (ਬਸੰ ਅ: ਮ: ੫) ੩ ਵਿਜਯ ਰੂਪ ਪਰਮਾਤਮਾ ਸਭ ਨੂੰ ਜੋ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਜੋ ਕਿਸੇ ਤੋਂ ਪਰਾਸੁ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ. “ਕਦਤ ਜੈਦੇਵ ਜੈਦੇਵ ਕਉ ਰੰਮਿਆ.” (ਮਾਧੂ ਜੈਦੇਵ)

ਜੈਦੁਬ } ਦੇਖੋ, ਜੈਦਰਬ ਅਤੇ ਜੈਦਰਬਅਰਿ. “ਬਿਜੈ ਕਪਿਹੁੰਜ
ਜੈਦੁਬਰਿ } ਜੈਦੁਬਰਿ ਸੁਰਜਜਾਰਿ ਪੁਨ ਭਾਖ.” (ਸਨਾਮ) ਵਿਜਯ, ਕਪਿਪ੍ਰਸ ਜੈਦੁਬਅਰਿ, ਸੁਰਯਜ (ਕਰਣ), ਉਸ ਦਾ ਵੈਰੀ, ਇਹ ਅਚਰੁਨ ਦੇ ਨਾਮ ਹਨ.

ਜੈਨ. ਜਿਨ (ਰਿਸ਼ਭਦੇਵ) ਦੇ ਚਲਾਏ ਮਤ ਦਾ ਅਨੁਗਾਮੀ. ਜੈਨੀ. ਜੈਨ ਮਤ ਬੌੱਧ ਧਰਮ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾ ਹੈ. ਇਸ ਦੇ ਪੰਜ ਮੁੱਖਭੂਤ ਹਨ—ਅਹਿੰਸਾ, ਸਤ੍ਯ, ਅਸ੍ਰੇਯ (ਚੋਰੀ ਦਾ ਤੜਾਕ), ਕੁਹਮਚਰਯ ਅਤੇ ਅਪਰਿਕ੍ਰੁਹ (ਮੋਹ ਦਾ ਤੜਾਕ).

ਜੈਨ ਮਤ ਦੇ ਤਿੰਨ ਫ਼ਿਰਕੇ ਮੁੱਖ ਹਨ—ਇੱਕ ਸ਼੍ਰੇਤਾਂਬਰ, ਦੂਜਾ ਇਕੰਭਰ^੧, ਤੀਜਾ ਚੁੰਡੀਆ. ਜੈਨੀ ਨੂੰ ਬੋਲਣ ਵੇਲੇ ਮੂੰਹ ਅੱਗੇ ਵਸਤੂ ਰੱਖਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਅਤੇ ਜੈਨੀ ਸਾਧੂ ਨੂੰ ਮੂੰਹ ਤੇ ਪੱਟੀ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਰੱਖਣੀ ਚਾਹੀਦੇ ਅਰ ਰਸੇਹਰਾ (ਸੁਤ ਦਾ ਭਾਤ੍ਰ) ਹਰੇਕ ਪਾਸ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦੇ.

^੧ਲਕਸ਼ਮਣਸੇਨ ਸਨ ੧੧੧੯ ਵਿੱਚ ਭੱਟੀ ਤੇ ਭੇਦਾ ਅਤੇ ਸਨ ੧੧੯੯ ਵਿੱਚ ਕਮਤਸਾਥ ਦੇ ਪੁਤ੍ਰ ਮੁਹੰਮਦ ਤੋਂ ਰਾਜ ਖਾਕੇ ਦੇਸ ਭੰਡ ਗਿਆ ਲਕਸ਼ਮਣ ਸੇਨ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਜਦੀਆ (ਨਵਦੁੱਪ) ਸੀ.

ਜੈਤੰਭਰਾਂ ਦੇ ਤਿੰਨ ਫ਼ਿਰਕੇ ਹਨ—ਮੁਨਿ, ਜੋ ਨੇੜੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ. ਐਲਕ, ਜੋ ਮਿੱਠੀਟੀ ਮਾੜੁ ਖਾਏ ਹਨ. ਫੁੱਲਕ, ਜੋ ਮਿੱਠੀਟੀ ਅਤੇ ਸਭਾ ਭੜ ਦਾ ਪਰਨਾ ਰਖਦੇ ਹਨ. ਇਕੰਭਰੀ ਮੇਥ ਪੇਸ਼ ਦਾ ਚਮੇਰਾ ਖਾਏ ਹਨ—ਇਹ ਹੱਥ ਤੇ ਨੇੜੇ ਖੜੇ ਅਤੇ ਭੋਜਨ ਕਰਦੇ ਹਨ.

ਜਿਸ ਨਾਲ ਬੈਠਣ ਵੇਲੇ ਸ਼ਮੀਨ ਸਾਫ਼ ਕਰ ਲਵੇ, ਤਾਕਿ ਕੋਈ ਜੀਵ ਨਾ ਮਰੇ। ਜੈਨੀ ਸਾਧੂ ਨੂੰ ਜੈਨੀਆਂ ਦੇ ਘਰਾਂ ਤੋਂ ਮੰਗਕੇ ਠੰਢਾ ਭੋਜਨ ਅਤੇ ਉਥਲਿਆ ਹੋਇਆ ਪਾਣੀ ਖਾਣਾ ਪੀਣਾ ਚਾਹੀਦੇ। ਨਿਰਮਲ ਜਲ ਨਾਲ ਨੁਹਿਣਾ ਵਰਜਿਤ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਅਸਿਹਾ ਕਰਨ ਤੋਂ ਜੀਵ ਮਰਦੇ ਹਨ। ਜੈਨੀ ਸਾਧੂ ਨੂੰ ਧਨ ਜਮਾਂ ਕਰਨ ਦਾ ਨਿਸ਼ੇਧ ਹੈ। ਹੋਰ ਵਤਾਂ ਤੋਂ ਛੁੱਟ ਅੱਠ ਵਤ ਸਿਰੋਮਣਿ ਹਨ, ਅਰਥਾਤ ਭਾਵੇਂ ਕਈ ੧੭ ਤੋਂ ਭਾਵੇਂ ਸੁਦੀ ੪ ਤੀਕ। ਅਖੀਰੀ ਦਿਨ ਦਾ ਨਾਮ "ਛਮਛਰੀ" ਹੈ, ਜੋ ਸਭ ਤੋਂ ਪਵਿਤ੍ਰ ਹੈ।^੧

ਜੈਨ ਮਤ ਵਿੱਚ ਜਗਤਕਰਤਾ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ, ਇਹ ਮੁਯਾਤਮਾ ਨੂੰ ਹੀ ਈਸ਼ੁਰ ਆਖਦੇ ਹਨ। "ਜੈਨ ਮਾਰਗ ਸੰਜਮ ਅਤਿ ਸਾਧਨ।" (ਸੁਖਮਨੀ) ਦੇਖੋ, ਤੀਰਥੰਕਰ, ਮਾਯਾਮੋਹ ਅਤੇ ਰਿਖਛੇਵਾ। ੨ ਅ ੬੭ ਜੈਨ। ਖੁਬੀ। ਗੁਣ। ੩ ਸਜਾਫਟ। ਸ਼੍ਰਿੰਗਾਰ। ੪ ਡਾ। ਵੈਰਾਗਵਾਨ। ਜਿਸ ਨੇ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮ ਤਤਕਾਲ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।

ਜੈਨ ਅਲਾਵਦੀਨ। ਦੇਖੋ, ਜੈਨਲਾਵਦੀ।

ਜੈਨਮਾਂ। ੭੬੭੭ ਇਸ ਨੂੰ ਅਹਮਦਸ਼ਾਹ ਦੁਰਾਨੀ ਨੇ ਸੰਮਤ ੧੮੧੮ (ਸਨ ੧੭੬੧) ਵਿੱਚ ਸਰਹਿੰਦ ਦਾ ਹਾਕਮ ਥਾਪਿਆ। ਖਾਲਸੇ ਦੇ ਦਲ ਨਾਲ ਮਿਲਕੇ ਫੂਲਬੰਸੀ ਰਾਜਿਆਂ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਸਰਹਿੰਦ ਤੋਂ ਸੱਤ ਮੀਲ ਦੇ ਡਾਸਲੇ ਪੁਰ ਮਨਹੇੜੇ ਪਾਸ ਲੜਾਈ ਵਿੱਚ ੪ ਮਾਘ ਸੰਮਤ ੧੮੨੦ (ਸਨ ੧੭੬੩) ਨੂੰ ਪਰਿਜੈਨ ਦੇ ਮੁਕਾਮ ਕੁਤਲ ਕੀਤਾ। ਜੈਨਮਾਂ ਦਾ ਸਿਰ ਮਾਝੀ ਵਾਲੇ ਤਾਰਾ ਸਿੰਘ ਨੇ ਵੱਢਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਪਿੱਛੋਂ ਸਰਹਿੰਦ ਅਤੇ ਉਸ ਦਾ ਭਗਤ ਇਲਾਕਾ ਪਟਿਆਲੇ ਦੇ ਰਾਜ ਨਾਲ ਮਿਲ ਗਿਆ ਅਤੇ ਨਾਭੇ ਅਰ ਸੀਂਦ ਦੇ ਹੱਥ ਭੀ ਕਈ ਪਿੰਡ ਆਏ।

ਜੈਨਲਾਵਦੀ। ੭੬੭੭੭ ਜੈਨਲਾਵਦੀਨ। ਇਸਮ .ਹੁਸੈਨ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਸੰਯਦਵੰਸ਼ ਚੱਲਿਆ ਹੈ, ਇਸ ਦਾ ਜਨਮ ਸਨ ੬੫੭ ਵਿੱਚ ਅਤੇ ਦੇਹਾਂਤ ਸਨ ੭੧੩ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ। ੨ ਸੁਲਤਾਨ ਸਿਕੰਦਰ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਅਤੇ ਹੁੰਦਰਸ਼ਾਹ ਦਾ ਪਿਤਾ, ਜੋ ਸਨ ੧੪੨੩ ਵਿੱਚ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੇ ਤਾਸ਼ ਪੁਰ ਬੈਠਾ ਅਤੇ ਸਨ ੧੪੭੪ ਵਿੱਚ ਮਰਿਆ। ੩ ਅਲਾਉੱਦੀਨ ਮਿਲਜੀ ਦਾ ਭੀ ਇਹ ਨਾਮ ੧੮੮੯ਵੇਂ ਚਰਿਤ੍ਰ ਵਿੱਚ ਆਇਆ ਹੈ, ਯਥਾ:—"ਜੈਨਲਾਵਦੀ ਸਾਹ ਕੀ ਤਬ ਹੀ ਦਯੋ ਭਜਾਇ। ਰਤਨਸੈਨ ਚਨਾ ਕਏ ਭਤਿ ਇਹ ਚਰਿਤ ਦਿਖਾਇ।" ਦੇਖੋ, ਅਲਾਉੱਦੀਨ ਅਤੇ ਚਤੋਭ।

ਜੈਨੀ। ਦੇਖੋ, ਜੈਨ। "ਇਕ ਜੈਨੀ ਉਭਤਿ ਪਾਇ।" (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਮਲਾ)

^੧ਇਸ ਦਾ ਮੂਲ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਸੰਦਰਭਸ਼ੀ (ਚੰਕਲਾਦੀ) ਹੈ

^੨ਹਰੇਕ ਪੰਖ ਦੀ ਅੱਠੋਂ ਅਤੇ ਚੌਥੇ ਅਰ ਭਾਵੇਂ ਸੁਦੀ ੫ ਤੋਂ ਭਾਵੇਂ ਸੁਦੀ ੧੦ ਤਕ ਭੀ ਜੈਨ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਲਿਖੇ ਹਨ।

^੩ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੀ ਕੁਲਰ (ਕੁਲੂਰ) ਹੀਨ ਵਿਚ ਇਲਾਕਾ ਇੱਕ ਮਕਾਨ ਹੈ ਜਿਸਨੂੰ ਲੋਕ ਜੈਨ ਲੋਕ ਆਖਦੇ ਹਨ।

ਜੈਪਤ੍ਰ। ਦੇਖੋ, ਜਯਪਤ੍ਰ।

ਜੈਪਾਲ। ਦੇਖੋ, ਜਯਪਾਲ।

ਜੈਪੁਰ। ਦੇਖੋ, ਜਯ ਸਿੰਘ।

ਜੈਮਲ। ਦੇਖੋ, ਅਕਬਰ ਅਤੇ ਚਤੋਭ। ੨ ਇੱਕ ਪਹਾੜੀ ਯੋਧਾ, ਜੋ ਭੰਗਣੀ ਦੇ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਦਸਮੇਸ਼ ਦੀ ਸੈਨਾ ਨਾਲ ਭਿਤਿਆ। "ਜੈਮਲ ਕੋਪ ਚਚਕੇ ਰਣ ਮੇ ਕਰ ਮੇ ਬਰਛੀ ਤਿਰਛੀ ਭਹਿ ਲੀਨੀ।" (ਫੁਰੁਸੇਭਾ)

ਜੈਮਲ ਸਿੰਘ। ਇਹ ਕਨੌਯਾ ਸਰਦਾਰ, ਫਤੇਹਪੁਰ (ਜਿਲਾ ਫੁਰਦਾਸਪੁਰ) ਦਾ ਰਈਸ ਸੀ। ਇਸ ਦੀ ਸੁਪ੍ਰਤੀ ਚੰਦਕੌਰ ਦਾ ਵਿਆਹ ੬ ਫਰਵਰੀ ਸਨ ੧੮੧੨ ਨੂੰ ਵਡੀ ਪ੍ਰਮਾਣ ਨਾਲ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੇ ਪੁਤ੍ਰ ਸ਼ਾਹਜ਼ਾਦਾ ਖੜਕ ਸਿੰਘ ਨਾਲ ਹੋਇਆ। ਇਸ ਬਾਣੀ ਵਿੱਚ ਕੁਲਕਿਆਨ ਰਾਜੇ, ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਕੈਕਲ ਅਤੇ ਭਵਰਨਰ ਜਨਰਲ ਦਾ ਏਸੈਂਟ ਸਰ ਡੇਵਿਡ ਆਕਟਰਲੇਨੀ ਸ਼ਾਮਿਲ ਸੀ। ਮਹਾਰਾਜੀ ਚੰਦਕੌਰ ਦੀ ਕੁੱਖ ਤੋਂ ਕੌਰ ਨੌਨਿਹਾਲ ਸਿੰਘ ਦਾ ਜਨਮ ਹੋਇਆ। ਦੇਖੋ, ਖੜਕ ਸਿੰਘ, ਚੰਦਕੌਰ ਅਤੇ ਨੌਨਿਹਾਲ ਸਿੰਘ।

ਜੈਮਾਲਾ। ਸੰਕੜਾ—ਜਯਮਾਲਾ। ਉਹ ਮਾਲਾ ਜੋ ਜੰਗ ਅਤੇ ਸੂਯੰਕਰ ਜਿੱਤਣ ਵਾਲੇ ਦੇ ਭਲ ਪਹਿਚਾਣੀ ਜਾਵੇ।

ਜੈਮਿਨਿ। ਵਤਾਸ ਦੇ ਚੇਨਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਵਡਾ ਵਿਦੁਾਨ, ਜੋ ਪੁਰਵਮੀਮਾਂਸਾ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਦਾ ਅਧਾਰਯ ਹੈ। ਮਹਾਯਾਤ ਦੇ ਅਸ਼੍ਰਮੇਧ ਪਰਵ ਤੋਂ ਭਿੰਨ, ਜੈਮਿਨਿ ਕ੍ਰਿਤ ਅਸ਼੍ਰਮੇਧ ਦੇਖੀਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਕਈ ਪ੍ਰਸੰਗ ਮਹਾਯਾਤ ਤੋਂ ਨਵੇਂ ਹਨ। ਜੈਮਿਨਿ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਰੁਮੰਤੁ ਭੀ ਵਡਾ ਵਿਦੁਾਨ ਹੋਇਆ ਹੈ।

ਜੈਮਿਨਿਦਫ਼ੀਨ। ਪੁਰਵਮੀਮਾਂਸਾ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ, ਜਿਸ ਦੇ ਭਾਰਾਂ ਅਧਯਾਯ ਹਨ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਸ਼ੁਤਿ ਸਿਮ੍ਰਿਤਿ ਦੇ ਧਰਮ ਦਾ ਪ੍ਰਤਿਪਾਦਨ ਅਤੇ ਪਰਸਪਰ ਵਿਰੋਧ ਦਾ ਖੰਡਨ ਹੈ।

ਜੈਯਦ। ਅ ੪ ਵਿ—ਯਦਾ। ਅੰਛਾ। ੨ ਮਸਫੂਤ। ਵਿਦੁ।

ਜੈਯਾ। ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ। ਜਨਮਿਆਂ। "ਤੇਰਹ ਮਾਸ ਭਵੇ ਜੋਧੁ ਜੈਯਾ।" (ਕ੍ਰਿਸਨਾਥ) ੨ ਜਨਮੇਯਾ। ਪੈਦਾ ਕਰੀਯਾ। ੩ ਜਿੱਤਣ ਵਾਲਾ।

ਜੈਰਾਮ। ਸੁਲਤਾਨਪੁਰ ਨਿਵਾਸੀ ਪਲਤਾ ਖੜੀ, ਜੋ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਦੀ ਭੈਣ ਬੀਬੀ ਨਾਨਕੀ ਜੀ ਦਾ ਪਤਿ, ਅਤੇ ਸੁਲਤਾਨਪੁਰ ਦੇ ਹਾਕਮ ਦੌਲਤਮਾਨ ਲੋਦੀ ਦਾ ਆਮਿਲ ਸੀ। ਇਸੇ ਦੀ ਪ੍ਰੇਰਣਾ ਨਾਲ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਦੌਲਤਮਾਂ ਦਾ ਮੋਦੀ ਹੋਣਾ ਅੰਗੀਕਾਰ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਬੀਬੀ ਨਾਨਕੀ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਾਲ ਇਹ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਦਾ ਅਨੰਨ ਸਿੱਖ ਹੋਇਆ। ਦੇਖੋ, ਨਾਨਕੀ ਬੀਬੀ।

ਜੈਲ। ਅ ੭੭ ਜੈਲ। ਸੰਕੜਾ—ਪੈਲਾ। ਦਾਮਲ। ਜਤਾ। ੨ ਪੰਕਤਿ। ਕਤਾਰ। ਬੁਣੀ। ੩ ਫਿਲਾਫਾ। ਪਰਛਨਾ। ੪ ਕ੍ਰਿ। ਵਿ—ਨੀਚੇ। ਹੇਠ।

ਜੈਲਦਾਰ। ਭਾ ੭੭੭ ਜੈਲਦਾਰ। ਸੰਕੜਾ—ਆਪਣੇ ਹੇਠ ਨੰਬਰਦਾਰ ਆਦਿਕਾਂ ਨੂੰ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ, ਫਿਲਾਫੇ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰਤਾ ਅਹੁਦੇਦਾਰ, ਜੋ ਤਸੀਲਦਾਰ ਅਤੇ ਜਿਲੇ ਦੇ ਕਰਮਚਾਰੀਆਂ ਦੇ ਅਧੀਨ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਜੇ ਵਿਸੈ, ਦੇਖੇ, ਜਗ ਵਿਜਯ,

ਜੇ } ਸਰਵ—ਯ: ਜੇਹਤਾ. "ਜੇ ਆਇਆ ਸੇ ਸਤਕੇ ਜਾਸੀ." ਜੇਉ } (ਕਉ ਛੰਤ ਮ: ੩) ੨ ਜੇਇ ਅਤੇ ਜੇਰੁ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. ਦੇਖੇ, ਜੋਜਿਤ। ੩ ਡਾ. ਚੇ. ਅਜ—ਓ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. ਉਸ ਤੋਂ। ੪ ਸਿੰਧੀ. ਕਾ. ਦਾ. ਦੇਖੇ, ਮਹਿੰਜੇ.

ਜੋਆਇਆ, ਜੋਤਿਆ, ਜੋਤਿਆ. "ਸੇ ਸਤ ਕਾ ਹਨੁ ਜੋਆਇਆ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੫ ਪੈਪਾਇ)

ਜੋਆਨੀ, ਸੰਗਤ—ਜਵਾਨੀ. ਯੁਵਾਵਾਧਾ. "ਰੂਪਵੰਤ ਜੋਆਨੀ." (ਆਸਾ ਮ: ੫)

ਜੋਇ. ਸਰਵ—ਜੀ. ਜੇਹਤਾ. "ਚਾਕਰੁ ਤ ਤੇਰਾ ਜੋਇ ਹੋਵੈ ਜੋਇ ਸਹਜਿ ਸਮਾਵਹੇ." (ਵਡ ਛੰਤ ਮ: ੧) ੨ ਸੰਗਤ—ਸਿੰਧੀ. ਭਾਯਾ. ਜੇਰੁ. ਸੰ. ਜਾਯਾ. ਅ. ਯੁ. ਚੋਜਹ. "ਘਰ ਕੀ ਜੋਇ ਡਵਾਈ ਬੀ." (ਗੋਡ ਨਮਦੇਵ) ਦੇਖੇ, ਜੋਇ ਖਸਮੁ। ੩ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਜੇਹਕੇ. ਪਤਤਾਲਕੇ. ਖੋਜਕੇ. "ਬੇਦ ਪੁਰਾਨ ਸਭ ਦੇਖੇ ਜੋਇ." (ਭਸੰ ਰਮਾਨੰਦ)

ਜੋਇਓ } ਜੋਤਿਆ. ਜੋਤਿਆ. ਸੰ. ਯੋਕ੍ਰਿਤ. "ਹੈਵਰ ਬ੍ਰਿਖ ਜੋਇਆ } ਜੋਇਓ." (ਕਉ ਮ: ੫) "ਫਿਰਿ ਫਿਰਿ ਜੋਇਆ ਜੋਇਆ."

(ਮਥੁ ਮ: ੫) ੨ ਡਾ. ਯੁ. ਚੁੰਢਣ ਵਾਲਾ. ਖੋਜੀ. ਦੇਖੇ ਜੋਈਦਨ. ਜੋਇਆਂ. ਡਾ. ਯੁ. ਚੁੰਢਣਾ ਹੋਇਆ. ਖੋਜਦਾ ਹੋਇਆ.

ਜੋਇਸੀ. ਜੋਤਿਸੀ. "ਪੌਡਿਤ ਪਾਧੇ ਜੋਇਸੀ." (ਆਸਾ ਅ: ਮ: ੧) ੨ ਚੁੰਢੇਗਾ. ਭਾਲੇਗਾ। ੩ ਦੇਖੇਗਾ. ਦੇਖੇ, ਜੋਈਦਨ.

ਜੋਇ ਖਸਮੁ. ਕਬੀਰ ਜੀ ਦਾ ਬਸੰਤ ਰਾਗ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ—

- ੧ ਜੋਇ ਖਸਮੁ ਹੈ ਜਾਇਆ,
- ੨ ਪੁਤਿ ਬਾਪੁ ਖੇਲਾਇਆ,
- ੩ ਬਿਨੁ ਸੁਖਣਾ ਖੀਰੁ ਪਿਲਾਇਆ, xxx
- ੪ ਸੁਤਿ ਮੁਕਲਾਈ ਅਪਨੀ ਮਾਉ,
- ੫ ਪਗਾ ਬਿਨੁ ਹੁਰੀਆ ਮਾਰਡਾ,
- ੬ ਬਦਨੈ ਬਿਨੁ ਖਿਰ ਖਿਰ ਹਾਸਤਾ,
- ੭ ਨਿੰਦਾ ਬਿਨੁ ਨਹੁ ਪੈ ਸੋਵੈ,
- ੮ ਬਿਨੁ ਭਾਸਨ ਖੀਰੁ ਬਿਲੋਵੈ,
- ੯ ਬਿਨੁ ਅਸਥਨ ਗੁਰਿ ਲਵੇਰੀ,
- ੧੦ ਪਿਛੇ ਬਿਨੁ ਭਾਟ ਘਨੇਰੀ. xxx

ਇਸ ਦਾ ਭਾਵ ਹੈ:—

ਜਿਵੇਂ ਇਸ ਪਦ ਵਿੱਚ ਲਿਖੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਅਸੰਭਵ ਹਨ, ਤਿਵੇਂ ਬਿਨਾ ਕੁਰੂ ਕਰਾਨਮਾਰਗ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਅਣਭਟ ਹੈ. ਸਾਂਪ੍ਰਦਾਈ ਭਗਤੀ ਇਸ ਦਾ ਹੇਠ ਲਿਖਿਆ ਅਰਥ ਭੀ ਕਰਦੇ ਹਨ:—

੧ ਔਰਤ (ਮਾਯਾ) ਨੇ ਖਸਮ (ਈਸ਼ੁਰ) ਨੂੰ ਪੈਦਾ ਕੀਤਾ. ਭਾਵ—ਜੀਵ ਈਸ਼ੁਰ ਭੇਦ ਮਾਇਆ ਕਰਕੇ ਹੋਏ.

੨ ਪੁੱਤ ਨੇ ਬਾਪ ਨੂੰ ਖੇਲਾਇਆ. ਭਾਵ—ਜੀਵ ਨੇ ਈਸ਼ੁਰ ਨੂੰ ਪਾਲਣ ਪੋਸਣ ਆਦਿ ਕੀਤਾ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਵਿਰਤ ਕਰਾਇਆ.

੩ ਬਿਨਾ ਬਣਾਂ ਤੋਂ ਦੁੱਧ ਪਿਆਇਆ. ਭਾਵ—ਮਾਇਆ ਨੇ ਜੀਵ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਕ ਦੇ ਰਸ ਵਿੱਚ ਲਾਇਆ.

੪ ਪੁੱਤ (ਜੀਵ) ਨੇ ਆਪਣੀ ਮਾਂ (ਮਾਯਾ) ਭੋਗ ਲਈ ਆਪਣੀ ਕਰ ਲਈ ਹੈ.

੫ ਮਨ ਪੈਰਾਂ ਬਿਨਾ ਹੈ, ਪਰ ਦੂਰ ਦੂਰ ਛਾਨਾਂ ਮਾਰਦਾ ਹੈ.

੬ ਮੁਖ ਬਿਨਾ ਹੈ, ਪਰ ਖਿਤ ਖਿਤ ਹਸਦਾ ਹੈ. ਭਾਵ—ਵਿਸਿਆਂ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.

੭ ਜੀਵ ਵਾਸਤਵ ਵਿੱਚ ਬਿਨਾ ਨਿੰਦਾ (ਅਭਿਦਾ) ਦੇ ਹੈ, ਪਰ ਸੋਂ ਰਿਹਾ ਹੈ.

੮ ਬਰਤਨ ਸਰੀਰ ਤੋਂ ਬਿਨਾ (ਭਾਵ—ਅਸੰਗ) ਹੈ, ਪਰ ਸੁਖਾਂ ਲਈ ਸਭਨ ਵਿੱਚ ਲੱਗਾ ਹੈ.

੯ ਸਿਥਤਿਰੂਪ ਬਣਾਂ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਗੁਰੂ (ਮਾਯਾ) ਪਦਾਰਥਭੋਗ ਰੂਪ ਦੁੱਧ ਦੇ ਰਹੀ ਹੈ.

੧੦ ਜੀਵ ਆਵਾਗਮਨ ਰਹਿਤ ਹੈ, ਪਰ ਚੌਰਾਸੀ ਵਿੱਚ ਭੁਮਦਾ ਹੈ.

ਜੋਇੰਦਾ. ਡਾ. ਯੁ. ਵਿ—ਟੋਲਣ ਵਾਲਾ. ਖੋਜੀ. "ਹਉ ਜੋਇੰਦਾ ਸੱਚ ਦਾ." (ਮਥੀ) ਦੇਖੇ, ਜੋਈਦਨ.

ਜੋਈ. ਸਰਵ—ਜੀ. ਯ: ਜੇਹਤਾ. "ਜੋਈ ਜੋਈ ਜੋਰਿਓ—ਜੋਈ ਜੋਈ ਭਾਟਿਓ." (ਮਨਾ ਰਬਿਦਾਸ) ੨ ਸੰਗਤ—ਭਾਯਾ. ਜੇਰੁ. ਜਾਯਾ. ਚੋਜਹ. "ਕਵਨ ਪੁਰਖ ਕੀ ਜੋਈ." (ਆਸਾ ਕਬੀਰ) ੩ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਜੇਹਕੇ. ਖੋਜਕੇ. ਪਤਤਾਲ ਕਰਕੇ. "ਸਭਲੇ ਸੇ ਦੇਖੇ ਜੋਈ." (ਮਥੁ ਮ: ੫) ਦੇਖੇ, ਜੋਈਦਨ। ੪ ਜੋਤੀ. ਜੋਤੀ। ੫ ਜੋਈ. ਦੇਖਾਂ. "ਜੋਈ ਸਾਈ ਮੁਹ ਖਤਾ." (ਵਾਰ ਮਥੁ ੨ ਮ: ੫)

ਜੋਈਐ. ਦੇਖੀਐ. ਵੇਖੀਐ। ੨ ਭਾਲੀਐ. ਦੇਖੇ, ਜੋਈਦਨ. "ਗੁਰਸਬਦੀ ਦਰ ਜੋਈਐ." (ਮਥੁ ਅ: ਮ: ੧)

ਜੋਈਦਨ. ਡਾ. ਯੁ. ਕ੍ਰਿ. ਚੁੰਢਣਾ. ਟੋਲਣਾ. ਭਾਲਣਾ.

ਜੋਸ } ਅ. ਯੁ. ਸੰਗਤ—ਉਥਾਲ। ੨ ਚੋਧ. "ਉਠੈ ਕਟੋਚਨ ਜੋਸ } ਜੋਸ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ) ੩ ਜੀ. ਜੋਸ. ਪ੍ਰੇਮ। ੪ ਸੁਖ.

ਜੋਸਤਾ. ਜੀ. ਯੋਸਿਤ. ਸੰਗਤ—ਯੁਸ (ਜੋਵ) ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਇਸਤ੍ਰੀ. ਨਾਰੀ. "ਭਿਲੀ ਜੋਸਤਾ ਭਾਲਕ ਗੋਦ." (ਗੁਪਤੁ) ਦੇਖੇ, ਯੋਖਿਤਾ.

ਜੋਸਾਂਦਾ. ਡਾ. ਯੁ. ਜੋਸਾਂਦਾ. ਵਿ—ਉਥਾਲਿਆ ਹੋਇਆ। ੨ ਸੰਗਤ—ਕਾਤਾ. ਕਾਥ.

ਜੋਸਿ ਸੋਸਿ. ਜੀ. ਯੋਸਿਤਿ ਯੋਸਿਤਿ—ਯੋਸਿ ਸੋਸਿ. ਜੇ ਤੂੰ ਹੈਂ ਜੇ ਤੂੰ ਹੈਂ. ਭਾਵ—ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਤੂੰ ਹੀ ਜਾਣਦਾ ਹੈਂ. "ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਜੇ ਹਮਰੇ ਸੁਆਮੀ ਜੋਸਿ ਸੋਸਿ ਹੈਂ ਅੰਤਰਜਾਮੀ." (ਨਾਪੁ)

ਜੋਸਿਤਾ. ਦੇਖੇ, ਜੋਸਤਾ.

ਜੋਸੀ. ਜੋਤਿਸੀ। ੨ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟ੍ਰ ਭ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਜਾਤਿ। ੩ ਪਹਾੜੀ ਭ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਜਾਤਿ. ਜੋਸੀ.

ਜੋਸੀਦਨ. ਡਾ. ਯੁ. ਕ੍ਰਿ—ਜੋਸ ਦੇਣਾ. ਉਥਾਲਣਾ। ੨ ਜੋਸ ਵਿੱਚ ਆਉਣਾ। ੩ ਉਥਲਣਾ.

ਜੋਹ. ਸੰਗਤ—ਨਜਰਬਾਜ਼ੀ. “ਚੁਕੈ ਜਮ ਕੀ ਜੋਹ.” (ਬਾਦਨ) ਦੇਖੋ, ਜੋਈਦਨ। ੨ ਖੋਜ. ਤਲਾਸ਼. “ਪਰਗ੍ਰਿਹ ਜੋਹ ਨ ਚੁਕੈ.” (ਧਨਾ ਮ: ੫) ੩ ਇੰਤਜਾਰ. ਉਡੀਕ.

ਜੋਹਿ. ਦੇਖਣਾ ਹੈ. “ਤਰੁਣ ਤੇਜੁ ਪਰਗ੍ਰਿਹ ਮੁਖ ਜੋਹਿ.” (ਸ੍ਰੀ ਬੇਣੀ)

ਜੋਹਣੁ. ਸਿੰਧੀ. ਫਿ—ਨੁਕਸਾਨ ਪਹੁੰਚਾਉਣਾ। ੨ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕਰਨਾ। ੩ ਦਬਾਉਣਾ। ੪ ਦੇਖੋ, ਜੋਹਨ.

ਜੋਹਤ. ਦੇਖੋ, ਜੋਹਹਿ.

ਜੋਹਤੀ. ਦੇਖਣੀ ਹੈ. “ਮੁਖ ਕਉ ਜੋਹਤੀ.” (ਫੁਨਹੇ ਮ: ੫)

ਜੋਹਦ. ਦੇਖੋ, ਜੁਹਦ.

ਜੋਹਨ } ਫਿ—ਦੇਖਣਾ. ਤੱਥਣਾ। ੨ ਖੋਜਣਾ. ਚੁੰਡਣਾ। ੩ ਉਡੀਕਣਾ.
ਜੋਹਨਾ } ਰਾਹਦੇਖਣਾ। ੪ ਅਸਰ ਕਰਨਾ. ਵਜਾਪਣਾ। ੫ ਦੇਖੋ, ਜੋਹਣੁ. “ਜੋਹਨ ਪਾਪ ਬਿਦਾਹਨ ਕਉ.” (ਸਵੈਯੇ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ਮ: ੫)। ੬ ਨਿਗਾਹਬਾਨੀ ਕਰਨਾ. ਪਹੁੰਚਾ ਦੇਣਾ. “ਅਪਨਾ ਘਰ ਮੁਸਤ ਰਾਖ ਨ ਸਾਕਹਿ ਕੀ ਪਰ ਘਰ ਜੋਹਨ ਲਾਗਾ?” (ਜੋਰ ਮ: ੧)

ਜੋਹਰ } ਸੰਗਤ—ਜੀਵ (ਜਨ) ਦੇ ਧਾਰਨ ਵਾਲਾ ਛੱਪੜ. ਕੱਚਾ
ਜੋਹਰ } ਤਾਲ. ਟੰਡਾ.

ਜੋਹੜ ਸਾਹਿਬ } ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਕੁਰਦਾਰਾ, ਜੋ
ਜੋਹੜ ਜੀ } ਰਿਆਸਤ ਪਟਿਆਲੇ ਦੀ ਤਸੀਲ ਕੰਡਾਖਾਟ, ਬਾਣਾ ਧਰਮਪੁਰ ਵਿੱਚ ਹੈ. ਹੇਠਲੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਧਰਮਪੁਰ ਅਤੇ ਗੁਮਰਹੱਟੀ ਤੋਂ ਅੱਠ ਨੌਂ ਮੀਲ ਹੈ. ਗੁਰੂ ਜੀ ਉਪਦੇਸ਼ ਕਰਦੇ ਇਸ ਥਾਂ ਵਿਰਾਜੇ ਸਨ. ਇੱਥੋਂ ਦੇ ਮਾਹੀਆ ਗੁੱਜਰ ਦੀ ਬੇਨਤੀ ਮੰਨਕੇ ਇੱਕ ਪੱਥਰ ਦੀ ਸ਼ਿਸ਼ਾ ਚੁੱਕਕੇ ਸਨ ਕੱਢਿਆ, ਜੋ ਗੁਣ ਨਿੱਕਾ ਜਿਹਾ ਪੱਥਰ ਤਾਲ ਹੈ. ਜਿਸਦਾ ਨਾਉਂ “ਮਾਹੀਆ ਜੋਹੜ” ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ. ਪਾਸ ਕੁਰਦਾਰਾ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਨਾਲ ਪਹਾੜੀ ਇਲਾਕੇ ਦੀ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀ ਜ਼ਮੀਨ ਹੈ. ਪੁਜਾਰੀ ਹਰੀਪੁਰ ਵਾਉਂ ਵਾਲੇ ਰਾਮਚੰਦੀਏ ਹਨ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਸ ਕੁਰਦਾਰੇ ਨੂੰ ਭਾਬਾ ਜਵਾਹਰ ਸਿੰਘ ਦਾ ਅਸਥਾਨ ਮਸ਼ਹੂਰ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਜੋ ਭੁੱਲ ਹੈ. ਜੋਰ ਅਤੇ ਕੱਤਕ ਵਿੱਚ ਮੇਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਲੱਕਰ ਚਲਦਾ ਹੈ.

ਜੋਹਾ. ਸੰਗਤ—ਤਲਾਸ਼. ਖੋਜ. ਦੇਖੋ, ਜੋਹ. “ਮਾਇਆ ਕੀ ਨਿਤ ਜੋਹਾ.” (ਵਾਰ ਰਾਮ ੨ ਮ: ੫)

ਜੋਹਾਰ. ਨਮਸਕਾਰ. ਦੇਖੋ, ਜੁਹਾਰ. “ਸਦਾ ਸਦਾ ਤਾਕਉ ਜੋਹਾਰ.” (ਭੈਰ ਮ: ੫) “ਤਿਸੁ ਜੋਹਾਰੀ, ਸੁਅਸਤਿ ਤਿਸੁ.” (ਵਾਰ ਆਸਾ)

ਜੋਹਿ. ਦੇਖੋ, ਜੋਹ। ੨ ਦੇਖਕੋ. ੩ ਖੋਜਕੋ.

ਜੋਹਿਓ. ਦੇਖੋ, ਜੋਹਨਾ। ੨ ਜਹਨ (ਦੂਰ) ਹੋਇਓ. ਮਿਟਿਆ. “ਕੰਤੁ ਮਿਲਿਓ ਮੇਰੇ ਸਭ ਦੁਖੁ ਜੋਹਿਓ.” (ਆਸਾ ਮ: ੫) ਦੇਖੋ, ਜਹਨ.

ਜੋਹਿਆ. ਦੇਖੋ, ਜੋਹਨਾ। ੨ ਦੂਰ ਹੋਇਆ. ਮਿਟਿਆ. “ਹਰਿ ਕੰਠਿ ਲਗਿ ਜੋਹਿਆ ਦੋਖ ਸਭਿ ਜੋਹਿਆ.” (ਸ੍ਰੀ ਛੰਤ ਮ: ੫) ਦੇਖੋ,

ਜਹਨ.

ਜੋਹੀ. ਦੇਖੋ, ਜੋਹਨਾ। ੨ ਵਿ—ਜੋਹਨ (ਦੇਖਣ) ਵਾਲਾ. ਤਾਰੂ. “ਪਰਘਰ ਜੋਹੀ ਨੀਰ ਸਨਾਤ.” (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧)

ਜੋਹੇ. ਦੇਖੋ. ਦੇਖੋ, ਜੋਹਨਾ. “ਨਿਤ ਜੋਹੇ ਜਮਜਾਲੇ.” (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੩)

ਜੋਹੈ. ਦੇਖੋ, ਜੋਹਨਾ। ੨ ਪਹੈ. ਅਸਰ ਕਰੈ. “ਮਾਤਕਰਤ ਮਹਿ ਅਗਨਿ ਨ ਜੋਹੈ.” (ਭੌਡ ਮ: ੫)

ਜੋਹੈ. ਦੇਖੋ, ਜੋਹਨਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਜਹਨ. “ਜਿਸੁ ਸੁਣਿਐ ਮਨਿ ਹੋਇ ਰਹਸੁ ਅਤਿ ਰਿਦੈ ਮਾਨ ਦੁਖ ਜੋਹੈ.” (ਸਾਰ ਮ: ੫) ਦੁੱਖ ਮਿਟਦਾ ਹੈ। ੩ ਧੋਝਾ. ਜੋ ਮੈ ਹਾਂ.

ਜੋਕ. ਸੰ. ਜਲੋਕਾ. (leech). ਸੰਗਤ—ਪਾਣੀ ਅਤੇ ਨਮੀ ਵਿੱਚ ਚਹਿਣ ਵਾਲਾ ਇੱਕ ਕੀੜਾ, ਜੋ ਬੀਲੀ ਦੀ ਖਕਲ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਇਹ ਬਰੀਰ ਨਾਲ ਚਿਮਟਕੇ ਲਗੂ ਰੂਸ ਲੈਂਦਾ ਹੈ. ਬਹੁਤ ਲੋਕ ਗੰਦਾ ਲਗੂ ਕੱਢਣ ਲਈ ਜੋਕਾਂ ਲਗਾਉਂਦੇ ਹਨ. ਇਸ ਦੇ ਨਾਮ ਰਬੂਪਾ, ਵਮਨੀ, ਵੇਪਿਨੀ ਆਦਿ ਭੀ ਹਨ. “ਜਿਉ ਰੁਸਟੀ ਤਨਿ ਜੋਕ.” (ਸਾਰ ਸੁਰਦਾਸ) ਭਾਵ ਬਹੁਤ ਗੰਦਾ ਲਗੂ ਜੋਕ ਨੂੰ ਮਿਲਦਾ ਹੈ.

ਜੋਖ. (ਸੰ. ਜੁਸ਼. ਧਾ—ਵਿਚਾਰ ਕਰਨਾ, ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਕਰਨਾ). ਸੰਗਤ—ਤੋਲ. ਵਜਨ.

ਜੋਖਣ } ਫਿ—ਤੋਲਣਾ. ਵਜਨ ਕਰਨਾ, ਦੇਖੋ, ਜੋਖ.
ਜੋਖਣਾ }
ਜੋਖਣੁ }

ਜੋਖਤਾ. ਜੋਖਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਜੋਖਦਾ. ਤੋਲਦਾ. ਦੇਖੋ, ਜੋਸਤਾ ਅਤੇ ਜੋਖਿਤਾ.

ਜੋਖਮ. ਦੇਖੋ, ਜੋਖੋ.

ਜੋਖਿਤ } ਜੋਸਿਤਾ. ਨਾਰੀ. ਇਸਤ੍ਰੀ. ਦੇਖੋ, ਜੋਸਤਾ. “ਬਹੁ ਜੋਖਤਾ
ਜੋਖਿਤਾ } ਜੋਰ ਸੁ ਸੀਲ ਬਿਹੀਨਾ.” (ਨਾਪੁ) “ਜੋਖਿਤ ਪੁਰਖਨ ਕੇ ਹੁਇ ਸਾਜਨ.” (ਸਲੋਹ)

ਜੋਖਿਮ. ਦੇਖੋ, ਜੋਖੋ.

ਜੋਖੀਵਈ. ਜੋਖ (ਵਜਨ) ਵਿੱਚ ਆਵਦੇ. “ਕਿਉ ਬੋਲ ਹੋਵੈ ਜੋਖੀਵਈ?” (ਵਾਰ ਰਾਮ ੩) ਗੁਰਾਂ ਦੇ ਵਜਨ ਕਿਸ ਰਹਾਂ ਜੋਖੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ.

ਜੋਖੋ. ਸੰਗਤ—ਚਿੰਤਾ. ਸੋਚਾ ੨ ਭਰ. ਭਯ (ਭੈ). ੩ ਵਿਪਦਾ ਦਾ ਭਰ। ੪ ਮਾਲ ਧਨ.

ਜੋਗ ਅਬਦਾ ਜੋਗੁ. ਵਡ—ਨੂੰ. ਕੈ. ਪ੍ਰਤਿ. ਤਾਈਂ. ਜਿਵੇਂ—“ਲਿਖਤਮ ਉੱਤਮ ਸਿੰਘ, ਜੋਗ ਤਾਈਂ ਗੁਰਮੁਖ ਸਿੰਘ।” ੨ ਲਿਖੇ. ਵਾਸਤੇ. ਲਈ. “ਮਨ ਮਹਿ ਰੂਹੈ ਰਾਮਚੰਦ ਸੀਤਾ ਨਛਮਣ ਜੋਗੁ.” (ਸਵਾ ਮ: ੧) ੩ ਸੰ. ਯੋਗਤ ਵਿ—ਉਚਿਤ. ਲਾਇਕ. “ਨਾਨਕ ਸਦਾ ਧਿਆਈਐ ਧਿਆਵਨ ਜੋਗੁ.” (ਸੁਖਮਸੀ)

੪ ਸੰ. ਜੋਗ. ਸੰਗਤ—ਪ੍ਰਤਿਜਨਿ ਰਿਸਿ ਦਾ ਚਿੰਤ ਨੂੰ ਏਕਾਗ੍ਰ ਕਰਨ ਲਈ ਦੱਸਿਆ ਹੋਇਆ ਸਾਧਨ. ਦੇਖੋ, ਯੋਗ. “ਜੋਗ ਧਿਆਨ ‘ਕੋਵਭਿਯਯਤ੍ਵਿ ਨਿਰੋਧ: (ਯੋਗਦਰਸ਼ਨ)

ਗੁਰਗਿਆਨ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੧ ਕੇ) ੫ ਗੁਰਾਂ ਦਾ ਮੇਲ. ਯੋਗ. ਸੰਬੰਧ. "ਉੱਤਮ ਜੋਗ ਪਰਤੋ ਇਨ ਐਸੋ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੬ ਜੋਗੀ (ਯੋਗੀ) ਨਈ ਭੀ ਜੋਗ ਬਬਦ ਆਇਆ ਹੈ—"ਸਤਿਗੁਰ ਜੋਗ ਕਾ ਤਹਾ ਨਿਵਾਸਾ, ਜਹ ਅਵਿਗਤ ਨਾਭੁ ਅਕਮ ਧਨੀ." (ਰਾਮ ਮ: ੫) ੭ ਗੁਰਮਤ ਵਿੱਚ ਨਾਮਅਭਿਆਸ ਕਰਕੇ ਕਰਤਾਰ ਵਿੱਚ ਲਿਵਲਿਨ ਹੋਣਾ ਜੋਗ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਅਸਟਾਂਗ, ਸਹਜਸੋਭ, ਹਠਯੋਗ ਅਤੇ ਖਟਕਰਮ ੨.

ਜੋਗ ਸਜੋਗ. ਸੰਗਤ—ਯੋਗਤ ਸੰਯੋਗ. ਉਚਿਤ ਸੰਬੰਧ

ਜੋਗ ਸਜੋਗੀ. ਵਿ—ਯੋਗਤ ਸੰਯੋਗੀ. ਮੁਨਾਸਿਬ ਸੰਯੋਗ ਕਰਤਾ. "ਨਾਨਕ ਆਪੇ ਜੋਗ ਸਜੋਗੀ." (ਸੁਹੀ ਚੰਤ ਮ: ੧) ੨ ਯੋਗ ਵਿੱਚ ਜੁੜਿਆ ਹੋਇਆ.

ਜੋਗਕਰੀ. ਵਿ—ਯੋਗ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਯੋਗਾਭਾਸੀ. "ਮੁਨਿ ਇੰਦੁ ਮਹਾ ਸਿਵ ਜੋਗਕਰੀ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੫ ਕੇ)

ਜੋਗ ਖੇਮ } ਸੰ. ਯੋਗ ਖੇਮ. ਸੰਗਤ—ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਅਤੇ
ਜੋਗ ਫੇਮ } ਰਖਣਾ. ਜੋ ਵਸਤੂ ਨਹੀਂ ਮਿਲੀ ਉਸ ਦਾ ਯੋਗ, ਜੋ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਗਈ ਹੈ ਉਸ ਦੀ ਰਖਣਾ.

ਜੋਗਜੁਗਤ } ਵਿ—ਯੋਗ ਜੁਗਤ. ਯੋਗ ਵਿੱਚ ਜੁੜਿਆ ਹੋਇਆ.
ਜੋਗਜੁਗਤਾ } "ਜੋਗਜੁਗਤ ਨੀਸਾਨੀ." (ਗੁਜ ਮ: ੫) "ਤੁਹੀ ਜੋਗਜੁਗਤਾਰਿ" ਮੁਕੰਦ ਜੋਗਜੁਗਤਾਰਿ." (ਗੋਡ ਰਵਿਦਾਸ)

ਜੋਗਜੁਗਤਿ. ਸੰਗਤ—ਯੋਗ ਦੀ ਚੁਕਿ. ਯੋਗ ਦਾ ਚੰਗ. ਯੋਗ ਦੀ ਤਦਬੀਰ. ਯੋਗਾਭਾਸ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਰ. "ਜੋਗਜੁਗਤਿ ਸੁਨਿ ਆਇਓ ਗੁਰੂ ਭੇ." (ਗੁਰੂ ਮ: ੫) "ਐਸਨ ਮਾਹਿ ਨਿਰੰਜਨਿ ਰਹੀਐ ਜੋਗਜੁਗਤਿ ਤਉ ਪਾਈਐ." (ਸੁਹੀ ਮ: ੧)

ਜੋਗਜੋਗੇਸੁਰ. ਸੰਗਤ—ਯੋਗਜੁਗਤ ਯੋਗੀਆਂ ਦਾ ਈਸੁਰ. ਜਿਵੇਂ ਆਦਿ ਯੋਗੀਆਂ ਦਾ ਸੁਆਮੀ ਕਰਤਾਰ. "ਨਮੋ ਜੋਗਜੋਗੇਸੁਰ." (ਜਪੁ)

ਜੋਗਣੀ. ਦੇਖੋ, ਯੋਗਿਨੀ.

ਜੋਗਤਣ. ਸੰਗਤ—ਯੋਗਤ. ਯੋਗਪਨ. "ਸਭ ਜੋਗਤਣ ਰਾਮਨਾਮੁ ਹੈ." (ਆਸਾ ਕਬੀਰ)

ਜੋਗਨਬਾਹ. ਦੇਖੋ, ਜੋਗਸਿੰਘ.

ਜੋਗਨਿ. ਸੰਗਤ—ਯੋਗਿਨੀ. ਯੋਗੀ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ. ੨ ਯੋਗਾਭਾਸ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਇਸਤ੍ਰੀ. ੩ ਦੁਰਗਾ ਦੀ ਅੰਤਰਲ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲੀ ਖੋਰ ਦੇਵੀ, ਜੋ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਯੋਧਿਆਂ ਦਾ ਨਰੁ ਪੀਦੀ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਗੋਗਿਨੀ.

ਜੋਗਨਿਦੁ. ਸੰਗਤ—ਯੋਗਨਿਦੁ. ਕਰਤਾਰ ਦੀ ਉਹ ਅਵਾਸਾ, ਜਿਸ ਸਮੇਂ ਸਾਰੇ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਲੈ ਕਰਕੇ ਕੇਵਲ ਆਪ ਜੁੱਤ ਦਸਾ, ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ. ੨ ਯੋਗਸਮਾਧਿ. ੩ ਜਾਗਣ ਅਤੇ ਸੋਣ ਦੇ ਮੱਧ ਦੀ ਦਸਾ. ਜਾਗੇਮੀਟੀ. ਤੰਦੁ. ੪ ਦੁਰਗਾ.

ਜੋਗਨਿਧਿ. ਜੋਗ ਦਾ ਖਜਾਨਾ. ੨ ਸਤਿਗੁਰੂ. ੩ ਕਰਤਾਰ. "ਸਹਜ ਜੋਗਨਿਧਿ ਪਾਵਉ." (ਆਸਾ ਮ: ੧)

੪ ਰਾਵਨਪਿੰਡੀ ਭਾਈ ਬੂਟਾ ਸਿੰਘ ਹਕੀਮ ਦੀ ਧਰਮਸਾਲਾ ਇੱਕ ਪੁਰਾਣੀ ਲਿਖਤ ਦਾ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਰੰਗਮਾਲਾ ਜੋਗਨਿਧਿ ਨਾਉਂ ਦੀ ਥਾਣੀ ੯੮ ਪਦਾਂ (ਪੌੜੀਆਂ) ਦੀ ਲਿਖੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੇ ਮੁੱਢ ਅਤੇ ਘੱਤ ਦੇ ਇਹ ਪਦ ਹਨ—

ਆਗਾਸੀ ਗੁਰੂ ਭਰਿਆ ਨੀਰ,
ਤਾ ਮੇ ਕਮਲ ਬਹੁਤ ਬਿਸਬੀਰ,
ਭਉਰਾ ਨੁਬਧਾ ਤਾਕੀ ਗੰਧ,
ਨਾਨਕ ਬੋਲੈ ਬਿਖਮੀ ਸੰਧ. (੧) xxx
ਸਬਦ ਗੁਰੂ ਕੈ ਬਿਨੁ ਕਛੁ ਨ ਸੁਧੈ,
ਸਬਦ ਗੁਰੂ ਕੈ ਬਿਨੁ ਬੋਲੈ ਧੂਧੈ,
ਸਬਦ ਗੁਰੂ ਕੈ ਜੇ ਮਨੁ ਲਾਧੈ,
ਨਾਨਕ ਸੇ ਨਰ ਪਰਮਗੁਣਿ ਪਾਧੈ. (੯੮)

ਜੋਗਨੀ. ਦੇਖੋ, ਜੋਗਨਿ ਅਤੇ ਯੋਗਿਨੀ. ੨ ਸੰ ਯੋਗਿਨ੍. ਯੋਗੀ. ਯੋਗ ਵਿੱਚ ਜੁੜਿਆ ਹੋਇਆ. "ਇਹ ਬਿਧਿ ਹੈ ਮਨ ਜੋਗਨੀ." (ਰਾਮ ਮ: ੫)

ਜੋਗਮਾਇਆ } ਸੰਗਤ—ਯੋਗਮਾਯਾ. ਕਰਤਾਰ ਦੀ ਉਹ ਸ਼ਕਤਿ,
ਜੋਗਮਾਯਾ } ਜਿਸ ਦੁਆ ਸਕਤਰਚਨਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ. ੨ ਦੁਰਗਾ. ਦੇਵੀ. ੩ ਦਿੱਤੀ. ਕੁਤੁਬ ਮੀਨਾਰ ਤੋਂ ੨੬੦ ਗਜ਼ ਦੀ ਵਿੱਚ ਤੇ ਇੱਕ ਖਾਸ ਦੇਵੀ, ਜਿਸ ਮੰਦਿਰ ਦਾ ਨਾਮ ਭੀ ਜੋਗਮਾਯਾ ਪੁਸ਼ਿੱਧ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਇਹ ਮੰਦਿਰ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਰਾਜ ਦੇ ਮਹਿਲਾਂ ਵਿੱਚ ਸੀ.

ਜੋਗਵੈ. ਯੋਗਾਭਾਸ ਕਰਦਾ ਹੈ. "ਜੋਗੀ ਹੋਵੇ ਜੋਗਵੈ, ਭੋਗੀ ਹੋਵੇ ਖਾਇ." (ਸੁਹੀ ਮ: ੧)

ਜੋਗ. ਵਿ—ਯੋਗਤ. ਯੋਗਤਤਾ ਵਾਲਾ. ਲਾਇਕ. "ਪ੍ਰਭੂ ਸਭਨਾ ਗਲਾ ਜੋਗ ਸੀਉ." (ਮਾਭ ਮ: ੫) ੨ ਜੰਗਤ—ਪਟਿਆਲੇ ਦੀ ਨਜ਼ਾਮਤ ਬਰਨਾਲਾ, ਤਮਿਲ ਬਾਣਾ ਮਾਨਸਾ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਪਿੰਡ. ਜੋ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਤਪੇ ਤੋਂ ਨੌ ਮੀਲ ਦੱਖਣ ਪੱਛਮ ਹੈ. ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗਬਹਾਦਰ ਸਾਹਿਬ ਮਾਲਵੇ ਨੂੰ ਖ਼ਿਤਾਰਬ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਇਸ ਥਾਂ ਵਿਰਾਜੇ ਹਨ. ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਨਾਲ ੨੩ ਖੁਮਾਉਂ ਬਮੀਨ ਪਿੰਡ ਵੱਲੋਂ ਹੈ, ਪੁਜਾਰੀ ਸਿੰਘ ਹੈ.

ਜੋਗ ਸਿੰਘ. ਪੇਸ਼ਾਵਰ ਦੇ ਆਸੀਆ ਮਹੱਲੇ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਭਾਈ ਗੁਰਮੁਖ ਦਾ ਸੁਪੁਤ੍ਰ ਜੋਗਾ, ਜਿਸ ਨੇ ਬਲਗੀਧਰ ਤੋਂ ਅਮ੍ਰਿਤ ਛਕਕੇ ਸਿੰਘ ਪਦਵੀ ਧਾਰਨ ਕੀਤੀ.

ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਭਾਈ ਜੋਗ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਸੁਪਾਤ੍ਰ ਜਾਣਕੇ ਹਰ ਵੇਲੇ ਆਪਣੀ ਹਜ਼ੂਰੀ ਵਿੱਚ ਰਖਦੇ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਧ੍ਰਿਪਾ ਕਰਦੇ ਸਨ. ਇੱਕ ਵੇਰ ਭਾਈ ਗੁਰਮੁਖ ਨੇ ਅਰਦਾਸ ਕੀਤੀ ਕਿ ਜੋਗ ਸਿੰਘ ਦੀ ਭਾਈ ਹੋਣ ਵਾਲੀ ਹੈ, ਇਸ ਨੂੰ ਆਗਤਾ ਮਿਲੇ ਕਿ ਪੇਸ਼ਾਵਰ ਜਾਏ ਸਾਦੀ ਕਰਦਾ ਆਏ. ਦਸਮੇਸ਼ ਨੇ ਸਾਦੀ ਲਈ ਜੋਗ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਫੁੱਟੀ ਦਿੱਤੀ, ਪਰ ਉਸ ਦੀ ਪਰੀਖਣ ਲਈ ਇੱਕ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਹੁਕਮਨਾਮਾ ਦੇ ਕੇ ਭੇਜਿਆ ਕਿ ਜਦ ਜੋਗ ਸਿੰਘ ਇੱਕ ਲਾਵ (ਫੇਰਾ) ਲੈ ਚੁੱਕੇ, ਤਦ ਹੁਕਮਨਾਮਾ ਉਸਦੇ ਹੱਥ ਦੇਣਾ. ਸਿੰਘ ਨੇ ਅਜਿਹਾ ਹੀ ਕੀਤਾ.

ਹੁਕਮਨਾਮੇ ਵਿੱਚ ਹੁਕਮ ਸੀ ਕਿ ਇਸ ਨੂੰ ਵੇਖਦੇ ਹੀ ਆਨੰਦਪੁਰ ਵੱਲ ਤੁਰ ਪਓ। ਸੋ ਜੋਗਾ ਸਿੰਘ ਤਿੰਨ ਨਾਵਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਫੱਡਕੇ ਘਰੋਂ ਤੁਰ ਪਿਆ, ਬਾਕੀ ਤਿੰਨ ਨਾਵਾਂ ਉਸ ਦੇ ਕਮਰਬੰਦ ਨਾਲ ਦੇਕੇ ਵਿਆਹ ਪੂਰਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ।

ਬਸਤੇ ਵਿੱਚ ਬਾਈ ਜੋਗਾ ਸਿੰਘ ਦੇ ਮਨ ਸੰਕਲਪ ਝੁਰਿਆ ਕਿ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੀ ਆਕਾਸ਼ ਮੰਨਣ ਵਾਲਾ ਮੇਰੇ ਜੇਹਾ ਕੋਈ ਵਿਰਲਾ ਹੀ ਸਿੱਖ ਹੋਵੇਗਾ। ਜਦ ਬਾਈ ਜੋਗਾ ਸਿੰਘ ਗੁਇਆਰਪੁਰ ਪੁੱਜਾ, ਤਾਂ ਇੱਕ ਵੇਸ਼ਣ ਦਾ ਹੁੰਦਰ ਰੂਪ ਵੇਖਕੇ ਕਾਮ ਨਾਲ ਵਜਰੁਲ ਹੋਇਆ ਅਤੇ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਵਿਰੁੱਧ ਕੁਕਰਮ ਕਰਨ ਲਈ ਪੱਕਾ ਸੰਕਲਪ ਕਰਕੇ ਵੇਸ਼ਣ ਦੇ ਮਕਾਨ ਤੇ ਪੁੱਜਾ। ਕਲਗੀਧਰ ਨੇ ਆਪਣੇ ਅਨੰਨ ਸਿੱਖ ਨੂੰ ਨਰਕਕੁੰਡ ਤੋਂ ਬਚਾਉਣ ਲਈ ਓਥੇਦਾਰ ਦਾ ਰੂਪ ਧਾਰਕੇ ਸਾਰੀ ਰਾਤ ਵੇਸ਼ਣ ਦੇ ਮਕਾਨ ਤੇ ਪਹਿਚਾ ਦਿੱਤਾ। ਜਦ ਤਿੰਨ ਚਾਰ ਵਾਰ ਬਾਈ ਜੋਗਾ ਸਿੰਘ ਨੇ ਓਥੇਦਾਰ ਨੂੰ ਉੱਥੇ ਹੀ ਖੜਾ ਡਿੱਠਾ, ਤਾਂ ਮਨ ਨੂੰ ਧਿੱਕਾਰਦਾ ਹੋਇਆ ਆਨੰਦਪੁਰ ਦੇ ਰਾਹ ਪਿਆ ਅਤੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਵਿੱਚ ਪਹੁੰਚਕੇ ਅਪਰਾਧ ਭਖ਼ਰਵਾਇਆ।

ਬਾਈ ਜੋਗਾ ਸਿੰਘ ਦੀ ਧਰਮਸ਼ਾਲਾ ਪੇਸ਼ਾਵਰ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਮਸ਼ਹੂਰ ਸੀ। ਉਥੋਂ ਦੇ ਬਹੁਤ ਲੋਕ ਬਾਈ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਜੋਗਨਸ਼ਾਹ ਭੀ ਆਖਦੇ ਹਨ।

ਜੋਗਾ ਸਿੰਘ ਲਖੀ ਗਤਿ ਸੇਏ।
ਮਮਹਿਤ ਚੋਬਦਾਰ ਗੁਰੂ ਹੋਏ।
ਸਮਝ ਵਾਰਤਾ ਚਰਨੀ ਪਏ।
ਪੰਨ ਪੁਰੂ ਦੇ ਹਾਥ ਉਬਰੇ।
ਆਪ ਸਮਾਨ ਨ ਅਪਰ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ।
ਸਦਾ ਦਾਸ ਕੇ ਬਨ ਰਖਵਾਲਾ।
ਤਜਰ੍ਹੇ ਸਿਰਾਈ ਸਿਖ ਕੇ ਖਾਹਨ।
ਜੜੋਂ ਕੜੇਂ ਕਰਹੇਂ ਦਾਸ ਉਪਾਹਨ (ਗੁਪਤ)

ਦੇਖੋ, ਪੇਸ਼ਾਵਰ ੨ ਦਾ (ੳ)।

ਜੋਗਾਧਾਰੀ। ਵਿ—ਯੋਗ ਧਾਰਨ ਵਾਲਾ। ਯੋਗਾਭਾਸ਼ੀ। “ਸੁੰਦਰ ਜੋਗਾਧਾਰੀ ਜੀਉ।” (ਮਥੁ ਮ: ੧)

ਜੋਗਿ। ਦੇਖੋ, ਜੋਗੀ। ੨ ਵਿ—ਯੋਗਤ। ਉਚਿਤ। ਲਾਇਕ। ਮੁਨਾਸਿਬ। ੩ ਯੋਗ ਦੁਆ। ਜੋਗ ਨਾਲ।

ਜੋਗਿਆ। ਯੋਗਤ ਨੂੰ। “ਕਾਈਐ ਰਾਤਿ ਇਨੰਡ ਗਵਣ ਜੋਗਿਆ।” (ਵਾਰ ਰਾਮ ੨ ਮ: ੫) ੨ ਸੰਬੋਧਨ। ਹੋ ਯੋਗਤ।

ਜੋਗਿੰਦ੍ਰ। ਯੋਗੀਆਂ ਦਾ ਇੰਦ੍ਰ, ਯੋਗਿੰਦ੍ਰ। ਯੋਗਿਰਾਜ। ੨ ਯੋਗਨਾਥ। ੩ ਸਿਵ। ੪ ਭਾਬਾ ਸ੍ਰੀਚੰਦ।

ਜੋਗਿੰਦ੍ਰਾ। ਵਿ—ਯੋਗਿੰਦ੍ਰ ਦਾ। ਯੋਗਦਾ ਦਾ। “ਦਰਸਨੁ ਭੇਖ ਕਰਹੁ ਜੋਗਿੰਦ੍ਰਾ।” (ਸਿਧਗੋਸਟਿ)

ਜੋਗਿਨੀ। ਦੇਖੋ, ਯੋਗਿਨੀ।

ਜੋਗੀ। ਸੀ। ਯੋਗਿਨ੍ਰ। ਵਿ—ਯੋਗਾਭਾਸ਼ੀ। ੨ ਸੰਗਤ—ਆਤਮਾ ਵਿਚ ਜੁੜਿਆ ਹੋਇਆ ਪੁਰੁਸ਼।

“ਐਸਾ ਜੋਗੀ ਵਡ ਭਾਗੀ ਭੋਟੇ ਮਾਇਆ ਕੇ ਬੰਧਨ ਕਾਟੇ।” (ਗੁਰੂ ਮ: ੫) “ਪਰਨਿੰਦਾ ਉਸਤਤਿ ਨਹਿ ਜਾਕੈ ਕੰਚਨ ਲੋਹ ਸਮਾਨੇ। ਰਚਖ ਸੋਗ ਤੇ ਰਹੈ ਅਤੀਤਾ ਜੋਗੀ ਤਾਹਿ ਬਖਾਨੇ।” (ਧਨਾ ਮ: ੯) ਦੇਖੋ, ਯੋਗੀ। ੩ ਯੋਗਨਾਥ ਦੇ ਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਯੋਗਭੋਜ ਧਾਰਨ ਵਾਲਾ, ਅਤੇ ਹਨਯੋਗ ਦਾ ਅਭਾਸੀ। “ਜੋਗੀ ਜੰਗਮ ਭਗਵੇ ਭੋਖ।” (ਬਸੰ ਮ: ੧) ੪ ਵਿਸਕੁੰਡ ਆਦਿ ੨੨ ਯੋਗਾਂ ਦੇ ਜਾਣਨ ਵਾਲਾ, ਜਗੀਤਸੀ। “ਥਿਤਿਵਾਚੁ ਨ ਜੋਗੀ ਜਾਣੈ ਰੁਤਿ ਮਾਹੁ ਨਾ ਕੋਈ।” (ਜਪੁ) ੫ ਵਿ—ਯੋਗਤਾ ਵਾਲੀ। ਲਾਇਕ। “ਅਸਾਂ ਦੇਖੇਜੋਗੀ ਵਸਤੁ ਨ ਕਾਈ।” (ਭਾਰੂ) ੬ ਜਿਤਨੀ। ਜਿੰਨੀ। ਜਿਵੇਂ—ਖਾਣ ਜੋਗੀ ਹੋਈ।

ਜੋਗੀਆ। ਵਿ—ਜੋਗ ਧਾਰਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਯੋਗੀ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ। ਯੋਗੀ ਦਾ। ਜਿਵੇਂ—ਜੋਗੀਆ ਭੋਖ। ੩ ਯੋਗਾਭਾਸ਼ੀ। “ਜੋਗੀ ਅੰਦਰਿ ਜੋਗੀਆ।” (ਸੁੀ ਮ: ੧) ੪ ਸੰਗਤ—ਯੋਗੀ। ੫ ਭਗਵਾਂ ਰੰਗ। ੬ ਭੈਰਵ ਰਾਟ ਦਾ ਸਾਤਵ ਰਾਗ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਗਾਧਾਰ ਵਰਜਿਤ ਹੈ, ਸਤਜ ਵਾਲੀ ਅਤੇ ਮੱਧਮ ਸੰਵਾਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਦੀ ਆਰੋਹੀ ਵਿੱਚ ਨਿਸ਼ਾਦ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ ਅਤੇ ਪੰਚਮ ਦੁਰਲਲ ਹੈ ਕੇ ਲਗਦਾ ਹੈ। ਜੋਗੀਆ ਵਿੱਚ ਰਿਸ਼ਭ ਮੱਧਮ ਅਤੇ ਪੈਂਚਤ ਮੱਧਮ ਦੀ ਸੰਗਤਿ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ।

ਜੋਗੀਆਂ ਦੇ ਬਾਰਾਂ ਪੰਥ। ਦੇਖੋ, ਵਾਰਹ ੨।

ਜੋਗੀਸਰ } ਵਿ—ਯੋਗੀਸ਼ੁਰ। ਯੋਗੀਆਂ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਧਾਨ। ੨ ਸੰਗਤ—
ਜੋਗੀਸ਼ੁਰ } ਸਿਵ, ਜੋ ਸਾਰੇ ਜੋਗੀਆਂ ਦਾ ਸੁਆਮੀ ਹੈ। “ਜੋਗੀਸਰ ਪਾਵਹਿ ਨਹੀ ਤੁਅ ਕੁਣ ਕਥਨ ਅਪਾਰ।” (ਗੁਰੂ ਰਵਿਦਾਸ) ੩ ਯੋਗਨਾਥ। ੪ ਭਾਬਾ ਸ੍ਰੀ ਚੰਦ ਜੀ।

ਜੋਗੀਟਿੰਲਾ। ਜੋਗਨਾਮ ਦੇ ਜਿਲੇ ਇੱਕ ਪਯਾਤਧਾਰਾ, ਜਿਸ ਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਉੱਚੀ ਚੋਟੀ ੨੨੪੨ ਫੁਟ ਹੈ। ਇਸ ਪੁਰ ਭਾਲਕੁੰਦਾਈ ਆਦਿ ਯੋਗੀਆਂ ਦੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਅਸਥਾਨ ਹਨ। ਇੱਥੇ ਯੋਗੀਆਂ ਨੂੰ ਆਤਮਉਪਦੇਸ਼ ਦੇਣ ਲਈ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਪਧਾਰੇ ਹਨ। ਆਪ ਦਾ ਪਵਿਤ੍ਰ ਅਸਥਾਨ ਵਿਦਰਮਾਨ ਹੈ। ਦੇਖੋ, ਭਾਲਕੁੰਦਾਈ।

ਜੋਗੁ। ਦੇਖੋ, ਜੋਗ ੪। “ਜੋਗੁ ਨ ਭਗਵੀ ਕਪੜੀ, ਜੋਗੁ ਨ ਮੇਲੇ ਵੇਸਿ। ਨਾਨਕ ਘਰਿ ਬੈਠਿਆ ਜੋਗੁ ਪਾਈਐ ਸਤਿਗੁਰ ਕੈ ਉਪਦੇਸਿ।” (ਸਵਾ ਮ: ੩) ੨ ਵਿ—ਯੋਗਤ। ਲਾਇਕ। “ਮੈਨੇ ਜੋਗੁ ਕੀਤੇਈ।” (ਮੁੰਦਾਵਈ ਮ: ੫) “ਆਪਹਿ ਕਰਨੈਜੋਗੁ।” (ਬਾਵਨ)

ਜੋਗੇਸੁਰ। ਸੰਗਤ—ਯੋਗੇਸ਼ੁਰ। ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ। ੨ ਸਿਵ। ੩ ਦੇਖੋ, ਜੋਗਿੰਦ੍ਰ ਅਤੇ ਜੋਗੀਸ਼ੁਰ।

ਜੋਗੇਨ। ਤ੍ਰਿਤੀਯਾ। ਯੋਗੇਨ। ਯੋਗ ਕਰਕੇ। “ਜੋਗੇਨ ਕਿੰ, ਜਗੇਨ ਕਿੰ?” (ਗੁਜ ਜੈਦੇਵ)

ਜੋਗਤ। ਦੇਖੋ, ਯੋਗਤ।

ਜੋਜ। ਦੇਖੋ, ਯੋਜਨ ਅਤੇ ਯੋਜਯ।

ਜੋਜਨ। ਸੰਗਤ—ਚਾਰ ਯੋਗ ਪ੍ਰਮਾਣ। ਦੇਖੋ, ਯੋਜਨ ਸ਼ਬਦ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦੇਖੋ, ਗੀਤਾ ੪: ੬, ੮: ੩੨।

ਦਾ ਪੂਰਾ ਨਿਰਣਾ. "ਬਾਹਰ ਜੋਸਨ ਫੜੂ ਚਲੈਬਾ." (ਧਨਾ ਨਾਮਦੇਵ) ਦੇਖੇ, ਫੜੂ.

ਜੋਸਨ ਗੰਧਾਰੀ. ਜੋਸਨ ਗੰਧਾ. ਦੇਖੇ, ਸਤਜਵਤੀ.

ਜੋਸਾ. ਇੱਕ ਰਾਜਪੁਤ ਗੋਤ। ੨ ਦੇਖੇ, ਜੋਸਾ.

ਜੋਜਿਤ. ਵਿ—ਜੋ (ਵਿਸਤ੍ਰੀ) ਜਿਤ (ਜਿੱਤਿਆ ਹੋਇਆ). ਵਿਸਤ੍ਰੀ ਤੋਂ ਜੋ ਜਿੱਤਿਆ ਗਿਆ ਹੈ. "ਜੋਜਿਤ ਜਗ ਆਪਨ ਨ ਭਰੀਐ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ਬਖ) ੨ ਸੀ. ਯੋਜਿਤ. ਜੋਤਿਆ ਹੋਇਆ. ਜੋਤਿਆ ਹੋਇਆ.

ਜੋਤ

ਜੋਟ

ਜੋਟਾ } ਸੀ. ਯੋਟਕ. ਸੰਗਤਾ—ਜੋਤਾ. ਜੋਤੀ। ੨ ਸਾਥੀ. ਸੰਗੀ. ਜੋਟੀ }

ਜੋਟੀਆਂ ਦੇ ਸ਼ਬਦ. ਸੰਗਤਾ—ਉਹ ਸ਼ਬਦ, ਜੋ ਦੇ ਮੰਡਲੀਆਂ ਕਰਕੇ ਪੜ੍ਹੇ ਜਾਣ. ਜਿਸ ਤੁਕ ਨੂੰ ਇੱਕ ਮੰਡਲੀ ਕਾਢੇ, ਉਸੇ ਨੂੰ ਦੂਜੀ ਟੋਲੀ ਦੁਹਰਾਏ. ਇਸ ਧਾਰਣਾ ਅਤੇ ਰੀਤਿ ਦੇ ਅਰੰਭਕ ਭਾਸ਼ਾ ਬੁੱਢਾ ਜੀ ਸਨ.

ਜੋਤ. ਸੀ. ਜੋਤਿ. ਸੰਗਤਾ—ਪ੍ਰਕਾਸ਼. ਚਮਕ. ਤੇਜ਼। ੨ ਵਿ—ਯੋਕ੍ਤ੍ਰਿਤ. ਜੋਤਿਆ ਹੋਇਆ. "ਜੋਸੇ ਬਿਬਖ ਜੋਤੀ ਜੋਤ." (ਕੇਦਾ ਮ: ੫) ਜੋਸੇ ਕ੍ਰਿਸ (ਬੈਲ) ਯੰਤ੍ਰ ਵਿੱਚ ਜੋਤਿਆ ਹੋਇਆ। ੩ ਸੰਗਤਾ—ਜੋਤਣ ਦੀ ਚੰਸੀ. ਸੀ. ਯੋਤ੍ਰ.

ਜੋਤਸ } ਸੀ. ਜੋਤਿਸ-ਜੋਤਿਸੀ. ਯਯੋਜਿਥਿਨ੍ਹ. ਜਯੋਤਿਸਵਿਦਾ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਜਾਣਨ ਵਾਲਾ. Astrologer. ਦੇਖੇ, ਜੋਤਸ } ਜੋਤਿਸ. "ਪਤਿ ਪਤਿ ਪਤਿਤ ਜੋਤਕੀ ਵਾਦ ਕਰਹਿ ਜੋਤਕੀ } ਵੀਚਾਰ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੩)

ਜੋਤਣਾ } ਵਿ—ਯੋਕ੍ਤ੍ਰਿਤ (ਜੋਤ) ਲਾਉਣੀ. ਜੋਤਨਾ. "ਹਲ ਜੋਤੈ ਜੋਤਨਾ } ਉਦਯੁ ਕਰੈ." (ਗਉ ਮ: ੪)

ਜੋਤਵਿਕਾਸ. ਦੇਖੇ, ਨੰਦਲਾਲ ਭਾਈ। ੨ ਆਤਮਕਾਨ.

ਜੋਤਿ. ਸੀ. ਜੋਤਿ (ਯਯੋਜਿਥਿਨ੍ਹ) ਸੰਗਤਾ—ਚਮਕ. ਪ੍ਰਕਾਸ਼. ਚੌਸ਼ਨੀ. "ਨਾ ਸੁਰਜ ਚੰਦ ਨ ਜੋਤਿ ਅਪਾਰ." (ਕੁਜ ਅ: ਮ: ੧) ੨ ਚਮਤਕਾਰੀ ਬੁੱਧਿ. "ਜਾਣਹੁ ਜੋਤਿ, ਨ ਪੁਛਹੁ ਜਾਤੀ." (ਆਸਾ ਮ: ੧) ੩ ਅਗਨਿ. "ਜੋਤਿ ਸ਼ਾਂਤਿ ਜਿਮਿ ਵਾਰਿ ਕਰ." (ਸਲੋਹ) ੪ ਸੂਰਜ, ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਅਤੇ ਨਛਤ੍ਰ। ੫ ਪਰਮਾਤਮਾ. ਵਾਹਗੁਰੂ. "ਸਭ ਮਹਿ ਜੋਤਿ ਜੋਤਿ ਹੈ ਸੋਇ." (ਸੋਹਿਲਾ) ੬ ਆਤਮਿਕ ਚੌਸ਼ਨੀ. ਸੁਹਾਨੀ ਚੌਸ਼ਨੀ. (ਪ੍ਰਭਾ ਕਬੀਰ) "ਪੂਰਨ ਜੋਤਿ ਜਗੈ ਘਟ ਮੇ." (ਰਬ ਸਵੈਯੇ) ੭ ਚਾਂਦਨੀ. ਚੰਦ੍ਰਿਕਾ। ੮ ਨੇਤ੍ਰਾਂ ਦੀ ਚੌਸ਼ਨੀ. "ਨੈਨਨ ਜੋਤਿ ਗਈ ਘਟਕੈ." (ਗੁਪ੍ਰਸੁ)

ਜੋਤਿਸ. ਸੀ. ਜੋਤਿਸ. ਸੰਗਤਾ—ਜੋਤਿਸਰੂਪ ਸੂਰਜ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਨਛਤ੍ਰ ਆਦਿ ਦੀ ਭਾਲ ਅਤੇ ਵਿੱਚ ਦਾ ਕਾਨਨ ਜਿਸ ਵਿਦਾ ਤੋਂ ਹੋਵੇ. Astronomy। ੨ ਟਿਲਮੇ ਨਰੂਮ. ਕੁਹਾਂ ਦੇ ਸੁਭ ਅਸੁਭ ਵਲ ਦੱਸਣ ਦੀ ਵਿਦਾ Astrology. ਜੋਤਿਸ, ਵੇਦ ਦੇ ਛੀ ਅੰਗਾਂ ਵਿੱਚ ਹੈ, ਇਸ ਤੋਂ ਯਕਤ ਆਦਿ ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਸੁਭ ਅਸੁਭ ਵੇਲਾ ਵੇਖਿਆ

ਜਾਂਦਾ ਹੈ.

ਜੋਤਿਸਰੂਪ } ਸੰਗਤਾ—ਜੋਤਿਸਰੂਪ ਕਰਤਾਰ. ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਰੂਪ
ਜੋਤਿਸਰੂਪੀ } ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ "ਜੋਤਿਸਰੂਪ ਸਦਾ ਸੁਖਦਾਤਾ." (ਮਾਰੂ
ਜੋਤਿਸਰੂਪ } ਸੋਲਹੇ ਮ: ੧) "ਜੋਤਿਸਰੂਪੀ ਸਭ ਜਗ ਮਉਲੇ." (ਮਾਰੂ
ਜੋਤਿਸਰੂਪੀ } ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫) "ਨਵ ਖੰਡ ਮਹਿ ਜੋਤਿਸਰੂਪੀ
ਚਹਿਓ ਭਰਿ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੫ ਕੇ)

ਜੋਤਿਕ. ਦੇਖੇ, ਜੋਤਿਸ. "ਜੋਤਿਕ ਜਾਨਹਿ, ਬਹੁ ਬਹੁ ਬਿਆਕਰਨਾ." (ਆਸਾ ਕਬੀਰ)

ਜੋਤਿਕੀ. ਦੇਖੇ, ਜੋਤਸੀ.

ਜੋਤਿਜੁਤ. ਵਿ—ਜੋਤਿਤ ਯੁਕ੍ਤ੍ਰ. ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸਹਿਤ.

ਜੋਤਿਮੀਤ੍ਰ. ਜੋਤਿਸਰੂਪ ਵਾਹਗੁਰੂ ਦੇ ਮਹਾਮੰਤ੍ਰ ਵਿੱਚ. ਸਤਿਨਾਮ—ਵਾਹਗੁਰੂ ਵਿੱਚ. "ਜੋਤਿਮੀਤ੍ਰ ਮਨੁ ਅਸਥਿਰੁ ਕਰੈ." (ਭੈਰ ਅ: ਕਬੀਰ)

ਜੋਤਿਰਲਿੰਗ. ਸੀ. ਯਯੋਜਿਥਿਨ੍ਹ. ਸੰਗਤਾ—ਸਿਵਪੁਰਾਣ ਅਨੁਸਾਰ ਇੱਕ ਕਾਲਾਗਨਿ ਸੋਹਾ ਤੇਜਵਾਨ ਲਿੰਗ, ਜੋ ਕੁਹਾ ਵਿਸਨੁ ਦਾ ਅਭਿਮਾਨ ਦੂਰ ਕਰਨ ਲਈ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਅਤੇ ਜਿਸ ਦਾ ਅੰਤ ਦੇਵੇਂ ਨਾ ਨੈ ਸਕੇ। ੨ ਵੇਦਨਾਭਾਸ਼ਾਤਮ ਅਨੁਸਾਰ ਸਿਵ ਦੇ ਭਾਰਾਂ ਲਿੰਗਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤਾ. ਦੇਖੇ, ਦੁਆਦਸ ਸਿਲਾ.

ਜੋਤਿਰੂਪ. ਦੇਖੇ, ਜੋਤਿਸਰੂਪ ੧. "ਜੋਤਿਰੂਪ ਹਰਿ ਆਪਿ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੫ ਕੇ)

ਜੋਤੀ. ਦੇਖੇ, ਜੋਤਿ। ੨ ਦੇਹ ਨੂੰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦੇਣ ਵਾਲਾ. ਜੀਵਾਤਮਾ. "ਸਭ ਭੇਰੀ ਜੋਤਿ ਜੋਤੀ ਵਿਚਿ ਵਰਤਹਿ." (ਮ: ੪ ਵਾਰ ਕਾਨ) ੩ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ. ਕਰਤਾਰ. "ਤਿਉ ਜੋਤੀ ਸੀਕਿ ਜੋਤਿ ਸਮਾਨਾ." (ਲੁਖਮਨੀ) ੪ ਆਤਮਵਿਦਾ. ਕਾਨਪ੍ਰਕਾਸ਼. "ਜੋਤੀ ਹੁ ਪ੍ਰਭੁ ਨਾਪਦ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੩) ੫ ਦੇਖੇ, ਜਾਤਿ ੨.

ਜੋਤੀਸਰ. ਜਿਲਾ ਕਰਨਾਲ, ਬਨੇਸਰ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਕੋਹ ਪੱਛਮ ਇੱਕ ਤਾਲ, ਜਿੱਥੇ ਕੋਰਵ ਪਾਛਵਾਂ ਦੇ ਯੁੱਧ ਦੇ ਆਰੰਭ ਵਿੱਚ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਨੇ ਅਰਜੁਨ ਨੂੰ ਗੀਤਾ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਕੀਤਾ. ਇਸ ਘਟਨਾ ਦੀ ਯਾਦਗਾਰ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਧਰਮਪ੍ਰੇਮੀਆਂ ਨੇ ਕੁਰੁਭੇਰ ਤਾਲ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਆਲੀਸ਼ਾਨ ਗੀਤਾਵਨ ਭਟਵਾਇਆ ਹੈ. ਇੱਥੇ ਸ੍ਰੀ ਕੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਅਤੇ ਸ੍ਰੀ ਕੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਭੀ ਪਧਾਰੇ ਹਨ. ਰੋਲਯੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਕੁਰੁਭੇਰ ਤੋਂ ਇਹ ਥਾਂ ਛੀ ਮੀਲ ਪੱਛਮ, ਪਹੋਂਦੇ ਵਾਲੀ ਸੜਕ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਹੈ. ਦੇਖੇ, ਬਨੇਸਰ ਦਾ ਯੰਗ ੨.

ਜੋਤੀ ਸਰੂਪ. ਸੰਗਤਾ—ਜੋਤਿ: ਸਰੂਪ. ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਰੂਪ ਕਰਤਾਰ। ੨ ਸਰਹਿੰਦ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਕੁਰਦਾਰਾ, ਜਿੱਥੇ ਮਾਤਾ ਕੁਸਰੀ ਜੀ ਅਤੇ ਦੋਹਾਂ ਛੋਟੇ ਸਹਿਬਜ਼ਾਦਿਆਂ ਦਾ ਸਸਕਾਰ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਦੇਖੇ, ਸਰਹਿੰਦ ਅਤੇ ਵਤੇਗੁ.

ਜੋਤੀਜੋਤਿ. ਸੰਗਤਾ—ਜੋਤਿ ਨੂੰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਕਰਤਾਰ. ਸੂਰਜ ਅਗਨਿ ਆਦਿ ਜੋ ਚਮਤਕਾਰੀ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਚੌਸ਼ਨ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ. "ਜੋਤੀਜੋਤਿ ਮਿਨਿ, ਜੋਤਿ ਸਮਾਣੀ." (ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ)

ਮ: ੪) ੭ ਵਿ—ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ. “ਜੋਤੀਜੋਤਿ ਮਿਲੈ ਭਗਵਾਨ.”
(ਆਸਾ ਅ: ਮ: ੩)

ਜੋਤੀ ਜੋਤਿ ਸਮਾਉਣਾ. ਖ੍ਰਿ—ਜੋਤਿ (ਕਰਤਾਰ) ਵਿੱਚ ਜੋਤਿ ਦਾ ਸਮਾਉਣਾ. ਬ੍ਰਹਮ ਵਿੱਚ ਜੀਵਾਤਮਾ ਦਾ ਨੈ ਹੋਣਾ. “ਜੋਤੀਜੋਤਿ ਸਮਾਨੀ.” (ਸੋਰ ਨਾਮਦੇਵ) ੭ ਦਸ ਗੁਰਾਂ ਦਾ ਦੇਹ ਤਤਕਾਲੇ ਆਪਣੇ ਮੂਲ ਕਰਤਾਰ ਵਿੱਚ ਲੀਨ ਹੋਣਾ. ਚੋਲਾ ਛੱਡਣਾ. ਦੇਹ ਤਤਕਾਲੇ.

ਜੋਤੀਮਾਲੀ. ਸੰਕੜਾ—ਅੰਬੁਮਾਲੀ. ਸੂਰਜ.

ਜੋਤਰੀ. ਸੰ. ਯਥੋਤਿਯਾ—ਜੋਤਿਸ਼ਮੰਤ. ਵਿ—ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਵਾਨ. ਚੈਲਨ.

“ਜੇਨ ਕਲਾ ਸਸਿ ਸੁਰ ਨਖਰੁ ਜੋਤਰੀ.” (ਸਹਸ ਮ: ੫)

ਜੋਦਰੀ } ਦੇਖੋ, ਜੁਹਾ ੭ ਭਾਵ—ਭੋਨਤੀ. ਪੁਰਖਾ. “ਮੋਹਨ,
ਜੋਦਰੀਆ } ਅਭਿ ਆਵਹੁ ਕਰਹੁ ਜੋਦਰੀਆ.” (ਸਾਹ ਮ: ੫)
ਜੋਦਰੀ } “ਗੁਰ ਆਯੋ ਕਰਿ ਜੋਦਰੀ.” (ਗਉ ਅ: ਮ: ੪).
ਜੋਦਰੀਆ }

ਜੋਧ. ਸੰ. ਸੰਗਤ—ਯੋਧਾ. “ਕਵਨ ਜੋਧ ਜੋ ਕਾਲ ਸੰਘਾਰੈ.”
(ਸਿਧਗੋਸਟਿ) ੭ ਖਹਿਰੇ ਗੋਰ ਦਾ ਇੱਕ ਜੱਟ, ਜੋ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਦਾ ਪਰਮ ਭਰਤ ਸੀ। ੩ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਦਾ ਨਾਂਗਰੀ। ੪ ਇੱਕ ਬ੍ਰਾਹਮਣ, ਜੋ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਦਾ ਸਿੱਖ ਹੈ ਕੋ ਆਤਮਗਾਨ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ। ੫ ਦੇਖੋ, ਜੋਧਰਾਯ। ੬ ਦੇਖੋ, ਧੁਨੀ (ਕ) ੭ ਦਸਮੇਸ਼ ਦਾ ਸੇਵਕ ਇੱਕ ਮਸੰਦ, ਜੋ ਕੋਟਕਮਾਲ ਦਾ ਵਸਨੀਕ ਸੀ. ਮਸੰਦਾਂ ਨੂੰ ਵੰਡ ਦੇਣ ਸਮੇਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਮੁਆਫ਼ ਕੀਤਾ। ੮ ਰਾਜਪੂਤਾਂ ਦਾ ਇੱਕ ਗੋਤ। ੯ ਭਿੰਡ. ਪੁਤ੍ਰ. ਭੋਟਾ। ੧੦ ਕੁਦਿਆਨੇ ਤੋਂ ੧੧ ਕੰਧ ਪੁਰ ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਇਸ ਥਾਂ ਦਸਮੇਸ਼ ਆਲਮਗੀਰ ਪਿੰਡ ਤੋਂ ਚੱਲਕੇ ਗੁਰ ਸਮਾ ਵਿਦਾਸੇ ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਆਲਮਗੀਰ ੩.

ਜੋਧਸ਼ਾਹ. ਦੇਖੋ, ਜੋਧ ਰਾਇ.

ਜੋਧਪੁਰ. ਰਾਜਪੂਤਾਨੇ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਰਿਆਸਤ, ਜਿਸ ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਨਗਰ ਜੋਧ ਰਾਜਪੂਰ ਨੇ ਸੰਮਤ ੧੫੧੫ ਵਿੱਚ ਵਸਾਇਆ. ਇਹ ਦਿੱਲੀ ਤੋਂ ੩੩੭ ਮੀਲ ਹੈ.

ਜੋਧਬਾਈ. ਸ਼ਾਹਜਹਾਂ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦੀ ਮਾਂ, ਇਹ ਜਹਾਂਗੀਰ ਦੇ ੧੫ਵੇਂ ਸਨ ਜਲੂਸੀ ਵਿੱਚ ਮੋਈ. ਦੇਖੋ, ਸ਼ਾਹਜਹਾਂ.

ਜੋਧਰਾਇ } ਯਲੀਵਾਲ ਗੋਤ ਦਾ ਪੁਰਾਪੀ ਮਹਰ
ਜੋਧਰਾਯ ਅਬਵਾ ਰਾਯਜੋਧ } ਮਿੱਠਾ ਮਹਾਨ ਯੋਧਾ ਸੀ. ਉਸ ਦੀ
ਚੌਥੀ ਪੀੜ੍ਹੀ ਕਾਂਗੜ ਅਤੇ ਦਿੱਲੀ ਦਾ ਸਰਦਾਰ ਜੋਧਰਾਯ ਹੋਇਆ.
ਇਸ ਨੇ ਆਪਣੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਤੋਂ (ਜੋ ਸਿੱਖਪੁਤ੍ਰੀ ਸੀ) ਸ੍ਰੀ
ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ ਸਿੱਖੀ ਧਾਰਨ ਕੀਤੀ. ਇਸ ਪਾਸ
੫੦੦ ਸਵਾਰ ਹਥ ਵੇਲੇ ਮੁਸੱਲਾ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ. ਜੋਧਰਾਯ ਨੇ ਗੁਰੂਸਰ
ਇਸ ਦੀ ਪੁਤ੍ਰੀ ਅਕਬਰ ਨੇ ਵਿਆਹੀ ਅਤੇ ਮਹਰ ਦਾ ਪਿਤਾਭ ਵਿੱਤਾ ਅਰਥਾਤ
ਪਰਤਨਾ ਜਾਗੀਰ ਵਿੱਚ ਬਸਾਇਆ. ਮਹਰ ਮਿੱਠੇ ਦੀ ਚੰਡ ਦੇ ਯਲੀਵਾਲ ਜੱਟ
“ਮੀਠੇ” ਸਦਾਉਂਦੇ ਹਨ.

ਦੇ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਆਪਣੀ ਫੌਜ ਸਮੇਤ ਰਾਹੀ ਸਹਾਇਤਾ ਕੀਤੀ. ਇਸ ਦੇ ਪੋਤੇ ਜਮੀਰ ਅਤੇ ਲਖਮੀਰ (ਲਖਗੀਰ) ਨੇ ਸੰਮਤ ੧੭੬੨ ਵਿੱਚ ਕਲਗੀਧਰ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਪਿੰਡ ਵਭੇ ਪੁੰਮ ਨਾਲ ਚਿਰ ਤੀਕ ਠਹਿਰਾਇਆ. ਜਿਸ ਥਾਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨੇ ਨਿਵਾਸ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਉਸ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਦਾ ਨਾਮ “ਲੋਹਗੜ੍ਹ” ਹੈ. ਜੋਧਰਾਯ ਦੀ ਵੰਸ਼ਾਵਲੀ ਇਉਂ ਹੈ:—

ਮਿੱਠਾ ਮਹਰ

।

ਚੈਨਬੋਗ

।

ਉਮਰਬਾਹ

।

ਜੋਧਰਾਯ

।

ਭੱਤਾ

।

ਸਮੀਰ, ਲਖਮੀਰ ਅਤੇ ਤਖ਼ਤਮੱਲ.

ਜੋਧਾ. ਸੰ. ਯੋਧਾ—ਯੋਧਾ. ਯੁੱਧ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਵੀਰ. ਸੂਰਮਾ।
੭ ਧੁੰਟਾ ਗੋਤ ਦਾ ਇੱਕ ਪ੍ਰੇਮੀ, ਜੋ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਦਾ ਸਿੱਖ ਸੀ.
ਇਸ ਨੇ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਬਣਨ ਸਮੇਂ ਵਭੀ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ। ੩ ਰੁਨਸਪੁਰ ਦਾ
ਵਸਨੀਕ ਇੱਕ ਮਸੰਦ, ਜੋ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਦਾ ਸੇਵਕ ਸੀ.
ਜੋਧਾਂਤਕ. ਸੰਕੜਾ—ਯੋਧਾ ਦਾ ਅੰਤ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਖਤਕ ਅਤੇ
ਤੀਰ. (ਸਨਾਮ)

ਜੋਧਾਬਾਈ. ਜੋਧਪੁਰ ਦੇ ਰਾਣਾ ਮਾਲਦੇਵ ਦੀ ਪੁਤ੍ਰੀ, ਜਿਸ ਦਾ
ਵਿਆਹ ਅਕਬਰ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨਾਲ ਸਨ ੧੫੬੯ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ।
੭ ਜੋਧਪੁਰਪਤਿ ਉਦਯ ਸਿੰਘ ਦੀ ਪੁਤ੍ਰੀ ਫ਼ਾਲਮਤੀ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਅਨੇਕ
ਲੇਖਕਾਂ ਨੇ ਜੋਧਾਬਾਈ ਨਿਖਿਆ ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਵਿਆਹ ਸਨ ੧੫੮੫
ਵਿੱਚ ਜਹਾਂਗੀਰ ਨਾਲ ਹੋਇਆ. ਇਸ ਦੇ ਕਰਤਾਬ ਤੋਂ ਸ਼ਾਹਜਹਾਂ ਜਨਮਿਆ
ਸੀ.

ਜੋਧੀ. ਸੰ. ਗੋਬਿੰਦ. ਵਿ—ਯੁੱਧ ਕਰਤਾ. ਲੜਾਕਾ.

ਜੋਧੈ ਵੀਰੋ ਪੁਰਬਾਈ ਕੀ ਧੁਨੀ. ਦੇਖੋ, ਧੁਨੀ (ਕ)

ਜੋਨ. ਦੇਖੋ, ਜੋਨਿ। ੭ ਦੇਖੋ, ਜੋਨ। ੮ ਜੋਨੁ ਚਰਾਈ. ਜੌਤਸੂ.
ਚਾਂਦਨੀ. ਚੰਦ੍ਰਿਕਾ.

ਜੋਨਿ. ਸੰ. ਯੋਨਿ. ਸੰਕੜਾ—ਜਨਮ. ਉਤਪੱਤਿ. “ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ
ਪਰਮੇਸੁਰ ਜੋਨਿ ਨ ਆਵਈ.” (ਵਾਹ ਮਾਥੂ ੭ ਮ: ੫) ੭ ਭਗ।
੩ ਭਰਤ. “ਜੋਨਿ ਛਾਤ ਜਉ ਜਗ ਮਹਿ ਆਇਆ.” (ਗਉ
ਕਬੀਰ) ੪ ਕਾਰਣ. ਸਬਬ। ੫ ਜੀਵਾਂ ਦੀ ਆਕਰ ਜੀਵਾਂ ਦੀ
ਖਾਨਿ.

ਜੋਨਿਸਿਲਾ. ਸੰ. ਯੋਨਿਸਿਲਾ. ਸੰਕੜਾ—ਯਮਾਖੜਾ. ਸਤੀ ਦੇਵੀ
ਦਾ ਯੋਨਿਪੀਠ, ਜੋ ਆਸਾਮ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਹੈ. “ਜਿਹ ਨਰ ਕੋ ਧਨਵਾਨ

ਤਕਾਵੈ। ਜੋਨਿਸਿਲਾ ਮਹਿ ਤਾਹਿ ਫਸਾਵੈ।" (ਚਰਿਤ੍ਰ ੨੬੬)
ਯੋਨਿ ਦੇ ਆਕਾਰ ਦਾ ਇੱਕ ਛਿਦ੍ਰ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚਲੀਂ ਫੁਰਕਣ ਤੋਂ
ਲੋਕ ਪੁਨਰਜਨਮ ਦਾ ਅਭਾਵ ਮੰਨਦੇ ਹਨ। ਮੰਦਿਰ ਦੇ ਪੁਜਾਰੀ ਪੰਡੇ
ਕੋਈ ਅਜੇਹੀ ਜੁਗਤਿ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜਿਸ ਨੂੰ ਚਾਹੁਣ ਉਸ ਨੂੰ
ਸੁਰਾਮ ਵਿੱਚ ਫਸਾ ਦਿੰਦੇ ਹਨ, ਫੇਰ ਬਹੁਤ ਧਨ ਲੈਕੇ ਲੰਘਾਉਂਦੇ
ਹਨ।

ਜੋਨੀ. ਦੇਖੋ, ਜੋਨਿ. "ਸੋ ਮੁਖ ਜਲਉ ਸਿਤੁ ਕਹਹਿ ਠਾਕੁਰੁ ਜੋਨੀ." (ਭੈਰ ਮ: ੫) ੨ ਕਾਰਣਰੂਪ. "ਜੋਨੀ ਅਕੁਲ ਨਿਰੰਜਨ ਭਾਇਆ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੧)

ਜੋਨੀਬਾਟ. ਸੰਗਤਾ—ਚੋਰਾਸੀ ਯੋਨਿ ਦਾ ਮਾਰਕ. ਚੋਰਾਸੀ ਦਾ
ਕੋਡਾ. "ਬਹੁਰਿ ਨ ਆਵੈ ਜੋਨੀਬਾਟ." (ਭੈਰ ਕਬੀਰ)

ਜੋਨੀਆਟ. ਦੇਖੋ, ਮਾਟ ੨.

ਜੋਫ. ਅ. ੨ ਜੁਅਫ. ਸੰਗਤਾ—ਕਮਰੋਰੀ। ੨ ਸੁਸਤੀ। ੩ ਭੁਥਾਪਾ
ਜੋਬਨ. ਸੰ. ਯੋਵਨ. ਸੰਗਤਾ—ਯੁਵਾ ਅਵਸਥਾ. ਜਵਾਨੀ. "ਜੋਬਨ ਧਨ
ਪੁਰਤਾ ਕੈ ਮਦ ਮੈ ਅਹਿ ਨਿਸਿ ਰਹੈ ਦਿਵਾਨਾ." (ਧਨਾ
ਮ: ੯)

ਜੋਬਨ ਬਹਿਕੁਮ. ਦੇਖੋ, ਬਹਿਕੁਮ.

ਜੋਬਨ ਬਾਲਤੀ. ਵਿ—ਯੁਵਾ ਅਵਸਥਾ ਵਾਲੀ. "ਮੁੰਧ ਜੋਬਨ
ਬਾਲਤੀਏ." (ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ੧)

ਜੋਬਨਬਾਲਾ. ਵਿ—ਯੁਵਾ ਅਵਸਥਾ ਵਾਲਾ. "ਪਿਰੁ ਰਲੀਆਲਾ
ਜੋਬਨਬਾਲਾ." (ਧਨਾ ਛੰਤ ਮ: ੧)

ਜੋਬਨਬਾਰਿ. ਵਿ—ਯੁਵਾ ਅਵਸਥਾ ਵਾਲੀ.

ਜੋਬਨਬੰਤ. ਵਿ. ਯੋਵਨਬੰਤ. ਜਵਾਨੀ ਵਾਲਾ. "ਜੋਬਨਬੰਤ ਅਚਾਰ
ਕੁਲੀਨਾ." (ਕਉ ਅ: ਮ: ੫)

ਜੋਬਨਬੰਤਕ. ਸੰਗਤਾ—ਯੋਵਨ ਦਾ ਅੰਤ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਭੁਥਾਪਾ,
ਉਸ ਦਾ ਅੰਤ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਅਮ੍ਰਿਤ. (ਸਨਾਮ)

ਜੋਬਨਾਰਿ. ਵਿ—ਯੁਵਾ ਅਵਸਥਾ ਵਾਲੀ. "ਮਹਾਰੂਪਵੰਤੀ ਮਹਾ
ਜੋਬਨਾਰਿ." (ਗਰਾਨ) ੨ ਸੰਗਤਾ—ਜਵਾ. ਭੁਥਾਪਾ, ਜੋ ਯੋਵਨ ਦਾ
ਅਹਿ (ਵੈਰੀ) ਹੈ. (ਸਨਾਮ)

ਜੋਬਨਿ. ਸੰਗਤਾ—ਯੋਵਨ. ਯੁਵਾ ਅਵਸਥਾ. ਜਵਾਨੀ. "ਜਬ ਨਰੁ
ਜੋਬਨਿ ਸਾਸੁ ਹੈ." (ਸੁੀ ਮ: ੪ ਵਣਜਾਰਾ) ੨ ਫਿ. ਵਿ—ਯੋਵਨ
ਕਰਕੇ. ਯੁਵਾ ਅਵਸਥਾ ਸੇ। ੩ ਜੁਆਨੀ ਦੇ.

ਜੋਬਨੁ. ਦੇਖੋ, ਜੋਬਨ. "ਜੋਬਨੁ ਘਟੈ ਜਗੁਆ ਜਿਣੈ." (ਸੁੀ ਮ: ੧
ਪਹਰੇ)

ਜੋਮ. ਅ. ੧ ਜੁਅਮ. ਸੰਗਤਾ—ਉਮੰਗ. ਉਤਸਾਹ। ੨ ਅਮੋਭ.
ਅਹੰਕਾਰ। ੩ ਜੋਬ.

ਜੋਯ. ਦੇਖੋ, ਜੋਇ.

ਜੋਰ ਅਥਵਾ ਜੋਰੁ. ਸੰਗਤਾ—ਜੋੜ. ਮਿਲਾਪ. "ਤੂਟਤ ਨਹੀ ਜੋਰ." (ਭਾਨ ਮ: ੫) "ਰੇ ਮਨ ਮੇਰੇ ਤੂੰ ਹਰਿ ਸਿਉ ਜੋਰੁ." (ਕਉ ਅ: ਮ: ੫) ੨ ਭਾ ੨ ਜੋਰ. ਸੰਗਤਾ—ਬਲ. "ਜੋਰੁ ਰੁਲਮ ਫੂਲਹਿ ਘਟੈ."

(ਭਾਵਨ) ੩ ਦੇਖੋ, ਜੋਰਿ.

ਜੋਰਨ] ਫਿ—ਜੋਤਨਾ. ਜਮਾ ਕਰਨਾ. "ਧਨ ਜੋਰਨ ਕਉ ਧਾਇਆ." (ਜੋਰਨਾ) (ਸੋਰ ਮ: ੯) ੨ ਮਿਲਾਉਣਾ. ਇਕੱਠਾ ਕਰਨਾ.

ਜੋਰਾ. ਸੰਗਤਾ—ਜੋਤਾ. ਦੇ ਪਦਾਰਥ। ੨ ਜੂਤਾ। ੩ ਪੋਸ਼ਾਕ. "ਜੋਰਾ
ਏਕ ਬਨਾਵਤ ਭਏ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧੨੨) ੪ ਜੋਰੂਆਂ ਦਾ. ਔਰਤਾਂ
ਦਾ. "ਮਨਮੁਖਾਂ ਦੇ ਸਿਰਿ ਜੋਰਾ ਅਮਰ ਹੈ." (ਮ: ੪ ਵਾਰ ਗਉ
੧)

ਜੋਰਾਵਰ. ਭਾ ੨ ਵਿ—ਜੋਰ ਵਾਲਾ. ਬਲੀ. ਜੋਰ—ਆਵਰ,
ਜੋਰਾਵਰਸਿੰਘ ਬਾਬਾ. ਈ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਸੁਪੁਤ੍ਰ, ਜੋ
ਮੱਘਰ ਸੁਦੀ ੩ ਸੰਮਤ ੧੭੫੩ ਨੂੰ ਮਾਤਾ ਜੀਤੋ ਜੀ ਦੇ ਉਦਰ ਤੋਂ
ਅਨੰਦਪੁਰ ਜਨਮੇ ਅਤੇ ੧੩ ਪੋਹ ਸੰਮਤ ੧੭੬੧ ਨੂੰ ਸੂਬਾ ਬਜ਼ੀਰਖਾਂ
ਦੇ ਹੁਕਮ ਨਾਲ ਸਰਹਿੰਦ ਵਿੱਚ ਕਤਲ ਕੀਤੇ ਗਏ। ਕਈ ਲੇਖਕਾਂ
ਨੇ ਕਿਸੇ ਦੀ ਵੀਰਵਾਦ ਵਿੱਚ ਚਿਣਾਏ ਜਾਣਾ ਨਿਖਿਆ ਹੈ, ਜੋ ਸਹੀ
ਨਹੀਂ.

ਜੋਰੀਏ ਅਸਥਾਨ ਦਾ ਨਾਮ ਫਤੇਹਗੜ੍ਹ ਅਤੇ ਸਲਕਾਰ ਦੀ ਥਾਂ
ਜੋਤੀਸਰੂਪ ਬਰਕੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ.

ਜੋਰਿ. ਜੋਤੀ. ਜੋਤਾ. "ਪਾਈ ਜੋਰਿ ਬਾਤ ਟਿਕ ਕੀਨੀ." (ਆਸਾ
ਕਬੀਰ) ਏਕਤਾ ਦੀ ਬਾਤ ਪਾਏਕਾ ਦੀ ਜੋਤੀ ਹੈ. "ਜੋਰਿ ਸੁ ਦੰਪਤਿ ਹੈ
ਕਰ ਕੁਜਤ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ਨਰ ਮਦੀਨ ਦੀ ਜੋਤੀ ਭੜ ਕੇ ਚੁਕਦੇ ਹਨ।
੨ ਫਿ. ਵਿ—ਜੋੜਕੇ. ਜੋੜ੍ਹਹਿ ਕਰਕੇ. "ਜੋਰਿ ਜੋਰਿ ਧਨ ਕੀਆ." (ਜੋਰ ਕਬੀਰ) ੩ ਮਿਲਾਕੇ. "ਗੁਰ ਕੀ ਸਰਣਿ ਰਹਉ ਕਰ ਜੋਰਿ." (ਕੋਡ ਮ: ੫) ਹੋਂਦ ਜੋੜਕੇ. "ਤਕਗਹਿ" ਤੀਰ ਨਿਸ਼ਾਨੇ ਜੋਰਿ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੪ ਜੋਰ ਨਾਲ. ਬਲ ਸੇ. "ਜੋਰਿ ਫਨੀ ਚੰਦਵਾਲਿ." (ਵਾਰ
ਆਸਾ)

ਜੋਰਿਓ] ਜੋਤਿਆ. ਮਿਲਾਇਆ. ਭੰਢਿਆ. "ਜੋਟੀ ਜੋਟੀ ਜੋਰਿਓ
ਜੋਰਿਆ" ਜੋਟੀ ਜੋਟੀ ਫਾਟਿਓ." (ਮਲਾ ਰਵਿਦਾਸ) ੨ ਜਮਾ
ਕੀਤਾ.

ਜੋਰਿਐ. ਜੋੜਨ ਤੋਂ. ਮਿਲਾਨੇ ਸੇ. "ਸਾਕਤ ਸਿਉ ਮੁਖਿ ਜੋਰਿਐ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫)

ਜੋਰੀ. ਦੇਖੋ, ਜੋਤੀ. "ਹੇ ਸਖਿ! ਚਿਰ ਜੀਵਹੁ ਟਿਹ ਜੋਰੀ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੨ ਜੋਬੀ. ਜੋਂਡੀ. "ਓਤਿ ਪੋਤਿ ਭਗਤਨ ਸੰਗਿ ਜੋਰੀ." (ਕਉ ਮ: ੫) ੩ ਜਮਾ ਕੀਤੀ. "ਦੇਖ ਕਹਿ ਕਹਿ ਜੋਰੀ." (ਬਿਹਾ
ਛੰਤ ਮ: ੫) ਪਾਪ ਕਰਕੇ ਮਾਯਾ ਜੋਤੀ। ੪ ਜੋਰ ਨਾਲ. "ਨੇਹ ਲਗੈ
ਹਰਿ ਜੀ! ਨਹਿ ਜੋਰੀ." (ਕਿਸਨਾਵ) ੫ ਸੰਗਤਾ—ਜਬਰਦਸਤੀ.
"ਜੋਰੀ ਕੀਏ ਜੁਲਮ ਹੈ." (ਸ. ਕਬੀਰ) ੬ ਫਿ. ਵਿ—ਜਬਰਨ.
"ਜੋਰੀ ਮੰਗੈ ਦਾਨ ਵੇ ਲਾਲੈ!" (ਤਿਲੀ ਮ: ੧) ਦੁਨਹਾ ਬਾਬਰ,
ਜਬਰਨ ਕਨਕਾਦਾਨ ਮੰਗਦਾ ਹੈ. ਇੱਥੇ ਵਿਆਹ ਦਾ ਰੂਪਕ ਦੱਸਿਆ
ਹੈ.

'ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਿਆਂ ਦੇ ਕਤਿਲ ਜੱਲਾਦਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰਾਂ ਨੇ ਬਲਕਿ ਯੋਗ ਅਤੇ
ਬਲਕਿ ਯੋਗ ਸਮਾਨਾ ਨਿਵਾਸੀ ਲਿਖੇ ਹਨ

ਜੋਰੂ. ਦੇਖੋ, ਜੋਰ. "ਜਿਸੁ ਹਥਿ ਜੋਰੂ ਕਰਿ ਦੇਖੇ ਸੋਇ." (ਜਪੁ)

"ਨਾਨਕ ਤਰੁ ਨ ਭੁਟਈ ਜੇ ਤਰਿ ਹੋਵੈ ਜੋਰੂ." (ਬਾਰ ਆਸਾ)

ਜੋਰੂ ਸਕਤਿ. ਕਲ ਅਤੇ ਪਰਥਮ. ਦੋਰ ਅਤੇ ਹਿੰਮਰ. "ਜੋਰੂ
ਸਕਤਿ ਨਾਨਕ ਕਿਛੁ ਨਾਹੀ." (ਟੋਭੀ ਮ: ੫)

ਜੋਰੂ. ਸੰਗਤਾ—ਜਾਯਾ. ਭਾਰਯਾ. ਪਤਨੀ. ਫੌਜਹ। ੨ ਨਾਚੀ. ਇਸਤਰੀ.

"ਜਿਉ ਜੋਰੂ ਸਿਰਨਾਵਟੀ ਆਵੈ ਚਾਚੇਵਾਰਿ." (ਬਾਰ ਆਸਾ)

ਜੋਰੋ. ਦੇਖੋ, ਜੋਤਨਾ. "ਮੁਖ ਜੋਰੋ." (ਕਾਨ ਮ: ੫) ਮੁਖ ਜੋਤੋ।
੨ ਦੇਖੋ, ਜੋਰੂ.

ਜੋਲ. ਦੇਖੋ, ਜੁਲ ਅਤੇ ਜੁਲਣ.

ਜੋਲਣ } ਫਿ—ਜੁਲਣ. ਜਾਣਾ. ਭੁਭਣਾ. "ਜੋਲਿਕੈ, ਕੈ ਫਲਿ ਲਗੈ
ਜੋਲਨ } ਧਾਇ." (ਸ. ਭਗੀਦ) "ਜੇ ਭੁਰ ਦਸੇ ਬਟ ਮੁਰੀਦਾ
ਜੋਲੀਐ." (ਆਸਾ ਸੇਖ ਭਰੀਦ)

ਜੋਲਾ } ਕਪੜਾ ਭੁਟਨ ਵਾਲਾ. ਤੰਤੁਵਾਯ. ਦੇਖੋ, ਜੁਲਾਹਾ.
ਜੋਲਾਹਾ } ਬੁਹ-ਵਿਵਰਤ ਪੁਰਾਣ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ—
ਜੋਲਾਹਾ } ਮਲੇਫ ਪਿਤਾ ਤੋਂ ਕਪੜਾ ਭੁਟਨ ਵਾਲੇ ਦੀ ਕਨੜਾ ਦੇ

ਭਰਤ ਵਿੱਚੋਂ "ਜੋਲਾ" ਜਾਰਿ ਪਿਆ ਹੋਈ ਹੈ. "ਨੀਚ ਕੁਲਾ ਜੋਲਾਹਾ."
(ਆਸਾ ਧੰਨਾ) "ਨਾਮਾ ਭੀਯਾ ਕਬੀਰ ਜੋਲਾਹਾ." (ਸੁੀ ਆ: ਮ:
੩)

ਜੋਲਿਕੈ. ਭੁਰਕੇ. ਜਾਕੇ. ਦੇਖੋ, ਜੋਲਣ.

ਜੋਲੀਐ. ਚੱਲੀਐ. ਦੇਖੋ, ਜੋਲਣ.

ਜੋਵਣ. ਦੇਖੋ, ਜੋਵਣਾ.

ਜੋਵਣਹਾਰ. ਵਿ—ਦੇਖਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਜੋਤਣ (ਜੋਤਨ) ਵਾਲਾ.

ਜੋਵਣਵਾਰੂ. ਸੰਗਤਾ—ਜੋਮਨ (ਭੋਜਨ ਕਰਨ) ਦਾ ਸੰਸਕਾਰ.
ਅੰਨਪ੍ਰਾਸ਼ਨ ਸੰਸਕਾਰ. ਹਿੰਦੂਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਫੀਵੇਂ ਅਰਥਾ ਅੱਠਵੇਂ
ਮਹੀਨੇ ਬਾਲਕ ਨੂੰ ਪਹਿਲੇ ਪਹਿਲ ਅੰਨ ਖਵਾਉਣ ਦਾ ਕਰਮ.
"ਜੋਵਣਵਾਰੂ ਨਾਮਕਰਣ." (ਰਾਮ ਮ: ੫ ਚੰਨੋ) ੨ ਵੇਖਣ ਵਾਲਾ.
ਦੁਸ਼ਟਾ.

ਜੋਵਣਾ. ਫਿ—ਦੇਖਣਾ. ਤੱਕਣਾ. ਦੇਖੋ, ਜੋਟੀਦਨ। ੨ ਜੋਤਣਾ. ਜੋਤਨਾ.

"ਜੋਵਹਿ ਰੂਪ ਸਿੰਚਨ ਕਉ ਬਸੁਧਾ." (ਆਸਾ ਮ: ੪) "ਜੋ ਤੇਰੀ
ਚੰਗਿ ਰਤੇ ਸੇ ਜੋਨਿ ਨ ਜੋਵਣਾ." (ਬਾਰ ਗੁਜ ੨ ਮ: ੫)

ਜੋਵਨ. ਦੇਖੋ, ਜੋਵਨਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਜੋਵਣਾ.

ਜੋਵਾ. ਦੇਖਿਆ. ਦੇਖੋ, ਜੋਵਣਾ. "ਚੋਲਨ ਕੈ ਜੋਵਾ ਕਿ ਨ ਜੋਵਾ?"
(ਗੁਪਤੁ)

ਜੋਤ. ਸੰਗਤਾ—ਅੰਗ (ਅੰਕ) ਦਾ ਯੋਗ. ਮੀਧਾਨ। ੨ ਗੱਠ. ਗੰਢ.
ਟਾਂਕਾ। ੩ ਸਰੀਰ ਦੀ ਸੰਧਿ. ਗੋਭਾ, ਭੂਹਟੀ ਆਦਿ ਸਥਾਨ. Joints।
੪ ਜੁਲਨਾ. ਭਰਾਬਰੀ। ੫ ਦਾਉ. ਪੈਂਚ। ੬ ਇਕੱਠ. ਜੁਤਨ (ਇਕੱਠੇ
ਹੋਣ) ਦਾ ਭਾਵ. "ਜੋਤ ਕਰਹੁ ਪਰਥਨ ਕੇ ਮਾਹਿ." (ਗੁਪਤੁ)
੭ ਦੇਖੋ, ਜੋਤਨਾ.

ਜੋਤਤੋਤ. ਸੰਗਤਾ—ਉਪਕ੍ਰਮ ਉਪਸੰਹਾਰ. ਉਤਪੱਤਿ ਅਤੇ ਵਿਨਾਸ਼.
ਰਚਨਾ ਅਤੇ ਨੈ। ੨ ਮੰਡਨ ਅਤੇ ਖੰਡਨ। ੩ ਇੱਕ ਭੂਟੀ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ

ਪਾਥਾ ਮਲਦਾ ਹੈ.

ਜੋਤਨਾ. ਫਿ—ਮਿਲਾਉਣਾ। ੨ ਜਮਾ ਕਰਨਾ. ਇਕੱਠਾ ਕਰਨਾ।
੩ ਮੀਧਾਨ ਦੇਣੀ.

ਜੋਤਮੇਲ. ਸੰਗਤਾ—ਇਕੱਠ. ਮੇਲਾ। ੨ ਭੁਭੀ ਮਿਝਰਾ.

ਜੋਤਮੇਲਨੀ. ਸੰਗਤਾ—ਆ. ਸੁਟੀ. ਸੁਚੀ.

ਜੋਤਾ. ਸੰਗਤਾ—ਜੁਤਾ. ਜੁਤਾ। ੨ ਪੇਸ਼ਾਬ. ਦੇਸ਼ਾਨਾ. "ਸਭ ਭਜਨ
ਜੋਤੇ." (ਗੁਰੂ ਵਾਰ ੨ ਮ: ੫) ੩ ਦੋ ਪਦਾਰਥ। ੪ ਨਰ ਅਤੇ
ਮਾਦਾ.

ਜੋਤਿ. ਜੋਤਕੇ. ਮੇਲਕੇ. "ਜੋਤਿ ਵਿਛੋੜੇ ਨਾਨਕ ਬਾਪਿ." (ਆਸਾ ਮ:
੫)

ਜੋਤੀ. ਮਿਲਾਈ. ਫੱਠੀ. "ਜੋਤੀ ਜੁਤੇ ਨ ਤੋਤੀ ਭੂਟੈ." (ਗੁਰੂ ਕਬੀਰ)
੨ ਸੰਗਤਾ—ਮੇਲੀ. ਮਿਲਾਪੀ. "ਹਰਿਨਾਮੇ ਕੋ ਹੋਵਹੁ ਜੋਤੀ."
(ਬਸੰ ਮ: ੫) ੩ ਸਾਂਝੀਵਾਲ। ੪ ਭਰਾਬਰ ਦਾ. ਭੁਲਭੁਲਾ ਵਾਲਾ।
੫ ਦੋ (ਨਰ ਮਦੀਨ ਆਦਿ) ਦਾ ਯੁਗ। ੬ ਪਖਾਵਜ. ਧਾਮਾ ਅਤੇ
ਭਾਵਾ।

ਜੋਤੂ. ਵਿ—ਜੋਤਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਤਾ—ਕੰਜੂਸ. ਫਿਪਣ. ਜੋ ਖਰਚਦਾ
ਕਦੇ ਨਹੀਂ, ਜੋਤਦਾ ਹੀ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ.

ਜੋ. ਵਜ—ਧਾਇ. ਅਗਰ. ਜੋ. ਜਉ. "ਜੋ ਰਾਹੁ ਦੇਹਿ ਤ ਕਵਨ
ਬਝਾਈ." (ਗੁਜ ਨਾਮਦੇਵ) ੨ ਸੰਗਤਾ—ਯਵ. ਜੋ. ਭਾ. ਸਥ।
੩ ਫਿ. ਵਿ—ਜਥ, ਜਿਸ ਵੇਲੇ.

ਜੋ. ਦੇਖੋ, ਜੋ ੨

ਜੋਉ. ਦੇਖੋ, ਜਉ ਅਤੇ ਜੋ.

ਜੋਹਰ. ਸੰਗਤਾ—ਤਾਲ. ਟੋਭਾ. ਦੇਖੋ, ਜੋਹਰਾ। ੨ ਆ. ਮੋਤੀ.
ਗੋਹਰ। ੩ ਕ੍ਰਿਮੀਤੀ ਪੱਥਰ. ਰਤਨ। ੪ ਬਸਤੁ ਦਾ ਮੂਲ ਕਾਰਣ, ਜਿਸੇ
ਬਸਤੁ ਦਾ ਰੂਪ, ਤਲਵਾਰ ਦਾ ਲੋਹਾ ਆਦਿ। ੫ ਗੁਣ. ਖੁਭੀ।
੬ ਰਾਜਪੁਤਾਨੇ ਦੀ ਇੱਕ ਪੁਰਾਣੀ ਰਾਜਮ "ਜੀਵਹਰ", ਜਿਸ ਤੋਂ
ਜੋਹਰ ਸ਼ਬਦ ਬਣਿਆ. ਵੀਰੀ ਦਾ ਵੈ ਕਰਕੇ ਪਤਿਵ੍ਰਤਾ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ
ਬਸਤੁ ਅਰਥਾ ਅਗਨਿ ਨਾਲ ਜੋ ਪਰਿਵਾਰ ਅਤੇ ਆਪਣਾ ਨਾਸ਼
ਕਰਦੀਆਂ ਸਨ, ਇਸ ਦਾ ਨਾਮ ਜੋਹਰ ਹੈ, ਦੇਖੋ, ਅਕਬਰ।
੭ ਫੌਜਦਾ ਦਾ ਖਮੀਰ। ੮ ਆਂਧ ਨਾਲ ਉਭਾਈ ਦਵਾ ਦਾ ਸਾਰ. ਜੋ
ਵੱਧਣ ਨਾਲ ਲੱਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ.

ਜੋਹਰੀ. ਸੰਗਤਾ—ਜੋਹਰ (ਜਵਾਹਰ) ਚੱਖਣ ਵਾਲਾ. ਰਤਨਾਂ ਦਾ
ਵਪਾਰੀ ਅਤੇ ਪਰੀਕਸ਼ਕ.

ਜੋਕ. ਭੂ. ਜੋਕ. ਸੰਗਤਾ—ਫੌਜ. ਸਿਨਾ। ੨ ਗਰੋਹ. ਟੋਲਾ. ਭੁੰਡ।
੩ ਆ. ਜੋਕ. ਚੱਖਣਾ। ੪ ਖੁਭੀ. ਆਨੰਦ। ੫ ਆਤਮਆਨੰਦ ਦਾ
ਅਨੁਭਵ. "ਲਖਣੇ ਆਪ ਨੇ ਅਪਨਆਪਾ ਸੁ ਜੋਕ." (ਗੁਪਤੁ)

ਜੋਜ. ਆ. ਜੋਜ. ਸੰਗਤਾ—ਪਤਿ. ਭਰਤਾ. ਮਾਧੰਦ.

ਜੋਜਹ } ਆ. ਸੰਗਤਾ—ਭਾਰਯਾ. ਪਤਨੀ. ਜੋਰੂ. ਵਧੁਟੀ.
ਜੋਜਾ }

ਜੋਨ. ਸਰਵ—ਜੋ। ੨ ਜਿਸ. "ਨਿੰਦ ਉਸਤਰਿ ਜੋਨ ਕੇ ਸਮ."

(ਹਜਾਰੇ ੧੦) ੩ ਸੰਗਤਾ—ਦੇਖੋ, ਜਵਨ (ਯਵਨ). ੪ ਜੈਨੁ. ਜਤੋਤਸੂ. ਚਾਂਦਨੀ. ਚੰਦ੍ਰਿਕਾ. “ਤਹਾ ਰੰਦੁ ਕੀ ਨ ਜੋਨ ਹੈ.” (ਰਾਮਾਵ) “ਕਰ ਕੀਰਤਿ ਜੋਨ.” (ਨਾਪੁ)

ਜੈਨਪੁਰ. ਸੰ. ਜਮਦਕ੍ਰਿਪੁਰ. ਧੂ. ਪੀ. ਦੇ ਬਨਾਰਸ ਤਿਵੀਰਨ ਵਿੱਚ ਕੋਮਤੀ ਨਦੀ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਇੱਕ ਸ਼ਹਿਰ, ਜੋ ਜਿਲੇ ਦਾ ਪ੍ਰਾਨ ਅਸਥਾਨ ਅਤੇ ਬਨਾਰਸ ਤੋਂ ਚਲਵੇ ਰਸਤੇ ੪੪ ਮੀਲ ਹੈ. ਨੌਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਇਸ ਥਾਂ ਵਿਰਾਜੇ ਹਨ. ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਦਾ ਨਾਮ “ਸੰਗਤਿ ਮ੍ਰਿਦੰਗਵਾਲੀ” ਹੈ. ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ ਦੇ ਘਰ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਡੇਰਾ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਕੀਰਤਨ ਲਈ ਮ੍ਰਿਦੰਗ ਬਜਾਈ, ਜੋ ਹੁਣ ਉਸ ਥਾਂ ਸਮਾਜ ਨਾਲ ਰੱਖੀ ਹੋਈ ਹੈ. ਜੈਨਪੁਰ ਦਾ ਇਤਰ ਅਤੇ ਫੂਲੇਲ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹਨ।

ਜੋਪੀ. ਵਤ—ਅਗਰ. ਯਦਿ. ਜੇ.

ਜੋਬ. ਜੋ—ਅਬ. ਜੇ ਹੁਣ.

ਜੋਬਨ. ਸੰਗਤਾ—ਯੋਵਨ. “ਜੋਬਨ ਬਹਿਕ੍ਰਮ ਕਨਿਕ ਕੁੰਡਲਰ.” (ਮਹਸ ਮ: ੫)

ਜੋਲਕ. ਫਿ. ਵਿ—ਜਬ ਤਕ. ਜਦ ਤੋਤੀ.

ਜੋਲਾ } ਦੇਖੋ, ਜਬੁਲਾ.

ਜੋਲੋ. ਦੇਖੋ, ਜੋਲਕ.

ਜੋਝਾ. ਸੰਗਤਾ—ਯਮਜ. ਇੱਕ ਕਰਤ ਤੋਂ ਇੱਕ ਹੀ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਦੂਜੇ ਬੱਚੇ ਨਾਲ ਜਨਮਿਆ ਹੋਇਆ. Twin-born.

ਜੰਗ. ਡਾ ੬, ਜੰਗ. ਸੰਗਤਾ—ਸੇਲ. ਜੰਗਚ। ੨ ਘੰਟਾ. ਸੰਖ. “ਜੰਗ ਖੁੰਘਰੂ ਟੋਲਿਕਾ ਉਪਜੀਤ ਰਾਗ ਅਨੰਤ.” (ਪਰੀਕ੍ਰਿਤਰਾਜ) ੩ ਟਾਪੂ ਜੰਗਬਾਰ (Zanzibar) ਜੋ ਅਫਰੀਕਾ ਦੇ ਪੂਰਬ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਜੰਗੀ ਅਤੇ ਕੁਮੀ ਜੰਗੀ। ੪ ਡਾ ੬ ਜੰਗ. ਯੁੱਧ. ਲੜਾਈ.

ਜੰਗ ਆਬਾਮਾ. ਡਾ ੭੬੬ ਵਿ—ਜੰਗ ਅਜਮਾਉਣ ਵਾਲਾ. ਯੁੱਧ ਵਿਦਵਾ ਦਾ ਅਭਿਆਸੀ.

ਜੰਗ ਦਰਾਯਦ. ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ ਦੇ ਕ੍ਰਿਸਨਾਵਤਾਰ ਵਿੱਚ ਕਾਲਯਵਨ ਦੇ ਜੰਗ ਦਾ ਵਰਣਨ ਇਸ ਸਵੈਯੇ ਵਿੱਚ ਹੈ:—

- ੧ ਜੰਗ ਦਰਾਯਦ ਕਾਲਜਮੰਨ,
ਬਰੋਯਦ ਕੀ ਮਨ ਰੋਜ ਕੇ ਸਾਹਮ,
- ੨ ਥਾ ਮਨ ਜੰਗ ਭੁਕੇ ਕੁਨ ਬਯਾ
ਹਰਗਿਬ ਦਿਲ ਮੇ ਨ ਜਰਾ ਕੁਨ ਵਾਹਮ,
- ੩ ਰੋਜ ਮਯਾਂ ਦੁਨੀਆਂ ਉਫਤਾਦਮ
ਸਾਬਜ ਬੇਅਦਲੀ ਸਬਸਾਹਮ,
- ੪ ਕਾਨ! ਕੁਰੇਬ ਮਯੁਨ ਤੁ ਬਯਾਖੁਸ
ਮਾਤ ਕੁਨੇਮ ਜਿ ਜੰਗ ਗੁਆਹਮ.

ਅਰਥ:—

- ੧ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਕਾਲਯਵਨ ਆਇਆ,
ਬੋਲਿਆ ਕਿ ਮੈਂ ਰੋਜ ਦਾ ਸੁਆਮੀ ਹਾਂ,

੨ ਆਖਿਆ, ਬਯਾ (ਆ) ਬਾਮਨ ਜੰਗ ਕੁਨ (ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਯੁੱਧ ਕਰ) ਬਿਲਕੁਲ ਬੇਤਾ ਭੀ ਦਿਲ ਵਿੱਚ ਵਹਮ ਨਾ ਉਠਾ.

੩ ਮੈਂ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿੱਚ ਦਿਨ (ਭਾਵ ਸੂਰਯ) ਉਫਤਾਦਮ (ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਇਆ ਹਾਂ), ਮੈਂ ਧਨਤਤਾ ਯੋਗਤ ਅਤੇ ਬੇ-ਅਦਲ (ਬੇ ਮਿਸਲ) ਹਾਂ ਅਤੇ ਚਾੜੀ ਦਾ ਪਤੀ (ਚੰਦ੍ਰਮਾ) ਹਾਂ.

੪ ਐ ਕ੍ਰਿਸਨ! ਟਾਲਾ ਨਾ ਕਰ, ਖੁਸ਼ੀ ਨਾਲ ਆ, ਤਾਕਿ ਅਸੀਂ ਜੰਗ ਦੀ ਰੋਧ (ਰੋਂਦ, ਭਾਵ ਬਾਜ਼ੀ) ਜੋ ਅਹਮ ਹੈ, ਮਾਤ ਕਰੀਏ.

ਜੰਗਨਾਮਾ. ਯੁੱਧ ਦੀ ਕਥਾ ਦਾ ਗ੍ਰੰਥ। ੨ ਇਸ ਨਾਮ ਦੇ ਕਈ ਗ੍ਰੰਥ ਕਈ ਬੋਲੀਆਂ ਵਿੱਚ ਦੇਖੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਅਨੇਕ ਬਾਦਸ਼ਾਹਾਂ ਦੇ ਯੁੱਧ ਅਤੇ ਲਹੌਰ ਦਰਬਾਰ ਦੀ ਫੌਜ ਦਾ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ਾਂ ਨਾਲ ਜੰਗ ਕਰਨ ਦਾ ਪ੍ਰਸੰਗ ਹੈ। ੩ ਛੱਤੀ ਪੋਤੀਆਂ ਦੀ ਇੱਕ ਰਚਨਾ ਕਿਸੇ ਪ੍ਰੇਮੀ ਦੀ ਲਿਖੀ ਹੋਈ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਵਾਰ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ “ਵਾਰ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ” ਭੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ. ਇਸ ਵਿੱਚ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਦਾ ਸ਼ਾਹਜ਼ਾਦੀ ਬੇਬੁਨਿਆ ਨਾਲ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਉੱਤਰ ਅਤੇ ਭੰਗਾਣੀ ਦੇ ਜੰਗ ਦਾ ਵਰਣਨ ਹੈ.

ਜੰਗਮ. ਸੰ. ਯਥਾਸ. ਤੁਰਨ ਫਿਰਨ ਵਾਲਾ. ਡਮਨ ਕਰਤਾ. ਜੋ ਇੱਕ ਥਾਂ ਨਾ ਟਿਕੇ. “ਅਸਥਾਵਰ ਜੰਗਮ ਕੀਟ ਪਰੰਕਾ.” (ਕਉ ਕਬੀਰ)

੨ ਸੈਵ ਮਭ ਦਾ ਇੱਕ ਫ਼ਿਰਕਾ, ਜੋ ਜੋਗੀਆਂ ਦੀ ਸਾਖ ਹੈ. ਜੰਗਮ ਸਿਰ ਪੁਰ ਸਰਪ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਦੀ ਰੱਸੀ ਅਤੇ ਧਾਤੂ ਦਾ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਪਹਿਰਦੇ ਹਨ. ਕੰਨਾਂ ਵਿੱਚ ਮੁਦਾ ਦੀ ਥਾਂ ਪਿੱਤਲ ਦੇ ਫੁੱਲ ਮੋਰਪੰਖਾਂ ਨਾਲ ਸਜੇ ਹੋਏ ਧਾਰਨ ਕਰਦੇ ਹਨ. ਅਰ ਘੰਟੀਆਂ ਵਜਾ ਕੇ ਮੰਗਣ ਲਈ ਡਾਉਂਦੇ ਫਿਰਦੇ ਹਨ. ਲਹਿੰਦੇ ਵੱਲ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ “ਜੀਮਕੂ” ਆਖਦੇ ਹਨ.

ਜੰਗਮ ਦੇ ਹਿੱਸਿਆਂ ਵਿੱਚ ਵੰਡੇ ਹੋਏ ਹਨ ਇੱਕ ਧਤਾਸ਼ਲ (ਵਿਚਕੂ) ਦੂਜੇ ਕੁਰੁਸ਼ਲ (ਕ੍ਰਿਹਾਬੀ). “ਜੰਗਮ ਜੋਧ ਜਤੀ ਜੋਨਿਆਸੀ.” (ਮਧੂ ਮ: ੧) ੨ ਕਾਬੀ ਵਿੱਚ ਕੇਦਾਰ ਨਾਥ ਲਿੰਗ ਦੇ ਪੰਡੇ, ਜੋ ਸਿੰਗਯਤ ਮਭ ਦੇ ਹਨ, ਜੰਗਮ ਸੱਦੀਦੇ ਹਨ.

ਜੰਗ ਮੁਸਾਦਾ. ਮੁਸਾਫ਼ (ਜੰਗ) ਦਾ ਜੰਗ (ਘੰਟਾ). “ਜੰਗ ਮੁਸਾਵਾ ਵੱਸਿਆ.” (ਚੰਡੀ ੪) ਦੇਖੋ, ਜੰਗ ਅਤੇ ਮੁਸਾਫ਼.

ਜੰਗਲ ਅਬਵਾ ਜੰਗਲੁ. ਡਾ ੭੬ ਸੰਗਤਾ—ਚੋਹੀ. ਬਣ (ਬਨ).

“ਜੰਗਲ ਜੰਗਲੁ ਕਿਆ ਭਵਹਿ?” (ਸ. ਫਰੀਦ) ੨ ਸ. ਲਧੂ। ੩ ਮਾਸ। ੪ ਜਲ ਚਹਿਤ ਝੂਮਿ. ਮਾਧੂ। ੫ ਰੋਕਿਸ਼ਾਨ.

ਜੰਗਲ ਜਾਣਾ. ਫ਼ਿ—ਲੋਚ ਜਾਣਾ. ਸੁਚੇਤੋ ਫਿਰਨ ਜਾਣਾ. ਮਲਤਯਾਜ ਲਈ ਚੋਹੀ ਵਿੱਚ ਜਾਣਾ.

‘ਜਾਹਮੁਰੰਮਦ, ਭੰਡਾ ਨਿਵਾਸੀ ਕਾਨ੍ਹ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਸੰਗਰੂਚ ਨਿਵਾਸੀ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਦੇ ਲਿਖੇ ਜੰਗਨਾਮੇ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹਨ.

ਸੰਗਲਾ. ਵਿ—ਸੰਗਲ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ. ਬੰਨੀਲਾ. ਜੰਗਲੀ।
 ੨ ਪੁਰਤ—ਜੋਗਲਾ. ਬਾਰਾਮਦੇ (ਬਰਾਂਡੇ) ਅਥਵਾ ਦਰਬਾਰੇ ਪੁਰ ਲੱਗੀ
 ਹੋਈ ਸਰੀਏਦਾਰ ਖਿਤਕੀ ਅਤੇ ਕਿਨਾਰਾ.

ਜੰਗਲਿ. ਜੰਗਲ ਵਿੱਚ। ੨ ਦੇਖੋ, ਜੰਗਲੀ.

ਜੰਗਲੀ. ਵਿ—ਜੰਗਲ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਅਸਭਰ. ਕੰਵਾਰ।

੩ ਦੇਖੋ, ਜੰਗਲਿਕ.

ਜੰਗਲੁ. ਦੇਖੋ, ਜੰਗਲ.

ਜੰਗ ਵਿਚ ਮਰਣ ਤੋਂ ਮੁਕਤਿ. ਦੇਖੋ, ਚਵਿਭੇਦਨ.

ਜੰਗੜਾ. ਸੰਗੜਾ—ਬਕਾਤਖਰ. ਮਹਿਸੂਲ ਦੀ ਚੋਕੀ। ੨ ਬਕਾਤੀਆ.
 ਜਗਤ ਉਗਰਾਹੁਣ ਵਾਲਾ। ੩ ਦੇਖੋ, ਯੰਗੜਾ.

ਜੰਗਾ. ਸੰਗੜਾ—ਜਾਕਰਟ. ਜਾਕਨਾ. “ਚਜਨਿ ਸਬਾਈ ਜੰਗਾ.”
 (ਸਾਰ ਮ: ੫) ੨ ਜੰਘਾ. ਲੱਤ. “ਸਹਸੁ ਸੀਸ ਤਵ ਧਰ ਤਨ ਜੰਗਾ.”
 (ਵਿਸਨਾਵ)

ਜੰਗਾਰ. ਡਾ ੬. ਵਿ—ਜੰਗਾਰ. ਯੋਧਾ। ੨ ਡਾ ੬. ਬੰਗਾਰ.
 ਸੰਗੜਾ—ਸਰ. ਲੋਹੇ ਆਦਿ ਧਾਤੂ ਦੀ ਮਿਲ.

ਜੰਗਾਲ. ਦੇਖੋ, ਜੰਗਾਰ। ੨ ਸੰ. ਯਕ੍ਯਾਲ ਸੰਗੜਾ—ਪੁਲ।
 ੩ ਪਾਣੀ ਚੋਕਣ ਦਾ ਬੰਨ੍ਹ.

ਜੰਗਾਲੀ. ਵਿ—ਜੰਗਾਰ ਲੱਗੀ ਬਸਤੂ। ੨ ਜੰਗਾਰ ਜੇਹੇ ਚੰਗ ਵਾਲਾ.
 ਦੇਖੋ, ਮਸਕਲ.

ਜੰਗੀ. ਡਾ ੬. ਵਿ—ਜੰਗ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ. ਜੰਗ ਦਾ।
 ੨ ਜੰਗੀ। ੩ ਜੰਗੀ. ਬੰਗਵਾਰ ਦਾ ਵਸਨੀਕ. ਦੇਖੋ, ਜੰਗ ੩.

ਜੰਗੀਰਾਣਾ. ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜੋ ਰਿਆਸਤ ਪਟਿਆਲਾ ਨਜ਼ਾਮਤ
 ਬਰਨਾਲਾ, ਰਸੀਲ ਬਾਣਾ ਭਟਿੰਡਾ ਵਿੱਚ ਹੈ. ਇਥੇ ਬੁੀ ਰੂਹੁ ਕੋਬਿੰਦ
 ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਚਰਣ ਪਾਏ ਹਨ, ਪਰ ਆਸ ਪਾਸ ਦੇ ਸਿੰਘਾਂ ਦੀ
 ਅਨਗਹਿਲੀ ਕਰਕੇ ਕੁਰਦੁਆਰਾ ਨਹੀਂ ਬਣਿਆ. ਜੰਗੀਰਾਣੇ ਤੋਂ ਦੋ
 ਬੰਰ ਪੁਰ ਕੱਢਾ ਮੰਜੀ ਸਾਰਿਭ ਹੈ. ਉਸ ਦੇ ਪਾਸ ਹੀ ਸਿੰਧੂਆਂ ਦਾ
 ਤਿਲਕਥਾ ਨਾਮਕ ਟੋਭਾ ਹੈ, ਜਿੱਥੇ ਨੌਰਾਤਿਆਂ ਵਿੱਚ ਸਿੰਧੂ ਭੋਤ ਦੇ
 ਲੋਕ ਮਿੱਟੀ ਕੱਢਣ ਆਉਂਦੇ ਹਨ.

ਜੰਗੀਲਾ. ਵਿ—ਜੰਗਵਾਰ. ਯੋਧਾ. ਜੰਗੀ। ੨ ਬੰਗਾਰ ਵਾਲਾ।
 ੩ ਸੰਗੜਾ—ਬੰਗਾਰ. ਮਿਲ. ਸਰ. “ਉਤਰੈ ਮਨਹੁ ਜੰਗੀਲਾ.” (ਕੁਸ
 ਮ: ੫)

ਜੰਗੀਲਾਟ. ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦੀਆਂ ਫੌਜਾਂ ਦਾ ਵਡਾ ਅਫਸਰ.
 ਕਮਾਂਡਰਿਨਚੀਫ (Commander-in-Chief)

ਜੰਘ. ਸੰ. ਯਕ੍ਯਾ. ਜੰਘਾ. ਸੰਗੜਾ—ਫੋਭੇ ਤੋਂ ਹੇਠ ਅਤੇ ਕਿੱਟੇ ਤੋਂ
 ਉੱਪਰਲਾ ਭਾਗ. ਟੰਗ. ਲੱਤ. “ਟਿਲੀ ਨਿਕੀ ਜੰਘੀਐ ਬਲਿ ਕੂਕਰਿ
 ਭਵਿਚਿਮਿ.” (ਸ. ਭਰੀਦ)

ਜੰਘਵਾ } ਦੇਖੋ, ਜੰਘ। ੨ ਦੇਖੋ, ਪਰਤੀਨ.

ਜੰਘਾ

ਜੰਘੀਐ. ਜੰਘਾਂ (ਲੱਤਾਂ) ਨਾਲ. ਦੇਖੋ, ਜੰਘ.

ਜੰਜ. ਦੇਖੋ, ਜੰਵ.

ਜੰਜਾਰ } ਸੰਗੜਾ—ਸਕਜਾਲ. ਸੰਸਾਰਬੰਧਨ. ਜੰਜੀਰ. ਉਲਝਾਉ.
 ਜੰਜਾਰਾ } “ਕਥਮ ਕਰਤ ਜੀਅ ਕਉ ਜੰਜਾਰ.” (ਆਸਾ ਮ: ੫)
 ਜੰਜਾਲ } “ਬਹੁਰਿ ਬਹੁਰਿ ਲਪਟਿਓ ਜੰਜਾਰਾ.” (ਸੂਹੀ ਮ: ੫)

“ਉਰਭਿਓ ਆਨ ਜੰਜਾਰੀ.” (ਸਾਰ ਮ: ੫) “ਆਲ ਜਲ ਮਾਇਆ
 ਜੰਜਾਲ.” (ਸੁਖਮਨੀ) ੨ ਜਨ ਜਲ. ਆਦਮੀਆਂ ਨੂੰ ਫਸਾਉਣ ਵਾਲਾ
 ਫੰਧਾ। ੩ ਜਨਾਂ ਦਾ ਬਚਿਆ ਹੋਇਆ ਜਾਲ. ਫਸਾਉਣ ਦੀ ਬਜ਼ੋਤ.
 ਜੰਜਾਲ ਪਰਾਲਿ. ਸੰਗੜਾ—ਧਾਨਾਂ ਦੇ ਫੂਸ ਦਾ ਬੰਧਨ. ਪਰਾਲੀ ਦਾ
 ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਜਾਲ. “ਸਾਕਤ ਜੰਜਾਲ ਪਰਾਲਿ ਪਟਿਆ.” (ਰਾਮ
 ਅ: ਮ: ੧) ਭਾਵ—ਮਾਇਆ ਦੇ ਕੇਮਲ ਬੰਧਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਕੇਵਲ
 ਆਪਣੀ ਕਮਜ਼ੋਰੀ ਨਾਲ ਜੀਵ ਫਸਦਾ ਹੈ.

ਜੰਜਾਲੀ. ਜੰਜਾਲਾਂ ਤੋਂ. ਜਗਜਾਲੋਂ ਜੇ. ਉਲਝੇਵਿਆਂ ਵਿੱਚ. “ਮਨੁ
 ਜੰਜਾਲੀ ਵੇਤਿਆ.” (ਚਿਅੰਕਾਰ)

ਜੰਜੀਰ. ਡਾ ੬. ਸੰਗੜਾ—ਸੰਗਲ. ਲੋਹੇ ਆਦਿ ਧਾਤੂ ਦੀਆਂ ਕਤੀਆਂ
 ਦਾ ਰੱਸਾ. “ਜੰਜੀਰ ਬਾਧਿਕਰ ਖਰੇ ਕਬੀਰ.” (ਭੈਰ ਕਬੀਰ)
 ੨ ਪਗਬੰਧਨ. ਥੋੜੀ.

ਜੰਜੀਰੀ. ਛੋਟਾ ਜੰਜੀਰ. ਦੇਖੋ, ਜੰਜੀਰ.

ਜੰਜੂਆ. ਇੱਕ ਰਾਜਪੂਤ ਕੌੜ. ਚਾਵੂ.

ਜੰਜਿਲ. ਭਾਈ ਅਤੇ ਨੰਮੀ ਬੰਦੂਕ, ਜੋ ਪੁਰਾਣੇ ਸਮੇਂ ਫੂਰ ਮਾਰ ਕਰਨ
 ਲਈ ਵਰਤੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ. ਇਸ ਦੀ ਗੋਲੀ ਛੀ ਸੋ ਗਤ ਤੀਕ ਮਾਰ
 ਕਰਦੀ ਸੀ. ਦੇਖੋ, ਬਸਤੂ.

ਜੰਵ. ਸੰ. ਜਨਰ. ਸੰਗੜਾ—ਜਨੇਤ. ਬਰਾਰ. ਦੇਖੋ, ਜੰਨ ੨. “ਹਰਿਸਨ
 ਮਿਨਿ ਜੰਵ ਸੁਹੰਦੀ.” (ਸ੍ਰੀ ਛੰਤ ਮ: ੪)

ਜੰਢੁ. ਸੰਗੜਾ—ਸਨੇਉ. ਚੁੱਨਾਰ. ਯਗਤੋਪਬੀਤ. “ਜਿਸ ਜੰਢੁ ਤੇ ਸਮ
 ਸਨਮਨੇ.” (ਨਾਪੁ)

ਜੰਡ. ਸੰਗੜਾ—ਇੱਕ ਜੰਗਲੀ ਭਿਰਫ, ਜਿਸ ਦੀਆਂ ਫਲੀਆਂ ਦਾ
 ਅਥਵਾ ਪਿੰਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਪੱਕੀਆਂ ਹੋਣੀਆਂ ਮਿੱਠੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ.
 ਮਾਲਵੇ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦੀਆਂ ਕੱਚੀਆਂ ਫਲੀਆਂ ਦਾ ਰਾਇਤਾ ਪੇਚਿਸ਼
 (ਮਰੋੜੇ) ਲਈ ਬਹੁਤ ਗੁਣਕਾਰੀ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਹੈ. ਸੰ. ਸਮੀ. L.
 Prosopis Spicigera.

ਜੰਡਸਰ. ਦੇਖੋ, ਦਮਦਮਾ ਸਾਹਿਬ ੧ ਦਾ (ੳ)

ਜੰਡਸਾਹਿਬ. ਉਹ ਜੰਡ ਦਾ ਦਰਮਤ, ਜਿਸ ਹੇਠ ਦਸ ਸਤਿਨੁਰਾਂ
 ਵਿੱਚੋਂ ਕੋਈ ਵਿਰਾਜਿਆ ਹੈ. ਇਤਿਹਾਸ ਵਿੱਚ ਅਨੇਕ ਜੰਡ ਹਨ,
 ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕੁਝਕ ਇਹ ਹਨ:—

੧ ਰਾਜ ਨਾਭਾ, ਨਜ਼ਾਮਤ ਫੂਲ, ਪਿੰਡ ਗੁੰਮਟੀ ਤੋਂ ਬਾਯਵੀ ਕੋਣ
 ਦੇ ਮੇਲ ਤੇ ਉਹ ਜੰਡ, ਜਿਸ ਪੁਰ ਕੁਕਲਾਣੀ ਨਿਵਾਸੀ ਭਾਈ ਰੂਪੇ ਨੇ
 ਪਾਣੀ ਦਾ ਕੁਨ੍ਹਾ ਲਟਕਾਇਆ ਸੀ, ਅਤੇ ਪ੍ਰੇਮ ਦੀ ਖਿੱਚ ਨਾਲ
 ਦੁਪਹਿਰ ਵੇਲੇ ਭਰੇਲੀ ਹੋਂ ਕੁਨ੍ਹਾ ਹਰਿਕੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਸੱਦਕੇ ਜੰਡ
 ਹੇਠ ਬੈਠਕੇ ਠੰਢਾ ਜਲ ਛਕਾਇਆ ਸੀ. ਇਸ ਥਾਂ ਮਹਾਰਾਜਾ ਹੀਰਾ
 ਸਿੰਘ ਜੀ ਨਾਭਾਪਤਿ ਨੇ ਕੁਰਦੁਆਰਾ ਬਣਵਾਇਆ ਹੈ, ਸਤਬੰਜਾ ਘੁਮਾਉਂ
 ਬਾਮਨ ਰਿਆਸਤ ਵੱਲੋਂ ਮੁਆਫ਼ ਹੈ।

੨ ਜਿਲਾ ਅੰਬਾਲਾ, ਥਾਣਾ ਮੋਰੰਡਾ, ਚਮਕੌਰ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਕੋਹ ਪੱਛਮ ਉਤਰ ਇੱਕ ਜੰਡ, ਜਿਸ ਹੇਠ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਕੁੜੀ ਤੋਂ ਨਿਕਲਕੇ ਕੁਝ ਸਮਾਂ ਠਹਿਰੇ ਸਨ. ਸਾਧਾਰਣ ਜਿਹਾ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ. ੨੨੭ ਵਿੱਖੇ ਜ਼ਮੀਨ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਨਾਲ ਹੈ. ਇਸ ਪਾਸ ਵਸੇ ਪਿੰਡ ਦਾ ਨਾਮ ਭੀ ਜੰਡ ਸਾਹਿਬ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ. ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਦੇਰਾਹੋ ਤੋਂ ਥਾਈ ਮੀਲ ਪੂਰਵ ਹੈ।

੩ ਜਿਲਾ ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ, ਪਿੰਡ ਲਹਿਲੀ ਕਲਾਂ ਤੋਂ ਪੂਰਵ ਗੁਰੂ ਹਰਿਰਾਇ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਅਸਥਾਨ. ਇੱਥੇ ਇੱਕ ਜੰਡ ਨਾਲ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦਾ ਘੋੜਾ ਬੱਧਾ ਸੀ. ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸੁੰਦਰ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਇਸ ਨਾਲ ਕੇਵਲ ੨੨ ਕਨਾਲ ਜ਼ਮੀਨ ਹੈ. ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ ਤੋਂ ਅੱਠ ਮੀਲ ਦੱਖਣ ਹੈ।

੪ ਜਿਲਾ ਫ਼ਿਰੋਜ਼ਪੁਰ, ਤਸੀਲ ਮੁਕਤਸਰ, ਥਾਣਾ ਕੋਟਭਾਈ, ਪਿੰਡ ਫੇਹੜੀ ਤੋਂ ਇੱਕ ਫ਼ਰਲਾਂਗ ਪੂਰਵ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਹੈ. ਦਸਮੇਸ਼ ਨੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਜੰਡਾਂ ਨਾਲ ਸਸਤ੍ਰ ਵਸਤ੍ਰ ਕੁਲਾਏ ਹਨ ਉਹ ਤਿੰਨ ਮੌਜੂਦ ਹਨ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਮੰਜੀ ਸਾਹਿਬ ਹੈ. ਪਾਸ ਸੁੰਦਰ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਹੈ. ਇਸ ਥਾਂ ਬਾਲਕਨਾਥ ਯੋਗੀ ਨੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਲੈਕੇ ਮਨ ਸਾਂਤ ਕੀਤਾ. ਇਹ ਅਸਥਾਨ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਫਕਰਸਰ ਤੋਂ ਇੱਕ ਮੀਲ ਉੱਤਰ ਹੈ.

੫ ਰਿਆਸਤ ਫਰੀਦਕੋਟ ਪਿੰਡ ਦੇਹਰੀਵਾਲਾ ਕਲਾਂ ਤੋਂ ਇੱਕ ਮੀਲ ਦੱਖਣ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਸੁਆਮੀ ਦਾ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਹੈ. ਇੱਥੇ ਜੰਡ ਹੇਠ ਸਤਿਗੁਰੂ ਵਿਰਾਜੇ ਸਨ. ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਨਾਲ ੨੫ ਘੁਮਾਉਂ ਜ਼ਮੀਨ ਗਹਿਣੇ (ਗਿਰੇ) ਲਈ ਹੋਈ ਹੈ. ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਫਰੀਦਕੋਟ ਤੋਂ ਦਸ ਮੀਲ ਪੱਛਮ ਹੈ.

ਜੰਡਾਲੀ. ਰਿਆਸਤ ਪਟਿਆਲਾ, ਨਜ਼ਾਮਤ ਸੁਨਾਮ, ਥਾਣਾ ਪਾਇਲ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਪਿੰਡ. ਇੱਥੇ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਕੁਝ ਸਮਾਂ ਵਿਰਾਜੇ ਹਨ. ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਨਾਲ ਪਿੰਡ ਵੱਲੋਂ ੨੫ ਵਿੱਖੇ ਜ਼ਮੀਨ ਹੈ. ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਚਾਵਾ ਪਾਇਲ ਤੋਂ ਨੌਂ ਮੀਲ ਦੱਖਣ ਪੱਛਮ ਹੈ.

ਜੰਡਿਆਣਾ } ਜੰਡਾਂ ਵਾਲਾ ਥਾਂ. ਜਿੱਥੇ ਜੰਡ ਦੇ ਦਰਖਤ ਹੋਣ। ੨ ਉਹ
ਜੰਡਿਆਣਾ } ਤਾਲ ਜਿਸ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਜੰਡ ਹੋਣ। ੩ ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ
ਸਿੰਘ ਨੇ "ਜੰਡਸਰ" ਨੂੰ ਜੰਡਿਆਣਾ ਲਿਖਿਆ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਦਮਦਮਾ ੧
ਨੰ: ੳ.

“ਸਾਯੋਂ ਸਮੇਂ ਜਾਇ ਜੰਡਿਆਣੇ।

ਬੈਠਹਿੰ ਸਭਿਨ ਹਕਾਰਨ ਠਾਨੇ।” (ਗੁਪਤ)

ਜੰਡਿਆਲਾ. ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੇ ਜਿਲੇ ਵਿੱਚ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਜੀ ਤੋਂ ੧੧ ਮੀਲ ਪੂਰਵ ਇੱਕ ਪਿੰਡ. ਦੇਖੋ, ਹੰਦਾਲ ਅਤੇ ਨਿਰੰਜਨੀਏ.

ਜੰਡਿਆਲੀਏ. ਦੇਖੋ, ਨਿਰੰਜਨੀਏ.

ਜੰਡੀ. ਛੋਟਾ ਜੰਡ. ਸ਼ਾਮੀ. ਦੇਖੋ, ਜੰਡ.

ਜੰਡ. ਸੰ. ਯਨ੍ਹੂ—ਜੰਡੂ. ਸੰਗਤਾ—ਜਨਮ ਲੈਣ ਵਾਲਾ ਜੀਵ. ਪ੍ਰਾਣੀ. ਜਾਨਵਰ. “ਇਕਿ ਜੰਡ ਭਰਮਿ ਕੁਲੇ.” (ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ੩)

੨ ਸੰ. ਧਨ੍ਯ. ਯੰਡੂ. ਕਲ. “ਸੁਆਏ ਚਾਤਿ ਭਵਾਈਅਹਿ ਜੰਡ” (ਵਾਰ ਆਸਾ) ਬਾਲੀ ਆਦਿ ਯੰਡੂ ਸੁਣੇ ਸੋਟੀ ਆਦਿ ਪੂਰ ਘੁਮਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ੩ ਵਜਾ. “ਹਮ ਤੇਰੇ ਜੰਡ ਤੂ ਬਜਾਵਨਹਾਰਾ.” (ਭੈਰ ਮ: ੫) ਜੰਡਨਾ. ਜੰਡਗਣ. ਸਭ ਜੀਵ. “ਜੰਡਨਾ ਕੇ ਹਾਥ ਕਹਾਂ ਕਰਤਾ ਅਕਾਲ ਦੇਕ.” (ਸਲੋਹ) ੨ ਦੇਖੋ, ਯੰਡੂਣਾ.

ਜੰਡਭੋਖ. ਦੇਹਧਾਰੀ, ਜੰਡੂ. ਸਾਰੇ ਜੀਵ। ੨ ਤਿਭੁਕਜੰਡੂ. ਤਿਖਾਰੀ ਜੀਵ. “ਜੰਡ ਭੋਖ, ਤੂ ਸਫਲਿਓ ਦਾਤਾ.” (ਸੂਹੀ ਛੰਤ ਮ: ੧)

ਜੰਡਰ. ਦੇਖੋ, ਜੰਡੂ ਅਤੇ ਯੰਡੂ.

ਜੰਡਰੀ. ਦੇਖੋ, ਜੰਡੀ ਅਤੇ ਯੰਡੀ। ੨ ਸੰਗਤਾ—ਤਿਥਿਪਤ੍ਰ. ਪੰਚਾਂਗਪਤ੍ਰ.

ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਰਾਸ਼ਿ ਆਦਿ ਦੇ ਯੰਡੂ ਲਿਖੇ ਹੋਣ. Calendar.

ਜੰਡਰੀਆ. ਜੰਡੂ. ਜੀਵ. “ਹਮ ਕਿਆ ਛਪੁਰੇ ਜੰਡਰੀਆ.” (ਸਾਰ ਮ: ੫) ੨ ਦੇਖੋ, ਯੰਡੀ। ੩ ਜੰਡਰੀ (ਤਿਥਿਪਤ੍ਰ) ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ ਜੋਤਿਸ਼ੀ.

ਜੰਡਾ. ਜੰਡੂ. ਜਾਨਵਰ. “ਉਤਭੁਜ ਸੇਤਜ ਤੇਰੇ ਕੀਤੇ ਜੰਡਾ.” (ਸੋਰ ਮ: ੧) ੨ ਦੇਖੋ, ਯੰਡੂ। ੩ ਦੇਖੋ, ਜਨਤਾ। ੪ ਦੇਖੋ, ਜੰਡੀ ੩.

ਜੰਡਾਰ. ਜੰਡੂ. ਪ੍ਰਾਣੀ। ੨ ਸੰ. ਧਨ੍ਯਾਰ. ਯੰਡਾਰ. ਯਾਚਨਾ. ਮੰਗਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ.

ਜੰਡੀ. ਜੰ. ਧਨ੍ਯਨ੍ਯ. ਯੰਡੀ. ਵਿ—ਯੰਡੂ (ਕਲ) ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਹੱਥ. ਮਸ਼ੀਨ ਚਲਾਉਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਵਜਾ ਵਜਾਉਣ ਵਾਲਾ. “ਜਸ ਜੰਡੀ ਮਹਿ ਜੀਉ ਸਮਾਨਾ.” (ਗਉ ਕਬੀਰ) ਜਿਵੇਂ ਵਜਾ ਵਜਾਉਣ ਵਾਲੇ ਵਿੱਚ ਸੁਰ ਸਮਾਇਆ ਹੈ, ਤਿਵੇਂ ਕਰਤਾਰ ਵਿੱਚ ਜੀਵ ਹੈ। ੩ ਯੰਡੂ ਮੈਂ. ਕਲ ਵਿੱਚ. “ਜੈਸੇ ਬਿਰਖ ਜੰਡੀ ਜੋਤ.” (ਕੇਦਾ ਮ: ੫) ਜੈਸੇ ਵਿਸ (ਬੈਲ) ਕੋਲੂ ਨੂੰ ਜੋਤਿਆ ਹੋਇਆ। ੩ ਸੰਗਤਾ—ਤਾਰ ਖਿੱਚਣ ਦਾ ਵੱਡੇ ਛੋਟੇ ਛੋਕੇ ਵਾਲਾ ਜੰਡਾ.

ਜੰਡੂ. ਦੇਖੋ, ਜੰਡ। ੨ ਯੰਡੂ. ਕਲ. ਮਸ਼ੀਨ। ੩ ਵਜਾ. “ਜੰਡੀ ਕੈ ਵਸਿ ਜੰਡੂ.” (ਮ: ੪ ਵਾਰ ਸੋਰ)

ਜੰਡੂਫਲ. ਸੰਗਤਾ—ਕ੍ਰਿਮਿਫਲ. ਦੇਖੋ, ਉਦ੍ਯੋਧਰ.

ਜੰਡੀਨੀ. ਸੰ. ਯੰਡੂਨ੍ਯ—ਯੰਡੂ. ਵਿ—ਕਲ ਚਲਾਉਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਵਜਾ ਵਜਾਉਣ ਵਾਲਾ. “ਹਮ ਜੰਡੂ ਤੂੰ ਪੁਰਖੁ ਜੰਡੀਨੀ.” (ਬਿਲਾ ਮ: ੪)

ਜੰਡੂ. ਸੰਗਤਾ—ਜੰਡੂ. ਜਾਨਵਰ। ੨ ਸੰ. ਯੰਡੂ. ਕਲ. ਮਸ਼ੀਨ. ਭਾਵ—ਦੇਹ. “ਜੀਅ ਜੰਡੂ ਸਭਿ ਤੇਰੇ ਬਾਪੇ.” (ਮਾਭ ਮ: ੫) ਜੀਵਾਤਮਾ ਅਤੇ ਜਿਸਮ ਸਭ ਤੇਰੇ ਬਾਪੇ। ੩ ਵਜਾ। ੪ ਤੰਤ੍ਰਸਾਸਤ੍ਰ ਅਨੁਸਾਰ ਟੂਣਾ. ਦੇਖੋ, ਯੰਡੂ. “ਨ ਜੰਡੂ ਮੇ ਨ ਤੰਡੂ ਮੇ ਨ ਮੰਡੂ ਵਸਿ ਆਵਈ.” (ਅਕਾਲ) ੫ ਸੰ. ਜਨਿਤ੍ਰ. ਜਨਮਦਾਨ. “ਜੰਡੂ ਹੂੰ ਨ ਜਾਤਿ ਜੰਘੀ.” (ਅਕਾਲ) ਜੰਡੂ ਤੰਡੂ ਮੰਡੂ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੇਰਾਂ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਅਰਥ ਅੱਖਰ-ਕ੍ਰਮ ਅਨੁਸਾਰ ਵੇਖੋ.

ਜੰਡ੍ਰਿ. ਦੇਖੋ, ਜੰਡਰੀ। ੨ ਦੇਖੋ, ਜੰਡੀ। ੩ ਦੇਖੋ, ਜਨਿਤ੍ਰੀ.

ਜੰਡ੍ਰੀ. ਦੇਖੋ, ਜੰਡਰੀ ੨। ੨ ਦੇਖੋ, ਜੰਡੀ। ੩ ਯੰਡੂ (ਟੂਣਾ ਟਾਮਣ) ਜਾਣਨ ਅਤੇ ਕਰਨ ਵਾਲਾ.

ਜੰਦ. ਸੰਗਤਾ—ਗੱਡੇ ਰਥ ਆਦਿ ਦਾ ਵਾਂਗ। ੨ ਸੇਵੀਆਂ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਯੰਡੂ। ੩ ਭਾ ੨, ਜੰਦ. ਪਾਚਸੀਆਂ ਦਾ ਧਰਮਗ੍ਰੰਥ, ਜੋ ਈਸਵੀ ਸਨ

ਆਰੰਭ ਤੋਂ ੬੦੦ ਵਰ੍ਹੇ ਪਹਿਲਾਂ ਬਣਿਆ ਹੈ। ਸਟੀਕ ਜੰਦ "ਜੰਦ ਅਵਸ਼ਾ" ਅਥਵਾ "ਜੰਦ ਉਸ਼ਾ" ਨਾਮ ਤੋਂ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ। ਦੇਖੋ, ਉਸਤਾ।

ਜੰਦਉਸ਼ਾ } ਦੇਖੋ, ਉਸਤਾ ਅਤੇ ਜੰਦ ੩.
ਜੰਦ ਅਵਸ਼ਾ }
ਜੰਦ ਅਵਸ਼ਾ }

ਜੰਦਰਾ. ਦੇਖੋ, ਜੰਦਰਾ.

ਜੰਦਵਤੀ. ਜੰਦਵਤੀ ਦਾ ਨਾਮਾਂਤਰ. ਆਨੰਦਪੁਰ ਤੋਂ ਪੰਜ ਕੋਹ ਪੱਛਮ ਇੱਕ ਪਿੰਡ. ਦੇਖੋ, ਗੁਰੂਆਣਾ ਨੰ: ੪.

ਜੰਦਾ. ਦੇਖੋ, ਜੰਦਾ.

ਜੰਦਾਰ } ਭਾ ੫੫ ਜੰਦਾਲ. ਵਿ—ਅਸਤਰ. ਭਵਾਰ। ੨ ਨਸੇ
ਜੰਦਾਰਾ } ਵਿੱਚ ਮਸੂ। ੩ ਆ ੫੫ ਜੰਦਾਦ. ਸੰਗਤ—ਜਿਲਦ
ਜੰਦਾਰੂ } (ਖੱਲ) ਉਤਾਰਨ ਵਾਲਾ. ਘਾਤਕ. ਪ੍ਰਾਣ ਨੈਣ ਵਾਲਾ.

ਜੰਦਾਲ } "ਪਰਿਆਵਸਿ ਜੰਦਾਰ." (ਸੀ. ਮ: ੫) "ਜਮ ਜੰਦਾਰੂ
ਨ ਲਗਈ." (ਸੀ ਮ: ੧) "ਜੰਘ ਕਾਟਖੇ ਲਗੇ ਜੰਦਾਰ." (ਗੁਪਤ)
ਜੰਦਾ. ਸੰਗਤ—ਜੰਦਾ. ਤਾਲਾ. ਕੁਛਲ. "ਜੰਦੇ ਵੱਜੇ ਤ੍ਰਿਹੁ ਜੁਗੀ."
(ਭਾਗੁ) ਆਤਮਗਤਾਨ ਦੇ ਮਜਾਨੇ ਨੂੰ ਜਿੰਦੇ ਵੱਜ ਗਏ। ੨ ਖੇਤੀ ਦੀਆਂ
ਥੰਡਾਂ ਕੱਢਣ ਦਾ ਇੱਕ ਯੰਤ੍ਰ, ਜੋ ੭ ਇਸ ਬਕਲ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.

ਜੰਨ. ਸੰ. ਜਨਨ. ਸੰਗਤ—ਵਰ. ਦੁਲਹਾ. ਨਾਤਾ। ੨ ਦੁਲਹਾ ਦੇ
ਸਾਥੀ ਲੋਕ. ਬਰਾਤ. ਜੰਵਾ. ੩ ਯੁੱਧ. ਜੰਗ। ੪ ਨਿੰਦਾ। ੫ ਅਭਵਾਰ.
ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਚਰਚਾ। ੬ ਪੁਜਾ। ੭ ਵਿ—ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ. ਉਪਜਿਆ.
"ਜਾਂਹਿ ਭਵ ਜੰਨ ਦੁੱਖ." (ਨਾਪੁ) ੮ ਕਿਸੇ ਜਾਤਿ ਅਥਵਾ ਦੇਸ਼ ਨਾਲ
ਸੰਬੰਧ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ। ੯ ਦੇਖੋ, ਜਨ. "ਮੁਨਿ ਜੰਨ ਰੇ." (ਸਵੈਯੇ ਮ:
੪ ਕੇ) ੧੦ ਆ ੫ ਜੰਨ. ਬਦਗੁਮਾਨੀ. ਸ਼ੱਕ.

ਜੰਨਤ. ਦੇਖੋ, ਜੰਨਤ.

ਜੰਨਾ. ਦੇਖੋ, ਜਨ. "ਨਾਚੰਤੀ ਗੋਪੀਜੰਨਾ." (ਧਨਾ ਨਾਮਦੇਵ) ਦੇਖੋ,
ਗੋਪੀ ਅਤੇ ਗੋਪ.

ਜੰਨੀ. ਜਨਾਂ ਨੇ. ਦਾਸਾਂ ਨੇ. "ਵੀਚਾਰਿ ਛਿਠਾ ਹਰਿਜੰਨੀ." (ਵਾਰ
ਵਡ ਮ: ੪) ੨ ਜੰਨ (ਸ਼ੱਕ) ਕਰਨ ਵਾਲਾ.

ਜੰਨੂ. ਦੇਖੋ, ਜਨੂ.

ਜੰਨੂਸੁਤਾ } ਦੇਖੋ, ਜਨੂਸੁਤਾ.
ਜੰਨੂਕੰਨਜਾ }
ਜੰਨੂਤਨਿਯਾ }

ਜੰਨਜ. ਦੇਖੋ, ਜਨਜ.

ਜੰਪ. ਭਿੰਗ. ਸੰਗਤ—ਕਥਨ. ਵਚਨ ਸੰ. ਜਲਪਨ ਦੇਖੋ, ਜਲਪ.

ਜੰਪਉ } ਦੇਖੋ, ਜਲਪ ਅਤੇ ਜੰਪ. "ਜਸ ਜੰਪਉ ਲਹਿਣੇ ਰਸਨ."
ਜੰਪਹਿ } (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੨ ਕੇ) ਰੁਚੁ ਅੰਗਦ ਜੀ ਦਾ ਯਸ ਉੱਚਾਰਣ
ਕਰੇ. "ਤੋਹਿ ਜਸ ਜਯ ਜਯ ਜੰਪਹਿ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੫
ਕੇ) ਜਸ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ. "ਰਾਮ ਜੰਪਹੁ ਨਿਤ ਭਾਈ."
ਜੰਪਤ } (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੩ ਕੇ) ਰਾਮ ਨਿੱਤ ਜਪੇ. "ਜੰਪਤ ਸੋਸਫਨ."
ਜੰਪਨ } (ਕਲਕੀ) ਸੋਸਨਾਗ ਕਥਨ ਕਰਦਾ ਹੈ. "ਨਾਨਕ

ਜੰਪਿ ਪਤਿਤਪਾਵਨ." (ਆਸਾ ਵੰਤ ੫) ਉੱਚਾਰਣ ਕਰਦਾ (ਜਪਦਾ) ਹੈ.
ਜੰਬਕ. ਦੇਖੋ, ਜੰਬੁਕ.

ਜੰਬਰ. ਸੰਗਤ—ਇੱਕ ਜੰਟ ਕੋਤਾ। ੨ ਜਿਲਾ ਲਹੌਰ, ਤਸੀਲ ਜੁਹਟੀਆਂ,
ਥਾਣਾ ਫਾਂਗਮਾਂਗ ਦਾ ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜੋ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਫਾਂਗਮਾਂਗ
ਤੋਂ ਪੰਜ ਮੀਲ ਹੈ. ਇੱਥੇ ਪੰਜਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪ੍ਰੇਮੇ ਸਿੰਘ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮ ਦੇਖਕੇ
ਪਧਾਰੇ ਹਨ. ਇਸ ਥਾਂ ਦੇ ਬੰਡ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਲੋਕ "ਦੁਖਨਿਵਾਰਨ"
ਆਖਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਸਪਰਸ਼ ਤੋਂ ਰੋਕ ਦੂਰ ਹੋਣਾ ਮੰਨਦੇ ਹਨ. ਗੁਰਦੁਆਰੇ
ਨਾਲ ੧੬੫ ਘੁਮਾਉਂ ਜ਼ਮੀਨ ਹੈ. ਪੁਜਾਰੀ ਸਿੰਘ ਹੈ.

ਜੰਬਰੀ. ਵਿ—ਜੰਬਰ ਕੋਤ ਦਾ. "ਜੰਬਰ ਸਿੰਘ ਜੰਬਰੀ." (ਗੁਪਤ)
੨ ਜੰਬਰ ਪਿੰਡ ਦਾ। ੩ ਦੇਖੋ, ਜੰਬਰੀ.

ਜੰਬਾਲ. ਸੰ. ਯਸ਼ਾਲ. ਸੰਗਤ—ਚਿੱਕਤ. ਗਾਰਾ। ੨ ਕੋਤਕੀ.
ਕੋਵਤਾ.

ਜੰਬੂ. ਸੰ. ਯਸ਼ੂ. ਸੰਗਤ—ਜਾਮਣ. ਜਾਮਣੂ.

ਜੰਬੁਕ } ਸੰ. ਯਸ਼ੁਕ. ਸੰਗਤ—ਕੋਵਤਾ. ਕੋਤਕੀ। ੨ ਕੁਲਾਬਜਾਮਣ।
ਜੰਬੁਕੁ } ੩ ਗਿੱਦਤ. ਸ਼ਿਗਲ. "ਸਿੰਘ ਸਚਨ ਕਤ ਜਾਈਐ ਜੰਬੁ
ਜੰਬੁਕੁ ਗੁਸੈ." (ਬਿਲਾ ਸਧਨਾ)

ਜੰਬੁਦੀਪ. ਸੰ. ਯਸ਼ੁਦੀਪ. ਭਾਗਵਤ ਅਨੁਸਾਰ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਦੇ ਸੱਤ
ਦ੍ਰੀਪਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਦ੍ਰੀਪ, ਜੋ ਖਾਰੇ ਸਮੁੰਦਰ ਨਾਲ ਘਿਰਿਆ ਹੋਇਆ
ਹੈ. ਇਸ ਨਾਮ ਦਾ ਕਾਰਣ ਇਹ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇੱਕ ਬਹੁਤ ਵਡਾ
ਜਾਮਣ (ਜੰਬੂ) ਬਿਰਫ਼ ਇਸ ਵਿੱਚ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਹਾਥੀ ਜਿੰਡੀ ਜਾਮਣ
ਲੱਕਦੀ ਹੈ. ਜਦ ਜਾਮਣਾਂ ਪੱਕਕੇ ਡਿਗਦੀਆਂ ਹਨ, ਤਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਰਸ
ਤੋਂ ਜੰਬੂ ਨਦ ਵਹਿੰਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਨਦ ਵਿੱਚੋਂ ਨਿਕਲਣੇ ਕਾਰਣ ਸੁਇਨੋ
ਦਾ ਨਾਮ ਜਾਂਬੂਨਦ ਹੈ.

ਜੰਬੁਦੀਪ ਦਾ ਵਿਸਤਾਰ ਇੱਕ ਲੱਖ ਯੋਜਨ ਹੈ. ਇਸ ਦੇ ਨੌਂ ਖੰਡ ਨੇ
ਨੌਂ ਹਜ਼ਾਰ ਯੋਜਨ ਦੇ ਲਿਖੇ ਹਨ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਖੰਡਾਂ ਦਾ ਨਾਮ ਵਸੰ ਭੀ ਹੈ. ਨੌਂ
ਖੰਡ ਇਹ ਹਨ:—ਇਲਾਵ੍ਰਤ, ਰਮਯਕ, ਹਿਰਣਮਯ, ਕੁਰੂਵਸੰ,
ਹਰਿਵਸੰ, ਕਿੰਪੁਰਸ, ਭਾਰਤ, ਭਦ੍ਰਾਸ਼ੁ ਅਤੇ ਕੋਤੁਮਾਲ.

ਵਿਦੁਆਂ ਦੀ ਕਲਪਨਾ ਅਨੁਸਾਰ ਏਸ਼ੀਆ (Asia) ਮਹਾਦੀਪ,
ਜੰਬੁਦੀਪ ਹੈ.

ਜੰਬੁਦੀਪ. ਦੇਖੋ, ਜੰਬੁਦੀਪ.

ਜੰਬੁਮਾਲੀ. ਦੇਖੋ, ਜਾਂਬਮਾਲੀ.

ਜੰਬੁਰ. ਦੇਖੋ, ਜੰਬੁਰਕ.

ਜੰਬੂ. ਦੇਖੋ, ਜੰਬੂ ਅਤੇ ਜੰਮੂ.

ਜੰਬੂਆ. ਸੰਗਤ—ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਪੇਸ਼ਕਥਜ. ਦੇਖੋ, ਜੰਬੂਆ.
"ਜੰਬੂਆ ਅਰੁ ਬਾਨੰ ਸੁਕਸ ਕਮਾਨੰ." (ਰਾਮਾਵ)

ਜੰਬੂਰ. ਭਾ ੫੫ ਸੰਗਤ—ਭਰਿੰਡ. ਭੇਮੂ. "ਵਿਛੋਹੇ ਜੰਬੂਰ." (ਵਾਰ
ਗੁਜ ੨ ਮ: ੫) ੨ ਸੰਨ੍ਹੀ. ਚਿਮਟੀ.

ਜੰਬੂਰਕ. ਭਾ ੫੫ ਸੰਗਤ—ਛੋਟੀ ਤੋਪ. ਉੱਠ ਪੁਰ ਜੱਦੀ ਜਾਣ
ਵਾਲੀ ਤੋਪ. ਜੰਬੂਰਾ.

ਜੁਟਿਆ ਹੈ ਕਿ ਹੁਣ ਬੰਡ ਨਹੀਂ ਹਨ.

ਜੰਬੂਰਾ. ਦੇਖੋ, ਜੰਬੂਰਕ। ੨ ਨਟ ਦਾ ਬਾਲਕ. ਨਟਵਟੁ.

ਜੰਬੂਲ. ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਜਾਮੁਨ ਦਾ ਥਿਰਛ. ਜਾਮਣ ਦਾ ਪੇਡ।
੨ ਕੇਵਤਾ. ਕੇਤਕੀ.

ਜੰਬੂਵਾ. ਦੇਖੋ, ਜੰਬੂਆ ਅਤੇ ਜੰਬੂਆ.

ਜੰਡ. ਸੰ. ਯਸ਼. ਸੰਗਤਾ—ਜਾਤ੍ਰ. ਦਾਤ੍ਰ। ੨ ਦਾਤ੍ਰ ਅਤੇ ਦੰਦਾਂ ਦੇ
ਮੱਧ ਦਾ ਤਿੱਖਾ ਦੰਦ. ਸੁਆ। ੩ ਪ੍ਰਹਿਲਾਦ ਦਾ ਇੱਕ ਪੁਤ੍ਰ।
੪ ਮਹਿਥਾਸੁਰ ਦਾ ਪਿਤਾ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਇੰਦ੍ਰ ਨੇ ਮਾਰਿਆ. “ਇੰਦ੍ਰ
ਜਿਮ ਜੰਡ ਪਰ.” (ਕੁਸਠ) ੫ ਹਿਰਨਯਕਸ਼ਿਪੁ ਦੇਤ ਦਾ ਇੱਕ
ਪੁਤ੍ਰ, ਜਿਸਨੂੰ ਦੁਰਗਾ ਨੇ ਮਾਰਿਆ. “ਨਮੋ ਅੰਬਿਕਾ ਜੰਡਰਾ
ਜੋਤਿਰੂਪਾ.” (ਚੰਡੀ ੨) ੬ ਰਾਮਾਯਣ ਅਨੁਸਾਰ ਇੱਕ ਦੇਤ, ਜਿਸ
ਨੂੰ ਰਾਮਚੰਦ੍ਰ ਜੀ ਨੇ ਮਾਰਿਆ. “ਵਯਾਧ ਜੀਤਯੋ ਜਿਨੈ ਜੰਡ ਮਾਰਯੋ
ਉਨੈ.” (ਰਾਮਾਯ)

ਜੰਡਹਾ. ਜੰਡ ਦੇਤ ਦੇ ਮਾਰਨ ਵਾਲਾ, ਇੰਦ੍ਰ. ਦੇਖੋ, ਜੰਡ ੪।
੨ ਦੁਰਗਾ. ਦੇਖੋ, ਜੰਡ ੫। ੩ ਰਾਮਚੰਦ੍ਰ ਜੀ. ਦੇਖੋ, ਜੰਡ ੬.

ਜੰਡਕਾ. ਦੇਖੋ, ਜੰਡਿਕਾ.

ਜੰਡਣ. (ਸੰ. ਯਸ਼. ਧਾ—ਅਵਾਸੀ ਲੈਣੀ). ਸੰ. ਯਸ਼ਾਯ. ਸੰਗਤਾ—
ਅਵਾਸੀ ਲੈਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. “ਦੇਵਦੱਤ ਜੰਡਣੇ ਕੀ.” (ਨਾਪੁ) ਦੇਵਦੱਤ
ਨਾਮਕ ਪੁਾਣ ਅਵਾਸੀ ਲੈਣ ਲਈ। ੨ ਸੰ. ਜੰਡਨ. ਕੁਚਲਨਾ. ਨਾਸ਼
ਕਰਨਾ.

ਜੰਡਰ. ਜਿਲਾ ਲਹੌਰ, ਤਸੀਲ ਜੂਨੀਆਂ (ਝੁੰਟੀਆਂ) ਬਣਾ ਸਰਾਇਮੁਕਲ
ਦਾ ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜੋ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ “ਛਾਂਗਮਾਂਗਾ” ਤੋਂ ਪੰਜ ਮੀਲ
ਉੱਤਰ ਹੈ. ਇਸ ਪਿੰਡ ਵਿੱਚ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਦੁਆਰਾ
ਹੈ. ਜਾਤ੍ਰੀ ਅਤੇ ਜੰਡਰ ਦੇ ਭਾਈ ਸਨ ਅਰ ਦੇਵੋਂ ਹੀ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ
ਦੇ ਪ੍ਰੇਮੀ ਸਨ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਆਪਸ ਵਿੱਚ ਹੋਂਦ ਕਾਇਮ ਕਰਨ ਪਿੱਛੇ
ਭਗਤਾਂ ਹੋ ਗਿਆ. ਜਾਤ੍ਰੀ ਦਾ ਧੜਾ ਕਮਜ਼ੋਰ ਸੀ. ਉਸ ਦੇ ਇੱਕ
ਦੋ ਆਦਮੀ ਭੀ ਮਰ ਗਏ. ਦੋਹਾਂ ਧਿਰਾਂ ਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਪਾਸ ਜਾ ਕੇ
ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਕਿ ਸਾਡਾ ਵਿਸਾਦ ਮਿਟਾ ਦਿਓ. ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ
ਦੋਹਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝਾਏ ਆਪਣੇ ਆਪਣੇ ਹੱਕ ਪੁਰ ਠਹਿਰਾਇਆ. ਇਨ੍ਹਾਂ
ਦੋਹਾਂ ਭਾਈਆਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਆਪਣੇ ਨਾਮ ਦੇ ਜੰਡਰ ਅਤੇ ਜਾਤ੍ਰੀ ਪਿੰਡ
ਵਸਾਏ.

ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਚੰਗਾ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥਸਾਹਿਬ ਜੀ
ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਨਾਲ ੫੦ ਵਿੱਖੇ ਲਾਗੇ ਹਨ. ਪਿੰਡ ਦੀ ਲੋਕਲ
(ਸਥਾਨਿਕ) ਕਮੇਟੀ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰਦੀ ਹੈ.

ਜੰਡਰੀ. ਜੰਡ-ਹਰੀ. ਜੰਡ ਦੇਤ ਨੂੰ ਮਾਰਨ ਵਾਲੀ, ਦੁਰਗਾ, ਦੇਖੋ, ਜੰਡ
੫.

ਜੰਡਾਈ. ਦੇਖੋ, ਜੰਡਣ। ੨ ਸੰਗਤਾ—ਅਵਾਸੀ. ਸੰ. ਯਸ਼ਾ—ਜੁੰਡਾ.
Yawn.

ਜੰਡਾਸੁਰ. ਜੰਡ-ਅਸੁਰ. ਜੰਡ ਦੇਤ. ਦੇਖੋ, ਜੰਡ.

ਜੰਡਿਕਾ. ਜੁੰਡਿਕਾ ਆਲਸ ਫੈਲਾਉਣ ਵਾਲੀ ਦੇਵੀ। ੨ ਦੇਖੋ, ਜੰਡ ੫
ਅਤੇ ਦੇਵੀ ਭਾਗਵਤੀ ਸਕੰਧ ੬ ਅ: ੪.

ਜੰਡੂਆ. ਸੰਗਤਾ—ਜੰਡ (ਦਾਤ੍ਰ) ਦੀ ਸਕਨ ਦਾ ਇੱਕ ਪੇਸ਼ਕਬਜ.
ਦੇਖੋ, ਜੰਡ ੨. ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦਾ ਨਾਮ ਜੁੰਡਕ (ਯੁਸ਼ਕ)
ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਲਾਫ਼.

ਜੰਡੇਸੁਰ. ਦੇਖੋ, ਬਿਸਨੋਈ ੨.

ਜੰਮ. ਸੰ. ਜਨਮ. “ਜਰਾ ਜੰਮਹਿ ਆਰੋਅਹ.” (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ)
ਆਪ ਜਰਾ (ਬੁਢਾਪਾ) ਅਤੇ ਜਨਮ ਪੁਰ ਸਵਾਰ ਹੋਂ. ਭਾਵ—ਖਟ
ਊਰਮੀਆਂ ਦੇ ਵਸ ਨਹੀਂ.

ਜੰਮਣ. ਕ੍ਰਿ—ਜਨਮਣਾ. ਪੈਦਾ ਹੋਣਾ. “ਜੰਮਿਆ ਪੂਰੁ ਭਗਤੁ ਗੋਬਿੰਦ
ਕਾ.” (ਆਸਾ ਮ: ੫)

ਜੰਮਣਖੇਡਾ. ਗੁਰਪੁਰਾਪ ਸੁਰਯ ਅਨੁਸਾਰ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ
ਆਨੰਦਪੁਰ ਤੋਂ ਸ਼ਿਕਾਰ ਖੇਡਣ ਆਏ ਇਸ ਪਿੰਡ ਪਧਾਰੇ ਹਨ.
“ਜੰਮਣਖੇਡੇ ਕੇ ਢਿਗ ਗਏ। ਸਿਖ ਬਣਜਾਰੇ ਪਿਖ ਤਹਿ ਲਏ.”
(ਗੁਪਤੁ)

ਜੰਮਣਖੁੰਟੀ. ਦੇਖੋ, ਗੁਤਤੀ ਅਤੇ ਖੁੰਟੀ.

ਜੰਮਣ ਮਰਣ ਕਾ ਮੂਲ. ਸੰਗਤਾ—ਅਗਤਾਨ. “ਜੰਮਣ ਮਰਣ ਕਾ
ਮੂਲ ਕਟੀਐ ਤਾ ਸੁਖ ਹੋਵੀ ਮਿਤ੍ਰ.” (ਸਵਾ ਮ: ੩)

ਜੰਮਾਉਣਾ. ਕ੍ਰਿ—ਜਨਮਾਉਣਾ. ਪੈਦਾ ਕਰਨਾ। ੨ ਉਗਾਉਣਾ. “ਹੋਇ
ਕਿਰਸਾਣੁ ਈਮਾਨੁ ਜੰਮਾਇਨੈ.” (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧)

ਜੰਮੂ. ਦੇਖੋ, ਜੰਬੂ। ੨ ਇੱਕ ਪਹਾੜੀ ਰਿਆਸਤ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਕਸ਼ਮੀਰ
ਭੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ. ਜੰਮੂਰਾਜ ਦਾ ਰਕਬਾ ੮੪, ੨੫੮ ਵਰਗਮੀਲ ਅਤੇ
ਆਬਾਦੀ ੩, ੩੨੦, ੫੧੮ ਹੈ. ਆਮਦਨ ਦੇ ਢੇਰ ਸਤਾਈ ਲੱਖ
ਰੁਪਯਾ ਹੈ. ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦਾ ਵਰਤਮਾਨ ਮਹਾਰਾਜਾ ਸਰ ਹਰੀ
ਸਿੰਘ ਹੈ, ਜੋ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ
ਸੇਵਕ ਰਾਜਾ ਗੁਲਾਬ ਸਿੰਘ ਭੋਗੇ ਦੀ ਵੰਸ਼ ਵਿੱਚੋਂ ਹੈ. ਦੇਖੋ ਗੁਲਾਬ
ਸਿੰਘ ੫। ੩ ਜੰਮੂ ਰਾਜ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ, ਜੋ ਸਿਆਲਕੋਟੋਂ ੨੫ ਮੀਲ
ਹੈ. ਗੁਰਨਾਨਕਪੁਰਾਸ਼ ਦੇ ਲੇਖ ਅਨੁਸਾਰ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਇਸ
ਨਗਰ ਪਧਾਰੇ ਹਨ. “ਤਤ ਛਿਨ ਜੰਮੂਪੁਰ ਮਹਿ ਆਏ.” (ਉੱਤਰਾਰਧ,
ਅ: ੩)

ਜੰਮਿ. ਜਨਮੇ. “ਜੰਮਿ ਮਰੈ ਨ ਆਵੈ ਜਾਇ.” (ਥਾਸ ਮ: ੩)

ਜੜ. ਦੇਖੋ, ਜਯ। ੨ ਸੰ. ਵਿ—ਤਕਲੀਫ਼ ਦੇਣ ਲਾਇਕ.

ਜੜਾ. ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਚਿੱਲਾ. ਕਮਾਣ ਦੀ ਡੋਰੀ. ਦੇਖੋ, ਜਿਹ।
੨ ਪ੍ਰਿਥਵੀ। ੩ ਮਾਤਾ.

ਜੜਾਦਤੀ. ਡਾ ਜੁੜਾ ਸੰਗਤਾ—ਬਧੀਕੀ. ਅਧਿਕਤਾ.

ਜੜਾਦਾ. ਅੁ ਜੁੜਾ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਬਹੁਤ. ਅਧਿਕ.

ਜੜਾਨ. ਸੰ. ਸਖਤੀ. ਜਨਮ। ੨ ਡਾ ਜੁੜਾ ਜੜਾਨ. ਹਾਨੀ. ਨੁਕਸਾਨ.

ਜੜਾਫ਼ਤ. ਦੇਖੋ, ਜਯਾਫ਼ਤ.

ਜੜਾਮਿਤੀ. ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਜੜਾ (ਪ੍ਰਿਥਵੀ) ਮਿਤਿ (ਮਿਣਤੀ).

ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਦੇ ਪਰਿਮਾਣ ਸੰਬੰਧੀ ਵਿਸ਼ਯ ਦੀ ਵਿਦਯਾ. Geometry.

ਜੜਾਰਤ. ਦੇਖੋ, ਜਯਾਰਤ.

ਜਗਤਿ. ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਪ੍ਰਕਾਸ਼. ਜਗੋਤਿ.

ਜੌਸੁ } ਦੇਖੋ, ਜੋਸਟ ਅਤੇ ਜੋਠ.
ਜੌਸੁ }

ਜੌਰ. ਫਿ. ਵਿ—ਜੋਸੇ. ਜਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ. ਜਿਵੇਂ.

ਜੌਰਤਸਨਾ. ਸੰ. ਯਯੋਤਸਨਾ. ਸੰਗਤਾ—ਭਾਂਦਨੀ. ਚੰਦ੍ਰਿਕਾ।

੨ ਚਾਂਦਨੀ ਰਾਤ। ੩ ਪੁਰਾ. ਚਮਕ.

ਜੌਰਤਿ. ਦੇਖੋ, ਜੋਤਿ. “ਜੌਰਤਿ ਸੰਚਿਦਾ ਨੰਦ.” (ਨਾਪੁ)

ਜੌਰਤਿਸ. ਦੇਖੋ, ਜੋਤਿਸ.

ਜੌਰਤਿਸਰ. ਦੇਖੋ, ਗੀਤਾ ੩ ਅਤੇ ਜੋਤਿਸਰ.

ਜੌਰਤਿਰਲਿੰਗ. ਯਯੋਤਿਰਿੰਗਾ. ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਰੂਪ ਹੈ ਲਿੰਗ ਜਿਸ ਦਾ, ਮਹਾਦੇਵ। ੨ ਚਮਤਕਾਰੀ ਲਿੰਗ. ਦੇਖੋ, ਜੋਤਿਰਲਿੰਗ ਅਤੇ ਦੁਆਦਸ ਸਿਲਾ.

ਜੌਰ. ਸੰਗਤਾ—ਜੇਵਤਾ. ਰੱਸਾ। ੨ ਜੇਹ. ਚਿੱਲਾ. “ਜੌਰ ਸੁ ਲੋਚਨ ਭੋਹਨ ਲੈ ਧਨੁ.” (ਕਿਸਨਾਵ) ਸੁੰਦਰ ਨੇਤ੍ਰ ਚਿੱਲਾ, ਅਤੇ ਭੋਹ ਕਮਣ.

ਜੌਰਤ. ਦੇਖੋ, ਜਯੰਤ.

ਜੁੰਡਾ. ਅਵਾਸੀ. ਦੇਖੋ, ਜੰਭਾਈ.

ਜੁਰ. ਸੰ. ਯਕ੍ਰ. ਧਾ—ਬੁਝਾਰ ਹੋਣਾ, ਤਾਪ ਹੋਣਾ, ਤਪਣਾ।

੨ ਸੰਗਤਾ—ਬੁਝਾਰ. ਤਾਪ. ਦੇਖੋ, ਤਾਪ.

ਜੁਰਪ੍ਰ. ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਚਰਾਇਤਾ, ਜੋ ਬੁਝਾਰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ।

੨ ਮੀਚਕਾ. ਕਰੋਜੁਆ। ੩ ਜੁਰਾਕੁਸ। ੪ ਕੁਨੀਨ Quinine ਆਦਿ

ਕੋਈ ਦਵਾਈ, ਜੋ ਤਾਪ ਦੂਰ ਕਰੇ। ੫ ਵਿ—ਤਾਪ ਮਿਟਾਉਣ ਵਾਲਾ.

ਜੁਰਾਕੁਸ. ਦੇਖੋ, ਜੁਰਾਕੁਸ.

ਜੁਲ. ਸੰ. ਯਕ੍ਰ. ਧਾ—ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕਰਨਾ, ਜਲਨਾ, ਚਮਕਣਾ।

੨ ਸੰਗਤਾ—ਅਗਨਿ. ਅੱਗ। ੩ ਅੱਗ ਦੀ ਲਾਟ। ੪ ਚਮਕ. ਪ੍ਰਕਾਸ਼.

ਜੁਲਨ. ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਮੱਥਣਾ. ਦਾਹ। ੨ ਅਗਨਿ। ੩ ਲਪਟ. ਲਾਟਾ ਜੁਲਾ.

ਜੁਲਿਤ } ਸੰ. ਵਿ—ਜਲਿਆ ਹੋਇਆ. ਦਗਧ। ੨ ਚਮਕਦਾ

ਜੁਲਿਤ } ਹੋਇਆ. ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ.

ਜੁਥ. ਦੇਖੋ, ਜਵਾਬ. “ਸਕੀ ਜੁਥੈ ਨਾ ਹਨੇ ਸੂਰ ਲੱਜੰ.” (ਵਿਚਿਤ੍ਰ)

ਜੁਥ. ਦੇਖੋ, ਜਵਾਬ. “ਹੁਭੈ ਜੁਥ ਕੇ ਤਹਾ ਕਿਦਾਬ.” (ਗੁਪਤੁ)

੨ ਸਮੁੰਦਰ ਦੀ ਲਹਿਰ ਦੀ ਉਮੰਗ (ਉਛਾਲਾ). ਦੇਖੋ, ਜੁਥਾਟਾ.

ਜੁਥਾਟਾ } ਸੰਗਤਾ—ਅ. ਜੁਥਾਟਾ ਜੁਥਰੋਮਦ. ਸਮੁੰਦਰ ਦੇ ਜਲ ਦਾ

ਜੁਥਾਟਾ } ਵਧਣਾ ਅਤੇ ਘਟਣਾ, ਜੋ ਸੂਰਜ, ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਅਤੇ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ

ਦੀ ਖਿੱਚ ਤੋਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. Ebb and flow of the tide.

ਜੁਲਾ } ਸੰ. ਸੰਗਤਾ—ਅਗਨਿ ਦੀ ਲਾਟਾ. ਲਪਟ। ੨ ਅਗਨਿ.

ਜੁਲਾ } ਆਤਿਸ਼.

ਜੁਲਾਫ. ਸੰਗਤਾ—ਜੁਲਾ—ਅਭਿ. ਅੱਗ. ਜੇਹੀ ਅੱਖ ਵਾਲਾ ਇੱਕ

ਦੋਰ। ੨ ਅੱਖ ਦੀ ਅਗਨਿ. ਅੱਖ ਵਿੱਚੋਂ ਨਿਕਲੀ ਹੋਈ ਲਾਟ. “ਰੂਂ

ਧੁਮੁਵ ਜੁਲਾਫ ਕੀ ਸੋਂ ਸਰਾਯੋ.” (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧) ਤੋਂ ਧੁਮੁਨੈਨ ਨੂੰ ਅੱਖ

ਦੀ ਕੋਪਦ੍ਰਿਸ਼ੀ ਨਾਲ ਭਸਮ ਕਰ ਦਿੱਤਾ.

ਜੁਲਾਦੇਵੀ. ਜਿਲੇ ਕਾਂਡੜੇ ਤੇ ਤਸੀਲ ਹਰੀਪੁਰ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਦੇਵੀ ਦਾ ਅਸਥਾਨ, ਜੋ ੨੨ ਮੀਲ ਕਾਂਡੜੇ ਤੋਂ ਦੱਖਣ, ਅਤੇ ਨਾਦੋਨ ਤੋਂ ੧੧ ਮੀਲ ਉੱਤਰ ਪੱਛਮ ਹੈ. ਇੱਥੇ ਪਹਾੜ ਵਿੱਚੋਂ ਗੈਸ ਨਿਕਲਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਅਗਨਿ ਦੇ ਸੰਯੋਗ ਤੋਂ ਜਲ ਉੱਠਦੀ ਹੈ. ਜੁਲਾ (ਲਾਟਾ) ਨਿਕਲਨੇ ਕਾਰਣ ਇਹ ਨਾਮ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਤੰਤ੍ਰਚੂੜਾਮਣਿ ਦੇ ਲੇਖ ਅਨੁਸਾਰ ਇੱਥੇ ਸਤੀ ਦੇਵੀ ਦੀ ਜੀਤ ਭਿਗੀ ਸੀ. ਦੇਖੋ, ਸਤੀ ੮ ਅਤੇ ਪੀਠ ੪ ਇਸ ਦਾ ਨਾਮ ਜੁਲਾਮੁਖੀ ਤੀ ਹੈ. ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਸੁਮਤਿ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ ਇਸ ਥਾਂ ਪਧਾਰੇ ਹਨ. ਆਪ ਦੇ ਵਿਰਾਜਣ ਦੇ ਥਾਂ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਜੁਲਾਮੁਖੀ ਦਾ ਮੰਦਿਰ ੧੮੮੨ ਭੁਟ ਦੀ ਬਲਦੀ ਤੇ ਹੈ.

ਜੁਲਾਬਮਣੀ. ਦੇਖੋ, ਜੁਲਾਵਮਣੀ.

ਜੁਲਾਮੁਖ. ਅੱਗ ਨਿਕਲਨ ਦਾ ਦਹਾਨਾ. ਜੁਲਾਮੁਖੀ ਪਹਾੜ ਦਾ ਉਹ ਥਾਂ, ਜਿਸ ਵਿੱਚੋਂ ਅੱਗ ਨਿਕਲਦੀ ਹੈ. Crater.

ਜੁਲਾਮੁਖੀ. ਦੇਖੋ, ਜੁਲਾਦੇਵੀ। ੨ ਜੁਲਾਮੁਖੀ ਦੇਵੀ ਦੇ ਮੰਦਿਰ ਪਾਸ

ਵਸਿਆ ਨਗਰ। ੩ ਉਹ ਪਹਾੜ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਜੁਲਾਮੁਖੀ ਦਾ ਮੰਦਿਰ

ਹੈ. ਇਸ ਦੀ ਚੋਟੀ ੩੨੮੪ ਭੁਟ ਹੈ। ੪ ਦੇਖੋ, ਜੁਲਾਮੁਖੀ ਪਰਬਤ.

ਜੁਲਾਮੁਖੀ ਪਰਬਤ. ਸੰਗਤਾ—ਉਹ ਪਹਾੜ, ਜਿਸ ਵਿੱਚੋਂ ਅੱਗ

ਨਿਕਲੇ. Volcano. ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਪਹਾੜਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਜਲਣਵਾਲੇ ਪਦਾਰਥ

ਮੱਥ ਉੱਠਦੇ ਹਨ, ਅਤੇ ਤੱਤਾ ਪਾਣੀ, ਅੱਗ ਦੀ ਲਾਟਾਂ, ਪਘਰੇ ਹੋਏ

ਪਦਾਰਥ, ਅਤੇ ਅਨੇਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀਆਂ ਗੈਸਾਂ ਨਿਕਲਦੀਆਂ ਹਨ, ਉਹ

ਸਭ ਜੁਲਾਮੁਖੀ ਪਰਬਤ ਕਹਾਉਂਦੇ ਹਨ. ਇਹ ਭੁਚਾਲ ਅਤੇ ਕਈ

ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਉਪਦ੍ਰਵ ਕਰਦੇ ਹਨ.

ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਵਿੱਚ ਕਾਂਡੜੇ ਦਾ ਪਹਾੜ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਜੁਲਾਦੇਵੀ ਹੈ

ਅਤੇ ਕਾਲੇ ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਉਜੜੇ ਹੋਏ ਟਾਪੂ (Barran Island) ਦਾ

ਇੱਕ ਪਹਾੜ ਜੁਲਾਮੁਖੀ ਕਹੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ. ਇਟਲੀ ਦੇ ਵੈਸੂਵੀਅਸ ਅਤੇ

ਇਟਨਾ ਆਦਿ ਪਹਾੜ ਵਭੇ ਭਯੰਕਰ ਜੁਲਾਮੁਖੀ ਹਨ. ਜਾਪਾਨ, ਜਾਵਾ

ਆਦਿ ਵਿੱਚ ਭੁਚਾਲਾਂ ਦੇ ਕਾਰਣ ਅਜੇਹੇ ਹੀ ਪਹਾੜ ਮੰਨੇ ਗਏ ਹਨ.

ਜੁਲਾਵਮਣੀ } ਸੰਗਤਾ—ਜੁਲਾ (ਅੱਗ) ਵਮਨ (ਉਗਲਨ) ਵਾਲੀ,

ਜੁਲਾਵਮਣੀ } ਤੋਪ ਅਤੇ ਬੰਦੂਕ. (ਸਨਾਮਾ)

ਜੁਲੀ. ਸੰਗਤਾ—ਜੁਲਾ (ਲਾਟਾ) ਧਾਰਨ ਵਾਲੀ, ਬੰਦੂਕ. (ਸਨਾਮਾ)

ਦੇਖੋ, ਜੁਲਾਵਮਣੀ। ੨ ਕਾਲੀ ਦੇਵੀ, ਜੋ ਮੁਖ ਤੋਂ ਅਗਨਿ ਉਗਲਦੀ

ਹੈ. “ਨਾਚਤ ਸਿਵ ਜੀ ਹਸਤੀ ਜੁਲੀ.” (ਕਲਕੀ) ੩ ਸੰ. ਯਾਜਿਨ੍.

ਅਗਨਿ. “ਦੁਹੰ ਓਰ ਚਾਲੀ। ਉਠੀ ਜਾਗ ਜੁਲੀ.” (ਗੁਪਤੁ)

੪ ਸਿਵ, ਜੋ ਤੀਜੇ ਨੇਤ੍ਰ ਵਿੱਚ ਅੱਗ ਰਖਦਾ ਹੈ.

ਜ. ਸੰ. ਭ.

ਜਾਨ. ਦੇਖੋ, ਗਿਆਨ.

ਜਾਨੀ. ਦੇਖੋ, ਗਿਆਨੀ.

੧੩ (ਕ) ਦੇ ਸਾਰੇ ਸ਼ਬਦ ਇਸ ਥਾਂ ਲਿਖੇ ਯੋਗਤਾ ਸਨ, ਪਰੰਤੂ ਪੁਰਾਣੀ ਥੀਤਿ

ਅਨੁਸਾਰ ਅਸੀਂ ਡੱਡੇ (ਗੜ) ਵਿੱਚ ਹੀ ਲਿਖੇ ਹਨ.